D04798986
Duke University Libraries

6798

מסכת

נדה

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראָם

שנת וכפר עליה וטהרה ממקור דמיה לפ״ק

ТАЛМУДЪ ВАВЛОНСКІЙ
Трактатъ Нида и отдѣлъ Тааротъ.
Часть XXV. Отдѣлъ I и II.
Съ Виленскаго изданія 1865 г. съ прибавленіями въ комментаріяхъ.
1886.

Дозволено цензурою. — 12 Марта 1886 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ собст. домъ № 325/2631.

מסכת

מן

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, **ופירוש המשניות להרמב"ם** ז"ל. פירוש **רבינו שמשון משאנץ** ז"ל ופירוש **רבינו אשר** ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. **מבוא התלמוד** לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. **מסורת הש"ס, עין משפט** (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), **ונר מצוה** (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), **ותורה אור**, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. **חלופי גרסאות.** הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ **יוסף שמואל** ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ **ישעיה** (פיק) **ברלין** ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר **חכמת שלמה** (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) **חדושי הלכות**
ג) **חדושי אגדות** (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) **מאיר עיני חכמים** (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) **חדושי הלכות מהר"ם שיף** להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק

ו) **מעדני יום טוב** {בתחלה נקרא מעדני מלך}
ז) **דברי חמודות** {בתחלה נקרא לחם חמודות}
על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה
ח) **פלפולא חריפתא** על הרא"ש סדר נזיקין.
להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"ם תוספות יו"ט).

ט) **תפארת שמואל** (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק).

י) **קרבן נתנאל** על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל וייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

יא) **חסד אברהם** פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יב) **מסורות חדשות** (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יג) **הגהות הב"ח** להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יד) **הגהות הגר"א** להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

טו) **מראה יחזקאל** הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טז) **מעשה ר"ב** הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

יז) **גליון הש"ס** להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוזנן.

יח) **גליון מהרש"א** הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יט) **הגהות** הג"מ **שאול קאצנעלנבוגן** ז"ל מווילנא.

כ) **הגהות** הג"מ **אלעזר לנדא** ז"ל אבד"ק בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

כא) **חדושי והגהות הרש"ש** להג"מ שמואל שטראשון ז"ל מווילנא. (ע' מעל"ד סי' פ"ז). וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ט).

וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה

כוללות **פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי** רובם היו גנוזים עד כה **בכתבי יד** בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה:

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ושש לב"ע

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה:

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות:

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף:

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמצאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי זצ"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות: מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמצאו בכ"י ונדפסו כספר"מ בשנת תרי"א).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא:

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רבינו דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסוהו לו רושמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בשני מקומות מובא בהן ספר התרומה ומחברו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדוייק וההספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא גיהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. וכלשון הספר כתוב בכתב וכמ"ש הרחיד"א ז"ל בזה"ל: "חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבת, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקר הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל חתום עליו בעלם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפראג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות:

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ס"ב מזכירן לשבח בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל.

ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעודנו בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והג"י וכו' שעל הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת שע"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות);

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות;

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קודש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות:

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת:

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם "פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס ווינציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (כדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג).

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס וויניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר אברהם ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, והלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעלם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל חכם צבי ז"ל).

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעה"מ ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקוטות הגהות מהג"מ יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק דעסוי (בנו של הג"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גריידץ (בעהמ"ס לפנת פענח).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מר"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מר"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"מ והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מר"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב);

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה;

גם הוספנו בו: א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובב"מ שנדפס בהן מלפנים "עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות. ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי; ה) ציוני המסכתות בתוספות.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא גיהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

אין רשות לאיש בלעדנו (המדפיסים) להדפיס או להו"ל הפירושים החדושים או ההגהות שהדפסנום מכתבי יד הנ"ל שזכות הדפסתם לנו לבדנו הוא.

שמאי

אומר כל הנשים °דיין שעתן הלל אומר מפקידה לפקידה ואפילו לימים הרבה וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה [א]אלא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת [ב]כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה [ג]והמשמשת בעדים הרי זו כפקידה וממעטת על יד מעת לעת ועל יד מפקידה לפקידה כיצד דיה שעתה היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות ופרשה וראתה היא טמאה והן טהורות אע"פ שאמרו מטמאה מעת לעת [ד]אינה מונה אלא משעה שראתה: **גמ'** מאי טעמיה דשמאי קסבר העמד אשה על חזקתה ואשה בחזקת טהורה עומדת והלל כי אמר העמד דבר על חזקתו היכא דלית ליה ריעותא מגופיה אבל איתתא כיון

[לקמן ד.] [לקמן טו. ע"ש] [לקמן ד:] [תוספתא פ"א]

רש"י

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן · אם ראתה דם די לנו אם תטמא תרומה וטהרות שתגע בהן משעת ראייה ואילך ולא אמרי' כי היכי דהשתא אשתכח דם בבית החיצון אי הות בדקה נמי מקמי הכי הוה אשתכח וכותלי בית הרחם העמידוהו וקיימא לן בפ' יוצא דופן (לקמן דף מ.) כל הנשים מטמאות בבית החיצון: מפקידה לפקידה · בדקה עצמה באחד בשבת ומצאתה טהורה וליום רביעי בדקה ומצאתה טמאה חיישינן ומטמאה מספק כל הטהרות שנתעסקה בהן משעת בדיקת אחד בשבת דשמא עם סילוק ידיה ראתה וכותלי בית הרחם העמידוהו: ואפי' לימים הרבה · בין בדיקה ראשונה לשניה מטמאין כל הטהרות שנתעסקה בהן בינתיים אבל הנך דמקמי בדיקה קמייתא טהורות דהא כשבדקה עצמה מצאתה טהורה: לא כדברי זה · שהחמיר יותר מדאי דודאי כולי האי ימים רבים לא מוקמי ליה כותלי בית הרחם: ולא כדברי זה · שמיקל יותר מדאי: אלא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה · שאם יש ימים הרבה בין פקידה לפקידה לא מטמאינן להו לכולהו טהרות דביני וביני אלא אותם שנתעסקה בהם מאתמול בשעה הזאת וטעמייהו דרבנן מפרש לקמן בגמרא כמלא מעת לעת ממעטת זמן מפקידה לפקידה: ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת · שאם היה זמן מפקידה לפקידה מועט מזמן מעת לעת הולכין אחריו להקל כגון בדקה עצמה שחרית ומצאתה טהורה וחזרה ובדקה ערבית ומצאתה טמאה דאמרי' לקמן במתני' (דף יא:) פעמים צריכה להיות בודקת שחרית ובין השמשות לא מטמאינן טהרות של ליל אמש דהא בדקה שחרית ומצאתה טהורה וליכא למימר דהוי דם מאתמול בהאי שעתא אלא הנך טהרות דמבדיקת שחרית ואילך מטמאינן דהייטו מפקידה לפקידה: על יד · על כח מפקידה הוא בא וממעטו כמו פוסל על ידו דיבמות (דף לו:) וכן הרבה: כל אשה שיש לה וסת· קבוע ג' פעמים ובדקה בשעת וסתה ומצאתה טמאה: דיה שעתה · וליכא למימר דמעיקרא הוה התם דודאי אורח בזמנו בא: המשמשת בעדים · שבדקה עצמה בעד דהייטו בסדין קודם תשמיש ולאחר תשמיש: הרי זו כפקידה וממעטת על יד כו' · ואם ראתה דם אחר כך בבדיקת ערבית והיא שמשה בלהרים בעדים לא מטמאינן טהרות דמבדיקת שחרית עד תשמיש שהרי קודם תשמיש בדקה ומצאתה טהורה וליכא למימר מקמי הכי הוה אלא הנך דמתשמיש ואילך טמאות: אף על פי שאמרו כו' · אשאין לה וסת קאי: אינה מונה · ימי נדה אלא משעה כו': **גמ'** העמד אשה על חזקתה · שהרי מספק אתה בא לטמאותה לענין טהרות דקודם ראייה ספק הוא לה דם מקודם לכן ספק לא הוא הלכך העמד אשה על חזקתה שהיתה קודם ראייה כשנתעסקה בטהרות אלו: כגון ספק לא נגע ל"ג דהתם לאו משום חזקה הוא דהא ספק טומאה ברשות הרבים טהור דהייטו ספק נגע הלכתא גמירי לה · כיון

תוספות

מעת לעת · (א) מפרש בגמ' דתולין לא אוכלין ולא שורפין ודוקא לקדשים או לתרומה אבל לחולין לכ"ע דיה שעתה דאוקמא לה בחזקת טהורה וא"ת מאי שנא מכל ספק טומאה דברה"י טמא ודאי אף לחולין ולא מוקמינן בחזקת טהרה משום דילפי' (לקמן דף ג:) מסוטה מדפריך בגמרא לר"ש אי מה סוטה טמאה ודאי ברה"י אף הכא טמאה ודאי ומשני שאני סוטה דאיכא רגלים לדבר משמע דלרבנן דאמרי ברה"י טמאות אתי שפיר וטעם דתרתי לריעותא לא הוצרך אלא לטמא אפילו בר"ה וי"ל דלא ילפינן מסוטה לטמאה למפרע ולכך בטומאה דמעת לעת מוקמינן לה אחזקתה וא"ת במעת לעת דקיל טפי מאשר טומאות כדפרישית אמאי החמירו בו לטמאה אף בר"ה ובכל שאר טומאות אמרינן בר"ה ספקו טהור כדמוכח בשמעתין דקאמר והלל כי קאמר אוקי מילתא אחזקתה כגון ספק נגע ספק לא נגע אבל במטל"ע כו' ולא אמרינן אוקי מילתא אחזקתה אלא בר"ה אלמא במעת לעת אף בר"ה טמא וכן לקמן (דף ה:) מוקי מתני' כשנושאין אותה חברותיה במטה א"כ °הוו להו תלתא והוי ר"ה כדמוכח בריש שני נזירים (נזיר נז.) ואפ"ה המטה טמאה ואע"ג דיש לדחות כגון שהכילה מפסקת בין נדה לחברותיה אין נראה דבהדיא יש בירושל' דמגעה בר"ה מטמא במעת לעת °וי"ל דאף בר"ה לא נטהר בקדשים משום חזקת טהרה כיון איכא ריעותא מגופה ואע"ג דמסוטה ילפינן לטהר בר"ה אפי' היכא דליכא חזקה (ב) כמו שאפרש לקמן הכא לא ילפינן מסוטה משום שהאשה שראתה השתא ודאי טמאה היא ולא גמרינן מסוטה לטהר בר"ה אלא כמו ספק נגע ספק לא נגע שנס עתה בספק דומיא דסוטה ומיהו בדבר שאין בו דעת לישאל טהור במעת לעת דלקמן מקשינן אמתני' דבר שאין בו דעת לישאל הוא ומוקמינן בשחברותיה נושאות אותה במטה והייטו משום דדבר שאין בו דעת לישאל לא גמרינן מסוטה *אלא גמרינן לטהר מדרב גידל דאמר רב גידל (סוטה דף כט.) כתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הא ספק טהור וכתיב כל טהור יאכל בשר הא ספק טמא אלא כאן שאין בו דעת לישאל כאן שיש בו דעת לישאל ובטומאת בשר קדש שייך למפרע כמו להבא ועוד י"ל דלא גמרינן מסוטה °אלא טומאת מגע ולא טומאת ראייה לכך מטמא אף ברה"ר אבל דבר שאין בו דעת לישאל טהור דבטומאת בשר קדש שייך טומאה ע"י ראיית הזב או הזבה או הנדה (ג) דאסרינן לאכול בשר קדש והוי בכלל כל טהור יאכל בשר (ויקרא ז) וא"ת מאי שנא דבנגע באחד בלילה (לקמן דף ד.) דמטמאין רבנן אף בר"ה כדמוכח בתוספתא היכא דלא ראהו אי מבערב משום דכל הטומאות כשעת מציאתן ואשה נמי אמרינן (לקמן דף ד.) כיון דשכיחי בה דמים כאינה בדוקה דמיא ואמאי מטהרינן לחולין אף ברה"י וי"ל דלקמן [נמי] בנגע באחד בלילה מיירי בקדשים וכן קופה (לקמן דף ג:) דפריך הלל לשמאי איירי בקדשים דאי לאו הכי תקשה ליה לנפשיה וכן פלוגתא

אף על גב דר"ש מטהר במקום שנמדד מסוטה · גי':

דחזקיה ור' יוחנן (שם) (ד) המדלה י' דליים מים מיירי במים שנעשו על טהרת הקדש ללוש בהן עיסת מנחות או להדיח בהן בשר קדש דבקדש דמו וא"ת ומ"ש דאמרינן בנגע באחד לשרוף ובמעת לעת אמרינן תולין דאשה נמי מיקריא במקום מציאתה דכל מקום שהיא טומאתה עמה דאי לאו הכי תקשי אשה לחזקיה דמטהר בקופה ממקום למקום וי"ל משום דלבו טקפו ויבטל מפריה ורביה דסבור דשכיחא טומאה כיון שסורפין עליה תרומה ופרים דכה"ג אמרינן לקמן (דף ג:) והא דפריך הלל לשמאי הייטו משום דלבו טקפו לא היה לו לטהר לגמרי *אך קשה לפ"ז מאי פריך להלל ממקוה נימא משום דלבו טקפו וא"ת אמאי מטהר שמאי טפי באשה מבקופה ונגע באחד אע"ג דמשני שמאי דאשה אין לה שוליים הייטו להאי ליסנא דאי הוה דם מעיקרא הוה אתי אבל לאאר ליסני לית לן האי טעמא וי"ל דטעמא דשמאי משום דאשה בדוקה היא והא דקאמר כיון דשכיחי בה דמים °כאינה בדוקה דמיא הייטו להלל וא"ת לר"מ אמאי מטהר בנגע באחד ובאשה תולין וי"ל משום (ה) דמוקמה אחזקתה ואשה משום דאיכא ריעותא מגופה: **והלל** כי אמר דמוקי מילתא אחזקתיה · כגון ספק נגע ספק לא נגע הייטו בר"ה כדפרישית אבל ברה"י לא מוקמינן אחזקתיה והוי טומאה ודאי (ו) ילפינן מסוטה ודוקא ספק נגע ספק לא נגע הוי ודאי טמא אבל טמא שנגע באחד מן החביות ואינו יודע באיזה מהם נגע הוו שניהם טמאים מספק ואין טמאין שניהם בודאי דלא גמרינן מסוטה אלא דבר שיכול להיות והכא האחד טהור בודאי וכן משמע בריש שני נזירים (נזיר נז.) דקתני אמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא ואיני יודע איזה מכם מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה ולא מייתי כל אחד קרבן טומאה משום דלא גמרינן מסוטה אלא דבר שיכול להיות והא דפריך התם אמאי מייתו קרבן טומאה לייתו תרוייהו קרבן טהרה דהאחד שאמר לשנים הוו להו ג' והוי ר"ה וספקו טהור אע"ג דאין יכול להיות שיהו שניהם טהורין דהאחד ודאי טמא וכן גבי שני שבילים בפ"ק דפסחים (דף י.) מטהרינן שניהם בבאו לישאל זה אחר זה אע"ג שבודאי נטמא האחד התם °לא מסוטה גמרינן אלא דמוקמינן כל אחד בחזקת טהרה כדאיתא הכא דהוי טעמא משום דמוקמינן מילתא אחזקתיה *ומיהו היכא דליכא חזקה לטהרה מטהרין בר"ה מסוטה כמו מקוה שנמדד ונמצא חסר דמטהר ר"ש בר"ה דגמרינן מסוטה אע"ג דליכא למימר העמד מקוה על חזקתו דאדרבה העמד טמא על חזקתו ואם תאמר והיכי ילפינן מסוטה לטהר ברשות הרבים אפילו ליכא חזקה הא סוטה אית לה חזקת טהרה ויש לומר כיון דקינא לה ונסתרה איתרע חזקתה ואע"ג דאין סתירה בר"ה מכל מקום איתרע חזקתה דשייך קנא סתירה באפילה ובלילה

ומיירי כגון ב' נזירים דליכא למילף מסוטה וצריכי טעמא דחזקה · גי':

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ג מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד ופ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ג סמג לאוין קיא:

ב ב מיי' פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ד ופ"ג מהלכות משכב ומושב הלכה ה סמג שם:

ג ג מיי' פ"ג מהלכות משכב ומושב הלכ' ד:

ד ד מיי' פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ג:

תוספי הרא"ש

סתירה איכא למיחש שמא נבעלת [לבועל] וכה"ג לענין טהרות [illegible]

[illegible]

תוספי הרא"ש

[illegible]

כל הנשים דיין שעתן · [illegible]

[illegible]

ועוד דאמאי אמרי' דבמעל"ע שבנדה תולין והא כל ספק טומאה ילפינן מסוטה דברה"י טמא ודאי דד(לקמן ע"ב)דאמרי' דלמדו מסוטה]ופריך אי מה סוטה ברה"י טמא ודאי וכו' הרי דילפינן מסוטה דשבת (דף פ"ו) גבי כלי זכוכית דמשו"ה אינו אלא תולין משום דהוי טומאה דרבנן ג) הא וי"ל דלא ילפינן ספק טומאה מסוטה אלא כעין [סוטה] שנולד הספק בשעת המעשה דבשעת בו דעת לשאול לאינבו שייך שפיר גם בטומאת מעל"ע]שראוי ספיקתה להתברר בשיש בו דעת לי התם ומה"ם ניחא הא דאחמירו רבנן במעת לעת ספי לענין רה"ר דבטהרות טהור וכאן תולין ולענין רה"י הקילו דבעלמא[קי"ל דברה"י שורפין]והכא תולין]וק"ל לפי מה דפריך מנגע בא' בלילה אמעל"ע תקש'לי' אמקוה דקאמ' ושניהן לא למדוה אלא מסוטה הא לא דמי לסוטה דהוי טומאה למפרע הלכך י"ל דדוקא מעל"ע לא דמי לסוטה דא"א כלל

א) לפנינו שם ליתא לתיבת דיו וכן בתוספתא דטהרות ליתא · וצ"ע : ב) לכאורה צ"ע דלא מיירי שם בטומאת ספק רק בודאי ומשום דעשו הכירה בטומאה דרבנן .

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מעת לעת מפרש בגמ' כ"ב כדף ו' ע"א : (ב) בא"ד כמו שאפרש לקמן כ"ב בד"ה וכלל : (ג) בא"ד או הנדה דאסורים לאכול בשר : (ד) בא"ד ור' יוחנן וכן המדלה י' דליים : (ה) בא"ד וי"ל משום דמוקמיה אחזקתיה ואשה משום : (ו) ד"ה והלל וכו' ודאי דילפי' מסוטה :

גליון הש"ס

מתני' דיין שעתן · עי' מנחות יט ע"ב תד"ה כנגד : תוס' ד"ה מעת לעת וכו' הוו להו תלתא והוי רה"ר · עי' סוטה כח ע"ב תד"ה ברה"ר : בא"ד וי"ל דאף ברה"ר לא נטהר בקדשים וכו' · עי' טהרות פ"ה מ"ז בר"ש : בא"ד אלא טומאת מגע ולא טומאת ראייה · עי' לקמן יז ע"ב תד"ה ואין שורפין · ולקמן כה ע"א תד"ה סיינו לשלי · כאן שייך הגליון אך קשה וכו' : בא"ד כאינה בדוקה דמיא תד"ה ורבנן : תוס' ד"ה והלל וכו' לא מסוטה גמרינן אלא דמוקמינן כל א' בחזקת טהרה וכו' · עי' לקמן ס ע"א תד"ה כאן :

כיון דמגופה קחזיא לא אמרינן אוקמה אחזקתה ומאי שנא ממקוה *דתנן א) מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין בר"ה בין ברה"י טמאות לשמאי קשיא למפרע להלל קשיא ודאי דאילו מעת לעת שבנדה תולין לא אוכלין ולא שורפין ואילו הכא טמאה ודאי התם משום דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימא לא טבל אדרבה העמד מקוה על חזקתו ואימא לא חסר הרי חסר לפניך הכא נמי הרי דם לפניך השתא הוא דחזאי הכא נמי השתא הוא דחסר הכי השתא התם איכא למימר חסר ואתא חסר ואתא הכא מי איכא למימר חזאי ואתא חזאי ואתא ומאי קושיא דלמא הגם הגם חזיתיה התם איכא תרתי לריעותא הכא איכא חדא לריעותא °ומאי שנא מחבית *דתנן ב) היה בודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואח"כ נמצא חומץ כל ג' ימים (הראשונים) ודאי מכאן ואילך ספק קשיא לשמאי התם משום דאיכא למימר העמד טבל על חזקתו ואימר לא נתקן אדרבה העמד יין על חזקתו ואימר לא החמיץ הרי החמיץ לפניך הכא נמי הרי דם לפניך השתא הוא דחזאי התם נמי השתא הוא דהחמיץ הכי השתא התם איכא למימר החמיץ ואתא החמיץ ואתא הכא מי איכא למימר חזאי ואתא חזאי ואתא ומאי קושיא דלמא הגם הגם חזיתיה התם איכא תרתי לריעותא הכא איכא חדא לריעותא ורמי חבית אמקוה מאי שנא הכא ודאי ומ"ש הכא ספק א"ר חנינא מסורא. מאן תנא חבית ר"ש היא דלגבי מקוה נמי ספקא משוי ליה *דתנן א) מקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע בין בר"ה בין ברה"י טמאות *ר"ש אומר בר"ה טהורות ברה"י תולין ושניהם

א) גיטין לא: מקואות פ"ב מ"ב קדושין עט:

רש"י

כיון דמגופה קחזיא· מועדה *(ועלולה) היא לכך אין לה חזקת טהרה: ומאי שנא ממקוה· לתרוייהו פריך: שנעשו על גביו· טהרות שנשתמשו בכלים שטבלו בו: בין בר"ה בין ברה"י· בין שהמקוה עומד בר"ה דקיימא לן ספק טומאה בר"ה ספקו טהור הכא טמא דלאו ספק הוא אלא ודאי כדמפרש טעמא לקמן בשמעתין: לשמאי קשיא למפרע· דהא מטמאינן טהרות למפרע ולא אמרינן העמד מקוה על חזקתו: דאילו מעת לעת· טהרות דמטמאינן להו משום ספקא דמעת לעת לרבנן וה"ה מפקידה לפקידה דהלל: תולין· אם תרומה הן: ולא שורפין· כדקתני בברייתא דהרואה כתם (א) לקמן בפירקין (דף ו.): ואילו הכא· במקוה: טומאה ודאית· מטמאינן להו למפרע ושורפין את התרומה מדקתני בר"ה טמא אלמא כודאי משוי ליה: לא טבל· טבילה הוגנת הלכך טומאה ודאית יש: חסר ואתא חסר ואתא· ואיתרע לה לחזקה מקמי הכי טובא ולא ידעינן מאימת הלכך ריע טפי מאשה: הכא מי איכא למימר כו'· הלכך עד שעת מציאת דם לא איתרעי חזקה והך דאיסתכל השתא איכא למימר דהשתא הוא דחזאי: הגם הגם· לשון רבייה שהדם הולך וגדל ודומה לו במסכת שביעית בפ"ד בראשונה היו אומרים מלקט אדם מתוך שדהו עצים ועשבים הגם הגם כדרך שמלקט משל חבירו כו' כלומר ע"י שיהיה הדם רבה במקור יוצא ממנו מעט מעט כחרדל מה שאין המקור יכול להחזיקה ויוצא מעט לבית החיצון וזה כמה ימים התחיל והיא נטמאת מטיפת דם כחרדל כדלקמן (דף מ.): תרתי לריעותא· העמד טמא על חזקת טומאה ובחזקת טהרה דמקוה איכא ריעותא שהרי חסר לפניך אבל באשה בדידה הוא דאיכא ריעותא שהורע חזקת טהרתה קלא שהרי דם לפניך ומשום הך ריעותא לחודה לא מרעינן לה הואיל ובטהרות לא משכחת ריעותא אחריתא דכי אמרת העמידם על חזקתם בחזקת טהרתם הם: ומאי שנא מחבית· לב"ש פריך: היה בודק את החבית· טועמה אם היא בחזקתה שלא החמיצה: להיות מפריש עליה· כלומר להיות סומך עליה והולך ושותה שאר חביות ונותן עיניו בזו להפריש ממנה עליהם לאחר זמן שהתרומה ניטלת במחשבה: כל ג' ימים ודאי· פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי בבבא בתרא בפ' המוכר פירות (דף צו.) ר' יוחנן אומר כל ג' ימים לאחר בדיקה ראשונה שמלאה בחזקתה ודאי יין ואם אמר בתוך ג' ימים הרי זו תרומה על אלו השמוכין לה כולם מתוקנות מכאן ואילך ספק ותרומה היא ויחזור ויתרום ור' יהושע בן לוי אומר כל ג' ימים קודם בדיקה אחרונה שנמצאת חומץ ודאי חומץ דכיון דעכשיו חומץ גמור הוא ודאי אין פחות מג' ימים שהתחיל להחמיץ ואם עשאו בתוך אותן ג' ימים תרומה על מקום אחר ליתא תרומה אליבא דרבי דאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב פד:) יין וחומץ שני מינין הן דאי לרבנן הא קיימא לן (תרומות פ"ב מ"ו) תרם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה מכאן ואילך למפרע ספק והיא זו תרומה ויחזור ויתרום אלמא בין למר בין למר מספקינן ריעותא למפרע: ורמי חבית אמקוה· דהא תרוייהו איכא תרתי לריעותא: מאי שנא· במקוה דמחזקינן למפרע טומאת ודאי ומ"ש בחבית דקאמר ספק: ברה"י תולין· טעמא מפרש לקמן: *) מסוטה· דכתיב (במדבר ה) והיא נטמאה איתקש טומאה לסוטה:

*) עיין לקמן

ועשאוה

תוספות

*ובמת שאין בני אדם מצויין וא"ת א"כ היכי ילפינן מסוטה דברה"י ספקו טמא אפי' איכא חזקה הא בסוטה איתרע חזקה וקרא דונטמאה דאייתר לאגמורי בעלמא טומאה מסוטה אימא דוקא היכא דליכא חזקה ואיצטריך קרא לאשמועינן דהוי טמא ודאי אע"ג שאינו אלא ספק וגם לטהר בר"ה אע"ג דליכא חזקה וי"ל דילפינן מסוטה שעשאה הכתוב ודאי טמאה אע"ג דאית לה חזקה שאינה טמאה ודאי ולא איתרע אלא חזקת טהרה ודאית: דאיכא ריעותא מגופה· אבל אי לאו האי טעמא הוה מוקמינן לה אחזקת טהרה אע"ג דהשתא ודאי טמאה כמו בנגע באחד דמטהרים אף רבנן ברואהו חי מבערב אע"ג דהשתא הוא מת וליכא עוד חזקת חיות *ומ"מ אם עשו מבהמה גבינות ושחטוה ונמצאת טרפה אין להתיר הגבינות מטעם אוקי בהמ' בחזק' שלא היתה טרפה מתחלה כיון דמעולם לא היתה אותה שעה מבוררת לא חשיבה חזקה כדמוכח בהכל שוחטין (חולין יא:) דקאמר אתיא א) ממכה אביו ומפרה אדומה דאזלינן בתר רובא והיכי מוכח דלמא משום דמוקי לה (ב) בחזקה שאינה טרפה אלא לא חשיב אותה חזקה כדפרישית וצ"ע להתיר הגבינות: להלל קשה ודאי· דמדקאמר ר' שמעון בסיפא ברה"י תולין מכלל דטמאות דקאמרי רבנן ברישא היינו ודאי: השתא הוא דחזאי· ורב דאמר בפ' י' יוחסין (קידושין עט.) הרי היא בוגרת לפנינו גבי קדשה אבי' בדרך וקדשה עצמה בעיר ושניהם ביומא דמשלים ו' חדשים שבין נערות לבגרות ולא קאמר השתא הוא דבגרה היינו משום דרגילות שערות לבא מלפרא וכי פריך התם לשמואל ממקוה וחבית ה"נ מצי למיפרך לרב דדוקא בשערות קאמר רב אלא דפריך לשמואל טפי בפשיטות והא דקאמר התם לימא רב דאמר כר' נתן דאמר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שכיב מרע היה אע"ג דרב דוקא בשערות קאמר התם נמי רוב העולם בריאים ואית לן למימר דבריא היה כמו שהוא עכשיו: התם תרתי לריעותא· תימה דבפ"ק דחולין (דף י. ושם) אמרינן שחטה ונמצא הסכין פגום ושבר בו עצמות אחרי כן רב חסדא אמר כשרה משום דעצם ודאי פוגם (ג) כו' ופריך ליה מטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אע"פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו לא עלתה לו טבילה ומשני סכין איתרעי בהמה לא איתרעי והשתא הא איכא תרתי לריעותא דהרי פגום לפניך והעמד בהמה בחזקת איסור כדאמר הכא דה"נ איתרעי מקוה ואדם לא איתרעי ואפ"ה מטמאינן וי"ל דהתם משום דעצם ודאי פוגם כדאמר התם א"כ אין סברא לחלק בין מקוה איתרעי לאדם איתרעי והתם ה"פ סכין איתרעי ואיכא ספיקי טובא שמא בעצם נפגם ואפי' בעור נפגם שמא נפגם במיעוט בתרא ואת"ל נפגם במיעוט קמא שמא לא שחט כנגד הפגימה אך קשה דאמר התם מנלן דאזלינן בתר חזקה דכתיב ויצא הכהן מן הבית ודילמא אדנפיק ואתי בציר ליה שיעורא אלא אוקמי' אחזקה וקשה (ד) התם משום דליכא ריעותא ואכתי היכא דאיכא ריעותא מנלן דאזלינן בתר חזקה וי"ל דמוכח היכא דבא כהן בסוף שבוע וראה והנה כהה הנגע ואיתרע חזקה (ה) מטמאינן אדם הנכנס שם בתוך שבוע וחייב קרבן אם נכנס בעזרה וקשה אדרבה נימא התם הרי חסר הנגע לפניך ואוקי גברא בחזקת טהרה כדאמר הכא גבי מקוה לטמא בודאי וי"ל דגבי מקוה רגילות להתחסר מעט מעט ולכך איכא למימר דמעיקרא חסר אבל הנגע רגילות להתחסר בבת אחת פחות מכגריס לכך אמרינן התם השתא הוא דחסר ואוקי הנגע בחזקת שלם ביציאת כהן מן הבית וכשטימא הכהן את הבית אפי' נתחסר הנגע אחרי כן קודם שנכנס זה גזירת הכתוב הוא שהבית טמא עד שיראה הכהן בסוף שבוע ויטהרנו: היה בודק את החבית· אפי' לרבנן דאית להו בהמוכר את הספינה (ב"ב פד.) יין וחומץ מין אחד הוא הייט כשמתכוין לתרום מן החומץ והכא מיירי שנתכוין לתרום מן היין ונמצא חומץ דהוה ליה תרומה בטעות כדמשמע בתוספתא דתרומות פרק ג) המודה והמעשר:

מיהו בירושלמי דסוטה משמע דאפילו ולילה הוי רה"י גמור: גי'

והא דאמרי' פ"ק דחולין (דף ט:) גבי בא זאב ונטל בני מעיים התם גמרינן מסוטה דבר"ה ספיקו טהור היינו לפי סברת דברי המקשה דמדמי איסור לסכנתא אבל מסקנא דשני לן בין איסורא לסכנתא לא ילפי' מסוטה· גי':

א) [נ"ל עדים אממין ועיין בתוס' דחולין יא: ד"ה אתיא מפרה אדומה] ב) [נ"ל התורם]

ושניהם

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"י מהלכות מקואות הלכה ו סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סימן רא סעיף עא:

ו ב מיי' פ"ט מהלכות תרומות הלכה כד:

תוספי הרא"ש

כלל לברר הספק בשעת המעשה אבל ספיקא דמקוה ונגע באחד בלילה אפשר להתברר בשעת מעשה: היכא דלית ליה ריעותא מגופה· וא"ת לימא כי אמרי' העמד דבר על חזקתו היכא דלא איתרע חזקה כגון ספק נגע אבל הכא איתרע דהרי דם לפניך וי"ל דבכי האי גונא נמי מוקמינן אחזקתיה כההיא דנגע בא' בלילה דאפי' רבנן מודו בראוהו חי מבערב דטהור אבל טעמא דריעותא גופה ודאי איתרע חזקתה משום דמגופה קחזיא ושכיחי בה דמים תדיר ולא דמי לנגעים דאמרי' ספק נגעים להקל אע"ג דמגופיה קא חזי מ"מ לא שכיחי ביה נגעים כמו אשה שמצויין בה דמים תדירי' ואע"ג דנתעסקה בטהרו' דלית בהו ריעותא כיון דטומאה דידהו משום לתא דידה משו"ה לא מוקמינן להו בחזקת טהרה ודוקא לתרומה או לקדשים כדלקמן אבל לחולין אע"ג דאיכא ריעותא מגופה מוקמי' להו בחזקת טהרה ויש להתיר מתוך כך בעדר שנשחטה בהמה [אחת] (אחרת) מהן ונמצאת טרפה כל הגבינים שעשו מחלב של העדר דמוקמינן להו אחזקתיה ואמרינן סמוך לשחיטה נטרפה א) ואע"ג דאיכא ריעותא מגופה· ומיהו יש לדחות דשאני התם שלא נתבררה החזקה לעולם ואע"ג שחיתה כמה שנים ויצאה מחזקת טרפות מ"מ בכל שעה ושעה עומדת היא בספק תדע דילפינן פ"ק דחולין דאזלינן בתר רובא מפרה אדומה ומשעיר המשתלח מדלא חיישינן דילמא טרפות הן וממאי משום דאזלינן בתר רובא דילמא משום דאמרינן אוקמה אחזקה אלא ודאי כי האי גוונא לא אמרינן אוקמיה אחזקתיה כיון דבשעתה לא נתבררה החזקה אלא לאחר שהוציאה מתן הוברר הדבר דבשעת לידתה כשרה היתה ומיהו אם לא נמצאת טרפה אלא כעין אותן שאנו אוסרין מחמת סירכא ואם היינו בקיאין לברר איפשר שהיה לה היתר ע"י בדיקה לא מיתסרי דהוה ספק ספיקא ספק טרפה ספק אינה טרפה ואת"ל טרפה אימר אחר כך נטרפה ועוד י"ל כיון דאזלינן בתר רובא כל הבהמות בחזקת כשרו' אפי' בתוך שנתן משום דרוב ברמות כשרות ורובא עדיף מחזקה ונעמיד בהמה זו בכלל הרוב והשתא היא נטרפה ואי אישתכח בית טרפות דיתרות ודאי מתחלת ברייתה היא טרפה ואע"ג דטרפה אינה חיה רוב טרפות קאמר או אם היולד פי המכה יש לאסור הגבינות [שנעשה בתוך] שלשת ימים קודם השחיטה: ואילו הכא טמאה ודאי: משמע מתוך פרש"י ז"ל דמלשון טמאה קא דייק וקשה דהא בסוף קדושין גבי תינוק שנמצא בצד העיסה דקתני וחכמים מטמאין ואמר ר' יוחנן אין זו חזקה ששורפין עליה את התרומה ועוד לקמן גבי קופה שנשתמשו בה טהרות ואמר ר' יוחנן טמאות בעי למימר דלתלות קאמר ונראה לפרש דהא דדייק דטמאות ודאי משום דתני בסיפא ר' שמעון אומר ברה"י תולין: אדרבה העמד מקוה על חזקתו ואימר לא חסר· משמע דפריך אפילו (לב"ש) [לב"ה] דהוה לן לטהר לגמרי משום חזקה דמקוה אע"ג דאיכא נמי חזקה דטמא מ"מ חזקת מקוה עדיף שהרי הטמא טבל לפנינו אלא שאנו אומרים שמא לא טבל טבילה הוגנת כי שמא היה חסר המקוה וכיון דאמרת העמד מקוה על חזקתו נסתלקה חזקת הטמא כנ"ל: ה"נ הרי דם לפניך· ואיתרעאי חזקת האשה ואע"ג דלא איתרע חזקת הטהרות ס"ד השתא כיון דטומאה דידהו משום לתא דידה לא מוקמינן להו אחזקתייהו עד דמשני הכא חדא הוא דאיכא לריעותא התם איכא תרתי לריעותא· יא"ת כיון דודאי טבל לא הוה לן למימר העמד טמא על חזקתו לרב חסדא דמכשר השוחט בסכין ונמצאת

פגומה

א) אינו מובן דמאי ריעותא אית לה לבהמה דהא אין עלולה לטרוף כלל ואולי דר"ל דאיתרע לה בחזקה דהכי טרפה לפנינו וכ"ה בתוס' ד"ה דאיכא· ב) ר"ל הלכך דאי לאו דאתיליד ריעותא בטמא גופיה הו"א דאין ספק תגלה מוציא מידי וודאי טבילה אבל הכא לאו וודאי טבל מקרית וכ"ה בתוס' חולין דף ו ע"ב.

מסורת הש"ס

ס"א ורגילה

מקואות פ"ב מ"ב קדושין עט: גיטין לא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא שורפין וכו' לקמן בפירקין ד"ב כדף ו ע"א תניא כותיה דרבא הרואה כתם כו': (ב) תוס' ד"ה דאיכא וכו' בחזקה שאינה טרפה ב"ב ומכה אביו נמי דלמא משום דהעמד הלא בחזקה לדקת: (ג) ד"ה התם וכו' דעצם ודאי פוגם ועוד ספק פוגם כו' ופריך: (ד) בא"ד וקשה דלמא התם משום: (ה) בא"ד ואיתרע חזקה אפ"ה מטמאינן אדם:

גליון הש"ס

גמ' ומ"ש מחבית· עי' רפ"ג דתרומות ובר"ש שם:

תוספי הרא"ש

פגומה בפ"ק דחולין ופריך עלה מטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ· והא הכא דודאי טבל ספק היה עליו [ואעפ"כ לא עלתה לו טבילה] ומסיק התם איכא ריעותא מגופה והכא סכין איתרעאי בהמה לא איתרעאי· והכא [נמי] ודאי טבל ומקוה איתרעאי גברא לא איתרעאי וי"ל דהתם אע"ג דאיכא דבר חוצץ [אורחיה] למיתי בתר טבילה כיון דנתעסק באותו המין אחר כן ותאי דומיא דעצם ודאי פוגם ב) אבל הכא אורחיה לתתחסר (אחר) [קודם] טביל' כמו (קודם) [אחר] טביל' ולא שייך למקרייה ודאי טבל. ועי"ל [דלכאורה] מאי האי דקאמר סכין איתרעאי בהמה לא איתרעאי אי סכין איתרעאי בהמה נמי אתרעאי דריעותא דבהמ' אינה אלא מחמת הסכין אלא ע"כ ה"ק סכין איתרעאי הלכך אפי' בעור איפגים אימר לא נשחטו הסימנין כנגד הפגימה: היה בודק את החבית כו'· פרש"י דאתיא כרבי דאמר בפרק המוכר את הספינה יין וחומץ שני מינין הן אבל רבנן דאמרי מין אחד הן הויא תרומתו תרומה· ואי משום מן הרעה על היפה הא אמרינן תרומתו תרומה כדרבי אלעאי ונראה דאפילו כרבנן נמי אתיא דע"כ לא קאמרי רבנן אלא במתכוין לתרום מן החומץ על היין· אבל הכא שבדקו כדי לתרום מן היין על היין ונמצאת חומץ הוי כמו תרומה בטעות כאילו פירש שלא תהיה תרומה אם תמצא חומץ וכן מוכח בתוספתא דתרומות פרק התורם והמעשר בשבת דתאני התם [פ"ד] התורם חבית של יין ונמצאת של חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אינה תרומה ואם משנתרמה ידע שהחמיץ הרי והתרומה ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום דברי רבי שרבי אומר יין וחומץ שני מינין הן וחכמים אומרים מין אחד הם· היה בלבו לתרום מן היין על היין ומה שבידו חומץ אין תרומתו תרומה וקתני בתר הכי היה בודק את החבית כו' כדאיתא בשמעתין אלמא מוכח בהדיא דמודו בה רבנן· והא דפליגי ברישא משום שהיתה בלבו שתהיה תרומה בכל ענין בין תמצא יין בין תמצא חומץ· וא"ת מאי שנא מתורם מחומץ על יין לרבנן מתורם מן הטמא על הטהור ומקישות המרה על המתוקה דמשמע בהאשה רבה דבשוגג תרומתו תרומה ובמזיד אין תרומתו תרומה· ומחומץ על היין אמרי' דבמזיד תרומתו תרומה ובשוגג אין תרומתו תרומה וי"ל דשאני טמא וקישות [ונמצא] מרה דלא חזו לאכילה הלכך תקינו רבנן שלא תהיה תרומתו במזיד ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדקאמר התם בפרק האשה רבה או כמ"ד לא עשה ולא כלום לתקן השירים אבל חומץ חזי לאכילה ואיכא מאן דניחא ליה בחלא הלכך בכל ענין תרומתו תרומה חוץ ממי שהיה בלבו לתרום מיין על יין דהוי כמפרש שלא תהא תרומה אם תמצא חומץ:

מה

ושניהם לא למדוה אלא מסוטה *רבנן סברי כי סוטה מה סוטה ספק היא ועשאוה כודאי הכאנמי ספקועשאוה כודאי אי מסוטה אימא כי סוטה מה סוטה ברה"ר טהור הכא נמי ברה"ר טהור הכי השתא התם משום סתירה הוא וסתירה ברה"ר ליכא הכא משום חסר הוא מה לי חסר ברה"ר מה לי חסר ברה"י וכי תימא הא כל ספק טומאה ברה"ר טהור כיון דאיכא תרתי לריעותא כודאי טומאה דמי ורבי שמעון סבר כי סוטה מה סוטה ברה"ר טהור הכא נמי ברה"ר טהור אי מסוטה אימא כי סוטה מה סוטה ברה"י טמאה ודאי הכא נמי ברה"י טמאה ודאי הכי השתא התם יש רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה הכא מאי רגלים לדבר איכא ואי בעית אימא היינו טעמא דרבי שמעון גמר סוף טומאה מתחלת טומאה מה תחלת טומאה ספק נגע ספק לא נגע ברה"ר טהור אף סוף טומאה ספק טבל ספק לא טבל ברה"ר טהור ורבנן הכי השתא התם גברא בחזקת טהרה קאי מספקא לא מחתינן ליה לטומאה הכא גברא בחזקת טומאה קאי מספקא לא מפקינן ליה מטומאתו ומאי שנא ממבוי *דתנן השרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה ולא היה בו שרץ או עד שעת הכיבוד התם נמי כיון דאיכא שרצים דגופיה ושרצים דאתו מעלמא כתרתי לריעותא דמי ואב"א היינו טעמא דשמאי הואיל ואשה מרגשת בעצמה והלל כסבורה הרגשת מי רגלים היא ולשמאי האיכא ישנה ישנה נמי אגב צערה מיתערא מידי דהוה אהרגשת מי רגלים והאיכא שוטה מודה שמאי בשוטה הא כל הנשים קתני כל הנשים פקחות וליתני נשים לאפוקי מדרבי אליעזר דא"ר אליעזר *ארבע נשים ותו לא קמ"ל כל הנשים והאיכא כתמים לימא תנן כתמים דלא כשמאי אמר אביי מודה שמאי בכתמים מ"ט בצפור לא נתעסקה בשוק של טבחים לא עברה האי דם מהיכא אתי (א) אי בעית אימא היינו טעמיה דשמאי דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי והלל כותלי בית הרחם העמידוהו ושמאי כותלי בית הרחם לא מוקמי דם (א) משמשת במוך מאי איכא למימר אמר אביי מודה שמאי במשמשת במוך רבא אמר מוך נמי אגב זיעה מכויץ כויץ ומודה רבא במוך דחוק ומאי איכא בין הני לישני להאיך לישנא איכא

א) [עי' תוס' כתובות נט: ד"ה שלא וכו']

ועשאוה כודאי שאסורה לבעלה עד שתשתה : סוטה ברשות הרבים טהורה · אין רשות הרבים מקום סתירה: רגלים לדבר · סימן טומאה איכא : שהרי קינא לה ונסתרה · התרה בה אל תסתרי עמו ונסתרה : מאי רגלים לדבר איכא · דליהוי חסר מקודם לכן דילמא השתא הוא דחסר וש"מ דקסבר ר' שמעון בשאר ספק טומאה דעלמא נמי ברה"י תולין דהא אין רגלים לדבר : ואיבעית אימא · אי מסוטה גמרי רבנן הוה להו למימר ברה"ר טהור אלא לאו מסוטה מלינן למגמר דתחלת טומאה איתקש לסוטה סוף טומאה לא איתקש ואם כן מאי טעמא דרבי שמעון דמטהר ברה"ר : גמר סוף טומאה · דהיינו טבילה מתחלת מגע הטומאה : ומאי שנא ממבוי · לשמאי פריך : מטמא למפרע · כל טהרות שנעשו במבוי: עד שיאמר · עליו אדם באותו היום בדקתי וטוב אינו מטמא מאותו היום ולמפרע אבל עד אותו יום הוא מטמא : או עד שעת הכיבוד · אבל טהרות דקודם כיבוד טהורין דחזקת ישראל בודקין מבואותיהן בשעת כיבודיהן ואי הוה בההיא שעתא הוה מישתכח אבל טהרות דלאחר כיבוד טמאות מספק שמא לאחר כיבוד מיד נפל : מרגשת · שנט"ר בלע"ז כלומר יודעת בעצמה כשיוצא דם ממנה והא מדלא ארגשה מאתמול ודאי השתא בבדיקת עד נפק : והא איכא שוטה · שאינה מבינה להרגיש : לאפוקי מדר' אליעזר · במתני' היא לקמן (דף ז') : והא איכא כתמים · הרואה כתם דקיימא לן לקמן (דף נו') מטמאה למפרע עד שתאמר בדקתי חלוק זה ולא היה בו כתם או עד שעת כבוס ולא אמרינן אי נפיק מגופה הוה מרגשת : לימא · תנן כתמים דלא כשמאי דכיון דאמר אשה מרגשת אמאי טמאה לימא לאו מגופה הוה הואיל ולא ארגשה: בצפור לא נתעסקה · דנימא מדם צפור הוה דאמר התם תולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות בפ' הרואה כתם (לקמן נח:) : משמשת במוך · ממלאה אשה אותו מקום מוכין לשאוב את הזרע שלא תתעבר ואינה נוטלתו משם אלא בשעת הצורך ושמא מוך העמיד את הדם · ג' נשים *משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה : מכויץ כויץ · ויש מקומות לדם לצאת : כויץ · דשריי"ש בלע"ז : בין הני לישני · אשה מרגשת ומעיקרא הוה אתי : להאיך לישנא · העמד אשה על חזקתה : לאביי

ושניהם לא למדוה אלא מסוטה · תימה דהא רבנן מטמאין אף ברה"ר משום דהוי תרתי לריעותא אם כן לא הוי ספק ולא שייך זה לסוטה מידי וכן בחבית דהוי ודאי טבל לרבנן דומיא דמקוה הא לא גמרינן מסוטה אלא טומאה ורבי שמעון נמי דגמר חבית מטומאה הא לא שייך מידי לסוטה ואומר ר"ת דלא קאמר הכי אלא לפרש דלא תקשי להו מסוטה *וטעמא דרבנן משום דהוי תרתי לריעותא והוי ודאי ולא ספק ולרבי שמעון הוי ספק דלית ליה טעמא דהרי חסר לפניך דהשתא הוא דחסר וכנגד העמד מקוה בחזקת שלם איכא למימר העמד טמא על חזקתו ולכך ברה"י תולין מדינא ואע"ג דלא ילפינן מסוטה ולכך בחבית נמי ספק אבל ברה"ר מטהר אע"ג דליכא חזקה דמסוטה ילפינן כדפי' לעיל (ב) ובכל ספק טומאה אית ליה ברה"י תולין : *גמר סוף טומאה מתחלת טומאה· תימה דשפיר קאמרי רבנן דהתם איכא חזקת טהרה °וי"ל דגמר מתחלת טומאה היכא דליכא חזקת טהרה כגון ההיא דתנוק דפ' בתרא דקדושין (ג) (דף פ·) דאיכא רוב תינוקות מטפחין כנגד חזקת העיסה ואינו רוב גמור והוי פלגא כנגד החזקה ואילו היה בה דעת לישאל מן התורה היה ברה"י טמא גמור וברה"ר טהור גמור דגמרינן מסוטה ורבנן התם איכא חזקת טהרה פי' כנגד רוב טיפוח והוי ספק וגמרי מסוטה לטהר ברה"ר אבל הכא גברא בחזקת טומאה והוי תרתי לריעותא והוי ודאי : השרץ שנמצא במבוי·לשמאי פריך דמטהר לגמרי : ושרצים דמעלמא · וא"ת סיפא דקתני התם כתם שנמצא בחלוקה מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק ולא היה בו כתם או עד שעת הכבוס מאי איכא למימר דהתם ליכא למימר דאיכא דם מגופה ומעלמא דמשום דם דמעלמא אינו טמא אלא חלוק ולקמן בפרקין (דף ו·) נמי אמרינן הרואה כתם מקולקלת למנינה וי"ל דהואיל ואם הכתם יבש הוא ע"כ טמאה למפרע ופעמים נמי אף כשהוא לח מוכיח דלא אתא השתא אלא על ידי שחייה או ע"י ריקוד כדאמר בהרואה כתם (לקמן נז:) לא פלוג רבנן בכתמים : ואיבעית אימא טעמא דשמאי הואיל והאשה מרגשת בעצמה · נראה דלהאי לישנא נמי צריך טעמא דהעמד אשה על חזקתה דאל"כ כי קאמר מודה שמאי בשוטה וכן מודה שמאי במוך וכי יטמאנה למפרע אף לחולין והלא כל הנשים דיין שעתן לחולין אף להלל אלא הני טעמי לא איצטריך אלא כי היכי דלא נעבד סייג בקדשים* : מרגשת בעצמה · פי' כשנעקר דם מן המקור ומדלא הרגישה עד עכשיו השתא הוא דחזאי וא"ת וכי בדקה עצמה ומצאה טמאה ולא הרגישה מאי [טעמא דשמאי נימא כמו שלא הרגישה עכשיו כך נימא שמא נעקר מאתמול ולא הרגישה] וי"ל דלא פלוג רבנן הואיל ורוב פעמים מרגשת דהא לטעמא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי סוכבת אפרקיד מאי איכא למימר אלא לא פלוג רבנן והא דקאמר מודה שמאי בשוטה ובמוך משום דהנהו חלוקות משאר נשים ולא שייך למימר בהו לא פלוג רבנן ורש"י פירש מה שעכשיו לא הרגישה כסבורה הרגשת עד הוא וקשה מאתמול נמי נימא הא דלא הרגישה אם שמשה כסבורה הרגשת שמש הוא ואמאי מטהרין למפרע אלא שמאי אית ליה דלעולם אשה מרגשת ואינה חוששת בהרגשת עד ושמש כמו שאינה חוששת בהרגשת מי רגלים : מודה שמאי בשוטה · ואם תאמר והא אין בו דעת לישאל וי"ל כגון אדם שנגע בה ורוצה לעסוק בקדשים ואותו אדם יש בו דעת לישאל :

ומיהו לפי זה לא א"ש הא דאמר לקמן עשה סייג לדבריך כיון דאיכא טעמא דאם איתא דהוה דם כו' לא הוה אלא סייג ושמא טעמא דהרגשה אהני אף בשוטה לחולין · גי' :

והא איכא כתמים · פירוש לשמאי דאית ליה טעמא דהרגשה לטהר אף בקדשים היה לנו לטהר כתמים אפי' מכאן ולהבא דאית לן למימר כיון דלא הרגישה ודאי מעלמא אתי כדאמר (לקמן דף ס·) גבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אפילו סדינין שלה מלוכלכין בדם אין חוששין . לה אימר בשוק של טבחים עברה ולאו אדעתה אבל להלל לא קשה כיון דאינו ברור לו טעמא דהרגשה

עין משפט
נר מצוה

ז א ב ג מיי' פי"ז מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ג:

ח ד ה מיי' שם הלכה א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא שמאי והלל מודו כצ"ל ותיבת בית נמחק: (ב) שם והתניא המדלה עשרה דליים כו' משנה היא פ"ד דטהרות משנה ד':

איכא בינייהו למרמי חבית ומקוה ומבוי להאיך לישנא איכא למרמינהו להני לישני ליכא למרמי ומאי איכא בין האי לישנא להאיך לישנא לאביי איכא מוך לרבא איכא מוך דחוק תניא כי האי לישנא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי אמר לו הלל לשמאי אי אתה מודה בקופה שנשתמשו בה טהרות בזוית זו ונמצא שרץ בזוית אחרת שטהרות הראשונות טמאות אמר לו אבל ומה הפרש בין זו לזו לזו יש לה שולים לזו אין לה שולים רבא אמר טעמא דשמאי משום בטול פריה ורביה תניא נמי הכי אמר לו שמאי להלל א"כ בטלת בנות ישראל מפריה ורביה ומאן דתני האי לישנא הא תניא כי האיך לישנא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי התם הלל הוא דקטעי הוא סבר טעמא דשמאי דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי וקא מקשי ליה קופה ואמר ליה שמאי טעמא דידי משום בטול פריה ורביה ולמאי דקטעית נמי דקמקשית קופה לזו יש לה שולים ולזו אין לה שולים ולמאן דתני האי לישנא הא תניא כי האיך לישנא משום בטול פריה ורביה הכי קאמר ליה הלל לשמאי אין טעמא קאמרת דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי ומיהו עשה סייג לדבריך דמאי שנא מכל התורה כולה דעבדינן סייג אמר ליה א"כ בטלת בנות ישראל מפריה ורביה והלל מפריה ורביה מי קאמינא לטהרות הוא דקאמינא ושמאי לטהרות נמי לא דאם כן *לבו נוקפו ופורש (שולי"ם בדוקי"ן מכוסי"ן בזוי"ת סימ"ן) איתמר קופה שנשתמשו בה טהרות בזוית זו ונמצא שרץ בזוית אחרת חזקיה אמר טהרות הראשונות טהורות רבי יוחנן אמר טהרות הראשונות טמאות והא (א) (בית) שמאי והלל מודו בקופה דטהרות הראשונות טמאות כי מודו שמאי והלל בקופה שיש לה שולים כי פליגי חזקיה ורבי יוחנן בקופה שאין לה שולים מ"ט דר' יוחנן אין לה שולים ויש לה אוגנים (ב) והתניא המדלה עשרה דליים מים בזה אחר זה ונמצא שרץ באחד מהן הוא טמא וכולן טהורין ואמר ריש לקיש משום רבי ינאי לא שנו אלא שאין לה אוגנים אבל יש לה אוגנים כולן טמאין לימא חזקיה לית ליה דר' ינאי מיא שרקי פירי לא שרקי אי נמי מיא לא קפיד עלייהו פירי קפיד עלייהו ואי בעית אימא כי מודו שמאי והלל בקופה שאינה בדוקה כי

רש"י

לאביי איכא מוך · ללישנא דאשה מרגשת אפי' משמשת במוך נמי דיה שעתה וללישנא דמעיקרא הוה אתי משמשת במוך מטמאה למפרע: ונמצא בה שרץ בזוית אחרת · לאחר שניטלו טהרות מן הקופה: שטהרות הראשונות טמאות למפרע · ודוקא בזוית אחרת כגון קופה ארוכה אמתים וג' אמות דאיכא למימר

מסורת הש"ס

קודם שניטלו הטהרות הוה התם ונטמא הכלי מחמת השרץ וטהרות מחמת הכלי ואיהו הוא דלא נתעסק באותו זוית ולא אשכחיה אבל באותו זוית לא דודאי בתר הכי נפל דאי הוה התם בשעת טהרות הוה חזי ליה כשהוציאן: אבל · כן הדבר: ומה הפרש בין זו לזו · והא טומאה דלמפרע הוא: שולים · פונ"ד בלע"ז ועכבו השולים את השרץ מלצאת והוא הוציא טהרות דרך פיה מלמעלה והשרץ שבזוית אחרת לא ראה: ולזו אין לה שולים · ואי הוה דם מאתמול בבית החיצון הוה נפיק ונפיל: מפריה ורביה · דכיון דחיישינן לדם בבית החיצון לבו נוקפו ופורש מן האשה: וקא מקשי ליה קופה · הרי קופה דלא אמר אם איתא דהוה שרץ מעיקרא הוה נפיק עם הטהרות כשעירה את הקופה: סייג · חזוק וגדר מדרבנן לטמא למפרע וה"ה דמצי למיפרך הני מתני' אהך לישנא דלעיל ולתרוצי כי האי גוונא הלל טעי וסבר טעמא דשמאי אם איתא כו' וקשיא ליה קופה וקאמר ליה שמאי טעמא דידי משום העמד אשה על חזקתה אי משום אשה מרגשת ולמאי דקא טעית נמי דקא מקשת לי קופה זו יש לה שולים כו': שיש לה שולים · והוא הוציאן דרך הפה הלכך אם שרץ היה בה לא ראהו ולא יצא: שאין לה שולים · כגון חבית של עץ שניטלו שוליהם ויכול להשתמש באורך חללן כשהן מוטלות בקרקע וכשהוא מערה אותן הוא מגביה ראש האחד ומערה והכל יוצא ממנה: מאי טעמא דר' יוחנן · הא ודאי אילו הוה התם בשעת טהרות הוה נפיק בהדייהו: אוגנים · במקום השוליים יש אוגנים שכפופין ראשי הנסרים כלפי פנים וכשהוא מערה איכא למימר אוגנים עכבוהו: עשרה דליים · י' פעמים בדלי אחד ומערה בכלי גדול: וכולן טהורין · דאמר השתא הוא דנפל דהואיל שלא מלא קודם שעירה הדלי בפעם זאת לתוך הכלי טהורין: שאין לו אוגנים · לדלי דהשתא ודאי אם איתא דהוה התם בזימנא קמאי הוה נפיל מן הדלי עם המים: מיא שרקי · ואין צריך להפוך הדלי על פניו כשהוא מערה הלכך איכא למימר אוגנים עכבוהו לשרץ אבל פירי לא שרקי וכשעירה טהרות ממנה הפכה כולה על פניה לפי שאין פירות נוחין לשרק ולצאת הלכך אי הוה שרץ עם הטהרות הוה שריק ונפיל בהדייהו: לא קפיד עלייהו · אי משייר מינייהו לתוך הדלי הלכך אינו שופך כל הדלי על פניו ומלו אוגנים לעכובי שרץ: קפיד עלייהו · לאפוקינהו כולהו והופך קופה על פיה ולא משייר מידי ואם איתא דהוה שרץ הכי נמי דלא אישתייר: בקופה שאינה בדוקה · שלא בדקה בשעה שנתן טהרות לתוכה הלכך אין להעמידה על חזקת טהרה:

והא

תוספות

איכא בינייהו למרמי חבית ומקוה · וא"ת להני טעמי נמי איכא למרמי דהא מודה שמאי בסוטה דלא מרגשת דלמפרע תולין ובמקוה שורפין וכן להלל דלית ליה הני טעמי צריך לשנויי כדמשני דהתם תרתי לריעותא וי"ל דטעמא דהרגשה מהני להלל שלא לטמא ודאי ולשמאי מהני אף בסוטה שלא לטמאותה בודאי א"כ יש לומר דידע טעמא דתרתי לריעותא לשרוף אבל תולין אע"ג דליכא תרתי לריעותא ועיקר פירכא דלעיל לשמאי דמשום דליכא באשה תרתי לריעותא מ"מ לא היה לו לטהר לגמרי וא"ת אכתי איכא למירמי דבמקוה מטמאינן אף ברה"ר ובנגע באחד בלילה מטהרים חכמים ברה"ר בראהו אי מבערב אלא ע"כ היינו טעמא משום דבמקוה איכא תרתי לריעותא וי"ל דלא קשה ליה לעיל אלא במאי דמטהר שמאי אף ברשות היחיד: **לאביי** איכא מוך · ה"מ למימר נמי דאיכא בינייהו סוטה דללישנא קמא דאשה מרגשת מודה שמאי בסוטה ואין לומר דללישנא דאי הוה דם מעיקרא הוה אתי מודה נמי שמאי בסוטה דשמא דם אחר נפל קודם בדיקה משום דמשמע דעל דם שנמצא עכשיו קאמר: **כי** פליגי חזקיה ור' יוחנן בקופה שאין לה שולים · שאז משתמשין בה כשהיא מושכבת וקופה היא מרובעת ומשתמשין בה לרחבה ונמצאו טהרות בימין ושרץ בשמאל ופליגי דלחזקיה אית ליה טהרות האחרונות טמאות אבל הראשונות טהורות דשרץ בתר הכי נפל דאילו הוה התם מעיקר' כשהגביה הקופה לערות ממנה הטהרות היה נופל גם השרץ ור' יוחנן אמר דטהרות הראשונות נמי טמאות שהאוגנים עכבו השרץ מליפול בארץ ולכך לא ראוהו לפי שהטהרות נפלו לצד ימין ולצד שמאל שהשרץ שם לא ראה אבל אם היתה הקופה עגולה מודה רבי יוחנן דהראשונות טהורות דאז נופלין השרץ והטהרות במקום אחד ואע"פ שהאוגנים מעכבין מליפול בארץ מ"מ אי הוה השרץ התם היה רואהו ולכך נקט דוקא נמצא בזוית אחרת וכן מוכח בפ"ק דשבת (דף יח·) דסתם קופה מרובעת גבי כוורת נקט רחבה משה לפי שהיא עגולה וצריך להיות בה ד' מרובעים ובקופה נקט רחבה ד' [לפי שהיא מרובעת] ודליים אפי' אם עגולים אתי שפיר דרגילות הוא לערות המים מהר ואין רואין אם נשאר שרץ בכלים ולר' יוחנן קופה דשמאי ה"ה דמצי למנקט אפילו באין לה שולים אך יש לה אוגנים: (א) **והתניא** המדלה י' דליים כו' · הקשה הר"ר מנחם אמאי לא מייתי מתניתין דטהרות פ"ד (מ"ד) דתנן המדלה י' דליים ונמצא שרץ בא' מהן הוא טמא וכולן טהורין וי"ל דהתם לא קתני זה אחר זה ואיכא למימר דמיירי כשמדלה שם י' דליים והם כולם יחד בבור והעשירי שהגביה נמצא בו שרץ ולא ידעינן כשהיה השרץ על המים בבור אם בשאר דליים נגע בעודן בבור והוי ספק טומאה צפה על פני המים דטהור אף ב) ברה"ר כדאיתא בסוף נזיר (דף סד·) ואין חילוק בין יש לה אוגנים בין אין לה אוגנים אי נמי לא קתני מים במתניתין ואיכא למימר דמיירי בבור שיש בו יין ושמן וקמ"ל דט' דליים הראשונים טהורים ולא אמרינן שהשרץ היה תחלה בבור וטימא הכל אלא אמרינן דבדלי זה אחרון נפל תחלה בעודו ריקן וכשדלאו לבור לבסוף הוא טמא ומטמא כל מה שבבור אבל שאר דליים הראשונים טהורים:

כי

א) עיין מהר"ם ב) צ"ל ברה"י

תוספי הרא"ש

כמזיד ואונס כרצון עשה בה ספק כודאי שרץ שעשה בו שוגג כמזיד ואונס כרצון אינו דין שיעשה בו ספק כודאי · ואיכא לאקשויי מה לטומאת שרץ שכן יש לה טהרה במקוה · הלכך נקל עליהן שלא לטמאן מספק ועוד איכא למימר נזקי אדם יוכיחו שעשה בהן שוגג כמזיד ואונס כרצון [ולא] עשה בהם ספק כודאי אלא נקט ק"ו לרווחא דמילתא דהלכה למשה מסיני היא כדקאמר סתמא דתלמודא בחולין הלכך לא חש לאקשויי: ואיבעית אימא היינו טעמא דר' שמעון כלומר ודאי מסוטה לא ילפינן סוף טומאה דתחלת טומאה דוקא איתקש לסוטה הלכך לרבנן כיון דאיכא תרתי לריעותא בודאי חשיב ליה · ור'

תוספי הרא"ש

ט א ב ג ד מיי' פי"ג מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ג:
י ה מיי' שם פי"ט הלכה י"ד:
ג"ל רמיה
יא ו מיי' שם ופט"ו הלכה ו והלכה י:
יב ז מיי' שם פי"ו הלכה ג:
יג ח ט מיי' שם פט"ו הלכה י:
יד י כ מיי' שם פט"ו הלכה ז:

כי פליגי חזקיה ור' יוחנן בקופה בדוקה מר סבר הא בדקה ומר סבר [א]אימור עם סילוק ידו נפל והא דומיא דאשה קתני ואשה בדוקה היא כיון דשכיחי בה דמים כשאינה בדוקה דמיא ואיבעית אימא כי מודו שמאי והלל בקופה שאינה מכוסה כי פליגי חזקיה ורבי יוחנן [ב]בקופה מכוסה מכוסה היכי נפל כגון שתשמישה ע"י כסוי והא דומיא דאשה קתני ואשה מכוסה היא כיון דשכיחי בה דמים כשאין מכוסה דמיא ואיבעית אימא כי מודו שמאי והלל בזוית קופה כי פליגי חזקיה ורבי יוחנן בזוית בית והא קופה קאמר [ג]ה"ק קופה שנשתמשו בה טהרות בזוית בית זו וטלטלוה בזוית אחרת ונמצא שרץ בזוית אחרת חזקיה סבר לא מחזקינן טומאה ממקום למקום [°]ורבי יוחנן סבר [ד]מחזקינן ומי מחזקינן והתנן *נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת ולמחר השכים ומצאו מת ר"מ מטהר וחכמים [ה]מטמאין שכל הטמאות כשעת מציאתן ותני עלה [ו]כשעת מציאתן ובמקום מציאתן וכי תימא הני מילי לשרוף אבל לתלות [ז]תלינן ומי תלינן והתנן *[ח]מחט שנמצאת מלאה חלודה או שבורה טהורה שכל הטמאות כשעת מציאתן ואמאי לימא האי מעיקרא מחט מעלייתא היא והשתא הוא דהעלה חלודה ועוד *תנן [°]מצא שרץ שרוף על גבי הזיתים וכן מטלית *המהומהם טהור שכל הטמאות כשעת מציאתן וכי תימא כשעת מציאתן בין לקולא בין לחומרא ובמקום מציאתן אבל שלא במקום מציאתן משרף לא שרפינן מתלא תלינן *והתנן *) [ט]ככר ע"ג הדף ומדף טמא מונח תחתיו אע"פ שאם נפלה א"א אלא א"כ נגעה טהורה שאני אומר אדם טהור נבנס לשם ונטלה עד שיאמר ברי לי שלא נכנס אדם שם וא"ר אלעזר [י]לא נצרכה אלא למקום מדרון התם בדקתני טעמא שאני

[גי' ואמאי]

*) תוספתא דטהרות (דף תשעו פ"א) פ"ד

רש"י

והא דומיא דאשה קתני · בההיא דהלל ושמאי דקתני מה הפרש בין זו לזו: ואשה בדוקה היא · מקודם לכן דהא כל שחרית וערבית היא בודקת ואפ"ה טהרות דקופה טמאות וקשיא לחזקיה: כשאינה בדוקה דמיא · וקופה נמי בשאינה בדוקה עסקינן: ואיבעית אימא · הא והא בבדוקה אלא דשמאי והלל כשאינה מכוסה ופיה מלמעלה הלכך איכא למימר עם סילוק ידיו נפלו וחזקיה במכוסה מש"ה מטהר: מכוסה · בתמיה היכי נפל האי שרץ והיכי אישתכח בה השתא: שתשמישה ע"י כסוי · כשהוא רוצה להכניס לתוכה ולהוציא מתוכה מגלה ומכסה אותה הלכך חזקיה סבר כל זמן שהטהרות בתוכה נזהר בה וכסה והשתא לאחר שניטלו ממנה הסיח דעתו משמירתה ולא נזהר לכסותה ונפל ור' יוחנן סבר חיישינן שמא כשגילה להשתמש בה בעוד שהטהרות בתוכה נפל: מכוסה היא · דלא נפיל בה דם מעלמא וקופה דכוותה במכוסה עסקי' ואפ"ה טמאה וקשיא לחזקיה: בזוית בית · כדמפרש ואזיל שטלטלה לקופה בזוית אחרת לאחר שניטלו טהרות ממנה: ממקום למקום · דלא אמרינן מאידך זוית הוה בה שרץ עם הטהרות אלא אמרינן לאחר שהביאה כאן נפל בה: ובמקום מציאתן · אם מצאו שחרית מת באותו מקום שנגע בו בלילה טמא אבל מצאו במקום אחר מת טהור ולא אמרינן כי היכי דהכא מת התם נמי הוה מת במקומו הראשון: לשרוף · דלא מחזקינן טומאה ודאית ממקום למקום לשרוף עליה תרומה: אבל מתלא תלינן · דהרי משמע במקום מציאתן הוא דחכמים מטמאין טומאה ודאי אבל שלא במקום מציאתן טומאתן הוה ספק ור' יוחנן נמי לתלות קאמר: חלודה · רדוליר"א: או שבורה · (א) ע"ג טהרות ומכיר בה שהיא טמאה: טהורה · מלטמא · טהרות שנמצאת עליהן ולא אמרינן שלמה נפלה עליהם וטמאתם ואח"כ נשברה אלא אמרינן שבורה או חלודה כאשר (ב) היתה עתה נפלה עליהם אלמ' כל הטמאות כשעת מציאתן מחזקי' להו ואפי' תלייה ליכא דקתני טהורה וקס"ד דה"ה נמי למקום מציאתן דמחזקינן להו בטומאה ולא מספקינן לה במקום אחר אפילו לתלות וקשיא לר' יוחנן: נמצא שרוף · השרץ: מטלית · טלית של זב היתה: *) (המהומהם) · הבלויה מצאה בלויה ע"ג זיתים: טהורה · מלטמא הזיתים דאמרינן הכי נפלה עלייהו לאחר שבלתה וטהרה מטומאתה אלמא לא מחזקינן טומאה משעה לשעה אפי' לתלות דקתני טהורה וה"ה ממקום למקום: וכי תימא לא דמי · דהכא משום הכי טהור משום דשעת מציאתה ומקום מציאתה בטהרה הואי דבתר שעת מציאתן אזלינן בין לקולא בין לחומרא בין לקולא כי הכא גבי מחט ומטלית לאחזוקי בטהורה ודאי בין לחומרא כגון נגע באחד בלילה לאחזוקי בטומאה ודאית: ושלא במקום מציאתן · דליכא רגלים לדבר כולי האי משרף לא שרפינן מתלא תלינן: הדף · קרש מונח על גבי יתדות בכותל: ומדף טמא · בגד טמא מונח תחת הדף בקרקע בת"כ קרי מדף לעליונו של זב ומדף לשון טומאה קלה הוא כדלקמן וס"ד השתא שהוא עליונו של זב דטמא מדאורייתא ומיהו טומאתו קלה משל מדרס דלא הוי אב הטומאה לטמא אדם וכלים ובא ומצא את הככר ע"ג הקרקע מן הבגד והלאה: ונטלה · ולא נפלה על גבי המדף שנטלו מעל הדף והניחה לארץ: לא נצרכה · האי שאני אומר: אלא למקום מדרון · שאע"פ שהדף שהככר עליה מקום מדרון וראויה הככר ליפול ואם נפלה נגעה בבגד אפילו הכי טהורה שאני אומר כו' אלמא לא מחזקינן טומאה ממקום למקום דנימא מעל הדף נפל ונתגלגל לכאן:

*) [נ"ל המהוהא]

תוספות

כי פליגי חזקיה ור' יוחנן בקופה בדוקה · וא"ת דבנגע באחד בלילה אמרו חכמים אם ראוהו חי מבערב טהור שספק טומאה ברה"ר ספקו טהור משמע דברה"י אפילו ראוהו חי טמא והשתא הך קופה היכי *דמיא אי ברה"ר מאי טעמא דרבי יוחנן דמטמא ואי ברה"י מ"ט דחזקיה דמטהר וי"ל דברה"י איירי וחזקיה יפרש הברייתא דבראוהו חי מבערב טהור אפילו ברה"י וספק טומאה ברה"ר טהור דקאמר היינו דהוי כאילו הוא ספק טומאה ברה"ר כיון שהיא בדוקה תחלה ואגב דבריפא נקט האי לישנא במילתיה דר"מ היכא דלא ראוהו חי מבערב מתחלה דקתני בתוספתא ר"מ מטהר ברה"ר נקט נמי במילתייהו דחכמים בסיפא רה"ר:

והא אשה מכוסה היא · פי' רש"י דלא נפל בה דם מעלמא וקשה דכ"ש שהיא טמאה דאין לתלות בדם אחר אלא בא מגופה לכך י"ל מכוסה היא שהמקום סתום וכשהדם יוצא נפתח והיה לה להרגיש וא"ת והא בקופה בדוקה פליגי דאי לאו הכי מאי מועיל כשהיא מכוסה וא"כ מאי פריך והא אשה מכוסה מאי מועיל כסוי כיון דלאו כבדוקה דמיא וי"ל שרולה לייסב אפי' אי חשיב לה כבדוקה:

שכל הטמאות כשעת מציאתן · לעיל א) פי' דהייט דוקא לקדשים והא דמחט שנמצאת מלאה חלודה דטהורה דכל הטמאות כשעת מציאתן אפילו להקל לאו משום דהוי כשעת מציאתן דאורייתא אלא משום דמוקי הטהרות אחזקתייהו וא"ת מאי פריך מככר הנתונה על גבי דף דלמא בככר של חולין איירי וי"ל דאפילו בחולין לא היה לנו לעשות כל כך לתלות באדם טהור שהנפילה נראית יותר והיה לנו לטמא ממקום למקום כיון דלא אפשר ליפול אלא אם כן נגע אי בשום מקום הוו מחמירין אפילו בקדשים:

ומי תלינן והא תנן כו' · וא"ת והיא הנותנת משום דאזלינן בתר שעת מציאתה לגמרי אפילו ממקום למקום לתלות לכך מחט שנמצאת מלאה חלודה טהורה לגמרי ואע"ג דמלינן למימר דהייט דקאמר וכ"ת כשעת מציאתן לגמרי בין לקולא בין לחומרא מ"מ מאי ס"ד דמקשה וי"ל דס"ד כיון דמחמיר כל כך בטומאה לתלות אפי' ממקום למקום ב)[ע"כ היינו טעם גמור דדוקא בקדשים הוא ומשום חומרא] א"כ במחט לא היה לו לטהר לגמרי משום שעת מציאתה אלא הוה ליה למימר השתא הוא דעלתה חלודה:

ככר הנתונה על גבי דף · וא"ת שאני התם שאין בו דעת לישאל כדאמר בסמוך וי"ל דפריך אי בשום מקום הוו מחמירין ממקום למקום אפילו בקדשים לא היה לנו לעשות ספק ולתלות באדם טהור דיותר יש לתלות בנפילה:

שאני אומר אדם טהור · וא"ת דהכא תלינן באדם טהור ובפ"ק דחולין (דף ט:) גבי ללוחית שהניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה תלינן באדם טמא וכן פ"ק דפסחים (דף י:) גבי קורדום ותירץ ר"ת דגבי כלים הנמצאין דווקא גזרינן טומאה משום דאית להו טהרה במקוה וליכא פסידא אבל באוכלין דאיכא פסידא דלית להו טהרה במקוה לא החמירו אי נמי הכא מוכחא מילתא דאדם טהור הסירה בכוונה כדי שלא תפול על מדף טמא אבל בעלמא טמאין בין באוכלין בין בכלים דליכא למימר אדם בכוונה עשה לתקנתא:

ג) הכא נמי נימא עורב אתא ושקלא · אף על גב דאדם שנשתמש בקופה יש בו דעת לישאל מכל מקום פריך כיון דעל ידי תליית אדם טהור אין אתה חושבו ספק אף על גב שהנפילה נראה יותר אם כן הרבה מצוי הוא שאדם טהור בא לשם הכא נמי נימא אתא עורב ושדא ולא הוי ספק:

לא נצרכה אלא למקום מדרון · פירוש כשהמדף במקום מדרון דאפילו נפל הככר על גבי מדף לא נסתר לשם אבל אם המדף בקרקע שוה פשיטא דטהור:

ואיבעית

א) כריש מכילתין ד"ה מעל"ע · ב) נ"י כ"י ג) דבור זה שייך לע"ב

שאני

תוספי הרא"ש

דאשת בדוקה והוי כראוה חי הרא כיון דשכיחי בה דמים לאו בדוקה היא כדאמרינן לעיל בשמעתין · ועוד אפי' בראיהו חי מטמאינן ברשות היחיד לכל דברי' וג"ל דהך דכל הטמאות כשעת מציאתן הוי כמו מעת לעת דדוקא לקדשים או לתרומה למאן דאית ליה וכן פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן דמייתי' עלה הא דהלל ושמאי וכן המדלה עשרה [דליים מים] שצריך לאותן מים להדחת בשר קדשים או לבשל או ללוש מנחות וכמ"ד חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו · וכי תימא אכתי תקשי מאי שנא הכא דשורפין · ומעת לעת דוקא לתלות · וי"ל דמשום פריה ורביה לא רצו להחמיר לשרוף · וכן שמאי אע"ג דאית ליה כשעת מציאתן מדמקשה ליה הלל מקופה מטהר לגמרי במעת לעת משום בטול פריה ורביה וכ"ת והיכי מקילין לתלות היכא דאימ' למה לי טומאת מטעם שעת מציאתן והא שעת מציאתן דאורייתא הוא תרע דתולין בו בין להקל בין להחמיר י"ל דהא דאסר והא דאמרינן בשעת מציאתן אפי' להקל גבי מחט ושרץ שרוף לאו משום דשעת מציאתן דאורייתא' אלא משום דמוקמינן טהרות אחזקתן : ותני עלה בשעת מציאתן ובמקום מציאתן · תמיה לי מאי קא פריך שאני הכא דרגלים לדבר דכיון שלא מצאו במקומו שחי היה במקום שנגע בו ובא לזה המקום ומת שם · ושמא משמע ליה דדוקא ובמקום מציאתן אפי' ידוע שעל ידי אדם או ד"א נימלטל ובא לכאן : (נכתב על הגליון) דמהוהה · פר"ח כגון טלית שנשרפה משני צדדיה תשארת כגון קורי עכביש (ע"כ) והתנן ככר כו' · תי' לפי מאי דפרישית בשעת מציאתן היינו דוקא לקדשים או לתרומה מאי פריך דלמא הכא מיירי בככר של חולין וי"ל מ"מ דייק שפיר מדמטהרינן הכא אפי' במקום מדרון שהיה ראוי להחמיר ש"מ דבעלמא לא מחזקי טומאה ממקום למקום אפילו בקדשים וא"ת אכתי מאי קשיא ליה האי דמטהרי' הכא היינו משום שאין בו דעת לישאל כדמסקינן וי"ל דלכולהו לישני דאוקימנא פלוגתייהו בשאינה בדוקה מטמא ר' יוחנן אפי' ברשות הרבים תדע מדפריך (לג"ב) מכל הטומאות בשעת מציאתן ותני עלה ובמקום מציאתן הא שלא במקום מציאתן לא · ומאי קושיא דלמא משום דאיירי ברשות הרבים כדקתני בתוספתא מוקי לה דוקא במקום מציאתן אלא ודאי אפילו ברשות הרבים מטמא ר' יוחנן אפילו שלא במקום מציאתן וא"כ ה"ה נמי בדבר שאין בו דעת לישאל : שאני אומר אדם · הכא תלינן באדם טהור · וכן פרק כיסוי הדם גבי רוב תינוקות מטפחין לפי הטפ' מטפחין בעיסה המיעוט שאין מטפחין תלינן שאדם טהור נתן לו הבצק וקשה דבפרק קמא דפסחים גבי קרדום שאבד בבית אמרי' שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונטלו · וכן פ"ק דחולין גבי צלוחית שהניחה מגולה ומצאה מכוסה טמאה שאני אומר אדם טמא נכנס לשם וכיסת ותירץ ר"ת דגבי כלים החמירו משום דגזרו אספק כלים הנמצאים ואחמור בספק כלים יותר מבספק אוכלין משום

תוספי הרא"ש

יהא שם שרץ במקום שמשתמש : המדלה עשרה דלאים · תימה דשבק מתני' ומייתי ברייתא דיש משנה כיוצא בה בפרק [ד' מ"ד] דמסכת טהרות הממלא עשרת דלאין ונמצא באחד מהן הוא טמא וכולן טהורין · וי"ל דהתם לא קתני בזה אחר זה ומיירי במדלה עשרה דליין בבת אחת וקמ"ל דלא חיישינן שמא נגעו שאר דלאין בשרץ ונטמאו משום דהוי ספק טומאת צפה על פני המים ואפי' ברשות היחיד טהור כדאיתא בסוטה ובנזיר ואהך מתני' לא שייך למימר ר' ינאי למילתיה א"נ בממלא י' כלים מבור של יין דלא קתני התם מים · ולא קתני נמי המדלה כדקתני בברייתא ולא חיישינן שמא היה השרץ בכלי ראשון ולהך שנויא קשה למה נקט י' דליים אפילו בדלי אחת הוה מצי לאשמועינן דלא חיישינן א) שמא היה השרץ בבור ונטמא היין ב): כי פליגי חזקיה ור' יוחנן בקופה בדוקה' קשה אי ברשות הרבים מאי טעמא דרבי יוחנן דמטמא ואי ברשות היחיד מאי טעמא דחזקיה דמטהר הא תניא גבי נגע באחד בלילה דמודים חכמים בראוהו חי מבערב דטהור מפני שזה ספק רשות הרבים משמע הא רשות היחיד טמא וי"ל דהיינו טעמא דחזקיה דמטהר אפילו ברשות היחיד בקופה בדוקה משום דאיכא נמי למיתלי אם איתא דהוה שרץ מעיקרא הוה חזי ליה ומיהו טעם גמור לא הוי לטהר בשאינה בדוקה מהאי טעמא : ואשה מכוסה היא · פרש"י ולא נפיל דמים מעלמא וקשה דכ"ש דאמרינן מגופה אתא וי"ל דמכוסה היא שהמקור סתום ובית החיצון כמכוסה דמי שאין רגיל ליכנס בו דם מן המקור אם לא שתרגיש : וחכמים מטמאין שכל הטמאות בשעת מציאתן וא"ת מאי שנא מעת לעת שבנדה דלא אמרינן כל הטמאות בשעת מציאתן כמו שעתה נמצא הדם בבית החיצון גם קודם לכן היה בבית החיצון אם היתה בודקת עצמה והטמא אפי' חולין ואפי' לשרוף כדמטמאינן הכא · וכי תימא משום דאשה

א) עי' בתוס' כאן סד"ה והקניא ב) ע"כ שייך לעמוד הקודם ·

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה או שבורה על גבי · נ"ב ובמשנה פ"ג דטהרות פי' הברטנורה שאינה מכירה ולאינה מונחת ע"ג טהרות וכ"מ היא אם תוכל לטומאה ישנה : (ב) ד"ה טהורה מלטמא וכו' כאשר היא עתה נפלה וכו' מספקינן להו במקום :

גליון הש"ס גמ' ור"י סבר מחזקינן · עי' טהרות פ"ט מ"ט נמצא בגג המעטן טהור · וצ"ע :

שאני אומר אדם טהור נכנס לשם ונטלה הכא נמי נימא עורב אתא ושדא אדם דבכונה אמרינן עורב דשלא בכונה לא אמרינן מכדי האי ככר ספק טומאה ברה"י הוא *וכל ספק טומאה ברה"י ספקה טמא משום דהוי דבר שאין בו דעת לישאל *וכל דבר שאין בו דעת לישאל בין ברה"ר בין ברשות היחיד ספקו טהור ואב"א הכא בטומאה דרבנן דיקא נמי דקתני מדף כדכתיב °עלה נדף : [°ויקרא כו] וחכ"א לא כדברי זה כו' : ת"ר וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה לא כדברי שמאי שלא עשה סייג לדבריו ולא כדברי הלל שהפריז על מדותיו אלא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה כיצד בדקה עצמה באחד בשבת ומצאת טהורה וישבה שני ושלישי ולא בדקה ולרביעי בדקה ומצאה טמאה אין אומרים תטמא מפקידה לפקידה אלא מעת לעת ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת כיצד בדקה עצמה בשעה ראשונה ומצאת טהורה וישבה לה שניה ושלישית ולא בדקה ולרביעית בדקה ומצאה טמאה אין אומרים תטמא מעת לעת אלא מפקידה לפקידה פשיטא כיון דבדקה עצמה בשעה ראשונה ומצאת טהורה לא מטמינן לה מעת לעת איידי דתנא מעל"ע ממעטת על יד מפקידה לפקידה תנא נמי מפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת אמר רבה מאי טעמייהו דרבנן אשה מרגשת בעצמה א"ל אביי אם כן תהא דיה שעתה ורבה *לחדודי לאביי הוא דבעי אלא מאי טעמייהו דרבנן כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל חכמים תקנו להן לבנות ישראל שיהו בודקות עצמן שחרית וערבית שחרית להכשיר טהרות של לילה וערבית להכשיר טהרות של יום וזו הואיל ולא בדקה הפסידה עונה מאי עונה עונה יתירה א"ל רב פפא לרבא והא זימנין משכחת לה ג' עונות במעת לעת השוו חכמים מדותיהן שלא תחלוק במעת לעת (א) איבעית אימא *שלא יהא חוטא נשכר מאי בינייהו איכא בינייהו דאתניסה ולא בדקה : כל אשה שיש לה וסת [וכו'] : לימא מתני' ר' דוסא היא ולא רבנן*) דתניא *ר"א אומר ארבע נשים דיין שעתן בתולה מעוברת מניקה וזקנה *ר' דוסא אומר כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' דוסא אלא שלא בשעת וסתה אבל בשעת וסתה מודו ליה ומתניתין בשעת וסתה ודברי הכל מכלל דר' דוסא אפילו שלא בשעת וסתה אמר מאן תנא להא דת"ר אשה שיש לה וסת כתמה טמא למפרע שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה מעת לעת נימא רבנן היא ולא רבי דוסא אפילו תימא רבי דוסא ע"כ לא פליג רבי דוסא עלייהו דרבנן אלא בשעת וסתה אבל שלא בשעת וסתה מודי להו ומתניתין בשעת וסתה ור' דוסא היא

*) [משום פלוגתא דר' דוסא דליתא במשנה שפיר גרסי' דתניא]

וברייתא

שאני אומר כו' · אבל בקופה הא נמצא שרץ לתוכה ושעת מציאתה טמאה היא : עורב אייתי ושדא · לאחר שטלטל הקופה לזוית אחרת ובזוית הראשונה לא היה : מכדי האי ככר ספק טומאה הוא · ספק נגע ספק לא נגע אבל אקופה לא פריך דהא לא איתחזק טומאה בזוית של בית הראשון וכי היכי דפריך אככר מצי למיפרך אמחט ואמטלית ולשנויי כדמשני : שאין בו דעת לישאל · אם נגע אם לא נגע : ספקו טהור · דהא (ב) קיימא לן ספקו טמא ברה"י משום דגמרינן מסוטה שסוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לאו : בטומאה דרבנן · כגון הנך מעלות דחומר בקדש (חגיגה כ:) בגדי פרושין מדרס לאוכלי תרומה (שם יח:) ומש"ה אפילו ברה"י ספקו טהור : עלה נדף · דבר הקל ה"נ טומאה קלה אית דאמרי מדף עליונו של זב ושכוב הוא דעליונו של זב מטמא ככר מן התורה בפרק בנות כותים (לקמן דף נה:) כתקן הכתוב מטומאה חמורה לטומאה קלה לומר לך דאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין ומעיקרא כי אותביניה הכי הוה ס"ד דעליונו של זב הוא : שהפריז · °שהגדיל והרחיב מדתו (ג) שטמאה למפרע מפקידה לפקידה : איידי דתנא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה · דאיצטריך למיתניה דלא תימא עם סילוק ידיה ראתה באחד בשבת תנא נמי כו' : מאי טעמא דרבנן · מאי האי שיעורא דמעת לעת דבשלמא מפקידה לפקידה דהלל ניחא דשמא עם סילוק ידיה ראתה אלא מעת לעת מאי שיעורא הוא : אשה מרגשת בעצמה · ואם איתא דעם סילוק ידיה ראתה הוה מרגשת : אם כן · דאשה מרגשת : תהא דיה שעתה · ואפילו מעת לעת אמאי מטמא למפרע : חכמים תקנו להן וכו' · מתני' היא (לקמן יא·) פעמים היא צריכה להיות בודקת כו' : שחרית · להכשיר טהרות של לילה להוציא מכלל ספק טומאה שאם תמצא טהורה תדע שלא ראתה בלילה ולכשתמצא ערבית טמאה יצאו אלו מספק: וזו · שבדקה עכשיו ומצאה טמאה והרי ימים רבים שלא בדקה : הפסידה עונה · כל טהרות שנתעסקה בהן בעונה האחת הפסידום : מאי עונה · הרי שתי עונות הן היום והלילה דהיינו מעת לעת כגון אם מצאה ערבית טמאה הפסידום כל טהרות של יום ושל אמש : ומשני עונה יתירה · הפסידום משום קנס שהרי הפסידום טהרות של אמש משום קנס אבל טהרות של יום לאו קנס הוא דאי נמי בדקה שחרית ומצאתה טהורה וערבית ומצאתה טמאה הפסידה טהרות של יום דהיינו מפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת : ג' עונות · כגון אם לא בדקה ימים רבים ובדקה בצהרים דמטמאין לה מעת לעת דהוה להו ג' עונות היום אמש ואתמול למפרע עד צהרים והשתא קנסינן לה שתי עונות ורבנן חדא הוא דקנסו ותו לא : ומשני חכמים השוו מדותיהם · שלא תחלוק במעת לעת זמן קבוע וחלוט נתנו לה למפרע ואפילו עשתה אותו זמן מג' עונות כגון שבדקה בצהרים ולא בדקה שחרית ואמש לא רצו לגרוע ולמעט זמנה הקבוע לה אלא פסקו דבריהם שלא תתן דברים לשיעורין : אב"א · להכי מטמינן לה מצהרים דאתמול דאי אמרת לא נקנס אלא עונה יתירה נמצא חוטא נשכר דאילו זו שלא בדקה עצמה ימים רבים ובדקה לה היום שחרית היתה נקנסת מעת לעת שלם ומפני שאיחרה עד הצהרים והוסיפה לחטוא לא תפסיד אלא לילה ואלי יום : דאיתניסה · שנאנסה שחרית ולא בדקה ללישנא דחוטא נשכר ליכא דהא נאנסה ללישנא דלא תחלוק איכא : ד' נשים דיין שעתן · מפני שדמיהן מסולקים ואין דם מצוי בהן : בתולה · בתולת דמים שלא ראתה דם מימיה ואפילו היא נשואה קרי לה בתולה והכי מפרש במתני' וכולה מפרש במתני': רבי דוסא אומר כו' · ופליגי רבנן בעלמא עליה : אלא שלא בשעת וסתה · דכיון דראתה שלא בזמנה איכא למיחש דלמא מקמי הכי הוה דהא ליכא למימר אורח בזמנו בא : כתמה טמא למפרע · עד שעת הכבוס אף על גב דבראייתה דיה שעתה מטמאין כתמה למפרע דהא אשכחינן בראייה טומאה למפרע שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה למפרע : לימא רבנן היא · דאמרי שלא בשעת וסתה מטמאה למפרע :

ולוקמא

ואיבעית אימא בטומאה דרבנן · לא בא לתרץ דאפילו אי הוי דבר שיש בו דעת לישאל דאתי שפיר דמה לו לתרץ זה כיון דאמת הוא דככר ומדף אין בהם דעת לישאל אלא מתרץ אפי' אין לתלות באדם טהור כמו בנפילה לפי שהנפילה קרובה טפי כמו שסובר המקשה אתי שפיר דאיירי בטומאה דרבנן ואיירי בבגדי עם הארץ לפרושים ורש"י דפי' בבגדי פרושים דהוי מדרס לאוכלי תרומה נראה שסובר שעתה בא לתרץ אפי' בשיש בו דעת לישאל ולכך לא רצה לפרש בבגדי ע"ה לפרושים משום דהתם לא הוו מקילין כדאמרינן בשבת פ"ק (דף טו:) דעל ו' ספיקות שורפין את התרומה וחשיב בגדי ע"ה דעל ודאי מגען שורפין ועל ספק מגען תולין (וחשיב בגדי ע"ה) : [ולפי שיטתו היה יכול לפרש דס"ד דמקשה דמדף היינו בגדי עם הארץ ושמא לא פירש כן משום דבת"כ איקרי מדף עליונו של זב וכן במסכת זבין פ"ה [מ"ב] ובעדיות פ"ו [מ"ב] :

כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה · תימה למה הפסיק ושנה המשמשת בעדים ה"ל למיתני מיד כילך דיה שעתה וי"ל דקמ"ל אע"ג דיש לה וסת צריכה לשמש בעדים כדאמר בגמרא אע"ג דתנן לקמן (דף יא·) אע"ג שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת (ד) הכא תנא ליה לאשמועינן דאותה בדיקה חשובה היא למעט מעת לעת דהוי חדוש כדאמרי' בגמרא ולקמן הויא בד' נשים דדיין שעתן והא דמשמע הכא דאפי' אותן דדיין שעתן צריכין בדיקה ובשילהי בנות כותים (לקמן דף נח:) תנן דכל י"א שבין נדה לנדה הרי היא בחזקת טהרה ומפרש בגמרא דאינה צריכה בדיקה ואפ"ה קאמר התם דמטמאה מעל"ע בע"ה (ה) אפרש לשם :

וברייתא

טו א מיי' פט"ו מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ח :

טז ב מיי' שם פט"ז הלכה ג :

יז ג מיי' פ"ח מהלכות משכב ומושב הלכה ג ע"ש בכ"מ ובפי' רפ"י כלים אית דאמרי :

יח ד מיי' שם פ"ג הלכה ד :

יט ה מיי' פ"ד מהלכות משכב ומושב הלכה ז סמג לאוין קיא :

[פי"ך במשנה דלעיל כ:]

תוספי הרא"ש

משום דכלים ליכא פסידא כולי האי שיש להם טהרה במקוה · ועי"ל דכל הני ניחא דאיכא למיתלי בטמא כמו בטהור כגון סתם עם הארץ אבל תינוק חוץ דהכא בשלמא טהור חשש שלא יטמא הככר והעיסה אלא טמא אמאי : בטומאה דרבנן · פרש"י כגון הנך מעלות דחומר בקדש בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה ומה שלא פירש בגדי עם הארץ מדרס לפרושי' משום דבההיא שרפי' תרומה כדאמרי' פ"ק דשבת על ו' ספיקות שורפין את התרומה · על ספק בגדי עם הארץ וכיון דשרפינן עלייהו תרומה לא סקלינן בה לתלות באדם טהור ולפי סברא זו לא היה צריך רש"י לפרש בתחלת הסוגיא דס"ד דמדף הוי עליונו של זב דטמא מדאורייתא שהיה יכול לומר דס"ד דהיינו בגדי עם הארץ ושמא לא פי' כן אלא משום דבת"כ קרי לעליונו של זב מדף · ותנן נמי במס' זבין פ"ה והמדף מלמעלן ובמס' עדיות פ"ו שהחי עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם לטמא בגדים ועל גביו מדף לטמאות אוכלין ומשקין : שהפריז · בזי"ן כמו פרזות תשב ירושלים ואי גרס הפרין בנו"ן יש לפרשו לשון גידול כמו מפרין על שדהו באיזהו נשך וכמו פורנא ליתמי: מ"ט דרבנן במעת לעת' והא דתניא · המניח פירות מפריש עליהן תרומות ומעשרות מעות לחיות מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואם אבדו הרי זה חושש מעת לעת בין

למ"ד בגמ' מעת לעת של בדיקה בין למ"ד מעת לעת של הנחה לא שייך למיפרך מ"מ' דעם סילוק ידו לא שכיח דמיתבדי הלכך הוצרכו חכמים ליתן שיעור כפי הנראה בעיניהן : כל אשה שיש לה וסת דייה שעתה' סדר המשנה ק"ק דמעיקרא הוה ליה למיתני המשמשת והדר כל אשה והדר כיצד ולההוא לישנא דמפרש בגמ' ומשמשת ניחא דקאי אכל אשה שיש לה וסת אי נמי תכף לדברי חכמים בעי לאשמועינן דלא איירי אלא באשה שאין לה וסת :

[לקמן מ: סוטה כח:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואיבעית אימא שלא יהא חוטא: (ב) רש"י ד"ה ספקו טהור דהא קיימי"ל: (ג) ד"ה שהפריז וכו' מדתו שטמאה למפרע: (ד) תוס' ד"ה כל אשה וכו' להיות בודקת כו' הכא: (ה) בא"ד אפרש לקמן ר"פ בנ"כ וסוגיא:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שהפריז שהגדיל והרחיב · כמו פרזות תשב ירושלים (זכריה ב') רש"י ב"מ סד: ד"ה מפרין:

[ברכות כג: וש"נ]

[יבמות נב: וש"נ]

לקמן ד'

[לקמן מ:]

ברייתא

כ א מיי' פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ג ופ"ג מהלכות משכב ומושב הלכה ז :

כא ב מיי' פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ה ופ"ג מהל' משכב ומושב הלכה ח :

כב ג מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קצ סעיף ג :

כג ד מיי' שם ופ"ב מהלכות אישות הלכה א סמג שם טוש"ע שם וסימן קפט סעיף כו :

כד ה מיי' פ"ג מהל' משכב ומושב הלכ' ד :

כה ו מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה טו סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קצו סעיף א ב :

וברייתא דברי הכל ולוקמא איפכא כיון דאיכא לאוקמי לקולא ולחומרא לחומרא מוקמינן קתני שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה מעת לעת טעמא דאשה שיש לה וסת הוא דפליגי רבנן בין כתמה לראייתה הא שאר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן מני רבי חנינא בן אנטיגנוס היא דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי חנינא בן אנטיגנוס כל הנשים כתמן טמא למפרע ונשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שאפילו סדינין שלה מלוכלכין בדם אין חוששין לה ומי אית ליה לרבי חנינא כתם כלל והתניא כל הנשים כתמן טמא ונשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן טמא ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן אין להן כתם מאי לאו אין להן כתם כלל לא אין להן כתם למפרע אבל יש להן כתם מכאן ולהבא מכלל דתנא קמא סבר אפי' למפרע אין ר"מ היא דמחמיר גבי כתמים דתניא כל הנשים כתמן טמא למפרע ונשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן טמא למפרע דר"מ רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן ותינוקת שהגיע זמנה לראות יש לה כתם ושלא הגיע זמנה לראות אין לה כתם ואימתי הגיע זמנה לראות משהגיעו ימי הנעורים : והמשמשת בעדים כו' : אמר רב יהודה אמר שמואל עד שלפני תשמיש אינו ממעט כפקידה מ"ט אמר רב קטינא מתוך שמהומה לביתה וכי מהומה לביתה מאי הוי מתוך שמהומה לביתה אינה מכנסת לחורין ולסדקין תנן המשמשת בעדים הרי זו כפקידה מאי לאו חד לפני תשמיש וחד לאחר תשמיש לא אידי ואידי לאחר תשמיש ואחד לו ואחד לה כדתנן *דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה האי מאי אי אמרת בשלמא חד לפני תשמיש וחד לאחר תשמיש איצטריך סד"א מתוך שמהומה לביתה לא בדקה שפיר קמ"ל הרי זו כפקידה אלא אי אמרת אידי ואידי לאחר תשמיש פשיטא מהו דתימא שמא תראה טפת דם כחרדל ותחפנה שכבת זרע קמ"ל ואיבעית אימא שתי בדיקות אצרכוה רבנן חד לפני תשמיש וחד לאחר תשמיש וכי קתני הרי זו כפקיד' אלאחר תשמיש והא המשמשת קתני תני ומשמשת: ממעטת על יד מעת לעת: השתא מעת לעת ממעטת מפקידה

ולוקמא איפכא · כדאוקמיה מעיקרא ומ"ט (א) הדרי בה הא שפיר מצי לאוקמי מתני' דברי הכל וברייתא רבנן: לקולא ולחומרא · מעיקרא אוקימנא לקולא דבשעת וסתה דברי הכל דיה שעתה ובשלא בשעת וסתה פליגי והשתא אוקימנא פלוגתא בשעת וסתה ואיכא דמחמיר ומטמא לה למפרע ושלא בשעת וסתה ד"ה מטמאה למפרע : קתני שאם תראה · כמו אמר מר : שאם תראה כו' · אלמא דטעם דכתמה מטמא למפרע משום דאשכחן בהו ראייה טמאה למפרע דהשתא לא הוה כתמה חמור מראייתה וש"מ דאשה דיש לה וסת הוא דפלוג רבנן בין כתמה לראייתה דכתמה מטמא למפרע ובראייתה דיה שעתה משום דבראייתה שלא בשעת וסתה אשכחן טומאה למפרע: הא שאר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן · כגון ארבע נשים דלא אשכחן בהו ראייה טמא' למפרע כתמן נמי אינו טמא למפרע: כתמן כראייתן · מכאן ואילך טמאות : חוץ מתינוקת כו' דאפילו מכאן ולהבא נמי לא והא דאמר בתולת דמים כתמן כראייתן דמכאן ולהבא מיהא טמאה היינו כשהגיע זמנה לראות ולא ראתה : מלוכלכין בדם · ולא ידעה אי אתי מגופה אי לא : אין חוששין לה · ואפילו אין לה במה לתלות דבשוק של טבחים לא עברה איכא למימר עברה ולאו אדעתה דהא בגופה אין לתלות כל עיקר דכתמין דרבנן נינהו וכי גזור רבנן בהגיע זמנה דדם מצוי בה אבל בהא לא גזור הואיל ואין בה דמים ולקמן מפרש איזה הוא זמנה משיגיעו ימי הנעורים שהביאה שתי שערות או בת י"ב שנה ויום אחד ואע"פ שלא הביאה שתי שערות : ומי אית ליה לרבי חנינא כתם כלל · בארבע נשים ואפילו מכאן ולהבא : דמחמיר בכתמים · טפי מבראייתה דראיית ארבע נשים הואיל ואין דם מצוי בהן אמרינן השתא אתי ומכי אתי חזיתיה אבל בכתם איכא למימר אי בדקה לחלוק מעיקרא הוה אשתכח : רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן · כלומר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן לטמאה מכאן ולהבא : יש לה כתם · מכאן ולהבא אע"פ שלא ראתה מימיה: אינו ממעט · על יד מעת לעת ועל יד מפקידה לפקידה : שמהומה לביתה · ממהרת לשמש : אחד לו · שמקנח בו בעצמו : ותחפנה שכבת זרע · ואפי' דלאחר תשמיש נמי לא ליהוי כפקידה קמ"ל : ואי בעית אימא · לעולם חד לפני תשמיש וחד לאחר תשמיש ואפ"ה הרי זו כפקידה אלאחר תשמיש קאי וא"ת עד שלפני תשמיש למה הוזכר מתניתין תרתי קתני ואשמועינן תנא דמתניתין דשני בדיקות אצרכוה רבנן וה"ק ומשמשת בעדים כלומר מלוה עליה לשמש בעדים ואע"פ שיש לה וסת הרי זו כפקידה ההוא דלאחר תשמיש: והא המשמשת קתני · דלאו לשון חובה הוא אלמא חדא קתני ומשום הרי זו כפקידה נקט להו וה"ק ואשה המשמשת בעדים הרי זו כפקידה ואקמא נמי קאי דאי אבתרא לחודה ראשון למה הוזכר : תני ומשמשת · ותרתי מילי נינהו וה"ק מלוה עליה לשמש בעדים והרי (ב) כפקידה אבתרא וקמא לא נקט ליה אלא לאשמועינן דמלוה לבדוק קודם תשמיש : השתא מעת לעת · דאתמול דזמן ארוך הוא. ממעטת פקידה זו דעדים:

וברייתא דברי הכל · דשלא בשעת וסתה מטמא למפרע אבל לגמרי לא אתי כרבנן דלדידהו אפי' בשעת וסתה נמי וא"ת מעיקרא מאי סבר דאמרי' איפכא ולא אמרי' לחומרא ויש לומר דמעיקרא בעי לאוקומי מתניתין כב"ע אבל כשהביא הברייתא לא מצי לאוקמי כב"ע הדר ביה וקאמר לחומרא: הא שאר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן · משמע שיש להחמיר ביש לה וסת טפי מבד' נשים א"כ ר' דוסא דאמר ביש לה וסת דיה שעתה כל שכן דאית ליה בד' נשים וקשה דא"כ לקמן (דף ז:) דפסיק כרבי אליעזר בד' אמאי חשיב הך בהדייהו כיון דרבי דוסא סבר כוותיה לא ה"ל למיחשב דכה"ג אמרינן (ג) לקמן וי"ל הא דביש לה וסת כתמה טמא למפרע לאו משום דחמיר טפי מד' נשים אלא משום דגזור בשעת וסתה אטו שלא בשעת וסתה אע"ג דבראייה לא גזרינן : ר"מ היא דמחמיר בכתמים · פירש"י דמחמיר בכתמים טפי מבראייה ואין נראה דא"כ מה לו להש"ס להאריך ולומר דמחמיר בכתמים הוה ליה למימר ר"מ היא דתניא וכו' ולא יותר ותו דבסמוך (ד) תניא הרואה כתם מקולקלת למנינה וברואה דם אינה מקולקלת למנינה אלמא שאר תנאים נמי אחמירו טפי בכתמים מבראייה ואע"ג דהך ברייתא כר"מ דקתני מטמאה את בועלה למפרע ובפרק כל היד (לקמן דף טו·) אמרינן דוקא לר"מ מטמאה בועלה למפרע מכל מקום הא דמקולקלת למנינה מיהו אתי ככ"ע וכן שילהי בא סימן (לקמן נג:) תניא הרואה כתם מטמאה עצמה (ה) למפרע בקדשים והיינו לענין שמקולקלת למנינה כמו שאפרש שם בע"ה °ונראה לפרש רבי מאיר היא דמחמיר בכתמים שהוא רגיל להחמיר בכתמים טפי מרבנן כדתנן פרק בא סימן (שם נב:) הרואה כתם (ו) חוששין משום זוב דברי ר"מ וחכמים אומרים אין בכתמים משום זוב ואמרי' התם מאן חכמים ר' חנינא בן אנטיגנוס דמיקל יותר בכתמים כדאמרינן הכא וככמה דוכתי מחמיר ר"מ כדאמרינן לקמן (דף נט:) גבי אשה שעושה צרכיה ובפרק כל היד (לקמן דף יד·) אמרינן בדקה בעד [שאין] בדוק לה והניחה בקופסא ולמחר מצאה עליו דם ר"מ מטמא וחכמים מטהרין ולכך קאמר הכא ר"מ דמחמיר בכתמים ואע"ג דבפ' האשה (לקמן דף נט·) תניא השאילה חלוקה לנכרית הרי זו תולה בנכרית ר"מ אומר תולה בנכרית אלמא מיקל טפי מרבנן מ"מ ברוב מקומות מחמיר : כל הנשים כתמן טמא למפרע ונשים שאמרו כו' · לא זו אף זו קתני : תני ומשמשת · אף על פי שאמרו דיה שעתה : השתא מעת לעת ממעטת · פירוש השתא מעת לעת דפשעה ולא בדקה שחרית כי בדקה ערבית ומצאה טמאה בדיקה של צהרים דלאחר תשמיש מיעטה דלא מטמאה מעת לעת כל שכן כשבדקה שחרית ולא פשעה כלום דממעטת דלא מטמאה משחרית :

מסייע
מפקידה

תוספי הרא"ש

וברייתא דברי הכל · כלומר אף ר' דוסא מודה דשלא בשעת וסתה מטמאה מעת לעת וכ"ש דהא אפי' בשעת וסתה מטמאה מעת לעת מי' פשיטא דברייתא לא אתיא אלא כר' דוסא מדקתני שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה מעת לעת מכלל דבשעת וסתה דיה שעתה · וללישנא קמא קי"ל כרבנן בכתמא דמתני' וללישנא בתרא קי"ל כר' דוסא · וכתמא דמתני' ור' דוסא (וקתני) ות"ק לא פליגי דהא לקמן פסקי' כר' אליעזר דאמר ד' נשים דיין שעתן : לחומרא מוקמינן · וא"ת ומעיקרא אמאי לא אוקמית לחומרא · וי"ל מקמי דשמיע ליה ניחא ליה לאוקמא לקולא ותהוי מתני' דברי הכל אבל השתא דשמיע ליה ברייתא דממה נפשך חד מינייהו דברי הכל [לא ניחא ליה] לאוקמי לקולא)ומתני' דברי הכל וברייתא כיחידאה : רבי מאיר היא דמחמיר בכתמים · פרש"י טפי מבראיה וקשה דרבנן נמי אשכחן דמחמרי דרואה אע"ג דמטמאת מעת לעת אינה מקולקלת למנינה ורואה כתם מקולקלת כדאיתא לקמן בשמעתין · וי"ל דההיא ר' מאיר היא מדקתני ברואה כתם מטמאת בועלה למפרע והיינו דוקא לר' מאיר כדאמרי' לקמן פרק כל היד · ומיהו קשה דלא הות לית למימר דמחמיר בכתמים אלא ר"מ היא דתניא וכו' הלכך נראה לפרש דמחמיר בכתמים בעלמא טפי מדרבנן כדתניא בפ' בא סימן הרואה כתם הרי זו מקולקלת וחוששת משום זוב דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אין בכתמים משום זוב והתם נמי אמרינן בגמ' מאן חכמים ר' חנינא בן אנטיגנוס ולהכי מיקל נמי הכא כדתניא כו' וכן משמע בירושלמי דערלה פרק התרומה דקאמר ר' מאיר מחמיר בדבריהן ומייתי מהך דחוששת משום זוב : אין מכניסתו לחורין ולסדקין הלכך לא הוי בדיקה · מכאן משמע דכל בדיקת נשים שצריך להכנים לחורין ולסדקין · ובענין אחר לא מיקרי בדיקה אלא קינוח וכן מוכח לקמן בסוף פירקין גבי אשה מהו שתבדוק עצמה כשיעור וסת לחייב בעלה חטאת : השתא מעת לעת ממעטת · אע"פ שפשעה ולא בדקה כראוי לא [מטמאה למפרע] מפקידה לפקידה שלא הפסיקה בבדיקות מיבעיא :

רא

לקמן יד·

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולוקמא וכו' ומ"ט הדרית בך הא: (ב) ד"ה תני וכו' והרי זו כפקידה : (ג) תוס' ד"ה הא שאר וכו' דכה"ג אמרינן לקמן · נ"ב בדף ח' : (ד) ד"ה ר"מ וכו' דבסמוך · כ"ב דף : (ה) בא"ד מטמאה עצמה וקדשים למפרע והיינו לענין שמקולקלת כצ"ל : (ו) בא"ד הרואה כתם חוששת משום :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ר"מ היא כו' ונראה לפרש ר"מ היא · עי' בר"ש רפ"ב דערלה :

(א) מיהו מכן דאם נוקמי לקולא הברייתא אתיא כרבנן והוא כיתורא והדבר צ"ע .

עין משפט
נר מצוה

כו א מיי' פ"ג מהלכות משכב ומושב הלכה ה:

כז ב ג ד מיי' פט"ו מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ו:

כח ה מיי' פ"כ ופכ"א מהל' טומאת מת הלכה א:

כט ו מיי' פ"ג מהלכות משכב ומושב הלכה ח:

מסורת הש"ס

[לעיל ד: סוטה כח:]

פסחים יט:

תוספתא דטהרות פ"ד ע"ש

[בתוספתא אי' רבי דוסא אומר אומרין לו כו' אמרו לו אין שונין כו' רשב"ג אומר עתים שהוא שונה]

מפקידה לפקידה מיבעיא מהו דתימא מעת לעת חשו בה רבנן לפסידא דטהרות אבל מפקידה לפקידה לא קמ"ל: **כיצד דיה שעתה וכו':** למה לי למיתני היתה יושבת במטה (א) ועסקה בטהרות ליתני היתה עסוקה בטהרות ופרשה וראתה הא קמ"ל טעמא דדיה שעתה הא מעת לעת מטה נמי מטמיא מסייע ליה לזעירי דאמר זעירי "מעת לעת שבנדה עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים מכדי האי מטה דבר שאין בו דעת לישאל הוא *וכל דבר שאין בו דעת לישאל ספקו טהור תרגמה זעירי כשחברותיה נושאות אותה במטה דהויא ליה יד חברותיה *והשתא דא"ר יוחנן "ספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליה אפי' בכלי מונח ע"ג קרקע כמי שיש בו דעת לישאל אע"פ שאין חברותיה נושאות אותה במטה גופא א"ר יוחנן ספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלים עליה אפי' בכלי המונח על גבי קרקע כמי שיש בו דעת לישאל מיתיבי *היה מתעטף בטליתו וטהרות וטומאות בצדו וטהרות וטומאות למעלה מראשו ספק נגע ספק לא נגע טהור ואם אי אפשר אא"כ נגע טמא *רשב"ג אומר אומרים לו שנה ושנה אמרו לו *אין שונים בטהרות אמאי הא ספק טומאה הבאה בידי אדם הוא בר מיניה ההיא דתני רב הושעיא "ברשות היחיד ספקו טמא ברשות הרבים ספקו טהור גופא אמר זעירי מעת לעת שבנדה עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים איני והא כי אתא אבימי מבי חוזאי אתא ואייתי מתניתא בידיה מעת לעת שבנדה משכבה ומושבה כמגעה מאי לאו מה מגעה לא מטמא אדם אף משכבה לא מטמא אדם אמר רבא ותסברא קל וחומר הוא ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל "הניצול באוהל המת 'אינו ניצול במעת לעת שבנדה משכבות ומושבות שאינן ניצולין באהל המת אינו דין שאין ניצולין במעת לעת שבנדה והא אבימי מבי חוזאי מתניתא קאמר אימא משכבה ומושבה כמגע

רש"י

מפקידה לפקידה · דשחרית היום דזמן מועט מבעיא: טעמא (ב) משום דיה שעתה · משום דיש לה וסת הא אם אין לה וסת דמטמיא מעת לעת מטה נמי טמאה כמשכב נדה עצמה שמטמא אדם הנוגע בו טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו דכתיב (ויקרא טו) וכל *אשר יגע במשכבה יכבס בגדיו: ה"ג לטמא אדם לטמא בגדים · שהאדם מטמא בגדים שעליו ואע"פ שלא נגעו בגדים במטה: מכדי הך מטה דבר שאין בו דעת לישאל הוא · ומעת לעת ספק טומאה הוא וכל שאין בו דעת לישאל כו' דבשלמא אטהרות בלא מטה ניחא דכיון דהיא עסוקה בהן ואוחזתן בידה הוו להו כידה והיא יש בה דעת לישאל אלא מטה כיון דע"ג קרקע מונחת דלאו בידה הוא וספקו טהור דכל ספק טומאה לטמא מסוטה גמרינן לה וסוטה יש בה דעת לישאל: כשחברותיה נושאות אותה במטה · באותו מעת לעת דהויא ליה הך מטה (ג) כיד חברותיה שיש בה דעת לישאל הלכך טמאה: הבאה בידי אדם · כגון זו דטומאה על ידה באה וכגון נושא שרץ בידו ספק נגע בכלי המונח ע"ג קרקע ספק לא נגע ואע"פ שאדם לא היה עסוק בכלי (ד) המיטמא הואיל והטומאה באה ע"י אדם ספק נגעה הטומאה בכלי ספק לא נגעה חשבינן לה כמו שיש בה דעת לישאל וברה"י ספקו טמא: נשאלין · כלומר טמא: כמי שיש בו דעת לישאל · וכי אמרינן דבר שאין בו דעת לישאל ספקו טהור כגון שרץ המוטל אצל כלי ע"ג קרקע ספק נגע ספק לא נגע: היה מתעטף בטליתו וטהרות בצדו · והוא היה טמא ספק טימא טהרות בטלית כשהגביהו על כתפו ספק לא נגע או טמאות בצדו כגון שרץ והוא טהור ספק נטמא טליתו ספק לא נטמא: טהור · קס"ד דאפילו ברה"י משום דהוי דבר שאין בו דעת לישאל ואע"ג דבאה בידי אדם הואיל וטהרות מונחות על גבי קרקע ואין אוחזן בידו אין נשאלין עליהם: שנה · פעם אחרת אם יגע עכשיו בידוע שנגע בתחלה: אין שונין · שמא עכשיו נגע וקודם לכן לא נגע או חילוף: כמגעה · *בכלי שנגעה בו נדה שאינו מטמא אדם שהרי ראשון הוא ואינו מטמא אדם אלא אב הטומאה: אף משכבה לא מטמא אדם · וקשיא לזעירי דאמר משכבה ומושבה מטמא אדם אף לטמא בגדים: כלי חרס · ניצול באהל המת דכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הא יש צמיד פתיל עליו טהור: אינו ניצול · אם הסיט בתוך מעת לעת טמא כאילו הסיטה לאחר ראייתה כדתניא בברייתא לקמן: אינו דין שאין ניצולין במעת לעת (ה) · שיטמאו כמשכב נדה עצמה אדם ובגדים שעליו:

תוספות

מסייע ליה לזעירי · תימה דממתני' לא שמעינן לטמא אדם ובגדים: **מכדי** מטה אין בו דעת לישאל · מטהרות לא פריך דכיון שעסוקין בהן מיקרי שפיר יש בו דעת לישאל כדפירש הקונטרס: **כשחברותיה** טושאות אותה במטה · הכא דפשיטא דכיון דחברותיה נושאות אותה במטה מיקרי מטה דבר שיש בו דעת לישאל ותימה לריב"א דבסוף פ"ק דפסחים (דף יט.) קאמר ועל המחט שנמצא בבשר שהסכין והידים טהורות ומוקי לה במחט טמא מת וטהורות משום דעזרה רה"ר הוא אבל אי הוה רה"י הוה טמא ופריך אמאי והא אין בו דעת לישאל הוא דהאמר כרבי יוחנן דאמר ספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליה והשתא מאי מקשה התם ומה צריך לאתויי הך דרבי יוחנן דכיון דאדם תופס את הסכין חשוב דבר שיש בו דעת לישאל אפילו בלא רבי יוחנן כדמשמע הכא וי"ל דהכא חשיב טפי דבר שיש בו דעת לישאל כשחברותיה טושאות אותה במטה משום דנדה נמי המטמאה יש בה דעת לישאל אי נמי משום שגם חברותיה הנושאות גם הם טמאות במשא הנדה אבל התם אין האדם טמא אלא הסכין שנגע במחט והשתא נמי אתי שפיר דפריך בסמוך לרבי יוחנן מהיה מתעטף בטליתו ולא פריך נמי לזעירי משום דהאדם התופס הטלית לא דמי לחברותיה שגם הן טמאות ויש בהן דעת לישאל* [או משום שהנדה שמטמאה יש בה דעת לישאל]: **ספק** טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליה ואפילו בכלי המונח ע"ג קרקע · וא"ת מאי קמ"ל רבי יוחנן מתני' היא (טהרות פ"ג מ"ח) תינוק שנמצא בצד העיסה כו' דחכמים מטמאין משום דעשו לתינוק כיש בו דעת לישאל אע"פ שהעיסה אין בה דעת לישאל ובמס' טהרות פ"ד (מ"ט) תנן טמא שפשט רגלו לבין המשקין ספק נגע ספק לא נגע טמא ברה"י עוד תנן התם בסיפא היה מקל בידו ובראשו (ו) מלאה משקין טמאין וזרקה לבין הככרות ספק נגע בו טהור וטעמא משום דטומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא וה"ל ספק [לטמא אחרים] דרבנן כדמפרש התם הא לאו הכי ספקו טמא וי"ל דמצי למימר שהעיסה והמשקין והככרות בידי אדם וקמ"ל רבי יוחנן אפילו מונחים ע"ג קרקע או טהרות ביד טהור וטומאה מונחת ע"ג קרקע: **היה** מתעטף בטליתו · פירוש טליתו טמא וטהרות בצדו או טליתו טהור וטמאות בצדו כגון שרץ ואינו יודע אם נגע בו או טומאה וטהרות לפניו וטליתו טהור ואינו יודע אם נגע לטומאה ואח"כ לטהרות וקמ"ל דלא הוי ספק ספקא שמא לא נגע הטלית בשרץ ואפילו נגע ספק לא נגע בטהרות דאם נגע בשרץ כמו כן נגע בטהרות: **ואם** אי אפשר אא"כ נגע טמא · וא"ת פשיטא כיון דאי אפשר ודאי נגע °וי"ל דלאו א"א כלל קאמר אלא כלומר קרוב לודאי ובתוספתא (א) נמי תניא אם אי אפשר אא"כ נגע ספקו טמא מדקאמר ספקו טמא משמע דלא הוי ודאי נגע וכן מדקאמר רבן שמעון בן גמליאל אומרים לו שנה דליכא למימר דארישא קאי דקאמר ספקו טהור וקאמר איהו אומרים לו שנה ואם נגע טמא דא"כ לא הוי פליגי רבנן לומר אין שונין בטהרות דבפרק הרואה (לקמן נח:) אמרינן דדוקא להקל אין שונין אבל להחמיר שונין וכן בריש שחיטת חולין (דף ב:) אמרינן אי אמר ברי לי שלא נגעתי לאו דוקא ברי דעזרה רה"ר כדאמרינן בפסחים (דף ג): **ומה** כלי חרס שהוא מוקף צמיד פתיל · וא"ת ונימא דיו כמשכבות דאהל המת דלא מטמא אדם ובגדים או דיו ככלי חרס דמעת לעת ועוד נימא פכין קטנים יוכיחו דטמאים במת וטהורים במעת לעת שבנדה דלא אתו לכלל מגע אף משכבות כמו כן ומיהו רש"י פי' דהכי עביד ק"ו ומה כלי חרס שטהור באהל המת טמא במעת לעת שבנדה כמו בנדה עצמה משכבות ומושבות דטמאים באהל המת אינו דין שיטמאו במעת לעת שבנדה כנדה עצמה ומיהו אכתי קשה מה לכלי חרס שכן אין לו טהרה במקוה ג) *כדפריך בפ' כשם (סוטה כט:) או שכן מטמא מאוירו וי"ל טהרות דשאר כלים יוכיחו שאין להם טומאת אויר ויש להם טהרה במקוה וטמאין במעת לעת שבנדה כבנדה עצמה שהם ראשונים דהא פשיטא ליה דאפילו משכבות טמאין במעת לעת כדאמר בברייתא ועביד ק"ו לטמא אדם ובגדים ולא מצי למיעבד הכי ק"ו ומה כלי חרס שאינו מטמא מגבו ככל טמאות טמא תוכו במעת לעת שבנדה כנדה עצמה משכבות לא כל שכן כדאמר בפרק בהמה המקשה (חולין עא:) גבו מגבו קאמרינן מתוכו והתם מפורש הפסוק: [ה"ג הניצול באהל המת כו' · תימה הא דאינו ניצול במעת לעת היינו בהיסט דחשיב כאילו נגע בתוכו דמריבויא דמגע אתי ובמגע אהל המת נמי טמא דכך נ"ל א] (כר"ע) דקאמר מה פכין קטנים שטהורים בזב טמא באהל המת מפני שטמא בזב א"ד שיטמא באהל המת נימא כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיח אלא כדפירש' וי"ל דהתם עביד ק"ו ממדרס והשתא אין לומר מוקף צמיד פתיל יוכיח דהא טהור מן המדרס]:

א) [דמכרות פ"ד] ב) [יט: ופ' תוס' חולין ב: ד"ה דליתיה קמן וכו' כאי ספק לא דמי לנשאר ספק וכו' ונע"ק] ג) נ"ע או שכן מטמא מאוירו כדפריך בפרק כשם

תוספי הרא"ש

הא מעת לעת מטה נמי מיטמא · וא"ת ולא ליתני אלא מטה לתורה טהרות למה לי למיתני · ר"ל דאי לא תנא אלא מטה דיה שעתה שלא לעשות משכב ומושב הא טהרות מיטמא הלכך תנא טהרות לגופה ומטה לדיוקא אי נמי הו"א דמטמאת מטה במגע כדין שאר כלים והיתה יושבת במטה אורחא דמילתא נקט אבל כיון דתנא טהרות לדין מגע ע"כ מטה דנקט לדין משכב ומושב: **וכל** דבר שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור · אע"ג דטומאה מעת לעת למפרע לא ילפינן מסוטה מ"מ לא אחמור רבנן טפי מבטומאה דאורייתא ומטמה דוקא קא פריך דמונח על גבי קרקע · אבל בטהרות שהם ביד האשה פשיטא דהוי כדבר שיש בו דעת לישאל: **והשתא** דאמר ר' יוחנן ספק טומאה הבא בידי אדם נשאלין עליה כו' · תי' דהכא מייתי מילתיה דר' יוחנן אטהרה דאין בו דעת לישאל ובטומאה יש בו דעת לישאל דאיכא דעת מגיע ולא דעת נגע · ובפ"ק דפסחים מייתי לה איפכא היכא דאיכא דעת(מגע ולא דעת)נוגע ולא דעת מגיע · גבי האדקאמר מחם שנמצא בבשר הסכין והידים טהורות והבשר טמא עזרה רשות הרבים היא ופריך האי מחם דבר שאין בו דעת לישאל הוא כלומר סכין והידים שנמצאו ע"ג מחם והמחם הוי דבר שאין בו דעת לישאל והיכי דייק מינה עזרה רשות הרבים היא אפי' רשות היחיד טהור כיון דהמחם הוי דבר שאין בו דעת לישאל ומשני דהוי טומאה הבאה בידי אדם כו' ואמר ר' יוחנן כו' והתם איכא דעת נגע ולא מגיע דטהרות דהיינו סכין וידים יש בו דעת לישאל וכי תימא דר' יוחנן תרתי אתא לאשמועינן וה"ק טומאה הבאה ע"י אדם שיש לאדם עסק בין בטומאה א' בין שטומאה בידו בין שהטהרות בידו והאי דנקט בכלי המונח על גבי קרקע לרבותא נקט אע"פ שהטומאה אין בו דעת לישאל ולא הוי דומיא דטומאה כ"ש אם המיטמא בידו והטומאה מונחת על גבי קרקע · ע"כ הך [illegible] ... שנן לטומאה דתנן בפ"ה דמסכת טהרות כזית מן המת בפי עורב ספק האהיל על האדם ועל [illegible] היחיד ספק אדם טמא ספק כלים טהור · וטובא תנן במסכת טהרות כי האי גונא · וי"ל דמהתם [illegible] לא שהאדם עצמו מקבל טומאה דהוי דומיא דסוטה דהיא עצמה נאסרת אבל לטמאות כלים [illegible] את מונחת על גבי קרקע לא שמעינן אלא מהך דר' יוחנן והא דפריך התם מכדי האי מחם [illegible] דעת לישאל הוא אסכין קא פריך והא מייתי הא דר' יוחנן · ואע"ג דאיכא למימר דדייק [illegible] הרבים טידים טהורות משמע ליה דמכולהו מילתא קא דייקא' והא דזעירי לא מצי לאיתויי [illegible] דבטומאה נמי יש דעת לישאל ומיהו הוה מצי לאיתויי מהתיא דקופה שנשתמשו בה טהרות [illegible] מאי דהתם שרץ מונח על גבי קרקע והטהרות הם בידי אדם אלא דמלתיה דר' יוחנן מיפרשא [illegible] שה מאי קמ"ל דר' יוחנן הא שמעינן ליה מתינוק שנמצא בצד העיסה ס"פ בתרא דקדושין דחכמים

תוספי הרא"ש

דחכמים מטמאין לפי שעשו התינוק כמי שיש בו דעת לישאל · והתם העיסה מונחת על גבי קרקע ותנן נמי במס' טהרות טמא שפשט רגלו לבין משקין טהורים ספק נגע ספק לא נגע טמא ולזעירי קשה טפי דבעי חברותיה נושאות אותה במטה · ותקשי ליה הנך דמספקן אפי' בטהרות המונחות על גבי קרקע וצ"ל דהוה מוקי להו זעירי [שהן בידי] אדם שיש בו דעת לישאל אבל אי מנחי אארעא טהורות ור' יוחנן אשמעינן דלא איירי בהכי: **טהרות** וטומאות בצדו · פרש"י וטהרות והטלית טמא או טמאות והטלית טהורה · וקשה דבטמאות וטלית טהורה הוי טהרה בידי אדם ולמאי דמסקינן אף ברשות היחיד [illegible] ... ספרים גרסינן ספיקו טמא וכן בתוס' גרס אי אי איפשר לבוין ספיקו טמא כלומר דאיכא [illegible] מבלא נגע דאי דוקא קתני דאי אפשר בלא נגיעה פשיטא דטמא · ועוד מדקתני סיפא א[illegible] אסיפא קאי' ורשב"ג שנה להקל קאמר דאי ארישא דקאמר ת"ק טהור ואמר איהו אומר לו שנה [illegible] רבנן דהא אמרינן בפ' הרואה כתם אין שונין בטהרות להקל אלא להחמיר ומי' למאי דמסקי' [illegible] היחיד ספיקו טמא מצי קאי ארשות (היחיד) [הרבים] דרישא וכמו שפירשתי (דאיכא) [והיכא] [illegible] מלטהרה מטמאינן אפי' ברשות (היחיד) [הרבים] כן מוכח נמי בשמעתא קמייתא דחולין דקאמר [illegible] שלא נגעתי שחיטתה כשרה ולמה לי ברי הא אמרינן בפ"ק דפסחים דעזרה רשות הרבים [illegible] מצוי שישחוט אדם ולא יגע בבשר בעינן ברי לי הכא נמי כיון שבטורח יכול להתעטף [illegible] ואפי' לטהר ברשות היחיד מטהרין בספק הרגיל כדאמרינן בפרק קמא דפסחים כל מקום [illegible]

נ"ל הנוגע

הגהות הב"ח

(א) גמ' במטה ועסוקה בטהרות: (ב) רש"י ד"ה טעמא דדיה שעתה כצ"ל ותיבת משום נמחק: (ג) ד"ה כשחברותיה וכו' הך מטה כיד חברותיה: (ד) ד"ה הבאה בידי וכו' עסוק בכלי הואיל כצ"ל ותיבת המיטמא נמחק: (ה) ד"ה אינו דין וכו' במעת לעת כמשכב נדה עצמה לטמא אדם כצ"ל ותיבת שיטמאו נמחק: (ו) תוס' ד"ה ספק וכו' ובראשו משקין כצ"ל ותיבת מלאה נמחק:

גליון הש"ס גמ' הניצול באהל המת · עי' חגיגה כה ע"א תד"ה שונין: תוס' ד"ה ואם א"א כו' וי"ל דלאו א"א כלל · עי' בחידושי ריטב"א מכות דף ד ע"א ד"ה ואריא א"ר:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] תוס' ד"ה ה"ג הניצול באהל המת וכו' ובמגע אהל המת נמי טמא דכך נ"ל בפרק ר' עקיבא (שבת דף פ"ד ע"ב) דקאמר וכו' כצ"ל:

כמגע עצמה מה מגע עצמה מטמא אדם לטמא בגדים אף משכבה ומושבה מטמא אדם לטמא בגדים. תניא כוותיה דרבא "הרואה(א) דם מטמאה מעת לעת ומה היא מטמאה משכבות ומושבות אוכלין ומשקין וכלי חרס המוקף צמיד פתיל ואינה מקולקלת למנינה "ואינה מטמאה את בועלה למפרע *ר' עקיבא אומר מטמאה את בועלה ואינה מונה אלא משעה שראתה "הרואה כתם מטמאה למפרע ומה היא מטמאה אוכלין ומשקין משכבות ומושבות וכלי חרס המוקף צמיד פתיל "ומקולקלת למנינה ומטמאה את בועלה ואינה מונה אלא משעה שראתה "וזה וזה תולין לא אוכלין ולא שורפין ורבא אי שמיע ליה מתניתא לימא מתניתא ואי לא שמיע ליה מתניתא קל וחומר מנא ליה לעולם שמיע ליה מתניתא ואי ממתניתא הוה אמינא או אדם או בגדים אבל אדם ובגדים לא משום הכי קאמר ק"ו אמר רב הונא מעת לעת שבנדה לקדש אבל לא לתרומה אי הכי ליתני גבי מעלות כי קתני היכא דאית ליה דררא דטומאה אבל היכא דלית ליה דררא דטומאה לא קתני מיתיבי מה היא מטמאה אוכלין ומשקין מאי לאו בין דקדש בין דתרומה לא דקדש תא שמע *רבי יהודה אומר אף בשעת עברתן מלאכול בתרומה והוינן בה מאי דהוה הוה אמר רב חסדא לא נצרכה אלא לתקן שירים שבפניה רב הונא מתני לישרוף שירים שבידיה שבדקה עצמה כשיעור וסת ת"ש א) מעשה ועשה רבי כר"א לאחר שנזכר אמר כדי הוא ר"א ב) לסמוך עליו בשעת

א) לקמן ט: עירובין מו. ב) [ברכות ט' וש"נ]

כמגע עצמה · כנגיעת עצמה כלומר אדם הנוגע במשכבה בתוך מעת לעת כאילו נוגע בבשר נדה עצמה שהוא ובגדים שעליו טמאים דכתיב (ויקרא טו) וכל הנוגע בה יטמא ותניא בתורת כהנים יכול לא יהא הנוגע בה מטמא בגדים. במגע קל וחומר אם משכבה מטמא אדם לטמא בגדים היא עצמה לא כל שכן אם כן למה נאמר כל הנוגע בה יטמא שאינו חוזר ומטמא אדם וכלי חרס : **אף משכבה** · בתוך מעת לעת: **הרואה כתם מטמאה למפרע** · עד שעת כיבוסו של חלוק זה שכבסה קודם לבישה זו : **וכלי חרס המוקף כו'** · כלומר אפילו הוא מוקף צמיד פתיל שאי אפשר ליגע בתוכו מטמאה אותו בהיסט שהזב והנדה מטמאין כלי חרס בהיסט מה שאין כן בשאר טמאין דכתיב (שם) וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר ותניא בתורת כהנים יכול יטמא הזב כלי חרס מאחוריו במגע נאמר כאן בו ונאמר להלן וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר מה להלן מאוירו אף כאן מאוירו אם כן מה ת"ל אשר יגע בו והלא אויר כלי חרס טמא בלא נגיעה כדקיימא לן בהכל שוחטין (חולין כד:) תוכו אע"פ שלא נגע בו אלא איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו : **מקולקלת למנינה** · אבדה פתח נדותה שאילו היתה יודעת יום ראייתה תהא סופרת (ב) אם תראה לאחר שבעה שומרת יום כנגד יום ואם תראה ג' תהא זבה אבל עכשיו שאינה יודעת יום ראייתה אינה יודעת אימתי היא בתוך י"א יום שבין נדה לנדה והרי היא טועה : **ואינה מקולקלת למנינה** · דהא ודאי מהשתא הויא פתח נדותה וליום שמיני לראייתה יתחילו י"א יום שבין נדה לנדה ורבנן לא גזור מעת לעת אלא לטהרות אבל גבי כתמים לא ידעינן אימת נפיק מינה ואינה מונה שבעה ימים דקודם טבילה אלא משעה שראתה וכן בכתם לסוף ז' ימים טובלת וטהורה אבל פתח נדותה לידע אימת מתחילין ימי זיבה אבדה א) עד שתשב ז' נקיים כדתניא בערכין (דף ח:) : **ורבא** · דפשיטא ליה בכלי חרס לעיל וגמר משכבות מכלי חרס מאי שנא דפשיטא ליה בכלי חרס טפי ממשכב : **אי שמיע ליה הא מתניתא** · דקתני כלי חרס לימא מתניתא וליפשוט מינה משכבה להדיא : **ואי לא שמיע ליה מתניתא קל וחומר מנא ליה** · מכלי חרס הא כלי חרס אכתי לא קאמר ליה : **אי ממתניתא** · הוי אמינא למשכבות דקתני לטמא אדם או בגדים : **אבל אדם ובגדים** · שהאדם יטמא בגדיו שלא נגעו במשכבות אימא לא קמ"ל קל וחומר מכלי חרס וה"ק ומה כלי חרס שניצול באהל המת אינו ניצול במעת לעת שבנדה מלטמא בהיסט כאילו ניסט מנדה עצמה משכבות שאין נצולין באהל המת אינו דין שאין נצולין במעת לעת שבנדה מלטמא כמשכב נדה גמורה : **גבי מעלות** · בפרק חומר בקדש (חגיגה כ:) : **מעת לעת** · ליכא דררא דטומאה דהשתא הוא דחזאי אלא גזירה בעלמא הוא : **מה היא מטמאה** · היינו ברייתא דלעיל : **לא דקדש** · כגון שמן דמנחות ויין דנסכים : **אף בשעת עברתן** · מתניתין היא (לקמן ד' יא:) אף בשעה שהם מסתלקות ומסיימות לאכול תרומה צריכות לבדוק : **לתקן שירים שבפניה** · שנגעה בהם ומהניא לה הך בדיקה שאם תמצא עכשיו טהורה לכשתבדוק ערבית כמשפטה ותמצא טמאה לא תטמא למפרע אלא עד שעת בדיקתה ולא תהא התרומה בכלל טומאה דמפרע שהרי בדקה לאחר העברתה אלמא טומאת מפרע לתרומה נמי גזור: **לתקן** · דומיא דלהכשיר דאמר לעיל שחרית להכשיר טהרות של לילה כו' : **ומשנינן רב הונא מתני** · להא דרבי יהודה שבדיקה זו באה לשרוף שירים שבידיה אם תמצא טמאה תשרפם וכגון שבודקת עצמה לאחר עברתה לאלתר : **כשיעור וסת** · מיד סמוך לנגיעה בדיקה דאם תמצא טמאה ודאי בשעת נגיעה נמי טמאה היתה דאפילו חולין נמי מטמו ומצריך לה ר' יהודה בדיקה לתרומה כשיעור וסת כי היכי דלא תיכול תרומה טמאה לאחר זמן אבל לתקן לא סבירא ליה לרב הונא דכל כמה דלא בדקה מיתקנא וקיימא דטומאת מפרע לא גזור ביה רבנן : **[כשיעור] וסת** · מפרש בפ"ב (לקמן יד:) משל לשמש ועד שעומדין בגד המשקוף ביציאת השמש נכנס העד ולשון וסת היינו מיד : **מעשה ועשה רבי כר' אליעזר** · באשה ילדה שעברו עליה שלש עונות של שלשים יום שלא ראתה ואמר רבי אליעזר במתניתין (לקמן ז:) כל אשה שעברו עליה שלש עונות דיה שעתה ופליגי רבנן עליה דאין דיה שעתה אלא שעברו עליה ג' עונות מחמת זקנה סמוך לזקנתה : **לאחר שנזכר** · שלא יפה עשה : בשעת

א) גי' רש"א עד שתשב שבעה עשר נקיים ע"ש

ואינה מונה אלא משעה שראתה · תימה פשיטא כיון דמקולקלת למנינה משעת כיבוס ואינה יודעת מתי ראתה אם כן לא תוכל לספור ז' ימים ולטבול אלא מיום מציאת הכתם וי"ל דמיירי שראתה יום אחד או ב' ימים אחר מציאת הכתם וקמ"ל דאינה מונה מיום מציאת הכתם אלא מיום שראתה דאימור לאו מגופה אתא אלא אתא מעלמא:

[**ואי** ממתניתא ה"א או אדם או בגדים · השתא הכי מאי למימר או אדם או בגדים והא ברייתא דקתני אבימי קתני משכבה ומושבה כמגעה א] והשתא מגעה לא מטמא לא אדם ולא בגדים ואי' כמגע עצמה מטמאה אדם ובגדים·גי']:

אבל היכא דליכא דררא דטומאה לא קתני · וא"ת ליתני ליה במעלות אחרונות דאמרינן התם (חגיגה דף כא:) חמש קמייתא (ג) אית להו דררא דטומאה דאורייתא איתנהו בין בקדש ובין בחולין שנעשו על טהרת קדש בתרייתא דלית להו דררא דטומאה דאורייתא איתנהו בקדש כו' · *ופי' דאית להו דררא דטומאה דאורייתא כלומר שייכי בטומאה הנוהגת בחולין דאורייתא אבל בתרייתא לא שייכי כלל בטומאה דאורייתא הנוהגת בחולין אבל אין לפרש דרישא קתני טומאה דאורייתא וסיפא טומאה דרבנן דהא קתני בקמייתא בגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי קדש דהוי דרבנן ובבתרייתא נמי קתני ניגוף ורביעי בקדש דהוי דאורייתא וי"ל דמעת לעת לית ליה אפילו דררא דטומאה דרבנן וא"ת והא מעת לעת אפילו בחולין טמא כשנעשו על טהרת הקדש כדאמר בסמוך קבלה מיניה רב שמואל ברבי יצחק בחולין שנעשו על טהרת הקדש והנך בתרייתא ליתנהו בחולין שנעשו על טהרת הקדש ואית להו דררא דטומאה טפי כדפרישית וי"ל לפי שרגילות הוא קלת שנעקר הדם לפני ראייתה לכך גזרו רבנן אף בחולין שנעשו על טהרת הקדש ואף לתרומה לאיכא דאמרי ומכל מקום לית להו דררא דטומאה משום דבשעה שעוסקין בטהרות אין שם ספק טומאה ואין לה להניח ולפרוש מלעסוק בטהרות שאינה יודעת מתי תראה אחרי כן : **מאי** לאו בין דקדש בין דתרומה · וא"ת ואמאי לא פריך ממתני' דמטמאה מעת לעת ונימא מאי לאו בין דקדש בין דתרומה וי"ל דפריך מהכא משום דנחית לפרושי אוכלין ומשקין והוה ליה לפרושי גם דקדש ואם תאמר ואמאי לא מייתי סייעתא מדתנית בפרק בא סימן (לקמן נג:) דמטמאה עצמה וקדשים למפרע דמשמע קדשים ולא תרומה וקשה לאיכא דאמרי אף לתרומה וי"ל דנקט התם קדשים משום דרשב"א פליג התם אף בקדשים: **כשבדקה** עצמה כשיעור וסת · לאו בדיקה לגמרי קאמר דבדיקה הויא לאורין ולסדקין כדאמר פרק כל היד (לקמן דף יג:) דהויא טפי משיעור וסת אלא כלומר קנחה עצמה והוה מצי למימר בדיקה ממש לתלות דאפילו אחר זמן הוי ספיקא דאורייתא דמחייב לקמן בכל היד (שם) אשם תלוי ואפילו למאן דפטר היינו משום דבעי חתיכה משתי חתיכות אבל ספיקא דאורייתא משוי לה אלא דניחא ליה למנקט שיעור וסת ולשרוף (הג"ה · אף ברה"ר דבשמעתין של פרוזדור מוכיח דאין חילוק בין רה"י לרה"ר לטומאה דאתא מגופה) אבל לאחר זמן אע"ג דהוה ספק דאורייתא אין שורפין כדאמר בשמעתין דפרוזדור ולקמן בפרק האשה (דף ס:) אמרינן כל שבעלה באשם תלוי טהרותיו תלויות וכל שבעלה בחטאת טהרותיו טמאות ואיכא דאמרי כל שבעלה בחטאת טהרותיו תלויות אבל טמאות לא הוו : בשעת

ל א מיי' פ"ג מהלכות משכב ומושב הלכ' ח :

לא ב ג מיי' שם ופ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ג :

לב ד מיי' פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ג :

לג ה מיי' פ"ג מהלכות משכב ומושב הלכה ט :

בגלאו הכי פירושא ה"מ להקשות ועי' בתוס' שכתבו פי' זה בדיבור בפני עצמו מהרש"א

[לקמן יד:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' תניא כותיה דרבא הרואה כתם מטמאה למפרע ומה היא מטמאה אוכלין וכו' אלא משעה שראתה הרואה דם מטמאה מעל"ע ומה היא מטמאה משכבות וכו' אלא משעה שראתה וזה וזה תולין כצ"ל : (ב) רש"י ד"ה מקולקלת וכו' והכא סופרת שבעה ואם תראה : (ג) תוס' ד"ה אבל וכו' קמייתא דאית להו :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' (ג"י) ד"ה ואי ממתני' וכו' והשתא לא תמגע כלי דמעל"ע לא מטמאה וכו' · כצ"ל :

תוספי הרא"ש

להלך אין צריך בדיקה ' ומיתניא גבי מדורת העובדי כוכבים במסכת אהילות : מה כלי חרש המוקף צמיד פתיל וכו' · תימה מה לכלי חרש שכן אין לו טהרה במקוה ושכן מיטמא ומטמא מאוירו ' ואע"פ שאין חומרא זו מועלת לענין אהל ' מ"מ פירכא הוא כדאשכחן בבמה הוכחי ' וי"ל דיכול לעשות ק"ו מכלי גללים כלי אבנים המוקף צמיד פתיל וטהרות בתוכן ' הלכך לא חש לאקשויי' ומי' אכתי קשה נימא דיו ולא תטמא משכב ומושב לטמא אדם אלא ראשון בעלמא ככלי חרס ' או נימא דיו אסוף דינא כמו משכבות דמת דלא מטמא אדם ובגדים ועוד קשה נימא פכים קטנים יוכיחו שאינן ניצולין באהל המת וניצולין במעת לעת ולפרש"י ניחא דעביד ק"ו לעשות מעת לעת שבנדה כבנדה עצמה ' עתה לא שייך למימר דיו וגם לא שייך למיפרך מפכים קטנים לפי שהן טהורים בנדה עצמה ' ות' מהאי ק"ו ניליף שתטמא את בועלה ובלאו הכי קשה מאי שנא משכבות ומושבות דגזרו ומאי שנא בועלה דלא גזרו ' והאי נותא בעי' לקמן בסוף מכלתין גבי שומרת יום כנגד יום ודהתם לא שייך הבא דמשני

תוספי הרא"ש

כאן ' חמש מעלות בתרייתא דלית להו דררא דטומאה ' לקודש אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקודש ' וא"כ ליתנייה גבי אחרונות דלית להו דררא דטומאה ויש ספרים דגרסי התם מדאורייתא וניחא דהנך דהכא לית להו דררא דטומאה אפילו מדרבנן' ויש ספרים דלא גרסי' התם מדאורייתא משום דאף קמייתא הוו מדרבנן ואדרבה בבתרייתא איכא מינייהו דאורייתא כגון ציהוקכלי ורביעי בקודש' ומ"מ קאמר דלית להו דררא דטומאה לפי שמעלות יתירות הם ' ודחוקות מטומאה ולא מיסתבר שיהו נוהגות בחולין ' ואפי' ל"ג התם מדאורייתא ניחא הכא דמעת לעת לית להו דררא דטומאה אפילו כחמש בתרייתא דהומרא יתירא היא כדי לעשות סייג ' מיהו קשה דהנך ה' בתרייתא לא הוו כחולין שנעשו על טהרת הקודש ' ומעת לעת דלית ביה דררא כי הנך הוי אף בחולין שנעשו על טהרת הקודש כדאמרינן לקמן קבלה מיניה רב שמואל בר רב יצחק בחולין שנעשו על טהרת הקודש ואמרי' נמי חבריא מדכן בגלילא ' ומסתמא לא היו מקדישין דמה צורך להקדיש' ועוד דאין מקדישין בזמן הזה'אלא על טהרת הקודש היו עושין' ועוד קשה דכל הנך דהתם לא הוו לתרומה וחך דהכא דקילא מכולהו איכא למ"ד אף לתרומה ' וי"ל דמעת לעת שכיחא טפי אחמירו ביה רבנן כדי לעשות סייג ' ואיכא לשנויי הנך פירכי קמייתא הא דפרכי' הכא לתניה גבי מעלות לאו בהדי חמש בתרייתא דלא דמיא להנהו דהא לא הוו בחולין שנעשו על טהרת הקודש ' אלא בהדי ה' קמייתא והשתא ניחא דהנהו אית להו דררא

דטומאה ב) מעת לעת חשיב דררא דטומאה טפי מה' בתרייתא הלכך הוו כחולין שנעשו על טהרת הקודש : מאי לאו בין דקודש בין דתרומה' תימה תיקשי ליה מתני' דמטמאה מעת לעת מאי לאו בין בקודש בין בתרומה' וי"ל משום דהך ברייתא נחתא לפרושי טפי דקת' אוכלין ומשקין וגם משכבות ומושבות וכלי חרס וס"ד דאי לא איירי אלא בקודש הוה ליה לפרושי ' וא"ת אמאי לא מייתי לית סייעתא מדתאני פ' בא סימן מטמאה עצמה וקדשים למפרע פי' עצמה שמקולקלת למנינה וקאמר דדוקא קדשים מטמאה ' ורש"י פי' לקמן עצמה לטהרות ולישנא דעצמה לא משמע כפירושו ' ועוד דלפי' תיקשי מהך ברייתא להך לישנא דאמר אבל לא לתרומה ' וי"ל לא נקט דוקא קדשים אלא משום רבותא דר' שמעון בן אלעזר דפליג אף בקדשים : שבדקה עצמה כשיעור אותיום ' בשלהי פירקין גבי הא דבעי מיניה ר' אבא מרב הונא אשה מהו שתבדוק עצמה כשיעור אותיום ' לחייב בעלה חטאת ' ופריך מי משכחת לה שיעור אותיום והתניא איזהו שיעור אותיום פי' אלא מהו שתקנח' ה"ה הכא מצי לאקשויי ולשנויי הכי ' א"נ התם גבי תשמיש דמקחמא לא פירש בקושי ' וקיימא לן בסוף פ"ב דשבועות דמשמשת מת בעריות פטור ולא מחייבינן ליה אלא אשעת קישוי הלכך אחר פרישתו באבר מת הוי שיעור אותיום לקינוח

בועלה לא שכיח דאמרו אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק וצ"ל דהכא נמי לא שכיח כמו משכבות ומושבות : *)תניא כותיה דרבא' דפשטא דברייתא משמע דמשכבות ומושבות אף לטמא אדם וכלים אף על גב דלקמן דחי לה או אדם או בגדים : ואינה מונה אלא משעה שראתה ' אע"ג דת"ק אינה מקולקלת קאמר לר' עקיבא איצטריך דאמר מטמאה את בועלה וס"ד נמי דמקולקלת : ומטמאה את בועלה' נר' ול"נ למפרע' דלקמן פ"ב תנן ומודים חכמים לר' עקיבא ברואה כתם שמטמאה את בועלה ופליגי בגמרא רב ושמואל אי למפרע אי להבא ומסתמא רבנן דהכא היינו רבנן דהתם : ואינה מונה אלא משעה שראתה ' אע"ג דמקולקלת למנינה לחומרא מ"מ ימי נדותה אינה מונה אלא משעה שראתה ומילתא דפשיטא היא : אי מ) מתניתא קאמר משכבה ומושבה כמגעה וממה נפשך לא מצי למימר או אדם או בגדים דאי כמגעה לא מטמאה אלא אוכלין ומשקין ואי כמגע עצמה אדם ובגדים ליטמא ' ותירץ רבינו מאיר דסד"א דהא דקאמר כמגעה היינו דהוי אב הטומאה כמגע עצמה ולא ראשון ' ומי' לאו לגמרי כמגע עצמה דאילו התם לטמא אדם לטמא בגדים ' ואילו הכא או אדם או בגדים ' דאין סברא להחמיר כל כך במעת לעת במשכב נדה גמורה : דלית ליה דררא דטומאה לא קתני ' תימה דהא אמרינן בפרק חומר בקודש דעשר מעלות שנו באן

*) ע"כ שייך לדף ה'

א) מ"לה דתסר כאן ונ"ל סוה אמינא או אדם או בגדים ' ותימה סא מתניתא קאמר וכו' · ב) נראה דצ"ל דטומאה טפי מעל"ע ומיהו מעל"ע חשיב וכו' ·

עין משפט
נר מצוה

לד א ב ג ד מיי' פ"ס מהל' מעשה קרבנות הלכה כב :

לה ה ו מיי' פ"ג מהל' משכב ומושב הלכ' ט:

לו ז מיי' פ"ח מהלכות בכורים הלכה י סמג עשין קמא :

לז ח מיי' שם ופי"ג הלכה יב ופט"ז מהל' טומאת אוכלין הלכה ט : [צ"ל פרסי]

לח ט מיי' פ"ח מהלכות בכורים הלכה י ופי"א מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה טז :

ס"א הפה נמי איכא

בשעת הרחק והוינן בה *מאי לאחר שנזכר אילימא לאחר שנזכר דאין הלכה כרבי אליעזר אלא כרבנן בשעת הדחק היכי עביד כותיה אלא (לאו) דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וכיון שנזכר דלאו יחיד פליג עליה אלא רבים פליגי עליה אמר כדי הוא רבי אליעזר *לסמוך עליו בשעת הדחק אי אמרת בשלמא לתרומה היינו דהואי תרומה בימי רבי אלא אי אמרת לקדש °קדש בימי רבי מי הואי כדעולא *דאמר עולא חבריא מדכן בגלילא הכאנמי בימי רבי ת"ש מעשה בשפחתו של רבן גמליאל שהיתה אופה ככרות של תרומה ובין כל אחת ואחת מדיחה ידה במים ובודקת באחרונה בדקה ומצאה טמאה ובאת ושאלה את רבן גמליאל ואמר לה כולן טמאות אמרה לו רבי והלא בדיקה היתה לי בין כל אחת ואחת אמר לה א"כ היא טמאה וכולן טהורות קתני מיהת ככרות של תרומה א] מאי תרומה תרומת לחמי תודה תרומת לחמי תודה באפיה מאי בעיא דאפרשינהו בלישייהו וכיהא דאמר רב טובי *בר רב קטינא *לחמי תודה שאפאן ד' חלות יצא והוינן בה והא בעינן ארבעים °למצוה והא בעינן אפרושי תרומה מינייהו וכי תימא דמפריש פרוסה מכל חד וחד *אחד אמר רחמנא °שלא יטול פרוסה ואמרינן °דאפרשינהו בלישייהו הכא נמי דאפרשינהו בלישייהו ת"ש שוב מעשה בשפחה של רבן גמליאל שהיתה נפה חביות של יין ובין כל אחת ואחת מדיחה ידיה במים ובודקת ובאחרונה בדקה ומצאה טמאה ובאת ושאלה לרבן גמליאל ואמר לה כולן טמאות אמרה לו והלא בדיקה היתה לי בין כל אחת ואחת אמר לה אם כן היא טמאה וכולן טהורות אי אמרת בשלמא חדא דקדש וחדא דתרומה היא היינו דהדרה ושיילה אלא אי אמרת אידי ואידי דקדש למה לה למהדר ולשייליה מעשה שהיה בשתי שפחות היה לישנא אחרינא אמרי לה אמר רב הונא מעת לעת שבנדה °°מטמאה בין לקדש ובין לתרומה ממאי מדלא קתני לה גבי מעלות א"ל רב נחמן והא תני תנא לקדש אבל לא לתרומה *קבלה מיניה רב שמואל בר רב יצחק °בחולין שנעשו על טהרת קדש ולא בחולין שנעשו על טהרת תרומה *תנן התם °נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה משגלגלה תעשה בטהרה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה חולין נינהו *°ומותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל משגלגלה תעשה בטהרה חולין הטבולין לחלה כחלה דמו *ואסור לגרום טומאה לחלה. °תנא

בשעת הדחק · פירש רש"י בשני בצורת ולא דק דבפירקין (לקמן דף ס:) אמר דאפי' רבנן מודו בשני בצורת וי"ל דהאי בשעת הדחק היינו אדם שנגע במעת לעת שבנדה ועשה מעט טהרות לפני ראייתה ואחר הוראתו עסק בטהרות הרבה ולא דמי לשני בצורת כיון דמוקדם לכן לא היתה שעת הדחק ואפיש בטהרות ע"י הוראת טעות ועוד י"ל שעת הדחק שהשואל הלך לו והיה טורח גדול לרדוף אחריו כדאמר בפרק אע"פ (כתובות דף ס:) רהט אבתריה תלתא *מילי בחלא ולא אדרכיה :

דאפרשינהו בלישייהו · אף על גב דאין הלחם קדוש אלא משקרמו פניו בתנור ונשחט עליו הזבח (מנחות עח:) מ"מ קרי להו תרומה לפי שיחדו אותה לקרות לה שם תרומה לאחר אפייה ושחיטת הזבח והיתה מופרשת בלישייהו ולא לאחר אפייה משום דבעודה עיסה יכול לעשותה עבות ונאות ונראה דקדושת (*הפת) איכא עלייהו ואסור לשנותה בחלות אחרות כדמשמע סוף פרק קמא דנדרים (דף יג·) כחלת אהרן ובניו וכתרומתו מותרין ודייק הא כתרומת לחמי תודה אסור ומוקי דאפרשינהו בלישייהו ומדאסר הככר שהתפיס בלחמי תודה משמע דאיכא עליה קדושת *הפת בעודה עיסה :

בשפחתו של ר"ג · פירש רשב"ם דהיינו ר"ג הזקן דאמרינן בשילהי פ"קדשבת (ד' טו·) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן *לפני הבית ק' שנה [צ"ל נשיא] ומיהו אין רגילות להזכיר סתם ר"ג אלא ר"ג הזקן ויכול להיות שזהו ר"ג דיבנה חבירו של רבי אליעזר ורבי יהושע:

נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה · פירוש נולד לה ספק טומאה הנוהגת אף בחולין קודם גלגול יכול לגרום לה טומאה ודאית ואין לאסור משום משמרת תרומותי דקודם גלגול אכתי לא פתיכא ביה חלה כמו המפריש חלתו קמח דלא עשה ולא כלום והפסד כהן נמי ליכא כיון דנולד לה ספק טומאה כבר משגלגלה תעשה בטהרה פירוש אם לאחר גלגול נולד לה ספק טומאה דלא שייך בחולין אלא בחלה תעשה בטהרה אע"ג דחלתה תלויה וליכא הפסד כהן אסור לגרום לה טומאה משום משמרת תרומותי וה"ה דאפי' נולד לה ספק טומאה דשייכא אף לחולין דאסור לגרום טומאה אלא דמפרש בברייתא איזה ספק אמרו בספק חלה דאפילו בספק טומאה דלא שייכא בחולין חלתה תלויה ואשמועינן חולין· הטבולין לחלה כחלה דמו אבל אין לפרש דרישא נמי שנולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה איירי נמי בספק חלה דהיינו בטומאה דלא שייכא בחולין ואע"ג דעדיין טהורה גמורה היא תעשה בטומאה ודאית דקודם גלגול אכתי לא איקרי טבולה לחלה ולא אסור משום משמרת תרומותי והפסד כהן נמי ליכא שיפרים עליה ממקום אחר דאין נראה דקרי ספק טומאה קודם גלגול כיון שטהורה גמורה היא ואם תאמר דאמר בעבודה זרה פ' רבי ישמעאל (דף נו· וסס) אין בוצרין עם ישראל העושה פירותיו בטומאה ויש פירוש שפירש רש"י בהם משום דאסור לגרום טומאה לתרומה משום משמרת תרומותי והשתא הלא אין קבע למעשר אלא עד שיקפה או עד שישלה והכא אמר עד שלא גלגלה תעשה בטומאה וי"ל דהתם אם הפריש אפילו קודם שיקפה או שישלה הוי תרומה כמו בהקדימו בשבלין אבל הכא אם הפריש חלה קודם גלגול הוי כמו הפריש חלתו קמח דאמר בהאיש מקדש (קדושין דף מו:) דלא עשה ולא כלום ולכך לא מיקריא טבולה לחלה (ועל פירוש הקונטרס קשה דבתוספתא דחלה מסיים בה הכי וכן פירות עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו בטומאה משנגמרה מלאכתן יעשו בטהרה · גי') אי נמי יש לפרש דהתם נמי לא אסור משום משמרת תרומותי כפירש"י כיון דאכתי לא הוקבע לתרום אלא משום הפסד כהן אסר לה · אבל הכא כבר נולד לה ספק וליכא הפסד כהן

בשעת הדחק · שני בצורת היו ולא רצה להפסיד טהרות: אלא רבים פליגי עליה · ובטלן דברי היחיד והתחיל להתחרט ואמר כדי הוא ס': קדש בימי רבי מי הוה · כמה שנים היה אחר החורבן בסוף התנאים: חבריא מדכן בגלילא · חברים שבגליל מטהרים יינם לנסכים ושמנן למנחו' שמא יבנה בהמ"ק בימיהם ונטול' קדש הוו כך שמעתי בחומר בקדש וכך היא שנויה (א): כולן טמאות · משום מעת לעת שבנדה: היא טמאה · משום פקידה לפקידה: תרומת לחמי תודה · ארבע חלות מד' מינין שבתודה נותנין לכהן דכתיב (ויקרא ז) והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה וגו' : באפיה מאי בעיא · הא מ' חלות בעי לה למיפא והדר אפרושי ד' לתרומה וארבעין לא מיקרו תרומה: ומשני דאפרשינהו בלישייהו · לעולם מאי תרומה תרומת לחמי תודה ודקאמר באפיה מאי בעיא כגון שהפריש לד' מהארבעים חלות בעיסתן ולאחר אפיית כולן שחט תודה עליהן: שאפאן ד' חלות · עשר עשרונים של חמץ אפאן כולן בחלה אחת וג' עשרונות ושליש שבחלות מצה אפאן בחלה אחת וכן של רקיקין וכן של רבוכה: הא בעינן מ' · במנחות ילפינן לה בפרק התודה (דף עו·) ואמאי יצא : ומשני למצוה · אבל עיכובא ליכא: והא בעי אפרושי תרומה · אחת מכל מין דהיינו א' מעשר וכיון דליכא עשר היאך יפרים: וכ"ת דמפרים פרוסה · מכל חלה מעט לכהן: אחד אמר רחמנא · והקריב ממנו אחד מכל קרבן וגו' ודרשינן במנחות (דף עז:) שלא יטול פרוסה לתרומת כהן : דאפרשינהו בלישייהו · נטל אחד מעשר לתרומה ותשע הנותרים לבעלים מכל מין ומין אפה בחלה אחת: נפה · סותמת בטיט בידיה ומדיחה ידיה מן הטיט : קבלה מיניה רב שמואל · להך תיובתא מרב נחמן ואוקמא להא דקתני לקדש אבל לא לתרומה הכי קאמר בחולין שנעשו על טהרת קדש כו' אבל בתרומה ממש נהגא: נולד לה גרסי' נולד בעיסה ספק טומאה : גלגול בחולין · זהו גמר מלאכה לחלה : תעשה בטומאה · אם ירצה יטמאנה ביד דסוף סוף חלת ספק היא ולא תאכל: תעשה בטהרה · בכלים טהורים ואל יטמאנה ביד ואע"פ דסוף סוף חלתה אסורה אסור לטמאה ביד הואיל ונגמרה מלאכתה לחלה אסור לגרום לה טומאה ודאית דכתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומותי ודרשינן בבכורות (דף לד·) שתי תרומות במשמע טהורה ותלויה ואמר קרא שומרנה :

וחלתה

תוספי הרא"ש

לקינוח ולא לבדיקה · אבל אי הוי משמש מת בערוית חייב או שפירש בקישוי הוי שפיר שיעור אותיום לבדיקה כ"ש לענין אוכלת בתרומה: בשעת הדחק · פרש"י שנת בצורת · וליתא דהא רבנן מודו לקמן בפירקין בשנת בצורת או היכא דאפיש טהרות · אלא לא הוה טלי האי שעת הדחק כמו הנך דלקמן : והוינן בה מאי לאחר שנזכר הוה מצי למפשט בלא והוינן בה אלא משום דמילתא דתמיהא היא אם אין הלכה כר' אליעזר למה סמך עליו בשעת הדחק הלכך נקט לפרושי: דאפרישינהו בלישייהו · לא שקרא עליה שם דהא בקרימת התנור ובשחיטת הזבח הוא דקדשי ובתר הכי כתי' והרים אלא שיחדם לשם תרומה ולעשותם יפים ונאים לכבוד המצוה ואפשר אע"פ שיחדם יכול לשנותם דאכתי לא קדשי : הכא נמי דאפרישינהו בלישייהו · ולא הוו אלא חולין שנעשו על טהרת הקדש דאכתי לא קדשי · אי נמי לאחר שקרמו פניהם בתנור ונשחט עליהם הזבח ונטמאו כשהוציאתן מן התנור : מעשה שהיה בשתי שפחות היה · הקשה ה"ר שמשון מקוצי לישני חדא בקדש וחדא בחולין שנעשו על טהרת הקדש דהוה ניחא טפי דהשתא קשה אפי' את"ל דשתי שפחו' היה אמאי הוצרך לשנות אלו שני המעשים כיון דהכל איירי בענין אחד' ותירץ ר"ם אי הוה מוקמינן להו הכי הוה צריכינן לאוקמי ההיא דהיתה נפה חביות בחולין שנעשו על טהרת הקדש · וכיון דהיין היה עדיין בחביות א"כ לא נתקדש עדיין בכלי ולא הוי אלא חולין שנעשו על טהרת הקדש · וההוא עובדא דחביות היה באחרונה מדקתני בברייתא ושוב מעשה בשפחה · וא"כ הוה קשה כיון דאמר לה גבי קדש דכולן טהורות כ"ש בחולין שנעשו על טהרות הקדש · ולמה לה למהדר ולשיולי וליכא למימר דהוצרכה לישאל משום האחרונה דלא היתה יודעת כלל אם יש טומאה למפרע בחולין שנעשו על טהרת הקדש' מ"מ כי אמר לה גבי חביות דכולן טמאות למה לה למהדר ולימא ליה והלא בדיקה היתה לי בין כל אחת ואחת כיון דאפי' בקדש קאמר לה כולן טהורות כ"ש בחולין שנעשו על טהרת הקדש·אבל אי קמייתא הואי בתרומה ובתרייתא בחולין שנעשו על טהרת הקדשה) מטמאה מעת לעת ולא מהניא בדיקה שבנתיים ולפי מאי דפירשתי לעיל דלא משכחת לה לחמי תודה דהוו קדש אלא בשחט עליהן הזבח בעודם בתנור ניחא דלא בעי לשנויי הכי דלכתחלה אין שוחטין את התודה אם לא יהיה הלחם בעזרה דלא פליגי ר' יוחנן ור"ל בפרק התודה אלא בשוחט את התודה ולחמה חוץ לחומה ור' יוחנן מכשיר ור"ל פוסל · אבל לכתחלה אין שוחטין את התודה עד שיהא הלחם בעזרה' ואשה בעזרה מניין הלכך הך דלחמי תודה נמי לא איירי אלא בחולין שנעשה על טהרת הקדש: תנן התם במסכת חלה נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה · פרש"י דבלאו הכי לא אכיל לה כהן כיון דנולד לה ספק טומאה משמע הא אם לא נולד בה ספק טומאה תיעשה בטהרה · ואין לפרש דה"ה נמי לא נולד לה ספק טומאה ומשום רבותא דסיפא נקטיה דאע"ג דמטמאת בספק תיעשה בטהרה · דהא בפרק הניזקין תנן גבי אשת חבר שמסייעת לאשת עם הארץ משתטיל מים לא תגע בה משום מסייע ידי עוברי עבירה ואפי' קודם גלגול ואין לומר משום דקסבר אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל ומשתטיל מים והוכשרו לא תגע · דהא אמרינן התם רישא בטומאת חולין וסיפא בטומאת חלה ואמרי' נמי בירושלמי כלה דמתני' דע"ז דאין בוצרין עם ישראל העושה פירותיו בטומאה משום דמסייע ידי עוברי עבירה ומפרש טעמא דכתיב ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן · עשה שינתנו לאהרן בכיהונו אלמא דאסור לטמאות החולין כדי להפסיד התרומה לכהן:

שלא

א) נראה דצ"ל שפיר טוה בפיה למשאל דשמא מטמאה מעל"ע וכו' ·

מסורת הש"ס

[לקמן ס: עירובין מו·]

ס"א ל"ג

[ברכות ט· וש"נ]

חגיגה כס·

[נדרים יג· ע"ש מנחות עו· ושם איתא בר רב קיטנא]

מנחות עז: [פסחים לג: נדרים יג:]

[לקמן ז·]

חלה פ"ג מ"ב

[סוטה ל:]

[סוטה שם גיטין סא·]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חבריא וכו' היא שנויה · נ"ב כדף כס :

גליון הש"ס

גמ' קודש בימי רבי מי הואי · עי' משנה למלך בהל' אבל פ"ג הלכה א' בסופו : שם מטמאה בין לקודש ובין לתרומה · עי' זבחים לט ע"ב תד"ה מדבר :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מאי תרומה תרומת לחמי תודה · נ"ב עי' ספר ברכת הזבח למס' מנחות דף עו ע"ב בד"ה הסיא פליגא וכו' ודו"ק :

מסורת הש"ס

[תוספתא דחלה פ"א]

[זבין פ"ג מ"ב]

[נ"ל והתנן] [טבול יום פ"ד מ"ב]

[לעיל ו:]

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ח מהלכות משכב ומושב הלכה ט :

מ ב מיי' פט"ז מהלכות טומאת אוכלים הלכה ח סמג עשין רשו :

מא ג מיי' פ"ח מהל' טומאת אוכלים הלכה יז :

מב ד מיי' פי"א מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ב :

מג ה מיי' שם הלכה טו ופ"ח מהלכות בכורים הלכה י :

מד ו מיי' פ"ג מהלכות משכב ומושב הלכה ט :

מה ז מיי' שם פ"ד הלכה א ופ"ט מהל' איסורי ביאה הלכה ד סמג לאוין קיא :

*וחלתה תלויה לא אוכלין ולא שורפין באיזה ספק אמרו בספק חלה מאי ספק חלה אביי ורבא דאמרי תרוייהו שלא תאמר בהוכחות שנינו כמו שני שבילין דהתם חולין גרידא נמי מטמו אלא בנשען *דתנן א זב וטהור שהיו פורקין מן החמור או טוענין בזמן שמשאן כבד טמא משאן קל טהור וכולן טהורין לבני הכנסת ב וטמאין לתרומה וחולין הטבולין לחלה כחלה דמו *והתניא *ג אשה שהיא טבולת יום לשה את העיסה וקוצה הימנה חלתה °ומניחתה בכפישה או באנחותא ומקפת וקורא לה שם מפני שהוא שלישי ד ושלישי טהור בחולין ואי אמרת חולין הטבולין לחלה כחלה דמו הא טמיתנהו אמר אביי ה כל שודאי מטמא חולין גזרו על ספקו משום חולין הטבולין לחלה והאי טבול יום כיון דלא מטמא ודאי חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין לחלה והא מעת לעת שבנדה דודאי מטמא חולין ולא גזרו על ספקה משום חולין הטבולין לחלה דאמר מר *קבלה מיניה רב שמואל בר רב יצחק בחולין שנעשו על טהרת קדש ולא בחולין שנעשו על טהרת תרומה התם לא פתיכא בהו תרומה הכא פתיכא בהו תרומה ואיבעית אימא הנח מעת לעת דרבנן: **מתני'** *רבי אליעזר אומר ו ארבע נשים דיין שעתן בתולה מעוברת מניקה וזקינה אמר רבי יהושע אני לא שמעתי אלא בתולה אבל

רש"י

וחלתה תלויה · כשעשאה בטהרה משום ספק הנולד לה ראשון : באיזה ספק אמרו · כלומר באיזה ספק הוצרכו לומר חלתה תלויה: בספק חלה · בספק טומאה הנוהגת בחלה ואינה נוהגת בחולין כגון נשען כדמפרש בסמוך דטהור לבני הכנסת ואסור לתרומה ואיצטריך לאשמועינן דאע"ג דלא נהגא בחולין גרידא הכא כיון דטבולין לחלה נהגא בהן : מאי ספק חלה · כלומר מאי קאמר : שלא תאמר בהוכחות שנינו · בספק טומאה מוכחת : כגון שני שבילין · אחד טמא ואחד טהור ספק הלך בטמא ספק הלך בטהור והא ספקא היא דמהניא בחולין הטבולין לחלה אבל טומאה שאינה מוכחת לא דהא לא איצטריך לאשמועינן דאפילו לחולין גרידא נמי מהני לאוכל חולין בטהרה הלכך מהניא נמי הכא : אלא אפילו בנשען · דהוי ספק טומאה שאינה מוכחת הואיל ותנן לקמן דמהניא לתרומה מהניא נמי לחולין הטבולין לחלה : פורקין · משאוי : טמא · דשמא מתוך כובד המשא נשען זב על הטהור ונמצא טהור מסיטו או טהור ניסט עליו וכתיב במרכב הזב (ויקרא טו) והנושא אותם וכ"ש זב בעצמו : וכולן · אפי' משא כבד : טהורין לבני הכנסת · אוכלין חוליהן בטהרה שאין זה היסט גמור וכל שכן שספק הוא : וטמאין לתרומה · מדרבנן ואפי' בספק : וחולין הטבולין לחלה כחלה דמו · דמהני בהו ספק נשען כחלה גמורה : וקוצה לה חלה · שכל זמן שלא קראה שם עליה הרי היא כחולין וטבול יום דינו כשני ואינו עושה שלישי בחולין וכשהיא קוצה לא תקרא לה שם אלא מניחתה לחלה בכפישה או באנחותא הם כלים שאין להם בית קיבול כגון נסרים ואין מקבלין טומאה והצריכוה רבנן הכי משום היכרא שלא תגע בה שוב מאחר שקראה לה שם ודכוותה אמר בסוף פ' הניזקין (גיטין סא:) ובתשובת רב האי ראיתי אנחותא נסרים לווחין שמנסרין הנגרים ומשפין הלווחין : ומקפת · מקרבתה לכלי אצל העיסה וקוראה לה שם שמצוה לתרום מן המוקף מוקף סמוך כמו מקיפין שתי חביות במס' ביצה (דף לב:) וכמו אין מקיפין בבוטי (חולין מו:) שמקיפין זו לזו לראות אם דומים הם בנקביהן : שודאי מטמא חולין · כמו משא הזב : דודאי · נדה ממש : ספקה · מעת לעת : ולא בחולין שנעשו על טהרת תרומה · וקס"ד הוא הדין לחולין הטבולין לחלה דהם נמי נעשין בטהרת חלה המעורבת בהן : ומשנינן חולין הטבולין לחלה חמירי · מחולין שנעשו על טהרת תרומה דהכא עריבא בהו חלה אבל התם נטירותא יתירתא קביל עליה : פתיכא · מעורבת : מתני'

תוספות

כהן ועוד דאפילו לא נולד לה ספק שרי לטמאותה וליכא הפסד כהן דחבר הוא ויפריש עליה ממקום אחר אבל התם איירי בעם הארץ שלא יפריש ממקום אחר וא"ת דבפרק הניזקין (גיטין דף סא·) תנן משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה כו' אבל לא תבור ותטחון עמה משאלת אשת חבר לאשת ע"ה נפה וכברה ובוררת וטוחנת עמה אבל משתטיל למים לא תגע בהם ובעי בגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי בדמאי הקילו ומשתטיל למים דהוכשרו לא תגע בהם אף קודם לישה רבא אמר בעם הארץ דר"מ וטומאה וטהרה דרבנן ופריך והא מדקתני סיפא משתטיל למים מכלל דרישא מיירי בלא הכשר ומאי טומאה וטהרה איכא ומשני אידי ואידי בהוכשר ורישא בטומאת חולין וסיפא בטומאת חלה ומשתטיל למים היינו לישה וגלגול אלמא אוסר אביי ליגע כי הוכשר לברור ולטחון אף קודם גלגול ולישה אע"ג דאם הפריש קודם לישה וגלגול לא עשה ולא כלום (וי"ל) ולדידיה נמי צריך לתרץ דהתם אסור משום הפסד כהן ובמתניתין ליכא הפסד כהן כדפרישית ולרבא דשרי לגרום טומאה קודם גלגול אע"ג דאיכא הפסד כהן צריך לתרץ אההיא דפרק רבי ישמעאל (ע"ז דף נו·) כתירוץ ראשון דהתם אסור משום משמרת תרומותי אבל בעיסה קודם גלגול לא מיקריא טבלה לחלה כיון דאם הפריש חלת קמח לא עשה ולא כלום אי נמי כמו שתירץ ר"ת שם דהתם בגיטין ליכא כי אם חשדא בעלמא אבל ההיא דאין בוצרין מיירי בודאי עושה פירותיו בטומאה ושם יש להאריך :

שלא תאמר בהוכחות שנינו · פירש"י כגון שני שבילים ספק הלך בטהור ולדבריו צריך לומר שבאו לשאול בבת אחת דאי בזה אחר זה טהורין ונראה לפרש כי ההיא דתניא בתוספתא דטהרות (פ"ו) ב' שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהם ועשה טהרות (א) והלך בשני ועשה טהרות אלו ואלו מוכיחים פירוש מוכיחים לטומאה דאיזה מהם נטהר ומשום לישנא דמוכיחים קאמר הכא בהוכחות שנינו : **וכולן** טהורים לבני הכנסת · פירש"י דקאי אמשאן כבד ואין נראה דבמשאן כבד נראה דטמא אף לחולין דאי אפשר שלא יסוט זה את זה אלא אמשאן קל קאי וכן משמע במס' זבין (פ"ג מ"ב) דקתני התם משאן קל טהורין לבני הכנסת וטמאין לתרומה והא דקתני הכא כולן טהורין לבני הכנסת אכל עניינא דטהרה דהתם קאי וא"ת דהכא קרי ליה בני הכנסת לחברים האוכלין חולין בטהרה ובפרק פסולי המוקדשין (בכורות לו:) גבי מומי בכור קאמר דהתרתם על פי ג' בני הכנסת והתם אפילו ג' הדיוטות כשרים וי"ל דהכא נמי מזכיר בני הכנסת לגריעותא כלומר שאינם אוכלין תרומה : **ומקפת** וקורא לה שם · הכא משמע דאפילו (א) בשעת קריאת שם צריך הקפה וקשה דאמר בסוטה פרק כשם (דף ל') רבי אליעזר אומר חלה ניטלת מן המוקף מן הטהור על הטמא כיצד ב' עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל שיעור חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה מעיסה טהורה באמצע בין שיעור חלה לעיסה טמאה כדי ליטול מן המוקף והתניא כבילה ומשני הך ברייתא סברה חולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו ולהכי לא אתי כבילה דהוי שני ומטמא לשיעור חלה והשתא מ"מ קשה כשיקרא לה שם חלה יהיה שלישי אלא משמע דבשעת קריאת שם ירחיק מעט שיעור חלה שלא יגע בכבילה וחשיב שפיר מוקף כיון דלפני קריאת שם היתה מחוברת וי"ל דהתם מיירי כשיש הרבה מעיסה טהורה ולא שיעור חלה גרידא כדקתני ב' עיסות אחת טהורה ואחת טמאה ורוצה להפריש קלת מן הטהורה כדי לתקן עצמה ואף הטמאה הלכך כיון דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו לאו האי בילה דהוא שני מטמא העיסה הטהורה וכי יפריש ממנה חלה ויקיף לה אין בכך כלום *והא דפסקינן לקמן כר' אליעזר דאמר הסל מצרפן לחלה ולא בעי נגיעה היינו להתחייב בחלה אם לא פחות מכשיעור דהכי תנא במסכת חלה (פ"ב מ"ד) העושה

ועי"ל דאפילו [בלא] מוקף אפשר שמועיל צירוף סל ובפרק כשם דבעי ר' אליעזר נגיעה משום דמקפיד על נגיעתו משום טומאה אין מועיל צירוף כלי וכן משמע קצת בירושלמי דאמר במסכת חלה בפ"ב דבר שהוא מקפיד על [תבורו] אין הבית מצטרף (נראה במקום בית גרסינן כלי) אינו מקפיד על תערובתו הכלי מצרף עיסה טהורה ועיסה טמאה עמו אותם כדבר שמקפיד על תערובתו · גי' :

פיסתו קביים ונגעו זה בזה פטורין מן החלה עד שישוכו ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן וכן משמע בהא שוברין (פסחים מח:) והשתא אתי שפיר דר"א גופיה מצריך נגיעה בשעת קריאת שם בפרק כשם (סוטה דף ל') ונכון בפסח להגיע כל המצות (בסל) כשמפרישין אחת על כולן דאין הסל מצרפן לכך ואע"ג דאמרינן בפ"ק דבילה (דף ט') ובבכורות בפרק עד כמה (דף כז') (ב) אמרינן תרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואח"כ מפריש אע"ג דאין מוקף למה שאכל כבר היינו בעיסה שנילושה יחד והיתה כבר מחוברת הקילו בתרומת חוצה לארץ וכ"ע אי חשוב מוקף בנגיעה גרידא בלא צירוף הכלי או בלא נשיכה דנותן פחות מכביצה באמצע מנין למימר דהיינו נשיכה :

והאי טבול יום כיון דודאי לא מטמא חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין · ותימה דהכא משמע דאין שני פוסל בחולין הטבולין לחלה ובברייתא נמי קתני (ג) ובשלישי טהור בחולין משמע דכ"ש דאין שני פוסל בחולין שנעשו על טהרת תרומה כדאמר בסמוך דמשמע דקילי מחולין הטבולין לחלה ובפרק שני דחולין (דף לג:) אמרינן דשלישי נוהג בחולין שנעשו על טהרת תרומה ובפרק כשם (סוטה דף ל') שהבאתי לעיל מוכח דשני עושה שלישי בחולין הטבולין לחלה למ"ד כחלה דמו וי"ל דטבול יום קיל טפי דאין צריך רק הערב שמש והא דתניא בברייתא דשלישי טהור בחולין היינו שלישי דטבול יום אי נמי ה"פ כיון דשלישי טהור בחולין דעלמא לא גזרו חכמים בחולין הטבולין לחלה ליטמא מטבול יום ולכך פריך מיניה טפי מאשנן ולא פריך מיניה אבל שלישי דנוהג בחולין הטבולין לחלה משום דנשען נמי טומאה קלישא הוא ומטמא אפילו משא קל כדפרישית לעיל :

הנח מעת לעת דרבנן · אע"ג דנשען נמי דרבנן טומאת מעת לעת קיל טפי שאין שום ספק טומאה בשעה שעוסקת בטהרות :

א) מיהו בתוספתא שלפנינו גרסי' והלך חבירו ועשה טהרות אלו ואלו מוכיחות כו' והיינו כפי' רש"י וע' רש"א

שמותי

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומקפת וכו' דאפילו לענין קריאת שם : (ב) בא"ד בפרק עד כמה נמי אמרינן : (ג) ד"ה והאי וכו' ובברייתא נמי קתני ושלישי טהור :

גליון הש"ס

גמ' ומניחתה בכפישה · ע"ל עח ע"ב במתני' דלא קתני להא וצ"ע :

תוספי הרא"ש

שלא תאמר בהוכחות שנו · פרש"י כגון שני שבילין ספק הלך בטומאה דאפי' בחולין נמי טמא וקשה דבכל דוכתי מייתי שני שבילין לענין טהרת מיהו לפעמים דאפי' ברשות הרבים טמא לכ"ע כגון אם באו לישאל בבת אחת כדמפרש בפ"ק דפסחים (דחולין) ונראה דמיירי בההיא דתוספתא דטהרות שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חברו והלך בשני ועשה טהרות אם אלו ואלו קיימות הרי אלו מוכיחות לטומאה ואפי' באו לישאל בזה אחר זה דחיישינן שמא יבא אחד ויאכל את שתיהם ומשום דקתני התם הרי אלו מוכיחות קרי ליה הכא בהוכחות: אלא בנשען · כלומר אף בספק נשען שהוא ספק חלה אמרינן חלתה תלויה ולא אמרינן כיון דבשעה שנולד ספק זה היתה חולין ונשען טהור לחולין טהורה היא · אלא כל העיסה בחלה חשבינן לה דחולין הטבולין לחלה כחלה דמו · וכ"ש בספק הנוהג בחולין דחלה תלויה · ומי' מתני' ע"כ בהוכחות איירי דאי בנשען ברישא דעד שלא גלגלה לא ניטמאת בספק נשען דאכתי לא חל עליו חלה ואמאי תיעשה בטומאה הא קא מפסיד חלת כהן · אלא ודאי בהוכחות קא איירי הלכך שרי לטמאותה קודם גלגול · אבל אם המתין מלטמא אותה עד לאחר גלגול אע"פ שנולד בה ספק קודם גלגול אסור לטמאותה ואפי' לר' יהושע דאמר גבי חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה יניחנה במקום התורפה · הא אמרינן ספ"ק דפסחים גרמא אין בידים לא ואביי ורבא הוא דקאמרי דהך דסיפא לאו דוקא בהוכחות אלא ה"ה נמי בנשען : משאן כבד טמאין · משום דאי אפשר שלא יהא ניסט הזב על הטהור או הטהור על הזב · ואם הטמא הסיט את הטהור טמא כדמוכח בשבת פרק אמר ר' עקיבא עובד כוכבים ועובדת כוכבים בין שהסיטו אחרים בין אחרים שהסיטו אותם טמאין · וכן טהור שהסיט את הטמא טמא כדמוכח נמי התם ולקמן בפרק יוצא דופן דאמר' קנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא' ופרש"י משום דכתיב במשכב הזב והנושא אותם וכ"ש זב עצמו · והאי טעמא פריכא הוא כדאמרינן לקמן

פ'

תוספי הרא"ש

פ' בנות כותים שעיר המשתלח יוכיחו שגורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור · אלא מהיקשא נפקא לן כדאמרינן בפרק רבי עקיבא מקיש משכבו לו· ועוד יש לומר ק"ו ומה משכב שאינו עושה משכב מטמא במשא · זב שעושה משכב לא כ"ש : וכולם טהורים · פרש"י אמשאן כבד קאי · ויש ספרים דגרסי בפ"ג דמסכת זבין משאן קל טהורים לבני הכנסת ול"ג וכולן : לבני הכנסת · היינו אוכלי חוליהן בטהרה · ובבכורות בפ' כל הפסולין גבי בכור שיש לו מום מובהק אמרינן דהתרתו על פי ג' בני הכנסת' כלומר הדיוטות שאינן מומחין והכא קרי להו בני הכנסת לפי שאינן אוכלי תרומה : מקפת וקוראה לה שם · משמע הכא דאע"פ שהפרישתה לקרות לה שם לא חשיב מוקף כיון דבשעת קריאת שם לאו מוקף הוא · וקשה מהא דאמרינן בסוטה פרק כשם גבי חלה ניטלת מן הטהורה על הטמאה כיצד שתי עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל כדי חלה מעיסה שלא תורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע · ואיכא מאן דתאני התם בביצה וקסבר אין שני עושה שלישי בחולין ומותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל הלכך העיסה ראשונה והביצה שניה ואינו חוזר ומטמא אותו כלל כל זמן שאין שם חלה עליו דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו' והשתא מ"מ כשיקרא לה שם תיטמא החלה אלא ודאי יפרידה תחלה ואח"כ יקרא לה שם וקרינא ביה מוקף כיון שהיתה מוקפת לדעת שיקרא שם לאחר אחר כך · וי"ל דלעולם צריך לקרות שם בשעת שהוא מוקף אלא שיאמר שתהא שם תרומה חל עליה לכשיפרישנה ועוד י"ל דהכא נמי חשיב מוקף אם היתה קוצה חלה ומניחתה בכפישה וקורא שם אלא חיישינן שמא תשכחנה בידה ותקרא לה שם קודם הנחתה בכפישה הלכך הזקיקוה לחזור ולהקיפה אחר שתנתן בכפישה להיכירא · א"נ הכא דמפסיק מנא לא חשיב מוקף אע"פ שהפרישתה מתחלתה לשם כך : התם לא פתיכא בהו תרומה · משמע הכא דחולין שנעשו על טהרת הקודש קילי מחולין הטבולים לחלה · ותימה דלעיל קתני מפני שהוא שלישי ושלישי טהור בחולין · ובפ"ק דחולין משמע דחולין שנעשו על טהרת הקודש יש בהן שלישי · וי"ל דשאני טבול יום (דשאני) דקלישא טומאתו · דשמשא ממילא ערבא והאי דקאמר ושלישי טהור בחולין · בשלישי כזה קאמר · והא דפריך מינה לעיל אההיא דנשען משום (דמעשה) [דחומרא] יתירא הוא הא דמטמאינן נשען בתרומה הלכך מסתבר ליה שאין להחמיר ולטמאות נשען בחולין הטבולין לחלה טפי מבשלישי דטבול יום : הנח מעת לעת דרבנן · פי' טומאה קלה משאר טומאות דרבנן :

ר'

אבל הלכה כרבי אליעזר איזו היא בתולה כל שלא ראתה דם מימיה אע"פ שנשואה מעוברת משיודע עוברה מניקה עד שתגמול את בנה נתנה בנה למניקה גמלתו או מת ר"מ אומר מטמאה מעת לעת וחכ"א דיה שעתה איזוהי זקנה כל שעברו עליה שלש עונות סמוך לזקנתה *רבי אליעזר אומר כל אשה שעברו עליה שלש עונות דיה שעתה רבי יוסי אומר מעוברת ומניקה שעברו עליהן שלש עונות דיין שעתן ובמה (א) אמר דיה שעתה בראייה ראשונה אבל בשניה מטמאה מעת לעת ואם ראתה הראשונה מאונס אף השניה דיה שעתה: **גמ'** תניא אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע אתה לא שמעת (ב) אני שמעתי אתה לא שמעת אלא אחת ואני שמעתי הרבה אין אומרים למי שלא ראה את החדש יבא ויעיד אלא למי שראהו כל ימיו של רבי אליעזר היו עושין כרבי יהושע לאחר פטירתו של רבי אליעזר החזיר רבי יהושע את הדבר ליושנו כרבי אליעזר בחייו מ"ט לא *משום דרבי אליעזר שמותי הוא וסבר אי עבדינן כוותיה בחדא עבדינן כוותיה באחרנייתא ומשום כבודו דר"א לא מצינן מחינן בהו לאחר פטירתו של ר"א דמצינו מחינן בהו החזיר את הדבר ליושנו אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בארבע חדא דאמרן ואידך *המקשה כמה תשפה ותהא זבה מעת לעת דברי ר"א והלכה כדבריו ואידך *הזב והזבה שבדקו עצמן יום ראשון ומצאו טהור יום שביעי ומצאו טהור ושאר הימים לא בדקו רבי אליעזר אומר הרי אלו בחזקת טהרה רבי יהושע אומר אין להן אלא יום הראשון ויום השביעי בלבד רבי עקיבא אומר אין להם אלא יום שביעי בלבד ותניא *ר"ש ורבי יוסי אומרים נראין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע ודברי ר"ע מדברי כולן אבל הלכה כר' אליעזר ואידך *דתנן אחורי כלים שנטמאו במשקין ר' אליעזר אומר מטמאין את המשקין ואין פוסלין את האוכלין מטמאין את המשקין ואפילו דחולין ואין פוסלין את האוכלין ואפילו דתרומה רבי יהושע אומר מטמאין את המשקין ופוסלין את האוכלין א"ר יהושע ק"ו ומה טבול יום שאין מטמא משקה חולין פוסל אוכלי תרומה אחורי כלים שמטמא משקה חולין אינו דין שפוסל אוכלי תרומה ורבי אליעזר אחורי כלים דרבנן וטבול יום דאורייתא ורבנן מדאורייתא לא עבדינן קל וחומר דמדאורייתא אין אוכל מטמא כלי ואין משקה מטמא כלי ורבנן הוא דגזור גזרה משום משקין דזב וזבה משקין דעלולין לקבל טומאה גזרו בהו רבנן אוכלין דאין עלולין לקבל טומאה לא גזרו בהו רבנן ומאי שנא אחורי כלים דנקט משום דקילי א) דתנן כלי שנטמא מאחוריו במשקין אחוריו טמא תוכו אזנו אוגנו ידיו טהורין נטמא תוכו כולו טמא מאי קמ"ל שמואל בכולהו תנן הלכתא וכי תימא אחורי כלים קמ"ל דלא תנן ולימא הלכה כר"א באחורי כלים [א] אלא הא קמ"ל ג) שאין למדין הלכה מפי תלמוד ותו ליכא והאיכא דתנן ג) ר"א אומר מלמדין

א) ברכות נב· בכורות לח· חגיגה כב: כלים פכ"ה מ"ז ב) ב"ב קל: ע"ש ג) [יבמות קט·]

מתני' וחכ"א דיה שעתה · עד כ"ד חדש שהוא זמן הנקת התינוק ובגמרא מפרש טעמא : שעברו עליה · שלא ראתה : שלש עונות · מפרש לה בגמרא : סמוך לזקנתה · מפרש בגמרא : כל אשה · וה"ה ילדה : מעוברת ומניקה כו' · אבל לא עברו עליה לא ופליג אדרבי אליעזר ואת"ק דאמר לעיל מעוברת דיה שעתה משיודע העובר ומניקה משנולד : בראייה ראשונה · שראתה הבתולה או המעוברת או הזקנה לאחר שלש עונות : אבל בשנייה מטמאה מעת לעת · שהרי חזרה לקדמותה להיות דמים מצויים בה : גמ' אין אומרים למי שלא ראה את החדש שיבא ויעיד · שראה : שמותי · לשון שמתא שהרי ברכוהו כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נט:) הלכך לא עבדינן כוותיה באחרנייתא : דמצינן מחינן בהו · אי עבדי כוותיה באחרנייתא : המקשה · מחמת ולד בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה וקשתה שלשה ימים רצופין ובכל יום ראתה דם וקי"ל דאינה זבה מחמת שלשה ימי קישוי ליטען שבעה נקיים וקרבן דכתיב כי יזוב זוב דמה ודרשינן בבנות כותים* דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ואם שפתה מן הצער שעמדה בלא צער לאחר השלשה ימים וילדה נתגלה הדבר למפרע שלא בא הדם מחמת הולד והרי היא יולדת בזוב וצריכה שבעה נקיים לבד ימי טומאת לידה וצריכה שני קרבנות אחד לזוב ואחד ללידה : וכמה תשפה · תעמוד ותנוח מצערה לאחר השלשה של קושי ותהא זבה למפרע מחמת הקושי : מעת לעת · אם שפתה מחצות היום זה עד כעת מחר איכא למימר דלאו משום ולד הוה וקרינן ביה כי יזוב זוב דמה ופליג ר' יהושע עליה בפרק בנות כותים* : שבדקו עצמן · כשפסקו מזובן הוצרכו לספור שבעה נקיים בלא ראייה כדכתיב וספר לו וגו' ובדקו עצמן ראשון ושביעי ושאר חמשה ימים שבינתיים לא בדקו : בחזקת טהרה · הואיל ותחלתו וסופו בטהרה וטובל לערב של שביעי : אלא ראשון ושביעי · וצריכין למנות עוד חמשה ימים דחוששים שמא ראו בינתיים ומיהו אי הוה ידעה בודאי שראתה בינתיים סתרה לנקיות הראשון דרחמנא אמר (ויקרא טו) ואחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת בינתיים אבל השתא חששא הוא ומונה לסירוגין : אלא יום שביעי בלבד · דשמא ראתה ימים שבינתיים וסתרה את טהרת יום הראשון דכולהו נקיים בעינן דכתיב ואחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת בינתיים : מדברי ר' יהושע · שר"ע השוה מדותיו דקסבר כיון דתחלתן וסופן בטהרה מחזקינן נמי לאמצעיים בטהרה אבל רבי יהושע כיון דאמצעיים חיים לטומאה נסתרה טהרת יום ראשון : אחורי כלים · דאמרינן לקמן אחורים טמאין ותוכו טהור דטומאת משקין לטמא כלים דרבנן והכי הוא דגזור שלא יטמא תוכו בנגיעת אחוריו וטעמא מפרש בבכורות עבדו רבנן היכרא בהך טומאה דלידעו אינשי דמדרבנן היא ולא נשרוף עליה תרומה וקדשים : שנטמאו במשקין · ומשקין בשרץ והוו ראשונים ולא מטמו כלים מדאורייתא אלא אב הטומאה ורבנן הוא דגזור : מטמאין את המשקין · מדרבנן דכיון דעלולין לקבל טומאה מיטמו בכל דהו להיות ראשונים ויפסלו את השני בחולין : ואין פוסלין את האוכלין · רבותא קתני דאפילו משפל לא פסלי כדמפרש טעמא ואזיל : טבול יום שני הוא · ואינו מטמא משקה חולין דקי"ל כל הפוסל את התרומה מטמא משקה להיות תחלה חוץ מטבול יום וטעמא מפרש א) בפ"ק דשבת (דף יד:) : אחורי כלים · בטומאת משקין דרבנן דכלי אינו מקבל טומאה מדאורייתא אלא מאב הטומאה כפ"ק דפסחים (דף יח:) : וטבול יום · לפסול אוכלי תרומה דאורייתא כדקיימא לן טבל ועלה אוכל במעשר ס' ומקרא נפקא לן ביבמות (דף עה:) ואפילו בנגיעה : משום משקה זב וזבה · רוקו ומימי רגליו שהן אבות הטומאה כדכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב וגו' : ומ"ש אחורי כלים דנקט · לינקוט תוכי כלים וכגון דנגעו משקין טמאין לתוכו והוו נמי דרבנן : משום דקילי · אבל תוכי כלים כיון דאחמירו בהו רבנן כדקתני נטמא תוכו כולו טמא מודה רבי אליעזר שפוסלין את האוכלין : הא קמ"ל · מדאיצטריך למימר להו הלכה שמע מינה דאין למידין הלכה מפי תלמוד מתוך המשנה וברייתא ששנויה בהן הלכה כפלוני אין למידין מהן שהאמוראים האחרונים דקדקו בטעמי התנאים והעמידו הלכה על בוריה אבל הראשונים לא דקדקו איש בדברי חבירו אלא כל אחד מה ששמע מרבו מלמדה לתלמידו שמועה כמו שהיא והיא היתה נקראת משנה וברייתא והיה נותן לבו לתת טעם לשמועתו זה נותן טעם לדבריו וזה נותן בה טעם אחר כדאמר (שבת דף סג.) ליגמר איניש והדר ליסבר ואותה סברא היתה נקראת תלמוד בימי התנאים ומשנה ששנויה בה פסק הלכה מסברת תלמוד שלהן נשנית ואין למידין הימנה :

א) [נ"ל בפ"ק דפסחים]

מלמדין

שמותי הוא · פירש"י שברכוהו וקשה דמסתמא לא היה מזכיר לשון שמתא ובמעשה גופיה דפרק הזהב (ב"מ דף נט:) אינו מזכיר אלא לשון ברכה ופירש ר"ת ורשב"ם דשמותי הוא היינו דהוה מתלמידי שמאי וכן איתא בירושלמי *פרק קמא דתרומות דתנן סאה של תרומה טמאה שנפלה לתוך מאה של תרומה טהורה ב"ש אוסרין ובית הלל מתירין לאחר שהודו א"ר אליעזר תירום ותשרף מי הודה למי וקאמר ב"ש לב"ה א"ר אסי מתניתין אמרה כן לאחר שהודו אמר ר' אליעזר יתרום ותרום ותשרף ורבי אליעזר לאו שמותי הוה בתמיה וכן מפרש בהלפא ביתא דרבי מכיר* : **רבי** אליעזר אומר הרי היא בחזקת טהרה · מכאן משמע אשה שספרה ז' נקיים ובדקה יום ראשון ויום ז' ומצאה טהורה דחשיב ספירה רק שבדקה עצמה יום שפסקה בו לערב והפסיקה בטהרה ודוקא יום ז' אבל יום ח' לא ומיהו לכתחלה [לא מועיל] וצריכה לבדוק בכל יום : **משום** דקילי · אבל תוך כלי פוסל אוכלין דתרומה משום דהוי מי"ח דבר (שבת יג:) האוכלין והכלים שנטמאו במשקין : ועל

הקשה הר' ראב"ה דהלא מגלחין (דף טו:) איבעיא לן מנודה מהו בתפילין תיקו ור' אליעזר היה מניח תפילין כדאמר בסוף פ' ד' מיתות (דף סח:) ואין לומר דלא הוו נידוי דהא תנן מנודין · *) פסק· גי' :

*[עי' תוס' ב"מ נט: ד"ה וקרע ובתוס' מועד קטן טו. ד"ה לא אשתרא]

מו א מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הלכה ט ופ"ד מהל' משכב ומושב הלכה א סמג לאוין קיא : [נ"ל פ"ה]

מז ב מיי' פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ד ופ"ד מהל' משכב ומושב הלכה א סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפט סעיף לג :

מח ג ד מיי' שם סמג שם טוש"ע י"ד שם:

[ועי' תוס' שבת קל: ד"ה דר"א כו' וכן ברש"י שם ד"ה שמותי]

מט ה מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הלכה ט ופ"ד מהל' משכב ומושב הלכה א סמג שם טוש"ע י"ד שם סעיף כח:

נ ו מיי' פ"ד מהלכות משכב ומושב הלכה א והלכה ה ועי' בהשגות ובכ"מ :

נא ז מיי' פ"ז מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ה :

נב ח מיי' שם הלכה ה:

נג ט מיי' שם הלכה א והלכה ד :

[לקמן לו:]

נד י כ מיי' שם הלכה א והלכה ב :

נה ל עיי' בכ"מ שם הלכה ה :

נו מ נ מיי' שם הלכה ג:

טהרות פ"ח מ"ז

עירובין מו: [ושם הגירסא רבי אלעזר וכן עיקר וכן צ"ל בהסוגיא לקמן]

[לקמן דף לו:]

שבת קל:

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכמה אמרו דיה שעתה : (ב) גמ' ואני שמעתי אתה לא שמעת אלא אחת ואני שמעתי (הרבה) תו"מ ונ"ב ס"א ארבע :

תוספי הרא"ש

ר' אליעזר שמותי הוא · פרש"י ברכוהו ול"נ להזכיר עליו לשון שמתא דבשעת מעשה לא קאמר אלא ברכוהו · ועוד ניחא הכא דלא בעי למיעבד כוותיה משום דאיירי בטהרות ועל עסק טהרות ברכוהו וחייש דלמא אתי למיעבד כוותיה באחרנייתא דטהרות · אבל בריש רבי אליעזר דמילה גבי מכשירי מילה דקאמר רבי אליעזר שרוחין את השבת וקאמר התם פעם אחת שכחו ולא הביאו כו' ופריך והיכי עביד כר' אליעזר חדא דר' אליעזר שמותי הוא ומה בכך וכי בשביל זה לא יהא הלכה כמותו בשום מקום · ונראה כפי' הערוך דשמותי מתלמידי בית שמאי כדאיתא בירושלמי פ"ה דמסכת תרומה גבי סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה דמוכח התם דהודו ב"ש לב"ה משום דרבי אליעזר שמותי הוא וקתני דר' אליעזר אומר תרום ותישרף כדברי ב"ה · והכי איתא נמי במסכתא יו"ט דירושלמי פ"ב ואע"פ שהיה מתלמידי ריב"ז כדאיתא במסכת אבות ורבן יוחנן [בן זכאי] מתלמידי ב"ה היה כדאיתא פרק יש נוחלין קים ליה לתלמודא דבכל דבריו קאי כב"ש וא"ת מאי נפקא ליה מינה לר' יהושע אי עביד כוותיה באחרנייתא הא איהו דקאמר אין משגיחין בבת קול · ואמרינן סוף פ"ק דיבמות דלמ"ד אין משגיחין בבת קול הרוצה לעשות כבית שמאי עושה · וי"ל דמ"מ קסבר ר' יהושע הלכה כבית הלל משום דבית הלל רובא · אע"ג דב"ש מחדדי טפי : חדא הא · ואע"ג דר' יהושע לא פליג עליה אצטריך למיפסק הלכתא כותיה לאפוקי מר' דוסא דפליג עליה ואמר כל אשה שיש לה ווסת דיה שעתה ומוכח לעיל דפליגי · ומיהו קשה דבכולי פרקין ופרק כל היד מוכח דהלכה כר' דוסא · ונראה דאתא לאפוקי מדר' אליעזר דמתני' ואמר כל האשה שעברו עליה ג' עונות דיה שעתה · ודר' יוסי דמתני' דאמר מעוברת ומניקה שעברו עליה ג' עונות דיה שעתה · ואפשר ר' דוסא ות"ק דידיה לא פליגי דת"ק איירי בר' נשים דמחמת סילוק דמים דיין שעתן אף שלא בשעת ווסתן ולא פליג אהא דאורח בזמנו בא · ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי והא דקאמר לעיל דרבנן פליגי עליה דר' דוסא · רבנן אחריתי נינהו דכיון דקתני בברייתא ר' דוסא אומר מכלל דרבנן פליגי עליה : המקשה כמה תשפה ותהא זבה · מתני' דפ' בנות כותים הוה מצי לאיתויי אלא

תוספי הרא"ש

דניחא ליה לאיתויי ברייתא משום דקתני בה והלכה כדבריו · כבאחרנייתא : הזב והזבה שבדקו עצמן כו' הרי אלו בחזקת טהרה · והלכה כדבריו · ולקמן פליגי בה רב ור' חנינא אי אמרינן תחלתן אע"פ שאין סופן · סופן אע"פ שאין תחלתן · ומיהו לכתחלה צריך בדיקה כל שבעה · ולא מיקריא בדיקה אלא בהכנסת חורין וסדקין · ואידך מיקרי קנוח כדפירשתי לעיל· והנשים שסומכות על שמעיינות בחלוקיהן ואין מוצאות בו כתם לאו שפיר עבידן : רבי יהושע אומר אין להם אלא יום ראשון ויום שביעי ונראה דר' יהושע סבר כר' אליעזר דלא בעי ספורי' לפנינו ומדרבנן קאמר מראוקמי' לקמן · בפ' המפלת שמעתתא דטועה כר' עקיבא · דסבר דבעינן ספורים לפנינו ולא מוקי לה כר' יהושע : ורבנן מדאורייתא לא אמרינן ק"ו · וא"ת תיליף ק"ו ממעת לעת דהוי נמי דרבנן · להוא לישנא דאמרי' לעיל אפילו לתרומה · ואין לומר מה למעת לעת שכן עושה משכב ומושב איכא למימר תוכי כלים יוכיחו דאין עושין משכב ופוסל אוכלי תרומה · ואפשר לומר דמעת לעת נמי מטמא משקה חולין משום דקי"ל כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה · ור"ת תירץ דאיכא למפרך מה למעת לעת דאיכא ספק טומאה דאורייתא דדלמא אתא דם לבית החיצון ונראה לי דלא קשה דהכי היכי דאין למדין דברי סופרים מדברי תורה הכי נמי אין למדין דברי [סופרים] (תורה) מדברי סופרים והכי תנן במסכת ידים בפ' ג' היד מטמאה את חברתה דברי ר' יהושע וחכמים אומרים אין שני עושה שני · אמר להן והלא כתבי הקדש מטמאין את הידים אמר לו אין דנין דברי תורה מדברי סופרים ולא דברי סופרים מדברי תורה ולא דברי סופרים מדברי סופרים · וכן כתב ר"ת דמילי דרבנן ממילי דרבנן לא ילפינן מק"ו דאם לא כן לא תמצא שום חלוק בדבריהם דליכא למיפרך משום דאמרינן היא נופת נדרה דכי פרכת מה לדברי פלוני יצא בו דין איכא למימר היא נופה תיתי אלא ודאי בכל דבר גוזר לפי הנראה בעיניהם לצורך סייג ואין ללמוד זה מזה אע"ג דבפ"ק דעירובין קאמר ומה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה ניתרת בעומד מרובה על הפרוץ כו' אע"ג דכולהו מדרבנן י"ל דהתם דמספקא ליה לתלמודא היכי תקון מעיקרא עבוד שפיר ק"ו דהכי והכי תקון מכח ק"ו אבל ר' אליעזר היה מקבל דהכי תקון הלכך כי היכי דבדאורייתא לא עבדינן ק"ו הכי נמי מדרבנן אדרבנן לא עבדי ק"ו לסתור קבלתו: ומאי שנא אחורי לא עבדינן ק"ו הכי נמי מדרבנן · כלים דנקט משום דקילי אבל תוך כלים דחמירי מודו כ"ע דפוסל אוכלי תרומה דמי"ח דבר הוא בפ"ק דשבת האוכלים והכלים שנטמאו במשקין ·

בסדר

הגהות מהר"ב רנשבורג א] גמ' אלא הא קמ"ל שאין למדין הלכה מפי תלמוד · נ"ב וכתב הרשב"א בתשובה סי' שנ"ט דהיינו דווקא כשהוא נגד הכלל שבידינו אבל כשאינו סותר כללים האמור בגמרא או למידין הלכה מפי משנה וברייתא :

*מלמדין את הקטנה שתמאן בו *ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר כי אמר שמואל הלכה כר' אליעזר בד' בסדר טהרות אבל בשאר סדרים איכא טובא וה"נ מסתברא *דתנן ר' אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל [ג]הסל מצרפן לחלה ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"א ש"מ ומאי אולמיה דהאי מהאי משום דקאי רבי אלעזר כותיה *דתנן רבי אלעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו ומי קאי והא *אצרכו מצרכינן להו ולא דמיין להדדי אלא משום דקאי רבי יהודה בן בבא כותיה *דתניא רבי יהודה בן בבא העיד ה' דברים [ד]שממאנים את הקטנות [ה]ושמשיאין את האשה ע"פ עד אחד [ו]ושנסקל תרנגול בירושלים על שהרג את הנפש [ז]ועל יין בן מ' יום שנתנסך ע"ג המזבח [ח]ועל תמיד של שחר שקרב בד' שעות מאי קטנות לאו חדא דר' אלעזר וחד דר' אליעזר לא מאי קטנות קטנות דעלמא אי הכי גבי אשה נמי נתני נשים ונימא נשים דעלמא אלא מדהכא קתני אשה והכא קתני קטנות ש"מ דוקא קתני ש"מ וכן *א"ר אלעזר הלכה כר"א בד' ותו ליכא והתנן רבי אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו *וא"ר אלעזר הלכה כר"א וכי תימא כי א"ר אלעזר הלכה כר"א בד' בסדר טהרות אבל בשאר סדרי איכא ומי איכא *והתנן [ט]הורד והכופר והלטום והקטף יש להן שביעית ולדמיהן שביעית *יש להן ביעור ולדמיהן ביעור וא"ר פדת מאן תנא קטפא פירא ר"א וא"ר זירא חזי דמינך ומאבוך קשריתו קטפא לעלמא את אמרת מאן תנא קטפא פירא ר"א ואבוך אמר הלכה כר"א בד' ואם איתא לימא ליה כי אמר אבא הלכה כר"א בד' בסדר טהרות אבל בשאר סדרי איכא אלא קשיא ההיא משום דקאי רבי אלעזר כותיה דתנן רבי אלעזר אומר מלמדים את הקטנה שתמאן בו ומי קאי והא אצרוכי מצרכינן להו ולא דמיין להדדי אלא משום דקאי רבי יהודה בן בבא כוותיה ותו ליכא *והתנן ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה ר' אליעזר אומר אומרה בהודאה וא"ר אלעזר הלכה כר"א א"ר אבא ההוא דאמר משום רבי חנינא בן גמליאל דתניא רבי עקיבא אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה רבי חנינא בן גמליאל אומר אומרה בהודאה

והא

רש"י

מלמדין את הקטנה. בפרק בית שמאי ביבמות *ב' אחין נשואין ב' אחיות יתומות אחת גדולה ואחת קטנה מת בעלה של גדולה ונמלאת זקוקה ליבם בעל הקטנה ודוחה זיקתה ניסואי אחותה הקטנה ואוסרתה עליו שאין ניסואי קטנה כלום ואם יגרשנה לקטנה בגט שוב אינו יכול ליבם את הגדולה שאחות גרושתו היא אלא מלמדין את הקטנה שתמאן בו ומיאון עוקר ניסואין הראשונים ומותר ליבם הגדולה: הרודה ונותן לסל. כגון שהיה לש את עיסתו פחות פחות מחמשת רבעים לפוטרו מן החלה: הסל מצרפן. כשרודן מן התנור: מאי אולמיה דהאי. דחלה מההיא דמיאון דפשטת לה מינה דאמרת ה"נ מסתברא הא שמעינן מההיא דמיאון דבשאר סדרי איכא הלכה כר"א: ומשני מההיא דמיאון ליכא למשמע מינה דבשאר סדרים איכא דהתם משום דקאי ר' אלעזר כר"א ואיכא למימר משום דמסייע ר' אלעזר לר"א מש"ה הלכה כמותו בהא אבל משום דידיה לחודיה לא: מלמדין את הקטנה. במילתא אחריתי היא בפ' ב"ש: ומי קאי והא אצרוכי מצרכינן ליה. התם דאמר שמואל בקמייתא הלכה כר"א ובאידך נמי הלכה כר' אלעזר ואמרי' צריכא דאי אשמועינן כו' אלמא ר' אלעזר ור"א לאו חד טעמא קאמרי מדאיצטריך לשמואל למימר בתרווייהו הלכה: שממאנין את הקטנות. מבקשין מהן שימאנו כגון הנך דרבי אלעזר ור"א כדי לקיים מצות יבום: ושמשיאין אשה. שהלך בעלה למדינת הים ושמעה מפי עד אחד שמת משיאין אותה לאחר: ושנסקל תרנגול. כדכתיב (שמות כא) והמית איש או אשה השור יסקל והוא הדין לכל חיה ועוף כדאוקימנא בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף נד:) דיליף שור שור משבת אלא שדבר הכתוב בהווה: בן מ' יום. ומקמי הכי פסול דה"ל יין מגתו: קטנות דעלמא. ולעולם עדות בן בבא אדר' אלעזר קאי ולא אדר"א וה"ק כל קטנות שיבאו לפנינו כי ההיא דר"א מלמדין אותן למאן: ליתני נשים. שמשיאין נשים ע"פ עד אחד: ונימא מאי נשים נשים דעלמא. כי היכי דאמר מאי קטנות קטנות דעלמא: דוקא קתני. קטנות שתים אחת דר' אלעזר ואחת דר' אליעזר ואשה דליכא למימר הכי נשנה בלשון יחיד: וכן אמר ר' אלעזר. אדשמואל קאי ואמורא הוא והוא ר' אלעזר בן פדת ורבי אלעזר דמיאון תנא הוא והוא ר' אלעזר בן שמוע: הורד והכופר. מין בשמים הן: קטף. מין אילן ואין עושה פרי אלא שרף (יוצא ונוטף מהן) וזהו פריו: יש להן שביעית. שצריך להפקירם ואסור לעשות בהן סחורה ולא אמרי' עלים בעלמא נינהו ושביעית אינה נוהגת בעלים כדאמרי' בלולב הגזול (סוכה דף מ.): ביעור. כשכלה לחיה מן השדה ואע"ג דיש להן שביעית איצטריך למימר יש להן ביעור דיש שיש לו שביעית ליאסר בסחורה *ומלוגמא ואין לו ביעור כגון דבר המתקיים בארץ כל ימי החורף שאינה כלה לחיה מן השדה אבל כל דבר שיש לו ביעור יש לו שביעית: וא"ר פדת. בריה דר"א בן פדת: מאן תנא. להא דקתני יש להן שביעית דקסבר קטפא פירא ר' אליעזר כדאמר לקמן ר"א אומר המעמיד בשרף הערלה אסור: שריתו קטפא. בשביעית: כר"א בד'. ותו לא אלמא בקטפא פירא לא עביד כוותיה לחומרא: אומרה ברכה רביעית. להבדלה במוצאי שבתות ואינו כוללה בחונן הדעת: ואמר רבי אלעזר הלכה כרבי אליעזר. בברכות ירושלמי:

והא

תוספות

ועל יין בן מ' יום. פרש"י דקודם לכן הוי יין מגתו ואע"ג דאמרי' בהמוכר פירות (ב"ב דף צז.) יין מגתו אם הביא כשר בן מ' יום לכתחילה נמי יביא אפילו יש הרבה מיין אחר: **ויש** להן ביעור ולדמיהם ביעור. אע"ג דשביעית תופסת דמיה יש חילוק בביעור בין דמיה לעצמה כדתנן (א) בפ"ב דשביעית ר' מאיר אומר דמיה מתבערים עד ר"ה. אבל הן מתבערין עד הפסח:

קטף. פירש רש"י שם העץ וכן בברייתא פ"ק דכריתות (דף ו.) *רשב"ג אומר הצרי אינו אלא שרף מעצי הקטף ושרף עצמו נקרא קטף על שם העץ כדאמר הכא דיש בו שביעית ובסמוך נמי אמר דקטפו זהו פריו וצרי ולוט (בראשית לז) מתרגמינן קטף ולוטא ומה שפירש"י דאינו עושה פירות אלא שרף נוטף ממנו וזהו פריו אינו למאי דמוקי ליה ר' זירא בסמוך בקטפא דפירא: ונראה דרש"י פירש כן לשיטיא בתרא. גי':

ואמר רבי פדת מאן תנא כו'. ואם תאמר דבפרק קמא דברכות (דף ה:) אמר ליה ר' יוחנן לרבי אלעזר אי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר משמע דלרבי אלעזר לא היו לו בנים ויש לומר שאחרי כן נולד לו או היו לו בנים הרבה ומתו מקמתם ואמר ליה רבי יוחנן כך כדי לנחמו: **מאן** תנא דאמר קטפא פירא ר' אליעזר. ואם תאמר במאי פליגי אי ביעורו והנאתו שוה מאי טעמא דרבנן דאפי' עלים הוו אסירי בשביעית אי לאו דאין הנאתו וביעורו שוה ואי אין הנאתו וביעורו שוה לא אסור בשביעית ואין סברא לומר דפליגי אי הנאתו וביעורו שוה אי לאו ויש לומר דולאי הנאתו וביעורו שוה ולפי שאינו כי אם לחלותי העץ שרו רבנן דבטל אגב העץ ורבי אליעזר סבר דהנאתו חשיבא והוי פירי*:

ואבוך אמר הלכה כר"א בד'. אע"ג דר' יוסי קאי כותיה דבהגוזל קמא (ב"ק דף קא.) אית *להו דשביעית נוהגת בעלים וא"כ כ"ש קטפא ומשום דרבי יוסי קאי כותיה לא חשיב ליה עם הנך (ב) דטעמא דר' יוסי משום דלא בעי הנאתו וביעורו שוה ולא קיימא לן כוותיה אלא אין שביעית נוהגת בעלים דר' יוסי נמי מודה דקטפא לאו פירא הוא לענין ערלה:

[משום דקאי רבי יהודה בן בבא כותיה. אע"ג דבמתני' נמי חזר בו ר' יהושע וקאי כוותיה ואפ"ה מני לה בד' וי"ל דשמא ר' יהושע סבר כר' יוסי דמצריך ג' שונות במטוברת ומניקה דפליג אדרבי אליעזר ולא הדר ביה אלא ממה שאמר אני לא שמעתי אלא בתולה. גי':

א) **ומי** קאי. הר"מ ז"ל אמר דלא פריך מברייתא אברייתא משום דס"ל דהדר ביה מההיא דהודאה ב) (אחרינא שמע) מדרבותיו אבל השתא דקאמר דקאי בשיטתיה משמע דלא הדר ביה דאל"כ אכתי תיקשי ותו ליכא לכך פריך שפיר ומי קאי. גי':]

א) **מפני** שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת. הקשה הר"ר יעקב מאורלינ"ש ונכלליה מכלל דהכי פריך פרק (ג) תפלת השחר (ברכות דף כט.) אהא דאמר שמואל כל השנה מתפלל הביננו חוץ ממוצאי שבת מפני שצ"ל הבדלה בחונן הדעת ופריך ונכלליה מכלל וי"ל דהתם פריך משום דלא ישנה אדם משום הבדלה מכמו שהוא מתפלל כל השנה [כיון דסבר דכל השנה מתפלל הביננו] אלא יכלול בהביננו והכא קאמר ר' חנינא ג) [כיון דס"ל דכל השנה אינו מתפלל הביננו א"כ] במוצאי יוה"כ מפני טורח תענית לא ישנה מכמו שהוא מתפלל כל השנה כדי שיאמר הבדלה בחונן הדעת:

והא

א) שייך לע"ב ב) [צ"ל אחר ששמע] ג) גי' כ"י

תוספי הרא"ש

בסדר טהרות. בפ' בתרא דע"ז גבי הנהו גנבי בעובדא דנהרדעא ואמר שמואל חמרא שרי ואמרינן כמאן כר' אליעז' דאמר ספק ביאה טהור. קשה לפי גירסת ר"ת דמפר' כמאן כר' אליעזר בניחותא דהבא אמר שמואל דבסדר טהרות אין הלכה כר' אליעזר אלא בארבע. והתם נמי מספקא ליה לרב דימי הא דשרא ר' אלעזר אי משום דס"ל כר' אליעז' דאמר ספק ביאה טהור אי משום דקסבר רוב גנבי ישראל נינהו ובשמעתין קאמר ר' אלעזר נמי הלכה כר' אליעזר בד' ותו לא ואי הוה גרם בהתיא דספק ביאה ר' אלעזר ניחא א"נ במס' טהרות גבי כל מקום שאתה יכול לרבות ספיקות גרס ר' אלעזר מטהר דכיון דקאי ר' אלעזר כותיה אפשר דהלכה כמותו דכי האי גוונא משנינן לקמן. וכן יש לפרש ההיא דפ' כל הגט דאמר ר' אלעזר שמאל ולילה פסולין ופוסלין והיינו כר' אליעזר דפרק מצות חליצה. אלא דאיכא תנאי התם דקיימי כותיה: ר' אליעזר אומר הרודה ונותן לסל וכו'. משנה היא במסכת חלה וקתני רישא העושה עיסתו קבים פטורים מן החלה עד שישוכו ר' אליעזר אומר אף הרודה כו' משמע דר' אליעזר לא בעי נשיכה. וקשה דבפ' אלו עוברין קאמר ר' יהושע בן לוי עלה דההיא דר' אליעזר לא שנו אלא ככרות של בעל הבית שנושכות זו את זו אבל כעכין לא. ואם לא גרם אף במילתיה דר' אליעזר ניחא דאיכא למימר דר' אליעזר בעי תרתי צירוף סל עם נשיכה. ואי גרס אף יש לפרש דת"ק בעי נשיכה בעודו עיסה לפי שראוין להתחבר ולהעשות ככר אחד אבל עשה שתי ככרות ונתנן בתנור או בסל עד שנשכו זה בזה לא סגי ברבי לת"ק. ולר' אליעזר סגי. ובירושלמי פליגי תנאי אית תנוי תני הסל מצרף ואין התנור מצרף ואית תנוי תני תנור מצרף ומסיק נשכו כאן וכאן מצטרף לא נשכו כאן וכאן אין מצטרף אלמא שייך נשיכה בתנור ובסל ומסיק באלו עוברין דאפי' כעכין לא בעי ר' אליעזר (שכיחא) נשיכה ונראה אע"ג דמהני צירוף סל להתחייב בחלה היכא דליש פחות מכשיעור. מ"מ לענין טוקף לא מהני צירוף סל דהא ר' אליעזר גופיה הוא דאמר פרק כשם דחלה ניטלת מן הטהור על הטמא כגון דנופל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע כדי ליטול מן המוקף. ולמא דוחק לעשות כן יניח אותו כדי חלה בכלי שהעיסה טמאה בתוכו ולא יגע. אלא ודאי לא חשיב מוקף בהכי אע"פ שמצרף להתחייב. ועי"ל דאפי' להתחייב לא מצרף אלא א"כ נגע ולא אתא ר' אליעזר לאפוקי אלא דלא בעי' נשיכה. וכן משמע לישנא דמתני' דקתני העושה עיסתו קבים ונגעו זה בזה פטורין עד שישוכו ר' אליעזר אומר אף הרודה כו' משמע דאתי לאפוקי נשיכה אבל נגיעה בסל בעי. ועי"ל דאפי' אם תמצא לומר דלענין מוקף מועיל צירוף סל בלא נגיעה לא היה יכול לעשות כן בפרק כשם בטמאה ומהורה דכיון דקפיד עליהו שלא יגעו זה בזה אין מועיל צירוף כלי כדמוכח בירושלמי בפ"ב דחלה דאמרינן התם דבר שמקפיד על תערובתו אין הכלי מצרף עיסה טהורה ועיסה טמאה עשו אותו כדבר שמקפיד על תערובתו בעיסה תחלה אבל בעיסה שניה אין לשני מגע אצל הסבל: **ושנסקל** תרנגול בירושלים כו'. הא דתנן בפ' שור שנגח את הפרה ואחד כל הבהמה לנפילת הבור כו' ולא חשיב להורג את הנפש משום דכיון דתנא חסימה דאתיא שור שור משבת ה"ה הא. והא דתנא התם לכלאים לאו משום כלאים דהנהגה איצטריך דמשור שור משבת נפקא. אלא משום כלאים דהרבעה דאתי בהמתך בהמתך משבת: **ועל** יין בן ארבעים יום. פי' רש"י דמקמי הכי פסול דהוה ליה יין מגתו ואע"ג דאמרי' בפ"ק דתענית גבי ט' באב דבגו' ימים נפיק ליה מכלל יין מגתו לגבי ניסוך בעינן מן המובחר וגם יש דינין חלוקים כדאיתא בפרק בן סורר ומורה: **יש** להן שביעית ולדמיהן שביעית. אע"ג דשביעית תופסת דמיה איצטריך לשיתני הן ודמיהן לפי שיש דברים שחלוקין כי ההיא דתנן בפ"ז דמסכת שביעית גבי עיקר הלוף שוסה כו' ר' מאיר אמר דמיהן מתבערין עד ר"ה משמע אבל לא הן: **מאן** תנא קטפא פירא ר' אליעזר. תימה אי קטפא הנאתו וביעורו שוה מ"מ דר' אליעזר דבעינן דומיא דאכילה שהנאתו וביעורו שוה כדאיתא בהגוזל קמא ובמסכת סוכה דפטרי' עצים מדין שביעית משום דהנאתו אחר ביעורו וי"ל דקטף הנאתו וביעורו שוה ואפי' הכי פטרי ליה רבנן משום דבטל אגב העץ כיון דלא חשיב ליה פירא: **ואביך** אמר הלכה כר' אליעזר בארבע. וא"ת לימא בהא הלכה כר' אליעזר משום דקאי ר' יוסי כותיה דקסבר שביעית נוהגת בעצים בהגוזל קמא א"כ יש לקטף שביעית וי"ל דאין זה מטעם קטפא פירא דמודה ר' יוסי בהעלה. ועוד דבהא אין הלכה כר' יוסי דקיימא לן אין שביעית נוהג בעצים: **ואמר** ר' אליעזר הלכה כר' אליעזר. פרש"י בברכות ירושלמי איתא ובתלמוד שלנו ליתא. ואיכא דפסיק כותיה פ' אין עומדין ביום טוב שחל להיות אחר השבת ואנן קי"ל חשתא כמרגניתא דתקין רב ושמואל ותודיענו כדמסיק התם:

והא

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ג מהל' יבום הלט"ו סמג עשין נג טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יא:

נח ב מיי' פ"ו מהל' בכורים הלט"ו סמג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכה סעיף א:

נט ג מיי' פ"ה מהל' יבום הל' ל ופ"ו שם הלט"ו סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנה סעי' א וסי' קנה סעי' יא:

[ד] גי' רש"י שם ולפנינו הגי' ר"ש

ס ד מיי' פי"ב מהל' גירושין הלט"ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ג:

סא ה מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הל"ב סמג עשין סו:

סב ו מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הל"ט סמג לאוין שיט:

סג ז מיי' פ"א מהל' תמידין הל"ב סמג עשין קל:

סד ח מיי' פ"ז מהל' שמטה ויובל הל"ט:

מסורת הש"ס

[קט.] [יבמות קי.] חלה פ"ב מ"ד פסחים מח: (קדושין מו) יבמות קיא: [שם קיא:] ברכות כז. עדיות פ"ז מ"ה [פ' פוס' לקמן מח. ד"ה אמר] [יבמות קי.] שביעית פ"ז מ"ו [אין זו במשנה וע' ר"ש] ברכות כט. ודף לג. פ"ה הנוטף מעצי הקטף [פ' רפואה] [ב"ק קא.] [ערלה פ"א מ"ז]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה יש להן וכו' כדתנן בפ' שביעי דשביעית: (ב) ד"ה ואבוך וכו' עם הנך מכל מקום טעמא דר' יוסי: (ג) ד"ה מפני וכו' פרק תפלת השחר ג"כ כדף כט פריך הכי ולפי"ק נקשה:

והא קשיש מיניה טובא. ר"ח מרבי חנינא פרש"י שר' חנינא היה בנו של ר"ג דיבנה וכ"כ דבפרק המפלת (לקמן דף כג.) א"ר חנינא בן גמליאל נראין דברי ר"מ בבהמה ובחיה וא"ת והא בת"כ (פ' אמור) גבי פנחס איש הסתת שעלה גורלו להיות כ"ג סי' אמר ר' חנינא בן רבן גמליאל וכי סתת היה והלא חתנינו היה וחורש היה ואי בן ר"ג דיבנה היה היאך היה לו חתן כ"ג והלא היה אחר החורבן וי"ל דלאו חתנינו ממש קאמר אלא חתן אבותיו וכן משמע דלא אמר חתני אלא חתנינו היה :

בקטפא דפירא מודו ליה דתנן א"ר יהושע כו'. וא"ת [א"כ] אמאי אוקי רבי פדת מתניתין כר"א כיון דרבנן מודו בקטפא דפירא ואי משום דבעי לאוקומי בכל מיני קטף אפי' בגווזא מ"מ היכי קאמר ליה ר' זירא חזי דמשריא קטפא לעלמא הא ודאי אמת הוא דקטפא דגווזא שרי דהא ר' זירא מודה דאין הלכה כר"א אלא כו' וליכא למימר דאתי למטעי ולמשרי אף קטפא דפירא מדלא מוקי רבי פדת מתני' בקטפא דפירא ודברי הכל מכלל דסבר אף בקטפא דפירא רבנן הוא דשרו הא לא אתי למטעי דהא חזינן במשנה שאוסר רבי יהושע שרף הפגים וי"ל שיטעו ויסברו שרבי יהושע שמעתי קאמר וליה לא ס"ל מדלא מוקי ר' פדת מתני' כוותיה ובקטפא דפירא ואפשר דר' פדת סבר דקטפא דפירא שרי ור' [יהושע] קאמר שמעתי וליה לא סבירא ליה : **מאן** חכמים (א"ר יוחנן) ר"א. אע"ג דתנא בלשון חכמים ניחא ליה לאוקומי כר"א ולא נימא ג' מחלוקות בדבר :

והא קשיש מיניה טובא אלא משום דקאי רבי חנינא בן גמליאל בשיטתיה ומי קאי *והתניא אור יוה"כ מתפלל שבע ומתודה שחרית מתפלל שבע ומתודה מוסף מתפלל שבע ומתודה מנחה מתפלל שבע ומתודה בנעילה מתפלל שבע ומתודה בערבית מתפלל שבע מעין שמנה עשרה רבי חנינא בן גמליאל משום אבותיו אומר מתפלל שמנה עשרה מפני שצ"ל הבדלה בחונן הדעת אמר ר"נ בר יצחק אידו אמר משום אבותיו וליה לא ס"ל א"ל ר' ירמיה לר' זירא ואת לא תסברא דמאן תנא קטפא פירא ר"א הוא *והתנן ר"א אומר המעמיד בשרף ערלה אסור אפילו תימא רבנן ע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא בקטפא דגווזא אבל בקטפא דפירא מודו ליה *דתנן א"ר יהושע שמעתי בפירוש שהמעמיד בשרף העלין בשרף העיקרין מותר בשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי ואיבעית אימא כי פליגי רבנן עליה דר"א באילן העושה פירות אבל באילן שאינו עושה פירות מודו דקטפו זהו פריו דתנן *ר"ש אומר אין לקטף שביעית *וחכ"א יש לקטף שביעית מפני שקטפו זהו פריו מאן חכמים לאו רבנן דפליגי עליה דר"א א"ל ההוא סבא הכי א"ר יוחנן *מאן חכמים ר"א דאמר קטפו זהו פריו אי ר"א מאי איריא אילן שאינו עושה פרי אפילו אילן העושה פרי קטפו זהו פריו לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפי' אילן העושה פירות נמי קטפו זהו פריו לדידכו אודו לי מיהת באילן שאינו עושה פירות דקטפו זהו פריו ורבנן אמרי ליה לא שנא : איזו היא בתולה כל שלא ראתה כו' : ת"ר נשאת וראתה דם מחמת נישואין ילדה וראתה דם מחמת לידה עדיין אני קורא לה בתולה שהרי בתולה שאמרו בתולת דמים ולא בתולת בתולים איני והאמר רב כהנא *תנא ג' בתולות הן בתולת אדם בתולת קרקע בתולת שקמה בתולת אדם כל זמן שלא נבעלה נפקא מינה לכ"ג א"נ לכתובתה מאתים בתולת קרקע כ"ז שלא נעבדה *נפקא מינה לנחל איתן א"נ למקח וממכר בתולת שקמה כ"ז שלא נקצצה נפקא מינה למקח וממכר אי נמי למקצצה בשביעית כדתנן *אין קוצצין בתולת שקמה בשביעית מפני שהיא עבודה ואם איתא ליתני נמי הא אמר ר"נ בר יצחק כי קתני מידי דלית ליה שם לווי אבל מידי דאית ליה שם לווי לא קתני רב ששת בריה דרב אידי אמר כי קתני מידי דתלי במעשה מידי דלא תלי במעשה לא קתני רבי חנינא בריה דרב איקא אמר כי קתני מידי דלא הדר לברייתו מידי דהדר לברייתו לא קתני רבינא אמר כי קתני מידי דקפיד עליה זבינא מידי דלא קפיד עליה זבינא לא קתני ולא קפדי *והתניא רבי חייא אומר כשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפין לאשה ותניא משום ר"מ כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובין אלא כי קתני מידי דקפיץ עליה זבינא מידי דלא קפיץ עליה זבינא לא קתני ת"ר איזוהי בתולת קרקע כל שמעלה רשושין ואין עפרה תיחוח נמצא בה חרס בידוע שנעבדה צונמא הרי זו בתולת קרקע : מעוברת משיודע עוברה : וכמה הכרת העובר סומכוס אומר משום רבי מאיר שלשה חדשים ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר °ויהי כמשלש חדשים וגומר זכר לדבר קרא כתיב וראיה גדולה היא משום דאיכא דילדה לט' ואיכא דילדה לשבעה ת"ר *הרי שהיתה בחזקת מעוברת וראתה דם °ואח"כ הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימא הרי היא בחזקתה ודיה שעתה ואע"ג שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר °הרינו חלנו כמו ילדנו רוח מאי זכר לדבר הרי ראיה גדולה היא כי כתיב האי קרא בזכרים כתיב ורמינהי קשתה שנים ולשלישי הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימא הרי זו יולדת בזוב ואי אמרת לידה מעלייתא היא

קושי

תורה אור

והא קשיש מיניה טובא. דהא ר' אליעזר היה בימי ר"ג בנו של ר"ש הנהרג בהרוגי מלכות ובעל אחותו היה כדאמרי' בהזהב (ב"מ דף נט:) ור' חנינא בנו של ר"ג היה : אור. ליל כניסתו : מעין שמנה עשרה. שאומר בשבעה ברכות מעין שמונה עשרה כגון ג' ראשונות וג' אחרונות כתקנן ואומר הביננו באמצע ומסיים בשומע תפלה כדאמרינן בברכות (דף כט.) ויש בה מעין כולם: המעמיד. חלב בהמה לעשות גבינה : בקטפא דגווזא. בשרף הנוטף מן העץ דכעץ בעלמא הוי אבל קטף הוי שרף הפגין ומודו בהו רבנן : לאו רבנן דפליגי עליה דר"א. בשאר אילנות וחזינן דבקטף סבירא להו כוותיה : בתולת דמים. דמי נדה ולא דמי בתולים דאפילו נבעלה עדיין היא בתולת דמים : לכהן גדול. שמצווה (א) ליקח בתולה : לכתובתה מאתים. דאם נבעלה תו לא מיקרי בתולה וכתובתה מנה : למקח וממכר. שאם אמר לו קרקע בתולה אני מוכר לך נותן לו קרקע שלא נעבדה לפי שעושה פירות מרובין ושמנים : שלא נקצצה. כן מנהג לקוצצה כדי שירבה עוביו ויוציא ענפים הרבה במקום החתך ונקרא סדן שקמה : למקח וממכר. לפי שנוח לו בבתולה שילדה היא ויקצצנה ומתעבה : ליתני נמי הא. ונימא ארבע בתולות הן : שם לווי. כגון בתולה דמתניתין לאו בתולה סתם מיקריא אלא בתולת דמים דסתם בתולה בנשים היינו בתולת בתולים וכן קרקע בתולה וכן שקמה בתולה לא בעי שם לווי : דתלי במעשה. שאינו מאבד שמו אלא ע"י מעשה אבל ראיית דם מאיליה באה ואבדה שם בתולה: דהדר לברייתו. כגון זקנה שמסתלקין דמיה : דקפיד עליה זבינא. נותן עיניו בכך כגון בתולה נוחה ליבעל מבעולה וכן קרקע ושקמה אבל בתולת דמים אין אדם נותן עיניו בדמים דלא חייש אי חזיא אי לא חזיא : דקפיץ עליה. שנוחה בתולה ללקוחות כגון בתולת בתולים וקרקע ושקמה אבל בתולת דמים כל כמה דחזיא ניחא ליה טפי כדאמרינן : רשושין. אבנים דקין שקורין פרדוי"א לשון אחר רגבי אדמה קשין שאין עפרם מתפזר : חרס. מכיתת חרסים : בידוע שנעבדה. דאי לא נעבדה חרס זה מאין בא לתוכה : צונמא. סלע : דילדה לז'. (ב) שמא ניכר עוברה לשליש ימיה דהיינו שני חדשים ושליש קמ"ל דאזלינן בתר רוב נשים: דיה שעתה. לא אמרינן איגלאי מילתא למפרע דלאו הריון הוא ונטמאו טהרות דמעת לעת של ראיה : זכר לדבר. דהריון רוח שמיה הריון : קשתה שני ימים. בתוך אחד עשר ימי זוב ולשלישי נמי ראתה ואח"כ הפילה רוח בו ביום ולא שפתה מן הצער הרי לידה זו בזוב וצריכה שבעה נקיים וקרבן לזיבתה דכיון דלאו ולד הוא הויא זיבה מעליא :

קושי

תוספי הרא"ש

והא קשיש מיניה. פרש"י ר' חנינא בנו של ר"ג דיבנה הוה חבירו של ר' אליעזר ור' אליעזר [בעל אחותו] דר"ג [היה] כדאיתא בפרק הזהב וחק לאו ראיה דאפשר דלא דהוה קשיש הרבה אע"ג דר' (אליעזר) [גמליאל] היה נשוי אחות אביו אלא לקמן בהמפלת משמע שהיה בימי ר' מאיר או אחריו דקאמר ר' (מאיר) חנינא בן גמליאל נראין דברי ר' מאיר. ובקדושין הוא בר פלוגתיה דר' מאיר בתנאי כפול. ותימה דבת"כ גבי פנחס שעלה גורלו להיות כ"ג אמר ר' חנינא בן גמליאל והלא חתנינו היה משמע דקודם חורבן הוה. וי"ל דחתן בית אבא קאמר מדלא קתני חתני. וא"ת הא בסוף מסכת סוטה אמר רשב"ג אלף ילדים היו בבית אבא ולא נשתייר מהם אלא אני כאן ובן אחי אבא בעסיא. אני למדתי תורה ובן אחי אבא למד חכמת יונית. אלמא לא היו לו אחים והכא משמע שר' חנינא זהו אחיו. וי"ל דבבית אבי אבא קאמר כשנהרג (ר"ג) [רשב"ג] הזקן. תדע מדקאמר בן אחי אבא וכשאמר דבר זה עדיין היה ר' חנינא אחיו קטן : ומי קאי כוותיה והתניא כו'. הקשה הר' שמשון מקוצי מאי קשיא ליה השתא טפי משום דקאי ר' אליעזר כוותיה בלאו הכי תקשי מדידיה אדידיה. וי"ל דמדידיה אדידיה לא קשה דאיכא למימר הא דלעיל איירי במוצאי שבת ליום טוב והכא איירי במוצאי שבת לחול. אבל השתא דקאמר דר' אליעזר קאי כוותיה ע"כ קאי במוצאי שבת לחול דבהכי איירי ר' אליעזר : מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת. וא"ת ונכלליה מכלל דהכי נמי פריך בפרק תפלת השחר למ"ד אין מתפללין במוצאי שבת הביננו. וי"ל דהתם פריך שפיר כיון דקאמרת דכל השנה כולה מתפלל אדם הביננו במוצאי שבת נמי לא ישנה מנהגו ויכלול הבדלה בהביננו עם שאר הברכות שהוא כולל אבל הכא דסבר דכל השנה מתפלל י"ח שלימות ליכא למיפרך ונכלליה לשנות מנהגו של כל השנה : אבל בקיטפא דפירא מודו ליה. ואמאי דקאמר ר' זירא לעיל חזי דמינך ומאבוך קשריתו קיטפא לעלמא קמתמה. ותימה ור' פדת באיזו קיטפא איירי אי בקיטפא דפירא אפי' ר' יהושע מודה דאסור ואמאי קאמר ליה קיטפא לעלמא כדתנן שרף הפגין אסור ואי בקיטפא דגווזא אמאי קפיד ר' זירא ודאי קיטפא דגווזא שרי וי"ל דר' פדת איירי בקיטפא דפירא וסבר דר' יהושע נמי סבר דקיטפא לאו פירא הוא ושרי בשביעית והא דאסר בשרף הפגין בערלה משום דכתיב וערלתם ערלתו את פריו ומרבינן את הטפל לפריו אפי' מידי דלא פירא כגון קליפין רמונים ואגוזים אבל שרף העלין ושרף העיקרין דלאו פירא הוא שרי דלא הוי השרף טפל לפרי. ור' זירא סבר דבי היכי דסבר ר' יהושע גבי ערלה קיטפא דפירא פירא הוא ה"נ גבי שביעית קיטפא פירא הוא ואסור ומשום הכי קפיד ולשינויא אחרינא איירי ר' פדת בקיטפא דגווזא באילן שאינו עושה פירות והיה סובר כההוא סבא דסבירא דר' אליעזר אוסר וחכמים מתירין וקא שרי לעיל. ור' זירא הקפיד כי הוא סובר דרבנן מודו באילן שאינו עושה פירות דקיטפו זהו פריו : נפקא מינה לכ"ג. משמע דלא אסירא ליה אלא א"כ בעולת אדם. תימה הרי בוגרת ומוכת עץ דאמרינן פרק הבא על יבמתו לא ישא ומדאורייתא כדמוכח התם. וי"ל דבדיעבד אם נשא נשוי כדאיתא התם אבל בעולת אדם אם נשא יוציא א"נ ה"ק נפקא מינה לכ"ג אם היא בעולת איש ועדיין היא בתולה כגון שבעל בהטייה אפי' הכי אסורה כדאיתא פ' אין דורשין ועדיין היא בתולה גבי בתולה שעיברה. וא"ת אמאי לא קאמר נפקא מינה לענין אונס ומפתה. וי"ל דהתם איתעטא בוגרת אע"פ שהיא בתולת אדם : מידי דקפיץ עליה זבינא. תי' הרי בתולת השקמה דסדן השקמה עדיף כדתנן בהמוכר את הבית המוכר את השדה סבר בתולת סדן השקמה אבל לא בתולת השקמה ושמא התם לפי שיש לו שם לווי ולא משום דעדיף. ומי' לעיל משמע דעדיף דקאמר אין קוצצין בשביעית מפני שהוא עבודה אלמא שהוא מיתקן ומשביח מן הקציצה כמו זימור בכרמים. וי"ל דהאי דעדיף היינו משום דגדול ועב מבתולת השקמה והלוקח מחברו אילן של שקמה גדול ניחא ליה טפי שתהא בתולה משיקצוץ הענפים ואחר כך ישביח ואם היה סדן אם יקצוץ אין נוצן מחליף :

גליון הש"ס גמ' ואח"כ הפילה רוח. ע' לקמן ס ע"ב רש"י ד"ה הרי היא ככל הנשים וכו'. וכ"מ תגלי מילתא למפרע וכו' ול"ע : רש"י ד"ה דילדה לשבעה וכו' דאזלינן בתר רוב נשים. עיין סנהדרין סט ע"א :

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ב מהל' תפלה הל"ו טוש"ע א"ח סי' תריט עד סי' תרכג :

סו ב מיי' שם פ"ב הלכה ג יב טוש"ע א"ח סי' תרכד סעיף א :

סז ג ד ה מיי' פ"ו מהל' שמיטין הל"ט והל' כ ופט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' כו :

סח ו מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"ה ופ"ד מהל' משכב ומושב הל"ג סמג לאוין קיא :

סט ז מיי' פ"ה מהל' שמיטין הל' כא כב :

ע ח מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"ד ופ"ד מהל' משכב ומושב הל"א סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קפט סעיף לג :

עא ט מיי' פ"ד מהל' משכב ומושב הל"א :

עב י מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"א סמג לאוין קיא ועשין רמג :

[אין זה במשנה אלא מדברי ת"ק התם משמע הכי]

מסורת הש"ס

יומא פז: פסחים נ.

ע"ז לה: [ערלה פ"א מ"ז]

ע"ז סם ערלה פ"א מ"ט

שביעית פ"ז מ"ז [ושם איתא ר"ש אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי]

[עירובין כג. וש"נ]

[תוספתא שביעית פ"א ע"ש]

[פסחים נג.]

שביעית פ"ד מ"ה ב"ב לו:

בראשית לח

כתובות יז [לקמן סה:]

[תוספתא פ"א]

ישעיה כו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לכהן גדול שמצווה ליקח בתולה : (ב) ד"ה דילדה לשבעה שמא :

קושי סמוך ללידה רחמנא טהריה אמר רב פפי *הנח מעת לעת דרבנן רב פפא אמר מידי הוא טעמא אלא משום דראשה כבד עליה ואבריה כבדין עליה הכא נמי ראשה ואבריה כבדין עליה בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא ראתה ואח"כ הוכר עוברה מהו כיון דבעידנא דחזאי לא הוכר עוברה *מטמיא או דלמא כיון דסמוך לה חזאי לא מטמיא א"ל מידי הוא טעמא אלא משום דראשה כבד עליה ואבריה כבדין עליה °בעידנא דחזאי אין ראשה כבד עליה ואין אבריה כבדין עליה בעא מיניה ההוא סבא מר' יוחנן הגיע עת וסתה בימי עבורה ולא בדקה מהו קא מיבעיא לי אליבא דמ"ד *וסתות דאורייתא מאי כיון דוסתות דאורייתא בעיא בדיקה או דלמא כיון דדמיה מסולקין לא בעיא בדיקה א"ל תניתוה *רבי מאיר אומר [ג]אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה שחרדה מסלקת את הדמים טעמא דאיכא חרדה הא ליכא חרדה והגיע וסתה ולא בדקה טמאה אלמא וסתות דאורייתא וכיון דאיכא חרדה דמיה מסולקין ולא בעיא בדיקה [ג]הכא נמי דמיה מסולקין ולא בעיא בדיקה: מניקה עד שתגמול וכו': ת"ר *מניקה שמת בנה בתוך עשרים וארבע חדש הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה לפיכך אם היתה מניקתו והולכת ארבע או חמש שנים דיה שעתה דברי ר"מ *רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אומרים [ד]דיין שעתן כל עשרים וארבע חדש לפיכך [ה]אם היתה מניקתו ארבע וחמש שנים מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה בשתמצא לומר לדברי ר"מ *דם נעכר ונעשה חלב לדברי רבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון *אבריה מתפרקין ואין נפשה חוזרת עד עשרים וארבע חדש °לפיכך דר"מ למה לי משום לפיכך דרבי יוסי ולפיכך דרבי יוסי למה לי מהו דתימא רבי יוסי תרתי אית ליה קמ"ל תניא נמי הכי *דם נעכר ונעשה חלב דברי ר"מ רבי יוסי אומר אבריה מתפרקין ואין נפשה חוזרת עליה עד עשרים וארבע חדש א"ר אלעאי מאי טעמא דר"מ דכתיב °מי יתן טהור מטמא לא אחד (איוב יד) ורבנן א"ר יוחנן זו שכבת זרע שהוא טמא ואדם הנוצר ממנו טהור ור"א אומר *אלו מי הנדה [ו]שהמזה ומזין עליו טהור ונוגע טמא [יומא יד:] ומזה טהור והכתיב °ומזה מי הנדה יכבס בגדיו (במדבר יט) מאי מזה נוגע והכתיב מזה ונוגע ועוד מזה בעי כבוס [ז]נוגע לא בעי כבוס אלא מאי מזה נושא וליכתוב נושא [ח]קמ"ל דעד דהוי כשיעור הזאה הניחא למ"ד *הזאה צריכה שיעור אלא למ"ד אין צריכה שיעור מאי איכא למימר אפילו למ"ד אינה צריכה שיעור [ט]ה"מ אגבא דגברא אבל במנא בעינא שיעור *כדתנן כמה יהיו במים ויהא בהן כדי הזאה כדי שיטבול ראשי גבעולין [י]ויזה והיינו דאמר שלמה °אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני: (קהלת ז) איזו היא זקנה כל שעברו עליה שלש עונות [סמוך לזקנתה]: היכי דמי סמוך לזקנתה אמר רב יהודה כל שחברותיה אומרות עליה זקנה היא *ורבי שמעון אומר כל

רש"י

קושי סמוך ללידה. שלא שפתה בינתים ודם הקושי מחמת הולד הוא בא: רחמנא טהריה. מזיבה בתוך י"א יום בפרק בנות כותים (לקמן לו:): אמר רב פפי. אין ודאי דלאו לידה היא אבל לענין דיה שעתה חשיב ולד דמעת לעת דרבנן: רב פפא אמר. אף על גב דלאו ולד הוא אפילו הכי דיה שעתה תורה אור דטעמא דמעוברת דיה שעתה משום דראשה ואבריה כבדין מחמת חולי ולפיכך דמיה מסולקין הלכך בהריון של רוח נמי ראשה ואבריה כבדין: ואח"כ הוכר עוברה. סמוך לראייתה מיד: וסתות דאורייתא. אותה בדיקה שהצריכוה לאשה להבדק בשעת וסתה דבר תורה הוא הלכה למשה מסיני דאורח בזמנו בא ואם בא יום וסתה ולא בדקה מחזקינן לה טמאה לקמן בפרק כל היד (דף טו.) וקא מבעיא לן אם לא בדקה ביום וסתה בימי עיבורה מהו: אם היתה במחבא. מחמת פחד גייסות (א) או ליסטין: ה"ג אלמא וסתות דאורייתא וכיון דאיכא חרדה כו': ה"ג. במעוברת הואיל ודמיה מסולקין טהורה: ומטמאה מעת לעת. שאין הדבר תלוי אלא בהנקת התינוק לפי שהדם נעכר ונעשה חלב וכיון שמת חוזר הדם לקדמותו: לפיכך. כיון דביניקה תליא מילתא אם היתה מניקתו כו': דיה שעתה. אע"פ שמת שאין הטעם תלוי ביניקת הולד אלא מתוך צער לידה אבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד חדש הלכך לא שנא מת לא שנא חי: לפיכך. כיון דלאו בתינוק תליא מילתא אם היתה מניקתו כו' שהרי לסוף כ"ד חדש חוזר הדם: נפשה. דמה: למה לי. כיון דאמר הרי היא ככל הנשים אלמא בתינוק תליא מילתא פשיטא דאם מניקתו לעולם דדיה שעתה: מהו דתימא רבי יוסי תרתי אית ליה. דם נעכר ואבריה מתפרקין והיכא דמת בתוך כ"ד חדש דיה שעתה משום דעדיין לא חזר דמה והיכא דמניקתו חמש שנים נמי דיה שעתה אף על פי שחוזר נפשה לסוף כ"ד חדש הנקת תינוק עוכרת לדם ונעשה חלב: קמ"ל. לפיכך דדוקא קאמר רבי יוסי שאין הטעם תלוי אלא בפירוק אברים בין יונק בין שאינו יונק דיה שעתה כ"ד חדש לא פחות ולא יותר אבל לפיכך דר"מ לא אצטריך דלר"מ אין סילוק דמים תוך כ"ד חדש טפי מלאחר כ"ד חדש דאי יש סילוק אמאי אמרינן דכי מת תוך כ"ד חדש מטמאה מעת לעת וכיון דאין סילוק אין חזרה והלכך כי מניקתו לעולם על כרחך דיה שעתה: מ"ט דר"מ. כלומר מנ"ל לר"מ דדם נעכר ונעשה חלב: טהור מטמא. חלב מדם: לא אחד. בתמיה כלומר יחידו של עולם: ורבנן אמר רבי יוחנן. כלומר ורבנן האי קרא מאי עבדי ליה לכדרבי יוחנן כו': ועוד נוגע לא בעי כבוס. דכתיב ומזה מי הנדה יכבס בגדיו והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב: הניחא למאן דאמר כו'. פלוגתא היא במסכת זבחים בפ' כל הזבחים שנתערבו (דף פ.): כדי שיטבול ראשי גבעולין. של אזוב ולא (ב) שיספוג בקינוח: אמרתי אחכמה. בטעם זה למה מזה ומזין עליו טהור ונוגע טמא והיא רחוקה ממני: ימי

תוספות

קושי סמוך ללידה רחמנא טהריה. וא"ת דבפרק בנות כותים (לקמן לו:) *אמר דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ופריך ונימא דמה מחמת עצמה ולא מחמת אונס ומשני מטהר אני בולד שכן יש לו טהרה אחרי כן מה שאין כן באונס והשתא והא בלידת רוח אין טהרה ויש לומר *דפריך אותי בעית אימא דקאמר התם ולד אין לך אונס גדול מזה:

אי נמי הואיל והיכא לידה דיש טהרה אחרי כן היכא לאוקמיה קרא בכל ענין לידה אפילו בלידת רוח שאין טהרה אחרי כן בספיר שאינו מרוקם אע"ג דאין טהרה אלא בספיר מרוקם. גליון:

הא ליכא חרדה ולא בדקה טמאה אלמא וסתות דאורייתא. [כי הגיע שעת וסתה] וא"ת ודלמא לעולם וסתות דרבנן ומיירי דהשתא בדקה עצמה ומצאה טמאה וכי איכא חרדה טהורה למפרע ולא מטמאינן אלא משעה שמצאה טמאה ואיך הא ליכא חרדה ובדקה אחרי כן ומצאה טמאה טמאה משעת וסתה דהכי אמרינן פרק כל היד (לקמן דף טו.) למ"ד וסתות דרבנן [בדקה אחרי כן] ומצאה טמאה טמאה טהורה טהורה ולמ"ד וסתות דאורייתא אפילו בדקה ומצאה טהור טמא דאורח בזמנו בא *(וי"ל דסמיך ארישא דתנא פ' בנות כותים (לקמן לט.) הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה אלמא וסתות דאורייתא ומיהו קשה דבפרק כל היד (שם דף טז.) מוכיח מהכא דסבר רבי מאיר וסתות דאורייתא ואיכא מאן דלא מפרש (ג) התם רישא כר' מאיר ואם כן דלמא ר"מ פליג ארישא) וי"ל דדייק מדקתני מסלקת הדמים משמע הדמים הידועים בה והמבוררים לבא אלמא וסתות דאורייתא: לפיכך דרבי מאיר למה לי. השתא לא בעי לשנויי [מהו דתימא] דתרתי בעי רבי מאיר קמ"ל לפיכך דבחד סגי דאין סברא שלא תהא מסולקת בדמים אלא ע"י שני דברים אבל על ר' יוסי ס"ד שתהא מסולקת באחד מב' דברים או בזה או בזה: ונוגע טמא. וא"ת והלא מזין עליו נמי בעי טבילה והערב שמש כמו נוגע וי"ל דמ"מ הוי חדוש שזה בא לו טומאה על ידי הזאה וזה בא לו טהרה ע"י הזאה א"נ בטהור שמזין עליו בתגס קאמר הכא וכרבנן דפ"ק דיומא (דף יד.) דתניא טהור שנפל עליו הזאה טמאתו דברי רבי עקיבא ורבנן אמרי ק"ו על הטמא טהור על הטהור לא כ"ש: מאי מזה טפח. וא"ת ומנ"ל לאפוקי קרא ממשמעותיה וי"ל מדכתיב והזה הטהור על הטמא משמע שהוא טהור לעולם ואע"ג דדרשינן נמי (ביומא דף מג:) הטהור מכלל שהוא טמא לימד על טבול יום שטהור בפרה תרתי ש"מ: [ה"ג א"כ כיון דעורך מלוה הוא נוגע סברא הוא דטהור*) (בא' מזין עליו) ע"כ ודוחק] (א"כ): נוגע וטעא דטמא היינו בתגס אבל כדי להזות על הטמא לא: ועוד מזה בעי כבוס. בפ' יוצא דופן (לקמן דף מב:) מפורש מה שמקשים על זה מנבלת בהמה טמאה:

*) צריך תקון והגהה

תוספי הרא"ש

קושי סמוך ללידה רחמנא טהריה. הך פירקא ליתא לחך טעמא דמפרש בפ' בנות כותים דשהריה רחמנא לפי שיש טהרה לאחריו אלא לטעמא אחרינא דהתם פריך. וא"ת אמאי לא פריך ממתני' דהמפלת דתנן אם אין ידוע אם ולד הוא תשב לזכר ולנקבה ולנדה אלמא דמדמפלת רוח אינה טמאה לידה א"כ לא חשיבא לידה. פראשכחן בפרק יוצא דופן המקשה ויצא ולד דרך דופן הרי זו יולדת בזוב ומשמע התם דרבנן לטעמייהו, דאמרי יוצא דופן אין יושבין עליו ימי (טהרה) טומאה וימי טהרה דלא חשיב ליה לידה. וי"ל דהא דמפלת רוח אינה טמאה לידה לאו משום דלא חשיבא לידה אלא משום דבן ובת כתיבי בפרשה ואפי' לטומטום ואנדרוגינוס מיבעי לן התם קרא לרבוינהו בריש פירקא: אלמא וסתות דאוריי'. תימה דלמא לעולם וסתות דרבנן וכי איכא חרדה ולא בדקה טהורה אע"ג דאחר כן בדקה ומצאה טמאה. הא ליכא חרדה בדקה ומצאה טמא טמא טהור טהור אפי' למ"ד וסתות דרבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב. ורישא נמי דקתני הגיע שעת וסתה ולא בדקה (טהורה) [טמאה] איכא לאוקומא כשבדקה אחרי כן ומצאה טמא. אפי' תימא וסתות דרבנן. הכא נמי דמיה מסולקין ולא בעיא בדיקה. מהכא משמע דהא דאמרינן בפרק ב' דשבועות אזהרת לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן שנה אחת סמוך לווסתן כשהיא מעוברת אין צריך. ואפי' בשעת וסתן אמרינן הכא דלא בעיא בדיקה. והא דתנן לקמן אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכה להיות בודקת אבתולה וזקנה קאי ולא אמשכבת כדאמר ר' יוחנן עלה דההיא אבל בשניה מטמאה מעת לעת אע"ג יש לחלק בין בדיקה דשחרית וערבית דאחמידו ביה רבנן טפי מבשאר בדיקות והא דאמרינן בסוף אלו דברים גבי אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור ופריך מאי שנא יבמתו דקא עביד מצוה אשתו נמי קא עביד מצוה. ומשני בשאשתו מעוברת. ופריך והא איכא מצות עונה ומשני בסמוך לווסתה לאו אאשתו מעוברת קאי. אלא שינויא אחרינא הוא ולא קאי אמעוברת: לפיכך דר' מאיר למה לי. ולא מסתבר לומר דס"ד דאין דייה שעתה אלא היכא דאיכא תרתי דוקא תוך כ"ד חודש ומניקת דפשיטא דסגיא בחד מינייהו בדברי ר' יוסי איכא למיטעי דס"ד דתרתי אית ליה לקולא. אבל להחמיר להצריך שתיהן פשיטא דלא צריך: מי יתן טהור מטמא לא אחד. פי' דם הנדה שהוא טמא אם היה יוצא לחוץ נעשה טהור כשנעשה חלב. ורש"י פי' בדם בהמה משום דמשמע ליה לפרושי לענין איסור שהדם שהיה אסור נעשה חלב ומותר. ודם מהלכי שתים מותר: שמזה ומזין עליו טהור. וא"ת מאי טהרה יש במזין עליו טפי מבנוגע תרווייהו בעו טבילה והערב שמש. דטמא מת אחר הזאתו

עין משפט נר מצוה

עיין מהר"ם

עג א מיי' פ"ד מהל' משכב ומושב הל"ט סמג לאוין קיא:

נ"ל דסמיך

עד ב עי' במיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הלי"ב ובמ"מ טוש"ע יו"ד סי' קפד סעי' ח וע' בהגה"ה:

עה ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז וסעי' ט וסי' קפט סעי' לד: רש"ל

עו ד מיי' פ"ט שם הל"ד ופ"ד מהל' משכב ומושב הל"ח סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קפט סעיף לג:

עז ה מיי' פ"ד מהל' משכב ומושב הל"א:

עח ו ז ח מיי' פט"ו מהל' פרה אדומה הלכה א:

עט ט מיי' שם פ"י הלכה ח:

פ י מיי' שם פט"ו הל"א:

מכאן ועד פליג ארישא הוא גליון והאי וי"ל דדייק שייך כאן וע' רש"ל

מסורת הש"ס

[לקמן טו.]

[לקמן טו. טז.]

לקמן לט. [ודף טז.]

[תוספתא פ"ב ע"ש היטב]

[בתוספתא לא: מכר ר' יהודה אלא רק ר' יוסי ור' שמעון אומרים וכו']

[בכורות ו:]

[בכורות שם]

[יומא יד. זבחים פ. נג.]

יומא יד. פרה פי"ב מ"ב

[צ"ל ור"ש בן לקיש אומר וכ"כ הט"ז בי"ד סי' קפט בס"ק מס וכ"א בס"ה הארון]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אם היתה וכו' כרכום נ"ב משנה בכתובות דף כו ופירושו אוזר: (ב) ד"ה כדי שיטבול וכו' שיספוק נ"ב ע"ש כל היד דף יג ע"ב: (ג) תוס' ד"ה הא וכו' מאן דלא מפרש בהם נ"ב שם בדף נט:

גליון הש"ס

גמ' בעידנא דחזאי אין ראשה וכו'. ק"ל דאף כחזאי אחר שהוכר עוברה אמאי לא מטמאה מעל"ע דאיך שייך לומר דדמים מסולקין הא אנן חיישינן שהדם בא מע"ל מקודם וכהאי שעתא עדיין לא היתה בחזקת מסולקת וא"כ אדרבה כיון דעתה היא מסולקת הגלים לדמי יותר דהדם בא מאתמול כשלא היתה מסולקת: שם לפיכך דר"מ ל"ל. עיין זה לקמן ס ע"א ובב"מ כט ע"א:

עין משפט נר מצוה

פא א ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"ה ופ"ד מהל' משכב ומושב הל"א סמג לאוין קא טוש"ע יו"ד סי' קפט סעי' כט:

פב ג טוש"ע יו"ד סי' קפט סעי' א:

פג ד ה מיי' פ"ד מהל' משכב ומושב הל"א וע"ש בכ"מ וטוש"ע יו"ד סי' קפט סעי' כז וסעי' ל:

פד ו מיי' שם הל"ג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קפט סעי' כו והכל שם:

פה ז מיי' שם הל"ד סמג שם:

כל שקורין לה אמא *אמא ואינה בושה ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק חד אמר כל שאינה מקפדת וחד אמר כל שאינה בושה מאי בינייהו איכא בינייהו בושה ואינה מקפדת וכמה עונה אמר ר"ל לקיש משום רבי יהודה נשיאה עונה בינונית שלשים יום ורבא אמר רב חסדא עשרים יום ולא פליגי מר קחשיב ימי טומאה וימי טהרה ומר לא חשיב ימי טומאה ת"ר זקנה שעברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ולא (*מיבעיא) שכוונה אלא אפי' פיחתה (ואפילו) והותירה אפי' פיחתה ולא מבעיא כוונה אדרבה כי כוונה קבעה לה וסתה ודיה שעתה וכי תימא רבנן היא דפליגי עליה *דרבי דוסא דאמרי אשה שיש לה וסת מטמאה מעת לעת איפכא מבעי ליה ולימא ולא שפיחתה והותירה אלא אפי' כוונה תני לא שפיחתה והותירה אלא אפי' כוונה ואיבעית אימא ה"ק ולא שכוונה אלא שפיחתה והותירה אבל כוונה קבעה לה וסת ודיה שעתה ומני רבי דוסא היא: ר"א אומר כל אשה שעברו עליה וכו': תניא אמר להם רבי אליעזר לחכמים מעשה בריבה אחת בהיתלו שהפסיקה שלש עונות ובא מעשה לפני חכמים ואמרו דיה שעתה אמרו לו אין שעת הדחק ראיה מאי שעת הדחק איכא דאמרי שני בצורת הוו איכא דאמרי טהרות אפיש לעבידא וחשו רבנן להפסד דטהרות ת"ר *מעשה ועשה רבי כר' אליעזר לאחר שנזכר אמר *כדי הוא ר' אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק מאי לאחר שנזכר אילימא לאחר שנזכר דאין הלכה כר' אליעזר אלא כרבנן בשעת הדחק היכי עביד כוותיה אלא דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר ומאי לאחר שנזכר דלאו יחיד פליג עליה אלא רבים פליגי עליה אמר כדי הוא ר' אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק ת"ר תנוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה דיה שעתה שניה דיה שעתה שלישית הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה וכשהגיע זמנה לראות פעם ראשונה דיה שעתה שניה מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה אמר מר עברו עליה שלש עונות דיה שעתה

הדר

רש"י

ימי טומאה וימי טהרה. מראייה ועד ראייה שלשים יום. ימי טומאה עשרה שבעה לנדה ושלשה לזיבה ועשרים ימי טהרה: הרי היא ככל הנשים. דכיון דעשתה כך שלש פעמים אין זה סילוק דמים אלא שיטי וסת ולכי תימא תיגלי מלתא למפרע שאף בראשונה מתוך שדמים מטויין בה ראתה ונטמאת טהרות למפרע לא אחמור רבנן כולי האי במעת לעת: בשכוונה. שראתה שלש ראיות הללו בתשעים יום או ביום תשעים ואחד: אלא אפילו פיחתה. כגון ראשונה לתשעים ושלשה ושניה לסוף תשעים ושנים ושלישית לתשעים ואחד או הותירה כגון ראשונה לצ"א יום ושניה לצ"ב ושלישית לצ"ג אפילו הכי מטמאה מעת לעת ולקמן פריך מאי אפילו הא ודאי הכי הוא דמטמאה מעת לעת דכיון שפיחתה או הותירה במה נטהר וסת אין כאן סילוק דמים אין כאן אבל אם כוונה יש כאן וסת ודיה שעתה: איפכא מיבעי ליה. ולא כשפיחתה או הותירה בלבד אמרו חכמים שתטמא מעת לעת: אלא אפילו כוונה. דאיכא למימר יש כאן קביעות וסת ודיה שעתה אפילו הכי מטמאה מעת לעת כרבנן דפליגי עליה דרבי דוסא: ואיבעית אימא. סמי מכאן אפילו ורבי דוסא היא והכי קאמר ולא כשכוונה דאי כוונה קבעה וסת ודיה שעתה אלא שפיחתה והותירה: בהיתלו. שם מקום: שני בצורת הוו. ואיכא הפסד מרובה חששו: לאחר שנזכר. שלא יפה הורה: שניה דיה שעתה. שבראייה ראשונה לא הוחזקה בדמים הואיל ולא הגיע זמנה לראות עד שתתחזק בשלש חזקות: שלישית מטמאה מעת לעת. וכדאמר לקמן דהא מתניתין רבי היא דאמר בתרי זימני הוה חזקה הלכך בשני ראיות הוחזקה להיות דמים מטויין בה ומשהוחזקה ואילך גזור בה רבנן מעת לעת: עברו עליה שלש עונות וראתה. סילוק דמים הוא זה ואפילו בהגיע זמנה לראות אית ליה להאי תנא דעברו עליה שלש עונות דיה שעתה כדקתני סיפא ור' אליעזר היא דאמר במתניתין כל אשה שעברו עליה ג' עונות דיה שעתה כדלקמן: בס"א איתו. ה"ג ת"ר תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה דיה שעתה שניה דיה שעתה שלישית הרי היא ככל הנשים ואע"ג דלגבי בתולת דמים במתני' תנן במה אמרו דיין שעתן בראייה ראשונה אבל בשניה מטמאה מעת לעת הני מילי בהגיע זמנה לראות (א) דמים דדמים מטויין בה ובחדא זימנא איתחזקה אבל זו שאינה ראויה לראות צריכה שתתחזק בחזקה גמורה ובתרי זימני הויא חזקה דהא מתניתין רבי היא וכדמוקמינן ליה לקמן הילכך בשתי ראיות הויא חזקה ובשלישית מטמאה מעת לעת ובההיא ראייה דאיתחזק בה לא גזרו רבנן טומאה למפרע כי היכי דבתולה דמתני' דהגיע זמנה לראות דמיחזקה בחדא ראייה ואמרו רבנן דיה שעתה באותה ראייה אף זאת המוחזקת בראייה שניה דיה שעתה עד שתראה את השלישית: עברו עליה שלש עונות. לאחר שהוחזקה וראתה: דיה שעתה. כרבי אליעזר אוקמינן לה לקמן דאמר כל אשה שעברו עליה שלש עונות דיה שעתה כדקתני סיפא אף בהגיע זמנה וראתה עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה אלמא ר"א היא: ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה. לקמן בעי גמרא דאי לא עברו עליה שלשה עונות שניות אלא לסוף עונה חזאי כשאר נשים מאי לפי שיש לנטות הדבר לשני צדדים כדבעי לפרושי (ב) בסיפא: ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה. מטמאה מעת לעת דאיגלאי מילתא דהנך הפסקות לאו סילוק דמים הם אלא שיטי וסת ולא שכוונה אלא שפיחתה והותירה כדאמרינן לעיל ואף על גב דלרבי הוי חזקה בתרי זמני והוכחה (ג) דשיטי וסת לדילוגו לאו סילוק דמים הן אפילו הכי לא מטמאינן לה בשניה מעת לעת דכיון דלא הגיע זמנה לראות הויא הפסקה ראשונה מחזקינן לה בחוזרת לקדמותה שלא יהו עוד דמים מטויין בה וצריכה שתתחזק כבתחלה ופעם ראשונה ושניה דיה שעתה ושלישית מטמאה מעת לעת הלכך ראייה הסמוכה לה לשלש עונות קמאי היא ראשונה והסמוכה לשניה היא השניה ובשלישית תטמא מעת לעת ואף על גב דבהפסקה הויתה שיטי וסת הוא ולא סילוק דמים. ע"כ: וכשהגיע זמנה לראות פעם ראשונה דיה שעתה שניה מטמאה מעת לעת. דהיינו בתולה דמתניתין דתנן בה במה אמרו דיה שעתה בראייה ראשונה אבל בשניה מטמאה מעת לעת: עברו עליה כו'. רבי אליעזר היא דאמר אפילו ילדה שעברו עליה שלש עונות דיה שעתה: אמר מר. גבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה שלש פעמים ואחר כך עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה:

הדר

תוספות

כל שקורין לה אמא אמא ואינה בושה. ובירושלמי פריך וכי בדעתה תלויה הדבר ומשני כל שראויה לקרותה אמא: ימי טומאה וימי טהרה. פרש"י שבעה ימי נדות ושלשה ימי זיבה אך קשה דוחק דקרי לאחד עשר יום ימי טומאה ולקמן תנן בפרק בנות כותים (דף לז:) כל י"א יום בחזקת טהרה וקרא נמי קרי להו בלא עת נדתה ור"ח גריס אמר רבה אמר רב חסדא כ"ג: זקנה שעברו עליה שלש עונות. פירוש סמוך לזקנתה ועוד עברו עליה שלש עונות דיה שעתה והא דתנן (לעיל דף ז.) במה אמרו דיה שעתה בראשונה אבל בשניה מטמאה מעת לעת היינו כי ראתה בשניה בסוף שלשים: פיחתה והותירה. פרש"י כגון לכ"א לכ"ב ולכ"ג לאו דוקא בענין זה דהא לקמן בפרק האשה (דף סד.) פליגי בה רב ושמואל בראתה בט"ו לחדש זה וט"ז לחודש זה וי"ז לחדש זה אי קבעה וסת לדילוג ומיהו למאי דפריש התם דדוקא ברואה לדילוג לחדש אבל ראתה היום ולאחר ט"ז יום ולאחר י"ז ימים לא קבעה וסת לדילוג אתי שפיר:

קחזיא

תוספי הרא"ש

בעי טבילה. כדאיתא בפ"ק דמגילה. וי"ל דרמ"ם ההזאה גורמת לה הטהרה דאם לא היו מזין עליו לא היה טהור לעולם. ומזה טהור לגמרי כדכתיב והזה הטהור על הטמא והיינו חדושיה אע"ג דנושא טמא ומזה נמי קא דרי שיעור הזאה טמא טהור: ועוד מזה בעי כיבוס נוגע לא בעי כיבוס. וכיון דכתיב במזה כיבוס בגדים ובנוגע לא כתיב ביה כיבוס בגדים לית לן למימר דמזה היינו נוגע ותימה והא גבי נבלת בהמה כתיב והאוכל מנבלתה יכבס את בגדיו ודרשי' לית לשיעור לנוגע כאוכל. אבל האוכל עצמו לא מטמא דמטעטינן ליה מכה דכתיב גבי נבלת העוף דדרשי' בה בה ולא באחרת. ונוגע לא בעי כיבוס הכא נמי נימא דמזה היינו נוגע אע"ג דבמזה כתיב בית כיבוס ונוגע לא בעי כיבוס. וי"ל דמילף ילפינן ליתן לו שיעור אוכל. אבל לא אמרינן דמזה היינו נוגע כיון דמזה כתיב ביה כיבוס ונוגע לא בעי כיבוס. וא"ת הכא נמי ליתן לנוגע כשיעור הזאה ואמאי אמרינן מזה היינו נושא ולא מוקמינן ליה ליתן לנוגע שיעור הזאה. י"ל כיון דכתיב במזה כיבוס ונוגע לא (היה) בעי כיבוס לא מוקמינן ליה לשיעורא דנוגע אלא מוקמינן ליה בנושא דלא כתיב ביה כלל. אע"פ דבהאוכל נבלה כתיב ביה כיבוס ומוקמי' ליתן שיעור דלא בעי כיבוס. שאני התם דילפינן נמי שיעור' לנושא דבעי כיבוס אבל הכא אי לא (בעי) אתי למילף כי אם הנוגע לא הוה למיכתב במזה כיבוס ועוד כיבוס דאוכל נבלה אצטריך למיכתב דאי לא כתיב ביה כיבוס לא הוה ממעטינן מיניה אלא שאינו טען כיבוס כנבלת עוף טהור אבל טמויי מטמא אבל השתא דכתיב ביה כיבוס איתמעיט לגמרי. וי"מ ועוד מזה בעי כיבוס ונגע לא בעי כיבוס כלומר אי אפשר לומר דמזה היינו נוגע דבמזה בעי כיבוס ואילו נוגע ק"ל דלא בעי כיבוס כדמוכחי כמה משניות ואי אמרינן דמזה היינו נוגע א"כ ליבעי נוגע כיבוס אלא ע"כ צריך לפרושי דכיון דכתיב במזה כיבוס ובנוגע לא כתיב כיבוס לא אמרינן דמזה היינו נוגע ור"מ הקשה מ"ם הדר בית סמאי דאמר מזה היינו נוגע אי משום דקשיא ליה והא כתיב מזה והא כתיב נוגע. ועוד מזה בעי כיבוס נוגע לא בעי כיבוס לישני ליה דהיכא דלא נגע כשיעור הזאה לא בעי כיבוס ומזה אתי לאורויי אנוגע כבשיעור הזאה דבעי כיבוס ותירץ דלא ניחא ליה לאוקומי קרא בנוגע להמעינו כיבוס ובמשא יהיה טהור לגמרי דלא אשכחן טומאה דלא מטמאה אלא במגע ומעון כבוס בגדים להכי אוקמה במשא ומעון כיבוס ובמגע לא בעי כיבוס דאשכחן טומאה כיוצא בה דנבלה מטמאה אדם ולא בעי כיבוס ובמשא בעי כיבוס. תכן מרכב הזב חמור משאו ממגעו ועוד מיסתבר ליה לאוקמיה טפי בנושא מבנוגע דלשון מזה משמע לשון הויית והתזה דהיינו נושא. אבל אין במשמעותו לשון נגע כלל ושמעתי דהמזה מי הנדה הוא כמו הויית מי הנדה כלומר יש בהזיית מי הנדה טומאה ואיכא לאוקומי בנגע ובנשא. כדכתיב וישב יורם להתרפא ביזרעאל מן המכים אשר יכוהו ארמים. וכמו דאת אמר ממכת מכים והמכת מכים. אמרינן נמי מתמואה מזה: [ע"כ שייך לעמוד סקודם]

רבא אמר עשרים יום. ר"ח גרים כ"ג דלא חשיב ג' ימי זיבות ימי טומאה דאמרינן לקמן כל י"א יום בחזקת טהרה שדמיה מסולקין: ולא שכוונה אלא שפיחתה והותירה. פרש"י כגון שראתה לצ"ג יום ולצ"ב מהו דוקא דכי האי גוונא נמי קבעה לה וסת כשתראה יום צ"ד תהא דיה שעתה אלא לא דלגה הימים בכוון: שניה דיה שעתה. פי' רש"י אע"ג דבהגיע זמנה תנן בשנית מטמאה מעת לעת היינו משום דמצויין בה דמים ואינה צריכה שתתחזק ובחדא זימנא חשבינן לה מוחזקת אבל בזו בעינן חזקה גמורה. ואתיא כרבי דאמר בתרי זמני הויא חזקה ובראייה שמוחזקת בה דייה שעתה מי' לקמן לא משמע הכי דגרסינן תינוקת שהגיע זמנה לראות כו'. כמו אמר מר ועלה קאי מני ר' היא ומשמע דבהגיע זמנה בעינן שתתחזק חזקה גמורה. ובראיית שמתחזקת בה מטמאה מעת לעת. הא דאמרינן הכא דשניה דיה שעתה. י"ל דבהגיע זמנה דוקא אמרינן בראייה שמתחזקת בה מטמאה מעת לעת אבל בלא הגיע בעינן שתתחזק תחלה. ולרשב"ג כשהגיע מטמא' בשלישי' וכשלא הגיע ברביעית וקשה דא"כ מתני' דתנן במה אמרו דיה שעתה בראשונה אבל בראיית שניה מטמאה מעת לעת היינו כר'. ובסוף הבא על יבמתו אמרי' וסתות סתם לן תנא כרשב"ג דתנן אין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה ג' פעמים והא סתם לן נמי כר' במתני' וי"ל דסתמא בתרייתא עיקר. ומי' קשה דהא דאמר רב כהנא לעיל ג' בתולות הן ופריך ליתני בתולת דמים. ומאי פריך דלמא כרשב"ג ס"ל דכוותיה קי"ל בוסתות כדאמרינן ביבמות. והלכך לא מצי למיתני דכל הני דחשיב בפעם ראשונה לא מיקרי עוד בתולה אבל בתולת דמים מפעם ראשונה עדיין בתולה היא וכן בשניה ואפי' אי ס"ל כר' כו' ניחא דפעם ראשונה עדיין מיקרא בתולה עד שניה. אלא שבראייה שמתחזקת בה מטמאה על כן נראה כדפרש"י וכרוב ספרים ל"ג לקמן הגיע זמנה לראות. אלא ה"ג מני רבי היא ואלא הגיע זמנה קאי: עברו עליה ג' עונות דיה שעתה. פרש"י כר' אליעזר כדקתני סיפא אף בהגיע זמנה ובתוספתא לא משמע כדקתני בהגיע זמנה דיה שעתה וגבי הגיע זמנה קתני מטמאה מעת לעת ופליג עלה ר' אליעזר אלמא רבנן מודו בלא הגיע זמנה ואע"ג דהוחזקה בראיות בין דלא הגיע זמנה בהפסקות מרמו לה למעוברת ומניקת אליבא דר' יוסי במתני': ועוד עברו עליה ג' עונות. פרש"י בתשובה אע"ג דלר' בתרי זמני הויא חזקה אינה מתחזקת עד הפסקה שלישית דבהפסקה ראשונה חזרה לקדמותה והוי כאילו לא ראתה מעולם וצריכה שתתחזק כבתחלה בשתי ראיות ובשלישית תטמא דהיינו ראייה ראשונה דאחר הפסקה ראשונה ושניה לשאחר הפסקה שניה. ובשלישית תטמא מעת לעת וכיון דחשיב לה כהפסקה ראשונה בחזרה לקדמותה אינה כמצין שתי הפסקות שלאחר כך ונמצא שאין אחר ראית ראשונה שלה אלא שתי הפסקות ולאותה הפסקה שהיא מתחזקת לקביעות ופת מטמאה מעת לעת. וזה דהקן דלא קתני גם הגיע זמנה ועוד עברו ג' עונות דיה שעתה מכלל דבהגיע ועברו ג' פעמים מטמאה מעת לעת כיון שקובעת ראייה באותה וסת. אע"ג דפירש"י לעיל דבראייה שמתחזקת בה דיה שעתה יש לחלק בחזקה זו משום דאינגלאי מלתא שלא נסתלקו מן הדמים מעולם ומיהו באותן שקודם זו דיין שעתן אע"ג דאינגלאי מלתא כיון שבאותה שעה לא נודע עדיין כמו שמצינו לעיל גבי היתה בחזקת טהרה מעוברת ולפי פירושו הא דתנן לעיל גבי זקנה ועוד עברו עליה שלש עונות דייה שעתה אתיא כרשב"ג דבתולה וזקנה שוות:

מסורת הש"ס

[מלה זו נראה כמיותרת וע' סוכה כח: ובעירובין פב. וכן בהלמ"ם ובטוש"ע ליתא]

[לעיל ז:]

[לעיל ז. עירובין מט.]

[ברכות ט. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כ"ג וכו' זמנה לראות דדמים מטויין כל כ' ותיבת דמים נמחק: (ב) ד"ה ועוד עברו וכו' כדבעי לפרושי לקמן כל"ל ותיבת בסיפא נמחק: (ג) ד"ה ועוד עברו וכו' והוכחה דשיטי וסת לדילוג ולאו סילוק וכו' לראות היא הפסקה:

ר"מ מוחק כ"ז וע"ש

פו א מיי' פ"ט מהלכות איסורי ביאה הל' ס סמג לאוין קיא :

הדר קחזיא בעונות מאי אמר רב גידל אמר רב פעם ראשונה ושניה דיה שעתה שלישית מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה הדר קחזיא בעונות מאי אמר רב כהנא אמר רב גידל אמר רב פעם ראשונה דיה שעתה שניה מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה מני רבי היא דאמר *בתרי זימני הוי חזקה אימא סיפא עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה אתאן לר"א וכי תימא רבי היא ובעונות סבר לה כר"א ומי סבר לה והא לאחר שנזכר קאמר אלא ר"א היא ובוסתות סבר לה כרבי כתם שבין ראשונה ושניה טהור שבין שניה ושלישית חזקיה אמר טמא רבי יוחנן אמר *טהור חזקיה אמר טמא כיון דאילו חזיא מטמאה כתמה נמי טמא ורבי יוחנן אמר טהור כיון דלא אתחזקה בדם כתמה נמי לא מטמינן לה מתקיף

רש"י

הדר קא חזיא בעונות. אחר ראיה זו: מאי. דיה שעתה או מטמאה מעת לעת מי אמרינן הא דקתני בתרה ועוד עברו עליה ג' עונות דוקא קתני עברו דאי חזאי לסוף עונה מטמאה מעת לעת דאע"ג דלא הגיע זמנה כיון דהוחזקה רואה קודם הפסקת ג' עונות ראשונות הרי היא כהגיע זמנה וכי הפסיקה בראשונות וראתה דיה שעתה בההיא ראיה כר"א וכי חזיא תו לסוף עונה מטמאה מעת לעת ככל אשה שעברו עליה ג' עונות דאין דיה שעתה אלא בראשונה אבל היכא דחזרו ועברו ג'(א) שניות וראתה דיה שעתה בההיא ראיה כר"א ואע"ג דלא חזינן דקמיירי רבי אליעזר אלא בהעברה ראשונה מיהו מודה דדיה שעתה בשניות עד דתתחזק או כרבי או כרשב"ג ואע"ג דרישא רבי היא סיפא כרשב"ג דאי כרבי כיון דחזאי בעונות הוה מדמינן לה להגיע זמנה כי חזאי בהפסקה נמי כיון דתרי זימני חזאי בהפסקה איגלאי מילתא למפרע דשינוי וסת הוא ולא סילוק דמים ובשניה מטמאה מעת לעת שאין זו צריכה להתחזק בדמים או דילמא אי חזאי לסוף עונה נמי כ"ש דדיה שעתה דמוכח מילתא דהפסקה ראשונה זו סילוק דמים היתה ולא שינוי וסת ויש לומר חזרה לקדמותה וצריכה להתחזק עוד אחר ההפסקה בשתי ראיות כבתחלה והאי דנקט ועוד עברו וראתה דיה שעתה רבותא אשמעינן אע"ג דתרי זימני חזאי בהפסקה לא אמרינן איגלאי מילתא דשינוי וסת הוא ולא סילוק דמים ותטמא בשניה מעת לעת אלא אפילו לרבי דיה שעתה דהפסקה קמייתא לעולם בחוזרת לקדמותה נדון אותה ולא דמיא להגיע זמנה וצריכה שתתחזק בשתי ראיות ובג' תטמא מעת לעת כדקתני ואזיל: *אמר רב גידל פעם ראשונה. היא הראיה הסמוכה להפסקה ראשונה: ושניה. היא הראיה שתראה לסוף עונה דיה שעתה: ושלישית. אם תראה עוד לסוף עונה: מטמאה מעת לעת. והאי דנקט תנא ועוד עברו עליה ג' עונות רבותא הוא דנקט כדפי' דכל שכן אי חזאי בעונות דמוכחא מילתא דהפסקה קמייתא סילוק הואי וכולה רבי היא: ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה הדר קחזיא בעונות. אחר ראיה זו: מאי. דיה שעתה או מטמאה מעת לעת מי אמרינן הא דהדר תנא בתרא ראיה שלישית בהפסקה דוקא נקט דהכא הוא דמטמאה מעת לעת דאיגלאי מילתא דשינוי וסת הואי הפסקותיה לראות בדילוג שהרי הוחזקה בהפסקות וא"כ לא חשבת להפסקה קמייתא בהדייהו הא מחזקת בתרתי בתרייתא אבל אי חזיא לסוף עונה הרי היא דיה שעתה דלא אתחזק בדילוג ואמרינן הפסקה שניה נמי חוזרת לקדמותה וכל דמיה מסולקין וצריכה להתחזק בשתי ראיות אחת הסמוכה להפסקה שניה והשניה היא שתראה לסוף עונה ובשלישית תטמא מעת לעת או דילמא כולי האי לא אמרינן דחזרה לקדמותה ובהפסקה שניה דיינינן לה כהגיע זמנה והפסיקה וראתה דבההיא ראיה לחודה הוא דדיה שעתה אבל בשניה תטמא מעת לעת והאי דנקט תנא בשלישית ועוד עברו עליה וראתה מטמאה מעת לעת הוא הדין נמי אם לא עברו ורבותא אשמועינן דלא תימא כל ראיה הסמוכה להפסקה דיה שעתה אלא כיון דאיתחזק בדילוג אמרינן שינוי וסת הוא ולא סילוק דמים: אמר רב גידל אמר רב. ראשונה לסדר ראיות הללו שאנו עסוקין בהן לישאל קא חזיא בעונות מאי היא הראיה הסמוכה להפסקה. שניה דעלה קיימינן דיה שעתה ושניה היא הראיה שתראה לסוף עונה מטמאה מעת לעת והא דתנא הפסקה שלישית גבי מעת לעת לרבותא הוא דנקט כדפרישית דלא תימא כל ראיה שלאחר הפסקה תהא דיה שעתה: מני רבי היא. דהא בין רישא בין סיפא כרבי שנינן לה: אימא סיפא. דהגיע זמנה לראות אתאן לר"א דאמר כל אשה שעברו עליה ג' עונות דיה שעתה ומרישא דאיירי בלא הגיע זמנה לא מצי למיפרך ליה דאיכא למימר בההיא אפילו רבנן מודו דחוזרת לקדמותה היא: ובעונות סבר לה כרבי אליעזר. בהפסקת שלש עונות סבר לה כרבי אליעזר: והא לאחר שנזכר קאמר. למדע שהוקשה בעיניו על שעשה כמותו: ובוסתות סבר לה כרבי. דאמר בתרי זימני הויא חזקה לכל דבר: כתם שבין ראשונה לשניה. שנמצא בבגדה של תינוקת שלא הגיע זמנה ודאי טהור דהכתי לאו בחזקת דמים היא ואמרינן לעיל (דף ס.) תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אפילו סדינין שלה כו': חזקיה אמר טמא. דהא בתרי זימני איתחזקה בדמים והויא חזקה דאילו הדרא חזיא מטמיא למפרע אלמא בחזקת דמים הוחזקה: ורבי יוחנן אמר טהור כיון דלא אתחזקה בדם. כלומר כל זמן שלא נהגנו בה עדיין תורת מוחזקת בדמים לטמאה למפרע לא גזרו על כתמה:

תוספות

קחזיא בעונות מאי. פרש"י דמבעיא ליה אי חזיא לסוף ל' שלאחר הפסקת ג' עונות ראשונות אם מטמאה מעת לעת דכיון דהוחזקה לרואה קודם הפסקת ג' עונות ראשונות הרי היא כהגיע זמנה לראות וככל אשה שעברו עליה ג' עונות דאין דיה שעתה אלא בראשונה ודוקא בחזרו ועברו עליה שלש עונות שניות דיה שעתה כר"א ואע"ג דלא חזינן דמיירי ר"א בעונות שניות אלא בעונות ראשונות מיהו מודה דדיה שעתה בשניות [עד שתתחזק] או כרבי או כרשב"ג ואע"ג דרישא רבי היא סיפא רשב"ג דלרבי *כי חזיא לסוף עונות שאחר הפסקת שלש עונות (ראשונות) מטמאה מעת לעת ודמיא להגיע זמנה לראות וכי חזרו ועברו עליה שלש עונות שניות נמי מטמאה מעת לעת דכיון דתרתי זימני חזיא בהפסקה איגלאי מילתא לרבי דשינוי וסת הוא ולא סילוק דמים שאין זו צריכה להתחזק בדמים ולפי' זה הא דתניא(לעיל דף ז:) זקנה שעברו עליה שלש עונות שניות דדיה שעתה אתיא דלא כרבי דלרבי מטמאה מעת לעת כאילו חזיא לסוף עונה וכן *פי' רשב"ם בפרק אחרון (דף סח.) ואין נראה דלא היה להש"ס להסתפק בזה והיה לו (ב) לפשוט מדרישא רבי סיפא נמי רבי ובחזיא לסוף עונה נמי דיה שעתה כמו בחזרו ועברו עליה שלש עונות לכך נראה דאפילו מטמאה מעת לעת כי חזיא לסוף עונה שלאחר הפסקת שלש עונות ראשונות כהפסקת שלש עונות שניות דהויא מסולקת בדמים דיה שעתה אפילו לרבי כיון שלא הגיע זמנה לראות [ואין חילוק בין לא הגיע זמנה לראות לזקנה] והיא ברייתא דזקנה נמי רבי היא ול"ע בהגיע זמנה לראות ועברו עליה שלש עונות שניות לר"א מי אמרינן דיה שעתה כמו בזקנה לרבנן ומדלא אשמעינן בהגיע זמנה לראות דהוי דיה שעתה עד הפסקת שלש עונות שלישיות דהויא רבותא טפי מבלא הגיע זמנה לראות אין להוכיח דאפילו ראתה סוף שלש עונות שניות מטמאה מעת לעת דמצינו למימר דמשום הכי אשמעינן בלא הגיע זמנה לראות דאפילו הכי מטמאה בשלישית מעת לעת:

ברוב ספרים גרסינן וכשהגיע זמנה לראות פעם ראשונה דיה שעתה שניה מטמאה מעת לעת מני רבי היא ושבוש הוא ולא גרסינן ליה אלא ה"ג מני רבי היא ומוכח מרישא מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות דקתני שלישית הרי היא ככל הנשים והיינו משום דבתרי זימני הוי חזקה ובההיא דמיתחזקא לא מטמאה מעת לעת דהיינו לרשב"ג עד ראיה רביעית לא הויא ככל הנשים אבל סיפא דהגיע זמנה לראות דשניה מטמאה מעת לעת אתי ככולי עלמא דבראייתה ראשונה הוחזקה כדתנן במה אמרו דיה שעתה בראיה ראשונה כו' ומתניתין ע"כ אתיא כרשב"ג דבפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סד:) אמרינן וסתות ושור המועד סתם לן תנא כרשב"ג אבל כרבי לא סתם לן תנא ועוד אי מסיפא דייק ורישא כרשב"ג תקשי רישא רשב"ג וסיפא רבי וא"ת דהכא אמר דבההיא ראיה דמחזקינן לה לא מטמאה מעת לעת ובפרק אלו הנשרפין (סנהדרין דף פא:) גבי מי שלקה ושנה אמר *דאין עבירות מחזקות אחר שעבר שתי עבירות מיד כונסין אותו לכיפה אליבא דרבי וי"ל דהתם כיון שהוחזק לעבירה מה לנו להמתין עד שיעבור פעם שלישית אבל הכא חכמים תקנו מעת לעת אם תראה אחר שהוחזקה לראות: **רבי** יוחנן אמר טהור. משמע הא כתם שלאחר שלישי טמא דהיינו כרבי ובשלהי פרק הבא על יבמתו (יבמות דף סד:) אמר ר' יצחק בר' יוסי אמר רבי יוחנן גבי מלה בנה ראשון ט' כרבן שמעון בן גמליאל וי"ל דהתם מסיק דר' יצחק סומקא לאו בר סמכא הוא אי נמי כל הך סוגיא קיימא אברייתא דלעיל דאתא כרבי: וכי

ז"ל כיון דלאי חזיא לסוף כו' ר"ת

ז"ל שניות

נ"י כ"י פי' רשב"ם לעיל בפירושו אחרון

נ"י כ"י

לקמן סד. כתובות מג: יבמות כו: סד:[עירובין לג. סנהדרין פא: ב"מ קו:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי דיה וכו' אבל היכא דחזרו ועברו ג' עונות שניות : (ב) תוס' ד"ה קחזיא וכו' והיה לו לפשוט מדרישא :

ע' רש"א שפי' פי' אחר דלא כפי' רש"י

תוספי הרא"ש

קא חזיא בעונות מאי. [פירש"י] מי אמרינן דדוקא נקט שלשת עונות אבל ראתה אחר עונה מטמאה מעת לעת דאע"ג דלא הגיע זמנה כיון שראתה שלשה פעמים חשבינן לה כהגיע זמנה הלכך אם ראתה אחר ג' עונות דייה שעתה כר' אלעזר אבל אם ראתה אחר עונה מטמאה מעת לעת אע"ג דלר' אלעזר לא אמר אלא בהעברת ראשונה ה"ה נמי דדיית שעתה אף בשניה עד שתתחזק או כר' או כרשב"ג ואע"ג דרישא ר' היא [סיפא] כרשב"ג דאי כר' כיון דאילו חזאי בעונה הוה מדמה לה להגיע זמנה כי חזאי בהפסקה נמי כיון דתרי זמני חזאי בהפסקה איגלאי מילתא לר' דשנוי וסת הוי ולא סילוק ובשניה מטמאה מעת לעת שאין זו צריכה להתחזק בדמית או דלמא חזרה לקדמותה וצריכה להתחזק אחר הפסקה בשתי ראיות כבתחלה והאי דנקט ג' עונות לרבותא נקט דאע"ג דראתה ב' פעמים לג' עונות לא הויא חזקה לר' וזהו דוחק גדול מאי מספקא ליה לתלמודא אמאי תיסוק אדעתין למימר רישא ר' וסיפא רשב"ג הלכך נראה לפרש דאתיא רישא וסיפא כר' ובכל מקום שצריכה חזקת

באותה ראיה שהיא מתחזקת בה דייה שעתה בראיות דהפסקות כמו בראיות ראשונות ואינה מטמאה מעת לעת עד שתתחזק והפסקה ראשונה בכלל ההפסקות היא . וה"ה דהוה מצי למיתני בהגיע זמנה ועוד עברו :

כתם שבין שניה לשלישית . תי' דפליגי אליבא דר' דלית הלכתא כוותיה דהוה להו לפלוגי אליבא דרשב"ג בין שלישית לרביעית ושמא משום דשמעתין כר' נקט בין שניה לשלישית ונפקא מינה לרשב"ג בין שלישית לרביעית :

מתקיף לה ר' אלעאי וכי מה בין זו לבתולה שדמיה טהורין א"ל ר' זירא זו *שירפה מצוי וזו אין שירפה מצוי אמר עולא א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה ושניה רוקה ומדרסה בשוק טהור כתמה נמי טהור ולא ידענא אם דידיה אם דרביה למאי נפקא מינה למיהוי דבריו של אחד במקום שנים כי אתא רבין וכל נחותי ימא אמרוה כר"ש בן יהוצדק אמר רב חלקיה בר טובי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אפילו שופעת כל ז' אינה אלא ראיה אחת אפילו שופעת ולא מבעיא פוסקת אדרבה פוסקת הויא לה כשתי ראיות אלא תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ושופעת כל ז' אינה אלא ראיה אחת אמר רב שימי בר חייא מדלפת אינה כרואה והא קחזיא אימא אינה כשופעת אלא כפוסקת מכלל דשופעת (נמי) כי נהרא אלא אימא אינה אלא כשופעת תנו רבנן חזקה בנות ישראל עד שלא הגיעו לפרקן הרי הן בחזקת טהרה ואין הנשים בודקות אותן משהגיעו לפרקן הרי הן בחזקת טומאה ונשים בודקות אותן רבי יהודה אומר אין בודקין אותן ביד מפני שמעוותות אותן אלא סכות אותן בשמן מבפנים ומקנחות אותן מבחוץ והן נבדקות מאיליהן: רבי יוסי אומר מעוברת וכו': תני תנא קמיה דר' אלעזר רבי יוסי אומר מעוברת ומניקה שעברו עליה ג' עונות דיה שעתה א"ל פתחת בתרי וסיימת בחדא דלמא מעוברת והיא מניקה קאמרת ומילתא אגב אורחיה קמ"ל דימי עיבורה עולין לה לימי מניקותה וימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה כדתניא *ימי עיבורה עולין לה לימי מניקותה וימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה כיצד הפסיקה שתים בימי עיבורה ואחת בימי מניקותה שתים בימי מניקותה ואחת בימי עיבורה אחת ומחצה בימי עיבורה ואחת ומחצה בימי מניקותה מצטרפות לג' עונות בשלמא ימי עיבורה עולין לה לימי מניקותה משכחת לה דקמניקה ואזלא ומיעברה אלא ימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה היכי משכחת לה איבעית אימא בלידה יבשתא ואיבעית אימא דם נדה לחוד ודם לידה לחוד ואיבעית אימא תני חדא: במה אמרו דיה שעתה וכו': אמר רב אבולהו ושמואל אמר ל"ש אלא בתולה וזקנה אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורן דיין כל ימי מניקותן וכן אמר ר' שמעון בן לקיש אבולהו ורבי יוחנן אמר לא שנו אלא בתולה וזקנה אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורן דיין כל ימי מניקותן כתנאי מעוברת ומניקה שהיו שופעות

רש"י

וכי מה בין זו לבתולה שדמיה טהורין. דאם נשתנו מראה דמיה למחרת מראיית שעת תשמיש טמאה ואילו מצאה כתם לאחר תשמיש טהורה כדאי' בפ' האשה (לקמן דף ס.) תולה בבתולה שדמיה טהורין ומדלא מפליג משמע אפילו הדם משונה טהור ומשני הכא אין שירפה של טהרה מצוי דאם הכתם בא מגופה טמאה ודאי אבל התם שירפה של טהרה מצוי לכך טהורה דאיכא למימר האי כתם מעלמא בא ואפילו אי אתא מגופה איכא למימר דם בתולים הוא (ואיכא למימר) ולא היתה עדיין המכה:

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהולדק. משמע שהיה רבו ובפרק זה בורר (סנהדרין דף כו.) קרי ליה ר"ל לר"ש בן יהולדק רועי בקר ולא היה מוחה ר' יוחנן על כבוד רבו ולומר ר"ת דתרי הוו*:

רוקה בשוק טהור. פי' בשוק שאין ידוע אם ראתה אם לאו אין להחזיקה כרואה כיון שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה שלשה פעמים ומיירי אפילו בבת ע"ה אבל בבית ידוע אם ראתה אם לאו:

למהוי דבריו של אחד במקום שנים. וא"ת ודילמא ר"ש בן יהולדק סבר לה כרשב"ג דבג' זימני הוי חזקה וחזקיה נמי מודה דלרשב"ג כתמה טהור וי"ל דרוקה ומדרסה קיל טפי מבכתמה מדמספקא ליה בכתם אי טמא אם לאו וכיון דקיל טפי אי ס"ל כרשב"ג ה"ל לטהר רוקה ומדרסה עד פעם רביעית:

הרי הן בחזקת טהרה. וא"ת במתני' דקתני צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה כו' אמאי לא מפקא מי שלא הגיע זמנה והואה דבנות כותים (לקמן דף לב:) דכל י"א בחזקת טהרה ומפרש בגמרא לענין שאינה צריכה בדיקה וי"ל דלא מפרש במתני' אלא הנהו דאינן צריכים בדיקה מחמת דאין קפידא בראייתם לנדה בלאו הכי טמאה ויושבת על דם טוהר אפילו אם תראה לעולם טהור אבל לא הגיע זמנה לראות *וי"ת דאינה צריכה בדיקה מחמת דמסולקין בדמים לא קתני:

פתחת בתרי וסיימת בחדא. וא"ת והא במתני' נמי ד' נשים קתני במה אמרו דיה שעתה וי"ל דהתם ליכא למיטעי אבל הכא איכא למיטעי ולומר מעוברת והיא מניקה:

דהויא מניקה ואיעברה. וא"ת והיכי איעברה בלא ראיה והא אמרינן בשלהי המפלת (לקמן לח:) דאין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה או לוסתה *וי"ל דרוב פעמים כך הוא וזימנין דמיתרמי ומיעברה א"נ בימים שהיא רגילה לראות אין מתעברת אלא סמוך לטבילתה או סמוך לוסתה:

דיין כל ימי עיבורן. משמע אפילו רואה כמה פעמים ואף על פי דבלא הגיע זמנה לראות אמר לעיל שלישית מטמאה מעת לעת היינו משום דכיון שהוחזקה לראות בטל הסילוק אבל הכא מעוברת ומניקה המסתלקין עדיין קיימים ואפילו לא נסתלקו בתחלה מסתלקין והולכין בסוף וא"ת מ"ש דלא הגיע זמנה לראות לא בעיא בדיקה ומעוברת ומניקה בעיא בדיקה כדקתני במתניתין צריכה להיות בודקת אכולהו וי"ל דכל זמן שלא הוחזקה היא מסולקת בדמים יותר מכולן: אלא

תוספות

מתקיף לה רבי אלעאי. לחזקיה מה בין זו לבתולה שדמיה טהורין בתולה שנשאת יש שדמיה טהורין עד שתחיה המכה דתלינן בבתולים ויש שדמיה טהורין ד' לילות ויש שדמיה טהורין כל לילה הראשונה כדאמרינן פרק בתרא (לקמן דף סד:) (א) וכולהו קי"ל דכל זמן שדמיה טהורין אין לה כתם דקתני בפ' האשה (לקמן דף ס.) ושוין שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה ובבתולה שדמיה טהורים (ב) מהתם שמעינן דאין לה כתם ואע"ג דראתה פעם אחת דלא מפלגינן בין הגיע זמנה ללא הגיע בין שראתה פעם אחת בבית אביה שהיא אחת מן הבתולות שדמיה טהורין והא הכא דאילו חזת בשינוי מראה דמיה מטמאה מעת לעת דהגיע זמנה לראות וראתה בבית אביה אפילו הכי לא מטמאינן כתמה ומ"ש הך מהא: זו שירפה מצוי. בתולה שדמיה טהורין שרף שלה מצוי מחמת בתולים הילכך כתמה טהור דתלינן בדם בתולין: וזו אין שירפה מצוי. לטהרה ולתלות בו: רוקה ומדרסה בשוק טהור. כגון שנמלא רוקה בשוק וקים לן שקודם לכן ראתה ב' פעמים ואין אנו יודעים אם נדה היא אם לאו מספיקא לא מחזקינן לה כספק הרוקין הואיל ולא הוחזקה רואה: ולא ידענא כו'. עולא הוא דקאמר לא ידענא אי א"ר יוחנן מסקנא דהא מילתא דקאמר כתמה נמי טהור מדעתיה או משמיה דר"ש בן יהולדק כרוקה ומדרסה: דבריו של אחד במקום שנים. אי אמר להא וכתמה נמי טהור משמיה דרביה הוי חזקיה דאמר לעיל טמא אחד במקום שנים דהא פליג עליה ר' יוחנן לעיל מלביה וחזינן דקאי ר"ש כוותיה: ה"ג אמרו כר"ש בן יהולדק. בשמו של ר"ש בן יהולדק וה"ל חזקיה אחד במקום ב' וש"מ הלכה כר' יוחנן: אינה אלא ראיה אחת. לאחזוקה כרואה ודיה שעתה עד שתפסוק ותחזור ותראה שתי ראיות: ולא מבעיא פוסקת. וחוזרת ורואה: ושופעת כל שבעה. שמי מכאן אפילו: מדלפת. טיף אחר טיף: אינה כרואה. דמשמע דאפילו כראיה אחת אינה חשובה: אלא כפוסקת. והוו להו ראיות טובא והוחזקה רואה ולכשתפסוק ותחזור ותראה מטמאה מעת לעת ופרכינן מכלל דשופעת דאמר לעיל אינה אלא ראיה אחת הייט דשופעת כי נהרא בתמיה כיון דמדלפת אינה חשובה שופעת וא"א להיות שופעת כמעין כל שבעה וחיה: בחזקת טומאה. כלומר בחזקת דמים מצוים בהם: שמעוותות אותן. כלומר מסרטין לה בצפורן ומייתו לה לידי ראיה: מבפנים. שסיכת שמן מביא הדם אם זמנו הוא: פתחת בתרתי. מעוברת ומניקה: וסיימת בחדא. דקאמר דיה שעתה דיין שעתן מיבעי ליה: מעוברת והיא מניקה. שנולד עוברה ומניקתו א"נ מניקה ונתעברה והוא הדין למעוברת גרידתא והא דנקט מעוברת והיא מניקה לומר לך שמצטרפין ימי מניקה לימי עיבורה לג' עונות כגון שהפסיקה שתים בימי עיבורה ואחת בימי מניקותה או חלוף דהכי משמע מעוברת והיא מניקה בתוך הפסקת העונות הללו: ימי עיבורה עולין לה לימי מניקותה. כגון אם היתה מניקה ונתעברה והפסיקה תחלת עונה קצת בימי מניקותה והשלימה בימי עיבורה: אלא ימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה היכי משכחת לה. דילדה ולא חזאי הא ראתה דם בלידתה ונמצא שלא עברו עליה ג' עונות: תני חדא. ימי עיבורה עולין לה לימי מניקותה ולא תיתני ימי מניקותה עולים לה לימי עיבורה: אכולהו. ד' נשים כולהו קתני לה דבשניה מטמאה מעל"ע: בתולה וזקנה. בתולה כיון דראתה פעם ראשונה ושניה הוחזקה רואה זקנה נמי כיון דאיתחזקת תרי זימני אחר ג' עונות איסתכת דלאו סילוק דמים הוא אלא דילוג ושתא: אבל מעוברת ומניקה. ודאי דמיה מסולקין ואפילו לא נסתלקו מתחלתן מסתלקין והולכין הן תדיר. ברוך: שופעות

תוספי הרא"ש

לבתולה שדמיה טהורין. ותנן לקמן נשתנו מראה דמים שלה טמאה וכתמה טהור ואפילו מצא הכתם בשינוי מראה דהא אמרינן לקמן בפרק האשה תולה בבתולה שדמיה טהורין ותנן לקמן נשתנו מראה דמים שלה ומשמע בכל ענין אפילו מראה הכתם משונה והיינו טעמא דהא דנשתנו מראה דמים שלה טמאה לאו טומאה ודאי אלא מספק דשמא דם נדה הוא ובכתם דאיכא לספוקי נמי אימר מעלמא אתי דעברה בשוק של טבחים ולאו אדעתה מקילינן כיון דא"נ מגופה הוי שמא טהור הוא:

רוקה ומדרסה בשוק טהור. רוקה ניחא דבאשה אחרת היא רוקה טמא ואע"ג דספק טומאה ברשות הרבים טהור גזרו על ספק רוקין הנמצאין דאפילו שוטה אחת בעיר או נכרית תנן בפ"ח דטה' טהורות דכל הרוקין שבעיר טמאין אבל מדרסת קשה דאפילו אשה אחרת נמי טהור מדרסה ברשות הרבים. וי"ל משום דבאשה אחרת תנן בפ"ח בטה' טהרות מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו בספינה אם מכירתו שאוכל בתרומה כליו טהורים ואם לאו ישאלנה ובהך דשלא הגיע זמנה אפילו אינו מכירתו אינו צריך לישאל. ועוד נראה דאפילו בבנות עם הארץ איירי ואע"פ שגזרו על צינורא דעם הארץ שהוא רגיל בטומאה הכא לא גזור הואיל ואינה רגילה לראות והא דנקט בשוק לאו דוקא דאפילו בבית נמי טהור אלא אורחא דמלתא נקט דבבית יודעים אם היא טהורה אם לאו:

למיהוי דבריו של אחד במקום שנים. וא"ת דלמא רבי שמעון בן יהוצדק כרשב"ג ס"ל אבל אליבא דר' הוי טמא כחזקיה וכ"ל דאם איתא דס"ל כחזקיה הוה ליה למימר בין שניה לשלישית טמא אלא ודאי כר' ס"ל ואפילו הכי כתמה שבין שניה לשלישית טהור: ואין הנשים בודקות אותן. והא דלא תני ליה במתני' גבי נדה ויושבת על דם טוהר לפי שזאת פשוטה היא. ומי' קשה דלא קתני במתני' י"א יום שבין נדה לנדה. דאיכא למ"ד בפ' בנות כותים דאין צריכה בדיקה. וי"ל דלא קתני מתני' אלא הנך דאין נפקותן בראייתן. נדה בלאו הכי טמאה. ויושבת על דם טוהר אפילו תראה טהורה: פתחת בתרתי וסיימת בחדא. מתני' לא קשיא ליה דקתני ד' נשים וקאמר עלה במה אמרו דיית שעתה ומסיק בגמרא דקאי אכולהו או אתרי. משום דבבא אחריתי היא. וברישא קתני דיין שעתן. א"נ משום דהכא איכא למימר דאיירי בחדא איתתא משום

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פ"ט מהלכות איסורי ביאה הל' ס ופ"י סמ"ג עשין קיא טוש"ע י"ד סימן קצ סעיף ג ד :

פח ב ג מיי' פ"ד מהל' מטמא ומושב הל' ב' סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קצ סעיף ג :

פט ד מיי' שם הל' ח :

צ ה מיי' פ"ד מהלכות מטמא ומושב הל' ס :

[ועי' תוס' סוטה יח: ד"ה דברי ותוס' ע"ז נט. ד"ה דאמר ובגמ' יומא מג: אפילו לרבים לא ליים דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק ובגמ' ר"ש לגי סא דכים]

מסורת הש"ס

[פי' בכר בתולה לראות דם טמא וזקנתו מן הטמאה ובתולה אין שירפה מצוי. ערוך ערך שרף ג']

רש"ל מ"ז

לקמן נח.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מתקיף וכו' וכולהו קי"ל : (ב) בא"ד שדמיה טהורים שמעינן כצ"ל ותיבת מהתם נמחק :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הויא וכו' וי"ל דרוב פעמים. עי' סוטה כו ע"א תד"ה אליבא :

שופעות דם ובאות דיין כל ימי עיבורן ודיין כל ימי מניקותן דברי ר"מ רבי יוסי ור' יהודה ורבי שמעון אומרים לא אמרו דיין שעתן אלא בראייה ראשונה אבל בשניה מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה: ואם ראתה ראשונה וכו': א"ר הונא קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת למאי אילימא לימים הא כל יומא דלא קפיץ לא חזאי אלא לקפיצות והתניא כל שתקבענה מחמת אונס אפילו כמה פעמים לא קבעה וסת מאי לאו לא קבעה וסת כלל לא לא קבעה וסת לימים לחודייהו ולקפיצות לחודייהו אבל קבעה לה וסת לימים ולקפיצות לימים לחודייהו פשיטא אמר רב אשי כגון דקפיץ בחד בשבת וחזאי וקפיץ בחד בשבת וחזאי [ובשבת קפצה ולא חזאי] ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה מהו דתימא איגלאי מילתא למפרע דיומא הוא דקגרים ולא קפיצה קמ"ל דקפיצה נמי דאתמול גרמא והאי דלא חזאי משום דאכתי לא מטא זמן קפיצה לישנא אחרינא א"ר הונא קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצות היכי דמי א"ר אשי דקפיץ בחד בשבת וחזאי וקפיץ בחד בשבת וחזאי [א] (ובשבת קפצה ולא חזאי) ולחד בשבת (אחרינא) חזאי בלא קפיצה דהתם איגלאי מילתא דיומא הוא דקא גרים: **מתני'** אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה והיושבת על דם טוהר ומשמשת בעדים חוץ מיושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורים ופעמים צריכה להיות בודקת שחרית ובין השמשות ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה יתירות עליהן כהנות בשעה שהן אוכלות בתרומה *רבי יהודה אומר אף בשעת עברתן מלאכול בתרומה: **גמ'** חוץ מן הנדה דבתוך ימי נדתה לא בעי בדיקה *הניחא לרבי שמעון בן לקיש דאמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה ואין אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה שפיר אלא לרבי יוחנן דאמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה תבדוק דילמא קבעה לה וסת אמר לך רבי יוחנן כי אמינא אנא היכא דחזיתיה ממעין סתום אבל חזיתיה ממעין פתוח לא אמרי: והיושבת על דם טוהר: קס"ד מבקשת לישב על דם טוהר הניחא לרב דאמר *מעין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו שפיר אלא ללוי דאמר שני מעינות הם תבדוק דילמא אכתי לא פסק ההוא מעין טמא אמר לך לוי הא מני בית

רש"י

שופעות. לאו דוקא: קפצה. הוי אונס: קפצה וראתה. ג' פעמים קבעה לה וסת כדמפרש ואזיל: אילימא לימים. כגון קפצה באחד בשבת וראתה וקפצה באחד בשבת וראתה וכן שלישית קבעה לה וסת באחד בשבת וכל זמן שתראה עוד באחד בשבת ואפילו בלא קפיצה דיה שעתה ואם הגיע אחד בשבת ולא בדקה עצמה טמאה מספק דאורח בזמנו הוא בא כל יומא באחד בשבת: דלא קפיץ לא חזאי. אלמא לאו וסתה הוא: אלא לקפיצות. כיון דראתה שלש פעמים על ידי קפיצה הורגלה לראיית קפיצה ובכל יום שתקפוץ מחזקינן לה ברואה ואם לא בדקה טמאה ואפילו שלא ימות שבת: לימים ולקפיצות. כל אחד בשבת שתקפוץ מחזקינן לה ברואה דזמנה הוא לראות באחד בשבת על ידי קפיצה: לימים לחודייהו פשיטא. דלא קבעה: דיומא הוא דקא גרים. ויהא באחד בשבת וסתה אפילו בלא קפיצה: קמ"ל. הא דאמר דלא קבעה וסת לימים דקפיצה דאתמול גרמה לראייה דהאידנא ואין לה וסת באחד בשבת בלא קפיצה ולא לקפיצה בלא אחד בשבת מדלא חזיא מאתמול:

מתני' אע"פ שאמרו דיה שעתה. באשה שיש לה וסת: צריכה להיות בודקת. בכל יום שחרית וערבית כשאר נשים: חוץ מן הנדה. משראתה יום אחד טמאה שבעה ואינה צריכה בדיקה כל שבעה שהרי בלא ראייה היא טמאה: והיושבת על דם טוהר. דלמה לה בדיקה אפילו תראה דם טהורה היא: ומשמשת בעדים. אע"פ שיש לה וסת צריכה לשמש בעדים ולבדוק לפני תשמיש ולאחר תשמיש: ובתולה שדמיה טהורין. ד' לילות דהיא אינה צריכה לשמש בעדים שהרי דמה טהור ואפילו נשתנו מראה דמיה הואיל ושמשה אמרינן דמשום תשמיש נשתנה אבל שחרית וערבית היכא דלא שמשה (א) אחר בעילה ראשונה צריכה בדיקה כדמפרש בגמרא שמא נשתנו מראה דמים שלה: ופעמים צריכה להיות בודקת. כל אשה: שחרית ובין השמשות. שחרית להכשיר טהרות של לילה ערבית להכשיר טהרות של יום כדאמרינן טעמא בריש פירקין: לשמש את ביתה. עם בעלה: גמ' מתוך ימי זיבתה. כגון ראתה בראש חודש וחזרה וראתה בט"ו לחודש כשעומדת בימים שהיא ראויה לזיבה דהיינו י"א יום שבין נדה לנדה וחזרה וראתה בראש חודש ובט"ו לחודש וחזרה וראתה בט"ו לחודש ולא ראתה בראש חודש שלפניו שקבעה לה וסת לט"ו בחודש ומצטרפין תרתי ראיות דימי זיבה להך ראייה לקביעות וסת: ואין אשה קובעת לה וסת בימי נדתה. כגון ראתה בראש חודש וחזרה וראתה בחמישי בחודש דהיינו בימי נדות וחזרה וראתה עוד פעמים בחמישי בחודש לא קבעה וסת שאין ראיית ימי נדה ראייה לקבוע שהיא עלולה לראות בימי נדותה: שפיר. קתני במתניתין דלא בעיא בדיקה דאי לטמויי טמאה היא ואי לקבוע וסת ולידע אם תשנה וסת שלשה פעמים ליום אחר שאינה למודה על עכשיו הא אמרת דלא קבעה: ממעין סתום. כדמפרש אליבא דר' יוחנן בשילהי פ' בנות כותים (לקמן דף לט:) כגון דחזאי ריש ירחא וריש ירחא ועשרים וחמשה וריש ירחא דהוה ראייה בתרייתא בימי נדותה דאפילו הכי הוה קביעות וסת בריש ירחא כדמפרש התם דאמר ושתה בריש ירחא קבעה והא דאקדים וחזאי דמים יתירי איתוספו בה ההא ודאי קבעה משום דתחילת הוסת הוחזק ממעין סתום וגם ראייה אחרונה חשבינן לה כמעין סתום כדאמר הא דאקדים וחזאי תוספת דמים הוא אבל ממעין פתוח כגון שהראיות הראשונות של וסת (ב) יהו בתוך ימי נדה כי מתניתין *) (דלא מיירי בתחלת נדה דהא לא מפליג בה מידי אלא סתמא קתני חוץ מן הנדה) הילכך לא בעיא בדיקה בימי נדות שהרי נפתח מעינה ואפילו היא רואה לא תקבע וסת ליטנא אחרינא ממעין סתום שראתה היום ופסקה וחזרה וראתה ברביעי או בחמישי לנדתה אבל ממעין פתוח כגון שלא פסקה וראתה פעם שניה בד' לחודש וראתה א' ב' ג' ד' לחודש וכן שלישית לא מהניא ראייה דרביעי בחודש דנדות קמא למיקבע ומתניתין במעיין פתוח (ג) וראשון ישר בעיני: מבקשת לישב. כשכלין ימי לידה כגון בשביעי לזכר או יום י"ד לנקבה לא בעיא בדיקה דהא אפילו אינה רואה היא טמאה: הניחא לרב דאמר. בפרק בנות כותים (לקמן דף לה:): מעין אחד הוא. דם הבא בתוך ז' של לידה ודם הבא לאחר שבעה ממעין אחד הוא: התורה טמאתו. תוך שבעה לזכר וי"ד לנקבה: והתורה טהרתו. כל ימי הטוהר: שפיר. קתני מתניתין דלא בעיא בדיקה דהא בין פסקה ובין לא פסקה טמאה היום וטהורה למחר: אלא ללוי. דאמר שני מעיינות הן נפתח הטמא כל ימי הלידה ונסתם הטהור ולסוף שבעה לזכר וי"ד לנקבה נסתם הטמא ונפתח הטהור ואוקימנא התם דשופעת מתוך שבעה לאחר שבעה ס"ל ללוי דאפילו בשמיני לעולם היא טמאה עד שתפסוק דהא לא נסתם הטמא תבדוק בשביעי דילמא וכו':

*) רש"ל מ"ז ועיין רש"א [בשם מורינו ורבינו הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שאול נר"ו אב"ד דק"ק אמשטרדם וז"ל הגאון נר"ו. פ' במהרש"א שהאריך לקיים הנוסחא הישנה בפירוש דחוק ולולי דברי הגאונים יש לקיים הנוסחא הישנה בפשיטות דודאי פירוש תחלת נדה דקאמר רש"י היינו תחלת וסת והוצרך לפרש דלא תקשי היכי קתני נדה אינה צריכה בדיקה הא זמנין דצריכה לבדוק כגון בהתחלת וסת שהיא רואה לקבוע וסת והואי ריש ירחא וה' בירחא וריש ירחא וה' בירחא דצריכה בדיקה בה' בירחא שמא תראה פעם ג' בה' בירחא לחוד וכמ"ש התוס'. לכך פי' רש"י דודאי הנא דמתני' לא מיירי בתחלת וסת דהא סתמא קתני חוץ מן הנדה וקאי אדלעיל דקתני אע"פ שאמרו דיה שעתה והיינו אשה שיש לה וסת כדפירש"י והאי קתני צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה וכיון דלא מפליג תנא מידי מסתמא קאי אהך דלעיל דמיירי שיש לה וסת קבוע א"כ ודאי מיירי הנא דמתני' במעין פתוח מש"ה אינה צריכה בדיקה דלא אהני לה מידי והכי אהו דברי רש"י כפשוטן בלי שום גמגום וק"ל. ע"כ דברי הרב הגאון נר"ו ודברים ברורים הם למבין]:

תוספות

אלא לקפיצות והתניא כו'. פרש"י לקפיצות לחודייהו וקשה דאם כן ליתני בסמוך לא קבעה וסת לימים אלא לקפיצות לחודייהו ולמה חוזר מסברתו ובסמוך נמי דפריך לימים פשיטא ליתני דלא קבעה וסת לקפיצות לחודיה כדקס"ד מעיקרא ונראה לפרש אלא לקפיצות אף לקפיצות דהיינו לימים עם קפיצות אבל קפיצות לחודייהו פשיטא להש"ס דלא קבעה:

קפצה וראתה. (ד) ג' זימני גרסי' כדאמרינן [בהבא על יבמתו] (יבמות דף סד:) דבוסתות שתים לן תנא כרשב"ג לקמן פרק האשה (דף סג.) דתנן אין האשה קובעת וסת עד שתקבענו ג' פעמים:

ממעין סתום. פירש רש"י כגון דחזאי ריש ירחא וריש ירחא וכ"ה בירחא וריש ירחא ומעין פתוח כגון שהראיות הראשונות של וסת היו בתוך ימי נדה (או כ"ה בירחא וריש ירחא) או ריש ירחא וה' בירחא וכן בשניה ובשלישית חזאי חמש בירחא ולא חזאי ריש ירחא וא"ת ולרב פפא דמפרש (ה) שילהי בנות כותים (לקמן דף לט:) ריש ירחא וחמש בירחא תרי זימני ובשלישי חמש בירחא ולא חזאי ריש ירחא דקבעה לה וסת בה' בירחא ברביעית קשה אליביה מתניתין לרבי יוחנן וי"ל דאיהו יפרש מעין פתוח דחזאי שלשה זימני ריש ירחא וחמש בירחא ולמאי (ו) דפריש לקמן דר"פ איירי דחזאי ג' זימנין ריש ירחא וחמש בירחא דהאי נמי מקרי מעין סתום יפרש מתני' מעין פתוח כפירוש אחר דרש"י דפירש שראתה א' ב' ג' ד' רצופים בג' חדשים ראשונים:

אלא

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפט סעיף יז:

צב ב מיי' שם וע"ש בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יח:

צג ג ד מיי' שם וע"ש במ"מ טוש"ע שם סעיף יז:

צד ה מיי' פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ו סמג לאוין קיא:

צה ו מיי' שם הלכה ז ופ"ד מהל' איסורי ביאה הל' טז וע"ש סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפד סעיף א וסימן קפו סעיף א:

צו ז מיי' פ"ד מהלכות משכב ומושב הל' ז טוש"ע י"ד סימן קצו סעיף ד:

צז ח ט מיי' שם הל' ז:

צח י כ מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הל' ט וע"ש במ"מ סמג שם טור י"ד סי' קפט:

צט ל מיי' שם פ"ו הלכה א:

תוספי הרא"ש

משום הכי קא דייק: אלא לקפיצות. פרש"י לקפיצות לחודייהו. וקשה לפירושו א"כ מאי פריך בתר ימים לחודייהו פשיטא לישני ליה דאתא לאשמועינן דלקפיצות לחודייהו לא קבעה לה וסת כדהוה ס"ד מעיקרא. וע"ק כיון דלא קאי האי דקאמר מעיקרא אלא לקפיצות הוה ליה לשנויי בתר דפריך ליה מברייתא אלא לקפיצות ולימים הלכך נ"ל הא דקאמר לקפיצות היינו לקפיצות עם הימים אבל לקפיצות לחודייהו הוה פשיטא ליה דלא קבעה מידי דהוות אימים לחודייהו: אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת. הקשה הר' יעקב מאורלינש דהכא אמרינן דאע"פ דדיה שעתה צריכה להיות בודקת. וגבי י"א יום שבין נדה לנדה אשכחן איפכא דתנן פרק בנות כותים כל י"א יום בחזקת טהרה ואמרינן בגמרא למאי הלכתא אמר רב יהודה לומר שאינה צריכה בדיקה. ותניא התם בשומרת יום מטמאה מעת לעת וי"ל דהנך מהכא מן הדין כיון דדיין שעתן כ"ש דלא בעו בדיקה אלא משום שלא תשתכח תורת בדיקה. אבל גבי י"א יום אם לא תבדוק עכשיו תבדוק לאחר מכאן: תבדוק דלמא קבעה לה וסת. תמיה לי דבדיקה כזו לא אשכחן שתקנו חכמים שתהא אשה צריכה לבדוק שמא קבע לה וסת דא"כ אפילו אשה שאינה עסוקה בטהרות תבדוק בכל יום שמא תקבע לה וסת וצ"ע: ממעין פתוח לא אמרי. לאותו לשון שפרש"י כשהראיות ראשונות בימי נדה היינו פתוח קשה למאי דבעי למימר בסוף בנות כותים דאפילו כי האי גונא אמר רבי יוחנן א"כ תקשי ליה מתני' הלכך לשון שני עיקר:

עד

מסורת הש"ס

רמ מ"ז

רש"ל מ"ז

לעיל ו.

[לקמן לט:]

[לקמן לה: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ובתולה שדמיה וכו' אחר בעילה ראשונה. נ"ב ללשון ראשון שפירש"י בגמ' לאו דוקא שלא שמשה כלל אחר בעילה ראשונה דאפילו שמשה אלא שהיום לא שמשה ועסקה בטהרות וק"ל: (ב) ד"ה ממעין וכו' של וסת הוו בתוך ימי נדה: (ג) בא"ד וראשון ישר. נ"ב וכן מוכח לקמן דף לט ע"ב ע"ש: (ד) תוס' ד"ה קפצה וראתה ג' זימני. נ"ב ע"ל בסוף פ' בנות כותים דף לט ע"ב כתבו התוס' בד"ה אלמא דהתלמוד לא חש להזכיר תלתא זימני: (ה) ד"ה ממעין וכו' שילהי בנות. נ"ב עיין בתוס' בד"ה אלמא: (ו) בא"ד ולמאי דפרישית לקמן דרב פפא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ובשבת קפצה ולא חזאי. נ"ב ל"ג לה וכן סוף בכל הפוסקים ואף הרמב"ם שמפרש דפליג אלישנא קמא מפרש דמיירי כך ועיין במגיד משנה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה קפצה וראתה ג' זימני גרסינן וכו'. ע"ל נט ע"ב תוספות ד"ה אלמא:

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פ"ט מהלכות איסורי ביאה הל' יח סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קצג סעיף א: [לעיל ז:]

קא ב מיי' שם הל' כד טוש"ע י"ד סימן קצו סעיף יג:

[שייך לעיל במשנה]

קב ג מיי' פ"ד מהלכות משכב ומושב הל' ז:

קג ד מיי' שם הלכה ז ועיין בכס"מ ובכ"מ ופ"ד מהל' איסורי ביאה הלכה ט סמג לאוין קיא ועשין רמג וטוש"ע י"ד סימן קפו סעיף א:

קד ה מיי' פ"ד מהל' משכב ומושב הל' ז:

קה ו מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ט סמג שם טוש"ע י"ד סימן קפד סעיף א ועי' בטור ובב"י:

נ"ל לרב אסי

*בית שמאי היא דאמרי מעין אחד הוא וסתם לן תנא כב"ש סתם ואחר כך מחלוקת הוא וכל *סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם ואבע"א מי קתני מבקשת לישב יושבת קתני אי יושבת מאי למימרא מהו דתימא תיבדוק דדילמא קבעה לה וסת קמ"ל דמעין טהור למעין טמא לא קבעה הניחא ללוי דאמר שני מעינות הם אלא לרב דאמר מעין אחד הוא תבדוק דילמא קבעה לה וסת אפילו הכי מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה: ומשמשת בעדים וכו': תנן התם *תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונשאת ב"ש אומרים נותנין לה ארבע לילות וב"ה אומרים עד שתחיה המכה אמר רב גידל אמר שמואל לא שנו אלא שלא פסקה מחמת תשמיש וראתה שלא מחמת תשמיש אבל פסקה מחמת תשמיש וראתה טמאה עבר לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה נשתנו מראה דמים שלה טמאה מתיב ר' יונה ובתולה שדמיה טהורים אמאי תשמש בעדים דדילמא נשתנו מראה דמים שלה אמר רבא אימא רישא חוץ מן הנדה והיושבת על דם טוהר הוא דלא בעיא בדיקה אבל בתולה שדמיה טהורין בעיא בדיקה אלא קשיין אהדדי כאן ששמשה דאימא שמש עכרן כאן שלא שמשה תניא נמי הכי בד"א שלא פסקה מחמת תשמיש וראתה שלא מחמת תשמיש אבל פסקה מחמת תשמיש וראתה טמאה עבר לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה נשתנו מראה דמים שלה טמאה: פעמים היא צריכה וכו': א"ר יהודה אמר שמואל לא שנו אלא לטהרות אבל לבעלה מותרת פשיטא שחרית תנן אלא אי אתמר אסיפא אתמר ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה א"ר יהודה אמר שמואל לא שנו אלא באשה עסוקה בטהרות דמגו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי בדיקה לבעלה אבל אינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה מאי קמ"ל תנינא *כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן אי ממתני' הוה אמינא הני מילי באשה שיש לה וסת אבל אשה שאין לה וסת בעיא בדיקה והא מתני' באשה שיש לה וסת עסקינן מתני' בין שיש לה וסת בין אין לה וסת והא קמ"ל דאע"ג דיש לה וסת מגו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי בדיקה לבעלה והא אמרה שמואל חדא זימנא *דאמר רבי זירא אמר רבי אבא בר ירמיה אמר שמואל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק ואוקימנא *בעסוקה בטהרות *חדא מכלל חברתה אתמר *)תניא נמי הכי בד"א לטהרות אבל לבעלה מותרת בד"א שהניחה בחזקת טהורה אבל הניחה בחזקת טמאה לעולם היא בטומאתה עד שתאמר לו טהורה אני

*) לקמן סו:

בעא

אלא לרב דאמר מעין אחד הוא תבדוק. הוה מצי לשנויי דרב מוקי במבקשת לישב אלא דניחא ליה לשנויי אליבא דתרווייהו מתני' בענין אחד: אפילו הכי מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה. ואין להקשות לר"א דאמר* כל אשה שעברו עליה ג' עונות כו' תבדוק בימי טוהר שמא תפסוק ג' עונות דהכי נמי מימי טהרה לימי טומאה לא מקרי הפסקה:

*ומשמשת בעדים. אארבע נשים והאשה שיש לה וסת קאי: שלא פסקה מחמת תשמיש. דכל פעם שמשמשת רואה אפילו תשמיש מופלג מחבירו חדש או שלשה חדשים הוי דם תשמיש וטהור כדאמר בפ' בתרא (לקמן סה:) מעשה ונתן לה רבי ד' לילות מתוך שנים עשר חדש וכי שמשה בלילה וראתה למחרתו או בלילה שלאחר כך בלא תשמיש טהורה אבל אם ראתה יום שני לשמשה טמאה כדקאמר עבר עליה לילה אחת בלא תשמיש כו' וביום תשמיש נמי אם נשתנו מראה דמים שלה משל אמש טמאה ואם פסקה מחמת תשמיש וראתה אחרי כן אפילו באותו יום בין בתשמיש בין בלא תשמיש טמאה דודאי חיתה המכה וכלו בביאה ראשונה כל דמי בתולים ואפילו *לרב אסי דאמר בפרק בתרא (סס סד:) בעל ולא מצא דם וחזר ובעל ומצא דם טהורה היינו משום דאימא בביאה ראשונה בעל בהטייה כשמואל אבל הכא דבביאה ראשונה מצא דם ובשניה לא מצא דם ודאי חיתה המכה:

כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן. פירשתי לקמן פ"ב (דף טו.):

חדא מכלל חברתה איתמר. פי' רשב"ם דהך דהכא איתמר מכלל ההיא דלקמן ואין נראה דבההיא לא פירש שמואל דאיירי בעסוקה בטהרות אלא רבא דייק בפירקין מדלא מפליג ליה רבי ירמיה בר אבא לרבי זירא בין יש לה וסת לטהרות בעיא בדיקה לבעלה לא בעיא בדיקה אין לה וסת לבעלה נמי בעיא בדיקה ש"מ קסבר שמואל כל לבעלה לא בעיא בדיקה לכך נראה לפרש דההיא איתמר מכלל הך דהכא ומשום דרבי ירמיה בר אבא הוה ידע מהך דהכא דאף אין לה וסת לא בעיא בדיקה לבעלה לא מפליג לרבי זירא הכי:

תניא נמי הכי כו'. אבל לבעלה מותרת וא"ת ודילמא דוקא ביש לה וסת איירי וי"ל מדתני סיפא אבל הניחה בחזקת טמאה מכלל דמיירי באין לה וסת דאי ביש לה וסת דוקא ה"ל לפלוגי בדידה אפילו אם הניחה בחזקת טהורה אם אין לה וסת כו' אלא משום דאף באין לה וסת לא משכחת טמאה לבעלה אלא בהניחה בחזקת טמאה ובסמוך בברייתא דאמרינן ופועלין כו' דקתני נמי אבל הניחה בחזקת טמאה אע"ג דיש לה וסת מיירי היינו משום דבהניחה בחזקת טמאה אשמועינן אפילו ערה טמאה עד שתאמר טהורה אני אבל הניחה בחזקת טהורה באין לה וסת היכא דערה לא בעיא בדיקה דכיון דבא מן הדרך מסתמא תובעה ואמרינן לקמן (דף יב.) כיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו וה"ר יהודה בן הר"ר י"ט כתב דרישא דברייתא זו הכי שניה בתוספתא מעוברת ומניקה בועלה טהור פירוש אפילו לרבי עקיבא דאמר לעיל ברואה דם דמטמאה בועלה למפרע וכל אשה שיש לה וסת וכן שאר כל הנשים פי' דאין להן וסת דאין סברא לפרש בתולה וזקנה דאם כן הוה תני להו בהדי מעוברת ומניקה דרישא מטמאות במגע פירוש לטהרות וטהורות לבעליהן אלמא ברייתא מיירי דאין לה וסת:

ב"ש היא דאמרי. בפרק בנות כותים* מעין אחד הוא: יושבת קתני. שכבר נכנסו ימי טוהר: דילמא קבעה לה וסת. תוך שמונים דנקבה ג' ראיות מעשרים לעשרים לרשב"ג ולרבי ב' ראיות משלשים לשלשים שכשיכלו ימי טוהר ה"ל וסת לעשרים: המכה. מכת בעילה דכל זמן שהיא רואה דם מחמת תשמיש דם בתולים הוא: לא שנו. אבית הלל קאי: שלא פסקה. ממראות דם: מחמת תשמיש. דכל זמן שמשמשה ראתה: וראתה שלא מחמת תשמיש. כלומר אפילו חזרה וראתה ביום שלא מחמת תשמיש מחזקינן לה בדם בתולים הואיל ומחמת תשמיש לא פסקה: אבל פסקה מחמת תשמיש. ששמשה פעם אחת ולא ראתה ואחרי כן ראתה בין שראתה מחמת תשמיש בין שלא ראתה מחמת תשמיש טמאה דאמרינן כיון דבשעת תשמיש פסקה פעם אחת רגלים לדבר שהבתולים כלו כבר וזה ממקום טמא ירד: נשתנו מראה דמים. ממראה דם בעילה ראשונה: תשמש בעדים. אחד לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש: כאן ששמשה. הא דקתני שאינה משמשת בעדים משום דשמשה עכשיו דאי נמי חזיא לאחר תשמיש ונשתנו מראה הדם טהורין: דאימור שמש עכרן. אבר התשמיש: כאן שלא שמשה. הא דאמר נשתנו מראה דמים שלה טמאה שלא שמשה היום אלא בטהרות עסקה סמוך לבדיקה הילכך לענין טהרות שחרית וערבית בעיא בדיקה ולפני תשמיש היינו טעמא דלא בעיא בדיקה דכיון דלאחר תשמיש לא בעיא בדיקה לפני תשמיש נמי לא אצרכוה רבנן דאמרינן לקמן כל לבעלה לא בעיא בדיקה אלא מגו דבעיא בדיקה לאחר תשמיש לטהרות בעיא נמי בדיקה לפני תשמיש לבעלה והכא ליכא מגו לישנא אחרינא כאן ששמשה לאחר תשמיש ראשון לא בעיא בדיקה ואפילו שחרית וערבית ואפילו נשתנו אימור שמש עכרן והא דתני נשתנו טמאין כשלא שמשה לאחר לילה הראשון ולאו טעמא הוא דא"כ אפילו לא נשתנו נמי טמאה דהא עברה עליה לילה אחת בלא תשמיש אמרינן לעיל דטמאה: לא שנו. הא דתנן שחרית וערבית בודקת: אבל לבעלה מותרת. בלא בדיקה: פשיטא שחרית תנן. דטהרות הוא דהא אין משמשין מטה ביום: מגו דבעיא בדיקה לטהרות. לאחר תשמיש שמא ראתה לאחר תשמיש מחמת תשמיש: בעיא נמי בדיקה לבעלה. לפני תשמיש: הא נמי תנינא. במתני' פ"ב (לקמן טו.): בחזקת טהרה. לבעליהן ומתניתין דקתני דבעינן בדיקה על כרחך הכי מתרצת לה מתניתין דהכא בעסוקה בטהרות והתם בשאינה עסוקה בטהרות: והא מתני' דהכא ביש לה וסת עסקינן. דקתני ואע"פ שאמרו דיה שעתה וכו' והא ודאי בשיש לה וסת ועלה מיירי שמואל ואמר אבל לבעלה מותרת אבל אין לה וסת לא קאמר: בין יש לה בין אין לה. דכיון דאמר יש לה וסת בעיא בדיקה כ"ש דאין לה וסת ואכולהו קאמר שמואל אבל לבעלה מותרת והא דאיירי מתניתין ביש לה וסת הא קא משמע לן דאף על גב כו': והאמר שמואל חדא זימנא. דאפילו אין לה וסת לא בעיא בדיקה לבעלה אלא אם כן רגילה לעשות טהרות: ואוקימנא. לקמן: במה דברים אמורים. דבעיא בדיקה: לטהרות. כלומר בעסוקה בטהרות אבל לבעלה גרידא שאינה עסוקה בטהרות לא:

כשיטור

בעי

תוספי הרא"ש

עד שתחיה המכה. אין לפרש דאתוך ד' לילות קאי אבל לאחר ד' לילות אפילו לא היתה [illegible]

תוספי הרא"ש

כדאמרינן בפרק בתרא [illegible]

[illegible] לילות אפילו היתה טהורה. וי"ל דהא דחשבינן כל ימי קטנות אחת היינו בשלא פסקה [illegible]ל דהא דקאמרי ב"ה עד שתחיה המכה היינו בין תוך ד' לילות בין לאחר ד' לילות. והא [illegible]ע וזמנה ב"ה אומרים עד מוצאי שבת ד' לילות היינו בשלא חיתה המכה. וא"ת א"כ [illegible] מחמת תשמיש וי"ל דלא מצינו בדיקה כזאת דלא מהניא לטמאותה עכשיו אלא שאם [illegible] היתה טמאה. אע"ג דלעיל מצרכינן בדיקה משום וסת לא דמי דהתם הוא לקבוע לה וסת [illegible]לא תעקרנו: עברה עליה לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה ודוקא בו ביום שאין [illegible]משת ביאות של אחריו כל ראיות של אותו היום טהורות אם לא פסקה מחמת תשמיש כדאמרינן

בעסוקה בטהרות אלא דר' אבא הוא דאוקים ליה דשמואל איירי בהכי וי"ל דהיינו דקא [illegible] חברתה אתמר דר' אבא גופיה לא קים ליה אלא מהך דהכא א"נ ר' אבא קים ליה שפיר [illegible] בדבריו בעסוקה בטהרות: בד"א בטהרות. תימה מאי תניא נמי הכי דילמא באשה שיש [illegible] דסמיך ארישא דברייתא דשנויה בתוספתא מעוברת ומניקה בועלה טהור. וכל אשה ש[illegible] כל הנשים מטמאות במגע וטהורות לבעליהן בד"א שהניחה בחזקת טהרה פי' בועלה טהור [illegible] דאמר לעיל דרואה מעת לעת מטמאה את בועלה. וכל אשה שיש לה וסת ושאר כל ה[illegible] אין להם וסת מטמאות במגע לטהרות וטהורות לבעליהן כלומר מותרות לבעליהן ב[illegible]

[לקמן לב:]
[לקמן לג:]
[יבמות מב.]
כתובות ו. לקמן סה:

בעא מיניה רבי זירא מרב יהודה אשה מהו שתבדוק עצמה לבעלה אמר ליה לא תבדוק ותבדוק ומה בכך א] *אם כן לבו נוקפו ופורש בעא מיניה רבי אבא מרב הונא אשה מהו שתבדוק עצמה כשיעור וסת כדי לחייב בעלה חטאת א"ל מי משכחת לה לבדיקה כשיעור וסת והתניא *איזהו שיעור וסת משל לשמש ועד שעומדים בצד המשקוף ביציאות השמש נכנס עד הוי וסת שאמרו לקנוח ולא לבדיקה אלא מהו שתקנח איכא דאמרי הכי בעא מיניה אשה מהו שתבדוק עצמה כדי לחייב בעלה אשם תלוי אמר לו לא תבדוק ותבדוק ומה בכך א"כ לבו נוקפו ופורש: ובשעה שהיא עוברת וכו': אמר ר' אמי אמר רבי ינאי וזהו *עדן של צנועות א"ל רבי אבא בר ממל לר' אמי תנא תני צריכות ואת תני צנועות אמר ליה שאני אומר כל המקיים דברי חכמים נקרא צנוע אמר רבא ושאינו מקיים דברי חכמים צנוע הוא דלא מקרי הא רשע לא מקרי אלא אמר רבא צנועות עד שבדקו בו עצמן לפני תשמיש זה אין בודקות בו לפני תשמיש אחר ושאינן צנועות בודקות ולא איכפת להן גופא אמר רבי זירא אמר רבי אבא בר ירמיה אמר שמואל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק אמר ליה ר' זירא לרבי אבא בר ירמיה אין לה וסת בעיא בדיקה יש לה וסת לא בעיא בדיקה א"ל יש לה וסת ערה בעיא בדיקה ישנה לא בעיא בדיקה אין לה וסת בין ערה בין ישנה בעיא בדיקה אמר רבא ולימא ליה יש לה וסת לטהרות בעיא בדיקה לבעלה לא בעיא בדיקה אין לה וסת אפילו לבעלה נמי בעיא בדיקה ומדלא א"ל הכי ש"מ קסבר שמואל כל לבעלה לא בעיא בדיקה ת"ר חמרין ופועלין והבאין מבית האבל ומבית המשתה נשיהם להם בחזקת טהרה ובאין ושוהין עמהם בין ישנות בין ערות בד"א שהניחן בחזקת טהרה אבל הניחן בחזקת טומאה לעולם היא טמאה עד שתאמר לו טהורה אני והא שמואל במאי מוקי לה אי בשיש לה וסת קשיא ערה ואי בשאין לה וסת קשיא בין ערה בין ישנה לעולם בשיש לה וסת וכיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו אמר ליה רב פפא לרבא מהו למעבד כי הא מתניתא א"ל

רש"י

כשיעור וסת. מיד לאחר בעילה בחטאת דאמרינן לקמן בפ"ב (דף יד.) נמצא על סדין שלה אותיום, כלומר מיד לאחר בעילה חייבין בקרבן דודאי דם הוה בשעת ביאה: לבדיקה. לחורין ולסדקין הילכך כשיעור וסת לא משכחת לה: לשמש. אבר: ועד. סדין שמקנחת בו: לקינוח. מבחוץ אם בקינוח מצאה דם בכשיעור הזה חייבין חטאת אבל אם בבדיקתה מצאה כבר אבד השיעור שהרי לא בצד המשקוף עומד אלא בידה אוחזתו ויש כאן שיעור עודף כדי הבאה מידה למשקוף ואשם תלוי איכא ולא חטאת: מהו שתקנח. אשה שאינה עסוקה בטהרות מי בעיא קינוח לאחר תשמיש כשיעור וסת לידע אם תמצא דם ויהא בעלה חייב חטאת: מהו שתבדוק. בדיקה ממש: באשם תלוי. דאמרינן לקמן (שם.) נמצא על שלה לאחר זמן יותר מכשיעור וסת חייבין באשם תלוי דספק הוה דם בשעת ביאה ספק בא לאחר מכאן: א"כ. שתצטרכנה לבדוק אחר ביאה: לבו נוקפו. קודם ביאה ואע"ג דתנן לקמן (שם.) דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים בעסוקות בטהרות: וזהו עדן של צנועות. כלומר מדת חסידות שנו כאן ולאו חיובא הוא דאמרינן בפרק שני (שם:) הצנועות מתקנות להן שלישי לתקן את הבית והוא עדן אלפני תשמיש קאי: אין בודקת בו. לפני תשמיש אחר לפי שמטונף וכהה מראית ליבונו בבדיקה ראשונה ושוב אין נראית בו טיפה כחרדל: יש לה וסת לא בעיא בדיקה. בתמיה והא קתני מתניתין ביש לה וסת דבעיא בדיקה כיון דעסוקה בטהרות ולקמן פריך ליה הא באינה עסוקה בטהרות ומשני קסבר שמואל כי אינה עסוקה אפילו אין לה וסת לא בעיא בדיקה לבעלה הואיל ואינה עסוקה בטהרות: ערה. דחזיא לעסוקי בטהרות בעיא בדיקה לבעלה אי נמי דליכא טירחא לנעורה אבל ישנה איכא טרחא ולא אטרחוה רבנן אי נמי ישנה דלא חזיא לטהרות אפילו רגילה לעסוק בטהרות לא בעיא בדיקה: לטהרות בעיא בדיקה. כלומר העסוקה בטהרות בעיא בדיקה אפילו לבעלה: לבעלה לא בעיא בדיקה. היכא דאינה עסוקה: אין לה וסת אפילו לבעלה. גרידא דאינה עסוקה בטהרות בעיא בדיקה: כל לבעלה. בלא טהרות: לא בעיא בדיקה. אפילו אין לה וסת הילכך הא דאמר שמואל אסורה לשמש עד שתבדוק בעסוקה [בטהרות] קאי והיינו דאמר לעיל ואוקימנא בעסוקה בטהרות: כיון שתבעה. לתשמיש: אין לך בדיקה גדולה מזו. דאי לא קים לה דטהורה היא הוה בדקה ובדיקה דקאמר שמואל לעיל בתביעה סגי ולבי מגמגם: כי הא מתניתא (א). בעיא בדיקה או תביעה:

סודני

תוספות

בעי ר' זירא אשה מהו שתבדוק. פי' לפני תשמיש: לבו נוקפו ופורש. פר"ח כיון דרואה אשתו בודקת מחשב שמא לא הרגישה לא היתה בודקת לפי שיודעת שחכמים לא תקנו לבדוק: כדי לחייב בעלה חטאת. הכא נמי הוה מצי למיבעי מהו שתבדוק קודם תשמיש ותניח העד עד הבקר כדי לחייב בעלה חטאת אלא דככר השיב לו שאם תבדוק לפני תשמיש לבו נוקפו ופורש: צנוע לא מיקרי רשע לא מיקרי. בתמיה וא"ת בריש כתובות (דף ג:) דאמר משום נגועות ומשום פרוצות כיון דקרי להו נגועות הנהו דלא עבדי הכי אמאי קרי להו פרוצות וי"ל דהתם קרי להו נגועות כדאמרינן התם זמנין דלא אנים וסברה דאנים ואע"ג שבדין היה לה לתלות שאין אנים דרוב העולם אינן אנוסים ופרוצות משום דזימנין דאנום פירוש פעמים דיודעת שהוא אנום ואמרה דלא אנום ול"ג התם וסברה: אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק. ובעסוקה בטהרות איירי וא"ת מאי קמ"ל מתניתין היא (לעיל יא.) ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה וליכא למימר דאתא לאשמועינן דאע"ג דאין לה וסת דמותר לקיימה על ידי בדיקה כר"ח בן אנטיגנוס וכן פירש רש"י לקמן דהלשון משמע דלא בא להשמיענו היתרא אלא להשמיענו שצריכה בדיקה וי"ל דקמ"ל באין לה וסת דאפילו ישנה צריכה בדיקה: בין ישנות. פי' דליכא איסור נדות אבל אסור לבא על הישנה כדאמר בנדרים ב]*(כ:) א"נ הכא לא לגמרי בישנה איירי אלא אינה ערה כל כך שתדע להשיב אם היא טהורה אם לאו: שמואל במאי מוקי לה. וא"ת ולוקמה באינה עסוקה בטהרות ויש לומר דדייק מלישנא יתירא דקתני נשיהם להם בחזקת טהרה ואמאי איצטריך תו למיתני ובאין ושוהים עמהם אלא לגלויי דאיירי דעסוקה בטהרות ובפ"ב (לקמן דף טו.) דקתני כל הנשים בחזקת טהרה וקתני בתר הכי והבא מן הדרך נשיהם להם בחזקת טהרה וקתני תרתי אע"ג דאינה עסוקה בטהרות איירי התם אשמועינן דאין לחלק בין בא מן הדרך לבני העיר וא"ת בלא שמואל תקשי מתניתין דמצרכת בדיקה בעסוקה בטהרות אברייתא דהכא וי"ל דפריך לשמואל אפילו בישנה באין לה וסת אבל מתני' לא מיירי בישנה ג] וכן פי' רשב"ם: [א"כ ממתני' ה"מ לדחוקי ולאוקומי באין לה וסת ודיה שעתה לא קאי אלא אצריכה להיות בודקת ותו לא אע"ג דפשטא דמתניתין ביש לה וסת כדפריך לעיל והא מתניתין ביש לה וסת עסקינן]: כיון שתבעה. פירוש כיון שבא מן הדרך מפייסה ותובעה לתשמיש ואי חזיא כבר רמיא אנפשה שהרגישה בשעת ראייה וזוכרת אבל אם לא בא מן הדרך אסור בערה לפי שאינו מאריך בפיוס של תשמיש אלא בא עליה מיד ולא רמיא אנפשה לאזכורי שהרגישה: מהו למעבד כי הא מתניתא. פי' רש"י כי הא מתניתא דבעיא בדיקה או תביעה וקשה דבערה דוקא מצריך בדיקה ואם כן מאי קא מהדר ליה דמגניא באפיה דבתביעה לא מגניא באפיה ועוד אי לבעלה גרידא קבעי כדמשמע דלגבי בבל היה שואל הא פשיטא דאמר לעיל (דף יא:) כל לבעלה לא בעיא בדיקה וגם אין להחמיר לבדוק דא"כ לבו נוקפו ופורש כדאמר לעיל ואי בעסוקה בטהרות קבעי פשיטא שצריכה בדיקה כדתנן ובשעה שהיא עוברת לשמש ביתה כו' ותו למה תולה בעייתו בברייתא זו כיון דמתניתין נמי מצרכה בדיקה לטהרות ונראה לפרש מהו למעבד כי הא מתניתא דלא מצרכה מידי בישנה דשמא אף לבעלה גרידא צריך להקיצה ולתובעה והא דאמרינן לעיל דאפילו באין לה וסת לא בעיא בדיקה לבעלה א) בישנה מ"מ דילמא תביעה בעיא אי נמי לעיל איירי כשהוא בעיר דאם איתא דהיתה טמאה הוה אמרה ליה קודם לכן אבל בבא מן הדרך איכא למיחש ומתני' דפ"ב (לקמן טו.) דבא מן הדרך נשיהם להם בחזקת טהרה איכא נמי למימר דהיינו דלא בעו תביעה אי נמי בערות דווקא אי נמי ביש לה וסת:

אמר

א) גי' רש"י אפילו וע"ש

עין משפט נר מצוה

קו א ב מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ט' ועי' בהשגות סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפד סעיף א ובהג"ה וסימן קפו סעיף א:

קז ג מיי' שם סמג שם טוש"ע י"ד סימן קפד סעיף א ובהג"ה וסימן קפו סעיף א לדעת הרמב"ם:

קח ד מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה טז וע"ש ופ"ח שם הל' ג סמג שם טור ש"ע שם סעיף ב:

קט ה מיי' שם הלכה טז ועי' בהשגות ובפ"ד מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ז ובהשגות שם ובכ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפו סעיף ב:

קי ו מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הל' ט סמג שם טוש"ע י"ד סימן קפד סעיף א [וברב אלפס שבועות פ"ב דף רנ:]

קיא ז מיי' שם:

מסורת הש"ס

לעיל ג: ע"ש [לקמן לט:]

[לקמן יד:]

[במעוך עדיתו פ"י לשון עת וזמן לפי שמלא בגי' עיין ב"ח אבל לפי גי' הספרים שלנו הוא לשון עד שבודקי' בו ופי' רש"י]

[אין זה בנדרים ולא בשאר דוכתי בש"ס רק במס' כלה איתא עשרה הם כממזרים בני אימה בני סיכורס וכו' ויש אף בני ישינה והרמב"ם בהל' דעות פ"ה הל' ד כתב גלא תסי' ישינה ע"ש ותהתימה שלא נזכר דין זה בש"ס א"ת סימן ר"מ ובלשו"ע סי' כ"ה וגם האחרונים סעלימו עין בסימנים האלו מהלמו ... הב"י על טור י"ד סימן קפ"ד וב"ח שעתיקו דברי תוס' זו כנתם ובלשונם כדאמר בנדרים ותקפו מקמהם עליהם במאלה מכבונים הנסלה ומה דאי' בנדרים כ: אינו ענין על הישינה כלל ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי הא מתני' לאפוקי קאי מי בעיא כנ"ל וכ"כ ס"א:

תוספי הרא"ש

כדי לחייב בעלה חטאת. ע"כ סמוך לוסתה איירי דשלא בסמוך לוסתה לא מיחייב חטאת דאנוס הוא כדאמרינן בפ"ב דשבועות. וא"כ תימה מאי קא מהדר ליה א"כ לבו נוקפו ופירש והלא חייב הוא לפרוש סמוך לוסתה כדאיתא התם. ודוחק לומר שמתוך כך יפרוש שלא בשעת וסתה. ונ"ל דלאו דוקא קאמר לחייב בעלה חטאת. א"א כלומר להיות (באונס) [באיסור] חטאת היכא דלא אנים: עד שבודקות בו לפני תשמיש זה כו'. אין זה צנועות דתנן לקמן פרק כל היד והצנועות מתקנות להן עד שלישי לתקן את הבית אלא צנועות אחרות וגדול מהך דלקמן דאילו צנועות דהכא עד שבודקות בו לפני תשמיש זה אין בודקות בו לפני תשמיש אחר וצנועות דלקמן היינו שנזהרות דוקא א) כמעת דלאחר תשמיש דעד שבודקות בו לאחר תשמיש לפי שמלוכלך בשכבת זרע אבל עד שלפני תשמיש זה בודקות בו לפני תשמיש אחר ולא איכפת להו. ותי' לי אמאי אמר ר' ינאי זו היא עידן של צנועות אמתני' דבשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה הוה מצי למימר נמי אבדיקות שחרית וערבית. צנועות עד שבודקת בו שחרית אין בודקת בו ערבית. ואיכא למימר דאפילו צנועות לא איכפת להו בהם אבל בעד שלפני תשמיש איכא למיחש שמחמת חימוד רוב התאוה הוריעה כבר ומלוכלך קצת: גופא אמר רבי זירא. ל"צ גופא דהא מפסיק במתני' ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה: אי בשיש לה וסת קשיא ערה. תי' מאי קא קשיא ליה דלמא הך ברייתא איירי באינה עסוקת בטהרות. ותי' ר"ת מדקתני חמריו ופועליו הבאין מבית האבל ומבית המשתה ואלו רגילין לעסוק בטהרות. חמרים שרגילין להוליך תבואה מעיר לעיר. ופועלין העושין בטהרות אצל בעלי בתים. הבאים מבית האבל להברותו. ומבית המשתה של חתן שמסובין שם אוכלי טהרות. ומי' קשה אדפריך לשמואל מהך ברייתא תיקשי ממתני' אהך

תוספי הרא"ש

אהך ברייתא דקתני ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה אלמא דערה בעיא בדיקה. וי"ל דלמתני' ניחא דלא תני לא ערה ולא ישינה שמעינן מינה דלא שייך לחלק לגבי טהרות בין ערה לישנה הלכך איכא לאוקומי מתני' בעסוקה בטהרות וברייתא בשאינה עסוקת אבל שמואל שהזכיר לענין טהרות ערה וישינה משמע דאיירי [הברייתא] לענין טהרות כלומר בין ערה הראויה לעסוק בטהרות בין ישנה שאינה ראויה לעסוק בטהרות. ודלא כאותם המפרשים דישינה לא אטרחוה רבנן: כיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו. שכן דרכו לבא מן הדרך לתבוע ולרצות ולפיים ורמיא אנפשה ואי חזיא ארגשה והויא כמו בדיקה. אבל בשאין לה וסת אפילו ישנה בעיא בדיקה וישינה לא שייך תביעה הלכך אוקמה בשיש לה וסת. ותימה כיון דתביעה הויא כבדיקה א"כ בסיפא דהניחה בחזקת טמאה תביעה נמי הויא כמו אמרה לו טהורה אני א"כ מאי איכא בין רישא לסיפא. וצ"ל בסיפא אישנות קאי: מהו למיעבד כי הא מתניתא. תי' מאי קא בעי הא ליכא מאן דפליג אהך ברייתא. וי"ל דמיבעיא ליה לענין בעלה ובאינה עסוקה בטהרות דהא רב פפא ורבא ורב כהנא בבבל היו עומדין שאינן עסוקין בטהרות ומיבעיא ליה אם יש להחמיר ולהצריכה תביעה דנהי דאינה יכולה לבדוק כדאמרינן לעיל דא"כ לבו נוקפו ופורש. מיהו אם יוכל להחמיר להצריך תביעה וא"ל לא דאי מצרכינן לה תביעה א"כ

מיגניא

א) נראה דצ"ל היינו שנזהרות דוקא בעד שלאחר תשמיש שלא לבדוק בו ג"כ קודם תשמיש לפי שעד שלאחר תשמיש הוא מלוכלך בשכבת זרע וכו'.

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' א"כ לבו נוקפו ופורש. עיין סדרי טהרה סימן קצ ס"ק ס"ז דף לז ע"ב בד"ה ועיי"ש סדברים האלה וכו' ושם מבואר מה שיל"ד בזה יעויש"ה ודו"ק: ב] תוס' ד"ה בין ישנות וכו' כדאמרינן בנדרים דף כ ע"ב יעו"ש בנדרים דף כ ע"ב דחשיב תשע בני מדות וכן קתני להו במסכת כלה ומוסיף שהם וי"א אף בני ישינה יעוש"ה ואולי בגמרא שלפני הקודמים היה כתוב גם כן וגם אומרים אף בני ישינה:

קיב א מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' טו וט' ובהשגות וכמ"מ סמג לאוין קיא ועשין רמב טוש"ע י"ד סימן קפו סעיף ב:

קיג ב ג עי' כמיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הלכה טו ובהשגות ובפ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ז ובהשגות וכמ"מ וככל"מ טוש"ע י"ד סי' קפו סעיף ב:

א"ל *סודני לא דמגניא באפיה אמר רב כהנא שאלתינהו לאינשי ביתיה דרב פפא ודרב הונא בריה דרב יהושע כי אתו רבנן מבי רב מצרכי לכו בדיקה ואמרו לי לא ולישיילינהו לדידהו דילמא אינהו קא מחמירי אנפשייהו ת"ר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ויוציא ולא מחזיר עולמית *דברי ר"מ רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר *משמשת בשני עדים הן עותה הן תקנה משום אבא חנן אמרו אוי לו לבעלה אסורה לשמש דילמא מקלקלת ליה ואין לה כתובה כיון דלא חזיא לביאה לית לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות תנאי כתובה ככתובה דמו ויוציא ולא יחזיר עולמית פשיטא לא צריכא דהדרה ואתקנה מהו דתימא ליהדרה קמ"ל דזימנין דאזלא ומנסבא ומתקנא ואמר אילו הייתי יודע שכך היה אפילו הייתם נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין משום אבא חנן אמרו אוי לו לבעלה איכא דאמרי לר"מ אמר ליה דבעי לאגבויה כתובתה איכא דאמרי לרבי חנינא בן אנטיגנוס קא"ל דמקלקלת ליה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס ובמאי אי בעסוקה בטהרות הא אמרה שמואל חדא זימנא ואי בשאינה עסוקה בטהרות הא אמר כל לבעלה לא בעיא בדיקה *דא"ר זירא א"ר אבא בר ירמיה אמר שמואל [ב]אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק ואוקימנא לה [ג]בעסוקה בטהרות מאן דמתני הא לא מתני הא:

הדרן עלך שמאי אומר

אמר ליה מגניא באפיה. פירוש אם צריך להקילה עד שתתיישב דעתה להשיב אם טהורה היא אם לאו: מי מצריכי לכו בדיקה. פירוש להקיץ אתכם עד שתתיישב דעתכם להשיב אם טהורה היא וכגון שהיו באין מדי שבת או מדי חדש אבל לא לזמן מרובה כדאמר לקמן (דף סו.) והוא שבא תוך ימי עונתה אבל יותר יש לחוש שמא ראתה בינתיים: לא פירות. נכסי מלוג שאכל ולא דין פירות דהיינו פרקונה ואיירי בין הכיר בה ובין לא הכיר בה דבלא הכיר בה הוי מקח טעות ומחלה ליה דניחא לה דניפוק עלה שמא דאישות כדאמרינן גבי אילונית בפרק איזהו נשך (ב"מ דף סז.) ובהכיר בה נמי אין לה כלום כדאמר ביש מותרות (יבמו' פה:) בשניו' לעריות שהיא *מרגילתו משום דזרעה כשר: כיון דלא חזיא לביאה לית לה כתובה. אע"ג דאיכא מאן דאמר בפ' בנות כותים (לקמן דף לט.) אפילו לר"מ אשה שאין לה וסת מותרת לשמש בי"א שבין נדה לנדה לפי שהיא מסולקת מדמים מ"מ צריך לגרשה דילמא מקלקלת ליה בשאר יומי וכיון דאסור לקיימה אין לה כתובה וכל זמן שלא גרשה מותר לשמש באותן י"א יום ולאבא חנן דאית לה כתובה הייט משום דמותרת לשמש בי"א יום כיון דחזיא לביאה אע"פ שגזרו חכמים עליו לגרשה לא תפסיד בכך כתובתה: אילו הייתי יודע שכך הוא. וא"ת והא כיון דאיכא תובעת כתובתה לא מצי להוציא לעז כדאמר בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סה.) גבי נשאת לשלישי ולא היו לה בנים ונשאת לרביעי והיו לה בנים כו' וקאמר אומרים לה שתיקותיך יפה ליך מדבוריך שלא יוציא לעז ויאמר אילו הייתי יודע כו' ופריך אי איהי שתקה אנן מי שתקינן ומשני השתא הוא דבריאת וי"ל דהכא בקל ע"י סממנים תחזיר וסתה ואיכא לעז טפי ולא דמי לעקרה דאין לה רפואה בקל לבא לידי בנים ומשמיא הוא דמסו לה והר"ר שלמה מדריו"ש תירץ דהכא איכא למיחש דמתקנא וקבעה לה וסת כמו שהיה סמוך לגרושין דאיגלאי מילתא דבעוד שהיא תחתיו איברית ולא השתא והכא לא שייך למיפרך אנן מי שתקינן כיון דלא שייך כאן לומר השתא הוא דאיברית דכיון שאומרים לו הוי יודע כו' תו ליכא לעז וכן לר"י בהשולח (גיטין דף מו: ושם) גבי אילונית לא שייך למפרך אע"ג דאיכא כ"א חשש אילונית דודאי אילונית אין לה רפואה ולא שייך השתא הוא דאיברית דכיון שאומרים לו הוי יודע מגרשה לגמרי [אבל אם תובעת כתובתה יכול לומר אדעתא דהכי לא גירשתיך] וגבי נשאת לרביעי אין צ"ל הוי יודע דאיכא יכול להוציא לעז דאיכא למימר השתא הוא דאיברית ואי לאו טעמא דהשתא הוא דאיברית אפילו לרבנן (ב) לא חיישינן לקלקול גבי אילונית לא הוה שתקינן משום דכיון דכבר גרשה ראשון ושני ניכר שגם השלישי שגרשה משום בנים מגרשה ואיכא לעז אי לאו טעמא דהשתא הוא דאיברית: דמתני הא לא מתני הא. פירש רש"י רב יהודה דפסיק הלכה כר"ח דאיירי בעסוקה בטהרות לא מתני ההיא דר' אבא בר' ירמיה והקשה רש"י הא רב יהודה גופיה אמר משמיה דשמואל לא שנו אלא לטהרות ותירץ דהתם לא אשמועינן רב יהודה אלא דלבעלה לא בעיא בדיקה וא"ת והא מתני' ביש לה וסת אבל אין לה וסת איכא למימר דאסורה כר"מ א"כ שמואל דאוקמא אפילו באין לה וסת משמע דסבר כר"ח בן אנטיגנוס וי"ל דמתני' משמע שפיר גם באין לה וסת וה"ק אפילו אותה שדיה שעתה משמשת בעדים וכ"ש שאין לה וסת וא"ת ואמאי לא משני הכא דחדא מכלל חברתה איתמר כדלעיל וי"ל דלעיל איט בפירוש בדברי רבי אבא בר ירמיה דלבעלה לא בעיא בדיקה ואף רבי אבא לא חילק לר' זירא בין יש לה וסת לאין לה וסת בין טהרות לבעלה משום דשמיע לה מכלל דרב יהודה דלבעלה לא בעיא בדיקה אבל הכא פירש בהדיא משמיה דשמואל דאין לה וסת מותר לקיימה אם תבדוק וכן בפסקא דהלכה כר"ח אין להקשות דמה צריך לפסוק כר"ח כיון דבעסוקה בטהרות איירי ופי' הילכתא למשיחא דהא בה"י לעולם היו עסוקים בטהרות כדאמר לעיל (דף ו:) חבריא מדכן בגליל: הדרן עלך שמאי אומר

סודני. תלמיד חכם על שם (תהלים כה) סוד ה' ליראיו: לא בעיא בדיקה דכי מצטרכא לה בדיקה מיגניא באפיה *ל"א מהו למעבד כי הא מתניתא דלא בעיא בדיקה דאיהו ס"ל באין מן הדרך לאו דוקא וכ"ש יושב בביתו אמר ליה סודני רב פפא מטיל שכר הוה כדאמר באיזהו נשך (ב"מ דף סה.) שיכרא לא פסיד ומטיל שכר נקרא סודני כדאמרינן בערבי פסחים (פסחים דף קיג.) תמרי *בחלוזך לבי סודנא רהוט: לא מיגניא באפיה. בתמיה אם אתה מצריכה בדיקה והלא תמאס ותתגנה בפניו: דלמא אינהו מחמירי אנפשייהו. ומצריכים בדיקה לנשותיהן ומורים לאחרים היתר כהילכתא דאוקימנא דלא בעיא בדיקה לפיכך שאל לנשותיהן דאיהו נמי בעי לאחמורי כוותייהו לישנא אחרינא אינהו מחמירי אנפשייהו ומורים דצריכה בדיקה להחמיר והם אין מצריכין נשותיהן לבדוק וסיבוס הוא דלאו הייט מחמירי אנפשייהו אלא מקילי אנפשייהו ומחמירי לאחרים וחלילה לעשות כן: ולא פירות. שאוכל בעלה מנכסי מלוג שלה ולא אמרינן כיון דאין לה כתובה הימנו איגלאי דלאו אשתו היא וליהדר לה פירי דאכל: ולא מזונות. אם הלך למדינת הים קודם שגרשה אין בית דין פוסקים לה מזונות מנכסיו: ולא בלאות. כגון אם הכניסה לו בגדים בשומת כתובתה ואמרינן בכתובות (דף עט:) עיילא ליה גלימא מכסי בה ואזיל עד דבלי וזו כשמגרשה אע"ג שקלת הבלאות קיימין אין מחזירין לה: בשני עדים. סדינין: עותה. אי חזאי: תקנה. אי לא חזאי: אוי לבעלה. כדמפרש לקמן: מזונות. תנאי כתובה הן את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי ובלאות נמי משומת כתובה הן ששמו לה מה שהיא מכנסת והוא מקבלן עליו לשלם לכשימות או לכשיגרשנה כמו שאנו כותבין ודין נדוניא דהנעלת ליה וכו': ובניה ממזרים. הילכך אומרים לו הוי יודע שהמגרש את אשתו משום וסת לא יחזיר ואפילו היא חוזרת וקובעת ותו לא מצי למימר אילו הייתי יודע שכך כו' שהרי התרו בו וגמר בדעתו וגרשה והכי נמי אמרינן גבי מוציא את אשתו משום שם רע או משום נדר במס' גיטין (דף מו.): דבעי לאגבויה כתובתה. והכי קאמר ליה את אמרת אין לה כתובה ואנא סבירא לי אוי לו לבעלה שנחסר ממונו דודאי יש לה כתובה: דמקלקלה ליה. את אמרת משמשת בעדים אוי לבעלה דדילמא לא חזיא לפני תשמיש וחזיא בשעת תשמיש: הא אמר שמואל חדא זימנא. כדמותיב ואזיל מדר' אבא בר ירמיה ומינה שמעינן דס"ל לשמואל דעסוקה בטהרות בעיא בדיקה לבעלה ושאינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה: מאן דמתני הא לא מתני הא. לעולם בעסוקה ודקשיא לך תרתי למה לי רב יהודה דמתני הא משמיה דשמואל לא מתני הא דר' אבא ורבי אבא לא מתני הא דרב יהודה ואי קשיא הא רב יהודה נמי אמרה דאמר רב יהודה לעיל גבי מתני' דקתני לעיל ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה ואמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בעסוקה כו' לאו פירכא היא דרב יהודה לא אשמועינן התם בעסוקה מידי דממתני' הוה שמעינן בין עסוקה בין אינה עסוקה ואתא רב יהודה למימר ואשמועינן משמיה דשמואל דשאינה עסוקה לא בעיא בדיקה והכא אשמועינן דהלכה כר"ח וכאותה משנה דעסוקה בטהרות בעיא בדיקה והכא עיקר ואית דמפרשי כי האי לישנא והאמר שמואל חדא זימנא לעיל (א) דאוקימנא למתני' דקתני משמשת בעדים בעסוקה בטהרות מאן דמתני הא כו' לעולם בשאינה עסוקה ודקשיא לך דרבי אבא בר ירמיה אהא דרב יהודה לא תקשי אמוראי נינהו אליבא דשמואל וטועין בדבר דא"כ קשיא דרב יהודה אדרב יהודה דהא איהו גופיה אמר דשאינה עסוקה לא בעיא בדיקה:

הדרן עלך שמאי אומר

תוספי הרא"ש

מיגניא באפיה שיזכור דם נדותה שהוא דבר מגונה לאשה כדאמרינן חיא מליאה דם והכל רצין אחריה: ולא פירות. פרש"י פירות שאכל לא ישלם לה ומדקאמר בתר הכי ולא פירות משום דתנאי כתובה ככתובה דמי משמע דפירות היינו פרקונה שהוא תחת פירות שהוא תנאי כתובה אם אישתבאי אפרוקינך: ולא בלאות פרש"י בלאותיה שהן קיימין. וקשה דהוה ליה למימר ולא בלאות קיימין כדאמרינן בסוף אלמנה ניזונת ועוד תנן התם הממאנת והשניה כו' ולא בלאות ודייק בגמ' אי דאיתנהו אידי ואידי שקלא אלמא בלאות סתם אינן קיימין: ולא מזונות תנאי כתובה ככתובה דמי. פרש"י את יתבת בביתי ומיתזנת מנכסי ולא הוה ליה לפרושי הכי דהרי במזונות אלמנה קאי. אלא ואנא אפלח ואוקיר ואיזון ואפרנס כו': ונמצא גט בטל. לאו דוקא גט בטל דהא לא אתני על מנת אני מגרשיך שאין לך וסת ואם תתרפא (לא) יהא בטל הגט. אלא חיישינן שמא יוציא לעז על הגט דאי הוה מצי לאהדורה הוה יוציא לעז על הגט שלא גרשה אלא בשביל שלא היה לה וסת ויהיה סבור שמותר להחזירה אע"פ שנשאת דלא הוי אלא כזונה בעלמא לפי שהגט אינו גט הלכך אוסר' לו שתמוציא את אשתו משום שאין לה וסת אינו יכול להחזירה וכיון שאינו יכול להחזירה לא יוציא לעז על הגט: ונמצא גט בטל. תימה היאך יוכל להוציא לעז נימא השתא הוא דברית כדמסיק בסוף הבא על יבמתו גבי נשאת לרביעי והיו לה בנים. וי"ל דהתם באילונית אינו מצוי שתתרפא ולא היה מכנים עצמו לאותו ספק מלהניח מלגרש שמא תתרפא א)לפי שאינו יכול להוציא לעז על הגט ולומר אילו הייתי יודע שעתידה להתרפאות לא ... אבל הכא רגילות הוא שתתרפא ולחזור ולקבוע לה וסת הלכך היה יכול להוציא לעז ולומר אילו הייתי יודע שתתרפי כל כך במהרה לא הייתי מגרשיך: דבעי לאגבויי כתובה כיון דחזיא לביאה ... משום דחזיא בימי זיבה ואיכא מאן דסבירא ליה הכי בסוף בנות כותים אפילו לרבי מאיר: הדרן עלך שמאי אומר

א) נראה דצ"ל ולפיכך אינו יכול וכו'.

[פי' הסיתו לעבירה]

עיין רש"ל שכתב דהאי ל"א אינו מלשון רש"י

[ברכות מה: מנחות עה. פסחים קיג.]

פירוש כלי שמניחין בו תמרים. רש"ל

[לקמן לט.]

[לעיל יב.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאן דמתני וכו' לעיל דאוקימנא: (ב) תוס' ד"ה אילו וכו' אפילו לרבנן דלא חיישי לקלקול גבי:

כל היד "המרבה לבדוק בנשים משובחת "ובאנשים תקצץ: **גמ'** מ"ש נשים ומאי שנא אנשים נשים לאו בנות הרגשה נינהו משובחות אנשים דבני הרגשה נינהו תקצץ אי הכי מאי איריא מרבה כי לא מרבה נמי כי קתני מרבה אנשים תנא בר"א לענין שכבת זרע אבל לענין זוב אף הוא משובח כנשים ואפי' לענין שכבת זרע אם בא לבדוק בצרור או בחרס בודק ובמטלית לא והתניא בודק עצמו במטלית ובכל דבר שרוצה כדאמר אביי במטלית עבה הכא נמי במטלית עבה והיכא איתמר דאביי אהא דתנן *"היה אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו איבריו אוחז באמתו ובולע את התרומה אוחז והתניא *רבי אליעזר אומר "כל האוחז באמתו ומשתין כאילו מביא מבול לעולם אמר אביי במטלית עבה רבא אמר אפילו תימא במטלית רכה כיון דעקר עקר ואביי חייש דלמא אתי לאוסופי ורבא לא חייש דלמא אתי לאוסופי ולא *והתניא הא למה זה דומה לנותן אצבע בעין שכל זמן שאצבע בעין עין מדמעת וחוזרת ומדמעת ורבא כל אחמומי והדר אחמומי בשעתיה לא שכיח גופא ר"א אומר כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם אמרו לו לרבי אליעזר והלא נצוצות נתזין על רגליו ונראה ככרות שפכה ונמצא מוציא לעז על בניו שהן ממזרים אמר להן מוטב שיוציא לעז על בניו שהן ממזרים ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום תניא אידך אמר להן רבי אליעזר לחכמים "אפשר יעמוד אדם במקום גבוה וישתין או ישתין בעפר תיחוח ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום הי אמר להו ברישא אילימא קמייתא אמר להו ברישא בתר דאמר להו איסורא הדר אמר להו תקנתא אלא הא אמר להו ברישא ואמרו ליה אין לו מקום גבוה ועפר תיחוח מאי אמר להן מוטב שיוציא לעז על בניו ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום וכל כך למה מפני שמוציא שכבת זרע לבטלה דא"ר יוחנן "כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה שנאמר °וירע בעיני ה' (את) אשר עשה וימת גם אותו רבי יצחק ורבי אמי אמרי "כאילו שופך דמים שנאמר °הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים בנחלים תחת סעיפי הסלעים אל תקרי שוחטי אלא סוחטי רב אסי אמר כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא תחת כל עץ רענן וכתיב התם °על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן רב יהודה ושמואל הוו קיימי אאיגרא דבי כנישתא (א) דשף ויתיב בנהרדעא אמר ליה רב יהודה לשמואל צריך אני להשתין א"ל *שיננא אחוז באמתך והשתן לחוץ היכי עביד הכי והתניא ר"א אומר כל האוחז באמתו ומשתין כאילו מביא מבול לעולם אמר אביי עשאו כבולשת *דתנן "בולשת שנכנס לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין להן פנאי לנסך אלמא דכיון דבעיתי לא אתי לנסוכי הכא נמי כיון דבעיתי לא אתי להרהורי והכא מאי ביעתותא איכא איבעית אימא ביעתותא דליליא ודאיגרא ואיבעית אימא ביעתותא דרביה ואב"א ביעתותא דשכינה ואיבעית אימא אימתא דמריה עליה דקרי שמואל עליה אין זה ילוד אשה ואיבעית אימא נשוי הוה דאמר רב נחמן "אם היה נשוי מותר ואיבעית אימא כי הא אורי ליה דתני אבא בריה דרבי בנימין בר חייא "אבל מסייע בביצים מלמטה ואיבעית אימא כי הא אורי ליה דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן "גבול יש לו מעטרה ולמטה מותר מעטרה

רש"י

כל היד המרבה לבדוק · שבודקת תמיד שמא ראתה: בנשים משובחת · שמתוך כך לא אתי לידי ספק טומאה ובעלה לא אתי לידי איסורא: ובאנשים · שבודק עצמו תדיר באמתו שמא יצא ממנו קרי: תקצץ · שמתחמם ומרגיש כשממשמש באמה ומוציא שכבת זרע לבטלה: **גמ'** הרגשה · שמזדעזעין אבריו כשמתחמם ורואה קרי: אנשים · משובחת דקתני קאי מרבה אבל אתקצץ דבאנשים אפילו חדא זימנא: לענין זיבה · שיצא זוב ממנו ורוצה לבדוק כדי למנות ראיותיו שתים לטומאה ושלש לקרבן · זוב *דומה למי בצק של שעורים ובא מבשר המת ושכבת זרע בא מבשר החי וקשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת: בצרור · דבר קשה אינו מחמם: במטלית עבה · קשה היא ואינה מחממת: שנזדעזעו אבריו · שנעקר זרע מגופו: אוחז באמה · שלא יצא הזרע עד שיבלע את התרומה שבפיו דתנן לקמן בפ' יוצא דופן (דף מ·) הזב ובעל קרי אין מטמאין עד שתצא טומאתן לחוץ: כאילו מביא מבול · שעבירה זו היתה בידם דכתיב (בראשית ו) כי השחית כל בשר ואמרו *ברותחין קלקלו: כיון דעקר עקר · ומשום המוס דהשתא לא נפיק מידי: לא שכיח · וכי קתני למה זה דומה (ב) דתחילתו לא יצא אלא ע"י משמוש האבר שאינו נעקר יחד אלא כשהוא ממשמש יוצא מעט מעט והולך אבל היכא דיצא מהרגשה ונעקר כולו כאחד תו לא מוסיף: ניצוצות ניתזין · שאינו אוחז ואינו מטיל למרחוק: כרות שפכה · סרים אין מימי רגליו עושים כיפה: איסורא · אסור לאחוז ואפילו אי אפשר לו בענין אחר אע"פ שמוציא לעז כדקתני מוטב שיוציא לעז כו': תקנתא · ישתין על גבי עפר תיחוח דמשמע דאי ליכא הני יאחוז באמה: הנחמים באלים · שמתחממים בעלי אילנות במדורות גדולים כלומר בעלי הגאות: באלים · כמו (שם נז) תחת האלה: דשף ויתיב · שם מקום (ג) המובלע במלכות נהרדעא מפי מורי הזקן*: אחוז באמה · שלא יפלו מים על הגג: עשאוהו · להא דרב יהודה: כבולשת · בולשת חיל שמחפשין ובוזזין כדמתרגמינן (שם לא) ויחפש ובלש: דליליא · ומתיירא שמא יפול: דרביה · שמואל: דשכינה · שורה בבית הכנסת: אימתא דמריה · הקב"ה ואפי' במקום אחר נמי שרי לדידיה: עטרה · ספה גבוהה המקפת את ראש הגיד:

מעטרה

תוספות

כל היד · באנשים תקצץ · ואם צריך לבדוק יבדוק בצרור או בחרס כדאמר בגמ' וא"ת הא לקמן אמר דלמטה מעטרה מותר והיינו כפי האמה ושם הוא בודק עצמו וי"ל דגם למעלה כנגד הגוף צריך לבדוק שמא הלך שם טפת קרי א"נ אפי' מעטרה ולמטה לא שרי אלא להשתין משום ניצוצות או משום בית הכנסת אבל כדי לבדוק עצמו לא:

[**נשים** דלאו בנות הרגשה נינהו · נר"ת דמפרש (יבמות יב:) ג' נשים משמשות במוך והיינו צריכות ושאר נשים מותרות משום [דלא] מיפקדא אפריה ורביה י"ל כיון דלאו בנות איסור הרגשה נינהו אפילו הוו מרגישות לפי' ר"ת קשה לר' יוחנן בן ברוקה דתניא (שם דף סה:) על שניהם נאמר פרו ורבו ועוד נהי נמי דלא מפקדו אפ"ו להשחית זרע סוקשו לאיש לכל עונשין שבתורה וי"ל דהיינו טעמא שהנשים לעולם מזריעות בפנים ושם הוא דרך להזריע אבל אנשים מזריעים בחוץ ואין דרך להזריע שם · גי']:

אוחז והתניא רבי אליעזר אומר כו' · ואם תאמר לימא הא דקאמר אוחז ובולע היינו למטה מעטרה דשרי וי"ל אם יגיע הזרע לבא עד פי האמה שוב לא יוכל לעכבו אי נמי כיון שאוחז באמה בדוחק שלא יצא זרע יש הרהור אפי' למטה מעטרה וא"ת ומאי פריך מר' אליעזר והלא רבנן פליגי עליה ושרו וכן לקמן מאי פריך אדרב יהודה מרבי אליעזר וי"ל דרבנן לא שרו אלא במשתין משום לעז ממזרות אבל לצורך ד"א אסרי ורב יהודה נמי היה עומד במקום גבוה דליכא ניצוצות ולא היה אוחז אלא כדי שלא יפול מי רגלים על הכותל ובהא לא שרו רבנן אי נמי לסוף הודו חכמים לדברי ר' אליעזר מדאמר בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ·) אין מי רגלים כלין אלא בישיבה או בעפר תיחוח או במקום גבוה והיינו כרבי אליעזר אבל אוחז באמה לא קאמר אע"ג דמסתמא כמו כן כלין ולקמן בפירקין (דף מז:) שלש שנאתי וחשיב אוחז באמה ומשתין ולא הוזכר שם רבי אליעזר*:

והלא ניצוצות ניתזין · וא"ת ויספסף בידו כדאמרי' בפ' אמר להם הממונה (יומא ל·) דמצוה לספסף וי"ל דכשאין אוחז איכא רוב ניצוצות ולא סגי בשפשוף אבל כאוחז ליכא אלא מעט וסגי בשפשוף דאי הוה סגי בשפשוף אף כשאינו אוחז גם רבנן לא הוו שרו:

ויעמוד במקום גבוה · ואפילו בקרקע קשה והא דאמר בפרק מומין אלו (בכורות דף מד:) לא ישתין לא על גבי מקוסקסה ולא על גבי כלי דאמר רב הני מודלי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם וי"ל דהתם מיירי סמוך לפרת שהיא גבוה מכל הנהרות כדאמרינן (בכורות דף נה·) כל הנהרות למטה משלש נהרות ושלש נהרות למטה מפרת ומפרת שהוא גבוה מכולם יורד לעין עיטם שהוא גבוה כדאמרי' (זבחים דף נד:) סבור למבנייה בעין עיטם דמדלי טפי אבל רחוק מפרת או אפילו לתוך שאר נהרות שרי:

אם היה נשוי מותר · ובפ' כל כתבי (שבת דף קיח:) דקאמר דקרי ליה לרבי רבינו הקדוש שלא הגיח ידו למטה מאבנטו היינו רבותא שהיה נשוי והיה מחמיר על עצמו:

המקשה

הגהות הב"ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' כנישתא דשף ויתיב · נ"ב פי' בפרש"י פ' גמ' העיר וש"פ אם אין מכירין: (ב) רש"י ד"ה לא שכיח וכו' דומה היכא דתחילתו: (ג) ד"ה דשף וכו' המובלע נ"ב פירוש השמד בתוך תחום של נהרדעא:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהלכות משכב ומושב הלכה ו ופ"ח מהל' איסורי ביאה הל' יא סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קפד סעי' א' וסי' קנו סעיף ט [וברב אלפס שבת פרק י"ד דף מב׳]:

ב ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן כג סעיף ד:

ג ג מיי' פ"ז מהלכות תרומות הלכה ד:

ד ד מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג סמג שם טוש"ע א"ח סי' ג סעיף יד וטוש"ע אה"ע סימן כג סעי' ד:

ה ה מיי' פ"ד מהלכות תפילין הל' יח וע"ש טוש"ע א"ח סי' ג סעי' יג:

ו ו מיי' פכ"א מהלכות איסורי ביאה הל' יח סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף א:

ז ז מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ב:

ח ח מיי' פי"ב מהלכות מאכלות אסורות הל' כד סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קכט סעיף יב:

ט ט מיי' פרק כא מהל' איסורי ביאה הל' כג סמג לאוין קכו טוש"ע א"ח סי' ג סעיף יד וטוש"ע אה"ע סימן כג סעיף ד:

י י טוש"ע א"ח סי' ג סעיף טו:

יא כ טוש"ע שם סעי' יד:

[וע"ע תוס' יומא ל· ד"ה מצוה]

מסורת הש"ס

[לקמן לה:] · לקמן מ׳ · שבת מא׳ לקמן מג׳ · [ר"ה יב׳] · [לקמן מג׳] · [וע"ע פרש"י בר"ה כד: ובמגילה כט׳ ובע"ז מג:] · בראשית לח · ישעיה נז · דברים יב · [ברכות נו׳ וש"נ ועמ"ש בס"ד על הגליון חגיגה טז: פירושו של שיננא] · ע"ז ע: [כתובות כז׳ שבת מה׳]

תוספי הרא"ש

מתני' כל היד המרבה וכו' ובאנשים תקצץ · באותו ענין שהוא מתחמם אבל מעטרה ולמטה או בצרור או במטלית עבה אם בא לבדוק בודק: נשים דלאו בנות הרגשה נינהו · פרש"י שאינן מתחממות ורואות קרי מחמת מישמוש · משמע הא אם מתחממות אסור אלמא נשים מוזהרות על השחתת זרע · וכן משמע מתוך פר"ח שפי' נשים דלאו בנות הרגשה נינהו שרואות דם בלא הרגשה ומשמע שר"ל אע"ג דמפקות זרע לבטלה טוב לה שתבדוק כדי להפריש מטומאת טהרות ומלשמש עם בעלה בטומאה · אבל אנשים שאינן רואין קרי ולא הרגישו למה יבדקו אבל אם היו רואים בלא הרגש מיקרי משובח כשבודק אע"פ שמוציא זרע מידי דהוה אזב · ועוד י"ל דלאו בני איסור הרגשה נינהו אע"פ שמתחממות ורואות קרי וא"ת ומ"מ וכ"ת משום דלא מיפקדי אפריה ורביה אנשים נמי לאחר שקיימו לא ליסרו · ומי' י"ל אנשים לעולם מיפקדי משום דכתיב בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידיך כדאיתא בפרק הבא על יבמתו ומיהו קשה לר' יוחנן בן ברוקה דאמר התם על שניהם הוא אומר פרו ורבו ליתסרין : וי"ל דהיינו טעמא דאנשים מיפקדי לפי שמזריע מבחוץ אבל אשה מזרעת מבפנים · והא דאמרי' ג' נשים משמשות במוך דמשמע הא שאר נשים אסירי וי"ל לפר"ח ולרש"י ניחא דאסירי משום השחתת זרע ולאידך פירושא נמי איכא למימר דאסירי משום שמשחיתות זרע האיש · א"נ איכא לפרושי צריכות לשמש במוך : אי הכי מאי איריא מרבה כי לא מרבה נמי · פי' אא"ב מתני' לענין זוב איירי ואע"ג דבזוב ליכא למיחש מ"מ גזרה לענין זוב אטו שמא יבדוק לענין שכבת זרע אי נמי גזור רבנן דוקא במרבה אבל בלא מרבה לא גזור כיון דאינו אסור אלא משום גזירה בעלמא ועוד דלא מצי למיגזר אפי' בלא מרבה שהרי צריך הוא לבדוק כדי לידע מנין ראיותיו ולספור ז' נקיים אלא כיון דמוקמת מתני' משום דאנשים בני הרגשה נינהו אלמא בשכבת זרע מוקמת לה דאי בזוב ומשום גזרה הכי הוה לך למימר אנשים דאתי לידי הרגשה בשכבת זרע · א"ח אפי' לא מרבה נמי · א"נ י"ל אא"ב מתני' בבודק בצרור או בחרס או במטלית עבה דלא אתי לידי חימום · ומי' במרבה גזור שמא ישכח ויבדוק במטלית רכה אלא כיון דאמרת אנשים דבני הרגשה נינהו אלמא דבמטלית רכה מוקמת לה דאי במטלית עבה ומשום גזירה הכי הוה לך למימר אנשים דאיכא למיגזר בהו משום הרגשה : והתניא רבי אליעזר אומר · אע"ג דרבנן פליגי עלית · פריך מר' אליעזר וכן לקמן פריך מיניה עלית דשמואל דנראה שגזרו חכמים והודו לר' אליעזר ולאו מחלוקת גמור הוא אלא ששאלו לו מה יעשו לניצוצות וכן משמע סתמא דתלמודא ביומא בפרק אמר להם הממונה גבי כל המטיל מים מעון (כבוס) קידוש ידים ורגלים ודייק בגמרא בשלמא רגלים משום דאיכא ניצוצות ומדאיכא ניצוצות [illegible] והלא ניצוצות ניתזין · תימה אמאי לא מהדר שמשפשף כדמשמע ביומא [illegible] ולמטה או מעטרה ולמטה :

המקשה

מעטרה ולמעלה אסור אמר רב המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי ולימא אסור דקמגרי יצה"ר אנפשיה ורבי אמי אמר נקרא עבריין *שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך עבוד עבודת כוכבים והולך ועובד איכא דאמרי אמר רבי אמי כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה כתיב הכא °וירע בעיני ה' וכתיב התם °כי לא אל חפץ רשע אתה* לא יגורך רע (א) ואמר ר' אלעזר מאי דכתיב °ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד תנא דבי רבי ישמעאל °לא תנאף לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל ת"ר הגרים והמשחקין בתינוקות מעכבין את המשיח בשלמא גרים כדר' חלבו *דא"ר חלבו קשין גרים לישראל כספחת אלא משחקין בתנוקות מאי היא אילימא משכב זכור בני סקילה נינהו אלא דרך אברים בני מבול נינהו אלא דנסיבי קטנות דלאו בנות אולודי נינהו *דא"ר יוסי *אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר °כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי: באנשים תקצץ: איבעיא להו דינא תנן או לטותא תנן דינא תנן כי הא *דרב הונא קץ ידא או לטותא תנן ת"ש דתניא רבי טרפון אומר יד לאמה תקצץ ידו על טבורו אמרו לו (ישב לו קוץ בכריסו לא יטלנו א"ל לא) והלא כריסו נבקעת אמר להן מוטב תבקע כריסו ואל ירד לבאר שחת אי אמרת בשלמא דינא תנן היינו דאמרי והלא כריסו נבקעת אלא אי אמרת לטותא תנן מאי כריסו נבקעת אלא מאי דינא תנן לא סגי דלאו על טבורו אלא ה"ק רבי טרפון כל המכניס ידו למטה מטבורו תקצץ אמרו לו לרבי טרפון ישב לו קוץ בכריסו לא יטלנו אמר להן לא והלא כריסו נבקעת אמר להן מוטב תבקע כריסו ואל ירד לבאר שחת:

מתני' *החרשת והשוטה והסומא ושנטרפה דעתה אם יש להן פקחות מתקנות אותן והן אוכלות בתרומה:

גמ' חרשת איהי תבדוק לנפשה דתניא אמר רבי חרשת היתה בשכונתינו לא דיה שבודקת לעצמה אלא שחברותיה רואות ומראות לה התם במדברת ואינה שומעת הכא בשאינה מדברת ואינה שומעת *כדתנן °חרש שדברו חכמים בכל מקום אינו שומע ואינו מדבר: הסומא: איהי תבדוק לנפשה ותיחזי לחבירתה א"ר יוסי ברבי חנינא סומא אינה משנה: ושנטרפה דעתה: היינו שוטה שנטרפה דעתה מחמת חולי תנו רבנן *כהן שוטה מטבילין אותו ומאכילין אותו תרומה לערב ומשמרין אותו שלא יישן ישן טמא לא ישן טהור רבי אליעזר ברבי צדוק אומר עושין לו כיס של עור אמרו לו כל שכן שמביא לידי חימום אמר להן לדבריכם שוטה אין לו תקנה אמרו לו לדברינו ישן טמא לא ישן טהור לדבריך שמא יראה טפה כחרדל ותבלע בכים תנא משום רבי אלעזר אמרו עושין לו כיס של מתכת אמר אביי °ושל נחשת *כדתניא *רבי יהודה אומר רואין אותן גבעולין של אזוב כאילו הן של נחשת אמר רב פפא שמע מינה מכנסים אסורים והכתיב °ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה ההוא כדתניא מכנסי כהנים למה הן דומין °כמין פמלניא של פרשים למעלה עד מתנים למטה עד ירכים ויש להם שנצים ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה אמר אביי

מעטרה ולמעלה · נגד הגוף: וירע · אלמא מיקרי רע: וכתיב לא יגורך · לא יגור עמך רע: ביד · מוציא זרע לבטלה: כספחת · דכתיב בגרים (ישעיה יד) ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב לשון ספחת שקשים לישראל כספחת שאין בקיאים במצות ומביאין פורענות ועוד שמא ילמדו ישראל ממעשיהן מפי מורי הזקן ויש אומר שכל ישראל ערבים זה בזה ולאו מילתא היא שלא נתערבו בשביל הגרים דאמרינן במס' סוטה (דף לז:) נמצא לכל אחד מישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים ותק"ן בריתות שכולן נתערבו זה בזה אלמא לא נתערבו על הגרים: בני סקילה נינהו · ולא אמרת מעכבים את המשיח ותו לא הלא במיתה הן נידונים: דרך אברים · היינו שכבת זרע לבטלה ואינו משכב זכור דבמשכב זכור כתיב (ויקרא כ) משכבי אשה: דנסיבי קטנות · והוא ראוי להוליד נמצא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה: שבגוף · חדר כי גוף שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים: כי רוח · הרוחות שלפני שגזרתי להיות נולדים קודם יעטוף מעכב את הגאולה דקרא בגאולה כתיב כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף וגו' (ב) נשמות שאני עשיתי יעטוף ומסיפיה לרישיה מדרים יעטוף כמו (בראשית ל) והעטופים ללבן: קץ ידא · דאמרינן בסנהדרין כל המרים ידו על חבירו תקצץ דכתיב וזרוע רמה תשבר רב הונא קץ ידא אלמא תקצץ דינא הוא: תקצץ ידו על טבורו · קס"ד טבורו ממש והיינו דאמרי ליה והלא כריסו נבקעת כשקוצצין שם את ידו: למטה מטבורו · והכי קאמר תקצץ על שהכניסה למטה מטבורו: והלא כריסו נבקעת · מפני הקוץ: **מתני'** מתקנות אותן · בודקות אותן ומטבילין אותן: **גמ'** ומראות לה · שהיתה בקיאה במראה דם טמא ודם טהור: מדברת ואינה שומעת · כבר שמעה ולמדה לדבר ואחר כן נתחרשה: בכל מקום · להוציא מכלל בן דעת: שלא יישן · כדי שלא יתחמם ויראה: כיס של עור · וכשירצו להאכילו יבדקו בכיס: ותבלע בכיס · וקאכיל תרומה בטומאת הגוף והוי במיתה דכתיב (ויקרא כב) ומתו בו כי יחללוהו: רואין אותן · לענין מי חטאת קאמר לטמא במשא דבעי' עד דהוי כשיעור הזאה כדאמר בפ"ק (לעיל ט:) כמה יהו במים ויהיה בהם כדי הזאה כדי שיטבול ראשי גבעולין ויזה כלומר כדי שיהא בהם כדי להזות לבד מה שהאזוב בולע: רבי יהודה אומר כו' של נחשת · אלמא של נחשת לא בלע: שמע מינה · מדקתני כל שכן שאתה מביאו לידי חימום אלמא מכנסים אסורין: פמלניא · סינר פורלינ"ט כשלנו תלוי למטה ברוחב שלא יתעטף האבר ויתחמם: של פרשים · לטעים ל"א של פרסים: שנצים · אשרלט"ש כמין שלנו: ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה · כלומר חללו רחב ותלוי למטה ולא היה תיק בין הירכיים להיות האבר מתעטף בו שלא יבא (האבר) לידי הרהור והייט בית הערוה · ובית הנקב כשהן קצרות כנגד נקב הרעי כתבנית אדם נכנסות בין עגבותיו ומלוכלכות בזיעה וגנאי הוא לבגדי קדש בכך ליסנא אחרינא בית הנקב ובית הערוה דרכן היה לעשות נקבים במכנסים כנגד בית הערוה להשתין מים לחוץ דרך שם וכן כנגד בית הרעי וכשגומר קושר הנקב ברצועה וסותמו:

המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי · אינו מנודה מעצמו אלא כלומר חייבים לנדותו כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כח:) עד היכן הוא גלגול שבועה עד שיאמר השבע לי שאין עבדי אתה ההוא שמותי משמתינן ליה דתניא הקורא לחברו עבד יהא בנדוי משמע דיהא בנדוי היינו דמשמתינן ליה: **בין** ביד בין ברגל · היינו דמספקא מילתא ביד או ברגל: **קשים** גרים לישראל כספחת · מה שמקשה רש"י דלא חשיב בסוטה ערבות דערב רב י"ל לפי שלא ידע חשבון מיהו במכילתא אמר דערב רב היו כפלים כיוצאי מצרים (ג) ור"י מפרש דלפיכך קשים שמטמטים בישראל ואמר בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע:) אין שכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות שבישראל וכן נראה דהתם על ההיא מילתא מייתי דר' חלבו: [ועי' תוס' יבמות מז: ותוס' קדושין ע: ד"ה קשים]:

עד שיכלו כל הנשמות שבגוף · והא דאמר (שבת דף קיח:) אילמלי שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלים וי"ל דהרבה היו יולדות בכרס אחד:

דינא תנן · ובשבת (דף קח:) דאמרי' יד לפה תקצץ אינו לא דינא ולא לטותא אלא כלומר טוב לו לקוץ ידו קודם שיגע למקומות הללו משום בת מלך:

אלמא דינא תנן · השתא סבור דתקצץ ממש והיינו דקאמר כריסו נבקעת ומשני ה"ק תקצץ ידו על טבורו פי' על שנגע על טבורו ולעולם לטותא הוא והא דקתני כריסו נבקעת לא קאי אתקצץ אלא על ישב לו קוץ דאם לא יסיר הקוץ תבקע כריסו וקשה דמאי ס"ד מעיקרא דהא בהדיא קתני והלא כריסו נבקעת אחר ישב לו קוץ ומיהו בתוספתא גרים והלא כריסו נבקעת ברישא והשתא אתי שפיר ומ"מ משני דה"ק אם אסור לעולם ליגע פעמים שכריסו נבקעת כגון אם ישב לו קוץ:

תוספי הרא"ש

המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי · מפרש ר"ת ראוי שינדוהו חכמי הדור · אבל רב לא נדה אותו · וכן ההיא דאמרי' בנדרים השומע הזכרה מפי חברו חייב לנדותו ואם לא נדהו יהא בנדוי היינו דמשמתינן ליה דאי לא תימא הכי חמור השומע שהוא מנודה מפי האמורא ממי שמוציא ההזכרה מפיו ועוד ראיה מהא דאמרי' פ"ק דקידושין עד היכן גלגול שבועה עד שיאמר לו השבע שאין עבדי אתה · ופריך ההוא שמותי משמתינן ליה דתניא הקורא לחברו עבד יהא בנדוי אלמא כל היכא דאמרי' יהא בנדוי היינו שחכמי הדור חייבין לנדותו: קשים גרים לישראל כספחת · רבי' יצחק הקשה להתוא פי' דכל ישראל ערבים זה לזה מהא דלא חשיב בסוטה אלא ערבות דישראל ואילו ערבות דערב רב לא קא חשיב ולאו פירכא היא דמשום שלא הוה חשבונם ידוע לא קא חשיב להו ואע"ג דאיכא למ"ד במכלתין שהיו כפלים כישראל · מ"מ במקרא לא הוזכר חשבונם וי"מ לפי שאין שכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות שבישראל כדאמרינן בפ"ק דקדושין וכן משמע הכא דמייתי הא דר' חלבו אהא דגרים מעכבין את המשיח דמשמע שע"י שהגרים משרבין מתרחקת שכינה ומשיח מתעכב: עד שיכלו כל נשמות שבגוף · והא דאמרינן בפ' כל כתבי אלמלי שומרים ישראל שתי שבתות מיד נגאלין שמא אותה גזירה דעד שיכלו היתה בטלה בזכות שהיו שומרים שתי שבתות כהלכתן א"נ היו יולדות הנשים ששה בכרס אחד · כדי למהר לכלות הנשמות: היינו דאמרי ליה כריסו נבקעת · ס"ד דקאי אתקצץ ידו על טיבורו וסמיך אהא דתניא בתוספתא ר' טרפון אומר תקצץ ידו על טיבורו אמרו לו והלא כריסו נבקעת: ועל האזוב של נחושת · וא"ת והיאך יזה והאמרינן לעיל בפ"ק דשיעור הזאה כדי שיטבול ראשי גבעולין ויזה ואי בליעת הכלי הוי בכלל שיעור זה א"כ לא ישאר כדי לטבול ראשי גבעולין ואיך יוכל להזות: וי"ל נהי דלא ישאר כדי טבילת ראשי גבעולין יטביל ראשי העלין שבראש האזוב:

יב א ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' יח סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ג [וכרב אלפס שבת פ"ד דף מב:]
יג ג מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף ב:
יד ד מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' יח:
טו ה מיי' שם פכ"א הלכה יח סמג שם טוש"ע אה"ע סימן כג סעיף א:
טז ו מיי' שם הלכה כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:
יז ז ח מיי' שם פ"ח הל' טו ופ"ד מהל' משכב ומושב הלכה ט סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצ סעיף ח:
יח ט מיי' פ"ב מהל' איסות הלכה כו:
יט י מיי' פ"א מהלכות איסורי ביאה הל' טו סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קצו סעיף ז:
כ כ מיי' פ"ד מהלכות משכב ומושב הל' ט סמג שם טוש"ע שם סעיף ח:
[נ"ל דאמר רב אסי כ"א ביבמות]
כא ל מ מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ה:
כב נ טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ו בהגה"ה:
כג ס מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' יח:

שבת קנ:
[נ"ל לא יגורך רע א"ר אלעזר מאי לא יגורך רע לא יגור במגורך רע וא"ר אלעזר מאי דכתיב ידיכם וכו' כך איתא בגי' אלפס דשבת פ"ד]
יבמות מז: ודף קט: קדושין ע:
ע"ז ה' יבמות סב: סג:
סנהדרין נח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' אלעזר מאי דכתיב כצ"ל ותיבת ו' נמחק: (ב) רש"י ד"ה כי רוח וכו' וגו' ונשמות שאני: (ג) תוס' ד"ה קשים וכו' ור"י מפרש כ"ב ופי' כתוס' פרק החולץ ופ' עשרה יוחסין פי' נב"ח:

חולין לא:
חגיגה כ: [תרומות פ"ח מ"ב]
[תוספתא פ"ב]
[פרה פי"ב מ"ח ע"ש ותוספתא פרה פי"א ע"ש וסוף שם שלא נולע]
בכגה"ס

רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה *תניא נמי הכי רוכבי גמלים כולם רשעים הספנים כולם צדיקים החמרים מהן רשעים מהן צדיקים איכא דאמרי הא דמכף הא דלא מכף ואיכא דאמרי הא *דמטרטין הא דלא מטרטין ריב"ל *לייט אמאן דגני אפרקיד איני והאמר רב יוסף *פרקדן לא יקרא קרית שמע הוא דלא יקרא הא מגנא שפיר דמי לענין מגנא כי מצלי שפיר דמי לענין ק"ש כי מצלי אסור והא ר' יוחנן מצלי וקרי ק"ש שאני רבי יוחנן דבעל בשר הוה:

מתני' *דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה והצנועות מתקנות שלישי לתקן את הבית *נמצא על שלו טמאין וחייבין קרבן נמצא על שלה *אותיום טמאין וחייבין בקרבן נמצא על שלה לאחר זמן טמאין מספק ופטורים מן הקרבן איזהו אחר זמן כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה ואח"כ מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה *ר"ע אומר אף מטמאה את בועלה מודים חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם שמטמאה את בועלה:

גמ' וניחוש דלמא דם מאכולת הוא אמר רבי זירא אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת ואיכא דאמרי דחוק הוא אצל מאכולת מאי בינייהו איכא בינייהו דאשתכח מאכולת רצופה להך לישנא דאמר בדוק הוא הא מעלמא אתאי להך לישנא דאמר דחוק הוא אימא שמש רצפה אתמר בדקה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה ולמחר מצאה עליה דם אמר רב טמאה נדה א"ל רב שימי בר חייא והא חוששת אמרת לן איתמר נמי אמר שמואל טמאה נדה וכן מורין בי מדרשא טמאה נדה אתמר בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם א"ר יוסף כל ימיו של ר' חייא טימא ולעת זקנתו טיהר איבעיא להו היכי קאמר כל ימיו טימא משום נדה ולעת זקנתו טיהר משום נדה וטימא משום כתם או דלמא כל ימיו טימא משום כתם ולעת זקנתו טיהר מולא כלום תא שמע דתניא בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם רבי אומר טמאה משום נדה ורבי חייא אמר טמאה משום כתם

אמר

רש"י

רוכבי גמלים · אבריהם מתחממים בבשר הגמל ומוציאים זרע: כולם רשעים · כדאמר: כולם צדיקים · שדרים בסכנה ולבם לאביהם שבשמים: דמכף · לשון אוכף של חמור אם יש לו אוכף האבר אינו מתחמם שהעץ קשה הוא ואם אין לו אוכף מתחמם בבשר החמור אבל דרך גמלים לרכוב בלא אוכף אלא במרדעת ומתחמם: דמטרטין · ירך מכאן וירך מכאן ואברו מתחמם: דלא מטרטין · רוכב כאשה: מטרטין · לשון מאזנים כדאמרי' במנחות (דף פז·) וכי טורטני יכנים: אפרקיד · פניו למעלה וגנות הוא שפעמים שיתקשה אבר תוך שינתו ויתגלה ועוד שידיו מונחות לו על אברו ומתחמם: מגלי · מוטה מעט על צדו: כי מצלי נמי אסור · אא"כ יושב או שוכב כולו על צדו:

מתני' אחד לו ואחד לה · לקנח לאחר תשמיש: לתקן את הבית · כלומר לבדוק לפני תשמיש ולהכין עצמה לבעלה וה"ה לכל הנשים כדתנן בפ"ק (לעיל יא·) ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה והא דנקט צנועות כדמפרש בפ"ק צנועות עד שבודקת בו לפני תשמיש זה אין בודקת בו לפני תשמיש אחר: נמצא דם על שלו · ואפילו לאחר זמן שהרי לאחר בעילה זמן ארוך קודם קינוח בידוע שהיה דם בשעת תשמיש: טמאים · שניהם טומאת שבעה כדין בועל נדה כדכתיב (ויקרא טו) ותהי נדתה עליו: *אותיום · מיד לאחר בעילה: לאחר זמן · לאחר אותיום טמאים מספק שניהם שבעה ימים ומיהו טומאת ספק הוא לתלות אבל לא לשרוף: את פניה · פניה שלמטה: ואח"כ · כלומר ששהתה יותר מכשיעור הזה אחר אחר הוא זה: מטמאה מעת לעת · טהרות ואדם במגע טומאת ערב ומדרבנן כדין מעת לעת דאמר בפ"ק ומה היא מטמאה משכבה ומושבה וכיון דעושה משכב ומושב לטמא אדם כל שכן דהיא עצמה מטמאה אדם: ואינה מטמאה את בועלה · טומאת שבעה ימים: ר"ע אומר אף מטמאה את בועלה · ר"ע לטעמיה דאמר כל מעת לעת מטמאה את בועלה מספק טומאת שבעה בפ"ק (לעיל ו·):

גמ' מאכולת · כינה ואמאי טמאין ודאי לשרוף תרומה ולהתחייב בקרבן ודאי להוי ספק לתלות תרומה ולהביא אשם תלוי ולא חטאת דדלמא דם מאכולת הוא שהיה באותו מקום באשה וכשבעל נדבק בו: בדוק · דודאי אין שם מאכולת ודם ודאי מגופה אתיא: דחוק הוא · שאין מאכולת יכולה ליכנס שם: רצופה · מעוכה על העד רחוק מן הדם קצת ללישנא דבדוק כיון דקים להו לרבנן דאין שם מאכולת ודאי דם מגופה הוא שהרי העד היה בדוק לה קודם הקינוח ומאכולת *(מעלמא הואי התם בעד שהיא רצופה) וללישנא דדחוק איכא לספוקי שמא האי דם ממאכולת ומתוך שדחוק הוא מעכה השמש בשעת תשמיש: ולמחר מצאה עליה דם · על הירך: טמאה נדה · טומאה ודאית דכיון דהעד בדוק לה שלא היה בו דם קודם בדיקה ודאי מגופה אתאי על העד ומשם הוטח בירכה ולא אמרינן דלמא מעלמא אתא על ירכה וספק טומאה היא: ולמחר מצאה עליו דם · על העד ואיכא לספוקי דלמא מקמי הכי הוה ביה להכי לא נקט הכא טחתו בירכה דא"כ הוו להו תרי ספיקי לקולא חדא דלמא לאו מן העד הוטח על ירכה ואפילו את"ל מן העד אתא דלמא כיון דאינו בדוק מקמי הכי הוה: משום נדה · טומאה ודאית דכיון דחזקת דמים שם לא מספקינן במקמי הכי: משום כתם · כלומר טומאת ספק ותולין שנריכה

תוספות

רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה · ואע"ג דאמר שמואל בפ' יוצא דופן (לקמן דף מג·) כל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש אינו מטמא הכא דלמא הרגיש כל גופו ולאו אדעתיה: **רוכבי** גמלים כולם רשעים החמרים מהן רשעים מהן צדיקים · וא"ת דאמרינן בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף פב·) גמלים רובן כשרים חמרים רובן ליסטין וי"ל דהכא מיירי ברוכבים ומשום הרהור והתם לא מיירי ברוכבים אלא בטוענין סחורה על הגמלים והם הולכים ברגל רחוק במקום סכנה וחמרין *[שהם ליסטים משום דבשעה שקונים] עושין רמאות במשא ובמתן:

אפרקיד · פי' הקונטרס פניו למעלה וכן משמע בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד·) גבי מתי מדבר דגנו אפרקיד וחליף טייעא תותי ברכייהו ורומחא בידיה ולשון אפרקיד אפורייהא קדל *(קדקדא) ולא כפירוש הערוך דפי' פניו מטה ולשון אפרקיד אפוי קיד ועוד קשה ר"י דאפרקיד למה לי · [וע"ע תוספות פסחים קח· ד"ה פרקדן]: **לייט** אמאן דגני אפרקיד · פי' בקונטרס שידיו מונחות על מילתו ומתחמם ורשב"ם פירש שבגדיו טפלין על אמתו ומתחמם ומה שפי' עוד שפעמים [מתקשה ומתגלה] לא נראה דבבית סגור או אפל מאי א"ל · ועוד שמעתי כשוכב אפרקיד מתחמם השדרה ומתמת זה יתקשה האבר ויבא לידי קרי · גליון:

ק"ש כי מגלי אסור · היינו כשהוא קצת אפרקיד אבל על צדו לגמרי שרי כדאמר בפ' מי שמתו (ברכות דף כד·) שנים שהן ישנים במטה זה הופך פניו לכאן וזה הופך פניו לכאן וקורין ק"ש: **וליחוש** דלמא דם מאכולת הוא · אבל על בדיקות דמטמאינן לה אם מצא דם לא פריך דדלמא חומרא היא אבל הכא פריך אמאי חייבין בקרבן דלמא מייתי חולין בעזרה ועוד נראה וכן פר"ח דפריך אנמצא על שלו כי לא נמצא על שלה אמאי מטמאין כיון דאיכא הוכחה דלא אתי מגופה: **דחוק** הוא אצל מאכולת · אין לפרש שאינה יכולה ליכנס אלא בדוחק ולפעמים נכנסת דא"כ הוה ליה למימר בסמוך ללישנא דדחוק הוא אימר איתרמויי איתרמי ולמה צריך להזכיר דשמש רצפה לכך י"ל בדוק הוא שאינה באה כלל סמוך לרחם מפני הזוהמא שיוכל השמש להכנים ודחוק הוא אצל מאכולת היינו דאינה נכנסת בשום פנים מאליה אלא שפעמים שמתקרבת לרחם כ"כ עד שהשמש מכניסה ומרצפה:

וטחתו בירכה · פירוש במקום (א) שאין דם המקור יכול ליפול שם: **ולמחר** מצאה עליה דם · ה"ג רש"י פי' על ירכה וקאמר דטמאה נדה דאיכא למימר דמן העד נתלכלך ירכה ולא מעלמא וא"ת ותבדוק העד וי"ל שנאבד העד א"נ שמא דם העד עצמו בא מדם ירכה כיון שנמצא על העד רק במקום שנגע בירכה וכגון שיש כגרים ועוד דליכא חששא דמאכולת *ודוקא בעד הבדוק לה אבל בשאינו בדוק לה הוי ספק ספקא כדפי' רש"י

או שמא כיון שנמצא על ירכה במקום שנגע בעד מוכח מילתא שמחמת העד הוא וטמאה · גליון:

ודוקא טחתו בירכה אבל הניחתו בקופסא פשיטא דטמאה ור"ח גרס ומצאה עליו פירוש על העד וטחתו בירכה היינו בגלוי שלא הניחתו בקופסא דבהניחתו בקופסא פשיטא דטמאה ופריך והא חוששין אמרת לן דאימר מעלמא אתי: **אמר** שמואל טמאה נדה · אפי' ר' חייא דמטהר בסמוך מודה הכא דהא ר' חייא כר' יוסי ס"ל ושמואל גופיה פסיק בהאשה (לקמן נט:) כרבי יוסי והכא קאמר דטמאה נדה:

בעד

על גביו כי ענבותיו מתחממין על המטה ובא לידי קרי כדאמרינן בפרק הערל מייתינן טיא חמימא דשערי ומנחינן ליה אבי פיקרי ומיקרי בי פיקרי היינו ענבותיו כשמניח עליהם דבר חם מתחמם ובא לידי קרי: **וליחוש** דלמא דם מאכולת הוא · אבל בדיקה שבדקה ומצאה (א)טמא לא קפדי דמצי למימר דמטמאינן להו מספיקא אבל מתני' דקתני חייבין בקרבן אלמא ודאי מגופה אתי ועוד כיון שמצא על שלו ולא על שלה מסתברא כי דם מאכולת הוא: **אימור** שמש רצפה · וא"ת כיון דאיכא למיחש לצריפת שמש א"כ משתכחא מאכולת התם א"כ אפי' ליכא מאכולת רצופה נמי ניחוש דרצפו שמש ודם מאכולת הוא ואע"ג דמאכולת ליתא קמן דלמא נאנדה המאכולת ונשאר הדם · וי"ל דרציפה של שמש לא שכיח לא תלינן בה אלא היכא דמוכחא מלתא דאשתכח מאכולת רצופה: **וטחתו** בירכה ולמחר מצאה עליה דם · פרש"י על הירך ותימה ונבדוק בעד עצמו שאי אפשר שלא יהא ניכר רושם על העד וצ"ל שמיירי שאבד העד · ור"ח גרס ומצאה עליו כלומר על העד וקמ"ל דלא חיישינן שמא בא מן הירך על העד: **והא** חוששת אמרת לן · תימה דאמרי' בריש הרואה כתם על בשרה ודאי טמא דאם איתא דמעלמא אתי על חלוקה איבעי ליה לאישתכוחי וא"כ ה"נ אפי' הדם על הירך טמאה ודאי וכ"ת הך דלקמן לפי מסקנא דשמעתין מ"מ קשה דמשמע דרב גופיה לא קאמר אלא דוקא טחתו אבל אם לא טחתו לא' ומצי' למימר דה"ה לא טחתו והאי דנקט טחתו לאשמועינן דוקא בדוק אבל אינו בדוק לא ועוד מצינו למימר דמיירי הכא כשיש לה מכה ואי לאו דטחתו הוה תלינן בדם המכה: **ולעת** זקנותו טהר מכלום · תימה היכא מצינו למימר טהר מכלום והא אמרינן לקמן בריש הרואה כתם על חלוקה ודאי טהור דאי איתא דמגופה אתא על בשרה איבעי ליה לאישתכוחי ומשמע הא על בשרה ועל חלוקה דליכא הוכחה הוי ספיקא והכא כעל בשרה ועל חלוקה דמי דמהכא נמי ליכא הוכחה · וי"ל דהא דלקמן היינו לפי המסקנא דהכא ומיהו [אכתי]קשה דהא תנן לקמן פ' האשה ג' נשים שלבשו חלוק אחד ונמצא עליו דם כולם טמאין וה"נ כשבדקה בעד שאינו בדוק לה הוי כאילו קינחה בו אשה אחרת קודם דטמאה מספק ואיכי הות בעי למימר דטהר מכלום דא"כ תיקשי ליה מהך מתני' וי"ל דשאני התם דטמה נפשך צריך לטמאות אחת מהן דדמי לבאר ישאול ובת אחת גבי שני שבילין וחד מינייהו מפקת · אבל הכא תלינן שמא הדם היה על העד קודם לכן והתם נמי אילו היתה אחת מהן שומרת יום כנגד יום או בתולה שדמ"ח טהורין הוי שתים האחרות תולות בה: ור'

(א) נראה שצ"ל שבדקה ומצאה דם על העד דמטמאינן אותה לא קשיא לן דשמא דם מאכולת הוא דמצי למימר וכו':

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ז מהל' תרומות הלכה ו טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ו:

כה ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין קיא טוש"ע שם סעי' ב:

כו ג מיי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ב ועי' בהשגות ובכ"מ סמג עשין יח טוש"ע א"ח סי' סג סעי' א:

כז ד מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ג:

כח ה ו מיי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ב סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן סג סעיף א:

רש"ל מ"ז וגי' רש"א או קדקדא

כט ז מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה יד וע"ש סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצו סעי' ב וע"ש:

ל ח מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

יומא ו' [לעיל ו:]

לא ט י מיי' פ"ט מהל' שגגות הל' ו:

לב כ מיי' שם (ופ"ד מהלכות איסורי ביאה) סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קצ סעי' לג:

לג ל מ מיי' פ"ט מהל' שגגות הל' ו:

לד נ מיי' שם (ופ"ד מהל' משכב ומושב הלכה ח):

לה ס מיי' פ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ה:

לו ע פ מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' יח ופ' במ"מ סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצ סעי' לג:

לז צ מיי' שם הלכה יט ועי' במ"מ סמג שם טוש"ע שם סעי' לה:

לח ק טוש"ע שם סעי' לג:

תוספי הרא"ש

רוכבי גמלים אסורים לאכול בתרומה · דוקא בשעה שהן רוכבין שמא יראה קרי בעוד התרומה בפיו אבל לאחר שירד מותר דלא חיישינן שמא ראה קרי ושכחת דאמרי' לקמן פרק יוצא דופן כל שכבת זרע שאין גופו מרגיש בה אינה מטמאה: **רוכבי** גמלים כולם רשעים · והא דאמרי' בסוף קדושין הגמלים כולן כשרים בבעלי סחורה מיירי והולכין ברגל ומשאן על הגמלים והולכין לארץ מרחקים לסחורה בדרך מדבריות במקום גדודי חיות ולסטים ומכוונים לבם לשמים ומשאן ומתנן באמונה · והחמרין שאינן מתרחקין כל כך משאם ומתנם ברמאות: **לייט** אמאן דגני אפרקיד · פי' שוכב

מסורת הש"ס

קדושין פב· [ע"ש]

[כמו מאזנים משקל אחד מכאן ומשקל אחד מכאן] [קדושין נג: וש"נ] ברכות יג:

[לעיל ה·]

[לקמן נב: שבועות יח. כריתות יז:]

[גי' הערוך אותיאום ע"ש וכתב שם דלשון יוני הוא ועי' פרש"י ביומא ו' ובכריתות יז: אותיום מיד בלשון יוני ויכון לומר לעדות הערוך ועדותו בל כפ"י נכונים ע"פ אם תוס' ב"ק פג: ד"ה לשון ע"ש]

[לשון יון הוא כן פרש"י בריש יומא]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וטחתו וכו' שאין דם כ"ב עיין ר"פ הרואה כתם:

פי' לאחר בעילה אתאי על אברו

לט א מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הלכה יט וע"ש בה"מ סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קצ סעיף לו:

מ ב מיי' פ"ה מהלכות שגגות הל' ב סמג עשין ריד:

מא ג מיי' שם פ"ט הל' ו טור י"ד סימן קפו:

אמר לו ר' חייא אי אתה מודה שצריכה כגרים ועוד א"ל אבל אמר לו א"כ (אתה) אף אתה עשיתו כתם ורבי סבר [א]בעינן כגרים ועוד לאפוקי מדם מאכולת וכיון דנפקלה מדם מאכולת ודאי מגופה אתא מאי לאו בזקנותו קאי הא בילדותו טימא משום נדה שמע מינה °משתבח ליה רבי לרבי ישמעאל ברבי יוסי ברבי חמא בר ביסא דאדם גדול הוא אמר לו לכשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא א"ל בעי מינאי מילתא בעא מיניה בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם מהו אמר לו כדברי אבא אימא לך או כדברי רבי אימא לך א"ל כדברי רבי אימא לי אמר רבי ישמעאל זהו שאומרין עליו דאדם גדול הוא היאך מניחין *דברי הרב ושומעין דברי התלמיד ור' חמא בר ביסא סבר רבי ריש מתיבתא הוא ושכיחי רבנן קמיה ומחדדי שמעתתיה מאי רבי ומאי רבי יוסי אמר רב אדא בר מתנא תנא רבי מטמא ורבי יוסי מטהר ואמר רבי זירא כשטימא רבי כר"מ וכשטיהר רבי יוסי לעצמו טיהר *דתניא *האשה שהיתה עושה צרכיה וראתה דם ר"מ אומר אם עומדת טמאה אם יושבת טהורה רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא א"ר יוסי בר' חנינא כשטימא ר"מ לא טימא אלא משום כתם ואילו רבי משום נדה קאמר א"ל אנן הכי קאמרינן כי איתמר ההיא משום נדה איתמר: נמצא על שלה אותיום טמאין וכו': ת"ר *איזהו שיעור וסת משל לשמש ועד שעומדין בצד המשקוף ביציאת שמש נכנס עד הוי וסת שאמרו לקינוח אבל לא לבדיקה: נמצא על שלה לאחר זמן וכו': תנא *וחייבין אשם תלוי ותנא דידן מ"ט [ב]בעינן חתיכה משתי חתיכות: איזהו אחר זמן וכו': ורמינהי איזהו אחר זמן פירש ר' (א) אליעזר ברבי צדוק כדי שתושיט ידה תחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו °אמר רב חסדא מאי אחר אחר (ב) אחר והא קתני עלה נמצא על שלה לאחר זמן טמאין מספק ופטורין מן הקרבן איזהו אחר זמן כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה [ג]ה"ק איזהו אחר זמן כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו וכדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה מחלוקת ר"ע וחכמים והא אח"כ קתני ה"ק וזהו אח"כ שנחלקו ר"ע וחכמים רב אשי אמר אידי ואידי חד שיעורא הוא עד בידה כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה אין עד בידה כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו מיתיבי איזהו אחר זמן דבר זה שאל רבי אלעזר ברבי צדוק לפני חכמים באושא ואמר להם

שמא

רש"י

שצריכה כגרים ועוד· כשיעור שאר כתמים שאין מטמאין אלא בכגרים ועוד כדאמרינן בהרואה כתם (לקמן דף נח:) דעד כגרים יכולה לתלות ולומר דם מאכולת הוא: אבל · הן באמת: אמר לו ר' חייא: אף אתה עשיתו כתם · נהג אתה בו דין כתם דשיעורו כגרים ועוד ובפחות מכאן לאו כלום הלכך טומאתו נמי ספק דאי ודאי ראייה הואי מגופה כדקאמרת האמר בפ' יוצא דופן (לקמן דף מ·) אפי' כעין החרדל ובפחות מכן: לאפוקי מדם מאכולת · דכיון דאינו בדוק לה כל כמה דליכא כגרים ועוד הוה לה לספוקי בדם מאכולת קודם בדיקה: מאי לאו בזקנותו קאי · מדפליג עליה דרבי רביה: אמר ליה · רבי ישמעאל לרבי חמא בעי מינאי מילתא: כדברי אבא · רבי יוסי או כדברי רבי ולקמן תני פלוגתייהו בשמעתין: לעצמו טיהר · לטעמיה אזיל דאמר נמי הכי בדוכתא אחריתי (לקמן דף נט:): צרכיה · מטילה מים: עומדת טמאה · דכיון דדחוקה היא חוזר מי רגלים למקור ואייתי דם והכי מפרש בפ' האשה(שם): יושבת טהורה · דממקום מי רגלים הוא בא ואין טמא אלא דם המקור ומדקאמר רבי אמיר עומדת טמאה ואף על גב דאיכא לספוקינהו במקום מי רגלים כיון דרגלים לדבר דדחיק לה עלמא וחזקת דמים מן המקור מיטמאיא ה"נ מיטמאיא: משום כתם · טומאת ספק לתלות ואילו רבי לעיל טימא משום נדה דקתני רבי אומר טמאה נדה: כי איתמר · ההיא דר' יוסי בר חנינא: הוי וסת שאמרו · לחייבה בחטאת: לקינוח · מבחוץ ולא לבדיקה מבפנים דא"כ שהתה יותר מכשיעור ואין כאן אלא טומאת ספק ואשם תלוי: תנא וחייבין באשם תלוי · אנמצא לאחר אותיום קאי דקתני במתניתין ופטורין מן הקרבן: בעינן חתיכה משתי חתיכות · דכתיב באשם תלוי (ויקרא ה) אחת מכל מצות ה' וקסבר יש אם למקרא מצוות קרינן הילכך בעינן שתים אחת של איסור ואחת של היתר ואכל אחת ואינו יודע איזהו אבל אשתו ואחותו עמו בבית ובא על אחת מהן כסבור אשתו היא ונודע שתיהן היו במטה ואינו יודע על איזהו מהן בא אבל הכא חדא חתיכה היא ספק שריא ספק אסורה ותנא ברא סבר יש אם למסורת והכי פליגי במסכת כריתות (דף יז:): שתושיט · ועודה במטה הא כדי שתרד שיעורא רבה (ג) ואינה מטמאה את בועלה אלא כשאר מגע מעת לעת: מאי אחר · דקתני במתני' איזהו אחר זמן כדי שתרד לאו אאחר אותיום קאי דטמאים מספק אלא איזהו אחר זמן שהוא אחר אותו שלאחר אותיום שאינה מטמאה את בועלה לרבנן אלא לר"ע כדי שתרד כו': והא עלה קתני כו' · אלמא אטמאין מספק קאי משום שמטמאה את בועלה אפי' לרבנן: הכי קאמר · חסורי מחסרא והכי קתני איזהו אחר זמן שהן טמאין מספק כדי שתושיט °אבל ששהתה כדי שתרד מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה רבי עקיבא אומר מטמאה את בועלה ואפילו כל מעת לעת: והא אח"כ קתני · דקתני במתני' ואח"כ מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה כו' אלמא כששהתה יותר מכדי שתרד הוא דפליגי אבל בכדי שתרד *טומאה אפילו לרבה וקשיא ברייתא דכדי שתושיט: וזהו אח"כ · האי שיעורא דכדי שתרד זהו אח"כ שנחלקו בו ר"ע וחכמים: עד בידה · שאינה צריכה להושיט ידה תחת הכר הוי שיעורא בכדי שתרד ותדיח בתוכו עד: אין עד בידה · דבעיא להושיט ידה תחת הכר: בכדי שתושיט · ותבדוק ועודה במטה ולרב חסדא אפי' עד בידה נפיש כדי שתרד מכדי שתושיט הילכך אחר אחר הוא:

שמא

תוספות

בעד שאינו בדוק לה · נראה לפרש דידעה שהיה נקי לפני יום או יומים ועתה בשעת בדיקה נטלתו ממקום המוצנע ולא בדקה העד אבל אין נראה לפרש שלא היה בדוק מעולם דבהא לא היה רבי מחזיק טומאה ודאי: מאי לאו בזקנותו · פרש"י מדפליג על רבי ואין נראה דמצינו הרבה תלמידים שחולקים על רבם בילדותם ורשב"ם פירש דרבי חייא תחילה למד בבבל ולעת זקנתו עלה ולמד לפני רבי כדאמרינן (סוכה דף כ·) חזרה ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדוה ועי"ל מדקאמר רבי חייא אף אתה עשיתו כתם ולא קאמר אף אתה רבי ש"מ דבזקנותו היה דהוה תלמיד חבר כדאמר בשילהי מי שמת (ב"ב דף קנח:) בן עזאי תלמיד חבר של רבי עקיבא דאמר ליה (*שב אתה ולא קאמר שב מר): האיך מניחין דברי הרב · משמע דר' יוסי היה רבו של רבי וקשה דאמר בפ' (ד) זה בורר (סנהדרין כד·) כמה מחבבים זה את זה דאילו ר' יוסי קיים הוה כפוף ויושב לפני רבי ואמר כבר הורה זקן ורש"י פי' התם *שהיה כפוף מחמת כבוד נשיאותו של רבי ואין נראה דא"כ היכי מוכיח דמחבבין זה את זה וכי בשביל נשיאות לא היה לו לפסוק כרבו ואור"ת *דבבחרותו של רבי היה ר' יוסי גדול יותר ובזקנותו [מחמת התלמידים] נתחכם רבי יותר כדאמר נמי הכא הואיל ושכיחי רבנן קמיה מחדדין שמעתתיה: ורבי יוסי מטהר · נראה דלגמרי מטהר מדקאמר לעצמו טיהר כמו גבי אשה שעשתה צרכיה דהתם נראה דלגמרי מטהר דאין נראה לפרש לעצמו טיהר דמדמטהר גבי אשה שעשתה צרכיה לגמרי הכא בעד שאינו בדוק יטהר לכל הפחות מנדה ויעשנה כמו כתם דא"כ מאי פריך בסמוך האמר ר' יוסי בר' חנינא לא טימא ר"מ כו' מאי קושיא והלא יש להחמיר בעד שאינו בדוק לה טפי מבאשה שעושה צרכיה מיהו ר"ח פירש דר' יוסי לאו לגמרי מטהר באשה שעושה צרכיה וכמסקנא דר"מ משום נדה איתמר ולפי' זה הא דתנן בפ' האשה (לקמן דף נט:) אים ואשה שעשו צרכיהן בספל ונמצא דם דר' יוסי מטהר ופריך בגמרא למה לי הך בבא ומשני אי מרישא ה"א דיעבד קמ"ל סיפא דאף לכתחלה לפי' ר"ח לא קאי אף לכתחלה ארישא אלא אסיפא דוקא:

בעינן חתיכה מב' חתיכות · וא"ת ברים פ' ספק אכל (כריתות דף יז:) דפריך לר' חייא בר רב דבעי חתיכה מב' חתיכות מברייתא דהכא ומשני רבי אליעזר היא דאמר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי אדמקשה מברייתא לסייעיה ממתני' דהכא דפטרה מקרבן *וי"ל דשמא מתניתין לא פטריה אלא מחטאת ולא פליג אברייתא והא דקאמר ותנא דידן ה"ק את"ל דמתניתין פוטר אף מאשם תלוי היינו טעמא דסבר בעינן חתיכה מב' חתיכות: מאי אחר אחר אחר · ותימה כיון דתנא כדי שתושיט ידה ותטול עד תחת הכר דהוי טמא בועלה שבעה וחייב אשם תלוי ממילא ידעינן דאם שהתה יותר עד שתרד מן המטה דלאחר אחר הוא ואינה מטמאה בועלה טומאת שבעה [עיין ברשב"א]:

לא

[פריטות הנ"ה זה נקשה]

רבנן קמיה דמחדדין שמעתתיה כדאמרינן נמי בעלמא הרבה למדתי מרבותי ומתלמידי יותר מכולם: כאי אחר אחר אחר · תימה למה לי שיעורא דאחר אחר דכיון דאשמעינן זמן דאוור מבילא ידעינן דטפי פורתא הוי אחר אחר · וי"ל כדי להבחין ולידע זמן שלאחר דטפי פורתא הוי אחר אחר:

תוספי הרא"ש

ור' קסבר בעינן כגרים ועוד לאפוקי מדם מאכולת ולר' האי דקתני בדקה בעד שאינו בדוק לה היינו בחלוקת או בסדינה דאילו באחד מכל הבגדים ליכא למיחש לדם מאכולת: בזקנותו קאי · פרש"י ז"ל מדפליג עליה דרבי ומיהו בכמה מקומות בתלמיד מצינו שנחלק התלמיד עם הרב ונראה לפרש דדייק מדא"ל אף אתה עשיתו כתם · ולא קאמר אף אתה רבי עשאו כתם משמע דבזקנותו היה' שאז היה לו תלמיד חבר כדאמרינן בפ' מי שמת דבן עזאי תלמיד חבר דר' עקיבא מדקא"ל שבאת ולא קאמר שבא ר' · אבל אין לפרש דדייק משום דלית לן לאוקמי לפלוג תייהו בג' דינין חלוקין שר' טימא משום נדה ור' חייא בילדותו משום כתם ובזקנותו טיהר מכלום וא"נ שלא להפליג כ"כ בין סברת ר' לסברת ר' חייא דע"כ ר' יוסי מטהר לגמרי בהך דלקמן דמייתי עלה הך ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טהורים והיינו לגמרי כדמפרש לקמן בפרק האשה · ומיהו ר"ח פירש דמטהורים דר' יוסי לאו דוקא: מניחין דברי הרב · תימה והאמרינן בפ' זה בורר אילו היה ר' יוסי קיים כפוף ויושב לפני רבי מפרש רשב"ם מפני כבוד נשיאותו · ור"ת מפרש דלסוף נתחכם רבי ביותר כשנעשה ראש ישיבת מרוב התלמידים כדאמרינן הכא דשכיחי

סנהדרין כט. קדושין עא.

נ"ל דתנן

לקמן מו: נט:

[לעיל יב:]

[כריתות יז:]

[נ"ל שבאת ולא קאמר שבא מר]

[נשנס נא"]

[וע"ע בתוס' דסכה נא· ד"ה אילו היה וכו']

הגהות הב"ח

(א) גמ' פי' ר' אלעזר בר' צדוק: (ב) שם מאי אחר אחר דאחר וסא: (ג) רש"י ד"ה שתושיט וכו' רבה הוא ואינה: (ד) תוס' ד"ה היאך וכו' בפ' זה בורר כ"ב בדף כ"ד וכן בפ' במה טומנין בדף נא ולשם פי' רש"י כפוף מפני כבוד הנשיאות כו':

גליון הש"ס

גמ' משתבח ליה כו' · כעין זה ברכות לא ע"א וש"נ: שם אמר רב חסדא מאי אחר וכו' · כעין זה נזיר דף טו ע"ב: רש"י ד"ה ה"ק וכו' אבל ששהה כדי שתרד וכו' · פי' רש"י לקמן דף ס ע"ב ד"ה בעלה באשם תלוי וכו' וביומא דף ז ע"ב ברש"י ד"ה אלא באחר אחר:

נ"ל מטמאה אפי' לרבנן וקשיא כו'

שמא כרבי עקיבא אתם אומרים שמטמאה את בועלה אמרו לו לא שמענו אמר להם כך פרשו חכמים ביבנה לא שהתה כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה תוך זמן הוא זה וטמאין מספק ופטורין מקרבן וחייבין באשם תלוי שהתה כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה אחר הזמן הוא זה וכן כששהתה מעת לעת ומפקידה לפקידה בועלה מטמא משום מגע ואינו מטמא משום בועל רבי עקיבא אומר אף מטמא משום בועל רבי יהודה בנו של רבן יוחנן בן זכאי אומר בעלה נכנס להיכל ומקטיר קטורת בשלמא לרב חסדא היינו דמטהרי רבנן אלא לרב אשי אמאי מטהרי רבנן וכי תימא דאין עד בידה האי עד בידה ואין עד בידה מיבעי ליה קשיא : רבי יהודה בנו של רבן יוחנן בן זכאי אומר בעלה נכנס להיכל ומקטיר קטורת ותיפוק ליה דהוה נוגע במעת לעת שבנדה הוא דאמר כשמאי דאמר *כל הנשים דיין שעתן ותיפוק ליה דהוה בעל קרי בשלא גמר ביאתו : ומודים חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם : אמר רב למפרע ורבי מאיר היא ושמואל אמר מכאן ולהבא ורבנן היא מכאן ולהבא פשיטא מהו דתימא הואיל *ומעת לעת דרבנן וכתמים דרבנן מה מעת לעת לא מטמאה את בועלה אף כתמים לא מטמאה את בועלה קא משמע לן ואימא הכי נמי התם אין שור שחוט לפניך הבא יש שור שחוט לפניך וכן אמר ריש לקיש למפרע ורבי מאיר היא רבי יוחנן אמר מכאן ולהבא ורבנן היא :

מתני' *כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן הבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה :

גמ' למה ליה למתני הבאין מן הדרך סד"א הני מילי היכא דאיתיה במתא דרמיא אנפשה ובדקה אבל היכא דליתא במתא דלא רמיא אנפשה לא קא משמע לן אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה אמר רב הונא ל"ש אלא שאין לה וסת אבל יש לה וסת אסור לשמש כלפי לייא אדרבה איפכא מסתברא אין לה וסת אימא חזאי יש לה וסת וסת קביע לה אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב הונא ל"ש אלא שלא הגיע שעת וסתה אבל הגיע שעת וסתה אסורה קסבר *וסתות דאורייתא רבה בר בר חנה אמר אפילו הגיע שעת וסתה נמי מותרת קסבר וסתות דרבנן רב אשי מתני הכי אמר רב הונא
לא

רש"י

שמא כר"ע אתם אומרים שמטמאה את בועלה · כל מעת לעת ואין לכם שיעור בדבר אלא מעת לעת : לא שמענו · את שיעורו (וכר"א) לא סבירא לן : לא שהתה כדי שתרד · אלא כדי שתשב ותבדוק ועודה במטה טמאין מספק דהיינו אחר אותו יום כרב חסדא : שהתה כדי שתרד · דנפיש שיעוריה : אחר הזמן הוא זה · כלומר אחר אחר הוא זה : וכן מעת לעת · כלומר כשיעור הזה ומכאן ולהלן כל מעת לעת של בעילה אם בדקה ומצאתה טמאה · בועלה מטמאה משום נוגע במעת לעת בנדה טומאת ערב וספק מדרבנן לתלות ואינו מטמא משום בועל נדה טומאת שבעה ואפילו לתלות : נכנס להיכל · לקמן מפרש לה : בשלמא לרב חסדא · דאמר כדי שתרד אחר אחר הוא היינו דמטהרי רבנן : וכי תימא דאין עד בידה · דאחר שתרד אצרכה להושיט דהוה להו תרי שיעורי א"כ איבעי ליה למיתני ולפלוגי בין עד בידה לאין עד בידה דלא תיפוק חורבה מיניה דהשתא משמע דאפילו עד בידה דלא שהתה אלא כדי שתרד מטהרי רבנן ומדלא מפליג ש"מ דודאי מטהרי רבנן בכדי שתרד לחודיה : בשלא גמר ביאתו · ואפילו הכי לר"ע מטמאה את בועלה דהערלה בנדה כגמר ביאה דכתיב (ויקרא כ) את מקורה הערה אבל לענין קרי עד שיזריע : ור"מ היא · דמחמיר בכתמים כדאמר בפ"ק (לעיל ה·) ולקמן בפרק בא סימן (דף נב:) : פשיטא · מאי מודי הא בלמפרע פליגי לגבי מעת לעת ולא במכאן ולהבא : וכתמים דרבנן · אפי' מכאן ולהבא : אין שור שחוט · דאתמול לא חזאי אלא סייג בעלמא הוא : הכא הרי שור שחוט לפניך · דבלפור לא נתעסקה ובשוק של טבחים לא עברה ומיום שלבשתו היא בספק זה : **מתני'** כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן · בלא בדיקה שלא הוזכרה בדיקה אלא לעסוקה בטהרות : **גמ'** בתוך ימי עונתה · ל' יום לראייה אבל לאחר ל' בעיא בדיקה הואיל וסתם נשים חזיין לסוף עונה : לא שנו · דכי מצאה תוך ימי עונתה לא בעיא בדיקה : אלא שלא הגיע עת וסתה · בתוך אותן ימים שהיה בדרך כגון אשה שיש לה וסת ולא הגיע בתוך אותן הימים : אבל הגיע עת וסתה · קודם ביאתו מן הדרך : אסורה · דאורח בזמנו בא : דאורייתא · הלכ"מ דמחזקינן לה בטומאת ספק : וסתות דרבנן · הצריכוה חכמים לבדוק ביום וסתה שמא תראה ומיהו היכא דלא הוה בעיר ולא ידעינן אי בדקה אי לא בדקה לא מספקינן לה בטומאה :
לא

תוספות

לא שהתה כדי שתרד מן המטה מטמאה את בועלה [וחייבת באשם תלוי] שהתה כדי שתרד כו' ר"ע אומר מטמאה בועלה · תימה אי ר"ע מודה ברישא כדמשמע דלא פליג אלא אסיפא א"כ סבר יש אם למסורת ובפ"ק דסנהדרין (דף ד·) אית ליה לר"ע יש אם למקרא גבי רביעית דם הבא משני מתים דקאמר נפשות קרינן וליכא למימר דהכא פליג נמי ברישא דהתנן פ' דם שחיטה (כריתות דף כב:) בחתיכה של קודש וחתיכה של חולין אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי דברי ר"ע והתם חייב השני הא בשעה שאכל לא היו לפניו ב' חתיכות ולמאן דבעי ב' חתיכות פטור בכה"ג כדאמר התם בסוף פרקין ורבי נמי אית ליה בפ' ספק אכל (שם דף יח·) היכא דאכל את הראשונה במזיד והשניה בשוגג דחייב אשם תלוי על השניה ורבי סבר בפ"ק דסנהדרין (דף ד·) יש אם למקרא וצ"ל דיש שום חילוק בין מקרא למסורת זה למקרא ומסורת דעלמא דחייא בר רב דבעי ב' חתיכות סבר לר"ע סברי הכא דיש אם למקרא ורב אסי דפליג עליה סבר דר"ע סברי יש אם למסורת *כמו שמצינו (ב"מ דף כב:) גבי יותן דומיא דיתן ועובד דומיא דעבד (פסחים דף כו:) ועוני דומיא דעני (שם לו·) וכפות דומיא דכפת (סוכה דף לג·) והתם יש טעמא אחרינא ותדע דכי פריך התם טובא לחייא בר רב ומשני ר"א היא דמחייב אשם תלוי על חלב כוי והא כמה תנאי פליגי במקרא ובמסורת ואמאי נקט טפי ר"א דשמותי הוא וגם המקשה וכי לא הוה ידע דטובא תנאי פליגי במקרא ובמסורת אלא כדפרישית ועוד י"ל דר"ע ורבי איירו דהראשון לא אכל כל החתיכה אלא חציה וכשאכל השניה היו עדיין ב' החתיכות לפניו וכענין זה מתרץ הירושלמי בהאשה רבה* : **האי** עד בידה ואין עד בידה מיבעי ליה · פרש"י דה"ל לפלוגי הכל בשהתה וקשה דלמא מפליג בדידה באין עד בידה בין שהתה ללא שהתה ונראה לפרש דה"ל לפרושי בברייתא באין עד בידה כיון דמתניתין איירי בים עד בידה : **כשמאי** דאמר דיה שעתה · ומ"מ מודה שמאי בחד אחר דטמא שבעה כיון דחייב אשם תלוי : **אמר** רב למפרע ור"מ היא · וא"ת דבפ"ק דיומא (דף ו·) תנן מפרישין כ"ג מביתו ז' ימים דשמא יבא על אשתו *ספק נדה וקאמר *כמאן כר"ע דאמר אף מטמאה את בועלה וקאמר רב חסדא דאתי אפילו כרבנן ובחד אחר מודו דבועלה טמא ז' אמאי לא משני שמא תמצא כתם דהא מודים חכמים לר"ע ברואה כתם וי"ל משום שמואל דאמר הכא מכאן ולהבא ועוד י"ל דהיא תבדוק חלוקה קודם פרישתו ואז לא נטמא הכהן קודם בדיקה וא"ת אמאי קאמר שמא תמצא אשתו ספק נדה לימא ודאי נדה אם תבדוק שיעור וסת סמוך לבעילה וי"ל דהא לא שכיחא : **הכי** איתמר לא שנו אלא שלא הגיע שעת וסתה · לא היה לו לחזור ממה שאמר תחלה לא שנו אלא שאין לה וסת דאמת הוא דהיא בחזקת טהרה כדאמרינן בפ"ק (לעיל יב·) כל לבעלה לא בעיא בדיקה אפילו אין לה וסת והיה יכול להוסיף ויש לה וסת נמי כשלא הגיע שעת וסתה כו' אלא מיישב הלשון שאמר תחלה בלא תוספת : **אפי'** הגיע זמן וסתה מותרת · תימה היאך מותרת הא אמרינן בשבועות פ"ב (דף יח:) ולקמן פרק האשה (דף סג:) אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וי"ל כששהתה אחר וסתה שבעה ימים שיכולה לטבול איירי דספק טבילה מוליאה מידי ספק ראתה כההוא דר' יוחנן דבסמוך ולמ"ד וסתות דאורייתא אפילו שהתה כשיעור זמן טבילה אסורה דודאי ראתה חשבינן לה ומתוך כך יש לדקדק דס"ל לרבי יוחנן דבסמוך (א) וסתות דרבנן :
אפילו

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פי"ח מהל' שגגות הל' ו:
מג ב ג מיי' פ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ח:
מד ד מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ט ופ"ד מהל' משכב ומושב הל' ז סמג לאוין קיא:
מה ה ו מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ט סמג שם:
מו ז מיי' שם הלכה ט ועי' בה"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפד סעיף א:
מז ח מיי' פ"ג מהלכות משכב ומושב הל' ט:

מסורת הש"ס

[נ"ל וכר"ע]
[לעיל ה·]
[לעיל ט·]
[לעיל יא:]
[לעיל ט· וש"נ]
[עיין רש"א]
[ועי' תוס' סוכה ו: ד"ה ר"מ ותוס' שם לג· ד"ה כפת ותוספות סנהדרין ד· ד"ה כולהו ותוס' זבחים לז· ד"ה לא נצרכא]
[שם ו·]
[ד"ה · יומא]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אפי' וכו' דבסמוך וסתות דרבנן כ"ב כלומר דהשתא דרבי יוחנן נמי ס"ל וסתות דרבנן וכדסבירא ליה לרב אליבא דר"נ בר יצחק הכי נקטינן וכדכתבו התוס' בדף טז בד"ה ור"נ בר יצחק וכן כתב בתשב"י :

תוספי הרא"ש

עד בידה ואין עד בידה מיבעי ליה · פרש"י א"כ איבעי ליה למתני' לפלוגי בין עד בידה לאין עד בידה דלא תיפוק מיניה חורבא דהשתא משמע דאפי' עד בידה ולא שהה אלא כדי שתרד מטהרי רבנן · וקשה לפי' דהא מתני' אוקימנא בעד בידה ואע"ג דלא קתני עד בידה ולא חיישינן דלמא נפיק מיניה חורבא · ועוד אמאי קאמר עד בידה ואין עד בידה מיבעי ליה לא הוה ליה למימר אלא אין עד בידה מיבעי ליה הלכך נראה לפרש דה"ק אע"ג דאוקימנא מתני' בעד בידה מ"מ כי נוקי ברייתא באין עד בידה אכתי תקשי לך א"כ נתני בהדיא במתני' עד בידה ואין עד בידה כברייתא אלא ש"מ מדתנן סתם בחד ענינא איירי : **סד"א** ה"מ היכא דאיתיה במתא רמיא אנפשה ובדקה · תי' והא לעיל בפ"ק אמרינן איפכא דהבאים מן הדרך נשיהן להם בחזקת טהרה טפי מאינך וי"ל דהכא ודאי לענין בדיקה היכי דאיתיה במתא בדקה טפי מהיכא דליתיה במתא אבל לעיל דאיירי לענין תביעה אורחא דמילתא הבא מן הדרך דרכו לפייס ולרצות : **אפי'** הגיע עת וסתה מותרת וסתות דרבנן · ומ"מ היאך מותרת הא אמרינן בספ"ב דשבועות אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן שעה אחת סמוך לוסתן כ"ש שאם עבר וסתן שיש לספק שמא ראתה · וי"ל דמיירי כגון ששהתה אחר וסתה כשיעור שיכולה לטבול כההיא דר' יוחנן דלקמן דאמר בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה ומ"ד וסתות דאורייתא אפי' שהתה כשיעור זמן טבילה אסור דודאי ראתה חשבינן לה ומתוך זה יש לדקדק דס"ל לר' יוחנן לקמן וסתות דרבנן :

אלא שנו אלא שאין לה וסת לימים אלא יש לה וסת לימים ולקפיצות כיון דבמעשה תליא מילתא אימא לא קפיץ ולא חזאי אבל יש לה וסת לימים אסורה לשמש קסבר *וסתות דאורייתא רבה בר בר חנה אמר אפילו יש לה וסת לימים מותרת קסבר וסתות דרבנן אמר רב שמואל משמיה דרבי יוחנן באשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה אמר ליה רב שמואל בר ייבא לרבי אבא אמר רבי יוחנן אפילו ילדה *דבזיוא למטבל אמר ליה אטו ודאי ראתה מי אמר רבי יוחנן אימר דאמר רבי יוחנן ספק ראתה ספק לא ראתה ואם תמצא לומר ראתה אימא טבלה אבל ודאי ראתה מי יימר דטבלה הוה ליה ספק וודאי *ואין ספק מוציא מידי ודאי ולא *והתניא חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות אפילו הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנין והא הכא ודאי טבל ספק מעושר ספק אינו מעושר וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי התם ודאי וודאי הוא כדרב חנינא חוזאה דאמר רב חנינא חוזאה חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ואיבעית אימא ספק וספק הוא וכדרבי אושעיא *דא"ר אושעיא מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר ואבתי אין ספק מוציא מידי ודאי *)והתניא מעשה בשפחתו של מסיק אחד ברימון שהטילה נפל לבור ובא כהן והציץ בו לידע אם זכר אם נקבה ובא מעשה לפני חכמים וטהרוהו מפני שחולדה וברדלס מצויים שם והא הכא דודאי הטילה נפל ספק גררוהו ספק לא גררוהו וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי לא תימא הטילה נפל לבור אלא אימא כמין

*) פסחים ט׳ ע"ז מא: [תוספתא דאהלות פט"ז]

רש"י

לא שנו · הא דתנן בחזקת טהרה דמשמע אפילו הגיע עת וסתה: אלא באין לה וסת לימים · לחודייהו בלא קפיצה אלא לקפיצה ולימים: מחשב ימי וסתה · אם שהה בדרך שבעה ימים אחר וסתה דעכשיו עומדת בימים שיכולה להטהר אפילו הגיע וסתה אמרינן טבלה ואין צריך לשואלה: דבזיוא · בושה היא לטבול עד שיפייסנה: ודאי ראתה מי א"ר יוחנן · שלא יהא צריך לשואלה ואפילו היא זקנה: אימר טבלה · וכיון דטעמא דר' יוחנן משום ספיקא הוא לא שנא ילדה לא שנא זקנה: הוי ספק · להיתר: ודאי · לאיסור: ואין ספק מוציא · את הדבר מידי ודאי שלו: והא הכא דודאי טבל · דהא חזינן שנגמרה מלאכתן וממורחין הן: איבעית אימא ספק וספק הוא · דכי היכי דמספקא לן אי מעשרי אי לא ה"נ מספקא לן דלמא לא טביל ולא איחייב במעשר דאימא כרבי אושעיא עיילה ומכניסה במוץ שלה דאין טבל מתחייב במעשר אלא בראיית פני הבית כשרואה את הפתח וכיון דבשעת ראיית פני הבית לא נגמרה מלאכתו למעשר תו לא מיחייבא אע"פ שהוא דשה וממרחה לאחר שהכניסה מידי דהוה אמכניס פירות דרך גגו וקרפיפו לבית אפילו היא ממורחת דקיימא לן דפטורה מן המעשר הואיל ולא ראתה את הפתח: כדי שתהא בהמתו אוכלת · אפי' לאחר מירוח ולהכי נקט בהמתו דאילו אמאכל אדם לא מצי למימר הכי דאי נמי לא מחייב מדאורייתא רבנן גזור על אכילת קבע אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו אבל מאכל בהמה קבע שלה עראי חשיב לה דתנן במסכת פאה (פ"א מ"ו) מאכיל לבהמה לעופות ולחיות עד שימרח הילכך כל כמה דלא חל עליה שם טבל דאורייתא מאכיל לבהמתו והכא כיון דאיכא למימר דעביד להו כרבי אושעיא מותרין לאדם דלגבי איסורא דרבנן מהניא חזקת חבר: אם זכר הוא כו' · כהן חכם היה ומורה הוראות ומתכוין להורות לה ימי טומאה וטהרה אי נמי שגורה אצלו בבית ונוגעת בתרומתו ורוצה להזהר ממנה כל ימי טומאתה וי"א לידע אימתי יהא זמן הבאת קרבנה אם יהא במשמרתו אם לאו ולא סבירא לי דבשביל (א)תור א]עולה אחת לבולה משמרה לא עייל האי כהן נפשיה להכי ועוד שהרי היא יכולה לאחר קרבנה כל זמן שתרצה וגם לשון ראשון אינו נראה דאי חכם הוא כלום הוא בא להאהיל ולעבור על לאו דטומאת מת אלא כהן עם הארץ היה או קטן ושגרתו אשה להבין ולראות: וטהרוהו · מאהל המת:

תוספות

אפילו ילדה דבזיוא למיטבל · פ"ה אפי' נערה שבושה לטבול ומשני ודאי ראתה מי א"ר יוחנן הך נמי כיון שלא ראתה בודאי שרי רבי יוחנן ואינו מיושב ור"ח מפרש וכן ר"ת אפי' ילדה דבזיוא למיטבל פי' שהולידה ומפחדת לטבול תוך ל' כדאמר בפ' מפנין (שבת דף קכט·) דבת רב חסדא טבלה תוך שלשים ללידה וחלתה ואמטיה רבא *לערסא ואיתסיאת והשתא אתי שפיר דא"ל ודאי ראתה מי א"ר יוחנן א"כ יולדת אפילו לא היתה דואגת לטבול לא יתיר רבי יוחנן דספק טבילה אינו מוציאה מידי ודאי ראתה ובזיו לשון פחד כההיא דפ"ב דיבמות (דף טו·) לא מיבעיא אביו דבזיז בריה מיניה מיהו בפ' אלו דברים (פסחים דף עב:) משמע שהוא לשון בושת גבי יבמתו בזיזה מיניה ובפ' ב"ש (יבמות דף קיז·) מבזז בזיז מיניה מיהו גם יש לפרש לשון פחד ובערוך *פי' לשון בושת: חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות כו' · בפ"ק דחולין (דף י·) גבי שחט ונמצא סכין פגומה קאמר נמי אין ספק מוציא מידי ודאי ולא מייתי מהך דחבר ושפחה משום דהכא הוי ספק טוב ורגיל ואפי' לקולא מוציא מידי ודאי וה"נ לא שייך לאתויי ההיא דהתם דטבל וערלה דאתי ספק ומוציא מידי ודאי דהתם היינו משום דהוי לחומרא: בהמתו אוכלת · דוקא בהמתו כדפ"ה דכל מה שהיא אוכלת מיקרי עראי אבל אדם אסור מדרבנן לאכול אכילת קבע וכן משמע בתוספתא ומייתי לה בפ"ק דביצה (דף יג·) הכניס לבית שבלים לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי ופטור וכן משמע נמי מדנקט בהמתו והא דפריך במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סז·) אמאי דקאמר מירוח העובד כוכבים אינו פוטר משום בעלי כיסים פירוש עשירים שמוכרין תבואתן לעובדי כוכבים קודם מירוח וחוזרין וקונין אחר מירוח אפשר דעבד כר' אושעיא פירוש שיוכל להערים ולפטור שיכניס התבואה במוץ שלה ומה הועילו חכמים בתקנתם משמע דלגמרי פטור ה"פ עביד ליה כרבי אושעיא ובמידי דמאכל בהמה מה הועילו חכמים בתקנתם מיהו אי מירוח העובד כוכבים אינו פוטר רק עראי כמו שהיה קודם מירוח אתי שפיר אך ל"ע בשילהי פ"ק דבכורות (דף יא:) והשתא קשה כיון דהוי ודאי טבל לענין אכילת קבע אפילו הכניסה במוץ כדפרישית היכי אתי ספק ומוציא מידי ודאי דחשבינן להו בחזקת מתוקנים וליכא למימר דספק מוציא מידי ודאי דרבנן דהא בפרק קמא דפסחים (דף ט·) פריך מיניה אהא דקאמר התם כל מקום שחולדה וברדלס מצויין שם אין צריך בדיקה הא ודאי חמץ צריך בדיקה דספק אכל אין מוציא מידי ודאי ופריך מהך דחבר ומשני ספק וספק הוא כדרבי אושעיא והשתא מ"מ חזינא הכא דמוציא מידי ודאי דרבנן ובדיקת חמץ נמי הוי דרבנן דמדאורייתא בבטול בעלמא סגי ואומר ר"י דמתניתי' דהתם איירי שלא בטלו דהוי ודאי דאורייתא ועוד אומר ר"י דהא דקאמר הכא דהוו בחזקת מתוקנים היינו בהנך דלא חזו אלא לבהמה: כדי שתהא בהמתו אוכלת · משמע דבטבל שראה פני הבית אפילו בהמתו נמי לא אכלה ותימה לר"י מ"ש משאר הנאות דהרי דלא מצינו טבל שיהיה אסור בהנאה וי"ל דדרשינן בבמה מדליקין (שבת דף כו·) גבי אין מדליקין בטבל טמא משום דכתיב את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת טמאה מה טהורה אין לך בה אלא אכילתה אלא משעת הרמה ואילך אף טמאה כן דהיינו הדלקה והדר גמר טהורה מטמאה דמיתסרה בהדלקה קודם הרמה וה"ה למאכיל לבהמתו וכל שאר הנאה של כילוי ומהכא נמי שמעינן דאין ישראל מאכיל לבהמתו כרשיני תרומה: [וע"ע תוס' פסחים נדי ד"ה מחמין לו]: בשפחתו של מסיק · משמע דשפחה מטמאה בלידה וכן מוכח בפ' רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלה:) דקאמר לקח שפחה ונתעברה אצלו זהו יליד בית שנימול לשמונה והתם קאמר כל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה ובת"כ תניא נמי בהדיא אין לי אלא בני ישראל גיורת ושפחה בין משוחררת ובין שאינה משוחררת מנין ת"ל אשה ונראה דהא דיליף לאינה משוחררת מאשה אסמכתא בעלמא הוא ואגב אחריני נקט לה דבפ"ק דכריתות (דף ז:) משמע מג"ש דלה לה אתיא ובפ' הערל (יבמות דף עד:) לא יליף מאשה אלא גיורת ומשוחררת ושאינה משוחררת אינו מזכיר שם *): ובא כהן והציץ · אומר ר"ת דכהן שוטה היה דאפילו אם נאמר דשל גבירתה היה וכהן זה קרוב היה לה היה לו לטמאות דאמר בת"כ דאין כהנים מטמאין לנפלים דבעינן דומיא דאביו ואמו ועוד דכאן לא היה לצורך המת: ספק גררוהו ההיא שעתא כו' · וא"ת והאי בור היכא קאי אי ברה"ר אפילו בספקא אחת טהור אי ברה"י מאי משני שהטילה כמין נפל לבור **)והתניא דברה"י כל ספקות שאתה יכול להרבות טמא וי"ל דגרירת חולדה וברדלס הוי ספק הרגיל וקרוב לודאי ותדע דאפילו מידי ודאי בעי למימר שמוציא זה הספק ואומר ר"י דצריך לומר דרגלי הכהן היו ברה"ר דאי רגליו היו ברה"י ניחוש דלמא גררוהו כנגד רגליו וטומאה בוקעת ועולה דע"כ ליכא בחוריהן פותח טפח דכי איכא מאי מועלת גרירה והא בפותח טפח מביא הטומאה ועוד י"ל דרגלי הכהן ברשות היחיד וגררוהו והלכוהו הוי ספק הרגיל: מסיק · בסמ"ך גרס שהיה מוסק זיתים:

כמין נפל והא לידע אם זכר אם נקבה קתני ה"ק ובא כהן והציץ בו לידע אם נפל הפילה אם רוח הפילה ואת"ל נפל הפילה לידע אם זכר אם נקבה ואיבעית אימא כיון דהולדה וברדלס מצויים שם ודאי גררוהו *בעו מיניה מרב נחמן וסתות דאורייתא או דרבנן אמר להו מדאמר הונא חברין משמיה דרב אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולבסוף ראתה *חוששת לוסתה וחוששת לראייתה אלמא *וסתות דאורייתא איכא דאמרי הכי קא"ל לטעמא דראתה הא לא ראתה אין חוששין אלמא וסתות דרבנן איתמר אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולבסוף בדקה אמר רב [ב]בדקה ומצאת טמאה טמאה טהורה טהורה ושמואל אמר אפילו בדקה ומצאת טהורה נמי טמאה מפני *שאורח בזמנו בא לימא בוסתות קמיפלגי דמ"ס דאורייתא ומ"ס דרבנן אמר ר' זירא דכ"ע וסתות דאורייתא כאן שבדקה עצמה כשיעור וסת כאן שלא בדקה עצמה כשיעור וסת ר"נ בר יצחק אמר בוסתות גופייהו קמיפלגי דמ"ס דאורייתא ומר סבר וסתות דרבנן אמר רב ששת כתנאי ר' אליעזר אומר טמאה נדה ורבי יהושע אומר תבדק והני תנאי כי הני תנאי דתניא רבי מאיר אומר טמאה נדה וחכ"א תבדק אמר אביי אף אנן נמי תנינא *דתנן ר"מ אומר [ג]אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה *שחרדה מסלקת את הדמים טעמא דאיכא חרדה הא ליכא חרדה טמאה אלמא וסתות דאורייתא לימא הני תנאי בהא נמי פליגי דתניא [ד]הרואה דם מחמת מכה אפילו בתוך ימי נדתה טהורה דברי רשב"ג רבי אומר אם יש לה וסת חוששת לוסתה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר וסתות דאורייתא ומר סבר וסתות דרבנן אמר רבינא לא דכ"ע וסתות דרבנן והכא *במקור מקומו טמא קמיפלגי רשב"ג סבר אשה טהורה ודם טמא דקאתי דרך מקור ואמר ליה רבי אי חיישת לוסת אשה נמי טמאה ואי לא חיישת לוסת מקור מקומו טהור הוא: **מתני'** בית שמאי אומרים צריכה ב' עדים על כל תשמיש ותשמיש או תשמיש לאור הנר בית הלל אומרים [ה]דיה בשני עדים כל הלילה: גמ'

רש"י

כמין נפל · הלכך ספק וספק הוא דדלמא מעיקרא לאו נפל הוא: ודאי גררוהו · הלכך ודאי וודאי הוא: וסתות דאורייתא או דרבנן · הא דקיימא לן דבעי בדיקה בשעת וסתה דאורייתא היא דאם לא בדקה טמאה ואפילו בדקה אחר זמן ומצאתה טהורה דאורח בזמנו בא ודם אזאי ונפל לקרקע או דרבנן הוא דאצרכוה ואם לא בדקה טהורה: ולבסוף ראתה · בבדיקה ראשונה שבדקה עצמה לאחר זמן ומצאתה טמאה: חוששת לוסתה וחוששת לראייתה · אם זמן וסתה קודם מעת לעת של ראייתה מטמאינן טהרות (א) דוסתה ואילך דלמא בזמנו בא ואם מעת לעת של ראייתה קודם לוסתה דלא שהתה משעת וסתה עד ראייתה מעת לעת אזלינן בתר ראייה וטמאה מעת לעת וקס"ד דה"ה נמי אם בדקה ומצאתה טהורה דחוששת לוסתה והא דנקט ראתה משום דבעי למימר וחוששת לראייתה: טעמא דראתה · דכיון דבבדיקה ראשונה מצאתה טמאה אם בדקה נמי בשעת וסתה הוה משכחת: דכ"ע · אפי' רב מודה דוסתות דאורייתא והא דקאמר דבמצאתה טהורה טהורה כשבדקה בשיעור וסת של וסתה דודאי אי הוה דם הוה משכחת ושמואל סבר אפי' הכי טמאה דאורח בזמנו בא הואיל ולא בדקה בשעת וסת ממש: וכאן שלא בדקה עצמה כו' · הא דקאמר לעיל וסתות דאורייתא וטמאה אפילו לרב בשלא בדקה עצמה בשיעור וסת ואח"כ בדקה ומצאתה טהורה טמאה *ואיכא דאמרי דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: טמאה נדה · אם הגיע וסתה ולא בדקה קסבר וסתות דאורייתא: תבדק · לאחר וסתה מצאתה טמאה טמאה משעת וסתה טהורה טהורה: אף אנן נמי תנינא · דלרבי מאיר וסתות דאורייתא: במחבא · מחמת פחד ליסטין ובולשת: הרואה דם מחמת מכה · שיש לה במעיה: אפי' בתוך ימי נדתה · כלומר בימים שהיא למודה לראות דהיינו שעת עונתה או שעת וסתה: טהורה · דתלינן במכה שבאותו מקום: אם יש לה וסת חוששת לוסתה · כלומר כשאין לה וסת קבוע מודינא לך שאף על פי שעברה עונתה תולה במכה אבל אם יש לה וסת קבוע וראתה ביום וסתה אפי' מחמת מכה חיישינן שמא טיפת נדה מעורבת בו: מקומו טמא · וכל דם הבא דרך שם ואפילו אינו דם נדה הוי אב הטומאה לטמא אדם טומאת ערב ואם נגעה בטהרות טמאים וקאמר ליה רבי כו' ולהקל על דבריו בא וה"ק אם יש לה וסת כלומר אם אתה אומר לטמאה מפני וסתה חוששת לוסתה כלומר יש לך לטמאה טומאת שבעה והואיל ואינך חושש לכך שהרי אתה אומר טהורה משום נדה שוב אין לה טומאה: **מתני'** שני עדים · חדשים על כל תשמיש אחד לפניו ואחד לאחריו ולמחר תעיין בהם: או תשמש לאור הנר · ותבדוק לאחר תשמיש עד שקנחה בו: דיה בשני עדים כל הלילה · אחד לפני תשמיש ראשון ואחד לאחר תשמיש אחרון ואע"ג דמשמשת ולא ידעה אי חזאי בינו וביני בין לבית שמאי בין לבית הלל לא איכפת לן דלא הוצרכו לבדוק אלא להומר טהרות: גמ'

תוספות

וחוששת לראייתה · פרש"י לענין מעת לעת אע"ג דקי"ל כרבי דוסא דאשה שיש לה וסת דיה שעתה שלא בשעת וסת מודה דמטמא למפרע ועוד י"ל דהכא מיירי לענין שהיא מקולקלת למנייה: **אלמא** וסתות דאורייתא · השתא סבר הא דנקט ראתה לאשמועינן דחוששת לראייתה ולא חשבינן לה כאילו ודאי ראתה מזמן הוסת וה"ה דכי לא ראתה חוששת ואם תאמר היאך רוצה להוכיח דוסתות דאורייתא והלא *אפי' אי וסתות דרבנן כיון דראתה עכשיו טמאה גם מזמן הוסת מספק וי"ל הני מילי לטהרות אבל מקולקלת למנייה לא הויא: **אלמא** וסתות דרבנן · וא"ת דלעיל (דף טו·) אמר רב הונא לא שנו אלא שלא הגיע שעת וסתה כו' אלמא וסתות דאורייתא וי"ל דהכא קאמר משמיה דרב וליה לא ס"ל ואליבא דרב איכא לקמן ב' לשונות אי נמי לעיל אתי כלישנא קמא דהכא: **ורב** נחמן בר יצחק אמר בוסתות גופייהו פליגי · נראה דהלכה דוסתות דרבנן דהא רב נחמן בר יצחק דהוא בתרא אית ליה דלרב וסתות דרבנן א] ובפ' יש בכור (בכורות דף מט:) פסיק כרב באיסורי ועוד דקיימא לן כר' יהושע דבסמוך לגבי רבי אליעזר וכחכמים לגבי ר' מאיר ואע"ג דתנן בפ' בנות כותים (לקמן דף נט·) ברישא דהיתה במחבא הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה מ"מ נראה דהלכה הוי וסתות דרבנן כדפרישית ועוד דאיכא דמוקי לה בפרק בנות כותים (שם) כרבי מאיר וכן פסק בשאלתות דרב אחאי* ור"ח הילכך אשה שיש לה וסת ולא בדקה בשעת וסתה ואח"כ בדקה ומצאתה טהורה טהורה לבעלה ומיהו נראה לכתחלה צריכה לבדוק בשעת הוסת: **ומר** סבר וסתות דרבנן · נראה דדוקא במרגשת שבא דם זה מן המכה ולפ"ה אם זמן וסת הוא אי וסתות דאורייתא חיישינן שמא גם מן המקור בא הדם אבל אם אינה מרגשת יציאת דם מן המכה טמאה לכ"ע אם הוא זמן וסתה דאי לאו הכי וכי לעולם לא תהא נדה והלא קודם מכה הוה לה וסת: **במקור** מקומו טמא קמיפלגי · ורשב"ג לטעמיה בריש תינוקת (לקמן דף סו·) ואע"ג דטומאת בית הסתרים היא ובפרק דם הנדה (לקמן נה:) אמר נמי דדם בעי רביעית והכא קאמר טמא אע"ג דליכא רביעית כדאמרינן בפ' יוצא דופן (לקמן דף מח:) מקור שהזיע כב' טיפי מרגליות טמאה שמא הכא הלמ"מ הוא תדע שהמקור טמא והאשה טהורה: **ב"ש** אומרים צריכה ב' עדים על כל תשמיש · פרש"י ב' עדים חדשים א' לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש ומגעת עד שבקר ובה"א דיה בב' עדים כל הלילה אחד לפני תשמיש ראשון ואחד לאחר תשמיש אחרון* וקשה דלפני תשמיש לא בעו חדשים אלא לנועות ועוד קשה מה שפירש לב"ה דלא מצרכי לבדוק בכל תשמיש דלעיל* אמר דאינן לנועות עד שבודקות בו לפני תשמיש זה בודקות בו לפני תשמיש אחר משמע דבכל תשמיש בודקות מיהו הא י"ל בודקות בתשמיש אחר שבלילה שניה ועוד קשה מה יודעת מתי סיים באחרונה שתבדוק אחריו ואם היתה בודקת בשחר כשהיא עומדת א"כ אינה בודקת סמוך לתשמיש לידע אם בועל בנדות לטמא בועלה ז' ועוד קשה דקאמר ב"ש שמא תתפנה שכבת זרע בביאה שניה היה לו לומר בביאה אחרונה כיון דלב"ה אינה בודקת עד לאחר תשמיש אחרון ועוד דב"ה נקט נימוק וב"ש נקט לישנא אחריכא שמא תתפנה היה לו לב"ש נמי למינקט נימוק כיון דקאי על דם שברחם ולא על הדם שעל העד דהא בית הלל לא מצרכי בדיקה אחר תשמיש ראשון ועוד

*[ועוד דמשמע או תשמש לאור הנר אם רוצה להקל כב"ה ואפילו תשמש לאור הנר צריכה לב"ש בדיקה בכל תשמיש אבל לפירוש ב] רש"י ולפירוש ר"י א"ש תשמש לאור הנר פי' שבודקת מיד מסתמא אם היתה שם טיפת חרדל היתה רואה אפי' על עד ישן ולפירוש ר"י קיימא שפיר ב"ש אדם שעל העד ג] אבל לעולם קיימא אדם שבתוך הפה דליכא בתוך הפה הכי משמע ג"י]

תוספי הרא"ש

חוששת לוסתה וחוששת לראייתה · אע"ג דקי"ל כר' דוסא דכל אשה שיש לה וסת דיה שעתה הא מסקינן לעיל דשלא בשעת וסתה מודי להו · ועוד י"ל דלענין שתהא מקולקלת למנינה איירי הכא: אלמא וסתות דרבנן · הא דס"ל לרב הונא לעיל דוסתות דאורייתא לא קשה דהכא משמיה דרב קאמר ואליבא דרב מסיק בסמוך שתי לשונות: ורב נחמן בר יצחק אמר בוסתות גופייהו קא מיפלגי · כותיה קי"ל דהוא בתרא והלכתא כרב באיסורי כדאיתא בבכורות פרק יש בכור הלכך כותיה קי"ל דוסתות דרבנן וכן סבר ר' יוחנן לעיל וכן פסק בשאלתות דרב אחאי ור"ח · ועוד דקי"ל כר' יהושע לגבי ר' אליעזר וכמו חכמים לגבי רבי מאיר אע"ג דפליגי לקמן רשב"ג ור' וקי"ל הלכה כר' מחבירו הא פליגי נמי אחריני בהנך ברייתות · ועוד דהא דחיק רבינא דהוא בתראה למימר דכ"ע וסתות דרבנן ולא קי"ל

מתני' דהיתה במחבא · ואע"ג דקתני רישא הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה הא אמרי' לקמן פ' בנות כותים כולה ר"מ היא ועל זה יש לסמוך באשה שיש לה וסת ולא בדקה בשעת וסתה ואח"כ בדקה ומצאה טהורה · מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר וסתות דאורייתא ומר סבר וסתות דרבנן הלכך תולין בהדם. דמחמת מכה בא · תימה לי אם יש לה מכה זמן ארוך וכי כל הדמים שתראה יהיו טהורין וכי בשביל הבאת המקור · וצ"ע: במקור מקומו טמא קא מיפלגי · ורשב"ג לטעמיה דאמר לקמן בריש תינוקת דם טמא דאתי דרך מקור ואין לדמותו לטומאת בית הסתרים דשמא הלכה למשה מסיני תדע דהמקור טמא אע"ג דהאשה טהורה: ב"ש אומרים צריכה שני עדים · פי' שניהם לאחר תשמיש אחד לו ואחד לה כותיה דמתני' דלעיל דרך בנות ישראל לשמש בשני עדים ופליגי ב"ש וב"ה בהנך שני עדים ב"ש סברי צריך לעיין בהן בכל תשמיש ותשמיש · וב"ה סברי יבדקו בהן בכל תשמיש ותשמיש ואין צריך לראותם עד אור הבוקר ובעד דלפני תשמיש לא איירי בהו · ורבי' שמשון פי' לב"ה אחד לפני תשמיש ראשון ואחד לפני תשמיש אחרון · וקשה לפי' מה היא יודעת במה פעמים תשמש בלילה אלא בקומה בשחרית הבדוק ואנן בדיקה דלאחר תשמיש בעי' אולי ראתה מחמת תשמיש וליכא לאקשויי לפי' רבינו שמשון לב"ש (דהך) דהא דרך צנועות להצריך עדים חדשים בכל פעם דהא מודו ב"ש דאי משמשת לאור הנר אינה צריכה עדים חדשים:

שמא

עין משפט נר מצוה

נד א ב מיי' פ"ג מהל' משכב ומושב הל' ה ופ"ח מהל' איסורי ביאה הל' יג ועי' במ"מ וטוש"ע י"ד סי' קפד סעיף ט:

נה ג טוש"ע שם סעיף ח:

נו ד מיי' פ"ח מהלכות איסורי ביאה הל' י סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצו סעיף ס וסעיף ו ובהגה"ה:

נז ה מיי' שם הל' יד ופ"ג מהלכות משכב ומושב הלכה ט:

נח ו מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הל' יז סמג שם טוש"ע י"ד סי' קצו סעיף ב בהגה"ה:

מסורת הש"ס

[גי' הרא"ש בעא מיניה רבא מר"נ]

[לעיל טו· וש"נ]

[לקמן סו·]

[פ' מצורע סי' סס]

[לקמן עו· סוטה כ.]

[לעיל טו·] לקמן לט·

הכי ליתא איכא דאמרי אינו מלשון רש"י אבל הוא נשמט ממסכת התלמוד וכ"ה בגמרא ישנה רש"א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חוששת וכו' טהרות דמוסתה ואילך:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה ורב נחמן בר יצחק וכו' ובפרק יש בכור · נ"ב עי' מעדני י"ט בפ"ק סי' א' בד"ה וקי"ל הלכתא וכו': ב] ד"ה ב"ש אומרים צריכה וכו' בהגי' בדיקה בכל תשמיש אבל לפי' רשב"ם כצ"ל: ג] בא"ד בהגה"ה אבל לב"ה קיימא ופי' כצ"ל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלמא כו' אפי' אי וסתות דרבנן וכו' · עי' לעיל ט ע"א תד"ה הא וכו' דמוכיחו כן מסוגיא דהכא וכיינו לליבנא בתרא דרב סבר וסתות דרבנן ואפ"ה ס"ל דמצאה טמאה חוששת לוסתה וא"כ מה הקשו דלמא הלישנא קמא ס"ל דאי הוה וסתות דרבנן לא מטמאינן למפרע לחוש לוסתה ובהא פליגי בהך ב' לישני וכמו דנ"ל לתירוצם דפליגי בהם וסתות דרבנן אם מקולקלת למנינה:

נט א מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הלכה ט סמג לאוין קיא:

ס ב מיי' שם הלכה יז סמג שם טור וש"ע י"ד סי' קצו סעיף ב בהג"ה:

סא ג מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' י סמג לאוין קנו טוש"ע אה"ע סי' כה סעיף ה וטוש"ע א"ח סימן רמ סעיף יא:

סב ד מיי' פ"ה מהל' תשובה כל הפרק:

גמ' ת"ר אע"פ שאמרו המשמש מטתו לאור הנר הרי זה מגונה בש"א צריכה שני עדים על כל תשמיש או תשמש לאור הנר ובה"א דיה בשני עדים כל הלילה תניא אמרו להם ב"ש לב"ה לדבריכם ליחוש שמא תראה טיפת דם כחרדל בביאה ראשונה ותחפנה שכבת זרע בביאה שניה א"ל ב"ה אף לדבריכם ליחוש עד שהרוק בתוך הפה שמא נימוק והולך לו אמרו להם לפי שאינו דומה נימוק פעם אחת לנימוק שתי פעמים תניא א"ר יהושע רואה אני את דברי ב"ש אמרו לו תלמידיו רבי כמה הארכת עלינו אמר להם מוטב שאאריך עליכם בעוה"ז כדי שיאריכו ימיכם לעוה"ב אמר ר' זירא מדברי כולם נלמד בעל נפש לא יבעול וישנה רבא אמר *בועל ושונה כי תניא ההיא לטהרות תניא נמי הכי *בד"א לטהרות אבל לבעלה מותרת [א]ובד"א שהניחה בחזקת טהרה אבל הניחה בחזקת טמאה לעולם היא בחזקתה עד שתאמר לו טהורה אני א"ר אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב [ב]בדקה בעד ואבד אסורה לשמש עד שתבדוק מתקיף לה ר' אילא אילו איתא מי לא משמשה ואע"ג דלא ידעה השתא נמי תשמש א"ל רבא זו מוכיחה קיים וזו אין מוכיחה קיים *א"ר יוחנן *[ג]אסור לאדם שישמש מטתו ביום (אמר רב המנונא) מאי קרא שנאמר °יאבד יום אולד בו והלילה אמר הורה גבר לילה ניתן להריון ויום לא ניתן להריון ר"ל אמר מהכא °בוזה דרכיו ימות ור"ל האי קרא דר' יוחנן מאי דריש ביה מבעי ליה לכדדרישרבי חנינא בר פפא דדריש ר' חנינא בר פפא א]אותו מלאך הממונה על ההריון לילה שמו ונוטל טפה ומעמידה לפני הקב"ה ואומר לפניו רבש"ע טפה זו מה תהא עליה גבור או חלש חכם או טיפש עשיר או עני ואילו רשע או צדיק לא קאמר כדר' חנינא *דא"ר חנינא הכל בידי שמים [ד]חוץ מיראת שמים שנאמר °ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' ור' יוחנן א"כ נכתוב קרא גבר הורה מאי הורה גבר לילה ניתן להריון ויום לא ניתן להריון ור' יוחנן האי קרא דר"ל מאי דריש ביה מבעי לי' לכדכתיב בספר בן סירא שלשה שנאתי וארבעה לא אהבתי שר הנרגל בבית המשתאות ואמרי לה שר הנרגן (ואמרי לה שר הנרגז) והמושיב שבת במרומי קרת והאוחז באמה ומשתין מים *והנכנס לבית חבירו פתאום אמר רבי יוחנן ואפילו לביתו אמר רבי שמעון בן יוחאי ארבעה דברים הקב"ה שונאן ואני איני אוהבן הנכנס לביתו פתאום ואצ"ל לבית חבירו *והאוחז באמה ומשתין מים

ומשתין

(איוב ג) (משלי יט) (דברים י)

גמ' מגונה · טעמא מפרש לקמן : שמא תראה · בביאה ראשונה ויעמידוהו כותלי בית הרחם וכיון דלא מצריכיתו בדיקה בין תשמיש לתשמיש כי הדר משמש תחפנה שכבת זרע בביאה שניה וכי בדקה לאחר תשמיש אחרון לא מינכר למחר ונהי נמי דלדידן (א) משמשא לאחר קינוח ואע"ג דלא ידעינן עד למחר מיהו בעינן מוכיחה קיים דאי לאו הכי מה הועילו חכמים בתקנתם : עד שהרוק בתוך הפה כו' · רוק דם פה אותו מקום כלומר אפילו כשהיתה בודקת לאחר תשמיש שמא ראתה טפה כחרדל וחפתה שכבת זרע באותה ביאה עצמה : הארכת · החמרת : בעל נפש · חסיד : לא יבעול וישנה · בלא בדיקה בינתים דאפילו ב"ה מצרכי בדיקה לסוף תשמיש אלמא חיישינן לשמא ראתה דם מחמת תשמיש אלמא מי שהוא ירא ופורש מספק איסור לא יבעול וישנה : בד"א · דבעיא בדיקה : בדקה בעד · בלילה לפני תשמיש : ואע"ג דלא ידעה · דהא לב"ה עד למחר לא בדקה ואפי' לב"ש נמי אם יש לה ב' עדים לכל תשמיש משמשת בלא נר אף ע"ג דלא ידעה אי איכא דם בעדים של תשמיש ראשון : זו מוכיחה קיים · הרי העד לפניה ולמחר תראה בו ומהני לה לטהרות דכי אצרכוה רבנן לשמש בעדים משום טהרות הוא וגם אם ימצא דם באותו שלפני תשמיש תביא חטאת כפרתה : וזו · שאבד עדה אין מוכיחה קיים ואי אמרת תשמש מה תקנת חכמים יש כאן דהרי היא כמו שלא בדקה : בוזה דרכיו · תשמיש כמו (משלי ל) דרך גבר בעלמה והמשמש ביום בא לידי בזיון שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו : הכל בידי שמים · כל מדותיו וקורותיו של אדם באין ע"י בגזרת מלך חוץ מזו : כי אם ליראה · דבר זה לבדו הוא שואל ממך לפי שהכל בידו וזה בידך : מאי הורה גבר · מדסמך הריון ללילה ש"מ למדרש הכי לילה ניתן להריון ולא יום מדאסמכיה קרא שמעינן לדר' יוחנן ומגופה דקרא שמעינן להא דר' חנינא בר פפא : מיבעי ליה כו' · והיינו בוזה דרכיו שמגנה עצמו שמלעיזין עליו בני המדינה במנהגו : שר · תלמיד חכם : הנרגל · רגיל : נרגן · מרבה דברים : ואמרי לה נרגז · בוטס דנראה כנבל ומשתכר : והמושיב שבת · לתלמידים במרומי קרת אחת שנראה מגסי הרוח ועוד שמפסיקין אותן עוברי דרכים : ואפילו לביתו · דלמא עבדי מידי דצניעותא :

מקרקש

תורה אור

ועוד דקאמר מדברי כולן נלמד בעל נפש לא יבעול וישנה פירוש בלא בדיקה בינתים אפילו לבעלה גרידא הא לב"ה אף לטהרות לא צריכה בדיקה ונראה לר"י כפירוש רשב"ס דלב"ש צריכה ב' עדים חדשים אחר תשמיש אחד לו ואחד לה והא דקתני צריכה הייט כלומר שהיא מכינה כדתנן בנותישראל משמשות בב' עדים אחד לו ואחד לה אע"ג דלפני תשמיש אינה צריכה חדש אלא לטעות הייט לפי שאין העד מלוכלך כ"כ אבל לאחר תשמיש שמלוכלך בשכבת זרע צריכות בכל פעם חדש וב"ה אומרים דיה בב' עדים כל הלילה מודים שצריכה בדיקה אחר כל תשמיש אך דלא מצרכי חדש וטעמא משום דלאחר תשמיש איכא רוב לכלוך משכבת זרע ואין ריוח בעד חדש ואפשר דאפילו לטעות לא בעו חדש לאחר תשמיש והשתא אתי שפיר הכל :

לא יבעול וישנה · פירוש אם לא יבדוק דשמא מחמת חימוד תשמיש ראשון ראתה ודוקא בעל נפש דר' זירא ידע נמי דלבעלה לא בעיא בדיקה ורבא אמר אפי' בעל נפש לא דלמא לבו טוקפו ופורש וא"ת ומאי מייתי תניא נמי הכי דלמא ברייתא לא מיירי בבעל נפש אלא בסתם בני אדם או בביאה ראשונה וי"ל דאבל לבעלה מותרת משמע היתר גמור לכל העולם ואפי' בביאה שניה :

בדקה ואבד העד · לפירוש רשב"ס ה"פ בדקה לפני תשמיש ואבד העד לפני תשמיש אסורה לשמש עד שתבדוק פעם שניה אבל לאחר תשמיש אפילו לא אבד העד צריכה לעולם בדיקה לפני תשמיש ור"ח פריך ממתני' שפיר אע"ג דמתני' לא איירי בעד שלפני תשמיש אלא בשל אחר תשמיש א"נ מיירי הכא בעד שאחר תשמיש אם אבד אסורה לשמש עד שתבדוק אפי' אם רוצה לשמש מיד אחר תשמיש ראשון אבל אם לא אבד מותרת כי למה תבדוק ב' פעמים מיד זה אחר זה :

מלאך הממונה על ההריון · אבל על הלידה אין שום מלאך ממונה כדאמר בריש תענית (דף ב:) ג' מפתחות בידו של הקב"ה של חיה ושל גשמים ושל תחיית המתים והנהו שלש מפתחות נמי פעמים מוסרין לשליח לפי שעה שהרי אליהו *היה בידו מפתח של גשמים והחייה המת וכן אלישע וכמה לדיקים ואף ברי (*אותת) (איוב לז) שהוא שר מטר אין עושה אלא ברשות הקב"ה :

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים · ובאלו נערות (כתובות ל.) דאמר הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים הכא איירי בתולדות האדם ובמדותיו והתם מיירי במאורעות כגון חלאים ופורענות דהכל נגזר עליו ואינו יכול ליזהר כדאמר בחולין (דף ז:) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה חוץ מצינים ופחים שיכול לשמור עצמו וא"ת והא חזקיה חזא דהוו ליה בני דלא מעלו (ברכות י.) אלמא דנגזר קודם לידה שלא יהיו יראי שמים וי"ל דהראהו מה שעתיד להיות ועוד דהרבה דברים תלוי במזל כדאמר בשילהי שבת (דף קנו.) מאן דאיתיליד בצדק יהא לדקן במצות דאיתיליד בשבת מתקרי קדישא וכן הא דאמרי כלדאי לאמיה דרב נחמן בר יצחק בריך גנבא ליהוי (שם:) *)ועוד דאין זה בידי שמים כי אין הקב"ה רוצה לשנות הילוך המזלות : שר ב]הנרגל · פירש בערוך שמתרעמים עליו בבית המשתאות :

*) כך היא גי' רש"ל וגי' רימ נ"ל גנבא ליהוי ואין זה בידי שמים כו' וע"ש

ומשתין

שבת פו. כתובות סד.

ברכות לג: מגילה כה:

[עי' סנהדרין דף קיג:]

[נ"ל יערית עב]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמא וכו' דלדידן משמשת :

[לשיטתיס לקמן לא: ובעירובין ק:]

[לעיל יא:]

[אסור לשמש מטתו ביום שנאמר והלילה אמר הורה גבר ר"ל אמר מהכא בוזה דרכיו ימות כך היא גי' הערוך בערך שמש א' ומעתה תבין מאי דכסמוך דקאמר ור"ל האי קרא דר' יוחנן וכו' ור"י א"כ נכתוב וכו' ור"י האי קרא דר"ל מאי דריש ביה וכו']

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אותו מלאך הממונה על ההריון · ע"ב עי' דרשת מהרש"א דף כד ע"ג ודף נד ע"א : ב] תוס' ד"ה שר הנרגן וכו' · כצ"ל לפי מ"ש מהרש"א בח"א :

[מס' ד"א פ"ס ותוספ' פסחים קיב.]

[עי' תוס' לעיל יג: סד"ה אותו]

תוספי הרא"ש

שמא תראה טפת דם כחרדל בביאה ראשונה ותחפנו שכבת זרע בביאה שניה · פרש"י וישאר בבית הרחם ויעמידו כותלי בית הרחם הדם בביאה ראשונה ובביאה שניה תחפנו שכבת זרע ולא יראה על העד ול"נ דלא משמע דאיירי שיהא נימוק בתוך הפה אלא בתשמיש ב"ה ולאידך פי' שפירשתי שבודקת בכל תשמיש ותשמיש ניחא דה"פ שמא תראה טפת דם כחרדל על העד בביאה ראשונה ותחפנה שכבת זרע על העד בביאה שניה : מדברי כולם נלמוד בעל נפש לא יבעול וישנה · ואף לב"ה נמי צריכה בדיקה לאחר תשמיש אחרון אלמא חיישינן שמא תראה מחמת תשמיש וכ"ש לפירושינו דלב"ה נמי צריכה בדיקה על כל תשמיש ותשמיש : בדקה בעד אחד ואבד אסורה לשמש עד שתבדוק · לפרש"י ניחא דאיירי בבדיקה דקודם תשמיש · ואם אבד אותו עד לא תשמש עד שתבדוק אבל לפי מה דפרישנא דאיירי בבדיקה דלאחר תשמיש מאי קאמר בדקה בעד ואבד אפי' לא אבד נמי צריכה לבדוק לפני תשמיש ודוחק לפרש אסורה לשמש עד שתבדוק בדיקת אחרת אחר תשמיש זה מלבד בדיקה שלפני תשמיש אחר א"נ לא קאי אבדיקות דמתניתין אלא בדיקת עד שלפני תשמיש ומשום דבעי לאותובי עלה ממתניתין דבודקת בכל תשמיש ותשמיש אע"ג דלא ידעה מייתי לה הכא : מלאך הממונה על ההריון · והא דאמרינן בריש תענית ג' מפתחות לא נמסרו ביד שליח של חיה ושל גשמים ושל תחיית המתים י"ל דהקב"ה נותן לאשה הריון ואח"כ מתעסק בה המלאך : הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים · הא דאמרינן בפ' אלו נערות הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים במאורעות הבאים לאדם בכל יום ויום אבל הכא בדברים הנגזרים על האדם להתנהג בהן כל ימי חייו והא דאמרינן בסוף מס' שבת האי מאן דמתייליד בצדק יהיה צדקן במצות ואמרינן נמי התם דאמרו ליה כלדאי לאימיה דר"נ בריך גנבא להוי אלמא צדיק ורשע תלוי(במצות)במזלי י"ל (איפשר)[שאף]שמזלו נוטה באחד מן הדרכים מ"מ בידו הוא להתחזק על יצרו :

מקרקש

ומשתין מים ערום לפני מטתו והמשמש מטתו בפני כל חי אמר ליה רב יהודה לשמואל ואפי' לפני עכברים א"ל *שינגא לא אלא כגון של בית פלוני שמשמשין מטותיהן בפני עבדיהם ושפחותיהם ואינהו מאי דרוש °שבו לכם פה עם החמור *עם הדומה לחמור רבה בר רב הונא מקרקש זגי דכילתא אביי באלי דידבי *רבא באלי פרוחי אמר ר"ש בן יוחי ה' דברים הן שהעושה אותן מתחייב בנפשו ודמו בראשו *האוכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה והשותה משקין מזוגין שעבר עליהן הלילה והלן בבית הקברות והנוטל צפרניו וזורקן לרה"ר והמקיז דם ומשמש מטתו: האוכל שום קלוף כו': ואע"ג דמנחי בסילתא ומציירי ותתימי רוח רעה שורה עליהן ולא אמרן אלא דלא שייר בהן עיקרן או קליפתן אבל שייר בהן עיקרן או קליפתן לית לן בה: והשותה משקין מזוגין שעבר עליהן הלילה: אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שלנו בכלי מתכות אמר רב פפא וכלי נתר ככלי מתכות דמו וכן אמר רבי יוחנן והוא שלנו בכלי מתכות וכלי נתר ככלי מתכות דמו: והלן בבית הקברות: *כדי שתשרה עליו רוח טומאה זימנין דמסכנין ליה: והנוטל צפרניו וזורקן לרשות הרבים: מפני שאשה מעוברת עוברת עליהן ומפלת ולא אמרן אלא דשקיל בגנוסטרי ולא אמרן אלא דשקיל דידיה ודכרעיה ולא אמרן אלא דלא גז מידי בתרייהו אבל גז מידי בתרייהו לית לן בה ולא היא לכולה מילתא חיישינן ת"ר *ג' דברים נאמרו בצפרנים [א] שורפן חסיד קוברן צדיק זורקן רשע: והמקיז דם ומשמש מטתו: *דאמר מר מקיז דם ומשמש מטתו הויין לו בנים ויתקין הקיזו שניהם ושמשו הויין לו בנים בעלי ראתן אמר רב ולא אמרן אלא דלא טעים מידי אבל טעים מידי לית לן בה אמר רב חסדא אסור לו לאדם שישמש מטתו ביום שנאמר °ואהבת לרעך כמוך מאי משמע אמר אביי *שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו אמר רב הונא *ישראל קדושים הם ואין משמשין מטותיהן ביום אמר רבא ואם היה בית אפל מותר ות"ח מאפיל בכסותו ומשמש תנן או תשמש לאור הנר אימא תבדוק לאור הנר ת"ש אע"פ שאמרו המשמש מטתו *לאור הנר הרי זה מגונה אימא הבודק מטתו לאור הנר הרי זה מגונה תא שמע ושל בית מונבז המלך היו עושין ג' דברים ומזכירין אותן לשבח היו משמשין מטותיהם ביום ובודקין מטותיהם במילא פרהבא ונוהגין טומאה וטהרה בשלגים קתני מיהא משמשין מטותיהן ביום אימא בודקין מטותיהם ביום הכי נמי מסתברא דאי ס"ד משמשין מזכירין אותן לשבח אין ה"נ דאגב דאיכא אונס שינה מגניא באפיה ובודקין מטותיהן במילא פרהבא מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל *אין בודקין את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך אמר רב היינו דכי הואי התם בערבי שבתות הוו אמרי מאן בעי פקולי *בנהמא ולא ידענא מאי קאמרי אמר רבא הני שחקי דכיתנא מעלי לבדיקה איני והא תנא דבי מנשה *אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא בפשתן אלא בפקולין או בצמר נקי ורך לא קשיא הא בכיתנא הא במאני דכיתנא ואיבעית אימא הא והא במאני דכיתנא הא בחדתי הא בשחקי: נוהגין טומאה וטהרה בשלגין *תנן התם *שלג אינו לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאכילה אינו מטמא טומאת אוכלין למשקה מטמא טומאת משקין נטמא מקצתו לא נטמא כולו *[א]נטהר מקצתו נטהר כולו הא גופא קשיא אמרת נטמא מקצתו לא נטמא כולו והדר תני נטהר מקצתו נטהר כולו למימרא דנטמא כולו אמר אביי *כגון שהעבירו על אויר תנור *דהתורה העידה על כלי חרס אפילו

[א] [במ"ק יתי' איתא הקוברן צדיק שורפן חסיד זורקן וכו' וכן יתכן להיות ודע דגי' הערוך ערך שלם זורקן רשע שורפן חסיד קוברן צדיק]

רש"י

מקרקש זגי · פעמונים התלויים בכילה שסביב מטתו מקשקשן בעת תשמיש לסור בני ביתו משם: באלי דידבי · מגרש הזבובים שלא לשמש מטתו בפני כל חי: פרוחי · יתושים: דמו בראשו · נענש על עצמו וחובת דמו נדרשת ממנו לאחר מיתתו ורגילה לדבר ודמו בראשו דמרגלים (יהושע ב) חובת דמו יהא מוטל בראשו (א): ומתחייב בנפשו · כלומר הוא גורם לעצמו: שעבר עליהם הלילה · אכולהו קאי אשום ובצל ומשקין: בסילתא · סל: עיקרן · שערות שבראש השום והבצל: רוח טומאה · כמדת הגלים שקורין גרמנטי"ר האוחזים את העינים: בגנוסטרי · מספרים: חסיד · עדיף מצדיק כשקוברן איכא למיחש דהדרי ומגלו: ויתקין · חלשים: בעלי ראתן · חלשים יותר מדאי שיש להם סרן במוחם כדאמר בכתובות: תלמיד חכם · דידע לאצטנועי נפשיה: אף על פי שאמרו המשמש מטתו פי' · כדאיתא בברייתא דלעיל בריש שמעתין ומסקנא או תשמש לאור הנר אלמא מגונה הוא דהוי אבל איסורא ליכא מדקתני או תשמש והשתא ליכא למימר תבדוק דא"כ מאי אע"פ שאמרו כו': אימא הבודק מטתו לאור הנר כו' · משום דלא מיבדיק שפיר אפ"ה או תביא שני עדים לכל תשמיש או תבדוק לאור הנר: מילא פרהבא · קוטו"ן מתוך שהוא לבן נראית בו טיפה כחרדל ליכא אחריניא למר נקי ורך: ומזכירין חכמים אותן לשבח · בתמיה נהי אי הוה מותר בעלמא הוה תמיה לן וכ"ש שמזכירין לשבח ומה הוא שבחן: אונס שינה · מתוך שהוא נאנס בשינה איטו מתאווה לה כל כך ומשמש לקיום מצות עונה בעלמא או לרצותה ולבו קץ בה והוא מבני תשע מדות דאמרו בנדרי' (דף כ:): *פקולין · קוטו"ן: דכי הואי התם · בארץ ישראל: בערבי שבתות · זמן עונת פרושים ותלמידי חכמים מערב שבת לערב שבת: שחקי דכיתנא · בגדים בלויין של פשתן: ולא בפשתן · שאינו לבן ואין דם ניכר יפה אלא בעד לבן: שחקים לבנים יותר מן החדשים: חישב עליו וכו' · דקרוב הוא להיות משקה יותר מאוכל: לא נטמא כו' · דאינו חבור אלא כל קורט בפני עצמו חשוב ואינו טמא אלא מקום מגע טומאה: נטהר מקצתו · כגון חישב עליו למשקה ונטמא טומאת משקין סלקא ליה השקה במקוה כשאר מים ולא משום טבילה דאין אוכל ומשקה נטהרין במקוה דלא כתיב טבילה אלא באדם וכלי אבל יין ולא שום משקה אין להם טהרה אלא (ב) מים ומשום זריעה דכי משיק להו הוו להו חבור מים שבכלי עם מי המקוה ובטילו להו גבייהו כדתנן (תרומות פ"ט מ"ז) שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהרו מלטמא אלמא מטהרא להו זריעה ומים במים זו היא זריעתן: נטהר מקצתו · שלא נגעו המים אלא בפי הכלי: נטהר כולו · ומדקתני נטהר כולו מכלל דטמא כולו והיכי משכחת לה דנגעה טומאה בכולו: שהעבירו · לשלג: על אויר תנור · ושרץ בתוכו דנטמא מאויר כלי חרס: דהתורה העידה · כל אשר בתוכו יטמא (ויקרא יא): ואפילו

תוספות

ומשתין מים ערום לפני מטתו · דאמר בשבת (דף סב:) דקשה לעניותא ויש ספרים דגרסי הכא משמש מטתו ערום וכן הוא בויקרא רבה וטעמא שיש לו להיות צנוע בשעת תשמיש כדאמרינן בנדרים (דף כ:): מקרקש זגי · פ"ה פעמונים התלוים בכילה להוציא ממנו בני ביתו וקשה לר"ת דאין זה מדת צניעות ונראה לו כגירסת ר"ח והערוך [ערך גזח'] מקרקש גזי זבובים דאמר בבכורות (דף ז:) דבש הגזין והצירעין והוי דומיא דאביי דבלי דידבי ורבא דבלי פרוחי: שמשמשין מטותיהן בפני עבדיהן · ומיירי בלילה או במקום אפל דבמקום אורה אפי' בלא לפני עבדיהם אסור: שורפן חסיד · בן דליכא למיחש שמא יתגלו ובערוך [ערך שלם] פירש שצרפת צפורן מזקת לאדם וכן כל דבר הבא מן האדם כדאמר בס"פ כלל גדול (שבת דף עה:) גבי דם הנדה איידי דחלשא לא מגנעה לשוגרא ולכך הוא חסיד שמחמיר לשורפן אע"ג שמזיק לו: אימא בודקין מטותיהן ביום · ולכן מזכירין לשבח דאע"ג דאמרו ב"ש צריכה ב' עדים על כל תשמיש ותשמיש ולב"ה דיה בב' עדים כל הלילה ומעיינא בהו למחר מ"מ מודו דאם רוצה לעיין בלילה לאור הנר הרשות בידה: הא בחדתי הא בשחקי · תימה דבפ"ק דשבועות (דף ו:) גבי שאת כצמר לבן שניה לה כקרום ביצה ומפרש כמו גלימא דכיתנא ושחקיה משמע שהחדש לבן מן הישן וי"ל דהתם בגלימא שאין רגילות לכבס והכא בחלוק וכיוצא בו שמכבסין תדיר ועוד י"ל דהתם לענין חשיבות מיירי כי הנך דלעיל כגון שבור מלכא וריש גלותא*):

*) [ועי' תוס' שבועות ו: ד"ה גלימא]:

תוספי הרא"ש

מקרקש זגי בכילתיה · פרש"י ז"ל פעמונים התלויים בכילה להשמיע קול שיפרשו ממנו ול"נ לר"ת דאין זה צניעות להודיע לבני ביתו שהוא רוצה לשמש ונראה לו כפי' הערוך דגרסי' גזי שהוא מין זבובים דאמרינן בסמ' (טהרות) בכורות הגזין והצרעין דומיא דרב פפא ואביי דבלו דידבי ופרוחי אלא שכל אחד מוסיף צניעות (להבריח) [להבריח] עוד הקטנים יותר: והנוטל צפרניו וזורקן לרה"ר · בפ"ג דמו"ק אמרינן ד' ש' א במקומן לא מזקי: שורפן חסיד · פי' הערוך משום דשריפת צפרנים או כל דבר שהוא מגופו מזיק לו וגם מסריח לו בשעת שריפה הלכך מיקרי חסיד: הא בחדתי הא בעתיקי · תימה דאמרינן בפ"ק דשבועות גבי שאת כצמר לבן שניה לה כקרום ביצה פי' כמו גלימא דכיתנא ושחקיה דמשמע דהחדש לבן מן הישן וי"ל דהתם דשמעתין עדיפי עתיקי משום הרכות ולא משום הלבנונית ועי"ל דלשם מיירי לענין חשיבות דומיא דהנך דלעיל שבור מלכא וריש גלותא: (מכאן ואילך שייך לע"ב) ואפי' כמלא חרדל · לאו דוקא דאין אוכל מקבל טומאה פחות מכביצה: דם העלייה טהור · תימה מנא לן דטהור וכ"ת משום דלקמן נפקא לן מקרא ה' דמים ודם העלייה לאו מאותו הראוי א"כ דם הנמצא בפרוזדור למה הוי ספק וי"ל דהיינו טעמא דטהור דכתיב בקרא ממקור דמיה ולא טמא הכתוב אלא דם המקור והיינו חדר שמצויין שם רוב דמים שהוא

כמו מקור נובע ועי"ל דכיון דנפקא לן מקרא ה' דמים א"כ לא טמא הכתוב אלא במקום שכולן מצויין וקים להו דבעלייה לא משתכחי כולהו: והא אנן תנן שחזקתו מן המקור · ותימה והא מתני' נמי קתני ספק טמא ומפרשינן ליה ספיקו ודאי טמא וי"ל דרבה הוה ידע דאינהו לא קאמרי הכי. עי"ל דמתני' אין לחוש כיון דקתני בהדיא שחזקתו מן המקור ורש"י דייק דספיקו טמא ולא ודאי מדתנן מן הלול ולחוץ ספקו טהור דאי סבירא להו מן הלול ולפנים ודאי טמא הוה להו לטמויי מספק מן הלול ולחוץ וליכא למימר דסבירא להו כלישני דבתר חזקה אזלת דא"כ לא הוה להו למימר ספיקו טהור דלהך לישנא ליכא ספיקא והא דאמרינן דספיקו

עין משפט נר מצוה

סג א טוש"ע א"ח סי' רמ סעיף ז:

סד ב מיי' פ"ד מהל' דעות הלכה יט:

סה ג מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה · דין זה לא הזכירו הרמב"ם ועי' במ"מ הל' י סמג לאוין קטו טוש"ע א"ח סימן רמ סעיף יא [וכרב אלפס עירובין פ"י דף קכד. אמר רבה ואפי' היה בית אפל מותר ואמר רבא ואיתימא רב פפא ת"ח מכסה בכסותו ומשמש]:

סו ד מיי' שם הלכה י טוש"ע שם בהגה"ה [וכרב אלפס שם]:

סז ה ו מיי' פ"ד שם הלכה טו סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצו סעיף ו:

סח ז ח מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הלכה כב:

מסורת הש"ס

[ברכות ס. וש"נ ועמ"ש בס"ד חגיגה טו: פירושו של מלת שינגא]

קדושין סח. יבמות סב: ב"ק מט. כתובות קיא.

מס' ד"א פי"א

[סנהדרין סה: ע"ש פרש"י]

[מ"ק יח:]

כתובות עז: גיטין ע:

קדושין סה: שבת סו. ע"ש כתובות נו. סה.

[היינו תשמיש בלשון נקיה כדכתיב כי אם הלחם אשר הוא אוכל ערוך ערך פקל ב']

תוספתא דטהרות פ"ב [ועמ"ש בס"ד על הגליון דחולין פט: ומי' סר"ם סוף מ"ב פ"ג דטהרות]

[חולין כד:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דמו וכו' וד"ה ומתחייב סד"א: (ב) ד"ה נטהר וכו' אלא במים ומשום:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה פקולין קוטו"ן · עי' מגילה יז ע"ב ברש"י ד"ה בפקולי ופי' בערוך ערך פקל ולע"ק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

גמ' א] נטהר מקצתו נטהר כולו · כ"ב עי' ר"ש פ"ג דטהרות סוף משנה ב': ב] תוס' ד"ה שורפן חסיד וכו' · ג"ב עי' רש"י דבשת מהרש"א דף נט ע"ד:

אפילו מלא חרדל: מתני' [א]משל משלו חכמים באשה החדר והפרוזדור והעלייה [ב]דם החדר טמא דם העלייה טהור *נמצא בפרוזדור ספקו טמא לפי שחזקתו מן המקור:

גמ' רמי בר שמואל ורב יצחק בריה דרב יהודה תנו נדה בי רב הונא אשכחינהו רבה בר רב הונא דיתבי וקאמרי [ג]החדר מבפנים והפרוזדור מבחוץ ועלייה בנויה על שתיהן ולול פתוח בין עלייה לפרוזדור. נמצא מן הלול ולפנים ספקו טמא מן הלול ולחוץ ספקו טהור אתא ואמר ליה לאבוה ספקו טמא אמרת לן מר והא אנן שחזקתו מן המקור תנן א"ל אנא הכי קאמינא [ד]מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחוץ ספקו טמא אמר אביי מאי שנא מן הלול ולחוץ דספקו טמא דדלמא שחתה ומחדר אתא מן הלול ולפנים נמי אימא אזדקרה ומעלייה אתא אלא אמר אביי אי בתר חששא אזלת אידי ואידי ספק הוא ואי בתר חזקה אזלת מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחוץ ודאי טהור *תני רבי חייא [ה]דם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה ורב קטינא אמר אין חייבין עליו על ביאת מקדש ואין שורפין עליו את התרומה להך לישנא דאמר אביי אי בתר חששא אזלת מסייע ליה לרב קטינא ופליגא דרבי חייא להך לישנא דאמרת אי בתר חזקה אזלת מסייע ליה לרבי חייא ופליגא

ואפילו מלא חרדל · שאין נוגע בתנור אלא גרגרין שאצל הדפנות ואפ"ה כולו טמא מן האויר: מתני' החדר והפרוזדור · בגמ' מפרש היכי קיימי: דם החדר טמא · והיינו מקור: ספקו טמא · מספק טמא טומאה ודאית: שחזקתו כו' · במקור מחזקינן ליה ולא אמרינן מעלייה אתא ודמים דעלייה טהורין דמפרוזדור לא אתי דם אלא דמי חדר ודמי עלייה פעמים שהן נכנסין לפרוזדור: גמ' חדר מבפנים ופרוזדור מבחוץ · שניהם זה אצל זה בעובי גופה חדר לצד אחוריה ופרוזדור לפניה וכותלי רחם למטה באמצע פרוזדור ודרך שם דמים יוצאים: ולול פתוח כו' · ודמי עלייה באין לפרוזדור דרך הלול: נמצא בפרוזדור · מן הלול ולפנים לצד החדר: ספקו טמא · דאי מעלייה אתא מן הלול ולחוץ איבעי ליה לאשתכוחי דהא כי נחית מן הלול לפרוזדור כלפי חוץ הוא יורד ויוצא דרך יציאתה ואינו חוזר לצד אחוריה ולקמן פריך ודאי טמא הוי ואמאי קתני ספקו טמא: ספקו טמא · ולא ודאי מדקתני מן הלול ולחוץ ספקו טהור: והא אנן שחזקתו מן המקור תנן · מדקתני חזקתו מכלל דטומאה ודאית קאמר ובמאי מוקמת לה לא מן הלול ולפנים ולא מן הלול ולחוץ דלדידך ליכא טומאה ודאית: מן הלול ולפנים · ודאי טמא ומתניתין מן הלול ולפנים: ספקו טמא · לתלות שהרי שני דמים יוצאין דרך שם דמי החדר ודמי העלייה ולא ידעינן מהי אתא ואע"ג דאיכא לאחזוקי בדם עלייה דאי מחדר אתא לא הוה אזיל בפרוזדור עד מן הלול ולחוץ דהוא נפיק ליה ונחית דרך יציאת פתח פרוזדור אפ"ה מטמאינן לה מספקא דילמא שחתה ונפלה על פניה ונתרבב הדם בכל הפרוזדור ובא מצד אחוריה לצד פניה כשיצא מן החדר: דספקו טמא · ולא אמרינן ודאי טהור: אזדקרה · נזקפה לצד אחוריה כגון פרקדנית שקורין סוביב"א ואיכא למימר מעלייה נחית לפרוזדור והא דלא נפיק ונחית מפרוזדור דרך פתח בית הרחם וחזר לצד החדר משום זקיפה הוא וכיון דאיכא לאחזוקי הכי והכי הוי ספק ולא ודאי: אי בתר חששא אזלת · דלא מחזקת ליה לדם כמנהגו והילוכו אלא באת לחוש לקורות הטולדות כגון שחתה: אידי ואידי ספקא הוי · דכי היכי דמספקא מן הלול ולחוץ דלמא שחתה איכא לספוקי נמי מן הלול ולפנים דלמא אזדקרה: ואי בתר חזקה אזלת · דמחזקת ליה לדם כמנהג הילוכו ולא חיישינן לאימור שחתה ולאימור אזדקרה: מן הלול ולפנים ודאי טמא · דודאי מחדר אתא דאי מעלייה אתא מן הלול ולחוץ איבעי ליה לאשתכוחי ומתניתין דקתני שחזקתו מן המקור נמי מן הלול ולפנים: מן הלול ולחוץ ודאי טהור · ולא אמרינן אימור שחתה והוה ליה ספק לתלות אלא כמנהג מחזקינן ליה ודאי טהור: חייבין עליו · אם נכנסה למקדש דודאי טומאה ולקמן מפרש אי מן הלול ולפנים אי לחוץ: אין חייבין · אבל איסורא איכא אלמא ספק הוא: להך לישנא · דאי בתר חששא אידי ואידי ספקא הוא: מסייע ליה לרב קטינא · דאמר ספקא הוא ומוקמינן בין מן הלול ולפנים בין מן הלול ולחוץ ופליגא דר' חייא אדאביי דהא על כרחיך לאביי להאי לישנא ליכא טומאה ודאי לא שנא לפנים לא שנא לחוץ לא שנא בגג לא שנא בקרקעית דכיון דתלי טעמא בחששא בכולהו איכא לספוקי הכי והכי: להך לישנא · דבתר חזקה מסייע ליה לר' חייא ומתוקמא במן הלול ולפנים:

ופליגא

אפילו מלא חרדל · למאי דמפרש ר"ת דאין פחות מכבילה מקבל טומאה לאו דוקא מלא חרדל אלא מלא ביצים אלא משום דמדרבנן מקבל טומאה נקט ליה*: פרוזדור · פרוז בלשון יון לפני דור לשון דירה אית דגרס פרוזדור בדלי"ת: ודם העלייה · משמע דדם העלייה טהור אפי' הוא ממראה דמים טמאים דאי אין בעלייה מד' מיני דמים טמאים אם כן דם שבפרוזדור אמאי הוי ספק נחזי אי הוי מד' מיני דמים אי לאו ודוחק לומר דאיירי בנאבד והיינו טעמא דטהור דכתיב ממקור דמיה דוקא דמי מקור דהיינו חדר אי נמי דמיה כתיב מקום שמצויין שם הרבה דמים ובעלייה ליכא אלא מין אחד: והתנן שחזקתו מן המקור · ואע"ג דבמתני' קתני נמי ספקו טמא היינו ספקו ודאי טמא כדקתני בהדיא שחזקתו מן המקור והוה מצי לשנויי כגון שנמצא בקרקע פרוזדור כדמשני בסמוך אר' חייא א"כ שמא קרקע פרוזדור לא הוה קרי ליה ספק: מן הלול ולפנים נמי כו' · פירוש לדבריך שאתה חושש לשינוי אמאי ודאי טמא ניחוש נמי דלמא איזדקרה ומעלייה אתא ותימה דאדרבה כיון דמן הלול ולחוץ אע"פ שמן העלייה הוא בא שם כדרכו חיישינן לדם החדר שהוא רחוק ואין יכול לבא אלא ע"י שחייה משום דרוב דמים מן המקור אתו מש"ה יש לטמא בודאי מן הלול ולפנים ולתלות בדמי החדר המרובים והקרובים יותר מדמי העלייה וע"ק דבפרק לא יחפור (ב"ב דף כג·) א"ר חנינא רוב וקרוב הלך אחר הרוב ומוכח התם דרבי חנינא מיירי אפילו בקורבא דמוכח ואמר אביי אף אנן נמי תנינא כר' חנינא נמצא בפרוזדור ספקו טמא שחזקתו מן המקור ואע"ג דאיכא עלייה דמקרבה טפי ומאי ראייה מייתי דהא ללישנא דבתר חששא *אזלת לא אזלינן בתר רובא כלל טפי מקורבא אלא אידי ואידי ספקא הוי ואפילו מן הלול ולפנים שדמי החדר רוב וגם באין משם בלא שינוי חיישינן לדמי העלייה שהם מעטים ואינם יכולין לבא שם אא"כ נזדקרה וללישנא דבתר חזקה אזלת מטהר מן הלול ולחוץ ולא חיים לרובא דדמי החדר והא דמטמא מן הלול ולפנים לאו משום רובא גרידא אלא משום דבא נמי מן החדר בלא שינוי וקורבא דעלייה לא מוכח כלל דלא חיישינן לאיזדקרה ונראה לפרש דכל אמוראי דשמעתין איירי בגג פרוזדור וכן הענין דגג פרוזדור מן הלול ולפנים גבוה ומשתפע ועולה ואינו יכול לבא שם מן העלייה אלא א"כ נזדקרה ומן החדר אינו יכול לבא לגג פרוזדור אפילו מן הלול ולפנים אלא א"כ שחתה ביותר והוא שינוי גדול מדיקור של עלייה כי הלול שדמי החדר יוצאים לפרוזדור הוא לצד קרקע פרוזדור אבל מן הלול ולחוץ משתפע ויורד ובא שם מן העלייה כדרכו ומן החדר בא שם בשינוי גדול יותר ממן הלול ולפנים והשתא פריך שפיר מ"ש מן הלול ולחוץ דספק אף על גב דמן החדר אינו בא שם אלא בשינוי גדול מאד ומן העלייה בא שם כדרכו אלא משום דשחתה רגילות הוא דאי לא רגילות הוא הוי ודאי טהור ואפילו הכי לא בעי למיזל בתר רובא שיהא ודאי טמא מן הלול לפנים נמי אימור איזדקרה דכיון דשחתה רגילות הוא איזדקרה נמי רגילות ואמאי ודאי טמא ואע"ג דרוב דמים מן המקור אין ללכת אחר הרוב כמו מן הלול ולחוץ דלא הוי טמא ודאי אף ע"ג דשחתה הוי רגילות אלא אמר אביי אי בתר חששא אזלת משום דשחתה רגילות הוא כדפרישית אידי ואידי ספקא ואי בתר חזקה אזלת ולא בתר חששא דשחתה לאו רגילות הוא מן הלול ולחוץ ודאי טהור ומ"מ מן הלול ולפנים אע"ג דשחתה לאו רגילות הוא הוי ודאי טמא דממה נפשך על ידי שינוי בא או שחתה או איזדקרה ואית לן למימר דמן החדר אתא משום דחזקת דמים מן המקור באין ומוכח שפיר בלא יחפור מהא לישנא דבתר חזקה דהוי עיקר כדמשמע לישנא שחזקתו מן המקור דרוב וקרוב הלך אחר הרוב אפילו בקורבא דמוכחא דמן הלול ולפנים ודאי טמא דאזלינן אחר רוב דמים שמן המקור אע"ג דהעלייה מקרבא ומוכח דהא מעלייה בא בשינוי מועט יותר ממן החדר כדפרישית: ואין שורפין עליו את התרומה · תימה כיון דהוי ספק טומאה ברה"ר טהור ודאי וברה"י טמא ודאי ושורפין וי"ל כדפירשתי לעיל (דף ב·) דמסוטה לא ילפינן טומאה דאתיא ע"י ראיית גופה לכן בכל מקום ספק וכ"ע במכילתין (דף נא·) גבי דם תבוסה דמשמע דספק יצא מחיים ספק לאחר מיתה ברשות היחיד ספקו טמא ברשות הרבים ספקו טהור ואם תאמר וכיון דלא ילפינן מסוטה נוקי אשה בחזקתה ונטהר אפילו ברשות היחיד ויש לומר משום דדמי החדר מצויין ביותר כדאמר בלא יחפור (ב"ב דף כג·) רוב ומצוי קאמרת ולא חשיב חזקה וקורבא לגבי רובא אלא כפלגא ופלגא:

כאן

*וללישנא דבתר חששא אזלינן שחזקתו מן המקור היינו אפילו מן הלול ולחוץ יש לחוש שמא מן המקור בא משום דהשתא הוי רגילות ולא בא אלא ליתן טעם אמאי ספיקו טמא מבחוץ ולעולם אידי ואידי ספיקא הוי · גליון

עין משפט
נר מצוה

[וע"ע תוס' שבת נא· ד"ה אי לענין]

סט א ב מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הלכה ג סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קפג סעיף א:

ע ג מיי' שם הלכה ג והלכה ד:

עא ד ה מיי' שם הל' ה ובזמן הזה שאין אנו בקיאין הכל טמא מגיד משנה בשם הרמב"ן שם:

גליון הש"ס

מתני' נמצא בפרוזדור · עי' לקמן מב ע"ב תוד"ה שהוא:

תוספי הרא"ש

דספיקו טמא לישנא דמתני' נקט: אימר שחתה ומחדר אתא · תימה אמאי לא נטהר מן הלול ולחוץ מספק ספיקא דאימר לא שחתה ואת"ל שחתה אימור מעלייה אתא כלומר יותר רגיל בלא שחייה מעל ידי שחייה וכן מן הלול ולפנים [הו"ל לומר] דטמא ודאי דאימור לא נזדקרת ומחדר אתא ואת"ל מזדקרא אכתי איכא למתלי בחדר ואמאי אמר אביי דספיקא הוי · ועוד תימה דמשמע דמההוא טעמא דמטמינן מן הלול ולחוץ אית לן לתלות לטהר מן הלול ולפנים אדרבה מההוא טעמא דמחמרינן מן הלול ולחוץ ולתלות בדם החדר ואע"פ שהוא רחוק משום דרוב הדמים מן המקור מההוא טעמא גופיה יש לנו לטמאות מן הלול ולפנים ודאי ולתלות בדם החדר המרובין והקרובים יותר מדמי העלייה ועוד תימה דבפ' לא יחפור דייק אביי דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב ממתני' דקתני ספיקו טמא שחזקתו מן המקור ואף ע"ג דאיכא עלייה דמיקרבא והיכי דייק מינה והא ללישנא דבתר חששא לא אזיל בתר רובא כלל ספי מבתר קורבה דאידי ואידי ספיקא הוי וללישנא דבתר חששא לא אזיל [אלא בתר] חזקה מטהר מן הלול ולחוץ ולא חייש לרוב דמי החדר והא דמטמי מן הלול ולפנים לאו משום רובא אלא משו' דלא איזדקרא · ועוד תימה לי מאי קאמר התם אע"ג דאיכא עלייה דמיקרבא גם לחדר הם קרובים דביציאתו מן החדר בא לפרוזדור ונראה לפרש שכן הוא הענין שגג פרוזדור מן הלול ולפנים גבוה הרבה ואינו יכול לבא מן העלייה שם אלא א"כ נזדקרה וגם מן החדר אינו יכול לבא לגג פרוזדור אלא אם כן שחתה אבל מן הלול ולחוץ אין גג פרוזדור כל כך גבוה ויכול לבא שם מן העלייה כו אורחיה בלי שינוי ומן החדר אינו יכול לבא שם אלא על ידי שחיית מרובה והכי פריך מאי שנא מן הלול ולחוץ דמשוית ליה ספיקא אע"ג דמן העלייה יכול לבא שם כדרכו ומן החדר אינו יכול לבא שם אלא בשחיית מרובה משום דאימור שחתת ומן החדר אתא · וע"כ כיון דחיישינן לשחתת רגילות הוא דאם לא היה רגילות ומצוי (זה בזה) הוי ודאי טהור ואע"ג דרגילות הוא לא בעי למימר שיהיה ודאי טמא אע"ג שרוב דמים מן החדר אלא חשבינן ליה ספק מן הלול ולפנים נמי אימור איזדקרא ומעלייה אתא ואמאי אמרינן דודאי טמא דמדשחתת רגילות כמו כן איזדקרא רגילות · ואע"ג דרוב דמים מן המקור לא הוה לן למימר דודאי טמא כמו מן הלול ולחוץ דלא בעית למימר ודאי אע"ג דשחתת רגילות הוא: אלא אמר אביי אי בתר חששא קא אזלת · כלומר דחשבת לשחתת רגילות ואפ"ה לא הוי ודאי טמא מן הלול ולחוץ · אידי ואידי ספיקא הוא כלומר מן הלול ולפנים נמי ספיקו הוי כיון דלא אזלת בתר רוב דמי המקור ואי בתר חזקה אזלת כלומר בתר חזקת רוב דמים מן המקור מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחוץ ודאי טהור דשחתת לאו רגילות הוא ומ"מ מן הלול ולפנים ודאי טמא דממה נפשך ע"י שינוי בא שם ע"י שחייה או ע"י זקירה ויש לן לומר דע"י שחייה בא דמשום חזקת דמים מן המקור והשתא אביי לא אזיל בתר חששא אלא אביי פריך ליה לרבה דמשוי ליה מן הלול ולפנים ודאי טמא ומן הלול ולחוץ ספיקו טמא דאי בתר חששא אזיל אידי ואידי ספיקא הוי והכי לא מצינן למימר דמתני' קתני שחזקתו מן המקור אלמא יש כאן טומאת ודאית אלמא מתני' סברא דבתר חזקה אזלינן ומן הלול ולפנים ודאי טמא ומן הלול ולחוץ ודאי טהור הילכך מייתי ראיה מהך מתני' דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב אע"ג דאיכא עלייה דמיקרבא שהרי נמצא בגג פרוזדור שהוא קרוב לעליית והכי מוכחא הסוגיא דכל הני אמוראי איירי בשנמצא בגג פרוזדור: ואין שורפין עליו את התרומה · ותימה כיון דחשיב ליה ספק ברשות היחיד יהיה ודאי טמא וברה"ר יהיה ודאי טהור וי"ל כדפרשינן לעיל בריש מכלתין דלא שייך לחלק בין רה"י לרה"ר אלא במקום שע"י שהן רבים ראוי הספק להתברר · ותימה אמאי לא מטהרינן לגמרי ונוקי אשה בחזקת טהרה וי"ל משום דדמי החדר מצויין ביותר כדאמרינן בפ' לא יחפור רוב ומצוי קאמרינן ולא חשבינן קורבה וחזקה לגבי רובא אלא כפלגא ופלגא:

ופליגא דרב קטינא לרב הונא לא פליגי *כאן מן הלול ולפנים כאן מן הלול ולחוץ אלא לרמי בר שמואל ולרב יצחק בריה דרב יהודה דאמרי מן הלול ולחוץ ספקו טהור מן הלול ולפנים ספקו טמא הני במאי מתוקמא מן הלול ולפנים לימא פליגא דרבי חייא לא קשיא כאן כשנמצא בקרקע פרוזדור וכאן שנמצא בגג פרוזדור אמר רבי יוחנן בשלשה מקומות הלכו בו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי מקור שליא חתיכה מקור הא דאמרן שליא *דתנן שליא בבית הבית טמא ולא שהשליא ולד אלא שאין שליא בלא ולד ר"ש אומר נמוק הולד עד שלא יצא חתיכה *דתנן *המפלת יד חתוכה ורגל חתוכה אמו טמאה לידה ואין חוששין שמא מגוף אטום באת ותו ליכא והאיכא תשע חנויות דתניא *תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב טומאה קאמרינן איסור לא קאמרינן והאיכא *תשע צפרדעין ושרץ אחד ביניהם ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע ברה"י ספקו טמא ברה"ר ספקו טהור ובנמצא הלך אחר הרוב טומאה דאשה קאמרינן טומאה בעלמא לא קאמרינן והאיכא הא *דאמר רבי יהושע בן לוי עברה בנהר והפילה

רש"י

ופליגא דרב קטינא · אהך לישנא דאביי דהא להאי לישנא ליכא טומאת ספק דכיון דתלי טעמא בחזקה לא שנא גג לא שנא קרקע מן הלול ולפנים טמא ודאי מן הלול ולחוץ טהור ודאי: לרב הונא · דאמר ליה לבריה מן הלול ולפנים ודאי מן הלול ולחוץ ספקא: לא פליגי · לא דר' חייא ולא דרב קטינא עליה ואהדדי נמי לא פליגי: כאן מן הלול ולפנים · דר' חייא: כאן מן הלול ולחוץ · דרב קטינא: אלא לרמי בר שמואל ולרב יצחק · דאמרי מן הלול ולחוץ ספק טהור על כרחך הני מתני' דר' חייא ודרב קטינא במאי מיתוקמי במן הלול ולפנים דהא מן הלול ולחוץ אפילו ספקא ליכא דהא טהור קאמרינן ודרב קטינא קיימא כוותייהו אלא רבי חייא דאמר טומאה ודאית לימא פליגא עלייהו דלדידהו ליכא טומאה ודאית: ומשנינן לא פליגי הא דרבי חייא דאמר ודאי במן הלול ולפנים: בקרקע פרוזדור · דהיינו כדרך יציאתו מן החדר ודרמי ורב יצחק דאמרי ספק טמא בגג פרוזדור שקרוב לעלייה ולעולם בתר חזקה אזלי ומודו בקרקע פרוזדור במתני' וכדרבי חייא אבל בגגו במן הלול ולפנים על כרחך יצא זה ממנהג הילוכו דהבא מן החדר היה לו לימצא בקרקע פרוזדור שהחדר נמוך ושוה לפרוזדור ואם מן העלייה בא הוה לו לימצא מן הלול ולחוץ הלכך איכא למיתליה בתרי ספיקי דילמא מעלייה אתא לפרוזדור ואזדקרה או מחדר אתא לפרוזדור וע"י שנזדקרה(א) עלה הדם מלמטה למעלה (ב) כיון דרמי ורב יצחק לא יהבי טעמא למילתייהו איכא לאוקמי בשינוי אבל לאביי ללישנא דבתר חששא ליכא לשנויי הכי ופליג דר' חייא עליה דכיון דאביי תלי טעמא בחששא וכל היכא דאיכא למיחש להאי ולהאי משוי ליה ספק אפילו בקרקע פרוזדור איכא לספוקי בחדר (ג) ולעלייה הילכך דרבי חייא פליג עליה: ועשאום כודאי · משום דאזלינן בתר רובא: הא דאמרינן · במתניתין שחזקתו לא בא אלא מן המקור וכדתני רבי חייא אלמא כיון דרוב דמים התם שכיחי מחזקינן ליה מן המקור: הבית טמא · אף אם אין ולד נראה הבית טמא משום אהל המת: שאין שליא בלא ולד · ושורפין עליה את התרומה אלמא כיון דרוב שליות אינן בלא ולד מחזקינן לה בטומאה ודאית: נימוק הולד · ונעשה דם ונתערב בדם הלידה ובטל ברוב והכי מפרש טעמא לקמן בפ' המפלת (דף כז:): יד חתוכה · מחותכת בצורתה בחיתוך אצבעות: אמו טמאה לידה · ותשב חומר זכר לימי טוהר וחומר נקבה לענין טומאה דמחזקינן לה בלידה ודאית °ליתן לה ימי טומאה וימי טהרה דאמרינן הלך אחר הרוב ורוב נשים ולד מעליא ילדן אלא שנימוק: ואין חוששין · לומר לא יהיו לה ימי טוהר שמא אינו ולד דדילמא מגוף אטום הוא בא וקיימא לן בהמפלת (לקמן דף כד:) דאינו ולד והייט כודאי מדיהבינן לה ימי טוהר הואיל ורוב נשים לאו גוף אטום ילדן: ספקו אסור · דכל קבוע כמחצה על מחצה דמיא וכיון שלקחה ממקום הקביעות מחזקינן לה כמחצה על מחצה: ובנמצא · בקרקע דה"ל מופרש מהן ולא לקחו ממקום הקביעות: הלך אחר הרוב · ומותר דכל דפריש מרובא פריש: ברשות היחיד כו' · דהוה ליה ספק ואע"ג דרובא לפרדעים ואין להם טומאה כיון דשרץ קבוע ביניהם הוה ליה מחצה על מחצה: ובנמצא · שפירש אחד מהן למקום אחר ונגע בו אדם שם טהור דהשתא לאו קבוע הוי ואמרינן כל דפריש מרובא פריש ולפרדע הוא:

תוספות

כאן שנמצא בקרקע פרוזדור · פ"ה דלעיל אלישנא דבתר חששא אזלינן דקאמר דפליגא דר' חייא לא מצי לשנויי הכי דכיון דתלי אביי טעמא בחששא איכא למיחש אפילו בקרקע פרוזדור לדם עלייה וקשה לפירושו דנמצא על שלה או על שלו אמאי חייבין בקרבן מי עדיף מנמצא מן הלול ולפנים דלא הויא אלא ספק אפי' בקרקע פרוזדור ונראה לפרש דלאביי ליכא לאוקמי דר' חייא בקרקע פרוזדור דכיון דאפי' מן הלול ולחוץ דבא מן העלייה כדרכו וקרוב חיים לדם המקור אם כן מן הלול ולפנים בקרקע פרוזדור מילתא דפשיטא היא דמן החדר אתא ולא הוה לריך רבי חייא לאשמועינן:

שליא בבית כו' · פ"ה דרוב שליות יש להם ולד וקשה דתנן בפ' בהמה המקשה (חולין דף עז.) שליא שילתה מקצתה אסורה באכילה ואי יש שליא בלא ולד הוה לן למשרי משום דסמוך מיעוטא דאין בה ולד לפלגא שלא יצא רוב הולד וה"ל מחצה שיש בה רוב ולד מיעוטא דסתם שליא שילתה מקצתה ויש בה ולד מחצה יש בהן רוב ולד ומחצה אין בהן רוב ולד כדמוכח בפ"ק דב"ק (דף יא.) וכה"ג אמר התם *סמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות וכן (ד) *בפ"ק דבכורות (דף כ:) סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות ויש ליישב פ"ה דהתם מיירי בשליא שילתה מקצתה ונמצא ולד תוך השליא ונראה לפרש דאין שליא כלל בלא ולד אך מיעוטא נימוק ורובן אין נימוקים עד שילא לבית החיצון כדאמר בפ' המפלת (לקמן כז.) וא"ת ואמאי לא מייתי הכא מרישא דתנן בהמפלת (שם דף כו:) המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה אלמא דרובן אין נימוקין קודס יציאה וי"ל דאפי' נמוקין מלינן למימר דטמאה לידה דקאמר קרא אשה כי תזריע אפי' לא ילדה אלא כעין שהזריעה אמו טמאה לידה ואע"ג דהיא דרשא כרבי שמעון בריש יוצא דופן (לקמן דף מ.) ורבנן דרשו לה עד שתלד ממקום שמזריע י"ל דתרתי ש"מ א"כ י"ל מרישא לא מייתי דהו"א דטעמא דרבנן משום שאין שום שליא בלא ולד ואין שום ולד נימוק אפילו מיעוט לכך מייתי סיפא דאמר ר' שמעון נימוק הולד אע"פ שלא יצא וכיון דסבר רבי שמעון דרובן נימוקין ולרבנן אינם נימוקין אלא מיעוטן דאין סברא לומר דלר"ש רובן נימוקין ולרבנן אפילו מיעוטן אין נימוקין וקצת נראה דאדרבה ארישא סמיך וסיפא לא מייתי אלא משום דמינה מוכיח דטעמא דרבנן משום רובא כדפרישית דאי משליא בבית גופה מייתי מאי איריא משום רוב אפי' מחצה על מחצה שורפין דהוה ליה ספק טומאה ברה"י דטמא: **המפלת** יד חתוכה · הא דלא מייתי מתני' דהמפלת (לקמן דף כח.) המפלת ואין ידוע מהו ובהמפלת חתיכה מיירי כדמוכח התם בגמרא (דשליא בבית) משום דהכא מפרש בהדיא אין חוששין שמא מגוף אטום בא דמשמע דהוי מטעם דהולכים בתר רובא: **ותו** ליכא · וא"ת והא איכא הא דתנן לקמן בפ' האשה (דף נט:) אים ואשה שעשו צרכיהם בספל ונמצא בו דם רבי שמעון מטמא שחזקת דמים מן האשה ואי משום דרבי שמעון קתני לה הא קאמר שליא אע"ג דרבי מאיר קתני לה כדאמר בהמפלת (לקמן דף כז.) וכ"ת דאין שורפין על אותו רוב תרומה א"כ לקמן דדחיק לאשכוחי למעוטי מאי לימא למעוטי רובא דר' שמעון וי"ל דהתם מסייע חזקת האדם לרוב וא"ת וליחשוב נמי הא דתנן בהרואה (לקמן דף נז:) נמצאת אתה אומר שלש ספקות באשה ובמגעות ובהסיטות הלך אחר רוב ואי אין שורפין עליו תרומה לימא למעוטי הא ויש לומר דשורפין והוי טעמא משום דרוב דמים באין מן המקור דחשיב בג' דברים: **ספקו** אסור · בשילהי פ"ק דכתובות (דף טו.) נפקא לן קבוע מואהרב לו וא"ת לר"ש דדריש ואהרב לו עד שיתכוין לו קבוע מנא ליה וי"ל דמסקינן בפ' הנשרפין (סנהדרין דף עט.) דסבר רבי שמעון כרבי דונתת נפש תחת נפש ממון א"כ מהתם שמעינן עד שיתכוין לו ואייהר ואהרב לו לקבוע אך לתנא דבי חזקיה דדריש מכה אדם ומכה בהמה דשוגג מתכוין פטור ממיתה וממון ולא דריש ונתת נפש תחת נפש לממון וע"כ עד שיתכוין לו נפקא ליה מואהרב לו קשה קבוע מנא ליה*: **הלך** אחר הרוב · משמע אפי' נמצא קרוב לחנות המוכרת נבלה וא"ת א"כ מאי קמ"ל ר' חנינא דרוב וקרוב הלך אחר הרוב וי"ל דקמ"ל אפי' בקורבה דמוכחא מיהו קשה מקושיא דרבי זירא דהתם תקשי ליה מתני' דט' חנויות ב): **אחר** הרוב · הכא איכא חזקה כנגד הרוב דבהמה בחזקת איסור עומדת וגבי ט' לפרדעים נמי קאמר הלך אחר הרוב ואם רוב שרצים (ה) טמאים אע"ג דאיכא חזקת טהרה דאי לא הוי חזקה כנגד הרוב לא הוה פריך מידי דמלינן למימר דרבי יוחנן לא חשיב אלא היכא דאיכא חזקה כנגד הרוב:

א) [ב"ב כג:] : ב) [ועי' תוס' ב"ב כג: ד"ה מחיב וכו' כתבו ישוב על זה]

אלא

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל' ה:
עג ב מיי' פ' כ"ה מהל' טומאת מת הל' י:
עד ג מיי' שם ופ"י מהל' איסורי ביאה הל' יד:
עה ד מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הלכה יא סמג לאוין קיא ועשין רמג:
עו ה מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' יא וע"ש במ"מ סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' קי סעיף ג:
עז ו מיי' שם ופי"ז מהל' אבות הטומאה הל"ח:
עח ז מיי' פי"ח מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ב:
עט ח מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הלכה יט ופ"א מהל' מחוסרי כפרה הל' ו ז טוש"ע י"ד סימן קצד סעיף ט:

מסורת הש"ס

לקמן כו. [כתובות כב:]
פסחים פ' כתובות טו. חולין נה.
[כתובות טו: ע"ש תוספתא טהרות פ"ו]
[לקמן כט:]
נ"ל דתניא לקמן כד: [ודף כה:]
[חולין מ:]
[נ"ל כפ"ג]
[ועי' תוס' כתובות טו: ד"ה פרט ותוס' ב"ק מד: ד"ה כל ותוס' סנהדרין עט. ד"ה וכו']

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בקרקע פרוזדור וכו' ועל ידי שנזדקרה נ"ב פ"א שמזדקרה: (ב) בא"ד וכיון דרמי: (ג) בא"ד בחדר ובעליה: (ד) תוס' ד"ה שליא וכו' וכן בפ"ג דבכורות: (ה) ד"ה אחר וכו' ואם רוב שרצים טמאים אף על גב:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אמו טמאה לידה וכו' ליתן לה ימי טומאה וימי טהרה. ע"ל דף כח ע"א וצ"ע:

תוספי הרא"ש

כאן שנמצא בגג פרוזדור · פרש"י ז"ל אבל אביי ללישנא דבתר חששא ליכא לשנויי הכי דכיון דתלי אביי טעמא בחששא כל היכא דאיכא למיחש משוינן ליה ספק לא שנא גג ולא שנא קרקע איכא לספוקי בחדר ובעלייה · וקשה לפי' דא"כ להך לישנא לא משכחת לעולם אשת ודאי טמאה ואמאי נמצא על שלו חייבין בקרבן דמי עדיף מן הלול ולפנים מקרקע פרוזדור דהוי נמי ספיקא · ונראה לפרש דלהך לישנא נמי שני ליה בין גג לקרקע והאי דלא שני הכי משום דר' חייא ע"כ לית ליה לישנא דחששא אפי' בגג פרוזדור דאי הוה סבר הכי כיון דמחמיר כולי האי דחייש לדם המקור מן הלול ולחוץ אע"פ שדם העלייה בא שם כדרכו בלא שנוי וגם קרוב לעלייה מילתא דפשיטא הוא דטמא ודאי בקרקע פרוזדור ולא אצטריך למתנייה אלא ודאי סבר מן הלול ולחוץ ודאי טהור הלכך אצטריך לאשמועינן דמן הלול ולפנים שורפין: הלכו חכמים אחר הרוב · אפי' איכא מיעוטא וחזקה דלא מרעי לרובא ואפי' ר' מאיר דחייש למיעוטא הכא מודי ולא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה דהעמד אשה בחזקת טהרה משום מיעוטא דלא שכיח הוא כמו מקור שרוב דמי מקור מצויין: שליא דתנן · פרש"י רוב שליא יש [illegible] להך רוב כודאי ועוד דלישנא [illegible] שליא בלא ולד הו"ל למישריה [illegible] במקצתה רוב ולד והוה להו [illegible] וכן בפ' בתרא דיבמות ויש [illegible] מודה שאם הוציאוהו בספל [illegible] אכתי תיקשי לך לידוק מרישא [illegible] אמו טמאה לידה ואע"ג [illegible] שום ולד נימוק בפנים אבל [illegible] חזקת טהרה: טומאה [illegible]

והפילה מביאה קרבן ונאכל הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן מתניתין קאמרינן שמעתתא לא קאמרינן והא *כי אתא רבין אמר מתיב רבי יוסי בר רבי חנינא טועה ולא ידענא מאי תיובתיה מאי לאו לא תיובתא אלא סייעתא לא דלמא לא תיובתא ולא סייעתא למעוטי מאי אילימא למעוטי רובא דאיכא חזקה בהדיה דלא שרפינן עליה את התרומה והא אמרה ר' יוחנן חדא זימנא *דתנן תינוק הנמצא בצד העיסה ובצק בידו רבי מאיר מטהר וחכמים [א]מטמאין שדרכו של תינוק לטפח ואמרינן מאי טעמא דר"מ קסבר רוב תינוקות מטפחין ומיעוט אין מטפחין ועיסה זו בחזקת טהורה עומדת *סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא ורבנן מיעוטא כמאן דליתיה דמי ורובא וחזקה רובא עדיף *ואמר ריש לקיש משום רבי אושעיא זו היא חזקה ששורפין עליה את התרומה ורבי יוחנן אמר [ב]אין זו חזקה ששורפין עליה את התרומה אלא למעוטי רובא דרבי יהודה *דתנן [ג]המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה רבי יהודה אומר בין כך ובין כך טמאה *ואמר רב יהודה אמר שמואל לא טימא רבי יהודה אלא בחתיכה של ארבע מיני דמים אבל (א) שאר מיני דמים טהורה ורבי יוחנן אמר של ארבע מיני דמים דברי הכל טמאה ושל שאר דמים דברי הכל טהורה לא נחלקו אלא כשהפילה ואינה

רש"י

והפילה · ואין ידוע אם ולד הוא: ונאכל · חטאת העוף שלה נאכלת ולא אמרינן על הספק באה ואינה נאכלת דדלמא לאו ולד הוא וחולין מלוקין הן ומליקת חולין נבלה: שמעתתא · ר' יהושע בן לוי אמורא הוא ושלשה מקומות דאמר ר' יוחנן משנה או ברייתא הן: והא כי אתא רבין אמר · בפ' המפלת (לקמן דף כט.): מתיב רבי יוסי ברבי חנינא · אדרבי יהושע בן לוי מתני' חדא דמיירי באשה טועה שלא ידעה אימתי ילדה והתם קתני לה וקאמר רבין לא ידענא מאי תיובתא דרבי יוסי דלאו תיובתא היא והתם מפרש טעמא: מאי לאו · ה"ק רבין דהא מתני' לאו תיובתא היא דרבי יהושע אלא סייעתא אלמא מתני' אמרה כרבי יהושע ואשכחן ארבעה מקומות בטומאת נשים במתני' שהלכו אחר הרוב וקשיא לר' יוחנן דלא קחשיב אלא תלת: למעוטי מאי · ג' מקומות דקאמר רבי יוחנן דמשמע הני ותו לא למעוטי מאי דמשום רובא לא נשוייה כודאי: אילימא למעוטי רובא · בטומאת אשה: דאיכא חזקה בהדיה · כלומר כנגדה דמרעא לה חזקה לרובא וקאתי מיעוטא למעוטי דלא אזלינן בתר ההוא רובא לשוויה מילתא כודאי ולא שורפין תרומה עלה דההיא טומאה: הא אמרה רבי יוחנן חדא זימנא · בשאר טומאות דהיכא דסתרה חזקה לרובא דלא אזלינן בתר רובא לשוייה כודאי וממילא שמעינן לטומאת אשה: לטפח · בשרלים: סמוך מיעוטא לחזקה · והוה להו לטהר תרי ורובא לחודיה לטמא ואין א' עומד במקום שנים: זו היא חזקה כו' · חזקה זו שאנו מחזיקין שהם רוב תינוקות מטפחין חזקה גמורה החזיקוה לעשותה כודאי ולשרוף עליה תרומה: אלא למעוטי רובא דרבי יהודה · דאע"ג דאמר זיל בתר רובא הכי גמר לה ר' יוחנן דטמא דקאמר רבי יהודה לתלות קאמר ולא לשרוף: חתיכה · בלא צורה: אם יש עמה דם טמאה · האשה טמאה כשאר נדה ולא משום לידה דלאו ולד הוא: של ארבע כו' · שהחתיכה מארבע מראות דם טמא השנויין במתני' ואע"ג דחמשה תנן שחור אדום הוא אלא שלקה דכיון דמראה דם טמא יש בה אמרינן כולו דם הוא וטמאה נדה ורבנן סברי אין זה דם אלא בשר: של שאר מיני דמים · כגון ירוק ולבן שטהורין הן: ואינה

תוספות

אלא סייעתא · דקתני התם (ב) כשהביאה ג' שבועות טהורים ועשרה שבועות אחד טמא ואחד טהור וקאמר דלא משמשת עד אור ל"ה ואי ליתא לדרבי יהושע אמאי והא ספק ספיקא הוא אימר רוח הפילה ואת"ל נפל הפילה אימא הרחיקה לידתה ואע"ג דבלאו הכי איכא כמה ספקות אימא זכר ואת"ל נקבה אימא לא ילדה בזוב ואפילו יולדת נקבה בזוב אימא הרחיקה לידתה מ"מ אי ליתא לדרבי יהושע איכא ספק אחר יותר דאימא לא ילדה כלל והוה לן למישרי ומשני לא דלמא לא תיובתא ולא סייעתא דבלאו הכי איכא ספיקי טובא ואסרינן ה"ה אי ליתא דר' יהושע נמי אסרינן:

למעוטי רובא דאיכא חזקה בהדיה · פירוש כנגד הרוב ואם תאמר הלא גם בהני שלשה דברים איכא חזקה דטהרה ושורפין משום רוב ויש לומר דרוב תינוקות מטפחין אינו רוב גמור כמו שאפרש ובהני ג' דברים הוי רוב גמור אי נמי בהני שלשה נמי לא הוי רוב גמור ואשמועינן רבי יוחנן דאפילו הכי שורפין כיון דהריעותא באה מגופה ושליא נמי קרי לה טומאת אשה משום שע"י אשה טומאה באה לבית ולפי זה אפי' אשכחנא גבי אשה שום מתני' דשורפין על הרוב את התרומה הא דלא חשיב לה רבי יוחנן משום דהתם שמא הוא רוב חשוב ולא הוי שום חדוש ומיהו לפירוש זה לא מייתי לעיל אלא מסיפא משליא בבית דאיכא למימר דרוב דאינם נימוקין אינו רוב גמור דבריישא דמפלת שליא תשב לזכר ולנקבה על כרחך הוי רוב חשוב מדלא קתני נמי ולנדה כדדייק בהמפלת (לקמן דף כח:) ואם רוב אינן נימוקין אינו רוב גמור הא דקתני לעיל מביאה קרבן ונאכל אינו מטעם רוב אלא אפי' נימוק הויא טמאה לידה:

האמר ר' יוחנן חדא זימנא · תימה אפי' לא אמר *היכי מלינן למעוטי (ג) הא טומאת אשה דוקא קאמר ומיהו לר"ת דמפרש דהא דתינוק טמא משום דנשים נדות מגפפות אותו ניחא קצת דגם תינוק הוי טומאת אשה: רוב תינוקות מטפחין · פ"ה מטפחין באשפה שיש בה שרצים אבל ודאי נגע בעיסה שהרי בצק בידו ור"ת מפרש רוב תינוקות מטפחין בעיסה דטיפות שייך באוכל ומשקה כדאמר בפ' רבי ישמעאל (ע"ז דף ס:) או שהיה מטפח על פי החבית מרותחת ובירושלמי איכא מפני שדרכו של תינוק לטפח בעיסה ובתוספתא (פ"ג דטהרות) נמי משמע שאין ידוע אם התינוק נגע בעיסה דקתני אההיא דתינוק א"ר יוסי אם יכול לפשוט ידו וליקח טמא ואם לאו טהור אבל התינוק אומר ר"ת דודאי טמא כדקתני בתוספתא (שם) לפי שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו והא דאמר בפ"ג דטהרות (מ"ז) תינוק בצד הקברות ושושנים בידו אע"פ שאין השושנים אלא ממקום טומאה התינוק טהור שאני אומר אדם טהור כו' היינו טהור מטומאת מת שאינו צריך הזאה ג' וז' אבל טומאת ערב טמא כדין נוגע בנדה א"נ בידוע שהוא בודאי טהור א"נ כשהתינוק מהלך כדקתני בתוספתא (שם) תינוק שהניחתו אמו ומצאתו כמו שהוא טהור בד"א שהניחתו מהלך אבל הניחתו נקי טמא מפני שנשים נדות מגפפות אותו: סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא · קשה דבפ' בתרא דיבמות (דף קיט:) אמר סמוך מיעוטא לחזקה והוה ליה פלגא ופלגא ויש לומר דלהכי איתרע הכא רובא משום דתינוק הוי דבר שאין בו דעת לישאל [כמו בפ' י' יוחסין ולא גמרינן מסוטה אלא ביש בו דעת לישאל] ולהכי כי הוי פלגא ופלגא טהור מדרב גידל *וא"ש מהאי טעמא הא דאמר ספק נגע ברה"י טמא ולא אמר סמוך פלגא דלא נגע לחזקת טהרה ואיתרע לה פלגא דנגע דאפילו רבנן דלית להו סמוך מיעוטא לחזקה מודו דסמכינן פלגא לחזקה אלא כיון שיש בו דעת לישאל גזרת הכתוב הוא דגמרינן מסוטה לטמא ברה"י אפי' איכא חזקת טהרה אבל בשאין בו דעת לישאל אזלינן בתר רובא ובפלגא ופלגא טהור מדרב גידל: מיעוטא כמאן דליתא דמי · אע"ג דאמרינן בפ' י' יוחסין (קדושין פ:) דעשו התינוק כמי שיש בו דעת לישאל איצטריך הכא למימר לרבנן מיעוטא כמאן דליתיה דמי לטמא אף ברה"ר אך קשה כיון דמיעוטא כמאן דליתיה דמי ורובא וחזקה רובא עדיף אמאי עשאוהו כמי שיש בו דעת לישאל אפילו אין בו דעת לישאל טמא אף ברה"ר ועוד דאמאי אין שורפין עליו את התרומה ואומר ר"ת דרוב תינוקות אינו רוב גמור ולא הוי כנגד חזקה אלא כפלגא ופלגא ומן התורה טהור אף ברה"י כיון דאין בו דעת לישאל והא דקאמר התם עשאוהו כאילו יש בו דעת לישאל היינו כלומר עשאוהו כאילו הוא רוב גמור לפי שנראה לעולם שהוא רוב אע"פ שאינו רוב גמור ולקאין שורפין עליו את התרומה אבל ליכא למימר כיש בו דעת לישאל ממש דאמאי עשאוהו טפי הכא מבאולדה המהלכת ע"ג ככרות דטהור ואפי' אם תמצי לומר דגזרו אטו תינוק גדול שיש בו דעת לישאל אכתי מ"מ ברה"ר אמאי טמא אלא נראה דעשאוהו כאילו הוא רוב גמור כדפרישית ולר"מ טהור ואע"פ שעשאוהו כרוב גמור משום סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא וא"ת לר"מ ל"ל סמוך מיעוטא לחזקה אפי' בלא חזקה יטהר כיון דחיים למיעוטא הוי ספק ואין בו דעת לישאל טהור מדרב גידל ואומר ר"י דנקט חזקה בהדי מיעוטא לאשמועינן דהחזקה אינה מסייעה לרוב דאי הוה חזקה מסייעה לרוב הוי כמו מיעוטא דמיעוטא דלא חייש ר"מ [והא דר"מ דחייש למיעוטא אי הוה דאורייתא או דרבנן אין להאריך כאן]: למעוטי רובא דרבי יהודה · הוי מצי למיפרך הניחא לליסנא דמפרש רבי יוחנן טעמא דרבי יהודה משום דרוב חתיכות של ד' מיני דמים הן אלא לליסנא אחרינא דהמפלת (לקמן דף כח:) דאמר רבי יוחנן טעמא דרבי יהודה דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ולא משום רוב למעוטי מאי דכעין זה פריך לקמן (כב:) בגמ' דהמפלת מין דגים דליכא למימר דה"ק רוב פתיחת הקבר אינו בלא דם ולא שורפין עליה תרומה דהא קאמר התם לרבי יהושע דאמר אי אפשר לפתיחת קבר בלא דם דמביאה קרבן ונאכל אם כן טמא ודאי הוא ושורפין עליו את התרומה:
אמר

עין משפט נר מצוה

פ א ב מיי' פט"ז מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ג:

פא ג מיי' פ"ס מהל' איסורי ביאה הל' יג סמג לאוין קיא ופשין רמג טור י"ד סימן קפח וסימן קצד:

תוספי הרא"ש

מאי לאו לא תיובתיה אלא סייעתיה · דלקמן סוכח דמתוך תשובתו שהשיב לא ידענא מאי תיובתיה איסור הרחיקה לידתה משמע דהוי סייעתיה ולקמן נדקדק בו בע"ה: הא אמרה ר' יוחנן חדא זימנא · תימה אפי' לא אמרה רבי יוחנן היכי מצי למעוטי · והאמרינן טומאה דאשה דוקא קאמר ולפי' ר"ת שפי' פ' כיסוי הדם דלטפח קאי אעיסה ושייך טפוח באוכלין ומשקין כדתנן בע"ז בפ' ר' ישמעאל או שהית מטפח על פי החבית המרותחת וסתם תינוק טמא כדתניא בתוספתא דמס' טהרות תינוק שהניחתו אמו ומצאתו כמו שהוא טהור · בד"א שהניחתו מלוכלך אבל הניחתו נקי טמא מפני שהנשים נדות מנשקות אותו ומגפפות אותו השתא ניחא דבטומאת אשה מיירי: למעוטי רובא דר' יהודה · כלישנא קמא דהמפלת אתיא הך שמעתא והוה מצי למיפרך להך לישנא דאמר ר' יוחנן דבאפשר לפתיחת קבר בלא דם קא מיפלגי למעוטי מאי כה"ג פריך לקמן גבי מפלת מין דגים ואיכא למימר האי דלא פריך ליה הכי סמיך אהא דאיכא למימר רובא דר' שמעון הך דר"א ואשה שעשר צריכין לתוך הספל ואין שורפין עליו את התרומה:

מסורת הש"ס

לקמן כט. סא.

טהרות פ"ג מ"ח קדושין פ. חולין פו.

שם יבמות קיט.

[קדושין פ:]

לקמן כח.

[שם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל של שאר מיני: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' התם וכשהביאה ג': (ג) ד"ה האמר וכו' למעוטי הא הא טומאת:

נ"י כ"י

[סוטה כט.]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה האמר וכו' היכי מלינן למעוטי וכו' · יסוד זה כתבו תוס' ג"כ גיטין ס ע"א ד"ה כבניסת:

נ"י כ"י

ואינה יודעת מה הפילה *רבי יהודה סבר זיל בתר רוב חתיכות ורוב חתיכות של ארבע מיני דמים הויין ורבנן סברי זיל בתר רוב חתיכות לא אמרינן :

מתני' *חמשה דמים טמאים באשה האדום והשחור וכקרן כרכום וכמימי אדמה וכמזוג בש"א אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי וב"ה מטהרים *הירוק עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין אמר רבי מאיר אם אינו מטמא משום כתם מטמא משום משקה רבי יוסי אומר לא כך ולא כך איזהו אדום כדם המכה שחור כחרת עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור וכקרן כרכום כברור שבו וכמימי אדמה מבקעת בית כרם ומיצף מים *וכמזוג שני חלקים מים ואחד יין מן היין השרוני :

גמ' מנלן דאיכא דם טהור באשה דלמא כל דם דאתי מינה טמא אמר רבי חמא בר יוסף *אמר רבי אושעיא אמר קרא כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דם טהור לדם טמא אלא מעתה בין נגע לנגע הכי נמי בין נגע טמא לנגע טהור וכי תימא ה"נ נגע טהור מי איכא וכי תימא כולו הפך לבן טהור הוא ההוא בוהק מקרי אלא בין נגעי אדם לנגעי בתים ולנגעי בגדים וכולן טמאין הכא נמי בין דם נדה לדם זיבה וכולן טמאין האי מאי בשלמא התם איכא לאפלוגי בנגעי אדם ובפלוגתא דרבי יהושע ורבנן *דתנן אם בהרת קודם לשער לבן טמא ואם שער לבן קודם לבהרת טהור ספק טמא ורבי יהושע אומר כהה ואמר רבה כהה וטהור בנגעי בתים כי הא פלוגתא דר"א בר"ש ורבנן *דתנן ר"א בר"ש אומר לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשני גריסין על שני אבנים בשני כותלים בקרן זוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס מ"ט דר"א בר"ש כתיב קיר וכתיב קירות איזהו קיר שהוא כשני קירות הוי אומר זה קרן זוית בנגעי בגדים בפלוגתא דר' יונתן בן אבטולמוס ורבנן *דתניא ר' יונתן בן אבטולמוס אומר מנין לפריחת בגדים שהיא טהורה נאמר קרחת וגבחת בבגדים ונאמר קרחת וגבחת באדם מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן נמי פרח בכולו טהור אלא הכא אי דם טהור ליכא במאי פליגי וממאי דהני טהורין והני טמאין אמר רבי אבהו *דאמר קרא ויראו מואב את המים אדומים כדם למימרא דדם אדום הוא אימא אדום ותו לא א"ר אבהו אמר קרא דמיה דמיה הרי כאן ארבעה והא אנן חמשה תנן *אמר רבי חנינא שחור אדום הוא אלא שלקה תניא נמי הכי *שחור כחרת עמוק מכן טמא דיהה אפי' ככחול טהור ושחור זה לא מתחלתו הוא משחיר אלא כשנעקר הוא משחיר משל לדם מכה לכשנעקר הוא משחיר : בש"א אף כמימי תלתן : ולית להו לב"ש דמיה דמיה הרי כאן ארבעה אב"א לית להו ואב"א אית להו מי לא א"ר חנינא שחור אדום הוא אלא שלקה ה"נ מלקא הוא דלקי : וב"ה מטהרין : היינו תנא קמא איכא בינייהו לתלות

לתלות

רש"י

ואינה יודעת מה הפילה · שאבדה החתיכה קודם שבאה לפנינו : לא אמרינן זיל בתר רוב חתיכות כו' · דלא סבירא להו רוב חתיכות של ד' מיני דמים ואשמועינן רבי יוחנן לעיל בג' מקומות הלכו אחר הרוב ותו לא למעוטי הא רובא דר' יהודה דלר' יהודה דאזיל בתר רובא לא כודאי משוית ליה לשרוף על מגעה את התרומה : מתני' וכקרן כרכום · כזוית גן שכרכום גדל בו : וכמימי אדמה · לקמן מפרש לה לכולהו במתניתין· ל"א כקרן כרכום כנגה זיו כרכום כמו (שמות לד) כי קרן עור פניו : וכמזוג · כיין אדום המזוג במים ואע"ג דקלים אדמימות דיליה טמא : תלתן · פנגרי"ג : וכמימי בשר צלי · מוהל היוצא ממנו : אם אינו מטמא משום כתם כו' · מפרש בגמרא : כדם המכה · מפרש בגמ' : כחרת · איידרמינ"ט : עמוק מכן · שעמוק במראה שחרורית כלומר שחור יותר מחרת טמא : דיהה · פלד"ש שנדחית מראיתו : כברור שבו · שיש עלין ברורין במראה אדמומית יותר מחבריהן ובגמרא מפרש להו : בית כרם · מקום ומשם מביא אדמה ונותנה בכלי : ומציף עליה מים · כלומר נותן שם מים עד שיהו המים צפין על האדמה : וכמזוג · כיצד כגון שני חלקים מים כו' : גמ' אלא מעתה כו' · עד וכולן טמאין לשון קושיא הוא : בוהק · לשון לובן שנראה באנשים בחורים טפות לבנות אחד בפניהם : בשלמא התם · גבי נגעים אע"ג דכולהו לטמא איכא לאוקומי קרא דאיירי בפלוגתא דזקן ממרא וסנהדרין שבדורו דכתיב (דברים יז) והאיש אשר יעשה בזדון כגון דמפלגי בנגעי אדם ובפלוגתא דרבי יהושע כו' דקאמר זקן ממרא כחד מינייהו וסנהדרין כחד מינייהו : אם בהרת קודמת לשער לבן טמא · דשער לבן מסימני טומאה וכגון שקדמתו בהרת דכתיב (ויקרא יג) והנה נהפך שער לבן בבהרת : כהה טהור · הרי הוא כנגע שכהה מראיתו בשבוע של הסגר שהוא סימן טהרה דכתיב (שם) והנה כהה הנגע וגו' ובשם רבי משה הדרשן שמעתי קיהה כלומר קיהה בדבר ונחלק עליו וכן מצאתי בת"כ ר' יהושע קיהה וטיהר : שיעור נגע כגרים · לאורך ולרוחב : כשני גריסין על שני אבנים שבקרן זוית · אחד בכותל זה ואחד בכותל זה : ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס · דכשהוא מוטל ארכו על ב' אבנים נמלא בכל אבן גריס על גריס כשיעור נגע ושתי אבנים בעינן דכתיב (שם יד) וחלצו את האבנים : כתיב קיר · ומראיהן שפל מן הקיר (שם) : פריחה · פרחה צרעת בכולהו : שהיא טהורה · ואע"פ שלא נאמר אלא באדם (שם יג) ואם פרוח תפרח וגו' : למימרא דדם אדום הוא · ואנו סולם אדומין קן : ואימא אדום ותו לא · האדום שבאדומים דהיינו כדם המכה דמתניתין : דמיה דמיה · והיא גלתה את מקור דמיה (שם כ) וטהרה ממקור דמיה (שם יב) הרי ד' מיני אדמומית טמאה בה אבל שלמטה מהן לאו דם הוא : דיהה מכן · אפילו הוא שחור ככחול טהור הואיל ואינו שחור כחרת : לכשנעקר · מן הגוף לוקה ומשחיר :

תוספות

אמר רבה כיהה וטהור · נראה דרבה גרס דבפרק הפועלים (ב"מ דף פו·) אמר מאן מוכח רבה בר נחמני ואמר טהור פ"ה כיהה שיש לו דין כיהה וקשה דבשלהי נזיר (דף סה:) פריך ודלמא כיהה וטמא והיכי מצי למימר הכי והא כיהה משמע טהור *ועוד דא"כ ר' יהושע לא פליג את"ק ובדוחק י"ל דאדרבי יהושע פריך ומגליה דטהור *(ורבינו תם) גרים ור' יהושע קיהה פירוש עמד למנין דקיהה לשון אסיפה כמו (יבמות דף קי:) מקהו אקהייתא בשוקא והשתא פריך התם אימא עמד למנין והביא ראיה לדברי ת"ק מיהו דוחק הוא דא"כ מאי משני אמר קרא לטהרו היכי מוכח מהאי קרא שטיהר דלמא כי היכי דדרשי ליה רבנן דריש נמי רבי יהושע : רבי יהושע אומר כיהה · הקשה ר"ת דמאי טעמייהו דרבנן דמטמאי מספיקא טוקי גברא אחזקיה כדקי"ל בפ"ק דחולין (דף י:) דמדאורייתא אזלינן בתר חזקה ורבי יהושע נמי אמאי צריך קרא ובפרק המדיר (כתובות דף עה:) נמי דקאמר לא תימא דלא אזיל רבי יהושע בתר חזקה דגופה כלל פירוש דקאמר התם גבי משארסתני נאנסתי לא מפיה אנו חיין אלא הני מילי היכא דאיכא חזקה דממונא אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזיל דתנן אם בהרת כו' והשתא מה צריך ראיה על זה דאזיל בתר חזקה ועוד דשאני גבי נגעים דגלי קרא וי"ל דדרך השער להתלבן מחמת הנגע לפיכך נראין הדברים דבהרת קדמה וכן מוכח בתוספתא בפרק יש מחלין בשער לבן דקתני אמר להן אף שער שחור סוף שבהרתו הפכתו אלמא דדרך השער ללקות מן הבהרת ובהמדיר (שם) דקאמר היכא דליכא חזקה דממונא אזיל רבי יהושע בתר חזקה דגופה היינו אפילו דאיכא ריעותא דאי לא אזיל לא הוה מוקי קרא דלטהרו אספק בהרת קדמה דשכיח הרבה ואיכא ריעותא טפי אלא הוה מוקי לה לדרשה אחריתי כרבנן אי נמי מהתם יליף דאזיל בתר חזקת הגוף אע"ג דאיכא ריעותא ור"ת מפרש בע"א ואין להאריך כאן : מה להלן פרחה בכולו טהור · מדמדמה פריחה דאדם לפריחת בגדים הא דכתיב (ויקרא יג) וכסתה הצרעת את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו אגופו של אדם קאי ב] אע"ג דפשטיה דקרא משמע דאנגע קאי דאיירי לעיל בנגע שנטמא על ידי שיש בו מחיית בשר חי ועליה קאי וכסתה הצרעת את כל עור הנגע מראשו של נגע עד רגליו כלומר עד סופו אבל הכא משמע דקאי אאדם דומיא דבגד וכן מוכח בכמה מקומות בת"כ ובריש איזהו מקומן (זבחים מח:) :

הירוק

תוספי הרא"ש

רבי יהושע אומר כהה · כך גרש"י ופי' דין נגע כהה יש לו וקשה מהא דפריך בסוף נזיר אימא כיהה וטמא והיכי מצי למימר הכי הא כהה טהור הוא' ור"ת גר' ר' יהושע קיהה בקו"ף לשון אסיפה כמו מקהו אקהייתא בשוקא דנהרדעא לשון אסיפה כלומר אסף התלמידים ועמד למנין והשיב תשובות והשתא פריך התם שפיר ואימא עמד למנין והביא ראיה לדברי ת"ק מיהו שיטיא דהתם דחיק מאי קא משני אמר קרא לטהרו או לטמאו היכי מוכח מהאי קרא שטיהר דילמא לעולם הביא ראיה לדברי ת"ק וכי היכי דדרש אינהו להאי קרא דריש ליה נמי איהו · הקשה ר"ת מאי טעמא דת"ק דמטמי מספקא נוקי גברא אחזקיה דאמרינן פ"ק דחולין דמוקמי' גברא אחזקתיה ועוד רבנן דפליגי עליה דר' יהושע מאן ניהו ר"ג ור' אליעזר דאשכחן דפליגי עלית לענין חזקות בפ"ק דכתובות גבי ראוה מעוברת וגבי משארסתני נאנסתי ואמרי' עלה בפ' המדיר לא תימא לא אזיל רבי יהושע בתר חזקה כלל אלא כי לא אזיל רבי יהושע בתר חזקה דגופא היכא דאיכא חזקה דממונא אבל ליכא חזקה דממונא אזיל בתר חזקה דגופא כדתנן אם בהרת קדמה וכו' והשתא י"ל התם דאיכא חזקה דממונא דמרעא לחזקה דגופא אזיל ר' אליעזר בתר חזקה דגופא הכא דליכא דמרע ליה לב"ש ועוד ר' יהושע אמאי אצטריך קרא בשילהי נזיר לאשמועינן דטהור תיפוק לי בתר חזקה ואע"ג דאיכא ריעותא דהרי בהרת לפניך הך ריעותא לא חשבינן מדאורייתא אלא מדרבנן להחמיר בקדשים ולתלות במעת לעת · ואומר ר"ת דהכא מיירי בשנזקק לטומאה שמתחלה הוה מצורע מוחלט ונולד בו ספק זה ואח"כ נתרפא מן הראשון דרבנן לא דרשי לקרא ומטמאין מספק כיון דאיכא תרי חזקי דסתרי אהדדי העמד אדם בחזקת טומאה וטמא או העמידנו בחזקת שלא היה בו נגע זה וטהור אבל לר' יהושע דדריש ליה לקרא מטהר אפי' כשנזקק לטומאה · ותימה היכי דייק בפרק המדיר מהכא דר' יהושע אזיל בתר חזקה דגופא היכא דליכא חזקה דממונא שאני הכא דגלי קרא וי"ל דאת"ל דלא אזיל בעלמא בתר חזקה דגופא הוה מוקמינן בדדמי טפי בלא נזקק לטומאה אבל השתא דאזיל בתר חזקה דגופא תו לא צריך קרא אלא היכא דנזקק לטומאה · וקשה לפי' דלא מצינו חזקה כיוצא בזה לטמויי גברא ע"י נגע שנולד בו מספק משום דמוקמינן ליה בחזקת טומאה מן הנגע שנתרפא דאטו אם א)הטבילה נדה כל טמא בתוך מעת לעת וכי יעמידנו לטמאות חולין ולשרוף קדשים לא מיסתבר כלל למימר הכי כיון שנטהר בודאי מטומאה ראשונה · ועוד מוכיח בהדיא במס' נגעים דבלא נזקקה לטומאה פליגי דקתני גבי פלוגתא דר' יהושע ורבנן כל ספק נגעים טהור חוץ מזה ועוד אחר ואיזה זה מי שהיתה בו בהרת כגרים והסגירו ובסוף שבוע היה בו כסלע ספק שהיא היא ספק שהיא אחרת הבאה תחתיה טמא אלמא דבלא נזקק לטומאה איירי כיון דכיוצא בו טהור בעלמא ועוד דומיא דההיא דהיתה בו בהרת כגרים והסגירו דבשלא נזקק לטומאה איירי שהרי לא הוחלט מעולם הילכך נר' לפרש דבלא נזקק לטומאה איירי והא דמטמו רבנן מספק ולא מוקמי ליה בחזקת טהרה לפי שדרך השער להתלבן מחמת הנגעים כדמוכח בתוספתא פ' יש בשער לבן דקתני אף בשער שחור סוף שהבהרות הופכתו לפי שמחמת החולי ותשות הכח יבש המעיין ונהפך השער ללבן וסימן לדבר שער שיבה הלכך מוכח' מילתא שהבהרת קדמה והא דדייק בכתובות מהכא דר' יהושע אזיל בתר חזקת הגוף צריך לפרש אפי' היכא דאיכא ריעותא כי הכא : מה להלן פרח בכולו טהור · מדמדמי פריחת אדם לפריחת בגדים יש להוכיח דהא דכתיב וכסתה הצרעת את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו אכל גופו של כל אדם קאי אע"פ שמשמע מראשו ורגליו אנגע קאי דמיירי לעיל מיניה בנגע שנטמא על ידי שהיה בו מחית בשר חי ומשמע דעליה קאי שאם הלכה לה המחיה וכסתה הצרעת את כל הנגע מראשו של נגע ועד סופו אבל אי אפשר לומר כן כדמוכח בשמעתין דבנגעי בגדים לא שייך מחייה : אלא הכא אי דם טהור ליכא במאי פליגי · הק' ה"ר יהודה והא משכחת לה דפליגי בדם לידה בפלוגתא דרב ולוי אם שני מעיינות הם או מעיין אחד ובדם זיבה בפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע בזב ובזבה שבדקו עצמן יום ראשון ויום שביעי וי"ל משום דמשמע ליה דקרא דבין דם לדם איירי בג' דמים שחלוקין בו זקן ממרא וחכמים וכן בין נגע לנגע וכן בין דין לדין כדאיתא בפרק הנחנקין דאי לא הוו רק ב' דמים בבין דם שני ומדכתיב לדם משמע עוד שלישי ואי ליכא דם טהור לא משכחת פלוגתא בדם נדה : אבע"א לית להו · פי' לית להו ד' דמים דוקא אלא נפקי להו טפי מקראי דאי לית להו כלל דמיה א"כ תיקשי להו לימא אדום ותו לא :

היזק

א) הלשון משובש כאן ונראה דצ"ל דאטו אם נדה וכל טמא בנפל ספק אם נגעו במת או לא ואח"כ טבלו מטומאה הראשונה שכי נעמידם בחזקת טומאה ודאים לטמאות כו' ·

עין משפט נר מצוה

ועי"ש בתוס' דשם פירשו בענין אחר שיתיישב קך קושיא

נ"ל ורבינו תנאל כך כתבו תוס' ביבמות ובכתובות ובסנהדרין וכתבו בסנהדרין שוד דר"ת לא גרים אומר אלא · ר' יהושע קיהה כלומר ר"י הקשה ודקדק בדבר כו' ע"ש

פב א ב מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל' ז סמג עשין קיא טוש"ע י"ד סימן קפח סעיף א ועי' בטור [וכרב אלפס שבועות פ"ב דף רפח:] :

פג ג מיי' שם הל' ו ופ"א מהל' משכב ומושב הל' ח סמג שם טוש"ע שם:

פד ד מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל"ח:

פה ה ו מיי' שם הל' ט:

פו ז מיי' שם הל' ח:

פז ח מיי' שם הל' י:

פח ט מיי' פ"ב מהל' טומאת צרעת הל' ו:

פט י מיי' שם הל' ט:

צ כ מיי' פי"ד מהלכות טומאת צרעת הלכה ז.

צא ל מיי' שם פי"ב הלכה ח' סמ"ג עשין רל"ד:

נגעים פ"ד מי"א כתובות עה: ב"מ פו. סנהדרין פז: נזיר סה: ע"ש

מסורת הש"ס

[לקמן כח.]

עדיות פ"ה מ"ו סנהדרין פח:

שבת עז.

סנהדרין פז:

נגעים פ"ד מ"ג סנהדרין פח. (ודף קיג)

סנהדרין פז: זבחים מט: [ושם איתא ר' נתן]

[שבת קח.]

[לקמן כ.] חולין מז: סוכה לג:

[תוספתא פ"ג]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' וכי תימא כוי נמי נגע טהור · כ"ב עי' שבת דף קלב ע"ב ת"ש שם ע"ש : ב] תוס' ד"ה מה להלן וכו' לאע"ג דפשטיה דקרא · ל"ב עי' ערכין יח ע"ב תוס' ד"ה ולבעא"מ וכמ"ש וצ"ק :

עין משפט נר מצוה

[עייך לעיל]

צב א מיי' פ"ה מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ח:

צג ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' כג סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצ סעיף ז וסעיף כו:

צד ג מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעי' יט:

צה ד מיי' שם פ"ה הלכה ח:

מסורת הש"ס

לתלות: הירוק עקביא בן מהללאל מטמא: ולית ליה לעקביא דמיה דמיה הרי כאן ארבעה אב"א לית ליה ואב"א אית ליה מי לא א"ר חנינא שחור אדום הוא אלא שלקה הכא נמי מלקא הוא דלקי: וחכמים מטהרין: היינו ת"ק איכא בינייהו לתלות: א"ר מאיר אם אינו מטמא משום כתם כו': א"ר יוחנן ירד ר"מ לשיטת עקביא בן מהללאל וטימא וה"ק להו לרבנן נהי דהיכא דקא משכחת כתם ירוק אמנא לא מטמאיתו היכא דקחזיא דם ירוק מגופה תטמא אי הכי אם אינו מטמא משום כתם מטמא משום משקה משום רואה מבעיא ליה אלא ה"ק להו נהי היכא דקא חזיא דם ירוק מעיקרא לא מטמאיתו היכא דחזיא דם אדום והדר חזיא דם ירוק תטמא מידי דהוה אמשקה זב וזבה ורבנן *דומיא דרוק מה רוק שמתעגל ויוצא אף כל שמתעגל ויוצא לאפוקי האי דאין מתעגל ויוצא אי הכי שפיר קאמרי ליה רבנן לר' מאיר אלא ה"קלהו להוי כמשקה להכשיר את הזרעים ורבנן בעי °דם חללים[במדבר כג] וליכא אי הכי שפיר קאמרי ליה רבנן לר' מאיר אלא הכי קאמר להו *אלפוה בג"ש כתיב הכא °שלחיך פרדס רמונים[שיר ד] וכתיב התם °וישולח[איוב ה] מים על פני חוצות ורבנן אדם דן ק"ו מעצמו *ואין אדם דן ג"ש מעצמו: רבי יוסי אומר לא כך וכו': היינו ת"ק *הא קמ"ל מאן ת"ק רבי יוסי וכל האומר דבר בשם אומרו *מביא גאולה לעולם: איזהו אדום כדם המכה: מאי כדם המכה אמר רב יהודה אמר שמואל כדם שור שחוט ולימא כדם שחיטה אי אמר כדם שחיטה הוה אמינא כבולה שחיטה קמ"ל כדם המכה כתחילת הבאה של סכין עולא אמר כדם צפור חיה איבעיא להו חיה לאפוקי שחוט או דלמא לאפוקי כחוש תיקו זעירי אמר רבי חנינא כדם מאכולת של ראש מיתיבי *ב הרגה מאכולת הרי זה תולה בה מאי לאו דכוליה גופה לא דראשה אמי ורדינאה א"ר אבהו כדם אצבע קטנה של יד שנגפה וחייתה וחזרה ונגפה ולא של כל אדם אלא של בחור שלא נשא אשה ועד כמה עד בן עשרים מיתיבי *ג תולה בבנה ובבעלה בשלמא בבנה משכחת לה אלא בעלה היכי משכחת לה אמר ר"נ בר יצחק כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה ר"נ אמר ד כדם הקזה מיתיבי *מעשה ותלה ר"מ בקילור

רש"י

לתלות · ת"ק סבר ה' דמים טמאין ודאי ואידך ספיקא ולב"ה טהורין ממש: היינו ת"ק · דאמר ה' דמים ותו לא: ירד ר' מאיר כו' · ומטמא דם ירוק משום נדה: אמנא · על בגדה: לא מטמאיתו · דכיון דירוק הוא מסתמא לאו מגופה אתא דלא שכיח ולא תלינן בה אלא היכא דחזיא מגופה דם הוא: נהי דהיכא · דחזיתיה דם ירוק מעיקרא לא מטמאיתו משום רואה דלאו דם הוא והיינו משום כתם כלומר כשאר דם שכתמו טמא: תטמא משום משקה · כרוקה וכמי רגליה אם נוגעין בו אדם וכלים וטהרות באותו דם ירוק שראתה בימי נדותה שהיתה נדה מדם אדום ואמאי מטהריתו לגמרי: שמתעגל ויוצא · שמתאסף תחלה ואח"כ יוצא לאפוקי דם בין טמא בין טהור כשהוא בא נוטף ויוצא ראשון ראשון: להוי כמשקה · להכשיר זרעים שאם יגע שרץ בהן יטמא ואמאי מטהריתו לגמרי: דם חללים ישתה · דם שהנפש יוצאה בו קרוי משקה ולענין הכשר בעינן משקה כדכתיב (ויקרא יא) ואשר יבא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה כלומר אוכל ומשקה אשר ישתה יבא על האוכל והכי מוקמינן לה בפסחים (דף טז·): אלפוה בג"ש · להכשיר את הזרעים: שלחיך · דם נדות השלוח מן האשה: פרדס רמונים · כפרדס זה שהוא נטול להשתמר כך בנות ישראל טעלות פתחיהן בימי נדותן מהיזקק לבעליהן עם פרי מגדים היינו בנים וכתיב שילות במים מה מים מכשירין אף דם נדות מכשיר: אין אדם דן ג"ש מעצמו · אא"כ קבלה מרבו הל"מ דדלמא קרא למילתא אחריתי איצטריך: שור · דמו אדום כדאמר בסדר יומא (דף נג:) האי חיור והאי סומק: דם שחיטה משתנה והולך: צפור חיה · דם היוצא מצפור חי ע"י מכה: או דלמא לאפוקי כחוש · והאי חיה לשון בריאה הוא: הרגה מאכולת · אשה הרואה כתם בבגדה אם הרגה מאכולת תולה בה ואי קשיא הא שיעור כתם כגרים ועוד ומאכולת כולי האי לא הוי כדאמר בפירקין *בעינן כגרים ועוד לאפוקי מדם מאכולת לא קשיא ההיא לר' חנינא בן אנטיגנוס הא לרבנן בפרק הרואה כתם (לקמן דף נח:) דלא בעי האי שיעור: מאי לאו מאכולת דכולה גופה · אלמא כל מאכולת דומה לדם נדות ולא אמרת דם מאכולת של ראש הוא דדמי לדם נדות אבל דשאר הגוף לא: אמי ורדינאה · נאה כורד ובגיטין (דף מא·) קרי ליה אמי שפיר נאה ל"א ורדינאה מקום הוא ששמו ורדינא בעירובין (דף מט·): תולה · כתמה: בבנה ובבעלה · אם יש בהן מכה שמא נטף עליה כששוכבין יחד אלמא דם בנה ובעלה דומה לדם נדות: בשלמא בנה משכחת לה · שלא נשא: אלא בעלה · הא נשוי הוא: רב נחמן · אמתני' קאי: ותלה רבי מאיר · כתם: בקילור

תורה אור

תוספות

*הירוק עקביא בן מהללאל מטמא · האי ירוק היינו כאתרוג ולא ירוק ככרתי דאין זה טפה לאדמומית · וסתם ירוק כן הוא כדאמר בלולב הגזול (סוכה דף לד: ושם) ירוק ככרתי מכלל דסתם ירוק לאו הכי הוא: א] לית ליה · פירוש לית ליה ד' דווקא אלא נפקא ליה החמישי מקרא אחרינא: ירד רבי מאיר לשיטת עקביא בן מהללאל וטימא · תימה והא לקמן בפ' בנות כותים (ע·) גבי כותי מטמא משכב התחתון כעליון מפרש ר' מאיר לפי שמשלימות דם אדום לדם ירוק אלמא אית ליה דטהור ונראה דהכא מיירי מדרבנן וכן מוכח מדקאמר נהי דכי משכחת כתם אמנא לא מטמא היכי דחזיא ירוק מגופה תטמא ויש לדחות דלעולם כי חזיא מגופה מטמא מדאורייתא ומ"מ כי משכחת אמנא לא מטמא דאין רגילות לבא דם ירוק מגופה ויש לתלות דמעלמא אתא או שמא דם ירוק לאו דווקא נקט אלא כלומר דם שהוא טהור לכ"ע משלימות לדם אדום אי נמי עיקר טעמא דר"מ כטעמא אחרינא דקאמר יום שפוסקת בו סופרת למנין שבעה וטעמא קמא נקט לרבנן: כתיב הכא שלחיך פרדס · וא"ת ה"מ דם שהאשה טמאה בו כדמשמע קרא כפרדס שהוא נעול כך בנות ישראל נועלות פתחיהן מליזקק לבעליהן בימי נדותן ב] אבל דם ירוק שהוא טהור לא ותו דמשמע דלא פליגי אלא בדם ירוק ג] אבל בדם נדה מודו כ"ע דמכשיר וכיון דרבנן לית להו ג"ש דם נדה מנא להו וי"ל דדם נדה נפקא להו בתוספתא דשבת פ' *(הזורק) דקתני מנין *לדם שהוא משקה נאמר כאן ומהרה ממקור דמיה ונאמר להלן ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלם לחטאת ולנדה ויש לתמוה דהכא משמע דלכ"ע דם הנדה לא הוה בכלל דם חללים ובשבת פרק חבית (דף קמג:) משמע דחלב האשה טמא משום דם מגפתה דקתני לא אם אמרת בחלב האשה שמכשיר שלא לרצון שכן דם מגפתה מכשיר ומפרש רש"י דחלב היה דם תחלה כדאמרינן (לעיל דף ט·) דם נעכר ונעשה חלב והכא אמרינן דאפי' דם נדה לא הוי בכלל דם חללים כ"ש חלב ודוחק לומר דחלב בא מעיקר דם שבגוף כמו דם מגפתה אבל דם נדה לא ומיהו בלאו הכי קשה התם דמאי קמהדר להו רבי עקיבא לרבנן מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא ומקיז לרפואה טהור ועוד למה לי קרא בפ' דם הנדה (לקמן נה:) דחלב האשה חשיב משקה מדכתיב ותפתח את נאד החלב ותשקהו תיפוק ליה מטעמא דדם נעכר ונעשה חלב ומיהו סוגיא דלקמן איכא למימר דלא סבר לה (א) כרבי מאיר דדם נעכר כו' לכך נראה דה"פ התם לא אם אמרת בחלב האשה שמכשיר כו' כלומר כיון ד] דאיכא קרא לקמן בחלב שמכשיר לכל הפחות לרצון דין הוא שיכשיר גם שלא לרצון כיון דחזינן גבי אשה בשום מקום דמכשיר שלא לרצון כמו דם מגפתה אבל בהמה אע"ג דחלבה מכשיר לרצון מותפתח את נאד החלב בשביל כך לא תכשיר שלא לרצון כיון דלא אשכחן בבהמה מידי דמכשיר שלא לרצון שדם מגפתה טהור אמר להם מחמיר אני בחלב יותר מבדם שהחולב לרפואה כו' כלומר חלב דמכשיר לאו בתומרא דדם מגפתה תליא מילתא שהרי מקיז לרפואה טהור דהיינו לרצון ולא אמרינן כשם שחלבה לרצון טמא כך דמה לרפואה טמא אלא ודאי חלב האשה דמטמא משום דמשקה גמור הוא וכ"ש חלב בהמה דליהוי טפי משקה דמיוחד לקטנים ולגדולים אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו דמיוחדים לקטנים ולגדולים ושלא לרצון טהור והשתא לא קשה מדם הנדה דפשיטא דלא הוי בכלל דם חללים ולקמן בעז"ה נפרש דקראי דפרק דם הנדה אסמכתא בעלמא נינהו:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כתיב וכו' דלא סבר לה כר"מ: נ"ב לעיל דף ט ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה לית ליה וכו' נ"ב עי' רש"ל: ב] ד"ה כתיב הכא וכו' אבל דם ירוק שהוא טהור. נ"ב עי' תוס' ... [illegible] ג] באו"ד אבל בדם נדה מודו. נ"ב עי' ... [illegible] ד] באו"ד דאיכא קרא לקמן בחלב שמכשיר. נ"ב עיין פי' הר"ש במכשירין פ"ו משנה ח':

[לקמן עו:] [פסחים סו.] [חולין קה: ע"ש פירש"י ודוגמתו בשבת קא. סוכה ... ר' יוסי ... ע"ש כריתות כג. ע"ש] [כדף יד:] [לקמן נח:] [שם:] [שם:]

[נ"ל הגוזל פ"ט] [נ"ל לדם נדה] [חולין קה: מגילה טו: אבות פ"ו מ"ו]

תוספי הרא"ש

הירוק עקביא בן מהללאל מטמא' סכאן משמע דסתם ירוק הוא צבע הדומה לחלמון של ביצה או לזהב שנוטה למראה אדמומית · וכן משמע באלו טרפות גבי מראות הריאה דקאמר ככשותא וכמוריקא וכביצה טריפה אלא ירוקה דכשרה היכי דמי ככרתי ובפ' לולב נמי אמרינן ירוק ככרתי מכלל דסתם ירוק לא הוי ככרתי ואמרי' בב"ר גבי וירק את חניכיו שהוריקן בזהב · וכה"א ואברותיה בירקרק חרוץ אלמא סתם ירוק הוא צבע הנוטה לאדמימות כזהב: ירד ר"מ לשיטתו של עקביא בן מהללאל וטימא · ותימה והא אמרינן לקמן בפ' בנות כותים גבי כותים מטמאין משכב תחתון כעליון ומפ' ר' מאיר טעמא משום שרואות דם אדום ומשלימות לדם ירוק אלמא קסבר דדם ירוק טהור הוא · וי"ל דמדרבנן איירי הכא:

כתיב הכא שלחיך פרדס רמונים · פרש"י שלחיך דם נדות שהאשה שולחת מגופה פרדס רמונים כפרדס הזה שהוא נעול מליכנס בו כך הן נועלות פתחיהן בימי נדותן מליזקק לבעליהן וקשה דא"כ היכי יליף מהכא דם ירוק שהוא מכשיר כיון דקרא איירי בדם נדות שהאשה טמאה בו · וע"ק דמשמע דלא פליגי אלא בדם ירוק אבל דם נדה מודו כ"ע דמכשר וכיון דרבנן לית להו ג"ש דם נדה מנא להו · וי"ל דדם נדות מקרא אחרינא נפקא בתוספתא דשבת מנ"ש דמקור מקור דתניא התם בפ' חבונה מנין לדם נדה שהוא משקה שנאמר וטהרה ממקור דמיה ואומר ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלם לחטאת ולנדה וסבירא ליה לר' מאיר דהאי שלחיך אם אינו ענין לדם נדות דנפקא ממקור מקור תנהו ענין לדם ירוק: מאי לאו דכולי גופא · יש שרוצין לדקדק דבזמן הזה דאין אנו בקיאין במראה דמים אין לנו לתלות אפי' [illegible]

בקילור · אנפלסט"ר ואדום הוא ונתעסקה בו אלמא קילור דומה לדם נדות ואע"ג דלא הוי סומק כולי האי וקשיא לכולהו דדייקי בין דם בחור לדם נשוי משום דסומק טפי ובין דם מאכולת של ראש לשאר דם מאכולת: אומנא · מקיז דם בקרן: בין האי להאי · בין קמא לבתרא: חרת שאמרו דיו · כלומר לא כשחרורית חרת הניתך במים אלא שחרורית חרת הניתך בדיו: כי פכחותא דדיותא · קליפות הדיו כשהכלי מלא יורד שחרורית החרת למטה ומלמעלה הוא ברור ואינו שחור כל כך: בלחה · בדיו לחה כדמפרש: או ביבשתא · שכן דרך שנותנין חרת בדיו כששולקים קליפות הקולרים והוא מתייבש: פלי קורטא דדיותא · מבקע חתיכות דיו יבש: ובודק בו · מראית דם שחור: כקיר · טעוה שחורה: כענבה · ענבים שחורים ל"א קיר שם עשב שחור: עולא אשחור דמתניתין קאי דקתני טמא: סיואה · שם מקום ועושין שם מלבושים שחורים: אולייריו · בלנים מחממי מרחצאות לשון אחר שםמקום: שמא אזכה · לגן עדן והצדיקים מלובשים לבנים: גלימי אולירין · הוו סומקי אבל פתורי כגון מפה וסדין אוליירין הוו שחורין: וכולן · חמשה דמים: מטלית לבנה · מראות הדמים ניכרים בה: ושחור · דם שחור נבדקה מראיתו אם שחור היא כחרת או דיהה מכן על גבי בגד אדום: כולם · הדמים: עמוק מכן · מאותו שיעור השני במתניתין לכל אחד אי הוה סומק טפי טמא: דיהה מכן טהור · כשחור ואע"פ דלא תנן במתניתין דיהה מכן טהור אלא גבי שחור הוא הדין לכולהו: אפי' דיהה מכן ליטמא · דהאי אדום הוה וע"י לקותא הושחר: קא משמע לן · דאין דרך דם אדום המשחיר על ידי לקותא להיות דיהה: דיהה דדיהה · שנדחה ממראיתו יותר מדאי: עמוק מכן טהור · אם מאותו מראה הוא אבל אם האדים הרבה עד שבא לכלל אחד מאחר המראות של מעלה הימנו הרי בא לנדה מהנך דמתני': אדיהו ליה · דם הדומה למזגא: כתחתון · עלה התחתון: תלתא דרי · דעלין הוו זו למעלה מזו: נקוט דרא מציעא · לבדוק בה את הדם: וטרפא מציעא · דההוא משובח לבדוק מכולן ומיהו כוליה דרא כשרה לבדוק והא דקתני כתחתון ולא כעליון הכי קאמר כשורה אמצעית ולא כעליונה הימנה והא דקתני כעליון ולא כתחתון כשורה אמצעית ולא כתחתונה הימנה דאין כשר לבדוק אלא בדרא אמצעית והא דתניא כתחתון וכ"ש כעליון דמשמע דתרוייהו כשרין לבדוק אלא שהעליון משובח לאו אדרי קאי אלא אעלין דדרא מציעא וה"ק בעלה תחתון שהוא ברור וכ"ש בעליון היינו האמצעי שהוא ברור מאד והא דתניא כעליון וכ"ש כתחתון הכי קאמר כעליון כעלה העליון וכ"ש כתחתון כעלה האמצעי: בגושייהו שנינו · לבדוק בהן ולא לאחר תלישתן: ואין שיעור למים · משום דאין שיעור לעפר אלא יביא עפר כמו שירצה אם רב אם מעט ויציף על מים כעובי קליפת השום למעלה מן העפר: אלא עכורין · שתהא מראית אדמה נכנסת במים: וכשהוא עוכרן · המים בעפר: לא נרמיה בידיה · לא יתן העפר אל תוך ידו ויעכור המים בעפר שבידו אע"פ שחוזר ונותנו בכלי לאחר עכירה: אבל · אם העפר בכלי כי עכר להו בידיה באצבע שפיר דמי: או דלמא · לא לעכרינהו בידיה · כשהמים בספל לא יעכרם באצבעו אלא בכף או בכלי אחר: אלא בכוס של זכוכית · אלמא לא נירמי עפר במים בכפו ויבדוק: אמר להו במקומה שנינו · שאין האדמה דומה לדם אלא במקומה אבל הביאה במקום אחר נשתנה מראיתה: פלי · מבקע: ובדיק בה · בלא מים: לייט עליה ר' ישמעאל · אאחר שעשה כן באסכרה:

פלי קורטא דדיותא · מכאן משמע שדיו שלנו הוא קרוי דיו מדקאמר קורטא דדיותא משמע שהוא יבש ואוסר ר"ת לכתוב ס"ת בדיו של עפצים לפי שהוא לעולם לח וכפ' [שני] דגיטין (דף יט·) מפורש: והא

בקילור ורבי תלה בשרף שקמה מאי לאו אאדום לא אשאר דמים אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי קמיה אומנא [א]שקלי ליה קרנא קמייתא לאמימר חזייה אמר להו אדום דתנן כי האי שקלי ליה אחריתי אמר להו אשתני אמר רב אשי כגון אנא דלא ידענא בין האי להאי לא מבעי לי למחזי דמא: שחור כחרת: אמר רבה בר רב הונא [ב]חרת שאמרו דיו תניא נמי הכי שחור כחרת ושחור שאמרו דיו ולימא דיו אי אמר דיו הוה אמינא כי פכחותא דדיותא קמ"ל כי חרותא דדיותא איבעיא להו בלחה או ביבשתא [ג]תא שמע דרבי אמי פלי קורטא דדיותא ובדיק בה אמר רב יהודה אמר שמואל [ד]כקיר כדיו וכענב טמאה וזוהי ששנינו עמוק מכן טמאה אמר רבי אלעזר [ה]כזית כזפת וכעורב טהור וזוהי ששנינו דיהה מכן טהור עולא אמר כלבושא סיואה עולא אקלע לפומבדיתא חזייה להתוא טייעא דלבוש לבושא אוכמא אמר להו שחור דתנן כי האי מרטו מיניה פורתא יהבו ביה ארבע מאה זוזי רבי יוחנן אמר *אלו כלים האוליירין הבאים ממדינת הים למימרא דאוכמי נינהו *והאמר להו רבי ינאי לבניו בני אל תקברוני לא בכלים שחורים ולא בכלים לבנים שחורים שמא אזכה ואהיה כאבל בין החתנים לבנים שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין האבלים אלא בכלים האוליירין הבאים ממדינת הים אלמא לאו אוכמי נינהו לא קשיא הא בגלימא הא בפתורא אמר רב יהודה אמר שמואל [ו]וכולם אין בודקין אלא על גבי מטלית לבנה אמר רב יצחק בר אבודימי ושחור על גבי אדום אמר רב ירמיה מדפתי ולא פליגי הא בשחור הא בשאר דמים מתקיף לה רב אשי אי הכי לימא שמואל חוץ משחור אלא אמר רב אשי בשחור גופיה קמיפלגי אמר עולא כולן עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור כשחור ואלא מאי שנא שחור דנקט סד"א הואיל *ואמר רבי חנינא שחור אדום הוא אלא שלקה הילכך אפילו דיהה מכן נמי ליטמא קמשמע לן רבי אמי בר אבא אמר וכולן עמוק מכן טמא דיהה מכן נמי טמא חוץ משחור אלא מאי אהני שיעוריה דרבנן לאפוקי דיהה דדיהה ואיכא דאמרי רמי בר אבא אמר וכולן עמוק מכן טהור דיהה מכן טהור חוץ משחור ולהכי מהני שיעוריה דרבנן בר קפרא אמר [ז]וכולן עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור [ח]חוץ ממזג שעמוק מכן טהור דיהה מכן טהור בר קפרא אדיהו ליה ודכי אעמיקו ליה ודכי אמר רבי חנינא כמה נפיש גברא *דלביה כמשמעתיה: וכקרן כרכום: תנא *לח ולא יבש תני חדא כתחתון ולא כעליון ותניא אידך *כעליון ולא כתחתון ותניא אידך כעליון וכל שכן כתחתון ותניא אידך כתחתון וכל שכן כעליון אמר אביי [ט]תלתא דרי ותלתא [י]טרפן הויין [ס]נקוט דרא מציעא וטרפא מציעתא בידך כי אתו לקמיה דרבי אבהו אמר להו [כ]בגושייהו שנינו: וכמימי אדמה: תנו רבנן *כמימי אדמה מביא אדמה שמנה מבקעת בית כרם ומציף עליה מים דברי רבי מאיר [א] רבי עקיבא אומר מבקעת יודפת רבי יוסי אומר [ל]מבקעת סכני רבי שמעון אומר אף מבקעת גנוסר וכיוצא בהן תניא אידך וכמימי אדמה מביא אדמה שמנה מבקעת בית כרם [מ]ומציף עליה מים בקליפת השום ואין שיעור למים משום דאין שיעור לעפר ואין בודקין אותן צלולין אלא עכורין צללו חוזר ועוכרן וכשהוא עוכרן אין עוכרן ביד [נ]אלא בכלי איבעיא להו אין עוכרין אותן ביד אלא בכלי דלא לרמיה בידיה ולעכרינהו אבל במנא כי עכר ליה בידיה שפיר דמי או דלמא דלא לעכרינהו בידיה אלא במנא ת"ש כשהוא בודקן אין בודקן אלא בכוס ועדיין תבעי לך בדיקה בכוס עכירה במאי תיקו כי אתו לקמיה דרבה בר אבוה אמר להו [ע]במקומה שנינו רבי חנינא פלי קורטא דנרגשתא ובדיק ביה *לייט עליה רבי ישמעאל ברבי יוסי באסכרה רבי

דרבי

[כ]כשחור · תימה דדיהה מאדום עדיין הוא אדום יותר מקרן כרכום וכן דיהה מקרן כרכום אדום ממימי אדמה וכן למ"ד עמוק מכן טהור לפרש"י עמוק ממזג הוא כמימי אדמה וצ"ל דאלו ד' מראות טמאים אבל שאר מראות שביניהן טהורין אע"פ שיש מראה שהוא דיהה מהן והוא טמא והיינו מטעם דמדמיה דמיה נפקא לן ד' מראות דמים וקים להו לרבנן דהני ד' מראות דמים שכיחי בנשים וכל שאינו דומה לאלו המראות טהור אע"פ שיש מראה למטה ממנו שהוא דיהה יותר וטמא: לאפוקי דיהה דדיהה · לפרש"י נמי הוה מצי למימר לאפוקי עמוק דעמוק:

עין משפט נר מצוה

צו א ב ג מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הלכה ח:

צז ד ה מיי' שם הל' ט:

צח ו מיי' שם הל' יב:

צט ז מיי' שם הל' ט:

ק ח מיי' שם הלכה י:

קא ט י כ ל מ נ מיי' שם הלכה ח:

שבת קיד.

שם

ס"א דעביד כשמעתית רש"א

תוספי הרא"ש

שחור כחרת עמוק מכן טמא: פרש"י ז"ל שחור מיכן אע"ג דגבי נגע אמרינן דעמוק היינו לבן כמראה חמה שעמוקה מן הצל יש לחלק דגבי נגע שהוא לבן קרי לנגע שהוא לבן יותר עמוק וגבי דם שחור קרי למה שהוא שחור יותר · ור"ח פי' עמוק מיכן לבן ממנו מעט ודיהה מיכן מה שהוא לבן יותר: בקיר כדיו כענבא טמא · וזו היא ששנינו עמוק מכאן טמא · וא"ת מה שייך לומר גבי דיו עמוק מכאן [הא] אמרינן שחור כחרת היינו דיו · וי"ל דמיירי הכא בדיו שאין בו חרת כפר"ח דעמוק מכן הוא לבן יותר · ולפירש"י צ"ל דעמוק מכן לא קאי אדיו: וכולן עמוק מכן טמא · דיהה מכן טהור

וה'

גליון הש"ס

גמ' נקוט דרא מציעא: כעין זה תענית יד ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ר"ע אומר נמחק וצ"ל רבי יוסה אומר:

לעיל יט. סוכה לג: חולין מז:

[תוס' פ"ג]

[תוספתא שם]

[תוספתא שם ע"ש]

[לעיל יד' וש"נ]

קב א טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף לא בהג"ה :

קג ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' י סמג עשין קיא טוש"ע י"ד סימן קפח סעיף ב:

קד ג טוש"ע שם ולא איפסקא ולאומרא:

קה ד מיי' שם הל' יב:

רבי חנינא הוא דחכים כולי עלמא לאו חכימי הכי אמר רבי יוחנן חכמתא דרבי חנינא גרמא לי דלא אחזי דמא מטמינא מטהר מטהרנא מטמא אמר רבי אלעזר ענוותנותא דרבי חנינא גרמא לי דחזאי דמא ומה רבי חנינא דענותן הוא מחית נפשיה לספק וחזי אנא לא אחזי אמר רבי זירא טבעא דבבל גרמא לי דלא חזאי דמא דאמינא בטבעא לא ידענא בדמא ידענא למימרא דבטבעא תליא מלתא והא *רבה הוא דידע בטבעא ולא ידע בדמא כל שכן קאמר ומה רבה דידע בטבעא לא חזא דמא ואנא אחזי עולא אקלע לפומבדיתא אייתו לקמיה דמא ולא חזא אמר ומה *רבי אלעזר דמרא דארעא דישראל הוה כי מקלע לאתרא דר' יהודה לא חזי דמא אנא אחזי ואמאי קרו ליה מרא דארעא דישראל דההיא אתתא דאייתא דמא לקמיה דרבי אלעזר הוה יתיב רבי אמי קמיה ארחיה אמר לה האי דם חימוד הוא בתר דנפקה אטפל לה רבי אמי א"ל בעלי היה בדרך וחמדתיו קרי עליה °סוד ה' ליראיו *אפרא הורמיז אמיה דשבור מלכא שדרה דמא לקמיה דרבא הוה יתיב רב עובדיה קמיה ארחיה אמר לה האי דם חימוד הוא אמרה ליה *לבריה תא חזי כמה חכימי יהודאי א"ל *דלמא כסומא בארובה הדר שדרה ליה שתין מיני דמא וכולהו אמרינהו ההוא בתרא דם כנים הוה ולא ידע אסתייע מילתא ושדר לה סריקותא דמקטלא *כלמי אמרה יהודאי בתווני דלבא יתביתו אמר רב יהודה מרישא הוה חזינא דמא כיון דאמרה לי אמיה דיצחק ברי האי טיפתא קמייתא לא מייתינן לה קמייהו דרבנן משום דזהימא לא חזינא בין טמאה לטהורה ודאי חזינא ילתא אייתא דמא לקמיה דרבה בר בר חנה וטמי לה הדר אייתא לקמיה דרב יצחק בריה דרב יהודה ודכי לה והיכי עביד הכי *והתניא *חכם שטימא אין חברו רשאי לטהר אסר אין חבירו רשאי להתיר מעיקרא טמויי הוה מטמי לה כיון דא"ל דכל יומא הוה מדכי לי כי האי גונא והאידנא הוא דחש בעיניה דכי לה ומי מהימני אין והתניא ^נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתיו ^איבעיא להו כזה טיהר איש פלוני חכם מהו תא שמע נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתיו שאני התם דליתיה לקמה תא שמע דילתא אייתא דמא לקמיה דרבה בר בר חנה וטמי לה (א) לקמיה דרב יצחק בריה דרב יהודה ודכי לה והיכי עביד הכי והתניא חכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר וכו' ואמרינן טמויי הוה מטמי לה כיון דאמרה ליה דכל יומא מדכי לה כי האי גונא והאידנא הוא דחש בעיניה הדר דכי לה אלמא מהימנא לה רב יצחק בר יהודה אגמריה סמך רבי ראה דם בלילה וטימא ראה ביום וטיהר המתין שעה אחת חזר וטימא אמר אוי לי שמא טעיתי שמא טעיתי ודאי טעה דתניא לא יאמר חכם אילו היה לח היה ודאי טמא אלא אמר *אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות מעיקרא אחזקיה בטמא כיון דחזא לצפרא דאשתני אמר *(ליה) ודאי טהור הוה ובלילה הוא דלא אתחזי שפיר כיון דחזא דהדר אשתני אמר האי טמא הוא ומפכח הוא דקא מפכח ואזיל רבי בדיק לאור הנר רבי ישמעאל ברבי *יוסף בדיק ביום המעונן ביני עמודי אמר רב אמי בר שמואל ^וכולן אין בודקין אותן אלא בין חמה לצל רב נחמן אמר רבה בר אבוה בחמה ובצל ידו : וכמזוג שני חלקים כו' : תנא השרוני

תורה אור — תהלים כה

רש"י דרבי חנינא הוא דחכים · ומלי בדיק כה"ג : דמרא דארעא דישראל · בקי במראות דם מכל חכמי ארץ ישראל כדמפרש לקמן : פומבדיתא · אתריה דרב יהודה בשילהי פ"ק דסנהדרין (דף יז:) סבי דפומבדיתא רב יהודה ורב עינא : ולא חזא · משום כבודו דרב יהודה : ארחיה · הריח בו : חימוד · שנתאוית לבעלה וראתה הדם מחמת תאוה : איפרא הורמיז · נכרית היתה וכן שמה ואעפ"כ היתה משמרת עצמה מנדות וקרובה להתגייר ואף קרבנות היתה שולחת* ולשון יופי איפרא חן כמו אפריון נמטייה לרבי שמעון (ב"מ דף קיט·) : הורמיז · כמו (ב"ב דף עג·) הורמיז בר ליליתא כלומר יופי שדים היה לה : ארחיה כו' · ואע"ג דאמר לעיל רבא לא ידע בדמא ניסא איתרחיש ליה : שלח לה · משום דורון : סריקותא · מסרק נאה : מקטלא כלמי · שהורגין עליה כנים וסברה דאי הבין ומשום הכי שלח לי האי : כלמי · כנים כדמתרגמינן כנים כלמתא: (ב) בתווני דלבא · בחדרי הלב אתםיושבים *מחדרים מתרגמי' מתווניא כלומר כל חכמה מצויה בכם : לא חזינא · דדילמא אשתני ואע"ג דמראה דם טהור יש לה דלמא אי אייתא טיפתא קמייתא הוה מיחזי טמא : בין טמאה לטהורה · כשכלין ימי טוהר של זכר או של נקבה וראתה ביום ארבעים ואחד או ביום שמונים ואחד : חזינא להאוא דמא · אי דם טמא מטמינא ואי לאו מחמשה דמים הוא מטהרינא דההוא ודאי טיפתא קמייתא מייתא דלא מזהמא דעד השתא חזאי ואתא דם טוהר שכל מ' לזכר ופ' לנקבה מעין פתוח ואפי' פסקה יום או יומים הואיל ומוחזקת היא בדמים לא זהמא ומייתא טיפתא קמייתא : מעיקרא טמויי טמי לה · רב יצחק משום כבודו דרבה בר בר חנה : כזה ראיתי · מביאה דם אחר או שלה או של חברתה ואומרת כזה ראיתי ואבדתיו אם דם זה טהור לא מספקינן ליה בטומאה משום דם האבוד דמהימנא למימר כזה ראיתי : כזה טיהר לי פלוני כו' · מהו שתסמוך עליה חברתה שהראתה דמה לזו ואמרה לה כדם זה שלך הראיתי גם אני לפלוני חכם וטיהר: נאמנת אשה כו' · אלמא קים לה במראה דמים : דליתיה קמן . אבל הכא דאיתיה קמן ניחזי אנן : אגמריה סמך · דפשיטא ליה דטהור והאי דהוה מטמא מעיקרא משום כבודו דרבה בר בר חנה אבל אי הוה מספקא ליה לא הוה סמיך עלה : ראה ביום · לאותו דם עצמו : חזר וטימא · קס"ד דלא חזר וראהו אלא מאליו חזר בו וטימא דסבר שמא אמש טמא הוה ועכשיו שיבש נשתנה ממראיתו ממה שהיה לו אמש ואילו הוה לח כמתחלתו הוה נראה טמא לפיכך חזר בו ממה שטיהר : שמא טעיתי · במה שחזרתי וטימאתי הואיל ומראיהו עכשיו טהור: מעיקרא אחזקיה בטומאה · כלומר אמש לא מספק טימא אלא שפיר חזייה ואחזיק בטומאה דאמרי' לקמן רבי בדק לאור הנר : דאשתני · הלבין : דהדר אישתני · עוד יותר : מפכח · מראה אדמומיתו עוברת הילכך הדר למילתיה קמייתא וטימא והא דאמרינן אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות היכא דלא אחזיה כשהוא לח ולא אידמי ליה כטמא : בין העמודים · היכא דגרסי ואע"ג דליכא נהורא כולי האי : ובצל ידו · נותן ידו כנגד חמה על הדם ומיצל : השרוני

תוספות והא רבא דידע · רבה גרס דרבא היה בקי כדמוכח בסמוך גבי דאפרא אורמיז ורש"י פירש בסמוך דאיתרחיש ליה ניסא ואין נראה דדוקא בסוף הוא דאיתרחיש ליה ניסא כדמוכח בסמוך : טיפתא קמייתא · ושאר חכמים שהיו רואין לא היו מחמירין כ"כ או שהיו בקיאין ביותר :

כל יומא הוה מטהר לי כה"ג · משמע שלא היתה רגילה להראות לרב נחמן בעלה ושמא לא היה בקי והא דאמר ר"נ לעיל (דף יט:) בדם הקזה קבלה היתה בידו אי נמי היתה חוששת שמא היה מחמיר על עצמו להיות לבו טקפו ופורש ולא יסמוך על חכמתו אי נמי שלא תתגנה בפניו אבל אין לומר דאסור לראות דמי אשתו דהא במס' נגעים (פ"ב מ"ה) תנן כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ר"מ אומר אף לא נגעי קרוביו כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ר' יהושע אומר אף לא נדרי אשתו ואילו כל הדמים אדם רואה חוץ מדמי אשתו לא קתני :

אגמריה סמך · לפי הפשט משמע דלכך האמין לדבריה אבל בענין אחר [פירוש בלא דבריה] לא היה מתיר אע"ג דאגמריה סמך וקשה דבפ' אלו טרפות (חולין מד·) אמרו גבי ההיא מחטא דאשתכח בסימפונא דכבדא הונא מר בריה דרב אידי טריף ורב אחא בר מניומי מכשיר לכך נראה לפרש דהשתא הדר ביה משינויא קמא והיכא דאגמריה סמיך רשאי להתיר אע"ג דחכם כבר אסר ויש מקשה על ילתא היכי עבדה הכי הא אמרינן בפ"ק דמס' ע"ז (דף ז·) הנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר וי"ל דקפידא לא הויא אשואל אלא אחכם אבל השואל ישאל כל מה שירצה דמתוך כך ידקדקו בדבר ופעמים שהראשון טועה ויצא הדבר לאורה:[ועי' תוס' ע"ז ז· ד"ה הנשאל ותוס' חולין מד: ד"ה היכי] :

הדרן עלך כל היד

[חולין מד: גיטין יט:]

[עי' תוס' גיטין יט: ד"ה הורמין וכו' חולקים אפרש"י דהכא]

[בערוך ערך סרק ב' איתא קלמי ורש"ד בכל התרגומים שלפנינו תרגום כנים קלמתא וכ"כ המתורגמן ודברי רש"י ד"ה כלמי וכו' וכן רש"י ברכות נח: ד"ה ומסמרקשי וכו' צע"ק]

[כדאיתא מנחות קט:]

[לפמ"ש רש"י ד"ה ארחיה וכו' מוכרח דגרסינן היה רבא ועי' תוס' ד"ה והא רבה וכו']

(דניאל ב)

הגהות הב"ח
(א) גמ' פיש דילתא וכו' וטמי לה סדר אייתא לקמיה דר' יצחק : (ב) רש"י ד"ה בתווני · נ"ב עי' בע"ז דף כח ע"ב פי' תוספות בגמרא ע"ש :

לבריה כ"ל [illegible]

[ב"ב יב:]

חולין מד: ע"ז ג. ע"ש ברכות סג:

ב"ב קלט: סנהדרין יז:

[נ"ל יוסי]

תוספי הרא"ש
והא רבה דידע בטבעא ולא ידע בדמא · רבה גרס אבל רבא היה בקי כדמוכח לקמן גבי היפרא אורמיז ולא כמו שפרש"י דאיתרחיש ליה ניסא דלא משמע הכי דוקא בדם כנים הוא דאיתרחיש ליה ניסא ועוד דרבא לא חזי דמא בשני דרבי זירא : ארחיה אמר האי דם חימוד הוא · פי' וטמא כדאמרינן תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים שמא מחמת חימוד ראתה דם ולהראות חכמתו הוא דאמר הכי : טיפתא קמייתא לא מייתי קמייהו דרבנן · שאר החכמים שהיו רואין לא היו מחמירין כל כך (כלומר) או שמא היו בקיאין יותר ורואין היו בזה שמביאין לפניהם אי זה מראות דם ראתה אף בטיפה קמיתא : ילתא אייתי דמא קמיה דרבה בר בר חנה · מה שלא הראתה לרב נחמן בעלה שמא לא היה בקי והא דאמר רב נחמן לעיל דדם הקזה קבלה היתה בידו · אי נמי היתה יראה שלא יחמיר על עצמו לבו נוקפו ופורש ולא יסמוך על חכמתו · אי נמי שלא תתגנה בפניו א) ואין לומר דלפי מעשה שלא היה רב נחמן בעיר דמדקאמרה כל יומא הוה מטהר לי כה"ג משמע שהיתה רגילה להראות לו . ואין לומר דאין אדם רואה דמי אשתו דהא תנן במס' נגעים כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי אשתו ר' מאיר אומר אף לא נגעי קרוביו · כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ר' יהודה אומר אף לא נדרי אשתו ואילו כל הדמים אדם רואה חוץ מדמי אשתו לא קתני : אגמריה סמיך · והשתא הדר ביה משינוייא קמא דמעיקרא טמויי טמי לה דכיון דאגמריה סמיך מצי שפיר לטהר מה שאסר הראשון דהא דאמרי' אין חבירו רשאי לטהר טעמא דוקא מסברא אבל אין לפרש דאגמריה סמיך ולפיכך האמין לדבריה ולעולם צריכין לשנוייא קמא דא"כ קשה מההיא דאמרינן פרק אלו טריפות ההיא מחטא דאישתכח בסימפונא רבא דכבדא מר הונא בריה דרב אידי טריף רב אדא בר מניומי מכשיר ותימה ילתא היכי עבדה הכי והא אמרינן פ"ק דע"ז הנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר וי"ל דקפידא דהתם לאו אשואל קאי אלא אחכם · כלומר שלא יתיר חכם מה שאסר חבירו אבל השואל יכול לישאל מה שירצה ובלבד שיאמר פלוני טימא לי ואם יראה לשני שמעה הראשון ישא ויתן עמו עד שיחזירנו ובהכי ניחא נמי הא דפריך לעיל והיכי עביד הכי והתניא חכם שטימא כו' קא פריך דלמא איהי לא קאמרה ליה שרבה בר בר חנה טימא לה אלא ודאי לא היתה שואלת לו אם לא שהיתה אומרת לו שכבר טימא לה רבה בר בר חנה : סליק פרק כל היד

א) נראה דצ"ל ואין לומר דבאותו זמן שבאתה לשאול לרבה בר בר חנה לא היה רב נחמן בעיר ·

*השרוני נידון ככרמלי חי *ולא מזוג חדש ולא ישן אמר רב יצחק בר אבודימי וכולן אין בודקין אותן אלא בכוס טבריא פשוט מאי טעמא. אמר אביי של כל העולם כולו מחזיק לוג עושין אותו ממנה שני לוגין עושין אותו ממאתים כוס טבריא פשוט אפי' מחזיק שני לוגין עושין אותו ממנה ואיידי דקליש ידיע ביה טפי:

הדרן עלך כל היד

*המפלת [א]חתיכה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה ר' יהודה אומר בין כך ובין כך טמאה *[ב]המפלת כמין קליפה כמין שערה כמין עפר כמין יבחושין אדומים תטיל למים אם נמוחו טמאה ואם לאו טהורה [ג]המפלת כמין דגים חגבים שקצים ורמשים אם יש עמהם דם טמאה ואם לאו טהורה *המפלת מין בהמה חיה ועוף בין טמאין בין טהורין [ד]אם זכר תשב לזכר ואם נקבה תשב לנקבה ואם אין ידוע תשב לזכר ולנקבה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [ה]כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד:

גמ' *אמר רב יהודה אמר שמואל לא טימא רבי יהודה אלא בחתיכה של ארבעת מיני דמים אבל של שאר מיני דמים טהורה ור' יוחנן אמר של ארבעת מיני דמים דברי הכל טמאה של שאר מיני דמים דברי הכל טהורה לא נחלקו אלא שהפילה ואינה יודעת מה הפילה *רבי יהודה סבר זיל בתר רוב חתיכות ורוב חתיכות של (מיני) ארבעת מיני דמים הויין ורבנן סברי לא אמרינן רוב חתיכות של ארבעת מיני דמים איני והא כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אתא ואייתי מתניתא בידיה המפלת חתיכה [ו]אדומה שחורה ירוקה ולבנה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה רבי יהודה אומר בין כך ובין כך טמאה קשיא לשמואל בחדא ולרבי יוחנן בתרתי לשמואל בחדא דאמר שמואל לא טימא רבי יהודה אלא בחתיכה של ארבעת מיני דמים והא קתני ירוקה ולבנה ופליג רבי יהודה וכי תימא כי פליג רבי יהודה אאדומה ושחורה ואירוקה ולבנה לא אלא ירוקה ולבנה למאן קתני לה אילימא רבנן השתא אדומה ושחורה מטהרי רבנן ירוקה ולבנה מיבעיא אלא לאו לרבי יהודה ופליג ותו לרבי יוחנן דאמר של ארבעת מיני דמים דברי הכל טמאה הא קתני אדומה ושחורה ופליגי רבנן וכי תימא כי פליגי רבנן אירוקה ולבנה אבל אאדומה ושחורה לא אלא אדומה ושחורה למאן קתני לה אילימא רבי יהודה השתא ירוקה ולבנה טמאה אדומה ושחורה מיבעיא אלא לאו רבנן ופליגי אלא אמר רב נחמן בר יצחק *באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [ז]קשתה שנים ולשלישי הפילה ואינה יודעת מה הפילה
הרי

רש"י

השרוני · מזוג: נידון ככרמלי חי · דהכי נמי בדקי בכרמלי חי ואית דגרסי כשרוני נידון הכרמלי: בכוס טבריא של זכוכית פשוט · טנב"ש ואיידי דקליש נראה בו אדמומית היין: הדרן עלך כל היד

המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה · משום נדה: ואם לאו טהורה · דלאו לידה היא דאי לידה הויא בלא דם נמי טמאה דכתיב (ויקרא יב) כימי נדת דותה תטמא: ר' יהודה אומר כו' · מפרש בגמרא: כמין שערה · שער: יבחושין · יתושין: אם נימוחו טמאה · משום נדה דדם הוא: מין דגים · נמי לאו ולד הוא וטעמא מפרש בגמרא הלכך אי איכא דם טמאה נדה ואם לאו טהורה: תשב לזכר · ימי טומאת שבעה וימי טהרה ל"ג וכל דמים שתראה בהן טהורין: לזכר ולנקבה · לחומרא ימי טומאה דנקבה שבועים וימי טוהר כלים. לסוף ארבעים יום כזכר ולא פ' כנקבה ובגמרא מפרש מאי שנא דלחיה ועוף קרי ולד יותר מדגים: **גמ'** של ד' מיני דמים · דקסבר היא גופה דם הלכך טמאה נדה אבל ולד לא הוי: ירוקה ולבנה · לאו מארבע מיני דמים הן אלא אדום וכמימי אדמה וכקרן כרכום וכמזוג ושחור לא קא חשיב דהייטו אדום אלא שלקה: לא אמרינן כו' · דקסברי אין רוב חתיכות של ארבע מיני דמים דלא אתחזק לן האי רובא: למאן קתני לה · כלומר להודיע דבריו של מי בא: אלא לר' יהודה · להודיע דאירוקה ולבנה נמי פליג: ותו לרבי יוחנן וכו' · כלומר הך קושיא דירוקה ולבנה לא איבעי לן לפרושי דכי היכי דקשיא ליה לשמואל קשיא ליה לרבי יוחנן דהא רבי יוחנן נמי אמר על שאר מינין לרבי יהודה טהורה והכא קתני ירוקה ולבנה ופליג רבי יהודה ותו קשיא אחריתי לר' יוחנן דאמר של ארבעת מיני דמים דברי הכל כו': הכי גרסינן וכי תימא כי פליגי רבנן אירוקה ולבנה אלא אדומה ושחורה למאן קתני לה כו' אלא לאו רבנן ופליגי: פתיחת הקבר · הרחם: בלא דם · דם לידה הלכך לרבנן כי ליכא דם טהורה ואפילו החתיכה של ארבע מיני דמים דחתיכה לאו דם הוא אלא בשר ולא אמר דם אחר איכא ואנן הוא דלא חזינן דקסברי רבנן אפשר לפתיחת הקבר בלא דם (א) לר' יהודה אפילו ירוקה ולבנה טמאה דודאי דם אחר הוה ואנן הוא דלא חזינן דלאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם: קשתה שנים · בתוך י"א יום שבין נדה לנדה וראתה דם מחמת קושי:

ולשלישי הפילה · ואינה יודעת אם ראתה דם בתוכה לידה אם לאו: (ב) ואינה יודעת · אם נפל הוא ואם רוח בעלמא הוא:
הרי

תוספות

אלא בחתיכה של ד' מיני דמים · דקסבר ר' יהודה דם נדות הוא ונקרש ונעשה חתיכה כדאמר לקמן גבי מפלת מין דגים ורבנן סברי מקור מגדל חתיכה ולא דם נדות הוא: **ורבנן** סברי לא אמרינן רוב חתיכות · תימה ונימא דהוה פלגא ופלגא ויהא ודאי טמא כרה"ר אע"ג דאיכא חזקת טהרה וי"ל דאמרי' לעיל (דף יח:) דאפילו לרבי יהודה לא הוי רוב גמור ואין שורפין עליו את התרומה ולרבנן אפילו פלגא לא הוי ואדרבה רוב החתיכות לאו של ד' מיני דמים הם: **לרבי** יוחנן אדומה ושחורה למאן קתני לה אי לרבי יהודה · וה"פ המפלת אדומה ושחורה דיט כדמפרש ר' יהודה בסיפא השתא ירוקה כו' ומתוך פי' ר"ח משמע דל"ג וכ"ת כי פליגי רבנן אירוקה ולבנה וכן נראה דהא בהדיא קתני במילתייהו שחורה ואדומה ואין זו סוגיית הש"ס:

*ואינו ולד · דאימא לא ראתה ולא ילדה וב' קרבנות אין צריכה להביא משום דאימא ראתה וילדה דא"כ קושי סמוך ללידה הוא וטהורה כיון דלא שפתה מעת לעת דיש קושי לנפלים וכן נ"ל לרבי יהושע דסבר יש קושי לנפלים דאי אין קושי היה לה להביא שני קרבנות של זיבה דהוי ודאי נאכל ושל לידה דהוי ספק אינו נאכל דלזיבה וללידה לא סגי בקרבן חד מידי דהוי אחלב ודם כדאמרינן בפ"ב דכריתות (דף ט:) ולקמן בפ' יוצא דופן (דף מ׳):
באפשר

עין משפט
נר מצוה

קו א מיי' פ"ה מהלכות איסורי ביאה הל' י:

א ב מיי' פ"ה מהלכות איסורי ביאה הל' יג טור י"ד סי' קפח וסי' קצד עי' בהשגות ובכ"מ ובכ"מ:

ב ג ד מיי' שם פ"ה הל' יד והל' טו ועי' בהשגות ובכ"מ סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קפח סעיף ד:

ג ה ו מיי' שם פ"י הל' ח סמג שם טוש"ע שם סי' קצד סעיף ג:

ד ז מיי' שם פ"ה הל' יג:

ה ח מיי' פ"ז מהלכות איסורי ביאה הל' ד:

שייך לע"ב

מסורת הש"ס

והרמב"ם וסמ"ג כתבו חלק א' מן יין השרוני של א"י חי חדש וב' חלקי מים כו' ועי' רש"א

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה בלא דם וכו' ולרבי יהודה אפילו: (ב) ד"ה ולשלישי וד"ה ואינה סד"א:

[לעיל יח:]
[לקמן כד׳ כד:]
חולין עא: [כריתות ז: בכורות מ׳]
[לעיל יח:]
[שם יט׳]
[כריתות י׳ לקמן כב: נט׳ סו׳]

[עי' תוס' לעיל יח: ד"ה למעוטי כו' כתבו ביתר ביאור]

ו א טוש"ע י"ד סי' קפח סעיף ג ועי' בהשגות בפ"ה מהל' איסורי ביאה הל' יג ובהגהות מיי' ריש פ"י:
ז ב מיי' פ"ה מהלכות איסורי ביאה הל' יג:
ח ג מיי' שם פ"י הל' ד סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קנד סעיף ג:
ט ד מיי' שם פ"ה הל' יד סמג שם טור ש"ע י"ד סי' קפח סעיף ה:
י ה ו מיי' שם הל' יג ועי' בהשגות ובמ"מ ובכ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפח סעיף ג:

הרי זו ספק לידה ספק זיבה מביאה קרבן ואינו נאכל רבי יהושע אומר מביאה קרבן ונאכל *שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם לישנא אחרינא אמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל לא טימא רבי יהודה אלא בחתיכה של ארבעה מיני דמים אבל של שאר מיני דמים טהורה איני והא כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אתא ואייתי מתניתא בידיה המפלת חתיכה אדומה ושחורה ירוקה ולבנה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה ורבי יהודה אומר בין כך ובין כך טמאה קתני אדומה ושחורה ירוקה ולבנה ופליג ר' יהודה וכי תימא כי פליג ר' יהודה אאדומה ושחורה אבל ירוקה ולבנה לא אלא ירוקה ולבנה (א) מאן קתני לה אילימא לרבנן השתא אדומה ושחורה קא מטהרי רבנן ירוקה ולבנה מיבעיא אלא לאו לר' יהודה ופליג אלא אמר (רב יהודה) *באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא קשתה שנים ולשלישי הפילה ואינה יודעת מה הפילה הרי זו ספק לידה ספק זיבה מביאה קרבן ואינו נאכל רבי יהושע אומר מביאה קרבן ונאכל לפי שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ת"ר המפלת חתיכה °סומכוס אומר משום רבי מאיר וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו קורעה אם יש דם בתוכה טמאה ואם לאו טהורה כרבנן ועדיפא מדרבנן כרבנן דאמרי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ועדיפא מדרבנן דאינהו סברי עמה אין ^ג^בתוכה לא וסומכוס סבר אפילו בתוכה ותניא אידך המפלת חתיכה ר' אחא אומר קורעה אם תוכה מאדים טמאה ואם לאו טהורה כסומכוס ועדיפא מסומכוס ותניא אידך המפלת חתיכה רבי בנימין אומר קורעה אם יש בה עצם אמו טמאה לידה אמר רב חסדא ובחתיכה לבנה וכן כי אתא *זוגא דמן חדייב אתא ואייתי מתניתא בידיה ^ד^המפלת חתיכה לבנה קורעה אם יש בה עצם אמו טמאה לידה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי ^ה^המפלת חתיכה קורעה אם יש בה דם אגור טמאה ואם לאו טהורה כסומכוס וקילא מכולהו בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא הרואה דם בשפופרת מהו °בבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת או דלמא האי *בבשרה מיבעי ליה שמטמאה מבפנים כבחוץ אמר ליה ^ו^בבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת דאי בבשרה מבעי ליה שמטמאה מבפנים כבחוץ *א"כ נימא קרא (בבשר) מאי בבשרה שמע מינה תרתי והא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי המפלת חתיכה קורעה אם יש בה דם אגור טמאה ואם לאו טהורה הכי השתא התם דרכה של אשה לראות דם בחתיכה הכא אין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת לימא שפופרת תנאי היא דתניא המפלת חתיכה אף על פי שמלאה דם אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה רבי אליעזר אומר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה ר' אליעזר היינו תנא קמא אימא שרבי אליעזר אומר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה וחכמים אומרים אין זה דם נדה אלא דם חתיכה תנא קמא נמי טהורי מטהר אלא דפלי פלויי איכא בינייהו תנא קמא סבר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה והוא הדין לשפופרת והני מילי היכא דשיעא אבל פלי פלויי טמאה מאי טעמיה בבשרה קרינא ביה ואתו רבנן למימר ^י^אף על גב דפלי פלויי אין זה דם נדה אלא דם חתיכה הא דם נדה ודאי טמא ואפילו בשפופרת נמי אמר אביי בשפופרת כולי עלמא לא פליגי דטהורה כי

תורה אור: ויקרא טו

באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי · להך לישנא תימה דג' מקומות דקאמר ר' יוחנן לעיל (דף יח:) דהלכו חכמים אחר הרוב למעוטי מאי: בתוכה מאדים · ואע"ג דלא האדים מבחוץ ונראה דאם האדים מבחוץ עדיף טפי אפילו לא האדים מבפנים כמו דם ^א)^ אגור דבפנים אינו מועיל אלא לסומכוס ומבחוץ אפילו לרבנן: זוגא · פירש בערוך שם חכם: אם יש בה עצם טמאה לידה · והא דתנן הך קודם הא דדם אגור דמיירי נמי בנדה ולא בלידה משום דתני כל דברייתא ברישא: והאמר רבי שמעון בן יוחי · וא"ת וליבעיה ממתני' דבעי עמה דם וי"ל היינו משום דקסבר דאינו דם נדות: הא דם נדה טמאה אפילו בשפופרת · וא"ת מגליה הא אימא הא דדם נדה טמאה משום דפלי פלויי וקרינן ביה בבשרה כדמשני אביי לפירש"י וי"ל דנראה לו למקשה דרבנן פליגי אמאי דקאמר ר' אליעזר בהדיא בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה ואתו רבנן למימר דלא מטעם בבשרה טהור אלא משום דאינו דם נדות הא אם היה דם נדות טמאה אפילו בשפופרת ואי דם נדות טהור בשפופרת אם כן לא הוו פליגי רבנן אמאי דקאמר רבי אליעזר בהדיא :

הרי זו ספק לידה וספק זיבה · ספק אם זיבה היא וחייבת בקרבן זיבה ספק אם לידה היא וחייבת בקרבן לידה ספק אינה לא לידה ולא זיבה ואין עליה קרבן כיצד אם ילדה בשליש' ולד גמור הרי כאן לידה ולא זיבה ואפי' ראתה דם עם לידתה להשלים ג' ראיות דקושי סמוך ללידה אור רחמנא טהרה לקמן בפ' בנות כותים (דף לו:) כי יזוב זוב דמה דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ואם לא היה ולד וראתה דם עם לידתה הרי כאן זיבה גמורה דהשתא לאו קושי סמוך ללידה הוא דאין כאן לידה ואם לא היה ולד ולא ראתה דם אין כאן לא לידה ולא זיבה דשני ימים הוא דחזאי הלכך מביאה קרבן אחד לאכול בקדשים דשמא יולדת או זבה היא ואינו נאכל חטאת העוף שלה דשמא אינה לא יולדת ולא זבה דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם ובשלישי לא חזאי וולד נמי לא הואי והאי קרבן מליקת חולין היא ונבלה: שאי אפשר · הלכך מה נפשך אם ולד הוא הרי כאן לידה ואם אינו ולד הרי כאן זיבה דבשלישי חזאי: ועדיפא · חומרא: אם תוכה מאדים · הבשר מאדים ואפי' אין שם דם ממש: כסומכוס · דאמר תוכה כעמה ועדיפא מדסומכוס דאיהו בעי דם ממש: טמאה לידה · ויש לה ימי טוהר ותשב לזכר ולנקבה ימי טומאה דנקבה וימי טוהר דזכר: לבנה · דהוא מין בשר: זוגא דמן חדייב · שני תלמידי חכמים מאותו מקום: אגור · דם הרבה: כסומכוס · דאמר דם שבתוכו מטמא אותה משום נדה: וקילא מכולהון · מדסומכוס דלא בעי אגור ומדר' אחא דאמר אפילו אין תוכה אלא מאדים: בשפופרת · הכניסה קנה חלול באותו מקום ונמלא בתוכו דם: בבשרה · דם יהיה זובה בבשרה שילא דרך כותלי בית הרחם ואין מפסיק והאי קרא בנדה כתיב ופרשה שניה נאמרה בזבה (ויקרא טו) ואשה כי יזוב זוב דמה וגו': שמטמאה בפנים כבחוץ · מאחר שילא מן המקור לפרוזדור והעמידו כותליה מיד היא מטמאה משא"כ בזב ובעל קרי דאין מטמאין עד שתלא טומאתן לחוץ: אם יש בה דם אגור כו' · ומאי שנא משפופרת: דרכה של אשה לראות דם בחתיכה · הלכך בבשרה קרינא ביה דמין במינו לא חייץ: שפיר · עור הולד קודם שנבראו בתוכו גידים ועצמות ובשר: דפלי פלויי · שיש בה סורות סורות ביקועים מבחוץ והדם שם (ב): דת"ק · לא מטהר לה אלא מגזרת הכתוב סבר האי דם טהור הוא ומשום חלילה היא טהורה ומשום גזרת הכתוב וה"ה לשפופרת כיון דטעמא משום חלילה הוא : וה"מ דשיעא · חתיכה והדם בתוכה לא נגע : אבל היכא דפלי פלויי · והדם שם ונוגע ברחם : טמאה · דקרינן בבשרה והיינו דקאמרי אם יש עמה דם דפלי פלויי טמאה ואם לאו טהורה ורבנן בתראי לא דייקי לישנא דקרא והאי דמטהרי משום דלאו דם נדה הוא הלכך לא שנא בתוכה כי שיעא ולא שנא פלי פלויי דנגע ברחם טהורה אבל שפופרת דם נדה היא טמאה דלא דרשינן בבשרה אלא לטמאה בפנים כבחוץ : כולי עלמא לא פליגי (דטהורה · דאין דרך הרואה בכך) :

כי

[לקמן כב: לג. סי' כריתות י׳]

נ"ל ר' יוחנן רש"י [לקמן כב:]

נ"ל זוגא וכ"ס בתוס' ועי' רש"ש [וכ"ה בערוך זוזא ופי' שם אדם ורלא כרש"י דגרס זוגא ופי' שני ת"ח וכו' ולפירושו הלא אתא ואייתי לידיה ק"ק דאתו ואייתו לידייהו סל"נ]

[לקמן מ: מא. מו:]

[לקמן מו:] ס"א בשרה

הגהות הב"ח
(א) גמ' למאן קתני לה: (ב) רש"י ד"ה דפלי וכו' ודם דת"ק וכו' כאי דם טמא הוא כל"ל: והד"א:

גליון הש"ס
גמ' סומכוס אומר משום ר"מ· לקמן כה ע"ח:

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] תוס' ד"ה בתוכה מאדים וכו' לא האדים מבפנים כמו דם אגור מלת אגור נמחק:

רש"ל מ"ז וגרס דדייקינן לישנא דקרא

תוספי הרא"ש

המפלת חתיכה' הרי זו ספק לידה· ספק זיבה אי סבירא ליה יש קושי לנפלים ניחא דאינה מביאה אלא קרבן אחר אבל אי סבר דאין קושי לנפלים צריכה להביא שני קרבנות דדילמא היא זבה ויולדת וקרבן לידה וקרבן זיבה לא שייכי אהדדי ליפטר בקרבן אחד כדאיתא בפ"ב דכריתות ולקמן ביוצא דופן מידי דהוה אאכל חלב ודם ואיכא לפרש הא דקאמר מביאה קרבן ואינו נאכל מביאה על כל ספק שלה קרבן ואין אחד מהן נאכל . ור' יהושע סבר דאחר מן הקרבנות נאכל דודאי זבת היא אבל ספק לידה היא לפיכך אינו נאכל : מאי בבשרת ש"מ תרתי · ולקמן בריש הרואה כתם פריך דמיבעי ליה בבשר עד שתרגיש בבשרה ומשני תרתי ש"מ וצ"ל דכולה שמעינן מינית ממיעוט דה"א שמעינן למעוטי שפופרת ומבי"ת שמעינן שמטמא בפנים כבחוץ דמשמע בעודו בבשר טמאה וממשמעות דבשר שמעינן שתרגיש בבשרה : הא דם נדה ודאי טמא אפילו בשפופרת דס"ד השתא דאין חילוק בין חתיכה לשפופרת כמו דאמרינן בחתיכה אי הוי דם א) נדה טמא משום דפלא אפלויי ובבשרה קרינא ביה וי"ל דתלמודא דייק מתוך דבריהם דהכי סבירא להו משום דפליגי מאיזה טעם נטהר היכא דשיע דר' אליעזר מטהר מדרשא דקרא ומשמע ליה דאתו רבנן למימר דלאו מן השם הוא זה אלא משמע דאין זה דם נדה אלא דם חתיכה· הילכך לר' אליעזר דמטהר מדרשא דקרא משום חציצה היכא דפלא אפלויי קרינא ביה בבשרה וטמאה ולרבנן דלא דרשי למעט היכא דלא נגע בבשרה ומטהרי משום דאין זה דם נדה ושפופרת טמאה דלא בעי' שינגע בבשרה ובבשרה דרשי ליה לטמאות בפנים כבחוץ ולא מפליג השתא בין חתיכה לשפופרת: ב) אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואפילו דפלא אפלויי משום דאין זה דם נדה אלא דם חתיכה וקשה דהשתא לא הוי הך דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה כמו אין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת דההוא הוי מטעם הפסקה והכא משום דאין זה דם נדה · וע"ק דא"כ הו"ל למימר לרבנן דאין זה דם נדה דקאמרינן מעיקרא · וע"ק כיון דאביי לא בא לחדש בדבריו אלא לחלק בין שפופרת לחתיכה ופליגי בחתיכה כדפליגי מעיקרא א"כ לא הו"ל למימר אלא בשפופרת כ"ע לא פליגי כו' כי פליגי בחתיכה' ופי' השר מקוצי דבהא פליגי ר' אליעזר ורבנן דר' אליעזר סבר דרכה של אשה לראות כו' וכיון שרואה כדרך שהנשים רואות טמאה ורבנן סברי אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואע"ג דפלי אפלויי וכיון שלא ראתה כדרך שהנשים דרכן לראות טהורה אע"ג דהוי דם נדה וגם נוגע בבשרה ופליגי ר' אליעזר ורבנן בקרא דדרשינן בבשרה ולא בשפופרת דר' אליעזר סבר דממעטינן שפופרת משום הפסקה וכן חתיכה היכא שאין הדם נוגע בבשר אבל אי פלי אפלויי קרינא שפיר בבשרה ורבנן סברי דטעמא דשפופרת משום שאין דרכה של אשה לראות כך וכן בחתיכה נמי אפילו אי אפלאי אפלויי ולפי שאין דרך הנשים לראות כך והאי דקאמרי אין זה דם נדה חכי קאמרי אין דם נדה רגיל לבא בזה הענין וכן עשה מעשה השר מקוצי באשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכת בשר נפל לה: בבית החיצון ולא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותה חתיכה היתה בבית החיצון וטיהר אותה לבעלה כיון דאין דרך נשים לראות כן :

א) חסר כאן בדברי רבינו וכן נ"ל אי הוי דם נדה טמא ס"ג בשפופרת וא"ת מגליה הא אימא הא דדם נדה טמאה משום דפלי פלויי וקרינן ביה בבשרה וי"ל וכו' . ב) שייך לדף שלאח"ז

יא א ב מיי' פ"ס מהל' שאר אבות הטומאה הלכה א ועי' בכ"מ :

יב ג ד מיי' פי"ג מהל' מחוסרי כפרה הלכה א ב :

יג ה מיי' פ"ס מהלכות איסורי ביאה הלכה יד סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפח סעיף ד :

יד ו מיי' פ"ב מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה א סמג עשין רמג:

טו ז מיי' פ"ב מהלכות טומאת המת הלכה א :

טז ח מיי' פ"ס מהל' איסורי ביאה הלכה יד סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפח סעיף ד :

כי פליגי בחתיכה· ודפלי פלויי דת"ק סבר בבשרה למעוטי תוך חתיכה אבל דם הנראה בבקעים טמא דהא בבשרה קרינן בה ורבנן בתראי סברי אפי' פלי פלויי טהורה דאין זה דם נדה דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה: אשה טהורה· דלאו ראייה היא ומיהו טיפת דם מטמאה טהרות אם נגעה בהן ואת האשה טומאת ערב משום דנגעה במקור דקרא מתורת ראייה מעטיה ולאו מטומאה: ורבנן סברי· דם נמי טהור והכי קאמר אין זה דם נדה (שתתן שום טומאה עליו) שאילו היה דם היה לו לטמאה כנדה ועכשיו אין לו שום טומאה אלא כחתיכת בשר בעלמא: הרואה קרי בקיסם· הכניס קיסם בפי אמה והוציא בו זרעו: ממנו· אשר תצא ממנו שכבת זרע: הוא עצמו· ואפילו בלא קיסם: אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה· עד שיצא ממנו כדי חתימת פי אמתו והא כיון דהכניס ליה קיסם בצר ליה שיעורא כדי קיסם: למימרא דנוגע הוי· מדיהיב שיעורא מכלל דטומאת קרי לאו משום ראייה היא אלא משום דבשר האבר נוגע בשכבת זרע היוצא ממנו ומשום הכי בעי שיעורא כטומאת כל מגעות דבעי שיעורא כגון שרץ ונבלה ומת דאי ראייה חשיבא ליה בטומאת ראייה לא בעיא שיעורא דהא נדה רואה היא ולא בעיא שיעורא: אל יסתור בזיבה· זב שפסק והתחיל למנות ז' ימי ספירו וראה קרי אל יסתור את מניינו כי היכי דאי נגע בשרץ לא סתר לספירת זיבתו: אלמה תניא זאת תורת הזב· הקיש הכתוב שכבת זרע לזיבה: מה זיבה סותרת· דכתיב וספרה לה ואחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם אף שכבת זרע סותר: לפי שאי אפשר· לראות שכבת זרע הבאה מן הזב בלא טיפת לחלוחי זיבה דהשתא קלת זיבה דאית בה קא סתר: כל ז'· אם ראה בשביעי סותר כל אותן ימים שספר: אלא מה שאמור בה· בשכבת זרע לענין טומאה מה טומאתה יום אחד אף סתירתה אינה סותרת אלא אותו יום ואם ראה בז' אין צריך לספור עוד °אלא יום א': דם יבש· כגון שילא מגופה חתיכה של דם יבש: זוב דמה· משמע לח שהרי אין דרכו לזוב אלא לח: לח ונעשה יבש· דהא א] קתני מטמאין יבשין כגון נפל דם לח על הבגד ויבש ואחר כך נגע הדם בטהרות דומיא דיבש בשר המת דיבש מעיקרא בשר המת ליכא:

תורה אור

כי פליגי בחתיכה מר סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ומר סבר אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה רבא אמר דכולי עלמא אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה והכא באשה טהורה *ומקור מקומו טמא קמיפלגי דר' אליעזר סבר אשה טהורה ודם טמא דהא אתי דרך מקור ורבנן סברי אשה טהורה ומקור מקומו טהור בעא מיניה רבה מרב הונא הרואה קרי בקיסם מהו °ממנו אמר רחמנא עד דנפיק מבשרו ולא בקיסם או דלמא האי ממנו עד שתצא טומאתו לחוץ ואפי' בקיסם נמי אמר ליה תיפוק ליה דהוא עצמו אינו מטמא אלא *בחתימת פי האמה למימרא דנוגע הוי אלא מעתה אל יסתור בזיבה אלמה תניא °זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה זיבה סותרת אף שכבת זרע נמי סותר אמר ליה סתירה היינו טעמא דסותר *לפי שאי אפשר לה בלא צחצוחי זיבה אלא מעתה תסתור כל ז' אלמה תניא זאת תורת הזב וגו' מה זיבה סותרת אף שכבת זרע סותר אי מה זיבה סותרת כל ז' אף שכבת זרע נמי סותר כל ז' ת"ל °לטמאה בה אין לך בה אלא מה שאמור בה סותרת יום אחד אמר ליה גזירת הכתוב היא זיבה גמורה דלא ערבה בה שכבת זרע סותרת כל שבעה צחצוחי זיבה דערבה בה שכבת זרע לא סותרת אלא יום אחד בעא מיניה ר' יוסי ברבי חנינא מרבי אלעזר דם יבש מהו °כי יזוב זוב דמה אמר רחמנא עד דמידב דייב ליה לח אין יבש לא או דלמא האי כי יזוב זוב דמה אורחא דמילתא היא ולעולם אפילו יבש נמי א"ל תניתוה *דם הנדה ובשר המת מטמאין לחים ויבשים אמר ליה לח ונעשה יבש לא קא מיבעיא לי כי מיבעיא לי יבש מעיקרא הא נמי תניתוה *) המפלת כמין קליפה כמין שערה כמין עפר כמין יבחושין אדומין תטיל למים אם

*) [לעיל כא· לקמן נה:]

ויקרא טו · שם · שם · שם · שם

כי פליגי בחתיכה· פ"ה ודפלי פלויי וקשה דא"כ השתא אין דרך לראות דם בחתיכה פירוש שאינו דם נדות לא הוי כההוא דאין דרכה לראות בשפופרת דהתם הוי דם נדות מן המקור אלא שאין דרכה לראות בתוכו ענין וי"ם *לומר דפליגי בחתיכה העשויה כמין שפופרת והוי חגילה בין דם לבשר דת"ק מטמא דדרכה לצאת בענין זה ורבנן סברי אע"ג דדם נדות הוא אין דרכה לראות בענין זה ואין זה דם נדות דקאמרי רבנן ה"פ אין זה דם נדות שטימא הכתוב אבל בפלי פלויי גם רבנן מטמאין כיון דדם נדות הוא וטגע בבשרה: אלא בחתימת פי האמה· אין לפרש דבעי שיעור חתימת פי האמה כר"ש דפ' אלו דברים (פסחים סז:) דסבר כר' נתן דבעי חתימת פי האמה בזב דכתיב (ויקרא טו) או החתים בשרו מזובו ואיתקש בעל קרי לזב דא"כ מאי פריך למימרא דנוגע הוי אלא מעתה לא יסתור בזיבה הא כיון דאיתקש לזב שפיר יסתור והיכי דייק מינה דנוגע הוי [ועוד אי סבר כר' שמעון מאי פריך רב הונא ותיפוק ליה דהוא עצמו כו' והלא דרך קיסם יכול לראות הרבה מחתימת פי האמה] אלא נראה לפרש דסבר כדתנן לקמן בפרק יוצא דופן (דף מ·) דזוב וקרי מטמאין בכל שהוא והכי קאמר צריך שיגע בחתימת פי האמה משום דטומאת בית הסתרים לא מטמאה לכך פריך כיון דנוגע הוי דקא מטהרת בקיסם עד שיגע בפי האמה מעתה לא יסתור בזיבה:

ג"א לפרש · נ"י כ"י

(למימרא דנוגע הוי)· וא"ת ומגליה למקשה דרב הונא לא מצריך שיעור חתימת פי האמה כרבי שמעון וי"ל מדקאמר ותיפוק ליה דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה ולא קאמר כשיעור חתימה ולא קאמר נמי דאיתקש לזב שמע מינה דלא לשיעור נקטיה אלא משום נגיעה ועוד אי סבר כרבי שמעון מאי פריך רב הונא ותיפוק ליה דהוא עצמו ט' והלא דרך קיסם יכול לראות קרי הרבה יותר מחתימת פי האמה וא"ת ואם נוגע הוי א"כ למ"ד בפרק יוצא דופן (לקמן דף מג:) לרואה ולמגע בכל שהוא למה לי דכתב רחמנא רואה הא דדרשינן בפרק אלו דברים בפסחים (דף סז:) זב וכל זב לרבות בעל קרי שמשתלח חוץ לב' מחנות מוקמינן ברואה ולא בנוגע ונפקא מינה הא דאמר הכא דאפי' רואה אינו טמא אלא משום נוגע שאינו טמא אלא בנגיעה מבחוץ וא"ת ומגלן דנוגע הוי נגמר מדאחמיר ביה רחמנא לענין שילוח מחנות אלמא רואה הוי וכה"ג בעי למימר פרק יוצא דופן (לקמן דף מב·) גבי פולטת שכבת זרע דרואה הוי מדאחזיר רחמנא על בעלי קריין בסיני וי"ל דילפינן דנוגע הוי מדאיתקש לנוגע דנוגע מרבינן א) מאים אים כפ' יוצא דופן (שם דף מג:) ועוד דבההוא קרא גופיה איתקש נמי לשרץ וא"ת ונוגע דכתב רחמנא למה לי תיפוק ליה מוהבגד אשר יהיה עליו שכבת זרע וי"ל דאדם מבגד לא ילפינן שהרי עשה נבלת בהמה מטמא בגדים שעליו אפילו אם אינו נוגע בהן אבל אדם לא מטמא אפילו הוא עליו והכי איתא בפרק קמא דבבא בתרא (דף ס:) גבי עולא מסגא אורחא דאימיה וא"ת דלקמן בפרק יוצא דופן (דף מב·) אמרינן לרבנן דרבי שמעון דאפילו פולטת שכבת זרע רואה הויא ולכך מטמא בפנים כבחוץ ור' שמעון נמי לא פליג אלא בפולטת שכבת זרע דלא מטמא בפנים כבחוץ אבל בבעל קרי משמע דרואה הוי דלא אשכחן דפליגי וי"ל דרב הונא סבר כרבי שמעון דלדידיה אפי' בעל קרי נוגע הוי דאי רואה הוי אף בפולטת הוה דריש לטמא בפנים כבחוץ ואפילו לרבנן נמי אפשר דדוקא פולטת רואה הויא ומטמא בפנים כבחוץ משום דאשכחן בטומאת נדות וזיבות דמטמאה בפנים כבחוץ אבל בועלה דלא אשכחן ביה טומאה בפנים כבחוץ לא הוי רואה ומיהו הסיא דר' אליעזר ברבי שמעון פליגא דאמר בפרק יוצא דופן (שם דף מג:) שכבת זרע לרואה במשהו ולנוגע בכעדשה מדמפליג משמע דסבר דרואה הוי אי נמי שאני התם דגמר טעמא מקרא: אלא מעתה לא יסתור בזיבה· תימה תקשה ליה מתני' דמסכת כלים (פ"א מ"א) דתנן אבות הטומאה השרץ והשכבת זרע ולא חשיב בעל קרי ותנן נמי בהלהי מסכת זבין בעל קרי כמגע שרץ אלמא נוגע הוי מדלא הוי אלא ראשון ושמא אפי' רואה נמי לא הוי אב הטומאה משום דרשא: לפי שאי אפשר בלא לחלוחי זיבה· ומהאי טעמא מטמא ר' יהושע קרי של זב במשא והא דלא מצריך קרא התם כי הכא מפרש ר"ח דהתם מיירי בשרואה זיבות בו ביום דאז יש בו רוב זיבות וסבר ר' יהושע דלא אפשר בלא לחלוחי זיבה בעין ורבי אליעזר דפליג עליה בכילד הרגל (ב"ק דף כה·) ואמר דאינו מטמא במשא מודה דאי אפשר בלא ליחלוחי זיבה ואפילו הכי לא מטמא במשא דכיון דפתיכא ביה שכבת זרע והכא נמי אי לאו קרא לא הוה סותר אפילו יום אחד :

אם

א) [נ"ל מאיש איש]

[לעיל מז: וש"נ]

[לקמן מג: פסחים סז:]

[נזיר סו: ב"ק כה:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מה זיבה וכו' ואחר תטהר אחר אחר וכו' לקמן לג ע"ב ודף סו ע"ב ד"ה אלא מה. כו' אלא יום א' · עי' ברא"ש במכילתין פ"ד סי' א' :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה לח ונעשה יבש דהא דקתני מטמאין וכו' כצ"ל :

תוספי הרא"ש

ודם טמא דקא אתי דרך מקור · פי' חתיכה ודם שבתוכה טמא משום שנגע במקור אע"ג שאין עליה לא תורת אוכל ולא תורת משקה . מידי דהוה אמקור שהזיע כשני פיפי מרגליות דא"ר יוחנן לקמן בפ' יוצא דופן דמטמאין משום דמקור מקומו טמא ואע"ג דלא חשיבי משקה דלא עדיף מדם ירוק דאמרינן לעיל בסוף כל היד דלא הוי משקה לרבנן · ודבר תימה הוא אפילו יהבת להו תורת אוכל או תורת משקה היאך חוזרין· ומטמאין את האשה לטומאת ערב כדאיתא פרק יוצא דופן והלא אינו אלא ראשון בעלמא מחמת נגיעת המקור וצ"ל דהלכות מקור הל"מ הם : בעא מיניה רבה מרב הונא ול"ג רבא שלא ראה רב הונא מעולם דביום שמת רב יהודה נולד רבא' וכתוב בכתב רב שרירא דרב יהודה מלך אחר רב הונא ב' שנים' וכן יש להביא ראיה מההיא דאמרינן בפ' בתרא דמועד קטן גברא רבה כרב יהודה ליתא דלישרי לך זיל גבי נשיאה ורב הונא היה גדול מרב יהודה כדאמרינן וייש פרק בתרא דקדושין ובפ' בתרא דגיטין תנן בעא מיניה שמואל מרב הונא : הרואה קרי בקיסם הלול ולא נקט שפופרת משום דפי האמה החוק הוא ותיפוק לי דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה דבעינן שיצא בדוחק כדי שיגע בראש פי האמה בגלוי דלא ליהוי מגע בית הסתרים והא דתנן לקמן פרק יוצא דופן ומטמאין בכל שהן מוקי לה רב הונא בנוגע בה ולא בעי לשנויי דמתניתין דלקמן ורב הונא דהכא כר' נתן דאמר התם בגמרא דזב צריך בחתימת פי בפסחים דה"ה לבעל קרי דאיתקש לזב דא"כ היכי דייק הכא למימר דנוגע הוי דהא דבעי ת פי האמה לאו משום דנוגע הוי אלא משום דבעי שיעור כחתימת פי האמה ואכתי תיקשי מינה דנוגע הוי דילמא הא דבעי בחתימת פי האמה היינו משום דס"ל כר' נתן וי"ל דא"כ הונא לרבה ותיפוק לי וכו' והלא דרך קיסם יכול לראות קרי הרבה יותר מחתימת פי האמה: ע הוי ותימה למה לי דכתב רחמנא רואה כלל הא הוי בכלל נגע בקרא וי"ל משום שיש חמור מנוגע כגון לענין שילוח מחנות דבעל קרי משולח הוא לשתי מחנות כדאיתא פרק אלו כתב מרבינן ליה מוזב וכל זב לרבות בעל קרי וא"ת הא דדרשינן לקרא בפ' יוצא דופן או הנוגע למה לי תיפוק לי מוהבגד אשר יהיה עליו שכבת זרע וי"ל דאדם מבגדים לא ילפי' דב"ב ובהכי מיתרצא נמי פירכא קמייתא · וא"ת וניגמר מדאחמור רחמנא בבעלי קריין

תוספי הרא"ש

לענין שילוח מחנות אלמא רואה הוי דהא גבי פולטת שכבת זרע משמע בפ' יוצא דופן דהוה אמרינן דרואה הויא מדאחמור רחמנא אבעלי קריין בסיני אי לאו משום דסיני חידוש הוא דהא זבין ומצורעין תפירי ולא חמיר בהו רחמנא וי"ל דמ"מ הואיל מדאחמור לענין בעל קרי · וא"ה לא אמרינן דפולטת רואה הויא גם לענין שאר בעל קרי אם התמיר עליו שלא יכנס במקום קדוש לא גמרינן מיניה דרואה הויא ועי"ל דילפינן בעל קרי דנוגע הוי משום דאיתקש לנוגע דמרבינן נוגע מדכתיב או איש ועוד דאיתקש נמי לשרץ בההוא קרא גופיה : אלא מעתה אל יסתור בזיבה · תימה תיקשי ליה מתניתין טובא דקסבר דנוגע הוי דתנן בריש מס' כלים אבות הטומאות השרץ וש"ז ולא חשיב בעל קרי ועוד תנן במס' זבין ומייתי לה בפ' אלו דברים בעל קרי כמגע שרץ אלמא נוגע הוי מדלא הוי אלא ראשון וצ"ל דאפילו אי אמרינן רואה הוי לא הוי אב הטומאה ונפקא מינה דרואה הוי דמטמא מבפנים בלא נגיעה מבחוץ · ומיהו קשה דאפילו פולטת ש"ז אמרינן לקמן פ' יוצא דופן לרבנן דר' שמעון דמטמאה בפנים כבחוץ משום דרואה הויא ואפילו ר' שמעון לא פליג אלא בפולטת אבל בבעל קרי לא אשכחן דפליגי וי"ל דאפילו לרבנן דוקא פולטת דמרבי לה מקרא כדאיתא לקמן בבשורה מלמד שמטמאה בפנים כבחוץ אין לי אלא נדה זבה מנין ת"ל וזבה ופולטת ש"ז מנין ת"ל יהיה אבל בעל קרי אפילו לרבנן נוגע הוי כיון דאינו מטמא אלא בחוץ והא דאמר ר' אלעזר בר' שמעון בפ' יוצא דופן לרואה במשהו ולנוגע בכעדשה אע"ג דקא מפליג בין נוגע לרואה א"ה בעל קרי לא הוי רואה אלא נוגע והא דמטמא במשהו מקרא יליף לה התם : אף ש"ז נמי סותרת' משמע דאי לאו קרא לא סתרא אע"ג דלא אפשר לה בלא צחצוחי זיבה וקשה דבסוף כיצד הרגל א"ר יהושע ש"ז של זב מטמא במשא לפי שאי אפשר לה בלא צחצוחי זיבה ואמאי לא מצרכינן התם קרא כי הכא וליכא למימר דמהכא ילפינן דאי אפשר בלא צחצוחי זיבת מדסתרא כמו זיבה דהא מילתא דתליא בסברא הוא ולא בעיא קרא כדאמרינן בבעל קרי שלא הטיל מים וביבמה שרקקה דם · וא"ה בעי קרא דסתרא בזיבה לענין משא אמאי לא מצריך קרא ור"ת תירץ דמיירי התם ביום שראתה זיבה ראה קרי מטמא במשא לפי שיש רוב זיבות בעין הלכך לא בעי קרא וכיוצא בזה מצינן בתחילת מס' זבין ברואה קרי בשני ובשלישי לספירתו ב"ש אומרים סתר הימים שלפניו ובה"א לא סתר אלא יומו ומודים ברואה ברביעי שלא סתר אלא יומו והיינו טעמא דב"ש דבשני ובשלישי אי אפשר בלא זיבות הרבה בעין ועי"ל דהכא לא איצטריך קרא אלא למימר דאינה סותרת כל ז' ואי לאו קרא היה סותר כל ז' משום דאי אפשר בלא צחצוחי זיבה

יז א ב ג מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הלכה יד ועי' כס"מ סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קצח סעיף ד :

אם נמוחו טמאה · וא"ת והא לא מיקרי יבש דהא הנך דתנן בפ' דם הנדה (לקמן דף נד:) דמטמאין לחים ואינן מטמאין יבשים תני התם אם יכולים לשרות ולחזור לכמות שהיו מטמאין כדאמר התם וים לומר דמכל מקום פשיט שפיר דלא אמר כי יזוב זוב דמה דמידב דייב אי נמי התם איירי בלחים ונתייבשו והכי אע"ג דנתייבשו כיון שיכולין לחזור לכמות שהיו מטמאין אבל הכא בלחים ונתייבשו לא קמיבעיא ליה אלא ביבש מעיקרו ואפילו אם יכול להיות נימוח במים :

אבל דם דרכיך לא · וא"ת והא דם הנדה נמי קתני לקמן בהדי אידך דפרק דם הנדה (דף נד:) וי"ל דהתם מיירי בדם הנדה שנפל על הבגד ונתייבש ביותר אבל דם הנדה באפי נפשיה הוי רכיך וע"ק דהתם קתני רוק וזוב וניעו דרכיכי וי"ל דמ"מ אקושי נינהו טפי מדם דאינהו התחילו ליבש זה כמה ימים דרגילין להתייבש קודם יציאתם אבל דם אינו רגיל להתייבש קודם יציאתו מן הרחם: **אך** דלמא לא שנא · תימה דבפרק דם הנדה (לקמן דף נו·) תניא רשב"ג אומר בפושרין מעת לעת ואמאי לא אשמועינן רבותא טפי דאפי' לא יחזור ע"י פושרין מעת לעת אלא על ידי מיעוך טמא לרשב"ג דהא אפי' לגבי דם חשיב מיעוך כל שכן בנבלה ושרץ דאקושי דע"כ ע"י מיעוך נימוח טפי מפושרין דהא אפילו את"ל דרבנן בעו מעת לעת במיעוך ע"י הדחק לא חשיב דם לרבנן :

ליפלוג נמי רבי יהודה בהא · אשערה וקליפה לא פריך דליפלוג רבי יהודה דמועטין נינהו ולא שייך בהו פתיחת קבר : **הואיל** ונאמרה בהו יצירה · אף על גב דבבהמה לא כתיב בה יצירה הא אמרי' בבהמה המקשה (חולין דף עא·) דבהמה טהורה בכלל חיה טהורה ליצירה: **המפלת** דמות תנין · הוה מלי למנקט דגים סתמא דבקרא דויברא את התנינים כתיב נמי כל נפש חיה הרומשת אשר שרצו המים אלא נקט תנין לפי שהוא סמוך לויברא: **זו** היא שיבה זו היא ביאה · וא"ת אמאי לא משני ה"מ היכא דליכא דדמי ליה כו' וליכא למימר דה"פ דליליף תרווייהו יצירה ובריאה .לטמא בהמה ודגים דע"כ לא נתקבלה ג"ש אלא חדא מינייהו מדקאמר לקמן שבקינן מופנה מצד אחד וילפינן ממופנה מב' צדדים וי"ל דעיקר קושיא אסוגיא סמיך*): **התם** ביבשה כתיבי · תימה וכי לא ידע דביבשה כתיב דקרא דתנינים כתיב בחמישי והאי בששי :

*) [וע"ע תוס' יומא נב: ד"ה הכ"מ ותוס' מנחות ד: ד"ה מאי כ"מ]

אם נמוחו טמאין · דדם הוא אלמא אע"ג דכי חזיתיה יבש היה כעפר : בריה בפני עצמה · ולא דם : כי האי גוונא · מפלת כמין שערות וקליפות : מטבעין · שם העיר : קליפות · גלדי המכה : דרך שומא להיות בה שער : ובפושרין · דאי בדק בצונן ולא נימוח לא מטהרינן לה בהכי דדילמא אי היה בפושרין הוה נימוח: מאי בינייהו·מאי פלוגתייהו: ע"י הדחק · לת"ק אי נימוח מאליו הוא דהוי דם אבל נימוח על ידי מיעוך לאו דם הוא ולרבנן שמעון אפילו נימוח ע"י מיעוך נמי דם הוא: כמה היא שרייתן · בפ' דם הנדה השרץ והנבלה מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין ואם יכולין להשרות ולחזור לכמות שהיו ממאין וכמה היא שרייתן כו': דאקושי קשים: לא · בעינן מעת לעת אלא או יום או לילה ואם לא נמוחו טהורים : וליפלוג נמי ר' יהודה בהא · ונימא בין כך ובין כך טמאה דהא טעמא דר' יהודה אוקמינן דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם: במחלוקת שנויה · משנה זו שנויה במחלוקת דלאו סתמא ודברי הכל היא אלא ר' יהודה פליג : והוי חתיכה · דטעמא לאו משום פתיחת הקבר בלא דם הוא אלא בחתיכה עצמה סבירא ליה דהויא דם וכגון שהיא מארבעה מיני דמים : ולהך לישנא כו' · כדאמרן לעיל במתניתין : יצירה · ויצר ה' אלהים *(את) חית השדה ואת עוף וגו' וכתיב באדם וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ורבנן לית להו גזירה שוה: תנין · דג גדול ואמאי תנן המפלת מין דגים טהורה: זו היא שיבה זו היא ביאה· כלומר ילפינן גזרה שוה משיבה לביאה כמו דהוו תרוייהו שיבה או תרוייהו ביאה מה שיבה חולץ וקולה וטח כו': ועוד גבי אדם נמי כתיב בריאה· דכתיב ויברא אלהים את האדם בצלמו ונילף בריאת דגים מבריאת אדם : ויברא· דאדם לגופיה: וייצר לאפנויי · לגזירה שוה ודנין ג"ש לחיה ולעוף דכתיב בהו יצירה דדמי מדדמי : מופנה · גבי אדם דהא כתיב ויברא : ומופנה גבי בהמה · כדמפרש דהא כתיב ויעש אלהים את חית (השדה) וגו' : גבי אדם מופנה · דהא כתיב וייצר : גבי תנין לאו מופנה · דלא כתיב קרא אחרינא : ופרכינן גבי תנין נמי מופנה הוא · דכתיב בקרא דויעש ואת כל רמש האדמה : ומאי נפקא מינה · דניחא לך למילף משני צדדין טפי : כל ג"ש שאינה מופנה כל עיקר אין למדין הימנה · ואפילו אין להשיב: אין משיבין · ואפי' יש להשיב: לרבנן למדין הימנה · אם אין להשיב ואם יש להשיב משיבין והך פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן שמואל גמרא גמיר ליה מרביה ולהכי הוא מקומה ואינה לא במשנה ולא בברייתא : להכי

אם נמוחו טמאה[א] אי הכי בלא נמוחו נמי, אמר רבה כי לא נמוחו בריה בפני עצמה היא ומי איכא כי האי גוונא אין והתניא *א"ר אלעזר בר' צדוק שני מעשים העלה אבא מטבעין ליבנה מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו לרופאים ואמרו להם אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין קליפות תטיל למים אם נמוחו טמאה ושוב מעשה באשה שהיתה מפלת כמין שערות אדומות ובאה ושאלה את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים לרופאים ואמרו להם שומא יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין שערות אדומות תטיל למים אם נמוחו טמאה אמר ריש לקיש ובפושרין תניא נמי הכי תטיל למים ובפושרין רשב"ג אומר ממעכתו ברוק על גבי הצפורן מאי בינייהו אמר רבינא מעוך על ידי הדחק איכא בינייהו התם תנן *כמה היא שרייתן בפושרין מעת לעת הכא מאי מי בעינא מעת לעת או לא שרץ ונבלה דאקושי בעינן מעת לעת אבל דם דרכיך לא או דלמא לא שנא תיקו : המפלת כמין דגים: וליפלוג נמי רבי יהודה בהא אמר ריש לקיש במחלוקת שנויה ורבנן היא ורבי יוחנן אמר אפילו תימא רבי יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם אלא גבי חתיכה דעביד דם דקריש והוי חתיכה אבל בריה לא הוי ולהך לישנא דא"ר *יוחנן באי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי לפלוג נמי ר' יהודה בהא מאן דמתני הך לישנא מתני הכי רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו במחלוקת שנויה ורבנן היא: המפלת כמין בהמה [וכו'] : אמר רב יהודה אמר שמואל מ"ט דר' מאיר הואיל ונאמרה בו יצירה כאדם אלא מעתה המפלת דמות תנין תהא אמו טמאה לידה הואיל ונאמר בו יצירה כאדם שנאמר ויברא אלהים את התנינים הגדולים אמרי דנין יצירה מיצירה ואין דנין בריאה מיצירה מאי נפקא מינה הא *תנא דבי רבי ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה ועוד נגמר בריאה מבריאה דכתיב ויברא אלהים את האדם בצלמו אמרי ויברא לגופיה וייצר לאפנויי ודנין יצירה מיצירה אדרבה וייצר לגופיה ויברא לאפנויי ודנין בריאה מבריאה אלא וייצר מופנה משני צדדין מופנה גבי אדם ומופנה גבי בהמה ויברא גבי אדם מופנה גבי תנינים אינו מופנה מאי מופנה גבי בהמה אילימא מדכתיב ויעש אלהים את חית הארץ וכתיב וייצר [ה'] אלהים מן האדמה כל חית השדה גבי תנין נמי אפנויי מופנה דכתיב ואת כל רמש האדמה וכתיב ויברא אלהים את התנינים הגדולים רמש דכתיב התם דיבשה הוא ומאי נפקא מינה בין מופנה מצד אחד למופנה משני צדדין נפקא מינה דאמר רב יהודה אמר שמואל *משום רבי ישמעאל כל גזרה שוה שאינה מופנה כל עיקר אין למדין הימנה מופנה מצד אחד לרבי ישמעאל *למדין ואין מושיבין לרבנן למדין ומשיבין מופנה משני צדדין דברי הכל למדין ואין משיבין ורבי ישמעאל מאי איכא בין מופנה מצד אחד למופנה משני צדדין נפקא מינה דהיכא דאיכא מופנה מצד אחד ומופנה משני צדדין שבקינן מופנה מצד אחד וילפינן

תוספי הרא"ש

זיבה ודוקא לענין סתיר' מיעטיה קרא אבל לשאר דברים הוי כצחצוחי זיבה גמורה תדע מדאמרינן בעל קרי שלא הטיל מים לכשיטיל מים טמא לפי שאי אפשר בלא צחצוחי קרי אלמא חשיבי צחצוחין כאילו היה בעין · עוד אמרינן בפ' מצות חליצת יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שאי אפשר בלא צחצוחי הרוק אלמא חשיבי צחצוחין כרוק בלא ריבוי דקרא : **הרואה** דם יבש מהו · הא דלא פשיטא ליה ממתניתין דהמפלת חתיכה כדא"ר יהודה בין כך ובין כך טמאה משום דאיכא דמוקי לה דפליגי באיפשר לפתיחת הקבר בלא דם: **הא** נמי תנינא כו' · אם נימוחו טמאה · תימה הא לאו יבש מעיקרא הוא דאפי' הנך דתנן לקמן בפ' דם הנדה שרץ ונבלה מטמאין לחין ולא יבשים · תנן התם אם יכולין לשרות ולחזור כמות שהן מטמאין יבשין וכ"ת התם במעת לעת הכא לימים הרבה והא מיבעיא לן בשמעתין אי אמרינן בהא מעת לעת או לא וי"ל דנהי דלא חשיב לקמן יבש מ"מ משמע ליה אי הוה דרשי כי יזוב מידי דדאיב הוה לן למעוטי נמי האי דהשתא מיהא לאו דאיב הוא ופריך ליה דעל כרחי' לא אמרינן הך סברא דנימוחו מיקרי[נ"כ] יבש מעיקרו דא"כ אפילו לא נימוחו נמי דאא"ב דיבש מעיקרו טהור ניחא לי דלא נימוחו טהורה אבל בנימוחו קרינן ביה שפיר כי יזוב כיון דמידב דאיב ע"י שרייה אלא אי אמרת דנימוחו חשיב יבש מעיקרו ואפ"ה טמאה דלא בעי' מידב דאיב א"כ כי לא נימוחו נמי: **אמרו** אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה כו' · לא שהיה ברור לרופאים שהיה לה מכה בתוך מעיה דא"כ אפילו אם נימוחו טהורה כדאמרינן לעיל הרואה דם מחמת מכה אפילו בתוך ימי נדתה טהורה · **אלא** אמרו הרופאים אולי אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה ויבדק הדבר ע"י הטלת מים אם נימוחו דם נדה הוא ולא בא מחמת מכה וכן ההוא עובדא דשומא : **שרץ** ונבלה דאקושי בעינן מעת לעת · ותימה והא דם נדה נמי קתני לקמן בהדי אינך דפ' דם הנדה דלא מיקרו יבשים אלא במעת לעת וי"ל דהתם מיירי בדם הנדה שעל הבגד שנתייבש הרבה אבל דם באנפי נפשיה הוי רכיך · ומיהו תימה דלקמן נמי קתני רוק וזוב וניעו דרכיכי נינהו וי"ל דמ"מ אקושי נינהו טפי מאינך דהכא דהנהו התחילו להתייבש זה כמה ימים אבל דם דהכא שיצא יבש מן הרחם אינו רגיל להתייבש זמן גדול קודם צאתו : **וניפלוג** נמי ר' יהודה בהא · אדגים וגובים פריך אבל בקליפה ושערה לא שייך ביה פתיחת הרחם אבל משינויא דר' יוחנן נ"ל דקאי אפילו אהישא דקליפה ושערה דהא ברישא מטמא ר' יהודה בכל ענין ולא קאמר תטיל למים וקליפה שערה ועפר כולהו בריה דלא עביד דם דקריש והוי כי הני : **הואיל** ונאמר בהם יצירה באדם · ותימה בהמה דלא נאמר בה יצירה מא"ל וי"ל הא אמרינן בפ' המקשה בהמה טהורה בכלל חיה טהורה ליצירה והתם דפריך הניחא לר' מאיר אלא לרבנן מא"ל ה"מ למיפרך נמי לר' מאיר הניחא לרב יהודה אלא לר' יוחנן ולר' (מאיר) [ינאי] דמפרשי טעמא אחרינא לקמן לר' מאיר מא"ל : **הואיל** ונאמר בו בריאה כאדם · אע"ג דג"ש דיצירה ניתנה ודבריאה לא ניתנה היא שיבה זו היא ביאה והא תנא דבי ר' ישמעאל וליכא למימר ה"מ היכא דליכא דדמי ליה אבל היכא דאיכא דדמי ליה מרדמי ליה ילפינן כדאמר בפ' כיסוי הדם דשאני התם משום שאי אפשר לקיים את שניהם דאי גמרינן שחיטה משחיטה הוי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ואי גמרינן שחיטה מסביחה לא הוי שמה שחיטה הלכך שבקינן סביחה וילפינן משחיטה אבל הכא איכא למיגמר תרוייהו : **ניגמר** בריאה מבריאה · כלומר אפי' אי ליתא להא דר' ישמעאל לגבי הא משום דאית ליה למיגמר מדדמי ליה אע"ג דלא סתרי אהדדי לגבי הא ודאי אית לן למימר דכשנאמרה למשה מסיני יצירה מיצירה ה"ת בריאה מבריאה כיון דמשמעות בריאה ויצירה שוין : **אמרי** ויברא לגופיה · לפי שנאמר תחילה · אדרבה וייצר לגופיה מיהא כיון דנתקבלה ג"ש יצירה יצירה וכי שבקינן יצירה וניליף בריאה בריאה כיון דאפשר לומר (או) הכי מסתברא למימר יצירה יצירה שנאמרה למשה מסיני וי"ל דמיסתבר ליה טפי למימר יצירה לגופיה שהיא מפרש עיקר היצירה : **ולרבי** ישמעאל מאי איכא למופנה מצד אחד למופנה משני צדדין דבשלמא לרבנן ניחא דילפינן יצירה מיצירה דמופנה משני צדדין דאין משיבין אלא לר' ישמעאל כיון דתרווייהו אין משיבין מאי איכא בין מופנה מצד אחד למופנה משני צדדין ומשני דלהכי אפנייה רחמנא לבהמה משני צדדין כי היכי דלא תיגמר ממופנה מצד אחד וא"ת לא לפנייה לבהמה כ"א מצד אחד דלא ליכתוב גבי אדם אלא או יצירה או בריאה דהשתא הוי ג"ש דבהמה מופנה מצד אחד ודתנין לא הוי מופנה כלל וי"ל דאי לא מופנה גבי אדם הוה ילפינן בריאה דתנין מיצירה

גליון הש"ס

גמ' לר' ישמעאל למדין כו' מדברי תוס' נזיר מח ע"ב ד"ה ולאחותו מבואר דהיינו לבנס הני' כאן בסיפוך דר"ש לעל למדין ומשיבין :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אם נמוחו טמאה א"ה · עי' ש"ך סי' קפח ס"ק יז ודוק ועי' בהגהות הרז"ה ובגליון הנשמ בשער ספ"יגשם אות ג' :

[תוספתא פ"ד] · לקמן נה: ט. · [נ"ל מן האדמה כל חית] · [נוסח כת"י: דפוס גלרדו נפס רש"ל דל"ל רבי יוחנן] · עירובין נא: יומא נב: יבמות ע: · שם שם ג · שם א שם · [שלשה מדות הללו משום ר' ישמעאל לריבים מיקון] [שבת סד']

תורה אור

וילפינן מופנה משני צדדין ולהכי אפניה רחמנא לבהמה משני צדדין כי היכי דלא נגמר מן מופנה מצד אחד רב אחא בריה דרבא מתני לה משמיה דרבי אלעזר לקולא כל גזרה שוה שאינה מופנה כל עיקר למדין ומשיבין מופנה מצד אחד לרבי ישמעאל למדין ואין משיבין לרבנן למדין ומשיבין מופנה משני צדדין דברי הכל למדין ואין משיבין ולרבנן מאי איכא בין מופנה מצד אחד לשאינה מופנה כל עיקר נ"מ היכא דמשכחת לה מופנה מצד אחד ושאינה מופנה כל עיקר ולאו להאי אית ליה פירכא ולאו להאי אית ליה פירכא שבקינן שאינה מופנה כל עיקר וגמרינן ממופנה מצד אחד והכא מאי פירכא איכא משום דאיכא למיפרך מה לאדם שכן מטמא מחיים וכן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן היינו טעמא דר"מ הואיל ונאמרה בו יצירה כאדם א"ל רבי אמי אלא מעתה המפלת דמות הר אמו טמאה לידה שנאמר °כי הנה יוצר הרים ובורא רוח אמר ליה הר מי קא מפלת אבן היא דקא מפלת ההוא גוש איקרי אלא מעתה המפלת רוח תהא אמו טמאה לידה הואיל ונאמרה בו בריאה כאדם דכתיב °ובורא רוח וכי תימא לא מופנה מדהוה ליה למכתב יוצר הרים ורוח וכתיב ובורא רוח ש"מ לאפנויי א"ל דנין דברי תורה מדברי תורה *ואין דנין דברי תורה מדברי קבלה (אמר) רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן היינו טעמא דר"מ הואיל ועיניהם דומות כשל אדם אלא מעתה *המפלת דמות נחש תהא אמו טמאה לידה *הואיל וגלגל עינו עגולה כשל אדם וכי תימא הכי נמי ליתני נחש אי תנא נחש הוה אמינא בנחש הוא דפליגי רבנן עליה דר"מ דלא כתיב ביה יצירה אבל בהמה וחיה לא פליגי דכתיבא ביה יצירה והא גבי מומין קתני לה *את שגלגל עינו עגול כשל אדם לא קשיא הא באוכמא הא *בצירא רבי ינאי אמר היינו טעמא דר"מ הואיל ועיניהם הולכות לפניהם כשל אדם והרי עוף דאין עיניו הולכות לפניו וקאמר ר"מ דטמא אמר אביי *°בקריא וקיפופא ובשאר עופות לא מיתיבי ר' חנינא בן (אנטיגנוס) אומר נראין דברי ר"מ בבהמה וחיה ודברי חכמים בעופות מאי עופות אילימא בקריא וקיפופא מ"ש בהמה וחיה דעיניהן הולכות לפניהן כשל אדם קריא וקיפופא נמי אלא פשיטא בשאר עופות מכלל דר"מ פליג בשאר עופות חסורי מיחסרא והכי קתני ר' חנינא בן (אנטיגנוס) אומר נראין דברי ר"מ בבהמה וחיה והוא הדין לקריא וקיפופא ודברי חכמים בשאר עופות שאף ר"מ לא נחלק עמהם אלא בקריא וקיפופא אבל בשאר עופות מודי להו והתניא א"ר אלעזר בר' צדוק המפלת מין בהמה וחיה לדברי ר"מ ולד ולדברי חכמים אינו ולד ובעופות תיבדק למאן תיבדק לאו לדברי ר"מ דאמר קריא וקיפופא אין שאר עופות לא אמר רב אחא בריה דרב איקא לא תיבדק לרבנן דאמרי קריא וקיפופא אין שאר עופות לא ומ"ש קריא וקיפופא מבהמה וחיה הואיל ויש להן לסתות כאדם בעא מיניה רבי ירמיה מר' זירא לר"מ דאמר בהמה במעי אשה ולד מעליא הוא קבל בה אביה קידושין מהו למאי נפקא מינה לאיתסורי באחותה למימרא דחיי והאמר רב יהודה אמר רב לא אמרה ר"מ אלא הואיל ובמינו מתקיים אמר רב אחא בר יעקב עד כאן הביאו רבי ירמיה לר' זירא לידי *גיחוך ולא גחיך גופא אמר רב יהודה אמר רב לא אמרה רבי מאיר אלא הואיל ובמינו מתקיים אמר רב ירמיה מדפתי

אף

עמוס ד · שם

להכי אפנייה רחמנא כו' · כרבנן: דלא תגמר ממופנה מצד אחד · משום דמשיבין וכאן יש להשיב מה לאדם שכן מטמא מחיים כדלקמיה: לקולא · דלא בעינן מופנה כולי האי: לרבנן · כיון דלמופנה מצד אחד למדין ומשיבין ולשאינו מופנה כל עיקר אמרינן דברי הכל למדין ומשיבין מאי איכא בין מופנה מצד אחד לשאינה מופנה כל עיקר: והכא מאי פירכא איכא · כלומר והכא בג"ש דתני אאדם מה תשובה איכא דקאמרת דניחא לך למיגמר מחיה דהוי מופנה משני לדדין משום דאין משיבין ולא נגמר בריאה בריאה מתנין משום דמופנה מצד אחד הוא ומשיבין ומאי אית לך לאותובי: שכן מטמא מחיים · מקבל טומאה בחייו משרץ או משאר טומאות דין הוא שתהא יולדתו טמאה לידה תאמר באלו הלכך. גבי דגים פרכינן ליה דמופנה מצד אחד הוא אבל גבי בהמה אע"ג דפירכא היא לא פרכינן לה הואיל ומופנה היא משני לדדין: וכן אמר רבי חייא כו' · אדרב יהודה אמר שמואל קאי: הר מי קמפלת · מי מפלת נפל גדול כהר: דמות אבן הוא דמפלת · חתיכת בשר דמות אבן גוש בעלמא מיקרי ולא כתיבא ביה יצירה: גוש · כמו (איוב ז) גוש עפר: הואיל ועיניהן · של חיה ובהמה: דומות לשל אדם · שחור שבעין הוא עגול בבהמה כשל אדם אבל דדגים לאו עגול הוא: והא גבי מומין תני לה · כלומר היכי אמרת דעין בהמה דומה לאדם והא גבי מומי הבכור קתני לה בבכורות (דף מ·) שגלגל עינו הוי מום ומדחשיב ליה מום גמלא שאין דרך בהמה להיות עיניה כאדם: באוכמא · שחור שבעין הוי עגול בבהמה כאדם והא דתני דהאי מום בצירא מקום מושב כל העין לא הוי עגול בבהמה כאדם ואי הוי עגול האי מום דכל בור של מושב העין קרוי גלגל כדאמרי' לקמן (דף כד:) ועמדתי בגלגל עינו של מת עד חוטמו ומפני שהוא עגול כגלגל: לפניהם · לאפוקי דגים דעיניהם בצדיהם וכן נחש: קריא וקיפופא · עוף הלועק בלילה ופניו דומה לחתול ועיניו לפניו: חסורי מיחסרא והכי קתני · נראין דברי ר"מ בבהמה ובחיה והוא הדין לקריא וקיפופא דעיניו הולכו' לפניו ואע"פ דפליגי רבנן עליה: ודברי חכמים · נראין לר"מ בשאר עופות דר"מ נמי מודה להו: והתניא · בניחותא: ומאי שנא קריא וקיפופא · דקאמר לרבנן דהוי ולד טפי משאר עופות אי משום דעיניהם · הולכות לפניהם הרי חיה ובהמה נמי דעיניהן הולכות לפניהם ופליגי רבנן: לסתות · לחיים זקופין כאדם מה שאין כן בבהמה ובחיה: למימרא דחיי · הא אחותה לא מיתסרא אלא בחייה דאין איסור אחות אשה אלא בחייה: ובמינו · כגון בהמה במורה מתקיימת ובמינו הוא דמתקיים אבל איהו לא: לידי גיחוך · שחוק בכל תחבולות הללו עסק ר' ירמיה להביא ר' זירא לידי שחוק ולא שחק דאסור לאדם שימלא פיו שחוק*) ור' זירא מחמיר טפי:

*) [ברכות לא·]

אף

וילפינן ממופנה משני לדדין · תימה ולשתוק מהפנאה דאדם דהשתא תנין לא מופנה כלל ובהמה מופנה בצד אחד ואין משיבין: יוצר הרים · ומופנה הוא כדקאמר בסמוך: ליתני נחש · ואע"ג דקתני חיה ונחש בכלל חיה כדכתיב (בראשית ג) והנחש היה ערום מכל חית השדה לאחר שנקצצו רגליו לא מיקרי חיה סתם אלא חיה הרומשת ולא הוי בכלל חיה דמתניתין: קריא וקיפופא · ג' מיני קיפוף יש הכוס והינשוף (ויקרא יא) מתרגמינן קריא וקיפופא והתנשמת נמי אמר באלו טריפות (חולין דף סג·) זו בזאת שבעופות ואמר אביי בזאת שבעופות קיפוף ועוד קיפוף מין חיה כדאמר בהרואה (ברכות מז:) כל מיני חיה יפין לחלום חוץ מן הקוף והקיפוף*: לאיתסורי באחותה · לענין גופה לא בעי אם הבא עליה חייב משום אשת איש או אם חייב ההורגה דפשיטא ליה דאינה חיה ג' שנים שתהא בת ביאה ולא שנה שלא תהא טרפה ומיהו הוה מצי למבעי אם הרובע חייב סקילה כדין הבא על הבהמה: הואיל ובמינו מתקיים · אע"פ דדרים ג"ש דיצירה בעי טעמא הואיל ובמינו מתקיים דאפילו בולד גמור בעינן מתקיים למעוטי בולד חתיכה או חסרה וא"ת והא גופו תיים ופניו אדם דאינו מתקיים ואמרינן בסמוך דכ"ע אדם הוי וי"ל דאע"ג דלא חיי לא כבהמה ולא כאשה מ"מ גופו תיים כתיקונו ופניו אדם כתיקונו ואינו חסר מאומה:

ומלא

יח א מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה י:

יט ב מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ב:

[לפנינו איתא והקפוד ועי' פרש"י שם אמנם איתא כל מיני עופות יפין לחלום חוץ מן קריא וקיפופא וכן הגי' בערוך ע"ש בערך קריא וצע"ק]

[חגיגה י: ב"ק ב:]

[לקמן כה:]

בכורות מ:

[ג"י רבינו חננאל בציהרא פי' אדום הסובב את השחור ע"ש ערוך ערך צר ד']

[גירסת הערוך בקריא וקיפופא תרגום של הכוס והינשוף קריא וקיפופא עיין בערך קריא]

ס"א גמליאל

גליון הש"ס

גמ' בקריא וקיפופא · בויקרא יא ואת הכוס ואת השלך ואת הינשוף מתרגמינן קריא ושלינוגא וקיפופא:

[תרגום יונתן של מחקה שפם גחכם שרפ ושל ויהי כמצחק והוא כמגחך ערוך ערך גחך]

תוספי הרא"ש

מיצירת דבהמה דהוי מופנה מצד אחד אבל השתא אייתר ליה הפנאה דאדם למעוטי דלא תלמוד תנין כלל מהך גז"ש: והכא מאי פירכא איכא וא"ת אפילו אי ליכא פירכא נימא לרבנן נמי כמו לר' ישמעאל (לא)דשבקינן מופנה מצד אחד וילפינן ממופנה משני צדדין · וי"ל דלר' ישמעאל הוא דאמרי' הכי משום דהפנאה של צד השני שלא לצורך היא דלאו הכי אין משיבין הלכך לא באה אלא כדי לדחות מופנה מצד אחד אבל לרבנן דהפנאה של צד השני לצורך הוא כדי שלא נשיב אם יש להשיב א) הלכך לא אמרינן מטמאה מחיים שבאתה לדחות מופנה מצד אחד: מה לאדם שכן מטמא מחיים · ותימה בהמה תוכית דלא מטמאה מחיים ומטמאת לידה וא"כ ניליף תנין בגז"ש מיצירה דבהמה וליכא למיפרך שמטמא מחיים · וי"ל דאיכא למיפרך מה לבהמה שכן מטמאה לאחר מיתה ותימה ונילף מעוף טהור וי"ל מה לעוף שכן מטמא בגדים אבית הבליעה · וקשה ניליף מעוף טמא וי"ל דאיכא למיפרך מה לעוף טמא שכן עושין ממנו דבר המקבל טומאה כגון מהעצמות או מהעורות משא"כ בדגי הים כדתנן בפ' י"ח דכלים כל שבים טהור: דכתיב כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומופנה מדמצי למיכתב בורא רוח והרים: ואין דנין דברי תורה מדברי קבלה · וא"ת האמרי' לעיל דבתוספתא דבשבת יליף מקור מקור את מקורה הערה והנה מקור נפתח לבית דוד דהיינו דברי תורה מדברי קבלת וי"ל דשאני הכא דמצי למילף דברי תורה מדברי תורה הלכך לא ילפינן מדברי קבלה: ליתני נחש · ותימה והא קתני חיה ונחש בכלל חיה כדאמר בסנהדרין (וכל) [ואת כל נפש] החיה הרומשת לרבות הנחש וי"ל דלא הוי נחש בכלל חיה · והתם דריש לרבות את הנחש מחיה הרומשת על הארץ דמשמע דחיה שנעשית רומשת והיינו נחש שהלך בקומה זקופה ונעשה הולך על גחון אבל סתם חיה לא הוי נחש בכלל: ליתני נחש · פי' ליתני נחש לחודיה דאין לפרש ליתני נחש בהדי בהמה וחיה דא"כ היכי קאמר אי תנא נחש ה"א בנחש הוא דפליגי דא"כ בהמה וחיה ועוף למאן קתני לה אי לר' מאיר דהשתא נחש דלא כתיב ביה יצירה קאמר ר' דהוי ולד בהמה וחיה ועוף דכתיב בהו יצירה מיבעיא · מיהו קשה ליתני נחש בהדייהו ולא הוה מצי למיפרך מידי וי"ל דלא ניחא ליה למיתני נחש בהדיה חיה דלמא אתי למיטעי ולמימר דנחש לא הוי בכלל חיה · והתם דרשינן וכל חיה הרומשת זה נחש: הא באוכמא הא בציירא בירושלמי גרס גלגלי אדם עגולים גלגלי בהמה ארוכין א"ר יוסי בר אבין באדם הלבן רבה על השחור ובהמה שחור רבה על הלבן: קריא וקיפופא · כוס וינשוף מתרגמינן קריא וקיפופא עוד יש קיפוף אחד בעופות ובפ' אלו טרפות תניא תנשמת זו בזואת שבעופות ואמר אביי בזאת שבעופות קיפוף שמו: לאיתסורי באחותה · הא דלא קאמר לענין גופה לחייב הבא עליה משום אשת איש או להתחייב ההורגה דמילתא דפשיטא היא דלא חיי כולי האי שתהא ראויה לביאה או לצאת מידי טרפה: למימרא דחיה · פרש"י דאין איסור אחות אשה אלא בחיית וקשה לפירושו דמצי לאוקמי בע"א דר' ירמיה לאחר חמותו לאחר מיתה בשריפה וגם לכ"ע איסורא איכא הלכך נראה לפרש למימרא דחיי ונפיק מידי נפל דתפסי בה קידושין והא לא מצי למיבעי אם כזית ממנו מטמא באהל ועצם כשעורה אם מטמא דמילתא דפשיטא הוא כיון דאמו טמאה לידה טמא כמו נפל: לא אמרה ר' מאיר אלא הואיל ובמינו מתקיים · ותימה והא פירשנו לעיל טעמי מקרא דגמר יצירה יצירה וי"ל דמ"מ (ק"ו) צריך טעמא להתקיים דאפי' באדם בדבר שאין מתקיים לא חשיב לידה כדאמרינן כדי שינטל מן החי וימות · ותימה מאי קפריך לימא הא דקאמר הואיל ובמינו מתקיים היינו שמתקיים י"ב חדש אבל זה אינו מתקיים י"ב חדש אבל פחות מתקיים והוי כטריפה וי"ל דא"כ הוה"ל למימר הואיל ובמינו חי אבל מדנקט מתקיים משמע דאין מתקיים כלל · ותימה לקמן דאמר גופו תייש ופניו אדם ארם הא לא מתקיים בשום מקום כה"ג וי"ל דמ"מ מה שיש בו מאדם ומתייש הוי כל אחד כתקנו · מיהו בירושלמי משמע דהוא עצמו חי דגרסינן התם רבנן מקשו על דר' מאיר הפילה דמות עורב עומד בראש דקל אומר לו בא יבם והדר קאמר אראת מקשה לר' מאיר תיקשי לרבנן דאמר ר' יוחנן כולו אדם ופניו בהמה אינו ולד כולו בהמה ופניו אדם ולד כולו אדם ופניו בהמה עומד וקורא

א) נראה דצ"ל אם יש להשיב כמו דפרכינן מה לאדם שכן מטמא בחיים הלכך לא אמרינן שבאתה לדחות וכו' ·

עין משפט
נר מצוה

ב א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הלכה י סמג עשין ט טוש"ע ח"מ סימן רעז סעיף ו :

כא ב מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה טו סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף כב :

כב ג מיי' פ"א מהלכות מאכלות אסורות הלכה ז סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סימן יג סעיף ה :

כג ד מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הלכה ט סמג לאוין קיא טור י"ד סימן קצד :

כד ה מיי' שם הלכה י :

כה ו ז מיי' שם הלכה יא סמג שם טור שם :

מסורת הש"ס

תורה אור

אף אנן נמי תנינא *המפלת כמין בהמה חיה ועוף *(ולד מעליא הוא) דברי ר"מ וחכ"א עד שיהא בו מצורת אדם והמפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך "הבא אחריו בכור לנחלה "ואינו בכור לכהן ואי ס"ד דחיי הבא אחריו בכור לנחלה מי הוי אמר רבא לעולם דחיי ושאני התם דאמר קרא °ראשית אונו *מי שלבו דוה עליו יצא זה שאין לבו דוה עליו א] בעא מיניה רב אדא בר אהבה מאביי לרבי מאיר דאמר בהמה במעי אשה ולד מעליא הוא אדם במעי בהמה מאי למאי נפקא מיניה לאשתרויי באכילה ותפשוט ליה מהא דר' יוחנן *דא"ר יוחנן "השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אסורה באכילה הכי השתא התם לא פרסות איכא ולא פרסה איכא הכא נהי דפרסות ליכא פרסה מיהא איכא : וחכ"א כל שאין בו כו' : אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב הכל מודים גופו תייש ופניו אדם אדם גופו אדם ופניו תייש ולא כלום לא נחלקו אלא שפניו אדם ונברא בעין אחת כבהמה שרבי מאיר אומר מצורת אדם וחכ"א כל צורת אדם *אמר לו לרב ירמיה בר אבא והא איפכא תניא ר"מ אומר כל צורת וחכ"א מצורת אמר להו *אי תניא תניא אמר ר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן "מצח והגבינים והעינים והלסתות וגבות הזקן עד שיהו כולם כאחד רבא אמר חסא מצח והגבן והעין והלסת וגבת הזקן עד שיהו כולם כאחת ולא פליגי הא כמ"ד כל צורת הא כמ"ד מצורת מיתיבי *צורת פנים שאמרו אפילו פרצוף אחד מן הפרצופין חוץ מן האוזן למימרא *דמחד נמי סגי אמר אביי כי תניא ההיא לעכב תניא וכמ"ד כל צורת ואיבעית אימא לעולם כמ"ד מצורת ומאי אחד אחד אמר רבא "נברא בעין אחת ובירך אחד מן הצד אמו טמאה באמצע אמו טהורה אמר רבא ושטו נקוב אמו טמאה 'ושטו אטום אמו טהורה ת"ר 'המפלת גוף אטום אין אמו טמאה לידה ואיזהו גוף אטום רבי אומר כדי שינטל מן החי וימות וכמה ינטל מן החי וימות רבי זכאי אומר

עד

רש"י

אף אנן נמי תנינא · דלא חיי : המפלת מין בהמה וחיה ועוף (א) דברי ר"מ ריש' במסכת בכורות (דף מו:) והכי קתני יש בכור לנחלה ואין בכור לכהן וקא חשיב ואזיל המפלת מין בהמה וחיה ועוף הבא אחריו בכור לנחלה דהאי לאו בכור הוא לגבי נחלה דלא חיי : *אין בכור לכהן · שהרי זה פטר את הרחם : וחכ"א עד שיהיה בו מצורת אדם · הוא פוטר את הבא אחריו מבכורת כהן : סנדל · צורה פחותה שאין צורת פניו ניכרת שאין סנדל בלא ולד אחר ומתוך דוחק חבירו הוא נמעך כדמפרש בפירקין (לקמן דף כה:) משל לאדם שסטר את חבירו והחזיר צורתו לאחוריו ואם יוצא סנדל ראשון פוטר את אחיו מפדיון כהן : או שליא · דאין שליא בלא ולד ופוטר את הבא אחריו לאחר זמן : שפיר · עור דפוס הולד : מרוקם · שכבר אבריו ניכרין קצת ולקמן בפירקין (שם·) מפרש לה : הבא אחריו · אחר כל אלה : בכור לנחלה · דהני לאו בני נחלה נינהו דלא חיי : מי שלבו דוה עליו · לב אביו מתאבל על מותו הוא דחשיב לענין נחלה : אדם במעי בהמה · שחטה ומצא בה דמות אדם מהו מי אמרינן כי היכי דאזיל ר"מ בתר אימיה הכי נמי זיל בתר בהמה ושרי באכילה : עוף אין לו פרסה · אבל אדם נהי דפרסות ליכא שאין פרסותיו סדוקות שאין לו שני עקבים כמו לבהמה : פרסה מיהא איכא · וכתיב (ויקרא יא) כל מפרסת פרסה בבהמה תאכלו דאם נמצא תוך מעי בהמה קלוט כל זמן שלא יצא לאויר העולם אע"ג דאין לו אלא פרסה אוכלו ואפילו לר"ש דאמר קלוט בן פרה אסור מודה הוא דאם נשחטה אמו ונמצא במעיה דמותר והכי מפרש בפרק בהמה המקשה (חולין סט:) : גופו תיים ופניו אדם אדם הוא · דבתר צורת פנים אזלינן : בעין אחד כבהמה · אחת מעיניו דומה לבהמה : ה"ג רבי מאיר אומר מצורת וחכ"א כל צורת שרבי מאיר אומר כיון שיש בו מצורת אדם הוי ולד ואע"ג דאין כל צורתו כצורת אדם : והא איפכא תניא · שר"מ אומר כל צורת והאי כל צורת דר"מ הכי קאמר כל שהוא צורת אדם שבו הוי ולד ואפילו כל פניו תיים אלא שנברא בעין אחת או בלסת אחת הדומה לאדם : וחכ"א מצורת · עד שיהיה בו מקצת צורה ניכרת כגון חצי הפרצוף דומה לאדם : אי תניא תניא · שמעתי אני מרב מה שאמרתי אבל אתם הואיל ויש משנה בידכם לכו אחריה : הגבינים · גבות עינים סורני"ל וגבות הזקן סנטר שקורין מנטו"ן : עד שיהיו כולם כאחד · לרבנן כדמפרש בסמוך דר' ירמיה כרבנן וכדפירשה רב לפלוגתא דרב תנא הוא ופליג ולא הדר ביה ממאי דאמר לרבנן דבעו כל צורת האדם והא דקחשיב ר' ירמיה ואזיל הא קמ"ל דאפילו לרבנן האזנים לא קפדינן והא דחסא נמי כרבנן ואליבא דתנא דברייתא דאמר לא בעי אלא מצורת וקמ"ל דבחד לא בעי צורות שלמות והאזן לא קא קפיד : אפילו פרצוף אחד · אבר אחד כגון עינו או מצחו או לסת אחד דדומה לאדם הוי ולד : חוץ מן האזנים · אזניו כשל אדם ושאר צורתו כבהמה לא חשיב פרצוף אלמא למ"ד מצורת בחד סגי וקשיא לרבא דאמר חסא : אמר אביי כי תניא ההיא לעכב תניא · כלומר צורת פנים שאמרו חכמים דמעכבים אפילו אבר אחד כבהמה מעכבא חוץ מן האוזן דלא מעכבא וכמ"ד לרבנן כל צורת מתוקמא ואע"ג דמאי לאוקמי כדאיתא וכדר"מ דאמר כל דהו צורת ניחא ליה לאוקומי כרבנן : ואיבעית אימא לעולם כמ"ד מצורת · ולא קשיא לחסא : ומאי אחד אחד אחד · כלומר מכל ראשי איברים יהיה אחד דומה לאדם כחסא דאמר העין והלסת כו' וכמ"ד מצורת : מן הצד · שעינו בצדו וירכו בצדו כשאר בני אדם : ושטו נקוב אמו טמאה · קסבר טרפה חיה : ושטו אטום · סתום :

תוספות

ומצא בה דמות יונה · וא"ת ודילמא לרבנן ולא לר"מ וי"ל דא"כ ה"ל לר' יוחנן למימר לרבנן מלא בה דמות יונה כו' א"נ י"ל דלא מיבעיא ליה אלא לר"מ דלדבר קל עושהו ולד בהמה במעי אדם ואדם במעי בהמה נמי קרוי ולד או לא אבל לרבנן פשיטא ליה דשרי דלא מיקרי ולד אלא אדם במעי אשה ומייתי ראיה מר' יוחנן דאמר אסורה אפילו לרבנן וכ"ש לרבי מאיר : שר"מ אומר מצורת · פי' בקונטרס מקצת כל צורת עין ולסת וגבת וזקן וחכ"א כל צורת משני לדדים ב' עינים כו' ואע"ג דלר' מאיר כי לא דמי כלל לאדם טמאה לידה משום דכתיב בהם יולדה כי דמי לאדם בעי שיהא דומה לו במקצת כל הילירה והא פלוגתא דייק מדתנן וחכ"א כל שאין בו מצורת אדם ולא קתני וחכ"א אינו ולד מכלל דפליגי נמי בולד שמקצתו אדם ומקצתו בהמה דלר"מ במקצת כל צורתו קרוי ולד ולרבנן בעיא כל הצורה והא דקתני במתני' מצורת לר"מ קאמר לדידן בעינן כל צורת לדידך אודי לן מיהא דמקצת צורה בעינן :

והתניא איפכא ר"מ אומר כל צורה · פ"ה כל שהוא אפילו עין אחד בלא לסת וגבינין וחכ"א מצורת כל חצי הצורה וקשה לפירושו דכל צורה דרב ודברייתא אינן שוין ועוד דהא תניא איפכא לא הוה איפכא ממש ועוד דרב ור' יוחנן דבסמוך פליגי אברייתא ואדרבי יוחנן ליכא למימר תנא הוא ופליג כמו אדרב כדמשמע פ"ק דכתובות (דף ח·) גבי (אין ברכת) חתנים מן המנין ועוד קשה לפירושו דרבא אמר חסא כרבנן דברייתא וא"כ כי פריך ליה מברייתא דצורת פנים שאמרו אפילו פרצוף אחד ליסני ליה דאתא כר"מ דברייתא כיון דס"ל כברייתא דהשתא כי משני ליה אביי כי תניא ההיא לעכב מוקי לה כרב והוא לא ס"ל הכי וגראה לפרש והתניא איפכא ממש שר"מ אומר כל צורה דבעיא ב' עינים ולסתות דגרוע מכולה בהמה דהתם יולדה כתיב ורבנן אמרי מצורת חצי צורה והשתא רבי יוחנן דאמר המצח והגבינים והעינים כר"מ דברייתא ורבא אמר חסא כרבנן ופריך ליה מברייתא ואוקי לה כר"מ ור"ח גריס בדברי רב ר"מ אומר כל צורת וחכ"א מצורת כמו במתניתין ובברייתא איפכא : אמר רבא ושטו נקוב אמו טמאה לידה · קסבר טרפה חיה וכן בפ"ק דתמורה (דף יא:) גבי רגל של זו עולה (או) כולה עולה דקאמר רב חסדא דבדבר שעושה אותה טרפה עולה עולה דטרפה אינה חיה ורבא אמר דוקא דבר שעושה אותה נבלה כולה עולה דטרפה חיה ובפ"ק דבכורות (דף ג·) פלוגתא (איפכא*) גבי מקנת לעובד כוכבים מקנתה להפקיע מן הבכורה דרב חסדא אמר דבר שעושה אותה נבלה דטרפה חיה ורבא אמר דבר שעושה אותה נמי טריפה דטרפה אינה חיה ואומר ר"ת דהוי כאיכא דאמרי* :

*) נ"ל גבי מקנה לעובד כוכבים מקנת כו' רש"א

עד

תוספי הרא"ש

וקורא בתורה אומר לו בא לשוחטך כולו בהמה ופניו אדם עומד ודורש בשרת ואומר לו בא חלוץ בא יבם : אף אנן נמי תנינא המפלת מין בהמה חיה ועוף · בספרי' כתוב ולד [מעליא] הוא דברי ר"מ ול"ג ליה דלית' במתני' דבכורות ואבא אחריו קאי דלא הוי בכור לכהן : לר' מאיר דאמר בהמה במעי אשה כו' לרבנן לא קא מבעיא ליה דכי היכי דבהמה במעי אשה בהמה הוי הכי נמי אדם במעי בהמה [אדם] הוי אבל לרבי מאיר דאמר בהמה במעי אשה הוי ולד אדם במעי [בהמה] איכא למיבעי מי אזלינן בתר סברא ואדם הוי או דלמא בתר אימא שדינן ליה כמו בהמה במעי אשה והא דקא"ל ותיפשוט ליה מדרבי יוחנן הוה מצי לשנויי דההיא כרבנן ואנן אליבא דר"מ קא מיבעי' לן אלא דעדיפא מינה קא משני : נברא בעין אחד כבהמה שר' מאיר אומר מצורת וחכמים אומרים כל צורת · ה"ג רש"י וקשה דמנא ליה לרב לומר דחכמים אומרים כל צורת הא קתני במתניתין וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת אדם · ועוד גרים רש"י והא איפכא תניא שר' מאיר אומר כל צורת וחכמים אומרים מצורת ופי' כל צורת כל דהו צורת וקשה דהאי כל צורת לא הוי פירושו ככל צורה שאמר רב ועוד דלא הוי איפכא שאף לדברי הברייתא בעו חכמים טפי צורת אדם מר' מאיר ועוד דבכל דוכתא דאמרינן אי תניא תניא פי' והדרי בי ועו"ק דתינח לרב אלא לר' יוחנן תיקשי ליה הברייתא דלאו תנא הוא כדמוכח פ"ק דכתובות בשמעתין דחתנים מן המנין ועוד כי פריך מברייתא מצורת פנים שאמרו כו' א) (פ"ל שר' מאיר סבר או כולו אדם או כולו בהמה) לישני דברבי מאיר אתיא דאמר כל דהו צורה ופר"ת הא דפליגי בגופו אדם ופניו תייש פלוגתא אחרת היא והפכו סברת ר"מ ורבנן דלרבנן חשיב בקל ולד טפי מלרבי מאיר וה"פ לא נחלקו אלא שפניו אדם ונברא בעין אחד כבהמה כלומר כל צדו אחד כבהמה כדאמרינן לקמן המצח והגבן והלסת ועין עד שיהו כלן כאחד וה"ג שר' מאיר אומר כל צורת וחכמים אומרים מצורת כלומר לר' מאיר לא הוי ולד עד שיהא בו כל צורת אדם ולרבנן אפי' במקצת צורה ודייק לה רב ממתניתין דקתני וחכמים אומרים כל שאין בו מצורת אדם כו' וה"ל למיתני וחכמים אומרים אינו ולד אלא משום דאיכא פלוגתא אחריתי באותו שדומה במקצת לאדם ובמקצת לבהמה אע"ג דבהך פלוגתא הוה שייך למיתני וחכמים אומרים כיון שיש בו מצורת אדם מ"מ נקט האי לישנא משום דאיירי ר' מאיר ב) בר בכולו ולא בהמה · ופריך והא איפכא תניא · שר' מאיר אומר מצורת וחכמים אומרים כל צורת · א"ל אי תניא תניא והדרי בי · והא דאמרי רבנן מצורת במתניתין משום דאכולהו בהמה קיימי ולדבריו קאמרי ליה לדידן בעי כל צורת אלא לדידך אודי לי מיהא דליבעי מצורת א"נ משום דבכולה בהמה קיימי קרי מצורת בשביל

[דיבור זה שייך למשנה אחר ד"ה בכור לנחלה]

בכורות מו:

[שלא תיעוה סלגא ניתא' במשנה דבכורות]

[ב"ב קיא:]

חולין סט:

[נ"ל אמרו לו]

[שבת קטו וש"נ]

[תוספתא פ"ד]

[נ"ל דמחד]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה המפלת וכו' ועוף ולד מעליא הוא דברי ר"מ כצ"ל וכו' ד"ה ואין בכור עם ד"ה ואין בכור :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' בעא מיניה רב אדא כו' אהבה מאביי לרבי מאיר · נ"ב עיין תבואות שור ·

א) אין מקומו כאן רק לכאן אחר תיבת כלומר לר"מ לא הוי וולד עד שיהא בו כל צורת אדם נ"ל אחר זה פי' שר' מאיר סבר או כולו אדם או כולו בהמה · ב) נראה דצ"ל משום דאיירי ר"מ בכולהו בהמה דהוי וולד ·

עד הארכובה רבי ינאי אומר עד לנקביו ר' יוחנן אומר משום רבי יוסי בן יהושע עד א)מקום טבורו בין רבי זכאי לרבי ינאי איכא בינייהו *טרפה חיה מר סבר טרפה חיה ומר סבר ב)טרפה אינה חיה א] בין ר' ינאי לר' יוחנן איכא בינייהו דר"א *דאמר רבי אלעזר ניטל ירך וחלל שלה נבלה אמר רב פפא מחלוקת מלמטה למעלה אבל מלמעלה למטה אפי' כל דהו טהורה וכן אמר רב גידל אמר רבי יוחנן ד)המפלת את שגולגלתו אטומה אמו טהורה ואמר רב גידל אמר רבי יוחנן המפלת כמין אפקתא דדיקלא אמו טהורה איתמר המפלת מי שפניו מוסמסים רבי יוחנן אמר אמו טמאה ר"ל אמר אמו טהורה איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש *המפלת יד חתוכה ורגל חתוכה אמו טמאה לידה ואין חוששין שמא מגוף אטום באתה ואם איתא ליתני שמא מגוף אטום או ממי שפניו מוסמסין אמר רב פפי בפניו מוסמסין כולי עלמא לא פליגי דטמאה כי פליגי ה)בפניו טוחות ואיפכא איתמר רבי יוחנן אמר ו)אמו טהורה וריש לקיש אמר אמו טמאה ולותביה ר"ל לרבי יוחנן מהא משום דשני ליה היינו גוף אטום היינו מי שפניו טוחות *בני רבי חייא נפיק לקרייתא אתו לקמיה דאבוהון אמר להם כלום בא מעשה לידכם אמרו לו פנים טוחות בא לידינו וטימאנוה אמר להם צאו וטהרו מה שטמאתם מאי דעתייכו לחומרא חומרא דאתיא לידי קולא היא דקיהביתו לה ימי טוהר *איתמר ז)המפלת בריה שיש לה ב' גבים וב' שדראות אמר רב באשה אינו ולד ח)בבהמה אסור באכילה ושמואל אמר באשה ולד בבהמה מותר באכילה במאי קמיפלגי בדרב חנין בר אבא *דאמר רב חנין בר אבא ט)השסועה בריה שיש לה ב' גבין וב' שדראות רב אמר בריה בעלמא ליתא וכי אגמריה רחמנא למשה במעי אמה אגמריה ושמואל אמר בריה בעלמא איתא וכי אגמריה רחמנא למשה בעלמא אגמריה אבל במעי אמה שריא איתיביה רב שימי בר חייא לרב *רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שיש לו ב' גבין ושני שדראות *פסול לעבודה אלמא דחיי *(וקשיא לרב) *א"ל שימי את י)ששדרתו עקומה מיתיבי כ)יש בעוברין שהן אסורין בן ארבעה לדקה בן שמנה לגסה הימנו ולמטה אסור יצא מי שיש לו שני גבין ושני שדראות מאי יצא לאו יצא מכלל עוברין שאפילו במעי אמן אסורין רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ לטעמיה רב מתרץ לטעמיה בן ארבעה לדקה בן ח' לגסה הימנו ולמטה אסור במה דברים אמורים כשיצא לאויר העולם ל)אבל במעי אמו שרי יצא מי שיש לו שני גבין ושני שדראות דאפילו במעי אמו נמי אסור
ושמואל

רש"י

עד הארכובה · שנחתכו רגליה עד למעלה מן הארכובה שהיא טרפה וקסבר טרפה אינה חיה: עד לנקביו · ונקביו בכלל קסבר טרפה חיה הלכך עד לארכובה הוי ולד אבל עד לנקביו הוי נבלה כר' אלעזר דאמר ניטל הירך וחלל שלה נבלה ואפי' בחייה מטמאה הלכך לא חיה ובשחיטת חולין (דף כא·) מפרש היכי דמי חלל שלה כל שרבוצה ונראית חסרה: עד טבורו · אבל עד נקביו לא דלית ליה דרבי אלעזר ולאו משום טרפה קסבר טרפה חיה: בין ר' ינאי לרבי יוחנן איכא בינייהו דר' אלעזר · ותרווייהו אית להו טרפה חיה: מלמעלה · שנחתך מגולגלתו: אטומה · חסרה: כמין אפקתא דדיקלא · שהדקל למטה יחיד ומתפצל מלמעלה כך היו ידיו ורגליו על כתפו ומלמטה הוא בלא צורה: מוסמסין · מעוכין קצת ולא כל כך כפניו טוחות: כי פליגי בפניו טוחות · שאין צורה בהן ניכרת לגמרי: ואיפכא איתמר · ולא משום צורך (*מפיק) לה אלא הכי גמר לה מרביה: לותביה ריש לקיש לר' יוחנן מהא · דהא איתא ליתני או ממי שפניו טוחות: היינו פניו טוחות · אבל בפניו מוסמסין ליכא לשנויי הכי דהא ניכרת בהן הצורה ולאו אטום הוא דאטום היינו חסר לגמרי: לחומרא · שטמאתם אותה שבועים משום ספק נקבה: חומרא דאתי לידי קולא הוא · דכיון דולד הוא יהביתו לה ימי טוהר מיהא ל"ג דזכר ומטהריתו לדם ראייתה שלא כדין דטמאה נדה היא דלאו ולד הוא: בבהמה אסור באכילה · אם נשחטה אמו ונמצא במעיה וכל שכן יצא לאויר העולם דנפל הוא ונבלה: מותר באכילה · דכתיב (ויקרא יא) כל בבהמה תאכלו כל הנמצא בבהמה תאכלו ובלבד שיהיו לו פרסות או פרסה כדאמר בבהמה המקשה לילד (חולין סט:): השסועה · רחמנא אסרה דכתיב (דברים יד) את זה לא תאכלו וגו' השסועה: רב סבר · האי דאסר רחמנא כשנמצאת במעי בהמה אסורה דהא בריה בעלמא בפני עצמה ליתא: בעלמא אגמריה · אותו המין אסר אבל אם נמצאת במעי פרה מותר: ר' חנינא בן אנטיגנוס · בבכור קאי וקאמר דהוי מום ומפסל ליה לקרבן מכלל דלהדיוט שרי וקשיא לתרווייהו דהא אפי' יצא לאויר העולם שרי ושמואל לא שרי אלא במעי אמו והא דאקשי רב שימי טפי לרב מדשמואל משום דגביה הוה קאי ובר בריה הוה כדאמר בפרק כל הבשר (שם קיא:) רב אקלע לבי רב שימי בר חייא בר בריה: שימי את · בכמה דוכתין אשכחן דמהדר ליה רב הכי שימי את ונראה בעיני משום דבר בריה הוה וקאמר ליה הכי משום חביבותיה כלומר אתה יודע להשיבני ואני שמעתי שמדת ענוות היה בו ברב שלא היה זוקף עיניו למעלה הלכך לא היה מכירו ולא נהירא לי שהרי לא מצינו שאמר רב כך לשום אדם אלא לזה אמר כן בכמה מקומות כאן ובמנחות (דף קי) ועוד שמעתי משום דחריף הוה ודחיק ליה כי ההיא דאמר *(במועד קטן (דף כט)) רחמנא ליצלא מכיסופיה דרב שימי ולא היא דהתם רב שימי בר אשי הוה דדחיק ליה לרב פפא: ששדרתו עקומה · הא דרבי חנינא דמשמע דחיי לאו שני גבין ממש אלא ששדרתו עקומה (כזה) ונראין כשתים: יש בעוברין · שילאו לאויר העולם שאסורין משום נבלה: לאו יצא מכלל עוברין · דהאי אע"ג דלא כלו חדשיהן כי נמצאו במעי אמן שרו אבל האי אפי' במעי אמן אסור וקשיא לשמואל: רב מתרץ לטעמיה · דרב לא צריך לתרוצי אלא משום היא גופה דלא משתמע שפיר דהא רישא כשילאו לאויר העולם מיירי וסיפא דקתני יצא משמע דעלה קאי וכשילאו לאויר העולם משמע למותר ואי אפשר לומר כן הלכך צריך להוסיף עליה אבל במעי אמו שרי דכתיב כל בבהמה תאכלו בפרק בהמה המקשה (חולין סט): יצא מי שיש לו שני גבין וכו' · דכי כתב רחמנא השסועה למיסר במעי אמו אסרה דהא מין בפני עצמה ליתא:
ושמואל

תוספות

עד הארכובה · והארכובה בכלל דהיינו מן הארכובה ולמעלה ואין שייך להביא זה גבי כל שיעורי חכמים להחמיר לענין עד ועד בכלל באלו טרפות (חולין נה·) ואע"ג דתבנית יד אמרי' בפרקין דטמאה לידה היינו כשניכר · שהמותר נמחה כשפירש א"נ כאן מיירי דניכר היטב שלא נברא יותר כגון במקום החסרון יש עור נקרש: ליתני שמא מגוף אטום באת או ממי שפניו כו' · וא"ת והא איכא טובא דלא תני כגון פניו תיש (ופניו) אטום ואפקותא דדיקלא וי"ל דפניו מוסמסין דומה לגוף אטום והוא ליה למיתני בהדיה טפי מאחריני: אמר רב פפא בפניו מוסמסין כ"ע לא פליגי · והא דקאמר איתיביה ר' יוחנן לר"ל לא היו דברים מעולם *וכענין ב] זה יש בריש חולין (דף ד)*: רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שיש כו' · פ"ה מדהוי מום לקרבן מכלל דלהדיוט שרי וקשה לתרווייהו דהא אפי' יצא לאויר העולם שרי ושמואל לא שרי ליה אלא במעי אמו וקשה לר"ת דבפ' *אלו מומין (דף מג:) תנא ליה גבי מומי כהן ולא גבי מומי בהמה והתם נמי פריך מרב ולא מייתי משמואל מידי ונראה לר"ת דארב דוקא פריך דאמר באשה אינו ולד אלמא אינו מתקיים והא חשיב ליה גבי מומי כהן אלמא חי אבל לשמואל דאמר באשה ולד מתקיים לא פריך מידי ובבהמה נמי אר"ת דמתקיים לשמואל והא דאמר בסמוך דכי יצא לאויר העולם אסור היינו משום שסועה דאסר רחמנא ורש"י פירש בסמוך לפי שיטתו דאסור משום נפל ושסועה דאסר רחמנא היינו מין בהמה דעלמא שיש לאם ולולד שני גבין וכן ב' שדראות אבל הטלד מבהמה שאין לה אלא גב אחד ושדרה אחת לא אצטריך קרא למיסר דנפל גמור הוי ובאשה מיהא מתקיים אף לפירושו מדקאמר באשה ולד ולישנא דבעלמא אגמריה משמע כפירושו וא"ת בפרק אלו טרפות (חולין ס:) דפריך גבי שסועה שיש לה ב' גבין וכי משה קניגי היה והשתא לפ"ה אתי שפיר דשסועה מין בעלמא הוא לשמואל ואינה מצויה אלא ביער לכך קאמר וכי קניגי היה אבל לפי' ר"ת שאף לשמואל אינו מין בפני עצמו אלא שכך טלד מן הבהמה מה ענין זה אצל קניגי וי"ל דאף לפירוש ר"ת אם לא היה קניגי ורגיל לראות ומכיר בהמות משונות לא היה מכיר בהמה זו שיש לה ב' גבין אע"פ שגם טולד מבהמות של ישוב שאינה רגילה להוליד מבהמה שאינה משונה:
מי

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יא:

כז ב מיי' פי"א מהלכות שחיטה הלכה א [וס"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט] סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' מ סעיף יח [ועוד כטוי"ד סימן כט]: רס"א וסמו

כח ג מיי' שם פ"ג הלכה יט. וס"ב מהלכות אבות הטומאה הלכה א:

[ועי' תוספות יבמות לה: ד"ה כולי עלמא]

כט ד ה ו ז מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הלכה יא טור י"ד סי' קצד [וברב אלפס חולין פ"ד דף רפב]:

[נ"ל מומין אלו]

ל ח מיי' פ"א מהלכות מאכלות אסורות הלכ' ו סמג עשין סב טוש"ע י"ד סי' יג סעיף ו:

לא ט מיי' שם הלכה ה:

לב י מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה יב: לג כ מיי' פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ד סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' טו סעי' ב:

לד ל מיי' שם פ"ה הלכה יד סמג שם טוש"ע י"ד סי' יג סעיף ב:

תוספי הרא"ש

(בשביל) [בשכל] גופו תייש וראשו אדם כיון שכל גופו תייש: ליתני שמא מגוף אטום בא או ממי שפניו מוסמסין אע"ג דאיכא טובא דלא קתני כגון ושמו אטום ואפקתא דדיקלא י"ל דכל הני בכלל גוף אטום איתנהו אבל אי פניו מוסמסין הוי כמו גוף אטום ה"ל למיתני בהדיא וכ"ש גוף אטום: ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר מי שיש לו שני גבין ושתי שדראות * פרש"י דבני מומי בהמת מיתניא וליתיה דלבני מומי אדם מיתניא בפ' אלו מומין ואהך דאמר רב באשה אינו ולד פריך:

[צריך תיקון ובפרט לפי' רש"י ד"ה ר' חנינא וכו' וקשיא לתרווייהו וכו' דצריך תיקון וכן בילקוט רמז תתנ"א ליתא]

[נ"ל בתענית ס:]

מסורת הש"ס

[חולין מב· וש"נ]

חולין כא· לג: [תמורה יא:]

[נ"ל מפיך]

[לקמן כח: לעיל יח:]

גליון הש"ס

גמ' בפניו טוחות ואיפכא · כעין זה שבת עו ע"א ובכחים לד ע"א: תוס' ד"ה אמר וכו' וכענין זה יש בריש חולין · נ"ל דנ"ל בריש שחולין וכן בעירובין מ ע"א וב"ב קכד ע"ב ובתמורה ע"ב: ביצה ט:

בכורות מג:

חולין ס: וע"ש

[בכורות מג:]

ע"ש בבכורות דל"ג פסול לעבודה

[מנחות כפי' קי' וע"ש פרש"י בכורות שם וע"ש פירש"י]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' בין ר' ינאי לר' יוחנן איכא ביניהו דר"א · כ"ב עיין חולין מ ע"א תוס' ד"ה דלמא וכו' שכתבו דליכא מאן דפליג אר"א והכא פליג ר' יוחנן והתמורה יא ע"ב פליג רב שם וע"ש ועיין בכו"ס בי' כ' ס"ק כ' מ"ש בזה והניחו צ"ע: ב] תוס' ד"ה אמר רב פפא וכו' וכענין זה בריש החולין נ"ה ע"ב כצ"ל לענ"ד ועיי' תוס' ד"ה כולי עלמא וכו' ועיין שיטה מקובצת ביצה ... נם ע"ב מבואר כדברי ישו"ס:

עין משפט נר מצוה

לה א ב מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הלכה יא טור י"ד סי' קצד:

לו ג ד מיי' שם הלכה י:

לז ה מיי' שם הלכה ד סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצד סעיף ג ועכשיו הכל אמו טמאה שאין אנו בקיאין בצורות ·

לח ו מיי' שם הלכה ג:

לט ז מיי' שם הלכה יב סמג שם טור ש"ע שם:

ושמואל מתרץ לטעמיה בן ארבעה לדקה בן שמנה לגסה הימנו ולמטה אסור במה דברים אמורים בשלא כלו לו חדשיו אבל כלו לו חדשיו מותר יצא מי שיש לו ב' גבין וב' שדראות דאע"ג דכלו לו חדשיו אם יצא לאויר העולם אסור במעי אמו שרי תני תנא קמיה דרב המפלת בריית גוף שאינו חתוך ובריית ראש שאינו חתוך יכול תהא אמו טמאה לידה ת"ל °אשה כי תזריע וילדה זכר וגו' וביום השמיני ימול וגו' מי שראוי לברית שמנה [א]יצאו אלו שאינן ראויין לברית שמנה א"ל רב וסיים בה הכי [ב]ושיש לו שני גבין ושני שדראות רבי ירמיה בר אבא סבר למעבד עובדא כוותיה דשמואל אמר ליה רב הונא מאי דעתיך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקיהבת לה דמי טוהר עביד מיהא כותיה דרב *דקיימא לן הלכתא כרב באיסורי בין לקולא בין לחומרא אמר רבא הרי אמרו אשה יולדת לתשעה ויולדת לשבעה *בהמה גסה יולדת לתשעה יולדת לשבעה או לא ילדה אמר רב נחמן בר יצחק ת"ש הימנו ולמטה אסור מאי לאו אגסה לא אדקה האי מאי אי אמרת בשלמא אגסה אצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל ובאשה חיי בבהמה נמי חיי קמ"ל דלא חיי אלא אי אמרת אדקה איתמר פשיטא בת תלתא ירחי מי קא חיי אצטריך סד"א כל בציר תרי ירחי חיי קמ"ל אמר רב יהודה אמר שמואל [ג]המפלת דמות לילית אמו טמאה לידה ולד הוא אלא שיש לו כנפים תנ"ה א"ר יוסי מעשה בסימוני באחת שהפילה דמות לילית ובא מעשה לפני חכמים ואמרו ולד הוא אלא שיש לו כנפים המפלת דמות נחש הורה חנינא בן אחיו של רבי יהושע [ד]אמו טמאה לידה הלך ר' יוסף וספר דברים לפני ר"ג שלח לו *רבי יהושע הנהג בן אחיך ובא בהליכתן יצתה כלת *(ר') חנינא לקראתו אמרה לו רבי המפלת כמין נחש מהו אמר לה אמו טהורה אמרה לו והלא משמך אמרה לי חמותי אמו טמאה ואמר לה מאיזה טעם *הואיל וגלגל עינו עגול כשל אדם מתוך דבריה נזכר רבי יהושע שלח לו לרבן גמליאל מפי הורה חנינא אמר אביי ש"מ צורבא מרבנן דאמר מילתא לימא בה טעמא דכי מדכרו ליה מדכר:

מתני' [ה]המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונים אינה חוששת לולד [ו]ואם היה מרוקם תשב לזכר ולנקבה *[ז]המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה:

גמ' בשלמא דם ומים לא כלום היא אלא גנונים ניחוש שמא ולד הוה ונימוח אמר אביי כמה יין חי שתת אמו של זה שנמוח עוברה בתוך מעיה רבא אמר מלא תנן ואם איתא דאתמוחי אתמח מחסר חסר רב אדא בר אהבה אמר גוונים תנן ואם איתא דאתמוחי אתמח כולה בחד גוונא הוי קאי *תניא אבא שאול אומר קובר מתים הייתי והייתי מסתכל בעצמות של מתים השותה יין חי עצמותיו שרופין מזוג עצמותיו סבויין כראוי עצמותיו משוחין וכל מי ששתייתו מרובה מאכילתו עצמותיו שרופין אכילתו מרובה משתייתו עצמותיו סבויין כראוי עצמותיו משוחין א] תניא אבא שאול אומר ואיתימא רבי יוחנן קובר מתים הייתי פעם אחת רצתי אחר צבי ונכנסתי בקולית של מת ורצתי אחריו שלש פרסאות וצבי לא הגעתי וקולית לא כלתה כשחזרתי לאחורי אמרו לי של עוג מלך הבשן היתה תניא אבא שאול אומר קובר מתים הייתי פעם אחת נפתחה מערה תחתי ועמדתי בגלגל עינו של מת עד חוטמי כשחזרתי לאחורי אמרו עין של אבשלום היתה ושמא תאמר אבא שאול ננס הוה אבא שאול ארוך בדורו הוה ורבי טרפון מגיע לכתפו ור' טרפון ארוך בדורו הוה ור"מ מגיע לכתפו רבי מאיר ארוך בדורו הוה ורבי מגיע לכתפו רבי ארוך בדורו הוה ורבי חייא מגיע לכתפו ורבי חייא ארוך בדורו הוה ורב מגיע לכתפו רב ארוך בדורו הוה ורב יהודה מגיע לכתפו ורב יהודה ארוך בדורו הוה ואדא דיילא מגיע לכתפו

פרשתבינא

(ויקרא יב)

[לא נמצא שם]

תוספות

מי שראוי לבריאת נשמה · ולית דגרס לברית שמנה:

המפלת דמות לילית אמו טמאה לידה · וא"ת פשיטא מי גרע מגופו תיש ופניו אדם דהוי ולד לכ"ע וי"ל דהתם יצא מתורת בהמה והוי אדם והכא לא יצא כלל מתורת לילית אך ק"ק דאמרי' לעיל (כג·) בעופות תבדק לרבנן דקריא וקיפופא הוי ולד אף על גב דלסתות לא מפיק ליה כלל מתורת כוס וינשוף וי"ל שמואל דהכא יפרש לעיל תבדק לר"מ:

אבילתו מרובה משתייתו · פי' יותר מדאי מרובה על השתיה דהא דרך אכילה להיות מרובה על השתיה כדאמרי' בפ"ק דמגילה (דף יב·) והשתיה כדת אין אונס כדת של תורה דאכילה מרובה משתייה דקרבנות יש יותר מנסכים והא דאמרי' *בערבי פסחים (דף קי·) ובגיטין (דף ע·) אכול שליש ושתה שליש והנח שליש לכשתכעוס תעמוד על מילואך לאו דוקא אלא שבין אכילה ושתיה יהיו שני שלישים:

פרשתבינא

רש"י

ושמואל מתרץ לטעמיה · רישא וסיפא בשלא לאויר העולם: דאע"ג דכלו לו חדשיו · נפל הוא דלא חיי ונבלה הואי: שאינו חתוך · כולו שלם כעין דף ואין בו חיתוך אברים וצורה אלא חלק כעין עיגול: וטמאה שבעת ימים וביום השמיני ימול · משמע מי שהוא ראוי לחיות שמנה ימים אמו טמאה לידה ומי שאינו ראוי לחיות שמנה לברית לא: א"ל רב · לתנא סיים בה נמי הכי ולימא יצאו אלו מי שיש לו שני גבין וכו': כוותיה דשמואל · בשני גבין דולד הוא וקאמר טמאה אפילו בלידה יבישתא דולד הוא: הרי אמרו אשה יולדת לט' ויולדת לז' · ואנא נמי אמינא כי היכי דבהמה לט' כדאמרי' לעיל בן ח' לגסה נפל הכא נמי יולדת לז' נפל או לאו נפל הוא ומותר: הימנו ולמטה · בברייתא דלעיל תניא: מאי לאו אגסה · נמי קאי דקתני בן ח' לגסה והימנו ולמטה כגון בר ז' אסור: אדקה · בן ד' לדקה והימנו ולמטה כגון בר תלתא אסור: אלא אי אמרת אדקה פשיטא · הואיל ובר תלתא הוא לא חיי: כל בציר תרי ירחי · מכדרכו חיי כי היכי דבאשה ובבהמה גסה בר ז' חיי דהוי תרי ירחי בציר מכי אורחיה הכי נמי בר תלתא לדקה חיי אע"ג דבר ד' לא חיי: קמ"ל · דלא חיי: דמות לילית · שידה שד יש לו פרצוף אדם ויש לו כנפים: הנהג בן אחיך ובא · כלומר הבא בן אחיך ובא עמו: ה"ג בהליכתן יצתה כלת חנינא לקראת רבי יהושע: **מתני'** מלא גנונים · גוונים: המפלת סנדל · אין סנדל בלא ולד אחר ובשביל סנדל תשב לזכר ולנקבה דספק זכר ספק נקבה הוא ואם הולד אחר נקבה אין הסנדל לא מעלה ולא מוריד ולא תשב אלא לנקבה ימי טומאה וימי טהרה שאפי' הוא זכר הואיל ונקבה בהדיה לא בצירי ימי טומאתה וימי טהרה דנקבה שהרי של זכר מובלעין בתוך של נקבה וכי אצטריך תשב לזכר ולנקבה כגון שהולד השני זכר דיהבינן לה חומרת טומאה דנקבה בשביל הסנדל וימי טוהר לזכר לחומרא: **גמ'** שמא ולד היה ונימוח · כיון דלאו דם הוא ולאו מים נינהו איכא למיחש לולד: כמה יין חי כו' · לשון גוזמא: ה"ג רבא אמר מלא תנן: סכויין · שחורין שמעתי ל"א סכויין בלא מוח ומשיחה אלא יבשה: מזוג · יותר מדאי: קולית · עצם הירך: דיילא · (א) שמש דרבנן ואדא שמו:

פרשתבינא

תורה אור

[בכורות מו:]

[שם ח:]

[נ"ל לרבי]

[ברש"י ליתא וכן נ"ל]

[לעיל כג:]

[עי' תוספות לקמן כח: ד"ה המפלת]

[מו"ק כ:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דיילא שמש' נ"ב ובסוף פ' חבית איתא דאדא דיילא שמש דרב יהודה הוה וע"ש:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' תניא אבא שאול אומר ואיתימא ר' יוחנן. נ"ב עיין כתובות ח ע"א תוס' ד"ה רב וכו' דאיכא ר' יוחנן שהוא תנא:

תוספי הרא"ש

ואע"ג דכלו לו חדשיו אם יצא לאויר העולם אסור · פרש"י משום דנפל הוא ואינו מתקיים והוי כנבלה · ולא רצה לפרש משום דאגמריה רחמנא למשה דשסועה בעלמא אסירא דא"כ לא הוי ליה לתנא למיתנייה באיסור' בהדי עוברין דאסירי משום נפל · וצ"ל אע"ג דאמר שמואל באשה ולד ומתקיים בבהמה אינו מתקיים · והא דאמר שמואל בריה בעלמא איתא היינו מין אחד שכולן יש להן שני גבין ושני שדראות · אבל אם נמצא במעי בהמה אינו מתקיים · וי"מ בבהמה נמי מתקיים ויצא לאויר העולם אסור משום קרא דהשסועה והא דאמר שמואל בריה בעלמא הוא לאו מין בפני עצמו קאמר אלא הכי אגמריה רחמנא למשה דאם נולד מבהמה ויצא לאויר העולם אסור דאילו הוי מין בפני עצמו אם ולד במעי בהמה אמאי ליתסר כיון דשסועה לאו מסימני טומאה דבהמה אלא דרחמנא אסר אותו מין ולאו משום דסימן טומאה הוי' וקשה להך פי' מהא דקאמר בפ' אלו טרפות על הך דקאמר בריה בעלמא הוא שיש לה שני גבין ושני שדראות וכי משה רבינו קניגי היה או בלספרי היה מכאן תשובה לאומרים אין תורה מן השמים ואי לא הוה מין בפני עצמו אלא שכך נולד מן הבהמה מה ענין זה אצל קניגי או בלסטרי · וי"ל דמי שהוא קניגי או בלסטרי ומכיר בכל מיני חיות לפעמים מזדמן לידו שהוא מוצא במיני בהמה ולד כזה: **המפלת** דמות לילית אמו טמאה לידה · וא"ת פשיטא ומי גרע מגופו תייש ופניו אדם דהוי ולד אפי' לרבנן דלית להו דרשא דיצירה יצירה וי"ל דלא דמי התם פניו אדם מוציאין אותו מתורת תייש הלכך חשיב אדם אבל הכא מה שכל גופו אדם אין מוציאין אותו מתורת לילית · כלומר שהרי לילית זו היא צורתה משא"כ תייש שאין צורתו כפני אדם · ומיהו קשה מהא דאמרינן לעיל ובעופות תבדק לרבנן דאי קריא וקיפוף אין שאר עופות לא אלמא קריא וקיפוף הוי ולד משום שדומה לאדם שיש לו לסתות אע"ג דמה שיש לו לסתות אין מוציא אותו מתורת קריא וקיפוף א"כ הכא נמי פשיטא וי"ל דרב יהודה אמר שמואל דהכא ס"ל תבדק לר' מאיר · והקשה ר"מ דהא רב יהודה אמר שמואל אמר לעיל דטעמא דר"מ משום יצירה וא"כ לר' מאיר בכל העופות מיחשב ליה לידה ותירץ דלרב יהודה אמר שמואל פליג ר' אלעזר בר צדוק אתנא דמתניתין דסבר דטעמא דר"מ משום יצירת ולא שנא קריא וקיפוף ול"ש שאר עופות ולר' אלעזר בר צדוק דאמר תיבדק לר"מ סבר דטעמא דר"מ משום דעיניהם הולכות לפניהם ודוקא קריא וקיפוף: **עצמותיו** סבואין כמו זולל וסובא ותשוש · ותימה והלא ראוי לעשות כן כדאמרינן והשתיה כדת אין אונס כדתה של תורה אכילה מרובה משתיה כדאשכחן גבי נסכים · וי"ל דהכא מיירי באכילה מרובה משתיה. יותר מדאי וממה שראוי לו וכן מזוג היינו יותר מדאי והא דאמרינן בגיטין אכול שליש ושתה שליש לכשתכעוס

*פרשתבינא דפומבדיתא קאי ליה לארא דיילא עד פלגיהוכולי עלמא קאי לפרשתבינא דפומבדיתא עד חרציה שאלו לפני רבי המפלת שפיר מלא בשר מהו אמר להם לא שמעתי אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא מלא דם טמאה נדה מלא בשר טמאה לידה א"ל אילמלי דבר חדש אמרת לנו משום אביך שמענוך עכשיו מדהא קמייתא כיחידאה קאמר כסומכוס שאמר משום ר"מ הא נמי שמא כרבי יהושע אמרה ואין הלכה כר' יהושע דתניא המפלת שפיר שאינו מרוקם ר' יהושע אומר ולד וחכ"א "אינו ולד אמר ר"ש בן לקיש משום ר' אושעיא מחלוקת בעכור אבל בצלול דברי הכל אינו ולד ור' יהושע בן לוי אמר בצלול מחלוקת איבעיא להו בצלול מחלוקת אבל בעכור דברי הכל ולד או דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת תיקו מיתיבי את זו דרש ר' יהושע בן חנניא (בראשית ג) °ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם מלמד שאין הקב"ה עושה עור לאדם אלא א"כ נוצר אלמא בעור תליא מילתא לא שנא עכור ול"ש צלול אי אמרת בשלמא בצלול מחלוקת היינו דאיצטריך קרא אלא אי אמרת בעכור מחלוקת למה לי קרא סברא בעלמא הוא אלא שמע מינה בצלול מחלוקת *שמע מינה וכן אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה מחלוקת בעכור אבל בצלול דברי הכל אינו ולד איתיביה רבא לר"נ *אלא אמרו [ב]סימן ולד בבהמה דקה טינוף בגסה שליא [ג]באשה שפיר ושליא ואילו שפיר בבהמה לא פטר אי אמרת בשלמא בצלול מחלוקת משום הכי אשה דרבי בה קרא פטר בה שפיר בבהמה דלא רבי קרא לא פטר בה שפיר אלא אי אמרת בעכור מחלוקת מכדי סברא הוא מאי שנא אשה ומאי שנא בהמה מי סברת רבי יהושע מפשט פשיט ליה רבי יהושע ספוקי מספקא ליה ואזיל הכא לחומרא והכא לחומרא גבי אשה דממונא הוא ספק ממונא לקולא גבי בהמה דאיסורא הוא דאיכא לגבי גיזה ועבודה ספק איסירא לחומרא ה"נ גבי אשה ספק טומאה לחומרא ומי מספקא ליה והא קרא קאמר מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא א"ל רב חנינא בר שלמיא לרב הא רבי הא ר' ישמעאל בר' יוסי והא רבי אושעיא והא רבי יהושע בן לוי מר כמאן ס"ל א"ל אני אומר אחד זה ואחד זה אינה חוששת ושמואל אמר אחד זה ואחד זה חוששת ואזדא שמואל לטעמיה דכי אתא רב דימי אמר מעולם לא דכו שפיר בנהרדעא לבר מההוא שפירא דאתא לקמיה דשמואל דמנח עליה חוט השערה מהאי גיסא והויא מהאי גיסא אמר אם איתא דולד הואי לא הוה זיג כולי האי: ואם היה מרוקם וכו': תנו רבנן *איזהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר [ד]תחלת ברייתו *מראשו ושתי עיניו כשתי טיפין של זבוב תני רבי חייא [ה]מרוחקין זה מזה שני חוטמין כשתי טיפים של זבוב תני רבי חייא [ו]ומקורבין זה לזה ופיו מתוח כחוט השערה וגויתו כעדשה ואם היתה נקבה *נדונה כשעורה לארכה ותתוך ידים ורגלים אין לו ועליו מפורש בקבלה (איוב י) °הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני עור ובשר תלבישני ועצמות וגידים תסוככני חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי [ז]ואין בודקין אותו במים שהמים עזין ומורדין

רש"י

פרשתבינא· שם האיש: כסומכוס · ברים פירקין דם שבתוך החתיכה מטמא משום נדה ויחידאה היא: כר' יהושע אמרה · דמשום עור שפיר לאודיה מטמא [משום לידה ויחידאה היא דדילמא אפילו במלא בשר פליגי כיון דאינו מרוקם מעולם לא היה ולד ואע"ג דפליג רבי יהושע בשפיר לאודיה במלא דם מודה דלאו ולד הוא דדם מוכיח עליו]: בעכור · מה שבתוכו עכור דאיכא למימר ולד היה ונימוח: בצלול · שהוא מלא מים צלולין: היינו דאיצטריך קרא · לרבי יהושע דמשום עור לאודיה הוי ולד: אלא אי אמרת · טעמא דרבי יהושע משום דעכור הוא ואיכא למימר נימוח ולאו משום עור קרא ל"ל: אלא לאו בצלול מחלוקת· ותיובתא דר"ל: אלא אמרו · רישא בבכורות פרק הלוקח בהמה מן העובד כוכבים (דף יט:) לענין לפטור את שבא אחריו מתורת בכור: טינוף · לאחר שקבלה מן הזכר ונולד הולד נימוח וזב הימנו ויוצא והולך ואותו טינוף פוטרתה מן הבכורה: שפיר ושליא· או שפיר או שליא: ספוקי מספקא ליה · בעכור גופיה אי ולד הוא אם לאו: הכא לחומרא והכא לחומרא · גבי בכורת בהמה אמר דלאו ולד הוא ולא פטר את הבא אחריו דאי אמרת פטר קא גזיז ועביד ביה עבודה ודילמא לאו ולד הוא ההוא קמא וקאתי לידי תקלה וגבי טומאת ולד אזיל לחומרא דקאמר ולד הוא וטמאה שבועיים וימי טוהר לא ס"ל דניתיב לה וגבי בכור אדם דקולא היא דקאמר פטר את הבא אחריו ולא איכפת לן דאין קדושה בבכור אדם אלא ממון כהן ה' סלעים וספק ממונא לקולא דכהן הוי מוציא מחברו עליו הראיה: הא רבי · דאמר לעיל לא שמעתי: והא רבי ישמעאל · דאמר מלא בשר טמאה לידה: והא רבי אושעיא · דאמר בעכור מחלוקת: והא רבי יהושע בן לוי · דאמר בצלול מחלוקת: אחד זה ואחד זה · אחד עכור ואחד צלול: חוששת · ויושבת ימי טומאה ואין לה ימי טוהר דספק ולד הוא ולא ודאי: לא דכו שפיר · לא טיהרו את המפלת שפיר משבועים ואפי' בלידה יבישתא: בנהרדעא · אתריה דשמואל: זיג · צלול: טיפין של זבוב · עיני זבוב: ופיו מתוח כחוט השערה · סדק קטן ונראה כאילו חוט השערה מתוח שם: גויתו · גיד אבר הזכר והא דתנן תסב לזכר ולנקבה אלמא מספקא לן אם זכר אם נקבה כשאין ניכר בו האבר מיירי: כשעורה · היא סדוקה לארכה: ותיתוך ידים ורגלים · עדיין אין נראין כדאמרינן תחלת ברייתו מראשו: כחלב · זהו שכבת זרע שהוא ניתך וקלוש מתחלה בשעת יציאתו כחלב ואח"כ נעשה קפוי:

תוספות

פרשתבינא· פ"ה שם איש וכן בערוך* ואינו כן דאם כן ה"ל למימר מפומבדיתא אלא פרשב"ם לשון פרנסות וממשלה: מלא בשר מהו · ממתני' דקתני מלא דם ומלא מים ליכא למפשט דדילמא הא מלא בשר חוששת אבל ודאי ולד לא הוי א"כ הא דלא חשיב משום דבפלוגתא לא מיירי: שמא כר' יהושע · אע"ג דבעי למימר בסמוך מחלוקת בצלול אבל בעכור דברי הכל ולד רבי נמי מסופק היה בהא דהא קאמר שמא: כסומכוס · וא"ת ואם שפיר מלא דם הוי כחתיכה שבתוכה דם שפיר מלא בשר נמי להוי כחתיכה של בשר דאמר בפירקין דאינה טמאה לידה כשאין בה עצם וי"ל דשפיר דמיא לולד טפי מחתיכה וטמא אפילו אין בה עצם אע"ג דבמלא דם שניהם שוים: מחלוקת בצלול· פ"ה מלא מים וכן משמע וקשה וכי עדיף ממלאה דם דאמר לעיל דטמאה נדה ולא לידה אפי' לרבי יהושע לכך נראה לפרש דצלול ועכור היינו בשר עכור ובשר צלול: שאין הקב"ה עושה עור כו' · דכתנות עור בעור אדם מיירי כדמתרגמינן על משך בשריהון: סימן ולד בבהמה דקה טינוף · האי טינוף הוא ולד עצמו ולא דמי לטינוף דלקמן דרוב בהמות מטנפות דהתם טינוף של אחר יצירת הולד: גבי בהמה לחומרא · ואע"ג דקולא הוא שמוציאין ממון מרשות ישראל היינו משום דאי לא יהיב לכהן אתי למשרי בגיזה ועבודה: אינה חוששת· וקסבר רב דבעכור מחלוקת [ר"י] ורבנן: תחלת ברייתו מראשו · תימה דבפ' בתרא דסוטה (דף מה:) קסבר אבא שאול תחלת ברייתו מטיבורו ומשלח שרשיו אילך ואילך ונראה לר"ת דגרס *ברשון וכן פר"ת ובתוספתא פירש כעין חגב דסלעם מתרגמינן רשון וכן משמע דמיירי בשיעור האברים*: עור ובשר תלבישני ועצמות וגידים תסוככני · ברישא עור ובשר והדר עצמות וגידים ובתחיית המתים דיחזקאל (סימן לז) איפכא גידין והדר בשר ומפרש במדרש* למה הדבר דומה לאדם שפושט וחוזר ולובש *מה שפושט ראשון לובש אחרון אבל בתחלת בריית הולד עור ובשר תחלה ואח"כ עצמות וגידין:

מסורת הש"ס: רש"ל | [גי' הערוך פשתיכנא וכ"א בע"י ושם איתא ג"כ עד חרציה קודם עד פלגיה] | [עי' תוס' ע"ז ... ד"ה או דילמא ...] | בכורות יט: | [תוספתא פ"ד] | [נ"ל כרשון פי' חגב כצ"ל גי' סילקוט] | [בע"י סגי' נקבה נכרת כשעורה סדוקה לארכה] | איוב י

עין משפט נר מצוה:
[ערך פשתיכנא]
מ א מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה ד:
מא ב מיי' פ"ד מהלכות בכורות הלכה י סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סימן שטו סעיף ז:
מב ג מיי' פי"א מהלכות בכורות הלכה יד ופ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה ב והלכה יד סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שה סעיף כג:
מג ד ה ו ז מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה ג סמג לאוין קיא:

[נ"ל כרשון וכן איתא בערוך ערך רשון]
[עי' תוס' יומא פה: ד"ה אבא שאול]
[ריש פרשת תזריע]
נ"ל מה שפושט אחרון לובש ראשון אבל כו' · רש"ל וכן הוא ברש"י דיחזקאל ועי' ר"מ ורש"א שגורסין גירסא שלפנינו והכל אחד

תוספי הרא"ש

לכשתכעוס תעמוד במילואך לאו דוקא שיהו אכילה ושתית שוין אלא בין אכילה ושתיה יהיו שני שלישים: פושתיכנא דפום בדיתא· פרש"י שכך שמו וקשה דה"ל למימר מפום בדיתא אלא לשון ממשלה ופרנסות היא: שפיר מלא בשר מהו · ממתניתין דקתני מלא דם ומלא מים ליכא למיפשט דמשמע הא מלא בשר טמאה לידה משום דאיכא למימר הא מלא בשר חוששת אבל ודאי לא או א"נ אפילו חוששת אינה והאי דלא חשיב ליה משום דבפלוגתא לא קא מיירי: הא נמי שמא ר' יהושע אמרה· אע"ג דאיכא מ"ד בסמוך מחלוקת בצלול ומיבעיא ליה אי בעכור ד"ה ולד גם ר' מסופק בדבר דהא שמא קאמר · ותימה אי כר' יהושע אפילו מלא דם נמי תהא טמאה לידה · כלומר דהא בצלול קאמר דהוי ולד ומלא דם לא גרע מצלול ואי הוה מפרשי' דעכור וצלול דהיינו ממראה בשר הוה ניחא אבל רש"י פי' צלול כמו מים צלולין: שאין הקב"ה עושה עור לאדם כו' · דכתנות עור מתרגמינן על משך בשריהון ובעור אדם איירי קרא ש"מ דעיקר יצירת אדם בעור קאי מדתלי כתנות בעור האדם: סימן לולד בבהמה דקה טינוף · האי טינוף הוי מיתוי הולד עצמו ולאו כי האי טינוף דאמרינן לקמן רוב היולדות מטנפות דהתם בטינוף שקודם הולד קאמר: גבי בהמה דאיסורא הוא כו' · ואף לכהן צריך ליתנו ולא אמרינן ספק ממונא לקולא משום דאי לא יהיב ליה אתי למשרייה בגזה ועבודה: תחלת ברייתו מראשו · ר"ח גרס ברשון וכן ר"ת והכי נמי איתא בתוספתא כלומר כעין חגב דסלעם מתרגמינן רשונא ולפי הספר דגרסינן מראשו קשה דהא שמעינן לאבא שאול נופיה בפ' בתרא דסוטה שהולד נולד מטיבורו ומשלח שרשיו אילך ואילך: עור ובשר תלבישני כו' · גבי תחיית המתים דיחזקאל כתיב ברישא גידין והדר בשר והדר עור ומפרש במדרש מלבוש שלובש ראשון פושט אחרון:

וטורדין אותו אלא בודקין אותו בשמן שהשמן רך ומצחצחו ואין רואין אלא בחמה כיצד בודקין אותו כיצד בודקין אותו כדאמרינן אלא במה בודקין אותו לידע אם זכר הוא אם נקבה היא אבא שאול בר נש ואמרי לה אבא שאול בר רמש אומר *מביא קיסם שראשו חלק ומנענע באותו מקום אם מסכסך בידוע שזכר הוא ואם לאו בידוע שנקבה היא א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה ל"ש אלא מלמטה למעלה אבל מן הצדדין אימא כותלי בית הרחם נינהו א"ר אדא בר אהבה תנא אם היתה נקבה נדונה כשעורה סדוקה מתקיף לה ר"נ ודילמא חוט של ביצים נינהו אמר אביי השתא ביצים גופייהו לא ידיעי חוט של ביצים ידיע א"ר עמרם תנא ב' ירכותיו כב' חוטין של זהורית וא"ר עמרם עלה כשל ערב ושני זרועותיו כב' חוטין של זהורית וא"ר עמרם עלה כשל שתי א"ל שמואל לרב יהודה *שיננא לא תעביד עובדא עד שישעיר ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל אחת זו ואחת זו חוששת אמר רב אמי בר שמואל לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל לחוש חוששת ימי טהרה לא יהבינן לה עד שישעיר למימרא דמספקא ליה לשמואל והא ההוא שפירא דאתאי לקמיה דמר שמואל אמר הא בר ארבעין וחד יומא וחשיב מיומא *דאזלא לטבילה עד ההוא יומא ולא הוה אלא ארבעין יומין ואמר להו האי בנדה בעל כפתיה ואודי *שאני שמואל דרב גובריה: המפלת סנדל וכו': ת"ר *סנדל דומה לדג של ים מתחלתו ולד הוא אלא שנרצף רשב"ג אומר סנדל דומה ללשון של שור הגדול משום רבותינו העידו סנדל צריך צורת פנים א"ר יהודה אמר שמואל הלכה סנדל צריך צורת פנים א"ר אדא א"ר יוסף א"ר יצחק סנדל צריך צורת פנים ואפי' מאחוריו משל לאדם שסטר את חבירו והחזיר פניו לאחוריו בימי רבי ינאי בקשו לטהר את הסנדל שאין לו צורת פנים אמר להם ר' ינאי טיהרתם את הוולדות והתניא משום רבותינו העידו סנדל צריך צורת פנים אמר רב ביבי בר אביי אמר רבי יוחנן מעדותו של רבי נחוניא נשנית משנה זו אמר רבי זעירא זכה בה רב ביבי בשמעתיה דאנא והוא הוינא יתבינן קמיה דרבי יוחנן כי אמרה להא שמעתא וקדם איהו ואמר וזכה בה *למה הזכירו סנדל והלא אין סנדל שאין עמו ולד אי דאתילידא נקבה בהדיה ה"נ הכא במאי עסקינן דאתיליד זכר בהדיה מהו דתימא הואיל *ואמר רב יצחק בר אמי אשה מזרעת תחלה יולדת זכר איש מזריע תחלה יולדת נקבה מדהא זכר הא נמי זכר קמ"ל אימא שניהם הזריעו בבת אחת האי זכר והאי נקבה דבר אחר שאם תלד נקבה לפני שקיעת החמה וסנדל לאחר שקיעת החמה מונה תחלת נדה לראשון ותחלת נדה לאחרון סנדל דתנן גבי

וטורדין אותו · ממחין: בר רמש: ומנענע · באותו מקום מלמטה למעלה כדאמר בסמוך: אם מסכסך · הקיסם שיש דבר המעכב היינו גיד דאי נקבה ליכא עיכובא: מלמטה למעלה · שהרי בסדק הסטורה אין עיכוב לארכה: תנא אם היתה נקבה נידונת כשעורה סדוקה · לאוסופי ולפרושי אתא דלעיל תני נידונת כשעורה ולא תני סדוקה: חוט מבדיל · מלמטה למעלה בין ב' הבילים ונראה עמוק כסדק: לא ידיעי · אין ניכרין מחמת קטנן: שתי ירכותיו · כשהוא מתחיל להבראות בחיתוך ידים ורגלים: ערב · עבה משתי: לא תעביד עובדא · לעשותו ולד עד שיהא לו שערות בראשו: לחוש חוששת · להחמיר ולישב שבועים: כפתיה ואודי · אלמא היה בקי בצורת הולד: דרב גובריה · הוא בקי ואין טולן בקיאין: דג של ים · דג יש בים ושמו סנדל: אלא שנרצף · נמעך: [לשון של שור הגדול · דהיינו פניו שוחות ואע"ג דאוקמיק לעיל פניו שוחות אין אמו טמאה גבי סנדל ודאי אמו טמאה לידה (סנדל) דולד שעמו מוכיח עליו דולד הוא אלא שנימוק ע"י חברו שדחקו]: צריך צורת פנים אפי' מאחוריו · כלומר אפי' אינו אלא מאחוריו הוי ולד: שסטר · הכהו על לחיו: משנה זו · דקתני צריך צורת פנים מעדותו של רבי נחוניא נשנית הוא העיד עליה בבית המדרש ויחידאה היא: זכה בה רב ביבי בשמעתיה · מזלו גרם לומר שמועה זו וקדמני שגם אני שמעתיה מר' יוחנן דמעדותו של רבי נחוניא נשנית ולא זכיתי לאומרה: והלא אין סנדל שאין עמו ולד · ובלא סנדל נמי הויא טמאה לידה: אי דאיתיליד נקבה בהדיה ה"נ · דלא היה צריך להזכירו דיש לה ימי טומאה וטהרה דנקבה שאפילו הוא זכר גמור כי איכא נקבה בהדיה יושבת לנקבה ימי טומאה וטהרה ושל זכר מובלעים בתוכן: דאיתיליד זכר בהדיה · ומספקי' לסנדל בנקבה ויושבת שבועיים לטומאה אבל טהרה דנקבה לא יהבינן לה דדילמא זכר הוא: האי נמי זכר · ולא תשב אלא לזכר קמ"ל כו': ד"א · אפי' ילדה עמו נקבה צריך להזכיר ספק סנדל(א): שאם תפיל שנים אחד לפני שקיעת החמה ואחד לאחר שקיעת החמה מונה תחלת נדה לראשון ותחלת נדה לאחרון וה"ג לה בתוספתא וה"פ שאם תפיל שניהם נקבה לפני שקיעת החמה וסנדל לאחר שקיעה מונה לאחר שיכלו ימי טוהר לראשון תחלת נדה וכן לאחרון כגון אם תראה ביום שמונים ואחד לראשון הויא תחלת נדה דדילמא סנדל שנולד לאחר שקיעה זכר הוא וכלו ימי טוהר שלו לסוף מ' ולא משכי בתר פ"א דנקבה וכשתחזור ותראה בח' לראייתה ותרצה להיות סופרת יום כנגד יום אמרינן דלמא סנדל נקבה הוה ומשוך ימי טוהר שלו עד פ"א לראשון ומה שראתה ביום פ"א לראשון דם טוהר הוא א] ועכשיו מה שהיא רואה ביום פ"ח תחלת נדה הוא והייתו תחלת נדה לאחרון ובהכי הויא מקולקלת דלא ידעינן בכך ראיה בתרייתא אי נדה היא אי שומרת יום כנגד יום · לישנא אחרינא גרסי' שאם תלד נקבה לפני שקיעה וסנדל לאחר שקיעה מונה תחלת לידה מן האחרון וסוף לידה מן הראשון וה"פ אפילו היכא דאיתיליד נקבה בהדיה הוצרך סנדל שאם תלד נקבה לפני שקיעה והסנדל שהוא ספק זכר לאחר שקיעה מונה תחלת לידה דהייתו ימי טומאה מן האחרון דדילמא סנדל נמי נקבה היא ומנינן מיניה י"ד שהוא ט"ו לראשון וסוף לידה דהייתו ימי טוהר מנינן מן הראשון להחמיר שאם תראה ביום פ"א דהייתו פ' לאחרון מטמינן לה משום נדה דאמרי' סנדל זכר הוה והרי ארבעים יום שלמו ימי טוהר שלו ודנקבה קמייתא נמי השתא כלו להו והייתו נורך דאי לאו סנדל הוי מנינה נמי · ימי טומאה לראשון ולא מטמאה אלא י"ד והשתא יתבה ט"ו ואי הוה פשיטא לן שהסנדל נקבה היא לא הויא תחלת נדה עד פ"ב לראשון דבתר ולד אחרון אזלינן:
גבי

לידע אם זכר הוא · הא דאמר גויתו כבהמה לא שמקומו בולט אלא שמקומו ניכר בבהמה: *המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה · וא"ת בשליא ליתני נמי ולנדה דאימא הרחיקה לידתה וכבר כלו ימי טוהר כדאיתא לקמן בפירקין (דף כח:) גבי המפלת יד חתוכה אע"ג דאמר בסמוך אין תולין השליא בולד יותר מג' ימים להחמיר חוששין יותר מג' ימים וי"ל דלא דמו דבהמפלת יד חתוכה איכא למימר דהראש או רוב הגוף כבר ילדה מקודם וכלו ימי טוהר אבל שליא אימא הולד בתוכה או שלם או נימוק ועוד י"ל דאי הוה תני ולנדה ה"א מביאה קרבן ואינו נאכל דספק לידה היא קמ"ל מביאה קרבן ונאכל והכי נמי קאמר לקמן:
קא משמע לן אימא שניהם הזריעו בבת אחת · לר"ת שפירש דאין (ב) מתעברת וחוזרת ומתעברת ואפילו נפל אתי שפיר ול"ל שהזריעו בבת אחת אבל לפרש"י שפירש* גבי ג' נשים משמשות במוך מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל שולד אחרון ממעך צורה הראשונה והא דאין אשה חוזרת ומתעברת ב] היינו בן קיימא (*דאין) נפל חוזרת ומתעברת לא הוה צ"ל הכא אימא שניהם הזריעו בבת אחת והל"ל בביאה ראשונה הזריעה היא תחלה ובביאה שניה הזריע הוא תחלה ומיהו י"ל דבענין זה בב' ביאות אין חדוש למתני תשב לזכר ולנקבה דפשיטא דפעמים הוא מזריע תחלה ופעמים היא ולא אמר מדהאי זכר האי נמי זכר אבל בביאה אחת סד"א מדהאי זכר האי נמי זכר קמ"ל אימא שניהם הזריעו בבת אחת ומיהו קשה מנלן דלא אמרינן בביאה אחת מדהאי זכר האי נמי זכר אימא לעולם אמרי' ומתני' בב' ביאות ואשמועינן מתני' דסנדל הוי ולד אף בלא צורת פנים ולאפוקי מעדותו של רבי נחוניא ואע"ג דכבר אשמעינן בבכורות ובכריתות דמייתי בסמוך דסנדל הוא ולד מ"מ איצטריך נמי לאשמועינן דהוי ולד לענין לידה וי"ל דהייתו דקמשני בלשון שני ומיהו תימה גם לפר"ת דלקמן (דף כח:) גבי זכר וטומטום משני נמי שהזריעו שניהם בבת אחת ותרתי למה לי ואי אתא לאשמועינן דהוי ולד והא כבר תנא בהדיא בריש' טומטום או אנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה:
סנדל

[שייך לעיל במשנה כה:]

מד א ב ג ד ה מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הלכה ג סמג לאוין קיא:

מה ו ז ח ט מיי' שם הלכה יב:

[בכורות כד: ועי' ביבמות יב: ותוס' שם ד"ה שמא]

נ"ל דאי

תוספי הרא"ש

סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה · ותימה מפלת שליא תשב נמי לנדה דאימר הרחיקה לידתה וי"ל דבשליא לא שייך למימר הרחיקה לידתה דאין מיהוי הולד יוצא בלא השליא ואפילו את"ל דחיישינן י"ל דלהכי לא תנא לנדה דלא תימא מביאה קרבן ואינו נאכל דכה"ג משני לקמן בפירקין: אמר להם טהרתם את הולדות · אפילו בלא צורה נמי הוי ולד אע"ג דבפניו שוחות קאמר ר' יוחנן לעיל דלא הוי ולד שאני סנדל (שרכמו) [שדחקו] חבירו דמעיקרא הוה ליה צורת פנים: קמ"ל שניהן הזריעו בבת אחת · מכאן משמע דאפילו בנפלים אין אשה מתעברת חוזרת ומתעברת והא דאמרינן ג' נשים משמשות במוך מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל לאו משום דחיישינן שמא תתעבר פעם אחרת אלא חיישינן שמא תאומים ואם היתה משמשת כדרכה נכנס הזרע בין תולדות ודוחקן ונעשה האחד סנדל וכפרישית לקמן פרק יוצא דופן:
סנדל דתנן

[כריתות כא: כחולין ע"ב]

גי' רש"ל

[כריתות לג וש"נ]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה אפי' וכו' ד"ה שאם כו"א:
(ב) תוס' ד"ה קמ"ל וכו' דאין אשה מתעברת וחוזרת וכו' שפיר שנ"ל:

[עי' תוס' סוטה כו: ד"ה אילונית]

[לקמן סז:]

[תוספתא פ"ד]

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] רש"י ד"ה שאם תפיל שנים וכו' ועכשיו מה שהיא רואה ביום פ"א · נמחק פ"א וכ"ב פ"ב: ב] תוס' ד"ה קמ"ל וכו' היינו בן קיימא דאין נפל אין חוזרת ומתעברת וכו' כצ"ל:

[תוספתא פ"ד ע"ש]

[לקמן כח: ע"ש לא ע"ש כריתות ט: ע"ש]

*גבי בכורות למאי הלכתא לבא אחריו *בכור לנחלה ואין בכור לכהן סנדל דתנן גבי כריתות למאי הלכתא שאם תלד ולד דרך דופן וסנדל דרך רחם דמייתא קרבן אסנדל ולרבי שמעון דאמר *יוצא דרך דופן ולד מעליא הוא מאי איכא למימר אמר רבי ירמיה שאם תלד ולד בהיותה עובדת כוכבים וסנדל לאחר שנתגיירה דמייתא קרבן אסנדל אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ומי איתנהו להני שינויי והא תניא כשהן יוצאין אין יוצאין אלא כרוכין אמר רב פפא שמע מינה מכרך כריך ליה ולד לסנדל אפלגיה ומשלחיף ליה כלפי רישיה גבי בכורות כגון שיצאו דרך ראשיהם דסנדל קדים ונפיק גבי כריתות שיצאו דרך מרגלותיהם דולד קדים ונפיק רב הונא בר תחליפא משמיה דרבא אמר אפילו תימא מצומצמין ואיפוך שמעתתא גבי בכורות שיצאו דרך מרגלותיהם ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק סנדל דלית ביה חיותא שריק ונפיק גבי כריתות שיצאו דרך ראשיהן ולד דאית ביה חיותא מדנפיק רישיה הויא לידה סנדל עד דנפיק רוביה: **מתני'** *שליא בבית הבית טמא לא שהשליא ולד אלא שאין שליא בלא ולד רבי שמעון אומר נימוק הולד עד שלא יצא: **גמ'** תנו רבנן *שליא תחלתה דומה לחוט של ערב וסופה דומה כתורמוס וחלולה כחצוצרת ואין שליא פחותה מטפח רבי שמעון בן גמליאל אומר שליא דומה לקורקבן של תרנגולין שהדקין יוצאין ממנה תניא רבי *אושעיא זעירא דמן חבריא חמשה שיעורן טפח ואלו הן שליא שופר שדרה דופן סוכה והאזוב שליא הא דאמרן שופר דתניא *כמה יהא שיעור שופר פירש רבי שמעון בן גמליאל כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן טפח שדרה מה היא *דא"ר פרנך אמר רבי יוחנן שדרו של לולב צריך שיהא יוצא מן ההדס טפח דופן סוכה *דתניא שתים כהלכתן שלישית אפילו טפח אזוב דתני רבי חייא אזוב טפח אמר רבי חנינא בר פפא דריש שילא איש כפר תמרתא תלת מתניתא ותרתי שמעתתא שיעורא טפח תרתי חדא היא אמר אביי אימא אמר רבי חייא אזוב טפח ותו ליכא והאיכא *טפח על טפח על רום טפח מרובע מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה טפח קאמרינן טפח על טפח לא קאמרינן והא איכא *אבן היוצא מן התנור טפח ומן הכירה שלש אצבעות חבור כי קאמרינן היכא דבציר מטפח לא חזי אבל הכא כ"ש דבציר מטפח יד תנור הוא והאיכא תנורי

רש"י

גבי בכורות · דקתני (בכורות דף מו·) המפלת סנדל הבא אחריו בכור לנחלה ואין בכור לכהן : למאי הלכתא · קס"ד לבא אחריו לסוף שנה או לסוף שנתיים קמיירי · וה"ל סנדל והלא בלא סנדל פטר ולד דבהדיה את הבא אחריו ומשני לבא אחריו כלומר לכך הוזכר סנדל אם יצא ולד שעמו אחריו הוי בכור לנחלה ולא בכור לכהן : גבי כריתות · בפ"ק (לעיל דף ז:) לענין חיוב קרבן : למאי הלכתא · תיפוק ליה דמשום ולד שעמו תביא קרבן : ולד יוצא דרך דופן · ע"י שם לא מיחייבה קרבן דכתיב גבי קרבן (ויקרא יב) אשה כי תזריע וילדה זכר עד שתלד ממקום שמזרעת : ולר' שמעון כו' · לקמן בפ' יוצא דופן (דף מ·) : כשהן יוצאין · סנדל וולד שעמו : כרוכין · דבוקין זה בזה ולא דבוקין ממש ומדיוצאין יחד אי אפשר שתתגייר בינתיים : שמע מינה · מדהוזכר סנדל גבי כריתות משום גירות וכגון שיצא ולד תחלה ואחר כן סנדל וגבי בכורות כגון שיצא סנדל תחלה כדאוקימנן לעיל דפוטר ולד מחמת סלעים ותניא דבבת אחת יוצאין שמע מינה אין שוכבין זה אצל זה דא"כ לא משכחת לה שיצא זה קודם זה אלא האי כרוכין דקתני הכי הוא מכרך כריך ליה ולד לסנדל אפלגיה דראש הולד תחוב כנגד טיבורו של סנדל : ומשלחיף ליה כלפי רישיה · כלומר דחפו ולד בראשו לסנדל כלפי חוץ : גבי בכורות · דבעינן שיצא סנדל תחילה כגון שיצאו דרך ראשיהן כו' : מצומצמין · שוכבין זה אצל זה : ואיפוך שמעתתא · מימרא דרב פפא דאמר בבכורות שיצאו דרך ראשיהן : סריך · אוחז בידיו למעלה ואינו ממהר לצאת וסנדל מחליק ויוצא קודם : שריק · מחליק : הויא לידה · דקיימא לן בהאי פירקא (דף כח·) יצא ראשו הרי הוא כילוד אבל סנדל עד דנפיק רובא דאין ראש נפל חשוב דהכי אמרינן בבכורות (דף מו:) אין הראש פוטר בנפלים ואדנפיק סנדל נתגיירה וטבלה : **מתני'** הבית טמא · משום אהל המת דולד הוא בה ומת : נימוק הולד · נעשה דם ונתערב בדם הלידה ובטל ברוב : **גמ'** וסופה · כשהיא הולכת ורוחבת הויא רחב כתורמוס ליטנא אחרינא גרסינן בתוספתא וראשה דומה כתורמוס : שיאחזנו בידו · אחיזה (א) אית בה טפח שהטפח ארבע אצבעות בגודל : שדרו של לולב צריך שיהא יוצא מן ההדס טפח · לבד אורך העלין שדרה קרי כל זמן שהעלין הולכין ומתחברין ומוסיפין ואחר שכלתה השדרה גבוהין אורך העלין למעלה : חדא היא · דליכא שמעתתא אלא האי דשדרה דאמר ר' יוחנן : אמר אביי · לא תימא הני ר' חייא אזוב טפח דמשמע מתני' היא אלא אימא אמר רבי חייא ומנפשיה קאמרה ורבי חייא תנא ואמורא הוא והיכא דאמר מנפשיה בלשון מימרא הויא שמעתא : טפח על טפח על רום טפח · אהל קטן שהוא טפח אורך וטפח רוחב ורום חללו טפח : מביא הטומאה · אם כזית מן המת בצד זה וכלי בצד זה הוה טמא כלי מחמת אהל המת : וחוצץ בפני הטומאה · אם טומאה תחתיו וכלי על גביו הכלי טהור ולהכי נקט על רום טפח דאי הוה חלל רומו פחות מטפח הויא טומאה רצוצה וכנגדו למעלה עד לרקיע טמא כדאמרי' בהעור והרוטב (חולין קכו·) ולענין אהויי טומאה נמי לא מייתי דלאו אהל הוא : תנור · מקום שפיתת שתי קדרות כירה *מקום שפיתת קדרה אחת : חבור · וכתנור דמי מפני שצריכה לתנור להיות לו יד שאם נטמא התנור פת שעליה טמא שהתנור אע"פ שאינו מקבל טומאה מגבו מטמא הוא את אחרים מגבו כדאמר בתורת כהנים הלכך ידו אע"ג דלית ליה הויר מטמא אבל יותר מטפח עומדת ליטל שהיא גדולה יותר מדאי ולא הויא יד :

תוספות

סנדל · דלית ליה חיותא עד שיצא רובו אבל ראשו לא אע"ג דשמואל דאמר אין הראש פוטר בנפלים איתותב בפ' יש בכור (בכורות דף מו:) נפל דאית ליה צורת פנים עדיף מסנדל והא דקאמר ולד דאית ליה חיותא מדנפיק רישיה לאו דוקא דאית ביה חיותא דהא אפי' לית ביה חיותא כיון דאיתותב שמואל ועוד דמשמע בירושלמי דולד שעם הסנדל אינו מתקיים אלא כלומר שראוי לחיות דהיינו שנגמר בצורת פנים ור"ת גרים ולד דאית ביה חיותא מדנפיק רובי' סנדל דלית ביה חיותא מדנפיק כוליה פי' רוביה רוב הראש כוליה כל הראש אבל כל הגוף פשיטא דלא צריך דרובו ככולו: **שדרה** טפח · וא"ת תקשי הך ברייתא לרב יהודה אמר שמואל דאמר* צריך שיצא לולב מן ההדס טפח ולא מצריך שדרה ופליג על ר' פרנך וי"ל דלא מתניא בי ר' חייא ובי ר' אושעיא אי נמי בברייתא לא תני שדרה אלא שהש"ס קבע בברייתא שדרה משום דקים לן הכי ואם תאמר דטפח זה קטן דמפרש התם אמה בת ה' טפחים עשה אותם בת ו' לא מהם ג' להדס ואחד ללולב ויש לומר דמכל מקום כיון דאיכא שם טפח עליה חשיב ליה הכא עם שאר טפחים אי נמי טפח דלולב לא קאי אטפחים קטנים ולא קאי קטנים כ"א אטפחים של הדס : **ותו** ליכא · ואם תאמר והא איתא בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פט·) קנה של מאזנים טפח ובהעור והרוטב (חולין דף קכג·) בכדי אחיזה טפח גם בטרפות יש דשיעורו טפח ולפי המסקנא דלא איירי בדרבנן אלא בדכתיב ולא מפורש שיעורייהו אתי שפיר : **מן** התנור טפח · היינו להוציא הטומאה שאם נטמא התנור מתוכו נטמא היד דחשיב כגוף התנור דאף על גב דאין התנור מקבל טומאה מגבו אם נטמא תוכו גבו נמי טמא כדאמר פ' אלו דברים (ברכות דף נב:) דנטמא תוכו כולן טמאין ובת"כ נמי אמר מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא שמטמא אחרים מגבו ואינו מיטמא מגבו ויד דין גב יש לה ואם נגע השרץ ליד לא נטמא התנור כדאמרינן בתוספתא (ב"ק דכלים פ"ו) אין טומאה לכלי חרס אלא מתוכו והיסטו בלבד ולא קתני על ידו ובהעור והרוטב (חולין דף קיח·) דבעי למימר יד להכניס יעמיד התוספתא בתנור שאין לו יד :

אבל

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' י סמג עשין נז טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף ו:

מז ב מיי' פי"א מהלכות בכורים הל' טו סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שה סעיף כב:

מח ג מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יב ופ"א מהל' מחוסרי כפרה הלכה ו:

מט ד מיי' פכ"ו מהל' טומאת מת הל' י:

נ ה מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הל' יד:

[סוכה לב:]

נא ו ז מיי' שם הל' יג:

נב ח מיי' פ"א מהלכות שופר הלכה ה וע"ש סמג עשין מב טוש"ע א"ח סימן תקפו סעיף ט:

נג ט מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה ח וע"ש סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנ סעיף א:

נד י מיי' פ"ד מהלכות סוכה הלכה ב וע"ש סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף ב:

נה כ מיי' פי"א מהלכות טומאת צרעת הל' א ופי"ג מהל' פרה אדומה הלכה ב:

נו ל מיי' פי"ב מהלכות טומאת מת הלכה א:

נז מ מיי' פי"ז מהלכות כלים הלכה א:

מסורת הש"ס

[בכורות מו:]

[לקמן מ.]

[לעיל יח: בכורות כב:]

[תוספתא פ"ד]

[עי' פרש"י ותוס' חולין יב: ד"ה דמן חבריא וע"ש פרש"י בחולין לגי' ד"ה אושעיא]

ר"ה כז: ע"ש

סוכה לב:

סוכה ו: [סנהדרין ד:]

אהלות פ"ג מ"ז [סוכה יז:]

כלים פ"ה מ"ב

[עי' תוס' ע"ב סוף ד"ה בפלוגתא]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שיאחזנו בידו אחיזה אית בה:

תוספי הרא"ש

גבי בכורות למה לי · קס"ד הא דקתני לבא אחריו היינו בלידה אחרת מדלא קתני הבא עמו: ולר' שמעון דאמר יוצא דופן כו' ולא מצי למימר' שאם ילדה ולד קודם שקיעה וסנדל לאחר שקיעה שאין מביאה קרבן עד פ"א לסנדל דלא לענין הכי מיתניא דקתני התם המפלת סנדל מביאה קרבן ונאכל משמע דחיוב הקרבן אתא לאשמועינן דלא תימא שהיא פטורה לגמרי : ולד דאית ביה חיותא סריך · אע"ג דאמרינן בירושלמי אין סנדל אלא שרצמו חי ואינו יוצא עם החי אלא עם המת היינו שמת בשעת יציאה מתוך הדחק שדוחקין זה את זה אבל עם היציאה הוא חי וסריך ולא נפיק עד שיצא מקצת הסנדל : ולד דאית ביה חיותא מדנפיק רישיה הו"ל לידה סנדל עד דנפיק רוביה' הכי גרים רש"י ופי' דסבר כשמואל דאמר אין הראש פוטר בנפלים ולא חשיב כילוד עד דנפיק רוב

הולד · וקשה דהא איתותב שמואל בפ' יש בכור וצ"ל דבסנדל לא חשיב ראש אפילו יש בו צורת פנים דכיון דנרצם לא חשיב כשאר נפל · והא דקאמר ולד דאית ביה חיותא לאו דוקא אלא ראוי לחיות קאמר וי"ס דגרסי' ולד מכי נפיק רוביה דרישיה הו"ל לידה סנדל עד דנפיק כוליה דהיינו כל הראש · דולד סגיא ברוב ראשו אע"פ שהוא נפל כדקאמר ר' יוסי לקמן משיצא כתקנו לחיים ובנפל איירי ומפרש התם דהיינו רוב ראשו ולת"ק דבעי ראש שלם בנפלים למתני' דבכורות דמשמע דולד הבא עמו חי ואינו בכור לכהן א' אפשר ליישב לפי הירושלמי : **שדרה** · מפרש לקמן בשדרו של לולב' ותימה הך ברייתא תיקשי לרב יהודה אמר שמואל דפליג על ר' פרנך בלולב הגזול ואמר שצריך שיצא לולב מן ההדס טפח ושמא לשון שדרה אינו שנוי בברייתא · א"נ לא מיתנייא בי רבי חייא ובי ר' אושעיא דאושעיא זעירא קתני לה : **שיאחזנו** בידו ויראה לכאן ולכאן' והיינו שיעור טפח שהוא ד' אצבעות בגודל ונקטינן בהאי לישנא כדי לפרש הטעם ; **ותו** ליכא · תימה ואכתי איכא טובא דתנן במס' כלים יד הפרגול טפח' ובפ' המוכר את הספינה גבי קנה מאזנים' וטפח לבית אחיזת גבי המפשים בהעור והרוטב · ובאלו טריפות קתני מילי טובא דשיעורן טפח גבי טריפות · ובפ' לא יחפור ובכירה טפח · ולפי המסקנא ניחא כולהו דלא מיירי אלא בדכתיבן ולא מפרשי שיעורייהו והני אין שמות הטרפות ולא שמות הכלים כתובין : **אבן** היוצא מן התנור טפח · לאו להכניס לו הטומאה מיירי דלא עדיפא ידו מגבו אלא להוציא את הטומאה והכי תניא בתוספתא דאין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו והיסטו ואילו יד לא קא חשיב ואמרינן נמי הא יש צמיד פתיל עליו טהור מי לא עסקינן אפי' יש בו יד ואי הוה יד מכניס טומאה לא הוה מציל בצמיד פתיל כדאמר בשבת פרק ר' עקיבא נמי מי לא עסקינן דיהדהנו לאשתו נדה ומוכח מהכא דכלי חרס אינו מטמא מדרס ואע"ג דבריש סוגיא דהעור והרוטב משמע דסבר תלמודא דיש יד לתנור להכניס ולהוציא ועדיף מגבו במסקנא לא צריך למימר הכי : **ובכירה** ג' אצבעות · פרש"י דכירה הוא מקום שפיתת קדרה אחת · וליתא דבפ' כירה אמרינן. שהוא מקום שפיתת שתי קדרות אבל כופח הוא מקום שפיתת קדרה אחת :

אבל

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פט"ו מהל' כלים הלכה ב:
נט ב מיי' שם פרק ט"ז הלכה ה:
ס ג מיי' שם פט"ו הל"ה:

[נ"ל דתנן]

סא ד מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל' יד סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצד סעיף ד:
סב ה מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ז:

תנורי בנות טפח *דתניא *תנור תחלתו ארבעה ושיריו ד' דברי רבי מאיר וחכמים אומרים *במה דברים אמורים בגדול אבל בקטן תחלתו כל שהוא משתגמר מלאכתו ושיריו ברובו *וכמה כל שהוא אמר רבי ינאי טפח שכן עושין תנורי בנות טפח בפלוגתא לא קמיירי השתא דאתית להכי הא נמי פלוגתא היא דקתני סיפא אמר ר' יהודה לא אמרו טפח אלא מן התנור ולכותל והאיכא מסגרת טפח בדכתיבן לא קא מיירי והאיכא *כפורת טפח בקדשים לא קמיירי והאיכא *דיה לקורה שהיא רחבה טפח בדרבנן לא קמיירי אלא בדכתיבן ולא מפרשי שיעורייהו יתיב רב יצחק בר שמואל בר מרתא קמיה דרב כהנא ויתיב וקאמר אמר רב יהודה אמר רב כל שלשה ימים הראשונים תולין את השליא בולד מכאן ואילך חוששין לולד אחר אמר ליה ומי אמר רב הכי והאמר רב אין הולד מתעכב אחר חבירו כלום אישתיק אמר ליה דלמא כאן בנפל כאן בבן קיימא אמר ליה את אמרת לשמעתתיה דרב בפירוש אמר רב הכי הפילה נפל ואחר כך הפילה שליא כל שלשה ימים תולין את השליא בולד מכאן ואילך חוששין לולד אחר ילדה ואח"כ הפילה שליא אפילו מכאן ועד עשרה ימים אין חוששין לולד אחר שמואל ותלמידי דרב ורב יהודה הוו יתבי חליף ואזיל רב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל לאפייהו באלי ואתי אמר אתי לן גברא דרמינן ליה בגילא דחטתא ומרמי ומדחי אדהכי אתא אמר ליה שמואל מאי אמר רב בשליא א"ל הכי אמר רב אין תולין את השליא אלא בדבר של קיימא שיילינהו שמואל לכל תלמידי דרב ואמרי ליה הכי הדר חזייה לרב יהודה בישות בעא מיניה רבי יוסי בן שאול מרבי המפלת דמות עורב ושליא מהו אמר ליה אין תולין אלא בדבר שיש במינו שליא קשורה בו מהו אמר ליה דבר שאינו שאלת איתיביה *המפלת מין בהמה חיה ועוף ושליא עמהן בזמן שהשליא קשורה עמהן אין חוששין לולד אחר אין שליא קשורה עמהן חוששין לולד אחר הריני מטיל עליהן חומר

רש"י

תנורי בנות · נערות קטנות עושין תנורין לשחוק: תחלתו ארבעה · תנור בן ד' טפחים מקבל טומאה אם נגמרה מלאכתו: ושיריו ד' · נטמא תנור גדול ושברו ונשתיירו ד' טפחים עדיין טמא: ה"ג תחלתו כל שהוא משתגמר מלאכתו ושיריו ברובו ומקשה בהעור והרוטב רובו דטפח למאי חזי ומשני האי ושיריו אגדול קאי וה"ק שירי גדול ברובו ומותבינן בגדול והא קאמר שיריו ד' ומשנינן ההוא בתנור בר ז' דד' הוי רובו והא בתנור בר ט': בפלוגתא · כגון הכא דלר"מ לא הוי שיעורא בטפח: לא אמרו טפח אלא בין תנור ולכותל · דהתם יותר מטפח עומדת ליקלן מפני שמעכב את התנור מלקרבו לכותל ודוחקת את הכותל שילך יותר מטפח עומדת ליגטל היא אבל לצד הבית אפי' גדולה הרבה יד הוא לתנור: בדכתיבן · ששיעורו מפורש מן התורה: דיה לקורה · לגבי מבוי: מדרבנן · כגון מבוי דכל מלותו מדברי סופרים: כל ג' ימים · כגון יצא ולד תחלה ושליא אחריו בתוך ג' ימים: תולין השליא · בו ואין חוששין לאחר דתוך הזמן הזה עשויה השליא להתעכב אחר הולד שהיתה ממנו טפי לא ואם זה זכר תשב לזכר בלבד ולא אמרינן שליא אחרת היתה עם ולד זה ונימוח ושליא זו דולד אחר היא דדרך שליא לשהות אחר ולד ג' ימים: מכאן ואילך חוששין · שמא ולד אחר היה עמו ונקבה היה ותשב ימי טומאה דנקבה ואי נמי הוי האי ולד נקבה אכתי מהניא ספק דשליא דמניא ימי טוהר לחומרא שאם תראה ליום פ"א לולד ופסקה עד יום שמיני ורואה לא הויא שומרת יום כנגד יום *דאמר בהדיא שליא נקבה הואי ומה שראתה ביום פ"א דם טוהר הוה דמשליא מנינן והשתא הוא דהויא תחלת נדה והיא נקראת טועה: בנפלים · מתעכב: את אמרת לשמעתתיה דרב · בתמיה כלומר את אתית לפרושי מדידך: בפירוש · פירשה רב הכי: ילדה · בן קיימא: באלי ואתי · שהיה ממהר לבא כמו (לעיל דף יז·) באלי דידבי פי' מגרש: מדויל · שם מקום: בגילא דחיטתא · כלומר בשאלות מועטות: מירמי ומידחי · כלומר להקשותו ולדחותו שלא ידע להשיב: אלא בדבר של קיימא · שכיולא בו מתקיים אם היום היו חדשיו כלו למעוטי שאם הפילה דבר שאין ראוי לבריית נשמה כגון בירך אחד באמצע או גוף אטום או מפלת מין בהמה וחיה ועוף ואח"כ הפילה שליא אפי' בתוך ג' חוששת לולד אחר: חזייה לרב יהודה בישות · דשמעה ולא אמרה ניהליה: המפלת עורב ושליא מהו · מי תלינן שליא בעורב ולא ניחוש לולד אחר או לא תלינן: שיש במינו · כגון אדם ובהמה וחיה אבל עוף לא:

תוספות

אבל בקטן תחלתו כל שהוא · וא"ת וגדול שאין לו ד' טפחים אמאי טהור והלא אף בקטן טפי טמא וי"ל דגדול וקטן היינו ברוחב והרוחב הרבה צריך גובה ד' להחזיק תומו אבל קטן שהוא צר די בגובה טפח: **תחלתו** כל שהוא · משתגמר מלאכתו שיריו ברובו במשניות גרסינן תחלתו כל שהוא שיריו ברובו משתגמר מלאכתו ואיזהו גמר מלאכתו וכו' ודרך הש"ס שמהפך פעמים מסדר המשנה לפי הצורך משום דבפ' העור והרוטב (חולין דף קכד·) בעי רובו דטפח למאי חזי ומשני אגדול תני ליה בסוף ופריך והא שיריו ד' קאמר ומשני לא קשיא הא בתנור בר ט' הא בתנור בר ז' ומפרש התם רש"י דבתנור ט' סגי בארבעה אע"ג דלא הוי רובא ותנור ז' אע"ג דלא הוי ד' סגי ברובא וקשה לר"ת לא יהיה סופו חמור מתחלתו דהא תחלתו ד' ונראה כפירש"י שפירש כאן דתנור בר ז' (א) וד' הוי רובא ותנור בר תשעה ברובא וקשה דלמה ליה למנקט בר ט' הוה ליה למנקט בר ח' ושיריו ברובו ולפרש"י א]דהתם ניחא דנקט ט' אע"ג דהוי ד' מיעוטא ומה שהקשה ר"ת לא קשה מידי דהעושה כלי חרס אינו עושה אלא דבר חשוב אבל כלי שנתמעט כל זמן שראוי אינו מתבטל כמו *גרדומי ציצית דבשירים סגי וכן משמע מדפריך שיריו טפח למאי חזי משמע דאי הוה חזי הוה ניחא ליה אע"ג דבציר מתחלתו*: **כל** שהוא טפח · פר"ת בלא יחפור (ב"ב דף יט) דפעמים כל שהוא בציר מטפח ופעמים טפי מטפח*: **בפלוגתא** לא קמיירי · ואע"ג דפליגי בדופן סוכה דר"ש אומר דרביעית טפח מ"מ טפח לדופן אחד צריך לכ"ע אבל לתנור אע"ג דבין התנור ולכותל לכ"ע טפח מ"מ בסתם תנור פליגי והא דפרש"י דכירה מקום שפיתת קדרה אחת לא דק דבפ' כירה (שבת דף לח:) אמר דכירה זהו מקום שפיתת ב' קדרות:

את אמרת שמעתתיה דרב · כלומר כוונת מעצמך ומתחלה שכחת ולכך שתק ולפ"ה שפי' בתמיה צריך לומר דמתחלה לא חש להשיבו:

ילדה ואח"כ הפילה שליא אפי' עד י' ימים אין חוששין לולד אחר · אע"ג דאמר לקמן דנשתהא הולד שלשה חדשים מ"מ לא שכיח וכל כמה דלא חזינן לא חיישינן:

המפלת חיה ועוף כו' · דוקא נקט חיה ועוף דאי בתחלה ולד ואח"כ שליא עד ג' ימים תולין ואין חוששין לולד אחר ולכאורה נראה הטעם דחיה ועוף אין דרכן של נשים להפיל ולכך איכא לספוקי שהשליא אינה מהם וקשה דבפרק בהמה המקשה (חולין דף עז:) אהא דתנן שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה ומסיק אר"א לא שנו אלא שאינה קשורה בולד פי' שיש לה ולד אחר וכיון דאינה קשורה בו חוששין לולד אחר בשליא ולכך אסורה ומייתי תניא נמי הכי מהך דהמפלת חיה ועוף והיכי מייתי הא אדרבה משמע הכא דוקא חיה ועוף דלאו אורחיה אבל נפל דאורחיה תולין כל שלשה ימים ובבן קיימא אפי' כמה ימים וי"ל דאין הדבר תלוי באורחיה ולא אורחיה אלא קים ליה להש"ס ב] דאמר צורת אדם רגילה השליא להתעכב אבל לאחר בהמה חיה ועוף אינה רגילה להפרד השליא מן הולד אפי' במעי הבהמה כמו במעי האשה וא"ת וכי אינה קשורה בולד אמאי קאמר ר"א דאסורה באכילה הא אמרינן הכא דלא הוי אלא ספק ולא ודאי ולד אחר מדקתני הריני מטיל עליה חומר שני ולדות שמא נימוח ספיר של שליא זו וא"כ הוי ספק ספקא דלמא אין כאן ולד אחר ואפי' איכא שמא לא יצא לא ראשו ולא רובו ובפ"ק דב"ק (דף יא·) גבי שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון משמע דספק ספקא שרי דפריך מאי קמ"ל דאין מקלת שליא בלא ולד תנינא שליא שיצתה מקצתה אסורה פי' ואם יש מקצת שליא בלא ולד הוה ליה ספק ספקא ושרי וי"ל דברייתא דקתני שמא איירי בשליא שאחר הולד ור"א איירי בשליא שיצתה קודם הולד דודאי יש שם ולד אחר כשאינה קשורה בו כדאמרינן בשמעתין לא אמרו תולין השליא בולד אלא בשליא שבאה אחר הולד והתם מייתי ראיה דבאינה קשורה חוששין לולד אחר לאפוקי מדר' יוחנן דהתם אי נמי אפילו בספק ספקא אסרה ר"א דגזרינן מקצתה אטו רובה או אטו אין עמה ולד אחר דיטעו העולם ויסברו הא דשרינן מה שבפנים לאו משום ספק ספקא אלא משום כל בבהמה וגזרת הכתוב הוא דאפי' יצא רובו שרי מיעוטו שבפנים כיון דחזו דשרינן בילתה מקצתה ואפשר דילא הראש באותו מקצת והוי כיוצא רובו ולא יעלו על לבם דמשום ספק ספקא שרי:

רבינו גרשום

אבל בקטן תחלתו כל שהוא · ותימה אמאי אמרינן בגדול שתחלתו ד' אפי' פחות מד' יהא תורת קטן עליו שתחלתו טפח וי"ל דגדול ניכר בדפוס שלו שסופו להיות גדול ולא חשיב כלי עד שיהא גבוה ד' דבפחות מכאן אינו מחזיק את תומו: תחלתו כל שהוא משתגמר מלאכתו · הג"ש"י ובפ"ה דכלים לא תני הכי אלא הכי מיתניא אבל בקטן תחלתו כל שהוא ושיריו ברובו משתגמר מלאכתו ואי זו היא גמר משיסיקנו לאפות בו סופגנין אלמא קאי על שיריו ברובו דקטן אין אופין בו סופגנין: ושיריו ברובו · פרש"י דפריך בהעור והרוטב רובו דטפח למאי חזי ומשני דאגדול קאי הא אמרינן ושיריו ד' ומשני הא בתנור שבעה דשיריו בארבעה אבל ברובו לא מסמינן ליה דלא חמירי שיריו מתחלתו דהא מתחלתו כשהוא שלם לא הוי תנור בציר מד' · והא דקתני רובו (בתנור) בתנור ט' אע"ג דבהציו איכא ד' לא מסמינן עד דאיכא רובא' כך פי' בפרק העור והרוטב · ונראה לפרש איפכא דבתנור ט' כי היכי דמחמרינן בתחלתו דמטמא בד' מחמרינן נמי בשיריו ברובו ובר שבעה שיריו ברובו ואין זה דוחק אם סופו חמור מתחלתו דכיון שכבר היה כלי בראיות מעט נשאר שם כלי עליו וכיוצא בזה אשכחן בלולב הגזול דגרדומי אזוב כשרין וכן גרדומי ציצית בריש התכלת' ועוד דכי פריך התם רובו דטפח למאי חזי לא קשה ליה אלא משום דהוי יותר מדאי דבר מועט ולא חזי למידי אבל במאי דס"ד דסופו חמור מתחלתו לא קשה ליה ולא מידי ועוד למה לי למנקט תנור בר ט' בתנור בר ח' סגיא אבל אי אמרינן דבר ט' בר' ניחא הא דנקט בר ט' לרבותא אע"ג דד' הוי מיעוטא אפ"ה טמא ובר ז' ברובו אע"ג דלא הוי אלא ג' טפחים וחצי ומשהו טמא : וכמה כל שהוא אמרי דבי ר' ינאי טפח · תימה דבפ' מי שמת גבי שייר כל שהוא משמע דכל שהוא ר"ל דוקא כל שהוא וכן פ"ק דקידושין גבי קרקע כל שהוא חייב בפאה ובבכורים ולכתוב עליו פרוזבול ולקנות נכסים שאין עמהן אחריות דמוקי לה במחט ותלו בה מרגניתא וי"ל הא דקרי הכא לטפח כל שהוא משום דמעיקרא תנא שיעורא רבה' וגבי חבית של (שותפין) שיתופי מבואות דאמרינן בפ' חלון צריך שיגביה כל שהוא ומפרש כל שהוא טפח התם נמי קרי ליה כל שהוא משום דבעלמא לא קנה הגבהה פחות מג' טפחים · ומיהו לר"ת דמפרש דכל הגבהה סגיא בטפח קשה ויש לחלק דשמא לגבי קרקע לא קרי כל שהוא אלא אם כן הוי דוקא : בפלוגתא לא קא מיירי אע"ג דבין תנור לכותל מיהא מודה רבי יהודה מ"מ בסתם תנור פליגי : את אמרת לשמעתיה דרב · לשון שבח הוא שבחו ובא זה והזכירו כדאמרינן רבי טרפון שמע ושכח רבי עקיבא דורש ומסכים : ילדה ואח"כ הפילה אפילו מכאן ועד עשרה ימים אין חוששין לולד אחרי לא דמי להאי דאמרינן לקמן ששהה ולד אחר חבירו ג' חדשים דמילתא דלא שכיחא הוא א"נ היכא דילדה ולד קיימא אח"כ אפשר ששוהה ולד אחר חבירו אבל היכא שאחרון נפל אין דרכו להשתהות אחר הראשון : אין תולין את השליא אלא בדבר של קיימא · פרש"י שכיוצא בו מתקיים אם היו חדשיו כלו לאפוקי שאם הפילה דבר שאינו לבריית נשמה כגון אם נברא בירך אחד באמצעו או גוף אטום וחזי ביה ברב יהודה בישות דאמר לעיל שתולין את השליא בולד ולא פי' באיזה ולד תולין כך פ"ה אבל לא רצה לפרש אין תולין את השליא אלא בולד של קיימא אבל לא בנפל דא"כ הוה מפליג אהא דאמר רב לעיל וגם אהא דבעא מיניה ר' יוסי בן שאול מר' המפלת עורב ושליא מהו דע"כ לא קא מיבעי ליה אלא בדבר שאין במינו שליא אבל במינו שליא פשיטא ליה דתולין וכן הך ברייתא דהמפלת כמין בהמה חיה ועוף ועוד דהו"ל למימר אין תולין את השליא אלא בולד של קיימא אבל מדקאמר בדבר של קיימא משמע שכיוצא בו מתקיים במקום אחר:

מ"ס

מסורת הש"ס

כלים פ"ה מ"א חולין קכד·

[חולין שם ע"ש עירובין יד: ושם]

שבת לה: סוכה ד:
[עירובין יג:]

[מנחות לט:]

[ועי' תוס' תוס' חולין קכד: ד"ה לא בתנור וכן כתב"י שם]

[ועי' תוס' ב"ב קב: ד"ה וכל סיפה ועוד שם מו: ד"ה כתיבה ועוד קדושין כו: ד"ה קרקע]

דאמר כאדר בנא'

חולין עז:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה תחלתו וכו' ז' ד' הוי רובא כצ"ל ואות ו' נמחק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה תחלתו כל שהוא וכו' דלמה ליה למינקט בר שמנה ושיריו ברובו ולפרש"י · ע"ב עי' בכ"ס ד"ה דכלים משנה א' כפי' הרא"ש ובמהרש"א שם: ב] ד"ה המפלת וכו' אלא קים ליה להש"ס דלאחר צורת אדם וכו' כצ"ל:

חומר שני ולדות °שאני אומר שמא נמוח שפיר של שליא ונמוח שליא של שפיר תיובתא אמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל מעשה ותלו את השליא בולד עד עשרה ימים ולא אמרו תולין אלא בשליא הבאה אחר הולד אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מעשה ותלו את השליא בולד עד כ"ג ימים אמר ליה רב יוסף עד כ"ד אמרת לן אמר רב אחא בריה דרב עוירא (א) א"ר יצחק מעשה ונשתהה הולד אחר חבירו ל"ג יום א"ל רב יוסף ל"ד אמרת לן הניחא *למאן דאמר יולדת לתשעה יולדת למקוטעין משכחת לה אחד נגמרה צורתו לסוף שבעה ואחד נגמרה צורתו לתחלת תשעה אלא למ"ד יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין מאי איכא למימר איפוך שמעתתא ל"ג לשליא כ"ג לולד א"ר אבין בר רב אדא אמר רב מנחם איש כפר שערים ואמרי לה בית שערים מעשה ונשתהה ולד אחד אחר חבירו ג' חדשים והרי הם יושבים לפנינו בבית המדרש ומאן נינהו *יהודה וחזקיה בני רבי חייא והא אמר מר אין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת אמר אביי טיפה אחת היתה ונתחלקה לשתים *אחד נגמרה צורתו בתחלת ז' ואחד בסוף ט': שליא בבית הבית טמא: תנו רבנן *שליא בבית הבית טמא לא שהשליא ולד אלא שאין שליא שאין ולד עמה דברי רבי מאיר רבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון מטהרין אמרו לו לרבי מאיר אי אתה מודה שאם הוציאוהו בספל לבית החיצון שהוא טהור אמר להן *אבל ולמה לפי שאינו אמרו לו כשם שאינו בבית החיצון כך אינו בבית הפנימי °אמר להן אינו דומה נמוק פעם אחת לנמוק ב' פעמים יתיב רב פפא אחורי דרב ביבי קמיה דרב המנונא ויתיב וקאמר מאי טעמא דרבי שמעון קסבר כל טומאה שנתערב בה ממין אחר בטלה אמר להו רב פפא היינו נמי טעמייהו דרבי יהודה ורבי יוסי אחיכו עליה מאי שנא פשיטא אמר רב פפא אפילו כי הא מילתא לימא איניש ולא נשתוק קמיה רביה משום שנאמר *°אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה ואזדא רבי שמעון לטעמיה דתניא °מלא תרוד רקב שנפל לתוכו עפר כל שהו טמא ורבי שמעון מטהר מאי טעמא דרבי שמעון אמר (ב) רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אי אפשר שלא ירבו שתי פרידות עפר על פרידה אחת של רקב וחסיר ליה ואמינא להו אדרבה א"א שלא ירבו שתי פרידות רקב על פרידה

תורה אור: (משלי ל)

רש"י

חומר שני ולדות · אם זה זכר חיישינן דלמא נקבה הוה ההוא דשליא ותשב לזכר ולנקבה ולרבנן דאמרי המפלת חיה ועוף אינו ולד מאי חומרא איכא בהאי ולד מחמרינן עלה למימר ליכא שום ולד ואין לה דם טוהר והיינו חומרא דיליה ומשום שליא מטמינן לה שבועים: שאני אומר · ולד הוה עם השליא ונימוח שפיר של שליא: שפיר · ולד: ושמא נימוחה שלייתו של שפיר · כלומר ושלייתו של זה שלפנינו נימוח וזו אינה שלו הואיל ואינה קשורה בו קתני מיהא בזמן שקשורה עמהן: תיובתא דרבי · דאמר דבר שאינו שליא: אחר הולד · אבל יצתה שליא קודם חוששין לאחר: הניחא למ"ד כו' · פלוגתייהו לקמן בפ' בנות כותים (דף לח:): לסוף ז' · יום או יומים (ג) בתוך חדש ז' בסופו דחיי: ואחד לתחלת תשעה · יום אחד בחדש דהוו להו ל"ג: אלא למ"ד אינה יולדת למקוטעים היכי משכחת לה · תרווייהו בחדש השביעי ליכא למימר דחדש כולי האי לא הוי ואם זה לסוף ז' וזה לסוף ט' טפי איכא ואם זה בז' וזה בח' לא חיי ומדקרי להו ולד ולא נפל מכלל דבני קיימא נינהו: איפוך · שמעתא דר' יוחנן: כ"ג · לולד משכחת לה דאחד נגמרה צורתו לתחלת ז' ואחד לסוף ז' °דלכו"ע יולדת לז' יולדת למקוטעין: האמר מר כו' · קס"ד בג' חדשים לא משכחת לה אא"כ נתעברה זה אחר זה: לבית החיצון · לבית אחר שהבית טהור: אבל · הן: אמרו לו למה · מאי שנא בית ראשון דמטמית ליה אמר להו לפי שאינו הואיל וטלטלוהו נמוק: מ"ט דר"ש · נהי דנמוק מ"מ כל גופו של מת כאן הוה וה"ל כרקב וכנצל · [בשר המת שנימוח ונעשה ליחה סרוחה]: ממין אחר · אפי' ממין טומאה אם אינה שוה לה בטלה: אחיכו עליה · אמרו ליה פשיטא מאי שנא טעמייהו מטעמיה כולה חדא מילתא אמרי: אפי' כי האי מילתא · דאתיא לידי חוכא: לימא איניש · דלמא מתוך דבריו אמרי ליה טעמא: ולא לישתוק · ולימא מסברא ליה: אם נבלת · עצמך על ד"ת סופך להתנשא: ואם זמות · ושתקת סופך לשום יד על פה שלא תדע להשיב לשואלין: מלא תרוד · כף: רקב · רקבובית של מת וזה שיעורו לטמא באהל הלכה למשה מסיני: ת"ח · אף על גב דרובא רקב אי אפשר למקום שנפל העפר שלא תהא גרגר של רקב בין שני גרגרים של עפר ובטל הרקב ובציר לו שיעורא דתרוד:

תוספות

חומר שני ולדות · פי' הקונטרס לר"מ דבחיה ועוף טמאה לידה הוי חומר ב' ולדות אם חיה ועוף הם זכר יהבינן לה חומר שליא דמספקינן בנקבה לטומאה וחומר חיה ועוף לטהרה דשמא אין ולד בשליא וקשה לר"מ אי חיה ועוף זכר אמאי מספקא שליא בנקבה הא הוי ספק ספיקא דשמא אין בשליא ולד ואפילו יש שמא זכר הוא ולכך י"ל חומר ב' ולדות דקאמר היינו לענין שהפילה שליא בשני אחר חיה ועוף ולרבנן דאמרי דאין טומאת לידה בחיה ועוף לית לה ימי טוהר כלל דשמא אין ולד בשליא ומשום שליא נותנין לה חומרא דזכר ונקבה וא"ת לרבנן נימא שלא תשב רק ז' לטומאת לידה דאימור אין ולד בשליא ואפי' יש שמא זכר הוא וי"ל דא"כ אם תראה ביום ל"ד ותחזור ותראה ביום מ"א איכא למימר נמי אימור לא ילדה כלל והוית במ"א שומרת יום כנגד יום ואפי' איכא ולד אימור נקבה היא ושתי ראיות דם טוהר הוא א"ת בתרווייהו למיזל לקולא *דסתרו אהדדי אזלינן בתרווייהו לחומרא וכן נ"ל אמתניתין* דקתני המפלת ואין ידוע אם ולד הוא תשב לזכר ולנקבה ולנדה אע"ג דאיכא ספק ספיקא שמא לא ילדה ואפי' ילדה שמא זכר הוא ואמאי תשב לנקבה אלא ודאי כדפרישית: אלא למ"ד אינה יולדת למקוטעין מאי איכא למימר · וא"ת ונימא דנגמר צורתו ואשתהי עד שמיני דהכי אית ליה לרבה תוספאה בפ' הערל (יבמות דף פ:) דעבד עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים וילדה לי"ב חדש ואכשריה °ויש לומר דרוב אמוראים לית להו דרבה תוספאה: מ"ט דר"ש · משום דבמתניתין אינו מזכיר כי אם ר"ש קאמר מ"ט דר"ש פ"ה נהי דנימוק מ"מ כל הגוף של המת כאן וה"ל כרקב של מת *וכנצל וקשה דא"כ מאי משני כל טומאה שנתערב בה מין אחר בטלה והיכי בעי למימר דבטל הולד משום דדם הלידה מבטל משהו מן הולד כמו מלא תרוד דמייתי התם ודאי דשיעורו מצומצם כי יתבטל ממנו משהו בציר ליה שיעורא מן התרוד אבל כי יתבטל מעט מן הולד אכתי ישאר יותר מכזית או ממלא תרוד לכך נראה לר"י דנפל שבשליא אין עליו תורת נצל ורקב כיון שאינו נגמר ואינו בשר לטמא בכזית אלא מטעם מת שלם וה"פ מ"ט דר"ש הרי יש כאן מת שלם ומשני (ד) כל טומאות שנתערבה כו' ומהאי טעמא כי נתבטל ממנו משהו טהור והשתא מייתי שפיר ממלא תרוד רקב ופריך אדרבה כו' וה"נ השפיר מבטל משהו של מין אחר ומשני רבי יוחנן משום בטול ברוב נגעו בה בדם הלידה והליחה רבה על כל השפיר (ה) ומשבטל כולו בטל אף בבית ראשון ור"ל סבר דאפילו בלא בטול ברוב טהור משום בלבול צורה שנטרף במימיו ונתבלבל צורתו לר"ש אף בבית הראשון ומדר"ל נמי יש להוכיח דלא מטמא משום רקב ונצל דא"כ לא הוה מטהרינן משום בלבול אלא ודאי טמא מטעם מת שלם ובעי נמי ר"ל שלם בצורתו ושאר אמוראי פליגי עליה בבלבול צורה אך בעי שיהא שלם וא"ת לאמי דס"ד דרבי שמעון מטהר אף בבית הפנימי משום בטול משהו היכי קתני בברייתא כשם שאינו בבית החיצון כך אינו בבית הפנימי משום בטול משהו הלא גם לרבי שמעון לא נתבטל כולו בבית הפנימי כמו בבית החיצון אלא דמטהר משום בטול משהו ויש לומר דה"ק כשם שאתה מודה בבית החיצון שנימוק כך יש לטהר בבית הפנימי משום בטול משהו דאין כאן מת שלם ואם תאמר בנזיר פרק כ"ג (דף נ:) דפריך על המת ועל כזית מן המת נזיר מגלח על שמת לא כ"ש ומשני לא נצרכה אלא למת שאין בו כזית בשר ולא נתקשרו אבריו בגידין אמאי לא משני בשליא שאינה מטמאה אלא שלם וי"ל דשליא לא מקריא מת א"כ היינו הא דמשני התם:

גלגילון

תוספי הרא"ש

מ"ט דר' שמעון. ה"ה דה"מ למימר מ"ט דרבנן בבית החיצון אלא משום דר' שמעון איירי בטהרה במתני' אבל רבנן דמתניתין לא איירי לענין טהרה. פרש"י ז"ל מ"ט דר"ש נהי נמי דנימוק מ"מ גופו של מת כאן הוא והו"ל כרקב וכנצל. וקשה לפי' מהא דאמרי' בסמוך ואזדא ר"ש לטעמיה דמטהר מלא תרווד רקב שנפל לתוכו עפר כל שהו לפי שאי אפשר שלא ירבו שני פרידי עפר על פרידא אחת. (נצל)[של] רקב וחסר ליה. והיכי מדמי ליה לחך דהכא דע"כ לא מטהר ר"ש אלא כמלא תרווד מצומצם דחסר ליה כשרבה שני פרידי עפר על פרידא אחת של רקב אבל בשני תרודין של רקב לא היה מטהר בשביל עפר כל שהו שנפל לתוכו והכא מי לא עסקינן דאיכא בהאי שפיר כמה זתים דכי מבטלי מי לידה כל שהו מפנו אכתי נשתייר בו כזית נצל ונצל שיעורו בכזית כדאמרינן בנזיר פרק כ"ג ואכתי לא אסיק אדעתיה שיהא הטעם משום ביטול ברוב הילכך נ"ל דאין (למיחוי)[על] השליא לא תורת בשר ולא תורת עצמות ולא תורת נצל דהוא מוהל שקרש כדאמרינן בנזיר אלא מטעם שכל המת שלם ישנו שם מטמינן ליה כדאמרינן בנזיר פרק כ"ג דקתני מגלח על המת ועל כזית מן המת ופריך על כזית ממנו מגלח על כלו לא כל שכן ומשני לא נצרכה אלא למת שאין עליו כזית בשר או לנפל שלא נתקשרו איבריו בגידין אלמא אע"ג דלא בא לכלל אדם כיון דישנו למת שלם מטמא וכן משמע לקמן בשמעתין דקאמר ריש לקיש שפיר שפרפותו מימיו נעשה כמת שנתבלבלה צורתו וטהור ולית ליה לריש לקיש שיהא בטל ברוב מדמטהר מטעם בלבול צורה אלמא לא מטמי ר"ל מטעם בשר ונצל דאי הוה עליה (דאית ביה) תורת בשר ונצל לא היה טהור בבלבול צורה אלא מטעם מת שלם בעלמא מטמא ומדר"ל נשמע לר' יוחנן דבהא לא פליגי והשתא דמי לחך דמלא תרווד רקב דכיון שנתבטל ממנו כל שהוא ואינו מת שלם בצר ליה שיעוריה ור' מאיר פליג עליה בהא דסבר דאינו מחזר משום דנתבטל ממנו כל שהו אבל בבית החיצון נימוק כולו או רובו ומתבטל ור' שמעון קס"ל כמו שיש לטהר בבית החיצון מחמת שנתבטל כולו כך יכול לטהר בבית הפנימי מחמת שנתבטל ממנו משהו: מלא תרווד רקב. פרש"י דמשו"ה לא מטמא במגע משום דאין נוגע וחוזר ונוגע. וקשה דא"כ באהל המת נמי לא ליטמי למ"ד בהעור והרוטב דאין מאהיל וחוזר ומאהיל והתם אמרינן דמלא תרווד מטמא במשא ובאהל אבל לא במגע אלא כך הלכה למשה מסיני:

מלא

מסורת הש"ס

ר"ה יא. יבמות מב. [לקמן לח: בכורות כ.]

[לקמן מ. יבמות סה:]

[יבמות סה:]

רש"ל [תוספתא פ"ד ע"ש]

[פי' בן סדנר]

[ברכות סג:]

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"ו מה' איסורי ביאה הל"ג סמג לאוין קיא:

סד ב ג מיי' שם הי"ד סמג שם טוש"ע י"ד סי' קצד ס"ד:

סה ד מיי' פ"ג מה' טומאת מת ה"ד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דרב עוירא אמר ר' יוחנן מעשה: (ב) שם אמר רבה אשכחתינהו: (ג) רש"י ד"ה לסוף ז' יום או יומים בסוף חדש: (ד) תוס' ד"ה מאי טעמא וכו' ומשני כל טומאה וכו': (ה) בא"ד על כל השפיר ונתבטל כולו:

עי' רש"ל ורש"א [לקמן כט:]

[פי' נצל הוא המת שנקרש ועי' בערוך ערך נצל]

גליון הש"ס

גמ' אמר להן אינו דומה כו' · לעיל כו ע"ב: רש"י ד"ה כ"ג וכו' דלכולי עלמא כו' · לקמן לח ע"ב: תוס' ד"ה אלא כו' וי"ל כו' · עי' לקמן לח ע"א תודיה פיסוקא:

פרידה אחת (א) עפר *(ונפיל) ליה שיעורא אלא אמר רבה היינו טעמא דרבי שמעון סופו כתחלתו מה תחלתו נעשה לו דבר אחר גנגילון אף סופו נעשה לו דבר אחר גנגילון מאי היא דתניא איזהו *מת שיש לו רקב ואיזהו מת שאין לו רקב *נקבר ערום בארון של שיש או ע"ג רצפה של אבנים זהו מת שיש לו רקב ואיזהו מת שאין לו רקב נקבר בכסותו או בארון של עץ או ע"ג רצפה של לבנים זהו מת שאין לו רקב *ולא אמרו רקב אלא למת בלבד למעוטי הרוג דלא גופא מלא תרוד רקב שנפל לתוכו עפר כל שהוא טמא ור' שמעון מטהר *מלא תרוד רקב שנתפזר בבית הבית טמא ורבי שמעון מטהר וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההיא קאמרי רבנן משום דמכניף אבל נתפזר אימא מודו לו לרבי שמעון דאין מאהיל וחוזר ומאהיל ואי אשמעינן בהא בהא אמר רבי שמעון דאין מאהיל וחוזר ומאהיל אבל בהא אימא מודה להו לרבנן צריכא *תניא אידך *מלא תרוד ועוד עפר בית הקברות טמא ורבי שמעון מטהר מאי טעמייהו דרבנן לפי שא"א למלא תרוד ועוד עפר בית הקברות שאין בו מלא תרוד רקב השתא דאמרת טעמא דרבי שמעון משום סופו כתחלתו גבי שליא מאי טעמא אמר רבי יוחנן משום בטול ברוב נגעו בה *ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דאמר רבי יוחנן רבי שמעון ור"א בן יעקב אמרו דבר אחד רבי שמעון הא דאמרן רבי אליעזר *דתניא *רבי אליעזר בן יעקב אומר *בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר ופטורה מן הבכורה *ותני רבי חייא עלה *אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ומאחר שאינה מטמאה לא במגע ולא במשא אמאי תקבר *כדי לפרסמה שהיא פטורה מן הבכורה אלמא ולד מעליא הוא ואמאי תני רבי חייא אינה מטמאה לא במגע ולא במשא אמר רבי יוחנן משום בטול ברוב נגעו בה א"ר אמי אמר רבי יוחנן ומודה רבי שמעון שאמו טמאה לידה אמר ההוא סבא לרבי אמי אסברא לך טעמא דרבי יוחנן דאמר קרא °אשה כי תזריע וילדה זכר וגו' *אפילו לא ילדה אלא כעין שהזריעה טמאה לידה ריש לקיש אמר *שפיר שטרפוהו במימיו נעשה כמת שנתבלבלה צורתו אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש *מת שנתבלבלה צורתו מנלן דטהור אילימא מהא דאמר רבי שבתאי אמר ר' יצחק מגדלאה ואמרי לה א"ר יצחק מגדלאה א"ר שבתאי *מת שנשרף ושלדו קיימת טמא מעשה היה וטמאו לו פתחים גדולים וטהרו

ויק' יב

גלגילון · פירש בערוך* דבר הנגלל עמו: למעוטי הרוג · דמחוסר דם והא דאמר עולא בפ' כ"ג (נזיר נא·) אין רקב למת אלא לבא מן הבשר מן הגידין ומן העצמות א"כ משמע דאין רקב טמא אא"כ בא משלשתן יחד אבל רקב מדם לא בעי מ"מ אם חסר מדמו בשעה שנקבר אין לו דין רקב: מלא תרוד ועוד · פ"ה כגון שנקבר בכסותו ואין נראה לרשב"ם דבהחלה מודו כ"ע דדבר אחר נעשה לו גלגילון ונראה לרשב"ם דהכא מיירי בנקבר ערום ודרכן היה לטוח כוכין בסיד ומיד שנתרקב היה התרוד ממעט טמא ואח"כ נפל מן הסיד ונתערבה עם הרקב שכבר היה טמא ומהך לא עביד צריכותא דקמ"ל משום דא"א שלא יהא תרוד מרקב קודם שנתערב בו עפר: כדי לפרסמה שפטורה · הא דתנן בפ' בהמה המקשה (חולין דף עז·) מבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים התם א"צ פרסום דהכל יודעים שיש ולד בשליא: משום בטול ברוב נגעו בה · וא"ת דבבכורות פרק הלוקח בהמה (כג·) גבי נבלה בטלה בשחוטה וקאמר אין מטמאה במגע אבל מטמאה במשא דטומאה כמאן דליתא דמיא ופריך מתרומת דם דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא משום בטול ברוב אלמא דכמאן דליתיה דמיא ומשני משום דה"ל טומאה סרוחה ופריך הניחא לבר פדא דדריש עד נגר אלא *לר' דדריש עד לכלב קשיא ואמאי לא מקשה מהך דשפיר דאינו מטמא באהל משום בטול ברוב אלמא כמאן דליתיה דמי והשתא לא מצי לשנויי משום דהוי טומאה סרוחה דאפילו מת סרוח מטמא וי"ל משום דאיכא למדחי דטעמא משום בילבול צורה כדר"ל ולא משום בטול ברוב אי נמי כיון דטעמא דשפיר משום מת שלם אע"ג דטומאה כמאן דליתיה דמי אין להחשיבו שלם כיון שנתבטל ברוב לגמרי: מת שנתבלבלה צורתו מנלן דטהורי · וקשה מאי פריך ליה ר' יוחנן האמר בסמוך דר' יוחנן כר"א וא"כ ר"ל ניחא טפי דקאי כרבנן דקתני במסכת אהלות וחכמים מטהרים וי"ל דר"י ור"ל אליבא דרבנן פליגי דר"ל סבר דלרבנן דמטהרי ברובע ה"ה דמטהרי אפילו בשלם בשאין שלדו קיימת ונתבלבל צורתו אבל שלדו קיימת טמאה מדרבי יצחק דאתיא כרבנן דאי כר"א אפי' אין שלדו קיימת טמא דהא מטמא ר"א ברובע של אפר וא"ל *לר' יוחנן מגלן הא דרבנן מטהרו משום בלבול צורה דלמא טעמא דרבנן דכשנשרף אין עוד שם מת עליו אפילו כולו שלם ושלדו קיימת אבל שפיר שם מת עליו וטמא אי לאו משום דבטל ברוב ומילתא דרבי יצחק לא אתיא כרבנן אלא כר"א דמטמא מת שרוף וחסר ושלדו קיימת נקט לטהר פתחים קטנים א"כ קסבר ר' יוחנן *דרבנן לא מטהרי אלא ברובע דחסר אבל אם העפר שלם אפי' אין שלדו קיימת טמא והשתא אתי שפיר שא"צ לחלק בין שפיר ושליא למת שנשרף ואין שלדו קיימת דפליגי בין לר"ל ולר' יוחנן ובירושלמי איכא שפיר *שנתבלבל צורתו מהו ר' יוחנן אמר טמא ר"ל אמר טהור איתיביה ר"ל לר' יוחנן מדרבי יצחק מגדלאה ומשני דבר תורה אפילו שלדו קיימת טהורה מפני מה אמרו טמא מפני כבודו פירוש מפני כבודו של מת היא דלא בטל וזהו כפירוש ראשון דאף בשלדו קיימת טהור דבר תורה וחולק על הגמרא שלנו דמוקי לה כר"א מילתא דרבי יצחק והתם מוקי לה כרבנן:

שנשרף

פרידה · גרגיר: סופו · של רקב כתחלתו: מה תחלתו · כשנקבר אם יש דבר הראוי לירקב ולעשות רקב (ב) של מת: גנגילון · בטול שאותו דבר אחר מבטלו אף סופו לאחר שנעשה רקב כשנקבר כהלכתו ד"א המתערבת בו מבטלו ולשון גנגילון דבר העומד כנגדו לבטלו ולקלקלו ולקמן פריך הואיל וטעמא דר"ש ברקב כדאמר השתא גבי שליא דליכא למימר הכי מ"ט: מאי היא · דאמר תחלתו ד"א נעשה לו גנגילון: שאין לו רקב · שאין רקב שלו מטמא: ערום בארון של שיש או ע"ג רצפה של אבנים · דהשתא אין תערובת ברקבוביתו: נקבר בכסותו · דאיכא רקבובית או אפילו ערום בארון של עץ דאיכא רקבובית: או ע"ג רצפה של לבנים · שעפרן נמחה: שאין לו רקב · מפני דבר אחר המעורב בו: לאפוקי הרוג דלא · לפי שיצא דמו וחסר וקיימא לן במס' נזיר (דף נא·) מת שחסר אין לו רקב: שנתפזר בתוך הבית [הבית] טמא· משום אהל: דאין מאהיל וחוזר ומאהיל· כגון שכנגד זה מאהיל על חצי שיעור ושכנגד זה מאהיל על חצי שיעור ובהי אהלות קאמרן מלטרפין: מלא תרוד ועוד · יותר ממלא תרוד עפר בית הקברות *ל"א רקב ממש של מת אלא כגון שנקבר בכסותו או בקרקע בלא ארון של שיש ויש כאן מלא תרוד ועוד מאותו עפר דהוו מעורבין רקב ועפר: בטל ברוב · שדם הלידה נתרבה על מיחוי הולד ומבטלו: אמרו דבר אחד · ולקמן מוקמינן דר"א בן יעקב משום בטול ברוב: בהמה גסה · שלא היה לה ולד מעולם: תקבר · החררה שהוא מיחוי של בכור: ופטורה מן הבכורה · שאם תלד עוד אין ולדה לכהן: אינה מטמאה · אותה חררה: ומאחר דאינה מטמאה · אלמא לא חיישינן לולד אמאי תקבר: ומשני כדי לפרסמה· שנפטרה מן הבכורה שידעו הכל שזה פטר רחם: ופרכינן מדפטורה מן הבכורה אלמא ולד מעליא היא אמאי אינה מטמאה: בטול ברוב · מיחוי הנפל בטל בדם: ומודה ר"ש · במתני' בשליא אע"ג שהבית טהור אמו טמאה לידה: כעין שהזריעה · כלומר דנימוח כזרע: שטרפוהו · כמו (חולין סד·) ביצים טרופות בקערה שמחקוהו ובלבלוהו: במימיו · שהדיחוהו בהן א"נ במי הלידה והטיפה שיוצא עמו: שנתבלבלה · נמחק כולו כמו טרוף שנתפזר ואין שלדו קיימת: ושלדו קיימת · גופו קיים שלא נתפזר האפר ועדיין נראה כשלם: פתחים גדולים · של ארבעה טפחים: וטהרו

תורה אור

[נזיר נא.] [תוספתא אהלות פ"ב] [אהלות פ"ג מ"ג] [נ"י נא] אהלות פי"ג מ"ג ועי' רש"ל [בכורות כב.] בכורות כב. שם [לקמן מ.]

[נ"ל תנן וכ"ע] [נ"ל לר' יוחנן] [נ"ל דתנן] נ"ל ר"י כ"א שנתקלקל

[ערך גלגל פ']

כו א ב מיי' פ"ג מה' טומאת מת ה"ד:
כז ג מיי' שם פ"ד ה"י:
כח ד מיי' שם פ"ג ה"ח:
כט ה מיי' פ"ד מה' בכורות הי"ב ועי' כ"מ סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סי' שט ס"ז:
ע ו מיי' פ"א מה' שאר אבות הטומאה הט"ז:
עא ז מיי' פ"ד מה' בכורות הי"ב סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סי' שטו ס"ז:
עב ח ט י מיי' פ"ג מה' טומאת מת ה"ט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' פרידה אחת של עפר: (ב) רש"י ד"ה מה תחלתו וכו' ולעשות רקב נעשה לו לרקב של מת:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מת שנתבלבלה כו' דרבנן לא מטהרי כו' · עי' ברש"י פ"ב דאהלות מ"א:

תוספי הרא"ש

מלא תרווד ועוד רקב עפר בית הקברות פרש"י כגון שנקבר בכסותו ול"נ דהא משמע לעי' דכ"ע מודו שתחלתו ד"א נעשה לו גלגילון וכדאמרינן בנזיר פרק כ"ג אלא מיירי שנקבר ערום בארון של שיש או בארון טוח בסיד שתמת נעשה רקב קודם שנרקב הקבר ומיהו לבסוף נרקב ונתערב בו ורבנן לטעמייהו דלא בעינן סופו ור"ש לטעמיה דאמר סופו כתחלתו: ר' שמעון ור' אליעזר בן יעקב אמרו דבר אחד. היינו ד"א שמתבטל ברוב מיד בלא הוצאת ספל לבית חיצון: וכי מאחר דלא מטמאת כו' ותימה כי הוי ולד נמי תיקשי ליה אמאי תקבר דסמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא כדאיתא פרק בהמה המקשה וי"ל דלאלומי פירכיה נקט הכי: כדי לפרסמה שהיא פטורה מן הבכורה. והא דתנן פרק בהמה המקשה שהפילה שיליא ישליכנה לכלבים ולא אמרינן תקבר כדי לפרסמה שהיא פטורה מן הבכורה וי"ל דבשיליא אין צריך פרסום דהכל יודעים שאין שליא בלא וולד: כעין שהזריעה כו' אליבא דר"ש הוא דבעי' האי טעמא אבל רבנן דאפילו באהל נמי מטמא משום דאינו נימוח בשעת לידה לא צריך האי טעמא וכן מוכח לקמן בריש יוצא דופן: מת שנתבלבלה צורתו מנא לן דטהור. ותימה מאי (קאמר ניחא ליה לר') [פריך ליה ר'] יוחנן אדרבה לר"ל ניחא טפי דקאי כרבנן ור' יוחנן כר' אליעזר כדאמר בסמוך וי"ל דהא דקאמר לקמן דר' יוחנן כר' אליעזר לאו דוקא כר' אליעזר אלא משום דר' אליעזר מטמא באפר שרופין נקט ר' אליעזר ש"מ דלא חייש לבלבול צורה ואפילו רבנן דמטהרי משום דבעינן שיהא שם שלם אפרו של מת אבל לבילבול צורה לא חיישי ור"ל סבר טעמא דרבנן משום בלבול צורה ואפילו יש שם כל אפרו של מת ודייק מדר' שבתאי והאי דנקט רובע משום רבותא' כלומר לאו למימרא דרבנן דפליגי עליה דר"א מטמאין ביותר מרובע אע"ג דליכא מת שלם דרבנן מת שלם בעינן והא דנקט רובע משום רבותא דר' אליעזר נקט"ה:

אנדרוגינוס

וטהרו לו פתחים קטנים וקא דייקת מינה טעמא דשלדו קיימת הא לאו הכי טהור אדרבה דוק מינה להאי גיסא שלדו קיימת הוא דטהרו לו פתחים קטנים הא לאו הכי פתחים קטנים נמי טמאין דכל חד וחד חזי לאפוקי חד חד אבר א"ל רבינא לרב אשי ר' יוחנן דאמר כמאן כר' אליעזר *דתנן אפר שרופין ר"א אומר שיעור' ברובע היכי דמי מת שנשרף ושלדו קיימת אמר אביי כגון ששרפו על גבי קטבלא רבא אמר כגון ששרפו על גבי אפודרים רבינא אמר *כגון דאיתרכי אתרוכי ת"ר *המפלת יד חתוכה ורגל חתוכה אמו טמאה לידה ואין חוששין שמא מגוף אטום באו רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו אין נותנין לה ימי טוהר מ"ט אימא הרחיקה לידתה מתיב רב יוסף *המפלת ואין ידוע מה הפילה תשב לזכר ולנקבה ואי ס"ד כל כהאי גוונא אימא הרחיקה לידתה לתני ולנדה אמר אביי אי תנא לנדה הוה אמינא מביאה קרבן ואינו נאכל קמ"ל דנאכל אמר רב הונא הוציא עובר את ידו והחזירה אמו טמאה לידה שנאמר ויהי בלדתה ויתן יד מתיב רב יהודה הוציא עובר את ידו אין אמו חוששת לכל דבר אמר רב נחמן לדידי מיפרשא לי מיניה דרב הונא לחוש חוששת ימי טוהר לא יהבינן לה עד דנפיק רוביה והא אין אמו חוששת לכל דבר קאמר אמר אביי אינה חוששת לכל דבר מדאורייתא אבל מדרבנן חוששת והא קרא קאמר מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא:

מתני' *המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה טומטום וזכר אנדרוגינוס וזכר תשב לזכר ולנקבה טומטום ונקבה אנדרוגינוס ונקבה תשב לנקבה בלבד יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד *יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו משיצא פדחתו:

גמ' השתא טומטום לחודיה ואנדרוגינוס לחודיה אמר תשב לזכר ולנקבה טומטום וזכר אנדרוגינוס וזכר מיבעיא איצטריך מהו דתימ' הואיל וא"ר יצחק *אשה מזרעת תחל' יולדת זכר איש מזריע תחלה יולדת נקבה אימא מדהאי זכר האי נמי זכר קמ"ל אימא שניהם הזריעו בבת אחת זו זכר וזה נקבה אמר ר"נ אמר רב טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם אין חייבין על ביאת מקדש ואין שורפין עליהם את התרומה ראו לובן ואודם כאחד אין חייבין על ביאת מקדש אבל שורפין עליהם את התרומה שנאמר °מזכר ועד נקבה

רש"י

וטהרו לו פתחים קטנים. הפתוחים מארבעה כשאר מתים שלמים שהגדולים מצילין על הקטנים דקיי"ל מת בפתחו בארבעה אם הוא בבית כל הפתחים טמאים ואם פתח פחות מארבעה טהור והני מילי להציל את שאר פתחים אבל להוציא את הטומאה לכל שהו והכי אמרי' במס' אהלות (פ"ג מ"ו) המת פתחו בארבעה בד"א להציל את הפתחים אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח: ר' יוחנן. דפליג עליה דריש לקיש דבעי למימר דמת שנתבלבלה צורתו טמא דאמר כמאן כר' אליעזר: ברובע. רובע הקב: קטבלא. עור שלוק וקשה ואינה נשרפת עם המת: אפודרא. אבן שיש ותרוייהו כגון שעשויות בית קיבול ומחילות שאין העפר יכול להתפזר: דאיתרך איתרוכי. המת ולא נעשה אפר: אין נותנין לה ימי טוהר. דאע"ג דפשיטא לן דולד הוא: אימר הרחיקה לידתה. הרי כמה ימים שיצא רוב הולד לאברים וכבר עברו ימי טוהר שלה ולא ידעינן מאימת נמני: ניתני ולנדה. שכל דמים שתראה יהיו טמאים שלא יהיו לה ימי טוהר והכי איבעי ליה למיתני תשב לזכר ולנקבה ולנדה כלומר שבועיים דנקבה מטמאה בלא שום ראייה דדלמא נקבה הואי וימי טוהר לא יהיה לה שהרי כמה ימים שהתחילה לילד ויצא הרוב והיינו לנדה ולקמן בהאי פירקא (דף ל.) מפרש למה הוזכר זכר שאם תראה לסוף ל"ד ותחזור ותראה ליום מ"א תהא מקולקלת עד יום מ"ח: הוה אמינא מביאה קרבן ואינו נאכל. דכיון דתני לנדה משמע דמספקא ליה אי ולד הוא אי לא קמ"ל מדלא תני לנדה אלא לזכר ולנקבה דודאי פשיטא לן דולד הוא ומביאה קרבן ונאכל ומיהו ימי טוהר לית לה אימר הרחיקה לידתה: ויתן יד. אלמא לידת יד קרויה לידה: והא קרא קאמר. רב הונא אלמא לידה דאורייתא קרי ליה:

מתני' לזכר ולנקבה. ימי טוהר לזכר וימי טומאה דנקבה: תשב לנקבה בלבד. אפי' הוי טומטום זכר בתר נקבות אזלינן דכל ימי זכר בין לטומאה בין לטהרה מובלעים תוך של נקבה: מסורס. דרך מרגלותיו ולשון היפוך הוא כמו *סרס המקרא ודרשהו:

גמ' אילטריך. אע"ג דטומטום לחודיה מספקינן בזכר ובנקבה היכא דאיתיליד זכר בהדיה נימא זכר הוא דמוכחא מילתא דהיא הזריעה תחילה קמ"ל: לובן. דומה לקרי: אודם. דומה לדם נדות: אין חייבין על ביאת מקדש. דלמא טהור הוא וקמייתי חולין בעזרה דאין זכר מטמא באודם ואין נקבה מטמאה בלובן: ואין שורפין עליהם תרומה. אלא תולין כי חזאי אודם איכא למימר זכר הוא ואין אודם מטמא בו ואי חזאי לובן איכא למימר נקבה היא ואין לובן מטמא בה הילכך תולין: ראו אודם ולובן כאחד. דממ"נ טמא אפ"ה לענין טומאת ביאת מקדש פטירי מקרבן כדמפרש טעמא:

תשלחו

תוספות

שנשרף על גבי קטבלא. פי' עור שלוק היה בעור דפוס של אדם וצורתו דכי נמי נשרף עליו צורתו וחתוך אברים ניכרים: אמר רב נחמן אמר רב טומטום ואנדרוגינוס כו'. קסבר רב דאנדרוגינוס ספק זכר ספק נקבה הוא דאי בריה הוא לא יטמא לא בלובן ולא באודם אלא ודאי סבר ספקא הוא והא דפסיק רב בפרק הערל (יבמות דף פג.) כר' יוסי באנדרוגינוס לא כר' יוסי דמתני' דהתם דאמר מאכיל בחזה ושוק דזכר ודאי הוי אלא כרבי יוסי דברייתא דקאמר התם אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים לידע אם זכר אם נקבה ולאו בריה בעלמא הוא אלא כלומר ספקא וכן משמע לישנא דלא הכריעו והיינו כמו שסובר רב בשמעתין ובפ' בתרא דיומא (ד' עד.) דקאמר כל חלב לרבות כוי ואי שיעור ופריך אילטריך קרא לרבויי ספקא ומשני דכוי בריה הוי (א) האי בריה הוי בריה ממש ולא ספקא והקשה רבינו שמואל בחור דתניא בתוספתא דמס' בכורי' [פ"ב] הריני נזיר שזה איש או אשה הרי הוא נזיר ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא יכלו חכמים להכריע אם איש או אשה אבל טומטום אינו כן אלא ספק איש או אשה ואי לר' יוסי אנדרוגינוס נמי ספק במאי פליגי ת"ק והוא ועוד מאי אבל טומטום אינו כן וי"ל דלעולם ספק הוא ולא דמי לספק טומטום דבטומטום לא שייך למיתני ביה ולא הכריעו חכמים דאין כולן שוין דלפעמים כשנקרע נמצא זכר ולפעמי' נקבה וספק שלא יכול להתברר אבל אנדרוגינוס כולם או זכר או נקבה אבל לא הכריעו חכמים איזהו ונפקא מינה אם קידש טומטום אשה או נתקדשה ונקרע וגם לענין שופר אמרי' (ר"ה דף כט.) אנדרוגינוס מוציא את מינו טומטום אינו מוציא לא מינו ולא שאינו מינו ולא פליג ר' יוסי את"ק אלא מפרש מילתיה דת"ק או כולה ר' יוסי היא אי נמי פליגי וקאמר כיון דלא הכריעו חכמים אינו נזיר דלא היה בדעתו להיות נזיר אא"כ הוי זכר ודאי או נקבה ודאית וכיון דלא הכריעו הוי לעולם ספק: שנאמר מזכר ועד נקבה זכר ודאי כו'. תימה בשלמא טומטום אילטריך למעוטי כיון שיש טומטום שהוא זכר ויש טומטום שהוא נקבה ופטרו הכתוב כל זמן שהוא ספק כדממעט (א) במעשר בהמה בקפץ אחד מן המנוין לתוכו עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק ולעיל (ב) גבי ספק בהרת קדמה לשער לבן דדריש לה מקראי בשלהי נזיר (דף סה:) אבל אנדרוגינוס למה צריך למעוטי כיון דסבר רב דספק הוי וכולן שוין קמי שמיא גליא אם זכר אם נקבה ואמאי ממעט ליה והכי פריך בבכורות בפ' על אלו מומין (דף מב: ושם בסופו גבי הא דתניא כשהוא אומר למטה הזכר שאין ת"ל להוציא טומטום ואנדרוגינוס ופריך מני אילימא ת"ק קסבר אנדרוגינוס ספקא הוא אילטריך קרא למעוטי ספקא וי"ל דהתם פריך שפיר ד[illegible] דכתיב גבי עולה ולהכי פריך אילטריך קרא למעוטי ספקא דכיון דקמי שמיא גליא אם נקבה הוי אמאי צריך למ[illegible] משום דמשונה מאשר זכרים א"כ ש"מ דזכר הוא ולא ספק אבל הכא דכתיב מזכר ועד נקבה איכא למימר דמ[illegible] ספק משום דלא ידענא אי מזכר ממעט ליה והוי זכר או מנקבה ממעט ליה והוי נקבה ונראה לומר דתרי מי[illegible] ועד אדם או מנקבה ועד אדם ואתא חד לאנדרוגינוס וחד לטומטום אי נמי מההיא מיעוטא דממ[illegible] טומטום ולא נימא דתרי מיעוטי נינהו ואי מזכר ממעטינן להו אילטריך למכתב נקבה דלא נימא זכר [illegible]

א) [ב"מ ו: ז.] ב) [דף יז.] אמר

תוספי הרא"ש

אנדרוגינוס וזכר מיבעיא איצטריך סד"א כו'. והאי טעמא לא שייך אלא בטומטום ונקט אנדרוגינוס אטו טומטום: קמ"ל שניהם הזריעו בבת אחת. אע"ג דהך מילתא שמעינן כבר לעיל ממתניתין דסנדל האיכא לעיל שינויא אחרינא שאם תלד נקבה קודם שקיעת החמה כו' דמנינן תחלת נדה מן הראשון ותחלת נדה מן האחרון: ראו לובן ואודם כאחת כו'. וסבירא ליה דספק זכר ספק נקבה הוי הלכך שורפין עליו את התרומה דממה נפשך טמא ודאי אבל אי בריה הוי אינו מטמא לא בלובן ולא באודם ותימה דבפ' הערל משמ' דסבר רב דבריה הוי דתנן התם ר' יוסי ור"ש אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה וקאמר רב ליתא למתניתין מקמי ברייתא דתניא ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמה ולא הכריעו בו[חכמים]אם זכר אם נקבה ופשיט התם דהילכתא כר' יוסי באנדרוגינוס והרכבה ומסתמא פסק כר' יוסי דברייתא דחשיבא ליה עיקר וי"ל דהא דקאמר התם ר' יוסי דאנדרוגינוס בריה הוא לא שיהא בריה בפני עצמו לא זכר ולא נקבה דא"כ מאי לא הכריעו בו חכמים אלא ודאי ספיקא בעלמא הוא והא דקאמר התם רב אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה משני מקומות שנאמר ואת זכר לא תשכב משכבי אשה איזהו זכר שיש לו שני משכבות הוי אומר זה אנדרוגינוס לא בשביל דחשיב ליה זכר ודאי אלא גזירת הכתוב הוא. וכן בפ' אותו ואת בנו דקאמר ר' יוסי כוי בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם חיה אם בהמה. ההיא בריה הוי נמי ספיקא מדקאמר בפ' כסוי הדם כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו ואי בריה ממש קאמר שאינו לא חיה ולא בהמה א"כ לא שייך ביה כסוי אלא ודאי ספיקא הוי וכן מוכח לשון הכריעו אבל בריה דפ' בתרא דיומא הוי בריה ממש דקאמר התם כל חלב לרבות כוי ופריך כוי ספיקא הוי איצטריך קרא למעוטי ספיקא. ומשני קסבר האי תנא כוי בריה בפני עצמו הוא. וכן בפ"ק דחגיגה דקאמר כל זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס וקאמר בשלמא אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא אלא טומטום ספיקא מה יהא דינו אבל באנדרוגינוס אין בו שום [illegible] דמיעטיה הכא לאו משום ספיקא דספיקא ק[illegible] הוא דמספקא לן משום דתרי מיעוטי כתי[illegible] מינייהו למעוטי אנדרוגינוס ולאו ידענא [illegible] או נקבה הוי ומיעטיה מנקבה וזכר למעו[illegible] קרא למעוטי ספיקא ולא אמרינן דמיעטיה [illegible] מהזכר יתירה דכתיב גבי עולה ופריך מני [illegible] משום דזכר משונה הוי א"כ תיפשוט דזכר [illegible] לאנדרוגינוס דאי הוה כתיב זכר לחודיה ל[illegible] הוא וזכר הוה מוקמינן לדרשא אחריתי ו[illegible] נפשך נתמעט אנדרוגינוס בין שהוא זכר בין [illegible] דידיה מדין זכר אם אח"כ נמצא זכר (או נקב[illegible]

עין משפט נר מצוה

עג א מיי' פ"ג מהל' טומאת מת הל"ט:
עד ב מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל"ח סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצד וסי' כמ"ש:
עה ג מיי' שם הל"ט סמג שם טוש"ע שם סעי' ט וע' כמ"ש הל"א שהיא לכרמב"ם בג"ע שלא סבלה דין דהרחיקה לידתה:
עו ד מיי' פ"א מהל' מחוסרי כפרה הל' ו ז:
עז ה מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל"ז סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצד סעי' יא:
עח ו ז מיי' שם הל"ו:
עט ח מיי' שם הל"ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ח:
פ ט מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' י:
פא י כ מיי' פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ז:

פירוש רב האי גאון

פדחתו. פי' מצח בלשון מקרא ופדחת בלשון חכמים:

תוספי הרא"ש

הוי מכלל דבריה דקאמ' בריה ממש ולא כמו בריה דר' יוסי. ומיהו בתוספתא דמס' ביכורים משמע דר' יוסי סבר דאנדרוגינוס הוי בריה ממש דקתני ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמה הוא ולא יכלו חכמים לעמוד עליו ולהכריע אם איש או אשה אבל טומטום אינו כן או ספק איש או ספק אשה מכלל דאנדרוגינוס לאו ספקא הוא וי"ל דלעולם ספיקא הוא אלא דאין ספיקו כעין ספיקא דטומטום דאנדרוגינוס אין בו הכרעה לידע אם איש או אשה לפי שכולם שוין אבל טומטום יש שהוא זכר ויש שהוא נקבה וספיקא יכול להתברר אם יקרע ימצא זכר או נקבה ונפקא מינה אם קדש אשה או נתקדש ונקרע ונפקא מינה נ"ב לגבי שופר וכיוצא בו כדאמרי' אנדרוגינוס מוציא את מינו טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו: שנאמר מזכר ועד נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס. ותימה כיון דאנדרוגינוס ספיקא הוי איצטריך ק"א למעוטי ספיקא דהכי פריך בפ' אלו מומין בבכורות גבי אנדרוגינוס ובפ' בתרא דיומא גבי כוי ובכריתות פרק דם שחיטה ובפ"ק דחולין גבי תחלת הצירוב שבוה ושבות בשלמא טומטום איצטריך שיש מהן זכר ויש מהן נקבה ופטרו הכתוב כשהוא ספק אפילו אם יקרע אח"כ ויתברר ספיקו למפרע וכן גבי קפץ אחד מן המנויין לתוכו כולן פטורין דממעט עשירי ספק ולעיל גבי קדימה בהרת לשער לבן דדריש לית מקרא בסוף נזיר איצטריך קרא לאורויי לן בספק הנגע [illegible]

מסורת הש"ס

אהלות פ"ג מ"ב
[לעיל יח. כד.]
[לקמן כט.]
[ב"ב קכז.]
[בכורות מו:]
ברכות ס. ע"ש [לעיל כה: לקמן לא. ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) תד"ה אמר וכו' דכוי בריה הוי בריה הוי סכ"א בר"מ: (ב) ד"ה שנאמר וכו' זכר הוא וכל למעוטי:

עין משפט
נר מצוה

פב א מיי' פי"א מהל' מגנות הל"ב :

פג ב ג מיי' פ"א מהל' ערכין הל"ה סמג עשין קכח :

[וע"ע נפ"ג דסוטה כ:]

תוספי הרא"ש

ואתו תרוייהו : אמר עולא הא מני ר' אליעזר היא . ותימה הא תנן בסוף הערל ר' אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר וי"ל דהא אמרינן התם לא לכל אמר ר' אליעזר אנדרוגינוס זכר מעליא ועי"ל הא דקאמר הכא סבר לה כר' אליעזר היינו בפלוגתא דהשרץ ונעלם : פרט לכלי חרס גרס'ול"ג שאין לו טהרה במקוה דאינו מן הברייתא כדמוכח בסוף המוצא תפילין דבעינן למימר לפי שאינו נעשה אב הטומאה ומיהו אין צריך למוחקו אע"ג שאינו מן הברייתא והאי דנקט ליה תלמודא משום דמסקינן התם דבשרץ (נמי) פליגי נמי תנאי והיינו ע"כ משום שאין לו טהרה במקוה: ה"א כלי מתכות לא . ה"ה דהוה מצי למימר כל כלי שטף לא [אלא] נקט כלי מתכות לרבותא דאע"ג דחמירי דהרב חרי הוא כחלל : עד כל דבר שיש לו טהרה במקוה . והשתא לא איצטריך כל טמא לנפש לכלי מתכות ובריש אלו דברים בפסחים דריש ליה לדרשא אחרינא: אי הכי נטמאו בשאר טומאות נמי לא לשלחו . אא"ב דכולהו לכדרב (הונא) הוא דאתא ניהא דאמרי' מזכר מטומאה הפורשת מזכר אבל כיון דאמרת דעד אתא לרבויי כל דבר שיש לו טהרה במקוה ואינהו אפילו בשאר טומאות נשתלחי א"כ טומטום ואנדרוגינו' נמי [לא לישלחו אפי' בטומאת מת ושרץ] ומשני דאפילו הכי דרשינן מזכר מטומאה הפורשת מן הזכר :

אמר עולא הא מני ר' אליעזר היא . והא דתנן שלהי הערל (יבמות פג:) רבי אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר הא אמרינן התם לא לכל אמר רבי אליעזר אנדרוגינוס חייבין עליו אי נמי י"ל דהכא הכי קאמר האי תנא דאמר אין חייבין על ביאת מקדש דריש השרץ כרבי אליעזר : פרט לכלי חרס גרסי' . ותו לא ולא גרס שאין לו טהרה במקוה דבשלהי המוצא תפילין (עירובין קה:) בעי למימר משום דהיינו נעשה אב הטומאה ואין צריך למוחקו דאף ע"ג דאינו מן הברייתא נקטיה הש"ס משום דמסיק התם דה"ה שרץ אע"ג דאב הטומאה הוא וא"ת דאמר *בפ"ק דסוטה (דף ס) ובפרק אלו דברים (פסחים סז:) אפי' מת מותר ליכנס במחנה לויה שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו וגו' מאי אפי' אדרבה מת קיל טפי דאין לו טהרה במקוה ואפילו במחנה שכינה נמי ויש לומר דאיכא למ"ד שלהי עירובין (דף קה:) דמחייב מכניס שרץ למקדש אע"ג דאין לו טהרה במקוה וה"ה מת אי נמי מת מחייב טפי משום דיש במינו טהרה במקוה כגון אדם חי : הוה אמינא כלי מתכות לא . האי מלי למנקט כלי שטף אלא נקט כלי מתכות משום דחמיר דחרב הרי הוא כחלל : עד כל דבר שיש לו טהרה במקוה . מלשון עד דריש כדפ"ה דמשמע כל מי שיש לו דין שמזכר עד נקבה דהיינו שיש לו טהרה במקוה וא"ת כל טמא לנפש אם כן למאי אתא ויש לומר דברים אלו דברים בפסחים (דף סו:) דריש ליה שפיר : אי הכי בשאר טומאות נמי . פירוש כיון דדריש מזכר ועד נקבה למי שיש לו טהרה במקוה אם כן מוקמינן קרא גם בשאר טומאות דלאו לובן ואודם דשייכו בכלים ואם כן דטומאת מת ושרץ נמי לא לישלחו טומטום ואנדרוגינוס : תלמוד לומר הזכר . ה"א דהזכר דריש ותימה דבפ' על אלו מומין (בכורות דף מב:) אמרינן שאני הכא דכתיב הזכר הזכרים משמע משום דכתיב הזכרים אבל ה"א דהזכר לא חשיב יתור למעט אנדרוגינוס ושמא איכא שום דרשא התם דדריש מה"א :

הא מזכר לחודיה לא ממעט . הך ברייתא אתיא כרבי יהודה כדמוכח במסכת שבת בפרק ר"א דמילה (דף קלו:) על הא דקאמר רבי יהודה אנדרוגינוס דוחה שבת דקאמר רב חסדא לא לכל אמר ר' יהודה זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך ותניא הזכר ולא טומטום כו' פירוש סתם ספרא רבי יהודה וקאמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא אנדרוגינוס פסול לקדוש מי חטאת דברי רבי יהודה ופריך מאי שנא גבי מילה ומשני משום דכתיב המול לכם כל זכר והשתא תימה דהכא גבי ערכין צריך יתורא למעט טומטום ואנדרוגינוס ולא ממעט להו מלשון זכר ונקבה וגבי מילה אדרבה צריך יתורא לרבות וגבי קדוש ממעט ליה אף ע"ג דליכא יתורא אחרינא לאנדרוגינוס אלא משום דכתיב ונתן ולא כתיב ונתנה למעוטי אשה והנה מליט למימר דכיון דגלי בערכין דלא הוי בכלל זכר ילפינן קדוש מערכין ומילה נמי הוה ילפינן אי לאו דגלי קרא דכל זכר והא דלא ילפינן קדוש ממילה משום דטפי אית לן למילף מערכין לחומרא והכא דפריך וכל היכא דכתיב זכר למעט טומטום ואנדרוגינוס והא גבי ערכין כו' לא מצי לשנויי דמערכין ילפינן דאדרבה ממילה אית לן למילף דהוי בכלל זכר כדי להטעינו שילוח ולא מערכין לקולא ובפרק על אלו מומין (בכורות מב:) דמצריך קרא יתירא למעט טומטום ואנדרוגינוס דקאמר כשהוא אומר הזכר למטה שאין ת"ל ולא ילפינן מערכין לחומרא שלא להכשירו לעולה ולהצריך קרבן אחר התם איצטריך קרא לקרבן נדבה כגון שאמר הרי זו עולה והוי קולא שאינו קדוש דלא הוה ילפינן מערכין לקולא אלא ממילה לחומרא ולהכי איצטריך קרא אך קשה דבפ' הערל (יבמות עב:) משמע דלא פסיל ליה ר' יהודה לענין קדוש אלא משום דהוי ספק איש ספק אשה דתנן התם ר' יהודה אומר אנדרוגינוס שקדש קדושיו פסולין משום שהוא ספק אשה ואשה פסולה לקדש וי"ל דלגבי ערך אף ע"ג דהוא זכר או נקבה ממעטו הכתוב מערך איש ואשה לפי שהוא משונה ואי הוה מיעוטא דזכר לחודיה הוה אמינא דאפקיה רחמנא מערך זכר ואוקמיה בערך נקבה אפילו הוא זכר וכן איפכא וגבי מילה אי נקבה היא הא איצטריך קרא לרבויי ואי זכר הוא שמא איכא שום דרשא דהוה ממעטינן ליה אי לאו דריבהו הכתוב והיא דבכורות (דף מב:) דהזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס איכא למימר דלא אתיא כר' יהודה דכיון דספק הוא לא איצטריך קרא למעוטי ספקא ואף ע"ג דסתם ספרא ר' יהודה היא היינו בסתמא אחרינא אבל הא ע"כ לאו רבי יהודה היא :

תשלחו . היינו שילוח טמאים ממקדש : רבי אליעזר היא . דבעי לענין קרבן טומאה עד דידע במאי איטמי אבל לרבנן דלא בעו בשאר טומאות עד דידע במאי איטמי הכא נמי מחייבי דלא דרשינן זכר ודאי נקבה ודאית : השרץ ונעלם . או בנבלת שרץ ונעלם ממנו : על העלם שרץ . שנטמא וידע ובשעה שנכנס נעלם ממנו טומאה חייב : ואינו חייב על העלם מקדש . אם כשנכנס למקדש זכור לטומאה ונעלם ממנו מקדש ונכנס שאינו סבור שזה מקדש וכשיצא נזכר פטור : שרץ ונבלה . לפניו וידע שנגע באחד מהם ואינו יודע באיזה מהם נגע ונכנס למקדש שכח אותו ומשיצא נזכר : ר' אליעזר . דאזכר שם שרץ סבר דבעינן עד דידע אם בשרץ איטמי כו' : הזב את זובו לזכר ולנקבה . ולדרוש נמי זכר ודאי נקבה ודאית מטמא בזיבה ולא טומטום : לזכר לרבות מצורע . שהוא מוקש לזב להיות מעינותיו אב הטומאה לטמא אדם וכלים כזב דכתיב ביה (ויקרא טו) וכי ירוק הזב וגו' : פרט לכלי חרס טמא . שאין טעון שילוח מן העזרה : הוה אמינא כלי מתכות לא . טעון שילוח והכי שני בדיבוריה למדרש כל שיש לו דין הנוהג בזכר ובנקבה דהיינו טהרה במקוה : מוכל טמא נפקא . דאף כלי מתכות בעי שילוח ועל כרחין הוה דרשינן אדם ודמי ליה ולא כלי חרס שאין לו טהרה : עד נקבה . משמע כל מי שיש לו דין שהוא מזכר עד נקבה שיש להן טהרה : אי הכי . לעיל קאי כיון דאמר רב לענין שילוח זכר ודאי ולא טומטום בשאר טומאות נמי כגון טומטום שנטמא במת או בשרץ ונכנס למקדש יפטר : הזכר . והיה ערכך הזכר : תלמוד לומר הזכר . ה"א דריש : אם נקבה . אם קדריש : ההוא מיבעי ליה . למכתב זכר ונקבה :

תורה אור

תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס לימא מסייע ליה טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם אין חייבין על ביאת מקדש ואין שורפין עליהם את התרומה ראו לובן ואודם כאחת אין חייבין על ביאת מקדש אבל שורפין עליהם את התרומה מ"ט לאו משום שנאמר °מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס אמר עולא לא הא מני ר' אליעזר היא *דתנן רבי אליעזר אומר השרץ °ונעלם ממנו על העלם שרץ הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש רבי עקיבא אומר ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש *ואמרינן מאי בינייהו ואמר חזקיה שרץ ונבלה איכא בינייהו דרבי אליעזר סבר בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבילה איטמי ור' עקיבא סבר °לא בעינן לאו אמר רבי אליעזר התם בעינן דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי הכא נמי בעינן דידע אי בלובן איטמי אי באודם איטמי אבל לרבי עקיבא דאמר משום טומאה מיחייב הכא נמי משום טומאה מיחייב ורב מאי שנא ביאת מקדש דלא דכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס אי הכי תרומה נמי לא נשרוף דכתיב °והזב את זובו לזכר ולנקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס ההוא מבעי ליה לכדרבי יצחק דאמר רבי יצחק *לזכר לרבות את המצורע למעינותיו ולנקבה לרבות את המצורעת למעינותיה האי נמי מבעי ליה *במי שיש לו טהרה במקוה פרט לכלי חרס דברי רבי יוסי אם כן נכתוב רחמנא אדם וכי תימא אי כתב רחמנא אדם הוה אמינא כלי מתכות לא מכל טמא לנפש נפקא זכר ונקבה למה לי לכדרב ואימא כוליה לכדרב הוא דאתא אם כן נכתוב זכר ונקבה מאי מזכר ועד נקבה עד כל דבר שיש לו טהרה במקוה אי הכי כי איטמי בשאר טומאות לא לישלחו אמר קרא מזכר מטומאה הפורשת מן הזכר וכל היכא דכתיב מזכר עד נקבה למעוטי טומטום ואנדרוגינוס הוא דאתא והא גבי ערכין דכתיב °הזכר *ותניא [ג]הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה תלמוד לומר הזכר ואם נקבה [ג]זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס טעמא דכתיב הזכר ואם נקבה הא מזכר ונקבה לא ממעט ההוא מבעי ליה לחלק

ה"ג

במדבר ה
ויקרא ה
שם טו
ויקרא כז

שבועות יד:
שם יט.
[לקמן לה:]
[עירובין קה: פ"ש]
ערכין ה: שבת קלו:
בכורות מב.

לחלק. הילכך אי לאו ה"א ואם לא ממעט טומטום אבל הכא מדה"ל למכתב אדם תפלתו וכתיב זכר ונקבה ש"מ לדרשא: ואפילו הראש עמהם. אמחותך קאי דהיכא דיצא מחותך אפי' יצא הראש אין חשוב ולד עד שיצא רובו: אין הראש פוטר בנפלים. יצא ראש הנפל כגון יולדת תאומים לשבעה אחד נגמרה צורתו ואחד לא נגמרה צורתו ויצא ראש הנפל והחזירו ואח"כ יצא אחיו הוי בכור לכהן שאין ראש הנפל פוטר את הבא אחריו מן הבכורה ורבי אלעזר אית ליה דשמואל: באנפי נפשיה. ולא אמתניתין ואיכא בינייהו מאן דמתני לה אמתניתין משמע דאמחותך קא פליגי ואיכא למימר כדאמרן דבשלם אפי' ר' אלעזר מודה דלית ליה דשמואל ומאן דמתני לה באנפי נפשיה משמע דאשלמים נמי פליגי ובדשמואל: אין הראש כרוב אברים. יצא הראש אינו כילוד ובנפל קאי דאי בבן קיימא ליכא למ"ד דהא מתניתין היא יצא כדרכו משיצא רוב ראשו: כתקנו. ראש יצא תחלה וקאמר דבעינן רובא וקשיא לר' יוחנן: מאי קאמר. רבי יוסי משיצא כתקנו ס"ד דמסורס ברובא לאו ילוד הוא: מחותך ומסורס. מחותך ודרך מרגלותיו: הא כתקנו. דרך ראשו אפי' מחותך הראש פוטר: רובו כתקנו. תרוייהו בעינן במחותך: מתקיף לה רב זביד. לתירוצא דמתרצינן אליבא דרבי יוסי: מכלל דמסורס רובו נמי לא פטר. בתמיה כיון דרבי יוסי לאו אדיוקא קאי אלא אדקתני בגווה יצא מחותך ומסורס משיצא רובו ועלה קאי דרבי יוסי ואמר אע"ג דנפיק רובו בעינן נמי כתקנו מכלל דמסורס רובו נמי לא פטר בתמיה: אלא אמר רב זביד. רבי יוסי אדיוקא דת"ק קאי דאמר הא כתקנו הראש פוטר ואע"ג דמחותך וקאמר ר' יוסי אין הראש פוטר אלא שיצא כתקנו וכשאר ולדות שיוצאין לחיים אבל מחותך אפילו כתקנו אין הראש פוטר: כתקנו. אפי' מחותך הראש פוטר: *מי שיצא כתקנו לחיים. הוא דראש פוטר אבל מחותך אפילו כתקנו בעינן רובו: צדעיו. טנפל"ש: קרני ראשו. גובה ראשו שאצל העורף: **מתני'** ואין ידוע מהו. אם זכר אם נקבה אבל יודעת היא שהוא ולד: לזכר ולנקבה. ימי טוהר דזכר וימי טומאה דנקבה: אין ידוע אם ולד היה אם לאו תשב לזכר ולנקבה ולנדה. כלומר כשתראה תהא נדה שאין לה ימי טוהר דשמא לאו ולד הוא ובגמרא* מפרש למה הוזכר זכר הואיל ואין לה דם טוהר דאי משום טומאת לידה הא קתני נקבה: **גמ'** והפילה. ואינה יודעת מה אם נפל אם רוח שהרי נפל למים: אמאי תשב לנדה. ניתיב לה מיהא ימי טוהר דזכר: שילאה מלאה. כשהיתה מעוברת יצאה לאפר: ובאה. בו ביום ריקנית: בכור מספק. שמא זה היה ולד והבא אחריו אינו בכור או שמא רוח הפילה והבא אחריו בכור מעליא הוא הילכך ספק הוא ויאכל במומו לבעלים ולא לכהן דהמוציא מחבירו עליו הראיה: והאי פשוט הוא. ויאכל בלא מום: מטנפות. יום אחד קודם לידה כעין גלייר"א: מתיב רבי יוסי. אדר' יהושע בן לוי: טועה. ממתניתא דמיירי באשה טועה שלא ידעה עת לידתה האשה

ה"ג אמר רב פפא כתנאי יצא מחותך או מסורס כו' מאי קאמר. דאין סברא דברוב שלם ומסורס או ברוב כתקנו ומחותך לא הוי לרבי יוסי כילוד וקאמר רב פפא דגרסינן בברייתא מחותך ומסורס הא מחותך ויצא כתקנו הראש פוטר ולרבי יוסי אין הראש פוטר והייט פלוגתייהו דרבי יוחנן ורבי אלעזר: **מכלל** דבמסורס רובו נמי לא פוטר. וא"ת ודלמא ר' יוסי אתא למימר דאפי' כתקנו בעינן רוב ואין הראש פוטר וה"ה דבמסורס נמי סגי ברוב וי"ל דא"כ הוה ליה לרבי יוסי למימר אפילו כתקנו עד שיצא רובו והוה משמע שבא להחמיר לכך משני רב זביד מדקאמר *משיצא רובו כתקנו ולא קאמר עד שיצא משמע דרבי יוסי בא להקל וה"ק יצא מחותך מסורס עד שיצא רובו הא כתקנו הראש פוטר ור' יוסי מקיל וקאמר (או עד שיצא) כתקנו לחיים פירוש מה שחשוב חיים דהיינו רוב ראשו כדמפרש בברייתא בסמוך ר' יוסי אומר משיצא רוב ראשו ורבינו חננאל פירש לחיים בר קיימא דדוקא בר קיימא הראש פוטר אבל לא בנפלים וקשה א"כ אמאי איתותב שמואל פרק יש בכור (בכורות דף מו:) כיון דרבי יוסי קאי כוותיה: **תשב** לזכר ולנקבה ולנדה. אע"ג דהוי ספק ספקא תשב לנקבה דאי מטהרת לה מטומאת נקבה משום ספק ספקא הכי נמי נטהרנה אם ראתה בל"ד ומ"א מספק ספקא ולא ניחוש לזכר והוי תרי קולי דסתרן אהדדי א] כדפרשינן לעיל (ג) (ד' כד:) ומיהו בטועה בגמ' מחמרינן אע"ג דאיכא כמה ספיקי: **וזו** הואיל ולא טנפה. וכגון שלא שהתה הבהמה בחוץ דאם שהתה אימור טנפה וילדה אימר

לחלק בין ערך איש לערך אשה: יצא מחותך או מסורס וכו': א"ר אלעזר אפילו הראש עמהן ור' יוחנן אמר לא שנו אלא שאין הראש עמהן אבל הראש עמהן *(הראש פוטר) לימא בדשמואל קמיפלגי *דאמר שמואל אין הראש פוטר בנפלים בשלם דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי במחותך דמר סבר בשלם הוא דקחשיב במחותך לא קחשיב ומר סבר במחותך נמי חשיב (לישנא אחרינא טעמא דיצא מחותך או מסורס הא כתקנו הראש פוטר תרוייהו לית להו דשמואל דאמר שמואל אין הראש פוטר בנפלים) איכא דמתני לה להא שמעתתא באפי נפשה א"ר אלעזר אין הראש כרוב אברים ורבי יוחנן אמר *הראש כרוב אברים וקמיפלגי בדשמואל תנן יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד מדקאמר (א) מסורס מכלל דמחותך כתקנו וקאמר משיצא רובו הרי זה כילוד קשיא לרבי יוחנן אמר לך רבי יוחנן אימא יצא מחותך ומסורס והא או קתני הכי קאמר יצא מחותך או שלם וזה וזה מסורס משיצא רובו הרי זה כילוד אמר רב פפא כתנאי יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד רבי יוסי אומר משיצא כתקנו מאי קאמר אמר רב פפא הכי קאמר יצא מחותך ומסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד הא כתקנו הראש פוטר רבי יוסי אומר משיצא רובו כתקנו מתקיף לה רב זביד מכלל דבמסורס רובו נמי לא פוטר הא קי"ל *דרובו ככולו אלא אמר רב זביד הכי קאמר יצא מחותך ומסורס משיצא רובו הרי זה כילוד הא כתקנו הראש פוטר רבי יוסי אומר משיצא כתקנו לחיים תניא נמי הכי יצא מחותך (או) מסורס משיצא רובו הרי זה כילוד הא כתקנו הראש פוטר ר' יוסי אומר משיצא כתקנו לחיים ואיזהו כתקנו לחיים משיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו ר' יוסי אומר משיצאו צדעיו אבא חנן משום ר' יהושע אומר משיצא פדחתו וי"א משיראו קרני ראשו: **מתני'** *המפלת ואין ידוע מהו תשב לזכר ולנקבה אין ידוע אם ולד היה אם לאו תשב לזכר ולנקבה ולנדה: **גמ'** **א"ר יהושע בן לוי עברה נהר והפילה מביאה קרבן ונאכל הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן תנן אין ידוע אם ולד היה תשב לזכר ולנקבה ולנדה אמאי תשב לנדה לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן מתני' בשלא הוחזקה עוברה וכי קאמר ריב"ל כשהוחזקה עוברה ת"ש בהמה שיצאה מלאה ובאה ריקנית הבא אחריו בכור מספק ואמאי הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות ולד מעליא ילדן והאי פשוט הוא אמר רבינא משום דאיכא למימר רוב בהמות יולדות דבר הפוטר מבכורה ומעוטן יולדות דבר שאינו פוטר מבכורה וכל היולדות מטנפות וזו הואיל ולא טנפה אתרע לה רובא °אי כל היולדות מטנפות הא מדלא מטנפה בכור מעליא הוא אלא אימא רוב יולדות מטנפות וזו הואיל ולא טנפה אתרע לה רובא *כי אתא רבין אמר מתיב רבי יוסי ברבי חנינא טועה ולא ידענא מאי תיובתא מאי היא דתניא אשה

תוספי הרא"ש

ר' יוסי אומר משיצא כתקנו מאי קאמר. פרש"י וכי ס"ד דמסורס ברובא לאו ילוד הוא ומפרש רב פפא ר' יוסי אדיוקא דת"ק קאי הא דקאמר הא כתקנו הראש פוטר וקאמר ר' יוסי משיצא רובו כתקנו דאפילו כתקנו בעי' רובא ומיהו גם במסורס נמי הוי כילוד ברובו ורב זביד פריך ליה לרב פפא דמשמע ליה (כלומר דלפי דברי רב פפא ר' יוסי לא קאי אדיוקא) דע"כ ר' יוסי לא קאי אדיוקא דת"ק דא"כ הו"ל למימר אפי' כתקנו עד שיצא רובו אבל מדקאמר משיצא משמע שבא להקל דבקל הוי לידה טפי מלת"ק. ותימה אי קאי אמאי דקאמר ת"ק יצא מחותך מסורס משיצא רובו (כלומר אלא) [כמו] דס"ד מעיקרא מקמי דדייק רב פפא וקאמר ר' יוסי משיצא כתקנו או מהני רוב אבל מסורס לא מהני רוב א"כ או לא בא ר' יוסי להקל והו"ל למימר עד שיצא רובו כתקנו. וי"ל דהא לא קשה ליה משום דר' יוסי לא קאי אמאי דקאמר ת"ק (כלומר) לפי פשט הברייתא מקמי דאיירי רב פפא דת"ק איירי במחותך [או] מסורס משיצא רובו הרי זה כילוד וקאמר ר' יוסי אני אומר דוקא משיצא רובו כתקנו אבל רב פפא שמגיה בדברי ת"ק הא כתקנו הראש פוטר אי איתא דר' יוסי (אתא) [עלה] קאי הו"ל למימר עד שיצא רובו כתקנו הילכך משני רב זביד דר' יוסי אמר משיצא כתקנו לחיים דהיינו משיצא רוב ראשו ומיקל ר' יוסי וחשיב ליה בקל ילוד טפי מת"ק. ולא כמו שפר"ח מדוים בר קיימא אבל בנפל אין הראש פוטר דלפי [זה] אמאי איתותב שמואל בבכורות דקאמר אין הראש פוטר בנפלים בפ' יש בכור הא איכא ר' יוסי הכא דקאי כוותיה: **תשב** לזכר ולנקבה ולנדה. ותימה אמאי תשב שבועים לנקבה והא ספק ספיקא הוא דשמא לא ילדה ואת"ל ילדת אימור זכר הואי ובפ"ק דב"ק משמע שיש לנו להקל בספק ספיקא גבי שליא שיצתה מקצתה ביום הראשון וי"ל דא"כ אם תראה ביום ל"ד ותהור ותראה ביום מ"א אמרינן בגמרא דמשום חששא דזכר מקולקלת עד יום מ"ח ואמאי (לא) תהא מקולקלת דשמא לא ילדה כלל ואת"ל ילדה אימור נקבה הואי אלא ודאי לא אמרינן הכא תרי קולי דסתרי אהדדי אלא מוקמינן כל חד וחד אדיניה וטמאה שבועים משום חומרא דנקבה ומקולקלת למנינה משום חומרא דזכר. ואע"ג דבשמעתא דטועה מחמירינן אע"ג דאיכא כמה ספיקות יש לחלק היכא דנחתא כבר לתורת טומאה: **רוב** היולדות מטנפות' האי טינוף הוי קודם לידה ולא כמו טינוף דלעיל דהוי מיחוי הולד עצמו. ומיירי בשלא שהתה בחוץ כ"א מעט דאם שהתה הרבה אימור טינפת וילדה:

עין משפט נר מצוה

פד א ב ג מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל"ו ועי"ש סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצד סעיף י:

פה ד מיי' שם הל"ט סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

פו ה מיי' פ"א מהל' מחוסרי כפרה הל"ו ז:

פז ו מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל"ט:

פח ז מיי' פ"א מהל' מחוסרי כפרה הל"ז ז:

נ"ל משילא כתקנו כו' עד שילא רובו הא כתקנו כו' ור"י מקיל, וקאמר משילא כתקנו כו' כס"א

פט ח מיי' פ"ד מהל' בכורות הל"ג וע' בהשגות הל"ג ועי"ש סמג עשין ריא טוש"ע יו"ד סימן שטו סעיף ד:

מסורת הש"ס

ס"א הרי הוא כילוד

[בכורות מו:]

ס"א נ"ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' מדקאמר או מסורס וכו' הרי הוא כילוד: (ב) תד"ה תשב ט' לעיל נ"ב כדף כו ריש ע"א:

גליון הש"ס

גמ' אריב"ל עברה נהר וכו'. לעיל יח ע"א: שם אי כל היולדות. כעין זה כתובות נז ע"א:

[סיר מב. חולין ע. הוריות ג:]

ס"א נ"ג

נ"ל משילא

[לעיל כח.]

[לעיל יח:]

[לעיל יח. לקמן כט.]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה תשב וכו' דסתרן אהדדי כדפרי' לעיל דף כו ע"א כנ"ל:

אשה שיצתה מלאה ובאה ריקנית והביאה לפנינו שלשה שבועין טהורין ועשרה שבועות אחד טמא ואחד טהור משמשת לאור שלשים וחמש ומטבילין אותה תשעים וחמש טבילות דברי ב"ש וב"ה אומרים שלשים וחמש *רבי יוסי בר' יהודה אומר דיה לטבילה שתהא באחרונה בשלמא שבוע ראשון לא משמשת אימר יולדת זכר היא שבוע שני אימר יולדת נקבה היא שבוע שלישי אימר יולדת נקבה בזוב היא אלא שבוע רביעי אע"ג דקא חזיא דם תשמש דהא דם טהור הוא לאו משום דלא אזלינן בתר רובא אלא מאי לא ידענא מאי תיובתא אימר הרחיקה לידתה הך שבוע חמישי דטהור הוא תשמש הך שבוע רביעי כל יומא ויומא מספקין בסוף לידה ובתחלת נדה ועשרין ותמניא גופיה אימר תחלת נדה היא ובעיא למיתב שבעה לנדתה בעשרים וחד תשמש רבי שמעון היא דאמר *אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק לאורתא תשמש כשראתה בערב ומטבילין אותה תשעים וחמש טבילות שבוע קמא מטבילין אותה בלילותא אימר יולדת זכר היא שבוע שני מטבילין אותה (א) בלילותא אימר יולדת נקבה היא ביממא אימר יולדת זכר בזוב היא שבוע שלישי מטבילין לה ביממא אימר יולדת נקבה בזוב היא בלילותא ב"ש לטעמייהו דאמרי *טבולת יום ארוך בעי טבילה

מכדי

אימר הרחיקה לידתה. תימה דרבי יוסי ברבי חנינא לא אסיק אדעתיה האי סייעתא וברייתא לא מפרש כלל בענין אחר : **ר"ש** היא. תימה דר"ש דאתיא כרבנן דאסרי בפ' בתרא (לקמן סז:) לשמש דאורייתא ועוד קשה דהכא משמע דר"ש לא אסר טבילה אלא תשמיש דוקא ובפרק בתרא (שם סז:) משמע דאסורה לטבול וי"ל דטבילה האמוראין אסרוה ולקמן (שם ד"ה אבל) נפרש בע"ה :

כשראתה מבערב. וא"ת כיון דראתה מבערב אמאי מטבילין לה לב"ש בלילותא משום טבולת יום ארוך וי"ל דלאו דוקא מבערב אלא כלומר בשעה או בחצי שעה בלילה וטובלת בתחלת הלילה ורואה מיד אחר הטבילה ואם היתה באה לשמש קודם טבילה הרשות בידה :

בשבוע קמא מטבילין לה בלילותא אימור יולדת זכר היא. זה הצריכות איטו צריך אלא לב"ה דלב"ש מטבילין לה כל פ' לילות משום טבולת יום ארוך והאי שבוע קמא דלילותא איטו כמו שבועים דיממא אלא ו' לילות משבוע קמא וליל תחלת שבוע שניה ושבוע שניה נמי בלילותא היינו ו' לילות משבוע שניה וליל תחלת שבוע שלישי ושבוע שני ושלישי ביממא איטו כענין זה :

עשרים

האשה שילאה מלאה ומזרה ריקנית. לסוף זמן מרובה ואינה יודעת אימת ילאת הריונה : והביאה לפניו. כלומר משבאה לפניו ישבה לה שלשה שבועים טהורים מכל וכל עם יום בואה ולא דק כולי האי דיום זה ספק טמא דשמא ראתה בו ביום קודם שבאתה לפניו ואפ"ה קרי ליה טהור דקאי אמכאן ולהבא דקס"ד השתא שבאתה לפניו ביום ומשבאתה לפניו לא ראתה : ועשרה שבועים אחד טמא ואחד טהור. אחד טמא שהיתה רואה בכל יום ואחד טהור שכל הימים של אותו שבוע היו טהורין: משמשת לאור שלשים וחמש. שהוא ליל סוף שבוע חמישי והוא ליל כניסת שלשים וחמש ויליאת יום ל"ד ושוב אינה משמשת וטעמא דכולן מפרש לקמן ואמאי נקט הכי י"ג שבועים : ומטבילין אותה ל"ה טבילות. משום דטבילה בזמנה מצוה וכולהו מפרש לקמן ומשום הני ל"ה טבילות נקט י"ג שבועים דספק זמן הטבילות משוך י"א שבועים ופלגא די"ב ואיידי דצריך לפלגא נקט כולה ואיידי דתנא שבוע טמא דהייטו י"ב תנא נמי שבוע י"ג טהור והכי מפרש לקמיה : וב"ה סברי ל"ה. וטעמייהו מפרש לקמן ותרוייהו סבירי להו טבילה בזמנה מצוה : באחרונה. כשתפסוק לגמרי ותטהר דלית ליה טבילה בזמנה מצוה: בשלמא שבוע ראשון כו'. השתא מפרש תיובתא: אימר יולדת זכר היא. וכל יומא ויומא דשבוע ראשון איכא לספוקי דלמא ביום שבאתה ילדה שעה אחת קודם שבאה לפניו וכל שבעת הימים האלו הוו שבעת ימי לידה : שבוע ראשון. יומא דאתיא לקמן קחשיב בכלל שבוע ראשון : אימר יולדת נקבה היא. וביום שבאת לפניו ילדה ומשכי ימי לידה הנך תרתי שבועי: בזוב. שמא מתוך י"א יום דימי זיבה ילדה וראתה ג' רצופין ובלא צער דהוה קושי סמוך ללידה ובעיא שבעה נקיים לזיבתה ואע"ג דקא יתבא י"ד נקיים הואיל ואיכא לספוקינהו בימי לידה לא סלקא לה דקסבר ימי לידה שאינה רואה בהן אין עולין לה לספירת זיבתה : אלא שבוע רביעי. אי אמרינן רוב נשים ולד מעליא ילדן האי ולד הוא שהרי הוחזקה עוברה : תשמש. ואע"ג דהך שבוע קא חזיא שהרי ראשון הוא לשבועים שעוברים עליה אחד טמא ואחד טהור : האי דם טוהר הוא. דאכתי משכי מ' יום דזכר : לאו משום דלא אזלינן בתר רובא. ומספקינן לה בלא ולד וליכא לה דם טוהר וקשה לריב"ל : אימר הרחיקה לידתה. האי דלא יהבינן לה ימי טוהר לאו משום ספק דלאו ולד הוא אלא אימר הרי ימים רבים קודם שבאת לפניו ילדה וכלו לה ימי טהרתה אבל לענין קרבן מביאה קרבן ונאכל בין קרבה ובין הרחיקה בת קרבן היא מאחר *דקפדינן ארובא : שבוע חמישי דטהור הוא תשמש (ב) כו'. ואמאי לא משמשת עד ליל שביעי: ומשכינן שבוע רביעי. שרואה בכל יום כל יומא איכא לספוקי לסוף לידה סוף ימי טוהר ואמור כלומר אתמול כלו ימי טוהר והיום היא תחלת נדה הילכך יום כ"ח שהוא סוף שבוע רביעי מספקינן לה בתחלת נדה ובעיא לממני משבוע חמישי ששה ימים להשלים שבעת ימי נדות ובליל שביעי טובלת ומשמשת שהוא אור לשלשים וחמש משבאת לפניו וליל שמיני שהוא תחלת שבוע ששי נמי לא משמשת שהשבוע ששי טמא הוא דמוקמינן לה לקמן שהיא רואה מבערב בכל ימי ראייתה מכאן והילך לא משמשת לעולם דדילמא שבוע רביעי תחלת נדה היא והששי בימי זיבה והרי היא זבה ושבוע שביעי שהוא טהור תספור לנקיים ואם לא שרואה מבערב היתה משמשת ליל תחלת שבוע שמינית ואע"ג דיכולה לטבול ביום שביעי שמקצת היום ככולו לענין ספירה אפ"ה לא משמשת ביום דמוקמינן לה כר"ש דאסר וכן לעולם י"ל בכל שבועים טמאים שלה זהו בימי זיבה וצריכה ז' נקיים וכל שבוע טהור תספור לנקיים אבל שבוע רביעית ממ"נ אין אתה יכול לספקו בזיבה שאין זיבה אלא לאחר נדות והרי זו ישבה ג' שבועים טהורים והרביעי הוא דראתה הילכך בתחלת נדה הוא דאיכא לספוקי ולא בעיא למיתב בשבוע חמישי אלא ששה ימים משום ספק יום אחרון של רביעי דמספקינן לה בתחלת נדה : בעשרים ותד. שהוא סוף שבוע שלישית תשמש דהא אפי' קרבה לידתה נילד בו ביום שבאת לפניו כבר כלו ימי טומאה והיום שביעי לנקיים של ספירה וקי"ל דטבילת זב וזבה ביום בפ"ק דיומא (דף ו.) דמקצת היום ככולו הילכך ביום כ"א תשמש : ר"ש היא דאמר. בת"כ אסור לעשות כן לשמש זבה ביום טבילתה : שמא תבא לידי ספק. שמא תראה לאחר תשמיש ונמצא שסתרה כל מנייתה דהא לא הוו נקיים כל שבעה ונמצא משמשת זבה: לאורתא תשמש. בליל תחלת שבוע רביעית דקס"ד השתא שאינה רואה אלא ביום ואף ע"ג דהאי שבוע רביעי טמא הוא מיהו בליל תחלת שבוע אכתי טהורה היא ותשמש הלילה : ומשני כשראתה מבערב. וכן היא נוהגת לראות בכל שבוע טמא מבערב : בלילותא. בכל לילה ולילה דבכל לילה מספקינן לה [שמא] השתא סוף שבעה ללידתה הוא וטבילה בזמנה מצוה : אימר יולדת זכר בזוב היא. ויום ראשון דשבוע שני אמרינן שמא *שבעת ימים קודם שבאת לפניו ילדה ושבוע ראשון הוה ספירה לנקיים ולמחר ביום תחלת שבוע שני תהא טבילת זיבתה וכן כל ימי שבוע שני כל יומא ויומא איכא לספוקי דלמא קלא משבוע ראשון הוי בכלל ימי לידה והשתא כלין ימי הספירה אבל שבוע ראשון לא טבלה ביום ואף ע"ג דבכל יום איכא לספוקי שמא הרחיקה לידתה והשתא כלין ימי הספירה משום דבעינן שבעת ימי הנקיים לפניו ודאין והני דקודם לכן ספק הוו נקיים ספק לא הוו והכי מפרש לקמן ויום אחרון דשבוע קמא הוה בעיא טבילה משום ספקא דהשתא כלין ימי הספירה ואיכא ז' ספורין לפניו ולקמן מתרלין דטבילה חדא בשבוע לא קחשיב : בלילותא אימור יולדת נקבה הואי. וכל לילה איכא לספוקי האידנא סוף שבועים וליל אחרון מספקינן שמא ביום שבאתה ילדה והשתא כלין : שבוע שלישי מטבילין לה ביממא. אימר יולדת נקבה בזוב היא וכל יומא איכא לספוקי השתא כלין ימי ספירה יום ראשון דלמא ששה ימים קודם שבאת לפניו ילדה ושבועים הרי עשרים יום והיום הוי כ"א שסוף ספירה הוא ולמחר אמרי' ה' ימים קודם ביאתה ילדה והיום כלים ויום אחרון אימר ביום שבאתה ילדה והיום כלים : בלילותא. דשבוע שלישי מטבילין לה ואף ע"ג דליכא לספוקי בשבוע שלישי בסוף לידת נקבה : ב"ש לטעמייהו. דאמרי בפ' אחרון (לקמן דף עא:) טבולת יום ארוך דהיינו יולדת שהיא טבולת יום כל ששים וששה שהרי לסוף שבועים היא טובלת ואינה אוכלת בתרומה עד שיכלו ימי טוהר כדכתיב בכל קדש לא תגע וקאמרי ב"ש שצריכה לטבול לאור שמונים ואחד שהוא סוף שמונים הילכך כל לילה איכא לספוקי השתא כלים (עד) שמונים יום מיום שבאת לפניו ושבוע קמא נמי איכא לספוקי בהכי אלא לא איכפת לן משום דסוף הא קא טבלה בכל לילה :

מכדי

אימור הרחיקה לידתה. והיינו הא דאמרינן לעיל מאי לאו לא תיובתיה אלא סייעתיה משום דמשמע דאי ליתא לדר' יהושע לא הוה מחמירין בה כל אלו החומרות משום דהוי ספק ספיקא שמא רוח הפילה ואת"ל נפל הפילה אימור הרחיקה לידתה אע"ג דבלאו הכי איכא כמה ספיקות אימור זכר ואת"ל נקבה אימור לא ילדת בזוב ואת"ל ילדה נקבת בזוב אימור הרחיקה לידתה משמע אי ליתא לדר' יהושע ניתוספא עוד ספיקא אחרת ואימור לא ילדה כלל והוה לן למשריה ומשני לא תיובתיה ולא סייעתיה דכיון דבלאו הכי איכא ספיקא טובא אפילו ניתוספא עוד ספיקא אחרת אסרינן לה ועי"ל מדאיצטריך לאשמועי' דלא משמשא בשבוע רביעי אע"ג דחזיא ביה א"כ חשיבא יולדת ודאי דאי ספק יולדת חשיבא ליה לא הוה צריך לאשמועינן דלא משמשת והיינו דקאמר מאי לאו לא תיובתיה אלא סייעתיה דמתוך שהקשה לו שבוע רביעי אע"ג דחזיא ביה דם תשמש אלמא הוי חדוש שאינה משמשת ברביעי ואי ספק יולדת חשבת ליה לא הוי שום חדוש ומשני לא תיובתיה ולא סייעתיה דלא אתא לאשמועינן הא דאינה משמשת ברביעי אלא (אומרי') [מילי] אחרינא דמחמרי בה אשמועינן: ר"ש היא דאמר אבל אמרו חכמים כו'. תימה כ"ש רבנן היא דמשמע לקמן פ' בתרא דרבנן אסרי מדאורייתא לשמש וצ"ע לקמן'תי' דהכא משמע דתשמיש דוקא אסר ר' שמעון אבל טבילה שרי ביומא דז' ובפ' בתרא משמע דאסור לטבול ביומי דז' משום דר' שמעון וי"ל דאמוראי בתראי החמירו בטבילה : בשראתה מבערב. ותימה והלא טובלת בשבוע רביעי לב"ש בלילות משום ספיקת טבולת יום ארוך ואם היא רואה מבערב רואה היא א"כ כבר נדה היא ולמה תטבול וי"ל דדרכה לטבול מיד בתחלת הלילה והיא ראתה מיד אחר הטבילה קודם שתלך לישן : בשבוע קמא מטבילינן לה בלילות אימור יולדת זכר כו' ולא היה [צריך] כל זה משום כ"ש דמיד היא זקוקה לטבול משום טבולת יום ארוך אבל לב"ה איצטריך : אימור יולדת זכר בזוב הואי. אימור נקבה הוה סגיא אלא אפילו משום ספק זכר צריכה לטבול •

[לקמן ל. שבת קמה. יומא פח.]

[לקמן ל. סו:]

[לקמן עא:]

נ"ל דסמכינן

הגהות הב"ח

(א) גמ' שבוע שני מטבילין אותה ביממא אימר יולדת זכר בזוב היא בלילותא כו' נקבה היא שבוע שלישי כצ"ל : (ב) רש"י ד"ה שבוע חמישי דטהור הוא תשמש כוליה ואמאי :

מכדי ימי טוהרה כמה הוו שתין ושיתא דל שבוע ג' דאטבלינן לה פשו להו שתין נכי חדא שתין נכי חדא ותלתין וה' תשעין וד' הויין תשעין וחמש מאי עבידתייהו אמר רב ירמיה מדפתי כגון שבאת לפנינו בין השמשות דיהבינן לה טבילה יתירתא ולב"ה *דאמרי טבולת יום ארוך לא בעי טבילה ל"ה מאי עבידתייהו עשרים ותמניא כדאמרן הך שבוע ה' מטבלינן כל ליליא ולליא אימר סוף נדה היא י' שבועין למה לי בתמניא ופלגא סגי איידי דתנא פלגא דשבוע מסיק ליה *ואיידי דתנא שבוע טמא תנא נמי שבוע טהור והאיכא טבילת זבה דלפני תשמיש קחשיב דלאחר תשמיש לא קחשיב ולב"ש דחשיב דלאחר תשמיש ניחשוב נמי טבילת זבה בלידה קמיירי בזיבה לא קמיירי והאיכא יולדת בזוב יולדת בזוב קחשיב זיבה גרידתא לא קחשיב שבועתא קמא דאתיא לקמן ליטבלה ביומא דילמא כל יומא ויומא שלימו לה ספורים דידה הא מני *ר"ע היא דאמר בעינן ספורים בפנינו סוף שבוע קמא ליטבלה חד בשבוע לא קמיירי יומא קמא דאתיא לקמן ליטבלה דילמא שומרת יום כנגד יום היא בזבה גדולה קמיירי בזבה קטנה לא קמיירי ש"מ תלת ש"מ ר"ע היא דאמר בעינן ספורים בפנינו וש"מ *ר"ש היא דאמר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק וש"מ טבילה בזמנה מצוה *ורבי יוסי בר' יהודה אומר דיה לטבילה באחרונה ולא אמרינן טבילה בזמנה מצוה: **מתני'** *המפלת ליום מ' אינה חוששת לולד *ליום מ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה *רבי ישמעאל אומר יום מ"א תשב לזכר ולנדה יום פ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה שהזכר נגמר למ"א והנקבה לפ"א וחכ"א [ב]אחד בריית הזכר ואחד בריית הנקבה זה וזה מ"א: **גמ'** למה הוזכר זכר אי לימי טומאה הא קתני נקבה ואי לימי טהרה הא

רש"י

מכדי ימי טוהר כמה. משכה ספקא דידהו לבתר שבועים קמאי: שתין ושיתא. ושבועים הרי פ' ומהני ס"ו טבילות כבר טבלה מהן ז' בלילי שבוע שלישי משום הך ספקא דטבולת יום ארוך: דל הני ז' פשו להו שתין נכי חדא. שעדיין צריכה לטבול משום הך ספק בתוך י' שבועים הבאים ול"ה שטבלה בתוך ג' השבועים הראשונים שבעה בראשונה וכ"ח בשתים אחרונות הרי ל"ה ושתין נכי חדא הרי צ"ד: טבילה יתירתא. עד השתא הוה ס"ד דבאת לפנינו ביום כגון ביום ר"ח ניסן ואטבלוה לאורתא ומשכו פ' דילה ל' מניסן וכ"ט דאייר וכ"א דסיון כלים פ' יום הרי פ' טבילות בלילות וי"ד בימים של ב' שבועות הראשונות הרי צ"ד והשתא מוקמינן שבאת לפנינו בין השמשות לילה שהוא ר"ח ואטבלה בההיא ליליא משום ספק סוף טומאה ומשכי נמי פ' שלה עד כ"א בסיון כאילו באתה ביום ראש חדש דאיכא לספוקי דילמא באותו בין השמשות ילדה והוא מר"ח וההיא טבילה דליל ראש חדש איתוספה לה נמצאו לה ח' טבילות בשבוע ראשונה וכ"ח דב' וג' הרי ל"ו וקשיא לי אמאי נקט בין השמשות ה"ל לאוקמא שבאת לפנינו בלילה ומסתברא דלהכי נקט בין השמשות דדק בלישנא דמתני' דנקט ג' שבועים טהורים הילכך כי איכא בין השמשות איכא למיקרי יום זה טהור דשמא בין השמשות יממא הוא ומיום שעבר הוא והיום הזה כולו טהור ומיהו טבילותיה משכי עד שמונים לבד מהך משום דבין השמשות ספק ליליא: ל"ה. דקאמרי ב"ה מאי עבידתייהו ומשני עשרין ותמניא הויין: כדאמר. י"ד בימים וי"ד בלילות וכולן משום ספק סוף ימי טומאה והוא הדין דלב"ה הוו להו עשרין ותשע דכיון דאוקמינן שבאה בין השמשות איכא (א) ט"ו טבילות בלילה משום ספק בין השמשות והאי דלא מותבינן ליה לקמיה משום דאותבינן אחריתי ומשנינן חד בשבוע לא קמיירי והך נמי חדא בשבוע היא: האי שבוע ה'. שאינה רואה בו כל יומא איכא לספוקי בסוף נדה ומטבלינן לה בכל לילות דשבוע ד' ראתה בכל יום ויום ראשון דילמא תחלת נדה היא וטובלת לסוף שבעה שהוא ליל ראשון של שבוע ה' וליל שני נמי טבלה דילמא יום ראשון של שבוע רביעי מימי טוהר הוא ויום ב' הואי תחלת נדה והאידנא הוי ליל טבילתה וכן כולהו והוו להו שבעה טבילות והוא הדין נמי דכל לילות של שבועים טהורים איכא לספוקי סוף נדה משום שבוע טמא שלפניה אלא כ"ה טבילות דלאחר ל"ה דהוא ליל תשמיש לא קחשיב דכל טבילות דכ"ה קודם תשמיש ניהו והכי אמר לקמן: בתמניא ופלגא סגיא. לבד הג' שבועות דטהורה דהא כלין ימי טבילה בסוף שמונים והוא באמצע שבוע תשיעי של י' שבועים: שבוע. תשיעי טמא הוא: טבילת זבה. דכל שבוע טמא איכא לספוקי בזיבה לבד משבוע רביעי שאי אתה יכול לספקו בכך כדפרישית לעיל שאין זבה אלא לאחר נדות וזו לא ראתה כלום עד הרביעי וכל שבוע טהור איכא לספוקי בימי ספירת זיבתה ובעיא למטבל ביום ז' של כל שבוע טהור: ר"ע. דפרק אחרון (לקמן דף סח.): סוף שבוע ראשון. ביום השביעי ליטבלה ביום דילמא בין השמשות יום הוא ויום ראשון שבאתה לפנינו טהור ואיכא ז' ספורים לפנינו: חדא טבילה בשבוע לא קמיירי. וה"ה דהוה לן לאותובי לב"ה דליחשוב עוד טבילה יתירתא לטבילות הלילות של ספק לידה הואיל ובין השמשות באתה אלא האי שינויא גופיה אית בה דחדא בשבוע לא קמיירי הילכך לא פריך: **מתני'** המפלת. שליא: ליום מ'. לטבילתה: אינה חוששת לולד. שלא נגמר יצירתו עד שיכלו כל מ' יום: ולנדה. דילמא טיכא ולד ובגמ' מפרש למה הוזכר זכר: תשב לזכר. ז' ימי טומאה ואפילו בלידה יבשתא אבל שבועים דנקבה ליכא לספוקי כדקתני טעמא שילירת נקבה לפ"א: **גמ'** הא קתני נקבה. דה"ל שבועים ויש בכלל מאתים מנה: אי לימי טוהר. להחמיר שלא יהא לה אלא ימי טוהר דזכר: הא

תוספות

עשרים ותמניא כדאמרן. אף על גב דכ"ט הויין עם טבילה יתירתא דבין השמשות שבאתה לפנינו פ"ס דההיא טבילה יתירתא דהויא חדא בשבוע לא קחשיב ואין נראה דהא ב"ש חשבי לה אלא ודאי לא חשיב טבילה יתירתא חדא בשבוע כיון שלא היתה בפנינו אלא עכשיו ונראה כמו שפי' רש"י בתשובתו דב"ה לא חשיב טבילה דליל תחלת שבוע ג' דכיון דתו לא מטבלינן א]להגדה לא מיקריא חדא בשבוע אבל לב"ש דמטבילין לה בלילות לא הוי חדא בשבוע:

והאיכא טבילת זבה. עדיפא הוה מצי למיפרך דכל שבועים טהורים ניטבל לה בלילותא משום נדה דהשתא לא פריך אלא חדא בשבוע ונראה כגירסת ר"ח דגרים אי הכי כל שבועים טהורים נמי והייט הך פירכא (ב) דפריך ומשני דלפני תשמיש קחשיב: יומא קמא דאתיא לקמן נטבלה דילמא שומרת יום היא. וא"ת והא אמר דחד בשבוע לא קמיירי וי"ל דהשתא לא הויא חד בשבוע דהא איכא נמי טבילה בסוף שבוע ועוד דמשום חששא דשומרת יום טובלת גם ביום שני דשמא עכשיו ראתה כשבאת לפנינו ועוד מטעמא דשומרת יום נטבלה כל שבוע קמא דכל יומא מספקא בסוף לידה ולא סלקא לשימור דאין ימי לידה עולים לימי ספירת זיבתה ומיהו קשה דהוה מצי למיפרך מכל שבוע כדפרישית ולא פריך אלא מיומא קמא:

שמע מינה תלת. הוה מצי למינקט שמע מינה דימי לידה שאינה רואה בהן אין עולין לספירת זיבתה אלא אר"ת דפשיטא ליה להש"ס שאין עולין דקי"ל כאביי בסוף פרק בנות כותים (לקמן לז.) והוא למ"ד מיע"ל קג"ס ולקמן נפרש בע"ה ותימה דהך ברייתא סברה דלב"ש וב"ה אין עולין ובפרק בנות כותים (שם לח:) גבי פלוגתא דרב ולוי אי שתי מעייינות הן או מעיין אחד איכא ברייתא דלב"ש ולב"ה עולין וי"ל דתרי תנאי (ג) הוא אליבייהו:

ושמע מינה טבילה בזמנה מצוה. כך פסק ר"ח דהלכה כב"ש וב"ה ותימה דפשיטא דר' יוסי בר' יהודה יאמר דלא פליגי עליה ב"ש וב"ה ומעשים בכל יום שאין לך אשה טובלת בזמן טבילת נדה ולא בזמן טבילת שומרת יום כנגד יום וזבה ופ' בתרא (לקמן דף סז:) נמי אמר מכדי האידנא כולהו ספק זבות סוינהו ניטבלינהו ביממא דז' משמע שלא היו טובלין ביום בשום פעם *ורבינו אליהו הזקן שיסד באזהרות טבילה בזמנה על ד' גדולים כולו יסד דלא כהילכתא דה"נ יסד כר"א (סנהדרין דף מה.) דאמר כל נסקלין נתלין דדריש ריבוי ומיעוט וקי"ל דדרשינן כללי ופרטי דהא קיימא לן דקרקע אינה נגזלת:
שומר

תוספי הרא"ש

תשעים וד' הוו. תימה דלקמן פריך דהוו טבילי יתירי והכא פריך (דס"ד) [דחסר] ליה: יומא קמא דאתיא לקמן נטבלה ביממא דילמא שומרת יום כנגד יום היא. ולא מצי לשנויי חדא בשבוע לא קא מיירי דהשתא הוי תרי בשבוע חד בהתחלת שבוע וחד בסוף שבוע. ועוד שגם יום שני צריכה טבילה משום חששא זו דשמא עכשיו ראתה כשבאתה ועוד דמטעם שומרת יום צריכה לטבול שבוע קמא בכל יום דבכל יומא מספקינן לה שמא עכשיו שלמי שבוע לזכר וספירת דזבה קטנה. ומיהו תימה הוא אם היה יכול להקשות בכל יום ולא הקשה אלא מיומא קמא וגם בשבוע שני צריכה לטבול בכל יום משום חששא זו: ש"מ תלת. מדלא קאמר ש"מ דיומי לידה שאינה רואה בהן אין עולין לה לספירתה מדקדק ר"ת דפשוט היה לתלמוד ולא חש לומר ש"מ אע"ג דבסוף בנות כותים פליגי אביי ורבא וקאמר רבא דעולין אין הלכה בהא כרבא אלא כאביי והיינו למ"ד דיע"ל קנ"ס. ותימה דהא ברייתא סוברת דלב"ש ולב"ה אין עולין ולקמן בפ' בנות כותים גבי פלוגתא דרב ולוי שני מעיינות הן או מעין אחד הוא משני תהיא ברייתא דקתני יולדת בזוב שספרה ולא טבלה הלכו ב"ש לשיטתן וב"ה לשיטתן דקסברי ימי לידה שאינה רואה בהן עולין לספירת זיבתה צ"ל דתרי תנאי נינהו אליבא דב"ש וב"ה: ה"מ ר' עקיבא היא אין הלכה כמותו בזה דלעיל פסקינן הלכה כר' אליעזר בארבע: וש"מ דטבילה בזמנה מצוה. אין הלכה כן אלא כר' יוסי בר' יהודה דאמר לאו מצוה וכן מעשים בכל יום שאין לך אשה טובלת בזמנה טבילה של נדה ושל זבה ושל שומרת יום. ולקמן בפ' בתרא נמי אמרינן מכדי האידנא כולהו ספק זיבות נינהו נטבול ביממא דשבעה משמע שלא היו טובלות בשום פעם ביום ור"ת פסק דהלכה כב"ש וב"ה דאמרי טבילה בזמנה מצוה ואינה ראיה דפשיטא דר' יוסי בר יהודה לא פליג עלייהו אלא סבר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: ולמה הוזכר זכר. תימה דלא פריך ארישא דאין ידוע אם ולד הוא וצ"ל דנמר עד סיפא ופריך אתרוייתו:

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל"ב סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצז סעי' ג:

צא ב מיי' שם הל"א:

מסורת הש"ס

לקמן עא:

[יבמות ג. וש"נ]

[לקמן סט.]

[לעיל כט: לקמן סו:]

[שבת קכא: לעיל כט: יומא פח.]

[בכורות כח.]

[כריתות ז.]

[וע"ע תוס' יומא ח' ד"ה דכ"ע]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כדאמר י"ד וכו' איכא שמונה טבילות בלילה: (ב) תד"ה והאיכא כו' הך פירכא דפרישית ומשני: (ג) ד"ה שמע וכו' תנאי הוו אליבייהו:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תד"ה עשרים ותמניא וכו' לא מטבלינן לנדה לא. תיבות להגדה לא ממחקו. וכ"ב גם לג"ס כנ"ל:

תורה אור

הא קתני נדה *שאם תראה יום ל"ד ותחזור ותראה יום מ' ואחד תהא מקולקלת עד מ"ח *וכן לענין נקבה שאם תראה יום ע"ד ותחזור ותראה יום פ"א תהא מקולקלת עד פ"ח: רבי ישמעאל אומר יום מ"א תשב לזכר ולנדה כו': תניא רבי ישמעאל אומר טימא וטיהר בזכר וטימא וטיהר בנקבה מה כשטימא וטיהר בזכר יצירתו כיוצא בו אף כשטימא וטיהר בנקבה יצירתה כיוצא בה אמרו לו אין למדין יצירה מטומאה אמרו לו לר' ישמעאל מעשה בקליאופטרא מלכת אלכסנדרוס שנתחייבו שפחותיה הריגה למלכות ובדקן ומצאן זה וזה למ"א אמר להן אני מביא לכם ראייה מן התורה ואתם מביאין לי ראייה מן השוטים מאי ראיה מן התורה אילימא טימא וטיהר בזכר וטימא וטיהר בנקבה כו' הא קאמרי ליה אין דנין יצירה מטומאה אמר קרא תלד הוסיף לה הכתוב לידה אחרת בנקבה ומאי ראיה מן השוטים אימר נקבה קדים ואיעבור ארבעין יומין קמי זכר ורבנן סמא דנפצא אשקינהו ור' ישמעאל איכא גופא דלא מקבל סמא *אמר להם ר' ישמעאל מעשה בקלפטרא מלכת יוונית שנתחייבו שפחותיה הריגה למלכות ובדקן ומצאן זכר לארבעים ואחד ונקבה לפ"א אמרו לו *אין מביאין ראיה מן השוטים מאי טעמא הך דנקבה (א) אייתרה ארבעין יומין והדר איעבר ורבי ישמעאל לשומר מסרינהו ורבנן *אין אפוטרופוס לעריות אימא שומר גופיה בא עליה ודילמא אי קרעוהו להך דנקבה בארבעין וחד הוה משתכחא כזכר אמר אביי בסימניהון שוין: וחכ"א אחד בריית זכר ואחד בריית נקבה וכו': חכמים היינו ת"ק °וכי תימא *למסתמא רישא כרבנן ויחיד ורבים *הלכה כרבים פשיטא מהו דתימא מסתברא טעמא דרבי ישמעאל דקמסייע ליה קראי קמ"ל דרש רבי שמלאי למה הולד דומה במעי אמו לפנקס שמקופל ומונח ידיו על שתי צדעיו שתי אציליו על ב' ארכובותיו וב' עקביו על ב' עגבותיו וראשו מונח לו בין ברכיו ופיו סתום וטבורו פתוח ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה ואינו מוציא רעי שמא יהרוג את אמו *וכיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו שנאמר °בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך חשך ואל תתמה שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיא ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים שנאמר °מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים הוי אומר אלו ירחי לידה ומלמדין אותו כל התורה כולה שנאמר °ויורני ויאמר לי יתמך דברי לבך שמור מצותי וחיה ואומר °בסוד אלוה עלי אהלי מאי ואומר וכי תימא נביא הוא דקאמר ת"ש בסוד אלוה עלי אהלי וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה שנאמר °לפתח חטאת רובץ ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו שנאמר °כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון כי לי תכרע כל ברך זה יום המיתה שנאמר °לפניו יכרעו כל יורדי עפר תשבע כל לשון זה יום הלידה שנאמר °נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה ומה היא השבועה שמשביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע א] והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה היא אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני נוטלה ממך תנא דבי ר' ישמעאל משל לכהן שמסר תרומה לעם הארץ ואמר לו אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני שורפה לפניך א"ר אלעזר מאי

(איוב כט) (שם) (משלי ד) (איוב כט) (בראשית ד) (ישעיה מה) (תהלים כב) (שם כד)

רש"י

הא קתני נדה. דכל דמים שתראה טמאים ומשני לכך החכר זכר שאם תראה ליום ל"ד ותחזור ותראה ליום מ"א תהא מקולקלת עד מ"ח שכשראתה ליום ל"ד לנידתה אמרינן טמאה אע"ג דאכתי תשכי ימי טוהר דזכר מספקינן לה בלא ולד ותשב לנדה וכי הדר חזיא ליום מ"א שהוא ח' לראייתה ותרלה להיות שומרת יום כנגד יום אמרינן ולד היה וזכר היה וראייה דיום ל"ד דם טוהר היא והשתא הוא דהויא תחלת נדה והשתא מקלקלינן לה דלא טבלה עד מ"ח שהוא ח' לראייה אחרונה ואי לאו משום ספקא דזכר הוה טבלה למחר ליום מ"ב ממ"נ אי לאו ולד הוא הרי שומרת יום כנגד יום היא ואי ולד הוא ונקבה היא אכתי הוה דם טוהר עד שמונים וספקא דזכר מקלקלא לה: וכן לענין נקבה. כלומר וספקא דנקבה נמי מקלקלא לה האי קלקולא: עד פ"ח. דלא טבלה עד פ"ח דאי הוה פשיטא לן דלאו ולד הוא הואי טבלה למחר ביום פ"ב דראיית פ"א באחד עשר יום שבין נדה לנדה היא ומשום דמספקא לן דילמא ולד הוה וראייה דיום ע"ד דם טהור הוה והשתא הויא תחלת נדה לא טבלה עד פ"ח: טימא וטיהר בזכר. מ' יום בין שתיהן ז' לטומאה ול"ג יום לימי טוהר: נתחייבו הריגה. ומתוך שעומדות ליהרג ניסו בהם ויחדום לביאה וקרעו שתיהם לסוף מ' ונמצא אחד זכר ואחד נקבה: תלד. דאם נקבה תלד (ויקרא יב) קרא יתירא הוא דמצי למכתב ואם נקבה וטמאה שבועים דהא כתיב לעיל וילדה זכר: מקמי זכר. ואף ע"ג שיחדום לבעול ביום אחד שמא מעוברת היתה קודם לכן: סמא דנפצא. סם שמפלת בו ומנפצא כל זרע שבמעים קודם לכן: לשומר מסרינהו. שלא בא אדם עליהן אלא אותו היום: ודילמא אי קרעוה כו'. לרבי ישמעאל פריך הכי נמי דלשומר מסרינהו אפ"ה מנלן שלא נגמרה נקבה עד פ"א דילמא אי קרעוה להך ליום מ"א הוה משתכחא: בסימניהן שוין. נקבה שנמצאת ליום פ"א לא היו אבריה ושערה וצפורניה אלא כשיעור של זכר ליום מ"א: היינו ת"ק. דתנא לעיל ליום מ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה אלמא בריית נקבה ליום מ"א: וכי תימא רישא. להכי תנא ליה לאשמועינן סתמא דמתניתין כרבנן ונשמע מינה דהלכתא כוותייהו ולא נהירא לי גירסא ופירושה דה"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם ונ"ל דהכי גרס וכי תימא למסתמא כרבנן ויחיד ורבים הלכה כרבים פשיטא מהו דתימא כו' והכי פירושה וכי תימא תנא הך סיפא לאשמעינן דסתמא דלעיל סתמא דרבנן היא ויחיד ורבים הלכה כרבים פשיטא דסתמא דרבים היא הואיל וסתמא תנייה רבי ולא אשכחן יחידאה דאמר הכי דנימא פלוני היא: מהו דתימא כו'. קמשמע לן מדמהדר רבי ושנאה בלשון חכמים שמע מינה דהלכה כסתם ראשון ואף על פי שמחלוקת ר' ישמעאל בלדו: פנקס. לוחין שכותבין בהן הגלחים: אציליו. *איסיל"ש: נפתח הסתום. פיו: ונסתם הפתוח. טבור: שמא יהרוג את אמו. פי' שבית הרחם אינו רחב להוציא רעי הנאסף בו: ת"ש בסוד אלוה עלי אהלי. והא אוקמיה בירחי לידה מדכתיב כירחי קדם: ולא נשבע למרמה. שקיים שבועתו לשמור את התורה דאי בשבועה בעלמא אטו משום דלא נשבע למרמה חשיב להו בעולין בהר ה':

אלא

תוספות

שומר גופיה בא עליה. ואפילו היה סרים או אשה אפשר שהניח אחרים לבא: וכי תימא למיסתמא כרבנן. ואע"ג דרישא נמי סתמא קתני לא חשיב סתמא כיון דפליג עליה רבי ישמעאל והוי אדרבה סתם ואח"כ מחלוקת כדאמרינן בהחולץ (יבמות מב:):

שני אציליו על שני ארכובותיו. פ"ה איסילי"ש ור"ת פירש דאציל היינו קוד"א דאמר בפ' האומר משקלי (ערכין יט:) משקל ידי עלי משקל רגלי עלי כו' ומכניס ידו עד האציל ורגלו עד הארכובה וקוד"א ביד הוא כנגד הארכובה ברגל ועוד דהתם משמע דאציל הוא מרפק ובהלכות (פ"א מ"ח) משמע שמנה לפי סדרי אברי האדם דמרפק היינו קוד"א ועוד אמר בפ"ב דזבחים (דף יח:) לא יתגרו ביזע שאין חוגרין אלא כנגד אצילי ידיהם והיינו כנגד הקוד"א שדרך העולם לחגור ובבית השחי אדרבה שם הוא מקום זיעה*:

*) שתום העין. סתום הוא לשון גילוי ופתיחה כדמתרגם דספיר חזי וכן בלשון משנה במסכת ע"ז (דף סט.) הוי לשון פתיחה כדי שישתום וישתום ויגוב והכא דייק שנסתמה עינו מדכתיב שתום העין לשון יחיד והא דכתיב (במדבר כד) וגלוי עינים היינו לפי מה שהיה בתחלה:

*) שייך לדף לא כי

עין משפט נר מצוה

לפי' התוס' היו גורסין גירסא אחרת בגמ' וה"נ וכ"ה למסתמא כרבנן פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים וע' מהרש"א

צב א ב מיי' פי"ו מהל' איסורי ביאה הל' כה:

[ויתר ביאור בתוס' מנחות לו. ד"ה קיבורת ותוס' חולין קח: ד"ה אמר רב וע' תוס' שבת לג. ד"ה במרפקו ותוס' ערכין יט. ד"ה במרפקו]

תוספי הרא"ש

שומר גופיה בא עליהן. ואם הוה אשה או סרים אפשר שהניח אחרים לבא עליהם: וכ"ת למיסתמא. אע"ג דברישא נמי קתני סתמא לא חשיב סתמא דהא קא פליג עליה ר' (שמעון)[ישמעאל] והוי סתם ואח"כ מחלוקת כדמוכח בפרק (הערל)[החולץ](יבמות דף מב):

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' והוי יודע שהקב"ה טהור. כ"ב עיין דרשת מהרא"ח דף מט ע"ב:

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ד]

[שבת קכ: חולין מט:]

[חולין יא: כתובות יג:]

[לקמן מט. פ"ש כתוספתא ועי' בפירש"י דהכא]

[ברכות ס. וש"נ]

יבמות מה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הך דנקבה אתרה ארבעין יומין:

גליון הש"ס

גמ' וכ"ת למסתמא. עי' מנחות כ"ב ע"א תד"ה והכ"ל:

פי' פתח אחשורוש רבה

מאי קרא °ממעי אמי אתה גוזי מאי משמע דהאי גוזי לישנא דאשתבועי הוא דכתיב °גזי נזרך והשליכי ואמר רבי אלעזר למה ולד דומה במעי אמו לאגוז מונח בספל של מים אדם נותן אצבעו עליו שוקע לכאן ולכאן תנו רבנן שלשה חדשים הראשונים ולד דר במדור התחתון אמצעיים ולד דר במדור האמצעי אחרונים ולד דר במדור העליון וכיון שהגיע זמנו לצאת מתהפך ויוצא וזהו חבלי אשה והיינו *דתנן חבלי של נקבה מרובין משל זכר ואמר רבי אלעזר מאי קרא °אשר עשיתי בסתר רקמתי בתחתיות ארץ דרתי לא נאמר אלא רקמתי מאי שנא חבלי נקבה מרובין משל זכר זה בא כדרך תשמישו וזה בא כדרך תשמישו זו הופכת פניה וזה אין הופך פניו תנו רבנן שלשה חדשים הראשונים תשמיש קשה לאשה וגם קשה לולד אמצעיים קשה לאשה ויפה לולד אחרונים יפה לאשה ויפה לולד שמתוך כך נמצא הולד מלובן ומזורז תנא המשמש מטתו ליום תשעים כאילו שופך דמים מנא ידיע אלא אמר אביי °משמש והולך °ושומר פתאים ה' תנו רבנן *שלשה שותפין יש באדם הקב"ה ואביו ואמו אביו מזריע הלובן שממנו עצמות וגידים וצפרנים ומוח שבראשו ולובן שבעין אמו מזרעת אודם שממנו *עור ובשר [א]ושערות ושחור שבעין והקב"ה נותן בו רוח ונשמה *וקלסתר פנים וראיית העין ושמיעת האוזן ודבור פה והלוך רגלים *ובינה והשכל וכיון שהגיע זמנו להפטר מן העולם הקב"ה נוטל חלקו וחלק אביו ואמו מניח לפניהם אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי פוץ מלחא ושדי בשרא לכלבא דרש רב חיננא בר פפא מאי דכתיב °עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בשר ודם נותן חפץ בחמת צרורה ופיה למעלה ספק משתמר ספק אין משתמר ואילו הקב"ה צר העובר במעי אשה פתוחה ופיה למטה ומשתמר דבר אחר אדם נותן חפציו לכף מאזנים כל זמן שמכביד יורד למטה ואילו הקב"ה כל זמן שמכביד הולד עולה למעלה דרש רבי יוסי הגלילי מאי דכתיב °אודך (ה') על כי נוראות נפליתי נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם נותן זרעונים בערוגה כל אחת ואחת עולה במינו ואילו הקב"ה צר העובר במעי אשה וכולם עולין למין אחד דבר אחר צבע נותן סמנין ליורה כולן עולין לצבע אחד ואילו הקב"ה צר העובר במעי אשה כל אחת ואחת עולה למינו דרש רב יוסף מאי דכתיב °אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שיצאו לסחורה ישב לו קוץ לאחד מהן התחיל מחרף ומגדף לימים שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים התחיל מודה ומשבח לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב °עושה נפלאות (גדולות) לבדו וברוך שם כבודו לעולם אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו דריש רבי חנינא בר פפא מאי דכתיב °ארחי ורבעי זרית וכל דרכי הסכנת מלמד שלא נוצר אדם מן כל הטפה אלא מן הברור שבה תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שזורה בבית הגרנות נוטל את האוכל ומניח את הפסולת כדרבי אבהו *דרבי אבהו רמי כתיב °ותזרני חיל וכתיב °האל המאזרני חיל אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע זיריתני וזרזתני דרש רבי אבהו מאי דכתיב °מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל מלמד שהקב"ה יושב וסופר את רביעיותיהם של ישראל מתי תבא טיפה שהצדיק נוצר הימנה ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם הרשע אמר מי שהוא טהור וקדוש ומשרתיו טהורים וקדושים יציץ בדבר זה מיד נסמית עינו דכתיב °נאם הגבר שתום העין והיינו דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב °וישכב עמה בלילה הוא מלמד שהקב"ה סייע באותו מעשה שנאמר °יששכר חמור גרם °חמור גרם לו ליששכר *אמר רבי יצחק אמר רבי *אמי אשה מזרעת תחילה יולדת זכר איש מזריע תחילה יולדת נקבה שנאמר °אשה כי תזריע וילדה זכר תנו רבנן בראשונה היו אומרים אשה מזרעת תחילה יולדת זכר איש מזריע תחילה יולדת נקבה ולא פירשו חכמים את הדבר עד שבא רבי צדוק ופירשו °אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים °ויהיו בני אולם אנשים גבורי חיל דורכי קשת ומרבים בנים ובני בנים וכי בידו של אדם להרבות בנים ובני בנים אלא מתוך שמשהין

מאי קרא. דמשביעין אותו ביום הלידה: נזרך. לשון נזירות דהיינו נדר דדמי לשבועה: למה ולד דומה: חבלי. צערה: רקמתי. היינו יצירה ראשונה וכתיב בתחתיות דהיינו מדור תחתון: דרך תשמישן. האיש פניו למטה בן זכר נולד פניו למטה ונקבה פניה למעלה הילכך נקבה צריכה להתהפך דהא כשהיא במעי אמה פניה למטה כדאמרינן (א) לעיל [ראשו בין ברכיו] אבל זכר אין צריך להתהפך: קשה לאשה וקשה לולד. מפני שדר במדור התחתון קשה לאשה לא ידענא למאי: זרע מלבן את הולד מגיעוליו: מזורז. חזק ובריא: ליום תשעים. לשלש ימים הוי חיותו: מנא ידע. הא לא ידע אימת מעברה: קלסתר. זיו: מראה העין. שאע"פ שנבראת העין מן האב והאם אינו רואה תדע שהרי המת יש לו עינים ויש לו שפתים ויש לו אזנים ואינו רואה ולא שומע ולא מדבר: פוץ מילחא. השלך המלח מן הבשר ושוב אינו ראוי אלא לכלבים כך הנשמה היא מלח לגוף לקיימו כיון שהלכה או מסריח הגוף: עולה למעלה. כדתני לעיל אחרונים דר במדור העליון: כולן עולין למין אחד. זרע האב והאם נעשין בריה אחת: לצבע. כמה סממנין צריך לצבע שחור קליפת עץ וטחינת ריחיים של נפחים וכמה דברים וכולן נעשין שחור ואינו יכול לצובעו ביורה אחת משנים ושלשה גוונים בשנים ושלשה מקומות: כל אחד ואחד עולה למינו. לובן מן האיש ושחור מן האשה: כי אנפת בי. מפני שכעסת עלי אני מודה לך שלטובתי היה: ישב לו קוץ ברגלו. לאחד מהם ולא יכול ללכת: לבדו. הוא לבדו יודע שהוא נס אבל בעל הנס אינו מכירו: ארחי. תשמיש כמו דרך גבר בעלמה (משלי ל): ורבעי. תשמיש לשון לרבעה: זרית. בררת בנפה שקורין וו"ן כמו (ישעיה ל) ברחת ובמזרה: הברור. קלי"ר בלע"ז: ותזרני. חסר א' *לשון מזרה: ותאזרני. לשון חגירת כח במתנים: זיריתני. מן הברור ואח"כ זירזתני: רביעיותיהם. עונת תשמישן: הוא. קודשא בריך הוא סייעה שנטה חמורו של יעקב לאהל לאה ואותו הלילה של האחרות היה: ולא פירשו. את הדבר מנלן: זכרים בנקבות. בני לאה: נקבות בזכרים. ואת דינה בתו משום הך דרשה איש מזריע תחלה יולדת נקבה: שמשהין

שתום העין. הוא לשון גילוי עין ולשון משנה הוא לשון גילוי ופתיחה ובמס' ע"ז כדי שישתום ויסתום וינגוף והא דדייק דנסתם עינו היינו משום דכתיב סתום לשון יחיד:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה דרך כו' לעיל נ"ב נראה דהיינו מדאמר וראשו על ברכיו כו':

כאן מתחיל הדבור זיריתני לשון מזרה זיריתני מן הברור ואח"כ זירזתני ותאזרני לשון כו' כצ"ל רש"ל

תהלים קמו

[נ"ל ודעת ובינה והשכל כך איתא בע"י ובע"ק בתוס' דכ"ק כה. ובתוס' דכ"ב קיא. ובתוס' דזבחים סט: ד"ה ק"ו אלן ברור שהיה לתוס' כנוסחת השאלתות שהעתקתי שהאם מזרעת אודם שממנו עור ובשר ודם וכו' וא"כ גבי חלק האם נמי הוה חמשה וזה נכון כנוסחת סוס' בכ"ק כה. ובשאר דוכתי]

גליון הש"ס
גמ' משמש והולך. יבמות יב ע"ב: שם חמור גרם לו ליששכר. בערוך ערך חמרא כתב כלומר כשחזר יעקב מן השדה נבק החמור ושמעה לאה ויצאה לקראתו וקראתו:

תהלים יח

בע"י אמי אסי

מסורת הש"ס:
תהלים עא
ירמיה ז
רס"ל
תהלים קלט
[נ"ל דתניא]

הגהות הגר"א
[א] גמ' ושערות. נ"ב ודם כו' ובינה. נ"ב ודעת:

[קדושין ל:]
[בשאלתות פרשת יתרו סי' ע איתא עור ובשר ודם ושערות וכו']
*[בערוך מביאו בערך קלסטר בשי"ה]
איוב ט
תהלים קלט
ישעיה יב
תהלים עב
שם קלט
יומא מז. ש"ב כב במדבר כג
שם כד
בראשית ל
שם מט
ברכות ס: ע"ש לעיל כה: [ודף כח. ע"ש]
ויקרא יב
בראשית מו
ד"ה א ח

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה י:

מסורת הש"ס

*שמשהין עצמן בבטן כדי שיזריעו נשותיהן תחלה שיהו בניהם זכרים מעלה עליהן הכתוב כאילו הם מרבים בנים ובני בנים והיינו דאמר רב קטינא יכולני לעשות כל בני זכרים *אמר רבא הרוצה לעשות כל בניו זכרים יבעול וישנה ואמר רבי יצחק אמר רבי *אמי *°אין אשה מתעברת אלא *סמוך לוסתה שנאמר °הן בעון חוללתי [א] ורבי יוחנן אמר *סמוך לטבילה שנאמר °ובחטא יחמתני אמי *מאי משמע דהאי חטא לישנא דדכויי הוא דכתיב °וחטא את הבית ומתרגמינן וידכי ית ביתא ואי בעית אימא מהכא °תחטאני באזוב ואטהר ואמר רבי יצחק אמר רבי אמי [ב] כיון שבא זכר בעולם בא שלום בעולם שנאמר °שלחו כר מושל ארץ זכר זה כר ואמר ר' יצחק *דבי רבי אמי בא זכר בעולם בא ככרו בידו זכר זה כר דכתיב °ויכרה להם *כירה גדולה נקבה אין עמה כלום נקבה נקייה באה עד דאמרה מזוני לא יהבי לה דכתיב °נקבה שכרך עלי ואתנה שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי מפני מה אמרה תורה יולדת מביאה קרבן אמר להן *בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה לפיכך אמרה תורה תביא קרבן מתקיף לה רב יוסף והא מזידה היא ובחרטה תליא מילתא ועוד קרבן שבועה בעי איתויי ומפני מה אמרה תורה זכר לשבעה ונקבה לארבעה עשר זכר שהכל שמחים בו מתחרטת לשבעה נקבה שהכל עצבים בה מתחרטת לארבעה עשר [ג] ומפני מה אמרה תורה מילה לשמונה שלא יהו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים תניא היה ר"מ אומר מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה מפני שרגיל בה וקץ בה אמרה תורה תהא טמאה שבעה ימים כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה שאלו תלמידיו את רבי דוסתאי ברבי ינאי *מפני מה איש מחזר על אשה ואין אשה מחזרת על איש משל לאדם שאבד לו אבידה מי מחזר על מי בעל אבידה מחזיר על אבידתו ומפני מה איש פניו למטה ואשה פניה למעלה כלפי האיש זה ממקום שנברא וזו ממקום שנבראת ומפני מה האיש מקבל פיוס ואין אשה מקבלת פיוס זה ממקום שנברא וזו ממקום שנבראת מפני מה אשה קולה ערב ואין איש קולו ערב זה ממקום שנברא וזו ממקום שנבראת שנאמר °כי קולך ערב ומראך נאוה:

הדרן עלך המפלת חתיכה

בנות *כותים נדות מעריסתן והכותים מטמאים משכב תחתון כעליון מפני שהן בועלי נדות והן יושבות על כל דם ודם [א] ואין חייבין עליהן על ביאת מקדש ואין שורפין עליהם את התרומה מפני שטומאתן ספק: גמ' ה"ד אי דקא חזיין אפילו דידן נמי ואי דלא קחזיין דידהו נמי לא אמר רבא בריה דרב אחא בר רב הונא אמר רב ששת הבא במאי עסקינן בסתמא דכיון דאיכא מיעוטא דחזיין חיישינן ומאן תנא *דחייש למיעוטא ר"מ

שמשהין עצמן. מלהזריע: יכולני. שישהא עצמו מלהזריע: יבעול וישנה. שמתוך תאות בעילה ראשונה תהא מזרעת וגהי נמי דהזריע אחריו תקדום הזרעתה בבעילה שניה: בעון. על ידי דם נדה שהוא סימן להריון כדקיימא לן (כתובות דף י:) כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובין והוא מביאו לידי עון וקדייק ר' יצחק בעון שסמוך לעון נדות שהוא מוזהר לפרוש הימנה: ובחטא. לשון טבילה וטהרה כדמפרש וה"ק על ידי דם נדות שהוא מביא לידי עון חוללתי שהוא גרם לי שנבראתי וכשנתטהרה אמי ממנו יחמתני: כר. מנחה דהיינו סימן שלום: נקיה. חסרה כמו (ב"ק דף מא.) יצא פלוני נקי מנכסיו: עד דאמרה מזוני. שיודעת להתפלל: נקבה. כשתנקוב ותפרש שכרך ואתנה ונקבה נמי הכי דרשינן: לפיכך תביא קרבן. שבועת ביטוי תעלה: מזידה היא. ואין כאן קרבן דהא ונעלם כתיב בשבועת ביטוי. ובחרטה תליא. לפתוח לה בחרטה ויתיר לה חכם שבועתה אבל קרבן אינו עוקר ומתיר שבועתה: ועוד קרבן שבועה בעי אתויי. כשבה או שעירה והאי עוף הוא: מתחרטת לשבעה. ומתאוה לתשמיש בעלה כדי שתחזור ותתעבר זכר: מפני מה מילה לשמונה. ולא לשבעה: שלא יהיו הכל שמחין. שאוכלין ושותין בסעודה ואביו ואמו עצבים שאסורין בתשמיש: נדה שבעה. לאו ביולדת קאי: מפני שאדם רגיל באשתו. כל שעה שירצה: קץ בה. מאוסה עליו אמרה תורה כל שעה שתראה תהא טמאה שבעה כדי שלא יהא רגיל בה ותתחבב עליו: מחזר על האשה. אדם פנוי מבקש ומחזר עד שנושא: פניו למטה. בשעת תשמיש: זהו ממקום שנברא. מסתכל באדמה שנוצר ממנה והיא מסתכלת בו שנוצרה הימנו: מקבל פיוס. נוח לרצות: זה ממקום שנברא. אדמה עפר תיחוח נוח ליבטל אבל בשר ועצמות קשין: ערב. כשמכין בו קולו נשמע אבל קרקע כשמכין בו אין קולו נשמע:

הדרן עלך המפלת

בנות כותים נדות מעריסתן. מקטנותן ובגמרא מפרש טעמא: תחתון כעליון. מפרש בגמ': והן יושבות על כל דם ודם. כלומר להכי הוו בועלי נדות משום דכל דם שרואות בין אדום בין ירוק יושבות עליו ימי נדות וזו תקלה היא להם שאם רואה דם ירוק היום מתחלת למנות שבעה והוא אם תראה באותם ימי נדות דם אדום אינה מונה אלא מיום ראייה ראשונה ואותו דם ירוק טהור היה ומראייה שניה היא צריכה למנות: אין חייבין עליה. הנוגע או מתכסה באותן בגדים ונכנס למקדש פטור מקרבן או אם נגעו אותן בגדים של משכב בתרומה תולין דלא ידעינן אי נדה היא אי לא והא דאמר דמספקא טמאות גזירה דרבנן היא: גמ' אפילו דידן נמי. אי חזיא בעריסתן טמאה דתניא לקמן (דף לב.) בת יום אחד לנדה מנין תלמוד לומר ואשה: דאיכא מיעוטא דחזיין. בקטנותן: חיישינן למיעוטא. ומטמאינן לכולהו מעריסתן משום דדילמא חזיא: אי"ם

תורה אור

°הן בעון חוללתי — תהלים נא
°ובחטא יחמתני אמי — שם
°וחטא את הבית — ויקרא יד
°תחטאני באזוב ואטהר — תהלים נא
°שלחו כר מושל ארץ — ישעיה טז
°ויכרה להם כירה גדולה — מלכים ב ו
°נקבה שכרך עלי ואתנה — בראשית ל
°כי קולך ערב ומראך נאוה — שיר ב

[לקמן עא.]
ערובין ק:
[סוטה כז.]
[ע' תוס' סוטה כז. ד"ה אליבא דמ"ד]
[שם]
חולין כז. ע"ש
[נ"ל אמר]
[נ"ל כרה]
[שבועות ח. כריתות כו.]
קדושין פ
[שבת טו.]
[לקמן מח. יבמות פא: קיט. גיטין כ: מס' ע"ז לד: מ: בכורות יט: מכב חולין ו. יא: פו.]

כי קולך ערב. [ד] אבל היא אינה מקלסתו בקול ערב אלא בנח ואדום:

הדרן עלך המפלת

בנות כותים. והן יושבות על כל דם ודם. ואם תאמר ותיפוק ליה שהן נדות מעריסתן ויש לומר דהיינו דוקא בקטנותן דלא דרשי ואשה כדאמר בגמרא אבל גדולות דמפרשי להו וטבלי לא מטמו אלא משום דיושבות על כל דם ודם: תחתון כעליון. מפרש בגמרא תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין ועליונו של זב מפרש רשב"ם שהכריע הזב בכף מאזנים את האוכלין ומשקין שבכף שניה ולא נהירא דבפ' ר"ע (שבת דף פג.) קרי ליה היסט מה שהכריע הזב בכף מאזנים °והיסט נפקא לן מאשר יגע בהם הזב ועליונו של זב נפקא לן במשתין מקרא אחרינא ונראה דעליונו של זב היינו בגד שמקלתו על הזב ומקלתו נגרר על הארץ ולאו היינו היסט אלא כשמסיטו כולו כדאמר איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו: רבי

נע"י א"י אבי

גליון הש"ס
גמ' אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה. ע' לעיל י ע"ב תד"ה דהויא: תוס' ד"ה תחתון כו' והיסט נפקא לן מאשר יגע בהם הזב. לקמן מג ע"א כל אשר יגע בו הזב כל"ל:

תוספי הרא"ש
שנאמר כי קולך ערב. אבל היא אינה מקלסתו בקול ערב אלא בנצח ואדום:

סליק פירקא

בנות כותים נדות מעריסתן. הקשה ר"ת לרבינא דאמר בפ' אין מעמידין דתינוקת עובדת כוכבים בת ג' שנים ויום אחד הואיל וראויה לביאה מטמאה בזיבה מאי שנא מבנות כותים דהחמירו אפילו מעריסותיהן מיהו ממשנה זו לא קשה דסברה גרי אמת הן דקתני מפני שטומאתן בספק דכיון דאי חזיא מטמאה מדאורייתא החמירו בהן יותר מבעובדי כוכבים אבל קשה מדר' יוסי דאמר ר' אליביה בפ"ק דשבת אף בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו ושמעינן ליה לר' יוסי במנחות בפרק ר' ישמעאל דסבר כותים גרי אריות הן דקאמר תורמין משל עובדי כוכבים על של כותים ואומר ר"ת דהחמירו בהם לפי שהן מצויין אצל ישראל וכדי שלא יטמעו בהן. ומיהו יש דברים שהקילו בהם יותר מבעובדי כוכבים דתינוק עובד כוכבים מטמא בזיבה דגזרו עליהם שיהו כזבין לכל דבריהם. ועל הכותים לא גזרו אלא משום חששא דבועלי נדות כמו דתניא מתני' ואע"ג דמתני' קא סברה גרי אמת הן מסתברא דה"ה למ"ד גרי אריות הם דלא אשכחן תנא דפליג בהא למימר שעשו כותים כזבים וכן לענין יין נסך לא גזרו על יין של כותים עד שבא ר' מאיר וגזר כדאיתא בפ"ק דחולין ואע"ג דר' מאיר סבר גרי אמת הן כדמוכח בשור שנגח ד' וה' מ"מ לא מצינו אדם שאסר יינם תחלה אפילו מאן דאית ליה גרי אריות הן: והן יושבות על כל דם ודם. ותימה למה לי למימר שהן יושבות על דם ודם כיון שגזרו עליהן שהן נדות מעריסותיהן וי"ל משום דלא תימא דוקא בקטנות גזרו משום דכי חזיין לא מפרשי להו כדאיתא בגמרא אבל בגדולות לא (ילפינן) [גזרינן] הוצרך טעם בגדולות: אי דקא חזיין כו'. אין לפרש אי דקא חזיין אם רגילות קטנות לראות דא"כ מאי קאמר רב ששת הב"ע בסתמא ואי אין רגילות לראות אמאי מטמינן בסתמא לכך פרש"י אי דקא חזיין שמיירי שראתה ותימה מאי קשה ליה א"כ אפילו לא חזיין נמי דילמא גזרו עליהן כמו שגזרו על עובדי כוכבים אע"ג דלא חזיין גזרו בהו. וי"ל משום דמתני' סברה כותים גרי אמת מדקתני ואין חייבין עליהן על ביאת מקדש מפני שטומאתן בספק הילכך לא מסתבר ליה למימר שגזרו עליהם כמו על עובדי כוכבים: חיישינן למיעוטא. ותימה הא דאמרינן בפ"ק דשבת דגזירה זו מי"ח דבר היא ומה הוצרכו לגזור והלא בכל מקום חייש ר' מאיר למיעוטא וי"ל דמתחלה היו סבורים דכותים דרשי אשה ואשת וכי תא מפרשי להו ושוב בדקו ומצאו דכי חזו לא מפרשי להו והודיעו לכל שהן נדות מעריסותיהן ומיהו תימה כיון דחיישינן למיעוט אפילו בדידן נמי ניחוש ואמאי אמרינן בפ"ק תינוקת שלא הגיע זמנה לראות פעם ראשונה ושניה רוקה ומדרסה בשוק טהור. וכ"ת היינו דקא משני לקמן אנן דכי חזיין מפרשי להו לא גזרו בהו רבנן משום דלא שכיח כלל שלא ימצא דם בבגדה אם ראתה מ"מ ניחוש שמא סמוך ללידתה בשעה שנולדה ראתה בעוד שהיתה מלוכלכת בדם הלידה וי"ל דהך מיעוטא לא שכיח כלל אע"ג דקרי ליה בסמוך מיעוטא דשכיח שהטבילה קודם לאמה מ"מ בשעת הלידה לא שכיח כלל ותימה כיון דמטעמא דחיישינן למיעוטא גזרינן היכי קאמר בפ"ק דשבת אליבא דר' יוסי אף בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו וי"ל חדא דאשכחן לר' יוסי דחייש למיעוטא ביבמות ריש פרק אלמנה ועוד דר' יוסי דאית ליה כותים גרי אריות וגזרו עליהן כדי שלא יטמעו בהם כדרך שגזרו על עובדי כוכבים והא דצריכי' לטעמא דחייש למיעוטא היינו לת"ק דמתני' דסבר גרי אמת הן והא דאמר ר' יוסי מעשה (בעינבל) [בעין בול] כו' לסייע לדברי ר"מ קאמר (או) א"נ איצטריך לאשמועינן דלא תימא היאך גזרו עליהן נדות כדי שלא יטמעו בהן כיון דאין נמצא בם נדות כלל. הילכך אשמועינן דזימנין דאיכא כי היכי דלא ליהוו מילי דרבנן כי חוכא ואטלולא ואפילו משכח תנא דסבירא ליה כותים גרי אמת הן ולא חייש למיעוטא אומר ר"ת דאפשר דאית ליה בנות כותים נדות מעריסתן לפי שהיו מקולקלין במעשיהם הרחיקום כדי שלא יטמעו בהם והא דאיצטריך לומר הכא טעמא משום דחיישינן למיעוטא משום דמתני' מוכחת דבחבי תליא טעמא משום דכי חזיין לא מיפרשי ולא משום טימוע מדאיצטריך לן לפרושי

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] גמ' וריו"א אמר סמוך לטבילה. נ"ב עי' סוטה דף כז ע"א ותוס' שם ד"ה אליבא ובתוס' כנסת יחזקאל סי' לג ושו"ת חכם צבי סי' יד לא עיינו שם כל צורכם דוק ותמצא גם על מהרש"א בח"א כאן יפלא דהל"ל איך אמר בש"ס התם כי תיבעי לך אליבא דמ"ד וכו' סמוך לטבילה ומאי בעיא הא סמוך לוסתה לא מצי מנטר לה ודו"ק: ב] שם כיון שבא זכר בעולם בא שלום בעולם שנאמר וכו'. נ"ב עי' דרשת מהרלנ"ח דף ח ע"ב: ג] שם ומפני מה אמרה תורה מילה לשמונה. נ"ב עיין מהרלנ"ח הנ"ל דף ט ע"ג: ד] תוד"ה כי קולך ערב. נ"ב עיין רלוף הכהן:

ר"מ היא *דתניא קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דברי ר"מ אמרו לו לר"מ °יפה אמרת שאין חולצין איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש ומה טעם אין מיבמין אמר להן קטן שמא ימצא סריס קטנה שמא תמצא אילונית ונמצאו פוגעין בערוה שלא במקום מצוה ורבנן °זיל בתר רובא דקטנים ורוב קטנים לאו סריסים נינהו זיל בתר רובא דקטנות ורוב קטנות לאו אילונית נינהו אימר דשמעת ליה לר"מ מיעוטא דשכיח אבל מיעוטא דלא שכיח מי שמעת ליה °הא נמי מיעוטא דשכיח הוא דתניא א"ר יוסי *מעשה בעין בול והטבילוה קודם לאמה ואמר רבי מעשה בבית שערים והטבילוה קודם לאמה וא"ר יוסף מעשה בפומבדיתא והטבילוה קודם לאמה בשלמא דר' יוסי ודרבי משום תרומת א"י אלא דרב יוסף למה לי והא *אמר שמואל °אין תרומת חו"ל אסורה אלא במי שטומאה יוצאה מגופו והני מילי באכילה אבל בנגיעה לא אמר מר זוטרא לא נצרכה אלא לסוכה שמן של תרומה דתניא °ולא יחללו את קדשי בני ישראל *אשר ירימו לה' לרבות את הסך ואת השותה שותה למה לי קרא *שתיה בכלל אכילה אלא לרבות °את הסך *כשותה ואיבעית אימא מהכא °ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו אי הכי דידן נמי אנן דדרשינן אשה ואשה וכי חזיין מפרשי להו לא גזרו בהו רבנן אינהו דלא דרשי אשה ואשה וכי חזיין לא מפרשי להו גזרו בהו רבנן מאי אשה ואשה דתניא *אשה אין לי אלא אשה °תינוקת בת יום אחד לנדה מנין ת"ל ואשה אלמא כי מרבי קרא בת יום אחד מרבי ורמינהו אשה אין לי אלא אשה °תינוקת בת ג' שנים ויום אחד לביאה מנין ת"ל ואשה אמר רבא הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי הי קרא והי הלכתא אילימא בת יום אחד הלכתא בת שלש שנים ויום אחד קרא קרא סתמא כתיב אלא בת ג' שנים ויום אחד הלכתא בת יום אחד קרא ומאחר דהלכתא קרא ל"ל

למעוטי

תורה אור: ויקרא כב | תהלים קט

רש"י

איש כתוב בפרשה · (דברים כה) ואם לא יחפוץ האיש איש פוטרה בחליצה ולא קטן אלא מה טעם אין מיבמין ויגדלו יחד: סריס · לאו בר הקמת שם הוא ואינו מצווה ליבם וכן אילונית וכיון דמייבם בלא מצוה נושא אשת אחיו בחנם וערוה היא וכרת: בעין בול · מקום: קודם לאמה · יולדת נקבה טובלת לי"ד ובתה ראתה ליום או ליומים שנולדה והטבילוה קודם לאמה משום מגע תרומה: עין בול ובית שערים מא"י פומבדיתא חוץ לארץ: משום תרומת א"י. דמיפסלא בנגיעה: יוצאה מגופו · כגון זב וזבה ונדה: והני מילי באכילה· כולה שמואל אמרה בבכורות בפ' הלוקח בהמה (דף כז.) ואפי' זב ונדה לא פסלי לה בנגיעה: לסוכה שמן של תרומה · דסיכה כאכילה ובאכילה קאמרינן דתרומת חו"ל אסורה לנדה: דתניא · דסיכה כאכילה: ולא יחללו · בפרשת אזהרת טמאים בתרומה כתיב: לרבות את הסך · בכלל בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר שתיה בכלל אכילה דכתיב (דברים יד) ואכלת מעשר דגנך וגו' תירוש חמרא הוא וקרי ליה אכילה: ותבא כמים וגו' · בקללה גבי רשע קאי: א"ה. דחיים למיעוטא: דידן נמי · ליטמו כולהו מעריסתן: אשה ואשה · לרבות קטנה כדמפרש: מפרשי להו · ממגע קדשים: ואשה כי תהיה זבה וגו' · בנדה משתעי קרא דכתיב (ויקרא טו) שבעת ימים תהיה בנדתה: ורמינהו אשה · ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע: לביאה· שמטמאה בביאת אדם מגזרת הכתוב דכתיב וטמאו ולא משום נוגעת בשכבת זרע הוא שהרי מגע בית הסתרים הוא ואינו מטמא: הלכתא נינהו · לענין נדה בת יום אחד ולענין ביאה בת ג' דברים הללו הלכה למשה מסיני הם כדמפרש ואזיל דחדא מינייהו הלכתא: הי קרא והי הלכתא · כלומר מכדי קרא חדא מינייהו משתמע הי מינייהו משתמע מקרא בלא הלכתא והי מינייהו אצטריך הלכתא: קרא סתמא כתיב · כיון דוי"ו לרבויי אתא כל שהוא אשה משמע בת יום אחד אבל בת ג' לא משמע מיניה טפי מבת ב' או בת ד': אלא בת ג'· לענין ביאה הלכתא דמקרא לא משתמע ורבנן אסמכתא בעלמא אסמכוה ובת יום א' לנדה משתמעא מקרא: ומאחר · דביאה בת ג' הלכה למשה מסיני היא ומקרא לא משתמע עיקר קרא דוי"ו יתירא למאי אתא:

למעוטי

תוספות

רבי מאיר היא · תימה דמשמע דמתני' (לעיל דף לא:) דבנות כותים נדות מעריסתן לא אתיא כרבנן אלא כרבי מאיר דחיים למיעוטא וסבר דכותים גרי אמת הן כדמוכח פ' שור שנגח ד' וה' (ב"ק לח:) אבל לרבנן דלא חיישי למיעוטא לא הוו נדות מעריסתן ולא לר' יוסי אע"ג דחיים למיעוטא בפרק אלמנה (יבמות דף *) כיון דקסבר כותים גרי אריות הן כדמוכח במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סו:) דקאמר תורמין משל (*ישראל) על של עובדי כוכבים ואם כן כותים לא מטמאו בנדות כדאמר לקמן בנות ישראל מטמאין בזיבה ואין עובדי כוכבים מטמאים בזיבה ותימה והא בנות כותים דהוו נדות מעריסתן *הוו מי"ח דבר ובפ"ק דשבת (דף יג:) משמע דליכא מאן דפליג על י"ח דבר ומשמע התם (דף יז:) דהאי מי"ח דבר לכ"ע וי"ל דאפי' רבנן דלא חיישי למיעוטא ואפילו גרי אריות הן שונאי רבנן נדות מעריסתן וגזרו עליהם טומאה כדי שלא יטמעו בהן כמו שגזרו על בת עובד כוכבים וא"ת אם כן אמאי מוקי לה כר"מ ומשום דחיים למיעוטא לוקמיה ככ"ע ומשום טימוע דר"מ נמי אית ליה טעמא דטימוע דאמר בפ' ד' וה' (ב"ק דף לח:) קנסא דקניס ר"מ בממונא כדי שלא יטמעו בהן וי"ל משום דע"כ מתני' לית ליה טעמא דטימוע אלא משום חשש ראיה כדקתני לפי שיושבות על כל דם ודם והא דא"ר יוסי מעשה בעין בול והטבילוה קודם לאמה אע"ג דטעמא דרבי יוסי משום טימוע הוצרך להביא ראיה דשכיח הוא שרואות הן בקטנותן דאי לאו הכי הוי כחוכא וטלולא למיגזר בהן נדות וא"ת לר"מ דחיים למיעוטא וקסבר דכותים גרי אמת הן א"כ הוו נדות מעריסתן מן התורה ולמה מני לה מי"ח דבר וי"ל דמסתמא לא ראתה מיד · אחר הולדה רגע אחד א"כ אוקמה בחזקת שלא ראתה וסמוך רובא דלא חזו לחזקה שלא ראתה °והוו הנך דחזו מיעוטא דמיעוטא ולא מטמו מדאורייתא אלא מדרבנן הוא דגזרו עליהם מי"ח דבר וא"ת ולר' יוסי דגרי אריות הן אמאי גזרו בכותים דהוו נדות מעריסתן ובבת עובד כוכבים לא גזרו עד בת ג' שנים כדאמרינן התם ויש לומר דהחמירו בכותים דעבדי קצת מצות ולא בדילי ישראל מינייהו וגזרו עליהם מעריסתן דלא ליתי וליטמעו בהן אבל מעובדי כוכבים הוו בדילי טובא ולא גזרו עלייהו עד דליהוי ראויות לביאה:

שמא תמצא אילונית · וא"ת ותתיבם ממה נפשך דאם אילונית היא הוי קידושי אחיו (א) טעות כדתנן (יבמות דף ב:) ונמצאו אילונית צרותיהן מותרות משום דלא הויא צרת ערוה ותירץ ר"ת דהכא איירי בדקבל עליה אחיו וכי האי גוונא משני בריש בן סורר ומורה (סנהדרין דף סט:) ואין להאריך כאן יותר וא"ת ובקטן אמאי חיישינן שמא ימצא סריס וניבדקיה אם עושה כיפה כשמשתין או אחד משאר סימנין דאמר בהערל (יבמות דף פ:) ואיכא למ"ד התם דלא הוי סריס עד שיהו בו כל סימני סריס וי"ל דאין מועלת הבדיקה עד שהוא גדול בשנים: והטבילוה קודם לאמה · ומשום שראתה דאי משום שנגעה באמה שטמאה לידה א"כ מאי אשמעינן כל ולדות נמי טמאין · *ובפרק עד כמה (בכורות דף כז.) דקאמר גבי חלה דמאכילתו לכהן קטן ה"ה לכהן גדול שטבל כדמשמע הכא: שתיה בכלל אכילה · וא"ת בפרק הטור והרוטב (חולין דף קכ.) גבי חלב למה לי כל נפש לרבות שותה ויש לומר דאשמעינן דחלב מהותך שמיה חלב*: וכשמן בעצמותיו · ואם תאמר דמעיקרא מייתי מן התורה והדר מייתי אסמכתא דבפרק ר"ע (שבת דף פו.) תנן דסיכה ביוה"כ אסור אע"ג שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ותבא כמים בקרבו ואומר רבינו תם דקרא דלא יחללו נמי אסמכתא הוא דבפרק הנשרפין (סנהדרין דף פג.) דרשינן מיניה דטבל במיתה ובפרק קמא דזבחים (דף ג:) מידרש לדרשא אחריתי ומדאורייתא לא הוי סך כשותה וכן לענין יוה"כ ותדע דאין חייבין כרת אלא אוכל ושותה בלבד ואמר נמי בפרק בתרא דיומא (דף עז:) מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ועוד אומר ר"ת דדוקא סיכת שמן אסמכוה רבנן אקרא ואסור מדרבנן אבל סיכה של שומן חזיר ושל חלב שריא ובפרק כל שעה (פסחים דף כד:) אמר המניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו פטור אבל אסור הוא משום דלאסור בהנאה משמע אבל חלב דעלמא אפילו איסורא ליכא*: אי גרס הלכתא הוא א"ש דלא הוי הלכתא אלא חדא ומיהו ברוב ספרים גרס נינהו היינו לפי שלא פירש רבא הי קרא והי הלכתא כלומר אחד מן הפסוקים וא"נ לפרש משום דקאי נמי אקרא דזכרים דלקמן ובסוף הישן (סוכה דף כח.) גבי אזרח להוציא את הנשים קאמר הלכתא נינהו אע"ג דליכא אלא חדא: (שייך לע"ב) לנקבה כל שהיא בין גדולה בין קטנה · וקרא דואשה דזבה אתי לדרשא אחריתא ומעיינות דמצורע ומצורעת צריך לומר דמפיק ליה מקרא אחרינא דליכא למימר דתרווייהו משתמעי מהאי קרא דהא לקמן אמר אביי מדקאמר ר' יוסי זאת תורת הזב בין גדול בין קטן אייתור לזכר לרבות מעיינות:

למעוטי

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה טו יז סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קע"ב סעיף ג ד:

ג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

[סז: ע"ש תוס' בד"ה אין חוששין]

[כותים]

ד ג מיי' פ"ז מהלכות תרומות הל' ח [וברב אלפס פסחים פ"ג דף קמו:]:

[עי' תוס' שבת טז: ד"ה אף בנות]

ה ד מיי' שם פ"י הלכ' ב:

ו ה ו מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה א ופ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ג:

מסורת הש"ס

יבמות סא: קיט: בכורות יז:

[תוספתא פ"ה]

בכורות כז·

נ"ל את אשר

[שבועות כג: יומא עז·] (שבת פו·)

יומא עז· [שבת פו.]

[לקמן מד.]

הוא ענין בפני עצמו. רש"ל ועיין ר"מ

[ועי' היטב תוס' חולין שם ד"ה לרבות]

[וע"ע תוס' יומא עז· ד"ה דתנן וכו']

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שמא וכו' קידושי אחיו קידושי טעות:

גליון הש"ס

גמ' הא נמי מיעוטא דשכיח הוא. עי' שבת סה ע"א ברש"י ד"ה ואפילו: תוס' ד"ה ר"מ וכו' והוו הנך דחזו מיעוטא דמיעוטא וכו' · כדאמרי' יבמות קיט:

תוספי הרא"ש

לפרושי והן יושבות על כל דם ודם ואי אית לן טעמא דטימוע אפילו בודאי לא חזו גזרו עליהם: והטבילוה קודם · לאמה · ותימה דילמא משמע דנגעה באמה וי"ל דא"כ כולהו נמי א"נ למה לטבול משום מגע א"א שלא תינק מאמה: אין תרומת חוצה לארץ · משמע הכא דשייך תרומה בחוצה לארץ וכן מוכח בכמה דוכתי וקשה מהא דאמרינן בפ"ק דחולין דר' מאיר אכל עלה של ירק בבית שאן וע"י כן התיר רבי כל בית שאן אלמא דאין תרומה נוהגת בחוצה לארץ וי"ל דהתם בדמאי שאינו נוהג בחוצה לארץ וכן ההיא דבצר לאו היינו בצרה בפ' בתרא דע"ז: ואיבעית אימא מהכא ותבא כמים בקרבו כו' · לאו דרשא גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא דבשבת פרק ר' עקיבא קאמר עלה אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר משום דברחיצה משתעי קרא כדאמרינן בפ' בתרא דיומא מה שמן מאבראי כו' תימה דבתר דמייתי קרא מדאורייתא מייתי קרא דאסמכתא ואומר ר"ת דקרא(קרא)נמי אסמכתא הוא דלכמה דרשות דרשינן ליה בפ"ק דזבחים דרשינן מיניה דאין חולין מחללין קדשים ועוד ילפינן מיניה דטבל במיתה ומדאורייתא לא הוי סך כשותה והא דתנן במס' תרומות דסך שמן של תרומה משלם קרן וחומש היינו מדרבנן וכן לענין יום הכפורים אמרינן דאינו חייב כרת אלא אוכל ושותה ואמרינן נמי בפ' בתרא דיומא דמי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ואי הויא סיכה מדאורייתא לא הוה מקילינן ביה כולי האי וכל קראי דיום הכפורים אסמכתא

למעוטי

ביע"מא נינהו ואומר עוד ר"ת דוקא סיכה של שמן אסמכוה אקרא ואסרוה אבל סיכה של שומן חזיר או חלב שריא . הלכתא ניהו גרס. ואי גרס נינהו לפי שלא פי' הי הלכתא והי קרא שייך לומר נינהו כלומר מאחד מאלו השנים:

ז א מיי' פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ו ומיי' פ"ה מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ג:

ח ב מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה א ופ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ג:

ט ג מיי' פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד ופ"ג מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ו:

י ד מיי' פ"ה מהלכות אבות הטומאה הלכה ב:

יא ה מיי' פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ו:

פרקין ג' (כריתות ח) לקמן מד'

יב ו מיי' פ"ב מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ו:

[ותו' תוס' לקמן מג: ד"ה עד שיצא]

יג ז מיי' פ"ה מהלכות איסורי ביאה הלכה א.

יד ח מיי' פ"ג מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ב:

נ"ע דכתר

למעוטי איש מאודם והא דתניא אשה אין לי אלא אשה בת י' ימים לזיבה מנין ת"ל ואשה למה לי ליגמר מנדה צריכא דאי כתב רחמנא בנדה הוה אמינא נדה משום דכי חזאי חד יומא בעיא למיתב ז' אבל זבה דאי חזאי חד יומא בשומרת יום כנגד יום סגי לה אימא לא צריכא וליכתוב רחמנא בזבה ולא בעי בנדה ואנא ידענא דאין זבה בלא נדה אין ה"נ ואלא קרא למה לי למעוטי איש מאודם הא מיעטתיה חדא זימנא חד למעוטי משכבת זרע וחד למעוטי מדם וכן לענין זכרים *דתניא °איש איש מה ת"ל [ויקרא טו] איש איש *לרבות תינוק בן יום אחד שהוא מטמא בזיבה דברי רבי יהודה רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר אין צריך הרי הוא אומר °לזכר ולנקבה [שם] לזכר כל שהוא זכר בין שהוא גדול בין שהוא קטן ולנקבה כל שהיא נקבה בין גדולה בין קטנה א"כ מה ת"ל איש איש *דברה תורה כלשון בני אדם אלמא כי מרבי קרא בן יום אחד מרבי ורמינהו איש אין לי אלא איש בן תשע שנים ויום אחד מנין ת"ל °ואיש [שם] אמר רבא *הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי הי הלכתא והי קרא אילימא בן יום אחד הלכתא ובן ט' שנים ויום אחד קרא קרא סתמא כתיב אלא בן ט' שנים ויום אחד הלכתא ובן יום א' קרא וכי מאחר דהלכתא היא קרא למה לי למעוטי אשה מלובן למה לי למכתב בזכרים ולמה לי למכתב בנקבות צריכי דאי כתב רחמנא בזכרים משום דמטמאו בראיות כבימים אבל נקבות דלא מטמאו בראיות כבימים אימא לא ואי כתב רחמנא בנקבות משום דקמטמו באונס אבל זכרים דלא מטמאו באונס אימא לא צריכא: הכותים מטמאין משכב תחתון כעליון: מאי משכב תחתון כעליון אילימא דאי איכא י' מצעות ויתיב עלייהו מטמו להו פשיטא דהא דרס להו אלא שיהא תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב מה עליונו של זב אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין אף תחתונו של בועל נדה אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין עליונו של זב מנלן דכתיב °וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא מאי תחתיו אילימא

למעוטי אשה מלובן · אע"ג דבכל דוכתין דורשין וי"ו לרבות והכא דורשין למעוטי פרש"י כיון דלא אצטריך לרבות מיפרשי לקרא דלכך אייתר לומר דדוקא איש אמרתי לך ולא אשה וכן גבי אשה אשה אמרתי לך ולא איש הקשה הריב"ן למה לי למעוטי אשה מלובן הא ממעטינן לעיל בפ"ב (דף יט.) מדמיה דמיה דד' דמים טמאים באשה ותו לא ותירץ דמ"מ ה"א דאתי בק"ו מאיש דלא מיטמא באודם מיטמא בלובן אשה לא כ"ש ואע"ג דהוה לה למיפרך מה לאיש שכן מיטמא בראיות כבימים היכא למימר גילוי מילתא בעלמא הוא: צריכי דאי כתב רחמנא זכר כו' · תימה הא פרשב"ם בפ"ד דם הנדה (לקמן דף נד:) דאיתקש זב לנדה מדכתיב והדוה בנדתה וגו' לטמא אדם לטמא בגדים אם נשא משכבה ומושבה וכן פי' בסמוך גבי כלי חרס דמטמא בהיסט וכן משמע ביוצא דופן (לקמן דף מא:) דמצריך קרא גבי נדה דמיטמאה בפנים כבחוץ מדכתיב בבשרה וגבי זב נריך קרא דלא מיטמא בפנים כבחוץ כי יהיה זב מבשרו עד שתצא מבשרו משמע דאיצטריך קרא דלא נגמר מנדה*: עליונו של זב מנלן · זאת היתה גירסת רש"י דכתיב וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא מאי תחתיו אילימא תחתיו דזב מאשר יגע במשכבו נפקא אלא כל אשר יהיה הזב תחתיו והיה כתוב בספרים ומאי ניהו נושא מאי טעמא והנשא כתיב ולא גרים רש"י דהא כבר נפקא מתחתיו ועוד *דכתיב והנשא כתיב כבוס בגדים וחזר בו רש"י מגירסא זו דהיכי מוקי האי קרא בעליונו של זב הא בהדיא בת"כ מוקי לה במרכב ועוד היכי הוה בעי לאוקומי במשכב הא במשכב כתיב כבוס בגדים בנוגע בו והכא לא כתיב כבוס בגדים וכי ה"ג פרכינן בפ"ק (לעיל דף ט') גבי מזה מי נדה ועוד היכי מוקי ליה בעליונו של זב דאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין הלא אין להם טהרה במקוה וקרא כתיב יטמא עד הערב ונראה דרש"י ל"ג מאי תחתיו אילימא כו' אלא גרים כל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנשא נמי יטמא ומאי ניהו נישא מאי טעמא והנשא כתיב נתקו הכתוב מטומאה כו' וה"פ והנוגע בכל אשר יהיה תחתיו במרכב איירי כדמוקי לה בת"כ דהאי קרא אחר מרכב כתיב וחלק בין מגעו למשאו דמגעו מטמא אדם ולא בגדים דהכא לא כתיב כבוס בגדים ובמשאו מטמא אדם לטמא בגדים כדקמסיים קרא והנשא אותם יכבס בגדיו וקאי על כל מה דכתיב בענין מטייעתיו ומרכבו ומושבו ועליונו של זב דרשינן הכא מדכתיב והנשא חסר בלא וי"ו קאי ארישא דקרא דמרכב דכתיב ביה יטמא ולא כתיב ביה כבוס בגדים והכי קאמר הנוגע במרכב הזב יטמא וכן הנשא דהיינו עליונו של זב נתקו הכתוב מטומאה שלאחריו דע"כ והנישא ארישא דקרא קאי ולא אסיפא דהא כתיב אותם וגבי נישא לא שייך אותם אלא אותם קאי אמאי דקרינן נשא והמסורת קאי ארישא דקרא ופריך אימא דנתקו מטומאה חמורה לטמא אדם לטמא בגדים אבל אדם או בגדים ליטמא כמו מרכב ומשני דיטמא טומאה קלה משמע דהנושא סמוך לנוגע במרכב ובגד שנגע במרכב לא מטמא אלא אוכלין ומשקין ומיהו יש לייטב גירסא ראשונה דדריש מתחתיו ואף על גב דקרא איירי במרכב מכל מקום תיבה דתחתיו לא איירי במרכב אלא בתחתיו דאמר בת"כ ומייתי לה בפרק בכל מערבין (עירובין דף כז.) האוכף טמא מושב והתפוס טמא מרכב אלמא מה שתחתיו לא אקרי מרכב אלא מושב ולהכי קאמר (א) דבעי תחתיו במאי מיירי אי במשכב מאשר יגע כו' והוה מצי למפרך דבמשכב כתיב כבוס בגדים והכא לא כתיב אלא דעדיפא מיניה פריך א"נ מש"ה לא כתיב כבוס בגדים משום דעיקר קרא במרכב כתיב דלא בעי כבוס בגדים ומפרש אלא שהזב תחתיו דהיינו עליונו של זב דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין וטומאת ערב דכתיב בקרא משום מרכב דמרכב מטמא אדם או בגדים וגרס שפיר מאי טעמא והנשא כתיב דמתחתיו גרידא לא הוה מוקמינן בעליונו של זב דלא הייט בודים טומאה מלבע אלא הוה מוקמינן לה במרכב ואי לאו נמי תחתיו מטשא לא הוה מוקמינן ליה לטומאה קלה דאוכלין ומשקין בנשא כיון דכתיב ביה כבוס בגדים וה"א דנתקו לטמא אדם או בגדים קמ"ל תחתיו דאיירי בעליונו של זב ונכתב גבי מרכב דליכא כבוס בגדים וכתיב ביה יטמא דמשמע טומאה קלה ועוד דע"כ גרסינן והנשא כתיב דאי לא דרשינן עליונו של זב אלא מתחתיו היכי פריך אימא נתקו מטומאה חמורה היכא כתיב ביה טומאה חמורה דקאמר נתקו:

והנשא

למעוטי איש מאודם · ואע"ג דקרא לאו באודם איירי על כרחך כיון דקרא יתירא הוא לדרשא אתא ומה שיש לך לדרוש דבר הקרוב לענין דרוש בו וה"ק אשה טמאה בדבר האמור בה דהיינו אודם ואין איש טמא בדבר האמור באשה ואי קשיא ה"ל למיכתב להך דרשה גבי נדה אין ה"נ דלגבי נדה נמי קרא אחרינא כתיב דדרשינן לה לקמן הכי ומיהו תרוייהו צריכי כדקאמר לקמן ההוא דגבי נדה למעוטי איש מדם ממש שאין דם היוצא מפי האמה מטמא בזיבה והאי למעוטי שכבת זרע אדום האי במאי דאישתעי ביה והאי במאי דאישתעי ביה:

תורה אור

והא דתניא אשה · לענין זבה כתיב ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים ימים ב' רבים ג': בת י' ימים · דבציר מהכי ליכא זיבה ז' ימי נדה וג' ימי זיבה שאין זיבה אלא לאחר נדות כדמפרש בשמעתא בתרייתא דמכילתין: לנגמר מנדה · כיון דבת יום אחד מטמא בנדה בת י' נמי מטמאה בזיבה דאין זיבה בלא נדה שאינה אלא לאחר נדות: ואלא קרא · ואשה דכתיב גבי נדה למה לי: למעוטי איש מאודם · דהכי משמע אשה מטמאה בנדה ולא איש: והא מיעטתיה · לעיל: חד למעוטי משכבת זרע · אדום אם יראה שכבת זרע אדום: וכן לענין זכרים · מרבי בן יום אחד: איש איש · כי יהיה זב: איש אין לי אלא איש · ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע: ה"ג גרסינן ומאחר דהלכתא קרא למה לי ואבן תשעה לשכבת זרע קמהדר: למה לי למיכתב בזכרים · איש איש לרבות קטן בן יומו ולמה לי למיכתב בנקבות ואשה לרבות בת יום אחד לנדה ובת י' לזיבה: בראיות כבימים · בין שרואה ג' ביום אחד בין שרואה שלש בשלשה ימים רצופין הוי זב כדילפינן בב"ק בפרק כיצד (דף כד.) לזכר ולנקבה מה נקבה בימים אף זכר בימים וראיות בגופיה כתיב מנה הכתוב שלש וקראו טמא אבל זבה שראתה שלש ביום אחד לא הויא זבה: זב לא מיטמא באונס. דכתיב מבשרו ולא מחמת אונסו וזבה מיטמאה באונס בהאי פירקא (לקמן דף לו:) כשהוא אומר כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור: משכב הזב והנדה מטמא אדם · דכתיב (ויקרא טו) ואיש אשר יגע במשכבו וכתיב (שם) וכל הנוגע במשכבה וגו': כעליונו של זב · ולא כתחתונו שמטמא אדם:

אילימא

תוספי הרא"ש

למעוטי אשה מלובן · אע"ג דקרא איירי בשכבת זרע של איש ממעטינן מיניה זיבה דאשה דלא שייכא טומאת קרי באשה והא דדרשינן בכל מקום וי"ו לרבות ובשמעתין דרשינן למעט השיב רש"י דכיון דלא איצטרכי לריבויא כדקאמ' תלמודא מפרשינן לקראי הכי דלכך יתיר הוא"ו לומר דוקא אשה אמרתי לך ולא איש וכן נמי גבי איש ותימה ולמה לי למעט אשה מלובן הא אמרינן ד' דמים טמאים באשה ותו לא · והשיב רש"י דהא דאמרינן ד' דמים טמאים באשה היינו למעוטי שאר מראות שנוטין לאדמימות כגון במימי תלתן ובמימי בשר צלי וירוק טהורין מטומאת שבעה אבל לובן דהכא לאו ממראה דם הוא והוה מטמינן ליה באשה טומאת ערב מק"ו דאיש שאינו מטמא באודם מטמא בלובן אי לאו דמיעטיה קרא: צריכי דאי כתב בזכרים · ותימה והא איתקש זב ונדה כדמפרש בגמרא בריש דם הנדה דהא דנדה מטמא (עושה) משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים משום דהוקשת לזב דכתיב והזבה בנדתה והזב את זובו וכן פי' בשמעתין לקמן דהא דזבה ונדה מטמו כלי חרס בהיסט משום דאיתקש לזב דכתיב ביה וכלי חרס אשר יגע בו הזב דדרשינן מיניה איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו וכן מוכח לקמן דאיתקש בריש פרק יוצא דופן דדרשינן גבי נדה שמטמאה בפנים כבחוץ מדכתיב בבשרה וגבי זב מיבעי לן קרא דאינו מטמא בפנים כבחוץ מדכתיב איש כי יהיה זב מבשרו עד שתצא מבשרו ואי איתקש זב לנדה דאיצטריך קרא דלא ניגמר מנדה ומיהו גבי בעל קרי אע"ג דלא איתקש מיבעי ליה קרא לקמן דאינו מטמא בפנים כבחוץ מדכתיב איש כי תצא ממנו שכבת זרע עד שתצא טומאתו לחוץ אלא ודאי לא צריך היקשא לכך דה"א גילוי מילתא בעלמא דכל מי שטומאה יוצאה מגופו שמטמא בפנים כבחוץ כיון שנעקר ופירכא קמייתא איכא לשנויי דהיקשא אתיא לסוף טומאה דכל מה שטמא בזה טמא בזה אבל לעיקר טומאה לטמות בו יום אחד לא הוקשו כנ"ל: כעליונו של זב . פרש"י כגון זב בכף מאזנים ואדם או כלים בכף שניה וכרע הזב וקשה דהאי היסט הוא כדאמרינן בשבת בסוף פרק ר"ע דכל טומאות המסיטות טהורות חוץ מזב המסיט ומסיק זב וכל דדמי ליה כגון ע"ז שהסיטה אחרים כגון שכרעה בכף מאזנים והיסט נפקא לן מקרא אחרינא · וי"ל דעליונו של זב כגון בגד מקצתו מונח על ראשו ומקצתו מונח בארץ דמטעם היסט אינו טמא עד שיסיט את כולו כדאמרינן איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו · א"נ שאצבעו של זב תחת הנדבך ואוכלים ומשקין על גביו ואין הזב מסיטן ומטמאין משום עליונו של זב: ועליונו של זב מנא לן. ה"ג רש"י כפירושו' דכתיב והנגע בכל אשר יהיה תחתיו טמא

מאי

[דהוה כעין מיעוט אחר מיעוט שהוא לרבות, תוי"ט רפ"ב דזבים]

[לקמן מד. וש"נ]

[עי' תוס' סוכה כח: ד"ה הלכתא ותו"ע קדושין ט. ד"ה הלכתא]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עליונו וכו' ולהכי קאמר דבעי תחתיו במאי מיירי:

אילימא תחתיו דזב °מאיש אשר יגע במשכבו נפקא אלא הנוגע בכל אשר יהיה הזב תחתיו ומאי ניהו עליון של זב (והנושא נמי יטמא ומאי ניהו נישא מ"ט והנשא כתיב) "נתקו הכתוב מטומאה חמורה והביאו לידי טומאה קלה לומר לך שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין אימר נתקו הכתוב מטומאה חמורה דלא מטמא אדם לטמא בגדים אבל אדם או בגדים ליטמא אמר קרא יטמא טומאה קלה משמע ותחתונו של בועל נדה מנלן דתניא °ותהי נדתה עליו יכול יעלה לרגלה ת"ל *יטמא ז' ימים ומה ת"ל ותהי נדתה עליו שיכול לא יטמא אדם וכלי חרס ת"ל ותהי נדתה עליו מה היא "מטמאה אדם וכלי חרס "אף הוא מטמא אדם וכלי חרס אי מה היא "עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים אף הוא עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים ת"ל וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא שאין ת"ל וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא ומה ת"ל וכל המשכב אשר וגו' "נתקו הכתוב מטומאה חמורה והביאו לידי טומאה קלה לומר לך שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין *פריך רב אחאי אימא נתקו הכתוב מטומאה חמורה והביאו לטומאה קלה דלא ליטמא אדם לטמויי בגדים אבל אדם ובגדים ליטמא אמר רב אסי יטמא טומאה קלה משמע אימא ותהי נדתה עליו כלל וכל המשכב פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט משכב ומושב אין מידי אחרינא לא אמר אביי יטמא ז' ימים מפסיק הענין הוי כלל ופרט המרוחקין זה מזה *וכל כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דנין אותו בכלל ופרט רבא אמר לעולם דנין וכל ריבויא הוא מתקיף לה רבי יעקב אימא כהיא מה היא לא חלקת בה בין מגעה למשכבה לטמא אדם ולטמא בגדים לחומרא אף הוא לא תחלוק בו בין מגעו למשכבו לטמא אדם ולטמא בגדים לקולא *אמר רבא עליו להטעינו משמע: מפני שהן בועלי נדות וכו': אטו כולהו בועלי נדות נינהו א"ר יצחק מגדלאה בנשואות שנו: והן יושבות על דם וכו': תניא אר"מ אם הן יושבות על כל דם ודם תקנה גדולה היא להן אלא שרואות דם אדום ומשלימות אותו לדם ירוק דבר אחר *יום שפוסקת בו סופרתו למנין שבעה מתקיף לה רמי בר חמא ותספרנו ואנן נמי ניספריה דקיימא לן *מקצת היום ככולו אמר רבא אם כן שכבת זרע דסתר בזיבה היכי משכחת לה והא מקצת היום ככולו אי דחזאי בפלגא דיומא ה"נ הכא במאי עסקינן (א) דחזאי סמוך לשקיעת החמה וליקום ולימא ליה לקרא כי כתיבא סמוך לשקיעת החמה כתיבא אין על כרחך *שבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה בעי רמי בר חמא *פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה 'רואה היתה וסותרת או

רש"י

אילימא תחתיו דזב. דהוא מדרס הזב: ומאי ניהו נישא · בגד הנישא על הזב מאי טעמא והטשא והנישא כתיב לא ידענא מאי היא ונראה בעיני שהוא פי' משובש: נתקו הכתוב מטומאה חמורה · מדכתיב וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא והנושא אותם יכבס בגדיו ומדלא ערבינהו ונכתוב וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו והנושא אותם יכבס בגדיו ואפסקינהו ביטמא מכלל דהאי יטמא לאו באדם ובגדים קמיירי אלא באוכלין ומשקין והנושא אותם נדרש בתורת כהנים לנושא משכבו ומושבו של זב: אימא · להכי אפסקינהו קרא דלא יטמא אדם לטמא בגדים שעליו להכי כתב יטמא דאדם לחודיה טמא או אם נגעו בגדים יהו בגדים טמאים ולא הוא: יעלה לרגלה · יעלה לסופה כגון בא עליה בשבי שלה יטבול בליל המחרת כמותה: ז' ימים · ואפילו בא עליה בשביעי: מה היא מטמאה אדם לטמא בגדים. שעליו דאתי בקל וחומר ממשכבה אף הוא מטמא אדם לטמא בגדים שעליו: וכלי חרס בהיסט · ואע"ג דאין כלי חרס מקבל טומאה אלא מאוירו בהיסט זב וזבה מיטמא כדכתיב (ויקרא טו) (*כל כלי) חרס אשר יגע בו הזב ואמרי' במכילתין איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו: שאין ת"ל וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא · שהרי כבר נאמר ותהי נדתה עליו ובדידה כתיב וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו: מטומאה חמורה · שלא יהיה משכבו חמור כמשכבה לטמא אדם ובגדים שעליו: אבל אדם ובגדים · או אדם אם תגע בו או בגדים אם תגע בהם: מידי אחרינא לא · כגון אדם וכלי חרס: וכל המשכב · ריבויא הוא ולאו פרטא: אימא כהיא · בועלה כמותה דהא אקשינהו קרא: לחומרא · שכיון מטמאין אדם לטמא בגדים: אף הוא לא תחלוק בין מגעו למשכבו. ולקולא שכיהם לא יטמאו דהא במשכבו פשיטא לן שנתקו הכתוב הלכך במגעו נמי שאם נגע באדם לא יטמאנו לטמא בגדים דהא כתיב ותהי נדתה עליו דהוקשו הוא והיא בהאי קרא: עליו · להחמיר משמע ולא להקל: אטו כולהו בועלי נדות נינהו · והא איכא פנויים: אם הן יושבות על כל דם ודם · שהן רואות בין טמא בין טהור יושבת עליו ז' ימי נדתה שהתחיל מונה משנשתנה מראה דם ותמנה ז' ימים: תקנה גדולה היא להם · אבל אינן עושות כן אינן מונות אלא מראיה ראשונה כשאר נשים והוו קלקולה שרואה דם אדום ומשלימתו לדם ירוק כגון ראתה ירוק תחלה סבורה היא שהיא טמאה ומונה ממנו ז' ימים וכשרואה בחמישי שלה דם אדום אינה משמרת אלא שני ימים להשלים ז' לראייתה הראשונה והיא צריכה למנות מראייה שניה: יום שפוסקת בו · כשהיא רואה ג' רצופים לאחר ז' ימי הנדה והויא זבה ופוסקת באמצע היום סופרת אותו קצת היום שעד הערב למנין שבעה נקיים ואנן ז' נקיים שלמים בעינן לזבה: א"כ · לדעינן נקיים מקצת היום ככולו זב שפסק והתחיל לספור וראה קרי וקיי"ל דסותר אותו היום ואו בהמפלת בשמעתא קמייתא (לעיל דף כב.) ואי מקצת היום ככולו מאי סותר הא איכא קצת היום לבא: אי דחזאי בפלגא דיומא כו' · קושיא היא ומשני ולימא ליה לקרא כו' בתמיה: וקא מהדר לאוקמי אתקפתיה אין על כרחך שבקיה לקרא כו' · דכיון דקיי"ל בכל דוכתי מקצת היום ככולו איהו דחיק ומוקים אנפשיה בסמוך לשקיעת החמה: פולטת · כגון ששמשה בזוב ופסקה והתחילה למנות ופלטה מהו שתסתור מגיינה הא דקי"ל דפולטת טמאה משום רואה היא וסתרה: או

תוספות

והנשא כתיב · חסר וי"ו · תימה דבמסורת הוא מלא מיהו מליט שהמסורת הוא חולק על הש"ס במסכת שבת (דף נה:) גבי בני עלי מעבירם כתיב ובמקראות שלנו כתיב מעבירים מלא: **מה** היא מטמאה אדם וכלי חרס · משום דבהשותפין (ב"ב ס:) גבי נושא נבלה ומדרס *אע"ג דמטמא שאר בגדים שעליו אינו מטמא אדם וכלי חרס לכך נקטינהו הכא: **כלל** ופרט המרוחקין זה מזה · מפורש בפ' החובל (ב"ק פה.): **תניא** א"ר מאיר וכו' · לרבי יוחנן דאמר בפ' כל היד (לעיל יט:) ירד ר"מ לשיטת עקביא בן מהללאל וטימא דם ירוק יפרש דם ירוק דהכא לאו ירוק ממש כי ההיא דלעיל אלא דיהה ממנו וכן לעקביא מטמאה כותית דם ירוק דיהה מדם ירוק שהוא טמא ולעיל פי' בע"א: **סופרתו** למנין ז' · וא"ת א] והאמר בכילד צולין* [ובמס' נזיר] (דף טו:) מקצת היום ככולו וזבה גדולה אמר התם דמשכחת אליביה ברואה בין השמשות וכי ככותים סובר דהכי פריך לקמן (דף סח.) לרב דאמר יום שפוסקת בו עולה למנין שבעה ורב ככותאי אמרה לשמעתיה וי"ל דר' יוסי לית ליה מקצת היום ככולו אלא בסוף ספירה כמו שומרת יום אבל בתחלה כמו שאומרים כותים מודה דלא אמרינן ומה שקשה מפ"ק דר"ה (דף י.) נפרש בסוף *מכילתין* בע"ה*: **דאיהו** דחיק ומוקי אנפשיה · אין האמת כן מדפריך בפ' בתרא (לקמן דף סח.) ורב ככותאי אמרה לשמעתיה: **רואה** הויא וסתרה · אור"י דמשכחת בשמשה בהיתר שתסתור ע"י פליטה אחר ראיית ג' ימים רצופין דקי"ל כרבנן בפ' ר' עקיבא (שבת פו:) דבעינן שש עונות שלמות א"כ אחר ראייה אחת ואחר תיקון רבי זירא* דסופרת שבעה נקיים על טיפת דם כחרדל דמסתמא צריך נמי נקיים מזרע דכעין דאורייתא תקון ומכאן אשה ששמשה וראתה מיד אין לה להתחיל לספור נקיים עד אחר יום ד' דבעינן ו' עונות שלמות וכן פסק ר"ח ואפילו רבא דפליג הכא אדרמי בר חמא נראה דחזר בו מדלא השיבו

מסורת הש"ס

ויקרא טו · רפ"ל פ"ז · שם · [נ"ל וטמא] · [נ"ל וכלי] · כתובות מח. יבמות כד. מו' קדושין ינ. בכורות ס' [שבועות מח:] זבחים יב. חולין סב. · [פסחים ז. ב"ק פה. מנחות נה:] · [כ"י איתא אמר קרא עליו] · [תוספתא פ"ה לקמן סח] · [פסחים ה. וש"נ] · [פסחים נח: קדושין סח:] · [לקמן מג.] · [פסחים דף פא: ושם] · [דף עא: ד"ה כרואה] [ועיין תוס' פסחים פא. ד"ה אי נמי]

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה י"ג:

ג"י מסר"ת אע"ג דמטמא בגדים שעליו ושאר בגדים אינו מטמא אדם וכלי חרס כו' כנ"ל

טז ב מיי' שם פ"א הלכה א:

יז ג מיי' שם פ"ג הל"ב:

יח ד מיי' שם פ"א הל"ו:

יט ה מיי' שם פ"ב הלכה ג:

כ ו טוש"ע י"ד סי' קצו סעיף א:

כא ז מיי' פ"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה טו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דחזאי סמוך [illegible]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תד"ה סופרתו למנין ז' וא"ת הא דאמר ר' יוסי כנ"ל:

תוספי הרא"ש

מאי תחתיו אילימא תחתיו דזב מאיש אשר יגע במשכבו נפקא אלא כל הנוגע בכל אשר יהיה הזב תחתיו טמא נתקו הכתוב מטומאה חמורה וכו' ופי' מדכתיב בכל אשר יהיה תחתיו יטמא והנושא אותם יכבס בגדיו ולא ערבינהו וניכתוב וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו והנושא אותם יכבס בגדיו ואפסקינהו ביטמא מכלל דהאי יטמא לאו באדם ובגדים קאי אלא באוכלין ומשקין ובספרים כתוב מאי ניהו נישא ומ"ט והנושא והנישא כתיב וכתב רש"י לא ידענא מאי היא ונראה בעיני שהוא פי' משובש ובתשובה כתב דה"ג דכתיב וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנושא נמי יטמא ומאי ניהו נישא מ"ט והנישא כתיב נתקו הכתוב כו' ה"פ והנוגע בכל אשר יהיה תחתיו דזב בא הכתוב ולימד על המרכב שיטמא במגע דהאי קרא בתר מרכב כתיב וחלק משאו ממגעו שמגעו מטמא אדם ולא בגדים ומשאו מטמא אדם לטמא בגדים כדמסיים ביה קרא והנושא אותם יכבס בגדיו וקאי אכל האמור בענין זב עצמו ומעיינותיו ומושבו ומרכבו כולן מטמאין במשא את האדם לטמא בגדים והכא דרשינן דהאי דכתיב והנושא חסר וא"ו למידרשיה אנישא לעליונו של זב דקאי ארישיה דקרא דכתיב ביה יטמא עד הערב טומאה קלה ונתקו הכתוב מטומאה חמורה שלאחריו וה"ק הנתע במרכב הזב יטמא טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין וכן הנישא על הזב דע"כ דרשא דנישא אטומאה דרישא קאי ולא אטומאה דסיפא כתיב ביה אותם ונבי נישא לא שייך אותם אלא אותם אמקרא קאי דקדינן נשא ודרשא דמסורת ארישא דקרא ועל גירס' הספ' שכתוב בפי' מאי תחתיו אילימא תחתיו דזב מאיש אשר יגע במשכבו נפקא הקשו' דהאי קרא לאו במשכב כתיב אלא במרכב מוקי לה בת"כ · ועוד הו"ל לאקשויי דגבי משכב כתיב יכבס בגדיו והכא כתיב יטמא עד הערב ועוד היכי מוקמינן לה באוכלין ומשקין הנתעים בעליונו הא אין להם טהרה במקוה והכא כתיב יטמא עד הערב: ופריך אימא ניתקו הכתוב מטומאה חמורה כו' כלומר ממאי דהגישא יש לו דין של נוגע במרכב הזב דלמא הגישא יש לו דין דמרכב הזב דמטמא אדם או בגדים: **והנשא** כתיב חסר וא"ו · תימה דבמסורת משמע שהוא מלא (שכתוב בו לית מלא) ומיהו מצינו בכמה מקומות שהתלמוד חלוק על מסורת הספרים בשבת פ' במה בהמה אמר רב הונא בריה דרב יהושע מעבידם כתיב ובכל הספרים שלנו כתיב מעבירים: **מה** היא מטמאה אדם וכלי חרס · פרש"י אדם לטמא בגדים שעליו כלי חרס בהיסט אף בועל נדה כן והקשה השר מקוצי דבסוף זבין תנן בועל נדה כטמא מת אלא שחמור ממנו בועל נדה שמטמא משכב תחתון כעליון · ולפרש"י ליתני נמי שמטמא אדם לטמא בגדים וכלי חרס בהיסט ותירץ הוא דאדם וכלי חרס דנקט היינו דוקא אדם ולא בגדים שעליו וכלי חרס במגע ולא בהיסט · ותימה א"כ אמאי נקט כלי חרס וי"ל משום שמצינו בטומאות שמטמאין בגדים וכלי שטף ואין מטמאין אדם וכלי חרס כדתנן בפ' בתרא דזבים כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא כלי שטף במגע אבל לא אדם וכלי חרס · (או בת"כ) [ובתו"כ] דריש ליה מקרא בפרש' ויהי ביום השמיני מנין לעשות שאר כלים כבגדים ת"ל יטמא אי יטמא יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד בגד מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס · והא דאמרינן בסמוך עליו להטעינו משמע לאו להחמיר עליו לגמרי כמו בנדה · אלא במקצת לטמא אדם וכלים במגע · וכן פי' רבינו שמשון בתס' כלים. והביא ראיה מהך ברייתא דת"כ דתאני התם בתר דקאמר ניתקו הכתוב מטומאה חמורה לקלה גבי משכב נמצאת אומר משכבו כמגעו מה מגעו מטמא אחד ופוסל אחד אף משכבו מטמא אחד ופוסל אחד · וגו"ל דלאו ראיה היא אדרבה משמע משכבו כמגעו היינו במה שנגע בבועל נדה כדאמר לעיל בפ"ק מעת לעת שבנדה משכבה ומושבה במגעה מאי לאו מה מגעה לא מטמא אף משכבה לא מטמא אלמא לכאורה משמע דמגעה היינו שנגע בנדה אע"ג דלבתר הכי דחי ליה · אימא משכבה כמגע עצמה ועוד דלפום ריהטא דתלמודא משמע שאין בועל נדה קל מנדה אלא לענין משכב ומושב דפרט בו הכתוב ונתקו מטומאה חמורה אבל כל שאר חומרות שבנדה ישנן בבועלי נדה והאי דקאמר מה היא מטמאה אדם היינו במשא ובמגע ובמעיינותיה · ומה שהקשה השר מקוצי מסס' ובין ע"כ תנא ושייר דהא איכא מעיינות כדמוכח לקמן בעובדא דצדוקי שסיפר עם ר"ג וניתזה צינורא מפיו ונפלה לו לר"ג על בגדיו שקדם אצל אשתו לידע אם בועל נדה אלמא מעיינות מטמאין אלא תנא ושייר מעיינות וכל שאר טומאות של נדה ולא נקט אלא טומאה קלה של משכב ומושב שאינן מטמאין אלא אוכלין ומשקין · והך גופה ליתא בטמא מת: **אם** הן יושבות על כל דם ודם תקנה גדולה היא להם · פי' אם רואות דם אדום אחר דם ירוק יושבות עליו ז' נקיים משום דמספקא להו אם דם ירוק טמא אם לאו הלכך לכתחילה נהגו טומאה בדם ירוק וכי חזיא בתר הכי דם אדום יושבות ז' על אותו דם אדום · זו תקנה גדולה היא להם

כב א ב מיי' פי"ג מהל' שאר אבות הטומאות הלכה יג:

כג ג מיי' פ"י מהלכות משכב ומושב הלכה ה:

או דילמא נוגעת היתה ולא סתרה אמר רבא *לפום חורפא שבשתא נהי נמי דסתרה כמה תסתור תסתור שבעה דיה כבועלה תסתור יום אחד °ואחר תטהר אמר רחמנא *אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת בינידם ולטעמיך זב גופיה היכי סתר לטהרתו אמר רחמנא שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן אלא מאי אית לך למימר שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן הכא נמי שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן: ואין חייבין עליהן על ביאת מקדש וכו': רב פפא איקלע לתואך אמר אי איכא צורבא מרבנן הכא איזיל אקבל אפיה אמרה ליה ההיא סבתא איכא הכא צורבא מרבנן ורב שמואל שמיה ותני מתניתא יהא רעוא דתהוי כוותיה אמר מדקמברכי לי בגוויה ש"מ ירא שמים הוא אזל לגביה רמא ליה תורא רמא ליה מתני' אהדדי תנן אין חייבין עליהן על ביאת מקדש ואין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתה ספק אלמא מספיקא לא שרפינן תרומה ורמינהי **על ששה ספקות שורפין את התרומה על ספק בגדי עם הארץ אמר רב פפא יהא רעוא דלתאכיל האי תורא לשלמא הכא במאי עסקינן בכותי חבר כותי חבר בועל נדה משוית ליה שבקיה ואתא לקמיה דרב שימי בר אשי אמר ליה מאי טעמא לא משנית ליה בכותי שטבל ועלה ודרס על בגדי חבר ואזלו בגדי חבר ונגעו בתרומה דאי משום טומאת עם הארץ הא טביל ליה ואי משום בועל נדה ספק בעל בקרוב ספק לא בעל בקרוב ואם תמצי לומר בעל בקרוב ספק השלימתו ירוק ספק לא השלימתו והוי ספק ספיקא ואספק ספיקא לא שרפינן תרומה ותיפוק ליה משום בגדי עם הארץ *דאמר מר בגדי עם הארץ מדרס לפרושין אמר ליה בכותי ערום:

מתני' בנות צדוקין בזמן שנהגו ללכת בדרכי אבותיהן הרי הן ככותיות פרשו ללכת בדרכי ישראל הרי הן כישראלית רבי יוסי אומר לעולם הן כישראלית עד שיפרשו ללכת בדרכי אבותיהן: **גמ'** איבעיא להו סתמא מאי ת"ש בנות צדוקין בזמן שנוהגות ללכת בדרכי אבותיהן הרי הן ככותיות הא סתמא כישראלית אימא סיפא פרשו ללכת בדרכי ישראל הרי הן כישראלית הא סתמא ככותיות *אלא מהא ליכא למשמע מיניה ת"ש דתנן ר' יוסי אומר לעולם הן כישראלית עד שיפרשו ללכת בדרכי אבותיהן מכלל דת"ק סבר סתמא ככותיות ש"מ תנו רבנן *מעשה בצדוקי אחד שספר עם כהן גדול בשוק ונתזה צנורא מפיו ונפלה לכהן גדול על בגדיו והוריקו פניו של כהן גדול וקדם אצל אשתו אמרה לו אף על פי שנשי צדוקים הן מתיראות מן הפרושים ומראות דם לחכמים אמר רבי יוסי בקיאין אנו בהן יותר מן הכל והן מראות דם לחכמים חוץ מאשה אחת שהיתה בשכונתינו שלא הראת דם לחכמים ומתה ותיפוק ליה משום צנורא דעם הארץ אמר אביי בצדוקי חבר אמר רבא צדוקי חבר בועל נדה משוית ליה אלא אמר רבא

רגל

רש"י

או משום נגעת · ונגע לא סותר: דיה כבועלה · זב המונה ורואה קרי אינו סותר אלא יום אחד: תסתור יום אחד · אם כן לא הוו רצופין ורחמנא אמר ואחר תטהר אחר אחר לכולן כלומר זמן אחד לכולן שיהו רצופין טהרתן: לטהרתו אמר רחמנא · שבעת ימים לטהרתו משמע טהרה אחת שלא תהא הפסקה ביניהם והיכי סתר קרי יום א' ולא הוו רצופין: אלא מאי אית לך למימר שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן · שאם רואה זוב סותר את כל מה שמנה אבל קרי לא הוה הפסקה: לתואך · מקום: רמא ליה תורא · רב שמואל שחט שור לכבוד רב פפא: על ספק בגדי עם הארץ · כלומר על בגדי עם הארץ אם נגעו בה נשרפת משום שמא טמא היה והאי כותי נמי תיפוק ליה אם נגע משכבו בתרומה דתהא נשרפת משום דעם הארץ הוא והוה ליה בגדי עם הארץ: שבקיה · רב פפא לאושפיזיה משום דכספיה ואזל לגבי רב שימי: מאי טעמא. לא תשני ליה מתני' דתנן אין שורפין על תחתונו של כותי את התרומה בכותי שטבל ועלה ודרס על בגדי חבר דהיינו במשכבו ונגע ההוא מדרס בתרומה: לא בעל בקרוב · כבר עברו ימי טומאתו וסלקא ליה טבילה: משום בגדי עם הארץ מדרס לפרושים · כלומר כשם שמדרס מטמא אדם ובגדים כך בגדי עם הארץ מדרס לפרושים: סתמא מאי · לתנא קמא דאמר נהגו ללכת בדרכי אבותיהן הרי אלו ככותיות פרשו ללכת בדרכי ישראלית הרי אלו כישראלית סתמא מאי: עד שיפרשו · אבל סתמא כישראלית מכלל דלת"ק סתמא ככותיות: והוריקו פניו · חרה לו שנטמאו בגדיו וקדם כהן גדול אצל אשתו של צדוקי לשואלה אם השלימה לדם ירוק או לא: בקיאין אנו בהן · אני מכיר בנשי צדוקים שבקן היה להן: ותיפוק ליה · דאפילו עם הארץ ישראל דאינו בועל נדה קי"ל ניטרא דע"ה מטמאה כל זמן שהיא לחה:

רגל

תוספות

הטיבו וכולהו אמוראי סברי פרק יוצא דופן (לקמן דף מג.) דרואה הויא וסתרה אף לר"ש וכ"ש לרבנן והא דקאמר רבא לקמן (דף לז.) ואחר תטהר שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם אביי אומר שלא תהא זיבה מפסקת ביניהם משם אין להוכיח דרבא לא חזר בו דהתם איירי בטומאת לידה שטמאה ז' ועושה משכב ומושב כמו נדה ולכך קאמר שלא תהא מפסקת אבל קרי דלא סותר אלא יום א' לא מפסיק:

לטהרתו אמר רחמנא · ורבא סבר דלא משמע מלטהרתו שלא תהא טומאה מפסקת:

ורמינהו על ו' ספקות שורפין את התרומה · משום דכותי דמתני' ע"ה הוא קפריך מדמספקי' ליה בבועל נדה והא קתני דעל ספק בגדי עם הארץ שורפין *אבל פשיטא דאיכא ספקי טובא שאין שורפין עליהם את התרומה °כגון טומטום בלובנו או באודם וכיוצא בו ובמסקנא דאמר ספק בועל ברחוק ספק בועל בקרוב ואפילו בועל בקרוב שמא לא השלימתו לדם ירוק לא היה צריך לעשות ספק ספיקא כדפירשנו או שמא נראה להחמיר בזה כמו בספק בגדי ע"ה לכך משכח ביה ספק ספיקא ומכאן קשה על מה שפירש"י בפ"ק דשבת (דף טו:) על הך (*ברייתא) דעל ו' ספקות כו' על ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי בהמה ופירש דהשתא יש להסתפק שמא של בהמה הן ואפילו של אדם הן שמא של חבר הן והכא משמע דעל ספק ספיקא אין שורפין ומיהו אין להשוות גזירת חכמים דפעמים נראה להם להחמיר אפילו בספק ספיקא ור"ת פי' התם דכיון דהם כנגד מי רגלי בהמה ודאי דעובד כוכבים הם דישראל היה נפנה ללגדין כדאמר *בהניזקין (דף סא) וקשה דאפילו ודאי הם דישראל שורפין משום דשמא דע"ה הן כדשרפינן על ספק הרוקין: הנמצאים בההיא (*ברייתא) ועוד דאטומאה דעובד כוכבים לא שרפינן תרומה כדאמר לקמן (דף לד.) עשאו רבנן היכרא דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים ונראה לפרש דלהכי נקט כנגד מי רגלי בהמה דאז ניכר שאינה של בהמה שאינן דומין לאותן שכנגדן וליכא אלא ספיקא אחת אבל אם היה להסתפק בשל בהמה לא הוי שרפי דהוי ליה ספק ספיקא:

שדרס על בגדי חבר · והם נגעו בתרומה והא דלא אוקי כגון שנגע הכותי בתרומה משום דמתניתין לא איירי בהכי:

בכותי ערום · והא דלא אוקי כגון שדרס ברגלו יחף משום דאי היה לבוש בגדים שיסבה עליהן אשתו נדה אע"ג דטבל הוי אב הטומאה כדאמר בת"כ והנושא את המדרס הרי הוא מטמא שנים ופוסל אחד לכך מוקי בערום דכשפירש מן המדרס לא היה אלא ראשון כדאמרינן בת"כ *ואינו מטמא כלי והוה מצי למימר כשהטביל גם הבגדים או שלבש בגדי חבר:

*__בועל__ נדה משוית ליה ואיהו סבר שהוא חבר למילי דעלמא ובזאת סבר לעשות בטוב וכן אביי דסמוך: **ותיפוק** ליה משום ניטרא דע"ה · דוקא לענין ניטרא עשאוהו כזב שאפשר ליזהר ויכולין לעמוד בה אבל תומרא יתירא כגון משכב ומושב והיסט לא עשאוהו כזב דבשילהי הניזקין (גיטין סא:) פריך וליחוש שמא הסיטם אשתו נדה אבל להיסט דנפשיה לא איכפת לן ושמעתין נמי מוכח דאין לו טומאת מדרס דאי אית ליה לעיל דפריך על ו' ספיקות כו' למאי דחשיב כותי כע"ה הוה ליה לאקשויי מתני' גופה אמאי קתני מטמא משכב התחתון כעליון הא תחתונו של ע"ה הוי כתחתונו של זב אלא ודאי אין לו טומאת מדרס והא דמשני בכותי שטבל ועלה ודרס כו' דאי משום טומאת ע"ה הא טביל ליה היינו משום דאי

לא

תוספי הרא"ש

להם אבל פשיטא שלא היו יושבות שבעה על דם ירוק שרואות אחר דם אדום דדם אדום הוא ודאי טמא ודם ירוק מספקינן לתו שאם היו חשבות ז' נמי על דם(אדום)ירוק שאחר דם אדום לא הוחת זאת תקנה להם שהיו טועות בין נדה לזיבה אלא שרואות דם אדום ומשלימין לדם ירוק דלא מספקא להו בדם ירוק כלל אלא מחשבי ליה טמא כמו דם אדום: שבקיה לקרא דהוא דחיק ומוקי אנפשיה. דיוקא בעלמא הוא דדייק רמי בר חמא לאוקמי' לתיובתית ולאו עיקר הוא ואיהו גופיה לא סבר להו הכי אלא דמקשה אנן נמי ניספריני' ולא היה יודע שמו של תנא למה אינה סופרת יום שפוסקת בו ולקמן נמי בפ' בתרא אמרינן אמר רב כהנא אמרה לשמעתיה דאמרי יום שפוסקת בו סופרתו למנין ומיהו ר' יוסי אית ליה הכי: בפ' צולין דקאמר זבה תחלת היום עולה לה בסופה וכיון שתחלת היום עולה לה בסופה א"כ כ"ש שסוף היום עולה לה בתחלתה ק"ו מנדה שאין תחלת היום עולה לה בסופה סוף היום עולה לה בתחלתה כ"ש זבה כיון שתחלת היום עולה לה בסופה שסוף היום עולה בתחלתה: **פולטת** שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה: פרש"י ששימשה באיסור דפולטת לאחר ג' ימים אינה טמאה משום שכבר מסרחת ומשכחת לה נמי לרבנן דאמרי שש עונות שלימות בעי' כגון ששמשה ביום א' וראתה אח"כ וכן נמי ביום ב' וביום ג' ופלטה ביום ד' קודם שעברו על זה שש עונות או א"נ כגון שפרסה ז' נקיים וביום הו' טבלה וטהור' כדאמר לקמן אחר מעשה הטהר אלא שאמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק: **וליטעמיך** זב גופיה היכי סתר · נראה שדברי רבא נדחו כי אין להשיב על זה הלכך יש להחמיר בפולטת כיון דלא איפשיטא הבעיא וסותרת יום אחד דאימור רואה הויא וכן לקמן בפ' יוצא דופן סברי כולהו אמוראי דרואה הויא ואפילו לרבי שמעון ולרבנן פשיטא להו דרואה הויא ונראה דרבא גופיה הדר ביה כיון שהקשו על דבריו ולא מצא תשובה ואע"ג דלקמן בפירקין גבי ימי לידה דקאמר רבא אינה סותרת ועולה ודייק לה מדתניא ואחר תטהר שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן ואם אינה עולה איפסיק ליה לידה משמע דלית ליה שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן איכא למימר דטומאת לידה חשיב ליה כעין זיבה משום דמטמאה ז' ימים אבל מטומאת קרי אפשר שחזר בו הלכך צריכה כל אשה ליזהר שלא תתחיל ימי ליבונה עד יום החמישי לשימושה כגון אם שמשה ביום ראשון יהא יום חמישי תחלת ספירתה שמא לא תוכל לזהר שלא תפלוט וקי"ל כרבנן דאמרי שש עונות שלימות בעינן בשבת פרק ר' עקיבא: **ודרס** על בגדי חבר. מדלא נקט נגע משמע דאי לאו דטבל הוה טמא מדרס כמו זב והא דאמרינן בפ' הניזקין שמא השב עליהן אשתו נדה לא קאי אלא אבגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה אבל עם הארץ עצמו עושה מדרס בלא חשש אשתו וכן צינורא שלו טמאה כדאמרינן לקמן בשמעתין משום דעשאוהו לגמרי כזב ותימה אמאי אינו מטמא בהיסט נמי כזב · ובפ' הניזקין משמע שאינו מטמא בהיסט דקאמר התם גבי מוקף צמיד פתיל שמא הסיטתם אשתו נדה וקאמר נמי התם גבי חלה שבכפישה כשבא עם הארץ ליטול נוטל את שניהם אלמא שאינו מטמא אותה בהיסט וכן בפ"ב דע"ז ובפ' אין דורשין גבי היו חמריו ופועליו טוענין טהרות דמוקי לה במטהר חמריו ופועליו לכך משום חשד מגע דאין אדם משמר מה שביד חבירו אבל משום היסט דעם הארץ לא איכפת ליה · ואומר ר"ת דלכך לא גזרו עליה טומאת היסט משום דאין לך אדם מעביר חבית ממקום למקום · ומיהו בפס' טהרות משמע דאפילו טומאת מדרס אין לו דתנן התם בפ"ז הגנבים שנכנסו לבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים ומה הם מטמאין את האוכלין ואת המשקין וכלי חרס הפתוחים אבל לא משכבות ומושבות וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל ואם יש עמהם עובד כוכבים או אשה הכל טמא ומתוך שמעתי' נמי יש לדקדק דאין מדרס לעם הארץ מדאיצטריך ליה למיפרך מההיא דעל ספק בגדי ע"ה תיקשי ליה מתני' גופה דלפי מאי דחשיב כותי כעם הארץ אמאי תנן שמטמא משכב תחתון כעליון הא תחתונו של ע"ה כתחתונו של זב · אלא ודאי אינו מטמא מדרס ומה שחלקו בטומאת ע"ה לפי שאין גוזרין על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה ובמגעו ובצינורא שלו איפשר ליזהר אבל במשכב ומושב והיסט לא רצו להחמיר · והא דקאמר אי משום ע"ה הא קא טביל ליה היינו משום דאי לא [illegible]

[illegible]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ורמינהו וכו' כגון טומטום בלובנו לעיל כח ע"ב:

נ"ל דלא גרסי התוס' בגמ' אלמא מספיקא לא שרפינן תרומה ורמינהו וכו' דמלשון זה משמע דרמי הספיקות אהדדי · מהר"ם

[צ"ל מהני']

[עיין מהרש"א]

[עירובין ל. ב"מ נה: ב"ב קטו:]

[לקמן לו: פ"ש סח:]

[עיין רש"ל]

[עיין לעיל קודם ד"ה בדרס]

רגל הוה *[א]וטומאת עם הארץ ברגל כטהרה שוינהו רבנן דכתיב °ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים הכתוב עשאן כולן חברים: **מתני'** *דם עובדת כוכבים ודם טהרה של מצורעת ב"ש מטהרים ובית הלל אומרים °[ב]כרוקה וכמימי רגליה *דם היולדת שלא טבלה ב"ש אומרים כרוקה וכמימי רגליה וב"ה אומרים [ג]מטמא לח ויבש [ד]ומודים ביולדת בזוב שהיא מטמאה לח ויבש: **גמ'** ולית להו לב"ש *°דבר אל בני ישראל *ואמרת אליהם איש איש כי יהיה זב *בני ישראל מטמאין בזיבה °ואין *העובדי כוכבים מטמאין בזיבה [ה]אבל גזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהם אמרי לך ב"ש (ההוא בזכרים איתמר דאי בנקבות) היכי לעביד ליטמא לח ויבש עשיתו כשל תורה ליטמי לח ולא ליטמי יבש חלקת בשל תורה אי הכי רוקה ומימי רגליה נמי כיון דעבדינן היכרא בדמה מידע ידיע דרוקה ומימי רגליה דרבנן ולעביד היכרא ברוקה ומימי רגליה ולטמויי לדמה רוקה ומימי רגליה דשכיחי גזרו בהו רבנן דמה *דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן אמר רבא [ו]זובו טמא אפילו לב"ש [ז]קריו טהור אפילו לב"ה זובו טמא אפילו לב"ש דהא איכא למעבד היכרא בקריו קריו טהור אפי' לב"ה [ח]עבוד ביה רבנן היכרא כי היכי [א]דלא לשרוף עליה תרומה וקדשים ולעביד היכרא בזובו ולטמויי לקריו זובו דלא תלי במעשה גזרו ביה רבנן קריו דתלי במעשה לא גזרו ביה רבנן לימא מסייע ליה *°עובדת כוכבים שפלטה שכבת זרע מישראל טמאה [ט]ובת ישראל שפלטה שכבת זרע מן העובד כוכבי' טהורה מאי לאו טהורה גמורה לא טהורה מדאורייתא (א) טמאה מדרבנן ת"ש נמצאת אומר שכבת זרע של ישראל טמאה בכל מקום ואפילו

רש"י

רגל הוה וטומאת עם הארץ · דלאו לדוקי דדרך אשתו לה־אות דם : כטהרה שוינהו רבנן · ברגל אבל לדוקי דסתמא בועל נדה הוא נהי נמי דטומאת עם הארץ ליכא טומאת בועל נדה איכא : ויאסף וגו' · בפלגש בגבעה כתיב ומיניה שמעינן בכל זמן שישראל נאספים למקום אחד קרי להו חברים ורגל היינו אסיפה: **מתני'** בית שמאי מטהרין · בדם עובדת כוכבים אע"ג דברוקה ובמימי רגליה מודו דחכמים גזרו עליהם להיות כזבין לכל דבריהם אפי' הכי דמה טהור וטעמא מפרש בגמרא דשיירו בה רבנן למיהוי היכרא דטומאתה מדרבנן : ודם טוהר של מצורעת · ואע"ג דמעייעות מצורעת כגון רוקה ומימי רגליה הוי אב הטומאה כדאמר בהמפלת (לעיל דף כח:) לזכר לרבות מצורע שמעיינותיו טמאים כשל זב דכתיב ביה וכי ירוק הזב בטהור אפילו הכי דם טוהר שלה טהור דלאו מעיין הוא דדומיא דרוק בעינן שמתעגל ויוצא כדאמרינן בפ"ב (לעיל דף יט:) גבי דם הירוק : וב"ה אומרים כרוקה וכמימי רגליה · שמטמאין לחין ואין מטמאין יבשין גבי דם עובדת כוכבים מטמא מדרבנן שגזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהם והך היכרא הוא דעבוד בה דאילו דישראלית מטמא לח ויבש ודעובדת כוכבי' לח ולא יבש כרוקה וכמימי רגליה דאמר לקמן בפרק דם הנדה* דאין מטמאין יבשין ודם טוהר של מצורעת נמי אע"ג דדם לאו מעיין הוא דין מעיין אית ליה דרחמנא רבייה כדאמר בגמרא : דם היולדת · שעברו ימי טומאת לידה ולא טבלה : בית שמאי אומרים כרוקה וכמימי רגליה · מטמא לח ואינו מטמא יבש והכי תני לה בהדיא בתוספתא דעדיות דנדה כל זמן שלא טבלה הרי היא בנדתה לכל דבריה הלכך רוקה ומימי רגליה בטומאתן ולקמן בפרק דם הנדה (נו·) ילפינן מקראי דאין רוק של זב מטמא יבש ודמה נמי אף על גב דדם טוהר הוא לבית שמאי כדאמר בגמרא דביומי תליא רחמנא והא מלו ומשום מעיין נמי ליכא לטמויי דהא אין מתעגל ויוצא אפילו הכי רבנן גזור עליה הואיל וטמאה היא גזרה לאחר ז' אטו תוך ז' ומיהו לא גזור עליה שיטמא לח ויבש כלפני ז' דעבוד בה היכרא דלידעו דטומאתה מדרבנן ולא נשרוף עליה תרומה וקדשים ואע"ג דגבי דם עובדת כוכבים לא אמרי בית שמאי הכי אלא מטהרי לגמרי והיינו טעמא כדאמר בגמרא משום דחיישינן דלמא אתי לחלק בשל תורה ולמימר מטמא לח ולא יבש התם הוא דכל טומאת עובד כוכבים דרבנן כדי שלא יהו ישראל רגילין אצלן במשכב זכור* וכיון דטמאו מגען ורוקן ומימי רגליהן ואיכא הרחקה טובא הלכך טהרו את דמה לגמרי להיכרא דלידעו דטומאת רוקה ומימי רגליה דרבנן דלא נשרוף תרומה עלייהו ולא חלקו בדמה דילמא אתי לחלק בשל תורה אבל הכא אין כאן מדרבנן אלא דם לבדו שהוא דם טוהר הלכך גזור ושיור בה להיכרא דליכא למיחש דלמא אתי לחלוקי בשל תורה דהכל יודעין דכיון דעברו ימי לידתה דדם טוהר הוא : ובית הלל אומרים מטמא לח ויבש · דטומאתן מן התורה כל זמן שלא טבלה דקסברי ביומי וטבילה תלא רחמנא : **גמ'** גזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהן · משום שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור : עשיתו כשל תורה · דכיון דליכא היכרא אתי למשרף עליה תרומה וקדשים : ליטמא לח ולא יבש · כדקאמריתו : חלקת בשל תורה · אתי לחלק בדם ישראלית שהוא של תורה ולמימר דמטמא לח ולא יבש הילכך שיירוה ולא גזור בה שום טומאה כי היכי דניהוי היכרא לטומאת עובדי כוכבים דמדרבנן היא ולא נשרוף עליה תרומה : אי הכי רוקה ומימי רגליה נמי . דלגבי ישראלית לח ולא יבש כי מטמית להו בעובדת כוכבים עשיתו כשל תורה דקיי"ל בפ' דם הנדה (לקמן דף נה·) רוקו וכיעו מטמאין לחין ולא יבשין ונעביד היכרא ברוקה דעובדת כוכבים ומימי רגליה לטהרן לגמרי : דם · לגבי רוק לא שכיח חשיב ליה : זובו . של עובד כוכבים : טמא אפילו לבית שמאי · דמקילי בדם האשה בזוב של זכר מודו שהטיפה מטמא אחרים במגע : קריו טהור אפילו לבית הלל . עבדי ביה היכרא דלידעו דטומאת עובדי כוכבים דרבנן דב"ה נמי היכרא בעו כדאמרינן בדם העובדת כוכבים (ב) ברוקה ובמימי רגליה ולא טמאוהו לח ויבש כישראלית וגבי זב דגבי ישראל נמי כל טומאותיו לחין ולא יבשין אי לא מטהרי חדא מינייהו לגמרי ליכא היכרא : קריו תלוי במעשה · אין קרי בא אלא ע"י חימום : עובדת כוכבים שפלטה כו' טמאה · השכבת זרע אבל בעובדת כוכבים לא שייכא בה טומאה כבהמה דעלמא: טהורה · הטיפה *(אלא) קריו טהור : ואפילו

נ"ל אלמא

תוספות

לא טביל היה טמא מטעם מגעו דהא מוקי ליה בכותי ערום והא דנקט ודרס ולא נקט ונגע משום דמתניתין איירי בתחתונו ואין להקשות ולוקמה בדלא טבל וכגון שיש דבר מפסיק בין בגדי חבר לרגליו של כותי דהא ע"כ איצטריך לאוקמי בטבל כי היכי דליהוי ספק ספקא דאי לא טבל מה לי בועל בקרוב מה לי ברחוק וכן משמע בפרק (ג) ד' דמסכת טהרות דתנן הגנבים שנכנסו בבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים ומה הם מטמאין אוכלין ומשקין וכלי חרס פתוחים אבל משכבות ומושבות וכלי חרס המוקף צמיד פתיל טהורים ואם יש עמהם עובד כוכבי' או אשה הכל טמאין משמע דאין עם הארץ עושה משכב ומושב ואין מטמא בהיסט והא דקתני (שם פ"ח מ"א) הדר עם עם הארץ בחצר ושכח כלים בחצר אפי' חביות המוקפות צמיד פתיל הרי אלו טמאין היינו משום אשתו וכן הא דתנן בתוספתא דחגיגה (פ"ג) ספק רשות עם הארץ מדרסו והיסטו טהורין לחולין וטמאין לתרומה היינו נמי משום חששא דאשתו ומיירי ההיא דטהרות נמי לתרומה והא דבגדי עם הארץ מדרס נמי לפרושים היינו משום דחיישינן שמא ישבה עליהם אשתו נדה והר"ר משה מפונטייז"ו היה מפרש דלשום דבר לא עשו עם הארץ כזב ואינו מטמא אלא משום בגדיו שישבה עליהן אשתו נדה והרי הוא נושא את המדרס וליטרא שלו טמא לפי שנגעה בשפתיו ולא משום מעיין ולא נראה דאם כן למה ליה למימר לעיל אי משום טומאת עם הארץ הא טביל ליה דכיון דעל כרחך איירי בערום כדפי' לעיל אפילו אי לא טביל ליה לא מטמא כיון שפירש מן המדרס כדתנא בתורת כהנים שהבאתי לעיל ועוד גבי לדוקי דהכא דפריך תיפוק ליה משום ליטרא דעם הארץ פירוש ומה הרויח במה שקדם אצל אשתו והא אם בועל נדה הוא נטמא הוא ובגדיו כנושא רוקו של זב ואי משום ליטרא דעם הארץ לא נטמא אלא הבגד לחוד משום משקה שמטמא כלי מדרבנן* :

ליטמא לח ולא יבש חילקת בשל תורה · אע"ג דדם יולדת שלא טבלה דטהורה מן התורה אמרי ב"ש דמטמא לח ולא יבש התם ידעי כיון שעברו ימי לידה דאין דמה [טמא] מן התורה אבל עובדת כוכבים שעשאוה כנדה שהרי הם כזבין אם נחלק בדמה אתי לחלק בשל ישראל ודם טהרה של מצורעת שטהור לגמרי אין לחוש שלא החמירו בה כיון דכבר טבלה ודם טהור הוא :

וזובו טמא דעבדי היכרא בקריו · וא"ת ואמאי לא שרפינן הא שרפינן על ספק רוקו דעם הארץ פרק קמא דשבת (טו:) כל שכן בזובו של עובד כוכבים ויש לומר דבעם הארץ שורפין משום דאית ביה דררא דטומאה דאורייתא אם הוא זב או בועל נדה אבל עובד כוכבים אין לו שום טומאה דאורייתא :

כי

מסורת הש"ס

חגיגה כו.

עדיות פ"ה מ"א

[עדיות פ"ה מ"ד לקמן לה:]

[נ"ל דבריו]

[נ"ל ואמרתם]

רש"א מ"ז וכ"ה בספרים ישנים

[דף נה:]

[פירושים סג. וש"נ]

מקואות פ"ח מ"ד

[שבת יז:]

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פי"א מהל' מטמאי משכב ומושב הל"ט :

כה ב מיי' פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הל' י ופ"ה שם הלכה ס :

כו ג מיי' שם פ"ה הל"ב:

כז ד מיי' שם פ"ב הל"א:

כח ה מיי' שם הל' י ופ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ד :

כט ו ז ח מיי' פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הל' י ופ"ה מהל' שאר אבות הטומאה הלכה יז :

ל ט מיי' פ"ה מהל' שאר אבות הטומאה הל' טז:

לא י מיי' שם הלכה יז :

שבת פג.

[עי' תוס' סוכה כח: ד"ה לרבות ותוס' סנהדרין פו. ד"ה בני ותוס' מנחות סא: ד"ה אין]

הגהות הב"ח

(א) גמ' וטמאה מדרבנן : (ב) רש"י ד"ה קריו טהור וכו' בדם העובדת כוכבים כרוקה וכמימי רגליה : (ג) תד"ה (בדף הקודם) ותיפוק וכו' וכן משמע בפ' שביעי [מ"ו] דמס' טהרות :

ועיין ר"ש פ"ז דטהרות מ"ה באורך

גליון הש"ס

מתני' כרוקה וכו' . עי' לו ע"ב תד"ה מכין העובדי כוכבים : גמ' ואין העובדי כוכבים מטמאין בזיבה . עי' כ"ב כ ע"א תד"ה ושגר כוכבים :

הגהות הגר"א

[א] גמ' דלא לשרוף עליה תרומה וקדשים נמחק . וצ"ל דלא לחייב עליה על טומאת מקדש וקדשיו :

תוספי הרא"ש

קריו טהור אפילו לב"ה עבוד רבנן היכירא דלא לישרף עליה תרומה וקדשים . והא דאמרינן פ"ק דשבת על ששה ספיקות שורפים את התרומה וקא חשיב ספק מי רגלי אדם לאו משום שמא של עובד כוכבים הם אלא משום של ע"ה אע"פ שהחמירו בעובד כוכבים יותר מע"ה לענין משכב ומושב והיום לא החמירו בו לשרוף תרומה על טומאתו וקשה מהא דאמרינן בת"כ בני ישראל מטמאין בזיבה ואין העובדי כוכבים מטמאין בזיבה ואע"פ שאינן מטמאין בזיבה טמאין בזב ושורפין עליהן את התרומה וי"ל דשוב החמירו עליהן לשורף ; קריין דתלי במעשה לא גזרו ביה רבנן . כיון דאפשר למנוע עצמו שלא יבא לידי קרי חשיב כלא שכיח :

לב א מיי' פ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ו והל' י:
לג ב מיי' פ"ה מהל' אבות הטומאה הל' יז:
לד ג מיי' פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הל' יב:

[ע"ע תוס' ב"ק יט. ד"ה רב אשי ותוס' יומא מ: ד"ה ועשהו ותוס' שבועות כה. ד"ה ובמולא]

ואפי' במעי עובדת כוכבים ושל עובד כוכבים טהור' בכל מקום ואפי' במעי ישראלית [א]חוץ ממימי רגלים שבה וכי תימא ה"נ טהור' מדאורייתא אבל טמאה מדרבנן אטו מי רגליה מדאורייתא מי מטמאו אלא ש"מ טהורה אפילו [ב]מדרבנן ש"מ אמר מר שכבת זרע של ישראל טמאה בכ"מ אפי' במעי עובדת כוכבים תפשוט דבעי רב פפא *דבעי רב פפא שכבת זרע של ישראל במעי עובדת כוכבים מהו בתוך ג' לא קמיבעיא ליה לרב פפא כי קמיבעיא ליה לאחר ג' מאי ישראל דדייגי במצות חביל גופייהו ומסריח עובדי כוכבים דלא דייגי במצות לא חביל גופייהו ולא מסריח או דילמא *כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו ומסריח תיקו: דם טהרה של מצורעת ב"ש כו': מאי טעמא דב"ה אמר ר' יצחק* לזכר לרבות מצורע למעינותיו ולנקבה לרבות מצורעת למעינותיה מאי מעינותיה אילימא שאר מעינותיה מזכר נפקא אלא לדמה לטמא דם טהרה שלה וב"ש נקבה מזכר לא אתיא דאיכא למיפרך מה לזכר שכן טעון פריעה ופרימה ואסור בתשמיש המטה תאמר בנקבה דלא וב"ה לכתוב רחמנא בנקבה ולא בעי זכר ואנא אמינא ומה נקבה שאינה טעונה פריעה ופרימה ואינה אסורה בתשמיש המטה רבי רחמנא מעינותיה זכר לא כ"ש אם אינו ענין לזכר תנהו ענין לנקבה ואם אינו ענין למעינותיה תנהו ענין לדמה לטמא דם טהרה שלה וב"ש זכר מנקבה לא אתיא דאיכא למיפרך מה לנקבה שכן מטמאה *מאונס תאמר בזכר דלא וב"ה קיימי במצורע ופרכי מילי דזב וב"ש שום טומאה פרכי ואיבעית אימא אמרי לך ב"ש האי לזכר מיבעי ליה לזכר כל שהוא זכר (האי) בין גדול בין קטן ובית הלל נפקא להו מזאת תורת *הזב בין גדול בין קטן אמר רב יוסף כי פשיט רבי שמעון בן לקיש בזב בעי הכי ראיה ראשונה של זב קטן מהו שתטמא במגע °זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע אמר רחמנא כל ששכבת זרע שלו מטמא ראיה ראשונה שלו מטמאה והאי כיון דשכבת זרע שלו לא מטמאה ראיה ראשונה נמי לא תטמא או דילמא כיון דאילו איהו חזי תרתי מצטרפא מטמיא אמר רבא ת"ש זאת תורת הזב [ג]בין גדול בין קטן מה גדול ראיה ראשונה שלו מטמא אף קטן ראיה ראשונה נמי מטמא בעי רב יוסף *ראיה ראשונה של מצורע מהו שתטמא במשא מקום זיבה מעין הוא ומטמא או דילמא לאו מעין הוא אמר רבא ת"ש *°זובו טמא הוא לימד על הזוב שהוא טמא במאי אילימא בזב גרידא
לאחרים

(ויקרא טו)

כי קמיבעיא ליה לאחר ג'. אע"פ שהש"ס קבעו בדברי רב פפא בשבת פרק ר"ע (דף פו:) אינו מדברי רב פפא כדמשמע הכא וכי האי גוונא אשכחן פ' המקבל (ב"מ דף קיב:) דבעו מרב ששת קבלן עובר בבל תלין או לא אומן קונה בשבח כלי והלואה היא או אינו קונה ושכירות היא אמר להו עובר ובהגוזל קמא (ב"ק דף צט:) מוקי לה ההיא בעיא בשליח דאגרת דלא שייך אומן קונה בשבח כלי *א"נ י"ל דהכל מדברי רב פפא והכא סבר המקשה דרב פפא בעי בין תוך ג' בין לאחר ג' מי אמרינן דכיון דאכלי שקצים ורמשים אף בתוך ג' מסריח וטהור או דלמא כיון דלא דייגי במצות אף אחר ג' טמא: **אם** אינו ענין לזכר תנהו ענין לנקבה. וא"ת ולוקי ליה בדם מגפתו או יוצא מפיו או מנחיריו ושאר משקין שבו שאינו מעין דמטהר לקמן בפרק דם הנדה (דף נה:) בזב וי"ל דלא בעי לאוקמיה בהו משום דלא אשכחן בהו טומאה בשום מקום אבל דם טוהר דמי לדם נדה אפילו למ"ד ב' מעינות הן: **ובית** הלל נפקא להו מזאת תורת הזב. הוה מצי למימר מהיש איש אלא דבעי לאוקמי בית הלל אפי' כמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם:
מקום זיבה מעין הוא או לא. וא"ת דבפ' דם הנדה (לקמן דף נו.) משמע דזוב לאו מעין הוא דאמר וילף מזובו שאינו מתעגל וי"ל דהתם קאמר וילף מזובו אי לאו מעין הוא א"כ אף על גב דאינו מתעגל כדקאמר התם מ"מ בעי ליה הכא אי כמעין הוא ורבינן ליה במצורע מקרא דלזכר כמו שאר מעינות כיון דבזב אית ליה לזוב טומאה חמורה כמו ברוקו ומימי רגליו: **אילימא** בזב גרידא לאחרים גורס טומאה. תימה וכי לא ידע רבא *סיפא דברייתא דקתני בה בהדיא לקמן בפרק דם הנדה (דף נה.) שעיר המשתלח יוכיח:
לאחרים

[עמ"ש על הגליון בתוס' פסחים נג. ד"ה אלא לאו]

[עי' תוס' ב"ק כה. ד"ה אלא]

ואפי' במעי עובדת כוכבים. שאם תפלטנו על הבגד תטמאנו: חוץ ממימי רגליה שבה. דאי פתיכי במימי רגליה טמאים כדאמרינן לעיל. גזרו עליהם שיהו כזבים אבל קריו טהור כדאמרינן עבדו ביה רבנן היכרא: כי מיבעיא ליה לאחר ג'. דלגבי ישראלית טהורה כדאמר במסכת שבת בפרק ר"ע: דדייגי. יראים וחרדים במצות ומתוך דאגתן מתחממין: חביל. חם: שאר מעינותיה. כגון רוקה ומימי רגליה דאתו מזב דכתיב ביה (ויקרא טו) וכי ירוק הזב ומיניה נפקי שאר מעיינות: מזכר נפקא. כיון דאתרבי מצורע למעינותיו אתרבי מצורעת לכל מעינותיה דאיכא דכוותיהו בזכר: אלא לדמה. דליתיה בזכר: ואסור בתשמיש המטה. בשבעת ימי ספירו דכתיב וישב מחוץ לאהלו ואין אהלו אלא אשתו שנאמר (דברים ה) שובו לכם לאהליכם: תאמר בנקבה מצורעת דליתא בכל הני. בכריתות בפרק ד' מחוסרי כפרה (דף ח:) איש פורע ופורם ואין אשה פורעת ופורמת וגבי תשמיש נמי מחוץ לאהלו כתיב ולא מחוץ לאהלה הילכך לא אתיא מזכר ואיצטריך לנקבה לגופה ולעולם לשאר מעינות ומהיכא דנפקי שאר מעינות ליכא למימר דילפינן לדם דשאר מעינות ילפינן מרוק מה רוק שמתעגל ויוצא הוא מתאסף תחלה יחד ואחר כך יוצא ודם לאו מתעגל ויוצא הוא: ואם אינו ענין לשאר מעינותיה. דנפקי מלנקבה: שכן מטמאה באונס. גבי זיבה: ופרכי מילי דזב. בתמיה: ה"ג ואי בעית אימא אמרי לך ב"ש האי לזכר מיבעי ליה כל שהוא זכר כו' ול"ג נקבה כל שהיא נקבה כו' דא"כ מעינות למצורע מנא להו אלא לנקבה לרבות מצורעת למעינותיה ויליף זכר מנקבה למעינות והאי לזכר דמייתר להו לב"ה דרשי ליה ב"ש לזב קטן שמטמא בזיבה בן יומו ולא נפקא להו מאיש איש דסבירא להו דברה תורה כלשון בני אדם ותינוקת קטנה נפקא להו מאשה ואשה כדילפינן בריש פירקא ואייתר להו לנקבה דהכא לרבות מצורעת למעינותיה וב"ה נמי לא דרשי איש איש מיהו נפקא להו מזאת תורת הזב בין גדול בין קטן מטמא בזיבה: כי פשיט. כי דריש: מהו שתטמא. שניה לא מיבעיא לן דהא מרבינן לה מלזכר כל שהוא זכר והתם תרתי ראיות כתיבי והזב את זובו וראשון של זב גדול נפקא לן מהאי קרא זאת תורת הזב דהיינו חדא ראייה דחדא זיבה כתיב בקרא (ויקרא טו) ואשר תצא ממנו שכבת זרע איתקש ראייה ראשונה לקרי אבל דקטן מאי מי אמרינן כיון דלקרי איתקש לא משכחת לה אלא בגדול דאיתיה בקרי אבל קטן דליתיה בקרי ליתיה בראייה ראשונה או דילמא כיון דאילו חזי קטן ראייה אחריתי מצטרפא לקמייתא טומאת שבעה כדין זב בעל שתי ראיות: מטמא. נמי כשל גדול טומאת ערב בקרי: ראייה ראשונה של מצורע מהו שתטמא במשא. של איש טהור לא תבעי לך דודאי לא מטמא במשא דאיתקש לקרי וקרי לא מטמא במשא כדתנן בפ"ק דמסכת כלים ושניה נמי לא תבעי לך דאפילו באדם טהור מטמיא במשא כדאמר לקמן בפרק דם הנדה (דף נה.) זוב מטמא במשא וילפינן לה מזובו טמא הוא והואיל ובראייה שניה כתיב דמנה הכתוב שתים וזב בעל שתי ראיות זב גמור הוא לטומאה אלא שאין טעון קרבן כי תיבעי לן ראשונה דבאדם דעלמא לא מטמיא אלא במגע הכא במצורע מאי מקום זיבה מעיין הוא ואיתרבי מלזכר לרבות מצורע למעיינותיו ומעיינות מטמאו במשא כדאמר בפרק דם הנדה (לקמן דף נה:) וכי ירוק הזב בטהור במה שביד טהור: או לאו מעיין הוא. והויא כשאר ראייה ראשונה של כל אדם דבמגע מטמיא: זובו טמא. הייני ראייה שניה שהרי מנה הכתוב שתים זב מבשרו זובו טמא: לימד על הזוב שהוא טמא. ואמר בדם הנדה (שם דף נה.) דהאי קרא לרבות למגע לא איצטריך דלא גרע משכבת זרע אלא למשא: אילימא בזב גרידא. דלאו מצורע למה לי קרא לטיפה עצמה פשיטא:
לאחרים

שבת פו:
[ע"ז לו:]
[לעיל כח:]
[נ"ל באונס]
[נדרים לה:]
[לקמן נה.]

תוספי הרא"ש

כי קא מיבעיא לי' לאחר ג'. אע"פ שהתלמוד קבעו בדברי רב פפא בפרק ר' עקיבא אינו מדברי רב פפא אלא שהתלמוד פי' שם הסוגי' כפי המסקנא דהכא וכי האי גוונא אשכחן בפ' המקבל גבי קבלנות עובר משום בל תלין או לא: אם אינו ענין לזכר כו'. ותימה ולוקמה בזכר לטמא דם היוצא מפיו ומפי האמה ושאר משקין שבו שאינו מעין דמטהר לקמן בפ' דם הנדה וי"ל דלא מסתבר' ליה לאוקומי אלא במידי דאשכחן ליה טומאה במקום אחר ודם טהרה שייכא ביה טומאה בלא ימי טוהר ואפי' למ"ד שני מעיינות הן מ"מ דמי לדם נדה ראתי מן המקור. ותימה ולוקמה לטמא קרויו של זב בטשא וי"ל דלא מסתבר כיון שלא מצינו בקרי טומאת משא בשום מקום: לזכר כל שהוא זכר בין גדול בין קטן. רש"י ל"ג לנקבה כל שהיא נקבה בין גדולה בין קטנה דלנקבה אצטריך לרבות מעיינות מצורע. ולפירושו קאי ואבע"א אהא דאמרי' וב"ש אין שום טומאה פריך ואתא למימר דלא פרכינן שום טומאה ונראה דקאי ואבע"א ארישא דמילתא דמפר' ר' יצחק דטעמ' דב"ה משום דדריש לזכר לרבות מצורע למעיינותיו וב"ש מוקמי לה לרבות קטן וקטנה ולא מוקמי ליה למעיינות כלל כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה בריש פרקין ומעיינות נפקא להו מקרא אחרינא וכן לקמן בשמעתין דמאן דמוקי ליה לרבות קטן לא מוקי ליה למעיינות כלל מדקאמר על רב יוסף הא איהו דאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן ואייתר ליה לזכר למעיינותיו: ראיה ראשונה של זב מהו שתטמא. פרש"י שניה לא קא מיבעי' לן דהא מרבינן לה מלזכר כל שהוא זכר והתם תרתי ראיות כתיבי משמע דאי הוי נפיק ליה קטן מזאת תורת הזב לא קא מיבעי' ליה דפשיטא ליה דמטמא כיון דחדא ראיה כתיב בקרא א) א"כ מאי פשיטא ליה לרב יוסף אמר קרא זאת תורת הזב בין גדול בין קטן הא איהו נמי פשיטא ליה דמאן דדריש קטן מהך קרא דראיה ראשונה שלו טמאה. ועוד הקשה רבי' מאיר דא"כ דריש לקיש מיבעיא ליה אליבא דב"ש דלא כהלכתא ופי' דמיבעי' אליבא דב"ה וה"ק מהו שתטמא מי אמרינן דוקא זב בעל שתי ראיות הוא דמרבינן מזאת תורת הזב אע"ג דבקרא לא כתיב אלא זב פעם אחת קאי נמי אזב בעל שתי ראיות דהא טובא קרא' דלא כתיב אלא זב פעם אחת ואינן נוהגין בזב בעל ראיה אחת כגון כל המשכב אשר ישכב עליו הזב וגו' וכל כלי אשר ישב עליו הזב וה"נ זאת תורת. הזב קיימי אראיות דכתיבי דלעיל הילכך אמרינן דריבויא דזאת תורת דמרבינן מינה בין גדול בין קטן בראיה שניה ושלישית איירי אבל בראיה אחת לחודה לא מרבינן קטן כיון דאיתקש לבעל קרי הילכך לא מטמאה ראיה ראשונה כי היכי דשכבת זרע לא מטמאה או דילמא כיון דחזאי תרתי כו': מקום זיבה מעיין הוא. תימה דהכא מיבעיא ליה אי הוי מעיין או לא ובפ' דם הנדה פשיט ליה דזוב אינו מתעגל וחוזר ויוצא ונבלע: אילימא בזב גרידא
לאחרים

א) נראה דצ"ל וקשה לי דא"כ מאי פשיט ליה רבא לרב יוסף מברייתא דזאת תורת הזב וכו'

לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כל שכן אלא פשיטא בזב מצורע ומדאיצטריך קרא לרבויי בראייה שניה שמע מינה מקום זיבה לאו מעין הוא אמר ליה רב יהודה מדסקרתא לרבא ממאי דילמא לעולם אימא לך בזב גרידא ודקאמרת לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כל שכן [לקמן נה.] *שעיר המשתלח יוכיח שגורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור אמר אביי מאי תבעי ליה והא הוא דאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן וכיון דנפקא ליה מהתם אייתר ליה לזכר לרבות מצורע למעינותיו נקבה לרבות מצורעת למעינותיה ואקשיה רחמנא מצורע לזב גמור מה זב גמור מטמא במשא אף ראייה ראשונה של מצורע מטמא במשא [פסחים סז:] *א"ר הונא ראייה ראשונה של זב מטמאה באונס שנאמר (ויקרא טו) זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה שכבת זרע מטמא באונס אף ראייה ראשונה של זב מטמאה באונס תא שמע *ראה ראייה ראשונה בודקין אותו מאי לאו לטומאה לא לקרבן ת"ש בשניה בודקין אותו למאי אילימא לקרבן אבל לטומאה לא *אקרי כאן מבשרו ולא מחמת אונסו אלא לאו לטומאה ומדסיפא לטומאה רישא נמי לטומאה מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא תא שמע *רבי אליעזר אומר אף בשלישי בודקין אותו מפני הקרבן מכלל דתנא קמא מפני הטומאה קאמר לא דכולי עלמא לקרבן והכא *באתים קא מיפלגי רבנן *לא דרשי אתים ורבי אליעזר דריש אתים רבנן לא דרשי אתים הזב חדא זובו תרתי לזכר בשלישי אקשיה רחמנא לנקבה ורבי אליעזר דריש אתים הזב חדא את תרתי זובו תלת ברביעי אקשיה רחמנא לנקבה תא שמע רבי יצחק אומר והלא זב בכלל בעל קרי היה ולמה יצא להקל עליו ולהחמיר עליו להקל עליו שאין מטמא באונס ולהחמיר עליו
שהוא

[זבים פ"ב מ"ב] [לקמן לו.]

רש"י

לאחרים גורם טומאה. כלומר טיפה זו גורמת לבעלה שמטמא במשא כדכתיב (ויקרא טו) וכל אשר יהיה תחתיו ואוקמינן בעליונו של זב היא עצמה לא כל שכן: אלא בזב מצורע. איצטריך דלא אתי בקל וחומר דלא גרמה לו טומאה שהרי מחמת נגעו היה מטמא במשא ואפילו באהל: ומדאיצטריך תורה אור קרא לרבויי לשניה ש"מ בראשונה דלאו מעיין הוא דאי מעיין הוא ראשונה מטמאה שניה לא כל שכן: לעולם אימא לך בזב גרידא. ואי במצורע לא איצטריך קרא לרבויי דאפילו ראשונה מטמא משום מעיין: ודקאמרת כו' שעיר המשתלח יוכיח שגורם טומאה. למשלחו כדכתיב (ויקרא טז) והמשלח את השעיר וגו' והוא עצמו טהור שאין בהמה מטמאה מחיים: מאי תיבעי ליה. לרב יוסף: הא איהו אמר כו'· בין קטן בין גדול לזיבה ולא איצטריך והזב את זובו לזכר לרבות קטן דהא מזאת תורת הזב נפקא ואייתר לזכר לרבות מצורע: ואיתקש מצורע לזב גמור. בעל שתי ראיות דהא בהאי קרא דהיקשא דמצורע תרתי כתיבי והזב את זובו הרי שתים וכתיב ביה לזכר לרבות מצורע כדין זב גמור מה זב גמור זובו מטמא במשא אף מצורע זובו מטמא במשא ואפילו ראשונה דבשלמא אי מפיק ליה האי לזכר לזב קטן ויליף מצורע זכר ממצורעת נקבה איכא למבעי ראייה ראשונה מהו מי הוי מתעגל ויוצא ומתרבי עם שאר מעיינות או לאו דבנקבה ליכא זוב לובן למילפיה מהיקשא דזב גמור אי לאו מעיין הוי אבל השתא דמצורע זכר איתקש לזב גמור לא צריך תו למבעי: ואית דמפרשי בעיא דרב יוסף הכי ראייה ראשונה של מצורע מהו שתטמא במשא בזב גרידא לא תבעי לך דודאי מטמא כדאמר לקמן לימד על הזוב שהוא טמא ומוקמינן בדם הנדה דקרא למשא אתא כי תבעי לך במצורע דאיכא למימר בזב גרידא הוא דמטמא משום דגורמת לו טומאה אבל במצורע כבר טמא הוא ואינה גורמת לו טומאה לא מטמיא הטיפה אי לא אמרינן מעיין הוא כרוקו או מימי רגליו מאי מעיין הוא או לא. לימד על הזוב ומוקמינן לה בראייה ראשונה והכי משמע כי יהיה זב מבשרו אותו הזוב טמא לאחרים לבעלה ומדאיצטריך לרבויי לראייה ראשונה ש"מ לאו מעין הוא ושיבוש הוא מפני כמה תשובות חדא דקא פשיט ליה מקום זיבה לאו מעיין הוא והא למשא רבייה קרא כדאמר בדם הנדה מה לי מעיין ומה לי לאו מעיין. ועוד מי איכא לאוקמי להאי קרא בראייה ראשונה והא מהכא נפקא לן בכל דוכתי מנה הכתוב שתים וקראו טמא ועוד מי איכא למימר בראייה ראשונה בזב גרידא לאחרים גורם טומאת משא הא זב בעל ראייה אחת אינו אלא כרואה קרי כדאמר בכמה מקומות שתים לטומאת זיבה ושלש לקרבן ועוד ראייה ראשונה הא אקשיה לעיל לקרי וקרי לא מטמא במשא ומשום שכתוב בספרים מדאיצטריך קרא בראייה ראשונה מפרשי ליה הכי ולאו מילתא היא דהאי בראייה ראשונה (א) פירוש היה בספרים ולקמיה קאי והכי קאמר מדאיצטריך קרא לרבויי לשניה ש"מ ראשונה מקום זיבה לאו מעיין הוא וה"ג בשלהי שמעתא מה זב גמור מטמא זובו במשא אף מצורע כו' אלמא זב גמור הוא דמטמא טיפת זובו במשא אבל זב בעל ראייה אחת לא: מטמא באונס. אותה טומאה קלה האמורה בה מגע וטומאת ערב בקרי ולהצטרף לשניה לטמא כזב גמור והא דכתיב מבשרו ולא מחמת אונסו על כרחך אראייה שניה דכתיב בתרה קאי ולא אראשונה דהא איתקש לשכבת זרע ושכבת זרע כל עצמו מחמת אונס חימום בא: בודקין אותו. בשבעה דרכים במאכל במשתה בקפילה ובמשאוי כו': מאי לאו לטומאה. דאי באונס הוא הוי טהור לגמרי: לא לקרבן. דאי קמייתא באונס לא מצטרפא לשלש לחייבו קרבן: אילימא לקרבן אבל לטומאה. האמורה בו דהיינו טומאה חמורה לא בעי בדיקה: (ב) קרי כאן מבשרו ולא מחמת אונסו. והאי מבשרו בקרא דשתי ראיות כתיב: אתים. (ויקרא טו) והזב את זובו לזכר ולנקבה: זב חדא וזובו תרתי לזכר. כלומר עד כאן יש לו דין זכר שאינו מטמא באונס מכאן ואילך דהיינו שלישית לנקבה כתיב כלומר יש לו דין נקבה שמטמאה באונס כדילפינן בפירקין (לקמן דף לו:) מכי יזוב זוב ואיהי נמי מייתא ליה לידי קרבן: ברביעית. אז אקשיה רחמנא לנקבה. דאפילו באונס ולא לענין טומאה דהא מכי חזיא תרתי איטמי ליה ולקרבן נמי לא דמשלשה איחייב ליה אלא לסתירה כגון דפסק והתחיל לספור שבעה נקיים וראה ראייה רביעית אפילו באונס סותר: והלא זב בכלל בעל קרי היה. כדמפרש לקמיה ואזיל דאיתקוש לשכבת זרע: ולמה יצא. בפרשת זבין להכתב לעצמו: להקל עליו. שלא יטמא באונס דהא קרי מטמא באונס:
שהוא

תוספות

לאחרים גורם טומאה. פירש רש"י לזב עצמו גורם טומאת משא כדכתיב וכל* אשר יהיה תחתיו ואוקמינן ליה בעליונו של זב ואין נראה דעליונו של זב אינו קרוי משא ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין ועוד דבזוב כי האי גוונא לא משכחן אלא כשהטיפה בכף מאזנים וכרעה לכף שניה לכן נראה לפרש לזב עצמו גורם טומאת משא שהנושא הזב טמא הנושא הזוב לא כל שכן דטמא ובשאר טומאות דלאו משא כגון משכב ומושב אין לפרש דהא למצורע נמי גורם טומאה דאילו מצורע גרידא אינו עושה משכב ומושב אלא לטמא אוכלין ומשקין כדפרישית בפרק אלו דברים (פסחים סז.) ואם זב הוא מטמא משכבו אדם ובגדים: לעולם אימא לך בזב גרידא. תימה דמכל מקום תפשוט דלאו מעיין הוא דאי מעיין הוא למה לי קרא לטמא בזוב דהא מיד שראה משהו של ראייה שניה מיד נעשה זב למ"ד זוב מטמא במשהו דלא בעי כחתימת פי האמה ומשהו שני לטמא כדין מעיין דאי אפשר לטיפה שלא תתחלק שני משהויין ושמא כמו שמשהו ראשון שבו נעשה זב אינו מטמא במשא הוא הדין כל מה שנקרא ראייה אחת דהיינו (ג) *)כמו גריון לשילה (זבים פ"א מ"ה) דלא מטמא במשא אע"ג דרוקו ומימי רגליו טמאין מיד אחר ראיית זוב משהו ראשון: אף ראייה ראשונה של מצורע מטמאה במשא. *תימה אם כן לעיל מגליה לאוקומי קרא בדם טהרה של מצורעת הא איצטריך קרא לכדהכא: מאי לאו לטומאה. וא"ת מאי קושיא דילמא הא דאמר רב הונא מטמא באונס היינו טומאת ערב כבעל קרי והכא מיירי להצטרף לשניה לטמא טומאה חמורה לעשותו זב והוי השתא שפיר רישא דומיא דסיפא וי"ל מדלא נקט הרואה ראייה אחת של זיבה אלא נקט ראייה ראשונה של זב משמע דאיירי באותו שראה שתי ראיות והראשונה היתה באונס דזב אינו קרוי עד שיראה שתי ראיות ויליף מהיקשא דזאת תורת דאיירי בזב גמור ומקיש ראשונה של השתים לשכבת זרע: מכלל דתנא קמא לטומאה. לאו מן הלשון מדקדק מדאצטריך ר' אליעזר להזכיר קרבן מכלל דת"ק איירי לטומאה דא"כ לא הוה משני מידי אלא הכי דייק מכלל דתנא קמא לא מצריך בדיקה משום קרבן אלא משום טומאה דאי משום קרבן הוה ליה לאצרוכי נמי בדיקה בשלישי כרבי אליעזר וקשה דהא בלאו מילתיה דרבי אליעזר הוה מצי למפרך מדקתני במס' זבים (פרק ב' מ"ב) בהדיא במילתיה דרבנן גופייהו בשלישי אין בודקין אותו ושמא מייתי מרבי אליעזר משום דבעי לפרושי במאי פליגי:
אי

*) רש"ל גדיון לשילות פי' גדיון שם מקום ושילות הוא הנהר כמו מי השילוח כן פי' הרמב"ם בפ"ק דזבים וע' בר"ש

עין משפט נר מצוה

נ"ל שנוגע בכל אשר

לה א מיי' פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הל' יג:

לו ב ג מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל' ג והל' ו סמג עשין רמג:

תוספי הרא"ש

לאחרים גורם טומאה. תימה שלא היה יודע סוף הברייתא דהא בהדיא קתני לה לקמן בפ' דם הנדה שעיר המשתלח יוכיח: לאחרים גורם טומאה. פרש"י טומאת משא כדכתיב בכל אשר יהיה תחתיו ואוקימנא לעליונו של זב ולא נהירא דאנן איירינן במי שנושא את הזוב וכה"ג צ"ל שהנושא את הזב טמא כדאמר לעיל בפ"ק גבי זב וטהור שהיו פורקין ואתיא מהנושא אותם יכבס בגדיו דקאי אכל מה שאמור בפרשה אזב עצמו ומרכבו ומשכבו ומטמא אדם לטמא בגדים ועליונו אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין: אלא פשיטא בזב מצורע. דבלאו הכי טמא ולא גרמה ליה טומאה ואי תיקשי לך הא גרמה ליה לטמא משכב ומושב דמצורע אינו עושה משכב ומושב ולטמות בהיסט דמעיקרא לא הוה מטמי כדמוכח בפסחים בריש אלו דברים לא קשה מידי דלאחרים גורם טומאה דשמעתין איירי בטומאת משא כלומר לאחרים גורם טומאת משא הוא עצמו לא כ"ש הילכך אע"ג שגורם למצורע משכב והיסט בשביל זה לא תטמא הטיפה במשא כיון דאינה גורמת לו דבלאו הכי היה מטמא במשא כדאית' במס' זבין גבי מצורע א' הנוגע וא' המסיט טמא. ותימה ומנא לן דמטמא במשא ולמאי דפרשי' בפ"ק דבבא בתרא דאיתקש מצורע למת מדכתיב אל נא תהי כמת ניחא דגמרינן ממת שמטמא במשא כדאיתא בהעיר והיוצב גבי ג' טמאו' פורשי' מן המת וק"ל אי איתקש למת אמאי לא נילף מיניה שיטמא מצורע באהל כמו מת דתנן בפי"ג דנגעי' (א) נכנס לבית הכנסת עושין לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים על רוחב ד' אמות נכנס ראשון ויוצא אחרון. פי' כדי שלא יטמא העומדים בבית הכנסת בכניסתו וביציאתו באויר שמן הפתח עד המחיצה קשה לי דהוה מצי לאקשויי משכב והיסט יוכיח שהזוב גורם לזב לטמות משכב והיסט והוא עצמו אינו מטמא וה"ה משא נמי ולקמן בפ' דם הנדה נדקדק בו בע"ה: אלא פשיטא בזב מצורע. ותימה ודילמא בבועל נדה. וי"ל דכי היכי דמיבעי' ליה לרב יוסף בהאי מיבעי' ליה נמי בהא: לעולם אימא לך בזב גרידא. תימה מ"מ תיפשוט דלאו מעיין הוא דאי מעין הוא למה לי קרא תיפוק לי כיון שראה משהו של ראיה שניה נעשה זב למ"ד דזב מטמא בכל שהוא ולא בעי' בחתימת פי האמה ומשהו שני יטמא כעין מעיין דאי אפשר לראות כל כך טיפה קטנה שלא תתחלק לשני משהויין ואי הוה אמרי' דמעיינות הזב אין מטמאין במשא כל שהוא אלא כפי שיעורא ניניהו הוה ניחא ומיהו אכתי קשה דא"כ היכי דייק מדאצטריך קרא לרבויי ש"מ מקום זיבה לאו מעיין הוא דדילמא לכל שהוא איצטריך. וי"ל ודאי אי לאו מעיין הוא ניחא דמרבי ליה קרא כיון שטמא במקום אחר מידי דהוה אדם טהרה של מצורעת אבל אי בעי' שיעורא לא מסתבר לרבויי כיון דמעיינות הזב בעי שיעורא: כיון דנפקא ליה קטן מהתם אייתר ליה לזכר לרבות מצורע למעיינותיו. תימה לי האמרינן לעיל לב"ה דלזכר לגופיה לא איצטריך אלא ללמד על דם טהרה של מצורעת אע"ג דלא הוי מעיין ואמאי הא אצטריך לגופיה ללמד על ראיה ראשונה של זב מצורע לטמות במשא אע"ג דלאו מעין הוא וע"ק לי מאי האי הוא איהו דקאמר אביי הא איהו דקאמר בין גדול בין קטן האי לאו דידיה הוא דע"כ ב"ה הוא דס"ל להכי כי אין לפרש דברי ב"ה אי לאו דדרשי ואת תורת הזב בין גדול בין קטן והלכך נראה לפרש הא איהו דאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן ומרבינן אפילו ראיה ראשונה של זב קטן אע"ג דהוה מסתבר למימר דכי אתרבאי קטן אראיית שניה אתרבאי אבל ראיה ראשונה הוקשה לשכבת זרע אלא דמסתבר ליה לרב יוסף למימר דכיון דאיתרבאי קטן להשוותו לגדולים לכל דין גדול איתרבאי הילכך כיון דנפקא לן קטן מהתם אע"ג דלא הוה מסתבר לטמות ראית ראשונה דיליה אלא דבטעמ' כל דהו משוו ראיה ראשונה לשניה הילכך בראיה ראשונה של מצורע נמי אע"ג דלזכר לא אתא לגופיה אלא ללמד על דם טהרה של מצורעת כיון דכתיב מיהא זכר בקרא לרבות מצורע למעיינותיו אצל חיב את זוב דהיינו שני ראיות אמרינן דאקיש רחמנא מצורע לזב גמור לעשות ראיה ראשונה כשניה: מאי לאו לטומאה. ותימה מאי קשה ליה דילמא הא דאמר רב הונא מטמאה באונס היינו לטומאה קלה כבעל קרי והכא מיירי להצטרף לשניה לטומאת שבעה ולמשכב ומושב וכל חומר זב. וי"ל מדנקט ראיה ראשונה של זב משמע דאיירי באותו שהוא זב עכשיו שראה שתי ראיות וראיה ראשונה של אותם שניים היתה באונס ונעשה זב באלו השתיים מדלא נקט הרואה ראיה אחת של זוב מטמאה באונס ועוד דהקש דזאת תורת הזב איירי בזב גמור והקיש ראשונה של השתיים לשכבת זרע: מכלל דת"ק לטומאת קאמר. לאו מן הלשון דייק מדהזכיר ר' אליעזר קרבן ולא רבנן דא"כ מאי קא משני לא דכ"ע לקרבן אלא הכי דייק דאי לקרבן הו"ל לאצרוכי בדיקה נמי לשלישית ומיהו ק"ק דבלאו ר' אליעזר הוה מצי למיפרך דקתני ת"ק בהדיא בשלישית אין בודקין אותו וי"ל משום במילתיה דר' אליעזר הזכיר קרבן איתי מילתיה דר' אליעזר ומ"מ עיקר פירכא ממילתא דרבנן גופייהו: בש"א כרוקה ומימי רגליה אע"ג דבדם טהור של מצורעת טהור לגמרי הכא חמור ספי גזירה לאחר ז' אטו תוך ז' דכיון דשלא טבלה ב) לא מצטריך להו לחלק כלומר אבל מצורעת טבלה:
אי

א) ר"ל דהאמה תנן שם דמסכי מחיצה גובה עשרה טפחים לאפסוקי רשותא ואף דגבי מת לא מהני זה כיון דמ"מ הוא תחת אהל אחד עם האדם וכלים · ב) אולי צ"ל דכיון דשלא טבלה אי לא הוו גזרי לטמא אתי לאחלופי אבל מצורעת הרי כבר טבלה .

מסורת הש"ס

נ"ל הנוגע בכל אשר

[לקמן עא. חולין נא: כריתות ח:]

[זבים פ"ב מ"ב נזיר סה: ע"ש לקמן לו. ע"ש]

[נזיר סה:]

[פסחים כב: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואית דמפרשי וכו' דהאי בראייה ראשונה פירוש היה. נ"ב ר"ל תיבות אלו בראייה ראשונה שהיה כתוב בספרים זהו פירוש היה וקאי אתיבת ש"מ מקום זיבה לאו מעיין הוא דכתיב בתריה ר"ל דמדאיצטריך קרא לשני מטמא [אבל לא] ראשונה ש"מ מקום זיבה לאו מעיין הוא וק"ל: (ב) ד"ה קרי כאן מבשרו: (ג) תוס' ד"ה לעולם וכו' דהיינו כמו גדיון לשילות דלא מטמא. נ"ב לשון המשנה בפ"ק דזבים ראה ראייה אחת מרובה כמו גדיון לשילות ס' כן פי' הר"ש:

גליון הש"ס

גמ' ואקשיה רחמנא מצורע. עי' פסחים סז ע"ב תד"ה שכן: שם רבנן לא דרשי אתים. ע"ל לו ע"א תד"ה נקטינן: שם הזב חדא. לקמן נה ע"ב ונזיר סה ע"ב: תוס' ד"ה אף וכו' תימה א"כ לעיל. וכן תמה הר"ן וכתב בתמיה ואני בער ולא אדע מקום לקושיא זו הא י"ל דהכי אמר אביי דהוו ודאי הדין דמטמאה דאף אם לאו מעין הוא א"א לומר דאינו מטמאה דהא אקשיה רחמנא מצורע לזב גמור וא"כ מוכח שכ"ש דמטמאה וכהאת יסי' מוכח מדס"ל לב"ה דזכר אייתר מוכח דמקום זיבה מעין הוא ולא צריך קרא:

לז א מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל' א:
לח ב ג מיי' פ"ה מהל' משכב ומושב הל' א וכפ"ו מהל' איסורי ביאה הל' ז והל"ח סמג לאוין קיא ועשין רמג:
לט ד מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הל"א סמג לאוין קיא ועשין רמג:
מ ה מיי' שם פ"ו הל' ז:
מא ו מיי' פ"ה מהל' משכב ומושב הל"ב:
מב ז מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הל' ז:
מג ח מיי' פ"ג מהל' משכב ומושב הל"א: ס"א לאחר מ' הוו ב"ה כו'. מהר"ם
מד ט מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הל"ב:

שהוא עושה משכב ומושב אימת אילימא בראייה שניה היכא הוה בכלל בעל קרי אלא פשיטא בראייה ראשונה וקתני להקל עליו שאינו מטמא באונס ותסברא להחמיר עליו שהוא עושה משכב ומושב בראייה ראשונה בר משכב ומושב הוא אלא הכי קאמר רבי יצחק אומר והלא זב בכלל בעל קרי היה בראייה ראשונה ולמה יצא בראייה שנייה להקל עליו ולהחמיר עליו להקל עליו שאינו מטמא באונס ולהחמיר עליו שהוא עושה משכב ומושב אמר רב הונא [א]זוב דומה למי בצק של שעורים זוב בא מבשר המת שכבת זרע בא מבשר החי זוב דיהה ודומה ללובן ביצה המוזרת שכבת זרע קשורה ודומה ללובן ביצה שאינה מוזרת: דם היולדת שלא טבלה וכו': תניא אמרו להן בית הלל לבית שמאי אי אתם מודים בנדה שלא טבלה וראתה דם שהיא טמאה אמרו להם בית שמאי לא אם אמרתם בנדה שאפילו טבלה וראתה טמאה. תאמרו ביולדת שאם טבלה וראתה שהיא טהורה אמרו להם יולדת בזוב תוכיח שאם טבלה וראתה לאחר ימי ספירה טהורה [ג]לא טבלה וראתה טמאה אמרו להם הוא הדין והיא התשובה למימרא דפליגי והתנן ומודים ביולדת בזוב שהיא מטמאה לח ויבש לא קשיא [ג]כאן שספרה כאן שלא ספרה והתניא *יולדת בזוב שספרה ולא טבלה וראתה הלכו בית שמאי לשיטתן וב"ה לשיטתן *איתמר רב אמר [ד]מעין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו ולוי אמר שני מעינות הם נסתם הטמא נפתח הטהור נסתם הטהור נפתח הטמא מאי בינייהו איכא בינייהו שופעת מתוך שבעה לאחר שבעה ומתוך ארבעה עשר לאחר ארבעה עשר ומתוך ארבעים לאחר ארבעים ומתוך שמנים לאחר שמנים [ה]לרב רישא לקולא וסיפא לחומרא ללוי רישא לחומרא וסיפא לקולא מיתיבי דם היולדת שלא טבלה בית שמאי אומרים כרוקה וכמימי רגליה וב"ה אומרים מטמא לח ויבש קא ס"ד דפסקה בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא משום הכי מטמא לח ויבש אלא ללוי דאמר שני מעינות הן אמאי מטמא לח ויבש אמר לך לוי הכא במאי עסקינן בשופעת אי בשופעת מ"ט דב"ש קסברי ב"ש מעין אחד הוא בשלמא ללוי היינו דאיכא בין ב"ש וב"ה אלא לרב מאי בינייהו איכא בינייהו יומי וטבילה דבית שמאי סברי ביומי תלה רחמנא וב"ה סברי [ו]ביומי וטבילה ת"ש ומודים ביולדת בזוב שהיא מטמאה לח ויבש ס"ד הכא נמי דפסקה בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא משום הכי מטמא לח ויבש אלא ללוי דאמר שני מעינות הן אמאי מטמא לח ויבש אמר לך הכא נמי בשופעת אי בשופעת למאי איצטריך לב"ש איצטריך אף על גב דקאמרי בית שמאי מעין אחד הוא וביומי תלה רחמנא הני מילי ביולדת גרידתא דשלימו להו יומי [ז]אבל יולדת בזוב דבעי ספירה לא תא שמע *°דותה תטמא [ח]לרבות את בועלה דותה תטמא לרבות הלילות דותה תטמא [ט]לרבות היולדת בזוב שצריכה שתשב שבעה ימים נקיים בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא משום הכי בעיא שבעה ימים נקיים אלא

תורה אור ויקרא יב

שהוא עושה משכב ומושב. אב הטומאה מה שאין כן בקרי: אלא פשיטא בראייה ראשונה. דהוי בכלל קרי כדאקשינן לעיל הזב ואשר תצא ממנו וכו': דיהה. כלומר מתמקמק ונפרד ואינו קשור: מוזרת. שאינה מסרלת אפרוח תחת תרנגולת: יולדת בזוב תוכיח שאם טבלה לאחר שמנתה ז' נקיים לבד ימי טומאת לידה: וראתה טהורה היא. דדם טהור הוא וכי לא טבלה וראתה טמא: אמרו להם בית שמאי הוא הדין כו'. כלומר כי היכי דאמרינן ביולדת גמורה גרידא שלא טבלה וראתה טהורה כך יולדת בזוב שעברו עליה ימי לידה ושבעה נקיים ולא טבלה וראתה טהורה: כאן שספרה. א] בראיותה בספרה ז' נקיים מתניתין דמודו בית שמאי כשעברו ימי לידה ועדיין לא ספרה אחריהם שבעה נקיים והכי קאמר אף על גב דאמרי בית שמאי ביולדת גרידתא כרוקה וכמימי רגליה מודים ביולדת בזוב שלא ספרה דכל זמן שלא ספרה זבה היא ואם ראתה לא הוי כרוקה וכמימי רגליה דאילו רוק מטמא לח ולא יבש כדאמר בדם הנדה (לקמן מו) וכי ירוק כעין רקיקה דהיינו לח אבל דמה מטמא לח ויבש כשאר דם הנדה כדילפינן בדם הנדה (שם דף נה:): והתניא. בניחותא: בית שמאי לשיטתן. כי היכי דמטהרי ביולדת גרידתא מטהרי בהך דקסברי ביומי תלה רחמנא והא מלו לה כל ימים שלה: ובית הלל לשיטתן. דקסברי ביומי וטבילה תלה רחמנא וכיון דלא טבלה הוי דמה טמא כטומאת לידה דהוי אב הטומאה: מעין אחד הוא. דם הבא בימי לידה ודם הבא בימי טוהר ממעין אחד הן באין: התורה טמאתו. כל שבעה לזכר וי"ד לנקבה: והתורה טהרתו. אחר מכן: נסתם הטמא. לאחר שבועים ונפתח הטהור: נסתם הטהור. לאחר שמנים ונפתח הטמא: לרב רישא. דשופעת מתוך ימי טומאה לימי טהרה לקולא וטהורה ואף על גב דלא פסק דהא התורה טהרתו: וסיפא. דשפעה מתוך מ' לאחר מ' ומתוך פ' לאחר שמנים לחומרא וטמאה לאחר שמנים דהתורה טמאתו: ללוי רישא לחומרא. כיון דלא פסקה לא נסתם מעין טמא: וסיפא לקולא. דכיון דלא פסקה לא נסתם מעין טהור: קס"ד דפסקה יום או שנים. לאחר שבועים ומשום הכי מטמא לח ויבש דממעין טמא בא והתורה לא טהרתו לב"ה אלא ביומי וטבילה: אלא ללוי. הא ממעין טהור אתא דכי פסקה נסתם הטמא: בשופעת. מתוך ימי טומאה לימי טהרה ולא פסקה: בשלמא ללוי. דאמר לב"ה ב' מעינות הן: היינו דאיכא בין בית שמאי ובית הלל. דלבית הלל שני מעינות הן וכיון דלא פסק טמאה דלא נסתם הטמא ולבית שמאי מעין אחד הוא והתורה טהרתו אחר שבועים: אלא לרב. דאמר מעין אחד הוא אי בית הלל קיימי כוותיה: מאי איכא כו'. כלומר במאי קמיפלגי ומאי טעמא דבית הלל דמטמאין: ביומי וטבילה. לא שנא שופעת לא שנא פוסקת כל זמן שלא טבלה הוי דמה טמא בימי לידתה: ומודים ביולדת בזוב שמטמאה. ואוקימנא כשעברו ימי לידתה ולא ספרה אחריהן ז' נקיים וקס"ד הכא נמי דפסקה אחר שבועים ומשום הכי מטמא דממעין טמא אתו והתורה לא טהרתו עד שתשב ז' נקיים כדין זבה: אמאי מטמאה. דהא ממקום טהור הוא בא והרי הוא כדם מגפתה וכרוקה שמטמא לח משום מעין הזב ולא יבש: לב"ש איצטריך. דקאמר מעין אחד הוא ומטהרי לה ביולדת גרידתא אחר ימי לידתה מיד דביומי תלה רחמנא איצטריך ביולדת בזוב לאשמועינן דמטמאה: (א) דהני מילי. דהוי דם טוהר לאחר ימי לידה ביולדת גרידתא אבל ביולדת בזוב דבעיא ספורים כל זמן שלא ספרה הוי דמה כדם זיבה דהא מחד מעין אתי ותורה לא טהרתו עד שתספור כדכתיב ואחר תטהר אחר אחר לכולן: דותה תטמא. קרא יתירא הוא דה"ל למכתב וטמאה ז' ימים כימי נדה ולשתוק: לרבות שמטמאה את בועלה כנדה. ולרבות את הלילות כימים דלא תימא ימים כתיב: משום הכי בעיא. הפסקה שבעה נקיים דממעין דמים טמאים אתי והתורה לא טהרתו עד שתספור שבעה נקיים כדכתיב דותה הטמא:
אלא

אי אתם מודים בנדה. תימה מאי קסברי בית הלל דקמייתי מנדה דפשיטא כדמהדר להו בית שמאי וי"ל דמייתי משום דאיתקש לידה לנדה דכתיב כימי נדת דותה וכתיב וטמאה שבועים כנדתה:
איכא בינייהו שופעת מתוך שבעה כו'. איכא בינייהו טובא כל הני דפריך בסמוך אלא דפשוט יותר נקט:
בשופעת. והשתא אפי' בטבלה יטמאו בית הלל לח ויבש ומתניתין דנקט ולא טבלה משום בית שמאי וא"ת דבעדיות קתני הך דיולדת גבי קולי בית שמאי ותומרי בית הלל הלא בשופעת מתוך מ' (*למה) הוו בית הלל לקולא וי"ל דכי אתשיל בתחלת לידה אתשיל:
אי בשופעת למאי איצטריך. וא"ת מכל מקום משום בית שמאי איצטריך כדמשני ומאי סלקא דעתיה דמקשה דהא לרב נמי לא אצטריך סיפא אלא לאשמועינן דמודו בית שמאי דמטמא לח ויבש משום דלא ספרה ויש לומר דלרב איצטריך לאשמועינן דמודו בית שמאי ביולדת בזוב משום דמעין אחד הוא דאי מרישא הוה אמינא דטעמייהו משום דקסברי ב' מעיינות הן *ואפילו ביולדת בזוב מטהרין ובית הלל סברי דמעיין אחד הוא לכך אצטריך סיפא אלא ללוי דמוקי רישא בשופעת וסברי ב"ש מעיין אחד הוא סיפא מאי קא משמע לן:
ושין

[לקמן לו.]
סנהדרין פז: [לעיל יא:]
[לקמן לו:]

נ"ל ואפילו ביולדת בזוב מטהרין ב"ש וב"ה מטמאי משום דמעין אחד כו'. מהרש"א

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה לב"ש אילטריך וד"ה דהני מילי הד"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] רש"י ד"ס כאן שספרה בראיותה. מלת בראיותה נמחק וכ"ב בריית':

תוספי הרא"ש
אי אתם מודים בנדה כו'. ותימה מאי קסברי ב"ה דמייתי ראייה מנדה דשפיר קא מהדרו ב"ש וי"ל משום דיולדת ילפינן מנדה דאיתקש דכתיב כימי נדת דותה תטמא וכתיב וטמאה שבועים כנדתה ואמרינן לקמן; בפרקין כימי נדתה כך ימי לידתה: אי בשופעת למאי איצטריך לב"ש איצטריך. תימה מאי קסבר הא לרב נמי לב"ש איצטריך ומטעם דמפרש וי"ל דלרב איצטריך לב"ש מטעם אחרינא דלא תימא במעין אחד ובשתי מעיינות פליגי ב"ש וב"ה ולכ"ע ביומי וטבילה תלה רחמנא וביולדת בזוב בלא שופעת אין מטמא לה ויבש וכיון דתנא דמודו ב"ש ביולדת בזוב שמטמאה לח ויבש לא ס"ל דשני מעיינות הן:

אלא ללוי דאמר שני מעינות הן למה לי שבעה במשהו סגיא הכי קאמר צריכה שתפסוק משהו שיעלו לה לשבעה נקיים ת"ש *ימי עיבורה עולים לה לימי מניקותה וימי מניקותה עולים לה לימי עיבורה כיצד הפסיקה שתים בימי עיבורה ואחת בימי מניקותה שתים בימי מניקותה ואחת בימי עיבורה אחת ומחצה בימי עיבורה ואחת ומחצה בימי מניקותה עולין לה לג' עונות בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא משום הכי בעי הפסק שלש עונות אלא ללוי דאמר שני מעינות הן למה לי הפסק שלש עונות במשהו סגי הכי קאמר °צריכה שתפסוק משהו כדי שיעלו לה לשלש עונות ת"ש ושוין [א]ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה בשלמא ללוי דאמר שני מעינות הן משום הכי דיה שעתה אלא לרב דאמר מעין אחד הוא אמאי דיה שעתה תטמא מעת לעת [ב]דליכא שהות ותטמא מפקידה לפקידה כיון דמעת לעת ליכא מפקידה לפקידה נמי לא גזרו בה רבנן תא שמע *יולדת בזוב שספרה ולא טבלה וראתה הלכו ב"ש לשיטתן ובית הלל לשיטתן בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא משום הכי מטמא לח ויבש אלא ללוי דאמר שני מעינות הן אמאי מטמא לח ויבש אמר לך לוי אנא דאמרי כתנא דשוין ואיבעית אימא בשופעת והא ספרה קתני הכא ביולדת נקבה בזוב עסקינן דשבוע קמא פסקה שבוע בתרא לא פסקה [ג]וקסברי ימי לידתה שאין רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה אמר ליה רבינא לרב אשי אמר לן רב שמן מסכרא אקלע מר זוטרא לאתרין ודרש הילכתא כוותיה דרב לחומרא והלכתא כוותיה דלוי לחומרא רב אשי אמר הלכתא כוותיה דרב בין לקולא בין לחומרא דריש מרימר הלכתא כוותיה דרב בין לקולא בין לחומרא [ד]והלכתא כוותיה דרב בין לקולא בין לחומרא:

מתני'

רש"י

אלא ללוי במשהו סגי. ותפסוק משהו לאחר שבועים דנסתם הטמא ותמתין שבעה ותטבול ואפי' תראה כל שבעה יעלו לה בנקיים דהא לאו דם טמא הוא: שתפסוק משהו. לאחר שבועים דנקבה דאי בתוך שבועים לאו הפסק היא דכיון דחוזרת ורואה בתוך שבועים חזר הטמא לפתח: ימי עיבורה עולין לה. בפ"ק (לעיל דף י:) אמרי' מעוברת ומניקה שעברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה: עולין לה. כלומר מצטרפים לימי מניקותה כגון שהיתה מניקה והתחילה לפסוק ונתעברה והשלימה ג' עונות מצטרפין ימי עיבורה לימי מניקותה: בשלמא לרב. דאמר מעין אחד הוא משום הכי מעוברת שהתחילה להפסיק וילדה צריכה להשלים ג' עונות שלא תראה אחר לידה כלום ודם לידה לא מפסיק לשלש עונות כדתנינן בפ"ק *דם נדה לחוד ודם לידה לחוד אבל אחר לידה אי חזאי לא השלימה ג' עונות ומטמאה מעת לעת שאין דמיה מסולקין: אלא ללוי. אפי' אי חזיא לאחר שבועים הא לאו ממעין טמא אתי ויעלו לה להשלמת שלש עונות דהוי כאילו דם מחוטמה אתא: במשהו סגיא. שתפסוק אחר ימי לידה משהו דנימא נסתם הטמא: שיעלו לה. ימי טהרה: לשלש עונות. ואפי' תראה: ושוין. שמאי והלל דפליגי במעת לעת: ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה. קס"ד אפי' לזמן מרובה כגון שלא ראתה עד יום שמונים וארבע או תשעים: בשלמא ללוי דאמר שני מעיינות הן משום הכי דיה שעתה. שהרי דמיה מסולקין שכמה ימים שעברו ולא ראתה דם ממעין זה והויא לה ראייה ראשונה ודיה שעתה ומניקה מארבע נשים היא דדיין שעתן בראייה ראשונה: אלא לרב דאמר מעין אחד הוא. לאו ראייה ראשונה היא והרי הוחזקה בדמים: דליכא שהות. כגון שראתה ביום שמונים ואחד מיד דליכא למימר מעת לעת דאפי' הוה מאתמול כי אידנא בבית החיצון דם טהור הוא: ותטמא מפקידה לפקידה. כגון אם בדקה שחרית ומצאתה טמאה תטמא טהרות של ערבית והכא ליכא למימר דליכא שהות דאי אפילו מפקידה לפקידה ליכא צריכא למימר דדיה שעתה: וב"ה לשיטתן. דכל זמן שלא טבלה מטמא לח ויבש והא כיון דספרה אחר ימי לידה ודאי פסק וקשיא ללוי: כתנא דשוין. דאמר לעיל ושוין ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה והא אוקימנא בדאיכא שהות ואפ"ה דיה שעתה אלמא שני מעינות הן: *והא ספרה קתני. ואי לא פסק היכי ספרה ומשני לעולם בשופעת מימי טומאה לימי טוהר וספירה הכי הואי כגון שהיתה יולדת נקבה בזוב וימי טומאת לידה שני שבועים ופסקה שבוע קמא וזו היא ספירתה דקסבר ימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה ושבוע שני לא פסקה וחזר ונפתח מעין טמא ושופעת מתוכו בתוך שבוע שלישי ומש"ה מטמא לח ויבש לב"ה דהא ממעין טמא אתה והתורה לא טהרתו אלא ביומי וטבילה ולב"ש טהור דביומי תליא רחמנא והא שלמו להו ולהכי נקט יולדת נקבה דאי ילדה זכר אי אפשר לה לספור שבעה שלא תפסוק משהו אחר ימי לידה דלא הוו אלא שבעה: כוותיה דרב לחומרא. בשופעת מתוך שמונים לאחר שמונים דמטמאה ולא אמרי' ממעין טהור אתא: והלכתא כוותיה דלוי לחומרא. בשופעת מתוך י"ד לאחר י"ד דאמר ב' מעיינות הן וכיון דלא נסתם הטמא לא הוי דם טוהר: בין לקולא. כגון שופעת מתוך י"ד לאחר י"ד דהוה ליה רב לקולא דאמר מעין אחד הוא והתורה טהרתו ולא בעי הפסקה:

[לעיל י:] [שם דף יג:] [לעיל נה:]

תוספות

ושוין ברואה אע"ג דם טוהר שדיה שעתה. וא"ת לרבי יוסי דאמר בפ"ק (לעיל דף ז.) מעוברת ומניקה צריכות שלש עונות ומפרש דמצטרפי ב' עונות דעיבורה ואחת דמניקתה למה לי עונה דמניקתה הא אמר הכא דאחר דם טוהר דיה שעתה וי"ל הא דלא כר' יוסי אי נמי בהפסיקה ג' עונות וראתה ראשונה מאונס אף שניה דיה שעתה כדאמר בפ"ק (שם:) אבל אחר דם טוהר אין דיה שעתה אלא בראייה ראשונה אבל שניה לא אפי' היתה הראשונה מאונס כיון שנפתח מעין טמא וא"ת לר"מ ולאידך תנאי דאית להו בפ"ק (שם:) מניקה דיה שעתה תיפוק ליה דהוה אחר דם טוהר ומיהו לתירוץ שני אתי שפיר וי"ל דמטעם שהוא אחר דם טוהר אין דיה שעתה אלא לראייה ראשונה אבל מטעם מניקה דיה שעתה כל ימי מניקתה כר"מ דפ"ק (שם דף יא.) וא"ת והכא למה לי משום דם טוהר תיפוק ליה דמניקה היא וי"ל דנ"מ להיכא דמת בנה או גמלתו לרבי מאיר דאמר לעיל הרי היא ככל הנשים (א) ולרבי יוסי נמי דאמר בפ"ק אפי' גמלתו או נתנה בנה למניקה דיה שעתה נפקא מינה לאחר דם טוהר להיכא דלא ראתה עד לאחר כ"ד חדש וטעמא דמניקה אילטריך לראייתה הראשונה באונס דאף השניה דיה שעתה כדפרישית:

דליכא שהות. אבל איכא שהות מטמאה מעת לעת לרב דאמר מעין אחד הוא ואע"ג דדיה שעתה כל ימי מניקתה הכא מיירי במת בנה או בהפילה כדפרישית וא"ת דבפרק אלו נערות (כתובות דף לז.) אמר הגיורת שראתה דם בתוך מעת לעת דיה שעתה רבי יוסי אומר הרי היא ככל הנשים וי"ל סוגיא דהכא לא אתיא כר' יוסי דהתם א"נ התם היתה בת טומאה אם היתה מתגיירת מקודם או משום דאיתא בגוה טומאה דרבנן:

ואיבעית אימא בשופעת והא ספרה קתני. וא"ת מאי קאמר ב"ה לעיל יולדת בזוב תוכיח שאם טבלה וראתה טהורה והא כיון דשופעת אפי' טבלה טמאה ללוי דאמר שני מעיינות הן דהא מעין טמא הוא וי"ל דלדברי ב"ש קאמרי להו דאית להו מעין אחד הוא:

שבוע בתרא לא פסקה. מכאן אומר ר"ת דיולדת בזוב או בזמן הזה דכולהו נשים חשבינהו כיולדת בזוב שסופרין אחר ימי טומאת הלידה שבעה נקיים וראתה בימי טוהר קודם טבילה אינה סותרת דהא אמר הכא דכי ראתה שבוע שלישי דלא סתרה אע"ג דדם טמא הוא כ"ש דראיית דם טוהר אינה סותרת דאפי' ב"ה דמטמאין לח ויבש מודו דעלתה לה ספירתה ומכאן אין להוכיח על זבה שאינה יולדת שספרה ז' נקיים וראתה שלא תסתור דאיכא למימר דהכא דוקא לא סתרה משום דראייה זו אינה גורמת לה טומאה דכל שבועים טמאים בלאו הכי ואע"ג דבשבוע ג' גורם לה טומאה מ"מ אינה נעשית בת נדה ולא זבה ובשתפסק טהורה מיד ומ"מ נראה דאשה דעלמא נמי לא סתרה דמסתברא דאין סתירה מועלת אלא בתוך החשבון כדאמר ואחר תטהר שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם אבל לאחר ספירה לא מיהו לדידן דאית לן חומרא דרבי זירא פשיטא דסותרת דהא אפי' טבלה וראתה צריכה ז' נקיים:

הלכתא כרב לחומרא. ואם תאמר הא תרי חומרי דסתרי אהדדי נינהו וי"ל דהכא דמספקא לן פסיק כמר להחמיר וכמר להחמיר וכי האי גוונא איכא שלהי יוצא דופן (לקמן דף מז:) הלכה כדברי כולן להחמיר גבי סימני בגרות ותנור צורית הקשה הרב רבי מרדכי בר יצחק ללוי דאמר שני מעינות הן הא דתניא בפרק יש בכור (בכורות דף מז:) גיורת שילא פדחת ולדה בהיותה עובדת כוכבים ואחר כך נתגיירה אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה ואי שני מעינות הן אמאי אין נותנין לה ימי טהרה הלא מעין טמא סתום ובריש יוצא דופן (לקמן דף מ.) נמי תנן דאין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה ומההיא ברייתא דבכורות (דף מז:) לא קשה כל כך ללוי דמוקי (ב) כב"ש דאמר מעין

עין משפט נר מצוה

מה א ב מיי' פ"ז מהל' משכב ומושב הלכה ו :

מו ג מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הל' א וע' במ"מ שם. לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצד סעיף א :

מז ד מיי' שם פ"ו הל' א סמג שם טוש"ע יו"ד סימן קצד :

תוספי הרא"ש

ושוין ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה. ותימה לעיל דקאמר ר' יוסי מעוברת ומניקה שעברו עליה ג' עונות דיה שעתה ומפרש דמצטרפי שתים בימי עיבורה ואחד בימי מניקותה למה לי אותה שבימי מניקותה תיפוק לי דרואה אחר דם טוהר הוא. וי"ל דהך דלא כר' יוסי אליבא דלוי ותימה אליבא דלוי למה לי דרואה אחר דם טוהר תיפוק לי משום שהיא מניקה וי"ל דאתיא כר' מאיר דאמר בפירקין דאם גמלתו ומת הרי היא ככל הנשים ובלאו הכי לא אתיא כר' יוסי אליבא דרב דמפרש דליכא שהות דהא ר' יוסי לא חייש להכי בפ' אלו נערות גבי גיורת שנתגיירה וראתה בתוך מעת לעת. ומיהו יש לחלק משום דהתם היתה בת טומאה אם היתה מתגיירת מקודם או משום דשייכא טומאה בנכרית מדרבנן: ואיבעית אימא בשופעת. תימה היכי קאמר לעיל יולדת בזוב תוכיח שאם טבלה וראתה טהורה לא טבלה טמאה והא כיון דמוקי לה ללוי בשופעת אפ"ה טבלה טמאה לב"ה דקסברי שני מעינות הן אליבא דלוי וי"ל דלדברי ב"ש דקסברי מעין אחד הן קאמר יולדת בזוב תוכיח: בשבוע קמא פסק בשבוע בתרא לא פסק. וקסברי ימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה ואע"פ שראתה בשבוע שני קודם הטבילה לא סותרת מניינה מכאן מדקדק ר"ת דאשה שילדה בזוב או בזמן הזה דחשיבי כולהו נשי יולדת בזוב אם ספרה ז' נקיים בימי טוהר אפי' ראתה אחר כך קודם טבילה אינה סותרת אע"ג דלב"ה מטמא לה ויבש דאינה סותרת מניינה ויש ליתן טעם והא דאין ראיית שבוע שני סותרת משום דראייה זו אינה גורמת לה טומאת נדות ולא טומאת זיבות אבל זבה דעלמא דספרה ז' נקיים ואח"כ ראתה ראיה לסתור לפי שע"י אותה ראיה היא נעשית נדה ומיהו מיסתבר למימר דלא שייך סתירה אלא בימי ספירתה משום דאמרי ואחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן אבל אם

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ושוין וכו' ולר' יוסי נמי כו' נ"ב ועיין בתוס' דפליגי אליבא דר' יוסי דהכא דבדייתא ס"ל אליבא דר' יוסי דמניקה דיה שעתה בראייה ראשונה אע"פ [דלא עברו] ג' עונות ודלא כמתניתין אליבא דר' יוסי [דמצריך] ג' עונות פ"ל דף ז' ע"ב ובדף יא: (ב) ד"ה הלכתא וכו' ללוי דמוקי לה כב"ש :

ע' רש"א ור"מ

גליון הש"ס

גמ' צריכה שתפסוק משהו. קו משהו אינו מוכן לכאורה דהא ע"כ בלא ראתה כל ימי לידה ד"ל כך ראייה גופה הוי כפסק בתוך ג' עונות דוקא דכלא דמספקא לעיל דם לידה לחוד כייני מה דיולא פ"י פתיחת הקבר דלידה אבל זה שרואה בתוך ימי הלידה כיון דממעין טמא אתי פסיקה דמפסיק דלא גרע מדם טוהר :

שלמו ימי ספירתה בלא הפסקת טומאה כבר אין שום זבה עליה ולא שייך בה סתירה : והלכתא כותיה דרב לחומרא וכותיה דלוי לחומרא. ותימה והא אמרי' בפ"ק דעירובין ובפרק אלו טריפות דעביד כתרי חומרי דסתרי אהדדי עליו הכתוב אומר הכסיל בחושך הולך . י"ל הכא משום דמספקא לן פסיק כמר לחומרא וכמר לחומרא . וכה"ג אמרינן לקמן בפ' יוצא דופן הלכה כדברי כולם להחמיר גבי סימני בגרות וחצר צורית . הק' ה"ר יום טוב בר' יצחק . ללוי דאמר שני מעיינות הן קשה מהא דתניא בפ' יש בכור גיורת שיצתה פדחת ולדה בגיותה אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה ואי שתי מעיינות הן אמאי לא יהבינן לה ימי טהרה . וכן יש להקשות ממתניתין דאמרי' לקמן יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה י"ל דהא מני ב"ש היא דאמרי מעין אחד הוא אי נמי כדמשני הכא אנא דאמרי כתנא דשוין אבל ק' ליה מאחם מתני' דיוצא דופן ועוד דלעיל בפ"ק פריך לוי וסתם לן תנא כב"ש וקאמר סתם ואח"כ מחלוקת והתניא דלקמן הוי מחלוקת ואח"כ סתם וי"ל דאין נותנין לה ימי טהרה דקאמר איכא לאוקמי לענין זה שאם ראתה ביום ז' לזכר או י"ד לנקבה תהיא נדה על ידי ראיה ואין לה תורה טומאת לידה דפקעי כשנכנסין ימי טוהר . א"נ אע"ג דשני מעינות הן יש לטמאות הדם משום דמן המקור קא אתי אלא דוקא במקום שהתורה טהרתו :

ר'

מתני' המקשה נדה *קשתה שלשה ימים בתוך י"א יום ושפתה מעת לעת וילדה הרי זו יולדת בזוב דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר לילה ויום כלילי שבת ויומו ששפתה מן הצער ולא מן הדם *כמה היא קישויה ר' מאיר אומר אפילו ארבעים וחמשים יום רבי יהודה אומר דיה חדשה ר' יוסי ור' שמעון אומרים אין קישוי יותר משתי שבתות :

גמ' אטו כל המקשה נדה היא אמר רב נדה ליומא ושמואל אמר חיישינן שמא תשפה ור' יצחק אמר המקשה אינה כלום והקתני המקשה נדה אמר רבא בימי נדה נדה בימי זיבה טהורה והתניא המקשה בימי נדה נדה בימי זיבה טהורה כיצד קשתה יום אחד ושפתה שנים או שקשתה שנים ושפתה יום אחד או ששפתה וקשתה וחזרה ושפתה הרי זו יולדת בזוב אבל שפתה יום אחד וקשתה שנים או ששפתה שנים וקשתה יום אחד או שקשתה ושפתה וחזרה וקשתה אין זו יולדת בזוב כללו של דבר קושי סמוך ללידה אין זו יולדת בזוב שופי סמוך ללידה הרי זו יולדת בזוב *תנניא בן אחי ר' יהושע אומר כל שהל קישויה בשלישי שלה אפילו כל היום כולו בשופי אין זו יולדת בזוב כללו של דבר לאתויי מאי לאתויי דחנניא מה"מ דת"ר דמה דמה *מחמת עצמה ולא מחמת ולד אתה אומר מחמת ולד או אינו אלא מחמת אונס כשהוא אומר ואשה כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור הא מה אני מקיים דמה דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ומה ראית לטהר את הולד ולטמא באונס מטהר אני בולד שיש טהרה אחריו ומטמא אני באונס שאין טהרה אחריו אדרבה מטהר אני באונס שכן אונס בזוב טהור השתא מיהא באשה קיימינן ואונס באשה לא אשכחן ואיבעית אימא מאי רעתיך לטהורי באונס ולטמויי בולד אין לך אונס גדול מזה אי הכי נדה נמי נימא זובה זובה מחמת עצמה ולא מחמת ולד אתה אומר ולד או אינו אלא אונס כשהוא אומר ואשה כי תהיה זבה הרי אונס אמור הא מה אני מקיים זובה זובה מחמת עצמה ולא מחמת ולד אמר ר"ל אמר קרא תשב *יש לך ישיבה אחרת שהיא כזו ואיזו זו זו קושי בימי זיבה ואימא זו קושי בימי נדה אלא אמר אבוה דשמואל אמר קרא וטמאה שבועים כנדתה ולא כזיבתה מכלל דזיבתה טהור ואיזו זו זו קושי בימי זיבה והשתא דכתיב וטמאה שבועים כנדתה דמה למה לי אי לאו דמה הוה אמינא כנדתה ולא כזיבתה ואפילו בשופי קמ"ל שילא בר אבינא עבד עובדא כוותיה דרב כי קא נח נפשיה דרב א"ל לרב אסי זיל *צנעיה ואי לא ציית גרייה הוא סבר גדייה א"ל בתר דנח נפשיה דרב א"ל הדר בך דהדר ביה רב א"ל אם איתא דהדר ביה לדידי הוה אמר לי לא ציית גדייה א"ל ולא מסתפי מר מדליקתא א"ל *אנא איסי בן יהודה דהוא איסי בן גור אריה דהוא איסי בן גמליאל דהוא איסי בן מהללאל אסיתא דנחשא דלא שליט ביה רקבא א"ל ואנא שילא בר אבינא בוכנא דפרזלא דמתבר אסיתא דנחשא חלש רב אסי עיילוה בחמימי אפקוה מקרירי עיילוה בקרירי אפקוה מחמימי נח נפשיה דרב אסי

אזל

[Marginal verse references: ויקרא טו · שם · שם יב]

מתני' המקשה. ורואה דם הרי זו נדה ובגמרא פריך ומתרץ לה : קשתה. מחמת ולד : ג' ימים. בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה ורואה כל שלשתן הימים רצופין : ושפתה. מלערה מעת לעת. ברביעי : וילדה. אוגלאי מילתא דדמים שראתה לא באו מחמת ולד הלכך תורה אור הרי זו יולדת בזוב אבל אם לא שפתה סמוך ללידתה כל דמים שראתה מחמת ולד הוא ורחמנא טהרינהו מזיבה דכתיב זוב דמה דמה מחמת עצמה ולא דמה מחמת ולד : לילה ויום. דאם שפתה בחצי יום שלישי וילדה יום רביעי דשפתה מעת לעת אין זו שופי אלא אם כן שפתה לילה ויום שלאחר הלילה כלילי שבת ויומו : ששפתה מן הצער ולא מן הדם. דאע"ג דחזיא דם הוי שופי : כמה הוא קישויה. דלא אתיא לידי זיבה בכל דמים שתראה : אפילו ארבעים או חמשים יום. אם לא שפתה יום אחד סמוך ללידה לא אתיא לידי זיבה ולא הויא יולדת בזוב : דיה חדשה. דיה אם נטהר את הקושי חדש אחד היינו תשיעי אבל קשתה שלשה בתוך י"א ימי זיבה בחדש השמיני ואפי' מקשה והולכת כל התשיעי הרי זו יולדת בזוב מחמת שלשה ימים של שמיני : גמ' אטו כל המקשה נדה היא. אילו קשתה בימי זיבה מי הויא נדה והא אין נדות בימי זוב : אמר רב נדה ליומא. וה"ק המקשה ורואה דם בימי זיבה אע"ג דלא אתיא בה לידי זיבה מיהו באותו היום אסורה לשמש אבל לערב טובלת ואינה צריכה לשמור יום כנגד יום דרחמנא טהריה לדם קושי : ושמואל אמר. אף צריכה לשמור יום כנגד יום מדרבנן דחיישינן שמא תשפה ונמצא שלא היה דם קושי מחמת ולד ונמצא משמש עם זבה קטנה דאורייתא וענוש כרת : אינה כלום. ואפילו באותו היום משמשת : בימי נדה. בימים הראוים לנדות : נדה. דקושי לא טהריה רחמנא אלא מזיבה אבל מנדה לא טהריה כדאמרי' לקמן : בימי זיבה. בתוך אחד עשר יום טהורה : והתניא. בניחותא : ושפתה. שנים מן הצער ולא מן הדם : הרי זו יולדת בזוב. אם ראתה כל שלש הואיל ושופי סמוך ללידה נמצא דם הקושי שלא מחמת ולד : כל שהל קישויה. לאו לשון התחלה הוא אלא הכי קאמר כל שקשתה בשלישי אפי' שעה אחת בליל כניסת שלישי אפילו כל היום כולו בשופי ושפתה מליל ד' שעה אחת להשלמת מעת לעת אין זו יולדת בזוב דבעינן שופי כל יום ג' המביאה לידי זבה : וכי יזוב זוב. זוב משמע זוב מ"מ ואפי' באונס : שיש טהרה אחריו. דם טוהר : ואונס באשה לא אשכחן. דטהור : זובה. דם יהיה זובה ובנדה משתעי דפרשה ראשונה נאמרה בנדה ושניה בזבה כדכתיב בשניה בלא עת נדתה : ולא מחמת ולד. אלמה אמרינן לעיל בימי נדה נדה : תשב על דמי טהרה. דהוה ליה למכתב וששים יום וששת ימים דמי טהרה : שהיא כזו. שדמיה טהורים : ואיזו זו. כלומר היכא משכחת זיבה טהורה : זו קושי בימי זיבה. דסמיך אדכתיב דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד : ואפי' בשופי. ואפי' הפסיק שופי בין קושי ללידה נימא טהורה הואיל ודם בקושי בא : כוותיה דרב. נדה ליומא : צנעיה. הסתר אותו דבר אמור לו שיחזור בו דטהור לגמרי : גרייה. ברי"ש כלומר גרור ומשוך אותו בדברי טעם ורצות שיחזור בו : גדייה. הכריזו בשמתא כמו (דניאל ד) גודו אילנא : לדידי הוה אמר לי. דהלמידיה אנא : גדייה. שמתיה : מדליקתא. שמא תכוה בגחלתי : אסיתא. משום דשמיה הכי דריש לשמיה הכי : עיילוה בחמימי. חולי חם : קרירי. חולי צנן :

אזל

מעין אחד הוא א"נ כדמשני הכא אנא דאמר כהנא דשוין אבל סתם מתניתין דיולא דופן קשה וי"ל דאין טוענין לה ימי טוהר איכא לאוקמי לענין שאם ראתה ביום ז' לזכר או ביום י"ד לנקבה דהויא תחלת נדה דאין טומאת לידה עליה אי נמי אע"ג דשני מעיות הן יש לטמא הדם דמן המקור קאתי אלא דוקא במקום שהתורה מטהרתו : כלילי שבת ויומו. קים ליה לרבי יהושע דאם לא שפתה לילה ויום אע"פ ששפתה מעת לעת מחמת ולד היה : נדה ליומא. נראה דאף לבעלה לא חיישינן שמא תשפה דאזלינן בתר רוב נשים מקשות דאינן שפות לילה ויום דהא עובדא דשילא בר אבינא נראה דלבעלה הוי ולא לטהרות : או ששפתה וקשתה וחזרה ושפתה. כדי נסבה דהא מרישא שמעינן לה דקתני קשתה שנים ושפתה יום אחד וכ"ש הא דעמתה וכן בסיפא לא היה צריך למתני קשתה ושפתה וקשתה כיון דהגא שפתה שנים וקשתה יום אחד דטהורה אי נמי אתא לאשמועינן אע"ג דלא קשתה כל יום הסמוך ללידה אלא מקצתו וכן בריבא בכי האי גוונא : ואימא קושי בימי נדה. ור"ל ס"ד דמסתבר טפי לאוקומיה בזיבה משום דאשכחן זב אונס דטהור הוא : גדייה. פרש"י דרב אסי טעה בין רי"ש לדלי"ת (א) ואין נראה אלא נראה דאיהו אמר ליה גרייה בדלי"ת רפה כלומר משכהו בדברי טעם עד שיחזור כמו (שמות יב) משכו דמתרגמינן נגודו וכמו (ב"ב דף יג.) גוד או איגוד והוא סבר גדייה בדגש כמו גודו אילנא : איסי בן מהללאל. בערבי פסחים (פסחים דף קיג:) יש תנא דיש לו כל השמות הללו ועוד קרי ליה התם הוא יוסף הבבלי הוא יוסף איש הוצל ולא תנא אחר הוא כמו שיש מפרשים שם דהא בפרק הוציאו לו (יומא דף נב:) פריך מאיסי בן יהודה ליוסף איש הוצל והכא לא מייתי אלא שמות דאיסי דדמי לרב אסי :

דבר

מח א ב ג ד מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הלכה א :
מט ה ו מיי' שם הל"ג :
נ ו מיי' שם הלכה ד ועי' במ"מ :
נא ח מיי' שם הל"א :
נב ט מיי' שם פ"ה הל' א סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קפג סעיף א :

תוספי הרא"ש

ר' (יוסי) [יהושע] אומר לילה ויום. ונראה דבסברא פליגי ע"י בקיאין בתולדות דמעיין: חיישינן שמא תשפה. ומאן דלא חייש משום מילתא דלא שכיח הוא כיון שנפתח הקבר ושופעת דם שתשפה קודם לידה: או ששפתה יום אחד וקשתה וחזרה ושפתה. כדי נסבה דמרישא שמעינן ליה דקתני קשתה שנים ושפתה יום וכ"ש זו אלא אגב סיפא נקטיה דקתני קשתה יום אחד ושפתה יום אחד וחזרה וקשתה סד"א שהשופים שבינתים מוכיח על הקושי דלאו מחמת ולד הואי: ואימא זו קושי שבימי נדה. תראה דטעמא דריש לקיש משום דמשמע ליה דטפי איכא לאוקומי בזיבה משום דאשכחן אונס בזוב טהור וישיבה אחת מיעט קרא ולא יותר ותלמודא לא חייש לסברא דיליה כיון דאונס האשה מיהא לא אשכחן : הוא סבר גדייה א"ל בדלי"ת רפויה והוא א"ל בדלי"ת רפויה כלומר משוך אותו בדברים כמו משכו דמתרגמינן נגודו : אנא איסי בן יהודה דהוא איסי בן גור אריה כו'. תנא אחד הוא שיש לו ה' שמות הללו ובערבי פסחים וביומא פ' הוציאו לו עוד חשיב התם יוסף הבבלי ויוסף איש הוצל ולא חשיב להו הכא משום דאין נופלין על שם רב אסי :

[סנהדרין סז: לעיל ז:]
[יבמות סג.]
[לקמן לז:]
[לקמן לח:]
[לקמן לח:]
[עיין ערוך ערך צנע ב]
[ע' תוס' יומא נב: ד"ה הוא]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה גדייה וכו' ואין נראה וכו'. נ"ב נ"ל באפשר לומר דטעותו היה בתיבת לנעיה דאיתא בקידושין דף כה דהוא לשון נידוי ע"כ היה סבר דאמר ליה שיגדיה הייט שינדוהו וקי"ל וכן נר' שהוא דעת רש"י כי רש"י ז"ל לא כתב זה כלל שטעה בין ר' לד' :

אזל שילא אמר לדביתהו צבית לי זוודתא דלאליזיל ולימא ליה לרב מילי עילואי צביתה ליה זוודתא נח נפשיה דשילא חזו דפרחא אסא מהאי פוריא להאי פוריא אמרי ש"מ עבדו רבנן פייסא בעי רבא קושי מהו שתסתור בזיבה דבר המטמא סותר והאי נמי מטמא כימי נדה הוא או דילמא דבר הגורם סותר והאי לאו גורם הוא א"ל אביי אונס בזיבה יוכיח שאינו גורם וסותר אמר ליה לאיי האי נמי גורם הוא *דתנן [א]ראה ראיה ראשונה בודקין אותו שניה בודקין אותו שלישית אין בודקין אותו ולרבי אליעזר דאמר אף בשלישי' בודקין אותו ה"נ כיון דלא גרים לא סתר אמר ליה לרבי אליעזר ה"נ ת"ש *רבי אליעזר אומר אף בשלישית בודקין אותו ברביעית אין בודקין אותו מאי לאו לסתירה לא לטמויה להיא טיפה במשא ת"ש בשלישית רבי אליעזר אומר בודקין אותו ברביעית אין בודקין אותו לקרבן אמרתי ולא לסתירה אלא לר"א תפשוט דדבר שאינו גורם סותר לרבנן מאי ת"ש דתני אבוה דרבי אבין מה גרם לו זובו שבעה לפיכך סותר שבעה מה גרם לו קריו יום אחד לפיכך סותר יום אחד מאי שבעה אילימא דמטמא שבעה האי מה זובו טמא שבעה מבעי ליה אלא לאו דבר הגורם סותר דבר שאינו גורם אינו סותר ש"מ אמר אביי *[ב]נקטינן אין קושי סותר בזיבה ואי משכחת תנא דאמר סותר ההוא ר"א היא תניא רבי מרינוס אומר [ג]אין לידה סותרת בזיבה *איבעיא להו מהו שתעלה אביי אמר אינה סותרת ואינה עולה רבא אמר [ד]אינה סותרת ועולה אמר רבא מנא אמינא לה דתניא °ואחר תטהר *אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת בינידם אי אמרת בשלמא עולה היינו דלא מפסקת טומאה אלא אי אמרת אינה עולה *אפסיק ליה לידה ואביי אמר לך שלא תהא טומאת זיבה מפסקת בינידם אמר רבא מנא אמינא לה דתניא *[ה]מזובה מזובת ולא מנגעה מזובה ולא מלידתה ואביי אמר לך תני חדא מזובה ולא מנגעה ולא תתני ולא מלידתה ורבא האי מאי אי אמרת בשלמא מזובה ולא מלידתה אידי דאצטריך ליה לידה תנא נגעה אטו לידה אלא אי אמרת מזובה ולא מנגעה האי °מוכי יטהר הזב מזובו נפקא *מזובו ולא מנגעו ואביי חד בזב וחד בזבה וצריכי דאי כתב רחמנא בזב

אזל שילא אמר לדביתהו צבית לי זוודתא. הכריכין: מילי. שלא ילשין עלי בפני רב: דקא פרח אסא. רגילין היו להניח הדס על המטה וההדס של אלו פורח היה והולך ממטה למטה: פייסא. שלום: קושי מהו שתסתור בזיבה. כל מה שספרה: דבר הגורם. לידי זיבה אם ראתה ג"ש והאי לאו גורם הוא דלא אתיא בה לידי זיבה ואי קשיה והרי קרי שאינו גורם כדקי"ל וסותר ההיא לאו סתירה היא דחד יומא הוא דסותר וכי קא בעי רבא לסתור הכל: שאינו גורם. כדקי"ל ולא מחמת אונסו: וסותר. כדאמר בפירקין ברביעית אין בודקין אותו: לאיי. באמת אונס נמי גורם הוא לידי זוב שאם ראה שתים שלא באונס ושלישית באונס מצטרפין לקרבן דתנן שלישית אין בודקין אותו: לקרבן אמרתי. דבעי בדיקה ולא לסתירה: אלא. לא תוקי כדתרצה לטמויי במשא אלא ודאי לסתירה ובעיין לא תפשוט דאגן לרבנן בעינן ואת פשטת מדר"א: ש"מ. מדנקט לשון גרמא מכלל דקיימא ליה דבר הגורם סותר: רבי אליעזר היא. דאמר אונס סותר ואינו גורם: מהו שתעלה. אם ילדה בזוב ובימי לידתה לא ראתה מהו שיעלו לה לנקיים ולא תצטרך לספור אחריהן: אינה סותרת. אם היתה זבה ופסקה והתחילה לספור וילדה אינה סותרת וימי לידתה אפי' אינה רואה בהן אין משלימין לספירתה אלא משלמת אחריהן *אם טהרה: מזובה. וספרה לה מזובה: ולא מנגעה. כיון שטהרה מזובה סופרת מיד °ותביא קרבן לזיבתה ואע"פ שלא תטהר מלטמא בועלה ואפילו מטוגעת ולא צריכה להמתין עד שתטהר אף מנגעה: ולא מלידתה. כיון שטהרה מזובה סופרת מיד ואינה צריכה להמתין עד שיעברו ימי לידתה אלמא ילדה בימי ספירה אינה סותרת ועולה:

זב

דבר הגורם סותר כו'. וא"ת יולדת בזוב תוכיח דסותרת לרב דאמר מעין אחד הוא אע"ג דדם טוהר אינו גורם שום טומאה וי"ל דדם טוהר חשיב גורם טפי כיון שאם לא ילדה הויא זבה או נדה לרב דאמר מעין אחד הוא ולא דמי לקושי דלעולם דם שתראה מחמת קושי לידה אינו גורם זיבה: נקטינן דאין קושי סותר. מכאן משמע דלא דרשי אתים אם לא שנפרש לעיל (דף לה.) ורבנן אתים לא דרשי היינו להך דרשא אך משמע דלא דרשי כלל*: אביי אמר אינה סותרת ואינה עולה. כתב רש"י בתשובה אחת דאביי מודה דימי לידה שאינה רואה בהן עולים לספירת זיבתה דהכי מוכח פרק בא סימן (לקמן דף נד:) מן הברייתא והכא אליבא דר' מרינוס קיימין תדע דאין רגילות למיבעי חדא מילתא בתרי דוכתי דבעי לה הכא ובשילהי בפ' בא סימן (שם) ועוד היאך חולק אביי אברייתא דהתם ועוד דמה להם לאביי ורבא להזכיר סתירה לא היה להם להזכיר אלא עלייה דפליגי בה אלא אליבא דר' מריטס בעי מהו שתעלה דמדנקט אין לידה סותרת ולא קאמר נמי דעולה מכלל דסבירא ליה דאינה עולה או דלמא הא בהא תליא כיון דאינה סותרת ע"כ עולה מואחר תטהר שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן ומייתי רבא מנא אמינא לה דמסתמא רבי מריטס לא פליג אקרא ואביי מייתי מנא אמינא לה דאיכא תנא דפליג אברייתא דבא סימן (שם) ואיכא למימר דר' מריטס סבירא ליה נמי הכי מדלא קאמר ר' מריטס אינה סותרת ועולה וה"ה דהוה מצי אביי לאתויי ברייתא דטועה בהמפלת (לעיל דף כח:) דסברה דאין עולה אלא דרבא הוה מוקי לה כר' אליעזר כדמוקי ברייתא דבסמוך כן פרש"י ומה שפירש דמייתי רבא מנא אמינא לה דמסתמא לא פליג ר' מריטס אקרא קשה דהא ע"כ ר"א פליג וי"ל דהוה מצי למימר וליטעמיך אלא בלאו הכי דחי ליה אביי שפיר ומה שפירש ברייתא דהמפלת (שם דף כח:) מוקי לה רבא כרבי אליעזר דוקא בהא הויא כרבי אליעזר דאין עולין לה אבל לגמרי לא הויא כר' אליעזר דהא מוקי לה כר"ע דבעי ספורים בפניו ור"א פליג עליה בפ"ק (לעיל דף ז:) ור"ת מפרש דהלכתא כאביי דאין עולין וכברייתא דהמפלת (שם דף כט:) ומדקדק מדלא קאמר עלה (לעיל ל.) (לקמן דף נד:) דסברי דעולין אלא אינו ש"מ ארבע דימי לידה אין עולין לאפוקי מן הברייתא דלעיל ללוי לחד שינויא ומברייתא דבא סימן מונה אלא דברים של תדוש אבל הא פשיטא לן דאין עולין ועוד אומר ר"ת דברייתא דבא סימן איכא למימר כדמפרש ליה רב פפא משום דאימא ילדה זכר להכי עולה שבוע שני לספירת זיבתה ודבריו נראה טפי מדקתני ואין קרבנה נאכל א"ב איכא למימר אימר לא ילדה ואפי' ילדה אימא ילדה זכר ותדע דלא קיבל דברי רב הונא דהתם ולא הדר ביה אלא סבר דאין עולין מדקאמר בשמעתין רב פפא אמר ע"כ הקישן הכתוב ואי סבר עולין א"כ ע"כ צריך לאוקמי כר"א כדמוקי רבא ואמאי דחיק לאוקמי כרבנן דר"א דאמרי אין דנין אפשר משאי אפשר כיון דבלאו הכי צריך לאוקמי כר"א דאמר אין עולין אלא ואי לא הדר ביה ומיהו אי גרסינן לעיל דאמר סותר רבי אלעזר והכא רבי אליעזר אין להוכיח כלום ודברי רב פפא דלקמן איכא למימר דאינו עיקר אע"פ דהוי ספק ספיקא (א) שבוע שני אינו עולה לספירת זיבתה דאיכא למיחש דילמא נקבה היא כדאמר רב הונא התם משום דאיכא נמי ספק ספיקא בסוף ימי טוהר דסתרה לה כדפרישית לעיל גבי המפלת חיה ועוף (דף כו. סד"ה תומר) ומיהו כיון דאין קרבנה נאכל איכא בלאו הכי ספק ספיקא שמא לא ראתה ואפילו ראתה שמא לא ילדה ואומר ר"ת דימי לידה שאינה רואה בהן הוא למ"ד מיע"ל קג"ס ולא לחי העומד מאיליו בפ"ק דעירובין (דף טו.) ורב שעריה כתב דנשים שלנו דחשבינן להו כיולדות בזוב אם עברו ימי טומאת ז' לזכר או י"ד לנקבה וספרה שבעה נקיים בימי טוהר או אפילו בימי טומאה מותרת לבעלה עד מ' לזכר ופ' לנקבה אע"פ שרואה דם הכתוב קראו דם טוהר שכן שנו חכמים ימי לידה שאינה רואה בהן עולים לה לימי ספירת זיבתה הרי בהדיא חולק על ר"ת והא דלא קאמר בהמפלת (שם דף ל.) ש"מ ד' איכא למימר משום דלא קאמר אלא היכא דמצי למימר הא מני פלוני היא כדקאמר ש"מ ר"ע היא ש"מ ר"ש היא ש"מ טבילה בזמנה מצוה לאפוקי מדר' יוסי בר' יהודה אבל בהא דאין עולין לא מצי למימר הא מני רבי אליעזר היא דלאביי לכ"ע אין עולין:

רבא אמר אינה סותרת. וא"ת והא *רב סובר בפ"ב (דף טו) דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וא"כ תסתור דהכא בעינן שבעה נקיים מדם וי"ל *דרב אליבא דר' מריטס קאמר כדפרישית וסבר דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם דהא קאמר דאינה סותרת:

מה

נג א מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל"ס :
נד ב ג מיי' פ"ז מהל' איסורי ביאה הל"י :
נה ד ה מיי' שם טוי"ד סימן קנד :

[ועי' תוס' בכורות ו. ד"ה ור"ש]

גליון הש"ס
גמ' אפסיק ליה לידה. ע"ל נג ע"א תד"ה רואה : רש"י ד"ה ולא מנגעה וכו' ותביא קרבן לזיבתה. ע' טורי אבן מגילה ח ע"א ד"ה מזובו :

תוספי הרא"ש
או דילמא דבר הגורם סותר. אע"ג דקרי סותר היינו יום אחד וכן הוא גורם טומאה יום אחד. ותימה והרי דם טוהר דאינו גורם טומאה וסותר לרב דאמר מעיין אחד הוא כדאמר לעיל דיולדת בזוב צריכה שתשב ז' נקיים וי"ל דדם טוהר לרב חשיב גורם טפי שאם תראה בזה הענין בימים הראויין לזיבה תהא בו זבה ולא דמי לקושי משום דם שיראה בקושי לעולם לא יגרום זיבות: אמר ליה אביי אונס בזוב יוכיח שאינו גורם וסותר. אביי לית ליה הא דאמר רב הונא לעיל ראיה ראשונ' של זב מטמאה באונס: איבעיא להו מהו שתעלה. כתב רש"י בתשובה דהך בעיא אליבא דר' מרינוס הוא דמיבעיא לן ולאו תלמודא באפי נפשיה הוא דמיבעיא ליה משום דלקמן פ' בא סימן מיבעיא ליה לתלמודא ימי לידה שאינה רואה בהן מהו שיעלו לספירת זיבתה. ומייתי עלה ת"ש ואין שיטת התלמוד לישאל בעי' אחת לפעמי' ולישא וליתן בה אלא הכא לר' מרינוס הוא דקבעי דנקט לישנא דסותרת ומיבעיא ליה מאי סבירא ליה בעליה מי אמרי' מדלא קאמר ימי לידה עולין לספירת זיבתה אינה עולה אית ליה או דילמא הא בהא תליא כיון דאינה סותרת ע"כ עילה. דאם לא כן לא מניא רצופין ורחמנא אמר אחר אחר לכולן. אביי אמר אינה סותרת דוקא קאמר ואינם עולין ואפי' אינה רואה בהן אלא משלמת ספירתה לאחר שבועיים וה"מ דלא חזיא דם אבל אי חזיא דם לא אחר אחר הוא דאע"ג דלאו טומאת זיבה הוא מ"מ מדם בעי' נקיים דהא אפי' דם טוהר סותר לרב דאמר מעין אחד הוא כ"ש דם דימי טומאה ורבא אמר אינה סותרת ועולה דהא בהא תליא : אמר רבא מנא אמינא לה. דכל דאית ליה דאינה סותרת אית ליה דעולה דתניא ואחר תטהר כו' וע"כ ר' מרינוס לא פליג אקרא וכן מייתי מקרא דוטהרה מזובה דע"כ ר' מרינוס לא פליג אקרא. מי' ק' דהא ע"כ ר' אליעזר פליג אהך קרא דוטהרה מזובה דאיהו נמי אמר דמסתר נמי סתרה. וכ"ש דאינה עולה. והכי משני רבא נופיה לקמן וי"ל דאה"נ דהוה מצי למימר אביי ולטעמי' :

[לעיל לה.] זבים פ"ב מ"ב
[נזיר כה: ע"ש לעיל לה. פ"ש]
[מן אם טי' עד לא סד"א ואח"כ מה"ד מזובה ולא כו'. כצ"ל]
[ע' פירש"י עירובין ס. ד"ה והלר"נ נקטינן]
[לקמן נד.]
ויקרא יב
[שם]
ויקרא טו
[מגילה ח.]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה אביי וכו' אע"פ דהוי ספק ספיקא הכי שבוע שני אינו :

[נ"ל והא רבא סובר בפ' כתרא (טו.)]
[נ"ל דרבא]

בזב משום דלא מטמא באונס אבל זבה דמטמיא באונס אימא לא צריכא ואי כתב רחמנא בזבה משום דלא מטמיא בראיות כבימים אבל זב דמטמא בראיות כבימים אימא לא צריכא אמר אביי מנא אמינא לה דתניא °דותה תטמא *לרבות את בועלה דותה תטמא לרבות את הלילות דותה תטמא לרבות את היולדת בזוב שצריכה שתשב שבעה נקיים מאי לאו נקיים מלידה לא מדם ואמר אביי מנא אמינא לה דתניא כימי נדתה כך ימי לידתה °מה ימי נדתה אין ראוין לזיבה ואין ספירת שבעה עולה מהן אף ימי לידתה שאין ראוין לזיבה אין ספירת שבעה עולה מהן ורבא הא מני רבי אליעזר היא דאמר מסתר נמי סתרה וכי דנין אפשר משאי אפשר אמר רב אחדבוי בר אמי ר' אליעזר היא *דאמר דנין אפשר משאי אפשר ורב ששת אמר על כרחך הקישן הכתוב איכא דאמרי אמר רב אחדבוי בר אמי אמר רב ששת רבי אליעזר היא דאמר דנין אפשר משאי אפשר ורב פפא אמר על כרחך הקישן הכתוב: קשתה שלשה ימים וכו': איבעיא להו שפתה מזה ומזה מהו רב חסדא אמר [א]טמאה רבי חנינא אמר טהורה א"ר חנינא משל למלך שיצא וחיילותיו לפניו בידוע שחיילותיו של מלך הן ורב חסדא אמר כל שכן דבעי נפיש חיילות טפי תנן רבי יהושע אומר לילה ויום כלילי שבת ויומו ששפתה מן הצער ולא מן הדם טעמא דמן הצער ולא מן הדם הא מזה ומזה טהורה תיובתא דרב חסדא אמר לך רב חסדא לא מבעיא מזה ומזה דטמאה דפסקי להו חיילות לגמרי אבל מן הצער ולא מן הדם אימר כי היכי דמדם לא פסקה מקושי נמי לא פסקה והא תונבא בעלמא הוא דנקט לה קמ"ל תנן קשתה שלשה ימים בתוך אחד עשר יום ושפתה מעת לעת וילדה הרי זו יולדת בזוב היכי דמי אילימא כדקתני למה לי שלש בתרי בקושי וחד בשופי סגי אלא לאו הכי קאמר קשתה שלשה ושפתה מזה ומזה או שקשתה שנים ושפתה מעת לעת הרי זו יולדת בזוב ותיובתא דר' חנינא אמר לך רבי חנינא לא לעולם כדקתני והא קא משמע לן דאע"ג *דמתחיל קישוי בשלישי ושפתה מעת לעת טמאה לאפוקי מרבי חנינא: כמה היא קשויה ר"מ אומר וכו': השתא חמשים מקשיא ארבעים מיבעיא אמר רב חסדא ל"ק כאן לחולה כאן לבריאה א"ר לוי אין הולד מטהר אלא ימים הראויין להיות בהן זבה ורב אמר אפי' בימים הראויין לספירת זבה אמר רב אדא בר אהבה ולטעמיה דרב אפי'

רש"י

זב מטמא בין בשלש ראיות ביום אחד בין בשלש ראיות בג' ימים רצופין אבל זבה אינה מטמאה אלא בשלשה ימים כדכתיב בה ימים בב"ק (דף כד.) מרבינן זב לימים: נקיים מלידה. שלא תהא לידה ביניהם דאע"ג דלא חזיא כמאן דחזיא דמי דהא ימי לידה טמאין בלא דם: מה ימי נדתה אין ראויין לזיבה. דאין זבה אלא אחר נדה ואין ספירת שבעה לזיבה עולה מהן דהא מכי הויא זבה לא תיילא ימי נדה לעולם עד שתשב שבעה נקיים וכל דם שרואה אינה אלא סותרת אבל נדה לא הויא הילכך לא משכחת ימי ספירה בימי נדה ולא ימי נדה בימי ספירה: אף ימי לידה. הואיל ודמו לנדה ואין ראויין לזיבה כדאמר ולא דמה מחמת ולד הכי נמי לענין ספירה מדמינן להו לנדה ולא תעלה בהן ספירת שבעה כגון אם ילדה בימי ספירה: הכי גרסינן אף ימי לידתה שאין ראויין לזיבה אין ספירת שבעה עולה מהן: מסתר נמי סתרה. וכ"ש דלא סלקא כי היכי דס"ל באונס בזב שאינו גורם וסותר ימי לידה נמי אע"ג דלא גרמי סתרי וכי קאמינא אנא לרבנן דאמרי דבר שאינו גורם אינו סותר אינה סותרת ועולה: וכי דנין אפשר. כגון לידה דאפשר לה נלדת בימי ספירה: משאי אפשר. מימי נדה דלא אפשר להיות נדה בימי ספירה: ר' אליעזר היא. במסכת מנחות בפ' התודה דיליף פסח דורות מפסח מצרים שלא יביא אלא מן החולין אמר לו ר"ע וכי דנין אפשר משאי אפשר במצרים אכתי לא הוה מעשר אבל לדורות דאיכא מצות מעשר שני נייתי מנייהו אמר לו אף ע"פ שאי אפשר ראיה גדולה היא ונלמד הימנה: הקישן הכתוב. ואפי' לר"ע הני מילי דאין דנין כגון גזרה שוה אבל היקשא אין משיבין על ההיקש: רב חסדא אמר טמאה. דהא איכא שופי: רבי חנינא אמר טהורה. כיון דשפתה אף מן הדם איגלאי מילתא דדם הקושי מחמת ולד אתא אבל כי שפתה מן הצער ורואה דם איגלאי מילתא דמקמי הכי הוי חזיא נמי בלא קושי: לפניו. יום אחד או שנים קודם ביאתו: דמפיש חיילות טפי. סמוך לביאתו: דפסקו להו חיילות לגמרי. דהשתא ודאי קמאי לא מחמתיה אתו דאי מחמתיה אתו כל שכן דמפיש חיילות: תונבא. אסטורדישו"ן שאינה מרגשת בצערה מחמת שעמומית החולי (א): אי נמי כי קתני. שלשה בקושי וא' בשופי ובכולן ראתה למה לי כולי האי: או שקשתה שנים ושפתה מעת לעת. בשלישי מן הצער ולא מן הדם כדקתני שלשה בקושי ומקצת שלישי ונקצת רביעי בשופי: הא קמ"ל דאע"ג. דקשתה בקצת שלישי ולא שפתה לילה ויום כלילי שבת ויומו אלא לילה *ושני חצאי יום טמאה: ולאפוקי מדר' חנינא בן אחי רבי יהושע. דאמר לעיל (דף לו:) כל שהוא קישויה להיות בשלישי שלה כו': בריאה. ארבעים: אין הולד מטהר אלא ימים הראויין להיות בה זבה. דהיינו י"א יום שבין נדה לנדה אבל ראתה אחריהן טמאה נדה כדאמר לעיל בימי נדה נדה: אף ימים הראויין לספירת זיבה. כגון התחיל הקושי בימי הזיבה טהורין כל ימי זיבה ושבעה אחריהם דהא בתר זבה שייכי וכי כתב רחמנא (ב) בנדתה ולא בזיבתה דזיבתה טהורה אהני נמי קאי אבל אחר שבעה אם יארך טמאה נדה: ולטעמיה דרב. כיון דאמר רב בהנך ימים דשייכי בתר זיבה טהרינהו רחמנא לענין קושי:

אף

תוספות

מה ימי נדותה דאין ראוין לזיבה. וא"ת דבשילהי בא סימן (לקמן דף עב.) אמר ימי נדותה שאינה רואה בהן עולין לספירת זיבתה וי"ל דהתם מיירי בזבה קטנה שרואה יום י"א דיום י"ב הויא ביה תחלת נדה ועולה לה: על כרחך הקישן הכתוב. ואין משיבין על ההיקש וא"ת והא בפ' התודה (מנחות דף פב.) פריך ר"ע לר' אליעזר וכי דנין אפשר משאי אפשר אע"ג דטעמא דרבי אליעזר דדריש היקשא מועבדת שיהו כל העבודות שוות ור"ע נמי אית ליה היקשא דועבדת בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צו.) וי"ל דהתם לא מצי למימר על כרחך הקישן הכתוב דאיצטריך היקשא להנהו דרשות דפסחים (דף צו.): ארבעים מיבעיא. בסוכה *לא פריך כי האי גוונא ארבי יהודה דמכשיר עד ארבעים וחמשים אמה התם משום דקים ליה דלאו דוקא אלא ארבעים וחמשים כדאמרי אינשי ואפילו טובא אבל הכא הוי דוקא חמשים כדקתני בסמוך וחמשים שהולד מטהר ובפרק מפנין (שבת דף קכו:) דפריך השתא ה' קופות ד' מיבעיא המקשה סבר דדוקא נקט ומשני דלאו דוקא נקט אלא ד' וה' כדאמרי אינשי ועוד משני דהוה דוקא ד' מאוצר קטן וה' מאוצר גדול ובפרק אע"פ (כתובות דף ס.) תינוק יונק אפי' ד' וה' שנים נמי לא דייק התם משום דלאו דוקא ה' אלא לפי צרכו כדקאמר התם ואפילו חבילתו על כתפו ובפרק הזרוע (חולין דף קלג:) דאמר כהן טבח ב' וג' שבתות פטור מן המתנות מכאן ואילך חייב במתנות התם נקט ב' לרבי דאמר *בתרי זימני הוי חזקה ולרשב"ג ג': ורב אדא בר אהבה אמר אף ימים הראויים לספירת ספירת זיבתה. וא"ת מה הוסיף על דברי רב הא לרב נמי הראוין לספירה היינו ז' ימים אחר י"א יום ואז מתחילות י"א אחרים שהם ימי זיבה וא"כ לדידיה נמי לעולם קושי מטהר וי"ל דאינה נדה עד שיעברו שבעה ימי הספירה אחר י"א ואם ראתה אז אף בקושי טמאה לרב ולרב אדא טהורה דראוין לספירת ספירת זיבתה ור"ח פי' דלוי אינו מטהר אלא תשעה ימים הראוין ליעשות בהן זבה אבל י' וי"א דאינם ראוין ליעשות בהן זבה דאפילו ראתה אפי' גם בי"ב אינה אלא נדה ורב מוסיף ימים הראויין לספירה כגון עשירי וי"א וחמשה ימים אחרי כן אבל שני ימים מששבעה ימים אחרונים אם ראתה בהן טמאה לרב ורב אדא מוסיף אף אותם שני ימים וגמלא כולן טהורין:

להיות

תוספי הרא"ש

אמר אביי מנא אמינא לה דתניא דותה תטמא כו'. הכי מייתי אביי ראיה לר' מרינוס דכיון דאשכחן תנא דפליג אברייתא דבא סימן דסבר עולין אית לן למימר דר' מרינוס נמי סבר הכי מדלא קאמר בהדיא עולין וה"ה דהוה מצי אביי לאיתויי ההיא דיצאה מליאה ובאת ריקנית דלעיל דאית ליה דאין עולין אלא דאי הוה מייתי לה הוה מוקי לה רבא נמי כר' אליעזר כך פרש"י בתשובה. ולפי פי' בין אביי בין רבא מצו סברי כמסקנא בסוף בא סימן ואליבא דר' מרינוס הוא דפליגי. ור"ת פי' דאדעתא דנפשייהו פליגי דהלכת' כותיה דאביי דאמר אין עולין ומדקדק מהא דאמר לעיל אהך ברייתא' דיצאה מליאה ש"מ תלת ולא קאמר ש"מ אין עולין לאפוקי מברייתא דלעיל דסברא עולין ללוי אליבא דהד שינויא דשני בשופעת וכו' ולפי המסקנא עולין לה וכו' ולאפוקי מברייתא דסוף בא סימן. אלא אינו מונה אלא דברים של חידוש אך דר' עקיבא ודר' שמעון ושבילת בומנה אלא הא פשיטא ליה דאין עולין ויש לדחות דלא חשיב אלא הנך ג' דאיכא פלוגתא דתנאי. אבל בהא דאין עולין לא הוה מצי למימר ש"מ ר' אליעזר היא דהא לאביי אתיא אפי' כמאן דפליג על ר' אליעזר כדקאמר אביי הכא דלר' מרינוס דאמר אינה סותרת אין עולין. ועוד אומר ר"ת דהא דאמרינן בסוף בא סימן דעולין היינו רב הונא בריה דרב יהושע דמסיק לה התם אבל רב פפא דחי לה התם ולא קבל תשובתו של רב הונא ולא חדר ביה אלא סובר כאביי דאמר אין עולין מדפריך בסוף סוגיין וכי דנין איפשר משאי איפשר, רב פפא אמר ע"כ הקישן הכתוב ולמה לי לרב פפא למימר הכי הא בלאו הכי אוקמה רבא כר' אליעזר אלא ש"מ דרב פפא לטעמיה דאמר אין עולין ואומר ר"ת דהיא הלמד של יע"ל קנ"ם ולא כאותם המפרשים דהיינו למד של לחי העומד מאליו דעירובין. מה ימי נדה שאינן ראוין לזיבה ואין ספירת ז' עולה מהן. משום דכל זיבה וזמן שהזיבה מושכת אין מתחיל פתח נדותה והא דאמרינן בסוף בא סימן זאת אומרת ימי נדה שאינה רואה בהן עולין לספירת זיבתה בזיבה קטנה בשומרת יום כנגד יום איירי: ח"ג רש"י אף ימי לידתה שאינן ראוין לזיבה אין ספירת ז' עולה מהן ופי' דאין ראוין לזיבה כדדרשינן דמה מחמת עצמה ולא מחמת וולד. וקשה לי דמהך קרא לא ממעיטנא אלא דם הקושי שאינו טמא בזיבה אבל ימי לידה לא ממעיטנא מהתם הלכך נראה דגירסת הספרים אף ימי לידתה אין ראוין לזיבה ואין ספירת ז' עולה מהן וכולה מילתא יליף לה מהיקישא. ע"כ הקישן הכתוב. וכ"ע מודו הכא וקשה דבפ' התודה גבי ר' אליעזר דיליף פסח דורות מפסח מצרים דאינו בא אלא מן החולין ויליף לה ר' אליעזר מועבדת שיהיו כל עבודות של חדש זה כזה ואפ"ה קאמר ר"ע וכי דנין איפשר משאי איפשר ואין לומר דלית ליה לר' עקיבא ההוא היקישא דהא בפסחים בפ' מי שהיה טמא מקיש להו אהדדי לכמה דברים וי"ל כיון דאיצטריך היקישא לשאר דברים לא שייך התם למימר ע"כ הקישן הכתוב לענין איפשר משאי איפשר: ור' חנינא אמר טהורה מסתברא דר' חנינא אמתניתין דוקא קאי ששפתה מעת לעת אבל טפי לא מסתבר שיקדימו כל כך חיילות לפני המלך: השתא נ' מקשיא מ' מיבעיא. בריש סוכה דקאמר ר' יהודה מכשיר עד מ' או נ' אמה לא דייק התם משום דקים ליה התם דלאו דוקא אלא מ' ונ' כדאמרי אינשי וה"ה לטובא כדמשני בשבת בריש מפנין ומאן דמשני התם ד' מאוצר קטן וחמש מאוצר גדול קסבר דוקא קתני דלאו מיסתבר ליה לפנות כל כך בשבת וה"ה קים ליה דדוקא הוא דלא מיסתבר לטהר הקישוי לעולם. ועוד דקתני בשמעתין והמשים שהולד מטהר וכן גבי מגדל המסומר דייק הכי בפ' במה אשה גבי ארבע וחמש ובפ' אע"פ דכתובות גבי יונק תינוק והולך ד' וה' שנים לא דייק משום דפשיטא ליה דלאו דוקא ה' אלא כל לפי צורך הוולד. וכן בריש אע"פ בכתובות אבל חכמים אומרים משהה אדם את אשתו אפי' ד' או ה' שנים בלא כתובה התם נמי לאו דוקא דפשיטא ליה ד' וה' ודאמרי' אינשי ואפי' טובא. וקשה מהא דאמרינן בחולין פ' הזרוע כהן טבח שתים ושלש שבתות פטור מן המתנות מכאן ואילך חייב אמאי לא דייק התם. וי"ל דנקט שנים לר' דאמר בתרי זימני הויא חזקה ושלש לרשב"ג:

הראויין

עין משפט נר מצוה

מ א מיי׳ פ״ז מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ה וע׳ כ״מ:

מסורת הש"ס

[דף כג: וסם]

[מנחות סד:]

[וע"ע תוס' שבת סו: ד"ה ששתא]

[לעיל לה:]

מנחות פב: ע. [סוכה ב: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תונבא וכו' החולי כל"ל ותיבת אילו מוסיף נמחק: (ב) ד"ה אף ימים וכו' כתב רחמנא בנדתה ולא בזיבתה:

גליון הש"ס

גמ' מה ימי נדתה. בחדושי הרשב"א גיטין דף ... ד"ה ... דקתני היה ... כאן ... לידתה מה ימי נדתה וכו':

גי' רש"ל דהוו

עיין רש"ש

אפי' ימים הראויין לספירת סתירת זבה תנן כמה הוא קשויה ר"מ אומר ארבעים וחמשים יום בשלמא לרב משכחת לה כרב אדא בר אהבה אלא ללוי קשיא אמר לך לוי מי קתני טהורה בכולן בימי נדת נדה בימי זיבה טהורה לישנא אחרינא אמרי א"ר לוי אין הולד מטהר אלא ימים הראויין להיות בהן זבה גדולה מ"ט °דמה ימים רבים כתיב (ויקרא טו) [א] אבא שאול משמיה דרב אמר אפילו ימים הראויין להיות בהן זבה קטנה מ"ט ימי וכל ימי התם כתיבי תנן כמה הוא קשויה ר"מ אומר אפי' ארבעים וחמשים יום קשיא לתרוייהו מי קתני טהורה בכולן קשתה בימי נדתה נדה בימי זיבתה טהורה תניא היה ר"מ אומר יש מקשה ק"נ יום ואין זיבה עולה בהן כיצד שנים בלא עת ושבעה נדה ושנים של אחר הנדה וחמשים שהולד מטהר ושמונים של נקבה ושבעה נדה ושנים של אחר הנדה אמרו לו א"כ יש מקשה כל ימיה ואין זיבה עולה בהן אמר להן מאי דעתייכו משום נפלים [ב] אין קושי לנפלים ת"ר [ג] יש רואה מאה יום ואין זיבה עולה בהן כיצד שנים בלא עת ושבעה נדה ושנים של אחר הנדה ושמונים של נקבה ושבעה נדה ושנים של אחר הנדה מאי קמ"ל לאפוקי ממ"ד *אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמ"ל דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם: ר' יהודה אומר דיה וכו': תניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון דיה חדשה ויש בדבר להקל ולהחמיר כיצד קשתה שנים בסוף שמיני ואחד בתחלת תשיעי ואפילו בתחלת תשיעי ילדה הרי זו יולדת בזוב אבל קשתה יום אחד בסוף שמיני ושתים בתחלת תשיעי ואפילו בסוף תשיעי ילדה אין זו יולדת בזוב אמר רב אדא בר אהבה ש"מ קסבר רבי יהודה שיפורא גרים איני והא אמר שמואל אין אשה מתעברת ויולדת [ב] אלא למאתים ושבעים ואחד יום או למאתים ושבעים ושנים יום °או למאתים ושבעים ושלשה הוא דאמר כחסידים הראשונים דתניא חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהן אלא ברביעי בשבת שלא יבואו נשותיהן לידי

רש"י

אף ימים הראויין לספירת סתירת זבה. בימי זיבה לעולם היא טהורה עד שתפסק שהרי כל ימיה ראויין לכך שאם תספור ששה ותראה סותרת הכל ונמצאו הימים הבאין ראויין לספירה והא דתניא בימי נדה נדה היכא דאתחיל קושי מימי נדה אבל אתחיל בימי זיבה כל מה שיאריך ה קושי טהורה: (א) ועוד ארבעים וחמשים יום. קס"ד לגמרי מטהר לה ר"מ מזוב ומנדות: בימי נדה נדה. וה"ק ר"מ כמה הוא קשויה שלא תבא להתחייב בקרבן ולספירת נקיים ארבעים וחמשים יום ומיהו בכל הני ארבעים כי שלמי ימי זוב ומטו ימי נדות טמאה נדה וכי הדרי שלמי ז' ימי נדות ומטו ימי זוב טהורה: זבה גדולה. ראתה שלשה רצופין בתוך י"א יום טהורה מספירת נקיים ומקרבן אבל לא ראתה אלא יום אחד צריכה לשמור יום כנגד יום דכי כתיב דמה דדרשינן ולא מחמת ולד בזבה גדולה כתיב דכתיב בההוא קרא ימים רבים ואם משך קשויה יותר מאחד עשר יום שנכנסה לימים שראויים לנדה טמאה: ימי וכל ימי זוב טומאתה וגו'. ומינייהו נפקא לן זבה קטנה בשלהי מכילתין בשמעתא בתרייתא: קשיא לתרוייהו. דאמרי זבה גדולה וקטנה הוא דמטהר ולד אבל אם יאריך אחריהן טמא: בימי זיבה. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: יש מקשה. שהיא רואה: ק"נ יום. רצופין: ואין זבה עולה בהן. ולא שתהא מקשה כל ק"נ יום: כיצד ראתה ב' בלא עת. בלא עת נדתה הרי י"א ימים שלאחר נדתה שהן ימי זיבה ואינה זבה עד שתראה בהן ג' רצופין ואם ראתה שנים בסופן כשתראה למחר הוי פתח של נדותה ואינו מצטרף לה לזיבה אלא תחלת נדה הויא וכל שבעה תהיה נדה הרי ט' ימים רצופין ושנים שלאחר הנדה שהן מן י"א של ימי זוב וכל כמה דלא חזיא ג' בימי זיבה לא הויא זבה הרי י"א רצופין וקשתה חמשים והיא חולה ואמרינן לעיל בחולה חמשים הרי ס"א וביום ס"א ילדה נקבה ואפילו רואה כל שמונים אינה זבה ואחד ושמונים הוי תחילת נדה ואם תראה ז' הרי מאה ומ"ח ושנים שלאחר הנדה ותפסוק הרי ראתה ק"נ רצופין ואינה זבה אבל אם תראה יותר הויא זבה דהוו להו ג' לאחר הנדה: וחמשים שהולד מטהר. הנך חמשים של קושי לפני השמונים: א"כ. דקחשבת שמונים של נקבה: יש מקשה לעולם. ואינה זבה כגון טובלת לי"ד של נקבה ומתעברת ולסוף שמונים שבעה לנדה ושנים לאחר הנדה ומקשה חמשים וחוזרת ומפלת נקבה וכן לעולם: אמר להן. ר"מ מאי דעתייכו משום נפלים כדפרשינן: אין קושי לנפלים. אין הנפל מטהר קישויו ואנן בולד דאית ליה קושי קמיירינן: יש רואה. בלא קושי: קמ"ל דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם. דאי לא אפשר הויא לה זבה כשילדה אחר שנים שלאחר הנדה דהוה ליה יום לידה שלישי ואי הויא חזיא קודם לידה בפתיחת הקבר הרי היא זבה הואיל ובלא קושי ראתה: להקל ולהחמיר. פעמים שאינו מטהר כלום פעמים שהוא מטהר חדש ויום אחד: הרי זו יולדת בזוב. הואיל ורוב זיבה בשמיני הואי שאין הולד מטהר שדינן חד יומא בתר תרין והרי היא זבה: ואפי' בסוף תשיעי ילדה. ואע"ג דתשיעי כולו בשופי חוץ משני ימים אין זו יולדת בזוב בלבד שלא תראה דם בימי השופי ולא אמרינן כיון דשופי סמוך ללידה נטמאנה בדם הקושי דקסבר ר' יהודה שיפורא גרים כלומר החדש של תשיעי גורמת לידת הולד דמכי עייל הוה זמן לידה הילכך כל הדמים שרואה בו בקושי אינו אלא מחמת הולד אע"ג דאיכא שופי בתרייהו ואפי' בתחלת תשיעי הוי מחמת ולד דקסבר יולדת לט' יולדת למקוטעין: שיפורא. שופר שתוקעין בו ב"ד בקדוש החדש: או למאתים ושבעים ואחד דהוו להו ט' חדשים שלמים של שלשים וביום ראשון של עשירי יולדת: או לרע"ב. כלומר אם לא קלט הזרע יום ראשון קולט בשני ומיום קליטתו הוי התחלת העיבור: או לרע"ג. שאם לא קלט בשני קולט בשלישי אבל אם לא קלט בשלישי שוב אינו קולט דקי"ל דעד שלישי הוי ראוי להזריע מכאן ואילך מסריח במסכת שבת (דף פו.) בפולטת שכבת זרע ביום השלישי בפרק ר' עקיבא אלמא לא ילדה למקוטעין: [הוא]. שמואל דאמר כחסידים:

לידי

תוספות

להיות בהן זבה גדולה. *רש"י פירש לאפוקי י' וי"א דאינה ראויה להתחיל בהן זבה גדולה ור"ת פירש לאפוקי יום ראשון ויום שני של י"א דאינה ראויה עדיין להיות זבה גדולה אם לא תראה יום ג': מאי דעתיך משום נפלים. תימה דבלאו נפלים מצינן לאשכוחי יותר מק"נ כגון *יהודה וחזקיה ואחר הולד השני תספור שמונים לנקבה ושבעה ימים לנדה ושני ימים אחרי כן וי"ל דלא שכיח וא"ת והלא בלא קושי משכחת כל ימיה שלא תהא זבה כגון שהפילה אחר פ' לנקבה וז' לנדה וב' ימים אחר נדה ובשלמא בסמוך גבי יש רואה ק' ימים איכא למימר דבחד ולד מיירי אי נמי בבן קיימא אבל הכא מיירי בנפלים מדקאמר אין קושי לנפלים ויש לומר דלא מיירי ביולדת בלא קשוי:

שיפורא גרים. פירוש שופר שתוקעין בר"ח בקדוש החדש תשיעי של עיבורה ואם תאמר והיכי מוכח דחדש לבנה גרים דילמא חדש תשיעי של אחר ח' חדשים של שלשים יום להריונה גרים אפי' הוא מתחיל באמצע חדש הלבנה וי"ל דאם כן הו"ל למימר דיה חדש אחרון אבל חדשה משמע חדש המבורר דהייט חדש הלבנה וקאי ש"מ אמתני' כמו אברייתא א"נ משום דברייתא מוכחא דיולדת למקוטעים כדקתני אפילו בתחלת ט' ילדה וליום אחד לא הוה קרי חדשה אבל אחדש לבנה קרי שפיר חדשה אפי' יום אחד (ט') אי נמי מסיפא דברייתא מוכיח דע"כ חדש לבנה גרים דקתני אבל קשתה יום אחד בסוף שמיני ושנים בתחלת תשיעי ואפי' ילדה בסוף ט' ט' והיאך יכולה לידע דקשתה שנים בט' אי לא דמיירי בחידושה של לבנה דנהי דהיכא דילדה בסוף ט' יכולה לידע כגון שילדה לרע"ג ימים לשמושה דאז מתחיל תשיעי שלה שלשים יום לפני לידתה דהזרע לא נקלט עד יום ג' לשמושה דאי נקלט יום ראשון היתה יולדת לרע"א לשמושה דאין הולד משתהה יותר °דלא קי"ל כרבה תוספאה דפרק הערל (יבמות דף פ:) מ"מ מדקאמר אפי' ילדה בסוף ט' משמע נמי שילדה באמצע תשיעי ואז אי אפשר לדעת אם קשתה ב' ימים בט' בגמגום דאי קשתה בר"מ וברמ"א וברמ"ב משמושה שמא לא נקלט הזרע עד מחרת התשמיש וא"כ לא קשתה אלא יום אחד בחדש ט' ואם קשתה ברמ"א ורמ"ב ורמ"ג שנקלט הזרע ביום התשמיש א"כ ג' ימים קשתה בחדש ט' אלא ודאי שיפורא גרים ונראה דלרבי יהודה שיפורא דט' חדשים גרים ואם נתעברה בסוף החדש יולדת בתחלת תשיעי דאי בעינן שמונה הראשונים שלמים א"כ כי נתעברה בסוף החדש שיפורא דט' הוה ליה עשירי אא"כ נתעברה בתחלת החדש:

והא

עין משפט נר מצוה

לא נמלא זה כפירש"י שלפנינו

נז א עי' במ"מ פ"ו מהל' איסורי ביאה הל"א:

[לעיל כג:]

נח ב מיי' שם הל"א:

נט ג מיי' שם הלי"ב ועי' במ"מ:

תוספי הרא"ש

הראויין להיות בהן זבה גדולה. פר"ת לאפוקי עשירי וי"א דאין ראויין להתחיל בהן זבה גדולה א"נ לאפוקי יום ראשון ויום שני של י"א דאין ראויין להיות בהן זבה גדולה ולשון ראויין משמע כפירושו: מאי דעתייכו משום נפלים וכו'. ותימה בלא נפלים נמי משכחת לה(נמי)יותר מק"נ ימים כגון יהודה וחזקיה שנשתהו ג' חדשים זה אחר זה וי"ל מילתא דלא שכיח הוא א"נ כשנתעברה תאומים לא קא מיירי: יש רואה ק' יום. ותימה כל ימיה משכחת לה דאחר שמונים של נקבה הפילה נקבה אחרת וי"ל דבחד ולד איירי א"נ היינו האי דפריך מאי קמ"ל דאי חידוש של ק' יום הא משכחת לה אפי' טובא ולר' מאיר משכחת לה כל ימיה כה"ג אלא דר' מאיר לא איירי אלא בלידת קושי: ש"מ קסבר ר' יהודה שיפורא גרים. שופר שתוקעין ב"ד בקידוש החדש דחדש של עיבור הוא לפי חידוש הלבנה ותימה דלמא דיה חדשה דקאמר היינו ל' יום האחרונים שהוא חדש תשיעי לעיבורה וי"ל דא"כ ה"ל למימר דיה חדש אחרון אבל חדשה משמע חדש המבורר דהיינו חדש הלבנה וקאי [ש"מ] אמתני' כמו אברייתא אלא שנקבע בתלמוד אחר הברייתא א"נ משום דברייתא מוכחא דיולדת למקוטעין מדקתני אפי' בתחלת תשיעי ילדה ולא מיקרי חדש לענין חדש העיבור כיון דאין בו אלא יום אחד ולא שייך עליה למימר כמתניתין דיה חדשה. ונראה דלר' יהודה דבחדש ראשון של עיבור נמי שיפורא גרים ואם עיברת ביום אחרון של אדר יולדת בתחלת מרחשון כדקתני סוף ח' ותחלת ט' משמ' דמילתא דפסיקא היא דאי אמרת דבעיא ח' חדשים הראשוני' שלימי' א"כ לא משכחת לה דשיפורא דט' גרים אלא א"כ נתעברה בתחלת החדש וא"כ לר' יהודה משכחת לה דאשה יולדת (לה') [לז'] חדשים וב' ימים: והאמר שמואל אין אשה מתעברת כו'. לא הוה מצי למימר דר' יהודה איירי בנפלים מדנקט שמיני ותשיעי ולא נקט שלישי ורביעי:

[לעיל כח. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד ארבעי':

גליון הש"ס

גמ' או למאתים ושבעים ושלשה. בירושלמי פ' התולך אי' או לרע"ד ועי' ביפה מראה שם: תום' ד"ה שיפורא וכו' דלא קי"ל כרבה תוספאה. עי' לעיל כו ע"א תוס' ד"ה אלא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אבא שאול משמיה דרב אמר. נ"ב כ' בסה"ד קמט ע"ד לא ידעתי מי הוא ולפענ"ד צ"ל אבא שאול משמיה דרבי ועי' פסחים דף לד ע"א אבא שאול גבל של בית רבי היה: ב] שם אלא למאתים וכו'. נ"ב עי' תבואת שור:

לידי חלול שבת ברביעי ותו לא אימא מרביעי ואילך אמר מר זוטרא מאי טעמייהו דחסידים הראשונים דכתיב °ויתן [ה'] להריון הריון בגימטריא מאתן ושבעים וחד הוו אמר מר זוטרא אפי' למ"ד *יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעים יולדת לשבעה יולדת למקוטעים שנאמר °ויהי לתקופות הימים *ותהר חנה ותלד בן מיעוט תקופות שנים מיעוט ימים שנים: רבי יוסי ור"ש אומרים אין קושי יותר מב' שבתות: אמר שמואל מאי טעמייהו דרבנן דכתיב °וטמאה שבועים כנדתה כנדתה ולא כזיבתה מכלל דזיבתה טהורה וכמה שבועים ת"ר יש מקשה עשרים וחמשה יום ואין זיבה עולה בהן כיצד שנים בלא עת ושבעה נדה וב' שלאחר נדה וארבעה עשר שהולד מטהר ואי אפשר שתתקשה עשרים וששה יום בלא ולד ולא תהא יולדת בזוב בלא ולד בתלתא נמי סגי אמר רב ששת אימא במקום שיש ולד אמר ליה רבא והא בלא ולד קתני אלא אמר רבא הכי קאמר אי אפשר שתתקשה עשרים וששה יום במקום שיש ולד ולא תהא יולדת בזוב ובמקום שאין ולד אלא נפל בתלתא נמי הויא זבה מ"ט אין קושי לנפלים: **מתני'** *המקשה בתוך שמונים של נקבה כל דמים שהיא רואה טהורין עד שיצא הולד ורבי אליעזר מטמא אמרו לו לרבי אליעזר ומה במקום שהחמיר בדם השופי היקל בדם הקושי מקום שהיקל בדם השופי אינו דין שנקל בדם הקושי אמר להן דיו לבא מן הדין להיות כנדון ממה היקל עליה מטומאת זיבה אבל טמאה טומאת נדה: **גמ'** תנו רבנן תשב לרבות המקשה בתוך שמונים של נקבה שכל דמים שהיא רואה טהורין עד שיצא הולד ור"א מטמא אמרו לו לר"א ומה במקום שהחמיר בשופי שלפני הולד היקל בשופי שלאחר הולד מקום שהיקל בקושי שלפני הולד אינו דין שנקל בקושי שלאחר הולד אמר להם דיו לבא מן הדין להיות כנדון ממה היקל עליה מטומאת זיבה אבל מטמאה טומאת נדה אמרו לו °הרי אנו משיבין לך לשון אחר ומה במקום שהחמיר בשופי שלפני הולד היקל בקושי שעמו מקום שהיקל בשופי שלאחר הולד אינו דין שנקל בקושי שעמו אמר להם אפילו אתם משיבין כל היום כולו דיו לבא מן הדין להיות כנדון ממה היקל עליה מטומאת זיבה אבל מטמאה טומאת נדה אמר רבא בהא זכינהו ר"א לרבנן לאו אמריתו דמה דמה *מחמת עצמה ולא מחמת ולד ה"נ °וטהרה ממקור דמיה דמיה מחמת עצמה ולא מחמת ולד אימא בימי נדה נדה בימי זיבה טהורה אמר קרא תשב ישיבה אחת לכולן: **מתני'** *כל אחד עשר יום בחזקת טהרה

ישבה

והא אמר שמואל כו'. לא מצי למימר דרבי יהודה בנפלים איירי מדנקט שמיני ותשיעי ולא נקט ג' וד' *אי נמי מדקתני ילדה:

דיו לבא מן הדין להיות כנדון. וא"ת ובלא ק"ו נמי אמאי מטמא תיפוק ליה דקושי לא גרע משופי ולמה בשביל קישוי יש לה להיות טמאה וי"ל דטעמא דרבי אליעזר כדמפרש רבא בגמרא דמיה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ולכך צריך להו לרבנן ק"ו ומחמת ק"ו אית לן למדרש קרא דדמיה למילתא אחריתי וליכא לאוקמי קרא אפי' בימי נדה דליכא ק"ו דרבנן נמי דרשי תשב ישיבה אחת לכולן ורבי אליעזר סבר דכיון דאיכא לאוקומי קרא בימי נדה אפי' אי נימא ק"ו משום דיו אין לך לטהר אלא בימי זיבה אבל בימי נדה טמאה ולדידיה אף בימי זיבה טמאה משום תשב ישיבה אחת לכולן כדאמר בגמ':

אימא בימי זיבה טהורה בימי נדה טמאה. פי' הקונטרס ארבי אליעזר פריך דמטמא אף בימי זיבה מדקאמר ת"ק כל דמים שהיא רואה טהורה ועלה קא"ר אליעזר דטמאה ולא מפליג משמע דאף בימי זיבה דטמאה ודיו דקא"ר אליעזר לדבריהם דרבנן קאמר להו והר"ר מנחם מפרש דרבי אליעזר לא מטמא אלא בימי נדה כדקאמר דיו והא דקפריך ואימא בימי זיבה טהורה הוי סיום מילתא דרבא דאמר בהא זכינהו רבי אליעזר לרבנן דהא מקרא דדמיה הוו לאו לרבנן לטמא בימי נדה ולטהר בימי זיבה ומשני תשב ישיבה אחת לכולן וכיון דמק"ו מטהרין בימי זיבה אית לן לטהר מקרא דתשב אף בימי נדה דהא משמע ישיבה אחת לכולן ואין לחלק בהן ואם כן קרא דדמיה אתא למילתא אחריתי והכי דרשינן לעיל בברייתא לרבנן מתשב שכל דמיה טהורים ואם תאמר וכיון דאי לאו קרא דתשב אף רבנן הוו מטמאין מקרא דדמיה א"כ היכי בעו למעבד ק"ו דאף בימי נדה טהורה דקאמרי הרי אנו משיבין אותך בלשון אחר *וי"ל דפרכינן ליה כיון דמק"ו מוכיח דטהורה אף בימי נדה אית לן למימר דמיה לדרשא אחריתי:

לא

לידי חילול שבת. שלא תלד בשבת ויצטרך לחלל עליה את השבת: אלא מרביעי ואילך. אבל ליל שלישי וליל שני ומוצאי שבת לא דאי מתעברה למוצאי שבת שמא תלד לרע"ג דמטי בשבת ונמצא שבת מתחלל שניתן רשות לחללו מפני סכנת גופה והיכי דמי עשה מרע"ג ימים שבועים מאה ימים הוו שבועים שווין בר מתרי יומי וכן לק' ימים האחרים שני ימים הרי ארבע ימים עודפים על השבועים וע' ימים כולן שוים וג' ימים תן על ד' העודפים הרי שבוע וכיון שהתחילו במוצאי שבת נמלאו כלים בשבת ואם נתעברה בשני דלמא ילדה לרע"ב דמטי בשבת א ואם נתעברה בשלישי דלמא ילדה לרע"א דמטי בשבת אבל בד' אי ילדה לרע"א מטי בחד בשבא ואי לרע"ב מטי בתרי בשבא ואי לרע"ג מטי בתלתא בשבא אלמא כשמואל סבירי להו: (א) ברביעי ותו לא. כל שכן דאי מעברא בה' או בו' או בשבת דלא מטי יום לידה בשבת: לתקופות הימים. כתיב: מיעוט ימים שנים. דכל מקום שנאמר ימים ולא נאמר כמה תפוס המועט בידך ולא המרובה שאם אתה אומר ימים שלשה או ארבעה אני אומר עשרה או ק' כך שנו חכמים (סוכה דף ה:) כל שמועטו מרובה ומועטו מועטת תפסת מרובה לא תפסת תפסת מועט תפסת הלכך כאן שנאמר ימים מכיון שנכנסו שני ימים בחדש שביעי ילדה: מכלל דזיבתה טהורה. ומהכא גמרינן לעיל קושי בימי זיבה: יש מקשה. שרואה כ"ה יום בין קושי ובין שופי: שנים בלא עת וז' דנדה וב' לאחר נדה. בלא קושי: וי"ד בקושי. לרבי יוסי ולר"ש והכא לא חשיב אלא קודם לידה ואי אפשר למקשה כ"ו יום שלא תהא זבה שהולד אינו מטהר אלא י"ד יום הסמוכים ללידה ופשו להו ג' בין נדות לקושי ובהנהו שלשה הויא זיבה: בלא ולד. לקמן פריך משמע שאין שם ולד א"כ לאו קושי הוא ולמה לי כ"ו בתלתא לאחר הנדה סגי: **מתני'** המקשה תוך שמונים. שנתעברה בימי טוהר או שנשתהה ולד אחר חבירו ב' חדשים וחצי אחד נגמרה צורתו באמצע שביעי ואחד נגמרה צורתו לסוף תשיעי כמעשה דיהודה וחזקיה בני ר' חייא (לעיל דף כז.): טהורין. דכל תוך מלאת הוי דם טוהר: ורבי אליעזר מטמא. נדה דכיון דבקושי בא לאו דם טוהר הוא אלא מחמת ולד שבמעיה ומזיבה הוא דטהור אבל בימי נדה נדה: שהחמיר בדם השופי. כגון שאר יולדת שרואה ג' בשופי וילדה הרי זו יולדת בזוב: היקל בדם הקושי. לטהרה מזובה: מקום שהיקל בדם השופי. לטהרה מכל טומאה כגון תוך מלאת: אינו דין שנקל בדם הקושי. לטהרה מכל טומאה ואפי' מנדות: דיו לבא מן הדין. כגון קושי של תוך מלאת שאתם למדין מקושי דעלמא: להיות כנדון. כקושי דעלמא: **גמ'** תשב. על דמי טהרה: עד שיצא הולד. יצא הולד טמאה לידה: הרי אנו משיבין אותך לשון אחר. שלא נלמד קושי שלאחר (ג) מקושי שלפני כדאמרי' לעיל מקום שהיקל בקושי שלפני הולד הוא דאיכא למימר דיו לקושי שלאחריו להיות כקושי שלפניו שהרי ממנו אנו למדים אלא הכי גמרינן מקום שהיקל בשופי שלאחריו אינו דין שנקל בקושי שעמו שעם השופי דהשתא יליף קושי של אחריו דטהור לגמרי וליכא למימר ממה היקל מטומאת זיבה כדקאמר: דיו לבא כו'. שהרי ק"ו אינו נידון אלא מכח קושי שלפניו כדקתני ומה במקום שהחמיר בשופי שלפני הולד היקל בקושי שעמו: זכינהו. תשובה נצחת יכול להשיבן: אימא בימי נדה נדה. לר"א פריך כיון דאית ליה דיו נגדי מינה דבימי זיבה טהורה כקושי שלפניו כגון ראתה בקושי שבעה ימים ראשונים תהא טמאה ואם ראתה יותר יהא הדם טהור ותטבול לאחר שבעה ראשונים של קושי: ישיבה אחת לכולן. או כולן טהורין או כולן טמאין: **מתני'** כל אחד עשר יום. אחר הנדות אשה עומדת בחזקת טהרה ובגמרא מפרש למאי הלכתא:

ישבה

עין משפט
נר מצוה

ם א מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הל' [illegible]:

מא ב מיי' שם פ"ח הל"א סמג לאוין קיא:

גי' רש"א ומי' במקום וי"ל וכו' בלשון אחר וכו' דפרכינן ליה כיון דמק"ו מוכח כו' וע"ש

תוספי הרא"ש

אמר להן דיו. ותימה ול"ל ק"ו מהכא מנין לטמאו' אמו משום קישוי מיגרע גרע וי"ל דטעמא דר' אליעזר כדמפרש בגמ' ופתרה ממקור דמית מחמת עצמה ולא מחמת ולד וטעמא דרבנן מתשב. ותימה כיון דטעמא דר' אליעזר מקרא מאי קאמרי לה ק"ו וי"ל דה"ק דמיסתבר למדרש קרא כדדרשי' אנן משום ק"ו ור' אליעזר השיבם דאפי' דרשיתו ק"ו אין לכם לטהר אלא בימי זיבה ומשום דיו אבל בימי נדה טמאה ומיהו ר' אליעזר אליבא דנפשיה ס"ל דאפי' בימי נדה טמאה כדפרש"י בגמ' ואימא בימי נדה נדה בימי זיבה טהורה ופרש"י דלר' אליעזר קפריך והא דפשיטא ליה לתלמודא דר' אליעזר מטמא אפי' בימי זיבה מדקתני סתמא ר' אליעזר מטמא ומשמע דאיירי אפי' בימי זיבה דומיא דקישוי דאיירי ביה בבבא קמייתא. ועוד כיון דדריש ליה מקרא משמע ליה דבכל ענין טמא. וה"ר מנחם פי' דר' אליעזר דוקא בימי נדה מטמא כדמוכח מדיו ותא דאמר ואימא בימי נדה נדה בימי זיבה טהורה לאו לר' אליעזר קא פריך אלא מסקנא דמילתא דרבא היא דקאמר בהא זכנהו ר' אליעזר לרבנן ומפרש ואזיל היכי זכנהו ואע"ג דאית להו ק"ו יש לכם לטמאות בימי נדה מדכתיב דמית ומשני אליבא דרבנן אמר קרא תשב ישיבה אחת לכולן וכיון דמטהרינן בימי זיבה ה"ה בימי נדה וכפר"ח ואסיקנא לרבנן ישיבה אחת לכולן:

מסורת הש"ס

[לעיל מ. בכורות כ.] ר"ה יא. יבמות מב.

[לבכורה מבכין פליאה וכבן דע דז"ל שרד"ק לתקופת הימים ימי העיבור כתרגומו לזמן משלם יומיא ופירוש ותהר חנה שהרתה כבר כאשר נאה מסילה ידעה אלקנה בעלה והרתה כמו שאמר ויזכרה ה' לתקופת הימים זכו כשהשלים ימי העבור ילדה בן ויש וכו' מורות לשעבר וכו']

[לעיל נה:]

הגהות הב"ח

(ג) רש"י ד"ה ברביעי צ"ל קודם ד"ה אלא מרביעי: (ג) ד"ה הרי אנו וכו' קושי שלאחר הולד מקושי שלפני הולד כדאמרי' לעיל מקום שהיקל בקושי:

גליון הש"ס

גמ' הרי אנו משיבין עי' . כזה במתני' דנ"ק פס ע"א: תוס' ד"ה והא וכו' אי נמי מדקתני ילדה וכו'. כדמשמע לעיל כו ע"ב הפילה נפל וכו' ילדה וכו':

משנה וגמרא

ישבה לה ולא בדקה שגגה נאנסה הזידה ולא בדקה טהורה הגיע שעת וסתה ולא בדקה הרי זו טמאה *ר"מ אומר אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה הרי זו טהורה מפני *שחרדה מסלקת את הדמים אבל ימי הזב והזבה ושומרת יום כנגד יום הרי אלו בחזקת טומאה: **גמ'** למאי הלכתא אמר רב יהודה לומר שאינה צריכה בדיקה והא מדקתני סיפא ישבה ולא בדקה מכלל דלכתחלה בעיא בדיקה סיפא אתאן לימי נדה וה"ק כל י"א בחזקת טהרה ולא בעיא בדיקה אבל בימי נדתה בעיא בדיקה ישבה ולא בדקה שגגה נאנסה הזידה ולא בדקה טהורה רב חסדא אמר לא צריכא אלא לר"מ דאמר *אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ה"מ בימי נדתה אבל בימי זיבתה בחזקת טהרה קיימא א"ה אמאי א"ר מאיר יוציא ולא יחזיר עולמית דלמא אתיא לקלקולא בימי נדה הא מדקתני סיפא הגיע שעת וסתה ולא בדקה מכלל דבאשה שיש לה וסת עסקינן חסורי מחסרא והכי קתני כל י"א בחזקת טהרה ושריא לבעלה ובימי נדה אסורה בד"א באשה שאין לה וסת אבל יש לה וסת מותרת וצריכה בדיקה ישבה ולא בדקה שגגה נאנסה הזידה ולא בדקה טהורה הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה הא מדסיפא ר"מ רישא לאו ר"מ כולה ר"מ היא וה"ק אם לא היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה שר"מ אומר אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה שחרדה מסלקת את הדמים *רבא אמר לומר שאינה מטמאה מעת לעת מיתיבי הנדה והזבה והשומרת יום כנגד יום והיולדת כולן מטמאות מעת לעת תיובתא *רב *הונא בר חייא אמר שמואל לומר שאינה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה *אמר רב יוסף לא שמיע לי הא שמעתתא א"ל אביי את אמרת ניהלן ואהא אמרת לן *היתה למודה להיות רואה יום ט"ו (יום) ושינתה ליום כ' זה וזה אסורין לשמש שינתה פעמים ליום כ' זה וזה אסורין ואמרת לן עלה אמר רב יהודה אמר שמואל ל"ש אלא ט"ו לטבילתה שהן כ"ב לראיתה דהתם בימי נדתה קאי לה אבל ט"ו לראיתה דבימי זיבתה קאי לא קבעה אמר רב פפא אמריתא לשמעתא קמיה רב יהודה מדסקרתא מקבע לא קבעה מיחש מהו דניחוש לה אישתיק ולא א"ל ולא מידי אמר רב פפא נחזי אנן היתה למודה להיות רואה ליום ט"ו ושינתה ליום כ' זה וזה אסורין ואמר

רש"י

ישבה לה ולא בדקה. אבל נשים קאי ולאו לעיל מהדר: טמאה. דאורח בזמנו בא: במחבא. מחמת ליסטין או (א) כרכוס: ימי הזוב. ימי ספירו: ושומרת יום. כיון שנפתח מעיינה ורואה היום אע"ג דבתוך י"א היא הויא למאר בחזקת טמאה: גמ' לומר שאינה צריכה בדיקה. שחרית וערבית ומשעברו צריכה לבדוק כדאיתא בפ"ק (לעיל דף יא.): והא מדקתני סיפא ישבה. דמשמע דיעבד מכלל כו' והאי דפריך (ב) כן דס"ד דהאי ישבה אתוך י"א קאי: לימי נדה. לימים שראויין לנדה כגון אחר י"א שבין נדה לנדה: בחזקת טהרה. שנסתלקו דמיה בנדותה ויצאו: בימי נדה. לאחר שעברו י"א וראויים לבא ימי נדה: בעיא בדיקה. לכתחלה אבל ישבה ולא בדקה דיעבד טהורה ואם הגיע וסת הקבוע לה ולא בדקה הויא ודאי טמאה: לא נצרכא. הא דקתני כל י"א בחזקת טהרה אלא לר"מ בסוף פרק ראשון בגמרא: אמאי יוציא. תשמש כל י"א: דלמא אתיא לקלקולא בימי נדה. בימים הראויים לנדה אסורה לשמש שמא תקלקלנו: רבא אמר. מתני' דקתני כל י"א בחזקת טהרה: לומר. שאם תראה בהם אינה מטמאה מעת לעת לפי שמסולקין דמיה: הנדה. כלומר אשה שרואה דם מטמאה מעת לעת בראיית תחלת נדותה: והזבה ושומרת יום. כלומר והרואה בתוך י"א בין שרואה ג' ימים דהויא זבה בין שרואה יום אחד דהויא שומרת יום מטמא מעת לעת בראייה ראשונה: היולדת. שילא דם בפתיחת הקבר מטמאה מעת לעת בראייה ראשונה: חייא בר רב הונא. פי' אמתני' מהדר: בתוך ימי זיבתה. כגון ראתה ג' פעמים מט"ו לט"ו אין זה וסת לענין דיה שעתה או לענין שאם לא בדקה תהיה טמאה דמט"ו לט"ו הוו ימי זיבה וכן כל הימים משלמו ז' ימי נדות עד י"א דשלמי ימי זיבה בהדי נדות: לא שמיע לי הא שמעתתא. דרב יוסף תלמידו דרב יהודה שהוא תלמיד של רב ושמואל וחלה רב יוסף ונעקר תלמודו וכשהיה שומע מימרא דרב ושמואל ואינו נזכר לאותה שמועה מתמיה ולאו תלמידו של רב יהודה אני ולא אמר לי שמועה זו ואביי תלמידו מזכירו (נדרים דף מא.): את אמרת ניהלן. קודם חולייך: ה"ג ואהא אמרת ניהלן. על משנה זו אמרת לנו משמיה דאין אשה קובעת לה וסת בימי זיבה: למודה. רגילה: יום ט"ו. לקמן מפרש ליום ט"ו לטבילתה: ושינתה לה וסת. ליום כ' פעם אחת: זה וזה אסורין. אין צ"ל ט"ו שעבר שאסור שהרי כל היום המתינה שמא תראה דקי"ל דחייב אדם לפרוש מאשתו סמוך לוסתה ואין צ"ל יום כ' שראתה בו שהרי נדה היא אלא ה"ק כשיחזור ויגיע ט"ו אסורה לשמש שהרי יום וסתה הוא ועדיין לא דילגתו אלא פעם אחת ואין וסת נעקר בפחות מג"פ וכשיגיע יום כ' נראייה של כ' אסורה לשמש שמא תקבע וסת מכ' לכ' שהרי שינתה פעם אחת ליום כ' וכן פעמים ליום כ' זה וזה אסורין יום ט"ו ויום כ' הכא אבל ג' פעמים ליום כ' הותר יום ט"ו ונאסר יום כ': לא שנו. דליום ט"ו הוי וסת קבוע דליבעי תלתא זימני למיעקריה: אלא שהיתה רגילה לראות יום ט"ו לטבילתה. לסוף ז' ימי נדה ורואה ליום ט"ו שהוא יום כ"ב לראייתה דכבר שלמו ימי זוב לסוף י"א והרי ד' ימים שראויה להיות בהם נדה: מקבע לא קבעה. בתוך ימי זיבה דתבעי ג' זימני למיעקריה דבחדא זימנא הוא דעקר לה ואם ישבה ולא בדקה טהורה: מיחש מהו דניחוש לה. אם היתה רגילה מט"ו לט"ו דהיינו תוך ימי זוב מי בעיא למיחש ולא תשמש ליום ט"ו קודם ראייה שמא תראה: ואמר

תוספות

לא צריכא (ג) לר"מ. ומועיל מה שהיא בחזקת טהרה שמותרת לשמש כל זמן שלא גירשה א"כ אינו חייב לגרשה עד שעברו י"א יום: **והיולדת** כולן מטמאות מעת לעת. אע"ג דמעוברת דיה שעתה היינו בשאר דם שרואה כשהיא מעוברת ולא בראיית דם לידה שרואה מחמת פתיחת הקבר וי"מ דהכא כרבי יוסי דבעי ג' עונות א"כ כגון שקודם כבר ראתה פעם אחת וקסבר דבשני מטמאה מעת לעת ולית ליה דיין שעתן כל ימי עיבורן ואשמעינן אע"ג דראייה שניה זו מחמת אונס לידה ראתה אפ"ה מטמאה מעת לעת הקשה הר"ר יעקב מאורלייני"ש דהכא תני דזבה ושומרת יום מטמאה מעת לעת ואפ"ה מפרש רב יהודה לעיל דכל י"א יום אינה צריכה בדיקה ובפ"ק (לעיל דף יא.) אמרי' דאשה שיש לה וסת וד' נשים ואשה שעברו עליה ג' עונות דיין שעתן ותנא התם אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכות להיות בודקות וי"ל דיש לה וסת איכא למימר כיון דאורח בזמנו בא צריכה בדיקה בשעת וסתה והנך נמי איכא למימר דצריכה בדיקה שלא תשכח תורת בדיקה מהן בתולת דמים כשתראה ומעוברת ומניקה לכשיעברו ימי עיבורה ומניקותה לפי שהורגלו זמן מרובה בלא בדיקה וזקנה אע"ג דלא אתיא תו לידי בדיקה וליכא למיגזר בה מידי מ"מ גזר לה אטו אחריני אבל תוך י"א יום אינה צריכה בדיקה דזמן מועט הוא ולא תשכח תורת בדיקה דלאחר י"א יום תבדוק וכן זמן מועט יש משבדקה: **רב** הונא בר חייא אמר שמואל לומר שאינה קובעת וסת בימי זיבתה. ולא מיבעיא בימי ספירת זיבה ממש דאינה קובעת אלא משמע דאפי' בימים הראוים לזיבה אע"ג דאינה זבה ומעיינה סתום אינה קובעת כגון שרואה פעם אחת תוך י"א יום ופליג ארבי יוחנן ור"ל דאמרי בסמוך אשה קובעת לה וסת תוך ימי זיבתה ממש דהיינו באמצע ספירת זיבתה דומיא דתוך ימי נדותה וכ"ש דקובעת בימים הראויים לזיבה וקי"ל כרבי יוחנן לגבי שמואל כדאמר פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מז:):

מקבע לא קבעה ע"י ראייה זו. של תוך ימי זיבה לא קבעה וסתה שתצטרך לעוקרו על ידי שלש פעמים כאילו קבעה וסת בימי נדה אבל מהו שתחוש ע"י קביעות של ימי נדה לאסור פעם רביעי אפי' בא הוסת בימי זיבה והא מייתי ספיר דחיישינן: אלמא

תוספי הרא"ש

לא צריכא לר' מאיר כו'. ותימה וכיון דצריך להוציא משום דילמא אתי לקלקולא בימי נדה מאי נפקא מינה דאחד עשר בחזקת טהרה וי"ל דנפקא מינה דמותרת לשמש כל זמן שלא גירשה. א"נ דלא אתי חיוב לגרשה עד שיעברו י"א יום: **והיולדת** כולן מטמאות מעת לעת. אע"ג דמעוברת דיית שעתה הכא שיצא דם לפתיחת הקבר שאני אי נמי כר' יוסי דבעי הפסקה ג' עונות א"נ כגון שראתה פעם אחת ולית ליה דדיין כל ימי עיבורן: **לומר** שאינה קובעת וסת בתוך ימי זיבתה. ת"פ דמתני' כל י"א יום בחזקת טהרה כלומר היא בחזקת שאינה רואה והיא מסולקת מדמים הולכך אפי' אירע שראתה ג' פעמים בתוך ימי זיבתה מקרה בעלמא הוא ולא הוי קביעות וסת: **מיחש** מהו דתיחוש ליה. פירש"י אם היתה למודה לראות מט"ו לט"ו מהו שתחוש לפרוש מבעלה כשיגיע זמן וסתה ופשיט ליה רב פפא מהא דאמרינן היכא דשינתה לכ"ו דכי הדרי אתו כ"ב קיימא בתוך ימי זיבתה וקתני זה וזה אסור וכי היכי דחוששת כשיגיע זמן וסתה בתוך ימי זיבתה לוסת שקבעה חוץ לימי זיבה ה"ה חוששת לוסת שקבעה בתוך ימי זיבתה. וניחא טפי לפרושי הכי מיקבע לא קבעה בימי זיבתה מיחש מהו שתחוש בתוך ימי זיבתה לוסת שקבעה חוץ לימי זיבתה מי אמרינן כי היכי דלא קבעי לה וסת בתוך ימי זיבתה משום שהיא מסולקת דמים. הכי נמי אינה צריכה לפרוש כשיגיע זמן וסתה בתוך ימי זיבתה:

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הלי"ב ופ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הל"ה סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קנו סעי' ד:

סג ב (מיי' שם) סמג שם טוש"ע שם סי' קפד סעיף ח:

סד ג עי' במיי' שם פ"ז הל' כא כב:

סה ד מיי' שם פ"ח הלכה יא:

סו ה מיי' פ"ג מהל' משכב ומושב הל"ד:

סז ו מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הל"ט סמג לאוין קיא טור יו"ד סימן קפט:

סח ז מיי' שם הל"ח סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קפט סעי' ב וסעי' יח:

מסורת הש"ס

[לעיל ס. [סו.] | [לקמן עא. סוטה כ:] | [לעיל יב:] | [לקמן סח:] | נכס"י סגי' חייא בר ר"א וכ"ג רש"י] | [עירובין י. וש"נ] | לקמן סג: | [לקמן סח:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה במחבא וכו' כרכום. נ"ב משנה דכתובות דף כז והוא מגור: (ב) ד"ה והא מדקתני וכו' דפריך הכי קס"ד דהאי: (ג) תוס' ד"ה לא צריכא אלא לר"מ:

ואמר רב יהודה אמר שמואל ל"ש אלא ט"ו לטבילתה שהן כ"ב לראייתה ושינתה ליום כ"ז דכי הדרי ואתו עשרין ותרתי קיימא לה בתוך ימי זיבתה וקתני זה וזה אסורין אלמא *דחיישינן לה וקסבר רב פפא עשרין ותרתין מעשרין ותרתין מנינן נדה ופתחה מעשרין וז' מנינן א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא ממאי דלמא עשרין ותרתין נמי מעשרין וז' מנינן דכי הדרי ואתו עשרין ותרתין קיימא לה בתוך ימי נדותה וה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי האי תרנגולתא דרמיא יומא וכבשה יומא ורמיא יומא וכבשה יומא וכבשה תרי יומי ורמיא חד יומא כי הדרה נקטה כדלקמיה נקטה או כדמעיקרא נקטה על כרחך כדלקמיה נקטה א"ל רב פפא אלא הא דאמר ר"ל *אשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה ואין אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדותה ורבי יוחנן אמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדותה ה"ד לאו כגון דחזאי ריש ירחא וחמשא בירחא וריש ירחא וחמשא בירחא והשתא חזאי בחמשא בירחא ובריש ירחא לא חזאי וקאמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדותה אלמא מריש ירחא מנינא א"ל לא הכי א"ר יוחנן *כגון דחזאי ריש ירחא וריש ירחא ועשרין וחמשה בירחא וריש ירחא דאמרינן דמי יתירי הוא דאתוספו בה וכן כי אתא רבין וכל נחותי ימא *אמרוה כרב הונא בריה דרב יהושע :

הדרן עלך בנות כותים

ואמר רב יהודה . דהאי ט"ו היינו לטבילה שהוא כ"ב לראייתה ושינתה לכ"ז וקתני דכי מטי יום כ"ב אסורה לשמש וקס"ד דהאי כ"ב לאו לראיית הדילוג קאמר אלא כ"ב לאותו יום שהיתה ראויה לראות בו ודילגתו דהוי יום י"ז לראייתה ובתוך ימי זיבה היא לראיית כ"ז : (א) וקתני אסורה . דכי הדר אתו כ"ב לחשבון יום שהיתה ראויה לראות בו כשדילגה בה קיימא לה בימי זיבה לחשבון ראייתה כדפרישית וקסבר רב פפא יום עשרין ותרתין דאסרינן עלה מיום כ"ב מנינן כלומר לאו כ"ב לראיית דילוגה שהיא בכ"ז אלא כ"ב מיום שהיתה ראויה לראות לימודה ומדקרי להו רב פפא ימי זיבה קסבר נדה ופתחה ימי נדותה וזובה מעשרין וז' מנינן דהיינו מיום ראיית דילוגה ומיום ראיית כ"ז עד השתא לא הוו *(לה) י"ז דאי ליום שראויה לראות כשדילגה מנינן ימי נדות וזוב לא הוה קרי להו ימי זובה דהא חלפו להו כ"ב מההוא יומא : פתחה . קרי חשבון הנדה לימי הנדה וזוב : ממאי . דהאי יום כ"ב דאסרינן ליה מנינן מיום כ"ב שהיתה ראויה לראות כשדילגה דמטי ליה בימי זיבה לחשבון ראייה שראתה בכ"ז : דלמא . האי יום כ"ב דאסרינן עלה מנינן מיום ראייתה שכבר שלמו ימי זוב כי הדרי אתו הנך כ"ב וקיימא לה ד' ימים בימים הראוים לנדות : והכי (ב) מסתברא . דהא משום דחיישינן שמא תחזור לקדמותה לראות מכ"ב לכ"ב אסרינן לה דהשתא הוי כ"ב לראייה אבל ליום כ"ב לחשבון יום שהיתה ראויה לראות לא מצי אסרינן משום הא חששא דאפי' חוזרת לקדמותה לא תראה היום שהוא י"ז לראייתה דהשתא לא היתה למודה לראות אלא לכ"ב לראייה ואי משום שהוא כ"ב ליום הראוי לה אין זה דרך החוזרת לוסתה לקצר ימי טהרתה ולמהר ימי ראייתה כדי שיבא לפי חשבון של תחלה אלא חוזרת וקובעת כ"ב ליום שראתה : דאלת"ה האי תרנגולתא דרמיא יומא וכבשה יומא ורמיא יומא וכבשה תרי יומי ורמיא יומא כי הדרה נקטה (ג) כדלקמן נקטה כו' . כלומר תרנגולת הרגילה להטיל בילה היום ולעמוד למחר ולהטיל יום ג' ולעמוד יום ד' ושינתה וסתה ועמדה מלדת יום ה' עם יום ד' דהוו להו תרי יומי ורמיא יום ששי כי הדרה נקטה אם היא חוזרת למנהגה להטיל יום ולעמוד יום : כדלקמיה נקטה . מעכשיו היא חוזרת למנות כגון שעומדת יום ז' שאחר יום ו' שהטילה ומטלת יום שמיני : או כדמעיקרא נקטה . לפי חשבון שהיתה ראויה להטיל מתחלה שהיתה ראויה לילד בה' ולעמוד בו' ולהטיל בז' ולעמוד בח' השתא מטילה יום ז' עם ו' כנגד ב' ימים שעמדה כדי שתעמוד ביום ח' כפי שהיתה ראויה לחשבון הראשון : על כרחך כדלקמיה נקטה . והא אשה נמי כשחוזרת לוסתה לראות ליום כ"ב לאו לפי חשבון הראשון אלא ליום כ"ב לראייתה הלכך האי יומא הוא דאסרינן : א"ל רב פפא אלא הא דאמר כו' אין אשה קובעת לה וסת תוך ימי נדותה . בימים שהיא נדה כדבעינן לפרושי מילתא דרבי יוחנן דחזאי ריש ירחא וה' בירחא וריש ירחא וה' בירחא והשתא חזאי בה' בירחא דהוו להו ג' זימני בה' בירחא ומעכשיו יהיה לה וסת בה' בחדש לריש לקיש לא הוה וסת דהא תרי זימני קמאי דה' בירחא הוי תוך ימי נדותה ממש דהא נדה הויא מריש ירחא ופעם ג' הוה ימי נדה ג' תוך ימי נדה אלמא לפי חשבון הראוי מנינן : א"ל לא אלא הכי א"ר יוחנן . כגון דחזית תרי זימני בריש ירחא ופעם שלישית בכ"ה ורביעית בר"ח דה"ל הך ראייתא בתרייתא שהיא שלישית לראייה של ר"ח בתוך ימי נדותה ממש שהיא נדה מיום כ"ה ומש"ה קרי להו תוך ימי נדותה דהא נדה היא וטעמא מאי הוי קביעות הא אורחה בהכי שנפתח מעיינה משום דאמר הך ראייה דראש חדש ראיית וסתה היא והיום זמנה והאי דאקדים וחזאי בכ"ה דמים יתירי איתוספו בה : אמרוה . להא דרבי יוחנן : כרב הונא . וכדמתרצינן :

הדרן עלך בנות כותים

אלמא מריש ירחא מנינן . וא"ת דילמא משום ראיה ראשונה קרי ליה תוך ימי נדה *ופרש"י דדייק מדקאמר קובעת תוך ימי נדותה משמע דפעם ג' דהוא הקביעות (ד) הוי כימי נדתה אלמא חשיב כאילו ראתה ריש ירחא והקשה לו ריב"א דלמה לא תירץ לו כגון שראתה ריש ירחא וה' בירחא שלשה זימני דהשתא הוי ממש תוך ימי נדתה וקבעה וסת ודיה שעתה אם תראה בחמשא בירחא של חדש ד' או שצריכה לפרוש מבעלה כל ה' בירחא עד שתעקור וסתה ג' פעמים והשיבו רש"י משום דבפ"ק (לעיל דף יא.) מוקמינן דר' יוחנן במעיין סתום משום דפריך אמתניתין דהתם דקתני דבימי נדתה אינה צריכה בדיקה ולבדוק דלמא קבעה לה וסת כרבי יוחנן ולכך המקשה אוקי הכא מילתיה דר' יוחנן במעיין סתום שראתה בג' ה' בירחא ולא בריש ירחא דראייה שלישית היא ממעיין סתום ומתניתין דפ"ק (שם דף יא.) כגון שראתה תרי זימני ריש ירחא וה' בירחא ובשלישית כי ראתה ריש ירחא לא תבדוק בה' בירחא שאפילו תראה לא קבעי' לה וסת דמעיין פתוח הוא אבל פעם ראשונה ושניה בודקת בימי נדה שמא תראה בג' בה' בירחא ולא בריש ירחא ולהכי לא הוה מצי לשנויי כגון דראתה ג' זימני ריש ירחא וה' בירחא דא"כ הוה ליה מעיין פתוח אלא משני כגון שראתה תרי זימני ריש ירחא לחוד דהוי מעיין סתום ובג' נמי אע"ג דכבר ראתה בכ"ה מה שראתה בריש ירחא חשיב מעיין סתום כדמשני דהא דחזאי בכ"ה דמים יתרים הוא דאתוספו בה ועוד נראה לפרש דהכא דייק דחשיב כאילו ראתה בג' בריש ירחא דאי לאו הכי אמאי קבעה לה וסת הלא ראיה זו אינה מעין האחרות שבאו בימי נדותה ומיהו תימה לומר *כיון כדמעיקרא נקטה וחשיב כאילו ראתה ריש ירחא כיון דאכתי לא קבעה לה וסת בריש ירחא דלא דמי להאיא דלעיל דכבר קביע לה וסת לכ"ב כדקאמר היתה למודה לראות ונראה לפרש דמיירי כגון שראתה ג' זמני בריש ירחא וה' בירחא ואין לחוש אם אין הש"ס מזכיר תלתא זימני דה"נ בפ"ק (שם דף יא.) לא קאמר תלתא זימני גבי קפצה וראתה והא דנקט והשתא חזאי בה' בירחא ובריש ירחא לא חזאי לאו משום דע"י ראייה זו השתא קבעה לה וסת דהא קבעה לה כבר מג' זימני קמאי אלא לומר לך שדיה שעתה בראייה זו כדרבי דוסא דאמר בפ"ק (לעיל דף ה:) דאין דיה שעתה אלא בשעת וסת דוקא ומיהו אף בלא ראתה השתא הוה מצי למימר דקבעה לה וסת לענין שאסורה בה' בירחא עד שתעקור הוסת ג' פעמים והשתא מוכח אע"ג דברביעי לא חזאי ריש ירחא קבעה לה וסת בה' בירחא משום דכיון שראתה ג' זימנין ה' בירחא גם בחדש ד' חשוב כאילו ראתה ריש ירחא וה"נ כ"ב מכ"ב מנינן והוי מצי למימר וליטעמיך דאוקמית מילתיה דר' יוחנן במעין פתוח א"כ תקשה מתני' דפ"ק (שם דף יא.) דקתני דאינה בודקת בימי נדה א"כ הא חשיב מעיין סתום ומעיין פתוח יפרש כמו שפירש"י בלשון שני בפ"ק (שם יא.) שראתה אבג"ד ובהכי איירי מתני' דהתם דבהכי לא קבעה לה וסתה :

הדרן עלך בנות כותים

תוספי הרא"ש

אלא הא דאמר ריש לקיש כו' . בין ריש לקיש בין ר' יוחנן מודו דקובעת וסת בתוך ימי זיבתה ופליגי אשמואל דאמר אין אשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה . ולשמואל לא מיבעיא בימי זיבה ממש דאינה קובעת אלא אפי' בימים הראויין לזיבת אינה קובעת כדמוכח לעיל . ולר' יוחנן לא מיבעיא בדמים הראויים לזיבה אלא אפי' בימי זיבה קובעת דבהכי איירי הכא דומיא דתוך ימי נדתה : אלמא מריש ירחא מנינן . ותימה דילמא משום ראיות ראשונות קרי להו תוך ימי נדתה וי"ל אי לאו משום מריש ירחא מנינן לא הוה קובעת וסת כיון שאין השלישי מעין האחרים שהיו בימי נדה . א"נ א) משמע ליה דקביעות וסת חל בתוך ימי נדתה דהיינו ראייה שלישית שכן נקבעת הוסת. ומ"מ תימה לומר הכי דכל דמעיקרא נקט וחשיבא כאילו ראתה בריש ירחא מאחר דאכתי לא קבעה לה וסת בריש ירחא דלא דמי להההיא דלעיל דכבר קבעה לה וסת בהכי וי"ל דמיירי הכא כגון דחזאי ג' זימני בריש ירחא וחמשא בירחא אלא שהתלמוד לא חש להאריך כמו קפצה וראתה קפצה וראתה דלעיל לא נקט אלא תרי זימני ולפי זה הא דנקט והשתא חזאי בחמשא בירחא ובריש ירחא לא חזאי לא נקים ליה משום דהוי השתא קביעות וסת דידה אלא לומר שדיה שעתה בראיה זו ואליבא דמ"ד בפ"ק דלא אמרינן דיה שעתה אלא בשעת וסתה ואי לאו דחשבי' לה כאילו ראתה בריש ירחא לא הוה חמשא בירחא זמן וסתה דלא קבעה לה וסת אלא בתוך ימי נדתה . ולפי דברי רב פפא קשה מתני' דפ"ק לר' יוחנן דכולן צריכין להיות בודקת חוץ מן הנדה דתיבדוק דילמא קבעה לה וסת דליכא לשנויי כי קאמר ר' יוחנן דחזאי מעיין סתום דהת"נ קרי מעין פתוח כשראיות הראשונות בימי נדה כדפרי' התם רש"י מתוך כך נראה כלשון אחרון דפי' שם רש"י : סליק פרק בנות כותים בס"ד

א) נ"ל דמשמע ליה דהא דקאמר דקביעות וכו' ראיה שלישית שבה נקבעת .

עין משפט נר מצוה

* נמצא זה בפירש"י שלפנינו

סט א מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הל"ם סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קפט סעי' יד :

ע ב טור יו"ד סי' קפט :

עא ג טוש"ע יו"ד סי' קפט סעיף יד :

גי' רש"א כאן

מסורת הש"ס

[נ"ל אלא]

[לעיל יא.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמר ר' יהודה וד"ה וקתני הד"א : (ב) ד"ה והכי נמי מסתברא : (ג) ד"ה דאי לא תימא וכו' הדרה נקטה כדלקמיה נקטה : (ד) תוס' ד"ה אלמא וכו' הקביעות הוי בימי נדתה :

יוצא ^דופן אין יושבין עליו ימי טומאה °וימי טהרה ואין חייבין עליו קרבן *ר"ש אומר הרי זה כילוד ^כל הנשים מטמאות בבית החיצון שנאמר °דם יהיה זובה בבשרה אבל הזב ובעל קרי ^אינן מטמאין עד שתצא טומאתן לחוץ *^היה אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו אבריו אוחז באמה ובולע את התרומה ^ומטמאין בכל שהוא אפילו כעין החרדל ובפחות מכן: **גמ'** א"ר מני בר פטיש ^מאי טעמייהו דרבנן אמר קרא °אשה כי תזריע וילדה זכר עד שתלד במקום שהיא מזרעת ור"ש ההיא דאפילו *לא ילדה אלא כעין שהזריעה אמו טמאה לידה *ור"ש מאי טעמיה אמר ר"ל אמר קרא תלד *לרבות יוצא דופן ורבנן האי מבעי ליה לרבות טומטום ואנדרוגינוס דסלקא דעתך אמינא זכר ונקבה כתיב זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס קמ"ל ורבי שמעון נפקא ליה מדתני בר ליואי דתני בר ליואי לבן לבן מכל מקום לבת לבת מ"מ ורבנן האי מבעי ליה לחייב על כל בן ובן ולחייב על כל בת ובת ורבי שמעון נפקא ליה מדתני *תנא קמיה דרב ששת °זאת תורת היולדת ^מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה יכול תביא על לידה ועל זיבה כאחת אלא יולדת דאכלה דם ויולדת דאכלה חלב בחד קרבן תסגי לה אלא יכול תביא על לידה שלפני מלאת ועל לידה שלאחר מלאת כאחת ^ת"ל זאת ורבנן אע"ג דכתיב זאת איצטריך לבן או לבת סד"א ה"מ בתרי עיבורי (דחד הוי נפל) אבל בחד עבורא כגון *יהודה וחזקיה בני ר' חייא אימר בחד קרבן סגי לה קמ"ל *א"ר יוחנן ומודה רבי שמעון בקדשים ^שאינו קדוש מאי טעמא גמר לידה לידה מבכור מה התם פטר רחם אף כאן פטר רחם ולגמר לידה לידה מאדם מה התם יוצא דופן אף כאן יוצא דופן מסתברא מבכור הוה ליה למילף שכן אמו מאמו אדרבה מאדם הוה ליה למילף שכן פשוט מפשוט אלא מבכור הוה ליה למילף שכן אם בהמת קדשים פגול נותר וטמא אדרבה מאדם הוה ליה למילף שכן פשוט זכר קדוש במתנה הנך נפישן אמר רב חייא בריה דרב הונא משמיה דרבא תניא דמסייע ליה לר' יוחנן *ר' יהודה אומר °זאת תורת העולה היא העולה הרי אלו ג' מיעוטין

פרט

יוצא דופן. על ידי סם נפתחו מעיה והוציאו את העובר לחוץ ונתרפאת: כל הנשים. לענין נדה: מטמאות. מכי אתא דם לבית החיצון אע"ג דהעמידוהו כותלי רחמה: בבשרה. משמע בתוך בשרה: לחוץ. בגמרא יליף לה: שנזדעזעו אבריו. נעקר שכבת זרע מגופו: **גמ'** אלא כעין שהזריעה. כגון נימוק הולד כדאמר בהמפלת (לעיל כו.) שליא בבית הבית טמא כו' רבי שמעון אומר הולד נימוק ואמר בגמרא מודה רבי שמעון שאמו טמאה לידה ויליף טעמא מהכא אבל רבנן לא צריך להו קרא להכי דהא לדידהו כיון דאמרי הבית טמא לית להו נימוק ופשיטא דאמו טמאה לידה: תלד. ואם נקבה תלד דמלי למכתב ואם נקבה וטמאה שבועים: לחייב על כל בן ובן. שאם טבלה לאחר י"ד לנקבה ושמשה ונתעברה וילדה לאחר שמונים מביאה שני קרבנות: תורת היולדת. משמע תורה אחת ליולדת ולדות הרבה: שלפני מלאת. ילדה עכשיו וילדה לאחר שמונים קמא הוי לפני מלאת ובתרא הוי לאחר מלאת: זאת. משמע כמו שמפורש בענין קרבן אחד לולד אחד: הני מילי. דאין מביאה על שלפני מלאת ולאחר מלאת קרבן אחד: בתרי עיבורי. שילדה וחזרה ונתעברה בתוך ימי טוהר וילדה לאחר שמונים: כגון יהודה וחזקיה. דאמרינן בהמפלת (לעיל כז.) שנשתהא אחרון אחר הראשון ג' חדשים: מודה ר"ש. ביוצא דופן: שאינו קדוש. קדושת הגוף אלא כשאר קדשים שקדם מומן להקדשן דלא קדשי אלא כעלים וכאבנים לדמיהם ויוצאין לחולין ליגזז וליעבד: לידה לידה. כתיב בקדשים (ויקרא כב) שור או כשב או עז כי יולד וכתיב בבכור (דברים טו) אשר יולד: מאדם. לענין טומאה וטהרה דכתיב וילדה זכר: אמו מאמו. בבכור כתיב (שמות כב) שבעת ימים יהיה עם אמו ובקדשים כתיב (ויקרא כב) והיה שבעת ימים תחת אמו: שכן אם בהמת קדשים פיגול נותר וטמא. אם בתרוייהו כתיב אמו ותרוייהו בהמת קדשים ופגול ונותר וטמא נוהג בהם לאפוקי אדם דליתיה בכל הני: פשוט. אדם משתעי בין בפשוט בין בבכור וכן קדשים הוו פשוטים ובין באדם ובין בקדשים לא משתעו בזכרים לחודייהו טפי מבנקבות לאפוקי בכור דליתיה אלא בזכרים ותרוייהו בין אדם בין קדשים לא הוו קדושין מאליהם אבל בכור קדושתו מאליו ובין קדשים ובין אדם לא הוו מתנות כהונה כגון שלמים לבעלים הן לאפוקי בכור דהוי ממתנות כהונה: דמסייע ליה לרבי יוחנן. דאמר דמודה ר"ש ביוצא דופן דקדשים: זאת תורת העולה היא העולה. ומהאי קרא נפקא לן בזבחים (דף כז:) פסולין שאם עלו לא ירדו דכתיב על מוקדה משמע עולה תוקד וכתב רחמנא זאת דמשמע מיעוטא כלומר זאת אם עלתה לא תרד אבל אחרת אע"פ שעלתה תרד וכתיב היא דמשמע מיעוטא וכתיב העולה דמשמע עולה כשרה ולא פסולה והני תלתא מיעוטי ממעטי הני תלתא פסולי : שנשחטה

יוצא דופן. ממקום שמזרעת. ואם תאמר למה לי קרא נילף לידה לידה מבכור כדילפינן לענין קדשים בסמוך וי"ל דאי לאו קרא הוה דרשינן מתלד לרבות יוצא דופן כדדריש ר"ש : **בעין** שהזריעה. פרש"י ולרבנן לא צריך קרא דהא סברי בהמפלת (לעיל כו.) דרובן אינם נימוקים ומיהו איצטריך להיכא דהושיטה חיה ידה במעי אשה *ומעכב את הולד דטמאה לרבנן וי"ל דתרתי ש"מ* : **מודה** ר"ש בקדשים שאינו קדוש. בפ' בתרא דבכורות (דף נז:) גבי ר"א ברבי יהודה דאית ליה יוצא דופן קדוש אמר סבר לה כר"ש דאמר יוצא דופן ולד מעליא הוא ותימה דהא ר"ש מודה דבקדשים אינו קדוש כדאמר רבי יוחנן הכא וכדמוכח נמי בברייתא דמייתי בסמוך וי"ל דסבר כר"ש ועדיפא מדר"ש דאפילו בקדשים קאמר דקדוש : **גמר** לידה לידה מבכור. בפ' ולד חטאת (דף יג.) במעילה גבי ולד המעושרת לא ינק *מן המעושרת יליף אמו אמו מבכור והכל אחד כדמוכח בשמעתין וא"ת דבפרק מרובה (ב"ק דף עו:) אמר כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים וקאמר למעוטי מאי אי למעוטי קדשים בהדיא כתיב בהו או כשב פרט לכלאים אם למעשר תחת תחת יליף מקדשים ואי לבכור העברה העברה יליף ממעשר והשתא אמאי איצטריך למילף בכור ממעשר ומעשר גופיה ילפינן מקדשים הוה ליה למימר דנילף בכור לידה לידה או אמו אמו מקדשים וי"ל דלא ילפינן לידה לידה או אמו אמו אלא כגון הכא דאיירי בלידה או במעילה דאיירי בענין אמהות וא"ת ובשמעתין אמאי צריך ג"ש דלידה לידה או אמו אמו נילף פסול יוצא דופן בקדשים מג"ש דתחת ממעשר ומעשר מג"ש דהעברה מבכור וי"ל דג"ש דלידה ודאמו צריך לשום דרשה אחריתי : **הנך** נפישן. וא"ת דבפרק יש בכור (בכורות דף מז:) אר"ש דיוצא דופן בכור לנחלה הוי דיליף מוילדו לו בנים לידה לידה מאשה דאית ליה הכא דהוי ולד והשתא נילף מבכור בהמה שכן בכור זכר (מתנות) וי"ל דאדם מאדם עדיף שכן אין שייך בהו פגול נותר וטמא דאינו קדשים ושייך בהו טומאה וטהרה ובפרק ראשית הגז (חולין דף קלו.) דקאמר פשוט מפשוט עדיף אע"ג דהנהו נפישי התם משום דהוי בהמה מבהמה אבל הכא דבהמה מאדם לא : **זאת** היא העולה. הכי כתיב קרא זאת תורת העולה היא העולה הרי ג' מיעוטי זאת והיא וה' דהעולה תנינא א] דהעולה קמא דריש רבא בתמיד נשחט (פסחים נח:) העולה עולה ראשונה מהני ג' מיעוטי ממעט הנך ומתורת מרבינן אינך פסולין דאם עלו לא ירדו כר"ש וא"ת והא ר' יהודה סבר ב] *בפ"ק דזבחים (דף כד) דרצפה מקדשת כמזבח ואם כן כולם יעלו והיכי משכחת פסול בכל הנהו לבר מהני ג' כיון דאם עלו לא ירדו וי"ל כגון שיש הפסק בין הבהמה לרצפת עזרה ואם תאמר והיכי ממעט הני ג' פסולי הא צריך חד מיעוט לרובע ונרבע ולכל הנהו דמודה רבי שמעון בהו דאם עלו ירדו וי"ל דנשחטה בלילה וי"ל דמה ממעט תרוייהו מחד מיעוטא דשקולים הם וא"ת קדשי קדשים ששחטן בדרום דאמר בריש מעילה (דף ב:) דאליבא דר' יהודה כ"ע ל"פ דתרד אמאי הא ליכא מיעוטא רביעית ולר"ש נמי לרבא דאמר תרד הא פסולן בקדש הוא דהא אית ליה הכשר בקדשים קלים דכשרים בדרום כמו שאפרש דהיכא דאית ליה הכשר בעלמא איקרו פסולן בקדש וי"ל דשחיטה בדרום הוי כעין שחיטת חוץ וכמו דתנקינהו דמי כדקאמר התם לר"ש:

פרט

[לעיל כו.] [לעיל יג.] [לעיל כז:] [כריתות ז:] [בכורות מז:] [כריתות ט:] [לעיל כו.] [חולין מא: פ"ו כג:]

הוריות ב: זבחים כז: פד. ע"ש

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פי"י מהל' איסורי ביאה הל"ה סמג עשין רמב ולאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצד סעי' יד:

נ"ל ומיעכה

[וע"ע תוס' לעיל יח. ד"ה שליא]

ב ב מיי' שם פ"ה הל"ב סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קצג סעי' א:

ג ג מיי' פ"ה מהל' אבות הטומאה הל"א:

ד ד מיי' פ"ז מהל' תרומות הל"ד:

ה ה מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל"א ופ"א מהל' משכב ומושב הל"א סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצג סעיף א:

גי' מהר"ם מן המעושרת וכן ולד קדשים מן המקודשת יליף שם קדשים מבכור מג"ש דאמו כצ"ל

ו ו ז מיי' פ"א מהל' מחוסרי כפרה הל"ח:

ז ח מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל"ד והלכה יא:

תוספי הרא"ש

שתלד ממקום שמזרעת. ותימה בלא כי תזריע נמי לשון תלד משמע למעוטי יוצא דופן כדדרשינן גבי קדשים כי יולד פרט ליוצא דופן ובפ' יש בכור נמי ממעטינן יוצא דופן מוילדו לו. וי"ל דהתם לאו מלשון לידה קא ממעט אלא דגמרינן לידה מבכור כדגמרינן לקמן גבי קדשים ותימה אכתי תיקשי לך הכא נמי נגמר לידה מבכור. וי"ל דאי לאו כי תזריע הוה מיסתבר למידרש ספי לכדדריש ליה ר' שמעון: ר' שמעון ס"ס. כלומר אמאי לא דריש קרא כדדרשי ליה רבנן: סד"א זכר ודאי. אע"ם דבפ' המפלת משמע דלא דרשינן ליה בהכי אלא היכא דמייתר שאני הכא דכתיבי טובא בן ובת הלכך זכר ונקבה מייתר: זאת וגו' היא העולה. הרי אלו ג' מיעוטין זאת והיא וה"א דהעולה שני אבל העולה קמא דריש מיניה העולה עולה ראשונה בפ' תמיד נשחט. ובכל אינך דמפרש ר' שמעון מודה ר' יהודה [דאם עלו לא ירדו] כדמפרש טעמא בזבחים. ותימה והא ר' יהודה סבר א] בפ"ק דזבחים דרצפה מקדשת כמזבח א"כ כולם יעלו א"כ היכי משוי להפסול פיגול נותר טמא וכל אינך לבר הני ג'. וי"ל כגון שיש הפסק בינו ובין רצפת העזרה:

א] נ"ל בזבחים בפ' ק"ק (דף נט)

גליון הש"ס

מתני' וימי טהרה. ע"ל לו ע"א תד"ה שלכתא: שם היה אוכל בתרומה. ע"ל יג ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה זאת כו'. דהעולה תנינא דהעולה. נ"ב עי' זבחים דף פד ע"א תוס' ד"ה זאת כו' ומה שתמה שם עליהם בעל ספרות הקדש וצל"ק ויע"ש בס' תק נתן ודו"ק:

ב] בא"ד בפ"ק דזבחים דף כד. נ"ל יד. ויעו"ש בתוס' ד"ה הנ"ס

פרט לנשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה חוץ לקלעים שאם עלתה תרד רבי שמעון אומר עולה אין לי אלא עולה כשרה מנין לרבות שנשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה חוץ לקלעים והלן והיוצא והטמא והנותר ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקבלו פסולין וזרקו את (א) דמן והנתנין למעלה שנתנן למטה והנתנין למטה שנתנן למעלה והנתנין בחוץ שנתנן בפנים והנתנין בפנים שנתנן בחוץ והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן מנין ת"ל זאת תורת העולה (ויקרא ו) ריבה תורה אחת לכל העולין שאם עלו לא ירדו יכול שאני מרבה את הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד ואתנן והמחיר והכלאים והטרפה ויוצא דופן ת"ל זאת ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר

רש"י

שנשחטה בלילה ושנשפך דמה. לארץ ולא נזרק: ושילא דמה חוץ לקלעים. אבל כל הנך פסולי אחריני דמכשר בהו רבי שמעון כגון לן ויוצא שילא הבשר קודם זריקת דם וטמא ושנשחט לאוכלו חוץ לזמנו וחוץ למקומו כולן מודה נמי רבי יהודה דלא ירדו וטעמא מפרש רבי יהודה במסכת זבחים בפרק המזבח מקדש (דף פד:) מפני מה אמרו לן בדם כשר שהרי לן כשר בבשר וכן כולן: והלן. דם הלן: והיוצא. בשר עולה שילא והכניסה והעלה: והנותר. בשר שנותר חוץ לזמנו והקטירו: ושנשחט. על מנת לאוכלו חוץ לזמנו דהוי פגול: ושקבלו פסולין את דמו וזרקוהו. כגון בעל מום או שאר פסולין ולהכי נקט קבלו פסולין ולא נקט ששחטוהו פסולין ששחיטה כשרה בפסולין כדתנן (זבחים דף לא:) כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה: והנתנין למעלה. מחוט הסיקרא דקי"ל חטאת בהמה למעלה דכתיב בה קרנות ועולה למטה: הנתנין בפנים. על מזבח הפנימי כגון פר העלם דבר ופר כהן משיח (ב): והחטאת ששחטו שלא לשמן. להכי נקט פסח והחטאת דקיימא לן (שם דף ב.) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין חוץ מפסח וחטאת: הרובע והנרבע מוקצה ונעבד. פסולין ליקרב כדיליף לקמן במתניתין: מוקצה. שיחדו לצורך תקרובת עבודת כוכבים: ונעבד. שהשתחוה לו: כלאים. פסולין לקרבן שנאמר (ויקרא כב) שור או כשב פרט לכלאים:

תוספות

פרט לנשחטה בלילה. בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פד:) מפרש טעמא אמאי מודה רבי יהודה בהנך דלא ירדו טפי מהני ג' וקאמר לן בדם כשר שכן לן באימורין א] (ג) כשר שהרי לן כשר בבשר לכתחלה דנאכל לשני ימים ולילה אחד יוצא כשר שהרי יוצא כשר בבמה וטמא דחזי לעבודת צבור חוץ לזמנו שהרי מרצה בפגולו חוץ למקומו איתקש לחוץ לזמנו קבלו פסולין וזרקו (ד) בהנך פסולים דחזו לעבודת צבור ואם תאמר נשחטה בלילה ויצא דמה נמי ליתכשרו דאין לילה ויוצא פסול בבמה כדאמר בפרק פרת חטאת (זבחים דף קכ.) וכן קבלו פסולין דלא מכשר אלא בהנך דחזו לעבודת צבור אבל זר לא דהא כשר בבמה וכן חוץ למקומו מה צריך לטעמא דאיתקש לחוץ לזמנו תיפוק ליה דכשר בבמה מיהו רש"י פי' בהמזבח מקדש (שם פד:) דיוצא (ה) *דכשר הוא דילפינן מבמה אבל הכשר דם דאמיר לא ילפינן מבמה אם לא נמצא לן הכשר בפנים אך קשה אמאי אצטריך למילף לן בדם מאימורין ואימורין מלן דבשר ופשיט מיניה באיזהו מקומן (שם דף נו.) דגמרי בנין אב מבנין אב ליליף חד בנין אב לן בדם מלן דבשר וכ"ת דלא בעי למילף דם מבשר שאינו קרב אלא ילפינן מאימורין דקרבי ואימורין מבשר משום דהוי בשר מבשר מכל מקום תימה דניליף לן דמה שנפסל בשקיעת החמה דאם עלו לא ירדו מאימורין שלנו בלא מזבח בשקיעת החמה דלא מיפסלי בשקיעת החמה דמעותן כל הלילה וכיון דלן דם בשקיעת החמה אע"ג דמיפסל לא ירד מעתה גם לן בעמוד השחר לא ירד דאין חילוק ותדע דהא לן שתי לילות לא ירד אע"ג דאין כיוצא בו כשר ואפילו בבשר על כן י"ל דפסול דם לא ילפינן מאימורין שכשרים לכתחלה כל הלילה משום דאיכא תרתי חדא דהוי דם מבשר ועוד דהוי פסול מהכשרו בכך ולהכי נמי גבי דם לא ילפינן מבמה דאיכא נמי תרי שנויי פנים מחוץ ופסול מהכשרו בכך אבל יוצא דבשר לא חמיר וילפינן מבמה (ו) דמים הנתנין למטה שנתנן למעלה או איפכא וכן הנתנין בפנים שנתנן בחוץ כיון דכל אחד כשר בחבירו לא תרד דדם מדם בפנים ילפינן [פסול] מהכשרו ומיהו תימה יצא דמה חוץ לקלעים אמאי תרד לר"י ניליף יצא דם מאימורין שיצאו ואימורים שיצאו מבמה או מבשר שלמים שיצא חוץ לקלעים דכשר וכיון דיצא חוץ לקלעים לא ירד הוא הדין אפילו חוץ לחומה דאין חילוק כדפירשתי לעיל וא"ת דבפרק חטאת העוף (זבחים דף סח:) גבי זר וסכין מטמאין בגדים בבית הבליעה פריך מאי שנא שמאל דהכשירו ביום הכפורים ולילה באברין ופדרים זר נמי ניליף מבמה דתניא מנין ליוצא שהוא כשר שהרי כשר בבמה ומאי פריך הא דווקא בשר ילפינן מבמה להאי תנא ולא דם כדפרישית ותו בשמאל ולילה דהוא עבודת דם היכי יליף מהכשרו בכך *וי"ל דההיא סוגיא כר"ש דמכשיר אפילו נשחטה בלילה ויצא דמה ואפילו דם יליף מהכשרו מבמה ומבשר ונשפך דמה לפי שכבר נעשה השחיטה בהכשר או גם הקבלה כמו שאפרש ותדע דההיא כרבי שמעון דבמשנה דהתם קאמר כל שפסולו בקדש אין מטמא בגדים בבית הבליעה וכל שאין פסולו בקדש מטמא ורבי שמעון נמי במתניתין קאמר כל שפסולו בקדש אם עלו לא ירדו והכי פריך והתניא יוצא כשר שהרי כשר בבמה וכמו דיליף ר' יהודה אימורין מבמה ה"נ ניליף לר"ש פסול דם מבמה ומיהו לר"ת (ז) דגרסינן פ"ב דזבחים (דף כד:) והתניא מלק בשמאל פסול ול"ג זרק בשמאל דלא מיגו מגנה זו בשום מקום ומשני פליגי בברייתא ור"ש מכשיר ההיא דפ' חטאת העוף (שם דף סח:) לא אתיא כר"ש דלדידיה מלק בשמאל כשר אלא תנא אחר הוא וסבר לה כר' שמעון ובמלק בשמאל לא סבר ליה כוותיה: **ושנשפך** דמה. נראה דלרבי יהודה תרד אפילו נתקבלה ואח"כ נשפך דומיא דיצא דמה דהוי אפילו נתקבל דאי ביצא קודם שנתקבל כגון שיצא מן הצואר לחוץ אם כן הייט נשפך דמה דאין כלי שרת מקדש אלא בפנים כדאמר בהמזבח מקדש (שם פח.): **חוץ** למקומו. ור' יהודה נמי לא פליג אלא בג' דלעיל וקשה דבפרק התודה (מנחות דף עט.) אמרינן חטאת ששחטה חוץ למקומה *רבא אומר תרד רבה אומר לא תרד והדר ביה רבה לגבי רבא והתם אתי כרבי יהודה דקתני התם אמר רבי יהודה לא נחלקו על חוץ לזמנו שקדם הלחם על מה נחלקו על חוץ למקומו רבי אליעזר אומר קדם רבי יהושע אומר לא קדם והדר ביה רבי אליעזר לגבי רבי יהושע ויש לומר דהתם רבי יהודה אליבא דרבי יהושע קאמר דלא מקיש חוץ למקומו לחוץ לזמנו אבל רבי יהודה גופיה מקיש דקאמר בהמזבח מקדש (זבחים פד:) טעמא דחוץ למקומו דלא ירדו משום דאיתקש לחוץ לזמנו: *__הלן__. הייט לן דדם והנותר הייט לן דאימורין דאילו בשר אפילו אינו נותר ירד דכל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו: **והנתנין** למעלה שנתנן למטה. אפילו רבי יהודה מודה דלא ירדו דדם מדם בפנים יליף שפיר מהכשרו בכך כדפירשתי לעיל והכי נמי אמר בפ"ב דזבחים (דף כו:) קתני מיהא הנתנין למעלה שנתנן למטה ולא פליג רבי יהודה וקשה דאמר בריש מעילה קדשי קדשים ששחטן בדרום מהו שירדו אליבא דר' יהודה פשיטא דירדו כי תבעי לך אליבא דר' שמעון מאי רב יוסף אמר לא ירדו רבה אמר עד כאן לא קאמר ר"ש התם דלא ירדו אלא בנתנין למטה שנתנן למעלה למעלה שנתנן למטה ולעולם ששחטן בצפון אבל הכא ששחטן בדרום אף ר"ש מודה דירדו דכחנקינהו דמי והשתא אמאי נקט הנתנין למעלה שנתנן למטה טפי מאחריני אדרבה הוה ליה למנקט נשחטין בלילה ונשפך דמה אע"ג דפליג אדרבי יהודה ואמר דלא ירדו הייט משום ששחטן בצפון אלא יש לומר דנקט הנתנים למעלה שנתנן למטה משום דמינה מייתי רב יוסף דנתנין למעלה משמע ליה דהוי בכלל עולת העוף שדינה למעלה ומלקה ומלה דמה למטה וכי היכי דהתם לא ירדו אע"פ שהמליקה לא היתה במקומה הכי נמי קדשי קדשים שנשחטו בדרום ורבה אומר הנתנין שנתנן למטה איירי דווקא בזבחים ולכך לא ירדו ששחיטה וקבלה היתה כדינה בצפון אבל שחיטת דרום וכן מליקת עולת העוף למטה לא אם כן לרב יוסף דהוי בכלל הנתנים למעלה עולת העוף פליג רבי יהודה כדאמר התם דבשחיטת דרום אליבא דרבי יהודה פשיטא דירדו ובפ"ב דזבחים (דף כז:) אמר דלא פליג רבי יהודה וי"ל דכיון דבזבחים מיהא מודה רבי יהודה דלא ירדו שייך שפיר למימר לא פליג רבי יהודה כמו בקבלו פסולין וזרקו דקאמר נמי התם דלא פליג אע"ג דרבי יהודה לא מודה אלא בהנך דחזו לעבודת צבור ור"ש אפילו בהנך דלא חזו לעבודת צבור קאמר דלא ירדו דלא גרע מנשפך דמה שלא נזרק כלל דלא ירדו לר"ש ומיהו אין ראיה דמצינן למימר דאף לרבי שמעון בהנך דלא חזו לעבודת צבור כגון זר אם קיבל דם ירדו כיון דלא מצינו בטעמא הכשר בפנים ומבמה לא ילפינן עבודת דם אף לר"ש ונשחטה בלילה דלא ירד לרבי שמעון הייט משום דילפינן מאימורין ונשפך הדם נמי דלא ירד לרבי שמעון דווקא שנשפך אחר שכבר נתקבל אבל נשפך מן הצואר ירד דמשום שחיטה לבדה שנעשית בהכשר לא מיקרי פסולו בקדש וקבלו פסולין בהנך דווקא דחזו לעבודת ציבור אף לר"ש ולא הוי פירוש קבלו או זרקו דאם כן פליג אר' יהודה דהא לרבי שמעון אפילו זרקו הנך דלא חזו לעבודת צבור לא ירדו דלא גרע מנשפך אלא פי' קבלו וזרקו אותו דם עצמו מכל מקום בלא ראיה יש לומר דשייך שפיר דלא פליג רבי יהודה כיון דמודה בזבחים וכן משמע

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהל' פסולי המוקדשין הל"ו:

ט ב מיי' שם הל"ח:

י ג מיי' שם הל"ט:

גי' מהר"ם דכשר כו'

עי' במס' זבחים פד: בתוס' ד"ה ומוציא שכתוב שם בשם הג"ה ובע"כ צ"ל כן דהא"כ דברי תוס' סתרי אהדדי דבד"ה והגיהנים כתבו הכא וז"ל ומיהו אין ראיה וע"ש ועיין מהר"מ

הגהות הב"ח

(א) גמ' וזרקו את דמו והנתנין: (ב) רש"י ד"ה הנתנין וכו' משיח הס"ד ואח"כ מ"ה והפסח והחטאת ששחטן שלא: (ג) תוס' ד"ה פרט וכו' בדם כשר שכן לן באימורין כשר לן באימורין כשר שהרי לן כשר בבשר וכו' בבמה וטמא דחזי לעבודת צבור וכו' שהרי מרצה לפיגולו נ"ב עיין פירושו בריש מעילה בדף ב ע"ב בפרש"י והעיקר בפ' שני דזבחים ריש דף כט: (ד) בא"ד קבלו פסולין וזרקו את דמו בהנך דחזו לעבודות: (ה) בא"ד דיוצא דבשר הוא וכו' לא נמצא לו הכשר בפנים: (ו) בא"ד וילפינן מבמה מיהו הנתנין למטה וכו' דדם מדם בפנים ילפינן מהכשירו בכך ומיהו כצ"ל: (ז) בא"ד ומיהו לר"ת דגרס פ"ב דזבחים:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה פרט כו' שכן לן באימורין כשר ולן באימורין כשר שהרי לן כשר כו'. כצ"ל:

מהר"ם

עיין מהרש"א

[עיין קודש ד"ה חוץ]

אחר שריבה הכתוב ומיעט אמרת מרבה אני את אלו שהיה פסולן בקדש ומוציא אני את אלו שלא היה פסולן בקדש קתני מיהת יוצא דופן דלא מאי לאו יוצא דופן דקדשים אמר רב הונא בריה דרב נתן לא יוצא דופן דבכור בכור מפטר רחם נפקא אלא מאי דקדשים מאמו אמו נפקא האי מאי אי אמרת בשלמא דקדשים היינו דאצריכי תרי קראי חד לבהמת חולין דאוליד דרך דופן ואקדשה וחד לבהמת קדשים דאוליד דרך דופן וקסבר *ולדות קדשים בהווייתן הן קדושים אלא אי אמרת דבכור מפטר רחם נפקא הכי נמי מסתברא מדקתני הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והכלאים הני מהכא נפקא מהתם נפקא °מן הבהמה **א להוציא הרובע והנרבע מן הבקר ב להוציא את הנעבד מן הצאן ג להוציא את המוקצה ומן הצאן ד להוציא את הנוגח ותו כלאים מהכא נפקא מהתם נפקא °שור או כשב או עז שור *ה פרט לכלאים או עז ו פרט לנדמה אלא אצטריכו תרי קראי חד לבהמת חולין וחד לבהמת קדשים הכא נמי איצטריך תרי קראי ת"ר ז המקשה שלשה ימים ויצא ולד דרך דופן הרי זו יולדת בזוב ורבי שמעון אומר אין זו יולדת בזוב ח ודם היוצא משם טמא ורבי שמעון מטהר בשלמא רישא רבי שמעון לטעמיה ורבנן לטעמייהו אלא סיפא במאי פליגי אמר רבינא כגון שיצא ולד דרך דופן ודם

רש"י

אחר שריבה הכתוב ומיעט אמרת כו'. הואיל וכתוב אחד ריבה וכתוב אחד מיעט מעטה יש לך לילך אחר אומר הדעת: מרבה אני את אלו שהיה פסולן בקדש. שלאחר שבאו לעזרה אירע פסולן: מפטר רחם נפקא. דלא קדיש וכיון דחולין הוא למה לי למעוטי פשיטא אם עלה ירד: מאמו אמו נפקא. נמי דלא קדיש דגמר מבכור: תרי קראי. אמו אמו וזאת: חד לבהמה דחולין. ואוליד דרך דופן ואקדשיה ושמעינן מאמו אמו דלא קדיש וחד לבהמה דקדשים דעל כרחך ולד היוצא ממנה קדוש מאליו ואיצטריך למעוטי מזאת דאע"ג דקדיש אם עלה ירד הואיל ולא היה פסולו בקדש: וקסבר ולדות קדשים בהווייתן הן קדושין. נראה בעיני דלא גרסי' ליה ופירוש משובש הוא דכל שכן למאן דאמר משעת יצירה הן קדושים דהייט במעי אמו דאיצטריך למעוטי מזאת: הכי נמי מסתברא. דכל הני פסולין דהכא בבהמות קדשים קאמר ורובע ונרבע כגון שהקדישן ולבסוף נרבעו ומוקצה ונעבד נמי בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הן ויכול לאוסרן והכי נמי מוקמינן בפרק בתרא דזבחים (דף קיד.) ואתנן ומחיר כשנתן לה עובר בהמת קדשים קלים באתנן וקסבר בהוייתן הם קדושים ולא קודם לכן לפיכך איסור אתנן ומחיר חל עליהם וקדושה דממילא נמי חיילא עלייהו והרי הם קדושים וכלאים וטרפה ויוצא דופן נמי בולדות קדשים: הכי נמי מסתברא. דבקדשים קאי ותרי קראי איצטריכא ליה כדאמר מדקתני הרובע והנרבע וקא ממעט להו מהאי קרא וכי מהכא נפקא מהתם נפקא: מן הבהמה. אדם כי יקריב מכם מן הבהמה ולא כל בהמה להוציא את הרובע והנרבע: נוגח. שהמית את האדם והאי רובע ונרבע ונוגח דקתני כגון על פי עד אחד או על פי הבעלים דמודה בקנס פטור הלכך להדיוט שרי ולגבוה אסור אבל ע"פ שני עדים בסקילה הוא ולהדיוט נמי אסור: כלאים. מן העז ומן הכבש: נדמה. אביו ואמו מן העז והוא כבש וכיון דנפקי מהתם דלא קדש למה לי למעוטי מהכא דירדו הא חולין נינהו: לבהמה דחולין. ואקדשה: המקשה ג' ימים. בימי זיבה וראתה דם כל שלשה דרך רחם: ויצא ולד דרך דופן הרי זו יולדת בזוב. כלומר זבה היא דכי טיהר רחמנא מזיבה דם הקושי הני מילי בלידה מעלייתא אבל דרך דופן לאו לידה היא: אין זו יולדת בזוב. ור"ש לטעמיה דאמר יוצא דופן ולד מעליא הוא ומטהר את קישויו: ודם היוצא משם. לקמן מפרש מאי קאמר: ר"ש לטעמיה. דאמר במתניתין יושבין עליו ימי טומאה אפילו בלידה יבשתא וימי טהרה אלמא ולד הוא הלכך לענין קושי נמי ולד הוא ומטהר את קישויו: אלא סיפא במאי פליגי. הא ליכא למימר דם היוצא עמו דרך דופן יהיה טמא כדם הלידה דאם כן איפכא מבעי ליה רבי שמעון מטמא דאמר ולד הוא וחכמים מטהרים אלא ודאי אפי' לרבי שמעון לא הוי אלא כדם המכה והא דאמר רבי שמעון במתניתין יושבין עליו ימי טומאה משום ולד קאמר ולא משום דם:

תוספות

משמע ברים מעילה דמשום שחיטה לבדה שנעשה בהכשר לא חשיב פסולו בקדש אף לרבי שמעון דפריך רב יוסף לרבה מדתניא בפרק (א) דם חטאת העוף בזבחים (דף סו:) וכולן אין מטמאין (ב) בבית הבליעה וקתני לעיל עולת העוף שעשאה כמעשה החטאת ותנן התם (דף סח:) כל שפסולו בקדש אינו מטמא וה"ה דלא ירדו ומאי פריך הא התם מוכח בזבחים דעולת העוף שעשאה כמעשה חטאת הייט שהמילוי עשה למטה אבל המליקה היתה במקומה אלא ודאי רבה דאמר ירדו אפילו שחט בצפון וקבל בדרום דמשום שחיטה גרידא לא מקרי פסולו בקדש אף לרבי שמעון ומיהו יש לדחות דבשחט בצפון מודה רבה דלא ירדו ופריך ליה רב יוסף משום שהמילוי הוי כמו השחיטה שממלה ומוציא דם מן העוף כמו שעושה בשחיטה ואע"פ שמלק למעלה כיון שמילה למטה הוי כשחט בדרום: **שהיה** פסולן בקדש. שאין פסולן יכול להיות עד אחר שהוקדש אבל רובע ונרבע מלי להיות בעודן חולין וקשה דאמרינן בזבחים פ' חטאת העוף (דף סח:) זר וסכין מטמאין (ג) אלמא חשיב אין פסולן בקדש וי"ל דלא שייכי עד לאחר שהוקדש ושמאל ולילה נמי הוה מטמאין אי לאו דאית להו הכשר במקום אחר כדאמר התם ודוקין שבעין קאמר רבי עקיבא דאם עלו לא ירדו משום דכשר בעוף אלמא חשיב פסולו בקודש אע"ג דיכול להיות קודם הקדש ונראה לפרש דהיכא דיוצא בו כשר במקום אחר קרי פסולו בקדש ונשחט בלילה אית ליה הכשר באברים ופדרים ויוצא דמה שכן כשר באימורים ואימורים שכן כשר בבמה ונשפך דמה כיון שקבלה היתה בהכשר מיקרי פסולו בקדש ולשון פסולו בקדש הייט שאין כאן פסול גמור אלא נפסל בקדושתו וכן משמע דפריך התם מ"ש שמאל דאית ליה הכשר ביום הכיפורים ולילה באברים ופדרין ולכך אין מטמאין דהוי פסולן בקדש: **היינו** דאיצטריך תרי קראי. וא"ת וליבעי ג' קראי בכל הפסולין כמו בטרפה דחשיב הכא בהדייהו דבפרק קמא דמנחות (דף ו.) מצריך ב' קראי בטרפה חד לנטרפה קודם הקדשה וחד לנטרפה לאחר הקדשה ואפילו הכי איצטריך הכא למעוטי מזאת דאם עלתה תרד וה"נ בשאר פסולין ליבעי תרי קראי בלא קרא דזאת חד לקודם הקדש וחד לאחר הקדש דלא יעלו וקרא דזאת לירדו ויש לומר כיון דגלי לן קרא בטרפה ה"ה לשאר פסולים: **קסבר** ולדות קדשים בהווייתן הן קדושים. פרש"י דל"ג ליה דהא כ"ש למ"ד במעי אמן הן קדושים דאיצטריך למעוטי מזאת ונראה דגרס ליה ולרבותא נקטיה דאע"ג דבהויתן הן קדושים ולא קדם הקדשן לפסולן אצטריך קרא למעוטי כיון דהפסול לא בא תחלה אלא בבת אחת אבל לא מצי למגרס קסבר במעי אמן הן קדושים דהא בסוף פרק דם שחיטה (כריתות דף כג:) קאמר דקסבר ר"ש בהויתן הן קדושים וכן מוכח משמעתין דמוקי קרא דזאת לבהמת קדשים ואתנן ומחיר לא אשכחן אחר הקדש אפי' לרבי יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון הדיוט הוא דאמר בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צ.) לכל נדר פרט לנדור שאין אתנן חל עלייהו ולא משכחת אלא בולדות קדשים וכמ"ד בהויתן הן קדושים ונתנם לזונה בעודם בבטן והכי מוקי לה בפ' פרת חטאת (זבחים דף קיד.) וכן פ"ה וא"ת דבשילהי תמורה (דף לג:) תנן אלו הן הנקברים קדשים שהפילו וחולין שנשחטו בעזרה ור"ש אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו משמע דלא פליג אקדשים שהפילו וכיון דבהווייתן הן קדושים אמאי יקברו והלא אין קדושה חלה עלייהו כדתנן פרק כילד מערימין (שם דף כד:) רשב"ג אומר ילדה טומטום ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עלייהו וקאמר דקסבר דבהויתן הן קדושים ואפילו קדושת דמים אין חלה עלייהו דאי חלה הא אמר בפרק אלו קדשים (שם דף יט:) מגו דנחתא קדושת דמים נחתא נמי קדושת הגוף ואם כן קדשים שהפילו דאסורים בהנאה לרבי שמעון אמאי ויש לומר דפליג גם ארישא אלא דלא נחת לפלוגי אלא בחולין שנשחטו בעזרה תדע דהא חשיב התם נמי בשר בחלב בקבורה ולרבי שמעון שרי בהנאה בפ"ק דבכורות (דף י.) א"נ י"ל דנפל קדושה חלה עלויה טפי מטומטום ואנדרוגינוס משום דאי הוה בר קיימא היה ראוי לקרבן וא"ת כיון דסבר בהויתן הן קדושים היאך קדושה חלה על יוצא דופן וכלאים דמ"ש מטומטום ואנדרוגינוס וי"ל דמיירי כגון שהקדישן בפה קודם שנולדו דאע"ג דאין קדושת אמן חלה עליהם קדושת פה חלה עליהם מיהו מתני' דכילד מערימין (תמורה דף כד:) משמע דאפילו בקדושת פה אין קדושה חלה עליהם ועוד דבשילהי פ"ב דתמורה (דף יז.) קאמר אי אתה מוצא אלא בולדות קדשים ואליבא דרבי יהודה ואמאי לא משכחת בהקדישו בפה וצריך לומר דדווקא טומטום ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהם: **ורבנן** לטעמייהו. וא"ת אע"ג דלא מטמאי לידה מ"מ ליטהר דם קישויה דאפי' בהפילה רוח פריך בפ"ק (לעיל דף ח:) שיהא קישויה טהור אע"ג דאין טוענין לה ימי טומאה וימי טהרה ויש לומר דהתם משום דבעי למימר דמיקרי לידה כדמייתי קרא כמו ילדנו רוח אבל הכא מיעטיה קרא מדין ולד: ואזדא

עין משפט נר מצוה

יא א ב ג ד מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הלכה ו:

יב ה מיי' שם הל"ד:

יג ו מיי' שם הל"ה:

יד ז מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל"ט סמג עשין רמג:

טו ח מיי' שם ופ"א מהל' משכב ומושב הלכה ט:

תוספי הרא"ש

שהיה פסולן בקדש. פרש"י לאחר שבאו לעזרה אירע פסולן. וקשה לפירושו דא"כ רובע ונרבע בעזרה נמי הוה לן למימר אם עלו לא ירדו. וע"ק דבזבחים פ' חטאת העוף חשיב ר' יוחנן מליקה א) ודלא הייתה פסולן בקדש ושמאל ולילה לא חשיב להו פסולן בקדש אי לאו דמשכחת להו הכשירא במקום אחר כדאיתא התם הלכך נראה לפרש דפסול שבא ע"י דבר שכשר במקום אחר כיוצא בו קרי פיסולו בקדש כלומר פסול זה קדש וכשר במקום אחר: היינו דאיצטריך תרי קראי חד לבהמה דחולין כו'. ותימה וליבעי ג' קראי בכל הני כמו טריפה דחשיב הכא בהדי שאר פסולין כדאשכחן בפ"ק דמנחות דמצריך תרי קראי לטריפה חד לטריפת קודם הקדש וחד לטריפה לאחר הקדש וא"ה איצטריך רבא למיעוטי מזאת דאם עלתה תרד ובשאר פסולין נמי ליבעי תלתא קראי חד ליפסל קודם הקדש וחד ליפסל לאחר הקדש דלא יעלו לכתחלה וקרא שלישי דאם עלו ירדו וי"ל דכיון דגלי רחמנא בטריפה ה"ה לכל שאר פסולין. תדע דמטריפה ילפינן בעלמא דהא אכתי מצריך התם קרא לטריפה היכא דהיתה לה שעת הכושר ומשמע התם דממשקה ישראל לא הוה שמעינן אלא היכא דלא הוה ליה שעת הכושר ובכל דוכתין אייתי ממשקה ישראל אפי' על דבר שהיתה לו שעת הכושר בפ' כל האסורים גבי נעבד דקאמר מדאסר רחמנא נעבד לגבוה. ובפ' אלו עוברין גבי מוקצה ובפ' כל הבשר גבי אותו ואת בנו ותלמודא לא נחת לפרושי הכא אלא תרי קראי דאיירי בהו בשמעתין וסמיך אהא דילפינן מטריפה דאסורת אף להדיוט: חד לבהמת קדשים ואוליד דרך דופן ה"א דהוה מצי למימ' למקדיש וולד ויצא דרך דופן כדאיתא בספ"ב דתמורה ומאחר דאין קדושין מהיכן מקדישין: אי אתה מוצא אלא במקדיש וולד ויצא דרך דופן וסבר וולדות קדשים בהווייתן הן קדושים. פרש"י דל"ג ופי' מש וכש הוא דכ"ש למ"ד במעי אמן הן קדושים דבהדיא יצירה איצטריך למעוטי מזאת ונראה דגרס ליה שפיר ולרבותא נקטיה אע"ג דקסבר בהווייתן הן קדושים איצטריך למעוטי כיון דלא קדם פיסולן להקדישן אבל אי אפשר לומר במעי אמן הן קדושים והוי איסור בת אחת. שחיטה דסבר ר' שמעון בהווייתן הן קדושים להוא תנא דאמר לר' שמעון דאין איסור חל על איסור אפי' בקדשים דמוקי כל חלב בוולדות קדשים וקסבר בהווייתן הן קדושים פת מוכח הכי דצריך לאוקמי הנך פסולי בבהמה דקדשים שלא קדם הפסול להקדש ואתנן ומחיר לא משכחת לה אלא כמ"ד בהווייתן הן קדושים ונתן לה ולד קדשים באתננה ואי במעי אמן קדושים לא יהא (לא) אתנן ומחיר חל עליהן כדמוכח פ' בתרא דזבחים וכן פרש"י. ותימה וכיון דקסבר בהווייתן הן קדושים היאך קדושה חל על יוצא דופן וכלאים הא משמע בפ' כיצד מערימין דטומטום ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהן למ"ד בהווייתן הם קדושים וצריך לחלק בין טומטום ואנדרוגינוס ליוצא דופן וכלאים משום דניכר פיסול בגופן:

מסורת הש"ס

[זבחים לח. קיד. מנחות פג. חולין ל. תמורה כט. כריתות כג:]

ב"ק מ: תמורה כח. בכורות מא. [זבחים פה:]

חולין לח: ב"ק עז: בכורות יב. יז. נז.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בעמוד הקודם) וסכינן וכו' מדתניא בפ' חטאת העוף כצ"ל ותיבת דם נמחק: (ב) באד"ה אין מטמאין בגדים בבית הבליעה וקתני לעיל עולת העוף שעשאה כמעשה חטאת פסולה ותנן התם כו' שפסולו בקדש אינו מטמא בגדים אבית הבליעה: (ג) ד"ה שהיה וכו' מטמאין בגדים אבית הבליעה אלמא חשיב:

א) נ"ל מליקת זר וסכין דמטמאת בגדים אבית הבליעה והלא וכו'.

עין משפט
נר מצוה

טז א ב ג ד מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הל"ה ופ"ח מהל' משכב ומושב הל"ט :

יז ה ו מיי' פ"א מהל' משכב ומושב הל"י :

יח ז מיי' שם הל"א :

יט ח ט י מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל"ב טור י"ד סי' קפא :

כ כ מיי' פ"ה מהל' אבות הטומאה הל"א :

כא ל מיי' פ"ה מהל' אבות הטומאה הל"ט ופ"א מהל' טומאת מת הלכה ג :

כב מ מיי' פ"ה מהל' אבות הטומאה הל"ט :

כג נ מיי' פ"ז מהל' תרומות הל"ז :

ודם דרך רחם ואזדא ר' שמעון לטעמיה ורבנן לטעמייהו מתקיף לה רב יוסף חדא דהיינו רישא ועוד משם מקום ולד משמע אלא אמר רב יוסף *כגון שיצא ולד ודם דרך דופן *ובמקור מקומו טמא קמיפלגי מר סבר מקור מקומו טמא ומ"ס מקור מקומו טהור אמר ר"ל לדברי המטמא בדם מטמא באשה לדברי המטהר בדם מטהר באשה ור' יוחנן אמר אף לדברי המטמא בדם מטהר באשה ואזדא ר' יוחנן לטעמיה *דאמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה שנאמר °ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה מקור שנעקר ונפל לארץ טמאה שנאמר °יען השפך נחושתך ותגלי ערותך למאי אילימא לטומאת שבעה דם אמר רחמנא ולא חתיכה אלא לטומאת ערב אמר רבי יוחנן מקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות טמאה למאי אילימא לטומאת שבעה חמשה דמים טמאין באשה ותו לא אלא לטומאת ערב ודווקא תרתי אבל חדא אימא מעלמא אתיא : כל הנשים מטמאין בבית החיצון : הי ניהו בית החיצון אמר ריש לקיש כל שתינוקת יושבת ונראת א"ל רבי יוחנן אותו מקום גלוי הוא אצל שרץ אלא אמר רבי יוחנן עד בין השינים איבעיא להו בין השינים כלפנים או כלחוץ ת"ש דתני רבי זכאי עד בין השינים בין השינים עצמן כלפנים במתניתא תנא מקום דישה מאי מקום דישה אמר רב יהודה מקום שהשמש דש תנו רבנן *בבשרה מלמד שמטמאה בפנים כבחוץ ואין לי אלא נדה זבה מנין ת"ל זובה בבשרה פולטת ש"ז מנין ת"ל יהיה ור' שמעון אומר דיה כבועלה מה בועלה אינו מטמא עד שתצא טומאה לחוץ אף היא אינה מטמאה עד שתצא טומאתה לחוץ וסבר רבי שמעון דיה כבועלה והתניא °ורחצו במים וטמאו עד הערב אמר ר' שמעון וכי מה בא זה ללמדנו אם לענין נוגע בשכבת זרע הרי כבר נאמר למטה או איש *אלא מפני שטומאת בית הסתרים היא וטומאת בית הסתרים אינה מטמאה אלא שגזרת הכתוב הוא לא קשיא כאן במשמשת כאן בפולטת פולטת תיפוק ליה דהא שמשה בשטבלה לשמושה למימרא דמשמשת בטומאת ערב סגי לה והא אמר רבא משמשת כל שלשה ימים אסורה לאכול בתרומה °שאי אפשר לה שלא תפלוט הכא במאי עסקינן שהטבילוה במטה מכלל דכי קאמר רבא דאזלה איהי בכרעה וטבלה דילמא בהדי דקאזלה שדיתא וכי

ויקרא כ | יחזקאל טז | ויקרא טו

רש"י

ודם דרך רחם. בשלשת ימי הקושי קודם לידה ואמור רבנן דזיבה היא דלא מטהר לה ולד דלאו לידה היא ורבי שמעון מטהר (א) לטמא הואיל וימי זיבה הן ודם קושי בימי זיבה רחמנא טהריה : שילא ולד ודם דרך דופן. ופלוגתא אחריתי היא ולאו אקושי קאי דרישא איירי כשילא דם דרך רחם קודם לידה : רבנן סברי מקור מקומו טמא. הלכך טיפת דם מטמאה ואע"ג דדרך דופן לאו ראייה היא לטמא את האשה טומאת שבעה מיהו טיפה עצמה מטמאה במגע משום דנגע במקור ומקור מקומו טמא ורבי שמעון סבר מקור מקומו טהור מלטמא טיפה הנוגעת בו הלכך כי אתא דם דרך דופן טהור מלטמא וכדם מכה דמי וכי אתא נמי דרך רחם טהור כל ימי זיבה היכא דליכא שופי סמוך ללידה דולד מטהרו ואע"ג דולד דרך דופן נפק : מטמא באשה טומאת שבעה. משום ראיית נדה ואע"ג דבא דרך דופן : שנעקר. חתיכת בשר : נחושתך. שולייך והיינו מקור וכתיב ותגלי ערותך אלמא נעקר ונשפך לארץ קרי ליה ערוה כאילו הוא במקומו הילכך טמא. נחושתך שולים כדאמר במסכת שבת (דף מא.) מפני שנחושתה מחממתה ובטהרות נמי בכמה דוכתין נחושתו של תנור (כלים פ"ח מ"ג) : לטומאת ערב. מפני שנגעה בו בילאתה : טיפי מרגליות. דם לבן וצלול : לטומאת ערב. מפני שנגע במקור ונוגע בה : מעלמא. מן הצדדין : כשהתינוקת יושבת. נפתח רחמה קצת : א"ר יוחנן. לשון קושיא הוא : אותו מקום. מי קרי בבשרה כולו חוץ הוא ואפי' אגב מגע שרץ דקיימא לן אין מגע בית הסתרים מטמא גלוי הוא אם נגע שם שרץ : טומאת בית הסתרים. לקמן יליף מורידו לא שטף במים (ויקרא טו) דלאו בר טמויי הוא ובתורת כהנים נמי מינה נפקא לן : כמין שינים. יש בתוך הרחם תלתולי בשר : שהשמש. אבר : תלמוד לומר זובה בבשרה. ואע"ג דבנדה כתיב מדאפקיה בלשון זובה ילפינן זיבה : יהיה. זובה בבשרה : בועלה. בעל קרי אינו מטמא עד שתצא טומאתו לחוץ כדכתיב (שם טו) ואשר תצא ממנו שכבת זרע : ה"ג בתורת כהנים מה בא זה ללמדנו אם לענין הנוגע בשכבת זרע הרי כבר אמור למטה אלא מפני כו' : (ב) מה בא זה ללמדנו. הא משום טבילה דידיה לא אילטריך דהא כתיב לעיל ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ואם ללמד עליה שצריכה טבילה אם נגע בשרה מבחוץ בשכבת זרע כשיצאה ממנו הרי כבר אמור למטה בפרשת אמור אל הכהנים (ויקרא כב) או איש אשר תצא ואמר לקמן בפרקין (דף מג:) מנין לנוגע בש"ז ת"ל או איש אלמא מיניה נפקא לן : אלא. בא ללמדנו שאפי' לא נגע בשרה מבחוץ בקרי טמאה מפני טיפת תשמיש והולכך להשמיענו שטמא דאי לא אשמעי' לא הוה (ג) קיימא לן מפני שהיא טומאת בית הסתרים ואינה מטמאה אלא מפני שגזירת הכתוב הוא אלמא לא אמרינן דיה כבועלה : במשמשת. גזרת הכתוב ולא בפולטת : פולטת. תיפוק ליה דקודם יציאתו חוץ טמאה היא דהא שמשה : בשטבלה לשמושה. ולאחר פלטה וקאמר לך ר' שמעון בה דיה כבועלה : כל שלשה כו'. וכיון דכל שלשה אסורה משום תשמישה דיה כבועלה היכי משכחת לה אי לאחר שלשה אפי' יצא נמי טהורה דהא שכבת זרע מסרחת היא : הכא במאי עסקינן. הא דקאמר ר"ש דטהורה בטבלה לתשמישה שהטבילוה במטה דכיון דלא זזה ממקומה אפשר לה בלא פליטה : מכלל. דהא דרבא כגון דאזלא איהי בכרעה א"כ מאי אי אפשר שלא תפלוט כל שלשה דמשמע טמאה ודאית לה בחזקת טהורה היא עפי דאיכא למימר בהדי דאזלא ומסגייא בכרעה שדיתיה לכוליה קודם טבילה :
וכי

תוספות

ואזדא ר' יוחנן לטעמיה. וא"ת והא משמיה דר"ש קאמר ור"ל נמי מודה דר' שמעון מטהר באשה. דקאמר לדברי המטהר בדם מטהר באשה וי"ל דה"פ מילתיה דר"ל לדברי המטמא בדם מטמא באשה משום ראייה ומיירי כגון שילא הולד והדם דרך דופן ובקושי דלאו קושי דולד הוא ורבי שמעון דמטהר בדם מטהר באשה דולד הוא וקושי סמוך ללידה רחמנא טהריה אבל אי לאו ולד הוא אף לרבי שמעון טמאה דלא בעינן שילא דרך ערותה לכ"ע ור' יוחנן אמר דאף רבנן מטהרי באשה דבעינן שילא דרך ערותה לכ"ע והשתא קאמר שפיר ואזדא רבי יוחנן לטעמיה אע"ג דמשמיה דרבי שמעון קאמר דמדרבי שמעון נשמע לרבנן : וסבר ר"ש דיה כבועלה והתניא וכו'. אע"ג דקרא במשמשת איירי סבר המקשה דמטעם משמשת לא היתה טמאה אי לאו משום שהזרע נפלט לבית החיצון וא"ת לרבנן נמי תקשה דאמאי אילטריך קרא תיפוק ליה מיהיה ויש לומר אף דרבי שמעון אדרבי שמעון פריך וכי משני כאן בפולטת כאן במשמשת אתי נמי שפיר אף לרבנן ואילטריך קרא למשמשת אע"פ שנכנס הזרע מתחלה לבית הפנימי ולא יצא לבית החיצון דאי יצא תיפוק ליה משום פליטת הזרע ואפילו למ"ד לעיל במקום שהשמש דש הוי בית החיצון הייט באדם בינוני וכן באשה בינונית אבל בגדול וקטנה משכחת לה שפיר שהזרע נכנס לבית הפנימי מתחלה אי נמי שמא לרבנן לא מטמא משום פליטת זרע אלא כשהיה הזרע בבית הפנימי ונפלט לחיצון אבל כשעומד הזרע בחיצון במקומו ולא נפלט שם ממקום אחר לא מטמא אלא משום משמשת : פולטת תיפוק ליה דהא שמשה. היה יודע דליסני ליה כשטבלה לשימושה דהא כתיב וטמאה עד הערב אלא משום דבעי למפרך מרבא דאמר כל שלשה לא מהני לה טבילה ואם תאמר בלאו הכי מצי לאקשויי מרבא אקרא ויש לומר דקרא איכא לאוקומי דאזלא איהי בכרעה אי נמי כשקנחה עצמה יפה דאפשר לכבד הבית שלא ישתייר כלום דתנן במס' מקוואות (פ"ח מ"ד) האשה ששמשה את ביתה וירדה וטבלה ולא כבדה את הבית כאילו לא טבלה אבל השתא אמאי דמשני כאן בפולטת כאן במשמשת פריך שפיר דאי איתא דכבדה הבית אם כן תיפוק ליה דהרי פלטה :
מסתברא

תוספי הרא"ש

כגון שיצא ולד דרך דופן ודם דרך רחם וברישא פליגי באשה אם היא זבה ובסיפא פליגי בדם אם הוא טמא ופריך ליה רב יוסף חדא דהיינו רישא והא בהא תליא וחד טעמא הוא : ואזדא ר' יוחנן לטעמיה וקשה דהא ר' יוחנן משום רשב"י קאמר לה ומודה ר"ל דלר' שמעון בעי' שיצא מדוה דרך ערותה ונראה לפ' דר"ל קאי אברייתא לשנויי שינוייא אחרינא כגון שיצא ולד ודם דרך דופן. ות"ק לדברי המטמא בדם מטמא באשה כלומר מי שמטמא בדם היינו משום שמטמא באשה דלא חשיב ליה לידה ויולדת בזוב היא אע"פ שלא יצא מדוה דרך ערותה היא טמאה וגם הדם טמא ולדברי המטהר בדם היינו משום דמטהר באשה דחשיב ליה לידה ומקושי מטהר הלכך היא טהורה והדם טהור ודוקא בקושי אבל בשופי טמא אע"ג דקאתי דרך דופן דר' שמעון לא בעי שיצא מדוה דרך ערותה. ורישא איירי ביצא ולד דרך דופן ודם דרך רחם וסיפא דיצא ולד ודם דרך דופן וקמ"ל דלא בעינן שיצא מדוה דרך ערותה. ור' יוחנן אמר אף לדברי המטמא בדם מטהר באשה ולכ"ע בעי' שיצא מדוה דרך ערותה ורבנן לא מטמו בדם אלא משום דנגע במקור : וסבר ר' שמעון דיה כבועלה והתניא כו'. תימה כיון דמדמי משמשת לפולטת לרבנן נמי תיקשי למה לי מהיה תיפוק לי מורחצו. וליכא למימר דהא דמטמא קרא משמשת כשיצא לחוץ ונגע בה סאבראי דא"כ מאו איש נפקא. וי"ל דלרבנן ניחא ליה דאיצטריך יהיה ליה למימר דרואה היא לכל דבר מדרבי ליה קרא דאיירי בנדה וזבה ואי לא כתיב אלא קרא דורחצו הוה נפקא

לן מיניה דמטמאה בפנים כבחוץ אבל לא ידעי' דרואה היא ותימה לרבנן למה להו קרא דיהיה דהך קרא דורחצו דהיא מטמאה בפנים כבחוץ. וי"ל דאי לאו קרא דורחצו דש"מ טומאה באשה ששמשה [illegible]
שטמאה מחמת ש"ז לא הוה דרשי' יהיה לפולטת ש"ז כיון דלא אשכחן בשום דוכתא דאשה טמאה מחמת ש"ז : כאן בפולטת כאן במשמשת. תימה היכא מעי תלמודא לדמויי משמשת לפולטת דהא קרא במשמשת כתיב [illegible]
דכתיב ואשה אשר ישכב איש אותה וי"ל דהוה מעי בלישנא דברייתא דקתני מפני שטומאת בית הסתרים היא דמשמע דה"ק דאע"ג דנבי טומאות בעלמא בית הסתרים לא טמו במגע הכא גזירת הכתוב הוא דמטמא [illegible]
כאילו נגע בה בגלוי ומאחר דמשום מגע מטמא ליה כאלו נגע בה בגלוי ס"ד דה"ה בפולטת ומ"מ משני ליה כאן במשמשת וה"ק גזירת הכתוב דמשמשת טמאה בכל ענין אפי' בבית הסתרים ולהך מסקנא ניחא נמי [illegible]
לרבנן דאיצטריך קרא דיהיה דלא שמעינן דפולטת מטמא בפנים כמשמשת. ותימה כיון דשמעינן דפולטת מטמאה בפנים למה לי קרא דורחצו תיפוק לי שדרך תשמיש נגע ש"ז בבשרה. וי"ל אינה מטמאה אלא בבית [illegible]
החיצון ומשמשת טימא הכתוב אפי' נכנס הזרע לבית הפנימי ולא נגע כלל בחיצון : למימרא דמשמשת בטומאת ערב סגי לה והאמר רבא. תימה דמשמע דלא קשה מהא מילתיה דרבא אלא לפי סוגיא דשמעתין [illegible]
[illegible]

[נלעיל מא. ושי"נ]

מכות יד:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה ודם וכו' ור' שמעון מטהר מלטמא: (ב) ד"ה מה בא זה וד"ס אלא כד"א ובא"ד ממנו ש"ז ורחץ במים ואם ללמד וכו' ואמרי' לקמן בפירקין כ"ב בדף מג ע"ב ובתוס' לשם מפורש אמאי אילטריך או איש ולא ילפינן ליה מוכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו ש"ז וכבס במים וגו' : (ג) בא"ד לא אשמועי' לא הוה ידעינן ליה מפני שהיא :

גליון הש"ס
גמ' שאי אפשר לה שלא תפלוט. עי' יבמות לד ע"ב תד"ה ספורס :

[לעיל כב: ושי"נ]

לקמן מב:

וכי תימא דילמא אשתייר אי הכי חיישינן שמא נשתייר מבעי ליה אלא לרבא נמי שהטבילוה במטה ולא קשיא כאן במתהפכת כאן בשאינה מתהפכת ורבא אקרא קאי והכי קאמר "כי כתב רחמנא ורחצו במים וטמאו עד הערב בשאינה מתהפכת אבל במתהפכת כל שלשה ימים אסורה לאכול בתרומה שאי אפשר לה שלא תפלוט בעא מיניה רב שמואל בר ביסנא מאביי *פולטת שכבת זרע רואה הויא או נוגעת הויא נפקא מינה לסתור ולטמא במשהו ולטמא בפנים כבחוץ מה נפשך אי שמיע ליה *מתניתין לרבנן רואה הויא ולר' שמעון נוגעת הויא ואי לא שמיע ליה *מתניתין מסתברא נוגעת הויא לעולם שמיע ליה *מתניתין ואליבא דרבנן לא קמיבעיא ליה כי קא מיבעיא ליה אליבא דר"ש ולטמא בפנים כבחוץ לא קמיבעיא ליה כי קמיבעיא ליה לסתור ולטמא בכל שהוא מאי כי קאמר רבי שמעון דיה כבועלה הני מילי לטמויי בפנים כבחוץ אבל לסתור ולטמא בכל שהוא רואה הויא או דילמא לא שנא איכא דאמרי לעולם לא שמיע ליה מתניתא והכי קמיבעיא ליה מדאחמיר רחמנא אבעלי קריין בסיני רואה הויא או דילמא לא גמרינן מסיני דחדוש הוא דהא זבין ומצורעים דחמירי ולא אחמיר בהו רחמנא א"ל "רואה הויא אתא שייליה (א) לרבא א"ל רואה הויא אתא לקמיה דרב יוסף א"ל רואה הויא הדר אתא לקמיה דאביי א"ל *כולכו ברוקא חדא תפיתו אמר ליה שפיר אמרי לך עד כאן לא קאמר ר"ש דיה כבועלה אלא לטמא בפנים כבחוץ אבל לסתור ולטמא בכל שהוא רואה הויא: ת"ר [א] "הנדה והזבה והשומרת יום כנגד יום והיולדת כולן מטמאות בפנים כבחוץ בשלמא כולהו לחיי אלא יולדת [ב] אי בימי נדה נדה אי בימי זיבה זיבה לא צריכא שירדה לטבול מטומאה לטהרה וכי הא דאמר רבי זירא א"ר חייא בר אשי אמר רב "יולדת שירדה לטבול מטומאה לטהרה ונעקר ממנה דם בירידה טמאה בעלייה טהורה א"ל רבי ירמיה לר' זירא בירידה אמאי טמאה טומאה בלועה היא א"ל *זיל שייליה לרבי אבין דאסברית ניהליה וכרכיש לי ברישיה בי מדרשא אזל שייליה א"ל עשאוה כנבלת עוף טהור "שמטמאה בגדים בבית הבליעה מי דמי התם

רש"י

וכי תימא חיישי' שמא נשתייר בה. ומספיקא קא מטמאה א"כ מאי אי אפשר חיישינן מיבעי ליה: אלא לרבא נמי. דלא אזלה הילכך כל שעה פלטה והא דר' שמעון דיכולה לטבול לשמושה כגון שלא נתהפכה לאחר הטבילה ודרבא במתהפכת: ורבא. לפרושי לן קרא אתא דכי כתיב ורחצו במים דמשמע דיכולה לטבול בו ביום כשאינה מתהפכת. ל"א מתהפכת בשעת תשמיש ואין הזרע נקלט ברחם יחד הילכך פולטת והולכת מעט מעט אינה מתהפכת בשעת תשמיש נקלט הזרע יחד ויוצא בבת אחת: רואה הויא. משום דראייה טמייה קרא *ומשום נוגעת בשכבת זרע דעד השתא הויא נגיעת בית הסתרים ולא הויא טמאה אלא ביום תשמיש ומגזרת הכתוב וכי פלטה נגעה לבראי ומטמיא: לסתור. בזיבה בימי ספירה אי רואה הויא סותרת אבל נוגעת לא שאם נגעה בשום טומאה אינה סותרת דהא וספרה לה כתיב והאיכא: ולטמא במשהו. דראייה לא בעינן שיעורא כדאמרי' במתני' לדם נדה ולזיבה ולקרי מטמאין בכל שהוא אבל נוגע בעי שיעורא כדאמר בפירקין (לקמן דף מג:) איכא למ"ד בכעדשה ואיכא למ"ד כחתימת פי האמה: אי שמיע ליה. לרב שמואל: מתניתא. דפליגי רבנן ור"ש לעיל דקאמרי רבנן פולטת שכבת זרע מטמא בפנים כבחוץ ולר"ש דדיה כבועלה: לרבנן רואה הויא. לענין לטמא בפנים כבחוץ ולר"ש נוגעת הויא: ואי לא שמיע ליה. אמאי מספקא ליה מסברא נוגעת הויא דהא לא מגופה חזיא אלא מה שקבלה היא פולטת: ואליבא דרבנן לא קמיבעיא ליה. דכיון דלרבנן מטמיא בפנים כבחוץ אלמא רואה הויא וכ"ש דמטמאה במשהו ולענין סתירה נמי סתרה דהא בתורת זיבה מרבי ליה מיהיה (ב) זובו: כי קא מיבעי ליה אליבא דר"ש. ולטמא בפנים לא מיבעי ליה דהא שמעינן לר"ש דלא מטמיא: כי קא מבעיא ליה לסתור ולטמא במשהו. מהו מי אמרי' כי אמר ר' שמעון דיה כבועלה לטמא בפנים כבחוץ מה בועלה לא מטמא איהי נמי לא מטמאה אבל לסתור ולטמא במשהו לא משוי לה כנוגעת דהא א"כ אמר דיה כבועלה סתרה ומטמאה במשהו כבועלה או דילמא לא שנא דכי היכי דלענין טומאת פנים משוי לה נוגעת לענין משהו וסתירה נמי משוי לה נוגעת: לעולם לא שמיע ליה. מתני' ודקאמרינן מסברא נוגעת הויא לא היא מסברא לא מיפשט לן דאיכא למימר מדאחמיר רחמנא בבעלי קריין בסיני דכתיב (שמות יט) אל תגשו אל אשה ולא הזהיר על טמא שרץ רואה הויא: כולכו ברוקא חדא תפיתו. כולכם שמעתם שמועה אחת. תפיתו לשון רוק וחבירו בכתובות תוף שדי בפרק אף על פי (דף סא:): אמר ליה. אביי שפיר אמר לך: אבל לסתור ולטמא במשהו רואה הויא. דהא נמי דיה כבועלה מטמיא כבועלה במשהו וסתרה כבועלה: כולן מטמאין בפנים כבחוץ. בראייה ראשונה אבל בשניה ליכא למימר דהא בלא ראייה טמאה היא: והיולדת. לקמן מפרש: הזבה ושומרת יום. הכי קאמר בין שראתה ג' ימים בין שראתה יום אחד מטמאה בבית החיצון בראייה ראשונה: אי בימי נדה. ילדה ורואתה הא תני ליה ואי בימי זיבה הא תני ליה לזיבה: מטומאה לטהרה. לאחר שבועים וקיימא לן כבית הלל דאמרי בבעת טוהים (לעיל דף לה:) ביומי וטבילה תליא רחמנא דלא הוי דם טוהר אלא לאחר טבילה: ונעקר דם. לבית החיצון ועמד שם יום או יומים: טמאה. כל זמן שהוא בה וכשלא בעיא טבילה אחריתי דלא טהרתה טבילה והיינו דתניא יולדת מטמיא בבית החיצון: טומאה בלועה היא. וקיימא לן בפרק בהמה המקשה (חולין דף עא.) טומאה בלועה אינה מטמאה לא במגע ולא במשא והכא הא טומאה בלועה היא ולא דמיא לכל הנכים שמטמאות בבית החיצון דהתם משום ראייה (ג) דמאתמול היא וטומאת שבעה ורחמנא אמר בבשרה מכי אתא בבית החיצון הויא ראייה אבל הכא משום משא ונגיעה היא וטומאת ערב דאי משום ראייה מאתמול איעקר ומאתמול הויא ראייה וראייה דמאתמול לא מהניא לה האידנא דמאתמול הוה להו ימי טוהר וטומאה והשתא הוו להו ימי טומאה וטומאה בלועה לא מטמיא במגע ובמשא: אסברית ניהליה. פירשתי לו טעמא: וכרכיש לי ברישיה. הודה לדברי ונענע בראשו: בגדים בבית הבליעה. בגדים שהוא לבוש בהן בשעה שנוגע בה אינן טמאין שאין להן טומאת מגע דאמר רחמנא לא יאכל לטמאה בה (ויקרא כב) אין לך אלא מה שאסור בה אכילה ולא מגע ומה היא מטמאה בגדים שהוא לבוש בשעת בליעה כדכתיב (שם יז) [וכל] נפש אשר תאכל נבלה וטריפה באזרח ובגר וכבס בגדיו וטהר ובנבלת עוף טהור כתיב דנבלת בהמה לא מטמאה בבית הבליעה כדאמר בשמעתין ונבלת עוף טמא נמי לא מטמאה כדאמר בתורת כהנים מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה יצא עוף טמא שאין איסורו משום בל תאכל נבלה אלא משום בל תאכל טמא: התם

תוספות

מסתברא דנוגע הויא. ומסיני לא גמרינן דחדוש הוא ולהכי לרבנן נמי אילטריך יהיה דלא גמרינן מסיני אע"ג דבסמוך בעי למימר דאף לר"ש רואה הויא וסתרה:

מדאחמיר רחמנא אבעלי קריין בסיני. מאיש לא מוכח דפשיטא דרואה הוי אלא מאשה דמשום פולטת הזהיר רחמנא ג' ימים אל תגשו אל אשה: דהא זבין ומצורעים דחמירי. אף ע"ג דאכתי לא נאמרה פרשת טומאה ושילוח טמאים מ"מ ראוי להחמיר בהן יותר מבפולטת: עד כאן לא קאמר ר' שמעון כו'. אבל לטמא במשהו רואה הויא וא"ת והא אמר בפסחים פרק אלו דברים (דף סז:) דר' שמעון סבר כר' נתן דזב בעי שיעור כחתימת פי האמה ויליף בעל קרי מזב וא"כ אמאי מטמא במשהו נימא דיה כבועלה וי"ל דרבי שמעון ודאי לא מטמא במשהו והכא ה"ק אפי' למאן דאית ליה כר' שמעון דפולטת ולא מטמאה בפנים כבחוץ מ"מ מטמאה במשהו אי סבר דאיש מטמא במשהו:

בירידה טמאה. הדם טמא דביומי וטבילה תליא רחמנא וטמאה האשה משום נוגע טומאת ערב: אמאי טומאה בלועה היא. לאביי דאמר בסמוך אותו מקום של אשה בלוע הוי ניחא דקרי ליה טומאה בלועה ולרבא נמי דאמר בית הסתרים הוי י"ל דמיירי שנעקר הדם מן המקור ולא יצא לבית החיצון והא דמסיק שיצא לחוץ לרבא לא צריך שיצא לחוץ לגמרי אלא שיצא לבית החיצון דהוי בית הסתרים וטמא במשא ומיהו עשאוה כנבלת עוף טהור משמע דסבר כאביי דלרבא אמר לקמן דמקום נבלת עוף טהור בית הסתרים הוי:

עשאוה כנבלת עוף טהור. אע"ג דבעלמא לא החמירו בטומאה בלועה הכא גזרו רבנן טפי כדי שלא יבא לטעות ולטהרו על ידי טבילה אפילו כשילא לחוץ וכי משני הכא נמי כשילא לחוץ סבר דלא גזרו: שהוציא

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ז מהל' תרומות הל"ו:

כה ב מיי' פ"ה מהל' אבות הטומאה הל"ט והלכ' יא:

כו ג מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל"ב:

כז ד מיי' פ"ה מהל' משכב ומושב הל"ג סמג לאוין קיא:

כח ה מיי' פ"ג מהל' שאר אבות הטומאה הלכה א:

תוספי הרא"ש

מדאחמיר רחמנא אבעלי קריין בסיני. לאו מאיש גמר דא"כ יגמר ממקדש דאחמר רחמנא לשלח בעל קרי חוץ לב' מחנות כמו זב והתם לאו חידוש הוא אלא גמר אשה מאשה דמשום פולטת החמיר הכתוב (דבעלי קריין) בסיני שיפרשו ג' ימים מנשותיהן: דהא זבין ומצורעין דחמירי. פי' שעתיד להחמיר עליהן יותר מבעלי קריין. ע"כ לא קאמר ר' שמעון דייה כבועלה כו' אבל לטמא במשהו רואה הויא וק' מהא דאמרינן בפסחים פ' אלו דברים דר' שמעון סבר כר' נתן דאיצטריך כחתימת פי האמה ויליף בעל קרי מזב וא"כ דייה כבועלה ולא תטמא במשהו וי"ל דלר' שמעון ודאי אינה מטמא' במשהו ות"ק דאפי' סבירא לן כר' שמעון הא דאית ליה לעיל שאינה מטמאה בפנים כבחוץ מ"מ איפשר דס"ל דמטמאה במשהו: הנדה והזבה ושומרת יום כנגד יום כולם מטמאות בפנים כבחוץ. פרש"י בראיה ראשונה אבל בשניה ליכא למימר דהא בלא ראיה טמאה היא ות"ק הזבה והשומר' יום כלומר בין שראתה ג' ימים בין שראתה יום אחד מטמאה בבית החיצון בראיה ראשונה. ונ"ל דרבינ' רחק דמשכח' לה שפיר נפקותא בזבה דמטמאה בפנים כבחוץ אע"ג דכבר טמאה היא כגון שראתה ביום ראשון וביום שני ונעקר הדם ביום ג' ויצא לבית החיצון ולא יצא לחוץ עד יום ד' דאי לאו דמטמאה בפנים כבחוץ לא הויא זבה שלא ראתה ג' ימים רצופין: אמאי טומאת בלועה היא. אליבא דאביי קא פריך דאית ליה לקמן דאותו מקום של אשה בלוע הוא. ומי' לרבא נמי איכא למימר דקרי ליה טומאה בלועה משום דאיירי שנעקר מהמקור ולא יצא עדיין לבית החיצון והא דמסיק הכא נמי בשיצא לחוץ לרבא אע"ג דלא יצא לחוץ לגמרי אלא שיצא לבית החיצון לגמרי. ומי' מדקאמר עשאוה כנבלת עוף טהור משמע דס"ל כאביי דלרבא אמרינן לקמן דמקום נבלת עוף טהור בית הסתרים הוי: עשאוה כנבלת עוף טהור. ואע"פ שלא החמירו בשאר טמאות בלועות דעלמא הכא גזרו טפי שלא יבא לטהרה ע"י טבילה ו אפי' נגע בה כשיצא לחוץ: שהוציא

[נ"ל או משום]

[לעיל נג.]

[נ"ל מתניתא]

[נ"ל מתניתא]

[נ"ל מתניתא]

[שבת לט:]

[ב"ב קמג:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אתא שייליה לרבא. נ"ב רבה גרסי' ועי' במ"ש התוס' בפ' בנות כותים דף לג ד"ה רואה: (ב) רש"י ד"ה ואליבא וכו' מהיה זובה: (ג) ד"ה טומאה בלועה וכו' משום ראייה היא כצ"ל ותיבת דמאתמול נמחק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ת"ר הנדה והזבה. ע"ב עיין סד"ט סי' קצד ס"ק כ"ו: ב] שם אי בימי נדה נדה. ע"ב יעו"ש בסי' הנ"ל ס"ק כ' בד"ה אך מ"ש הב"ח: בעין משפט אות ד'. צ"ל מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה:

כט א עי' בהגהות מיי' ריש פ"י מהל' איסורי ביאה:

ר"מ מ"ז

ל ב מיי' פ"א מהל' מילה הלט"ז סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סי' רסב סעי' ד:

לא ג ד מיי' פ"א מהל' טומאת מת הל"ג והל"ח:

לב ה ו ז מיי' פ"ג מהל' אבות הטומאה הלכה א:

לג ח מיי' פ"א מהל' טומאת מת הל"ג והלכה ח:

לד ט מיי' פי"ד מהל' כלים הל"ה:

התם אין לה טומאה בחוץ הכא כי נפיק לבראי ליטמי הכא נמי כשיצא לחוץ אי יצא לחוץ מאי למימרא מהו דתימא מגו דמהני טבילה לדם דאיכא גואי תהני נמי להאי קמ"ל שמעתין איפריק אלא יולדת אי בימי נדה אי בימי זיבה הכא במאי עסקינן [א]בלידה יבשתא לידה יבשתא מאי מטמא בפנים כבחוץ איכא כגון שהוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור וכדרב אושעיא *דאמר רב אושעיא גזרה שמא יוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור וכי ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר ליה [א] מהו לממהל בשבתא אמר ליה שפיר דמי בתר דנפק אמר רבא ס"ד דההוא גברא לא ידע דשרי לממהל בשבתא אזל בתריה אמר ליה אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה שמעית ולד רצויץ אפניא דמעלי שבתא ולא אתיליד עד שבתא אמר ליה [ג]האי *הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוא והוי מילה שלא בזמנה וכל מילה שלא בזמנה אין מחללין עליה את השבת איבעיא להו אותו מקום של אשה בלוע הוי או בית הסתרים הוי למאי נפקא מינה כגון שתחבה לה חבירתה כזית נבלה באותו מקום אי אמרת בלוע הוי טומאה בלועה לא מטמאה ואי אמרת בית הסתרים הוי נהי דבמגע לא מטמיא במשא מיהא מטמיא אביי אמר בלוע הוי רבא אמר [ד]בית הסתרים הוי אמר רבא מנא אמינא לה דתניא *אלא מפני שטומאת בית הסתרים היא וטומאת בית הסתרים לא מטמאה אלא שגזרת הכתוב היא ואביי חדא ועוד קאמר חדא דטומאה בלועה היא ועוד אפילו אם תמצי לומר טומאת בית הסתרים היא אינה מטמאה אלא שגזרת הכתוב היא איבעיא להו מקום נבלת עוף טהור בלוע הוי או בית הסתרים הוי למאי נפקא מינה כגון שתחב לו חבירו כזית נבלה לתוך פיו אי אמרת בלוע הוי טומאה בלועה לא מטמיא *(אלא אי) אמרת בית הסתרים הוי נהי נמי דבמגע לא מטמא במשא מיהא מטמא אביי אמר בלוע הוי ורבא אמר [ה]בית הסתרים הוי אמר אביי מנא אמינא לה דתניא *[ו]יכול תהא נבלת בהמה מטמאה בגדים אבית הבליעה ת"ל [ויקרא כב] °נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאין לה טומאה אלא אכילתה [ז]יצתה זו שטמאה קודם שיאכלנה ותיתי בק"ו מנבלת עוף טהור ומה נבלת עוף טהור שאין לה טומאה בחוץ [ח]יש לה טומאה בפנים זו שיש לה טומאה בחוץ אינו דין שיש לה טומאה בפנים אמר קרא בה בה ולא באחרת אם כן מה תלמוד לומר °והאוכל [ט]ליתן שיעור לנוגע ולנושא כאוכל מה אוכל בכזית אף נוגע ונושא בכזית אמר רבא שרץ בקומטו טהור נבלה בקומטו טמא שרץ בנגיעה הוא דמטמא ובית הסתרים לאו בר מגע הוא נבלה בקומטו טמא [י]נהי דבמגע לא מטמא במשא מיהא מטמא °שרץ בקומטו והכניסו לאויר התנור טמא פשיטא מהו דתימא תוכו אמר רחמנא ולא

התם אין לה טומאה בחוץ. כדפרישית לטמאה בה אין לך בה אלא מה שאמור בה והך הוא דגזור בה רחמנא: הכא כי נפיק לבראי ליטמי. וכיון דמטמא בחוץ הויא כשאר טומאות דלא מטמאות בלועות: הכא נמי כשילא לחוץ. לכשילא לחוץ מטמא אותה אם תורה אור נעקר קודם טבילה ואם טבלה טהורה כל זמן שהוא שם ולכשילא ויגע בה יטמאנה: מאי למימרא. הא דם טמא הוא דקודם טבילה נעקר: שמעתין. דרבי זירא דהוה קשיא לן טומאה בלועה היא: איפריק. דלכשילא לחוץ הוא דקאמר והשתא לא מתוקמא ברייתא דקתני יולדת מטמאה בבית החיצון כדרבי זירא דהא לרבי זירא לא מטמיא עד השתא שילא והדרא קושיא לדוכתין: בלידה יבשתא. דליכא לא נדה ולא זיבה: אי ביבשתא. מאי מטמיא בפנים איכא: כגון שהוליא ולד ראשו חוץ לפרוזדור. ואוליד וקאמר דאע"ג דאכתי ראשו בפנים הוא דהיינו בבית החיצון הוי כילוד וטמאה לידה וכרב אושעיא דאמר חוץ לפרוזדור ולד הוי: דאמר רב אושעיא. בפרק בהמה המקשה (חולין דף עב.) הא דתנן* אשה שמת עוברה בתוך מעיה ופשטה חיה את ידה ונגעה בו החיה טמאה טומאת שבעה והאשה טהורה עד שילא הולד והוינן בה חיה אמאי טמאה טומאה בלועה היא ואמר רב אושעיא הך טומאת חיה מדרבנן גזרה שמא יוליא ולד את ראשו חוץ לפרוזדור ותגע בו דמכי נפק הוה ליה ילוד ולא הוי בלועה וטמא מדאורייתא משום נוגע במת אלמא חוץ לפרוזדור ילוד הוא הילכך לענין לטמא את אמו טומאת לידה נמי ילוד הוא: וכי ההוא דאתא כו'. כלומר מדרבא נמי שמעינן דראשו חוץ לפרוזדור הוי כילוד: ס"ד. כלומר אפשר שאין זה האיש יודע שמילה בשבת מותרת אלא ודאי דבר ספק אירע בו: רצויץ. שמעתי את הולד צועק בתוך המעיים מבעוד יום של ערב שבת: טומאה בלועה לא מטמאה. דהרי היא כמי שאינה ואין בה לא מגע ולא משא וטהורה אשה זו: ואי אמרת בית הסתרים הוי. כשאר בית הקמטים טומאה לא בטלה ונהי דבמגע לא מטמיא דלא מטמא בית הסתרים בנגיעה במשא מיהא מטמאה וטמאה אשה זו שהרי נושאת את הנבלה: מקום נבלת עוף טהור. בית הבליעה של אדם שאין לנבלת עוף טהור טומאה אלא שם: שתחב לו חבירו. דאי תחב הוא לעצמו איטמי ליה במגע: בה. בגדים טמאים בבית הבליעה ולא באחרת: קומטו. כגון בין אציליו או שאר קמטים פרונל"ש בלע"ז: קמ"ל

שהוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור. אבל בפרוזדור עצמו טהורה דלא חשוב כבחוץ ואם תאמר והא אמר לעיל בפ"ק (דף יז:) דם הנמצא בפרוזדור ספקו טמא ויש לומר התם ספקו טמא כשילא לחוץ ועוד יש לחלק בין (דם) לידה לדם נדה וא"ת דברים בהמה המקשה (חולין דף סח.) ובפרק יש בכור (בכורות דף מו:) עביד צריכותא הא דתניא דראשו כילוד באדם ובבהמה דאי תנא בהמה משום דלית לה פרוזדור אבל אשה דאית לה פרוזדור אימא לא ומאי נפקא מינה במאי דאית לה פרוזדור כיון דבעינן שיוליא ולד ראשו חוץ לפרוזדור כדמשמע הכא ויש לומר דפרוזדור דהתם לא האי כי האי דהכא דהתם קרי פרוזדור לעובי הירכים שמתכסה בהן ראשו של ולד וה"א דלא חשיב כילוד וכן פירש שם בקונטרס:

וכדרב אושעיא כו'. דיצא ראשו חוץ לפרוזדור הוי כילוד ומלתיה דרב אושעיא איתמר אהא דפריך בבהמה המקשה (חולין עב. ושם) גבי אשה שמת עוברה בתוך מעיה ונגעה חיה בעובר טמאה ואמאי טמאה הא טומאה בלועה היא ומשני רב אושעיא כו' תימה אמאי נקט ראשו למשום דהוי כילוד כדמשמע הכא אפילו הוציא ידו נמי טמאה החיה שנגעה בו או הסיטתו דהא תו לאו טומאה בלועה היא ויש לומר דגזרת הכתוב הוא דלא מטמא עד שיהא כילוד כדדרים התם רבי ישמעאל על פני השדה להוציא עובר שבמעי אמו והשתא ניחא (א) דבעי התם מאי טעמא דרבי ישמעאל אע"פ שטעמו פשוט דהא טומאה בלועה היא אלא קים ליה דמטהר עד שילא כל כך דמקרי לידה:

יצתה זו שטמאה כו'. לאו מיעוטא הוא דא"כ מאי קאמר דתיתי בק"ו אלא ילתה זו היינו שאינו בכלל פסוק זה וא"ת ומאי יתרץ רבא מן הברייתא וי"ל דמיירי כגון שבית הבליעה רחב כ"כ שלא יסיע נבלה שתחב לו חבירו:

מה ת"ל והאוכל ליתן שיעור אכילה לנוגע ולנושא. תימה כיון דבאכילה כתיב כבוס בגדים ובנוגע לא כתיב לית לן לאוקמה שיעור אכילה לנוגע אלא בנושא דכתיב ביה כבוס בגדים כדאשכחן לעיל בפ"ק (דף ס.) ובפ"ק דיומא (דף יז.) דאמר ומזה מי הנדה יכבס בגדיו היינו נושא ואפקה רחמנא בלשון הזאה ליתן שיעור הזאה כנושא ולא כנוגע משום דלא כתיב ביה כבוס בגדים ויש לומר דהתם לא כתיב נושא בהדיא אבל הכא אי לא קאי והאוכל אלא אנושא גרידא א"כ לא נכתוב נושא וממילא נימא דמאי אוכל נושא כמו התם דלא כתיב נושא ואמרינן מאי מזה נושא ומיהו תימה כבוס בגדים דכתב רחמנא באוכל למה לי וכ"ת דאי לא הוה כתיב ביה כבוס בגדים הוה מוקמינן ליה בנוגע ולא בנושא דבעי כבוס בגדים א"כ לא לכתוב נוגע כלל ושמא לשום דרשא איצטריך ואם תאמר דבפרק בהמה המקשה (חולין דף עא.) מפיק טומאה בלועה מהאי קרא דוהאוכל מנבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב מי לא עסקינן דאכל כמוך לשקיעת החמה והשתא הא (ב) דקאמר הכא האי אוכל לא אכילה ממש הוא אלא ליתן שיעור אכילה לנוגע ולנושא ויש לומר דהתם מפיק משום דאין מקרא יוצא מידי פשוטו למימרא

תוספי הרא"ש

שהוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור אבל בפרוזדור עצמו טהור דלא חשיב כבחוץ והא דאמר לעיל פ"ב דם הנמצא בפרוזדור ספיקו טמא י"ל דיש חילוק בין דם ללידה ועוד דהתם ספיקו טמא כשהוציאו לחוץ קאמר. וקשה טהא דאמרינן בריש בהמה המקשה ובפ' יש בכור לנחלה דאיצטריך למיתני באדם ובהמה דלידת ראש הויא לידה דאי תנא באדם ה"א משום דחשיב פרצוף דידיה ואי תנא בהמה ה"א משום דאין לה פרוזדור אימא לא וכיון דבעינן שיוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור כדמשמע הכא למה לי פרוזדור למנוע לידת ראש שלא תחשב לידה כיון שהוציא ראשו חוץ לפרוזדור וי"ל דפרוזדור דהכא לאו כפרוזדור דהתם אלא עובי הירכים קרי פרוזדור שמתכסה בהן ראש הולד הילכך הוה ס"ד דלא הוי כילוד וכפרש"י התם:

דאמר רב אושעיא גזירה שמא יוציא ראשו חוץ לפרוזדור ומילתא דרב אושעיא איתמר אהא דאמרינן בפ' בהמה המקשה גבי אשה שמת עוברה בתוך מעיה דחיה טמאה טומאת ז' והאשה טהורה עד שיצא הולד ופריך אמאי טומאה בלועה היא וקאמר רב אושעיא גזירה שמא יוציא ראשו וכו' ומדמייתי הכא הא דרב אושעיא לומר דחשוב כילוד בהוצאת הראש חוץ לפרוזדור משמע דרב אושעיא נקט דוקא ראשו ותימה אמאי נקט ראשו אפי' הוציא ידו חוץ לפרוזדור טמאה החיה שנגעה בה דתו לא הוי טומאת בלועה וי"ל דגזירת הכתו' היא דעד שתהא כילוד לא מטמא כדדריש ר' ישמעאל בפ' בהמה המקשה על פני השדה להוציא עובר שבמעי אשה: יצתה זו שטומאתה קודם שיאכלנה. לאו מיעוטא הוא דא"כ מאי פריך תיתי בק"ו אלא ה"פ יצתה זו כלומר לא איירי קרא בההיא. ותימה רבא מאי קא משני מתוך ברייתא וי"ל דסבר דבית הבליעה רחב ואפשר שלא יסיט הנבילה שתחב לו חבירו. א"נ כי קאמר רבא דבית הסתרים הוי היינו בתחלת בית הבליעה אבל בסופו מודה דבלוע הוי והכא מיירי כגון שתחב לו בעומק בית הבליעה: מה אכילה בכזית אף נוגע ונושא בכזית. ותימה כיון דבקרא דוהאוכל כתיב כיבוס בגדים ובנוגע לא כתיב כיבוס בגדים הוה לן לאוקמי שיעור אכילה לנושא דוקא דכתיב ביה כיבוס בגדים אבל לא גבי נוגע דלא כתיב ביה כיבוס כדאמרינן לעיל גבי מזה וי"ל דאי לא קאי אלא אנושא לא הו"ל למכתב נושא כלל וממילא הוה אמינא מאי אוכל נושא כיון דאי אפשר לטמא אוכל ממש כמו גבי מזה דלא כתיב נושא ואמרינן מאי מזה נושא. ומיהו תימה כיבוס בגדים דכתיב באוכל למה לי וכ"ת דאי לא כתיב כיבוס הוה מוקמינן ליה בנוגע ולא בנושא דכתיב ביה כיבוס בגדים הא ליתא דא"כ לא ניכתוב נגע כלל. ולעיל בפ"ק כתבתי תירוץ בשם הר' יחיאל:

חולין עב. ע"ש

[דף עא.]

[פי' דאינו לא הוציא ראשו לא טוס מלויץ דכל כמה דליתא כמאן אמו פיו סתוס. כ"ה לשון שאלתות פרשת נח סי' ט]

[לעיל מא:]

[נ"ל מאי אמרת]

[פי' זבחים סט: וחולין קב:]

שם יא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכדרב אושעיא וכו' והשתא ניחא דמצריך התם מאי טעמא דר' ישמעאל אע"פ שטעמו פשוט כצ"ל: (ב) ד"ה מה ת"ל והאוכל וכו' והשתא הא דקאמר הכא דהאי אוכל כצ"ל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' א"ל מהו לממהל בשבתא. ע"ב עיין דרשת מהרלנ"ח דף מו ע"ד:

ולא תוך תוכו קמ"ל אמר ר"ל *קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור קנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא מאי טעמא דאמר קרא °וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים זהו הסיטו של זב *שלא מצינו לו טומאה בכל התורה כולה ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה למימרא דהיסט ונגיעה כידיו מה התם מאבראי אף הכא מאבראי: אבל הזב ובעל קרי אינן מטמאין וכו': זב דכתיב °כי יהיה זב מבשרו עד שיצא זובו מבשרו בעל קרי דכתיב °ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע: היה אוכל בתרומה והרגיש וכו': אותז *והתניא ר"א אומר כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם אמר אביי במטלית עבה רבא אמר אפילו תימא במטלית רכה כיון דעקר עקר ואביי חייש דילמא אתי לאוסופי ורבא לאוסופי לא חייש (א) *והתניא למה זה דומה לנותן אצבע בעין שכל זמן שאצבע בעין מדמעת וחוזרת ומדמעת ורבא כל אחמומי והדר אחמומי בשעתא לא שכיח אמר שמואל *כל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה מ"ט שכבת זרע אמר רחמנא בראויה להזריע מיתיבי *היה מהרהר בלילה ועמד ומצא בשרו חם טמא תרגמא רב הונא במשמש מטתו בחלומו דאי אפשר לשמש בלא הרגשה לישנא אחרינא אמר שמואל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינה מטמאה מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא איכא בינייהו נעקרה בהרגשה ויצאה שלא בהרגשה מילתא דפשיטא ליה לשמואל מיבעיא ליה לרבא דבעי רבא נעקרה בהרגשה ויצתה שלא בהרגשה מהו ת"ש *בעל קרי שטבל ולא הטיל מים לכשיטיל מים טמא שאני התם דרובה בהרגשה נפק לישנא אחרינא אמרי לה *אמר שמואל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינה מזרעת אזרועי הוא דלא מזרעא הא טמויי מטמיא שנאמר °כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה אפילו קרי בעולם בעי רבא עובד כוכבים שהרהר וירד וטבל מהו אם תמצי לומר בתר עקירה אזלינן הני מילי לחומרא אבל הכא דלקולא לא אמרינן או דילמא לא שנא תיקו בעי רבא זבה שנעקרו מימי רגליה וירדה וטבלה מהו אם תמצא לומר בתר עקירה אזלינן הני מילי שכבת זרע דלא מצי נקיט לה אבל מימי רגליה דמצי נקיט לה לא או דילמא לא שנא תיקו בעי רבא עובדת כוכבים זבה שנעקרו מימי רגליה וירדה וטבלה

ויקרא טו / שם / שם / דברים כג

רש"י

קמ"ל. דהאי לא תוך תוכו הוא אלא כגון כלי בתוך התנור ופיו למעלה מפי התנור: והסיט בו את הטהור טהור. כדמפרש טעמא לקמן: בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא. הטהור שהרי נשא את הזב וזב מטמא במשא דכתיב במשכב (ויקרא טו) והנושא אותם וק"ו לזב עצמו: מאי טעמא. טהור הניסט בקנה של קומטו של זב טהור: דכתיב וכל אשר יגע בו הזב וגו'. והאי קרא לאו למגע איצטריך דהא כתיב והנוגע בבשר הזב אלא זה הסיטו של זב מכאן למדנו זב שהסיט את הטהור טמא שלא מצינו בכל התורה טומאה המסטת טהרה שתטמא אלא אם כן נשא טהור את הטמא והכא בזב הוא דגלי רחמנא וכתב וידיו דדרשינן הכי היכא דהסיט בו הזב בידיו כלומר בגלוי(ב): לא שטף במים. מילתא אחריתי היא *למילף לנטילת ידים לאכילה מהכא אלמא הסיט זב את הטהור אינו טמא אלא א"כ הסיטו בגלוי בידיו ומדאפקיה בלשון נגיעה ילפינן נמי לכל נגיעות דאין מגע בית הסתרים מטמא אבל טהור שהסיט את הזב דנפקא לן מקרא אחרינא דלא כתיב ביה ידיו טמא אפילו הסיטו בקנה שבקומטו מידי דהוה אנבלה בקומטו שהיא מטמאה במשא דהא מ"מ הרי הוא נושא את הטומאה ל"א קנה בקומטו של טהור והסיט את הזב להכי טמא שנגע הקנה בגילוי של זב ונטמא הקנה מחמת הזב וחוזר ומטמא את הטהור ואע"ג דטהור קמוט דגילויא גבי זב הוא דבעינן אבל קנה בקומטו של זב והסיט את הטהור טהור הואיל וזב קמוט וגבי זב כתיב וידיו ושיבוש הוא מפני כמה דברים חדא דקנה פשוטי כלי עץ הוא ואינו מקבל טומאה וא"ת בקנה חלול נהי נמי דמקבל טומאה אפ"ה אין חוזר ומטמא הטהור שהרי אין מגע של זב חוזר ומטמא אדם שאין לך נוגע בטומאה מטמא אדם חוץ מן הנוגע במת ועוד אי טומאת הטהור משום נגיעת קנה היא והרי בקומטו הוא דנגע ובית הסתרים לאו בר מגע הוא דהא אמרינן לעיל שרץ בקומטו טהור ועוד לשון הסיט אמאי נקט ועוד הסיט טהור את הזב מי נפק מהאי קרא וכל אשר יגע בו הזב כתיב והיינו אשר יסיטנו הזב ולא כתיב כל אשר יגע בזב: כאילו מביא מבול. שמחמם את אבריו ומביא לידי קרי וזהו קלקול דור המבול שנאמר (בראשית ו) כי השחית כל בשר: במטלית עבה. שאינה מחממת: לא שכיח. והא דתניא כל זמן שאצבע בעין מדמעת ה"מ היכא דמתחלה ממשמש וחימם את עצמו ויוצא כל שעה מעט אבל זה שנזדעזעו אבריו נעקר כל הזרע ביחד ושוב אינו חוזר ומתחמם לעקור עוד מיד בשעה אחת: בשרו חם. אברו: טמא. שמא יצא ממנו קרי ואמאי והא לא ארגיש: במשמש מטתו בחלומו. דאי נפק ודאי ארגיש: ויצתה בלא הרגשה. דאינו יורה כחץ: לכשיטיל מים טמא. דנשייר מן הקרי ויוצא עכשיו ואע"ג דלא נפיק בהרגשה הואיל ומעיקרא איעקר בהרגשה: עובד כוכבים שהרהר. ונעקר ולא יצא: וירד וטבל. לשם גירות ואח"כ יצא קריו: מהו. אפי' אם תמצי לומר לגבי ישראל דכי נעקר בהרגשה ויצא שלא בהרגשה טמא דאזלינן בתר עקירה הכא לא ניזיל בתר עקירה דהיינו קולא הואיל וכשהוא עובד כוכבים נעקר וטהור דאמר בבנות כותים *קריו טהור אפילו לב"ה: או דילמא לא שנא. לחומרא כגון לגבי עקירה דהרגשה דישראל ולא שנא לקולא כי הכא אזלינן בתר עקירה: שנעקרו מימי רגליה. דהוי מעין אב הטומאה: וירדה וטבלה. וטהרה מזובה ואח"כ הטילתו מהו מי אזלינן בתר עקירה ומטמאתו או לא: דלא מצי נקיט לה. מלצאת הילכך מכי עקר חשיב ליה כורך יציאה: [עובדת כוכבים]. סתם עובדת כוכבים מי רגליה מטמאין דחכמים גזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהם: וילדה

תוספות

למימרא דהיסט ונגיעה כידיו. פרש"י דמהכא ילפינן לכל נגיעות כגון שרץ ונבלה שנגעו בסתרו של טהור וקשה דאי מזב ילפינן כי היכי דבעינן גלוי הזב ה"נ בעינן שיגע בגלוי של טהור לענין היסט נמי נילף דנבעי שיסיט הטהור בגילוי כדבעינן בגילוי הזב והכא אמרינן דקנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא ואמר נמי דבית הסתרים מטמא במשא אלא נראה לפרש דזב ושרץ ונבלה שנגעו בסתרו של טהור דטהור לאו מזב ילפינן אלא ילפינן מלשון נגיעה דכתיב בכולהו וטהור הנוגע בזב נמי כתיב הנוגע בבשר הזב ולשון נגיעה משמע מאבראי שיגע הטהור בגלוי בטומאה וכן משמע פ"ק דקדושין (דף כה.) דאמר עולא הכל מודים דלשון גלוי הוא אצל שרץ וכי יגע אמר רחמנא והאי בר נגיעה הוא משמע דמלשון נגיעה דכתיב בשרץ הוא דריש דלא מייתי קרא דידיו דכתיב בזב ומיהו רש"י גרים התם אשר יגע בו והיינו קרא דכתיב גבי זב והא דאיצטריך הכא למדרש מידיו ולא נפקא ליה מנגיעה דכתיב בזב משום דההיא נגיעה בהיסט מיירי ולא משמע גילוי כמו נגיעה ממש לכך דריש לה מידיו דבעינן גילוי הזב בין בהיסט בין במגע מדאפקיה בלשון נגיעה א"נ מנגיעה דהכא דכתיב גבי ידיו מינה ילפינן לכל נגיעות דהוו מאבראי: **בראויה** להזריע. ואפי' יצאה בלא הרגשה איירי כדמוכח בסמוך ותימה דא"כ משמע דראוי להזריע אע"פ שאינו יורה כחץ ובשילהי נדרים (דף צא.) וכן ביבמות (דף סה.) אמר איהי קים לה ביורה כחץ משמע דאי אין יורה כחץ אינו ראוי להזריע וי"ל דלהא לישנא דהכא לא מצריך רק שבתחלת עקירת שכבת זרע תהא ראויה להזריע אע"ג דלסוף יציאתה היא בענין שאינו ראוי להזריע א"נ ראוי להזריע הוא אלא שאינה ראויים להתעבר לפי שאינו יורה כחץ ואינו נכנס לתוך גופה אלא שותת ויוצא לחוץ: **הא** טמויי מטמיא. פירוש ואפילו נעקרה בלא הרגשה דאם לא כן היינו לישנא קמא: **זבה** שנעקרו מימי רגליה. וכן בעי מעובדת כוכבים שאל ריב"א מרש"י אמאי לא בעי מזכר זב ועובד כוכבים והשיב דנראה לו לפי שבאשה מתעגלין כל [מימי] רגליה בבת אחת לפתחה מה שאין כן באיש:

תוספי הרא"ש

למימרא דהיסט ונגיעה כידיו. פרש"י (דמתני') דמהכא ילפינן לכל הנגיעות דאין מגע בית הסתרים מטמא מדאפקיה רחמנא בלשון נגיעה ללמד על כל נגיעה דכתיבא גבי טומאה שתהא [בגלוי] והיינו דאמרי' בפ"ק דקדושין אמר עולא הכל מודים דלשון גלוי הוא אצל השרץ כי יגע אמר רחמנא והאי בר נגיעה הוא ומיהו פשיטא ליה דבעי' שיהא גלוי אלא דסמיך אנגיעת דהכא דאיתקש לידיו:
אותז ס"ד והתניא ר' אליעזר אומר כל האוחז ומשתין כו'. פירכא זו תמוהה בעיני כיון דכתיב בקרא משמרת תרומותי וצוה הכתוב לשמור אותה שלא תטמא וכי בשביל חכמי' שאמרו כאילו מביא מבול לעולם לא ימנע מלטמאות את התרומה (א) וצ"ע:
שכבת זרע אמר רחמנ' בראויה להזריע. אפי' באין יורה כחץ איירי כדמפרש בסמוך וראויה להזריע כיון שנעקר בהרגשה. ותי' דאמרינן בסוף נדרים איהי קים לה ביורה כחץ וכיון שאומרת שאינו יורה כחץ יוציא ויתן כתובה ומאי נפקא לן אם אינו יורה כחץ מ"מ ראוי הוא להזריע וי"ל דלעולם בשאינו יורה כחץ אינו ראוי להזריע ובהא פליגי הני לישני דהכא דלישנא קמא סבר כיון שנעקר מתחלה באותו ענין שראויה להזריע מטמאה או א"נ ראויה היא להזריע אלא שאינה יכולה להתעבר בשאינה יורה כחץ לפי שאינו נכנס עד מקום ההריון אלא שותת ויורה לחוץ:
אזרועי הוא דלא מזרעא הא טמויי מטמאה. אפי' נעקר בלא הרגשה דאי לאו הכי היינו לישנא קמא: **זבה** שנעקרו מימי רגליה. פרש"י בתשובה דלהכי בעי בזבה ולא בעי בזב לפי שבאשה מתעגלין כל מימי רגליה בבת אחת לפתחה משא"כ באיש:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ח מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ס:
לו ב מיי' פ"ה מהל' שאר אבות הטומאה הל"ד סמג עשין רמו:
לז ג ד מיי' שם הל"ס:
לח ה מיי' שם הל"ד:
לט ו מיי' שם הל"ו:
מ ז מיי' שם הל"ח:
מא ח מיי' פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ע:

מסורת הש"ס

[שבת פג: וש"נ]
שבת מא. לעיל יג.
[לעיל יג.]
מקוואות פ"ח מ"ג
מקוואות פ"ח מ"ג חולין כד:
[חגיגה טו.]
[לקמן דף לד.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא חייש ולא והתניא: (ב) רש"י ד"ה דכתיב וד"ה לא שטף סד"א:

גליון הש"ס

גמ' אמר שמואל כל ש"ז וכו'. ע' לעיל יד ע"א תד"ה מוכני: שם דלא מזרעא הא טמויי מטמית. ע' לקמן ט ע"א תד"ה ש"ז: רש"י ד"ה לא שטף וכו' למילף לנטילת ידים וכו'. חולין קו ע"א וע' בתוס' שם ד"ה מצוה ול"ע וע' רש"י קדושין כה ע"א ד"ה לענין טומאה:

א) ולפי מש"כ בב"י בא"ע בר"ס כ"ב בשם הרוא"ש וכ"כ בטו"ע שם דעון זה חמור מכל עבירות בתורה נתיישב זה ובלא"ה י"ל דשב וא"ת עדיף וכמש"כ ביבמות דף ל ע"ש ודו"ק.

מב א מיי' פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ט:
מג ב מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל"ט ועיין מ"ש בזה הכ"מ בפ"ה מהל' אבות הטומאה הלכה א:
מד ג מיי' פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה א:
[לעיל מה.]
מה ד ה מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל"ו:
מו ו מיי' פ"א מהל' משכב ומושב הלכה יב:
מז ז מיי' פ"ה מהל' אבות הטומאה הל"א:
מח ח ט מיי' פ"ב מהל' טומאת המת הל"ג ופ"ג מהל' אבות הטומאה הל"ג ופ"ד שם הל"ג:
מט י מיי' פ"ב מהל' משכב ומושב הל"י ופ"ה מהל' אבות הטומאה הלכה יז:
נ כ מיי' פ"א מהל' כלים הלכה ג:
נא ל מיי' פ"ה מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ב:
נב מ מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל"א ופ"א מהל' משכב ומושב הל"ג:
נג נ מיי' פ"א מהל' משכב ומושב הלכה ד:
נד ס מיי' פ"ט מהל' טומאת צרעת הל"א:
נה ע מיי' פ"א מהל' טומאת מת הל"ד:
נו פ מיי' פ"א מהל' יבום וחליצה הל"ו סמג עשין כב טוש"ע אה"ע סי' קנו סעי' א:
נז צ מיי' שם הל"ה סמג שם טוש"ע שם סי' קנו סעיף ד:
נח ק מיי' פ"ז מהל' תרומות הלכה יב [וכרב אלפס יבמות פ"ז דף כה ע"ב]:
נט ר מיי' שם הל"ג:

זירדה וטבלה מהו אם תמצי לומר בתר עקירה אזלינן אע"ג דמצי נקיט להו ה"מ ישראלית דטמאה דאורייתא אבל עובדת כוכבים זבה דטמאה דרבנן לא או דילמא לא שנא *תיקו: ומטמאין בכל שהן: אמר שמואל זב צריך כחתימת פי האמה שנאמר °או החתים בשרו מזובו והאנן תנן מטמאין בכל שהן הוא דאמר כרבי נתן *דתניא רבי נתן אומר משום רבי ישמעאל זב *צריך כחתימת פי האמה ולא הודו לו מ"ט דרבי ישמעאל דאמר קרא או החתים בשרו מזובו ורבנן ההוא מבעי ליה לח מטמא ואינו מטמא יבש ורבי ישמעאל ההוא מרר נפקא ורבנן ההוא למנינא הוא דאתא (א) זובו חדא רר בשרו תרי את זובו תלת לימד על זב בעל שלש ראיות שחייב בקרבן או החתים בשרו מזובו טמא מקצת זובו טמא לימד על זב בעל שתי ראיות שמטמא משכב ומושב ורבי ישמעאל מנינא מנא ליה נפקא ליה מדרבי סימאי *דתניא רבי סימאי אומר מנה הכתוב שתים וקראו טמא שלש וקראו טמא הא כיצד שתים לטומאה ושלש לקרבן ולמאן דנפקא ליה תרוייהו °מזאת תהיה טומאתו בזובו °איש איש כי יהיה זב מבשרו מאי עביד ליה מבעי ליה עד שיצא מבשרו זובו טמא למה לי °לימד על הזוב שהוא טמא אמר רב חנילאי משום ר"א בר"ש שכבת זרע לרואה במשהו לנוגע בכעדשה והאנן מטמאין בכל שהן תנן מאי לאו לנוגע לא לרואה ת"ש *חומר בשכבת זרע מבשרץ וחומר בשרץ מבשכבת זרע חומר בשרץ שהשרץ אין חלוקה טומאתו מה שאין כן בשכבת זרע חומר בשכבת זרע שהשכבת זרע מטמא בכל שהוא מה שאין כן בשרץ מאי לאו לנוגע לא לרואה והא דומיא דשרץ קתני מה שרץ בנגיעה אף שכבת זרע בנגיעה אמר רב אדא בר אהבה שום שרץ קתני ושום שכבת זרע קתני ושרץ לא מטמא במשהו והא אנן תנן *האברים אין להם שיעור פחות מכזית בשר המת ופחות מכזית בשר נבלה ופחות מכעדשה מן השרץ שאני אבר דכוליה במקום עדשה קאי דהא אילו חסר פורתא אבר מי קמטמיא שכבת זרע דחלוקה טומאתו מאי היא *אילימא בין ישראל לנכרים ה"נ איכא עכבר דים ועכבר דיבשה אלא בין קטן לגדול אמר רב פפא כתנאי מנין לרבות נוגע בש"ז ת"ל °או איש ופליגי תנאי בעלמא דאיכא דאמרי *דון מינה ומינה ואיכא דאמרי דון מינה ואוקי באתרא למ"ד דון מינה ומינה מה שרץ בנגיעה אף שכבת זרע בנגיעה ומינה מה שרץ בכעדשה אף ש"ז בכעדשה ולמ"ד דון מינה ואוקי באתרא מה שרץ בנגיעה אף ש"ז בנגיעה ואוקי באתרא מה ש"ז לרואה במשהו אף לנוגע במשהו א"ל רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא ממאי דמאו איש דשרץ קמרבי ליה דילמא מאו איש אשר תצא ממנו שכבת זרע קמרבי ליה ודכ"ע דון מינה ומינה שיילינהו לתנאי איכא דתני כרב פפא ואיכא דתני כרב הונא בריה דרב נתן: **מתני'** °תנוקת בת יום אחד מטמאה בנדה בת י' ימים מטמאה בזיבה *תנוק בן יום אחד מטמא בזיבה °ומטמא בנגעים °ומטמא בטמא מת °וזוקק ליבום °ופוטר מן היבום °ומאכיל בתרומה °ופוסל (את) [מן] התרומה

ונוחל

את זובו תלת. לא דריש אתין אי נמי אתי לדרשא אחריתי: **עד** שילא מבשרו. ובפרק בנות כותים (לעיל דף לה.) דדריש מבשרו ולא מחמת אונסו תרתי שמעת מינה וא"ת ול"ל קרא עד שילא מבשרו מהיכא תיתי שיטמא בפנים כבחוץ דלאי מנדה וזבה הא ברים בנות כותים (שם דף לב:) מצריך קרא לרבות קטן לזב ולנדה ולזבה ולא ילפינן מהדדי וי"ל דהוה ילפינן מנדה וזבה ופולטת במה הצד לר"ש *נמי י"ל כיון דגלי לן קרא ששוין הן זב וזבה לענין קטנים גם לענין פנים כבחוץ היינו משוין אותם אי לאו מבשרו: **והתנן** האברים אין להם שעור. וא"ת וכי לא ידע דאבר שלם דוקא קאמר וי"ל דפריך אמאי דמשני דשום שכבת זרע קתני דשום שרץ נמי אשכחן כגון אברים ומשני דלאו היינו כל שהוא דאי חסר ליה טהור: **מנין** לרבות נוגע בשכבת זרע ת"ל או איש. מהבגד אשר יהיה עליו שכבת זרע לא מצי למילף. דבגד חמור מאדם דנושא הנבלה מטמא בגדים בחבורו ולא אדם כדאמר בפ"ק דבבא בתרא (דף ט:) וא"ת מ"ט דריש מאו איש דשרץ ושביק או איש דכתיב בש"ז גופיה וי"ל דמסתבר ליה טפי לרבות נוגע מקרא דנוגע ולא מההיא דש"ז דמיירי ברואה וא"ת ול"ל יתורא דאו איש תיפוק ליה מדאיתקש ש"ז לשרץ דמהאי טעמא ילפינן בשרץ בגד ועור משכבת זרע בפ' במה אשה (שבת דף סד.) ובפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כה:) וי"ל דאי לאו או איש הוה אמינא דלא הוקשה אלא מ"ש בפירוש כגון נוגע דשרץ לרואה דש"ז ומצי למימר דרב פפא דמרבה נוגע מאו איש דשרץ הא דאמר התם דאיתקש אהדדי היינו משום דקרא דשרץ איירי בש"ז ומאו איש דשרץ נמי לא הוה מוקמינן לנוגע בש"ז אי לאו דאסמכינהו בהדיא: **ומטמא** בנגעים. משום דבנגעים כתיב (ויקרא יג) איש או אשה ובטומאת מת נמי כתיב (במדבר יט) ואיש אשר יטמא ולא יתחטא איצטריך קרא בהו לרבויי אבל לענין זוקק ליבום ופוטר מן היבום ומאכיל תרומה לא כתיב איש ולא איצטריך קרא אלא למעוטי עובר:

כנעוריה

וירדה וטבלה. לפס יהודית אם תמצי לומר בזבה נעקרו מימי רגליה וירדה וטבלה אזלינן בתר עקירה ה"מ בישראל דטומאתו מדאורייתא: לא מטמא. דהחתים משמע לא שהיבש אינו חותם פי האמה דנפיל: רר. משמע לח כמו (שמואל א כא) ויורד רירו: בזובו חדא. זאת תהיה טומאתו בזובו חדא רר תרי את זובו תלת לקרבן: או החתים. לח: מזובו. טומאתו היא מקצת זובו אית ביה טומאת זיבה: שתים וקראו טמא. כי יהיה זב מבשרו חדא זובו טמא תרי טמא: שלש וקראו טמא. זאת תהיה טומאתו בזובו חדא רר בשרו את זובו תרי או החתים בשרו מזובו תלת טומאתו היא: על הזוב. שהטיפה עצמה טמאה: לנוגע בכעדשה. דמנגיעה דשרץ נפקא לן נגיעה דש"ז לקמן מאו איש אשר יגע וגו': אין לו חלוקת טומאה. דשרץ קטן מטמא כגדול אבל קטן פחות מבן ט' אין לו קרי: שום שרץ קתני. אין לך שרץ מטמא במשהו אבל ש"ז יש מטמא במשהו כגון לרואה: דכוליה במקום כעדשה קאי. כלומר מתוך חשיבותיה שהוא אבר הוי חשוב במקום כעדשה: תדע. דמשום חשיבותא דאבר הוא דהא אילו חסר פורתא מן האבר דהוי בציר מכעדשה מי מטמא: עכבר דים. אינו מטמא כדתניא בהעור והרוטב (חולין דף קכו:) דעל הארץ כתיב: כתנאי. נוגע אי במשהו אי בכעדשה: ת"ל או איש. קס"ד מאו איש אשר יגע בכל שרץ אשר יטמא ילפי': ושמעי' בעלמא. תנאי דפליגי בכמה דוכתי בדון מינה ומינה ובדון מינה ואוקי באתרא הילכך הנהו תנאי על כרחך פליגי בנוגע בקרי למ"ד דון מינה ומינה דון ש"ז משרץ דהא מקרא דשרץ ילפינן לה דמה שרץ מטמא בנגיעה אף ש"ז בנגיעה ומינה מה שרץ בכעדשה כו': ואוקי באתרא. הנח ש"ז במקומה כדאשכחן ברואה דבמשהו: דילמא מאו איש אשר תצא ממנו כו'. ילפינן לה ואפי' למ"ד דון מינה ומינה הוה במשהו דהא נגיעה מראיה יליף וכ"ע דון מינה ומינה הוא דהכא ליכא פלוגתא דאוקי באתרא דהא מיניה וביה יליף: איכא דתני כרב פפא. מאו איש אשר יגע בכל שרץ: **מתני'** וזוקק ליבום. אם נולד יום אחד קודם מיתת אחיו אבל נולד לאחר מיתת אחיו אינו זוקק דכתיב (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו: ופוטר מן היבום. אם נולד לאחר מיתת אביו וחיה שעה אחת ומת אבל כל זמן שמעוברת אינו מתירה ליבם: ומאכיל בתרומה. בת ישראל שניסת לכהן ומת ונולד לה בן לאחר מיתתו אוכלת בשבילו בתרומה בו ביום שנולד כדכתיב (ויקרא כב) ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו ודרשינן יאכילו את אמם אבל הניחה מעוברת אינה אוכלת בשבילו עד שיולד: ופוסל (את) [מן] התרומה. קס"ד כגון בת כהן שניסת לישראל ומת והניח בן יום אחד פסלה מתרומת בית אביה כל ימי חייו דכתיב (שם) וזרע אין לה ושבה אל בית אביה והא יש לה זרע ובגמרא פריך אפילו עובר נמי פוסל:

וכוחל

פסחים סז:
[לעיל כב.]

הגהות הב"ח
(א) גמ' דאתא נמי חדא:

מגילה ח.

גליון הש"ס
גמ' לימד על הזוב שהוא טמא. לעיל לד ע"ב:

[תוספתא דכלים רפ"א]
[חולין פ"א מ"ו מעילה טז: ע"ש]
[עי' תוס' ב"ב כ. ד"ה ועובד כוכבים שישב]
[יבמות עח: ב"ק כה: שבועות לא. זבחים לח: מנחות סב. קו. חולין קכב:]
[חולין נא.]

תוספי הרא"ש
רר תרי זובו תלת. רבנן לא דרשי אתים דלמאן דדריש אתים חשיב את למניינא בפרק בנות כותים גבי והזב את זובו וכי קא בעי ר' ישמעאל מניינא למה לי הוה מצי למימר דסבר כמאן דדריש אתים. א"נ קים ליה להלמודא דהאי את אתא לדרש' אחריתי: ורבי ישמעאל מנינא למה לי. פי' מנין שתים לטומאה ושלש לקרבן: (בי) עד שיצא מבשרו. בפ' בנות כותים דרשינן בבשרו ולא מחמת אונסו ותרוייהו ש"מ: והתנן האיברים אין להן שיעור כו'. תימה מאי ס"ד של המקשה וכי לא ידע דאבר שלם דוקא קאמר וי"ל דקשיא ליה הא דאמרינן דשום ש"ז קתני הילכך פרי' שהשרץ נמי אשכחן כל שהו באיברים א"כ מה חילוק יש ביניהן ומשני דלאו היינו כל שהו דכיון דאי חסר ביה טהור: נוגע בש"ז ת"ל או איש. מהבגד אשר עליו ש"ז לא נפיק דילמא בגד חמור דנושא את הנבלה מטמא בגדים בחיבורין ולא אדם. והכי אמרינן בפ"ק דב"ב. ותימה מ"ם דריש מאו איש דכתיב גבי שרץ ושביק או איש דכתיב גבי ש"ז וי"ל משום דבנוגע מסתבר [illegible] ולא מאו איש דש"ז דמיירי ברואה. ותימא תיפוק לי מדאיתקשא ש"ז לשרץ דמתוך היקישא ילפינן להו מהדדי לענין בגד ועור פ' במה אשה ופ' כיצד הרגל וי"ל דרב פפא דמרבי נוגע מאו איש דשרץ סבר דאיצטריך גם היקש דאי לאו היקישא לא הוה מרבינן מאו איש דשרץ נוגע בשכבת זרע ומהאי היקישא דש"ז לתורה לא הוה שמעינן נוגע דרואה קרי הוא דאיתקש לנוגע בשרץ. והא דילפי' היקישא לענין מגע דבגד ועור היינו בתר דמרבי' מאו איש דשרץ נוגע בש"ז אמרינן נמי לענין מגע נמי איתקש ורב הונא בריה דרבי נתן דמרבי מגע מאו איש דש"ז דאי לאו הכי לא משכחת לה דאיתקש נוגע בשרץ לנוגע וכו' אלא לרואה והשתא לרב הונא בריה דרב נתן הא דנקט התם לשון היקישא לאו דוקא אלא סמוכין דבתרי קראי כתיבי אבל לרב פפא היקש ממש הוא דמאו איש דכתיב גבי שרץ מרבינן נוגע בש"ז: ומטמא בנגעים. דכתיב אדם ולהכי איצטריך לרבויי משום דכתיב בנגעים איש או אשה ובטומאת מת נמי כתיב ואיש אשר יטמא אבל לענין לזקוק לייבום ולהאכיל בתרומה לא כתיב איש ולא איצטריך מתניתין להשמיענו יום אחד אלא למעוטי עובר א"נ שלא נצריך ל' יום להוציאו מתורת נפל:

בנעוריה פרט למעוברת. ואם תאמר תיפוק ליה מוזרע אין לה עיין עליה כי היכי דפסלינן בריש החולץ (יבמות לה:) חלילת מעוברת מאין לו עיין עליו וי"ל דהתם לא קאמר אלא עיין והמתן אם יהיה ולד של קיימא אבל לא מיפטרא מן היבום משום דכתיב אין לו וה"נ לא מיפסלא מן התרומה בהכי: **אמר** רב ששת הכא במאי עסקינן בכהן שיש לו ב' נשים. וא"ת למה לי ב' נשים לוקמה באשה אחת גרושה ויש לו בן אחד ממנה דדוקא בן יום אחד פוסל ולא עובר ואוכלי העבדים בשביל כל המשפחה כולה לרבנן דר' יוסי כדאמר ביבמות בפרק אלמנה (דף סז.) ועוד הקשה ה"ר אפרים דבפרק מי שמת (ב"ב דף קמב.) אמר רב ששת אחד זה ואחד זה קנה בין מזכה לעובר בין לכשתלד ופריך ליה ממתני' דבן יום אחד נוחל אבל עובר לא ומשני דהתם משום דאיהו מיית ברישא והשתא ליפרוך מרישא דבן יום אחד פוסל אבל עובר לא משום דעובר לית ליה זכייה כדמפרש הכא רב ששת גופיה ולא ה"מ לשנויי מידי *וי"ל דסבר רב ששת דלרבנן דר' יוסי נמי עובר אית ליה זכייה וטעמא דעובר אינו פוסל משום סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוה ליה זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן כדחייש רבי יוסי ולהכי אוקי הכא בכהן שיש לו ב' נשים ויש לו בנים משאינה גרושה דכיון דיש לו בנים לא פסיל עובר אף ע"ג דיש לו זכייה דלא חיישינן למיעוט הזכרים כדפי' אבל אם אין לו בנים פוסל עובר גם לרבנן דאית ליה זכייה דבין הוא זכר בין היא נקבה הרי הן שלה ופליג רב ששת אשמואל דאמר בפרק אלמנה (יבמות דף סז.) דלרבנן אוכלין בשביל כל המשפחה כולה דסבר שמואל דלרבנן לית ליה זכייה לעובר והשתא ניחא הא דקאמר התם *רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת כו' ולא דחי ליה דהך ברייתא כר' יוסי דרבנן נמי לא פליגי אלא דלא חיישי למיעוטא כדפי' ואם תאמר דבפרק מי שמת (ב"ב דף קמב.) גבי גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיתה אשתו מעוברת לא קנו שמעו אחרי כן שהפילה אשתו המחזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה אמאי לא קנה המחזיק בראשונה כיון דלבסוף הפילה הא בפ' אלמנה (יבמות סז:) אמרינן דזכרים הוו מיעוטא משום מיעוטא דמפילות ואין לעובר שסופו להיות נפל חלק בעבדים וי"ל דהתם משום דתלינן שמא כבר בשעת אכילת העבדים מת העובר בבטן ולית ליה זכייה: **ואי** בעי מיניה לירות כו'. וא"ת דבפרק מי שמת (ב"ב קמב.) דפריך לרב ששת מהך דבן יום א' נוחל ומנחיל אבל עובר לא ומשני נוחל את האם להנחיל לאחים מן האב והשתא מה היתה סברת המקשה דע"כ צריך לומר כדמשני רב ששת דאי לאו הכי תקשה ליה אי בעי מיניה לירות אי בעי מאבוה לירות כדמקשה הכא וי"ל דיפרש כמר בריה דרב יוסף שממעט בחלק בכורה אבל עובר לא ולאו משום וילדו לו אלא משום דעובר לית ליה זכייה א"נ ידע שפיר כדמשני רב ששת נוחל את האם להנחיל לאחיו מן האב אך היה סבור דאיהי מייתא ברישא וקאמר עובר לא משום דלא קנה ובשילהי פ"ק דערכין (דף ז.) דאמר שמואל אשה שיצתה ליהרג מכין אותה כנגד הריון שלה כדי שימות הולד תחלה הא לאו הכי הולד מת לבסוף ופריך ליה מהא דבן יום אחד נוחל אלמא ולד מת תחלה הוה מצי לשנויי אבל עובר לא נוחל שממעט בחלק בכור כדאמר בשמעתין אלא דניחא ליה לאוקמי מילתא דרב ששת דאמר הכא איהו מיית ברישא אליבא דשמואל ולחלק האמת שיש חילוק בין מתה לנהרגה: **איהו** מיית ברישא. והא דתנן בפ' בהמה המקשה (חולין דף עד.) השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי יש חילוק בין מתה לנהרגה כדאמר בערכין (דף ז.) והא דאמר נמי בהשוחט *במתה אמה והדר ילידתיה היינו נמי כשנהרגה אי נמי כגון דמתה אמו מחמת לידה דכיון דעקר הולד לגלות אז לא מיית כדאמר שמואל שילהי פ"ק דערכין (דף ז.) ישבה על המשבר ומתה מחתכין אותה בשבת ומוציאין הולד וא"ת אם כן עובר נוחל ומנחיל כישבה על המשבר ומתה תחלה י"ל דאין הכי נמי ונקט בן יום אחד משום דפסיקא ליה דנוחל ומנחיל אבל עובר לא פסיקא ליה ומיהא בן יום אחד ההורגו חייב דקתני אבל עובר לא הייט אפילו נהרגה או ישבה על המשבר עד שיצא ראשו כדתנן במסכת אהלות פ"ז (משנה ו) ומייתי לה בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עב:) אשה המקשה חותך

אבר

---

*ונוחל ומנחיל *והורגו חייב *והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם: **גמ'** מנהני מילי דת"ר *אשה אין לי אלא אשה בת יום אחד לנדה מנין ת"ל ואשה: בת י' ימים לזיבה: מנא ה"מ דת"ר אשה אין לי אלא אשה בת י' ימים לזיבה מנין ת"ל ואשה: תינוק בן יום אחד כו': מנא הני מילי דת"ר (ויקרא טו) איש איש מה ת"ל *איש איש לרבות בן יום אחד שמטמא בזיבה דברי רבי יהודה רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר (שם) אינו צריך הרי הוא אומר והזב את זובו לזכר ולנקבה לזכר כל שהוא בין גדול בין קטן לנקבה כל שהיא בין גדולה בין קטנה אם כן מה ת"ל איש איש *דברה תורה כלשון בני אדם: ומטמא בנגעים: דכתיב (שם יג) אדם כי יהיה בעור בשרו *אדם כל שהו: ומטמא בטמא מת: דכתיב (במדבר יט) ועל הנפשות אשר היו שם נפש כל דהו: וזוקק ליבום: דכתיב (דברים כה) כי ישבו אחים יחדיו אחים שהיה להם ישיבה אחת בעולם: ופוטר מן היבום: (שם) ובן אין לו אמר רחמנא והא אית ליה: ומאכיל בתרומה: דכתיב (ויקרא כב) ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו קרי ביה יאכילו בלחמו: ופוסל מן התרומה: (שם) וזרע אין לה אמר רחמנא והא אית לה מאי איריא זרע אפילו עובר נמי דכתיב כנעוריה *פרט למעוברת צריכי דאי כתב רחמנא וזרע אין לה משום דמעיקרא חד גופא והשתא תרי גופי אבל הכא דמעיקרא חד גופא והשתא חד גופא אימא תיכול כתב רחמנא כנעוריה ואי כתב רחמנא כנעוריה משום דמעיקרא גופה סריקא והשתא גופה מליא אבל הכא דמעיקרא גופה סריקא והשתא גופה סריקא אימא תיכול צריכא קראי אתרוץ אלא מתניתין מאי אריא בן יום אחד אפי' עובר נמי אמר רב ששת הב"ע בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ויש לו בן יום אחד מן הגרושה דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה ולאפוקי מדר' יוסי *דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין עובר לא: נוחל ומנחיל: נוחל ממאן מאביו ומנחיל למאן לאחיו מאביו אי בעי מאבוה לירתי ואי בעי מיניה לירתי *אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מ"ט דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר

ונוחל ומנחיל. מפרש בגמרא: כחתן שלם. **גמ'** אשה. ואשה כי תהיה זבה וגו' והאי קרא בנדה משתעי: בת עשרה ימים כו'. ואשה כי תזוב זוב דמה קא דריש: אדם. משמע כל שהוא מין אדם אפילו קטן כדכתיב (במדבר לא) ונפש אדם מן הנשים וגו' ובקטנות משתעי קרא: נפשות. כל שיש בו נפש: כנעוריה. ושבה אל בית אביה כנעוריה כלומר אם דומה לימי נעורים ושבה ואם לאו לא תשוב: קראי אתרוץ. דתרוייהו צריכי: אלא מתניתין. מדנקט יום אחד ולא נקט עובר דוקא נקט: אמר רב ששת. האי פוסל לאו אאמו קאי אלא אעבדיו קאי והכא בכהן שהיו לו שתי נשים וכו': אחת גרושה. שהיתה גרושה ועבר ונשאה: ויש לו בנים. משאינה גרושה והן כהנים כשרים. ועבדים שנפלו להן בירושה אוכלין בתרומה בשבילן דכתיב (ויקרא כב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו וגו': ויש לו בן יום אחד מן הגרושה. והוא חלל ואינו ראוי לכהונה ויש לו חלק בעבדים ופוסל את כולן מן התרומה שאין אנו יודעין לברור מי מגיע לחלקו ודוקא בן יום אחד דראוי לירושה אבל כל זמן שלא נולד אוכלין כולן דאין זכייה לעובר: ולאפוקי מדר' יוסי. דאמר במסכת יבמות בפרק אלמנה לכהן גדול (דף סז.) יש לו זכייה ואפילו הוא במעי אשה זרה הכשרה לכהונה פוסלה דקסבר כל זמן שהוא במעי זרה זר הוא וכל שכן האי דבמעי גרושה הוא דאפילו כשיולד לא יהא ראוי: לאחיו מן האב. דהא אין ירושה אלא לקרובי האב: אי בעי מאבוה לירת. אפי' אסיבנא ליה כמאן דליתיה ירתי לאחר מיתת אביהם ואיהו מאי אהני: נוחל בנכסי האם. אם מתה אמו ביום שנולד הרי הוא יורשה וכשמת הוא באין אחיו מאביו ויורשין הימנו נכסי אמו דאי לאו איהו הוו שקלי ליה קרובי האם דבן נוחל את אמו אבל האם אינה נוחלת את בנה וכל שכן קרובי האם שאין נוחלין אותו דכתיב (במדבר א) למשפחותם לבית אבותם משפחת האם אינה קרויה משפחה: אבל עובר. שבמעיה אם מתה מעוברת אינו נוחל להנחיל את קרוביו מן האב:

בקבר

תורה אור

[ב"ב קמג. ערכין ז.]
[לעיל לב.]
[לעיל לב: ערכין ג.]
ב"מ לא: ודף לד: נדרים ג. סנהדרין ט. סד: פה: לו: מכות יב. (ר"ה ח) כתובות סו: גיטין מא: יבמות עא. קדושין יז: [ברכות לא: ע"ז כז. כריתות יא. זבחים קח:]
יבמות סז.
יבמות סז.
ב"ב קמב. [ערכין ז.]
[חולין לח:]

עין משפט נר מצוה

ס א מיי' פ"א מהל' נחלות הל"ג וע"ש סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רעו סעיף ה:

סא ב מיי' פ"ב מהל' רוצח הלכה ו:

[שמחות פ"ג]

סב ג מיי' פ"ח מהל' תרומות הל"ב:

סג ד מיי' שם הל"ד [וברב אלפס פ"ח דב"ב דף ריא]:

סד ה מיי' פ"א מהל' נחלות הלי"ג ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רעו סעיף ה [וברב אלפס שם]:

סה ו שם בהג"ה:

סו ז מיי' שם הלי"ג סמג שם טוש"ע שם [וברב אלפס שם]:

[עי' ערכין ג.]
עי' מהר"מ
[ב"ב קמב.]

תוספי הרא"ש

בנעוריה פרט למעוברת. ותימה תיפוק לי מוזרע אין לה עיין עליה כי היכי דפסלינן בריש החולץ חליצת מעוברת מואין לו עיין עליו וי"ל דהתם לא קאמ' אלא עיין והמתן אם יבא הוולד לידי בן קיימא. אבל לא פטר ליה מן שהיא מעוברת הכא נמי הוה אמרי' שתמתין מלאכול עד שתראה אם הוולד יהיה בן קיימא אבל לא מיפסלא מתרומה ללקות עליה כמו זר: בכהן שיש לו שתי נשים. תימה כיון דאתיא כרבנן דסברי דעובר אין לו זכייה כדקאמרינן לאפוקי מר' יוסי א"כ למה לי ב' נשים הוה מצי למימר באשה אחת גרושה ואין לו בנים ממנה דדוקא בן יום אחד פוסל ולא עובר אלא אוכל בשביל כל המשפחה לרבנן כדאיתא ביבמות פ' אלמנה ועוד הקשה ה"ר אפרים דבפ' מי שמת פריך לרב ששת דאמר המוכה לעובר קנה ממתניתין דבן יום אחד נוחל ומנחיל אבל לא עובר ומשני דהוא מיית ברישא כדמשני הכא. והכא אדפריך מסיפא הו"ל למיפרך מהך רישא ולא הוה מצי לשנויי הכי ובהך פירכא אחריתי מיתרצא פירכא קמייתא דרב ששת דמוקי לה בכהן שיש לו שתי נשים לטעמיה דאית ליה דעובר אית ליה זכייה. והא דאמרי רבנן דעובר אינו פוסל משום דהוו להו זכרים מיעוטא ור' יוסי דקאמר דעובר פוסל דחייש למיעוט והשתא איצטריך לאוקומי בכהן שיש לו שתי נשים ויש לו בנים משאינה גרושה דאי אין לו אלא אשה אחת גרושה אפי' עובר פוסל דבין הוא זכר בין היא נקבה זכה בנכסים ואין למשפחה זכות בנכסים כיון דעובר אית ליה זכיה: אמר רב ששת נוחל בנכסי האם. בפ' מי שמת פריך לרב ששת דאמר המוכה לעובר [קנה] ממתניתין דקתני בן יום אחד אבל עובר לא ומתרץ רב ששת התם דפירושא דמתניתין כדמתרץ הכא. ותימה מה היתה שם סברת המקשה דבלאו רב ששת תיקשי פי' דמתני' כדפריך הכא אי בעי מיניה לירתו אי בעי מאבוה לירתו וי"ל דמשמע ליה לפרושי מתניתין כגון שהקנה נכסיו לאחר אם לא יהיה לו יורש בשעת מיתה וקמ"ל דבן יום אחד הוי יורש. אבל עובר לא דלא קנה ופירושא דמנחיל לאחיו מן האב נכסי אמו אבל עובר לא משום דלא קנה ורב ששת משני דנוחל ומנחיל חדא מילתא היא. א"נ ס"ד כדמפרש רב יוסף לומר שממעט בחלק בכורה אבל עובר לא בלאו טעמא דוילדו לו אלא משום דאין לו זכיה. א"נ הוה ידע שפיר כמו שמפרש רב ששת נוחל מאחי האם להנחיל לאחים מן האב והוה מפרש ליה משום דעובר אין לו זכיה:

ה"מ

בקבר להנחיל לאחיו מן האב איני והא הוה *עובדא ופרכס עד תלת פרכוסי אמר מר בריה דרב אשי *מידי דהוה אזנב הלטאה דמפרכסת מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר [א]לומר שממעט בחלק בכורה ואמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא [ב]בן שנולד אחר מיתת האב אינו ממעט בחלק בכורה מאי טעמא °וילדו לו בעינן בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא [ג]בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מאי טעמא °יכיר בעינן והא ליכא והלכתא ככל הני לישני דמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: וההורגו חייב: דכתיב °ואיש כי יכה כל נפש מ"מ: והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם: למאי הלכתא אמר רב פפא [ד]לענין אבלות כמאן דלא כרשב"ג *דאמר [ה]כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל הא לא שהה ספק הוי הכא במאי עסקינן [ו]דקים ליה שכלו לו חדשיו: **מתני'** [ז]בת *שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה [ח]ואם בא עליה יבם קנאה *[ט]וחייבין עליה משום אשת איש [י]ומטמאה את בועלה לטמא משכב תחתון כעליון [כ]נשאת לכהן תאכל בתרומה [ל]בא עליה אחד מן הפסולין פסלה מן הכהונה [מ]בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה מומתין *עליה והיא פטורה *פחות מכן כנותן אצבע בעין: **גמ'** ת"ר בת ג' שנים מתקדשת בביאה דברי רבי מאיר וחכ"א בת ג' שנים ויום אחד מאי בינייהו אמרי דבי רבי ינאי ערב ראש השנה איכא בינייהו ור' יוחנן אמר * ל' יום בשנה חשובין שנה איכא בינייהו מיתיבי בת ג' שנים ואפי' בת שתי שנים ויום אחד מתקדשת בביאה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בת שלשה שנים ויום אחד

בשלמא

תורה אור: °וילדו לו — דברים כא; °יכיר — שם; °ואיש כי יכה — ויקרא כד

רש"י

בקבר. כי מת הוא קודם לה: ופרכס. עובר שבמעי אמו אחר מיתתה תלתא פרכוסי אלמא היא מייתה ברישא: לומר שממעט ט'. מתניתין דקתני נוטל ומנחיל לומר שממעט בחלק בכורה כגון אם היה בן יום אחד כשמת אביו והיה לו אח בכור ואח פשוט ומת הוא אחר אביו נוטל הוא מאביו את חלק רביעי שבנכסיו ומנחילו לשני אחיו וחולקין הבכור והפשוט את חלקו של זה בשוה ונמלא ממעט בחלק הבכור דאי לאו איהו הוה שקיל בכור תרי תילתי כגון ששה זהובים ארבעה ופשוט נוטל ב' זהובים ועכשיו נוטל הבכור ג' זהובים כנגד שני אחין ומחלקו של זה ג' רבעי זהוב נמלאו ביד בכור ד' זהובים חסר רביע וביד פשוט ב' זהובים ורביע ודוקא בן יום א' אבל עובר אינו ממעט כדאמר לקמן בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק הבכורה ונוטל הבכור שליש בכורתו ובין שלשתן יחלקו ב' שלישים: מאי טעמא. אמרינן בן יום אחד דממעט אבל עובר לא: וילדו לו בעינן. משמע בחייו: בכור שנולד אחר מיתת אביו. כגון מת אביו והאשה מעוברת תאומים אין היוצא ראשון נוטל פי שנים בלאו תאומים לא משכחת לה דכיון דבכור לא נולד עד מות אביו פשוט מהיכן בא אי נמי שהניח ב' נשים מעוברות: כמאן דלא כר' שמעון. אכולה מתני' קאי דקא חשיב בן יום אחד בן קיימא: באדם. דאילו בבהמה שמונה ימים לא הוי נפל: **מתני'** בת ג' שנים. ביאתה ביאה לכל דבר: מתקדשת. אם מסרה אביה לכך: אם בא עליה יבם קנאה. וזכה בנכסי אחיו ליורשה ולטמא לה: וחייבין עליה. אם קבל בה אביה קדושין מזה ובא אחר עליה נהרג דביאתה ביאה: ומטמאה את בועלה. אם היא נדה אבל פחות מכן אע"ג שמטמאה במגע אינה מטמאה את בועלה משום בועל נדה לטומאת ז' אלא משום נוגע ולטומאת ערב: תחתון. של בועל נדה: כעליונו. של זב: מן הפסולין. כגון חלל נתין וממזר ועבד ועובד כוכבים: פסלה. מתרומת אביה אם היא בת כהן כדתניא בגמרא דאלמנה לכהן גדול ביבמות (דף סח.) מנין לכהנת לויה וישראלית שבא עליהן כו' ת"ל כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה: מכל העריות. כגון אביה או חמיה: והיא פטורה. מפני שהיא קטנה ולאו בת עונשין: **גמ'** ערב ראש השנה. של שנה רביעית לרבי מאיר גופיה לא הוי בת ביאה עד יום אחרון של שלישית דהוא ערב ראש השנה ולרבנן עד למחר דמיקלע יום ראשון ברביעית: שלשים יום איכא בינייהו. לרבי מאיר מכי איקלע שלשים יום בשנה שלישית הויא בת ביאה ולרבנן עד דמיקלע שנה רביעית ואיכא בינייהו טובא:

בשלמא

תוספות

אבל יצא ראשו אין דוחין נפש מפני נפש ומיהו אפשר דדוקא היכא דאמו חיה לא מחייב ההורגו עד שיצא ראשו שתלוי קצת בחיות אמו אבל היכא דמתה חייב משום דכמונח בקופסא דמי וא"ת אם תמצי לומר דמותר להורגו בבטן אפי' מתה אמו ולא הוי כמונח בקופסא אמאי מחללין עליו את השבת שמביאין סכין דרך ר"ה לקרוע האם כדמוכח בפ' קמא דערכין (דף ז:) וי"ל דמכל מקום משום פקוח נפש מחללין עליו את השבת אף ע"ג דמותר להרגו דהא גוסס בידי אדם ההורגו פטור כדאמר פרק הנשרפין (סנהדרין עח.) דרוב גוססים למיתה ומחללין את השבת עליו כדאמר פרק בתרא דיומא (ד' פה:) דאין מהלכין בפקוח נפש אחר הרוב: **מאי** טעמא וילדו לו בעינן. למ"ד המזכה לעובר לא קנה לא איצטריך למדרש מוילדו כדאמר בפ' מי שמת (ב"ב דף קמב:): **איש** כי יכה כל נפש אפילו כל דהו. האי קרא כתיב באמור אל הכהנים ותימה דבריש הנחנקין (סנהדרין דף פד:) דריש מקרא אחרינא דכתיב באלה מסעי כל מכה נפש*: **הא** לא שהה ספקא הוי. משמע הכא דלרבנן הוי טפי בר קיימא מלרשב"ג דאפילו בן יום א' הוי לדידהו בן קיימא וכן בפ' החולץ (יבמות דף לו:) ואילו בתוספתא *מתניא פלוגתייהו על בן ח' דלרבנן אפילו שהה שלשים יום הוי נפל ואתא רשב"ג למימר דאם שהה ל' יום הוי בר קיימא דאמר בן ז' הוא ואישתהויי אשתהי וכן בפרק הערל (יבמות דף פ:) ויש לומר דבתרתי פליגי ודייק מדלא קאמר רשב"ג אם שהה ל' יום אינו נפל כיון דקאי ארבנן דאמרי בבר ח' דהוי נפל ומדנקט כל ששהה משמע דבכל ולדות בעי רשב"ג יום ל' ואם כן שמעינהו לרבנן דלאו בל' תלוי אלא בחדשי ההריון: **דקים** ליה דכלו לו חדשיו. הא לא קים ליה ספקא הוי ובנפל מן הגג או אכלו ארי איירי דפיקח ומת אפילו לרבנן הוי נפל כדאמר פרק רבי אליעזר אם לא הביא (שבת קלו.) ואם תאמר אם כן מאי טעמא דרשב"ג כיון דליכא ריעותא אמאי אינו מתאבל עליו דניזיל אחר רוב ולדות דהוו בני קיימא ובפ' רבי אליעזר אם לא הביא (שם) דאסר ההוא עגלה דאשתכח ביומא דשביעאה משום דהתם פסיק הלכה כרשב"ג אמאי לא אזלינן בתר רובא וי"ל דנפלין הוי מיעוט דשכיח ודבר שהווה הוא ולכך החמירו חכמים ולענין אבלות הקילו וגדולה מזאת מליט דאמר בפרק יש בכור (בכורות דף מט.) דיום ל' כשלפניו לענין אבלות אע"ג דקי"ל בהחולץ (יבמות לו:) דמת ביום ל' ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת דחשיב בר קיימא וא"ת דהכא אמר דבלא שהה ספקא הוא ואינו מתאבל עליו ובמסכת שמחות (פ"ד ה"ג) תנן ספק אחיו ספק אינו אחיו מתאבל עליו וי"ל דשאני התם כיון דבר קיימא הוא אי אין מתאבל עליו סברי עלמא דאין מתאבלין על אחין א"נ בספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון דמה נפשך חד מינייהו חייב וגנאי הדבר לפטור שניהם: **שלשים** יום איכא בינייהו. הא דלא קאמר יום אחד בשנה חשוב שנה איכא בינייהו דלרבי מאיר בב' שנים ויום אחד סגי ולא הוי פליג אברייתא דבסמוך היינו משום דשנת ג' בשביל יום אחד לא הוה קרי ליה שלש שנים וא"ת ולימא דיום ראשון של שנה רביעית איכא בינייהו דלרבי מאיר במקצת היום סגי ולרבנן בעינן מעת לעת עד שעה שנולדה כדאמר פ"ב דזבחים (דף כה:) דשעות פוסלות בקדשים וי"ל דקים ליה דרבנן לא בעו מעת לעת ועוד דאם כן אף לר' מאיר הוה ליה למתני ג' שנים ויום אחד והוה ליה לפרושי דלא בעינן מעת לעת והא דתנן בפרק אלו נערות (כתובות דף כט.) הגיורת שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד יש לה קנס לא אתיא כרבי מאיר מדמצריך יום אחד אחר שלש שנים ואם תאמר והיכי מוכח התם דרישא כרבי מאיר דקאמר פרק אלו נערות אין קטנה לא והתם ע"כ אסיפא דמתני' סמיך דקתני (א) כל מקום שיש מכר אין קנס דמנערות איכא למימר דלא אתי למעוטי קטנות אלא בוגרות דבפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סו:) תנן אין חייב הבא על נערה המאורסה עד שתהא נערה והא נערה ודייק התם דאתא לאפוקי קטנה דאי לאפוקי בוגרת אלא על נערה מבעי ליה אלמא נערה אפילו קטנה משמע אלא אסיפא סמיך כדפרישית והיכי דייק מסיפא דמתני' דרישא נמי ר"מ כיון דמליעתא לא אתיא כוותיה וי"ל דלאו ממש ר"מ היא קאמר אלא דדייק דתנא דההוא פירקא סבר דקטנה אין לה קנס כדקתני בסיפא וא"כ נערות נקט לאפוקי קטנות ורבא דפריך בפ"ק דכתובות (דף יא.) הגיורת יש לה קנס יהבינן לה קנס דאזלה ואכלה בהיותה נכרית אלמא סבר דמתני' סבר דקטנה יש לה קנס הייט משום דסבר כיון דהך בבא דגיורת לא אתיא כר' מאיר במאי דנקט שלש שנים ויום אחד אם כן גם לענין דקטנה יש לה קנס אתיא כרבנן (ב) וה"ה דפריך בפ' ד' וה' (ב"ק לח:) ממתני' דאלו נערות (דף כט.) דקתני כותית יש לה קנס לרבי מאיר אע"ג דההיא דגיורת לא אתיא כר"מ מ"מ כיון דהתם מתני' ר"מ היא מאי דמצינן לאוקומי כוותיה מוקמינן:

אחר

עין משפט נר מצוה

סז א ב מיי' פ"ב מהל' נחלות הל"ה סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' רעז סעיף ה:
סח ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ג:
סט ד ה ו מיי' פ"א מהל' אבל הל"ו והל"ז סמג עשין מד"ס טוש"ע יו"ד סי' שעד סעי' ח:
ע ז מיי' פ"ג מהל' אישות הל"ו טוש"ע אה"ע סי' לז סעי' א:
עא ח טוש"ע אה"ע סי' קסז סעי' ד:
עב ט מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל"ב:
עג י מיי' פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ג:
עד כ מיי' פ"ו מהל' תרומות הל"ג:
עה ל מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הל"ג ופי"א שם טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' טו וסי' כ סעי' ו:
[עי' תוס' סנהדרין סט: ד"ה ס"ג]
עו מ מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הל"ג:
[דבסת פס"ג]

מסורת הש"ס

ב"ב קמב.
[שם: ערכין ז: חולין לח.]
שבת קלו: יבמות לו: ודף פ: [תוספתא דשבת פט"ו]
סנהדרין נה: סט: קדושין י. יבמות נז:
[אליבות תוס' במשנה ע' ביבמות נז: וקדושין י. ובסנהדרין נה: פירשו תוס' כל בני מתניתין דהכא]
[כתובות יא: על ידיה]
[לקמן מה. ר"ה ט: מסית בו.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שלשים וכו' דקתני כ"מ. נ"ב בדף מ ע"ב: (ב) בא"ד כרבנן וה"ה דפריך:

תוספי הרא"ש

מט וילדו לו בעינן. למ"ד המזכה לעובר לא קנה לא איצטריך וילדו לו כדפרש"י לעיל וה"ג אמרינן בפרק מי שמת: איש כי יכה כל נפש אדם. אפי' כל דהו האי קרא כתיב באמור אל הכהנים ותימה דבריש אלו הן הנחנקין דריש ליה מקרא אחרינא דכתיב באלה מסעי כל מכה נפש לפי עדים: הא לא שהה ספיקא הוי משמע הא דחשיב בן קיימא לרבנן אפי' מלרשב"ג. ותימה דבפ' הערל משמע איפכא דבשמונה אמרי רבנן דאפי' שהה ל' יום הוי נפל ולרשב"ג לא הוי נפל אלא אמרינן דבר ז' הוא ואישתהויי אישתהי וי"ל דבתרתי פליגי דבבן ח' פליגי דהכי מיתניא פלוגתייהו הכא דאמרינן הכא דפליגי בסתם ולדות דייק תלמודא מדקתני בתוספתא דרשב"ג כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל דאי לא פליגי אלא בבן ח' הוה משמע בתוספתא ה"ל למימר אם שהה ל' יום אינו נפל ומדנקט האי לישנא כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל משמע דשמעינן לרבנן דמקילי בסתם ולדות לומר שיצא לאחר מידי נפל. וקאמר רשב"ג דוקא אם שהה ל' יום באדם אינו נפל ולא פליג רשב"ג בין סתם ולדות לבן ח' להכי אמר כל ששהה כל שכולל כל הוולדות. ותימה היאך מוקי ליה מתניתין אליבא דרבנן והא בפ"ק ומת אפי' רבנן מודו ואמאי חייב באבילות וי"ל דמיתוקמא מתני' בנפל מן הגג ואכלו ארי ותימה בנפל מן הגג דליכא ריעותא מ"ט דרשב"ג ניזיל בתר רוב נשים דוולד מעליא ילדן וע"ק דבפ' ר"א דמילה פסקינן כרשב"ג ואסרי' עגלא תליתאה דאישתחיט ביומא דשבעה וי"ל כיון דמיעוטא דנפלים מצוי והוה חיישינן למיעוטא כזה כדאמרינן גבי מים שאין להם סוף כיון דמיעוט ניצולין [חיישינן] ליה. ולענין אבלות נמי כיון דנפלים מצויין הן לא אזלינן בתר רובא להחמיר דלענין אבילות הקילו חכמים וגדולה מזו בפ' יש בכור כדאמרינן יום ל' כיום שלפניו לענין אבילות משום דקי"ל דהלכה כדברי המקיל באבל אע"ג דקי"ל בפ' החולץ דאם (ילדה) [מת] בתוך ל' ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת דחשיב בר קיימא והיינו כקולי דמר וכקולי דמר לא חשו באבילות דרבנן. ותימה הכא אמרינן דהיכא דאינו שהה דאינו מתאבל על הספק ובמס' שמחות תנן הספיקות מתאבלין עליהן וי"ל דהתם אמרי' בספק בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון דממה נפשך חד מינייהו חייב להתאבל וגנאי הדבר לפטור שניהן: וחייבין עליה משום אשת איש. פרש"י אם קבל בה אביה קדושין ובא עליה נהרג דביאתו ביאה. וק' לפי' למה לי למיתני הך בבא היינו אם בא עליה אחד מן העריות האמורות בתורה מומתין על ידיה. ונראה לפרש דקאי אהא דקאמר אם בא עליה יבם קנאה דלא תימא לא קנאה אלא מדרבנן מידי דהוה אביאת בן ט' קמ"ל דקנאה מדאורייתא וחייבין עליה משום אשת איש: ערב ראש השנה איכא בינייהו. לר' מאיר סגי ליה בערב ראש השנה לרבנן צריך שתכנס לשנה רביעית: שלשים יום בשנה חשובין שנה איכא בינייהו. ותימא לימא שנה שלישית איכא בינייהו לבר יום אחד דלר' מאיר בשתי שנים ויום א' סגי דיום אחד בשנה חשוב שנה ולא הוה פליג אברייתא דבסמוך וי"ל דמשום יום אחד לא הוה קרי לה בת ג' שנים. ותימא ולימא יום ראשון של רביעית איכא בינייהו דלר' מאיר בתחלת שנה רביעית סגי ולרבנן בעי' מעת לעת עד שעה שנולדה כדאמר לקמן בפירקין לענין קדשים. וי"ל דקים ליה דלרבנן לא בעי מעת לעת ועוד דא"כ גם לר' מאיר ה"ל למיתני בת ג' שנים ויום אחד ולפרושי דלא בעינן מעת לעת:

תורה אור

בשלמא לר' יוחנן כי היכי דאיכא תנא דקאמר *יום אחד בשנה חשוב שנה הכי נמי איכא תנא דאמר *ל' יום בשנה חשובין שנה אלא לר' ינאי קשיא קשיא: פחות מכאן כנותן אצבע בעין: איבעיא להו הני בתולין מיזל אזלי ואתו או דלמא אתצודי הוא דלא מתצדי עד לאחר ג' למאי נפקא מינה כגון שבעל בתוך ג' ומצא דם ובעל לאחר שלש ולא מצא דם אי אמרת מיזל אזלי ואתו שהות הוא דלא הויא להו אלא אי אמרת אתצודי הוא דלא מתצדי עד לאחר ג' הא אחר בא עליה מאי מתקיף לה רב חייא בריה דרב איקא ומאן לימא לן דמכה שבתוך ג' אינה חוזרת לאלתר שמא חוזרת לאלתר והא אחר בא עליה אלא נפקא מינה כגון שבעל בתוך ג' ומצא דם ובעל לאחר ג' ומצא דם אי אמרת מיזל אזלי ואתו האי דם בתולין הוא אלא אי אמרת אתצודי הוא דלא מתצדי אלא עד לאחר ג' האי דם נדה הוא מאי אמר רב חסדא ת"ש פחות מכאן כנותן אצבע בעין למה לי למתני כנותן אצבע בעין לתני פחות מכאן ולא כלום מאי לאו הא קמ"ל *מה עין מדמעת וחוזרת ומדמעת אף בתולין מיזל אזלי ואתו ת"ר מעשה ביוסטני בתו של אסוירוס בן אנטנינוס שבאת לפני רבי אמרה לו רבי אשה בכמה ניסת אמר לה בת ג' שנים ויום אחד ובכמה מתעברת אמר לה בת י"ב שנה ויום אחד אמרה לו אני נשאתי בשש וילדתי בשבע אוי לשלש שנים שאבדתי בבית אבא ומי מעברה *והתני רב ביבי קמיה דרב נחמן ג' נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל מניקה שמא תגמול את בנה וימות ואיזוהי קטנה מבת י"א שנה ויום אחד ועד י"ב שנה ויום אחד פחות מכאן או יתר על כן משמשת והולכת דברי ר"מ וחכ"א אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו שנאמר °שומר פתאים ה' (תהלים קטז) איבעית אימא °אשר בשר חמורים בשרם (יחזקאל כג) ואיבעית אימא °אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר (תהלים קמד) ת"ר מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע אמרה לו ר' נבעלתי בתוך שלש שנים מה אני לכהונה אמר לה [ג]כשרה את לכהונה אמרה לו רבי אמשול לך משל למה הדבר דומה לתינוק שטמנו לו אצבעו בדבש פעם ראשונה ושניה גוער *בה שלישית מצצה אמר לה אם כן פסולה את לכהונה *ראה התלמידים מסתכלים זה בזה אמר להם למה הדבר קשה בעיניכם *[אמרו ליה] כשם שכל התורה הלכה למשה מסיני כך פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונה הלכה למשה מסיני ואף רבי עקיבא לא אמרה אלא *לחדד בה את התלמידים: **מתני'** *) [ג]בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואין נותן גט עד שיגדיל [ד]ומטמא בנדה לטמא משכב תחתון כעליון [ה]ופוסל ואינו מאכיל בתרומה [ו]ופוסל את הבהמה מע"ג המזבח [ז]ונסקלת על ידו [ח]ואם בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה מומתין על ידו והוא פטור: **גמ'** ולכשיגדיל בגט סגי לה *והתניא [ט]עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול מה מאמר בגדול צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו אף ביאת בן ט' צריך גט *למאמרו וחליצה לזיקתו אמר רב הכי קאמר לכשיגדיל

*) ב"ב קנו. סנהדרין נה:

רש"י

בשלמא לרבי יוחנן. דאמר מכי איקלע תשיבות שנה בשנה שלישית לרבי מאיר הויא בת ביאה ניחא ואע"ג דאמר רבי יוחנן ל' יום והכא קתני יום אחד תנאי היא בפרק ארבעה ראשי שנים (ר"ה דף י.) דאיכא למ"ד יום אחד בשנה חשוב שנה ואיכא למאן דאמר כו': אלא לרבי ינאי. דאמר לר"מ עד סוף שנה שלישית לאו בת ביאה היא קשיא: הני בתולין. בתוך ג' שנים: איתצוד. לשון צידה כלומר אינן ניטלין על ידי ביאה ואינו דם בתולין עד ג' שנים ויום אחד: אי אמרת מיזל אזלי. בביאה בתוך ג' לגמרי והדר אתו לא מחזקינן לה כזונה דהא דלא הדור שהות הוא דלא הויא להו מתוך בעילה שבעל תדיר: אלא אי אמרת. לא אזלי בביאה תוך ג' הוה ליה למיתי דם לאחר ג' וכיון דלא חזיא אחר בא עליה לאחר ג' וזונה היא ופסולה לכהונה: ומאן לימא לן. כלומר אפי' אם תמצי לומר מיזל אזלי בביאה תוך ג' מי איכא למימר שהות לא הוה להו מאן לימא לן דלא הדרי לאלתר: האי דם נדה הוא. האי דתוך ג': יוסטני: אוי לשלש שנים שאבדתי. משנראיתי לביאה: משמשות במוך. תקנתן הוא לשמש במוך שלא יתעברו: סנדל. כשמתעברת תאומים פעמים שאחד דוחק את חבירו ופוחת את צורתו כדאמרינן במכילתין *אין סנדל שאין עמו ולד: תגמול. תפריש את בנה מלהניק מחמת עיבורה: פחות מכן. אינה צריכה לשמש במוך דודאי לא תתעבר: יתר על כן. אם תתעבר לא תמות: מצצה. כלומר אף אני טעמתי טעם זנות: לא אמרה. הא דקאמר פסולה לכהונה אלא לחדד:

מתני' קנאה. וזכה בנכסי אחיו ואע"ג שאין קנין לקטן הרי קנויה לו ועומדת: ואינו נותן גט עד שיגדיל. אם בא לגרשה דקידושי אחיו קידושין גמורין וגירושין של זה אינם גירושין גמורין דאינו בן דעת: ומטמא בנדה. אם בא עליה דביאתו ביאה לכל דבר: ופוסל. כגון בן ט' שנים כותי או ממזר שבא על הכהנת פסלה מתרומת אביה אבל בבן תשע ישראל שבא על בת כהן ליכא למימר דפוסל מן התרומה דאי משום ביאת זנות לא פסלה זנות דכשר מן התרומה ואי משום קדושין למהוי בת כהן לישראל לאו קדושין נינהו דקטן דקדיש אין קדושיו קדושין: ואינו מאכיל. כגון יבם בן ט' כהן הבא על יבמתו אע"ג דקני לה בהך ביאה לא אכלה בתרומה: ופוסל את הבהמה. אם רבעה ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים אבל סקילה לא דמודה בקנס פטור: ונסקלת על ידו. אם יש עדים: **גמ'** בגט סגיא לה. בתמיה אם בא לגרשה: מאמר. קידושי יבמה: וחליצה לזיקתו. דאין קדושין גומרין ביבמה להיות כאשתו לצאת בגט בלא חליצה אבל ביאה גומרת בה כדכתי' (דברים כה) יבא עליה: ביאת בן תשע. ביבמתו: לכשיגדיל

תוספות

אחר בא עליה. ואם אשת כהן היא אסורה אבל אשת ישראל לא דפיתוי קטנה אונס הוא ואם תאמר אמאי דחיק לאשכוחי נפקותא שבא עליה אחר לגבי זנות לימא בפשיטות כגון שבעל תוך שלשה ומצא דם דאי לא מיתצדו האי דם נדות הוא כדאמר בסמוך וי"ל דניחא ליה לאשכוחי לענין זנות דהויא כל ימיה אסורה לבעלה ותו דלענין אי הוה דם נדות או דם בתולין לא נפקא מינה אידנא מידי דאפילו הוא דם בתולים הא תקון דבועל בעילת מצוה ופורש: **האי** דם נדה הוא. פירוש הך דתוך ג' דהך דלאחר ג' לכ"ע הוי דם בתולין ותימה דאמאי נקט כלל שבעל אחר ג' כיון דלא נפקא מינה מידי ופירש ר"ת משום דנקטיה לעיל נקטיה נמי הכא ומיהו י"ל אף דם שלאחר ג' יש להסתפק בדם נדה אי אמרינן איתצודי הוא דלא מיתצוד כיון דבתוך ג' ראתה ודאי דם נדות אם כן דרכה לראות מחמת חימוד בעילה אם כן גם אחר ג' יש להסתפק בדם נדה ובתשובה אחת פרש"י דאיתצודי הוא דלא מיתצוד דקאמר היינו דלא שכיח הוא דמיתצוד אבל כי איתצודי תו לא הדרי וקאמר דנפקא מינה דבעל תוך ג' ומצא דם ואחר ג' לא מצא דאי לא איתצוד האי אחר בא עליה דליכא אלא ספיקא אחת דאי דם בתולין היה תוך ג' מותרת ואם דם נדה היה הרי היא זונה והדר קאמר שבעל ומצא דם תוך ג' ואחר ג' דאיכא לספוקי בתרווייהו בדם נדה דאי בתוך ג' דם בתולין אחר ג' דם נדה דהא לא הדרי ואי תוך ג' דם נדה הוא אחר ג' דם בתולין וקשה לפי זה דאמאי לא אשכחן לענין זנות דמצא דם תוך ג' ושוב לא בעל עד י"ב שנים ולא מצא דם דאי מיזל ואתו האי אחר בא עליה אע"ג דספק בא עליה אחר בקטנות או בגדלות כיון דספיקא אחת היא אסורה אף לבעלה ישראל ואי אתצודי לא מיתצוד שריא לבעלה ישראל דאימור דם דתוך ג' דם בתולין הוה ואפי' אי הוה דם נדות אימר אחר בא עליה בקטנות ואונס הוה וי"ל דאין רגילות שישהא עד י"ב שנה מלבא על אשתו: **בת** י"ג שנים ויום א'. תימה דלקמן תניא אלו דברי רבי אמתני' דקתני בת י"ב ויום אחד נדרה נדר ויש ספרים דגרסי בת י"ב ויום אחד ואי גרסינן בת *י"ד שנה בלא יום אחד אתי שפיר ומתעברת ויולדת קאמר ושנת י"ג אין צריך להיות שלם: **מה** אני לכהונה. שנבעלה לפסול לה:

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' כח:

עח ב מיי' שם פי"ח הל' ו סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ט:

עט ג מיי' פ"א מהל' יבום הלט"ו ופ"ה שם הלי"ח סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסז סעיף ב [וברב אלפס יבמות פ"י דף לה סכי קאמר עד שיגדיל ויבעול ויתן גט]:

פ ד מיי' פ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ג:

פא ה מיי' פ"ח מהל' תרומות הלי"א:

פב ו מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל"ג:

פג ז מיי' שם הל"ב:

פד ח מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הלי"ג:

פה ט מיי' פ"ה מהל' יבום הלי"ח סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' קסז סעי' א:

מסורת הש"ס

[ר"ה ב: וש"נ]

[שם י: מכות ג: לעיל מד:]

[לעיל כה:]

יבמות יב. קז: כתובות לט: פ"ריס לה. [תוספתא פ"ב]

[גם ר"מ]

[לקמן נח:]

[גי' מהר"ם וע"ש]

[כריתות לג: וש"נ]

יבמות נו.

[רב אלפס גרס לביאתו]

תוספי הרא"ש

אחר בא עליה ואם אשת כהן אסורה אבל אשת ישראל לא דפיתוי קטנה אונס הוא. ותימה למה האריך כל כך לוקמה כפשטה לענין דם נדות דאי לא מיתצדי האי דם נדות הוא. וי"ל דניחא ליה השתא לאשכוחי איסור והיתר לבעלה ואי לענין דם נדה לא נפקא מינה מידי לבעלה דאפי' אם דם בתולים הוא א) הא תקון רבנן דבועל בעילת מצוה ופורש. אלא נפקא מינה כגון שבעל בתוך ג' ומצא דם ובעל לאחר ג' ולא מצא דם כו'. אי אמרת איתצודי הוא דלא מיתצדי עד לאחר ג' האי דם נדה הוא פי' אותו דם שמצא בתוך ג' ודאי דם נדה הוא דדם בתולים לא מיתצדי בתוך ג' וקשה לפירושו למה הזכיר בעילה דלאחר ג' כיון דליכא לספוקי בהך בעילה דלאחר ג' דודאי דם בתולים הוי כיון דלא מיתצדי בתוך ג'. לכ"נ כמו שפרש"י בתשובה איתצודי הוא דלא מיתצדי דקאמר היינו דלא שכיח דמיתצדי אבל כי מיתצדי לא הדרי והאי דקאמר האי דם נדה הוא בין תוך ג' בין אחר שלשה דבתוך ג' מספקינן דילמא לא איתצוד ודם נדה הוא והך דלאחר ג' אמרינן דילמא בתוך ג' איתצוד והשתא דם נדה הוא. א"נ כגון שבעל בתוך ג' ולאחר ג' ולא סבלה בנתיים והשתא הויא ודאי [נדה] או מקמא או מבתרא. ותימה כיון דאמרינן דזימנין דמיתצדי היכי קאמר לעיל דאחר בא עליה והא זימנין דמיתצדי. וי"ל כיון דלא שכיח דמיתצדי תלינן באשת כהן לחומרא. והשתא ניחא דפריך דילמא מכה שבתוך ג' חוזרת לאלתר והא ודאי בא עליה אחר משום דכי היכי דאסרה לה מספק כי אמרת לה מטעם איתצודי הוא דלא מיתצדי הכי נמי יש לאוסרה מספק כי אמרת מיזל אזלי ואתו משום דילמא חוזרת לאלתר: אמר לה בת י"ג שנה ויום אחד. תימה דלקמן אמתניתין דבת י"ב שנה ויום אחד נדריה (נדר) [קיימין] תניא אלו דברי ר'. וי"ם דגרסינן הכי בת י"ב שנה ויום אחד ואי גרס הכא י"ג סתם נ הא דמתעברת ויולדת בתוך שנת י"ג: מה אני לכהונה. שנבעלה לפסול לה:

א) עי' לקמן דף ס"ה ע"ב אלא מעתה בעל לא יגמור ביאתו א"ל א"כ לבו נוקפו ופורש ויש ליישב ודו"ק.

תורה אור

אלכשיגדיל יבעול ויתן גט: **מתני'** ב בת אחת עשרה שנה ויום א' נדריה נבדקין בת שתים עשרה שנה ויום א' נדריה קיימין ובודקין כל שתים עשרה בן שתים עשרה שנה ויום אחד נדריו נבדקין בן י"ג שנה ויום אחד נדריו קיימין ובודקין כל שלש עשרה קודם לזמן הזה אע"פ שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו לשם מי הקדשנו אין נדריהם נדר ואין הקדשן הקדש לאחר הזמן הזה אע"פ שאמרו אין אנו יודעין לשם מי נדרנו לשם מי הקדשנו נדרן נדר והקדשן הקדש: **גמ'** וכיון דתנא בת אחת עשרה שנה ויום א' נדריה נבדקין בת י"ב שנה ויום א' נדריה קיימין למה לי סר"א בודקין לעולם קמ"ל וכיון דתני בת י"ב שנה ויום אחד נדריה קיימין בודקין כל שתים עשרה למה לי סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר מר *ל' יום בשנה חשובים שנה היכא דבדקנא ל' ולא ידעה להפלות אימא תו לא ליבדוק קמ"ל ולתני הני תרתי בבי בת י"ב שנה ויום א' נדריה קיימין ובודקין כל י"ב בת אחת עשרה ויום א' נדריה נבדקין למה לי איצטריך סר"א סתמא בשתים עשרה בעיא בדיקה באחת עשרה לא בעיא בדיקה והיכא דחזינן לה דחריפא טפי מיבדקה באחת עשרה קמ"ל קודם הזמן הזה ואחר הזמן הזה למה לי סר"א הנ"מ היכא דלא קאמרי אינהו אבל היכא דקאמרי אינהו נסמוך עלייהו קמ"ל ת"ר אלו דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר דברים האמורים בתינוקת בתינוק אמורים דברים האמורים בתנוק בתנוקת אמורים א"ר חסדא מ"ט דרבי דכתיב °ויבן ה' [אלהים] את הצלע מלמד שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש ואידך ההוא מבעי ליה לכדריש לקיש *דאמר ריש לקיש משום ר"ש בן מנסיא ויבן ה' [אלהים] את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויביאה אל האדם מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה אצל אדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בנייתא ור"ש בן אלעזר מ"ט אמר רב שמואל בר רב יצחק מתוך שהתינוק מצוי בבית רבו נכנסת בו ערמומית תחלה *איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן או כלאחר זמן למאי הלכתא אי לנדרים לאו כלפני זמן דמיא ולאו כלאחר זמן דמיא אלא לעונשין מאי רב ור'(א) חנינא דאמרי תרווייהו תוך זמן כלפני זמן ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי דאמרי תרווייהו תוך זמן כלאחר זמן אמר רב נחמן בר יצחק א] וסימניך °וזאת לפנים בישראל מתיב רב המנונא אחר זמן הזה אע"פ שאמרו אין אנו יודעים לשם מי נדרנו לשם מי הקדשנו נדריהם נדר והקדשן הקדש הא תוך זמן כלפני זמן אמר ליה רבא אימא רישא קודם הזמן הזה אע"פ שאמרו יודעים אנו לשם מי נדרנו לשם מי הקדשנו אין נדריהם נדר ואין הקדשן הקדש הא תוך זמן כלאחר זמן ולא היא רבא קטעי הוא סבר רב המנונא ממשנה יתירה קדייק ואדדייק מסיפא לידוק מרישא ולא היא רב המנונא מגופא דמתניתין קא דייק הא לאחר זמן היכי דמי אי דלא אייתי שתי שערות קטן הוא אלא לאו דאייתי שתי שערות

וטעמא

[בראשית ב] [רות ד]

רש"י

לכשיגדיל יבעול. וכך ביאה הוי קנין גמור ואם בא לגרשה אינה צריכה חליצה דכתיב (דברים כה) ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר: **מתני'** נבדקין. אם יודעת לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה: קודם הזמן הזה. כגון בתינוקת קודם שיבא ראש השנה של שתים עשרה ובתינוק קודם ראש השנה של שלש עשרה: אין נדריהן נדר. דקטנים הן: אחר הזמן הזה. בתינוקת מבת שתים עשרה ויום אחד ולמעלה בתינוק מי"ג שנה ויום אחד ולמעלה: אפילו אמרו אין אנו יודעין כו'. גדולים הם ובכלל שוטה נמי לא מחזקינן להו דסופו לבא לכלל דעת ואין שוטה אלא המקרע כסותו והלן בבית הקברות והיוצא יחידי בלילה *אבל תוך הזמן הזה אם יודע לשם מי נדר הוי נדר ואם לאו לא הוי נדר דקטן הוא ובגמרא מפרש כולה מילתא: **גמ'** למה לי. ממילא ידענא דמכאן ואילך לא בעי בדיקה: סד"א בודקין לעולם. והאי דקתני בת אחת עשרה נבדקין למעוטי קודם זמן הזה דלא בדקינן ליה דאפילו ידע קטן הוא קמ"ל דלמעוטי אחר זמן נמי אתא: בודקין כל י"ב למה לי. הא תנא דמיום א' בשתים עשרה מתחילין לבדוק ואינן קיימין בלא בדיקה עד יום אחד בי"ג אלמא כל י"ב הוי זמן בדיקה: היכא דבדקנא ל' יום. קמאי דשתים עשרה: ולא ידעה להפלות. לפרש לשם מי נדרה וליפנא דקרא נקט כי יפליא לנדור: תו לא נבדוק. וליחזקה בקטנה: בת י"א כו' למה לי. (ב) מדתנן ליה בודקין כל י"ב שמעינן דמקמי הכי לא: הני מילי. דמקמי הכי מוחזקין קטנים ולאחר זמן מוחזקין גדולים: היכא דלא קאמרי אינהו. קודם הזמן יודעין אנו ולאחר זמן אין אנו יודעין: דברים האמורים כו'. דתינוק ממהר להתחכם יותר מתינוקת: לעונשין. וכגון דאייתי שתי שערות תוך הזמן דאי לא אייתי אפילו לאחר זמן לאו בר עונשין הוא ולאחר זמן אי אייתי ב' שערות הוי גדול ובר עונשין: דכלפני הזמן. ולא ענשינן ליה ושתי שערות הויא להו שומא: וזאת לפנים. וזאת לשון נקבה כלומר רב חנינא דשמיה לשון נקבה אמר לפנים כלומר לפני זמן ולא תטעה להחליף דבריהם ל"א שמו (ג) של רב דאמר כלפני הזמן מובלע בתיבת בישראל: מתיב רב המנונא. קס"ד כדאמר לקמן דרב המנונא משנה יתירה דייק דלא איצטריך למתנייה כדפרכינן לעיל

תוספות

קודם הזמן הזה למה לי סר"א כו'. וא"ת ובת י"א שנה למה ליה למימר דאילו חריפא לא בדקינן לה דהייטו קודם הזמן וי"ל דזו אף זו קתני דלא מיבעיא דלא אמרי אלא אפילו אמרי לא מהני: אלו דברי רבי. נראה דהלכה כרבי דלקמן בפירקין אמרי' כל י"ב שנה ממאנת ומכאן ואילך אינה ממאנת ובפ' נערה שנתפתתה (כתובות ד' מא.) אמר דהלכה כרבי לגבי רשב"א לבד מלגבי מילתא דהתם וביש נוחלין (ב"ב דף קכד:) נמי פסיק הלכה כרבי מחבירו: שהתינוק מצוי בבית רבו. ואפילו אין לו רב רגיל לצאת ולבא ומתפקח יותר: אילימא לנדרים. ובלא הביא ב' שערות ואפ"ה נדרו נדר אם ידע למי נדר כיון שהוא שנה לפני גדלות דמסתמא יביא ב' שערות כשיהיה בן י"ג ויום אחד כדאמר רבא לקמן חזקה הביאה שערות: אלא לענין עונשין. וכגון שהביא ב' שערות תוך הזמן מי חשיב גדול כמו לאחר זמן לענין חליצה וקדושין ונדרים לקיים נדרו אפי' אינו יודע למי נדר כיון שהביא ב' שערות ומיבעיא ליה אי הוי שומא אי לאו: והא דתני ליה תנא דמתני' למידק מינה לענין עונשין הא תוך הזמן כלפני הזמן דאי לענין נדרים לא כלפני זמן ולא כלאחר זמן: מגופא דמתני' דייק. דלא מתוקמא אלא כשהביא שתי שערות ואפ"ה לא חשיב ליה גדול עד לאחר זמן והשתא ליכא למיפרך לידוק מרישא דהא לא דייק מידי דבין רישא ובין סיפא לגופא איצטריך לענין נדרים דלא תימא הני מילי היכא דלא קאמרי אינהו אבל היכא דאמרי אינהו כו' כדאמר לעיל ומיהו מגופא דסיפא שמעינן דעד דמטו לאחר זמן בעינן יודע להפלות ואם אינו יודע להפלות (ג) ואפילו הביא ב' שערות לאו איש הוא דניהוי נדרו נדר מחמת איסור בלא הפלאה: קטן הוא. ואמאי נדרו נדר הא לאו בחזקת גדול הוא כל זמן שלא הביא ב' שערות ומופלא סמוך לאיש נמי לא הוי דהא אינו יודע לשם מי נדר ומהיכא תיתי דנדרו נדר: אלא לאו כשהביא. ומשום הכי נדרו נדר אע"ג דאין יודע להפלות דהא גדול הוא:

יטעמא

עין משפט נר מצוה

פו א מיי' פ"ט מהל' יבום הל' כא סמג עשין נג טוש"ע אה"ע סי' קסו סעי' ב:

פז ב מיי' פי"א מהל' נדרים הל' א ב ג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רנג [וברב אלפס יבמות פי"ג דף מד]

מסורת הש"ס

[יבמות כ.]

[חגיגה ג:]

[לעיל ע"א וש"נ]

ברכות סא. ע"ש שבת לג. ע"ש עירובין יח. ע"ש

ב"ב קנח.

תוספי הרא"ש

אלו דברי ר' כותיה קי"ל בפרק מי שמת גבי בת י"ד שנה שמכרה בנכסי אביה. ופריך תלמודא ולישלח ליה בת י"ב שנה ויום אחד ולקמן נמי בשמעתין קאמר רבא כל י"ב ממאנת והולכת לה ובפרק אע"פ ובפ' יש נוחלין אמרינן הלכה כר' מחבירו: מלמד שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש. פירוש הקדים בה בינה יותר מבאיש: שהתינוק מצוי וכו'. ואפי' אין לו רב רגיל לבוא ולצאת עם בני אדם ומתפקח יותר ואפי' אין רגיל כלל אין תולדתו משתנית מאבותיו ואבות אבותיו: תוך זמן כלאחר זמן. ומופלא סמוך לאיש הוי לעולם שנה אחת סמוכה לגדלות בין מיהר להביא בין איחר להביא: וזאת לפנים בישראל. פי' ריב"ל היה לוי כדאמרינן בפ' כל הבשר [דף קו ע"ב] ר' מיאשא בריה דר' יהושע בן לוי לוי הוה. כלומר אותם שהם ישראל אמרו לפנים:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב ור' חנינא: (ב) רש"י ד"ה בת י"א וכו' מדתני ליה: (ג) ד"ה וזאת לפנים וכו' ל"א שמו של רב כ"ב ולי נראה ר"ב ורב"י הניג"ה בגימטר' בישרא"ל. יוא"ל: (ד) ד"ה מגופא וכו' להפלות אפי':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' וסימניך וזאת לפנים בישראל. עיין דרשת מהרא"ח דף יז ע"א:

עין משפט נר מצוה

פח א ב ג ד מיי' פ"ב מהל' אישות הל"ח סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סימן קנה סעי' יד:

פט ה מיי' שם הל"א ופי"א מהל' גירושין הל"א סמג שם טוש"ע שם סעיף יב [וברב אלפס יבמות פי"ג דף מד]:

צ ו ז ח מיי' פי"א מהל' גירושין הל"ד סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יט [וברב אלפס שם]:

צא ט מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעי' כ [וברב אלפס שם]:

וטעמא דלאחר זמן הוא דגמר' לה למילתיה הא תוך זמן כלפני זמן ועוד מתיב רבי זירא איש כי יפליא לנדור נדר מה ת"ל איש לרבות בן י"ג שנה ויום אחד שאע"פ שאינו יודע להפליא נדריו קיימין ה"ד אי דלא אייתי שתי שערות קטן הוא אלא לאו דאייתי שתי שערות וטעמא דבן י"ג ויום אחד הוא דהוה ליה איש הא תוך זמן כלפני זמן תיובתא אמר ר"נ כתנאי *[א]בן ט' שנים שהביא ב' שערות שומא [ב]מבן ט' ועד י"ב שנה ויום אחד שומא רבי יוסי ברבי יהודה אומר סימן [ג]בן י"ג שנה ויום אחד דברי הכל סימן הא גופא קשיא אמרת מבן ט' ועד י"ב שנה ויום אחד שומא הא י"ג שנה גופא סימן והדר תני בן י"ג שנה ויום אחד סימן הא י"ג שנה גופא שומא מאי לאו תנאי היא דמר סבר תוך זמן כלאחר זמן ומר סבר תוך זמן כלפני זמן לא דכ"ע תוך זמן כלפני זמן ואידי ואידי בתינוקת ורישא רבי וסיפא ר"ש בן אלעזר ואיבעית אימא הא והא בתינוק ורישא ר"ש בן אלעזר וסיפא רבי ואיבעית אימא הא והא רבי הא בתינוק הא בתינוקת ואב"א הא והא ר"ש בן אלעזר הא בתינוק הא בתינוקת רבי יוסי ברבי יהודה אומר סימן א"ר כרוספדאי בריה דרבי שבתאי והוא שעודן בו תניא נמי הכי בן ט' שנים ויום אחד שהביא ב' שערות שומא מבן ט' ועד י"ב שנה ויום אחד [ד]ועודן בו שומא ר' יוסי בר' יהודה אומר סימן אמר רבא הילכתא תוך זמן כלפני זמן רב שמואל בר זוטרא מתני לה לשמעתא דרבא בהאי לישנא אמר רבא [ה]קטנה כל י"ב שנה ממאנת והולכת מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת הא גופא קשיא אמרת אינה ממאנת אלמא גדולה היא אי גדולה היא תחלוץ וכי תימא מספקא ליה ומי מספקא ליה והאמר רבא *[ה]קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנין ה"מ בסתמא [ו]אבל הכא דבדקו ולא אשכחו לא אי הכי תמאן חוששין שמא נשרו *הניחא למ"ד חוששין אלא למ"ד אין חוששין מאי איכא למימר דאיתמר רב *פפא אמר אין חוששין שמא נשרו רב פפי אמר חוששין הני מילי לענין חליצה אבל לענין מיאון חוששין מכלל דמ"ד חוששין חולצת והא חוששין בעלמא קאמר אלא לעולם דלא בדקה ולענין חליצה חיישינן [ז]וכי קאמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעיא בדיקה אמר רב דימי מנהרדעא [ח]הלכתא חוששין שמא נשרו והני מילי היכא דקדשה בתוך זמן ובעל לאחר זמן דאיכא ספיקא דאורייתא [ט]אבל מעיקרא לא אמר רב הונא הקדיש ואכל לוקה שנאמר °איש כי יפליא לנדור °ולא יחל דברו כל שישנו בהפלאה ישנו בבל יחל וכל שאינו בהפלאה אינו בבל יחל מתיב רב הונא בר יהודה (*לרבא) לסיועי לרב הונא

לפי

תורה אור: במדבר ל · שם · שם

רש"י

וטעמא. דחשיבי להו שערות דלאחר זמן הוא דגמרו למלתיה בין בשערות בין בשנים הא תוך הזמן חשבינן להו שומא דקטן הוא ולא מהני לרבויי מאים: בן ט' שנים שהביא שערות שומא. ואפי' לר' יוסי ברבי יהודה ומבן ט' ועד בן י"ב ויום אחד פלוגתא: שומא. ורוא"ה בלע"ז ודרכה ליגדל שער בה: הא י"ג גופיה סימן. ואפי' לרבנן והדר תני כו': מאי לאו תנאי היא. ואליבא דרבנן י"ג הוי תוך זמן לתינוק כדקתני במתני': ורישא. דמשוית י"ג סימן: רבי היא. דאמר בתנוקת הויא י"ג לאחר זמן: וסיפא. דמשמע שומא: ר"ש בן אלעזר (א). דאמר י"ג בתינוקת הוי תוך זמן בכל הנך תירוצי מוקמינן תוך זמן כלפני זמן: והוא שעודן בו. כשהגדיל אבל נשרו בינתיים איגלאי מילתא דשומא הוי: מתני לשמעתא דרבא בהאי לישנא. דשמעת מיניה נמי תוך זמן כלפני זמן: ממאנת והולכת. ואין חוששין שמא הביאה ב' שערות דאפילו הביאה שומא נינהו והיינו תוך זמן כלפני זמן: אינה ממאנת. שמא הביאה ועכשיו הוי סימן דהא לאחר זמן הוא ואם יבמה היא לא חשבינן לה גדולה לענין חליצה ואינה חולצת: גדולה היא. אם הביאה: וכי תימא מספקא ליה. אם הביאה אם לא הביאה הלכך מיאון לא דלמא הביאה וחליצה נמי לא שמא לא הביאה: והא מיפסט פסיטא ליה לרבא. דכיון דהגיעה לכלל שנותיה דודאי הביאה: ה"מ לענין (ב). דאי אתיא למיחלץ לאחר זמן ובדקו ולא אשכחן א] (*ליה) חיישינן למימר גדולה היא ותחלוץ שהסימנין נשרו: אבל לענין מיאון חיישינן. שמא נשרו לחומרא וקנאה בביאה ובעיא גט: והא חיישינן קאמר. ולא ודאי נשרו וחיישינן לחומרא משמע: אלא לעולם. אינה ממאנת דרבא בדלא בדקוה הלכך מסתמא אמרינן כיון שהגיעה לכלל שנותיה ודאי אית לה ואינה צריכה בדיקה ובעיא גט: ולענין חליצה חיישינן גרסינן כלומר ולענין חליצה משום הכי אינה חולצת דחיישינן שמא לא הביאה סימנין ודקשיא לך האמר רבא חזקה הביאה סימנין ל"ק כי אמר רבא חזקה למיאון דלא ממאנת מסתמא אבל לחליצה בעיא בדיקה: חוששין שמא נשרו. ואם הגיעה לכלל שנותיה ובדקו ולא אשכחו לא ממאנת: דקדשה תוך זמן. יתומה מדעת אמה ואחיה לדעתה: ובעל אחר זמן. דאיכא ספיקא דאשת איש דאורייתא דבשעת בעילה דלאחר זמן שמא הביאה והויא לה ביאה זו קדושין גמורין דהא גדלה ושוב אינה יוצאה במיאון: אבל מעיקרא. דמכי עברה שתא דתרתי סרי ולא בעל לא חיישינן שמא נשרו דהא לא הוו בה קדושין גמורין דלאו מעשה קטנה כלום אא"כ קבל אביה קדושין הלכך מספיקא לא מחמרינן עלה היכא דלא אשכחן אבל הביאה ודאי סימנין אע"ג דקדושי קמאי לא הוו קדושין אלא מדרבנן לא תקנו רבנן מיאון בגדולה דלמא אתיא למתן הנבעלת לאחר שגדלה דהסיא הויא אשת איש דביאה שבא עליה משגדלה מקדשה לה: הקדיש. תוך הזמן תינוק היודע להפליא: ואכל. את הקדשו: לוקה. ואע"ג דבמילתא אחריתי לאו בר עונשין הוא: כי יפליא. מיניה מרבינן מופלא סמוך לאיש מופלא יודע לפרש לשם מי נדר סמוך לאיש שהוא סמוך לבא לכלל גדול דהיינו שנה אחת קודם זמן שהוא ראוי להביא שערות והיינו בתינוקת כל י"ב ובתינוק כל י"ג: ולא יחל. אע"ג דבהאי קרא לא כתיב כי יפליא מ"מ כיון דנפקא לן מיניה דיודע להפלות הוי נדרו נדר קאי בבל יחל דהא כתיב איש כי ידור נדר וגו' ומופלא סמוך לאיש בכלל איש וסמיך ליה ולא יחל דברו:

תוספות

בן ט' שנים שהביא ב' שערות שומא. אי ל"ג ויום אחד אתי שפיר דאתיא אף כרבי יוסי ואי גרסינן ויום אחד מיירי באין עודן בו בשנת י"ג דמודה רבי יוסי בכשרו: קטנה כל י"ב שנה ממאנת. לכך ליסנא אין להוכיח דתוך זמן כלפני זמן דהא ממאנת היינו דבדקו ולא אשכחו או כמו שמעמיד במסקנא דלא בדקו אבל היכא דאיכא שערות מינו למימר דהוי כלאחר זמן ואינה ממאנת ומ"מ נראה דהלכה דתוך זמן כלפני זמן דמ"ד כלאחר זמן איתותב לעיל ור"ל דאמר לעיל נמי כתנאי דחי ליה הש"ס וגם בלישנא קמא פסיק רבא בהדיא דתוך זמן כלפני זמן: אבל לחליצה בעיא בדיקה. תימה דרבא סבר הכא דאינה חולצת עד שתהא גדולה ובפ' התקבל (גיטין דף סה.) אמר רבא ג' מדות בקטן הגיע לעונת נדרים נדרו נדר וכנגדו בקטנה חולצת משמע דקטנה בהגעת לעונת נדרים דידה חולצת דהיינו בת י"א ויום אחד ואפי' מיירי התם בהביאה הא אמר הכא דתוך זמן כלפני זמן ורשב"ם פירש כנגדו בקטנה היינו בת י"ב שנה ויום אחד דהוי עונת נדרים דקטן ולא נהירא ומפרש ר"ת דהתם רבא אליבא דר' יוסי דקאמר קטנה חולצת וקמ"ל דדוקא כשהגיעה לעונת נדרים וכן משמע בפרק מצות חליצה (יבמות דף קה:) דקאמר מדברי ר' יוסי נלמד קטנה חולצת בפעוטות כבת שית וכבת שבע דאז היא בת כוונה לחליצה ורבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים פירוש לרבי יוסי והילכתא עד שתביא ב' שערות וכל זה מדברי רבא ועוד י"ל דהתם בפ' התקבל (גיטין דף סה.) גרסינן רבה דהא קאמר התם ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' שנה ואילו רבא אית ליה בפרק מי שמת (ב"ב דף קנה.) דלמכור בנכסי אביו עד שיהא בן י"ח וכן צריך להיות שם בספרים ולא כספרים דגרסי התם איפכא כדמוכח סוגיא דהתם*:

[בב"ב קנה. ד"ה איתמר וכו' האריכו בביאור יותר]

תוספי הרא"ש

כי יפליא מה ת"ל איש. כלומר אי הוה כתיב כי יפליא בלא איש ה"א כל מי שיודע להפלות אפי' קטן הרבה ת"ל איש איש וש"מ דהאי דמרבינן קטן מכי יפליא היינו סמוך לאיש מכלל דכשהוא איש לא בעי' שיהא יודע להפלות ולא מיסתבר ליה למידרש קרא כפשטיה איש כי יפליא משמע דבעינן שיהא איש ויודע להפלות משום דמילתא דפשיטא היא דכיון שהוא בן י"ג ולא הוחזק כשוטה שנדרו נדר והקדשו הקדש כנ"ל: בן ט' שנים שהביא שתי שערות כו'. אי ל"ג בן יום א' ניחא דתנא הך בבא משום דמודה בה ר' יוסי ואי גרס ויום א' י"ל דמיירי דאין עודן בו בשנת י"ג דהא מודה ר' יוסי בר' יהודה דלקמן: אי הכי תמאן. חוששין שמא נשרו אבל כל שנת י"ב ממאנת אפי' הוי תוך זמן כלאחר זמן ואין חוששין שמא נשרו: אבל לחליצה בעיא בדיקה. משמע הכא לרבנן דקטנה לאו בת חליצה היא. ותימה דפ' התקבל אמר רבא ג' מדות בקטן הגיע לעונת נדרים נדריו נבדקין וכנגדו בקטנה חולצת אלמא בת חליצה היא כל שנת י"ב. ופי' רבי' שמואל וכנגדו בקטנה לאו שתגיעה היא לעונת נדרים קאמר אלא אזמן הגעת נדרים של קטן קאי דהיינו כשהוא בן י"ב שנה ויום אחד וק' לר"ת דבההיא קאמר רבה פ' מצות חליצה דקטנה שהגיעה לעונת נדרים חולצת ותלמודא פסיק הכא והילכתא עד שתביא ב' שערות. ואומר ר"ת דאליבא דר' יוסי דאמר דקטנה בת חליצה היא איירי רבא וכן מוכח בההיא סוגיא דפ' מצות חליצה דקאמר התם מדברי ר' יוסי נלמוד קטנה חולצת בפעוטות דבעי' שתהיה קצת בת בינה דחליצה צריכה כוונה וקאמר רבא עד שתגיע לעונת נדרים. ועי"ל דבההיא דבפ' התקבל גרס רבה משום דקאמר אחרי כן למכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' ואמרינן בפ' מי שמת אמר רבא אמר רב נחמן בן י"ח מוכר בנכסי אביו ולא מיסתבר לומר הא דידיה הא דרבית דהא מסיק התם דמכללא איתמר ומתוך מעשה שבא לפניו:

מסורת הש"ס

קדושין סו: ע"ש

[צ"ל לא]

[לקמן מח:]

[יבמות יג.]

[צ"ל רב כהנא]

רמ"א מ"ז וע"ש

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ר' שמעון בן אלעזר היא דאמר: (ב) ד"ה הני מילי לענין חליצה דאי:

גליון הש"ס

גמ' אבל מעיקרא לא. עי' לקמן נב ע"ב תד"ה הלכה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה הני מילי וכו' ולא אשכחן ליה לא חיישינן וכו'. כצ"ל וכ"ה ברש"י סביב הרי"ף ביבמות סוף פרק ב"ש:

לפי שמצינו שהשוה הכתוב הקטן כגדול לזדון שבועה ולאיסר ולבל יחל יכול יהא חייב על הקדשו קרבן ת"ל °זה הדבר קתני מיהת לאיסר ולבל יחל חייב אימא לאיסור בל יחל איסור בל יחל מה נפשך אי מופלא סמוך לאיש דאורייתא מילקא נמי לילקי ואי מופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא איסור נמי ליכא לאותן המוזהרים עליו *שמע מינה קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין עליו להפרישו הכא במאי עסקינן [א]כגון °שהקדיש הוא ואכלו אחרים הניחא למ"ד הקדיש הוא ואכלו אחרים לוקין אלא למ"ד אין לוקין מאי איכא למימר דאיתמר הקדיש הוא ואכלו אחרים רב כהנא אמר אין לוקין רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו [ב]לוקין מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא גופא הקדיש ואכלו אחרים רב כהנא אמר אין לוקין רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו לוקין במאי קמיפלגי מר סבר *[ג]מופלא סמוך לאיש דאורייתא ומר סבר מופלא סמוך לאיש מדרבנן מתיב רב ירמיה יתומה שנדרה בעלה מפר לה אי אמרת בשלמא מופלא סמוך לאיש דרבנן אתו נשואין דרבנן ומבטלי נדרא דרבנן אלא אי אמרת דאורייתא אתו נשואין דרבנן ומבטלי נדרא דאורייתא אמר רב יהודה אמר שמואל בעלה מפר לה ממה נפשך אי דרבנן דרבנן הוא אי דאורייתא *קטן אוכל נבלות הוא [ד]ואין ב"ד מצווין עליו להפרישו והא כי גדלה אכלה בהפרה קמייתא אמר רבה בר ליואי בעלה מפר לה כל שעה ושעה והוא שבעל והא [ה]אין בעל מפר בקודמין *כדרב פינחס משמיה דרבא דאמר רב פנחס משמיה דרבא כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת אמר אביי ת"ש *קטן שלא הביא ב' שערות רבי יהודה אומר *אין תרומתו תרומה רבי יוסי אומר [ו]עד שלא בא לעונת נדרים אין תרומתו תרומה משבא לעונת נדרים תרומתו תרומה סברוה קסבר ר' יוסי [ז]תרומה בזמן הזה דאורייתא אי אמרת בשלמא מופלא סמוך לאיש דאורייתא אתי גברא דאורייתא ומתקן טבלא דאורייתא אלא אי אמרת דרבנן אתי גברא דרבנן ומתקן טבלא דאורייתא לא קסבר רבי יוסי תרומה בזמן הזה דרבנן וסבר ר' יוסי [ח]תרומה בזמן הזה דרבנן *והתניא בסדר עולם °אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להן שלישית אין להן *וא"ר יוחנן מאן תנא סדר עולם ר' יוסי *) ר' יוסי *תני (א) לה ולא סבר לה ה"נ מסתברא דתניא עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה חייבת

*) [ע' תוס' עירובין ט: ד"ה אי לא]

חייבת

אי מופלא הסמוך לאיש דאורייתא מילקא נמי לילקי. וא"ת ואמאי פריך בפשיטות דלילקי הא איכא אמוראי דאמרי דנדרו נדר לענין שאם אכלו אחרים שלוקין אבל הוא לא לקי דקטן הוא לעונשין וי"ל דהכי פריך אי מופלא הסמוך לאיש דאורייתא ואית ליה איסורא לקטן מילקא נמי לילקי :

לאותן המוזהרין עליו. תימה א"כ היכי ס"ד דליחייבו קרבן לפי שמניחין לו לעבור על נדרו וי"ל דהוה מצי למימר ולטעמיך אלא דבלאו הכי פריך שפיר :

כגון שהקדיש הוא ואכלו אחרים. וא"ת ואמאי לא מוקי כגון שאכל הוא בעצמו לכשהגדיל והוה ניחא טפי דזדון שבועה לא מתוקמא אלא כשאכל בעצמו דאפי' נשבע שלא יאכלו אחרים אין בכך כלום כל זמן שלא אסר עליהם בקונם דהוי כהקדש וי"ל דניחא ליה לאוקומי כשאכלו אחרים מיד סמוך לנדרו :

רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו לוקין. וא"ת והא סבר ר"ל התראת ספק לא שמה התראה בהתערובות (זבחים עח.) גבי נותר ופגול שבללן זה בזה והכא התראת ספק הוא דשמא לא יביא ב' שערות עד ב' שנים או ג' ונמצא דאכתי לא הוי מופלא סמוך לאיש ואי מיירי שאכלו אחרים לאחר שהגדיל א"כ הל"ל כשאכלו הוא בעצמו ובהביא שתי שערות נמי לא איירי דא"כ הוא עצמו אם יאכלנו ילקה דרבי יוחנן אית ליה לעיל דתוך זמן כלאחר זמן וי"ל דאזלינן בתר רוב שמביאין שתי שערות בזמנן דהיינו בני י"ג ויום א' :

אין ב"ד מצווין להפרישו. וא"ת לרב הונא דאמר שהוא עצמו לוקה מה מועיל הפרתו ותו מה משני הא בעי רבי יוחנן למימר בפרק חרש (יבמות דף קיד.) דב"ד מצווין להפרישו וי"ל דלמסקנא דקאמר דעל דעת בעלה נודרת אתי שפיר והוה מצי למימר השתא וליטעמיך הא סבר ר' יוחנן דב"ד מצווין להפרישו אלא דבלא"ה פריך שפיר :

כדרב פנחס דאמר על דעת בעלה היא נודרת. והוי כמו אלא אע"ג דלא כתוב בספרים אלא וכעין זה יש בפ' אע"פ (כתובות דף נט.) *אמר רב הונא בריה דרב יהושע באומר יקדשו ידיך לעושיהם דאין בספרים אלא ובנדרים (דף *יג) יש בספרים אלא וא"ת א"כ אמאי נכתב בפרשת נדרים דבעל מפר לאשתו אפי' אינה אשתו כגון הכא הבעל מפר דעל דעתו נודרת וי"ל דאיצטריך לענין שאם אמר קיים ליכי שאינו יכול להפר א"נ משום דאמר רחמנא בעל מפר קאמר דלעולם על דעתו היא נודרת ואע"ג דהכא לא הוו אלא נישואין דרבנן ולא אמרה תורה שיפר מ"מ היא סבורה שבידו להפר כמו בשאר נשים ונודרת על דעתו :

אי אמרת בשלמא מופלא הסמוך לאיש דאורייתא. וא"ת אדפריך מרבי יוסי לסיועי מדרבי יהודה דאמר אין תרומתו תרומה אלמא סבר דמופלא הסמוך לאיש דרבנן ולכך לא מתקן טבל דאורייתא וי"ל דר' יהודה נמי אית ליה דמופלא סמוך לאיש דאורייתא ולהכי לתקן טבל לא איתרבי להיות כגדול :

ואינה

לפי שמצינו שהשוה הכתוב. מכי יפליא דמשמע יודע להפלות סמוך לאיש דאכתי קטן הוא כל שנה זו : זה הדבר אשר צוה וגו'. כלומר לאיסר ולא יחל אמרתי שיהא איסרו איסר ונדרו בבל יחל ולא לקרבן מעילה ובל יחל היינו מלקות ומסייע ליה לרב הונא : אימא לאיסור בל יחל.. כלומר איסורא בעלמא ולא מלקות : אי מופלא סמוך לאיש דאורייתא. מכי יפליא לנדור : מילקא נמי לילקי. דהא כל זמן דנדרו נדר קאי עליה בבל יחל : איסורא נמי ליכא. עליו אם אכלו דהא אי אתו רבנן לתקוני הכי תקון שלא יאכלו אחרים את הקדשו או הוא לכשיגדיל אבל בקטנותו לא באו לאסור עליו דקטן לאו בר קבולי עליה תקנתא דרבנן הוא : ומשני לעולם דרבנן ואיסורא אמאן קאי על אותן המוזהרים עליו להפרים מאיסורא: ש"מ כו'. פלוגתא היא בפרק חרש שנשא פקחת ביבמות (דף קיד.) : אלא הכא במאי עסקינן כו'. ולעולם כדקתני ולאיסר ולבל יחל דהוי מלקות גמור ואפ"ה לא תסייעיה לרב הונא מהא דהא דקתני מלקות אהקדש קטן לאו לדידיה קאמר אלא לאחרים שאכלו את הקדשו : מדרבנן. כלומר מ"ד אין לוקין מוקים להא דקתני לאיסר ולבל יחל כדאוקמינן לאיסור בל יחל איסורא בעלמא ומדרבנן ומקרא דכי יפליא דקתני שהשוה הכתוב אסמכתא בעלמא : יתומה. שהשיאתה אמה דבת מיאון היא דנשואין דידה מדרבנן: בעלה מפר נדרה. ולא קרי לה יתומה אלא בקטנותה כל זמן שראויה למיאון: אי אמרת בשלמא מופלא סמוך לאיש. לא הוי נדרו נדר אלא מדרבנן מש"ה בעלה מפר לה דאתו נשואין דרבנן כו' : והא לכי גדלה אכלה. בההיא הפרה דלאו הפרה היא ונמצא גדול אוכל נבלות : כל שעה. ואף משגדלה: והוא שבעל. לאחר שגדלה דהויא הך בעילה קדושין גמורין דאורייתא דמעשה גדולה מעשה הלכך אתו נישואין דאורייתא ומבטלין נדרא דאורייתא : אין הבעל מפר. נדרים הקודמין לנישואין במסכת נדרים והאי נדר קדם להך בעילה דאורייתא: על דעת בעלה. וכך קטנה על דעתו של זה נדרה וכי אמרינן אין הבעל מפר בקודמין היכא דלית לה בעל בשעת נדר כלל : כדרב פנחס. כלומר לא תוקי לה לברייתא כשהבעל מפר לה כל שעה ושעה (ב) לעולם נדרה דאורייתא וקשיא לך אתו נשואין דרבנן ומבטלין נדרא דאורייתא אהכי מבטלת דכל הנודרת כו' : לעונת נדרים. היינו מופלא הסמוך לאיש שנדריו נבדקין : סברוה. רבנן בני הישיבה דבעו לאותובי לרב כהנא מהכא : תרומה דאורייתא. וקאמר משבא לעונת נדרים תרומתו תרומה ותרומה והקדש ונדר חדא היא דמקדשה בדבורו שקורא עליה שם : ירושה ראשונה. של יהושע : ושניה. בימי עזרא : יש להן. כלומר בגלות נבוכדנצר בטלה קדושת הארץ ונצטרכו ליורשה ולקדשה בשניה : אבל שלישית. לעתיד לבא : אין להם. כלומר אינה ירושה דלא יצטרכו לרשתה ולקדשה דלא בטלה קדושתה מגזרת הכתוב : ואמר רבי יוחנן. בעלמא : מאן תנא סדר עולם רבי יוסי. דהוא סתמה כי היכי דסתם מתניתין ר"מ : תני (ג) ולא סבר לה. להא דרשא דקתני שלישית אין להן אלא ודאי בטלה קדושת הארץ ותרומתה דהשתא דרבנן : עיסת חולין שנדמעה. כגון שנפל סאה של תרומה לתוך פחות ממאה של חולין :

חייבת

תורה אור: במדבר ל / דברים ל

צב א ב מיי' פי"א מהל' נדרים הל"ם :

צג ג מיי' שם הל"ד :

צד ד מיי' פי"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כז סמג לאוין קמח טוש"ע או"ח סי' שמג וטוש"ע יו"ד סי' שעג סעי' א בהג"ה :

צה ה מיי' פי"א מהל' נדרים הל"כ סמג לאוין רמח טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' ב וסעי' לה :

צו ו ז מיי' פ"ד מהל' תרומות הל"ה :

צז ח מיי' פ"א שם הל' כו :

הגהות הב"ח

(א) גמ' תני לה ולא סבר לה נ"ב ע"ע מן עירובין דף ט ושבת דף קלו וסנהדרין דף פו ושבועות פ"ק ובכמה מקומות : (ב) רש"י ד"ה כדרב פנחס וכו' דלעולם וכו' אהכי מבטלין : (ג) ד"ה תני לה ולא סבר :

גליון הש"ס

גמ' שהקדיש הוא ואכלו אחרים. ע' נדרים טו ע"א כר"ן שם:

[בגמ' שלפנינו איתא אלא]

צ"ל פס

שבת קכח. יבמות קיד. [גיטין נה.]

[מיר כט: סב.]

[שבת קכח. ועי"ש]

גיטין סה: נדרים פט: שבת מו: יבמות כט:

תרומות פ"א מ"ג

[ובסדר המשנה שלפנינו ר' יהודה אומר תרומתו תרומה וע"ש בפי' הר"ש]

יבמות פב:

[שם:]

[עירובין לח:]

תוספי הרא"ש

שם קטן אוכל נבלות כו'. תי' כי ב"ד מצווין נמי להפרישו ומי ניחא הא קתני יכול יהא חייב על הקדשו קרבן. ר"ל שהיה יכול לומר ולטעמיך : הקדיש הוא ואכלו אחרים. הכי נמי הוה מצי למימר שגדל הוא עצמו ואכל א"נ לא רצה לומר לפי ששנה כבר לזדון שבועה ולכך מיתוקמא בהקדיש הוא כו' כדי שתהא איירי בתרוייהו ולא משכחת זדון שבועה באחרים הילכך בעי לאוקומי סיפא באחרים :

וקרא אסמכתא בעלמא הוא. והא דקא אמר יכול יהא חייב על הקדשו קרבן לפי האסמכתא הולך ודורש הפסוק : ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו לוקין. תימה הא שמעינן לר"ל דאמר התראת ספק לא שמה התראה בפרק התערובות גבי הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה וכל מופלא סמוך לאיש' התראת ספק היא דשמא לא יביא שערות ונמצא דאכתי לא הוי שנה שלפני גדול וכשהביא שתי שערות לא איירי דא"כ הוא עצמו אם אכל ילקה לר' יוחנן דאמר לעיל תוך זמן כלאחר זמן וי"ל דאזלינן בתר רובן שמביאין שערות בזמנן: אי דאורייתא קטן אוכל נבילות כו'. תי' הוה מצי למיפרך והא בעי ר' יוחנן בפ' חרש דב"ד מצווין להפרישו אלא בלאו הכי פריך שפיר(ולהכי)[ולפי] המסקנא דרב פינחס בלא"ה ניחא: כרב פנחס כו'. ופרש"י ולהכי מיפר בקודמין הואיל שנדרה על דעת בעלה ודחק לפ' משום דאין כתוב אלא בספרים אחרים ומצינו בפ' אע"פ דאמר רב הונא בריה דרב יהושע באומרת יקדשו ידי לעושיהן ואין כתוב בספרים אלא אעפ"כ הוי פירושו כמו אלא. ובנדרים בסוגיא זו כתוב אלא בכל הספרים הילכך נראה לפ' דאדלעיל קאי דפריך אתי נישואין דרבנן ומבטלי נדרה דאורייתא ומשני אין כדר' פינחס דכיון דנודרת על דעת בעלה יכול להפר אפי' הוי נישואין דרבנן. ותימה א"כ למה נכתבה הפרת הבעל כלל כיון דכל אשה נודרת על דעת בעלה י"ל דכיון דאמר קיים ליכי שוב אין הבעל יכול להפר אפי' הוי נישואין דרבנן א"נ אפי' פירשה בהדיא שנדרה שלא לדעתו בעלה מיפר לה בעל כרחה. א"נ משום דנתנה תורה רשות לבעל להפר הוא דאמרינן דנודרת על דעתו לפי שנראה לה שבידו להפר כמו בשאר נשים הילכך כיון שנדרה על דעתו וסמוכה על שולחנו כל עיקרו על דעתו נדרה ויכול להפר : סברוה קסבר תרומה בזמן הזה דאורייתא ובעי לאיתויי סייעתא לר"ל. ותימה דהא ר"ל סבר בפרק הערל תרומה בזמן הזה דרבנן וי"ל דהוה מצי למימר ולטעמיך : אתי גברא דרבנן ומתקן טבל דאורייתא. ותימה אדפריך מדר' יוסי ליסייעיה מדר' יהודה דאמר אין תרומתו תרומה וי"ל דר' יהודה שפיר מצי סבר דמופלא סמוך לאיש דאורייתא ואפ"ה אין תרומתו תרומה דדוקא להקדיש ולאסור הוי מופלא סמוך לאיש כגדול אבל לתקן הכרי לא חשיב כגדול הילכך אין תרומתו תרומה :

חייבת בחלה °ואינה נפסלת בטבול יום דברי ר"מ ור' יהודה ר' יוסי ור"ש °פוטרין מן החלה סברוה מאן דאמר תרומה דאורייתא חלה דאורייתא מאן דאמר תרומה דרבנן חלה דרבנן אי אמרת בשלמא קסבר רבי יוסי חלה בזמן הזה דרבנן אתי דמוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן אלא אי אמרת חלה דאורייתא אתי דמוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא ודלמא קסבר רבי יוסי תרומה בזמן הזה דאורייתא וחלה דרבנן *וכדאהדר רב הונא בריה דרב יהושע דאמר רב הונא בריה דרב יהושע אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דרבנן חלה דאורייתא שהרי *שבע שכבשו ושבע שחלקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו *במעשר ואמינא להו אנא אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא °חלה דרבנן *דתניא אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים ת"ל בבואכם °בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם וכי אסקינהו עזרא לא כולהו סלוק: **מתני'** משל משלו חכמים באשה פגה בוחל וצמל פגה עודה תנוקת בוחל אלו ימי נעוריה בזו ובזו *אמרו *°אביה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה °ובהפרת נדריה צמל כיון שבגרה שוב אין לאביה רשות בה איזהו סימנין ר' יוסי הגלילי אומר °משיעלה הקמט תחת הדד ר"ע אומר °משיטו הדדים בן עזאי אומר °משישחיר הפיטומת רבי יוסי אומר °כדי שיהא נותן ידו על העוקץ והוא שוקע ושוהא לחזור: **גמ'** °פגה עודה תנוקת כדכתיב °התאנה חנטה פגיה בוחל אלו ימי הנעורים *כדתנן °התאנים משיבחלו ואמר רבה בר בר חנה אמר רב משילבין ראשיהן ואיבעית אימא מהכא °ותקצר נפשי בהם וגם נפשם בחלה בי צמל כמ"ד יצתה מלאה: ואיזהו סימנים ר' יוסי הגלילי אומר משיעלה הקמט: אמר שמואל לא משיעלה הקמט ממש °אלא כדי שתחזיר ידיה לאחוריה ונראית כמי שיעלה הקמט תחת הדד שמואל בדק באמתיה ויהב לה ד' זוזי דמי בושתה שמואל לטעמיה דאמר שמואל °לעולם בהם תעבודו °לעבודה נתתים ולא לבושה שמואל מייחד להן רב נחמן מחליף להן רב ששת מסר להן לערבי ואמר להן אזדהרו מישראל: רבי יוסי אומר כו': מאי עוקץ אמר שמואל °עוקצו של דד ת"ר *אלו הן סימני בגרות ר"א בר' צדוק אומר °משיתקשקשו הדדין ר' יוחנן בן ברוקה אומר משיכסיף ראש החוטם משיכסיף אזקונה לה אלא א"ר אשי °משיפציל *ראש החוטם' יוסי אומר משתקיף °העטרה ר"ש אומר °משנתמעך הכף

רש"י

חייבת בחלה. ולא אמרינן דתרומה פוטרת לה ואע"ג דתרומה אינה חייבת בחלה מדומע חייב בחלה מ"ט דדימוע דרבנן הוא דמדאורייתא חד בתרי בטיל דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות ורבנן הוא דאצרוך אחד ומאה הלכך לא אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה אפילו בזמן הזה דקסברי ר"מ ורבי יהודה חלה בזמן הזה דאורייתא: פוטרין מן החלה. כדמפרש לקמן דקסברי חלה בזמן הזה דרבנן ואתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן והיינו דאמרן לעיל תני ולא סבר לה דהא חזינן דלרבי יוסי חלה בזמן הזה דרבנן וסברוה הנך רבנן דמייתי ראייה מהכא דכי היכי דקאמר ר' יוסי חלה בזמן הזה דרבנן הוא הדין לתרומה: ודלמא. אע"ג דקא חזית מהכא לר' יוסי חלה דרבנן אפ"ה סבירא ליה תרומה דאורייתא וליכא הכי נמי מסתברא דקא בעית לאתויי: נתחייבו בחלה. דכתיב בחלה (במדבר טו) בבואכם אל הארץ והרי באו: ולא נתחייבו במעשר. *דבמעשר כתיב (דברים יד) תבואת זרעך עד שיכירו כל אחד ואחד את שלו: **מתני'** פגה. שמדר כך באשה עודה תינוקת קרו לה פגה כל זמן שאין לה סימן לא בדדים ולא בשערות: בוחל. כשהפרי גדל קצת כדתני בגמרא התאנים משיבחלו כך כשיש לה סימן דדין קצת בידוע שהביאה שתי שערות ונערה היא: צמל. בגמ' מפרש לה לשון נוטריקון יצתה מלאה שיש לה סימן מובהק בדדיה ולקמן מפרש סימנין במתני' והיא בוגרת: בזו ובזו. אפי' כשהיא נערה אביה זכאי בו' דכתיב (במדבר ל) בנעוריה בית אביה כל שבח נעוריה לאביה: איזו היא סימנין. אלמא קאי: קמט. פרונצ"ש שגדלו דדיה עד שכפול מעט על החזה ויראה כקמט: משיטו. גדולים יותר: הפיטומת. ראש הדד כמו (סוכה דף לה:) ניטלה פיטמתו: עוקץ. כמו עוקצי האגסים (עוקצין פ"א מ"ו) פוציל"ש בלע"ז חודו של דד שהתינוק יונק ופיטומת היינו סביבות עוקץ: **גמ'** משיבחלו. חייבין במעשר: משילבין ראשיהן. משתנין כשמגדילין הכא נמי משישתנה הדד ויראה בו סימן שמגדיל: בחלה בי. גדלה עלי אדם הקן בדבר נראה לו כגדול אנקייסנ"ץ בלע"ז: מייחד להו. שפחותיו מייחד לאנשים עבדיו ואינו מפקירן משום בושת: מחליף להן. את של זה בזה ואינו מקפיד על בושתן: לערבי. מפקיר שפחותיו לערביים ונוהג בהן מנהג הפקר: משיתקשקשו. כמו (סוטה דף ט:) מקשקשת לפניו כזוג בטנ"ט בלע"ז כלומר גדולים הרבה: חוטם. *ספק: משיפציל *ספק: משתקיף עטרה. שגדול העוקץ ועב ומוקף עטרה והיינו שיעורא דא"ר יוסי נמי במתני' שיהא נותן ידו על העוקץ ושוקע ושוהא לחזור:

תוספות

ואינה נפסלת בטבול יום. וא"ת באלו עוברין (פסחים דף מד.) גבי מקפה של חולין ושום ושמן של תרומה קאמר דאם נגע טבול יום במקצתו *דפסל כולו במגעו וי"ל דהתם איירי בעשאו גוש בקערה: אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן. מכאן מביא ריב"א ראיה דתרומה בטלה ברוב דאורייתא והא דדרשינן בסיפרא מאת מקדשו ממנו דעולה בק"א אסמכתא בעלמא הוא וכן הא דקאמר התם דערלה וכלאי הכרם דכפל איסורו ליאסר בהנאה כפל בעלייתו שצריך אחד ומאתים ומיהו ראייה דהכא יש לדחות דלעולם מדאורייתא הכל נאסר לזרים מטעם תערובת התרומה שאינה ניכר אבל מה שגם החולין נחשבו כתרומה ליפטר מן החלה כאילו שכל תרומה זה אינו אלא מדרבנן ומיהו יש להביא ראיה גבי נפלו אגוזים ונתפלטו בהניזקין (גיטין דף נד:) דיש ספרים דגרסי והא הכא דמדאורייתא' ברובו בטלה ובשלהי הערל (יבמות דף פב.) גבי שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שתי סאות כו' דקא"ר *יוחנן והוא שרבו חולין על התרומה פי' דשרי מדאורייתא ולהכי אמר שאני אומר וברים ההוא פירקא (דף עג:) נמי קאמר תרומה חמורה ממעשר שכן מחפ"ז ולא חשיב ק"ח: **ל"ג** אילו נאמר כי תבואו הייתי אומר משנכנסו ב' או ג' מרגלים דהא רישא דברייתא הכי איתא בספרי (פרשת שלח) (ובספ"ק דקדושין מייתי לה) משונה ביאה זו של חלה דבעלמא כתיב כי תבואו כי יביאך וכאן כתיב בבואכם לומר מיד כשנכנסו קודם כבוש וחילוק אלמא משמע דכי תבואו משמע ביאה חשובה דהיינו לאחר כבוש וחילוק והיכי מצי למימר אפי' ב' או ג' מרגלים אלא הכי גרסינן אי בבואכם יכול אפי' ב' או ג' מרגלים וקאי אדלעיל מיניה: **לא** כולהו סלוק. ואם תאמר והא כל יושביה עליה קרינן לענין יובל לפי שמקצת כל השבטים עלו לפר"ת דאמר דיובל נהג בבית שני מהאי טעמא וי"ל דבבואכם משמע טפי בביאת כולכם ואם תאמר היכי ס"ד מעיקרא דתרומה בזמן הזה דאורייתא לרבי יוסי והוי סייעתא לר"ל דלעיל הא ר"ל גופיה סבר דלר' יוסי תרומה בזמן הזה דרבנן בפרק הערל (יבמות ד' פא.) וי"ל דהוי מצי למימר וליטעמיך: **איזהו** סימניה. פ"ה סימני בגרות ורבי יוסי דאמר בגמרא משתקיף/העטרה היינו נמי דקאמר הכא משיתן ידו על העוקץ וקשה דאי חד שיעורא הוא למה שינה רבי יוסי לשונו ועו דכל תנאי דגמרא שום אחד מהם אינו מזכיר משיעורא דמתניתין ועוד דאם כן בוחל לא נתן שום סימן ובגמרא קאמר בוחל מלמעלה בידוע שהביאה ב' שערות הא לא שמעינן סימני דבוחל לכך פר"ת דאיזהו סימניה דקאמר הכא אבוחל קאי ולפירוש זה אתי שפיר הא דקאמר בגמרא הלכה כדברי כולן להחמיר לענין מיאון: **בדק** באמתיה ויהיב ד' זוזי דמי בושתה. להנצל מעונש היה נותן לה דהא ר' יהודה אמר בהחובל (ב"ק דף פז.) אין לעבדים בושת ואפילו למ"ד יש לעבדים בושת הוי לרבו: **ראש** החוטם. פ"ה ספק דלא אתפרש ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לה:*) גבי אתרוג מזכיר פיטומא ועוקץ וחוטם ומתוך כך משמע דפלטתן באתרוג לצד ראשו ואין אחד מהם לצד זנבו דומיא דדד דגבי דד ליכא לפרושי הכי כמו שפירש באתרוג: *°**מסר** להו לערבי. משמע מכאן דשפחה כנענית מותרת בעובד כוכבים וה"ה דעבד כנעני מותר בעובדת כוכבים, ולא גזרו עליו משום *) נשג"ז אע"ג דאיסור נדה ואשת איש דאורייתא שייך שפיר בעבד וא"כ בשלהי מסכת ע"ז (דף עו:) דא"ל שבור מלכא לבטי אדכר לך מה דעבדת באורתא שקבל עובדת כוכבים זונה שמסר לו אושפיזו (*ורב) יהודה לא קבל עובדת כוכבים זונה לא עשה בטי איסורא דמותר הוה בה דהא עבד הוה כדקאמר בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע:) דבטי בר טבי ברמות רוחיה לא קבל גיטא דחירותא:

*) נ"ל משום נשג"א רש"א

הלכה

תוספי הרא"ש

ואינה נפסלת בטבול יום. והא דאמרינן בפ' אלו עוברין המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה אם נגע טבול יום במקצתו פסל מקום מגעו והכא אמרינן דלא פסל כלל וי"ל דהתם מיירי שהן גוש בקערה וניכרין בפני עצמן: אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן. מכאן משמע דתרומות בטל ברוב מדאורייתא והא דדריש ליה בסיפרי את מקדשו ממנו מה שאתה מרים ממנו מקדשו אסמכתא היא וכן מוכח בסוף פ' הערל גבי שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שתי סאין א' של חולין וא' של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה וקא"ר יוחנן והוא שרבו חולין על התרומה פי' שאז הן מותרין מן התורה הלכך [הולכין בהם] להקל אלמא ברביית שרי מן התורה: אלו נאמר כי תבואו הייתי אומר משנכנסו שנים או שלשה מרגלים. א)רק בתוס' הגירסא בס"פ ול"נ גירסא זו דאדרבה כי תבואו משמע ביאת כולם כדמשמע בפ"ק דקידושין דקאמר התם הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת מהן לאחר ירושה וישיבה אף כל לאחר ירושה וישיבה ואע"ג דאיכא מ"ד לשם דבעי ביאה ומושב מ"מ לא אשכחן כי תבואו דמשמע לאלתר בכניסת שנים ושלשה מרגלים קודם שיכנסו כולם. אלא ה"ג אי בבא הייתי אומר משעה שנכנסו בה שנים שלשה מרגלים דמשמע תחלת ביאת מולא כתיב כי תבואו והכי תניא בספרי בפ' שלח לך א"ר ישמעאל שנה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שבכל מקום הוא אומר והיה כי תבוא והיה כי יביאך וכאן אומר בבואכם ללמדך כיון שנכנסו לארץ מיד נתחייבו בחלה והיינו דקאמר הכא אילו נאמר בבא ולא כתיב כם הייתי אומר דתחילת ביאה כיון דמשתה ביאה זו ת"ל בבואכם דמשמע ביאת כולכם: לאו כולהו סלוק. ותימה והא כל יושביה עליה קרינן ביה לענין יובל כיון שהיו שם מכל השבטים לפר"ת שפי' דיובל נוהג בבית שני מהאי טעמא וי"ל דבואכם משמע טפי ביאת כולכם ואע"פ שהיו שם מכל השבטים לא מיקרי ביאת כולכם: אי זהו סימניה. פרש"י דאצמל קאי ומתוך זה הוצרך לפ' הא דקא"ר יוסי[בברייתא] משתקיף העטרה היינו נמי שיעורא דמשיתן ידו על העוקץ והוא שוקע.וקשה לפי' דלמה שינה ר' יוסי לשונו ועוד דבכולהו תנאי בגמרא לא אמר אחד מהן שיעורא דמתניתין ועוד א"כ לא יהיב תנא סימנא אבוחל ולקמן תנן בא סימן התחתון עד שלא בא העליון והיינו סימני בוחל. ומפר"ת דאי זהו סימניה דאבוחל קאי ותנאי דגמ' מפרשי סימני בגרות: משתשחיר. פרש"י ראש הדד כמו ניטלה פיטמתו דאתרוג.ועוקץ פי' חודו של דד מלמעלה. ובפ' לולב הגזול פרש"י ב' פירושים. ונראה דשניהן הן במקום אחד אלא האחד בצד ראשו והאחר בצד זנבו דגבי דד ליכא לפרושי הכי ומסתמא פיטמת ועוקץ דהתם דומיא דהך דהכא: ויהיב לה ד' זוזי דמי בושתה. להנצל מן העונש היה עושה כן דהא אין לעבדים בושת דאמרינן בפ' החובל ואפי' למ"ד יש להם בושת ינתן הכל לרב: ומסר להו לערבאי. מכאן משמע דשפחת כנענית מותרת לעובד כוכבים וה"ה דעבד מותר בעובדת כוכבים ולא גזרו עליהן משום נשג"ז ואע"ג דאיסור נדה ואשת איש שייך בעבד מן התורה ושילהי ע"ז דא"ל שבור מלכא לבטי אידכר מה דעבדת באורתא ופרש"י ז"ל ששלחו לו זונה כרוך הערביים וקבלה אומר ר"ת אין צריך לומר שהיה רשע דמותר היה בת כי עבד היה כדאמרינן בקדושין בטי בר טבי ברמות רוחיה לא קביל גיטא דחירותא: משיפציל ראש החוטם. פרש"י ספק וגבי אתרוג נמי מזכיר פיטמת ועוקץ וחוטם ונראה לפ' כמו חוטם דהתם דהיינו מקום שמתחיל לשפע על פי העוקץ וכן הבא למעלה מן הפיטומת מתחיל לשפע כלפי הדד והריצין כמין פיצולין נראה בהם:

א) נראה דצ"ל כך הגירסא כתובה בספרים רק בתוס' כתבו דלא נכירא וכו'.

עין משפט נר מצוה

צח א מיי' פ"ח מהל' טומאת אוכלין הלט"ו:
ס"א פוסל מקום מגעו
צט ב מיי' פ"ו מהל' בכורים הל"ד:
ק ג ד מיי' פ"ה שם הל"ה סמג עשין קמא טוש"ע יו"ד סימן שכב סעיף ב:
קא ה מיי' פי"ז מהל' אבידה הל"ג ופ"ג מהל' אישות הל"א סמג עשין מח ועד טוש"ע חו"מ סי' עד סעי' ב וטוש"ע אה"ע סי' לז סעיף א:
קב ו מיי' פי"א מהל' נדרים הל"ז סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רלד סעיף א:
קג ז ח ט י מיי' פ"ב מהל' אישות הל"ז:
קד כ מיי' פ"ב מהל' מעשר הל"ה:
[כתובות כט. ב"מ פט.]
[בכתובות איתא ולא נתחייבו בתרומה וע' ברש"י שם דגרים תרווייהו]
קה ל מיי' פ"ב מהל' אישות הל"ז:
קו מ מיי' פ"ט מהל' עבדים הל"ח:
קז נ ס ע פ צ מיי' פ"ב מהל' אישות הל"ז [וברב אלפס יבמות פי"ג דף מה.]

מסורת הש"ס

כתובות כה.
[פי' רש"י בכתובות כה. וב"מ פט. ובכל דוכתא מפרש טעם אחר]
כתובות כה.
[בסדר המשנה ל"ג אמרו]
[כתובות מו:]
מעשרות פ"א מ"ב
זכריה יא
ויקרא כה
[תוספתא פ"ו]
[פי' תוס' ד"ה ראש]
[נ"ל פסק וכן גי' רש"ל]
[פי' משיתחיל ליבקע שגרא' כמפולל ערוך ערך פצל]
[ושם ט. ד"ה נטלה]
שייך לעיל
[נ"ל ומר]

הכף וכן היה רבי שמעון *(בן יוחי) אומר שלשה סימנין נתנו חכמים באשה מלמטה וכנגדן מלמעלה פגה מלמעלה בידוע שלא הביאה שתי שערות בוחל מלמעלה בידוע שהביאה שתי שערות צמל מלמעלה בידוע שנתמעך הכף מאי כף אמר רב הונא *מקום תפוח יש למעלה מאותו מקום כיון שמגדלת מתמעך והולך שאלו את רבי הלכה כדברי מי שלח להו [ב]כדברי כולן *להחמיר רב פפא ורב חיננא בריה דרב איקא חד מתני אהא וחד מתני אחצר צורית דתנן *איזוהי חצר *צורית שחייבת במעשר *ר"ש אומר חצר הצורית שהכלים נשמרים בתוכה מאי חצר הצורית אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שכן בצור מושיבין שומר על פתח החצר *ר"ע אומר כל שאחד פותח ואחד נועל פטורה ר' נחמיה אומר כל שאין אדם בוש לאכול בתוכה חייבת רבי יוסי אומר כל שנכנסים לה ואין אומרים לו מה אתה מבקש פטורה ר' יהודה אומר שתי חצרות זו לפנים מזו הפנימית חייבת והחיצונה פטורה שאלו את רבי הלכה כדברי מי אמר להו [ג]הלכה כדברי כולן *להחמיר: **מתני'** *[ד]בת עשרים שנה שלא הביאה שתי שערות תביא ראיה שהיא בת עשרים שנה והיא איילונית לא חולצת ולא מתיבמת *בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים שנה והוא סריס לא חולץ ולא מיבם אלו דברי בית הלל בית שמאי אומרים זה וזה *בן שמונה עשרה ר' אליעזר אומר הזכר כדברי בית הלל והנקבה כדברי בית שמאי שהאשה ממהרת לבא לפני האיש: **גמ'** ורמינהי *אחד לי בן תשע שנים ויום אחד ואחד לי בן עשרים שלא הביא שתי שערות *אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב [ה]והוא שנולדו בו סימני סרים אמר רבא דיקא נמי דקתני והוא סריס ש"מ וכי לא נולדו לו סימני סרים עד כמה *תני ר' חייא [ו]עד רוב שנותיו כי אתו לקמיה דרבי *חייא אי כחיש אמר להו אבריוה אי בריא אמר להו אכחשוה דהני סימנים זימנין דאתו מחמת כחישותא זימנין דאתו מחמת בריאותא *אמר רב הלכתא בכולי פרקא מעת לעת ועולא אמר דתנן תנן ודלא תנן לא תנן בשלמא לעולא היינו דקתני הכא יום אחד והכא לא קתני אלא לרב ליתני ועוד תני רבי יוסי בן כיפר אומר משום רבי אליעזר [ז]שנת עשרים שיצאו ממנה שלשים יום הרי היא כשנת עשרים לכל דבריה וכן הורה רבי בלוד שנת שמנה עשרה שיצאו ממנה שלשים יום הרי היא כשנת שמנה עשרה לכל דבריה בשלמא דרבי ודרבי יוסי בן כיפר לא קשיא הא כבית שמאי הא כבית הילל אלא לרב קשיא תנאי היא דתניא *[ח]שנה האמורה בקדשים שנה האמורה בבתי ערי חומה שתי שנים שבשדה אחוזה שש שנים שבעבד עברי וכן שבבן ושבבת כולן מעת לעת שנה האמורה בקדשים מנא לן *אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא °כבש בן שנתו שנתו שלו ולא שנה של מנין עולם שנה האמורה (ויקרא יב) בבתי ערי חומה מנלן אמר קרא °עד תום שנת ממכרו שלו ולא (שם כה) שנת של מנין עולם שתי שנים שבשדה אחוזה מנלן אמר קרא °במספר (שם) שני

הכף. מלמטה הוא על בית הרחם כמין [י]תפוח גבוה כדמפרש לקמן: מלמעלה. בדדין: להחמיר. איזה מאלו שהביאה שוב אין אביה מפר נדריה דמחזקינן לה בבוגרת נתקשקשו ואע"ג דלא הכסיף הכסיף אע"ג דלא התקשקשו וכן כולם אית דאמרי להחמיר אינה ממאנת מטעה שנראה בה אחד מן הסימנין הללו ואינה חולצת עד שיהו כולם ולאו מילתא היא דאפילו לא הביאה אחד מהן גדולה היא ואינה ממאנת וחולצת שהרי כל הסימנים הללו בבגרות נאמרו ומימי נערות היא גדולה למיאון ולחליצה שהרי הביאה שתי שערות ל"א הלכה כדברי כולן להחמיר הביאה אחד מן הסימנים הללו ואפילו הקודם שבכולן ולא הביאה את כולן בוגרת ואינה בוגרת ואם קבל אביה בה קדושין וקדשה היא את עצמה לאחר צריכה גט משניהם דכיון שהביאה אחד מן הסימנין הללו יצתה לה במקצת מרשות אביה דאיכא למימר בוגרת הויא ואין כח בקדושי אביה להפקיע קדושין שלה וגם בה אין כח להפקיע קדושי אביה עד שתביא את כולם: שחייבת במעשר. שקובעת תבואה למעשר דקי"ל חצר קובעת במסכת ביצה (דף לד:): שאחד פותח ואחד נועל. שאין השומר קבוע לפתוח ולנעול אלא זה פותח וזה נועל לאו בת שימור היא ופטורה דלאו שמה חצר: כל שנכנסין לה כו' פטורה. ואע"ג דאין אדם בוש לאכול בתוכה: כדברי כולן להחמיר. דאם יש בה אחד מכל אלו חייבת אם יש שם שומר חייבת כר' (א) ישמעאל אע"ג דאחד פותח ואחד נועל ואי ליכא פותח ונועל חייבת כר"ע ואע"ג דליכא שומר ואי אין אדם בוש לאכול בתוכה חייבת ואע"ג דליכא שומר ואיכא פותח ונועל ואם אמר לו מה אתה מבקש חייבת ואפי' לית בה חד מכל הני ל"א הלכה כדברי כולן להחמיר כיון שאין אדם בוש לאכול בתוכה קובעת למעשר שאין אוכלין מפירות הנכנסים לה עד שיתעשרו והפרים מהן על טבל אחר אסור עד שיהיה לה שומר קבוע: **מתני'** לא חולצת ולא מתיבמת. ונפקא לכל (ב) שתרצה דרחמנא פטרה דכתיב (דברים כה) והיה הבכור אשר תלד פרט לאילונית שאינה יולדת: סרים. לאו בר חליצה הוא דכתיב (שם כה) להקים לאחיו שם בישראל והאי לאו בר הכי הוא: ה"ג יביאו ראיה שהוא בן עשרים. קרובי האשה יביאו ראיה: **גמ'** ורמינהי אחד לי בן תשע שנים וכו'. שניהם דין אחד להם וביאתו כמאמר בגדול כדאמרינן לעיל אלמא קטן הוא ובעיא אמתוני: אמר רב שמואל. מתני' כגון שנולדו בו סימני סרים המפורסים בהערל כל שאין בשרו מוליא הבל כשהוא רוחץ ושערו לקוי ובשרו מחליק: כי אתו לקמיה דר' חייא. בן עשרים שנה שלא הביא: בכוליה פרקא מעת לעת. חשבינן לה שנה ולא בתר מנין עולם שיהא יום אחד של שנת עשרים חשוב שנה דאף על גב דלא תנן במתניתין בן עשרים שנה ויום אחד כמאן דתנן יום אחד דמי וצריך להשלים את כולה: דתנן תנן. היכא דתנן יום אחד כגון בת שלשה שנים ויום אחד וכולהי דמתני' בר מסיפא דקתני בת עשרים שלא הביאה שתי שערות דהתם לא בעינן עשרים שלמים אלא משנכנס יום אחד בשנת עשרים: בשלמא דרבי ודר' יוסי בן כיפר לא קשיין. אהדדי למהוי מתני' משבשתא דמר כב"ש ודמר כב"ה דמתני': בקדשים. היכא דכתיב כבש בן שנתו: מעת לעת. מיום ליום ולא אמרינן למנין עולם שתכלה שנתו ערב ר"ה: שבבן ושבבת. קסבר היינו בן עשרים שנה ובת עשרים שנה דמתני' אלמא מעת לעת בעינן אליבא דהאי תנא והנך דלעיל סברי לה כעולא: שתי שנים שבשדה אחוזה. המוכר שדה אחוזה לחבירו אינו מותר לגואלה בפחות משתי שנים שיאכלנה לוקח שתי שנים כדכתיב (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך ומכאן ואילך אם בא לגאול גואל ומחשב לו פירות של שתי שנים לפי חשבון הדמים שמכרה לו לפי שנים הבאים עד היובל שהלוקח שדה מחבירו יודע שיחזירנו לו ביובל ואם היו עד היובל עשר שנים ומכרה לו בעשרה ליטרין נמצא קונה פירות של כל שנה בליטרא: שני

הלכה כדברי כולן להחמיר. מספק פוסק כמו לחומרא וכמו לחומרא כדפרישי' בפרק בנות כותים (לעיל דף נג.): איזהו חצר (צורית) כו'. קשה לר"ת דבפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף פח.) א"ר ינאי אין הטבל חייב במעשר עד שיראה פני הבית ותירץ דמדרבנן חצר קובעת למעשר ומדאורייתא בעינן ראיית פני הבית: בת עשרים כו' יביאו ראיה. פירוש קרובי האשה ואי גרסינן תביא היינו היא בעצמה ואי גרסינן יביא קאי אבעל שיביא ראיה שזו היא אילונית והוו קדושי טעות אם רוצה ליקח אחותה: דברי ב"ה. תימה דבפ' הערל (יבמות דף פ.) איתמר אכל חלב מבן י"ב שנה עד י"ח שנה ונולדו בו סימני סרים אמאי שביק דברי ב"ה דאמר כ' שנה ונקט דברי ב"ש ואפי' לר' אליעזר הזכר כדברי ב"ה והתם איירי בזכר וי"ל דהתם נקט כרבי שהורה בסמוך עד י"ח: עד רוב שנותיו. ומכאן ואילך גדול הוא והוי ודאי סרים: זימנין דאתו מחמת כו'. יש ספרים דגרסי זימנין דנתרן: [ע' תוס' ב"ב קנה: ד"ה הכי גרס ר"ת]: כולן מעת לעת. בפרק שני דזבחים (דף כה:) אמר דשעות פוסלות בקדשים וכן בבתי ערי חומה כדמשמע *(פ"ב דזבחים) ולא דמי לאחריני כדאמרינן דלא בעינן בהן מעת לעת לשעות כדפרישית לעיל (דף מד:) גבי ל' יום איכא בינייהו: [ועי' תוספות ערכין לא. ד"ה מיום]: ובשביעית

עין משפט נר מצוה

קח א ב מיי' פ"ב מהל' אישות הל"ח [וברב אלפס יבמות מה]:

קט ג מיי' פ"ד מהל' מעשר הל"ח והל"י:

קי ד מיי' פ"ב מהל' אישות הל"ה סמג עשין לח טוש"ע אה"ע סי' קנה סעי' יב [וברב אלפס שם]:

קיא ה מיי' שם הלי"א וע' בהשגות ובמ"מ ובל"מ סמג שם טוש"ע שם וסי' קעב סעי' ו:

קיב ו מיי' הל' שם וע' בהל"ל וסמג שם טוש"ע שם סי' קנה סעי' יג [וברב אלפס שם]:

קיג ז מיי' הל' שם טוש"ע שם סעיף יב:
[המעיין יראה דטעות הוא מלת צורית וגם במשנ' ליתא]

קיד ח עי' במיי' פ"ב מהל' אישות הל' כח:

תוספי הרא"ש

הלכה כדברי כולם להחמיר. מספק פוסק כחומרי דמר וכחומרי דמר כדפרישית בפרק בנות כותים: איזהו חצר צורית. הקשה ר"ת מהך מתני' מר' ינאי דאמר בפ' השוכר את הפועלים אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית. ותירץ דחצר קובעת מדרבנן אבל מדאורייתא עד שיראה פני הבית: בת עשרים שנה כו'. יביאו ראיה פי' קרובי האשה ואי גרסינן תביא פי' היא עצמה ואי גרסינן יביא ראיה פי' הבעל אם רוצה לישא אמה או אחותה יביא שזאת היא אילונית והיו קידושיה קידושי טעות: שנה האמורה בקדשי'. בפ"ב דזבחים איכא למ"ד שעות פוסלות בקדשים דדריש שה תמים זכר בן שנה יהיה שיהיו כל הויותיו תם ובן שנה ופריך מי איכא מידי דבשעת שחיטה בן שנה בקבלה והולכה בן שתי שנים. אמר רבא זאת אומרת ששעות פוסלות בקדשי' והשתא מעת לעת של קדשים אינו שוה לאחרים דלא בעינן בהו מעת לעת בשעות כדפי' לעיל גבי ל' יום איכא בינייהו ושנה נמי דבתי ערי חומה משמע נמי בפ' בתרא דערכין דבעי' מעת לעת אף לשעות דדריש התם עד תום שנת ממכרו שנה שלו ולא שנת של מנין עולם והדר דריש מימים דבעי' מעת לעת. והקשה ר"מ מאי איצטריך האי קרא גבי קדשים מהדוא קרא דדריש בזבחים בן שנה יהיה דשעות פוסלות ידעינן דלשנתו מנינן דאי מנינן למנין עולם לא משכחת לה דבשחיטה היה בן שנה ובזריקה היה בן שתים שאם שחטו סמוך לבין השמשות וזרקו בלילה תיפוק לי משום פסול לילה. ואם זרקו למחר תיפוק לי משום לן. ותירץ דאיצטריך ההוא קרא לאשמועינן דפסול משום עברה זמנו ואם עלה ירד כדאמרינן בפ' בתרא דזבחים גבי בני יונה שעבר זמנן שאם עלו ירדו. ופר"א כיון דבשעת שחיטה היה בן שנה וזרקו לא ירד קמ"ל קרא כיון דבשעה שהיתה הקבלה היה יותר מבן שנה אם עלה ירד. ונ"ל דאי לא דידעינן מהכא דבתר שנה דידית אזלינן לא הוה דרשינן מיהיה דשעות פוסלות וכן גבי בתי ערי חומה איכא תרי קראי: שנתו שלו ולא שנה של מנין עולם. ותימה תיפוק לי מדאמרה תורה להקריב בראש השנה לתמיד אלמא בתר שנתו אזלינן דאי לשנת מנין עולם הו"ל בן שתי שנים שכבר נולד ז' ימים לפני ראש השנה דאם לא כן הו"ל מחוסר זמן. וי"ל דאפי' אזלינן בתר שנות עולם לא מנינן ליה שנה א) אלא משעת הרצאה ואם נולד ז' ימים לפני ראש השנה מתחלת שנתו בראש השנה:

מסורת הש"ס

[ליתא בתוספתא]

[גי' רי"ף ורא"ש להחמיר ר' יוחנן וסני אמרי הל' כדברי כולן להחמיר]

מעשרות פ"ג מ"ה

[במשנה איתא ר' ישמעאל אמר חצר הצורית וכו']

[שם]

יבמות פ. ודף פא.

[יבמות פ. פא.] ב"ב קנה:

[בסדר המשנה בני]

[יבמות עו:]

[יבמות נז. ב"ב קנה:]

[ע' תוס' יבמות פ: ד"ה עד שיהא]

[ביבמות שם איתא לקמיה דרבא]

[ערכין יח:]

[תוספתא דנגעים פ"א ערכין יח: כל הענין]

[בכורות כז:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כדברי כולן וכו' חייבת כר' שמעון אע"ג דאחד וכו' ואם אומרין לו מה אתה:
(ב) ד"ה לא חולצת וכו' לכל מי שתרצה:

א) וכדאיתא בר"ה [דף ו ע"ב] ע"ש.

שני תבואות ימכר לך פעמים שאתה מוכר שלשה תבואות בשתי שנים שש שנה שבעבד עברי מנלן אמר קרא °שש שנים יעבוד ובשביעית ובשביעית נמי יעבוד שבבן ושבבת למאי הלכתא אמר רב גידל אמר רב לענין ערכין ורב יוסף אמר לפרקין דיוצא דופן א"ל אביי מי פליגת א"ל לא הוא אמר חדא ואנא אמינא חדא ולא פליגינן והכי נמי מסתברא דאי ס"ד פליגו מאן דאמר לערכין לא אמר ליוצא דופן והאמר רב הלכתא בבולה פרקין מעת לעת אלא למ"ד לערכין מ"ט לא אמר ליוצא דופן דומיא דהנך מה הנך דכתיבן אף הני נמי דכתיבן ואידך האי שבבן ושבבת שבזכר ושבנקבה מבעי ליה אמר רב יצחק בר נחמני א"ר אלעזר הלכה כר' יוסי בן כיפר שאמר משום ר' אליעזר א"ר זירא *אזכה ואיסק ואגמר לשמעתא מפומיה דמרא כי סליק אשכחיה לר' אלעזר אמר ליה אמרת הלכה כרבי יוסי בן כיפר אמר ליה מסתברא אמרי מדכוליה פירקין תני יום אחד והכא לא קתני שמע מינה מסתברא כותיה:

שמות כא

הדרן עלך יוצא דופן

בא סימן "התחתון עד שלא בא העליון או חולצת או מתיבמת בא העליון עד שלא בא התחתון אף על פי שאי אפשר ר' מאיר אומר לא חולצת ולא מתיבמת וחכ"א "או חולצת או מתיבמת מפני שאמרו אפשר לתחתון לבא עד שלא בא העליון אבל אי אפשר לעליון לבא עד שלא בא התחתון:

גמ' אע"פ שאי אפשר והלא בא בא לר' מאיר אע"פ שאי אפשר לרבנן ולתני בא העליון ר"מ אומר לא חולצת ולא מתיבמת וחכ"א או חולצת או מתיבמת ואנא ידענא (א) משום דאי אפשר הוא אי לא תנא אע"פ שאי אפשר הוה אמינא רוב נשים תחתון אתי ברישא ומיעוט עליון אתי ברישא ורבי מאיר *לטעמיה דחייש למיעוטא ורבנן לטעמייהו דלא חיישי למיעוטא והני מילי בסתמא אבל היכא דבדקן ולא אשכחן אימר מודו ליה רבנן לר"מ דעליון קדים קמ"ל דאי אפשר (ב) ודאי אתי ומנתר הוא דנתר בשלמא לר"מ היינו דכתיב °שדים נכונו ושערך צמח אלא לרבנן איפכא מבעי ליה ה"ק כיון ששדים נכונו בידוע ששערך צמח בשלמא לר"מ היינו דכתיב °בעשות ממצרים דדיך למען שדי נעוריך אלא לרבנן איפכא מבעי ליה ה"ק כיון שבאו דדיך בידוע שבאו נעוריך ואיבעית אימא מאי שדי כולה בדדי כתיב וה"ק הקב"ה לישראל איכרפו

יחזקאל טז · שם כג · רבנן · [יבמות קה:]

רש"י

שני תבואות. מיעוט שני שנים וכתיב תבואות ומשמע כל תבואות של שתי שנים להביא תבואה שלישית ושלש תבואות לא משכחת לה בשתי שנים אלא מעת לעת כגון מכרה לו בהלול מלאה פירות נמלא אוכלן ואוכל תבואה עד שיחזור ויקצור קודם אלול הבא הרי שתי תבואות בשנה אחת ועוד יאכל תבואה תורה אור השנית שהיא שנה השלישית לפי מנין העולם: בשביעית נמי יעבוד. כגון נמכר בניסן וכשיגיע תשרי של שביעית עברו שש למנין עולם והוא יעבוד עד ניסן: לערכין. דהיכא דכתיב (ויקרא כז) מבן ששים שנה ומעלה פשיטא לן דשנת ששים כלמטה דהא ומעלה כתיב אבל בן חמש שנים דלא כתיב (שם) אלא מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה ולא כתיב מבן חמש שנים ומעלה אי לא אשמועינן הכא מעת לעת הוה אמינא שנת חמש כלמעלה להכי אשמועינן הכא דבעינן ה' שנים מלאים בכלל ערך הראשון שהוא מועט: לפרקין דיוצא דופן. להיכא דלא תנן ויום אחד כגון בן עשרים ובת עשרים: מ"ט לא אמר ליוצא דופן. הואיל וס"ל נמי בהנך מעת לעת: דומיא דהנך. כלומר אף על גב דבהנך דיוצא דופן הוי נמי מעת לעת מיהו האי שבבן ושבבת דמתניתין לא איירי בהן כלל דהא דומיא דקדשים ועבד עברי קתני דכתיבן הלכך ערכין נמי כתיבן אבל שנת עשרים לענין שערות לא כתיבי באורייתא אלא הלכתא היא: שבזכר ושבנקבה מיבעי ליה. לישנא דקרא דכתיב (שם) ולנקבה עשרת שקלים אלא בן ובת לישנא דמתניתין היא בן עשרים ובת עשרים: אזכה ואיסק: לארעא דישראל לאתריה דרבי אלעזר בן פדת: ואגמר שמעתא. דרבי יצחק בר נחמני: מפומיה דמרא. רבי אלעזר:

הדרן עלך יוצא דופן

בא סימן התחתון. שתי שערות סימן נערות: העליון. בוחל: או חולצת. גדולה היא שהשערות סימן מובהק ועליהן סמכינן ולקמן מפרש טעמא: אע"פ שאי אפשר. פרכינן בגמרא והלא בא: אבל אי אפשר כו'. דהא ודאי מדאתא עליון תחתון נמי אתא אלא שנשרו: **גמ'** בא לר"מ. דכיון דאמר ר"מ לא חולצת דקטנה היא מכלל דס"ל אפשר לעליון לבא קודם לתחתון: וליתני בא העליון. עד שלא יבא התחתון ולא ליתני אע"פ שאי אפשר: רוב נשים תחתון אתי ברישא ומיעוט עליון. והאי דקאמר ר"מ קטנה היא משום דחייש למיעוטא שהעליון בא בקטנותה ורבנן אזלו בתר רובא הלכך מכי אתא עליון לא בעיא בדיקה דמסתמא תחתון אתא וכיון דטעמייהו דרבנן משום רובא הוא ה"מ בסתמא היכא דלא בדקו: אבל היכא דבדקו ולא אשכחו. תחתון: אימא מודו. דקטנה היא וממעוטא היא קמ"ל כו': שדים נכונו. והדר ושערך צמח אלמא עליון זימנין דקדים: בעשות ממצרים דדיך. שהיו מצרים משחקים בך וממעכין דדיך: למען שדי נעוריך. כדי להתאנף ולזנות בך כשהיית ראויה לאשה ותבואי לימי נערות שדי לשון הפלגה כלומר עדיין היו שערות נעוריך עומדים להפלא ולגאת אלמא דדים קדמי: ומאי שדי. דמשמע דעדיין היו נלאת: כולה בדדי כתיב. והאי שדי לשון שדים: איכרפו

תוספות

ובשביעית נמי יעבוד. *וא"ת הא תינח שנת ששית אלא בתחלה אימא ל' יום לפני ראש השנה יהיו חשובים שנה ומשם ואילך ה' שנים שלמים ויש לומר כיון דגלי קרא דששית הויא שנה שלמה הוא הדין דראשונה בעינן שלמה: **רב** גידל אמר רב לערכין. וא"ת כיון דבערכין מוקי לה א"כ הדרא קושיא לדוכתין דלרב גידל לא משכח רב תנא כוותיה וי"ל דקסבר רב תנא הוא ופליג: **אמר** ר"א הלכה כר' יוסי בן כיפר. וא"ת והא רבי אלעזר גופיה פסיק בפ"ק (לעיל ח.) כרבי אליעזר בד' ותו לא וכ"ת דהך דהכא לא חשיב משום דר' יוסי בן כיפר קאי כוותיה הא חשיב נמי התם ההיא דד' נשים אע"ג דרבי יהושע קאי כוותיה אלא משום דרבי יהושע מרבי אליעזר קבלה הכא נמי רבי יוסי משמיה דרבי אליעזר קאמר לה וי"ל משום דהכא קאי רבי כוותיה כדקאמר וכן הורה רבי בלוד ולא מכח רבי אליעזר פסיק א"נ דוקא במשניות אמר בפ"ק דהלכתא כוותיה בארבע:

הדרן עלך יוצא דופן

בא סימן. ר"מ אומר לא חולצת ולא מתיבמת. וא"ת ולר' מאיר למה הוזכר סימן העליון כיון דלא סמכינן עליה ולעיל נמי דתנא איזהו סימנים ומפרש ר"ת דאבוחל קאי וי"ל דאיצטריך לענין עונשים וקידושין ומילי טובא דרוב פעמים תחתון אתי ברישא כדקאמר בגמרא וא"נ אי חזינן עליון מסתמא כבר בא התחתון וגדולה היא וצריכה גט לקדושין וגם אסור באחותה: **וחכ"א** או חולצת או מתיבמת. אפילו היא קטנה מתיבמת לרבנן דר"מ דלא חיישי למיעוטא גבי *ההיא דקטן וקטנה לא חולצין כו' אבל לחליצה בעינן שתהא גדולה כדאמר נמי התם יפה אמרת שאין חולצין אים כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש ולית להו דרבי יוסי דאמר בפרק מצות חליצה (שם דף קה:) אשה בין גדולה בין קטנה:

[יבמות קה:]

ע' רש"א

א א מיי' פ"ב מהל' אישות הל"א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יב [וברב אלפס יבמות פי"ג דף מה]:

ב ב מיי' שם הל"ט:

תוספי הרא"ש

ובשביעית נמי יעבוד. ותימה תינח שנה ששית (א) דילפינן מהכא דבעינן שתמשך עבודתו עד שנת תחלת שביעית ולא אמרינן ל' יום ראש השנה חשוב שנה אבל בשנה ראשונה דלמא ל' יום לפני ר"ה חשוב שנה וי"ל כיון דגלי קרא דשנה ששית שלימה הה"נ שנה ראשונה: **אמר** רב גידל אמר רב לערכין. אי לערכין דוקא קאמר צ"ל דס"ל רב תנא הוא ופליג: א"ר אלעזר הלכה כר' יוסי בן כיפר. ותימה הא ר' אלעזר גופיה הוא דאמר דאין הלכה כר' אליעזר אלא בד' וכ"ת משום דאיכא ר' יוסי בן כיפר דקאי כותיה לא קא חשיב ליה הא ליתא דהא ההיא דד' נשים ר' יהושע קאי כותיה אלא משום דר' יהושע מר' אליעזר קבלה הכא נמי ר' יוסי בן כיפר משום ר' אליעזר אמרו וי"ל דהכא נמי איכא ר' דקאי כותיה כדאמרינן לעיל וכן הורה בלוד ולא מכח ר' אליעזר הורה א"נ דוקא במשניות הוא דאמר ר' אלעזר בפ"ק הלכה כר' אליעזר בארבע:

סליק פירקא

ר"מ אומר לא חולצת ולא מתייבמת. ותימה לר"מ למה הוזכר סימן העליון כיון דלא סמכינן עליה כלל. וי"ל דודאי סמכינן עליה לענין עונשין וקידושין כיון דרוב פעמים תחתון אתי ברישא כדאיתא בגמ' ור' מאיר הוא דחייש למיעוט להחמיר הילכך אינה חולצת ואינה מתייבמת עד שתביא סימן התחתון: **וחכ"א** [או] חולצת או מתייבמת. ה"ה דאפי' קטנה מתייבמת לרבנן דר"מ דלא חיישי למיעוט אבל לחליצה בעי גדולה כדאמרי ליה יפה אמרת שאין חולצין איש כתוב בפרשה:

(א) נראה דצ"ל דילפינן מהכא שיהיה שנה שלמה ולפעמים נמשך עבודתו בתוך שנת השביעית ולא אמרינן וכו'.

[ביצה כז. מ"ק כב. חולין ג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואנא ידענא דמשום: (ב) שם קמ"ל דאי אפשר אלא ודאי תחתון אתי ומנתר:

[לעיל לו: וש"נ]

ג א מיי' פ"ב מהל' אישות הל"ח:

ד ב ג ד מיי' שם הל"כ ופ' במ"מ וכל"מ וכל"מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף טו [וברב אלפס יבמות פי"ג דף מה]:

יבמות סה: ב"ק מז. תמורה ב: קדושין לה. פסחים מג. סוכה כח:

איכרפו דדיך לא הדרת בך אישתרו דדיך נמי לא הדרת בך דבולי עלמא מיהא אתחתון סמכינן מנלן אמר רב יהודה אמר רב וכן *תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא °איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה מה איש בסימן אחד אף אשה בסימן אחד ואימא או האי או האי כאיש מה איש תחתון ולא עליון אף אשה תחתון ולא עליון תניא נמי הכי א"ר אליעזר בר' צדוק כך היו מפרשין ביבנה ואמרו כיון שבא תחתון שוב אין משגיחין על עליון תניא רשב"ג אומר בנות כרכים תחתון ממהר לבא מפני שרגילות במרחצאות בנות כפרים עליון ממהר לבא מפני שטוחנות ברחים ר"ש בן אלעזר אומר בנות עשירים צד ימין ממהר לבא שנישוף באפקריסותן בנות עניים צד שמאל ממהר לבא מפני ששואבות כדי מים עליהן ואיבעית אימא מפני שנושאין אחיהן על גססיהן ת"ר צד שמאל קודם לצד ימין רבי חנינא בן אחי ר' יהושע אומר מעולם לא קדם צד שמאל לצד ימין חוץ מאחת שהיתה בשכונתי שקדם צד שמאל לצד ימין וחזר לאיתנו ת"ר כל הנבדקות נבדקות על פי נשים וכן היה רבי אליעזר מוסר לאשתו ורבי ישמעאל מוסר לאמו רבי יהודה אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן תוך הפרק אין נשים בודקות אותן שאין משיאין ספקות על פי נשים ר"ש אומר אף תוך הפרק נשים בודקות אותן ונאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל כיצד גדולה היא שלא תמאן קטנה היא שלא תחלוץ אבל אין נאמנת לומר קטנה היא שתמאן וגדולה היא שתחלוץ אמר מר רבי יהודה אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן בשלמא לפני הפרק בעי בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו אלא לאחר הפרק למה לי בדיקה והאמר רבא *קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנין כי אמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעיא בדיקה תוך הפרק אין נשים בודקות אותן קסבר תוך הפרק כלאחר הפרק (דמי) ולאחר הפרק דאיכא חזקה דרבא סמכינן אנשים ובדקי (א) תוך הפרק דליכא חזקה דרבא לא סמכינן אנשים ולא בדקי נשים ר"ש אומר אף תוך הפרק נשים בודקות אותן קסבר תוך הפרק כלפני הפרק ובעיא בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו ונאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל האי מאן קתני לה איבעית אימא רבי יהודה ואתוך הפרק

ואיבעית

תורה אור: במדבר ה

איכרפו. כשהתחילו לגדל ולעקוץ: אישתרו. גדולות כל צרכן כשדים גמורים לשון אחר איכרפו נפחו ממיעוך מגרים כלומר לקית על ידם אישתרו יבשו זאת מצאתי: איש. אין בו סימן עליון שאין בו סימן דדים מתגים: תניא נמי הכי. דאתחתון סמכינן: שטוחנות ברחים. ומתוך שמגידות זרועותיהן תדיר מתפשטים דדיהן: שנישוף. פרי"ד בלעז כמו (יומא דף ג.) מגוה לשפשף: אפקריסותן. מעפורת והוא סודר ותולה על דד הימין אבל בנות עניים אין להן מעפורת: על גססיהן. על צדיהן על צד תכשלו מתרגמינן על גססיהן תתנטלון (ישעיה סו): לפני הפרק. קודם שנת נדרים שאפילו הביאה שומא נינהו וקטנה היא: נשים בודקות אותן. דבין אמרו איתנהו בין אמרו ליתנהו בקטנה מחזקינן לה ולאו עלייהו סמכינן ובדיקתן להכי מהניא דאי משתכחי בה הני גופייהו לאחר הפרק אמרינן שומא נינהו כדמפרש לקמן ולאחר הפרק נמי אי אמרי איתנהו מהימני וחלצה דהא אורחא הוא למיהוי לה ואי אמרי ליתנהו לא ממאנת דחיישינן שמא נשרו הלכך אנשים לא סמכינן: תוך הפרק. דמסתמא לאו גדולה היא ואי משתכחי מחזקינן לה בגדולה: אין נשים בודקות אותן. שאין נשים כדאי לסמוך עלייהו להתיר ספקות על פיהן ולומר גדולה היא שתחלוץ וס"ל לרבי יהודה הביאה שתי שערות תוך הפרק סימן הוא כלאחר הפרק הלכך לא מהימנן והכי מפרש לה לקמן: ר"ש אומר כו'. מפרש לקמן: דאי משתכחי. השתא אמרינן נמי לאחר הפרק שומא נינהו ולא חלצה אי לא אתו בה אחריני ולהכי הוא דמהימני (ב) למיאון להחמיר שלא תמאן: אבל לחליצה בעיא בדיקה. ואשה נאמנת עליה הואיל ולאחר הפרק הוה ואורחא למהוי לה כדפרשינן לקמן לאחר הפרק דאיכא חזקה דרבא סמכינן אנשים: ה"ג קסבר תוך הפרק כלאחר הפרק (דמי) ולאחר הפרק דאיכא חזקה כו'. והכי פירושא תוך הפרק להכי לא מהימנא דקסבר רבי יהודה תוך הפרק אם הביאה אמרינן סימן הם וגדולה היא הלכך אתי למסרי מידי דלאו אורחא ע"פ נשים דלאו כהלכתא דלתע"ג שנאמנות הן לאחר הפרק התם הוא דאיכא חזקה דרבא אבל תוך הפרק כו': ר"ש אומר כלפני הפרק דמי. ושומא נינהו הלכך לאו עלייהו סמכינן למימר גדולה היא או קטנה היא ולהכי הוא דמהני דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו: הא מאן קתני לה. דהא (ג) אדר"ש לא מתוקמא דכיון דאמר תוך הפרק כלפני הפרק אי בדקו לה תוך הפרק מאי גדולה היא שלא תמאן איכא והא אמרת אפי' משתכחי שומא נינהו: אי בעית אימא רבי יהודה. ואתוך הפרק דקאמר אין הנשים בודקות אותן דתוך הפרק כלאחר הפרק דמי ואי לא בדקו ספיר אתי למימר אקטנה דגדולה היא וקמ"ל דלהחמיר מהימנא אבל לפני הפרק ליכא למימר גדולה שלא תמאן דהא אפילו הביאה דברי הכל שומא נינהו ולאחר הפרק אפילו להקל קאמר רבי יהודה מהימנא:

ואיבעית

רבן שמעון בן גמליאל אומר בנות כפרים כו'. פליג אדרבנן דאמרי בכולהון ממהר לבא התחתון ואדר"מ נמי פליג דהא ר' מאיר לא מפליג בין כרכים לכפרים: בשלמא לפני הפרק כו' דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו. פירש בקונט' ולא תחלוץ והדין עמו א] דליכא לפרושי שומא נינהו ותמאן דהא קתני בסיפא דאינה נאמנת לומר קטנה היא ותמאן וא"ת אמאי בודקין אותה לא תבדוק ותחלוץ לאחר הפרק דהא השתא סבר המקשן דחזקה דהביאה סימנין דקאמר רבא דהוית לחליצה ולמאי דמשני נמי דבחליצה בעי בדיקה נבדוק אחר הפרק ותו לא דליכא למיחש שמא מלפני הפרק באו והוו שומא דהא דוקא כי ראו אותם לפני הפרק קאמר הכא דשומא נינהו אבל אם לא ראו אותם מקודם משמע דאין לנו לחוש ובשלהי מצות חליצה (יבמות דף קה:) נמי דאמר ליה רבי לאבדן זיל בדקה מסתמא לא בדקוה לפני הפרק וכן משמע בפרק מי שמת (ב"ב דף קנה.) גבי בני ברק דקאמר מהו לבודקו אלמא אי משתכחי בהו סימנים לא אמרינן דלפני הפרק באו וי"ל דהא דקאמר דבודקין אותן היינו לכתחילה א"נ בודקין לאו דוקא אלא כלומר דאם בדקו דמהני בדיקתן קאמר וא"ת אמאי פריך אלא לאחר הפרק למה לי בדיקה הא נפקא מינה שאם בדקו ולא מצאו שום שערות או שמצאו אותן שערות עלמן דאינה חולצת כמו שאנו מפרשים בדיקה דלפני הפרק ויש לומר דהך בדיקה דלאחר הפרק משמע ליה דהיינו להחזיקה כגדולה דאי להחזיקה כקטנה א"כ תוך הפרק אמאי אינן נאמנות השתא אחר הפרק נאמנות כ"ש תוך הפרק ולכך פריך דבלא בדיקה נמי מחזקינן לה כגדולה:

איבעית אימא רבי יהודה ואתוך הפרק ואי בעית אימא ר' שמעון כו'. וא"ת ומאי קאמר דנאמנת לומר גדולה היא שלא תמאן מה צריך לנאמנות הא בלאו הכי לא ממאנת ואפילו אמרה קטנה היא אינה נאמנת כדקתני סיפא אבל אינה נאמנת לומר קטנה היא ותמאן וי"ל דנפקא מינה שאם בדקו אנשים אחר בדיקתה ולא מצאו שערות אפ"ה לא תמאן ואי לאו נשים הוה ממאנת שפיר דאפילו למ"ד חוששים שמא נשרו היינו דוקא לאחר הפרק לר' יהודה משום דרבא דחזקה שהביאה סימנין אבל תוך הזמן לרבי יהודה דליכא חזקה או אחר זמן לר"ש ב] דלית ליה חזקה דרבא אין חוששין שמא נשרו והשתא שאמרו הנשים שהיו שערות נאמנות ולא תמאן ואע"ג דאפילו תוך הזמן לר' יהודה דליכא חזקה או אחר זמן לר"ש אינה ממאנת אהני חזקה דרבא לבדקו ולא מצאו שערות דמשום חזקה אמרינן דנשרו כדפסיק לעיל והילכתא חוששין שמא נשרו והוא שבעל לאחר זמן וא"ת ונאמנת לומר קטנה היא שלא תחלוץ מאי אהני נאמנת הלא אפילו אמרה יש שערות אינה נאמנת כדקתני סיפא אינה נאמנת לומר גדולה היא כו' °וי"ל דנאמנת לומר שאותן שערות היו קודם הפרק דאי לאו האשה הוה אמינא אחר הפרק באו ונלגה *) כדפריך לעיל:

*) נ"ל כדפרישית

ואיבעית

תוספי הרא"ש

ר"ג אומר בנות כפרים עליון ממהר לבא. פליג אדרבנן דקאמרי אי אפשר ולא קא מפליגי ופליג נמי אדר' מאיר דאמר אפשר ולא מפליג בין כרכין לכפרים: כיצד גדולה היא שלא תמאן. תימה אמאי אהני נאמנות דידה בלא בדיקה דידה לא ממאנה דחיישינן שמא הביאה סימנין לר' יהודה תוך הפרק ולר' שמעון אחר הפרק ותו אפי' אי אמרה ליכא שערות לא מהימנא כדקתני סיפא ואינה נאמנת לומר קטנה היא שתמאן כ"ש דאם אמרה דאיכא שערות שלא תמאן וי"ל דנפקא מינה דאי אמרה איכא שערות ואח"כ בדקוה אנשים ואמרו דליכא שערות ואימר נשרו ולא תמאן אבל אי לאו דיבורה הויא ממאנת אפי' למ"ד חוששין שמא נשרו ה"מ לאחר הפרק דאיכא חזקת דרבא אבל תוך הפרק לא: וקטנה היא שלא תחלוץ. תימה אמאי אהני נאמנות דידה ממילא לא חלצה. ועוד אפי' אומרת דיש שערות לא חלצה כדקתני סיפא אינה נאמנת לומר גדולה היא שתחלוץ כ"ש שאם אמרה קטנה היא שלא תחלוץ. וי"ל דאהני נאמנות דידה לומר דהני שערות היו קודם הפרק ולא תחלוץ ואי לאו דיבורה ה"א לאחר הפר' באו וחולצת. ותימה תוך הפרק אמאי אין נאמנת לר' יהודה לומר קטנה שתמאן. ועוד אפי' בסתמא נמי תמאן דהא כי אמר רבא חזקה הביאת סימנין ולא תמאן בסתמא היינו לאחר הפרק שכבר הגיעה לכלל אבל תוך הפרק תמאן בסתמא כ"ש אם בדקוה נשים ואמרו אין לה שערות שתמאן וכן לר' שמעון אחר הפרק תמאן אפי' בסתמא כיון דלית ליה חזקה דרבא וכ"ש על פי נשים וי"ל דלעולם לא ממאנת בסתמא כיון דלית ליה חזקה והה"נ על פי נשים. והא דאמר רבא דדוקא הגיעה לכלל שנותיה אמרינן חזקה הביאה סימנין אבל קודם לכן לא היינו כשבעל דאפי' בדקוה אנשים ולא מצאו שערות אינה ממאנת דאמרינן חזקה הביאה שערות ונשרו אבל תוך הפרק אפי' בעל ובדקוה אנשים ולא מצאו שערות ממאנ' ולא חיישינן שמא נשרו:

בשלמא לפני הפרק בעי' בדיקה כו'. הא דקאמר בעי' בדיקה לאו דוקא דכי נמי לא בדקות לפני הפרק ובדקו לאחר הפרק ומצאו סימנין אין לנו לחוש שמא לפני הפרק היו ושומא נינהו וכן מוכח בהדיא דקאמר דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו דמשמע דוקא משום דראו אותם שהיו באין לפני הפרק ולכך אינה חולצת הא לא ראו אותם קודם אין לחוש. וכן בשילהי פ' מצות חליצה דא"ל ר' לאבדן זיל בדקה ומסתמא לא בדקוה לפני הפרק וכן בפרק מי שמת גבי בני ברק דקאמר מהו לבודקו אלמא אי אשכחן ביה סימנין לא אמרינן לפני הפרק באו ובעיא בדיקה דקאמר הכא היינו דמהניא בדיקתה ומיהו דבר פשוט אם תמצא לומר דחיישינן שמא לפני הפרק באו היכא דחזינן ריבוי שערות הרבה לא חיישינן שמא כולם לפני הפרק באו: אלא לאחר הפרק למה לי כו'. תימה מאי ק' ליה לימא (דאם) נפקא מינה דאם אומרת שאין שערות דאינה חולצת כעין שאנו מפרשים בדיקה דלפני הפרק דאינה צריכה אלא דאי מתרמי הכי וי"ל דמשמע ליה דנשים בודקות אותן דנאמנות להעיד שיש שערות דאי להחזיקה בקטנה אפי' תוך הפרק נמי הילכך צריך למצוא נפקותא באמירת הנשים יותר מאם היו שותקות א) הייתי אומר דלאחר הפרק באו אבל לאחר הפרק דל ערותן מהכא הא סמכינן אחזקה דרבא: ר' שמעון אומר אף תוך הפרק כו'. אומר ר"ת דהלכה כר' שמעון כדמוכח לעיל פ' יוצא דופן דמסיק תיובתא למ"ד תוך זמן כלאחר זמן ואין חושש לומר דתנא דשמעתין דאמר תוך הפרק כלאחר הפרק ומתוך כך פסק דאין הלכה כרבא דאמר חזקת הביאה סימנין דהא ר' שמעון דהילכתא כותיה קאמר דלית ליה חזקה דרבא. ועוד אמרינן בפ' מי שמת אמר רב נחמן בודקין לחליצה ולמיאונין ולגירושין ואין נראה ראיה מזה (הפסק) [לפסוק] דלא כרבא דאע"ג דקי"ל כר' שמעון בהא דתוך הפרק כלפני הפרק אין הלכה כמותו בהא דלית ליה דרבא דתרי מילי נינהו. ורבא גופיה הוא דפסיק לעיל הלכתא תוך זמן כלפני זמן. והקשה ר"ת על פרש"י דפי' דתוך הפרק ותוך הזמן חדא מילתא היא דאמאי קרי ליה לעיל זמן והכא קרי ליה פרק. ועוד דפרק משמע סמוך לגדלות ממש כי ההיא דשבת פרק המוציא בנות ישראל שהגיעו לפרקן. וביבמות פ' הבא על יבמתו ומשיאן סמוך לפירקן. ועוד אמאי איתותב לעיל מ"ד תוך זמן כלאחר זמן כיון דפליגי הכא תנאי. (ועוד) ומפרש ר"ת דפליגי ביום אחרון של שנת י"ב לנקבה וי"ג לזכר ואותו יום קרוי תוך הפרק ולר' יהודה הוי זמן הבאת שערות מתחלת היום ולר' שמעון מסופו. וכה"ג אשכחן פלוגתא בעשרה יוחסין גבי קרשה אביה בדרך והיא עצמה בעיר ביומא דמישלם שית והלכה כר' (יוסי) [יהודה] לגבי ר' שמעון כדאיתא בפ' מי שהוציאוהו:

א) כצ"ה דחסר כאן וצ"ל בשלמא לפני הפרק בעי בדיקה דאי משתכחי וכו' שומא נינהו דאי לאו עדותן הייתי אומר וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' סמכינן אנשים ובדקי נשים תוך: (ב) רש"י ד"ה דאי משתכחי וכו' הוא דמהימני הס"ד: (ג) ד"ה הא מאן קתני לה דהא כר"ש:

גליון הש"ס

תום' ד"ה איבעית וכו' וי"ל דנאמנת לומר שאותן שערות. תמוה לי הא בזה מתחלה גם קושייתם הראשונה וכפשוטו דנאמנת בלאו חזקה דרבא ממאנת והכל מיירי בחד ענין דכמו דלענין חליצה במה דאמרי' נאמנת לומר קטנה שלא תחלוץ היינו בבדקו ומצאו ב' שערות נאמנת שהם שומא שלא תחלוץ והסיפא דאינה נאמנת שתחלוץ היינו דלא נבדקה ע"י אנשים א"כ לומר שהביאה ב' שערות שתחלוץ וה"נ מפרשה הסיפא דמיאון והכל בחד גוונא. דהיינו בבדקו ומצאו ב' שערות והן אומרים שהם שומא נאמנות לאומרה שלא תחלוץ וה"נ לומר שתמאן וסיפא דלא בדקו אותה והן אומרות שהביאה ב' שערות נאמנות לאומרה שלא תמאן אבל לא להקל שתחלוץ ומרווח שמעתא טובא:

[לעיל מו.]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה בשלמא וכו' דליכא לפרושי שומא נינהו ותמאן. נ"ב עיין מהרלנ"ח ח"א סי' כו ובב"ש סי' קנה ס"ק כט: ב] ד"ה איבעית אימא וכו' דלית ליה חזקה דרבא אין חוששין. נ"ב עיין שו"ת הריב"ש סי' קפב:

ואיבעית אימא רבי שמעון (א) ולאחר הפרק ולית ליה חזקה דרבא: מפני שאמרו אפשר כו': הא תו למה לי הא תנא ליה רישא *וכי תימא משום דקא בעי למסתמה כרבנן פשיטא *יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתברא טעמא דר"מ דקא מסייע ליה קראי קמ"ל ואיבעית אימא משום דקא בעי למתני כיוצא בו: **מתני'** כיוצא בו כל כלי חרס שהוא מכנים מוציא ויש שמוציא ואינו מכנים כל אבר שיש בו צפורן יש בו עצם ויש שיש בו עצם ואין בו צפורן *כל המטמא מדרס מטמא טמא מת ויש שמטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס: **גמ'** *מכנים פסול למי חטאת ופסול משום גסטרא מוציא כשר למי חטאת ופסול משום גסטרא *אמר רב אסי [ב]שונין כלי חרס שיעורו בכונס משקה ולא אמרו מוציא משקה אלא לענין גסטרא בלבד מאי טעמא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לפי שאין אומרים הבא גסטרא לגסטרא תנו רבנן [ג]כיצד בודקין כלי חרס לידע אם ניקב בכונס משקה אם לאו יביא עריבה מלאה מים ונותן קדרה לתוכה אם כנסה בידוע שכונס משקה ואם לאו בידוע שמוציא משקה

רבי

רש"י

ואיבעית אימא ר"ש (ב) ולאחר הפרק. קאי דקאמר ר"ש תוך הפרק בודקות ולא אתינן למסמך עלייהו לחליצה ולמיאון. דהא אפי' מסתכלי כלפני הפרק דמי וקטנה היא אבל לאחר הפרק דאי מסתכלי סימן ניהו ובעינן לה לא מהימני אלא להחמיר דלית ליה חזקה דרבא: למסתמה כרבנן. דהא מפני שאמרו סתמא היא וקמ"ל כתם משנה כרבנן דאמרי אי אפשר: קראי. שדים נכונו בעשות מצרים דדיך: **מתני'** שהוא מכנים. משקה כשמניחו על המים יש בו נקב גדול שהמים נכנסין לתוכו: מוציא. כל שכן אם נותן המים לתוכו יוצא המשקה לחוץ: ויש. נקב קטן שמוציא ואינו מכנים ובגמרא מפרש מאי נפקא מינה: כל אבר. אצבע יתרה: שיש בו צפורן יש בו עצם. והוי אבר חשוב ומטמא באהל אפי' אין בה שיעור דקיימא לן *האברים אין להם שיעור אפי' פחות מכזית מן המת: ויש שיש בו עצם כו'. לא הוי אבר אם יתרת היא אבל אינה של יתרת אפי' אין בו צפורן אבר הוא ומטמא: כל המטמא במדרס הזב מטמא במת. כדמפרש בגמרא שאין לך כלי הראוי למושב הזב שאין שם כלי עליו וראוי לקבל כל טומאות והא דנקט טמא מת משום דומיא דמדרס הוא דאב הטומאה הוא והכי קאמר כל הראוי להיות אב הטומאה במדרס הזב ראוי להיות אב הטומאה אם נגע במת או נטמא באהל המת: ויש. שהוא כלי גמור לקבל כל טומאות ונעשה אב הטומאה על ידי מת ואינו נעשה אב הטומאה על ידי הזב במדרס כדמפרש בגמרא: **גמ'** למי חטאת. לקדש בו מי חטאת דרחמנא אמר (במדבר יט) מים חיים אל כלי והאי לאו כלי הוא: ופסול משום גסטרא. כלומר כל שכן אם נקבה גסטרא בכונס משקה בטיל לה מתורת גסטרא וטהורה מכל טומאה דהא אפי' כלי שלם מכי נקיב בכונס משקה בטיל ליה: גסטרא. היינו שברי כלי חרס הראויין למלאכה ועדיין מקבלין טומאה כדתניא בגמרא באלו טרפות (חולין דף נד:) הדקין שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבין שלא מסומכין שיעורן בכדי סיכת קטן עד לוג ומלוג עד סאה ברביעית כו': מוציא. דנקב קטן הוא: כשר למי חטאת. דכלי שלם בנקב קטן כולי האי לא בטיל: ופסול משום גסטרא. גסטרא שנקבה אפילו כמוציא משקה בטלה לה: שונין. הלכה למשה מסיני: שיעורו בכונס משקה. פחות של שיעורים המבטלים אותו מהיות כלי. כונס משקה הוא שיעור הראשון שהוא מבטלו מהיות כלי למי חטאת כדאמר במסכת שבת (דף צה:) חמש מדות בכלי חרס [ניקב כמוציא משקה טהור מלטמא גסטרא ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת] ניקב בכונס משקה פסול לקדש בו מי חטאת ועדיין כלי הוא לכל שאר דברים ניקב כשורש קטן טהור להכשיר זרעים ועדיין כלי הוא לטומאה שהרי ראוי לקבל בו זיתים ניקב כמוציא זית טהור מטומאה שקבל עד שייחדנו לרמונים ניקב כמוציא רמון טהור מכלום נמצא כונס משקה הוא שיעור הראשון אבל כמוציא משקה לא בטיל: ולא אמרו מוציא משקה. בטיל אלא לענין גסטרא בלבד אע"פ שאינו מכנים לפי שאין אומרים הבא גסטרא לגסטרא כשניקבה כמוציא משקה שוב אין חס עליה ואינו משתמש בה שאין אומר הבא גסטרא אחרת ונניח תחת גסטרא זו לקבל משקה היוצא אבל בכלי שלם שנקב כמוציא משקה לא בטיל מכלום לפי שהוא חס עליו ואינו שוברו ומשתמש בו ומביא גסטרא ומניח תחתיו לקבל משקה היוצא: אם כנסה. אם נכנס משקה לתוכה:

תוספות

ואיבעית אימא רבי שמעון ולאחר הפרק ולית ליה חזקה דרבא. ר"ח פוסק דהלכה כרבי שמעון דתוך הפרק כלפני הפרק כדמסקינן שלהי יוצא דופן (לעיל דף מו.) וההוא דאית ליה דתוך הזמן כלאחר זמן איתותב לעיל °ומתוך כך פסק נמי דאין הלכה כרבא דאמר חזקה הביאה סימנין דהא ר' שמעון דפסקינן כוותיה לית ליה דרבא ועוד בפרק מי שמת (ב"ב דף קנו.) אמר רב נחמן בודקין לחליצה ולמיאונים ואין נראה דאפילו יהיה הלכה כר' שמעון בהא דתוך הפרק כלפני הפרק אין הלכה כמותו בהא דלית ליה חזקה דרבא דלאו הא בהא תליא ורבא גופיה פסיק לעיל דתוך הזמן כלפני זמן והא דמוקי הש"ס ברייתא כרבי שמעון ולית ליה דרבא אע"ג דאתי שפיר כרבי יהודה וכרבא אין זו ראייה מן הש"ס (ג) דמיישב הברייתא בכל ענין ודרב נחמן נמי ליתא מקמי רבא דהוי בתרא ועוד דרבא נמי איכא לאוקומי מילתיה דרב נחמן דאמר בודקין למיאונין היינו תוך הפרק דליכא חזקה אי נמי אחר הפרק ובודקין אם לא ימלאו שערות תמאן דאין חוששין שמא נשרו אלא כשבעל אחר זמן ורבא איירי בשבעל ומעשים בכל יום דסמכינן אבדיקת נשים לאחר הפרק והיינו דלא כר"ש ואפי' בתוך הפרק כלפני הפרק אומר רבי דאין הלכה כרבי שמעון דעל כרחך תוך הזמן ותוך הפרק לאו חדא מילתא הוא דאי חדא מילתא הוא א"כ אמאי איתותבו לעיל רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי דאמרי תוך הזמן כלאחר הזמן כיון דפליגי הכא תנאי ועוד דלעיל קרי ליה זמן והכא קרי ליה פרק ועוד פרק משמע גדלות כמו (יבמות דף סב:) המשיאן סמוך לפרקן ובפרק המוציא יין (שבת דף פ:) בנות ישראל שהגיעו לפרקן ולא הגיעו פירוש הביאו ב' שערות ולא הגיעו לכלל שנים ומפרש רבינו תם דפליגי הכא ביום אחרון של שנת י"ב ויום אחד לנקבה או ביום שנת י"ג ויום אחד לזכר ואותו יום אקרי תוך הפרק דלר' יהודה הוי זמן הבאת שערות מתחלת היום ולרבי שמעון בסופו וקי"ל כרבי יהודה לגבי רבי שמעון בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מו:) והשתא יבם קטן או יבמה קטנה שבאו לחלוץ טוב לכתחלה לבודקם לפני הפרק אם יש להם שערות וכן לאחר הפרק ואם הן אותן שהיו קודם נמתין עד שיביאו שערות אחרות אבל יבם גדול ויבמה גדולה דלא אפשר עוד לברר חולצין שפיר אם יש להם שערות ואין לחוש שמא לפני הפרק באו כדפירשתי לעיל ואם יש ליבמה דדים גדולים אין צריך לבדוק אחר השערות דהא אמרינן לעיל אי אפשר שיבא העליון עד שיבא התחתון: **כשר** למי חטאת. והא דאמרינן (יומא דף ב.) שכל מעשיה בכלי גללים בכלי אבנים בכלי אדמה היינו בזמן שמזין על כהן השורפה שהחמירו שם לפי שהקילו לטמאותה לשחטה בטבול יום להוציא מלבן של צדוקים (א): **אלא** לענין גסטרא. פירש ר"ח (ב) גסטרא הוא שבר בלשון יון ונראה דאין שבר כלי חרס טמא משום גסטרא אלא א"כ יחדו דהא אפילו שלם כשניקב בכונס משקה טהור עד שייחדנו לאוכלין כ"ש אם נשבר לגמרי דבעו השברים יחוד וא"ת והא דתנן ג) ומייתי לה בפרק אלו טרפות (חולין דף נד:) הדקין שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודופנותיהן שיעורן בכדי סיכת קטן עד לוג ומלוג עד סאה ברביעית כו' כיון דאיירי ע"י יחוד אפילו שבר מכלי גדול יהא שיעורו בכדי סיכת קטן וי"ל דאין דרך לייחד שבר קטן הבא מכלי גדול ובטלה דעתו אצל כל בני אדם ואם תאמר הא דתניא בתוספתא דכלים ס"פ מחט וטבעת ושולי המחלין וקרקעות הכלים אין ממלאים ואין מקדשין בהם שפאן ועשאן כלי מקדשין בהן כו' דברי ר"מ וחכ"א כלי שטהר שעה אחת אין לו טומאה עולמית *ואין לומר דכשצריך תקון תו לא נחית ליה טומאה דהתנן במסכת כלים (פ"ה מ"א) חתכו חוליות פחות מד' טפחים טהור מרחו בטיט מקבל טומאה משיסיקנו לאפות בו סופגנין אלמא מהני בה תיקון ולא מסתברא דאתיא כר"מ ולא כרבנן וי"ל דמה שאין לו טומאה לעולם היינו בשברים הפחותים משיעור המפורש בחולין (דף נה.) ומחמת גריעותם לא מהני תקון בהן אבל הך דתנור מיירי דע"י תקון הוא כבתחלה: **אם** כנסה בידוע שהוא כונס משקה. והא דאמר בפרק כל הבשר (חולין דף קז.) אי בזיע דוולא כונס משקה מילף לייפי ומטבילין בו הידים דהוו מחוברין לנהר לאו היינו כונס משקה דהכא דהתם איירי כשהנקב כל כך גדול עד שהמים מקלחין והוי חבור ע"י נצוק לידים דאע"ג דלענין טבילה לא הוי חבור וכונס משקה דהכא שיורד טיף טיף כדאמר בסמוך מיהו אפשר דההוא כונס משקה הוי כדהכא דהתם נמי מייתי האי כונס משקה דהכא דאמר רבא כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלין הימנו לידים משמע דשוין ואע"ג דלא הוי נצוק לדבר מועט הוי חבור לענין טבילת ידים וגם רש"י לא הזכיר שם נצוק ואע"ג דבכולי שמעתין במתניתין ובברייתא לא קאמר כונס משקה אלא בכלי חרס ובסוף המצניע (שבת דף צה:) נמי קאמר ה' מדות בכלי חרס משמע דדווקא בכלי חרס הן כל אותם מדות ולא בכלי עץ מ"מ הא דרבא דאמר בפ' כל הבשר כלי שנקב בכונס משקה אין נוטלין הימנו לידים יש להחמיר בכל הכלים שניקבו בכונס משקה שלא ליטול מהם כיון שלא הזכיר שם כלי חרס אלא קאמר כלי סתם:

יש

א) [וע"ש תוס' חגיגה כג. ד"ה שפופרת] ב) [עי' בערוך ערך גסטר א'] ג) [כלים פ"ב מ"ב]

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי' פ"ו מהל' פרה אדומה הל"ו ופי"ט מהל' כלים הל"א והל"ב:

ו ג מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה א:

מסורת הש"ס

[לעיל נ:]

[כתובות ע. וש"נ]

סוכה כ. [לעיל מג:]

[שבת נז.]

רש"ל

[ע' בתוס' פ' אלו טריפות דשם מסודרים דבריהם יפה]

תוספי הרא"ש

כשר למי חטאת. והא דאמרינן כל מעשיה בכלי גללים כלי אדמה נעשית היינו בו' ימים שמזין כל כהן השורף את הפרה והחמירו שם לפי שהקילו לטמאותו להוציא מלבן של צדוקין: אלא לענין גסטרא מפ' ר"ח וזהו שבר בלשון יון ונראה שאין שבר כלי חרס מטמא משום גסטרא אלא א"כ יחדו לאוכלין כ"ש נשבר לגמרי שהשבר צריך יחוד (ותימה) [וא"ת] והא דתנן במס' כלים ומייתי לה בפרק אלו טריפות הדקין שבכלי חרס הן ודפנותיהן שיעורן בכדי סיכת קטן. ועד לוג ומלוג עד סאה ברביעית. וכיון דאיירי ע"י יחוד אפי' הגדול שבהן יהא שיעורו בכדי סיכת קטן וי"ל כיון דאין דרך לייחד שבר כלי גדול כשהן קטנים כל כך בטלה דעתו. ומיהו קשה מהא דתניא בתוספתא דכלים גבי קרקרו' הכלי ודופנות' הן שיפן ועשאן כלי מקבלין טומאה מכאן ולהבא דברי ר' מאיר וחכ"א כל כלי חרס שטהור שעה אחת שוב אין לו טומאה עולמית. והכא אמרינן אע"ג דטהור לגמרי יש לו טומאה ע"י יחוד וכן בניקב כמוציא זית טהור מלקבל זיתים ועדיין כלי הוא לקבל רמונים ופרש"י דאם יחדו לרמונים מקבל טומאה מכאן ולהבא. וי"ל דודאי כשאינו צריך תיקון נחתא לידי טומאה ע"י יחוד והיא תוספ' דאין לו טומאה לעולם היינו כשצריך (טומאה) תיקון. ותימה הא דתנן במס' כלים חתכו חוליות פחות מד' טפחים טהור מירחו בטיט מקבל טומאה משיסיקנו לאפות בו סופגנין אלמא מועיל בו תיקון ולא מיסתבר לאוקמי כר' מאיר אלא כרבנן וי"ל דהא דאמרי רבנן דאין לו טומאה לעולם היינו בשברים קטנים פחותים משיעור המפורש בחולין דמחמת גריעותן לא מהני תיקון אבל הך דתנור מיירי שהוא חשוב כמתחלה ע"י תיקונו: ביצד בודקין כלי חרס לידע אם ניקב בכונס משקה. כולי שמעתי' מדבר כלי חרס לענין כונס משקה וכן בפ' המצניע דקאמר רבא חמש מדות בכלי חרס ניקב בכונס משקה דדוקא כלי חרס מתבטל מתורת כלי שניקב בכונס משקה אבל של עץ ושל מתכות לא והא דאמר רבא בפ' כל הבשר כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלים ממנו לידים היינו דוקא כלי חרס אבל משאר כלים נוטלין אע"פ שניקב בכונס משקה מ"מ צריך להחמיר כיון דנקט התם כלי סתם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי שמעון ולאחר הפרק: (ב) רש"י ד"ה ואיבעית אימא ר"ש ולאחר הפרק: (ג) תוס' ד"ה ואיבעית וכו' אין זו ראייה מן הש"ס שהש"ס מיישב וכו' ועוד דלרבא נמי:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואיבעית וכו' ומתוך כך פסק נמי. וכעין זה כתבו תוס' בשם ר"ת כתובות דף ע"ב ד"ה לאפוקי:

א) נראה דחסר וצ"ל דהא אפי' שלם כשניקב בכונס משקה טהור עד שיחדנו לאוכלין כ"ש וכו'.

רבי יהודה אומר כופף אזני קדרה לתוכה ומציף עליה מים ואם כונס בידוע שכונס משקה ואם לאו בידוע שמוציא משקה או שופתה על גבי האור אם האור מעמידה בידוע שמוציא משקה ואם לאו בידוע שמכנים משקה ר' יוסי אומר אף לא שופתה על גבי האור מפני שהאור מעמידה אלא שופתה על גבי הרמץ אם רמץ מעמידה בידוע שמוציא משקה ואם לאו בידוע שכונס משקה היה טורד טיפה אחר טיפה בידוע שכונס משקה מאי איכא בין ת"ק לר' יהודה אמר עולא כינוס על ידי הדחק איכא בינייהו: כל אבר שיש בו צפורן וכו': יש בו צפורן מטמא במגע ובמשא ובאהל יש בו עצם ואין בו צפורן מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל *אמר רב חסדא דבר זה רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו אצבע יתרה שיש בו עצם ואין בו צפורן מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן וכשאינה נספרת על גב היד: כל המטמא מדרס וכו': כל דחזי למדרס מטמא טמא מת ויש שמטמא טמא מת ואין מטמא מדרס לאתויי מאי לאתויי סאה ותרקב *דתניא והיושב על הכלי יכול כפה סאה וישב עליה או תרקב וישב עליו יהא טמא ת"ל אשר ישב עליו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: (ויקרא טו)

מתני' *כל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות ויש שראוי לדון דיני ממונות ואינו ראוי לדון דיני נפשות: גמ' אמר רב יהודה לאתויי ממזר תנינא חדא זימנא *הכל כשרין לדון דיני ממונות ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות והוינן בה לאתויי מאי ואמר רב יהודה לאתויי ממזר חדא לאתויי גר וחדא לאתויי ממזר וצריכי דאי אשמעינן גר משום דראוי לבא בקהל אבל ממזר דאין ראוי לבא בקהל אימא לא ואי אשמעינן ממזר משום דקאתי מטפה כשרה אבל גר דקאתי מטפה פסולה אימא לא צריכא: מתני' *כל הכשר לדון כשר להעיד ויש שכשר להעיד ואינו כשר לדון: גמ' לאתויי מאי א"ר יוחנן לאתויי סומא באחת מעיניו ומני רבי

ר' יהודה אומר. לא כך בודקין אותה דהא קולא הוא דאיידי דדחיק להו לשולים אימא עיילי מיא לגוה אפילו בנקב קטן אלא הכי בדקינן לה כופה פי הקדרה לתוך העריבה קודם שיתן המים ואח"כ נותן מים בעריבה עד שיהו מים צפין על שוליה אם כנסה בידוע כו': אם האור מעמידה. שלא יצא המשקה בידוע שנקב קטן הוא ואינו ראוי להכניס. משקה: שהאור מעמיד. אפילו נקב גדול: רמץ. גחלים ואפר בוערים: היה טורד טיפה אחר טיפה. כלומר וזו נמי בדיקה אם נתן לתוכו מים והן יוצאין טיף אחר טיף בידוע שכונס משקה: ה"ג מאי איכא בין תנא קמא לר' יהודה כינוס ע"י הדחק איכא בינייהו. לת"ק הוי כינוס כדפרישית: יש בו צפורן. ואפי' היא יתרה כגון אצבע ששית: מטמא במגע ובמשא ובאהל. דהוי אבר חשוב ואפי' ליכא כזית בשר מטמא באהל דקי"ל האברים אין להן שיעור בפ' יוצא דופן (לעיל דף מג:) אין בו צפורן לא הוי אבר ומיהו מטמא במגע ובמשא כדין עצם כשעורה שהרי יש בו עצם: ואינו מטמא באהל. עד דאיכא כזית בשר דקיימא לן עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באהל ואי איכא כזית בשר ודאי מטמא דהא איכא כזית מן המת ואי לאו יתרה היא ודאי מטמא משום אבר באהל ואע"ג דליכא כזית בשר דאפילו יתרה אמרי' לקמן דאי נספרת על גב היד הויא אבר: רבינו הגדול. רב: על גב היד. שאינה עומדת בשורת האצבעות: לאתויי סאה ותרקב. שאין מדרס הזב לטמא אדם וכלים אבל טמאין הם טומאת מגע הזב להיות ראשונים ובמת נעשין אב הטומאה: מי שמיוחד לישיבה. הוא דהוו אב הטומאה דכתיב וכבס בגדיו וגו': מתני' כל הראוי לדון דיני נפשות. כ"ש שהוא כשר לדיני ממונות: גמ' לאתויי ממזר. דכשר לדיני ממונות ופסול לדיני נפשות *כדכתי' (בסנהדרין דף לו:) כולך יפה רעיתי: גר. נמי כשר לדיני ממונות: לאתויי סומא באחת מעיניו. דכשר להעיד ואינו כשר לדון אבל בשתי עיניו אפילו לעדות פסול דכתיב (ויקרא ה) או ראה: רבי

יש בו עצם ואין בו צפורן מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל. בפ' *אלו מומין (בכורות מה.) אית דמפרש טעמא גזרה שאינה נספרת על גב היד אטו נספרת אבל באהל המת לא גזרו דעבדי היכרא דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים ואית דאמר משום דעצם כשעורה נגע בה ותימה להאי טעמא אמאי מטמא במגע כשנוגע בבשר ואינו נוגע בעצם דאי משום דבשר הוי יד ושומר לעצם האמר רב בפרק העור והרוטב (חולין דף קיח:) דאין יד לפחות מכזית ואין שומר לפחות מכפול ורבינו הגדול דהכא היינו רב ויש לומר דגזרו חכמים אטו לפעמים דיש בעצם כפול אי נמי נגיעת בשר אטו נגיעת עצם או גזרו מגע אטו משא: כל המטמא מדרס. היינו מק"ו דפכין קטנים ובפ' כיצד הרגל (ב"ק דף כה:) פירשנו: תנינא חדא זימנא. תימה מאי קושיא הא כמה כללות תנא במתני' אע"ג דתנא להו בדוכתא אחריתי דקתני *כל שהוא חייב בפאה חייב במעשר כו' ושמעינן לה ממתני' במסכת פאה (פ"א מ"ד) דקתני לקיטתו כאחד ומכניסו לקיום ובמעשר לא תני ליה וכן *כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות ושמעינן לה ממתניתין דראשית הגז וכל שיש לו ביעור יש לו שביעית שמעינן נמי ממתני' דשביעית וי"ל דלא פריך אלא אדרב יהודה דמאי הוצרך למימר לאתויי ממזר הכא והתם *והשתא אתי שפיר דלא קאמר דההיא דסנהדרין (דף לו:) לאתויי חלל דכשר לדיני ממונות ופסול לדיני נפשות כדתנן התם* (א) אין כשר לדיני נפשות אלא מן המשיאין לכהונה אלא לא פריך אמתני' כי אם על רב יהודה ואדרב יהודה לא מצי לשנויי דחדא לאתויי חלל דמלישנא דסיפא דאחד דיני ממונות דקתני דאין כשר לדיני נפשות אלא מן המשיאין לכהונה משמע אבל כשר לדיני ממונות ולכל הפחות מוקמינן אחלל דכשר ול"ל דרב יהודה אתא לאשמועינן דגר וממזר כשרים לדיני ממונות דפסולין לדיני נפשות שמעינן ממתני' דהתם וגרסינן הכא כמו שיש ספרים דגרסי בסנהדרין (דף לו:) אי אשמועינן גר משום דראוי לבא בקהל כו' ואי אשמועינן ממזר דבא מטפה כשרה להכי כשר לדיני ממונות אבל גר אימא לא ול"ג איפכא כמו שהיה בספרים אי אשמועינן גר משום דבא מטיפה פסולה ולכך פסול לדיני נפשות דרב יהודה לא אתא לאשמועי' הא דפסול לדיני נפשות כדפרישנא: לאתויי ממזר. וא"ת ואמאי לא קאמר לאתויי בעל מום דפסול בדיני נפשות ומפיק לה בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו:) ובריש מצות חליצה (יבמות דף קא.) כשם שבית דין מנוקין בצדק כך מנוקין מכל מום וי"ל דלא איירי אלא בפסול יוחסין וה"נ איתא בפ' זה בורר (סנהדרין דף כח:) דפריך והא עד זומם דדיני ממונות דכשר לדיני נפשות ופסול לדיני ממונות ומשני בפסול יוחסין קמיירי: חדא לאתויי גר. משמע דכשר אע"ג דאין אמו מישראל ותימה דבפ' החולץ (יבמות דף מה:) אמרי' דרבא אכשר לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל דכיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה וי"ל דהכא מיירי לדון גר חבירו כדאמר בפרק מצות חליצה (שם דף קב.) גר דן חבירו דבר תורה ואם היתה אמו מישראל דן אפילו ישראל ולא כמו שפירש שם בקונט' דלענין דיני נפשות איירי הא דדן את חברו אבל בדיני ממונות דן אפי' ישראל וא"ת דבפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עו:) על גמרא דמי שהוחזקו אבותיו כו' דפריך למימרא דלא אוקמינן פסולין ורמינהי הכל כשרין כו' ואמר רב יהודה לאתויי ממזר ומאי קושיא ליסני דהיינו דוקא לדון ממזר כיוצא בו דומיא דגר ואם נאמר דהכא מיירי בגר שאמו מישראל הוה אתי שפיר וי"ל דשאני ממזר דכיון דאביו ואמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה תדע דהא (ב) דדרשינן עליך הוא דבעינן מקרב אחיך וממזר מקרי שפיר עליך דבא מזרע ישראל ואם ממזר פסול לדון את ישראל מיפסיל נמי לדון את ממזר חברו והא דתניא בתוספתא אין מעמידין מלך אלא מן המשיאין לכהונה היינו מדרבנן דמדאורייתא אפי' ממזר חשיב מקרב אחיך והא דעביד צריכותא בין גר לממזר אע"ג דחלוקין זה מזה כדפי' נקט צריכותא לפי שהמשנה שויה סתם ואין חלוק זה מפורש בה וא"ת בפ' מצות חליצה (יבמות דף קב.) דא"ל רב שמואל בר יהודה לרב יהודה תנינן בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים ורגיל ר"ת לומר דאותו רב שמואל היינו בנו של רב יהודה הינדואה דאמר בפ"ק דקידושין (דף כב:) דגר שאין לו יורשין הוה ונתגייר הוא ובנו וכן משמע הלשון דקאמר ואנא גר אנא משמע דהוא עצמו נתגייר וכיון דלא היתה אמו מישראל לפסול דינין נמי מיפסיל ואמאי הוצרך להביא קרא דחליצה וגם רב יהודה היאך ברכו לדיין וי"ל דקבלו עליהם החולץ והחולצת דבדיני ממונות הוי כשר ולחליצה מיפסיל כדאמר התם אי נמי התם לחליצת גרים מיירי ואין להאריך כאן יותר: כל

תוספי הרא"ש

יש בו עצם ואין בו ציפורן מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל. ותימה דבפ' אלו מומין (דף מה) [אית דאמר] דמשום עצם כשעורה נגעו בה אמאי טמא כשנגע בבשר ואינו נוגע בעצם. וכ"ת משום יד או שומר דהא דאמרינן אין שומר לטומאה חמורה היינו להצטרף אבל להוציא טומאה יש שומר הא רב הוא דאמר בפ' העור והרוטב דאין יד לפחות מכזית ואין שומר לפחות מכפול. ורבינו הגדול דהכא היינו רב וי"ל דגזרו חכמים פחות מכשיעור אטו פול דפעמים יש בעצם כפול והבשר מכסהו. א"נ גזרינן נגיעת בשר אטו נגיעת עצם א"נ גזרינן מגע אטו משא: כל המטמא מדרס מטמא טמא מת. ואפי' הוא פשוטי כלי עץ דאינו ראוי לקבל טומאה כיון דחזי למדרס מקבל טומאה דילפינן ליה מפכין קטנים שטהורים בזב דלמאי לא חזו שאינו יכול ליגע לתוכן לפי שפיהן צר ובהיסטו נמי לא מטמו דהיסטו (בעי') [ילפינן] מקרא דאשר יגע בו הזב ומה שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל משא אע"ג דראוי לנגיעת שער הזב. בת"כ ילפינן דשער הזב דמטמא מוהנוגע בבשר הזב וכיון שאינו ראוי לנגיעת בשר אינו מטמא בשער. ותימה כלי חרס המוקף צמיד פתיל אל יטמא בהיסט דאינו ראוי לנגיעה. ולעיל בפ"ק אמרינן שמטמא מעת לעת שבנדה ואר"ת דצמיד פתיל חשוב בא לכלל מגע לפי שעומד ליפתח אע"ג דגבי קולית בבילה אמרינן מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה ואע"ג דחשב עליו לנוקבו אינו מטמא במשא שאני התם דמסתמא אינו עומד לינקב אלא ע"י מחשבה אבל צמיד פתיל סתמא עומד לינקב וה"ה דמצי למיעבד ק"ו מסאה ותרקב ופכין גדולים דלא מטמו מדרס ומטמו טמא מת אלא דניחא ליה למינקט פכין קטנים שטהורין בכל טומאת הזב ואע"ג דמטמאין במעיינות הזב נהי דבשער הזב לא מטמו משום דבעינן ראוי לנגיעת בשר מ"מ רוקי דכתיב בהדיא וכי ירוק הזב בטהור פשיטא ליה דלא בעינן בהו ראוי לנגיעת בשר מ"מ טהורים מכל טומאות המחוברות לזב: מפץ שמטמא בזב אינו דין שיהא טמא במת. ותימה כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיח שמטמא בזב וטהור במת. ואומר ר"ת דלא שייך לעשות יוכיח מצמיד פתיל דכה"ג שהוא טמא בזב היה טמא במת דמה שהוא בהיסט היינו משום דהוי כאילו נגע זב בתוכו דאי זהו מגעו שהוא כבולו תני אומר זה היסטו ובמת נמי אם היה כזית מת בתוכו היה טמא: לאיתויי ממזר. תימה אמאי לא קאמר לאיתויי בעל מום שפסול לדיני נפשות ונשאו אתך בדומין לך כדאיתא בפ' עשרה יוחסין ובפ' אחד דיני ממונות מפיק ליה מכשם שב"ד מנוקים בצדק כך מנוקים מכל מום. ולימא נמי לאיתויי אשה שכשירה לדיני ממונות כמו שמפרש לקמן ופסולה לדיני נפשות מאתך וי"ל דלא מיירי אלא בפסול יוחסין והכי נמי אמרינן בפ' זה בורר דפריך התם והאיכא עד זומם דדיני ממונות דכשר לדיני נפשות ופסול לדיני ממונות ומשני בפסול יוחסין קא מיירי: תנינא חדא זימנא. תימה מאי קשה ליה כל תני כללי דתני מתניתין מיפרשן בדוכתייהו ולא תני להו [אלא] אגב גררא י"ל דעיקר פירכא הוי מרב יהודה למה הוצרך לומר תרי זימני לאיתויי ממזר וכה"ג אשכחן גבי רב יהודה דפסיק כר' עקיבא פסחים בפ' אלו דברים ובפרק ר' אליעזר דמילה דאמר כל מלאכה שאפשר לעשות מע"ש אינה דוחה את השבת בפורקין התם תנינא חדא זימנא וקיימא הך פירכא על רב יהודה ולא לר' עקיבא דלא עביד התם צריכותא מהדיא דתנן במנחות בפ' שתי הלחם דקאמר ר' עקיבא נמי התם כה"ג [אלמא] דלא פריך לר' עקיבא. והשתא נמי ניחא

עין משפט נר מצוה

נ"ל מומין אלו

ז א ב מיי' פ"ב מהל' טומאת מת הל"ז:

ח ג ד מיי' פכ"ז מהל' כלים הלט"ו:

ט ה מיי' פי"א מהל' סנהדרין הל"א ופ"ב שם הלכה ט:

י ו מיי' פ"ב שם הל"ט סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' ז סעי' ב:

יא ז מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' א:

מסורת הש"ס

[בכורות מה:]

שבת נט. חגיגה כג:

סנהדרין כז: ודף לו:

סנהדרין לב. לו: קדושין עו: (סוטה ד:) [נ"ל כדמייתי]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה תנינא וכו' כדתנן התם ואין הכל כשרים לדון דיני נפשות וכו'. דקתני דאין הכל כשרים לדון דיני נפשות: (ב) ד"ה חדא וכו' דהא דרשינן עליך:

תוספי הרא"ש

דלא קאמר דאצטריך מתניתין דסנהדרין משו' חלל דכשר לדיני ממונות ופסול לדיני נפשות כדתנן התם אין כשר לדיני נפשות אלא שמשיאין לכהונה משום דלא פריך אלא לרב יהודה ותימה ורב יהודה גופיה אמאי לא קאמר לאיתויי חלל וי"ל משום דשמעינן ליה מלישנא דמתני' דקתני בסיפא אין כשר לדיני נפשות אלא כהני' לוים וישראלי' המשיאין לכהונה ומיהו ק' דממזר וגר נמי שמעינן מהתם. וי"ס דגר' בסנהדרין איפכא ואי שמעינן גר (א) משום דראוי לבא בקהל אבל ממזר אימא לא ואי אשמועינן ממזר משום דבא מטפה כשרה אבל גר אימא לא והשתא הוי חדוש לרב יהודה מה שהן כשרין לדיני ממונות והשתא לא שמעינן לה מלישנא דמתניתין משום דאיירי בדיני נפשות: חדא לאיתויי גר וחדא לאיתויי ממזר. כלומר תני בחדא זימנא במילתא דרב יהודה (חדא) לאיתויי גר משמע הכא דגר כשר אע"ג דאין אמו מישראל. ותימה דבפ' החולץ אמרינן רבא אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה אפורסיה דבבל דכיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרי' ביה וי"ל דהכא איירי לדון גר חבירו כדאמרינן בפ' מצות חליצה גר דן את חבירו דבר תורה ואם היתה אמו מישראל דן אפי' ישראל ולא כמו שפרש"י שם דבדיני נפשות איירי דן את חבירו ולא ישראל אבל לדיני ממונות כשר. ועוד דמייתי התם קרא דמקרב אחיך ואילו בדיני נפשות ממעטינן מונשאו אתך בסנהדרין ובקידושין. ותי' הא דאמרינן בעשרה יוחסין מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים וכו' למימרא דלא מוקמינן פסולין לדינא והתנן הכל כשרין לדון כו'. ואמר רב יהודה לאיתויי ממזר. ומאי קשה ליה היינו דוקא לדון חבירו כדאמרינן גבי גר וי"ל דגבי ממזר לא שייך לפלוגי בין ישראל כשר לממזר דמקרב אחיך קרינן ביה כיון דאביו ואמו מישראל ואי מיפסל לישראל כשר מיפסיל נמי לחבירו. והא דקאמר בגר וממזר דצריכי אע"פ שהן חלוקין זה מזה כדפרישית מ"מ נקט צריכותא דשייכא לפי דמדבי לית רב יהודה ממתניתין שאין חילוק זה מפורש בהם: כל הכשר לדון כשר להעיד. ותימה והרי אשה דכשרה לדון דכתיב והיא שפטה את ישראל גבי דבורה ואמרינן נמי ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם הוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וכי היכי דהאי קרא איירי בנידונין איירי נמי בדיינין כדדרשינן לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים אלמא אשה כשרה לדון ופסולה להעיד כדאיתא בריש שבועת העדות. וי"ל דה"ק כל איש הכשר לדון כשר להעיד א"נ נהי דבנידונין אשה בכלל בדיינין אין אשה בכלל. ודבורה מלמדת הייתי ישראל א"נ מחמת נביאותה קבלוה עליהם: לאיתויי סומא בא' מעיניו. ומני

(א) מזה משמע דגי' רבינו כאן סי' ואי אשמעינן גר משום דקאתי מטפה פסולה ומשו"ה פסול נד"נ אבל ממזר וכו'.

תורה אור

רבי מאיר היא *דתניא היה רבי מאיר אומר מה ת"ל °על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע וכי מה ענין ריבים אצל נגעים *מקיש ריבים לנגעים מה נגעים אביום דכתיב °וביום הראות בו באף ריבים ביום ומה נגעים שלא בסומא דכתיב °לכל מראה עיני הכהן אף ריבים שלא בסומא ומקיש נגעים לריבים מה ריבים שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים אי מה ריבים בשלשה אף נגעים בשלשה ודין הוא ממונו בשלשה גופו לא כ"ש ת"ל °והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים הא למדת גשאפילו כהן אחד רואה את הנגעים *ההוא סמיא דהוה בשבבותיה דרבי יוחנן דהוה *קדיין דינא דולא קאמר ליה ולא מידי היכי עביד הכי *והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן כל הכשר לדון כשר להעיד ויש כשר להעיד ואין כשר לדון ואמרינן לאתויי מאי ואמר רבי יוחנן לאתויי סומא באחת מעיניו רבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח דתנן *הדיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה ומאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא איבעית אימא סתמא דרבים עדיף ואיבעית אימא משום דקתני לה גבי הלכתא דדיני: **מתני'** כל שחייב במעשרות מטמא טומאת אוכלין ויש שמטמא טומאת אוכלין ואינו חייב במעשרות: **גמ'** לאתויי מאי לאתויי ובשר ודגים וביצים: **מתני'** כל שחייב בפאה חייב במעשרות ויש שחייב במעשרות ואינו חייב בפאה: **גמ'** לאתויי מאי לאתויי תאנה וירק שאינו חייב בפאה דתנן *כלל אמרו בפאה זכל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ ולקיטתו כאחד ומכניסו לקיום חייב בפאה אוכל למעוטי ספיחי סטים וקוצה ונשמר למעוטי הפקר וגידולו מן הארץ למעוטי כמהים ופטריות ולקיטתו כאחד למעוטי תאנה ומכניסו לקיום למעוטי ירק ואילו גבי מעשר *תנן חכל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ חייב במעשרות ואילו לקיטתו כאחד ומכניסו לקיום לא קתני (א) אם היו בהם שומים ובצלין חייבין טדתנן *מלבנות בצלים שבין הירק ר' יוסי אומר פאה מכל אחת ואחת וחכ"א סמאחת על הכל אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עולשין שזורען מתחילה לבהמה ונמלך עליהן לאדם

צריכות

רש"י

רבי מאיר היא. דפסיל סומא באחת מעיניו לדון: שלא בסומין. אפילו סומא באחת מעיניו: דכתיב לכל מראה עיני הכהן. עד דאיכא כולו מראה: ומה ריבים שלא בקרובים. דנפקא לן מלא יומתו אבות על בנים (דברים כד) אף נגעים אין כהן רואה נגע קרובו: וגומרין בלילה. אלמא לא מקשינן ריבים לנגעים דכתיב וביום הראות בו בשר וכי היכי דלענין לילה לא מקיש לענין סומא נמי לא מקיש: סתמא דרבים עדיף. ההיא דלעיל אוקמינן כר"מ דיחיד הוא: דקתני לה גבי הלכתא דדיני. בסנהדרין דקא מיירי כולי מסכתא בדינין הילכך עיקר היא אבל הך לא תנן לה הכא גבי נדה אלא אגב גררא דנקט כיוצא בו: **מתני'** כל שחייב במעשרות מטמא טומאת אוכלין. דאין חייב לך במעשר אלא אוכל: **גמ'** בפאה. כתיב (ויקרא יט) ובקצרכם את קציר וגו' דומיא דקציר דמכניסו לקיום ואיכא כל הני: מכניסו לקיום. שאדם יכול לאוצרו: למעוטי ספיחי סטים וקוצה. דאין אוכל אלא מין צבע: סטים. קרו"ג: קוצה. גויטר"א ולא ידענא אמאי נקט ספיחים וכמדומה לי שהראשונים ראויים לאכילה: תאנה. אינה (ב) מבשלת כאחד: ואילו לקיטתו כאחד. דממעט תאנה ומכניסו לקיום דממעט ירק: לא קתני. אלמא תאנה וירק חייבין במעשר מדרבנן דמדאורייתא לא מיחייב אלא דגן ותירוש ויצהר: שומים ובצלים. מכניסן לקיום לפיכך חייבים בפאה: מלבנות. שורות: מכל אחד ואחד. דירק הזרוע בין שורה לשורה מפסיק להו: עולשין. עשב ושמו קריספל"א:

צריכות

תוספות

כל הכשר לדון כשר להעיד. וא"ת והרי אשה דכשרה לדון כדכתיב בדבורה והיא שופטה את ישראל בעת ההיא ובשלהי פ"ק דב"ק (דף טו.) דרשינן אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וכי היכי דהאי קרא מיירי בגזלנין מיירי נמי בדיינין כדדרשינן בהמגרש (גיטין פח:) לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים ואשה פסולה להעיד כדאמר בפרק שבועת העדות (שבועות דף ל.) וי"ל דה"ק כל איש הכשר לדון כשר להעיד אי נמי נהי דבגזלנין הוי אשה בכלל מ"מ בדיינים אין אשה בכלל ודבורה היתה דנה ע"פ הדיבור אי נמי לא היתה דנה אלא מלמדת להם הדינים ובירושלמי פוסל אשה לדון *אית דילפי מועמדו שני אנשים (ג) שני מעל פי שנים עדים ואית דילפי מוישארו שני אנשים במחנה*):

ורבי מאיר היא. וא"ת אמאי קאמר לאתויי סומא ופליג מתניתין אסתמא דסנהדרין (דף לב.) לימא לאתויי אוהב ושונא דכשרין להעיד ופסולין לדון כדאמר בפרק זה בורר (שם כז:) לרבנן דרבי יהודה וי"ל דלא פסיקא ליה שהרי לכל העולם כשרין א"נ מתניתין ע"כ לא מיתוקמא כרבנן דהא קתני כל הכשר לדון כשר להעיד והרי סומא בשתי עיניו לרבנן דכשר לדון דהא לא מקשינן ריבים לנגעים ואילו להעיד פסול מאו ראה ואפילו במה שראה קודם שנסתמא פסול להעיד כדאמר ביש נוחלין (ב"ב קכח.) היה יודע לו עדות קודם שנסתמא ונסתמא פסול וא"ת בפרק חזקת הבתים (שם דף מג.) דפריך וליסלקו בי תרי מינייהו ולידייני הא בפ' יש נוחלין שהבאתי פוסל תחלתו בפסול וסופו בכשרות וכי תימא לדון כשר טפי והתנן כל הכשר לדון כשר להעיד וי"ל דמתניתין מיירי בלהבא כל הכשר לדון להבא כשר להעיד מה שיראה מכאן ולהבא*:

כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין. וא"ת הא אמרינן בפ"ק דחולין (דף ו.) אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום מעשר ולא משום שביעית משמע דמעשר נוהג בתבלין וא"כ מטמא טומאת אוכלין ובפרק העור והרוטב (שם דף קיז:) תנן והקיפה מצטרפין לטומאת אוכלין ומפרש בגמרא (שם דף קכ.) מאי קיפה תבלין אלמא אין להם טומאת אוכלין אלא ע"י צירוף וי"ל דאיכא ב' מיני תבלין דהנהו דאין ראויין אלא לטעמא לא מטמו טומאת אוכלין ואין חייבין במעשר אבל תבלין דראויין נמי בפני עצמן ועבידן נמי לטעמא כגון שומים ובצלים חייבין במעשר ומטמאים טומאת אוכלין אי נמי ההיא דפ"ק דחולין (דף ו.) לגדין קתני ולא קאי מעשר אתבלין אלא אשאור גרידא ושביעית קאי אף אתבלין. דאף במאכל בהמה נהגא כדתנן במס' שביעית עוד הקשה הרב ר"ש מטוי"ל דלקמן (דף נא:) אמרינן דכמון וגמרו דאין פלפלין מטמאין טומאת אוכלין ובפ' בכל מערבין (עירובין כח:) אמר זרע הגרגיר למאי חזי וקאמר שכן הראשונים שלא היה להם פלפלין היו שוחקין אותו ומטבילין בו את הגלי וכ"ש דפלפלין מתעשרין מהאי טעמא וי"ל דזרע גרגיר כי שוחקין אותו להטביל בו חזי אף בעינו אלא דאין רגילות לשוחקן כדי לאוכלן בלא טיבול לפי שע"י טיבול עדיף טפי אבל פלפלין לאחר שנשחקו לא חזו בעינייהו אלא ע"י טיבול*:

ספיחי סטים. פי' בקונטרס דדוקא נקט ספיחים אבל תחלתן ראוין לאכילה אי נמי ספיחים ראוין יותר וס"ד דחייב בפאה קמ"ל:

וגידולו מן הארץ למעוטי כמהין ופטריות. בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ:) פריך והא *תנן אם אמר כל גידולי קרקע עלי קונם אסור בכמהים ופטריות ומשני מירבא רבו מארעא מינק לא ינקי מארעא והא כל דבר שאין גידולו מן הארץ קתני תני *וכל דבר שאין יונק מן הארץ א"כ נמי במתניתין צריך למיתני יונק מן הארץ:

למעוטי תאנה. תימה מאי שנא דתאנה וירק חייבין במעשר ופטורים מן הפאה דמן התורה אין נוהג פאה ומעשר אלא בדגן תירוש ויצהר בלבד ומאי שנא דחייבו חכמים טפי במעשר מבפאה ואומר ר"ת משום דתאנה אין לקיטתה כאחד הלכך לא גזרו חכמים פאה בה שלא ילפו עניים מתי יגמור בעל הבית לקיטתו ויפסידו יותר במקום אחר ממה שירויחו בפאה זאת וירק נמי אין הפאה חשובה ואינה שוה כ"א מעט ואם ימתינו אחריה עד הערב יפסידו יותר:

שזורען מתחלה לבהמה. משמע דסתמא לאדם קיימי או לתרווייהו ואפ"ה כי זרען לבהמה פקע שם אוכל מינייהו (ד) אף על גב דאמר (כריתות דף*) כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב דכיון שזרען לבהמה אין עליה שם אוכל ולא היה *שני גידולים מעולם לאדם והא דאמר בהעור והרוטב (חולין קכח.) עולשין שלקטן והדיחם לבהמה ונמלך עליהן לאדם צריכות הכשר שני קשה כיון דסתמן לאדם משום דהדיחן לבהמה לא פקעי מינייהו שם אוכל (ה) שיפסל מלאכול לכלב ואמאי לא הוכשרו וי"ל דמיירי שהיו מתחילה מיוחדים לבהמה אי נמי שמא אין הכשר מועיל אף באוכל אדם אי הוי הכשר לצורך בהמה:

מחשבת

עין משפט נר מצוה

[שייך לעיל דף מט:]

יב א מיי' פ"ט מהל' טומאת צרעת הל"ו:

יג ב מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הל"ג וע"ש בכ"מ ובל"מ סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' ז סעי' ב:

יד ג מיי' פ"ט מהל' טומאת צרעת הל"א:

טו ד מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הל"ט סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' ז סעי' ב:

גי' מהר"מ אית דילפי ועמדו שני האנשים מעל פי שנים עדים ואית דילפי שנים מוישארו שני אנשים במחנה מה להלן אנשים ולא נשים אף כאן אנשים ולא נשים כנ"ל ועיין בהאשר"י ר"פ שבועת העדות ועי' בתוס' ביבמות פ' החולץ מה: ד"ה מי לא טבלה ועי' רש"א

*) [ועי' היטב תוס' יבמות מה: ד"ה מי לא טבלה והוס' ב"ק טו. ד"ה אשר ותוס' שבועות כט: ד"ה שבועות ותוס' גיטין פח: ד"ה ולא]

טז ה מיי' פ"ג שם הל"ג סמג שם טוש"ע שם סי' ס סעי' ב:

יז ו מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הל"א ופ"ג הל"ג:

יח ז מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הל"א:

יט ח מיי' פ"ב מהל' תרומות הל"א:

כ ט מיי' פ"ג מהל' מתנות עניים הל"ו:

[ועי' היטב תוס' ב"ב מג. ד"ה וליסלקו]

תוספי הרא"ש

ר"מ היא. תימה אמאי קאמר לאיתויי סומא ופליגא אסתם מתניתין דסנהדרין לימא לאיתויי אוהב ושונא דכשרין להעיד ואין כשרין לדון לר' יהודה כדאיתא בפ' זה בורר וי"ל דלא פסיקא ליה משום דלשאר אנשים כשרין לדון א"נ ע"כ מתניתין לא מיתוקמא כרבנן דהא קתני כל הכשר לדון כשר להעיד והרי סומא בשתי עיניו דכשר לדון דלא מקשינן ריבים לנגעים ותהוא סומא דהוה בשיבבותיה דר' יוחנן מסתמא סומא בשתי עיניו היה ופסול להעיד דאו ראה כתיב ואפי' במה שראה קודם שנסתמא פסול להעיד כדאמרינן ביש נוחלין היה יודע עדות קודם שנסתמא' ונסתמא פסל: כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין. קשה מהא דאמרינן (ביש נוחלין)[בפ"ק דחולין]אינו חושש לשאור ולתבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית.ובפ' העור והרוטב תנן הקיפה מצטרף לטמא טומאת אוכלין וקאמר בגמרא מאי קיפה תבלין אלמא תבלין אין לו טומאת אוכלין אלא על ידי צירוף אע"ג דחייב במעשר וי"ל דיש מיני תבלין שאינן ראוין אלא לטעמא והני לית להו טומאה ולא מיחייבי במעשר. ויש מיני תבלין שראויין בפני עצמן וגם עבידי לטעמא כגון שומים ובצלים ואותם יש להם[טומאה]וגם חייבין במעשר.א"נ הך דקיפה שאני שכבר נתן טעם בקדירה כדאמרינן גבי שבת משנתן טעם בקדירה אינו מטמא טומאת אוכלין א"נ משום מעשר דקאמר(ביש נוחלין)[בחולין]לא קאי אתבלין אלא אשאור אבל אתבלין דהא במאכל בהמה נמי נהגא שביעית: ספיחי סטים. פרש"י דוקא נקט ספיחין אבל תחלתן ראוי לאכילה. ועי"ל דספיחין ראוין יותר וסד"א דליחייבו בפאה: גידולו מן הארץ למעוטי כמהין ופטריות. בפ' כיצד מברכין ובפרק הנודר מן הירק פריך והתנן אם אמר גידולי קרקע עלי אסור בכמהין ופטריות. ומשני מירבא רבו מארעא מינק לא ינקי מארעא. והא דבר שאין גידולו מן הארץ קתני תני על דבר שאינו יונק מן הארץ. ובמתניתין נמי צריך למיתני יונק מן הארץ למעוטי כמהין ופטריות: למעוטי תאנה. פרש"י טעמא דתאנה וירק פטורין מן הפאה וחייבין במעשר משום דבספרי מיחייב מן התורה כל מילי בפאה בר מתאנה וירק ובשבל דבי תרתי לא רצו הכמים לגזור אבל במעשר לא מיחייב אלא [בדגן ותירוש ויצהר] וגזרו על כל שאר דברים. וקשה לר"ת דהכי נמי דריש בסיפרי מקרא חיוב מעשר בכל מילי אע"ג דפשיטא דמעשר פירות מדרבנן. אלא הנך דרשות אסמכתא בעלמא נינהו גבי מעשר[וגם]גבי פאה דפאה נמי לא מצינו אלא א) בכרם זית וכן כל הנך דתנן במס' ביצה אין עולין באילן משום שבות כו' וכן דריש בסיפרי משבתון שבות אלא כל הנך דרשות דסיפרי אסמכתא נינהו והו דמדרבנן נמי (בז') ב) אילנות אין חייבין בפאה אלא ה' מיני אילנות דחשיב במס' פאה האוג והחרובין כו'. והא דקאמר למעוטי תאנה לאו דוקא אלא כל תאנה דדמי ליה. ואומר ר"ת דהיינו טעמא דלא תקינו פאה בדבר שאין לקיטתו כאחד משום הפסד עניים שהיו מצפין בכל יום מתי ינמור לקיטתו ומתבטלין ובירק נמי דאין מכניסו לקיום יש ריוח מועט לעניים שממתינין עד הערב ומפסידין במקום אחר: שזורען מתחלה לבהמה משמע דסתמא לאדם קאי או לתרווייהו ואעפ"כ כי זרען לבהמה פקע שם אוכל מינייהו ואע"ג דאמרינן כל המיוחד לאוכל אדם טמאין עד שיפסל מלאכול לכלב כיון דתני גידולין לא חזו מעולם לאדם דהא זרען לבהמה ליכא עלייהו שם אוכל:

א) נראה דצ"ל אלא בתבואה ובכרם וזיתים וכן כל הנך דתנן וכו'. ב) נ"ל בכל האילנות אין חייבין וכו'.

מסורת הש"ס

סנהדרין לד:

[יבמות קד.]

[סנהדרין שם]

[נ"ל דאין דינא]

[שבת מו. וש"נ]

[סנהדרין לג.]

פאה פ"א מ"ד שבת סח. פסחים נו:

מעשרות פ"א מ"א

פאה פ"ג מ"ד [חולין קלז.]

[ועי' תוס' יומא פא. ד"ה שהפלפלין ותוס' עירובין כח: ד"ה לראשונים]

[נ"ל תניא]

[נ"ל כל]

[כל. ופסחים מה: והיא משנה ו' פ"ח דטהרות]

[נ"ל שם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם היו בהם: (ב) רש"י ד"ה תאנה אינה מתבשלת כאחד: (ג) תוס' ד"ה כל הכשר וכו' מועמדו שני אנשים שני מעל פי: (ד) ד"ה שזרען וכו' ואע"ג דאמרינן כל וכו': (ה) בא"ד אוכל עד שיפסלו מלאכול:

גליון הש"ס

גמ' דתנן מלבנות בצלים. הא דלא מייתי ממתני' שלפני זה המחליק בצלים עיין בר"ש שם:

בא א ב מיי' פ"ג מהל' טומאת אוכלין הל"ג:
בב ג מיי' שם הל"ו:
בג ד מיי' שם הל"א:
בד ו מיי' שם ומיי' פ"ג מהל' שאר אבות הטומאה הל"ה:

*צריכות מחשבה לכשיתלשו קסבר מחשבת חבור לא שמה מחשבה אמר רבא אף אנן נמי תנינא *י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור וזה אחד מהן צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר אלמא מחשבת חיים לא שמה מחשבה הכא נמי מחשבת חבור לא שמה מחשבה רבי זירא אמר הכא בגוזל שנפל מן הרום עסקינן דלא הוה קמן דלחשוב עליה א"ל אביי תרנגולת שביבנה מאי איכא למימר א"ל תרנגול ברא הוה אחיכו עליה תרנגול ברא עוף טמא הוא ועוף טמא מי קמטמא אמר להו אביי *גברא רבה אמר מילתא לא תחיכו עליה בתרנגולת שמרדה ומאי ברא דאיבראי ממרה רב פפא אמר תרנגולתא דאגמא הואי רב פפא לטעמיה *דאמר רב פפא תרנגול דאגמא אסור תרנגולתא דאגמא שריא וסימניך עמוני ולא עמונית דרש מרימר תרנגולתא דאגמא אסירא חזיוה רבנן דדרסה ואכלה והיינו גירותא ת"ר *גוזל שנפל לגת וחשב עליו להעלותו לכותי טמא לכלב טהור ר' יוחנן בן נורי אומר אף לכלב טמא א"ר יוחנן בן נורי ק"ו אם מטמא טומאה חמורה שלא במחשבה לא יטמא טומאה קלה שלא במחשבה אמרו לו לא אם אמרת בטומאה חמורה שכן אינה יורדת לכך תאמר בטומאה קלה שכן יורדת לכך אמר להן תרנגולת שביבנה תוכיח שיורדת לכך וטמאוה שלא במחשבה אמרו לו *משם ראיה כותים היו שם וחשבו עליה לאכילה במאי עסקינן אילימא בכרכים למה לה מחשבה והתנן *נבלת בהמה טהורה בכל מקום ונבלת עוף טהור והחלב בכרכים אין צריכין לא מחשבה ולא הכשר אלא בכפרים ומי איכא למ"ד דלא בעיא מחשבה *והתנן נבלת בהמה טמאה בכל מקום ונבלת עוף טהור בכפרים צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר א"ר זעירא בר חנינא לעולם בכרך וגתו מאסתו ועשאתו ככפר א"ר יוחנן בן נורי קל וחומר אם מטמאה טומאה חמורה שלא במחשבה לא תטמא טומאה קלה שלא במחשבה אמרו לו לא אם אמרת בטומאה חמורה שכן אינה יורדת לכך מאי אינה יורדת לכך אמר רבא הכי קאמרי ליה לא אם אמרת בטומאה

רש"י

צריכות מחשבה. לאכילה ושוב תטמא טומאת אוכלין שיחשב עליהן לאחר תלישתן לאוכלן ואע"ג דכבר חשב בחבורן שהרי נמלך עליהן לאדם: צריכות מחשבה. לאכילה ושוב תטמא מאיליה ותחזור ותטמא אוכלין במגע דהא מאיליה קודם מחשבה אין לה טומאה אלא בבית הבליעה: ואינה צריכה הכשר. כדיליף לקמן בשמעתין כל שסופו לטמא טומאה חמורה אין צריך הכשר לא שום הכשר ירידת טומאה לא הכשר מים ולא הכשר שרץ אלא מאיליה בלא שום נגיעה: אלמא מחשבת חיים. דהא מחיים סתמא לאכילה ואפ"ה לא מהניא ההיא מחשבה לטומאה דבעינן מחשבה בשעה שראוי לקבל טומאה ומחיים לאו בר קבולי טומאה הוא: הכא נמי מחשבת חבור. הואיל ומחובר לאו בר קבולי טומאה לא שמה מחשבה: מן הרום. שוף הבר פורח באויר דלא הוה קמן מחיים דליחשביה: תרנגולת שביבנה. דאמרינן לקמן כותים היו שם וחשבו עליה והא תרנגולת עוף מזומן הוה והויא קמן מחיים ואפילו הכי בעי מחשבה לטומאת מגע: עוף טמא מי מטמא בבית הבליעה. והא קיימא לן (חולין דף ק:) מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טמא לא ותרנגולת שביבנה מטמיא בבית הבליעה הואי מדקא מייתי לה רבי יוחנן בן נורי לקמן סייעתא למילתיה דפליג בגוזל שנפלה בגת אלמא דומיא דגוזל הוא: שמרדה. שברחה ונעשית מדברית לאדוניה ושם גדלה אפרוחין ומהן נפל אחד כאן דלא היתה בו מחשבה מעולם: ומאי ברא. דקאמר לכו: דאיבראי ממרה. הנעשה מדברית לאדוניה: תרנגולתא. נקבה דאגמא הואי דההוא עוף טהור הוא אליבא דרב פפא: חזיוה רבנן דדרסה. מקבלת ברגליה מה שאוכלת ואני אומר שדורסת על מאכלה ברגליה לאחוז שלא יבא כולו לפיה ואין עוף טהור עושה כן: והיינו גירותא. דקיימא לן גירותא עוף טמא הוא דאמר בפרק כל הבשר (חולין דף קט:) כל מה דאסר לן רחמנא שרא לן לקבליה אסר לן דמא שרא לן כבדא אסר לן גירותא שרא לן לישנא דכוורא: גוזל. טהור: שנפל לגת. ומת: וחשב עליו. להעלותו לכותים להאכילו: טמא. טומאת אוכלין ומטמא אוכלין אחרים במגע דמעלמו בהא עליו טומאה משחשב עליו כדיליף לקמן הואיל וסופו מטמא אדם כגון האוכלו מטמא בגדים בבית הבליעה לענין טומאה קלה נמי לא בעי הכשר מים ולא הכשר נגיעת שרץ הכשר היינו דבר שמכשירו לטומאה כגון שרץ ומים: אף לכלב טמא. טומאת אוכלין ולאו משום דאכילת כלב מחשבה היא אלא לר' יוחנן בן נורי לא בעי מחשבה: טומאה חמורה. כגון האוכלה מטמא בגדים בבית הבליעה ואפילו לא חשב עליו כגון שלא ידע שזה הוא: טומאה קלה. אוכלין ומשקין: אינה יורדת לכך. אינה יורדת לדין מחשבה ולקמן מפרש מה היא: תרנגולת שביבנה תוכיח. שמתה תרנגולת ביבנה ובא מעשה לפני חכמים וטמאוה שלא במחשבה ואף על פי שיורדת לכך כלומר דלטומאה קלה טמאוה שלא במחשבה ובטומאה קלה אמרת יורדת לכך: בכל מקום. ואפילו בכפרים דליכא אוכלין מרובין סתמא לאכילה: ונבלת עוף טהור בכרכים. דאיכא עם רב ואוכלין הכל וכן חלב בהמה דכרכים אין צריכין מחשבה אבל בכפרים בעי מחשבה: נבלת בהמה טמאה בכל מקום. סתמא לאו לאכילה הלכך בעיא מחשבה ונהי דאי איכא כזית בלא מחשבה מטמיא אפילו אדם וכלים וכל שכן אוכלין ומשקין אלא להכי מהניא מחשבתה דאי איכא פחות מכביצה שאר אוכלין ופחות מכזית נבלה משלים לכביצה אי חשיב (א) ליה מצטרפא בהדייהו ומקבלת טומאה במגע שרץ ואי לא לא: ואינה צריכה הכשר. דסופה לטמא טומאה חמורה: לעולם בכרך. והיינו טעמא דלרבנן בעיא מחשבה דגת שנפל לתוכה מאסתו ולאו הגון לאכילה כל כך:
טומאה

תוספות

מחשבת חיים לא שמה מחשבה. דמחיים לא חשב לאוכלה עד אחר שחיטה והרי מתה אבל אי שמה מחשבה לא פקע שם אוכל מינה במה שנתנבלה עד שתפסד מאכילת כלב: תרנגולתא דאגמא. הזכר אסור לפי שאין לו סימני טהרה ולא שרי מטעם כל היוצא מן הטהור טהור שהרי האם לא ילדה האפרוח אלא ביצים הטילה והאפרוח מעפרא קא גדיל ונאסר ממילא ע"י סימני טומאה ונקבה נמי אין לאוסרה למאן דאסר זה וזה גורם דהא אפרוח לא יצא אלא מן הבילה ומעפרא קגדיל כדפרישית ומיהו נראה עיקר שהני מינים הן והמין שקורין תרנגולתא דאגמא שרי הזכר והנקבה דיש להן סימני טהרה והמין שקורין תרנגול דאגמא אסור הזכר והנקבה דאין נראה שמין אחד חלוק הזכר מהנקבה ועוד כיון דלא הוי מעופות טמאין הכתובין דבהנהו בכל מין יש זכר ונקבה משום סימני טומאה אין לאסור עד שיהא בו כל ד' סימנים דמגשר ילפינן*: אלא בכפרים. תימה דע"כ רבי יוחנן בן נורי לא בעי מחשבה אפילו בכפרים מדעביד ק"ו וא"כ מאי פריך ויש לומר דה"פ [אלא] בכפרים ומי איכא כו' וא"כ בלא נפל לגת נמי לרבנן צריך מחשבה ואע"ג דמקשה אסיק אדעתיה הא דנקט נפל לגת מכל מקום פריך מעיקרא אילימא בכרכים כו' דסבר דמחמת נפילה לגת לא מימאס כולי האי עד שיעשה ככפר עד דמשני רבי זירא: ל"נ גבי כפרים והחלב דחלב דמאי אי דבהמה טהורה וצריכה מחשבה בכפרים דאין דרך לאכול חלב אם כן אמאי אין צריך הכשר דחלב נבלת בהמה טהורה אין סופה לטמא טומאה חמורה כדאמרינן בכל שעה (פסחים כג.) מחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואי בחלב שחוטה הא דם שחיטה לא מכשר כיון דקאמר צריך מחשבה וליכא אכתי שם אוכל עליו עד שחישב דהכשר אינו מועיל עד שיהא אוכל כדאמר בהעור והרוטב (חולין קכח.) גבי עולשין שהדיחן לבהמה ובחלב בהמה טמאה פשיטא דחלב צריך מחשבה דמ"ש מבשרה וגבי כרכים גרסינן ליה ומיירי בחלב שחוטה דכיון דאין צריך מחשבה הוי אוכל ומתכשר בדם שחיטה:
סוס

[וע' תוס' חולין סב:]

תוספי הרא"ש

מחשבת חיים לא שמה מחשבה א). ואע"ג דלא חשיב לאוכלו מחיים כיון דמיוחד לאוכל אדם לא פקע שם אוכל מיניה במה שנתנבלה עד שיפסל מלאכול לכלב אי מחשבת חיים שמה מחשבה: דאיבראי ממרה וילדה אפרוחין במדבר שלא היתה עליהם מחשבה מעולם: תרנגולתא דאגמא שריא. שני מינין הם אותו מין שנקראין בלשון זכר אסירי הזכר והנקבה אבל אין לפרש שיהא מין אחד חלוק הזכר מן הנקבה: אלא בכפרים מי איכא למ"ד דלא בעי מחשבה. תימה מאי פריך דילמא ר' יוחנן בן נורי פליג אהך מתני' וכי משני גתו מאסתו ועשאו כפר. צ"ל דר' יוחנן בן נורי פליג עלה. ומי' מצי למימר דר' יוחנן בן נורי סבר דלא נפסלה מחמת הגת וי"ל דלרבנן פריך משום דס"ל דלא על חנם נקט נפל לגת הלכך פריך אילימא בכפרים בלא נפל נמי צריך מחשבה ומעיקרא דפריך אילימא בכרכים משמע ליה דמחמת נפילה בגת לא נמאס כולי האי שיעשה כפר עד דמשני ר' זירא גיתו מאסתו כו': ל"נ גבי כפרים והחלב דאי בחלב שחוטה כיון דקאמר צריך מחשבת ולא הוה עליה תורת אוכל בשעת שחיטה לא מכשר ליה דם שחיטה כדמוכח בהעור והרוטב מההיא דעולשין שהדיחן דהכשר אינו מועיל עד שיהא עליו תורת אוכל וא"כ אמאי אינו צריך הכשר ואי בחלב דנבלת בהמה טהורה אמאי אין צריך הכשר הלא אין לנו שום טומאה כדאמרינן בפ' כל שעה מחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואי בחלב בהמה טמאה פשיטא דצריך מחשבה כמו הבשר אבל גבי כרכין גרס והחלב ומיירי בחלב שחוטה:

זבחים קה: מעילה פ"א מ"א מנחות י. [עקלים ת.]
[ברכות י"ח גיטין נה.]
חולין סב.
[טהרות פ"ח מ"ט]
[שבת כה: וש"נ]
עוקצין פ"ג מ"ב כריתות כא.
עוקצין פ"ג מ"ג בכורות סס כריתות שם

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נבלת בהמה וכו' אי חשיב עליה מצטרפת:

א) נראה דצ"ל דאי שמה מחשבה אע"ג דלא חשיב לאוכלו וכו'. וכן בתוס' צריך להגיה ולסרס דבריהם וצ"ל אבל אי שמה מחשבה אע"ג דמחיים לא חשב לאכלה וכו' והרי מתה לא פקע וכו'.

בטומאה חמורה שכן אינה עושה כיוצא בה תאמר בטומאה קלה שעושה כיוצא בה אמר ליה אביי כל הכן הוא ומה טומאה חמורה דקילא דאינה עושה כיוצא בה מטמאה שלא במחשבה טומאה קלה דחמירא דעושה כיוצא בה אינו דין שמטמאה שלא במחשבה אלא אמר רב ששת הכי קאמר לא אם אמרת בטומאה חמורה שכן אינה צריכה הכשר תאמר בטומאה קלה שצריכה הכשר ומי צריכה הכשר והתנן *שלשה דברים נאמרו בנבלת עוף טהור צריכה מחשבה *ואינה מטמאה אלא בבית הבליעה ואינה צריכה הכשר נהי דהכשר שרץ לא בעיא הכשר מים בעיא מאי שנא הכשר שרץ דלא בעיא כדתנא דבי רבי ישמעאל הכשר מים נמי לא תבעי כדתנא דבי רבי ישמעאל *דתנא דבי רבי ישמעאל °על כל זרע זרוע אשר יזרע מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר אף כל שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר יצתה נבלת עוף טהור שסופה לטמא טומאה חמורה שאין צריך הכשר אלא אמר רבא ואיתימא רב פפא שום טומאה חמורה בעולם שום טומאה קלה בעולם אמר רבא ומודה רבי יוחנן לענין מעשר דמחשבת חיבור שמה מחשבה אמר רבא מנא אמינא לה *דתנן הסיאה והאזוב והקורנית שבחצר אם היו נשמרין חייבין היכי דמי אילימא דזרעינהו מתחלה לאדם צריכא למימר אלא לאו דזרעינהו מתחלה לבהמה וקתני אם היו נשמרין חייבין אמר רב אשי הכא בחצר שעלו מאיליהן עסקינן וסתמא לאדם קיימי והכי קאמר אם החצר משמרת פירותיה חייבין ואם לאו פטורין מתיב רב אשי *כל שחייבין במעשרות מטמאין טומאת אוכלין ואם איתא הא איכא הני דקחייבין במעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין אמר רבא הכי קאמר כל מין שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין ה"נ מסתברא מדקתני סיפא *כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות ויש שחייב במתנות ואין חייב בראשית הגז ואם איתא האיכא טרפה דחייבת בראשית הגז ואינה חייבת במתנות אמר רבינא הא מני רבי שמעון היא *דתנן *ר"ש פוטר את הטרפה מראשית הגז אמר רב שימי בר אשי תא שמע *המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר והא אנן תנן כל שחייב בפאה חייב במעשרות אלא לאו שמע מינה מין קתני שמע מינה *תנן התם מודים חכמים לר' עקיבא *בזורע שבת או חרדל בשנים ושלשה מקומות שנותן פאה מכל אחד ואחד והא

טומאה חמורה אינה עושה כיוצא בה. מאחר שמטמאה נבלה את האדם אין אותו אדם חוזר ומטמא אדם שאין מטמא אדם אלא אב הטומאה אבל אוכל חוזר ומטמא אוכל מדרבנן: הכשר שרץ. שיכשירו שרץ להביאו לידי טומאה: שאין סופן לטמא טומאה חמורה. אין לך אוכל מטמא אדם: שום טומאה חמורה. תורה אור שום טומאה קלה. לא אם אמרת בטומאה חמורה דין הוא שמטמא בלא מחשבה שלא מצינו שום טומאה שמה טומאה חמורה שתהא צריכה הכשר תאמר בטומאה קלה דאוכלין שאע"פ שזו אינה צריכה הכשר הרי כל אוכלין יש עליהם שום טומאה קלה וצריכין הכשר הלכך הכא נמי בעיא מחשבה: לענין מעשר. דהואיל ונמלך עליהן לאדם הויא מחשבה וחייבין במעשר: הסיאה. פוליו"ל: והקורנית. שדריא"ה: נשמרין. ס"ד אם היו נשמרין לאכילת אדם: אלא לאו דזרען לבהמה. וקתני אם חזר ושמרן לאדם חייבין: לאדם קיימי. וכיון דסתמייהו לאדם מאי אם היו נשמרין הכי קאמר אם החצר משמרת פירותיה דלא הוי הפקר חייבין: מתיב רב אשי. לרבא: ואם איתא. דלענין מעשר הויא מחשבה הא איכא עולשין שזרען לבהמה ונמלך עליהם לאדם דחייבין במעשר ואינן מטמאין דהא לענין טומאה אמרת לאו מחשבה היא: ראשית הגז. הגוזז צאנו חייב ליתן בכל שנה מן הגז מעט לכהן ובשחיטת חולין מפרש שיעורא: במתנות. זרוע לחיים והקיבה: ויש שחייב במתנות. כגון בקר ואינו חייב בראשית הגז: ת"ש. דמין קתני במתני': ופטור מן המעשר. דהפקר פטור מן המעשר ובפרט ובפאה להכי מחייב כדאמרינן בהגוזל בבבא קמא *משום תעזוב יתירא דכתיב במשנה תורה לא תפאר אחריך ואמר מר (חולין דף קלא.) לא תטול תפארתו ממנו והיינו פאה ודרשינן בספרי אחריך זו שכחה וכתיב לגר ליתום ולאלמנה יהיה וכתיב בתריה כי תבצור כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה הרי פאה ושכחה ועוללות ל"ל למהדר ומכתב בפרשה קדושים בכולהו לעני ולגר תעזוב אותם לרבות הפקר כי האי גוונא אבל הפקר גמור פטור מכולם כדתנן לעיל וגמר פרט להפקר: תנן התם כו'. האי דנקט לה הכא משום דאותיב עלה ממתני' ודר' יוחנן נמי עולשין שזרען כו' משום דאותיב עליה ממתני' נקט לה הכא: מודים חכמים לרבי עקיבא. אע"פ דפליגי במגמר שדהו ושייר קלחים לחים מגמר טוי"ר בלע"ז שמלקט כאן את המבושלים כל צרכן ומניח את הלחים שלא בשלו וחוזר ומלקט במקום אחר דהוה ליה מנומר וקאמר ר' עקיבא כשהוא חוזר ולוקט נותן פאה מכל אחד ואחד שהקציר שבינתים מפסיק וחכמים אומרים פאה מאחת על הכל ומודים חכמים לרבי עקיבא בזורע שבת או חרדל כו' להכי נקט הני שאין דרכן לעשות מהן ערוגה אלא זורען להבלין בעלמא בשנים ושלשה מקומות. שבת אני"ט:

שום טומאה חמורה בעולם כו'. תימה דיפרש הא דקתני דאינה יורדת לכך המחשבה גופה דלא מצינו טומאה חמורה שצריכה מחשבה בשום מקום דהא דאמרינן דנבלת בהמה ועוף טהור צריכין מחשבה היינו לטומאת אוכלין לצרף פחות מכזית ופחות מכביצה אוכלין אבל כזית מהם מטמא אדם וכלים בלא מחשבה כדפרישית אבל טומאה קלה צריכה מחשבה בעלמא ומיהו נבלה נמי בעינן שתהא ראויה לגר לגר פרא*:

אלא דזרעינהו לבהמה. והא דנקט שבחצר לפי מאי דמסיק שעלו מאיליהן אתי שפיר משום דבחצר אין דרך לזרוע אלא בגינה ועוד דבחצר סתמא לאדם לפי שרואה ויודע מתי ללוקטן עד שלא יתקשו ולפי מאי דס"ד השתא יש לפרש דנקט חצר לפי שדרך התנא למנקט חצר דגם בשאר דבר תני חצר דקתני התם תאנה (א) עומדת בחצר אוכל אחת מהן ופטור ואם צירף חייב גפן נטוע בחצר כקורנית שבחצר שהחצר קובעת בדבר שנגמרה מלאכתו אם צירף או בלא צירוף כהנהו שאין רגילין לעשות מהן גורן והא דתנן פ"ח דשביעית [מ"א] כל שאינו מיוחד לא לאוכל אדם ולא לאוכל בהמה חישב עליו לאוכל אדם ולאוכל בהמה נותנין חומרי אדם וחומרי בהמה כגון האזוב והקורנית לא קשה אהא דאמרינן בשמעתין דסתמיה לאדם דהיינו דוקא בחצר כדפרישית לעיל:

מין קתני ש"מ. וא"ת ברים הגוזל קמא (ב"ק צד.) קאמר אביי דלר' ישמעאל שינוי אין קונה דקאמרי רבנן לא הפריש פאה מן הקמה יפריש מן העמרים או מן הכרי ולא מן העיסה ולר"ש אף מן העיסה ודחי רבא בעלמא שינוי קונה והכא משום תעזוב יתירא ואביי תעזוב יתירא למפקיר כרמו אם כן לרבא מפקיר כרמו פטור מן הפאה לר"ש וא"כ היכי מוכח הכא דמין קתני דילמא מתני' דקתני כל שחייב בפאה חייב במעשר ר"ש היא וי"ל דלרבא נמי תעזוב יתירא למפקיר כרמו ותרתי ש"מ דהא אביי נמי דדריש ליה בהגוזל קמא (שם צד.) למפקיר כרמו לכ"ע דריש לה בפ"ק דתמורה (דף ו.) למילתא אחריתי דקאמר התם אביי כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ליה. מותיב רבא והרי פאה דאמר רחמנא לא תכלה ואמרינן דאם לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרין או מן הכרי לרבנן או אף מן העיסה לר"ש אלמא דלא מהני ומשני אביי התם משום תעזוב יתירא ורבא תעזוב יתירא למפקיר כרמו והשתא בין אביי ובין רבא דרשי תעזוב למפקיר כרמו ואביי דסבר דבעלמא אי עביד מהני דריש נמי מתעזוב דיפריש מן העומרים או מן הכרי או מעיסה לר"ש דלא נימא אי עביד מהני אבל אי בעלמא שינוי קונה לר"ש כמו בגזל אין סברא להעמיד תעזוב שיפריש מן העיסה אלא דדוקא מעמרים או מהכרי ורבא סבר דתעזוב למפקיר כרמו ולר' שמעון שיפריש מן העיסה אע"ג דבעלמא שינוי קונה אבל להפריש מן העומרים או מן הכרי לא צריך קרא דבעלמא נמי כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני לרבא: והא

תוספי הרא"ש

שם טומאה חמורה בעולם. דאינה צריכה הכשר בשום מקום תימה ליפלוג במחשבה גופה שלא מצינו טומאה חמורה שצריכה מחשבה בשום מקום אבל טומאה קלה צריכה מחשבה בעלמא ונבלת בהמה טמאה ונבלת עוף טהור כדאמרינן לעיל דצריכה מחשבה היינו לצרף פחות מכזית עם פחות מכביצה אוכלין כדפרש"י אבל בכזית ממנה מטמא אדם וכלים בלא מחשבה ומיהו נבלה בעינן שתהא ראויה לגר לבר פרא והיינו כעין מחשבה: אלימא דזרעינהו מתחל' לאדם ואם היו נשמרים דקתני היינו דמעיקרא היו נשמרין לאדם: אלא לאו דזרעינהו מתחלה לבהמה. ואם היו נשמרין דקתני היינו שמכאן ולהבא נשמרין לאדם ותימה אמאי קתני שבחצר דבשלמא לפי המסקנא ניחא דמה שהן זרועין בחצר (א) שעלו מאיליהן דאין דרך לזרוע אלא בגנה וגם משום שזרועין בחצר הוו סתמייהו לאדם דנראה כשהן רכין קודם שיתקשו אבל בגינה אין סתמייהו לאדם. לפי שאינן ניכרין מתי יתקשו אבל השתא דמיירי שייחדם לאדם מה לי בחצר מה לי בגינה וי"ל משום דבתרי בבי דרישא תנא נמי גבי חצר תאנה העומדת בחצר אוכל אחת ופטור ואם צירף חייב גפן מטונה בחצר כו'. וכן הקורנית שבחצר כו'. וקמ"ל הני בבי דרישא דחצר (דרישא) קובעת היכא דצירף בדבר שנגמרה מלאכתו וסיאה ואזוב וקורנית אצירוף דלעיל קאי אי נמי בלא צירוף נמי חייבין בחצר שאין רגילין לצרף לעשות מהן גורן וחשיב ממילא גמר מלאכתן והא דתנן פ"ח במס' שביעית כל שאינו מיוחד לא לאוכל אדם ולא לאוכל בהמה חישב עליו לאוכל אדם ואוכל בהמה נותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה כגון האזוב והקורנית והסיאה לא ק' להך דשמעתין דאמרי דסתמייהו לאדם קיימי דהיינו דוקא בחצר כדפ"ל. ועי"ל דסתמא להאי ולהאי קאי וה"ק אינו מיוחד לא לאוכל אדם גרידא ולא לאוכל בהמה גרידא אם חישב עליו לאוכל אדם לבד או לאוכל בהמה נותנין עליו חומרא של זה וחומרא של זה כלומר הכל לפי מחשבתו אבל אוכל שסתמו לאדם קאי אין יכול לשנותו לבהמה ע"י מחשבתו: אלא לאו ש"מ מין קתני ש"מ. תימה דאמרי' בריש הגוזל קמא דאביי סבר דלר' שמעון שינוי אינו קונה מדקאמר לא הפריש מן הקמה יפריש מן העמרים ר' ישמעאל אומר אף מן העיסה ורבא אמר בעלמא שינוי קונה והכא משום דכתיב תעזוב יתירא. ולאביי תעזוב יתירא למפקיר כרמו. א"כ לרבא מפקיר כרמו פטור מפיאה לר' ישמעאל כיון דדריש תעזוב יתירא לדרשא אחריתי וא"כ היכי מוכח הכא אליבא דרבא דמין קתני דילמא מתניתין דכל שחייב בפיאה חייב במעשר ר' ישמעאל היא וי"ל דאף לרבא תעזוב יתירא אתא נמי למפקיר (עצמו) [כרמו] ותרתי ש"מ דהא אביי גופיה דמוקי תעזוב למפקיר כרמו מוקי לה נמי למפריש מן העיסה בפ"ק דתמורה דלא תימא אי עביד מהני:

(א) נראה דצ"ל דמה שהן זרועין בחצר מסתמא עלו מאליהן.

כה א מיי' פ"ג מהל' אבות הטומאות הל"ח:
כו ב ג ד מיי' פ"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה ג:
כז ה ו ז מיי' פ"ב מהל' תרומות הל"ג:
כח ח מיי' פ"ו מהל' בכורים הל"ג:
[עי' כ. בכורות כג. חולין עז.]
כט ט טוש"ע יו"ד סי' סא סעי' ו:
ל י מיי' פ"ה מהל' מתנות עניים הל' כו:
לא כ מיי' שם פ"ג הל"ח:

שקלים ח. [לעיל כ וש"נ] ושם איתא שלשה עשר
ויקרא יא
זבחים סט. חולין קכא. כריתות כא.
מעשרות פ"ג מ"ט
[דף לד.]
חולין קלה:
[לקמן עמוד ב']
[צ"ל דתניא]
ב"ק כד. חולין קלה: תמורה ו. נדרים מד: [ב"ק כח.]
פאה פ"ג מ"ב
[נזיר נו:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלא וכו' תאנה שהיא עומדת בחצר אוכל אחת אחת ופטור וכו' שנותנין עליו חומרי אדם:

עין משפט נר מצוה

[נזיל מעשרות פ"ד מ"ב]

לב א מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הל' ו :

לג ב ג מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הל' יט :

לד ד מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הל"ג :

לה ה מיי' פ"ט מהל' כלאים הל"ח :

לו ו מיי' פ"ז מהל' שמיטה ויובל הל"ב :

לז ז מיי' שם הל"ד :

לח ח מיי' פ"א מהל' מאכלות אסורות הל' כד סמג עשין סב טוש"ע יו"ד סי' פג סעיף ג :

לט ט מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' א :

מ י מיי' שם סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רב סעי' א וסימן רז :

רס"ל מ"ז

והא שבת מדחייב בפאה חייב נמי במעשר. הוי מני לאתויי הא דתנא במס' *(שביעית) (פ"ד) ומייתי לה בפ"ק דמסכת ע"ז (דף ז:) השבת מתעשר זרע וירק ובהדיא תנן ומייתי בסמוך דשבת משנתנה טעם בקדרה אינה מטמאה טומאת אוכלין הא עד שלא נתנה מטמאה אלא דניחא ליה למפרך דרבי עקיבא אדרבי עקיבא :

התיאה. פרש"י דהיינו סיאה וקשה דלעיל אמר דסתמיה לאדם וחייב במעשר וא"כ מטמא טומאת אוכלין והכא קאמר הואה אין מטמא טומאת אוכלין וי"ל דדוקא בחצר סתמייהו לאדם או נמי ב' מינים הן : **אם** נקח בכסף מעשר מפני מה אין מטמא טומאת אוכלים כו'. וא"ת והא אמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין כח:) קור נקח בכסף מעשר ואין מטמא טומאת אוכלין וי"ל דקור נמי אם שלקו וטגנו מטמא טומאת אוכלין ולכך אף קודם שליקה נקח בכסף מעשר מידי דהוי אבהמה וחיה דנקחות בכסף מעשר לפי שראויין לשחוט אבל טומאת אוכלים אין להם מחיים והכא פריך שפיר אי נקחת בכסף מעשר לפי שראויה אחר תיקון לאכילה אם כן יטמא טומאת אוכלים מיד שהרי בקל יכול לתקנה ומעתה יש עליה שם אוכל ולא דמי לקור שמחוסר שליקה וטגון ואי אין מטמא טומאת אוכלין לפי שאחר התקון אינה ראויה בפני עצמה לאכילה אם כן גם לא יהו נקחות בכסף מעשר :

ולכתוב רחמנא קשקשת כו'. וא"ת והיכי הוי ידעי מה קשקשת קודם שנכתב קרא דגלית ויש לומר דמקבלה הוה ידעינן דהכי נמי נגיחה לא ידעינן דהוית בקרן אלא מקרא דויעש לו צדקיהו בן כנענה קרני ברזל וגו' (ב"ק דף ב:) וא"ת ומנלן דבעינן תרוייהו אימא לטהור בחדא מינייהו או בהא או בהא עד שיפרט לך הכתוב יחדו וי"ל דומיא דסימני בהמה בעינן מעלת גרה ומפרסת פרסה מדאסר רחמנא חזיר וגמל :

כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו. וברכת טבילה דאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ז:) דמברך אחר טבילה התם נמי דינה להיות לפניה אלא משום דגברא דלא חזי הוא : **ולבני** מערבא דמברכי כי מסלקין תפילייהו לשמור חוקיו. אומר ר"ת דעל תפילין לבד הוו מברכי לשמור חוקיו דקרא (שמות יג) ושמרת את החוקה הזאת למועדה ס"ל לבני מערבא דבתפילין כתיב כדאמר בירושלמי אבל ציצית כי קמסלק מעליו ליכא מאן דמברך ותפילין נמי דוקא כשמסלקן סמוך לשקיעת החמה שמחויב לסלקן כדאמר בהקומץ רבה (מנחות דף לו:) הניח תפילין לאחר שקיעת החמה עובר בעשה דכתיב ושמרת את החוקה והשמר דעשה עשה אבל לילית אע"ג דפטור בלילה ליכא איסור ואין חייב לסלקן ובמתניתין הוי מצי למימר לאתויי ציצית אלא דניחא למינקט ריחני משום דפסיקא דהכל ריחני אין מברך אחריהן ולדידן לא קי"ל כבני מערבא ולא מברכין אחר תפילין לשמור חוקיו דבפרק הקומץ רבה (שם דף לו:) מוכח דלילה זמן תפילין הוא דהכי סבר רב אשי התם ומדרבנן הוא דאסור שלא ישן בהן וקרא דושמרת מוקמינן לה דבחוקת הפסח הכתוב מדבר ואף על גב דשבת לאו זמן תפילין הוא מכל מקום אין מברך עליהם כשמסלקן ע"ש עם חשכה דאין חייב לסלקן דנפקא לן (שם) מלאות על ידך יצאו שבתות וי"ט שהן גופן אות *) :

*) [ועיע תוס' ברכות מד: ותוס' סכה לט. ד"ה אבל ותוס' מנחות לו: ד"ה ושמרת]

והא שבת דמיחייב בפאה (א) ומיחייב במעשר דתנן כל שחייב בפאה חייב במעשר ומדחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין אלמא כל מילי דעביד לטעמא מטמא טומאת אוכלין דהאי שבת לטעמא עבידא ורמינהי *הקושט והחומס וראשי בשמים והתיאה והחלתית והפלפלים וחלת תריע נקחין בכסף מעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין דברי רבי עקיבא אמר לו רבי יוחנן בן נורי אם נקחין בכסף מעשר מפני מה אין מטמאין טומאת אוכלין ואם *אינן מטמאין אף הם לא ילקחו בכסף מעשר *וא"ר יוחנן בן נורי נמנו וגמרו שאין נקחין בכסף מעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין אמר רב חסדא כי תניא ההיא בשבת העשויה לכמך אמר רב אשי אמריתה לשמעתי' קמיה דרב כהנא (אמר) לא תימא בשבת העשויה לכמך הא סתמא לקדרה אלא סתם שבת לכמך עשויה *דתנן השבת משנתנה טעם בקדרה אין בה משום תרומה ואינה מטמאה טומאת אוכלין הא עד שלא נתנה טעם בקדרה יש בה משום תרומה ומטמאה טומאת אוכלין ואי ס"ד סתמא לקדרה כי לא נתנה נמי סתמא לקדרה אלא לאו ש"מ סתמא לכמך עשויה ש"מ : **מתני'** *כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות ויש שחייב במתנות ואינו חייב בראשית הגז *כל שיש לו ביעור יש לו שביעית ויש שיש לו שביעית ואין לו ביעור : **גמ'** כגון *עלה הלוף שוטה והדנדנה יש שיש לו שביעית ואין לו ביעור *עיקר הלוף שוטה ועיקר הדנדנה דכתיב *ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול כל זמן שחיה אוכלת מן השדה אתה מאכיל לבהמתך בבית כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך שבבית והני לא כלו להו : **מתני'** *כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת כל שיש לו קרנים יש לו טלפים ויש שיש לו טלפים ואין לו קרנים : **גמ'** כל שיש לו קשקשת דג טהור יש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת דג טמא מכדי אנן אקשקשת סמכינן סנפיר דכתב רחמנא למה לי אי לא כתב רחמנא סנפיר הוה אמינא מאי קשקשת דכתיב סנפיר ואפילו דג טמא כתב רחמנא סנפיר וקשקשת והשתא דכתב רחמנא סנפיר וקשקשת מנלן דקשקשת לבושא הוא דכתיב ושריון קשקשים הוא לבוש ולכתוב רחמנא קשקשת ולא בעי סנפיר א"ר אבהו וכן תנא דבי רבי ישמעאל יגדיל תורה ויאדיר : **מתני'** *כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו : **גמ'** *לאתויי מאי לאתויי ירק ולרבי יצחק דמברך אירק לאתויי מאי לאתויי מיא ולרב פפא דמברך אמיא לאתויי מאי לאתויי מצות ולבני מערבא דמברכי בתר דסליקו תפילייהו אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חוקיו לאתויי מאי לאתויי ריחני

תורה אור: ויקרא כה; ש"א יז; ישעי' מב

והא שבת וכו'. לאו קושיא היא אלא מילתיה דייק ואזיל : לטעמא. למתק הקדרה : והחומס. פיטרסר"א : והתיאה. היינו סיאה : חלת תריע. קרו"ג ואית כרכום : אף הם לא ילקחו בכסף מעשר. דרחמנא אמר ונתת הכסף וגו' ואכלת לפני וגו' והני לדידן לאו אוכל נינהו : נמנו וגמרו כו'. אלמא כל מידי דלא עביד לאוכלו אלא להטעים הקדירה לא מטמא דהא פלפלין וכרכום לטעמא עבידי : לכמך. דטוחנין אותו וטחנין אותו בטפת ועיקרו (ב) שבתוס מטבילין כל אוכל דהאי לאו לטעמא עביד דהוא עיקר : אמריתה לשמעתא כו'. הך שמעתא דפריסית לקמיה לא תימא כו' : העשויה. שהגניעה לכך הא סתמא לקדרה ולא מטמא : אלא סתם שבת לכמך. ומטמא : דתנן השבת. סתם שבת משמע : אין בה משום תרומה. שאם חור הקלא ונפל לתוך קדרה של חולין אינו מדמע: כי לא נתנה נמי. סתמא לקדרה ואמאי מטמאה הא אמרינן לעיל דמידי דעביד לטעמא לא מטמא : **מתני'** כל שיש לו ביעור. שהוא מצוה לבערו מן הבית בשביעית כשכלה לחיה מן השדה : יש לו שביעית. לענין שחייב להפקיר ואסור לעשותן סחורה ומלוגמא ואפיקטויזין : ויש. שנוהגת בו קדושת שביעית ואין לו ביעור כדמפרש בגמרא עיקר הלוף והדנדנה שאין כלים מן השדה בימות הגשמים : **גמ'** לוף שוטה. שם לווי הוא ועשבים הם : עלה הלוף שוטה והדנדנה. וה"ה לכל הכלים בימות הגשמים מהשדה אלא הא דנקט הני משום דסיפא דמתניתין מיתוקמא בעיקרין ואשמועינן חילוק בין עיקרן לעליהן : **מתני'** קשקשת. מלבושין של דג : סנפיר. אלו כנפים ששט בהן על פני המים : יש לו טלפים. פרסותיו סדוקות שאין קרנים אלא לבהמה ולחיה טהורה : ויש שיש לו טלפים. כגון חזיר ואין לו קרנים : **גמ'** דג טמא. היכא דיש לו סנפיר : אקשקשת סמכינן. דהאמרת כל שיש לו קשקשת (ג) : ה"א מאי קשקשת דכתב רחמנא היינו סנפיר. כנפים שפורח בהן מכי אית ביה כנפים שרי ואתי למישרי דג טמא ולהכי כתב תרוייהו דעל כרחך חד מינייהו לבושא הוא אייקרי"ן בלע"ז : ופרכינן והשתא דכתיבי תרוייהו מנלן דקשקשת לבושא הוא. דקתני כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר אלמא פשיטא לן מאי קשקשת ודאי מהאי קרא נפקא ושריון קשקשים הוא לבוש אלמא לבושא מיקרי וכיון דמהאי קרא נפקא לן השתא לא לכתוב סנפיר ולכתוב קשקשת דהא ליכא למימר הוה אמינא מאי קשקשת סנפיר : דמברך אירקא. לאחריו בורא נפשות רבות כי היכי דמברכינן אכל מיני מאכל ועל כל פרי העץ חוץ משבעת המינים דבעינן ברכה אחת מעין ג' : מצות. ציצית ולולב ושאר מצות שמברכין עליהן שובר לעשייתן :

תוספי הרא"ש

והא שבת דמיחייב בפאה חייב במעשר. תימה ולמה צריך להך דיוקא והא תני בהדיא במס' שביעית ומייתי לה בפ"ק דע"ז דשבת מתעשר זרע וירק וזירין. ותו אמאי מייתי מדיוקא דמטמא טומאת אוכלין ליתו מתניתין דבסמוך השבת משנתנה טעם בקדירה אינה מטמאה כו' הא עד שלא נתנה טעם בקדירה מטמא וי"ל דניחא ליה למיפרך מדר' עקיבא אדר' עקיב' : **והפלפלין** וחלת תריע כו' ואין מטמאין טומאת אוכלין. תימה דבפרק בכל מערבין אמרינן גרגיר מתעשר זרע וירק. ופריך זרע גרגיר למאי חזי ומשני שכן ראשונים לא היה להם פלפלין היו שוחקין אותו ומטבילין בו צלי וכ"ש דפלפלין מתעשר מהאי טעמא וכיון דמתעשר מטמא טומאת אוכלין. וי"ל דה"ק זרע גרגיר שוחקין אותו להטביל בו צלי ולכך מתעשר כי בפני עצמו נמי ראוי לאכילה לאחר שחיקה בלא טיבול אבל אין רגילות לשחוק כדי לאכול בלא טיבול כי אינו ראוי כמו ע"י טיבול אבל פלפלין ע"י שחיקה אינו ראוי כלל בעיניה כ"א ע"י צירוף הלכך אינו מתעשר ואינו מטמ' טומאת אוכלין ואין נראה לחלק בין רטיבתא ליבישתא כדאיתא בפרק בתרא דיומא גבי פלפלי ביומא דכיפורי פטור ומוקי לה ביבישתא דהא אפי' ביבישתא ראוי להטביל בו צלי :

אם ניקחין בכסף מעשר מפני מה אין מטמאין כו'. ותימה והא אמרינן בפ' בכל מערבין דקור ניקח בכסף מעשר ואינו מטמא טומאת אוכלין וי"ל דשאני קור דנעשה אוכל גמור ע"י שליקה דאמרינן דאם שלקו וטגנו מטמא טומאת אוכלין. הילכך ניקח בכסף מעשר אף קודם שליקה מידי דהוה אבהמה וחיה דניקחין בכסף מעשר לפי שראויה לישחט אע"ג דאין מטמאין טומאת אוכלין מחיים. אבל קושט וחומס והנך דחשיבי בהדייהו אינן נעשין אוכל ע"י תיקון אלא לטעמא עבידי או לטיבול ולכך נמנו וגמרו דאין מטמאין טומאת אוכלין הילכך פריך מעיקרא אם ניקחין [illegible] משום דבתיקון כל שהוא חזו למילתייהו או לטעמא או לטיבול מפני מה א) אינן ראוין לאכילה בפני עצמן א"כ לא יהו ניקחין בכסף מעשר : **ולכתוב** קשקשת. ותימה ומנא ידעינן מאי פירושו קודם שנכתב [illegible] דקבלה היתה בידם ממשה רבינו כמו כי יתח דלא ידענא דהוה בקרן אלא מקרא דויעש לו צדקיהו בן כנענה קרני ברזל. ותימה השתא נמי נימא דבחד טהור או האי או האי עד שיפרט לך הכתוב יחדו וי"ל דומי' [illegible] דמפרסת פרסה ומעלת גרה דבעינן תרוייהו מדאסר רחמנא חזיר וגמל : **ולבני** מערבא דמברכי בתר דמסלקי תפלייהו לשמור חוקיו. אר"ת דלאחר שמסלק פליתו מעליו ליכא מאן דמברך דלא שייך ברכה דלש' [illegible] בתפלין דוקא דכתיב ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה ודוקא כשמסלקן סמוך לשקיעת החמה דדרשינן ימים ולא לילות ומחוייב לסלקן כדאמרינן בהקומץ רבה המניח תפילין אחר שקיעת החמה ע' [illegible] דאיכא מצוה בסילוקן מברך. ובירושלמי דברכות פ' היה קורא נמי אמרינן על מילתא דבני מערבא דמברכי לשמור חוקיו כמ"ד בחוקת הפלין הכתוב מדבר (לא) וא"כ יש לאהר ציצית לא מברך דלא כתיב ביה ח' [illegible] וזה מצי למימר לאיתויי ציצית אלא דניחא ליה למימר לאיתויי מהני דפסיקא ליה אבל שאר מצות לא פסיקא ליה כיון דעל תפלין מברכי ולדידן לא מברכינן לשמור חוקיו אפי' לאחר תפלין דבפרק הקומץ רבה [illegible] תפילין הוא ומדרבנן הוא דאסור גזירה שמא ישן בהן וקרא דושמרת את החוקה הזאת בחוקת הפסח הכתוב מדבר ואפי' עם כניסת ע"ש לא מברך אע"ג דמצוה בסילוקן כיון דלא כתוב בהו חוקה דהא דשבת [illegible]

א) חסר כאן וצ"ל מפני מה אינן מטמאין טומאת אוכלין ואי אינן מטמאין טומאת אוכלין לפי שאחר התקון אינן ראויין וכו'.

מסורת הש"ס

עוקצין פ"ג מ"ט

[ניטת ממעשר]

ג"ז שם מ"ד ברכות לט.

[עי' שביעית פ"ז מ"א ומ"ב]

[שביעית פ"ז מ"א]

[שם מ"ב]

[פסחים נב ע"ש]

חולין סו:

ברכות מד:

[שם ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בפאה מיחייב במעשר כצ"ל ותיבת ו' נמחק : (ב) רש"י ד"ה לכמך וכו' ועיקרו שבתוס מטבילין כל : (ג) ד"ה אקשקשת וכו' כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר כצ"ל :

גליון הש"ס

גמ' הוה אמינא מאי קשקשת סנפיר. ע' חולין כב ע"א תוס' ד"ה איצטריך כסה"ד :

אריתני: **מתני'** בתינוקת שהביאה שתי שערות או חולצת או מתיבמת וחייבת בכל מצות האמורות בתורה וכן תינוק שהביא שתי שערות חייב בכל מצות האמורות בתורה גוראוי להיות בן סורר ומורה *משיביא שתי שערות עד שיקיף זקן התחתון ולא העליון אלא שדברו חכמים בלשון נקיה דתינוקת שהביאה שתי שערות אינה יכולה למאן *רבי יהודה אומר עד שירבה השחור: **גמ'** וכיון דתנן חייבת בכל מצות האמורות בתורה או חולצת או מתיבמת למה לי לאפוקי *מדרבי יוסי דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה ובין קטנה קמ"ל דאו אייתי שתי שערות אין אי לא לא מאי טעמא אשה כאיש וכיון דתנא וכן התינוק שהביא ב' שערות חייב בכל המצות האמורות בתורה ל"ל וכי תימא משום דקבעי למתני וראוי להיות בן סורר ומורה תנינא חדא זימנא *אימתי הוא בן סורר ומורה משיביא שתי שערות ועד שיקיף זקן התחתון ולא העליון אלא שדברו חכמים בלשון נקיה אין ה"נ אלא איידי דפריש מילי דתינוקת קמפרש נמי מילי דתינוק: תינוקת שהביאה כו': א"ר אבהו א"ר אלעזר הלכה כרבי יהודה ומודה רבי יהודה שאם נבעלה לאחר שהביאה שתי שערות שוב אינה יכולה למאן חברוהי דרב כהנא סבור למעבד עובדא כרבי יהודה ואע"ג דנבעלה אמר להו רב כהנא לא כך היה מעשה בבתו של רבי ישמעאל שבאת לבית המדרש למאן ובנה מורכב לה על כתפה ואותו היום הוזכרו דבריו של רבי ישמעאל בבית המדרש *ובכתה בכייה גדולה בבית המדרש אמרו דבר שאמר אותו צדיק יכשל בו זרעו *דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל °והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקדושיה קדושי טעות שאע"פ שבנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה זונמנו וגמרו עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות פרוש ולא עבוד עובדא רבי יצחק ותלמידי דרבי חנינא עבוד עובדא כרבי יהודה ואע"ג דנבעלה אזל רב שמן בר אבא אמרה קמיה דר' יוחנן אזל רבי יוחנן אמרה קמיה דרבי יהודה נשיאה שדר בלשא ואפקוה אמר רב חסדא אמר מר עוקבא לא שירבה השחור ממש אלא כדי שיהיו שתי שערות שוכבות ונראות כמי שירבה השחור על הלבן רבא אמר שתי שערות המקיפות משפה לשפה א"ר הלבו אמר רב הונא חשתי שערות שאמרו צריך שיהא בעיקרן גומות *רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה °גומות אע"פ שאין שערות אמר רב חנינא בריה דרב איקא שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא רב פפא אמר מתני' ומתניתא רב מלכיא שמעתתא רב מלכיו וסימנא מתניתא מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות אמר רב אשי אמר לי מר זוטרא קשה בה רבי חנינא מסורא לא לישתמיט תנא ואשמועי' גומות אי אשמועינן גומית ה"א עד שיהו שתי שערות בשתי גומות קמ"ל דאפילו שתי שערות בגומא אחת ומי איכא כה"ג והכתיב °אשר בשערה ישופני והרבה פצעי חנם *ואמר רבא איוב בסערה חירף בסערה השיבוהו חירף בסערה אמר לפניו רבש"ע שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלפה לך בין איוב לאויב בסערה השיבוהו °ויען ה' את איוב

ריתני. מברכין עליהן בורא עצי בשמים ואין טעון ברכה לאחריו דהגאה מועטת היא: **מתני'** וראוי להיות בן סורר ומורה. משיביא שתי שערות עד שיקיף זקן אבל קודם ב' שערות לאו בר עונשין הוא ומשהקיף זקן ראוי להוליד ורחמנא אמר בן ולא הראוי להיות אב: התחתון ולא העליון. תורה אור כאיזו הקפת זקן אמרו בתחתון שלמטה ולא העליון: ה"ג רבי יהודה אומר עד שירבה השחור ול"ג על הלבן כלומר שישחיר אותו מקום משערות הרבה: **גמ'** איש כתיב בפרשה. (דברים כה) ואם לא יחפוץ האיש הלכך קטן לא חלין אבל אשה בין גדולה בין קטנה: הלכה כרבי יהודה. שאם לא בא עליה משהביאה שתי שערות שיכולה לעקור נישואי קטנותיה עד שירבה השחור: שוב אינה יכולה למאן. דהך ביאה הוו להו קדושין גמורין דגדולה היא ובידה לקדש עצמה וכי פליג כשלא בעל לאחר שגדלה פליג ואפ"ה לר"מ לא ממאנת דכיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות וחלו להו קדושין קמאי: בבתו של רבי ישמעאל. שהשיאתה אמה כשהיא קטנה יתומה ולאחר שילדה באת למאן: והיא. מיעוטא הוא והכי דריש היא אשה כתמא שקדושיה גמורין היא דכי לא נאנסה אסורה לבעלה ויש לך אחרת שאפילו זנתה שלא באונס מותרת לבעל ולבועל ואיזו זו שקידושיה קדושי טעות כגון ע"מ שאני כהן והרי הוא ישראל וכגון קטנה דאין מעשיה כלום ואמה נמי אין בידה לקדשה: ואפילו בנה מורכב כו'. דלאו נישואין הוו לענין זנות נמי לא מיתסרה עליה דפנויה בעלמא היא ולא אמרינן בעילות שבעל משגדלה הוו קדושין דקסבר כל הבועל על דעת קדושין הראשונים הוא בועל ולא נתכוין לחזור ולקדשה: בלשא. חיל: ואפקוה. מבעלה האחרון שנשאה במיאון זה: שתי שערות שוכבות. שיהו ארוכות: שפחות. מתניתין היא בכתובות ואמר רב מלכיא עלה הלכה כר"א: בלורית. מתניתין היא עובד כוכבים המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלורית שומט את ידו ואמרינן וכמה ואמר רב מלכיא עלה ג' אצבעות לכל רוח: גבינה. נמי משנה היא באין מעמידין מפני מה אסרו גבינת העובדי כוכבים כו' ואמר רב מלכיא עלה מפני שמחליקין פניהן בשומן חזיר כל הנך תלתא לא אתא רב מלכיא אלא לפרושי טעמא דמתניתין [או] שיעורא או לאוקמי הלכתא אבל גומות שפוד ואפר מקלה שמעתא דנפשיה היא ורב פפא מחליף שפחות לרב מלכיא ואפר מקלה לרב מלכיו: קשה בה רבי חנינא. אי הלכתא דעתך גומות אף על פי שאין שערות לא לישתמיט בכוליה הש"ס חד תנא ולשמועי' תינוקת שהביאה שתים גומות:
מן

קדושי טעות. הקשה ריב"ן וכי לית ליה מתניתין דיבמות (דף ב:) ואי אתה יכול לומר בחמותו ואם חמותו שמיאנו וליכא למימר דמתני' דהתם בקדושי קטנות והכא איירי בקדושי טעות כדקתני בהדיא דרבי ישמעאל בקדושי קטנה נמי איירי שהרי בתו שבאת למאן הוו קדושי קטנות דמינה מייתי רב כהנא ראייה דאינה ממאנת אחר הבאת שערות וקאמר דבר שאמר אותו צדיק יכשל בו זרעו אלמא ר' ישמעאל בקדושי קטנות נמי איירי ואע"ג די"ל לפרש למה שאמר (א) אותו צדיק היינו כעין דבר שאמר אותו צדיק שהוא אומר בקדושי טעות וכאן באת למאן מחמת קדושי קטנות מ"מ מדקאמר נמנו וגמרו עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות משמע דנמנו וגמרו לאפוקי מדר' ישמעאל דליכא למימר לאפוקי מדרבי יהודה דהא רבי יהודה מודה בנבעלה וזאת נבעלה שהרי בנה מורכב על כתפה היה ושמואל דסבר כרבי ישמעאל ואמר בפרק המדיר (כתובות דף עג:) קדשה על תנאי וכנסה סתם אפילו בעל אינה צריכה הימנו גט וכי לית ליה לשמואל מתני' דיבמות (דף ב:) ובפ' המדיר (כתובות דף עג.) פריך לשמואל ממשניות טובא ומשני להו ולא בעי למימר דפליג אהתם משנה וי"ל דר' ישמעאל לית ליה מתני' דיבמות ושמואל לא סבר כר' ישמעאל אלא בקדושי טעות אבל בקדושי קטנות לא סבר כוותיה אלא כמתני' דיבמות (דף ב:) ודמכילתין דתנן עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנו.) קאמר שמואל בהדיא בודקין למיאונין לאפוקי מדרבי יהודה וכן מוכח נמי בפרק טשאין (יבמות דף ק:) דפריך ממאנת מי קא ילדה ומשני בקדושי טעות וכרבי ישמעאל משמע דוקא בקדושי טעות סבר כוותיה ולא בקדושי קטנות דאליבא דשמואל איירי התם והא דאמר שמואל בפ' ב"ש (שם דף קט:) ובהמדיר (כתובות דף עג.) קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה וניסאת צריכה גט ומשני משמע דאינה מקודשת לראשון מדצריכה גט מסני הייט מן התורה אבל מדרבנן צריכה גט מראשון דמשהגדילה אינה יוצאה במיאון כדפרישית: **איכא** בינייהו שפחות. וה"ת לימא נמי איכא בינייהו אפר מקלה דהוי שמעתא ותני לה בדרב מלכיא א] דרב פפא אמר שמעתא דרב מלכיו ויש לומר דה"ק כולהו מתניתא דרב מלכיא ושמעתא יש מהן רב מלכיא ויש מהן רב מלכיו:
עד

עין משפט נר מצוה

מא א טוש"ע א"ח סי' רפו סעי' א:

מב ב מיי' פ"ב מהל' אישות הל"א ופ"ג מהל' יבום הלי"ז סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף ד [וברב אלפס יבמות פי"ג מו]:

מג ג מיי' פ"ז מהל' ממרים הל"ה:

מד ד מיי' פי"א מהל' גירושין הל"ד וע"ש סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יב [וברב אלפס שם]:

מה ה מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הל"ז סמג לאוין קכה טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף יח:

מו ו מיי' שם פ"ג הל"ב:

מז ז מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יב:

מח ח ט י מיי' פ"ב מהל' אישות הלי"ז סמג עשין נ טוש"ע שם סעי' טז:

תוספי הרא"ש

הא נפקא לן מוהיו לך לאות יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות: ואי זו זו (זו) שקידושיה בטעות. והקשה הריב"ן וכי לית ליה לר' ישמעאל מתני' דפ"ק דיבמות אי אתה יכול לומר בחמותו ואם חמותו שמיאנו. ושמואל נמי דאמר בפ' המדיר קדשה על תנאי וכנסה סתם אפי' בעל אינה צריכה גט. א"כ לדידיה נמי מצינו חמות ממאנת ולא מצינו למימר דאפי' מיאון אינה צריכה דהא קתני הכא ממאנת והולכת וכ"ת מתניתין דהתם לא איירי בקידושי טעות אלא בקידושי קטנות דהא ר' ישמעאל בקדושי קטנות נמי איירי דהא בתו שבאת למאן קידושי קטנה היא דהא מייתי ראיה מינה דאינה ממאנת לאחר הבאת ב' שערות וקאמר דבר שאמר אותו צדיק יכשל בו זרעו אלמא ר' ישמעאל בקידושי קטנות נמי איירי אפי' אם תפרש מעין אותו דבר שאמר אותו צדיק שדיבר בקידושי טעות יכשל בו זרעו לעשות אפי' בקידושי קטנות מ"מ מדאמר נמנו וגמרו עד שתביא שתי שערות אי לאפוקי מדר' יהודה נמנו הא מודה בנבעלה וזאת בנה מורכב על כתיפה היא אלא לאפוקי מדר' ישמעאל וע"י ברייתא זו פרוש חבריא דרב כהנא ולא עבוד עובדא אלמא דר' ישמעאל אף בקידושי קטנות נמי איירי ואין נראה לומר דלית ליה לשמואל מתני' דיבמות וסבר לה כר' ישמעאל דהא בפרק המדיר פריך לשמואל ממשניות טובא ומשני להו"ל דשמוא' בקדושי טעות סבר לה כר' ישמעאל אבל בקידושי קטנות פליג עליה והשתא לא פליג שמואל אמתניתין דיבמות ודמכילתין דתנן ממאנת עד שתביא ב' שערות ומתניתין דב"ש דתנן מלמדין את הקטנה שתמאן בו. ר"ג אומר תמתין עד שתגדיל ותצא הלוו משום אחות אשה וכן בס"פ מי שמת אמר שמואל בודקין למיאונין לאפוקי מדר' יהודה וכן משמע בפ' נושאין דקאמר ממאנת מי ילדה ומשני בקידושי טעות וכר' ישמעאל משמע דוקא בקידושי טעות סבר לה כר' ישמעאל דממאנת בגדולות ולא בקידושי קטנות ואליבא דשמואל איירי התם וכן הלכה. והכי פסק בפרק מי שמת הילכתא כבולהו דאמר שמואל והדא מינייתו הוי בודקין לחליצה ולמיאונין ולגיטין ולקידושין: **עבוד** עובדא כר' יהודה אע"פ שנבעלה. תימה לי מאי קסברי אי טעמא דר' יהודה משום על דעת קידושין הוא בועל אפי' רבה השחור נמי ואי קסבר לשם קידושין הוא בועל אפי' הביא שתי שערות נמי וצ"ל דסבירא להו דלר' יהודה על דעת קידושין הראשונים הוא בועל ומי' כשהיא גדולה כל כך שכבר רבה השחור אמור רבנן דלא ממאנת [גזירה] אטו נתקדשה האידנא: **איכא** בינייהו שפחות. פרש"י ושכנגדה דהיינו אפר מקלת דהוי שמעתא ורב מלכיא אמרה. א"נ ה"ק כולהו מתנייתא רב מלכיא ושמעתתא יש מהן רב מלכיו אמרם:

מסורת הש"ס

[סנהדרין סח:]

יבמות יב: כתובות לו. ב"ב קנו. חולין כד:

[יבמות קה: ב"ב קנו.]

[סנהדרין סח:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה קדושי כו' ואע"ג די"ל לפרש למה שאמר דבר שאמר אותו צדיק:

כ"א ורבתה

יבמות ע: ודף ק: כתובות נא: עד.

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה איכא בינייהו וכו' ותני לה בדרב מלכיא. נ"ב עיין פרש"י ובמכות דף כא ע"א בפרש"י ועיין ערוך ערך שפוד וצ"ע:

ב"ב כח: מכות כא. כתובות סא: ע"ז כט.

איוב ט [וכם איתא רבה] בבא בתרא טז. שם לח

איוב מן הסערה ויאמר *אליו שוטה שבעולם הרבה נימין בראתי בראשו של אדם ולכל נימא ונימא בראתי לו גומא בפני עצמה שלא יהיו שתים יונקות מגומא אחת שאלמלא שתים יונקות מגומא אחת מכחיש מאור עיניו של אדם גומא בגומא לא נתחלף לי איוב באויב נתחלף לי לא קשיא הא בגופא הא ברישא אמר רב יהודה אמר שמואל [א]שתי שערות שאמרו אפילו אחת על הכף ואחת על הביצים *תניא נמי הכי שתי שערות שאמרו אפילו אחת בגבה ואחת בכריסה אחת ע"ג קשרי אצבעותיה של יד ואחת ע"ג קשרי אצבעותיה של רגל דברי ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר משום רבי שמעון ורבנן אמר רב (א) חסדא [ב]עד שיהו ב' שערות במקום אחד ת"ר *עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר עד שירבה השחור רבי יוסי אומר עד שתקיף העטרה בן שלקות אומר עד שתכלכל ואמר רבי שמעון מצאני חנינא בן חכינאי בצידן ואמר כשאתה מגיע אצל ר"ע אמור לו עד מתי הבת ממאנת אם יאמר לך עד שתביא שתי שערות אמור לו והלא בן שלקות העיד במעמד כולכם ביבנה עד שתכלכל ולא אמרתם לו דבר כשבאתי אצל רבי עקיבא אמר לי כלכול זה איני יודע מהו בן שלקות איני מכיר עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות: **מתני'** [ג]שתי שערות האמורות בפרה ובנגעים והאמורות בכל מקום כדי לכוף ראשן לעיקרן דברי רבי ישמעאל ר"א אומר כדי לקרוץ בציפורן ר' עקיבא אומר כדי שיהו ניטלות בזוג: **גמ'** אמר רב חסדא אמר מר עוקבא [ד]הלכה כדברי כולן להחמיר: **מתני'** [ה]הרואה כתם הרי זו מקולקלת וחוששת משום זוב דברי רבי מאיר וחכ"א אין בכתמים משום זוב: **גמ'** *מאן חכמים ר' חנינא בן אנטיגנוס היא דתניא ר"ח בן אנטיגנוס אומר כתמים אין בהן משום זוב ופעמים שהכתמים מביאין לידי זיבה [ו]כיצד לבשה ג' חלוקות הבדוקות לה ומצאה עליהם כתם או שראתה ב' ימים וחלוק אחד הן הן הכתמים המביאין לידי זיבה השתא שלשה חלוקות דלאו מגופה קחזיא חיישינן ב' ימים וחלוק אחד מיבעיא מהו דתימא כל כי האי גוונא מביאה קרבן ונאכל קא משמע לן אמר רבא בהא זכנהו ר' חנינא בן אנטיגנוס לרבנן מאי שנא פחות מג' גריסין במקום אחד דלא חיישינן דאמרי' בתרי יומי חזיתיה שלשה גריסין במקום אחד נמי נימא תרתי ופלגא מגופה חזיתיה ואידך אגב זוהמא דם מאכולת הוא ורבנן כיון דאיכא לפלוגי בגרים ועוד לכל יומא לא תלינן ור"ח בן אנטיגנוס ג' גריסין במקום א' הוא דלא חיישינן הא בג' מקומות חיישינן הא אמרת בג' חלוקות אין בג' מקומות לא לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי בג' חלוקות אין בג' מקומות לא אלא לדידכו אודו לי מיהת דהיכא דחזאי ג' גריסין במקום אחד דאמרינן תרי ופלגא מגופה חזיתיה ואידך אגב זוהמא דם מאכולת הוא ורבנן כיון דאיכא לפלוגי בגרים ועוד לכל יומא לא תלינן ת"ר [ז]הרואה כתם אם יש בו כדי לחלק ג' גריסין שהן כגרים ועוד חוששת ואם לאו אינה חוששת ר' יהודה בן אגרא אומר משום רבי יוסי אחת זו ואחת זו חוששת אמר

עד שתכלכל לשון גדול שער הוא כדאמר בריש נזיר (דף ב.) הריני מכלכל הרי זה נזיר וקאמר בגמרא *מאי משמע דכלכול לישנא דגדול שער הוא *דתניא אמר רבי יהודה סיד כדי לסוד כלכול קטן ואמר לדעה ובת לדעה: **הלכה** כדברי כולן להחמיר. בפ' מי שמת (ב"ב דף קנו.) אמר ר"נ אמר שמואל בודקין לחליצה ולמיאונין לאפוקי מדרבי יהודה דאמר עד שירבה השחור על הלבן והתם פסק ככולהו דאמר התם ר"נ אמר שמואל וה"נ קאמר הלכה כדברי כולן להחמיר הלכך אינה חולצת עד שתביא שער גדול שבכולן ועד שיהו ב' שערות במקום אחד כרב אשי ואם יש לה דדים גדולים כשאר נשים אינה צריכה לבדוק התחתון ולא תמאן משהביאה שתי שערות קטנות ואפי' אחת בגבה ואחת בין קשרי אצבעותיה ור"ת כתב בספר הישר דמשהגיעה לכלל שנותיה לא תמאן בזמן הזה דאע"ג דהיכא דלא בעל פסקינן בפ' יוצא דופן (לעיל דף מו.) דלא חיישינן שמא נשרו אין אנו בקיאין לבדוק בכל גופה שלא יהו לה שערות דאפי' אחת בגבה ואחת בכריסה ובקשרי אצבעותיה מצטרפים או גומות גרידא:

שלש גריסין נמי (ג) בתרי יומי תרתי ופלגא חזיתיה ואידך דם מאכולת הוא. תימה אמאי לא פריך דלמא כל ג' גריסין בתרי יומי חזיתיה כדקאמר בפחות מג' גריסין ונראה למהר"ם וכן מצאתי דאי לא דתלינן בדם מאכולת ונימא דכל הכתם מגופה חזיתיה אין לנו להקל ולומר דבתרי יומי חזיתיה כיון דיש בו שיעור דאפשר לחלקו לג' ראיות לכך פריך דילמא תרי ופלגא בתרי יומי חזיתיה כיון דראתה מעט פחות מג' גריסין אע"ג דאית בהו טפי משיעור שתי ראיות אתה מיקל לתלות המותר באותן ב' ראיות ולא בראייה ג' ה"נ בג' גריסין וג' עודות נימא תרי ופלגא אע"ג דהוה טפי מב' ראיות נימא דבתרי יומי חזיתיה והמותר נתלה בדם מאכולת וא"ת מנא ליה לרבא דבג' גריסין במקום א' חיישי רבנן דילמא דוקא בג' מקומות ומצאתן ביום אחד ולר' חנינא דוקא בג' חלוקות או בחלוק א' ומצאתו בג' ימים וי"ל דלא מפלגי רבנן: אבל

מן הסערה. כלומר משער הראש אני משיבך תשובה הרבה נימין בראתי באדם וכו': על הכף. גובה שעל האבר למטה מן הכרס: אפילו אחת על הכף כו'. אע"ג דאינו במקום אחד: אחת בגבה. תחת אותו מקום: בין קשרי אצבעותיה. ואינה מביאה שער עד שתגדיל: שתכלכל. לא שמעתי מהו ונראה בעיני שחברו במס' שבת (עח:) כדי *לסוך כלכול ואמרינן (שם פ:) מאי כלכול לדעה ובת לדעה ה"נ עד שיהו שם שערות הרבה שיהא רגוף ומלובש בשער ואני מצאתי עד שתבלבל בבי"ת שער גדול כפוף ומבולבל ולא ישר בעיני: איני יודע מהו. כלומר לא סבירא לי: **מתני'** ב' שערות האמורות בפרה. דקיימא לן ב' שערות שחורות פוסלות בה בגמרא דאין מעמידין (ע"ז דף כד.) ובמסכת פרה (פ"ב מ"ה): ובנגעים. שער לבן דקי"ל בת"כ מיעוט שערות שתים: והאמורות בכל מקום. בתינוק ובתינוקת: לקרוץ. לאחוז מעט: שיהו ניטלות בזוג. שיעורא רבה (דכולהו): **גמ'** להחמיר. משנקרצות בצפורן לא ממאנת שמא גדולה היא ולענין חליצה עד דאיכא שיעורא רבה דכולהו: **מתני'** הרי זו מקולקלת. אינה יודעת פתח נדותה לידע מתי יתחילו י"א יום שבין נדה לנדה דהא לא ידעה אימת חזאי: וחוששת משום זוב. אם עברו עליה ג' ימי זיבה משלבשה חלוק זה ומצאה עליו כתם גדול שיעור ג' גריסין ועוד מספקינן להו דילמא כל חדא וחדא בחד יומא חזיא אע"ג דבמקום אחד נמצאו: **גמ'** ג' חלוקות. הבדוקות לה ולבשתן בשלשת ימי זיבה אחד ליום: או שראתה ב' ימים. ראיה ממש מגופה בתוך י"א יום ובשלישי לבשה חלוק הבדוק לה ומצאה עליו כתם: מהו דתימא כל כי האי גוונא וכו'. להכי נקט ב' ימים וחלוק אחד לאשמועינן דהשתא נמי חשבא בעלמא היא ומביאה קרבן ואינו נאכל דשמא לאו מגופה הואי הך כתם שלישי ומליקת חולין נבלה דאי לא אשמועינן הוה אמינא הרי רגלים לדבר דודאי זבה היא: זכנהו. תשובה ניצחת השיבן: אגב זוהמא. דגדות אתאי מאכולת ונתמעכה שם: ורבי חנינא כו'. לרבא פרכינן דאמר לרבי חנינא שלשה גריסין במקום אחד (ב): תרי ופלגא כו'. אלמא לא פליג רבי חנינא אלא במקום אחד אבל בשלשה מקומות מודה והא קתני רבי חנינא לעיל לבשה ג' חלוקות כו' אבל בחלוק אחד בג' מקומות לא: שהן כגרים ועוד. כלומר שלשה גריסין גסין דאיכא בכל חד וחד כגרים ועוד דהכי הוי שיעור כתם לקמן בפרק הרואה כתם (דף נח.): אחת זו ואחת זו. אפילו בשתי גריסין חוששין שמא ראתה אותן בשני בין השמשות או אחת היום ואחת בין השמשות של מחר וראיית בין השמשות עולה לשני ימים שמקצתה מן היום ומקצתה מן הלילה ויש כאן שלשה רצופין: א"ר

עין משפט
נר מצוה.

[שם דף ב.]

[צ"ל דתגן]

[עי' ב"ב מו.]

מט א ב מיי' פ"ב מהל' אישות הל"ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעי' יז:

נ ג ד מיי' פ"א מהל' פרה אדומה הל"ד ופ"ב מהל' טומאת צרעת הל"א ופ"ב מהל' אישות הלע"ז סמג עשין נ רלד טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יח:

נא ה מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"ג סמג לאוין קיא:

נב ו ז מיי' שם הל"ב והלכה יד:

תוספי הרא"ש

עד שתכלכל. לשון גידול שער כדאמרינן בריש נזיר הריני מכלכל הרי זה נזיר. ובשבת פרק המוציא תנן ר' יהודה אומר כדי לסוד כלכול ואמרינן בגמרא צדעא ובת צדעא: **והלכה** כדברי כולם להחמיר. משום דמספקא לן כמאן הילכתא מחמיר לפסוק כשניהם כדלעיל פרק יוצא דופן גבי חצר צורית וגבי סימני בגרות הילכך בשתי שערות קטנות לא תמאן ואינה חולצת עד שיהו גדולות כשיעור הגדול שבכולם וכן נמי אחת בגבה ואחת בקשרי אצבעותיה לא תמאן ואינה חולצת עד שיהו הב' שערות במקום אחד כרב אסי ואם יש לה דדין גדולים אין צריך לבדוק התחתון כרבנן דריש פירקין דאי אפשר לבוא העליון עד שיבא התחתון: **דאמרינן** תרי ופלגא מגופיה חזיתיה. ותימה ומנא ליה לרבא דשלשה גריסין במקום אחד חיישי רבנן דלמא בג' מקומות דוקא ואפי' מצאתן ביום אחד ולר' חנינא בן אנטיגנוס דוקא מצאתו בג' חלוקין או בחלוק אחד שמצאתו בג' ימים אבל במקום אחד אפי' רבנן לא חיישי דכיון דבמקום אחד נמצא אמרינן דבפעם אחת יצא מגופה. וי"ל דמשמע ליה דרבנן לא מיפלגי מרתנן הרואה כתם משמשת משום זוב משמע דאפי' בכתם אחד חיישינן:

[צ"ל לסוד]

ב"ק עו: ב"ב ס. סנהדרין ג.

[רש"ל מ"ו וס"ג אחר שיעורא וע' במ"ל פ"ב מהל' אישות הלט"ז]

[עירובין סג. וש"נ]

[תוספתא פ"ו נ"ב]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב אשי עד שיהו ב' שערות: (ב) רש"י ד"ה ורבי חנינא וד"ה תרי סד"א: (ג) תוס' ד"ה שלש גריסין נמי נימא בתרי וכו' בתרי יומי חזיתיה דכיון דראתה מעט פחות:

אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בן אגרא בשלא בדקה ודברי חכמים בשבדקה מאי בדקה ומאי לא בדקה אמר רבא אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי [א]הכא במאי עסקינן כגון שבדקה עצמה ולא בדקה חלוקה ואף עצמה לא בדקה אלא בין השמשות *דרבי יהודה ובבין השמשות דר' יוסי לא בדקה דרבנן סברי בבין השמשות דרבי יוסי ליליא הוא והא בדקה בבין השמשות דרבי יהודה ור' יוסי לטעמיה דאמר בין השמשות ספיקא הוי ואמינא להו אנא אילמלי ידיה בעיניה כל בין השמשות יפה אתם אומרים עכשיו שמא עם סלוק ידיה ראתה ואמרו לי כי קאמרינן [ב]כשנתנה ידיה בעיניה כל בין השמשות אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בן אגרא כשלא בדקה מאי לא בדקה אילימא דבדקה בדרבי יהודה ולא בדקה בדרבי יוסי מכלל דרבי יהודה סבר אע"ג דבדקה בתרוייהו חיישא הא בדקה אלא פשיטא דלא בדקה לא בדרבי יהודה ולא בדרבי יוסי אבל בדקה בדר' יהודה ולא בדקה בדר' יוסי לא חיישא אלמא בין השמשות דר' יוסי לרבי ליליא הוא אימא סיפא ודברי חכמים כשבדקה מאי בדקה אילימא דבדקה בדרבי יהודה ולא בדקה בדרבי יוסי מכלל דרבנן סברי אע"ג דלא בדקה בתרוייהו לא חיישינן הא לא בדקה אלא פשיטא דבדקה בין בדר' יהודה ובין בדרבי יוסי אבל בדקה בדר' יהודה ולא בדקה בדר' יוסי חיישינן אלמא בין השמשות דרבי יוסי לרבי ספקא הוי קשיא דרבי אדרבי ה"ק נראין דברי רבי יהודה בן אגרא לרבנן דלא בדקה כלל לא בדרבי יהודה ולא בדרבי יוסי שאף חכמים לא נחלקו עליו אלא דבדקה בדר' יהודה ולא בדקה בדר' יוסי אבל היכא דלא בדקה כלל מודו ליה ורמינהו הרואה כתם לראיה מרובה חוששת לראיה מועטת אינה חוששת זו דברי רבי יהודה בן אגרא שאמר משום רבי יוסי א"ר אני שמעתי ממנו שאחת זו ואחת זו חוששת ומן הטעם הזה אמר לי ומה אילו נדה שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה לא תהא בחזקת טמאה ונראין דבריו כשבדקה מאי בדקה אילימא דבדקה בדר' יהודה ולא בדקה בדרבי יוסי מכלל דרבי יהודה בן אגרא סבר אע"ג דלא בדקה לא בדר' יהודה ולא בדר' יוסי לא חיישא והא לא בדקה אלא פשיטא דבדקה בין בדר' יהודה ובין בדרבי יוסי מכלל דרבי יהודה בן אגרא סבר בדקה בדר' יהודה ולא בדקה בדר' יוסי לא חיישא אלמא בין השמשות דרבי יוסי לר' יהודה בן אגרא ליליא הוא קשיא דרבי יהודה בן אגרא אדר' יהודה בן אגרא בשלמא בלא רבי לא קשיא התם דבדקה בדר' יהודה ולא בדקה בדר' יוסי הכא דבדקה נמי בדר' יהודה ובדר' יוסי אלא בדרבי קשיא תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה בן אגרא האי תנא סבר שלים בין השמשות דר' יהודה והדר

רש"י

א"ר נראין כו'. כולה מפרש לה: הכא במאי עסקינן. פלוגתא דרבנן ורבי יהודה בן אגרא: כשבדקה. עצמה כל שני בין השמשות: ולא בדקה חלוקה. בשני ימים אלא בג' ומצאה ב' גריסין ולפי שלא בדקה חלוקה עד הנה לא ידעה מאימת הן באין לפיכך יש לחוש שמא בשני בין השמשות ראתה או אחת ביום ראשון ואחת בין השמשות של מחר דהוו להו ג' ראיות: בין השמשות דרבי יהודה. בכמה מדליקין הכוכב העליון ולא הכוכב התחתון °ושיעורו חצי מיל ולר' יוסי כהרף עין ובסוף היום הוא זה נכנס וזה יוצא: והא בדקה בבין השמשות דרבי יהודה. הלכך לא ראתה אחת מהן בין השמשות שתעלה לומר ב' ימים: ספקא הוא. דחיישינן שמא לאחר סילוק ידיה בבין השמשות דרבי יוסי חזאי והוא עולה לשני ימים והוו להו שלשה ימים רצופים ולרבנן לילה הוא ואפילו חזאי לא הוו להו שלשה ראיות: אילמלי ידיה בעיניה. באותו מקום: כל בין השמשות. דרבי יהודה: יפה אתם אומרים. לרבנן דלא חיישי כיון דכל בין השמשות דר' יהודה לא חזאי: אימור עם סילוק ידיה ראתה. דהא בין השמשות דרבי יהודה ארוך הוא: נראין דברי רבי יהודה. דחיש: בשלא בדקה. ומדקאמר רבי בהא ס"ל כרבי יהודה אבל בשבדקה לא ס"ל כוותיה מכלל דרבי יהודה בן אגרא אפילו בדקה נמי חייש ומאי לא בדקה אי נימא ה"ק רבי רואה אני את דברי ר' יהודה בשלא בדקה בדרבי יוסי ואע"ג דבדקה בדר' יהודה דאיכא לספוקי בבין השמשות דרבי יוסי אבל איני רואה את דבריו כשבדקה בשניהם: מכלל דרבי יהודה אפילו בדקה בתרוייהו. חייש הא ודאי בין השמשות לא חזאי ואין לך לחלוק ראיה אחת לשתים: אלא פשיטא דלא בדקה. לא בהא ולא בהא דחוששת שמא ראתה בבין השמשות דר' יהודה: אבל בדקה. בדר' יהודה אין אני רואה את דבריו לחוש לזיבה: אלמא. קסבר רבי בין השמשות דרבי יוסי לילה הוא והראייה שבה אינה עולה לשתים: אי נימא כשבדקה בדרבי יהודה ולא בדרבי יוסי. וקאמר רבי בזו אני רואה את דבריהם דלא חיישינן אבל לא בדקה לא בזו ולא בזו איני רואה את דבריהם דאנא סבירא לי דחיישא: מכלל דלרבנן אע"ג דלא בדקה לא בהא ולא בהא לא חיישא והא לא בדקה. ויש לחוש לראיית בין השמשות המתחלקת לשתים: אלא פשיטא. דנראין דברי חכמים כשבדקה דקאמר רבי שבדקה בשניהם קאמר אבל באחד מהן דקאמרי איהו נמי לא חיישא איני רואה דבריהם דכיון דלא בדקה בדר' יוסי יש לחוש לראיית בין השמשות אלמא לרבי ספקא הוא כו': ה"ק. הכי נראין דקאמר רבי לאו לטעמיה דנפשיה קאמר דתידוק מינה מדקאמר בזו אני רואה את דברי זה ובזו איני רואה מכלל דאיכא בתרוייהו פליגי ותקשי לך אלא רבי לפרושי פלוגתייהו אתא לאשמועינן במאי פליגי וה"ק נראין דברי ר' יהודה לחכמים ומודים לו דחיישינן כשלא בדקה לא בזה ולא בזה שדברי חכמים כשבדקה באחד מהני דקסברי בין השמשות דרבי יוסי לילה הוא ורבי יוסי לטעמיה דאמר ספקא הוא הילכך עד שתבדוק בשניהם יש לחוש בראיית בין השמשות: לראייה מרובה. ג' גריסין בוטודות: לראייה מועטת. שני גריסין בוטודות: ממנו. מדרבי יוסי: שלא הפרישה בטהרה. בשביעי שלא בדקה בין השמשות: לא תהא בחזקת טומאה. ואינה טובלת לערב ואע"פ שהפרישה בטהרה שחרית אלמא משראתה הויא כל היום בחזקת חוזרת ורואה עד גמר היום אף זו הואיל ולא בדקה בין השמשות שלם איכא למיחש דלמא בסוף בין השמשות ראתה והיא עולה לשתי ראיות: ונראין לי דבריו. ומודה אני לו: כשבדקה. בין השמשות שלם הו לא חיישא ובשלא בדקה אני חולק עליו: קשיא דרבי יהודה אדר' יהודה. דלעיל ס"ל בין השמשות דרבי יוסי ספיקא הוא: בשלמא בלא רבי. אי לא פירש רבי לפלוגתייהו בין לעיל בין הכא לא הוה קשיא דרבי יהודה אדר' יהודה התם דבדקה כו': אלא בדרבי. מכי אתא רבי לפרושי פלוגתייהו ולא מתוקמא לן אלא כדפירשה דלרבי יהודה דלעיל ספיקא הוא והכא מיתחזי דלילה הוא קשיא:

תוספות

אבל בדקה בדרבי יהודה כו'. וא"ת דלמא אבל בדקה בדרבי יוסי ולא בדקה בדר' יהודה לא חיישינן דבין השמשות דר' יהודה יממא הוא וי"ל דבהא ר' יהודה בן אגרא מודה דלא חיישינן כיון דבדקה בדר' יוסי:

שאף חכמים לא נחלקו כו' בכמה דוכתין מסני כי הכא אבל בפרק הזהב (ב"מ דף נד.) גבי חומש ומעשר ובפרק כל הבשר (חולין דף קפ.) גבי אפשר לסוחטו לא מסני הכי משום שיכול ליישב בענין אחר בהגהה מועטת*:

ומה אילו נדה שלא הפרישה כו'. וא"ת דבפ"ב (דף סח:) לקמן א"ר יוסי גופיה דהיא בחזקתה וי"ל דהתם מיירי בשבדקה יום ב' או יום ג' ומצאתה טהורה (א) שפסקה והכא בדלא בדקה א"נ הכא מיירי שבדקה שחרית של שביעי ומצאתה טמא:

"מכלל דרבי יהודה בן אגרא סבר בדקה בדר' יהודה ולא בדקה בדרבי יוסי אינה חוששת. השתא הוה מצי למיפרך הא משמיה דרבי יוסי קאמר וא"ת ואימא מכלל דרבי יהודה בן אגרא סבר דבדקה בדר' יוסי גרידא אינה חוששת ורבי סבר חוששת כיון דלא בדקה בדרבי יהודה דבין השמשות דרבי יוסי מישך שייך בדר' יהודה כדאמר בסוף והשתא לא הוה צריך למימר תרי תנאי ואליבא דר' יהודה בן אגרא וי"ל דומיא דברייתא דלעיל דמיירי רבי יהודה בן אגרא כשבדקה בדרבי יהודה ולא בדקה בדרבי יוסי:

תוספי הרא"ש

אבל בדקה בדר' יהודה ולא בדקה בדר' יוסי לא חייש וא"ת דילמא בדקה בדר' יוסי ולא בדקה בדר' יהודה לא חייש דבין השמשות דר' יהודה יממא הוא. וי"ל דבהא ר' יהודה בן (גמרא) [אגרא] מודה דמותרת כיון שבדקה בדר' יוסי: ומה אילו נדה שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה לא תהא בחזקת טמאה. ותימה הא בפרק תינוקת ר' יוסי אומר דהיא בחזקת טהרה וי"ל דהתם מיירי שבדקה ביום ראשון או שני ומצאה טהור (וה"ח) [והכא] בדלא בדקה א"נ הכא מיירי שבדקה שחרית של שביעי ומצאתה (טהורה) [טמא]: מכלל דר' יהודה בן אגרא סבר בדקה בדר' ולא [בדקה] בדר' יוסי לא חיישי השתא הוה מצי למיפרך הא משמיה דר' יוסי קאמר. ותימה אימא מכלל דר' יהודה בן אגרא סבר בדקה בדר' יוסי גרידא אינה חוששת ובריתא דלעיל דקאמר ר' יהודה בן אגרא חוששת בבדקה בדר' יהודה ולא בדר' יוסי ורבינו מאיר תירץ דהאי דלא משני הכי משום דמתירוץ זה לא הוה משני מידי דלעולם צ"ל דפליגא תנא דברייתא דלעיל אתנא דברייתא דהכא סבר ר' דבין השמשות דר' יוסי מישך שייך בדר' יהודה הילכך צריכה לבדוק בשניהם ולר' יהודה בן אגרא שלים בין השמשות דר' יהודה והדר מתחיל בין השמשו' דר' יוסי וא"כ מאי קאמר לעיל נראין דברי ר' יהודה בן אגרא לחכמים דהיינו ר' יהודה בשלא בדקה בתרוייהו הא בדקה בדר' יהודה ולא בדר' יוסי אין נראין דבריו לחכמים אבל אליבא דר' יוסי נראין דבריו ולפי תנא דברייתא' דהכא אף לר' יוסי אין נראין דבריו אליבא דר' [illegible]

דהא כיון דס"ל לר' דבהש"מ דר' יוסי מישך שייך בדר' יהודה ליכא למיחש למידי: [מכאן שייך לע"ב] עצמה וקדשים למפרע. פרש"י עצמה לטהרות. ותימה כיון דתנא מטמאה לטהרות כ"ש לקדשים וי"ל דתנא קדשים לגלויי דעצמה היינו לטהרות חולין שנעשו על טהרת תרומה או על טהרת הקדש. א"נ תנא קדשים לרבותא דרשב"א דאמר אף קדשים אינה מטמאה.ומיהו קשה דלישנא דעצמה לא משמע טהרות וע"ק דלרשב"א דאמר בסמוך יומו אבל אם ראתה כתם ביום שלפני הראיה כתמה טמא למפרע ומקולקלת למניינה אלמא כתמה חמור מראייתה דבראיה ליכא קלקול למניינה למפרע כדאמר לעיל בפ"ק אע"פ שאמרו מטמאה מעת לעת אינה מונה אלא משעת שראתה. מי' מצינן למימר דבסמוך לא איירי אלא לטהרות וקדשים שמטמאה במגע לפני מציאת הכתם מעת לעת. ונראה לפרש דמטמאה עצמה היינו דמקולקלת למניינה משעת הכיבום ור' שמעון אומר אף קדשים שנגעה בהם למפרע אין מטאין משעת הכיבוס אלא מעת לעת וכ"ש שאינה מקולקלת למניינה משעת הכיבוס אבל מעת לעת קודם מציאת הכתם מודי דמקולקלת למניינה כראיתא בסמוך. ותימה מ"מ מצינו כתמה חמור מראייתה לר' שמעון דראייה אינה מקולקלת למניינה כלל וי"ל דלא קאמר שלא יהא כתמה חמור מראייתה כלל אלא לענין הזמן שלא נטמאת משעת כיבוס אלא מעת לעת גרירא כמו בראייה אבל לענין קלקול מניינה מעת לעת מסתברא [illegible] אבל כתם דלא ידעה מתי נפק מנופה מסתבר למימר דמקולקלת למניינה [illegible]

נג א ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"ג ופ"ש :

[וע' תוס' תוס' ב"מ נד. ד"ה מכלל ותוס' חולין קס. ד"ה נראין]

עיין רש"א ומהרש"א

ברכות ב: שבת לה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומה אילו וכו' ומנלתה טהורה דכיון ספסקה ספק והכא בלא בדקה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בין השמשות דר"י וכו' ושיעורו חצי מיל. וכן נקיט רש"י ברכות דף ב ע"ב ד"ה והלא הכוכבים. וקשה לי הא בשבת איתא דלר' נחמיה הוא כמו הילוך חצי מיל [illegible]

נד א מיי׳ פ״ט מהל׳ איסורי ביאה הל״ג סמג לאוין קיא:

נה ב ג מיי׳ פ״ו ... סמג שם:

נו ד מיי׳ שם הל׳ ... סמג שם:

נז ה מיי׳ פ״ו מהל׳ איסורי ביאה הל״ט:

נח ו מיי׳ שם ופ״י הל״ב ופ״ח הלכה ז:

נט ז מיי׳ שם פ״ט הל״ט:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה צריכה כו׳ מבדיקה מן הכיבוס:

והדר חייל בין השמשות דר׳ יוסי והאי תנא סבר בין השמשות דר׳ יוסי מישך שייך בדר׳ יהודה ת״ר הרואה כתם מטמאה עצמה וקדשים למפרע דברי רבי ר״ש בן אלעזר אומר קדשים מטמאה עצמה אינה מטמאה שלא יהא כתמה חמור מראייתה והא מצינו כתמה חמור מראייתה לענין קדשים אלא תני הכי ר״ש בן אלעזר אומר אף קדשים אינה מטמאה שלא יהא כתמה חמור מראייתה לכל דבר ת״ר ראתה כתם ואחר כך ראתה דם תולה כתמה בראייתה מעת לעת דברי רבי ר״ש בן אלעזר אומר יומו א״ר נראין דבריו מדברי שהוא מתקנה ואני מעוותה מתקנה עוותי מעוית לה אמר רבינא איפוך רב נחמן אמר לעולם לא תיפוך שהוא מתקן הלכותיה לידי זיבה ואני מעוות הלכותיה לידי זיבה בעי מיניה ר׳ זירא מר׳ אסי כתמים צריכין הפסק טהרה או לא אשתיק ולא א״ל ולא מידי זימנין אשכחיה דיתיב וקאמר תולה כתמה בראייתה מעת לעת דברי רבי אמר ר״ל והוא שבדקה ורבי יוחנן אמר אע״פ שלא בדקה א״ל מכלל דכתמים צריכין הפסקת טהרה א״ל אין והא זימנין סגיאין בעא מינך ולא אמרת ולא מידי *דלמא אגב שיטפך אתיא לך א״ל אין אגב שיטפאי אתיא לי: **מתני׳** הרואה יום י״א בין השמשות תחלת נדה וסוף נדה תחלת זיבה וסוף זיבה יום ארבעים לזכר ויום שמונים לנקבה בין השמשות לכולן הרי אלו טועות א״ר יהושע עד שאתם מתקנים את השוטות באו ותקנו את הפקחות: **גמ׳** תחלת נדה וסוף נדה תחלת נדה וסוף זיבה היא אמר רב חסדא הכי קאמר הרואה יום י״א בין השמשות תחילת נדה וסוף זיבה ובשביעי לנדתה סוף נדה ותחלת זיבה: א״ר יהושע עד שאתם מתקנין את השוטות כו׳: הני

שוטות

רש״י

והדר. מתחיל דרבי יוסי וספקא הוא: מישך שייך בדרבי יהודה. מובלע הוא בתוך של רבי יהודה וכיון דלדידיה בעינן כל בין השמשות דרבי יהודה הרי בדקה בשניהם: מטמאה עצמה. הרואה כתם מטמאה עצמה לטהרות וקדשים: למפרע. עד שעת הכבוס: חמור מראייתה. למפרע דלראייתה לא הוי אלא מעת לעת וכתמה עד שעת הכבוס: והא מצינו כו׳. דהא מודה ר״ש בן אלעזר בקדשים דמטמאתן למפרע עד שעת הכבוס: ראתה כתם ואח״כ ראתה דם. תוך מעת לעת: תולה כתמה בראייתה. ואמרינן האי כתם מדם נדות זה הוא וטהורה מלטמא עד שעת הכבוס אלא משמצאתו ולהבא: יומו. אם ראתה בו ביום תולה ואם שקעה חמה אף על פי שראתה בתוך מעת לעת אינה תולה: שהוא מתקנה. מיקל עליה וכיון דכתמים דרבנן נראין דברי המיקל ולקמן פריך עוותי מעוות לה דהא ר״ש בן אלעזר מחמיר: איפוך. ואימא נראין דברי מדבריו: הוא מתקן הלכותיה לידי זיבה. לענין זיבה הוא מיקל דלדידיה היכא דלא חזיא בו ביום לא תלינן כתמה בראייתה ומונה ימי נדות מיום ראייתה ואין ימי זיבה מתחילין עד יום ח׳ לראייתה ולרבי מונה מיום מציאת כתמה ואף להקל ולטבול לליל שביעי לכתמה אם פסקה ומיום ח׳ לכתמה הוו ימי זוב ונמצא רבי מחמיר לענין זיבה דכי חזיא בח׳ לכתמה אמרינן יום זיבה הוא וצריכה לשמור תשיעי יום כנגד יום ואם תראה שנים עמו תהא זבה ולר״ש סוף נדה הוא ולא מצריך שימור ואם תראה שנים עמו לא תהיה זבה נמצא אני מביאה ע״י כתמה לזיבה אבל איהו לא: צריכין הפסק טהרה. בשביעי לטבול בערב צריכה לבדוק בין השמשות להפסיק בטהרה או לא: זימנין. פעם אחרת: אשכחיה. רבי זירא לרבי אסי: דיתיב וקאמר. הך מלתא דרבי ומפרש עלה אמר ר״ל והוא שבדקה בין השמשות של שביעי לכתמה להפסיק בטהרה אבל לא הפריסה בטהרה גליא דעתה דמיום ראייתה נקטה מנינא דידה והיא גרמה לעצמה להבדיל כתמה מראייתה וכתמה מטמא למפרע מיום לבישה ורבי יוחנן אמר אף על פי שלא בדקה דכיון דיכולה לתלות לאו בגילוי דעתה תליא מלתא ולא מפסדא בהכי: א״ל רבי זירא לרבי אסי. מדפליגי רבי יוחנן ור״ל לענין תליא בבדקה ולא בדקה מכלל דאורחא הוא לבדוק ביום שביעי לכתמה ולהפסיק בטהרה: שיטפך. ריהטך: **מתני׳** הרואה יום אחד עשר בין השמשות. וספק יום הוא והוי דם זיבה או ספק לילה ותחלתו נדה: תחלת נדה וסוף נדה כו׳. ובגמרא פריך תחלת נדה וסוף זיבה היא והויא טועה ובע״כ תשב שבעה ואם ראתה לסוף שבעה יום אחד נחמיר עליה לומר ראיה ראשונה סוף זיבה הואי והשתא הויא תחלת נדה ותשב שבעה ואם שלשה תראה נחמיר עליה לומר ראייה ראשונה תחלת נדה הואי והשתא זבה וצריכה שבעה נקיים ולא תשב ארבעה והן וכן לעולם היא מקולקלת ותקנתה כדמפרש בערכין (דף ח.): יום ארבעים לזכר ויום שמונים ללידת נקבה בין השמשות לכולן. כלומר באיזה מאלו שתראה בין השמשות הוי האי בין השמשות ספק טמא ספק טהור ואם תראה ליום שמיני ספק נדה ספק שומרת יום כנגד יום וכן לעולם עד שתפסוק כדי שיעור המפורש לה בערכין: את השוטות. את הטועות כגון אלו שראו בשעת הספק: באו ותקנו את הפקחות. הרואות בשעה ודאית וצריכין אנו לתקן פתחיהן ולפרש ימי שימורן ותשמישן כדמפרש בברייתא בגמרא: **גמ׳**

שוטות

תוספות

עצמה וקדשים. פירש בקונטרס טמאה לטהרות ותימה אמאי איצטריך למתני קדשים דכ״ש הוא וי״ל דמשום רשב״א נקטיה דמסיק דאפילו קדשים אינה מטמאה א״נ תנא קדשים לגלויי דעצמה אף לטהרות ומיהו לישנא דעצמה לא משמע לטהרות ועוד קשה לרשב״א אכתי הוי כתמה חמור מראייתה דהא איהו גופיה אמר בסמוך דתולה בראיית יומו אבל כתם שמצאה ביום שלפני הראייה טמאה למפרע ומקולקלת למניינה משעת כבוס ונראה לפרש דעצמה היינו שמקולקלת למניינה משעת כבוס ורשב״א פליג אתרוייהו דאינה מקולקלת למניינה ולא מטמאה קדשים אלא מעת לעת והא דקאמר רשב״א בסמוך דתולה כתמה בראיית יומו הא כתם דאתמול לא תליא בראייה לאו משום שתהא מקולקלת בכתמה דאתמול משעת כבוס אלא ע״י ראייה דהשתא וכתם דאתמול היא מקולקלת דלא ידעה אי מניא מהיום או מכתם וא״ת אכתי כתמה חמור מראייתה דבכתמה היא מקולקלת למניינה מעל״ע אבל בראייתה אע״ג דלקדשים ולטהרות מטמאה מעל״ע מ״מ אינה מקולקלת דמונה מיום שראתה וי״ל דלא חייש רשב״א אלא שלא יהיה כתמה חמור מראייתה בזמן לטמאות יותר מעל״ע:

איפוך. פ״ה נראין דברי מדבריו א״נ איפוך שהוא מעוותה ואני מתקנה והמחמיר עדיף:

שהוא מתקן הלכותיה לידי זיבה. פ״ה דלר״ש אם ראתה בח׳ וט׳ וי׳ לכתמה לא הויא זבה ולרבי דתולה כתמה בראייתה הויא זבה ואין נראה דלר״ש נמי הויא מקולקלת למניינה כדפרישית לעיל ואדרבה ר״ש מחמיר טפי שמטמאה ממציאת הכתם מעל״ע ומה שפירש נמי דלרבי טובלת בשביעי לכתמה ומשמשת אין נראה להקל כולי האי ולא תלינן כתמה בראייתה ונראה כפר״ח כשמצאה הכתם ביום הראייה לרבי דתלי כתמה כל מעת לעת בראייה היא מקולקלת כל מעת לעת והויא כאילו ראתה שני ימים יום הראייה ויום שלפניו ואם ראתה גם למחר הויא זבה אם עומדת בימי זובה ולר״ש דלא תלי אלא יומו א״כ לא חשבינן כאילו ראתה אתמול ולא תהיה זבה עד שתראה עוד שני ימים והיינו ר״ש מתקנה ורבי מעוותה דר״ש מיקל טפי א] ומיהו אם ראתה היום ואתמול ומצאה כתם רבי שמעון מחמיר כדפירשנו:

צריכה הפסק טהרה. פ״ה צריכה בדיקה להפסיק בשביעי לכתמה כדי לטבול בערב ופירש דלר״ל אם בדקה בשביעי לכתמה דגליא דעתה דכתמה מראייתה הוא ב] אבל לא בדקה ומונה מן הראייה פירש לפי שיטתו ואין נראה דאין לה לטבול בליל שמיני לכתמה דרבי לא אמר שתולין כתמה בראייתה בודאי אלא בספק כדפי׳ ועוד היכי מוכח מהכא דבכתם צריכה בדיקה בשביעי דשאני הכא שראתה ראייה ודאית ועוד אדרבה מדקאמר רבי יוחנן אע״פ שלא בדקה בשביעי לכתמה טובלת לערב א״כ אינה צריכה בדיקה ונראה לפרש צריכה הפסקת טהרה בין הכבוס למציאת הכתם דדלמא הא דתלי רבי כתמה בראייתה ולא מטמא משעת כבוס היינו כשבדקה בין כבוס למציאת הכתם וקאמר ר״ל והוא שבדקה פירוש סמוך למציאת הכתם תוך מעת לעת אבל אם יש מעת לעת (א) מבדיקה למציאת הכתם מטמאין לה למפרע עד שעת הבדיקה ורבי יוחנן אמר אף על פי שלא בדקה פירוש סמוך אלא יש מעת לעת בין בדיקה למציאה אפילו הכי תלינן הכתם בראייתה כיון דמשעת כיבוס ליכא מעת לעת נמי ליכא אלמא לכולי עלמא צריכה הפסק דאין נראה לומר דלרבי יוחנן אע״פ שלא בדקה כלל קאמר דכולי האי לא הוה פליג אריש לקיש:

וארבעה

תוספי הרא״ש

בכתמה כאילו ודאי ראתה משעת הכתם ולטבול בז׳ לכתמה לא קאמר דאימר הכתם מעלמא אתאי או בימי הזיבה יצא מגופה אלא ודאי להקל לא קאמר ר׳ לתלות בודאי הראיה מן הכתם. הילכך נראה לפרש שקורא השתא תיקון מה שמחמיר שהיא מקולקלת למניינה והיא ספק זבה לר׳ שמעון טפי מלר׳ דאם מצאה הכתם אתמול לר׳ שמעון מקולקלת למניינה מעת לעת משעת יציאת הכתם ולר׳ תולה כתמה בראייתה ואינה מקולקל׳ כלל וכן אם קיימא בימי זיבה וראתה היום ואתמול מצאה כתם דבשביל הכתם חוששין מעת לעת ונחשב לשתי ראיות אם יש בו כשני גריסין ואפי׳ כגרים א׳ דאימור בין השמשות ראתה הילכך ספק היא אם ראית של היום. ולר׳ דתולה כתמה בראייתה כל מעת לעת אין כאן כ״א שני ימים יום הכתם ויום הראיה ומי׳ היכא דמצאה הכתם ביום הראיה הוי איפכא דלר׳ טמאה מעת לעת לפני הראיה והוי כאילו ראתה ב׳ ימים יום הראיה ויום שלפניו ואם ראתה למחר הוי זיבה דר׳ לא מפליג בין מצאה הכתם ביום בין מצאתו ביום שלפניו דלעולם חוששת לכתם מעת לעת של ראיה. ולר״ש דתלי דוקא ביומו לא חשבינן לזה כאילו ראתה אתמול ובענין זה פר״ח הוא מתקן הלכותיה לידי זיבה דר׳ שמעון מיקל לענין שאם ראתה ביום מציאת הכתם לר׳ שמעון יום אחד הוא ואינה זבה עד שתראה עוד שני ימים ולר׳ מחזקינן לה בטומאה מאתמול ואם תראה עוד למחרת היא ספק זבה [גדולה] ונמצא שהוא מעוותה ומסור אותה לבא לידי זיבה ואע״ג דברואה למחרת כתמה ר׳ מיקל טפי דלר׳ שמעון הוא כבר זבה ולר׳ עד שתראה גם למחרת מ״מ כשרואה ביום כתמה ר׳ שמעון מיקל טפי. ור״ם היה מיישב פרש״י מה שפי׳ שטובלת בשביעי לכתמה דהכא מיירי כגון שבינם מציאת הכתם הוה ווסתה. ואע״ג דאמרינן בפ״ק דאשה שיש לה ווסת כתמה טמא למפרע היכא דראתה בתוך מעת לעת למציאת כתמה יש תלים לדבר דבשעת ווסתה יצא כתמה כיון דבשוק של טבחים לא עברה. והא דאמרינן לעיל פרק כל היד אשה שיש לה ווסת והגיע שעת ווסתה ולא בדקה ולבסוף ראתה חוששת לווסתה וחוששת לראייתה. ומסיק להך לישנא דקסבר ווסתות דאורייתא אלמא אפי׳ למ״ד ווסתות דאורייתא חוששת לשניהם. וי״ל שאני התם שלא מצאתה הכתם ביום ווסתה כי הכא א״נ י״ל דלעיל איירי כשראתה אחר מעת לעת לווסתה ומצינא למימר דר׳ לטעמיה דס״ל לעיל פ׳ כל היד דווסתות דאורייתא גבי תרואה דם מחמת מכתה. ואע״ג דדחי לה תלמודא לעיל דלכ״ע ווסתות דרבנן דיתרייא בעלמא הוא. א״נ אפי׳ אי ס״ל ווסתות דרבנן כיון דיש רגלים לדבר כל כך שעת ווסתה ומציאת הכתם ולא עברה בשוק של טבחים וראתה דם בתוך מעת לעת ודאי מגופה אתא:

כתמים צריכין הפסק טהרה. אם צריכה בדיקה להפסיק לשביעי בכתמה כדי לטבול לערבית. ופי׳ דלריש לקיש אינליא ברעתה דכתמה חלוק מראייתה ומונה מן הכתם ואי לא בדקה א״כ לא חלקה ומונה מן הראיה ולא נהירא פירושו. חדא דהא פרישנא דאף לר׳ אינה יכולה לטבול בשביעי לכתמה ועוד היכי פשיט דבכתם צריך בדיקה בשביעי מהיכא שראתה ראיה ודאית אחר מציאת הכתם. ועוד מה סברא זו שיהא תלוי בדעת האשה אם היא רוצה למנות מכתמה או מראייתה ועוד הא דקאמר ר׳ יוחנן אע״פ שלא בדקה בז׳ לכתמה טובלת לערב אלמא אינה צריכה בדיקה ומיירי ע״כ כשהפרישה בטהרה כשאר הימים. ונראה לפרש דאיבעיא ליה אם כתמים צריכין הפסק טהרה בין הכיבוס למציאת הכתם דדילמא הא דתלי ר׳ כתמה בראייתה ואינו מטמא משעת הכיבוס היינו כי בדקה עצמה לאחר הכיבוס קודם מציאת הכתם הילכך תלינן לקולא כתמה בראייתה דאמרי׳ ראתה למפרע והיתה מוצאה דם בשעת כתמה או דלמא לא שנא ופשיט מדאמר ריש לקיש והוא שבדקה עצמה פי׳ לפני מציאת הכתם בסמוך דאין מעת לעת בין בדיקה עד מציאת הכתם אבל יש מעת לעת נהי דמשעת הכיבוס לא מצי לטמויי הכתם מעת לעת מיהא מיטמיא ליה פ״ל ואם לא בדקה כלל תלי׳ משעת הכיבוס. וה״פ והוא שבדקה כדפרישית אבל לא בדקה כלל לא תלי׳ כתמה בראייתה וטמאת משעת הכיבוס ר׳ יוחנן אמר אע״פ שלא בדקה סמוך לכתם אלא יש מעת לעת אפ״ה תולין הכתם בראית כיון דמשעת הכיבוס ליכא אלמא לכ״ע צריכין הפסק טהרה ורבינו מאיר פי׳ דאמתניתין קאי הא דתנן לעיל וחכמים אומרים אין בכתמים משום זוב ואוקימנא לעיל דהיינו דוקא בחלוק אחד משום דאיכא למימר בתרתי יומי או בחדא יומא חזיתינהו. והשתא קא מיבעיא לי הא דמטהרי רבנן משום זוב צריכי הפסק טהרה כגון שהיתה בודקת עצמה בכל יום קודם מציאת הכתם לעיתותי ערב ומיפסקא בטהרה ונהי דלא בדקה חלוקה עד עתה שמצאה הכתם מ״מ כיון דבדקה עצמה בכל יום תלינן דכל הכתם הנמצא בהאי יומא חזיתיה דאם איתא דמאתמול הות היתה מוצאה דם בשעת בדיקה אבל אם לא בדקה עצמה בכל יום לעיתותי ערב איכא למימר דמודו רבנן דיש בכתמים משום זוב ואמרינן דבג׳ ימים חזיתינהו ופשיט ליה דהא דא״ר דתולה כתמה בראייתה ואוקימנא לה דר׳ מיקל לענין זיבה ור׳ שמעון מחמיר דאי קיימא בימי זיבה והיום מצאה כתם ולמחר ראתה לר׳ לא הויא זבה גדולה דלא מפלגינן הכתם לשתים לומר דבתרי זימני חזיתיה: ואמר ריש לקיש והוא שבדקה לעיתותי ערב. אבל לא בדקה מפלגינן הכתם לשתי ראיות והויא זבה גדולה אפי׳ לר׳ ואפי׳ ר׳ יוחנן לא פליג אלא הגא שראתה לבסוף דתלים לדבר שהכתם נמשך אחר הראיה אבל אם לא ראתה מודה לריש לקיש אלמא לתרווייהו כתמים בלא ראיה צריכין הפסק טהרה ואם לא הפסיקה בטהרה אפי׳ נמצא כתם במקום אחד מפלגינן ליה לתלתא ראיות לתלתא יומי וע״כ תרווייהו איירי אליבא דרבנן דמתניתין דאמרי אין בכתמים משום זוב דליכא למימר דאיירי לר׳ מאיר דמתניתין אבל לרבנן אע״פ שלא בדקת חדא דמסתמא אליבא דהילכתא א) חיינו דקיי״ל כרבנן דמתניתין דתנו ר׳ חנינא בן אנטיגנוס בלשון חכמים ועוד מאי דוחקיה דר״ל לאוקומי כר״מ והוא שבדקה לוקמה כרבנן אע״ג שלא בדקה אלא ש״מ דתרווייהו מוקמי לה אליבא דרבנן כדפרישית:

א) נראה דצ״ל אליבא דהלכתא פליגי דוודאי קיי״ל כרבנן

הגהות מהר״ב רנשבורג א] תוס׳ ד״ה שהוא מתקן כו׳ ומיהו אם ראתה היום ואתמול מצאה כתם וכו׳ כצ״ל: ב] ד״ה צריכה הפסק וכו׳ אבל לא בדקה מונה מן הראייה כו׳ כצ״ל: ג] בעין משפט אות ד [illegible] כ״ב נ״ל ועי׳ פי״א הלכה י״א ובהשגות ובה״ה שם:

שוטות נינהו טועות נינהו אלא תני טועות דתניא *יום אחד טמא ויום אחד טהור °משמשת שמיני ולילו עמו וארבעה לילות מתוך שמונה עשר יום ואם היתה רואה מבערב אינה משמשת אלא שמיני בלבד ב'שני ימים טמאין ושני ימים טהורין משמשת שמיני ושנים עשר וששה עשר ועשרים ותשמש נמי בתשסר אמר רב ששת זאת אומרת *ג'גרגרן דתנן אסור רב אשי אמר נהי דחד עשר לא בעי שימור עשירי מיהא בעי שימור ד'שלשה ימים טמאין ושלשה ימים טהורין משמשת שני ימים ושוב אינה משמשת לעולם ה'ארבעה ימים טמאים וארבעה ימים טהורין משמשת יום אחד ושוב אינה משמשת לעולם ו'חמשה ימים טמאים וחמשה ימים טהורין משמשת שלשה ימים ושוב אינה משמשת לעולם ז'ששה ימים טמאין וששה ימים טהורין משמשת חמשה ימים ושוב אינה משמשת לעולם ח'שבעה ימים טמאין ושבעה ימים טהורין משמשת רביע ימיה מתוך כ"ח ימים ט'שמונה ימים טמאין ושמונה ימים טהורין משמשת חמשה עשר יום מתוך ארבעים ושמונה הרי ארביסר הוו אמר רב אדא בר יצחק י'זאת אומרת ימי נדתה שאין רואה בהן עולין לספירת זיבתה דאיבעיא להו

ימי

שוטות ניהו · בתמיה: דתניא · לפרושי פקחות דמתניתין קאתי : יום אחד טמא ויום אחד טהור · כל ימיה וקמיירי כשרואה ביום : משמשת שמיני · ליום שראתה בו ראייה ראשונה שהרי טהורה (א) הוא שהרי בשביעי לערב טבלה ולא תראה עד תשיעי הלכך משמשת שמיני שלם לילה ויום : ולילו עמו · ליל (ב) אחריו נגהי תשיעי : וארבעה לילות מתוך שמונה עשר יום · לראייה הראשונה שהרי אשה זו לא תהא זבה לעולם שאינה רואה ג' רצופין וכשהיא רואה תשיעי תהא שומרת עשירי ותשמש בלילה ותראה בי"א ותשמור י"ב ותשמש בלילה הרי שתים ותראה בי"ג ותשמור י"ד ותשמש בלילה הרי שלשה ותראה ט"ו ותשמור ט"ז ותשמש לערב הרי ד' ובי"ז תראה ותשמור י"ח הרי כלו י"ח ולא שמשה אלא ד' לילות לבד שמיני ולילו ותשמיש אחרון איט בתוך י"ח ולמחר בי"ט כשתראה תהא תחלת נדה שהרי שלמו י"א שבין נדה לנדה וחוזרת למנינה שאמרנו : ואם היתה רואה · בכל הימים הטמאים מבערב : אינה משמשת אלא שמיני · שלם לילה ויום אבל לא ליל של אחריו שהרי תראה בו ושהא טמאה וצריכה לשמור עשירי ובלילה לא תטבול שהרי רואה וכן עד סוף י"ח שהן י"ח עם ימי הנדות ובי"ט תהא תחלת נדה ותחזור למנינה ותשמש בשמיני וכן לעולם : ב' ימים טמאים כו' · כללא דמילתא כל ימים דלקמן עד סוף פירקין כשרואה מבערב : משמשת שמיני · שהוא משני ימים הטהורים שבשביעי ושמיני טהורין הן אלא שהשביעי מהנדות וטובלת לערב ומשמשת שמיני שלם ולערב תראה שהוא תשיעי וכן א]עשירי ותשמור י"א יום לאלו שני ימים וטובלת לערב ומשמשת י"ב שלם ותראה י"ג וי"ד ותהא שומרת ט"ו ותשמש ט"ז ותראה י"ז וי"ח ותשמור י"ט דקסבר הרואה יום י"א אסור לשמש למחר ולקמן פריך ותשמש בתשסרי דהא כלו להו ימים שצריכה שימור ומ"מ ביום עשרים משמשת וכשתראה יום כ"א הרי היא תחלת נדה וחוזרת למנין זה שאמרנו : ותשמש בתשסר · דקיימא לן בפרק אחרון (לקמן עג:) יום אחד עשר לימי זיבה לא בעי שימור יום כנגדו וזו למה משמרת י"ט בשביל י"ח שהוא סוף זיבה : גרגרן · דתנן בפרק תינוקת (שם·) הרואה יום י"א וטבלה ליום שלאחריו ושמשה וראתה בו ביום בית הלל אומרים הרי זה גרגרן שלא המתין יום זה ומהך ברייתא דקתני ומשמשת יום עשרים ולא יום י"ט שמעינן דאסור להיות גרגרן ולשמש ביום י"ב עם הרואה בי"א : רב אשי אמר · לעולם איט אסור והכא דתני אסור משום שראתה יום עשירי דאיהו בעי שימור לפיכך תשב י"ט הטהור ויהא שימור ליום י"ז שהוא עשירי לימי זיבה שימור לא הוי אלא יום טהור דהכי נפקא לן יסיה מלמד שסופרת יום אחד לאחד וספירה לא הוי אלא יום טהור : משמשת שני ימים · אחד עשר וי"ב שהשמיני ותשיעי מי"א שבין נדה לנדה הן ועשירי שימור הוא להן ושוב אינה משמשת לעולם שהרי תהא זבה בי"ג וי"ד וט"ו וצריכה לספור ז' נקיים והיא לא תראה ז' נקיים לעולם : יום אחד · שמיני דכולה ברייתא בשרואה בערב : רביע ימיה מתוך כ"ח · שבעה ימים שאחר שבעה הטמאים של נדות היא משמשת ובשבעה השלישיים תהא זבה ובשבעה האחרונים הן ימי הספירה הרי כ"ח וביום כ"ט תהא תחלת נדה ונמלאת משמשת רביע ימיה ולהכי נקט כ"ח מפני שתחלת נדותה של זו מכ"ח לכ"ח : ט"ו יום מתוך מ"ח · כגון ח' הראשונים השמיני ימי זיבה ושמונה השניים תשמור יום לשמיני שלפניו ותשמש שבעה הרי ט"ז שעברו עליה ונשארו ב' לבא מימי זיבה ושמונה השלישיים שנים מהן ימי זוב והששה תחילת נד ה ושמונה הרביעיים שהן טהורים ב] הראשונים ישלים ז' ימי נדה והשבעה תשמש ועכשיו טתרו ד' ימים מימי זיבה שמונה החמשיים הרי היא זבה משלשה ראשונים וה' שלאחריהן שבעה לספירה ושמיני לתשמיש הרי ט"ו יום מתוך מ"ח וביום מ"ט כשתראה תהא תחלת נדה ותחזור למנין שאמרנו: ארביסר הוו · קסבר האי דמותיב שהאשה הואת לא תשמש יום מ"ח לפי שהשמונה החמשיים שנעשית בהן זבה אין מהן אלא ד' מימי זיבה וד' האחרונים מימי נדה הן ומיהו תחלת נדה לא הוי כל זמן שלא ספרה ולא טהרה מזובה אבל להכי מהגיא הך ראייה (ג) ד' האחרונים הראויין לנדות שכשיבאו שמונה טהורין שאחריהם לא יעלו שלשה הראשונים לימי הספירה לפי שהן השלמת ימי נדה וימי נדתה שאינה רואה בהן אין עולין לספירת זיבתה הלכך אין כאן אלא המשה לספירה וכשתראה יום מ"ט סותרת וכן כל ח' השביעיים (יום) ועד שיגיע יום ס"ג לא ישלימו ימי ספירתה :

ואַרבעה לילות מתוך י"ח · משמע כאן בהדיא דלא נעשה זבה גדולה ולא צריכה ז' נקיים עד שתראה ג' ימים רצופין בי"א יום ודלא כאותם שכתבו בשם רבינו סעדיה שצריכה שבעה נקיים אפילו ראתה בי"א ג' ימים מפוזרים :

תשמש בתשסר · וא"ת כיון דקס"ד דעשירי לא בעי שימור תקשה ליה רישא אמאי לא משמשת אלא ד' מתוך י"ח דכי ראתה בי"ז תשמש בי"ח ותו דפלוגתא היא בפרק בתרא (לקמן עג:) לרבי יוחנן עשירי בעי שימור ולר"ל לא בעי שימור ויש לומר דהא דקאמר רבי יוחנן עשירי בעי שימור הייט בימי זיבה שאסורה לשמש ביום י"א אפילו פסקה ולר"ל מותרת דעשירי כיון דאינה יכולה להיות זבה גדולה לא בעי שימור ולהכי ברישא ניחא דאסורה בי"ח דהוו בימי זיבה דאפילו ר"ל מודה דמדרבנן אסור אבל בימי נדה סבר המקשה דאפילו רבי יוחנן מודה דלא בעי שימור ולכך פריך תשמש בתשסר ומשני רב ששת גרגרן אסור דאפילו בראיית י"א צריכה שימור מדרבנן ביום י"ב לכ"ע ורב אשי אמר דאיט אסור אלא משום שראתה בעשירי וצריכה שימור לרבי יוחנן אף בימי נדה מן התורה כמו בימי זיבה ולר"ל מדרבנן : הני ארביסר הוו · פ"ה דפריך אמאי משמשת יום מ"ח דשמונה חמישיים שהן טמאין הן ד' ימי זיבה וד' ימי נדה ושמונה טהורין שאחריהם ג' בימי נדה ותמש בימי זיבה וג' ימים הראשונים דימי נדה לא יעלו לה לספירת זיבה דאין ימי נדה עולין לספירתה דאע"ג דאינה נדה שהרי אינה חוזרת לפתח נדתה עד שתספור ז' נקיים מ"מ כיון דבימים הראוים לימי נדה הן אין עולין לספירת זיבתה וקשה לפירוש זה דא"כ תקשה ליה רישא דקתני משמשת רביע ימיה מתוך כ"ח הלא ז' שלישיים שהן טמאין הוו ד' בימי זיבה וג' בימי נדה וא"כ ז' ימים טהורין שאחריהם לא יעלו לספירת זיבתה והיאך תחזור חלילה מכ"ח לכ"ח דאסורה לשמש בז' ימים טהורין של כ"ח שניים ועוד קשה דמשמע דאי הוה תני ומשמשת י"ד הוה ניחא ליה והא עד ס"ג יום לא יעלו לה ז' לספירתה כדפירש"י וא"כ היאך חוזרת חלילה ממ"ח למ"ח לכן נראה דה"פ הני י"ד הוו דבח' רביעיות אינה משמשת רק ו' דהא ח' שלישיים שהיו טמאים היו ב' בימי זיבה וששה אחריהן ימי נדה ויום ראשון מרביעיות שהן טהורין לא תשמש דהוי מז' ימי נדה ויום שני נמי לא תשמש לרב אשי דאמר לעיל עשירי בעי שימור והרי יום שני הוה שימור ליום י"ז שהוא עשירי ויום ראשון אע"ג דטהור הוי סבר המקשה דלא הוי שימור כיון דהוי מימי נדה וימים שהיא נדה גמורה אינן עולין לספירת זיבה קטנה אבל מיום מ"ח לא פריך דכיון דאינה נדה גמורה עד שתספור ז' נקיים עולין לה שפיר לכ"ע אע"פ שהן ראויין לימי נדה ולכך ניחא ליה רישא דמשמשת רביע ימיה מתוך כ"ח ומה שפרש"י דעד ס"ג לא ישלמו ימי זיבה נראה דלא דק דאינה טובלת עד ליל פ' שהרי ח' ימים שביעיים הם ששה ימי זיבה ושני ימי נדה ושמיניים הטהורים הן ה' בימי נדה וג' בימי זיבה ותשיעיים הטמאות כל ח' ימי זיבה והעשיריים ז' לספירת נקיים: (ד) ולמאי ג] דמשנה הש"ס ימי לידה וימי נדה א"כ לר"ת דפסק *) דימי לידתה שאינה רואה בהן אין עולין לספירת זיבתה (וה"ה) ולפרש"י דימים הראויים לימי נדה אין עולין אין תקנה לנשים בזמן הזה דהוי כלהון ספק זבות וצריכות ז' נקיים ופעמים דקיימי בימים הראויים לנדה ולא עלו לה לספירתה ומיהו לפירוש רש"י אתי שפיר דהוא פסק דימי לידה עולין לימי ספירתה ולר"ת נמי ימי נדה דווקא אין עולין אבל ימים הראויין עולין שפיר :

*) [לעיל לו. ד"ה אביי]

אלא

עין משפט
נר מצוה

ס א מיי' פ"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה יד :

סא ב מיי' שם הלכה טו:

סב ג מיי' שם פ"ו הלכ' יז יח :

סג ד מיי' שם ז פ"ו הלכה טו :

סד ה מיי' שם הלכה יז :

סה ו מיי' שם הלכה יח:

סו ז מיי' שם הלכה יט ד:

סז ח מיי' שם הלכה כ והלכ' כא :

סח ט י מיי' שם הלכה כב :

תוספי הרא"ש

שמיני ולילו וד' לילות מתוך י"ח· מכאן משמע דאם ראתה ג' ימים בתוך י"א יום שבין נדה לנדה אם אינם רצופין אינה זבה גדולה לאפוקי מרב סעדיה שכתב שאם ראתה ג' ימים בימי זיבה אפילו היו מפוזרין צריכין ז' נקיים והגיה ר"ת ושיבוש הוא דאחרים כתבוהו ותלו בשמו דאפו רב סעדיה מי חתים עליה : ותשמש בתשסר · ותימה כיון דס"ד דעשירי לא בעי שימור א"כ תיקשי ליה דאשה משמשת ד' לילות ולא יותר ואמאי הא כי ראתה יום שבעה עשר תשמש ביום י"ח · עוד דפלוגתא היא דר"י ור"ל בפרק תינוקת ולר' יוחנן בעי שימור [וי"ל דהא דקאמר ר' יוחנן עשירי בעי שימור] היינו דוקא בתוך ימי זיבתה שאסורה לשמש ביום י"א אפי' פוסקת בו ולר"ל מותרת דדוקא תשיעי שיכול לבא לידי זבה גדולה בעי שימור אבל עשירי שאינו יכול לבא לידי זבה גדולת לא בעי שימור אבל בימי נדה אפי' ר' יוחנן מודה דלא בעי שימור · הלכך פריך ותשמש בתשסר אבל השתא ניחא ליה דאסור לשמש ביום י"ח דהיינו בימי זיבה ואפי' ר"ל מודה דמדרבנן אסור · ורב ששת משני דמדרבנן אסור דאפי' (בראייתה י"א יום) [ברואה ביום י"א נופא] צריכה לשמור מדרבנן ביום י"ב לכ"ע ורב אשי [אמר] גרגרן מותר ואינו אסור אלא מחמת יום עשירי שראת' הלכך צריכה שימור אף בימי נדה לר' יוחנן מן התורה כימי זיבה ולר"ל מדרבנן : הני ארביסר הוו' פרש"י דפריך אמאי תשמש יום מ"ח דהא ח' חמשיים שהם טמאים הם ד' בימי זיבה וד' בימי נדה וח' טהורים שאחריהן ג' בימי נדה וה' בימי זיבה ולא יעלו לה לספירת זבה דימי נדה אינן עולין לספירת זבה · וקשה לפי' דא"כ תקשי ליה רישא משמשת רביע ימיה מתוך כ"ח יום והלא ז' שלישיים שהם טמאים הם ד' בימי זיבה וג' בימי נדה וא"כ ז' ימים שאחריהן שהיו טהורין לא עלו לספירת זבה והיאך תחזור חלילה מכ"ח לכ"ח הלא לא תוכל לשמש ביום ז' טהורין הראשונים של כ"ח השניים · ותו דמשמע דאי הוה תני משמשת י"ד יום הוה ניחא ליה ואמאי והא עד ס"ג יום לא ישליטו לה ז' לספירת זבה כדפרש"י וא"כ היאך תחזור חלילה מכ"ח יום לכ"ח יום · אלא נראה לפרש דפריך ארביסר הוו משום דח' שלישיים שהיו טמאים הוו שני ימים בימי זיבה וששה בימי נדה ושמונה טהורין שאחריהן הראשון הוא להשלים ז' ימים נדה ועוד צריכה יום אחד לשמור לשני ימים שראתה בימי זיבה ולא נשאר לשימוש אלא ששה ימים אלמא ש"מ ימי נדה גמורה שלין לספירת זבה קטנה ופריך לרב אשי דלעיל דאמר עשירי בעי שימור:

א"א

מסורת הש"ס

[לקמן עג·]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה משמשת וכו' טהורה היא שהרי : (ב) ד"ה ולילו עמו ליל של אחריו : (ג) ד"ה ארביסר וכו' הך ראייה דד' האחרונים : (ד) תוס' ד"ה תני וד"ה ולמאי דמשנה הש"ס ימי לידה הר"מ :

גליון הש"ס
גמ' משמשת שמיני ולילו עמו · עי' בהרא"ש בפ' בנות כותים סי' א' :

הגהות מהר"ב
רנשבורג
א] רש"י ד"ה משמשת שמיני שהוא וכו' וכן עשירי ותשמור יום י"א וכו' כצ"ל : ב] ד"ה ט"ו יום וכו' ושמונה הרביעיים שהן טהורים הראשון ישלים ז' וכו' כצ"ל : ג] תד"ה ולמאי דמשנה כו' · מלת דמשנה נמחק וכ"ה דמהוה וכו' כצ"ל : ד]בעין משפט אות ז' · נ"ב ועיי"ש בכ"מ הלכה י' ו"א וזו"ק :

אלא ש"מ עולין ש"מ · וטעמא דרב הונא בריה דרב יהושע אע"ג דהוי ספק ספקא מ"מ אי בעלמא אין עולין הכא נמי הוה לן למגזר אטו בעלמא: **וכן** למאה וכן לאלף · ימי שמושה[(ב) בימי זיבתה דמאחר ז' ימי נדה כל הימים שתראה אפילו מאה או אלף מקרו ימי זיבתה עד שתספור ז' נקיים :

ימי לידתה · כגון ילדה בזוב ופסקה מיד : הכי גרסינן ראתה שנים · ראתה שני ימים בסופי בתוך י"א שבין נדה לנדה : ספק לידה ספק זיבה · שמא לידה שמא זיבה שמא לא זו ולא זו אם ולד הוא ולא ראתה בפתיחת הקבר הרי היא לידה ולא זיבה ואם אינו ולד וראתה דם בפתיחת הקבר הרי היא זיבה

תורה אור

*ימי לידה שאינה רואה בהן מהו שיעלו לספירת זיבתה אמר רב כהנא ת"ש ראתה שנים ולשלישי הפילה ואינה יודעת מה הפילה הרי זו ספק לידה ספק זיבה מביאה קרבן ואינו נאכל וימי לידתה שאין רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה אמר רב פפא שאני התם כיון דאיכא למימר יולדת זכר היא וכל הני שבעה יתירי דקיהבינן לה סלקי לה לספירת זיבתה אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא ביולדת זכר איכא לספוקי ביולדת נקבה ליכא לספוקי אלא לאו שמע מינה עולין שמע מינה *תשעה ימים טמאין ותשעה ימים טהורין משמשת שמונה ימים מתוך שמונה עשר עשרה ימים טמאין ועשרה ימים טהורים ימי שמושה *כימי זיבתה וכן למאה וכן לאלף :

הדרן עלך בא סימן

*דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין ומטמאין יבשין אבל הזוב והניע והרוק *והשרץ והנבלה והשכבת זרע מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין ואם יכולין להשרות ולחזור לכמות שהן מטמאין לחין ומטמאין יבשין *וכמה היא שרייתן °בפושרין מעת לעת רבי יוסי אומר בשר המת יבש ואינו יכול להשרות ולחזור לכמות שהיה טהור : **גמ'** מנא הני מילי אמר חזקיה דאמר קרא °והדוה בנדתה (ויקרא טו) מדוה כמותה מה היא מטמאה אף מדוה מטמאה אשכחן לח יבש מנלן אמר רבי יצחק אמר קרא °יהיה בהויתו יהא ואימא (שם) הני מילי בלח ונעשה יבש יבש מעיקרו מנלן ותו הא דתנן *המפלת כמין קליפה כמין עפר כמין שערה כמין יבחושין אדומים תטיל למים אם נמוחו טמא מנלן יהיה רבויא הוא אי מה היא עושה משכב ומושב לטמא אדם ולטמא בגדים אף דמה נמי עושה משכב ומושב לטמא אדם ולטמא בגדים אטו דמה בר משכב ומושב הוא ולטעמיך אבן מנוגעת בת משכב ומושב היא דאיצטריך קרא למעוטי דתניא יכול תהא אבן מנוגעת עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים ודין הוא ומה זב שאינו מטמא בביאה עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים אבן מנוגעת שמטמאה בביאה אינו דין שמטמאה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים ת"ל הזוב °ולא אבן מנוגעת טעמא דמעטיה קרא הא לאו הכי מטמאה ומינה לאו מי אמרת הזוב ולא אבן מנוגעת ה"נ אמר קרא אשר היא יושבת עליו °היא ולא דמה

אי

הדרן עלך בא סימן

דם הנדה · מנא הני מילי · לרבא דאמר בפ' בנות כותים (לעיל נה:) לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כ"ש וליכא ליה דשעיר המשתלח יוכיח הכא לא צריך קרא ומיהו לדם נדה של מצורעת אצטריך שפיר קרא דהדם אינו גורם טומאה ולקמן דמצריך קרא לטומאת זובו במגע ובמשא ולא יליף מדם הנדה דהכא משום דאיכא למפרך מה לדם הנדה שכן מטמא באונס ואם תאמר וכיון דלא ילפינן מהכא אמאי אצטריך לקמן קרא למעוטי זוב יבש מהיכא תיתי לטמא ויש לומר כיון דהשוה הכתוב דם נדה וזוב לטומאה ממילא ילפינן מהדדי דגילוי מילתא בעלמא הוא : **ותו** הא דתנן המפלת כו' · תימה דהייט הייא קושיא גופיה וי"ל דה"ק וכ"ת דאין הכי נמי דיבש מעיקרא טהור והתנן המפלת כו' אי נמי י"ל ותו יבש משונה כמין יבחושין או כמין קליפה מנלן : **יכול** תהא אבן מנוגעת כו' · אבן מנוגעת שמטמאה בביאה כו' וא"ת מת יוכיח שמטמא בביאה ואינו עושה משכב ומושב ועוד מצורע גופיה מפרש ר"ת בריש אלו דברים (פסחים דף סז:*) דלא עביד משכב ומושב אלא לטמא אוכלין ומשקין ויש לומר דמקרא דהכא ממעטינן להו הזב ולא המצורע ולא המת : ***אף** מדוה נמי מטמא באבן מסמא · ואם תאמר כיון דממעטינן מדוה מהיא (ג) לטמא משכב ומושב ממעטינן נמי מאבן מסמא דהא מכח משכב ומושב הוי טומאה לאבן מסמא כדתנן בת"כ מנין לרבות עשר מלטות זו על גב זו ועל גביהן אבן מסמא תלמוד לומר כל המשכב ותור"י דאבן מסמא נפקא לן משום דרשא דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין ולהכי איצטריך למעוטי מדוה אף מאבן מסמא שהיא טומאה קלה :

אבן

ואין כאן לידה ואם ולד הוא וראתה דם בלידה הרי זו יולדת בזוב ואם נפתח קבר בלא דם ואינו ולד אין כאן לא זו ולא זו הלכך ספק הוא ונטיל עליה חומר לידה לטמא שבועיים אפילו לא תראה וחומר זיבה שכל זמן שלא תפסוק ז' נקיים לא תטהר ומביאה קרבן ואינו נאכל שמא אין כאן לא לידה ולא זיבה : וימי לידתה שאין רואה בהן עולין כו' · ואע"ג דאיכא לספוקי ביולדת בזוב ויש כאן לידה וזיבה : משום דאיכא למימר ס' · אבל אי הוה פשיטא לן דיולדת נקבה היא לא סלקי לה : ט' ימים טמאין · תרי מינייהו זיבה וכי *הוית טהורין חד מינייהו הוי שימור ושמונה לתשמיש וביום י"ט הויא תחלת נדה וכן לעולם לא תהא זבה : ימי שמושה כימי זיבתה · דמעשרה טמאין הוו ז' נדה וג' זיבה ומעשרה טהורין ז' לספירה וג' לתשמיש הרי ימי שימוש (א) א] כימי זיבה: וכן למאה · טמאין ז' ימי נדה וכולהו ימי זיבה ומאה טהורין ז' לספירה וכולהו לתשמיש וכן לאלף :

הדרן עלך בא סימן

דם הנדה: והניע · קר"ק בלע"ז וממעייטת הזב הן והוי אב הטומאה: וכמה היא שרייתן · דנימא אי הדרא בכי האי שיעורא לחין נינהו: בפושרים מעת לעת · אבל אי בעי טפי מים חמים או יותר ממעת לעת יבשין הן: **גמ'** מנא הני מילי · דדם נדה מטמא מגעו ומשאו: אשכחן לח · דדוה לא משמע כעין שהוא זב: יהיה · דם יהיה זובה: יבש מעיקרו · כגון הני דתנינן: מין שערה · אדומה: עושה משכב · שיהא משכבו מטמא אדם ולא יהא ראשון במגעו אלא אב הטומאה כמשכב נדה עצמה: שאינו מטמא בביאה · אדם הנכנס עם הזב בבית אינו טמא: אבן המנוגעת · מטמאה בביאה אדם הנכנס עמה לבית דכתיב והבא אל הבית וגו': הזב · אשר ישכב עליו הזב (ויקרא טו): היא · עושה משכבה אב הטומאה ולא דמה עושה משכבה אב הטומאה אבל מטמא הוא °את שתחתיו משום משא להיות ראשון ואף על פי שאין נוגע בו דהא איתקש לנדה והכי נמי תנן באבות הטומאה (כלים פ"א מ"ג) דדם נדה מטמא במשא:

אי

ילפינן מהדרי לטמאות לח ויבש דגלויי מלתא בעלמא הוא : **ותו** הא דתנן המפלת כמין חתיכה · תימה מאי ותו היינו קמייתא גופה וי"ל דהוי כמו אלמה תנן וכ"ת ה"נ יבש מעיקרו טהור הא תנן המפלת וכו' א"נ ותו יבש משונה כי האי שנעשה כמין יבחושין או קליפה מנא לן : **יכול** תהא אבן מנוגעת עושה משכב ומושב לטמויי אדם לטמויי בגדים · ותימה מי חמירא ממצורע גופיה דלא עביד משכב ומושב אלא לטמויי אוכלין ומשקין כדמוכח בפסחים פרק אלו דברים · ולקמן בפרק בתרא אפרשנו בע"ה · וי"ל דעיקר דינא לא בעי' למילף אלא לטמויי אוכלין ומשקין כעין מצורע אלא כיון דמהך ק"ו מצי למילף נמי אדם ובגדים נקט אדם ובגדים הלכך לא חש למימר מצורע יוכיח שמטמא בביאה ואינו עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים משום דידע דעיקר מילתיה לא יליף אלא לטמויי אוכלין ומשקין כעין מצורע · ועוי"ל דהא דמצורע גופיה אינו עושה משכב ומושב אלא לטמא אוכלין ומשקין היינו מהכא הזוב ולא המצורע ואבן המנוגעת נמי אפשר דעושה משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין כעין מצורע והא דלא פריך תלמודא .אלמא עושה משכב ומושב לטומאה קלה משום דלא היה יודע להוכיח שהוא כך לא ממשנה ולא מברייתא : **אבן** המנוגעת שמטמאה בביאה כו' · ותימה מה יוכיח שמטמא בביאה ואינו עושה משכב ומושב · וי"ל דמת גופית נמי לא איטמום אלא

מהכא

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה כג :

ע ב ג מיי' שם הלכה כד :

א ד מיי' פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה א סמג עשין רמה:

ב ה מיי' פ"ב מהלכות טומאת מת הלכה א :

ג ו מיי' פ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה א :

ד ז מיי' פ"ד מהלכות אבות הטומאה הלכה יב :

ה ח מיי' שם פ"ו הלכה יג :

ו ט מיי' שם פ"ה הלכה יד ופ"ב מהלכות מטמאי מו"מ הלכה א :

ז י כ מיי' שם :

ח ל מיי' פ"א מהלכות משכב ומושב הלכה ח :

ט מ מיי' פט"ז מהל' טומאת צרעת הלכ' א:

י נ מיי' פ"א מהלכות משכב ומושב הלכה ח :

[ד"ה שכן עושה מו"מ ע"ש]

תוספי הרא"ש

אלא ש"מ עולין ש"מ וטעמא דרב הונא ברי' דרב יהושע הוי דאע"ג דספק ספיקא הוא מ"מ אם בעלמא אין עולים הכא הוה לן למיגזר אטו בעלמא :

סליק פירקא

מנה"מ . ומק"ו לא מטמינן ליה כיון שגורם לאחרים טומאה לעצמו לא כ"ש דאיכא למימר שעיר המשתלח יוכיח ולרבא דלית ליה שעיר המשתלח יוכיח לעיל בפ' בנות כותים איצטריך לדם הנדה של מצורעת שאינו גורם לה טומאה' ותימה לקמן אמאי צריך קרא לטמא זובו במגע ומשא נילף מדם הנדה ואי פרכת שכן מטמא באונס א"כ אמאי איצטריך קרא לקמן למעוטי זוב יבש מהיכא תיתי דהוה טמא וי"ל דעיקר טומאה ודאי לא ילפינן מנדה משום הך פירכא אבל כיון שהשוון הכתוב לטומאה ממילא

[לעיל נו:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ימי שמושה וכו' כימי זיבה: (ב) תוס' ד"ה וכן וכו' כימי זיבתה: (ג) ד"ה אף וכו' מהיא מלטמא משכב ומושב ממעטינן ליה נמי וכו' וכל המשכב :

ג"ל אחיה

עיין מהרש"א

[לעיל כב:]

[ע"ז כח:]

לעיל כב:

גליון הש"ס

מתני' בפושרין מעל"ע· עיין זבחים עט ע"ב הד"ה אף הרוטבו : רש"י ד"ה היא עושה כו' את שתחתיו משום משא · עי' שבת פג ע"ב ברש"י ד"ה כרעו כן :

לעיל כא: כבי

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה ימי שמושה וכו' הרי ימי שמוש כימי זיבה כצ"ל : ב] תוס' ד"ה וכן למאה וכו' ימי שמושה כימי זיבתה וכו' כצ"ל :

אי מה היא מטמאה באבן מסמא אף מדוה נמי מטמאה באבן מסמא אמר רב אשי אמר קרא (ויקרא טו) והנושא אותם מיעוטא הוא: ובשר המת: מנלן אמר ר"ל אמר קרא (במדבר יט) לכל טומאתו לכל טומאות הפורשות ממנו רבי יוחנן אמר או בעצם אדם או בקבר אדם דומיא דעצם מה עצם יבש אף כאן יבש מאי בינייהו איכא בינייהו דאפריך אפרוכי מיתיבי *בשר המת שהופרך טהור התם דאקמח והוי עפרא מיתיבי *כל שבמת מטמא חוץ מן השינים והשער והצפורן ובשעת חבורן הכל טמא אמר רב אדא בר אהבה דומיא דעצם מה עצם שנברא עמו אף כל שנברא עמו והאיכא שער וצפורן שנבראו עמו וטהורין אלא אמר רב אדא בר אהבה דומיא דעצם מה עצם שנברא עמו ואין גזעו מחליף אף כל שנברא עמו ואין גזעו מחליף יצאו השינים שלא נבראו עמו יצאו שער וצפורן שאף על פי שנבראו עמו גזעו מחליף והרי עור דגזעו מחליף *ותנן *הגלודה רבי מאיר מכשיר וחכמים פוסלין ואפילו רבנן לא קפסלי אלא דאדהכי והכי שליט בה אוירא ומתה ולעולם גזעו מחליף *ותנינן אלו שעורותיהם כבשרן עור האדם הא איתמר עלה אמר עולא דבר תורה עור אדם טהור ומאי טעמא אמרו טמא גזרה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין ואיכא דאמרי הרי עור דאין גזעו מחליף *ותנן וחכמים פוסלין ואפי' רבי מאיר לא קא מכשר אלא דקריר בשרא וחייא ולעולם אין גזעו מחליף ואמר עולא דבר תורה עור אדם טהור כי איתמר דעולא אסיפא איתמר א) וכולן שעבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין חוץ מעור אדם ואמר עולא דבר תורה עור אדם כי עבדו טהור ומה טעם אמרו טמא גזרה שמא יעשה אדם עור אביו ואמו שטיחין והרי בשר דגזעו מחליף וטמא אמר מר בר רב אשי בשר נעשה מקומו צלקת: אבל הזוב: זוב מנלן דתניא *זובו טמא (ויקרא טו) לימד על הזוב שהוא טמא והלא דין הוא לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כ"ש *שעיר המשתלח יוכיח שגורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור אף אתה אל תתמה על זה שאע"פ שגורם טומאה לאחרים הוא עצמו טהור ת"ל זובו טמא לימד על הזוב שהוא טמא ואימא ה"מ במגע אבל במשא לא מידי דהוה אשרץ אמר רב ביבי בר אביי במגע לא איצטריך קרא דלא גרע משכבת זרע כי

א) פסחים מו: חולין קכב:

רש"י

אי מה' משא נדה אמור לטמא אבן מסמא אבן גדולה המוטמה על הכלים ונדה נשאת עליה מטמאה בגדים שתחת האבן כדאמר בתורת כהנים אף משא דמה אמור לטמא באבן מסמא דיש מטמא במשא ואינו מטמא באבן מסמא (א) במסכת שבת בפרק רבי עקיבא (דף פג:) דאמרינן במשא כולי עלמא לא פליגי דמטמא כי פליגי באבן מסמא דאין משאו אלא בדבר הראוי לינשא אבל גדולה אינה מטלטלת להיות הטומאה נישאת עליה וגבי זב הוא דרבייה קרא: והנושא אותם' במשכב הזב כתיב ומשכב הזב הנישא על אבן מסמא מטמא כלים שתחתיה כדמפרש בתורת כהנים וכתיב אותם למעוטי דמה: לכל טומאות הפורשות' לא שנא לח ולא שנא יבש: דמפרך אפרוכי' שיבש יותר מדאי לר' יוחנן טהור דדומיא דעצם בעינן ועצם לא מיפרך: דאקמח' לשון טחינה כקמח: חוץ מן השינים' והא שינים דומיא דעצם הן וטהורין וקשיא לתרווייהו: שינים' לא נבראו עמו שגדלין לאחר זמן: אין גזעו מחליף' אם ניטל אינו חוזר: הגלודה' בהמה שנקלף עורה מפני שרח מלאכה או מחמת שחין: דתנן ר"מ מכשיר' ואינה טרפה דהדרא בריא אלמא גזעו מחליף: אדהכי והכי' עד שהוא חוזר וגדל: שליט בה אוירא ומתה' הלכך טרפה: שטיחין' מרדעת לחמור: וחכמים פוסלין' דלא הדרא בריא אלמא אין גזעו מחליף: קריר עלה בשרא' מתקשה בשרה ונעשה כעור: אסיפא' סיפא דואלו שעורותיהן כבשרן: וכולן' העורות שמנו חכמים להיות מטמאין כבשר בפ' העור והרוטב: שעבדן או הילך בהן כדי עבודה' כדרך שרגילין לתת עור לפני דורסן ושיעור עבודה מפרש *בברכות (דף טו) ובפסחים (דף מו') כדי *מיל: טהורין' שבטלן מתורת בשר: כי עבדן נמי טהור דהא בטילה: נעשה מקומו צלקת' כלומר רושם נראה בה חריץ או גומא ואין כולו חוזר אבל שער וצפורן אין נטילתן ניכר: לאחרים' לזב: שעיר המשתלח' גורם טומאה למשלחו דכתיב (ויקרא טז) והמשלח את השעיר וגו': שרץ מטמא במגע ולא במשא: נבלה

תוספות

אבן מסמא' (ב) פ"ה אבן המונחת על גבי יתידות וזב יושב עליה וכלי תחת האבן וטמא מוכל אשר יהיה תחתיו וקשה דבת"כ מפיק אבן מסמא מוכל המשכב וקרא דוכל אשר יהיה תחתיו מוקי בפרק בנות כותים (לעיל לג.) לעליונו של זב ובת"כ מוקי לה במרכב ועוד דאי מוכל אשר יהיה תחתיו נפקא אם כן אפילו כלים שאינן ראויים למשכב ומושב נמי ובתורת כהנים מוכח בהדיא דכלים שאינם ראויין למשכב ומושב אין להם אפילו טומאה קלה ועוד אמאי נקט אבן אפילו דף על גבי יתדות נמי ועוד מדקרי ליה מסמא משמע לשון סימה ומפרש רבינו תם ורבינו שמואל דאבן מסמא היינו אבן גדולה שהיא כבדה ובגדים תחתיה וכבדה כל כך עד שאין ניכר כובד הזב היושב עליה ועל הבגדים ואין בה אלא טומאה קלה כדפי' לעיל והשתא אתי שפיר דמייתי בפ' בתרא (לקמן סט:) והיתיאת אבן חדא ושומא על פום גובא שצריכה סימה ואתויי לפי שאינה קלה לטלטל אך קשה דבת"כ מרבה אבן מסמא מוכל המשכב מטעם משכב ומושב ובכל הש"ס משמע דהוה מטעם משא (ג) ובשמעתין ממעט לה מוהנושא אותם וכן לקמן בפרק בתרא (דף סט:) תנן הזב והזבה מטמאין במשא עד שימוק הבשר ומפרש בגמרא מאי משא אבן מסמא ובשבת פרק רבי עקיבא (דף פג:) קאמר כי פליגי באבן מסמא ובמתניתין קתני *היסטן ובתוספתא דכלים* תניא אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו ובהסיטו על גבי אבן מסמא והיסט היינו משא כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכד:) אטו נושא לאו מסיט הוא ועוד אי היסט מטעם משכב ומושב הא אמר בפרק ר"ע (שבת פד.) דמדרס כלי חרס טהור וי"ל דמה שקרא בכל הש"ס משא היינו כגון שיד הטהור או רגלו תחת האבן והזב או דם הנדה על האבן דנראה דהטהור נשא את הזב או את הדם אבל כלים תחת האבן והזב יושב עליה הוי מטעם משכב ומושב והא דתנן במסכת זבים (פ"ה מ"ג) כילד אגבעו של זב תחת הנדבך והטהור מלמעלה כו' נראה דהיינו היסטו על גבי אבן מסמא דתוספתא וכגון שהנדבך דוחק אגבעו של זב דלאו לאו הכי הוי כאילו היה אויר בין אגבעו לנדבך דאין כאן טומאה כלל: מיתיבי בשר המת שהופרך טהור' וא"ת ולימא ר' יוסי היא דאמר במתני' בשר (ד) שיבש טהור וי"ל דלא אתיא כרבי יוסי מדקתני הופרך ולא קתני שיבש: חוץ מן השינים' פ"ה וקשה לתרווייהו וקשה א] דא"כ תקשה ליה קרא דאו בעצם אלא נראה דלר"ל לחוד פריך ופשיטא דשינים אינם בכלל עצם: אלא אמר רב אדא' אינו חוזר בו ממה שאמר אלא מפרש והולך מעט מעט: שמא יעשה שטיחין' וא"ת והלא מת אסור בהנאה דגמרינן (ע"ז דף כט:) שם שם מעגלה ערופה וי"ל דטומאה חמירא להו טפי כדאמר בפרק ב' דיומא (דף כג:) ללמדך שקשה עליהם טומאת כלי יותר משפיכות דמים ועוד נראה דעור אינו בכלל בשר ליאסר בהנאה א) דהא עגלה ערופה נמי לא נפקא ב] אלא מדכתיב בה כפרה כקדשים ב) ועוד קדשים מותרין בהנאה לאחר זריקה שהוא זמן כפרה וניחא השתא דאיצטריך בשור הנסקל לא יאכל להנאת עורו דלא אתי מבשרו: בשר נעשה מקומו צלקת ואין גזעו מחליף' הקשה רשב"ם דאמר בסוף העור והרוטב (חולין קכח:) דבשר מן החי אינו מטמא באהל מה מת אינו עושה חליפין אף כל כו' ובשר עושה חליפין ותירץ דאין הכל אחד דגזעו מחליף משמע חוזר לגמרי וזה אינו עושה בבשר אבל עושה חליפין משמע שגדל קצת ולא לגמרי וזהו אף בבשר וא"ת כיון דמעצם ילפינן נימא בהאי לישנא מה עצם שאינו עושה חליפין ונמעט אפילו בשר וי"ל דשמא גם עצם מתחזק או גדל מעט אחר שחסר: שעיר המשתלח יוכיח' ואם תאמר ולימא דם הנדה יוכיח שגורם משכב ומושב לנדה ודמה אמעיט לעיל מינייהו וי"ל דאין זה יוכיח כיון שיש לו גדם טומאת משא כמו נדה וה"נ ליתאי זוב כמו דם הנדה אבל שעיר המשתלח אין לו שום טומאה כלל:

א) [עי' תוס' חולין קכב: ד"ה עורות ותוס' זבחים עה: ד"ה וכטריפס] ב) [נ"ע ועור]

תוספי הרא"ש

טהכא הזב ולא המת: אף מדוה נמי מטמאה באבן מוסמא' ותימה מאשר היא יושבת ולא דמה ממעטינן נמי מטומאה אבן מוסמא דהא סכח טומאת משכב ומושב היא טומאת אבן מוסמא כדתניא בת"כ מנין לרבות י' מצעות זו על גב זו ועל גבי אבן מוסמא ת"ל וכל המשכב' וי"ל דאבן מוסמא לא מטמאה אלא טומאה קלה אוכלין ומשקין הלכך מהיא ממעטי' משכב ומושב בלא אבן מוסמא והכא ממעט אבן מוסמא שהוא ענין אחר שאף בזב אין לה אלא טומאה קלה ואי לא הוה אלא מיעוטא קמא לא הוה ממעטינן אלא משכב ומושב ממש שמטמא טומאה חמורה אבל אבן מוסמא שאינו מטמא אלא טומאה קלה לא: אבן מוסמא' פרש"י בכל מקום אבן מונחת על גבי יתידות וזב יושב עליו וכלים תחת האבן וטמאים מכל אשר יהיה תחתיו (הזב)' וקשה לפירושו חדא דבת"כ מרבה ליה מוכל המשכב כדפ"ל' וע"ק דקרא דוכל אשר יהיה תחתיו מוקמינן לה לעיל בפ' בנות כותים לעליונו של זב ובת"כ דריש ליה למרכב הזב ועוד' אי מוכל אשר יהיה תחתיו הזב נפקא א"כ כל הכלים נמי ותנן במסכת זבין ומייתי לה בפרק בכל מערבין כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם ותניא נמי בת"כ יכול הוא והיא לא יטמאו טומאה חמורה בכלים שאינם ראויין למשכב ומושב אבל יטמאו טומאה קלה ת"ל וכל המשכב אשר ישכב עליו' ועוד אמאי נקט אבן מוסמא דמשמע שהיא כבדה וגדולה כדמייתי עלה לקמן בפרק בתרא והתניא אבן חדא ושומא על פום גובא ועוד אמאי נקט אבן אפי' דף נמי כיון שמונח על גבי יתידות' ופירש רבינו שמואל וכן ר"ת דהיינו אבן גדולה שמונחת על הבגדים והזב יושב עליה וכבדה היא כל כך שהזב אינו מכביד כלל על הבגדים וטמאים טומאה קלה' וקשה דבת"כ מרבה אבן מוסמא מוכל המשכב כדפ"ל ובכל מקום משמע דהוי כעין טומאת משא דבשמעתין ממעיט ליה מוהנושא אותם ובפ' תינוקת נמי תנן מטמאין במשא עד שימוק הבשר ומפרש בגמרא מאי משא אבן מוסמא ובפרק ר' עקיבא נמי אמרינן כי פליגי באבן מוסמא ובמשנה נמי קתני הן והיסטן' ובתוספתא דמסכ' כלים קתני אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו והיסטו ועל גבי אבן מוסמא והיסטו היינו משא כדמשמע בפ' העור והרוטב לאו נושא לאו מסיט' הלכך נראה לפרש דאבן מוסמא דהכא

דהדם תחת האבן והכלים על האבן והכי משמע פ"ק דכלים' למעלה מהם זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגלו ודם הנדה שהן מטמאין במגע ובמשא. למעלה מהן מרכב שהוא מטמא תחת אבן מוסמא כגון שהמרכב היה תחת האבן ובא זב וישב על גבי האבן ואחר כך ירד הזב מעליה ובא הטהור וישב עליה בעוד שהמרכב תחתיה נטמא הטהור מחמת המרכב שתחת האבן' והכי דריש ליה בת"כ והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב אין לי אלא בזמן שישב עליו ונגע בו מנין לעשרה מושבות זו על גב זו ואפי' על גבי אבן מוסמא ת"ל אשר ישב עליו הזב יטמא' מקום שהזב יושב ומטמא ישב הטהור ניטמא' אין לי אלא בזמן שהזב יושב עליו מנין לעשות ריקם כמלא' ת"ל כל כלי לעשות ריקם כמלא כלומר אפי' נתרוקן האבן מן הזב כגון שעמד והלך לו אין לי אלא משכב ומושב מרכב מנין כו' אלמא בדבר זה מרכב למעלה מזובו של זב וחבירו דאינהו לא מטמו תחת אבן מוסמא וממעט ליה הכא מדכתיב והנושא אותם ודריש הנושא כמו הנישא כדדריש ליה לעיל בפ' בנות כותיים והנישא כתיב ואיירי הכא בנישא על גבי הדם שהדם תחת האבן והטהור יושב עליה וכה"ג פי' דוקא ממעט דם אבל טהור הנושא את דם הנדה טמא' והשתא ניחא דלא ממעט מהיא ולא דמה: אותם מיעוטא הוא' תימה דהכא דרשינן אותם למעוטי דמה' ובת"כ דרשינן ליה לרבות דמה (נשאר) ושאר דברים דהכי תניא התם והנושא אותם לרבות משכב ומושב ר' אליעזר אומר והנושא אותם מה ת"ל שיכול אין לי (אלא) מטמא במשא אלא אלו בלבד מנין שכבת זרעו ומימי רגלו ודם הנדה ת"ל והנושא אותם לרבות כל האמור בענין וי"ל דטניא דהכא כרבנן דהא ר"א מרבה מימי רגליו ודם הנדה מדכתיב אותם והכא דרשי ליה מקרא אחרינא ואע"ג דרבנן דרשי התם אותם לרבות משכב ומושב [היינו למשכב ומושב] האמור בענין אבל לגבי הנדה דלא כתיב בההוא עניינא אתו למעט: מיתיבי בשר המת שהופרך טהור ותימה ולישני ר' יוסי היא דאמר בשר המת שיבש טהור' וי"ל דא"כ ה"ל למימר שיבש ולא שהופרך: שמא יעשה אדם מעורות אביו ואמו שטיחין' ותימה והלא מת אסור בהנאה דגמרינן שם שם מעגלה וי"ל דחמירא עלייהו טומאה טפי מאיסורא כדאמרינן בפ"ב דיומא ללמדך שקשה להם טומאת כלים יותר משפיכות דמים: נעשה מקומו צלקת' הקשה ר"ש [ב"ם] בפרק העור והרוטב אמרינן דבשר מן החי אינו מטמא באהל דבעינן דומיא דמיתה (שאינה עושה) חליפין כלל' ומיהו כיון שהרושם ניכר קרי ליה בשמעתין אין גזעו מחליף לפי שאינו חוזר להיות כדמעיקרא בלא רושם' ותימה והלא אינו דומה לעצם שאינו חוזר לעולם כשנחתך ממנו' וי"ל שגם העצם מתגדל ומתחזק ומתקשה מקום העצם: שעיר המשתלח יוכיח' ותימה לימא דם נדה יוכיח שגורם טומאת משכב ומושב לאשה והדם טהור מזה' וי"ל ניחא ליה למימר שעיר המשתלח יוכיח לפי שהוא טהור לגמרי' ועי"ל דדם נדה נמי מהני

א) נ"ל דומיא דמיתה שאינו עושה חליפין ובשר עושה חליפין ותי' דהתם ר"ל דאינו דומה למיתה דאין גזעו מחליף כלל ומיסו כו'.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אי מה וכו' מסמא כדאיתא במסכת שבת: (ב) תוס' ד"ה אבן מסמא פ"ה כ"ב כך הוא בפ"ב ריש פ' ר' עקיבא: (ג) בא"ד מטעם משא דבשמעתין ממעט: (ד) ד"ה מיתיבי וכו' בשר המת שיבש:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה חוץ וכו' דא"כ תקשה ליה קרא' נ"ב עיין מיר דף נג ע"ב דמוקי שם לדרשה אחרינא ויעו"ש תוס' ד"ה או בעצם וכו' ודו"ק: ב] ד"ה שמא כו' אלא מדכתיב בה כפרה כקדשים ושר' כצ"ל ועי' ע"ז דף כט ע"ב תוס' ד"ה כפרה וכו' וצ"ע ודו"ק:

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פ"ג מהל' טומאת מת הלכה י:
יב ג ד מיי' שם הל' יג:
יג ה מיי' פ"ט מהלכות שחיטה הלכה ז סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' נז סעיף ח:
יד ו מיי' פ"ג מהלכות טומאת מת הלכה יא:
טו ז מיי' פ"א מהלכות אבות הטומאה הלכה ט:
טז ח ט מיי' פ"ג מהל' טומאת מת הלכה יב:

מסורת הש"ס

אהלות פ"ג מ"ג נזיר נ"ו. [נ"ל דתנן] חולין קכב. [נ"ל דתנן] [לעיל סח] [בפסחים מו: ובחולין קכב: איתא ארבעת מילין ובמג"ס פ"א מהלכות אבות הטומאה דין ס' ובלתי ספק שסיה כתוב ברש"י ושיעור עבודה מפורש בפסחים כד' מיל ומדפיסים טעו ודפסו כדי מיל] [לעיל לד:] ויקרא טו [לעיל נס:] חולין קכב. [נ"ל מתא דם] [ב"ק ס"ו]

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יב:

יח ב ג ד מיי' שם הלכה טו:

גמרא

תורה אור

כי איצטריך קרא למשא ואימא במשא מטמא אדם ובגדים במגע אדם מטמא בגדים לא לטמא מידי דהוה אמגע נבלה לא ס"ד דתניא אחרים אומרים °הזב את זובו לזכר ולנקבה מקיש זובו לו מה הוא לא חלקת בין מגעו למשאו לטמא אדם ולטמא בגדים *אף זובו כן והשתא דנפקא לן מהזב את זובו זובו טמא למה לי אמר רב יהודה מדסקרתא *איצטריך סד"א שעיר המשתלח יוכיח שגורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור ואי משום הזב את זובו למניינא הוא דאתא זוב חד זובו תרתי ובשלישי אקשיה רחמנא לנקבה כתב רחמנא זובו טמא והשתא דאמר רחמנא זובו טמא הוא דרוש ביה נמי האי: (ויקרא טו)

והרוק: רוק מנלן דתניא °וכי ירוק יכול אע"פ שלא נגע ת"ל בטהור עד שיגע בטהור אין לי אלא רוקו [ג]כיחו וניעו ומי האף שלו מנין ת"ל וכי ירוק אמר מר יכול אע"פ שלא נגע מהיכא תיתי סד"א נילף רוק רוק מיבמה מה התם אע"פ דלא נגע אף ה"נ דלא נגע קמ"ל (א) ואימר הני מילי במגע אבל במשא לא מידי דהוה אשרץ אמר ריש לקיש תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא בטהור *מה שביד טהור טמאתי לך ואימא במשא מטמא אדם ובגדים במגע אדם לטמא בגדים לא לטמא מידי דהוה אמגע נבלה אמר ריש לקיש וכן תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא בטהור טהרה שטהרתי לך במקום אחר טמאתי לך כאן ואיזה זה זה מגע נבלה ואימא *כמשא דשרץ א"כ נכתוב קרא באדם מאי בטהור ש"מ תרתי: (שם)

ומי האף: מאי מי האף אמר רב בנגררין דרך הפה לפי שאי אפשר למי האף בלא צחצוחי הרוק ור' יוחנן אמר [ד]אפילו בנגררין דרך החוטם אלמא קסבר מעיין הוא ורחמנא רבייה ורב נחשוב נמי דמעת עינו דאמר רב האי מאן דבעי דלסתמיה לעיניה ליכחול מעובד כוכבים ולוי אמר האי מאן דבעי דלימות ליכחול מעובד כוכבים ואמר רב חייא בר גוריא מ"ט דרב דלא אמר האי מאן דבעי דלימות הואיל ויכול לגוררן ולהוציאן דרך הפה ורב נחי רזיהרא נפיק דמעתא גופא לא נפיק ת"ש *[ד]תשעה משקין הזב הן הזיעה והליחה סרוחה והריעי טהורין מכלום דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמאין טומאת משקין *ברביעית אבל זובו רוקו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה ואילו מי האף לא קתני בשלמא לרב לא קתני דלא פסיקא ליה למתני זימנין דאתי דרך הפה וזימנין דאתי דרך החוטם אלא לר' יוחנן ליתני ולטעמיך כיחו וניעו מי קתני אלא תנא רוק וכל דאתא מרבויא הכא נמי תנא רוקו וכל דאתא מרבויא דמעת עינו דכתיב °ותשקמו בדמעות שליש ודם מגפתו דכתיב °ודם חללים ישתה *מה לי קטליה כוליה מה לי קטליה פלגיה *חלב האשה דכתיב °ותפתח את נאד החלב ותשקהו מימי רגליו מנלן דתניא זובו טמא וזאת לרבות מימי רגליו לטומאה והלא דין הוא ומה רוק הבא ממקום טהרה טמא מימי רגליו הבאין ממקום (תהלים פ) (במדבר כג) (שופטים ד)

ממקום

רש"י

נבלה · במגע מטמאה אדם ולא בגדים שעליו ובמשא מטמאה אדם ובגדים שעליו כדכתיב (ויקרא יא) והנוגע בנבלתה יטמא עד הערב והנושא את נבלתה יכבס בגדיו אבל במגע לא כתיב כבוס: זב אפילו מגעו מטמא בגדים דכתיב והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו וכן משאו דכתיב במשכב ומושב והנושא אותם יכבס בגדיו וקל וחומר לנושא זב עצמו: והשתא דנפקא לן · טומאת הזב מהזב את זובו דאיתקש זובו לו זובו טמא למה לי: זב חדא זובו תרתי · וכתיב לזכר דבשתי ראיות ראשונות דין זכר עליו שאינו מטמא באונס ומכאן ואילך איתקש לנקבה דאפילו ראה שלישי באונס חייב קרבן: והשתא דכתיב זובו טמא · דנפקא לן מיניה עיקר טומאת זוב מהשתא דרוש מהזב את זובו הך דרשא דלא תחלוק בין מגעו למשאו ואע"פ שאתה דורשו לדרשא אחריני: כיחו וניעו · מין רוק הן: תלמוד לומר וכי ירוק · וי"ו דריש: במה שביד טהור · אם רק במה שביד טהור דהוה ליה טהור נושא את הרוק: זה מגע נבלה · שטהרתי לך בגדים שעליו וטמאתים לך כאן במגע הרוק: ואימא משא דשרץ · שטהרתי לך את הנושאו טמאתי לך בכאן בנושא הרוק אבל מגעו כנבלה: לימא באדם · דדרשינן במה שביד אדם והיינו משאו ובלאו דרשא דטהרה שטהרתי לך וכו' נפקא לן משא: מאי בטהור · דמשמע טהרה שטהרתי במקום אחר טמאתי בכאן: ש"מ תרתי · משא מרבויא דבי"ת שבטהור ומגע לטמא בגדים מטהור: בנגררין דרך הפה · שגררן והוציאן דרך הפה: ורחמנא רבייה · מכי ירוק כל דדמי לרוק: ורב · כיון דלאו מעין הוא אלא מפני שגררן דרך פיו קתני לה ומשום לחלוחי הרוק: ליחשוב נמי במתניתא דמעת עינו · ווקמה בשגוררה דרך הפה דהאמר רב אפשר לגוררה דרך הפה: דאמר רב האי מאן דבעי דלסתמיה · שיתעוור: ליכחול עיניה מעובד כוכבים ולוי אמר כו' מאי טעמא דרב דלא אמר לימות · דסבר אם נתן העובד כוכבים לתוכו סם המות יכול לגוררו ולהוציאו דרך פיו כדרך הרוקקין שמושכין מי האף בפיהם ע"י רוח נשימתם לגופן: זיהרא · ארס של סם המות: ליחה סרוחה · קיטור"א: מגפתו · מכתו: טומאת משקין · לטמא אוכלין ומשקין כשאר משקין טמאים: ברביעית · זהו שיעור משקין לטומאה: טומאה חמורה · אדם ובגדים דמעיינות הן: בשלמא לרב · דאמר האי דקתני להו תנא דלעיל בנגררין דרך הפה איכא לתרוצי דהאי תנא להכי לא תני להו דכיון דטומאתן לאו מחמת עצמן היא אלא משום לחלוחי רוק לא פסיקא ליה דהא זימנין דנפקי דרך חוטם וטהורין ובמילתא דלא פסיקא לא קמיירי: אלא לרבי יוחנן · דאמר לעולם טמאין ליתני: ותשקמו בדמעות שליש · אלמא משקה איקרו: דם חללים ישתה · אלמא דם חלל איקרי משקה ודם מגפתו נמי דם חללים הוא דהא קטליה פלגיה: זובו טמא וזאת · דסמיך ליה וזאת תהיה טומאתו וגו' ודרשי האי וזאת אקרא דלעיל זובו טמא וזאת כלומר דבר אחר נמי כזוב:

ממקום

תוספות

כי איצטריך קרא למשא · וא"ת למשא נמי לא איצטריך מהאי טעמא דלא גרע משכבת זרע דהא בזב קיימין ואיכא למ"ד סוף פ"ב דב"ק (דף כה:) שכבת זרע מטמאה במשא אפילו בלא ניתלוחי זיבה מק"ו ומה טהור בטהור פירוש רוק טמא בטמא טמא בטהור שכבת זרע אינו דין שיהא טמא בטמא ויש לומר דלא קשה מידי דאין לנו לעשות זאת הזיבה שהיא גורמת טומאה א] דהיינו ראייה שניה משאם היתה שכבת זרע וקרי שאחר ראייה ראשונה טהור ממשא שאינו זב וה"ק דלא גרע מאילו היתה ראייה זו שכבת זרע דמטמאה במגע ולא במשא ומק"ו לא אתי דאין זה טמא בטמא דהכתי אינו טמא אלא על ידי ראייה זו הוא נעשה טמא וא"ת כיון דמגע נפקא לן בלא קרא היכי שייך לומר שעיר המשתלח יוכיח הא לא דמי דבזוב איכא טומאת מגע וכי האי גוונא אמר בפרק כל הבשר (חולין קטו:) גבי בשר בחלב דיליף איסור אכילה מואנשי קדש תהיון ואיסור הנאה מערלה מק"ו ופריך וגילף כולה מילתא מערלה ומשני משום דאיכא למימר חוסם פי פרה ודש בה וחורש בשור וחמור יוכיח שנעבדה בהן עבירה ומותרין אף באכילה אבל עכשיו דנפקא לן איסור אכילה מקרא ליכא למימר תו יוכיח דלא דמי דאינהו שרי באכילה ויש לומר דשעיר המשתלח נמי כיון דמטמא אחרים העוסקין בו אינו טהור גמור ושייך לטומאת עצמו והוי כאילו טמא במגע ודמיא לזב:

כיחו וניעו · כיחו הוא הבא מכח רב מן החזה ניעו ע"י נענוע מעט כך מפרש ר"ת *ויש לפרש נמי איפכא ניעו שמנענע כל גופו כיחו בכח מעט ובמתני' דלא תנא כיחו לא חש להאריך אבל תימה דתנן ניעו מקמי רוק דעיקר דכתיב בהדיא וי"ל להך דאתיא מדרשא חביבא ליה:

נילף רוק רוק מיבמה · תימה דהשתא נילף רוק דיבמה מהכא דנגע ויש לומר דבסיפרי דרשינן ליה מקרא דלא בעינן נגע וירקה בפניו יכול בפניו ממש ת"ל לעיני הזקנים רוק הנראה לזקנים:

דם

[וכ"כ הערוך בערך כח ועי' תוס' ב"ק ג: ד"ה כיחו]

תוספי הרא"ש

מהני מה שהוא גורם טומאה לאשה שהוא מטמא במגע ובמשא וה"נ ליהוי זוב כדם הנדה. וליכא למימר משכב ומושב יוכיח שהזוב גורם לזב לטמות משכב ומושב והוא עצמו אינו מטמא וה"ה מגע ומשא משום דאי מק"ו יליף ליה הוה מטמא אף משכב ומושב:

כי איצטריך קרא למשא. תימה היכי שייך למימר שעיר המשתלח יוכיח דאף מגע אינו מטמא ולא שייך למימר יוכיח על זוב שמטמא במגע כדמוכח בפ' כל הבשר דקאמר בשר בחלב אסור באכילה מאנשי קדש תהיון לי. ואיסור הנאה מפיק ליה מערלה שלא נעבדה בו עבירה. ופריך איסור אכילה נמי תיפוק לי מק"ו דערלה ומשני דאיכא למימ' חורש בשור ובחמור יוכיח שנעבדה בו עבירה ומותר. אבל השתא דנפקא לן איסור אכילה מאנשי קדש תהיון לי ליכא למימר דחורש בשור ובחמור יוכיח דמה לחורש בשור ובחמור שמותר אף באכילה · וי"ל דהא דשעיר המשתלח מטמא מעסיקיו הך טומאה דמיא קצת למגע: איצטריך סד"א שעיר המשתלח יוכיח · ואי משום הזב למניינא היא דאתאי · תי' למה לי למימר שעיר המשתלח יוכיח לימא סד"א למניינא הוא דאתאי וי"ל דאי לאו דאשכחן כה"ג בשעיר המשתלח לא הוה מוקמינן הזב למניינא · אי נמי י"ל דרב יהודה מדסקרתא לא הוה ידע אלא רישא דברייתא דזובו טמא לימד על הזוב שהוא טמא הלכך קאמר מטעם שגורם טומאה לאחרים לא הוה טמא דשעיר המשתלח יוכיח ואי משום קרא דזובו למניינא הוא דאתא וכן משמע בפ' בנות כותים דלא הוה ידע א) רב יהודה מדסקרתא הך דשעיר המשתלח יוכיח : כתב רחמנא זובו טמא דריש ביה נמי האי · כיון דעיקר טומאה ילפינן מזובו דרשינן מהזב את זובו לו להקיש זובו לו להשוות מגע למשא אבל ללמד מזב בהיקישא טומאה דלא כתיבא ביה לא דרשינן הלכך לא פריך אי מה זב עושה משכב ומושב כו' כדפריך לעיל בנדה: מטמאין טומאת משקין ברביעית וטומאתן דרבנן בעלמא וקראי אסמכתא בעלמא נינהו הלכך בעינן רביעית דאי הוו משקין מדאורייתא הוו מטמאין בכל שהן כדמוכח בפ"ק דפסחים דקאמר כגון שהיה המשקה טופח עליו דבש ואמרינן נמי התם משקה בית מטבחיא דכן לא אמרן אלא דהוו רביעית דחזו להטביל בהם מחטין וצינוריות אבל פחות מרביעית מטמאין:

מסורת הש"ס

[לעיל לה:]

[שבת יז:]

נ"ל במשא

[כריתות יג:]

[ועי' תוס' כריתות יג: ד"ה וחלב האשה]

[חולין לה:]

[עי' תוס' לעיל יט: ד"ה כתיב]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואימא הני מילי במגע:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה כי וכו' דהייט ראייה שניה משאס היתה וכו' כצ"ל:

א) נ"ל דלא הוה ידע רבא כו' וכו' ועי' שם בתוס' (דף לד ע"ב) ד"ה איומא.

ממקום טמא אינו דין שיהו טמאין דם היוצא מפי האמה יוכיח שבא ממקום טמא וטהור אף אתה אל תתמה על זה שאע"פ שבא ממקום טומאה יהיה טהור ת"ל זובו טמא וזאת לרבות מימי רגליו לטומאה דם היוצא מפי האמה מנלן דטהור *דתניא יכול יהא דם היוצא מפיו ומפי האמה טמאין ת"ל °זובו טמא הוא טמא "ואין דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא אלא טהור ואיפוך אנא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *דומיא דרוק מה רוק שמתעגל ויוצא אף כל שמתעגל ויוצא יצא דם שאין מתעגל ויוצא והרי חלב שבאשה שמתעגל ויוצא ואמר מר חלב שבאשה מטמא טומאת משקין טומאת משקין אין אבל לא טומאה חמורה אלא אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי דומיא דרוק מה רוק מתעגל ויוצא וחוזר ונבלע אף כל מתעגל ויוצא וחוזר ונבלע יצא דם שאינו מתעגל ויוצא יצא חלב שבאשה שאע"פ שמתעגל ויוצא אינו חוזר ונבלע ונילף מזובו מה זובו שאין מתעגל ויוצא מטמא אף כל אמר רבא מזובו ליכא למילף שכן גורם טומאה לאחרים: והשרץ: אמר ריש לקיש "שרץ שיבש ושלדו קיימת טמא והאנן תנן מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין אמר רבי זירא לא קשיא "הא בכולן הא במקצתן *דתניא א"ר יצחק "ברבי ביסנא אמר רבי שמעון בן יוחי °בהם יכול בכולן ת"ל מהם אי מהם יכול במקצתן תלמוד לומר בהם הא כיצד כאן בלח כאן ביבש אמר רבא הני זבוגי דמחוזא כי שלדן קיימת טמאין ואמר ריש לקיש "שרץ שנשרף ושלדו קיימת טמא מיתיבי *"נמצא שרץ שרוף על גבי הזיתים וכן מטלית המהוהא טהורין שכל הטמאות כשעת מציאתן א"ר זירא לא קשיא הא בכולן הא במקצתן דתניא אמר רבי יצחק בר' ביסנא משום ר"ש בן יוחי בהם יכול בכולן ת"ל מהם אי מהם יכול במקצתן ת"ל בהם הא כיצד כאן בשרוף כאן בשאינו שרוף: "מטמאין לחין: זב דכתיב °רר בשרו כיחו וניעו ורוקו דכתיב °כי ירוק הזב בעין רוק "שרץ *°במותם אמר רחמנא כעין מיתה שכבת זרע *הראויה להזריע נבלה דכתיב °כי ימות כעין מיתה: אם יכולין להשרות: בעי רבי ירמיה תחילתו וסופו בפושרין או דלמא תחילתו אף על פי שאין סופו ת"ש דתניא כמה היא שרייתן בפושרין יהודה בן נקוסא אומר 'מעת לעת תחילתו אף על פי שאין סופו רשב"ג אומר צריכין שיהו פושרין מעת לעת: רבי יוסי אומר בשר המת כו': אמר שמואל טהור מלטמא בכזית אבל מטמא טומאת רקב תניא נמי הכי רבי יוסי אומר בשר המת שיבש ואין יכול לשרות ולחזור כמות שהיה טהור מלטמא בכזית אבל טמא טומאת רקב: **מתני'** *'השרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה ולא היה בו שרץ או עד שעת כבוד וכן "כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת הכבוס ומטמא בין לח בין יבש ר"ש אומר "היבש מטמא למפרע והלח אינו מטמא אלא עד שעת *שיהא יכול לחזור ולהיות לח: **גמ'** איבעיא להו עד שעת כבוד חזקתו בדוק או דלמא חזקתו מתכבד ומאי נפקא מינה דאמר כביד ולא בדיק אי אמרת חזקתו בדוק הא לא בדק אי אמרת חזקתו מתכבד הא מתכבד

אי

רש"י

ממקום טומאה · ממקום שזובו יוצא שהוא טמא בשבילו: דם היוצא מפי אמתו · של זב גמור יליף ליה לקמן דטהור: יכול דם היוצא מפיו · של זב יהא נדון כרוק ודם היוצא מפי אמתו יהא נדון כזוב: ואיפוך אנא · וזאת לרבות דם והוא להוציא מי רגלים: שמתעגל · מתאסף הרבה כאחד ואח"כ יוצא כגון רוק ומי רגלים ושכבת זרע: דם אין מתעגל ויוצא דכי אתא קמא קמא נפיק: וחוזר ונבלע · כשאינו מוציאו: אף כל כו' · כגון סילון של מי רגלים חוזר ונבלע יצא דם שאינו מתעגל ויוצא חלב אע"ג שמתעגל אינו חוזר ונבלע: ושלדו · דפוס צורתו: קיימת · שלא נשבר ונתפזר: בכולן · בשכולו שלם טמא אפילו יבש: בהם · בשרצים כתיב (ויקרא יא) כל הנוגע בהם: מהם · וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא (שם): זבוגי · פרוי"ע הנמצאים יבשים במחוזא והוא נב ויש שקורין אותו בלעז בו"ט: המהוהא · בלויה ונרקבת: רר · כעין ריר שהוא לח כמו (שמואל א כא) ויורד רירו על זקנו: תחילתו אע"פ שאין סופו · אין צריך שיהו המים פושרין בסוף כשיכלה מעת לעת: יהודה בן נקוסא אומר · אין צריך שיהו המים פושרין בסוף אבן יהו על האור כמעת לעת אע"פ שאין סופן וקולא היא דאי לא הדר בהכי טהור ואע"ג דאי הוו פושרין כל מעת לעת הוה הדר: טומאת רקב · מלא תרווד ממנו *מטמא במגע ומשא ואהל: **מתני'** ומטמא בין לח ובין יבש · הכתם או השרץ בין שנמצאו לחין בין שנמצאו יבשין מטמא כל טהרות שנעשו במבוי מיום כיבודו ושעשתה האשה מיום כבוס: היבש מטמא למפרע · עד שעת כיבוד או כיבוס דאיכא למימר לאחר כיבוס מיד נפל אבל הלח אינו מטמא למפרע אלא עד שעה שנוכל לומר אם נפל באותו יום עדיין הוא יכול להיות עכשיו לח אבל עד שעת הכיבוד לזמן מרובה לא דהא לח הוא ואי מההיא שעתא נפל הוה מתעביד יבש: **גמ'** חזקתו בדוק · מי מחזקינן דבדיק ליה בשעת הכיבוד ומשום הכי טהרות דקודם כיבוד טהורות: או משום דחזקתו מתכבד · דאי הוה התם בשעת כיבוד הוי נפיק האי שרץ מחמת כיבוד: דאמר כביד ולא בדיק · כבדתיו ולא בדקתיו אי אמרת דהא דמטהרין הנך דמקמי כיבוד משום דחזקתו שבדקו בשעת כיבוד הא לא בדיק וטהרות דמקמי כיבוד נמי טמאו' ואי אמרת כו':

אי

תוספות

דם היוצא מפיו טהור · בפרק מצות חליצה (יבמות דף קה:) מוקי בשותת דאי לאו הכי טמא משום לחלוחי הרוק:

דם היוצא מפי האמה · ואם תאמר הא כבר ממעטינן בריש בנות כותים (לעיל דף נב:) אם מאודם ויש לומר דהיינו דאין נעשה זב ע"י ראיית אודם אבל אם כבר נעשה זב ליהוי דם היוצא מפי האמה טמא כמו רוקו ולכך צריך קרא הכא למעוטי: **וזאת** לרבות מימי רגליו לטומאה · מוי"ו דוזאת קדרים כי היכי דדרשינן לעיל כיחו וניעו מוי"ו דוכי ירוק אבל זאת בכל דוכתי אתא למעוטי והאי זאת נמי אתא למעוטי דבת"כ מצריך תרי מיעוטי זאת וטמא הוא חד למעוטי זיעה וליחה סרוחה וחד למעוטי דם היוצא מפיו ומפי האמה:

מה רוק שמתעגל ויוצא כו' · מכח ריבויא דוכי ירוק הזב בטהור ודוזאת דריש הכי אבל אי לאו הני קראי הוה ממעטינן כולהו כיחו וניעו ומי רגלים מטמא הוא כמו דם היוצא מפי האמה וא"ת ולמה לי תרי קראי וכי ירוק לכיחו וניעו וזאת למי רגלים וי"ל דמוכי ירוק לא הוה דרשינן אלא כיחו וניעו שיוצא דרך הפה או מי האף נמי לרבי יוחנן דדמי כמו רוק ומוזאת לא הוה מרבינן אלא מי רגלים שיוצאין מפי האמה כמו זוב דקרא דוזאת גבי זוב כתיב או משום דבאין ממקום טמא מיהו קשה דמשמע דהוה מרבינן חלב האשה מוזאת אם היה חוזר ונבלע ואמאי והא אפילו כיחו וניעו לא הוה מתרבי מוזאת אי לאו ריבויא דוכי ירוק וצריך לומר דאי לאו ריבויא דוכי ירוק הוה מוקמינן וזאת לכיחו וניעו דוקא דהוי כעין רוק אבל השתא דכתיב וכי ירוק אייתר וזאת לכל דבר המתעגל ויוצא וחוזר ונבלע: **ונילף** מזובו · אי זיבה לאו מעין הוה דבעיא היא בפרק בנות כותים (לעיל נה:): **אי** בהם אי מהם כו' · ואע"ג דמהאי בהם ומהם דרשינן בפ"ק דחגיגה (דף יא·) ששיעורו בכעדשה התם אסמכתא הוא דשיעורים הלכה למשה מסיני*: **שרץ** שנשרף · ק"ק דלא עריב יבש ושרוף בהדי הדדי דמחד קרא קדרים להו: **שכבת** זרע הראויה להזריע · ואם תאמר והלא *שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו ראוי להזריע ומטמא ויש לומר דמין ראוי להזריע בעינן ואפי' שאינו יורה כחץ כיון שהוא לא חשיב מין שכבת זרע הראוי להזריע:

בגומא

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"א מהל' משכב ומושב הלכה טז:

כ ב ג ד מיי' פ"ד מהל' אבות הטומאה הלכה יג:

כא ה מיי' שם פט"ז הלכה י:

כב ו מיי' פ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה א:

כג ז מיי' פ"א מהלכות אבות הטומאה הלכה ד:

כד ח מיי' פ"ג מהלכות משכב ומושב הלכה ז:

כה ט מיי' פ"ח מהל' אבות הטומאה הלכה ד:

מסורת הש"ס

יבמות קה·

[לעיל יט:]

מגיגה יא· [עי' בתוס' מיר נג· ד"ה ת"ש]

טהרות פ"ט מ"ט לעיל ד·

[ע"ז סח: חולין עד·]

[ע"ז סח:]

לעיל ג·

גי' רש"א שיהא יכול להיות לח

[ובחגיגה יא: ד"ה פא תירוש דאתיי שמעינן מיניה עוד תירוץ דהני קראי כתיבן]

[לעיל מג:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה טומאת רקב כו' מטמא במגע · עי' פ"ב מ"ב דאהלות ובהרע"ב שם · ועי' בהרע"ב פ"ד מ"ה דטהרות וצ"ע:

תוספי הרא"ש

דם היוצא מפיו טהור · בפרק מצות חליצה מוקי לה בשותת דאי לאו הכי טמא משום צחצוחי הרוק: דם היוצא מפי האמה · אע"ג דממעטינן ליה בפ' בנות כותים היינו לענין שאינו נעשה זב ע"י אותו דם והכא איצטריך קרא אם כבר הוא זב שאינו טמא כמו רוקו: וזאת לרבות מימי רגליו · ותימה בכל דוכתא אמרינן וזאת למעט כדלעיל בפרק יוצא דופן וזאת היא העולה הרי אלו ג' מיעוטין · וכה"ג פריך פ"ק דזבחים בכל אתר מן להוציא וכאן לרבות · וי"ל דזאת נמי הוי מיעוטא ומוא"ו דוזאת קא דריש פרדרשינן לעיל כיחו וניעו מוא"ו דוכי ירוק · ובת"כ דרשינן האי זאת למעוטי זיעה וליחה סרוחה והרעי: מה רוק מתעגל ויוצא וחוזר ונבלע · ותימה למה לי קרא לרבות כיחו וניעו ומימי רגליו הא הוו דומיא דרוק שמתעגלין ויוצאין וחוזרין ונבלעין וי"ל דאפ"ה לא מרבינן אי לאו דכתיב בהדיא דהוה ממעיטנא להו מהוא טמא כי היכי דממעיטנא מיניה דם היוצא מפיו ומפי האמה · ותימה למה לי תרי קראי וכי ירוק לכיחו וניעו וזאת למי רגלים וי"ל דאי לאו רבויא דוכי הוה מוקמינן וזאת לכיחו וניעו דוקא היוצאים מן הפה כעין רוק · אבל השתא דכתיב וכי אייתר וזאת לרבות כל דבר שמתעגל ויוצא וחוזר ונבלע: נילף מזובו · בפ' בנות כותיים מיבעיא ליה אי מקום זיבה מעיין הוא או לא והכא פריך אי לאו מעיין היא: אמר ריש לקיש שרץ שנשרף ושלדו קיימת טמא · אע"ג דאמר ריש לקיש שרץ שיבש הו"א נשרף גרע טפי · ומיהו לענין לרבוייהו מקרא שקולין הן:

עין משפט
נר מצוה

כו א טוש"ע י"ד סימן קצ סעיף מז מח:

כז ב מיי' פי"ח מהלכות אבות הטומאה הל' ד ופ"ג מהלכות משכב ומושב הלכה ז:

עיין מהרי"ט ורש"א

כח ג מיי' פ"ג מהלכות משכב ומושב הלכ' ז:

כט ד ה ו מיי' שם פ"ד הלכה י:

אי נמי דאשתכח בגומא אי אמרת חזקתו בדוק מאן דבדק בגומא נמי בדיק אי אמרת חזקתו מתכבד גומא לא מתכבדא: וכן הכתם וכו': איבעיא להו עד שעת כבוס חזקתו בדוק או דלמא חזקתו מתכבס למאי נפקא מינה דאמר כיבס ולא בדק אי אמרת חזקתו בדוק הא לא בדק אי אמרת חזקתו מתכבס הא מתכבס אי נמי דאשתכחה בסטרא אי אמרת חזקתו בדוק מאן דבדק בסטרא נמי בדיק אי אמרת חזקתו מתכבס בסטרא לא מתכבס מאי תא שמע דתניא א"ר מאיר מפני מה אמרו השרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה ולא היה בו שרץ או עד שעת כיבוד מפני שחזקת בני ישראל בודקין מבואותיהן בשעת כבודיהם ואם לא בדקו הפסידוהו למפרע ומפני מה אמרו כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את החלוק ולא היה בו כתם או עד שעת הכבוס מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כבוסיהן ואם לא בדקו הפסידו למפרע ר' אחא אמר תחזור ותכבסנו אם נדחה מראיתו בידוע שלאחר כבוס (א) ואם לאו *בידוע שלפני הכבוס רבי אומר אינו דומה כתם שלאחר הכבוס לכתם שלפני הכבוס שזה מקדיר וזה מגליד ש"מ חזקתו בדוק ש"מ: ומטמא בין לח וכו': א"ר אלעזר לא שנו אלא שרץ אבל כתם לח נמי מטמא למפרע אימר יבש היה ומיא נפיל עליה שרץ נמי אימר יבש היה ומיא נפיל עליה אם איתא דהכי הוא אמרטוטי אימרטט: מתני' *כל הכתמין הבאין מרקם טהורין רבי יהודה מטמא מפני שהם גרים וטועין הבאין מבין העובדי כוכבים טהורין מבין ישראל ומבין הכותים רבי מאיר מטמא וחכמים מטהרים מפני שלא נחשדו על כתמיהן: גמ' *קפסיק ותני אפילו מתרמוד א"ר יוחנן זאת אומרת מקבלין גרים מתרמוד איני והא רבי יוחנן וסביא דאמרי תרוייהו אין מקבלין גרים מתרמוד וכי תימא זאת ולא סבירא ליה *והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה *אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן: מבין ישראל וכו': ורבנן אי דישראל מטהרי דמאן מטמו חסורי מחסרא והכי קתני מבין ישראל טמא מבין הכותים רבי מאיר מטמא דכותים גרי אמת הן וחכמים מטהרין *דכותים גרי אריות הן אי הכי שלא נחשדו על כתמיהן גרי אריות מבעי ליה אלא הכי קאמר מבין ישראל ומבין הכותים טמאין דכותים גרי אמת הן הנמצאין בערי ישראל טהורין שלא נחשדו על כתמיהם ואצנועי מצנעי להו הנמצאין בערי כותים רבי מאיר מטמא דנחשדו על כתמיהם וחכמים מטהרין שלא נחשדו על כתמיהן: מתני' כל הכתמים הנמצאים בכל מקום טהורין חוץ מן הנמצאים בחדרים ובסביבות בית הטמאות של כותים מטמאין באהל מפני שהם קוברין שם את הנפלים ר' יהודה אומר לא היו קוברין אלא משליכין וחיה גוררתו נאמנים לומר קברנו שם את הנפלים או לא קברנו נאמנים לומר על הבהמה אם בכרה אם לא בכרה נאמנים על ציון קברות ואין נאמנין לא על הסככות ולא על הפרעות ולא על בית הפרס זה הכלל דבר שחשודים בו אין נאמנין עליו: גמ' מאי

רש"י

אי נמי · בסתמא דלא אמר לא בדקתי ואשתכח שרץ בגומא: בסטרא · בצדי הבגד שיש שם קמטים ותפירה שקורין ירונ"ש: מפני מה אמרו כו' · כלומר מפני מה תלו בכיבוד וטיהרו טהרות דקודם כיבוד: למפרע · אפילו דקודם כיבוד טמאות: ומפני מה אמרו · ומפני מה תלו טהרה בכבוס: תחזור ותכבסנו · אם לא בדקתו בשעת כבוסו ולאחר זמן נמצא בו כתם ואין ידוע אם קודם כבוס היה בו לטמא טהרות של קודם לכן: אם נדחו · מראיו מחמת כבוס זה בידוע שלאחר כבוס · ראשון נפל בו וטהרות של קודם כבוס ראשון טהורות דאי קודם כבוס קמא הוה ביה כבר נדחו מראיו מחמת כבוס ראשון: מקדיר · נכנס בבגד טרשטריי"ש כתם שלפני כבוס מגליד וגלדו עבה: לא שנו · אדר' שמעון קאי: למפרע · עד שעת הכבוס: מתני' באין מרקם טהורים · שהן עובדי כוכבים ודמן טהור: שהן גרים · ודמן טמא: וטועין · שאין מצניעין את כתמיהם: וחכמים מטהרין · בגמרא פריך ואי דישראל טהור דמאן טמא: שלא נחשדו · ומכבסין אותם: גמ' קא פסיק ותני · הבאין מבין העובדי כוכבים טהורין ואפילו מתרמוד אלמא בני תרמוד עובדי כוכבים גמורים הן: זאת אומרת מקבלין גרים מן התרמוד · וכשרין לבא בקהל ולא אמרינן ממזרים הן שנתערבו בבנות עשרת השבטים ועובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר: גרי אריות הן · מפורש בספר מלכים (ב יז) וישלח ה' בהם את האריות וגו': גרי אמת הן · ודמן טמא: בערי ישראל · במקום גלוי: נחשדו על כתמיהן · דלא מצנעי להו: מתני' בכל מקום · במקום ישראל: בחדרים · מסתמא מדאצנעי דם נדה הוא: בית הטמאות · חדר שהנשים משתמשות בו בימי נדותן: סככות ופרעות · בגמ' מפרש להו וספק נינהו ומדרבנן וכותיים לית להו: גמ' מאי

תוספות

בגומא נמי בדיק · והא דאמר בפ"ק דפסחים (דף ז') דגומא אינה נבדקת גבי תיבה שנשתמשו בה מעות מעשר (ב) שני התם בחרין המכוסה בקרשי התיבה דהוי גומא אינה נבדקת: וכן הכתם עד שעת כבוס חזקתו בדוק כו' · ל"ג איבעיא להו דקאי אאיבעיא להו דלעיל גבי שרץ: *בודקות חלוקיהן בשעת כבוסיהן · לאחר הכבוס בודקות ואם לא מצאה הכתם טהור החלוק אע"פ שהיה בו בודאי כתם קודם כבוס וכגון שהטבילתו והא דאמר לקמן בפרק האשה (דף סא:) בגד שאבד בו כתם מעבירים עליו ז' סממנים לבטלו ה"ה דאזיל ליה לכתם ע"י כבוס סתם והא דמסיק דאין חזקתו מתכבס היינו כשהכתם בסיטרא או בזוית אי נמי ע"י כבוס סתם לא אזיל ובודקות חלוקיהן היינו לפני כבוס ואי מצאה הכתם מעבירה עליו ז' סממנים או תעשה כבוס גמור וטוב דהא חזינן דע"י כבוס טוב הולך הכתם בלא סממנים: שמע מינה חזקתו בדוק · והא דאמר בפ"ק דפסחים (דף ז') ובאלו מציאות (ב"מ דף כו:) מעות שנמצאו בירושלים בשאר ימות השנה חולין לפי ששוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום לא שחזקתן מתכבדים אלא בשעת כבוד רגילים לעיין ולחפש אם יש שם מעות אי נמי כשבודקין השוקים שלא יהא שם עלם כשעורה או כעדשה מן השרץ אם היו שם מעות היו נמצאות: הבאים מרקם · ר"ת גרים *רקם דאיכו ברקם היו ישראל כדאמר בריש מסכת גיטין (דף ב:) אף המביא מן הרקם ומן החגר ולא קשה מידי דטובי רקם הוו כדפרישית שם ועוד אע"ג דברקם ישראל הוו קאמר הכא דכתמן טהורין דישראל מצניעים כתמיהן אלא של עובדי כוכבים הן וטהורין ורבי יהודה מטמא משום שיש שם גרים וטועים (ג) להשתמש אי נמי הכא איירי בידוע שהן של עובדי כוכבים הדרים שם: מבין העובדי כוכבים טהורים · אע"ג דבפרק בנות כותים (לעיל לד:) אמר דדם עובדת כוכבים מטמא כרוקה וכמימי רגליה בכתמים דרבנן לא גזרו עליהם: אמוראי נינהו כו' · ואם תאמר א"כ מ"מ תקשה לרבי יוחנן דאמר אין מקבלין גרים מן התרמוד אע"ג דסתם מתניתין דעשרה יוחסין (קדושין דף עה:) ודפרק אלמנה (יבמות סח:) וכמה תנאי סברי דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר מ"מ תקשה ליה ממתניתין דסברה דלא באו עובדי כוכבים על בנות ישראל דאי באו הוי כתמן טמא דבין אם הולד ממזר או כשר ישראל הוי ויש לומר דרבי יוחנן וסביא סברי כדתני רמי בר יחזקאל בפ"ק דיבמות (דף טז.) דאין מקבלין גרים מן הקרמיין ומן התרמודין דפליג אמתניתין דהכא דמטהר כתמי כל העובדי כוכבים ולא בעי לשנויי לא נצר מתרמוד כדמשני בפ"ק דגיטין (דף ו') לא נצר מבבל מדמחלק ברקם ולא בשאר עובדי כוכבים משמע דכולהו טהורים*: קוברין שם הנפלים · ואם תאמר והיאך משתמשים שם בימי טומאתן והלא נזהרים הם מטומאת מת ונפלים כדתניא נאמנים לומר לא קברנו שם הנפלים ומוקי לה בגמרא בכותי כהן עומד שם] ובפרק בנות כותים (לעיל דף לג:) אמר דנשי מטמא משום בועל נדה אבל פנוי לא וי"ל דלפי שעה קוברין שם נפלין ולאחר זמן מסלקין אותם לקוברן בבית הקברות ואין אנו יודעין מתי מסירין אותן: לא נחשדו על כתמיהם · ואע"ג דכתמים דרבנן הך טומאה אית להו דסברה דמגופה אתא: ולמאי

תוספי הרא"ש

בגומא נמי בדיק · והא דאמרינן בפ"ק דפסחים גבי תיבה שנשתמש בה מעות מעשר דגומא אינה נבדקת התם בגומא מכוסה בדפי התיבה ואינה נראית: ה"ג וכן הכתם כו' עד שעת כיבוס חזקתו בדוק ול"ג איבעיא להו דקאי אאיבעיא דבעי לעיל: ש"מ חזקתו בדוק · אבל ע"י כיבוד אינו נמצא · והא דאמרינן בפ"ק דפסחים ובפ' אלו מציאות מעות שנמצאו שם חולין לפי ששוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום · שאני מעות דבשעת הכיבוד רגילין לעיין עליהם ולבקש מעות שנפלו שם: אימרטוטי אימרטוט · אילו נפלו מים עליהם כל כך עד שחזר להיות לח היה נמרט ונפרך: הבאין מרקם · תימה דהכא משמע שלא היו דרין בו אלא עובדי כוכבים ובריש גיטין אמרינן אף המביא מרקם ומן החגר אלמא ישראלים היו דרין בו · ר"ת היה גורס הכא ריקם ושמא ריקם המלך בנאה וקראה על שמו · ומיהו לא קשה מידי דבלאו הכי צריך לומר התם דטובי ריקם הוו · ובפ' אלו הן הגולין נמי אמרינן תרי קדש הוו · ועוד אפי' אם ישראלים ועובדי כוכבים דרים בריקם הני כתמים דמשתכחי בחוץ לאו דישראל הם דהא מצניעי כתמייהו ור' יהודה קאמר אף העובדי כוכבים ישראלים הם אלא שטעו להשתמר א"נ הכא מיירי בכתמים שידועין בודאי דשל עובדי כוכבים: מבין העובדי כוכבים טהורין אע"ג דדם עובדת כוכבים טמא כרוקה כדאמרינן לעיל בפרק בנות כותיים לא גזרו חכמים בכתמיהם כיון דדמן לאו דאורייתא הוא: אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן · ותימה מ"מ ר' יוחנן לאו תנא הוא ותיקשי ליה מיהך מתניתין וכ"ת קסבר ר' יוחנן כמ"ד עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וכסתם מתניתין בפרק האומר ובפרק אלמנה מ"מ מתניתין סברה דלא באו עובדי כוכבים על בנות ישראל כלל דאי באו בין הולד כשר או ממזר כתמן טמא ולא אשכחן תנא דפליג על מתניתין בהא וי"ל דר' יוחנן וסביא ס"ל כדתני רמי בר יחזקאל בפ"ק דיבמות אין מקבלין גרים מן הקרתויים וההיא פליגא אמתניתין דמטהרת כתמי כל עובדי כוכבים: קוברין שם נפליהן · ותימה ונשיהן נדות היאך משמשין שם וגם האנשים בימי טומאתן ואי אין נזהרין בטומאת מת של נפלים א"כ בפ' בנות כותיים דאמרינן בכותי שטבל ועלה ודרס על בגדי חבר טהורין ידעינן שלא בעל בקרוב · וגם הא דתנן התם הכותיים מטמאין משכב תחתון כעליון מוקמינן לה בנשוי אבל בפנוי לא ואמאי והלא מטמאין טומאת מת וי"ל דלפי שעה קוברין שם נפליהן ואז נזהרין מטומאה ולאחר זמן מסירין אותו לקוברו בבית הקברות ולדידן לעולם הן בספק טומאה: לא נחשדו על כתמיהן · אף על גב דכתמים דרבנן מיסתבר להו דמגופה אתא:

[צ"ל רקת כ"א גיט"ס]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם לאו בידוע: נ"ב ע"ל דף סד ע"ב בתוספות בד"ה על גבי כותם: (ב) תוס' ד"ה בגומא וכו' שאני התם: (ג) ד"ה הבאים וכו' וטועים להשתמש אי נמי:

[עי' תוס' לקמן סד: ד"ה על גבי כותם]

יבמות מז: ב"ק לח.

יבמות שם

[שבת מו: ומ"נ] [יבמות מה: גיטין כב. מנחות נב: חולין פג:]

יבמות מה: קדושין עה: סנהדרין פה: [ב"ק לח. חולין ג:]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה קוברין וכו' וכפ' בנות כותים אמר. נ"ב עיין ספר עמודי עולם:

[ועי' סיטב תוספות יבמות סז: ד"ה אמוראי]

בכהן

מאי דרוש לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך כל שיש לו נחלה יש לו גבול כל שאין לו נחלה אין לו גבול נאמנים לומר קברנו והא לית להו ולפני עור לא תתן מכשול א"ר אבהו בכהן עומד שם ודילמא כהן טמא הוא דנקיט תרומה בידיה ודילמא תרומה טמאה היא דקאכיל מינה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא לא בקיאי ביצירה קמ"ל: נאמנין על הבהמה וכו': והא לית להו ולפני עור לא תתן מכשול א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בגוזז ועובד אי הכי מאי למימרא מהו דתימא לא בקיאי בטינוף קמ"ל: נאמנין על ציון וכו': ואע"ג דמדרבנן הוא כיון דכתיבא מזהר זהירי ביה דכתיב וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון: אבל אין נאמנין לא על הסככות וכו': סככות *דתנן אלו הן סככות אילן המיסך על הארץ פרעות דתנן [א] *אבנים פרעות היוצאות מן הגדר בית הפרס *א"ר יהודה א"ר שמואל מנפח אדם בית הפרס והולך *רב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור ותנא החורש בית הקברות הרי זה עושה בית הפרס ועד כמה הוא עושה מלא מענה מאה אמה בית ארבעת סאין רבי יוסי אומר חמש ולא מהימני והתניא שדה שאבד בה קבר נאמן כותי לומר אין שם קבר לפי שאינו מעיד אלא על גופו של קבר אילן שהוא מיסך על הארץ נאמן לומר אין תחתיו קבר לפי שאינו מעיד אלא על גופו של קבר א"ר יוחנן במהלך ובא על פני כולה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא *רצועה נפקא קמ"ל: זה הכלל כו': זה הכלל לאתויי מאי לאתויי תחומין ויין נסך:

הדרן עלך דם הנדה

רש"י

מאי דרוש · כותיים שאין קוברים את הנפלים ומוקמינן לה בספרי במוכר קברי אבותיו: נאמנין לומר קברנו · דמידי דאורייתא הוא טומאת המת: והא ליה להו ולפני עור לא תתן מכשול · לא דרשי ליה במתעה את חבירו ולא איכפת להם אם אנו חוטאים על פיהם: בכהן · כותי עומד שם: דקאכיל מינה · ותרומה טמאה באזהרה לטהור וכ"ש לטמא: לא בקיאי ביצירה · וכי קברי נפל לא ידעי דהוא בן מ' יום וסברי מיא בעלמא הוא ואינו מטמא: בטינוף · בבהמה דקה ופוטר את הבהמה מן הבכורה ובבכורות (דף כא:) מפרש מאי טינוף שמגלגלת ומוציאה דם דרך רחם וזהו הולד שנימוח ויצא הלכך הבא אחריו אינו בכור והני כותיים לא בקיאי בטינוף וזימנין דלא טניף ואמרו טינוף הוא ופוטרין את הבא אחריו קמ"ל: על ציון · לציין וסומכין עליהן ועבדינן טהרות היכא דלא לייט: אילן המיסך על הארץ · והוא סמוך לדרך בית הקברות וזימנין דמיתרמי בין השמשות וקברי התם ואם הענפים מובדלים שאין האהל שלם וידוע ודאי שיש קבר תחת (א) האהלות ואין ידוע איזה הוא והכותי מעיד על אחד זה טהור אינו נאמן לפי שאינו חש על הספק ותולה הטומאה באהל שני מספק: פרעות (ב) · גדולות ובולטות מן הגדר וקברו תחת אחת מהן ואין אנו יודעין תחת איזהו מהן ובא כותי והעיד על מקצתן שהן טהורות אינו נאמן משום דלספקא לא חייש ותולה הספק באחרות: בית הפרס · שדה שנחרש בה קבר ואוקמי רבנן (ג) על סביבות הקבר מאה אמה בספק טומאה שדיקדקה המחרישה את העצמות ומגלגלתן: מנפח · דבשר ליכא ועצם כשעורה לא מטמא אלא במגע ובמשא הלכך מנפח כדי שלא יגעו רגליו בו והולך: שנידש · ברגלי אדם שהרגלים נושאים את העצמות ושחקום: פרס · לשון דבר שבור ופרוס על שם שנפרסו העצמות: בית ארבעת סאין · הייט ק' על ק' שהרי חצר המשכן מאה על חמשים והוא בית סאתים: שדה שאבד בה קבר · מיקרי נמי בית הפרס ורבנן גזרו בכולה דתניא במועד קטן (דף ה:) ג' בית הפרס הן שדה שאבד בה קבר ושנחרש בה קבר ושדה בוכין: שאין מעיד אלא על גופו של קבר · דכיון דאמרי אין שם קבר ברוח זה על גופו של קבר הוא מעיד וגופו של קבר דאורייתא ובדאורייתא מהימני אלמא נאמנין על בית הפרס ועל (בית) הסככות (ד): מהלך על פני כל השדה · דכיון דעל פני כולה מהלך ודאי פשיטא ליה דניטלה הטומאה משם ומתני' דקתני דאין נאמן כגון שאינו מהלך על פני כולה שמשייר רוח אחת הלכך אפילו במקום שעבר אינו נאמן משום דאיהו לספקא לא חייש: מאי למימרא · נהי דלספק לא חייש לודאי חייש וכיון דפשיטא לן דקבר הוה בה והוא מהלך על פני כולה הרי עובר על מקום הקבר ואי לאו דקים ליה שניטלה הטומאה לא עבר: רצועה נפקא · מן השדה ונקראת על שם שדה זו ושם הוא תולה את מקום הטומאה והכא עבר מספקא דלספקא לא חייש: קמ"ל · כיון דעל כל ד' רוחותיה עובר (ה) בתוכה לרצועה לא חיישינן: לאתויי תחומין · אין נאמנין לומר עד כאן תחום שבת דתחומין דרבנן וכותיים לא סבירא להו: ויין נסך · דאין כותי מקפיד על מגע עובד כוכבים:

הדרן עלך דם הנדה

תוספות

ודלמא כהן טמא הוא · ואע"ג דטמא נמי אסור ליכנס בבית הקברות דבנזיר בפרק מי שאמר (דף יז:) בעי נזיר והוא בבית הקברות מי בעי שהייה למלקות או לא ובפרק ג' מינין (שם דף מב:) אמר רב הונא נזיר שעומד בבית הקברות והושיטו לו מתו או מת אחר חייב וטעמא לפי שמוסיף טומאה עליו דבחבורים עושין את האחר אב הטומאה כדאמר התם כותיים לית להו הנך (ו) מימרות: ובנה אצלו ציון · במועד קטן (דף ה.) מפיק מהכא ציון של בית הקברות וא"ת ולר"ש דאמר אין קברי עובדי כוכבים מטמאין באהל היכי מפיק מהכא הא אמר במו"ק דאין מציינין אלא על טומאת אהל וי"ל מדמציינינן לפי שעה ציון משום טומאת מגע ומשא אם כן לכל הפחות יש לציין בטומאת אהל ולמאי דבעי למימר בהבא על יבמתו (יבמות דף סא.) דלר"ש מתי עובדי כוכבים לא מטמאי אפילו במגע ובמשא נפיק ליה לר"ש ציון מדרשא אחריתי דהתם וציון דגבי גוג לאו משום טומאה אלא לנקות הארץ מן המתים וא"ת ולר"ש דדריש (שם) דאין עובדי כוכבים קרויין אדם הא כתיב וראה עצם אדם וי"ל דנקט אדם לאפוקי דס"ד דקברו שם עצמות בהמה: אילן המיסך · מיירי בידוע שיש מת קבור שם אך שאין ידוע תחת איזו ענף ואין כותי נאמן לומר שאינו קבור תחת ענף זה אפילו הולך תחתיו דאין מקפיד על ספק טומאה ודוקא במהלך על פני כולה אמר בסמוך דנאמן ומה שפ"ה אילן בסמוך לבית הקברות ופעמים קוברין שם בחנם פירש כן כיון שצריך לפרש בידוע שמת קבור שם דבספק לא היה נאמן אפילו היה מהלך על פני כולה ואע"ג דספק טומאה ברה"ר טהור הכא גזור רבנן והא דקאמר לקמן בפ"ב (דף סח:) דסככות ופרעות לאו אהל הוא ורבנן גזרו עלייהו לאו דוקא קאמר דלאו אהל הוא דבודאי קבור שם איירי כדפי' אלא כלומר הך טומאת אהל אינה אלא מדרבנן דברה"ר ספקו טהור א"נ הענפים המובדלין זה מזה רואים אותם כאילו הן סמוכות ליחשב אהל *כדאמר באהלות (דף פח) המיסך על הארץ רבי יהודה אומר רואין שהתחתונות כאילו עולות למעלה והעליונות כאילו יורדות למטה ואם היו נוגעות זו בזו כפותח טפח מביאות והוללות כו': בית הפרס · על שם פריסה שהעצמות נפרסים במדרס רגלים או ע"י מחרישה ובשדה שאבד בה קבר לא שייך האי טעמא וקרי ליה בפ"ק דמועד קטן (דף ה:) בית הפרס ושמא אגב דקרי בית הפרס לשדה שנחרש בה קבר קרי גם לאבד בית הפרס א"נ לשון בית הפרס על שם שפרסות רגלי אדם נמנעות מלילך שם מפני הטומאה ובפ"ק דמו"ק (דף ה:) תניא גבי בית הפרס הוא שדה שנחרש בה קבר ושאבד בה קבר ושדה בוכים ומפרש טעמא לשדה בוכים משום יאוש בעלים ומפרש בערוך *שדה מיוחד שקרובי המת מביאין אותו על אותו שדה ואנשי בית הקברות באין לקראתו ובוכים יחד (ז) וכו' והראשונים חוזרים לביתם ואלו נוטלין אותו ומוליכין אותו לקוברו ואותו שדה טמא דשמא נתדלדל ונתנענע מעט ממנו ונפל ושכחוהו ורביט שמואל פי' פעמים שבני העיר מניחין אותו שם לפי שסוברין שאנשי בית הקברות יבואו ויטלו אותו ובני בית הקברות יסברו שאנשי העיר יוליכוהו לבית הקברות ונשאר שם ועוד פי' שם שדה בוכין שדה שיש בה בוכין ומניחין המת שם לפי שעה עד שיהו פנוים להוליכו לבית הקברות לקוברו ופעמים שנשכח שם ולא הוסר וזהו יאוש בעלים: בית הפרס שנידש טהור · אשדה שנחרש בה קבר קאי דמספקינן לעלם כשעורה ק' אמה סביבות הקבר דכיון שנידש ונרמס ברגלים י"ל שהוליכו כשעורה משם אבל אשדה שאבד בה קבר לא שייכא הך קולא: מלא מענה ק' אמה · בתוספתא דאהלות [רפי"ז] מפרש דהנך ק' אמה שיהו לכל רוח: אמר ר' יוחנן במהלך ובא על פני כולה · אבל בשדה שנחרש בה קבר אפילו מהלך ובא על פני כולה לא מהימן דאין כאן אלא ספקא דרבנן שמא הסיט עלם כשעורה ואין הכותי חושש עליה וא"ת כי היכי דליון קברות דמהימן אדאורייתא דאוקימנא בכהן עומד שם ה"נ ליתני במתני' דמהימן אסככות ופרעות ובמהלך על פני כולה וי"ל דלא חשיבא ליה למתני' רבותא לאשמועינן דלא חיישינן לרצועה נפקא ועוד אבית הפרס דנחרש בה קבר לא מהני מהלך ובא על פני כולה כדפרישית אלא דוקא באבד בה קבר וא"ת ובאבד נמי היכי מהני דלמא (ח) טמאה היא וי"ל דמיירי דנקיט תרומה ואכיל מינה כדקאמר לעיל וה"ה דנקט ולא אכיל וכגון שידוע לנו שהיא טהורה דלא הוה כותי מטמא לה:

הדרן עלך דם הנדה

תוספי הרא"ש

בכהן טמא · ותימה ומה בכך אפי' הוא טמא אסור ליכנס בבית הקברות דבנזיר מבעיא ליה בנזיר וכהן [בבית הקברות] אי בעו שהייה למלקות' ואמרינן נמי בפ"ג מינין אמר רב הונא נזיר שהוא עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר חייב· וי"ל דכותאי לית להו הא דרב הונא אלא סברי כשהוא טמא אינו מוזהר עוד מלהוסיף טומאה: אילן המיסך על הארץ · מיירי שידוע לנו בודאי שמת קבור תחתיו ואינו ידוע לנו תחת איזה מן הענפים ואין הכותי נאמן לומר תחת ענף אחד הוא קבור אפי' הוא הולך תחת שאר הענפים שאינו מקפיד על ספק טומאה כדמוכח בסמוך דאינו נאמן אלא בהולך על פני כולה · ומה שפרש"י אילן הסמוך לבית הקברות ופעמים קוברין שם אורחא דמילתא נקט אבל לעולם צריך שיהא ודאי (שיש מת קבור תחתיו שאם היה ספק לא היה הכותי נאמן אפי' הולך) על פני כולה ואע"ג בספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור הכא גזור רבנן: בית הפרס · פרש"י על שם שהעצמות נפרסין ונפרכין במדרס רגלי אדם או ע"י המחרישה ואע"ג דבשדה שאבד בו קבר לא שייך האי טעמא וא"ה קרי ליה בית הפרס בפ"ק דמועד קטן · וי"ל דאגב שקרי לשדה (שנאבד) [שנחרש] בו קבר בית הפרס קרי ליה נמי להאי הכי א"נ לשון בית הפרס הוי על שם שפרסות רגלים נמנעין לילך שם מפני הטומאה· בפ"ק דמועד קטן (וי"ל דאגב) תניא ג' בית הפרס הן שדה שאבד בו קבר ושדה שנחרש בו קבר ושדה בוכין ומפרש שדה בוכים משום יאוש בעלים ומפרש בערוך דשדה מיוחד יש שקרובי המת מביאין אותו עד אותו מקום ואנשי בית הקברות באין לקראתם ובוכין ומספידין שם ביחד והראשונים חוזרים לביתם ואלו נוטלים אותו ומוליכים אותו לבית הקברות ואותו השדה טמא שמא נדלדל ונתנענע ממנו מעט ונפל שם ושכחוהו · ורשב"ם פי' פעמים שבני העיר מביאין אותו שם וסבורין· שאנשי בית הקברות יטלוהו משם ובני הקברות סבורין שאנשי העיר יוליכוהו לבית הקברות ונשאר שם וזהו יאוש בעלים: במהלך ובא על פני כולה · ובכהן אוכל תרומה כדלעיל · אבל בשדה שנחרש בה קבר אפי' אם מהלך על פני כולה אינו נאמן דספק הוא אם יש טומאה כלל דשמא לא נשאר עצם כשעורה שלא נהרש במחרישה וכותי לא חייש לספק טומאה: רצועה נפקא · ובאילן שמא היה ענף יוצא מן האילן ונקצץ ותולה בו הטומאה · ותימה כיון שאומ' מתניתין נאמנין על ציון הקבר ליתני נמי נאמנין על (הקברות) [הסככות והפרעות] ולוקמא במהלך על פני כולה וי"ל דלא חשיב ליה חדוש הך דאימור רצועה נפקא כמו אימור לא בקיאי ביצירה ובטינוף וציון שהוא מדרבנן : סליק פירקא

עין משפט נר מצוה

ל א ב מיי' פי"ג מהל' טומאת מת הלכה ג:

לא ג מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הלכה ח:

לב ד ה מיי' פ"י מהלכו' טומאת מת הלכה ה:

מסורת הש"ס

[יבמות סא.]

ברכות יט: עירובין ל: מו"ק ה: חגיגה כה: פסחים לג: כתובות כח: בכורות כט:

[תוספתא פ"ט דאהלות מיר נד:] אהלות פ"ח מ"ג

תוספתא שם

[עמ"ש ברכות יט: על הגליון]

גיטין ז: קדושין עב:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אבנים פרעות · תיבת אבנים נמחק:

נ"ל כדאמר בתוספתא דאהלות (פי"ט) ואלו הן סככות אילן המיסך על הארץ ר' יהודה אומר כו' והוגנים כו' ותני' ברכיה שמעון פ"ח דאהלות (מי"ב)

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אילן וכו' קבר תחת אחד האהלות: (ב) ד"ה פרעות אבנים גדולות: (ג) ד"ה בית הפרס וכו' רבנן על סביבות: (ד) ד"ה שאין וכו' והסככות הס"ד ואח"כ מ"ה במהלך כו' שהכותי מהלך על פני: (ה) ד"ה קמ"ל וכו' שעבר ברצועה בתוכה נמחק: (ו) תוס' ד"ה ודילמא וכו' הנך אמוראי הס"ד: (ז) ד"ה בית הפרס וכו' ובוכים יחד כולם והראשונים: (ח) ד"ה אמר וכו' דלמא טמאה הוא וי"ל:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דקאכיל מינה ותרומה טמאה באזהרה וכו' תמיהני דתרומה טמאה אסור רק בעשה עי' יבמות עד ע"ב ודו"ק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מאי דרוש לא תסיג · נ"ב עיין מג"א סי' תקנו ס"ק כ ובפירוש משניות לרמב"ם במשנתינו ודו"ק:

הרואה *כתם על בשרה כנגד בית התורפה טמאה ושלא כנגד בית התורפה טהורה על עקבה ועל ראש גודלה טמאה על שוקה ועל פרסותיה מבפנים טמאה מבחוץ טהורה ועל הצדדין מכאן ומכאן טהורה [ז]ראתה על חלוקה מן החגור ולמטה טמאה מן החגור ולמעלה טהורה [ז]ראתה על בית יד של חלוק אם מגיע כנגד בית התורפה טמאה ואם לאו טהורה [ה]היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה כל מקום שנמצא בו כתם טמאה מפני שהוא חוזר וכן בפוליום : גמ' אמר שמואל [ו]בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם עליה טהורה שנאמר °בבשרה עד שתרגיש בבשרה האי בבשרה מיבעי ליה *שמטמאה בפנים כבחוץ *א"כ לימא קרא בבשר מאי בבשרה שמע מינה עד שתרגיש בבשרה ואכתי מיבעי ליה *בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה תרתי שמע מינה תא שמע *האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם רבי מאיר אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה היכי דמי אי דארגשה יושבת אמאי טהורה אלא לאו דלא ארגשה וקתני עומדת טמאה [ז]לעולם דארגשה ואימור הרגשת מי רגלים הואי עומדת הדורמי רגלים למקור ואייתי דם ויושבת טהורה ת"ש [ז]עד שהיה נתון תחת הכר ונמצא עליו דם אם עגול טהור ואם משוך טמא היכי דמי אי דארגישה עגול אמאי טהור אלא לאו דלא ארגישה וקתני משוך טמא לא לעולם דארגישה ואימור הרגשת עד הואי משוך ודאי מגופה אתא עגול טהור תא שמע *נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן נמצא על שלה אתיום טמאין וחייבין בקרבן נמצא על שלה לאחר זמן טמאים מספק ופטורין מן הקרבן היכי דמי אי דארגישה לאחר זמן אמאי פטורין מן הקרבן אלא לאו דלא ארגישה וקתני נמצא על שלה אתיום טמאין וחייבין בקרבן לא לעולם דארגישה ואימא הרגשת שמש הוה תא שמע נמצאת אתה אומר ג' ספקות באשה [ח]על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור ובמגעות ובהיסטות הלך אחר הרוב מאי הלך אחר הרוב לאו אם רוב ימיה טמאין טמאה ואע"ג דלא ארגשה לא אם רוב ימיה בהרגשה חזיא טמאה דאימור ארגשה ולאו אדעתה אמר מר על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור ה"ד אי מחגור ולמטה על חלוקה אמאי טהור והא תנן מן החגור ולמטה טמא ואי מחגור ולמעלה על בשרה אמאי טמא והתנן ראתה דם על בשרה שלא כנגד בית התורפה טהורה אב"א מחגור ולמטה ואב"א מחגור ולמעלה אי בעית אימא מחגור ולמטה °כגון שעברה בשוק של טבחים על בשרה מגופה אתאי דאי מעלמא אתאי על חלוקה מיבעי ליה אשתכוחי על חלוקה מעלמא אתא דאי מגופה אתא על בשרה מיבעי ליה אשתכוחי ואיבעית אימא מחגור ולמעלה [ט]כגון דאזדקרה על בשרה ודאי מגופה אתאי דאי מעלמא אתאי על חלוקה איבעי ליה אשתכוחי על חלוקה מעלמא אתאי דאי מגופה אתאי על בשרה איבעי ליה אשתכוחי קתני מיהת על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא ואע"ג דלא הרגישה ועוד תנן הרואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה טמאה ואע"ג דלא הרגישה אמר רב ירמיה מדפתי מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן

תורה אור: (ויקרא טו)

הרואה · כנגד בית התורפה · אותו מקום דאיכא למימר דם מאותו מקום נפל להתם וטמאה: על עקבה ועל ראש גודלה טמאה · ראש גודלה של רגל ובגמרא מפרש טעמא: מבפנים · בין שני שוקים כל גובהן מן הארץ: מבחוץ · מכאן ומכאן: לצדדים · אחורי השוק כל גובהן כנגד העקב ולפניו כל גובהן כנגד הרגל: מן החגור ולמטה · כנגד בית התורפה הוא: אם מגיע כנגד בית התורפה · כגון שנמצא בראש בית ידה סמוך ליד שפעמים שפושטתן מזרועה ונופל כנגד מטה: שלא כנגד בית התורפה · כגון שנמצא סמוך לכתפה שאינו חוזר · פעמים שראש החלוק נהפך כלפי פניה שלמטה: וכן בפוליום · מעפורת שמתכסה בו אירי"ל בלע"ז: גמ' נרכיה · מטלת מים: עומדת טמאה · דאיידי דדחיק לה עלמא דמעומד השתינה ולא יכלה לעצור הדור מי רגלים למקור ואייתו דם: יושבת טהורה · דמכה יש לה במקום מי רגלים שאין דרך דם נדה לצאת עם מי רגלים: עד · סדין שבודקת בו: עגול · אין זה דם בדיקה דדרך קינוח להיות משוך: דארגישה · בשעת בדיקה ועגול להכי טהור לעולם דאימור הרגשת עד הואי שליערתה בדיקת העד: על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא · כולו מפרש לקמן: ובמגעות ובהיסטות הלך אחר הרוב · אשה שלא מצאה כתם והרי היא מחזקת עצמה בספק נדה כגון שאין לה וסת ורגילה לראות תדיר ונגעה או הסיטה הלך אחר רוב ימיה אם רוב ימיה רגילה לראות מגעה והסיטה טמא ואע"ג דהשתא לא ארגישה: דאזדקרה · זקפה עצמה לאחוריה ואע"ג דעברה בשוק של טבחים טמאה דאי מעלמא אתאי על חלוקה אבעי ליה לאשתכוחי:

[לעיל כח: מי מלח] [לעיל כח:] לעיל כח: לקמן נט: [לעיל יח:] לעיל ידי וש"נ

הרואה כתם · ת"ש האשה שעושה צרכיה · תימה מאי מהדר אפירכות הא כמה משניות פ' בא סימן ודם הנדה בדיני כתמים וליפרוך מינייהו ולא שייך לשנויי עלייהו לא הרגשת עד ולא הרגשת שמש ואומר הר"י דמדיני כתמים ליכא למפרך דהוה יכולין להעמיד שיש זמן מרובה משעת הכבוס ואימור הרגישה ולאו אדעתה אבל במתניתין פריך מכתמים דבבשרה דאין רגילות לשהות כתם בבשר בלא דעתה שלא ייבש ויפול מיהו בברייתא דג' ספקות דמייתי לקמן פריך מחלוקה כמו שנפרש בההיא וי"ל דמשמע דזמן מועט היה שם דומיא דבשר ומשני דמזמן רחוק הוא ואימור ארגשה ולא אדעתה אי נמי כיון דרוב ימיה טמאים יש לחוש: אימור הרגשת שמש הואי · וא"ת אמאי לא נקט הרגשת מי רגלים כמו לעיל ואע"פ שלא הטילה כדאמר בריש מכילתין והל"ל לכסבור' הרגשת מי רגלים הוא וי"ל דהכא זמן מועט בין תשמיש למציאת הדם והיתה יודעת אם הרגיש במי רגלים אבל לעיל בין פקידה לפקידה יש זמן ארוך והרבה פעמים יש הרגשת מי רגלים בינתיים: ובמגעות ובהיסטות הלך אחר הרוב · פ"ה אשה שאין לה וסת ורגילה לראות תדיר ובודקת עצמה תמיד וכל זמן שלא בדקה עצמה מחזקת עצמה בטומאה הלכך אם רוב ימיה היא טמאין טמאה וזהו תימה שזו החומרא לא מצינו בשום מקום דהא אשה שיש לה וסת דיה שעתה וטומאה דמעת לעת אינה אלא באין לה וסת ולא מפקידה לפקידה ואפי' ברואה וכ"ש הכא דאין כאן אלא כתם ואין לחלק בין רואה תדיר בין שאינה רואה תדיר ונראה דקאי אנמצא על חלוקה (ספק טמא ספק טהור) וקאמר דאם *) אחרי מציאת הכתם רוב ימיה טמאין טמאה ואף על גב דעברה בשוק של טבחים ולא אמרינן אי מגופה אתא על בשרה איבעי ליה לאשתכוחי : אמר מר על בשרה כו' : ולבסוף פריך מינה לשמואל והא דלא פריך מינה ברישא אלא פריך ממגעות והיסטות דסיפא ברישא משום דפשוט הוא יותר אבל רישא מיבעי ליה לתרוצי ברישא והדר פריך מינה : על בשרה ודאי מגופה אתאי · וא"ת מאי שנא דלקמן במתניתין גבי לבשה שלשה חלוקות ועברה בשוק של טבחים תולה אפילו בתחתון ולא אמרינן אי איתא דמעלמא אתאי העליון ה"ל לאשתכוחי ויש לומר דהתם לפעמים שהיא מגלה חלוקה העליון ואתי על התחתון אבל אין דרך לגלות בשרה: קתני מיהא על בשרה ט' · וא"ת ומאי קושיא ה"נ אימור ארגשה ולאו אדעתה כדאמר לעיל וי"ל דהתם דרוב ימיה טמאין יש רגלים לדבר שיש לתלות בהרגשה ולאו אדעתה אבל הכא אין שום הוכחה שנתלה בהרגשה ולאו אדעתה שאין רקשטה מועטת שהוא על בשרה:

*) גי' ר"א קודם · כרבי

א א מיי' פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ח סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצ סעיף יא :
ב ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף יב :
ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג :
ד ד מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יד :
ה ה מיי' שם הלכה ז סמג שם טור ש"ע שם סעיף י ועיין בטור :
ו ו מיי' פ"ח שם הלכה יח סמג שם טוש"ע י"ד סימן קצא :
ז ז מיי' שם פ"ד הלכה יח סמג שם טוש"ע י"ד סימן קצ סעיף לד :
ח ח ט י מיי' שם פ"ט הלכה יט והלכה כ והלכה כא ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טור ש"ע י"ד סי' קצ סעיף יא וסעיף יב וע"ש :

תוספי הרא"ש

הרואה כתם · עד שתרגיש בבשרה : קס"ד דשמואל מטהר לגמרי משום דלא ארגש' ותימה אמאי לא פריך לשמואל מכמה מתני' דאיירו בכתמים טמאים אע"ג דלא ארגשת הא דתנן בפ' בא סי' הרואה כתם הרי זו מקולקלת · ובפ' דם הנדה הכתם שנמצא בחלוק · ובפרקין דתנן מחגור ולמטה טמאה וליכא לשנויי בה לא הרגשת עד ולא הרגשת שמש · וע"ק כיון דשני ממגעות והיסטות אימור הרגישה ולא אדעתה מאי פריך ליה תו מעל בשרה ספק טהור ספק טמא ומתניתין דכנגד התורפה דבהנהו נמי איכא למימר אימור ארגישה ולאו אדעתה אע"ג דקאמר אם רוב ימיה בהרגשה הואי רוב נשים אינן רואות אלא בהרגשה וי"ל דמכולהו הנהו מתניתין דכתמים לא הוה מצי לאקשויי משום דאימור מזמן מרובה יצא הכתם מגופה ואימר ארגשה ושכחה לפיכך פריך ליה מכל הנך מתניתין שיצא ממנה הדם מזמן קרוב ואי ארגישה היתה יודעת וכן מכתם שנמצא על בשרה מזמן קרוב בא ואי מזמן רחוק אתא אין דרך כתם להתקיים על בשרה כי הזיעה מעבירתו · אף על גב דבמגעות והסיטות דפריך מינה היינו שנמצא הכתם על חלוקה משום דכיון דרוב ימיה טהורים מסתמא מזמן קרוב בא הכתם א"ה משני ליה שמא מזמן רחוק בא וארגשה ולאו אדעתה : וקתני עומדת טמאה · הק' ר"מ אדמקשי ליה מדר' מאיר ליסייעיה מר' יוסי דפליג עליה ואמר בין כך ובין כך טהורה ושמואל גופיה פסיק לקמן כותיה ותירץ דפריך הכא אפי' מר' יוסי דע"כ לא פליג ר' יוסי אלא משום דאין דרך דם המקור לצאת עם מי רגלים · אבל עומדת ויושבת בלא מי רגלים טמאה אע"ג דלא ארגישה דאי בלא מי רגלים מטהר ר' יוסי והאי דנקט מי רגלים להודיעך כחו דר"מ אדרבה לשמעינן בלא מי רגלים להודיעך כחו דרבי יוסי דהוא כח דהיתירא והלכתא כותיה: משוך טמא · אפי' בכל שהוא דאי טמאכולת הוא לא הוה משוך: עגול טהור · כי ליכא כגדים · ועוד תני מפרש לה בשילהי פירקין : רוב ימיה טמאין · פרש"י אין לה ווסת ורגילה תדיר לראות וקשה לפירושו אמאי היא בחזקת טמאה והלא אפי' בודאי ראתה לא מטמינן אלא מעת לעת אשה שאין לה ווסת והיכא שלא ראתה פשיטא דלא מוקמינן לה ברואה · ונראה לפרש דקאי על חלוקה ספק טמא ספק טהור ומפרש לה בסמוך שעברה בשוק של טבחים וטהור דקאמר מיירי לבעלה אבל לטהרות אי רוב ימיה טמאה אמרינן דמגופה אתא דאם איתא דמעלמא אתאי על חלוקה איבעי לאישתכוחי אע"ג דלקמן אמרינן לבשה ג' חלוקין ועברה בשוק של טבחים תולה אפי' בתחתון ולא אמרינן העליון איבעי ליה לאישתכוחי משום דזימנין דמנכחת שני חלוקין העליונים אבל כולם אינה רגילה להגביה משום שלא יראת בשרה: קתני מיהא על בשרה · מהך רישא הו"ל למיפרך תחילה אלא משום דפריך מסיפא דפשיטא פריך

מדרבנן רב אשי אמר שמואל הוא דאמר כר' נחמיה דתנן *ר' נחמיה אומר "כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים בשלמא לרב אשי היינו דקאמר קרקע אלא לרב ירמיה מאי איריא קרקע אפילו גלימא נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא גלימא דלא מבדק שפיר ואיכא למימר מעלמא אתא אלא אפילו קרקע דמבדק שפיר דאיכא למימר מגופה אתיא טהור: על עקבה ועל ראש גודלה טמאה וכו': בשלמא עקבה עביד דנגע באותו מקום אלא ראש גודלה מאי טעמא וכי תימא זימנין דנגע בעקבה ומי מחזקינן טומאה ממקום למקום והתניא "היתה לה מכה בצוארה (א) שתוכל לתלות תולה על כתפה שאינה יכולה לתלות אינה תולה ואין אומרים שמא בידה נטלתו והביאתו לשם אלא "שאני ראש גודלה דבהדי דפסעה עביד דמתרמי ולא מחזקינן טומאה ממקום למקום והתניא נמצאת על קשרי אצבעותיה טמאה מפני שידים עסקניות הן מאי טעמא לאו משום דאמרינן בדקה בחד ידא ונגעה באידך ידא לא "שאני ידה דכולה עבידא דנגעה: על שוקה ועל פרסותיה מבפנים וכו': מבפנים עד היכא אמרי דבי רבי ינאי עד מקום חבק איבעיא להו מקום חבק כלפנים או כלחוץ ת"ש דתני רב קטינא "עד מקום חבק וחבק עצמו כלפנים רב חייא בריה דרב אויא מתני לה בהדיא אמרי דבי רבי ינאי עד מקום חבק וחבק עצמו כלפנים בעי רבי ירמיה כשיר מהו כשורה מהו טיפין מהו לרוחב ירכה מהו ת"ש על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא על בשרה מאי לאו כי האי גוונא לא דלמא דעביד כרצועה ההיא איתתא דאשתכח לה דמא במשתיתא אתאי לקמיה דרבי ינאי אמר לה 'תיזיל ותיתי והתניא *אין שונין בטהרות כי אמרינן אין שונין לקולא אבל לחומרא שונין: היתה פושטתו וכו': תניא אר"א בר' יוסי דבר זה הוריתי בעיר רומי לאיסור וכשבאתי אצל חכמים שבדרום אמרו לי יפה הוריתה ת"ר "ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה וקצרה שלבשה חלוקה של ארוכה אם מגיע כנגד בית התורפה של ארוכה שתיהן טמאות ואם לאו ארוכה טהורה וקצרה טמאה תניא אידך בדקה חלוקה (ב) והשאילתו לחבירתה היא טהורה וחבירתה תולה בה אמר רב ששת ולענין דינא תנן "אבל לענין טומאה היא טהורה וחבירתה טמאה מאי

רש"י

מדרבנן. דלמא ארגשה ולאו אדעתה: רב אשי אמר. טעמא דשמואל דאמר לעיל בדקה קרקע עולם כו' לאו משום הרגשה אלא כרבי נחמיה ס"ל דאמר לא הזכירו חכמים גזרת כתם אלא על דבר המקבל טומאה הלכך כל הנך תיובתא לאו קושיא נינהו דשמואל לא איירי בהרגשה כלל: אלא רב ירמיה מדפתי. דקבלה לתיובתא דלעיל ושני מודה שמואל כו' [לקמן נט:] ומדקבלה לתיובתא מכלל דטעמא דשמואל משום הרגשה ואי משום הרגשה מאי איריא קרקע אפילו גלימא נמי בדקה בטלית וישבה עליה ואחר כך מצאה דם טהורה שלא הרגישה: בצוארה. אם נמצא דם כנגד תורפה יכולה לתלות במכה של צוארה שפעמים שמטה את צוארה לפניה ונופל דם המכה על תחתית חלוקה: על כתפה. שאינה יכולה לתלות שאין דם בא מכתפה ונופל לפניה אין תולה: ואין אומרים בידה נטלתו. ממכה שבכתפה והביאתו לפניה: עביד דמתרמי. תחת אותו מקום ודם נוטף עליו: על קשרי אצבעותיה. היינו גב היד והא גב היד אפילו בשעת בדיקה לא נגעה מ"מ טמאה: לאו משום דאמרינן. בדקה באידך ידא ונגעה יד שבדקה על גב חבירתה: עד היכא. קרוי פנים מטובי השוק ולא אמרינן לדדין נינהו: עד מקום חבק. ספק וכמדומה לי שהוא קפץ הירך והשוק שקורין יירי"ט וקאמר עד מקום שהוא מתחיל קרוי פנים וחבק היא מתיחת הגידין שחובקין הירך והשוק יחד סמוך לאותו קפץ כמו (שבת דף סד.) את הקילקי ואת החבק: כשיר. רצועה בעיגול כצמיד: מהו. מי מספקינן בדם הנדה או לאו: כרצועה. לאורך הירך דהיינו אורחיה כשנופל ושותת נעשה כרצועה: במשתיתא. עם המסכת דמשתון (שופטים טז) מתרגמינן עם משתיתא שהיתה מסכת טווי לארוג ונמצא דם על השתי: תיזיל ותיתי. כדרך שעשתה עד עכשיו שהלכה ושבה אי מתרמי שהטווי המוסך שקורין אורדי"ר בא בין רגליה כנגד אותו מקום טמאה: והתניא אין [לעיל ס:] שונין בטהרות. גבי מתעטף בטליתו וטהרות וטמאות בלדו בפ"ק (לעיל דף ס:) ספק נגע ספק לא נגע טהור ואם אי אפשר אא"כ נגע טמא רבן שמעון בן גמליאל אומר אע"פ דלא אפשר לא מטמינן ליה אלא אומרים לו שנה ואי לא נגע מטהרינן ליה אמרו לו אין שונין בטהרות דאף על גב דהשתא לא מיתרמי דלמא מעיקרא לא הוה הכי: כי אמרינן אין שונין לקולא. כגון בההיא דא"א לו אא"כ נגע וטמא ואכן ניקו ונימא ליה שנה להקל אבל הכא חומרא הוא דמסתמא טהורה דהא לא על בשרה ולא על חלוקה אשתכח והאי דאמר תיזיל ותיתי ואי מתרמי מטמינן לה חומרא היא: דבר זה. ראיה וי"ל כיון דאינה לשניה אלא בתורת שאלה אינה ממש ברשותה ועוד יש לומר דהתם קאמר שאם ירצה להוציא לא תתחייב האחרונה לכבסו *): היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה כו': חלוקה של קצרה. ולא בדקתו קודם לבישה ואחר כך נמצא עליו דם: אם יביא ראיה אבל הכא מגיע. כתם: כנגד בית התורפה. של ארוכה טמאה אף ארוכה וכ"ש קצרה: ואם לאו טהורה. הארוכה אבל קצרה טמאה שהרי כנגד בית התורפה שלה הוא מגיע: היא טהורה. הראשונה: ולענין דינא. דכבוס הכתם מן החלוק תנן דחבירתה תולה בה דאמרה אחרונה לא מהימנת לי דלא בדקתיה שתיהן

*)[ועי' היטיב סוגיא בהמדיר דף עו: וע"ע תוס' חולין נח. ד"ה המוציא]

תוספות

כרבי נחמיה דאמר כל דבר שאינו מקבל טומאה כו'. טעמא דרבי נחמיה כיון דדבר שהכתם בו טהור גם על האשה לא גזרו טומאה והיא (ג) משתיתא דבסמוך נהי דלא מקבלה טומאה מ"מ מקבל טומאה בנגעים: *מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן. פי' הקונטרס דתלינן דלמא ארגשה ולאו אדעתה ואין נראה דאפילו מוחזק לה שלא הרגישה טמאה הואיל וראתה דם נדות ורב אשי נמי מודה א] דלשמואל היכא דלא הרגישה טהורה מן התורה וטמאה מדרבנן אלא אתי לפרושי דכי נמצא אקרקע דטהורה אפילו מדרבנן: ומי מחזקינן טומאה ממקום למקום. וקשה דמאי פריך דודאי להקל לא מחזקינן אבל להחמיר כי הכא מחמרינן דהכי אמר לקמן אין שונין בטהרות להקל אבל לחומרא שונין ויש לומר כיון דכתמים דרבנן אי איתא דתלינן להחמיר להקל נמי היה לנו לתלות בדבר הרגיל קצת אבל לענין ממקום למקום שאין רגילות כל כך אמרינן לקמן בסמוך דאפילו בכתמים שונין לחומרא ולא להקל תימה דליפרוך ממתניתין שלא כנגד התורפה טהורה ולא אמר בדקה בהאי ידא ונגעה בבשרה למעלה מן התורפה וי"ל דאם איתא דבדקה ומצאה טמאה היתה זכורה והוית רמיא אדעתה שהיא טמאה אבל כי נגעה בדם שעל כתפה לא רמיא אנפשה כיון דאין זה דם טמא ובסמוך גבי דם טמא דפריך ואימא דבדקה בהאי ידא ונגעה באידך פריך מכ"ש וממתניתין נמי הוה מצי למפרך (ד) *ויש לחלק בין ממקום למקום דהכא להכא דפ"ק (לעיל דף ד.) דהתם טומאה עצמה באה ממקום למקום והכא טומאה עצמה במקום אחד עומדת: מקום חבק. פרש"י שהוא קפץ הירך והשוק וחבק הוא מקום מתיחת הגידים שחובקים הירך והשוק ובערוך פירש שנועלין אנפליאות שיש בה לולאות ומקום חבור הלולאות קרי חבק ועוד פירש פירוש אחר שכופף השוק על הירך מה שמתכסה הבשר ע"י כפיפת השוק על ירך שחובקין זה את זה קרי מקום חבק: כשורה מהו. אומר ר"י דהיינו טיפין טיפין דאי מחוברת השורה יחד היינו רצועה דבסמוך וטיפין טיפין היינו מעורבבין שאינו לא כשיר ולא כשורה והא דאמר לקמן טיפין טיפין אין מצטרפין היינו על הבגד והכא מיירי על בשרה דיש יותר לתלות בדם מאכולת על הבגד מעל בשרה: ולענין דינא תנן. וא"ת מדינא נמי תתחייב השניה לכבסו כדאמר בהמדיר (כתובות עו:) כל שעלד ספק ברשותו עליו להביא ראיה וי"ל כיון דאינה לשניה אלא בתורת שאלה אינה ממש ברשותה ועוד יש לומר דהתם קאמר שאם ירצה להוציא לא תתחייב האחרונה לכבסו *):

עין משפט נר מצוה

שייך לעיל

ט א מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"ז [סמג לאוין קיא] טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' י:

י ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' כה סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' יא וסעיף יח:

יא ג ד ה מיי' שם הל"ח טוש"ע שם סעיף יא:

יב ו מיי' שם הל"ט טוש"ע שם סעי' ט:

יג ז טוש"ע שם סעי' לב:

יד ח מיי' שם הל' לא טוש"ע שם סעי' מח:

טו ט מיי' שם הל' ג וע"ש טוש"ע שם סעיף מ:

גי' מהר"מ ויש לחלק בין כו' והוא ענין בפני עצמו

הגהות הב"ח

(א) גמ' מכה בצוארה מקום שתוכל: (ב) שם תניא אידך בדקה חלוקה. נ"ב ס"א עצמה וחלוקה: (ג) תוס' ד"ה כרבי נחמיה וכו' והיא משתיתא. נ"ב עי' בא"ר"י בפ' האשה: (ד) ד"ה ומי וכו' הוה מצי למפרך והא דאמר בפ"ק דלא מחזקינן טומאה ממקום למקום כו' יש לחלק בין:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה מודה וכו' ורב אשי נמי מודה. נ"ב עי' שו"ת רמ"א סי' לג בריש דבריו דלא משמע הכי ועי' סד"ט סי' קצ דף מה ע"א ד"ה וטרם אבלה בדיני כתמים ויעו"ש עוד סי' קפג ס"ק ב':

תוספי הרא"ש

פריך מינה תחילה: על כתיפה אינה תולה. וא"ת דילמא לקולא דוקא אבל לחומרא כמו על גורלה מחזקינן טומאה ממקום למקום. וי"ל כיון דכל עיקר כתמים הם מדרבנן ומקילינן בהו כדתנן בפירקין אי מחזקינן דם ממקום למקום לחומרא ה"ה לקולא. ותימה ליפרוך ממתניתין שלא כנגד בית התורפה טהורה ולא אמרינן שמא בדקה בחד ידא ונגעה בבשרה שלא כנגד בית התורפה. וי"ל דאם איתא דבדקה בידה ומצאה טמא היתה זכורה שאין דרך אשה לשכוח כשהיא בודקת ומוצאה עצמה טמאה. והא דפריך בסמוך גבי דם טמא דאימר בדקה בחד ידא ונגעה באידך ידא מכ"ש פריך דבעלמ' אית לן למימר הכי ועל מתניתין הוה מצי למיפרך: עד מקום חבק. פרש"י חבק מקום מתיחת הגידים שחובקים הירך והשוק וכנגד אותו חבק למטה עד פרסת רגלי' ולמעלה עד אותו מקום קרוי בפנים ומקום חבק דהיינו רוחב הגידים מיבעיא ליה אי כלפנים אי כלחוץ. ובערוך פי' כשמעלין את השוק אנפלאות שיש להם לולאות ומקום חיבוק הלולאות קרי ליה חבק. עוד פי' כשכופפת שוקה על ירכה מה שמכוסה מן הבשר על ידי כפיפת השוק על הירך הוי מקום חבק על שם שמחבקין זה את זה: כשורה. היינו טיפין עשויין כשורה דאי בלא טיפין היינו כרצועה דקאמר בסמוך. וטיפין טיפין היינו עשויין בשינוי דאי לאו הכי למה יש להסתפק בטיפין ורבינו שמואל פירש כשורה היינו הרבה שורות. וטיפין טיפין מצינן לפרושי עשויין כשורה או כשיר והא דאמרינן בשילהי פירקין טיפין טיפין אין מצטרפין היינו כי נמצאו על הבגד שיש לספק כל טיפה בדם מאכולת: לאו לאיתויי כה"ג. תימה מנא ליה דאתא לאיתויי דילמא בכתם כי אורחיה מיירי. וי"ל מדקאמר האי לישנא ספק טהור ספק טמא ולא קאמר על בשרה ספק טמא משמע דאתא לאשמועינן שום חידוש בכתם משונה: לענין דינא תנן. הקשה הריב"א לענין דינא נמי נימא כאן נמצאו כאן היו כדאמרינן בשילהי המדיר גבי מומין ונבי טריפות. י"ל דהתם נשתנית האשה מרשות האב עצמה לרשות הבעל והפרת מרשות המוכר לרשות לוקח אבל הכא לא יצא החלוק מרשות בעלת החלוק דאינו ביד חשניה בתורת מתנה ומכר אלא בתורת שאלה. ועי"ל דלא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו אלא שאם השני בא להוציא מיד הראשון כי התם שהוא בא להוציא האשה מביתו ולפוטרה בלא כתובה ולהוציאה מחזקתה הילכך אומרת לו ברשותך נולדו המומין

מאי שנא מהא דתניא *[א]שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד ואין בו אלא כסלע דם ונמצא כסלע על זו וכסלע על זו שתיהן טמאות שאני התם דאיכא סלע יתירה ת"ר [ג]לבשה שלשה חלוקות הבדוקין לה אם יכולה לתלות תולה ואפילו בתחתון *אין יכולה לתלות אינה תולה ואפי' בעליון כיצד עברה בשוק של טבחים תולה אפילו בתחתון לא עברה בשוק של טבחים אף בעליון אינה תולה: **מתני'** [ו]ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות שחטה בהמה חיה ועוף נתעסקה בכתמים או שישבה בצד העסוקין בהן *הרגה מאכולת הרי זו תולה בה עד כמה תולה רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר [ד]עד כגרים של פול ואף ע"פ שלא הרגה *[ה]ותולה בבנה או בבעלה [י]אם יש בה מכה והיא יכולה להגלע ולהוציא דם הרי זו תולה מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע אמרה לו ראיתי כתם אמר לה שמא מכה היתה ביך אמרה לו הן וחיתה אמר לה שמא יכולה להגלע ולהוציא דם אמרה לו הן [ו]וטהרה ר"ע *ראה תלמידיו מסתכלין זה בזה אמר להם מה הדבר קשה בעיניכם *שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל שנאמר °ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה דם ולא כתם [ויקרא טו] [ח]עד שהוא נתון תחת הכר ונמצא עליו דם עגול טהור משוך טמא דברי ר"א ברבי צדוק: **גמ'** תנינא: להא דת"ר *מעשה ותלה ר"מ בקילור ורבי תלה בשרף שקמה: או שישבה: ישבה אין לא ישבה לא תנינא להא דת"ר [ט]עברה בשוק של טבחים ספק ניתז עליה ספק לא ניתז עליה תולה [י]ספק עברה ספק לא עברה טמאה: הרגה מאכולת: הרגה אין לא הרגה לא מתני' מני רשב"ג היא דתניא הרגה תולה לא הרגה אינה תולה דברי רשב"ג וחכ"א בין כך ובין כך תולה אמר רשב"ג לדברי אין קץ ולדברי חברי אין סוף לדברי אין קץ שאין לך אשה שטהורה לבעלה שאין לך כל מטה ומטה שאין בה כמה טיפי דם מאכולת לדברי חברי אין סוף שאין לך אשה שאינה טהורה לבעלה שאין לך כל סדין וסדין שאין בו כמה טיפי דם אבל נראין דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס מדברי ומדבריהם שהיה אומר עד כמה היא תולה עד כגרים של פול א] ולדבריו אנו מודים ולרבנן דאמרי תולה עד כמה אמר ר"נ בר יצחק [כ]תולה בפשפש ועד *כתורמוס ת"ר פשפש זה ארכו כרחבו וטעמו כריתו ברית כרותה לו שכל המוללו מריח בו ארכו כרחבו לענין כתמים טעמו כריתו לענין תרומה *דתנן [ל]או שטעם טעם פשפש בפיו ה"ז יפלוט מנא ידע טעמו כריתו ואכתי מנא ידע ברית כרותה לו שכל המוללו מריח בו אמר רב אשי [מ]עיר שיש בה חזירים אין חוששין לכתמים אמר ר"נ בר יצחק *והא דדוקרת כעיר שיש בה חזירים דמיא: עד כמה היא תולה וכו': אמר רב הונא כגרים אינה תולה פחות מכגרים תולה ורב חסדא אמר [נ]כגרים תולה יתר מכגרים אינה תולה לימא בעד ועד בכלל קא מיפלגי דרב הונא סבר *עד ולא עד בכלל ורב חסדא סבר עד ועד בכלל אמר לך רב הונא איכא עד ועד בכלל ואיכא עד ולא עד בכלל והכא לחומרא והכא לחומרא ורב חסדא אמר לך בעלמא אימא לך לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן והכא כדרבי אבהו *דא"ר אבהו כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגרים של כתמים להקל איכא דאמרי לה להא שמעתא באפי נפשה רב הונא אמר כגרים כיתר מכגרים ורב חסדא אמר כגרים כפחות מכגרים וקמיפלגי בעד ועד דהכא כדאמרינן מיתיבי

היו

שתיהן טמאות. ולא תלינן אחד מן הכתמים בצפור ואע"ג דאיכא למתלי וה"נ אע"ג דבדקה לימא שתיהן טמאות דאימור לאו יפה בדקה: סלע יתירה. ומאי חזית דתלית ליה לסלע יתירה דטמאה בהך תלייה בהך הלכך שתיהן טמאות אבל הכא טומאה תלויה בהך דלא בדקה: שלשה חלוקות. זה על גב זה: יכולה לתלות. כדמפרש עברה בשוק של טבחים: **מתני'** עד כמה היא תולה. בדם מאכולת: כגרים. אבל טפי מהכי אין דם מאכולת כל כך גדול ובהכי מיהא תלייה: ואע"פ שלא הרגה. ורבי חנינא פליג אדרבנן דקאמרי הרגה אין לא הרגה לא: ותולה בבנה ובבעלה. אם יש בהם מכה: ואם יש בה מכה. יבשה וראויה להגלע כלומר להתלחלח ולהוציא דם תולה: **גמ'** קילור. אפלסטור"א אדום: לא ישבה לא. ולא אמרינן דלמא ישבה ולאו אדעתה: לדברי אין קץ. שאיני נותן שיעור ואם לא הרגה אפילו כחרדל טמאה ולדברי חברי אין סוף שהם מקילים יותר מדאי דאפילו לא הרגה תולה ואין נותנין שיעור אלא אפילו כסלע תולה או יותר: עד כגרים. ואפילו לא הרגה ויתר מכגרים לא ואפילו הרגה ולדבריו יש לטמא כגרים ועוד ולטהר פחות מכגרים: עד כמה. כלומר וכי אפשר לתלות כתם גדול במאכולת: אמר ר"נ תולה בפשפש עד כתורמוס. כתם רחב כתורמוס יכולה לתלות ולא במאכולת אלא בפשפש שמא פשפש הרגה שכתמו גדול פשפש פוניי"א בלע"ז: ברית כרותה לו. כלומר ריחו נודף ומבאיש וכל המוללו על כרחו מריח ריחו: לענין כתמים. דאי הוה כתם ארכו כרחבו אפילו יותר מכגרים תלינן בפשפש: או שטעם טעם פשפש. באוכל תרומה מיירי *וכ"ש חולין דהא שרץ הוא אלא האי דנקט תרומה משום דפליגי לעיל מיניה אמרו לו נטמאת ונטמאת התרומה ר"א אומר יבלע ר' יהושע אומר יפלוט אבל (א) אומר לו טמא היית וטמאה היתה התרומה או שנודע שהוא טבל או שטעם טעם פשפש לתוך פיו ה"ז יפלוט הואיל ועד שלא נתנה לתוך פיו אירע בה פסול זה לא חיישינן להפסד תרומה: מנא ידע. טעם פשפש: ואכתי מנא ידע. והלא לא הריח בו: חזירים. אוכלים שקלים ורמשים ומתיזים דם: דדוקרת. טבחים הרבה ואשפות ושקלים מצויין בה: והכא לחומרא. הילכך עד ולא עד בכלל דאי עד ועד בכלל הוה ליה קולא דקתני עד כגרים תולה וקיימא לן באלו טריפות (חולין נה.) דבכל עד אזלינן לחומרא אי עד ועד חומרא הוא אזלינן בתריה ואי עד ולא עד חומרא הוא אזלינן בתריה: אמרי לה באנפי נפשה. ולאו אמתני': ה"ג וקמיפלגי בעד ועד דהכא כדאמר רב הונא לחומרא כדאמרינן בכל דוכתי הלכך עד ולא עד בכלל ולרב חסדא כרבי אבהו:

טיפי

מאי שנא מהא דתניא ב' נשים כו'. תימה מה דומה להך דלעיל דהכא אין לתלות בזו יותר מבזו אבל לעיל אין לתלות בראשונה הואיל ובדקה ואומר ר"ת דברייתא איירי שנתעסקה בצפור זו אחר זו ואם היתה נשאלת הראשונה היינו מטהרין אותה הואיל ונתעסקה ובשביל חברתה אנו מטמאין הראשונה שהיא טהורה גמורה גם למעלה אע"פ שהראשונה בדוקה נטמאנה הואיל ושניה תולה בה לענין דינא:

אין לך כל מטה ומטה. הכא לא נקט סדין וסדין כדבסמוך משום דהכא בעי למימר מטה אפילו של איש שאין בה כמה טיפין של דם מאכולת אם כן ה"נ של אשה יש לנו לתלות במאכולת אבל בסמוך לא איירי אלא בשל אשה להכי נקט סדין: (ב) **וכדבריו** אנו מודים. ומיהו היכא דהרגה הרבה מאכולת או פשפש תולה כפי מה שהרגה מידי דהוה אשוק של טבחים: **עיר** שיש בה חזירים אין חוששין בכתמים. אומר רשב"ם דאפי' יותר מכגרים ואפי' מן החגור ולמטה ואפילו לא נתעסקה ואין לה מכה שיש לה להגלע ולהוציא דם מיהו אור"י דאין לסמוך על זה עכשיו להקל כשמוצאה כתמים במקום שאין רגילות ליגע בהן חזירים וכן מנהג דלא תלינן ומיהו במקום שיש רגלים לדבר שיש לתלות בחזירים וכיוצא בהן תלינן כדקאמר הש"ס:

היו

טז א מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הלכ"ו סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' כס:

יז ב ג מיי' שם הל' כז טוש"ע שם סעי' יח:

יח ד מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעיף ה:

יט ה מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעי' יט:

כ ו ז מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעי' יח:

כא ח מיי' שם פ"ד הל' יח סמג שם טוש"ע שם סעיף לד:

כב ט מיי' שם פ"ט הל' כז סמג שם טוש"ע שם סעי' יח:

כג י מיי' הל' שם טוש"ע שם סעי' כב:

כד כ טוש"ע שם סעי' ז:

כה ל מיי' פ"י מהל' תרומות הלי"ג:

כו מ מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' כח סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' כב:

כז נ מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעיף ה:

הגהות הגר"א

א] גמ' ולדבריו אנו מודים נמחק ונ"ב וכדבריו אנו מודים:

תוספי הרא"ש

המומין. וכן לענין טריפות בא הלוקח להוציא מיד המוכר אבל לחייב השני לא: **ואין** בו אלא סלע כו'. תימה מאי פירכא היא זו שאני הכא דהאי מינייהו מפקת אבל לעיל שבדקה הראשונה למה נטמאת. ותירץ ר"ת דהכא מיירי שנתעסקה האחת תחלה ואח"כ חברתה ואפי' נתעסקו ביחד אי אפשר לצמצם שלא התחילה האחת תחלה וא"כ היה לנו לתלות דם צפור בראשונה ולטהרה כהך דלעיל שהיתה בדוקה ומשני כיון דאיכא סלע יתירה איכא לתלות בזו כמו בזו אע"ג דהתחילה קודם חברתה אימור לא בא מ ד דם הצפור עליה אבל לעיל הבדוקה בחזקת טהרה היא: **לא** ישבה לא. פי' לא ידעה אם ישבה אם לאו: **אין** לך כל מטה ומטה ובסמוך נקט כל סדין וסדין משום דעכשיו קאמר אין לך כל מטה ומטה של איש ואשה שאין בו כמה טיפי דמים של מאכולת. וא"כ של אשה נמי יש לתלות במאכולת כמו מטה של איש והדר קאמר אין לך כל סדין וסדין של אשה שאין בה כמה טיפי דמים ואין לתלות כולם בדם מאכולת: **וכדבריו** אנו מודים. פי' ר"מ דבכלל דבריו דבריהם דרבנן מודים לדבריו דכגרים תולה ובכלל דבריו דברינו דהם אני מודה לדבריו דהיכא (ההיכינה)[דהרתה]הוי שיעורא כגרים דתולה וכיון שבכלל דבריו א) נראין דברינו ונראין דבריו ודמיא לתתיא דתנן במסכת אבות רואה אני את דברי ר' אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם: **עיר** שיש בה חזירין אין חוששין לכתמים. פירש"י אפי' לא עברה בשוק של טבחים ואפי' אין מכה עליה ואפי' מחגור ולמטה כיון דשכיחי בה חזירין שהן מנקרין באשפה ומתיזין דם נבילות וטריפות הוי בכל פעם כאילו עברה בשוק של טבחים. ונראה דהאידנא אין לתלות בחזירים אם מצאה כתם בחלוקה שאינו מצוי שיהו חזירים מתיזין דם אבל אין לומר דלטהרות דוקא קאמר כשיש לתלות בחזירים. ודדוקרת דקאמר לאותם שעושים בה טהרות בימי רב נחמן ב) (אלא כמו זבוני דמחתא דאמר רב לעיל בשלדו קיים הן טמאין דלאו היינו לבני בבל אלא לשאר מקומות שעושין בו טהרות) דהא לטהרות מחמרינן טפי מלבעלה וכיון דתלינן לטהרות לחזירים כ"ש לבעלה:

א) נראה דצ"ל וכיון שבכלל דבריו דברינו ודבריכם מטו"ה נראין דבריו ודמיא להסיא וכו'. ב) צ"ל כמו אבוגי דמתוזא דאמר רבא לעיל [דף נו ע"א] דאם שלדן קיימת טמאין וע"כ דכ"מ לענין טהרות קאמר ולאו היינו וכו'.

[תוספתא דמקוואות פ"ג]

[צ"ל אינה]

[לעיל יט:]

[שם]

[לעיל מה.]

חולין סה. ע"ש

[לעיל יט:]

צ"ל וכ"ש

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה או שטעם וכו' אבל אמרו לו טמא היית וטמאה היתה התרומה: (ב) תוס' ד"ה ולדבריו אנו:

[פירש"י כפי' אין גרין (דף כה:) שהוא מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעט קטנה כו'] תרומות פ"ח מ"ב

[צ"ל והאי]

[ברכות כו: וש"נ]

[חולין נה. ע"ש]

[א]היו עליה טיפי דמים למטה וטיפי דמים למעלה תולה *בעליון עד כגרים מאי לאו כגרים מלמטה לא כגרים מלמעלה איתמר נמצא עליה כגרים ועוד ואותו עוד רצופה בו מאכולת ר' חנינא אומר טמאה ר' ינאי אומר [ב]טהורה רבי חנינא אומר טמאה כי תליא בכגרים בכגרים ועוד לא תליא רבי ינאי אומר טהורה הני מילי היכא דלא רצופה בו מאכולת אבל היכא דרצופה בו מאכולת מוכחא מילתא דהאי ועוד דם מאכולת הוא פש ליה כגרים כיון דבעלמא תליא הכא נמי תליא בעי רבי ירמיה נתעסקה בכגרים ונמצא עליה בכגרים ועוד מהו תבעי לר' חנינא תבעי לר' ינאי תבעי לר' חנינא עד כאן לא קאמר ר' חנינא התם טמאה אלא דלא נתעסקה אבל הכא דנתעסקה [ג]תליא או דלמא אפילו לרבי ינאי דאמר טהורה הני מילי היכא דרצופה בו מאכולת אבל היכא דאין רצופה בו מאכולת לא תליא תא שמע [ד]נתעסקה באדום אין תולה בה שחור במועט אין תולה בו מרובה היכי דמי לאו כי האי גוונא לא [ה]כגון דנתעסקה בכגרים ונמצא עליה שני גריסין ועוד אי הכי מאי למימרא מהו דתימא שקול כגרים צפור שדי בי מצעי זיל הכא ליכא שיעורא זיל הכא ליכא שיעורא קמ"ל אמר רבא נמצא עליה מין אחד תולה בו כמה מינין מיתיבי נתעסקה באדום אין תולה בו שחור נתעסקה שאני איכא דאמרי אמר רבא נתעסקה במין אחד תולה בו כמה מינין מיתיבי נתעסקה באדום אין תולה בו שחור כי קאמר רבא [ו]דאתעסקה בתרנגולת דאית בה כמה מיני דמא: מעשה באשה [וכו'] : והתניא לא אמרו חכמים את הדבר להקל אלא להחמיר אמר רבינא לא להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה [ז]וכתמים עצמן דרבנן : עד שהוא נתון : איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דר"א ברבי צדוק או לא תא שמע [ח]כתם ארוך מצטרף [ט]טפין טפין אין מצטרפין מני אי רבי אליעזר בר' צדוק למה לי צירוף האמר משוך כל שהוא טמא אלא לאו רבנן שמע מינה פליגי לא לעולם ר' אליעזר ברבי צדוק וכי אמר רבי אליעזר ברבי צדוק בעד אבל בכתם לא ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר ברבי צדוק *הלכה מכלל דפליגי שמע מינה :

[שבת קו: וש"נ]

הדרן עלך הרואה כתם

רש"י

טיפי דמים למטה . כלומר קטנים : למעלה . גדולים : כגרים מלמטה . (א) בפחות מכגרים ותלינן : נמצא עליה כגרים ועוד . דהלכתא כרב חסדא דמיקל : כיון דבעלמא . היכא דליכא ועוד תליא כגרים במאכולת השתא נמי תליא האי גריס במאכולת אחרינא : נתעסקה בכגרים . דם צפור או קילור : אבל הכא דנתעסקה תליא . כגרים בדם צפור ועוד דם מאכולת הוא : מאי למימרא . הא אפילו תליא כגרים בצפור אכתי פש ליה גריס ועוד : מהו דתימא שקול כגרים דם צפור ושדי בי מצעי : נמצא עליה מין אחד . מדבר הדומה לכתם כגון קילור או סרף ואחר כך מצאה על חלוקה כתם אפי' אין מראיתו דומה לאותו המין תולה בו : נתעסקה שאני . דכיון דנתעסקה במין אדום היכי תלינן ביה כתם שחור אבל נמצא עליה מין אדום תולה בה כתם שחור דאמרינן כי היכי דניתן עליה האי מין בדלא ידעה הכי נמי הוה עלה מינא אחרינא ולא ידעה : לא להקל על דברי תורה . האי דגזור רבנן בכתמים להחמיר על ד"ת שלא להקל בנדה גמורה ומיהו כתמים עצמן דרבנן ואזלינן בהן לקולא ותלינן בכל מידי : כתם ארוך מצטרף . לכגרים ועוד : משוך כל דהו טמא . דכיון דאמר משוך מגופה אתי ובמשיכה תליא טעמא אפילו בכחרדל טמא : לעולם . אפי' לרבי אליעזר בעי צירוף : וכי אמר רבי אליעזר . משוך ודאי מגופה אתא : בעד . שבודקת בו : אבל בכתם . שעל חלוקה כגרים ועוד בעינן :

הדרן עלך הרואה כתם

תוספות

היו בה טיפי דמים למטה וטיפי דמים למעלה תלינן בעליון עד כגרים . פ"ה למטה קטנים למעלה גדולים תלינן בעליון הגדול בדם מאכולת עד כגרים מאי לאו עד כגרים כלמטה (ב) בפחות מכגרים לא כלמעלה ביותר מכגרים וזהו תימה אמאי נקט למעלה ולמטה הוה ליה למנקט גדולים וקטנים ועוד היכי משמע ליה כלמטה מאי אולמיה ממתניתין ועוד דלא הוה ליה למנקט כלמעלה וכלמטה דהוה ליה למימר כפחות מכגרים ויותר מכגרים לישנא דנקט עד הכא ונראה לי דה"פ למטה למטה מן החגור למעלה למעלה מן החגור תולה בעליון אותו שלמטה נתלה בעליון *דשמא כמו שעליון מעלמא אתי תחתון נמי מעלמא אתי (ג) ועוד כגרים נתלה בו וקאמר מאי לאו כגרים למטה דעד כגרים דקתני מיירי שהתחתון עד כגרים תולה בעליון שממקום שבא העליון בא התחתון מכלל דאי לאו עליון מטמינן ליה ולא תלינן בדם מאכולת אלמא כגרים כיותר מכגרים ומשני לא כגרים ולמעלה כלומר תולה תחתון בעליון כשהעליון עד כגרים ומלמעלה למטה קתני כשהעליון ג' גריסין או שני גריסין עד כגרים שאז אין אנו תולין עליון בדם מאכולת אלא מעלמא אתי אז נתלה בו התחתון ומיירי כשתחתון יותר מכגרים אבל אם היה העליון כגרים אז לא יהיה התחתון טהור שאין רגלים לדבר דאתא דם זה מעלמא שהרי העליון יש לתלותו בדם מאכולת: **נתעסקה** בכגרים ומצאה עליה כגרים ועוד . אור"י הוא הדין נתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה כגרים ועוד דבכלל בעיא זו דאין לומר דבהא פשיטא ליה דאינה תולה אפי' לרבי ינאי דא"כ כי פשיט לקמן מאי לאו בכה"ג לוקמה בשנתעסקה בפחות מכגרים דפשיטא ליה דאינה תולה אלא ודאי בכל ענין בעי : **נמצא** עליה מין אחד . פ"ה מדבר הדומה לכתם כגון סרף או קילור דהא ודאי מעלמא אתא תולה בו כמה מיני כתמים ואינה מכרת אם דם היא ור"י מפרש נמצא שמצאה מין אחד למעלה מן החגור תולה בו כמה מינים שלמטה מן החגור משום שכמו שהעליון ודאי מעלמא אתא כך נאמר בתחתון דמעלמא אתא :

הדרן עלך הרואה כתם

תוספי הרא"ש

טיפי דמים למטה . פרש"י טיפין קטנים ולמעלה היינו טיפין גדולים ופריך מאי לאו כגרים כלמטה אלמא עד ולא עד בכלל . ולא נהירא פי' שפי' טיפי למעלה גדולים (טיפה) ולמטה קטנים . ותו מאי אולמא הך ברייתא ממתני' דקתני עד כמה היא תולה עד כגרים ופליגי באי עד ועד בכלל או לא ומפרש ר"ת טיפי דמים למטה מן החגור וטיפי דמים למעלה מן החגור תולה התחתון בעליון עד כגרים כלומר כמו שבא העליון ממקום אחר ולא מגופה כך אנו תולין שבא התחתון ממקום אחר : מאי לאו כגרים דלמטה . ה"ג בספרים ישנים וה"פ מאי לאו שיתלו הגרים שהוא למטה בכתם העליון לומר שבא מעלמא א"כ אי לאו עליון ה"א כגרים שהוא למטה מגופה אתאי אלמא עד ולא עד בכלל ומשני כגרים דלמעלה . כלומר הכתם התחתון יתלו בעליון לומר מעלמא אתאי עד כגרים אם העליון הוא גדול כג' גריסין או ב' גריסין עד כגרים אבל אם כתם העליון אינו אלא כגרים אימור דם מאכולת הוא ולא תלינן כתם התחתון שהוא גדול יותר מכגרים העליון . והכי מוכח בתוספתא דקתני היו עליה שני כתמים אחד למעלה ואחד למטה אע"פ שהתחתון גדול והעליון קטן תולין התחתון עד כגרים שאני אומר ממקום שבא העליון בא התחתון : **היו עליה** כגרים ועוד . ובאותו ועוד רצופה בו מאכולת . נראה לי דהה"ג אם היו עליה כשני גריסין לר' ינאי טהורת כיון דכי מרלת כגרים של מאכולת לא נשאר בו גריס ועוד והא דנקט כגרים ועוד לרבותא דר' חנינא נקטי' דאפי' בהכי מטמאה : **נתעסקה** בכגרים ונמצא עליה בכגרים ועוד . נ"ל דהה"נ אם נמצא עליה כשני גריסין מיבעיא ליה אי מטמיא לה והא דנקט כגרים ועוד משום דאפי' בכה"ג מספקא ליה דילמא טמאה וה"ה דהוה מצי למיבעי נתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליו כגרים ועוד דאי בהא פשיטא ליה שאינה תולה א"כ לקמן לוקי כה"ג נתעסקה בטועט אין תולה בו מרובה . נמצא עליה מין אחד תולה בו מינין הרבה . וכגון שאותו המין אין לספק בכתם כגון שהוא למעלה מן החגור : **ת"ש** כתם ארוך מצטרף . לפי מה שרוצה לפשוט מכאן דפליגי לא משמע ליה שיהא שום חילוק בין כתם לעד . ולר' אליעזר בן צדוק משוך כל שהוא טמא אפי' על חלוקה או על גבי הסדין . ולכאורה דשמעתין משמע דכי מסיק דפליגי רבנן עליה מהתיא דשמואל היינו כדבעינן למימר השתא וזו הוא חומרא גדולה אם נטמא כתם משוך בכל שהוא דהא פסקינן הילכתא כר' אליעזר ונראה לפרש דהך שינויא דשני כי קאמר ר' אליעזר בר צדוק בעד אבל בכתם לא קיימא אף לפי המסקנא וכן משמע לשון התוספתא דקתני משוך טמא מפני דם הקינוח : **סליק פרק הרואה כתם בס"ד**

עין משפט נר מצוה

כח א (מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה) סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' יז :

כט ב מיי' שם הל' כג סמג שם טוש"ע שם סעי' כח :

ל ג מיי' שם הל' כו טוש"ע שם סעי' כו:

לא ד מיי' שם הל' כז טוש"ע שם סעי' כג:

לב ה מיי' שם הל' כו טוש"ע שם סעי' כו:

גי' מהר"ם דאמרי' כמו וכו'

לג ו מיי' שם הל' כז טוש"ע שם סעי' כד:

לד ז מיי' שם הל"ב טוש"ע שם סעי' א:

לה ח מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ה :

לו ט מיי' שם הל"ז טוש"ע שם סעי' ח :

מסורת הש"ס

ס"א עליון

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כגרים מלמטה כפחות: (ב) תוס' ד"ה היו וכו' כלמטה כפחות מכגרי' לא כלמעלה כיותר מכגרים: (ג) בא"ד מעלמא אתי ועד כגרים כו' כגרים מלמטה דעד כו' כיותר מכגרים ומשני לא כגרים מלמעלה:

א א מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"ז סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצא סעי' ג וע"ש בהגה"ה:

ב ב ג שם בהג"ה:

ג ד מיי' פ"ט שם הל' כ ט וע"ש סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קצ סעיף מח:

ד ה מיי' שם הל' נב וע"ש טוש"ע שם סעיף מט:

ה ו ז מיי' שם הל"ז וע"ש טוש"ע שם סעיף י:

האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם רבי מאיר אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה ר' יוסי אומר [א]בין כך ובין כך טהורה איש ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל ונמצא דם על המים רבי יוסי [ב]מטהר ורבי שמעון מטמא שאין דרך האיש להוציא דם אלא שחזקת דמים מן האשה: גמ' מאי שנא עומדת דאמרינן מי רגלים הדור למקור ואייתי דם יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם אמר שמואל [ג]במזנקת מזנקת נמי דלמא בתר דתמו מיא אתא דם אמר ר' אבא ביושבת על שפת הספל ומזנקת בתוך הספל ונמצא דם בתוך הספל דאם איתא דבתר דתמו מיא אתא על שפת הספל איבעי ליה לאשתכוחי אמר שמואל ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי וכן אורי ליה רבי אבא לקלא הלכה כרבי יוסי: איש ואשה [כו']: איבעיא להו איש ואשה עומדין מה לי א"ר מאיר כי אמר רבי מאיר בחד ספקא אבל בספק ספקא לא מטמא או דלמא לא שנא אמר ריש לקיש היא היא ממאי מדלא קתני ר' מאיר ורבי יוסי מטהרין א"ה השתא רבי מאיר בספק ספקא מטמא בחד ספקא מיבעיא להודיעך כחו דרבי יוסי דאפילו בחד ספקא מטהר ואדמיפלגי בחד ספק להודיעך כחו דר' יוסי ליפלגו בספק ספקא להודיעך כחו דר' מאיר *כח דהיתרא עדיף ליה ור' יוחנן אמר כי קאמר רבי מאיר בחד ספקא אבל בספק ספקא לא אמר אם כן ליתני ר"מ ור' יוסי מטהרין אין הכי נמי ואיידי דסליק מרבי יוסי פתח בדרבי יוסי ורבי יוסי בחד ספקא מטהר בספק ספקא מיבעיא מהו דתימא הני מילי דיעבד אבל לכתחלה לא קא משמע לן תניא כוותיה דרבי יוחנן איש ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל ונמצא דם על המים רבי מאיר ורבי יוסי מטהרין ור' שמעון מטמא איבעיא להו אשה יושבת מה לי אמר רבי שמעון כי אמר רבי שמעון בעומדת דדחיק לה עלמא אבל יושבת לא או דלמא לא שנא ת"ש דתניא יושבת תולה עומדת אינה תולה דברי ר"מ רבי יוסי אומר בין כך ובין כך תולה ר"ש אומר בין כך ובין כך אינה תולה איבעיא להו איש ואשה יושבין מה לי א"ר שמעון כי אמר רבי שמעון עומדת דדחיק לה עלמא ויושבת דחד ספק אבל בספק ספקא לא אמר או דלמא ל"ש ת"ש כיון דא"ר שמעון חזקת דמים מן האשה ל"ש עומדין ולא שנא יושבין: מתני' [ד]השאילה חלוקה לנכרית או לנדה הרי זו תולה בה [ה]ג' נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם כולן טמאות [ו]ישבו על ספסל של אבן או על האיצטבא של מרחץ רבי נחמיה מטהר שהיה *רבי נחמיה אומר [ז]כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים: גמ' אמר רב בנכרית הרואה

רש"י

האשה. אם עומדת. מפרש בגמרא: צרכיה. מי רגלים: ר' יוסי מטהר. דהא אפי' באשה גרידתא מטהר דליכא אלא חד ספק ספק בא מן המקור ספק בא ממקום מי רגלים וכ"ש הכא דדלמא מאיש אתו ובגמרא פרכינן השתא בחד ספק מטהר בתרי ספקי מיבעיא: גמ' במזנקת. מקלחת דכיון דנפק בקילוח כי אורחא לא דחיקא ולא הדור מי רגלים למקור ואין דרך דם מקור לצאת עם מי רגלים אבל שותתת איידי דאוקמה אנפשה הוא ואיכא למימר הדור כאילו עומדת אבל עומדת אי אפשר לה לזנק: מזנקת. (א) נהי נמי דלא הדור למקור מיהו מאן לימא לן דבהדי מי רגלים אתא דנימא ודאי לאו ממקור הוא מדאתא בהדי מי רגלים אלא ממקום מי רגלים (ב) ומכה יש בה: דלמא בתר דתמו מיא. אתא דם ממקור ולא מחמת מי רגלים: וכן אורי ליה לקלא. שם אדם שהוצרך לדבר: איש ואשה עומדין מאי אמר בה ר' מאיר. דמטמא באשה עומדת הכא איכא ספק ספקא להקל דלמא מאיש אתי ואפילו אם תמצי לומר דמינה אתא דלמא לא הדור מי רגלים למקור וממקום מכה בא: היא היא. כי היכי דמטמא ר' מאיר באשה לחודה הכי נמי מטמא באיש ואשה עומדין: בחד ספקא מיבעיא. ולמה ליה לפלוגי ר"מ ברישא לאשמועינן בסיפא ר"מ מטמא דלישתמעו תרוייהו: דיעבד. כגון שנתעסקה בטהרות אבל לכתחלה אומרין לה אל תתעסק: קמ"ל. ממשנה יתירתא דלא אצטריך דאפי' לכתחלה קאמר: אשה. לחודה יושבת ועושה צרכיה ונמצא דם בספל: מה לי א"ר שמעון. מי אמרי' כי א"ר שמעון בעומדת דכיון דעומדת אפי' היכא איש בהדה מטמא דכיון דאמר ר"ש חזקת דמים מן האשה אין כאן ספק ספקא אבל יושבת ודאי ממקום מי רגלים אתא ותולה במכה: איש ואשה יושבין מה לי אמר ר"ש. מי אמרי' כי אמר מתני' בעומדין ואלימא ליה עומדת דאפי' בתרי ספקי מטמא וברייתא נמי דמטמא ר"ש ביושבת משום דליכא איש בהדה אבל הכא דתרתי לקולא יושבת ואיש בהדה לא: ת"ש. מדקתני חזקה אלמא לא מספקא דם באיש כלל: מתני' השאילה חלוקה לנכרית או לנדה. ואחר כך לבשתה היא ומצאה עליה כתם: הרי זו תולה בה. וטהורה דכיון דנדה היא לא מקלקלה לה מידי ונכרית נמי טמאה ותליא בה אבל ישראלית טהורה ששאלה חלוק מחבירתה טהורה ואחר כך לבשתה חבירתה שתיהן טמאות כדקתני שלש נשים כו' דכיון דאי תליא בה מקלקלה לה מאי חזית דמקלקלה לה להך טפי מהך: של אבן. שאינו מקבל טומאה וספסל דריבה בשל עץ דראוי ליטמא במושב הזב והנדה: אין מקבל כתמים. כלומר לא גזרו על כתמים טומאה דרבי נחמיה מפרש בגמרא: גמ'

תוספות

האשה. מאי שנא עומדת דאמר הדור מי רגלים למקור ואייתי דם. פרש"י ברים פירקין דלעיל דאיידי דדחיק לה עלמא דמעומד השתינה ולא יכלה לעצור הדור מי רגלים למקור ואייתי דם יושבת נמי נימא הדור מי רגלים למקור דס"ד השתא בשותתת דהשתא נמי דחיק לה עלמא ומשני במזנקת מקלחת כיון דנפיק כי אורחיה לא דחיק לה ולא הדור מי רגלים למקור (ג) דאין דרך לדם מקור לצאת עם מי רגלים אבל שותתת איידי דמוקמה אנפשה איכא למימר הדור כאילו עומדת אבל עומדת אי אפשר לה לזנק ופריך מזנקת נמי נהי דלא הדור למקור מיהו מאן לימא לן דבהדי מי רגלים אתא דנימא ודאי לאו ממקור הוא דאתא כיון דאתו בהדי מי רגלים אלא ממקום מי רגלים באו ומכה יש בה דלמא בתר דתמו מיא אתא דם ממקור ולא ממי רגלים ע"כ לשון רש"י וקשה על מה שפי' דעומדת אי אפשר לה לזנק א"כ אמאי נקט כלל עומדת לא ליתני אלא יושבת וליפלוג בין מזנקת לשותתת ויש ליישב פ"ה דנקט עומדת משום דפסיקא ליה דלעולם שותתת היא אי נמי משום ר' יוסי נקט לה דאפי' בעומדת שאין רחמה נפתח מטהר ועוד יש לומר דעומדת שפיר אפשר לה לזנק והמקשה היה סבור דמתניתין איירי בכל ענין בין בשתיה בין בזנוק ולהכי פריך מאי שנא עומדת דטמאה משום חדא ריעותא דאין רחמה נפתח אע"ג דמזנקת יושבת נמי תהא טמאה היכא דשותתת ומשני דכולה איירי דווקא במזנקת והא דלא מפליג ביושבת גופה וליתני דטמאה בשותתת משום דבעי לאשמועינן דעומדת טמאה היא אפי' מזנקת ועוד י"ל דהמקשה סבר דאיירי מתני' בשותתת דבמזנקת אפי' עומדת טהורה דליכא למימר הדור הואיל ומזנקת ולהכי פריך יושבת כיון דשותתת ואיכא חדא לריעותא ומשני דאיירי במזנקת ואפילו הכי עומדת טמאה דאיכא למימר הדור כו' ובעינן תרתי לטיבותא:

דלמא בתר דתמו מיא. פירוש אפילו במזנקת דלמא בתר שהניחה מלזנק ושותתת הדור למקור ואתי דם אבל על פי' הקונטרס דפי' דלאחר שכלו מי רגלים אתא דם כי אורחא קשה דאם כן בשעה שמזנקת נמי לפרוך דילמא בא דם כדרכו כשאר אשה שהיא רואה אלא ודאי פשיטא ליה מדלא חזאי קודם עשיית צרכיה או אחר כך אם כן הדם לאו ממילא אתא אלא על ידי מי רגלים שחזרו למקור ואתא דם ושמא בשעת זינוק אי אפשר לדם לבא כדרכו שמחמת הזינוק נסתם המעיין של דם:

וכן אורי ליה רבי אבא לקלא. נראה דקלא שם חכם אבל ל"ג לקולא דמה לו להזכירו:

מדלא קאמר ר' מאיר ור' יוסי מטהרין. וא"ת אדרבה מדלא קאמר רבי מאיר ורבי שמעון מטמאין שמע מינה שרבי מאיר מטהר וי"ל דלא הוה מצי למיתני הכי דהא מסיק דחזקת דמים מן האשה ומהא מסיק לקמן דר' שמעון מטמא אפילו באיש ואשה יושבים ורבי מאיר מטהר אפילו באשה יושבת:

תולה

תוספי הרא"ש

האשה. במזנקת. פרש"י אבל עומדת אי אפשר לה לזנק וקשה לפירושו דא"כ ליפלוג ביושבת בין מזנקת לשותתת דהוי רבותא טפי לאשמועינן דאפי' יושבת טמאה בשותתת. וי"ל דעומדת פסיק ליה דאין צריך לפרש בשותתת משום דכל עומדת שותתת א"נ לרבותא דר' יוסי נקטיה דאפי' בעומדת ושותתת מטהר. מיהו נראה לפ"ש דעומדת אפשר לה לזנק וה"פ דסוגיא דשמעתין יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתו דם. דס"ד דמתניתין איירי בכל ענין בין במזנקת בין בשותתת הילכך פריך כי היכי דעומדת טמאה בהדא לריעותא במה שאין נפתח שיוכלו מימי רגליה לצאת בהד"א אלא נעצרין שם ואיכא למימר דהדור למקור ואייתי דם. אע"ג דאיכא חדא לטיבותא דמזנקת יושבת נמי תהא טמאה היכא דשותתת כיון דאיכא חדא לריעותא ומשני כולה מתניתין מיירי במזנקת ותרתי לטיבותא בעינן הילכך עומדת אע"ג דמזנקת טמאה דאין רחמה נפתח ויושבת נמי אי שותתת טמאה והא דלא מפליג ביושבת לטמא היכא דלא זינקה דניחא ליה טפי לאשמועינן דעומדת טמאה אע"ג דזינקה:

דילמא בתר דתמו מיא אתו דם. אין לפרש שאחר שכלו מימי רגליה אתא דמה כי אורחיה מן המקור דא"כ בשעה שמזנקת נמי לפרוך דילמא אתא דם מן המקור כי אורחית כשאר אשה שהיא רואה אלא ודאי פשיטא ליה מדלא חזיא קודם שהתחילה לעשות צרכיה אלא אחרי כן האי דם לאו ממילא אתא כ"א ע"י מי רגלים שחזרו למקור והביאו הדם עמהם והכי פריך אפי' מזנקת דילמא בתר דפסקה מלזנק בעידנא דמימי מיא שאינן באין עוד בגבורות אלא שותתין הדור למקור ואייתו דם: וכן אורי ליה ר' אבא לקולא הלכה כר' יוסי. וי"מ לקלא שם גברא הוא משום דקשיא להו אמאי איצטריך ליה למיטר לקולא מסילא ידעינן דר' יוסי הוא דמיקל. ונ"ל לפרש לקולא בכל מקום שהוא מיקל דלא תימא דוקא בסיפא דאיכא ספק ספיקא אלא אפי' ברישא דחדא ספיקא אורי כותיה: מדלא קתני ר"מ ור' יוסי מטהרין. ותימה אי מטמא א"כ ליתני בסיפא ר"מ ור"ש מטמאין. וי"ל משום דר"ש מטמא אפי' באשה יושבת כדאמרינן בסמוך: תניא כוותיה דר' יוחנן איש ואשה וכו'. הקשה ה"ר מאיר דילמא הכא ביושבין איירי ובהא מודי ר"ל דר"מ מטהר וכ"ת אי ביושבים מאי איריא איש ואשה דהוי ספק ספיקא אפי' אשה לחודה יושבת מטהר ר' מאיר דילמא להודיעך כחו דר"ש איצטריך א) דכבר שמעינן ליה ממתניתין דאפי' באיש ואשה מטמא כדדייק לקמן ממתניתין. ועוי"ל דמסתמא כח דר"מ ור' יוסי דאתא לאשמועינן דהוי כח דהיתירא וכח דהילכתא: אשה יושבת מה לי א"ר שמעון ואת"ל דנפשוט דאפי' ביושבת מטמא מדלא תנא ר"ש מטמא בהדי ר"מ וי"ל דאיבעיא ליה אליבא דר' יוחנן דאמר דר"מ מטהר בסיפא אפי' בעומדת. ותימה לר' יוחנן נמי תפשוט אי ר"ש מטהר ביושבת א"כ ליתני נמי ר"ש ב) בהדי ר"מ וי"ל דעדיפא אייתי ליה מברייתא:

א) נ"ל וי"ל דלר"ש לא אצטריך דכבר שמעינן וכו'. ב) נראה דר"ל דמ"מ ליתני ברישא ר"ש בהדי ר"מ.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מזנקת נמי נהי דלא כצ"ל: (ב) בא"ד מי רגלים באו ומכה: (ג) תוס' ד"ה האשה וכו' למקור ואין דרך:

[לעיל יד: מו:]

[ברכות. וש"נ]

[לעיל נו.]

הרואה ממאי דומיא דנדה מה נדה דקחזיא אף נכרית דקא חזיא *אמר רב ששת כי ניים ושכיב רב אמרה להא שמעתא דתניא תולה בנכרית רבי מאיר אומר בנכרית הראויה לראות ואפילו ר"מ לא קאמר אלא בראויה לראות אבל רואה לא איצטריך אמר רבא ותסברא ר"מ לחומרא רבי מאיר לקולא דתניא אינה תולה בנכרית רבי מאיר אומר תולה ואלא קשיא הך תריץ הכי והיא שרואה ר' מאיר אומר בראויה לראות ואף ע"פ שאינה רואה ת"ר תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת שבעה שלא טבלה לפיכך היא מתוקנת וחברתה מקולקלת דברי רשב"ג רבי אומר אינה תולה לפיכך שתיהן מקולקלות ושוין שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה טהורין לפיכך דרשב"ג למה לי משום דרבי לפיכך דרבי למה לי מהו דתימא ההיא דאשתכח כתם גבה תתקלקל אידך לא תתקלקל קמשמע לן אמר רב חסדא טמא וטהור שהלכו בשני שבילין אחד טהור ואחד טמא באנו למחלוקת רבי ורשב"ג מתקיף לה רב אדא עד כאן לא קאמר רבי התם אלא דתרוייהו כי הדדי נינהו הכא מאי נפקא לן מינה ורב חסדא סוף סוף איהי טבילה בעיא איתמר א"ר יוסי בר' חנינא טמא וטהור ואפילו טהור ותלוי שהלכו בשני שבילין אחד טמא ואחד טהור תולה טמא בתלוי וטהור בטהור לדברי הכל בעא מיניה ר' יוחנן מרבי יהודה בר ליואי מהו לתלות כתם בכתם אליבא דרבי לא תבעי לך השתא ומה התם דקא חזיא מגופה אמרת אינה תולה הכא דמעלמא קא אתי לא כל שכן כי תבעי לך אליבא דרשב"ג התם הוא דקא חזיא מגופה תליא הכא דמעלמא קאתי לא תליא או דלמא לא שנא א"ל אין תולין מה טעם *לפי שאין תולין איתיביה אין תולין כתם בכתם השאילה חלוקה לנכרית או ליושבת על הכתם הרי זו תולה בה הא גופה קשיא רישא אמרת אין תולין סיפא אמרת תולין הא לאקשיא הא רבי והא רשב"ג איכא דאמרי הא והא רבי הא בראשון שלה הא בשני שלה רב אשי אמר הא והא רשב"ג ולא קשיא

כאן

רש"י

הרואה. שגדולה היא וידעינן בה דכבר ראתה: ראויה לראות. שהגיעו ימי הנעורים: ותסברא רבי מאיר לחומרא הוא. דתימא דלתנא קמא אפילו אינה ראויה ותשמע מינה דלתרוייהו לא בעינן שראתה כבר והא תניא דרבי מאיר לקולא מכלל דלת"ק לא סגי בראויה לראות עד שתהא רואה ממש: ופרכינן אלא קשיא הך. קמייתא דמשמע דר' מאיר לחומרא: תריץ הכי כו'. וברייתא דקתני אינה תולה בנכרית לת"ק הכי קאמר אינה תולה בנכרית הראויה לראות אלא אם כן רואה ר' מאיר אומר תולה ותרוייהו מתניתא חדא מילתא אמרי ורב דאמר כתנא קמא דתרוייהו: בשני שלה. אם השאילתה לשומרת יום בשני שלה תולה בה ואף על גב דלא הוחזקה רואה היום כיון דמעיינה פתוח תולה בה ואע"ג דמקלקלה לה פורתא דצריכה לשמור יום המחרת כיון דטמאה השתא: ובסופרת ז'. נקיים אחר זיבה ואף ע"פ שמקלקלה הרבה שסתרה כל ימי ספירתה וצריכה לספור ז' נקיים הואיל ועכשיו טמאה תולה בה: וחברתה מקולקלת. שומרת יום צריכה עוד לשמור שלישי בשביל כתם זה ואם סופרת היא סותרת כל שלפניה: רבי אומר אינה תולה. הואיל ומקלקלה לה מאי חזית דמקלקלת להך טפי מהך: ושוין שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה. דלא מקלקלה מידי: וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה טהורין. דלא מקלקלה לה מידי שאין לה כתם כדאמרי' בפ' קמא (דף י:) זו טריפה מלוי ותלינן כתמה בדם בתולים: לפיכך דרבן שמעון למה לי. כיון דתנא תולה בה פשיטא דהיא מתוקנת וזו מקולקלת: שהלכו בשני שבילין. ולא ידענא הי להאי על והי להאי על: באנו למחלוקת. לרבן שמעון (א) דאמר תולין כתם בשומרת יום הכא נמי תולין שביל טמא באדם טמא וטהור בטהור ולרבי שניהם טמאים: עד כאן לא אמר רבי. *דשניה טמאה: אלא משום דכי הדדי נינהו. שתיהן היו בחזקת טהרה (ב) השומרת יום בשני שלה ראויה לטבול כל שעה שתרצה כיון שספרה שעה אחת הילכך אין כאן טומאה שתוכל לתלות בה יותר מזאת לפיכך שתיהן טמאות אבל הכא דטמא הוא מאי נפקא ליה מינה אי תלית ביה הילכך אפילו לרבי תלינן: ורב חסדא אמר סוף סוף. הך שומרת יום טבילה היא בעיא הילכך טמאה הואי ואפילו הכי קאמר רבי לא תלינן בה: איתמר נמי. כרב אדא דאמר אפילו לרבי תלינן שביל טמא בטמא וכמדומה לי דלא גרס נמי: טמא וטהור. או אפילו טהור ותלוי שהלכו כו' תולה טהור את שביל טמא בתלוי: לדברי הכל. ואפילו לרבי וכדאמרינן דהתם הוא דכי הדדי נינהו אבל הכא דתלוי טמא מספק וטהור טהור גמור תולין טומאה בתלוי: כתם בכתם. השאילה חלוקה לבעלת הכתם ותה"כ לבשתה היא מהו שתתלה בראשונה להיות היא טהורה: שומרת יום. חזאי אתמול מגופה: לא תליא. ושתיהן טמאות: לפי שאין תולין. דמעלמא אתי לה טומאת כתם קמא ולא בחזקת רואה היא: בשני שלה. אינה תולה דמקלקלה לה שמארכת ימי טומאת כתמה יום אחד אבל ביום ראשון שלבשה חלוק זה ביום ראשון (לכתמה הראשון) תולה דלא מקלקלה לה מידי:

א) עיין במשנה למלך פ"ט מהלכות א"ב הלכה כ"ט שכתב דהכך שתי תיבות בין לרבי הם ט"ס ומפרש טובא התוס' ע"ש.

תוספות

תולה בשומרת יום כנגד יום. מספקא ליה להר"י אם טמא קל כגון סופרת מקלת או הכל ולא טבלה תולה בלא ספרה כלל בין בנדה בין בטמא מת ושבילי דשמעתין לא איירי אלא בטהור וטמא: (לעיל) יושבת מה לי אמר ר"ש. מדלא קאמר ר"מ ור' שמעון מטמאים ליכא למפשט דלרבי יוחנן מטהר ר"מ בספק ספקא ומיהו מרישא ה"מ למפשט מדלא קאמר ר' מאיר ור"ש אומרים עומדת טמאה יושבת טהורה אלא דעדיפא מייתי מברייתא: טמא וטהור שהלכו בשני שבילין. הך טמא לא מיירי בטמא שספר והוה אלא שלא טבל מדקאמר רב אדא התם כי הדדי נינהו הכא מאי נפקא ליה מינה משמע דלאו דומיא דפלוגתא לעיל הוא ובטמא שלא ספר כלל נמי לא איירי דאפילו רבי מודה דתולה כדאמר ושוין כו' ואמאי קאמר רב חסדא באנו למחלוקת אלא מיירי בטמא שספר קצת וס"ל לרב חסדא דלרבי אפי' בספרה קצת *אינה תולה ורב אדא דקאמר מאי נפקא ליה מינה לא קרי הפסד כיון דלא סתר הכל והא דנקט סופרת ז' שלא טבלה לרבותא דרשב"ג נקטיה דאפ"ה תולה: באנו למחלוקת דרבי ורשב"ג. וא"ת ורב חסדא אמאי לא נקט מילתיה בזבה גופה ולימא זבה שספרה מקצתה באנו למחלוקת כו' וי"ל דניחא ליה לאשמועינן דאפי' בב' שבילין מטמא דאע"ג דהוי ספק טומאה ברה"ר וא"ת אם כן מה ענין כתמים לשבילין דאע"ג דבתרוייהו אתרע חזקת טהרה דידהו קצת מ"מ יש לטהר יותר בשבילין משום ספק טומאה ברה"ר וי"ל דגבי כתם נמי איכא למימר דלא אתרע חזקתה כלל דאיכא למתלי בחברתה כמו בשוק של טבחים ואפ"ה לרבי אינה תולה משום דמ"ש זו מזו כיון ששניהם טהורין שספרה כבר ז' ימים הכי נמי מאי חזית דתלינן בטמא שספר מקצת טפי מבטהור גמור ואע"ג דאית ליה חזקה דטהרה מיחזי כי חוכא ואטלולא דמהאי טעמא מטמינן ב' טהורין שהלכו בשני שבילין ובאו לשאול בבת אחת דטהורין מדינא ומטמינא להו כי היכי דלא ליהוי כי חוכא ואע"ג דלא דמי דהתם אי מטהרין לתרוייהו הוי חוכא דאי אפשר להיות ששניהם טהורין אבל הכא אפשר דטהור הלך בטהור מ"מ הוי חוכא דאמאי תלינן טפי בטמא מבטהור כדאמר לעיל גבי נשים וא"ת מ"ש משני קופות דאמרינן תולין לתוך חולין נפלו וי"ל דהתם אינו מפסיד לחברתה בתלייתו כלום והכא נמי אפילו רבי מודה שתולה בנדה גמורה שלא טבלה כלל: מהו לתלות כתם בכתם. אומר הר"י דליכא למימר דבעי לתלות בסופרת שבעה שלא טבלה אבל בראשון פשיטא ליה דתולה דאם כן מאי קאמר לקמן מ"מ קשיא הא איכא לשנויי א) בין לרבי בין לרשב"ג בראשון שלה איירי ברייתא ועוד דאליבא דרבי נמי ה"ל למבעי בראשון שלה כיון דלא חזיא מגופה אלא אפי' בראשון שלה מבעי ליה ופשיט ליה דאין תולין אפי' לרשב"ג אלא לחזיא מגופה והשתא לכולהו שינויי קשה לר' יהודה בר ליואי והא דקמשני הא והא רבי הא בראשון שלה והא בשני שלה הש"ס הוא דקמהדר לשנויי בכל ענין שיכול לתרץ ולא בשיטתיה דר"י דהא קאמר אליבא דרבי לא תבעי לך ואוקימנא בעיא שלו אפילו בראשון שלה וקאמר כיון דהיכא דמגופה חזיא לא תלינן בשני שלה לרבי בכתם לא תלינן אפילו בראשון שלה:

כאן

תוספי הרא"ש

דתניא תולה בנכרית ר"מ אומר בראויה לראות. לפי מאי דס"ד השתא דר"מ לחומרא ולרבנן [לא] בעו (שלא) שתהא ראויה לראות. כתב רבינו מאיר דהוה מצי למימר ולטעמיך מאי איריא נכרית אפי' ישראלית נמי דכיון דלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה כתמה טהור כדאמרינן לעיל דאפי' סדינית מלוכלכין בדם אין חוששין לה וכיון דלא מקלקלא לית תולה: בנכרית הרואה. פי' שראתה כבר אבל אין צ"ל שראתה עכשיו א"כ אפי' ישראלית נמי והאדקאמר דומיא דנדה מה נדה דקא חזיא לאו דומיא דנדה ממש אלא כמו נדה שראתה אף נכרית שכבר ראתה: טמא וטהור שהלכו בשני שבילין. האי טמא לאו שכבר ספר שבעה דא"כ היכי קאמר הכא רב אדא (בר אהבה) מאי נפקא ליה מינה נפקא ונפקא שהרי סותר כל מה שספר ולא איירי נמי בלא ספר כלל דא"כ היכי קאמר רב חסדא באנו למחלוקת ר' ורשב"ג הא תניא לעיל ושוין שתולה בשומרת יום בראשון שלה משום דלא מפסדא מידי אלא מיירי כשספר ג' או ד' ובהא פליגי דרב אדא ורב חסדא רב אדא סבר כיון שאינו סותר הכל לא קרי ליה הפסד ורב חסדא סבר אפי' סותר במקצת קרי ליה הפסד ותימה ומנא ליה לרב אדא דרב חסדא איירי בספר מקצת ולכך פריך ליה מאי נפקא ליה מינה דילמא דרב חסדא בשספר כל שבעה איירי וי"ל דא"כ מאי חידושא דרב חסדא היינו

פלוגתייהו דלעיל. ותימה אמאי קאמר לעיל ספרה שבעה לרב חסדא וי"ל דלרבותא דרשב"ג נקטיה דא"ה תולה בה. ותימה ורב חסדא לימא מילתיה בזבה גופה שספרה מקצתה באנו למחלוקת רשב"ג ור' וי"ל דניחא ליה למימר בשני שבילין לרבותא דר' דמטמא אע"ג דהוי ספק טומאה ברה"ר מטמא להו כיון דבאו לישאל בבת אחת ולא תלינן טהור בטהור וטמא בטמא. מיהו קשיא לרב אדא אמאי נקט לעיל דשוין שתולה בראשון ליתני חמישי וששי דהוי רבותא טפי [ובלא"ה] פי' זה נראה דוחק לר"ת דלכאורה משמע דאיירי דומיא דפלוגתייהו דלעיל דאי מיירי בע"א היה לו לפרש ופי' הוא דאיירי טמא בטמא בשביעי שלו קודם שטבל והוה דומיא דפלוגתייהו דלעיל וא"ה קאמר רב אדא בר אהבה דלא דמי לדלעיל [דהתם] תרוייהו כי הדדי נינהו דסופרת בשביעי שלה חשובה כטהורה כיון שטהרתה תלוי בידה אימתי שתרצה תטבול ותטהר אבל הכא מאי נפקא ליה מינה כיון שאין טהרתו תלויה בידו שצריך אדם טהור להזות עליו חשוב הוא כטמא גמור דמי יימר דמזדקיק. ועוד דקדק מדלא קאמר הכא לאו כי הדדי נינהו אלא קאמר הכא מאי נפקא ליה מינה משמע שבא להוסיף ולומר אפי' אי הוו כי הדדי מאי נפקא ליה מינה לטמא שטהור תולה בו הרי ספק טומאה בר"ה הוא וטהור ולא מקלקלין ליה אלא אם באו שנים לישאל בבת אחת והא קאמר דתולה הטהור בטמא ולא נפקא ליה מינה כולי האי שהרי בקל יכול ליזהר שלא יבא לשאל בבת אחת הילכך אי מיתרמי ליה מילתא דבאו לישאל בבת אחת תלינן ביה: מהו לתלות כתם בכתם. לכאורה משמע דבעי כגון שספרה ג' או ד' דומיא דלעיל אבל בראשון לכ"ע תולה כיון דלא מפסדא מידי ואי אפשר לומר כן דא"כ לבעי בראשון שלה לרבי שמא אינה תולה משום דלא הוי מגופה. ותו אי פשיטא ליה דבראשון שלה תולה אמאי איתותב רב ליואי מברייתא דלקמן לישני הא בראשון הא בז'. הילכך נראה דאף בראשון מבעיא ליה והכי קאמר אליבא דר' פשיטא כיון דלא חזיא מגופה דאינה תולה אף בראשון כיון דכי חזיא מגופה קאמר דאינה תולה כו'. ומיבעיא ליה אליבא דרשב"ג דקאמר דכי חזיא מגופה תליא אפי' בשביעי הכי נמי א) דמעלמא קאתי דילמא אף בראשון לא תליא:

א) נראה דצ"ל הכי נמי הכא בכהם דמעלמא קאתי נמי תלינן לו דלמא וכו'.

עין משפט נר מצוה

עי' בגל"מ בפ"ט הלכ"ט מהלכות איסורי ביאה

ו א מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' כט ועי' בכ"מ סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' מח:

ז ב מיי' שם הל' כט סמג שם טוש"ע שם:

ח ג מיי' שם הל' שם ועי' בכ"מ ובכ"מ סמג שם טוש"ע יו"ד שם סעי' מג וע"ש:

ט ד מיי' פ"ט מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ד:

י ה מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' כט סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' מג:

גי' מהר"מ אינה תולה והא דנקט כו' דאפ"ה תולה ורב אדא כו' סתר הכל כצ"ל

מסורת הש"ס

[יבמות כד: וש"נ]

נ"א דשתיהן טמאות

[פי' קבלה היא כך לבני אדם. ערוך ערך לפי א']

הגהות הב"ח

(א) ד"ה באנו למחלוקת כו' לרשב"ג דאמר: (ב) ד"ה אלא משום וכו' טהרה דשומרת:

גליון הש"ס

גמ' לפיכך דרשב"ג. כעין זה לעיל ט ע"א ובב"מ כט ע"א: שם באנו למחלוקת רבי ורשב"ג. עי' פ"ז מ"ה דתרומות בר"ש: שם אין תולין מה טעם לפי שאין תולין. כעין זה שבת כה ע"א גיטין ס ע"א:

כאן למפרע כאן להבא מכל מקום קשיא אמר רבינא לא קשיא הכי קאמר השאילה חלוקה לנכרית בעלת כתם הרי זו תולה בה והא או ליושבת על הכתם קתני הכי קאמר או ליושבת על דם טוהר בעלת כתם תולה בה: שלש שלבשו כו' שהיה ר' נחמיה כו': אמר רב מתנה מ"ט דר' נחמיה דכתיב °ונקתה לארץ תשב כיון שישבה לארץ נקתה (ישעיה ג) אמר רב הונא אמר רבי חנינא [א]מטהר היה רבי נחמיה אפילו באחורי כלי חרס פשיטא מהו דתימא ליגזור גבו אטו תוכו קמ"ל אמר אביי מטהר היה ר' נחמיה [ב]במטלניות שאין בהן שלש על שלש דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים דרש רב חייא בר רב מתנה משמיה דרב הלכה כר' נחמיה אמר ליה רב נחמן אבא תני מעשה בא לפני חכמים וטמאום ואת אמרת הלכה כרבי נחמיה מאי היא דתניא [ג]שתי נשים שהיו טוחנות ברחיים של יד ונמצא דם תחת הפנימית שתיהן טמאות תחת החיצונה טמאה והפנימית טהורה בינתים שתיהן טמאות [א] היה מעשה ונמצא דם על שפתה של אמבטי ועל עלה של זית בשעה שמסיקות את התנור ובא מעשה לפני חכמים וטמאום תנאי היא דתניא ר' יעקב מטמא ורבי נחמיה מטהר והורו חכמים כרבי נחמיה: **מתני'** *[ד]שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות [ה]בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה היא טמאה ושתיהן טהורות ותולות זו בזו ואם לא היו ראוין לראות רואין אותן כאילו הן ראויות: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב [ו]והוא שבדקה עצמה בשיעור וסת סבר לה כבר פדא דאמר כל שבעלה בחטאת טהרותיה טמאות בעלה באשם תלוי טהרותיה תלויות בעלה פטור טהרותיה טהורות ורבי אושעיא אמר אפילו בעלה בחטאת טהרותיה תלויות בשלמא התם איכא למימר שמש עכביה לדם [אבל] הכא אם איתא דהוי דם מאן עכביה א"ר ירמיה משל דר' אושעיא למה הדבר דומה לילד וזקן שהיו מהלכין בדרך כל זמן שהיו בדרך ילד שוהא לבא נכנסו לעיר ילד ממהר לבא ואמר אביי משל דר' אושעיא למה הדבר דומה לאדם שנותן אצבע בעין כל זמן שאצבע בעין דמעה שוהא לבא נטל האצבע דמעה ממהרת לבא: ותולות זו בזו: ת"ר [ז]כיצד תולות זו בזו עוברה ושאינה עוברה תולה עוברה בשאינה עוברה מניקה ושאינה מניקה תולה מניקה בשאינה מניקה זקנה ושאינה זקנה תולה זקנה בשאינה זקנה בתולה ושאינה בתולה תולה בתולה בשאינה בתולה היו שתיהן עוברות שתיהן מניקות שתיהן זקנות שתיהן בתולות זו היא ששנינו לא היו ראויות לראות רואין

כאילו

תורה אור

כאן למפרע. לענין טומאת מפרע תולין דלא מקלקלה לה בהכי ולא תטמא למפרע אבל מכאן ולהבא אין תולה דמקלקלה לה ומאי חזית דמקלקלה לה טפי מינה: מכל מקום קשיא. דלרבן שמעון תולין וקשיא לבר ליואי: אמר רבינא. תרין רישא וסיפא הכי ולא תקשי לבר ליואי: לנכרית. בעלת הכתם הרי זו תולה בה כלומר לנכרית הרואה הרי בעלת הכתם זו תולה בנכרית: והא או ליושבת קתני. והך לאו יושבת היא דהא השתא היא דאישתכח עלה ויושבת משמע שהתחילה למנות שבעת ימים: הכי קאמר. השאילה חלוקה לנכרית או לישראלית יושבת על דם טוהר דדמיה טהורין ואין כאן קלקול הרי בעלת כתם תולה בה: אטו תוכו. דדבר המקבל טומאה הוא ומקבל גזרת כתמים לטמא אשה מדרבנן: פנימית. שאצל הרחיים: שתיהן טמאות. שהימנה דוחקת עצמה להתקרב אל הרחיים ועוברת ונכנסה (א) למעמדה הפנימית הילכך שתיהן עברו שם ולא ידעינן מהי נפל: הפנימית טהורה. שהפנימית אינה מתרחקת מן הרחיים ליכנס במעמד החיצון: אמבטי. מרחץ שהיו באות לרחוץ: וטמאום. והא עלה של זית דלא מקבל טומאה ומקבל כתמים ומדקתני והביאום לפני חכמים מכלל דרבים פליגי עליה: תנאי היא. דאיכא תנא דתנא דיחידאה פליג עליה ורבנן מודו ליה: **מתני'** ותולות זו בזו. בגמרא מפרש לה שאם היתה האחת מעוברת תולה הדם בשאינה מעוברת והיא טהורה: ואם לא היו ראויות וכו'. בגמ' מפרש שאם היו כולן מעוברות או כולן מניקות כולן טמאות כאילו ראויות לראות דאמרן דם מביניהו נפק: **גמ'** והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת. של מיטה הילכך מחזקינן האי דם בידה ואינך טהורות: כבר פדא דאמר כל שבעלה בחטאת כו'. אשה שנתעסקה בטהרות ופרשה וראתה דם כשיעור וסת דלגבי בעלה בכי האי שיעורא הוי בעלה בחטאת דמחזקינן האי דם בשעת בעילה ודאי הכא נמי מחזקינן ליה בודאי בשעת עסיקתה בהנך טהרות וטהרות טמאות ודאי ושורפין (ב) ואינו כשאר מעת לעת לתלות: בעלה באשם תלוי. אם לאחר שפירשה מן הטהרות שהתה כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה דאי לגבי בעלה בכי האי שיעורא הוי בעלה באשם תלוי דספק דם הוה בשעת ביאה ספק בתר הכי ה"נ ספק הוא אי הוה דם בשעת טהרות או לאו טהרותיה תלויות: בעלה פטור. כגון ששהה יותר מכן דלגבי בעלה פטור דאפי' אשם תלוי ליכא דמחזקי' להאי דם לאחר ביאה הכא נמי טהרותיה טהורות ולית ליה לבר פדא טומאה מעת לעת כשמאי דאמר דיין שעתן או בארבע נשים שאמרו דיין שעתן ומתני' נמי דקתני היא טמאה וכולן טהורות אלמא ודאי בידה מחזקינן דמטהרינן להנך אלמא כבר פדא הוא דמשוי לטהרות טומאה ודאית היכא דבדקה שיעור וסת ולא כר' אושעיה דאמר אפי' בעלה בחטאת טהרותיה תלויות ואפי' כשיעור וסת לית ליה טומאה ודאית: בשלמא התם. גבי בעילה כי ראתה כשיעור וסת אמרינן בשעת ביאה הוה דם והאי דלא אתא עד השתא שמש עכביה אבל גבי טהרות אם איתא דהוה דם בשעת טהרות מאן עכביה הלכך ודאי טומאה ליכא אלא גזרת מעת לעת מדרבנן: משל דר' אושעיא. דאמר שמש מעכב את הדם: ילד שוהא לבא. הולך בנחת וממתין לזקן: נכנסו לעיר. ונפרדו זה לצד ביתו וזה לצד ביתו אז הילד ממהר לבא: עוברה. דמיה מסולקין וכן מניקה וזקנה ובתולה האי בתולה בתולת דמים שלא ראתה מימיה ואפילו היא נשואה קרי לה בתולה להכי כדאמרינן בפרק קמא (לעיל דף ח:):

כאילו

כאן למפרע כאן להבא. פרש"י למפרע תולה דלא מקלקלה לה בהכי ולא תטמא למפרע להבא אינה תולה בבעלת כתם בשני שלה דמקלקלה לה ומאי חזית דמקלקלה לה להך טפי מינה וזהו תימה שנתלה זה הכתם בחברתה לתלאין ומפרש הר"י למפרע אם בעלת הכתם הכירה בכתמה ואח"כ לבשה היא וחברתה חלוק ונמצא בה כתם תולה בה כיון שכבר הכירה בטומאה קודם שבא הספק בשתיהן כאן להבא שלבשו שתיהן חלוק ונמצא בו כתם ולא נודע ממי הוא ואח"כ לבשה חלוק ונמצא בו כתם אע"ג שזאת ודאי טמאה ע"י כתם שלה הואיל ולא נודע בה עד אחר שאירע בה ובחברתה הספק אינה תולה ויש לפרש לשון הש"ס איפכא למפרע אין תולין ולהבא תולין וקאי למפרע ולהבא אשאלת החלוק אם שאלת החלוק היה למפרע קודם שבעלת החלוק הכירה כתמה ולהבא ששאלת החלוק שממנו אירע הספק בשתיהן היתה אחר מציאת הכתם של בעלת הכתם תולין והיא היא: **במטלניות** שאין בהן שלש על שלש. והכא לא פריך פשיטא כמו לעיל דזבחים פרק דם חטאת (דף צג.) °משמע דאי חשיב עלייהו ויהדם מקבלים טומאה: **והוא** שבדקה עצמה כשיעור וסת. לאו דוקא בדקה אלא קנחה כדאמר בפ"ק (לעיל דף יב.) דלא מסכחת בדיקה כשיעור וסת: **בעלה** פטור טהרותיה טהורות. פ"ה ולית ליה טומאה מעת לעת כשמאי או נמי בד' נשים שדיין שעתן ועוד י"ל באשה שיש לה וסת אי נמי בחולין שאין בהן טומאה מעת לעת: **אימא** שמש עכביה לדם אבל הכא כו'. וא"ת כיון דיכול להיות דאע"ג דנמצא כשיעור וסת שלא היה דם בשעת ביאה אם כן אמאי בעלה בחטאת הא ספק הוא וי"ל כיון דרוב פעמים בא מקודם ובתשמיש דאיכא למתלי בעיכוב שמש טמא מן התורה: **עוברה** ושאינה עוברה כו'. אור"י דדוקא בהך ענינא דקאמר הש"ס תולין אבל יש לה וסת דמסולקת בדמים דהא אמרינן בה דיה שעתה אינה תולה באין לה וסת וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה אין תולה בהגיע שעת וסתה:

אמר

עין משפט
נר מצוה

יא א ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"ז:

יב ג טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' נב:

יג ד מיי' שם הל' לב ועי' בכ"מ סמג שם טוש"ע שם סעי' ג וע"ש:

יד ה ו מיי' שם הל' שם ועי' בכ"מ טוש"ע שם סעי' נא:

טו ז מיי' שם הל' לג טוש"ע שם סעיף נב:

מסורת הש"ס

קדושין עג: [ע' תוס' סוטה כח. ד"ה כר"ם]

רס"ל

תוספי הרא"ש

כאן למפרע כאן להבא. פרש"י דלמפרע תולה דלא מקלקלא בהכי אבל מכאן ולהבא (לא) [קא] מקלקלא לה. ולא נהירא לתלות בחברתה לחצאין. ונראה כפי' הר"י דפי' כאן למפרע כגון שבשעה שלבשה השניה החלוק עדיין לא היתה הראשונה טמאה משום כתם ולאחר כך מצאה כתם בחלוק אחר אינה תולה בה כיון דבשעת מציאת הכתם לא היתה הראשונה טמאה משום כתם אע"ג דאיגלאי מילתא השתא שהיתה טמאה באותה שעה א) אינה תולה: כאן להבא. כגון שלבשה השניה החלוק היתה הראשונה טמאה משום כתם שמצאה בחלוק אחר הרי זו תולה בה כיון דמיד יכולה לתלות מכאן ולהבא: באחורי כלים. מכאן ראיה שאין לפרש הא דאמרי' בפ' על אלו מומין נטמא גבו לא נטמא תוכו הא גבו טמא דא"כ אמאי מטהר ר' נחמיה ומאי פריך פשיטא אלא אף גבו לא נטמא: מטהר היה ר' נחמיה אף מטלניות שאין בהן ג' על ג'. ואע"ג דאתו מכח דבר המקבל טומאה דמהאי טעמא פסולין לסכך הסוכה: זה היה מעשה. כלומר כיוצא בזה היה מעשה שנמצא דם על שפתה של אמבטי ושל עלה של זית במקום שהיו שתיהן ראויין לעבור: כל שבעלה פטור טהרות טהורות. פרש"י כב"ש דאמר דיין שעתן או בד' נשים אי נמי בשיש לה וסת אי נמי לחולין. ור' אושעיא אמר (אף) אפי' בעלה בחטאת טהרותיה תלויות ולית ליה לר' אושעיא הא דאמר רב הונא והוא שבדקה כשיעור וסת דאין חילוק [בין כשיעור] וסת בין לאחר שיעור וסת דלענין טהרות אפי' כשיעור וסת טהרותיה תלויות דאם איתא לדם מעיקרא מאן עכביה ולענין כתמים תלינן לקולא דאפי' לאחר שיעור וסת מטהרי' חברותיה. אלא הכא אם איתא לדם מאן עכביה. ותימה כיון שיכול להיות שלא בא הדם מקודם אמאי בעלה בחטאת ושמא יביא חולין לעזרה. י"ל דכיון שרוב פעמים בא מקודם ובתשמיש איכא למיתלי בעיכוב שמש איכא ודאי טומאה מן התורה:

א) נראה דצ"ל אינה תולה. כאן להבא כגון שבשעה שלבשה החלוק כבר היתה וכו'.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שתיהן וכו' למעמד הפנימית: (ב) ד"ה כבר פדא וכו' ושורפין ואינו כשאר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' היה מעשה. נמחק תיבת היה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה במטלניות וכו' משמע דאי חשיב כו'. ע' סוכה טז ע"א תד"ה דלא חזי:

כאילו הן ראויות: **מתני'** שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת האמצעית כולן טמאות תחת הפנימית שתים הפנימיות טמאות והחיצונה טהורה תחת החיצונה שתים החיצונות טמאות והפנימית טהורה *אימתי בזמן שעברו דרך מרגלות המטה אבל אם עברו דרך עליה כולן טמאות בדקה אחת מהן ונמצאת טהורה היא טהורה ושתים טמאות בדקו שתים ומצאו טהורות הן טהורות ושלישית טמאה שלשתן ומצאו טהורות כולן טמאות למה הדבר דומה לגל טמא שנתערב בין שני גלים טהורים *ובדקו אחת מהן ומצאו טהור הוא טהור ושנים טמאים שנים ומצאו טהורין הם טהורין ושלישי טמא שלשתן ומצאו טהורין כולן טמאים דברי ר"מ שר"מ *אומר כל דבר שהוא בחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך טומאה היכן היא וחכמים אומרים בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה: **גמ'** מאי שנא רישא דלא מפליג ומאי שנא סיפא דקמפליג אמר רבי אמי במשולבות: בדקה אחת [וכו']: למה ליה למתני למה זה דומה הכי קאמר להו ר' מאיר לרבנן מ"ש בדם דלא פליגיתו ומ"ש בגל דפליגיתו ורבנן בשלמא התם אימא עורב נטלה אלא הכא האי דם מהיכא אתא תניא אמר ר"מ מעשה בשקמה של כפר סבא שהיו מחזיקין בה טומאה ובדקו ולא מצאו לימים נשבה בו הרוח ועקרתו ונמצא גולגולת של מת תחובה לו בעיקרו אמרו לו משם ראיה אימר לא בדקו כל צרכו תניא א"ר יוסי מעשה במערה של שיחין שהיו מחזיקין בה טומאה ובדקו עד שהגיעו לקרקע שהיתה חלקה כצפורן ולא מצאו לימים נכנסו בה פועלים מפני הגשמים ונתזו בקרדומותיהן ומצאו מכתשת מלאה עצמות *אמרו לו משם ראיה אימר לא בדקו כל צרכו תניא אבא שאול אומר מעשה בסלע בית חורון שהיו מחזיקין בה טומאה ולא יכלו חכמים לבדוק מפני שהיתה מרובה והיה שם זקן אחד ורבי יהושע בן חנניא שמו אמר להן הביאו לי סדינים הביאו לו סדינים ושראן במים ופרסן עליהם מקום טהרה יבש מקום טומאה לח ובדקו ומצאו בור גדול מלא עצמות תנא הוא הבור שמילא ישמעאל בן נתניה חללים דכתיב °והבור אשר השליך שם ישמעאל את כל פגרי אנשים אשר הכה ביד גדליה וכי גדליה הרגן והלא ישמעאל הרגן אלא מתוך שהיה לו לחוש לעצת יוחנן בן קרח ולא חש מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן אמר רבא האי לישנא בישא אע"פ דלקבולי לא מבעי *מיחש ליה מבעי הנהו בני גלילא דנפק עלייהו קלא דקטול נפשא אתו לקמיה דרבי טרפון אמרו ליה לטמרינן מר אמר להו היכי נעביד אי לא אטמרינכו חזו יתייכו אטמרינכו הא אמור רבנן האי לישנא בישא אע"ג דלקבולי לא מבעי מיחש ליה מבעי זילו אתון טמרו נפשייכו °ויאמר ה' אל משה אל תירא מכדי סיחון ועוג אחי הוו דאמר מר סיחון ועוג בני אחיה בר שמחזאי הוו מאי שנא מעוג דקמסתפי ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי א"ר יוחנן אר"ש בן יוחי מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו אמר שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו שנאמר °ויבא הפליט ויגד לאברם העברי ואמר רבי יוחנן זה עוג שפלט מדור המבול תנו רבנן בגד שאבד בו כתם מעביר עליו שבעה סממנין ומבטלו רבי שמעון בן אלעזר אומר
בודקו

רש"י

כאילו הן ראויות. לראות ושתיקן טמאות דמכל מקום דם מבינייהו נפיק: **מתני'** חיצונה. קרי להך דלצד דרך עליית המטה פנימית אותה שלצד הקיר ובגמרא מפרש מאי שנא הכא דמפליג בין נמצא תחת הפנימית לנמצא תחת אמצעית וברישא קתני תחת אחת מהן כולן טמאות אפילו נמצא תחת תורה אור פנימית או חיצונה: אימתי. אמרו נמצא תחת חיצונה פנימית טהורה בזמן שעלו דרך מרגלות המטה דלא עברה פנימית על מקום מציאת הדם: אבל עברו. שלשתן דרך (א) עלייה שהן דורסות ועוברות על החיצונה כולן טמאות ואפי' פנימית דשמא כשעברה פנימית דרך שם נפל ממנה: גל טמא. שהיה שם כזית מן המת: לבתולה. קרקע בתולה ואם לא מצא הגל טהור: **גמ'** מאי שנא רישא. דקתני לעיל נמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות ולא מפליג בין נמצא תחת אמצעית לנמצא תחת פנימית או חיצונה: א"ר אמי רישא במשולבות. תכופות ודבוקות יחד הלכך אפילו נמצא תחת הפנימית איכא לספוקי נמי בחיצונה: מאי שנא בדם דלא פליגיתו. דמודים אתם לי דהיכא דנמצא שלשתן טהורות כולן טמאות: ובגל. אתם חלוקים עלי דאם בדק ולא מצא טהור ואע"ג דמוחזק לן דהואי טומאה בחד מינייהו: לקרקע חלקה כצפורן. לקרקע חלקה שלא נזרעה מעולם: מקום הטומאה לח. שנבלעו שם מים של סדין מתוך שהיה העפר רך: יוחנן בן קרח. אמר לו לגדליה שמעתי שבא ישמעאל בן נתניה להרגך (ירמיה מ): ביד גדליה. משמע שע"י גדליה נהרגו: מיחש ליה מיבעי. ושמא הרגתם ואסור להציל אתכם: בני אחיה. שבא משמחזאי ועזאל שני מלאכים שירדו בדור אנוש: מתשובתו של אותו צדיק. (ב) הולכך הקב"ה להשיב שלא ייראו ממנו: עוג פלט מן המבול. שברח לא"י כדאמרינן בחלק*: שאבד בו כתם. כגון שנכנס במים או נגלל בדם בהמה ואין טודע מקום הנדות וקי"ל במתני' אין דם הנדות טהור בלא שבעה סממנין: מעביר [עליו] ז' סממנין. על הבגד: ומבטלו. לדם והאי דנקט הך ברייתא הכא משום דאיירי לעיל בגלים שאבדה בהם טומאה ואין ידוע מקומה:
בודקו

תוספות

אמר רבי אמי [רישא] במשולבות. פ"ה רישא דלא מפליג איירי במשולבות ותכופות זו לזו ולהכי איכא לספוקי בכולהו ובהרבה ספרים לא גרסינן רישא ואומר הר"י דיש לפרש דסיפא איירי במשולבות כלומר מכוונות כל אחת במקומה ולא היו תכופות ומעורבות זו בזו ובפירוש ר"ח כתוב דמשלחפי שלחופי שמתפרדות זו מזו: **מקום** טהרה לח. אסדינים קאי דמתוך שהיה הקרקע קשה לא בלע מים שבהסדינין ומקום הטומאה יבש ואית ספרים דגרסינן איפכא מקום טומאה לח ואקרקע קאי שהיה לח מחמת הסדינין שבלע לפי שהיה רך ותיחוח וכה"ג בדק רבי יוחנן בן זכאי כשקלן תורמוסי תרומה בטובלא דרבי שמעון בן יוחי במסכת שבת (דף לג.): **אטמרינכו** הא אמור רבנן האי לישנא בישא כו'. פי' בקונטרס ושמא הרגתם ואסור להצילכם ובשאלתות דרב אחאי* מפרש שמא הרגתם ואם אטמין אתכם חייבתם ראשי למלך והיינו מיחש מיבעי ליה למיחש שיש לחוש ללשון הרע להאמינו לגבי זה שיזהר שלא יבא לו הפסד ולא לאחרים: **זה** עוג שפלט מדור המבול. הכי נמי נפלט סיחון מדור המבול כיון דאחי הוו אלא דהך הפליט קים ליה דהוא עוג ולא סיחון מהאי טעמא גופיה כיון דדחיל ליה משה ועוד אמר (*בפרק רבי אליעזר) (דף לד) שעוג מלאו לאברהם אבינו שהיה עומד בגרעות לתקן עוגות לפסח ועל שם זה נקרא עוג ומייתי ליה משום דמחזי כלישנא בישא דאמר במדרש *עוג אמר בלבו אלך ואומר לאברהם וילחם וימות ואשא שרה אשתו אפילו הכי היה ירא משה שמא תעמוד לו זכות אברהם: **מעביר** עליו שבעה סממנין. וא"ת ומה צריך להעביר עליו הלא כיון שאבד ואינו ניכר אינו מקפיד עליו ובטל ממילא כדקתני ר' חייא לקמן (דף סב:) דם הנדה ודאי מעביר עליו ז' סממנין ומבטלו שכיון שהעביר עליו אזל ליה חזותא ואינו מקפיד עליו יותר א)אע"פ שניכר *אלא בקפידא תליא מילתא ויש לומר דהכא קרי שפיר מקפיד עליו דאם אינו מוצאו עכשיו שמא ימצאנו פעם אחרת:
בודקו

תוספי הרא"ש

רישא במשולבות. י"ס שאין כתוב רישא אלא במשולבות גרידא. ויש לפרש סיפא במשולבו' ומכוונו' כל אחת(במקוה)במקומה ולא דחקו זה את זה. ור"ח פי' סיפא דמשלחפי שלחופי פי' שמופרדות זו מזו: **מקום** טומאה נגוב מקום טהרה לח. פירוש במקום הטומאה היתה הקרקע חפור ונכנס בו לחלוחית אמים ונתנגב הסדין ובמקום טהרה שלא חפרו שם הקרקע היה קשה ולא נבלע המים ונשאר הסדין לח. וי"ס דגרסי מקום טומאה לח מקום טהרה נגיב וקאי לח ונגוב אקרקע ולא אסדין: **אטמרינכו** הא אמור רבנן האי לישנא בישא איבעי ליה למיחש. פרש"י ושמא הרגתם ואסור להציל אתכם. ותימה הוא לומר כן שאם יצא קול על האדם שחטא שבשביל זה אסור להציל נפשו. ונראה דברי רב אחאי שפי' בשאלתות אם הרגתם חייבתם ראשי למלך שהתורה מלקבל רוצחים. ובענין זה דוקא יש לחוש ללישנא בישא היכא שיכול לבא לידי היזק לו או לאחרים אם לא יחוש לו וכגון ההוא דגדליה בן אחיקם אבל בענין אחר אסור אפי' לחוש ללשון הרע ולהאמינו כלל וכלל: **זה** עוג שפלט מדור המבול. ה"ה סיחון פלט מדור המבול כיון דאחי הוו אלא דקים להו דקרא דויבא הפלים בעוג מיירי ובמדרש יש דבאותה שעה מצא אברהם שהיה עושה עוגות לפסח ועל שם כך נקרא עוג. ותימה מאי שייך לאיתויי הכא וי"ל משום דאיירי בלישנא בישא שיש לחוש וכן עוג כיון לרעה מה שהגיד לאברהם שנשבה לוט כי אמר בלבו אלך ואגיד לאברהם וילחם עם המלכים ויהרגוהו ואשא שרה אשתו וא"ת ירא משה שמא תעמוד לו זכות של אברהם: **בגד** שאבד בו כתם מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו. וא"ת אמאי צריך לבטלו הא קתני ר' חייא לקמן דם נדה מעביר עליו ז' סממנין ומבטלו אע"ג דאכתי ניכר הדם קצת טהור כיון שאינו מקפיד עליו דבקפידא תליא מילתא כדאמרינן לקמן כ"ש הכא שאינו רואהו ואינו מקפיד עליו וי"ל דנהי שאינו מקפיד עכשיו ימצאנו לאחר זמן ויקפיד עליו הילכך צריך לבטלו בז' סממנין:[מכאן שייך לע"ב] **בודקו** שכונות שכונות. ויעיין יפה יפה אם יוכל להכירו ולמוצאו ואם בדקו ולא מצאו אמרינן דמסתמא נפל הכתם מן הבגד. ותימה לר' מאיר דאמר לעיל כל דבר שהוא בחזקת טומאה לעולם הוא בחזקת טומאה עד שתוודע הטומאה א"כ מה תועיל בדיקה זו וי"ל דהתם שאני דהאי דם מהיכא אתי אי לא מהני נשי אבל הכתם איסור נתכבס ולאו ארעתיה אע"ג דר' מאיר לית ליה האי טעמא גבי טומאת מת הכא מודה דבבדיקה סגי דאפשר להיות שנפל הכתם או שנתכבס ואינה זכורה: **בודקו** בחמה. ודוקא קרי דסמיך ועב אבל דם דקליש אינו ניכר בחמה: **בגד** שאבד בו כלאים. ותימה למה לא יבטל דבר מועט שנתערב בו ואין מקומו ניכר בכל הבגד דהא אמרינן בשילהי תמורה דצפר בכור ושער נזיר שא"נו בבגד שבטל אי לאו דעבד מיניה כעין ציפורתא שארג צורת צפור מן השער דחשיב ולא בטיל וי"ל דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובת זה נאסר לא שייך ביטול ברוב (אלא איסור שנתערב) דאין כאן אלא חתיכה של איסור דאפי' אם אורך הבגד אלף אמה ויש בו חוט של כלאים מצד אחד כולו אסור שכל הבגד נקרא שעטנז. והא דבעינן נתינת טעם בבשר בחלב כמו בשאר איסורין אע"ג דהוי היתר בהיתר ולא שייך בו ביטול כיון שע"י תערובת זה נאסר שאני התם דדרך בישול אסרה תורה ולא מיקרי בשר בחלב בלא נתינת טעם: **ולא** יעשנו מרדעת לחמור. ודוקא שאבד בו כלאים דחיישינן שמא יקח חתיכה טמנה ויתפרנה בבגדו או שמא יעלה עליו המרדעת עצמה אבל ודאי כלאים מותר לעשות מרדעת כדתנן בפ' בתרא דכלאים מרדעת החמור ותכריכי המת אין בה משום כלאים ודוקא לישב עליו אבל בהעלייה אסור כדתנן ולא יעלנה על כתפו אפי' להניח עליה את הזבל וטעמא משום דלהציעו אינו אסור אלא מדרבנן כדאמרינן בפ"ק דביצה לא יעלה עליך אבל אתה מותר להציע תחתיך אבל א"ח אסור לעשות כן שמא תיכרך עליו נימא ובמרדעת שהוא קשה וליכא למיחש שמא תיכרך עליו נימא לא גזור והיינו טעמא נמי דתנן התם הכרים והכסתות אין בהן משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם. וכן נמי במרדעת בענין שלא יהא בשרו נוגע בו. ונ"ל מדקתני בכרים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם, ובמרדעת לא קתני הכי מכלל דבמרדעת א) רכין הן כדמוכח בזבחים פרק דם חטאת דאמרינן התם הא כרים וכסתות דרכין נינהו ותנן היתה של עור כו' הילכך בענין שלא יהא נוגע בשרו בהם שלא תיכרך עליו נימא: **אבל** עושין ממנו תכריכין למת. וה"ה בלא אבד אלא רבותא נקט דאבד שרי ולא גזרינן שמא ילבשם לפי שהם אסורים בהנאה וכ"ש בכלאים ידועים דשרי כדתנן במס' כלאים. ותימה ואמאי לא מיתסר משום לועג לרש דאפי' ציצית כמו כן רמינן להו בההיא שעתא כדאמרינן במנחות פ' התכלת אמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית ומודה שמואל בזקן שעשאה לכבודו שפטורה מן הציצית וההיא שעתא ודאי רמינן ליה משום לועג לרש חרף עושהו. ותירץ רשב"ם דאין כאן לועג לרש דאפי' בחי כה"ג אי לביש כלאים שלא להנאתו שרי כדאמרינן מוכרי כסות מוכרין כסותם כדרכן ול"נ דא"כ בחי נמי כה"ג מיפטר בציצית כיון שאינו נהנה דלא קרינן ביה כסותך אשר תכסה בה ומוכרי כסות אינן חייבין לעשות בהן ציצית. ור"ת תירץ דשאני ציצית שהיא מצוה חשובה ושקולה כנגד כל המצות כדדרשינן במנחות וזכרתם את כל מצות' וגם ציצית ות' חוטין וה' קשרים עולין למנין תרי"ג מצות להכי איכא לועג לרש. וי"מ דההיא שעתא ודאי רמינן ליה פי' בההיא שעתא כשנותנין אותו במטה דאיכא לועג לרש משום דנישאי המטה יש להם ציצית בבגדיהם ולדידיה לית ליה אבל בקבר אין צריך לשום ציצית בבגדו ותכריכי המת של כלאים נמי מלבישין אותו כשמשימין אותו בקבר וליכא השתא לועג לרש. ומה שנהגו האידנא להסיר הציצית מטליתות של מתים אין להביא ראיה מההיא דברכות דא"ל ...
א) חסר כאן וצ"ל מכלל דבמרדעת אפי' בשרו נוגע בכן מותר והטעם משום דהמרדעת קשה ביותר אבל כרים וכסתות רכין הם וכו'. וכ"ה בדברי רבינו בפי' למס' כלאים פ"ט מ"ה ע"ש.

עין משפט נר מצוה

רס"ח
מז א ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' לז (וגורס תחת א' מהן ועי' במ"מ ובכ"מ) סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' כ:
יז ג ד מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל"י:
יח ה מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' לב לד ועי' מ"מ סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קצ סעיף נ:
יט ו מיי' פ"ד מהל' משכב ומושב הל"ב סמג לאוין קיא:

מסורת הש"ס

[במסדר המשנה גרים א"ר יהודה]
[במסדר המשנה גרים ובדק אחד]
פסחים י. בכורות כה:
[סוף פ' שלח סי' קכט]
[נ"ל בפרקי דר"א ובפרקי דר"א בלפני לא מלאתי אלא רק בב"ר פ' לך לך פ' מ"ב]
[בראשית רבה פ' מ"ב]
לא נמצא שם [אבל נמצא בזבחים קיג: ועיין ח"א בסוגיא דהכא וכן עוד בח"א זבחים שם]
ירמיה מא
[פסחים קיג:]
במדבר כא
בראשית יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל כו' דרך עליה שהן: (ב) ד"ה מתשובתו וכו' הולכך:

הגהות מהר"י לנדא

א] תוס' ד"ה מעביר וכו' אע"פ שניכר. אלמא בקפידא תלי' מילתא. עי' בבכורות דף כה ע"ב:

בודקו שכונות שכונות *אבדה בו שכבת זרע חדש בודקו במחט שחוק בודקו בחמה תנא אין שכונה פחותה משלש אצבעות *ת"ר בגד שאבד בו כלאים הרי זה *לא ימכרנו לעובד כוכבים ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושה ממנו תכריכין למת אמר רב יוסף זאת אומרת מצות בטלות לעתיד לבא א"ל אביי ואי תימא רב דימי והא א"ר מני א"ר ינאי לא שנו אלא לספדו אבל לקוברו אסור א"ל לאו איתמר עלה א"ר יוחנן אפילו לקוברו ור' יוחנן לטעמיה *דא"ר יוחנן מאי דכתיב °במתים חפשי (תהלים פח) כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא בגד שאבד בו כלאים צובעו ומותר א"ל רבא לרפרם בר פפא מנא ליה לסבא הא א"ל מתני' היא דתנן בודק עד שמגיע לסלע ואי ליכא אימר עורב נטלה הכי נמי עמרא וכיתנא בהדדי לא סליק להו צבעא וכיון דלא ידיע אימר מנתר נתר אמר רב אחא בריה דרב ייבא משמיה דמר זוטרא האי מאן דרמי חוטא דכיתנא בגלימיה דעמרא ונתקיה ולא ידע אי נתיק אי לא נתיק שפיר דמי מ"ט מדאורייתא שעטנז כתיב *עד שיהיה שוע טווי ונוז ורבנן הוא דגזרו ביה וכיון דלא ידע אינתקיה שרי מתקיף לה רב אשי אימר או שוע או טווי או נוז והלכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא בחדא לישנא ת"ר בגד צבוע מטמא משום כתם רבי נתן בר יוסף אומר אינו מטמא משום כתם שלא תקנו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן תקנו מאי תקינהו אלא שלא הותרו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן הותרו מכלל דאסירי אין א) דתנן בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס בקשו לגזור על בגדי צבעונין אמרי הא עדיפא כדי להקל על כתמיהן: **מתני'** ב) שבעה סמנין מעבירין על הכתם רוק תפל ומי גריסין ומי רגלים ונתר ובורית קמוניא

א) סוטה מט. גיטין ז. ב) סנהדרין מט: ע"ש זבחים לה.

רש"י

בודקו שכונות שכונות. כל שלש ושלש אצבעות לבד: במחט. מקום הזרע קשה והמחט מתעכב ליכנס בו: חדש. אין נבדק בחמה לפי שאינו עב ומהודק אבל שחוק נבדק בחמה שוטחו כנגד עיניו מקום הזרע הוי סתום ואין החמה נראית בבגדו כל כך: שאבד בו כלאים. שאם היה מכיר חוט הצמר בבגד הפשתן נותקו וכשר: לא ימכרנו לעובד כוכבים. דאתא העובד כוכבים ומזבן ליה לישראל: צובעו ומותר. שעל ידי הצבע הוא ניכר כדמפרש עמרא וכיתנא לא שלים בהו צבעא כי הדדי שהפשתן קשה לקבל הצבע יותר מן הצמר ואי לא מינכר בצבעא ודאי נפל: מגליה לסבא הא. דסמכינן אהכי: שוע. למאן חלק תרגום של חלק שעיע כלומר שיהו חלוקין יחד במסרק: וטווי. יחד: ונוז. ארוג ורבנן הוא דגזור בארוג בלא שוע וטווי: להקל על כתמיהן. שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור: בפולמוס. חיל: אירוס. מפרש בגמרא בסוטה (דף מט:) טבלא דחד פומא והיינו זוג המקשקש: **מתני'** מעבירין על הכתם. שאין הדם בטל עד שיעבירו כולן עליו: רוק תפל. לקמן מפרש שלא טעם כלום כל אותו היום קודם לכן והיינו תפל בלא טעם: מי גריסין. מפרש לקמן: קמוניא

תוספות

בודקן שכונות שכונות. תימה דמשמע דאם לא נמצא טהור ותימה דאמר לעיל לר"מ כל דבר שבחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך טומאה היכן היא ואפילו רבנן לא פליגי לגבי דם כדאמרן לעיל האי דם מהיכא אתי וי"ל דהכא נמי דמי לגל דשמא מעצמו הלך או נתכבס על ידי שום דבר ולאו אדעתיה ואפשר דאפילו ר"מ מודה הכא דשכיח טפי מלמימר עורב בא ונטלה: **בגד** שאבד בו כלאים לא ימכרנו לעובד כוכבים. וא"ת וליבטיל ברובא כדפרכינן בסוף תמורה (דף לד.) גבי שער נזיר שנארג בבגד ידלק וליבטיל ברובא ומשני בגלימא שארג בו צורת צפור דחשיב ולא בטיל וי"ל דלא שייך בטול ברוב א] אלא כשהאיסור מעורב בהיתר אבל כלאים שניהם היתר ונאסרין על ידי תערובות כך אסור המרובה כמו המועט: **לא** ימכרנו לעובד כוכבים. פרש"י דנקט אבד שאם היה מכירו נותקו מן הבגד ומותר וכן י"ל שהיה מותר למוכרו לעובד כוכבים אם היה ניכר אף בלא נתיקה וכן לעשות מרדעת לחמור וכל שכן תכריכים למת כיון שהכלאים ניכרין לא קני ליה ישראל מעובד כוכבים וכן המרדעת לא חיישינן דלמא ממליך לעשות בגד כדתנן במסכת כלאים (פ"ט מ"ד) מרדעת החמור ותכריכי המת אין בהם משום כלאים אי נמי לא חיישינן בעודה מרדעת שיעלנה על כתפו דתנן בהך פיסקא לא יעלה את המרדעת על כתפו ואפי' להוציא בה את הזבל אבל בהצעה לא גזרינן הואיל ואין דרכה בהעלאה דמן התורה לא אסור אלא העלאה אבל להציעו תחתיו שרי ורבנן גזרו אפילו עשר מצעות זו ע"ג זו בשאר כלאים אטו העלאה ובאין דרכו בהעלאה שרי להציעו תחתיו ואפילו מדרבנן ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן אבל אבד בו כלאים אסור למרדעת אע"ג דאין דרכו בהעלאה והיינו טעמא דתנן במסכת כלאים (שם מ"ב) הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן לפי שאין דרכן בהעלאה לא גזרו חכמים בהצעתן ובמרדעת נמי בעינן שלא יהא בשרו נוגע בהם דהו ליכא למיחש לכריכת נימא: **אבל** עושה אותם תכריכין למת. וכל שכן אם לא אבד ואבד דנקט לרבותא דאע"ג דאסירא כדפרישית דתכריכי המת שרו כדאמר במסכת כלאים (פ"ט מ"ד) תכריכי המת אין בהן משום כלאים דכיון דאסירי בהנאה לא משתמשי בהו ולא אתי לזבוני לעובד כוכבים וא"ת והאיכא לועג לרש שמלבישו בדבר האסור ומראה לו שאין לו עוד חלק במצות כדאמר בהתכלת (מנחות דף מא.) גבי ציצית והתם קאמר דאין בו איסור ואפילו לחי כי האי גוונא שאין המת נהנה בו וקשה דהא ציצית נמי אין החי חייב בו אם אין בו הנאת לבישה ומוכרי כסות דפטירי מכלאים פטורים נמי מציצית ומפרש רבינו תם דדוקא שייך לועג לרש בציצית משום דשקולה כנגד כל המצות כדנפקא לן במנחות (דף מג:) וזכרתם את כל מצות ה' והא דאמר בפרק מי שמתו (ברכות דף יח.) אמר ליה א) (רבי לרבי חייא) דליה לכנפך דלא לימרו למחר באין אצלנו ועכשיו מלעיגים אותנו אע"ג דיש למתים ציצית מכל מקום מה שאנו מראים עצמנו בפניהם מקיימי מצות והם אינם מצווין קרי לועג לרש ואם תאמר ועכשיו שאנו רגילין להסיר ציצית מטליתות המתים היאך הוא זה והא אמרינן במנחות (דף מא.) שלכתחילה צריך ליתן ציצית בבגדי המתים משום לועג לרש ובמתי מדבר מוכיח בהמוכר הספינה (ב"ב דף עד.) שהיה להם ציצית מיהו מהא לא קשה שבכל ט' באב היו נכנסים בקבריהם חיים ולמחר הכרוז יצא הבדלו חיים מתוך המתים כדאיתא באיכה רבתי אבל על מנהגנו יש לתמוה מכח ההיא דהתכלת (מנחות דף מא.) ואור"י דבימי חכמים שכולן היו לובשים ציצית אם לא היה להם גם במותם לעג גדול היה שדומה כמו שהיו אומרים הואיל ומת אין צריך עוד ציצית אבל עכשיו שאין הכל לובשים ציצית בחייהם אם ישימו ציצית לכולן הוא יותר לועג לרש שבחייו לא קיים ובמותו יקיים ואם ישים למי שהיה לו בחייו ולא למי שלא היה לו יתביישו החיים כדתניא בפ' בתרא (לקמן דף עא.) בראשונה היו מטבילין על גב נדות מתות והיו החיות מתביישות התקינו שיהו מטבילין על הכל ועוד יש קצת סמך למנהגנו שמסירין הציצית ממסכת שמחות (פי"ב) שאבא שאול צוה את בניו קברוהו תחת מרגלותיו של אביו והתירו תכלת מאפליונו מיהו טעמא של אבא שאול לא נתברר ב): **אמר** רב יוסף זאת אומרת מצות בטילות לעתיד לבא. תימה אמאי לא קאמר רב יוסף מילתיה אמתניתין דכלאים דתנן בהדיא תכריכין למת אין בהם משום כלאים ויש לומר דמהך מתניתין לא משמע אלא שכל זמן שהוא מת אין עליו משום איסור כלאים אבל הך דקתני דלכתחילה עושה לו תכריכין מכלאים אע"פ שכשיעמוד לעתיד יעמוד במלבושיו שנקבר בהן שמע מינה שמצות בטילות לעתיד לבא: **שוע** טווי ונוז. פירש"י תרגום של חלק שעיע שחולקין אותו יחד במסרק וטווי יחד ונוז ארוג ורבנן גזור בארוג בלא שוע וטווי וקשה דא"כ כלאים בציצית היכי משכחת לה דאיצטריך קרא למשרי והלא חוטי תכלת חלוקין במסרק וטווי לבדם וע"ק דאי נוז ארוג הוא מאי פריך ואימא או שוע או טווי או נוז היאך יהיה שוע או טווי כלאים בלא נוז שהאריגה היא החיבור ועוד דלמה לי קרא דנוז לאריגה מיחדו נפקא דדרשינן מינה ג) שתי תכיפות וכל שכן ארוג ומפרש רבינו תם דמדאורייתא שעטנז כתיב עד שיהיה שוע טווי ונוז שוע כל אחד לבדו וכן נמי טווי וכן נוז לבדו ואחר כך יחדיו לחברם ופירוש נוז היינו שזור כדאיתא במשניות (כלאים פ"ט מ"ח) נוז נלוז ומליז הוא לאביו שבשמים אלטוו"ש הוא בלע"ז לשון עקש ופתלתול (דברים לב) ומשום הכי איצטריך קרא למשרי כלאים בציצית שחוטי הציצית שזורין כדאיתא בספרי פתיל תכלת טווי ושזור אין לי אלא תכלת לבן מנין אמרה תורה תן תכלת ותן לבן מה תכלת שזור אף לבן שזור וארוג נפקא לן מיחדו כדפרישית וחוטי דכיתנא מיירי בשלא נשזר ופריך ואימא או שוע כל אחד לבדו ואחר כך חברם או טווי כל אחד לבדו וחברם או נוז כל אחד לבדו וחברם אחר כך ומשני דהלכה כמר זוטרא מדאפקינהו קרא בחד לישנא: [וע"ע תוס' יבמות ה: ד"ה עד שיהא]:

א) [נ"ל ר' חייא לר' יונתן] ב) [וע"ע תוס' ברכות יח. ד"ה למחר ותוס' פסחים מ: ד"ה אבל ותוס' ב"ב עד. ד"ה פסקי ותוס' ע"ז סה: ד"ה אבל] ג) [יבמות ה:]

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פי"ד מהל' משכב ומושב הל' ג סמג לאוין קיא:
כא ב מיי' פ"י מהל' כלאים הל' כו (וע' בהשגות ובכ"מ) סמג לאוין פג טוש"ע יו"ד סי' שא סעי' ח [וברב אלפס הל' כלאים פ"א קנה:]
כב ג ד מיי' שם הל' כה טוש"ע שם סעי' ז:
כג ה מיי' שם הל' כז:
כד ו מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' מ (ועי' במ"מ ובכ"מ) סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' י:
כה ז מיי' פ"ה מהל' תענית הל' ו סמג עשין מד"ס ג טוש"ע או"ח סי' תקנ סעיף ד:
כו ח מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' לו לז ופ"ד מהל' משכב ומושב הל' ג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קצ סעי' לא:

מסורת הש"ס

פסחים מ: ע"ז סה:
[עי' תוס' חולין לה. ד"ה וגנמלא]
[שבת נ. קנא:]
כלאים פ"ט מ"ח

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה בגד וכו' וי"ל דלא שייך ביטול ברוב. כ"כ עי' חולין לה ע"א תוס' ד"ה וגנמלא וכו' בסס"ד דבך אחרת לבס גוס:

תוספי הרא"ש

הנינא לר' יונתן דלייה שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מלעיגין עלינו דאפי' אם היו מקיימין ציצית בתכריכי המת איכא לועג שמראין עצמן כמקיימי מצות והמתים אינם יכולין לקיים וממתי מדבר אין קשה למנהג שלנו דאמרינן בב"ב פרק הספינה גבי רבה בר בר חנה שנטל ציצית מבגדיהם אלמא שמטילין ציצית למתים. שאני התם שהיו מכניסין חיים בקבריהם ובבקר היה הכרוז יוצא הבדלו החיים מן המתים. אומר ר"ת ששמע מזקני (לוסיה) [לותיר] משום שציצית מצוה גדולה היא והוי כמו עדות שקיים את התורה כדאיתא במדרש לדור תם חסר וא"ו לדורותם ואין הדור הזה ראוי לאותו עדות. ועי"ל כי בימיהן היו לכולם טליתות בן ד' כנפים וכיון שהיה להם בחייהם היו עושים גם במותם אבל עכשיו שאין לכולם בחייהן לא יתכן שיעשו לו במותו מה שלא עשה בחייו. ואי תימא יעשו לאותו שהיו לו בחייו נמצא אחרים מתביישים. וכה"ג אמרינן לקמן בפרק בתרא בתחילה היו מטבילין כלים על גבי נדות מתות והיו נדות חיות מתביישות התקינו שיהו מטבילין על הכל. וכ"ת דלא דמי להך דהכא דנכספו מפני עשו עבירה שלא הניחו בחייהן הא ליתא דאין כל כך עבירה דלא חייבה תורה לעשות ציצית אלא מי שיש לו טלית בת ד' כנפות דהא דאמרינן בפ' התכלת א"ל מלאכא לרב קטינא סרבלא בקייטא וסדינא בקייטא מצדקי למיפטר נפשי' מציצית ומסיק התם דבעידן ריתחא ענשי עלה היינו דוקא בימיהן שכל עיטופן היה בטלית בת ד' כנפות הילכך העושה טלית פטורה מיענש אבל האידנא שכל מלבושינו אין לו ד' כנפות אפי' בעידן ריתחא לא מיענשי. ומ"מ נכון לכל ירא שמים לקנות טלית בת ד' כנפות לחייב עצמו בציצית שהיא מצוה גדולה וחשובה כדאמרינן בב"ר וכי משה רבינו היה דחוק ליכנס לארץ לאכול מפריה ולשבוע מטובה אלא כך אמר משה מצות שיוכלו להתקיים על ידם יתקיימו על ידי. שי"ל כי סמך לדבר במסכת שמחות דקאמר התם אבא שאול צוה את בניו קבורוני תחת מרגלותיו של אבא והתירו תכלת מאפליוני א). ועל פי ספרים החיצונים אנו עושים כמה דברים כמו ויחל משה בתענית ובמגלה קאמר בברכות וקללות וכן איתא במגילה ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חזון ישעיהו ואנו נוהגין על פי מדרש פסיקתא לומר חזון ישעיהו בשבת שלפני ט' באב: זאת אומרת מצות בטילות לעתיד לבא. תימה שלא אמר דבריו על המשנה וי"ל משום דבברייתא קתני עושין אותו תכריכין למת להתהלה: לא שנו אלא לספדו דבעולם הזה לאו בר מצוה הוא אבל לקוברו אסור דלעתיד לבא כשיחיו ויעמדו בלבושיהם יתחייבו במצות: שוע טווי ונוז. פרש"י שיהיה הצמר והפשתן מתוקנים יחד במסרק ושיוין יחד ונוז היינו ארוג. וקשה דא"כ אמאי הצריך להתיר כלאים בציצית והלא תכלת צריך להיות סרוק לבדו וטווי לבדו. וי"מ שוע לבד וטווי לבד ונוז יחד דהיינו ארוג. וקשה דא"כ אמאי הוי האי חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא ספקא דרבנן והלא כל אחד היה שוע לבד וטווי לבד וארוג יחד ודוחק הוא לומר דבאותו חוט לא היה שוע או לא היה טווי ועוד מאי פריך ואימא או שוע או טווי או נוז דשוע ולא נוז לאו בגד הוא כיון שאינו ארוג. ואין לפרש ואימא שוע בהדי נוז או טווי בהדי נוז או נוז לחודיה דא"כ שוע וטווי דכתב רחמנא למה לי כיון דבנוז לחודיה חייב. ועוד מאי שנא שוע וטווי דקאי על כל חד וחד ונוז קאי אצמר ופשתים בהדי הדדי. ועוד היכי משכחת לה נוז לחודיה בלא שוע ובלא טווי. ועוד אמאי צריך קרא לארוג הא מיחדו נפקא לן דשתי תפירות חיבור כ"ש ארוג. הילכך נראה לר"ת לפרש שעטנז יחדו שיהא כל אחד שוע לבד טווי לבד ונוז לבד ואח"כ מחובר יחדיו. ונוז היינו שזור כדתנן במס' כלאים נלוז ומליז הוא לאביו שבשמים לשון עקש ופתלתול לפי שחוט משזור מעוקם ונפתל והך חוטא הוי ספיקא דרבנן לפי שלא היה שזור ופריך מנלן דבעינן כל שלשתן בהדי יחדיו אימא או שוע וחברו בעין לבדים או טווי בלא שוע ונוז וחברו כעין בגדים גרועים דלא שזירי ולא שפי או נוז ששזור פתילה של צמר ושל פשתים וחברם. והא דאיצטריך למישרי כלאים בציצית משום דבעינן שיהא חוט של תכלת שזור כדאשכחן בעירובין פרק המוצא תפילין. המוצא תכלת בשוק לשונות פסולה חוטין כשרה. ומוקי לה בשזורין דכיון ששזרו ודאי לשם ציצית טוואן. ובספרי מפיק לה מקרא דשזורים בעינן דקאמר התם פתיל תכלת טווי ושזור אין לי אלא תכלת לבן מנין אמרה תורה תן תכלת בציצית ותן לבן מה תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור וסתם בגדים נמי יש להן חוטין שזורין בסוף הבגד כדי שלא יפסיד הבגד כדאמרינן בעירובין פרק המוצא תפילין. ודילמא אדעתא דשיפתא דגלימא מייבינהו הילכך הוי תכלת בסדין כלאים דאורייתא. והא דתנן בפרק בתרא דמסכת כלאים אין חייבין משום כלאים אלא על טווי וארוג שנאמר שעטנז שוע טווי ונוז לאו משום דנוז היינו ארוג דא"כ היה לו לומר שאינו חייב אלא על שוע טווי וארוג אלא לאו למידרש כולי שעטנז הוא דאתא אלא משום טווי לחודיה נקטיה אבל ארוג נפקא לן מיחדו:

א) ועי' בדברי הרמב"ן ז"ל בס' תורת האדם בשער ההוצאה ובמלחמות ה' בסוף מו"ק שכתב דבברייתא דמס' ציצית איתא דחכמים פליגי על אבא שאול והלכה כחכמים ע"ש היטב. וטעמו של אבא שאול מבואר שם מפני הס"ל דציצית יש בו משום קדושה:

אמר רב יהודה זה אהל. בשבת פרק רבי עקיבא (דף צ.) איכא ספרים דגרסי זה החול ופריך והתניא הבורית והחול ותימה דהתנן חול בפרק המוציא (שם פ:) וי"ל דתרי גווני חול חד לבנין וחד לחפיפה וכבוס ואתי שפיר להאי גירסא במסקנא דקאמר אלא מאי בורית אהל ולא קאמר אלא לעולם כו': והתניא הבורית והאהל. פי' לענין שביעית נשנית אבל לפי גירסת הספרים דשבת דגרס הבורית והחול תימה היא לענין מה נשנית ואי לענין הוצאת שבת הא קאמר רבי יהודה שיעור בנתר ובורית כדי להעביר בו את הכתם והך שיעורא לא שייך רק מהני ז' מיני סמנים ומיהו אפשר דרבנן אית להו דבורית וחול הראויין לחפיפה וכבוס אית להו חד שיעורא לענין שבת ורבי יהודה פליג אבורית לחוד וקאמר כדי להעביר בו את הכתם: כבריתא. פירש"י גפרית וכן בערוך* אם ונפרית תרגום אשתא וכבריתא (תהלים יא) והקשה הר"ר יעקב מאורלייני"ש בשבת כי פריך כבריתא מי אית ליה שביעית לפרוך ממתני' דשבת דתנן בפ' המוציא (דף פח:) שיעור אחרינא בגפרית וזפת כדי לסתום נקב ומיהו לא קשה דבכמה מקומות מצי למפרך ממשנה וכשהפירכא יותר פשוטה מן הברייתא פריך מינה ועוד כיון שסידר הש"ס הכא הובאה שם והוקבעה: כל שאין לו עיקר. פירש בקונטרס במסכת עבודה זרה (דף יד.) עיקר המתקיים בארץ בימות החמה ובימות הגשמים וזה קשה דא"כ תבואה לא יהא נוהג בה שביעית שאינה מתקיימת בימות הגשמים ונראה כמו שפירש הכא שאין לו שורש בארץ כמו גפרית וגם מה שפירש שם תורניתא מין ארז כדאיתא בראש השנה (דף כג.) שיטה תורניתא זה אינו נראה דבמסכת ע"ז (דף יד.) פריך כי הכא ומי אית ליה שביעית והתניא כו' והרי ודאי לארז יש לו שורש על כן נראה כמו שפי' רש"י בשבת (דף צ.) שהוא כעין מחפורת נריך שקורין אנו"ס ומין קרקע הוא וכמו גפרית הוא

מתני' קמוניא ואשלג [א]הטבילו ועשה על גביו טהרות העביר עליו שבעה סמנין ולא עבר הרי זה צבע הטהרות טהורות ואינו צריך להטביל עבר או שדיהה הרי זה כתם והטהרות טמאות וצריך להטביל [ב]איזהו רוק תפל כל שלא טעם כלום מי גריסין לעיסת גריסין של פול *חלוקת נפש מי רגלים *שהחמיצו וצריך לכסכם שלש פעמים לכל אחד ואחד *[ג]העבירן שלא כסדרן או שהעביר שבעה סמנין כאחת לא עשה ולא כלום: **גמ'** תנא *נתר אלכסנדרית ולא נתר אנטפטרית: בורית: אמר רב יהודה זה אהלא והתניא הבורית והאהל אלא מאי בורית כבריתא ורמינהי *הוסיפו עליהן הלביצין והלעונין הבורית והאהל ואי בורית כבריתא מי אית ליה שביעית *והתנן *זה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית וכל שאין לו עיקר אין לו שביעית אלא מאי בורית אהלא והתניא הבורית והאהל תרי גווני אהלא: קמוניא: אמר רב יהודה שלוף דוץ: ואשלג: *אמר שמואל שאלתינהו לנחותי ימא ואמרו אשלגא שמיה ומשתכח ביני נקבי מרגניתא ומפקי לה ברמצא דפרזלא: הטבילו ועשה [כו']: תנו רבנן העביר עליו שבעה סמנין ולא עבר צפון ועבר טהרותיו טמאות צפון צבע נמי מעבר אלא [ד]העביר עליו ששה סמנין ולא עבר העביר עליו צפון ועבר טהרותיו טמאות שאם העביר שביעי מתחילה שמא עבר תניא אידך [ה]העביר עליו שבעה סמנין ולא עבר שנאן ועבר טהרותיו טהורות א"ר זירא [ו]לא שנו אלא הטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשניה אבל טהרות שנעשו אחר תכבוסת שניה טהרותיו טמאות שהרי הקפיד עליו ועבר

אמר

קמוניא ואשלג. מפרש בגמ': הטבילו. קודם שהעבירן עליו: הרי זה צבע. דאי הוה דם הוה עבר: שדיהה. נשתנה מאדמימותו: לעיסת גריסין של פול חלוקת נפש. שנחלק האוכל מן הקליפה לועסה לגריסת הפול ומעבירו על הכתם: לכסכם. לשפשף: שלש פעמים. בין שתי ידיו כדרך כיבוס בגדים שכופל לזו עם לזו ומשפשף ומוליך ומביא: כסדרן. כדרך ששנויין כאן: לא עשה ולא כלום. לא לבדוק ולא לבטל: **גמ'** כבריתא. גפרית: הוסיפו עליהן. לענין שביעית הלבינין: עיקר. שורש שממנו חי וגפרית קרקע בעלמא הוא: רמצא דפרזלא*: צפון. שבו"ן בלע"ז: שנאן ועבר טהרותיו טהורות. דאם איתא דדם הוא בהעברה קמייתא הוה עבר: תכבוסת. העברת סממנין: שהרי הקפיד עליו. כשחזר והעבירן גילה דעתו שמקפיד עליו בספק דם: ועבר. על ידי העברה זו ונעשה בו מעשה דם שכן דרך דם לעבור על ידי שבעה הסממנים:

מידי

שאינו נשרש בארץ: תרי גווני אהלא. תימה לספרים דגרסי בשבת (שם) והתניא הבורית והחול אמאי לא משני מעיקרא תרי גווני חול כדמשני במסקנא גבי אהל וי"ל דקים ליה להש"ס דלא הוו תרי גווני חול לכבוס: הטבילו ועשה על גביו טהרות כו' הרי זה צבע. אין לפרש הרי זה ודאי צבע כדפירש בקונטרס בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף מט:) דאם כן לקמן אמאי קאמר אבל טהרות שאחר תכבוסת שניה טמאות הלא כיון שלא עבר מתחלה בז' סממנים ודאי צבע הוא ועוד כי פריך לקמן לר"ל דאמר בלוע שיכול לצאת ע"י הדחק לא שמיה בלוע ממתניתין דהרי זה צבע מאי פירכא היא הרי היא ודאי צבע ואין כאן טומאה בלועה כלל ואמאי נקט נמי והטבילו אפי' לא הטבילו נמי על כן נריך לפרש הרי זה ספק צבע כלומר יש לנו לתלות בצבע ואע"פ דפעמים דדם נדה [אינו] עובר ע"י ז' סמנין הכא איכא ספק ספיקא מלבד טעמא דבטול דשמא צבע הוא כיון דלא עבר ואם תמצי לומר דדם הוא אימא מעלמא אתא הילכך מטהרינן אפילו למפרע אבל טעמא דבטול לחוד לא מהני דגבי דם נדה דקאמר מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו אינו אלא לטהר מכאן ולהבא אבל למפרע טמא מדרבנן הואיל והקפיד שסבור שיכול לצאת ע"י ז' סממנין ואכתי לא בטלו ואע"ג דמן התורה טהור דהואיל ואין סופו לצאת ע"י ז' סממנין נתבטל אבל כאן כיון דאיכא ספק ספקא ובטול טהור אף מדרבנן למפרע ומיהו מטעם ספק ספקא לחוד לא הוה מטהרינן ליה אי לאו טעמא דבטול משום דרגילות לבא דם מגופה כדאמרינן בפרק קמא (לעיל דף ג.) בלפור לא נתעסקה בשוק של טבחים לא עברה האי דם מהיכא אתא דעל כרחך בלא טעמא דבטול לא מטהרינן ליה מטעם ספק ספקא מדנקט הטבילו אע"ג דמקילינן בשאר ספק ספקא ומשום הכי פריך מינה לר"ל דבטל אע"ג דיכול לצאת ע"י הדחק בצפון ואם תאמר אכתי למה לי הטבילו כיון דטהור מטעם בטול וספק ספקא וי"ל דנהי דכשנתייבש הבגד נתבטל מיהו בעודו לח לא נתבטל ובעודו לח נגע בו הבגד ומשום הכי נריך להטביל ועוד יש לומר הרי זה צבע לביעות דם בעלמא ונתבטל ולא נצטרך לטעם דספק ספקא והשתא נתפרש טעם בטול במשנה דמינה פריך לריש לקיש ומיהו פירוש ראשון נראה עיקר דלשון צבע לא משמע לביעות דם אלא צבע ממש:

צפון צבע נמי מעבר. וא"ת ומה בכך והא הקפיד עליו כיון שהעביר צפון אחר שבעה סמנין ונימא דטהרותיו טמאות דקאמר קאי אתכבוסת שניה ומהאי טעמא נמי קאמרינן לקמן שנאן ועבר דטהרות שנעשו אחר תכבוסת שניה טמאות והכא נמי ליטמא וליכא למימר דקפידה לא מהני אלא כשעובר בז' סממנין שמעבירין בקל אבל צפון שמעביר על ידי הדחק אפילו הקפיד טהורות דלקמן מסיק רב פפא יכול לצאת והקפיד עליו דברי הכל טמא אע"פ שאין יכול לצאת אלא ע"י הדחק והיינו שיכול לצאת על ידי צפון דהא ממתני' פריך רבי יוחנן לריש לקיש אמאי טהורה כי לא עבר ע"י ז' סמנין הא יכול לצאת ע"י צפון וי"ל דברייתא לא איירי בטהרות דלאחר תכבוסת שניה דיותר היה ראוי לאשמועינן טהרותיו טהורות אטהרות דלאחר תכבוסת ראשונה כדקאמר בברייתא דלקמן אלא אתכבוסת ראשונה נמי קאי והוה מצי למפרך מברייתא דבסמוך דקתני שנאן ועבר טהרותיו טהורות אלא דניחא ליה למיפרך מגופה:

העביר עליו ששה סמנין ולא עבר העביר עליו צפון ועבר כו'. תימה פשיטא והלא אינו מזכיר במשנתינו צפון במנין ז' סממנין ומאי קא משמע לן והא פשיטא דבששה לא סגי ויש לומר דאשמועינן דאע"ג דלא עבר כלל ולא נשתנה ע"י ו' סמנין איכא למימר משום השביעי לא יעבור קא משמע לן דיש להחמיר דשמא בשביעי אם העביר קודם הצפון היה עובר: שנאן ועבר. נראה לר"י דע"י שנאן צבע נמי עובר דאי לאו הכי אמאי טהורות אפילו למפרע הא ליכא הכא ספק ספקא ויהיו טמאות למפרע כיון דליכא אלא חדא ספקא כדפרישית במתניתין: שהרי הקפיד עליו. וא"ת (א) אמתני' דקתני הרי זה צבע מ"מ כשיכבסנו הרי מקפיד עליו וליטמא טהרות דאחר תכבוסת וי"ל דכבוס אינו קפידא דאינו אלא לנבעו וא"ת מ"מ כשיכבסנו יטמא הבגד שילא הדם ואינו בלוע וי"ל דבילאתו יבטל נמי בתכבוסת: שהרי הקפיד עליו ועבר. וא"ת מה נריך לומר ועבר וכי תימא משום דנפלט וטמא הבגד א"כ אמאי נקט והקפיד וי"ל דנקט ועבר דאז קפידתו קפידא הואיל והועילה מחשבתו שעבר ומשום הכי נמי קתני במתניתין דכי לא עבר טהור ואף על גב דהקפיד:

אמר

כז א מיי' פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה יג:

כח ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' לא סמג לאוין קיא וסמג עשין רמג:

כט ג מיי' שם הל' לו:

ל ד ה ו מיי' פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה יד:

[ע' ככר ב']

[בפיסקא לקמן סג. פרש"י ד"ה שהחמיצו שסריתו]

[בערוך ערך אלק ג' פאריך בפי' זה ע"ש וע"ע בערך לעס א]

זבחים לה: סנהדרין מט:

שבת צ. ע"ש

שם ע"ש

חסר כאן במאמר ארוך של ברזל כמו שפי' שבת קכג. ופי' כאן במ"ג [נ"ל והתניא]

שבת צ.

שבת צ. ע"ז יד.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שהרי וכו' אמתניתין דקתני:

צ"ע למתני'

תוספי הרא"ש

אלא מאי בורית אהל. ק"ק דה"ל למימר אלא לעולם מאי בורית אהל הילכך נראה כגירסא דשבת פרק אמר רבי עקיבא דגרים מעיקרא בורית אמר רב יהודה זה החול והתניא והבורית והחול כו': והטבילו ועשה על גביו טהרות העביר עליו ז' סמנין ולא עבר הרי זה צבע. אין לפרש דהוי ודאי צבע מדלא עבר דא"כ אמאי [נקט] הטבילו אפי' לא הטבילו נמי טהרותיו טהורות ועוד מאי מותיב מינה ר' יוחנן לר"ל בגמ' דאמר טומאה בלועה מטמאה כיון דצבע הוא אין כאן טומאה בלועה כלל. ועוד תניא בגמ' שנאן ועבר טהרותיו טהורות ומפרש דהיינו טהרות שבין תכבוסת ראשונה לשניה אבל טהרות שאחר תכבוסת שנית טמאות עד שיטביל כיון שהקפיד עליו ואי ודאי צבע הוא כשלא עבר בראשון מה תלוי בקפידא כיון דודאי אין כאן דם. אלא ה"פ הרי זה ספק צבע והוי בעין ספק ספיקא ספק צבע ספק דם ואפי' את"ל דם אימור מעלמא אתא ולא ספק ספיקא ממש. דא"כ בלא העברת סמנין יהא טהור אלא אינו כשאר ספק ספיקא דעלמא משום דרוב פעמים מגופה אלא ע"י שלא עבר ע"י ז' סמנין ה"ל ספק ספיקא ומטהרינן ליה אבל דם נדה ודאי אע"ג דאמרינן בגמ' דמעביר עליו ז' סממנין ומבטלו ה"מ לטהרות דלאחר תכבוסת דכיון שביטלו גלי אדעתיה שאינו מקפיד עליו עוד. אבל טהרות דקודם לכן טמאות שהרי לא ביטלו עדיין. ודוקא מדרבנן אבל מדאורייתא טהורות כיון שהוא בלוע כל כך שאינו סופו לעבור ע"י סממנין הילכך דוקא הטבילו הוא דמטהרינן משום דאיכא לספוקי בצבעים דאפי' היה דם נדה ודאי לא היו טמאות מדאורייתא אלא מדרבנן אבל אם לא הטבילו דאם היה דם נדה ודאי היו טמאות מדאורייתא שהרי נטמא הבגד מתחלה כשנפל עליו הדם הלה אין לטהר מטעם דאיכא לספוקי בצבע. זו היא שיטת רבינו שמשון. ונדחק לפרש ולחלק לר' יוחנן בין כתם לדם נדה ממש דבכתם טהרות הראשונות טהורות ובדם נדה טמאות. וק"ל מאי שנא דם נדה שהוא כל כך שאינו יכול לצאת כ"א ע"י צפון מהרסין הבלועין משקין טמאין ואינן יכולין [לצאת] כ"א ע"י הסק תנור דמטהר ר' יוחנן הילכך נראה לפרש הרי זה צבע כיון שהעביר עליו ז' סמנין ולא עבר הוברר הדבר שהיה בלוע מעיקרו כל כך שאינו יכול [לצאת] כ"א ע"י צפון ונתבטל מתורת דם ואין כאן צביעת דם בעלמא. וה"ה דם נדה ודאי אם הטבילו ועשה על גביו טהרות והעביר עליו ז' סמנין ולא עבר טהרותיו טהורות והאי דנקט כתם משום דמתניתין איירי בכתמים וה"ה דם נדה ודאי והיינו דקתני ר' חייא דם הנדה ודאי מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו דאם עבר נטהר הכתם ואם לא עבר הוברר שהיה בלוע כל כך שלא היה יכול לעבור כ"א ע"י צפון ואפי' טהרות הראשונות טהורות: צפון ציבעא נמי מעבר. פי' כיון שע"י ז' סמנין לא עבר בלוע הוי וטהור כדתנן במתניתין ומה שעבר ע"י צפון לא יצא ע"י כך מתורת בלוע דאפי' ציבעא נמי מעבר. ותימה מאי קשיא ליה דילמא טהרותיו טמאות דקאמר היינו לאחר העברת צפון שהרי הקפיד עליו ועבר כדאמרינן בסמוך דטהרות דלאחר תכבוסת שניה טמאות וכ"ת דוקא כי עבר ע"י ז' סמנין אהני קפידתו לטמא אח"כ אבל כי לא עבריה אלא ע"י צפון אין קפידתו קפידא לפי שהוא בלוע יותר מדאי דהא אמרינן בסוף שמעתין אמר רב פפא יכול לצאת ע"י הדחק והקפיד עליו והיינו בליעת חרסים ע"י היסק תנור דפליגי ביה ויכול לצאת ע"י צפון כיוצא בו דהא פריך ר' יוחנן לר"ל מטתניתין אמאי טהורות כי לא עבר הא יכול לצאת ע"י צפון והוי כמו יכול לצאת ע"י היסק דמטמא ר"ל אע"פ שלא יצא. וי"ל דא"כ ה"ל למימר טהרותיו טהורות. ונימא דקאי אתכבוסת ראשונה כדאמר בסמוך דמסתמא תחלת דבריו יש לו לפ' אלא ודאי טמאות אתכבוסת ראשונה נמי קאי ואפי' לא היה צפון מעביר הצבע היה יכול להקשות מברייתא דבסמוך שנאן ועבר טהרותיו טהורות אלא דניחא ליה למיפרך מגופה: שאם העביר עליו סם שביעי שמא עבר. ותימה פשיטא דבששה סמנין לא סגי ואם לא העביר כל השבעה טמא. וי"ל דמיירי כגון שלא דיהה מראה אדמימותו כלל בהעברת ששה סממנין סד"א בשביל השביעי מסתמא לא יעבור וצבע הוא: לא שנו אלא טהרות שנעשו אחר תכבוסת ראשונה מטבילה עד תכבוסת שניה. אבל טהרות דמתכבוסת שניה עד שיטבול טמאות דכיון שהקפיד עליו ונהג בו מנהג דם אלמא לא מחשיב ליה בלוע ע"י מה שלא עבר בז' סמנין הראשונים. ותימה אמאי קתני מתניתין דהרי זה צבע ואין צריך להטביל הא כיון שהקפיד עליו להעבירו בז' סמנין נהג בו מנהג דם ויהא טמא עד שיטבול וי"ל דהעברת ז' סמנין דמתניתין אינן כדי להעביר הכתם דאדרבה ניחא ליה שפי שלא יעבור דאז יהיו טהרותיו טהורות. ועוד י"ל דדוקא הכא דאהנו מעשיו דשנאן ועבר אבל לא עבר לא הוי קפידיה קפידא:

אמר ליה רבי אבא לרב אשי מידי בקפידא תליא מילתא א"ל אין דתניא רבי חייא אומר דם הנדה ודאי מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו ואמאי הא דם נדה הוא אלמא בקפידא תליא מילתא ה"נ בקפידא תליא מילתא *תנן התם חרסין שנשתמש בהן זב שבלעו משקין ונפלו לאויר התנור והוסק התנור התנור טמא שסוף משקה לצאת אמר ר"ל לא שנו אלא משקין קלים אבל משקין חמורין טמא אע"פ שלא הוסק התנור רבי יוחנן אמר אחד משקין קלין ואחד משקין חמורין אם הוסק התנור אין אי לא לא איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש הטבילו ועשה על גביו טהרות והעביר עליו ז' סמנין ולא עבר הרי זה צבע וטהרותיו טהורות ואין צריך להטביל אמר ליה הנח לכתמים דרבנן והתני רבי חייא דם הנדה ודאי מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו אמר ליה רבי לא שנה רבי חייא מנא ליה איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש *רביעית דם שנבלע בבית הבית טמא ואמרי לה הבית טהור ולא פליגי הא בכלים דמעיקרא הא בכלים דבסוף *נבלעה בכסות אם מתכבסת ויוצא ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טהורה אמר רב כהנא מקולי רביעיות שנו כאן שאני דם תבוסה דרבנן איתיביה ר"ל לרבי יוחנן *כל הבלוע שאינו יכול לצאת טהור הא יכול לצאת טמא ואף ע"ג דלא נפיק *א"ר פפא כל היכא דאין יכול לצאת ולא הקפיד עליו דברי הכל טהור יכול לצאת והקפיד עליו דברי הכל טמא כי פליגי דיכול לצאת ולא הקפיד עליו מר סבר כיון דיכול לצאת אף על גב דלא הקפיד עליו ומר סבר אע"ג דיכול לצאת

אם

רש"י

מידי בקפידא תליא מילתא. בתמיה כיון דטהרות שבינתיים טהורות אלמא לאו דם הוא אחרונות משום קפידא אמאי טמאות: דם הנדה ודאי. כגון נדה שקינחה בסדין דם אף על גב דודאי דם הוא: מעביר עליו ז' סממנין ומבטלו. ואפילו לא עבר הרי הוא בטל וטהור הואיל ואין אדם מקפיד עליו אחר העברת הסמנין מדאזיל לה חזותא: חרסין. כגון עביט של מי רגלים של זב ושל זבה: שסוף משקה לצאת. כלומר דרך משקה לצאת ע"י ליבון החרס וכיון שהיו חרסין אלו בתנור בשעת היסקו יצאו המשקין וטמאו תנור מאוירו: לא שנו. הא דקתני הוסק אין לא הוסק לא דכל זמן שהן נבלעין בחרסין אין מטמאין את אויר התנור אלא משקין קלין שאינן אב הטומאה כגון דמעת עינו ודם מגפתו או מי רגלים דטמא מת או טמא שרץ דאפילו כשהוסק ויצאו והיו הן ממש באויר התנור לא טמאוהו אלא מדרבנן דאין משקה מטמא כלי חוץ ממשקה אב הטומאה: אבל משקין חמורין. כגון מי רגלים של זב ושל זבה שריבה בהן הכתוב מעיינות לטמא אדם וכלים: טמא. התנור אפילו לא הוסק כיון דיכולין לצאת ע"י היסק לאו טומאה בלועה היא ומטמאה: אי לא לא. דהוה ליה טומאה בלועה בחרסין וטומאה בלועה לא מטמיא כדאמר בבהמה המקשה (חולין עא.): טהרותיו טהורות. אי אמרת בשלמא בלוע שאינו יכול לצאת אלא ע"י הדחק טהור משום הכי תלינן לקולא ואמרינן צבע הוא וטהור משום דאי נמי דם הוא כיון דנבלע כל כך דאין הסממנין יכולין להעבירו ואף פי שיכול לצאת על ידי צפון טהור אלא לדידך דאמרת הואיל ויכולין לצאת על ידי היסק כי לא יצאו נמי טמאין הכא היכי תלינן לקולא לאכול תרומה תלויה דדלמא דם הוא: אמר ליה הנח לכתמים. דעיקר תחלת גזרתן אינה אלא מדרבנן הילכך מקילין דמדאורייתא עד שתרגיש בבשרה: מעביר עליו כו'. והא הכא דודאי דם הוא מטהרינן ליה משום דנבלע כל כך ואע"פ שיכול לצאת ע"י צפון: אמר לו אינה משנה. ומשובשת היא הואיל ורבי לא שנאה במשנתינו שסידר את המשנה: ר' חייא. תלמידו מנין לו: רביעית דם. של מת מטמא באהל: הבית טמא. כלי הבית טמאין באהל: בכלים דמעיקרא. שהיו שם קודם שנבלעה טמאים שנטמאו באהל: והא בכלים דלבסוף. שבאו לבית לאחר שנבלע הדם בקרקע טהורים דתו לא מטמיא: ואם לאו טהורה. ואע"ג דרביעית שלמה נבלעת בו אלמא בלוע שאינו יכול לצאת להדיא אלא ע"י הדחק כי הכא דע"י צפון נפקא כולה וקתני טהורה: דם תבוסה. האי רביעית דמקילין בה לא בבאה ממש מן המת אלא ברביעית דם תבוסה שהוא ספק ואפי' לא נבלעה אין לה טומאה ודאית כדתניא בפ' בתרא (לקמן דף עא.) איזהו דם תבוסה הרוג שילא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו ספק יצא רובו מחיים ספק יצא רובו לאחר מיתה וטמא: כיון דיכול לצאת כו'. והנך חרסין אע"ג דלא קפיד בהו להוציא כל מה שבתוכן טמאין כל זמן שלא יצא הואיל ויכול לצאת על ידי היסק:

אם

תוספות

אמר רבי אבא מידי בקפידא תליא מילתא. דכיון דלא עבר ברלשונה נתבטל בבגד וכי עבר נמי בשניה לא טמא הבגד ביליאתו לחוץ לפי שנתבטל במי תכבוסת וא"ת ולר' אבא תקשה אמאי נקט במתניתין הרי זה צבע אפילו דם (נדה) ודאי טהור אף למפרע דכיון דלא עבר איגלאי מילתא למפרע שנתבטל בבגד אלא ודאי בקפידא תליא מילתא וי"ל דלא איגלאי מילתא למפרע שלא היה ראוי לעבור מתחלה ע"י שלא עבר עתה שהרי כל שעה הוא מתייבש יותר ויותר ומעיקרא שמא היה ראוי לעבור אי נמי היה סבור כרים לקיש דמטמא טומאה בלועה לכך איצטריך למימר ה"ז צבע: אלמא בקפידא תליא מילתא. וא"ת אם כן מה צורך בהעברת סמנים כיון דמבטל בלבו סגי וי"ל דבטלה דעתו אצל כל אדם אם יבטלנו בלא שבעה סממנים: הנח לכתמים דרבנן. מיהו כיון דרגילות לבא כתם מגופה לא מקילינן אי לאו משום דאיכא למתלי בצבע (א) כדפירש במתניתין ולא דמי לדם תבוסה דלקמן דמקילינן משום דהוי מדרבנן אי נמי כדי לטהר אפילו למפרע נקט הרי זה צבע או שמא מתחלה שלא נתייבש כל כך היה יכול לצאת: רבי חייא מנא ליה. וא"ת אם כן לעולם לא ניתיב תיובתא מברייתא דמתני בי ר' חייא ובי רבי אושעיא וי"ל דבכולהו איכא למימר כדאמר אילפא בתענית (דף כא.) ובכתובות (דף סט:) כל דאמר מילתא דבי ר' חייא ור' אושעיא ולא פשיטנא ליה ממתני' כו' והך הוה פשיטא ליה לר"ל דלא רמיזא במתניתין ועוד דסברא הוא מדנקט מתניתין כתם ולא דם נדה שמע מינה דדם נדה ודאי לא מצי לבטל ולית ליה חילוק בין להבא בין למפרע: אם מתכבסת ויוצא ממנה רביעית דם. פרש"י בהגוזל (ב"ק קח:) שיתן מים במדה ואם כשיסחטנו לחוץ ימצאו רביעית יותר א"כ ודאי היה בו רביעית דם וקשה דאפילו לא ימצאו רביעית יותר מ"מ יכול להיות שהיה בו רביעית שהרי הכסות בלועה גם מן המים וגם מן הדם שאין הכל יכול לצאת ונראה כדתניא בתוספתא דאהלות (פ"ד) רביעית דם שבלוע בכסות כיצד משערין אותו מביא מים במדה ומכבס ומביא מים אחרים ונותן בתוכו רביעית דם ואם היה שוה מראיהן טמאה שאם כן גם מן הבגד יצא רביעית דם שהרי גם מן המים ומן הדם נשארו בבגד ולא יהיה מראהו שוה אם לא היה בו רביעית דם מתחלה ואם תאמר ומה צריך מדה למים הראשונים לא היה צריך אלא שיתן מים במדה שילא מן הבגד פחות רביעית ויתן רביעית דם לתוכו ואם ישוה מראיהן טמא וכ"ת שלא הזכיר מדה ראשונה אלא לתת מן השניה כמדתה הלא על כרחך אינו צריך מן השניים כשיעור שבלעה כסות מן הראשונים ויש לומר דמשום הכי נקט מדה בראשונה שאם ימלא רביעית יותר א"כ לחזור ולערוב ולהביא מים שניים כדפרש"י: ואם לאו טהורה. אע"ג דכל הרביעית נבלע בבגד וא"ת משעה שנפל עליה יחד נטמא הכבוס וי"ל דמיירי דקודם שנפל רביעית נבלע בכסות מה שאינו יכול לצאת ע"י סחט כבוס ונתבטל בבגד ולא היה (ג) רביעית שלם מעולם: מקולי רביעיות שנו כאן. תימה דבהגוזל קמא (ב"ק דף קח.) פריך תנא בגד שנצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חזותא מילתא היא ורמינהי רביעית דם שנבלע בבגד כו' ומשני מקולי רביעיות שנו כאן והא הך שינויא לא הוי אלא לר"ל א"כ תקשה לר' יוחנן וי"ל דלר' יוחנן לא קשה מידי טומאה לערלה דגבי טומאה משום קפידא וכיון דאינו יכול לצאת אלא ע"י הדחק בטל דטומאה בלועה לא מטמיא אבל גבי ערלה ניחא ליה בחזותא ולא מבטל ליה והתם משני שינויא דמהני לר"ל וה"ק אפילו לפי דבריך שאתה מדמה טומאה לאיסור לא קשה דדם תבוסה דרבנן: הא יכול לצאת טמא. ואם תאמר ומאי קושיא דלמא הכי פירושו כל הבלוע שאינו יכול לצאת על ידי סחט תכבוסת טהור אע"ג דיכול לצאת על ידי הדחק בצפון הא יכול לצאת ע"י סחט תכבוסת טמא דהא הך דכל הבלוע סיפא דהך דלעיל שנבלע בכסות והאי בסחט תכבוסת אוקמינן ופרישנא ואם לאו טהורה אע"ג דיכול לצאת ע"י הדחק בצפון ואדרבה קשיא לריש לקיש ויש לומר דהך דכל הבלוע משמע שאינו יכול לצאת כלל דסתמא קתני ואפילו הכי קיימא שפיר ארישא

דה"פ

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה יא:

רס"א מ"ו

לב ב ג מיי' פ"ד מהל' כלים הל"ג:

לג ד ה מיי' פ"ד מהל' טומאת מת הל"א:

לד ו ז מיי' שם הל"ג:

לה ח מיי' פ"ד מהל' כלים הל"ו:

תוספי הרא"ש

ר' לא שנאה ר' חייא מנין לו. תימה וכי מילתא דתמיה היא אי ר' חייא הוסיף לפרש מה שלא פי' ר'. וי"ל דמשמע ליה לר"ל דר' חייא פליג אדר' משום דקתני מתניתין כתם דמשמע דוקא בכתמים משום דכתמים מדרבנן אבל דם נדה לא מתני ליה ביטול. ועוד אפי' לא פליג כל ברייתא דלית לה רמז מהמשנה לא מותבינן מינה תיובתא כדאמרינן בסוף מציאת האשה גבי אילפא תלא נפשיה באיסקרתא ואמר כל דבעי ליה מתניתא דתני בי ר' חייא ור' אושעיא ולא פשיטנא ליה ממתניתין טבענא בימא: אם מתכבסת ויוצאה ממנה רביעית דם טמאה. בפרק הגוזל קמא פרש"י דמשערינן אם יש במים שנתכבסו בו רביעית יותר לאחר תכבוסת מקודם תכבוסת ואי אפשר לצמצם שיעור זה יפה בענין זה שהרי נשתייר בבגד מן המים ובפ' ד' דתוספתא דאהלות קתני רביעית דם שנבלעת בכסות כיצד מטהרין אותה מביא מים במדה ומכבסה בהם ומביא מים אחרים ונותן לתוכן רביעית דם אם מראיהן שוין הרי זו טמאה ואם לאו טהורה. ועתה אין לחוש אם נשאר המים בבגד שהרי הדם נתן מראה אדמומית אף במה שנבלע בבגד. וה"ה שלא היה צריך למדוד המים מתחלה אלא לאחר הכיבוס מודד מי התכבוסת ויקח מים אחרים באותה מדה פחות רביעית. ויתן רביעית דם באותם מים לידע אם מראיהן שוין אלא לכך מודד קודם הכיבוס שאם מוצא בהם רביעית יותר שוב אין צריך להביא אחרים: ואם לאו טהור. פי' טהור הבית שהכסות בתוכו. ואי גרס טהורה קאי אכסות אחר שהטבילה. ותימה מאי קשה לר"ל הא דמטמא ר"ל היינו משום שיכול לצאת בהיסק אבל אם אינו יכול לצאת מודה דטהור. וי"ל דה"פ דמתניתין אם יוצא בכיבום קל טמאה ואם לאו שאינה יכולה לצאת בקל אלא ע"י הדחק טהורה: הא יכול לצאת טמא. ותימה מאי קשה ליה דילמא ה"ק הא יכול לצאת בדבר קל טמא. ור' יוחנן נמי דמטהר היינו במשקין שאין יכולין לצאת אלא ע"י הדחק כגון בהיסק תנור ובצפון דאם יכולין לצאת בז' סמנין מודה דטמא. ואדרבה קשה לר"ל דקתני אין יכולין לצאת טהור דמשמע אין יכול לצאת בקל אע"ג דיכול לצאת ע"י הדחק טהור. וי"ל דמשמע לישנא אין יכול לצאת כלל אפי' ע"י הדחק טהור ובהא מודה ר"ל הא יכול לצאת ע"י הדחק טמא הילכך פריך שפיר לר' יוחנן. ותימה והא סיפא דתוהא דכסות דלעיל היא במס' אהלות ופרישית לה אם מתכבסת ויוצא ממנו רביעית דם בדבר קל טמאה ואם לאו שאינו יכול לצאת בקל טהור ועליה קאי הך סיפא אלמא ה"ק כל הבלוע שאינו יכול לצאת בקל (טמא) [טהור]. וי"ל דע"כ כל הבלוע שאינו יכול לצאת משמע דאינו יכול לצאת כלל אף על ידי הדחק. וה"פ לר"ל ואם לאו שאין הרביעית של דם תבוסה יכול לצאת בכיבום קל טהורה שהרי כל הבלוע שאינו יכול לצאת כלל בשום ענין טהור אף בטומאה דאורייתא. הילכך בדם תבוסה דרבנן יש לטהר כשאין יכול לצאת בקל אע"פ שיכול לצאת ע"י הדחק ואליבא דר' יוחנן מפרש רב פפא הכי ואם לאו טהורה כיון שאינו יכול לצאת בקל דמסתמא אינו מקפיד עליו אע"פ שהיה יכול לצאת ע"י הדחק שהרי כל הבלוע שאינו יכול לצאת כלל טהור אע"פ שמקפיד עליו בפי' הילכך היכא דאינו מפרש דמקפיד דין הוא אפי' יכול לצאת ע"י הדחק כיון דאינו יכול לצאת בקל (טמא) [טהור] אף בטומאה דאורייתא הילכך פריך מינה שפיר ר' יוחנן לר"ל:

מסורת הש"ס

כלים פ"ט [מ"ה ושם איתא וז"ל חרסין שנשתמש בהן משקין טמאין ונפלו לאויר התנור וכו'. ועי' תוס' כריתות טו: ד"ה מגד]

ב"ק קח: אהלות פ"ג מ"ב ע"ש

שם מ"ג

[שם מ"ב]

גי' רש"א א"ר פפא כל היכא דאין יכול לצאת ד"ה טהור יכול וכו' וכן הוא בגמרות ישנות

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הנח וכו' בצבע כדפרישית:
(ג) ד"ה ואם לאו וכו' ולא היה בו רביעית:

לו א ב ג ד ה ו ז מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' לת :

לז ח ט י מיי' שם הלכה לג ולחומרא:

לח כ מיי' שם הל"ד וס"ד מהל' משכב ומושב הל"ז :

לט ל מ מיי' שם פ"ח הל"ב וס"ג מהל' משכב ומושב הל"ו סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קפט סעי' יט :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה (בדף סג ע"ב) הא יכול וכו' ואם לאו דיכול לצאת אפי' ע"י הדחק טמאה טומאה דאורייתא וכו' כצ"ל נעכ"ד ועי' מהרש"א והיא היא :

אם הקפיד עליו אין . והא דקתני אם יכול לצאת טמא כשהקפיד : בצורתא . שאפילו אמש לא טעם כלום : מבערב קתני . אבל אמש אכל כשאר ב"א : לאפוקי דקדים . קודם היום לאחר שניעור משנתו ואכיל דלא הוי רוק תפל לפי שהשינה ממררת את הרוק ומחזקתו והאוכל ממתקו ומעביר את כחו : תורה אור

התם . דקתני ניעור כל הלילה הרי זה רוק תפל לאו דניעור ממש אלא מתנמנם דודאי שינה של לילה בעינן ושינת היום אע"ג דישן לאו תפל הוא הואיל וטעם כלום שהטועם שחרית נהנה כל היום כולו : השכים ושנה פרקו . הדבור מעביר כח הרוק : של שלש שעות . שהוא עשוי לדבר בשלש שעות : לימא מתני' . דבעי לעיסה כדי שיהא רוק מעורב בגריסין מסייע ליה לריש לקיש : עובר . קודם שהמלח מעביר כח הגריסין : ויעבור את הכושי . קדם לפניו : שהחמיצו . שהסריחו : הני מי רגלים דילד או דזקן . של זקן מעלו טפי : מכוסין . מעלו טפי : בימות החמה . מעלו טפי : בעי רבי ירמיה האי שלש פעמים דקתני אמטויי ואתויי חד . הולכה והובאה חשיב חד או דלמא אמטויי חשיב חד ואתויי חד דהוו להו תרי : שניים לראשונים . נתר ובורית וקמוניא ואשלג לרוק תפל ומי גריסין ומי רגלים : תני חדא שניים עלו לו . אותם שהעביר בשנייה עלו לו : ראשונים לא עלו לו . וכי הדר מעביר נתר ובורית וקמוניא ואשלג זימנא אחריתי בתר רוק וגריסין ומי רגלים נמצא שעוברין עליו כסדרן : ותניא אידך כו' . וקשיין אהדדי : אמר אביי הא והא סבירא להו שניים שהעביר . (א) שניים שהיה לו להעביר ראשון עלו לו וראשונים שהעביר ראשון לא עלו לו דהכי שפיר דכי הדר מהדרינן לעבורינהו בתר שניים הוי ליה כסדרן : ומאי ראשונים . דקתני באידך ברייתא עלו לו : ראשונים לכסדרן . שהיה לו להעביר תחלה שהוא העביר לבסוף דהוו להו הנך ראשונים לכסדרן שניים להעברתן : מתני' מפהקת . *אישטרילייי"ר בלע"ז : פי כרסה . נגד טבורה : שפולי מעיה . בית הרחם : ושופעת . בגמרא פריך מאי קאמר : צמרמורות . פריזונ"ש : אוחזין אותה . בכך למודה להיות בכל עת שהיא רואה : דיה שעתה . בכל ראיות שתראה ע"י וסתות אלו : כיוצא בהן . מפרש בגמרא : גמ' בוסתות דיומי . כגון מט"ו לט"ו : הא קא שפעה ואזלא . והיכן הוא הוסת הואיל וכל ימיה רואה :

בשופעת

אם הקפיד עליו אין אי לא לא : איזהו רוק תפל : תנא *כל שלא טעם כלום מבערב סבר רב פפא קמיה דרבא למימר כמאן דאמר לא טעם מידי באורתא אמר ליה רבא מי קתני בערב מבערב קתני לאפוקי היכא דקדים ואכיל אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן איזהו רוק תפל כל שעבר עליו חצות לילה ובשינה למימרא דבשינה תליא מילתא *והתנן ישן כל היום אין זה רוק תפל ניעור כל הלילה הרי זה רוק תפל התם במתנמנם *היכי דמי מתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר תנא השכים ושנה פרקו אין זה רוק תפל ועד כמה אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אשי אמר רבי אלעזר כל שיצא רוב דבורו של שלש שעות : מי גריסין לעיסת גריסין של פול וכו' : לימא מסייע ליה לריש לקיש דאמר ר"ל רוק תפל צריך שיהא עם כל אחד ואחד דלמא הבלא דפומא מעלי מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא ר' יהודה אומר מי גריסין רותח ועובר שיתן לתוכו מלח *מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא אמר ר"נ בר יצחק דאמר קרא (ש"ב יח) וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבור את הכושי אביי אמר מהכא (בראשית לג) והוא עבר לפניהם ואיבעית אימא מהכא (מיכה ב) ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם : מי רגלים שהחמיצו : תנא כמה חימוצן שלשה ימים א"ר יוחנן כל שיעורי חכמים בכתמים צריך שיעור לשיעורן דילד או דזקן דאיש או דאשה מכוסים או מגולים בימות החמה או בימות הגשמים : וצריך לכסכס שלש פעמים : *בעי רבי ירמיה אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי ואתויי תרתי מאי תיקו : העבירן שלא כסדרן : ת"ר הקדים שניים לראשונים תני חדא שניים עלו לו ראשונים לא עלו לו ותניא אידך ראשונים עלו לו שניים לא עלו לו אמר אביי אידי ואידי שניים עלו לו ולא ראשונים ומאי ראשונים ראשונים לכסדרן ושניים להעברתן:

מתני' כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה ואלו הן הוסתות מפהקת ומעטשת וחוששת בפי כריסה ובשפולי מעיה ושופעת וכמין צמרמורות אוחזין אותה וכן כיוצא בהן וכל שקבעה לה שלשה פעמים הרי זה וסת : גמ' תנינא חדא זימנא *כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה התם בוסתות דיומי הכא בוסתות דגופא כדקתני אלו הן וסתות היתה מפהקת מעטשת וחוששת בפי כריסה ובשפולי מעיה ושופעת שופעת שפעה הא ואזלא אמר עולא בריה דרב עלאי בשופעת

דה"פ לריש לקיש שכל הבלוע שאינו יכול לצאת אפילו על ידי הדחק בלפון טהורה א] ואם לאו דיכול לצאת ע"י הדחק טמאה אפילו בטומאה דאורייתא ואם כן בדם תבוסה דרבנן אפילו יוצא על ידי הדחק טהור והשתא מפרש בסיפא ויהיב טעמא לרישא (ב) בטומאה דאורייתא דכי אינו יכול לצאת טהורה אבל יכול לצאת על ידי הדחק טמאה ולר' יוחנן דמפרש כדמשני רב פפא פירוש דרישא אם מתכבסת ויוצא ממנו בתכבוסת סתם טמא שכן דרך להקפיד עליו הואיל ויוצא בקל ואם לאו טהורה ואפילו יוצא ע"י לפון דאין דרך להקפיד עליו כיון שאינו יוצא בתכבוסת סתםומייתי כל הבלוע ליתן טעם לרישא דכיון (ג) דאינו יכול לצאת כלל אפילו הקפיד בפירוש אין קפידתו קפידא דבטלה דעתו אצל כל אדם שאין דרכן להקפיד ברישא נמי יכול לצאת על ידי הדחק ועל ידי כבוס סתם אינו יכול לצאת טהור הואיל ואין דרך להקפיד בסתם והיינו כדמשני רב פפא כל היכא דאינו יכול לצאת כו' והשתא רב פפא אינו סותר מה שאמר למעלה אלא בא לתרץ דה"פ הא יכול לצאת על ידי הדחק והקפיד עליו להוציאו טמא וכי קאמר לעיל טהור בשלא הקפיד עליו להוציאו ולא היה צריך רב פפא לומר אלא התם בדקפיד אלא בא להשמיענו פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דפליגי בדלא קפיד ויכול לצאת על ידי הדחק דר"ל מטמא ור"י מטהר : נים ולא נים תיר ולא תיר . פי' נים ולא נים בתחלת שינה תיר ולא תיר בסוף שינה כשהוא ניעור משנתו ובערבי פסחים (פסחים קכ:) נמי גבי נתנמנמו יאכלו ונקיט כי האי לישנא נים ולא נים תיר ולא תיר איכא לפרושי בכי האי גוונא נים ולא נים שעתה בחצות הלילה מתחיל להתנמנם תיר ולא תיר שישן בחצי הראשון ועתה כשמגיע בחצות הלילה היה מתחיל ליעור והוא תיר ולא תיר" : תנא כמה חימוצן שלשה ימים . קשה דבפרק רבי עקיבא (שבת דף צ.) קאמר גבי מי רגלים שהחמיצו בני מ' יום משמע ולא קודם לכן ואיכא ספרים דגרסי עד ארבעים יום ולפי זה ניחא דאיכא למימר משלשה ועד ארבעים מעלו ואיכא ספרים דגרסי בן ארבעים וקאי אתינוק שהוא בן מ' יום וקשה דהא לקמן איבעיא להו דילד או דזקן וי"ל דה"פ דילד דווקא או אפילו דזקן נמי ולא כפ"ה דפירש דזקן מעלו טפי וכן משמע מדקאמר דאיש או דאשה וליכא למימר או דאשה דוקא דהא דילד או דזקן נקט לשון זכר וכן בשבת בן מ' לשון איש מיהו תימה אמאי לא מייתי הכא הך ברייתא דשבת דבן מ' יום *ועוד מילי טובא שמאריך באותה ברייתא יותר מהכא והכא מאריך בדין מי רגלים יותר מהתם ונראה לומר דברייתא דהתם קאי אמילתא דת"ק דאמר כדי לכבס בו בגד קטן והתם לא מעלו אלא בני מ' יום והכא לגבי כתם איירי ומעלו בני שלשה ימים ולא שייכי כולהו מילי דהתם הכא ומשום הכי לא מייתי ההיא ברייתא הכא* : מפהקת . פי' בקונטרס אסטריליי"ר בלע"ז ואין נראה אלא כמו שפירש בשבת (דף קנו.) גבי פיהק ומת באליי"ר כדאמר בברכות (דף כד:) גבי רבי שהיה מפהק ומניח ידו תחת סנטרו : מעטשת . איסטרנוטי"ר ונוסח פירש רש"י בגמרא באליי"ר ואין נראה אלא פירוש רוטי"ר וכן *גיהק בתפלה רוטי"ר ובערוך פירש קול היוצא מן הגרון מתוך מאכל כבד וזה רוטי"ר ואין נראה לפרש שנגלוטי"ר . וכולהו הני וסתות איירי שמפהקת או מעטשת שעה או שתים בעת שרגילה לראות אבל משום פיהוק או עיטוש חדא זימנא לא קבעה מדמפליג *בין תחלת וסת לסוף וסת ובחד פיהוק וחד עיטוש לא שייך תחלה וסוף :

לימים

גי' יעב"ץ והתניא

פסחים קכ: תענית יב. מגילה יח: יבמות נד.

סוכה לט. פסחים ז: קיט. מגילה כז: [מנחות נה]

[מנחות ש. ב"ק קיט:]

[ואולי אדם שפושט אבריו כ"כ הערה"ם]

הג"ות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמר אביי וכו' שניים שהעביר שהיה שניים: (ב) תוס' ד"ה (בדף סג ע"ב) הא יכול וכו' לרישא מטומאה דאורייתא וכו: (ג) בא"ד דכיון דאינו יכול לצאת וכו' נמי דיכול לצאת ע"י הדחק:

לעיל ג.

[ועי' מנחות מג. ובתוס' שם ד"ה בן ארבעים]

[ברכות כד:]

[במתניתין לקמן ע"ב]

[וע"ע תוס' תענית יב: ד"ה נים]

אבל בגמרות שלפנינו ליתא התם אלא הך מילתא דבן מ' יום ע"ש רש"א

תוספי הרא"ש

וכמה חימוצה ג' ימים. בשבת פרק ר' עקיבא מפרש בגמרא מ' יום ובמי רגלים דהכא איירי דקתני התם ר' יהודה אומר כדי להעביר את הכתם [וי"ל] דכאן פי' דפחות מג' ימים לא מהני התם [אמר] דספי ממ' יום לא מהני . וי"מ הא דקאמר התם בן מ' יום היינו של תינוק בן מ' יום והא דמיבעיא לית הכא דילד או זקן י"ל דה"ק דילד או אפי' דזקן . וקצת תימה דלא מייתי בשמעתין ההיא דשבת : דילד או דזקן . כולה שמעתין מוכחא דמי רגלים דמתניתין מי רגלים ממש ולא עשב שכך שמו ומי רגלים דפיטום הקטרת ומי רגלים דהכא שוין כדמוכח בפ' דם חטאת דפריך והא בעינן לאעבורי כממנין על הכתם ותנן אין מכניסין מי רגלים למקדש ודלא כדברי המפרשים שהוא עשב ששמו מי רגלים ובשביל ששמו מכוער אין מכניסין אותו למקדש : ותניא אידך ראשונים עלו לו שניים לא עלו לו . וקשה ליה מברייתא אברייתא וגם פי' דברייתא תנינא לא ידע : מפהק . פרש"י אשמורלייה . אדם שפושט אבריו . ובפ' אם לא הביא גבי פיהק ומת פי' פלייר אדם הפותח פיו . וכן נראה מהא דאמרינן בברכות גבי ר' כשהיה מפהק היה מניח ידו על סנטרו . ובערוך פי' קול היוצא מן הגרון מתוך שאכל מאכל כבד . ונראה דלא איירי בקביעות ווסת דגיהוק ופיהוק דחדא זימנא אלא כמה פעמים היא עושה כן בשעת ווסתה דבחד פיהוק ובחד עיטוש לא שייך תחלה וסוף וכל אלו יוסתות דגופה אין להם זמן קבוע :

בשופעת דם טמא מתוך דם טהור : וכמין צמרמורות וכו' : וכן כיוצא בהן לאתויי מאי אמר רבה בר עולא *לאתויי אשה שראשה כבד עליה ואבריה כבדים עליה ורותתת וגוסה אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הרי אמרו לימים שנים לוסתות אחת למה שלא מנו חכמים שלשה למה שלא מנו חכמים לאתויי מאי אמר רב יוסף לאתויי ראשה כבד עליה ואבריה כבדין עליה ורותתת וגוסה א"ל אביי מאי קא משמע לן מתני' היא דהא פרשה רבה בר עולא אלא אמר אביי לאתויי [ג]אכלה שום וראתה ואכלה בצלים וראתה כססה פלפלים וראתה *אמר רב יוסף לא שמיע לי הא שמעתא *אמר ליה אביי את אמריתה ניהלן ואהא אמריתה ניהלן היתה למודה להיות רואה יום חמשה עשר ושינתה ליום עשרים זה וזה אסורין שלש פעמים ליום עשרים הותר יום חמשה עשר וקבעה לה יום עשרים שאין אשה קובעת לה וסת עד שתקבענה שלש פעמים ואמרת לן עלה אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"ג בר רבי שאמר משום רשב"ג אבל חכמים אומרים ראתה אינה צריכה לא לשנות ולא לשלש ואמרינן לך לשנות אמרת לן לשלש מיבעיא ואמרת לן לשנות בוסתות לשלש בימים ונימא זו דברי רשב"ג הא קמ"ל שמואל דר"ג ברבי כרשב"ג סבירא ליה : **מתני'** [ד]היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסתות כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות טמאות בסוף הוסתות כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות טהורות רבי יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה אינה אסורה אלא עם הנץ החמה רבי יהודה אומר כל היום שלה : **גמ'** תנא כיצד א"ר יוסי ימים ושעות וסתות היתה למודה להיות רואה מיום עשרים ליום עשרים ומשש שעות לשש שעות הגיע יום עשרים ולא ראתה אסורה לשמש כל שש שעות ראשונות דברי רבי יהודה ורבי יוסי מתיר עד שש שעות והוששת בשש שעות עברו שש שעות ולא ראתה [ה]אסורה לשמש כל היום כולו דברי ר' יהודה ורבי יוסי מתיר מן המנחה ולמעלה : היתה למודה : והתניא רבי יהודה אומר כל הלילה שלה לא קשיא הא דרגילה לראות בתחלת יממא והא דרגילה לראות בסוף ליליא תני חדא רבי יהודה אוסרה לפני וסתה ומתירה לאחר וסתה ותניא אידך אוסרה לאחר וסתה ומתירה לפני וסתה ולא קשיא הא דרגילה למחזי בסוף ליליא הא דרגילה למחזי בתחלת יממא אמר רבא הלכה כרבי יהודה ומי אמר רבא הכי *והתניא °והזרתם את בני ישראל מטומאתם מכאן א"ר *ירמיה אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן *סמוך לוסתן וכמה אמר *)רבא עונה מאי לאו עונה אחריתי לא [ו]אותה עונה ותרתי למה לי צריכא דאי אשמועינן הא הוה אמינא ה"מ לטהרות אבל לבעלה לא קמ"ל ואי מהא הוה אמינא סמוך לוסתה עונה אחריתי קמ"ל אותה עונה: **מתני'** *[ז]היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה להיות רואה ליום כ' זה וזה אסורין שינתה פעמים ליום כ' זה וזה אסורין שינתה *ג' פעמים ליום כ' הותר ט"ו וקבעה לה יום כ' שאין אשה קובעת לה וסת עד שתקבענה ג' פעמים ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה ג' פעמים :

גמ'

*) נ"ל רבה

רש"י

בשופעת דם טמא מתוך דם טהור. רגילה לראות דם טהור תחלה ואח"כ דם טמא הוי וסת וכל שעה שתראה דם טמא אחר דם טהור אמרינן דדיה שעתה : גוסה . בלעז"ר : הרי אמרו . לקמן במתניתין אינה צריכה לא לשנות ולא לשלש ומפרש לה לשנות בוסתות כו' : לימים שנים . וסתות דיומי משקבעתן שתי פעמים הוי וסת: לוסתות. דגופה כגון הני דמתניתין משקבעתן פעם אחת הוי וסת : למה שלא מנו חכמים . וסת שלש וקמיבעיא ליה לשמואל למה שלא מנו חכמים מאי היא והכי קאמר שמואל אני שמעתי כן למה שלא מנו חכמים שלש אבל איני יודע מהו : מתניתין היא . דקתני וכן כיוצא בהן ופירשה רבה בר עולא לאתויי הני : הא שמעתא . דשמואל דאמר לימים שנים לוסתות אחד : זה וזה . כשיגיע עוד חמשה עשר אסורה לשמש שמא תחזור לוסתה וכשיגיע יום עשרים נמי תאסר שמא מעכשיו תקבע וסת ליום עשרים : שאמר משום רבן שמעון בן גמליאל . דלא הוי חזקה בציר מתלת זימני כדשמעינן ליה לרבן שמעון בן גמליאל בכל דוכתי נשאת לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא (יבמות דף סד:) : ונימא זו דברי רשב"ג . דהא קיימא לן בכל דוכתי דבעי שלשה זימני לחזקה : **מתני'** בתוך וסתות . בוסתות דגופה קאמר : אף ימים ושעות . בגמ' מפרש : אינה אסורה אלא עם הנץ החמה . וכל הלילה משמשת ואם עבר הנץ החמה ולא ראתה משמשת כל היום ורבי יוסי קתני לה דדייק שעת הוסתות ותו לא : רבי יהודה אומר כל היום שלה . מותרת לשמש משעבר הנץ החמה ולא ראתה אבל כל הלילה שלפני הנץ החמה של וסתה אסורה לשמש ומפרש בגמרא דהאי למודה עם הנץ החמה דקתני דרגילה למחזי בסוף ליליא מקמי דלימטי תחלת יממא והכן אסרינן לה כל עונת וסתה נמצאת אסורה כל הלילה שהיא עונת וסתה ורבי יהודה מחמיר : **גמ'** אסורה לשמש כל היום כולו דברי רבי יהודה . ורבי יהודה לטעמיה דאמר כל עונת וסתה אסורה ועונה הוי או יום או לילה ומי שוסתה בלילה ואפילו בסופה אסורה כל הלילה ואם וסתה ביום ואפי' בסופו כל היום אסורה : עד שש שעות . דשעות דייקינן הואיל ווסתה בשעה ששית אינה אסורה לא לפניה ולא לאחריה : והוששת לשש שעות . שעה ששית היא אסורה שהוא וסתה : מן המנחה . היינו משש שעות ולמעלה מכי ינטו צללי ערב ובשבע כבר נטו הצללים שהחמה במערב : עם הנץ דמתניתין בסוף לילה לפיכך כל היום שלה (א) והלילה אסורה עם הנץ דברייתא בתחלת יממא ולפיכך לילה מותרת ויום אסורה : והזרתם את בני ישראל . וסמיך ליה והדוה בנדתה : עונה אחריתי . דאם ראתה ביום אסורה כל היום וכל הלילה שלפניו ורבי יהודה לא אסר אלא עונת וסתה : ותרתי למה ליה . לרבא לאשמועינן : **מתני'** ואינה מטהרת מן הוסת . דאסורה כל ימי וסתה שמא תראה : **גמ'**

קבעה

תוספות

לימים שנים . היינו כרבי דאמר *בתרי זימני הויא חזקה ושלא מנו חכמים ג' הואיל ואינו וסת גמור מודה רבי דבעי ג' זימני והכי קים ליה : אכלה שום וראתה . הואיל ועל ידי מעשה הם אינו וסת גמור ולא הוה בכלל דמתני' וא"ת ולימא לא קאמר נמי קפצה וראתה דהוו נמי על ידי מעשה ויש לומר דאינה קובעת וסת לקפיצות לחודייהו כדאמר בפרק קמא (לעיל יא.) דכל שתקבענה מחמת אונס אפי' כמה פעמים לא קבעה אבל אכלה שום לא חשיב אונס כמו טורח של קפיצה שאין הראייה באה על ידי טורח אלא ממילא : זו דברי רשב"ג אבל חכמים אומרים כו' . לכאורה משמע זו ולא סבירא ליה מדלא קאמר אבל רבי אומר ואפילו את"ל הכי לא תקשי לקמן גבי דילוג דמוקמינן שמואל כרשב"ג דאליבא דמתניתין פליגי רב ושמואל ולמאי דאמר מעיקרא הש"ס דפליגי בפלוגתא דרבי ורשב"ג צריך לומר זו וסבירא ליה כדמשני בפרק שור שנגח (ב"ק דף לז:) : אסורה לשמש כל שש שעות דברי רבי יהודה . לר' יהודה הוה שייך למתני כל היום כולו כדמוכח בסיפא שהוא אוסר כל היום . אלא משום רבי יוסי תני לה בתרתי בבי : והוששת בששה שעות . היינו כל שעה ששית : מן המנחה ולמעלה . פירש"י סוף שש שמאז נטו צללי ערב ופי' רשב"ם דאף על גב דאמר בתמיד נשחט (פסחים נח.) דזמן המנחה לכל המוקדם הוי משש שעות ומחצה ואילך היינו משום דלא קים לן שפיר בשיעור שעות היום אבל מן הדין הוא מתחילת ז' ומיהו לגבי וסת נמי אסורה עד חצי שעה שביעית דהיינו מן המנחה ולמעלה :

איתמר

[עירובין מ.]

מא א מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הל"ב וע"ש ומיי' פ"ג מהל' משכב ומושב הל"ו סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קפט סעי' יט :

מא ב שם סעי' כג בהגה"ה :

מב ג מיי' פ"ג מהל' משכב ומושב הל"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף כד :

מג ד ה מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הל' ג וע"ש סמג שם טוש"ע שם סי' קפד סעיף ב:

מד ו מיי' שם הל"ד סמג שם טוש"ע שם סימן קפט סעיף יד :

מה ז מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג :

תוספי הרא"ש

לימים שנים . כר' דאמר בתרי זימני הויא חזקה אבל ווסתות דגופה קים ליה לשמואל דלר' סגיא ליה בחדא זימנא . ולמה שלא מנו חכמים כגון ע"י מעשה באים מודה ר' דאינן ראויין לקבוע בפחות מג' : לאיתויי אכלה שום ובצל וכססה פלפלין. ולא הוו בכלל הנהו דפי' רבה בר עולא דהנהו אתו ממילא והנך ע"י מעשה לכך צריך ג' זימני ולא בעי למימר לאיתויי קפצה וראתה דהא תניא בפ"ק כל שתקבענה מחמת אונס לא הוי וסת אבל אכלה שום ובצל לא חשיב אונס דאין הראיה באה ע"י טורח אלא ממילא: אמר שמואל זו דברי רשב"ג. אם נפרש זו ולא ס"ל אלא סבר כר' דאמר בתרי זימני הוי חזקה כדמשמע בכל דוכתא זו ולא ס"ל לא תיקשי לך הא דפליגי רב ושמואל בסמוך ואמר שמואל עד שתשלש בדילוג דהתם אליבא דרשב"ג פליגי אבל מ"מ שמואל כר' ס"ל אבל מעיקרא דבעי למימר תלמודא דפליגי בפלוגתא דר' ורשב"ג ע"כ זו וס"ל קאמר וה"נ אשכחן בריש שור שנגח ד' וה' : מן המנחה ולמעלה . פרש"י מתחלת ז' נוטין צללי ערב ואינה אסורה אלא עד סוף שעה ששית . אע"ג דלכל המוקד' בחצי שביעית הוי זמן התמיד היינו לפי שאין אנו בקיאין בשעות היום כדאמרינן בפ' אמר להם הממונה אבל מן הדין הוי מתחלת שעה שביעית . א"נ חצי שביעית וחצי ששית חמה עומדת בראש כל אדם ולכך הוי בכלל חצות עד שש שעות ומחצה : ומי אמר רבא הכי והתניא והזרתם כו' כ"ש אי הוה סבר כר' יוסי דקשיא ליה טפי אלא לא נחת אלא לפרושי תרתי מילי דרבא דצריכי תרוייהו : שינתה ליום עשרים זה וזה אסורין ותוששת ליום ט"ו שאחר ראיית עשרים ואם [לא] תראה ביום ט"ו תוששת ליום עשרים שאחר ראיית יום כ' זה :

[פירושין י. וש"נ]

[שם וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עם הנץ וכו' כל היום שלה מותרת והלילה אסורה :

יבמות סב: שבועות יח:

[בשבועות ליתא ר' יאשיה]

[יבמות סב: שבועות יח:]

ויקרא טו

[לעיל נט.]

יבמות סב: ודף סח.

גמרא

גמ' איתמר *ראתה יום חמשה עשר לחדש זה ויום ט"ז לחדש זה ויום שבעה עשר לחדש זה רב אמר קבעה לה וסת לדילוג ושמואל אמר [א]עד שתשלש בדילוג נימא רב ושמואל בפלוגתא דרבי ורשב"ג קמיפלגי דתניא *[ב]ניסת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא דברי רבי רשב"ג אומר לג' תנשא לד' לא תנשא לא דכ"ע כרשב"ג והכא בהא קמיפלגי רב סבר חמשה עשר ממנינא ושמואל סבר כיון דלאו בדילוג חזיתיה לאו ממנינא הוא איתיביה [ג]היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה ליום ששה עשר זה וזה אסורין שינתה ליום שבעה עשר הותר ששה עשר ונאסר חמשה עשר ושבעה עשר שינתה ליום שמונה עשר הותרו כולן ואין אסור אלא משמונה עשר ואילך קשיא לרב אמר לך רב למודה שאני °ודקארי לה מאי קארי לה למודה אצטריכא ליה מהו דתימא כיון דלמודה ועקרתיה בתרי זימני עקרה ליה קמ"ל מיתיבי ראתה יום עשרים ואחד בחדש זה יום עשרים ושנים בחדש זה יום עשרים ושלשה בחדש זה קבעה לה וסת סירגה ליום עשרים וארבעה לא קבעה לה וסת תיובתא דשמואל אמר לך שמואל הכא במאי עסקינן כגון דרגילה למחזי ביום עשרים ושינתה ליום עשרים ואחד דיקא נמי דשבקינן ליום עשרים ונקט ליום עשרים ואחד ש"מ: שאין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה וכו': א"ר פפא [ד]לא אמרן אלא למקבעה אבל למיחש לה בחדא זימנא חיישא מאי קמ"ל תנינא היתה למודה להיות רואה יום חמשה עשר ושינתה ליום עשרים זה וזה אסורין אי מהתם ה"א ה"מ היכא דקיימא בתוך ימי נדתה אבל היכא דלא קיימא בתוך ימי נדתה אימא לא קמ"ל: ואינה מטהרת מן הוסת וכו': א"ר פפא [ה]לא אמרן אלא דקבעתיה תלתא זימני דצריכי תלתא זימני למעקריה אבל תרי זימני בחדא זימנא מיעקר מאי קמ"ל תנינא אין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה שלש פעמים מהו דתימא חדא לחד תרי לתרתי ותלתא לתלתא קא משמע לן תניא כותיה דרב פפא [ו]היתה למודה להיות רואה יום עשרים ושינתה ליום שלשים זה וזה אסורין הגיע יום עשרים ולא ראתה מותרת לשמש עד יום שלשים וחוששת ליום שלשים הגיע יום שלשים וראתה הגיע יום עשרים ולא ראתה והגיע יום שלשים ולא ראתה והגיע יום עשרים וראתה הותר יום שלשים ונאסר

רש"י

קבעה לה וסת לדילוג. ואסורה ליום י"ח לחדש רביעי וליום י"ט בחדש חמישי וכן לעולם: עד שתשלש בדילוג. ויום ט"ו אינו מן המנין שהוא תחלת ראייתה ואין שם דילוג: היתה למודה. וסת קבוע לט"ו ושינתה לי"ו זה וזה אסורין כלומר כשיגיע ט"ו וי"ו עוד תאסר חזרה ושינתה בשניה [לשבעה עשר] הותר ט"ז מכאן ואילך שלא קבעתו אלא פעם אחת הלכך בפעם אחת הוא נעקר: הותרו כולן. ט"ו שהרי עקרתו שלשה פעמים וט"ז וי"ז בחדא זימנא מיעקר ואפילו י"ח הבא לא יאסר אלא י"ט כדקתני משמונה עשר ואילך שהרי שילשה בדילוג וקבעה לה וסת לדילוג: תיובתא דרב. דהא קתני שינתה לשבעה עשר נאסר ט"ו וי"ו ולא קתני מי"ז ואילך ואע"ג דדילגה ב' זימני אלמא ראייה קמייתא לאו ממנינא: למודה שאני. כיון דוסתה קבוע לט"ו שדינן ראייה של ט"ו עם ראיות שעברו עליה שהרי בזמנה ראתה והיכי הוה מלינן למימנייה עם הני דדילוג וכי אמינא אנא היכא דראיית ט"ו שהיתה תחלת ראייתה או שלא היה לה וסת קודם לכן או שהיה לה וסת ליום עשרים: ודקארי לה מאי קארי לה. הא ודאי היכי מצי לאקשויי מלמודה: קס"ד. ה"ה לשאינה למודה בעינן תלתא זימני דילוג והאי דנקט למודה לאו משום *עקירת וסת דילוג למידק דלמודה הוא דבעי שתשלש בדילוג אלא משום עקירת וסת ראשון דקתני חזרה ושינתה לי"ז הותר ט"ז ונאסר ט"ו וי"ז ואע"ג דעקרתיה לט"ו תרי זימני דסד"א כיון דלמודה הואי בט"ו ועקרתיה ב' זימני תו לא הדרה ותשתרי לט"ו הבא: קמ"ל. דאין וסת קבוע נעקר בפחות משלש פעמים: סירגה. מיום כ"ב ליום כ"ד: לא קבעה לה וסת. שאין דילוג זה דומה לראשון דראשון יום אחד וזה שני ימים כאחד קתני מיהא קבעה לה וסת בג' ראיות וראשונה בכלל: ושינתה ליום כ"א. דאיכא דילוג תלת זימני: דיקא נמי. מדשבקינן ליום עשרים דהוה ליה למיתני ראתה ביום עשרים בחדש זה ויום עשרים ואחד בחדש זה ויום עשרים ושנים בחדש זה שכן דרך לשון תנאים לשנות כלל ולשון קצרה: לא אמרן. דאין קובעת עד שתקבעט שלש פעמים אלא למקבעיה דתהוי דיה שעתה ולא יעקר בפחות מג': אבל למיחש. בחדא זימנא חיישא ליה שאם ראתה ביום ט"ו פעם אחת חוששת לט"ו הבא ולא תשמש: הני מילי. היכא דקאים ליה אותו יום ששינתה בו בתוך ימים שראויה להיות בהן נדה כי מתני' שהיא למודה להיות רואה ביום ט"ו לטבילתה שהוא כ"ב לראייתה וכדאוקימנא בבנות כותים (לעיל נט.) ושינתה ליום עשרים לטבילה שהן עשרים ושבע לראייה דכי הדר מטי יום ט"ו לטבילתה קיימא לה בימים הראויים לנדה שהרי שלמו לאחר טבילה י"א שבין נדה לנדה ונכנסה ארבעה ימים בימים הראויים לנדות אבל היכא דקאי בתוך ימי זיבתה כגון שהיתה למודה לראות ליום חמשה עשר לטבילתה והקדימה וראתה בתוך ימי הזוב כגון ליום עשירי לטבילה: אימא לא תיחוש לה. דכי מטיא טבילתה אחריתי ותטבול ויגיע יום *עשרים לא תאסר לשמש דהא קיימא לן בפרק דלעיל (דף נט.) כל אחד עשר בחזקת טהרה שאינה מוחזקת רואה הלכך משום חדא זימנא לא תיחוש לה דאקראי בעלמא הוה קמ"ל: תנינא אין האשה קובעת. ואינה מטהרת ומדתנא להו גבי הדדי משמע דלא בעי עקירה שלש פעמים אלא למי שנקבע שלש פעמים: חד לחד. חדא עקירה לחד קביעות וקא משמע לן דאפילו קבעתיה תרי זימני מיעקרא בחד זימנא: כוותיה. דאפילו קבעתיה תרי זימני מיעקר בחד זימנא: ה"ג מותרת לשמש עד יום שלשים. כל ימים שבינתים מותרים: הגיע יום שלשים ולא ראתה הגיע יום עשרים וראתה הותר שלשים. העתיד לבא דהא איעקר מינה ואף על גב דקבעתיה תרי זימני מיעקר בחד זימנא: ונאסר

תוספות

איתמר ראתה ט"ו בחדש זה וט"ז בחדש זה. פי' דווקא בכי האי גוונא אבל ראתה בג' חדשים או בב' לחדש או באחד לכ"ע אין צריך יותר כדאמר לעיל בסוף בנות כותים (דף לט:) דחזאי ריש ירחא וריש ירחא כו' ואפילו שאחד מלא ואחד חסר ואין הימים שבין ראייה לראייה שוין מ"מ קביעות החדש גורם והיכא דבראשונה אין לה שיעור בחדש שתהא השניה כראת דילוג מן הראשונה דכ"ע דאין הראשונה מן המנין ובעינן שתשלש בדילוג כגון ראתה עכשיו ושניה בעשרים לה ושלישית בכ"א לשניה ומשום הכי נקט ט"ו בחדש זה ולפירוש זה קשה דבפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק לז:) מדמה נגח יום חמשה עשר בחדש זה וששה עשר בחדש זה ושבעה עשר בחדש זה לפלוגתא דהכא ואם כן היכי קאמר התם לעיל גבי ראה שור ונגח שור ולא נגח דהויא ראשונה מן המנין הא בכי האי גוונא אפי' רב מודה דלא הוי ראשונה מן המנין שהרי לא היתה לשום זמן לא לחדש ולא לשבת ויש לחלק בין סירוגין דימים לסירוגין דשוורים ור"ח פי' קבעה לה וסת לדילוג כשעשתה שלש פעמים כסדר הזה כגון שראתה ט"ו בניסן וי"ו באייר וי"ז בסיון וכן ראתה ט"ו בתמוז וי"ו באב וי"ז באלול ועוד ראתה ט"ו בתשרי וי"ו במרחשון וי"ז בכסליו חוששת מכאן ואילך ט"ו לחדש זה וי"ו לשני וי"ז לשלישי ולשמואל צריכה שתשלש בדילוג שתראה בחדש רביעי יום י"ח ובג' חדשים שאחריהם יום י"ו וי"ז וי"ח וכן בשלישי עוד שאחרי כן דראייה של ט"ו יום בחדש הראשון לא היה ממנינא ותימה למה פי' כן דא"כ כשאלו הש"ס לימא בדרבי ורשב"ג קמיפלגי לא פליגי בראייה ראשונה לחוד אלא בשלש ראיות של דילוג ראשון ובמסקנא יהיה הפירוש בע"א ואמאי לא סגי בג' חדשים כדפי' בקונטרס: ואינה אסורה אלא מי"ח ואילך. וא"ת ויאסר נמי יום י"ח כי שינתה לי"ז שהרי דילגה ויהיה בכלל וסת דילוג כמו ט"ו וי"ו דחיישינן בחדא זימנא ואומר הר"י דאין לחוש בדילוג משום חדא זימנא: מיחש בחדא זימנא חיישינן. פירש"י דחיישינן לתשמיש וכן צריך לפרש מדלא פרי' הש"ס בהדיא לטהרות ואין להזכיר בשום קביעות וסת ג' פעמים לגבי תשמיש דהא בחדא זימנא חיישינן אלא לגבי שאם נקבעו שלש פעמים חוששין לו עד שיעקר שלש פעמים:

הדרן עלך האשה

תוספי הרא"ש

רב אמר קבעה לה ווסת לדילוג. ודוקא שראייה ראשונה היתה בט"ו לחדש והשנית בט"ז בחדש והשלישי בי"ז בחדש דבכה"ג דוקא ס"ל לרב דראשונה ממנין הדילוג כיון דזמן ראויות למנין ימות החדש אבל אם ראייה ראשונה היתה בר"ח ושנית בט"ו לראיה זו ושלישית בי"ו לאותה ראייה מודה רב דלא קבעה לה ווסת דראיית ראשונה אינה מן המנין. וכן מוכח בפ' שור שנגח ד' וה' דמדמי נגח ט"ו בחדש זה וט"ז בחדש זה וי"ז בחדש זה לפלוגתא דהכא אע"ג דהתם קאמר ראה שור ונגח [שור ולא נגח] שור נגח שור ולא נגח שור נגח נעשה מועד לסירוגין. אע"ג דהתם ליכא לא חדש ולא שבת. י"ל דהתם תלוי בווסת בראיית השוורים. ור"ח פירש דפלוגתא דהכא מיירי כגון שראתה בדילוג ג' חדשים שניים ושלישים כענין דילוג שראתה בג' חדשים ראשונים וקבעה לה ווסת אליבא דרב מחדש תשיעי ואילך יום ט"ו לחדש עשירי ויום ט"ז לחדש י"א ויום י"ז לחדש י"ב וכן לעולם בכל ג' וג' חדשים. ולשמואל צריכה שתשלש בדילוג שתראה בחדש רביעי יום י"ח כי חדש הראשון אינו מן המנין א) והג' חדשים שאחרי כן יום ט"ז ויום י"ז ויום י"ח וכן עוד בשלשה שאחרי כן. ותימה לפירושו דלמה לא סגי בג' חדשים לבד כדפרישית: זה וזה אסורין דבחדא זימנא חייש לה. ותימה כי שינתה ליום י"ז למה לא תהא אסורה יום י"ח בחדש שאחריו דהא דילגה חדא זימנא וי"ל דלא חיישינן גבי דילוג בחדא זימנא: תיובתא דרב. נ"ל דהוה מצי לשנויי דהכא לא איירי בקביעות ימי החדש אלא מט"ו לט"ו אלא דבלאו הכי משני לית שפיר למודה שאני: מהו דתימא כיון דלמודה היא ועקרתיה תרי זימני כו'. לישנא דכיון קשה לי דה"ל למימר אע"ג דלמודה היא. ונ"ל לפרש מהו דתימא כיון דלמודה היא לראות מט"ו לט"ו לחדש ועקרתיה בתרי זימני לראות בדילוג עקרה ליה דנהי דלא הויא ט"ו בכלל דילוג להוי בכלל לקבוע ווסת לדילוג לעקור ווסת הראשון שהיה בלא דילוג: תיובתא דשמואל. אומר ר"ם דהוה מצי למימר הא מני רבי היא אלא דבלאו הכי משני ליה שפיר בחדא זימנא חיישא אפילו לבעלה ואין נראה לומר דלטהרות דוקא קאמר מדלא פי' התלמוד: ה"ג דרש"י הגיע יום עשרים ולא ראתה יום שלשים ולא ראתה הותר יום שלשים ונאסר יום עשרים ואע"ג דלא ראתה ג' פעמים ביום כ' לא נעקר יום כ' כיון דלא ראתה יום ל' כמו שהתחילה כבר שני פעמים דאם אשה מדלגת ווסת אחר או שנים או אפי' ג' ואינה רואה בנתים לזמן אחר והוזרת לראות בזמן ווסתה לא נעקר הווסת בכך: סליק פרק האשה

א) נראה דצ"ל רק המנין מתחיל מג' חדשים שאחרי כן שראתה בהם יום ט"ז וכו'.

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הל"ו ועיין במ"מ סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קפט סעיף ה וסעי' ז:

מז ב מיי' פכ"א שם הל' לא סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' ט סעיף א:

מח ג מיי' שם פ"ח הל' ז סמג שם:

מט ד ה מיי' שם הל"ז והל"ח טוש"ע יו"ד סי' קפט סעי' ג:

נ ו טוש"ע שם סעיף יד:

מסורת הש"ס

[נ"ק לז:]

[יבמות סד: תוספתא שבת פט"ו]

נ"א קביעות

ר"מ עמירי ועיין רש"א שהאריך

גליון הש"ס

גמ' ודקארי לה מאי קארי לה. ע' ב"ב דף כ"ב ע"ב תד"ה ודקארי:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל' י"ח ופי"א שם הל"ח סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצג וטוש"ע אה"ע סי' סג סעי' א :

ב ב מיי' פ"ה שם הל' י"ט ועי' בפי"א ובטוש"ע שם :

ג ג מיי' שם פ"ה ועי' בהשגות ובמ"מ :

ד ד מיי' שם הל' י"ח :

ה ה מיי' שם הל' כג :

ו ו מיי' שם הל' י"ט :

ז ז טוש"ע אה"ע סי' סג סעי' א : עיין רמ"א

ח ח מיי' שם הל' כה [וכרב אלפס שבועות פ"ג דף רג.] :

ט ט מיי' שם הל' יט :

י י מיי' שם הל' כ :

ונאסר יום עשרים מפני *שאורח בזמנו בא :

מתני' נשים בבתוליהם כגפנים יש גפן שיינה אדום ויש גפן שיינה שחור ויש גפן שיינה מרובה ויש גפן שיינה מועט ר' יהודה אומר כל גפן יש בה יין ושאין בה יין ה"ז דורקטי :

גמ' תנא דור קטוע *תני רבי חייא כשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפין לאשה תנא משום ר"מ כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובין :

הדרן עלך האשה

תינוקת *שלא הגיע זמנה לראות וניסת ב"ש אומרים נותנין לה ארבע לילות וב"ה אומרים [א]עד שתחיה המכה הגיע זמנה לראות וניסת ב"ש אומרים נותנין לה לילה הראשון וב"ה אומרים [ב]עד מוצאי שבת ארבע לילות ראתה ועודה בבית אביה ב"ש אומרים [ג]נותנין לה בעילת *מצוה וב"ה אומרים כל הלילה כולה :

גמ' אמר רב נחמן בר יצחק ואפילו ראתה ממאי מדקא מפליג בסיפא בין ראתה בין בשלא ראתה מכלל דרישא לא שנא הכי ולא שנא הכי תניא נמי הכי ב"ה אומרים עד שתחיה המכה [ד]בין ראתה בין לא ראתה : עד שתחיה המכה : עד כמה אמר רב יהודה אמר רב כל זמן שנוחרת כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי נחירה זו איני יודע מה היא אלא כל זמן שהרוק מצוי בתוך הפה מחמת תשמיש נחירה דקאמר רב היכי דמי אמר רב שמואל בר רב יצחק לדידי מפרשא לי מיניה דרב [ה]עומדת ורואה יושבת ואינה רואה בידוע שלא חיתה המכה על גבי קרקע ורואה על גבי כרים וכסתות ואינה רואה בידוע שלא חיתה המכה על גבי כולם ורואה ע"ג כולם ואינה רואה בידוע שחיתה המכה : הגיע זמנה וכו' : איתמר שימשה בימים רב אמר לא הפסידה לילות ולוי אמר הפסידה לילות רב אמר [ו]לא הפסידה לילות עד מוצאי שבת תנן ולוי אמר הפסידה לילות מאי ארבע לילות דקתני ארבעה עונות ולרב למה לי למיתנא ארבע לילות אורח ארעא קמ"ל דדרכה דביאה בלילות וללוי ליתני ארבע לילות עד מוצאי שבת למה לי הא קמ"ל [ז]דשרי למבעל לכתחלה בשבת כדשמואל *דאמר שמואל פרצה דחוקה מותר ליכנס בה בשבת ואע"פ שמשיר צרורות איתמר בעל ולא מצא דם וחזר ובעל ומצא דם רבי חנינא אמר טמאה ורבי אסי אמר טהורה ר' חנינא אמר [ח]טמאה דאם איתא דהוה דם בתולים מעיקרא הוי אתי ורבי אסי אמר טהורה דילמא אתרמי ליה כדשמואל *דאמר שמואל יכולני לבעול כמה בעילות בלא דם ואידך *שאני שמואל דרב גובריה *אמר רב [ט]בוגרת נותנין לה לילה הראשון וה"מ שלא ראתה אבל ראתה אין לה אלא בעילת מצוה ותו לא מיתיבי [י]מעשה ונתן לה רבי ארבע לילות מתוך י"ב חדש ה"ד אילימא דיהיב לה כולהו בימי קטנות

עד

רש"י

ונאסר יום עשרים. הכא שהרי למודה בעשרים ולא עקרתו אלא שני פעמים שהרי עקירה האחרונה של עשרים האחרונה שלא ראתה שאחר השלשים שניים לאו עקירה היא שהרי לא שינתה ליום שלשים השלישיים ולא ראתה עד יום עשרים לחדש כווסתה : מפני שאורח. זה שחזר לשוב יום עשרים בזמנו הראשון בא : מתני' כל גפן יש בה יין. כל אשה יש לה בתולים ודמים : ושאין לה הרי זה דור קטוע. (א) וכיון שאין להן דמים מרובים אין בניהן מרובין :

הדרן עלך האשה

תינוקת. נותנין לה ארבע לילות. לשמש ואפי' רואה אמרינן דם בתולים הוא : עד שתחיה המכה. מפרש בגמרא : הגיע זמנה לראות. ולא ראתה : עד מוצאי שבת. והיא ניסת ברביעי : גמ' אפילו ראתה. בבית אביה אמרו ב"ה הואיל ולא הגיע זמנה לראות נותנין לה עד שתחיה המכה : מדפליג בסיפא. בהגיע זמנה קתני חילוק בין ראתה ללא ראתה : שנוחרת. לקמן מפרש : שהרוק מצוי. שרואה מחמת תשמיש : עד מוצאי שבת תנן. ביום ובלילה : דשרי למבעל בשבת. אף ע"פ שלא בעל עדיין כי אם שתי בעילות ופתח דחוק : וחזר ובעל. בתוך ארבע לילות : טמאה. דדם נדה הוא : בוגרת נותנין לה לילה הראשון. ואפי' לב"ה דאמרי בהגיע זמנה לראות ארבעה הני מילי נערה דמשיגעו ימי הנעורים הוי זמנה אבל בוגרת לילה הראשון ותו לא : מתוך שנים עשר חדש. שבעל לילה הראשון והלך בדרך מיד ושהה שלשה חדשים וחזר ובעל ומצא דם וכן פעם שניה ושלישית ובא לפני רבי ואמר דם בתולים הוא :

תוספות

תינוקת. ד' לילות. ב"ה לא בעו רצופין כדאמר בגמרא מעשה ונתן לה רבי ד' לילות מתוך שנים עשר חדש וכן נראה דד' לילות לב"ש א] אפילו מפוזרות כמו לב"ה: כל זמן שהרוק מצוי בתוך הפה. שרואה מחמת תשמיש תלינן כל היום המחרת וכל הלילה שאחריו אפילו לא שמשה בהם בדם בתולים ואפי' אינה נוחרת אבל תו לא תלינן הואיל ולא שמשה כדאמר לעיל בספ"ק (דף יא:) עבר עליה לילה אחת בלא תשמיש טמאה ורב מחמיר טפי דדוקא כשנוחרת ביום שלאחר תשמיש תלינן ט ובלילה שלאחריו אבל בלא נחירה לא : על גבי כולם ורואה על גבי כולם ואינה רואה בידוע שחיתה המכה. לספרים (ב) דגרסינן הכי על גבי *כלים ורואה ליכא לפרושי בידוע דאיכא הוכחה דהא לא מוכח ולא מידי הואיל ורואה אלא ה"פ בידוע שיש לתלות שחיתה המכה וכן צריך לומר בפ' דם הנדה לעיל (דף נו:) בידוע שלפני הכבוס כלומר שיש לתלותו לפני הכבוס : רב אמר לא הפסידה לילות עד מוצאי שבת תנן. וא"ת בפ"ק דכתובות (דף ו:) דפריך למאן דאסר לבעול בשבת מדקאמר הכא עד מוצאי שבת וקאמר מאי לאו דאי לא בעיל מלי בעיל ומשני לא כשבעל ופריך אי כשבעל מאי למימרא ומשני הא קמ"ל כדשמואל דאמר פרצה דחוקה כו' והשתא מאי פריך מאי למימרא הא אשמעינן טובא דלא הפסידה לילות כדקאמר הכא וי"ל דהתם איכא ליסנא דשמואל אוסר למבעל לכתחלה וכן לרב ואיצטריך ליה לשנויי הכי לשמואל דאפילו אי (ג) כלוי סבירא ליה דהפסידה לילות: דשרי למבעל לכתחלה כדשמואל כו'. אף על גב דבפ"ק דכתובות (דף ו:) מייתי הך דשמואל אבעילה שניה מ"מ לפי האמת דשרי למבעל בתחלה נקט הכא דהוי רבותא טפי : רבי אסי אמר טהורה. ואף על גב דלית ליה הך סברא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי מיהו ס"ל שפיר הא דרב גידל דלעיל ספ"ק (דף יא:) דאם פסקה מחמת תשמיש וראתה אפילו מחמת תשמיש טמאה דאם איתא דדם בתולין הוא מעיקרא כששמשה הוה אתי ולא הוה לה למפסק מחמת תשמיש כיון דבתחלה בעל ומצא דם אם איתא שנשאר עוד דם בתולין לא היה לה לפסוק כששמשה אבל הכא איירי דבעל ולא מצא דם ולהכי איכא למימר דבעל כדשמואל : שאני שמואל דרב גובריה. משמע הכא דשמואל לא שכיחא וכן בפרק *קמא דחגיגה (דף יד:) גבי בתולה שעיברה פירוש שהושיבוה על פי החבית ואין ריחה נודף וכוס טודע שהיא בתולה *ומפיק דכשרה לכהן גדול דאיכא למימר באמבטי עיברה דשכיח טפי מדשמואל וקשה דבפרק קמא דכתובות (דף ו:) קאמר רוב בקיאין בהטיה ויש לומר דהטיה דכתובות אינה בעילה גמורה שתתעבר בה כבשאר ביאות :

וכי

תוספי הרא"ש

עד שתחיה המכה. פרשתי לעיל בפ"ק : מכלל דרישא לא שנא. ואין נראה לומר דראתה ועודה בבית אביה ארישא קאי דא"כ אמאי הפסיק בההיא דהגיע זמנה לראות. ואין לומר דאתרוייהו קאי דלא מיסתבר להשוותם בראתה כיון דבלא ראתה מקילינן טפי בלא הגיע : כל זמן שהרוק מצוי בתוך הפה מחמת תשמיש. שלא פסקת לראות מחמת תשמיש הילכך כל ראיות דמחר ודליליא דאחרי כן אפי' לא שמשה תלינן בדם בתולים אבל אם ראתה ביום שני הוי דם נדה כדאמרינן בפ"ק עבר עליה לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה ואם אח"כ שימשה וראתה דם מחמת תשמיש טהורה כל יום של מחרת ולילה שאחר כן אפי' לא שימשה כדאמרינן מעשה ונתן לה ר' ד' לילות מתוך י"ב חדש וכן לרב דאמר כל זמן שנוחרת כל הראייה של אותה הלילה ויום של אחריו אף בלא נחירה טהורה וביום שלאחריו אם ראתה בלא נחירה טמאה : מאי ד' לילות דקתני ד' עונות. י"ס דגר' בתר הכי וליתני ד' עונות אורח ארעא קמ"ל דדרכא דעונה בליליא. וליתני ד' לילות עד מוצאי שבת למה לי הא קמ"ל כו'. והוה מצי למיפרך נמי לרב ד' לילות למה [ולמשני נמי] דקמ"ל דרכה דעונה בליליא אלא משום דסלק ממילתיה דלוי פריך אליביה. וי"ס דגרסי לרב למה לי למיתני ד' לילות. אורח ארעא קמ"ל דאורחא דביאה בליליא. וללוי ליתני ד' עונות. ואע"ג דכבר הקשה לרב הדר תו פריך ללוי דלתני ד' עונות לאשמועינן בפי' דהפסידה לילות ומשני קמ"ל דבליליא כלומר תרתי קמ"ל דאותם ד' עונות דוקא בלילה. וגם דאורחא דעונה בליליא : הא קמ"ל דשרי למיבעל בשבתא כדשמואל. י"ס דגרסי דשרי למיבעל בתחילה. ואע"ג דבפ"ק דכתובות מייתי דשמואל על ביאה שניה היינו משום דהתם איירי למ"ד אסור לבעול בתחלה בשבת והכא נקט אליבא דהילכתא דשרי ובלאו הכי הוה מצי למימר דמותר לבעול בתחלה בשבת אלא אגב ריהטא דתלמודא דמייתי דשמואל התם נקטיה נמי הכא: ור' אסי (נמי) אמר טהורה. ואע"ג דלית ליה אם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי מ"מ מצי סבר האי דאמר רב גידל בפ"ק דאם פסקת מחמת תשמיש וראתה טמאה אפי' ראתה מחמת תשמיש דאם איתא דאישתייר מדם בתולים לא היתה פוסקת הואיל וכבר התחילו לצאת אבל הכא דלא התחילו לצאת איכא למימר דילמא אתרמי ליה : שאני שמואל דרב גובריה. וכן בפ"ק דחגיגה אמרינן דשמואל לא שכיחי. ותימה דבפ"ק דכתובות אמרינן דרוב בקיאין בהטייה. וי"ל דשמואל איירי בבעילת גמורה שראויה לתתעבר בה דהכי מייתי לה בפ"ק דחגיגה. וכן הכא מיירי שבעל בעילה גמורה ואין הכל בקיאין לבעול בעילה גמורה בהטייה רק שמואל דרב גובריה :

מסורת הש"ס

[לעיל סו.]

[לעיל ח:] כתובות ו:

כתובות ו. לעיל יא:

[עי' תוס' כתובות ו. ד"ה בעילה]

כתובות ו:

חגיגה יד. [לעיל סה:]

כתובות ט.

ז"ג שני

[נ"א ומפיק]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ושאין וכו' דכיון שאין : (ב) תוס' ד"ה על גבי וכו' לספרים דגרסי הכי על גבי כולם ורואה : (ג) ד"ה רב וכו' דאפילו אי שמואל כלוי סבירא ליה :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה תינוקת וכו' לב"ש אפי' מפוזרות. ע"ב וכ"ה להדיא בתוספתא :

עד שתחיה המכה תנן אלא דיהיב לה כולהו בימי נערות נערות י"ב חדש מי איכא והא *אמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים בלבד וכי תימא בציר מהכי הוא דליכא הא טפי איכא הא בלבד קאמר אלא דיהיב לה שתים בימי קטנות ושתים בימי נערות הא בעא מיניה רב חיננא בר שלמיא מרב הגיע זמנה לראות תחת בעלה מהו אמר ליה כל בעילות שאתה בועל אינן אלא אחת והשאר משלימין לד' לילות אלא דיהיב לה אחת בימי קטנות ושתים בימי נערות ואחת בימי בגרות אי אמרת בשלמא בוגרת בעלמא יהבינן לה טפי כי היכי דאהני קטנות בימי נערות למבצר לה חדא אהני נמי נערות לבגרות למבצר לה חדא אלא אי אמרת בוגרת דעלמא לא יהבינן לה טפי לא ליתב לה אלא בעילת מצוה ותו לא לעולם דיהיב לה אחת בימי קטנות וג' בימי נערות מי סברת כל תלתא ירחי חדא עונה כל תרי ירחי חדא עונה מנימין סקסנאה הוה שקיל ואזיל לאתריה דשמואל סבר למעבד עובדא כוותיה דרב אפילו ראתה אמר לא פליג רב בין ראתה בין לא ראתה קדים שכיב באורחא *קרי שמואל עליה דרב °לא יאונה לצדיק כל און אמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב כיון שנתקו שניו של אדם נתמעטו מזונותיו שנאמר °גם *(אנכי נתתי לך) נקיון שנים בכל עריכם וחוסר לחם בכל מקומותיכם: ראתה ועודה: תנו רבנן ראתה ועודה בבית אביה בית הלל אומרים כל הלילה שלה ונותנין לה עונה שלמה וכמה עונה שלמה פירש רבן שמעון בן גמליאל לילה וחצי יום ומי בעינן כולי האי ורמינהי *הרי שהיו גתיו ובית בדיו טמאות ובקש לעשותן בטהרה כיצד הוא עושה הדפין והלולבין והעדשין מדיחן העקלים:

רש"י: עד שתחיה המכה תנן. וד' לילות לקטנה מאי עבידתייהו: אינן אלא אחת. ושלש בעי למיתב לה לבד ב' דקטנות: אי אמרת בשלמא בוגרת בעלמא. שניסת לאחר שבגרה: אית לה טפי. מלילה אחת דאית לה ב' לילות מש"ה יהיב להך משבגרה לילה אחת שלמה ואע"ג דנבעלה קודם לכן דפי' היכי דאהני בעילות קטנות למבצר חדא מד' לילות הניתנות לנערה דהא אמרינן כל בעילות שבעל אינן אלא אחת הא לילה אחת מיהא מבצרי דתו לא יהבינן לה ד' אלא ג': אהני נמי בעילת נערות למבצר חדא. מלילות דבגרות ותו לא הלכך להך בוגרת שנבעלה קודם לכן יהבינן מיהא לילה אחת מהשתים: אלא אי אמרת בוגרת. לילה הראשון ותו לא אמאי יהיב לה (א) להך אחת בימי בגרות א"כ בעילות דקודם לכן מאי אהנו חדא בעילה הוא דבעי למיתב לה בימי בגרות ולא כל הלילה: וג' בימי נערות. וליכא הכא בגרות כלל ודקשיא לך הא לא משכחת ג' עונות של ג' חדשים בימי נערות מי סברת כו': כוותיה דרב. בוגרת כל לילה הראשון: לא יאונה כו'. שלא נכשל זה בדבריו: משנתקו שניו. זקנה: נתמעטו מזונותיו. קשין לבא: גתיו. יין: ובית בדיו. לשמן: הדפין. זהו הדלת שעוצרין על הענבים: הלולבים. היינו חופיא איסקוב"א שמנקים בה את הגת: והעדשין. זו היא הגת עצמה שהענבים נתונים שם: העקלים

תוספות: וכי תימא בציר הוא דליכא הא טפי איכא. במסכת קדושין (דף עט.) פרש"י דלא גרסי' ליה (בלבד) דבלאו בלבד נמי משמע לא פחות ולא יותר *מיהו נראה דאי לאו בלבד מליטו לפרושי הכי אין שיעור הקטן שבין נערות לבגרות אלא ו' חדשים והוה משמע שפיר דאיכא טפי: אלא דיהיב לה אחת בימי קטנות ושתים בימי נערות כו'. מדמסיק לקמן מי סברת דכל תלתא ירחי חדא עונה מכלל דכך היה סבור מתחלה וע"כ או הראשונה שבקטנות רחוקה מן השניה ו' חדשים והשאר ג' ג' או הרביעית רחוקה ו' חדשים מהשלישית והשאר ג' ג' שאם לא כן לא היו מתוך י"ב חדש וא"כ כי מסיק תלתא בימי נערות וכל תרי ירחי חדא עונה לא היה צריך לשנות סדר העונות אלא כל תלתא ירחי חדא עונה הראשונה לפני הנערות והשניה בתחלת נערות והשלישית באמצע נערות ג' ירחים אחרים והרביעית בסוף נערות ויש לומר דניחא ליה להש"ס להשוות הפסקות הביאות זו מזו כמו שהוא יכול ואע"ג דביאת קטנות צריך שתהא ו' חדשים לפני נערות דאם לא כן לא היו י"ב חדש מ"מ נראה דלאו דוקא בשלא בעל אלא ו' חדשים לפני נערות דהא אפילו בעל כל ימי משך קטנות קאמר דאינו אלא בעילה אחת הילכך אי כל חדא תלתא ירחי תהיה השניה שבתחלת נערות סמוך לביאה אחרונה של קטנות מש"ה קאמר כל תרי ירחי חדא עונה השניה תהיה בסוף ב' חדשים של נערות רחוק מסוף קטנות והשלישית לסוף ד' חדשים והרביעית לסוף ו' חדשים וריחוקים שוה תרי תרי ירחי וכן כדקס"ד מעיקרא בכל תלתא ירחי חדא עונה היא שוה בזה הענין ג' חדשים לפני קטנות ונמשכות הביאות עד סוף קטנות דאינה אלא ביאה אחת ומשם לג' חדשים באמצע נערות ומשם לג' חדשים בסוף נערות ורביעית ג' חדשים בבגרות *או ראשונה בסוף קטנות ושניה באמצע נערות ושלישית בסוף נערות ורביעית ג' חדשים בבגרות: סבר למעבד עובדא כוותיה דרב ואפילו ראתה. וא"ת והא אפילו אי לא הוה מפליג בין ראתה ללא ראתה מ"מ לא ה"ל למעבד כרב דהא מסקינן לקמן רב ושמואל דאמרי תרוייהו הלכה בועל בעילת מצוה ופורש וי"ל דאי לא עביד כהך דלקמן לא הוה מקפיד שמואל דמ"מ הוה עביד כמתני' אבל בהך שהיה רוצה לעשות מה שלא אמר רב מעולם בזה היה מקפיד שמואל:

הדפין והלולבים והעדשין. העדשין פ"ה זו היא הגת עצמה שהענבים נתונים בה ובס"פ בתרא דמסכת ע"ז (דף עה.) קאמר בעו מיניה מר' אבהו הני גורני דעובדי כוכבים מהו פרש"י וכן בערוך גורגי עקלים ופשיט ליה מהא מתני' דהדפין והלולבין וכו' דעקלים מנגבן ופרש"י התם דמדפשיט מהך מתני' ש"מ דעיקר היא הילכך סמכינן עלה למשרי גת בהדחה ולא סמכינן אברייתא דלעיל הגת והמחץ דקתני של עץ ושל אבן מנגבן והן טהורין וזהו תימה אי מייתי ההיא ברייתא דהדפין לגבי עקלין דליכא דפליג (ב) גבי שאר דברים דפליג אידך ברייתא עלה וליכא טעמא למסמך עליה ומיהו מטעם דבשל סופרים הלך אחר המיקל הוה מצי פסיק כוותיה ועוד דבתוספתא דטהרות גרסינן הדפין והלולבין והעדשין מנגבן והן טהורין ומיהו אומר ר"י דאפי' אי גרסינן מדיחן כגירסת הספרים ל"ק לברייתא דלעיל דעדשין לאו גת עצמה הוא אלא עיגול של טיט שמכביד על ענבים שבגת לדורכן וכן פי' בערוך בערך טלפח והוא יש דאמר בפ' המוכר הבית (ב"ב דף סז:) מאי ים טלפחא ולפי שהוא עגול קרוי עדשים וטלפחא ונקרא ים על שם שהענבים נעצרים על ידו ומתמלאת יין כמים יכסו על ים ומה שלא שנה הכא דין גת היינו משום שהיא כבדה ואינה מטלטלת כל כך ומשתמרת יותר מטומאה מכל כלי הגת שיד הכל ממשמשין בהן וכן בהמוכר הבית לא הוצרך לשנות *גת כי פשיטא שמכר את *)הגת עצמו ומכר את היקבים דקתני בגמרא לאו היינו גת כפרשב"ם אלא כמו שפירש הערוך סלים שמביאין בהן זיתים לבית הבד ור"ת מפרש דהך מתני' בכלי בית הבד איירי כדאמר באיזהו נשך (ב"מ דף עד.) גבי מעטן של זיתים והא מחסר מכמר ועיולי לבי דפי וגבי עביט של ענבים נקט ועיולי לבי מעגלתא וכן עדשין דפרק המוכר את הבית (ב"ב דף סז:) קאמר להו גבי בית הבד דקאמר המוכר את בית הבד מכר את הים ומפרש מאי ים טלפחא והיינו עדשין דהכא וכן עקלים מליטו בבד בפרק זה בורר (סנהדרין כו.) לעקל בית הבד אני צריך ובהגוזל בתרא (ב"ק קטו:) כשעקל בית הבד כרוך עליה ואע"ג דפתח בתרתי גתיו ובית בדיו טמאים גם שייריה כדקאמר בהחולץ (יבמות דף לח:) כתובה לב"ש שיירה ומיהו קשה דלא דמי אי התם שייר לב"ש מ"מ תני לב"ה אבל הכא אמאי תנא גת כלל אי לאו לאשמועינן בהו מידי אלא ע"כ משמיעינו בבד ומינה שמעינן דגת כיוצא בו וע"ק אי לא מיירי אלא בבד היכי פשיט דגורגי דעובדי כוכבים דהיינו עקלין דגבי גת דלענין יין נסך מעקלין דברייתא דאיירי בכלי בד אלא ע"כ צ"ל דתנא בד ומיניה נשמע גת וכיוצא בו ורשב"ג נמי קאמר מגת לגת ומבד לבד דדינם שוה ועוד אומר ר"י דאפילו לפירש"י דפי' דעדשין היינו גת ולגירסת הספרים דגרסי' מדיחן לא פליג אברייתא דגת ומחץ דקתני מנגבן והן טהורין דהתם בשל עובדי כוכבים מיירי לפיכך מחמרינן לנגב אע"ג דאינן מזופפין כדקתני אם היו מזופפין אסורין והך דהכא איירי בשל ישראל ונגע בהן עובד כוכבים כדקתני מי שהיו גתיו ובית בדיו טמאין ומש"ה סגי בהדחה וכן צ"ל לרבא דאמר התם ל"ש פירוש דבעי ניגוב אלא שופתה אבל דרך בה בלא זפיתה לא ובהך ברייתא קתני של עץ ושל אבן מנגבן והם טהורין ואם היו מזופפין אסורין אלמא בלא זפיתה נמי בעי ניגוב אלא מתניתא איירי בשל עובד כוכבים ומיהו קשה דהיכי פשיט גורגי דעובדי כוכבים מעקלין דברייתא דשמעתין דלמא דעובדי כוכבים חמירי וי"ל דאע"ג דבגת מפלגינן בין ישראל לשל עובדי כוכבים יש דברים דלא שייך לאפלוגי בהו כמו גבי נודות וגבי דבר שמכניסו לקיום דאפי' לפי שעה גזרו בהו רבנן ל"ש דישראל ל"ש דעובדי כוכבים ומש"ה מייתי ראייה שפיר מעקלים *אי (ג) בגורגי של שיפא ושל גמי איירי ומייתי ראיה דאפי' בשל ישראל מיישנה שנים עשר חדש: היינו

*) גי' רש"א הכד וע"ש בתוס'

עין משפט נר מצוה:

[וע' תוס' כתובות נט: ד"ה וכ"ת]

יא א מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הל"ב סמג עשין מח טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' א בהג"ה:

יב ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' כב:

יג ג מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הל' כד ופי"א מהל' טומאת אוכלים הל"ז:

תוספי הרא"ש

לעולם דיהב לה אחת בימי קטנות וג' בימי נערות. וכדמסיק דתרתי ירחי הוה חד עונה וכגון שבעל ששה חדשים לפני נערות בעילה ראשונה ואחת בסוף שני חדשים לנערות ואחת לסוף ד' חדשים לנערות ואחת לסוף נערות. ותימה ואמאי חזר בו ממאי דהוה ס"ד דתלתא ירחי הוו חד עונה השתא נמי נימא הכי וכגון שבעל שניה בתחלת נערות וג' באמצע נערות וד' בסוף נערות. ור"ם תירץ מדקאמר ד' לילות מתוך י"ב חדש משמע דכל הביאות היו מופלגות זו מזו. ואי ביאה שניה הויא בתחלת נערות א"כ לא היו ראשונה ושניה מופלגות זו מזו. דכל מה שבעל בתוך ו' חדשים חשיב כלילה אחת ואפי' היה המעשה כך שלא בעל אלא בעילה ראשונה בקטנות כשנשאה מ"מ כיון דאפי' אי בעל כל ששה חדשים דקטנות הוו כמו לילה אחת בעי לאוקומי דאיכא הפלגה בין ביאת קטנית לביאה ראשונה דנערות: סבר למיעבד עובדא כוותיה דרב. ואע"ג דרב עצמו פסק לקמן בועל בעילת מצוה ופורש (או) דילמא לא שמיע ליה. א"נ מנימין סבר לה כמתני' ובזה לא היה מקפיד שמואל. אבל במה שהיה רוצה לסמוך על מילתיה דרב מה שלא אמר מעולם על זה שייך למימר לא יאונה לצדיק כל און שלא יכשלו בדבריו: העדשים פרש"י גת עצמה. ולא נהירא לר"ת דא"כ הו"ל למיתני ברישא דכולהו. אלא היינו עיגול של טיט שמניחין על הדפין שעל התפוח להכביד על הענבים ולשוחטן. וכן פי' בערוך בערך טלופחא. והוא ים דתנן בפ' המוכר את הבית המוכר את בית הבד מכר את הים. ומפרש התם מאי ים טלופחא ולפי שהוא עגול כעדשה נקרא טלופחא דעדשים מתרגמינן טלופחי'. ומה שנקרא ים. לפי שעל ידו נעצרים הענבים בגת ושופעין כים. ותדע לך דקתני התם המוכר את בית הבד מכר את הים ואי ים היינו גת עצמה או בד עצמה מאי איצטריך למיתני פשיטא שמכרו:

מסורת הש"ס:

כתובות לט. קדושין עט.

[יבמות קכה. חולין נט.]

[נ"ל אני נתתי לכם]

ע"ז עה. [תוספתא פי"א דטהרות ע"ש ופי' גר"ש מ"ח פ"י דטהרות]

ועיין רש"א שכתב דלפי גי' שלפנינו ורביעית ג' חדשים והיא גי' רש"ל צריך להגיה שכא או במקום או

גי' רש"א כד

[נ"ל אי]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' אמאי יהיב לה רבי להך אחת: (ב) תוס' ד"ה הדפין וכו' דליכא דפליג על זה גבי שאר: (ג) בא"ד מעקלים אי מי בגורגי של שיפא:

העקלים של נצרים ושל *בצבוץ מנגבן של שיפא ושל גמי מיישנן וכמה מיישנן י"ב חדש רשב"ג אומר מניחן מגת לגת ומבד לבד היינו ת"ק איכא בינייהו חרפי ואפלי רבי יוסי אומר הרוצה לטהר מיד מגעילן ברותחין או חולטן במי זיתים רשב"ג אומר משום ר' יוסי מניחן תחת הצינור שמימיו מקלחין או במעיין שמימיו רודפין וכמה עונה כדרך שאמרו ביין נסך כך אמרו בטהרות כלפי לייא בטהרות קיימינן אלא כדרך שאמרו בטהרות כך אמרו ביין נסך וכמה עונה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן או יום או לילה ר' חנה שאונא ואמרי לה רבי חנה בר שאונא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן חצי יום וחצי לילה ואמר רב שמואל בר רב יצחק ולא פליגי הא בתקופ' ניסן ותשרי הא בתקופת תמוז וטבת הכא נמי אימא גבי נדה חצי יום וחצי לילה והא לילה וחצי יום קאמר אלא אי לילה דניסן ותשרי אי חצי יום וחצי לילה דטבת ותמוז ואב"א שאני כתובה *(א) דמגבי בה טפי עד דחתמי רב ושמואל דאמרי תרווייהו הלכה *בועל בעילת מצוה ופורש מתיב רב חסדא מעשה ונתן לה רבי ד' לילות מתוך י"ב חדש א"ל *רבא *הדורי אפירכא למה *לי אותיב ממתני' הוא סבר *מעשה רב מ"מ לרב ושמואל קשיא *איהו דעבדו כרבותינו דתניא רבותינו חזרו ונמנו (ב) בועל בעילת מצוה ופורש אמר עולא כי הוו בה ר' יוחנן ור"ל בתינוקת *לא הוו מסקי מינה אלא כדמסיק תעלא מבי כרבא ומסיימי בה הכי בועל בעילת מצוה ופורש א"ל ר' אבא לרב אשי אלא מעתה בעל נפש לא יגמור ביאתו א"ל *א"כ לבו נוקפו ופורש ת"ר וכולן שהיו שופעות דם ובאות מתוך ד' לילות לאחר ד' לילות מתוך הלילה לאחר הלילה כולן צריכות לבדוק את עצמן ובכולן ר"מ מחמיר כדברי ב"ש [א] ושאר ראיות שבין ב"ש וב"ה הלך אחר מראה דמים שהיה ר"מ אומר מראה דמים משונים הן זה מזה כיצד דם נדה אדום דם בתולים אינו אדום דם נדה זיהום דם בתולים אינו זיהום דם נדה בא מן המקור דם בתולים בא מן הצדדין אמר רבי יצחק בר רבי יוסי אמר רבי יוחנן זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים כל מראה דמים אחת הן תנו רבנן א] הרואה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית מבאן ואילך לא תשמש עד שתתגרש ותנשא

העקלים. רדוט"ש יש מקומות שקושרין את התפוח של חרצנים בעקלים סביב : בצבוץ . קנבוס : מנגבן . שאינם בולעין כל כך : שיפא . גומא גליי"ד בלע"ז : חרפי ואפלי . לר"ש פעמים שהן יותר מי"ב חדש פעמים שהן פחות: לא פליגי . רבי חייא ורבה בר בר חנה : בתקופת ניסן ותשרי . שהיום והלילה שוים או יום או לילה : בתקופת תמוז וטבת . שאינם שוין חצי יום וחצי לילה דהוי עונה שלימה של י"ב שעות: שאני כתובה (ג) דמגהי בה טפי . יש עיכוב בדבר לדקדק בכל ולחותמה הילכך בעינן לילה שלימה וחצי יום: הלכה בועל בעילת מצוה . בין הגיע זמנה בין לא הגיע : כי הוו מעייני בתינוקת . בהאי פרקא ששמה תינוקת: תעלא . שועל : מבי כרבא . מן המחרישה שאינו מוציא משם אלא אבק ברגליו הכי נמי לא ילפינן מפרקא דמתני' מידי אלא מברייתא וכרבותינו דאמרי בועל בעילת מצוה ופורש : מתוך ד' לילות . בלא ראתה בבית אביה או מתוך הלילה לראתה בבית אביה צריכות לבדוק שאין סומכות לומר הואיל ושופעות דם מדם בתולים הוא ואפילו אחר ד' לילות אלא בודקות אם נשתנו מראה דמים כדמפרש: ובכולן ר"מ מחמיר כדברי ב"ש . לקטנה ד' לילות להצריכה בדיקה אם שופעת מתוך ד' לאחר ד' ולנערה לילה אחד : ושאר ראיות . היכא דאינה שופעת שבין ב"ש וב"ה דלב"ה טהורין ואפי' נשתנו (ד) ואמר ר"מ הלך אחר מראה דמים ובהא לא ס"ל כב"ש לגמרי דלב"ש אפילו לא נשתנו טמאין כיון דאינה שופעת מתוך ד' לאחר ד' לקטנה ומתוך לילה לאחר לילה להגיע זמנה ולא ראתה : הרואה דם . לאו בבתולה קא מיירי אלא בדם נדות:

ותנשא

היינו ת"ק . וא"ת טובא איכא בינייהו דהא ת"ק מצריך י"ב חדש ורשב"ג קאמר דכשנטמאת בזה הגת ישתמש בהן בגת הבאה א"כ הוא מסוף גת לתחלת גת וחסר משנה כל ימי משך הגת וי"ל דס"ל דת"ק לא מחמיר טפי מי"ב חדשי לבנה וביסול פירות הולך אחר החמה אם כן מסוף גת לתחלת גת איכא י"ב חדשי לבנה ומשני איכא בינייהו חרפי ואפלי כלומר אשתקד הוו אפלי ועכשיו חרפי ואיכא פחות מי"ב חדשי לבנה מגת לגת א"כ פשיטא ליה דת"ק לא קאמר י"ב חדש משנתרוקנה הגת דא"כ כלו ימי בציר ולא יכול להשתמש עד כ"ד חודש והיא גת אחרת אלא י"ב חדש דקאמר ת"ק עם זמן שהיין בו והיינו כרשב"ג דאמר לגת הבאה ומשני איכא בינייהו חרפי ואפלי כדפירש רש"י חרפי שממהר הבציר של שנה זו משל אשתקד רשב"ג מיקל דליכא י"ב חדש ואפלי שמאחר הבציר של שנה זו משל אשתקד רשב"ג מחמיר אבל ת"ק מודה נמי דכל זמן שיש בו י"ב חדש עם זמן שהיין בגת די בכך וזו היא קולא :

וכולן שופעות ובאות מתוך ד' לילות לאחר ד' לילות כולן צריכות לבדוק את עצמן . אור"י דלאו דוקא כששלמו כל ד' לילות דה"ה מכל לילה מתוך ד' לילות ליום של אחרי כן דהא אם ראתה ביום טמאה כלוי דאמר ד' עונות ואפילו לרב דאמר לא הפסידה לילות מ"מ מודה דאם נשתנו תהא ראייה טמאה הילכך צריכה לבדוק אולי נשתנה אע"ג דבלילה נמי אם נשתנה טמאה מ"מ לא בעיא בדיקה אבל ביום בעי' בדיקה ולא סמכינן למימר הואיל ושופעת דם בתולים (ה) והך הוא בדיקה אפילו לרבנן דפליגי לקמן עליה דר"מ דאמר כל מראה דמים אחת הן דודאי אית להו הא דספ"ק (לעיל יא.) אם נשתנו מראה דמים שלה טמאה ולקמן לא פליגי בנשתנה הדם מבתחלה אלא אם בין זה ובין הראשון דומה לדם נדה וה"פ ובכולן ר"מ מחמיר כב"ש בכל מחלוקת שבין ב"ש וב"ה (וב"ה) דמתניתין *מחמירין ודוקא באותן ד' לילות לתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ובלילה לתינוקת שהגיע זמנה מטהר ר"מ אפילו דומה לדם נדה תלינן ליה בדם בתולים ושאר ראיות שבין ב"ש וב"ה כגון מד' לילות ועד שתחיה המכה לתינוקת שלא הגיע זמנה וכגון מלילה הראשונה לד' לילות בהגיע זמנה דלב"ש לא תלינן כלל בדם בתולים ולב"ה תלינן בבתולים אפי' דומה לדם נדה התם מחלק ר"מ שאם דומה לדם נדה טמאה אע"פ שבתוך הלילות או הלילה היינו תולין בדם בתולים עכשיו לא נתלה ואם דומה כל הדם שאחרי הד' לילות או הלילה לדם בתולים טהור וחכ"א כל מראה דמים אחת הן וסבירא להו לגמרי כב"ה ולעולם תלינן בדם בתולים עד שתחיה המכה או עד ד' לילות רק שלא ישתנה הדם מכמות שהיה ושפיר סבירא להו לרבנן הך דספ"ק דאם נשתנו מכמות שהיו מראה דמים שלה טמאה ודלא כפירש"י שפירש דאפי' נשתנו מכמות שהיו מראה דמים טהורה לרבנן וא"ת מאי קמ"ל בהך בדיקה והא אפי' בתוך זמן תליית דם בתולים כמו בלא הגיע זמנה לראות לב"ה דתלינן בדם בתולים עד שתחיה המכה אמר בפ"ק (לעיל יא:) דבתולה בודקת שחרית וערבית שמא נשתנו מראה דמיה כ"ש לאחר שעבר זמן תלייתה בבתולים שצריכה לבדוק דהך בדיקה שחרית היא וכי תימא משום שופעת נקט דכיון דשופעת איכא למתלי בבתולים חוץ לזמנה כמו תוך הזמן אדרבה כיון דאפילו בשאינה מרגשת בשום ראייה צריכה לבדוק כ"ש כשמרגשת בראייה וי"ל דבדיקה דלעיל שחרית וערבית אוקמינן לטהרות אבל לבעלה לא בעיא בדיקה והכא איירי לבעלה דבעיא בדיקה ב] א"נ הך בדיקה הויא בשפופרת אם בא ממקור או מן הצדדים וכן משמע בתוספתא וניחא דמשום הכי קתני בסיפא דם נדה בא מן המקור :

ונאמנת

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הל' כא סמג לאוין קמח טוש"ע יו"ד סי' קלה סעי' ו :

טו ב מיי' שם ופי"א מהל' טומאת אוכלין הל"ז סמג שם טוש"ע שם :

טז ג ד מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הל"ח ופ"ה שם הל' יט סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קצג וטוש"ע אה"ע סי' סג סעי' א [וברב אלפס שבועות פ"ג דף רל.] :

יז ה מיי' שם פ"ה הל"ח:

יח ו מיי' שם פ"ד הל"כ סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קפז סעי' א [וברב אלפס שבועות פ"ג דף רפח:] :

גליון הש"ס

גמ' איהו דעבדו כרבותינו. כעין זה כתובות עח ע"ב :

כתובות ד.

נ"ל רבה

רש"ל מ"ז

תוספי הרא"ש

רשב"ג היינו ת"ק . תימה מאי קשה ליה הא רשב"ג שרי מגת לגת אע"ג דזמן בציר נמשך חדש או חדשים ונשתהה האיסור בכלי כל זמן הבציר וליכא י"ב חדש שנתרוקן הכלי מן האיסור וי"ל דפשיטא ליה דמגת לגת דקאמר רשב"ג היינו מתחלת גת לתחלת גת או מסוף גת לסוף גת דאי מסוף גת לתחלת גת אין זה דבר מסויים ושיעור שוה דבשנה אחת יש ענבים הרבה ונמשך הבציר זמן גדול ופעמים שאין ענבים הלכך פריך היינו ת"ק ומשני איכא בינייהו חרפי ואפלי דלת"ק לעולם י"ב חדש ורשב"ג מגת לגת הן פחות מי"ב חדש הן יותר וחשיב שפיר דבר מסויים דרוב שנים הפירות מתבשלים אחר חדשי חמה : **רב** ושמואל דאמרי תרווייהו הלכתא בועל בעילת מצוה ופורש . והא דאמר רב לעיל בוגרת נותנין לה לילה הראשון אליבא דמתניתין קאמר . ומי' פסיק הלכתא כרבותינו : **וכולם** שהיו שופעות דם צריכות לבדוק עצמן . פרש"י אם נשתנה הדם . והה"נ בתוך ד' לילות אם ראתה מחמת תשמיש לילה הראשונה דם שאינו אדום כדם נדה ולמחר ראתה דם בלא תשמיש דם אדום כדם נדה טמאה כדאמרינן בפ"ק נשתנו מראה דמים שלה טמאה . הילכך אם היתה שופעת מלילה הראשונה ששמשה עד למחרת דסד"א דדם בתולים הוא . א"ה אם נשתנה להיות אדום כדם הנדה טמאה . ומיהו אם בשעת תשמיש ראתה דם אדום ומזוהם כדם נדה דתלינן ליה בדם בתולים כיון דמחמת תשמיש ראתה ולמחרת בלא תשמיש ראתה דם משונה שאינו אדום כדם נדה או ראתה דם אדום ומזוהם כדם נדה טהורה כיון דלא נשתנה אלא ראתה מראית דם זה בשעת תשמיש . והך דרישא אתיא אפי' כרבנן דבסמוך דלא חיישי לשינוי מראה דמים דבסיפא דוקא פליגי בימים שב"ה מוסיפין על ב"ש : **ובכולם** ר' מאיר מחמיר כדברי ב"ש . והולך ומפרש היאך מחמיר דשאר ראיות שבין ב"ש לב"ה כגון תינוקת שלא הגיע זמנה לראות והגיע זמנה לראות עד שתחיה המכה וראתה מד' לילות עד ד' לילות ולא ראתה מלילה הראשונה ובראתה מביאת מצוה עד סוף הלילה דב"ש מטמאין אפי' ראתה בשעת תשמיש דם שאינו אדום כדם הנדה אלא דיהה קצת ואינו מזוהם ומראהו כדם בתולים . וב"ה מטהרים אפי' ראתה מחמת תשמיש דם אדום ומזוהם כדם נדה . ואפילו שלא מחמת תשמיש אם לא נשתנה . ור' מאיר מחמיר דאם ראתה בהם דם אדום ומזוהם כדם נדה שלא בשעת תשמיש . אע"פ שראתה מראה דם זה בלילה ראשונה בשעת תשמיש או אפי' בשעת תשמיש נמי ראתה דם אדום ומזוהם לאחר ד' לילות הויא טמאה אבל אם ראתה דם שאינו אדום ומזוהם בין בשעת תשמיש בין שלא בשעת תשמיש [טהורה] כב"ה: **וחכ"א** כל מראה דם אחת הם עד שתחיה המכה . או כל ד' לילות בהגיע ולא ראתה אף אם ראתה דם אדום ומזוהם בשעת תשמיש או שלא בשעת תשמיש רק שלא נשתנה טהור כב"ה . ותימה מאי קמ"ל דבודקת בשופעת לאחר ד' לילות דמשמע דמשום דהתחילו ימי טומאה הלא אף בתוך ד' לילות בודקת שחרית וערבית אם נשתנו מראה דמים כדאמרינן פ"ק בתולה שדמיה טהורין בודקת שחרית וערבית רק שאחר תשמיש אינה צריכה לבדוק משום דאימר שמש עכרו . ואף בלא הגיע זמנה לראות דאמרינן בפ"ק דהיא בחזקת טהרה היינו כשלא ראתה מעולם . אבל בפעם ראשונה ושנית הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה כדאיתא בפ"ק ומתניתין עד שתחיה המכה איירי דאפי' ראתה כמה פעמים בבית אביה כדאמרינן בריש פירקין . וא"כ צריכה בדיקה שחרית וערבית לידע אם נשתנו דמיה . וי"ל דה"מ לטהרות אבל לאחר ד' לילות שנכנסו ימי טומאה אם היתה שופעת בודקת אף לבעלה דאם נשתנו דמים טמאה ואם לא נשתנו טהורה כיון דשופעת מימי טהרה . א"נ כגון שהתחילה לשמש בחצי הלילה וכלתה עונתה בחצי היום כדאמרינן לעיל . ושופעת מחצי היום ואילך בודקת אע"פ שאינו שחרית וערבית . א"נ הך בדיקה בשפופרת לידע אם בא מן המקור או מן הצדדין אבל קודם ד' לילות אף אם שופעת לא בדקה בשפופרת . והכי משמע בתוספתא דתאני התם וכולם שהיו שופעות דם בודקות עצמן בשפופרת חוץ מן הבתולה שדמיה טהורין מפני שדם בתולים טהור ובכולן היה ר"מ מחמיר כדברי ב"ש כו' . ועי"ל דרישא דהך ברייתא לא איירי כלל בשינוי מראה דמים אלא ה"פ אם שופעת מתוך ימי טהרה לימי טומאה בודקת עצמה דאם ראתה דם אדום ומזוהם כדם נדה טמאה אע"פ ששופעת מתוך לילה ראשונה ששימשה וראתה דם ממראה זה . אבל בתוך ד' לילות אף שפעה מלילה שראתה בשעת תשמיש דם אדום ומזוהם ולמחרת נמי ראתה מראית זה אף בלא תשמיש טהורת :

מסורת הש"ס

[פי' פשתן מלשון בוץ ערוך ערך בץ ד']

ס"א דמנחי [ובערוך אי' דמנחי בה טפי פי' טשאין ומתמין בה טובא ומאחרין עד חצי הלילה. ערוך ערך גם א']

נ"ל לא

[שבת כה. וש"נ]

[יומא מג:]

[לעיל ג: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאני כתובה דמהגי בה טפי : (ב) שם חזרו ונמנו שיהא בועל : (ג) רש"י ד"ה שאני כתובה דמהגי בה : (ד) ד"ה ושאר וכו' נשתנו אמר ר"מ : (ה) תוס' ד"ה וכולן וכו' דם בתולים הוא והך :

הגהות הגר"א

[א] גמ' ושאר ראיות . נ"ב נ"ל וכן שאר ראיות :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ת"ר הרואה דם מחמת תשמיש וכו' . נ"ב עי' שו"ת הב"ח סי' פ"א סי"ד פ"ס : ב] תוד"ה וכולן וכו' א"נ הך בדיקה הויא בשפופרת . נ"ב עי' ת"י ססי' קפז ס"ק י"ד ובסד"ט שם ס"ק כט :

ותנשא לאחר ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד שתתגרש ותנשא לאחר ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק עצמה [א]כיצד בודקת את עצמה מביאה שפופרת ובתוכה מכחול ומוך מונח על ראשו אם נמצא דם על ראש המוך בידוע שמן המקור הוא בא לא נמצא דם על ראשו בידוע שמן הצדדין הוא בא [ב]ואם יש לה מכה באותו מקום תולה במכתה [ג]ואם יש לה וסת תולה בוסתה [ד]ואם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה [ה]ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא דברי רבי רשב"ג אומר דם מכה הבא מן המקור טמא ורבותינו העידו על דם המכה הבא מן המקור שהוא טהור מאי בינייהו אמר עולא *מקור מקומו טמא איכא בינייהו שפופרת אפגורי מפגרא לה אמר שמואל [ו]בשפופרת של אבר ופיה רצוף לתוכה אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן [ז]ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל הראשון אמר ליה לפי *שאין כל האצבעות שוות אמר ליה ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי לפי שאין כל הכחות שוות ההיא דאתאי לקמיה דרבי אמר ליה לאבדן זיל בעתה אזל בעתה ונפל ממנה חררת דם אמר רבי [ח]נתרפאה זאת ההיא אתתא דאתאי לקמיה דמר שמואל אמר ליה לרב דימי בר יוסף זיל בעתה אזל בעתה ולא נפל ממנה ולא מידי אמר שמואל זו ממלאה ונופצת היא וכל הממלאה ונופצת אין לה תקנה ההיא דאתאי לקמיה דרבי יוחנן דכל אימת (א) דהות סלקא מטבילת מצוה הות קחזיא דמא א"ל שמא דימת עיריך עלתה ביך לכי והבעלי לו ע"ג הנהר איכא דאמר אמר לה תגלי לחברותיך כי היכי דתהוו עליך להך גיסא נתהוו עלך להך גיסא ואיכא דאמר אמר לה גלי לחברותיך כי היכי דלבעו עליך רחמים דתניא °וטמא טמא יקרא *צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים אמר רב יוסף הוה עובדא בפומבדיתא ואתסי אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר רב התקין רבי *בשדות ראתה יום אחד תשב ששה והוא שנים תשב ששה והן שלשה תשב שבעה נקיים אמר ר' זירא °בנות ישראל [א] החמירו על עצמן שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים אדבריה רבא לרב שמואל ודרש קשתה שני ימים ולשלישי הפילה תשב שבעה נקיים קסבר אין קשוי לנפלים *ואי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם א"ל רב פפא לרבא מאי אריא קשתה שני ימים אפילו משהו בעלמא *דהא א"ר זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים °א"ל *אמינא לך (ב) איסורא ואת אמרת מנהגא היכא דאחמור אחמור היכא דלא אחמור לא אחמור (תבעוה נתר בחמין לטבול קמטים ע"ג נמל סי') *אמר רבא [ט]תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה שתשב שבעה נקיים רבינא איעסק ליה °לבריה בי רב (ג) חנינא [ב]א"ל סבר ליה מר למכתב כתובה *לארבעה יום א"ל אין כי מטא לארבעה נטר עד ארבעה אחרינא איעכב שבעה יומי בתר ההוא יומא א"ל מאי האי א"ל לא סבר לה מר להא דרבא דאמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים א"ל אימר דאמר רבא בגדולה דקחזיא דמא אבל בקטנה דלא חזיא דמא מי אמר א"ל בפירוש אמר רבא [י]ל"ש גדולה לא שנא קטנה גדולה טעמא מאי משום דמחמדא קטנה נמי מחמדא אמר רבא אשה לא

א) [פרש"י ותוס' ע"ז סמגלה כאריכות במגילה כח: וכתר"י ברכות פ' אין עומדין ברי"ף דף כה. כאריכות] ב) גי' ערב כמגיד א"ל ליום פלן נכתוב כתובה איעכב ז' יומי בר מההוא יומא אתא א"ל מ"ש עבד מר הכי כו'

ותנשא לאחר. כדמפרש לקמיה שאין כל האצבעות שוות: ותנשא לאחר. דתלתא זימני בעינן לחזקה כרשב"ג בכולה גרסינן ושלישית: מכחול. קיסם ארוך ומוך על ראשו של מכחול: מן הצדדין. וטהור: ואם יש לה וסת. לקלקול הזה שאינה רואה כל שעה מחמת תשמיש אלא לפרקים תולה בוסתה ומשמשת בלא בדיקה בין וסת לוסת: דברי רבי. הך מילתא לחודה דנאמנת אשה קאמר רבי אבל רישא כולה רבן שמעון היא: אפגורי מפגרא. שהעץ איט חלק ומסרטט ומוציא דם: רצוף. כפול: ותבדוק בביאה שלישית של בעל ראשון. כלומר מביאה שלישית של ראשון ואילך תשמש ע"י בדיקה ולמה תתגרש: לפי שאין כל האצבעות שוות. ושמא בבעל אחר לא תצטרך בדיקה ומוטב שתתגרש ותתקן ולא תבא לידי (ד) כרת הלכך מתגרשת עד שתתחזק בשלש אצבעות: ותבדוק בביאה ראשונה של בעל שלישי. משבא עליה פעם אחת לא תשמש שניה בלא בדיקה שהרי הוחזקה בג' אצבעות ומשנינן אין חזקת ביאה אחת חזקה דאין כל הכחות שוין ושמא בעילה זו היתה בכח מרובה הלכך עד שתתחזק בג' ביאות לכל אחד ואחד והדר תבעי בדיקה לביאה רביעית של בעל שלישי: ההיא דאתאי. שהיתה רואה דם מחמת תשמיש: בעתה. הבהילה פתאום: ממלאה ונופלת. מתמלאה דם ומנפלתו בשעת תשמיש: דימת עיריך. בנות עיריך שהיו מתקנאות ביך בחיבה שביניך לבעליך דימת לשון ליעוז פרליר"ן כמו (יבמות דף נג.) מידם דיימא וכמו (סוטה דף כז.) לא ישא אדם דומה: כי היכי דתהוו עליך. עד השתא להאי גיסא על חיבה יתירה שביניכם: נתהוו עליך לאידך גיסא. ויאמרו כמה שנואה זו ותשוב קנאה ממך: הוה עובדא. וגילתה צערה לרבים ובקשו עליה רחמים ונתרפאה: בשדות. מקום שאין בני תורה ואינן יודעות למנות פתח נדות מתי הן ימי נדה מתי הן ימי זוב: ששה והוא. כדין תורה ושמא בימי נדה הוא: שנים תשב ששה והן. לתומרא שמא ראשון סוף זוב ושני תחלת נדה וצריכה עוד ששה אבל שלשה דאילו הוה ימי זיבה צריכה ז' נקיים השתא נמי תשב שבעה נקיים שמא בימי זיבה עומדת: קשתה שנים. וראתה בימי זוב: איסורא. דאפי' היכא דלא אחמור תשב על כרחה מן התורה: צריכה לישב שבעה נקיים. שמא מחמת תאות חימוד ראתה דם: איעכב ז' יומי. בתר יומא שנתפייסה ליכנס: לא

ונאמנת אשה לומר וכו' דברי רבי. פרש"י דדוקא הך סיפא דנאמנת כרבי אבל כולה רישא כרשב"ג דסבירא ליה* בג' זימני הוי חזקה ור"י מפרש דאפילו רבי מודה ברואה מחמת תשמיש דבעי ג' זימנין לאחזוקה דומיא דהך דלעיל* דאמר לימים ב' ולמה שלא מנו חכמים ג' כגון אכלה שום או פלפלין דאפילו לרבי בעי תלת זימני:

ותבדוק עצמה בביאה שלישית כו'. פירש בקונטרס מביאה שלישית ואילך תשמש על ידי בדיקה ולמה תתגרש מתוך לשונו משמע דאסורה לראשון אפי' בבדיקה וה"ה דהוה מצי למיפרך לפי פירושו דגם לשני לא תשתרי אלא ע"י בדיקה כיון דלא ידע שינויא דלאו כל האצבעות שוות ור"ת מתיר לראשון בבדיקה ויש להעמיד הברייתא כשאינה רוצה לטרוח בבדיקה או שאינה יודעת לבדוק וכן משמע בירושלמי בפ' דם הנדה דפריך ותבדוק עצמה בבעל שני ומשני לפי שאין כל האצבעות שוות כן י"ל דהש"ס דידן נמי פריך אשני ובתוספתא (פ"ח) נמי תניא עד כמה מותרת לינשא עד שלשה כו' פירוש עד כמה מותרת בלא בדיקה ומדלא מהדר אאיסורא לפרש עד כמה היא אסורה אפילו בבדיקה משמע דבבדיקה שריא אפילו לראשון ואתי שפיר לפירוש ר"ת דפירקא קמייתא הוי כמו פירקא שניה:

ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי. תימה למאי דלא ידע שינויא דאין כל הכחות שוות ליפרוך דתבדוק עצמה בביאה שניה של בעל שני דלענין אצבע שלו אין לומר לא כל האצבעות שוות שהרי כבר ראתה פעם ראשונה על ידי בעילתו ומשום חזקת כחות אין להתירה שהרי הוחזקה בג' כחות של בעל ראשון ואין להתירה אלא מטעם זה דאין כל הכחות שוין ואין חזקת כחו של ראשון מועלת לשני ואכתי לא ידעינן הך טעמא:

כי היכי דתהוו עליך להך גיסא. פירש"י תחת אשר קנאו באהבת איסך יאמרו כמה שנאה גדולה ותשוב קנאתם ממך ובערוך* פי' שסלטו בך עינים להתרחק מבעליך תודיעם עכשיו שאת בת דמים מרובים שבניך מרובין ביותר ויתנו עיניהם בך ויאמרו אשריה שדמיה מרובים שמתוך כך בניה מרובים ומתוך העין שיתנו בך יפסקו הדמים ותתרפא:

שנים תשב ששה. א) שמא ראתה יום ראשון דם ירוק ואינו מן המנין:

כל

תורה אור

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' כב סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קפז סעיף ב [וברב אלפס שבועות פ"ב דף רפח:]:
כ ב מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף ה [וברב אלפס שם]:
כא ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
כב ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ה:
כג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו [וברב אלפס שם]:
כד ו מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף ב:
כה ז מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ג וע"ש [וברב אלפס שם]:
כו ח טוש"ע שם סעיף ט ע"ש:
כז ט מיי' שם פי"א הלכה ד סמג שם טור ש"ע שם סי' קפג [וברב אלפס שם]:
כח י כ מיי' שם פי"א הלכה ט ועי' בהשגות ובמ"מ ובכ"מ שם סמג שם טוש"ע שם סי' קצב סעיף א [וברב אלפס שבועות פ"ב דף רנ:]:

[יבמות סה:] [סג פ"ג]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דהות סלקא מטבילת נ"ב פי' הראב"ד דכשהיתה נכנסת לעיר היתה רואה דם א"ל מפני שחברותיה רואות בך כשאתה נכנסת ומתקנאות בך לפיכך אתה רואה לכי והבעלי על גב הנהר קודם שתכנס לעיר בשר"י גנה ירא אותך: (ב) שם אמינא לך הלא איסורא ואת: (ג) שם איעסק ליה לבריה בי רב חנינא אמר ליה: (ד) רש"י ד"ה לפי שאין וכו' ולא תבא לידי שגגת כרת:

[לעיל מח. וש"נ] [פסחים קיג:]

גליון הש"ס

גמ' א"ל אמינא לך איסורא. עיין ברא"ש סי' שכ"ב שהיה לו גי' אחרת כאן: שם לבריה בי רב חנינא. ברי"ף ובשב"א ורא"ש איתא בי רב חנינא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה שנים וכו' שמא ראתה יום ראשון. נ"ב עי' ידי אליהו פי"א מהל' איסורי ביאה דין ג' תיקון פ"ס בסוף דבריו בזה:

שבת סו. מו"ק ה. חולין עח. סוטה לב:

[ברי"ף וברא"ש פ"ב דשבועות אי' בעודית]

[לעיל כא. וש"נ] ברכות לא. מגילה כח: [יבמות יג:] יבמות לג: יומא יח: פ"א ליום ארבעה ועי' רש"א

תוספי הרא"ש

דברי ר'. פירש"י אבל רישא לאו רבי היא דלר' בתרי זימני הויא חזקה. ומיהו י"ל דאף לר' בעינן ג' זימני כדאמרינן לעיל לימים שנים והיינו כו' וקאמר למה שלא מנו חכמים ג' כמו אכלה שום וראתה כו' אלמא גם לר' יש דבר שצריך שתתחזק ג' פעמים: לפי שאין כל האצבעות שוות. פירש"י ושמא בבעל אחר לא תצטרך בדיקה ומוטב שתתגרש ותתקן ולא תבא לידי חשש כרת הלכך מתגרשת עד שתתחזק בג' אצבעות. ומשמע לפי' שאסורה לראשון מתשמיש שלישי ואילך אפילו בבדיקה שלא תהא בחשש כרת. ול"נ פי' דאם יש חשש בבדיקה זו ואסרינן לה לראשון ע"י בדיקה א"כ למה לא נתיר אותה לבעל שלישי ע"י בדיקה בפעם רביעית וכי מחמת תקנת נשואי אשה נתיר חשש איסור ואם אין חשש איסור בבדיקה א"כ גם לראשון תהא מותרת. הלכך נ"ל דה"פ ותבדוק עצמה מביאה שלישית של בעל ראשון כלומר ואמאי מותרת לשני בלא בדיקה כיון שכבר הוחזקה לראות ג' פעמים בשעת תשמיש דומיא דפירקא שניה דפריך ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי כדפי' התם שתהא אסורה לשמש בלא בדיקה הכי נמי פריך הכא שתהא אסורה לשמש מכאן

ואילך אפילו לבעל אחר ומשני לפי שאין כל האצבעות שוות וחזקת בעל ראשון אינה אוסרתה על בעל שני. והה"נ אי בעיא לבדוק בביאה רביעית של בעל ראשון דשריא ליה אלא עצה טובה קמ"ל דמוטב שתתגרש ותינשא לשוק ולא תצטרך בדיקה: ותבדוק עצמה מביאה ראשונה של בעל שלישי. ותי' כיון דאכתי לא ידע טעמא דכל הכחות שוין ליפרוך נמי ותבדוק עצמה מביאה ראשונה של בעל שני שהרי אצבע שלו שוה לאצבע של ראשון. וי"ל דידע שפיר המקשה דאית לן למימר אין כל הכחות שוין כל זמן שלא הוחזקה באצבעות: נתהוו לאידך גיסא. פי' בערוך שתאמרי להם שאת בת דמים מרובין ויתנו בך עין לומר בניך מרובין ויפסקו ממך הדמים: יום אחד תשב ששה והוא. וצריך שיהו נקיים שבכל יום שתראה מספקי' דלמא השתא הוי תחלת נדה. והא דלא קאמר נקיים משום דלא שייך לומר נקיים אלא כשהם ימי ספירה: שנים תשב ששה והן. ותי' אמאי סגי לה בששה דלמא ראשון הוה בימי זיבה וימי נדה שאינה רואה בהן אין עולין לספירת זיבתה כדפסק ר"ת בימי לידה. ובשילהי בא סימן משוה יחד ימי נדה לימי לידה ונמצא שהיא צריכה עדיין לשמור יום אחד כנגד אותו יום שראתה בימי זיבה. וי"ל אי מספקי' לשני בתחלת נדה א"כ הוי הראשון י"א יום של זיבה ולא בעי שימור מדאורייתא ואפילו אי בעי שימור מדרבנן לא היה ר' מחמיר על עם שבשדות כל כך: טפת דם כחרדל. ותי' כיון דרואה חדא מאי רבותא בטפת דם כחרדל. פשיטא דמטמא בכל שהוא תנן. וי"ל דמטמא דיושבת ז' נקיים היינו משום דאימור תמול ושלשום ראתה ולאו אדעתה וסד"א אלו ראתה לפני שני ימים היתה רואה עתה ראיה מרובה שכבר מעיינה פתוח ומדלא אשכה אלא כחרדל ש"מ מעיינה סתום קמ"ל: אדבריה רבא כו'. ואי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. והא דאמרינן בפ"ב דכריתות ולרבא דאמר מטמא כפורים דזוב כוב דמי הא מתניתא היכי מתרץ לה אמר רב אשי מתרץ לה ביום מ' ליצירת נקבה ור' ישמעאל היא ואפשר לפתיחת הקבר בלא דם אליבא דהאי ברייתא קאמר הכי אבל איהו סבר אי אפשר לפתיחת קבר בלא דם כדקאמר הכא. אבל בשאילתות דרב אחאי כתב דהא דקאמר התם אפשר לפתיחת הקבר בלא דם היינו ביום ארבעים שעדיין לא נגמר צורת הולד. ואפשר הקבר ליפתח בלא דם וליתא דהא לעיל בפ' המפלת התיכה דפליגי ר' יהודה ורבנן בפלוגתא דהני תנאי אם אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. אלמא מאן דאית ליה א"א לפתיחת הקבר אפי' בחתיכה קטנה

לא תחוף לא בנתר ולא *בחול בנתר משום דמקטף ובחול משום דמסריך ואמר אמימר משמיה דרבא *אשה לא תחוף אלא בחמין (א) אבל לא בצונן ואפילו בחמי חמה צונן מאי טעמא לא משום דקרירי (ב) ומשרו מזייא ואמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מריחה בית קמטיה במים א] מיתיבי בית הקמטים ובית הסתרים אינן צריכין לביאת מים נהי דביאת מים לא בעינן מקום הראוי לביאת מים בעינן כדר' זירא *דא"ר זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו *אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצא לה עצם חוצץ בין שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת ואמר רבא טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול איכא דאמרי אם באותו יום שחפפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול מאי בינייהו איכא בינייהו למסמך לחפיפה טבילה למיחף בימטא ולמטבל בליליא אמר רבא אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול סבר רב כהנא למימר טעמא מאי משום גזירת מרחצאות הא על גבי סילתא שפיר דמי א"ל רב חנן מנהרדעא התם טעמא מאי משום דבעיתא סילתא נמי בעיתא אמר רב שמואל בר רב יצחק אשה לא תטבול בנמל

רש"י

לא תחוף. שערה: מקטף. נתק שער ומתבלבל וחולץ: סריך. מדביק השער וחולץ: ואפילו בחמי חמה. די לה בחמין שהוחמו בשמש: (ג) דמשרו מזיא. מקשין את השערות ואין לגלכן עובר: קמטיה. בית השחי ובית הסתרים שלה: כל הראוי לבילה. במסכת מנחות ששים עשרונים הבאים בכלי אחד ראוין לבלול ואין בילה מעכבת בו שאם לא בלל כשר ושאין ראוי לבילה כגון ששים ואחד עשרונים בכלי אחד בילה מעכבת בו ופסולה הואיל ואי בעי לבלול לא מצי למבלל: אינה צריכה לחוף ולטבול. דודאי לאחר שטבלה בא עליה: איכא בינייהו כו'. ללישנא קמא בעינן סמוך לחפיפה טבילה: גזירת מרחצאות. שדרך מרחצאות ליטב ע"ג אלטבאות של אדמה דדמי לכלי חרס ואתי למימר טבילה עולה בהן: סילתא. בקעת עצה כמו בחברתה ולא בסילתא (ד) *[ביבמות] (דף סג:): דבעיתא. שלא תפול ולא טבלה שפיר:

בנמל

תוספות

כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. וא"ת הא בכמה מקומות כתיב בלולה ונימא שנה עליו הכתוב לעכב וי"ל דכולהו צריכי לגופייהו וקשה דנימא מדתנא בהו קרא בפרשת נשיאים תריסר זימני בלולה בשמן דמעכבא דהכי אמרינן בהקומץ רבה (מנחות יט:) דפריך לשמואל גבי מנחה דלא יליף דורות משעה דכתיב ומלא כפו ממנה לומר דשנה עליו הכתוב לעכב על מלא קומצו ופריך והא אמר שמואל מזרקות מקדשים את היבש דכתיב שניהם מלאים סולת ומשני שאני התם דתנא בהו קרא תריסר זימני לעכב ויש לומר דשמא יש שום דרשא בשום מקום דבילה לא מעכבא וא"ת כיון דלא מעכבא היכא דאין ראוי לבילה נמי ליתכשר ויש לומר דסברא הוא דכיון דקפיד קרא לכתחלה לעשות המצוה בענין שיהא ראוי לכך אע"פ שאינו מעכב דאם לא כן נתבטלה המצוה לגמרי שלא היה יכול לעשותה וכן בכמה מקומות כגון ביאת מים דכתיב כל בשרו וממעטים בית הסתרים ומ"מ בעינן ראוי לביאת מים בכל בשרה וכן בכמה דוכתי וגבי ערל וטמא דמשלחין קרבנן אף על פי שאינן ראויים לסמיכה *ולא מעכבין דהא רבינהו קרא דמזובו ולא מנגעו וקרא בהבאת קרבן מיירי ואמאי הא לא מצי סמיך ובפרק כל *פסולי המוקדשין (זבחים לג.) דתכף לסמיכה שחיטה דאורייתא ואע"ג דלא טהר מנגעו מטלא קרבן זיבה וא"ת אמאי לא בעינן ביאת מים לכתחלה בבית הסתרים כמו בילה וקריאה בחליצה ובביכורים וי"ל דאין סברא גבי טבילה שלא הקפידה תורה אלא שיטהר האדם ואין לומר דלכתחילה לבעי דכיון דבדיעבד טהור לכתחלה נמי לא בעי ותעלה לו טבילה אבל בילה ומקרא בכורים וחליצה מצות נינהו הלכך לכתחלה ליעבד וא"ת כיון דלכתחלה בעי' בילה במנחות (ד' יח:) גבי עיקר מילתיה דרבי זירא דקאמר מתנדב אדם מנחה של ס' עשרון ומביאה בכלי אחד מנחה של ס"א מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחד דקים להו דס' נבללין וס"א אין נבללין ופריך וכי אין נבללין מאי הוי והא תנן אם לא בלל כשר ומשני א"ר זירא כל הראוי וכו' ומאי פירכא כיון דלכתחילה מצוה לבלול משום הכי מצוה להביא בב' כלים לקיים בה מצות בלילה ואומר ר"י כיון שנדר מנחה של ס"א אינו יוצא ידי נדרו אם לא יביא מנחה גדולה הלכך כיון דדיעבד כשר בלא בילה יש לו להביא בכלי אחד לקיים נדרו ואע"ג דגבי ב' עשרונים קאמר אם רוצה מביא בב' כלים מ"מ גבי ס"א מוכח מילתא דנתכוין לקרבן גדול אי נמי מתנדב אדם מנחה קאי אמנחה אחת דאמרינן התם לעיל ומשום הכי לא בעי לפלוגינהו בשני כלים משום בילה כיון דאינה מעכבת מיהו קשה דהך סוגיא דהתם לר"ש דאית ליה דס"א אינן נבללים ור"ש פליג אדרבנן דקאמרי הרי עלי מנחה להביא בכלי אחד והביא בב' כלים דאף ידי נדרו יצא וכיון דבדיעבד יצא בשני כלים שפיר אית ליה לפלוגינהו כדי לקיים מצות בלילה ולכתי קשה מאי פירכא וי"ל דמנחה של ס"א משמע יותר מנחה אחת ממנחה קבועה שהם. אע"ג דפריש בהדיא בכלי אחד אי נמי הך פירכא דוכי אין נבללין מאי הוי לרבנן פריך ונאמר דאית ליה להאי תנא טעמא דר"ש דס"א אין נבללים יפה: **אם** סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול. והא דאמר בפ"ק דחולין (דף י.) טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אפילו נתעסק באותו המין כל היום כולו לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן התם בשלא טבל סמוך לחפיפה אע"ג דהתם לא מפליג ועוד אומר ר"ת דההיא דחולין לטהרות ומחמרינן טפי דאפילו טבל סמוך לחפיפה לא מועלת לו טבילה והכא איירי לבעלה והא דאמרינן בסוף שמעתין ולית הילכתא ככל הני שמעתתא כי איתמר הני לטהרות לא קאי אהך מימרא אלא קאי אכולהו מימרות דמכלי חרס ואילך ועוד אומר ר"י דאי הך דחולין מיירי לטהרות איכא לאוקמיה בשלא חפפה כלל כדאיתא בירושלמי דמסכת פסחים סוף פרק כל שעה נדה חופפת וסורקת וטובלת כהנת נדה כהנת אינה חופפת וסורקת שלא תחלוק בין נדה לנדה וטעמא מפרש התם לפי שכהנת זהירה בטבילה לא החמירו עליה ובעיוני סגי לה ושוב פירש ר"ת דחפיפה לא שייכא אלא בראש והך דחולין איירי בשאר הגוף דליכא חפיפה וכן משמע לעיל דקאמר אשה לא תחוף אלא בחמין כו' וקאמר טעמא דמשרו מזיא ומדלא קאמר לא תחוף ראשה ש"מ דבכ"מ חפיפה שייך טעמא דמשרו מזיא דבמקום שער הוא ועוד מביא ר"י ראיה דאמרינן בפרק מרובה (ב"ק דף פב.) גבי עשר תקנות דעזרא שתהא אשה חופפת וטובלת ופריך מדאורייתא הוא וכו' מאי כינהו שערות ומשני לעיוני מדאורייתא דילמא מיקטר ואתא איהו ותקן חפיפה ומדקאמר דילמא מיקטר שמע מינה דאיכא חפיפה בראש ובכמה מקומות הוזכרה חפיפה אצל הראש אבל במחזור ה"ר שמריה מפרש בשם רש"י דבכל הגוף שייך חפיפה כדאמרינן בפ' כל כתבי (שבת דף קכ:) הרי שהיה שם כתוב על בשרו ה"ז לא יחוף ומיהו בכל הספרים ליכא אלא לא ירחץ ולא יסוך ועוד מייתי ראיה מדמייתי לקמן (דף סו:) אההיא דאשה חופפת בלילה וטובלת בלילה מעובדא דהוה בי ריש גלותא ואמר לה עבדי חסרת דודי חסרת טשטקי חסרת פי' עבדי חסרת להביא מים להחם לרחוץ כל הגוף דאילו חפיפת הראש לא בעי כולי האי ומיהו לפירוש ר"ת אין ראיה שפירש עבדי חסרת להחם מים להטיל הצוננין להחם וטשטקי הוא טשטקי דפיזא והוא כסא ליטב עליו בבית המרחץ ורבינו סעדיה פירש טשטקי מסרקות הייט ראייה שילטרך חפיפה בגוף אלא לעיוני בעלמא כמו בראש מדאורייתא ואע"פ שאנו מדמין אין לעשות מעשה אלא צריך לחפוף כל הגוף וכן מנהג כל הנשים לרחוץ כל הגוף עכשיו. [ועי' תוס' ב"ק פ"ב. ד"ה ושתהא]: **איכא** בינייהו סמוך לחפיפה טבילה. לא מיירי (ה) הכא מידי בהצרכת סמוך לחפיפה טבילה אלא לענין לתלות אחר הטבילה אם נמצא עליה דבר חוצץ קאמר דפליגי אם צריך לענין זה סמוך לחפיפה טבילה: **על** גבי כלי חרס. גרסי' דשייך ביה גזירת מרחצאות שרגיל להיות ומצוי שם כלי חרס לצורך חמין: **אשה** לא תטבול בנמל. כתוב בספרים אע"ג דהשתא ליכא אימור ברדיוני נפל ופירש"י בנמל מפני שהספינות רגילות להיות שם כל שעה מצוי שם טיט ואע"ג דהשתא ליכא עליה טיט אימור ברדיוני בצאתה מן המים שכשכה רגליה במים ונפל ופי' נמי מפני ביומי תשרי דבסמוך מתקלות תחתיהן מפני הטיט ולרבינו תם נראה כפירוש ר"ח לא תטבול בנמל כי בני אדם מצויין שם ובעיתא וממהרת מפני שבושה מבני אדם המצויין שם והוי דומיא דסילתא דהוי טעמא משום דבעיתא ופירש מפני מתקלות כמין גדר בנהר לצניעות שלא יראוה עוברין ושבין ול"ג הכא אע"ג דהשתא ליכא כו' עד בסמוך גבי נתנה תבסיל לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה אע"ג דהשתא ליכא אימור ברדיוני נפל ומפרש ר"ת בשני דלתי"ן לשון נדידה ור"ח פי' לשון החלקה ונפל בירידה ובערוך א) פירש מפני משום צניעות ור"ח פי' מקוואות ביומי ניסן משום דחיים לשאובין וכן פי' בערוך ותימה הוא מה שאיבה שייך וי"ל כי כמה צינורות מושכין לתוך הנהרות שהם בכלים שחקקן ולבסוף קבען אבל פירש"י עיקר דטופפין כמקוה ואינם מטהרין אלא באשבורן ולא דרך זחילה ומשום מים חיים ליכא לפרושי כדפירש"י דתניא בתוספתא ב) חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים [כו'].

א) [ערך קף ב'] ב) [פ"א דזבים ופ"א דמגילה]

נתנה

תוספי הרא"ש (בשולי הדף)

...איצטריך. ואע"ג דבהקומץ יליף דכלי מקדש אף מה שבתוכו מדכתיב שניהם מלאים סולת אע"ג דלא שנה קרא לעכב. מ"מ מיסתבר דראוי לבילה בעינן דכיון דהצריך הכתוב בלילה א הקרבן ראוי למה שצוה הכתוב לעשות כן. וכן גבי קריאת חליצה אע"ג דלא מעכבא כדאמרינן אלם ואלמת פסולין לפי שאינן באמר ואמרה. וכן גבי קריאת בכורים בעינן המוכר את הספינה. ותי' אמאי לא בעינן הכא (ראוי) ביאת מים לכתחלה בבית הסתרים. לא הזכיר ביאת מים בבית הסתרים כמו שהזכיר קריאה בחליצה ובכורים דורחץ את בשרו מי' ראוי לביאת מים בעינן כיון דלפעמים נכנס בו המים: **אינה** צריכה לחוף ולטבול. והא ...ן טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי ... בשלא חפף סמוך לטבילה. או א"נ התם לטהרות והכא לבעלה. אע"ג דלקמן גר"ת ה"מ חרס ואילך. א"נ התם מיירי לטהרות ומשום דלא בעי חפיפה כלל הלכך צ"ל ברי לי. והכי אמרי'

קמטיה מכלל דלשאר הגוף לא בעי הדחה דאי קמטיה לרבותא קאמר דאע"ג שא... צריך הדחה וה"ת שאר הגוף. א"כ הו"ל למימר אפילו בית קמטיה. ורבינו שמעי... דחפיפה הוא בכל הגוף כדאמרינן בפרק כל כתבי מי שהיה לו שם כתוב על בשרו ליתא התם אלא [לא] ירחוץ ולא יסוך. ועוד הביא ראיה מההיא דפ"ב דכתובות מישר... מר. ואינה ראיה דמיירי בשמן שסכין לאדם שיש לו חטטין בראשו. ועוד הביא מדאמרינ... חסרת ששטקי חסרת דודי חסרת. ואי לחפיפת הראש גרידא מה צריך כולי האי וגם ... דמפרש דודי להחם חמין ולהטילן במי הטבילה אם יראה מן הצינת. וששטקי. פי' רב סע... ומיהו בערוך פי' והלא יש לך עבדים הרבה. ויוורות להחם חמין בלילה ולחוף וכן נרצו ... כשר הוא: **איכא** בינייהו סמוך לחפיפה טבילה. פי' היכא דלא חפפה סמוך לטבילה אב... סמוך לטבילה לכתחלה: **סבר** רב הונא למימר משום גזירת מרחצאות. דלמא אתי ל...

עין משפט נר מצוה

כט א ב מיי' פ"ב מה' מקוואות הל' יח סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' קצח סעיף ב [וברב אלפס שבועות רלב.]:

ל ג ד ה מיי' שם פ"א הל' י סמג שם טוש"ע שם סעיף א וסי' קצח סעיף כה וסעיף מג ובסג"ה [וברב אלפס שם]:

[בהרא"ש אי' אשה לא תחוף אלא בחמין ואפי' בחמי חמה אבל לא בצונן וכו' וכזה מוכן פירש"י ד"ה ואפילו]

לא ו מיי' פי"ג מהל' מעשה הקרבנות הלכה ו:

לב ז מיי' פ"ב מהלכות מקוואות הל' יג סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' קצח סעיף כד:

לג ח ט מיי' שם הלכה יח ועיין בהשגות ובכ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קצח סעיף י:

לד י מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ח:

לה כ ל מ מיי' שם פ"א הל' יא סמג שם טוש"ע י"ד סי' קצח סעיף לא:

לו נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף לג וסעיף לד:

נ"ל ולא מעכבין ואמאי הא לא מצי סמיך וכפ' כל פסולי המוקדשין כו' שחיטה דאורייתא והא רבינהו קרא דמזובו ולא מנגעו וקרא בהבאת קרבן מיירי ואע"ג דלא טהר כו' רש"א ועיין בתוס' ר"פ כסוי דם ופ' מנות חלינס

תוספי הרא"ש

קטנה ס"ל דא"א כ"ש יום מ' לזכר: אשה לא תחוף אלא בחמין ואפי' בחמי חמין אבל בקרירי לא. ובפר"ח גרס אשה לא תחוף בקרירי ואפי' בחמי חמה. פי' אסור לחוף. ובפרק כל שעה אמרינן לא תלוש בחמין ולא בחמי חמה אלמא מדמי חמי חמה לחמין. ומיהו לא קשה לפר"ח דגבי חימוץ בחמין כל דהו מתחמץ: דאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. האי מילתא דר' זירא בפ' המנחות והנסכים גבי הא דתנן הרי עלי מנחה של ס"א עשרונים מביא ששים בכלי אחד ועשרון אחד בכלי אחר. ומפרש טעמא משום דששים נבללין ששים ואחד אין נבללין. ופריך כי אין נבללין מאי הוי והתנן אם לא בלל כשר א"ר זירא כל הראוי לבילה כו'. תימה מאי פריך נהי דבדיעבד אמרינן אם לא בלל כשר מ"מ לכתחילה צריך לבלול הלכך צריך להביא בשני כלים. וי"ל משום דההוא גברא לקרבן גדול איכוון. ותנן הרי עלי להביא בכלי אחד והביא בשני כלים לא יצא. הלכך ס"ד דשפיר טפי להביא בכלי אחד אפי' בלא בלילה. ומשני דאפ"ה ראוי לבלילה בעינן: אין בילה מעכבת. והיינו טעמא משום דלא שנה הכתוב עליו לעכב אע"ג דגבי נשיאים כתיב תריסר זימני בלולה בשמן התם מעשה קא חשיב האיך עשו ולא לעיכובא איצטריך. עיכובא לא יליף. ואע"ג דלא מסתמא צריך שיהא הקרבן ראוי לקריאה בעינן כדאמרינן ראוי לקריאה בפ' המוכר את וי"ל דשאני הכא דלא הזכיר משמע מאבראי. ומי' ראוי ל... דאמרינן בפ"ק דחולין טבל ועל... מקודם לכן. התם בשלא חפף... לטהרות היינו מכלי חרס ואיל...

(בשוליים השמאליים)

[צ"ל באות גי' סטרוך בערך עפר א' וכ"א בר"ף [ובהרא"ש] פ"ב דשבועות וכן בטוש"ע וכ"כ הב"י דגרסי כל הפוסקים כאכן]

(ר"ה יג. פסחים עה. קדושין כה. יבמות קד: חולין סג: מנחות יח: קג: מכות יח: נדרים עג. ב"ב פא:)

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא תחוף אלא בחמין ואפילו בחמי חמה אבל לא בצונן כצ"ל: (ב) שם דקרירי משרו מזייא: (ג) רש"י ד"ה משרו מזייא: (ד) ד"ה סילתא וכו' ולא בסילתא במגילה נ"ב לא נמצא כן במגילה אלא בפ' הבא על יבמתו כדף סג ואולי רש"י היה גורס כך גם בפ"ק דמגילה אבל אין אסתר מנדת ע"ש דיתיב מרדכי עלה אין אשה מתקנאת אלא בירך חברתה: (ה) תוס' ד"ה איכא וכו' לא מיירי נ"ב דא"כ קשיא דרבא דהכא לרבא דסוף שמעתתא דרבא אשה חופפת כו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מיתיבי בית הקמטים. נ"ב מקוואות פ"ח:

תוספי הרא"ש

אמרי' בירושלמי פ' כל שעה נדה חופפת וסורקת כהנת אינה חופפת וסורקת נדה כהנת חופפת וסורקת שלא תחלוק בין נדה לנדה. ופי' התם לפי שרגילה בטבילה לא החמירו להצריכה חפיפה רק לעיוני בעלמא. ור"ח מפרש דבחולין מיירי שנמצא דבר חוצץ על גופו דלא בעי חפיפה והכא בנמצא בראשו דחפיפה לא שייך אלא בראש ובמקום השער וכן לא מצינו חפיפה בכל מקום בתלמוד אלא במקום שער ובשמעתין לעיל אבל בקרירי לא משום דמשרו מזייא: לא תחוף בנתר דמיקטף. ובפ"ק דשבת גבי הלל שהיה חופף ראשו... חלק דהוה חפיף רישיה וכן ... אבל לא סורק וכן גבי עיקר תקנת חפיפה דתקין עזרא בפ' מרובה פריך מדאורייתא היא דכתיב את כל בשרו שלא יהיה דבר חוצץ כו'. ומשני דאורייתא לעיוני דלמא מקטר. ועזרא תיקן חפיפה. ולישנא דמיקטר לא שייך אלא גבי שער אבל שאר הגוף לא בעי הדחה כלל: מדקאמר שתהא אשה מדחה שאין צריך ביאת מים ... שמעתי בשם רש"י ...

בנמל אע"ג דהשתא ליכא אימר ברדיוני נפל *אבוה דשמואל [א]עבד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי אמר רב גידל אמר רב [ב]נתנה תבשיל לבנה וטבלה ועלתה לא עלתה לה טבילה אף על גב דהשתא ליכא אימר ברדיוני נפל אמר רמי בר *אבא [ג]הני רבדי דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי מכאן ואילך חייצי אמר מר עוקבא *[ד]לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ אימתי נקרא יבש משעה שמתחיל לירק אמר שמואל [ה]כחול שבתוך העין אינו חוצץ ושעל גבי העין חוצץ אם היו עיניה פורחות אפי' על גבי העין אינו חוצץ א"ר יוחנן [ו]פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה אמר ריש לקיש [ז]האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה *כדתנן [ח]האיש נראה כעודר (א) ומוסק זיתים אשה נראת כאורגת וכמניקה את בנה *אמר רבה בר רב הונא [ט]נימא אחת קשורה חוצצת שלש

בנמל. פורט"ו מקום שהספינות נקבעות שמעלות טיט וחוצץ: ברדיוני נפל. הטיט מעליה ברדיוני איני יודע לשונו ונראה שהוא לשון שיכשוך שכששכשה רגליה במים בגלתה.נפל: מקוואות בימי ניסן. מקוה מים מכונסין ואינן טובלות בנהר לפי שרבו המים בימות הגשמים מגשמים שנפלו וחיים שמא ירבו נוטפין על הזוחלין ותניא בתורת כהנים (ב) מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין כלומר שמטבילין במכונסין דרך זחילתן קודם שנקוו ונחו במקוה ת"ל אך מעין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר באשבורן ומהו אשבורן דקוו וקיימי דאין מטבילין במכונסים אלא משנקוו למקוויהם ונחו מזחילתן ותנן במסכת מקוואות (פ"ה מ"ה) הזוחלין כמעין כלומר זוחלין שבנהרות כמעין והנוטפין כמקוה ומים הנוטפין מהרים הרי הן כמקוה ואין מטהרים בזחילה הילכך בימי ניסן שנתרבה הנהר על ידי גשמים חיים שמא רבו נוטפין שבו על חיים שבו ובטלו זוחלין ואין מטהרין את הטמא הטובל בהן דרך זחילה וכל הנהרות לעולם הן הולכים וזוחלין לפיכך עביד להו מקוה באשבורן לטבול בתוכו יש מפרשים דבעינן מים חיים לזבה ולאו מילתא היא דתניא בתוספתא* חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים כו': ומפצי ביומי תשרי. שטובלין בנהר שהזוחלין מרובין אבל מפני חלילת הטיט נותן מחצלות בנהר שעוברות עליהן: רבדי. פוינטור"ט: כוסילתא. פלומ"א ודרכן של מכות של הקזת דם להעלות גלד: תלתא יומי. גלדן רך ומחובר והוי כגוף הבשר ולא חייצי: לפלוף. קליד"א: פורחות. פותחת ועוצמת תדיר בין כך ובין כך אינו חוצץ לפי שפריחתה מעבירתו ואינו עב על גב העין ואין בו ממש ל"א דומעות שהדמעה מלחלחת את הכחול ואינו חוצץ: פתחה עיניה ביותר. הויא חלילה למעלה: עצמה עיניה ביותר. הויא חלילה למטה: לא תטבול אלא כדרך גדילתה. כלומר לא תדחק זרועותיה על בשרה ולא רגליה ושוקיה זה בזה אלא כדרך הליכתה ושמושה תמיד ומה שנכסה וקמוט ואין מים באין בו לא איכפת לן ואינה צריכה לפשט בית קמטיה וסתריה אלא כדרכן תמיד: כדתנן. גבי ראיית נגעים שטיהר בהן הכתוב בית הסתרים דכתיב (ויקרא יג) לכל מראה עיני הכהן ותנן האיש מראה נגעו לכהן כעודר וכמוסק זיתים: כעודר. בבית השחי וכמוסק זיתים בבית הערוה דאם יש לו נגע בבית השחי אין צריך להגביה זרועותיו יותר מדאי להראותו אלא כעודר שמגביה ואינו מהנם עצמו ומה שיוכל כהן לראות יראה ואם לא יוכל לראות טהור ובבית הערוה א"צ לכוף ולשוח יותר מדאי אלא כמוסק זיתים אחר שנשרו מן האילן ומלקטן (ג) על הארץ:והאשה נראית. לכהן בנגעה: כאורגת. בבית השחי ואם בבית הערוה היא טופפת עצמה כמניקה את בנה: נימא אחת. מיהדקא שפיר וחוצצת: שלש

נתנה תבשיל לבנה. בפירוש ר"ח כתוב עוד מימרא אחרת שאינה כתובה בספרים שלנו וזו היא מפשלת את בנה וטובלת לא עלתה לה טבילה ויש לפרש מפשלת את בנה לאחוריה והיא ערומה ולא היו בגדיה עליה וטבלה לא עלתה לה טבילה דחיישינן שמא הוה עליה דיוקא טיט. וכיוצא בו ונדבק באמו וחוצץ בטבילתה ולא ידעה לה אף על גב דחזינן לה השתא דליכא מידי עליה חיישינן דלמא בעלייתה מן הטבילה נפל ברדיוני הוחלק ונפל דרך ירידה כפי' ר"ח ונ"ל שהיתה מפשלת בנה אפי' לפני טבילתה בסמוך ולאו דוקא בטבילתה: לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. דדוקא שבתוך העין מפני שהדמעה שבעין מלחלחתו ואינו מניחתו להיות יבש אבל לפלוף חוץ לעין אפי' לח חוצץ והכי משמע במסכת מקוואות פ"ט (מ"ב) דגבי אלו חוצצין קתני לפלוף שחוץ לעין וגבי שאין חוצצין קתני לפלוף שבעין ולא מפליג בין לח ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין והייט בלח דיבש בעין נמי חוצץ ונוצה שתחת הצפורן יבשה חוצץ והא דתנן התם במס' מקוואות גבי ואלו שאין חוצצין בטבילה לכלוכי נוצה שעל הבשר ונוצה שתחת הצפורן (א) (וצפורן המדולדלת) מיירי בלח דומיא דלכלוכי נוצה שעל הבשר דאי ביבש אמאי לא חיילי ועוד דלעיל גבי ואלו חוצצין קתני גלדי נוצה שעל בשרה ובלק שתחת הצפורן: פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר. לכך יש ללמוד לכל אשה הטובלת שלא תטבול ותפתח עיניה ולא תעצים עיניה ביותר לפירש"י דלא גרסינן בסמוך דהני שמעתא לטהרות ולכל הפירושים צריך ללמדה לפתוח פיה שיהא ראוי לביאת מים כדאמרינן לעיל דכל בית הסתרים בעינן שיהא ראוי לביאת מים ומייתי נמי משפחתו של רבי שטבלה ונמצא עצם בין שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת ותנן נמי בהדיא במס' מקוואות בפ"ח (מ"ה) נדה שנתנה מעות בפיה ירדה וטבלה טהרה מטומאתה אבל טמאה אגב רוקה נתנה שער בפיה קפלה ידיה קמלה שפתותיה כאילו לא טבלה וגם צריך ללמדה להרחיק ירכותיה קצת כדאמרינן בסמוך כאורגת וכמניקה את בנה לענין הגבהת הדד קצת מעל החזה: פתחה עיניה כו'. אחר זה כתוב בפירוש רבינו חננאל ובמקצת הספרים ולית הלכתא ככל הני שמעתתא דכי איתמר הני לטהרות אבל לבעלה טהורה כי הא דאמר ריש לקיש אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה ובתשובה אחת כתב רש"י דל"ג חדא דקאמר אבל לבעלה טהורה כי הא דאמר ר"ל מה ענין ר"ל להנך דלעיל ועוד דכל הני שמעתתא דרב ודרב גידל ורמי בר חמא וכולן היו בבבל ולצורך מקומן היו צריכין וזהו דוחק דלבני א"י היו מדברין ועוד דאבוה דשמואל דעבד לבנתיה מקוואות בבבל ועוד דכולהו בלשון נקבה נקטינהו אשה לא תעמוד על כלי חרס אשה לא תטבול בנמל נתנה תבשיל לבנה פתחה עיניה ואי לטהרות היה לא היה צריך להזכיר בכל פעם אשה ועוד דתניא בפרק החולץ (יבמות דף מז: ושם) כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה והייט נדה לבעלה דאי לטהרות מאי שנא דנקט נדה ועוד דומיא דגר ועבד משוחרר דאיירי בטבילת איסור והיתר והכי קאמר כל החוצץ בטבילת טומאה וטהרה חוצץ בטבילת איסור והיתר וכן פרש"י בתשובתו דכל חומרות דהך שמעתא נוהגות עכשיו בטבילת נדה לבעלה אבל רבינו תם פירש שנראה כגירסת הספרים ואיתא נמי בפי' ר"ח והלכות גדולות ובהלכות נדה שפירש רב סעדיה וכן צריך לחלק דלעיל אמרינן דבית הסתרים לא בעיא ביאת מים ובפ"ט דמס' מקוואות (מ"ב) גבי ואלו חוצצין באדם ומחשב בית הסתרים שבאשה אלמא בעיא ביאת מים אלא ודאי ההיא לטהרות ובמעתין לבעלה והך דהחולץ (יבמות דף מז:) דכל שחוצץ בטבילה חוצץ בגר כו' ובנדה קיימא אהני חליצות דפרק ט' דמקוואות דהלכי לענין בעלה שכן דרך הברייתא לעמוד על המשנה אבל הנך חומרי דכלי חרס וכילתא ונמל ומפצי ומפשלת וריבדא ולפלוף שמחמירות יותר מן המשנה דקתני בפ"ט לפלוף שבתוך העין אינו חוצץ ומשמע בין לח בין יבש אינו חוצץ מדלא מפליג וכסילתא ופתחה עיניה ועצמה. ובכל הנך חומרי לית הילכתא כוותייהו אלא בהך חומרא דריש לקיש דאיתא אפי' לבעלה ומיהו קשה לפירוש ר"ת דהך משנה דפ"ט דבית הסתרים שבאשה חוצץ דמוקי לטהרות קתני נמי דין לפלוף שבעין שחוץ לעין חוצץ שבתוך העין אינו חוצץ דהא מוקים לה לבעלה וכן פי' דהך דהחולץ וכל דבר שחוצץ בטבילה קיימא אמשנה דטהרות דאיירי לבעלה ומה שהקשה מבית הסתרים דמעתין למתני' דמקוואות לא קשה מידי דבסיפא גבי ואלו שאין חוצצין קא חשיב בית הסתרים שבאיש והייט כמעתין וצריך ליתן טעם בהך בבא גופה מה חילוק יש בין בית הסתרים דאיש ודאשה ונראה שיש בית הסתרים שהאשה מקפדת ולא האיש וגזה קא מפליג בין איש ובין אשה ולפלוף שבעין איירי דוקא בלח כדפירשתי: וכמניקה את בנה. פרש"י לענין בית הערוה ואין נראה דבת"כ תני לה גבי הדד כדפרישית לעיל והכי תניא לכל מראה עיני הכהן פרט לבית הסתרים מכאן אמרו האיש נראה כעודר וכמוסק כו' כעודר בבית הסתרים וכמוסק (ב) בין השיחין והאשה כאורגת וכמניקה את בנה מניקה את בנה תחת הדד כאורגת ביד הימנית רבי (ד) אומר כטווה פשתן ביד השמאלית ובפ"ב דנגעים (מ"ד) תנן נמי כעורכת פת פי' כעורכת פת לענין בית הסתרים: משום

(א) [טעות הדפוס וכ"כ התוי"ט ריש מ"ד פ"ט דמקוואות דיש למחוק ולפורן המדולדלת] (ב) נ"ל בבית השחי

שבת סה: בכורות נה: נדרים מ:
[נ"ל בר חמא]
[פירוש צואת העין ערוך]
נגעים פ"ב מ"ד
סוכה ו. [ושם איתא בר בר חנה עירובין ד:]
דמגילה פ"א

הגהות הב"ח
(א) גמרא כעודר וכמוסק: (ב) רש"י ד"ה מקוואות וכו' בתורת כהנים אי מה: (ג) רש"י ד"ה כעודר וכו' ומלקטן מעל הארץ: (ד) תוס' ד"ה וכמניקה וכו' ר' יהודה אומר כטווה פשתן:

לז א מיי' פ"א מהל' מקוואות הל' יא וע"ש ופ"ט הל' יג וע"ש סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף ג:
לח ב מיי' שם פ"ב הל' יט סמג שם טוש"ע י"ד סי' קנט סעיף ו בהגה"ה [וברב אלפס שבועות פ"ב דף רנב:]:
לט ג מיי' שם הל' כ ועי' בהש"ות ובכ"מ סמג שם טוש"ע שם סי' קצח סעיף ט [וברב אלפס שם]:
מ ד מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ז [וברב אלפס שם]:
מא ה מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ח [וברב אלפס שם]:
מב ו מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף לט [וברב אלפס שם]:
מג ז מיי' שם פ"א הל' י סמג שם טוש"ע שם סעיף לה [וברב אלפס שם]:
מד ח מיי' פ"ט מהל' טומאת צרעת הל' יב:
מה ט מיי' פ"ב מהל' מקוואות הל' טו וע"ש סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' קצח סעיף ה [וברב אלפס שבועות רנג.].

תוספי הרא"ש

תלתא יומים לא חייצי מכאן ואילך חייצי. היינו כי הא דתנן בפ"ט דמקוואות גליד שחוץ למכה חוצץ גליד שבמכה אינו חוצץ כי אותו שחוץ למכה נקרש ונעשה עב אבל שעל תוך המכה נעשה רך תדיר. לכך אשה שהיא בעלת חטטין יש לה לרוף עד שיתרככו: לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. היינו כי הך דתנן במס' מקוואות לפלוף שחוץ לעין חוצץ לפלוף שבעין אינו חוצץ כי אותו שתוך העין הוא לח ושחוץ לעין הוא יבש. ואתי מר עוקבא לפרושי שיעור יבשותו היינו משמתחיל לירק: י"ס דגרסי בהו ולית הלכתא ככל הני שמעתתא כי אתמר הני לטהרות אבל לבעלה לא כי הא דאמר ר"ל. וכתב רש"י דל"ג ליה דמה שייך הך דריש לקיש להנך דלעיל. ותו דכל הני אמוראי דלעיל בבבל היו ולא היו עסוקין בטהרות שלא היו אוכלין תרומה בחוצה לארץ. וכ"ת דלבני ארץ ישראל קאמרינן קשה מאבוה דשמואל דעביד מפצי לבנתיה בבבל ולא היו עסוקין בטהרות. ותו אי לטהרות איירי שמעתתא דלעיל אמאי נקט בכולן לשון נקבה אשה לגבי כלי חרס ונמל ותבשיל לבנה. והפשילה בנה ועיניה פורחות פתחה עיניה עצמה עיניה. ותו אמרי' בהחולץ כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ונדה משמע שטבילה לטהרות ונדה לבעלה שוין. ור"ת פי' דג"ל ואיתיה נמי בפר"ח ובה"ג ובהלכות נדה

שפי' רבינו סעדיה. ומכלי חרס ואילך איירי לטהרות דוקא. וגם אומר ר"ת דע"כ גבי דין טבילה איכא חילוק בין טהרות לבעלה דבפ"ח דמקואות תנן ולעיל מייתי לה בית הסתרים ובית הקמטים אין צריך שיבא בהן מים. ובפ"ט דמקואות תנן בית הסתרים שבאשה חוצצין. אלא ההיא דפ"ח איירי לבעלה וההיא דפ"ט איירי לטהרות. והשתא ניחא דלא מייתי ליה סייעתא לעיל ממתני' דפ"ט ולא פריך ממתני' דפ"ח והכא נמי קאמר לפלוף שבעין לח חוצץ יבש אינו חוצץ ואילו במס' מקואות ע"כ תנן לפלוף שבעין אינו חוצץ ולא מפליג בין לח ליבש. אלא התם מיירי לבעלה והכא לטהרות. ודוחק גדול דבית הסתרים ולפלוף שבעין בחדא בבא מיתנייא. ובית הסתרים מוקי לטהרות ולפלוף שבעין מוקי לה לבעלה. ונ"ל דלא קשה הני מתני' אהדדי דודאי בית הסתרים ובית הקמטים אין צריך שיבא בהן מים. ומיהו אם יש בהן דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה דראוי לביאת מים בעי' כדאמרינן בשפחתו של ר' ושנמצא לה עצם בין שיניה והצריכה טבילה אחרת. ולפלוף שבעין דאיירי ביה מר עוקבא היינו לפלוף שבעין דתנן במתני' כדפ"ל. וההיא שחוצץ בטבילה אומר ר"ת דקאי אהנך דחשיב במס' מקואות דחוצצין. דהנך שוו בגר ועבד ונדה ... דהכא דוקא לטהרות וכל זה דוחק. וגרש"י עיקר: אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. כמו שרגילה להיות תדיר שלא תפתח עיניה ביותר ולא תעצום עיניה ביותר וגם לא תקפוץ פיה כדתנן במקואות נתנה שערה בפיה קפצה שפתותיה קפצה ידה לא עלתה לה טבילה ותרחיב זרועותיה ותפשוט ירכותיה כדרך הלוכה כאורגת ומניקת את בנה. וצריכה לחצוץ בשיניה שלא יהא ביניהם דבר חוצץ. דראוי לביאת מים בעינן וגם רגילות ליטול הצפרנים שלא יהא תחתיהם דבר חוצץ: האיש נראה כעודר וכמוסק זיתים. פרש"י עודר לענין בית השחי

תוספי הרא"ש

במרחצאות כמו שגזרו שלא יטבול על גבי הספסל לפי שהיו רגילין לישב על גבי ספסל במרחצאות ואי שרית להטביל במקוה או להטביל כלי על גבי ספסל אתי נמי להטביל במרחצאות וקאמר ליה רב חנין דלאו משום גזירת מרחצאות הוא דאין דרך לישב במרחצאות על גבי כלי חרס דלא מייחדי למדרס ולישיבה אלא משום דבעיתא ויראה שמא יתגלגל הכל או תשבר ותפול. וכן אסילתא נמי בעיתא שמא תתהפך ותבטל. ונ"מ מהני טעמא אי הויא טעמא משום גזירת מרחצאות אפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה אבל אי הוי טעמא משום בעיתא דווקא לכתחלה הוא דאסיר: בנמל. פרש"י משום הטיט וכן ומפצי ביומי תשרי פרש"י מפני הטיט עשה להם מחצלאות תחת רגליהם. וקשה במסכת מקואות משמע דבכה"ג לא הוי חציצה דתנן בפ"ז במס' מקואות המטביל בו את המטה אע"פ שרגליה שקועות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמין ויש שמחלקין בין אדם שהוא כבד ומכביד בעובי המים ומטה שהוא קלה. ור"ת פי' בשם ר"ח שבנמל שכיחי אינשי ובושה ויראה ותמהר ולא תטבול כהוגן. ומפצי נמי פירש שהעמיד מחצלאות כמין גדר על שפת הנהר לצניעות. והשתא הוי דומיא דההיא דלעיל משום דבעיתא ול"ג ברדיונית נפל אלא בסמוך גבי נתנה תבשיל לבנה: מקואות ביומי ניסן. פרש"י דנוטפין אינן מטהרי' בזוחלין ולא משום חיים דזבה לא בעיא מים חיים כדתניא בתוספתא. ועוד דמקואות משמע מים מכונסין דקוו וקיימי. וכפר"ח דזבה לא בעיא מים חיים. וגם פי' דמקואות עשה משום מים שאובין וכן פי' בערוך בערך כ"ף. ונראה לפרש לפי שהבתים מקלחין בנהר והצינורות היו חקוקין ולבסוף קבועין. ול"נ כיון דמקלחין בנהר לא מיפסיל בריבוי מים שאובין דמעין שמימיו מועטין יכול להרבות עליו מים שאובין עד שיהא בו כדי שיעור טבילה אלא צ"ל שלא היו מקלחין בנהר: נתנה תבשיל לבנה וטבלה. הפשילה בנה לאחוריה וטבלה לא עלתה לה טבילה כו': אימור ברדיוני נפל. ר"ת גרס בדדיוני בשני דלתי"ן והוא לשון נדידה דחיישינן כשהיתה מדדה לעלות מבית הטבילה נפלה מעליה מן התבשיל שנדבק בה ונתייבש על גופה וכן שהפשילה בנה לאחוריה לאחר שהפשיטה בגדיה והיא ערומה חיישינן שמא נדבק בה טיט שהיה על התינוק ונתייבש בה וחייץ. וחומרא יתירא היא דאפי' בטיט וצואה תנן במסכת מקואות גלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן חוששין לכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן אינן חוצצין. ויותר היה נראה לפרש הפשילה בנה לאחוריה שהיה עליה בשעת טבילה כההיא דתנן בפ"ח דמקואות האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין ואם הדיח ידיו במים טהורין: הני ריבדי דכוסילתא עד תלתא

שלש אינן חוצצות שתים איני יודע ור' יוחנן אמר "אנו אין לנו אלא אחת *אמר ר' יצחק "דבר תורה רובו המקפיד עליו חוצץ רובו ואינו מקפיד עליו אינו חוצץ "וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד "וגזרו על מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד ולגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד *היא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה אמר רב נדה בזמנה אינה טובלת אלא בלילה ושלא בזמנה טובלת בין ביום בין בלילה רבי יוחנן אמר "בין בזמנה בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא בלילה משום סרך בתה ואף רב הדר ביה דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב נדה בין בזמנה בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא בלילה משום סרך בתה 'אתקין רב אידי בנרש למטבל ביומא דתמניא משום אריותא רב אחא בר יעקב בפפוניא 'משום גנבי רב יהודה בפומבדיתא "משום צנה *רבא במחוזא משום °אבולאי אמר ליה רב פפא *לרבא ולאביי מכדי האידנא כולהו ספק זבות שוינהו רבנן ליטבלינהו ביממא דשביעאה משום דרבי שמעון *דתניא °אחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן *ר' שמעון אומר אחר תטהר אחר מעשה תטהר *אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק אמר רב הונא אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בשלישי בשבת שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת אשה חופפת באחד בשבת וטובלת ברביעי בשבת שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי יו"ט שחל להיות אחר השבת אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שחל להיות אחר השבת ורב חסדא אמר כולהו אמרינן שכן לא אמרינן היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ורב יימר אמר אפילו שכן נמי אמרינן לבר מאשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת דלמוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שלאחר השבת ליתא דאפשר דחופפת בלילה וטובלת בלילה דרש מרימר 'הלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר איבעיא להו אשה מהו שתחוף בלילה ותטבול בלילה מר זוטרא אוסר ורב חיננא מסורא שרי א"ל רב אדא (א)[לרב חיננא מסורא] לאו הכי הוה עובדא בדביתהו דאבא מרי ריש גלותא דאיקוט אזל ר"נ בר יצחק לפיוסה ואמרה ליה מאי איתיה השתא

תסגי

שלש. לא מיהדקי: דבר תורה. הלכה למשה מסיני דאמר מר (סוכה דף ה:) שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני: רובו. רוב שערו קשור אחת אחת: בזמנה. בשביעי ובנדה דאורייתא קמיירי שלא ספרה ז' נקיים: בלילה. דכתיב בה (ויקרא טו) תהיה בנדתה תהא בנדתה כל ז': שלא בזמנה. בשמיני: משום סרך בתה. שנוהגת אחריה לטבול ביום ואפילו בזמנה ואתיא לידי כרת ולא ידעה דאמה בשמיני הוא דטבלה ביום: אבולאי. שוערי העיר ועובדי כוכבים הן ל"א בניינים של מערות היו בדרך בית הטבילה ואם תפול שם תסתכן: ספק זבות שוינהו. שאפילו נדה סופרת ז' נקיים דהחמירו על עצמן כדר' זירא: ליטבלה ביממא. דשבעה ממה נפשך אם נדה היא הרי יום טבילתה יותר מז' לראייתה ואם זבה היא טובלת זבה ביום: אחר מעשה. כיון שספרה מקצת היום של ז' תטהר ע"י טבילה: לידי ספק. שמא תשמש בו ביום ותראה מיד לאחר תשמיש ונמצא סותרת כל שלפניה וטבילתה פסולה: שכן אשה חופפת בע"ש וטובלת למוצ"ש. דהא אינה יכולה לחוף בשבת ודנין אפשר משאי אפשר: כולהו אמרי'. היכא דהגיע טבילתה במוצ"ש חופפת בע"ש ואם הגיע טבילתה במוצאי י"ט אחר השבת או למוצאי ב' ימים טובים של ר"ה אחר השבת חופפת נמי מבע"ש דהא לא אפשר לחוף ביו"ט: שכן לא אמרי'. היכא דטובלת בליל יום חול שיכולה לחוף היום אסורה לחוף מאתמול (ב) כדקאמרן משום טעמא דשכן אשה חופפת בע"ש וטובלת למוצאי שבת דהתם לא אפשר אבל מוצאי יום חול אפשר לחוף היום: אפילו שכן אמרינן. דאפילו טבלה מוצאי יום חול יכולה לחוף מאתמול: לבר מאשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת. דרחוק יותר מדאי ואפילו טעמא דשכן ליכא למימר דאפילו במוצאי שני ימים טובים של ר"ה שאחר השבת אסורה לחוף בע"ש ומוטב שתחוף בליל טבילתה: והלכתא כרב חסדא. לחומרא דאמר שכן לא אמרינן דהיכא דטבלה מוצאי יום חול לא תחוף מאתמול ובמאי דאמר רב חסדא כולהו אמרינן דהיכא דטבלה במוצאי ב' ימים טובים [של ראש השנה] אחר השבת חופפת בע"ש לית הלכתא כוותיה אלא כדמתרץ רב יימר חייפא בליליא וטבלה בליליא מרימר הוא דקאמר נקט מדרב חסדא ומדרב יימר: מהו שתחוף בלילה. בליל טבילתה מי אמרינן מתוך שממהרת לטבילתה לא חייפא שפיר: דאיקוט. לשון קטטה ולא רצתה לטבול: מאי איתיה השתא. מה לך למהר הלילה:

תסגי

משום סרך בתה. ליכא לפרושי דחוקא בנדה אסור משום סרך בתה שתהא סבורה שהוא שביעי ותטבול בשביעי ותשמש ואיכא כרת אבל זבה אפילו אם בתה סבורה שהוא שביעי ליכא איסורא דאורייתא אלא חששא בעלמא שמא תראה אחר שתטבול ביום שביעי כדר"ש הא ליכא למימר דהא אתקין *רבא למטבל ביממא דתמינאה במחוזא משום אבולאי משמע הא לאו אבולאי אסור אע"ג דחומרא דרבי זירא היתה נוהגת בימיו וטובלת בשמיני כדא"ל רב פפא לאביי ולרבא מכדי האידנא כולהו ספק זבות שוינהו רבנן *ואביי ורבא בדור אחד היו הילכך אפי' בזמן הזה אסור לטבול בין בנ' בין בנ' ביום ומיהו אומר ר"ת שאין קפידא רק כשתשוב לביתה שיהיה לילה וא"ל שתלך בלילה מביתה דשוב לא יבוא לידי ספק ליכא למיחש אם תטבול היא ביום סמוך לחשיכה תטבול בתה בעוד היום גדול דמרגשת הבת בכך שתטבול סמוך לחשיכה כאמה אבל במקום שיש ליראת מפריצי העיר או מגנבים שרי כדאיתא בשמעתין ורבינו משולם התיר לאשה בעיר שהיה לחוש לגנבים לחוף בע"ש בז' שלה ולטבול ביום שבת שהוא שמיני מבעוד יום משום גנבים ור"ת אוסר דתרי קולי לא אשכחן דשרי הש"ס הרחקת חפיפה מטבילה וסרך בתה: אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שלא תבוא לידי ספק. נ"ל אסור לעשות כן לטבול דאי אתשמיש מהו שלא תבוא לידי ספק הא כבר באה בשעת תשמיש שמא תראה והוה ליה למימר שלא תבא לידי ודאי ועוד היכי שרו (ג) רבנן לשמש הא ודאי אמרי' לקמן במתני' (דף עב.) הרי זו תרבות רעה גבי שומרת יום כנגד יום שטבלה בשני לראייתה וקאמר מגעה ובעילתה תלויה וכן משמע בשמעתין מדפריך ונטבלינהו ביממא דז' ומשני משום דר"ש אלמא אטבילה קאמר ר"ש דאסור ומיהו זה יש לדחות דלטולם קאי אתשמיש אבל טבילה שריא לר"ש אלא אח"כ החמירו לאסור בה הטבילה גזרה שמא תשמש אבל קשה דלעיל פ' המפלת (דף כט:) בשמעתין דטועה פריך בכ"א תשמש ומשני ר"ש היא דאמר אבל אסור לעשות כן אם כן אתשמיש קאי דהא ודאי בימימא מטבלינן לה משום טבילה בזמנה מצוה וי"ל דה"פ ר"ש היא דאמר גבי ודאי זבה דאסור לעשות כן לטבול ביום שמא תבא לידי ספק לשמש שבעילתה תהא תלויה הילכך בהך טועה אע"ג דאיכא בה כמה ספקות דשמא לא היתה זבה כלל ואם היתה זבה אימר הרחיקה נידתה ושמא לא תראה אסורה לשמש לר' שמעון אבל טבילה תהא מותרת אפילו לר"ש דשרי לה לטבול משום טבילה בזמנה מצוה:

כך

עין משפט
נר מצוה

מו א מיי' פ"ב מהל' מקואות הל' טו סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' קלח סעיף ה [רב אלפס שבועות רנג.]:

נ"ל רנה

מז ב ג ד מיי' שם פ"א הלכה יב סמג שם טוש"ע י"ד שם סעיף א:

נ"ל ורבה ואביי רש"א

מח ה מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ו סמג עשין רמא טוש"ע י"ד סי' קצז סעיף ג:

מט ו ז ח ט מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ד [וברב אלפס שם רנג.]

נ י מיי' פ"ב מהלכות מקואות הל' טז סמג שם טוש"ע י"ד סי' קצט סעיף ו:

[נ"ל לאביי ורבא כן נכון לסיות וכן העתיקו תד"ה משום וברי"ף פ"ב דשבועות אי' אמר ליה ר"פ לרבא מכדי וכו' ולפי הגי' שלפנינו דאמר לתרווייהו נ"ל אמר להו ר"פ וכו']

מסורת הש"ס

עירובין ד: סוכה ו יבמות עח.

עירובין ד: [שבת יא: בילה ג. וש"נ]

נ"ל רבה רש"א בשם ס"י

לעיל לג:[לו. לקמן סח:]

[לעיל כט: ל.]

[שם]

הגהות הב"ח
(א) גמ' א"ל רב אדא מסורא למר זוטרא לאו הכי הוה שוכדא בדביתהו: (ב) רש"י ד"ה שכן לא וכו' מאתמול כדקאמרת משום: (ג) תוס' ד"ה אבל וכו' היכי שרו רבנן. נ"ב פי' רבנן דפליגי אר' שמעון וע"ל פרק המפלת דף כט ע"ב בתוס' בד"ה ר"ש:

תוספי הרא"ש

השחי. וכמוסק זיתים לבית הערוה. ובת"כ מיתניא איפכא לכל מראה עיני הכהן פרט לבית הסתרים מכאן אמרו האיש כעודר לבית הסתרים פי' בית הערוה זיתים לבית השחי והאשה כאורגת לבית הסתרים וכמניקה תחת הדד: רובו ומקפיד עליו חוצץ. פרש"י דהיינו בשערו אבל בגופו אפילו מיעוט ואינו מקפיד חוצץ. וקשה לפירושו מהא דאמר בהערל מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה. ופריך אי מדר' יצחק אימר דא"ר יצחק רובו כולו מי אמר ולא קאמר אימר דאמר ר' יצחק שערו בשרו מי אמר. אלמא ר' יצחק אכל הגוף קאי. ועוד גבי כנרים תנן שיעור בחציצתן במס' מקואות ומייתי לה בפרק אלו קשרים על המורדעת חוצץ רשב"ג אומר עד כאיסר האיפלקי ובזבחים בשילהי דם חטאת אמרינן רבב על בגדו חוצץ ואם מוכר רבב אינו חוצץ אלמא בגוף הכלי תלוי בשיעורא ובקפידא והה"נ באדם. וע"ק דאמאי איצטריך את בשרו את הטפל לבשרו ומאי ניהו שערו תיפוק לי מהלכה כיון דלא נשתנית אלא בשער. אלא ודאי ר' יצחק בחציצת הגוף איירי הלכך איצטריך את בשרו לרבות שערו: ליטבל ביממא דז'. צ"ל משום סרך בתה שהיא סוברת שאמה טובלת ביום ז' ותעשה גם היא כן ותבא לידי ספק. ואין לומר דלא שייך סרך בתה אלא לדידהו שהיו נוהגין כדין נדה דאורייתא ואיכא למיחש שמא תטבול בתה בשביעי לנדתה ביום וטבילתה זו כמאן דליתא אבל משום סרך בתה שתטבול בשביעי האידנא מדרבנן בעלמא הוא ולא חיישינן. הא ליתא דהא רבא במחוזא תיקן משום אבולאי למיטבל ביממא דתמניא הא לאו משום אבולאה הוה אסור משום סרך בתה. ובימיו כבר היה תקנת ר' זירא כדא"ל רב פפא לרבא מכדי האידנא כולהו נשי ספק זבות נינהו כו'. ורשב"ם היה מחמיר שלא תטבול עד שתחשך. מיהו ר"ת אמר שאין להחמיר כל כך רק שתטבול סמוך לחשיכה ותשוב לביתה

משחשיכה

משחשיכה או ליכא למיחש לסרך בתה: אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק. פי' אסורה לטבול שמא תשמש ותהיה בספק אבל אין לפרש דקאי אתשמיש אבל הטבילה שריא לר' שמעון אלא דאמוראי בתראי אסרו גם טבילה גזירה שמא תשמש שאסור לר' שמעון והכי משמע בפרק המפלת גבי טועה דפריך ביום כ"א תשמש ומשני משום דר' שמעון משמע דאתשמיש קאי דהא התם טובלת ביום כ"א משום טבילה בזמנה מצות. וכן משמע נמי קצת בת"כ דקתני ר' שמעון אומר אחר מעשה תטהר כיון שטבלה טהורה להתעסק בטהרות. אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן משמע דאלהתעסק בטהרות קאי. ואי אפשר לומר כן דע"כ גם הטבילה אוסר ר' שמעון דלא מיסתבר דפליגי רבנן עליה להתיר תשמיש כיון שאם תראה נמצא בועל זבה למפרע. ועוד דתנן במתני' טבלה ביום שלאחריו ושמשה הרי זו תרבות רעה ומגען ובעילתן תלוין. ומסתמא תרבות רעה דקאמר אסור. ובגמרא נמי א"ר יהודה וכי לית אתם קורין תרבות רעה והלא לא נתכוון זה אלא לבעול שומרת יום כנגד יום משמע דלכ"ע אסור ולא מיסתבר לחלק בין יום שביעי לפי שכבר נסתלקו דמיה. ועוד דאחר מעשה תטהר דקאמר היינו הטבילה ועל תשמיש שהזכיר אמר דאסור לעשות כן. ועוד אי אתשמיש קאי מאי קאמר שמא תבא לידי ספק כיון דשמשה כבר באה לידי ספק שמא תראה וה"ל למימר שמא תבא לידי ודאי. ובטועה דהמפלת פריך יום כ"א תשמש דכיון דאיכא ספיקות טובא תהא מותרת אף לשמש. ומשני

משום

תסגי (א) אייתי למחר וידע מאי קאמרה ליה אמר *דודי חסרת *טשטקי חסרת עבדי חסרת. דרש רבא אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת אמר ליה רב פפא לרבא והא שלח רבין באגרתיה אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת ותמה על עצמך היאך חופפת ביום וטובלת בלילה הא בעינן תכף לחפיפה טבילה וליכא *הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי ברם כך אמרו משמיה דרבי יוחנן אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת ותמה על עצמך היאך חופפת ביום וטובלת בלילה הא בעינן סמוך לחפיפה טבילה וליכא *והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה (אלא) קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא הא דאפשר הא דלא אפשר: **מתני'** נדה שבדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה הרי היא בחזקת טהורה בדקה עצמה ביום שביעי שחרית ומצאה טמאה ובין השמשות לא הפרישה ולאחר זמן בדקה ומצאה טהורה הרי זו בחזקת טמאה ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ואם יש לה וסת דיה שעתה *ור' יהודה אומר כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה הרי זו בחזקת טמאה וחכמים אומרים אפילו בשנים לנדתה בדקה ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה ולאחר זמן בדקה ומצאה טמאה הרי זו בחזקת טהורה: **גמ'** איתמר רב אמר זבה ודאי ולוי אמר זבה ספק אהייא אילימא ארישא הרי זו בחזקת טהורה קתני אלא אסיפא בשלמא ספק זבה אמרינן אלא זבה ודאי נמי הרי בדקה ומצאה טהורה אלא כי איתמר דרב ולוי שמעתא באפי נפשה איתמר נדה שבדקה עצמה ביום השביעי שחרית ומצאה טמאה ובין השמשות לא הפרישה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה רב אמר זבה ודאי ולוי אמר זבה ספק רב אמר זבה ודאי כיון דמעיקרא נמצאת טמאה ועכשיו נמצאת טמאה ודאי ולוי אמר ספק זבה אימר פסקה ביני וביני

וכן

רש"י

תסגי ואייתי למחר. די לך אם אטבול למחר: וידע. רב נחמן: מאי קאמרה ליה. שלא חפפה: עבדי חסרת. להביא מים ולחמם: דודי. קדרות לחמם בהם חמין: טשטקי. פלדוסטו"ל לישב עליהן: ותמה על עצמך היאך אשה כו'. שהרי בקושי התירו להרחיק חפיפתה מטבילתה כל כך אלא משום דאי חפפה בליל טבילתה איכור לא חייפא שפיר משום דממהרת לטבילתה מתוך שמהומה לביתה: הא דאפשר. לחוף ביום חופפת ביום: הא דלא אפשר. לחוף כגון מוצאי (ב) *יום טוב לא תחוף אלא בלילה:

מתני' לא הפרישה. לא בדקה עצמה להפריש בטהרה: הרי זו בחזקת טהורה. בימים שבינתיים וטהרותיה שנגעה בהן לאחר שטבלה בליל שמיני טהורות דהשתא הוא דחזאי: ומטמאה מעת לעת. ארישא קאי דקתני אחר ימים בדקה ומצאה טמאה מטמאה מעת לעת של ראייה זו: אפילו בשנים לנדתה בדקה. שחרית ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה ולסוף ז' טבלה ואחר ימים בדקה ומצאה טמאה הרי זו עד עכשיו בחזקת טהורה ושלש מחלוקות בדבר לתנא קמא שביעי הוא דמטהרתה בדיקת שחרית אבל שני לא ולר' יהודה אפילו בדיקת שביעי שחרית לא מטהרה עד שתפריש בין השמשות ולרבנן בתרא אפילו בשני: **גמ'** זבה ודאי. מפרש ואזיל: אהייא. קאי: אסיפא. בדקה שביעי שחרית ומצאה טמאה ובין השמשות לא הפרישה: בשלמא ספק זבה לחוי. דכיון דלא הפרישה בטהרה לא שחרית ולא ערבית איכא לספוקי ברואה ח' וט' וי': אלא זבה ודאי נמי. בתמיה והרי בדקה לאחר הימים ומצאה טהורה והיכא נימר כיון דמצאה טהורה עד השתא נמי לא חזאי: באפי נפשה. ולאו אמתניתין:

וכן

תוספות

כך אמרו משמיה דרבי יוחנן אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול למוצאי שבת ותמה על עצמך היאך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה. שהרי בקושי התירו לה להרחיק חפיפתה כל כך אלא משום דאי חופפת בליל טבילתה איכור לא חייפא שפיר מתוך שמהומה לביתה ממהרת לטבילתה ופירש רש"י הא דאפשר לחוף ביום כגון בימי החול חופפת ביום וטובלת בלילה הא דלא אפשר לחוף ביום כגון שאירעה טבילתה במוצאי שבת ואם תחוף בע"ש תרחיק יותר מדאי מטבילתה חופפת בליל טבילתה במוצאי שבת וא"ת הא דפסקינן לעיל הלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר לא קאי דהכא אמרינן דאינה חופפת ע"ש וטובלת למוצאי שבת וי"ל דאיכא לאוקמי פסק דלעיל שליל טבילתה במוצ"ש והוא יו"ט אז ודאי תחוף מע"ש ולא תפסיד עונתה הואיל ואינה יכולה לחוף בליל טבילתה ולא ביום שלפני טבילה מ"מ לפירוש רש"י נראה דמותר לחוף בליל טבילה אלא שטוב לה יותר לחוף ביום מפני שמהומה לביתה וכן משמע מדקאמר אשה חופפת ביום ולא קאמר אשה לא תחוף אלא ביום כדקאמר אשה לא תחוף אלא בלילה וכן משמע לעיל בעובדא דבי ריש גלותא דמותר לחוף בליל טבילה ולא מסתבר לפלוגי משום דאיקוט מדמייתי מההוא עובדא דנדה חופפת בלילה משמע אף בלא אונס ובשאלתות דרב אחאי פרשת אחרי מות [סי' לו] פירשה הא דאפשר לחוף בליל טבילה שהוא חול לא תרחיק חפיפה מטבילה כלל ואפילו אם היום כמו כן חול לא תחוף אלא בלילה והא דלא אפשר כגון שליל טבילה יום טוב או שבת אז תחוף ביום שלפני הטבילה ואפילו אם יום שלפני הטבילה כמו כן יו"ט או שבת אז תחוף מערב שבת או מערב יו"ט כפסק שלמעלה דדריש מרימר דהילכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר ולדברי השאלתות כל זמן שתוכל אין לחוף אלא בליל טבילה מיהא לפי מנהג הנשים של עכשיו שהואות במרחץ עד הלילה מותר לחוף ביום אף לפי השאלתות ואינו אסור אלא לחוף מבעוד יום ולצאת מן המרחץ קודם הלילה אבל בשהתה שם עד הלילה חפיפה אריכתא היא שכל שעה עוסקת בחפיפת גופה ושערה ותבא עליה ברכה ועוד יש שמחמירות אע"פ שחופפת נושאות עמהן מסרק וסורקות עצמן בבית הטבילה ור"ת פירש ותמה על עצמך זהו כפל מלה כלומר היאך אתה אומר דבר זה שאשה חופפת ביום וטובלת בליל מוצאי שבת והא בעינן סמוך לחפיפה טבילה ואומר ר"י דכי האי גוונא איכא בפסחים פרק כל שעה (דף כג.) ותמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה (ג):

והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה. פי' בערב שבת וטובלת במוצאי שבת והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה פירוש במוצאי שבת ולא תמהר לחוף בערב שבת: **הא** דאפשר. לחוף במוצאי שבת שהוא חול תחוף בו ולא תמהר לחוף מערב שבת והא דלא אפשר לחוף במוצאי שבת ליל טבילתה כגון שהוא יום טוב חופפת מערב שבת אף על פי שטבילתה למוצאי שבת או ליל שני בשבת והם שני ימים טובים אחר השבת ולא איירי כלל הש"ס באיסור חפיפה שחרית וטבילה ערבית בלא הפסקת יום וכן לא איירי באיסור חפיפת לילה ואומר ר"י דאם אירע טבילתה ליל תשעה באב אסורה לטבול דלית הלכתא כהך ברייתא (א) דכל כתבי הקדש (שבת קיח.) דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביה"כ אלא קי"ל כרבי חנינא סגן הכהנים דאמר סוף פרק קמא דתענית (דף יג.) כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה ואומר עלה בירושלמי בפ"ב דבילה אורי רבי לוי כהדא דרבי חנינא סגן הכהנים ועוד יש לפרש דההיא (ב) דכל כתבי בימי התנאים שהיו עסוקים בטהרות והיו צריכים ביום תשעה באב להתעסק בטהרות לפיכך טובלת מבערב אבל בזמן הזה דלבעלה דוקא אפשר לה לחוף ולטבול במוצאי תשעה באב ואם אין לה פנאי לרחוץ ולחוף בלילה תרחוץ ותחוף ערב תשעה באב כדי שיהיה בקל לה עדיין לחוף קצת מוצאי תשעה באב ולטבול:

א) נ"ל דה' ערלים ב) נ"ל דה' ערלים

אמרו

עין משפט נר מצוה

נא א ב מיי' פ"ב מה' מקואות הלכה מ סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סימן קצט סעיף ג וסעיף ד [וברב אלפס שבועות פ"ב דף רצג.]:

נב ג ד מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' כ:

[פי' קדירות כך אי' בערוך ערך טשטק' ועי' לעיל סו: בתוס' ד"ה אם סמוך]

[פי' יורות]

ס"א שבת

[שבת סג: וש"נ]

[צ"ל רבי]

הגהות הב"ח

(א) גמ' תסגי ואייתי למחר: (ב) רש"י ד"ה הא דלא אפשר לחוף ביום כגון מוצאי שבת ויום טוב: (ג) תוס' ד"ה כך וד"ה והלכתא וד"ה הא דאפשר כו"ח:

תוספי הרא"ש

בע"ש ותטבול בלילה למוצאי שבת והא בעינן סמוך לחפיפה טבילה דלמא לא תחוף אלא בליל מוצאי שבת. ודוגמתו איכא בפ' כל שעה ר' יוסי הגלילי אומר ותמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל ז' כלומר היאך תוכל לאסרו אלא מותר הוא בהנאה ובתר הכי קאמר והלכתא אשה חופפת ביום פי' בע"ש וטובלת בלילה פי' למוצאי שבת לא קשה הא דאפשר לחוף בליל מוצאי שבת תחוף בלילה ולא תאריך חפיפתה מע"ש. הא דלא אפשר לחוף במוצאי שבת כגון יו"ט שחל להיות במוצאי שבת או חופפת ביום בע"ש. וכן נוהגות הנשים האידנא ונזהרות בשבת מליתן תבשיל לבנה ומלהתעסק בדבר שיכול לבא לידי חציצה ומחממין קיתון של מים להדיח בית הסתרים ובית הקמטים כב"ת דמתירין להחם חמין לתליו בי"ט אבל לא כל גופו תם קושרות שערותיהן יפה שלא יתבלבל. וה"ר משולם התיר בעירו לחוף בע"ש שהיה שביעי שלה ולטבול ביום השבת כי היו יראות מלטבול בלילה. ור"ת כתב דתרי קולי בהדי הדדי לא אשכחן קולא דסרך בתה וקולא דהרחקת חפיפה מטבילה: נדה שבדקה ביום ז' ומצאה טהורה. משמע טעמא דבדקה בז' ומצאת טהורה הא לא בדקה הויא בחזקת טומאה ובסיפא קתני בדקה בז' שחרי' ומצאה טמא טעמ' דבדקה ומצאה טמא הא לא בדקה הויא בחזקת טהרה ואיכא למימר דרישא כי לא בדקה בשביעי הויא בחזקת טומאה משום דלאחר ימים מצאה טמא וסיפא כי לא בדקה הויא בחזקת טהרה משום דלאחר ימים בדקה ומצאה טהורה. אבל אי אפשר לומר כן דאם לא בדקה בשביעי דמוקמינן לה בחזקת טהרה (כלאחר ימים בדקה ומצאה טהור אבל אי אפשר לומר כן דאם לא בדקה בשביעי) אע"פ שראתה ודאי בששי דמאי שנא כשבדקה בשביעי ומצאה טמא משום שאנו חוששים לומר שמא ראתה בשמיני ובתשיעי ועשירי נמי כשבדקה בששי ומצאה טמא יש לנו לחוש שמא ראתה בשביעי שהוא עדיין בימי טומאה וראתה גם בתשיעי ובעשירי דמה לי חשש ג' ימים מחמת ראיה של שביעי ומה לי חשש ד' ימים מחמת יום ששי. הלכך נראה דה"ה לא בדקה בשביעי ומצאה טמא אלא בששי או בשאר הימים אף בראשון רק שלא הפרישה בטהרה באחד מן הימים וגם בין השמשות לא הפרישה ולאחר ימים בדקה ומצאה טהור הרי זו בחזקת טומאה והאי דנקט בדקה עצמה ביום השביעי ומצאה טמא לאו דוקא אלא ה"ה באחד משאר הימים אלא משום דבעי למיתני ובין השמשות לא הפרישה נקט נמי בשביעי שחרית. וחכ"א אף בשני לנדתה בדקה ומצאה טהור. וכדפרש"י דג' מחלוקות בדבר ת"ק סבר דוקא בשביעי ור' יהודה דוקא בין השמשות וחכמים אומרים אף בשני ולפירושו איכא עדיין תנא רביעי דבגמרא קאמר אפילו בראשון הלכך נראה דליכא אלא תרי תנאי וחכמים מפרשי מילי דת"ק משום דר' יהודה בעי הפרשה מן המנחה ולמעלה ולא סגי בהפרשה דשביעי שחרית ואתו רבנן לפרושי דאפילו בשפרשה בשני סגיא וה"ה בהפרשה בראשון אלא שאין דרך אשה לבדוק ביום ראשון אחרי שכבר בדקה פעם אחת ומצאה טמאה א"כ נשנית לפי הטעות שטעה ר' שלא שאל בראשון: **רב** אמר זבה ודאי. תמיה'

תוספי הרא"ש

משום דר' שמעון דאסר אף לטבול בשביעי של זבה ודאי הלכך הכא בטועה לשמש מיהא אסור אבל הטבילה מיהא מותרת אף לר' שמעון לפי שיש בה ספיקות הרבה וגם טבילה בזמנה מצוה. ועוד כיון שעושה טבילות הרבה עד ל"ח ואינה משמשת אין לחוש שמא תשמש לאחר טבילה זו: אשה לא תחוף בע"ש ותטבול למוצאי שבת ותמה על עצמך היאך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה. פרש"י בקושי התירו להרחיק חפיפתה מטבילתה אלא משום דהכי עדיף לחוף ביום דאי חייפא בלילה מתוך שמהומה לביתה לא בדקה שפיר. וגם פי' הא דאפשר לחוף ביום כגון בימי חול חופפת היכא דלא אפשר לחוף אלא בלילה כגון שחל טבילתה במוצאי שבת שאם תחוף בערב שבת לא תהיה הפיפתה סמוך לטבילתה הילכך חופפת בליל טבילתה במוצאי שבת. ולפיכך פי' אף אם חל י"ט במוצאי שבת נראה שלא להתיר לחוף (אלא בלילה כגון שחל טבילתה במוצאי שבת) בע"ש ולטבול במוצאי שבת שהרי פי' דבקושי התירו לחוף ביום ולטבול בלילה אלא דעדיף טפי משום שמהומה לביתה אבל להרחיק כולי האי מע"ש למו"ש אסור אף אם חל יו"ט במוצאי שבת ומוטב שתדחה טבילתה. ובשאלתות דרב אחאי בפרשה אחרי מות פירש הא דאפשר לחוף בלילה כגון בימות החול לא תחוף אלא בלילה היכא דלא אפשר לה לחוף בלילה כגון שחל ליל טבילתה בשבת או ביו"ט אז חופפת ביום ואפילו אם היה י"ט חמישי וששי וחל ליל טבילתה בשבת חופפת ביום רביעי ולא תתבטל בעונתה. וסוגיא דתלמודא לא משמע כפי' דקא מיבעיא ליה נדה מהו שתחוף בלילה ותטבול בלילה אלמא משמע דיותר טוב הוא לחוף ביום דחיישינן דלא תחוף בטוב בלילה מתוך שמהומה לביתה (ותטבול בלילה אלמא משמע). ומיהו גם לפירוש השאלתות מנהג יפה הוא לנשים שלנו שמתחילות לחוף מבעוד יום ועוסקות בחפיפה עד שתחשך ואז טובלות. ועוד מחמירות על עצמן אע"פ שחפפו נושאות עמהן מסרק וסורקות עצמן בבית הטבילה. ור"ת פי' דאפשר ולא אפשר לא בא להורות כלל על דין חפיפה אם הוא ביום או בלילה אלא קאי אהא דקאמר אשה לא תחוף בע"ש ותמה על עצמך כו'. היאך תוכל לומר חופפת ביום

בע"ש

עין משפט
נר מצוה

נג א מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הל' ט טור י"ד סי' קפט:
נד ב ג מיי' שם פ"ז הלכה כ:
נה ד מיי' פ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה כא ופ"ג מהל' מחוסרי כפרה הל' ג טוש"ע י"ד סימן קצ סעיף ד:

וכן תנא לוי במתניתא אחר הימים בין בדקה ומצאה טהורה בין בדקה ומצאה טמאה הרי זו ספק זבה: ומטמאה מעת לעת: לימא תהוי תיובתא דרבא דאמר רבא *לומר שאין האשה מטמאה מעת לעת בתוך ימי זיבתה ולאו אותביניה לרבא חדא זימנא הכי קאמרינן לימא תהוי תיובתא דרבא נמי מהא אמר לך רבא כי קתני מטמאה מעת לעת אריש פרקין קאי אראתה ועודה בבית אביה סד"א כיון דמפסקי להו ימים טהורין כתחלת נדתה דמיא ולא תטמא מעת לעת קמ"ל: אם יש לה וסת: נימא תהוי תיובתא דרב הונא בר חייא אמר שמואל *דאמר רב הונא בר חייא אמר שמואל לומר שאין האשה קובעת לה וסת בימי זיבתה אמר לך רב הונא בר חייא כי אמרינן אין אשה קובעת לה וסת בימי זיבתה *דלא בעיא תלתא זימני למיעקר דאמרינן דמיה מסולקין וכיון דדמיה מסולקין דיה שעתה: רבי יהודה אומר: תניא אמרו לו לר' יהודה אלמלי ידיה מונחות בעיניה כל בין השמשות יפה אתה אומר עכשיו אימר עם סלוק ידיה ראתה מה לי הפרישה בטהרה בז' מן המנחה ולמעלה מה לי הפרישה בטהרה בראשון [ג]מי איכא למאן דאמר אין והתניא אמר רבי שאלתי את רבי יוסי ור' שמעון כשהיו מהלכים בדרך נדה שבדקה עצמה יום ז' שחרית ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה ולאחר הימים בדקה ומצאה טמאה מהו *אמרו לו הרי זו בחזקת טהרה ששי חמישי רביעי שלישי שני מאי א"ל לא שנא בראשון לא שאלתי וטעיתי שלא שאלתי *אטו כולהו לאו בחזקת טומאה קיימי וכיון דפסק פסק ראשון נמי כיון דפסק פסק ומעיקרא מאי סבר [ד]הואיל והוחזק מעין פתוח: **מתני'** *[ד]הזב והזבה שבדקו עצמן ביום ראשון ומצאו טהור וביום השביעי ומצאו טהור ושאר ימים שבינתיים לא בדקו רבי אליעזר אומר הרי הן בחזקת טהרה ר' יהושע אומר אין להם אלא יום ראשון ויום שביעי בלבד ר' עקיבא אומר אין להם אלא יום ז' בלבד: **גמ'** תניא אמר לו רבי אליעזר לר' יהושע לדבריך אתה מונה בסירוגין והתורה אמרה °אחר תטהר *אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן אמר לו רבי יהושע ואתה אי אתה מודה בזב שראה קרי ובנזיר שהילך סככות ופרעות שמונה בסירוגין והתורה אמרה °והימים הראשונים יפלו ורבי אליעזר בשלמא התם °לטמאה בה אמר רחמנא שאינה סותרת אלא יומה ואי משום איחלופי זב בבעל קרי לא מיחלף נזיר שהילך על גבי סככות ופרעות נמי °מדאורייתא אהל מעליא בעינן ורבנן הוא דגזור ורבנן בדאורייתא לא מיחלף אבל הכא אי חיישינן דלמא חזאי בספק אתי לאיחלופי בודאי תני *ר' יוסי ור' שמעון אמרי נראין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע ודברי רבי עקיבא מדברי כולן אבל הלכה כרבי אליעזר איבעיא להו הזב והזבה שבדקו עצמן יום ראשון ויום שמיני ומצאו טהור ושאר הימים לא בדקו לרבי

תורה אור: °אחר תטהר — ויקרא טו; °והימים הראשונים יפלו — במדבר ו; °לטמאה בה — ויקרא טו

[גי' הרשב"א בתס"א התם טעמא מאי כולהו כו'] · לעיל ז: · [לעיל נג: וש"נ]

אמרו ליה הרי זו בחזקת טהרה. וא"ת מקשה לרבי יוסי דהכא דקאמר דסגי לה בהפרשה שחרית אלרבי יוסי דפרק בא סימן (לעיל דף נג.) דקאמר ומה אילו נדה שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה לא תהא בחזקת טומאה אלמא בעי הפרשה מן המנחה ולמעלה ויש לומר דהתם מיירי כשהפרישה ביום שראתה בו שחרית (א) והכא מיירי בבדקה שחרית ומצאה טהורה וקשה דאם כן כי פרכינן לרבי יהודה אילו ידיה בעיניה כל בין השמשות וכו' לימא ר' יוסי לנפשיה דהא איהו נמי מצריך הפרשה מן המנחה ולמעלה כשהפרישה ביום שראתה ומה מועיל מיכוב זה שמא עם סילוק ידיה ראתה וי"ל דלנפשיה לא קשה דכיון דהוחזקה רואה שחרית דין הוא להצריכה הפרשה מן המנחה ולמעלה בלא חומרא אלא מן הדין ואין לנו להחמיר ולספק שמא עם סילוק ידיה ראתה להצריכה בדיקה בסוף היום אבל רבי יהודה שבא להחמיר ולספק דאפילו בשלא ראתה שחרית אלא בבדקה עצמה ומצאה טהורה הוא מצריך הפרשה גם בסוף היום היה לו להחמיר ולבדוק מספק שמא עם סילוק ידיה ראתה:

אבל הלכה כרבי אליעזר. אע"ג דאין למדין הלכה מפי הש"ס הא פסקינן בפ"ק לעיל (דף ז:) כרבי אליעזר בארבע והא חד מינייהו:

והכא

וכן תנא לוי במתניתא. אסיפא דמתני' תני הכי בדקה ז' שחרית ומצאה טמאה ובין השמשות לא הפרישה ואחר הימים בין בדקה ומצאה טהורה בין בדקה ומצאה טמאה הרי זו ספק זבה: לומר שאינה מטמאה מעת לעת. בפ' בנות כותים (לעיל נט.) קתני כל אחד עשר בחזקת טהרה ואמרינן למאי הלכתא ואמר רבא לומר שאם תראה בתוך י"א אינה מטמאה מעת לעת ומתניתין קתני מטמאה מעת לעת ארישא דקתני אחר הימים בדקה ומצאה טמאה ומתמה הש"ס ולאו אותביניה בפ' בנות כותים (שם) ולא איפרוק: כי קתני. ומטמאה מעת לעת: ארישא פירקין קאי. ראתה ועודה בבית אביה ב"ה אומרים כל הלילה שלה וקאמר דאם ראתה לאחר מכאן מטמאה מעת לעת: כתחלת נדה. כבתולת דמים דקי"ל (לעיל דף ז.) דיה שעתה בראייה ראשונה: ואם יש לה וסת. קא סלקא דעתך אסיפא דמתני' קאי דקתני אחר הימים בדקה ומצאה טמאה מטמאה מעת לעת ואם יש לה וסת קבוע לאחר הימים דהיינו ימי זיבה וראתה בו דיה שעתה: לומר שאינה קובעת. בפ' בנות כותים גבי כל י"א בחזקת טהרה: אמר לך שמואל. כי אמרי אנא לקולא דלא בעינן תלת זימני למיעקריה דהא קתני כל י"א בחזקת טהרה דהיינו קולא דדמיה מסולקין אבל לענין דיה שעתה כל שכן דהוי וסת דהא דמיה מסולקין: עם סילוק ידיה ראתה. ואפילו הכי אמרת טהורה הלכך מה לי הפסיקה בטהרה בראשון כו': מי איכא למאן דאמר כו'. והא אפילו רבנן בתראי בשני שלה הוא דקאמרי אבל בראשון דהוי פתיחת מעיינה ליכא למאן דאמר דאם בדקה בנהריט ומצאה טהור דתהוי הפסקה: וטעיתי שלא שאלתי. שאילו שאלתי היו מטהרין: מעיקרא מאי סבר. שלא רצה לשאול: **מתני'** הזב והזבה. שפסקו והתחילו לספור ז' ובדקו יום ראשון ושביעי כו': רבי עקיבא אומר אין להם אלא שביעי. שמא ראו בינתיים וסתרו ספירתן הראשונה: **גמ'** אי אתה מודה בזב שראה קרי. בימי ספירו שאינו מונה אותו יום דקיימא לן דסותר יום א' ומונה לסירוגין: ונזיר שהילך סככות ופרעות. שהן ספק אהל אין אותו יום עולה למנין נזירותו ונמצא שמונה ל' יום של סתם נזירות בסירוגין: התם. זב שראה קרי: לטמאה בה כתיב. זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע וגו' (ויקרא טו) מה זיבה *סותרת אף קרי סותר אי מה זיבה סותרת הכל אף קרי סותר הכל ת"ל לטמאה בה אין לך סתירה אלא בטומאתה האמור בה מה טומאת קרי יום אחד אף סתירתה יום אחד: ואי משום איחלופי. דלא ליתי למנות לסירוגין בזיבה גמורה: אהל מעליא בעינן. אין נזיר מטמא אלא באהל מת ודאי כדכתיב (במדבר ו) וכי ימות מת עליו במחוורת כדאמר בכילד צולין (פסחים פא:): ורבנן גזור ביה. לסתור אותו יום וא"ת אתי לאיחלופי באהל מת גמור ולא יסתור אלא יום א': דרבנן בדאורייתא. אהל ספק דרבנן באהל דאורייתא לא מיחלף: אבל הכא. אי חיישינן ולא תמנה יום שבינתיים משום דלמא חזאי בספק אתי למיחלף בודאי דאמרינן מדלא מנינן הני ימים ודאי חזאי בינתיים וקא מגיא לראשון ואתיא למנות ודאי רואה בסירוגין: נראין דברי ר"א מדברי רבי יהושע. דכיון דחייש רבי יהושע לשמא ראה בינתיים היה לו לסתור אף הראשון: ודברי ר"ע מדברי כולן. דבעי ספורין ובדוקין: יום שמיני. כבר עברו ימי הספירה ולא היה סופן בטהרה דלא בדקה יום ז':

לרבי

מסורת הש"ס
[לעיל נט.] · שם · [לעיל אמרו לי שנ"ג] · [לעיל ז:] · [לעיל כב.]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה אמרו ליה הרי וכו' שחרית אבל הכא מיירי:

גליון הש"ס
גמ' מדאורייתא אהל מעליא בעינן. לעיל מו ע"א תוס' ד"ה אינן:

תוספי הרא"ש
תמיה' לי איך תביא קרבן מספק כיון דקי"ל דכל י"א בחזקת טהרה: לימא תיהוי תיובתיה דרבא דאמר רבא לומר שאינה מטמאה מעת לעת בתוך ימי זיבתה. ולא משמע ליה לפרושי דלאחר מכאן בדקה ומצאה טמאת היינו לאחר י"א יום משום דלאחר מכאן משמע אפילו בסמוך: תיהוי כתחלת נדה. פרש"י כתחלת דמים דקי"ל דיה שעתה בראייה ראשונה. ול"נ דלמה תיסוק אדעתין דחוזרה לקדמותה בשביל הפסק ימים טהורים. ונראה לפרש (כר"א) לימא תיהוי כתחלת נדה כלומר כימי טוהר דאמרינן בפ' בנות כותים דדיה שעתה אפי' לרב דאמר מעיין אחד הוא היכא דליכא שהות קמ"ל הכא דמטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ולאו דוקא מעת לעת ממש אלא שעה שראוי לתלות בדם בתולים והא דלא אמרינן הכי ברואה אחר דם טוהר משום דהתם ליכא שהות כלל

לטמויי

תוספי הרא"ש
לטמויי מעת לעת דאי אפשר לה לראות שום דם שתהיה טמאת בו מאתמול אבל הכא אפשר לראות מאתמול דם טמא כגון אם נשתנת הדם: הרי זו בחזקת טהרת. תימה דלעיל בס"פ בא סימן קאמר ר' גופיה משום ר' יוסי ומזה הטעם אמר לי ומה נדה שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה לא תהא בחזקת טומאה. וי"ל דהתם מיירי כשלא הפרישה בערב כשמצאה בבקר טמא הכא בבדקה בשחרית ומצאתה טהורה והא דא"ל לר' יהודה אלמלי ידיה בין עיניה וכו' ולא קא"ל ר' יוסי לנפשיה דגם הוא מצריך הפרשה מן המנחה ולמעלה כשראתה בו ביום. וי"ל דדוקא לר' יהודה שייך להקשות משום שמחמיר כל כך מן המנחה ולמעלה יש לו להחמיר ולחוש שמא עם סילוק ידיה ראתה כמו שחושש

ראתה

רס"א מ"ז

נו א ב ג ד מיי׳ פ"ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כב סמג טוש"ע י"ד סי׳ קצו סעיף ד:

לרבי אליעזר מהו תחלתן וסופן בעינן והכא תחלתן איכא סופן ליכא או דילמא תחלתן אף על גב שאין סופן אמר רב [א]היא היא תחלתן אע"פ שאין סופן ורבי חנינא אמר תחלתן וסופן בעינן הכא תחלתן איכא סופן ליכא מיתיבי ושוין בזב ובזבה שבדקו עצמן יום ראשון ויום שמיני ומצאו טהור שאין להם אלא שמיני בלבד מאן שוין לאו רבי אליעזר ורבי יהושע לא ר׳ יהושע ור׳ עקיבא אמר רב ששת אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב נדה שהפרישה בטהרה בשלישי שלה סופרתו למנין שבעה נקיים נדה ספירה למה לה אלא אימא זבה שהפרישה בטהרה בשלישי שלה [ב]סופרתו למנין ז׳ נקיים אמר ליה רב ששת לרב ירמיה בר אבא רב ככותאי אמרה לשמעתיה דאמרי יום שפוסקת בו סופרתו למנין ז׳ כי קאמר רב [ג]לבר משלישי בר משלישי פשיטא לא צריכא [ד]כגון דלא בדקה עד שביעי ואשמועינן התם תחלתן אע"פ שאין סופן והכא קמ"ל סופן אע"פ שאין תחלתן דמהו דתימא תחלתן אף על פי שאין סופן הוא דאמרינן דאוקמינהו אחזקייהו אבל סופן אע"פ שאין תחלתן לא קמ"ל איני והא *כי אתא רבין אמר מתיב ר׳ יוסי ברבי חנינא טועה ולא ידענא מאי תיובתיה (א)דקי"ל שבוע קמא דאתיא לקמן בלילותא מטבלינן לה ביממא לא מטבלינן לה ואי ס"ד לא בעינן ספורין לפנינו בימנא נמי נטבלינה דילמא יולדת זכר בזוב היא ועבדה לה ספורין אלא לאו שמע מינה בעינן ספורין בפנינו ולאו מי אוקימנא *כר"ע דאמר בעינן ספורין לפנינו ומנא תימרא דלרבנן לא בעינן ספורין לפנינו *דתנן טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי מטבילין אותה ט׳ טבילות ז׳ לנדה ותרי לזיבה בין השמשות טמא ראיתי מטבילין אותה י"א טבילות י"א מאי עבידתייהו אמר רב ירמיה מדפתי כגון שבאת לפנינו בין השמשות והויין תמני לנדה ותלת לזיבה לא ראיתי כל עיקר מטבילין אותה ט"ו טבילות אמר רבא האי דינא דלא דינא דייני בגלחי *דאית ליה תורא לירעי חד יומא דלית ליה תורא לירעי תרי יומי אתרמי להו יתמא בר ארמלתא יהבי ליה תורי אזל נכסינהו אמר להו *דאית ליה תורא לשקול חד משכא דלית ליה תורא לשקול תרי משכי אמרי ליה מאי האי דקאמרת אמר להו סוף דינא כתחלת דינא תחלת דינא לאו מאן דלית ליה עדיף סוף דינא נמי מאן דלית ליה עדיף הכא נמי ומה היכא דאמרה ראיתי סגי לה אי בתשע טבילות אי בי"א טבילות היכא דקאמרה איהי לא ראיתי בעיא חמש עשרה טבילות אלא אימא הכי ראיתי ואיני יודע כמה ראיתי אי בימי נדה ראיתי או בימי זיבה ראיתי מטבילין אותה ט"ו טבילות אתאי קמן בימנא יהבינן לה שב לנדה ותמני

והבא קמ"ל סופן אע"פ שאין תחלתן. ואם תאמר (א"כ) לרב כל זבה נריכה הפרשה ביום שפוסקת בו כמו נדה ואמאי קתני במתני׳ שבדקה עלמה יום ראשון הא כבר בדקה עלמה מאתמול והפרישה בטהרה ואי הוה אומר דלא בעינן הפרשה ביום ג׳ הוה ניחא וי"ל דליכא למידק הכי דאפי׳ אי סגי בהפרשת שלישי לרבי אליעזר לא סגי דלא תני שבדקה ביום ראשון משום פלוגתא דרבי יהושע ורבי עקיבא כמו ראשון ושמיני דקאמר רב לרבי אליעזר היא היא ולא תני במתני׳ אע"ג דלר׳ אליעזר הוי רבותא טפי משום דלא מיתני ליה תו פלוגתא דר׳ יהושע ור׳ עקיבא: **שבעה** לנדה ושנים לזיבה. מכאן אין יכול לדקדק דלא בעינן ספורים בפנינו מדטובלת אע"פ שלא הפסיקה בטהרה ולא בדקה נמי בהחלת ספורים דאע"ג דלא בעינן ספורים בפנינו בזבה קטנה בזבה גדולה בעינן ועוד דסוף סוף סגי לה במה שבדקה ביום הספירה ומלאה טהורה דאי אין בדיקת סוף היום עולה לספירה לא היה תקנה לבנות ישראל אלא אם כן יבדקו בעליית עמוד השחר דספירת לילה אינה ספירה:

לרבי אליעזר. דמכשר בבדיקת שביעי עם הראשון: מהו. דלרבי יהושע ודאי אין להם אלא שמיני בלבד דלא ע"ג דתליא מילתיה בבדיקה ומונה ימים הבדוקין אפילו בסירוגין הני מילי בראשון ושביעי דחזו לאיצטרופי לחד מיניא אבל שמיני לאו מסדר ספירת הראשון הוא ולא מצטרף ולר׳ עקיבא נמי אין לו אלא שמיני בלבד שמא ראה בינתים ומכאן ואילך צריך לספור ששה אלא לרבי אליעזר מי מחזקינן כל ז׳ בטהרה משום בדיקת ראשון דהוו תחלתן בטהרה או לא: היא היא. טהורין: לאו רבי אליעזר ורבי יהושע. דאע"ג דפליגי עליה דרבי עקיבא בראשון ושביעי הכא מודו: לא רבי יהושע ורבי עקיבא. כדפרישית אבל לרבי אליעזר הואיל ותחלתן בטהרה מחזקינן לכולהו בטהרה: ככותאי אמרה לשמעתיה. בפרק בנות כותים (לעיל דף לג.): דלא בדקה עד שביעי. דלא הוי תחילת ימי ספירה בטהרה דלא בדקה בראשון משהפרישה בבין השמשות של שלישי לזיבה שראתה בו ביום עד ז׳ לספירה ותרי קולי אשמועי׳ רב בספירה: התם. דאמר רב לעיל דמטהר רבי אליעזר בבודק ראשון ושמיני אשמועינן תחלתן אע"פ שאין סופן: והכא אשמועינן סופן אע"פ שאין תחלתן. דמשום בדיקת ז׳ מחזקינן כל ששה לפניו בטהרה הואיל ופסקה בשלישי ומיהו הפרשה בטהרה בעינן דמשהוחזק מעין פתוח ליכא לאחזוקי בטהרה עד שתבדוק ותמצא שפסק כדאמרינן במתני׳ דהפרשה בטהרה בעינן: איני. לרב פריך דלא בעי ספורין (ב) ובודקין ודאי וקיימא לן בהמפלת (לעיל דף כט:) דשבוע קמא בלילותא מטבלינן לה כל ליליא דילמא השתא שלמו שבעה של טומאת זכר בימאמא לא מטבילין לה לספוקה ביולדת בזוב ולמימר בכל יומא היום כלין ז׳ נקיים שאחר טומאת לידה ומשום הכי לא מטבילין לה דאי נמי מתרמי האידנא ז׳ של נקיים משום דטבילה בזמנה מצוה ונדה ויולדת טבילתן בלילה וזבה טבילתה ביום לא הויא ספירה הואיל ולא ספרה בפנינו עד שתשב בפנינו שבוע טהור: יום אחד טמא ראיתי. ואיני יודע אימתי ואפילו היום י"ל זהו ואינה יודעת אם יום ראייתה בימי נדה אם בימי זבה מטבילין אותה משום טבילה בזמנה מצוה: תשע טבילות ז׳ לנדה ותרתי לזיבה. וכגון דאתאי לקמן בימאמא ומטבילין אותה הלילה שמא נדה היא והלילה כלו ז׳ ימי נדה וכן לליל יום ז׳ וכן כל ליל שבוע זה וטפי לא איכא לספוקי ותרתי לזיבה בימאמא ביומא דאתאי לקמן מטבילין לה דלמא אתמול חזאי וימי זיבה הוו והואי שומרת יום כנגד יום ולמחר נמי טבלה דילמא ביומא דאתאי לקמן הוא דחזאי וטפי ליכא לספוקי אבל אתיא לקמן בליליא איכא י׳ טבילות ח׳ לנדה וב׳ לזיבה דההוא ליליא גופיה איכא לספוקי השתא זמן טבילתה וכן כל לילות שבוע זה ולמוצאי שביעי נמי טבלה משום דילמא בליליא דאתאי קמן חזאי והשתא הואי זמן טבילה והאי דלא קא תני י׳ טבילות משום מילתא דלא פסיקא היא דהא כי אתיא בימאמא ליכא אלא ט׳ אבל ט׳ פסיקא ליה דבליר מהכי ליכא והכי מוקי לקמן: מאי עבידתייהו. אם באתה ביום או בלילה ואומרת בין השמשות טמא ראיתי אין כאן טבילה יתירתא דהא כי אמרה נמי יום טמא ראיתי ואיני יודע מתי אם בימי נדה ואם בימי זיבה מספקי ליה דילמא האידנא ביום שבאת לפנינו חזאי: תמני לנדה. כגון באת לפנינו בין השמשות של ערב שבת טובלת מיד בלילי שבת שמא השתא זמן טבילתה וכן כל שבוע זה ולילי שבת הבאה שמא בין השמשות שבאת לפנינו ראתה ולילה היה ומשכה ז׳ ימי נדה עד עכשיו ולפי שיום שבת היה תחלת נדתה הרי ח׳ טבילות לנדה ותלת לזבה דמטבילין לה בין השמשות דאתאי לקמן דילמא בין השמשות דאתמול חזאי ומיום ה׳ בשבת היה ושמרה ערב שבת כנגד יום ה׳ וטובלת בין השמשות עד שלא תחשך דשמא עדיין יום הוא וראוי לטבילת זוב ולמחר בשבת נמי טבלה שמא בין השמשות דאתמול כשבאת לפנינו ראתה ומיום ששי היה והיום טובלת ליום כנגד יום ובאחד בשבת נמי טבלה משום ספק ההוא בין השמשות גופיה שמא לילה הוא כשראתה ובאת לפנינו ובכל יום השבת הוי ראשון וא׳ בשבת הוי שימור וטבלה: האי דינא דלא דינא דייני בגלחי. דין זה שאינו דין היו דנין באותו מקום: לירעי חד יומא. כל בהמות העיר: אזל יתמא. שלא היה לו שור וכפאוהו לרעות בהמותיהן ב׳ ימים: נכסינהו. שחטן: כמה ראיתי. אם א׳ אם ג׳: שב לנדה. באתה בשבת טובלת למוצאי שבת שמא באחד בשבת ראתה תחלה וכן עד לילי שבת הבאה ולילי שבת בכלל שמא בשבת שבאת לפנינו ראתה ואותו היום לבד ראתה:

ותמני

תוספי הרא"ש

באותה בדיקת דקודם המנחה: רב אמר היא היא תחלתן אע"פ שאין סופן. והאי דקתני במתניתין ביום השביעי משום ד׳ יהושע נקטיה: הכא קמ"ל סופן אע"פ שאין תחלתן. והאי דנקט מתניתין יום ראשון משום ר׳ יהושע ור׳ עקיבא נקטיה: איני והא כי אתא רבין כו׳. אע"ג דאליביה דר׳ אליעזר קאמר מ"מ פריך ליה דלא אשכחן תנא דס"ל סופן אע"פ שאין תחלתן הלכך לא מיבעיא ליה לפרושי דברי ר׳ אליעזר הכי: ואי ס"ד לא בעינן ספורי׳ לפנינו ביממי׳ ליטבלה. ואי משום דבעינן הפסקה בשלישי כדקאמר רבא לעיל נדה שהפרישה בטהרה בשלישי שלה אלמא בלא הפרשה אינה יכולה לספור. חומרא בעלמא היא ומדרבנן ואינה נמנעת בשביל זה מלטבול כיון שטבילה בזמנה מצוה ואפילו בעיא הפסקה מן התורה טובלת דשמא הפסיקה ולאו ארעתה כיון דבאיזה יום שהפסיקה מועלת הפסקתה אבל אין לחוש ולומר שמא בדקה ביום ראשון של ספירה ואיכא תחלתן וסופן שבאתה שעתה שבדקה לפנינו יום שביעי של יום זה: לאו מי אוקימנא כר׳ עקיבא. משמע דר׳ חנינא לא מיבעי ליה לאוקומי כר׳ עקיבא דאתיא שפיר כר׳ אליעזר. מתוך כך נראה דהלכה כרב דסופן אע"פ שאין תחלתן. דסוגיין דסוף המפלת כוותיה וכ"ש בתחלתן ואע"פ שאין סופן. מיהו יש לדחות דר׳ חנינא נמי לא מיתוקמא כר׳ אליעזר דכיון דלא בעינן ספורי׳ לפנינו בכל הימים א"כ חומרא בעלמא היא דבעי סופן ותחלתן ולאו מדאורייתא הלכך מטבלינן לה משום טבילה בזמנה מצוה. וכי פריך הכא לרב הוה מצי לאקשויי. ולטעמיך היכי מצי מוקמת לה בשום ענין כר׳ אליעזר ולישנא משמע כן דקאמר לאו מי אוקימנא כר׳ עקיבא משמע אפי׳ ליתא לדרב: ז׳ לנדה ותרי לזבה. מכאן אינו יכול לדקדק דלא בעינן ספורים לפנינו דחשבינן ליה יום ספירה אע"פ שלא הפסיקה בטהרה אתמול בתחלת יום הספירה משום שאין לחוש מה שלא הפסיקה בטהרה כיון שיום הספירה בדקה ומצאה טמא טהור. א"נ אפי׳ לא בעינן ספורים לפנינו לגמרי גבי שומרת יום

לענין זבה גדולה אפשר דבעינן ספורים לפנינו כגון שבאת לפנינו בין השמשות. והא דקתני בין השמשות ואמרה טמא ראיתי ה"ש באתה לפנינו בין השמשות ואמרה טמא ראיתי אבל לא אמרה שהראיה היתה בין השמשות:

תוב

לעיל כח. [יח:]

[לעיל ז.]

[צ"ל דתניא]

[סנהדרין קט.]

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ וקיימא לן שבוע קמא: (ב) רש"י ד"ה איני וכו׳ ובודקין ודאי כס"ד ואח"כ מ"ה וקיימא לן וכו׳ זכר הס"ד ואח"כ מ"ה בימאמי לא וכו׳ של נקיים והוא כפיא טבילה ט׳ משום דטבילה בזמנה מצוה דנדה ויולדת וכו׳ ולא ספרתן בפניט:

עין משפט
נר מצוה

נז א ב ג ד ה מיי' פ"ז מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ד:

תורה אור

ותמני לזיבה אתאי קמן בלילותא יהבינן לה תמני לנדה ושב לזיבה זיבה תמני בעיא אלא אידי ואידי שב לנדה ותמני לזיבה בלילותא תמני לנדה בעי זיבה דפסיקא ליה דלא שנא כי אתיא קמן בימא לא שנא כי אתיא קמן בליליא חשיב לה נדה דלא פסיקא ליה דכי אתיא קמן בלילותא בעי תמני בימא לא קבעי תמני לא קחשיב לה ואי ס"ד ספורין לפנינו בעינן כל הני טבילות למה לי תספור ז' והדר תטבול אלא לאו שמע מינה רבנן היא דאמרי לא בעינן ספורין לפנינו אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי לאו תרוצי קמתרצינן לה תריץ ואימא הכי ספרתי ואיני יודעת כמה ספרתי אם בימי נדה ספרתי ואם בימי זיבה ספרתי מטבילין אותה ט"ו טבילות ספרתי ואיני יודעת כמה ספרתי חד יומא מיהא אי אפשר דלא ספרה חסרה לה טבילה אלא אימא איני יודעת אם ספרתי אם לא ספרתי:

מתני' [א]הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע שמתו מטמאין במשא עד שימוק הבשר [ב]עובד כוכבים שמת טהור מלטמא בית שמאי אומרים כל הנשים מתות נדות וב"ה אומרים אין נדה אלא שמתה נדה:

גמ' מאי במשא אילימא במשא ממש אטו כל מת מי לא מטמא במשא אלא מאי במשא [ג]באבן מסמא דכתיב °והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא מאי טעמא אמר רב [ד]גזרה שמא יתעלפה תנא משום ר' אליעזר אמרו עד שיבקע כריסו: עובד כוכבים שמת [כו']: תניא אמר רבי מפני מה אמרו עובד כוכבים שמת טהור מלטמא במשא [ה]לפי שאין טומאתו מחיים מדברי תורה אלא מדברי סופרים ת"ר שנים עשר דברים שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן *חננא ג' דברי חכמה ג' דברי הגדה ג' דברי בורות ג' דברי דרך ארץ ג' דברי חכמה הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע שמתו עד מתי מטמאין במשא אמר להן עד שימוק הבשר בת משולחת מה היא לכהן מי אמרינן קל וחומר *ומה אלמנה לכ"ג שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום או דילמא מה לאלמנה לכהן גדול שהיא עצמה מתחללת אמר להן היא

דניאל ו

ותמני לזיבה. בשבת גופה אתאי מטבילין לה שמא שלשה ימים ראתה בימות זב והיום כלין ספורין וכן למחר וכן ביום שבת שבאה יש לומר ביום שבאתה לפנינו ראתה והוא שלישי לזיבה והיום כלו ספורין שלה: בלילותא. אם באת לפנינו בלילה תמני לנדה באת בלילי שבת טובלת מיד שמא הלילה כלו ימי נדה וכן כל לילות שבוע זה ולילי יום שבת הבא משום דשמא בליל שבאת לפניו ראתה הרי ח' ושב לזיבה. לאו מילתא היא דהא פרכינן זבה תמני הויין דהא למחר בשבת טבלה ויום שבת הבא נמי טבלה שמא בלילי שבת כשבאת לפניו ראתה והוא שלישי לזיבתה והיום כלין ימי הספירה: אידי ואידי. בין באת לפניו ביום בין באת לפניו בלילה וקא פריך נדה בלילותא כו' כלומר כשבאת לפניו בלילה איכא טבילה יתירתא שטובלת מיד משום נדה ומהדר (א) ומשום זיבה דפסיקא ליה טבילה ספק זיבה דפסיקא ליה דתמני נינהו לעולם חשיב להו כתמני: למה לי. כל הני טבילות אטבילות דימי דזיבה קא פריך לספור שבעה קמן ולטבלה בשביעית ומקמי הכי לא דאפילו שלמי נקיים דילה לאו בת טבילה היא הואיל ולא בדקה: אלא לאו ש"מ רבנן היא. דפליגי עליה דרבי עקיבא א] ורבי דאמר לא בעינן ספורין לפניו כרבנן סבירא ליה: ספרתי. בדקתי קצת נקיים או כולן ואיני יודעת כמה או שמא נקיים שראיתי לאו אחר ימי הזוב היו אלא לאחר ימי נדות מטבילין אותה ט"ו טבילות שמא עכשיו כלין וכדפרישית: חד יומא מיהא אי אפשר דלא ספרה. וליכא לספוקה ברואה יום שבאת לפניו ובצרי להו טבילות דשביעי: אימא איני יודעת אם ספרתי אם לא ספרתי. הלכך אפילו יומא קמא טבלה דלמא כל ז' (*שלפניו) ספרה ובדקה דהא קאמרה שמא ספרתי ויום ז' נמי טבלה שמא לא ספרה קודם לכן:

מתני' מטמאין במשא. בגמרא פריך כל מת נמי מטמא במשא ומשנינן באבן מסמא דשאר מתים לא מטמו הכא מטמו מדרבנן הואיל ומחיים מטמו באבן מסמא מדאורייתא שהרי מטמאין מושב כל שתחתיהם גזור בהו רבנן לאחר מיתה כדמפרש טעמא בגמרא גזרה שמא יתעלפה: עד שימוק הבשר. דמהשתא הוי מת ודאי: עובד כוכבים שמת. אע"ג דמחיים הרי הוא כזב לכל דבריו *ולטמא באבן מסמא משמת טהור מלטמא באבן מסמא כדמפרש בגמרא הואיל וטומאת זיבה שעליו מחיים אינה אלא מדברי סופרים: כל הנשים מחזקינן להו כנדות. ומטבילין כלים שהיו עליהן סמוך ליציאת נשמה וטעמא מפרש בגמרא: גמ' כדכתיב והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא. לשון מסמא קא מפרש דהיינו אבן כבדה שעשויה להיות ואינה מטלטלת הלכך כשהיא על גבי כלים ומת נתון עליה אין זה משא אוהל ואינה ראויה להטלטל עמו: מאי טעמא. גזור רבנן בזב וזבה לטמא אף לאחר מיתה באבן מסמא: גזרה שמא יתעלפה. פאשמיי"ר ודומה למת ואי אמרת זב מת לא מטמא בזב אי אתי נמי לטהורי כי האי: דברי חכמה. הלכה: דברי בורות. שטות: בת משולחת. ישראל שהחזיר גרושתו משניסת לאחר והוליד בת: אלמנה אינה אסורה אלא לכ"ג: בנה פגום. חלל דכתיב (ויקרא כא) לא יחלל זרעו: זו שאיסורה שוה בכל. בישראל ובכהנים אסור להחזיר גרושתו משניסת: היא עצמה. משניסת לכהן גדול מתחללת שאם מת אסורה להנשא להדיוט ואם היתה כהנת נפסלת מן התרומה בביאתו דכתיב לא יחלל זרעו בעמיו ועמיו זו אשתו: היא

מה לאלמנה לכהן גדול שכן היא עצמה מתחללת תאמר במחזיר גרושתו שאינה מתחללת. פי' מן התרומה לפירוש רש"י דכי תהיה לאיש זר דמיניה ילפינן (יבמות דף סח.) כיון שנבעלה לפסול לה פסלה מן הכהונה איירי באלמנה לכ"ג דלא מיירי במחזיר גרושתו דלאו זר מעיקרא הוא אצלה מיהו קשה דנהי דלא מצינן למילף מהאי קרא מ"מ תתחלל מהאי קל וחומר גופיה וכן בפ' החולץ (שם דף מד.) דיליף לר' יהושע דחייבי כריתות בנה פגום מהאי קל וחומר דאלמנה לכ"ג ופריך כי הכא לימא היא עצמה מתחללת מק"ו ותאסר אף מתרומה וי"ל כיון דאין חלל אלא מאיסור כהונה ליכא למילף בעלמא לפסול האשה עצמה מאיסור כהונה דלהכי אייתר התם חללה למימר דאין חללה אלא מאיסור כהונה דהיינו פסול האשה שהיתה כשרה ונתחללה ואף ע"ג דגר עמוני ומואבי פוסלין אע"ג דלא הוו איסור כהונה התם מקרא דרשינן ליה אבל מק"ו ליכא למילף ומיהו קשה נילף מאלמנה לכה"ג ומעובד כוכבים ועבד אי נמי מחלל ועובד כוכבים ועבד או גר עמוני ומצרי ואדומי במה הצד דהיא עצמה מתחללת דכי פרכינן מה לאלמנה לכ"ג או לחלל שכן איסור כהונה איכא למימר עובד כוכבים ועבד יוכיחו דלאו איסור כהונה ופוסלין בביאתם מה לעובד כוכבים ועבד שכן אסורין לבא בקהל או דלא תפסי בהו קדושין אלמנה לכ"ג או חלל יוכיחו הצד השוה שבהן שאינם ברוב הקהל ופוסלין בביאתן אף מחזיר גרושתו יפסלנה בביאתו והכי מייתי ר' יהודה דגר פוסל בביאתו בפ' בתרא דקדושין (דף עח.) במה הצד דאיסור כהונה ומילתא אחריתי בהדה דהיינו מחלל ומצרי ראשון וכן נמי תקשה אמאי מצריך בפ' אלמנה לכה"ג (יבמות דף סח.) קרא דוכי תהיה לאיש זר לגר עמוני ומואבי דפוסלין בביאתם נילף במה הצד מחלל ועובד כוכבים ועבד כדפירשתי ויש לומר כיון דבעובד כוכבים ועבד הולד ממזר ליכא למילף מינייהו פסול ביאה כיון דחמירי כולי האי דוולדן ממזר דדוקא רבי יהודה יליף בקדושין (שם) דגר פוסל בביאתו ממצרי ראשון אף על גב דבתו פסולה לבא בקהל אבל רבנן פליגי עליה דלית להו הך סברא ומתוך האי שינויא מתרצא נמי קושיא אחריתי בפרק הערל (יבמות דף עז.) *) דקאמר עמוני שנשא בת ישראל בתו כשרה לכהונה ופריך ונימא דפסול במה הצד דאלמנה לכה"ג וחלל ומשני דאיכא למפרך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד עבירה ואמאי לא קאמר מצרי ראשון יוכיח דהכי יליף בקדושין (דף עח.) לר' יהודה אלא כיון דבתו פסולה (ב) לא ילפינן מיניה פסול ביאה אלא דוקא לר' יהודה וא"ת למאן דאמר (יבמות דף מה.) עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אם כן נילף דהיא עצמה מתחללת כדפי' ויש לומר דלא ילפינן מאיסור כהונה ומילתא אחריתי בהדה אלא לר' יהודה דוקא כדאשכחן בקדושין אבל לרבנן לית להו הך סברא: היא

תוספי הרא"ש

הזב והזבה והיולדת והמצורע. והא דלא תני והמצורעת בב"ש כדקתני זב וזבה. מפרש בברייתא פרק ד' מחוסרי כפרה משום דזב אבת חולקין בטומאתן דזב מטמא בראיות וזבה בימים זב טהור באונס וזבה מטמאה באונס אבל מצורע ומצורעת אין חולקין בעיקר טומאתן. ומה שמדקדק התלמוד שם יותר מבשאר מקומות משום דקתני התם מטמא ד' מחוסרי כפרה. ומדקדק אמאי חשיב זב וזבה בתרי ומצורע ומצורעת לא חשיב בתרי: וכטמא באבן מוסמא. תימה דמשמע הכא דמצורע מטמא משכב ומושב דאבן מוסמא מדין משכב ומישב מטמא דתניא בת"כ מנין לרבות י' מצעות זו על גב זו ואפי' באבן מסמא ת"ל בכל המשכב. ואמרינן נמי בריש בכל מערבין כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם אלמא דאבן מסמא נמי בעיא דחזיא למשכב ומושב. ובת"כ בתחלת פרשה זאת תהיה דריש התם דמצורע [עושה] משכב ומושב. וקשה דבפסחים בריש אלו דברים קאמר דמצורע אינו עושה משכב ומושב ואינו מטמא כלי חרס בהיסט ואומר ר"ת דמצורע [עושה] משכב ומושב לטמא אכלין ומשקין אבל [לא] לטמא אדם וכלים. וכן פרש"י במסכת פסחים ונראה דממעטי ליה מהזב ולא מצורע כי היכי דמתמעטי בבית המנוגע לעיל בפרק דם הנדה. ודוקא מטומאה תמורה אבל אוכלין ומשקין מטמא. ולעיל בפרק דם הנדה פרש"י דאבן מסמא דהכא לאו מדין משכב ומושב מטמא מדקרי ליה משא: מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת. ותימה היא גופה נילף שתתחלל מק"ו מאלמנה. ור"ש פי' בפ"ק דיבמות תאמר במחזיר גרושתו דאינה מתחללת דאי להנשא לכהן כבר נפסלה משעת גירושין ואי לתרומה דנטמא לא מיפסלא כדאמרי' בפרק אלמנה דאינה מתחללת בביאת חייבי לאוין אלא בזר אצלה מעיקרא לאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר אצלה מעיקרא הוא. וקשה לפירושו דנהי דלא ילפינן מכי תהיה לאיש זר אלא דהוי זר אצלה מעיקרו מ"מ תתחלל מק"ו. ונראה לפרש דמק"ו לא מצי למילף שתתחלל דאין חללה אלא מאיסורי כהונה כדאמרינן בפ' י' יוחסין ישראל הבא על אחותו זונה משוי לה ולא חללה משוי לה. משום דאין חללה אלא מאיסור כהונה אע"ג דאשכחן שמתחללת בלא איסור כהונה כדאמרינן בפ' אלמנה גר עמוני ומואבי ומצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שבאו על הכהנת על הלויה ועל הישראלית שפסלוה התם מקרא דריש לה אבל מק"ו לא שייך למילף מחללות אלא מאיסור כהונה דלהכי אייתר לן חללה לומר דלא ילפינן מק"ו אע"ג דילפינן מק"ו דבנה פגום והיינו דוקא פסול הזרע אבל פסול האשה דהיינו לשון חללות שהיתה כשרה ונתחללה לא ילפינן: א"ל

נ"ל שלא לפניו רש"י

[נ"ל תניא]

[יבמות טו: מד: מה.]

*) נ"ל דקאמר גר עמוני בתו כשירה לכהונה ופריך כו' אלא כיון דבתו פסולה לקהל לא ילפינן מיניה פסול כהונה אלא דוקא לר"י וא"ת כו' רש"א וכן מצא מוגה. וגי' מהרש"ם דקאמר עמוני שנשא עמונית וע"ש בסוגיא דיבמות

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אידי ואידי וכו' ומהדר זיבה כצ"ל ותיבת ומשום נמחק: (ב) תוס' ד"ה מה לאלמנה וכו' כיון דבתו פסולה לבא בקהל לא ילפינן מיניה:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] רש"י ד"ה אלא לאו ש"מ וכו' דפליגי עליה דר"ע ורב וכו' כצ"ל:

**היא תועבה ואין בניה תועבין *שני מצורעין שנתערבו קרבנותיהן זה בזה וקרב קרבנו של אחד מהן ומת אחד מהן השני מה תהא עליו אמר להן כותב נכסיו לאחרים והוי עני ומביא חטאת העוף הבא על הספק והאיכא אשם אמר שמואל כשקרב אשמו אמר רב ששת גברא רבה כשמואל לימא כי האי מילתא כמאן אי כר' יהודה *דאמר אשם קבעה וכיון דקבעה לה אשם בעשירות לא מצי מייתי חטאת בדלות דתנן *מצורע שהביא קרבן עני והעשיר או עשיר והעני הכל הולך אחר חטאת דברי ר' שמעון *ורבי יהודה אומר הכל הולך אחר אשם רבי אליעזר בן יעקב אומר הכל הולך אחר צפורים ואי כרבי שמעון דאמר חטאת קבעה אע"ג דלא קרב אשם ניתי אחר דהא שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר לייתי ולתני *דתניא אמר ר"ש למחרת מביא אשמו ולוגו עמו ומעמידו בשער נקנור ומתנה עליו ואומר אם מצורע הוא הרי אשמו ולוגו עמו ואם לאו אשם זה יהא שלמי נדבה ואותו אשם טעון שחיטתו

רש"י

היא תועבה. במחזיר גרושתו כתיב (דברים כד) כי תועבה היא : השני מה תהא עליו. היאך יטהר לקדשים שאילו היה מצורע חבירו חי אע"פ שנתערבו קרבנותיהם זה יקרב לשם מי שהוא וזה יקרב לשם מי שהוא או אם מת האחד והיו שני הקרבנות בפניו הוי הקרבנות מתים וזה מקריב קרבן אחר אבל עכשיו אינו יכול להקריב את זה שמא של מת הוא והוי חטאת שמתו בעליה וקרבן אחר נמי אינו יכול להביא שמא אותו שקרב היה שלו ונפטר ונמצא מביא חולין לעזרה ואינו יכול להתנות בנדבה שאין חטאת באה נדבה ואפי' לרבי שמעון דאמר לקמן אשם קרב מספק על תנאי אם הוא חייב אשם הרי זה לאשם ואם לאו הרי זה שלמי נדבה הני מילי אשם שמתן דמו דומה לשלמים אבל חטאת שאין מתן דמה דומה לשלמים אינו יכול להתנות ולומר אם קרבה חטאתי הרי חטאת זו שלמי נדבה דמתן דמה היכי ליעביד ליעביד ארבעה מתנות ולמעלה מחוט הסיקרא שמא שלמי נדבה נינהו ואם שתי מתנות ולמטה מחוט הסיקרא שמא חטאת הוא : והוי ליה עני. וראוי להביא בדלות וחטאת העוף באה בספק ואין שם משום מביא חולין בעזרה : והא איכא אשם. ששוה בעשיר ובעני והיאך הוא מביא אשם מספק דלמא מייתי חולין בעזרה : אמר שמואל. הך תקנתא דרבי יהושע כשהביא את אשמו קודם מיתת חבירו אבל אם לא קרב אין לו תקנה : אי כרבי יהודה. דאמר אין אשם בא על תנאי ומשום הכי ליכא תקנתא באשם : הא אמר אשם קבע. ואם קרב את אשמו לית ליה תקנתא בחטאת דאשם שהביא בעשירות קבע את שאר קרבנותיו בעשירות ואין יכול להביא את חטאתו עני : מצורע שהביא. אחד מקרבנותיו : והעשיר. עד שלא הספיק להביא את כולו או עשיר והעני : הכל הולך אחר חטאת. אם הביא חטאת בדלות מקריב נמי עולתו בדלות ואם בעשירות מקריב נמי עולה בעשירות : אחר אשם. אם כשהקריב אשמו היה עשיר יקריב את האחרים בעשירות : אחר צפורים. שתי צפרים חיות טהורות שהיה כהן מטהר בהם את המצורע שבעה ימים קודם תגלחתו ולאו קרבן הן ושוות בעשיר ובעני ואם באותה שעה היה עשיר מביא כל קרבנותיו בעשירות וטעמא דכולהו מפרש בכריתות אשר לא תשיג ידו בטהרתו רבי שמעון סבר טהרתו דבר המכפרו ורבי יהודה סבר דבר המכשירו והיינו אשם שממנו נותן על הבהונות ורבי אליעזר סבר דבר הגורם לו טהרה ומאי נינהו צפורין : ואי כרבי שמעון. דאמר אשם לא קבע והלכך אפילו הקריב את אשמו כשהוא עשיר יכול להביא חטאת עני למה ליה לשמואל לאוקמי כשקרב אשמו כשהוא עשיר יכול להביא חטאת עני אפילו לא קרב נמי איכא תקנתא באשם לאתויי אשם מביאו ולומר אם קרבן שקרב של חבירי הרי זה שלי ואם שלי היה הרי זה לשלמים : למחרת. בספק מצורע קאי וקאמר למחר של טבילתו שהוא יום הבאת קרבנותיו מביא את אשמו כו' :

תוספות

היא תועבה ואין בניה תועבין. וא"ת מה צריך והא פרכינן אקל וחומר דאלמנה לכהן גדול מה לאלמנה לכהן גדול שכן היא עצמה מתחללת וליכא למימר דלאו פירכא גמורה היא דהא על ידי הך פירכא הדר ביה בפ' החולץ (יבמות דף מד.) מהא דקאמר הכל מודים במחזיר גרושתו שהולד פגום מקל וחומר דאלמנה לכהן גדול ואומר אלא אי איתמר הכי איתמר ועוד קשה דבפ"ק דיבמות (דף יד:) קאמר רבי יוחנן בן נורי כיצד נעשה כדברי ב"ה שמתירין את הצרות לשוק בלא חליצה ויבום הולד פגום לדברי ב"ש ומנלן דהוי פגום אי מקל וחומר דאלמנה לכהן גדול איכא למיפרך כי שכא וי"ל אהך קושיא בתרייתא דנפקא לן הולד פגום בצרות לשוק מהיא תועבה ואין בניה תועבין מכלל דבעלמא אפילו בניה תועבין מיהו בשמעתא ליכא למימר דמשום הכי נקט האי קרא אע"ג דלא צריך משום דאשמועינן דאיצטריך ליה ר' יהושע למדרש בעלמא כגון ביבמה לשוק דבניה תועבין דבשמעתין דיבמות אית ליה לר' יהושע דהולד של צרות כשר לשוק דקאמר בני צרות אני מעיד לכם וי"ל אי לאו מיעוט דהיא הוה מפקינן דולד פגום משום דטומאה כתיב בה כעריות ואפי' למ"ד דלא קאי טומאה אלא אסוטה דכיון דאיעקר איעקר מ"מ לשון תועבה הוה אמינא דקאי נמי אבנים אי לאו היא א"כ הא דמייתי הכא קרא דהיא תועבה היינו משום דלא נילף מאלמנה לכהן גדול ומעבד ונכרי דתתחלל כר' יהודה דבפ' בתרא דקדושין (דף פח.) : ומת אחד מהן. תימה למאי דס"ד דלא קרב אשמו וכדבעי רב ששת לאוקומי בלא מת נמי היינו יכולין לשאול היאך יקרב השני הלא אינם יודעין מי נפטר בכר מקרבן ולמי יעשו מתן בהונות מדם האשם שלא קרב וי"ל יכולין לעשות לשניהם ואי משום סמיכה יקריבו בלא סמיכה משום תקוני גברא : ומביא חטאת העוף הבא על הספק. וקשה דבגיטין פרק כל הגט (דף כח:) גבי השולח חטאתו ממדינת הים ואוקמיה רב פפא בחטאת העוף היכי קאמר בתר הכי וצריכי כו' אבל חטאת העוף מספקא לא לייתי חולין לעזרה והא אמרינן במתניתין דבא על הספק וי"ל דהכא כשהמצורע לפנינו משום תקוני גברא מקריבין אותו אספקא הואיל ואינו יכול לתקן בענין אחר אבל התם שהבעלים במדינת הים אם היה מת אין לו דין חטאת להיות קרב ואז לא יקריבוהו מספק : דתנן מצורע שהביא קרבן עני וכו'. דתנן גרסי' ואע"ג דדברי ר' אליעזר אינן שנויין במשנה לא חש להאריך ולומר תניא על דבריו הואיל ולא היה צריך לדבריו כ"כ אלא לדברי ר"ש ור"י אבל בערכין פרק השג יד (דף יז:) קאמר תניא ר' אליעזר בן יעקב אומר כו' ושלשתן מקרא אחד דרשו :

למחרת מביא אשמו ולוגו עמו. פירש"י בספק מצורע איירי (א) למחרת טבילתו שהוא יום הבאת קרבנותיו והך ברייתא מייתי לה בזבחים פ' התערובת (דף ע.) ושם פי' רש"י למחרת ביום שמיני לנרעתו וה"כ מייתי לה במנחות פרק בתרא (דף קה.) ופי' רש"י שם למחרת ביום ס"א והכל אחד הוא שיום ס"א במקום שמיני לנרעתו אלא שהוצרך להתאחר ס' יום משום דשמא נזיר טמא הוא ואז תגלחת שניה שלו והכי מתניא בתוספתא דנזיר ספק נזיר טמא ספק נזיר טהור אבל ודאי נזיר היה ספק מצורע טמא ספק מצורע טהור אבל ודאי מצורע היה פירוש הוא יודע שהיה נזיר אבל אינו יודע אם נטמא למת או לאו וכן יודע הוא שמצורע היה אבל אינו יודע אם (ב) נטמא בנגעו אי לאו אוכל בקדשים לאחר ס"ת יום ושותה יין ומטמא למתים לאחר מאה וכ' יום כיצד אומרים לו נזיר טמא אתה וצריך אתה לעשות כל דין נזיר טמא ואחר תתחיל נזירות טהרה הזה ושנה וגלח והביא קרבן מנה ז' והזה ושנה ומבקש לגלח אומר לו טהור אתה ואין טהור מגלח פחות מל' יום פירוש שמא נזיר טהור אתה לא ומנה כ"ג פירוש כדי להשלים ל' מנה ל' ובקש לגלח אומרים לו נזיר טהור אתה ואי אתה מגלח אלא על הדמים פירוש עד שיזרק הדם עליו מאחד מקרבנותיו שהוא מביא ג' בהמות חטאת עולה ושלמים ואין מעכב אותו מלגלח אלא אחד מהן כיצד הוא עושה מביא עולת בהמה ומתנה אם טהור הוא זו חובה ואם לאו נדבה וכשיזרוק דמה יכול לגלח פירוש לכך יתנה מן העולה ולא מן החטאת שאין חטאת בהמה באה על הספק וכן לא על השלמים שהשלמי נזיר טעונים תנופה וזהו ספק מצורע ואינו יכול להניף ועוד שהן טעונין לחם וזרוע בשלה ואין שלמים כאלו באין נדבה הילכך אין יכול להתנות שיהיה מוכשר לגלח אלא בזריקת דמי העולה כיצד יעשה להחמיר עליו מביא פיילי חרס חדשה ונותן לתוכה רביעית מים חיים ומביא צפור דרור פירוש כדרך כל המצורעים בתגלחת הראשונה וחטאת העוף כדין טמא פירוש דשמא נזיר טמא הוא ותגלחת זו של טומאה היא ואין מתחיל נזירות טהרה עד שיביא חטאת טומאה שחטאתו מעכבתו אבל אשמו אינו מעכבו וישהא אותו

עד

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל"ב :

נט ב מיי' פ"ה מהל' מחוסרי כפרה הל"ו :

ס ג מיי' שם הל"ט ועי' בכ"מ :

נגעים פי"ד מי"ג

מסורת הש"ס

[קדושין עח.] יבמות יח: מד:

נ"א תאמר

נגעים פי"ד מי"א ערכין יז: כריתות ע:

[נ"ל רבי]

נזיר ס. זבחים ע. מנחות קה.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה למחרת וכו' בספק מצורע איירי וקאמר למחרת טבילתו שהוא יום הבאת קרבנותיו מביא את אשמו כו' והך ברייתא : (ב) בא"ד אינו יודע אם נטהר מצרעתו או לאו :

תוספי הרא"ש

א"ל היא תועבה ואין בניה תועבין. תימה למה לי קרא כיון דק"ו דאלמנה פריכא הוא ופירכא גמורה היא דבפ' החולץ חזר בו רב יוסף מדבריו מתוך פירכא זו גבי הכל מודים במחזיר גרושתו דהולד פגום ור' יהושע גופיה חשיב ליה פירכא דמכשר בני צרות דב"ה לב"ש דקאמר התם מעידני בכם. וי"ל דאיצטריך למימר היא תועבה ואין בניה תועבין דלא תימא בניה תועבין משום דכתיב ביה טומאה כעריות כדאמרינן בפ"ק דיבמות ואפי' רבנן דר' יוסי בן כפר דדרשינן לרבות סוטה הנסתרה הא אמרינן אין מקרא יוצא מידי פשוטו ואפי' למ"ד כיון דאיעקר איעקר מ"מ שפיר איצטריך היא תועבה דלא תימא דאמחזיר גרושתו נמי קאי : השני מה תהא עליו. שאילו היה חי מצורע חבירו זה יקרב לשם מי שהוא וזה יקרב לשם מי שהוא : ואפי' לא קרב אשמו כדבעי רב ששת לאוקימי ויכול לעשות מכל אחד ואחד מתן בהונות לשניהם ואי משום סמיכה יקריבוהו בלא סמיכה משום תקוני גברא : דתנן מצורע שהביא קרבן עני והעשיר כו'. ומשנה היא בפרק בתרא דמסכת נגעים אבל מילתא דר' אליעזר ב"י לא מיתניא התם וברייתא היא מילתיה דר' אליעזר ב"י ובמס' ערכין פרק השג יד בתר דמייתי מתניתין דפליגי בה ר' שמעון ור' יהודה קאמר ותניא ר' אליעזר ב"י אומר הכל הולך אחר הצפורים ופי' התם דשלשתם מקרא אחד דרשו ואע"פ שלא היה צריך כן אלא מילתיה דר' יהודה ור' שמעון ניחא ליה לתביא כולה פלוגתא דהך מילתא : ואם לאו אשם זה יהא שלמי נדבה. ותימה והיכי מצי מתנה בשלמים והלא צריך לקבל דמו של זה האשם כדאמרינן בריש איזהו מקומן דשני כהנים מקבלין את דמו אחד ביד ואחד בכלי ואם שלמי' קא עבר מדאורייתא כדאמרינן בפ"ב דזבחים שצריך לקבל כל דמו של זבח. וי"ל דתקוני גברא שאני כדאיתא בפ' התערובות :

שחיטתו בצפון וטעון מתנת בהונות וסמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק ונאכל לזכרי כהונה ליום ולילה ולא הודו לו חכמים לר' שמעון מפני *שמביא קדשים לבית הפסול שמואל סבר לה כרבי שמעון בחדא ופליג עליה בחדא : שלשה דברי אגדה כתוב אחד אומר (א) °כי לא אחפוץ במות המת וכתוב אחד אומר °כי חפץ ה' להמיתם כאן בעושין תשובה כאן בשאין עושין תשובה כתוב אחד אומר °*כי *לא ישא פנים ולא יקח שוחד וכתוב אחד אומר °ישא ה' פניו אליך כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין כתוב אחד אומר °כי בחר ה' בציון וכתוב אחד אומר °כי על אפי ועל חמתי *היתה העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה עד היום הזה כאן קודם שנשא שלמה את בת פרעה כאן לאחר שנשא שלמה את בת פרעה : שלשה דברי בורות אשתו של לוט מהו שתטמא אמר להם מת מטמא ואין נציב מלח מטמא בן שונמית מהו שיטמא אמר להן מת מטמא ואין חי מטמא מתים לעתיד לבא צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין אמר להן לכשיחיו נחכם להן איכא דאמרי לכשיבא משה רבינו עמהם : שלשה דברי דרך ארץ מה יעשה אדם ויחכם אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר °כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה תני ר' חייא משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו מאי קמ"ל דהא בלא הא לא סגיא מה יעשה אדם ויתעשר אמר להן [א] ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה אמרו לו הרבה עשו כן ולא הועילו אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו שנאמר °לי הכסף ולי הזהב מאי קמ"ל דהא בלא הא לא סגי מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים אמר להם ישא אשה ההוגנת לו

ויקדש

תורה אור: יחזקאל יח; שמואל א ב; דברים י; במדבר ו; תהלים קלב; ירמיה לב; משלי ב; חגי ב

רש"י

שחיטתו בצפון ומתן בהונות וליום ולילה . כאומר אשם ותנופה וסמיכה וחזה ושוק כאומר שלמים דבאשם ליכא סמיכה כדאמרינן במנחות בפ' שתי מדות : לבית הפסול . דלמא לא מצורע הוא והוי שלמים וממעט זמן אכילתן שסורף את הנותר ליום ולילה והיה לו לאוכלו בשני ימים : כוותיה בחדא . דאשם לא קבע : ופליג עליה בחדא. שאין אשם בא על תנאי : בן השונמית . שהחיה אלישע מהו שיטמא לאחר שהחיהו מי חשוב כמת : נחכם להן . נתיישב בדבר : לאוהביו משגר ממה שלפניו . כך חכמה שהיא לאוהביו של מקום נתנה להם מפיו ולא מאוצר אחר : מאי קמ"ל . למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי :

ויקדש

תוספות

עד תגלחת שניה שיעשה כשיטהר בודאי מן הצרעת או שמא לא יביא אשמו כלל כיון שאינו אלא ספק טמא וא"ל לו להביא להכשירו שום דבר ומה שמביא חטאתו ביום תגלחתו היינו כר"ע דאמר במסכת נזיר שאם גלח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום והכא זהו כמו גילוח בשמיני ששאל אותו מפני נזירות טהרה ומתנה על חטאתו אם טמא אני חטאתי זו חובתי לנזירות טומאה ועולה נדבה פירוש עולת בהמה שהיא ספק משום נזירות טומאה ואם טהור אני עולה זו חובתי וחטאת מספק ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שהמצורעים מגלחים ואחר גילוח זה כתוב בתוספתא (פ"ו) מביא עולת בהמה כו' ונראה שחסר כאן וסופר שלשים יום פירוש לימי נזירות טהרה וספק נזירות טהרה הוא מונה ואינו יכול לגלח לצרעתו תגלחת שניה הראויה להיות לסוף ח' ימים של ראשונה עד שיזרוק עליו מן הדמים ושמא נזיר טהור הוא וטוב לו להביא עולה מספק מחטאת ושלמים כדפירשתי לעיל לפיכך ישהא החטאת והשלמים עד סוף נזירות טהרה שיהא אחר טהרת צרעתו בודאי ומתנה על העולה שהוא מביא עכשיו ואומר אם טמא אני פירוש אם טמא הייתי בתגלחת ראשונה העולה ראשונה היא נדבה וחטאת העוף חובה וזו תהא חובה ואם טהור אני עולה ראשונה היא חובה וזו נדבה כי תגלחת זו של עכשיו אינה כלום שאינה צריכה לא לנזירות ולא לצרעת כי אם הראשונה היתה של נזירות טהרה א"כ לא היה מצורע שימי צרעתו אינן עולין לימי נזירות כדאמרינן בפרק מי שאמר הריני נזיר מגלח (נזיר יז:) וכן בפ' ב' נזירים (שם דף ס:) וחטאת העוף שהבאתי או ספק ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שהמצורעים מגלחים וזו היא תגלחת שניה של מצורע הראויה להיות בסוף ז' ימי ספירות מתגלחת ראשונה אלא שאינו יכול לעשות עד עכשיו מפני ספק נזירות שעליו שגילות ספק מצורע אינו דוחה איסור גילות נזיר כדפירשנו רבי שמעון אומר למחר מביא אשמו כו' כדין מצורע בשמיני שלו והוא יום ס"א ומתנה עליו כו' ואוכל בקדשים מיד היינו אוכל בקדשים אחר ששים יום דקתני לעיל ומוכח בהדיא שיום הס"א בשמיני שלו ומוכח נמי דלמחרת זהו למחרת של ס"א והוא במקום יום שמיני לתגלחתו כדפרישית : **וסמיכה** ונסכין . פי' בקונטרס דבאשם ליכא סמיכה כדאמרינן במנחות פרק שתי מדות (דף נג.) ולא עיין בה דתנן *כל קרבנות היחיד טעונין סמיכה חוץ מבכור ומעשר ופסח *ואילו אשם לא מפיק ובפרק כל הפסולין (זבחים דף לג.) פליגי אי סמיכת אשם מצורע דאורייתא או לא ומיהו לכ"ע סמיכה בעי ובפ"ב דנגעים (מ"ח) תנן בא לו [אצל] אשם סומך ב' ידיו עליו והא דקאמר הכא ואותו אשם טעון סמיכה היינו באקופי ידא למ"ד סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא ומשום דסמיכתו חלוקה משאר אשמות קאמר הכי וכן נסכים נמי לא קתני משום ספקא דשלמים דהא תנן (מנחות דף צ:) דכל חטאת ואשם אין טעונין נסכים אלא שחטאתו ואשמו של מצורע טעונים נסכים אלא משום דחלוקה משאר אשמות קא חשיב לכל הנהו מילי דחלוק מינייהו : **כתוב** אחד אומר ישא ה' פניו אליך . א] לפי הפשט לא משמע שהקב"ה נושא את פניהם דלא כתיב ישא ה' פניך ומשמע שיפנה אליך *להשלים לך שלום ובספרי נמי דריש שיסיר הקב"ה פנים של זעם מיהו הש"ס חשיב ליה כאילו כתיב פניך ועפי ה"ל להש"ס לאקשויי מהנה נשאתי פניך גם לדבר הזה דלוט (בראשית יט) ומן וישא ה' פני איוב (איוב מב)* : **כאן** קודם גזר דין וכו' . תימה דבפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) קאמר אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתוב בתורתך אשר לא ישא פנים מפני מה אתה נושא פנים לישראל אמר להם לא אשא פנים לישראל אני אמרתי ואכלת ושבעת והם מדקדקים עד כביצה משמע שמחלק בין עובדי כוכבים לישראל ואמאי לא משני כי הכא או הכא כהתם ויש לומר דלעולם שיטיא דהכא עיקר וקרא *דאמר לא ישא פנים מיירי בין בישראל בין בעובדי כוכבים אפילו קודם גזר דין שזהו קו המשפט ולישראל לאחר גזר דין אבל הוא נכנס להם לישראל לפנים משורת הדין ונושא להם פנים קודם גזר דין כדמשמע הכא מקרא דישא ה' פניו אליך ומלאכי השרת אמרו לפני הקדוש ברוך הוא למה נכנסת לישראל לפנים משורת הדין יותר מלעובדי כוכבים לישא להם פנים קודם גזר דין והשיב לא אשא להם פנים וכו' : *°**כאן** בעושה תשובה וכו' . בספרי משני אהך קושיא כאן קודם גזר דין כו' ותימה דבר"ה פ"ק (דף יז:) אמר גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם שנאמר ושב ורפא לו מיתיבי השב בינתיים מוחלין לו לא שב בינתיים פירוש קודם גזר דין אפילו הביא כל אילי נביות אין מוחלין לו ומשני לא קשיא הא ביחיד הא בצבור אלמא ביחיד אין תשובה מקרעת גזר דין של אדם ובשמעתין משמע דמועלת תשובה אפי' ביחיד דומיא דבני עלי ואפי' לאחר גזר דין דאילו קודם גזר דין פשיטא דהקב"ה מקבל תשובה ועוד דלהמיתם משמע לאחר גזר דין וי"ל דסוגיא דשמעתין כרבי יצחק דאמר *יפה צעקה (ג) בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין : **ואין** נציב מלח מטמא . משמע אבל אי לא הוה נציב מלח מטמא אפילו לרבי שמעון נמי איכא למימר דמטמא אפילו באהל וכן נמי *צין מערתא דרבי בנאה בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נח.) אתי נמי כר"ש דלאחר מתן תורה דאיקרו ישראל אדם איכא לפלוגי אבל קודם מתן תורה אין חילוק והרב רבי משה מפונטיז"א פירש דבנזיר פרק כהן גדול (דף נד.) מרבי מאו בקבר קברי מתים שלפני הדבור אלמא קודם מתן תורה מטמא אע"ג דלא איקרו אדם ואי אפשר לומר כך דהך סוגיא דכהן גדול לא אתיא אלא כרבי שמעון דממעט להו מאדם ועוד או בקבר גבי מגע כתיב ואחר מתן תורה מטמאין קברי עובדי כוכבים במגע ולא אימעוט לרבי שמעון אלא מאהל והכי מסיק בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סא.) ונראה לפרש דלפני הדבור היינו קודם שנאמר פרשת אהל דהיינו קודם שהוקם המשכן כדאיתא בגיטין פ' הניזקין (דף ס.) שמונה פרשיות נאמרו ביום הקמת המשכן וחשיב פרשת פרה ופרשת טמאין דס"ד כי ימות באהל מכאן ולהבא כתיב ולהכי אילטריך או בקבר וקאי ריבויא אכי ימות ולא אאדם וכי האי גוונא איכא בפ' בתרא דהוריות (דף י.) כי יהיה פרט שלפני הדבור לגבי זיבה *) : **מתים** לעתיד לבא צריכים הזאה . ואם תאמר אמאי לא בעי הך בעיא על בן השונמית דאיירי ביה וי"ל שמא משום דכתיב קרא לעתיד לבא (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים ומספקא ליה אי הך זריקה הויא שלישי ושביעי אי לא אבל בן השונמית פשיטא ליה דלא בעי הזאה :

והאכן

תוספי הרא"ש

סמיכה ונסכים. פרש"י סמיכה משום שלמים דבאשם ליכא סמיכה כדאמרינן בפ' שתי מדות . וליתא דאדרבה מוכח התם דטעון סמיכה דתנן התם כל קרבנות היחיד טעונין סמיכה חוץ מבכור מעשר ופסח ואלו אשם לא קא חשיב ועוד בפרק כל הפסולין איכא למ"ד סמיכות אשם מצורע לאו דאורייתא משום דבעינן תכף לסמיכה שחיטה מדאורייתא ומצורע אינו יכול ליכנס לעזרה ואיכא מ"ד סמיכות אשם דאורייתא ותכף לסמיכה שחיטה לאו דאורייתא אלמא דכ"ע מיהא בעי סמיכה ובהדיא תנן הכי במסכת נגעים בא לו אצל אשם וסמך שתי ידיו עליו . אלא י"ל דתנא סמיכה משום דסמיכה זו חלוקה משאר סמיכות שהרי באקפויי ידא . למ"ד סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא דלא תהוי עבודה בקדשים וה"ק ואותו אשם טעון סמיכת אשם דהיינו באקפויי ידא . ונסכים דקתני לאו משום דספיקא דשלמים דהא תנן בפ' ב' מדות דכל חטאת ואשם אין טעון נסכים . אלא שחטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים . אלא מפני שאשם זה חלוק משאר אשמות דעלמא שטעון תנופת חזה ושוק כשלמים מזכיר כן כל הדברים שהוא חלוק מדין שאר אשמות אע"פ שבנסכים אינו חלוק משאר אשם מצורע . ומיהו למ"ד סמיכת אשם [מצורע] דאורייתא דהשתא הויא סמיכה גמורה כדי נסבת אלא אגב ריהטא דכולי תלמודא פריך מה לשלמים שכן טעונין סמיכה נסכים ותנופה חזה ושוק נקטיה נמי הכא . ולמ"ד סמיכת אשם [מצורע] לאו דאורייתא הא דתקינו ביה רבנן סמיכה באקפויי ידא יותר מבשאר קדשים כגון מעשר בכור ופסח יש ליתן טעם משום דשאר אשמות סמיכתן דאורייתא . והא דאין נמנעין כאן מלהביא קרבן זה משום דאם שלמים הוא טעון סמיכה גמורה וזהו סמיכה באקפויי ידא למ"ד לאו דאורייתא אין יוצא בה ידי סמיכה גם היא שלמים . וכה"ג אשכחן בפרק האשה גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם שפטורין מלעשות פסח שני ולא מתנה בשלמים משום דשלמים טעונין סמיכה ופסח אין טעון סמיכה . יש ליתן טעם משום דתקיני גברא כרפ"ל : ונאכל ליום ולילה . ותימה ולתנייה בתודה דאם אינו אשם מצורע שהיא תודת נדבה . והכי שפיר טפי דלא ממעט כל כך באכילת קדשים דנאכלין ליום ולילה . י"ל דתודה לא מצי מתני משום לחם דלא משכח לית תקנה לבוא על תנאי וכדאמרי' בפ' התודה: כתוב אחד אומר ישא ה' פניו אליך . כ"ש היה תמיהא על קשיא זו דלא כתיב ישא פניך אלא ישא פניו דמשמע דיפנה אליך וישם לך שלום. א"נ כדדריש בסיפרי ישא פניו אליך ויסיר כעסו ממך כלומר פנים של זעם יסיר ממך.ויותר היה ראוי להקשות מישא ה' את פני איוב או מהנה לדבר הזה נשאתי פניך דלוט . ובספרי מייתי ליה לקרא דלוט ובפ' מי שמתו אמרינן שאמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה כתוב בתורה לא ישא פנים ולא יקח שוחד ואתה נושא פנים לישראל שנאמר ישא ה' פניו א"ל ולא אשא פנים לישראל שאני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם החמירו על עצמן עד כזית עד כביצה . והך נשיאות כפים דהתם הוי קודם גמר דין וא"ה אמרו מלאכי השרת שלא היה לו לישא פנים לישראל אפי' קודם גמר דין כמו שאינו נושא[פנים] לאומות : כאן קודם תשובה כו' . בסיפרי מתרץ הך קושיא כהתיא דלעיל כאן קודם גזר דין כו' ותימה מדמוקי הכא כי לא אחפוץ במות המת אחר תשובה ש"מ דמועלת תשובה אפי' ליחיד דומיא דבני עלי . וקשה דבפ"ק דר"ה מוקמינן הא דא"ר יוחנן גדולה תשובה שקורעת גזר דינו של אדם שנאמר ושב ורפא לו בצבור אבל לא ביחיד כו' . וי"ל דשמעתין דהכא כר' יצחק דאמר התם יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין ואפי' ביחיד מיירי : ואין נציב מלח מטמא . ואפי' לר' שמעון דאמר קברי עובדי כוכבים אין מטמאין ואיכא למ"ד בפ' הבא על יבמתו דאפי' במגע לא מטמא היינו דוקא בעובדי כוכבים שלאחר מתן תורה אבל קודם לכן אין חילוק בין ישראלים לעובדי כוכבים : מתים לעתיד לבא צריכין הזאה . מה שלא שאלו אם מטמאין . משום דבכבר השיב להם דאין החי מטמא ומה שלא שאלו בבן השונמית אם צריך הזאה י"ל דדוקא במתים לעתיד שאלו משום דכתיב בקרא וזרקתי עליכם מים טהורים :

[פסחים יג: ביצה יט: זבחים עה: כריתות כז:]

הגהות הגר"א

[א] גמ' ירבה בסחורה נמחק :

[ברכות כ: ר"ה יז: וע"ש]

[נ"א היתה לי העיר]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה כתוב א' אומר ישא ה' פניו אליך . [illegible]

[מנחות נג.]

[ע' תוס' קדושין נה: ד"ה ודלמא אשם . ואשם אין טעון סמיכה כו' ע"ש]

[ע' תוס' ר"ה יז. סוף ד"ה אחר וכו' כתבו ישוב על זה]

נ"ל דאמר

[דיבור זה שייך לעיל קודם ד"ה כתוב]

[ר"ה יז.]

*) [ועי' תוס' נזיר נד: ד"ה או ותוס' יבמות סא. ד"ה ואין ותוס' ע"ז לז. ד"ה כהנים ותוס' סנהדרין נא. ד"ה אלא ותוס' ב"ק נה. ד"ה מגיין]

הגהות הב"ח (א) גמ' שלשה דברי אגדה כתוב אחד אומר כי לא ישא פנים וכו' לאחר גזר דין כתוב אחד אומר כי לא אחפוץ וכו' תשובה כתוב אחד אומר כי כמר כצ"ל : (ג) תוס' ד"ה כאן בעושה וכו' יפה צעקה לאדם בין :

תורה אור

ויקדש עצמו בשעת תשמיש אמרו הרבה עשו כן ולא הועילו אלא יבקש רחמים ממי שהבנים שלו שנאמר °הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן מאי קא משמע לן דהא בלא הא לא סגי מאי שכר פרי הבטן א"ר חמא ברבי חנינא בשכר *שממשהין עצמן בבטן כדי שתזריע אשתו תחילה נותן לו הקב"ה שכר פרי הבטן: בית שמאי אומרים [וכו']: מאי טעמייהו דבית שמאי אי נימא משום דכתיב °ותתחלחל המלכה *ואמר רב מלמד שפרסה נדה הכא נמי אגב ביעתותא דמלאכא דמותא חזיא והאנן תנן *שחרדה מסלקת את הדמים הא לא קשיא פחדא צמית ביעתותא מרפיא אלא הא *דתנן ב"ש אומרים כל האנשים מתים זבין וב"ה אומרים אין זב אלא מי שמת זב *אקרי כאן מבשרו ולא מחמת אונסו אלא טעמא דב"ש כדתניא *בראשונה היו מטבילין כלים על גבי נדות מתות והיו נדות חיות מתביישות התקינו שיהו מטבילין על גבי כל הנשים מפני כבודן של נדות חיות בראשונה היו מטבילין על גבי זבין מתין והיו זבין חיין מתביישין התקינו שיהו מטבילין על גבי כל האנשים מפני כבודן של זבין חיים:

מתני' *האשה שמתה ויצאה ממנה רביעית דם מטמאה משום כתם *ומטמאה באהל רבי יהודה אומר אינה מטמאה משום כתם מפני שנעקר משמתה ומודה רבי יהודה ביושבת על משבר ומתה ויצאה ממנה רביעית דם שהיא מטמאה משום כתם אמר רבי יוסי לפיכך אינה מטמאה באהל:

גמ' מכלל דתנא קמא סבר אף על גב דנעקר דם משמתה מטמאה משום כתם אמר (רבי) זעירי *מקור מקומו טמא איכא בינייהו: ומודה רבי יהודה: מכלל *דתנא קמא סבר באהל נמי מטמא אמר רב יהודה דם תבוסה איכא בינייהו דתניא *איזהו דם תבוסה פירש ר"א ברבי יהודה הרוג שיצא ממנו דם בין בחייו בין במותו ספק בחייו יצא ספק במותו יצא ספק בחייו ובמותו זהו דם תבוסה וחכמים אומרים ברה"י ספקו טמא ברה"ר ספקו טהור אלא איזהו דם תבוסה הרוג שיצא הימנו רביעית דם בחייו ובמותו ועדיין לא פסק ספק רובו בחייו ומיעוטו במותו ספק מיעוטו בחייו ורובו במותו זהו דם תבוסה רבי יהודה אומר הרוג שיצא ממנו רביעית דם והיה מוטל במטה ודמו מטפטף לגומא טמא מפני שהטפה של מיתה מעורבת בו וחכמים מטהרין מפני

שראשון

רש"י

ויקדש עצמו. לשמש בצניעות: שמשהין. להוציא את הזרע: פחדא צמית. דאגה יראה כי הבא מפני פחד כרכום והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה שחרדה מסלקת הדמים: ביעתותא. הבהלות פתאום שאדם רואה או שומע נבהל מרפיא: אלא הא דתנן כל האנשים. המתים מחזקינן להו כזבין סמוך למיתתן ואי טעמייהו דב"ש משום ביעתותא דמלאך המות זכרים היכי מטמאו הא זכר אינו מטמא באונס דקרינן ביה מבשרו ולא מחמת אונסו: אלא טעמייהו דב"ש. מדרבנן משום כבוד זבין התקינו שיהו מטבילין כלים של סמוך למיתה אף על פי שלא נגעו בהם לאחר מיתה: [כלים]. אף הכלים של קודם למיתה: מתביישין. שאפילו במיתתן הם משונין מכל אדם: מתני' מטמא משום כתם. דדם נדה במשהו דאי משום טומאת מת לא מטמא אלא ברביעית: ומטמא באהל. אם כל הרביעית יחד: שמטמאה משום כתם. שנעקר מחיים: גמ' לת"ק מקור מקומו טמא. הילכך אף על גב שנעקר לאחר מיתה מטמא בנדות מפני שהיה במקור מחיים ואע"ג דלאחר מיתה לאו רואה היא: באהל נמי מטמא. בתמיה הרי יצא מחיים: דם תבוסה איכא בינייהו. לר' יהודה הואיל וספק הוא ספק אם נעקר כולו מחיים ספק אם נעקר מקצתו לאחר מיתה הוה דם תבוסה ומדרבנן מטמא באהל דמדאורייתא עד שתהא רביעית לאחר מיתה ור' יוסי סבר האי לאו דם תבוסה הוא דכיון דכורעת לילד הוא כולו נעקר מחיים: איזהו דם תבוסה. דאמרינן בפירקין דלעיל (דף סב:) דטומאתו דרבנן: בחייו ובמותו. שהתחילה הרביעית לצאת מחיים ספק כולו מחיים ספק כולו במותו זהו דם תבוסה וטמא מדרבנן באהל כדאמרי' בפירקין דלעיל דם תבוסה דרבנן: וחכ"א. זה אינו הואיל ואיכא לספוקי שמא כולו במותו הוה ליה ספק טומאה דאורייתא ברה"י וספקו טמא: אלא איזהו דם תבוסה. דטומאתו מדברי סופרים: הרוג שיצא כו'. דפשיטא לן דלא נפיק מיניה רביעית שלמה לאחר מיתה וספק רובו מחיים כו' רבותא אשמועינן דאע"ג דמספקא לן אי רובו מחיים גזר עליה טומאה ומיהו אי הוה נמי רובא לאחר מיתה אין טומאתו מן התורה דרביעית שלמה דמת בעינן ומיהו אי הוה פשיטא לן דרובא מחיים לא גזרו עליה:

שראשון

תוספות

והאנן תנן שחרדה מסלקת הדמים. בלאו מתניתין דהכא הוה מצי למפרך אדרב אלא אגב דקאי לפרושי מתני' פריך אמתניתין: אלא טעמא דבית שמאי *כדתנן בראשונה. משמע דהך לא אתי כב"ה ותימה דבסוף מועד קטן (דף כז:) תני לה גבי שאר בראשונה דקתני התם דהוי הילכתא פסיקתא משמע דבכולהו הלכתא כמו שהתקינו לבסוף ובתוספתא' דמכילתין (פ"ט) קתני לכולהו ואומר ר"ת דברייתא דהכא איירי בכלים שהיו עליה סמוך למיתה ומודו ב"ה בכלים שיש עליהם טומאת זבה אבל פלוגתא דמתניתין ארישא דזב וזבה מטמאין באבן מסמא עד שימוק הבשר כו' שמא יתעלפה והך חומרא מוקי בית שמאי בכל הנשים שמטמאין באבן מסמא עד שימוק הבשר והאי דוקא פליגי ב"ה ועוי"ל דבראשונה דהכא הייטו דמתחילה היו נוהגין כב"ה ולבסוף התקינו לכ"ע שיהיו נוהגין כבית שמאי: מטמא משום כתם. פי' כדם נדה במשהו דאי משום מת בעי רביעית: מקור מקומו טמא איכא בינייהו. לת"ק מקומו טמא ולא לענין שיהא הדם הנוגע בו טמא טומאת מגע דאפילו בלא מקור ליטמא אפי' *פחות מרביעית משום דנגע במת אלא כתם ראייה גמורה קאמר שיטמא הדם במגע ובמשא אע"ג דלאו רואה היא לאחר מיתה הואיל והיה במקור מחיים ומשעת כבוס ליכא לטמויי כמו כתם דהא ודאי השתא הוא דאתא דם ולא מהני טומאת כתם אלא להיות טומאה בפחות מרביעית [במשהו]: בין בחייו בין במותו. מפרש והויל ספק בחייו כולו ספק במותו כולו ספק בחייו ובמותו קצת בחייו קצת במותו: ה"ג כפי' ר"ת ובתוספתא דאהלות (פ"ד) הרוג שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו ועדיין לא פסק ספק רובו מחיים כו'. ורבינו שמואל כתב דלא איתפרש ומפרש ר"י ועדיין לא פסק הדם משמת ושמא הולך ורבה עד שיהא רביעית שלמה ואף ע"ג דהשתא ליכא אלא רובו לאחר מיתה דגזרו אטו כולו מדין דם תבוסה אבל כשראינו כשפסק משמת לא גזרו עליו דין דם תבוסה כי בודאי לא יצא רביעית לאחר מיתה במה שיצא אחרי כן ודמו מטפטף לגומא (שמא) מספקא ליה לר"י אי בעי רבי יהודה ועדיין לא פסק כרבנן וטיפה של מיתה לאו דוקא אלא הכי קאמר ומה שיטפטף לאחר מיתה אינו מתבטל ראשון ראשון אלא מצטרפין כולן עד שיהא בו שיעור לטמא ורבנן מטהרים *דראשון ראשון בטל או דילמא לא בעי עדיין לא פסק וטיפה דנקט דוקא מדקאמר לקמן שאני אומר טיפה של מיתה עומדת לה על העץ הא אם ירדה למטה הוא מטמא רבי יהודה אע"ג דאין דרך לעמוד על העץ אלא מעט ורבנן דקאמרי ראשון ראשון נפסק רבותא קאמר אפילו לא פסק כיון דאינו אלא מטפטף ראשון ראשון בטל והרב ר' יהודה בן ה"ר י"ט מפרש ועדיין לא פסק פירוש מלהיות שותת אילו היה מטפטף היה טהור דראשון ראשון בטל וחכמים דבתר הכי היינו תנא קמא דמפרשי טעמייהו אמאי פליגי אדרבי יהודה מפני שראשון ראשון נפסק וכן נמי ר' יהודה בתר הכי מפרש טעמא אמאי פליג אדר"ש שאני אומר טיפה של מיתה עמדה על העץ ור"ת מפרש ועדיין לא פסק שאחר שנודע לנו שמת ראינו שלא פסק ובודאי איכא מיעוט לאחר מיתה כדמפרש והואיל ספק רובא מחיים ספק מיעוט כו' ואתא לאפוקי מתנא קמא דאמר אפי' היכא דאיכא לספוקי שמא יצא כולו מחיים טמא: ודמו מטפטף לגומא. רבי יהודה נקט גומא משום שהזכיר טפטוף שיהא יחד ומצטרף דבלאו גומא אינו מתערב יפה אלא טופף כאן וכאן אבל רבי שמעון דנקט שותת אפילו בארץ מתערב יפה:

רבי

מסורת הש"ס

[לעיל נח:]

תהלים קכז

סוטה כ: מגילה טו.

אסתר ד

לעיל נט. סוטה כ:

[נ"ל דתניא]

[לעיל נה. וש"נ]

[תוספתא פ"ט] מ"ק כז:

חולין פט:

[לעיל סב. וש"נ]

[תוספתא דאהלות פ"ד ע' אהלות פ"ג מ"ה ותמה הכא על דמייתי ופליג מתני']

עין משפט נר מצוה

[נ"ל כדתניא]

סא א ב מיי' פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב הלכ' ו סמג עשין רלא:

סב ג מיי' פ"ב מהל' טומאת מת הלי"ד סמג שם:

סג ד מיי' שם הלי"ג:

סד ה מיי' שם הלי"ד:

[ע' תוס' מה שהקשה על זה מס' כתובות]

[נ"ל מכלל דר' מאיר רש"א]

ר"מ מ"ו [ונ"ל טמא]

[ע' בחולין פז. בתוס' ד"ה רואין אותו]

תוספי הרא"ש

אלא טעמא דב"ש כדתניא בראשונה כו'. תימה דמשמע דהך ברייתא דב"ש היא ובמועד קטן מייתי לה בהדי שאר בראשונה דקאמר בראשונה היו מוליכין לבית האבל כו'. בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו כו', ובתוספתא קתני להו לכולהו בהדי הדדי ומשמע דקי"ל הכי כמו שהתקינו לבסוף. ואומר ר"ת דברייתא דהכא איירי בכלים שהיו עליה סמוך למיתת דמודו ב"ה דאותו ישלחם טומאת זיבה. ופלוגתא דמתניתין קיימא ארישא דקתני דנדה מטמאה באבן מסמא עד שימוק הבשר והך חומרא מוקמי ב"ש בכל הנשים. וב"ה פליגי עלייהו בהא. והכי מייתי מתוך ברייתא דכי היכי דהתקינו חכמים על כל בגדים סמוך למיתה משום כבוד זבין חיים ה"נ תקינו לב"ש דכל הנשים (מחמירות) [מטמאות] באבן מסמא. או א"נ הכי קתני בראשונה היו נוהגין כב"ה ולבסוף התקינו כב"ש: מקור מקומו טמא. ותימה תיפוק לי בלא טעם דמקור שהרי נגע במת. וצ"ל שמחמת טומאת מקור חשיב כדם נדה אע"פ שנעקר ממנה משמתה ומטמאה במשא כדין דם הנדה וכעין החרדל: מכלל דר' יהודה סבר באהל נמי מטמא. הא כיון דא"ר יוסי אינו מטמא באהל א"כ מיירי בשנעקר הדם מחיים: דרה"ר ספיקו טהור. ולא החמירו בו חכמים לעשות אותו דם תבוסה כיון דשמא יצא כולו מחיים. ורש"י פירש דחכמים באין להחמיר ולומר דטמא מדאורייתא ברשות היחיד וברשות הרבים ספיקו טהור מן התורה. אבל מטמא משום דם תבוסה דרבנן. אלא איזהו דם תבוסה דאינו אלא מדרבנן אפי' ברה"י כגון היכא דפשיטא לן דלא נפיק רביעית שלם לאחר מיתה: הרוג שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו ועדיין לא פסק. כך כתוב הגירסא (בס"פ) [בתוספתא] וה"פ ועדיין לא פסק יכול להיות רבה עד שיהא בו רביעית מדם שלאחר מיתה או גזרו בו טומאה אע"פ שאין בו רביעית אבל אם פסק כבר דידעינן דתו לא יהיה רביעית לאחר מיתה לא גזרו בו. י"מ ולא פסק כלומר שותת (ששתת) דאי מטפטף ונפסק ראשון ראשון בטל והיינו כרבנן [דסיפא] דמטהרי בהכי. וי"ם דגרסי ועדיין לח וה"פ דאי נקרש מקצתו אותו שנקרש בא מחיים וכאילו הוא בפני עצמו ואין כאן רביעית:

שראשון ראשון נפסק שפיר קאמרי ליה רבנן לר' יהודה ר' יהודה לטעמיה *דאמר אין דם מבטל דם *ר"ש אומר צלוב על העץ שדמו שותת לארץ ונמצא תחתיו רביעית דם טמא רבי יהודה מטהר שאני אומר טפה של מיתה עומדת לו על גב העץ ורבי יהודה נימא איהו לנפשיה שאני אומר טפה של מיתה עומדת על גב המטה שאני במטה דמחלחלה: **מתני'** בראשונה היו אומרים היושבת על דם טהור היתה מערה מים לפסח *חזרו לומר הרי היא כמגע טמא מת לקדשים כדברי ב"ה ב"ש אומרים אף כטמא מת: **גמ'** [א] מערה אין נוגעת לא אלמא *חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו אימא סיפא חזרו לומר הרי היא כמגע טמא מת לקדשים לקדשים אין לחולין לא אלמא *חולין שנעשו על טהרת הקדש לאו כקדש דמו [ב] מתני' מני אבא שאול היא דתניא *אבא שאול אומר טבול יום תחילה לקדש לטמא שנים ולפסול אחד: **מתני'** ומודים שהיא אוכלת במעשר וקוצה לה חלה ומקפת וקורא לה שם ואם נפל מרוקה ומדם טהרה על ככר של תרומה שהוא טהור *ב"ש אומרים צריכה טבילה באחרונה ובית הלל אומרים אינה צריכה טבילה באחרונה: **גמ'** *דאמר מר טבל ועלה אוכל במעשר: וקוצה לה חלה: *חולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו: ומקפת: דאמר מר *מצוה לתרום מן המוקף: וקורא לה שם: סד"א נגזור דלמא אתי למנגע בה מאבראי קמ"ל: [עירובין לו: ע"ש] ואם נפל מרוקה: *דתנן משקה טבול יום *(משקין היוצאין ממנו) כמשקין הנוגע בהם ואלו ואלו אינן מטמאין [א] חוץ ממשקה הזב שהוא אב הטומאה: בית שמאי: מאי בינייהו אמר רב קטינא טבול יום ארוך איכא בינייהו: **מתני'** הרואה יום אחד עשר וטבלה לערב ומשמשה ב"ש אומר מטמאין משכב ומושב וחייבין בקרבן וב"ה

רש"י

שראשון ראשון נפסק. שאין זב בקילוח אלא נוטף והלכך אפי' היה רוב לאחר מיתה טהור שהרי מתחילה דם נפל מחיים בתוך הגומא ואח"כ נפל דם מיתה עליו טיפין טיפין כל טיפה וטיפה שנפלה בטלה בדם הראשון שהיה בגומא מחיים והיכא אמרי' דם תבוסה בשוכב על הארץ ודמו זב ואינו נפסק הואיל כי הוי לאחר מיתה רובא אזלינן בתריה מדרבנן ואי נמי מספקא לן גזור בה טומאה: דאין דם מבטל דם. בפרק כסוי הדם: שותת לארץ. שאינו נוטף אלא שותת ואינו נפסק הילכך לא מבטל הוא דלאחר מיתה שהוא הרבה אבל נוטף ראשון בטל ואפילו טפה שלאחר מיתה מרובה בטלה שלא נפל ביחד: **מתני'** מערה מים לפסח. מכלי אל כלי לרחוץ בו את בשר הפסח אבל במים אינה נוגעת שהיא טבולת יום שטבלה לסוף שבועיים ואין לה הערב שמש עד יום שמונים שהוא תכף להבאת כפרתה והכתוב עשאה טבולת יום דכתיב (ויקרא יב) בכל קדש לא תגע וקי"ל *בכל קדש לרבות את התרומה וטבול יום שני הוא וכשהיא מערה אינה נוגעת במים אלא בכלים ושני אינו מטמא כלי: חזרו לומר הרי היא כמגע טמא מת. שהוא ראשון לקדשים אבל לחולין לא הילכך אפילו נוגעת במים אם תרצה שהמים חולין הם וטבול יום שני הוא ואין שני עושה שלישי בחולין ואף ע"פ שהמים הללו נעשים על טהרת הקדש שהרי לרחיצת פסח עשויות לא מהני בהו שני דחולין הנעשה על טהרת הקדש לאו כקדש דמו: **גמ'** נוגעת. במים לא: כקדש דמו. ומהני בהו שני: **מתני'** ומודים שאוכלת במעשר. כדין טבול יום: וקוצה לה חלה. עד שלא תקרא עליה שם ומנחתה בכלי: ומקפת. ומקרבת הכלי אצל העיסה כמו אקפינהו ולא אדמו בשחיטת חולין (דף ג.) וכמו אין מקיפין שתי חביות במס' ביצה (דף לב:) ובגמרא מפרש דמצוה לתרום מן המוקף מן הקרוב לדבר שהוא תורם עליו: ואם נפל מרוקה. דהוו להו משקים היוצאין מן הטבול יום וטהורים כדתניא בגמרא: צריכה טבילה. ליל שמונים לתרומה מפני שטבולת יום ארוך היא והסיחה דעתה מן התרומה ואם ישראלית היא טובלת לביאת מקדש: אינה צריכה. אבל לקדשים מודו ב"ה דקיימא לן (חגיגה דף כא.) האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש הילכך לאחר שהביאה כפרתה טובלת לקדשים: **גמ'** לאו כחלה דמו. ולא מהני בהו שני: **מתני'** הרואה יום י"א. שהיא סוף ימי זוב ואין יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה: משכב ומושב. אפילו בעלה מטמא משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין שהוא כבועל שומרת יום כנגד יום דקסבר יום י"א בעי שימור: וב"ה

תוספות

רבי יהודה לטעמיה דאמר אין דם מבטל דם. וא"ת לרבא דמשני אליבא דרבי יהודה בזבחים בפרק התערובות (דף עט:) דבכ"מ אית ליה לר' יהודה מין במינו לא בטיל וכן נמי בפ' הערל (יבמות דף פא:) גבי חתיכה של חטאת וגבי פרוסה של לחם הפנים דקאמר התם ר' יהודה לא תעלה ומוקי לה התם רבה בר רב הונא כשנמוחה ופריך אי הכי מ"ט דר' יהודה ומשני ר' יהודה לטעמיה דאמר מין במינו לא בטיל והשתא דקאמר התם בטיל היינו בטומאה דרבנן דמדאורייתא בכל שהוא סגי א"כ ה"נ דם תבוסה דרבנן וליבטל ברובא ויש לומר כיון דשייך ביה טומאה רביעית דם דמטמא באהל ראוי להחמיר בו יותר ולא בטל ברובו במינו וא"ת ולפרוך מהכא לרב חסדא דאמר בפ' הקומץ רבה (מנחות דף כג.) נבלה בטלה בשחוטה דבתר מבטל אזלינן ואי אפשר לשחוטה שתעשה נבלה והוי ליה מין בשאינו מינו והכא נמי אי אפשר לדם המבטל להיות טמא וליבטל ביה דם של אחר מיתה ויש לומר דהתם אליבא דתנא דבי ר' חייא פליגי רב חסדא ורבי חנינא דסבר התם כרבי יהודה אבל לרבי יהודה גופיה אין חילוק ולעולם לא בטיל: מערה אין נוגעת לא. וא"ת וליתני אינה נוגעת דלגופיה לא איצטריך דפשיטא דמערה דהא אינה מטמאה *בהיסט ויש לומר דאיצטריך לאשמועינן דלא חיישינן שמא נגעה והכי נמי איכא לפרושי הא °דתניא במסכת ידים כל שאינו מטמא את המים במשא כשר לנטילת ידים ויש שרוצים לדקדק הא מטמא במשא אינו כשר לנטילת ידים ומתוך כך אוסרין לקבל מים מן עובד כוכבים וסיבום הוא דהא נדה ויולדת נוטלות ידיהן אף על פי שמטמאות במשא וכ"ש עכשיו שאנו נוטלין כולנו ממי טמאים ונראה דהתם איירי לתרומה או לחולין שנעשו על טהרת תרומה ולא אתא לדיוקא אלא לגופיה דכשר לערות לידים ואף ע"ג דמטמא במגע לא חיישינן שמא יגע ולעיל מיניה תניא הכל כשרין ליטול ידים ואפילו טמא מת ואפילו בועל נדה שאינו מטמא (בהיסט) ושמא כי היכי דקיל מנדה שאינו מטמא משכב תחתון [אלא] כעליון ושטבילתו ביום ה"נ °קיל מנדה שאינו מטמא בהיסט ומיהו קשיא הא דתנן במסכת כלים (פ"א מ"ב) למעלה מהן נבלה דמטמא במשא למעלה מהן בועל נדה שמטמא משכב תחתון כעליון אלמא מטמא נמי במשא מיהו מצינן למימר דאע"ג דאינו מטמא במשא קאמר שפיר למעלה מנבלה כיון דאיכא חומרא חדא דלית בנבלה דה"נ תנן לעיל ומטמא באבן מסמא ותנן בתר הכי למעלה מהן מת שמטמא באהל אע"ג דאינו מטמא באבן מסמא ואומר ר"י דלא קשה מידי אפילו אי מטמא במשא כנבלה היינו דמטמא את הטהור הנושא אבל כשהוא נושא את הטהור כגון הכא שהוא נושא את המים לא מטמא כדאמר בפ' ר"ע בשבת (דף פג:) זה הסימן של זב שלא מצינו לו חבר בכל התורה כולה שאם תכריע טומאה את הטהרה בכף מאזנים שיהא טמא: **חולין** הטבולין לחלה לאו כחלה דמו. דוקא לענין טבול יום כדאמרינן לעיל בפרק קמא (דף ז.) כל שודאי מטמא חולין כו': **ואם** נפל מרוקה ומדם טהרה על ככר של תרומה שהוא טהור. והכי תנן בריש פ"ב דטבול יום משקין היוצאין ממנו כמשקה הנוגע בהן אלו ואלו אין מטמאין מפ' ר"ת במשקה תרומה הנוגע בהן אלו ואלו אין מטמאין את הקדשים אבל מפסל פסלי ליה אבל תרומה אפילו אינה פוסלת כדתני הכא שאם נפל רוקה ודם טהרה על ככר של תרומה שטהורה ואין לפרש במשקה חולין הנוגע בהן דהא טבול יום אינו מטמא משקה חולין ומאי קאמר אלו ואלו אין מטמאין (קדשים) אפילו מפסל נמי לא פסלי ואין לפרש במשקה חולין שנעשו על טהרת הקדש דהא חזרו לומר במתניתין דלאו כקדש דמו: **הרואה** יום אחד עשר וטבלה לערב כו'. דספירת ערב לאו ספירה היא כדקאמר בגמרא ושוין בטבילת לילה שאינה טבילה מכאן קשה לפירוש רש"י שפירש בפ' ב' דזבחים (דף כג.) ובפסחים פרק כיצד צולין (דף פא.) דקאמר לר' יוסי דקאמר מקצת היום ככולו וזבה שראתה בשביעי שלה אינה סותרת לאחר טבילה ופריך התם אלא זבה גמורה היכי משכחת לה ומשני בשופעת אי נמי ברואה בשני בין השמשות ופי' רש"י הא דלא משני ברואה בלילות משום דלמ"ד מקצת היום ככולו לילה חשיבא ספירה ולא צריך עמוד השחר לטבול והשתא קשה דא"כ מתני' דלא כר' יוסי וכן מתני' דמגילה פ' הקורא (דף כ.) דתנן כולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר משמע דבלילה לא הוי ספירה ומפ'

סה א מיי' פ"ה מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ד:

סו ב מיי' פי"א מהל' אבות הטומאה הל"ט:

סז ג ד מיי' פ"ה מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ד:

[תוספתא דאהלות פ"ד ע"ש]

סח ה מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל"ד:

סט ו מיי' פי"ב מהל' תרומות הל"ח:

ע ז מיי' פ"ג מהל' תרומות הל"ז:

עא ח מיי' פ"י מהל' אבות הטומאה הל"ד:

עב ט מיי' פ"ה מהל' משכב ומושב הל"ח ופ"ו מהל' איסורי ביאה הל"ו:

[וע"ע תוס' מנחות כג: ד"ה ור' יהודה סבר]

ס"א במשא

לעיל ז.

טבול יום פ"ב [מ"א ע"ש חולין פז:]

רש"ל במשא

רש"א

תוספי הרא"ש

מערה מים לפסח. אבל לא תגע בהן דחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו. והאי דנקט מערה ולא נקט אינה נוגעת לאשמועינן דאע"ג דאינה נוגעת לא אסרו לערות שמא תגע: כקודש דמו. הכי נמי הוה מצי למימר כתרומה דמו דאשכחן מאן דסבר הכי בפ' אין דורשין: אלו ואלו אין מטמאין. אמר ר"ת דהכי פירושו במשקין של תרומה הנוגע בהם דאילו כמשק' חולין טהורין גמורים הן דאין טבול יום מטמא משקה חולין. אלו ואלו אין מטמאין היינו אין מטמאין קדש אלא פוסלין. אבל תרומה אפי' מיפסל נמי לא פסלי כדקתני מתניתין ואם נפל מרוקה או מדם טהרה שלה על ככר של תרומה טהור. ואין לפרש דמשקה חולין קאמר ובחולין שנעשו על טהרת הקדש דהא סבירא לן השתא דלאו בקדש דמו כמו שחזרו לומר הרי הן כמגע [טמא] מת לקדשים ומותרת אף ליגע בידים ואינן פוסלין את הפסח ואלו משקין היוצאין ממנו פוסלין את הקדש מדקתני על ככר של תרומה טהור מכלל דשל קדש טמא: הרואה י"א. ה"ה עשירי למ"ד בגמרא לא בעי שימור:

חולין פז: [זבחים עח. נט. נז. מנחות כג. פסחים סה:]

[חגיגה יט: חולין נג:]

[יבמות עה.]

[חולין נג:]

[סוטה כט: מעילה ח. ע"ש תוספתא דטהרות פ"א]

[לעיל כט:]

פסחים לה: יבמות עג: [נגעים פי"ד מ"ג וע' נר"ש כתג"ס]

[במשנה ליתא]

הגהות הגר"א

[א] גמ' חוץ ממשקה הזב. שהוא אב הטומאה נמחק:

גליון הש"ס

תום' ד"ה מערה וכו' דתניא במס' ידים וכו'. בתוספתא הובא בר"ש ספ"א דידים: באר"ד קיל מנדה שאינה מטמא בהיסט כו'. ע' יומא ו ע"ב תד"ה שמטמא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מערה אין נוגעת לא אלמא חולין וכו' אימא סיפא חזרו לומר כו' אלמא חולין. ד' מלות אלו אלמא. אימא סיפא. אלמא. נמחקו. וכ"ב כ"ז נמחק לדעת מהרש"א וכ"ה בר"ש משנה א' פ"ב דטבו"י יעו"ש: ב] שם מתני' מני אבא שאול היא. נ"ב עי' פמ"ג הלכה דף ס ע"ג בהולך ועוד שם דף ו' ע"ג ד"ה בזה:

וב"ה אומרים *פטורים מן הקרבן טבלה ביום של אחריו ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה [א] ב"ש אומרים מטמאין משכב ומושב ופטורין מן הקרבן וב"ה אומרים ה"ז *גרגרן ומודים ברואה בתוך י"א יום וטבלה לערב ושמשה שמטמאין משכב ומושב וחייבין בקרבן טבלה ביום של אחריו ושמשה ה"ז תרבות רעה ומגען ובעילתן תלויין: **גמ'** ת"ר ושוין בטובלת לילה לזבה שאינה טבילה ושוין ברואה בתוך י"א יום וטבלה לערב ושמשה שמטמאה משכב ומושב וחייבין בקרבן לא נחלקו אלא ביום י"א יום שב"ש אומרים מטמאין משכב ומושב וחייבין בקרבן ובית הלל פוטרין מקרבן אמרו להן ב"ש לב"ה מ"ש יום י"א מיום תוך י"א אם שוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן אמרו להן ב"ה לב"ש לא אם אמרת בתוך י"א יום שכן יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה תאמרו ביום י"א שאין יום שלאחריו שנצטרף עמו לזיבה אמרו להם בית שמאי השוו מדותיכם אם שוה לו לטומאה ישוה לו לקרבן ואם לא שוה לו לקרבן לא ישוה לו לטומאה אמרו להם ב"ה אם הביאנוהו לידי טומאה להחמיר לא נביאהו לידי קרבן להקל ועוד מדבריכם אתם נושכין שאתם אומרין טבלה יום שלאחריו ושמשה ואח"כ ראתה מטמא משכב ומושב ופטורה מן הקרבן אף אתם השוו מדותיכם אם שוה לו לטומאה ישוה לו לקרבן ואם לא שוה לו לקרבן לא ישוה לו לטומאה אלא להחמיר ולא להקל הכא נמי להחמיר ולא להקל אמר רב הונא משכבה ומושבה שבשני ב"ש מטמאין אע"פ שטבלה אע"פ שלא ראתה מאי טעמא כיון דאילו חזיא מטמאה השתא נמי מטמיא אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא טבלה יום שלאחריו ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה ב"ש אומרים מטמאה משכבות ומושבות ופטורה מן הקרבן אמר רב כהנא ראתה שאני אמר רב יוסף וכי ראתה מאי הוי ראייה דנדה היא א"ל אביי לרב יוסף רב כהנא הכי קא קשיא ליה בשלמא היכא דראתה גזרינן ראייה דנדה אטו ראייה דזובה אלא היכא דלא ראתה מאי נגזר בה ועוד תנן *הרואה ראייה אחת של זוב ב"ש אומרים כשומרת יום בנגד יום ובה"א כבעל קרי ותניא

וב"ה פוטרין מן הקרבן. דלא בעי שימור אבל לענין טומאה מודו מדרבנן להחמיר גזרה יום י"א אטו תוך י"א. יום דמטמאה בועלה מדאורייתא עד שתספור קלא יום המחרת כדיליף לקמן מיניה לה: טבלה יום שלאחריו. דעבדה שימור קלא ושימור מעליא הוא אלא שתוך י"א יום אסור לעשות כן שלא תבא לידי ספק שמא תראה לאחר תשמיש ומצטרפין הימים לזיבה ואין טבילתה טבילה: מטמאין משכב ומושב. ואפילו בועלה מדרבנן גזרו אטו תוך י"א יום: ופטורין מן הקרבן. דהא עבדי שימור ואע"פ שחזרה וראתה אין מצטרפין לזיבה שהרי תחילת נדה היא: גרגרן. ממהר לתאוה שמא ירגיל בכך תוך י"א אבל לענין טומאה טהור: וחייבין בקרבן. ואפילו לא תראה למחר דהא בעי שימור והרי בעל זבה קטנה: טבלה יום שלאחריו. דעבדה קלא שימור ושמשה: ה"ז תרבות רעה. שמא תראה אחר כן ותצטרף לשלפניו ואין טבילתה טבילה: ומגען. לענין טומאה וטהרה: ובעילתן. לענין קרבן: תלויין. שאם תראה מגען מגע זבה וחייבין בקרבן ואם לא תראה מגען טהור ובעילתן פטורה: **גמ'** ת"ר ושוין בטובלת לילה לזבה. ואע"פ שחלוקין ב"ה ברואה יום י"א וטבלה לערב שפטורין מן הקרבן התם משום דיום י"א לא בעי שימור הילכך לאו זבה הואי אבל זבה קטנה של תוך י"א יום בעיא שימור דאין טבילת לילה עולה עד שתשמור יום המחרת קלא ותטבול: ושוין ברואה תוך י"א יום וטבלה לערב ושמשה שחייבין בקרבן. כאילו בועלה ביום והך סיפא פירוש דרישא הוא: אם שוה לו לטומאה. שאתם מודים שמטמאה בועלה משכב ומושב ליל מוצאי י"א: בתוך י"א מצטרף עמו לזיבה. הילכך צריכה לשמור יום המחרת כנגד יום הראייה: להחמיר. מדרבנן: להקל. להביא חולין בעזרה: נושכים. מוקשין: אמר רב הונא משכבות ומושבות שבשני. לראייתה הרואה תוך י"א וטבלה יום שלאחריו לב"ש דמחמירי ומטמאין משכב ומושב מדרבנן לאחר טבילה ואפילו לא ראתה מאי טעמא דכיון דכי חזיא מטמאה למפרע מדאורייתא שהרי מצטרף לזיבה כי לא חזיא נמי גזרינן מדרבנן אטו ראתה: תנינא טבלה יום שלאחריו. יום י"ב שאינו מצטרף ואחר כן ראתה וקס"ד האי ראתה דלאחריו כאילו לא ראתה תוך י"א דמיא דהא עכשיו היא מטמאה מתחילת נדה ואינה פוסלת טבילה של שחרית והך טומאה מדרבנן היא דגזרינן י"ב אטו י"א ה"נ גזרינן לא ראתה אטו ראתה: ראיית נדה היא. ואינה מצטרפת אלא מעכשיו מטמאה וטומאת מעת לעת הוא דאיכא עליה וטומאת מעת לעת אינה מטמאה את בועלה אלא משום דגזרינן יום שלאחר י"א אטו תוך י"א דאורייתא ה"נ תוך י"א כי לא ראתה בשני אחר טבילתה גזרינן אטו ראתה: א"ל אביי לרב יוסף רב כהנא. דאמר ראתה שאני הכי קא קשיא ליה אע"ג דהך טומאה מדרבנן ליכא למימר דכי היכי דגזרי ב"ש ראייה שניה דלאחר י"א אטו ראייה שניה תוך י"א ה"נ נגזור לא ראתה אטו ראתה דראייה בראייה מיחלפא ראתה בלא ראתה לא מיחלפא: ועוד תנן. דלא כרב הונא: הרואה ראייה אחת של זוב. בתים מיירי: כשומרת יום כנגד יום. בשני שלה שמגעה תלוי אחר טבילה אף זה מגעו תלוי אם טבל לאחר ראייה ונגע במעשר מגעו תלוי שמא יראה ראייה שניה ומצטרף לזיבה: כבעל קרי. וטהור למעשר לאחר טבילה מיד קתני מיהא לב"ש שומרת יום וזב בראייה ראשונה שוין: ותניא

ומפ' ר"ת דהכי פריך זבה ביממא היכי משכחת לה מדכתיב כל ימי זוב טומאתה אמרי' לקמן איתר ביממא תהוי זבה משמע דבראיית ימים היא נעשית זבה מיהא תימה מאי קא משני ברואה בשני בין השמשות מ"מ ליכא אלא ב' ראיות ביום ונ"ל דלא חש להזכיר השלישית כיון שהזכיר השניה ממילא ידעי' השלישית וכן נ"ל לפירש"י דבסוף פרק ב' דנזיר (דף טז.) דאיכא נמי הך סוגיא דכילד צולין (פסחים דף פא.) ומשני דחזאי תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה דלא הוי שהות דסליק ליה למניינא [ב] ותלתא יומי לאו דוקא דבחדא סגי כשראתה בשני עד הלילה ור"י מפרש זבה גמורה לר' יוסי היכי משכחת לה כיון דאית ליה לרבי יוסי מקצת היום ככולו בתחילת היום דקאמר זב הרואה בשביעי שלו אינו סותר התחלת היום ושלים ז' ה"ה נמי דסוף היום ככולו ואפי' ראתה בלילה מה בכך מ"מ מקצת היום ככולו וסוף היום להוי שימור וכן משמע בנזיר (דף טז.) דקאמר ולרבי יוסי כו' כיון דחזאי פלגא דיומא אידך פלגא סליק לה שימור משמע שסוף היום מחלות ואילך הוי שימור דאידך פלגא ומשני דחזאי תלתא יומי סמוך לשקיעת חמה דלא הוי שהות פי' סוף היום סליק לה למניינא דראייתה וא"ת ולרבי יוסי נימא וכי כותאי אמרה לשמעתיה דאית ליה מקצת היום ככולו ושמעתיה דרב אוקמינן לעיל (דף סח.) דלא כותאי ובנזיר אוקמינן רב כרבי יוסי וי"ל דכי אית ליה מקצת היום ככולו הייטו בשביעי לזבה שהוא יום אחרון של חשבונה וכן בשומרת יום כנגד יום מקצת יום ספירה עולה ואינה סותרת שאין לה למנות יותר והוא סוף חשבונה אבל בתחילת הספירה לא אמרינן שסוף היום שהיא פוסקת בו שיהא ככולו מיהו קשה דאמרי' בפ"ק דר"ה (דף י.) אמר רבא ק"ו ומה נדה שאין תחילת היום עולה לה בסופה סוף היום עולה לה בתחילתה שנה שתחילת היום עולה לה בסופה אינו דין שסוף היום עולה לה בתחילתה ומאי קושיא זבה תוכיח לרבי יוסי שתחילת היום עולה לה בסופה ואין סוף היום עולה לה בתחילתה ואור"י דאליבא דרבנן קאמר רבא ולא אליבא דר' יוסי ועוד נ"ל דאפילו לרבי יוסי אין שייך לומר יוכיח מזבה לנדה דגבי נדה דין הוא שיהיה יום ראשון מן החשבון כי למה לא יהיה ככל הטומאות שאין צריכין נקיים אבל זבה דצריכה נקיים נהי דבסוף החשבון יעלה שמיד שנכנס השביעי נכנס בטהרה מ"מ יום שפוסקת בו שאינו טהור אינו דין שיעלה לה לחשבון הנקיים*:

אף אתם השוו מדותיכם. וא"ת ומאי ס"ד דב"ש הא ודאי לדידהו נמי איכא לאקשויי הכי וי"ל דקסברי ב"ש דיום י"א שהוא מדאורייתא אי מחמירינן ביה לטמא משכב ומושב אתי למימר ביה חיוב קרבן אבל ביום שלאחריו שהכל יודעין שהוא מדרבנן לא אתי לחיובי קרבן אי מחמירין ביה לטמויי משכב ומושב:

אמר רב כהנא ראתה שאני. ואדרבה מגליה לרב הונא בתוך י"א יום בלא ראתה והייט דקאמר רב כהנא הכי קא קשיא ליה פי' אדרב הונא ועוד תניא דלא כרב הונא:

אלא

עין משפט נר מצוה

עג א מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הל"ז:

עד ב מיי' שם הל"ח ופ"ה מהל' משכב ומושב הלכה ח:

עה ג מיי' פ"ז מהל' איסורי ביאה הל"ב ופ"ה מהל' משכב ומושב הל"ו:

עו ד מיי' פ"ז מהל' איסורי ביאה הל"ג ופ"ה מהל' משכב ומושב שם:

עז ה מיי' פ"ה מהל' משכב ומושב שם ופ"ו מהל' איסורי ביאה הל"ג:

עח ו מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל"ו:

תוספי הרא"ש

ושוין בטבילת לילה לזבה שאינה טבילה. פרש"י דשוין דסיפא [הוא פירושא] לשוין דרישא. ורבינו מאיר פירש דקאי אהא דתנן במתניתין גבי זבה קטנה היכא דהל יום י"ב יום טבילתה וקדמה וטבלה בלילה דלב"ש מטמא משכב ומושב וחייבין בקרבן ולב"ה פטורין מן הקרבן שוין הן ומודו להו ב"ה לב"ש היכא דחל שביעי לספירתה יום י"ב וקדמה וטבלה בלילה שחייבין בקרבן: אף אתם השוו מדותיכם כו'. (וב"ש) [וב"ה] סברי דביום י"א כשטבלה לערב אין לגזור טומאה דלמא אתי למימר טומאה דאורייתא היא לפי שהוא מי"א ימי זיבה ויבא לחייבה קרבן ותביא חולין לעזרה. אבל ביום שלאחריו מידע ידעי כ"ע דתחלת נדה [הוא] וחומרא דרבנן בעלמא הוא ולא יבא לטעות לענין קרבן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' בש"א מטמאין משכבות ומושבות ופטורים מן הקרבן כצ"ל:
ב] תוס' ד"ה (בדף עא ע"ב) הרואה וכו' ותלתא יומי ל"ד דבחדא. מלת דבחדא נמחק. וכ"ב דבתרתי כצ"ל וכמ"ש רש"א:

[לעיל נה.]

זבים פ"א מ"א

[וע' תוס' לעיל לג: ד"ה סופרתו ותוס' פסחים פא. ד"ה א"נ]

ותניא המסיט את הראייה ב"ש אומרים תולין וב"ה מטהרין משכבות ומושבות שבין ראייה ראשונה לראייה שנייה ב"ש תולין וב"ה מטהרין וקתני רישא הרואה ראייה אחת של זוב ב"ש אומרים כשומרת יום כנגד יום אלמא שומרת יום כנגד יום לב"ש תולין לא תימא שומרת יום כנגד יום אלא אימא כבועל שומרת יום כנגד יום מאי שנא איהו דלא מטמא משכב ומושב ומאי שנא איהי דמטמיא ליה איהו דלא שכיחי ביה דמים לא גזור ביה רבנן איהי דשכיחי בה דמים גזור בה רבנן ומאי שנא משכב ומושב דמטמיא ליה ומאי שנא בועל דלא מטמיא ליה משכב ומושב דשכיח מטמיא ליה בועל דלא שכיח לא מטמיא תנן טבלה יום שלאחריו ושמשה הרי זו תרבות רעה מגען ובעילתן תלויין מאי לאו דברי הכל היא לא ב"ה היא דתניא [א] אמר להם רבי יהודה לב"ה וכי לזו אתם קורין תרבות רעה והלא לא נתכוון זה אלא לבעול את הנדה נדה ס"ד אלא אימא לבעול את הזובה זבה ס"ד אלא אימא לבעול שומרת יום כנגד יום איתמר *עשירי רבי יוחנן אמר עשירי כתשיעי מה תשיעי בעי שימור אף עשירי בעי שימור ר"ל אמר עשירי כאחד עשר מה אחד עשר לא בעי שימור אף עשירי לא בעי שימור איכא דמתני לה אהא *אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לר"ע *אפי' אתה מרבה בשמן (א) [בשמן] כל היום כולו איני שומע לך אלא חצי לוג שמן לתודה ורביעית [א] יין לנזיר ואחד עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני מאי הלכה ר' יוחנן אמר הלכה י"א ר"ל אומר הלכות אחד עשר ר' יוחנן אמר הלכה אחד עשר אחד עשר הוא דלא בעי שימור הא לאחריני עביד שימור ור"ל אמר הלכות אחד עשר לא אחד עשר בעי שימור ולא שימור לעשירי הוי הני הלכות נינהו הני קראי נינהו דתניא יכול הרואה ג' ימים בתחילת נדה רצופים תהא זבה ומה אני מקיים אשה כי תהיה זבה דם (ויקרא טו) יהיה זובה ברואה יום אחד (אבל הרואה ג' ימים בתחילה תהיה זבה) תלמוד לומר

בלא

רש"י

ותניא. בזב בראייה ראשונה: המסיט את הראייה. טהור שהסיט את הטפה ראשונה: ב"ש אומרים תולין. אם יחזור הזב ויראה היום שנים נמצא זב גמור למפרע וזוב מטמא במשא: וב"ה מטהרין. כמסיט את הקרי דלא מטמא במשא: משכבות ומושבות כו'. אלמא מדמקשי ב"ש ראייה ראשונה לשומרת יום וקתני משכב ומושב של בין ראייה ראשונה לשניה תולין אלמא משכב ומושב דשומרת יום בשני שלה תולין ואם לא תראה טהורה ודוקא בשני אבל בראשון לא סלקא לה טבילה עד שתשמור קלא שני וכל זמן שלא טבלה זבה היא: אלא אימא כבועל שומרת יום. דמודה רב הונא בבעילה בשני לאחר טבילתה שהיא תולה כל זמן שלא ראתה ואין טומאתה עליו אפילו מדרבנן: מאי שנא איהו. בועל: דלא מטמא משכב ומושב. דיליה ומאי שנא איהי דמטמאה: איהו דלא שכיח ביה דמים לא גזרו ביה רבנן. לטמא משכב ומושב כל זמן שלא ראתה לאחר תשמיש: ומאי שנא משכב ומושב. כיון דאמרת איהי דשכיחי בה דמים גזרו בה רבנן מאי שנא בועל דלא גזרו ביה רבנן שתטמאהו: דברי הכל. ואפילו ב"ש וקתני בשני שבתוך י"א מגעה תלוי וקשיא לרב הונא: עשירי. אין לו צרוף לזיבה שאין מצטרף עמו אלא י"א דהוי להו תרי: כתשיעי. דפשיטא לן ביה דבעי שימור אם ראתה בו דהא ראוי להביאה לידי זבה גמורה: אף עשירי. אם התחילה לראות בו: בעי שימור. י"א כנגדו אע"ג דאינה ראויה לבא לידי זבה גמורה: כי"א. לב"ה דאמרי לא בעי שימור: בשמן בשמן. גבי רבוכה של תודה במנחות בפ' ב' מדות (דף פט.) דכתיב והקריב על זבח התודה וכתיב סלתה בשמן ותניא אילו נאמר בשמן הייתי אומר כל המנחות ללוג ת"ל בשמן בשמן דחלות ורקיקין הוי ריבוי אחר ריבוי למעט לחצי לוג: איני שומע לך. ללמד דבר זה מן המקרא שהלכה למשה מסיני על פה הוא: שבין נדה לנדה. בין סוף נדה לתחילת נדה משכלו ימי נדה אינה חוזרת להיות נדה לישב לראייה אחת שבעה והוא עד שיכלו י"א יום: מאי הלכה. דמשמע איום י"א קאמר רבי אלעזר בן עזריה דהוי הלכה למשה מסיני ובעי הש"ס מאי הלכותיו משאר הימים שלפניו: הלכה י"א. בדבר אחד הוא חלוק משלפניו: הלכות י"א. בשני דברים הוא חלוק: שימור לאחריני. לעשירי: לא איהו בעי שימור. מדאורייתא לשמור *י"א כנגדו ולא לאחריני הוי שימור דעשירי לא בעי שימור מדאורייתא הואיל ולא תבא בהן לידי זיבה ומדרבנן מיהא אפילו רואה יום י"א אסורה לשמש ביום שלאחריו כדקתני מתני' ה"ז גרגרן ואמרינן בפרק בא סימן (לעיל דף נג.) גרגרן דתנן אסור: יכול הרואה ג' ימים בתחלת נדה רצופים תהא זבה. לספירת ז' נקיים ולקרבן דכתיב (ויקרא טו) ימים רבים וקמצריך לה ספירה וקרבן: מה אני מקיים ואשה כי תהיה זבה. האמור בפרשה ראשונה שלא הצריכה ספירת נקיים וקרבן: ברואה יום אחד. אבל ראתה ג' תהא זבה: תלמוד לומר. בפרשה שניה:

בלא

תוספות

אלא אימא כבועל שומרת יום כנגד יום. וקשה דא"כ מסקינן דשומרת יום כנגד יום בשני שלה אין בועלה מטמא משכב ומושב והא תניא טבלה ביום שלאחריו ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה מטמאין משכב ומושב ומטמאין משמע לשון רבים דקאי אתרווייהו היא ובועלה וליכא למימר ראתה שאני דהא מתרגא מילתא דרב יוסף ואידחי רב כהנא וי"ל דהך מסקנא דהכא לייסובי מילתא דרב הונא אתא דלא תקשי ליה מברייתא ומיהו מילתא דרב יוסף אדחי וניחא נמי טפי לרב הונא דלא תקשי מאי קמ"ל דודאי ראתה שאני כדמתרץ אביי מילתיה דרב כהנא וסבר רב הונא דלענין בועלה דלא שכיח אית לן למימר ראתה שאני אבל איהי דשכיחי בה דמים אפי' לא ראתה גזרינן אטו ראתה כי היכי דגזרינן ראתה ביום י"ב אטו ראתה תוך י"א ואע"ג דראיית י"ב אינה סותרת ועוד אור"י דאפילו קיימא מילתא דרב יוסף ניחא דלא קשה ממתני' דודאי ביום שלאחריו דהיינו ביום י"ב דשכיח בועל גבה דליכא איסור דאורייתא מטמא בועל משכב ומושב אע"ג דלא ראתה אבל תוך י"א יום בשני שלה אע"ג דגבי דידה לא מפלגינן בין ראתה ללא ראתה מ"מ בועל איטו מטמא משכב ומושב אלא בראתה: מאי שנא איהו. פי' בקונטרס מאי שנא בועל דלא מטמא משכב ומושב *ותימה דהיינו האי דפריך בתר הכי מאי שנא בועל דלא מטמא משכב ומושב וי"ל דמעיקרא פריך משום לתאי דידיה וכי משני דלא שכיח ביה דמים פריך ולטמא משום לתאי דידה ור"י מפרש מ"ש דאיהו רואה ראייה אחת של זוב דתולין משכבות ומושבות שבין ראשונה לשניה ואין מטמא אלא ע"י תלייה אם יראה ואם לא יראה טהורין ומאי שנא איהי דכי רואה תוך י"א יום דמטמאה משכב ומושב ואע"ג דלא ראתה לרב הונא מיהו לא דמי דהתם משום דכי ראתה סתרה ולכך החמירו בלא ראתה אבל זב אפילו יראה לא יסתור לכך נראה מאי שנא איהי דכי טבלה יום שלאחר י"א יום ושמשה וראתה דמטמאה משכב ומושב בלא תלייה אע"ג דהתם נמי אין סתירה ולהאי פירוש דפרשינן דראתה לאו דוקא פריך אבל לאידך פירושא דאמרינן ראתה שאני אבל לא ראתה תולין שוין איהו ואיהי: אלא חצי לוג שמן לתודה ב] ורביעית יין לנזיר. נראה דהכי שמע מרביה וגרסינהו אע"ג ר"ע חלק עליו מכל שלשה אלה כדאמר לקמן גבי אחד עשר יום הלכתא לר' אלעזר בן עזריה קראי לרבי עקיבא והוא הדין נמי דבשלישי פליג אע"ג דלא אשכחן: רבי יוחנן אמר הלכה אחד עשר. תימה במאי פליגי ר' יוחנן ור"ל הא רבי אלעזר בן עזריה לא איירי אלא בחשבון הימים שבתוך אחד עשר דשייכא בהו זיבה אבל בשימור אחד עשר לא איירי כלל וכן משמע מדפריך לקמן הני קראי ניהו ואי איהו איירי בהלכתא אחד עשר ליפני קרא למנין הימים שהיא זבה והלכתא לשימור אחד עשר ויש לומר דודאי הלכה דקאמר רבי אלעזר בן עזריה לא איירי אלא במנין הימים דשייכי בהו זיבה ורבי יוחנן ור"ל בסברא בעלמא פליגי דרבי יוחנן קאמר כיון דיום שאחר י"א הוא נדות אין י"א צריך ספירה (ג) ור"ל סבר דאפילו שימור איט נעשה לעשירי כיון דאיט ראוי להצטרף לזיבה גדולה דליכא אלא ב' ימים והשתא ניחא דהש"ס פריך שפיר קראי ניהו:

אין

עין משפט נר מצוה

פ' רש"א

עט א ב מיי' פ"א מהל' משכב ומושב הלכה יב:

פ ג מיי' שם פ"ה הל"ח:

פא ד מיי' פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הל"כ:

פב ה ג] מיי' פ"ט מהל' מירות הל"ג:

פג ו מיי' פ"ז מהל' איסורי ביאה הל"ג:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' חצי לוג שמן לתודה ורביעית שמן לנזיר כצ"ל: ב] תוס' ד"ה אלא חצי כו' ורביעית שמן לנזיר כצ"ל: ג] בעין משפט אות ה' צ"ל מיי' פ"ח מה' נזירות ה"א:

צ"ל דבספרים של תוס' לא היה הגירסא בקושיא דפריך בתר הכי בגמ' כמו בספרים שלנו דגרסי' מ"ש משכב ומושב דמטמאין ליה דלאו גברי א"כ לא מקשי תוס' מידי. מהר"ב.

תוספי הרא"ש

וקתני רישא הרואה ראיית של זוב בש"א שומרת יום כנגד יום. אלמא לב"ש שומרת יום כנגד יום תולין. תמיה לי מאי קא פריך דב"ש וב"ה פליגי ברואה ראיית אחת דטמאה דאורייתא דב"ה משוי ליה לבעל קרי וב"ש משוי ליה כשומרת יום כנגד יום דאורייתא. וי"ל דאם איתא דלב"ש מטמאה משכב ומושב בשני אפילו לא ראתה לא הוה להו למימר כשומרת יום כנגד יום דלא ליתי למימעי לטהר אותה בשלא ראתה קודם כמו רואה ראייה אחת של זוב: לא תימא כשומרת יום כנגד יום אלא אימא כבועל שומרת יום כנגד יום. תימה דרב הונא מדמי תוך י"א בלא ראתה כמו י"ב בשראתה כדקאמר רב יוסף לעיל אף אנן נמי תנינא וא"כ היכי קאמר דבתוך י"ב בשלא ראתה דבועלה טהור הא תנן במתניתין טבלה ביום שלאחריו ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה בש"א מטמאת משכב אלמא בועלת טמא ביום י"ב כשראתה וא"כ ה"ה יום י"א אע"פ שלא ראתה. וי"ל דס"ל לרב הונא דאע"ג דגזרו תוך י"א בשני שלה היכא שלא ראתה אטו ראתה לענין משכב ומושב כי היכי דגזרו חכמים ביום י"ב שראתה אע"ג דאינה סותרת אטו ראיית דתוך י"א יום. לענין בועלה דלא שכיח לא רצו להחמיר בלא ראתה בשני שלה אטו ראתה אע"פ שגזרו חכמים בבועל כשראתה ביום י"ב אטו ראתה תוך י"א: מאי שנא איהו ומאי שנא איהי. פרש"י מאי שנא בועל דלא מטמא משכב ומושב כל זמן שלא ראתה אחר תשמיש דיליה ומאי שנא איהי דמטמא. ותימה דהיינו אידך קושיא דפריך בתר הכי מאי שנא משכבות ומושבות דמטמיא ומאי שנא בועל דלא מטמיא ונראה דה"פ מאי שנא איהו רואה ראיה אחת של זוב דמשכבות ומושבות שבין ראשונה לשניה לב"ש תולין ואם לא ראתה ראיית שנית טהורין ומאי שנא איהי רואה תוך י"א יום דמטמאה משכב ומושב אפי' לא ראתה כדקאמר רב הונא. ומיהו המדקדק פרש"י לא קשה מידי דה"פ מאי שנא איהו בועל דלא מטמא משכב ומושב אחר תשמיש ומאי שנא איהי דמטמאת והדר הו פריך מאי שנא משכבות ומושבות דגזור בית משום דשכיחי ביה דמים ומאי שנא דלא גזור בה שתטמאנו במגע אלא טהור גמור. הוי: ר' יוחנן אמר הילכתא י"א. תימה במאי קא מיפלגי ר' יוחנן ור"ל בדברי ר' אלעזר בן עזריה הא איהו לא איירי כלל ביום י"א אי הוי שימור אי לא אלא קאמר שיש י"א בין נדה לנדה דשייכא בהו זיבות ולא נדות. ועוד לפי דברי ר' יוחנן ור"ל מאי קא פריך קראי נינהו הא לא איירי קרא בדין י"א יום אי בעי שימור או לא. או אי הוי שימור לאחריני ומתוך לשון רש"י משמע דגרס במילתית דר' אלעזר בן עזריה ויום י"א יום שבין נדה לנדה ול"נ י"א יום כו' דפרש"י מאי הילכתא דמשמע איום י"א קאמר ר' אלעזר דהוי הלכה למשה מסיני ובעי תלמודא מה הן הלכותיו משאר הימים שהיו לפניו. והא דפריך קראי נינהו ולא קפריך הילכתא למה לי אלא קשה ליה קרא למה לי דכיון דהילכתא היא די"א לא בעי שימור מסילא שמעינן שיש י"א בין נדה לנדה. ומיהו קשה הא דמשני קראי לר' עקיבא הילכתא לר' אלעזר ב"ע הא מקראי דר' עקיבא לא שמעינן אי בעי שימור או הוי שימור לאחריני. וי"ל דלר' עקיבא שמעינן להו מסברא:

מסורת הש"ס

[סנהדרין פז.]

[מנחות פט.]

[זבחים כב.]

הש"ל

הגהות הב"ח

(א) גמ' אתה מרבה בשמן בשמן כל היום: (ב) תוס' ד"ה ר' יוחנן וכו' אין י"א צריך ספירה אבל מ"מ נעשה שמור לעשירי ור"ל סבר:

הש"ל מ"ז

ז"ל ייש

הגהות הגר"א

[א] גמ' אמר (ר' יהודה) נמחק וג"ב בית שמאי:

אין לי אלא יום אחד מנין לרבות מופלג שנים ושלשה. אגב ריהטא נקט שנים דשנים הייט יום שני לימי זיבה דהיינו מופלג יום אחד שריבה כבר דהא מני ואזיל עד י' וי"א וא"כ שנים הייט שני: **הוא** שמטמא בראיות כבימים אינו דין כו'. תימה דאיכא למפרך מה להיא שכן מטמאה באונס והכי אמרינן בריש פרק בנות כותים (לעיל לב:) דלא ילפינן מהדדי וכן לקמן דקאמר מה הוא שאינו סופר אחד לאחד כו' איכא למפרך מה להוא שכן מטמא בראיות כבימים מיהו בזה מלינן שפיר למילף דלגבי ספירה אחמיר רחמנא באשה מבאיש ולענין ספירה עביד שפיר ק"ו הואיל ולענין ספירה מלינו שהחמיר באשה מבאיש וי"ל שאינו קל וחומר גמור אלא כמו גילוי מילתא בעלמא לגלות זה על זה וצ"ע דאיכא מקומות דאיכא תרי קראי לדם נדות ולזיבות ויש מקומות דנפקא מחד קרא:

ת"ל כל ימי (ג) נדתה. תימה דהך מוקמינן כר"ע אלמא ר"ע קא דריש כל וכן בשלהי פ' התערובת (זבחים פב.) דריש ר"ע כל וא"כ כי קאמר בפסחים פרק אלו עוברין (דף מג:) מאן שמעת ליה דדריש כל ר' אליעזר הוא דלמא ר"ע הוא דדריש נמי כל ויש לומר דאין לדמות דרשות דכל להדדי דיש כל דשייך למדרש לכ"ע והאי דשמעתין דלמנינא מדרש שפיר דמדימי למנינא כל נמי למנינא*:

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות. אית ספרים דלא גרסינן ליה מיהו בפירוש רש"י איתא ור"ת הגיהו בספרו וכן נראה דאיירי דאיירי לעיל בהלכתא מייתי לה לסיים בדבר טוב ואיתא נמי כן במגילה פרק בתרא (דף כח:) והכי נמי אמרינן באין עומדין (ברכות לא.) שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהן בדברי שבח ותנחומין:

הדרן עלך תינוקת וסליקא לה מסכת נדה

ויקרא טו [°]בלא עת נדתה (*על נדתה) [א]סמוך לנדתה ואין לי אלא סמוך לנדתה מופלג לנדתה
שם יום אחד מנין ת"ל [°]או כי תזוב אין לי אלא יום אחד מנין לרבות מופלג שנים שלשה ארבעה חמשה ששה ושבעה שמונה תשעה עשרה מנין אמרת מה מצינו ברביעי שראוי לספירה וראוי לזיבה אף אני אביא העשירי שראוי לספירה וראוי לזיבה ומנין לרבות אחד עשר ת"ל בלא עת נדתה יכול שאני מרבה אף שנים עשר אמרת לאו ומה ראית לרבות אחד עשר ולהוציא שנים עשר מרבה אני אחד עשר שראוי לספירת או כי תזוב ומוציא אני י"ב שאין ראוי לספירת או כי תזוב ואין לי אלא שלשה ימים שני ימים מנין ת"ל ימי יום אחד מנין ת"ל כל ימי טמאה מלמד [ב]שמטמאה את בועלה כנדה היא היא מטמאה את בועלה [ג]ואין הזב מטמא מה שהוא בועל והלא דין הוא ומה היא שאינה מטמאה בראיות כבימים מטמאה את בועלה הוא שמטמא בראיות כבימים אינו דין שמטמא מה שהוא בועל ת"ל היא היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא מה שהוא בועל [א] ומנין שהוא עושה משכב
שם ומושב ת"ל [°]כמשכב נדתה ואין לי אלא שלשה ימים שני ימים מנין ת"ל ימי יום אחד מנין [ד]ת"ל כל ימי ומנין *שסופרת אחד לאחד ת"ל יהיה לה [ב] יכול תספור שבעה לשנים ודין הוא ומה הוא שאין סופר אחד לאחד סופר שבעה לשנים היא שסופרת אחד לאחד אינו דין שתספור שבעה לשנים ת"ל יהיה לה [ה]אינה סופרת אלא יומה אלמא קראי נינהו לר"ע קראי לר' אלעזר בן עזריה הלכתא א"ל *רב שמעיה לר' אבא אימא בימממא תהוי זבה בליליא תהוי נדה א"ל עלך
שם אמר קרא [°]על נדתה סמוך לנדתה סמוך לנדתה אימת הוי בליליא וקא קרי לה זבה תנא *דבי אליהו כל השונה [מגילה כח:] חבקוק ג הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא שנאמר [°]הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות:

הדרן עלך תינוקת וסליקא לה מסכת נדה

בלא עת נדתה. אינו אומר לך אלא ברואה שלשה אחר ימי נדתה סמוך לנדתה שראתה יום ראשון אחר ז' ימי נדתה וראתה שמיני ותשיעי ועשירי: או כי תזוב. לרבות רואה ט' וי' ואחד עשר: מנין לרבות שנים שלשה כו'. שכולן יש להן דין אחד: אמרת מה מצינו ברביעי. לימים שאחר הנדה: שהוא תורה אור ראוי. לספירת נקיים אם ראתה אב"ג ופסקה: וראוי לזיבה. (א) לצרף עם בג"ד אם לא ראתה בא' דהא אתרבי מופלג יום אחד מקרא דאו כי תזוב ג) דהיינו בג"ד אף אני מרבה כל אלו עד י' ויו"ד בכלל שהן ראוין לספירה אם ראתה שלשה ראשונים משכי ז' נקיים עד שיהו נמי נראין לזיבה באיזה מהם שתראה שלשה רצופין: מנין לרבות י"א. שיצטרף עם הראשונים לזיבה לג' רצופין ואע"ג שאינו ראוי לספירת נקיים של זיבת ג' ראשונים: ת"ל בלא עת נדה. ואפילו מופלג לימים הרבה: יכול. כיון דכתיב בלא עת נדה שאני מרבה אף י"ב שאם ראתה י' י"א י"ב תהא זבה גמורה ולא תהא תחלת נדה בראיית י"ב אלא מצטרף לזיבה: יום י"א. שהוא ראוי לספירת זיבה או כי תזוב דזיבה רביעי מתרבי מאו כי תזוב ולאותה זיבה משכי ימי ספירה עד י"א: ואין לי. שתקרא זבה לטומאה אלא רואה שלשה רצופין: ת"ל ימי. כל ימי זוב טומאתה כימי נדתה תהיה: טמאה. מלמד שמטמאה את בועלה כנדה שמפורש בה אשר ישכב איש וגו': היא שאינה מטמאה. בשלש ראיות ביום אחד טומאת זוב גמור לקרבן כאילו ראתה שלשה ימים אבל זב מטמא בין בג' ראיות ביום אחד בין בג' ימים רצופין בב"ק בפ' כלד הרגל (דף כד.): ואין לי. עושה משכב ומושב בימים שאחר הנדה אלא הרואה שלשה ימים שני ימים מנין: ת"ל. כל המשכב אשר (ב) ישכב עליו כל ימי זובה כמשכב נדתה: יהיה לה. הוסיף לה הויה של שמור: הוא שאינו סופר אחד לאחד. זב בעל ראייה אחת כבעל קרי וטובל בו ביום סופר שבעה לשנים: אלמא קראי נינהו. כל דין י"א שבין נדה לנדה מכאן למדנו שכן י"א יום והרואה בהם ג' הרי זו זבה והרואה בא' בב' סופרת יום כנגד יום ולסוף י"א מתחילין ימי נדה אם תראה אחד תשב ששה והוא שהרי לא רבינן לדין יום זובה אלא י"א ומכאן ואילך הרי היא בדין פרשה ראשונה דכתיב בה שבעת ימים תהיה בנדתה: לרבי עקיבא קראי. דלא גמר הך הלכתא הלכה למשה מסיני דקאמר ר' אלעזר בן עזריה ומי הוי דיליף אלי לוג שמן לתודה מקראי הכי נמי יליף אחד עשר יום שבין נדה לנדה מקראי: בימממי. ראתה ביום תהיה זבה כדכתיב (ויקרא טו) ימים רבים אבל ראתה בלילות לא תהא זבה: סמוך לנדתה. ליל שמיני שהרי ימי נדות כל שבעה עד הלילה כדכתיב שבעת ימים תהיה בנדתה: הלכות. משנה וברייתא הלכה למשה מסיני:

הדרן עלך תינוקת וסליקא לה מסכת נדה

דאינו סומך עיקר על הק"ו אלא כמו ילמד סתום מן המפורש. ויש דברים דילפי מהדדי כדמפרש בריש בנות כותים: תאנא דבי אליהו כל השונה הלכות. איידי דאיירי לעיל בהלכות י"א שהיא הל"מ קא מייתי לה הכא כדפרש"י. הלכות משנה וברייתא והלכה למשה מסיני. ומיהו לא שייכא כל כך הכא ספי מבשאר דוכתי דלא מייתי לה אגב גררא זו אלא משום דניחא ליה לסיים בדבר טוב כדאמרינן באין עומדין שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו בדברי שבח ותנחומין: סליק פרק תינוקת בס"ד ובסליקותיה מסכת נדה ברחמי שמיא

הכותב נסים מוליכה ן' כה"ר אברהם מוליכה נ"ע

אחר השלמת המסכת יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך:

*) **הדרן** עלך מסכת נדה והדרך עלן דעתן עלך מסכת נדה ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת נדה ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:
יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה:

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא **) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלין שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון לפניך ה' אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת נדה כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם: ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד: ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו':

*) [פי' הגון ע"ז תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א ס"ג]: **) [בסיומא דסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמאס על הזכרת שמות הללו]:

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הל"ב:

פה ב מיי' פ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הל"א וס"ד מהל' איסורי ביאה הל"ב:

פו ג מיי' פ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ג:

פז ד מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הל"ט וס"א מהל' מטמאי משכב ומושב הל"ב:

פח ה מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הל"ח והלכה ט:

[ועי' תוס' מנחות ט: ד"ה אמר ותוס' זבחים פב. ד"ה ת"ל ותוס' פסחים מג: ד"ה מאן ותוס' מנחות יא: ד"ה קומץ]

תוספי הרא"ש

מנין לרבות שני ושלישי כו'. מדקא חשיב עד עשירי ואחד עשר אלמא האי שני הוא יום שני לימי זיבה וכדי נסבה דהיינו מופלג יום א' מנדתה וכבר ריבה אותו מאו כי תזוב אלא אגב ריהטא חוזר וכופלו בהדי אחריני: מנין לרבות יום י"א (יום). רס"ד לא מרבינן ראוי לספירה אלא לעיקר זיבות הכתובה בפסוק אבל לא לספירה דמרבינן מאו כי תזוב: ומה היא שאינה מטמאה בראיות כבימים. ותימה מה להיא שכן מטמאה באונס כו' ובסמוך דקאמר ומה הוא שאין סופר אחד לאחד וכו' איכא למיפרך מה להוא שכן מטמא בראיות כבימים כדאמרינן בריש בנות כותים דלא ילפי מהדדי מכח הנך פירכי. וי"ל

מסורת הש"ס

נסי' גי' רש"י צריך למחוק תיבות אלו וכצ"ל לקמן מנין לרבות י"א ת"ל על נדתה ולקמן א"ל עלך אמר קרא בלא עת נדתה סמוך לנדתה כו' וע' רש"א

סוטה ד.

[ילקוט איכה ר' ישעיה]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וראוי לזיבה להצטרף עם ב"ג אם לא ראתה וכו' ז' נקיים עד עשירי שיהו נמי: (ב) ד"ה ת"ל כל המשכב אשר תשכב: (ג) תוס' ד"ה ת"ל כל ימי זובה כמשכב נדתה תימה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ומנין שהוא עושה משכב ומושב. מלת שהוא נמחק. וכ"ב שהיא כצ"ל וכ"כ בת"כ: ב] שם יכול תספור שבעה לשנים. נ"ב עי' ת"כ וקרבן אהרן דף קע ע"א וע"ב: ג] רש"י ד"ה וראוי לזיבה וכו' דהיינו בג"ד כאן הס"ד וא"כ מה"ד אף אני וכו' משכי ז' נקיים עד העשירי שיהו וכו' כצ"ל:

שמאי פרק א

א עשו גניעות (של עובדי כוכבים) מכהמה (שחוטה) ונמצאת טריפה צ"ע להתיר הגניעות : ד"ה דאיכא : דף ג ע"ב

ב נפגם הסכין במיעוט בתרא כשרה : ד"ה התם :

ג ספק טומאה הצף על פני המים אפי' ברה"י דכל ספק טומאה טמא ככא טהור כדאיתא בנזיר : ד"ה והתניא (א) : דף ג ע"ב

ד יש להחמיר בכלים יותר מבאוכלין : ד"ה שאני : דף ד

ה אין שנין בטהרות להקל אלא להחמיר : ד"ה ואם : דף ה ע"ב

ו מצאה כתם ולמחר ראתה מונה מן הראיה ואילך : ד"ה ואינה : דף ו

ז בשעת קריאת שם חלה צריך שקפה : ד"ה ומקפת : דף ז

ח נכון בפסח להגיע כל המצות (בהל) כשמפרישים אחת על כולן : בא"ד

ט עיסה שנילושה וסיתה מתוברת אוכל והולך ואח"כ מפרים חלה : בא"ד

י בדקה יום ראשון ויום ז' והפסיקה בטהרה חשיב ספירה ולכתחילה צריך לבדוק בכל יום כל ז' הימים : ד"ה ר"א : ע"ב

יא חייב אדם למחות לכבוד רבו : ד"ה אמר ר"י : דף י ע"ב

יב לא הגיע זמנה לראות לא בעיא בדיקה : ד"ה הרי :

יג משוכרת ומניקה בעיא בדיקה : ד"ה דיין :

יד אין ווסת פחות משלש פעמים : ד"ה קפצה : דף יא

טו אסור לבא על סיכנה אלא בה"ג שאינה ערה כל כך שתדע להשיבו שהיא טהורה : ד"ה בין : דף יב

טז נבעלה לא בעיא בדיקה וגם אין להחמיר לבדוק : ד"ה מהו :

יז אם לא נבעלה תוך עונתה א"צ לשאלה אבל לא בבא יותר מעונתה : ד"ה מי : ע"ב

כל היד פרק שני

יח מעטרה ולמטה מותר לאחוז באמה רק משום ניצוצות או משום בית הכנסת : ד"ה כל : דף יג

יט אסור לאחוז באמה ולהשתין : (ד"ן בגמרא) :

כ מצוה לשפשף : ד"ה וכלא :

כא אם היה נשוי מותר לאחוז באמה אך יש להחמיר : ד"ה אם :

כב מותר לשכוב על צדו ולקרות ק"ש : ד"ה ק"ש : דף יד

כג עד שאינו בדוק כלל מעולם ובדקה בו אלינן מעיקרא היה בו דם : ד"ה בעד : ע"ב

כד תלמיד אינו אומר לרבו אתה אלא אתה רבי : ד"ה מאי :

כה (ב) האשה שעשתה צרכיה שראתה אף כשהיא עומדת מטהר ר' יוסי ובפרק האשה פסק הש"ס כותיה ורבינו תנהאל פירש דרבי יוסי לא מטהר אלא בדיעבד : ד"ה ור"י :

כו סבל אינו אסור בהגאה כו' : ד"ה כדי : דף טו ע"ב

כז שפחה ממשמה בלידה : ד"ה בשפחתו :

כח אין כהן מטמא לנפל ואינו מטמא שלא לצורך המת : ד"ה וכא :

כט אשה שיש לה ווסת ולא בדקה בשעת ווסת ואח"כ בדקה ומצאה טהורה טהורה לבעלה לכתחלה צריכה לבדוק בשעת הווסת : ד"ה ורב נחמן : דף טז

ל הרואה דם מחמת מכה ומרגשת שהדם ממכה תולה בה אבל אם אינה מרגשת טמאה אם הוא זמן ווסת : ד"ה ומר :

לא אין להשתין לפני מטתו ערום ואף לא לשמש ערום רק דרך צניעות : ד"ה משתין : דף יז

לב לא יקרקש [בזוגי] לסור משם בני ביתו בשעת תשמיש : ד"ה מקרקש :

לג הבורך צפרניו חסיד מפני שבריפתן מזיק לו (ג) : ד"ה שורפן :

לד דם ירוק כאתרוג טהור : ד"ה סירוק : דף יט ע"ב

לה אסור לכתוב ספר תורה בדיו של עפצים : ד"ה פלי : דף כ

לו מותר לראות דמי אשתו : ד"ה כל : צ"ב

לז היכא דאגמריה סמך (ד) [יכול] להתיר מה שאוסר חכם א' : ד"ה אגמריה :

המפלת פרק שלישי

לח (ה) דם עכור ממעטו ברוק ע"ג צפורן ואם אינו נתמעך לא הוי דם אבל לר"י לא בעי מישך אחר הכאת תמין :

לט הרואה פוטר גם בנפלים : ד"ה סנדל : דף כו

מ שדרה של נולד צריך שיהא מן הכדם עפה : ד"ה שדרה :

מא נטמא התנור מתוכו נטמא גם היד אבל נגע שרץ ביד לא נטמא התנור : ד"ה מן :

מב רובה אמוראי לא סבירא להו דאשתכי ולד יותר מט' חדשים : ד"ה אלא : דף כז

מג ימי לידה (ו) שאין רואין בהן אין עולין לספירתה : ד"ה ש"מ : דף ל

מד לית לן טבילה בזמנה מצוה : ד"ה וש"מ טבילה :

בנות כותים פרק רביעי

מה היסט היינו שהכריע הזב את השני בכף מאזנים ומסיטו כולו : ד"ה התחתון : דף לא ע"ב

מו פליוט של זב (ז) כנגד שמקנתו של זב ומקנתו על הכהן : בא"ד

מז (ח) כשמרים אלה בזמן הזה מאכילין לקטן שלא ראה קרי או לגדול שטבל : ד"ה והטבילוה : דף לג

מח מותר לסוך בשומן חזיר וחלב : ד"ה ובשמן :

מט מי שיש לו חסטין גרהשו סך כדרכו ביה"כ : בא"ד

נ אשה שמשמה וראתה מיד אין לה להתחיל לספור ז' נקיים עד אחר יום ד' דבעינן שש עונות : ד"ה רואה : דף לג

נא בזמן הזה שהן ספק זבות וספרה אחר הלידה ז' נקיים וראתה בימי טהרה קודם טבילה אינה סותרת ואפילו אשה דעלמא נמי (ט) הכי אלא משום דנשים החמירו כדרבי זירא כו' : ד"ה שבוע : דף לו

נב גמל במעי פרה מותר דלא דריס את הגמל כר"ש דאסר :

נג ימי לידה שאין רואה בהן לרש"י עולה לספירה ולא לר"ת : ד"ה אביי : דף לז

נד לחי העומד מאליו הוי לחי : בא"ד

נה רב סעדיה (ור"ם) התיר לבשל על דם טוהר : בא"ד

נו אם נתעברה בסוף הדש יולדת בתחילת תשעה דשיפורא גרים : ד"ה שיפורא : דף לח

נז אשה קובעת ווסת בימי ספירת זיבתה וכ"ש בימים הראוים לזיבה : ד"ה רב הונא : דף לט

נח אשה שמשמה וכבדה את ביתה יפה יפה יכולה לספור מיד : ד"ה סולטת : דף מא ע"ב

יוצא דופן פרק חמישי

נט יפכה על המשכב ומתה מתהפכין אותה בשבת ומוציאין את הוולד : ד"ה איהו : דף מד

ס המקשה תוהכין את הוולד אבר אבר יצא ראשו אין דוחין נפש מפני נפש : בא"ד

סא ומביאין סכין דרך רשות הרבים : בא"ד

סב גוסס בידי אדם ההורגו פטור *(וכוא הדין) מחללים עליו את השבת ואין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב : בא"ד

סג עגל שנשחט ביום (שמיני) [צ"ל שביעי] אסור : ד"ה דקים : ע"ב

סד מת ביום שלשים הוי כנפל ואפ"ה אם אשת כהן היא אינה חולצת : בא"ד

סה ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון שניהם מתאבלים עליו : בא"ד

סו ספק אחיו ספק אין אחיו אין מתאבל עליו : בא"ד

סז טעה הכתובה בועל בעילת מצוה ופורש : ד"ה אחר : דף מה

סח תינוק בן י"ג ויום א' תינוקת בת י"ב ויום א' חייבין במצות :

סט הלכה כרבי לגבי רבי אלעזר ברבי שמעון : ד"ה אלו : ע"ב

ע תוך הזמן כלפני הזמן : ד"ה קטנה :

עא קטנה אינה חולצת עד שתביא שתי שערות : ד"ה אבל :

עב למכור בנכסי אביו עד שיהא בן י"ח : בא"ד

עג כשבע שלא יאכלו אחרים אין (י) נאסר אם לא אסר עליהם בקונם דהוי כהקדש : ד"ה כגון : ע"ב

עד אמר לאשתו קיים ליכי שוב אינו מפירה : ד"ה כדרכ :

עה תרומה בטילה ברוב מדאורייתא וכן ערלה וכן כלאי הכרם : ד"ה אתי : דף מז

עו אתרוג ניטלה פטמתו עלתה חזזית על חוטמו במשהו פסול הכל הוי בצד עליון ניטל עוקצו כשר : ד"ה ראש :

עז שפחה כנענית מותרת לכותי וכן עבד בכותית : ד"ה מסר :

עח לא הביאה סימנים עד רוב שנותיו מכאן ואילך הוי גדול וסרים : ד"ה עד : ע"ב

בא סימן פרק ששי

עט סומכין אבדיקת נשים אחר י"ב שנה : ד"ה ואיבעית : דף מט

פ יום אחרון הוי כלאחר זמן : בא"ד

פא יבם ויבמה קטנה שבאו לחלוץ טוב לכתחלה לבודקן לפני הפרק (כ) וכן לאחר הפרק אם הם אותם שערות שהיו קודם הפרק ואם יש ליבמה דדים גדולים אין צריך לבדוק אחר השערות : בא"ד

*) נ"ל ואפילו הכי [וכ"ה בכ"י]

פב דלי נקוב בכונס משקה שדולין מן הנהר (ל) ומופכין לצינור מקבילין בצינור הידים : ד"ה אם :

פג כל כלי נקוב בכונס משקה אין נוטלין ממנו לידים בין כלי חרס בין כלי עץ : בא"ד

פד גר שאין אמו מישראל אינו דן את ישראל דיני ממונות אלא א"כ קבלו עליהן ולחליצה גרים פסול ואם אמו מישראל דן אפי' ישראל : ד"ה תדא : ע"ב

פה אשה פסולה לדון ולהעיד : ד"ה כל הכשר : דף נ

פו אוהב ושונא פסולין לדון וכשרין להעיד (מ) *[סומא בא' מעיניו פסול להעיד] ואפילו ע"י עדות שראה קודם שנסתמה דבעינן תחלתו וסופו בכשרות : ד"ה ורבי :

פז טגע בעדות מסתלקין תרי מינייהו ודיינו ולא יעידו : בא"ד

פח תבלין שאין ראוי אלא לטעם אין חייבין במעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין אבל השוויין לטעם ולאוכלן בעין כגון שומין ובצלים חייבין ומטמאין : ד"ה כל שחייב :

פט מין הנקרא תרנגולתא דאגמי שרי הזכר והנקבה ומין הנקרא תרנגול דאגמי אסור הזכר והנקבה : ד"ה תרנגולתא : ע"ב

צ אין לברך לשמור חוקיו כשמסלק תפילין לא בלילה ולא בעי"ש : ד"ה ולבני : דף נא ע"ב

צא אינה חולצת עד שתביא שעור גדול שבכולן ועד שיהו שתי שערות במקום אחד : ד"ה הלכה : דף נב ע"ב

צב לא תמאן משהביאה ב' שערות קטנות ואפילו אחת בגבה ואחת בין קשרי אצבעותיה ור"ת פירש בזמן זה אין ממאנת אחר שתים עשר שנה שאין אנו בקיאין לבדוק דאפילו שתי גומות מהני : בא"ד

צג מצאה כתם ואחר כך ראתה מונה מראייה ואילך ספירות : (ד"ן בגמרא)* : דף נג ע"ב

צד אין נעשית זבה אם לא ראתה שלשה ימים רצופים ולא במפוזרים : ד"ה וארבעה : דף נד

צה ימים הראויין לימי נדה עולין לספירה לכ"ע : ד"ה הני :

דם הנדה פרק שביעי

צו (נ) אין מטמאין באבן מסמא עד שאין מרגישין הזב הזב שעליה וכשהטהור תחת האבן והזב למעלה טמא משום משא אבל כשהבגד תחתיה טמא משום משכב : ד"ה אבן : דף נה

צז עור האדם וכן עור קדשים אחר זריקה מותרין בהנאה : ד"ה טמא :

צח רוק יבמה א"צ (ס) בפניו : ד"ה ניגף : ע"ב

צט יבמה שרקקה דם בכת קרינא ביה וירקה :

ק כותי ועבד הבא על בת ישראל לכ"ע הוי ישראל :

קא כהן טמא אסור להשהות בבית הקברות : ד"ה ודילמא : דף נז

הרואה כתם פרק שמיני

קב אם אחר מציאת כתם רוב ימים טמאה טמאה היא ולא תלי' : ד"ה ובמגעות : ע"ב

קג לבשה שלשה חלוקים תולה אף בתחתון · דרך אשה לגלות חלוק העליון ולא לגלות בשרה : ד"ה על :

קד טיפין טיפין אין מצטרפין על הבגד אבל בבשרה מבעיא ליה : ד"ה כשורה : דף נח

קה כל שהספק ברשותו עליו להביא ראייה לא שייך בשאלה : ד"ה ולענין :

קו הרגה הרבה מאכולות או פשפשין תולה בהן : ד"ה ולדבריו : ע"ב

קז אין (ע) לתלות בתורים במקום שאין רגילין ליגע בה אבל במקום שיש רגלים לדבר תליא בהן אפילו יותר מהגרים מן החגור ולמטה ואפי' לא נתעסקה ואין בה מכה שיכולה ליגע : ד"ה עיר :

קח תלינן כתם שלמטה מן החגור בשל עליון דכמו שהעליון בא מעלמא הכי נמי מטה : ד"ה סיו : דף נט

קט נמצא עליה מין א' משאר דברים תולה בו (פ) בכתם וכן נמצא למעלה מחגור מין אחד תולה בו כמה מינין שלמטה : ד"ה נמצא :

האשה פרק תשיעי

קי ז"א אם ספרה מקצתו או הכל ולא טבלה תולה בלא ספירה כלל : ד"ה תולה : דף ס

קיא בתחילה תלוקה לבעלה הכתם אפילו בראשון שלה אין תולה בה : ד"ה מהו :

קיב יש לה ווסת אין תולה בשאין לה ווסת וכן לא הגיע (צ) ווסתה אם ימצא דם תחת אחת מהן אין תולה בהגיע ווסתה : ד"ה שהרה : ע"ב

קיג הרואה אסור לבגלו וכן יוהר פן יעלינו עליו : ד"ה המתריכו : דף סא

קיד לא שייך בטול ברוב אלא כשאיסור מעורב בהיתר ולא (ק) כשניכס היתר : ד"ה בגד : ע"ב

קטו כלאים (ר) מותר למוכרן לעובד כוכבים וכן לעשות מהן מרדעת לחמור והכריכים למת : ד"ה לא ימכרנה :

קטז מרדעת חמור והכריכי מת (ש) והכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן : בא"ד

קיז לא יעלה מרדעת על כתפו להוציא בו זבל דהעלאה אסור · תכריכי המת אסורין בהנאה : בא"ד

קיח מוכרי כסות אין בהם משום כלאים דאינו נהנה ופטורים (ת) מן הציצית : ד"ה אבל :

קיט אבא שאול טוב את בניו קברוהו תחת מרגלותיו של אביו והתירו תכלת מבגדו : בא"ד

קכ שתי תכיפות חיבור ושל שכן אריגה : ד"ה שש :

קכא חוטי ציצית צריך להיות שזורים : בא"ד

קכב וסתות דגופה צריך להיות שמה אחת או שתים : ד"ה מעטשת : דף סג

קכג ראתה שלש פעמים באחד בחדש או (א) בשתים כך הוי ווסת אע"ג דהחדשים אינם שוים אבל ראתה היום ובניה בעשרים לו ושלישי בכ"א לשניה אין הראשונה מן המנין עד שתשלש : ד"ה איתמר : דף סד

קכד כתלה זימנה קבעה לה ווסת לתשמישה : ד"ה מיתם :

תינוקת פרק עשירי

קכה מותר לבעול לבתולה בשבת : ד"ה דשרי : ע"ב

קכו גת של (ב) אבן מגגו אפילו אינו מוסף ושל ישראל ונגע בה עובד כוכבים מדיחה : ד"ה הלפין : דף סה

קכז הרואה מחמת תשמיש ג"פ אסורה לבעלה אפילו על ידי בדיקה לרש"י ור"ת התיר : ד"ה ותבדוק : דף סו

קכח נדה תופסת וסורקת וטובלת ואפילו היא נדה כהנת אבל כהנת דעלמא בעיוני סגי : ד"ה אם סמוך : ע"ב

קכט מנהג כל הנשים לחוף (לרחוץ) כל הגוף : בא"ד

קל שרי לרחוץ בחמין אחר טבילתן מפני הקור :

קלא אשה לא תטבול במקום שהספינות הולכים מפני הטיט וגם מפני שבושה לטבול שם : ד"ה אשה :

קלב זב טעון מים חיים ולא הזבה :

קלג (ג) מקוה הייתו מים מכונסים ולא מקום נהר מים שלנו :

קלד נתנה תבשיל לבנה סמוך לפני טבילתה לא עלתה לה טבילה : ד"ה נתנה : דף סז

קלה לפלוף שבתוך העין ודוקא לא אין חוצץ חוץ לעין אפי' לא (ד) חוצץ : ד"ה לפלוף :

קלו גילדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן חוצצין : בא"ד

קלז צפורן המדולדלת ולכלוכי צואה שעל הבשר וצואה שתחת הצפורן שכן לחין אין חוצצין אלא יבשין : בא"ד

קלח אשה לא תעצים עיניה ולא תפתח ביותר : ד"ה פתחה :

קלט מעות בפיה עלתה לה טבילה : בא"ד

קמ נתנה שער בפיה קפצה ידיה (ה) קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה ותרחיב ירכותיה קצת או תנו ולהגביה הדדין מעל החזה : בא"ד

קמא כל החוצץ לטהרות חוצץ לבעלה ור"ת חילק ביניהם : ד"ה פתחה עיניה כו' :

קמב אין (ו) לטבול ביום בין בח' בין בתשיעי : ד"ה משום : ע"ב

קמג אין צריכה לצאת מביתה בלילה רק שתשוב לביתה כשהיה לילה ובמקום שיש ליראה מפני פריצים וגנבים שרי ביום : בא"ד

קמד ר"ת אוסר שתחוף בע"ש בשביעי שלה ולטבול בשבת ביום שהוא שמיני : בא"ד

קמה אין לחוף מבעוד יום ולצאת מן המרחץ קודם הלילה והמנהג שהוא במרחץ עד הלילה ויש מחמירות · אע"פ שחפפו נשאות עמהם מסרק וסורקות על בית הטבילה : ד"ה כן אמרו : דף סח

קמו כשליל טבילתה במוצאי שבת תחוף במוצאי שבת ואם י"ט הוא במוצאי שבת תחוף מע"ש : ד"ה הא דאפשר :

קמז ואם חל טבילתה ליל ט' באב אסור לטבול וכן ליל י"כ ואם אין פנאי לרחוץ ולחוף בלילה מרחוץ ותחוף ערב ט' באב כדי להיות נקי' לה עדיין לחוף ליל מוצאי ט' באב ולטבול : בא"ד

קמח כל קרבנות יחיד טעונין סמיכה ואפילו אשם : ד"ה וכמיכה : דף ע ע"ב

קמט כל חטאת ואשם אין טעונין נסכים אלא של מצורע : בא"ד

קנ תשובה מועלת ליחיד אפילו אחר גזר דין יפה צעקה לאדם : ד"ה כאן בשמה :

קנא טעלין ידים מכותיות ונדות ויולדות : ד"ה מערה : דף סח ע"ב

קנב בדיקת סוף היום עולה לספירה : ד"ה הרואה :

קנג דרך לסיים בדבר טוב וכן הנביאים סיימו בדברי תנחומין : ד"ה תנא : דף עג

סליק

נוסחאות כ"י

(א) כל הטמאות בשעת מציאה להחמיר ולא להקל דף ד ע"א תוס' ד"ה שכל הטמאות : (ב) האשה העושה צרכיה אף עומדת טהורה : (ג) ושלא במקומן לא מזיק : (ד) רשאי להתיר : (ה) לפרש"י דם כמין עפר : (ו) שאינה רואה בהן : (ז) הוא בגד : (ח) אילונית הוי קדושי טעות סימני סרים אין בודקין עד שיהא גדול בשנים [כ"ה בתוס' דף לב ע"א ד"ה טמא תמנא] אלה בזמן הזה אין מאכילין אלא לקטן : (ט) נמי הוי הכי : (י) נ"ל אין נאסרים : (כ) לפני הפרק אם יש להם שערות וכן לאחר הפרק ואם הם אותם שהיו קודם ממתין עד שיבואו שתי שערות אחרות אבל אם לא בדקו בתחלה תולות אם יש להן שערות ולא חיישינן שמא לפני הפרק באו : (ל) ומשקין ושופכין : (מ) סומא משתי עיניו (כשרים) [כשר] (ופוסלין) [ופסול] להעיד ואפי' על עדות שראה קודם שנסתמא : (נ) אבן מסמא היא כבדה עד שאין הזב מרגיש וכו' וכשיד הטהור תחת האבן וכו' אבל הבגד שתחתיו טמא משום משכב : (ס) א"צ ליגע בפניו : (ע) אין רגילין לתלות וכו' אבל במקום רגילות לדבר וכו' ומן החגור וכו' ואין בה מכה שיכולה לתלות : (פ) תולה בו הכתם : (צ) וכן לא הגיע עת ווסתה אינה תולה בהגיע עת ווסתה : (ק) ולא בכלאים שנעשה היתר : (ר) כלאים נכרים מותר למוכרן : (ש) וכן הכרים והכסתות : (ת) ופטורים ג"כ מן ציצית : (א) או בכ' לחודש : (ב) של עובדי כוכבים : (ג) בהם מקוה מים מכונסין : (ד) אפי' לא אינו חוצץ : (ה) נתנה שיער בפיה קפצה שפתותיה כאילו לא טבלה : (ו) אין לאשה לטבול :

סליק סימני פסקי תוספות ממסכת נדה

שמאי פרק ראשון נדה

א [דף ב ע"א] **כל** אשה [א] שיש לה וסת [ב] דיה שעתה. דכיון שיש לה וסת קבוע אמרי' אורח בזמנו בא ואינה מטמאה למפרע. גרסי' בפ' כל היד (דף טז.) [ב] בעא מיניה רבא מרב נחמן ווסתות דאורייתא או דרבנן. כלומר הא דאמר אורח בזמנו בא האי דאורייתא הלכה למשה מסיני. וכי מטא זמן ווסתה מחזקינן לה בטומאה אפילו בדקה עצמה אחר זמן ווסתה ומצאה טהור או דרבנן ואם מצאה טהור טהור. איתמר אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולבסוף בדקה אמר רב בדקה ומצאה טמא טמא טהור טהור ושמואל אמר אפילו בדקה ומצאה טהור טמא שאורח בזמנו בא. לימא בווסתות קא מיפלגי מר סבר ווסתות דאורייתא ומר סבר ווסתות דרבנן. אמר רבי זירא דכולי עלמא ווסתות דאורייתא ולא קשיא כאן כשבדקה עצמה בשיעור ווסת כאן שלא בדקה עצמה בשיעור ווסת. רב נחמן בר יצחק אמר בווסתות גופייהו קמיפלגי מר סבר ווסתות דאורייתא ומר סבר ווסתות דרבנן. אמר רב ששת כתנאי רבי אליעזר אומר טמאה נדה ורבי יהושע אומר תבדוק. והני תנאי כהני תנאי. דתניא רבי מאיר אומר טמאה נדה וחכמים אומרים תבדוק. נימא הני תנאי כהני תנאי. דתניא הרואה דם מחמת מכה [ג] אפילו בתוך ימי נדתה טהורה דברי רשב"ג רבי אומר אם יש לה ווסת חוששת לווסתה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר ווסתות דאורייתא [ד] ומר סבר ווסתות דרבנן. אמר רבינא דכולי עלמא ווסתות דרבנן [ה]. והכא במקור מקומו טמא קמיפלגי וכו'. וקי"ל כרב נחמן בר רב יצחק דהוא בתרא דמוקי פלוגתא דרב ושמואל דקמיפלגי בווסתות גופייהו אי האי דאורייתא או דרבנן [ו] א) וקיימא לן הלכתא כרב באיסורי כדאיתא בבכורות פרק יש בכור (דף מט.) (א) הלכך קיימא לן דווסתות דרבנן ואם לא בדקה עצמה בשעת ווסתה ואחר כך בדקה עצמה ומצאה טהור טהור. ורבי יוחנן נמי סבר ווסתות דרבנן. מדאמר ר' יוחנן (דף טו:) אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי ווסתה ובא עליה. ואם כן סבר ווסתות דרבנן. מדאמר ריש לקיש (שם.) משום רבי יהודה נשיאה אמתניתין דהבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה אמר רב הונא לא שנו אלא שלא הגיע עת ווסתה אבל הגיע עת ווסתה אסורה לשמש [ז] אלמא קסבר ווסתות דאורייתא ורבה בר רב הונא אמר אפילו הגיע עת ווסתה נמי מותרת אלמא קסבר ווסתות דרבנן. וקשיא היאך מותרת הא אמרינן [ח] בפ"ב דשבועות (דף יח:) אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן עונה אחת סמוך לווסתן וכל שכן אם עבר ווסתה שיש לספק שמא ראתה וי"ל כגון שהשתה אחר ווסתה כשיעור שהיתה יכולה לטבול. כההיא דרבי יוחנן בעלה מחשב ימי ווסתה ובא עליה ודווקא אי ווסתות דרבנן אבל אי ווסתות דאורייתא אפילו שהשתה כשיעור טבילה אסורה. דודאי ראתה חשבינן לה ואין ספק מוציא מידי ודאי [ט] הלכך גם רבי יוחנן סבר ווסתות דרבנן. וכן פסק בשאלתות דרב אחאי (פ' מצורע סי' פ"ט) וכן פר"ח ז"ל. ועוד דקי"ל כרבי יהושע לגבי רבי אליעזר וכחכמים לגבי רבי מאיר. [י] ועוד דרבינא דהוא בתרא דחיק לאוקמי פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל במקור מקומו טמא ולכ"ע ווסתות דרבנן ולא קיימא לן כמתני' דהיתה במחבא. ואע"ג דקתני רישא הגיע עת ווסתה ולא בדקה טמא. הא אמרינן לקמן בפרק בנות כותים (דף נט.) דכולה ר"מ היא: **ב גרסי'** בפרק שני דשבועות (דף יח:) והזרתם את בני ישראל מטומאתם [כ] מכאן אמר רבי אושעיא (ב) אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן (ג) סמוך לווסתן. וכמה אמר רבא עונה [ל] (וכמה עונה. יום או לילה) [לפנינו שם בשבועות ליתא נכל זה] ולקמן בפרק האשה (דף סג:) תנן היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה אינה אסורה אלא עם הנץ החמה רבי יהודה אומר [מ] כל היום שלה. והא דתניא רבי יהודה כל הלילה שלה. לא קשיא כאן דרגילה למיחזי בתחלת יממא כאן דרגילה למחזי בסוף ליליא. תני חדא רבי יהודה אוסרה לפני ווסתה ומתירה לאחר ווסתה ותניא אידך רבי יהודה מתירה לפני ווסתה ואוסרה לאחר ווסתה. לא קשיא הא דרגילה למיחזי בתחלת יממא הא דרגילה למיחזי בסוף ליליא. אם ווסתה בתחלת היום משמשת כל הלילה עד אור הבוקר ופורשת כל היום אחר ווסתה. ואם ווסתה בסוף הלילה פורשת כל הלילה קודם ווסתה ומשמשת לאחר הבוקר. אמר רבא הלכתא כרבי יהודה ומי אמר רבא הכי והתניא והזרתם את בני ישראל מטומאתם מכאן אמר רבי

רש"י א כל אשה שיש לה וסת. קבוע ג"פ ובדקה בשעת וסתה ומצאתה טמאה: **דיה** שעתה. וליכא למימר [דמעיקרא] הוה התם דודאי אורח בזמנו בא: **גמ' וסתות** דאורייתא או דרבנן. הא דקי"ל דבעי בדיקה בשעת וסתה דאורייתא היא דאם לא בדקה טמאה ואפי' בדקה אחר זמן ומצאתה טהורה דאורח בזמנו בא ודם תואי ונפל לקרקע או דרבנן הוא דאצרכוה ואם לא בדקה טהורה: **דב"ע.** אפי' רב מודה דוסתות דאורייתא והא דקאמר דבמצאתה טהורה טהורה כשבדקה בשיעור וסת של וסתה דודאי אי הוה דם הוה משכחה ושמואל סבר אפ"ה טמאה דאורח בזמנו בא הואיל ולא בדקה בשעת וסת ממש: **וכאן** שלא בדקה עצמה כו'. הא דקאמר וסתות דאורייתא וטמאה אפי' לרב בשלא בדקה עצמה בשיעור וסת ואח"כ בדקה ומצאתה טהורה טמאה ואיכא דאמרי דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: **טמאה** נדה. אם הגיע וסתה ולא בדקה קסבר וסתות דאורייתא: **תבדק.** לאחר וסתה ומצאתה טמאה טמאה בשעת וסתה טהורה טהורה: **הרואה** דם מחמת מכה. שיש לה במעיה: **אפי'** בתוך ימי נדתה. כלומר בימים שהיא למודה לראות דהיינו שעת עונתה או שעת וסתה טהורה דתלינן במכה שבאותו מקום: **אם** יש לה וסת חוששת לוסתה. כלומר כשאין לה וסת קבוע מודינא לך שאע"פ שעברה עונתה תולה במכה אבל אם יש בה וסת קבוע וראתה ביום וסתה אפי' מחמת מכה חיישינן שמא טיפת [נדה] מעורבת בו: **מקומו** טמא. וכל דם הבא דרך שם ואפי' אינו דם נדה הויא אב הטומאה לטמא אדם טומאת ערב ואם נגע בטהרות טמאה וקאמר ליה ר' כו' ולהקל על דבריו בא והכי קאמר אם יש לה וסת כלומר אם אתה אומר לטמאה מפני [וסתה] חוששת לוסתה כלומר יש לך לטמאה טומאת שבעה הואיל ואיכא חושש לכך שהרי אתה אומר טהורה משום נדה שוב אין לה טומאה: **מחשב** ימי וסתה. אם שהה בדרך שבעה ימים אחר וסתה דעכשיו עומדת בימים שיכולה להטהר אפי' הגיע וסתה אמרי' טבלה וא"צ לשאול לה: **בתוך** ימי עונתה. ל' יום לראייה אבל לאחר ל' בפני בדיקה הואיל וסתם נשים חוזין לסוף עונה: **ל"ש.** דכי מצאה תוך ימי עונתה לא בעיא בדיקה: **אלא** שלא הגיע עת וסתה. בתוך אותן ימים שהיה בדרך כגון אשה שיש לה וסת ולא הגיע בתוך אותן הימים: **אבל** הגיע עת וסתה. קודם ביאתו מן הדרך: **אסורה.** דאורח בזמנו בא: **דאורייתא.** הלכה למשה מסיני דמחזקי' לה בטומאת ספק: **וסתות** דרבנן. הצריכוה חכמים לבדוק ביום וסתה שמא תראה ומיהו היכא דלא הוה בעיר ולא ידעי' [אי בדקה] אי לא בדקה לא מספקינן לה בטומאה: **ב והזרתם.** והפרשתם כמו וינזרו: **אזהרה** לישראל כו'. דסמיך ליה והדוה בנדתה בההוא ענינא: **עונה.** או יום או לילה אם וסתה ביום יפרוש כל היום אם וסתה בלילה יפרוש כל הלילה הכי מפרש בפ' האשה שהיא עושה צרכיה: **אינה** אסורה אלא עם הנץ החמה. וכל הלילה משמשת ואם עבר הנץ החמה ולא ראתה משמשת כל היום ור' יוסי קתני לה דדייק שעת הוסתות ותו לא: **ר'** יהודה אומר כל היום שלה. מותרת לשמש משעבר הנץ החמה ולא ראתה אבל כל הלילה שלפני הנץ החמה של וסתה אסורה לשמש ומפרש בגמ' דהאי דמודה עם הנץ החמה דקתני דרגילה למחזי בסוף לילה מקמי דלמטי תחלת יממא והכן אסרינן לה כל עונת וסתה מצאת אסורה כל הלילה שהיא עונת וסתה ור' יהודה מתיר: **עם** הנץ דמתני' בסוף ליליא לפיכך כל היום שלה והלילה אסורה. **עם** הנץ דברייתא בתחלת יממא ולפיכך לילה מותרת ויום אסורה:

דברי חמודות

פרק א (א) **הלכך** קי"ל ווסתות דרבנן ואם לא בדקה כו' ומצאה טהור טהור. וכ"כ התוס' וכתבו עוד דמיהו נראה דלכתחלה צריך לבדוק בשעת הוסת ע"כ פי' דבריהם דמשעה שבא הוסת לא תשמש עד שתבדוק שאין לפרש דבשעת הוסת דוקא צריכה בדיקה אבל עבר שעת וסתה מותרת אפי' בלא בדיקה וכמ"ש הר"ן בפ"ב דשבועות דדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל הוא דנהי דבשעת הוסת בעיא בדיקה מ"מ אם עבר הווסת ולא הרגישה טהורה בלא בדיקה ע"כ בדברי התוס' אין לפרש כן דא"כ דלא קאמרי שצריכה בדיקה אלא בשעת וסת ממש ולא אח"כ לא היה להם לכתוב בלשון ומיהו נראה כו' דהם לא חידשו הדבר אלא כך הוא דינא דוסתות וכדפירש"י בתחלת הבעיא וסתות דאורייתא או דרבנן הא דקיימא לן דבעיא בדיקה בשעת וסתה כו' הלכך נראה דז"ש צריכה לבדוק בשעת הוסת לא דקדקו בשעת וסת לומר שהבדיקה בשעה ההיא אלא תחלת הזמן נקטו ודמשעת הוסת ואילך אסורה בלא בדיקה ושוב מצאתי בהג"ה מיי' פ"ח מהא"ב דאסורה לשמש עד שתבדוק דהא הכא אמרי' נמצאת טמאה טמא אפילו למ"ד וסתות דרבנן וכתבו זה בשם התוס'. וכ"כ הטור סי' קפ"ד דאסורה עד שתבדוק וכ"כ הראב"ד בספר בעלי הנפש ומיהו כתב הרשב"א בת"ה דה"מ בשיש לה וסת קבוע אבל אם היה לה וסת שאינו קבוע אע"פ שלא בדקה בשעת וסתה טהורה ואינה צריכה בדיקה דכל שלא הרגישה בדם בשעת וסתה אע"פ שלא בדקה הרי היא בחזקת טהורה כיון שאין לה וסת קבוע שאין איסור עונה זו (שצריכה לפרוש כדלקמן ר"ס ב') אלא מדרבנן ע"כ וכ"כ המגיד בשם הרמב"ן ז"ל וכך סתם הטור בר"ס קפ"ט וכ' עוד הרשב"א בד"א בוסת שאינו קבוע והוא לה בפחות מעונה בינונית אבל עונה בינונית שהיא לל' יום הרי היא לה כוסת קבוע שאע"פ שלא הרגישה בדם אסורה עד שתבדוק ותמצא טהורה ע"כ וכתב עליו הב"י בס"ס קפ"ד דמשמע ליה דה"ה אם היה לה וסת שאינו קבוע והוא ביותר מעונה בינונית דצריכה בדיקה יום ל' ואינה צריכה בדיקה ביום אותו וסת מאחר שלא הוקבע עדיין ולא כתב והוא בפחות מעונה בינונית אלא לומר שלא היתה רגילה לראות ביום ל' ותד מתרי זמני נקט ובפחות מל' ויותר מל' שוים הם א"כ אורחא דמלתא נקט שאין רגילות להיות רואה ליותר מל' ע"כ ואע"פ שבש"ע סי' קפ"ד סעיף ט' כתב לסברת הרי"ף והרמב"ם ג"כ (כ"כ) מ"מ בסי' קפ"ט סעיף ד' סתם כדעת התוס' וסיעתייהו וכתב רמ"א דהכי נהוג ועיין בפ' האשה בחלק שאחר הלכות כלאי בגדים בסעיף י"א וסעיף י"ז: (ב) **אזהרה** לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן כו'. ופרישה זו אינה אלא לתשמיש אבל מותר באחר כל קריבות דבר כ"כ הטור סי' קפ"ד וכ"כ הרשב"א בת"ה בשם רש"י והראב"ד ושכך כ"ל וכ"כ סמ"ג מיי' בשם הרמב"ן ושכך פשט הסיתר במלכות הסיא וכתב ב"י דליתנהו לדברי תרומת הדשן שהעלה לאיסור כל קריבות דבודאי שלא ראה ולא ידע דברי כל הני רבוותא מדלא כתב לדבריהם ועיין בס"ס הבא על יבמתו בדין סיוגא לדרך סמוך לוסתה: (ג) **סמוך** לוסתן. ויתבארו פרטי הדינים בזה בפ' האשה שעושה צרכיה בכופו אחר הלכות כלאי בגדים ע"ש ועיין בפירקין ר"ס סי' ד' בסעיפי י"א י"ג י"ד:
רא"ה

מעדני יום טוב

פרק א [א] **שיש** לה וסת. ענייני הוסתות יתבארו מיקרן בפרק האשה אבל סדרן של ימי האשה בין ימי נדות לימי זיבות יתבארו בסוף פ' תינוקת: [ב] **דיה** שעתה. פירש"י וליכא למימר דמעיקרא הוה התם כלומר בבית החיצון וכותלי בית הרחם העמידו וקי"ל בפרק יוצא דופן כל הגפים מטמאות בבית החיצון ומש"ה פליגי בה בריתא דמתניתין באמר כל הכנסים שאין להן וסת שמאי אומר דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה כו' והכ"א מעל"ע ממעטת על יד מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעטת ע"י מעל"ע ולענין טהרות ולא לבעלה כמ"ש בסי' ה': [ב] **בעא** מיניה רבא ובגמ' בעו מיניה מר"כ: [ג] **אפילו** בתוך ימי נדתה. פי' כלומר בימים שהיא למודה לראות דהיינו שעת עונתה פי' סתם נשים רגילות לראות מל' יום לל' יום והיא נקראת בגמ' בפירקין עונה בינונית וכדפי' רש"י לקמן בסמוך אדבעלה מחשב ימי עונתה: [ד] **ומר** סבר ווסתות דרבנן. נראה דדוקא במרגשת שבא דם זה מן המכה ואפ"ה אם זמן וסת הוא אי וסתות דאורייתא חיישינן שמא גם מן המקור בא הדם אבל אם אינה מרגשת יציאת הדם מן המכה טמאה לכ"ע אם הוא זמן ווסתה דאי לאו הכי וכי לעולם לא תהא נדה והלא קודם מכה הוה לה וסת. תוס': [ה] **והכא** במקור מקומו טמא קמפלגי. ואע"ג דטומאת בית הסתרים היא ובפ' דם הנדה אמר נמי דדם בעי רביעית והכא קאמר טמא אע"ג דליכא רביעית כדאמרינן בפ' יוצא דופן מקור שהזיב כב' טיפי מרגלית טמא שמא הכא הלכה למשה מסיני הוא תדע שהמקור טמא והאשה טהורה. תוס': [ו] **וקי"ל** הלכתא כרב באיסורי. כדאי' בבכורות פ' יש בכור דף מ"ט וגם התוס' כתבו כן. ואשתמיטתינהו להתו' ולרבינו דבמכילתין גופא איתא הכי בפ' המפלת דף כ"ד ואי לאו דאשתמיטתינהו להו לא היו מביאים ממרחק לחמם ולולי שראיתי כן בתוס' דמוכח לומר שמהם העתיק רבינו כך הייתי אומר שהוא נכתב בס' רבינו מתלמיד טועה משום דבפרק יש בכור מוכח דרבינו נ"ב לה התם לנך מילתא ע"ש: [ז] **אלמא** קסבר ווסתות דאורייתא. פרש"י הל"מ דמחזקינן לה בטומאת ספק ולקמן מוכח דבטומאת ודאי חשבינן לה למ"ד דאורייתא: [ח] **בפ"ב** דשבועות גל' ובריש סי' דלק' מייתי ליה: [ט] **הלכך** גם ר' יוחנן סבר ווסתות דרבנן. אבל אי לא דאמרינן אדרבה בר רב הונא דקסבר ווסתות דרבנן הייט יכולים לומר דלעולם ר' יוחנן ס"ל ווסתות דאורייתא ואפ"ה שפיר קאמר דבעלה מחשב כו' דאע"ג דאורייתא היא מ"מ אינה אלא בספק שמא ראתה ולכלוטו של רש"י הל"מ דמחזקינן לה בטומאת ספק וכיון שאינו אלא ספק אימא שמא טבלה נמי דספק מוציא שפיר מידי ספק אבל השתא דאמרן דטעמיה דרבה בר רב הונא דאמר אפילו הגיע עת ווסתה נמי מותרת היא משום דקסבר ווסתות דרבנן דליכא ודאי טומאה ואינה אלא בספק ואיכא למימר נמי שמא טבלה כדר"י בעלה מחשב כו' אבל אי הוה סבר דוסתות דאורייתא איכא ודאי טומאה וליכא למסמך אשמא טבלה דאין ספק מוציא מידי ודאי והשתא ודאי דר' יוחנן נמי דאמר מחשב כו' על כרחין משום דס"ל ווסתות דרבנן דאי הוה סבר ווסתות דאורייתא היכי מצי קאמר דמחשב כו' ושמא טבלה הא ודאי ראתה חשבינן לה ואין ספק מוציא ודאי: [י] **ועוד** דרבינא דהוא בתרא דחיק כו'. א"נ איכא לאיה כל כך דדכך דחייא אמרה ואי משום דס"ל כ"ע ווסתות דאורייתא הא לא מצי קאמר הכי דא"כ מ"ט דמ"ד טמאה וכו' אגר"ח ובאחר דוכתי: [כ] **מכאן** א"ר אושעיא אזהרה כו'. וכתב הר"ן דאסמכתא בעלמא היא דהא קי"ל דווסתות דרבנן ועוד שהם התירו ליוצא לדרך לפקוד את אשתו סמוך לווסתה כדאיתא בפ' הבא על יבמתו ואי מדאורייתא היכי שרינן אלא ודאי כדכתיבנא ע"כ וכ"כ רבינו לקמן בסוף פ' האשה בשם הראב"ד: [ל] **ובמה** עונה או יום או לילה. הכי גר' ברי"ף ואיתא הכי בגמ' לקמן בפ' תינוקת דף ס"ס אדתניא התם ראתה ועודה בבית אביה בה"א כל הלילה שלה ונותנין לה עונה שלמה וכמה עונה שלמה פי' רשב"ג לילה ואי יום ואמרי' שלה ומי בעינן טולי האי ורמינהו הרי שהיו גמיו כו' רשב"ג אומר משום ר' יוסי מניחין תחת הכיור שמימיו מקלחין או במעין שמימיו רודפים וכמה עונה ומפרשינן וכמה עונה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן או יום או לילה ועל דא ודאי סמיך הרי"ף וגם רבינו שכתבו כמה עונה או יום או לילה אבל אני תמה דאיתא נו התם כ' חגא אשונה וא"ל רבי חגא בר בר חנה א"ר יוחנן אמי יום ואמי לילה ואמר רב שמואל בר רב יצחק ולא פליגי הא בתקופת ניסן ותשרי הא בתקופת תמוז ובטבת פרש"י בתקופת ניסן ותשרי שהיום והלילה שוים או יום או לילה דהוי עונה שלמה של שתים עשרה שעות בתקופת תמוז וטבת שאינם שוים אמי יום ואמי לילה פ"כ וא"כ הא שמעינן דאו יום או לילה לאו דוקא אלא כלו' י"ב שעות וכן נמי אדרמינן מהא אברייתא דלהתם כו' לא למינן אלא בתר דמפרשינן להני אמוראי ושני נמי דרשב"ג כי קאמר לילה ואמי יום הכי קאמר או לילה דניסן ותשרי אי אמי יום ואמי לילה דטבת ותמוז אי בעית אימא אמאי כתובה למגבי בה עפי עד דאתמר כלומר הלכך בעינן לילה שלמה ואמי יום ואם כן ה"ל לענין הך עונה דאתמר הכא בפרישה דסמוך לווסת אמאי קא נסבי רבינו והרי"ף כליבנא דרבי חייא בר אבא אליבא דר' יוחנן ולא כדמפרשינן לה בגמ' דלא פליגי ואו לילה או יום לאו דוקא אלא י"ב שעות קאמר ובודאי שאין נראה לחלק בין דיני נדה לדיני הכשר כלי יין נסך מדלא מפלגינן בהך רומיא דמייתינן ארהתא בבית אביה והאיתי בב"י סי' קפ"ד שכתב וז"ל כתבו הגהות מיי' בפ"ד בשם אביאסף וכמה עונה יום או לילה ביומי ניסן ותשרי ואמי יום ואמי לילה ביומי תמוז וטבת ע"כ ונראה שטעמו משום דמשמע ליה דשיעור עונה הוי י"ב שעות מהשעות שהם כ"ד ביום ובלילה ומ"מ נ"ל שאין לחוש לכך מאחר שהפוסקים לא הזכירוהו וגם ליתנא דגמ' משמע דלא קפיד אלא על היום או על הלילה לא על השעות ולא הזכירו שעות בפרק האשה אלא משום פלוגתא דר' יוסי דאיתא התם ע"כ הב"י ואני אומר דבלי ספק דהגב הורפיה לא עיין ולא דק ואשתמטתי' הך סוגיא דפרק התינוקת דבודאי דמהם יצא לו להאביאסף ולא דמשמע לו מסברא בעלמא דכתב הב"י שלא סמיך ליה על הגמרא הערוך שכתבתי וגם מ"ש הב"י דליסנא דגמ' משמע דלא קפיד כו' גם בזה לא עיין דקסבר הוא שזה הלשון שהזכירו הרי"ף ורבינו או יום או לילה דבגמ' אדהכא אתמר כך ולא היה שמליגו להך סוגיא דפרישה דסמוך לווסתן שהוא בגמ' בג' מקומות בפ"ב דשבועות ובפ' האשה ובפ' הבא על יבמתו בסופו ובשלשתן לא אתמר בגמ' כלום אלא שפיעור הפרישה הוא עונה אבל כמה הוא שיעור עונה לא אתמר כלל וא"כ אדרבה מסתמא יש לנו לומר דנלמוד סתום מן המפורש וסיינו הסיא דפרק תינוקת ומכ"ש הגמ' נמי כמי מיניה לענין נדה ארהתא בבית אביה ולא דחינן לה לאפלוגי ביניהו כלל אלא למד מינויא ומשום דכתובה למי בה מיגלא מששע דבלאו הכי אין לחלק ובודאי שזה הוא ג"כ טעמו של האביאסף ומש"ה הוא דקשיא לי טפי טובא על רבינו והרי"ף ז"ל שהם ג"כ טעמם דכיון דלא אתמר בגמרא אדהכא בשום דוכתא כמה שיעור העונה דנלמד סתום מן המפורש הייט מהסיא דהתינוקת והיאך א"כ תפסו להם לדברי חייא בר אבא א"ר יוחנן לעיקר והגמ' עצמו מפרשו שאינו חולק עם ר' חגא ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ושיה להם לתפוס כמאי כן בדברי מניהם לענין שיעור פרישה דהעונה ואולי יש לי לומר דלענין פרישה לא לאו הרי"ף ורבי' לפסוק כן דבשלמא לענין הכשר כלי י"נ וא"כ לענין מה שנותנין לראתה בבית אביה מלינן שפיר למעבד כתרווייהו דלפום דמאי דמשוינן להו דלא פליגי הוי שיעורא י"ב שעות וכך יש לדון לענין הכשר דכלי י"נ שיש להגעילן י"ב שעות וגם לענין דראתה בבית אביה יש ליתן לה כל כך משעת חופתה אבל בפרישה דסמוך לווסתה שיעור הפרישה הוא תלוי בווסת הבא אין שהו קבוע אע"פ שהוא בא בזמנו דאורח בזמנו בא היינו בזמן העונה הוא בא אבל לא בכל השעות שוות דלפעמים מאחר ופעמים ממהר לבא וא"כ מהיכן אתה מתחיל לאותן י"ב שעות ואם אתה אומר מתחלי לילה עד חצי יום או בהפך א"כ אף בימי ניסן ותשרי כמי אמאי אין אנו נותנין הזמן הזה הייט מתחלי לילה עד חצי יום או בהפך אלא ודאי דז"ם שיעורא לא אמרו אלא לסימנא בעלמא ועיקר שיעור שנתכוונו בכיסם הוא לשיעור י"ב שעות יהיו באיזה זמן שיהיו וזה א"א לומר אלא בהנך תרתי בהכשר כלי יין נסך ובנתינה דלראתה אבל בשיעור פרישה שתלוי בווסת הבא א"א לנו לומר כן כיון שאין כאן עת קבוע לסתחלתן ומכיון דא"א לנו לומר שיעור י"ב שעות לענין פרישה הלכך נראה להרי"ף ולרבינו יותר לתפוס כדברי חייא [ב"א] א"ר יוחנן דלאמר או יום או לילה שזהו שיעור היותר ראוי לתתו ביד כל אדם מפני שהוא שיעור אמי יום ואמי לילה דלאו כ"ע ידעי לכווני השעות והרי אף השיעור ההוא כשהוזכר לא הוזכר בדווקא אלא לומר שצריך י"ב שעות כנראה מלשונו של רש"י ז"ל ג"כ ולפיכך פסקו כמ"ד או יום או לילה כך נ"ל לדעת הרי"ף ורבינו אבל האביאסף תלי סבר דביומי ניסן ותשרי הייט בכל תקופה וכדדייק ליסנא דגמ' בתקופת ניסן ותשרי והן הנה חדשי ניסן אייר סיון וחדשי תשרי חשון וכסליו בהו אזלינן בתר יום ולילה ופורש או יום או לילה ובתקופת טבת ותמוז דהיינו חדשי טבת שבט אדר וחדשי תמוז אב אלול נותנין חצי יום וחצי לילה וכך הוא פורש או יום או לילה ויכול כל אדם לדעת ולשער חציו של לילה וחציו של יום והרי הפרישה הזו מדבריהם הוא וכמ"ש לעיל הלכך הם אמרו לפרוש והם אמרו לתת השיעור ביד כל אדם דכל אדם יכוין וידע שלא לתטוא באחת מהנה: [מ] **ה"ג** כל היום שלה והא תניא ר"י

תפארת שמואל א) וקי"ל הלכתא כרב באיסורי כדאיתא בבכורות פ' יש בכור. ושם מוכח דלא היתה הגירסא לפניו הלכתא כרב באיסורי ודו"ק ועיין בת"ה בדין פדיון הבן ובשו"ת מהרש"ל אמנם בפרק המפלת דף כ"ד ע"ב בגמרא איתא להדיא ג"כ הלכתא כרב באיסורי עד שיש לתמוה על רבינו למה לא הביא הא דמפלת ודבריו צ"ע:

רבי אושעיא אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהם סמוך לווסתן וכמה אמר רבה עונה מאי לאו עונה אחריתי. לא אותה עונה [נ] אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי כל מי שאינו פורש מאשתו סמוך לווסתה אפילו הויין ליה בנים כבני אהרן מתים דכתיב והזרתם את בני ישראל מטומאתם וגו' והדוה בנדתה וסמיך ליה אחרי מות שני בני אהרן. אמר ר' חייא בר אבא כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה הויין לו בנים זכרים שנאמר להבדיל *) בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור וסמיך ליה אשה כי תזריע וילדה זכר ריב"ל אמר הויין ליה בנים הראויים להוראה שנאמר ולהבדיל ולהורות: ב [דף ז ע"א] **מתני'** (ד) רבי אליעזר אומר ד' נשים דיין שעתן בתולה מעוברת מניקה וזקנה. אמר רבי יהושע אני לא שמעתי אלא בתולה. [דף ז ע"ב] והלכה כדברי רבי אליעזר איזו היא בתולה כל שלא ראתה דם מימיה ואף על פי שנשואה. [ס] (ה) מעוברת משיודע עוברה. מניקה עד שתגמול את בנה. נתנה את בנה למניקה גמלתו או מת [ע] רבי מאיר אומר מטמאה מעת לעת [פ] וחכמים אומרים דיה שעתה. איזוהי זקנה. שעברו עליה [צ] ג' עונות [ק] (ו) סמוך לזקנתה: **גמ'** [דף ה ע"א] אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי חנינא בן אנטיגנוס כל הנשים כתמן טמא למפרע. ונשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן. (ז) חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שאפילו סדינים שלה מלוכלכין בדם [ר] (ח) אין חוששין לה. ואימתי הגיע זמנה לראות (ט) משהגיעו ימי הנעורים:

[ש] (י) א אבל אם ראתה ג' פעמים אע"פ שלא הגיע זמנה לראות כתמה טמא:

ד [דף ט ע"א] **בעא** מיניה ההוא סבא מרבי יוחנן הגיע עת ווסתה בימי עבורה ולא בדקה מהו. [ת] קמיבעיא ליה אליבא דמ"ד ווסתות דאורייתא מאי [א] כיון דווסתות דאורייתא בעיא בדיקה או דילמא כיון דדמיה מסולקין לא בעיא בדיקה. א"ל תניתוה ר' מאיר אומר אם היתה במחבא והגיע עת ווסתה ולא בדקה עלמה טהורה שחרדה מסלקת את הדמים טעמא דאיכא חרדה [ב] הא ליכא חרדה לא בדקה טמאה אלמא ווסתות דאורייתא והתם כיון דאיכא חרדה דמיה מסולקין ולא בעיא בדיקה ה"נ דמיה מסולקין ולא בעיא בדיקה מהכא משמע הא דאמרי' בשבועות פ"ב (דף יח:) אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן עונה אחת סמוך לווסתן (יא) כשהיא מעוברת אין צריך לפרוש (יב) דאפילו בשעת ווסתן אמרינן הכא דלא בעיא בדיקה. [ג] והא דתנן במתני' (דף יא.) [ד] אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכה להיות בודקת [ה] אבתולה וזקנה קאי (יג) ולא אמעוברת. כדא"ר יוחנן (דף י:) [ו] עלה דהיא אבל בשניה מטמאה מעת לעת. [ז] (יד) אי נמי יש לחלק בין בדיקה שחרית וערבית [ז] דאחמירו בהו רבנן טפי מבשאר

*) [נ"ל להבדיל בין הטמא כו'].

הגהות הב"ח א אבל אם ראתה ג' פעמים. נ"ב היינו כר' יוחנן דפליג אחזקיה בדף י ע"א וברא"ש ע"ב:

רש"י עונה אחריתי. דאם וסתה ביום אסורה כל היום וכל הלילה שלפניו ור' יהודה לא אסר אלא עונת וסתה: ולהבדיל כו'. המבדיל בין טומאה לטהרה תלד אשתו זכר: **להבדיל** ולהורות. בעניינא דשתויי יין כתיב ולהבדיל בין הקדש ובין החול בין הטמא וגו' ולהורות את בני ישראל: ב מתני' וחכ"א דיה שעתה. עד עשרים וארבע חדש [שהוא] זמן הנקת התינוק ובגמ' מפרש טעמא: **שעברו** עליה. שלא ראתה: **שלש** עונות. מפרש לה בגמ': **סמוך** לזקנתה. מפרש בגמ': גמ' **כתמן** כראייתן. מכאן ואילך טמאות: **חוץ** מתינוקת כו'. דאפי' מכאן ולהבא נמי לא והא דאמר בתולת דמים כתמן כראייתה דמכאן ולהבא מיהא טמאה היינו כשהגיע זמנה לראות ולא ראתה: **מלוכלכין** בדם. ולא ידעה אי אתי מגופיה אי לא: **אין** חוששין לה. ואפי' אין לה במה לתלות דבשוק של טבחים לא עברה איכא למימר עברה ולאו אדעתה דהא בגופה אין לתלות כל עיקר דכתמים דרבנן ניהו וכי גזור רבנן בהגיע זמנה דדם מצוי בה אבל בהא לא גזור הואיל ואין בה דמים ולקמן מפרש איזה הוא זמנה משיגיעו ימי הנעורים שהביאה שתי שערות או בת שתים עשרה שנה ויום א' ואע"פ שלא הביאה שתי שערות: ד **וסתות** דאורייתא. אותה בדיקה שהצריכוה לאשה להבדק בשעת וסתה דבר תורה הוא [הלכה] למשה מסיני דאורח בזמנו בא ואם בא יום וסתה ולא בדקה מחזקי' לה טמאה לקמן בפרק כל היד וקא מיבעיא לן אם לא בדקה ביום וסתה בימי עבורה מהו: **אם** היתה במחבא. מחמת פחד כרכום או לסטים: **ה"ג** אלמא וסתות דאורייתא וכיון דאיכא חרדה כו'. ה"נ במעוברת הואיל ודמיה מסולקים טהורה: **צריכה** להיות בודקת. בכל יום שחרית וערבית כשאר נשים:

מעדני יום טוב

ר"י אומר כו': [נ] **א"ר** יוחנן כו'. בפ"ב דשבועות דף יח: [ס] **מעוברת** משיודע עוברה. ושיעור הכרת העובר פירשו בברייתא שלש חדשים ופי' הרשב"א דטעמא שהיא כחולה ודמיה מסולקים ומשהוכר עוברה ראשה ואבריה כבדים עליה אבל קודם לכן לא ועיין בד"מ: [ע] **ר"מ** אומר מטמאה מעל"ע. טעמא מפרש בברייתא בגמ' דף ט ע"א דדם הוא שנעכר ונעשה חלב ומכיון שמת התינוק או שגמלתו חוזר הדם לקדמותו: [פ] **וחכ"א** דיה שעתה. מפרש בברייתא דטעמייהו דמתוך צער לידה אבריה מתפרקים ודמה מסתלק ואין נפשה פי' דמה חוזרת עליה עד כ"ד חדש והלכך ל"ש מת ול"ש חי ואפילו גמלתו או נתנתו למינקת: [צ] **שלש** עונות. פירשו בגמ' שם עונה בינונית ל' יום: [ק] **סמוך** לזקנתה. מפרש בגמ' ועיין בד"מ: [ר] **אין** חוששין לה. פירש"י דכתמים דרבנן כו' דמן התורה אינה טמאה עד שתרגיש בבשרה כדאיתא בגמרא דר"פ הרואה כתם ועיין עוד מה שהכתוב בפירש"י בד"מ סעיף ז: [ש] **אבל** אם ראתה ג' פעמים כו'. הכי מוכח בגמ' דף מ"ד אמר עולא א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה ושניה רוקה ומדרסה בשוק טהור כתמה נמי טהור ולעיל מיניה נחלקו חזקיה ור' יוחנן בכתם שבין שניה לג' חזקיה אמר טמא ור' יוחנן אמר טהור חזקיה אמר טמא כיון דאילו חזאי מטמא כתמה נמי טמא ור"י אמר טהור כיון דלא אתחזק בדם כתמה נמי לא מטמא וכתב הרשב"א וקי"ל בהא כר"י דהא איכא ר"ש בן יהוצדק וכל נחותי ימא קיימי כוותיה ואלא מיהו כתם שבין ג' לרביעית דכ"ע טמא אע"ג דקי"ל ווסתות כרשב"ג ולגבי קביעות וסת לא קבע עד שתראה ד' פעמים התם הוא לקביעות וסת של הפלגות לפי שא"א לג' הפלגות בפחות מד' ראיות אבל להחזיק ברואה בג' ראיות סגי וכן הדין לשאר הוסתות כולם כל שראתה ג"פ ה"ז וסת קבוע וכמו שנתבאר והיינו דלא אפליגו חזקיה ור"י אלא בכתם שבין שניה לשלישית אבל בכתם שבין ג' לרביעית לא נחלקו דאלמא לכ"ע כתמה טמא ותמתה דמילתא חזקיה ור"י אליבא דרשב"ג דהלכתא כוותיה קא מיפלגי דאי אליבא דר' היכי שקלי [וטרו] אליבא דלא כהלכתא וכן נראה מפי' ר"ח וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מהא"ב אבל נראה שרש"י חלוק בדבר וכן דעת רבותי הצרפתים שהם סבורים שהראיה הראשונה שבתינוקת שלא הגיע זמנה לראות אינה אלא במקרה וערא' ואינה ראויה להצטרף ולפי דבריהם מחלוקת של חזקיה ור' יוחנן וכל אותה סוגיא שפליה אינה אלא אליבא דר' אבל לדידן דקי"ל כרשב"ג אין חוששין לה עד שתראה ד' ראיות שאין הראשונות מצטרפות לפי שאינה אלא במקרה והראשון עיקר כנ"ל עכ"ל ורבינו שכתב סתם אבל אם ראתה ג"פ וכו' ולא חילק בין וסתות ההפלגה לשאר וסתות משמע שאף בוסת ההפלגות סובר דכל שראתה ג"פ כתמה טמא וכדעת הרשב"א וכן פי' דבריו הטור ריש סי' ק"ץ: [ת] **קמבעיא** ליה אליבא דמ"ד ווסתות דאורייתא כו'. ואע"ג דכבר פסק לעיל דקי"ל וסתות דרבנן מייתי לה משום הא דמסיק דמהכא משמע שא"צ לפרוש בסמוך לוסת שבימי עבורה דמכיון דאפילו למ"ד דאורייתא שרי כ"ש לדידן דקי"ל כמ"ד דרבנן: [א] **כיון** דוסתות דאורייתא בעיא בדיקה. פי' בשעת וסתה וכל שלא בדקה טמאה כדלעיל סי' א' למ"ד וסתות דאורייתא טמאה נדה ולא אמרינן תבדק עדיין אלא למ"ד וסתות דרבנן וכמ"ש בסמוך בשם התוספות: [ב] **הא** ליכא חרדה ולא בדקה טמאה אלמא וסתות דאורייתא. וא"ת ודילמא לעולם וסתות דרבנן ומיירי דהשתא בדקה ומצאה טמאה וכי איכא חרדה טהורה למפרע ולא מטמאים אלא משעת שמצאה טמאה ואילך הא ליכא חרדה ובדקה אחרי כן ומצאה טמאה מטמאה משעת וסתה דהכי אמרינן פרק כל היד למאן דאמר וסתות דרבנן מצאה טמא טמא טהור טהור ולמ"ד וסתות דאורייתא אפילו בדקה ומצאה טהור טמא דאורח בזמנו בא וי"ל דסמוך ארישא דתנא בפ' בנות כותים הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה אלמא וסתות דאורייתא (וכדכתב רבינו לעיל סי' א') דמוקים לה התם דלוה ר"מ היא רישא וסיפא ומיהו קשה דבפ' כל היד מוכיח מהכא דסבר ר"מ וסתות דאורייתא ואיכא מאן דלא מפרש התם רישא כר"מ וא"כ דלמא ר"מ פליג ארישא וי"ל דדייק מדקתני מסולקת הדמים משמע שידועים המבוררים לבא אלמא וסתות דאורייתא. תוס': [ג] **והא** דתנן. לקמן בסמוך: [ד] **אע"פ** שאמרו דיין שעתן. עיין לק' דנ"י רש"י דיה שעתה וכו' אפרש: [ה] **אבתולה** וזקנה קאי. דלא דמיין להיתה במחבא כמו דדמי למעוברת לפי שהמעוברת מה שמסלק את דמיה דבר שחוץ לגופה הוא והוא הולד כמו שהיתה במחבא שהחרדה שחוץ לגופה הוא שמסלק את דמיה משא"כ בתולה וזקנה דסילוק דמיהן דבר שבגופן הוא או מפני שעדיין לא הגיע זמנה שבגופה או שכבר עבר חלף לו ובספרי ד"מ אכתוב דדין מניקה שוה לדין מעוברת והיינו נמי טעמא דסילוק דמיה מחמת הולד הוא שהוא דבר שחוץ לגופה: [ו] **עלה** דהיא אבל בשניה כו'. דקאמר ל"ש אלא בתולה וזקנה אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורן דיין כל ימי מניקתן ופירש"י בתולה וזקנה בתולה כיון דראתה פעם ראשונה ושניה הוחזקה רואה זקנה נמי כיון דאחזיק תרי זימני [היינו כו'] אחר ג' עונות אשתכח דלאו סילוק דמים הוא אלא דילוג וסת אבל מעוברת ומניקה ודאי דמיהם מסולקים ואפילו לא נסתלקו מתחלתן ונסתלקו והולכים הן תדיר עכ"ל ופי' בד"מ: [ז] **אי** נמי יש לחלק בין בדיקת שחרית וערבית. להכביר הספקות דלמפרע שהיא היא הבדיקה דבמתני' דאע"פ שאמרו כו': [ז] **דאחמירו** בהו רבנן טפי.

דברי חמודות

(ד) **רא"א** ארבע נשים דיין שעתן. ואינה מטמאה למפרע כמ"ש רבינו בריש פירקין והיינו לטהרות כמ"ש שם אבל לבעלה לא כמ"ש בסי' דלקמן בדברי רבינו ומ"מ לענין קביעות ווסת נ"מ נמי האידנא וגם לבתולה שלא הגיע לימי הנעורים וכן זקנה לענין פרישה בסמוך לווסתן נ"מ נמי האידנא ולפי שעיקרן של דיני קביעות הווסת הוא בפרק האשה לקמן וגם שם יפרשו קצת דיני פרישה לכך אחרנוהו וכתבנוהו להני דיני כולהו התם בפ' האשה בסופו של החלק שאחר הלכות כלאי בגדים: (ה) **מעוברת** משיודע עוברה. כבר כתבתי לישנא דגמרא במ"י דכמה הכרת העובר ג' חדשים וכתב ב"י סימן קפ"ט דמשמע דשלשה חדשים שלמים קאמר: (ו) **סמוך** לזקנתה. בגמרא איזהו סמוך לזקנתה א"ר יהודה כל שחברותיה אומרות עליה זקנה היא ור"ש אומר כל שקורים לה אמא אמא ואינה בושה ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק חד אמר כל שאינה בושה וחד אמר כל שאינה מקפדת מאי בינייהו איכא בינייהו בושה ואינה מקפדת וכתב הב"י נראה דהלכה כר"ש אי משום דקי"ל כוותיה לגבי ר' יהודה ואי משום דאיפלגו אמוראי אליביה ובפלוגתא דר"ז ור' שמואל בר רב יצחק נראה שהרשב"א פוסק כמ"ד כל שאינה מקפדת וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מהא"ב ובפ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב ומיהו כתבו התוס' דבירושלמי פריך אהא דקאמר כל שקורין לה אמא ואינה בושה וכי בדעתה תלוי הדבר ומשני כל שראוי לקרותה אמא ולפי זה הא דאמרי שקורין לה אמא ואינה מקפדת היינו לומר שאינה ראויה להקפיד עכ"ל הב"י: (ז) **חוץ** מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות. נ"ש אם היא בתולה או בעולה כ"כ הטור סי' ק"ץ וכתב הב"י דהיינו מדתנן הכי לענין דיין שעתה דאע"פ שהיא נשואה הה"נ לענין כתמים דכי היכי דהתם דתלינן בראייתה ממש לא שאני לן בין בתולה לבעולה הה"נ הכא דתלינן בהגיע זמנה לראות דל"ש לן נמי בין בתולה לבעולה וכתב הרשב"א בת"ה שמקצת מפרשים היו סבורים לומר דתינוקת שהגיע זמנה לראות נמי אין כתמה טמא והוא ז"ל סתר דבריהם והכריח דכל שהגיע זמנה לראות אע"פ שלא ראתה כתמה טמא דכיון דהגיע זמנה לראות הרי היא ככל הנשים לענין זה והכי תניא בגמרא ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן ותינוקת שהגיע זמנה לראות יש לה כתם ומדפסיק ותני תינוקת [שלא] הגיע זמנה לראות יש לה כתם אלמא מלתא פסיקתא קאמר בין ראתה בין לא ראתה ע"כ וכן פירש"י יש לה כתם מכאן ולהבא אע"פ שלא ראתה מימיה: (ח) **אין** חוששין לה. פירש"י ואפילו אין לה במה לתלות דבשוק של טבחים לא עברה איכא למימר עברה ולאו אדעתה דהא בגופה אין לתלות כל עיקר משמע לכאורה דאילו א"א לומר שעברה כגון שלא זזה מתוך ביתה דהשתא מכיון דעל כרחינו צריכין אנו לומר שבא מגופה דטמאה היא ולפי זה מאי דמסיים רש"י וכתב דכתמים דרבנן ניהו וכי גזור רבנן בהגיע זמנה דדם מצוי בה אבל בהא לא גזור הואיל ואין בה דמים ה"ק דלא גזור כיון דאיכא למתלי דאימור עברה ולאו אדעתה וכבר נתחכם רמ"י ז"ל בזה וכשכתב דבריו של רש"י ז"ל שינה את לשונו וכתב דכיון דכתמים כו' בזו שאין דמים מצויין בה תלינן לקולא ע"כ אלא שאע"פ שחשב לתקן דבריו של רש"י לא תם לקמחא דגופיה שהוא התחיל וכתב כלשונו של הטור לא גזרו בתינוקת כו' ולכך נ"ל דתקונו הוא עיוותו שעם זה שתיקן לשון רש"י שוה ללשון עצמו אלא היה לו להניח לשון רש"י כמו שהוא והרי אנו יכולין לפרש דבריו בענין שיתקיימו ולומר דזה שכתב אח"כ דכתמים דרבנן כו' ולא גזור להוסיף על טעמו הראשון הוא שבא להקל אפילו היכא דליכא למתלי כלל דמעיקרא הוא דקאמר דיש לנו לתלות אפי' בשלא עברה ונאמר שעברה ולאו אדעתה והדר הוסיף וקאמר דכתמים דרבנן כו' ולא גזור כלל כלומר ואפילו א"א לנו שנאמר דלאו אדעתה אפ"ה רבנן לא גזור והקרוב אלי עוד לומר שיש חסרון מטעות הסופר בלשונו של רש"י וז"ל ועוד דכתמים כו': (ט) **משהגיעו** ימי הנעורים. פרש"י שהביאה שתי שערות או בת שתים עשרה שנה ויום אחד ואע"פ שלא הביאה שתי שערות וכתב הרשב"א [בת"ה] נראה שהוזקקו לפרש כן מדקאמר משהגיע ימי הנעורים דאלמא דבהגעת הימים בלחוד חוששין לה וזה דוחק אלא מסתברא דכל שהיא פחותה מבת י"ב שנים ויום אחד ואע"פ שהביאה ב' שערות דהא קי"ל כרבא דאמר בפרק יוצא דופן תוך הזמן כלפני הזמן ושומא בעלמא ניהו וה"ה לבת י"ב שנים ויום אחד אם לא הביאה ב' שערות דכל שלא הביאה ב' שערות קטנה היא ודוקא כשבדקוה ואין לה ואע"ג דקטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנים ואפי' בדקו ולא אשכחו חיישינן שמא נשרו [להחמיר] לענין מיאון הא אמר רב דימי מנהרדעא [הלכתא] חוששין שמא נשרו וה"מ דאקדשה תוך הזמן ובעל לאחר הזמן דאיכא ספיקא דאורייתא אבל [בעל] בתוך הזמן לא כלום הוא ליכא ספיקא דאורייתא ובכתמים נמי דספיקא דרבנן היא אין חוששין שמא נשרו אלא מיהא היכא דלא בדקו חזקה הביאה סימנים ואפי' למיאונין וכדרבא ואיתא בפ' יוצא דופן וברים בא סימן ומצאתי בתוספתא במס' נדה פ"ק מאימתי ראויה לראות משהביאה ב' שערות וזה מבואר כדברינו עכ"ל הרשב"א וסוי יודע דבהטור השמיט יום אחד ולא כתב אלא י"ב שנים ונמשכו אחריו בעלי הש"ע ולישנא קטיעא הוא ולאו בדוקא קאמרי: (י) **אבל** אם ראתה ג"פ כו'. גרסינן בגמ' דף י' אמר רב תלקים בר טוביה תינוקת שלא הגיע זמנה לראות [אפי'] שופעת כל בשבה אינה אלא ראיה אחת אמר רב שימי בר חייא מדלפת אינה כפוסקת אלא כשופעת ופירש"י מדלפת טיף אחר טיף וכתב הב"י דנראה מדברי רש"י שם שאם פסקה מעט וחזרה וראתה ופסקה וראתה כן ג"פ ביום הרי זו מוחזקת בדמים וכתמה טמא כראייתה וכ"כ הרשב"א בפי' בת"ה וכך הם דברי הטור אבל הרמב"ם כתב בפ"ט מהא"ב כתמה טהור עד שתראה דם ג' וסתות נראה שהוא סובר כי מדלפת אינו דוקא טיף טיף כדפירש"י אלא כל ראיה דוסת אחת מקרי מדלפת עכ"ל וכתב רמ"א דיש להחמיר כסברת רש"י וכתב הטור דתינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה ג"פ ופסקה מלראות שיעור ג' עונות שהן צ' יום חוזרת לקדמותה וכתמה טהור עד שתחזור ותראה ג"פ וכתב הב"י שכ"כ הרשב"א בת"ה ולמד כן מדתניא הכי בגמ' לענין דיה שעתה תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם אחת דיה שעתה ב"פ דיה שעתה ג"פ הרי היא ככל הנשים כו' עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה הרי היא ככל הנשים וס"ל להרשב"א דה"ה לענין כתמים דדינא הכי ואמרי' עלה בגמ' שאם לאחר שעברו עליה ג' עונות חזרה וראתה בעונות קטנות כמו שהיתה למודה לראות מתחלה לא הוחזקה עד שתראה ג"פ ואע"פ שכתב הרשב"א כמו שהיתה למודה כו' הכא לענין כתמים אין אנו צריכין אלא ג' ראיות להחזיקה בדמים כמ"ש לשונו במ"י והכי מוכח נמי בהדיא מהך דמדלפת שנתבאר שהיא מוחזקת בג' ראיות אפי' ביום א' והוא לא נקט הכא אלא מאי דאמרי' בגמ' לענין דיה שעתה וכמו שיתבאר כל זה באריכות בס"ד בפרק האשה: (יא) **כשהיא** מעוברת א"צ לפרוש דאפי' בשעת וסתן כו'. ואפי' לכתחלה אינה צריכה בדיקה והא דתנן נמי היתה במחבא והגיע עת וסתה ולא בדקה ה"ה דאפי' לכתחילה לא בעיא בדיקה דהא טעמא דמסולקת דמים היא כ"כ הרשב"א אבל הטור סי' קפ"ד גבי היתה במחבא כ' דלכתחילה חוששת לו אפי' לא היתה לה וסת קבוע ואעפ"כ גבי מעוברת לא כתב שתהא חוששת לו אפי' לכתחילה וכבר הקשה עליו הב"י דכיון דמעוברת מדין מחבא פשטינן לה היה לנו להשוותה ותירץ דהטור ס"ל דאע"ג דבמחבא אמרי' דדמיה מסולקים ולא בעיא בדיקה לאו למימרא דאפילו לכתחלה לא בעיא בדיקה אלא דבדיעבד לא מחזקי' לה בטמאה אבל אה"נ דלכתחלה בעי בדיקה בשעת וסתה ותדע דהא לא בעי ההוא סבא מר' יוחנן אלא בדיעבד כדמשמע מדנקט לה אפיסקא דמעוברת ותברותיה דיין שעתן ועוד מדאמר הגיע וסתה בימי עבורה ולא בדקה מהו ולא אמר הגיע וסתה בימי עיבורה חוששת לוסת או אינה חוששת ומדאהדר ליה ר' יוחנן תניתוה משמע דבההוא גוונא דבעיא בלחוד היא דמתנייא ולא יותר דהא"כ הל"ל מאי תיבעי לך בדיעבד הא אפי' לכתחלה תניתוה דשריא אלא ודאי משמע ליה דבדיעבד דוקא מתניא והכי משמע מדברי רש"י שכתב ה"נ במעוברת הואיל ודמיה מסולקים טהורה ומשמעות דבריו דבדיעבד קאמר שאל"כ הו"ל למימר ה"נ במעוברת הואיל ודמיה מסולקין אינה חוששת ומ"מ עד כאן לא אבעיא לן האי בעיא ופשטינן לה דוקא בדיעבד אלא אליבא מ"ד דוסתות דאורייתא אבל למ"ד וסתות דרבנן לכתחילה נמי אינה חוששת ומסברא ידעינן לה ולא איצטרך למבעי בה וה"מ במעוברת דהא חזינן דכל המעוברת דמיהן מסולקים והלכך אמרי' דלמ"ד וסתות דרבנן אף לכתחלה נמי אינה חוששת אבל היתה במחבא דלא בריר לן טולי האי דתהא מסולקת דמים דהא חזינן כמה נשי אע"ג דהוו במחבא לא ישנו את תפקידם לא אמרי' בה אינה חוששת אפי' לכתחלה ומסתיין דנימא בה היכא דעבר יום וסתה ולא בדקה שמותרת עכ"ל הב"י בסי' קפ"ד ובסי' קפ"ט כתב דהרמב"ם לא הזכיר דין זה ושהמגיד בפ"ט מהא"ב כתב שנראה שהוא מפרש דהך בעיא דההוא סבא היא לענין טהרות בלבד אבל לענין פרישה מבעלה חוששת ליום וסתה עד שתעקרנו או שהוא מפרש כדברי שאר המפרשים דאמרי לא בעיא בדיקה אבל בשעת וסתה חוששת היא לבעלה והו שלא הזכיר דין זה עכ"ל המגיד והיה לנו לחוש לדברי אלו המפרשים כ"ש שאפשר שהרמב"ם ג"כ הכי ס"ל וא"כ אין חילוק בין היתה במחבא למעוברת דתרווייהו לכתחלה יש להם לחוש אלא דמכיון שהב"י בש"ע שנו לא חש וכן האחרונים לא חשו וקי"ל נמי דוסתות דרבנן אין לנו להחמיר ועיין בסעיף ל"ב בפרק האשה ועיין עוד בסעיף דלקמן: (יב) **דאפי'** בשעת וסתן אמרינן הכא דלא בעיא בדיקה. ומכאן יצא לו להש"ע שכתב בסי' קפ"ד גבי מעוברת ומניקת דאפי' בתוך וסתה מותרת בלא בדיקה: (יג) **ולא** אמעוברת כדא"ר יוחנן עלה דהיא אבל כו'. דא"ר יוחנן ל"ש אלא בתולה וזקנה אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עבורן דיין כל ימי מניקתן ומכאן יצא לו להטור שהשוה דין מניקה לדין מעוברת דכל ימי מניקתה שהן כ"ד חדשים משנולד הולד אפי' מת הולד א"צ לפרוש סמוך לוסתה כמו במעוברת ותניא מעוברת ומניקה שהיו שופעות דם ובאות דיין כל ימי עבורן ודיין כל ימי מניקותן דברי ר' מאיר ר' יוסי ור' יהודה ור"ש אומרים לא אמרו דיין שעתן אלא בראיה ראשונה אבל בשניה מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ור' יוחנן כר' מאיר ס"ל וכן שמואל נמי כדאיתא בגמ' ואע"ג דרב ור"ל לקים לא ס"ל כר"מ הרי הלכה כר' יוחנן לגבי רב ושמואל ולגבי ר"ל לקיש וכ"ש הכא דשמואל כוותיה סבר וז"ל הטור סי' קפ"ט בשם הרשב"א עוברה משהוכר עוברה ומניקה כל כ"ד חדש אינה חוששת לוסתה הראשון אפי' היה לה וסת קבוע והגיע תוך הזמן הזה אינה צריכה בדיקה ומותרות לבעליהן ואפי' שופעות ורואות דם באותן עונות שהן למודות לראות בה אינן אלא במקרה ע"כ אבל לעיל מינה כתב ג"כ בשם הרשב"א שכתב אינה קובעת וסת בימי עבורה ובימי מניקותה ושיש גדולים שאומרים שחוששת לה כדרך שחוששת לוסת שאינה קבוע וראוי לחוש לדבריהם ע"כ כלומר אע"ג דאינה קובעת ממש חוששת וכן הוא לשונו בת"ה שאחר שכתב דלא קבעה ולא חיישא כתב אבל הר"א כתב דמקבע הוא דלא קבען הא מיחש חיישינן דומיא די"א שבין נדה לנדה שחוששת ואע"פ שהראשון נ"ל עיקר יש לחוש לדברי הרב ע"כ מוכח ודאי שאע"פ שאינה קובעת אותו ביהא לו דין וסת קבוע שיתבארו בפרק האשה מאי בינייהו דוסת קבוע לשאינו קבוע מ"מ לענין חששא שתאסר לבעלה בעונה בינונית שהוא ל' יום לראייתה כדרך כל וסת שאינו קבוע וכמו שנתבאר לעיל סעיף א' צריכה לחוש לו וכן אפי' יש לה זמן לימי החדש או שראתה בהפלגה וכדרך שיתבאר בפ' האשה בסעיף ז' וסעיף כ"ז וסעיף ל"ב הילכך נראה ודאי דהא דאמרן שאפי' שופעת באותן עונות שהן למודות לראות בה אינן אלא במקרה היינו ג"כ דוקא לענין זה שלא לחוש לאותו הזמן של וסת הראשון אבל צריכה שתחוש לוסת שאינו קבוע ובאותה העונה אסורה לשמש ומיהו מכיון שעברה ולא ראתה אפי' פעם אחת כבר נעקר וא"צ לחוש עוד ואפי' כבר ראתה כמה פעמים ובעונות קבועות לפי שאינה קובעת וסת באלו הימים וכמו שיתבאר בפ' האשה ועוד דקדק הרשב"א מהך ברייתא דעד כאן ל"פ אלא בימי עיבורן ובימי מניקתן הא אם עברו ימי מניקתן אפי' בראיה ראשונה מטמאה מעל"ע לדברי הכל ועוד ז"ל בתר טעמא מידי דאית טעמא מחמת הגורם דראשה כבד ואבריה מתפרקים כו' הא כשנסתלק הגורם חזר התורה למקומו ויתבאר עוד אחר פרק האשה בס"ד: (יד) **א"נ** יש לחלק כו'. ולפי תירוץ הזה כל הד' נשים שוות ואף בתולה וזקנה א"צ לפרוש סמוך לוסתן והטור כתב כן בסי' קפ"ד בשם הרשב"א דקטנה שלא הגיע לימי הנעורים ולא הביאה סימנים א"צ לפרוש סמוך לוסתה כל זמן שלא קבעתו ג' פעמים וכתב הב"י דדין זקנה שנסתלקו דמיה שוה לדין קטנה בזה עד כאן ידאה

תפארת שמואל א) אבל בשניה מטמאה וכו'. נ"ב (נ"ל) [ר"ל] דהאי אבל קאי אבתולה וכו' ולא אמעוברת:

בדיקות והא דאמר בסוף אלו דברים (פסחים דף עב:) גבי אשתו נדה בעל חייב. יבמתו נדה בעל פטור. ופריך מאי שנא יבמתו דקא עביד מצוה אשתו נמי קא עביד מצוה ומשני כשאשתו מעוברת. מעוברת נמי והא איכא מצות עונה. [ח] ומשני בסמוך לווסתה. לאו אשתו מעוברת קאי א) אלא שטיא אחרינא הוא ולא קאי אמעוברת [ט]: ה [דף יא ע"א] מתני' אע"פ שאמרו [י] דיין שעתן צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה ויושבת על דם טוהר. ומשמשת בעדים חוץ מן היושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורין. ופעמים צריכה להיות בודקת בשחרית ובין השמשות ובשעה שהיא עוברת לשמש ביתה: גמ' [דף יא ע"ב] אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא באשה עסוקה בטהרות דמינו דבעי בדיקה לטהרות בעי נמי לבעלה אבל אינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה מאי קמ"ל תנינא כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן. אי ממתני' הוה אמינא ה"מ באשה שיש לה ווסת אבל אין לה ווסת בעיא בדיקה [כ] (טו) קמ"ל. [דף יב ע"א] א"ר זירא א"ר אבא בר ירמיה אמר שמואל אשה שאין לה ווסת אסורה לשמש עד שתבדוק. א"ל ר' זירא לר' אבא בר ירמיה אין לה ווסת בעיא בדיקה יש לה ווסת לא בעיא בדיקה. א"ל יש לה ווסת ערה בעיא בדיקה ישנה לא בעיא בדיקה. אין לה ווסת אפילו ישנה בעיא בדיקה. ולימא יש לה ווסת לטהרות בעיא בדיקה לבעלה לא בעיא בדיקה אין לה ווסת לבעלה נמי בעיא בדיקה. [ל] ומדלא קאמר הכי ש"מ קסבר שמואל כל לבעלה לא בעיא בדיקה. [דף יב ע"ב] ת"ר אשה שאין לה ווסת [מ] אסורה לשמש (טז) [נ] ואין לה לא כתובה (יז) [ס] ולא פירות ולא מזונות [ע] ולא בלאות (יח) [פ] ויוציא ולא יחזיר עולמית דברי ר"מ. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר (יט) משמשת [צ] בשני [ק] עדים הן הן עיוותיה הן הן תיקוניה. משום אבא חנן אמרו [ר] אוי לו לבעלה. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס [ש] במאי אי בעסוקה בטהרות הא אמר שמואל חדא זימנא ואי בשאינה עסוקה האמר שמואל כל לבעלה לא בעיא בדיקה דאמר ר' זירא אמר ר' אבא בר ירמיה אמר שמואל אשה שאין לה ווסת אסורה לשמש עד שתבדוק ואוקימנא בעסוקה בטהרות. מאן דמתני הא לא מתני הא. פרש"י ז"ל לעולם בעסוקה ודקשיא לך תרתי למה לי. רב יהודה דמתני הא משמיה דשמואל לא מתני הא דרבי אבא ורבי אבא לא מתני הא דרב יהודה. ואי קשיא לך ה"נ רב יהודה אמרה דאמר רב יהודה לעיל [ת] גבי מתני' דקתני ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בעסוקה וכו' לאו פירכא היא [א] דרב יהודה לא אשמועינן (התם) בעסוקה מידי דממתני' הוה שמעינן בין שאינה עסוקה בין עסוקה ואתא רב יהודה ואשמועינן משמיה דשמואל דשאינה עסוקה לא בעיא בדיקה. והכא אשמועינן דהלכה כר' חנינא וכאותה משנה דעסוקה בעיא בדיקה והכא עיקר ואית דמפרשי והא אמרה שמואל חדא זימנא דאוקמה למתני' דקתני ומשמשת בעדים בעסוקה בטהרות. מאן דמתני הא לא מתני הא לעולם בשאינה עסוקה ודקשיא לך דרבי אבא בר ירמיה אהא דרב יהודה אמוראי נינהו אליבא דשמואל וטועין בדבר דאם כן קשיא דר"י אדר"י דהא איהו גופיה אמר דשאינה עסוקה לא בעיא בדיקה. ורבינו חננאל ז"ל כתב ואסיקנא מאן דמתני הא דשמואל לא מתני הא. וקיימא לן כי הא דאמר לה ב) והלכתא כר"ח בן אנטיגנוס [ב] וזהו כפי' השני שסתר רש"י ורב אלפס ז"ל הביא ברייתא זו בכתובות בסוף אלמנה ת"ר אשה שאין לה ווסת אסורה לשמש וכו' ר"ח בן אנטיגנוס אומר משמשת עם שני עדים והן עיוותיה ותיקוניה שאם תשמש פעם ראשונה ושניה ושלישית בעדים וימצא דם בעד שלו או שלה בכל פעם ופעם הן עיוותיה שהוחזקה נדה כל ימיה ותצא בלא כתובה דלאו בת תשמיש היא. ואם שימשה בשני עדים אחד לו ואחד לה ולא נמצא דם באחד מהם ג' פעמים הן תיקוניה והרי היא ככל הנשים. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ח בן אנטיגנוס [ג] והשתא לדברי רב אלפס ז"ל המשמשת בשני עדים דקאמר ר' חנינא היינו לאחר תשמיש אחד לו ואחד לה מאי קא פריך אי בעסוקה בטהרות הא אמר שמואל חדא זימנא מה ענין הא דשמואל "להכא. שמואל קאי אבשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה וקאמר באשה עסוקה בטהרות דמינו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא בדיקה נמי לבעלה לפני תשמיש ור' חנינא איירי בבדיקה שלאחר תשמיש ועוד מאי פריך ואי בשאינה עסוקה בטהרות [ד] הא אמרינן כל לבעלה לא בעיא בדיקה הא ר' חנינא נמי מודה שאין צריכה לבעלה בדיקה תמיד אלא שלש פעמים להתחזק שלא תראה מחמת תשמיש ושמואל הוא דקאמר

הגהות הב"ח א מה ענין הא דשמואל לר' חנינא דהכא וכו':

רש"י אשתו נדה בעל חייב. כדמוקי לה לקמיה בסמוך לווסתה: אשתו נמי מצוה. פריה ורביה: עונה. לפי מה שהוא תייר או גמל או טייל או תלמיד כדמפרש בכתובות: בסמוך לווסתה. דמוזהרין ישראל לפרוש מנשותיהן סמוך לזמן ווסת כדתניא כדאמרי' בשבועות והזרתם את בני ישראל [וגו'] והדוה בנדתה מכאן אזהרה לבני ישראל שיהו פורשים מנשותיהן וכו': ה מתני' אע"פ שאמרו דיה שעתן. באשה שיש לה ווסת: צריכה להיות בודקת. בכל יום שחרית וערבית כשאר נשים: חוץ מן הנדה. משראתה יום א' ממלאה שבעה ואינה צריכה בדיקה כל ז' שהרי בלא ראיה היא טמאה: והיושבת על דם טוהר. דלמה לה בדיקה אפילו תראה דם טוהר הוא: ומשמשת בעדים. אע"פ שיש לה ווסת צריכה לשמש בעדים ולבדוק לפני תשמיש ולאחר תשמיש: ובתולה. שדמיה טהורין ארבע לילות והיא אינה צריכה לשמש בעדים שהרי דמה טהור אפילו נשתנו מראה דמים הוא תולה ובמכה אמרינן דמשום תשמיש נשתנה אבל שחרית וערבית היכא דלא שמשו אחר בעילה ראשונה צריכה בדיקה כדמפרש בגמ' שמא נשתנו מראה דמים שלה: ופעמים צריכה להיות בודקת. כל אשה: שחרית ובין השמשות. שחרית להכשיר טהרות של לילה ערבית להכשיר טהרות של יום כדאמרי' טעמא בריש פירקא: לשמש את ביתה. לאחר תשמיש שמא ראתה לאחר תשמיש מחמת תשמיש: בעיא נמי בדיקה לבעלה. לפני תשמיש: תנינא. מתני' פ"ב (דף טו): בחזקת טהרה. לבעליהם ומתניתי' דקתני דבעיא בדיקה ע"כ הכי מתרצא לה מתני' דהכא בעסוקה בטהרות התם בשאינה עסוקה בטהרות: יש לה ווסת לא בעיא בדיקה. בתמיה והא קתני מתני' בין לה ווסת דבעיא בדיקה כיון דעסוקה בטהרות ולקמן פריך ליתני ליה הא בשאינה עסוקה בטהרות ומשני קסבר שמואל כי אינה עסוקה אפי' אין לה ווסת לא בעיא בדיקה לבעלה הואיל ואינה עסוקה בטהרות: ערה. דחזיא לעסוקי בטהרות בעיא בדיקה לבעלה אע"ג דליכא טרחה לנעורה אבל ישנה איכא צערא ולא אטרחוה רבנן אע"ג ישנה דלא חזיא לטהרות אפילו רגילה לעסוק בטהרות לא בעיא בדיקה: לטהרות. בעיא בדיקה. כלומר העסוקה בטהרות בעיא בדיקה אפי' לבעלה: לבעלה לא בעיא בדיקה. היכא דאינה עסוקה: אין לה ווסת אפי' לבעלה. גרידא דאינה עסוקה בטהרות בעיא בדיקה: כל לבעלה. בלא טהרות: לא בעיא בדיקה. אפילו אין לה ווסת הילכך הא דאמר שמואל אסורה לשמש עד שתבדוק בעסוקה בטהרות קאי: ולא פירות. שאוכל בעלה מנכסי מלוג שלה ולא אמרי' כיון דאין לה כתובה הימנו אשתכח דלאו אשתו היא וליהדר לה פירי דאכל: ולא מזונות. אם הלך למדינת הים קודם שגרש אין ב"ד פוסקין לה מזונות מנכסיו: ולא בלאות. כגון אם הכניסה לו בגדים בשומת כתובתה ואמרינן בכתובות (דף עט) עיילה ליה גלימא מכסי בה ואזיל עד דבלי וזו כשמגרשה אע"ג שקנת הבלאות קיימין אין מחזירין לה: בשני עדים. כדמפרש לקמן היכא: אוי לו. אי לא מוקי לה כר"מ א"ל דבעי אגבייה כתובתה. והכ"ק ליה את אמרת אין לה כתובה ואנא סבירא לי אוי לו לבעלה שנחסר ממונו דודאי יש לה כתובתה א"ד לר"ח בן אנטיגנוס קאמר ליה דמקלקלא ליה. את אמרת משמשת בעדים אוי לבעלה דדילמא לא חזיא לפני תשמיש וחזיא בשעת תשמיש: הא אמר שמואל חדא זימנא. כדמותיב ואזיל מדר' אבא בר ירמיה, מינה שמעינן דס"ל לשמואל דעסוקה בטהרות בעיא בדיקה לבעלה ושאינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה: מאן דמתני הא לא מתני הא. לעולם בעסוקה ודקשיא לך תרתי למה לי רב יהודה דמתני הא משמיה דשמואל לא מתני הא דר' אבא ור' אבא לא מתני הא דרב יהודה ואי קשיא הא רב יהודה נמי אמרה דאמר רב יהודה לעיל גבי מתני' דקתני לעיל ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה ואמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בעסוקה כו' לאו פירכא היא דרב יהודה לא אשמעינן התם בעסוקה מידי דממתני' הוה שמעינן בין עסוקה בין אינה עסוקה ואתא רב יהודה למימר ואשמועי' משמיה דשמואל דשאינה עסוקה לא בעי בדיקה

דברי חמודות

דיראה לי דה"ה אין צריך לפרוש סמוך לווסתה ה"ה בתוך ווסתה נמי כדדייקינן במעוברת לעיל סעיף י"ב ולקמן אחר פ' האשה יתבארו דיני בתולה וזקנה לאחר שעברו עליהן ג' עונות הילך חוזרות לקדמותן: (טו) קמ"ל דכל לבעלה לא בעיא בדיקה. ואפי' אין לה ווסת וכדאמר נמי ר' זירא בסמוך אבל בסוף הפרק לא מסיק כך רבינו ושם אכתוב בס"ד מסקנת הפוסקים בין באין לה ווסת ובין ביש לה ווסת: (טז) ואין לה לא כתובה כו'. וכתב הרמב"ם בסוף הל' איסורי ביאה בד"א שהיתה כך מתחלת נשואיה ומביאה ראשונה ראתה דם אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת נסתחפה שדהו לפיכך אם בעל פעם אחת ולא מצא דם ואח"כ חזר להיות רואה בכל עת תשמיש יוציא ויתן כתובה ולא יחזיר עולמית: (יז) ולא פירות. פירש"י שאוכל בעלה מנכסי מלוג שלה וכתבו התוס' שכן ג"כ אין לה דין פירות דהיינו פרקונה וכתבו עוד דאיירי בין הכיר בה ובין לא הכיר בה דבלא הכיר בה הוי מקח טעות ומחלה ליה דניחא לה דניפוק עלה שמא דאישות כדאמרינן גבי איילונית בפ' איזהו נשך והכיר בה נמי אין לה כלום כדאמר ביש מותרות בשניות לעריות שהיא מרגילתו משום דורעה כשר ע"כ: (יח) ויוציא ולא יחזיר עולמית. וכתב בתשובת הר"ש שבסוף תשובת הרשב"א דרואה דם מחמת תשמיש אין לה תקנה לישאר עם בעלה אלא שתתגרש לאלתר ואסור להשהותה דחיישינן שמא יבא עליה ודקדק כן מדברי הרמב"ם ואע"ג דבריש זבחים גבי אשה לאו לגרושין עומדת כתב ר"י דאפי' זינתה יכולה להיות תחתיו והשמענו כשפתה שאני התם דליכא למיחש טולי האי שמא יבא עליה דכיון שזינתה תחתיו שונא אותה ומאוסה בעיניו ומיהו נ"ל דהכא עד כל זמן שאינו חפץ לישא אחרת ורוצה להשהותה ע"י שליש ובשנה אחת ולא ילך אצלה אלא בעדים א"צ לגרש אם אינה בהא מחמת עגונה אבל אם רוצה לישא אשה אחרת יוציא זו ויתן כתובה ע"כ וכתוב ג"כ בתשובת הרשב"א סי' תתל"ט ואכתוב לשון בפרק תינוקת סעיף ז' ומיירי בכגון הא דהרמב"ם דנסתחפה שדהו מש"ה יתן כתובה והא דיוציא בשיקא אחרת היינו מכח תקנת רבינו גרשון מ"ה והא דכתב ובשנה אחת השמיטו הש"ע בטי"ד סי' קפ"ז סעיף י"ב אבל רמ"א כתב כן בשה"ג ר"ס קי"ז ויראה לי דהא דבשנה אחת לאו אזמן השהייה קאי דלשהות לעולם רשאי ע"פ כדרך הוא אבל נקט שנה אחת לענין השריית השליש כדי שלא תצטרך לשאול על זה מהבעל בכל פעם כי אם אחת בשנה ועי' עוד מדינים אלו בפ' בתרא סי' ג': (יט) משמשת בשני עדים. פי' הרי"ף לקמן אחד לו וא' לה וכתב הרמב"ם בפ"ד מהא"ב שיש לאיש להניח אשתו שתבדוק בעד שלו מתוך שהיא נאמנת

מעדני יום טוב

דהא קחזינן לקמן דלטהרות הצריכו בדיקה אף במקום שלא הצריכו לבעלה: [ח] ומשני בסמוך לווסתה. לא תקשה אמאי לא משני שלא בשעת עונתה דאה"נ דהכי תמני התם אלא שרבינו קיצר והדר מקשה דמחייב לשמחה אפילו שלא בשעת עונתה ומשני בסמוך לווסתה: [ט] גרסי' בגמ' אמר רב הונא קפצה וראתה וכו' ולא ידעתי טעם שהשמיטו רבינו ולקמן בפ' האשה אחר הלכות כלאי בגדים הביא רבינו לאיסו תמנו נראה מזה דלא אשתמטתיה ואני ראיתי כי טוב הוא שאכתבנו שם בס' ד"א בס"ד: [י] דיין שעתן. כך היא גי' רבי' ותמ"ה הוצרך לעיל לדחוק בפירושם אי קיימא אכולהו ד' נשים או אבתולה וזקנה לחוד אבל גי' רש"י דיה שעתה ופירשה דקאי אאשה שיש לה ווסת: [כ] קמ"ל. ופרכינן בגמ' והא מתני' באשה שיש לה ווסת פסקינן דקתני ואע"פ שאמרו דיה שעתה וכו' והא ודאי ביש לה ווסת ועלה מיירי שמואל ואמר אבל לבעלה מותרת אבל אין לה ווסת לא קאמר ומשנינן מתני' בין שיש לה ווסת בין אין לה ווסת דכיון דאמר יש לה ווסת בעיא בדיקה כ"ש דאין לה ווסת ואכולהו קאמר שמואל והא דאיירי מתני' ביש לה ווסת הא קמ"ל דאע"ג דיש לה ווסת מיגו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי בדיקה לבעלה: [ל] ומדלא קאמר הכי שמע מינה כו'. ור' אבא בעסוקה איירי וא"ת ומאי קמ"ל מתני' היא ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה וי"ל דאתא לאשמועינן דאע"ג דאין לה ווסת דמותר לקיימה ע"י בדיקה כר"ח בן אנטיגנוס וכן פרש"י לקמן דהלשון משמע דלא בא להשמיענו היתירא אלא להשמיענו שצריכה בדיקה וי"ל דקמ"ל באין לה ווסת דאפילו ישנה צריכה בדיקה. תוס': [מ] אסורה לשמש דילמא מקלקלת ליה. גמ': [נ] ואין לה לא כתובה. כיון דלא חזיא לביאה לית לה כתובה. גמ': [ס] ולא פירות כו'. דתנאי כתובה ככתובה דמי גמרא ופירש"י ולא אמרינן כיון דאין לה כתובה אשתכח דלאו אשתו היא כו'. ומסיים הר"ן וטעמא דתלתא דמחילה בטעות הוי מחילה כדאיתא בפ' איזהו נשך: [ע] ולא בלאות. פירש"י שאע"פ שקנת הבלאות קיימין אין מחזירה לה והר"ן דחה פירושו משום דלא גרעה מזונתה דאמרינן עלה בפרק אלמנה ניזונת אם היא זינתה כליה מי זינו אלא הכא באינן קיימין ומה שהזקיקו לרש"י לפרש בקיימין נראה דהיינו מדקתני ולא בלאות ואי באינן קיימין מאי בלאות איכא ומהא לא איריא דה"ק שאינו חייב לשלם לה מה שבלה מבגדיה ע"כ והתוס' דהתם ג"כ דחו פירושו של רש"י דאי בקיימין הל"ל ולא בלאות קיימין כדאיתא בפ' אע"פ: [פ] ויוציא ולא יחזיר עולמית. בגמ' פרכינן פשיטא דלא יחזיר ומהדרינן לא צריכא דסדר איתקן כלומר שקבעה ווסת מהו דתימא ליהדרה קמ"ל דזימנין דאזלא ומינסבא ומתקנא ואמר אילו הייתי יודע שכן אפילו היו נותנין לי ק' מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גיטו בטל ובניה ממזרים [הלכך] אמרי' ליה הוי יודע שהמגרש את אשתו משום ווסת לא יחזיר ואפילו היא חוזרת וקובעת ווסת ותו לא מצי למימר אילו הייתי יודע שכן שהרי התרו בו וגמר בדעתו וגירשה וה"נ אמרינן גבי מוציא אשתו משום נדר או משום שם רע בפרק השולח ועיין שם וכתב הר"ן תמיהני הכא היכי מצי מקלקלה דכיון דמדינא אמרי יוציא הא לא מצי א"ל אילו הייתי יודע שכן לא הייתי מגרשך שהרי מחויב הוא לגרשה ונ"ל דמאי דאמר יוציא לא שיכפוהו ב"ד בכך אלא שכיון שאינו יכול לשמש עמה מוטל עליו להוציאה הלכך מצי לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע שתהא לה תקנה הייתי שוהה מלגרשה ומחזר שתהא מתוקנת ע"כ: [צ] בשני עדים. לקמן מפרש לה: [ק] עדים. פירש"י סדינין ומצאתי שהלשון מגנין וכבגד עדים כל צדקותינו שפירושו בגד בלה ומרטוט ולי היה נראה שהוא מל' עדות שמעידים עליה אם היא טמאה או טהורה: [ר] אוי לו לבעלה. לחד לישנא בגמ' לר"מ מהדר וקאמר את אמרת לית לה כתובה ואנא סבירא לי דיש לה כתובה ואוי לו שמחסר ממונו וא"ת ואמאי סבר דיש לה כתובה הא לא חזיא לביאה כבר תירצו בתוספות דס"ל מכל מקום מותרת היא לשמש בי"א יום שבין נדה לנדה לפי שהיא מסולקת מדמיה ואפילו לר"מ איכא מ"ד בפרק בנות כותים דמותרת לשמש באותן י"א יום וצריך לומר דלר"מ אפילו הכי צריך לגרשה דלמא מקלקלא ליה בשאר יומי ולכך אין לה כתובה: [ש] במאי אי בעסוקה בטהרות. כתב הרב רבינו נסים תמיהני היאך אפשר לומר דר"ח בן אנטיגנוס בעסוקה בטהרות היא דהא ודאי ר"מ דאמר אסורה לשמש ואין לה כתובה ויוציא ולא יחזיר עולמית מדינא קאמר ולא מפני מעלות הטהרות שאינו בדין להחמיר בשבילן כל כך וכיון דר"מ מדינא קאמר ר"ח בן אנטיגנוס נמי דפליג ומיקל עפי מיניה מדינא קאמר דצריכה לשמש בפני עדים לבעלה דאי לא ה"ל לפרושי ועוד שאינו במשמע דלפלוג כולי האי ר"ח בן אנטיגנוס עליה דר"מ דלר"מ לא תהא לה תקנה לעולם לבעלה ולר"ח בן אנטיגנוס לא תהא צריך כלום וכיון שכן היכי מוקמינן הא דר"מ בעסוקה בטהרות בלבד וכלהא דאין ודאי ר"ח בן אנטיגנוס לבעלה קאמר וכמאי קאמרינן והכי קאמרינן ומאי אי בעסוקה בטהרות כלומר אי בעסוקה בטהרות לבד הוא דפסיק כוותיה ולא בכולה מילתא הא אמרה שמואל חדא זימנא ואי בכולי מילתא פסיק כוותיה קשיא דידיה אדידיה ומסקינן דלא בכולי מילתא פסיק כוותיה אלא בעסוקה בטהרות לבד וכ"ת הא אמרה חדא זימנא מאן דמתני הא לא מתני הא וכ"ת כיון דר"מ ור"ח בן אנטיגנוס תרוייהו מודו דאסורה לשמש בלא בדיקה היכי פסק שמואל דלא כחד ואמר דלבעלה לא בעי בדיקה איכא למימר דסמיך אמתני' דתנן בפ' כל היד כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן ומשמע ליה שמתה אפי' אין לה [ווסת] עכ"ל וכתבו התוס' אין להקשות דמה צריך לפסוק כר' חנינא כיון דעסוקה בטהרות איירי וכי הלכתא למשיחא דהא בה"י לעולם היו עסוקין בטהרות כדאמר לעיל (בפ"ק דף ו') חבריא מדכן בגלילא ע"כ: [ת] גבי מתני' דקתני ובשעה כו'. אע"ג דמסיקנא אתמר אמתני' דפעמים צריכה כו' הא מוקמינן לה דלא איתמר אלא אמתני' דבשעה כו': [א] דרב יהודה לא אשמועינן בעסוקה מידי. וא"ת והא מתני' ביש לה ווסת אבל אין לה ווסת איכא למימר דאסורה כר"מ א"כ שמואל דאוקמה אפילו באין לה ווסת משמע דסבר כר"ח בן אנטיגנוס וי"ל דמתני' משמע שפיר גם באין לה ווסת וה"ק אפילו אותה שדיה שעתה משמשת בעדים וכ"ש שאין לה ווסת. תוס': [ב] וזהו כפי' השני שסתר רש"י. דא"כ קשיא דרב יהודה אדרב יהודה ואיכא למימר דאמוראי נינהו אליבא דרב יהודה כ"כ הר"ן וכתב עוד דודאי דפשטא דברייתא מוכח דלבעלה עסקינן ולא משום טהרות מדאמר ר"מ יוציא ור"ח בן אנטיגנוס נמי עלה קאי וכת"ש לעיל ואע"ג דגמ' שקיל וטרי ואמר ובמאי אי בעסוקה בטהרות הא אמרה שמואל חדא זימנא היינו משום דהכי פרכינן אטלא גווני מהדרינן ומיהו פשטא דברייתא לבעלה היא ע"כ: [ג] והשתא לדברי רב אלפס ז"ל המשמשת בשני עדים דקאמר ר' חנינא היינו לאחר תשמיש כו' מה ענין וכו'. והב"י סי' קפ"ז כתב דנראה לו לתרץ כל הני קושיות שהקשה רבינו ז"ל דאיכא למימר שלא הוצרך להזכיר אלא ב' עדים שלאחר תשמיש אבל בדיקה דקודם תשמיש לא איצטריכא ליה דפשיטא דכל שצריכה בדיקה בסוף צריך בדיקה לכתחילה ובזה בטלה הקושיא הראשונה וגם האחרונה מתיישבת בזה דאע"ג דר' חנינא לאפלוגי אדר"מ אתא מ"מ לא הוצרך להזכיר בדיקה דלפני תשמיש כיון דמשתמע מתוך דבריו ועוד דמשום דבעא למתני הן תקוניה הן עוותיה לא תנא בדיקה דלפני תשמיש דההיא לא מתקנה ולא מעוותה להתירה או לאסרה לבעלה עולמית ומה שהקשה דמאי פריך ואי בשאינה עסוקה בטהרות הא אמרינן כל לבעלה לא בעיא בדיקה הא רבי חנינא נמי מודה שאינה צריכה לבעלה בדיקה תמיד אלא ג' פעמים י"ל מדאמרינן סתמא כל לבעלה לא בעיא בדיקה משמע דלא בעיא בדיקה כלל אפילו פעם אחת ומה שהקשה דמה מועיל אם משמשת ג' פעמים בלא דם להיות ככל הנשים דהא אשה שאין לה ווסת אסורה לשמש היינו משום דכיון שאין לה זמן קבוע לראייתה חיישינן שמא תפרוס נדה תחתיו ומה מועיל אם משמשת ג' פעמים בלא דם לעולם איכא למיחש שמא תראה כיון שאין לה ווסת נראה שהר"ן נזהר מקושיא זו שכתב בפ"ק דשבועות לדעת הרי"ף נראה שסובר דאע"ג דקי"ל דאשה שאין לה ווסת לא בעיא בדיקה היינו לאחר שהיא מוחזקת ג' פעמים שלא תהא רואה דם מחמת תשמיש אבל בתחלה חוששין לה שכיון שאין לה ווסת נראה מעניינה שראייתיה באות לה כפי המקרים שקורים לה בקפיצות או אכילות וכיוצא בהם ולפיכך יש לחוש לה שמא אף מחמת תשמיש תראה מש"ה בעיא בדיקה ג' פעמים ואם תראה שאינה רואה מחמת זה ומשמשת בלא בדיקה אע"פ שאין לה ווסת אין חוששין לה שמא תראה בשעת תשמיש דקי"ל דלבעלה א"צ בדיקה כל שיצאתה מחשש רואה מחמת תשמיש שיש לחוש לכך באשה שאין לה ווסת מן הטעם שכתבתי עד שתבדוק ג"פ ועשאה הרב כאשה דתניא בפ' תינוקת הרואה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית ע"כ והראב"ד בס' בעלי הנפש כתב על דברי הרי"ף נראה מדברי הרב שא"צ בדיקה אלא לאחר תשמיש ואע"פ שאין לה ווסת כי ב' עדים הללו לאחר תשמיש ועוד נראה מדברי הרב שאם בדקה עצמה ג"פ ולא ראתה שא"צ בדיקה עוד לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש ואע"פ שאין לה ווסת וא"ת הלא דברי ר"ח בן אנטיגנוס לפני תשמיש ולאחר תשמיש קאמר לפי הסוגיא בודאי כן הוא וכזאת שעסוקה בטהרות מיירי כדאיתא במשנת מיהו עכשיו אין לנו טהרות והרב לא פירש הענין ע"פ הסוגיא אלא ע"פ צורך הנוהג עכשיו וסמך את הענין על הדומה ודבריו נכונים הם וצדיקים ילכו בם עכ"ל: [ד] ה"נ הא אמר שמואל

תפארת שמואל א) אלא שטיא אחרינא הוא ולא קאי אמעוברת. כ"ב ור"ל אלא קאי אאשתו נמי וכו': ב) והלכתא כר' חנינא בן אנטיגנוס. כ"ב ואפילו באינה עסוקה בעיא בדיקה לבעלה:

אין לה וסת לבעלה [לא] בעיא בדיקה תמיד כשאינה עסוקה בטהרות אבל בעסוקה בטהרות בעיא בדיקה תמיד [ה] ואפשר דמודה דבעיא בדיקה ג' פעמים להתחזק. ועוד תימה הוא מה מועיל אם שמשה ג' פעמים בלא דם להיותה ככל הנשים בשלמא אם מצאה דם ג' פעמים אחר תשמיש איכא למימר זו האשה הוחזקה להיות רואה ע"י חבר תשמיש ושוב אינה ראויה לשמש אבל *הוחזקה לא מהניא להתירה דהא אשה שאין לה וסת שאסוריה לשמש היינו משום דכיון שאין לה זמן קבוע לראייתה חיישינן שמא תפרוס נדה תחתיו ומה מועיל אם שמשה ג' פעמים בלא דם לעולם איכא למיחש עתה תראה כיון שאין לה וסת. ועוד קשיא דעיקר הבדיקה לא הזכיר רבי חנינא דר"מ אוסר אותה לשמש אפילו בבדיקה דלמא מקלקלא ליה ורבי חנינא לא חייש דלמא מקלקלא ליה מ"מ בדיקה דלפני תשמיש שתדע שהיא טהורה היא המתירה לשמש והיה לו להזכירה הלכך היה נראה לפרש משמשת בשני עדים אחד לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש הן עיוותיה אותו דלאחר תשמיש לידע העיוות דחייש ליה לר"מ שמא תפרוס נדה תחתיו. ותיקוניה אותו שלפני תשמיש כי אותו העד מתקנה ומתירה לשמש דלא חיישינן להא דר"מ. וכן תעשה כל ימיה ובלבד שלא תתחזק לראות ג' פעמים זו אחר זו מחמת תשמיש דאז היא אסורה לבעלה זה כדתניא לקמן בפרק בתרא (דף סה:) והא דנקט עד שלאחר תשמיש תחלה לפי שהוא מורה על העיוות [ו] דחייש ר"מ. כך היה נראה בעיני לורתא דשמעתא [ז] וכפרש"י דאוקי הלכתא בעסוקה בטהרות (ב) [ח] אלא שלא מלאני לבי להקל [ט] כי דברי ר"ח דברי קבלה הן:

הדרן עלך שמאי

פרק שני

א [דף יג ע"א] **כל** היד המרבה לבדוק בנשים משובחת ובאנשים תקצץ ומיירי באשה עסוקה בטהרות (א) [א] אבל אינה עסוקה בטהרות אין לה לבדוק: כלל שלא יהא לבו נוקפו ופורש ואיש אפילו אם הוא עסוק בטהרות [ב] כיון שאין קרי יוצא בלא הרגש (ב) אין לו לבדוק כלל כדי שלא יבא לידי השחתת זרע. דתניא ר"א אומר כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם. אמרו לו לר"א [ג] והלא ניצוצות ניתזין על רגליו ונראה ככרות שפכה ונמצא מוציא לעז על בניו שהן ממזרין (ג) א"ל אפשר שיעמוד על מקום גבוה וישתין או שישתין בעפר תיחוח [ד] אמרו לו ואם אין לו עפר תיחוח ואין לו מקום גבוה מה יעשה (ד) אמר להם מוטב שיוציא לעז על בניו שהן ממזרין ולא יעשה עצמו שעה אחת רשע לפני המקום. וכל כך למה לפי שמוציא שכבת זרע לבטלה. [ה] ואמר רבי יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה (ה) שנאמר וירע בעיני ה' את אשר עשה וגו' [ו] דבי ר' אומר כאילו שופך דמים שנאמר הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים בנחלים אל תקרי שוחטי אלא סוחטי רב אסי אמר כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא תחת כל עץ רענן וכתיב התם על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן. (ו) אמר ר"נ [ז] אם היה נשוי מותר תנא אבא בריה [ח] דרב מנימין בר אבא אבל מסייע הוא בבילים מלמטה. אמר ר' אבהו א"ר יוחנן גבול יש לו (ז) מעטרה ולמטה מותר [דף יג ע"ב] מעטרה ולמעלה אסור. (ח) אמר רב המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי. ולימא אסור. משום
דמגרי

הגהות הב"ח א אבל לא הוחזקה לא מהניא להתירה:

רש"י והכא אשמועינן דהלכה כרב חנינא וכאותה משנה דעסוקה בטהרות בעיא בדיקה והכי עיקר. ואית דמפרשי כי האי לישנא והאמר שמואל חדא זימנא לעיל דאוקמי' למתני' דקתני משמשת בעדים בעסוקה בטהרות מאן דמתני הא כו' לעולם בשאינה עסוקה ודקשיא לך דרבי אבא בר ירמיה אהא דרב יהודה לא תקשי אמוראי נינהו אליבא דשמואל וטועים בדבר דא"כ קשיא דרב יהודה אדרב יהודה הא איהו גופיה אמר דבשאינה עסוקה לא בעי בדיקה: **הדרן עלך שמאי**

פרק שני א כל היד המרבה לבדוק. שבודקת תמיד שמא ראתה בנשים משובחות: **ובאנשים**. שבודק עצמו תדיר באמתו שמא יצא ממנו קרי: **תקצץ**. שמתחמם ומרגיש כשממשמש באמה ומוציא שכבת זרע לבטלה: הרגש. שמזדעזעין אבריו כשמתחמם ורואה קרי: **באילו** מביא מבול. שעבירה זו היתה בידם דכתיב (בראשית ו) כי השחית כל בשר ואמרו ברותחין קלקלו:

מעדני יום טוב

שמואל כל נבעלה כו': [ה] **ואפשר** למודה. באינה עסוקה בטהרות: [ו] **ה"ג** דחייש ליה רבי מאיר: [ז] **וכפירוש** רש"י דאוקי הלכתא בעסוקה בטהרות. אבל כשאינה עסוקה בטהרות לבעלה לא בעיא בדיקה כלל ואפילו ג' פעמים הראשונים: [ח] **אלא** שלא מלאני כו'. ובס"פ אלמנה ניזונית לא כתב אלא כלשון הרי"ף ולא הקשה עליו כלום גם פי' מה שהכתוב בזה בריש פ' דלקמן: [ט] **כי** דברי ר"ח דברי קבלה הן. וא"ת למה נחלקו עליו אבות העולם בכמה מקומות ובסוף פ' שבועת הדיינים כתב ג"כ רבינו כלשון הזה אבל שם יש לפרש דאיירי בגרסאות שבגמ' וכמו שכתבתי שם בס"ד: **הדרן עלך שמאי**

פרק שני א [א] **אבל** אינה עסוקה בטהרות אין לה לבדוק כלל כו'. הכי איתא בפ' דלעיל דף י"ב דא"ל רב יהודה לר' זירא דלא תבדוק כדי שלא יהא כו' וכתבתי למימרא זו בד"ה בסוף הפרק דלעיל וקשיא לי דהיאך תוקים למתני' דוקא בעסוקה בטהרות וכשאינה עסוקה אסורה לבדוק ובסוף פ' דלעיל מסיק שלא להקל כנגד דברי ר"ח שפוסק באשה שאין לה וסת שצריכה בדיקה ופי' הוא ז"ל שם לעיל מינה דכל ימיה תעשה בדיקה זו וא' לפני תשמיש וא' לאחריו ובלבד שלא תתחזק כו' אא"כ שנאמר דהכא באשה שיש לה וסת דוקא קאמר אי הכי הו"ל לפרש ועוד דמתני' כל היד סתמא קתני משמע בין שיש לה וסת בין שאין לה וסת אלא פשיטא לי מילתא דהכא מפ' אליבא מאי דס"ל לעיל דנראה בעיניו לפרש כן לורתא דשמעתא וכן פירש"י דאוקי הלכה בעסוקה בטהרות ואפילו אין לה וסת וסמך אדכתב לעיל שלא מלאני לבי להקל כו' דהמבין יבין דהכא נמי לא פי' כן אלא כפי הנראה בעיניו מכח הסוגיא דלעיל ומעתה יפה פי' הטור ר"ס קפ"ד דמתני' שלא בשעת תשמיש והשתא באותן שבשעת תשמיש לא איירי מתני' דבהנהו בדיקות איכא לאפלוגי בין אשה שיש לה וסת לשאין לה וסת אליבא דר"ח וכבר נתפרשו חילוקי הדעות בענין בדיקות הללו בס' ד"ח בס"ד בסוף הפ' דלעיל:
[ב] **כיון** שאין קרי יוצא בלא הרגש אין לו לבדוק כלל כדי כו'. כלו' שלכך יש לו לסמוך על שלא ראה קרי כיון שלא הרגיש ומיהא בגמ' לא אמרו בלשון הזה אלא ה"ק אנשים דבני הרגשה נינהו תקצץ כלומר דמש"ה לא יבדוק לפי שעל ידי ההרגשה של הבדיקה מתחמם ורואה קרי ודקתני במתני' מרבה לא קאי אלא אנשים אבל תקצץ דאנשים אפילו חדא זימנא ורבינו נתחכם לפרש כיון דאינו רשאי לבדוק א"כ היאך שיעסק בטהרות וניחא ליה בהכי דסומך על זה שאינו יוצא בלא הרגש והוא לא הרגיש אבל אין לומר דבגמ' נמי מפרש כך רבינו ה"ק אנשים דבני הרגשה נינהו והלכך סמכי אהכי שלא הרגישו דהיכי מצינן לפרושי הכי א"כ מאי קאמר בגמ' נשים לאו בנות הרגשה נינהו דודאי דאינהו נמי מרגישות דהא מה"ט אינה מטמאה נדה אלא דוקא בהרגשה כדילפינן בגמ' דר"פ הרואה כתם בבשרה עד שתרגיש בבשרה ודוחק לחלק בין דם נדות שיוצא מתוכה לדם הזרע שיוצא ממנה שגם זרע דם הוא כדלקמן בגמ' דפ' המפלת (דף לא) ת"ר אשה מזרעת תחלה יולדת זכר כו' אע"ג דאמרי' בגמ' דף ג' בטעמא דשמאי שאומר כל הנשים דיין שעתן דאשה מרגשת בעצמה והלל דמטמא מפקידה לפקידה קסברה הרגשת מי רגלים היא ותכתים נמי ס"ל מעת לעת מהאי טעמא ת"ש בנות הרגשות נינהו אלא שמתחירים דלמא קסברה הרגשת מי רגלים הוא ולא שייך לומר דלאו בנות הרגשה נינהו ועוד דאיתנהו עוד טעמים אחרים שם בפלוגתא דשמאי והלל אלא ודאי נשים לאו בנות הרגשה נינהו אין לפרשו אלא דלכלומר ע"י בדיקה אינם מרגישים שע"י כן תוציא זרעה (איש תוציא יש לה הפוגם ג"כ כמו באיש ותדע דאל"כ למה לי מעמא כלל באשה) וה"ג דטותה אנשים בני הרגשה נינהו היינו שע"י הבדיקה מרגישים ומתחממים ומוציאים זרע ורבינו שכתב כיון שאין קרי יוצא בלא הרגש על כרחינו לאו אליבא דגמ' מהדר אלא לתת טוב טעם היאך עוסק בטהרות בלא בדיקה כך נ"ל לפרש דברי רבינו ואלא תיהה קשיא לי בגוה דהא בגמ' תנא דאם בא לבדוק בצרור או בחרס וא"כ במטלית עבה בודק ולדברי רבינו משמע שאין לו בדיקה כלל אלא סומך על שלא הרגיש ודוחק לומר דרבינו לא איירי אלא כשאין לו לא מטלית עבה ולא חרס או צרור והתוס' כתבו וז"ל באנשים תקצץ ואם צריך לבדוק יבדוק בצרור או בחרס כדאמר בגמ' וכתבו עוד וא"ת הא לקמן אמר דלמטה מעטרה מותר והיינו בפי האמה ואם הוא בודק עליו וי"ל דגם למעלה לצד הגוף צריך לבדוק שמא הלך שם טיפת קרי א"כ אפילו מעטרה ולמטה לא שרי אלא להשתין משום ניצוצות או משום בהכ"נ (כעובדא דרב יהודה שהיה על גג בהכ"נ ואורי ליה שמואל לאחוז בעטרה ולמטה לחד לישנא דבגמ' כדי שלא יפלו מימיו על הגג) אבל כדי לבדוק עצמו לא ע"כ וא"ת לפי מה שכתבתי והוכחתי גם עליה פוגם אם תוציא זרעה לבטלה א"כ למה לא הזכיר טומאת קרי אצלה א' אינו קשיא זרעה אינה יוצא לחוץ והוי טומאת בית הסתרים ואיש כי ישכב אותה וגו' שכבת זרע גזירת הכתוב הוא אך ק"ק לי מנשים המסוללות בפ' הערל ס"ם ב' קאמר פריצותא בעלמא: [ג] **והלא** ניצוצות נתזין. וא"ת ויתפשפש בידו כדאמרינן בפ' א"ע התמונה (וכתבו רבינו בפרק מי שמתו סי' כ"ח) מטה לשפשף וי"ל כשאין אוחז איכא רוב ניצוצות ולא סגי בשפשוף אבל באוחז ליכא אלא מעט וסגי בשפשוף דאי הוה סגי בשפשוף אף כשאינו אוחז גם רבנן לא הוו שרו. תוס': [ד] **א"ל** ואם אין לו עפר תיחוח ואין לו מקום גבוה מה יעשה. וא"ת והא אפשר בישיבה דמי רגלים כלים בישיבה כדכתב רבינו שם בפ' מי שמתו והוא בגמ' פ' כיצד מברכין דף מ' כבר הקשה זה ב"י בא"ח סי' ג' ותירץ דהכי הוו מצי למימר ליה אי אפשר לו בישיבה כגון שהולך בשיירא ואין ממתינין לו מהו מש"ה אמר להם מוטב כו': [ה] **ואר"י** כל המוציא ש"ז חייב מיתה. וכתב ב"י בא"ה סי' כ"ג שכתוב בזוהר שחמור עון הוצאת זרע לבטלה מכל עבירות שבתורה: [ו] **דבי** ר' אומר. ובגמרא גרס ר"י וכו' אמי אמרי אל תקרי שוחטי אלא סוחטי ומ"מ שוחטי כתיב ועלה עליו הכתוב כאילו שופך דמים: **גרסי'** בגמ' שמואל התיר לרב יהודה דהוו קיימי אאיגרא דבי כנישתא לאחוז באמה וכמה גווני מתניק בהכי מימרות לקמן אם הוא נשוי כו' ואיכא פיטיא ביעתותא שאני והשמיטו רבינו וכתב ב"י בא"ח ס"ס ג' דסמך עפי אשינויי דע"פ מימרות אמוראי דעלמא: [ז] **אם** היה נשוי כו'. פי' דומה מי שיש לו פת בסלו כו': [ח] **דרב** מנימין בר אבא ובגמ' גרס ר' בנימין בר חייא:
אמר

דברי חמודות

נאמנת על שלה נאמנת על שלו: (כ) **אלא** שלא מלאני לבי להקל כי דברי ר"ח דברי קבלה הן. והלכה כר"ח בן אנטיגנוס כדמסיק בסמוך דמשמשת בשני עדים א' לפני תשמיש וא' לאחר תשמיש ושכן תעשה כל ימיה ובלבד שלא תחזיק כו' לאיסורא מתחזקת אבל לא להתירא וכן פסק ג"כ הרמב"ם בפ"ד מהא"ב והוסיף להצריך גם לבעל לקנח עצמו לאחר תשמיש בעד שלו וטעמו שכן הוא סובר אף באשה שיש לה וסת שכ"כ שם אבל אשה שיש לה וסת אינה צריכה עד לפני תשמיש אלא משום נקיות בלבד אבל אחר תשמיש הכל צריכים ב' עדים א' לו וא' לה ואף מעוברת ומניקה וזקנה וקטנה ע"כ וכתב הר"ן לפי שהוא ז"ל מפרש זו ששנינו בפ' כל היד דרך בנות ישראל משמשת בב' עדים א' לו וא' לה והצנועות מתקנות להם שלישי להתקין את הבית בשאינה עסוקה בטהרות שאפי' משום בעלה צריכה לשמש בב' עדים לאחר תשמיש והצנועות בודקות אפי' לפני תשמיש לבעליהן וכי אמרינן בפרקין דמגו דבעי בדיקה לטהרות בעי בדיקה לבעלה דהלמא מדין בעלה אינה צריכה היינו לומר דכשאינה עסוקה בטהרות א"צ בדיקה לפני תשמיש מן הדין אלא משום נקיות בלבד ע"כ ועל מ"ש דאף מעוברת כו' כתב המגיד לפי שסובר שמה ששנינו בפרקין גבי מעוברת ומניקה כו' אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכה להיות בודקת שחרית ובין השמשות ובשעה שהיא שנכרת לשמש את ביתה ואתמר עלה לא שנו אלא באשה עסוקה בטהרות אבל אינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה בעד שלפני תשמיש דווקא מיירי אבל עד דלאחר תשמיש לעולם היא צריכה בדיקה ע"כ אבל רבינו ירוחם כתב דלר"ח נמי מעוברת אינה צריכה בדיקה אפי' הגיע וסתה ומסתמא נמי כל חברותיה ששנינו עמה ועל מה שהצריך הרמב"ם בדיקה לאשה שיש לה וסת השיג עליו הראב"ד מהא דאיתא בגמרא דבסוף פירקין בעא מיניה ר' זירא מרב יהודה אשה מהו שתבדוק עצמה לבעלה א"ל לא תבדוק ותבדוק ומה בכך א"כ לבו נוקפו ופורש והמגיד פירש דאיכא לפרושי דרב יהודה מיירי דוקא בבודקת תוך הזמן שהם חייבים בקרבן כדתנן בסיפא דמתני' דפירקין דרך בנות ישראל משמשות כו' שכתבתי בסמוך אבל אחר מכאן לא אמרו ע"כ וקשיא לי קצת דא"כ היינו הך דבעא התם בתר הכי ר' אבא מרב הונא אשה מהו שתבדוק עצמה כדי לחייב את בעלה אשם תלוי ומיהו אע"פ דבין להרמב"ם ובין להראב"ד הך בדיקה דרב יהודה לאחר תשמיש היא וכ"כ הגהת מיי' בפ"ד מהל' איסורי ביאה בשם הר"ר שמחה דאילו קודם תשמיש מצוה דתנן כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת אבל התוס' פירשו דרב יהודה לפני תשמיש מיירי דאז לבו נוקפו ופירש כדפירש ר"ת דכיון דרואה אשתו בודקת מחשב שאם לא הרגישה לא היתה בודקת לפי שיודעת שחכמים לא תקנו לבדוק ע"כ ומתני' דכל היד פי' הטור בריש סי' קפ"ד וגם בסי' קפ"ו דשלא בשעת תשמיש היא וכתב ב"י שכן העמידה הרשב"א ז"ל וז"ל הרשב"א בתורת הבית כל הנשים אם יש להם וסת קבוע מותרות לבעליהן בלא בדיקה ואין צריך בדיקה לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש ולא עוד אלא שאין ראוי שתבדוק בשעה שהיא רוצה לשמש את ביתה כדי שלא יהא לב הבעל נוקף ופורש ונמצא בעל מפריש ורביה ע"כ ואע"פ שרבינו כר"ח דלקמן העמידה למתניתין דכל היד בעסוקה בטהרות ניחא טפי פי' הטור כמו שהכתוב שם במעי"ט בס"ד וכתב המגיד בשם הראב"ד והרמב"ן והרשב"א ז"ל נשים שיש להם וסת משמשות שלא בשעת וסת ואינן צריכות בדיקה ובועל ושונה כמה פעמים ואינן צריכות לבדוק לא לפני תשמיש ולא לאחריו ולא בין תשמיש לתשמיש ולא הוזכרה בהם בדיקת עדים בש"ס אלא בעסוקה בטהרות וכתב ב"י דטעמם מדתנן בפ' כל היד בש"א צריכה ב' עדים על כל תשמיש ותשמיש או תשמש לאור הנר ובה"א דיה ב' עדים כל הלילה ובגמרא א"ר זירא מדברי כולם נלמוד בעל נפש לא יבעול וישנה פירש"י בלא בדיקה בינתים דאפי' ב"ה מצריכין בדיקה לסוף תשמיש אלמא חיישינן שמא ראתה דם מחמת תשמיש אלמא מי שהוא ירא ופורש מספק איסור לא יבעול וישנה רבא אמר בועל ושונה כי תניא ההיא לטהרות ופסקו הלכה כרבא דבתרא הוא ונראה דלפי דבריהם הא דאיתא בגמ' התם א"ר אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב בדקה בעד ואבד אסורה לשמש עד שתבדוק פי' בדקה בלילה בעד ואבד מתקיף לה ר' אילא אילו איתא מי לא משמשה ואע"ג דלא ידעה השתא נמי תשמש א"ל זו מוכיחה קיים וזו אין מוכיחה קיים לענין טהרות דוקא איירי אבל כל לבעלה לא בעי בדיקה כלל וכן פירש"י לענין טהרות וכן בכל דוכתא דמדבר במשנה בדיקה לענין טהרות היא דאם אינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה כלל לבעלה לא לפני תשמיש ולא לאחריו כל שיש לה וסת ונראה אפי' אין לה וסת נמי לדעת הרי"ף ז"ל לקמן דכל שבדקה [ג"פ] הראשונים ולא מצאה דם שהוחזקה שלא לראות בשעת תשמיש לא בעיא בדיקה כלל לבעלה לדעתם שאחר שהוחזקה בג"פ הראשונים שאינה רואה בשעת תשמיש אין הפרש בין אשה שאין לה וסת לאשה שיש לה וסת עכ"ל הב"י אבל הרמב"ם כתב המשמש מטתו פעמים רבות א"צ לבדוק העדים שלהם על כל ביאה וביאה ולמחר יבדק העדים נמצא הדם על העד שלה או על עד שלו הרי זו טמאה וכתב הב"י דלטעמיה אזיל שסובר שכל הדברים שנאמרו בענין זה לא לטהרות דוקא הן אלא אף בשאינה עסוקה בטהרות ולבעלה איירי הלכך פסק כר' זירא דאמר מדברי כולם נלמוד בעל נפש לא יבעול וישנה כלומר בלא בדיקה ודלא כרבא דפליג אדר' זירא ואמר כי תניא ההיא לטהרות ונראה שסובר ז"ל דבעל נפש דקאמר ר' זירא לא ממדת חסידות קאמר אלא שורת הדין ע"כ והטור ז"ל נמי לשיטתיה דכל אשה אפי' שיש לה וסת צריכה ב' עדים אחד לו ואחד לה לאחר תשמיש ולפיכך פסק נמי להך אפי' באשה שיש לה וסת וכבר נתבאר ג"כ שלדעתו הצנועות בודקות עצמן אף קודם תשמיש אבל הפוסקים נחלקו עליו באשה שיש לה וסת וכמו שכתבתי בשם המגיד שכן דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב הר"ן שאף הרי"ף ז"ל סובר דאשה שיש לה וסת דא"צ כלל בדיקה ועיין בדברי רבינו בר"פ דלקמן וכתב רמ"א שכן עיקר וכן נהגו ובאשה שאין לה וסת דעת הרי"ף דג"פ הראשונים צריכה להחזיקה בין לאיסור בין להיתר אלא שמדברי רבינו שלא הצריך אלא אחד לו ואחד לה לאחר תשמיש וא"כ הראב"ד כמ"ש במ"י והסכים לסברתו של הרי"ף וכן פסק ג"כ הרשב"א בת"ה ומיהו הב"י כתב דלהרי"ף צריכה ג"כ בדיקה לפני תשמיש באלו ג"פ הראשונים ודעת הרמב"ם ורבינו כבר נתבאר בתחלת הסעיף ורמ"א לא הכריע באשה שאין לה וסת כמאן אבל הגיה שם וכתב לנשום של הרמב"ם בענין הבדיקות שבין תשמיש לתשמיש וכו' וכתב הרשב"א דהני ג"פ שראתה בהם מחמת תשמיש דוקא בשראתה ג"פ רצופים כשור המועד וכחזקה קרקעות אבל כל שפעם כך ופעם כך אין זה חזקה כלל וסת הוא דלית לה וכתב ב"י שכן נראה מדברי הרמב"ם בסוף הל' איסות וכתוב בתרומת הדשן דאשה שרגילה לראות בענין זה שלעולם לא ראתה בפחות מי"ד ימים אחר טבילתה אבל לאחר י"ד ימים אין קבע לפעמים בט"ו או בט"ז או בי"ז ולפעמים בכ"א בכ"ג בכ"ד לאחר טבילה אין לה קבע ונראה דאינה צריכה בדיקה כלל לכל אחר תשמיש קודם י"ד לטבילתה ואפילו לפי' רבינו תגמל ופי' ר"ת דפסקו אין לה וסת בעיא בדיקה לבעל כך האשה לאו אין לה וסת מקרי קודם הי"ד יום ע"כ: **הדרן עלך שמאי**

פרק שני (א) **אבל** אינה עסוקה בטהרות אין לה לבדוק כלל כו'. אבל הרשב"א פירש דהכא שלא בשעת תשמיש מיירי וכ"כ הטור וכן עיקר ועיין עוד בס"פ דלעיל שם כתבתי דאשה שאין לה וסת צריכה בדיקה קודם תשמיש ולאחר תשמיש ג"פ הראשונים וי"א לעולם ועיין שם: (ב) **אין** לו לבדוק כלל כו' וכבר כתבתי במ"י דיכול ורשאי לבדוק בצרור או בחרס או במטלית עבה ומיהת י"ל דוקא לתרומה התירו אבל כל שלא לתרומה לא וי"ל ג"כ שאם דרכו לטבול לקריו דרשאי ויכול נמי לבדוק בכה"ג וברייתא בגמרא א"ר טרפון כל המכניס ידו למטה מטבורו תקצץ ואפי' ישב לו קוץ בכריסו דמוטב תבקע כריסו ואל ירד לבאר שחת: (ג) **א"ל** אפשר שיעמוד על מקום גבוה כו'. ועיין בפ' מי שמתו סימן כ"ח ובסעיף ל"ז דמיושב נמי שרי: (ד) **א"ל** מוטב שיוציא לעז כו'. מסקי התוס' לבסוף הודו חכמים לדברי ר' אליעזר מדאמר בפרק אין עומדין אין מי רגלים כלים אלא בישיבה או בעפר תיחוח או במקום גבוה והיינו כר"א אבל אוחז באמה לא קאמר אע"ג דמסתמא כמו כן כלין ולקמן בפירקין שלשה שנאתי והשיב אוחז באמה ומשתין ולא הוזכר שם רבי אליעזר ע"כ: (ה) **שנאמר** וירע בעיני ה' וגו'. ואע"ג דבגמ' פרק ד' אחין דף ל"ד אמרי' שלא כדרכן שמשו הא מרמינן להו התם מברייתא דש מבפנים וזורה מבחוץ ועיין לקמן סעיף י' ועיין בפ' ד' אחין בדברי רבינו סימן י' שהאריך בזה: (ו) **אמר** ר"נ אם היה נשוי מותר. ומ"מ כתב רבינו יונה בספר היראה אפי' הנשוי לא יאחז באמה וישתין כי אמרי אשר כעונש גדול כל כך שהוא כמביא מבול לעולם א"כ יש לו לאדם להתרחק ולקדש עצמו אף במותר לו וכן רבינו הקדוש לא הכניס ידו למטה מאבנטו ע"כ וכבר כתבו התוס' בפירקין בד"ה אם היה נשוי כו' היינו רבותיה דרבינו הקדוש שהיה נשוי והיה מחמיר על עצמו וכתב הסמ"ג מל"ת סימן קכ"ו שהר"ן היה מסתפק אם היה נשוי מותר לאחוז באמה אי דוקא להשתין אבל להתחכך אסור או שמא מותר להתחכך ע"כ ופסקו בש"ע עא"ח סי' ג' לחומרא: (ז) **מעטרה** ולמטה לגד הארץ. כך דקדק לכתוב הטור א"ח סי' ג' ופירש ב"י בשם הר"י אבוהב אמר זה לפי שלפעמים אינה כנגד הארץ והוא בעת (שהאדם) [שהאבר] קשוי שהוא כנגד הגוף וכיון הוא שאע"פ שהוא קשוי מותר לאחוז מן העטרה ולמטה כדמשמע בתוס' ר"פ כל היד ומשום הכי הוצרך לגמדו דמעטרה ולמטה היינו לצד הארץ ואע"פ שבשעת שהוא בא לאחוז הוא מעטרה ולמעלה לא מקרי מטה ומעלה אלא גבי כשאינו קשוי ע"כ: (ח) **אמר** רב המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי. פירשו התוס' אימא מנודה מעצמו אלא כלומר היו חייבים לנדותו כדאמרינן בפ"ק דקדושין עד היכן הוא גלגול שבועה עד שיאמר השבע לי שאין עבדי אתה ההוא היו שמותי משמתין ליה דתניא המקרא לחבירו עבד יהא בנדוי היינו. דהיו משמתין ליה ע"כ וכתב המגיד בפ' כ"א מהא"ב שכן פירשו הרמב"ן והרשב"א בשם ר"ת אבל מדברי הרמב"ן נראה שמפרש שחכמים נידו על כל מי שיעשה כן והוא שכתב הרמב"ם בנידוי הוא יושב עכ"ל המגיד והנה בלשונו של הרמב"ם לא כתב כן אלא המנאפים ביד ומוציאין ש"ז אבל על המקשה עצמו לדעת לא כתב שום נידוי ואולי שהוא מפרש דהא דאמר רב דהמקשה יהא בנידוי היינו מפני שבא לידי הוצאת ש"ז לבטלה והא"נ שאם נתקשה ולא הוציא זרע לבטלה שאין כאן דין נידוי וזה שלא כתב אלא בלשון וכן אסור שיתקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור ולא פי' בו שאם עושה כן שהוא יושב בנידוי ואדרבה הל"ל לכתוב דין הנידוי גבי קישוי לדעת דהוי רבותא טפי אלא נראה שסובר דהומרת דנידוי אינו על הקישוי עצמו כי אם על מה שבא על ידי כן לידי הוצאת זרע לבטלה וכשבא לידי כך הא הוא יושב בנידוי ולא כשלא בא לידי כן אלא איסורא מיהא איכא כדי שלא יבא לידי כך וכך נראה לי.
א"ר

דמגרי יצר הרע אנפשיה. [ט] אמר אביי נקרא מומר שכן אומנותו של יצר הרע [י] היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך עבוד עבודת כוכבים והוא הולך ועובד. (ט) [כ] א"ר אמי כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה כתיב (התם) [הכא] וירע בעיני ה' את אשר עשה וכתיב התם כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע [ל] (וכתיב לדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע) א"ר אלעזר מאי דכתיב ידיכם דמים מלאו [מ] אלו המנאפים ביד (י) [נ] ואמרינן במתניתין אמר רב פפא שמע מינה מכנסים אסור והא כתיב ועשה להם מכנסי בד. ההוא כדתניא מכנסי הכהנים למה הן דומין (יא) כמין פמלניא של פרוסים למעלה עד מתנים למטה עד ירכים. ויש להם שנצין. ואין להן לא בית הנקב ולא בית הערוה: ב מתני' [ס] החרשת והשוטה [ע] (יב) וכל מי שנטרפה דעתה (יג) אם יש להן פקחות מתקנות אותן והן אוכלות בתרומה. סומא בודקת עצמה ומראה לחברתה (יד): גמ' [דף יד ע"א] אתמר בדקה בעד הבדוק לה (טו) [פ] וטחתו בירכה [צ] ולמחר מצאה עליה דם אמר רב טמאה נדה. איתמר נמי [ק] אמר שמואל טמאה נדה (טז) א וכן מורו בי מדרשא טמאה נדה. (יז) תניא בדקה [ר] בעד שאינו בדוק לה (יח) והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם רבי אומר טמאה נדה. ר' חייא אומר טמאה משום כתם. [דף יד ע"ב] אמר לו רבי חייא אי אתה מודה שצריכה כגריס ועוד א"ל הן. א"ל אף אתה עשיתו כתם ור' קסבר בעינן כגריס ועוד לאפוקי מדם מאכולת וכיון דנפק מדם מאכולת ודאי מגופה קאתי. ופליגי בה נמי רבי ורבי יוסי דתניא רבי מטמא ורבי יוסי מטהר. ופר"ח ז"ל רבי יוסי מטהר משום דם ומטמא משום כתם [ש] והלכתא כרבי יוסי וכרבי חייא:

ג [דף טו ע"א] מתני' כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן. (יט) [ת] והבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה: גמ' [דף טז ע"ב] (כ) ב תניא במד"א שהניחה בחזקת טהרה. אבל

הגהות הב"ח א וכן מורו בי מדרשא טמאה נדה. נ"ב כאן כתב סתם ולא חילק בין עגול למשוך בכל ענין טמאה מש"כ שהניחתו תחת כר וכסת דתולין במאכולת בעגול כדלקמן בס"פ הרואה כתם וכך הבין הטור מדעתו והיא דעת הרמב"ם בפ"ד מהל' א"ב אבל דעת הרשב"א דאף בטחתו בירכה דינו כהניחתו תחת כר וכסת וכך היא דעת התוס' בד"ה ולמחר דתלינן במאכולת ע"ש: ב תניא במה דברים אמורים שהניחה. נ"ב לעיל סוף פרק קמא תני הכי בברייתא דתמרין וסועלין כו' ע"ש בדף י"ב ע"א

רש"י וירע. אלמא מקרי רע: וכתיב לא יגורך. לא יגור עמך רע: ביד. מוציא זרע לבטלה: ש"מ. מדקתני כ"ש שאתה מביאו לידי חימום אלמא מכנסים אסורים: פלמניא. סינר פורצי"נט אלנו תלוי למטה ברוחב שלא יתעטף האבר ויתחמם: של פרוסים. מגועים ל"א של פרסים: שנצים. אשרלט"ש כעין שלנו: ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה. כלומר תלוי רחב ותלוי למטה ולא היה תיק בין הירכים להיות האבר מתעטף בו שלא יבא האבר לידי הרהור והיינו בית הערוה ובית הנקב כשהן קצרות כנגד נקב הרעי כתבנית אדם נכנסות בעגבותיו ומלכלכות בזיעה וגנאי הוא לבגדי קדש. בכך לישנא אחרינא בית הנקב ובית הערוה דרכן היה לעשות סנקבים במכנסים כנגד בית הערוה להשתין מים לחוץ דרך שם וכן כנגד בית הרעי וכש:ומר קושר הנקב ברצועה וסותמו: ב מתני' מתקנות אותן. בודקות אותן ומטבילין אותן: גמ' ולמחר מצאה עליה דם. על הירך: טמאה נדה. טומאה ודאית דכיון דהעד בדוק שלא היה בו דם קודם בדיקה ודאי מגופה אתא על העד ומשם הוטח על ירכה ולא ספק טומאה היא: ולמחר מצאה עליו דם. על העד ואיכא לספוקי דילמא מקמי הכי הוה ביה להכי לא נקט הכא טחתו בירכה דא"כ הוי להו תרי ספקי לקולא חדא דילמא לאו מן העד הוטח על ירכה ואפי' את"ל מן העד אתא דילמא כיון דאינו בדוק מקמי הכי הוה: משום נדה. טומאה ודאית דכיון דחזקת דמים שם לא מספקינן במקמי הכי: משום כתם. כלומר טומאת כספק לתלות: שצריכה כגריס ועוד. כשיעור שאר כתמים שאין מטמאים אלא בכגריס ועוד כדאמרי' בהרואה כתם (דף נח) דעד כגריס יכולה לתלות ולומר דם מאכולת הוא: א"ל. ר' חייא: אף אתה עשיתו כתם. נהג. אתה בו דין כתם דשיעורו כגריס ועוד ובפחות מכן לאו כלום הלכך טומאתו נמי ספק דאי ודאי ראייה הואי מגופה כדקאמר האמר בפ' יוצא דופן (דף מ) אפי' כעין החרדל ובפחות מכן: לאפוקי מדם מאכולת. דכיון דאינו בדוק לה כל כמה דליכא כגריס ועוד ה"ל לספוקי בדם מאכולת קודם בדיקה: ג מתני' כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן. בלא בדיקה שלא הוזכרה בדיקה אלא לעסוקה בטהרות:

דברי חמודות

(ט) א"ר אמי כל המביא עצמו לידי הרהור כו'. אלא אם יבא לידי הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה היא אילת אהבים ויעלת חן כ"כ הרמב"ם בפ' כ"א מהא"ב והוא כמאמרם ז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבה"מ ועיין בברכות פ' היה קורא סי' ד' דאסור לשכב פרקדן ובסוף פ"ק דמסכת ע"ז דלא יסתכל בבהמה חיה ועוף בשעה שנזקקים זה לזה אא"כ שאומנתו להרביע הבהמות ועיין עוד שם מדינים אלו וכתב הרמב"ם חסידים הראשונים וגדולי החכמים התפאר אחד מהם שמעולם לא נסתכל במילה שלו ומהם מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו מפני שלבם פונה מדברי הבאי לדברי האמת שהן אוחזות לבב הקדושים: (י) גרסינן בגמרא ת"ר המשחקים בתינוקות מעכבים את המשיח ומסקינן דנסיבי קטנות פירש"י שאינה ראוי להוליד נמצא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה ע"כ דא"ר יוסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי פירש"י שבגוף חדר כי גוף שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים כי רוח הרוחות שלפני שגזרתי להיות נולדים קודם יעטוף מעכב את הגאולה דקרא בגאולה כתיב כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף וגו' ונשמות אני עשיתי יעטוף ומסיפיה לרישיה מדריש ע"כ ויראה לי דלאו בדוקא נקטי תינוקות דה"ה איילונית או עקרה וזקנה [...] שנה ועיין עוד מזה בפ' ד' אחין סימן ו' לענין תשמיש שלא כדרכה באשתו ונראה דנקט תינוקות דשכיחי [...] וכתב רבינו הרא"ש בתשובות כלל ל"ג סימן ג' בשאלת אשה שיש לה אוטם ברחם בענין שאין השמש דש כראוי [...] ומתוך האוטם פעמים שהוא דש בחוץ ולעולם הוא זורה בחוץ יראה שהוא אסור כיון דלעולם הוא זורה בחוץ [...] ביה ושחת ארצה אע"פ שלפעמים הוא דש מבפנים מ"מ כיון שלעולם הוא זורה בחוץ אסור וגריע ממשמשת [...] דהתם הוא משמש כדרך כל הארץ אע"פ שאין זרעו ראוי להזריע מידי דהוה אעקרה וזקנה וקטנה ע"כ וכתב רמ"י בש"ע באה"ע סימן כ"ג סעיף ה' וז"ל נשאלתי על אשה שיש לה כאב מתמיד בבטן ולא תוכל לסבול שיבא בעלה עליה כדרך כל הארץ מחמת הכאב המתמיד אם לא מאחוריה פנים כנגד אחור כמעשה בהמה ואולי זה מתמיד בה ולא [...] לה רפואה והוראתי נראה לי שמותר בעלה לשמש עמה מאחוריה אע"ג דודאי לא מתעברת בכה"ג לא הוי בכלל השחתת זרע כיון שהוא דרך מקום התשמיש ולא גרעה מקטנה ואיילונית ועוד דאשה זו אפי' היה יכול לבא עליה כדרכה ודאי לא היתה מתעברת מחמת החולי והרי היא ממש כאיילונית או עקרה שמותר לשמש עמה ואין מעלה או מוריד בין כדרכה בין שלא כדרכה עד כאן לשונו והא דקרי לביאה זו שלא כדרכה לאו בדוקא דעיקר ביאה שלא כדרכה ממשכבי אשה נפקא לן דשתי משכבות יש לאשה ולא קרי להך שלא כדרכה אלא בדרך שתוך השם או בדרך [...]שלה ומש"כ דודאי לא מתעברת בכה"ג דאמרי' בפ"ב ד' אחין דאשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר ואע"ג דמשמע אחר התשמיש וכמ"ש רבינו בשם הרי"ף בפרק המדיר סי' ה' אדאמר שמואל שתהא ממלאה ונופצת מ"מ סברא הוא [...] כ"ש בשעת תשמיש ולקמן בפרק יוצא דופן דף מ"ב פירש רש"י מתהפכת בשעת תשמיש ואין הזרע נקלט ברחם [...] ע"כ ועוד יש לי ראיה לעיקר הדין הזה דגרסינן במסכת כלה וכתבו הטור א"ח סי' ר"מ הוא למטה והיא למעלה זה דרך עזות ואם בכל דרך שא"א לה להתעבר יש כאן איסור הוצאת זרע לבטלה גדולה מזו דדרך עזות היה להם לומר ומיהא אפשר דדרך אקראי קאמרינן דשרי לפירוש ר"י אפי' שלא כדרכה לגמרי כדכתב רבינו בפ' ד' אחין סימן ו' ועוד יש לומר דבדרך זה שמשמשין פנים כנגד פנים אין בכלל הסיפוק שאינה מתעברת: (יא) כמין פמלניא כו'. וכתב רמ"א דאע"ג דאפשר דבגמרא לא קאמר אלא בימיהם שהיה להם תרומה והיכא דאיתא לטומאת הגוף (דהא אטהרת כהן לאכול בתרומה אתמר והכי נמי גבי אשה מהמירים בעסוקה בטהרות) [...]הא באשה יש לומר משום דלמא לב בעלה נוקף ופורש) מ"מ מדהביא הרא"ש בפסקיו משמע דאף בזמן הזה אסור [...]ה שנהגו היתר במרחץ אפשר לומר דבשעה מועטת לא אסרו כן נראה לי עכ"ל אבל בפ"ק דשבת סוף סי' י' כתב רבינו בשם מחזור ויטרי שלהם לא היה מכנסים כי אם כיס אחד למדת האבר ומיירי כל היום וזה נראה [...]ס"ד דרמ"א דהך דהכא דוקא לענין אכילת תרומה וא"כ קשיא למה כתבו רבינו בפסקיו ומיהו יש לומר דמ"מ מדת חסידות כתבו דודאי שהוא זהירות וזריזות ונקיות יתירה: (יב) גרסינן בגמרא לקמן בפיסקא שנטרפה דעתה תניא רוכבי גמלים כולם רשעים פירש רש"י שאבריהם מתחממים בבשר הגמל ומוציאין זרע ע"כ. החמרים כולן רשעים מכן נדיקים איכא דאמרי הא דמכף הא דלא מכף פירש רש"י דמכף לשון אוכף של חמור אם יש לו אוכף האבר אינו מתחמם שהעץ קשה הוא ואם אין לו אוכף מתחמם בבשר החמור אבל דרך גמלים לרכוב בלא אוכף ולא במרדעת ומתחמם ע"כ ואיכא דאמרי הא דמטרטין הא דלא מטרטין פירש רש"י דמטרטין ירך מכאן וירך מכאן והאברו מתחמם דלא מטרטין רוכב כאשה מטרטין לשון מאזנים כדאמרינן במנחות וכי טורטני יכנים ע"כ ובסמ"ק סימן רצ"ב לא כתב אלא כלישנא קמא ונמשך אחריו הש"ע באה"ע סוף סימן כ"ג ונראה שמפרש דלישנא בתרא מיירי שלא באוכף ואפ"ה לא אסר אלא במטרטין והלכך פסק כלישנא קמא ולחומרא: (יג) אם יש להן פקחות מתקנות אותן. וזה לשון הטור סימן קצ"ו צריכות פקחות לבדוק אותן ולקבוע להן וסתות ולאחר כך יהיו מותרות לבעליהן הוקבע להן וסת הרי הן כשאר כל הנשים לא הוקבע להן חוששת מל' יום לל' יום ובודקות ע"י פקחות שזהו [...] עונת ראיה לרוב הנשים וכתב ב"י שכ"כ הרמב"ן בהלכותיו: (יד) תנן דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים כו'. וכתבתיו בזה הספר ס"פ דלעיל ותו תנן נמצא על שלו טמאין וחייבים נמצא על שלה אותיום (מיד אחר בעילה) טמאין וחייבין קרבן ופרכינן בגמ' וניחוש דילמא דם מאכולת הוא פירש"י מאכולת כינה ואמאי טמאים ודאי לשרוף תרומה ולהתחייב בקרבן [ודאי] להוי ספק לתלות תרומה ולהביא אשם תלוי ולא תטלא דילמא דם מאכולת הוא שהיה באותו מקום באשה וכשבעל נדבק בו ע"כ א"ר זירא אותו מקום בדוק הוא פירש"י בדוק דודאי אין שם מאכולת וא"ד דחוק הוא אבל מאכולת ודם ודאי מגופה אתי. דחוק הוא שאין מאכולת יכולה לכנס שם ע"כ מאי בינייהו איכא בינייהו דאשכח מאכולת רצופה להך לישנא דאמר בדוק הוא הך מעלמא אתאי להך לישנא דאמר דחוק הוא אימא שמש רצפה פירש"י רצופה מעוכה על העד רחוק מן הדם קצת ללישנא דבדוק כיון דקים לן דאין שם מאכולת ודאי דם מגופה הוא שהרי העד היה בדוק לה קודם הקנות ומאכולת בעלמא הוא׳ התם בעד שהיה רצופה וללישנא דדחוק איכא לספוקי שמא האי דם ממאכולת ומתוך שדחוק הוא מעכה השמש בשעת תשמיש ע"כ ופסק הרשב"א בתה"ה כמ"ד בדוק הוא ולפיכך אם נמצאת מאכולת רצופה טמאה וכ"ש המגיד בפ"ד וכתב שכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל. כתב ב"י סי' ק"צ לפי מה שפירש"י אפילו לא פסקינן כהאי לישנא טמאה שהרי פי' דהכי פריך ניחוש דילמא דם מאכולת הוא היינו לומר אמאי טמאים ודאי לשרוף את התרומה ולהתחייב בקרבן ודאי נראה מדבריו לענין טומאה לחוד ניחא לן דלא חיישינן לדם מאכולת וא"כ כי אמרינן דאיכא בינייהו דאשתכח מאכולת רצופה היינו לענין שריפת תרומה והבאת קרבן ודאי אבל לענין שתהא טמאה לכולהו ניחא אפילו נמצאת מאכולת רצופה טמאה משום דכיון דבדקה בו קרוב הדבר שבא מגופה הלכך טמאה מספק ואע"פ שפירש"י רצופה מעוכה על העד רחוק מן הדם קצת משמע מדבריו שאם היתה רצופה על הדם תלינן במאכולת הפוסקים לא חלקו בכך ובפי' כתב הרשב"א דנמצא מאכולת רצופה על הכתם טמאה ואפשר לומר דרש"י נמי לא מפליג בהכי אלא כדי לשרוף התרומה ולחייב קרבן ודאי ללישנא דבדוק הוא שאילו היתה רצופה על מקום הדם לא הוי משוי ליה ודאי אבל לענין שתהיה טמאה אפילו רצופה על הדם טמאה עכ"ל הב"י וכתב הרשב"א מתני' על כרחין בעד הבדוק הוא דאי בשאינו בדוק לא הוה מחייב [...] קרבן ודאי ואיזהו עד הבדוק יש מרבותי שהורו שאינו נקרא עד הבדוק שאני אומר כשהניחתו נכתם ולא יראה לי אלא כל שבדקתו בין היא בין חברתה ולא נודע שנכתם בו כתם מלד א' ולא העבירתו בשוק של טבחים ע"כ ומכיון שאין אנו חוששין למאכולת הרצופה גם הלכך לא שנא לן בין עגול בין משוך בין יש בו כגריס ועוד בין אין בו כגריס ועוד אע"ג דבסעיף דלקמן מחלק ביניהו הכא אין לחלק וז"ל הרשב"א בתה"ה האשה שבדקה עצמה בעד הבדוק לה ונמצא עליו דם אפילו נמצא [...] בכתם מאכולת מעוכה וכתב עוד שכן הדין שבדקה בו והניחתו בקופסא ואחר שעה בדקה אותו ומצאה עליו דם כל שהוא בין משוך בין עגול ע"כ וטעמא מדלקמן בעד שאינו בדוק והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם וקפליגי ביה משמע דאלו אם היה בדוק כ"ע מודו דטמאה: (טו) וטחתו בירכה. ועיין בס"פ הרואה כתם בהניחתו תחת הכר או תחת הכסת מה דינו: (טז) וכן מורו בי מדרשא טמאה נדה. וכתב הטור סי' ק"ץ דלפי זה אין חילוק בין עגול בין משוך בכל ענין טמאה בכל שהוא ופי' הב"י כלומר דלא מפלגינן בין עגול בין משוך בין כגריס ליותר מכגריס אלא בדבר שאינו טמא אלא משום כתם שמן הדין היתה טהורה אלא שחכמים החמירו וטמאוהו מספק אבל כשאנו אומרים טמאה נדה משמע דטמאה ודאי מדינא דכיון שקנחה בו יותר הדעת נוטה לומר דמדם בא מלומר שנתלה בטיפת יריך וכיון דטמאה ודאי חשבינן לה אפילו בטפת דם כחרדל מטמאים לה בין שהוא עגול בין שהוא משוך כדין כל רואה דם מגופה ע"כ אבל הרשב"א כתב גם בכאן שאם הכתם עגול ואין בו כגריס ועוד טהורה דתלינן שמאכולת נתמעכה בירכה ואע"פ שהעד בדוק הוא חזקה אם דם קנות היה משוך היה ואם משוך טמא ואפי' אין בו כגריס ועוד ואין אומרים בזה דם מאכולת הוא כיון שהעד בדוק אלא זה אומר בעד מבחלוק שהכתם הנמצא בחלוק אע"פ שהוא בדוק בין עגול בין משוך תולין אותו להקל במאכולת עד שיהא בו כגריס ועוד עכ"ל וגם התוס' כתבו דמיירי בכגון שיש בו כגריס ועוד דליכא חשש מאכולת וכתב הב"י בטעם מבואר דכיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה ולפיכך תולין במה שאפשר לתלות הלכך פחות מכגריס ועוד תלינן בדם מאכולת כל שטחתו בירכה או נתנתו תחת כר וכסת (כדלקמן סוף פ' הרואה כתם) אבל כשהוא כגריס ועוד דנפקא ליה מחשש דם מאכולת אמרי' כיון שקנחה בעד בדוק זה ואין אנו יכולין לתלות בדם מאכולת מפני שהוא יותר מכגריס ועוד ודאי מגופה שקנחה בו הוי טמאה נדה ודאי ולא מספקינן ליה כי היכי דמספקינן במצאה כתם בבגדיה דשאני התם שלא קנחה וזה הטעם בעצמו מספיק לחלק בין עגול למשוך וי"ל דהיכא דאיכא למיחש שמא בא הדם בעד זה מחמת התעסקה סמוך למקום שהעד שם במיני דמים תולין בהם אפילו יותר מכגריס ועוד דמפני שקנחה בו לא נגרע מלתלות כמה שאפשר לתלות כיון שלא הרגישה ביציאת הדם מגופה ומיהו היינו כשהוא עגול אבל אם הוא משוך אפילו כל שהוא טמאה שחזקה משוך שהוא מהקינות וכתב עוד הב"י שסובר שאין הכרע בדברי רבינו הרא"ש שסובר שאין לחלק בין עגול למשוך ובין כגריס ועוד לפחות מכן שלא כתב אלא לישנא דגמ' והרי הרשב"א והתוס' מפרשים כך לישנא דגמרא ומיהו אפשר דמדשתיק ולא פי' כן משמע שאינו מחלק בדבר כלל וזהו דעת הטור בדברי אביו ז"ל וגם הרמב"ם בפ"ד מהא"ב לא חילק בטחתו בירכה וסתם וכתב שאין אומרים בטחתה בירכה נהרגה מאכולת ואע"פ דבנתנתו תחת הכר או תחת הכסת מחלקים בין עגול ומשוך וכדתנן בסוף פ' הרואה כתם וכתב הרשב"א דאין נראה לו כדבריו ושהרא"ה והרמב"ן פסקו ג"כ דדוקא בכגריס ועוד מיירי אבל המגיד כתב דלהע"ג דהרשב"א ורמב"ן השוו דין טחתה בירכה לדין נתנתו תחת הכר או תחת הכסת כדברי הרמב"ם ראוי להחמיר ע"כ: (יז) תניא בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה. וכתב הריטב"א דהלשון מוכיח שלא נטלתו מהאשפה או ממקום התורפה דא"כ הא ודאי אין כאן בדיקה ודכ"ע דיו שיהא כתם וגם פחות מכתם גם אילו היה מוצנע מאחר בדיקות אע"פ שלא בדקה בתשמיש זה בדוק הוא לדיעבד ואע"פ שראוי לבדקו כל שעה ואין דברינו אלא בשנטלתו ממקום בינוני שאינו משומר לגמרי וגם אינו מקום הורף אלא מקום שנותנת עדיה לפי שעה ולפיכך נחלקו בדבר אם דנין בו כאשפה כיון שאינו משומר ודמים דעלמא מצוים לפעמים ע"כ וזה לשון הרשב"א נראה לי שזהו עד שאינו בדוק כל שהיה נטלתו ממקום מוצנע מדרכן של נשים להצניע ולהכין להם עדים ואין מוליכות בשוק ולא מתעסקות בהם בכתמים על הרוב אבל כשלקחה חלוק מן השוק ואינה יודעת ממי לקחתו או מן הכותית או מן הישראלית או מישראלית נדה או טהורה או כיוצא בזה או שקנחה בעד המזדמן לה בבית בכי הא ודאי ליכא מאן דמטמא ואפי' משום כתם ע"כ: (יח) והניחתו בקופסא. וכתב רש"י דלא נקיט הש"ס בהא טחתה בירכה דא"כ הוו תרי ספיקי ולקולא חדא דילמא לאו מן העד הוטח וכו'. ואע"ג דכתבתי כמ"ש לעיל גבי טחתו בירכה בשם הרשב"א דמיירי שנמצא על העד עצמו ג"כ אפילו הכי הוי ספיקא דדילמא לא מן העד הוטח על ירכה אלא מן ירכה שהיה בו דם מאכולת הוטח על העד ואפילו אם תמצא לומר וכו' ומש"ה כשאין העד בדוק וטחתה בירכה טהור אפילו בכגריס ועוד כמ"ש בש"ע וכתב רמ"א דכל שכן אם הניחתו אחר הבדיקה במקום שיש לתלות הכתם דטהור אפילו ביותר מכגריס אבל אם הניחתו במקום שאין דם שכיח טמאה אם הוא יותר מכגריס ע"כ: (יט) והבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה. ותניא בספ"ק תמרים ופועלים והבאין מבית האבל ומבית המשתה נשיהם להם בחזקת טהרה ובאים ושוהים עמהם בין ישנות בין ערות וכתב התוס' דישנות אין לה איסור נדות אבל אסור לבא על הישנה כדאמר בנדרים א"כ הכא לא לגמרי בישנה מיירי אלא אינה ערה כל כך שתדע להשיב אם היא טהורה אם לאו ע"כ: (כ) תניא בד"א שהניחה בחזקת טהרה כו'. ולא שהה שיעור עונה בינונית שהוא מל' יום לל' יום אם אין לה וסת דהכי איתא בגמ' אמר ר"ל והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה ופירש"י בתוך ימי עונתה יום ל' לראייתה אבל אם שהה שיעור עונה בינונית [...]"ל בהשה שיש לה וסת ושהה שיעור אותו וסת אסור לבא עליה עד שישאלנה אא"כ ששהה שיעור שתוכל ג"כ לספור ולטבול כדאמר ר"י בסמוך בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה ועי' סעיף כ"ב בגמ' אמתני' דרב אשי מתני רב הונא אמר לא שנו אלא שאין לה וסת אבל יש לה וסת לימים [אלא] יש לה וסת לימים אסורה לשמש קסבר וסתות דאורייתא רבה בר בר חנה אמר אפילו יש לה וסת לימים מותרת קסבר וסתות דרבנן ופירש"י ל"ש הא דתנן בחזקת טהרה משמע אפילו הגיע שעת וסתה אלא באין לה וסת לימים לחודייהו בלא קפיצה אלא לקפיצה ולימים ע"כ ואנן דקיי"ל כמ"ד דרבנן הלכך אם יש לה וסת לימים ולקפיצות אימא לא קפצה ולא ראתה במכ"ש דלמ"ד וסתות דאורייתא דאמר הכי וכ"כ הרשב"א וכתב עוד דמ"מ מסתברא לי שהוא חושש לעונה בינונית דכיון דוסתה תלוי במעשה ואימור לא קפצה ולא ראתה מחמת קפיצה א"כ אני חושש [...]א בא האורח בעונה בינונית ובא עליה כלומר לאחר שיהא אחר עונה בינונית שיעור כדי שתוכל לטבול ובזה המור וסת התלוי במעשה מוכח הימים דוסת הימים אפילו הוכח מרוחק משונה טיפה כגון שהיה למודה לראות מל"ב לל"ב וכיוצא בזה ואע"ג דהגיע זמן עונה בינונית מותר דהא קבוע לה וסת ואילו בוסת התלוי במעשה אימור האורח הבא מעצמו בא בעונה בינונית ולפי הסברא הזאת כל שיש לה וסת לימים וקפיצות אם עונת הוסת מרוחקות מעונות בינונים הרי זו אסורה ביום שלשים כמי שאין לה וסת כלל שחוששת לעונה בינונית כמו שכתבנו למעלה וכן אם וסת הקפיצות מובלע בתוך ימי העונה ולא ראתה הרי זו חוששת ליום

מעדני יום טוב

[ט] אמר אביי. בגמ' גרס ור' אמי אמר: [י] ה"ג היום א"ל עשה כך ולמחר א"ל עשה כך ולמחר א"ל לך עבוד עבודת כוכבים: [כ] אמר ר' אמי. בגמ' גרס ואיכא דאמרי ר' אמי אמר: [ל] וכתיב לדיק אתה וגו'. בגמרא לא גרס ליה כלל וגם אינו מקרא בשום מקום: [מ] אלו המנאפים ביד. ובגמרא תו תנא דבי ר' ישמעאל לא תנאף לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל ופי' התוס' בין ביד בין ברגל היינו דמפספס מילתו ביד או ברגל ע"כ דהכי מפיק ליה מקרא מדלא כתיב לא תנאף באשה כדכתיב ואיש כי ינאף את אשת רעהו אלא כתב לא תנאף לחוד כלומר ואפילו שלא באשה אלא ביד או ברגל ורבינו דלא מייתי ליה י"ל דממילא משמע מתוך דקאמרינן המנאפים ביד דודאי דה"ה ברגל וראיתי בסמ"ק לאוין רנ"ב שכתוב שם בזה הלשון שלא להשחית זרע כדכתיב לא תנאף לא תהנה לאף ולכן הקרוב אני שהוא ט"ס וצ"ל לא תהא בך ניאוף והיינו הא דתנא דבי ר' ישמעאל וטעות כזה קל להמצא ע"י שגגת הסופרים ושוב ראיתי במדרש רבה בסדר נשא בפ' נזיר על פסוק ואף הסיתך מפי גר אף היא שהביאה את האף על האדם שכן כתיב לא תנאף לא תהנה האף תמן אף שם נדרש על ענין אשת איש והנה בא לידי סמ"ק כתוב על קלף שנת ל"ו לאלף הששי וכתיב בו לא תהנה לאף כגון המנאפים ביד או ברגל וזה מסכים לדברי הראשונים: [נ] ואמרי' במתניתין בתר מתני' דבסמוך החרשת וכו'. בפיסקא ושנטרפה דעתה ת"ר כהן שוטה מטבילין אותו כו' ומשמרין אותו שלא ייען ימן עמא כו' ר"א בר צדוק אומר עושין לו כיס של עור פירש"י וכשירצו להאכילו יבדקו בכיס ע"כ א"ל כ"ש שמביא לידי חמום וכו' אמר רב פפא ש"מ כו': [ס] החרשת. בגמ' פריך איזי תבדוק לנפשה ומוקמינן לה הכא בשאינה מדברת ואינה שומעת כדתנן חרש שדברו חכמים בכל מקום (להוציא מכלל בן דעת) אינו שומע ואינו מדבר: [ע] וכל מי שנטרפה דעתה. בגמ' פריך היינו שוטה ומשני שנטרפה דעתה מחמת חולי: [פ] טחתו בירכה. פי' במקום שאין דם המקור יכול ליפול שם. תוס': [צ] ולמחר מצאה עליה דם. פירש"י על הירך וקאמר דטמאה נדה דאיכא למימר דמן העד נתלכלך ירכה ולא מעלמא וא"ת ותבדוק העד וי"ל שנאבד העד א"נ שמא דם העד עצמה בא מדם ירכה וכגון שנמצא על העד רק במקום שנגע בירכה כ"כ התוס' וז"ל הרשב"א פירש"י שנמצא הדם בירכה פי' לפירושו שנמצא בעד ובירכה ולרבותא נקטיה לומר דאע"ג דנמצא בירכה כיון דבדקה בעד ונמצא עליו דם ודאי מגופה אתא ע"כ ועיין עוד מזה בד"מ: [ק] אמר שמואל טמאה נדה. אפילו ר' חייא דמטהר בסמוך מודה הכא דהא ר' חייא כר' יוסי ס"ל ושמואל גופיה פסיק בהאשה כר"י והכא קאמר דטמאה נדה. תוס': [ר] בעד שאינו בדוק לה. נראה לפרש דידעה שהיה נקי לפניו יום או יומים ועתה בשעת בדיקה נטלתו ממקום המוצנע ולא בדקה העד אבל אין נראה לפרש שלא היה בדוק מעולם דבהא לא היה רבי מחזיק טומאה ודאי. תוס': [ש] והלכתא כר' יוסי וכר' חייא. כשנחלק על רבי בזקנתו היה דהוה תלמיד חבר לרבי והכי מסקי' בגמ' דבזקנתו נחלק עליו בזה ומסקי התוס' דדייקינן מדקאמר לרבי אף אתה עשיתו ולא קאמר אף אתה רבי וכהא דדייקינן בשלהי מי שמת בן עזאי תלמיד חבר של ר"ע דאמר ליה אב אתה ולא קאמר אב מר ע"כ: [ת] והבאין מן הדרך כו'. ופריך בגמ' למה לי למתני הבאין מן הדרך ומשני ס"ד ה"מ היכא דאיתיה במתא דרמיא אנפשה

אבל הגיחה בחזקת טמאה לעולם היא בטומאתה (כא) עד שתאמר לו טהורה אני. [דף טו ע"ב] אמר רב שמואל בר אבא אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן אשה שיש לה וסת בעלה [א] מחשב ימי וסתה ובא עליה א"ל ר' שמואל [ב] בר רחבא לרבי אבא אמר רבי יוחנן אפילו בילדה [ג] דבזיזא למיטבל (אמרי) אמר ליה אטו ודאי ראתה מי אמר ר' יוחנן. [ד] אימור דאמר רבי יוחנן ספק ראתה ספק לא ראתה ואם תמצי לומר ראתה (כב) אימר טבלה אבל ודאי ראתה מי יימר דטבלה הוי ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי וודאי [ה]:

ד [דף יט ע"א] מתני' [ו] חמשה דמים טמאים באשה [ז] האדום והשחור וכקרן כרכום וכמימי אדמה וכמזוג (אדמה) [ח] ב"ש אומרים אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי. [ט] וב"ה מטהרין [י] הירוק עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין. פר"י דמכאן משמע דירוק סתם הוא צבע הדומה לחלמון של ביצה או לזהב הנוטה למראה אדמומית וכן משמע בפרק אלו טריפות (דף מז:) גבי מראות הריאה דקאמר ככשותא וכמוריקא וכביצה טריפה אלא ירוק דכשירה היכי דמי ככרתי ובפרק לולב הגזול (דף לד:) נמי אמרינן ירוק ככרתי מכלל דסתם ירוק לא הוי ככרתי. ואמר בבראשית רבה וירק את חניכיו מלמד שהוריקן בזהב וכן הוא אומר ואברותיה בירקרק חרוץ. אלמא דסתם ירוק הוא צבע הנוטה לאדמומית כזהב ובדורות הללו אין בקי [ל] במראות דמים ליטען על חכמתו ולהפריד בין דם לדם [כ] ואפילו בימי חכמי הש"ס היו מן החכמים שהיו נמנעים מלראות דמים. כ"ש האידנא (כג) שאין לטהר שום דם הנוטה למראה אדמומית אם לא שיהא לבן (כד) [ל] וירוק כמראה הזהב [מ] אע"ג דתנא קמא סבר דדם ירוק תולין עליו. נראה דהלכה כחכמים דמטהרין [נ] כי היכי [ס] דהלכה כב"ה דמטהרין כמימי תלתן וכמימי בשר צלי ולא כת"ק דאמר תולין. ה"ה בדם ירוק אין הלכה כת"ק: [ע] (כה) הדרן עלך כל היד

המפלת פרק שלישי

א [דף כא ע"א] **המפלת** חתיכה אם יש עמה דם טמאה [א] ואם לאו טהורה. ר"י אומר בין כך ובין כך טמאה [ב] דבשביל החתיכה עצמה הינה טמאה [ג] אפי' אם היא מארבע מראות דמים. אלא בהא פליגי רבנן סברי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ורבי יהודה סבר א"א לפתיחת הקבר בלא דם.(א) [ד] והלכה כר"י כדאמרי' לקמן פ"ב(דף סו.)גבי אדבריה רבא [ה] לרב שמואל מר ודרש קשתה שני ימים ולשלישי הפילה צריכה שתשב ז' נקיים. קסבר אין קושי לנפלים וא"א לפתיחת הקבר בלא דם והא דקאמר הש"ס בכריתות(דף י.) אלרבא דאמר מחוסר כפורים דזב כזב דמי [ו] היכי מתרץ ביום מ' [ז] ליצירת זכר וביום שמונים ליצירת נקבה ואפשר לפתיחת הקבר בלא דם. אליבא דההוא ברייתא הוא דמתרץ הכי. אבל הלכתא דא"א לפתיחת הקבר בלא דם כדדרש לקמן בפ' בתרא. והא דאמר רבא לקמן בפירקין (דף כב.) [ח] דכ"ע אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה והכא באשה טהורה ומקור מקומו טמא קמיפלגי [ט] אלמא דס"ל דמפלת חתיכה טהורה. דהתם פלוגתייהו קא מפרש ועיקר שיטייא דרבא לאשמועינן דכ"ע דרשי בבשרה עד שיצא דם דרך בשרה ולא בחתיכה ולא בשפופרת וכ"מ אליבא דהלכתא דבשפופרת טהורה אבל בחתיכה טמאה ולא מפני דם שבתוכה אלא משום דא"א לפתיחת הקבר בלא דם. ובשאלתות דרב אחאי בפרשת אשה כי תזריע (סי' פט) פסק כרבא דא"א לפתיחת הקבר בלא דם. והדר בעי דלמא היינו דוקא כשנגמרה צורת הולד [אבל לא נגמרה צורת הולד] אפשר בלא דם. ופשיט מההיא דכריתות דכי לא נגמרה צורת הולד אפשר שפיר בלא דם. וליתא דהא לקמן בפ' בתרא (דף סו.) פסיק רבא בהפילה נפל כל דהו אפילו לא נגמרה צורת הולד דא"א לפתיחת הקבר בלא דם. ועוד דפליגי הכא במפלת חתיכה אלמא דאין חילוק בין נגמרה צורת הולד ללא נגמרה למ"ד אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם [י]:

ב [דף כא ע"ב] **גמ'** בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא הרואה דם בשפופרת מהו. כגון שהכניסה שפופרת עד המקור ויצא דם דרך השפופרת ולא נגע בבשרה. בבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת. או דלמא האי בבשרה מיבעי ליה שמטמא בפנים כבחוץ. לימא שפופרת תנאי היא. דתניא המפלת חתיכה אע"פ שמלאה דם אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה. רבי אליעזר אומר בבשרה ולא שפיר בבשרה ולא בחתיכה ר' אליעזר היינו ת"ק אימא שר' אליעזר אומר בבשרה וכו'. וחכ"א אין זה דם נדה אלא דם חתיכה. חכמים היינו תנא קמא. אלא לאו דפלאי פלויי איכא בינייהו דר' אליעזר אומר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה [וה"ה לשפופרת] והני מילי היכא דשיעא אבל היכא דפלאי פלויי טמא מ"ט בבשרה קרינא ביה. ואתו רבנן למימר אע"פ דפלאי פלויי אין זה דם נדה אלא דם חתיכה [כ] הא דם נדה ודאי טמא אפילו בשפופרת. אמר אביי בשפופרת כ"ע לא פליגי דאין דרכה של אשה לראות

רש"י גמ' מחשב ימי וסתה. אם ששה בדרך ז' ימים אחר וסתה דעכשיו עומדת בימים שיכולה להטהר אפי' הגיע וסתה אמרי' טבלה ואי"צ לשואלה: **דבזיזא**. בושה היא לטבול עד שיפייסנה: **ודאי** ראתה מי א"ר יוחנן. שלא יהא צריך לשואלה ואפי' היא זקנה: **אימר** טבלה. וכיון דטעמא דר"י משום ספיקא הוא לא שנא ילדה לא שנא זקנה: **הוה** ספק. להיתר: **ודאי**. לאיסור: **ואין** ספק מוציא. את הדבר מידי ודאי שלו: **ד מתני'** וכקרן כרכום. כוית גן שכרכום גדל בו: **וכמימי** אדמה. לקמן מפרש לה לכולהו (במתני') נ"א כקרן כרכום כנוגה זיו כרכום כמו (שמות לד) כי קרן עור פניו: **וכמזוג**. כיין אדום שמזוג במים ואע"ג דקלים אדמומית דיליה טפי: **תלתן**. פינגרי"ג: **וכמימי** בשר צלי. מוהל היוצא ממנו: **גמ'** ככשותא. ירוקת ולא כעשבים אלא כמראה כשותא הומל"ן או כמראה מוריקא כרכום או כמראה ביצה וכל אלה מין ירוק הן אלא שזה משונה מזה וכל מראה קרוי"ג נקרא ירוק: **הדרן עלך כל היד**

פרק ג א המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה. משום נדה: **ואם** לאו טהורה. דלאו לידה היא דאי לידה הויא בלא דם נמי טמאה דכתיב (ויקרא יב) כימי נדת דותה תטמא: **ר'** יהודה אומר כו'. מפרש בגמ': **גמ'** פתיחת הקבר. הרחם: **בלא** דם. דם לידה הלכך לרבנן כי ליכא דם טהורה ואפי' החתיכה של ארבעת מיני דמים דחתיכה לאו דם הוא אלא בשר ולא אמר דם אחר איכא ואנן הוא דלא חזינן קסברי רבנן אפשר לפתיחת הקבר בלא דם לר' יהודה אפי' ירוקה ולבנה טמאה דודאי דם אחר הוה [ואנן הוא] דלא חזינן דה"א לפתיחת הקבר בלא דם: **קשתה** שנים. ורואה בימי זוב: **הא** דרבא בשחיטת קדשים בתחלת פ' שני: **ביום** ארבעים לזכר. לא מתרץ לה ביום ארבעים דימי טוהר כלל אלא הכי מוקי' לה ביולדת ביום ארבעים להריונה וילדה זכר שוחטין עליה בו ביום ור' ישמעאל הוא דאמר בריית זכר למ"א ובריית נקבה לפ"א: **ב בשפופרת**. הכניסה קנה חלול באותו מקום ונמצא בתוכו דם: **בבשרה**. דם יהיה זובה בבשרה שיצא דרך כותלי בית הרחם ואין מפסיק והאי קרא בנדה כתיב ופרשה שניה נאמרה בזבה ואשה כי יזוב זוב דמה וגו': **שמטמאה** בפנים כבחוץ. מאחר שיצא מן המקור לפרוזדור והעמידו כותליה מיד היא מטמאה מה שאין כן בזב ובעל קרי דאין מטמאין עד שתצא טומאתן לחוץ: **שפיר**. עור הולד קודם שנכרתו בתוכו גידים ועצמות ובשר: **ופלי** פלויי. שיש בה שורות שורות ביקועים מנהון והדם שם: **דת"ק** לא מטהר לה אלא מגזירת הכתוב סבר האי דם טהור הוא ומשום תלינא היא טהורה ומשום גזירת הכתוב וה"ה לשפופרת כיון דטעמא משום תלינא היא: **וה"מ** דשיעא. חתיכה והדם בתוכה לא נגע: **אבל** היכא דפלי פלויי. והדם שם ונוגע ברחם: **טמאה**. דקרינן בבשרה והיינו דקאמרי אם יש עמה דם דפלי פלויי טמאה ואם לאו טהורה ורבנן בתרא לא דייקי לשני דקרא והאי דמטהרי משום דלאו דם נדה הוא הלכך ל"ש בתוכו כי שיעא ול"ש פלי פלויי דנגע ברחם טהורה אבל שפופרת דדם נדה היא טמאה דלא דרשי' בבשרה אלא לטמאה בפנים כבחוץ:

מעדני יום טוב

אנפשה ובדקה אבל היכא דליתא במתא דלא רמיא אנפשה לא קמ"ל: [א] **מחשב** ימי וסתה. פירש"י אם ששה בדרך ז' ימים אחר וסתה דעכשיו עומדת בימים שיכולה להטהר ולדידן צריכה יותר מז' ימים כדלקמן בפ' המפלת סי' ו': [ב] **בר** רחבה. ובגמ' גרס בר ייבא: [ג] **דבזיזא** למטבל. פירש"י אפילו נערה שבושה כו' ומשני ודאי כו' הך נמי כיון שלא ראתה בודאי שרי ר' יוחנן וכתבו התוס' שאין פירושו מיושב ור"ת מפרש וכן ר"ת אפילו ילדה דבזיזא למטבל פי' שמולידה ומפחדת לטבול תוך שלשים כדאמר בפ' תפנין דבת רב חסדא טבלה תוך שלשים ללידה ומתה ואמטייה לערסה בתריה דרבא ואיתסיאת והשתא אתי שפיר דא"ל ודאי ראתה מי אמר ר' יוחנן א"כ יולדת אפילו לא היתה דואגת לטבול לא יתיר ר' יוחנן דספק טבילה אינו מוציאה מידי ודאי לאתה וביזוז לשון פחד כהסיא דפ"ב דיבמות לא תבעיא אביו דבזיז בריה מיניה מיהו בפ' אלו דברים משמע שהוא לשון בושת גבי יבמתו בזזה מיניה ובפ' ב"ש מבזז בזיזא מיניה מיהו גם יש לפרש לשון פחד ובערוך פי' לשון בושת ע"כ: [ד] **אימור** דאמר ר' יוחנן ספק ראתה כו': ואת"ל ראתה אימר טבלה ואת"ל כיון דבספק ראתה אמר ר' יוחנן אמאי מחשב ימי וסתה דתני למימר דטבלה הא פרישית בפ' קמא סי' א' דלר' יוחנן וסתות דרבנן וכיון דספק ראתה הוי ספיקא דרבנן ולקולא כבר כתב הרשב"א ז"ל ואע"ג דוסתות דרבנן אימור ראתה כיון דרוב פעמים אורח בזמנו בא ואילו לאתה ודאי לא טבלה שהרי אין שום לספור ולטבול הלכך אסורה ע"כ: [ה] **תנן** בב"א צריכה שני עדים כו' ואתמר בדקה בעד ואבד כו'. רבינו לא חש לכתבו כיון דס"ל דכל לבעלה א"צ בדיקה וכבר כתבתי כל זה בד"ח בס"פ דלעיל פ"ק: **גרסי'** בגמ' א"ר שמעון ד' דברים הקב"ה שונאן כו' משתין מים לפני מטתו. כתבו רבינו פ' במה אשה סי' י"ב: **גרסי'** בגמ' א"ר חסדא אסור לו לאדם שישמש מטתו ביום כו'. ראיתי לכתבו בפ' אע"פ במס' כתובות גבי דיני הטענות בד"ח ושם אבאר בס"ד כל שמתפתף בדיני תשמיש המטה והנהגתו: [ו] **ה'** דמים טמאים באשה. בגמ' מנלן דאיכא דם טהור באשה דילמא כל דם דאתי מינה טמא א"ר חמא בר יוסף א"ר אושעיא אמר קרא כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דם טהור לדם טמא ותמאי דהני טהורין והני טמאין א"ר אבהו דאמר קרא ויראו מואב את המים אדומים כדם למימרא דם אדום הוא (ואלו כולם אדומים) אימא אדום ותו לא (האדום שבאדומים היינו כדם המכה) א"ר אבהו אמר קרא דמיה דמיה (והיא גלתה את מקור דמיה. וטהרה ממקור דמיה) הרי כאן ד' (מיני אדמימות טמאה בו אבל שלמטה מהן לא דם הוא) האן ה' תנן א"ר חנינא שחור אדום הוא אלא שלקה: [ז] **האדום**. איזה אדום כדם המכה שחור כחרת (איידרמנ"ט) וכקרן כרכום כבכור שבו. וכמימי אדמה מבקעת בית כרם ומיצף עליה מים. וכמזוג שני חלקי מים וא' יין מן היין השרוני. הכי תנן במתני' ובגמ' מפ' לכולהו וא"צ להאריך בפירושם לפי שאין אנו עכשיו בקיאים בהם כדמסיק רבינו בסמוך ועי' בפ' הרואה כתם בד"ח סעיף ל"ו ועוד שם כתבתי בפי' קרן כרכום דנראה יותר מה שפי' בו הרמב"ם ממה שפי' בו רש"י ז"ל: [ח] **בש"א** אף כמימי תלתן. גמ' וליתו לנו לב"ש דמיה דמיה הרי כאן ד' דדמיה תרתי במשמע אב"א לית לנו. פי' תוס' לית לנו ד' דוקא אלא נפקא לנו התמיני מקרא אחרינא ואב"א אית לנו מי לא אמר ר"ח שחור אדום הוא אלא שלקה ה"נ מלקה הוא דלקי: [ט] **וב"ה** מטהרין. גמ' היינו ת"ק איכא בינייהו לתלות פירש"י ת"ק סבר ה' דמים טמאין ודאי ואידך ספק ולב"ה טהורין ממש: [י] **הירוק** עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין. ה"נ מפרשינן בגמ' כדלעיל אליבא דב"ש וב"ה בפ' א"מ דף מ"ז: [י] **לראות** גרס: [כ] **ואפי'** בימי חכמי הש"ס כו'. כדאיתא בגמ' בסוף פירקין: [ל] **וירוק** כמראה הזהב. וכ"ש ככרתי וכך פי' הב"י סי' קפ"ח: [מ] **אע"ג** דת"ק סבר דם ירוק תולין עליו. כדפרישית לעיל מתמא דגמ': [נ] **כי** היכי כו'. הולכך לראיה משום דקי"ל בש"פ מקום שנהגו דת"ק עדיף מחכמים: [ס] **דהלכה** כב"ה דמטהרים כו'. כדאמרינן בשלהי שבת דב"ה עדיף מהתם ומייתי ליה רבינו בפ' כל פסולי' וכתב ב"י סי' קפ"ח וז"ל וא"ת מאחר שפסק הלכה כב"ה דמטהרים כמימי תלתן וכמימי בשר צלי למה לא התירו בזמן הזה כהם שהתירו בירוק ולכן רבינו לא הזכיר לעיל אלא מראה ירוק ולכן י"ל דכיון שהם נוטים למראה אדמומית ואין אנו בקיאים במראות מטמאינן להו ולא מטהרינן אלא לבן וירוק משום דלית להו נטייה לאדמומית כלל אע"ג דעקביא דמטמא פליג כרמין סבר דירוק נוטה לאדמימות רבנן סברי דהאי לאו נטייה לאדמימות הוא אבל כמימי תלתן וכמימי בשר צלי לכ"ע נוטים למראה אדמימות נינהו ואעפ"כ מטהרי רבנן הלכך האידנא דלא בקיאינן למבדק במראות לא מטהרינן ע"כ: [ע] **גרסי'** בגמרא אבעיא לנו כזה טיהר כו' אכתוב בד"ח: **הדרן עלך כל היד**

דברי חמודות

ליום הטומאה עכ"ל ומסיק הב"י דקפילה דנקט הרשב"א לאו דוקא אלא חד מוספות הגוף נקט וה"ה לאיזה מאכל וסתות הגוף וכן נראה מדברי הגהות מיי' פ"ד מהא"ב בשם הרמב"ן ע"כ ואע"ג דאיכא בינייהו דוסת התלוי בקפילה נוסת התלוי במאכל וסתות כדלקמן בסוף פרק האשה מ"מ לנדון דידן אין לחלק ביניהם כלל: (כא) **עד** שתאמר לו טהורה אני. והטור ר"ס קפ"ה כתב עד שתאמר לו טבלתי ופי' הב"י דלכומר דלא תימא דהא עד שתאמר לו טהורה אני שתאמר לא הייתי טמאה שזה אינה נאמנת לומר כדאיתא בפ"ב דכתובות סי' כ"ד ובפ' המדיר סי' ח' ומייתי לה רבינו בפ' בתרא סי' ז' אלא היינו שאומרת לו טבלתי וכתב עוד הב"י דפשיטא דכשעברו ימים שיעור שתוכל לספור ולטבול מיירי דאל"כ כי טבלה מאי הוי ואעפ"כ אסור לבא עליה בלא שאלה דע"כ לא א"ר יוחנן [לקמן] בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה בלא שאלה אלא בספק ראתה אבל בודאי ראתה כגון הכא שהיא בחזקת טמאה לא אמר אלא אסורה עד שתאמר לו טבלתי ע"כ ומיהת בשעברו ימים הללו והיא אומרת טבלתי נאמנת ואפי' בגדיה מלוכלכים בדם נאמנת לומר בשוק של טבחים עברתי או נתעסקתי בצפור וכדומה לזה כמ"ש רבינו בפ' המדיר סי' ח' ועיין שם לקמן פ' בתרא סי' ז' ובפ"ב דשבועות עיין בדין המשמש עם הטהורה ופירסה נדה כו': (כב) **אימר** טבלה. ועיין בסוף הלכות מקואות דבסוף מכילתין: (כג) **שאין** לטהר שום דם הנוטה למראה אדמומית. בין אם הוא כהה הרבה או עמוק עוד ר"ס קפ"ח: (כד) **וירוק** כמראה הזהב וכל שכן הדומה לכרתי. וכ"כ הרשב"א וכ"כ המרדכי פ"ב דשבועות דירוק ככרתי או כעשבים או כשעוה טהור וכ"כ המגיד פ"ה מהא"ב וכתב רמ"א שכן מראה שקורין בל' אשכנז בלו"א בכלל ירוק הוא ע"כ וכתב הטור אפי' אם יש בו סמיכות דם והוא עב הרבה וכן כתב הרמב"ם בפ"ה והרמב"ן בהלכותיו וכתב הב"י דמשמע דה"ה לכל מראות שאין לספק בהם באדמימות כלל דטהורים דומיא דכרתי ולא הזכירו ירוק אלא משום דכשהוא כגון הזהב איכא למ"ד דנוטה לאדמימות הוא ולפיכך הוצרך להשמיענו בו ולכן שאמרנו לאו דוקא דה"ה לכל מראה דאין לספקו במראה אדמומית כלל דשרי דבכלל לבן הוא וכן נראה מדברי הר"ן בפ"ב דשבועות ע"כ וכתב עוד הב"י שאע"פ שבתרומת הדשן מגמגם להתיר בירוק ולכן מפני שדברי הסמ"ק סתומים לית דחש להו בהא וכל מי ששמעתי וראיתי נהגו להדיא בלא שום גמגום כלל וכן מ"ש עוד בת"ה באשה שהרגישה שנפתח מקורה ובדקה מיד ומצאה על העד לחלוחית לבן דסמיך דלא מצאו לנו להקל חומרא יתירה הוא ולית דחש ליה עכ"ל הב"י וגם רמ"א כתב שכן עיקר ובדברי תלמידי הר"י דבפרק אין עומדין ראיתי שכתבו דמראה שבעין כחרדל טמא מדין הגמ' ואני תמה שהרי אין מראיתו נוטה למראה האדום ואפי' פחות מנטיית הזהב למראה אדום וגם לא ראיתי לו ראיה מן הגמרא על זה כלל וכמו שאכתוב בזה במ"י בפ' תינוקת ס"ס ו' ואעפ"כ לענין הלכה פשיטא שאנחנו חייבים להוחות ולהורות כדבריהם ז"ל וכתב עוד בת"ה סי' רמ"ז נראה באשה שהרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש לטמאה דודאי יצא טפת דם כחרדל ונתקנח או נמוק דהרגשה סברה דאורייתא הוא היכא דליכא למתלי אתריגא כדמוכח בפ' הרואה כתם דפריך אנמלא לאחר זמן פטורים מקרבן אי דהרגישה אמאי פטורים אלמא דסברה דאורייתא היא היכא דליכא למתלי ההרגשה במידי אחרינא כדמוכח בפ' הרואה כתם דפריך אנמלא לאחר זמן פטורים מקרבן אי דהרגישה אמאי פטורים אלמא דסברה דאורייתא היא מדחייב עליה קרבן וכיון דסברה דאורייתא היא הוי כלמ"ד וסת דאורייתא אפי' בדקה ומצאה טהורה טמאה כדאיתא בפ' כל היד(ומייתי ליה רבינו ברפ"ק)עכ"ל: (כה) **גרסי'** בגמ' דף כ' אבעיא לנו כזה טיהר איש פלוני חכם מהו מ"ש נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתיו שאני התם דליתיה קמן מ"ש דילתא איתא דמנא לקמיה דרבה בר רב הונא וטמי לה לקמיה דרב יצחק בריה דרב יהודה ודכי לה והיכי עביד הכי והתניא חכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר כו' ואמרי' טמויי הוה מטמא לה כיון דאמרה ליה דכל יומא מדכי לה כה"ג והאידנא הוא דחש בעינא הדר דכי לה אלמא מהימנא לה רב יצחק בר יהודה אגמריה סמך ופרש"י כזה טיהר לי פלוני כו' מהו שתסמוך עליה חברתה שראתה דמה לזו אמרה לה כדם זה שלך הראיתי גם אני לפלוני חכם וטיהר נאמנת אשה כו' כזה ראיתי מביאה דם אחר או שלה או של חברתה ואומרת כזה ראיתי ואבדתיו אם זה דם טהור לא מספקין ליה בטומאה משום דם האבוד דמהימנא למימר כזה ראיתי אלמא קים לה במראה דמים דליתיה קמן אבל היכא דאיתא קמן ניחזי אנן: טמוי לה רב יצחק משום כבודו דרבה בר בר חנה. אגמריה סמך דפשיטא ליה דטהור והאי דהוה מטמא מעיקרא משום כבודו דרבה בר בר חנה אבל אי הוה מספקא ליה לא הוה סמיך עלה ע"כ ומסיים בה הרשב"א בת"ה ז"ל ולעולם כל היכא דאתחזקה דם לפנינו אין מקום לנאמנותה דהא חזינן דטועה בדמיונות ואפי' בדבר המסופק לנו אין סומכין על דבריה דלמא כי היכי דלדידן לא אבריר לן ולא יכלינן למיקם עליה (איהי נמי לא קים עליה) וסברה כזה היה והיא ולא אפשיטא בעיין הלכך לאומרת אנלינן ולא סמכינן אדיבורה עכ"ל ועל הברייתא דכזה ראיתי ואבדתיו דנאמנת כ' הרשב"א דטעמא מפני שאין מחזקים אותה במשקרת לפי שהתורה האמינתה שנא' וספרה לה ואמרו חכמים וספרה לה לעצמה וכן אין מחזקין אותה בטועה בדמיונות מן הסתם ע"כ וכ"כ רבינו לקמן בפרק תינוקת סוף סי' ג': **הדרן עלך כל היד**

פרק ג (א) והלכה כר"י. וכבר כתבתי במ"י דאף לר"י אינה טמאה אלא כשהחתיכה גדולה ולא כשהיא קטנה וכתב הב"י בסוף סי' קפ"ח וז"ל ושיעור דחתיכה גדולה לא אתפרש לן דאין לומר שכל שהיא גדולה

פרק ג [א] ואם לאו טהורה. פירש"י דלאו לידה הוא דאי לידה הויא בלא דם נמי טמאה כו' ואפי' למאי דמסקינן דת"ק דס"ל דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם טמאה היא משום לידה שהתורה טימאתה ככל יולדת ואפילו אין כאן שום דם שבן כתוב כימי נדת דותה תטמא מ"מ וכך כתב הרמב"ם דבפ"ה מהא"ב פוסק כת"ק דהכא ואפ"ה כתב ברפ"י כל יולדת טמאה נדה אע"פ שלא ראתה דם וכ"כ עוד בפ"ד: [ב] **דבשביל** החתיכה כו'. לשון הב"י סי' קפ"ח ואוקימנא בגמ' דנשביל כו': [ג] **אפי'** אם היא מד' מראות דמים. דמקור מגדל חתיכות ולא דם נדות הוא. תוס': [ד] **והלכה** כר"י. ואף ר"י לא אמר אלא בחתיכה גדולה אבל לא בחתיכות קטנות אם לא שנימוחה משום דאין פתיחת הקבר לדברים קטנים כתבו כ"כ רבינו לקמן סי' ג' ועיין לקמן מ"ש בס"ס ג' גם בסמוך: [ה] **לרב** שמואל מר גרס וכן בשאלתות פ' תזריע אבל בגמרא ל"ג מר: [ו] **היכי** מתרץ. הא דתניא התם יולדת שוחטין וזורקין עליה ביום ארבעים לזכר וביום שמונים לנקבה. פי' שוחטים את הפסח וזורקים עליה ביום מ' לזכר כו' וקס"ד ביום מ' דימי טוהר דזכר ובדטבלה ועד ת' לזכר ופ' לנקבה לא חזיא דקסבר טבול יום דזב כזב דמי וה"ה ליולדת אבל מחוסר כפורים דזב לא כזב דמי ומש"ה מ' לזכר ופ' לנקבה חזיא והלכך פרכינן לרבא דאמר כו' היכי מתרץ: [ז] **ליצירת** זכר כו'. וכדמסיק עלה בגמ' דר' ישמעאל היא דאמר לזכר מ"א ולנקבה פ"א ומתני' היא בסוף פירקין כתבתי בספר ד"ח: [ח] **דכ"ע** אין דרכה כו'. אפלוגתא דת"ק ור"א במפלת חתיכה מלאה דם כו' קאי דמייתי ליה רבינו בסי' דלקמן: [ט] **אלמא** דס"ל דמפלת חתיכה טהורה. כלומר ואפשר לפתיחת הקבר בלא דם ותימה דהא בסימן ג' מסיק רבינו דאפילו לר"י דס"ל דא"א כו' בחתיכה קטנה מודה דטהורה משום דאין כאן פתיחת הקבר וכמו שהזכרתי זה כבר לעיל בסמוך וא"כ ה"נ מאי מקשה מהך דרבא הא מיירי דומיא דשפופרת שהם חתיכות קטנות קושיא זו כבר הקשה אותה הב"י סי' קפ"ח וכתב דשמא י"ל דאע"ג דאיהו סבר הכי בעי לתרוצי אפילו את"ל דלא מפליג בין חתיכה גדולה לקטנה וצ"ע עכ"ל: [י] **גרסי'** בגמ' המפלת חתיכה ר' בנימין אומר קורעה אם יש בה פנים כו' לא חש רבינו לכתבה דלדידן לא בקיאין בצורת הולד וכמו שאכתוב בס"ד בד"ח בסוף פירקין: [כ] **הא** דם נדה

לראות דם בשפופרת [דף כב ע"א] והכא בחתיכה עצמה קא מיפלגי. ר' אליעזר סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה. ורבנן סברי אין דרכה כו'. פירש"י ואפילו פלאי פלויי דאין זה דם נדה אלא דם חתיכה. וקשה דהשתא לא הוי הך דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה כמו אין דרכה של אשה לראות דם בשופפרת דהתם הוי טעמא משום הפסקה והכא משום דאין זה דם נדה. ועוד קשיא דהוה ליה למימר אין זה דם נדה כדאמר מעיקרא. ועוד קשה כיון דאביי לא בא לחדש בדבריו אלא לחלק בין שפופרת לחתיכה ופליגי בחתיכה כדפליגי מעיקרא א"כ לא הוה צריך למימר אלא בשפופרת כ"ע לא פליגי וכו' כי פליגי בחתיכה. ופי' ה"ר שמשון ז"ל מקולי דבהא פליגי דר' אליעזר סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וכיון שראתה כדרך שנשים רגילות לראות טמאה. ורבנן סברי אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואע"ג דפלאי פלויי וכיון שלא ראתה כדרך שהנשים רגילות [ל] טהורה [אע"ג] דהוי דם נדה ודם נוגע בבשרה. [מ] ופליגי רבנן ור' אליעזר בטעמא דקרא דדרשינן בבשרה ולא בשפופרת. ר"א סבר דממעטינן שפופרת מטעם הפסקה וכן חתיכה היכא דאין הדם נוגע בבשרה. אבל אי פלאי פלויי קרינן שפיר בבשרה. ורבנן סברי טעמא דממעטינן שפופרת משום דאין דרכה של אשה לראות דם כך וכן חתיכה נמי אפילו אי פלאי פלויי לפי שאין דרך הנשים לראות כך [נ] והא דקאמרי רבנן אין זה דם נדה הכי פירושו [ס] אין דרך דם נדה רגיל לבוא בזה הענין [ע] א וכן עשה מעשה רבינו שמשון באשה שנעקר מקור שלה (ב) וכמין חתיכות בשר היה נופל לה בבית החיצון וטיהר אותה לבעלה כיון שאין דרך נשים לראות כך. רבא אמר דכ"ע אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וכו'. [פ] ואפשיטא הך בעיא דרואה דם בשפופרת טהורה:

ג בעא מיניה ר' יוסי בר' חנינא מר"א הרואה דם יבש מהו. כי יזוב זוב דמה אמר רחמנא דמידב דייב לא אין יבש לא. או דלמא האי כי יזוב זוב דמה דאמר רחמנא אורחא דמילתא היא ולעולם אפילו יבש נמי. א"ל תנינן דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין ומטמאין יבשין. א"ל לח ונעשה יבש לא מיבעי לי. כי קא מיבעי לי יבש מעיקרו. הא נמי תנינא (ג) המפלת כמין קליפה כמין שער כמין עפר כמין יבחושין אדומין תטיל למים [דף כב ע"ב] [צ] אם נימוחו טמאה. אי הכי כי לא נימוחו נמי. (ד) אמר רבא כי לא נימוחו בריה בפני עצמה היא ואינה מתולדת הדם אלא מחמת המכה שיש לה בתוך מעיה. כי הא דתניא א"ר אלעזר בר צדוק שני מעשים העלה אבא מטבעין ליבנה מעשה באשה אחת שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו לרופאים ואמרו אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין קליפות אדומות תטיל למים אם נימוחו טמאה. ושוב מעשה באשה אחת שהיתה מפלת כמין שערות אדומות ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו לרופאים ואמרו אשה זו שומא יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין שערות אדומות. תטיל למים אם נימוחו טמאה אמר ר"ל ובפושרין. תנ"ה תטיל למים ובפושרין. [ק] רשב"ג ב ממעכו ברוק על הצפורן. מאי בינייהו. אמר רבינא מיעוך ע"י הדחק איכא בינייהו. (ה) והלכה כרבנן. [ר] דדוקא במשנתינו פסק ר' יוחנן כרשב"ג אבל לא בברייתא. תנן התם וכמה שרייתם בפושרין מעת לעת. הכא מי בעינן מעת לעת או לא. בשרץ ונבלה דאקושי בעינן מעת לעת [ש] אבל דם דרכיך לא בעינן מעת לעת. או דלמא לא שנא. תיקו. וכיון דלא איפשיטא עבדינן לחומרא ואם נימוחו בתוך מעת לעת טמאה. וכן מסתברא דאי לא אמרינן מעת לעת אין גבול לדבר. ולקמן בפ' דם הנדה (דף נו.) תניא כמה שרייתם בפושרים א) יהודה בן נקוסא אומר מעת לעת. תחילתו אע"פ שאין סופו. [ת] רשב"ג אומר צריכין שיהו פושרין כל מעת לעת. ופסק ר"ח ז"ל הלכה כרשב"ג. ושיעור הפשרת המים כתב בעל העיטור ז"ל בפ' אלו טריפות (דף נה:) גבי חרותא בידי שמים כשרה בידי אדם טריפה. מנא ידעינן. בקיטא מייתינן משיבלי חיורי ומלינהו מיא קרירי. ובסיתוא מייתינן משיבלי שחימי ומלינהו מיא פושרין ומנח להו בגווייהו מעת לעת אי הדרא בריא בידי שמים היא וכשרה ואי לאו טריפה. דמכאן ראיה דשיעור דפושרי דומיא דקרירי בקייטא. וכן כתב בשם ר"ת ז"ל שהשיב בתשובה דלמוד ערוך בידינו בקייטא אע"פ שהמעיינות צוננין [א] מי נהרות רותחין שרואין פני החמה. אבל מעיינות הם בתחתיות ארץ. ומי נהרות המושכין חמין כמו פושרי ופוק חזי. הלכך פסק רב יהודה גאון דפושרין בימות החורף אינן חמין מאונן בקיץ [ב] שעמדו מעט בבית בין של נהר בין של מעין שחום הבתים מחממתם כמו פושרין בימי החורף. וכן נראה לעניים (ו) ופושרין הוא כמו שבני אדם שותין פושרין ונותנין באוניהם כדאמרי' בפ' אין מעמידין (דף כח:) [ג] הנהו מיא [ד] דלילי מיניה לא חמימי ולא קרירי אלא פושרים. וראיתי בחבור בעלי הנפש שחיבר הראב"ד ז"ל המפלת כמין קליפות וכמין שערות וכמין עפר כמין יבחושין אדומין תטיל למים פושרין כל מעל"ע אם נימוחו טמאה ואם לאו טהורה דאמרינן כי לא נימוחו בריה הוא אבל הרואה דם יבש אע"פ שלא נימוח טמאה נדה. ורצוני לומר הא דשני

 א וכן עשה מעשה רבינו שמשון באשה שנעקר מקור. נ"ב הפ"ע דבסמוך כתב דמפלת חתיכה אע"פ שאינה טמאה משום דם שבתוכה מ"מ טמאה משום דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם מ"מ אפשר לומר דמעשה שהיה היה בחתיכות קטנות דאין בהם פתיחת הקבר כמ"ש בסמוך על שם רז"ה ובודאי אין בזה מחלוקת על הרז"ה ומה שהיה צריך לפרש דברי רבא לעיל דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם והתם פלוגתייהו קא מפרש ולא פי' דמיירי בחתיכות קטנות הייני משום דכולה סוגיא דהמפלת חתיכה משמע חתיכה שהיא גדולה ולפיכך צריך לפרש דעיקר שינויא דרבא דכ"ע דרשי בבשרה ולא בחתיכה כו' אבל בחתיכה גדולה טמאה לא משום דם שבתוכה אלא שא"א לפתיחת הקבר בלא דם וכן נ"ל לשינויא דאביי דלרבנן דס"ל דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואינה טמאה משום דם שבתוכה אבל ודאי טמאה משום פתיחת הקבר אם היתה חתיכה גדולה ונ"ל דשפופרת הוה כמו חתיכה קטנה ומ"ה מותר לכ"ע וק"ל : ב רשב"ג אומר ממעכו ברוק :

רש"י כי פליגי בחתיכה. ודפלי פלוי דת"ק סבר בבשרה למעוטי תוך חתיכה אבל דם הנראה בבקעים טמא דהא בבשרה קרינן בה ורבנן בתראי סברי אפי' פלי פלוי טהורה דאין זה דם נדה דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה: ג דם יבש. כגון שילא מגופה חתיכה של דם יבש: זוב דמה. משמע לח שהרי אין דרכו לזוב אלא לח: לח ונעשה יבש. דהא קתני מטמאין יבשין בנפל דם לח על הבגד ויבש ואח"כ נגע הדם בטהרות דומיא דיבש בשר המת דיבש מעיקרא בשר המת ניכה: יבחושין. יתושין: אם נמוחו טמאין. דדם הוא אלמא אע"ג דכי חזותיה יבש היה כעפר: בריה בפני עצמה. ולא דם: מטבעין. שם העיר: קליפות. גלדי המכה: דרך שומא להיות בה שערות: ובפושרין. דאי בדק בצונן ולא נימוח לא מטהרינן לה בהכי דדילמא אי היה בפושרין הוה נימוח: מאי בינייהו. מאי פלוגתייהו: ע"י הדחק. לת"ק אי נימוח מאליו הוא דהוה דם אבל נימוח ע"י מיעוך לאו דם הוא ולרבן שמעון אפי' נימוח ע"י מיעוך נמי דם הוא: כמה היא שרייתן. בפרק דם הנדה הסרך והנבלה מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין ואם יכולין להשרות ולחזור לכמות שהיו טמאין וכמה היא שרייתן כו': דאקושי. קשים: או לא. בעינן מעל"ע אלא או יום או לילה ואם לא נימוחו טהורים: ר' יהודה בן נקוסה אומר. א"ל שיהו המים פושרין בסוף אבן יהו על הסרך כמעל"ע אע"פ שאין סופן וקולא היא דאי לא הדר בהכי טהור ואע"ג דאי היו פושרין כל מעל"ע הוה הדר: בידי שמים. מקול ברד ורעם: בידי אדם. שהכעיסה אדם לא הדרא בריא: משיבלי חיורי. של כלי חרס לבן: שחומי. שחורות ואינן מגנות כל כך כלבנות ובלשון מורי שחימי של נחשת חיורי של חרס :

דברי חמודות

גדולה יותר מקליפת שערה (דסוף פירקין) הויא גדולה שהרי כ' הטור ודוקא חתיכות קטנות דומיא דשפופרת אלמא דשיעורא דשפופרת הויא קטנה לענין זה ומיהו שיעורא דשפופרת גופיה לא אתפרש לן אם עב אם דק הילכך אזלינן לחומרא ולא מטהרינן אלא בשיעור שפופרת דק שבדקים ע"כ : (ב) ובמין חתיכות בשר היה נופל בבית החיצון. וסיים בה הטור סי' קפ"ח ולא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותן החתיכות היו בבית החיצון וכתב ב"י שכ"כ ג"כ רבינו ירוחם וכתב עוד הב"י וז"ל נראה מלשונם שמפרשים שהיתה רואה דם ממש ואפ"ה היה מטהר אותה מפני שהיא תולה שמהחתיכות שבבית החיצון נמשך הדם וכיון שבשעה שנעקר לא היה דם אלא בחתיכה טהורה אבל מלשון *) הרא"ש לא משמע הכי אלא כמין חתיכות בשר היו יוצאות בעצמם ואע"פ שהיה דם בתוך החתיכות ופלי פלויי היה מטהר משום דאין דרך אשה להיות רואה בענין זה אבל אם היתה רואה דם להדיא בלא חתיכה בהא לא איירי ואפשר דכל כה"ג עמויי נמי מטמא לה דאע"ג דתלינן במכה כמו שנתבאר (בפרק בתרא סי' ג') ה"מ במכה שבגלדין אבל היכא שהמכה היתה במקור עצמו היכא למימר דמטמא לה ולפי זה נ"ל דלא היתה פוסקת מלראות שכתבו רבינו הטור ורבינו ירוחם אחתיכות בשר דבסמוך קאי כלומר לא היתה פוסקת מלראות חתיכות בשר ול' רבינו ירוחם שכתב כל זמן שאותה חתיכה היה בבית החיצון נוח יותר [לפי' זה] מל' רבינו הטור שכתב כל זמן שאותם החתיכות בבית החיצון עכ"ל הב"י ורמ"א מפרש לדברי הטור ורבינו ירוחם כמשמען דמיירי שראתה דם ממש ואפ"ה מטהרו כל זמן שהחתיכות בבית החיצון מטעם דשפיר מצינן למתלי במכה דהואיל וידעינן ודאי שנעקר מקורה תלינן הדם בחתיכה זו ומחמת מכה הוא ע"כ וכל זה אינגו שוה לי לפי דאכתי קשיא מי הכריחום להטור ולרבינו ירוחם להוסיף בלשון המעשה ואילו רצו להוסיף בדין ודאי הרשות בידם להוסיף ולפסוק כפי סברתם אבל במעשה שעשה רבינו שמשון אין בידם כח להוסיף ולא לגרוע אלא היה להם לכתוב המעשה כמו שהיה ואח"כ אם ירצו להורות דין מדעתם יכתבו ויורו כרצונם ע"פ סברתם לכך נ"ל מה שכתבתי כבר בספר מעדני יום טוב שהם הוכרחו לפרש למעשה שהיה שכך היה שראתה דם ממש משום דהלת"ה הרי אף לפרש"י טהורה היא כמו שהוכחתי שם ומתוך רבותיה דרבינו שמשון ומדברי רבינו הרא"ש משמע ודאי דדוקא אליבא דפירושא דנפשיה הוא שטיהר רבינו שמשון במעשה זה אבל לפירש"י היתה טמאה וזה א"א לומר [אלא] בכגון שפירשו הטור ורבינו ירוחם דמיירי שראתה דם ממש כל זמן שאותן חתיכות היו בבית החיצון ומהשתא טעמא דשריותא לאו מטעמא שכתב רמ"א ז"ל דתלינן במכתה דהשתא נמי אף לפירש"י היתה טהורה דודאי דלרש"י נמי כי איכא מכה למתלי בהא דתליא ביה דבהא לא איירי רש"י וזה פשוט מבואר מעצמו אלא טעמא דשריותא היא לפי שאין דרך נשים לראות בדרך כך ומדברי הטור עצמו מוכרח שכן הוא דהא מסיים ביה הך טעמא כיון שאין דרך כו' ואילו לדברי רמ"א ז"ל לא ה"ל לסיים בהך טעמא אא"כ שנאמר דטעמא דכיון שאין דרך כו' שכ' הטור קאי אעיקרא דדינא שלא תהא טמאה מחמת החתיכה עצמה אבל על מה שלא היתה פוסקת מלראות דם לא הוצרך לתת טעם דממילא משמע דמשום דתלינן במכה הוא דמטהרינן לכך דם והיינו ודאי נמי טעמיה דהב"י דלא דחה להא דתלינן במכה אלא משום דלא תלינן אלא במכה שבגלדין כו' ולא דחהו שאין הטור נותן הטעם דהתירא משום דתלינן בדם מכה לפי שי"ל שהטעם שנתן הטור קאי אעיקרא דדינא כדפרישית אבל מ"מ נ"ל מה שכתבתי שכל זה הוא דוחק שכיון שלפי דברי רמ"א צריכין לומר שהטור הוסיף מדנפשיה להורות לנו דאע"פ שראתה דם טהורה ואין זה ממעשה עצמו של רבינו שמשון א"כ ה"ל להטור יותר לפרש טעם על מה שהוסיף מדיליה ממה שפי' טעם בדינו של רבינו שמשון שודאי שמה שאדם מחדש מדעתו ראוי לו יותר לפרש טעמו ממה שצריך לפרש טעמא דחכם אחר שקדמו משא"כ לפי מה שפירשתי אני הכל הוא מהמעשה עצמו והטעם שכתב הטור עליה קאי שפיר כך נ"ל ושוב מצאתי לרמ"י ז"ל שלא כתב לטעמא דרבו רמ"א אלא כתב לטעמא דאין דרך אשה כו' ואמרתי כי יפה כוון בזה וכמו שהוכחתי בס"ד ועיין לקמן סעיף ד' בשם הרשב"א דמטמא בלאות דם שע"ג חתיכה וכתב עוד הב"י ח"ל ונראה דמעשה זה דרבינו שמשון בשהטיל אחתיכות מים פושרין ולא נמוחו הוא דאל"כ הא איכא למיחש שמא כולן היה דם קפוי כבסי' דלקמן ביו לא ממנה בצורת בריה כמין קליפות או שערות כו' ומיהו אפשר דשאני הכא שהיה ניכר בהן שהן חתיכות בשר אלא שהיה בתוכן דם ופלי פלויי עכ"ל וספרי הש"ע סתם וכתב דמיירי שהטיל החתיכות במים פושרין ולא נימוחו ע"כ וכבר כתבתי ג"כ במ"י בשם הטור דמיירי הכא דוקא בחתיכות קטנות דומיא דשפופרת ועי' בספר זה בסעיף דלעיל: (ג) המפלת כמין קליפה כו'. וכתב הרשב"א בת"ה דלא שנא מעוברת שהפילה כמין אלו ולא שנא מעוברת כל שלא נימוחו טהורה ומפלת דקתני ולא קתני רואה לפי שאין שותתין ויורדין אלא נופלין כעין בריה מש"ה קתני המפלת וכ"כ המגיד בפ"ה בשמו : (ד) אמר רבא כי לא נימוחו בריה בפני עצמה היא. וכתב הרשב"א דבד"א בזמן שהם יבשים גמורים שאין עמהם דם כלל הא בלחים שיש עליהם שום לחלות דם טמאה נדה דדם הנדה אין לו שיעור ואפי' כחרדל ואפי' פחות מכאן וכתבו המגיד בפ"ה בשמו וכתב ב"י סוף סי' קפ"ח דפשוט הוא ואני אומר דאינו פשוט כל כך דהא רבנן מטהרי לעיל בחתיכה ואפי' פלי פלויי אלא שיש לחלק בין כשהדם בתוך החתיכה אלא שהוא בבקעים בכדי שמגיע ונוגע בכותלי הרחם דאפ"ה טהורה דלא קרינן בה בבשרה לבין שהלחלוחית דהדם הוא על גבי החתיכה דבהכי דוקא איירי הרשב"א ובפסקי מהרא"י סי' מ"ו כתב לענין מיעוך דלקמן וה"ה ודאי לענין נימוחו דהכא דכל שקלתן נימוחו וקלתן לא נימוחו דטמאה וכתב רמ"א דנראה לו דאם בדקה ג"פ כל מה שראתה ולא נימוחו כלל שוב אינה צריכה לבדוק מה שהיא רואה א"כ בדרך זה שהרי הוחזקה שדברים אלו אינן דם רק באים ממכה שבגופה ודוקא באשה שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה כמו שיתבאר גבי מכה (בפ' בתרא סי' ג') עכ"ל : (ה) והלכה כרבנן. פירש"י לרבנן אי נימות מאליו הוא דהוי דם אבל נימות על ידי מיעוך לאו דם הוא אבל הרשב"א כתב בת"ה בית שביעי שער א' מיעכתו על צפורן ולא נמחה בידוע שאינו דם מיעוך דזה מיעוך דחוק הוא יתר משריית המים פושרין וכל שלא נמחה על ידי מיעוך זה בידוע שלא ימחה על המים ואפי' שרויין מעת לעת בפושרין וטהורה ע"כ וכתב המגיד בפ"ה דיש לפרש דה"ק מיעוך ע"י הדחק איכא בינייהו דלת"ק לא חשיבא בדיקה כלל כין נימוחו בין לא נימוחו אבל פירש"י עיקר ע"כ ולרמ"א ז"ל שכתב לדברי הרשב"א בהגהותיו משמע ודאי דלא ס"ל לפסוק כפרש"י אלא אע"פ שנימוח במיעוך דצפורן אכתי אפשר דדם הוא דהא איכא למימר אילו היה מניחו בפושרין מעת לעת היה ג"כ נימוח והוי דם וכ"כ תלמידו רמ"י ז"ל בהדיא ואע"פ שנוכל לדחות ולומר דרמ"א נקט לישנא דהרשב"א בדלא נימוח טהורה אבל אה"נ כי נימוח נמי טהורה ואע"פ שלא הונח בפושרין מעת לעת וכפירש"י מ"מ שומעין אנו להחמיר וגם הוא דחוק קצת פי' זה בדברי רמ"א ז"ל : (ו) ופושרין הוא כמו שבני אדם כו'. והרשב"א כתב אהא דאמרינן ממעכתו ברוק מהא שמעי' דפושרין דיו שיהו כעין חמימות שברוק זה כלל גדול

מעדני יום טוב

נדה טמאה אפילו בשפופרת. וא"ת מגליה הא אימת הא דדם נדה טמאה משום דפלי פלויי וקרינן ביה בבשרה כדמשני אביי לפי' רש"י וי"ל דנראה לו למקשה דרבנן פליגי אמאי דקאמר ר"א בהדיא בבשרה ולא בספיר ולא בחתיכה ואסור רבנן למימר דלא מטעם דבבשרה טהור אלא משום דליתו דם נדות הא אם היה דם נדות טמאה אפילו בשפופרת ואם נדה טהור בשפופרת א"כ לא שו פליגי רבנן אמאי דקאמר ר"א בהדיא. תוס' : [ל] נ"ל דה"ג טהורה אע"ג דהוי. והב"י סי' קפ"ח העתיק זה הלשון דהוי דם נדה ודם נוגע בבשרה וכפי מה שהגהתי הוא נכון : [מ] ופליגי רבנן ור"א בטעמא דקרא דדרשינן בבשרה ולא בשפופרת. ולא קשיא דדלמא האי בבשרה מבעי ליה שמטמאה בפנים כבחוץ דמתרבינן לה בגמ' דא"ל ר' זירא לר' ירמיה דא"כ דלהכי אתא נימא קרא בבשר מאי בבשרה ש"מ תרתי: [נ] נ"ל דה"ג והא דקאמרי רבנן אין זה. וכ"ה בתוס' : [ס] ה"ג אין דרך דם נדה. וכן העתיק הב"י : [ע] וכן עשה מעשה רבינו שמשון באשה שנעקר מקור שלה וטיהר אותה לבעלה כו'. ובגמ' פ' יוצא דופן דף מ"א ע"ב אמר ר"ל משום ר"י נשיאה מקור שנעקר ונפל לארץ טמאה שנאמר יען השפך נחשתך ותגלה ערותך למאי אילימא לטומאת ז' דם אמר רחמנא ולא חתיכה אלא לטומאת ערב ופירש"י שנעקר חתיכת בשר נחשתך שוליך והיינו מקור וכתיב ותגלה ערותך אלמא נעקר ונשפך לארץ קרי ליה ערוה כאילו הוא במקומו הלכך טמא. נחשתך שליך כדאמר במס' שבת מפני שנאותה מחממתה ובעטרות נמי בכמה דוכתין נחושתו של תנור. לטומאת ערב מפני שנגעה בו ביציאתו ע"כ וא"ת א"כ אף לפירש"י במעשה דרבינו שמשון נמי טהורה היא ולא היה צורך לרבינו שמשון לתלות טעמא בכיון שאין דרך נשים לראות כך אלא שאין זה דם נדה דהמקור עצמו אינו דם כדאיתא בגמ' דיוצא דופן וגם קשה דהשתא לא ג"מ מידי לפירש"י ופי' רבינו שמשון וא"כ למה הוצרך רבינו להביא כלל לפירושו של רבינו שמשון כיון דמדינא לא נ"מ מידי אבל מסמע ודאי דנ"מ לענין דינא ושהוא עשה המעשה ע"פ פירוש שלו דוקא ולא ע"פ פירש"י ז"ל ולכן נ"ל דהיינו מעמייהו דהטור סי' קפ"ח וכן רבינו ירוחם שהוסיפו לכתוב בהך עובדא דלא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותן החתיכות היו בבית החיצון והיינו שהיתה רואה דם ממש והשתא לפירש"י הא דם נדה הוא וטמאה אבל לפירוש רבינו שמשון כיון דמשום הני חתיכות שבבית החיצון היא שרואה אין דרך נשים בכך ומשום הכי טהורה ודלא כדדחה הב"י לדברי הטור בזה כמו שאכתוב בד"ח בס"ד : [פ] ואיפשיטא הך בעיא דרואה דם בשפופרת טהורה. וכ"ש בחתיכה דודאי לרבנן דר"א קים לן וא"ת הא פסק רבינו לעיל דא"א לפתיחת קבר בלא דם כבר נתחכם הטור שכתב אהך דהכא דדוקא חתיכות קטנות דומיא דשפופרת אבל חתיכה גדולה טמאה אפי' לא ראתה כלום שא"א כו' : [צ] אם נימוחו טמאה. וכתבו התוס' וא"ת הא לא אקרי יבש דהא הנך דתנן בפ' דם נדה דמטמאים לחין ואין מטמאין יבשין תנן התם אם יכולה לשרות לחזור לכמות שהיה מטמאין כדאמר התם וי"ל דמ"מ פשיטא שפיר דלא אמר כי יזוב זוב דמה דמידב דייב א"כ התם איירי בלחים ונתייבשו ולהכי אע"ג דנתייבשו כיון שיכולים לחזור לכמות שהיו מטמאין אבל הכא בלחים ונתייבשו לא קמבעיא ליה אלא ביבש מעיקרו ואפי' [אם] יכול להיות נימוח במים ע"כ ועי' עוד לקמן בזה בשם הרשב"א. וא"ת וכי לא נימוח נמי הא קי"ל בריש פירקין דא"א לפתיחת הקבר בלא דם לא קשיא דכתב רבינו לקמן בשם הרז"ה דהכא בחתיכות קטנות מיירי : [ק] רשב"ג אומר ממעכו גרסי' : [ר] דדוקא במשנתינו כו'. ואף במשנתינו י"א דלאו כללא הוא וכתבתי בזה בפ' הפרה סוף סי' ד' : [ש] אבל דם דרכיך לא. וא"ת והא דם הנדה נמי קתני לקמן בהדי אידך דפ' דם הנדה וי"ל דהתם מיירי בדם הנדה שנפל על הבגד ונתייבש ביותר אבל דם הנדה באפי נפשה הוי רכיך ועוד קשה דהתם קתני רוק וזוב וניעו דרכיכי וי"ל דמ"ת אקושי ניכהו מפי מדם דאיכהו (הוטילו) [התחילו] להתייבש זה כמה ימים דרגילין להתייבש קודם יציאתו אבל דם אינו רגיל להתייבש קודם יציאתו מן הרחם. תוס' : [ת] רשב"ג אומר צריכין להיות פושרין כל מעת לעת. ותמהו בתוס' בד"ה או דלמא כו' ואמאי לא אשמועינן רבותא טפי דאפילו לא יתאר ע"י פושרין מעל"ע אלא ע"י מיעוך טמא לרשב"ג דהא אפי' לגבי דם חשיב מיעוך כ"ש בנבלה ושרץ דאקושי דע"כ ע"י מיעוך נימוח טפי בפושרין דהא אפי' את"ל דרבנן בעי מעל"ע במיעוך ע"י הדחק לא חשיב דם לרבנן ע"כ ואע"ג דרשב"ג לפרש פושרין היכן צריכין להיות קאתא ולאפוקי מדר"י בן נקוסא מ"מ תמיהתם תמיהא והיינו שלא ה"ל לרשב"ג לומר בשיעור זה כלל דהא אפי' כשלא נימוח ע"י פושרין ונימוח ע"י מיעוך בצפורן אכתי טמאה ובתאי דמפרש הא דפושרין משמע שאם לא נימוח ע"י כן דטהורה ומיהו י"ל דרשב"ג לדבריהם דרבנן קאמר דלדידהו דוקא בפושרים האי שיעורא וקאמר דצריכים להיות פושרין מעל"ע ולאפוקי מר"י בן נקוסא : [א] מי נהרות רותחין וכו'. עי' בפ' כל שעה סי' ל' ומה שכתבתי שם בס"ד : [ב] שעמדו מעט בבית בין של נהר כו'. וקשה דכיון דכבר כתב דמי נהרות רותחין א"כ ל"ל שיהיו עומדין מעט בבית ול' הטור ס"ס קפ"ח מים שמאבו בקיץ מן הנהר או מן המעיין ועמדו מעט בבית כו'. וכתב הב"י דמשמע שעמדו מעט בבית כו' אנים שנשאבו מהמעיין קאי דאילו מי הנהר בלא עמידה בבית הן חמין וכן מבואר בדברי רבינו ירוחם ז"ל עכ"ל : [ג] ה"ג הנהו מיא דנפקי מיניה ליבדינהו באודני לא חמימי : [ד] דנפקי מיניה. מהכוליא של עז קאמר התם לענין רפואה לחולי

תפארת שמואל א) יהודה בן נקוסא אומר מע"ל תחלתן וכו'. נ"ב ר"ל ואינו כדם הנדה אעפ"י שנימוחו בפושרין מע"ל תחלתן וסופן טמא דהוי חומרא וק"ל :

רבא לא נימוחו בריה בפני עצמה היא דדוקא אהני הטויין במשנה שילאו מן האשה כמין בריה קליפות ושערות ויבחושין וכן עפר נמי חשיב בריה. אבל בעיין איפשיטא מהא דקתני אם נימוחו טמאה אלמא דם היוצא יבש טמא אף על גב דלא קרינא ביה כי יזוב אלא דבהאי אמרינן דטורתה מוכחת דכי לא נימוחו דבריה נינהו כמו שאמרו הרופאים. אבל דם יבש לא תליק בבריה ואפילו לא נימוח טמאה. ורבי זרחיה הלוי ז"ל כתב ואני אומר דלא ודא אחת היא. וראיה לדבר דקאמרי' בפרק דם הנדה (דף נד:) אימא הני מילי לח ונעשה יבש יבש מעיקרו מנלן. ותו הא דתנן המפלת כמין קליפה וכו' מנלן. יהיה ריבוייא הוא אלמא אידי ואידי חד דינא אית להו ומחד קרא קא נפקי [ה] ואם לא נימוח מנין הייט יודעין שהיה דם מעיקרו [ו] הלא זה הוא המפלת כמין עפר אדום שאם לא נימוח אני אומר בריה הוא [ז] ולפתיחת הקבר נמי לא חיישינן (ז) שבדבר קטן כזה אין בו פתיחת הקבר. תדע לך מדפריך הש"ס על מתני' דהמפלת כמין דגים וכו' נפלוג נמי רבי יהודה בהא. ומשני דלהך לישנא דאמר רבי יוחנן אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם במחלוקת שנויה ורבנן היא אבל ארישא המפלת כמין קליפה וכו' לא פריך דלא שייך בהגהו פתיחת הקבר. וה"ר שלמה אדרת ז"ל הביא ראיה לדברי הראב"ד ז"ל מהא דתנן בפרק דם הנדה (שם.) דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין ומטמאין יבשין והיא יבשין מיירי אפילו בשאי אפשר לשרות ולחזור לכמות שהיה. דאי באפשר לחזור לכמות שהיה אפילו זוב וכל הני דתנן לקמן דאין מטמאין יבשין קתני לקמן שאם יכולין לשרות ולחזור לכמות שהיו מטמאין. [ח] ומתני' דדם הנדה איירי נמי שראתה אותו ביבש מעיקרו דאיתמר עלה יבש מעיקרו מנלן א"ר יצחק יהיה בהווייתו יהא ואימא הני מילי בלח ונעשה יבש יבש מעיקרו מנלן כלומר דמתניתין סתמא קתני אפילו יבש מעיקרו. ואמר ליה יהיה ריבוייא הוא כלומר כל מה שיהיה ואפילו יבש מעיקרו. אלמא דם יבש מעיקרו טמא^א [ט] ואיני מבין א"כ איך פירש אבל שכבת זרע והלא לא היה חלוק ביניהן ובין דם נדה [י] אם לא דמתני' כגון נקושה תחלתו אף על פי שאין סופו. ולראב"ד ניחא (ח) ואין נראה לי ראיה דאי מתני' איירי ביבש מעיקרו אמאי איצטריך לאתויי ותו הא דתנן המפלת כמין קליפה הייט דמתני' דם הנדה מטמא יבש [כ] אלא ודאי הכי פירושא יבש מעיקרא מנלן וכי תימא אין הכי נמי דיבש מעיקרו טהור ומתני' איירי בלח ונעשה יבש ככל הני דתנן במתני' ותו הא דתנן המפלת כמין קליפה וכו' אלמא יבש מעיקרו טמא היכא דנימוח ומשני יהיה ריבויא הוא ודוקא היכא דנימוח. וכן פי' ר"י לקמן דמתני' איירי בלח מעיקרו ועוד הביא ראיה מדר"י אמר שמואל [ל] דמוקי פלוגתייהו דר"י ורבנן בהמפלת חתיכה בחתיכה של ד' מיני דמים דר"י סבר דם הוא שקרש ונעשה חתיכה. והיכי פליגי רבנן עליה יטילוה למים אם נימוחה טמאה. וגם ליתני בדרבי יהודה כשהטילוה למים כדתני (ר' יהודה) גבי המפלת כמין קליפה וכו' [מ] אלא ודאי לרבי יהודה אפילו לא נימוח טמאה. ונראה לי דאינה ראיה דאין הכי נמי דהוה מצי לאקשויי הא לדרב יהודה אלא שסותר דבריו מתוך הברייתא שנחלקו אף בירוקה ולבנה:

ד [דף כא ע"א] **מתני'** [נ] המפלת כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים אם יש עמהן דם טמאה ואם לאו טהורה. [ס] המפלת כמין בהמה חיה ועוף בין טמאין בין טהורין אם זכר תשב לזכר ואם נקבה תשב לנקבה. ואם אינה יודעת מהו תשב לזכר ולנקבה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים כל שאינו מצורת האדם אינו וולד [דף כד ע"ב] המפלת שפיר מלא דם מלא מים מלא גנונים אינה חוששת לוולד [ע] ואם היה מרוקם תשב לזכר ולנקבה. המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה. [פ] [דף כו ע"א] לא שהשליא וולד אלא שאין שליא שאין עמה וולד. [דף כט ע"א] המפלת ואין ידוע מה הפילה תשב לזכר ולנקבה. (ט) המפלת ואין ידוע אם וולד היה אם לאו [צ] תשב לזכר ולנקבה ולנדה: **גמ'** ואין להאריך בדברים הללו [ק] (י) שאין אנו בקיאין בדורות הללו בגווני שפיר ובשיעור שליא הלכך חוששין בהן מספק כדקאמר שמואל (דף כה:) לחוש חוששת. ימי טהרה לא יהבינן לה עד שיטעיר. הלכך כל שכן דידן האידנא ספק יולדות בזוב הן כאומר בנות ישראל שהחמירו על עצמן שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים. לפי שאין בקיאין מתי עומדות בימי זיבות או בימי נדות (יא) הלכך כולן ספק יולדות בזוב הן וצריכות שבעה נקיים מלבד ימי טומאת לידה כמו שאבאר לקמן (פ"י סי' ו) וימי טוהר לא יהבינן לה (יב) במקום שנוהגים האידנא לבעול על דם טוהר עד שיתברר שנגמר צורת הוולד. (יג) [דף כו ע"ב] ואם ילדה וולד של קיימא ואח"כ יצתה השליא אין חוששין לולד אחר אלא תולין את השליא (יד) בוולד [ר] עד כ"ג יום [ש] ואם יצתה השליא תחלה אין תולין אותה בוולד. ואם הפיל נפל [ת] ושליא קשורה בו אין חוששין לולד אחר. אינה קשורה בו הריני מטיל עליה [דף כז ע"א] חומר שני וולדות שמא נימוח שפיר של שליא זו ונימוחה שלייתו של שפיר זו (טו) (טז): ה **ובמקומות** שנוהגין על דם טוהר צריכין לפרוש ליל ארבעים

הגהות הב"ח א אלמא דם יבש מעיקרו טמא. והרא"ש כתב דיבש מעיקרו כי לא נימוח טהורה ואיני מבין א"כ [illegible] איך כנ"ל:

רש"י יבש מעיקרו. כגון הני דתנינן: **יהיה**. דם יהיה זובה: **ולפלוג** נמי ר' יהודה בהא. ונימא בין כך ובין כך טמאה דהא טעמא דר' יהודה אוקמינן דא"א לפתיחת הקבר בלא דם: **להך** לישנא כו'. כדאמרן לעיל בשמעתין: **במחלוקת** שנויה. משנה זו שנויה במחלוקת דלאו סתמא ודברי הכל היא אלא ר' יהודה פליג: **של** ד' מיני דמים. דקסבר היא גופה דם הלכך טמאה נדה אבל ולד לא הוי: **ירוקה** ולבנה. לאו מד' מיני דמים הן אלא אדום וכמימי אדמה וכקרן כרכום וכמזוג ושחור לא קא חשיב דהיינו אדום אלא שלקה: ד **מתני'** מין דגים. נמי לאו ולד הוא וטעמא מפרש בגמ' הלכך אי איכא דם טמאה נדה ואם לאו טהורה: **תשב** לזכר. ימי טומאה ז' ימי טהרה ל"ג וכל דמים שתראה בהן טהורין: **לזכר** ולנקבה. לחומרא ימי טומאה דנקבה שבועים וימי טוהר כלים לסוף מ' יום כזכר ולא פ' כנקבה ובגמ' מפרש מ"ש דלחיה ועוף קרי ולד יותר מדגים: **מלא** גונים. גונים: **המפלת** סנדל. אין סנדל בלא ולד אחר ובשביל סנדל תשב לזכר ולנקבה דספק זכר ספק נקבה הוא ואם הולד אחר נקבה אין הסנדל לא מעלה ולא מוריד ולא תשב אלא לנקבה ימי טומאה וימי טהרה שאפי' הוא זכר הואיל ונקבה בהדיה לא בצירי ימי טומאתה וימי טהר' דנקבה שהרי של זכר מובלעים בתוך של נקבה וכי איצטריך תשב לזכר לנקבה כגון שהולד השני זכר דיהבינן לה חומרת טומאה דנקבה בשביל הסנדל וימי טוהר לזכר לחומרא: **ואין** ידוע מהו. אם זכר אם נקבה אבל יודעת היא שהוא ולד: **לזכר** ולנקבה. ימי טוהר דזכר וימי טומאה דנקבה: **ואין** ידוע אם ולד היה אם לאו תשב לזכר ולנקבה ולנדה. כלומר כשתראה תהא נדה שאין לה ימי טוהר ושמא לאו ולד הוא ובגמ' מפרש למה הוזכר זכר הואיל ואין לה דם טוהר דאי משום טומאת לידה הא קתני נקבה: **גמ'** לחוש. חוששת להחמיר ולישב שבועיים: **עד** שיטעיר. עד שיהא לו שערות בראשו: **של** קיימא. שביוצא בו מתקיים אם היום היו חדשיו כלו למעוטי שאם הפילה דבר שאין ראוי לבריית נשמה כגון בירך אחד באמצע או גוף הטוס או מפלת מין בהמה וחיה ועוף ואח"כ הפילה שליא אפי' בתוך שלשה חוששת לולד אחר: **חומר** שני ולדות. אם זה זכר חיישינן דילמא נקבה הוה ההיא דשליא ותשב לזכר ולנקבה: **שפיר**. ולד: **ושמא** נימוחה שלייתו של שפיר. כלומר ושלייתו של זה שלפנינו נימוח וזו אינה שלו הואיל ואינה קשורה בו:

מעדני יום טוב

לתולי האוזן שהוסף תולין דעז לשתי וערב ומניחה על גחלים לוחשות והנהו מיא דנפקי מיניה כו': [ה] **ואם** לא נימוח כו'. תלתא באפי נפשה הוא כלומר ועוד אם לא נימוח כו': [ו] **הלא** זה הוא המפלת כמין עפר כו'. דדם יבש הוא כמו עפר: [ז] **ולפתיחת** הקבר כו'. בלאו הא דהראב"ד צריכין לפרש כך במשנתינו דהמפלת כמין קליפה כו' כמו שכתבתי שם בתחלת זה הסי': [ח] **ומתני'** דדם הנדה איירי נמי שראתה אותו ביבש מעיקרו. פי' ת"ש בריש הסי' בשם התוס': [ט] **ואיני** מבין א"כ כו'. פי' כלומר א"כ כדברי הרז"ה דצריך בדם הנדה נמי שיהא נימוח איך פי' כו' וקרוב לשמוע ולהגיה במקום תיבות ואיני מבין א"כ שנ"ל ואי בעינן נימוח: [י] **אם** לא דמתני' כגון נקושה תחלתו כו'. ועיקר אי לא נימוח בפושרים דתחלתן אע"פ שאין סופן ואע"פ שהיה נימוח בפושרים כל מעל"ע ובהכי מחולקים מדם הנדה דדם הנדה כי נימוח בפושרים מעל"ע טמאה: [כ] **אלא** ודאי הכי פירושא. לאו ודאי הוא אלא הכי אפשר לפרש כפירוש שני שכתבו התוס' שם דס"ק ותו יבש משונה כמין יבחושין או כמין קליפה מנלן: [ל] **דמוקי** פלוגתייהו דר"י ורבנן. דריש פירקין: [מ] **אלא** ודאי לר"י אפי' לא נימוח טמאה גרס. וכלומר מדר"י נשמע לרבנן דע"כ ל"פ רבנן עליה דר"י אלא בחתיכה דאע"ג דהיא מד' מיני דמים אפ"ה מטהרי רבנן דס"ל מקור מגדל חתיכות כמ"ש התוס' שם אבל בשהוא דם ולא כעין חתיכה ל"פ רבנן ומתמינן דא"צ נימוח כמו שהוא לר"י אבל אין לפרש דמר"י עצמו הביא ראיה משום דהלכתא כוותיה כמ"ש רבינו בריש פירקין דע"כ לא פסק הלכה כמותו אלא למאי דמפרשינן פלוגתייהו באפשר לפתיחת הקבר בלא דם דמשום דר"י ס"ל א"א לפתיחת הקבר בלא דם תמ"ה פסקינן הלכה כמותו דמתמינן ליה לרבא דהוא בתראה דהכי ס"ל אבל בהך אוקמתא דאיירינן ביה דפליגי בחתיכה דד' מיני דמים בהא לא שמעינן דהלכתא כוותיה כנגד רבים: [נ] **המפלת** כמין דגים כו'. עיין מה שאכתוב בגמ' לקמן אהמפלת כמין בהמה כו': [ס] **המפלת** כמין בהמה כו'. מפרש בגמ' דלהכי קרי ליה ר"מ בהמה חיה ועוף ולד יותר מדגים הואיל ועיניהם דומות כשל אדם. פי' רש"י שחור שבעין הוי עגול בבהמה כשל אדם אבל דדגים לאו עגול הוא ובפ"ז דבכורות מפרש דמושב העין הוא עגול ופריך בגמ' א"ה ליתני נחש הואיל וגלגל עינו עגולה כשל אדם ומשני אי תנא נחש ה"א בנחש הוא דפליגי רבנן עליה דר"מ דלא כתיב ביה יצירה אבל בהמה וחיה לא פליגי דכתיב ביה יצירה כמו באדם: [ע] **ואם** היה מרוקם. פי' בו צורת אדם ומפרש בברייתא בגמ' איזהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר תחלת ברייתו של אדם גופו כעדשה שתי עיניו כשתי טיפי זבוב מרוחקים זו מזו שני חוטמיו כשני טיפי זבוב מקורבים זו לזו פיו פתוח כחוט השערה ומיתוך ידים ורגלים אין לו כך העתיקה הרמב"ם בפ"י מהל' איסורי ביאה: [פ] **לא** שהשליא ולד. שנוי במשנה דף כ"ו ע"א וריש' שנויה שליא בבית הבית טמא. ופירש"י הבית טמא משום אוהל שמת הולד אגב ומת ע"כ ויראה לי דמכיון דאף האידנא נ"מ לענין טומאת כהן שים לבנים ולגרסה בספר רבינו והרמב"ם פסקה בסוף הל' טומאת מת (עיין בתוס' י"ט מה שהקשיתי בזה על הרמב"ם מדידיה אדידיה) ואע"פ שבטיו"ד סי' שמ"ע לא כתבה הרי קיצר ג"כ בשאר דברים וכן רבינו בהל' טומאת מת קיצר וסמך על המחמירים כל שלא נמצא מפורש להקל: [צ] **תשב** לזכר ולנקבה ולנדה. כתב רש"י דבגמ' מפרש למה הוזכר זכר כו'. בסוף פירקין איתא לה אמתני' (דהכא) [דהתם] דאמתני' דהכא אפשר דלא קאי ולא מידי דהא איכא מ"ד בגמרא דטבילה בזמנה מצוה צריכה שתטבול לסוף מ' דאילו היה זכר היתה צריכה טבילה לקודש ולמקדש דטבילה דלסוף ז' אינה מטהרתה לקודש ולמקדש דכתיב בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה וזו אע"פ שעדיין בספק יולדת נקבה היא ומשום כך אינה טהורה לקודש ולמקדש עד מלאת ימי טהרה לנקבה מ"מ משום מצוה צריכה שתטבול לסוף מ' למ"ד טבילה בזמנה מצוה הוא וכן פירשו הרמב"ם והר"ש בפירושה במשנתינו זאת דלהכי קתני זכר ומיהת י"ל גם כן דגמ' אע"ג דלא אתמר למה הוזכר אלא אמתני' דסוף פירקין איכא למימר דנערה לה עד סוף הפרק אבל אה"נ דקאי אף אמתני' דהכא כ"ש לסוגיא דעלמא דלא קי"ל טבילה בזמנה מצוה כמ"ש בסוף פ' בתרא ניחא טפי לאוקמי מתני' אליבא דסוגיא דעלמא ומפרש לה בגמ' לקמן דלהכי הוזכר זכר שאם תראה יום ל"ד ותחזור ותראה יום מ"א תהא מקולקלת בין ימי נדות לימי זיבות עד יום מ"א וקאמרינן נמי דספקא דנקבה נמי מקולקלת לה שאם תראה יום ע"ד ותחזור ותראה יום פ"א תהא מקולקלת עד פ"א וכתבו התוס' במתני' דהכא אע"ג דהוי ספק ספיקא תשב לנקבה דאי מעברת לה מטומאת נקבה משום ס"ס ה"נ למעברה אם ראתה בל"ד ומ"א מספק ספיקא ולא ניחוש לזכר והוי תרי קולי דסתרן אהדדי ומיהו בטופה בגמרא מחמרינן אע"ג דאיכא כמה ספיקי ע"כ: [ק] **שאין** אנו בקיאין בדורות הללו בגווני שפיר ובשיעור שליא. דאפליגו בגמ' בשפיר אם הוא מלא או חסר ואם הוא עכור או צלול או שהוא מלא הרבה גוונים או גוון אחד ובשיעור שליא נמי כתורמוס כשפת: [ר] **עד** עשרים ושלשה יום גרס וכדאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ואע"ג דרב יוסף א"ל עד עשרים וארבעה אמרת לן נקטינן לחומרא: [ש] **ואם** יצתה השליא תחלה אין תולין פי' הרשב"א דטעמא משום דהכא הולד קודם אמרינן מבזע בזע ולד שליא ונפק אבל כי נפיק שליא מקמי ולד ליכא למימר הכי ע"כ ועיין בדברי חמודות: [ת] **ושליא** קשורה כו'

דברי חמודות

גדול ע"כ: (ז) **שבדבר** קטן כזה כו'. עיין מה שכתבתי בשם הב"י בסעיף א': (ח) **ואין** נ"ל ראיה כו'. ובש"ע לא הכריע בין הראב"ד להרז"ה בזה: (ט) **המפלת** ואין ידוע אם ולד היה כו'. ואתמר עלה בגמ' אריב"ל עברה נהר והפילה (ואינה יודעת מה אם נפל) מביאה קרבן ונאכל הנך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן ורמינן עלה ממתני' אין ידוע אם ולד היה תשב לזכר ולנקבה ולנדה אמאי תשב לנדה (ניתבוה מיהת ימי טוהר דזכר) לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן ומשני מתני' בשלא הוחזקה עוברה וכי קאמר ריב"ל כשהוחזקה עוברה והב"י נשתבש בהעתק דברים הללו וצריך להגיה בספרו על הדרך הזה: (י) **שאין** אנו בקיאין בדורות הללו בגווני שפיר ובשיעור שליא. הלכך חוששין בהן מספק ורבינו נקט תרי מתלת ומארבע ויותר דלא בלבד על שפיר ושליא (מאחר) דאין אנו בקיאין אלא על כל הצורות והרי התחיל ואמר ואין להאריך בדברים הללו וקאי אכולהו גווני דמתניין בהני משניות שבכללן צורת דגים כו' בהמה וכו' וגם בכלל הוא שאר הצורות שנזכרו בגמ' כמו נכרא בעין א' בירך א' ויש לו ב' גבין וב' שדראות ופניו ממוסמסים ופניו עוותות והרבה דברים אחרים וגם חתיכה לבנה שיש בה עצם שבכולן אין אנו בקיאים וכן במראה ג"כ שאע"פ שהתנו בגמ' בחתיכה שיש בה עצם שתהא לבנה כבר כתב הרשב"א בת"ה הקצר שיש מי שמורה להחמיר אפי' כשאינה לבנה לפי שאין אנו בקיאין במראות וגם הראב"ד בספר בעלי הנפש כתב אבל הנך דבמשנתינו ח"ל ואנן השתא לא בקיאין בצורת הולד ויש הרבה חיות הים שהן דומות לחיות היבשה ואפשר שיהיה בצורת פניהם מקצת צורת האדם גם יש במיני השרצים שהם דומים לחיות הקטנות שבארץ כגון החולד והעכבר והתנשמת ושאר שרצים לא ידעו לא הם ולא צורתם ואם נעכר בהם אחד או שנים שמא יבא הדבר לידי שנוא הלכך בכולן טמאה לידה לפי שאין יודעין לבדוק בין זכר לנקבה אא"כ הולד גדול ע"כ וכתב עוד וכן הנך דאמרינן בגמרא נכרא בעין אחת ובירך אחד באמצע אמו טהורה אטום אמו טהורה ופניו ממוסמסין ופניו עוותות וגולגלתו אטומה וכמין אספותא דדיקלא ושיש לו ב' גבין וב' שדראות בכולן טמאה י"ד יום לפי שאין אנו בקיאין בצורות הללו ובעיא נמי ז' נקיים לפי שא"א לפתיחת הקבר בלא דם מיהו בגוף אטום אדם יכול לעמוד עליו שאם אין לו צורת אברים והוא שלא נחתכו ממנו אבריו אלא שכך היה שלם אין אמו טמאה לידה ואפי' הוא בן ט' אבל טומאת נדה מיהא אית לה כדאמרן עכ"ל וכל היכא דטמאה לידה היא בטומאת לידה נקבה מספק ואע"ג שלא ראתה כלל ואפי' ראתה ושלמו ז' נקיים תוך י"ד יום ללידתה אין עולה לה טבילה עד ליל ט"ו מפני ספק נקבה אבל מיהת ז' נקיים שצריכה עולים לה בימי לידתה כמו שיתבאר בפ' דלקמן ובשאין בועלין בימי טוהר לא נ"מ בזה ועיין בסוף פ' בתרא: (יא) **הלכך** כולן ספק יולדות בזוב וכו'. יתבאר בארוכה בפ' דלקמן בס"ד: (יב) **במקום** שנוהגים האידנא לבעול על דם טוהר כו'. עיין בזה בסוף פ' בתרא בס"ד: (יג) **ואם** ילדה ולד של קיימא. פי' רש"י שביוצא בו מתקיים וכו' אבל הרשב"א בת"ה פי' בן קיימא ולד חי דאמרי' מבזע בזע ונפק אבל בנפל לא תלינן דהא א"א ליה למבזע ע"כ וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"י שהטעם שתולין השליא בולד קיימא מפני שאנו אומרים קרע הולד השליא ויצא ע"כ משמע ודאי דבחי קאמר דבמת א"א לומר כן וכ"כ ב"י והאריך ג"כ לפרש מה הכריחו לרש"י שלא לפרש כן וגם מה ראה הרשב"א שלא הסגית במה שהוכיחו לרש"י והכל תלוי בענין הסוגיא ואינו נוח לי לכן לא העתקתיו אבל מה שנ"ל בזה הוא דלרש"י דתקתו הלשון דמדקאמר בדבר של קיימא ולא קאמר בבר קיימא א"כ בולד חי לפיכך פי' דמיירי בשכיוצא בו מתקיים אע"פ שהוא אינו קיים וסובר רש"י דכיון שהוא דבר שכיוצא בו היה מתקיים יש כח בטבע הדבר ההוא למבזע השליא ולצאת כמו שבטבעו שיצא מהרחם בזמנו ולא קודם לכן והרשב"א לא הנתו הטעם וס"ל שא"א לומר שהוא בוקע השליא אא"כ שהוא חי ממש ולכך פירש דמיירי בולד חי דוקא כך נ"ל: (יד) **גרסינן** בפ"ק דב"ק (דף י"א) אמר עולא א"ר"א שליא שיצתה מקצתה ביום הא' ומקצתה ביום שני מונין לה מן הראשון ומסקינן לחוש חוששת מימני לא מניא אלא לשני ופירש רש"י מונין לה מן הראשון דמיום ראשון טמאה ואפילו הואי לידה יבשתא מימנא לא מניא שבועיים דנקבה אלא משני ומפרש התם טעמא משום דאין מקצת שליא בלא ולד כלומר ומשום הכי חוששת שמא רוב מיהוי ולד יצא בהאותו מקצת ומכי נפק רוב ה"ל כילוד ומימנא ודאי לא מניא מראשון דשמא לא נפק רובא עד שני: (טו) **תנן** דף כ"ח המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו משיצא פדחתו ופירש"י מסורס דרך מרגלותיו ולשון היפוך הוא כמו סרס המקרא ודרשהו ע"כ ובגמרא אמר רבי יוחנן הראש כרוב ואוקימנא לדידיה דמתניתין הכי קתני יצא מחותך או שלם וזה וזה מסורס משיצא רובו הרי זה כילוד וז"ל הרמב"ם בפ"י מהא"ב נחתך הולד במעיה ויצא אבר אבר בין שיצא על סדר האברים כגון שיצאה הרגל ואחריה השוק ואחריה הירך בין שלא על הסדר אינה טמאה לידה עד שיצא רובו ואם יצא ראשו כולו כאחת הרי זה כרובו והא דלא סגי ליה הכא ברוב ראשו דהיינו פדחתו כדקתני מתני' ביצא כדרכו פי' הב"י דטעמו משום דר"א פליג אדרבי יוחנן בגמרא ולא סגי ליה אפילו ביצא ראשו הלכך ממעט המחלוקת ביניהם ומפרש דרבי יוחנן כי סגי ליה דוקא בראש כולו סגי ליה ע"כ וקצת קשה לי על הרמב"ם שהשמיט יצא שלם ומסורס והטור נשמר מזה וכתב עוד הרמב"ם ואם לא נתחתך ויצא כדרכו משיצא רוב פדחתו הרי זה כילוד אע"פ שנחתך אח"כ ונתלבט הב"י במ"ש רוב פדחתו דהא פדחתו תנן ובכסף משנה שלו כתב דמצא כתוב ספר הרמב"ם מוגה ונמחק בו תיבת רוב וכתב הטור דבכל זה אין חילוק בין יצא חי או מת וכתב הרשב"א לא סוף דבר שיצא לחוץ ממש אלא אפי' משיצא חוץ לפרוזדור ולמד כן מדגרסינן בפ' יוצא דופן דף מ"ב ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מהו למחלל בשבתא כו' דשמעיה לולד דווין (פירוש צועק) אפניא דמעלי שבתא ולא אתיליד עד שבתא אמר ליה ההוא ראשו חוץ לפרוזדור הוי ואי מילה שלא בזמנה כו' ומכאן למד הטור דכששמעה קולו חשוב כילוד וכתב היתה מקשה לילד ושמעה קולו כו' ומקשה לאו דוקא אלא ה"ה כורעת לילד בלא קישוי אלא כך דרכן של נשים שמקשות לילד ומיהת נראה דכששומעת קולו ואינה כורעת לילד כלל הרי היא כמו בשאר ימי עבורה שאין כאן טומאת לידה וצ"ע וגרסינן בגמרא בפירקין לעיל מהך מתני' אמר רב הונא הוציא עובר את ידו והחזירה אמו טמאה לידה שנאמר ויהי בלדתה ויתן יד פירש"י אלמא לידת יד קרויה לידה ע"כ ומסקינן דלחוש חוששת מדרבנן ימי טוהר לא יהבינן לה עד דנפיק רוביה וכתב הרשב"א וא"ת אם לחוש מדרבנן מאי נ"מ תיפוק לי משום נדה דאין פתיחת הקבר בלא דם אפילו לאברים ולדרבי יהודה דריש פירקין ויל דנ"מ היכא דהוציא ידו והחזירה ולא ילדה עד אחר שבועיים דאי משום נדה דיה שבעה והשתא מטמאין לה שבועיים משום לידה ומשום ספק נקבה ע"כ וכתב עוד מסתברא דוקא הוציא ידו אבל לא רגלו ויש מרבותא שאמרו אפילו במפלת לאברים משכפילה אבר אחד טמאה לידה מדבריהם ומצטרפים האברים לרוב לדברי תורה וראוי להחמיר כדבריהם עכ"ל וכתב הב"י שכן נראה מדברי הירושלמי דגרס בפרק כל היד דא"ר יוחנן ג' הן שאין כספק ועשו אותן כודאי ואלו הן המפלת יד חתוכה ורגל חתוכה ושליא ודם הנמצא בפרוזדור ע"כ וכתב הרשב"א בת"ה הקצר וז"ל היולדת תאומים מונין לה מן האחרון בין לימי טומאה בין לימי טהרה כילד ילדה נקבה קודם שקיעת החמה ונקבה אחרת לאחר שקיעת החמה מונין לה שבועיים מולד השני וכן הדין לימי טוהר וה"ה ליולדת שני זכרים ילדה נקבה לפני שקיעת החמה וזכר לאחר שקיעת החמה מונין לה מן הנקבה לפי שימי טומאה וימי טהרה של זכר נכללים בתוך ימי הנקבה ילדה נקבה קודם שקיעת החמה ונפל לאחר שקיעת החמה ואין ניכר אם זכר אם נקבה הולכים באלו לחומרא ומונין לה שבועיים מן הנפל שמא נקבה היא וימי טהרה מן הראשון שמא נפל זכר היה וכן הדין כשילדה זכר לפני שקיעת החמה ונפל לאחר שקיעת החמה [illegible] עכ"ל וכת"ס האוזן הביא ראיה מפ"ד מחוסרי כפרה בסוגיא דהמפלת תאומים בדף י': (טז) **תנן** דף ל' המפלת ליום ארבעים

אינה

ארבעים ואחד לזכר [א] וליל שמונים [ואחד] לנקבה [ב] ואפילו לא תראה. דמתוך שהורגלה לשמש כל ימי טוהר ואפילו תראה חיישינן שמא גם עתה תראה ולאו אדעתה. [ג] א) לכן ידיעגה בעלה שהוא פורש ממנה לילה זו בשביל שכלו ימי טוהר שלה. והכי אמרינן בפרק ערבי פסחים (דף קיג:) היושבת על דם טוהר אסורה לשמש וכמה אמר רב עונה [ד] ופירש"י לילה אחת כדפרישית. ובשם רבותיו פירש לילה ויום וכתב דאין נראה לו פירוש רבותיו דבכל דוכתי אמרינן דעונה אחת הוי לילה אחת או יום [ה] גבי פרישת עונה אחת סמוך לווסתה (לעיל פ"א סי' ב) [ו] וגבי מי שהיו גתיו ובית בדיו טמאין (לקמן דף סה) [ז]:

הדרן עלך המפלת

בנות כותים פרק רביעי

א [דף לא ע"ב] **בנות** כותים נדות [א] מעריסתן. והכותים מטמאין משכב [ב] תחתון כעליון [ג] מפני שהן בועלי נדות [ד] והן יושבות על כל דם ודם:

גמ' [דף לג ע"א] תניא א) אם הן יושבות על כל דם ודם תקנה גדולה היא להם. אלא שרואות דם אדום ומשלימתו לדם ירוק. דבר אחר יום שפוסקת בו סופרות למנין שבעה. [ה] מתקיף לה רב דימי בר חמא ב) ותספרון ואנן נמי נספריה. דקיימא לן מקצת היום ככולו אמר רבא א"כ [ו] שכבת זרע דסתרה בזיבה היכי משכחת לה והא מקצת היום ככולו. אי דחזאי בפלגא דיומא הכי נמי. הכא במאי עסקינן כגון דחזאי סמוך לשקיעת החמה. ולימא ליה לקרא כי כתיב סמוך לשקיעת החמה הוא דכתיב. אין על כרחיך שבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה. (א) האי דיחויא בעלמא ב) דדחיק רמי בר חמא לאוקמי לתיובתיה ולאו עיקר הוא. ואיהו גופיה לא סבירא ליה הכי אלא דמתמה ואנן נמי נספריה. ולא היה יודע טעמו של התנא למה אינה סופרת יום שפוסקת בו. ולקמן נמי בפ' בתרא (דף סט.) אמרינן אמו רב כותאי אמרה לשמעתיה דאמרי יום שפוסקת בו סופרתו למנין שבעה: בעי (מיניה) רמי בר חמא ג) [ז] פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה רואה הויא וסתרה [דף לג ע"ב] או דלמא נוגעת הוי ולא סתרה. אמר רבא לפום חורפא שבשתא. כי נמי דרואה הויא וסתרה כמה תסתור תסתור שבעה דיה כבועלה. תסתור יום אחד ואחר תטהר אמר רחמנא [ח] אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם ולטעמיך זב גופיה היכי סתר לטהרתו אמר רחמנא שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן אלא מאי אית לך למימר שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן הכא נמי שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן. נראה שדברי רבא מדחו כי אין להשיב על זה ובעיא דרמי בר חמא לא איפשטא. הלכך יש להחמיר בפולטת וסותרת יום אחד. וכן לקמן בפרק יוצא דופן (דף מג.) בעא מיניה רב שמואל בר ביסנא מאביי פולטת שכבת זרע רואה הויא או נוגעת הויא למאי נפקא מינה לסתור בזיבה ולטמא במשהו. אמר ליה רואה הויא אתא ושייליה לרבא וא"ל רבא רואה הויא ולרב יוסף וא"ל רואה הויא [ט] אפי' לר"ש [י] ולרבנן פשיטא להו דרואה הוי ונראה דרבא גופיה הדר ביה שהקשה ד) על דבריו ולא מצא תשובה ואע"ג דלקמן בפירקין (דף לג) גבי ימי לידה דאמר אביי אינה סותרת ואינה עולה ורבא אמר אינה סותרת ועולה ואמר רבא מנא אמינא לה ואחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן ואביי אמר שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן מכלל דרבא מקפיד אפי' על הפסקת טומאה אחרת. י"ל דטומאת לידה חשיבא ליה כטומאת זיבה. משום דמטמאה שבעת ימים ג) ועושה משכב ומושב. אבל מטומאת קרי אפשר שחזר בו. [כ] הלכך כל אשה [ל] צריכה ליזהר שלא תתחיל לספור ז' נקיים עד יום ה' לשימושה כגון אם שמשה במוצאי שבת אינה מתחלת לספור ז' נקיים אלא ביום חמישי. דקי"ל כרבנן דאמרי בשבת בפרק ר"ע (דף פו.) דשש עונות שלימות בעינן לפליטה. דאין שכבת זרע מסרחת אלא לאחר שש עונות שלימות. הלכך כששימשה במוצאי שבת אם תפלוט בליל רביעי קודם עת שימושה במוצאי שבת עדיין היא עומדת בתוך ו' עונות לשימושה ואם פלטה סותרת (ב) [מ] הלכך יום חמישי יהיה ראשון לספירתה. ואמנם אם תרצה להתחיל ספירתה מיד [נ] ממחרת ראייתה (ג) תקנת יפה במוך או בבגד דק [ס] להפליט כל הזרע [ע] או תרחץ במים חמין ויפליטו המים חמין כל הזרע. וכן תנן בפ"ח דמס' מקואות האשה ששמשה וירדה וטבלה [פ] ואח"כ כבדה הבית הרי היא כאילו לא טבלה. ומשמע הא אם כבדה הבית קודם טבילה לא חיישינן תו לפליטה. ואמרינן בפ' אלמנה לכ"ג ביבמות (דף סט:) בת כהן שנשאת לישראל ומת בעלה טובלת ואוכלת בתרומה לערב. ולקמן (דף מא:) אמרי' אמר רבא משמשת כל ג' ימים אסורה לאכול בתרומה א"א לה שלא תפלוט אלא ודאי הא דיבמות איירי כשכבדה את הבית [צ] וכן מוכח בשבת פ' ר' עקיבא (דף פו.) דמהני כיבוד להפליט

הגהות הב"ח א תניא אמר ר"מ אם: ב דיחויא בעלמא הוא דדחיק: ג בעי מיניה רמי בר חמא מרבא פולטת: ד הדר ביה:שהקשה רמי בר חמא על דבריו.

רש"י **היושבת** על דם. אע"פ שפסק המעיין שלא ראתה: **עונה**. יום ולילה צריכין להמתין: **פרק ד א** **בנות** כותים נדות מעריסתן. מקטנותן ובגמ' מפרש טעמא: **תחתון** כעליון. מפרש בגמרא: **והן יושבות** על כל דם ודם. כלומר להכי הוו בועלי נדות משום דכל דם שרואות בין אדום בין ירוק יושבות עליו ימי נדות וזו תקלה היא להם שאם רואה דם ירוק היום מתחלת למנות ששה והוא אם תראה באותם ימי נדות דם אדום אינה מונה אלא מיום ראיה ראשונה ואותו דם ירוק טהור היה ומראייה שניה היא צריכה למנות: **אם הן יושבות** על כל דם ודם. שהן רואות בין טמא בין טהור יושבות עליו ז' ימי נדתה שהתחיל מנינה משנשתנה מראה דם ותמנה ז' ימים: **תקנה** גדולה היא להם. אבל אינן עושות כן אינן מונות אלא מראייה ראשונה כשאר נשים והו קלקולה שרואה דם אדום ומשלימתו לדם ירוק כגון ראתה ירוק תחלה סבורה היא שהיא טמאה ומונה ממנו ז' ימים וכשרואה בחמישי שלה דם אדום אינה משמרת אלא שני ימים להשלים ז' לראייתה ראשונה והיא צריכה למנות מראייה שניה: **יום שפוסקת** בו. כשהיא רואה ג' רצופים לאחר ז' ימי הנדה והיא זבה ופוסקת באמצע היום סופרת אותו קצת היום שעד הערב למנין ז' נקיים ואם ז' נקיים שלמים בעינן לזבה: **א"כ**. דלענין נקיים מקצת היום ככולו זב שפסק והתחיל לספור וראה קרי וקי"ל דסותר אותו היום ותו לא בהמפלת בשמעתא קמייתא (דף כב) ואי מקצת היום ככולו מאי סותר הא איכא קצת היום לבא: **אי דחזאי** בפלגא דיומא כו'. קשיא היא ומשני ולימא ליה לקרא כו' בתמיה: **וקא** מהדר לאוקמי אתקפתיה אין על כרחיך שבקיה לקרא כו'. דכיון דקי"ל בכל דוכתא מקצת היום ככולו איהו דחיק ומוקים אנפשיה בסמוך לשקיעת החמה: **פולטת**. כגון ששמשה בזוב ופסקה והתחילה למנות ופלטה: **מהו** שתסתור. מינה הא דקי"ל דפולטת טמאה משום רואה היא וסתרה: **או** משום נוגעת. ונוגע לא סותר: **דיה** כבועלה. זב המונה ולאה קרי אינו סותר אלא יום אחד: **תסתור** יום אחד. א"כ לא הוו רצופין ורחמנא אמר ואחר תטהר אחר אחר לכולן כלומר זמן אחד לכולן שיהו רצופין טהרתן: **לטהרתו** אמר רחמנא. שבעת ימים לטהרתו משמע טהרה אחת שלא תהא הפסקה ביניהם והיכי סתר קרי יום אחד ולא הוו רצופין: **אלא** מאי אית לך למימר שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם. שאם רואה זוב סותרת את כל מה שמנה אבל קרי לא הוה הפסקה: **רואה** הויא. משום ראיה ממייה קרא: **או** משום נוגעת כש"ז. דעד השתא הויא נגיעת בית הסתרים ולא הויא טמאה אלא ביום תשמיש ומגזירת הכתוב וכי פלטה נגעה לבראי ומטמיא: **לסתור** בזיבה. בימי ספירה אי רואה הויא סותרת אבל נוגעת לא שאם נגעה בשום טומאה אינה סותרת דהא וספרה לה כתיב והאיכא: **ולמטמא** במשהו. לראייה לא בעינן שיעורא כדאמרי' במתני' לדם נדה ולזיבה ולקרי מטמאים בכל שהו אבל נוגע בעי שיעורא כדאמר בפירקי' איכא למ"ד בכעדשה ואיכא למ"ד כחתימת פי האמה: **אינה** סותרת. אם היתה זבה ופסקה והתחילה לספור וילדה אינה סותרת וימי לידתה אפי' אינה רואה בהן אין משלימין לספירתה אלא משלמת אמרינן אם טהרה: **ומת** בעלה. בו ביום: **טובלת**. משום ביאה דכתיב ואשה כי ישכב איש אותה שכבת זרע וגו':

דברי חמודות

אינה חוששת לולד ליום מ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה ר' ישמעאל אומר יום מ"א תשב לזכר ולנדה יום פ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה שהזכר נגמר למ"א והנקבה לפ"א ותכ"ק אחד בריית הזכר ואחד בריית הנקבה זה וזה למ"א ופירש"י המפלת שליא יום ארבעים לטבילתה אינה חוששת לולד שלא נגמר יצירתו עד שיכלו כל מ' יום ולנדה דילמא ליכא ולד ובגמרא מפרש למה הוזכר זכר. תשב לזכר שבעה ימי טומאה ואפילו בלידה יבישתא אבל שבועים דנקבה ליכא לספוקי כדקתני טעמא שיצירת נקבה לפ"א ע"כ והא דמפרש בגמרא למה הוזכר זכר כתבתיו במ"י אמתני' דהמפלת ואין ידוע מה כו' ע"ש ואמרינן עלה בגמרא חכמים היינו ת"ק וכי תימא למסתמא כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים פשיטא מהו דתימא מסתבר טעמיה דרבי ישמעאל דקא מסייעי ליה קראי (דטימא וטיהר בזכר וטימא וטיהר בנקבה מה כשטימא וטיהר בזכר יצירתו כיוצא בו אף כשטימא וטיהר בנקבה יצירתה כיוצא בה ואע"ג דא"ל אין למדין יצירה מטומאה השיב להם אמר קרא תלד מוסיף לך הכתוב לידה אחרת בנקבה) קמ"ל וכתב הרשב"א בת"ה דכל שמפלת פחות ממ"א אינה חוששת משום נדה אם לא ראתה ואפילו למאן דאמר אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם דכל שהוא פחות מארבעים ואחד יום מיא בעלמא הוא ולית ליה פתיחות קברות וראיה מדאמרינן בפרק ד' מחוסרי כפרה ולד דגמר צורתיה מיפתח עפי פחות מנ' לא מיפתח עפי כלומר ואפשר לו בלא דם וכן דעת הרב אבל הרא"ה חולק ואומר דלא גרע מחתיכה דמטמאה ר' יהודה משום פתיחות קבר ועוד תניא קשתה שנים ושלישי הפילה ה"ז ספק זיבה ספק לידה כו' אלמא המפלת רוח אי אפשר לה בלא פתיחת קבר ואי משום ההוא דפרק ד' מחוסרי כפרה שינויא הוא ואשינויא לא סמכינן וראוי להחמיר כדבריו והלכך אם קים לה דקודם מ"א הוא אינה חוששת לולד אבל מ"מ חוששת משום נדה עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ן בהלכותיו פרק ז' וכתב רמ"א דנ"מ דמיד לאחר שספרה שבעה נקיים מותרת ואינה חוששת לולד ע"כ ופשוט הוא: הדרן עלך המפלת

פרק ד (א) האי דיחויא בעלמא הוא. וכתב ב"י ריש סימן קצ"ו שכן הסכימו כל הפוסקים דיום שפוסקת בו אינה סופרתו למנין שבעה וכיצד משפטה בענין הספירה בבדיקה הכל יפורש באר היטב בפרק האחרון בס"ד: (ב) **הלכך** יום חמישי יהיה יום ראשון לספירתה. וכתוב בתרומת הדשן סי' רמ"ה דיש להוסיף עוד יום א' ולא תתחיל לספור עד יום ששי לשמושה כגון ממוצ"ש עד יום ששי שאם תתיר לה שתתחיל ימי הספירה מיום ה' שכבר כלו ו' עונות שלימות איכא למיחש דזמנין תשמש בין השמשות במוצ"ש ותסבור דעדיין יום הוא ונמצאת שיכולה להתחיל ליום ד' שהוא ה' לשימושה והיינו כן אלא לילה היה כששמשה עכ"ל ואין זה חששא לאום ממוצ"ש עד יום ו' ולכך אסברא לה רמ"א בסגנון אחר דשמא תשמש ביום א' בין השמשות ותסבור שהוא יום ואפשר שהוא לילה ואם תתחיל למנות מיום ה' יהיה תוך שש עונות לשמושה וכתוב באגור שכן השיב מהר"ר יעקב מולין ז"ל דודאי צריכה להמתין עד מוצאי יום ה' מטעם זה וכן מורין בבי מדרשא וכן מנהג בכל אשכנז ואף כי לא נמצא בשום ספר אלא בספר השערי מדורא משמע כן וכו' עוד ובארץ אשכנז נוהגים להוסיף יום א' וממתינות ו' ימים ויש שבעה ימים וכ"כ מהרי"ד וכלומר כימי נדת דותה שהן ז' ימים בין נקיים בין אינן נקיים ולפיכך היא מחזקת כל אלו הז' ימים בלתי נקיים ואח"כ סופרת ד' נקיים כאילו היתה זבה אף כי הרמב"ם הרחיק מאוד דעות אלו מ"מ איכא דנהיגי הכי ויש להם קצת טעמים דתוקים אבל מנהגא דעלמא ה' ימים עכ"ל ובת"ה סי' הנ"ל כתב ג"כ מנהג זה שנהגו להמתין ז' ימים אפילו לא ראתה אלא יום א' או מצאת כתם ביום אחד וגמגם אם יש למחות ביד המקילים במקום שנהגו להמתין ז' ימים וגם מהרי"ו קולון כתב בשורש ל"ה דנשי דידן מחמרי טובא בפולטת ש"ז שהחמירו לא שמשה אטו שמשה אפי' אין בעלה בעיר וגם הוסיפו נמי עונות ועשו ה' או ז' ימים ע"כ וכ"ל שנ"ל או ו' ימים שכ"כ לעיל מיניה וכתוב עוד בת"ה דהיתה בא"ז דהא דמאריכין להמתין כך ימים קודם שתתחיל לספור בין שמשה בין לא שמשה צריכה להמתין כן דלא פלוג רבנן וגזרינן לא שמשה אטו שמשה ונראה קצת דאפי' לפי שמעתי שמוסיפים עוד יום א' משום חששא דבין השמשות בכך תומרא נמי י"ל דאין לחלק בין שמשה ללא שמשה משום דחששא דבין השמשות חששא פשוטה היא ותשו בה רבנן טובא בכמה דוכתי ע"כ וכתב הב"י בס"ס קצ"ו דכל דברים אלו חומרות יתירות הן ואין להם סמך בגמ' לגבי הדין ולפיכך לא נהגו העולם בכל מקומותינו אלא להמתין ארבעה ימים ולהתחיל לספור מיום ה' ואילך ודוקא אם שמשה אבל אם לא שמשה אינה ממתנת כלל ואם שמשה יום או יומים קודם ראייתה משלמת עליהן ארבעה ימים מיום שמושה וכה' לשמושה מתחלת לספור עכ"ל אבל רמ"א ז"ל כתב דבמדינות אלו נוהגים שמוסיפין עוד יום א' דהיינו אם שמשה במוצ"ש מתחלת למנות יום הששי ראשון לז' נקיים וכתב שאין לשנות וכן נוהגים במדינות אלו שאין לחלק בין שמשה עם בעלה ללא שמשה וכל אשה שרואה כתם צריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ואין לשנות אבל המחמיר להמתין עד ז' ימים יחמיר והמיקל נסכר להקדים עצמו למטה ע"כ ועיין בפרק הרואה כתם סעיף א' ורמ"י שכתב כל אשה שרואה אפי' כתם כחרדל לא טון יפה בזה דהא בפ' הרואה כתם כתב דאין כתם בפחות מכגריס ועוד אא"כ נתכוין לסברת האומרים דזה דוקא בכתם שעל בשרה אבל בכתם שעל גופה אין לו שיעור כמ"ש שם סי' ו' ואם לזה נתכוין לא ה"ל לסתום אלא לפרש: (ג) **תקנה** יפה במוך כו' או תרחץ כו'. והרשב"א בת"ה הקצר מסיק וכתב לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא מכבדת

מעדני יום טוב

כו'. בגמ' ל"ג הך ושליא אהפילה נפל אלא אהפילה בהמה חיה ועוף ועוד דהא הכא בהפילה נפל מסדר למימר דאיכא ביניייהו דבן קיימא ונפל בהפילה הנפל תחלה לשליא ונמצא דעיקר מילתא חסר ולכן נ"ל שיש חסרון בדברי רבינו ושכצ"ל ואם הפילה נפל תחלה אין תולין בה והמפלת דמות בהמה חיה ועוף ושליא קשורה וכן הוא בטור סימן קצ"ד אע"פ שבקיצור כתוב כמו שהיא נירסת הספר: [א] **וליל** שמנים ואחד לנקבה. גרס וכך העתיק הב"י וכן הוא בפירוש רשב"ם דפרק ע"פ: [ב] **ואפילו** לא תראה. דאם ראתה ודאי טמאה היא דקי"ל כרב בפרק דלקמן דאמר מעיין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו בשופעת מז' לאחריו או מי"ד לאחריו טהורה ואם שופעת ממ' לאחריו או תשמונים לאחריו טמאה: [ג] **לכן** יודיענה בעלה כו'. דע"י פרישה בלבד אינה מתיאשת על לבה דהרי אפשר שבלאו הכי הוא פורש ממנה עכשיו ועיין בדין ימי טוהר דהאידנא בסוף פרק בתרא: [ד] **ופירש"י**. נ"ל דגרסינן פיר"ש ור"ל הרשב"ם דהא רש"י מפרש לילה ויום אבל ברשב"ם הוא שפירש כך וז"ל עונה יום ולילה כך פירש רבינו ולא נהירא אלא לילה אחד דהיינו ליל מ' ואחד כדמפרש רבה אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לווסתן וכמה עונה ומפרש או יום או לילה עכ"ל: [ה] **גבי** פרישת עונה. לעיל מייתי לה רבינו בפ"ק ר"ס ב': [ו] **וגבי** מי שהיו גתיו כו'. ובפרק בתרא דף סה ואני כתבתיו לעיל שם: [ז] **יש** מגיהות ומימרות שהשמיטן רבינו ואכתבם בספר ד"ח בס"ד: הדרן עלך המפלת

פרק ד [א] **מעריסתן**. פירש"י מקטנותן ותמיה סברענורה כשהן מונחות בעריסה ע"כ וטעמא בגמ' דילפינן מואשה וי"ו יתירה דאפילו תינוקת בת יום אחד מטמאה בנדה הלכך אנן דדרשינן וכי חזיין מפרשינן להו לא גזרו בהו רבנן איהו דלא דרשי הכי וכי חזיין לא מפרשי להו גזרו בהו רבנן: [ב] **תחתון** כעליון. תחתונו של בועל נדה נעשה כעליונו של זב מה עליונו של זב שהוא הדבר הנשא ע"ג הזב אינו מטמא אלא אוכלים ומשקים כדנפקא לן מכל אשר יהיה תחתיו שפירושו אשר יהיה הזב תחתיו דהיינו שמתחת הזב מכל אשר יגע במשכבו נפקא אלא תחתיו שהזב תחתיו קאמר וכתיב יטמא להפסיק אדבתריה והנושא אותם יכבס בגדיו אלא יטמא קאמר טומאה קלה שאינה מטמא אלא אוכלים ומשקים ואף תחתונו של בועל נדה כן מדכתיב גבי בועל נדה וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא שאין נ"ל דהא כבר כתיב ותהי נדתה עליו אלא בא להוציא דמשכבו אינו חמור כמשכב הנדה שמטמא אדם וכלים אבל משכבו אינו כן אלא דין ראשון יהיה לו שמטמא אוכלים ומשקים בלבד ומפני שלעולם ילמד אדם לתלמידיו בלשון קצרה לכך שנה המשנה תחתון כעליון ולא שנה בהדיא לטמא אוכלין ומשקים בלבד: [ג] **מפני** שהן בועלי נדות. מפרש בגמ' בנשואות שנו: [ד] **והן** יושבות על כל דם ודם. וא"ת ותיפוק לי שהן נדות מעריסתן וי"ל דהיינו דוקא בקטנות דלא דרשי ואשה אבל בגדולה דמפרשי להו ומבלי לא מטמו אלא משום דיושבות על כל דם ודם. תוס': [ה] **ה"ג** מתקיף לה רמי בר חמא ותספרנו ואנן נמי: [ו] **ש"ז** דסתרה. פירש"י וקי"ל דסותר אותו היום ותו לא בהמפלת בשמעתא קמייתא דמסיקנא דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע ילפינן דסותר כמו זיבה אבל מדכתיב לטמאה בה ילפינן דאין סותר אלא יום א' דה"ק קרא אין לך בה אלא מה שאמור בה סותרת יום א'. פירש"י מ"ש בה בש"ז לענין טומאה רק יום א': [ז] **פולטת**. פירש"י כגון ששמשה בזוב ופסקה והתחילה למנות ופלטה והתוס' כתבו דר"י אומר דמשכחת בשמשה בהיתר שתסתור ע"י פליטה אחר ראיית ג' ימים רצופים דקי"ל כרבנן בפ' ר"ע דבעי שש עונות שלימות (כדכתב רבינו לקמן) א"כ אחר ראייה אחת אחר תיקון ר' זירא דסופרת ז' נקיים על טפת דם כחרדל דמשתמא צריך נמי נקיים מזרע דכעין דאורייתא תיקון. תוס': [ח] **אחר** אחר לכולן וכו'. פירש"י כלומר זמן אחד לכולן שיהו רצופים טהרתן ובכי"ף פ"ב דשבועות דף ש"מ הגירסא אחר אחד לכולן. ופי' הר"ן כלומר שלא יהא לנקיים שלה אלא אחר אחד בלבד ואי כאתה ביניהם ומשלמת בתר הכי נקיים ה"ל תרי אחר (אחד) הלכך ילפינן דאי כאתה ביניהם סותר מנינה ואח"כ מונה ז' רצופים כדי שלא תהיה להן אלא אחר אחד עכ"ל וכ"ל שיש לגרוס כן בלשון רש"י אחר אחד ועיין מה שפירשתי בלשון הר"ן בפ' תינוקת סי' ו': [ט] **אפילו** לר"ש. פי' דר"ש ורבנן פליגי בפולטת ש"ז אי מטמאה בפנים כבחוץ ורבנן ילפי לה מריבויא דיהיה דקרא דיהיה זובה בבשרה לרבות פולטת ש"ז שתהא כזיבתה שמטמאה בפנים כבחוץ כדמשמע בבשרה ור"ש אמר דיה כבועלה מה בועלה אינו מטמא עד שתצא טומאה לחוץ כדכתיב אשר תצא ממנו ש"ז אף היא כו' וע"כ לא קאמר ר"ש דיה כבועלה אלא לטמא בפנים כבחוץ אבל לסתור ולטמא בכ"ש רואה היא פירש"י דא"כ דיה כבועלה מטמאה כבועלה במשהו וסתרה כבועלה ועיין מ"ש לק' בזה גבי ור"ת פי': [י] **ולרבנן** פשיטא להו דרואה היא. פירש"י דכיון דלרבנן מטמא בפנים כבחוץ אלמא רואה היא ור"ש דמטמאה במשהו ולענין סתירה נמי סתרה דהא כתורת זיבה מרבו ליה מיהיה זובה: [כ] **הלכך** כל אשה כו'. ואפי' נשים דידן שהחמירו עליהן חומרת ר"ז שאפילו על טפת דם כחרדל יושבות ז' נקיים ואע"פ שלא ראתה בג' ימים כדין זבה אפ"ה כל דתיקון כעין דאורייתא תקון וכמש"ל בשם התוס': [ל] **צריכה** ליזהר שלא תתחיל לספור כו'. דחיישינן שמא תפלוט ש"ז אחר שהתחילה לספור והיא לא תרגיש כ"כ רמ"י ז"ל סי' קצ"ו וכ"כ בספר התרומה גבי קינות ורחילת חמין דלקמן בסמוך: [מ] **הלכך** יום חמישי. היינו תחלתו שהוא מלילה שלפניו: [נ] **ממחרת** ראייתה. כלומר מתחלת יום המחרת שהוא מהלילה שלפניו וכיוונא בזה הלשון תמצא כמו כן בפ' האחרון: [ס] **להפליט** כל הזרע וכו'. ולא חיישינן שתפלוט עוד אח"כ בלא הרגשה כ"כ בס' התרומה: [ע] **או** תרחץ במים חמין ויפליטו כו'. דמים חמין מסריח הזרע ונפלט כדאמר בפירקין דף ל"ד וכן התם בפ' ר"ע דחמימות מסרים הזרע ומפליטו דמס"ה בעי רב פפא ש"ז דישראל במעי כותית אחר ג' מהו דלמא ישראל דדייגי במצות מביל גופייהו פי' מביל חם וכו': [פ] **ואח"כ** כבדה את הבית. פי' שקנחה עצמה יפה יפה: [צ] **וכן** מוכח בפ' ר' עקיבא דמהני כיבוד להפליט הזרע. לא ידעתי היכן מוכח התם

תפארת שמואל א) **לכן** יודיענה בעלה שהוא פורש ממנה וכו'. וכ"כ ומזה בא המנהג של שטות שהנשים אין טובלות אחר זכר פחות משמנה שבועות כדי שתעבור הלילה האסורה ולנקבה י"א שבועות וה' ימים וטעות הוא בידם כי דוקא לאותן שבועלין על דם טהר נאסרה אותו לילה כמו שפי' המחבר וכן פירש הרשב"א וזה לא שייך האידנא והדרכא כתב שהוא מנהג של נדוקים ומינים ומצוה לבטל אותם כדי לבטל המנהג והאידנא נשים שלנו נוהגים בלי טעם וריח וממתינים לזכר ששה או שבעה שבועות ולנקבה ט' שבועות והעובר על המנהג חשבו אותן לנגע ולקלון אבל טעות הוא לבטלן נ"ל: ב) **ותספריה** ואנן כנ"ל: ג) **ועושה** משכב ומושב לא תסלק מפסקת אבל מטומאת קרי אפשר שחזר בו וסופרת יום ה' הלכך כל אשה צריכה ליזהר וכו' כנ"ל:

הזרע . וכן לקמן בפ' בא סימן (דף מ.) גבי הרואה יום אחד טמא ויום אחד טהור משמשת שמיני וליט [א]וארבע לילות מתוך י"ח יום. ומוכח התם דמשמשת בלילה ורואה למחר ושומרת יום כנגד יום [ק] וטובלת א) לערב וטהורה . ואין להקל מהא דאמר בפרק יוצא דופן (דף מא:) אי דאזלת בכרעה [דלמא] בהדי דאזלה שדיתיה . [ר] ויסמכו על זה שהולכות מבעת המים עד הלילה כדי שיפליטו . דהכי פירושא בכרעה דלמא בהדי דאזלה שדיתיה ופלטה . [ש] ואמאי אמר רבא אי אפשר שלא תפלוט חיישינן איבעי ליה למימר ומוקי לה כשהטבילוה במטה ולא הלכה הלכך לא פלטה . אבל אינו ברור שתפלוט הכל ע"י הילוך . ור"ת פי' דרמי בר חמא לא מיבעי ליה אלא באשה שבא עליה זב . [ת] דהא אמרי' (שם) דיה כבועלה ובועלה לא סתר [א] אלא משום דכתיב ביה זיבה . ולא נהירא דהא מקרא נפקא לן לקמן [ב] בפרק יוצא דופן (דף מב:) דרואה הויא . ולי נראה דקשה לפירושו מהא דמיבעיא לן לקמן (שם.) אי רואה הויא [ג] מדאחמור רחמנא אבעלי קריין בסיני . ועוד מדפריך (לקמן ד' מא:) [ד] אמילתיה דר' שמעון מקרא דורחצו במים וטמאו עד הערב אלמא בכל פולטת איירי . ועוד דקאמר לקמן (ד' מב:) אפילו לרבי שמעון לא אמרו דיה כבועלה אלא לטמא בפנים כבחוץ . אבל לסתור ולטמא במשהו רואה הויא [ה] אלמא דעדיפא מבועלה לענין סתירה והראב"ד ז"ל כתב בתשובה שלא אמרו פולטת שכבת זרע שסותרת אלא לטהרות בלבד אבל לבעלה אינה סותרת . מדאמר לקמן (ד' נג.) גבי קושי דבר הגורם סותר ושאין גורם אינו סותר . ופולטת אינה גורמת טומאה לבעלה אינה סותרת לבעלה . דבריו הגונים [ו] היאך תסתור לתנאין . שעלו לה ימי ספירתה לבעלה וטהורה לשמש ואסורה לטהרות ולקודש ולמקדש . ועל בעיא (ד' נג.) דקושי מהו שתסתור בזיבה דבר המטמא סותר או דלמא דבר הגורם סותר [ז] פירש"י וקרי אע"פ שאינו גורם זיבה גורם מיהא טומאת יום אחד [ח] הלכך סותר יום אחד . וכן נמי תני (שם) אבוה דרבי אבין מה גרם לו. זובו ז' לפיכך סותר ז' . מה גרם לו קריו יום אחד לפיכך סותר יום אחד . [ט] ועוד הביא ראיה מדתני (לקמן ד' סז:) ר"ש אומר ואחר תטהר אחר מעשה תטהר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן [י] שלא תבוא לידי ספק (נדה) אלמא אי לאו חששא דשמא תראה דם לאחר תשמיש משמשת והולכת ואינה חוששת שמא תפלוט שכבת זרע . [כ] ולא מסתבר שלא התירה תורה ב) אלא על מנת שלא תתהפך ולא תלך כלל אחר תשמיש כל היום ב . ובפ' המפלת (ד' כט:) גבי טועה [ל] אמר בעשרים וחד תשמש . ונ"ל שאינה ראיה (ד) דפולטת אינה סותרת יום אחרון . דודאי דם בזבה וזיבה בזב שסותרין כל המנין [מ] סותרין עד ערב יום ז' אבל פולטת שכבת זרע שאינה סותרת אלא יום אחד אם פלטה אחר שספרה מקצת היום שוב אינה סותרת . דעיקר סתירת שכבת זרע הוא משום דלא מיקרו נקיים . וכיון שספרה מקצת יום וטהרה לבעלה כבר שלמו הנקיים ושוב אין שכבת זרע סותרת . וכן זב נמי שרואה קרי בשביעי . ושעד לדבר מדתנן בפ"ק דזבים הרואה קרי ביום השלישי לספירת זובו ב"ש אומרים סותר שני ימים שלפניו וב"ה אומרים לא סתר אלא יומו כו' . ומודים ברואה בשביעי שלא סתר אלא יומו ברואה קרי אבל אם רואה זוב אפילו ביום שביעי סותר את שלפניו . מכלל שזה החילוק יש בין זוב לקרי שזוב סותר ביום ז' אבל קרי אינו סותר ביום שביעי . אע"פ שיכולני לפרש דה"ק דזוב אפי' בשביעי סותר הכל וקרי אף בשביעי אינו סותר אלא יומו . ומיהו גם בז' סותר את יומו . מיהו מסתבר טפי כדפרישית דמאי שהזכיר ביום הז' הייט משום שיש חילוק בין זוב לקרי בראיית יום שביעי. ג) ושוב מצאתי כדברי בשם ה"ר יונה ז"ל והביא ראיה [נ] מדם מה דאינו סותר אף לדברי ב"ש דאית ליה שימור באחד עשר כדאיתא בסוף מכילתין . כ"ש קרי שאינו סותר אחר טהרה . ונכון להחמיר [ס] כדברי ר"י וכן נוהגין בצרפת ובאשכנז : [דף לה ע"ב] איתמר רב אמר מעין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו . לוי אמר שני מעיינות הם . נסתם הטמא נפתח הטהור נסתם הטהור נפתח הטמא . מאי בינייהו ג שופעת מתוך ז' לאחר שבעה מתוך ארבעה עשר לאחר ארבעה עשר מתוך ארבעים לאחר ארבעים מתוך שמונים לאחר שמונים . לרב רישא לקולא וסיפא לחומרא וללוי רישא לחומרא וסיפא לקולא . [דף לו ע"א] והלכתא כוותיה דרב בין לקולא בין לחומרא . [דף לז ע"א] תניא רבי מריטום אומר [ע] אין לידה סותרת בזיבה . איבעיא להו מהו שתעלה . אביי אמר אינה סותרת ואינה עולה [פ] רבא אמר אינה סותרת ועולה . ופסק בעל הלכות כרבא כדקיימא לן בכל מקום הלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם וכן כתב רב סעדיה וכן בשאלתות דרב אחאי [פ' תזריע סי' פו] . וכן [פסקו] ר"ח ורב אלפס ז"ל . ורש"י כתב בתשובה דאביי ורבא אליבא דרבי מריטום פליגי . ולפי דבריו אינהו מעו סברי כמסקנא דסוף בא סימן דעולין . [צ] וכן פירש"י בכל מקום ל' דיע"ל קג"ם הוא לאו העומד מאליו . אבל ר"י ז"ל פירש דהלכה כאביי וימי לידה הייט ל' דיע"ל קג"ם . והתוספות דחו כל ראיותיו ודברי הגאונים עיקר : ב הלכך בהני דידן שהחמירו לישב ז' נקיים על כל ראיותיהם טלן יולדות בזוב הן וצריכין שבעה נקיים וימי לידה אם לא ראתה בהן עולין לה לשבעה נקיים . ויולדת נקבה שהיו ימי השבוע ראשון נקיים וראתה בשבוע שניה אינה סותרת . אע"פ שדם לידה סותר אפי' לרבא דדוקא ימי [לידה] שאינה רואה בהם הוא דקאמר עולין הכא אינה סותרת כיון שראתה אחר ספירת ז' נקיים אע"פ שהדם טמא וראיה מדקאמר הש"ס (לעיל ד' לו.) ת"ש יולדת בזוב שספרה ולא טבלה וראתה הלכו ב"ש לשיטתן וב"ה לשיטתן בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא משום הכי מטמאה לה ויבם . אלא ללוי דאמר שני מעיינות הן אמאי מטמאה לה ויבם . אמר לך לוי אנא דאמרי [ק] כתנא דשוין . ואי בעית אימא בשופעת . והא ספרה קתני . הכא ביולדת נקבה בזוב עסקינן ושבוע קמא פסק שבוע בתרא לא פסק וקסבר ימי לידה שאינה רואה בהן עולין לספירת זיבתה אלמא שאין ראיית שבוע בתרא סותרת ספירת שבוע קמא ויש ללמוד מכאן דגם זבה דעלמא שספרה שבעה נקיים ולא טבלה וראתה שאינה סותרת אע"פ שנעשית נדה בראיה זו [ר] טובלת לנדתה ועולה לה טבילתה אף לזיבתה אע"פ שיש לחלק דשאני הכא דראיה זו דימי לידה אינה גורמת לה [ש] לא נדות ולא זיבות . מ"מ נראה שאין לחלק דמסתברא שאין סתירה אלא בימי הספירה כדאמרי' אחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם . אבל לא איכפת לן אם יש טומאה אחר הספירה קודם הטבילה . והאידנא אין נפקותא בספק זה דעל כל ראייה שתראה צריכה שתשב שבעה נקיים אבל בספק ראשון [יש נפקותא] ביולדת בזוב אפילו ראתה בשבוע שני טובלת אחר ארבע עשר אפילו לא פסקה . דקי"ל מעין אחד הוא התורה טימאתו והתורה טהרתו (ה) [ת] ומותרת לבעלה במקום שנהגו לבעול על דם טוהר:

הדרן עלך בנות כותים

הגהות הב"ח א משמשת שמיני ולילו עמו וארבע : ב אחר תשמיש כל היום ועוד הביא ראיה מדאמר בפ' המפלת לגבי טועה בעשרים וחד תשמש כצ"ל ותיבת אמר נמחק : ג מאי בינייהו איכא בינייהו שופעת מתוך ז'

רש"י יום א' טמא ויום א' טהור . כל ימיה וקמיירי כשרואה ביום : משמשת שמיני . דיום שראתה בו ראיה ראשונה שהרי טהורה הויא שהרי בשביעי לערב טבלה ולא תראה עד תשיעי הלכך משמשת שמיני שלם לילה ויום : ולילו עמו . ליל אחריו נכנסי תשיעי : וארבע לילות מתוך שמונה עשר יום . לראיה הראשונה שהרי אשה זו לא תהא זבה לעולם שאינה רואה ג' רצופים וכשהיא רואה תשיעית תהא שומרת עשירי ותשמש בלילה ותראה בי"א ותשמור י"ב ותשמש בלילה הרי שתים ותראה בי"ג ותשמור י"ד ותשמש בלילה הרי ג' ותראה ט"ו ותשמור ט"ז ותשמש לערב הרי ד' ובי"ז תראה ותשמור י"ח הרי כלו י"ח ולא שמשה אלא ד' לילות לבד שמיני ולילו ותשמיש אחרון אינו בתוך י"ח ולמחר בי"ט כשתראה תהא תחלת נדה שהרי שלמו י"א שבין נדה לנדה וחוזרת למנינה שאמרנו : אי דאזלא איסי בכרעה . א"כ מאי אפשר שלא תפליט כל ג' דמשמע טמאה ודאית הא בחזקת טהורה היא עפי דאיכא למימר בהדי דאזלא ומסגייא בכרעה שדיתיה לכוליה קודם טבילה : קושי . מהו שתסתור בזיבה . כל מה שספרה : בדבר הגורם . לידי זיבה אם ראתה ג' והאי לאו גורם הוא דלא אתיא ביה לידי זיבה ואי קשיא והרי קרי שאינו גורם כדקיימא לן וסותר הסיא לאו סתירה הוא דחד יומא הוא דסותר וכי קא בעי רבא לסתור הכל : אחר מעשה . כיון שספרה מקצת היום של שביעי תטהר פ"י טבילה : לידי ספק . שמא תשמש ביום ותראה מיד לאחר התשמיש ונמצא סותרת כל שלפניה וטבילתה פסולה : בעשרים וחד . שהוא סוף שבוע שלישית תשמש דהא אפי' קרבה לידתה לילד ביום שבאתה לפנינו כבר כלו ימי טומאה והיום שביעי לנקיים של ספירה וקיימא לן טבילות בז' וזבה ביום כפ"ק דיומא דמקצת היום ככולו הלכך ביום כ"א תשמש : מעין אחד הוא . דם הבא בימי לידה ודם הבא בימי טוהר ממעין א' הם באים : התורה טמאתו . כל ז' לזכר ולנקבה : והתורה טהרתו . אחר מכן : נסתם הטמא . לאחר שבועיים ונפתח הטהור:נסתם הטהור.לאחר שמונים ונפתח הטמא: לרב רישא.דשפעה מתוך ימי טומאה לימי טהרה לקולא וטהורה ואע"ג דלא פסק דהא התורה טהרתו : וסיפא . דשפעה מתוך מ' לאחר מ' ומתוך פ' לאחר פ' לחומרא וטמאה לאחר פ' דהתורה טמאתו : ללוי רישא לחומרא . כיון דלא פסקה לא נסתם מעין טמא : וסיפא לקולא . כיון דלא פסק לא נסתם מעין טהור : בין לקולא . כגון שופעת מתוך י"ד לאחר י"ד ה"ל רב לקולא דאמר מעין אחד הוא והתורה טהרתו ולא בעי הפסקה : מהו שתעלה . אם ילדה בזוב ובימי לידתה לא ראתה מהו שיעלה לה לנקיים ולא תצטרך לספור אחריהן : אינה עולה. אם היתה זבה ופסקה והתחילה לספור וילדה אינה מותרת וימי לידתה אפילו אינה רואה בהן אין משלימין לספירתה אלא משלמת אחריהן אם טהרה : ב"ש וב"ה לשיטתן.דכל זמן שלא טבלה מטמאה לה ויבם והא כיון שספרה אחר ימי לידה ודאי פסק וקשיא ללוי : כתנא דשוין . דאמר לעיל ושוין ברואה א' אחר טוהר שדיה שעתה והנא אוקימנא בדאיכא שעות אפי' הכי דיה שעתה אלמא שני מעיינות : והא ספרה קתני . ואי לא פסק היכי ספרה ומשני לעולם בשופעת מימי טומאה לימי טוהר וספירה הכי הואי כגון שהיתה יולדת נקבה בזוב וימי טומאת לידה משני שבועים ופסקה שבוע קמא הויא ספירתה קסבר ימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה ושבוע שני לא פסקה וחזר ונפתח מעין טמא ושופעת מתוכו בתוך שבוע ג' ומשום הכי מטמאה לה ויבם לב"ה והא ממעין טמא אתא ותורה לא טהרתו אלא ביומי וטבילה ולב"ש טהור דביומי תליא רחמנא והא שלמי להו והכי נקט יולדת נקבה דאי יולדת זכר אי אפשר לה לספור שבעה שלא תפסוק משהו אחר ימי לידה דלא הוו אלא שבעה :

הדרן עלך בנות כותים

מעדני יום טוב

התם הכי ואולי יש להוכיח מהא דתלי טעמא בחביל גופייהו דש"מ דהחמימות מסריח ומפליט הזרע אלא דאכתי שאר כיבוד שע"י מוך או בגד מהיכא שמעינן לה : [ק] וטובלת לערב וטהורה . מהיכן תמסר אם לא ע"י כיבוד:[ר] ויסמכו ע"ז שהולכות מבעת תשמיש כו'. והיא דתנן בפ"ח דמקואות טבלה ולא כבדה את הבית כאילו לא טבלה תפתר בשלא הלכה א"כ הניא דתם' מקואות כשהלכה דפלטתו בבית החיצון וטמאי בית הרחם סעמידושו ומש"ה צריכה כיבוד לטהרות משום נגיעת דש"ז אלא דלית לה דין פולטת לגמרייה. הכס"ב"ה : [ש] ואמאי אמר רבא משמשת כל ג' ימים אסורה כו'. דלעיל בסמוך : [ת] דהא אמרינן . ד' מ"א ולעיל כתבתיו גבי בעיא דש"ז רואה הויא כו' : [א] אלא משום דכתיב ביה זיבה . זה הלשון לא ידעתיו לפרשו ולכן נ"ל שצ"ל אלא משום דפתוך ביה זיבה והייט כי הא דאמרינן בפרק המפלת דף כ"ב טעמא דש"ז סותר בזב לפי שא"א ליה בלא נצוצי זיבה פירש"י לפי שא"א לראות ש"ז הבאה מן הזב בלא טיפת נצוצי זיבה דהשתא קלא זיבה דאית ביה קא סתר ע"כ ואפ"ה אינו סותר כל שבעה דזיבה גמורה דלא ערבה ביה ש"ז סותרת כל ז' נצוצי זיבה דערבה בה ש"ז לא סותרת אלא יום א' : [ב] בפ' יוצא דופן . דף מ"ב פירש"י מדמרבינן ליה מיסיה צבה וכדכתב לעיל בפלוגתא דר"ש ורבנן : [ג] מדאחמור רחמנא אבעלי קריין בסיני . והתם ודאי שלא היו כולם בועלים בזיוותם: [ד] אמילתיה דר"ש.דאמר שאינה [מטמאה] מבפנים כבחוץ:[ה] אלמא דעדיפא מבועלה כו'. דבועלה סותר דוקא מפני נצוצי זיבה שיש בו וזה א"א לומר בפולטת ואפ"ה סותרת ומיהת אע"פ שאין הטעמים שוים מ"מ בדיניהם דסתירה הם שוים ולכך שפיר פירש"י שכתב אבל דא"כ דיה כבועלה מטמאה וכו' כמ"ש לעיל : [ו] היאך תסתור לתנאים גרם . ולי נראה דאף הראב"ד לא אמר שתסתור לתנאין אלא ה"ק מדין סתירה הפולטת לא שייכא אלא בטהרות ואלא מיהת כשעסוקה בטהרות אה"נ שסותרת אף לבעלה ולא תסתור לתנאין וכי הא דאמרינן בפ"ק ובפ"ב דתנן דצריכה בדיקה לטהרות צריכה בדיקה לבעלה וכי אינה עסוקה בטהרות לא בעיא וה"נ דכוותיה דכשעסוקה בטהרות סותרת אף לבעלה כמגו דלטהרות וכי אינה עסוקה בטהרות שוב אין כאן סתירה לבעלה לחוד : [ז] פירש"י וקרי אע"פ שאינו גורם זיבה גורם מיהא טומאת יום א' . אבל קושי דימי זיבה אינו גורם אפילו טומאת יום א' דברים הסוגיא דהתם איפליגו אמוראי אמר שהיא נדה ליומא פירש"י שאסורה לשמש אותו היום אבל לערב טובלת וא"ל לשמור יום כנגד יום דרחמנא טהריה לדם קישוי ושמואל אמר חיישינן שמא תשפה פירש"י שנמצא שלא היה דם קושי מחמת ולד ונמצא משמש עם זבה קטנה דאורייתא ופעם כרת ולכך צריכה לשמור יום כנגד יום מדרבנן ור' יצחק אמר דאינה כלום פירש"י ואפילו באותו היום היא תשמשת ונגלינו למדין דאפילו לשמואל דשומרת יום כנגד יום אינה אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אפילו טומאת יום א' לית לה ואף לרב נראה שאינה אסורה לשמש אלא מדרבנן כפירש"י דרחמנא טהריה לדם קושי והדין עמו דאי לא אמרת הכי א"כ אף היא היה צריכה שימור מדאורייתא כך נ"ל לפ' לשון רש"י שכתב רבינו אבל בפירש"י שלפנינו כתוב בזה הל' ואי קשיא והרי קרי שאינו גורם כדקי"ל וסותר הסיא לאו סתירה דחד יומא הוא דסותר וכי קא בעי רבא לסתור הכל ע"כ : [ח] הלכך סותר יום א' . ומסתמא בפולטת קאמר דהא בקושי אבעיא לן : [ט] ועוד הביא ראיה כו' . ר"ל הראב"ד : [י] שלא תבא לידי ספק גרם . ול"נ נדה דבנדה שאין צריך נקיים לא שייך שום סתירה וספק : [כ] ולא מסתבר שלא התירתה תורה אלא על מנת שלא תתהפך כו'.ותמיהא לי וכי לא מסתבר לומר כן והרי רבא מוקי לקרא הכי בפ' יוצא דופן דף מ"ב דאמר רבא משמשת כל ג' ימים אסורה וקאמרינן דרבא אקרא דורחצו במים דמשמע דיכולה לטבול בו ביום קאי וקאמר דכי כ' רחמנא ורחצו וגו' בשאינה מתהפכת אבל במתהפכת כל ג' ימים אסורה:[ל] אמר בעשרים וחד תשמש. ולא חיישינן לפליטה:[מ] סותרין עד ערב יום ז'.כלומר עד הערב שמש של יום ז' : [נ] מדם נדה.דלאחר י"א יום שבין נדה לנדה ועיין לקמן גבי דם יולדת נקבה בשבוע שניה דלא סתרה לנקיים דשבוע ראשונה וכן זבה דעלמא כו':[ס] כדברי ר"י.ר"ל רבינו יונה ובשארי דוכתי רגיל לכתוב הר"י שר"ל רבינו יונה : [ע] אין לידה סותרת. עיין לקמן בסמוך מ"ש בשם התוס' : [פ] רבא אמר אינה סותרת . וא"ת והא רבא סובר דא"א לפתיחת הקבר בלא דם (כדכתב רבינו בר"פ"ק) וא"כ תסתור דהכא בעינן ז' נקיים מדם וי"ל דרבא אליביה דר' מריטום קאמר וסבר דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם דהא קאמר דאינה סותרת. תוס' : [צ] וכן פירש"י כו' . לא קאי לראיה אתשובת רש"י אלא תלתא באפי נפשיה לראיה דלא אתמר הלכתא כאביי בהך דהכא : [ק] כתנא דשוין . דתניא ושוין ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה פירש"י ושוין שמאי והלל דפליגי במתני' (כרים מכילתין) ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה ואפילו איכא שהות זמן מרובה שהרי דמיה מסולקים שכמה ימים שעברו ולא ראתה דם ממעין זה והויא לה כראייה ראשונה ודיה שעתה ומניקה מארבע נשים היא דדיין שעתן בראייה ראשונה : [ר] טובלת לנדתה אחר ז' נראייתה. ואע"פ שאינן נקיים כדין נדה קודם שהתחילו בחומרת דר' זירא וכדמסיק רבינו : [ש] לא נדות ולא זיבות. דבלאו הכי אפילו לא ראתה יש לה טומאת יולדת כדכתיב כימי נדת דותה תטמא ואפילו למאן דאמר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם גזירת הכתוב הוא : נ"ל דה"נ אבל בספק ראשון יש נפקותא דיולדת בזוב : [ת] ומותרת לבעלה במקום שנהגו לבעול כו' . דאילו במקום שנהגו שלא לבעול על דם טוהר אין נפקותא אף בספק הראשון דהא על כל דם שתראה ואפילו בדם טוהר צריכה ז' נקיים לדידהו כ"ש בדם טמא דבשבוע שניה אבל למנהגים לבעול על דם טוהר הכי ספרה ז' נקיים אחר ספיקתה דילדה בזב ומשום חומרא דר' זירא או אזלא לה אותה חומרא ונסמך על דין הגמ' שאין ראיית שבוע שנייה סותרת וכן פי' ב"י סי' קצ"ד : הדרן עלך פרק רביעי

דברי חמודות

מכבדת בית החורף יפה יפה ורחיצה בחמין כדי שלא תבא לידי ספיקות הללו ע"כ וכתב ב"י נראה מדבריו דתרתי בעי כבוד ורחיצה כדי לצאת ידי כל ספק וכ"כ בסה"ת וז"ל אם תרצה להתחיל לספור ממחרת הראייה יכולה בזה הענין שתכניס מוך או בגד רך באותו מקום ותקנח יפה יפה להסיר הש"ז ואם דואגת שלא תדע לקנח יפה תרחוץ בחמין גם תקנח עצמה ולא חיישינן שתפלוט עוד אח"כ בלא הרגשה ואז תוכל להתחיל ולספור מיום המחרת ע"כ אבל סמ"ג כתב י"א שאם רחצה היטב במים חמין אותו מקום שמתחלת למנות למחרתו וליתא דאין אנו בקיאין בזה ע"כ וכתב ב"י ואין לומר דלא ממעט אלא רחיצת חמין אבל לא הכנסת מוך שהרי בהגהת מיי' פ"ו מהא"ב בשם סמ"ק דאין לנו עתה לסמוך על בדיקת מוך שתכנים באותו מקום דאין אנו בקיאין בזה ולשלם צריכים להמתין ו' עונות שלמות ע"כ משמע דאפי' בדיעבד תרווייהו קנוח ורחיצה לא מהני דכיון דאין אנו בקיאין בהם כי עביד תרווייהו מאי הוי ואע"פ שבקצת סג"מ לא נמצא לשון זה מ"מ מדברי סמ"ק עצמו נלמוד דכשם שאין אנו בקיאין ברחיצת חמין כך אין אנו בקיאין בקנוח כלומר שאין אנו יודעים עד איזה מקום צריך להגיע המים החמין או הבגד שמקנחת בו כדי שנדע ודאי שנפלט הש"ז כולו ומ"מ כיון ששום א' מהפוסקים לא כתב כן שפיר דמי להתיר ע"י קינוח או רחיצת חמין עכ"ל הב"י אבל רמ"א ז"ל כתב לנהוג דלא לסמוך על קינוח ורחיצה אפילו אי עביד תרווייהו דהרי כבר נתבאר שאנו נוהגין להמתין אפי' לא שמשה כלל כדי שלא לחלק בין ספירה לספירה כ"ש בכה"ג וכל הפורץ גדר בדברים אלו במקום שנהגו להחמיר ישכנו נחש עכ"ל : (ד) הפולטת אינה סותרת יום אחרון . וכתב סמ"ק אם טעתה במנין יום א' וטבלה ושמשה צריכה להמתין ששה עונות שלמות והו ד' ימים ואחר תמנה יום א' נקי ותטבול אך סתירה שלאחר שבעה כגון שלא טבלה כראוי ושמשה הרי זו טובלת בכל עת ומסיק ב"י דסתירה שלאחר שבעה דקאמר לאו דוקא אלא סתירה ביום שבעה עצמו קרי לה סתירה דלאחר ז' דכיון דאמרי' מקצת היום ככולו הוי כאילו הוא לאחר ז' ומסיק עוד דלא מקרי פולטת ביום אחרון אלא בשפלטה אחר שהאיר היום אבל קודם שהאיר היום לא אמרי' מקצת היום ככולו דהא זבה טובלת ביום הז' מן התורה וכמו שיתבאר בסוף מכילתין אבל בליל ז' ודאי לא עלתה לה טבילתה והא דכתב הסמ"ק שאם טעתה במנין יום א' כו' כשטבלה בליל ז' נמי מיירי ע"כ : (ה) ומותרת לבעלה במקום שנהגו וכו' . ומכיון דבסוף פ' תינוקת יתבארו דיני ימי טוהר ראיתי כי טוב הוא להאריך שם ולכתוב מה ששייך אדהכא וע"ש : הדרן עלך פרק רביעי

תפארת שמואל א) לערב וטהורה . נ"ב אע"פ שסותרת מחמת פליטת שכבת זרע אלא מיירי בשכיבה וק"ע : ב) ולא מסתבר שלא התירה תורה . נ"ב ר"ל אחר הטבילה : ג) ושוב מצאתי כדברי בשם הר"ר יונה והביא ראיה מדם מה כו' . ר"ל דר"י מביא ראיה דאפילו דם נדה אינה סותרת אחר הטהרה בזבה וכו' וכ"ש דקרי אינו סותר והרא"ש לא הביא ראיות הר"ר יונה בכאן סמך אמ"ש את"ז ויש ללמוד וכו' והו"ק וכ"נ בס' מ"מ:

יוצא דופן פרק חמישי

א [דף מ ע"א] **יוצא** (א) דופן [א] אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה. ואין חייבין עליו קרבן רבי שמעון אומר הרי הוא כילוד. (ב) [ב] כל הנשים מטמאות בבית החיצון: [דף מא ע"ב] **גמ'** (ג) הי ניהו בית החיצון. א"ר יוחנן עד בין השינים. תני רבי זכאי עד בין השינים ובין השינים עצמן כלפנים. במתניתא תנא מקום דישה. מאי מקום דישה אמר רב יהודה [ג] מקום שהשמש דש: ב [דף מה ע"ב] **מתני'** (ד) בת אחת עשרה שנה (ה) ויום א' (ו) [ד] נדריה נבדקין (ז) בת י"ב שנה ויום אחד נדריה קיימין (ח) [ה] ובודקין כל י"ב. [ו] בן י"ב שנה ויום אחד נדריו נבדקין. בן י"ג שנה ויום אחד נדריו קיימין ובודקין כל י"ג (ט) קודם הזמן הזה אע"פ שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו אין נדריהן נדר ואין הקדשן הקדש לאחר זמן הזה [ז] אע"פ שאמרו אין אנו יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו נדריהן נדר והקדשן הקדש: **גמ'** איבעיא להו תוך הזמן שהוא שנת שתים עשרה לתינוקת ושנת שלש עשרה לתינוק אם הביאו סימנים כלפני הזמן או כלאחר הזמן [דף מו ע"א] ופסק רבא הלכתא תוך הזמן כלפני הזמן. (י) ואינה גדולה [ח] עד שתביא שתי סימנים מי"ב שנה ואילך. ואם נראו בה שערות קודם שתים עשרה אינה גדולה [ט] עד שתביא שתי שערות אחרות משתהיה בת שתים עשרה. אמר רבא [י] קטנה כל שתים עשרה [כ] ממאנת וחולצת. מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת. הא גופא קשיא אמרת אינה ממאנת אלמא גדולה היא ואי גדולה היא תחלוץ. וכי תימא מספקא ליה. והא אמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים ה"מ בסתמא אבל היכא דבדקוה ולא אשכחנא שתי שערות לא. אי הכי תמאן. חוששין שמא נשרו. הניחא למאן דאמר חוששין אלא למאן דאמר אין חוששין מאי איכא למימר. אפי' למאן דאמר אין חוששין ה"מ לענין חליצה אבל לענין מיאון חיישינן. מכלל דלמ"ד חוששין חולצת [ל] והא חוששין בעלמא קאמר אלא לעולם דלא בדקוה ולענין חליצה חיישינן. [מ] וכי קאמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעיא בדיקה אמר רב דימי מנהרדעא הלכתא חוששין שמא נשרו (יא) והני מילי דקדים תוך זמן ובא עליה אחר זמן [נ] דהוי ספיקא דאורייתא (יב) אבל מעיקרא לא: ג [דף מז ע"א] **מתני'** משל משלו חכמים באשה. פגה בוחל וצמל. פגה עודה תינוקת. בוחל אלו ימי הנעורים. בזו ובזו אביה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה. צמל כיון שבגרה שוב אין לאביה רשות בה. איזהו סימנים רבי יוסי הגלילי אומר משיעלה הקמט תחת הדד ר"ע אומר משיטו הדדין בן עזאי אומר משישחיר הפטמה. רבי יוסי אומר כדי שיתן ידו על העוקץ והוא שוקע ושוהה לחזור. פירש"י דהני סימנין אגמל קאי ומתוך זה הולך לפרש הא דקאמר רבי יוסי בגמרא בברייתא משתקיף העטרה הייט שיעורא דמשיתן ידו על העוקץ דמתני'. וקשה לפירושו דלמה שינה רבי יוסי לשונו. [ס] ואי אתי לאשמועינן דהני תרי סימנים כהדדי נינהו ה"ל להש"ס לפרושי ועוד דכולהו תנאי דגמרא לא אמר חדא מינייהו שיעורא דמתני' ועוד דא"כ בבוחל לא יהיב תנא סימנא [ע] ולקמן תנן בא סימן התחתון עד שלא בא העליון והיינו סימן בוחל. ועוד תניא ג' סימנין נתנו חכמים באשה בוחל מלמעלה בידוע שהביאה שתי שערות [פ] אלמא יש סימן למעלה בבוחל שנסתכית בו [צ] מפגמה. ופירש ר"ת ז"ל דסימנים דמתני' אבוחל קיימי. ותנאי דגמרא מפרשי סימני בגרות: **גמ'** אמר שמואל לא שעלה הקמט ממש אלא שתחזיר ידיה

רש"י פרק ה א **יוצא** דופן. ע"י סם נפתחו מעיה והוציאו לעובר לחוץ ונתרפאת: **כל** הנשים. לענין נדה: **מטמאות.** מכי אתא דם לבית החיצון ואע"ג דהעמידוהו כותלי רחמה: **גמ' במין** שינים. יש בתוך הרחם תלתולי בשר: **שהשמש.** אבר: ב **מתני'** נבדקין. אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה: **קודם** הזמן הזה. כגון בתינוקת קודם שיבא ראש השנה של שתים עשרה ובתינוק קודם ראש השנה של שלש עשרה: **אין** נדריהן נדר. דקטנים הן: **אחר** הזמן הזה. בתינוקת מבת שתים עשרה ויום א' ולמעלה ובתינוק מי"ג שנה ויום א' ולמעלה: **אפי'** אמרו אין אנו יודעים כו'. גדולים הן ובכלל שוטה נמי לא מחזקינן להו דסופו לבא לכלל דעת ואין שוטה אלא המקרע כסותו והלן בבית הקברות והיוצא יחידי בלילה אבל תוך הזמן הזה אם יודע לשם מי נדר הוי נדר ואם לאו לא הוי נדר דקטן הוא וכגמ' מפרש טולה מלתא: **גמ'** לעונשין. וכגון דאייתי ב' שערות תוך הזמן דאי לא אייתי אפי' לאחר זמן לאו בר עונשין הוא ולאחר זמן אי אייתי ב' שערות הוא גדול ובר עונשין: **כלפני** הזמן. ולא ענשינן ליה וב' שערות שומא נינהו והיינו תוך זמן כלפני זמן: **והא** מפשט פשיטא ליה לרבא, כיון שהגיע לכלל שנותיה דודאי הביאה: **ה"מ** לענין. דאי אתיא למיתלן לאחר זמן ובדקנו ולא אשכחן [לא] חיישינן למימר גדולה היא ותחלוץ שהסימנים נשרו: **והא** חיישינן קאמר. ולא ודאי נשרו וחיישינן לחומרא משמע: **אלא** לעולם. אינה ממאנת דרבא בדלא בדקוה הלכך מסתמא אמרינן כיון שהגיע לכלל שנותיה ודאי אית לה ואינה צריכה בדיקה ובעיא גט: **ולענין** חליצה חיישינן גרסינן. כלומר ולענין חליצה משום הכי אינה חולצת דחיישי' שמא לא הביאה סימנים ודקשיא לך האמר רבא חזקה הביאה סימנים לא קשיא כי אמר רבא חזקה למיאון דלא ממאנת מסתמא אבל לחליצה בעיא בדיקה: **חוששין** שמא נשרו. ואם הגיעה לכלל שנותיה ובדקו ולא אשכחו לא ממאנת: **קדשה** תוך זמן. יתומה מדעת אמה ואחיה לדעתם: **ובעל** לאחר זמן. דהיכא ספיקא דאשת איש דאורייתא דבעלת בעילה לאחר זמן שמא הביאה והוה לה ביאה זו קידושין גמורין דהא גדולה ושוב אינה יוצאה במיאון: **אבל** מעיקרא. דמכי עברה שתא דתרתי סרי ולא בעל לא חיישינן שמא נשרו דהא לא הוו קידושין גמורין דאין מעשה קטנה כלום אא"כ קיבל אביה קדושין הלכך מספקא לא מחמרינן עלה היכא דלא אשכחן אבל הביאה ודאי סימנים אע"ג דקידושי קמאי לא הוו קידושין אלא מדרבנן לא תקנו רבנן מיאון בגדולה דילמא אתיא לממאן הנבעלת לאחר שגדלה דההיא הויא אשת איש דביאה שבא עליה משגדלה מקדשה לה: ג **מתני'** פגה. סמדר כך באשה עודה תינוקת קרו לה פגה כל זמן שאין לה סימנים לא בדדים ולא בשערות: **בוחל.** כשהפרי גדל קצת כדי בגמ' מפרש לה לשון נוטריקון יצתה מלאה שיש לה סימן מובהק בדדיה ולקמן מפרש סימנים במתני' והיא נוגרת: **בזו** ובזו. אפי' כשהיא נערה: **אביה** זכאי כו'. דכתיב בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה: **צמל.** גדל קצת כדתני בגמ' התאנים משיבחלו כך כשיש לה סימן דדין קצת בידוע שהביאה שתי שערות ונערה היא: **איזו** היא סימנים. אגמל קאי: **קמט.** פרונ"ש שגדלו דדים עד שכפול מעט על החזה ויראה כקמט: **משיטו.** גדולים יותר: **הפיטומות.** ראש הדד כמו נטלה פטמתו: **עוקץ.** כמו עוקצים האגסים פוכינ"ש בלע"ז חודו של דד שהתינוק

דברי חמודות

פרק ה (א) **יוצא** דופן אין יושבין עליו כו'. והלא מיהת כי יצא דם דרך הרחם ודאי דטמאה דלא גרע מכי לא ילדה כלל והיינו דדייק הש"ע לכתוב ס"ס קצ"ד יוצא דופן אם לא יצא דם אלא דרך דופן אמו טהורה מלידה ומנדה ומזיבה וז"ל הרמב"ם בפי"א מהא"ב המקשה וילדה ולד דרך הדופן הרי דם הקושי הבא דרך הרחם זיבות או נדה כו': (ב) **כל** הנשים מטמאות בבית החיצון. שהוא חדר (דיר) חוץ מהמקור כמ"ש במ"י פ' תינוקת ר"ס ו' וכתב הריב"ש סימן תכ"ב שנשאל אם איסור נדה נוהג גם בפנויה והשיב שדבר פשוט הוא שנוהג בה והאריך בדבר וכתב שהטעם שלא תקנו טבילה לפנויה כדי שלא יבאו לידי מכשול בהסתלק ממנה איסור נדה החמור: (ג) **תנן** ומטמאין בכל שהוא אפילו כעין החרדל ובפחות מכן. וכתב הטור ר"ס קפ"ג דמטמא בין באונס בין ברצון וטעמו דאפילו בזבה מרבינן אפילו באונס מדכתיב כי יזוב זוב דמה פירש"י זוב משמע זוב מ"מ ואפילו באונס ולא ממעטינן בזיבה אלא קישוי לעיל בגמרא פ' בנות כותים דף ל"ו ע"ב ופירוש מחמת אונס כתב הב"י כגון שקפצה ממקום למקום או שראתה בהמה או חיה או עוף מתעסקים זה עם זה ומחמדה וראתה דם וכן כל כיוצא בזה וכדתנן בסוף נזיר גבי זב ע"כ: (ד) **בת** אחת עשרה שנה ויום א' אע"פ שלא הביאה ב' שערות. טור סימן קל"ג ורמב"ם פי"א מהלכות נדרים ופשוט הוא מהסוגיא הכא דהא קודם לזמן וכו' שומא נינהו ואין מעלין ולא מורידין ומי נאמן לומר על השנים כמה הן יתבאר בקדושין פ' האומר סי' ט': (ה) **ויום** א'. כתבו התוס' בפ"ק דר"ה דף י' וז"ל לא לכל מילי אמרינן יום אחד בשנה חשוב שנה דים דברים דאפילו מעל"ע בעינן כדאיתא פרק יוצא דופן בן ט' שנים ויום אחד בן י"ג שנה ויום אחד דאותו יום א' כדי להשלים מעל"ע דבעינן ג' שנים ויום א'. פליגי תנאי בגמ' דלר"מ אפי' בבת שתי שנים ויום אחד מתקדשת בביאה דבעינן ג' שלמות דמיא דיום א' חשוב שנה וחכמים בעו בת ג' שנים ויום א' דמעל"ע בעינן עכ"ל ולכאורה נ"ל פי' לפירושם שנה הוא דרך משל מן ראש השנה עד סוף ערב ראש השנה לשנה הבאה ואם נעשה מעשה או אירע דבר בר"ה לכשיגיע ער"ה דשנה הבאה כבר נוכל לומר שעברה שנה על אותה מעשה או אותו דבר ואין אנו מקפידין או חוששין אימתי היה נעשה בר"ה אם מתחלת יומו או באמצעיתו או בסופו אא"כ כשאנו רוצים שיהיה עובר עליו שנה מעל"ע שאז יש קפידא בדבר לדעת מתי נעשה שאם היה נעשה בתחלת ר"ה הנה כשנשלם יום ערב ר"ה דלשנה הבאה כבר עברה שנה מעל"ע אבל אם נעשה באמצע הלילה לא נוכל לומר שנשלם שנה מעל"ע שהרי חצי הלילה חסר ממעל"ע וצריך שיגיע אמצע ליל ר"ה הבא ואז נשלם שנה מעל"ע ואם נעשה בסוף יומו הרי צריך שיגיע סוף יום ר"ה הבאה ואז הוי שנה מעל"ע ולכן כל מקום שאמרו חכמים ויום א' הוא משום שצריך שיהיו השנים ההמה מעל"ע ומפני החשש ההוא שאין הדבר ידוע אימתי התחילו השנים ההם בשעות מן היום ההוא שהתחילו שעל היום מקפידים כ"ע וידעו באיזו יום נעשה או נולד פלוני אבל על איזה שעה לא קפדי ואין משגיחים עליו והלכך אמרו חכמים שצריך עוד יום אחד כדי שאע"פ שהיה נולד סוף יום שנה כשנשלם היום האחד הנוסף על השנים כבר עברו שנים ההמה שאנו צריכים מעל"ע ממש ואע"פ שיש בדבר להקל ולהחמיר וזה מבואר מ"מ לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין אלא קבעו יום אחד שלם שלא יהיה הדבר מסור לכל וכל אחד יהיה שורר לומר בשעה זו הגיע מעת לעת לכך הצריכו יום שלם אלא בסוף פירקין דייקינן מדקתני פירקין תני ויום אחד והכא לא קתני ש"מ כר"י בן כיפר דאמר משום ר"א שנת עשרים שיצא ממנו ל' יום הרי היא כשנת עשרים לכל דבריה לפי פירושו קשיא מנ"ל דכר"י בן כיפר דילמא לא בעינן יום אחד שלם אבל מ"מ בעינן עשרים שלמות ולא סגי בחודש שיצא ממנו ומיהת בזה אפשר לומר שאינה קושיא כלל מכיון שיצא מכלל זה לא בעינן מעל"ע מדלא קתני יום א' ממילא כרבי יוסי בן כיפר אתיא דכל שלא בעינן מעל"ע או לא קפדינן על שנה שלימה ושלשים ממנו חשובים כשנה והרי אתה מוצא בפלוגתא דר"מ וחכמים שהביאו התוס' דר"ה דלר"מ יום אחד בשנה חשוב כשנה ואילו לרבנן בעינן מעל"ע לא נחלקו עליו להצריך שנה שלימה בלבד אבל בעו מעל"ע והיינו טעמא דכשלא בעינן מעל"ע אף חכמים מודים דא"צ כל השנה כולה אלא קצתה ככולה וכדאפליגו תנאי בפ"ק דר"ה דאיכא למ"ד יום אחד בשנה חשוב שנה ואיכא למ"ד ל' יום כו' וגם לא קשיא ממה דבפירקין סוף דף מ"ד אפלוגתא דר"מ ורבנן דר"מ אומר בת ג' שנים וחכמים אומרים בת ג' שנים ויום אחד ואמוראי פליגי התם מאי בינייהו הקשו התוספות דלימא איכא בינייהו דלר"מ במקצת היום סגי ולרבנן בעיא מעת לעת עד שעה שנולדה כדאיתא פ"ב דזבחים דשעות פוסלות בקדשים ותירצו די"ל דקי"ל דרבנן לא בעו מעת לעת דהא כתבו תירוץ אחר דא"כ ר"מ נמי ה"ל למתני ויום א' ולפרושי דלא בעינן מעת לעת לפי התירוץ הזה בעו רבנן מעת לעת וכפי פירושי בדבריהם דבמסכת ר"ה ולכך יש לקיים דבריהם שלא יהיו סותרים אהדדי ונאמר שסומכים ותופסים לעיקר תירוץ השני וגם לפי האמת תירוץ הראשון הוא דוחק שצריכים לומר דהכי קים להו להש"ס דרבנן נמי לא בעו מעל"ע ואין להם הכרח לומר כן אלא מכח הקושיא שהקשו ואם יש לאותה קושיא תירוץ אחר כבר נדחה ולא הוכרח דקים להו כו' והרי יש להם התירוץ השני וכמ"ש ולאותו התירוץ רבנן דר"מ בעו מעל"ע עד שעה שנולדה וגם הרמב"ם כתב בפ"ב מהל' אישות הבת מיום לידתה עד שתהיה בת י"ב שנה גמורות היא הנקראת קטנה ונקראת תינוקת ואפי' הביאה כמה שערות וכו' אבל אם הביאה שתי שערות וכו' והיא מבת י"ב שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה וכן כתב עוד שם להלן באותו פרק וז"ל הבן משיולד עד שיהיה בן י"ג שנה נקרא קטן ונקרא תינוק ואפי' הביא כמה שערות וכו' הביא שתי שערות וכו' והוא מבן י"ג שנה ויום אחד ומעלה נקרא גדול ונקרא איש עכ"ל הרי שיש לדקדק גם מדבריו מדהוסיף תיבת למעלה שר"ל שאחר שישלמו י"ג שנה וגם יום אחד הוא שנקראת הבת גדולה והבן גדול ואיש אבל קודם לכן אע"פ שהי"ג שנים נשלמו והיא או הוא הם בתוך יום הא' מהשנת הי"ד עדיין לא באו לגדלותם עד אחר שישלים גם היום ההוא דהכי דייקינן בפ' יש בכור דף מ"ט מדכתיב מבן חודש ומעלה דאינה נפדה עד אחר ל' יום ומה שבתחלת דבריו לא כתב בבת רק י"ב שנים גמורות ובבן רק י"ג שנה י"ל שסמך על סוף דבריו והרי יום אחד ג"כ לא הזכיר בתחלת דבריו ועל כרחיט צריך שנאמר בזה שהוא לפי שסמך לו על סוף דבריו ומכ"ש שסמך לו אסיפא בכל על שלא הזכיר יום אחד ולא ומעלה בתחלת דבריו אלא שנים גמורות בזה י"ל דלעולם ס"ל להרמב"ם דלא בעינן אלא י"ב שנים גמורות בבת וי"ג שנים גמורות בבן וזהו שכתב בבת י"ב שנים גמורות בתחלת דבריו ועל זה סמך לו בבן גם כן ומ"ש בסוף דבריו בבת ובבן ויום אחד ומעלה לא מפני שצריך שישלם גם היום שאחר הי"ב או הי"ג שנים שלמות. אלא לכלול בזה שזמן הבאת ב' שערות אינו דוקא באותו היום שאחר הי"ג אלא כל שלמעלה מזה הוא זמן הבאתם וכאשר הוסיף ביאור וכשתביא שתי שערות אפילו בשנת עשרים וכו' וכן לדברי התוס' דר"ה נוכל לפרש מ"ש דאותו יום כדי להשלים מעת לעת הייט דלכך אמרו חז"ל ויום אחד דלא תימא שהי"ב או הי"ג שנים אינם שלמים מעת לעת ושלשים יום בשנה חשוב כשנה אע"פ שהיו חז"ל יכולים לומר שלמות או גמורות במקום ויום אחד וגם הרב המובהק מהרי"י כ"ן בסמ"ע שלו בח"מ ר"ס ל"ה כתב בפשיטות דיום אחד לאו דוקא אלא מיד אחר שהוא י"ג שנה שלמות מקרי גדול אלא דלא אמרינן שלשים יום בשנה חשוב כשנה ע"כ וכך מרגלא בפומייהו דאינשי לכך לא אכריע כדברי למעשה אא"כ שיהיו נראין הדברים גם לשאר חכמי הדור נר"ו: (ו) **נדריה.** וה"ה לשבועתה וכ"כ טור ורמב"ם וכתבו עוד שאעפ"כ אם חללו נדרן או שבועתן אינן לוקין עד שיגדלו וכתב ב"י דדבר פשוט הוא דהא לאו בני עונשין הן ע"כ ואני אומר שאין זה מן הדברים הפשוטים דהא רב הונא בפירקין דף מ"ו קאמר דכל שישנו בהפלאה ישנו בבל יחל ולוקה אלא שמכח הסוגיא תוכח שדבריו נדחין ודמופלא סמוך לאיש אינו אלא אסמכתא בעלמא דעיקר מילתא מדרבנן הוא ואע"פ שעכשיו אין לנו דין מלקות ומשום כך השמיט הש"ע להך מלתא מ"מ לא מנעתי מלכתבו דנ"מ להחמיר בדבר כדלקמן סעיף ח' ומשום כך נמי כתבו הטור אע"פ שלא כתב לכך דסעיף ח': (ז) **בת** י"ב שנה ויום אחד נדריה קיימים. וכתב רמ"י דלוקה ואני אומר שטעות הוא בידו במחילה מכבודו דהא תנן בלא הביאה שערות קיימין ואינה בת עונשין כלל ושוב מצאתי בהדיא שכ"כ הרמב"ם בפי"א מהל' נדרים דאינן לוקים עד שיגדלו ויביאו ב' שערות: (ח) **ובודקים** כל שתים עשרה. כבר כתבתי במ"י למפרשים בגמרא דלהכי איצטריך למתני דאפילו שלשים יום דתחלת שנת י"ב ולא ידעה להפליא אימא כדאמר ל' יום בשנה כשנה ותו לא לבדוק קמ"ל ומשמע דטעמא משום דלא ידעה להפלות הלכך אכתי בודקים אותה דילמא בתר הכי מידע ידעה אבל אי בדקה בל' יום דתחלת השנה וידעה להפלות לא צריך תו בדיקה אלא שהרמב"ם והטור לא כתבו כן שכתבו שאפילו בדקו בתחלת השנה ונמצא שיודעין לשם מי נדרו אם נדרו אחר כך בסוף השנה אינו נדר עד שיבדקום פעם אחרת וכתב ב"י שאפשר דגרסי היכא דנדקנא בל' יום וידעה להפלות וכב"מ מפיים שנ"ע: (ט) **קודם** הזמן הזה אע"פ שאמרו יודעים אנו כו' אין נדריהן נדר. וכתב הרמב"ם בסוף הל' שבועות וז"ל קטנים שנשבעו והן יודעים טעם השבועה אע"פ שאינן חייבין כופין אותן לעמוד בדבריהן כדי לחנכן ולאיים עליהם כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות ואם היה הדבר שנשבעו עליו דבר שאין הקטן יכול לעמוד בו אא"כ ניזוק כגון שנשבע שיצום או לא יאכל בשר זמן מרובה מכה אותו אביו או רבו וגוער בו ומראין לו שהותר שבועתו כדי שלא יהא רגיל להקל ראש בשבועות ורמ"א ז"ל כתב לדברים הללו בין לענין שבועות בין לענין נדרים וכן הוא נכון בטעמו אלא דהרמב"ם בסדר חיבורו הקדים שבועות לנדרים לפיכך כתבו באותן הלכות דשבועות ומינה שכן לנדרים ג"כ וכתב עוד הרמב"ם צריך להזהר בקטנים הרבה וללמד לשונם דבר אמת בלא שבועה כדי שלא יהיו רגילים להשבע תמיד וזה הדבר כמו חובה על אבותיהם ועל מלמדי תינוקות: (י) **ואינה** גדולה עד שתביא שתי שערות אחרות כו'. זה יתבאר יותר בפ' דלקמן סי' ב' וע"ש: (יא) **וה"מ** דקדים תוך זמן ובא עליה אחר זמן וכו'. ועיין עוד מדינים דשייכים להך מילתא ביבמות פרק ב"ש סי' ד': (יב) **אבל** מעיקרא לא. וכתב הטור סימן קנ"ה דבספר התרומה החמיר וכתב דבזמן הזה אינה ממאנת אחר י"ב שנה אע"פ שלא בעל דקי"ל גומות אע"פ שאין שערות ואין אנו בקיאין בדבר הזה שלא יהיו בה גומות ועוד שמא הביאה שערות אפי' אחת בגבה ואחת בכריסה או על קשרי אצבעותיה ומי יוכל לבדוק כל הגוף ולעמוד על אמתת דבר זה ע"כ ועיין בפ' דלקמן סי' ד' וגם כתבו התוס' כיוצא בזה ג"כ דף נ"ב ע"ב בד"ה הלכה וכו' וכתב רמ"א דלכ"ע אם היא פחותה מבת י"ב שנה ממאנת אפי'

מעדני יום טוב

פרק ה [א] **אין** יושבין עליו ימי טומאה כו'. מפרש בגמ' דטעמיה דת"ק משום דכתיב אשה כי תזריע וילדה עד שתלד ממקום שמזרעת וטעמיה דר"ש דכתיב תלד יתירה ואם נקבה תלד לרבות יוצא דופן ואר"י דלר"ש אם לא יצא דם אלא דרך דופן היא טהורה משום דכתיב ואיש כי ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה מלמד שאין אשה מטמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה: [ב] **כל** הנשים מטמאות בבית החיצון. מסיים במשנה שנאמר דם יהיה זובה בבשרה ופירש"י בבשרה משמע בתוך בשרה ובגמ' ת"ל בבשרה מלמד שמטמאת בפנים כבחוץ ואין לי אלא נדה זבה מנין ת"ל זובה בבשרה ופירש"י ת"ל זובה בבשרה ואע"ג דבנדה כתיב מדאפקי' בל' זיבה ילפינן זיבה: [ג] **מקום** שהשמש דש. וא"ת ומנא ידעה בתולה ולא ידעה איש ועוד הא אין כל תרתי סימנין שייכי אהדדי למקום שהשמש דש אין כל אלנעות שוות ותרלתי בס' תוס' י"ט דאילו דם הייט עד בין השינים והבאתי ראיה מל' הרמב"ם בחבורו פ"ה מהא"ב שכתב הואיל ויצא מבין השינים כו' ועד היכן הוא בין השינים עד מקום שיגיע אליו האבר כו' ולא דייקי לי דברי הב"י שבסי' קצ"ז בפי' בית החיצון כמו שאכתוב בס"ד בפ' תינוקות סוף סימן ה' והא דאמרן עד מקום שיגיע אליו האבר הוא באדם בינוני ובאשה בינונית וכן כתבו התוס' בד"ה וסבר ר"ש וכו': [ד] **נדריה** נבדקים. פירש"י אם ידעה לשם מי נדרה כו' מדכתיב איש כי יפליא לנדור מרבינן מופלא סמוך לאיש יודע לפרש לשם מי נדר סמוך לאיש שהוא סמוך לבוא לכלל גדול דהייט שנה אחת קודם זמן שהוא ראוי להביא שערות והייט בתינוק כל שתים עשרה ובתינוקת כל י"ב ל' רש"י בגמרא דף מ"ו ע"א: [ה] **ובודקין** כל שתים עשרה. וכיון דתני בת י"ב ויום אחד נדריה קיימים נבדקים כל י"ב למה לי סד"א הואיל ואמר מר שלשים יום בשנה חשובים שנה היכא דבדקנוה שלשים יום ולא ידעה להפלות אימא תו לא נבדוק קמ"ל גמרא ועיין בד"מ: [ו] **בן** י"ב שנה ויום אחד. פי' הר"ן שהנקבה ממהרת להביא סימן גדלות קודם לאיש וכדבריו כך הוא כדתנן במתניתין סוף פירקין בת עשרים שנה כו'. ואלא מיהת הכא לא איירינן בהבאת שערות אלא טולה מלתא בשנים תליא. ובידיעתן להפלות ואינו ענין למהירת הבאת השערות ותדע דהא בגמרא ת"ר אלו דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר דברים האמורים בתינוקת בתינוק אמורים דברים האמורים בתינוק בתינוקת אמורים ומפרש טעמא דרשב"א בגמרא דמתוך שהתינוק מצוי בבית רבו נכנס בו ערמומית תחלה וכתבו התוס' דאפילו אין לו רב רגיל לצאת ולבא ומתפקח יותר ע"כ אלא הר"ן לפום חורפיה לא פיין דטעמא דמתני' מפרשינן נמי בגמרא מדכתיב ויבן את הצלע מלמד שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש וי"ל דהר"ן אקרא דמופלא סמוך לאיש מהדר וקאמר דסמוך לאשה הוה קודם סמוך לאיש משום דאשה ממהרת כו'. ובגמרא יהיב טעמא אהפלאה גופה דהא דהאשה ממהרת בקרא שיודעת להפליא קודם לאיש הוא מפני שהקב"ה נתן בה כו': [ז] **אע"פ** שאמרו אין אנו. כתב רש"י דבכלל שוטה נמי לא מחזקינן כו' דאין שוטה אלא המקרע כסותו כו' ברים חגיגה ונתבאר בפ"ק דחולין סי' ד' ועיין עוד בפרק חרש ביבמות: [ח] **עד** שתביא שתי סימנים. הנכון לגרוס שתי שערות או למחוק מלת שתי: [ט] **עד** שתביא ב' שערות אחרות וכו'. כדאמרינן בפרק דלקמן לפני הפרק כו' בעיא בדיקה דאי משתכח לאחר הפרק אימר שומא נינהו ועיין בד"מ: [י] **קטנה** כל י"ב שנה. ממאנת פירש"י ואין חוששין כו' והייט תוך זמן כלפני זמן אבל התוס' כתבו דלא משמע מהכא דתוך זמן כלפני זמן דהא ממאנת דבדקו ולא אשכחו או כמו שמעמיד במסקנא לא בדקו אבל היכא דאיכא שערות מינו למימר דהוי כלאחר זמן ואינה ממאנת ע"כ: [כ] **ממאנת** וחולצת גרסי'. וכלומר שממאנת בבעלה שאינה רוצה בו וחולצת ממנו: [ל] **והא** חוששין בעלמא קאמר. פירש"י לא ודאי נשרו וחיישינן לחומרא משמע ע"כ וליכנא דעלמא לא דייק והר"ן פי' והא חוששין בעלמא קאמר איך נקל משום חששא זו ע"כ וה"נ הוי מצי למפרך דלמ"ד חוששין ומאיה הא אמר רבא אינה חולצת אלא דפריך עפי עובא תליסנים גופיה: [מ] **וכי** קאמר רבא חזקה למיאון. ופלוגתייהו דחוששין ואין חוששין נמי למיאון וכשבדקו ולא מצאו ועיין בסי' דלקמן סי' ב': [נ] **דאיכא** ספיקא דאורייתא. פירש"י דבעטת בעילה דלאחר זמן שמא הביאה והויא לה ביאה זו קדושין גמורין דודאי כשבעל לשם קדושין בעל. טור סי' קנ"ה ועיין ביבמות פרק ב"ש סי' ד': [ס] **ואי** אתי לאשמעינן כו'. זו אינה קושי' כולי האי וגם בתוס' לא כתבו להא: [ע] **ולקמן** תנן בא סי' כו'. ברים הפרק דלקמן ותסיפא מקשה דבא העליון עד שלא בא התחתון דחכמים אומרים או חולצת או מתיבמת: [פ] **אלמא** יש סי' למעלה בבוחל. כלומר שאנו צריכין להכיר הסימן של בוחל שהרי על ידו אנו יודעים שבא התחתון: [צ] **מפגתה** גרים: דמי

ידיה לאחוריה ונראה כמי שעלה הקמט תחת הדד. שמואל בדק באמתיה ויהיב לה ד' זוזי [ק] דמי בושתה. שמואל לטעמיה דאמר שמואל לעולם בהם תעבודו לעבודה נתתים ולא לבושה [ר] רבה מיחד להו בהדי עבדי רב נחמן מחליף להו. רב ששת מסר להו לערבאי ואמר להו [ש] אזדהרו מבני ישראל מכאן משמע דשפחה מותרת בעובד כוכבים. וה"ה דעבד מותר בעובדת כוכבים ואגזרו עליו [ת] משום נשג"א. ואע"ג דאיסור נדה ואשת איש שייכי בעבד מן התורה. ובשילהי מסכת ע"ז (דף עו:) דאמר ליה שבור מלכא לבטי אידכר מאי עבדת באורתא פירש"י שלחו לו זונה כדרך הערביים וקבלה. היה אומר ר"ת שאין להחשיבו כרשע בכך דמותר היה בה דעבד היה כדאמרינן בקדושין (דף ע:) בטי ברמות רוחיה לא קיבל גיטא דחירותא. רבי יוסי אומר כדי שיהא נותן ידו על העוקץ. אמר שמואל עוקצו של דד. תנו רבנן אלו הן סימני בגרות. רבי אלעזר בר צדוק אומר משיתקשקשו הדדין. רבי יוחנן בן ברוקה אומר משיכסיף [א] ראש החוטם. משיכסיף אזקיה לה. אלא אמר רב אשי משיפצל ראש החוטם. רבי יוסי אומר [ב] משתקיף העטרה רבי שמעון אומר משיתמעך [דף מז ע"ב] הכף. וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר ג' סימנים נתנו חכמים [ג] באשה וכנגדן מלמעלה. פגה מלמעלה בידוע שלא הביאה שתי שערות. בוחל מלמעלה בידוע שהביאה ב' שערות. צמל מלמעלה בידוע שנתמעך הכף. מאי כף אמר רב הונא מקום תפוח יש באשה למעלה מאותו מקום כיון שמתגדלת מתמעך. שאלו את רבי הלכה כדברי מי. אמר להם הלכה כדברי כולן להחמיר [ד] א) ורבי יוחנן וסבא דאמרי תרווייהו [ה] הלכה כדברי כולן להחמיר שאם הביאה אחד מן הסימנין הללו מחזקינן לה בוגרת להחמיר שאם קדשה עצמה בחיי אביה קדושיה קדושין וצריכה גט. ואם קדשה אביה לאחר צריכה גם הימנו גט עד שתביא כולן. וגם אין אביה מפר נדריה משהביאה אחד מהן: **מתני'** בת כ' שנה שלא הביאה שתי שערות יביאו ראיה שהיא בת כ' שנה והיא איילונית לא חולצת ולא מתיבמת. בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות (יג) [ו] יביאו ראיה שהוא בן כ' והוא הסריס לא חולץ ולא מייבם אלו דברי ב"ה. ב"ש אומר זה וזה בני י"ח ר' אליעזר אומר הזכר כדברי ב"ה והנקבה כדברי ב"ש שהאשה ממהרת להביא לפני האיש: **גמ'** ורמינהו אחד לי בן ט' שנים ויום אחד ואחד בן כ' שנה שלא הביאו שתי שערות [ז] פי' דינם שוה לענין ביאתן. [ח] א"ר נחמן בר יצחק (יד) והוא שנולדו בו סימני סרים. אמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסרים ש"מ וכי לא נולדו בו סימני סרים עד כמה. תני ר' חייא (טו) [ט] עד רוב שנותיו. כי אתו לקמיה דר' חייא אי כחישא אמר להו אבריאו. ואי בריא אמר להו אכחשוהו דהני סימנין זמנין דאתו מחמת כחישותא וזימנין דאתו מחמת בריאותא. אמר רב הלכתא בכוליה פירקין מעת לעת ועולא אמר דתנן תנן דלא תנן לא תנן. כלומר שנת כ' שלא שנינו בה ויום אחד לא בעינן מעת לעת. והלכתא כעולא דתניא כוותיה ר' יוסי בן כיפר אומר משום ר"א (טז) שנת כ' שיצאו ממנה ל' יום הרי היא כשנת כ' לכל דבריה [דף מח ע"א] ואמר רב יצחק בר נחמני אמר ר"א מסתברא כר' יוסי בן כיפר [י] מדכולהו פירקין קתני יום א' והכא לא קתני ש"מ מסתבר כוותיה:

הדרן עלך יוצא דופן

בא סימן פרק ששי

א בא סימן התחתון עד שלא בא העליון. או חולצת או מתייבמת. בא העליון עד שלא בא התחתון. אף על גב שאי אפשר [א] ר' מאיר אומר [ב] לא חולצת ולא מתייבמת [ג] וחכמים אומרים או חולצת או מתייבמת. מפני שאמרו אפשר* לבוא התחתון עד שלא בא העליון. אבל א"א לעליון לבוא עד שלא יבא התחתון: **גמ'** אע"פ שאי אפשר [ד] והלא בא בא לר"מ [ה] אע"פ שאי אפשר לרבנן [ו] וליתני בא העליון עד שלא בא התחתון ב) ואנא ידענא משום דלא אפשר הוא. אי לא תנא אע"פ שאי אפשר ה"א דרוב נשים התחתון אתי ברישא ומיעוט עליון א) ור"מ לטעמיה דחייש למיעוטא [ורבנן לטעמייהו דלא חיישי למיעוטא] וה"מ בסתמא אבל היכא דבדקו [ז] ולא אשכחן אימא מודה ליה רבנן לר"מ דעליון קדים ואתי קמ"ל דאי אפשר אלא ודאי תחתון אתא ומינתר נתר. [ח] והלכתא כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים. [דף מח ע"ב] [ט] דכ"ע מיהת אתחתון סמכינן מנא ה"מ אמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא איש או אשה אשר יעשו מכל חטאות האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. מה איש בסימן אחד אף אשה בסימן אחד. ואימא או האי או האי כאיש מה איש תחתון ולא עליון אף אשה תחתון ולא עליון. [י] תניא נמי הכי א"ר אלעזר בר' צדוק כך היו מפרשין ביבנה ואמרו כיון שבא תחתון שוב אין משגיחין בעליון:

ב ת"ר כל הנבדקות [כ] (א) נבדקות על פי נשים. וכן היה ר"א מוסר לאשתו ור' ישמעאל מוסר לאמו. ר' יהודה אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן תוך הפרק אין נשים בודקות אותן שאין מטילין ספיקות על פי נשים. רש"א אף תוך הפרק נשים בודקות אותן. ונאמנות נשים להחמיר אבל לא להקל. כיצד גדולה היא שלא תמאן קטנה היא שלא תחלוץ. אבל אינה נאמנת לומר קטנה היא שתמאן וגדולה היא שתחלוץ. הא דקאמר נאמנת לומר גדולה היא שלא תמאן תימה מאי אהני נאמנות דידה. בלא בדיקה נמי לא ממאנת דחיישינן שמא הביאה סימנין [ל] לר"י תוך הפרק לר"ש אחר הפרק ותו אפילו אי אמרה ליכא שערות לא מהימני כדקתני סיפא שאינה נאמנת לומר קטנה היא שתמאן [מ] כל שכן דאי אמרה דאיכא שערות שלא תמאן. וי"ל דנפקא מינה דאי אמרה איכא שערות ואחר כך בדקוה אנשים ואמרו דליכא שערות אהני נאמנותה דלא תמאן דאימור נשרו. ואי לאו דיבורה הוה ממאנת [נ] דאפי' למ"ד חוששין שמא נשרו ה"מ לאחר הפרק דאיכא חזקה דרבא [ס] אבל תוך הפרק לא. וכן לאחר הפרק לר"ש דלית ליה חזקה דרבא. אמר מר רבי יהודה אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותה. בשלמא לפני הפרק בעיא בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק (ב) [ע] אימור שומא נינהו אלא לאחר הפרק למה לי בדיקה והאמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים. כי אמר רבא חזקה למיאון. אבל לחליצה בעיא בדיקה. תוך הפרק אין נשים בודקות אותה קסבר תוך הפרק כלאחר הפרק ואיכא

ואיכא

הגהות הב"ח א מפני שאמרו אפשר לתחתון לבא עד שלא בא כצ"ל: ב עד שלא בא התחתון ר"מ אומר לא חולצת ולא מתיבמת וחכ"א או חולצת או מתיבמת ואנא ידענא:

רש"י שהתינוק יונק ופיטומים היינו סביבות עוקץ: **גמ'** מיחד להו. שפחותיו מיחד לאנשים עבדיו ואינו מפקירן משום בושת: **מחליף** להן. את של זה בזה ואינו מקפיד על בושתן: **לערבי.** מפקיר שפחותיו לערביים ומה[...] כבן מנהג הפקר: **משום נשג"ז.** נדה שפחה כותית זונה שאם כהן הוא יש כאן משום לאו דזונה ולא לאו ממש אלא גזירה משום זונה ישראלית שנבעלה לאסור לה: **שבור מלכא.** עובד כוכבים הוה: **מאי עבדת באורתא.** דר[ך] פרסיים למסור נשים לאכסנאים וכששיגרן להם בלילה שעבר קיבל בחטי: **שיתקשקשו.** כמו מקשקשת לפניו כזוג בעט"ש בלע"ז כלומר גדולים הרבה: **חוטם.** ספק: **משיפציל.** ספק: **משתקיף** עטרה. שגדול העוקץ ועב ומוקף עטרה והיינו שיעורא דאמר ר"י נמי במתניתין שיהא נותן ידו על העוקץ ושוקע ושוהה לחזור: **הכף.** מלמטה הוא על בית הרחם כמין תפוח גבוה כדמפרש לקמן: **מלמעלה.** בדדין: **מתני'** לא חולצת ולא מתיבמת. וגבא[י] לכל שתלה דרחמנא ספרה דכתיב והיה הבכור אשר תלד פרט לאילונית שאינה יולדת: **גמ'** ורמינהו אחד לי בן ט' שנים וכו'. שניהם דין אחד להם וביאתו כמאמר בגדול כדאמרינן לעיל אלמא קטן הוא ובעי אמתוני: **אמר** ר[ב] שמואל. מתניתין כגון שנולדו בו סימני סרים המפורשים בהערל כל שאין בשרו מוציא הבל כשהוא רוחץ ושערו לקוי ובשרו מחליק: **כי אתו** לקמיה דר' חייא. בן עשרים שנה שלא הביא: **בכוליה** פירקא מעל"ע. חשבינן ל[...] שנה ולא בתר מנין עולם שיהא יום א' של שנת עשרים חשוב שנה דאע"ג דלא תנן במתניתין בן עשרים שנה ויום א' כמאן דתנן יום א' דמי וצריך להשלים את כולה: **דתנן תנן.** היכא דתנן יום א' כגון בת ג' שנים ויום א[חד] וכולהו דמתני' בר מסיפא דקתני בת עשרים שלא הביאה ב' שערות דהתם לא בעינן עשרים שלמים אלא משנכנס יום א' בשנת עשרים: **הדרן עלך יוצא דופן**

פרק ו א מתני' בא סימן התחתון. ב' שערות סימן נערות: **העליון.** דדים: **או חולצת.** גדולה היא שהשערות סימן מובהק ועליהן סמכינן ולקמן מפרש טעמא: **אע"פ שא"א.** פרכינן בגמ' והלא באו: **אבל** א"א כו'. דהא והא מדאתא עליון התחתון נמי אתא אלא שנשרו: **גמ'** בא לר"מ. דכיון דאמר ר' מאיר לא חולצת דקטנה היא מכלל דס"ל אפשר לעליון לבא קודם לתחתון: **וליתני** בא העליון. עד שלא יבא התחתון ולא ליתני אע"פ שא"א: רוב נשים תחתון אתי ברישא ומיעוט עליון. והאי דקאמר ר"מ קטנה היא משום דחייש למיעוטא שהעליון בא בקטנותה ורבנן אזלי בתר רובא הילכך מכי אתא עליון לא בעיא בדיקה דמסתמא תחתון אתא וכיון דטעמייהו דרבנן משום רובא הוא ה"מ מסתמא היכא דלא בדקו: **אבל** היכא דבדקו ולא אשכחו. תחתון: **אימא** מודו. דקטנה היא וממיעוטא היא קמ"ל כו': **איש.** אין בו סימן עליון שאין בו סימן דדים משתנים: **תניא** נמי הכי. דאתחתון סמכינן: **ב לפני** הפרק. קודם עונת נדרים שאפי' הביא שומא נינהו וקטנה היא: **נשים** בודקות אותן. דבין אמרה איתנהו ובין אמרה ליתנהו בקטנה מחזקינן לה ולאו עלייהו סמכינן ובדיקתן להכי מהניא דאי משתכחי בה הני גופייהו לאחר הפרק אמרי שומא נינהו כדמפרש לקמן ולאחר הפרק נמי אי אמרן איתנהו מהימני ותלנה דהא אורחא הוא למהוי לה ואי אמרו ליתנהו לא ממאנת דחיישי' שמא נשרו הלכך אנשים לא סמכינן: **תוך** הפרק. דמסתמא לאו גדולה היא ואי משתכחי מחזקינן לה בגדולה: **אין** נשים בודקות אותן. שאין נשים כדאי לסמוך עלייהו להתיר ספקות על פיהן ולומר גדולה היא שתחלוץ וסבירא ליה לר' יהודה הביאה ב' שערות תוך הפרק סימן הוא כלאחר הפרק הילכך לא מהימנין והכא מפרש לה לקמן: **ר"ש** אומר כו'. מפרש לקמן: **דאי** משתכחא. הכא אמרינן נמי לאחר הפרק שומא נינהו ולא תלנה אי לא אתו בה אחרינא והכי הוא דמהימני: **למיאון.** להתאכר שלא תמאן: **אבל** חליצה בעיא בדיקה. והשה נאמנת עליה הואיל ולאחר הפרק הוי ואורחא למהוי לה כדפרשינן לקמן לאחר הפרק דאיכא חזקה דרבא סמכינן אנשים: **ה"ג** קסבר תוך הפרק כלאחר הפרק דמי ולאחר הפרק דאיכא חזקה כו'. והכי פירושא

מעדני יום טוב

[ק] **דמי בושתה.** להכלל מעונש היה נותן לה דהא ר' יהודה אמר בהחובל אין לעבדים בושת ואפילו למ"ד יש לעבדים בושת הוי לרבו כ"כ התוס' והיינו העונש דקרא דקאמר ולא לבשת שאע"פ שלא ענש עליו ממון נשלם לו דמי בשתו דלמר אין כאן דמי בושת כלל ולמה יהיב לרביה ולא לו מ"מ כיון דקרא קפיד ואסר עליו לבייתו אין אזהרה שאין בה עונש: [ר] **שמואל** מיחד להו. גרס בגמרא ובר"יף פ' ב"ש: [ש] **אזדהרו** גרס: [ת] **משום** נשג"א גרסי'. והוא בפ' אין מעמידין דף ל"ו: [א] **ראש החוטם.** הוא במקום שמתחיל הדד לשפע לצד העוקץ ובאותו שפוע יש חריצין כמו פצלין ול' הרמב"ם בפ"ב מה' אישות משיפצל ראש חוטם הדד ויעשה בראשו כדור קטן ורבותי פירשו משיפצל החוטם עצמו ע"כ: [ב] **משתקיף** העטרה. פירש"י שגדל העוקץ ועבה ומוקף עטרה והרמב"ם כתב בפ"ב מה"א משתקיף העטרה שהוא מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערוה לעומת הבטן ומשיתמעך הבשר הזה ולא יהיה קשה ע"כ אלא דקשה להרמב"ם דגם ר"ש הל"ל משתמעך העטרה וי"ל דכל א' שנה בלשון שקיבל מרבו כדאיתא כה"ג בפ"ק דעדיות: [ג] ה"ג באשה מלמטה וכנגדן: [ד] ה"ג ור' יוחנן וסבא דאמרי תרווייהו הלכה וכן הוא בר"יף: [ה] **הלכה** כדברי כולן להחמיר. וא"ת הא תרי אומרי דסתרי אהדדי נינהו (הכי פרכינן בפ"ק דעירובין דף ו') וי"ל הכא מספקא לן פסיק כמר להחמיר וכמר להחמיר (כדאיתא נמי התם) כ"כ התוס' בפ' בנות כותים דף ל"ו וכ"כ ג"כ רבינו בס"פ דלקמן: [ו] **יביאו** ראיה. ובגמ' הגי' תביא ראיה וכן נראה שהיא גי' רש"י מדפי' בסיפא ולא הכא בריטא והתוס' כתבו אהכא יביאו ראיה פי' קרובי האשה ואית גרס תביא היינו בעצמה ואי גרס יביא קאי אבעל שיביא ראיה שזהו היא איילונית והוו קידושי טעות אם כתה ליטא אחותה ע"כ וגי' הר"ן ג"כ יביאו ראיה ופי' קרובים וכו':
[ז] **פי'** דינם שוה לענין ביאתן. כמאמר בגדול כדאמרינן לעיל כך פירש"י ור"ל בגמרא דף מ"ה דתניא עמו ביאת בן ט' כמאמר בגדול מה מאמר בגדול צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו אף ביאת בן ט' צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו ופירש"י מאמר קידושי יבמה וחליצה לזיקתו דאין קידושין גומרין ביבמה להיות כאשתו לצאת בגט בלא חליצה אבל ביאה גומרת בה כדכתיב יבא עליה. ביאת בן ט' כיבמתו ע"כ:
[ח] **אמר** ר"נ בר יצחק. ובגמרא גרס אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב: [ט] **עד** רוב שנותיו. ומכאן ואילך גדול הוא והוי ודאי סרים. תוספות וכתב הר"ן עד רוב שנותיו דהיינו עד ל"ו שנה דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה ע"כ ועיין בד"מ: [י] **מדכולי** פירקין גרסי': **הדרן עלך יוצא דופן**

דברי חמודות

אפי' בזמן הזה וכן עשה מהר"ר יעקב פולק ז"ל מעשה בימיו ודלא כיש מחמירין ואמרו שאין בת ממאנת בזמן הזה כלל עד כאן: (יג) **יביאו** ראיה שהיא בת כ' שנה. ומי הם שנאמנין על שנותיה יתבאר בקידושין פ' האומר סי' ע': (יד) **והוא** שנולדו בו סימני סרים. ומשמע דה"ה לאיילונית וכ"כ הטור סי' קנ"ה והרמב"ם בפ"ב מהא[ישות] וכתב הריב"ש סי' ק"ט הנה נתבאר שאף בן כ' שלא הביא ב' שערות עדיין קטן הוא עד שיביאם או שיולדו [בו] סימני סרים אמנם יש הפרש בין הבאת ב' שערות לסימני סרים דבהבאת ב' שערות אינו נעשה גדול למפרע אלא משעה שיביאם ואילך ובסימני סרים אם בן כ' נעשה גדול למפרע מבן י"ג שנה ויום א' לפי שעתה נתברר שהוא סרים ממעי אמו ומה שלא הביא ב' שערות היה בסבת זה והא דבעינן ב' שערות זהו במי שעתיד להביא אבל [...] שהוא סרים ממעי אמו ואינו עתיד להביאם הרי הוא גדול מי"ג שנה ויום א' כי כ"כ רמ"ה ז"ל ע"כ וכ"כ טוח"מ סי' רל"ה בשם הרמ"ה: (טו) **עד** רוב שנותיו. פי' הר"ן עד ל"ו שנה כמ"ש במ"י וכ"כ ג"כ הטור אה"ע סי' קנ"ה וטוח"מ סי' רל"ה וכ"פ הרשב"ם בס"פ מי שמת אבל הרמב"ם בפ"ב מהל' אישות כתב ל"ה שנה ויום אחד וכו[...] ב"י דהיינו טעמו דס"ל שכל שהוא יתר על ל"ה אפילו יום אחד (לא) מקרי רוב שנותיו ולדברי הרמב"ם סתם בש[...] א"ה אבל בש"ע ח"מ סתם ל"ו שנה כדברי הטור והרשב"ם ול"ע וגם מהר"ר כ"ץ בספר הסמ"ע לא הרגיש ב[...] ובב"י טח"מ כתב בשם הריב"ש סי' תס"ה דעת שלישית בשם הרמ"ה שיהא בן ל"ה שנה ול' יום מן השנה האחרת
(טז) **שנת** כ' שיצאו ממנה ל' יום. לשון הרמב"ם בת עשרים פחות ל' יום וכתב ב"י שמפרש שיצאו ממנה כ[...] כלומר שעתידים לצאת ממנה ל' יום דכיון דאינה חסרה אלא ל' יום הרי היא כאלו נשלמה אבל הטור כתב בת י"ט ול' יום וטעמו משום דלישנא דיצאו ממנה ל' יום משמע ודאי דלא עברו ממנה אלא ל' יום שנמצאת שהיא בת י"ט שנה ול' יום חשובה כבת כ' דל' יום בשנה חשובה שנה ולהרמב"ם ההיא לאו שיצאו מקרי דהא עבר ל' יום עדיין לא יצאו וכ' המגיד שכל המפרשים פירשו כפי' הטור ושכן נראה עיקר וכן הוא דעת הראב"ד בהשגות ע"כ

הדרן עלך יוצא דופן

פרק ו (א) **נבדקות** ע"פ נשים. וכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' אישות דאפי' אשה אחת בודקת ושומעים לה אם הביאה ואם לא הביאה וכתב המגיד שכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב המרדכי בפ' מצות חליצה דף מ"ב שהשיבו לרבינו משולם כיון דנשים אינן ראויות להעיד והכא מהימני מה לי קרובות מה לי רחוקות ורפ[...] בידי שוב מצאתי בשם ראבי"ה דר"ת פסק אפי' הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה (כדתנן בפ' האשה שלום) נאמנות בבדיקה דאין לך כתב מוכיח גדול מזה דעביד לגלויי (ורמ"י כתב דהא היא עצמה יודעת שהיא כן ע"כ) וכן פסק ראבי"ה דאנשים קרובים בודקים את החולץ ונשים קרובות בודקת אותה ע"כ ואם נאמנות הנשים על שנותיה יתבאר בפ' האומר סי' ע': (ב) **אימר** שומא נינהו. ופירש"י דלא תחלוץ וכתבתי במ"י שכן הסכימו התוס' דדוקא לחליצה

פרק ו [א] **ר"מ** אומר לא חולצת ולא מתיבמת. וא"ת ולר"מ למה הוזכר סימן העליון כיון דלא סמכינן עליה ולעיל תניא נמי איזהו סימנים ומפרש ר"ת דאבוהל קאי וי"ל דאיצטריך לענין עונשים וקדושין ומילי סוגא דרוב פעמים תחתון אתי ברישא כדאיתא בגמרא וא"כ אי חזינן עליון מסתמא כבר בא התחתון וגדולה היא וצריכה גט לקדושין וגם אסור באחותה. תוס': [ב] **לא** חולצת. דקטנה היא ר"מ לטעמיה דאמר קטן וקטנה לא חולצים ולא מייבמים דחייש למיעוטא ושמא תמצא איילונית או סרים ואין כאן מצות יבום. הר"ן: [ג] **וחכ"א** או חולצת או מתיבמת. אפילו היא קטנה מתיבמת לרבנן דר"מ דלא חיישי למיעוטא גבי הכא דקטן וקטנה לא חולצים כו' אבל לחליצה בעינן שתהא גדולה כדאמרי' נמי הם יפה אמרת שאין חולצים איש כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש ולית להו דר' יוסי דאמר בפ' מצות חליצה אשה בין גדולה בין קטנה. תוס': [ד] **והלא** בא. כלומר הרי אנו רואין שגדלו דדין ולא גדלו שערות. הר"ן: [ה] **אע"פ** שא"א לרבנן. ובגמ' רים דף מ"ם פריך למה לי תו למתני בסיפא מפני שא"א כו' וכי תימא משום דקא בעי לאשמעתא כרבנן פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתברא טעמא דר"מ דקא מסיים ליה קרא (שדים נכונו ושערך צמח דמשמע שדים נכונים תחלה ושער צמח אלמא עליון זמנין דקדים וכתיב בעשות מצרים דדיך למען שדי נעוריך דמשמע שהיו מצרים ממעכים ביד וממעכים דדיך למען שדי כדי להתאנף ולזנות בין כשהיא ראויה לאשה ותבואי לימי נערות שדי לשון שהלכה כלומר עדיין היו שערות נעוריך עומדים להשתלת ולגאת אלמא דדים קדמי) ואב"א משום דבעי למיתני' דבתרה דקתני הרבה כיוצא בו שזה תלוי בזה ואין זה תלוי בזה: [ו] **ולתני** בא העליון כו'. רמ"א לא חולצת ולא מתייבמת וחכ"א או חולצת או מתייבמת והא ידענא כו' הכי איתא בגמ' וכלומר מדחכ"א כו' הא ידענא ורבינו נמשך אחר לשון הרי"ף פי"ג דיבמות: [ז] **ה"ג** ולא אשכחן אימא מודו ליה רבנן לר"מ: [ח] **והלכתא** כרבנן כו'. וכ"כ הרי"ף וככר כתבתי לעיל משמא דגמרא כתב שינויא דה"א דהלכתא כר"מ: [ט] **דכ"ע** מיהת אתחתון סמכינן גרס. והא בדף מ"ח ע"ב: [י] **ה"ג** תניא אמר ר"א בר צדוק היו מפרשין ביבנה ואמרו כיון שבא: [כ] **נבדקות** ע"פ נשים. כלומר נשים יכלות חמה דקים לן בהו דלא תסקרי דאי אפשר ע"י אנשים משום דרכיה דרכי נועם. הר"ן: [ל] **לר"י** תוך הפרק ולר"ש אחר הפרק. ובהכי מוקמינן לה לקמן להך סיפא: [מ] **כ"ש** דאי אמרה דאיכא שערות כו'. ולא משום נאמנות דידה אלא משום חזקה דמחזקינן לה בגדולה: [נ] **דאפי'** למ"ד חוששין שמא נשרו. ה"מ לאחר הפרק דאיכא חזקה דרבא ואע"ג דהדרא קושיא לדוכתיה בפ' דלעיל דמקשינן הכיצא למ"ד חוששין מאי איכא למימר הא לא מתוקמא אלא בהכי כדאיתא לעיל: [ס] **אבל** תוך הפרק לא וכו'. ואע"ג דאפילו תוך הזמן לר"י דליכא חזקה או אחר זמן לר"ש איכא ממאנת אהני חזקה דרבא לבדקו ולא מצאו שערות דמשום חזקה אמרינן שנשרו כדפסיק לעיל והלכתא חוששין שמא נשרו והוא שבעל לאחר זמן וא"ת ונאמנת לומר קטנה היא שלא תחלוץ מאי אהני נאמנות הלא אפילו אמרי' יש שערות אינה נאמנת כדקתני סיפא אינה נאמנת לומר גדולה היא כ[ו'] וי"ל דנאמנת לומר שאותן שערות היו קודם הפרק דאי לאו האשה ה"א אחר הפרק באו וחולצת תוס' ועיין לקמן: [ע] **אימר** שומא נינהו. פי' בקונטרס ולא תחלוץ והדין עמו דליכא למיחשי שומא נינהו

ותחלץ

תפארת שמואל א) ור' יוחנן. ב"ב לא ידעתי היכא איתא [והוא גי' הרי"ף ז"ל ביבמות פ' ב"ש סי' קלת]: ב) ור' מאיר לטעמיה דחייש למיעוט וה"מ בסתמא אבל היכא דבדקו ולא אשכח מודים רבנן לר' מאיר דעליון קדים וכו' כנ"ל:

דאיכא חזקה דרבא סמכינן אנשים ובדקו נשים. תוך הפרק דליכא חזקה דרבא לא סמכינן אנשים ולא בדקו נשים. הא דקאמרינן בעיא בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו לאו דוקא קאמר בעיא בדיקה דה"ה אם לא בדקוה לפני הפרק ובדקו לאחר הפרק ומצאו סימנין אין לנו לחוש שמא לפני הפרק הוי ושומא נינהו. וכן מוכח בפירוש דקאמר ואי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו [פ] דמשמע משום שראו אותה שהיו בה לפני הפרק לכך אינה חולצת הא לא ראו אותה קודם אין לחוש. וכן בשילהי מצות חליצה (דף קה:) הא דא"ל ר' לאבדן זיל בדקה ומסתמא לא בדקוה לפני הפרק וכן בפ' מי שמת (דף קנו.) גבי בני ברק דקאמר מהו לבדקו. אלמא אי אשכחן בה סימנין לא אמרינן לפני הפרק באו [צ] ובעיא בדיקה דקאמר הכא היינו דמהני בדיקותיה. ומיהו אפילו אם תמצא לומר דחיישינן שמא לפני הפרק באו היכא דחזינן ריבוי שערות לא חיישינן שמא כולן לפני הפרק באו. ר"ש אומר אף תוך הפרק נשים בודקות אותה קסבר תוך הפרק כלפני הפרק. ובעיא בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו. ונאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל הא מאן קתני לה. אב"א רבי יהודה ואתוך הפרק. [דף מט ע"א] ואי בעית אימא ר' שמעון ולאחר הפרק. ולית ליה חזקה דרבא הלכך לא מהימני נשים אלא להחמיר אבל לא להקל: ג **פסק** ר"ח ז"ל דהלכה כר"ש דתוך הפרק כלפני הפרק כדמוכח לעיל בפרק יוצא דופן (דף מו.) דמסיק תיובתא למ"ד תוך הזמן כלאחר הזמן [ק] ולא חשש לומר דסבר כתנא דשמעתין דאמר תוך הפרק כלאחר הפרק. וכן רבא פסק לעיל (שם) הלכתא דתוך זמן כלפני זמן ומתוך כך פסק דאין הלכה כרבא דאמר חזקה הביאה סימנים. דהא ר"ש דהלכתא כוותיה אמרינן דלית ליה חזקה דרבא. ועוד אמרינן בפ' מי שמת (דף קנו.) בודקין לקדושין ולגירושין ולחליצה ולמיאונין. ואין נראה ראיה מזה הפסק דלא כרבא. דאע"ג דקי"ל כר"ש בהא דתוך הפרק כלפני הפרק. אפשר דאין הלכה כמותו בהא דלית ליה דרבא. דתרי מילי נינהו. דהא רבא גופיה פסק לעיל הלכתא תוך זמן כלפני זמן ודרב נחמן דמי שמת ליתא מקמיה דרבא דבתרא הוא והלכתא כוותיה *וכ"כ רב אלפס ז"ל דקי"ל כחזקה דרבא מדפריך מינה לר' יהודה ושני כי קאמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה ואי לאו דהלכה לא מותבינן מינה תיובתא. ועוד דקי"ל דר' יהודה ור"ש הלכה כר"י וכיון דר' יהודה אית ליה חזקה דרבא ממילא שמעינן דחזקה דרבא הלכה היא. וכל שכן דסתם מתני' ור"א ור' ישמעאל ורבי יהודה [ר] כולהו קיימי בחדא שיטתא. וסבירא להו דלאחר הפרק נשים בודקות אותן דאיכא חזקה דרבא. והו"ל ר"ש יחיד כנגד רבים וקי"ל דאין הלכה כיחיד במקום רבים. ואע"ג דקי"ל כר"ש בתוך זמן כלפני זמן לא אמרינן כיון דהלכתא כוותיה בהא הלכתא נמי כוותיה בהא. דלאו מילין דתלויין בהדדי נינהו כדפרישית לעיל [ב]דרבא דאמר חזקה הביאה סימנים איהו גופיה פסיק לעיל הלכתא תוך זמן כלפני זמן. והוא"ל וכן היכי גמרינן מינה חזקה דרבא אלא ודאי טעמא פריכא הוא וליכא למיסמך עליה. אלא מדר' יהודה אית ליה חזקה דרבא וקי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י שמעינן דחזקה דרבא הלכה היא. וכ"ש דלא איתברר לן דר"ש לית ליה חזקה דרבא אלא בדרך אפשר וי"ל דהא דאמר דלית ליה חזקה דרבא ה"ק האי מאן קתני לה אבע"א ר"י ותוך הפ' ואבע"א ר"ש ואחר הפ' ולית ליה חזקה דרבא וכיון דאפשר דר"י קתני [ג]ואתוך הפרק לא אתברר לן דר"ש לית ליה חזקה דרבא ומ"מ בין דס"ל לר"ש חזקה דרבא בין דלא ס"ל הלכה היא מהני טעמי דאמרן הלכך כל הנבדקות נבדקות ע"פ נשים בין לחליצה בין למיאונין דסמכינן אחזקה דרבא והא דאמר ר"נ אמר שמואל בודקין לגיטין ולקידושין לחליצה ולמיאונין ודאי איכא לאקשויי אדרבא דאמר קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה [ש] חזקה הביאה סימנין א"כ הא דאמר ר"נ אמר שמואל בודקין למיאונין וקי"ל הלכתא היא היכי משכחת לה. אי קודם זמן ותוך זמן הא קי"ל דשומא נינהו ולא עבדינן בהו עובדא. ואי לאחר זמן והא אמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים. ואע"ג דבדקוה לאחר זמן ולא אשכחן בה מידי הא איפסיק הלכתא דחוששין שמא נשרו. וא"כ הא דאמר ר"נ אמר שמואל בודקין למיאונין היכי משכחת לה. אגן עיינינן בה ואשכחן פירוקא בסייעתא דשמיא. והדין הוא פירוקא דהך קושיא. הא דאיפסיקא הלכתא חוששין שמא נשרו לא איפסיק אלא היכא דקדיש תוך הזמן ובעל לאחר זמן דהוה ליה ספיקא דאורייתא. אבל היכא דלא בעל לאחר זמן דהוו להו נשואין דרבנן לא אמרינן חוששין שמא נשרו ולא אמר רבא דלא בדקינן לה דלא אמר רבא חזקה הביאה סימנין אלא לענין איסור דאורייתא דעבדינן לחומרא ולא בדקינן דחיישינן שמא נשרו. אבל בספיקא דרבנן בדקינן ואי משכחינן שתי שערות לא ממאנת [דהוי לה גדולה] ואי לא משכחינן שתי שערות לא חיישינן שמא נשרו אלא אמרינן קטנה היא וממאנת. והיינו דאמר ר"נ אמר שמואל בודקין למיאונין היכא דקדיש לפני זמן או תוך זמן ובעל תוך זמן ולא בעל אחר זמן דלאו נישואין דאורייתא נינהו אלא נישואי דרבנן נינהו וקשה לר"ת ז"ל על כל הני דמפרשי דתוך הפרק ותוך הזמן חדא מילתא נינהו חדא אמאי קרי ליה לעיל תוך זמן והכא קרי ליה תוך הפרק ועוד דפרק משמע סמוך לגדלות ממש כי ההיא דשבת פ' המוציא (ד' פ:) בנות ישראל שהגיעו לפירקן וביבמות פ' הבא על יבמתו (ד' סב:) ומשיאן סמוך לפירקן ועוד אמאי איתותב לעיל מאן דאמר [ת] תוך זמן (הפרק) כלאחר זמן (הפרק) [א] כיון דפליגי ביה תנאי הכא. ופר"ת ז"ל דפליגי ביום אחרון של שנת י"ב [ויום אחד] לנקבה וי"ג [ויום אחד] לזכר ואותו יום [אחד] *קרוי תוך הפרק דלר' יהודה הוי זמן הבאת שתי שערות מתחלת היום ולר"ש בסוף היום וכה"ג אשכחן פלוגתא בעשרה יוחסין (ד' עט.) גבי קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה בעיר דפליגי ביומא דמשלם שית. והלכה כר' יהודה לגבי ר"ש כדאיתא בפרק מי שהוציאוהו (ד' מו.): ד [דף נב ע"א] **מתני'** תינוקת שהביאה שתי שערות חייבת בכל מצות האמורות בתורה [ב] וחולצת או מתייבמת וכן התינוק שהביא שתי שערות חייב בכל מצות האמורות בתורה. וראוי להיות בן סורר ומורה. משהביא שתי שערות עד שיקיף זקן התחתון ולא העליון אלא שדברו חכמים בלשון נקיה ותינוקת שהביאה שתי שערות אינה יכולה למאן. [ג] ר' יהודה אומר משירבה השחור: **גמ'** א"ר אבא אמר ר"א הלכה כר"י ולית הלכתא הכי דגרסינן בפרק מי שמת (ד' קנו.) ולמיאונין ולאפוקי מדר"י דאמר עד שירבה השחור: א"ר חלבו אמר רב הונא שתי שערות שאמרו (ג) צריך שיהא בעיקרן גומות. אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה (ד) [ד] גומות אע"פ שאין שערות ושתי שערות אפילו בגומא אחת הוו סימן [דף נב ע"ב] אמר ר"י אמר שמואל שתי שערות שאמרו אפילו אחת על הכף ואחת על הביצים. תניא נמי הכי שתי שערות שאמרו אפילו אחת בגבה ואחת בכרסה אחת על קשרי אצבעותיה של יד ואחת על קשרי אצבעותיה של רגל דברי ר"ש. ורבנן [ה] א"ר אמי (ה) עד שיהו שתי שערות במקום אחד [ו] והלכתא כרבנן. [ז] ור"י פסק גם בכאן כדברי כולן להחמיר. אחת בגבה ואחת בקשרי אצבעותיה לא תמאן ואינה חולצת עד שיהו שתי שערות במקום אחד [ח] ואשה שיש לה דדין גדולים אין צריך לבדוק בתחתון כרבנן דריש פירקין. דה"א לבא לעליון עד שיבא התחתון. ת"ר עד מתי הבת ממאנת (ו) עד שתביא שתי שערות דברי ר"מ. ר' יהודה אומר עד שירבה השחור ר' יוסי אומר [ט] עד שתקיף העטרה בן שלקות אומר [י] עד שתכלכל. א"ר שמעון מלאתי תגיא בן חכינאי בלידן ואמר לי כשאתה מגיע אצל ר"ע אמור לו עד מתי הבת ממאנת. ואם יאמר לך עד שתביא שתי שערות אמור לו והלא בן שלקות העיד במעמד כולכם ביבנה משתכלכל ולא אמרתם לו דבר. וכשבאתי לפני ר"ע אמר לי כלכול זה איני יודע בן שלקות זה איני מכיר עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות וכן הלכה: **מתני'** שתי שערות האמורות בפרה ובנגעים והאמורות בכל מקום [כ] כדי לכוף ראשן לעיקרן דברי ר' ישמעאל. ר' אליעזר אומר כדי לקרוץ בציפורן. רבי עקיבא אומר [ל] כדי שיהו ניטלות בזוג: **גמ'** אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כדברי כולן להחמיר [מ] מספקא ליה הלכתא כמאן (ז) הלכך יש להחמיר מספק [נ] משיהו נקרצות בציפורן:

הגהות הב"ח א וכן כתב רב אלפס. נ"ב לשון אלפסי ביבמות פ' ב"ש: ב כדפרישית לעיל תדע דרבא דאמר חזקה: ג דר"י קתני לה ואתוך הפרק

רש"י פירושא תוך הפרק להכי לא מהימנא דקסבר ר"י תוך הפרק אם הביאה אמרי' סי' הם וגדולה היא הילכך אתי למישרי מידי דלאו אורחא ע"פ נשים דלאו כהלכתא דאע"ג שנאמנות הן לאחר הפרק התם הוא דאיכא חזקה דרבא אבל תוך הפרק כו': [אבדן] תלמידו של ר' היה: פוק בדקה. אם הביאה ב' שערות: ר"ש אומר כלפני הפרק דמי. ושומא נינהו שילך לאו עלייהו סמכינן למימר גדולה היא או קטנה היא ולהכי הוא דמהני דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו: **הא מאן קתני לה**. דהא אדר"ש לא מתוקמא דכיון דאמר תוך הפרק כלפני הפרק אי בדקי לה תוך הפרק מאי גדולה היא שלא תמאן איכא והא אמרת אפי' משתכחי שומא נינהו: **אבא"א ר' יהודה**. ואתוך הפרק דקאמר אין הנשים בודקות אותן דתוך הפרק כלאחר הפרק דמי ואי לא בדקו שפיר אתי למימר אקטנה דגדולה היא וקמ"ל דלהחמיר מהימנא אבל לפני הפרק ליכא למימר גדולה שלא תמאן דהא אפי' הביאה ד"ס שומא נינהו ולאחר הפרק אפי' להקל קאמר ר' יהודה מהימנא: **ואבא"א ר"ש ולאחר הפרק**. קאי דקאמר ר"ש תוך הפרק בודקת ולא אתי למסמך עלייהו לחליצה ולמיאון דהא אפי' משתכחי כלפני הפרק דמי וקטנה היא אבל לאחר הפרק דאי משתכחי סי' נינהו וסרינן לה לא מהימני אלא להחמיר דלית ליה חזקה דרבא: ג **בודקין לקידושין**. אע"פ שהוא בן י"ג שנה ויום א' והאשה בת י"ב שנים ויום א' לא סמכינן אנשים לאחזוקינהו כגדולים ובני שיער להתשב קידושיהן ודאי אף להקל כגון לבטל קידושי שני שקידשה אחריו בלא גט אלא בודקין אחריו אם הביא שערות אז יחשבו קידושי ודאי: **ולגירושין**. לקמיה מפרש: **ולחליצה**. כדמפרש לקמיה דמשום אשה נקט לה שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא סימני שיער: **למיאונין**. אם הביאה שערות לא תמאן: **ביומא דמשלם שית**. אביה בבקר והיא בערב והיום הזה היא בחזקת שתגדל: ד **מתני'** וראוי להיות בן סורר ומורה. משיביא ב' שערות עד שיקיף זקן אבל קודם שתי שערות לאו בר עונשין הוא ומשהקיף זקן ראוי להוליד ורחמנא אמר בן ולא שראוי להיות אב: **התחתון ולא העליון**. באיזו הקפת זקן אמרו בתחתון שלמטה ולא העליון: ה"ג ר' יהודה אומר עד שירבה השחור ול"ג על הלבן כלומר שישחיר אותו מקום משערות הרבה: **גמ' ולאפוקי מדר' יהודה**. דאמר עד שירבה השחור. דמפרשי' עד שירבו השערות ויהיו שוכבות ונראה כמו שהרבה השחור לר' יהודה אין בודקין דהא לאחר הבאות שערות ממאנת עד שירבה ויהיה שוכבות: **על הכף**. גובה שעל האבר למטה מן הכרס: **אפי' אחת על הכף כו'**. אע"ג דאינו במקום א': **אחת בגבה**. תחת אותו מקום: **בין קשרי אצבעותי'**. ואינה מביאה שער שתגדיל: **שתכלכל**. לא שמעתי מהו ונראה בעיני שחברו במסכת שבת כדי לסוך כלכול ואמרי' מאי כלכול לדעת ובת לדעת ה"ג עד שיהו שם שערות הרבה שיהא רצוף ומלובש בשער ואני מצאתי עד שתכלכל בבי"ת שער גדול כפוף ומגולגל ולא ישר בעיני: **איני יודע**. מהו כלומר לא סבירא לי: **מתני'** שתי שערות האמורות בפרה. דקי"ל שתי שערות שחורות פוסלות בה בגמ' דאין מעמידין ובמסכת פרה: **ובנגעים**. שער לבן דקי"ל בתורת כהנים מיעוט שערות שתים: **והאמורות** בכל מקום. בתינוק ובתינוקת: **לקרוץ**. לאחוז מעט: **שיהו ניטלות בזוג**. שיעורא רבא דכולהו: **גמ' להחמיר**. משנקרצות בצפורן לא ממאנת שמא גדולה היא ולענין חליצה עד דאיכא שיעורא רבא דכולהו:

דברי חמודות

לחליצה אמרי' שומא נינהו אבל לא למיאון ושאין נראה כן מדברי רבינו בפ' דלעיל סי' ב' דסתם וכתב שאינה גדולה עד שתביא שערות אחרות כו' ומשמע אף למיאון וכן סתם הטור וכתב ב"י שכן נראה דעת הרמב"ם שסתם וכתב בפ"ב מהל' אישות הבת שהביאה ב' שערות בתוך י"ב שנה וכן הבן שהביא בתוך י"ג שנה שניהם שומא ואע"פ שאותם שערות במקומן הן עומדות לאחר י"ג לזכר ואחר י"ב לנקבה אינו סימן וכתב המגיד שם בשם הרמב"ן דקטנה שלא נודע אם הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנים לא מנינן בגמ' דינה מפורש וי"א שמטילין אותה לחומרא כדין כל שאר הספיקות ע"כ וגדולה מזו מסיק בתשובת הרשב"א סי' ד' ורי"ו על אשה שנסתפקו במספר שנותיה ונתקדשה ונבדקה ולא מצאו לה סימנים אפשר שגם בזו אנו חוששין שמא נשרו אלא שיש להתיישב בה לפי שיש לומר בזה ב' ספיקות ספק הגיעה לכלל שנותיה ספק לא הגיעה ואפי' את"ל הגיעה ספק הביאה סימנים ונשרו ספק לא הביאה וכל ספק ספיקא אפי' בשל תורה לקולא ואפי' הכי איני רואה בזה להקל כי יש עוד להתיישב בדבר עכ"ל ועיין בסוף סימן דלקמן בשם ר"ת כדין יום אחרון דשנת י"ב לנקבה וי"ג לזכר: (ג) **צריך** שיהיה בעיקרן גומות. וכתב הטור סי' קצ"ט בשם ספר התרומה שאם יש רבוי שערות או שהן ארוכות א"צ לבדוק על הגומות ועיין שיעורן לקמן בסעיף ה' ועיין עוד מזה בקידושין פרק האומר סי' ט': (ד) **גומות** אע"פ כו'. לשון הרמב"ם נמצאו שתי גומות זו בצד זו ואין בהן שיער וכו' ויראה לי שה"ה אם בצד זו לשיטתיה אזיל שמצריך בשערות שיהיו במקום א' בסעיף דלקמן: (ה) **עד** שיהו ב' שערות במקום א'. וכתב הרמב"ם דהיינו במקום הערוה בדוקא וז"ל ב' שערות צריכות שיהיו במקום בית הערוה ובית הערוה כולו מקום סימנים בין למעלה בין מלמטה בין על אברי הזרע עצמן (ר"ל הביצים) וצריכים להיות במקום אחד וכו' וכתב הכ"מ שאינו יודע מה פירוש במקום א' דקאמר שאם לומר שיהיו במקום הערוה דוקא כמ"ש המ"מ שפי' במקום א' דקאמרי רבנן (במקום הערוה) לא היה צריך לכתבו שכבר כתב צריכות שיהיו במקום הערוה ואם לומר שבמקום הערוה צריכים להיות שתיהן למעלה או שתיהן למטה או שתיהן על אברי הזרע אבל אחד למעלה ואחד למטה או א' על אברי הזרע לא זו מנין לו ע"כ: (ו) **עד** שתביא שתי שערות. וכרפ"ק דיבמות תנן דאי אתה יכול לותר בחמותי שהיא ממאנת וקאמר רב ספרא בגמ' דבנים הרי הם כסימנים ופירש"י הילכך אין לך יולדת ממאנת אפי' היא קטנה וכתב רבינו ירוחם שכן פסק הרמ"ה וכתב ש"מ שלפעמים תלד בלא סימנים והוי לפי זה אם ילדה ולא נמצאו לה סימנים הוי ספק גדולה וכן פירשו בתוספות ואינה יכולה למאן מ"מ לענין קידושין ושונא הוי ספק גדולה עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפ"ב מה"א הבת שילדה אחר י"ב שנה אע"פ שלא הביאה סימנים לא תחתון ולא עליון הרי זו גדולה בנים הרי הם כסימנים ודקדק שם המגיד ממ"ש בפי"ט נראה שסובר שיכולה להתעבר בקטנותה ולילד אף ולד של קיימא והילך כתב דוקא אחר י"ב שנה ותירץ דבין עיבור ללידה סובר שיכולה למאן וכתב עוד דאע"פ שהרמב"ם סובר דמקדש הבת בבטן אמה אחר שהוכר העובר מ"מ שפיר קתני אי אתה מולא חמותו ממאנת דהא לאו ודאי חמותו היא בשעת מיאון וכתב עוד המגיד שמדברי הרבה מן המפרשים נראה שבנים סימנים בשעת עיבור ואפי' קודם זמן נערות ואינה יכולה למאן וזה נראה מדעת הר"ח ז"ל וממ"ש פי"ט בהשגות וכן נראה מן הסוגיא פרק נושאים על האנוסה ע"כ וכ"כ רמ"א בשם הא"ז דמשעת הריון הוי כגדולה: (ז) **הלכך** יש להחמיר מספק משיהו נקרצות בצפורן. והרמב"ם כתב משיהיו נטלות בפי הזוג תשובה כגדולה לפי שהוא סובר שזה השיעור הוא קודם לנקרצות בצפורן וכמו שהארכתי בזה במ"י וכתבתי גם שלשון הרמב"ם הוא שיהו נטלות בפי הזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן ופירשתי שם טעמו שסובר דכ"ע ס"ל שיעורא דלכוף כו'. והש"ע שכתב לדברי הרמב"ם שסובר השיעור הקודם הוא שיהו נטלות בפי הזוג ולא הזכיר כדי לכוף כו' נ"ע שנראה מזה דמחכי שערא לגבי תרי דהרמב"ם אינו מחזיקה

מעדני יום טוב

ותמאן דהא קתני בסיפא דאינה נאמנת לומר קטנה היא ותמאן כ"כ התוס' ולא משמע כן מדברי רבינו בפ' דלעיל סי' ב' שסתם וכתב שאינה גדולה עד שתביא שערות אחרות כו' ומשמע דלאו מילי קאמר אף למיאון ועיין בדברי חמודות: [פ] **דמשמע** משום שראו אותו כו'. כדקאמר דאי משתכחי כו' ולא קאמר דאי לא בדקו אימר לאחר כו' והב"י סי' קצ"ט כתב דאל"כ אמאי בעיא בדיקה לפני הפרק משום דאי משתכחי לפני הפרק אמרינן שומא נינהו הא בלא נבדקה נמי אמרינן שומא נינהו ע"כ ולישנא דגמ' נקט בעיא בדיקה דלפי האמת לאו דוקא דבעיא בדיקה: [צ] **ובעי** בדיקה דקאמר הכא היינו דמהני בדיקותא. וא"ת אמאי פריך אלא לאחר הפרק למה לי בדיקה הא כ"ת שאם בדקו ולא מצאו שום שערות או שמצאו אותן שערות עצמן דאינה חולצת כמו שאנו מפרשים בדיקה דלפני הפרק וי"ל דהך בדיקה דלאחר הפרק משמע ליה דהיינו להחזיקה בגדולה דאי להחזיקה בקטנה א"כ תוך הפרק אמאי אינן נאמנות השתא אחר הפרק נאמנות כ"ש תוך הפרק ולכך פריך דבלא בדיקה נמי מחזקינן לה כגדולה. תוס': [ק] **ולא** חשש לומר סבר כתנא דשמעתין כו'. עיין בדברי ר"ת דלקמן ומ"ש שם: [ר] **כולהו** קיימי בחדא שיטתא. והגמרא לא קאמר דשיטה נינהו דנשמע מינה דלית הלכתא כוותיה דקי"ל דאין הלכה כשיטה: [ש] **ה"ג** בכרי"ף הביאה סימנים דאמרינן הכא הא דאמר: [ת] **ה"ג** תוך זמן כלאחר זמן כיון. וכן הוא בתוס': [א] **כיון** דפליגי ביה תנאי הכא. ואע"ג דלעיל כתב בשם רבינו חננאל דהכא שמעינן דלית הלכתא כהך תנא לא חש לה ר"ת להך סברא כלל דהא התם בעינן לאוקים לה כאחר תנאי אלא דדחינן ליה ואמאי לא מוקים כהך תנא דשמעתי' דהא חזינן דבעי לאוקים ליה כתנאי ובודאי שאין הלכה כשני התנאים ההם ומשום כך שפיר קאמר רבינו תם דלהכי לא מוקים כהך תנאי דשמעתין משום דאינו ענין לתוך הזמן: [ב] **וחולצת** או מתייבמת. וכיון דתנן חייבת בכל המצות האמורות בתורה או חולצת או מתייבמת למה לי לאפוקי מדר' יוסי דאמר איש כתוב בפרשה (ואם לא יחפוץ האיש) אבל אשה בין גדולה בין קטנה קמ"ל דאי אייתי שתי שערות אין אי לא לא מ"ט אשה כאיש וכיון דתנא וכן התינוק שהביא שתי שערות. חייב בכל המצות האמורות בתורה למה לי וכי תימא משום דקבעי למתנא וראוי להיות בן סורר ומורה תנינא חדא זימנא אימתי הוא בן סורר ומורה משיביא כו' אין ה"נ אלא איידי דפריש מילי דתינוקת קא מפרש נמי מילי דתינוק גמרא: [ג] **רי"א** משירבה השחור. ומפרש בגמרא אמר רב חסדא אמר מר עוקבא לא שירבה השחור ממש אלא כדי שיהיו שתי שערות שוכבות (ופירש"י שיהיו ארוכות ונראות כמי שירבה השחור על הלבן) רבא אמר שתי שערות המקיפות משפה לשפה: [ד] **גומות** אע"פ שאין שערות. חזקה אין גומא בלא שיער ושערות היו בהן ונשרו. הרמב"ם פ"ב מה"א: [ה] **רב** אמי גרס בכרי"ף אבל בגמרא גרס רב חסדא: [ו] **והלכתא** כרבנן. כך פסק הרי"ף: [ז] **ור"י** פסק גם בכאן כדברי כולן להחמיר. כדלקמן משמע ליה דבהאי פלוגתא נמי הוה דינא הכי ע"כ ועוד נראה כן בס"פ דלעיל גבי סימני נגרות: [ח] **ואשה** שיש לה דדים גדולים כו'. עיין בס"פ דלעיל בסימני נגרות: [ט] **עד** שתקיף העטרה. שיהא אותו מקום מוקף שערות. הר"ן: [י] **עד** שתכלכל. כתב רש"י שחברו במסכת שבת כדי לסוד כלכול וכו'. וז"ל התוס' כדאמר ברים נזיר הריני מכלכל שרי זה נזיר וקאמר בגמרא מאי משמע דכלכול לישנא דגידול שער הוא דתניא אמר ר"י סיד כדי לסוד כלכול כו': [כ] **כדי** לכוף כו'. כלומר שיעורן שיהא בהן כדי לכוף כו'. הר"ן: [ל] **כדי** שיהא נטלות בזוג. שיכולין להנטל בזוג שבמספרים. הר"ן: [מ] **מספקא** ליה כו'. עיין מ"ש בשם התוספות בס"פ דלעיל: [נ] **משיהו** נקרצות בצפורן לא תמאן. וכ"פ רע"ב גם הר"ן כתב כלשון רבינו בשם הרי"ף ואני תמה דלכאורה ע"י הזוג נטלות יותר אע"פ שהן גדולות כל כך ממה שהן נטלות ע"י צפורן וגם

בציפורן לא תמאן (ח) א) ולא תחלוץ עד שיהא בהן כדי לכוף ראשן לעיקרן:

הדרן עלך בא סימן

הרואה כתם פרק שמיני

א [דף נז ע"ב] **הרואה** (א) כתם על בשרה כנגד בית התורפה טמאה. שלא כנגד בית התורפה טהורה על עקבה ועל ראש גודלה טמאה. על שוקה ועל פרסותיה מבפנים טמאה. מבחוץ ועל הצדדין מכאן ומכאן טהורה. (ב) ראתה על חלוקה מן החגור ולמטה טמאה. מן החגור ולמעלה טהורה. ראתה על בית יד של חלוקה (ג) אם מגיע כנגד בית התורפה טמאה ואם לאו טהורה. היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה בכ"מ שנמצא בו דם טמאה [א] מפני שהוא חוזר (ד): **גמ'** תניא נמצא אתה אומר שלש ספיקות באשה. על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא. על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור [ב] ובמגעות ובהיסטות הלך אחר הרוב. היכי דמי. אי מחגור ולמעלה על בשרה אמאי טמא. ואי מחגור ולמטה על חלוקה אמאי טהור והתנן הרואה כתם על בשרה שלא כנגד בית התורפה טהורה. ראתה על חלוקה מחגור ולמטה טמאה. לעולם מחגור ולמטה (ה) וכגון שעברה בשוק של טבחים. (ו) על בשרה מגופה אתא דאי [ב]איתא דמעלמא אתא על חלוקה איבעי ליה לאשתכוחי. ולא אמרי' שמא הגביהה חלוקה וניתז הדם על בשרה כדאמרי' (לקמן נח:) גבי לבשה שלשה חלוקים ועברה בשוק של טבחים תולה אף בתחתון דאמרי' הגביהה שני חלוקים וניתז על התחתון. [ג] לפי שאין דרך אשה להגביה חלוקה ויראה בשרה. (ז) על חלוקה מעלמא אתא. דאי מגופה על בשרה איבעי ליה לאשתכוחי. אי בעית אימא מחגורה ולמעלה (ח) וכגון שנזדקרה (ט) על בשרה מגופה אתא דאי מעלמא על חלוקה איבעי ליה לאשתכוחי. [על חלוקה מעלמא אתאי דאי מגופה אתאי על בשרה איבעי לאשתכוחי]: [דף נח ע"א] על עקבה וכו' [ד] בשלמא עקבה עביד דנגע באותו מקום. אלא על גודלה אמאי טמאה. וכ"ת זמנין דנגע בעקבה. [ה] ומי מחזקינן טומאה ממקום למקום והתניא (י) היתה לה מכה (יא) בצוארה [ג]שיכולה לתלות תולה. על כתפה שאינה יכולה לתלות אינה תולה. ואין אומר שמא בידה נגעתו והביאתו לשם. (יב) אלא שאני ראש גודלה דבהדי דפסעה איפשר דמיתרמי כנגד אותו מקום. תניא נמצא על קשרי אצבעותיה טמאה מפני שהידים עסקניות הן. דאפילו על קשרי אצבעותיה זימנין דמיתרמי ונגע באותו מקום. מבפנים טמאה עד היכן. אמרי דבי ר' ינאי עד מקום חבק. וחבק עצמו כלפנים (יג) פירש"י חבק מקום [ד]מתחת הגידין שחובקין הירך והשוק וכנגד אותו מקום למטה עד פרסות רגלים [ו] ג) (ולמעלה עד אותו מקום קרוי מבפנים) מקום חבק היינו רוחב הגידין. ולא איתפרש לן השתא מבפנים עד היכן למעלה [ז] כל אורך הירך (והשוק) ובערוך פי' כשנועלין השוק באנפליאות שיש בהן לולאות מקום חבק הלולאות קרי ליה חבק. ולהך פירושא לא איתפרש לן למטה ואפשר דלהנך תרי פירושי [ח] משערינן כנגדן מעבר[ה]. [ט] עוד פי' בערוך כשכופפת שוקה על ירכה מה שמכוסה מן הבשר ע"י כפיפת השוק על הירך הוי מקום חבק על שם שמחבקין זה את זה: ב **בעא** ר' ירמיה כשורה מהו כשורה מהו טיפין טיפין מהו לרוחב ירכה מהו. (יד) כשורה היינו טיפין עשויין כשורה. דאי בלא טיפין הייט כרצועה דאמרינן בסמוך. וטיפין טיפין [י] הייט עשויין בשיטי. דאי לאו הכי למה יש להסתפק בטיפין. ורשב"ס פי' כשורה הייט הרבה שורות כזה !!! וטיפין טיפין איכא לפרושי [כ] עשויין כשורה או כשיר והא דאמרינן בשילהי פירקין טיפין אין מצטרפין היינו על הבגד דאיכא לספוקי בכל טיפה וטיפה בדם מאכולת (טו) אבל על בשרה לא תלינן בדם מאכולת אלא דמספקי' בכשיר ובכשורה וטיפין טיפין משום דאי נפל מאותו מקום לא עביד דנפלי כי האי גוונא. ולא איפשיטא. איכא דאמרי בכתמים להקל (טז) ואיכא דאמרי לחומרא

הגהות הב"ח א מפני שהוא חוזר וכן בפליון: גמ' תניא: ב דאי מעלמא אתא על חלוקה: ג בצוארה מקום שיכולה לתלות: ד חבק מקום מתיחת הגידין: ח מעבר לעבר עוד פי' בערוך:

רש"י פרק ז א **הרואה** כנגד בית התורפה. אותו מקום דאיכא למימר דם מאותו מקום נפל להתם וטמאה: **על** עקבה ועל ראש גודלה טמאה. ראש גודלה של רגל ובגמ' מפרש טעמא: **מבפנים**. בין שני שוקים כל גובהן מן הארץ: **מבחוץ**. מכאן ומכאן: **צדדין**. אחורי השוק כל גובהן כנגד העקב ולפניו כל גובהן כנגד הרגל: **מן** החגור ולמטה. כנגד בית התורפה. כנגד בית התורפה הוא: **אם** מגיע כנגד בית התורפה הוא. כגון שנמצא בראש בית ידה סמוך ליד שפעמים שפושטתן מזרועה ונופל כנגד מטה: **שלא** כנגד בית התורפה. כגון שנמצא סמוך לכתפה: **שהוא** חוזר. פעמים שראש החלוק נהפך כלפי פניה שלמטה: **וכן** בפוליום. מעפורת שמתכסה בו איריי"ל בלע"ז: **גמ'** על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא. כולו מפרש לקמן: **ובמגעות** ובהיסטות. הלך אחר הרוב. אשה שלא מצאה כתם והרי היא מחזקת עצמה בספק נדה כגון שאין לה וסת ורגילה לראות תדיר ונגעה או הסיטה הלך אחר רוב ימיה אם רוב ימיה רגילה לראות מגעה והסיטה טמא ואע"ג דהשתא לא ארגישה: **דאזדקרה**. זקפה עצמה לאחוריה ואע"ג דעברה בשוק של טבחים טמאה דאי מעלמא אתאי על חלוקה אבעי ליה לאשתכוחי: **בצוארה**. אם נמצא דם כנגד תורפה יכולות לתלות במכה של צוארה שפעמים שמטה את צוארה לפניה ונופל דם המכה על תחתית חלוקה: **על** כתפה. שאינה יכולה לתלות שאין דם בא מכתפה ונופל לפניה אין תולה: **ואין** אומרים בידה נגעתו. ממכה שבכתפה והביאתו לפניה: **עביד**. דמתרמי תחת אותו מקום ודם נוטף עליו: **על** קשרי אצבעותיה. היינו גב היד: **עד** היכא. קרוי פנים מעובי השוק ולא אמרי' לדדין נינהו: **עד** מקום חבק. ספק וכמדומה לי שהוא קפץ הירך והשוק שקורין ייריי"ט וקאמר עד מקום שהוא מתחיל קרי פנים וחבק היא מתיחת הגידין שחובקים הירך והשוק יחד סמוך לאותו קפץ כמו את הקלקלי ואת החבק: **ב כשיר**. רצועה בעיגול כצמיד: **מהו**. מי מספקינן בדם הנדה או לאו: **כרצועה**. לאורך הירך דהיינו אורחיה כשנופל ושותת נעשה כרצועה:

מעדני יום טוב

וגם משמע דכולהו תנאי כל אחד מחמיר משל חבירו וכן הרמב"ם פ"ב מה"א פסק כמ"ד כדי שיהא נטלות בזוג וכתב המגיד וכן הטור סי' קנ"ה דטעמו שסובר שהוא קודם קריצתן בצפורן ושהוא השיעור המופשט שבכולן ושוי יודע דהרמב"ם כך כתב שתי שערות כו' שיעורן כדי לכוף ראשן לעיקרן ומשילמתו ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן דנין בהן להחמיר כו' נראה מזה שסובר דר"א ור"ע פליגי בדברי ר' ישמעאל דר"ע ס"ל שיהו גדולות כדי לכוף כו' אלא שכמה יהיו נטלות לכוף בהן כו' בהא פליגי ר"א ור"ע וסובר הרמב"ם דנטלות בזוג הוא הקטן כדפרישית ועיין עוד מזה בד"ח וכ"ל לייתב דברי רש"י שמ"ש דנטילת זוג שיעורא רבא דכולהו שסובר שפירושו שכשנוטלין בזוג המספרים כלכך ששין בשפה שמסתפרין שמניח מפרק מתח הזוג של המספרים וכפי האי גוונא ודאי דשיעורן גדול הוא ובספר ח"ם כתוב דבס"א בפירוש רש"י ל"ג גבי נטילת זוג רבא דכולהו ובודאי כדי לכוף ראשן לעיקרן הוא השיעור רבא וכ"כ כל הפוסקים ע"כ ומ"מ סובר רש"י דקריצה בצפורן הוא השיעור זוטא שכ"כ בפי' דלהחמיר ובתוס' י"ט יש טעות בזה הלשון דס' ח"ם וצ"ל דל"ג רבא דכולהו גם שכתבתי שם בשם הרמב"ם דשיעורא רבא דכולהו כדי לכוף כו' אינו נכון אלא כדפרישית בכאן דלעולם בעינן לכוף כו' ובזה יש ב' שיעורים דר"א ודר"ע וסובר דשיעורא דר"א הוא הפחות ושיעורא דר"ע הוא הגדול:

הדרן עלך בא סימן

פרק ח [א] מפני שהוא חוזר וכן בפוליום גרס וכן הביא מינה לאיה רבינו בפ' דלקמן סי' ד':

[ב] ובמגעות ובהיסטות הלך אחר הרוב. פ"ה אשה שאין לה וסת ורגילה לראות תדיר ובודקת עצמה תמיד וכל זמן שלא בדקה עצמה מחזקת עצמה בטמאה הלכך אם רוב ימיה היא טמאה טמאה וזה תימה שא"כ התוספתא לא מיירי בשום מקום דהא אשה שיש לה וסת דיה שעתה ומטמאה דמעת לעת אינה אלא באין לה וסת ולא מפקידה לפקידה ואפילו ברואה וכ"ש הכא דאין כאן אלא כתם ואין לחלק בין רואה תדיר בין שאינה רואה תדיר ונראה דקאי אנמצא על חלוקה ספק טמא ספק טהור וקאמר דאם אחרי מציאת הכתם רוב ימיה טמאה טמאה ואע"ג דעברה בשוק של טבחים ולא אמרי' אי מגופה אתא על בשרה איבעי' ליה לאשתכוחי. תוס': [ג] לפי שאין דרך אשה להגביה חלוקה. וכ"כ התוס' אבל הרשב"א כתב שאין זה מחוור בעיניו דהא אפשר שנקפלו בגדיה וניתז על הבשר וא"כ מלמטה מבין רגליה ניתז על הבשר אלא נ"ל טעמא כיון דמגופה קא חזיא ובגופה למוד אשתכח רגלים לדבר וחזקה מגופה אתא ולא תלינן ובכוליה פירקין היכא דמשתכח אגופה חמיר טפי דהא טיפין טיפין על חלוקה אינן מצטרפין ועל בשרה מצטרפים ע"כ וכדלקמן סי' ב': [ד] **בשלמא** על עקבה עביד דנגע באותו מקום. בעת ישיבתה כך פי' הרמב"ם והטור סי' קצ"ו וכן הוא בפירש"י בפ"ק דנדה דף ו' שכך היתה ישיבתם שומטים בגדים על גב הקרקע ונסמכים ויושבים על ברכיהם כפופים כדאמרינן בפסחים הוי צינן אבילכי להדדי ע"כ: [ה] ומי מחזקינן טומאה ממקום למקום. וקשה דמאי פריך דודאי להקל לא מחזקינן אבל להחמיר כי הכא מחמרינן דהכי אמר לקמן אין סומכין בטהרות להקל אבל לחומרא סומכין וי"ל כיון דכתמים דרבנן אי איתא דתלינן להחמיר להקל נמי היה לנו לתלות בדבר הרגיל קצת אבל לפנין ממקום למקום שאין רגילות כל כך אמרינן לקמן בסמוך דאפילו בכתמים סומכין לחומרא ולא להקל תימה דלפרוך ממתני' שלא כנגד התורפה טהורה ולא אמרינן בדקה בהאי ידא ונגעה בבשרה למעלה מן התורפה וי"ל דאם איתא דבדקה ונגעה טמאה היתה זכורה והויא רמיא אדעתה שהיא טמאה אבל כשנגעה בדם שעל כתפה לא רמיא אנפשה כיון דאין זה דם טמא ובסמוך גבי דם טמא דפריך ואימא דבדקה בהאי ידא ונגע בהידך פריך מכ"ש ומתני' נמי הוה מצי למפרך. תוס': [ו] **ולמעלה** עד אותו מקום קרוי מבפנים. נ"ל שאין זה מלשון רבינו דהא מסיק דלא אתפרש לן השתא מבפנים עד היכן למעלה אלא איזה תלמיד שהגיה כן מבחוץ ובטעות הכניסו אותו המעתיקים בספר: [ז] **כל** אורך הירך והשוק. נ"ל דוהשוק הוא ט"ס: [ח] **משערינן** כנגדן מעבר. כלומר מאותו צד ועבר משערינן כנגדן לכך פירושא למעלה ולהך פירושא למטה: [ט] **עוד** פי' בערוך כשכופפת שוקה על ירכה כו'. וכתב ב"י סי' קצ"ז תמיהא לי דא"כ לא משכחת מבחוץ מכאן ומכאן מן הצדדים מכאן ומכאן טהורה דהא ודאי צד פנים של ירך שכנגד ירך חברתה טמא ואי מקום חבק היינו מקום המכוסה ע"י כפיפת שוק על ירך הכי טמאה כשנמצא הדם באחד מפני הצדדים ואינה טהורה אלא כשנמצא מבחוץ או באחד מן הצדדין והיכי משכחת לה דקתני מבחוץ טהורה מן הצדדין מכאן ומכאן טהורה דמשמע דבא"ז מג' רוחות שנמצא טהורה ואינה טמאה אלא כשנמצא מרוח אחד בלבד והיינו נמצא מבפנים ומיהו בדברי הרשב"א נתקן זה קצת שכתב וז"ל בערוך פי' מה שמכוסה מן הבשר ע"י כפיפת השוק על הירך הוי מקום חבק ע"ש שמתחבקים זה את זה ואפילו מקום חבק עצמו כלפנים וטמאה ומן החבק עצמו ולחוץ קרי לדדין וטהורה ע"כ ודברי הרמב"ם מיושבים יפה שכתב דמבפנים הם המקומות הנדבקים זה בזה בעת שתעמוד ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק ע"כ ולפי שדבריו מיושבים יפה לכן כתב הטור פירושו ולא פנה אל פירוש רש"י ופי' הערוך אלא שעדיין צריך לפרש מהו מקום חבק ומהו חבק עצמו ונראה דמקום חבק קרי למקום המדובק ממש וחבק עצמו היינו מקום גבול סוף מקום חבק מצד זה ומצד זה שהוא נראה מבפנים ומבחוץ וקאמר דהוי כלפנים עכ"ל הב"י: [י] **היינו** עשויין בשיטי. כלומר שהיו מעורבבים ואינם לא כשיר ולא כשורה כ"כ התוספות והב"י סי' קצ"ז העתיק כך כל' רבינו עצמו: [כ] **עשויין** כשורה. כלומר טיפין הרבה

דברי חמודות

מחזיקם לגדולה בנטילה בפי הזוג אלא אם הוא כדי לכוף כו' וצ"ע: (ח) **ולא** תחלוץ עד שיהא בהן לכוף ס'. ובפירוש סדר החליצה שבש"ע סי' קס"ט כתוב בסעיף כ"ו שנמצא כתוב בקונטרס שיעור אורך השערות שסומכין עליהם כדלעיל סעיף ג' הוא כרוחב אצבע שקורין אמה: **הדרן עלך בא סימן**

פרק ח (א) **הרואה** כתם כו'. ותנן בסוף פירקין שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זבה בבשרה דם ולא כתם ופריך בגמ' והא תניא לא אמרו חכמים להקל אלא להחמיר ומפרש רבינא ה"ק לא להקל על ד"ת אלא להחמיר על ד"ת וכתמים עצמן דרבנן ופירש"י האי דגזור רבנן בכתמים להחמיר על ד"ת ולא להקל בנדה גמורה ומיהו כתמים עצמן דרבנן ואזלינן בהו לקולא ותלינן בכל מידי ע"כ ובגמ' אמתני' דהכא גרסי' (ומי) אמר שמואל בבשרה אמר רחמנא עד שתרגיש בבשרה ופריך האי בבשרה מבעי ליה שתהא מטמאה בפנים כבחוץ ומשני א"כ לימא קרא בבשר מאי בבשרה ש"מ עד שתרגיש בבשרה ואכתי מבעי לי בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה תרתי ש"מ מכל הלין דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה אבל חכמים גזרו על כתם שנמצא בגופה או בבגדיה שהיא טמאה ואסורה לבעלה אפי' לא הרגישה וכתב הטור ר"ס קפ"ג דאפי' בדקה עצמה ומצאה טהורה וכתב עוד דהאידנא כלומר דלא מפלגינן השתא בין ראיה דימי נדה לראיה דימי זיבה מונין לה ז' נקיים חוץ מיום המציאה וצריכה שתפסוק בטהרה כאילו ראתה ודאי וכן דעת סמ"ג וסה"ת וכתבו שלא תתחיל לספור עד יום ה' לשימושה כדין רואה ממש וכמו שנתבאר בפ' בנות כותים סעיף ב' ובפ"ק סי' ג' נתבאר שלא גזרו על הכתם בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות וע"ש וכתב בת"ה סי' רמ"ו נראה באשה שהרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש לטמאה חדאי יצא טפת דם כחרדל ונתקנח או נמוק דהרגשה סברא דאורייתא היא וכו' וכבר כתבתי לזה בפ"ק סעיף כ"ד: (ב) **ראתה** על חלוקה מן החגור ולמטה. לשון הרשב"א פי' חגור סינר שחוגרות בו הנשים לצניעות ועל חלוק כל שהוא למטה מן החגור ל"ש כנגד בית תורפה ל"ש מן הצדדין לפי שחלוק עשוי להתהפך ומה שלאחריה חוזר לפניה וכל שהוא למטה מן החגור פעמים שהוא מכוון כנגד בית התורפה ע"כ ולשון הטור נמצא הכתם על חלוקה למטה מן החגור כו' אפי' נמצא לצד חוץ וכתב ב"י נראה שהטעם מפני שהוא עשוי להקפל מה שבצד חוץ לצד פנים וא"כ אע"פ שנמצא לצד חוץ אינו ראייה דמעלמא אתא דהא אפשר דמגופה אתא שנקפל מה שבצד חוץ לפנים ונטף שם מן המקור ע"כ וכתב הראב"ד בספר בעלי הנפש מן החגור ולמטה ה"ה דבמקום החגור עצמו כי פעמים שהיא שוחה מעט ובא לו מקום החגור כנגד בית התורפה: (ג) **אם** מגיע כנגד בית התורפה טמאה. כלומר והוא שיכול להגיע שם בשעה שהוא שוחה הרבה שמא שחתה ונגעה בבית התורפה ואח"כ הביאתו שם וכן אין חוששין שמא בלילה נטף מדמה במקום אחר וכשהיא ישנה נתהפכה אילך ואילך ונכתם כאן לפי שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום כדלקמן. הרשב"א: (ד) **וכן** בפוליום. פירש"י מעפורת שמתכסה בו ולשון הרשב"א מעפורת שמכסה בו ראשה בלילות והרמב"ם פי' שהוא אזור וכתב ב"י שנראה לדברי הרשב"א דוקא כשמכסה ראשה בחלוק או באפליון כשוי בעלמא ואינו מקושר יפה אבל אם קשרה בו ראשה יפה וכשנעורה מצאתו ג"כ קשור יפה פשיטא שאינה חוששת לו דהא חזינן שלא נתהפך ולא חזר אילך ואילך ע"כ וכתב רבינו ירוחם שתי נשים שלבשו ראשן בחלוק אחד שתיהן טמאות ואם אחת כסתה והאחרת לא כסתה אע"פ ששתיהן לבשו החלוק ונמצא הכתם למעלה מהחגור אותה שכסתה טמאה והאחרת טהורה ע"כ וכתב הרשב"א והטור שכן הדין לענין טהרה וכל שכן הוא כיון דכתמים דרבנן ותולין כדי להקל שאם יש לה מכה בצוארה ונמצא הכתם בחלוק אפי' למטה מן החגור שא"א ליגע שם מהמכה אם פושטתו ומתכסה בה תולה במכתה שאני אומר נתהפך ובא לו שם: (ה) **וכגון** שעברה בשוק של טבחים. או אפי' נתעסקה בכתמים. רשב"א וטור: (ו) **על** בשרה מגופה אתא כו'. והוא שנמצא על בשרה בלבד וכמו שיתבאר בסעיף דלקמן והא דתנן עברה בשוק של טבחים תולה היינו דוקא בנמצא על חלוקה א"נ על בשרה ועל חלוקה. הרשב"א: (ז) **על** חלוקה מעלמא אתא. כלומר אם נמצא אף על חלוקה תלינן דמעלמא אתא דאי מגופה אתא על בשרה לחוד אבעי ליה לאשתכוחי ולאו למימרא דכל דאתי מגופה לא עביד למיהוי על חלוקה דהא תנן ראתה על חלוקה מן החגור ולמטה טמאה אלא מלתא בעלמא קאמר דאע"ג דאשתכח אף על בשרה ליכא הוכחה דמגופה אתא. הרשב"א: (ח) **וכגון** שנזדקרה. וכתב הרשב"א ודוקא בשיודעת שנזדקרה אבל מן הסתם אינה חוששת שמא נזדקרה וזו היא ששנינו הרואה כתם על בשרה שלא כנגד בית התורפה טהורה ע"כ ועיין סעיף ל"ב: (ט) **על** בשרה כו'. ואע"ג דעברה בשוק של טבחים כו' כך פירש"י וכן פי' הרמב"ם והוי על בשרה בלבד דוקא ועל חלוקה אף על חלוקה אבל הרשב"א מפרש דהכא בלא עברה בשוק של טבחים ומש"ה הוצרך ג"כ לפרש דעל בשרה בין על בשרה לבד בין על חלוקה ועל בשרה חזקה דמגופה אתא דהא ליכא מידי למתלי על חלוקה כלומר על חלוקה לבד טהורה דאם איתא דמגופה אתא אף על בשרה אבעי ליה לאשתכוחי וכתב עוד וא"ת כיון דודאי נזדקרה נמצא על חלוקה לבד אמאי טהורה דהא אפשר שהוא חוזר השתא למעלה מן החגור כלמטה מן החגור אפי' נמצא על חלוקה לבד ספיקו טמא נ"ל דאיכא למימר כל שנזדקרה א"א לדם לטפטף אלא שותת ויורד ונוגע פעמים אף בחלוק אבל שלא יגע בבשרה א"א ובזה יש הפרש בין למעלה מן החגור ללמטה מן החגור וכתב שכ"כ הראב"ד ושנראה דבריו בזה וגם להרשב"א אם עברה בשוק של טבחים דינו כדכתבתי לרש"י והרמב"ם וכ"כ בהדיא וכבר נתן ב"י טעם לדבריו שלא פי' לתירוץ בתרא בעברה בשוק של טבחים משום דאי הכי דתרתי אוקימתי בחדא מתתא נינהו הכי הל"ל לגמ' למימר אב"א מן החגור ולמטה ואב"א מן החגור ולמעלה וכשנזדקרה והב"ע שעברה בשוק של טבחים כו' וכתב עוד הרשב"א דהר"א כתב דאף בנמצא על בשרה לבד אם יש לתלות תולה ולא ידעתי לסוף דעתו דהא בהדיא אמרי' ללישנא קמא דכל שנמצא על בשרה אע"ג דעברה בשוק של טבחים טמאה דאי מעלמא אתי אחלוקה איבעי ליה לאשתכוחי ולישנא בתרא לאו למעקר דינא דלישנא קמא קאתי אלא לחדותי אוקימתא לברייתא ואיתא להא והא שפיר טפי מלמימר דלאוקימתא בתרא אוקימתא קמייתא ליתא ע"כ: (י) **היתה** לה מכה בצוארה כו'. ומשמע דבמכה שבגופה תולה אפי' נמצא על בשרה לבד דהא הכא בנמצא על בשרה מיירי דומיא דנמצא על עקבה ועל ראש גודלה דתנן במתני' ומשמע דל"ש בין נמצא על בשרה בלבד לנמצא על בשרה וחלוקה מדלא מפליג בינייהו ואע"ג שרש"י הזכיר בפירוש ברייתא א נמצא על חלוקה לא לאפוקי נמצא על בשרה אתא דהא לא נחת לפלוגי בהכי אלא ללמד היאך יש לתלות כתם שבתחתיות הגוף במכה שבצוארה וז"ל רש"י בצוארה אם נמצא דם כנגד תורפה יכולה לתלות במכה של צוארה שפעמים שמטה את צוארה לפניה ונופל דם המכה על תחתית חלוקה. על כתפה שאינה יכולה לתלות שאין דם בא מכתפה ונופל לפניה אינה תולה עכ"ל ב"י: (יא) **בצוארה**. מסיים ב"י סי' קצ"ז דלא בכ"מ שבצואר קאמר דהא יש מקום בצוארה שאם המכה שם לא תוכל לתלות וכגון שהמכה בצדדי הצואר שא"א לנטוף משם לא על שוקה ולא על ירכה והכי דייקי לישנא דהרשב"א והטור: (יב) **אלא** שאני ראש גודלה. וכתב ב"י שנראה מדברי הרשב"א דלרבותא נקט על ראש גודלה וכל שכן לשאר הרגל שכתב בת"ה הקצר הרואה כתם על עקבה ועל רגלה ואפי' בראש גודלה טמאה וכו' ושמא נקט גם על רגלה או אפי' על גודלה בשעה שהיא מהלכת: (יג) **פירש"י** חבק מקום מתיחת הגידין כו'. וכבר כתבתי במ"י שהרמב"ם מפרש בע"א שהוא המקום שנדבקין זה בזה בעת שתעמוד ותדבק רגל ברגל ושוק בשוק והטור לא כתב אלא לפירוש הרמב"ם בלבד ומקום החבק דאמרי' שהוא כלפנים לא הזכירו כלל הרמב"ם והטור וכבר תמה עליהם הב"י ופי' מקום החבק לפי' שלהם כתבתי בשם הב"י במ"י ע"ש: (יד) **כשורה** היינו טיפין כו'. ומדברי הרמב"ם בפ"ט מהא"ב דכתב לכל הני גווני ונחד מינייהו כתב שהיה נראה כאילו הוא ממטה למעלה משמע דכלפי הך גוונא דכשורה הוא שכתב כן: (טו) **אבל** על בשרה לא תלינן בדם מאכולת. ולשון התוס' הכא מיירי על בשרה דיש יותר לתלות בדם מאכולת על הבגד מעל בשרה ע"כ ואיכא בינייהו להני תרי לישני דלשון התוס' נהי נמי דיש יותר לתלות בעל הבגד כו' מ"מ בעל בשרה תלינן נמי אלא דהכא לא תלינן כיון שהיינו צריכים לתלות בהרבה כנים וללשון רבינו לעולם לא תלינן בעל בשרה ואפי' בכינה אחת ומכאן הוכיח הב"י דס"ל לרבינו כסברת האומרים לקמן דבעל בשרה אין שיעור לכתם ומיטמא אפילו בכל שהוא ודלא כהטור שסובר כהאומרים דאף בעל בשרה צריך שיעורא אלא לענין צירוף מצטרפים בעל בשרה אע"ג דבעל בגדה אין מצטרפין ואולי שסובר שכך יש לפרש גם דברי רבינו וע"פ לשון התוס' ועוד מבעי ליה והוא ז"ל פירשה דלא לענין צירוף מבעיא ליה אלא לענין אם צריך שיעור וכמ"ש לקמן סעיף כ"א בס"ד אבל הרמב"ם סובר שא"צ שיעור לכתם שבעל בשרה והכא בטיפות קטנות ואין צריך שיעור וכמו שנראה כן מפשט דברי רבינו ז"ל וכתב ב"י שכן נראה ג"כ מפירש"י ז"ל: (טז) **ואיכא** דאמרי לחומרא וכו'. וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מהא"ב וגם בקיצור כתב דלא איפשיטא ולחומרא

תפארת שמואל א) **ולא** תחלוץ עד שיהא בהן לכוף את ראשן. נ"ב ובדברי רש"י יש בכאן ט"ס כמ"ש בגמרא בשם רש"ל ועיין ס' מעו"ט: ב) **ולמעלה** עד אותו מקום קרוי מבפנים. ר"ל בס' מעו"ט מוחק זה אבל תוך לכבודו לא הבין דרכו ולא ידע את מקומו:

לחומרא כמו דבעי למיפשט מברייתא [ל] ואע"ג דדחי לה דחויא בעלמא הוא דברלועה הייט כי אורחיה דרך נפילה. ומשמע א דאריכות לשון דברייתא ספק טמא ספק טהור טמא ולא קתני על בשרה ספק טמא משמע דאיכא לאתויי דבר אידום : ג ההיא איתתא (יז) דהוה משתיא [מ] משתיתא ואשכחה דמא. אתיא לקמיה דרבי ינאי אמר לה תיזיל ותיתי ואי מיתרמי לה הכי טמאה ואי לא טהורה. תיזיל ותיתי והתניא אמרו אין שונין בטהרות. לקולא אין שונין אבל לחומרא שונין : ד (יח) ת"ר [נ] ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה וקצרה שלבשה חלוקה של ארוכה אם מגיע כנגד בית התורפה של ארוכה (יט) שתיהן טמאות ואם לאו ארוכה טהורה וקצרה טמאה : ה תניא אידך [ס] בדקה עצמה וחלוקה והשאילה חלוקה לחברתה היא טהורה וחברתה תולה בה. אמר רב ששת [ע] לענין דינא תנן אבל לענין טומאה היא טהורה [פ] וחברתה טמאה [דף נח ע"ב] [צ] מאי שנא מהא דתניא שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד ואין בה אלא כסלע ונמצא כסלע על זו וכסלע על זו שתיהן טמאות. שאני התם דאיכא סלע יתירה : ו ת"ר לבשה ג' חלוקות הבדוקים לה אם יכולה לתלות [ק] תולה אפילו בתחתון אינה יכולה לתלות אף בעליון אינה תולה. כיצד עברה בשוק של טבחים תולה אפילו בתחתון. לא עברה אפילו בעליון אינה תולה : מתני' (כ) תולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות [ר] שחטה בהמה חיה ועוף נתעסקה בכתמים או שישבה בצד המתעסקין הרגה מאכולת הרי זו תולה בה. (כא) עד כמה היא תולה. ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר [ש] (כב) עד כגרים של פול [ת] ואע"פ שלא הרגה. (כג) ותולה בבנה ובבעלה. אם יש בה מכה (כד) והיא יכולה [א] להגלע ולהוציא דם (כה) הרי זו תולה בה. מעשה באשה אחת שבאה לפני ר"ע אמרה לו רבי ראיתי כתם. אמר לה שמא מכה היתה ביך. אמרה לו הן וחיתה. ואמר לה שמא יכולה ליגלע ולהוציא דם. אמרה לו הן וטיהרה. ראה התלמידים מסתכלין זה בזה. אמר להם מה הדבר קשה בעיניכם שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה דם ולא כתם : גמ' ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות תנינא להא דת"ר (כו) מעשה ותלה ר"מ בקילור ותלה רבי בשרף של שקמה : ישבה בצד העוסקין ישבה אין לא ישבה לא פירוש ישבה בודאי אבל ספק ישבה ספק לא ישבה לא. תנינא להא דת"ר עברה בשוק של טבחים ספק ניתז עליה ספק לא ניתז עליה תולה. (כז) ספק עברה בשוק ספק לא עברה בשוק אין תולה הרגה מאכולת תולה הרגה אין לא הרגה לא מתני' רבן שמעון בן גמליאל היא דתניא הרגה מאכולת תולה לא הרגה אינה תולה דברי רשב"ג וחכמים אומרים בין כך ובין כך תולה. אמר רשב"ג לדברי אין קץ לדברי חבירי אין סוף. לדברי אין קץ שאין לך אשה טהורה לבעלה [ב] שאין לך כל מטה ומטה שאין בה כמה טיפי דמים. לדבריהם אין סוף שאין לך אשה טמאה לבעלה שאין לך כל סדין וסדין שאין בו כמה טיפי דמים אבל נראין דברי ר"ח בן אנטיגנוס מדברי ומדבריהם שהוא אומר עד כמה היא תולה עד כגרים של פול ולדבריו אנו מודים. ולרבנן דאמרי תולה עד כמה ; אמר רב נחמן בר יצחק תולה בפשפש עד [ג] כתורמוס. (כח) והלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס דבין הרגה ובין לא הרגה תולה עד כגרים. ולא פלוג רבנן בין הרגה הרבה להרגה מעט [ד] לעולם אינה תולה ביותר מכגרים ואע"פ דאין הלכה כרבנן מיהו אם הרגה פשפש ב אם הריחה ריחו (כט) תולה עד כתורמוס דהוי כנתעסקה בכתמים (ל) אבל מסתמא לא תלינן ביה [ה] משום דלא שכיח : ת"ר פשפש זה (לא) ארכו כרחבו טעמו כריחו. ברית כרותה לו שכל המוללו מריח בו. ארכו כרחבו לענין כתמים. טעמו כריחו מריח בו לענין איסור. שאם היה אוכל [ו] או הריח ריח פשפש בתוך אוכל שבפיו יפלוט [ז] כדתנן או שטעם טעם פשפש בפיו ה"ז יפלוט. [ח] אמר רב אסי [ט] עיר שיש בה חזירים אין חוששין לכתמים

הגהות הב"ח א ומשמע מאריכות לשון דברייתא דתני ספק וכו' משמע דאתא לאתויי דבר אידום : ב הרגה פשפש או הריחה :

רש"י ג במשתיתא. עם המסכת דמשון מתרגמינן עם משתיתא. שהיתה מסכת טווי לארוג ונמצא דם על השתי : תיזיל ותיתי. כדרך שעשתה עד עכשיו שהלכה ושבה אי מתרמי שהטווי המוסך שקורין אורדי"ר בא בין רגליה כנגד אותו מקום טמאה : והתניא אמרו אין שונין בטהרות. גבי נתעטף בטליתו וטהרות וטמאות בגדו בפ"ק ספק נגע ספק לא נגע טהור ואם א"א א"כ נגע טמא רשב"ג אומר אע"פ דלא אפשר לא מטמי' ליה אלא אומר לו שנה ואי לא נגע מטהרי' ליה א"ל אין שונין בטהרות דאע"ג דהשתא לא מתרמי דילמא מעיקרא לא הוה הכי : כי אמרי' אין שונין לקולא. כגון כההיא דא"א לו א"כ נגע וטמא ואמן ניקו וגימא ליה שנה להקל אבל הכא חומרא הוא דמסתמא טהורה דהא לא על בשרה ולא על חלוקה אשתכח והא דאמר תיזיל ותיתי ואי מתרמי מטמי' לה חומרא היא : ד חלוקה של קצרה. ולא בדקתו קודם לבישה ואח"כ נמצא עליו דם : אם מגיע. כתם : כנגד בית התורפה. של ארוכה טמאה אף ארוכה וכ"ש קצרה : ואם לאו טהורה. הארוכה אבל קצרה טמאה שהרי כנגד בית התורפה שלה הוא מגיע : ה היא טהורה. הראשונה : לענין דינא. דכבוס הכתם מן החלוק תנן דחברתה תולה בה דאמרה הראשונה לא מסימנת לי דאת בדקתיה : שתיהן טמאות. ולא תלינן אחד מן הכתמים בצפור ואע"ג דאיכא למתלי וה"נ אע"ג דבדקה לימא שתיהן טמאות דאימור לאו יפה בדקה : סלע יתירה. ומאי חזית דתלית ליה לסלע יתירה דטמאה בהך תליה בהך הלכך שתיהן טמאות אבל הכא טומאה תלויה בהך דלא בדקה : ו שלשה חלוקות. זה על גב זה : יכולה לתלות. כדמפרש עברה בשוק של טבחים : מתני' עד כמה היא תולה. גרס מאכולת : כגרים. אבל ספי מהכי אין דם מאכולת כל כך גדול ובהכי מיהא תליא : ואע"פ שלא הרגה. ור"ח פליג אדרבנן דקאמרי הרגה אין לא הרגה לא : ותולה בבנה ובבעלה. אם יש בהם מכה : ואם יש בה מכה. יבשה וראויה להגלע כלומר להתלתלה להוציא דם תולה : גמ' קילור. אפלסטור"א אדום : לא ישבה לא. ולא אמרינן דילמא ישבה ולאו אדעתה : לדברי אין קץ. שאינו נותן שיעור ואם לא הרגה אפי' כחרדל טמאה ולדברי חבירי אין סוף שהם מקילים יותר מדאי דאפי' לא הרגה תולה ואין נותנין שיעור אלא אפי' כסלע תולה או יותר : עד כגרים. ואפי' לא הרגה ויתר מכגרים לא ואפי' הרגה ולדבריו יש לטמא כגרים ועוד ולטהר פחות מכגרים : עד כמה. כלומר וכי אפשר לתלות כתם גדול במאכולת : אמר רב נחמן תולה בפשפש עד כתורמוס. כתם רחב כתורמוס יכולה לתלות ולא במאכולת אלא בפשפש שמא פשפש הרגה שכתמו גדול פשפש פונייס"א בלע"ז : ברית כרותה לו. כלומר ריחו טורף ומבחיש וכל המוללו על כרחו מריח ריחו : לענין כתמים. דאי הוה כתם ארכו כרחבו אפי' יותר מכגרים תלינן בפשפש : או שטעם טעם פשפש. באוכל תרומה מיירי וכ"ש חולין דהא שרץ הוא אלא הא דנקט תרומה משום דפליגי לעיל מיניה אמרו לו נטמאת ונטמאת התרומה ר' אלעזר אומר יבלע ר' יהושע אומר יפלוט אבל אמרו לו טמא היית וטמאה היתה התרומה או שנודע שהוא טבל או שטעם טעם פשפש לתוך פיו הרי זה יפלוט הואיל ועד שלא ניתנה לתוך פיו אירע בה פסול לא חיישינן להפסד תרומה :

דברי חמודות

ולחומרא : (יז) דהות משתיא משתיתא. פירש"י שהיתה מסכת טווי לארוג כו'. וכן מסיק רבינו בפ' דלקמן סוף סי' ב' שצריך שיהא דבר שמקבל טומאה והטווי מקבל טומאת נגעים וכתב הרשב"א בת"ה דהא דטמאה דוקא שהיתה המשתית בחזק לה מתחלה : (יח) ת"ר ארוכה שלבשה כו'. כתב הרשב"א בת"ה וז"ל חלוק שדברו חכמים בכל מקום חלוק הבדוק הוא אבל חלוק שאינו בדוק או שלקחתו מן השוק ואפי' יודעת ממי לקחתו אין חוששין לו משום כתמים שאני אומר כבר היה כתם זה שהכתמים מדבריהם והולכים בהם להקל ע"כ וכלומר שאפי' יודעת ממי לקחתו אינה צריכה לשאול אותה שלקחתו ממנה אם היה בו דם אם לא אלא מכתמא היא טהורה שאני אומר כו' וכ"כ רמ"י ז"ל סי' ק"ץ סעיף ל"ט : (יט) שתיהן טמאות ואם לאו כו'. וכתב עלה הרשב"א בת"ה הקצר בד"א כשלא פשטו אותו בלילה לכסות בו את ראשן אבל אם כסו בו את ראשן שתיהן טמאות. כסתה אחת מהן את ראשה ולא השניה אותה שכסתה את ראשה טמאה וחברתה טהורה ע"כ וכתב הב"י דפשוט הוא ממתני' דר"ש היתה פושטתו כו' וכן בפולייס וכתב רמ"י שם סעיף מ"ח שאע"פ שהוא לשתיהן למטה מן החגור תלינן יותר בראיית לילה מבראיית יום מפני שאם היתה רואה ביום היתה מרגשת לפיכך תלינן באותה שכסתה בו בלילה דאמרינן שהיא ראתה בשינה ולא הרגישה ע"כ : (כ) תולה בכל דבר כו'. כשנמצא דם בבגדיה אבל אם נמצא על בשרה אינה תולה אא"כ יש בה מכה בגופה או תולה בה אפי' על בשרה אם הוא במקום שאפשר לדם לינטף משם וכדלקמן במתני' אם יש בה מכה כו' כ"כ הטור וכבר נתבאר כן לעיל בסוגיא דריש פירקין ועיין סעיף כ"ה : (כא) עד כמה כו'. וכתב הרשב"א בת"ה דהא דבעינן שיעורא בין בכתם הנמצא על חלוקה בין בכתם הנמצא על בשרה היא וכתב המגיד שכן דעת הראב"ד והרמב"ן ז"ל וכן דעת הטור גבי בעיא דר' ירמיה טיפין טיפין מהו לעיל סי' ב' אבל הרמב"ם כתב דלא אתמר שעורא אלא לכתם הנמצא על חלוקה אבל כתם שנמצא בבשרה במקומות שחוששים להם כמו שיתבאר אין לו שיעור וכתב המגיד שטעמו מדאתמר בפירקין לעיל על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור וסבור ז"ל דכל פחות מכשיעור ספקא הוא אם הוא דם מאכולת אם לאו וכבר אמרו ספק בבשרה טמא וכתב הב"י ומיהו ה"מ כשנמצא על בשרה בלבד אבל אם נמצא על בשרה ובגדיה כאחד כתבו שתולה בכל מה שיש לתלות וההגהות כתבו טעם אחר לדברי הרמב"ם מפני שכל הגוף בדוק הוא אבל דם מאכולת ולעיל סעיף ע"ז נתבאר שדעת רבינו כדברי הרמב"ם בזה : (כב) עד כגרים של פול. וכבר כתבתי במ"י שזהו עצמו שיעור כגרים הקלקי דתנן בפ"ו דנגעים והוא שיעור ט' עדשות שהם ל"ו שערות ופי' רמ"א ז"ל כמו שהם קבועים בגופו של אדם וכתבתי במ"י דהכא נקט התנא הפירי שבו משערינן והתם נקט המקום שגדל בו אותו הפרי והרמב"ם בפ"ח מהא"ב לא נקט ה"נ אלא גרים הקלקי אבל הראב"ד בספר בעלי הנפש כתב כיון שלא הזכירו פול של מקום פלוני ולא פול הבינוני אלא כגרים של פול סתם הלכך משערינן בכל פול שיזדמן לנו ואפי' הוא גדול שהרי אמרו כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מגרים של כתמים להקל ע"כ וכ"כ הטור בשם הרמב"ן וגם הרשב"א כתב כן ועיין בפ' יש בכור סעיף כ"ג : (כג) ותולה בבנה ובבעלה. פי' רש"י אם יש בהם מכה וכתב הרשב"א שכן אם נתעסקו בכתמים לפי שהם רגילים ליגע בה ובבגדיה לפיכך מן הסתם תולה בהם ע"כ וכתב הרמב"ן אבל אם היו עסוקים בדם ולא נמצא בהם דם אינה תולה בהן וכתב דהטעם מבואר דהיאך נתלה שדם זה בא מנגיעתה בהם כיון שאין אנו מוצאים בהם דם כלל ומיהו אם היו עסוקים בדבר שדרכו ליתז כגון שחיטה וכיוצא בהם פשיטא שאע"פ שלא נמצא בהם דם תולה שמא הותז ע"כ. וכתב רמ"א בשם המרדכי וש"ד דה"ה אם שכבה במטה עם נשים שיש להם מכות בגופן תולה בהן כמו בבנה ובבעלה ע"כ וכתב ב"י בס"ס ק"ץ שנשאל הרשב"א מי שיצא ממנו דם דרך פי האמה בהרגל פעם או פעמים בחדש בין ער בין ישן בלא הרגשה ובשעת תשמיש נמצאו בעידי האיש והאשה טיפי דמים גם לאחר תשמיש כשהאיש מקנח וחוזר ומקנח ומוציא טיפות דם דרך פי האמה אם יש לחוש בספק נדה או תולה בבעלה כמו ששנינו ותולה בבנה ובבעלה והשיב דודאי מסתבר דתולה היא זו דכיון דאיכא ודאי מכה בבעל שהוא מוציא דם שלא בשעת הטלת המים ומאחר בשעת תשמיש ודאי תלינן וכדתניא בריש תינוקת הרואה דם מחמת תשמיש כו' ואם יש לה מכה תולה שמכתה וכו' וכיון שכן אף בנדון שלפנינו תולה בזה שאין לך מכה גדולה מזו לתלות בה ע"כ ועיין בפ' תינוקת סעיף י"א : (כד) והיא יכולה להגלע כו'. אע"פ שעכשיו עלה עליה קרום ואינה מטפטפת אפ"ה תולה בה שמא גלעה שלא מדעת וכ"כ המרדכי וסמ"ג וסה"ת ופשוט הוא. ב"י : (כה) הרי זו תולה בה. אם יכולה לינטף משם כדתניא בריש פרק היתה לה מכה בטבורה וכו'. ועי"ש סעיף י"א וכתב הרשב"א דה"ה אם נתעסקה ממש בידיה בכתמים ונמצא על ידיה תולין בה וטעמו דכיון דאיכא ידים מוכיחות דמעסק הכתמים בא אע"פ שלא נמצא אלא על בשרה בלבד תולה בהן כמו שתולה במכה שבגופה אע"פ שלא נמצא אלא על בשרה בלבד וכתב הראב"ד בספר בעלי הנפש מסתברא היכא דאשתכח כתם בשיפולהא מאחורה ומכה איתא מקמה דתליה בה דאפשר אדיתבה הך דכתרא אתא לה לקמא ונטפה בה מההיא מכה עד כאן : (כו) מעשה ותלה ר"מ בקילור כו'. עיין לקמן סעיף ל"ה : (כז) ספק אם עברה בשוק כו'. או אם ישבה בצד המתעסקים בכתמים טור וכתב הרשב"א בד"א בעיר שהטבחים או המתעסקים בכתמים יושבים במקום ידוע אבל אם דרכן להתעסק כאן וכאן תולין אפי' מספק שמא נתעסקו במקום שעברה ולא הרגישה והרי היא כעיר שיש בה חזירים דא"ר נחמן בר יצחק דדוקרת כעיר שיש בה חזירים דמיא פי' מפני שהטבחים מצויים שם בכל רחובות העיר ושמא בשוק זה שעברה נשחטה שם בהמה ולאו אדעתה ע"כ : (כח) והלכה כר"ח בן אנטיגנוס כו'. וכתב רבינו ירוחם דאפי' האידנא דנהיגי בנות ישראל בחומרא דר' זירא שאפי' רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים אין כתמים מטמאים בפחות מכגרים ועוד כי לא החמירו אלא בדם היוצא מגופה אבל לא בכתמים דרבנן וכן הסכימו כל הפוסקים ע"כ וכתב ב"י סוף סי' קפ"ג דפשוט הוא וכן מבואר בדברי הרמב"ם בפ' י"א מהלכות איסורי ביאה וכתב עוד בסי' ק"ץ שכתב הסמ"ג דאין חילוק בין שיהיה הכתם עגול בין שיהיה משוך וארוך לעולם טהורה אם אין בו כגרים ועוד ואפי' לר"א בר צדוק דאמר בפירקין משוך בכל שהוא טמא זהו דוקא אם נמצא על עד שבדקה בו אבל בכתם הנמצא בחלוק ובסדין אפי' משוך טהור והביא ר"י ראיה וכ"כ בסה"ת וכ"כ סמרדכי בשמו ע"כ : (כט) תולה עד כתורמוס. וחזר שיעור כתורמוס לשיעור הגרים לכל הדינין שאמרו בו. טור וכן כתב הרשב"א בת"ה דפשוט הוא : (ל) אבל מסתמא לא תלינן ביה משום דלא שכיח. וכתב ב"י וז"ל וכיוצא בזה כתב הרשב"א וז"ל מקומות יש שרחש הפשפש מצוי בהם ובאותן מקומות תולה האשה כתמיה עד כתורמוס ואינה טמאה עד שיהא בשיעורו כתורמוס ועוד ע"כ ונראה שטעמו כעין טעמו של הרא"ש דאע"ג דאין הלכה כרבנן כיון שהוא מצוי באותן מקומות הוי כנתעסקה בכתמים ומ"מ נראה דאיכא בינייהו דלהרא"ש כל שלא הרגתו ולא הריחה ריחו אינה תולה בו אע"פ שהוא רגילות להמצא באותן מקומות ומאי משום דלא שכיח דקאמר דלא שכיח שיהיה כמוך לגוף כל כך ולא תרית ריחו דהיינו פלוגתא דר"ח בן אנטיגנוס ורבנן דרבנן ודאי לא אמרו לתלות בו אלא באתרא דשכיח אפ"ה פליג ר"ח בן אנטיגנוס ואמר דאין תולין משום דאפילו באתרא דשכיח טובא אינו מצוי סמוך לגוף כמו המאכולת הלכך אינה תולה בו אלא אם כן הרגתו או הריחה ריחו משום דהוי כנתעסקה בכתמים ובהכ"ג ודאי מודה הרמב"ם ומה שלא הזכירו היינו לפי שאינו כתוב בהדיא בגמרא דתולין בו בענין זה ובכלל נתעסקה בכתמים שכתב הוא אלא שהה"ל לכתוב ללמד דשיעור דם פשפש כתורמוס ואין תולין יותר מכן ולהרשב"א אפילו לא הרגתו ולא הריחה ריחו תולה בו באתרא דשכיח ולפי דבריו באתרא דשכיח טובא לכ"ע תולה ובאתרא דלא שכיח כלל לכ"ע אינה תולה כי פליגי באתרא דשכיח קצת דרבנן סברי כיון דשכיח קצת תולה ור"ח בן אנטיגנוס סבר כיון דלא שכיח טובא אינה תולה וקי"ל כוותיה ומ"מ באתרא דשכיח טובא ד"ה תולה בו ובהא אפשר דלהרמב"ם נמי תולה בו ובכלל נתעסקה בכתמים שכתב הוא ואפשר שסובר שאינה תולה בו מהטעם שכתבתי לדעת הרא"ש ז"ל ומיהו יש לדחות דהרא"ש נמי באתרא דשכיח תולה בו אע"פ שלא הרגתו ולא הריחה ריחו וכדדייק פשט לישניה דמשום דלא שכיח שאינו מצוי באותן המקומות קאמר כלומר אינו מצוי הרבה אבל מצוי הוא קצת ומש"ה אמרי רבנן שתולה בו משום דמצוי קצת ור' חנינא סבר כיון דלא שכיח טובא אין תולין בו אא"כ הרגתו או הריחה ריחו אבל היכא דשכיח טובא אפי' לא הרגתו ולא הריחה ריחו תולה בו ודברי הטור סתומים ואין בהם הכרע והמגיד כתב אחר דברי הרשב"א והרמב"ן ורבינו לא הזכירו זה אפשר שהם סוברים דבכל גווני פליגי וקי"ל כר"ח בן אנטיגנוס והטעם כיון דפשפש זה כל המוללו מריחו לאו אדעתה שאין זה כשאר מאכולת ע"כ כל זה כתב הב"י וצ"ל דה"ק המגיד כמ"ש לאו אדעתה כלומר, א"נ דלאו אדעתה וכיון שלא הריחה ודאי לא תלינן ביה וכתב הטור שכן אם הרגתו ומצאה יותר מכתורמוס אין תולין בו וכתב ב"י דמבואר מדין ב' נשים שנתעסקו בצפור א' כו' שבסי' דלעיל ואע"ג דאיכא לאפלוגי דשאני התם שיודעת שלא נתעסקו אלא בצפור א' בלבד אבל הכא אע"פ שאינה יודעת שהרגה אלא א' אפשר שנתמעך א' ולאו אדעתה ונתערב ריחו בריח אותו שהרגה דכולי האי לא תלינן להקל ואפשר היה לומר דוקא בהרגתו הוא דאין תולין בו יותר מכתורמוס מטעמא דפרישית אבל אם לא הרגתו אלא שהריחה ריחו תולה בו אפי' יותר מכתורמוס כמה דכיון דאין ידוע כמה היו איכא למימר שמא שנים וג' היו או יותר ולפי זה רבינו הטור דנקט ביותר מכגרים הרגתו ולא נקט הריחה ריחו בדוקא הוא מיהו אין נראה להקל בדבר כל כך ותדע דהא סתם סדינים הרבה מאכולת מתמעכות בהן ואפ"ה לא תלינן ביותר מכגרים שהוא שיעור מאכולת אחת וכן לי סתם סדינים לגבי מאכולת כמו פשפש לגבי הריחה ריחו וכי היכי דבהא לא תלינן אלא בחדא בהא נמי לא תלינן אלא בחדא ע"כ : (לא) ארבו כרחבו לענין כתמים. פירש"י לענין כתמים דאי הוה כתם ארכו כרחבו אפי' יותר מכגרים תלינן בפשפש משמע דאינה תולה בפשפש א"כ היה הכתם ארכו כרחבו אבל אם הוא ארוך וצר לא וכ"כ הב"י וקשה דלמה לא הזכירו הרשב"א (והטור) דאינה תולה בפשפש א"כ היה הכתם ארכו כרחבו ושמא י"ל שהוא ז"ל סובר ברייתא זו אליבא דחכמים

שיא

מעדני יום טוב

הרבה שמוכין ותכופים כשורה או כשיר : [ל] ואע"ג דדחי לה. דמיירי בכרעפה : [מ] משתיתא. פירש"י עם המסכת דמשון מתרגמינן עם משתיתא ועיין בדברי רבינו בפירקין דלקמן סוף סי' ב' : [נ] ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה וקצרה כו'. אם מגיע כו' של ארוכה קשיא לי קצת דאסברה לה הכי דקצרה שלבשה חלוק של ארוכה ואינו מגיע כנגד בית התורפה דארוכה שהוא ענין רחוק ואינו מן הצורך והרמב"ם בפ"ט מהא"ב לא העתיק לזה והרשב"א בת"ה האריך כתב בלשון הזה תניא בפ' הרואה שתי נשים שלבשו חלוק אחד אחת ארוכה ואחת קצרה אם מגיע כנגד תורפה של ארוכה שתיהן טמאות כלומר דלכל אחד מהן הוא למטה מן החגור כנגד בית התורפה של קצרה קצרה טמאה וארוכה טהורה דלמעלה מן החגור הוא לארוכה ע"כ : [ס] בדקה עצמה וחלוקה. בגמרא ל"ג עצמה אבל הרשב"א בת"ה העתיק ג"כ בדקה עצמה וחלוקה וכתב עלה כלומר כשפשטתו ומצאה טהור השאילתו לחברתה כו' ע"כ : [ע] ולענין דינא תנן. וא"ת מדינא נמי תתחייב השניה לכבסו כדאמר בהמדיר כל שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה וי"ל כיון דאיכא לשניה אלא במורת שאלה אינה מתמה בכשותה ועוד י"ל דהתם קאמר שאם ירצה להוציא יביא ראיה אבל הכא לא תתחייב האחרונה לכבסו. תוספות : [פ] וחברתה טמאה. דבדיקת חברתה כבדיקת עצמה וכחלוק הבדוק לה הוא. הרשב"א : [צ] מ"ש מהא דתניא כו'. תימה מה דומה לכן דלעיל דהכא אין לתלות בו יותר מבו אבל לעיל אין לתלות בראשונה הואיל ובדקה ואומר ר"ת דברייתא איירי שנתעסקה בצפור א' אחר א' ואם היתה נשאלת הראשונה היינו מטהרין אותה הואיל ונתעסקה ובשביל חברתה אנו מטמאים הראשונה שהיא טהורה גמורה גם למעלה אע"פ שהראשונה בדוקה נטמאנה הואיל ושניה תולה בה לענין דינא. תוס' : [ק] תולה אפילו בתחתון. דאמרינן שמא ניתז מלמטה מבין רגליה או שנקפלו בגדיה וניתז על התחתון. ב"י : [ר] שחטה בהמה כו'. מכאן לא הביא ראיה רבינו ברים תולין דהגמרא שלנו אינו סובר כהלכות א"י דנשים לא ישחטו דהכא דיעבד משמע : [ש] עד כגרים. שהוא ט' עדשים כדתנן בפ"ו דנגעים גופה של בהרת כגרים הקלקי מרובע מקום סגרים ט' עדשות מקום עדשה ד' שערות נמצאו ל"ו שערות ואע"ג דהתם כגרים הקלקי תנן והכא כגרים של פול הכא נקט הפירי דגרים הוא תאנית פירי ונקט פול לומר דבמתנית פול משערינן והתם נקט המקום דבפול הגדל במקום הנקרא קלקי משערינן ופי' הר"ב שם שמפולין שבאותו מקום הם גדולים ועיין בד"ה וכתב הרמב"ם שם מקום עדשה ד' שערות ר"ל המרובע המקיף כעדשה ועיין בסוף פירקין : [ת] אע"פ שלא הרגה. דאמרינן הרגה ולאו אדעתה א"כ נתמעכה מאליה ולאו אדעתה ואפ"ה כשיש בו יותר מזה השיעור אין תולין לומר שמא הרגה הרבה כינים שאם אתה אומר לתלות ביותר מאחת אין לדבר סוף ותתבטל גזירת חכמים מכל וכל כ"כ רמ"י ורבינו כתב לקמן דאפילו הרגה הרבה לא פלוג רבנן : [א] להגלע. פירש"י יכולה להתלתלת כו' וז"ל הר"ב להתגלע להגלות מל' לפני התגלע הריב כלומר שיסור הקרום ויקלף ותתגלה המכה ויצא ממנה דם : [ב] שאין לך כל מטה ומטה. הכא לא נקט סדין וסדין כדבסמוך משום דהכא בעי למימר מטה אפילו של איש שאין בה כמה טיפין של דם מאכולת א"כ ה"ה של אשה יש לנו לתלות במאכולת אבל בסמוך לא איירי אלא בשל אשה להכי נקט סדין כ"כ התוס' וכלומר דבשל אשה רגילות למנקט סדין שדרכה להציע סדין על מטתה משום בדיקות ומיהת בעיני נראה שאין זה אלא יפוי לשון לומר במלות שוות בעניינים שונים וכמו שאמר לדברי אין קץ ולדברי חבירי אין סוף והלא קץ וסוף אחד הוא וכדמתרגמינן ויהי מקץ מסוף : [ג] כתורמוס. פי' בערוך שהוא עשב מר כלענה ועגול כעדשה וכתב כמעט : [ד] לעולם אינה תולה יותר מכגרים. כרב חסדא דלקמן : [ה] משום דלא שכיח. פי' דלא שכיח הפשפש שיהרג בבגדים והיינו דסיים וכתב מסתמא לא תלינן כו' דכל שלא הרגתו ודאי אין לתלות בו בשום מקום ופי' בד"ה : [ו] או הריחה ריחו. גרסי' וכן העתיק הטור והב"י וכן הוא בקלור : [ז] כדתנן או שטעם כו'. ומנא ידעה אלא טעמו כריחו ואכתי מנא ידעה והלא לא הריחה בו אלא ברית כרותה כו'. גמ' : [ח] אמר רב אסי. כ"ל נגרום רב אסי מדאמר עלה ר"נ בר יצחק וכ"ש אי גרס ר"נ סתמא כגי' רבינו : [ט] עיר שיש בה חזירים אין חוששין לכתמים. כדמסיק רבינו שפרצים ונבלות היו מוטלים באשפה כו'. וכתב הרשב"א אע"ג דתניא ספק עברה בשוק של טבחים ספק לא עברה אינה תולה הכא שאני שהחזירים הולכים אילך ואילך וכל העיר כשוק של טבחים ופי' בד"ה אהך ברייתא

דספק

לכתמים. כתבו *התוס' דהאידנא לא נהוג דין זה שהרי דבר ידוע שהחזירים אין מתיזין דם ואפשר שבימיהם היה מצוי שרצים ונבלות היו מוטלין ברחובות ובשווקים והיו החזירין עוברין בהם ומתיזין דם כל סביבותיהם [כ] והכל לפי הענין. [ל] כדאמר רב נחמן דדוקרת כעיר שיש בה חזירים דמיא: עד כגרים של פול [מ] אמר רב המוצאת כגרים אינה תולה פחות מכגרים תולה: ורב חסדא אמר כגרים תולה יותר מכגרים אינה תולה והלכתא כרב חסדא [נ] דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגרים של כתמים להקל:

ז [דף נט ע"א] **ת"ר** היו עליה טיפי דמים למעלה טיפי דמים למטה תולה תחתון בעליון עד כגרים [ס] מצאה כתם למעלה מן החגור (לב) וכתם למטה מן החגור טהורה שאנו תולין כמו שבא העליון ממקום אחר ולא מגופה (לג) שהרי היא יודעת שלא מדקרה גם התחתון כן אם העליון גדול כשלשה גריסין או שנים [ע] עד כגרים ועוד אבל אם העליון אין בו כי אם כגרים והתחתון יותר מכגרים אין תולין בו [פ] דאימור ב׳דם מאכולת הוא. וה"נ תניא בתוספתא היו עליה שני כתמים אחד למעלה ואחד למטה אף על פי שהתחתון גדול והעליון קטן תולין התחתון בעליון עד כגרים שאני אומר ממקום שבא העליון בא התחתון:

ח **איתמר** היה עליה כגרים ועוד ולאתו עוד רטופה בו מאכולת רבי חנינא אומר טמאה אפילו לרב חסדא בכגרים תולין ועוד לא תלינן. רבי ינאי אומר טהורה ה"מ היכא דאין רטופה בו מאכולת אבל היכא דרטופה בו מאכולת מוכחא מילתא דהאי ועוד דם מאכולת היא הא ליה כגרים כיון דבעלמא תלינן ה"נ תלינן. ירא דה"ה ב׳ גריסין לר׳ ינאי טהורה כיון דכי מדלית כגרים של המאכולת לא נשאר בו כגרים ועוד. והאי דנקט כגרים ועוד לרבותא דר׳ חנינא נקטיה דאפילו בהא מטמא. והלכתא כר׳ ינאי דבעל סופרים הלך אחר המיקל [צ] וכל שכן בכתמים: בעי רבי ירמיה נתעסקה בכגרים ונמצא עליה כגרים ועוד מהו. תיבעי לר׳ חנינא תבעי לר׳ ינאי. ע"כ לא קאמר ר׳ חנינא התם טמאה אלא היכא דלא נתעסקה אבל היכא דנתעסקה תלי׳. או דלמא אפילו לרבי ינאי דאמר טהורה ג׳היכא דרטופה בו מאכולת אבל היכא דאין רטופה בו מאכולת לא תלינן והוא הדין אם נמצא עליה כשני גריסין מיבעיא ליה כיון דאין ביתרון שיעור כתם. והאי דנקט כגרים ועוד משום דאפי׳ בהא מספקא ליה דלמא טמאה וה"ה דהוה מצי למיבעי נתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה כגרים ועוד. דאי בהא פשיטא ליה דאינה תולה א"כ טקי בכה"ג ברייתא דלקמן נתעסקה במועט אין תולין [ט] מרובה ת"ש נתעסקה באדום אין תולין בו שחור. במועט אין תולין בו מרובה. היכי דמי לאו בכה"ג. לא דאיעסקה בכגרים ונמצא עליה שני גריסין ועוד. דמאי דתימא שקיל כגרים דם לפור ושדי בי מילעי ז"ל הכא ליכא שיעורא ותלינן במאכולת קמ"ל. ולא איפשיטא (לד) ויראה לאומרא כפשטא דברייתא דמועט אין תולין בו מרובה. ואע"ג דדחי ליה האי דיחויא דחיקא הוא דמילתא דפשיטא הוא דלא שדיק דם לפור בי מילעי ולא הוה צריך למיתנייה. אמר רבא היה עליה מין אחד תולה בו מינין הרבה. מיתיבי נתעסקה באדום אין תולין בו שחור (לה) נתעסקה שאני אבל היכא דלא נתעסקה אמרינן כי היכי דאותו מין אחד בא מעלמא פי׳ [ק] נמצא למעלה מן החגור ואינה טמאה מחמתו אמרינן גם מינין אחרים שמלאן למטה מן החגור באו מעלמא. איכא דאמרי אמר רבא נתעסקה במין אחד תולין בו מינין הרבה. מיתיבי נתעסקה באדום אינה תולה בו שחור. כי קאמר רבא דאיעסוק בתרנגולת דאית בה כמה מיני דם. פירש ר"ח ז"ל דם שחוטה אדום ודם אבריה שחור ודם בני מעיה (לו) כקרן כרכום. ורבינו חננאל לא פירש ליטנא קמא דרבא (לז) [ר] משום דסבר (כוותיה) דאיכא דאמרי עיקר. ואע"ג דאמרינן לעיל דתולה התחתון בעליון הייט כשהן מין אחד דאמרינן שבפעם אחת נתלכלך חלוקה למטה ולמעלה. אבל בשני מינין לא תלינן. דאי לא תימא הכי אשה [ש] שנמצא עליה שום לכלוך על חלוקה לא יטמא בה שום כתם דנימא דכי היכי דבא לכלוך זה עליה בלא דעתה הכי נמי בא הכתם מעלמא בלא ידיעתה (לח): **מתני׳** (לט) עד ד׳שהוא נתון תחת הכר ומצא עליו דם אם עגול טהור ואם משוך טמא דברי ר׳ אלעזר בר׳ צדוק. ומשוך טמא אפילו כל דהו. עגול טהור עד (מ) שיהא בו כגרים ועוד. ובכתם מודה רבי אלעזר בר׳ צדוק דאף במשוך בעינן

הגהות הב"ח א כתבו כתוס׳ דהאידנא: ב דאימור עליון דם: ג טהורה ה"מ היכא: ד עד שנתון תחת הכר. נ"ב פי׳ בחזקת בדוק ועיין מ"ש לעיל בפרק ב׳:

רש"י **חזירים**. אוכלים שקצים ורמשים ומתיזים דם: **דדוקרת**. שנחים הרבה ואשפות ושקצים מצויים בה: ז **טיפי** דמים למטה. כלומר קטנים: **למעלה**. גדולים: ח **נמצא** עליה כגרים ועוד. דהלכתא כרב חסדא דמיקל: **כיון דבעלמא**. היכא דליכא ועוד תגיא כגרים במאכולת השתא נמי תליא האי גרים במאכולת אחרינא: **נתעסקה** בכגרים. דם צפור או קילור. **אבל** הכא דנתעסקה תליא. כגרים בדם צפור ועוד דם מאכולת הוה: **נמצא** עליה מין אחד. מדבר הדומה לכתם כגון קילור או שרף ואח"כ מצאה על חלוקה כתם אפי׳ אין מראיתו דומה לאותו כמין תולה בו: **נתעסקה** שאני. דכיון דנתעסקה במין אדום היכי תלינן ביה כתם שחור אבל נמצא עליה מין אדום תולה בה כתם שחור דאמרי׳ כי היכי דניתן עליה האי מין בדלא ידעה ה"נ הוה עליה מינה אחרינא ולא ידעה: **משוך** כל דהו טמא. דכיון דאמר משוך מגופה אתי ובמשיכה תליא טעמא אפי׳ בכחרדל טמא: **בכתם**. שעל חלוקה:

הדרן עלך הרואה כתם

מעדני יום טוב

דספק עברה כו׳: [כ] **והכל** לפי הענין כדאמר רב נחמן כו׳. כלומר מביא ראיה שאין הדבר תלוי בזה גם חזירים שהרי דוקרת אע"פ שלא היו בה חזירים לא היו חוששים לכתמיהן מפני שהיו טבחים הרבה ואשפות ושקצים מצויין בה א"כ אף אנו נאמר דעיר שאין בה שרצים ונבילות מוטלין בשוק שינקרו בהם החזירים אע"פ שיש בה חזירים חוששין בה לכתמיהן. ב"י: [ל] **כדאמר** ר"נ בגמרא גרס ר"ל בר יצחק וכן העתיק הרשב"א בת"ה: [מ] **אמר** רב המוצאת. בגמרא גרס רב הונא: [נ] **דא"ר** אבהו א"ר יוחנן. ובגמרא ל"ג אמר ר"י אבל בפ׳ אלו טריפות בגמרא דף נ"ה גרס ושם סי׳ מ"ד לא העתיק כן רבינו ואע"ג דל"ג ליה רבינו מ"מ שפיר פסק רבינו כרב חסדא ואפילו אי גרס רב הונא דפליג עמיה ורב הונא רבו של רב חסדא היה כדכתב רבינו בפ׳ מי שמתו ובפ׳ כל כתבי ובפ׳ שהקבל ואין הלכה כתלמיד במקום הרב אלא מאביי ורבא ואילך מ"מ כיון דר׳ אבהו כוותיה ס"ל ולא מצינו שהיה רב הונא גדול ממנו דר׳ אבהו תלמיד ר׳ יוחנן ורב הונא תלמיד דרב ובשל סופרים הלך אחר המיקל וכ"ש בכתמים כמ"ש רבינו בפ׳ דלקמן סי׳ ח׳: [ס] **פי׳** מצאה כתם למעלה. גרסי׳ בדפוס ישן וכן פירשו התוס׳ ודלא כפירש"י שהקשו עליו אמאי נקט למעלה ולמטה ה"ל למנקט גדולים וקטנים ועוד הקשו עליו בפירושו שבגמ׳ דאהך ברייתא: [ע] **עד** כגרים ועוד. כלומר ועד בכלל שאם יש בו כגרים ועוד שא"א לתלות העליון במאכולת אלא מעלמא אתי או נתלה בו שהתחתון ומיירי בשהתחתון יותר מכגרים דאל"ה א"צ לתלות בעליון ובתוס׳ ל"ג עד כגרים ועוד אלא גרס עד כגרים וכן עיקר דהא אליבא דברייתא מהדרינן ולא קתני בה אלא כגרים והשתא פירושא עד כגרים ולא עד בכלל וכדמסיק שאם העליון אין בו אלא כגרים כו׳ והקרוב אלי שיש חסרון ומעות סופר בדברי רבינו שצ"ל עד כגרים ובתחתון כגרים ועוד: [פ] **דאימור** דם מאכולת הואי. כלומר העליון היה דם מאכולת שהרי אין בו אלא כגרים ויתלין לתלותו במאכולת ואין כאן רגלים לדבר דאתא בה דם מעלמא וכ"כ התוס׳: [צ] **וכל** שכן בכתמים. נ"ל מדא"כ אבהו לעיל סי׳ ז׳ כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגרים של כתמים: **ה"ג** אין תולין בו מרובה ת"ש נתעסקה: [ק] **נמצא** למעלה מן החגור כו׳. דאי הכל למטה מן החגור כיון שהיא יודעת שלא נתעסקה באותו המין טמאה היא מפני אותו המין והיאך אפשר דתולין בו מינים אחרים כדי לטהרה אלא ודאי בנמצא למעלה מן החגור מיירי דמשום מין אחד טהורה היא אפי׳ אין לה במה לתלות ומפני שאר מינין שנמצאו למטה מן החגור היה ראוי לטמא אלא שאנו תולין דכמו שכתם העליון אתיא מעלמא בלא ידיעתה כן באו הכתמים התחתונים. ב"י: [ר] **משום** דסבר (כוותיה) דאיכא דאמרי עיקר. עיין בפרק קמא דמסכת ע"ג סי׳ ג׳: [ש] **ה"ג** שנמצא עליה שום לכלוך על חלוקה וכן העתיק הב"י:

והכי

דברי חמודות

היה שטיא דסברי דבאתרא דשכיח קלא תלינן דכיון דלא שכיח טוכא צריך בודקה שהכתם יהיה ארכו כרחבו אבל באתרא דשכיח טוכא אפי׳ אין ארכו כרחבו תלינן לר"ה וכיון דקי"ל כר"ח דאין חילוק אלא באתרא דשכיח טוכא ליכא לפלוגי בין ארכו כרחבו לאין ארכו כרחבו ע"כ: (לב) **וכתם** למטה כו׳. ובסוף פירקין מסיק רבינו דע"כ לא אמרי׳ דתולין התחתון בעליון אלא כשהן ממין אחד וכו׳: (לג) **שהרי** היא יודעת שלא נודקרה. ואע"ג דלעיל סעיף ח׳ כתבתי בשם הרשב"א מסתמא אינה חוששת שמא נודקרה והכא בעינן שתהא יודעת שלא נודקרה שאם אינה יודעת בודאי שלא נודקרה חוששין שמא נודקרה ושני הכתמים באו לה מגופה הכא שאני שיש בה עוד ריעותא אחרת בכתם התחתון ואם היינו [באים] לומר לא נודקרה ומעלמא אתא ואח"כ נתלה גם הכתם התחתון בזה לומר כמו שזה בא מעלמא כן האחר בא מעלמא ובכת אחת נתלכלכו הוו להו שתי תלויות לקולא וכולי האי לא מקלינן. רמ"י ז"ל: (לד) **ויראה** לאומרא כפשטא דברייתא כו׳. אבל הרמב"ם פסקה לקולא שכתב בפ"ט נתעסקה בדם שא"א שיהיה ממנו כתם אלא כגרים ונמצא עליה כשני גריסין הרי זה תולה כגרים בדם שנתעסקה בו וכגרים במאכולת נמצא הכתם יותר מכשני גריסים טמאה וכתב המגיד שיש שפסקו כן והרשב"א כתב בת"ה הארוך מועט ומרובה שאמרנו לא שיהא המרובה מרובה מעט מן הכתם שנתעסקה בו וכגון שנתעסקה בפחות מכגרים ועוד ונמצא עליה גרים ועוד אלא בנתעסקה בכגרים ונמצא עליה ב׳ גריסים ועוד אבל כשנתעסקה בכגרים ונמצא עליה כגרים ועוד מבעי בעי לה רבי ירמיה ואתיא למפשטה כו׳ ודתינן כו׳ ופסק הר"מ לקולא וכדדחינן כו׳ וז"ל בת"ה הקצר האשה שנתעסקה בכגרים ונמצא עליה כשני גריסין ועוד טמאה נתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה כגרים ועוד טהורה שאני אומר כתם זה מעסק הכתמים הוא וכבר היה שם דם מאכולת שנצטרף אליו עד שהוא ליתר מכגרים אבל כשיש שם ב׳ גריסים ועוד אפילו את"ל שהיה דם מאכולת כבר ביארנו שאין דם מאכולת מגיע ליתר מכגרים ועסק כתם זה שנתעסקה בו לא היה יתר מכגרים א"כ ועוד זה מהיכן בא לפיכך טמאה ע"כ ובנתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה שני גריסים איט מבואר בדברי הרשב"א מה דינו ובטור אחר שכתב לדברי הרשב"א שטיהר בנתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה כגרים ועוד כתב שהרמב"ן טיהר בנתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה ב׳ גריסים וכתב עלה ב"י וז"ל אומר אני שגם מדברי הרשב"א יש ללמוד כן שכתב נתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה כגרים ועוד טהורה כו׳ אבל כשיש שם ב׳ גריסים ועוד אפילו ת"ל שהיה שם דם מאכולת כו׳ ולפיכך טמאה משמע דליכא מטמאה בנתעסקה בפחות מכגרים עד שתמצא שני גריסים ועוד וכל בציר מהכי טהורה ובכלל כגרים ועוד שטיהר הוא ונראה שיצא להם ז"ל זה מפני שהם פוסקים בעיא דרבי ירמיה לקולא וכדדחי ליה דכי מטמיא ברייתא בנתעסקה בכגרים ונמצא עליה שני גריסים ועוד מהו דתימא שקיל כגרים דם לפור שדי בי מלעי כו׳ ומשמע להו דדוקא בנמצא עליה שני גריסים ועוד הוא דלא אמרי שקיל דם לפור שדי בי מלעי אבל בפחות מכאן כגון שלא נמצאו אלא שני גריסין אמרינן שקיל דם לפור שדי בי מלעי הלכך אפילו נתעסקה בפחות מכגרים ונמצאו עליה שני גריסין אמרינן שקיל דם העסק שדי בי מלעי ז"ל הכא ליכא שיעורא וה"ל הכא ליכא שיעורא אבל כשנמצא עליה שני גריסים ועוד אשמעינן ברייתא דאפילו נתעסקה בכגרים לא אמרינן שדי בי מלעי כך נ"ל לדעתם ז"ל עכ"ל הב"י ובאמת שזו היא קולא גדולה דמאי שנא לענין סברת שדי בי מלעי אם הוא מועט או מרובה שאם יש לנו לומר שדי בי מלעי במועט כך היה לנו לומר כן במרובה ומכיון שאין אנו אומרים שדי בי מלעי במרובה אף במועט אין לנו לומר כן וכבר הרגיש רמ"י ז"ל בתולשת סברת הב"י ופי׳ דשאני כשמצאה כשני גריסים ועוד שאע"פ שנתעסקה בכגרים כיון דאיכא הרבה דם יותר משיעור מאכולת בפניו לא רצו להקל בכך במלתא דלא שכיחא דמתרמי הכי שהיה בי מלעי אבל הכא דם מועט הוא מעט יותר משיעור דם מאכולת אחת הקילו לתלות אפילו במלתא דלא שכיח כולי האי כצרוף שמא מאכולת גדולה היתה כאן וכולו דם מאכולת הוא וה"ל כמו תרי ספיקי ע"כ וגם זה דחוק מאוד דהא מ"מ נמצא יותר מדם מאכולת על דם העסק ולמה נקל בכאן יותר מדלעיל ובמקצת ספרי הטור לא נמצא כן אלא שכתב שהרמב"ן טיהר בנתעסקה בכגרים ונמצא עליה שני גריסין וא"ת ומאי קמ"ל בזה יותר מדינו של הרשב"א שטיהר בין נתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה כגרים ועוד יש לומר דעובא קא משמע לן שאף על פי שיש לומר שמא דם העסק לא נכתם כולו על בגדיה וא"כ יש כאן כגרים ועוד שלא בא מן העסק קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא תלינן שדם העסק כולו בא עליה והו ג"כ טעם הרמב"ן דאסבר לה הכי בנתעסקה בכגרים ומצאה כשני גריסין ולא אסברה לה כבעיא דר׳ ירמיה בנתעסקה כגרים ומצאה כגרים ועוד והא"כ נתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה שני גריסים דטמאה לכ"ע וכ"ש נמצא כגרים ועוד יותר ממה שנתעסקה בו הוא דעימתו הרמב"ם והרשב"א גם כן ואין הכרע לנה שלמד הב"י מלשון הרשב"א שהרי יכול לומר דבכלל מ"מ האי ועוד מהיכן בא לפיכך טמאה יש גם כן בכללו כל שנמצא ועוד מכגרים יתר על מה שנתעסקה בו ונוסחא זו שבס"ה שבטור מלאתיה ג"כ בטור כתוב בקלף בכנת קנ"ה לפרט וכן עיקר לפי דעתי גם נ"ל שרמ"א ז"ל שהגיה על מ"ש הש"ע בשם הרמב"ם שכתבתי לשונו וכתב עליו רמ"א וז"ל ויש מחמירין ומטמאים בכל זה ומ"מ נראה דיש לסמוך אמקילין דבכתמים סומכין להקל ע"כ ואח"כ כתב הש"ע לדעת הרשב"א והרמב"ן לטהר בנתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה כגרים ועוד וכן בנתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה כשני גריסים וכתב עליו רמ"א ויש מחמירין ומטמאין ולא ביאר בכאן דיש לסמוך אמקילין וכ"ל דלא קיימא הגהתו זו אלא על בבא השניה דינו של הרמב"ן בנתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה כשני גריסים וזהו טעמו של רמ"א שכ"ל קולא גדולה להקל בנתעסקה בפחות מכגרים ונמצא עליה ב׳ גריסים מאחר שיש כאן כגרים ועוד יותר על מה שנתעסקה בו ועל בבא זו בלבד הוא שהגיה שיש מחמירין ומטמאים ורצונו לומר שיש להחמיר ולא לסמוך על המקילין בזה ועל בבא הראשונה דנתעסקה בפחות מכגרים ונמצא כגרים ועוד לא הוצרך להגיה לפי שזהו בכלל הגהתו הראשונה שעל דברי הרמב"ם בנתעסקה בכגרים ונמצא כשני גריסין דמטעם אחד לשני אלו הדינים דמאן דמיקל בהא מיקל נמי בהא ולא הוצרך להגיה כך נראה לי ועיין בסימן דלקמן ובסעיף ל"ו עוד מדינים אלו: (לה) **נתעסקה** שאני. וכתב הטור בד"א אדום בשחור ושחור באדום אבל אדום באדום ושחור בשחור אפילו אם איט ניכר ממש שדומה לו תולה בו כגון שנתעסקה בחי תלתן או במי בשר או בקילור אדום ופי׳ הב"י שכן משמע מדאמרינן בגמ׳ (ריש סי׳ ו׳) תנינא להא דת"ר מעשה ותלה ר"מ בקילור אדום ורבי בשרף שקמה ולא קאמר שהקיפוה לכתם לראות אם דומים לו וסתם קילור אדום איט אדום הרבה שהרי הדבר האדום משורך עם דברים אחרים שאינם אדומים וכן פסק הרשב"א וכ"כ רבינו ירוחם ומ"ש כגון שנתעסקה במימי תלתן או במימי בשר כ"כ הרשב"א והביא ראיה מדהנן בפרק כל היד אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי וב"ה מתירין ואמרינן עלה בגמ׳ ב"ה הייט ת"ק כלומר דאמר ה׳ דמים טמאים באשה אלמא דת"ק נמי כמימי תלתן וכמימי בשר צלי מטהר ומשני איכא בינייהו לתלות כלומר לרבנן אין טהור לגמרי אלא שאין שורפין עליו את התרומה אבל מתלא תלינן ולב"ה אפי׳ מתלא לא תלינן וכתב הרא"ש ז"ל מדקתני במראות הדמים מימי תלתן ומימי בשר צלי ש"מ דמראה אדום יש לכן וכיון שתולין מן הסתם אדום באדום אם נתעסקה במימי תלתן או במימי בשר צלי תולה בהם את הכתם וכ"כ הרשב"א בשם הראב"ד (והרשב"א) [והריטב"א] ז"ל עכ"ל הב"י וכתב הרשב"א בת"ה הארוך וז"ל עכשיו שאין אנו רואים דמים יש מי שאומר כשם שאין רואין דמים כך אין תולין בכתמים שאין תולין אלא במה שדומה לו וכיון שאין אנו בקיאים במראות איך נידון מהדומה לו כדי שנתלה בו וסומכין על זה דאמרי׳ בפ׳ כל היד גבי איזהו אדום כדם המכה מאי כדם המכה אמר רב יהודה אמר שמואל כדם שור שחוט זעירא אמר רבי חנינא כדם מאכולת של ראש איתיביה הרבה מאכולת סרי׳ ע תולה בה מאי לאו דתולה גופה לא דרישא ואמרינן נמי התם אמר רבי אבהו כדם אלבע קטנה שנגפה וחיתה וחזרה ונגפה ולא של כל אדם אלא של בתור שלא נשא אשה ואקשינן והא רבנן אמרי תולה בבנה ובבעלה בעלמא בנה משכחת לה אלא בעלה היכי משכחת לה ומשני כגון בתור שנשא אשה אלמא אין תולין אלא א"כ דומה לו ולאו מילתא היא דהתם הייט טעמא משום דקס"ד דמתני׳ תולה כל כתם במאכולת או בבנה ובבעלה קאמר ואפילו כתם אדום שבאדומים ומשום הכי אקשינן אם איתא דאדום איט דומה למאכולת של גוף אם הרגה מאכולת של גוף היאך תולה בו אדום שבאדומים שאינו דומה לו וכן היאך תולה אותו בבעלה שדמו איט אדום כל כך אבל מי שאינה יודעת בדמיותות או שהלך מראה הדם והצבע שנתעסקה בו מנגד עיניה תולה בו כל כתמה לכ"ע וא"כ בתור שאיט דומה כגון שכתם אדום והיא לא נתעסקה אלא בשחור א"נ שנתעסקה בדבר מועט והכתם מרובה וכיוצא בזה הא בעיגן אחר תולה לעולם מן הסתם שבכתמים דרבנן הם ולא אמרו הדבר להחמיר אלא להקל ותדע לך שאותה אשה שבאת לפני ר"ע ואמרה לו ראיתי כתם א"ל שמא מכה יש ליך והיא יכולה להתגלע ולהוציא דם אמרה לו הן ועיקרה ר"ע כדאיתא במתני׳ ולא הצריכו להביא הכתם לפניו ולגלע המכה ולהוציא דם אלמא תולין מן הסתם כמו שאמרנו וכן דעת הרא"ה ורבותינו הצרפתים ז"ל עכ"ל: (לו) **כקרן** כרכום. ליטנא דמתני׳ דסוף פרק כל היד ושם פירש"י כווית גן שכרכום גדל בו ע"כ משמע דהגן עצמו מראה אדמימות יש בזוית שלו ששם גדל הכרכום והגרורית היוצא ממראות הכרכום מהיר לזוית הגיא עד שנראה אדום ואין נראה כן בגמ׳ דתנא לא ולא יבש ופגא חדא כתחתון ולא כעליון ותניא אידך כו׳ ומאי אביי תלתא דרי כו׳ וא"ל אבהו גגושייהו שרט כלומר ולא לאחר תלישתן ש"מ דבכרכום עצמו הוא דמדמינן הלכך נראה כפי׳ הרמב"ם שכתב בפירושו וז"ל ופי׳ קרן כרכום גזר מן קרן עור פניו ע"כ והטור העתיק בכאן כרכום ולא הזכיר קרן כרכום: (לז) **משום** דסבר דאיכא דאמרי עיקר כו׳. וגם הרמב"ם לא הזכיר דין ליטנא קמא דרבא וכתב המגיד בשם הרמב"ן לא הזכירו ואפשר שטעם מפני שהם סוברים דליטנא בתרא פליג אליטנא קמא ולפום ליטנא בתרא מעולה לא אמר רבא ליטנא קמא הלכך נקטינן כליטנא בתרא לחוד ע"כ וכתב הרשב"א בת"ה הארוך על ליטנא קמא דרבא הך דקתני במועט דאין תולין בו מרובה דוקא ביודעת בבירור שנתעסקה במין מועט מן הכתם הנמצא אבל כשאינה יודעת בבירור תולה בו כל כתם באיזה שיעור שיהיה דכתמים דרבנן והולכים בו להקל וכ"כ הרא"ה ז"ל עכ"ל וכתב ב"י שאע"פ שהרשב"א והרא"ה פסקו כליטנא קמא ור"ת והרמב"ם והרא"ש פסקו שאין הלכה כליטנא קמא דרבא מ"מ בדין זה נ"ל דליתא נמי מודו ביה כיון שאינה יודעת בבירור כמה היה ע"כ: (לח) **תנן** בפרק דלקמן שבעה סמנים מעבירין על הכתם רוק תפל ומי גריסים ומי רגלים שהחמיצו ונתר ובורית קימוניא ואשלג העביר עליו שבעה סמנים ולא עבר הי"ג לבע וכתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות איסורי ביאה וז"ל כל כתם שנמצא על הבגד שאין לו במה יתלה אין מטמא עד שיודע שהוא דם ואם נסתפק להם שמא הוא דם או לבע אדום מעבירין עליו ז׳ סמנים אלו על הסדר אם עבר או כהה עיט הרי זה כתם דם וטמאה ואם עמד כמות שהוא הרי זה לבע וטהורה וכתב המגיד דעת רבינו לפי׳ הג"ל הוא שאם האשה מלאה כתם וברור הדבר שהוא דם טמאה ואם הדבר מסופק אם הוא דם או לבע מעברת עליו שבעה סמנים ואם עמד בעיניו הרי זה לבע וטהורה ואם אינה מעברת עליו ודאי טמאה מספק שאין זה ספק של דבריהם דהולכים בו להקל שהרי כבר אנו יכולין לעמוד על עיקרו של דבר בבדיקה וזה נ"ל ברור בדעת רבינו דכל שאינה בודקת בסמנים הרי היא טמאה והבגד טמא ומ"ש איט מטמא עד שיודע שהוא דם ר"ל שאיט מטמא טומאה ודאית שלא יהא לה בדיקה שאם היה דעתו לומר שכל שנסתפק הדבר ולא בדק בסמנין טהורה הוה ליה למימר נסתפק להם שהוא דם או לבע אדום טהורה ואם העבירו שבעה סמנין ועבר או כהה הרי זה דם וטמאה וכן מתבאר מדבריו פרק ד׳ מהלכות מטמאי משכב ומושב בדין טומאת הבגד דכל שאינה מעברת הסמנים טמא והרשב"א הסכים לזה בפסקי הלכותיו שכל שנסתפק הדבר והעבירו עליו הסמנים הרי זו טהורה אפי׳ לבעלה אלא שהוא ז"ל הבין דברי רבינו בדרך אחרת לומר דכל שלא בדקה בסמנים אינה חוששת מספק וכן חשב הרא"ה בכוונת רבינו וכתב בהשגות איט מטמאה עד שיודע שהוא דם א"א זה איט אלא אף הבגד מטמא עד שיודע שהוא לבע על ידי הבדיקה עוד כתוב שם ואם עמד כמות שהוא הרי זה לבע וטהורה א"א טעה בזה שאין זו הבדיקה לטהר האשה אלא לטהר הבגד וכן דעת הרמב"ן בדבריו שאין בדיקת הסמנים דבר ברי לטהר את האשה לבעלה ולא הוזכרו בגמ׳ אלא לענין מגע ע"כ וכבר כתבתי שדעת הרשב"א מסכמת בזה לדברי רבינו שכל שהעבירו עליו סמנין ועמד כמות שהוא הרי זו טהורה לבעלה וכן נ"ל עיקר עכ"ל המגיד ז"ל וכתב הב"י וז"ל ובאמת שמה שפי׳ בדברי הרמב"ם הוא נכון וברור ולפי זה אין מחלוקת בין הפוסקים לענין הדין דלכ"ע אם הוא מסופק אם כתם זה דם או לבע טמאה מספק אפילו לא העביר עליו סמנין מיהו היכא דהעביר עליו סמנין ועמד כמות שהוא בהא איכא פלוגתא להרמב"ן טמאה לבעלה ולהרמב"ם והרשב"א והמגיד טהורה אבל קצת משמעות של אלו השבעה סמנים לא נתברר לנו עכשיו הלכך לדידן נפל ענין העברת שבעה סמנים כבירה ע"כ: (לט) **עד** שהוא נתון תחת הכר כו׳. והוא בדוק לה וכמו שכתבתי בפ׳ כל היד סעיף י"ד ועיין שם: (מ) **עד** שיהא בו כגרים ועוד. ומיהו אם יש מקום לתלות בו בהני גווני דמתבאר בפירקין תלינן ביה אפילו אם הוא ביותר מכגרים וכמו שכתבתי כבר בשם הב"י בפרק כל היד סעיף ע"ו ע"ש:

הדרן עלך הרואה כתם

גריס ועוד [ת] והכי תניא בתוספתא מתוך טמא מפני דם הקיטות: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' אלעזר בר' צדוק: הדרן עלך הרואה כתם

האשה פרק תשיעי

א [דף נט ע"ב] (א) **האשה** שהיא עשה צרכיה וראתה דם רבי מאיר אומר אם עומדת טמאה אם יושבת טהורה. רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה. [א] (ב) איש ואשה שעשו צרכיהן בתוך הספל ונמצא דם על המים רבי יוסי מטהר. רבי שמעון מטמא שאין דרך האיש להוציא דם אלא שחזקת דם מן האשה: **גמ'** מאי שנא עומדת דאמרינן מי רגלים הדור למקור ואייתי דם יושבת נמי נימא הדור מי רגלים למקור ואייתי דם. אמר שמואל במזנקת. פירש"י אבל עומדת אי אפשר לה לזנק. וקשה לפירושו א"כ לפלוג ביושבת בין מזנקת לשותתת דהוי רבותא טפי לאשמועינן דאפילו יושבת טמאה בשותתת וי"ל דעומדת פסיקא ליה דאין צריך לפרש בשותתת [ב] דכל עומדת שותתת. אי נמי לרבותא דרבי יוסי נקטיה דאפילו בעומדת ושותתת מטהר. ומיהו נראה לפרש דעומדת אפשר לה לזנק והכי פירושא דסוגיא דשמעתין יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם. דסלקא דעתך דמתני' איירי בכל ענין בין בשותתת בין במזנקת. הלכך פריך דכי היכי דבעומדת טמאה בהדא גריעותא במה שאין רחמה נפתח שיוכלו מי רגליה לצאת להדיא אלא עצרין שם ואיכא למימר דהדור למקור ואייתי דם ואע"ג דאיכא חדא לטיבותא דמזנקת. יושבת נמי תהא טמאה היכא דשותתת כיון דאיכא חדא גריעותא. ומשני כולה מתניתין איירי במזנקת ותרתי לטיבותא בעינן. הלכך עומדת ואע"ג דמזנקת טמאה כיון דאין רחמה נפתח. ויושבת נמי אי שותתת טמאה. והא דלא מפליג ביושבת לטמאה היכא דלא זינקה דניחא ליה טפי לאשמועינן דעומדת טמאה אע"ג דזינקה (ג) ולהך פירושא לא אשכחן דמטהר ר' יוסי בעומדת ושותתת כיון דרבי מאיר לא איירי אלא במזנקת ור' יוסי טיהר מה שטימא ר' מאיר אבל בעומדת ושותתת דלא איירי ביה רבי מאיר לא אשכחן דמטהר ביה רבי יוסי [ג] והא דמוקי הש"ס יושבת דמתני' ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל א(ד) נראה דהייתו דוקא לר"מ דמטמא ביושבת ושותתת הלכך במזנקת נמי איכא למיחש דבתר דתמו מיא ופסק הזינוק ואין המים יוצאין בגבורה הויא לה כמו שותתת וחזרו מי רגלים למקור והביאו דם. [ד] אבל לרבי יוסי דמטהר עומדת בהדא לטיבותא דמזנקת ביושבת ושותתת נמי לא חיים דלמא בתר דתמו מיא אתא דם ומטהר יושבת בכל ענין. אמר שמואל ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל (ה) הלכה כרבי יוסי וכן אורי רבי אבהו [ה] א) לעולא הלכה כרבי יוסי:

ב **מתני'** (ו) השאילה חלוקה לעובדת כוכבים או לנדה (ז) הרי זו תולה בה: **גמ'** אמר רב בעובדת כוכבים [דף ס ע"א] הרואה פירוש שהגיע זמנה לראות וכבר ראתה פעם אחת [ו] אע"פ שעתה לא ראתה. ופעמים שהאשה תולה בעצמה כגון אם היה לה חלוק בדוק (ח) ולבשתו בימי נדותה ואחרי טהרתה לבשתו ומצאה עליו כתם (ט) תולה בימי נדותה. ת"ר תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת שבעה שלא טבלה. לפיכך היא מתוקנת וחברתה מקולקלת דברי ר' שמעון בן גמליאל. רבי אומר אינה תולה לפיכך שתיהן מקולקלות.

הגהות הב"ח א ומזנקת לתוך הספל אבל ביושבת על תוך הספל טמאה נראה הייט דוקא לרבי מאיר:

רש"י פרק ח א **האשה** אם עומדת. מפרש בגמ': **צרכיהן**. מי רגלים: **ר' יוסי מטהר**. דהא אפי' באשה גרידתא מטהר דליכא אלא חד ספק ספק בא מן המקור ספק בא ממקום מי רגלים וכ"ש הכא דדילמא מאיש אתו וגמ' פרכינן השתא בחד ספק מטהר בתרי ספקי מבעיא: **גמ' במזנקת**. מקלחת דכיון דנפק בקילוח כי אורחא לא דחיקא ולא סדור מי רגלים למקור ואין דרך דם מקור לצאת עם מי רגלים אבל שותתת איידי דלוקמא אנפשה הוא ואיכא למימר הדור כאילו עומדת אבל עומדת א"א לה לזנק: **מתני' השאילה** חלוקה לכותית או לנדה. ואח"כ לבשתה היא ומצאה עליה כתם הרי זו תולה בה וטהורה דכיון דנדה היא לא מקלקלא לה מידי כותית נמי טמאה ותליא בה אבל ישראלית טהורה ששאלה חלוק מחברתה טהורה ואח"כ לבשתה חברתה שתיהן טמאות כדקתני שלש נשים כו' דכיון דלאי תליא בה מקלקלא לה מאי חזית דמקלקלא לה לכך עפי מהך: **גמ' הרואה**. גדולה היא וידעינן בה דכבר ראתה: **בשני שלה**. אם השאילתה לשומרת יום בשני שלה תולה בה ואע"ג דלא הוחזקה רואה היום כיון דמעינה פתוח תולה בה ואע"ג דמקלקלא לה סותרה דצריכה לשמור יום המחרת כיון דטמאה שתא: **ובסופרת שבעה**. נקיים אחר זיבה ואע"פ שמקלקלא הרבה שסותרה כל ימי ספירתה וצריכה לספור ז' נקיים הואיל ועכשיו טמאה תולה בה: **וחברתה מקולקלת**. שומרת יום צריכה עוד לשמור שלישי בשביל כתם זה ואם סופרת היא סותרת כל שלפניה: **ר' אומר אינה תולה**. הואיל ומקלקלא לה מאי חזית דמקלקלת להך עפי מהך:

דברי חמודות

פרק ט (א) **רבי מאיר** אומר אם עומדת טמאה אם יושבת טהורה. בר"פ הרואה כתם פרכינן עלה היכי דמי [אי] דהרגשה יושבת אמאי טהורה ומשני אימא הרגשת מי רגלים הוי עומדת הדור מי רגלים למקור ואייתי דם יושבת טהורה וז"ל הרמב"ם בפ"ה מהא"ב שאפילו הרגישה גופה ומדעושה אינה חוששת שהרגשת מי רגלים מן החדר ודם זה דם המכה בתלתולת או בכוליא עכ"ל וכן פסק הרמב"ן ז"ל בהלכותיו: (ב) **איש** ואשה כו' רבי יוסי מטהר. כבר כתבתי במ"י משמא דגמרא דממשנה יתירה זו דמהרת בספק ספיקא וכבר שנינו ברישא דר"י מטהר אפילו בספק אחד שמעינן מינה דלא תימא בדיעבד אבל לכתחילה לא קמ"ל וכתב המרדכי דמיהו רבינו תננאל פירש דה"מ בתרי ספקי אבל בחד ספקא דיעבד אין לכתחילה לא והיכא דישבה על שפת הספל ונמצא דם על ספתו ועומדת אפילו בתוכו ליכא אלא חד ספק ונכון להחמיר כפי' ר"ת ע"כ וגם התוס' בפרק כל היד דף י"ד בד"ה דר"י מטהר כ' דלר"ת לא קאי אף לכתחילה דאמרינן בגמ' אלא אסיפא ולא ארישא לפי שר"ת פי' דר"י לא לגמרי מטהר אלא משום נדה ולא משום כתם ואף רבינו כתב כך בשם ר"ת שם סימן ב' גבי בדקה בעד שאינו בדוק לה כו' דאיכא נמי פלוגתא דרבי מטמא ור' יוסי מטהר וכתב דר"ת פי' שלא טיהר אלא משום נדה ולא משום כתם ושם בגמ' דר"י לטעמיה דטיהר נמי באשה שעושה צרכיה וא"כ לשטת ר"ת הכא אינו מטהר ר"י משום כתם וכמ"ש התוס' שם וא"כ קשיא על רבינו שהיה לו לפרש כך אליבא דר"ת כמו שמפורש שם ולא עוד אלא דהתם להלכתא כתבו והכא לא הזכירו כלל וכ"ל דס"ל לרבינו דאע"ג דמדמה התם להכא לא לגמרי מדמינן אלא אע"ג דהכא ס"ל ר"י דטהורה לגמרי אפילו הכי התם גבי דבדקה כו' מטמא משום כתם וכדס"ד דתוס' התם ומה שדחו התוס' לזה משום דא"כ מאי פריך התם והאר"י בר חנינא לא טימא ר"מ אלא משום כתם ואילו הכא טימא רבי משום נדה ומאי קושיא והלא יש להחמיר טפי בעד שאינו בדוק לא מהאשה שעושה צרכיה י"ל דרבינו סובר דטולי הא לא מחמרינן לטמא משום נדה א"כ שגם גבי אשה שעושה צרכיה מטמאים משום נדה אבל כשאם אין מטמאים משום כתם שוב אין לנו לטמאות משום נדה גם בעד שאינו בדוק דאין להחמיר טולי האי משה"כ אם נאמר דגבי אשה שעושה צרכיה טהורה לגמרי ואפ"ה מטמאים בעד שאינו בדוק משום כתם שזו אינה אומרת כל כך שהרי יש כמה קולות בכתם משה"כ להחמיר לטמאה משום נדה ובאשה שעושה צרכיה אין מטמאין אלא משום כתם כך כ"ל לומר לסברת רבינו והב"י סימן קנ"א כתב טעם לדברי ר"ת משום דדיעבד לא שייך אלא בטהרות הלכך שפיר במלתא קמא דמתני' לא איירי לבעלה ואע"ג דלענין בדיקה מחמרינן בטהרות מלבעלה כדאיתא בפ"ק משום דגזרת מעת לעת לא שייכא לגבי בעלה (ועוד הל"ל טעמא דבגמרא דשמא מתוך שרואה אותה בודקת יהא לבו נוקפו ופורש ונמצא בטל מפריה ורביה) אבל בענין זה יש להחמיר לבעלה משום איסור כרת ועוד מדמסקינן בפרק כל היד דר"מ משום נדה מטמא לא נפליג ביניהו ונימא דר"י לא טיהר אלא משום נדה אבל מטמא משום כתם ועוד מדר' חייא התם בעד שאינו בדוק מטמא משום כתם אי אמרת דר"י ס"ל הכא דטהורה לגמרי א"כ ר' חייא דלא כמאן ונצטרך לומר דג' מחלוקת בנדון מתני' ר"מ מטמא משום נדה ור"י מטהר לגמרי ור' חייא מטמא משום כתם ולא אצינו כן במשנה ולא בברייתא ומשום כך תמה הב"י על הר"ן דדוחה לדברי הר"ם שכתב כן בשם ר"ת דמפרש דר"י טימא משום כתם וכתב שאין אלו אלא דברי נביאות ואין להם על מה שיסמוכו ולא ר"ת ז"ל חתים עלה דהא סמך גדול יש לו וראוי הוא לקרותו ראיה ולפסוק כמותו ומ"מ מסיק הב"י דכיון שהפוסקים לא סמכו על זה והמגיד כתב בפי"א מהלכות א"ב דמשתנת דם עם מי רגליה הכל מודים שהיא טהורה הלכך לענין פסק הלכה כיון שהפוסקים פסקו לטהר אף לבעלה עליהם סומכים עכ"ל אבל רמ"א ז"ל כתב להא דהמרדכי בשם ר"ת דהיכא דהוה חד ספיקא טמאה וכתב עלה דהכי נהוג ומה שטימא ביושבת ואינה מקלחת יתבאר בסעיף ד' בס"ד: (ג) **ולהך** פירושא לא אשכחן דמטהר ר"י בעומדת ושותתת כו'. משא"כ לפירש"י דהא כל עומדת שותתת היא וכתב ב"י שמדברי הרמב"ם נראה שמפרש כפי' רש"י שהרי פסק בפ"ה מהא"ב דבין עומדת בין יושבת טהורה ולא חילק בין מזנקת לשותתת וכן פסק הרמב"ן בהלכותיו וכן פסק הרשב"א וכדאי הם לסמוך עליהם להתיר בכל גווני עכ"ל וכבר כתבתי בסעיף דלעיל מסקנתו של רמ"א ז"ל ועיין עוד בסעיף דלקמן: (ד) **נראה** דהייתו דוקא לר"מ כו'. אבל הגהות מיי' כתבו בפ"ה בשם הר"ם דאף ר"י לא טיהר ביושבת אלא ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל ונמצא דם תוך הספל דליכא למימר דהא דאוקימנא בגמ' סבי ס"מ לר"מ דמחמיר אבל לר"י דמיקל טהור בכל ענין דהא ביושבת לא פליגי וכי היכי דלא מטהר ר"מ ביושבת אלא בשותתת א"כ לר"י לפי שיטת ר"י שפירש דכולה מתני' בין עומדת בין יושבת איירי במזנקת יש לפרש דר"י ה"ק כדפרישית ע"כ והר"ן כתב בתשובה דכל שקלא וטריא לר"מ איתמר ולא לר"י ועכ"א מסכים אני למה שאמרת בשם הר"ם דיושבת ונמצא דם על שפת הספל מודה ר"י דטמאה אבל לא כמו שכתבת וכמו שאפרש והטעם שהוקיקוני לומר דמודה ר"י דעל שפת הספל טמאה משום דהיכי אפשר דשמואל ור' אבא תרוייהו ס"ל כר"י ושקלו וטרו אליבא דר"מ אם אינו ענין לאוקימתייהו אליבא דר"י כלל ולפיכך אני אומר דמודה ר"י ביושבת על שפת הספל ולא בתוך הספל ונמצא דם על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל דטמאה משום דרגלים לדבר דבתר דתמו מיא אתא דמה דאי לא בתוך הספל נמי מבעי ליה לאשכוחי אבל נמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל בכה"ג נמי פלוגתייהו דר"מ ור"י דר"מ חייש למיעוטא כל היכא דלא מוכחא מילתא דהיתרא מטמא לה ור"י לא חייש למיעוטא והיכא דלא מוכחא מילתא לאיסור מטהר לה ונמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל לא מוכחא מילתא כלל לפי שהדבר ידוע שמי רגלים דמזנקי מתחלתם בסופם שותתין וכיון שכן כמו שאתה אומר דביושבת באמצע הספל ונמצא דם בתוך הספל דלר"י טהורה משום דלא מוכחא מילתא דמסתמא אמרינן שדם זה עם מי רגלים בא ולא מן המקור כך י"ל בנמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל לר"י דטהורה דליכא הכא הוכחה כלל שדם זה עם מי רגלים הוא בא וכשם שזנקו מתחילתן כך זינק עמהם הדם וזהו הדם הנמצא בתוך הספל וכמו שמי רגלים שתתו בסופן כך שתתו עמהם הדם וזהו שנמצא על שפת הספל ולרבי יוסי טהורה וזהו דעתו בזה עכ"ל ועיין בסעיף ב': (ה) **הלכה** כרבי יוסי. וכתב המרדכי בפ"ב דשבועות דאע"ג דקיימא לן כר' יוסי דמטהר ה"מ בנמצא בספל שלא דרך נגה עם מי רגלים אבל אם בדקה ואח"כ מצאה דם הוא דם הוי מן המקור כיון דלא אתא ממש עם מי רגלים ע"כ וכתב ב"י דנראה דלדברי הרא"ש דמטהר יושבת בכל גוונא בהא נמי מטהר משום דאמרינן דעם מי רגלים בא ודאי ולא מדם מקור הוא ודם הזה כנמצא אח"כ אינו אלא תמצית הדם ההוא שילא עם מי רגליה וכן נראה מתשובת הר"ן שהכתוב לקמן ומיהו דוקא שראתה דם ג"כ עם מי רגליה וגם ראתה אחר כך אבל אם לא ראתה בשעת השתנה ואחר שהשתינה בדקה ומצאה דם טמאה לכולי עלמא ולא מבעיא להר"ן דמטמא בנמצא על שפת הספל ולא בתוך הספל אלא אפי' להרא"ש דמטהר בהכוה שאני התם דלא ידעינן בודאי דבתר דתמו מיא אתא דם שאע"פ שלא נמצא אלא על שפת הספל אפשר שבסוף ההשתנה עד שלא כלו מי רגלים לגמרי אתא דם וכל שבא עם מי רגלים ודאי אינו מן המקור אבל הכא דחזינן בהדיא דלא נראה דם עד אחר גמר השתנה ליכא למתלי במידי הילכך פשיטא שהיא דטמאה לכ"ע ע"כ וכתב רמ"א די"ם להחמיר בכה"ג ע"כ וכתב עוד רמ"א דמיהת אינה צריכה לבדוק אחר זה וכתב המרדכי שאם זאת האשה רגילה לראות דם תמיד אחר שעושה צרכיה אין לה היתר לבעלה אא"כ יעקר ממנה ג' פעמים ואם בג' פעמים לא תמצא או לא תיישא אפילו לבדוק עצמה לאחר שתעשה צרכיה דכל לבעלה לא בעיא בדיקה ואם אינה רגילה. לראות דם בכל פעם אלא לפרקים ואותם פרקים שוים בקביעות או בדילוג קבעה לה וסת ע"כ ומ"ש דכל לבעלה לא בעיא בדיקה אינו מוסכם אלא כמו שנתבאר בסוף פ"ק ע"ש וכתב בהגהות שערי דורא תשובה בשם מהר"א ז"ל על אשה שיש לה חולי שקורין האר"ין וויינד"א וראתה דם בתוך צרכיה וקודם לכן ואח"כ לא ראתה ושאלתי אותו אם היא טהורה או טמאה והשיב שהיא טהורה כי אותו דם לא בא מן המקור כי אם מחמת הכאב שיש לה והטהורה לבעלה. גם שמעתי שמהר"מ רונקיל ז"ל היה מתיר אותן הרואות מכת האר"ן ווינד"א אכן לפי מ"ש מהר"כ שמריה על אשה שרואה כך שצריך לשאול שאינה רואה בשעת השתנה אלא ממקום מי רגלים ולא מאותו מקום אני רגיל לומר לנשים כה"ג לבדוק דבר זה כמו שהעתקתי בשם גדול וז"ל כשאשה באה מנקב של מי רגלים צריכה להכניס מוך על מקום המקור ותשתין אם המוך נקי הוכחה דאינה מן המקור ע"כ וכן בדקו מקלת נשים על פי ומצאוהו נקי והזהרתי אותן שקודם שיכניסו המוך ידקו יפה יפה בחורין ובסדקים ובעומק ככל דין בדיקה ואח"כ יכניסו מוך הרבה בכל מה שתוכל ותשתין ואחר ההשתנה תקנח יפה ואם צריך לה תרחוץ באותו מקום שמקנחת דהיינו מקום הכתלים או בית החיצון כי הנשים יודעות באיזה מקום מגיעות מי רגלים לרחם ואותו מקום תקנח כדלעיל מחמת שנתלכלך במי רגלים ודם אח"כ תנגב יפה יפה ואח"כ תוציא המוך ואם הוא נקי הרי הוכחה ברורה שלא מן המקור הוא בא וכל זה הוא לנשים שהיה להן וכתות ושלא בשעת וסתה אבל זו שכתבת עליה דאין לה וסת א"כ יש להחמיר דאל"כ וכי לעולם לא תהא טמאה כמ"ש רז"ל אכן אם יש לה עונה כדרך הנשים אם אין וסתה קבוע כגון שפיתחה והותירה ג' ימים או ד' או שבוע או פחות או יותר רק שיהא לכן עונה קבוע על שרגילה להמתין לכל הפחות מסוף ראייה כך וכך ימים נ"ל לפי עניית דעתי לסמוך אתקנתא דלעיל ועל דרז"ל להתיר באותן הימים שאינן בימי העונה אף כי היה ראוי אפילו בימי העונה להתיר ע"י תקנה דלעיל הואיל וכתבת שמאוד מצטערת בימי רגליה דכה"ג השיב מהר"ם להרא"ש דאפילו בשעת וסתה טהורה ברואה דם מחמת מכה אי וסתות דרבנן מ"מ לא מלאני לבי להקל כיון דאיכא מכוונתא דספקי דוסתות דאורייתא וגם כל אותה תשובה היתה על אשה שהיתה לה [מכה] בפרוזדור שהיתה מוציאה דם אבל בנדון דידן [לית] לה מכה מבוררת ומ"מ בין עונה לעונה נראה לסמוך על ההיתרות דלעיל דבאותה תשובה היקל שלא בשעת וסתה אפי' אינה מרגשת דמחמת מכה קאתי תלינן בדם מכה למ"ד וסתות דרבנן וכתב המרדכי בשם מהר"ם דאם בדקה ג"פ בכה"ג דמותרת אח"כ בלא בדיקה וכמ"ש לעיל בשמו ע"כ וכתב האגור שפסק מהר"י מולין על אשה שאין לה וסת קבוע אך בכל פעם שרואה רואה בסימנים כגון מעטשת או חוששת בפי כריסה ועתה נתקלקלה ובשעה שיושבת על הספל שעושה צרכיה מאוד מצטערת ביציאת מי רגלים ולאחר שמעמוד מצרכיה בודקת עצמה ומוצאה לרוב פעמים על העד דם ואינו אדום ממש רק דיהה כמו מוגלא וזה נמשך לה שנים רבות והשיב לפי דעת מהר"ם החמיר בדבר כמו שהביא המרדכי כיון שמוצאה דם על העד אבל מהר"ר שלום כתב שאם היא רואה תמיד ע"י כאב או תלינן שמחמת מכה וטהורה אבל אם רואה לפעמים בלתי כאב טמאה ועוד בכאן יש סמך לומר שלא בא מן המקור הואיל ואינו דומה למראה דם אלא למוגלא ואע"פ שאין אנו בקיאין במראה דם לענין כזה מקילין ע"כ וכתב הר"ן בתשובה נדון שלפניכו הרי היא כשנמצא בתוך הספל ועל שפת הספל הרי אותו אצן אדום נמצא עם מי רגליה ולאחר מכאן ע"י בדיקה מחמת אותו תמצית שנשאר ממי רגליה ואין כאן הוכחה כלל דבתר דתמו מיא אתא דם ולר"י טהורה ועוד אני אומר דאפילו לר"מ אתתא בריא דלמעוטא דלא שכיח לא חייש ר"מ כדאיתא בפ' בנות כותים והא ודאי מיעוטא דמיעוטא דלא שכיח הוא משום דכי חייש ר"מ למיעוטא ס"מ כשיוצא עם מימי רגליה כעין אותו דם שרגיל לצאת מן המקור אבל כאן שאינו יוצא אלא כמין אצן אדום שהוא מפורסם לרופאים שרגיל להוולד בכליות ובשעת וסתה היא רואה דם כשאר נשים היאך נאמר דכי הדרי מי רגלים למקור מפקי דם כי האי ובשעה אחרת אינו יוצא ממש כעין אותו דם כלל הא ודאי מיעוטא דלא שכיח הוא ואפי' ר"מ לא חייש ליה והאריך עוד בראיות ומסיק שאע"פ שאין בקיאין במראות דמים אין סיהר זה מצד המראה אלא מצד עצמו הדברים שהם מובדלים ונחלקים אע"פ שהב"י כתב שלא היה צריך לראיות דבהדיא הניא בפרק המפלת אר"א בר צדוק שני מעשים העלה אבא מטבעין כו' ששאלו חכמים לרופאים וה"כ דכותיה הואיל וידוע לרופאים שאין דרך אצן אדום להוולד בחדר אלא בכליות תולין בכך הנה רמ"א ז"ל בד"מ השיב עליו דהא בלאותן מעשים עצמן מסקינן בברייתא דתטיל למים אם נמוחו טמאה וא"כ הוצרך הר"ן להביא טעמים כדי להתיר בלא בדיקה או אפילו כשנמוחו במים ע"כ וכתב עוד הב"י שהמרדכי כתב בפ"ב דשבועות אסר שאלת על האשה שבשעה שהיא עושה צרכיה רואה דם על המים כמין קרטין קרטין כמין חול ואינם אדומים אלא דיהה חזרנו על כל הצדדים ולא מצאנו לה היתר אם בכל פעם שבודקת עצמה רואה דם בעד שמקנחת בו ואינו דומה לנדון דתשובת הר"ן דהתם לא היה חול אלא כמין חול ועוד שאח"כ היה מוצאה דם ממש בעד שבודקת בו משא"כ בנדון דתשובת הר"ן שהיה אצן ממש ולא היתה מוצאה דם כלל עכ"ל הב"י ותימה שהרי גם בדברי תשובת הר"ן כתב כמין אצן אדום ומצאתי בד"מ שגם הוא השיג עליו בזה וכתב עוד שהרי בלא בדיקה לא יוכל לידע אם הוא אצן ממש וכבר נתבאר שהר"ן מתיר אף בלא בדיקה אלא מחוורתא כדכתיבנא דמעשה דהמרדכי שהיתה רואה ג"כ דם ממש ע"כ: (ו) **השאילה** חלוקה לנכרית כו'. פי' הרשב"א בשלבשה חלוקה הבדוק לה ופשטתו והשאילתו להם: (ז) **הרי** זו תולה בה. וכתב ב"י סימן ק"ץ ל"ש בין אם היא טהורה לגמרי או שהיא בספירת ז' נקיים דבחזקת טהורה היא וכ"כ הרשב"א בת"ה אבל מה שאמר פעמים שהיא תולה בעצמה עכ"ל ועיין לקמן פרק בתרא סימן ח' יתבאר דבג' ימים הראשונים של ז' נקיים אין מקילין בכתמים לתלות בדבר אחר: (ח) **ולבשתו** בימי נדות ולא בדקתו ואחרי כו'. כ"כ הטור וכתב רבינו ירוחם שכן הדין אם לבשה חלוק קודם שהיתה מעוברת ואח"כ לבשה אותו בלא בדיקה אחר שנתעברה ומצאה עליו כתם תולה בלבישת הימים שלא היתה עוברה וכן במניקה תולה בעצמה כמו בחברתה ע"כ וכ"כ הרשב"א בת"ה וכתב שכן הדין בזקנה ויתבאר מהברייתא בסוף סימן דלקמן: (ט) **תולה** בימי נדותה. והוא שלא נתכבס בינתים אבל אם נתכבס בינתים בזה כתב הרשב"א חילוקי דינים ויאלו לו מדתנן בס"פ דם הנדה כתם שנמצא בחלוק טמאה למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת הכבוס ובגמרא עד שעת כבוס חזקתו או חזקתו בדוק או חזקתו מתכבס למאי נ"מ דאמר כבים ולא בדיק אי אמרת חזקתו בדוק הא לא בדיק א"א חזקתו מתכבס הרי מתכבס ת"ש אמר ר"מ מפני מה אמרו כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק ולא היה בו כתם או עד שעת כבוס מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהם בשעת כבוסיהם ואם לא בדקו הפסידו למפרע ר' אחא אומר תחזור ותכבסנו אם נדחה מראיתו בידוע שלאחר כבוס ואם לאו בידוע שלפני כבוס רבי אומר אינו דומה כתם שלאחר כיבוס לכתם שלפני כבוס שזה מקדיר וזה מגליד ש"מ חזקתו בדוק ש"מ כלומר דמדקאמר ר"מ דטעמא דתלו הטהרה בכבוס הוא מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כבוס שמעינן דחזקתו בדוק וכתב הרשב"א בת"ה חזקתו בדוק או חזקתו מתכבס כלומר סתמא דמלתא חזקה שהכתם עובר מן הבגד בשעת כבוסו וכתם זה שנמצא בו מעכביו לאחר הכבוס בא ופשטינן דחזקתו בדוק מדהניא אמר ר' מאיר מפני מה אמרו כו' מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כבוס ואילו לא בדקו הפסידו למפרע ומסתברא דלאו דוקא חלוקיהם אלא אף של תכריכים ולאפוקי ספחה וכותית דלא אלמא כבסתו ישראלית וליתא קמן חזקה בדקתו בשעת כיבוס אבל איתא קמן ואמרה דלא בדקתו אין חזקתו מתכבס והכותית וספחה אפילו ליתנהו קמן חזקה לא בדוק וחזקה לא מתכבס ודינן

מעדני יום טוב

[ת] **והכי** תניא בתוספתא כו'. דאע"ג דבגמרא אמרינן כי אתר ר' אלעזר בר צדוק בעד אבל בכתם לא הא איכא למימר דבתר דפשטינן דרבנן פליגי תו לא צריכין לחלק לר' אלעזר בהכי דהא דמחלקינן הייט אי אמרינן דרבנן לא פליגי והוכרחנו לחלק בכך בדר' אלעזר משום הברייתא דכתם אריך מצטרף דמאן קתני לה אבל אי רבנן פליגי מצינו למימר דרבנן קתני לה ור' אלעזר בר' צדוק אף בכתם מתוך מטמא בכ"ע הלכך הוצרך רבינו להביא ראיה מהתוספתא דלא (תימא) [טימא] בתמוך אלא מטעם שהוא דם קיטות שמע מיניה דבשאר כתם דעלמא שלא בא על ידי קיטות אין לטמא בכל דהו אפילו בתמוך:

הדרן עלך הרואה כתם

פרק ט [א] **איש** ואשה שעשו צרכיהן כו' ר"י מטהר. מסקינן בגמרא דר"מ נמי מטהר הכא דאיכא ספק ספיקא והכי תניא בהדיא ר"מ ור"י מטהרין ומתני' איידי דסליק מדר' יוסי פתח בדר' יוסי ופרכינן לר' יוסי בחד ספקא מטהר בספק ספיקא מבעיא ומשנינן מהו דתימא ס"ת דיעבד אבל לכתחלה לא קמ"ל פירש"י דיעבד כגון שנתעסקה בטהרות אבל לכתחלה אומרים לה אל תתעסקי ע"כ כלומר אילו לגבי בעלה לא שייך דיעבד ועיין בד"ח סעיף ב': [ב] **דכל** עומדת שותתת. דאין רחמה נפתח. תוספות: [ג] **והא** דמוקי בגמרא יושבת דמתני' כו'. משום דמקשה הש"ס מזנקת נמי דלמא בתר דתמו מיא כו' כדמסיק לה רבינו: [ד] **אבל** לר"י כו'. וכ"ם לפירש"י דהא מטהר ר"י בעומדת וה"ה שמזנק דליכא שום טיבותא: [ה] **לעולא** בגמרא לקלא ופירש"י ותוס' שם חכם: [ו] **אע"פ** שעתה לא ראתה. וז"ל הרשב"א בת"ה הנכרית הרואה פי' לא הרואה בעידן שאלה קאמר דא"כ מ"ש נכרית אפילו ישראלית נמי ובדקתני או לנדה אלא רואה שהגיע זמנה לראות וראתה קאמר ולאפוקי לא הגיע זמנה לראות וראתה והא דקאמר נכרית דומיא דנדה מה נדה דחזיא כו' לאו דומיא דנדה ממש קאמר אלא

ושוין שתולין בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה (י) וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה טהורין [ז] והלכה כרשב"ג. בעא מיניה רבי יוחנן מרבי יהודה בר ליואי מהו לתלות כתם בכתם. (יא) אמר ליה אין תולין. מאי טעמא. לפי שאין תולין. פירוש משום דלא חזית מגופה ודלמא מעלמא אתא: מתני' [דף נט ע"ב] (יב) ג' נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם (יג) כולן טמאות. ישבו על ספסל של אבן או על איצטבא של מרחץ [ח] (רבי מטמא).רבי נחמיה מטהר שהיה רבי נחמיה אומר (יד) [ט] כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים: גמ' [דף ס ע"ב] אמר רב מתנא מאי טעמא דרבי נחמיה [י] דכתיב ונקתה לארץ תשב כיון שישבה לארץ נקתה. אמר רב הונא אמר רבי חנינא מטהר היה רבי נחמיה אפילו באחוריו כלי חרס. פשיטא. מהו דתימא נגזר גבו אטו תוכו קמ"ל. אמר אביי מטהר היה ר' נחמיה במטליות שאין בהן שלשה על שלשה דלא חזו לעניים ולא לעשירים. [כ] ואע"ג דאתו מדבר המקבל טומאה. ומהאי טעמא פסולין לסכך בהן סוכה (סוכה דף טז.): [ל] דריש רבי חייא בר רב משמיה דרב הלכה כרבי נחמיה. אמר ליה רב נחמן אבא תני מעשה בא לפני חכמים וטמאוה ואת אמרת הלכה כרבי נחמיה אמר ליה מאי היא דתניא ב' נשים שהיו טוחנות בריחים של יד ונמצא דם תחת הפנימית שתיהן טמאות תחת החיצונה טמאה הפנימית טהורה. בינתיים [שתיהן טמאות] וזה היה מעשה ונמצא דם על שפתה של אמבטי ועל עלה של זית בשעה שמסיקות את התנור ובא מעשה לפני חכמים וטמאוה. תנאי היא. דתניא רבי יעקב מטמא ורבי נחמיה מטהר והורו חכמים כרבי נחמיה ונראה דהלכה כר' נחמיה מדדריש ר' חייא בר רב משמיה דרב הלכה כרבי נחמיה ומדשקלי וטרו כל הני אמוראי אליביה. וכן לעיל בריש פרק הרואה כתם (דף נח.) [מ] מוקי רב אשי מילתיה דשמואל כרבי נחמיה. וכן פסק ר"ח דהלכה כר' נחמיה. והראב"ד ז"ל כתב דאין הלכה כרבי נחמיה. והביא ראיה מדאמר בפ' הרואה כתם (שם) ההיא איתתא דאישתכח לה דמא במשתיתא אתיא קמיה דרבי ינאי אמר תיזול ותיתי אי מתרמי לה טמאה ופירוש משתיתא [נ] כלי עץ ומכלי האורגים. ונראה דמאחר דלא איתפרים לן שפיר מהו משתיתא ראוי לפרש שהוא כלי המקבל טומאה כדי שלא נדחה כל הנך ראיות שמוכיחות שהלכה כרבי נחמיה. *) ואת המסכת (שופטים טז) מתרגמינן עם [ס] אכסנא וית משתיתא. וי"מ משתיתא טווי והוא מקבל טומאת נגעים. וכן פסק הרמב"ם הלכה כרבי נחמיה:

ג מתני' שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן (טו) [ע] כולן טמאות (טז) בדקה אחת מהן ומצאה דם היא טמאה ושתים האחרות טהורות ותולות זו בזו ואם לא היו ראויות לראות רואין אותן כאילו הן ראויות לראות: גמ' אמר רב יהודה אמר רב (יז) והוא שבדקה עצמה [פ] שיעור וסת של מציאה [צ] כדאמרי' [בפרק קמא] (דף יב:) סבר לה כבר פדא דאמר בר פדא כל שבעלה בתוך טהרותיה טמאות. [ק] כל שבעלה באשם תלוי טהרותיה תלויות. [ר] כל שבעלה פטור טהרותיה טהורות. והכא נמי אם בדקה יותר משיעור וסת אחר המציאה אמרינן שפירש ממנה דם אחר המציאה ואינן תולות בה. ורבי אושעיא אמר אפילו בעלה בתוכה טהרותיה תלויות. בשלמא התם [ש] אימר שמש עכביה לדם אבל הכא אם איתא דהוה דם מעיקרא מאן עכביה. ולית ליה לרבי אושעיא והוא שבדקה עצמה שיעור וסת דאין חילוק בין שיעור וסת ובין לאחר שיעור וסת דלענין טהרות אפילו בשיעור וסת טהרותיה תלויות דאם איתא לדם מעיקרא מי מעכביה. וא"כ [ת] מתני' דאמרה דתולות בה אפי' לאחר שיעור וסת נמי. וראיתי מן הפוסקים שפסקו כדרב יהודה. (יח) ולי נראה דבכתמים הלך אחר המיקל ותלינן אפילו אחר שיעור וסת לכתם הנמצא בטמאה. ועוד דאפי' לבר פדא לא דמו כולי האי אהדדי. דבשלמא בטהרות כיון דבשיעור וסת אחר שילתו הטהרות מתחת ידה בדקה ומצאה דם אמרינן ודאי נעקר ממנה בעוד הטהרות בידה. אבל הכא אע"פ שבדקה עצמה כשיעור וסת של מציאה אין ראוי שנתלה דם המציאה בה דשמא יצא כבר מאחת מהן ויש יותר משיעור וסת מציאת אותו הדם לבדיקה של זאת ואפ"ה תלינן בה דמקילינן בכתמים א"כ הוא הדין אחר שיעור וסת: ת"ל כיצד תולות זו בזו (יט) עוברה בשאינה עוברה. תולה עוברה בשאינה עוברה. מניקה ושאינה מניקה תולה מניקה בשאינה מניקה. זקנה ושאינה זקנה תולה זקנה בשאינה זקנה. ילדה ושאינה

*) נ"ע עם המסכת (שופטים טז) מתרגמינן עם אכסנא דמשתיתא וכן ואת המסכת מתרגמינן וית משתיתא

רש"י ושוין שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה. דלא מקלקלא לה מידי: **וביושבת** על דם טוהר ובבתולה שדמיה טהורין. ולא מקלקלא לה מידי שאין לה כתם כדאמרי' בפ"ק זו שירפה מטי ותלינן כתמה בדם בתולים: **כתם** בכתם. השאילה חלוק לבעלת הכתם ואח"כ לבשתה היא מהו שתתלה בראשונה להיות היא טהורה: **לפי** שאין תולין. דמעלמא אתי לה טומאת כתם קמא ולא בחזקת רואה היא: **מתני'** של אבן. שאינו מקבל טומאה וספסל דרישא בשל עץ דראוי ליטמא במושב הזב דהנדה: **אין** מקבל כתמים. כלומר לא גזרו על כתמים טעמא דר' נחמיה מפרש בגמ': **גמ'** אטו תוכו. דדבר המקבל טומאה הוא ומקבל גזירת כתמים לטמא אשה מדרבנן: **פנימית**. שאצל הרחיים: **שתיהן** טמאות. שחיצונה דוחקת עצמה להתקרב אצל הרחיים ועוברת ונכנסה למעמדה הפנימית הלכך שתיהן עברו שם ולא ידעי' מהי נפל: **הפנימית** טהורה. שהפנימית אינה מתרחקת מן הרחיים ליכנס במעמד החיצון: **אמבטי**. מרחץ שהיו באו לרחוץ: **וטמאום**. וזה עלה של זית דלא מקבל טומאה ומקבל כתמים ומדקתני והביאום לפני חכמים מכלל דרבים פליגי עליה: **תנאי** היא. דהיכא תנא דתנא דיחידאה פליג עליה ורבנן מודו ליה: **במשתיתא**. עם המסכת דמשתון מתרגמינן עם משתיתא. שהיתה מסכת טווי לארוג ונמצא דם על השתי: **תיזול** ותיתי. כדרך שעשתה עד עכשיו שהלכה ושבה אי מתרמי שהטווי המוסך שקורין אורדי"ר בא בין רגליה כנגד אותו מקום טמאה: **ג מתני'** ותולות זו בזו. בגמ' מפרש לה שאם היתה האחת מעוברת תולה הדם בשאינה מעוברת והיא טהורה: **ואם** לא היו ראויות וכו'. בגמ' מפרש שאם היו כולן מעוברות או כולן מניקות כולן טמאות כאילו ראויות לראות דאמרן דם מבינייהו נפק: **גמ'** והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת של מציאתה. שלכך מחזקינן האי דם בדידה ואינך טהורות: **כבר** פדא. דאמר כל שבעלה בתוך כו' אשה שנתעסקה בטהרות ופירשה וראתה דם כשיעור וסת לגבי בועלה בכי האי שיעורא הויא בעלה בתוך דמחזקינן האי דם בשעת בעילה ודאי ה"נ מחזקינן לה בודאי בשעת עסיקתה בהנך טהרות וטהרות טמאות ודאי ושורפין ואינו כשאר מעל"ע לתלות: **בעלה** באשם תלוי. אם לאחר שפירשה מן הטהרות שהתה כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה דאי לגבי בעלה בכי האי שיעורא הוי בעלה באשם תלוי דספק דם הוה בשעת ביאה ספק בתר הכי ה"נ ספק הוא אי הוה דם בשעת טהרות או לאו טהרותיה תלויות: **בעלה** פטור. כגון ששהתה יותר מכן דלגבי בעלה פטור דאפילו אשם תלוי ליכא דמחזקינן להאי דם לאחר ביאה ה"נ טהרותיה טהורות ולית ליה לבר פדא טומאה מעת לעת כשמאי דאמר דיין שעתן או בד' נשים שאמרו דיין שעתן ומתני' נמי דקתני היא טמאה וכולן טהורות אלמא ודאי בדידיה מתוקים דמטהרינן להנך אלמא כבר פדא הוא דמשוי לטהרות טומאה ודאית היכא דבדקה שיעור וסת ולא כר' הושעיא דאמר אפי' בעלה בתוכה טהרותיה תלויות ואפי' כשיעור וסת לית לה טומאת ודאית: **בשלמא** התם. גבי בעילה כי ראתה כשיעור וסת אמרינן בשעת ביאה הוה דם והאי דלא אתא עד השתא שמש עכביה אבל גבי טהרות אם איתא דהוה דם בשעת טהרות מאן עכביה הלכך ודאי טומאה ליכא אלא גזירת מעל"ע מדרבנן: **עוברה**. דמים מסולקים וכן מניקה וזקנה ובתולה. האי בתולה בתולת דמים שלא ראתה מימיה ואפי' היא

מעדני יום טוב

אלא דמתמינן לה כל היכא דאיכא לדמינהו והיינו עובדת כוכבים שכבר ראתה כנדה שרואה עכשיו עכ"ל: [ז] **והלכה** כרשב"ג. וז"ל רשב"א קסבר רשב"ג כיון דכתמים דרבנן תולין את הקלקלה במקולקל דאמרינן שאני אומר כדרך שאמרנו בב' קופות (יש) בתרומה דרבנן (וכמ"ש בחולין פרק גיד הנשה בד"ח סעיף קל"ד) ואע"ג דבידה של זו לטבול עכשיו ולטהר מ"מ מחוסרת טבילה היא וטמאה היא וכו' סבר כיון דבידה לטבול לאו כמחוסרת מעשה היא והרי היא כטהורה ולפיכך אין חברתה תולה בה דכהדדי נינהו וכיון דכתמים דרבנן קיימא לן כרשב"ג דמיקל וכן פסקו הרב ר"א והרמב"ן ז"ל עכ"ל ואריכא ליה לפרש טעמא דפסקינן דלא כרבי מאיר משום דקיימא לן הלכה כרבי מחבירו ומהאי טעמא פסק הרמב"ם ז"ל כמותו בכאן ואע"ג דרשב"ג אביו היה לאפוקי מחביריו הוא אין הלכה כמותו משום דאין הלכה כמותו כנגד רבים אבל כנגד אביו נמי הלכה כמותו כיון דיחיד הוא לגביה כמ"ש רבינו בפ' ואלו מגלחין סי' ע"ש בשם כס"י ורשב"ם ול"ע דבפרק נערה סוף סי' י"א אדפסק התם הרי"ף כר' נגד רשב"ג כתב אע"ג דאביו היה ולא חבירו מתני' דייקא טותיה כו' ועיין בפ"ק דשבת בד"ח סעיף ק"ב: [ח] **רבי** מטמא. נ"ב דהא לקמן מוקמי כתנאי ומייתו ברייתא: [ט] **כל** דבר שאינו מקבל טומאה כו'. פירש"י כלומר לא גזרו כו' וז"ל התוס' בפ' הרואה כתם ריש ד' נ"ח טעמא דרבי נחמיה כיון דדבר שהכתם בו טהור גם על האשה לא גזרו טומאה: [י] **דכתיב** ונקתה לארץ תשב. פשיטא דליתא אלא אסמכתא דהא כתמים גופייהו אינן אלא מדרבנן ועוד קרא דברי קבלה ומ"מ יראה לי להחזיק האסמכתא מלבד דלישנא דקרא יש לפרשו מענין נקיון כתמים אפילו הכי יש לי עוד לומר דדייק מדכתיב לעיל מיניה ופתחן יערה ואמרינן בשבת פרק במה אשה רב ושמואל חד אמר שנשפטו כקיתון וחד אמר שנעשו פתחיהן כיער: [כ] **ואע"ג** דאתו מדבר המקבל טומאה. ומשום הכי לא פרכינן עלה פשיטא כדפרכינן אאחורי כלי חרס ובתוס' יהבי טעמא אחרינא דלא פרכינן הכא משום דבזבחים פרק דם חטאת משמע דאי חשיב עלייהו ויחדום מקבלי טומאה: [ל] **דרש** ר' חייא בר רב. בגמרא בר רב מתנא אבל לקמן כתב ג"כ רבינו כמו בכאן: [מ] **מוקי** רב אשי מילתא דשמואל כר' נחמיה. דאמר שמואל בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם עליה טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה ומותבינן עליה ממתניות המוכיחות דלא בעינן הרגשה ומסיק רב ירמיה מדיפתי למודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן ורב אשי אמר דשמואל כר' נחמיה ס"ל ופירש"י דטעמא דשמואל לאו משום הרגשה כו' ותמיהני דהא שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה קאמר ודוחק לומר דלרב אשי שמואל לא אמר לשון זה אלא שהגמרא מפלם דבריו מה"ע ונ"ל דלרב אשי ה"ק שנאמר בבשרה וכו' וכיון שמה"ת אינה טמאה אלא בהרגשה וחכמים הם שגזרו שתהא טמאה אף שלא בהרגשה ובכתם בעלמא הלכך בדקה קרקע עולם כו' טהורה דרבנן לא גזרו אלא על דבר המקבל טומאה: [נ] **כלי** עץ. והוא פשוטי כלי עץ שאינו מקבל טומאה: [ס] **אכסנא** גרס והרד"ק פי' יריעה: [ע] **כולן** טמאות. מפ' בגמ' במשולבות בריש סי' דלקמן ועיין עוד שם בשם הרשב"א: [פ] **שיעור** וסת של מציאה. כן לשון רש"י ולא ידעתי פירושו דאיזה שיעור יש למציאות הדם ורבינו בסמוך כתב אחר מציאה וכן יש לפרש בלשון רש"י ג"כ דס"ק שיעור וסת ואותו שיעור צריך שיהיה סמוך לשל מציאה: [צ] **כדאמרי'** בפ"ק. כך נ"ל לגרוס וקאי אשיעור וסת והכי איתא התם דף י"ב בעי מיניה ר' אבא מרב הונא אשה מהו שתבדוק עצמה כשיעור וסת כדי לחייב בעלה חטאת א"ל מי מסכנת לה לבדיקה כשיעור וסת והתניא איזהו שיעור וסת תשמש ועד שעומדים בצד המשקוף ביציאת השמש נכנס עד הוי וסת שאמרו לקטנה ולא לבדיקה אלא מהו שתקנח ופירש"י כשיעור וסת מיד לאחר בעילה בתמיה דאמרינן לקמן בפ"ב נמצא על סדין שלה אות יום כלומר מיד לאחר בעילה חייבים בקרבן דודאי הוה בשעת ביאה. לבדיקה לאוחזין ולסדקים הלכך כשיעור וסת לא מסכנת לה: לשמש.אבר: ועד. סדין שמקנח בו: לקטנה תבחון אם בקנוח מצאה דם בכשיעור הזה חייבים חטאת אבל אם בבדיקתה מצאה כבר אחר השיעור אסרי לא בצד המשקוף עומד אלא בידה אוחזתו ויש כאן שיעור עודף כדי הבאה מידה למשקוף ואשם תלוי איכא ולא חטאת ע"כ ולכך כתבו התוס' והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת לאו דוקא בדקה אלא קנחה כדקאמר בפ"ק דלא מסכנת בדיקה בשיעור וסת ע"כ: [ק] **כל** שבעלה באשם תלוי. פירש"י אם לאחר שפירשה מן הטהרות כדי שתרד מן המטה כו' דהכי תנן בפ' כל היד דף י"ד: [ר] **ה"נ** כל שבעלה פטור טהרותיה טהורות פירש"י ולית ליה לבר פדא טומאה מעת לעת כשמאי דאמר דיין שעתן או בד' נשים כו'. ועוד יש לומר באשה שיש לה וסת א"נ בחולין שאין בהן טומאה מעת לעת. תוס': [ש] **אימור** שמש עכביה לדם אבל הכא כו'. וא"ת כיון דיכול להיות דאף על גב דנמצא כשיעור וסת שלא היה דם בשעת ביאה אם כן אמאי בעלה בחטאת הא ספק הוא יש לומר כיון דרוב פעמים בא מקודם ובתשמיש דאיכא למתלי בפיטר שמש עמא מן הטורה. תוס': [ת] **מתניתין** דאמרה גרס וכן העתיק הב"י:

בדקה

דברי חמודות

היא

אותו כחלוק שאינו בדוק לה ותולה בו ומיהו בהא פליגי רבי אחא ורבי דרבי אחא אמר תחזור ותכבסנו אם נדהה מראיתו בידוע שלאחר הכבוס כו' רבי אומר אין דומה כתם שלפני כבוס לכתם שלאחר כבוס שזה מקדיר וזה מגליד כלומר שלפני הכבוס דן עובר בבגד ושל אחר הכבוס מגליד כלומר גלדו עב לפי שממשו של דם עליו ויש ג' מחלוקת בדבר לר"ת אין הכל תלוי אלא בבדיקות הכבוס ולר' אחא אע"פ שלא בדקתו בתוך הכבוס תכבסנו עכשיו כיון דאפשר למיקם אמילתא אם נדהו מראיו אם לאו ולרבי אין חוזר ומכבסו אלא בודק מראיו עכשיו אם מקדיר או מגליד ומסתברא כיון דכתמים דרבנן הולכים בו להקל והלכך חלוק או סדין שלבשתו בימי נדתה ונתכבס וחזרה ולבשתו בלא בדיקה אם נתכבס ע"י ישראלית וליתא קמן דנשיילה חזקה בדקתו בשעת כבוס ואינו תולה בה אבל אם איתא קמן ואמרה דלא בדקה בשעת כבוס אין חזקתו מתכבס והרי זו תולה בה ואם נתכבס ע"י שפחה וכותית הרי זו תולה בה ואפי' ליתנהו קמן ומיהו אם אפשר למיקם אמילתא אם מקדיר או מגליד ונמצא מגליד חיישינן לה כדרבי אבל ראיתי לר"ת שכתב שכיון דאיכא למיקם עלה דמלתא כרבי בדקינן לכתם אי מקדיר טהורה ואי מגליד טמאה ולפי דברי הר"ב ז"ל אפילו אין ידוע אם מקדיר או מגליד חוששין לו וטמאה שאין זה כספקא דרבנן דספק הבא ממיעוט הסברה אינו ספק אב אין זה בקי ומכיר אחר יכיר ואפשר שאף הר"ב ז"ל לא אמרה אלא באפשר למיקם אמילתא והרמב"ן ז"ל תולה הכל במקדיר ומגליד כרבי ויש לחוש לדבריהם עכ"ל וכתב עוד הרשב"א לבסס חלוק הבדוק לה ופשטתו וכבסתו והשאילה לחברתה ונמצא עליו כתם אם מגליד בידוע שמהשניה היא והיא טמאה והראשונה טהורה ואם הוא מקדיר בידוע שמהראשונה היא והיא טמאה והשניה טהורה ואם אינן יכולין לעמוד על הדבר שתיהן טמאות ע"כ ונראה לי דהכא לכולי עלמא שתיהן טמאות כיון שאין לתלות בזו יותר מבזו וכי הא דשתי קדרות כו' שכתבתי בפרק גיד הנשה סעיף קל"ד ורמ"י יהיב טעמא הכא כדלעיל דלא מקרי ספקא דרבנן כיון דאפשר ע"י הכרה: (י) **וביושבת** על דם טוהר ובבתולה כו'. וכתב הרשב"א בתולה בתולת דמים בקטנה או נערה שלא ראתה מעולם ונבעלו שנותנים להם מן הדין לקטנה עד שתחיה המכה ולנערה עד ד' לילות ואם השאילה להם חלוק הבדוק לה תוך אותו זמן ואח"כ לבשתו ונמצא עליו דם תולה בהם לפי שמירפן מטי וכן ביושבת על דם טוהר לפי שאם תתלה בה לא תקלקלה ואם תתלה בזו הרי אתה מקלקלה וכענין שאמרו בקופות אחת של חולין ואחת של תרומה שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלו וי"א שבזמן הזה שאין אשה יושבת על דם טוהר אין תולין בה והרי היא ככל הנשים ומ"מ בבתולה שדמיה טהורין תולין ואפי' בזמן הזה אע"פ שאין נותנין לה עכשיו אלא בעילת מצוה אינו דומה ליושבת על דם טוהר לפי שזו שירפה מטי וזו אין שירפה מטי והר"א ז"ל פסק שאפילו ביושבת על דם טוהר תולין שאם החמירו עכשיו בנות ישראל על עצמן שלא לבעול על דם טוהר לגבי נפשייהו החמירו אבל לאטולי על חברתה מספק כתמים שלא יהא שתיהן מקולקלות אדינייהו מוקמינן להו והיא מקולקלת וחברתה מתוקנת עכ"ל ומדברי המגיד נראה שמפרש שהרמב"ם סובר גם כן תולה בה אפי' במקום שנהגו איסור לבעול על דם טוהר וגם רבינו ירוחם כתב דלהרמב"ם אפי' לדידן שאין אנו בועלים על דם טוהר תולה בה: (יא) **אמר** ליה אין תולין. וכן שהיתה יושבת כבר על הכתם קודם שאלה וכן שראתה כתם בחלוק אחד לאחר ששאלה את זה כך כתב הרשב"א בת"ה וכתבו הטור והגהות מיי' בשם הרמב"ן דכל שכן אם השאילתו לטהורה וחזרה ולבשתו שתיהן צריכות לחוש לו ופשוט הוא: (יב) ג' נשים שלבשו חלוק אחד. זו אחר זו ולא בדקוהו בינתים או שישבו על ספסל אחד זו אחר זו כן כתב הטור וטעמו דאי בדקו בינתים לא הוה מטמאין לכולהו וכמו שיתבאר בסעיף ט"ו: (יג) **כולן** טמאות. במה דברים אמורים בזמן שכולן שוות אבל אם היתה אחת מהן ראויה לראות יותר מחברתה תולה בה וכמו שיתבאר בסוף סי' דלקמן וכתב הרשב"א בת"ה בשם הר"א דהא דנמצא דם בחלוקה או במטה או ספסל כולן טמאות אם נתעסקה אחת בכתמים כולן טהורות שכולן תולות בה והיא תולה בכתמיה ע"כ ופשוט הוא ועיין עוד לקמן סעיף כ"ג דאם הם נשורות וכו': (יד) **כל** דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים. ומשום הכי בדקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה עליו דם טהורה כדאמר שמואל בריש פרק דלעיל ואוקמיה רב אשי לטעמיה דכל דבר שאינו מקבל טומאה כו' וכמו שהעתקתיה במ"י לקמן ומסיים בה הסמ"ג לאוין קי"א דהוא הדין אם נמצא דם על בית הכסא שישבה עליו ועיין דין בגד צבוע לקמן בפירקין לבתר הלכות כלאי בגדים: (טו) **כולן** טמאות. ומוקמינן בסי' דלקמן במשולבות וע"ש וכן עיין לעיל סעיף י"ב מ"ש בשם הרשב"א ולקמן סעיף כ"ג: (טז) **בדקה** אחת מהן ומצאה דם כו'. וכתב הטור בדקו שתים ומצאו טמא הן טמאות והשלישית תולה בהם וכ"כ הרשב"א בת"ה וכתב הב"י דנראה דאתי במכ"ש השתא אם שתים תולות באחת שנמצאת טמאה כ"ש שתתלה אחת בשתים שנמצאו טמאות ע"כ וא"ת א"כ למאי צריכי למימרא י"ל דלא תימא איפכא דכיון דשתים בדקו ומצאו טמאות גריעי חזקתייהו לטמאה ותבדק קמ"ל דאין מחזיקין מהו לגו אבל תולין מהו לגו: (יז) **והוא** שבדקה עצמה שיעור וסת כו'. דהיינו שמצאה דם ע"י קינוח ולא ע"י בדיקה בחורים ובסדקים כמ"ש במ"י וז"ל הרשב"א איזהו שיעור וסת שאמרו שמציל על חברותיה כל שתקנח עצמה בעוד שבידה אבל אם בדקה עצמה בחורים ובסדקים אחר זמן הוא זה ואינה מגלת על חברותיה וכ"כ רבינו ירוחם וכתבו הגהות מיי' בשם הרמב"ן והוא שבדקו עצמן מיד כשראו הכתם בעוד ששוכבות במטה או שמצאו אותו כשהן עומדות ממנה אבל עמדו הן משם ואח"כ מצאו כתם אע"פ שבדקה אחת מהן מיד אחר מציאה ומצאה טהורה או טמאה כולן הן טמאות וכן דעת הר"א והרשב"א כמו שאכתוב בסמוך וז"ל הרשב"א אע"פ שאינו גבי מטה בדקה א' מהן ומצאה טמא היא טמאה ושתים טהורות כתב הר"א ז"ל כי יש לחלק בין חלוק למטה לפי שהמטה שלשתן ישנות בה בבת אחת ובעודן ישנות שם בדקה אחת מהן ומצאה טמאה היא טמאה ומגלת על חברותיה אבל חלוק שלובשות אותו בזו אחר זו אע"פ שבדקו הראשונות ומצאו טמאות ואפי' בתוך שיעור וסת של מציאה אין מגילות על האחרונה אבל כשבדקה האחרונה בעוד שהיא לובשת החלוק בתוך שיעור וסת של מציאה ה"נ פשטה ובדקה עצמה בתוך שיעור וסת של מציאה ושל פשיטה ומצאה טמאה תגלה על חברותיה דומיא דמטה שכן בודקות בשעת עליה וה"ה וכזה הטעם לג' נשים שישבו על ספסל אחד בזו אחר זו והיינו דקתני במתני' ספסל דומיא דחלוק ומתני' אורחא דמילתא קתני ותנא בחלוק וה"ה בספסל ומטה ותנא במטה וה"ה לספסל עכ"ל וכ"כ בהגהת מיי' בפ"ט מהא"ב בשם הרמב"ן אבל הרמב"ם כתב שם דבחלוק נמי אם בדקה אחת מהן מיד ומצאה טמאה מגלת על חברותיה והמגיד הקשה על פי' הרשב"א דלענין בדקה ומצאה טהורה הדין שוה בחלוק ובמטה ולענין בדקה ומצאה טמאה מחלק ביניהם וסדר המשנה אינו נראה כן דקתני בדקה אחת ומצאה טמאה ברישא ומשמע דקאי אחלוק עפי מסיפא דבדקה אחת מהן ומצאה טהורה ע"כ והב"י כתב על זה וז"ל ואני אומר שאין זו קושיא שאף לפי' זה קיימא נמי רישא שפיר אחלוק אלא שתצטרך לפרש דכי קאי אחלוק בדקה אחת מהן היינו אחרונה דוקא ומאי אחת מהן מיוחדת שבהן ואע"ג דכי קאי אמטה דעסיק בה בדקה אחת מהן היינו איזו מהן כבר מצינו לשון שהוא מתפרש כיוצא בזה עכ"ל וכלומר דבכמה דוכתי מצינו שמתפרשת לשון המשנה דלגדדין קתני וה"נ דכותה וכתב עוד הב"י דמלשון הטור יש לדקדק דס"ל כהרמב"ם שאין חילוק ביניהם מדכתב להך דבדקה ומצאה טמאה כו' ובד"א בזמן שכולן שוות כו' אחר כל הדינים דחלוק ומטה ש"מ דמשווה דינייהו דכי היכי דהך בד"א בזמן שכולן שוות קאי נמי אחלוק ה"נ הך דבדקה ומצאה טמאה כו' קאי נמי על דין החלוק ועוד דאי איתא שסובר שיש חילוק ביניהם ה"ל לפרש ומדלא פי' ש"מ שסובר שאין לחלק ביניהם ומ"מ קשה על הטור שלא הזכיר לדעת הר"א והרשב"א ובכמה מקומות מכל' אלו נמשך אחר דברי הרשב"א בת"ה וסותם כמותו לא ה"ל להשמיטו בכאן אע"פ שאינו סובר כמותו ע"כ ואני אומר שאין זו קושיא על הטור דמאחר שכתב למסקנת אביו רבינו ז"ל דאף במטה פוסק דלא כרב יהודה וש"ל בדיקה מיד אלא אפי' לאחר זמן מועלת שוב אין לחלק דאדרבה בכולן בין במטה בין בחלוק וספסל דינן שוה וכל שבדיקות מועילות להציל על חברותיה אפי' שבדיקה של אחר הזמן וגם זו שיא רואה ביותר עצמית שכן סובר הטור כהרמב"ם דאין לחלק ביניהם לפי שאין כאן חילוק דאף במטה הדין כן למסקנת אביו רבינו ז"ל ובש"ע לא הזכיר גם כן שום חילוק גבי חלוק נראה שסותם כהרמב"ם בזה דאין חילוק ביניהם: (יח) **ולי** נראה דבכתמים הלך אחר המיקל ותולין אפי' אחר שיעור וסת כו'. והטור כתב בשם הרמב"ן דפוסק כרב יהודה וכבר נתבאר מתוך מה שכתבתי בסעיף דלעיל שאף הרשב"א והר"א סוברים כן ובמעדני יום טוב כתבתי לדברי הרא"ה שסובר גם כן כרב יהודה בהא דבדקה ומצאה טמאה אע"פ שסובר דבבדקה ומצאה טהורה מודה רב יהודה שאין צריך בדיקה מיד וכתב הב"י שמדברי הרמב"ם נראה שסובר כהרמב"ן והרשב"א שכתב בפ"ט אם בדקה אחת מהן עצמה מיד ומצאה עצמה טמאה הרי השתים טהורות ומדקאמר מיד משמע בתוך שיעור וסת דוקא קאמר וכדרב יהודה אמר רב וכיון דכל הפוסקים אלא הרא"ש פסקו כמותו הכי נקטינן אע"פ שכתב רבינו ירוחם בדעת התוס' נראה שהוא כדעת הרא"ש לא דחינן דברי כל הפוסקים מקמייהו עכ"ל: (יט) **עוברה** ושאינה עברה כו' מניקה כו'. כמו שנתבאר בפ"ק סי' ג' ע"ש

וכא

שאינה ילדה תולה ילדה בשאינה ילדה. היו שתיהן עוברות שתיהן מניקות שתיהן זקנות שתיהן יולדות זו היא ששנינו לא היו ראויות לראות רואין אותן [דף סא ע"א] כאילו הן ראויין לראות:

ד מתני' שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת האמצעית (כ) כולן טמאות תחת הפנימית שתים הפנימיות טמאות והחיצונה טהורה. תחת החיצונה שתים החיצונות טמאות והפנימית טהורה. אימתי בזמן שעלו דרך מרגלות המטה אבל עלו דרך עליה כולן טמאות. [א] (כא) בדקה אחת מהן ומצאה טהורה היא טהורה ושתיהן טמאות. שתים ומצאו טהורות הן טהורות ושלישית טמאה. שלשתן ומצאו טהורות כולן טמאות: גמ' מאי שנא רישא דלא מפליג ומאי שנא סיפא דמפליג. אמר רבי אמי רישא (כב) במשולבות שכולן רצופות ותכופות זו לזו. והא דטמאות כולן ברישא. ובסיפא היא והסמוכה לה. (כג) כתב הראב"ד ז"ל דדוקא ישנות שמתוך שינה הן דוחקות זו את זו וחוששין שמא דחקה אחת ונכנסת למקום חברתה. (כד) אבל אם הם נעורות במטה אין לחוש להשמטה [ב] שא"א אפשר לכל אחת מהן שתדע את מקומה ואם אומרת ברי לי שלא באתי למקום מציאת הדם טהורה אבל נמצא ביניהן טמאות [ג] ודוקא במטה שאין עליה סדינין אבל אם יש סדינים עליה כולן טמאות בין משולבות בין שאינן משולבות [ד] לפי שהסדין עשוי להתהפך [ה] דומיא דפליון והלוקה שהיא מתכסה בו (לעיל דף נז:) ונראה לי דבריו בסדין העליון שמתכסה בו שאותו הוא חוזר ולא התחתון (כה): ה אמר רבינא האי ליסנא בישא אע"ג דלקבולי לא מיבעי למיחש ליה מיבעי דכתיב והבור אשר השליך שם ישמעאל את כל פגרי האנשים אשר הכה ביד גדליה. וכי גדליה הרגם והלא ישמעאל הרגם. אלא מתוך שהיה לו לחוש לעצת יוחנן בן קרח שאמר לו מלך עמון שלח את ישמעאל להכותך נפש ולא חש מעלה עליו הכתוב כאילו הרגם. הנהו בני גלילא דנפק עלייהו קלא דקטול נפשא. אתו לקמיה דרבי טרפון אמרו ליה ליטמרינן מר. אמר להו היכי איעבד. לא אטמרינכו קטלי לכו. אטמרינכו הא אמור רבנן האי ליסנא בישא אע"ג דלקבולי לא מיבעי. למיחש מיבעי זילו אטמורי נפשייכו. פירוש רש"י למיחש מיבעי ושמא הרגתם ואסור להציל אתכם. ותימה הוא לפרש כן וכי אם יצא קול על אדם שחטא בשביל קול בעלמא יהא אסור להציל נפשו. ונראה דברי רבינו אחא שפירש בשאלתות (פ' וישב) אם הרגתם חייבתם ראשי למלך שהתורה מלקבל רוצחין. וכענין זה דוקא יש לחוש לליסנא בישא היכא שיכול לבוא לידי היזק לו [ו] או לאחרים אם לא יחוש לו. כהך עובדא וכההיא דגדליה בן אחיקם. אבל בענין אחר אסור אפילו לחוש ללשון הרע ולהאמינו כלל:

הלכות כלאי בגדים

א [דף סא ע"ב] אמר [א] רפרם בר פפא אמר רב חסדא בגד שאבד בו כלאים צובעו ומותר. א"ל רבא לרפרם בר פפא מנא ליה לסבא הא. אמר ליה מתני' היא דתנן בודק עד שמגיע לסלע או לקרקע בתולה ואי ליכא אימור עורב נטלה. ה"נ עמרא וכיתנא לא סליק בהו ליבעא בהדי הדדי [ב] (א) וכיון דלא ידיע אימור מיגתר נתר: ב אמר רב אחא [ג] בריה דרב יוסף משמיה דמר זוטרא האי מאן דרמי ליה חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא ונתקיה ולא ידע אי נתיק אי לא נתיק שפיר דמי מ"ט מדאורייתא שעטנז אמר רחמנא עד שיהא שוע וטווי ונוז. ורבנן הוא דגזור בהו (ב) [ד] והא כיון דנתקיה נתקיה. מתקיף לה רב אשי ואימא או שוע או טווי או נוז. והלכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא בחדא ליסנא:

ג פירש רש"י שוע וטווי ונוז שיהא הפשתן והצמר מתוקנין יחד במסרק וטווין יחד וארוגים יחד. דנוז היינו ארוג. וקשיא דא"כ [ה] אמאי הוצרך להתיר כלאים בציצית (יבמות דף ה:) [ו] והלא התכלת צריך להיות סרוק לבדו א) וטווי לבדו ונוז [שפירש] ב) דהיינו ארוג [ז] קשה דא"כ אמאי הוי האי חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא ספיקא דרבנן והלא כל אחד היה שוע לבד וטווי לבד וארוג יחד. ודוחק הוא לומר שלא היה שוע או לא היה טווי. ועוד אמאי פריך ואימא או שוע או טווי או נוז דשוע בלא נוז לאו בגד הוא כיון דאינו ארוג. ואין לפרש ואימא שוע בהדי נוז או טווי בהדי נוז או נוז לחודיה. דאם כן שוע וטווי דכתב רחמנא למה לי כיון דבנוז לחודיה הוי כלאים. ועוד מ"ש שוע וטווי דקאי אכל חד וחד צמר לחודיה ופשתים לחודיה ונוז קאי אתרווייהו כחדא. ועוד היכי משכחת לה נוז לחודיה בלא שוע ובלא טווי. ועוד אמאי צריך קרא לאריג הא מיחדו נפקא (לקמן סי' יז) דשתי תכיפות חיבור וכל שכן ארוג (ג) ופירש ר"ת שעטנז יחדו שיהיה כל אחד שוע לבד טווי לבד נוז לבד ואחר כך מחובר יחדיו. ונוז היינו שזור [ח] כדתנן במסכת כלאים (פ"ט) נלוז ומליז הוא לאביו שבשמים לשון (דברים לב) עקש ופתלתול [ט] לפי שהחוט מתעקם ונפתל. והאי חוטא הוי ספיקא דרבנן לפי שלא היה שזור. ופריך מנלן דבעינן כל שלשתן ג) יחדיו אימא או שוע וחיברו כעין לבדים. או טווי בלא שוע ונוז כעין בגדים גרועים דלא שזירי ולא שועי. או נוז שזור פתיל של צמר ופשתים וחיברו [י] והא דאיצטריך למשרי כלאים בציצית. משום דבעינן שיהא חוט של תכלת שזור כדאיתא בעירובין ד) בפ' בתרא (דף צו:) המוצא תכלת בשוק לשונות פסולה חוטין כשרה ומוקי לה בשזורין דכיון ששזרין ודאי לשם תכלת טוו ובספרי מפיק לה מקרא דשזרין בעינן דקאמר התם פתיל תכלת שיהא טווי ושזור. אין לי אלא תכלת. לבן מנין אמרה תורה [כ] תן תכלת (בציצית) ותן לבן מה תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור. וסתם בגדים נמי יש להן חוטים שזורין בסוף הבגד כדי שלא יפסיד הבגד כדאמרינן בפ' בתרא דעירובין (דף צו:) ודלמא מדעתא דשיפתא דגלימא עייפינהו. והא דתנן במסכת כלאים בפרק בתרא אין חייבין משום כלאים אלא על טווי ואריג שנאמר לא תלבש שעטנז עד שיהא שוע וטווי ונוז לאו משום דנוז היינו אריג דא"כ היה לו לומר דאינו חייב אלא שוע טווי ואריג אלא לאו למדרש טוליה שעטנז קאתא [ל] אלא משום טווי לחודיה נקטיה. אבל ארוג נפקא לן מיחדו:

ד תנן בפרק בתרא דכלאים אין אסור משום כלאים אלא צמר ופשתים כדכתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו צמר הוא צמר רחלים ואילים (ד) ולא צמר גמלים וארנבים. ובירושלמי דריש לה מקרא דכתיב ומישע מלך מואב היה נוקד מהו נוקד רועה והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף אילים צמר [מ] אין לך קרוי צמר אלא צמר אילים. וכן פשתים דוקא שאין לו שם לווי [נ] אבל לא פשתים שלם. ולא פשתים קנבוס. פירוש מיני פשתים הן הנקראים כך: ה צמר גמלים וצמר רחלים (ה) שטרפן זה בזה [ס] אם רוב מן הגמלים מותר (ו) ואם רוב מן הרחלים אסור. אם רוב מן הגמלים מותר פי' לערב בו פשתן (ז) כי נתבטל צמר רחלים ברוב וכן פשתן וקנבוס שערבן זה עם זה אם

רש"י היא נשואה קרי לה בתולה להכי כדאמרינן בפ"ק: באילו הן ראויות. לראות ושתיהן טמאות דמ"מ דם מבינייהו נפיק: ד מתני' חיצונה. קרי להך דלצד דרך עליית המטה פנימית ואותה שלצד הקיר ובגמ' מפרש מ"ש הכא דמפליג בין נמצא תחת הפנימית לנמצא תחת האמצעית וברישא קתני תחת אחת מהן כולן טמאות אפי' נמצא תחת פנימית או חיצונה: אימתי. אמרו נמצא תחת חיצונה פנימית טהורה בזמן שעלו דרך מרגלות המטה דלא עברה פנימית על מקום מציאת הדם: אבל עברו. שלשתן דרך עליה שכן דורסות ועוברות על החיצונה כולן טמאות והפי' פנימית דשמא כשעברה פנימית דרך שם נפל ממנה: גמ' מ"ש רישא. דקתני לעיל נמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות ולא מפליג בין נמצא תחת האמצעית לנמצא תחת פנימית או חיצונה: א"ר אמי. רישא במשולבות תכופות ודבוקות יחד הלכך אפי' נמצא תחת הפנימית איכא לספוקי נמי בחיצונה: ה ביד גדליה. משמע שע"י גדליה נהרגו: יוחנן בן קרח. אמר לו לגדליה שמעתי שבא ישמעאל בן נתניה להרגך: מיחש ליה מבעי. ושמא הרגתם ואסור להציל אתכם:

הלכות כלאי בגדים א צובעו ומותר. שע"י הצבע הוא ניכר כדמפרש עמרא וכיתנא לא סליק בהו ליבעא כי הדדי שהפשתן קשה לקבל הצבע יותר מן הצמר ואי לא מינכר בצביעה ודאי נפל: מגליה לסבא הא. דסמכי' אהכי: ב שוע. לשון חלק תרגום של חלק שעיע כלומר שיהו הלוקים יחד במסרק: וטווי. יחד ונוז ארוג. ורבנן הוא דגזור באריג בלא שוע וטווי: ד לשונות. צמר סרוק וצבוע: פסולות. שמא לא נצבע לשם ציצית והכן עשייה לשמן בעינן: דשיפתא דגלימא. שכן דרך להכן שזורים בשפתו שהוא גדיל ונקרא בלע"ז לימוש"י והחוטים נקראים אוריי"ל: (מכאן ואילך פי' רבינו עובדיה מברטנורה): ה אין אסור משום כלאים אלא צמר ופשתים דכתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים. שעטנז כלל צמר ופשתים פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא. צמר הוא צמר רחלים ואילים בלבד דכתיב ומישע מלך מואב היה נקד והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף אילים צמר סתם אלא צמר אילים אבל שאר צמר צריך ליתן לו שם לווי צמר גמלים צמר ארנבים צמר עזים: שטרפן. שערבן: מותר. לערב עמהן פשתן לפי שצמר רחלים נתבטל ברוב של גמלים: וכן פשתן וקנבוס. שנתערבו והרוב מן הקנבוס מותר לסבי"א צמר ולערב עמהן:

דברי חמודות

[א] וכתב הרשב"א דכשם שתולה בחברתה כך תולה בעצמה כו' כמ"ש בשם רבינו ירוחם לעיל סעיף ח' וכתבו התוס' ואר"י דדוקא בכך ענינא דקאמר גמ' תולין אבל יש לה וסת דמסולקת בדמים דהא אמרינן דיה שעתה אינה תולה באין לה וסת וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה ואינה תולה בהגיע שעת וסתה וכתבוה הגהות מיי' פ"ט: (כ) כולן טמאות. עיין סעיף כ"ג וסעיף י"ג מ"ש בשם הרשב"א: (כא) בדקה אחת מהן ומצאה טהורה וכו'. לרבינו פשיטא דהכא א"צ שתהא שבדיקה בתוך שיעור וסת דהא אף בבדקה ומצאה טמאה סובר כן ומהני אף לטהר חברותיה וכ"ש הכא דלטהר את עצמה ושם כתבתי דהרא"ה אע"ג דלעיל פוסק כרב יהודה דצריך שתהא שבדיקה מיד ס"ל דהכא מודה דא"צ אבל כל שאר הפוסקים שפסקו לעיל כרב יהודה ס"ל דה"נ דבותיה דרב יהודה לא אריסא לחוד קאי אלא אכולה מתני' ומכיון דמסקינן לעיל דלא כרבינו אלא כהפוסקים כרב יהודה וא"כ ס"ל להרז"ה לענין דינא דהכא יחידאה לגבי כל הפוסקים ואין הלכה כמותו: (כב) במשולבות שכולן רצופות כו'. ולשון הטור משולבות שרגליהן משורות זו בזו וז"ל הרשב"א בת"ה היו משולבות זו בזו כשליבות הסולם שרגליהן משורות זו בזו: (כג) כתב הראב"ד ז"ל דדוקא ישנות שמתוך שינה הן דוחקות כו'. אבל לא חיישינן (שמתוך שינה) שיתהפכו מתוך שינה להיות משולבות כמ"ש במ"י בשם הרשב"א לקמן גבי סדין שעשוי להתהפך ומסיים עוד הרשב"א וכתב אבל אשה אחת באין לה מוגע בכל מקום שימצא דם במטה טמאה שהמטה כולה מקומה ועוד דם זה מסיקין בה ע"כ: (כד) אבל אם הם נעורות במטה כו'. ומסיים בה הטור שאם עלו דרך החיצונה ונמצא תחת החיצונה כולן טמאות תחת האמצעית האמצעית ופנימית טמאה והחיצונה טהורה תחת הפנימית היא לבדה טמאה ושתי החיצונות טהורות וכתב עוד היה להן עסק לצד פנים שדרכן להתנודד ולקרב לצד פנימי אע"פ שנמצא תחת הפנימית שתי הפנימיות טמאות כההיא עובדא דשתי נשים שהיו טוחנות ברחים וכו' דלעיל בסי' ב' וכן הגה דברי הרשב"א בשם הר"א והדברים פשוטים הם: (כה) כתב הראב"ד בספר בעלי הנפש וז"ל נ"ל אע"פ שהתמרט על הכתם ועשינו אותו כראייה לענין ז' נקיים ולכל דבר אעפ"כ לא נחמיר עליו לחוש ליום מציאת הכתם כמו שהיא חוששת ליום ראייה ועוד אני אומר שאין הכתמים קובעים וסת ולא עוקרים וסת תוך מכתמי עד הבדוק לה שהן מטמאים בכל שהן והרי הן כראיות לכל דבר עכ"ל:

הלכות כלאי בגדים (א) וכיון דלא ידיע אימור כו'. כבר כתבתי בזה במ"י דהך אימר טודאי מחשבינן ליה והב"י כתב דמדברי הטור סימן ש"ב משמע דה"ל מיירי בכלאים דרבנן כי הך אוקימתא דלקמן בסמוך אבל בכלאים דאורייתא אין הולכין בספקן להקל וכך פסק רמ"א בהגהותיו ועי' בסמוך: (ב) והא כיון דנתקיה נתקיה. כתב הב"י דמדקדוק הלשון הזה משמע דלא שרי לכתחלה למנתקיה אלא שהטור כתב דינתק משמע דלכתחלה נמי שרי למנתקיה והרמב"ם השמיט דין זה דהיכא דנתקיה ולטעמיה אזיל שסובר דאף מדאורייתא לא בעי שוע טווי ונוז כמו שיתבאר לקמן בסמוך וסובר שמימרא זו אינה לשון הגמ' ואע"פ שבספי' המשנה שלו לא נמצא כך כבר נמצא נוסחא ערבית שכתוב שם בהפך ושמה שנזכר בגמרא נדה אינו לשון הגמ' אבל הוא לשון אינו מפרש ע"כ ומיהת משכחת להא דלעיל דהוא מדבריהם לפי שאע"פ שלהרמב"ם לא בעינן לכולהו שוע טווי ונוז היינו שסובר דשוע לחוד סגי אבל נוז בלא טווי מודה דלא סגי לאסר מדאורייתא ואע"פ שלהרמב"ם הא דלעיל שרי אפילו במדאורייתא משום דמקל בספק כזה כמ"ש במ"י אפילו הכי הוצרכתי לפרש כך לפי שבעל הש"ע השמיט להך דהכא שנראה לפי שסובר בזה כהרמב"ם דס"ל דהך הוה כלאים דאורייתא כיון שהוא טווי ונוז וכן לא העתיק אלא לשון של הרמב"ם בביאור איזהו כלאים דאורייתא ואעפ"כ לא נמנע רמ"א ז"ל בהגהותיו וכתב אהך דלעיל שלא הותר אלא בכלאים דרבנן וזה דלא כהרמב"ם שהתיר הא דלעיל אף בכלאים דאורייתא לכך הוצרכתי לפרש דמשכחת לה להא דלעיל אפילו להרמב"ם שהוא בענין שאינו אלא כלאים דרבנן: (ג) ופיר"ת שעטנז יחדו כו'. אבל הרמב"ם כתב בפ"י מהל' כלאים וז"ל כיון שנתחבר הצמר עם הפשתן לצד חיבור בעולם הרי זה הכלאים מן התורה כיצד צמר ופשתים שטרפן זה עם זה ושע אותן ועשה מהן לבדים הרי אלו כלאים טרפן וטווה אותן כאחד וארג בגד מטווי זה הרי זה כלאים ע"כ דס"ל דהא דתנן הלבדים אסורים מפני שהם שועים מן התורה קאמר וכן נמי מדתנן אין אסור משום כלאים אלא שוע טווי וארוג שנאמר לא תלבש שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז משמע דטווי ונוז לחודיה הוה כלאים וכן שוע לחודיה כהסיה דהלבדים כו' ומיהו בארוג לחודיה אינו חייב אא"כ שהיה טווי גם כן כדקאמר הרמב"ם וטווה אותן כא' וארג כו' והב"י נדחק למצוא טעם בדבר וקאמר דשע דכתיב ברישא דתיבת שעטנז אלים לאשמועינן דמחייב עליה. לחודא עוד כתב פי' אחר די"ל לומר דהרמב"ם סובר דעל אריג לבדו נמי חייב ולא קאמר וטווה אותן כאחד וארג כו' אלא לומר דעל טווי זה אע"פ שהוא מרוף אינו חייב אלא א"כ ארגו אבל אה"נ שעל הארוג לחודיה חייב אפילו לא טוואו דלא גרע משוע דלבדים וכן הוא נוז ג"כ נכתב בשלמות בתיבת שעטנז כמו שע ע"כ ומ"מ על הפירוש הראשון כתב שנראה לו יותר ובספרו הש"ע העתיק לשון הרמב"ם בריש סי' ש' ותמיהני על רמ"א שלא הגיה עליו שם ובסי' ש"א סעיף ב' הגיה שיש מחלוקת על הלבדים די"א אומרים שאין איסורן אלא מדברי סופרים ועיין עוד מדיני כלאים דאורייתא בשם הרמב"ם בסעיף ל"ב: (ד) ולא צמר גמלים וארנבים ונוצה של עזים. וכל שאר מינים מותרים בפשתן וכן קנבוס וצמר גפן וכל שאר מינים מותרים אפילו בצמר רחלים ואילים לשון הש"ע ריש סימן רצ"ח וגרסינן בפ"ב דבכורות דף י"ז דרחל בת עז אין לוקין על צמרו משום כלאים וכתבו שם רבינו וכתב הרמב"ם שאסור מיהת מדבריהם מפני מראית העין ועיין לקמן סי' ו': (ה) שטרפן זה בזה. וטווה מהן טווי. הרמב"ם והטור: (ו) ואם רוב מן הרחלים. או אפילו במחצה מן הרחלים כ"כ הרמב"ם והטור ופשיטא לי מלתא שיצא להם מכל הני דתנינן בפ"ב דמכשירין דמחצה כרוב לחומרא: (ז) כי נתבטל צמר רחלים כרוב

מעדני יום טוב

[א] בדקה אחת מהן ומצאה טהורה כו'. ה"נ תליא בפלוגתא דלעיל דמאן דפסק כרב יהודה התם ה"נ צריך שתהא בדיקה זו תוך שיעור וסת וכ"כ הטור בשם הרמב"ן וכן לרבינו שפוסק שם דלא צריך ה"נ לא צריך שתהא הבדיקה תוך שיעור וכ"כ הב"י דהא שייך בה ספיקא דבכתמים הקלנו כי היכי דשייך לעיל. וכתב עוד בשם הרז"ה דפוסק לעיל כרב יהודה ואפ"ה כתב דבכאן לפטור עצמה אפילו לאחר זמן פוטרת עצמה דלאו פוטרת חברותיה שאין בדיקה לחברותיה תאמר בפוטרת עצמה שיש בדיקה לעצמה ע"כ: [ב] שא"א. והב"י העתיק שאפשר ולי נראה דגרים שאי אפשר: [ג] ודוקא במטה שאין עליה סדינים. ולשון הטור ומיירי שנמצא במטה שלא על הסדין וכך הם דברי הרשב"א בת"ה הקצר וכתב הב"י ללמד דכל שלא נמצא על הסדין אע"פ שיש סדינין על המטה אין בכך כלום דלא קאמר הראב"ד שאם יש עליה סדינים כולן טמאות אלא דוקא היכא שנמצא בסדין אבל לא היכא שנמצא שלא על הסדין דהא כי הסדין עשוי להתהפך מאי הוי כיון שלא נמצא עליו ודבר ברור הוא ע"כ: [ד] לפי שהסדין עשוי להתהפך. אבל לגופן אין חוששין שמא תתהפכנה מתוך שינה להיות משולבות והטעם לזה מפני שבכתמים דרבנן. הרשב"א ועיין בד"מ סעיף כ"ב: [ה] דומיא דפליון והלוקה כו'. בריש פירקין דלעיל: [ו] או לאחרים. וכ"כ התוס' ומתוכה משמע דכמו דמבעי ליה לחוש אם יכול להיות שיבא לו היזק לעצמו הה"נ אם יכול להיות שיבא היזק לאחרים דמאי שנא דבודאי שיש לאדם לחוש להיזק של אחרים כמו שיש לו לחוש להיזק של עצמו וכלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך ועובדא דגדליה הפלה עליו הכתוב כאילו הרג לכל הנהרגים ביד ישמעאל ואע"פ שה"ל לחוש לעצמו לא הזכיר הכתוב להא והזכיר שלא היה חש לאחרים:

הלכות כלאי בגדים [א] גרסי' בגמ' ת"ל בגד שאבד בו כלאים כו'. וכתבה רבינו לקמן בסי' ה': [ב] וכיון דלא ידיע אימור מגתר נתר. פירש"י ודאי נפל טעמו דאי לא מחשבינן ליה כודאי הוה שרינן מספק והא קי"ל כל ספק דאורייתא לחומרא ומטעם זה השיגו הראב"ד להרמב"ם שכתב בטעם הדבר שכל איסור ספיקות מד"ס ולפיכך הקילו בספק וכתב עליו הראב"ד אמת הוא שכל הספקות אינן של תורה מיהו קי"ל כל ספק איסור תורה לחומרא ובדרבנן לקולא עכ"ל ולכך נתכוון רש"י לפרש דאימור כו' ודאי מחשבינן ליה ואע"ג דבאמת אינו ודאי גמור יש לומר דמכיון שהוא קרוב לודאי הלכך לא הוה בכלל איסור ספקות שאמרו לחומרא אלא ודאי הוא ולקולא ולענין השגתו של הראב"ד על הרמב"ם תירץ הכ"מ דיש לומר שחכמים ז"ל שאמרו כך הם אמרו דספק זה יהא לקולא מפני שהוא מילתא דלא שכיחא עד כאן ועיין בד"מ: [ג] בריה דרב יוסף ובגמרא דרב ייבא: [ד] והא כיון כו'. ובגמ' הגירסא וכיון דלא ידע אי נתקיה שרי וגירסת הספר יותר נכון אלא שיש לגרוס וכיון כו': [ה] אמאי הוצרך להתיר כלאים בציצית. כדאיתא בפ"ק דיבמות דף ה': [ו] והלא התכלת צריך להיות סרוק לבדו כו'. שהן הן שני חוטי תכלת לבדן כדאיתא בהלכות ציצית: [ז] קשה דא"כ אמאי הוי האי חוטא כו' ספיקא דרבנן. כלומר דמדאיצריכה התורה להתיר כלאים בציצית על כרחך לא בעינן שיהיו שועין וטווין יחד אלא אם הם ארוגים יחד אע"פ שכל אחד שוע וטווי לבדו הוי דאורייתא (ובמוס' ליתא לקושיא זו): [ח] כדתנן במסכת כלאים. פרק בתרא והוא לקמן בסימן י"ב: [ט] לפי שהחוט מתעקם כו'. ונלוז מלשון אל יליזו כדכתב רבינו שם: [י] והא דאיצטריך כו'. קאי אציבתא דמר זוטרא: [כ] ה"ג תן תכלת ותן לבן. וכן הוא בתוס': [ל] אלא משום טווי לחודיה נקטיה. וא"ת ואריג דנקט ברישא למה לי יש לומר דכיון דאריג נמי מדרשא דיחדיו נפקא ליה נקטיה נמי כי היכי דנקט טווי משום דמדרש דנוטריקון נפקא ליה: [מ] אין לך קרוי צמר אלא צמר אילים. דמדלא כתב בצמר לומר שמלחן עם הצמר וכתב צמר ש"מ שאין צמר אחר הקרוי צמר בלא שם לווי ולכך לא הוצרך לכתוב בצמר דסגי ליה במאי דכתב צמר שאין מקום לטעות ונומר שמלת צמר אחר וצמר שבכתוב מוסב גם אכרים שהם נקבות דהיינו כבשים: [נ] אבל לא פשתן שלם. וכן הוא בפי' הר"ש אבל בירושלמי שלנו הגירסא של ים: [ס] ה"נ אם רוב מן

תפארת שמואל א) וטווי לבדו וגם מה שפירש ונוז יחד דהיינו ארוג כצ"ל להגיה ועיין תוס' ביבמות דף ה' ע"ב: ב) דהיינו ארוג קשה. כ"ב הלשון מגומגם וגם הקושיא אינו מובן ועיין בתוס' וצ"ע וצ"ל דה"פ בתחלה מקשה על שוע טווי ואפילו דשוע לבד ונוז הוא ארוג והוי ממש בכלאים בציצית דא"כ קשה אמאי וכו' והלא כל אחד וכו' ודו"ק ודלא כמ"ש בס' מעדני יו"ט שכתב דברים שאינם נכונים בעיני: ג) תיבת (יחדיו) צריך למחוק: ד) בפרק בתרא דעירובין גבי המוצא תכלת בשוק וכו' כצ"ל:

(ח) אם רוב קנבוס מותר לערב בו צמר. וגרסינן בירושלמי צמר ופשתים שטרפן אסור כיצד עושה מביא [ע] ליטרא ועוד צמר גמלים ומבטלן. אבא בר רב הונא בשם רבי ירמיה צמר ופשתים שטרפן בטלן. רב אמר אם ר בתערובתן: [פ] מה מפליג א) מה דאמר רב כשעשאן בגד אחד בפני עצמו אסור דעשאן בגד לא שייך ביה ביטול (ט) אפי' חוט אחד בכל הבגד כדתניא בגד שאבד בו כלאים הרי זה [צ] לא ימכרנו לעובד כוכבים ולא יעשנו מרדעת לחמור [ק] אבל עושה אותו תכריכין למת. ולא אמרינן שיבטל ברוב מאחר שאין מקומו ניכר בכל הבגד. כדאמרינן בשלהי תמורה (דף לד.) דצמר דבכור ושער דנזיר [ר] שנארגו בבגד דבטל אי לאו דעביד מיניה ליפרתא פי' שארג [ש] צורת ליפור מן השער דחשיב ולא בטיל ב) דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר. אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובת זה נאסר לא שייך ביה ביטול ברוב. [ת] דאין כאן אלא חתיכה אחת של איסור. והא דבעינן נתינת טעם בבשר בחלב כמו בשאר איסורים אע"ג דהוי היתר בהיתר ולא שייך ביה בטול כיון שע"י תערובת נאסר. שאני התם דהדרך ביטול אסרה תורה [א] ולא מיקרי בשר בחלב בלא נתינת טעם. תוספתא בד"א בזמן שהביא פשתן וצמר וטרפן זה בזה אבל העושה חלוק שכולו צמר גמלים או כולו צמר ארנבים וארג בו חוט אחד של צמר וחוט אחד של פשתן אסור (י) [ב] פירוש שני חוטין של צמר ושל פשתן זה אצל זה. אבל אם חוט של צמר בצד אחד וחוט של פשתן בצד אחר מותר. ירושלמי אילו כתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים [ג] הייתי אומר אין אסור אלא מלבוש. ת"ל לא יעלה עליך אי לא יעלה עליך הייתי אומר לא יפשיל הקופה לאחוריו ת"ל לא תלבש מה מלבוש מיוחד דבר שהוא מהנה הגוף (יא) אף אין לי אלא כל דבר המהנה הגוף. לאיזה דבר נאמר לא יעלה עליך. רבי נתן בר אבא ר' יונה בשם רבי זירא שאם היה בגד גדול מקצתו יש בו כלאים ומונח בארץ ומקצתו אין בו כלאים לא יתכסה בצד השני: ו גרסינן בברכות (דף יט:) אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטו אפי' בשוק שנאמר אין חכמה ואין תבונה וגו' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. [ד] ונראה דדוקא בכלאים דאורייתא אבל כלאים דרבנן לא. מדפריך עלה מקברו את המת וחזרו ולפניהם שני דרכים אחת טהורה ואחת טמאה בא בטהורה באין עמו בטהורה בא בטמאה באין עמו בטמאה משום כבודו ומשני תרגמה רבי אבא בבית הפרס דרבנן ותו פריך מגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה תרגמה רבה בר שבא [ה] בלאו דלא תסור. ירושלמי הרי שהלך בשוק ונמצא לבוש כלאים. תרין אמוראין חד אמר אסור וחד אמר מותר מאן דאסר דבר תורה ומאן דמתיר כדאמר רבי זירא גדול כבוד הבריות שדוחה את המצוה בלא תעשה [ו] שעה אחת. תני [ז] אין מדקדקין לא במת ולא בכלאים בבית המדרש. ר' יוסי הוה יתיב ומתני והוה תמן מיתא מאן דנפק לא אמר ליה כלום ומאן דיתיב לא אמר ליה כלום. רבי אמי הוה יתיב ומתני אמר חד לחבריה את לבוש כלאים אמר ליה רבי אמי שלוף מאגיך ושב ליה וסבר רבי אמי כאמוראה דשרי או שמי בכלאים דרבנן. אי נמי בכלאים דאורייתא ג) ודאי המוצא כלאים בבגדו אין חכמה ואין תבונה לנגד השם וצריך לפושטו אפילו בשוק (יב) אבל אם אדם רואה כלאים בבגדי חבירו [ח] והלובש כלאים אינו יודע אין לומר לו בשוק עד שיגיע לביתו דמשום כבוד הבריות ישתוק ולא יפריש משוגג (יג): ז השיריים והכלך אין בהם משום כלאים שיריים הוא מטכסא [ט] מין מעיל עשוי ממשי. כלך יש בכרכי הים כמו צמר הגדל על האבנים [י] שבים המלך ותבניתו כתבנית הזהב והוא רך ביותר וכלך שמו ודומה לצמר רחלים (יד) אבל אסורין משום מראית העין [כ] דדמו לצמר או לפשתן. ומיפי שיריים הללו לא היו מצויין ביניהם דבריש במה מדליקין (דף כ:) בעי למימר דשיריים הייט שירא פרנדא ובשלהי סוטה (דף מח:) אמרינן משחרב בית המקדש בטלו שירא פרנדא וזכוכית לבנה פי' שאינן מצויין. לא שבטלו לגמרי דאמרי' בפרק אין עומדין (דף לא.) תבר קמייהו זוגיתא חיורתא. הלכך יש לחוש למראית העין דמתוך שאינם מצויין ואין בקיאין בהן יהיו סבורין שלובש כלאים ד) ומתוך זה אסרתי באשכנז שלא לתפור בגדי קנבוס תחת בגדי צמר (טו) לפי שאין בגדי קנבוס מצויין באשכנז ויהיו סבורין שהוא בגד פשתן. והאידנא מצויין בגדי משי ביניהו והכל מכירין בהן הלכך מותר לתפור בגדי משי תחת בגדי צמר וגם חוטי משי בסרבל של צמר: ח הכרים והכסתות אין בהן משום כלאים לפי שכרים וכסתות עשויין לשכיבה ואמרינן ביומא בפרק בא לו (דף סט:) לא יעלה עליך (טז) אבל מותר להציע תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך עליו נימא. אפילו עשר מצעות זה על זה וכלאים תחתיהם אסור לישן עליהם. וכרים וכסתות שהן קשין ואין דרכן ליכרך על בשרו [ל] התירו בשאין בשרו נוגע בהן (יז) ומפרש בירושלמי דוקא בריקן [מ] ובנתון על גבי אילטבא אבל מלא או ריקן [נ] ונתון ע"ג מטה אסור לפי שנכפף תחתיו ונכרך על בשרו: ט אין ערלאי לכלאים דלבישת ערלאי לבישה היא ואסור ובפרק התכלת (ד' מא:) מייתי לה [ס] ומשמע התם דמיירי בטלית של קטן (יח) וגדול יוצא בה ערלאי: לא ילבש כלאים [ע] אפילו על גבי עשרה לבושים [פ] ואפי' לגנוב בהן את המכס. דדרך הוא שאין נותנין מכס מבגדים שאדם לבוש. ובמוכס שאין לו קצבה או במוכס העומד מאליו דאי בשתם מוכס אפילו בלא כלאים אסור לגנוב את המכס (יט) אם ישראל חכרו מאת המלך דדינא דמלכותא דינא. וסבר האי תנא דדבר שאין מתכוון אסור ופליג אמתני' דלקמן מוכרי כסות מוכרין כדרכן. (כ) והלכתא כמתני' דלקמן [צ] דקיימא לן כרבי שמעון
דדבר

רש"י שאבד בו כלאים. שלא היה מכיר חוט הצמר בבגד הפשתן טתקו וכשר: **לא ימכרנו לעובד כוכבים**. דאתי העובד כוכבים ומזבן ליה לישראל: **צמר בכור**. אסור בהנאה דקדשים הוא: **בציפרתא**. שעשה מן האיסור צורת ציפור בשק דחשיב דמיפה ליה לכוליה שק ולא מיבטל: ו **אין חכמה**. תשובה נגד ה': **אחת טמאה**. שיש בה קבר: **בא בטהורה**. הלכך: **בבית הפרס**. דלא מטמא אלא מדרבנן והוא שדה שנחרש בה קבר וחשו חכמים שמא דלדלה כלי המחרישה את העצמות והחזרם עליהן מסיטן ועלם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באוהל וכיון דמדרבנן הוא דאסור רבנן הוא דאחלוה ליקרייהו גבי אבל: **את לא תעשה**. קס"ד כל בלא תעשה קאמר: **בלאו דלא תסור** וגו': (ע"כ פירש"י): ז (פי' הרע"ב) **השירים והכלך**. מינים של משי הן והכלך גדל בכרכי הים ותבניתו כתבנית הזהב והוא רך ביותר ודומה לצמר: **אבל אסורים**. דאתו לאחלופי בצמר ופשתים ומפני של א היו מצויין ביניהם לא היו מכירים בהן ואתו לאחלופי הלכך אסורים מפני מראית העין אבל האידנא שהמשי מצוי בינינו והכל יודעים ומכירין בו אין אסור שום מין של משי בצמר או בפשתן וכן הקנבוס שרי בין בצמר בין בפשתים שהכל מכירים בו: ח **הכרים והכסתות** אין בהם משום כלאים. לפי שהן עשויין לשכיבה והתורה אמרה לא יעלה עליך אבל אתה מותר להציעו תחתיך וה"מ כשהן קשין וריקנין ונתונים ע"ג אילטבא או כן מותרין כשאין בשרו נוגע בהן אבל אם הם רכין או מלאים או אפילו רקים ומונחים ע"ג מטה אפילו עשר מצעות זו ע"ג זו וכלאים תחתיהם אסור לישן עליהם לפי שנכפפים ונכרכים על בשרו: ט **אין ערלאי לכלאים**. דלבישת ערלאי לבישה היא: **אפי'** ע"ג עשרה. ואע"פ שאינו נהנה מן הכלאים: **ואפי' לגנוב** בהן את המכס. ראיתי לקצת מרבותי שפירשו כגון במקום שהיהודים פורעים מכס ולובש כלאים כדי שלא יכיר שהוא יהודי ולי נראה לגנוב את המכס לפי שאין אדם נותן מכס מבגדים שהוא לובש ושם משנה זו סברה דבר שאין
מתכוון

מעדני יום טוב

מן הגמלים מותר. פי' לערב בו פשתן: [ע] **ליטרא** ועוד. לאו דוקא ולכך השמיטו בטור סי' רצ"ט: [פ] **ה"ג** מה מפליג מה דאמר רב כשעשאו בגד בפני עצמו ותפיים בהא כמו בירושלמי מה דאמר ר' ירמיה בשהוא דבפי מערבתא עם חוכן: [צ] **לא** ימכרנו לעובד כוכבים. עיין בפ' כל שעה סימן כ"ח: [ק] **אבל** עושה אותו תכריכים למת. עיין סי' י: [ר] **שנארגו** בבגד. לא הוצרך לדקדק ולהאריך אע"ג דהתם קתני גבי צמר בכור בגד וגבי שיער דנזיר קתני שק הא כי אורחיה והא כי אורחיה: [ש] **צורת** ליפור מן השער. נ"ל דגרס מן האיסור כלשונו של רש"י ז"ל: [ת] **דאין** כאן אלא אחת של איסור. כלומר שזהו הוא האיסור בעצמו שנתערב זה בזה ולשון התוס' אבל כלאים שמכניסם היתר ונאסרים ע"י תערובות כך אסור המרובה כמו המועט ורש"י כתב בשלהי תמורה דעיקר איסור כלאים לא אסרה תורה אלא ע"י תערובות וכלאים מתרגמינן עירובין ולא שייך בהו ביטול ע"כ: [א] **ולא** מקרי בשר בחלב בלא נתינת טעם. כלומר שזה שהוציאה התורה איסור בשר בחלב בלשון בישול ש"מ שאין איסורו אלא כשיש בו בנותן טעם שזהו לשון בישול והכי איתא בגמרא דכל הבשר דף ק"ח: [ב] **פי'** שני חוטין של צמר. עיין לקמן סימן ע"ו ועיין בד"ח דהכא ודהתם: [ג] **הייתי** אומר לא יפשיל הקופה לאחוריו. לשון הטור סימן ש"א קופה של כלאים וכ"ל שר"ל קופה שהיא מלאה בגדים של כלאים. אבל אין נראה שר"ל קופה עצמה שהיא כלאים ומלינו קופה שהיא בגד של לבישה כדלקמן סי' י"א דהכא ודאי דהוי העלאה של לבישה המהנה את הגוף ואמירא דאי הפשלה דלאחוריו שריא בכלאים אם כן הגנוסים דלקמן סימן י"א לא יהיו נריכין גספשלה במקל אלא הפשלה אף בלא מקל תפגי להו: [ד] **ונראה** דדוקא בכלאים דאורייתא כו'. תימה לי ליפנא דונלאה שכתב והרי הדבר מוכרע ומוכרח תפי התלמוד דמסיק: [ה] **בלאו** דלא תסור. לא כשאמרו לו בדבר של תורה אלא בדבר שאינו של תורה אלא של דבריהם וכדמסקי התם דכל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור: [ו] **שעה** אחת. כלומר לפי שעה: [ז] **אין** מדקדקין לא במת כו'. לכאורה לענין הלוויית המת מיירי שאין מדקדקין בבית המדרש אם ילאו ללוותו או לא ילאו וישבו וילמדו אלא דבפ' האשה שנתארמלה סימן ה' מסיק רבינו מהסוגיא דבגמרא דהתם דאין הפי' כן אלא דמיירי בכהן היושב בבה"מ וטומאה מאהלת עליו כו' ובהא נמי מסיק דבגמרא דידן פליגא דלא שרי אלא בטומאה דרבנן ע"ש והר"ש כתב וז"ל פי' אין מדקדקין במת להחמיר לענין דברי תורה שאסור לדבר לפני המת כדאמר ר' יוסי הוה מתני ולא הודיעוהו שהיה שם מת עד שילא ע"כ ומה שכתב עד שילא הוא כפי גרסתו דלא גרס מאן דיתיב כו' ולפי זה ר' יוסי תלמיד היה שישב לפני רבו ולמד ורבו לא אמר לו כלום מאן דנפיק כו' כלומר עד שילא כו' ובקנור דפ' מי שמתו סי' י"ב כתוב ג"כ כפי' הר"ש דמיירי שהמת הוא בבה"מ ולומד שם: [ח] **ה"ג** והמלבים כלאים: [ט] **מין** מעיל כו'. כ"כ רש"י בריש במה מדליקין שיריים מעיל העשוי מעיקר משי: [י] **שבים** המלח כו'. כל זה הוא לשון הרמב"ם בחבורו הלכות כלאים ריש פרק י' ונראה לי דז"ש ים המלח לא נתכוון לאותו שבכתוב שהוא בארץ ישראל לתחומו אלא לכל הימים שהם מלוחים נתכוון דבירושלמי וכן בבבלי ריש פרק במה מדליקין קאמר עלה דמאלתיכא לכל נחותי ימא. ולא משמע דלאותן שמפרשים בים המלח קאמר אלא לכל הימים, והרמב"ם ידע כי אינם מצויים אלא בימים שהם מלוחים ולכך כתב ים המלח: [כ] **דדמו** לצמר או לפשתים. כלומר הכלך דומה לצמר כמו שכתבתי כבר והשיריים דומה לפשתן וז"ל הרמב"ם בפירושו שירים וכלך מיני משי הם וידמו כאילו הם צמר ופשתים מפני שאחד מהמינים הוא חלוק כמו הפשתים השני יש לו יבשות והוא שעיר כמו הצמר: [ל] **התירו** בשאין בשרו נוגע בהן. דאי בשרו נוגע אסור שאע"פ שהן קשים היינו שאינם רכים כשאר בגדים כמו היריעות והשלמות אבל אינם קשים כל כך כמו המרדעת של חמור ולפיכך הכרים והכסתות לא הותרו אלא כשאין בשרו נוגע בהן וכדמסיק רבינו לקמן סי' י' ועיין עוד מזה לקמן סי' כ': [מ] **ובנתון** על גבי אלמבא. פי' הב"י סי' ש"א דנראה שהיא אלמבא של עץ או אבן ובירושלמי הגי' תפסווה וכך שמה בלשון ערב וספור נראה שמפרש דתפסווה היינו קרקע ע"כ: [נ] **ונתון** על גבי מטה אסור כו'. לשון הר"ש על גבי מטה של חבלים נשקע תחתיו ומידי הבר עולים עליו אבל לדדים של עץ קשה ואינו נשקע ע"כ ולשון הסמ"ג ריקם ומונח על אבן אדם נשקע באמצעיתו ונכפפים הלדדים עליו: [ס] **ומשמע** התם דמיירי בטלית של קטן וגדול יוצא בה ערלאי. נראה לי דה"ק וגדול יוצא בה ערלאי כלומר עכשיו הוא יוצא בה ערלאי אע"ג אסור ומיסת מיירי שאפי' אין דרכו של גדול לנאת בו ערלאי כשהוא רולה לנאת ערלאי דהכי איתא התם דאדמגיא טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו והגדול יוצא בה דרך ערלאי חייבת בציצית אין הקטן מתכסה בו ראשו ורובו אע"ג שהגדול יוצא בה ערלאי פטורה וכן לענין כלאים והוינן בה מאי וכן לענין כלאים אילימא וכן לענין איסורא דכלאים פירש"י דאי אין קטן מתכסה בה אין בה משום כלאים אם נארג בה כלאים ע"כ והא אנן תנן אין ערלאי בכלאים פירש"י כלומר אין דין ערלאי בכלאים שאע"פ שאין הגדול יוצא בה ערלאי יש בה משום כלאים אם נארג בה כלאים ע"כ והשתא הא דקתני בסיפא אע"פ שהגדול יוצא כו' על כרחך ה"ק אע"פ שעכשיו יוצא כו' אבל ודאי שכיון שהוא קטן כל כך עד שאין הקטן מתכסה בו ראשו ורובו שאין הגדול דרכו להתכסות בו כלל ואפי' לנאת דרך ערלאי ואפ"ה אסור בכלאים במה שלובשו בערלאי וכן נ"ל לפרש דברי רבינו ג"כ דה"ק והגדול יוצא כו' כלומר עכשיו אבל לא שכן דרך יציאתו אפי' לערלאי והר"ש כתב בזה הלשון ומשמע דאיירי בטלית קטנה אע"פ שאין הגדול יוצא בה ערלאי ע"כ וכתב ב"י דשמא ט"ס יש בדברי הר"ש וצ"ל לפרש דבריו כמו שכתבתי ואין כאן שום טעות ולישנא דבריתא הוא דנקט ובודאי שהברייתא כך מפורשת אע"פ שהגדול יוצא לפי זו השעה אבל ודאי אין מדרך הגדול שילא בט"ק כזה ואפי' כשיולא ערלאי: [ע] **אפי'** ע"ג עשרה לבושים. ואע"פ שאינו נהנה ממנו. הר"ש: [פ] **אפי'** לגנוב את המכס. כדי יציאת השער שנוטל בו המכס. הר"פ: [צ] **דקי"ל** כר"ש וכו'. וא"ת והא מודה ר"ש בפסיק רישיה וא"כ כשלובשו שלא ע"ג עשרה לבושים פשיטא דמתחמם ונהנה ממנו ואפילו לפי' הערוך שכתב רבינו בר"פ הבונה דלא בעינן דניחא ליה מ"מ ר"ש הבונה דאינו מודה אלא בדבר שהוא נהנה והא הכא דנהנה הוא ומיהו י"ל דעל למיפה עצמו אינו נהנה ולכן שרי לפי' הערוך אבל למאי דדחה רבינו שם לנאיות הערוך וסובר דמודה ר"ש בכל פסיק רישיה ואע"פ שאינו נהנה א"כ הכא מתני' שרי וי"ל דשאני איסור בגדי כלאים כיון דאפקיה קרא בלשון לא תלבש ש"מ שלא אסרה תורה
אלא

דברי חמודות

ברוב. ולשון הרמב"ם מפני שטורת הכל טורת צמר גמלים ואין חוששין למיעוט של צמר המעורבות בהן מפני שאינן חוטין צמר וכתב הכסף משנה פירושו מפני שאינם חוטים לא חשיב ובטיל וכ"כ סמ"ג דתני בתוספתא עליה דמתני' במה דברים אמורים שהביא פשתן וטרף ביניהם אבל הביא חוטי צמר רחלים וטרף בין חוטי צמר גמלים אסור פי' חוטי חשיבי ולא בטלי עכ"ל הסמ"ג וכתב עוד הרמב"ם לפיכך עורות הכבשים שעושין מהן בגדים אע"פ שתופרים אותן בפשתן מותרים ואין חוששין למיעוט של צמר אע"פ שנכרכו בכלל חוט הפשתן שתפרו בו שהרי בטלו במיעוטן ע"כ: (ח) **אם** רוב קנבוס כו'. ואם היו מחצה למחצה אסור. הרמב"ם: (ט) **אפי'** חוט אחד בכל הבגד כו'. וכתב רבינו בתשובה כלל ב' סימן ה' על בגד שהשתי הוא של פשתן והערב של משי שאסור לתופרו עם הצמר אפילו אם רובו של משי דאמתני' דאם רוב מן הגמלים מותר שנינו בתוספתא במה דברים אמורים שהביא פשתן עמהם וטרפן זה עם זה פי' ואינו ניכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו אבל העושה חלוק שכולו צמר גמלים וכולו צמר ארנבים וארג בו חוט אחד של צמר בגד זה וכו' כדלקמן ומסיק רמ"א דלכן אסור לעשות עליונות מבגדים שקורין פרט"ש כי הערב של פשתן והוי כלאים עם הציצית: (י) **פי'** שבני חוטין של צמר ושל פשתן זה אצל זה. אבל הרמב"ם אסר בארג חוט של צמר מצד זה וחוט של פשתן בצד זה ובאמת שכן הוא הלשון בתוספתא וגם הר"ש כך העתיקה אבל פירשה כמ"ש רבינו וכתב רמ"א דנוהגין להקל: (יא) **אף** אין לי אלא כל דבר המהנה כו'. עיין לקמן סעיף ט"ו: (יב) **אבל** אם אדם רואה כו'. והרמב"ם כתב הרואה כלאים של תורה על חבירו אפילו הוא בשוק קורעו מעליו אפילו הוא רבו שלמדו חכמה וכתב ב"י נראה שטעמו מפני שהוא ז"ל גורס בהדיא דרב יהודה המוצא כלאים פושטו אפילו בשוק ואינו גורס בבגדו והמוצא כלאים על חבירו קאמר דמפשיט אותו אפילו בשוק ומשמע ליה דפושטו ע"י קריעה קאמר כההיא עובדא דאיתא התם דרב אדא בר אהבה חזייה לההיא איתתא דהות לבישה כרבלתא בשוקא קם קרעיה מינה ומה שכתב אפילו הוא רבו שלמדו חכמה נראה שלמד כן מדסיים רב יהודה במילתיה כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב עכ"ל וכש"ע סתם כהרמב"ם והגיה עליו רמ"א לדברי רבינו בשם יש אומרים אבל בהלכות טומאת כהנים סימן שע"ה סתם ופסק כך דעל השוגג אין להפריש כשיש בזה כבוד הבריות: (יג) **כתב** הרמב"ם המלביש את חבירו כלאים אם היה הלבוש מזיד הלובש לוקה והמלביש עובר משום לפני עור לא תתן מכשול ואם לא ידע הלובש שהבגד הוא כלאים והיה המלביש מזיד המלביש לוקה והלובש פטור ורבינו בתשובה כלל ב' דין י"ז תמה עליו דמנין מלקות זה למלביש דלא תלבש אלובש קאי וכו' והכסף משנה הניח בעדו ולא ראיתי להאריך במאי דלא נ"מ האידנא אבל מ"מ יצא לנו דהמלביש את חבירו כלאים איסורא קא עביד: (יד) **אבל** אסורים מפני מראית העין. משי עם הצמר וכלך עם הפשתן דדמי הכלך לצמר והמשי לפשתן כמו שכתבתי במעדני יום טוב וכתב עוד הרמב"ם וכן השירים והכלך אסורים זה עם זה מפני מראית העין: (טו) **לפי** שאין בגד קנבוס מצוי כו'. וכתב רמ"א ובמקום דשכיח שרי וכדמסיק רבינו במשי וכן כתב הר"ל עובדיה בפירוש המשנה שכן ג"כ הקנבוס שרי בין בצמר בין בפשתן שהכל מכירים בו: (טז) **אבל** מותר להציע תחתיך. ובכלל הדיוק מלא יעלה עליך הפשלת הקופה דלעיל סימן ה' בשם הירושלמי ועוד אמרו בירושלמי האלים אין בהם משום כלאים וכתב הרמב"ם שהטעם מפני שהיה עלייה שאינה דרך לבישה וגם המרדכי כתב בסוף פרק קמא דביצה בשם ראבי"ה שמותר לפרוש בגד כלאים על הגיגית שרוחצים בו משום דאינו אלא מעמיד החום בעלמא וכן הדעת נוטה שהרי אפקיה בלשון לבישה ע"כ וכן כתב שם בהגהות אשר"י בשם א"ז: (יז) **ומפרש** בירושלמי דוקא בריקן וכו'. ונשאל הרשב"א על מה סמכו העולם להתיר כרים וכסתות של כותים שהן תפורין בפשתן והביא הדברים עתיקים ונתלים באילני הגדולים מכלל זה שנפי לגדין שעושה ספה לפיהן של עור ותפורים בחוט של פשתן ונהגו בהם היתר בכל ארצינו ונאגו לישב על כרים וכסתות במלאים ונתונים על גבי מטה ובשר נוגע בהם ולפי הירושלמי קשה איך נהגו היתר וכל שכן בכובעים שאדם מונח על ראשו ויש לומר שאפשר דכרים וכסתות שלהם היו דאורייתא שמא שוע טווי ונוז היו אלא שהיו קשים וכל שהם קשים לא גזרו בהם כו' אבל כרים וכסתות שלנו שהם קשים ואין בהם כלאים דאורייתא שאינן שוע טווי ונוז לא גזרו כלל עד כאן לשונו בתשובות סימן תשס"ב וכבר כתבתי לעיל סעיף ב' המחלוקת של הרמב"ם לענין כלאים דאורייתא עיין שם וכתב רמ"א בשם הכלבו דמ"מ לכתחלה לא יעשה של כלאים ועיין עוד לקמן סימן כ' גם בענין הכובעים עיין בסעיף ל"ח: (יח) **וגדול** יוצא בו ערלאי. כבר פירשתי במעדני יום טוב דה"ק הגדול עכשיו כשלובשו יוצא בו ערלאי אבל מ"מ אין מדרכו של גדול ללבשו אפילו ערלאי אלא שעכשיו הוא שעשה כן: (יט) **אם** ישראל חכרו כו'. עיין מ"ש בפ' הגוזל בתרא סי' י"ז: (כ) **והלכתא** כמתני' דלקמן דקי"ל כר"ש כו'. אבל הרמב"ם לא פסק כן אלא כמתני' דהכא דלא ילבש כו' וכתב דאם לבשו דלוקה ואע"ג דבמוכרי כסות דלקמן פוסק כההיא מתני' דשרי ותירץ הב"י דנראה לי שטעמו מפני שסובר דהך מתני' דהכא דלא ילבש כו' ליכא מאן דפליג עלה ואפי' יש דאמר דבר שאין מתכוין מותר מודה בהא דאסור דכיון שהוא לבוש ממש כלאים הרי עבר על לא תלבש ובין מתכוין ובין שלא מתכוין לוקה אבל מוכרי כסות ותופרי כסות שאינם לובשים ממש הכלאים אלא מעלים אותם עליהם שלא כדרך לבישה מותר אם אינו מתכוין ולפי זה נראה לי דלית ליה מה שפירש הטור במוכרי כסות או שלובשים אותם כדי להראות מדתם אלא מפרש כפי' הראשון שכתב שמעלים עליהם בגד כלאים כשמוליכים אותם למוכרם ע"כ ועיין סעיף
כ"ז

תפארת שמואל א) **הא** דאמר רב כשעשאן וכו' כצ"ל: ב) (ולא בטיל) [דלא שייך]. נ"ב הירושלמי הוא: ג) **ודאי** המוציא כלאים בבגדו אין חכמה וכו'. נ"ב פירוש לפי שהוא מזיד והרמב"ם כתב הרואה כלאים של תורה על חבירו אפילו הוא בשוק קורעו מעליו אפילו הוא רבו שלמדו חכמה וכו' ע"כ ונראה שהרמב"ם מיירי שמרגיש בו שהוא מזיד ואינו רוצה לילך כ"א בזה ומ"כ כתב קורעו אבל בשוגג לא ומ"מ נראה אף שלא יגלה לו מ"מ ישתדל שיקדימנו בדברים לביתו ואז יגלה לו כדי שלא יאחר באיסור ונראה מדברי הרמב"ם להדיא דוקא כלאים דאורייתא אבל כלאים דרבנן לא *) פירש שיוכל גלותו כדי שילך לביתו ויפשיטנו ומ"כ פסק בהגודה מי שהכה עליו כיסו ונודע לו בשבת שיטול לילך בתשמי לבית וגם יחיר תגורו ומ"מ נראה שאף בכלאים דרבנן היכא שספק להדיא ומזלזל בדברי חכמים ואומר שאינו חושש או שאינו רוצה לילך לביתו לפושטם מטה שיקרענו מעליו כדי נקיים דברי חכמים שהרי היו מכין אותן על דבריהם: ד) **ומתוך** זה אסרתי. נ"ב ופי' הרב"ע התוס' ע"ש וכן נוהגים:

*) [נראה שחסר כאן וצ"ל כלאים דרבנן אינו קורעו עליו ואינו פושטו כו' פירוש שיוכל גלותו כו'].

דבר שאין מתכוין מותר. מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחת הספג אין בהם משום כלאים. רבי אליעזר אוסר (כא) מטפחת הידים מפה שרגילין לפרוס על השולחן ולקנח בה את הידים. (כב) מטפחות ספרים שמשימין על ספר תורה (כג) מטפחת הספג [ק] שמסתפגין בהן אחר הרחיצה ר"א אוסר. מפרש בירושלמי מטפחת הידים פעמים שמחמם בה ידיו. ומטפחות ספרים פעמים עושה אותן כמין תיק ומשימה בחיקו ומתחמם בה. ומטפחות הספג פעמים שרואה רבו ומתעטף בה. בירושלמי פוסק הלכה כרבי אליעזר. ואמר רבי זריקא כשהיו מביאין לר' אבינא ביעתא במפה דאית בה כלאים לא מקבל על שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ומביא ראיה ממתני' דלקמן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוון בחמה מפני חמה א) אלמא מניעת החום חשיב לבישה הנאה כמו לבישה למנוע הקור והגשמים הלכך לא מקבל הביצה במפה שיש בה כלאים מפני שמונעתו מליכוות בביצה. מטפחת הספרים [אסור משום כלאים] כשבני אדם מסתפרין פורסין עליהן סדין כדי שלא יתלכלכו בגדיהם. ירושלמי אמרינן במכוין לשם מלבוש אבל אינו מכוין לא. (כד) יש מקומות שמטפחות שלהן יש להן בית ראש ולובשין כמין מלבוש כמו שעושין בארץ ספרד:

י **תכריכי** המת ומרדעת החמור אין בהן משום כלאים. [ר] לא יתן את המרדעת על כתפו אפילו להוציא עליה את הזבל. בפירקין (ד' סא:) פליגי בה [ש] אמר רבי אמי לא שנו [ת] אלא לסופדו אבל לקוברו אסור. ורבי יוחנן אמר אפילו לקוברו מותר דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם [א] נעשה חפשי מן המצות. [ב] והלכה כרבי יוחנן שהיה רבו של רבי אמי. וראיה מדנקט גבי כרים וכסתות ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן וגבי מרדעת לא תני (כה) מכלל דבמרדעת אפילו בשרו נוגע בהן שרי משום דמרדעת קשה [ג] אבל כרים וכסתות רכין הן. כדמוכח בזבחים פרק דם חטאת (ד' צד:) דקאמר התם והא כרים וכסתות דרכין הן ותנן היתה של שור וכו' הלכך בעינן שלא יהא בשרו נוגע בהן שלא תכרך עליו נימא והא דאסרינן לעשות מרדעת מבגד שאבד בו כלאים. אבד שאני דחיישינן כיון שאין הכלאים ניכרים שמא יקח ממנה לעשות טלאי לבגדו:

יא (כו) **מוכרי** כסות מוכרים כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. והצנועין מפשילין במקל לאחוריהם. [ד] תופרי כסות תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. והצנועין תופרין בארץ מהכא מוכח בפ' כירה (דף מו:) [ה] דדבר שאין מתכוין מותר אפילו במידי דאי מתכוין איכא איסורא דאורייתא: יב **הברסין** והברדסין והדולמטקיון ומנעל הפינון לא ילבוש עד שיבדוק. רבי יוסי אומר הבאין ממדינת הים אין צריכין בדיקה מפני שחזקתן של קנבוס. מנעל של זהב אין בו משום כלאים ברסין וברדסין הן [ו] גלופקרין שמכסין בהן את המטות אלא שאלו דקין ואלו עבין. דולמטקיון [ז] מעפורת. מנעל הפינון עשוי כמין מנעל מפסולת הגמי. עד שיבדוק שמא פשתן מעורב בהן. ממדינת הים אין צריכים בדיקה ירושלמי הדא דתימא בראשונה שלא היה פשתן מצוי בכל מדינות אבל עתה שהפשתן מצוי בכל מקום צריך בדיקה. והאידנא הפשתן מצוי בכל מדינות (כז) הילכך בגדים הנקחין מן העובד כוכבים [ח] צריך [להתיר תפירתן] ולתופרן בקנבוס. מנעל של זרב לשון חימום כמו יזורבו נצמתו (איוב ו) מנעל העשוי לחמם הרגל ומגיעין עד הארכובה [ט] ומחופים בפנים בלבדים או בצמר אין חוששין שמא פשתן מעורב בהן. [י] אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג שנאמר לא תלבש שעטנז שוע וטווי ונוז. רבי שמעון אומר נלוז ומליז את אביו שבשמים עליו. לעיל (סימן ג) פירשתי דין שוע וטווי ונוז. [כ] נלוז לשון עיקום כמו (משלי ג) אל יליזו מעיניך. (כח) הלבדים אסורין מפני שהן שועין. טורפין צמר ופשתן יחדיו ועושין אותו כמין בגד בלא טויה ואריגה. ואסור מדרבנן דמדאורייתא בעינן שוע וטווי ונוז: יג [ל] **סיף** של צמר ופשתן אסור מפני שהן חוזרין לאריג. סיף הוא חוטין נסין שנותנין האורגין אותו בשפת הבגד ואין אורגין אותו בתוך הבגד אלא תוחבין לתוך אריגה ונקרא סיף. ואם (כט) עשה חוטין של צמר לבגד פשתים או חוטי פשתים לבגד צמר אסור. ובערוך פי' לילנול של צמר: יד **ר'** יוסי אומר משיחות של ארגמן אסורות מפני שהוא מולל עד שלא קושר משיחות הן חוטין מחוברין כעין חבלים אסורות לחגור על גבי חלוק של פשתן. מפני שהוא מולל. דרכן היה לתופרן ולחברן הנה והנה [מ] בתכיפה קודם שיקשור ויחגור בו ותמיד היה מחובר לחלוק. מולל [נ] מלשון (מ"ק דף כו.) וכולן רשאין לשלול ולמלול. וכן (שם) וקורע בתוך המולל: טו **לא** יקשור סרק של צמר בשל פשתן לחגור את מתניו אע"פ שהרצועה באמצע. פירוש לא יעשה חגורה של פשתן מצד אחד ושל צמר מצד אחר ורצועה באמצע אע"פ שאין הפשתן מחובר לצמר. לפי שכשהוא חוגר את מתניו קושר שני ראשים של צמר ושל פשתים ביחד. הא לאו הכי שרי שאין הרצועה מחברן [א]לפי מנהג העולם שנהגו לחבר עורות התפורות בפשתן תחת בגדי צמר אע"פ שהתפירה מחברת העור והבגד יחדיו. ומיהו התם שרי טפי דאיכא שתי הפסקות בין הפשתן והצמר. חוט הפשתן מחובר לעור ועור לבגד [ס] על ידי חוט של תפירה והויא של תוספתא דאסרה חלוק של צמר גמלים וארג בו חוט של צמר (בצד זה) וחוט של פשתן מיירי כשחוט של פשתן ושל צמר זה אצל זה. והרמב"ם ז"ל כתב (פ"י מהלכות כלאים) אם קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן אסור אע"פ שהרצועה באמצע [ע] [ב]ותלה הטעם לפי שקושר שני ראשים ביחד כשהוא חוגר (ל) וכן כתב העושה בגד מצמר גמלים או צמר ארנבים או קנבוס וארג בו חוט של צמר מצד זה וחוט של פשתן מצד זה הרי זה אסור משום כלאים: טז **אותות** הגרדיים והכובסים אסורות משום כלאים. דרך גרדי וכובס לרקום שם הבעלים על הבגדים. ובחוט של פשתן על בגד צמר אסור. פי' אסור ללבוש הבגד

בעוד

הגהות הב"ח א שאין הרצועה מחברן כך צריך לפרש לפי מנהג העולם: ב והרמב"ם ז"ל כתב וכו' אע"פ שהרצועה באמצע ולא תולה הטעם לפי שקושר שני ראשי' ביחד כשהוא חוגר ויראה מדבריו שהוא אוסר אפי' לא קשר שני ראשים כאחד וכן כתב העושה בגד מצמר גמלים:

ר"ע מברטנורה מתכוין אסור ופליגא אהידך סתמא דתנן מוכרי כסות מוכרין כדרכן: **מטפחות** הידים. שמנגבין בהן כשנוטלין את הידים: **מטפחות** הספרים. שנותנים ע"ג ספר תורה: **ומטפחות** הספג. שמנגב בהן כל גופו לאחר שרחץ: **ר"א** אוסר. מטפחות ידים לפי שפעמים מחמם בה ידיו ומטפחות ספרים פעמים שמשימה בחיקו ומתחמם ומטפחות הספג פעמים שרואה את רבו ומתעטף בה: **מטפחות** ספרים. המגלחים בני אדם ופורסים עליהם מטפחות כדי שלא יתלכלכו בגדיהם אסורות משום כלאים דבהא מודה ת"ק לפי שיש להם בית ראש ולובשין אותן דרך מלבוש והכי מוכח בירושלמי: י **תכריכי** המת. שהמת נקבר בהם אין בהם משום כלאים דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות: **ומרדעת** חמור. היא קשה יותר מכרים וכסתות הלכך אפי' בשרו נוגע לא חיישינן שמא תכרך נימא על בשרו ודוקא כשהכלאים ניכרים בה אבל בגד שאבד בו כלאים לא יעשנו מרדעת לחמור דחיישינן שמא יקח ממנו טלאי לבגדו הואיל ואין הכלאים ניכרים: **כרים**. וכסתות רכים נינהו. דאין עושין אותן אלא מצמר רך שיהא נוח לשכוב עליו: **יא מוכרי** כסות מוכרין כדרכן. שנושאים בגדי כלאים להראות לקונה מדת ארכו ורחבו ובלבד שלא יתכוונו להנאתן ואע"ג דאי מתכוין איכא איסורא דאורייתא כי לא מתכוין שרי לכתחלה: **והצנועין**. המחמירין על עצמן: **מפשילין** במקל. נותנים המקל על כתפיהן והכלאים מונחים בקצהו ואין כתפיהם נוגעות בכלאים: **תופרין** כדרכן. מניחין הכלאים על ברכיהם ועל השוקים כשהן תופרין: **יב הברסין** והברדסים. שניהם עשוין מצמר ומכסים בהם את המטות אלא שאלו דקין ואלו עבים: **דולמטקיון**. בתי שוקים קאלצו"ש בלע"ז: **מנעל** הפינון. מנעל שעושים מפסולת הצמר: **עד** שיבדוק. שמא יש פשתן מעורב בהן: **הבאים** מתוך הים וממדינת הים. מתוך הים שהוא במדינת הים: **שחזקתן** מן הקנבוס. משנה זו נשנית בראשונה בזמן שלא היה הפשתן מצוי בכל מקום אבל בזמן הזה שהפשתן מצוי בכל מקום כולן צריכין בדיקה הלכך הלוקח בגדים תפורים מן העובד כוכבים בזמן הזה לא ילבוש עד שיבדוק יפה: **ומנעל** של זרב. מנעלים של עור ומחופים בפנים בלבדים או בצמר עב ומגיעות עד הירך כעין אותן שקורין בורוקי"ש בלע"ז ובערבי כופ"ש ולפי שעשוין לחמם הרגל קרויין של זרב לשון יזורבו נצמתו: **אין** בו משום כלאים. אין חוששין שמא פשתן מעורב בהם: **שוע** טווי ונוז. שוע סרוק במסרק ושוע לשון חלק איש חלק מתרגמינן גבר שעיע: **נוז** שזור. דהיינו ב' חוטין שזורין יחד ועיקר כלאים מן התורה שיהיה הצמר סרוק וטווי ושזור לבדו. וכן הפשתן סרוק וטווי ושזור לבדו ואח"כ יהיו ארוגים יחדיו או מחוברים יחד בשתי תכיפות דהוו כארוג ומש"ה איצטריך קרא למשרי כלאים בציצית לפי שחוטי תכלת שזורים הן דכתיב פתיל תכלת טווי ושזור וכן חוטי לבן וכשמחברין יחד בשתי תכיפות הוו כלאים גמורים דאורייתא והא דתנן הכא אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג שנאמר לא תלבש שעטנז לאו למדרש אריג משעטנז דאריג מיהדיו נפקא דדרשינן מינה דאף שתי תכיפות הוי חבור ולא מייתי שעטנז אלא משום טווי וראיתי לאחד מרבותי שפירש שוע טווי הצמר לבדו והפשתן לבדו ונוז כלומר ואח"כ נוז דהיינו שניהם ארוגים יחד והכי מתיישב לישנא דמתני' שפיר טפי והכי משמע בירושלמי ופירושים הרבה מצאתי לרבותי בפירוש שוע טווי ונוז וכולהו אית להו פירכא לבר מהאי דלית ליה פירכא: **הלבדים**. צמר טרוף בלא טוויה ואריגה ועושים ממנו בגד ואם טרף צמר ופשתים יחד ועשה מהן בגד אסורים מדרבנן דדוקא מן התורה הוא מצריך שלשתן שוע טווי ונוז אבל מדרבנן בחד מינייהו סגי או שוע או טווי או נוז והכך כיון שהן שועין אסורין מדרבנן: **יג סיף** של צמר בשל פשתן. האורגים אחר שמשלימין הבגד רגילים לעשות על שפתו ג' וד' חוטין עב כדי שיתקיים הבגד והוא קרוי פיו ואם הבגד של פשתן אסור לעשות פיו (של) צמר: **מפני** שחוזרין לאריג. מסבבין את האריג פ"א דומין לאריג: **יד משיחות** של ארגמן. יתרים וחבלים של צמר צבוע ארגמן: **אסורות**. לחגור ע"ג חלוק של פשתן: **מפני** שהוא מולל עד שלא קושר. שדרכן לחבר במלילה החגור של צמר עם החלוק של פשתן קודם שיקשור בה מתניו: **כל** הקרעים רשאין למוללן. לקפל בגד בתפירה: **טו לא** יקשור סרק של צמר בשל פשתן. שלא יעשה אדם חגורות של צמר וחגורות של פשתן ויקשרם זה בזה: **אע"פ** שהרצועה באמצע. כגון רצועה של עור שמשיחות של פשתן בראשה אחד ומשיחות של צמר בראשה האחר וכשהוא חוגר בה קושר שני ראשים של צמר ושל פשתן זה בזה דאי לאו הכי פשיטא דשרי שהרי מעשים בכל יום דבגדים של צמר משימים תחתיהם עורות טלאים שהן תפורים בפשתן: **טז אותות** הגרדיים. דרך האורגים והכובסים לרשום שם הבעלים על הבגד במעשה רוקם כדי שלא יתחלפו של אחד בשל חבירו ואם הבגד של צמר והאותות של פשתן או איפכא אסור משום כלאים:

דברי חמודות

כ"ז וסעיף מ"ב והוא כתב בספרו הש"ע ללשון הרמב"ם סי' ש"א בסעיף ס' ורמ"א בסעיף ז' כתב לדברי רבינו ועיין בפ"ב דמסכת ע"ז סימן ד': (כא) **מטפחת** הידים. מפה שרגילים לפרוש על השלחן ולקנח ט' ובתשובות כלל ב' סימן ו' העתיק לשון הר"ש בזה הלשון מפה שפורסין על השלחן אי נמי דרך בני אדם מעודנים כשמביאים להם פת ובשר מטעין להם במפה ע"כ וכן יש לתקן בפירוש הר"ש ובהגהת אשר"י פרק בני העיר כתוב מפה שפורסין על השלחן לאכול [עליה] מפני שפעמים מחמם בה ידיו שכורך סביב ידיו בימות הקור ע"כ ולשון הרמב"ם מטפחות שמקנחין בהם את הידים: (כב) **מטפחות** ספרים שמשימין על ספר תורה. ולשון הגהות אשר"י פרק בני העיר וצריך ליזהר שלא יהיו מטפחות של הספרים של שעטנז וכן בגד שפורסים על גבי בימה של עץ ונותנים עליה ספר תורה וקורין בו אבל מפה או מעיל שפורסין בארון הקודש תחת ס"ת או סביב ס"ת אין בו משום כלאים ע"כ ועיין לקמן סעיף ל"ו: (כג) **מטפחות** הספג שמסתפגים בהן אחר הרחיצה. ול' הרמב"ם שמספגים בהם הכלים והקרקעות: (כד) **יש** מקומות שמטפחות שלהן יש להן בית ראש וכו'. והטור לא העתיק אלא ללשון הזה שאם יש לו בית ראש ולובשין אותו כו' ולא הזכיר לשונו של הירושלמי שמתכוין למלבוש נראה מזה דלאו בכוונה תליא מלתא אלא הירושלמי הכי קאמר כשהוא עשוי בענין שראוי ללובשו: (כה) **מכלל** דבמרדעת אפי' בשרו נוגע בהן שרי. אבל הרמב"ם כתב דגם במרדעת אסור כשבשרו נוגע בו ס"ל דמתני' נקטיה בכרים וכסתות וה"ה במרדעת וכ' הב"י שכן נראה מדברי הר"ש כדעת הרמב"ם וכך סתם בש"ע: (כו) **מוכרי** כסות מוכרין כדרכן. לשון הטור שמעלים עליהם בגדי כלאים כשמוליכים אותם למוכרם או שלובשין אותם כדי להראות מדתם ע"כ וכבר כתבתי בסעיף ח' דלהרמב"ם אסור ללובשם להראות המדה אבל הר"ר עובדיה כתב ג"כ שלובש כדי להראות המדה וכ"כ בהגהותיו: (כז) **הלכך** בגדים הנקחים כו'. וכתב עוד בתשובה כלל ב' סי' ז' וז"ל מה ששאלת אם כותי מל"ת אומר זה שאני מוכר הוא קנבוס אני רגיל תמידי להורות שאין להאמינו כי הוא ידוע לכל הכותים שחייטי ישראל מחזרים על הכפרים לקנות מהם מטוה של קנבוס לתפור בו כי אינו מצוי כמו הפשתן הלכך איכא למיחש דכותי כדי להשביח מקחו הוא אומר כן וכתב עוד שם דיש מקומות שאין נמצא בו רק קנבוס ואותו מקום א"צ להתיר התפירה והר"ש כתב דבמקומו יש לסמוך להתיר לפי שהפשתן ביוקר מן הקנבוס וטוב יותר לאומן לתפור בו לפי שהוא חזק החוט בשעת תפירה וכ"כ סמ"ג בשמו וכתב עוד וגם מורי ר"י בר יצחק היה אומר כן מפני שרובם תפורים בקנבוס ע"כ וכתב הרשב"א בתשובה סי' תשס"א שאין לסמוך על החייט כותי למסור לו בגדי צמר ולומר שיתפרם בקנבוס אע"פ שהקנבוס יותר בזול מן הפשתן דנקל לו לתפור בפשתן מן הקנבוס ויוצא שכר הקנבוס בהפסדו יותר מה שמרויח החייט בדמי הקנבוס מפסיד בעמל תפירתו כי יתפור בפשתן בשעה מה שלא יתפור בקנבוס בשעה ותני ועל כן אין לסמוך עליו במקומות שהפשתן מצוי כקנבוס ושדמי הקנבוס קרוב לדמי הפשתן גם אפשר שא"א כן לסמוך על הכותי בכך לכתחלה ולא אמרו אלא בדיעבד כההוא מעשה דארבא דמורייסא בפ"ב דמסכת ע"ז וזה קרוב בעיני ותדע בעיר שטבחים ישראל כו' בשר הנמצא ביד כותי מותר כדאיתא פ' ג"ה ואפ"ה נראה שאין משלחים שם לכתחלה בשר ביד כותי בלא חותם ולא ראה בכל המקומות אע"פ שיש להם שכונת ישראל והשכונה בעיר אחת בפני עצמה שהיא מיוחדת לישראל ואין דרך הכותים מפסקת ואפ"ה לא ראינו מי שסמך לכתחלה לשלוח בשר ביד כותי בלא סימן ואע"פ שבדיעבד יש להתיר מפני שאמרו ובנמצא הלך אחר הרוב ואמרו בפ' גיד הנשה בנמצא ביד כותי ע"כ וכתב הר"ן בריש חולין דמסוגיא דשמעתא דהתם נראה שמותר לתת לחייטים ישראל החשודים לתפור בחוטי פשתן חוטי קנבוס דלחלופי לא חיישינן אע"פ שהרשב"א מפקפק בדבר ואומר שאע"פ שמצד החוט בעצמו אינן חשודים להחליף שמא מתוך שתפירת הפשתן קלה אצלם הן מחליפין ולא מתוור דמ"מ מאיזה טעם שהיו מחליפים גזל הוא בידם ועל הגזל לא נחשדו מיהו בחשודים על הגזל הדבר ברור שאין מפקידין אצלם דכ"ש שהן חשודים להחליף כדאמרי' בגמרא אלא שאפשר לדון להלכה דכל שהוא אומן בין כותי בין ישראל שרי מדאמרינן פ' התכלת גבי ציצית דנקחים מן האומן ולא חיישינן לקלא אילן עכ"ל ורבינו ירוחם בהל' ציצית הביא דברים אלו מבואר שם בדבריו שמ"ש שאפשר לדון להלכה פירושו להלכה ולא למעשה ובמגיד משנה פ"ח מהמ"א כתב לדברי הרשב"א שמפקפק לתת לחייט ישראל חוטי קנבוס אם הוא חשוד שתופר בגדים בפשתן שאפשר שמפני טרחו מחליף וודאי אסור לומר לו לתפור בחוטי קנבוס שלו וכתב עלה וז"ל וראיתי עכשיו שנהגו בהרבה מקומות לסמוך בזה אף על חייט כותי שקונה חוטי קנבוס ותופר בינו לבין עצמו ואפשר שכיון שיש היכר בין של קנבוס לשל פשתן מרתת ולא אתי לאחלופי דהא מרע אומנתיה ונתפס עליו ולא אמרו לחוש אלא בדבר שא"א לעמוד עליו. אבל בדבר שיש לעמוד עליו ע"י בדיקת האש דשל פשתן כבה מיד ושל קנבוס הולך ונשרף מתירא הוא להחליף ובעל נפש יחוש בדבר כנ"ל עכ"ל ואף רמ"א כתב שכן נוהגים ושמעתי מחייטים ישראלים שבודקים הקנבוס בענין זה שמושכין החוט עד שנמשכים כמין שערות ואם אותן שערות מרובות הרבה בידוע שהוא קנבוס וכתב עוד רמ"א בשם מהרי"ל שיש להחמיר שלא לתפור בגד צמר בקנבוס לבן שלא יתחלפו שהוא פשתן ולכן נוהגים קנבוס: (כח) **הלבדים** אסורים מפני שהן שועים. ואע"פ שאין בהם טווי ונוז אסורים מדרבנן וכדכתב רבינו בהדיא לקמן סי' כ' ולעיל סעיף ב' כתבתי שדעת הרמב"ם שהלבדים אסורים הם מן התורה מפני שהם שועים: (כט) **עשה** חוטים כו' אסור. לכאורה נראה דאסור מדרבנן קאמר והיינו מפני שהן חוזרין לאריג ודומים כאריג אבל בטור סי' ש' פי' דמיירי שתכפו בשתי תכיפות וא"כ איסורו איסור תורה: (ל) וכן כתב העושה בגד מצמר גמלים כו' וארג בו חוט של צמר מצד זה כו' אסור כו'. ומסיק הטור דרבינו לא השיב על דבריו של הרמב"ם בזה והיה חוכך להחמיר בדבר ולכך היה מחמיר על עצמו ולא היה תופר שרה התפורה בפשתן תחת בגד של צמר לפי שהתפירה מחברת העור ובגד הצמר ביחד אבל לא היה מורה להחמיר לאחרים והרמב"ן התירו להדיא וכן נוהגים עכ"ל הטור וכתוב בתרומת הדשן דכיון דכמה גאונים מתירין אין לחוש דבה"ג גדול ובאשר"י התיר להדיא ואח"כ שע"י ריבוי התפירות אחרמי

מעדני יום טוב

אלא כשמתכוין ללובשה והיה נ"ל ראיה מהירושלמי דסוף הסי' במכוין לשם מלבוש אלא דהתם לאו דוקא בכוונה תליא מילתא כמו שכתבתי שם בד"ח בס"ד ושם מצאתי בשלטי הגבורים דפליק במה בהמה דהכא מיירי דלא הוה פסיק רישיה ועיין עוד בסוף זה ההלכה בס"ד: [ק] ה"ג שמסתפגין בהן אחר. וכך העתיק הטור: [ר] **לא** יתן המרדעת על כתפו כו'. וטעמא דאינו מותר משום שהוא קשה אלא בהצעה שהיא מדרבנן אבל לא בהעלאה. ב"י: [ש] **אמר** רבי אמי. ובגמרא א"ר מני א"ר ינאי ועיין לקמן: [ת] **אלא** לספדו גרס. וכ"כ ג"כ באלו מגלחין סי' קכ"ז וצריך לומר דהיינו שבשעת ההספד מניחין עליו בגדים לכבודו: [א] **נעשה** חפשי מן המצות. שהאדם כשימות בטלו ממנו כל המצות ואינם חייבים החיים לנהוג בהם איסור ולא שום מצוה ממצות הכתוב כגון ציצית ותפילין ומזוזות ודומה לאלו לשון הרמב"ם בפירושו ועיין בדברי רבינו בפ' ואלו מגלחין סי' קכ"ז ביישוב מה שמקשין דהא הוי לועג לרש: [ב] **והלכה** כר' יוחנן שהיה רבו של ר' אמי. אבל נ"ע לפי גרסת הגמרא וכך העתיק גם כן רבינו בפרק אלו מגלחין דגרס ר' ינאי ובפרק אלו טריפות סימן ל"ו דחה לדברי ר' יוחנן כנגד רבי ינאי לפי שרבי ינאי רבו של רבי יוחנן היה וצ"ע: [ג] **אבל** כרים וכסתות רכין הן. כלומר שאינם קשים כל כך כמרדעת אבל מ"מ קשים הם קצת כמ"ש לעיל [סי' ח'] וכן הם דברי רבינו ירוחם שכתב גבי מרדעת כלשון הזה נכתב עליו מותר אפי' בשר נוגע בה ולא חיישינן שמא תכרך עליו נימא כדאמרינן לעיל גבי כרים וכסתות משום דמרדעת קשה יותר מכרים וכסתות ע"כ. ב"י: [ד] **תופרי** כסות כו'. טעמא דהכך כטעמא דרישא. הר"ש: [ה] **דדבר** שאין מתכוין מותר כו'. ועיין לעיל סעיף ח' לקמן בסוף ההלכות: [ו] **גלופקרין** שמכסים המטות וכ"כ הר"ש גם רבינו כתב עוד כן בפ' במה טומנין סי' י"ג וכתב דבפ' במה אשה סי' ב' כתב גלופקרין שתולין אותה לכלה לכלות מתנה זבוב כו': [ז] **מעפורת** גרס ובפ' כל כתבי דף ק"כ גבי י"ח כלים דא"ר יוסי שמצילין בשבת מני בברייתא מעפורת ופרש"י מעפורת לעטוף ראשו: [ח] **ה"ג** צריך להתיר תפירתן ולתפרן בקנבוס וכן הלשון בטור סי' ש"ב: [ט] **ומחופים** בפנים בלבדים כו'. עיין בד"ח סעיף ל"ח: [י] **אין** אסור משום כלאים אלא טווי ואריג שנאמר וכו'. כבר כתבתי בזה לעיל סי' ג' ושם פירש רבינו לדין שוע כו': [כ] **נלוז** לשון עיקום כמו כו'. ולשון הר"ש נלוז ומליז מרחיק את ישראל מאביהן שבשמים לשון אל יליזו מעיניך והרמב"ם בפירושו כתב נלוז ומליז הוא נטה מן האמת ומרחיק רחמי הקב"ה ממנו לעבור מצות שצוה הקב"ה בדבר שאין בו תאוה שתכריחהו וזה עון גדול ונזכרת נלוז ומליז מגזרת אל יליזו מעיניך: [ל] **סיף** ל' סוף וקצה ובמשנה הגי' פיו והוא ג"כ לשון פה ושפה ולקמן כתב פיף ונראה שהוא ט"ס *): [מ] **ה"ג** בתכיפות קודם שיקשור ויחגור בו ותמיד היה וכן העתיק הב"י סי' ל': [נ] **מלשון** וכולן רשאין כו'. דפרק אלו מגלחין דף כ"ו: [ס] **ע"י** חוט של תפירה שאינו של פשתן אלא דקנבוס: [ע] **ותלה** הטעם כו'. הטור העתיק ולא תלה הטעם כו' וכן צריך להגיה דאל"כ אינו נקשר עם מ"ש וכ"כ העושה בגד מצמר גמלים כו' וכ"כ ב"י וכתב עוד שאע"פ שלשון הרמב"ם אם קשר גדיל של צמר כו' לאו למימרא שקשר הגדיל של צמר בשל פשתן אלא היינו לומר דע"י הרצועה שבאמצע הם קשורים וכך הם דבריו שבפי' המשנה וז"ל סרק של צמר בשל פשתן הוא להדביק מחגורות או אזור אחד מצמר ואחד מפשתן ברצועות עור בין שניהם כדי שיקשור קצה עור באזור הצמר וקצה האחר באזור הפשתן ומכאן שאסור לתפור בגד צמר

*) [ואמנם במשנה שבגמ' הגי' ג"כ פיף וכ"ה גי' הערוך בערך פיף]

תפארת שמואל א) **אלמא** מניעת החום חשיב לבישת הנאה וכו'. נ"ב ודוקא דרך לבישה הוא דאסור אפילו בכה"ג אבל בלא לבישה אלא דרך אבל שריא וכן משמע בטור י"ד סי' ש"א וכן במרדכי סוף פ"ק דביצה ולפיכך סטגלות המכוסים בשעטנז וכן הקופה שרחץ בה ומכסה עליה שעטנז שרי:

בעוד האש עליו. אבל הגרדי והכובס מותר לעשותן דתנן (כלאים פ"ט) כלאי בגדים מותרים לכל דבר (לא) ואינן אסורין אלא ללבוש:

יז התוכף תכיפה אחת אינה חיבור ואין בה משום כלאים והשומטה בשבת פטור. עשה שני ראשיה לצד אחד חיבור ויש בה משום כלאים והשומטה בשבת חייב. רבי יהודה אומר עד שישלש. תכיפה אחת היינו שתחב המחט בבגד פעם אחת אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה אם נטמא זה לא נטמא זה ואם הזה על זה לא נטהר זה. והשומטה בשבת ע"מ לחזור ולתפור פטור דכיון דלא הוי חיבור לאו כקורע ע"מ לתפור דמי א. שני ראשיה לצד א' כגון שהעביר את המחט פעם אחת ולא העביר כל החוט [ע] והעביר את המחט פעם שנית נמצאו שני ראשיה מצד אחד וקשר שני ראשי החוטין יחד דבענין אחר אינו מתקיים כדאמרי' בכלל גדול (דף עד:) גבי שתי תפירות והא לא קיימי אמר רבה בר בר חנה ב והוא שקשרן (לב) אבל אם העביר את החוט פעם אחת [פ] אע"פ שקשר שני ראשיו על שפת הבגד לא הוי חיבור:

יח השק והקופה מצטרפין לכלאים. אם חתיכת בגד [צמר] מחוברת לשק וחתיכת בגד פשתן מחוברת לקופה [צ] וחברן יחד בשתי תפירות מצטרפין [ק] אע"פ שמחובר לשני כלים [ר] ואסור להתכסות בשק ולא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואינו חיבור [ש] והוא הדין לכל כלים. ירושלמי רבי ירמיה בעי [ת] הוא ובנו מהו שיצטרפו לכלאים. היך עבידא הוא לביש מאני דעמר ובנו מאני דכיתן נסב פסקי דעמר ועגל על תרוייהון. א"ר יוסי והכהן בו נשוך (לג) פי' שחיבר מאני דעמר שעליו ומאני דכיתן שעל בנו בשתי תכיפות [א] ואחר כך הקיף האב והבן חגורה של צמר שלא יתפרדו זה מזה הא לאו הכי פשיטא דלא הוי חיבור לפי שבעלי חיים נפרדין זה מזה ולא דמי לשק וקופה רבי חגי בעי הוא עצמו מהו שיצטרף לכלאים. היך עבידא. היה לבוש דרדסיה דעמרא בחדא ריגלא ודרדסי' דכיתן בחדא ריגלא. אמר רבי יוסי והכהן בו נשוך. כלומר שחברו יחד מנעל של צמר שברגל זה למנעל של פשתן שברגל זה בשתי תכיפות ומיבעי ליה אי הוי חיבור לפי שדרך הלוכן נפרדין זה מזה:

יט תוספתא חלוק של צמר שנפרם טורטו בחוט של פשתן ואם תפרו אסור משום כלאים. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בגד צמר שנפרם מותר לכרוך אותו בחוטי פשתן וקושרו אבל לא יתפור. [ב] וכתב ר"ת ז"ל בתשובה דטעות הוא בתוספתא דקשר הוא חיבור לענין כלאים. כדאמרינן בפרק התכלת (ד' לט.) דקשר העליון דאורייתא מדאיצטריך להתיר כלאים בציצית. ונראה לי דלא קשיא דמיירי שחבר שני ראשי הקרעים וכרך החוט סביבם וקשרם יחד. ולא הוי חיבור חוט פשתן והחלוק של צמר כיון שיכול להוציא שני ראשי הקרעים בלא התרת הקשר. א) וכיוצא בזה התיר ר"י מכסאות של פשתן וצמר בתוכו אע"פ שתופרין יחד הבגד והצמר אשר בתוכו אין התפירה מחברת יחד הצמר והבגד [ג] לפי שיכול להוציא כל הצמר והתפירה כשהיא קיימת. (לד) ואע"פ שתופר המכסה כל סביבותיו ואין יכול להוציא הצמר. (לה) [ד] הוי כשק של פשתן שמלאו צמר ותפר את פיו דלא הוי כלאים:

כ ג) **תוספתא** (פ"ד) לובש אדם שני חלוקין אע"פ שפונדתו חגורה עליו מבחוץ [ה] ובלבד שלא יערוף את המשיחה ויקשור בה בין כתיפיו (לו) כלומר שיקשור שתי חלוקות יחד בענין שאינו יכול להפרידן בלא התרת הקשר. תנן בפ"ק דיו"ט (ד' יד:) משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין אע"פ שיש בהן כלאים והן לצורך המועד. וקאמר עלה בגמרא כלאים למאי חזו. ומשני בווילון והאמר עולא [ו] מפני מה אמרו (לז) ווילון אסור מפני שהשמש מתחמם כנגדו פי' אסור לעשותו כלאים אלא בקשין כי הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שריא (לח) הם בגדים לבדים והן קשין כמו גמוד מספגיה (פסחים ד' קיא.) דבר שהוא כווץ ונעשה קשה ומותרין אפילו בלבישה. דלבדין הרכין אסורין מדרבנן ג בפרק בתרא דכלאים הלבדין אסורין מפני שהן שועין אבל טווי וארוג אינו הילך מדאורייתא שרו ובקשין אוקמוה אדאורייתא ושרו אפילו בלבישה: [ז] והא דקאמר אלא בקשים מיירי בבגדים שהן שוע טווי וארוג אלא שהן קשין דלא שייך בהו כריכת נימא הילכך שרי בהעלאה. ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן דלבישה והעלאה דאורייתא והצעה דרבנן. וברכין גזור אפילו עשר מצעות זו על גב זו ובקשין לא גזור כדתנן במסכת כלאים (פ"ט מ"ב) הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן ודוקא בהצעה שרו אבל בלבישה והעלאה אסירי מדאורייתא אע"פ שהן קשין. דאמרינן בריש ערכין (ד' ג:) הכל חייבים בציצית כהנים לוים וישראלים ומסיק דכהנים איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הואיל ואישתרו כלאים גבייהו וכו' קא משמע לן נהי דאישתרו בעידן עבודה וכו' וביומא בפרק בא לו (ד' סט.) קאמר דבגדי כהונה קשין הן אלמא אע"פ שהן קשין אסירי מדאורייתא [ח] ותניא בתוספתא דכלאים כהן שיוצא בהן [ט] למדינה חייב ודוקא בלבישה [י] אבל בהעלאה שרו אבל בלבדים דאף לבישתן רכים אינה כי אם מדרבנן קשין אפילו בלבישה שרי. והא דקאמרינן כי הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שריא. [כ] לא שיהא דין קשין ונמטא שוין אלא כי היכי דשרי לבישת לבדים קשין לפי שלבישת הרכין אינה אלא מדרבנן הכא נמי שרי העלאת בגדים קשין לפי שאף העלאת הרכין אינה

הגהות הב"ח א ע"מ לתפור דמי. עשה שני ראשיה: ב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן והוא שקשרן: ג הרכין אסורין [מדרבנן] כדאיתא בפרק בתרא:

ר"ע מברטנורה אלא ללבוש. והה"נ להעלות עליו דכתיב לא יעלה עליך: יז **תכיפה** אחת. תחיבה אחת שתחב המחט בבגד פעם א' בלבד: **אינה חיבור**. לטומאה ולטהרה דאם נטמא אחד מהם לא נטמא חבירו ואם הזה על אחד מהם לא הוזה על חבירו: **ואין בה משום כלאים**. אם אחד של צמר וא' של פשתן וחברן בתכיפה אחת: **והשומטה** בשבת. על מנת לחזור ולתפור פטור ולא הוי קורע על מנת לתפור שתי תפירות דחייב: **עשה** שני ראשיה לצד אחד. כגון שהעביר המחט פעם אחת ולא העביר כל החוט והעביר המחט פעם שנית ונמצאו שני ראשיה לצד אחד וקשרן דאם לא קשר שני ראשי החוט יחד אינו מתקיים: **עד** שישלש. שיכניס ויוציא ויחזור ויכניס ג' פעמים (פי' רש"י): **והא לא** קיימא. הכי וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא: **ים קשר** עליון. היינו הוא קשר תחתון ולמעלה למטה קא תני: **דאורייתא**. הלמ"מ כלומר קשר אחד בציצית מיהו דאורייתא והכי נקט עליון משום דלא עביד אלא חד קשר בסופו עביד ליה שמקיים את הגדיל כולו: **דאורייתא**. ואפילו יכול לכרוך יפה ולהתקיים בלא קשר יום או יומים פסולה: **כ משלחין** כלים. בגדים: **והן** לצורך המועד. ובגמ' מפרש למאי חזו: **בווילון**. שראוי לפרסו כנגד הפתח: **מפני** מה אמרו וילון טמא. מקבל טומאה ולא עשאוהו כאחד ממחיצת הבית שאינן מקבלות טומאה: **מפני** שהשמש מתחמם כנגדו. מתעטף בשוליו לפיכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחממים כנגדו אסור לעשותו כלאים: **בקשין**. בגדים קשין שאינן מתחממין מותר לישב עליהן: **נמטא**. בגד שקורין פלטר"א בלע"ז: **גמדא**. קשה כמו גמוד מספגיה דבר שהוא כווץ ונעשה קשה: **דנרש**. מקום: **שריא**. לישיבה שאינו מתחמם: **כיון** דאשתרו להו כלאים. בעידן עבודה דאבנט של כלאים הוה דכתיב ואת האבנט שש משזר ומדשש כתנה תכלת עמרא במסכת יומא: **קשים** הם. ואינן מתחממין לפיכך אין בהם משום כלאים: **למדינה** אסור. שנוהג בה דרך חול: **שרי**. אין בו משום כלאים דהעלאה

מעדני יום טוב

לצמר כבגד פשתן ואפי' בחוטי משי או בחוטי צמר גפן ע"כ ובחבורו כתב שכלאים זה הוא מדאורייתא: [ע] **והעביר** את המחט פעם שנית. כלומר בראש החוט השני: [פ] **אע"פ** שקשר שני ראשיו על שפת הבגד לא הוי חיבור והטעם נ"ל שאין זה דרך קשירה לחבר שני בגדים כאחד ולפיכך לא הוי כלאים ועיין בסוף פירקין מ"ש על הירושלמי דהתם: [צ] **וחברן** יחד כו'. ל' הר"ש ותכף שתיכות זו בזו בב' תכיפות: [ק] **אע"פ** שמחוברין גרס: [ר] **ואסור** להתכסות בשק. או בקופה. טור סי' ש': [ש] **וה"ה** לכל כלים. וז"ל הר"ש בכל ובקופה הוי בעי למימר בירושלמי דשרי לפי שרגילין להחלק זה מזה יותר ומסיק דאסור: [ת] **הוא** ובנו מהו שיצטרפו כו'. וה"ה לאחרים בכה"ג דמסיק אלא אורחא דמלתא נקט שדרך האב לשאת את בנו ולפעמים קושר אותו עמו כדי שלא יפול וכ"כ הב"י סוף סי' ש': [א] **ואח"כ** הקיף כו'. זהו פי' דועגל וכו' שהוא ענין עיגול והיקף: [ב] **וכתב** ר"ת ז"ל. בטור כתב ר"ת ז"ל: [ג] **לפי** שיכול להוציא כו'. דחד מסריך סריך לחבירו תוס' בספ"ק דביצה: [ד] **הוי** כשק כו'. כלאה שכתב כן כדרך שכתב לעיל סי' ט"ז לפי מנהג העולם כו' וה"נ לפי מנהג העולם כתב כך וכמו דלעיל יש חולקין כמ"ש לעיל שם בד"ת כך גם בכאן נחלק הרמב"ם וסבר שהוא כלאים מה"ת: [ה] **ובלבד** שלא יערוף. ולשון הרמב"ם ובלבד שלא יכרוך והב"י העתיק ללשון הרמב"ם שלא יכרוך: [ו] **מפני** מה אמרו וילון אסור. ובפ"ק דיו"ט כתב רבינו מפני מה אמרו וילון טמא וכן גי' רש"י ז"ל והתוס' שם הסכימו לאותה גי' ומ"מ כתבו דכה"ג גרס אסור אלא שהם דחו לאותה גירסא כמ"ש שם בס"ד: [ז] **והא** דקאמר אלא בקשים מיירי כו'. דאוקימתא דבקשים דחי לשינויא דבוילון כדקאמר אלא ומוקים בקשים בכל מיני בגדים שהם קשים: [ח] **ותניא** בתוספתא. ומייתי לה התם בגמ': [ט] **למדינה**. פי' בירושלמי דכל שחוץ למקדש מדינה קרי ליה וכך פרש"י ברפ"ד דר"ה ואע"פ שהרמב"ם לא פי' כן וכתבתי בזה בתוי"ט בפ"ק דשקלים משנה ג': [י] **אבל** בהעלאה שרו. וכן מקשי התוס' שם ביומא ולא כפרש"י שפי' דשרו לגמרי דהעלאה דומיא דלבישה כו' דהא קשיא ההיא דערכין דמוכח דלגבי כהנים אשתרי כלאים והר"ן בסוף פ"ק די"ט כתב שאפשר לקיים דברי רש"י ז"ל לפי שתרצו הקושיא בשם הרז"ה ז"ל דכי אמרי בבגדי כהונה מותרים משום דקשים הם היינו דוקא באבנט שהיה קשה מפני שהיו חוגרים בו מתניהם וכלאים של פרחי כהונה אינו אלא באבנט דפרחי כהונה ודאי כהנים הדיוטים הם שאין בגדיהם כלאים אלא באבנט בלבד ודאמרי' בערכין דאשתרי כלאים לגבייהו היינו לגבי כ"ג באחד בגדים שהיו רכין לפי שעשויין ללבישה ע"כ וכתב עוד דכי מתני אלא בקשים דלפרש"י לגמרי שרו ה"ה דה"מ לשנויי בשאין עשויים להעלאה ככרים וכסתות ולהצעות אלא דהא לא איצטריכא ליה דמתני' היא בפ' בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן ע"כ לפי זה לא היה כתוב בפרש"י בספ"ק די"ט כמו שהוא לפנינו בפרש"י גבי נמטא גמדא דנרש שריא דפי' שריא לישיבה ובודאי שלפי מ"ש לפנינו בפירש"י דבריו סותרים אהדדי וכבר כתב הב"י משום כך דאין דעתו של רש"י ידוע לנו: [כ] **לא** שיהא דין

דברי חמודות

אתרמי שיתחברו חוטי פשתן עצמן תפירות השורות אל הבגד מצאתי בא"ח גדול דר"ש התיר מטעם שהחוטין שבהם השורות תפורים לא חשיבי ובטלים הם לגבי העור הואיל ואין באים רק לחבר השורות ואין בהם משום כלאים והביא ראיה על זה מאיסטמא (דפרק במה אשה) ובפי' משניות דרבי' שמשון מצאתי ופוק חזי מאי עמא דבר כו' והשתא כיון דכתב כ"כ בפשיטות והתיר גם בסמ"ע ותשו' הר"ח דבגדים שלנו אינם שזורים ואין בהם כלאים דאורייתא אין להחמיר תמורת המנהג אמנם מצאתי תשובת מהר"ש שכתב דברי הר"ש והשיב עלה דהוא היה מחמיר בדבר כן הוגד לי משם הר"ר חזקיה שהיה מחמיר כמו כן ע"כ ואני מצאתי בספר האבן העזר להרא"ן שנדפס פה פראג שכתב בסי' קט"ז שהוא מותר והביא ראיה לדבר מן הירושלמי דאמתני' מנעל של זרב כו' וגם רמ"א כתב שהמנהג להתיר וכן ראיתי לרבים גדולים ז"ל שנהגו היתר בעצמן ועי' בסעיף נ"ב אם כפל בגדי צמר ופשתן יחד וקשרן כו': (לא) **ואינן** אסורים אלא ללבוש או להעלות עליו. כמ"ש הר"ר עובדיה וכ"כ הרמב"ם וכתב אבל מותר לעשותם ולמכרם: (לב) **אבל** אם העביר כו'. והרמב"ם כתב בגד צמר שחברו עם בגד פשתן בתכיפה אחת אינו חבור ואין זה כלאים קבץ שני ראשי החוט כאחד או שתכף שתי תכיפות ה"ז כלאים וכתב הכ"מ דמשמע ליה להרמב"ם דעד כאן לא הצריכו שיעשו שני ראשים לצד אחד אלא מפני שאין שם אלא תכיפה אחת אבל אם היה שתי תכיפות אפי' לא עשה שני ראשים לצד אחד הוי כלאים ע"כ ובספרו הש"ע סתם כדברי הרמב"ם ורמ"א הגיה כדברי רבינו ולא הכריע ורמ"י ז"ל סתם כדברי רבינו וכתב עוד הרמב"ם וז"ל תפר בגד הצמר בשל פשתן אפי' תפרן במשי או שתפר בגד צמר בחוטי פשתן או בגד פשתן בחוטי צמר או קשר חוטי צמר או גדלן הרי אלו כלאים והעתיק דברים הללו בש"ע ריש סי' ש' וכתב עוד שכן אם כפל בגדי צמר ופשתן וקשרן הרי אלו כלאים שנאמר צמר ופשתים יחדיו מ"מ כיון שנתאחד נאסר ומנין שכל איסורים אלו של תורה שהרי צרך הכתוב להתיר כלאים בציצית כמו שלמדו מפי השמועה שלא נסמכה פרשת כלאים לפ' ציצית אלא להתיר כלאים בציצית והציצית חוטין קשורים בלבד הן מכלל שחבור כזה שלא במקום מצוה אסור מן התורה שאינו ממעט בתורה דבר שהוא אסור מד"ס ע"כ. ובסי' ג' נתבאר שאין כן דעת שאר הפוסקים בכלאים דאורייתא ועיין בסעיף ב' והש"ע לא העתיק מ"ש הרמב"ם אם כפל כו' וי"ל משום דסובר דאתיא במכ"ש מהא דאם קשר גדיל שכתב הרמב"ם שהעתיקו רבינו לעיל סי' יד וזה כתב הש"ע בשם הרמב"ם בסעיף ה' דסי' ש' אבל נ"ל דלדידן דלא קי"ל כהרמב"ם בהא דקשר גדיל כו' כמ"ש בסעיף כ"ט מ"מ בענין אם כפל בגדי צמר כו' וקשרן י"ל דלמאן דאסר לקמן גבי שני חלוקים כו' אם קשרן בקשר של קיימא כמ"ש בסעיף ל"ה דה"ה נמי הכא אם קשרן בקשר של קיימא שהוא אסור וכתב בתרומת הדשן שמי שיש לו יופ"ן פשתן מותר לחבר בו בתי זרועות של צמר על ידי קרסים שקורין קנופי"ל ד' או ה' סביב לזרוע והוא שיהיו הקנופי"ל רפויים בתוך הנקבים שיוכל לפרקן באצבעותיו ואע"פ שבתי זרועות אדוקים מאוד ביופ"ן ואינו מפרקן משם לא בפשיטה ולא בלבישה ע"כ וכתב עוד שם ומודינא שאם לאחר שהכניס הקנופי"ל בנקב יתפור הנקב שיהיה קצר עד שלא יוכל מאז הקנופי"ל להתפרק ממנו אלא ע"י קריעה פשיטא דבכה"ג הוי חבור ע"כ: (לג) **פי'** שחבר מאני דעמר כו'. בשתי תכיפות ואח"כ הקיף כו' אבל הרשב"א כתב שנראה לו יותר דאפי' בלא תכיפות הוא אלא מפני שהוא תוגרן ביחד קאמר והא דקא מהדר ליה ר"י הן הן בנשוך בתמיה קאמר כלומר אין זה יחדיו שאין כלאים אלא כשנושכין זה את זה ונשוך היינו שמחוברים חבור קיים כ"כ שאם תמשוך ותרצה להפרידן זה מזה יבא מזה עם זה כנושך את חבירו ונותך ממנו בשיניו ע"כ וכתב הב"י דנראה דלפי פי' זה אם תכף בגד זה עם זה בב' תכיפות אע"ג דלא עגל על תרויהון הוי כלאים וזהו שהשיב לו ר"י דאע"ג דעגל עמר על תרויהון אינו כלאים כיון שאינו נשוך דאין כלאים אלא בנשוך דהיינו תוכף ב' תכיפות וכל שהוא תוכף ב' תכיפות דהיינו נשוך הוי כלאים אע"ג דלא עגל עמר על תרויהון דעיגול זה אינו מעלה ואינו מוריד ע"כ וכתב עוד הרמב"ם השמיט דינו' הזה ונראה שטעמו מפני שהיה מפרשו כפי' הרשב"א דהשתא אין שום חידוש בדין זה דבכלל מ"ש דתוכף ב' תכיפות הוי חבור לכלאים הוי כל מילי דעלמא בכל ענין שיהיה צמר מחובר לפשתים ע"י ב' תכיפות ע"כ וכתב עוד דלכל הפירושים משמע ליה דהאב ובנו דנקט בירושלמי לאו דוקא דה"ה לשני אנשים בעלמא כו' כמ"ש במ"י: (לד) **ואע"פ** שתופר המכסה כל סביבותיו. הואיל אם עושים קרע קטן מוציאין אותו דרך הקריעה דחד מסריך סריך לחבירו אבל אם היו משימין בהן חתיכות קטנות של בגד צמר ודאי שיהא אסור כ"כ התוס' ספ"ק דביצה וכתב רמ"א שאפי' תחב התפירה בצמר עצמו מותר דהרי יכול ליקח הצמר משם בלא התרת התפירה ע"כ כלומר ע"י קרע קטן כמ"ש התוס' והתפירה שבעצמה אינה מעכבת ומתוך לשון התוס' אתה למד דכלאי בגדים אסורים אפי' כשאינו תותב התפירה בעצמה ורמ"י ז"ל טעה בדבריו רבו בזה במה שראה בדבריו שאחר שכתב הסיפור בתחיבת התפירה בצמר עצמו כתב דכלאי בגדים אסורים וסבר רמ"י דקאי אדסמיך ליה וכתב אבל בכלאי בגדים של צמר שנתן לשם אסור לתחוב התפירה בשם כו' ואינו כן אלא כלאי בגדים אסורים אף בלא תחיבה שבשם כמבואר מדברי התוס': (לה) **הוי** כשק של פשתן שמלאו צמר כו'. אבל הרמב"ם כתב שאפי' נתן צמר ופשתן בשק או בקופה וכרכן הרי אלו כלאים ומבואר בדבריו שהם כלאים דאורייתא וכבר כתבתי לעיל סעיף ל' דבגדולה מזו לא נהגו כמותו: (לו) **כלומר** שיקשור שתי חלוקים יחד כו'. וז"ל הטור סי' ש' מותר ללבוש חלוק של צמר ע"ג חלוק של פשתן ולקושרו יחד אע"פ שאינו יכול לפשטן בלא התרת הקשר ובלבד שלא יהא הקשר של קיימא ע"כ והב"י דקדק מתשובת הרשב"א שסובר דמותר ללבוש חלוק של צמר על של פשתן אפי' קשרן קשר של קיימא כלומר המשיחה שקושרין בה קשר בקשר של קיימא ודלפי זה צריך לפרש הא דקתני בתוספתא ובלבד שלא יערוף המשיחה כו' היינו שלא יחברם זה לזה במשיחה בשתי תכיפות ע"כ וכתב רמ"י שנוהגין להקל וכתב רמ"א נ"ל דאותן בתי שוקים שעושין במדינות אלו וקורין אותן פירטקי דהיינו שעשויין של צמר ועושים בהן משיחה שעוברת בכן הנה והנה כמו רצועה במעברתא דתפילין דמותר אפי' המשיחה של פשתן או איפכא דמאחר דאפשר להוציא משם המשיחה בלא התרת התפירה אינו אלא כחוגר במשיחה של פשתן ע"ג חלוק של צמר ואע"פ שקושר המשיחה כשלובשן לא מקרי קשר של קיימא אבל אם עושה קשרים בב' ראשי המשיחה נראה דאסור דהא א"א להוציא משם עכ"ל כלומר כשעשה הקשרים עבים כ"כ עד שא"א להוציא משם לאפוקי כשהקשרים אינם מעובים כ"כ אלא שהם עבים קצת כבדי שלא יוכלו להשמט לפנים מאליהן וכתוב בהגהות אשר"י ספ"ק די"ט אסור ללבוש אנפלאות של צמר ע"ג אנפלאות של פשתן א"ז ע"כ וכתב ב"י דטעמו מדגרסינן בירושלמי פ' בתרא דכלאים מודה ר' אילא בכן דלביש דרדסין דעמיר ע"י דרדסין דכיתן דהוא אסור דלא שלא עיליא אי לא שלא ארעייה ונראה דה"ס דלא אסור אלא כשהם צרים ודחוקים שא"א לחלוץ העליונים אלא א"כ יחלצו התחתונים עמהם דאז חשובים כתכופים זה לזה בב' תכיפות ויותר הא אם אינם צרים כ"כ מותר ולפי זה יש קיצור בדברי א"ז שה"ל לפרש חילוק זה ויש לתמוה על הפוסקים שהשמיטו הירושלמי הזה ושמא י"ל דס"ל דר"י דאמר גבי אב ובנו והכהן בו נשוך פליגא אהא ומשמע ליה דכל שאינו תכוף ב' תכיפות אינו אסור בשום פנים ופסקו כר"י עכ"ל הב"י אבל רמ"א ז"ל כתב דהב"י מפני שלא ראה דברי הא"ז עצמו רק הגהות אשר"י בשמו לכך כתב כן אבל הוא עד וראה להא"ז עצמו דמסיים ביה בזה הלשון דדוקא חלוק ע"ג חלוק שרי דאפשר לפשוט התחתון בלא העליון מה שאין כן בבתי שוקים והביא לזה הירושלמי לראיה לדבריו בא"ז וכתב עוד רמ"א שאין פי' הירושלמי כפי' הב"י אלא ה"פ אם לא שלא העליונות לא יוכל לפשוט התחתונות ולכך אסור מה שאין כן בחלוק ע"כ בד"מ שלו וע"פ זה כתב ג"כ בהגהותיו ובודאי שיש לתמוה דהיאך אפשר בחלוקים שנים זה על זה לפשוט התחתון בלא העליון מפני בתי הזרועות שבו וכן תמה עליו רמ"י ז"ל לכך אני אומר שפירוש הב"י בירושלמי הוא נכון וגם הא"ז כך דעתו ושו"ש דאפשר לפשוט התחתון בלא העליון סרסהו וגרס ביה העליון בלא התחתון כך נ"ל פשוט וברור ומ"מ מ"ש רמ"א דנכון ליזהר ורמ"י ז"ל הקשה עליו הא תנן קי"ל כר"י דנימוקו עמו אני אומר במחילה מכבודו דנימוקו אין עמו בזה דלא זה הוא ר"י התנא בר פלוגתייהו דר"מ ור' יהודה שאמרו עליו בפ' מי שהוציאוהו דף מ"ו דהלכה כמותו מחבירו אלא זהו אמורא שהרי כשיב על בעיא דר' ירמיה ור' חגי שהם אמוראים ומשום כך לא קשיא על הא"ז שפסק דלא כמותו וגם הב"י לא אמר אלא שאר הפוסקים פסקו כמותו ולא אמר דקי"ל כמותו והקרוב אלי דר"י זה הוא ר' אסי המוזכר בבבלי שהיה בימי ר' ירמיה: (לז) **וילון** אסור כו'. וכבר כתבתי כמ"ש דגירסת התוס' וילון טמא ואין בו איסור כלאים וכ"כ רבינו בתשובה כלל ב' סי' ו' וילון העשוי למחילה ואין מתחממין בו כלל אין בו משום כלאים ע"כ וא"כ דבריו סותרים זה את זה וכבר תמה על זה הב"י שדבריו שבתשו' הם הפך מדבריו שבפסקים וכתב דשמא י"ל דר"ק וילון שהוא קשה עד שאינו ראוי להתחמם בו ע"כ וז"ל הרמב"ם הפרוכת שהיא כלאים אם היתה רכה אסורה שמא יסמך לה השמש ותעלה על בשרו ואם היתה קשה שאינה נכרכת מותרת ע"כ וכתב רמ"א דפרוכת שלפני ארון הקודש מותר להיות מכלאים ומכלל לשון הגהות אשר"י שכתבתי לעיל סעיף כ"ב הוא שלמד כן וע"ש: (לח) **הם** בגדים לבדים והם קשים וכו'. ומותרים אפי' בלבישה וכ"כ הרמב"ן בספ"ק דביצה ובר"פ בא לו אבל להרמב"ם שכתבתי בסעיף ח' דסובר דבלבדים הם כלאים מן התורה כתב ב"י דלדבריו כי שרינן נמטא גמדא דנרש היינו בהעלאה בלבד וה"כ הר"ן בשמו וכתב עוד הב"י ת"ל נמצא דהכי קאפלגנא דידן אם הם תפורים בפשתן אסור להעלותם עליו להרמב"ם מדאורייתא ולהציע תחתיו אם הייתו אומרים שהגיעו לקושי דנמטא גמדא דנרש הוה שרי ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם ולדעת התוס' והרא"ש אם היינו אומרים שהגיע לקושי נמטא גמדא דנרש היה מותר אפילו להעלותם עליו ומיהו מי מפיס ואם הגיעו לאותו קושי אם לאו הלכך יש ליזהר מלהציעם תחתיו ואפי' מלהעלותם עליו עד שיתפרש במשי או בקנבוס עכ"ל וכתב הרשב"א בתשובות שנהגו במקומותם היתר בכרים וכסתות של טוטים וצובעים שהם כלאים לפי שהם קשים

תפארת שמואל א) **וכיוצא** בזה התיר ר"י וכו'. נ"ב עיין בסוף פ"ק דביצה בהג"א בשם התוספתא שאין להתיר אלא דוקא צמר דמסריך סריך לחבירו אבל חתיכות בגדים קטנים לא ואף שלפי טעם דמדמה לשק וכו' אין חילוק מ"מ נ"ל דלאו מהאי טעמא דשק לחוד הוא דמתיר דבע"כ אינו דומה לשק קשור למעלה שעומד להפתח לדבר שתפר יחד ודומה לתרוג ועוד למאי היה צריך לפרש בתחלה שיכולים להוציא כל הצמר והתפירה קיימת אלא עיקר הטעם הוא משום שיכולין להוציא אם היו עושין בו קרע קטן ואף שעתה אינם יכולין להוציא מאחר שאין בם קרע מ"מ דומה לשק וכו' מאחר שראוי להוציא אם היו עושין בו קרע קטן ודו"ק:
ג) **תוספתא** לובש אדם שני חלוקים וכו'. נ"ב בירושלמי משמע דאסור ללבוש בתי שוקיים של פשתן תחת בתי שוקיים של צמר אפילו אינו מחוברים משום דאי אפשר לפשוט תחתונים בלא עליונים ע"כ. הג"ה מצאתי בסמ"ק אבל בתי שוקיים או אנפילאות אסורין עיי' ספ"ק דביצה:

אינה אלא מדרבנן: (ביצה ד' טו.) א) אמר רב פפי עוילדין אין בהן משום כלאים (לט) פירש בתשובת הגאונים שרגילין ללובשן תחת מנעליהם וטולין עליהם עור תישים מעובדין תחת קרקעיתן וכנגד העקב של רגל [ל] יש עושין אותו של צמר וקורין אותו נמטי אין בהם משום כלאים. לפי שהעקב קשה ואינו מתחמם: אמר *רב פפא הני צררי דפשיטי וזוזי אין בהן משום כלאים. [מ] ב) ודבזרני יש בהן משום כלאים (מ) פי' בגד כלאים שצרורין בו מעות מותר להתן בחיקו שהמעות מקשין אותו ואינו מתחמם דבזרני שצררין בו זרעים יש בו משום כלאים לתת בחיקו. (מא) [נ] ירושלמי (כלאים פ"ט ה"ה) אבוהי דרב ספרא שאל לרבי זירא מהו שיתן פריטא גו גולתא ומיקטריניה בחוטא דכיתן מהו מיתן פריטא בגו סדינא ומיקטריניה בחוטא דעמר אמר ליה חכים רבי לרב הונא* [דרב הונא אמר] אסור [ס] שמואל אמר מותר רבי יעקב בר אחא בשם רבי אסא אמר מותר. גרסינן בפרק במה בהמה (ד' נד.) מכנים אדם חבלים לתוך ידו (מב) ובלבד שלא יכרוך ויקשור. לפי שכשהוא כורך חבל של צמר ושל פשתן סביב ידו וקושר מתחממת ידו [ע] ואסור משום כלאים: תוספתא (מג) [פ] אספלנית מלוגמא ורטיה אין בהם משום כלאים שאין זה דרך חימום: תמו הלכות כלאי בגדים

א [דף סא ע"ב] ת"ר בגד צבוע מטמא משום כתם. [א] רבי יונתן בן יוסף אומר אינו מטמא משום כתם שלא התירו בגדי צבועים לנשים אלא להקל על הכתמים [ב] כדתנן בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס וביקשו לגזור אף על בגדי צבועין [ג] אמרו הא עדיפא כדי להקל על כתמיהן. הרמב"ן ז"ל פסק כתנא קמא והרמב"ם ז"ל כרבי יונתן (א) ובכתמים שומעין להקל: [ד] מתני' (ב) [דף סג ע"א] כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה. אלו הן הוסתות מפהקת [ה] מעטשת חוששת בפי כריסה ובשיפולי מעיה ושופעת וכמין צמרמורות אוחזין אותה וכן כל כיוצא בהן כל שתקבע לה וסת ג' פעמים (ג) הרי זה וסת: מפהקת פרש"י אשטריליי"ר והוא אדם [ו] שפושט איבריו. ובפרק רבי אליעזר דמילה (ד' קלו.) גבי פיהק ומת פי' באוליי"ר בלעז והוא אדם [ז] הפותח פיו [ח] וכן נראה מהא דאמרינן בברכות (ד' כד:) גבי רבי כשהיה מפהק היה מניח ידו על סנטירו. [ט] ובערוך פירש קול היוצא מן הגרון מתוך שאכל מאכל. וכולן דברי אלהים חיים. דכל הני שינוי הגוף כיון שהוחזקה בו הוא סימן להתעוררות עקירת הדם ובפיהוק וגיהוק דחד זימנא לא הוי קביעות וסת [י] דאין זה שינוי כי הוא זה דרך כל האדם. (ד) אלא כמה פעמים עושה כן זה אחר זה. (ה) וכל אלו וסתות דגופה אין להם זמן קבוע. אבל אם היו וסתות דגופה לעתים ידועים כגון מראש חדש לראש חודש או מעשרים יום לעשרים יום קבע לה וסת לזמן *ולאחר הוסת. ואינה חוששת אלא לשניהם ביחד [כ] מידי דהוה אימים וקפיצות. אם הגיע הזמן ולא פיהקה או פיהקה בלא אותו זמן אינה חוששת ואפי' לא בדקה הרי היא בחזקת טהרה. וכן (ו) הוסת אינו נעקר עד שתפהק שלשה פעמים באותו הזמן ולא תראה. וכן נמי כשיגיע אותו יום הפיהוק

הגהות הב"ח א חכים רבי לרב הונא דאסור ושמואל אמר מותר:

רש"י דהעלאה דומיא דלביסה דאית בה הנאת חימום הוא דאיתסר: עדילין. ראיתי בתשובת הגאונים שרגילין ללובשן תחת מנעליהן וטולין עליהן עור של תישים מעובדין תחת קרקעיתן וכנגד העקב של רגל יש עושין אותן של צמר וקורין אותן נמטי: אין בהם משום כלאים. דקשים הם: צררי דפשיטי אין בהם משום כלאים. בגד כלאים שצרורים בו מעות מותר לתתו בחיקו שהמעות מקשין אותו ואינו מחמם: דבזרני. שצרור בהם זרעים: יש בהן משום כלאים. ואסור לתתן בתוך חיקו: חבלים. שיש בהן חבלי צמר וחבלי פשתן וכי כריך להו הוו כלאים וידו מתחממת באחיזתן וקסבר דבר שאין מתכוון אסור: ובלבד שלא יכרוך. החבלים בכרך אחד: כריכה וקשירה בשתי תכיפות:

תמו הלכות כלאי בגדים

א להקל על כתמיהן. שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור: בפולמוס. חיל: אירוס. מפרש בגמ' בסוטה טבלא דחד פומא והיינו זוג המקשקש: מתני' מפהקת. אשטריליי"ר בלע"ז: פי כריסה. נגד טיבורה: שיפולי מעיה. בית הרחם: ושופעת. בגמרא פריך מאי קאמר: צמרמורות. פריזונ"ש: אוחזין אותה. ככך למודה להיות בכל עת שהיא רואה: דיה שעתה. בכל ראיות שתראה ע"י וסתות אלו: כיוצא בהן. מפרש בגמ': על סנטרו. מנטו"ן בלע"ז שלא תראה פתיחת פיו:

דברי חמודות

קשים ומיהו הר"ר יונה אוסר והרמב"ן מן המתירים ומ"מ אפילו לדעת האוסרים הגא להם מוטב שיהיו שוגגים כו' ע"כ ועי' לעיל סעיף י': (לט) פי' בתשובת הגאונים שרגילים ללבשן. וכתב הטור עלה דלשון הרמב"ם מנעל שהוא כלאים ואין לו עקב מותר ללובשו שעור הרגל קשה הוא ואינו נהנה כשאר עור הגוף משמע ליה להטור שכך מפרש הרמב"ם להא דעוילדן ואע"פ שאח"כ לא העתיק למתניתין דמנעל של זרב דלעיל סימן י"ב כבר הרגיש בזה הכ"מ וכתב דנ"ל דלהרמב"ם רב פפא דקאמר עוילדן וכו' אמנעל של זרב קאי ומפרשו דאל"כ נמצא שהרמב"ם השמיט אחד מהן עוילדן או מנעל של זרב ומה שנדחק הכ"מ כפי' הירושלמי לדעת הרמב"ם מפני השגתו של הראב"ד ופירש דלהרמב"ם המנעל של פשתן לא ידעתי למה נדחק ולא פי' כדברי רבינו לעיל וגם הר"ש פי' כן ואין להאריך בזה וכתב עוד הכ"מ דמ"מ יש לדקדק למה הוצרך לומר שאין לו עקב דמשמע שאם יש לו עקב יש בו משום כלאים ואמאי והרי אין לך קשה בעור הרגל כעור העקב וצ"ל שמ"ש ואין לו עקב לא משום דינא כתב כן אלא שתבנית אותו מנעל היה כך שלא הי"ל עקב אבל לענין דינא בין שיש לו עקב בין שאין לו עקב מותר ע"כ ובב"י לא כתב כן אלא כתב דשמא י"ל דכל שיש לו עקב כיון דמחזי כמלבוש אע"פ שאין הגוף נהנה ממנו אסור: (מ) פי' בגד כלאים שצרורים בו כו'. ולשון הרמב"ם גלגולים קטנים שעושים אותן העם בבית יד שלהן לצרור בהן מעות או תבלין וכתב שאפילו בשרו נוגע בהן מותרים ונתן טעם לדבר שאין אסור משום כלאים אלא בגדים שהן דרך חימום כגון הכתונת והמצנפת והאבנט והשמלה ובגדים שמתפים בהן את השוקים ואת הידים וכיוצא בהן אבל גלגולים כו' מותרים אע"פ שבשרו נוגע בהם שאין דרך חמום בכך וכתב עוד ציץ של עור או משי וכיוצא בהן שתלה בהן חוטי צמר וחוטי פשתן מדולדלין על פני האדם כדי להפריח הזבובים אין בו משום כלאים שאין דרך חמום בכך ע"כ והיינו האסטמא דבפ' במה אשה סי' ב': (מא) ירושלמי כו'. מהו שיתן פריטא גו גולתא. תמהני שהפוסקים השמיטו לירושלמי זה וי"ל דסמכו אהא דגרסי דגמ' דידן: (מב) ובלבד שלא יכרוך ויקשור. פירש"י בשתי תכיפות וכתב ב"י ס"ס ש' דמדברי הרמב"ם נראה דאפילו לא קשר החבלים אלא בקשר אחד אסור לכרכן סביב ידו שכתב המנהיג בהמות ומכנים חבלים לתוך ידו מהם פשתים ומהם צמר הרי זה מותר ואע"פ שכרכן על ידו אבל אם קשרן שלן נעשו כלאים ואסור לו לכרכן על ידו וכך הם דברי הטור ע"כ וכתב עוד הב"י בסי' ש"א דאע"ג דקי"ל דבר שאין מתכוין מותר בכלאים כההיא דמוכרי כסות כו' דסי' י"א אפ"ה אסור שהכריכה שעל ידו הוי כמלבוש וכל שהוא לבוש ממש כלאים ס"ל להרמב"ם דחייב משום לא תלבש שעטנז בין במתכוין בין שלא במתכוין כמ"ש כבר לעיל סעיף כ' דמש"ה אוסר ג"כ ללבוש כלאים אפילו ע"ג י' לבושים ואפילו להעביר המכס ע"ש אבל לרבינו שמתיר גם בזה לבישה להעביר המכס כיון שאין מתכוין כתבתי כבר במ"י שרבינו ירוחם תמה עליו אמאי קאסר הכא בחבלים וגם כתבתי שם ישוב לזה בשם שלטי הגבורים דהכא הוא פסיק רישיה ע"ש: (מג) אספלנית כו'. אין בהם משום כלאים אע"פ שבשרו נוגע בהם הרמב"ם: תמו הלכות כלאי בגדים

(א) ובכתמים שומעים להקל. וכתב הרמב"ם בפ"ט מהא"ב לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבועים כדי להצילה מדין הכתמים ונתלבט הב"י בזה דהא בגמ' אידחי לה ואמרינן דלא שתקנו אלא שהתירו ובלישנא דרבינו ורמ"א ז"ל כד"מ ובהגהותיו העתיק לשון הרמב"ם לפיכך תלבש האשה כו' ולפי זה עלה סוגיה קמ"ל ולא שזו היא תקנתן של חכמים: (ב) גרסי' בגמ' בספ"ק דף י"א אמר רב הונא קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת למאי אילימא לימים הא כל יומא דלא קפן לא חזאי אלא לקפיצות והתניא כל שתקבענה מחמת אונס אפילו כמה פעמים לא קבעה וסת מאי לאו לא קבעה וסת כלל לא לא קבעה וסת לימים לחודייהו ולקפיצות לחודייהו אבל קבעה לה וסת לימים ולקפיצות לימים לחודייהו פשיטא אמר רב אשי כגון דקפין בחד בשבא וחזאי וקפין בחד בשבת וחזאי ובשבת קפצה ולא חזאי ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה מהו דתימא איגלאי מלתא למפרע דיומא הוא דקגרים ולא קפיצה קמ"ל דקפיצה נמי דאתמול גרמה והאי דלא חזאי משום דלהכתי לא מטא זמן קפיצה לישנא אחרינא אמר רב הונא קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצות ה"ד אמר רב אשי דקפין בחד בשבת וחזאי וקפין בחד בשבת וחזאי ובשבת קפצה ולא חזאי ולחד בשבת אחרינא חזאי בלא קפיצה דהתם איגלאי מילתא דיומא הוא דקא גרים ופרש"י קפצה טוי אונס קפצה וראתה ג"פ קבעה לה וסת כדמפרש ואזיל אי נימא לימים כגון קפצה באחד בשבת וראתה וקפצה באחד בשבת וראתה וכן שלישית קבעה לה וסת באחד בשבת וכל זמן שתראה עוד באחד בשבת ואפילו בלא קפיצה דיה שעתה ואם הגיע בא' בשבת ולא בדקה עצמה טמאה מספק דהורת בזמנו [הוא] בא. הא כל יומא בא' בשבת דלא קפין לא חזאי אלמא לאו וסתה הוא. אלא לקפיצה כיון דראתה ג"פ ע"י קפיצה הורגלה לראית קפיצה ובכל יום שתקפוץ מחזקינן לה ברואה ואם לא בדקה טמאה אפילו שלא ימות שבת לימים ולקפיצות כל אחד בשבת שתקפוץ מחזקינן לה ברואה דזמנה הוא לראות באחד בשבת ע"י קפיצה לימים לחודייהו פשיטא דלא קבעה דיומא הוא דקא גרים ויהא בא' בשבת ושתא אפילו בלא קפיצה קמ"ל הא דאמר דלא קבעה וסת לימים דקפיצה דאתמול גרמה נראיה דהאידנא ואין לה וסת באחד בשבת בלא קפיצה ולא לקפיצה בלא אחד בשבת מדלא חזאי מאתמול עכ"ל רש"י וכתבו התוס' אלא לקפיצות והתניא כו' פרש"י לקפיצות לחודייהו וקשה דא"כ ליפני בסמוך לא קבעה וסת לימים אלא לקפיצות לחודיה ולמה חזר מסברתו ובסמוך נמי דפריך לימים פשיטא ליפני דלא קבעה וסת לקפיצות לחודיה כדקס"ד מעיקרא ונראה לפרש אלא לקפיצות אף לקפיצות דהיינו לימים עם קפיצות אבל קפיצות לחודיה פשיטא להס"ד דלא קבעה עכ"ל וכן מסיק הרשב"א ותירץ מה שהביא הרא"ש ראיה לפרש"י מדאמר רב הונא גופיה בפרק כל היד גבי הבאים מן הדרך נפיסם להם בחזקת טהרה ל"ש אלא שאין להם וסת לימים ויש להם וסת לקפיצות דכיון דבמעשה תליא מילתא אימר לא קפן ולא חזאי אלמא יש קביעות לקפיצות בלא ימים ובמעשה בלחוד הדבר תלוי והך דפירקין לא קבעה לה וסת לא לימים לחודייהו ולא לקפיצות לחודייהו תריצתא דברייתא הוא ולא הויא אוקימתא לשמעתא דרב הונא דר"ה לא איירי בוסת המורכב מימים אלא בוסת פשוט של קפיצות בלבד בכל יום המזדמן אלו דברי הרא"ש והאריך הרשב"א מדאקשינן עלה דרב הונא למאי אילימא כו' אלמא בימים מסודרים הוא דאיירי רב הונא דאי לא פשיטא דלא לימים קאמר אלא רב הונא בוסת מורכב איירי כברייתא והא דפרק כל היד אינה ראיה דהתם נמי שיש לה וסת לקפיצות וימים קאמר וכן פי' רבינו הנגאל כאן ובפ' כל היד עכ"ל וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם בפ"ח וכתב הרב המגיד שכן עיקר וקביעות שע"י אונס נתבאר עוד בסוף הסי' גבי וכן אם אכלה שום כו' בסעיף י"ג וכתבו הגהות מיי' דנהי דע"י אונס לא קבעה מיהא חיישינן כיון שאירע כן ג"פ וכדלקמן גבי פיהקה דחיישינן אפילו בחד זמנא וה"נ כשקבעה ג"פ חיישי' נמי כי התם כדין התוספת לוסת שאינה קבוע וע"ש בסעיף י"א ועיין גם כן בפ"ב סעיף כ' ובענין הני תרי ליבני דרב אשי מתבאר מתוך דברי רבינו לקמן גבי פיהק דבכה"ג דפוסק כלישנא קמא וכן פסק הטור וז"ל דהני תרי ליבני לא פליגי וכן כתב הרשב"א דלא פליגי ופסק ג"כ כלישנא קמא לקולא וז"ל הרמב"ן לא ידעינן אי פליגין הני ליבני ולמדחייה לקמא אתמר בתרא איכא דאמרי דלאו להכי אתמר אלא הני תרווייהו אתנהו לענין מעשה ומסתברא כיון דוסתות דרבנן לקולא נקטינן בהו והלכה כתרי ליבני לקולא ואחר שכתבתי זה מצאתי להרמב"ם ז"ל שהתמיר ובקלנו דעתינו מפני דעתו ז"ל ע"כ ופשיטא מילתא דהגי' שלפנינו בגמ' משובשת בלישנא אחרינא דא"א לגרוס בה אלא תרי זמני קפצה וראתה וגם א"א לגרוס ובשבת קפצה ולא חזאי דאי הכי ודאי דפליגא לישנא בתרא אלישנא קמא וה"כ מוכח מדקאמר בהך לישנא ובחד בשבת אחרינא כו' משא"כ בלישנא קמא דלא נקט אלא ולחד בשבת ולא קאמר אחרינא והיינו משום דבלישנא קמא הא נקט יקאמר קודם לכן ובשבת וקאי עלה שפיר למימר ובחד בשבת ולא הוצרך לומר אחרינא אבל בלישנא בתרא לא נקיט ובשבת שפיר עפי למימר ובחד בשבת אחרינא שוב מצאתי שהעתיק כן המגיד פ"ח מהא"ב והב"י בפירוש דברי הרמב"ן שבטור בענין חששת הוסתות הוצרך להביא ראיה מהא דקפצה בחד בשבת כו' והביא כלשון הגירסא שבגמ' שלפנינו ואין לתמוה מזה דכיון שלא על עיקר הדין דקפצה בחד בשבת מייתי לה לכך לא חש לדקדק על הגירסא וז"ל הרמב"ם שם קפצה וראתה קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות כיצד קפצה באחד בשבת וראתה דם ולאחר כ' יום קפצה ביום השבת ולא ראתה דם ולאחר י"ט קפצה באחד בשבת ראתה ולאחר השבת ראתה בלא קפיצות הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים שהרי נודע שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה והכבר נקבע יום זה ג"פ וכן כל כיוצא בזה עכ"ל וכתב המגיד סבור רבינו דלישנא בתרא פליג אלישנא קמא דללישנא בתרא כיון דליומא דחאזי לא קפצה איגלאי מילתא דיומא הוא דקגרים בלחוד וכתב עוד שמ"ש אחר כ' היינו מפני שאם הוא ביום א' בשבת קודם לכן הואי בימי זיבה וכתב הב"י דמיסת לפי מה שכתב הרמב"ן דהאידנא אפי' בימי זיבות קבעה לה וסת וכמו שאכתוב בס"ד לקמן סעיף כ"ה לא שאני לן בין שה' בשבת סמוך בין שהוא רחוק ע"כ וכתב עוד המגיד לא נזכר בדברי הרמב"ם וסת המורכב מימים וקפיצות כגון שקפצה ג"פ ביום ידוע וראתה ומ"מ מתבאר הוא מדבריו שכל שלא ראתה באותו יום בלא קפיצה אינה חוששת לו אא"כ תקפוץ ע"כ וז"ל הטור סי' קפ"ט יש שקובעת בימים ובמעשה כגון שקפצה ג"פ ביום ידוע כגון בר"ח או באחד בשבת וראתה בו וכיון שתראה ג' ראיות ע"י ג' קפיצות של ג' זמנים ידועים קבעה לה וסת וחוששת לכל פעם שתקפוץ באותו זמן ואם אח"כ הגיע אחד בשבת ולא קפצה או שקפצה בשני בשבת אינה חוששת שהרי לא קבעה אלא לקפיצות של א' בשבת ע"כ: (ג) הרי זה וסת פרש"י דיה שעתה כו'. ולדידן דחמסיים הטור שבכל פעם שהיא חוששת מהם אסורה לשמש: (ד) אלא כמה פעמים עושה כן זה אחר זה. ואם אירע לה כן ג"פ שבכל פעם עשתה כן הרבה פעמים הרי זה וסת: (ה) וכל אלו וסתות דגופה אין להם זמן קבוע. ואע"פ שכתבתי בסעיף כ' דבקפיצות לא קי"ל הכי שאין לקפיצות לחודייהו קביעות בלא זמן ידוע ככר כתב הרשב"א בת"ה טעמו של דבר דהתם דעיקר הראיה אינה אלא מחמת האונס וכל שתקבענה מחמת האונס לא קבעה לה וסת אבל וסתות דגופה אדרבה האורח הוא הגורם למקרים הללו שמקרים המתילדים ממותר הליחות והדמים ולכך אפי' בלא הרכבת ימים קבעה לה וסת ע"כ: (ו) וכן הוסת אינו נעקר כו'. וז"ל הטור כשם שחוששת לוסת הימים בפעם אחת כך חוששת לוסת הגוף בפ"א כיצד שיהא מפהקת פ"א וראתה לכשתפהק בפעם אחרת חוששת לו וכשם שוסת הימים שאינו קבוע נעקר בפעם אחת שאפילו אם ראתה שתי פעמים לזמן ידוע אם הגיע זמן השלישי ולא ראתה נעקר לגמרי (כדלקמן בס"ס) כן הוא וסת הגוף (ויתבאר גם כן בדברי רבינו עצמו בסמוך) וכשם שוסת הימים הקבוע בג"פ צריך עקירה ג"פ ובדיקה כן הוא וסת הקבוע בגוף ומאימת עקירתו משיקרה מקרה ולא תראה היה המקרה לזמן ידוע אינו נעקר אא"כ לא המקרה ג"פ בזמנו ולא ראתה אבל במקרה לבדו או זמן לבדו שלא ראתה בהן לא נעקר ע"כ וכן מבואר בת"ה וכ"כ המגיד בפ"ח בשם המפרשים ומ"מ משכחת דאיכא בינייהו דוסת הימים לוסת הגוף לענין אם צריך בעלה שישאלנה

מעדני יום טוב

דין קשים גרס וכן העתיק הב"י סי' ש"א: [ל] יש עושים אותו של צמר כו' אין בהם משום כלאים. כלומר אם יש בו פשתן ג"כ: [מ] ודבזרני יש בהן משום כלאים. ותימה דהתם בספ"ק די"ט קאמר רב אשי לאחד זה ואחד זה אין בו משום כלאים דאין דרך חימום בכך וידוע דהלכה כרב אשי דבתרא הוא ובספ"ק די"ט סתם רבינו וכתב דבתרווייהו אין בהם משום כלאים והראב"ד הקשה מכאן על הירושלמי שהביא רבינו לעיל סי' ע' כשהיו תביאים ביעתא לר' אבינא במפה דאית בה כלאים לא מקבל דהא תהכא מוכח דלכ"ע נית ביה משום כלאים אלא דגמרא דידן פליגא אירושלמי וא"כ קשיין הני פיסקי אהדדי והכ"מ תירץ דל"ק דאפשר לומר דגמרא דידן נ"פ הירושלמי משום דאע"ג דבצררי דפשיטי וביזרני קאמר דאין דרך חימום בכך בילה תמה שאני שהוא נהנה בבגד שמוגשו מליכות בחום הביצה וביתי הקור נהנה שהבגד מתחמם מהביצה ומחמם ליד ע"כ: [נ] ירושלמי בהלכה ה' דפ' בתרא דכלאים: [ס] שמואל אמר מותר. נ"ל דטעמיה כההיא דתוספתא חלוק של צמר שנפרם וכפי מה שפירש בו רבינו לעיל סי' י"ט דהא ה"נ דכוותה ולפי זה נ"ל דמיירי שהקשירה היא בענין שיטול להוציא הבגד מתוך הכריכה של החוט בלא התרת הקשר ואי הכי ה"ל להירושלמי לפרש דדוקא בכה"ג הוא דשרי ועוד דתקשה מ"ע דר' דאסר וגם הוא דוחק לאוקמא בכה"ג דהא מסתמא אינו נעשה בענין כך שהרי הוא קושרו כדי שיהיו הפריטי צרורים ומונחים ומסתמא קושרו הדוק וגם לפי כן היה לו לרבינו להביא לו ראיה מן הירושלמי לזה לעיל בפירושו להתוספתא לכן נראה בעיני דטעמיה דשמואל דמתיר לפי שאין זה קשר של קיימא שכך הוא נורר בגולתא או בסדינו כדי שיהיו מצויים אצלו להוציאה תמיד בכל עת ובכל שעה ומצינו חילוק בין קשר של קיימא לשאינו של קיימא גבי הך תוספתא דריש סימן דלעיל לובש אדם שני חלוקים כמו שנתבאר שם בספר דברי חמודות ועוד יש לומר דבלאו טעמא שאין זה קשירה דעבידא להתקיים שרו הכא משום שאין זה דרך קשירה כלל וכי הא דקושר שני ראשיו על שפת הבגד דלעיל סוף סימן י"ז: [ע] ואסור משום כלאים. וכך סתם רבינו בפ' במה בהמה ותימה דמאי שנא מהא דלא ילבש כלאים להעביר המכס דלעיל סי' ע' דמוקים לה רבינו דלא כהלכתא דאנן קי"ל דדבר שאין מתכוין מותר וכך פרש"י אדהכא דקסבר דבר שאין מתכוין אסור ובהגהת אשר"י שם כתב על פרש"י וז"ל משמע לדידן דקיימא לן דבר שאין מתכוין מותר שפיר דמי ע"כ ומצאתי בב"י סי' ש' שכתב דרבינו ירוחם תמה על הרא"ש שלא חלק בזה כלל וכתב לאסור ואנן קי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ודמיא לההיא דמוכרי כסות ע"כ ושוב מצאתי עוד בשלטי גבורים לפרק במה בהמה שכתוב שם וז"ל כש"י פירש הטעם דאסור הוא מפני שמתחמם בכלאים וס"ל לההוא תנא דבר שאין מתכוין אסור וא"כ לדידן דקי"ל בכל התורה כולה דבר שאינו מתכוין מותר הכא שרי דהא לא פסיק רישיה הוא דאי פסיק רישיה הוא לא היה נ"ל דאתיא כמ"ד דבר שאין מתכוין אסור והנה הרי"ף ומיי' פ"י מהל' כלאים וסמ"ג לאוין רפ"ב והטור י"ד סימן ש' סביאו דבר זה לפסק הלכה ופסק דכי כרכן וקשרן שאסור לתת החבלים בידו וקשה דהא דבר שאינו מתכוין הוא ושרי וא"ל דס"ל דגבי כלאים דבר שאינו מתכוין אסור דהא גבי מוכרי כסות כולהו פסקו דאם אינו מתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים שרי כר"ש ולתרץ קושיא זו נ"ל דלדידהו הוי האי מילתא פסיק רישיה כי אע"פ שאינו מתכוין לחמם ע"כ מתחמם והוי פסיק רישיה א"כ תיירי דמתכוין לחימום והלכך אסור אבל קשה למה לא הזכירו דבר זה שום א' מהם כלל ועיקר כי באמת הקושיא עצומה והר"ן ס"ל דדעת הרי"ף הוא דשרי לפי שהוא דבר שאינו מתכוין ולא הביאה לסוגיא זו אלא לפרושי למתני' ואם כן הוא דעת הרא"ש לומר דהוה דבר שאין מתכוין מה אחד תקשה על הטי"ד שפסק כאן להדיא לאסור ובדבר שאין מתכוין לענין כלאים פסק להתירא וצ"ע עכ"ל ומבואר הדבר דבעל שלטי הגבורים אשתמיטתיה לדברי רבינו דהכא בהל' כלאי בגדים דפסק בהדיא לאסור וה"א לומר בכאן דלפרש המשנה דבפרק במה בהמה קאתי והלכך אין על בעל הטורים קושיא שהוא נמשך אחר פסק אביו ז"ל אבל הנכון בעיני דתירוצו הראשון של בעל שלטי הגבורים דהוה פסיק רישיה הוא האמת לפי שבודאי שע"י שאוחז החבלים בידו וכדי למשוך בהן הבהמות שהוא צריך שיאחוז אותן היטיב כדי בלא ישמטו מתנו ובשביל כך א"א שלא יתחמם מהם והוי פסיק רישיה ולכך אסור הכא וזה נראה ג"כ שהוא דעת הרי"ף שמ"ש הר"ן דלא הביא הסוגיא אלא לפרושא למתני' הוא דוחק כ"ש מאחר שהרמב"ם פוסק לאיסור נראה מזה שכך סובר שהוא דעת הרי"ף שכך הוא דרכו של הרמב"ם להיות נמשך בפסקיו אחר הרי"ף וכד"א אכתוב להרמב"ם תירוץ אחר בשם הב"י: [פ] אספלנית מלוגמא ורטיה. ל' הרמב"ם שתרטיות שמניחים עליו אספלנית וכו':

תמו הלכות כלאי בגדים

א [א] רבי יונתן בן יוסף וכן כתוב בטור סי' ק"ץ אבל בגמ' רבי נתן בן יוסף: [ב] כדתנן כך הוא בגמרא אבל נ"ל שצ"ל כדתניא שאין זו משנה בס"פ בתרא דסוטה: [ג] אמרי גרס: [ד] מתני' דז' סתמים כתבתי בד"ח בפ' דלעיל סעיף ל"ח: [ה] מעטשת דלך מטה כ"פ בערוך ובטור סי' קפ"ט: [ו] שפושט אבריו מחמת טרד. טור: [ז] הפותח פיו. מחמת טרד. טור: [ח] וכן נראה מהא דאמרינן בברכות פ"ג דף כ"ד. ושם כתב ג"כ רש"י באליי"ר בלפ"ז והוסיף ופי' איך מלקוחיו פותח להוציא רוח הפה מלא כאדם שרוצה לישן או עומד משינה ע"כ: [ט] ובערוך פי' קול היוצא מן הגרון כו'. ואינו כן בערוך שבידינו אלא כדפירש"י וכמו שכתבתי שם בפ"ג דברכות ועיין עוד לקמן בסוף זה הסי': [י] דאין זה שינוי כו'. והתוס' הכריעו מדמפליג לקמן בין תחלת וסת לסוף וסת ובתר פיהוק וחד עיטוש לא שייך תחלה וסוף: [כ] מידי דהוה אימים וקפיצות. דבספ"ק דבגמרא

הפיהוק צריכה לפרוש מבעלה כל העונה מין וסת לימים לחודייהו (ז) אבל וסת של פיהוק לחודיה [ל] אינה צריכה לפרוש אלא בשעת הפיהוק. [מ] ואם פיהקה בראש חדש וראתה בראש חודש וראתה ובר"ח השלישי ראתה בלא פיהוק (ח) הוברר הדבר שראש חדש גורם ולא הפיהוק. אבל אם פיהקה בראש חדש וראתה בראש חדש וראתה ופיהקה בכ"ט לחדש השלישי ולא ראתה ולמחר בראש חדש ראתה בלא פיהוק קבעה לה וסת לפיהוק בראש חדש והא דלא חזאי כי פיהקה אמש משום דאכתי לא הגיע זמן הפיהוק (ט) וכי האי גוונא אמר לעיל גבי קפיצות ואם פיהקה בראש חדש וראתה בראש חדש וראתה ושוב פיהקה בתוך החדש (י) חוששת לאותו פיהוק (יא) [נ] ואסורה לשמש עד שתבדוק. ואם בדקה ולא ראתה אינה חוששת שוב לפיהוק גרידא. אבל עדיין היא חוששת לראש חדש שמא תקבע לראשי חדשים. ואם פיהקה וראתה ופיהקה וראתה ושוב פיהקה ולא ראתה שוב אינה חוששת לפיהוק גרידא. אבל צריכה לחוש שמא תקבע לה וסת פיהוק [ס] לעתים ידועות כגון אם היה בין פיהוק ראשון לשני שלשים יום ובין שני לשלישי עשרים יום לכשתגיע ליום ל' (יב) חוששת [ע] שמא תקבע לה וסת מפיהוק משלשים לשלשים כל זה דקדק הראב"ד ז"ל: גמ' כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה תניא חדא זימנא כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה התם בוסתות דיומי הכא בוסתות דגופה כדקתני היתה מפהקת וכו'. ושופעת הא קא שפעה ואזלא אמר רב עולא בריה דרב עילאי [דף סג ע"ב] בשופעת דם טמא מתוך דם טהור: וכן כל כיוצא בהן לאתויי מאי. אמר רבה בר עולא לאתויי ראשה כבד עליה ואיבריה כבדים עליה [פ] ורותתת [צ] וגוסה. (יג) [ק] וכן אם אכלה שום וראתה אכלה בצל וראתה כססה פלפלין וראתה:

ב מתני' היתה למודה להיות רואה בתחילת הוסת [ר] כל טהרות שעשתה בתוך הוסת טמאות. בסוף הוסת (יד) כל טהרות שעשתה בתוך הוסת טהורות. [ש] ר' יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות. היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה אינה אסורה אלא עם הנץ החמה רבי יהודה אומר כל היום שלה:

גמ' תניא כיצד אמר ר' יוסי ימים ושעות וסתות היתה למודה להיות רואה מיום עשרים ליום עשרים משש שעות לשש שעות הגיע יום עשרים [ת] אסורה לשמש כל שש שעות דברי ר' יהודה ור' יוסי מתיר עד שש שעות וחוששת לשש שעות. עבר שש שעות ולא ראתה אסורה לשמש כל היום כולו דברי ר' יהודה רבי יוסי מתיר [א] מן המנחה ולמעלה. ר' יהודה אומר כל היום שלה. והתניא ר' יהודה אומר כל הלילה שלה. לא קשיא הא דרגילה למיחזי בתחילת יממא והא דרגילה למיחזי בסוף ליליא. תני חדא ר' יהודה אוסרה לפני וסתה ומתירה לאחר וסתה ותניא אידך ר' יהודה מתירה לפני וסתה ואוסרה לאחר וסתה לא קשיא הא דרגילה למחזי בתחילת יממא והא דרגילה למחזי בסוף ליליא אז בודקת עצמה ואם מצאה טהורה מותרת לשמש מיד: כתב הראב"ד ז"ל אם רגילה לראות בהנץ החמה ולא קים לה שפיר אי קודם הנץ או לאחר הנץ יש מחמירין ואוסרין כל הלילה וכל היום וי"א [ב] כיון דוסתות דרבנן כל שכן סמוך לוסתה הלכך הוה ליה ספק דרבנן ולקולא ולא חיישינן אלא ליום [ג] שהוא ודאי בימי נדתה והכריע הוא להקל ואם רגילה לראות ראיה מרובה מקודם הנץ החמה עד אחר הנץ איכא מאן דאמר אסורה בלילה וביום משום דההיא שעתא כולה שעת הוסת הוא. ואפי' ר' יוסי דאמר ימים ושעות וסתות מודה דשעת הוסת מיהא אסורה לשמש בכולה. [ד] הלכך לרבי יהודה דאמר כל העונה כולה ומפני שעת הוסת נאסרה כל העונה כל היום וכל הלילה אסורה. שהרי וסתה הוא ביום ובלילה. ואיכא מאן דאמר דכי האי גוונא בתר תחילת הוסת אזלינן ולא מיתסרא אלא בלילה. אע"ג דכל שעת הוסת אסורה לשמש ואפי' לר' יוסי. הני מילי לשעת הוסת עצמה אבל לאסור את שלפניו ושלאחריו לא אסרינן אלא [ה] ההיא עונה (אלא) דתחילת הוסת קאי בגוה. ואם בדקה קודם הנץ החמה ולא ראתה [ו] כל אותה שעה אסורה אבל כל היום מותרת לפי שעיקר הוסת בתחילתו הוא [ז] והכריע הוא כי הך סברא בתרא מהא דתנן היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה אינה אסורה אלא עם הנץ החמה דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר כל היום שלה. ואוקימנא להא דרגילה למיחזי בסוף ליליא וכל היכא דתני עם לאלתר משמע ואי סלקא דעתך דכי האי גוונא אסורה ביום ובלילה היכי קתני כל היום שלה והא אי אפשר דלא עיילא ראיה בתוך הנץ החמה ותיאסר ביממא ובליליא. ועוד סתמא קתני להיות רואה ולא מפליג בין ראיה מרובה לראיה מועטת [ח] הלכך אינה אסורה אלא עונת הלילה ושעת הוסת בלבד. (טו) אמר רבא הלכה כר' יהודה. ומי אמר רבא הכי והתניא והזרתם את בני ישראל [מכאן] אמר ר' *הושעיא (טז) אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן. וכמה. אמר רבא עונה מאי לאו

עונה

רש"י בוסתות דיומי. כגון מט"ו לט"ו: הא קא שפעה ואזלא. והיכן הוא הוסת הואיל וכל ימיה רואה: בשופעת דם טמא מתוך דם טהור. רגילה לראות דם טוהר תחלה ואח"כ דם טמא הוי וסת וכל שעה שתראה דם טמא אחר דם טהור אמרינן דהיינו שעתה: גוסה. בלאיי"ר: ב מתני' בתוך וסתות. בוסתות דגופא קאמר: אף ימים ושעות. בגמ' מפרש: אינה אסורה אלא עם הנץ החמה. וכל הלילה משמשת ואם עבר הנץ החמה ולא ראתה משמשת כל היום ור' יוסי קתני לה דדייק שעת הוסתות ותו לא: רבי יהודה אומר כל היום שלה. מותרת לשמש משעבר הנץ החמה ולא ראתה אבל כל הלילה שלפני הנץ החמה של וסתה אסורה לשמש ומפרש בגמ' דהאי למודה עם הנץ החמה דקתני דרגילה למחזי בסוף לילה מקמי דלימטי תחלת יממא ואנן אסרינן לה כל עונת וסתה נמצאת אסורה כל הלילה שהיא עונת וסתה ורבי יהודה מחמיר: גמ' אסורה לשמש כל היום כולו דברי ר' יהודה. ור' יהודה לטעמיה דאמר כל עונת וסתה אסורה ועונה הוי או יום או לילה ומי שוסתה בלילה ואפי' בסופה אסורה כל הלילה ואם וסתה ביום ואפי' בסופו כל היום אסורה: עד שש שעות. דשעות דייקינן הואיל ווסתה בשעה ששית אינה אסורה לא לפניה ולא לאחריה: וחוששת לשש שעות. שעה ששית היא אסורה שהוא וסתה: מן המנחה. היינו משש שעות ולמעלה מכי ינטו צללי ערב ובשבע כבר נטו הצללים שהחמה במערב: עם הנץ דמתני' בסוף לילה לפיכך כל היום שלה והלילה אסורה. עם הנץ דברייתא בתחלת יממא ולפיכך לילה מותרת ויום אסורה: והזרתם את בני ישראל. וסמיך ליה והדוה בנדתה:

מעדני יום טוב

דבגמ' וכתבתיו לעיל בסמוך בספר ד"ח בס"ד: [ל] אינה צריכה לפרוש אלא בשעת הפיהוק. אבל לפני וסתה מותרת ואם בדקה בשעת וסתה ולא ראתה מותרת לאחר הוסת ראיה לדבר מדקתני עלה במתני' ר' יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות משמע דת"ק כי היכי דוסתות דגופה לא מתסרי אלא לשעתה ולמאן לאו לר"י בר פלוגתיה אלמא בוסתות דגופה לא פליג ר"י כ"כ הראב"ד בס' בעלי הנפש במ"ש בשמו הב"י בס"ס קפ"ד ובסי' קפ"ט כתב בשם הרשב"א ראיה אחרת מדאיפליגו ר' יוסי ור"י בימים ושעות וסתות ושבקי וסתות דגופה דסלקי מינייהו אלמא וסתות פשוטות דגופה דכ"ע שעות הוסתות בלחוד הוי שעות הוסת אבל אחר הוסת אין וסת ואינה חוששת לו ע"כ וכתב עוד הראב"ד דדוקא כשהיא רגילה לראות כל הראיה בתוך הוסת כו' ואכתוב דבריו הללו בד"ח ומאי דקשיא לי בגוה וצ"ע נמי דרבינו מחלק בכאן בין שהפיהוק הוא לחודיה בלא יום קבוע לשהוא ביום קבוע שאם הוא ביום קבוע צריכה לפרוש כל העונה ומסיק כל זה בשם הראב"ד וכפי מה שכתב הב"י בשמו לא חילק בכך וכתב בהדיא שאינה אסורה אלא בשעת וסתה בלבד בין שיש לה יום קבוע לאותן הסימנים בין שאין לה ת"ת דברי הרשב"א שהביא הב"י בסי' קפ"ט הם כדברי רבינו: [מ] ואם פיהקה בר"ח וראתה פיהקה בר"ח וראתה ושוב פיהקה כו'. תמיהא לי דהצריך ב' פיהוקים בב' ר"ח דודאי דתרי זימנא וחד זימנא ליכא בינייהו כלל דהא כוליה פיהוקים דהשיה תלתא זימני לקבועי הוסת וכן הלכה כדלקמן סי' ג' לכ"ע כרשב"ג ובטור סי' קפ"ט לא כתב כן שכתב פיהקה בר"ח וראתה וחזרה ופיהקה בתוך ימי החדש כו': [נ] ואסורה לשמש עד שתבדוק. ועיין מה שאכתוב בזה בד"ח: [ס] לעתים ידועות בזמנים שוים. כדמסיק וכמו הקביעות דר"ח אלא דהתם א"צ שיהיו הזמנים שוים כיון דבימי החודש תליא קביעותא ואע"פ שאחד מלא ואחד חסר וכמו שיתבאר בס"ד לקמן סי' ג': [ע] שמא תקבע לה וסת מפיהוק מל' לל'. וה"ה שאפשר שתקבע לימים גרידא בג' זימני בלא פיהוק והטור אסברה לה הכי בלחוד ופשיטא דתרווייהו שייכי למיהוי אם מורכב בפיהוק וימים או פשוט בימים לחוד ותני תמיה אדאסברו להו במשלשים לל' שהוא זמן עונה בינונית דבלא פיהוק נמי כל שאין לה וסת קבוע צריכה לחוש ליום ל' לראייתה והוא לה כוסת קבוע כמו ר"ח ויתבאר עוד להלן בפירקין: [פ] רותתת. ענין רתת ורעד אברים כי הא דפ"ק דסוטה דף ח' רותתת איכא בינייהו להעקות עמה אחרת והב"י כתב שמדברי הרמב"ם פ"ח מה' איסורי ביאה נראה דרותתת היינו שיהיה בשרה וגו"ל דגירסתו ורותחת במי"ם וכן העתיק הב"י ועיין עוד בסמוך לקמן: [צ] וגוסה. פירש רש"י בלאיי"ר ולעיל כתב רבינו דבפ' ר"א דמילה פי' כן לפיהוק וכתבו התוס' דגוסה פירושו רוטי"ר וכן גיהק בתפילה (דפ' מי שמתו סי' ל"ע וע"ש) פירוש רוטי"ר ובערוך פי' קול היוצא מן הגרון מתוך מאכל כבד וזהו רוטי"ר עכ"ל התוס' וכבר כתב רבינו לעיל שהערוך פי' כן על פיהק ואינו כן בערוך שבידינו ועל גיהק כ' בערוך שבידינו רוטי"ר ועל גוסה כתב פי' גוסה אכילה גסה ונפיחות בטן והרשב"א פי' גוסה מתעוררת להקיא מל' גם ע"כ כ"כ ב"י בשמו ולא ידעתי מאי מל' גם דקאמר וי"ל שהוא מלשון מגיסה בקדרה דפ"ה דמכשירין לפי שכך הוא ענין ההרגש שבנפיחות הבטן שע"י אכילה גסה מתעורר בבטן נפיחה וערבוב כמו שנעשה במאכל שבקדירה ע"י שמגיסין בה ובזה מתיישב בעיני מה שלא הזכיר הרמב"ם לשון דגוסה לפי שכבר כתבתי שגירסתו היא רותחת במי"ם והוי הספת רותחת וגוסה ענין אחד דגסיסה היא הרתיחה וכמו שהיא הגסיסה שבקדירה להרתיחה שמתבשל: [ק] וכן אם אכלה שום כו'. מלתא באפיה נפשה ולא קאי אכיוצא בהן דמתני' אלא קאי אברייתא שבגמ' דקתני למה שלא מנו חכמים ופירשה אביי לאתויי אכלה שום כו' וכתבו התוס' דהואיל וע"י מעשה הם אינו וסת גמור ולא הוה בכלל דמתני' ע"כ ותמ"ה כתב רבי' וכן אכלה וכו' ולא כתב ואכלה וכו' ופ"ע בד"ח: [ר] כל טהרות שעשתה בתוך הוסת טמאות. שאע"פ שלא ראתה עכשיו בתחילת הוסת שמא תראה באמצעו או בסופו. הרשב"א: [ש] ר' יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות. עיין מה שכתבתי בשם הראב"ד והרשב"א בסימן דלעיל גבי א"צ לפרוש אלא בשעת הפיהוק: [ת] אסורה לשמש כל ו' שעות דברי ר"י. נר"י הוא שייך למתני כל היום ט' כדמוכח בסיפא שהוא אוסר כל היום אלא משום ר' יוסי תני לה בתרתי בבי. תוס': [א] מן המנחה ולמעלה. פירש"י סוף ו' שמאז נוטים צללי ערב ופי' הרשב"ם דאע"ג דאמר בתמיד נשחט (דף כח.) דזמן המנחה לכל המוקדם הוי מו' שעות ומחצה ואילך היינו משום דלא קי"ל שפיר בשיעור שעות היום אבל מן הדין הוא מתחלת ז' ומיהו לגבי וסת נמי אסורה עד חצי שעה שביעית דהיינו מן המנחה ולמעלה. תוס': [ב] כיון דוסתות דרבנן כדמסיק בריש פ"ה: [ג] שהוא ודאי בימי נדתה שאפי' הראייה קודם הנץ טמאה ביום שאחריו: [ד] הלכך לר"י. דהלכה כמותו כדלקמן: [ה] ה"ג ההיא עונה דתחלת הוסת וכן העתיק ב"י סי' קפ"ד: [ו] כל אותה שעה אסורה. יש לפרש דוקא לר' יוסי אבל לר"י אי הוי מתסר שעת הוסת דביום הוה מתסר כל היום ויש לפרש דאף לר"י קאמר דמתסרא אותה שעה ועיין בסמוך לקמן: [ז] והכריע הוא כי הך סברא בתרא כו'. משמע דסברא בתרא היא דאף לר"י מתסרא אותה שעה בלבד שכן היא הכרעתו וכתב ב"י שכן נראה מדברי רבינו ירוחם שהוא מפרש סברא בתרא זו דאסורה לר"י אותה שעה אבל הטור כתב דסברא בתרא סבירא לה דלר"י לא מיתסרא כלל אפי' אותה שעה והראב"ד פליג עלה נמי וסבירא ליה דאותה שעה אסורה אף לר"י ולפי זה מ"ש רבינו שהכריע הראב"ד כסברא בתרא היינו לענין שריותא דביום אבל לעולם יש חילוק בינו לאותה סברא בשעת הוסת ביום דלההוא סברא שרי ולדידיה אסור וכתב עוד הב"י דהראב"ד לטעמיה אזיל שסובר שאע"פ שהגיע תחלת הוסת ולא ראתה צריכה לפרוש כל ימי משך הוסת כמ"ש רבינו לקמן בסוף הפרק בשמו עד כאן ועיין לקמן בסמוך: [ח] הלכך אינה אסורה אלא עונת הלילה ושעת הוסת בלבד. ואיכא למידק מהא דסוף הפרק אשה שרגילה למשוך זמן וסתה ימים או ג' דמסיק רבינו דלא כהראב"ד ואילו הכא לא נחלק עליו ויש לרבינו ראיה התם והקשה על הראב"ד בדינא

דהכא

דברי חמודות

שיתאלנה קודם שיבא עליה וכמו שנתבאר בפ"ב סעיף כ' ע"ש ותו איכא בינייהו לענין חששא דלשעתה לחוד בריש סי' דלקמן: (ז) אבל וסת של פיהוק לחודיה א"צ לפרוש אלא בשעת הפיהוק כו'. ודוקא שהיא רגילה לראות כל הראיה בתוך הוסת אבל אם רגילה לראות קצת ממנה אחר הוסת אסורה מן הוסת ואילך כל היום וצריכה בדיקה אחר הוסת כדי ליטהר הוסת וכדי להתירה לבעלה אחר אותה העונה אבל קודם הוסת מיהא מותרת בלא בדיקה כ"כ הראב"ד בס' בעלי הנפש הביאו ב"י בס"ס קפ"ד ולקמן בריש סי' ב' תנן שאם למודה להיות רואה בסוף הוסת אינה חוששת אלא בסופה ושם סעיף י"ד אפרש גם כן יותר והוי יודע שכן הדין בוסת דקפיצות וימים הוסת הגוף לענין זה שכ"כ הרמב"ן בהל' נדה שכל הוסתות הללו שהן קובעים לאכילות (כדלקמן אכלה שום כו') ולקפיצות אינה חוששת להן אלא לשעתן כיצד היתה רגילה לראות בכן לאחר קפיצה מיד או בקרוב לה שעה ושתים משעבר אותו זמן בודקת ומשמשת את ביתה ע"כ: (ח) הוברר הדבר שר"ח גורם ולא הפיהוק. וכן אם פיהקה שני פעמים בר"ח וראתה ואח"כ פיהקה שלא בר"ח וראתה הוברר הדבר שאין ר"ח גורם אלא הפיהוק עוד. וכבר נכלל זה בדברי רבינו כמ"ש דוסתות הגוף אין להם זמן קבוע נלמד גם כן מדיני קפיצות דבסעיף ב' אע"ג דהתם מסקינן דאין לקפיצות קביעות לחודייהו מ"מ לענין פיהוק דקי"ל דקבעי לחודייהו נלמד דכי היכי דהתם יומא לחוד גורם ה"נ היכא דהשינוי שבגוף קובע לחודיה ודאי דלחודיה הוא הגורם גם כן: (ט) וכי האי גוונא אמר לעיל גבי קפיצות. ואע"פ שכתבתי בסעיף ב' דמסקנת הפוסקים בקפיצות דלא כלישנא קמא דרב אשי דס"ל הכי אלא כלישנא בתרא דבכה"ג אמרינן דהיום גורם ולא הקפיצה ולכאורה ה"נ גבי וסתות הגוף ה"ל לומר כן וכן משמע לכאורה שכך הוא דעת הרמב"ם מדסתם ולא פירש לענין וסתות הגוף א"כ סמך לו על מה שביאר בקפיצות לכך לא ביאר גם הוא אלא הקפיצות שאין מדרכו להאריך בכל דבר וסומך על המבין דדוקא גבי קפיצות אמרינן הכי היכא דאתמר והיכא דלא אתמר לא אמרינן הכי ובש"ע פסק להא דוסתות הגוף להקל אע"פ שפסק בקפיצות בכה"ג להחמיר וצ"ל לתרץ דמכיון דוסתות הגוף שניין מקפיצות לענין שקובעים וסתות לחודייהו והטעם כמ"ש לעיל בשם הרשב"א דבוסתות הגוף אמרינן דאורח בזמנו הוא בא וגורם למקרים הללו וכו' הילכך חומרו הוא קולו דמה"ט גופיה כשקדם ובא יום א' מדאמרינן לגביה דהאורח גורם שיבא א"כ נימא נמי דהאורח בזמנו בא ביום המחרת וקובעתו בג"פ בענין הזה דוקא שיהא וסתות מורכב מפיהוק וימים וקרוב לזה כתב גם כן רמ"י ז"ל: (י) חוששת לאותו פיהוק. ואפי' פיהקה פעם אחת חוששת כמו שכתבתי לעיל סעיף ו' ולרבותא דמיעקר בחד זימנא משום הכי נקט בפיהקה תרי זימני: (יא) ואסורה לשמש עד שתבדוק. וא"כ חששא דבפעם אחת לענין זה הוי כאילו נקבע הוסת וכן משמע גם כן מדברי התוס' לקמן סי' ג' אדאמר רב פפא ה"מ למקבעה אבל למיחש בחדא זימנא חיישא שכתבו התוס' דאין להזכיר בשום קביעות וסת ג' פעמים לגבי תשמיש אלא לגבי שאם נקבע ג' פעמים חוששין לו שיעקר ג"כ ג"פ וכמו שהעתקתי לשונם שם במ"י אבל כבר כתבתי בריש מכילתין בשם הרשב"א והטור דבוסת שאינו קבוע שאע"פ שלא בדקה טהורה כו' כיון שלא הרגישה ובש"ע סי' קפ"ד סעיף ט' פסק גם כן כהרשב"א ואפ"ה בנדון דהכא בסי' קפ"ט סעיף כ"א סתם כלשון רבינו וצ"ל לתרץ שאפשר דאם הוסת אע"פ שאינו קבוע הוא וסת הגוף דהוי כעין הרגשה דמשמע התם שצריך בדיקה אף בוסת שאינו קבוע: (יב) חוששת שמא תקבע לה וסת מפיהוק מל' לל'. וכתב הב"י שאע"פ שכתב רבינו דין זה מופרד מהל' דלעיל דפיהקה בר"ח כו' לאו למימרא שהוא ענין לעצמו אלא משום דלא משכחת וסת ההפלגה בפחות משתי ראיות בדין זה דאיכא שתי ראיות כתב דחוששת ליום ההפלגה ובדין דלעיל כתב דחוששת לר"ח דהתם לא תליא בהפלגה אבל אה"נ דבדין זה חוששת נמי ליום הקבוע בחדש אם לא ראתה כשפיהקה בתוך הזמן נמצא שמי שפיהקה וראתה צריכה לחוש לג' מיני וסתות לפיהוקים וליום הקבוע בחדש ולהפלגה. לפיהוקים שבפעם ראשונה שתפהק חוששת שמא תראה. ליום הקבוע בחדש שאם ראתה בר"ח חוששת ביום ראש החודש הראשון ואם בט"ו לחדש ראתה חוששת ליום ט"ו לחדש הראשון. להפלגה שאם חזרה וראתה לסוף עשרים צריכה לחוש לסוף עשרים לראיה זו ואם ראיה שניה היתה לסוף ל' צריכה לחוש לסוף ל' לאותה ראיה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ועיין מ"ש במ"י: (יג) וכן אם אכלה שום כו' וראתה אכלה בצל כו'. ומשמע דאפי' ראתה ג"פ ע"י אכילות חלוקות הוקבע הוסת וכ"כ הב"י ושנראה ג"כ מדברי המרדכי מרפ"ב דשבועות ומדברי ר' ירוחם ודטעמא משום דמ"מ הוחזקה לראות ע"י אכילת דברים חמים ע"כ וכתב עוד הב"י דהרשב"א השוה אכילות אלו לקפיצות שכתב בת"ה הארוך בתחלת שער הוסתות יש למודה לראות בהרכבת ימים ומעשה כיצד כגון שקפצה באחד בשבת וראתה וקפצה בא' בשבת וראתה או שאכלה פלפלים בא' בשבת וראתה ואכלה פלפלים בא' בשבת וראתה וזהו הנקרא וסת המורכב ע"כ וכבר כתבתי במ"י דהך דאם אכלה שום כו' לא אתמר בגמרא אכיוצא בהן דבמתני' אלא אדרב הונא בר חייא אמר שמואל וסובר הרשב"א דלא מייתינן ליה לענין שיהיו נקבעות לחודייהו אלא אם באו ביום ידוע נקבעים וכמו שהוא הדין בקפיצות וה"נ למימר אדרב הונא בר חייא לאתויי קפצה וראתה אלא דחד מינייהו נקט ע"כ אבל רבינו אע"ג דדייק לכתוב וכן אם כו' דשמעינן מינה דלא קיימא אמתני' וכמ"ש במ"י לא נקט הכי לענין נפקותא לדינא אלא שלפי שכך הוא האמת דלא נפקא לן ממתני' הילכך הוצרך לכתוב בלשון הזה וכן אם כו' אבל לענין דינא ס"ל דדינים דהני אכילות שוה לדין שאר וסתות הגוף: (יד) כל טהרות שעשתה בתוך הוסת טהורות. ואינה חוששת עד סוף הוסת ובזה קל וסת דגופה משאר הוסתות שהיא חוששת בהן לכל עונת הוסת כדלא בזמן שהיא למודה לראות כל הראיה בתוך הוסת אבל אם אין כל הראיה מובלעת בתוך הוסת יש מגדולי המורים שאמרו שהיא אסורה מתחלת הוסת עד סוף כל אותה עונה ויש מי שהורה גם בזו להתיר לאחר הוסת ולראשונים שומעים הואיל ולמודה לראות לאחר הוסת כ"כ הרשב"א בת"ה הקצר וז"ל בארוך כבר כתבנו דוסתות דגופה כעטושים ופיהוקים וכיוצא בהם אם הוסת פשוט בלא הרכבת ימים אינה חוששת אלא לשעת הוסת בלבד ואינה חוששת אפי' לסוף אותה עונה ובלבד אם כל הראיה מובלעת בתוך הוסת כלומר שאינה רגילה לראות לאחר שפסקה מלהתעטש או מלפהק אבל אם הראיה נמשכת לאחר הפסק העיטוש והפיהוק י"ל דחוששת לכל העונה שהיא עד סופה ולדברי הרמ"ה אינה חוששת לאחר שעת הוסת כלל לפי שאין הולכים אלא אחר התחלת הוסת עכ"ל ואיכא למידק שהרי הרשב"א פסק כהרז"ה גבי אשה שנמשך זמן וסתה ימים או שלשה בסוף פירקין וכמ"ש שם בשמו במ"י ומ"ש הך דינא דלא פסק כמותו כבר תירץ הב"י בסי' קפ"ט שכתב דנ"ל שטעמו של הרשב"א שאע"פ שאין הולכין אלא אחר התחלת הוסת [אין שיעור התחלת הוסת] פחות משיעור שיעורו חכמים דהיינו עונה ומש"ה בהך דלקמן שהוסת נמשך ב' או ג' ימים פסק דסגי בעונה אחת והכא שהראיה נמשכת לאחר הפסק העיטוש והפיהוק אסורה עונה אחת בין שתמשוך זמן מועט בין זמן מרובה ואפי' כמה ימים אסורה עונה אחת ואח"כ מותרת ע"כ וכבר כתבתי ג"כ לשון הראב"ד לעיל סעיף ז' שכתב ג"כ בנדון דידן שאם רגילה לראות אחר הוסת שאסורה מן הוסת ואילך כל היום ואלא מיהת איהו אוסר בהך דלקמן דנמשך ב' או ג' ימים כל זמן משך ראייתה ואנו למדין מתוך לשון הרשב"א שבארוך שמ"ש בקצר שהיא אסורה מתחלת הוסת עד סוף כל אותה עונה שאינו כלל נגד הראיות אלא דוקא לראיה שבתחלת הוסת ונמשכת גם לאחר הוסת אבל כשאין הראיה מתחלת בתחלת הוסת אלא בסופה ונמשכת לאחריו אינה חוששת אלא מסופה ולהלן וכדתנינן בסוף הוסת כל טהרות שעשתה בתוך הוסת טהורות ועיין עוד בפ"ב סעיף כ' דקיל וסת הגוף מוסת הימים ורמזתיו לעיל סוף סעיף ע"ז: (טו) אמר רבא הלכה כר' יהודה. וכתב הראב"ד בס' בעלי הנפש שאם קבעה וסת לשעות ולא לימים אינה חוששת אלא שעתה בלבד דע"כ לא פליג ר' יהודה אלא בלמודה דימים כדתניא היתה למודה להיות רואה ליום עשרים לשש שעות והגיע זמן ולא ראתה אסורה לשמש וכו' הכא הוא דפליג ר' יהודה כיון דלמודה ביום עשרים אע"ג דבשש שעות קביעותא ביומא אסר ליה דחיישינן כיון דקביע ליה וסת בהאי יומא כוליה יומא זמנא הוא אבל היכא דקביע לה וסת לשעה ולא קביע לה וסת ליומא ודאי קביעותא לשעה מהניא ליה ולא אתי וסת שאינו קבוע דיומא ועקר לקביעותא דשעה ועוד איכא למגמר להא מלתא מהאי מתני' דהוה סלקא מטבילת מצוה הואי חזיא דמא ואתאי לקמיה דר' יוחנן וא"ל שמא כו' לכי והבעלי לו ע"ג הנהר (בפרק תינוקות דף ס"ז) והא התם דבין שהע"ל וסת בין שלא הע"ל יום טבילתה לא היה יום קבוע פעמים מקדמת פעמים מאחרת וביום טבילתה הוה לה שעה קבועה שבכל עת שהיתה נכנסת לעיר וחברותיה מרגישות בה היתה רואה ואעפ"כ לא חשש רבי יוחנן אלא לשעתה בלבד דהיינו שעת כניסתה לעיר אבל קודם כניסתה לעיר התירה ש"מ שאם קבעה וסת לשעות ולא קבעה לה וסת לימים אינה חוששת אלא לשעתה בלבד ע"כ וכתב עוד שהוסת הזה הוא נעקר בשעה אחת ואפי' בלא בדיקה וכתובים דברים אלו בב"י ר"ס קפ"ט: (טז) אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן כו'. כל זה נתבאר יפה בפ"ק מסי' ב' ולהלן ע"ש:

זה

שונה אחריתי. [ט] לא אותה עונה: ג מתני' היתה למודה לראות יום חמשה עשר ושינתה ליום עשרים (יז) זה וזה אסור שינתה שתי פעמים ליום עשרים זה וזה אסור שינתה שלשה פעמים ליום עשרים הותר לה יום חמשה עשר וקבעה לה יום עשרים. (יח) שאין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה שלש פעמים. ואינה מיטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלשה פעמים: [דף סד ע"ב] נשים בבתוליהן [י] כגפנים. יש גפן שיינה אדום. ויש גפן שיינה שחור יש גפן שיינה מרובה ויש גפן שיינה מועט. רבי יהודה אומר כל גפן יש לו יין ושאין לו יין זה דורקטי: גמ' [דף סד ע"א] איתמר (יט) ראתה יום חמשה עשר בחדש זה ויום ששה עשר בחדש זה ויום שבעה עשר בחדש זה רב אמר קבעה לה וסת לדילוג. ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג. ומסיק דתרווייהו סברי כרבן שמעון בן גמליאל דאית ליה דבתלת זימני הוי חזקה (כ) ובהא קא מיפלגי דרב סבר חמשה עשר ממנינא ושמואל סבר כיון דלאו בדילוג חזיתיה לאו ממנין הוא. ורב לא קאמר דראיה ראשונה מן המנין אלא היכא שהראיה ראשונה היתה בחמשה עשר בחדש [כ] כיון דזמן ראיותיה למנין ימות החדש אבל אם ראייה ראשונה היתה בראש חדש ושנייה בחמשה עשר לראייה א' ושלישית בשש עשרה לאותה ראייה מודה רב דלא קבעה לה וסת דראייה ראשונה אינה מן המנין וכן מוכח בפ' שור שנגח ד' וה' (דף לז:) [ל] דמדמי נגח בחמשה עשר בחדש זה וששה עשר בחדש זה וי"ז בחדש זה לפלוגתא דהכא [מ] ואע"ג דאין הפלגת הראיות שוות שהרי סדר החדשים אחד חסר ואחד מלא (כא) אפי' הכי [נ] בשיפורא תליא מילתא (כב) [ס]. ור"ח ז"ל פי' פירוש אחר ופירש"י עיקר. ר"ח פסק הלכה כרב משום דקיימא לן הלכה כרב באיסורי וכן פסק הראב"ד ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל פסק כשמואל משום דפריך לשמואל מברייתא דקתני אם ראתה יום עשרים ואחד בחודש זה ויום עשרים ושנים בחדש זה ויום עשרים ושלשה בחדש זה קבעה לה וסת ומשני הכא במאי עסקינן כגון שרגילה למיחזי ביום עשרים ושינתה ליום עשרים ואחד דיקא נמי דשבקינן ליום עשרים ונקט ליום עשרים ואחד אלמא דייקא ברייתא כוותיה דשמואל (כג) [ע] וכן מסתבר להרמב"ן ז"ל (כד): שאין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה שלשה פעמים. אמר רב פפא לא אמרן אלא למיקבעיה [פ] אבל למיחש בחדא זימנא חיישא לה. מאי קא משמע לן תנינא היתה למודה להיות רואה יום חמשה עשר ושינתה ליום עשרים זה וזה אסורין אי מהתם הוה אמינא ה"מ היכא דקיימא בתוך ימי נדתה (כה) אבל היכא דקיימא בתוך ימי זיבתה אימא לא קא משמע לן: ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלשה פעמים. אמר רב פפא לא שנו אלא דקבעתיה תלתא זימני אבל תרי זימני בחד זימנא עקרה לה. מאי קמשמע לן תנינא שאין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה שלשה פעמים והך וסת קאמר דבעי עקירה תלתא זימני אי מהתם הוה אמינא חד לחדא תרי לתרי ותלתא לתלתא קמ"ל: תניא כוותיה דרב פפא היתה למודה להיות רואה ליום עשרים (כו) ושינתה ליום שלשים זה וזה אסור. הגיע יום כ' ולא ראתה מותרת לשמש עד יום שלשים וחוששת ליום שלשים. הגיע יום שלשים וראתה זה וזה אסור. הגיע יום עשרים ולא ראתה יום שלשים ולא ראתה יום כ' וראתה (כז) הותר יום שלשים [דף סד ע"ב] ונאסר יום עשרים. ואע"ג שלא ראתה שלשה פעמים ביום עשרים לא נעקר יום עשרים כיון שלא ראתה יום שלשים כמו שהתחילה כבר שני פעמים ואם אשה מדלגת וסתה פעם אחד או ב' פעמים או ג' פעמים ואינה רואה בינתים לזמן אחר וחוזרת לראות לזמן הוסת (כח) לא נעקר הוסת בכך עד שתקבע לה וסת. ואשה שנמשך זמן וסתה ב' ימים או שלשה ימים והגיע זמן וסתה ולא ראתה ביום וסתה מי אמרינן צריכה לפרוש מבעלה כל זמן וסתה אם רגילה להיות

שופעת

רש"י עונה אחריתי. דאם וסתה ביום אסורה כל היום וכל הלילה שלפניו ור' יהודה לא אסר אלא עונת וסתה: ג מתני' ואינה מטהרת מן הוסת. דאסורה כל ימי וסתה שמא תראה: כל גפן יש בה יין. כל אשה יש לה בתולים ודמים: ושאין לה הרי זה דור קטוע. וכיון שאין להן דמים מרובים אין בניהן מרובים: גמ' קבעה לה וסת לדילוג. ואסורה ליום י"ח לחדש רביעי וליום י"ט בחדש חמישי וכן לעולם: עד שתשלש בדילוג. ויום ט"ו איט מן המנין שהוא תחלת ראייתה ואין שם דילוג: ושינתה ליום כ"א. דאיכא דילוג תלת זימנא: דיקא נמי מדשבקינן ליום עשרים. דה"ל למתני ראתה ביום עשרים בחדש זה ויום עשרים ואחד בחדש זה ויום כ"ב בחדש זה שכן דרך לשון תנאים לשנות כלל ולשון קצרה: לא אמרן. דאין קובעת עד שתקבענו ג"פ אלא למקבעיה דתהוי ליה שעתה ולא יעקר בפחות מג': אבל למיחש בחדא זימנא חייש ליה. שאם ראתה ביום ט"ז פעם אחת חוששת לט"ז הבא ולא תשמש: ה"מ. היכא דקאים ליה אותו יום שעינתה בו בתוך ימים שראוייה להיות בהן נדה כי מתני' שהיה למודה להיות רואה ביום ט"ז לטבילתה שהוא כ"ג לראייתה וכדאוקימנא בבנות כותים (דף לט.) ושינתה ליום כ' לטבילה שהן כ"ז לראייה דכי הדר מטי יום ט"ז לטבילתה קיימא לה בימים הראוים לנדה שהרי שלמו לאחר טבילה י"א שבין נדה לנדה ונכנסה ארבעה ימים בימים הראוים לנדות אבל היכא דקאי בתוך ימי זיבתה כגון שהיתה למודה לראות ליום ט"ז לטבילתה והקדימה וראתה בתוך ימי הזוב כגון ליום עשירי לטבילה: אימא לא תיחוש לה. דכי מטיא טבילתה אחריתי ותטבול ויגיע יום עשירי לא תאסר לשמש דהא קי"ל בפ' דלעיל כל אחד עשר בחזקת טהרה שאינה מוחזקת רואה שלכך משום חדא זימנא לא תיחוש לה דאקראי בעלמא הוא קמ"ל: תנינא אין האשה קובעת. ואינה מטהרת ומדתנא להו גבי הדדי משמע דלא בעי עקירה ג"פ אלא למי שנקבע ג"פ: חד לחד. חדא עקירה לחד קביעות וקמ"ל דאפי' קבעתיה תרי זימני מיעקרא בחד זימנא: כוותיה. דאפי' קבעתיה תרי זימני מיעקר בחד זימנא: ה"נ מותרת לשמש עד יום ל'. כל ימים שבינתים מותרים: הגיע יום ל' ולא ראתה הגיע יום כ' וראתה הותר ל'. כעתיד לבא דהא איעקר מינה ואע"ג דקבעתיה תרי זימני מיעקר בחד זימנא: ונאסר יום כ'. הכא שהרי למדה בכ' ולא עקרתו אלא כ"פ שהרי עקירה האחרונה של כ' האחרונה שלא ראתה שאחר הל' שניים לאו עקירה היא

שהרי

דברי חמודות

(יז) זה וזה אסורים. שחוששת ליום ט"ו שאחר העשרים וכמו שיתבאר לקמן בסעיף כ"ה וכן חוששת לט"ו בחודש ואם בא לה וסת הגוף או וסת אונס נמי חוששת לו דלכל הוסתות חוששת בפעם הראשון חוץ מוסת הדילוג כמ"ש בסעיף כ"ד ויראה לי דלאחר כל ראיה קודם שתקבע שום וסת צריכה לחוש ליום ל' שהוא עונה בינונית וכמ"ש בשם הרשב"א ברים מכילתין: (יח) שאין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענו ג"פ. וצריך שיהיו הג"פ כולם בשונה אחת ביום או בלילה אבל אם היתה הראשונה ביום החדש והשנייה בלילה והשלישי ביום לא קבעה לה וסת כ"כ הטור וז"ל הראב"ד בספר בעלי הנפש הוסתות שלהם תלוים בימים שאמרנו שהיא חוששת להם בכל אותה עונה כך הוא דינה שאם היתה למודה כל ימיה לראות ביום אינה חוששת אלא ביום ואם היא למודה בלילה אינה חוששת אלא בלילה ואם ראתה ג"פ ביום והרביעית בלילה או ג"פ בלילה והרביעית ביום חוששת ביום ובלילה מפני חשש הוסת הראשון ומפני חשש השני שהוא אחרון ואם ראתה פעמים ביום ופעמים בלילה שלא על הסדר או שתהא הראשונה ביום וג' האחרונות בלילה או הראשונה בלילה והג' האחרונות ביום או ג' בזה וג' בזה חוששת לאחרונה כנגד עכ"ל: (יט) ראתה יום ט"ו בחודש זה ויום ט"ז בחודש זה וכו'. וה"ה הרחיקה הדילוגים שאין חילוק בין שיהיה הדילוג מיום א' בין שיהיה יותר ע"כ והוא שיהיה שוה וזה פשוט כ"כ המגיד בשם המפרשים וכ"כ הטור ר"ס קפ"ט: (כ) ובהא קמיפלגי כו'. וכתב הראב"ד בספר בעלי הנפש דפליגי רב ושמואל בשאר וסתות דאי וסתות דיומא ניניהו דכ"ע קמייתא ממניינא הוי ואי וסתות דהפלגה ניניהו דכ"ע קמייתא לאו ממניינא ובקביעות ימי החודש בדילוג הוא דפליגי דרב מדמי ליה לקביעות ימי החדש הסדור ושמואל מדמי ליה לקביעות הפלגה וכ"ל כי וסת הסרוג כוסת הסדור הוא וקמייתא ממנינא היא לדברי הכל ואע"פ שהרחיקה ראיותיה מאי טעמא הואיל ותופסת לראש חודש ומה לי מחדש לחדש או משני חדשים לשני חדשים אלא שלענין חשש וסתה בתחלה הוא שוה לדילוג שאינה חוששת אלא מר"ח לר"ח הסמוך לו וכו' (כמ"ש בסעיף כד) ולזה הענין לבדו שוה לוסת הדילוג אבל חשבון הקביעות הראשונה מן המנין שהרי שנינו לענין נגיחות ראה שור נגח שור לא נגח שור נגח כו' אלמא קמייתא ממנינא הוא ש"מ וא"ת מאי שנא זו מהפלגה לא דמי דהתם לאו ענין הפלגה הוא ושניה אינה צריכה לראשונה אלא שכל אחת ואחת ראויה לקבוע עם שתים חברותיה שהרי היא תופסת לר"ח אבל הפלגה אינה נראית כלל עד הראיה השנית ע"כ וז"ל הטור ראתה בא' בניסן ובא' בסיון ובא' באב קבעה לה וסת לר"ח לדילוג אבל ראתה א' בניסן וא' באייר וא' בתמוז וא' בסיון לא ראתה לא קבעה לה וסת שהפסיקה לר"ח ראתה ט"ו בניסן וט"ז באייר וי"ח בסיון לא קבעה וסת כיון ששירגה גם בחדש השלישי ולא ראתה עד י"ח בו ופי' הב"י דאפי' מאן דפסיק כרב מודה הכא דלא קבעה ודין זה פשוט בברייתא בפירקין ראתה יום כ"א בחדש זה יום כ"ב בחדש זה יום כ"ג בחדש זה קבעה לה וסת סירגה ליום כ"ד לא קבעה לה וסת ופירש"י סירגה מיום כ"ג ליום כ"ד לא קבעה לה וסת דאין דלוג זה דומה לראשון דראשון יום אחד וזה ב' ימים כאחד ע"כ: (כא) אפ"ה בשיפורא תליא מלתא. וז"ל התוס' ראתה בג' חדשים או בב' לחדש או בא' לחדש א"ל יותר כדאמר לעיל בסוף בנות כותים דתולי ריש ירחא וריש ירחא כו' וכתב הטור דה"ל בימי השבוע וכ"כ הרשב"א בשם רבותינו הצרפתים ומוכח לה מהא דפ"ק דנדה שכתבתי בסעיף ב' קפצה וראתה ג"פ קבעה לה וסת לימים ואוקמא רב אשי כגון דקפץ בחד בשבא וחזר וקפץ בתר בשבא ובשבת קפצה ולא חזאי ולחד בשבא אחרינא חזאי בלא קפיצה ע"כ ומסיים הטור דהכא נר"ח קבעה בג"פ כיון שכן לימי החדש בשוה: (כב) ור"ח פי' פירוש אחר. וכתב בתוס' שמפרש קבעה לה וסת לדילוג כשעשתה ג"פ כסדר הזה כגון שראתה ט"ו בניסן ט"ו באייר י"ז בסיון וכן ראתה ט"ו בתמוז כתב י"ז באלול ועוד ראתה ט"ו בתשרי ט"ו במרחשון וי"ז בכסליו חוששת מכאן ואילך ט"ו לחדש זה וט"ז לשני וי"ז לשלישי ולשמואל צריכה שתשלש בדילוג שתראה בחדש רביעי יום י"ח וכג' חדשים שאחריהם יום ט"ו וי"ז וי"ח וכן בשלשה עוד שאחרי כן דראייה של ט"ו יום בחדש הראשון לא היה ממנינא ותמהו עליו התוס' למה פי' כן דה"ל כשאל הגמ' לימא בדרבי ורשב"ג קא מפלגי ל"פ בראייה ראשונה לחוד אלא בג' ראיות של דילוג ראשון ובמסקנא יהיה הפי' בענין אחר ואמאי לא סגי בג' חדשים כדפירש הקונטרס ע"כ פי' לדבריהם דלר"ח אין סברא שתקבע וסת בג' חדשים כמו לרש"י אלא בדילוגים של ג' חדשים וא"כ כשאל הגמ' לימא בדרבי ורשב"ג פליגי בג' ראיות של דילוג ראשון וכלומר דלרב דס"ל כרבי דילוג ראשון ודילוג שני כל אחד של ג' ראיות סגי ולשמואל דס"ל כרשב"ג לא סגי עד שתשלש עוד ג' דילוגים א"כ לרב בעי ג' דילוגים של ג' ראיות ולשמואל בעי ד' ובמסקנא ל"פ אלא בראייה אחת וכדפי' ר"ח דפי' ר"ח הוא כפי המסקנא דמשני בגמ' דכ"ע כרשב"ג ובע"ז אי הוס ממנינא קא מפלגי כך נ"ל לפרש דבריהם ואע"ג דסליק ר"ח בתימה אפ"ה לא נמנע הטור מלכתוב דבריו להלכה לפי שהרשב"א כתב שאע"פ שאין הפי' כדבריו מ"מ ודאי אם דילגה וחזרה ודילגה באותן הדילוגים בעצמם שנייה ושלישית כדברי ר"ח הרי זה וסת קבוע לדילוג אלינה וכן לכל דילוג מסודר בשוה הרי זה וסת קבוע ע"כ: (כג) וכן מסתבר להרמב"ן ז"ל. וכתב הטור שכן היא מסקנת רבים ז"ל וכתב ב"י שאינו מבואר בדבריו שהוא סובר כן אלא מדכתב אחר פסק ר"ח והראב"ד אבל הרמב"ם פסק כשמואל משום דפריך לשמואל מברייתא וכו' וכן מסתבר להרמב"ן על כן יש לדון ולומר דמדהביא דבריהם לבסוף משמע דהכי ס"ל ע"כ ואני כבר כתבתי במ"ש דבפ' שור שנגח ד' וה' פסק רבינו בהדיא כרב וכתב עוד הב"י דדעת הרשב"א נראה שהיא לפסוק כשמואל אלא שבסוף דבריו כתב ומיהו יש לחוש ולהחמיר כדברי ר"ח והראב"ד ז"ל: (כד) גרסינן בגמ' תניא היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה ליום ט"ז זה וזה אסורים שינתה ליום י"ז הותר ט"ו ונאסר ט"ז וי"ז שינתה ליום י"ח הותר כולו ואין אסור אלא מי"ח ואילך וכתבו התוס' וז"ל וא"ת ויאסר נמי יום י"ח כי שינתה לי"ז שהרי דילגה ויהיה בכלל וסת דילוג כמו ט"ז וי"ז דחיישינן בחדא זימנא ואומר הר"י דאין לחוש בדילוג משום חדא זימנא ע"כ וכן דקדק הרשב"א מברייתא זו שאין חוששין לוסת של דילוג כלל עד שתקבענו לגמרי ושכן הסכימו רבותינו הצרפתים ז"ל והר"א והרמב"ן ז"ל ע"כ וז"ל רמ"א ז"ל בהג"ה לסעיף י"ג בסי' קפ"ט כיצד ראתה ט"ו בניסן (ולא היתה למודה בו) חוששת לט"ו באייר לא ראתה בט"ו באייר אינה חוששת לט"ז בו ראתה ט"ז בו חוששת לט"ז בסיון ואינה חוששת לי"ז בו ראתה י"ז בו חוששת לי"ז בתמוז ואינה חוששת לי"ח בו ראתה י"ח בתמוז קבעה לה וסת דילוגים לימי החדש וחוששת לי"ט כתב ע"כ והם דברי הרמב"ן שבטור אלא דהסברה לה בגוונא אחרינא וכתב הב"י שכן פסק ג"כ רבינו ירוחם ז"ל והמגיד כתב דלא משמע הכי מדברי הרמב"ם ז"ל וכנ"ל להב"י שמכיון שהרמב"ם כתב לדין השנוי בברייתא כמות שהוא כי היכי דדייקינן בברייתא איכא נמי למידק ביה ומ"ש הרשב"א שכן הסכים הר"א כבר כתבתי קצת לשונו לעיל סעיף כ' שכן פסק לענין הירוג שדינו שוה בזה לדילוג וכך הם סיום דבריו לעיל אלא שלענין חשש וסתה בתחלת וסת הוא שוה לדילוג שאינה חוששת אלא מר"ח לר"ח הסמוך לו כגון שראתה בר"ח ניסן חוששת לר"ח אייר ואם לא ראתה עד ר"ח סיון חוששת לר"ח סיון הסמוך לו ואם לא ראתה בר"ח תמוז אינה חוששת לר"ח אב אע"פ שהם הפלגות ב' חדשים לא בעינן ההפלגה הראשונה מפני כי הפסקת החדש השני בטלה ראיית החדש האחד וראיית החדש הג' היא כתחלת וסת וחוששת לר"ח הרביעי הסמוך לו ולא יותר ע"כ: (כה) אבל היכא דקיימא בתוך ימי זיבתה אימא לא. דהא קיימא לן בפרק דלעיל כל י"א יום בחזקת טהרה כו' כדפירש"י ואע"ג דלא אמרן הכא אלא דהפ"ה מיחש חיישא אבל לקבוע וסת בהן לא אמרינן וכדאמרינן התם בגמרא ואף בימי נדה דהא"ר יוחנן בפ"ק דקבעה וסת ומייתי לה רבינו לקמן בסוף הפרק מפרש בגמרא דדוקא כשקבעה ממעין סתום דהיינו שפעם השלישית שבו תקבעהו היתה תוך ימי נדות והואיל והראשונים היו ממעין פתוח משא"כ כשהראשונות היו ממעין פתוח דמודה ר"י דלא קבעה אפילו בימי נדות מ"מ כתב הטור סימן קפ"ט בשם הרמב"ן דהאידנא דנהגו שלא להפריש בין ימי נדה וימי זיבה ה"נ לענין קביעות אין חילוק וכתב הרשב"א בת"ה שנראין דבריו לפי מה שהחמירו הוא כדי שלא תבאנה לידי טעות ואם אתה מחלק להן בין ימי נדה לימי זיבה נמצאת מצריכן ללמוד פתחי נדה וימי זיבה ע"כ וכתב המגיד בפ"ח שכן נראה שהוא דעת הרמב"ם ושכן עיקר וכן פסק רבינו ירוחם וכתב עוד הרמב"ם פעמים שהאשה קובעת לה וסת בתוך וסת כיצד ראתה ג"פ בר"ח ורביעית בכ' לחדש ובר"ח וכן בחמישית וששית הרי קבעה ב' וסתות ע"כ: (כו) ושינתה ליום ל' זה וזה אסור. וכשיגיע יום עשרים לראיית שלשים אסורה משום וסת הראשון ואם לא תראה בו חוששת ליום ל' ופי' הב"י דנלמד מדבס"פ בנות כותים אפליגו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דרב פפא סבר דהא דאמרינן שאם היתה למודה לראות בכ"ב ושינתה ליום כ"ז שחוששת ליום כ"ב האי יום כ"ב דאמרינן עלה מיום כ"ב מנינן כלומר לאו כ"ב לראיית דילוגה שהיא כ"ז אלא כ"ב ליום שהיתה ראויה לראות לימודה ורב הונא בריה דרב יהושע סבר דכ"ב מנינן לראיית דילוגה בכ"ז ומשמע התם דהלכה כרב הונא בריה דרב יהושע וכן פירש הריטב"א ז"ל ע"כ ועיין בסעיף י"ח: (כז) הותר יום ל'. דהא איעקר מינה דלא ראתה בו בפעם השלישית כדמוכח בברייתא וכן פירש"י אבל לשון הטור ואם לאחר שינתה פעם או פעמים ליום ל' ראתה לסוף עשרים חזר וסת של עשרים למקומו והותר ל' ע"כ משמע שסובר דלאו דוקא כשלא ראתה בל' השלישי אלא שעדיין לא הגיע אפ"ה אם שחזרה וראתה לעשרים חזרה לקביעתה הראשון ואינה חוששת לל' ואע"פ שלא נעקר עדיין ע"י שלא ראתה בו אפ"ה זה שראתה בעשרים שהוא יום קביעתה הראשון מחשיב לה לעקירה של ב' ראיות דל' ונ"ל שיש מזה סיוע לדברי רמ"א ז"ל דמה שפירש ללשון הרמב"ן שבטור בענין חוששת לוסת החדש והפלגות שזה לשונו של הרמב"ן לעולם חוששת לוסת החדש ולהפלגה עד שתקבע לה אחד מהם ג"פ כדינו כיצד ראתה בא' בניסן וכ' בו חוששת לא' באייר מפני ר"ח ניסן ואם לא ראתה חוששת לט' בו לשיעור ההפלגה של כ' ראתה בט' בו או שלא ראתה חוששת לכ' באייר שמא בימי החדש תקבע וסת שהרי ראתה בעשרים בניסן וכן היא חוששת לשניהם עד שתקבע וסת ההפלגה בד' ראיות או וסת החדש בג' או עד שתעקר הא' בעקירת פעם אחת ע"כ ונתלבט הב"י הרבה בפי' דברים הללו ודקדק במה שלא הזכיר גבי ר"ח אייר אלא שלא ראתה דמוכח מינה שאם ראתה בו שוב לא היינו חוששין לט' בו שכבר נעשית עקירת הראייה הראשונה דר"ח ניסן והביא עליו רמ"א ז"ל בד"מ שלו וז"ל ואין דבריו נראין חדא דהאמר לקמן בסמוך וכן חוששת לשניהן עד שתקבע ש"מ דקודם שתקבע אחד ג"פ חוששת לשניהן ועוד דהא קאמר בסמוך ראתה בט' בו או לא ראתה כו' ש"מ דאע"ג שראתה ב"פ להפלגת כ' אפ"ה חוששת לימי החדש וצריכה לחוש לכ' באייר וה"ה בכאן אע"פ שראתה בא' באייר אפ"ה צריכה לחוש לכ' בו משום ראייתה בכ' בניסן והא דנקט לא ראתה באחד באייר נ"ל דרבותא קאמר דאע"ג דנעקר וסת של ר"ח מ"מ צריכה לחוש לשני כל זמן שלא נעקר פ"א ועוד האריך ב"י בפי' דברי הרמב"ן ודברי גמגום בהם הרבה והם כפשוטם כאשר כתבתי דלעולם חוששת לשניהם אם לא נעקרה אחד מהן פ"א עד שתקבע אחד מהם והא אינה חוששת לשני כל זמן שלא קבעה אותה ג"פ ושתקבע התלה וסת הפלגות כגון שראתה פ"א של הפלגה קודם שמתחיל וסת ימי החדש דאז וסת הפלגה קודם כגון שראתה ר"ח ניסן ולא ראתה בר"ח אייר וראתה יום כ' בו דאז הפליגה ליום ל"א ובר"ח סיון חזרה וראתה וגם ראתה בו יום ד' דאז יש לה ב' הפלגות לל"א ובר"ח תמוז חזרה וראתה גם ראתה בו ביום כ' תמוז קבעה וסת הפלגה ולוסת החדש עדיין לא נקבע וא"כ לחוש עוד לר"ח אב רק לז' כתב שהוא וסת הפלגות אבל כל זמן שלא נקבע אחד מהן חוששת לשניהם כל זמן שלא נעקר אחד מהם פ"א וה"ה אם קבעה תחלת וסת החדש קודם שתקבע וסת ימי ההפלגה שאינה חוששת לוסת הפלגה לאחר שקבעה ימי החדש כן נ"ל הדברים כפשוטן ולא הארכתי רק שראיתי ב"י שהאריך בו בקושיות ותירוצים גם כתב שא"א שתקדים וסת ההפלגה לוסת ימי החדש או שתעקרנו פעם אחת וכו' ואינו נכון בעיני ועוד דיותר נקל למצוא שתקבע וסת הפלגה קודם לוסת החדש כגון שהית' ראתה בר"ח ניסן וי"ד בו וחזרה וראתה לאחר י"ד ורואה ג"כ בר"ח אייר וכי"ג בו דקבעה וסת להפלגה ווסת החדש עדיין לא הוקבע וא"כ לחוש לר"ח סיון כך נ"ל והוא פשוט עכ"ל והרי דברי הטור סיוע לדבריו במה שהתיר יום הל' אע"פ שעדיין לא נעקר ע"י שלא ראתה בו אלא מכיון שראתה בכ' וחזרה לקביעתה הראשון ואסר הל' שעדיין לא הוקבע וכן נכון דהרמב"ן מכיון שהאחד הוקבע אין לחוש לשני שלא הוקבע ואע"פ שלא נעקר עדיין ע"י שלא ראתה בו והב"י עצמו בס' הש"ע כתב לדברי הטור בסעיף י"ד ואין לחלק לומר דשאני ליה להב"י בין חזרה לקביעות שכבר הוקבע דעדיף מקביעות שעכשיו קובעתו וקודם הוקבע חדא דלאו סברא מעליותא היא לחלק בינייהו והדדא זו שכבר כיקבע הרי נשתנית פעם או פעמים שלא ראתה בו וזו שקבעתה עכשיו עמדה בראייתה בו ועוד פשיטא לי מלתא דאילו נחית הב"י לסברא זו שלא היה מחלק ביניהם לפי שאם לא היה מחלק לא היה צריך לכל האריכות שהאריך והדוחקים שנצטרך לדחוק בכן אלא מחוורתא שלא הרגיש בזה וכבר נתבאר כמה פעמים דכל שאין לה וסת קבוע שצריכה תמיד לחוש ליום ל' לראייה שהיא עונה בינונית ושיש לו כל דין וסת קבוע וכבר כתב ב"י בזה גם בכאן בתחלת דברי הרמב"ן ויש גמגום כמ"ש שיש לו דין וסת שאינה קבוע עיין לעיל סעיף ז' וברים מכילתין: (כח) לא נעקר הוסת בכך. וכתב עוד הטור וז"ל שינתה ראיותיה ולא השוה אותן כגון ששינתה פ"א ליום ל' והשנית לל"ב והשלישית לל"ד נעקר וסת הראשון ואין לה וסת כלל ואם הפסיקה ולא ראתה מעבר עליה יום כ' ובדקה ולא ראתה שוב אינה חוששת לעולם חזרה לראות חוששת ליום עשרים מראייה זו שעדיין לא נעקר וסת הראשון ממקומו בין אם פסקה מלראות או שנתה בראיות שאינן שוין שלעולם לא יעקר וסת הראשון ממקומו עד שתקבענו בג' ראיות שוות ע"כ וכתב הב"י דהא דכששינתה פעם ליום ל' ופעם לל"ב כו' א"ל לחוש א"כ ליום ל"ו אע"ג דב' פעמים שינתה ב' ימים דכבר נתבאר שאין חוששין לדילוג כל שלא קבעתו ג"פ לעיל סעיף כ"ד ומ"ש ואם הפסיקה כו' פי' שהפסיקה מלראות ג' עונות שאין לה וסת וז"ש מעבר עליה כ' יום כלומר ג"פ כ' יום כעין שנוי הראיות שכתב בסמוך דהוי בג"פ שוב אינה חוששת לעולם ליום כ' דאין לה וסת והוא מדתנן בפ"ק דנדה ר"א אומר כל אשה שעברו עליה ג' עונות דיה

שעתה

מעדני יום טוב

דהכא ושם אכתוב ייטוב בזה בשם רמ"י ז"ל והשיב עליו: [ט] לא אותה עונה. ומפורש בפ"ק ר"ס ב' וע"ש: [י] כגפנים וכו'. וכתב הרמב"ם בפירושו וז"ל הדברים הללו הם מועילים לנו בדיני הטוען לא נמלאו בתולים לנערה ור"י אומר כי יש נשים שאין להם דם כלל לא דם נדה ולא דם בתולים אמנם לא תוליד כו': [כ] כיון דזמן ראיותיה למנין ימות החדש אבל אם כו'. נ"ל לפרש לשון הכתוב בספר דמאי דכתיב בתר הכין ואע"ג דאין הפלגת ראיה ט' מקומו הוא בכאן מוקדם לכך אבל אם כו': [ל] דמדמה נגח בט"ז כו'. גרסי' ותמיהני מאי אולמא דהתם מהכא ואדרבה הא התם לעיל מינה קאמר ראה שור נגח שור ולא נגח דהוית ראשונה מן המנין וכבר הקשו כן התוס' דהכא ודהתם אמאי אי ראשונה מן המנין ואע"ג דמסקי דיש לחלק בין סירוגים דימים לסירוגים דשוורים מ"מ אכתי לא שמעינן דהתם מוכח טפי מדהכא ולענין קושית התוס' עיין בד"מ סעיף כ' מ"ש שם בשם הראב"ד ז"ל: [מ] ואע"ג דאין הפלגת ראיות שות כו'. וכ"כ הרשב"א נמ"ש שהראב"ד הכריח כן מדאיפלגו רב ושמואל אי קבעה לה וסת לדילוג או עד שתשלש בדילוג ובמאי עסקינן אי בחדשים מלאים אין כאן אלא הפלגות שות מל"ב לל"ב ואי בחדשים כסדרן אחד מלא ואחד חסר אין כאן דילוג שום כיצד הרי שהתחילה בט"ו בניסן שהוא מלא וחזרה וראתה בט"ז באייר הרי ראתה ראיה זו להפלגת ל"ב ועוד חזרה וראתה ביום י"ז לסיון והרי ראיה זו לל"א שהרי אייר חסר וא"כ נמצא שלא דילגה אדרבה קרבה ראייתה כשחזרה וראתה לי"ח בתמוז חזרה להפלגת ל"ב לפיכך פי' שכשם שהאשה קובעת וסת להפלגות שות כך היא קובעת בימי החדש כו': [נ] שיפורא. גרים שופר שתוקעים ב"ד בקדוש החודש כך פירש"י ותוס' בפ' בנות כותים דף נ"א וכן בסנהדרין פ' היו בודקין דף מ"א פירש"י שופר היו תוקעים בקידוש החדש ביום שהוא מתחיל בן מלא בן חסר: [ס] ור"ח ז"ל פי' פירוש אחר. כמו שכתוב בתוספות והכתבא בספר ד"ח ע"ש: [ע] וכן מסתבר להרמב"ן ז"ל. ואפ"ה בפרק שור שנגח ד' וה' בסימן ד' מסיק דהלכה כרב ול"ע בטור דכתב שרבינו ז"ל מסקנתו כהרמב"ן: [פ] אבל למיחש בחדא זימנא חיישא פירש"י ולא תשמש וכן צריך לפרש מדלא פרים הגמרא בהדיא לטהרות ואין להזכיר בשום קביעות וסת ג"פ לגבי תשמיש דהא בחדא זימנא חיישינן אלא לגבי שאם נקבעו ג"פ חוששין לו עד שיעקר ג"פ כ"כ התוספות

ועיין

שופעת או מדלפת ב' ימים תפרוש ב' ימים ג' ימים תפרוש שלשה ימים או דלמא בתר תחלת הוסת אזלינן כי אורח בזמנו בא והדמים שהיא רואה אח"כ דמים יתירים הן דאיתוספי בה וכשעברה עונת תחלת זמן הוסת אינה צריכה לחוש יותר. ומסתברא כהאי סברא בתרייתא. ומסתייעא מהא דתנן בפרק קמא (דף יא.) אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה ויושבת על דם טוהר ואמרינן עלה בגמרא חוץ מן הנדה דבתוך ימי נדתה אין צריכה לבדוק הניחא לר"ל דאמר דאין אשה קובעת לה וסת בימי נדתה. אלא לרבי יוחנן דאמר אשה קובעת לה וסת בימי נדתה תבדוק דלמא קבעה לה וסתה. ואם אמרת דאם נמשך זמן ראיתה שנים או שלשה ימים חשיבי כעונה אחת וצריכה לחוש לכולן א"כ גם לר"ל תבדוק כדי שתדע כמה צריכה לפרוש מבעלה כשיגיע וסתה. [צ] אלא ודאי אינה צריכה לפרוש אלא עונת תחילת הווסת. וכן כתב הר"ז הלוי. והראב"ד ז"ל כתב שכל זמן משך ראיתה חשיב הכל כעונה אחת. [ק] (כט) ואין דבריו נראין בזה. (ל לא לב): הדרן עלך האשה

תינוקת פרק עשירי

א [א] **תינוקת** שלא הגיע זמנה לראות ונשאת בית שמאי אומרים נותנין לה ד' לילות. ובית הלל אומרים [ב] עד שתחיה המכה. [ג] הגיע זמנה לראות ב"ש אומרים נותנין לה לילה ראשונה. וב"ה אומרים עד מוצאי שבת ארבע לילות. ראתה ועודה בבית אביה בית שמאי אומרים נותנין לה [ד] בעילת מצוה. וב"ה אומרים כל הלילה שלה: **גמ'** אמר רב [ה] בוגרת נותנין לה כל לילה הראשונה. וה"מ בלא ראתה. אבל ראתה אין נותנין לה אלא בעילת מצוה ותו לא [דף סה ע"ב] רב ושמואל דאמרי תרוייהו הלכתא בועל בעילת מצוה ופורש סברי כרבותינו דתניא רבותינו חזרו ונמנו *שהוא בועל בעילת מצוה ופורש ואע"ג דרב קאמר בוגרת נותנין לה כל לילה הראשונה אליבא דמתני' אמר ואיהו סבר כרבותינו שהסכימו להחמיר בדורות האחרונים. אמר עולא כי הוו רבי יוחנן וריש לקיש עסקי בתינוקת לא מסקי בה אלא כדמסיק תעלא מבי כרבא ומסיימי בה הכי בועל בעילת מצוה ופורש [ו] ולישנא משמע כי הוו בתינוקת בכל חילוקי בתולות האמורות בפרק תינוקת אפילו בלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה בכולן החמירו בזה ונראה לי דטעם לחומרא זו לא בשביל שנחוש שמא יצא דם מן המקור עם דם בתולים דלמה נחוש בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ואפי' באשה גדולה למה נחוש הא אמרינן לקמן (סימן ג) דאפי' אשה שהוחזקה להיות רואה מחמת תשמיש אם יש לה מכה תולה במכתה ולא חיישינן שמא יצא דם המקור עם דם מכתה. ואין לך מכה גדולה מזו שנבעלה ויצא ממנה דם בתולים אלא טעם חומרא זו משום דבעילת מצוה לכל מסורה ואין הכל בקיאין בחילוק שיש בין תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ובין הגיע זמנה ובין בוגרת ובין ראתה ובין שלא ראתה ועוד משום דחתן יצרו תוקפו הלכך הסכימו רבותינו להשוות כולן וליתן להם דין חומרא שבחומרות. דהיינו בוגרת שראתה דנותנין לה בעילת מצוה פי' נותנין לו אותה הביאה שבועל כדרכו וגומר ביאתו ואין צריך לפרוש [ז] כדרך המשמש עם הטהורה ופירשה מה תחתיו [ח] דנועץ ציפורניו בקרקע עד שימות האבר (שבועות דף יח.) אלא פורש אפי' בקושי אע"פ שיציאתו הנאה לו כביאתו. [ט] דביאה זו נתנו לו שיבעול ולא חששו להנאת יציאתו מדרך ששנו במשנה נותנין לה ארבעה לילות. [י] ולא כמו שפירש הראב"ד ז"ל דעומד עד שימות האבר [כ] דא"כ מאי נותנין לה דקאמר על כרחך צריך לבעול בעילת מצוה. אלא הכי פירושה אע"ג דהחמירו לעשותה כנדה אחר בעילה זו נותנין לו לכל ביאה זו שיבעול ויגמור. [ל] וכיון שהחמירו בביאה זו לעשותה כנדה הלכך אפי' בעל ולא מצא דם כיון דרוב נשים יש להן דם בתולים חיישינן שמא היה שם טיפת דם כחרדל ונאבד. או שמא חיפהו שכבת זרע. [מ] דבהטייה (נמי) לא תלינן דמילתא דלא שכיחא הוא. כדאמרינן (דף סה:) בעל ולא מצא דם וחזר ובעל ומצא דם רבי חנינא אמר טמאה ורב אסי אמר טהורה ר' חנינא אמר טמאה דאם איתא דהוה דם בתולים [נ] מעיקרא הוה אתי. רב אסי אמר טהורה דלמא איתרמי ליה כשמואל דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה *בתולות בלא דם. ואידך [ס] שאני שמואל דרב גובריה. ואפי' בוגרת נמי ואע"פ

הגהות הב"ח א חזרו ונמנו שיהא בועל:

רש"י שהרי לא שינתה ליום שלשים השלישיים ולא ראתה עד יום עשרים לחדש כווסתה: **אע"פ שאמרו** די"ה שעתה. באשה שיש לה וסת: **צריכה** להיות בודקת. בכל יום שחרית וערבית כשאר נשים: **חוץ מן הנדה**. משראתה יום א' טמאה שבעה ואינה צריכה בדיקה כל שבעה שהרי בלא לאו היא טמאה: **והיושבת על דם טוהר**. דלמה לה בדיקה אפי' תראה דם טהורה היא: **אין אשה קובעת לה וסת בימי נדתה**. כגון ראתה בר"ח וחזרה וראתה בחמישי בחדש דהיינו בימי נדות וחזרה וראתה עוד פעמים בחמישי בחדש לא קבעה וסת שאין ראיית ימי נדה ראוי לקבוע שהיא עלולה לראות בימי נדותה: **שפיר**. קתני מתני' דלא בעיא בדיקה דאי לטמויי טמאה היא ואי לקבוע וסת ולידע אם משנה וסת ג' פעמים ליום אחר שאינה למודה עד עכשיו הא אמרת דלא קבעה: **הדרן עלך האשה**

פרק ט א תינוקת נותנין לה ד' לילות. לשמש ואפילו רואה אמרינן דם בתולים היא: **עד** שתחיה המכה. מפרש בגמ': **הגיע** זמנה לראות. ולא ראתה: **עד** מוצאי שבת. והיא כניסת ברביעי: **גמ'** בוגרת נותנין לה לילה הראשון. ואפי' לב"ה דאמרי בהגיע זמנה לראות ארבעה ה"נ נמרה דמשיגיעו ימי הנעורים הוי זמנה אבל בוגרת לילה הראשון ותו לא: **הלכתא** בועל בעילת מצוה. בין הגיע זמנה בין לא הגיע: **בי** הוו מעייני בתינוקת. בהאי פרקא שמה תינוקת: **תעלה**. שועל: **טבי** כרבא. מן המחרישה שאינו מוציא משם אלא אבק ברגלין ה"נ לא ילפינן מפרקא דמתני' מידי אלא מברייתא וכרבותינו דאמרי בועל בעילת מצוה ופורש: **וחזר** ובעל. בתוך ארבע לילות: **טמאה**. דדם נדה הוא:

מעדני יום טוב

ועיין בד"מ לעיל סעיף י"א: [צ] **אלא** ודאי א"צ לפרוש אלא עונת תחלת הוסת. וכ"כ הרשב"א לראיה זו והביא עוד ראיה מדתנן בפירקין היתה למודה כו' ר"י אומר כל הלילה שלה כו' כדלעיל סי' ב' בשם הראב"ד וכתב שהראב"ד כתב ראיה זו אלא שהוא הכריע שצריך לחוש לזמן המשכתו ובמתניתין דפ"ק דנדה ודאי מכרעת מפני דאינה חוששת אלא לעונת עיקר התחלתו אלא שק"ל קלת הא דאמרי' פ"ק דנדה גבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אפי' שופעת כל ז' אינה אלא כראיה א' ופוסקת ה"ל כשתי ראיות אלמא דהיה שניה שבתוך נדתה לאו בתר ראיה ראשונה שדינן לה ומר דאין דמים אלא מחמת ראיה ראשונה אלא כראיה בפני עצמה חשבינן לה וכיון שכן אם פוסקת וחוזרת ורואה תחום לכולו וי"ל דהתם דוקא להחזיקה בדמים הוא שאמרו כן וכ"מ לטהרות וא"כ לבעלה ולענין כתמים (כמו שנתבאר בס' ד"מ בפ"ק סעיף נ"ד) אבל מ"מ התחלת לראיה היא העיקר לענין קביעות הוסתות ואף לביאת אורח ובהסתלק העיקר יסתלק הטפל וכן נ"ל עיקר עכ"ל ועיין עוד לקמן: [ק] **ואין** דבריו נראים בזה. שמיהני דמאי שנא מדלעיל סי' ב' דלא דמה לדבריו דהתם נמי אוסר משך ראייתה וגם כתבתי שם בשם הב"י דלשמתיה אזיל ולאיתי לרמ"י ז"ל שכתב דשאני התם שדרך הוסת של אשה למשוך כך אבל הכא במזלפת או שופעת כ"כ אין זה דרך וסת אלא אמרינן אורח בזמנו בא והדמים שהיא רואה אח"כ דמים יתירים הן דאתוספו בה הלכך מכשיו כשיגיע זמן עיקר התחלת וסתה ולא ראתה א"צ לחוש עוד לדמים היתירים שאם עיקר דמי וסתה נסתלקו כ"ש שדמים היתירים נסתלקו וכתב שכן משמע מדברי רבינו ז"ל ע"כ ובודאי שנסמך לו על הל' הזה שכתוב בדברי רבינו כי אורח בזמנו בא והדמים שהיא רואה כו' ואין אני רואה בזה הכרע להכריע דהך דהכא אלים טפי להקל בו מהך דלעיל דהא התם נמי איכא למימר הכי דדמים יתירים אתוספו בה ורבינו כשכתב כן לא נתכוון לחלק בין הכא להא דלעיל אלא הכא גופיה צריכה ליה למימרא בטעמא דמלתא למיזל בתר עונת תחלת זמן הוסת בלבד ולא עוד אלא שמדברי הרשב"א שכתבתי לעיל נראה מבואר דס"ל דהני תרתי מילי הא דלעיל והך דהכא כהדדי ניניהו ושהראב"ד בתרווייהו מחמיר כל משך הוסת ושהוא מיקל בשניהם ולכך אין דעתי נוחה ביישובו של רמ"י ז"ל והקושיא במקומה עומדת וצ"ע: **הדרן עלך האשה**

פרק י [א] **תינוקת** שלא הגיע זמנה לראות. דף ס"ד ע"ב ומיירי אפי' ראתה מדקמפליג בסיפא בין ראתה ללא ראתה מכלל דרישא אפי' בראתה הכי מפרשינן בגמרא: [ב] **עד** שתחיה המכה. כלומר שתתרפא המכה של בעילה ופליגי בגמרא שמואל אמר כל זמן שהרוק מצוי בתוך הפה מחמת תשמיש פירש"י שרואה מחמת תשמיש ורב אמר עומדת ורואה יושבת ואינה רואה בידוע שלא חיתה המכה. ע"ג קרקע ורואה ע"ג כרים וכסתות ואינה רואה בידוע שלא חיתה המכה ע"ג כולם ורואה ע"ג כולם ואינה רואה בידוע שחיתה המכה: [ג] **הגיע** זמנה לראות נרם. ופי' הר"ן דהיינו ימי הנעורים והביאה ב' שערות ועי' בפ"ק בד"מ סעיף מ': [ד] **בעילת** מצוה. קרי לה בעילת מצוה משום דכתיב כי בועליך עושיך ואמר אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה אותה כלי ועי"י כך מודבק בה ובאין לידי פריה ורביה ולהכי קרי לה לבעילה ראשונה בעילת מצוה כ"כ התוס' בפ"ק דכתובות דף ד': [ה] **בוגרת** נותנין לה לילה הראשון. ותו לא לפי שהבוגרת נתמעטו בתוליה הלכך ודאי בלילה אחת כלו. כולם הר"ן: [ו] **ולישנא** משמע כו'. בכל חילוקי בתולות כו' אע"פ שבטל הגמ' סידר מימרא דרב ושמואל בפסקא דראתה ועודה בבית אביה כבר הרגיש הר"ן בקושיא זו ודחאה מדאשכחן דאותיב רב חסדא עלייהו בגמרא מדתניא משנה ונתן לה רבי ד' לילות מתוך י"ב חדש והוא ודאי בלא ראתה דאי ראתה אין לה אלא כל הלילה אלמא דרב ושמואל לא אמרו למלתייהו דוקא בתינוקת שהגיע זמנה לראות וראתה אלא ה"ה בלא ראתה וכיון שכן ה"ה בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה והיינו דאמרינן ר"י ור"ל לא הוו מסקו מהאי פירקא אלא טעלא כו' וכן מוכיח הירושלמי דלקמן ע"כ: [ז] **בדרך** המשמש עם הטהורה וכו'. בפ"ב דשבועות: [ח] **דנועץ** צפורניו בקרקע כו'. כלומר יעמיד (על) עצמו בלא דישה עד כו' רש"י שם: [ט] **דביאה** זו נתנו לו שיבעול. ויגמור וכדא"ל רב אשי לר' אחא דא"ל דבעל נפש לא יגמור ביאתו והשיב לו א"כ לבו נוקפו ופורש ופי' הב"י כלומר שיפרוש אפי' קודם השרת בתולים או שמא יפרוש לגמרי ולא יבעול כלל ונמצא בטל מפריה ורביה: [י] **ולא** כמו שפי' הראב"ד דעומד עד שימות האבר. וז"ל הר"ן בשם הראב"ד ז"ל דפורש דקאמרינן לא שיהא פורש לאלתר אלא ממתין עד שימות האבר ופורש וכדאמרינן בפ' ידיעות הטומאה במשמש עם הטהורה כו' אבל לנעוץ צפרניו בקרקע כדאמרינן התם לא צריך שהרי התירו לו לגמור ביאתו כדאמרינן בגמרא דאי לא לבו נוקפו ופורש ע"כ וכיוצא בזה כתב הרשב"א בת"ה דיש פירשו לא פורש מיד שגמר דא"כ יציאתו הנאה לו כביאתו אלא ממתין עד שימות ופורש מיד מהמשמש כדרך שאמרו במשמש עם הטהורה וכו' ולנעוץ צפרניו כו' א"צ שהרי התירו לו לגמור ביאתו אלא עד שימות ופורש וזהו גמר ביאה ע"כ: [כ] **דא"כ** מאי נותנין לה דקאמר על כרחך צריך לבעול בעילת מצוה. כלומר דבלא בעילת מצוה לא סגי ואין כאן נתינה במה שאי אפשר שלא לעשותו אלא ודאי הנתינה הוא על מה שהיה אפשר שלא לעשותו דהיינו שאחר שכבר היה גומר ביאתו היה יכול לעמוד עד שימות האבר וזהו שנותנין לו שיכול לפרוש מיד ואפי' בקושי וטעמא כתב הר"ן דכל זה בכלל ביאה הוא ואם אי אתה אומר כן אף הוא לבו נוקפו ופורש ואין ללמוד מדם נדה לדם בתולים שהוא מותר ומ"ש בדברי הר"ן שכ"כ הראב"ד ז"ל הוא ע"ס דהא בתחלת דבריו כתב לפי' הראב"ד דאסור לפרוש מיד אלא צריך להיות וכ"כ הרשב"א ז"ל שכ"כ בת"ה אהא דפירש שלא יפרוש מיד כו' וז"ל ואינו מחוור בעיני ולמה ימתין עד שימות כדי שלא יהנה בפרישתו והרי אשה זו דמיה טהורים וביאתה מותרת לגמרי ואפי' שהדם שותת ויורד התירו לו לגמור ביאתו ולא תהא הנאה לו בפרישתו יותר מביאתו הגמורה שהתירו לו ותמה על עצמך להנות בגמר ביאה מותר ולפרוש כדי שלא יהנה אסור ועוד שאם אתה עושה אותו במשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי אף הוא לבו נוקפו ופורש ותו היא תשובתו של רב אשי וזה נ"ל מבואר ואפי' לבעל נפש ע"כ והשתא מאי דמסיק רבינו דנותנין לו כל ביאה זו שיבעול ויגמור ר"ל שגומר ביאתו ופורש ואפי' בקושי ויגמור דקאמר כלומר כדרך כל שאר ביאות וכן לשון הקיצור ופורש כדרכו בקושי: [ל] **וכיון** שהחמירו כו'. מילתא באפי נפשיה היא: [מ] **דבהטייה** לא תלינן נרם. וכתב הר"ן שכן לא תלינן בנכפלה קודם לכן כיון דבחזקת בתולה היתה אין מוציאין אותה מחזקתה: [נ] **מעיקרא** הוה אתי. הלכך אמרינן דדם נדות הוא זה. והאי דלא אשתכח דם בתולים אפשר שהיה מועט ונסתר בשכבת זרע או שנכפלה קודם לכן. הר"ן: [ס] **שאני** שמואל דרב גובריה. משמע הכא דשמואל לא שכיחא וקשה בפ"ק דכתובות דף ו' קאמר רוב בקיאין בהטייה ויש לומר דהטייה

דברי חמודות

שעתה אלמא במסולקת מחזיק לה כבתולה ומעוברת ומניקה וכיון שכן אף זו אינה חוששת לוסת כשם שהן אינן חוששות מפני שחזקתן מסולקים דמים הן ומיהו יש לתמוה למה פסק כר"א דהא משמע התם דלכתחלה לא פסקינן כוותיה אלא בשעת הדחק עכ"ל הב"י ונ"ל ליישב תמיהתו ולתרץ דדוקא לענין טהרות לא רצו להקל אלא בשעת הדחק דהיינו כדמפרש התם דהוא שנת בצורת או כמ"ד טהרות אפיש לעבידא וחשו להפסד טהרות אבל לדידן דלית לן אלא לגבי בעלה סמכינן על ר"א אף לכתחלה דהא מצינו שהחמירו בעסוקה בטהרות יותר משאינה עסוקה בטהרות כדאיתא בפ"ב והא דהצריכה הטור בדיקה ביום ל' היינו כמו שנתבאר ברים מכילתין סעיף הראשון ומ"ש חזרה לראות וכו' קאי בין לשינתה ראיותיה ולא השוה אותם בין להפסיקה ולא ראתה ונלמד מדברי רבינו דהכא וכתב עוד הטור וז"ל כעקירת וסת ספלגה כן עקירת וסת החדש אלא שזו חוששת ליומא וזו חוששת לר"ח כיצד היתה רגילה לראות בראשי חדשים ועבר עליה ר"ח ולא ראתה חוששת לר"ח עד שיעברו עליה ג' ר"ח עברו עליה ג' ר"ח ולא ראתה אינה חוששת להם חזרה וראתה בר"ח חזר הוסת למקומו ע"כ וכתב ב"י דפשיטא דה"ה שינתה ראיותיה ג"פ לשאינן שוות דהדא נקט והה"נ לאידך: (כט) ואין דבריו נראין בזה. וכן נמי אם ראתה ט"ו בניסן והמשיכה ראיתה ד' ימים וביום ט"ו באייר ראתה והמשיכה ראיתה ג' ימים ובסיון התחילה לראות בי"ז בו דכתב הטור בשם הרמב"ן שחוששת לדילוג ולוסת שוה שהרי שילשה ראיותיה ג"פ בי"ז לחדש כתב שם הב"י דהיינו טעמיה דהרמב"ן דס"ל בהך דינא דאשה שנמשך מ' כהראב"ד אבל לדעת הרז"ה ורבינו דפליגי אהראב"ד ה"נ בנידון זה דהרמב"ן אינה חוששת אלא לוסת הדילוג בלבד דאין כאן וסת שוה כלל וכתב שכן דעת הרשב"א בשני הדינים וכן סתם בדין אשה שנמשך כו' כדבריהם בסי' קפ"ד סעיף ז' ורמ"א בהג"ה סי' קפ"ט סעיף י"ג כתב להך דינא דהרמב"ן ומסיק שהעיקר דאין כאן וסת שוה כלל דהולכים תמיד אחר תחלת הראיה ואני תמה על רמ"א שבסי' קפ"ד סעיף ב' כתב בשם הגהת מיי' פ"ח מהא"ב דאשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים קודם או לאחר כשתגיע זמן וסתה צריך לפרוש ממנה ב' או ג' ימים קודם או אחריו ע"כ. שהרי זה סותר להא דפסק דאין הולכין אלא אחר תחלת הוסת בלבד וכיון שעברה עונה הראשונה ולא ראתה מותרת והאיתי בהג"מ ומצאתי שם בזה הלשון ושאלתם באשה שאין לה וסת קבוע אם היא אשה שמשנה וסתה או להקדים ב' או ג' כפי מה שרגילה לשנות יפרוש בזמן הגעת הוסת: (ל) גרסי' בפ"ק דף ט' תינוקת שלא הגיעה זמנה לראות וראתה פעם ראשונה דיה שעתה שניה דיה שעתה שלישית הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה ואע"פ שברייתא זו נשנית לענין דיה שעתה לטהרות למד ממנה הרשב"א ז"ל לענין הוסתות ושכל שלא קבעתו עדיין בג' פעמים א"צ לפרוש סמוך לוסתה כ"כ הטור בשמו בסי' קפ"ד אבל בענין שתקבעתו הרי היא כשאר הנשים שאר הוסתות קובעת בג' פעמים ולוסת הפלגות קובעתו בד' פעמים כ"כ הטור בשמו בסימן קפ"ט ודלא כי"מ דלרשב"א בתינוקת ראייה ראשונה לעולם אינה מן המנין לפי שאינה ראויה להצטרף שאינה אלא מקרה וכתב עוד בשם הרשב"א דכשפסקה שלש עונות בינונים דאמרינן דיה שעתה פירושו שאינה חוששת לוסתה הראשון כלל וחזרה לקדמותה ואסקה בגמ' רב כהנא ורב גידל דאפילו חזרה לראות באותן עונות שהיתה למודה לראות בהן אינה חוששת עד שתחזור ותקבענו ג"פ לפי שאינה בת דמים ונתגלה שדמים הראשונים מקרה היה וכזו קילא מהגדולה שהגדולה אע"פ שהפסיקה ג' עונות לא נעקר וסת הראשון כדכתב רבינו לעיל וזו אפי' למיחש לא בעיא עד שתחזור ותקבעם ג"פ כך דקדק הב"י מלשון הרשב"א שבת"ה הארוך דאפילו לחוש אינה חוששת דלא דמיא כלל לשאר נשים וכדרך שכתבתי לעיל בשם הרשב"א בראיות שבג' פעמים הראשונות ואע"פ שבמעוברת ומניקה כתבתי בפ"ק סעיף י"א דהרשב"א עצמו כתב שיש לחוש להאומרים שאע"פ שאינה קובעת וסת מ"מ חוששת לזמן ראייה שתראה אפילו בפ"א כשם שחוששות שאר נשים תירץ הב"י דמעוברת ומניקה שאני שהן ראויין לראות אלא שמקרה העיבור וההנקה מעכב על ידן הילכך אע"ג שאינה קובעת וסת חוששת מיהא לראייה שראתה בתוך ימי העבור וההנקה אבל קטנה שאינה ראויה לראות מצד טבע אינה חוששת וטעם זה שייך נמי בזקנה (בסעיף דלקמן) ע"כ וכיוצא בזה אכתוב בסעיף ל"ב בשם הרשב"א והא דקתני בסיפא ועוד עברו עליה ג' עונות הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעל"ע מפרש רש"י דלא שכיונה כל אלו ההפסקות לג' עונות שוות דא"כ הרי היא ככל הנשים וקבעה וסת דדיה שעתה שהרי יש כאן ד' ראיות וג' הפלגות שוות ביניהם ואגלאי מלתא דהנך הפסקות לאו סילוק דמים הן אלא שיטוי וסת אלא מיירי שפתחה או הותירה בדילוגה להפסיק בכל הפסק יום או יומים בין בפחות בין ביותר דהשתא אין הראיה הראשונה שממנה התחילה לדלג יכולה להצטרף ועד שתהא ד' ראיות מכוונות אינה קובעת וסת להפלגות ונלמד מדין הזקנה שיתבאר בסעיף הסמוך דהכי תניא התם בהדיא והיינו תינוקת לענין כל זה בארתיו בפ"ק בסעיף ט' בס"ד: (לא) ותו גרסי' בפ"ק לעיל מהא ת"ר זקנה שעברה עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה ולא שכוונה אלא שפיחתה והותירה אבל כוונה קבעה לה וסת ודיה שעתה ונתבאר סיפא זו בסוף סעיף דלעיל ונמצא למד שדין הזקנה ככל דין תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ומ"מ כתב הרשב"א דזקנה אם חזרה לראות בעונות קטנות שהיתה למודה להיות רואה בהן דירה לו בהיא חוזרת לקביעות הראשון אם וסת ההפלגות חוזרת לקדמותה אם תהיה ההפלגה כמו שהיתה למודה תחלה ואם בשאר הוסתות אפילו בפ"א חוזרת לקדמותה שהרי נתגלה שדילוג ראשון לא סילוק דמים היה אלא מקרה ובזה חמור דין הזקנה מדין הקטנה שלא הגיע זמנה לראות ודקדק כן מהסוגיא דגבי תינוקת בעי הדר קא חזיא בעונות ולא בעי הכי גבי זקנה ואע"ג דנקבע קודם בגמ' אלמא בזקנה פשיטא להו דאי הדר חזיא בעונות חוזרת לקדמותה אבל כל שלא חזרה לוסת שהיתה רגילה בה כבר אינה צריכה לחוש שאינה חוששת לשום וסת שאינה קבוע כמו הקטנה הנזכרת כן כתב הרשב"א בהדיא בת"ה הארוך ואיזוהי זקנה בארתיו בפ"ק בסעיף ו' בס"ד: (לב) **מעוברת** ומניקה. נתבארו דינם כבר בפ"ק סעיף י"א שאין קובעת וסת אבל חוששת לראיתה כדרך שחוששת לוסת שאינה קבוע ושאם עברו ימי עבורה והנקתה שחוזרות לוסתן הראשון ועכשיו אפרש כיצד היה לה וסת לימים אם למודה לראשי חדשים חוששת לראש חודש הראשון שהיא פוגעת בו וכל כיוצא בזה וכן הדין אם היה לה וסת הגוף או לזמן ידוע אבל אם היה וסתה וסת ההפלגה אי אפשר לחוש עד שתחזור לראות חזרה לראות אפילו פ"א חוששת ליום ההפלגה שהיתה למודה להפליג ואינה דומה לזקנה ותנוקת דזקנה כל שעברו עליה ג' עונות לזקנתה מוכחא מילתא דהיא גופה מסולקת דמים לגמרי ולעולם והלכך כשהיא חוזרת ורואה עד שתתחזק בג' ראיות וה"ה וזהו הטעם לתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שהיא אין לה בטובה דמים וכשהפסיקה חזרה לקדמותה אבל אלו ראויות הן ואורח בזמנו היה בא אלא שעיכבו הגורם ועכשיו הרי אלו חוזרות לדמיהן ואורח בא בזמנו כל זה מדברי הרשב"א וכתב הב"י בס"ס קפ"ט שמ"ש שצריכות לחוש לוסתן הראשון הייט לומר שחוזרות לקביעות וסתן הראשון ואינו נעקר בפחות מג"פ וכן מפורש בדברי הרשב"א בת"ה בדברי גדולי המורים שחלקו עליו והקילו לומר שאינה חוזרת לוסתה עד שתראנה פעם א' ואע"פ שלדבריהם מה שאינו נעקר ג"פ היינו לאחר שראתה פ"א פשיטא דאותה ראיה ראשונה אינה קובעת וסת ולא מהניא אלא להורות שכבר חזרה לקדמותה וכיון דלהרשב"א אפילו אם עדיין לא ראתה חוזרת לקדמותה כמו אחר ראיה ראשונה לדברי גדולי המורים שפיר ילפינן מדבריהם לדבריו בזה ע"כ ובפ"ק סעיף י"א נתבאר דין היתה במתכונת והגיע עת וסתה דלא חיישא ליה ע"ש וכתב ב"י בסי' קפ"ט בסופו בשם הראב"ד דכי היכי דאמרינן הכא גבי מעוברת ומניקה דמשנסתלקו ימי עבורה וימי הנקה שנסתלק הגורם וחזר הוסת למקומו שכן הדין שבתה ג' עונות והפסיקה מחמת חרדה כשתסתלק החרדה חוששת לוסתה ע"כ: **הדרן עלך האשה**

[ע] ואע"פ שאין לה טענת בתולים מכל מקום דכיון דים בוגרת שיש לה דם בתולים לא פלוג (א) וצריך לפרוש אפי' לא מצא דם. גרסינן בירושלמי שמואל אמר כל ההיא הלכתא דריש פירקא אחריתא דנדה להלכה אבל לא למעשה. [פ] רבי ינאי ערק אפי' מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונשאת: ב **תשובה** שאלה לרב האי גאון ז"ל ששאלו אותו על כלה שנבעלה בעילת מצוה אם היא צריכה שבעה נקיים וטבילה כשאר נדה או לא והשיב מנהגא דילן אם בעל וראתה דם אע"פ שראתה דם יגמור ביאתו ופורש ונוהגת עצמה כל שבעה כנדה [צ] וישבה לה לגיסה כשאר נדות כדי שלא יהא הרגל. (ב) וצריכה שבעה נקיים וטבילה כעיקר זבה. אלא שאין אנו מטמאין משכב שתחתיה בשעת בעילה משום דלאו נדה ודאית היא אלא ספק. וכתב הראב"ד ז"ל ואיני עומד על בירור דבריו במה שאמר שאין אנו מטמאין משכב התחתון בשעת בעילה משום דלאו נדה ודאית היא. ואילו היתה נדה ודאית כלום יש טומאה וטהרה בזמן הזה לטמא משכב שתחתיה. ונראה מדבריו שאסור לישן על מטתה של נדה (ג) אפי' בשעה שאינה במטה משום הרגל ודוקא נדה ודאי אבל כלה מותר לישן באותה מטה לאחר שעמדה מאצלו ואפי' באותו סדין שהדם עליו ואע"פ שאין זה מן ההלכה הרי הן דברים [ק] שהדעת מכרעת עליהן. עכ"ל הראב"ד ז"ל: ג [ר] **ת"ר** (ד) נשאת (ה) וראתה דם (ו) מחמת תשמיש (ז) משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית. מכאן ואילך לא תשמש (ח) אלא תתגרש [דף סו ע"א] [ש] ותנשא לאחר. נשאת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה שניה ושלישית. מכאן ואילך לא תשמש אלא תתגרש ותנשא לאחר. נשאת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה שניה ושלישית. מכאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק את עצמה. (ט) כיצד בודקת עצמה. מביאה [ת] שפופרת של אבר ופיה רצוף לתוכה (י) [א] ובתוכה מכחול [ב] ומוך על ראשו נמצא דם על ראשו בידוע שהוא מן המקור [ג] ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדין ואם (יא) יש לה וסת תולה בוסתה. (יב) ואם יש לה מכה באותו מקום תולה במכתה. ואם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה. (יג) [ד] ונאמנת אשה לומר מכה יש לי בתוך המקור שממנה יוצא דם. אמר ריש לקיש לרבי יוחנן ותבדוק עצמה מביאה שלישית של בעל ראשון[א]. אמר ליה לפי שאין כל האצבעות שוות. פירש"י ושמא בבעל אחר לא תצטרך בדיקה דמוטב שתתגרש ותתקן ולא תבא לידי חשש כרת. הלכך מתגרשת עד שתתחזק בשלש אצבעות. ומשמע מפירושו שאסורה לראשון מתשמיש שלישי ואילך אפי' בבדיקה שלא תהא בסכנת כרת. וקשה דא"כ דיש חשש בבדיקה זו ואסרינן לה לראשון על ידי בדיקה א"כ למה נתיר אותה לבעל שלישי בפעם רביעית. וכי מחמת תקנת נשואי אשה נתיר חשש איסור. ואם אין חשש איסור בבדיקה א"כ גם לראשון תהא מותרת. הלכך נראה לפרש דהכי פריך ותבדוק עצמה מביאה שלישית של בעל ראשון ואילך כלומר אמאי מותרת לשני בלא בדיקה כיון דהוחזקה כבר לראות שלש פעמים על ידי תשמיש. [ה] דומיא דאידך פירכא דפריך ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי דפריך שתהא אסורה לשמש בלא בדיקה ה"נ פריך הכא שתהא אסורה לשמש מכאן ואילך בלא בדיקה ואפי' לבעל אחר. [ו] ומשני לפי שאין כל האצבעות שוות וחזקת בעל ראשון אינה אוסרה על בעל

שני

הגהות הב"ח א של בעל ראשון ואילך. א"ל כו' ולא תבא לידי שגגת כרת:

רש"י ג **הרואה** דם. לאו בבתולה קא מיירי אלא בדם נדות: **ותנשא** לאחר. כדמפרש לקמיה שאין כל האצבעות שוות: **ותנשא** לאחר. דתלתא זימני בעינן לחזקה כרשב"ג בטלה גרסי' ושלישית: **רצוף**. כפול: **מכחול**. קיסם ארוך: **ומוך** על ראשו. של מכחול: **מן** הצדדים. וטהור: **ואם** יש לה וסת. לקלקול הזה שאינה רואה כל שעה מחמת תשמיש אלא לפרקים תולה בוסתה ומשמשת בלא בדיקה בין וסת לוסת: **ותבדוק** בביאה שלישית של בעל ראשון. כלומר מביאה שלישית של ראשון ואילך תשמש ע"י בדיקה ולמה תתגרש: **לפי** שאין כל האצבעות שוות. ושמא מבעל אחר לא תצטרך בדיקה ומוטב שתתגרש ותתקן ולא תבא לידי (חשש) כרת הלכך מתגרשת עד שתתחזק

דברי חמודות

פרק י (א) **וצריך** לפרוש אפי' לא מצא דם. וכ"כ הר"ן וכתב שכן דעת הגאונים והגהת מיימון כתבו בפי"א כתב הראב"ד ל"ש בעל ומצא דם ל"ש בעל ולא מצא דם פורש ואיכא מ"ד שאם לא מצא דם א"צ לפרוש ומסתברא לקולא אבל בשם רש"י נמצא לחומרא וכ"כ ברוקח וכ"כ הרמב"ן וכן הורה הרמב"ם להחמיר ואפי' המקילים מצריכים לה לבדוק בבדיקה זכה במוך ובנמצא נקי עכ"ל וכתב הב"י דנ"ל דלא חיישינן לדברי המקילים דבר זה שכל הפוסקים חולקים עליהם ומסכימים לאסור וגם המרדכי כתב בשם כמה גדולים לאסור משום דא"א לחבורה בלא דם אלא ש"ז חפהו כדאמר בפ"ק דכתובות גבי ר"ג שראו במים ומצא דם והא דאמר בעל ולא מצא דם וחזר ובעל ומצא דם וכו' דוקא בדורות הראשונים שהיו בקיאין בדמים אבל בזמן הזה אין להקל ע"כ ורמ"א ז"ל כתב שנהגין להקל אם לא גמר ביאה רק הערה בה ולא ראתה דם אבל אם בא עליה ביאה ממש צריך לפרוש ממנה אע"פ שלא ראתה דם ובעל נפש יחוש לעצמו שלא לשחוק כתינוקות ע"כ: (ב) **וצריכה** ז' נקיים. ולשון הטור סימן קצ"ג וצריכה שתפסוק בטהרה ותבדוק כל שבעה וכ"כ הרשב"א בת"ה וכתב עוד הטור שלא תתחיל למנות עד יום ה' לשימושה כמו נדה וכמו שנתבאר בר"פ בנות כותים וע"ש סעיף ב' וכתבו הה"מ בפי"א מהא"ב שכ"כ בספר התרומה ובס' המצות ואע"פ שכתבו שמדברי הרמב"ם והרמב"ן נראה שאינה צריכה להמתין כבר כתב הב"י דלא נהירא ליה מה שרצו לדקדק כן מדברי הרמב"ם: (ג) **אפי'** בשעה שאינה במטה ואפי' לישב על המטה. כ"כ הטור סי' קצ"ה וטעמא כתב ב"י משום דבכל זה יש הרהור ומכח ההרהור יבא לידי הרגל עבירה ועיין בפ"ק דשבת סעיף ט"ז: (ד) **נשאת** וראתה דם מחמת תשמיש. כבר כתבתי במ"י דר"ת מדייק דדוקא בשאירע לה כן מיד שנשאת שלא היו לה ביאות של היתר כו' ושכתב בהגהת ש"ד דלא סמכינן עליה וכן כתוב במרדכי בהל' נדה סי' תשל"ה וז"ל ואין לחלק בין אשה הבאה עתה מחדש ובין אשה הנשאת מכמה ימים כדחילק ר"ת דאין נראה לחלק וכן משמע בתוספתא ע"כ ולענין איסורא הוא דאין לחלק אבל ודאי דלענין כתובתה יש לחלק דכשהיו לה ביאות של היתר ואח"כ אירע לה כן אמרינן נסתחפה שדהו ויוציא ויתן כתובה וכמו שכתבתי בפ"ק סעיף ע"ז בשם הרמב"ם: (ה) **וראתה** דם. פי' רש"י לאו בבתולה קא מיירי אלא בדם נדות וכתב הב"י בריש סי' קפ"ז וז"ל נ"ל דאיצטריך למכתב הכי ללמדנו דאפילו רואה מחמת תשמיש כמה פעמים כל היכא דאיכא למתלי שמחמת בתולים הוא עדיין תלינן כי היכי דתלינן במכה כדבסמוך ובסוף סי' אכתוב עד אימתי תולה בדם בתולים ושם כתב וז"ל הבועל את הבתולה וראתה דם מחמת תשמיש נראה דאפילו כמה פעמים אין מחזיקין אותה ברואה דם מחמת תשמיש דלעולם תולין בדם בתולים מדתניא בתוספתא פ"ק דנדה כולן בודקים אותה בשפופרת חוץ מן הבתולה שדמיה טהורים וכתבו סמ"ג ועל כרחך ברואה דם מחמת תשמיש ג' פעמים איירי דאל"כ בדיקת שפופרת מאי עבידתה וקתני דבתולה א"צ בדיקה מפני שחזקת דמיה טהורים כלומר דהנך דמים מחמת בתולים קאתי ומ"מ לא מחזקינן להו בדם בתולים אלא עד שתפסוק פעם אחת ולא תראה מחמת תשמיש דאז ברור לנו שכבר כלו בתוליה ואם אח"כ תראה ג"פ בשעת תשמיש יש לה דין אשה שהוחזקה לראות בשעת תשמיש אבל כל זמן שלא פסקה אפילו פעם [אחת] תולה בבתוליה אפי' כמה פעמים כדמשמע בתוספתא שהבאתי ויש עוד ראיה לדבר מדגרס בפ"ק דנדה תנן התם תינוקת שלא הגיע זמנה לראות בש"א נותנים לה ד' לילות ובה"א עד שתחיה המכה אמר רב גידל אמר שמואל ל"ש אלא שלא פסקה מחמת תשמיש אבל פסקה מחמת תשמיש וראתה טמאה וכתבו התוס' שלא פסקה מחמת תשמיש דכל פעם שמשמשת רואה אפילו תשמיש מופלג חודש או ג' חדשים והוי דם בתולים וטהור כדאמרינן בפ' בתרא מעשה ונתן לה רבי ד' לילות (מתוך י"ב חודש) ונראה ועודה בבית אביה אין לה אלא לילה הראשון והשתא לדידן בכולהו אין לה אלא בעילת מצוה מ"מ לענין שלא להחזיקה ברואה דם מחמת תשמיש כיון דחזינא דאיכא בתולה בעלמא דכל שלא פסקה מחמת תשמיש מחזקינן להו מדינא בדם בתולים בהכי סגי למילף לכלהו בתולות אף לשהגיע זמנה וראתה לענין שלא להחזיקה ברואה דם מחמת תשמיש כיון דרובא מסייע לה דהא רואה מחמת תשמיש הוי מיעוטא דמיעוטא ואע"ג דהתם אמרינן שאם עבר לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה היכא למימר דהייט לטמאה משום אותו דם אבל אחר שתטבול אם תחזור לראות מחמת תשמיש אפי' כמה פעמים לא מחזקינן לה ברואה מחמת תשמיש עד שתפסוק פעם א' וכמ"ש כך נ"ל אלא דמסתפינא להתיר אא"כ יהיו ידים מוכיחות שהוא דם בתולים עכ"ל ובש"ע שלו סתם הדברים לכתוב דלעולם מחזקין בדם בתולים עד שתשמש פעם אחת ולא תראה מחמת תשמיש וכתב רמ"א בשם תשובת מהר"ם פאדוו"ה סי' י' דאפי' אם לא פסקה לראות פעם אחת אם אין לה צער כלל בשעת תשמיש הרי היא ככל הנשים ולא תלינן בדם בתולים: (ו) **מחמת** תשמיש. והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת או כדי שתושיט ידה לתחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק כדי שיהא בעלה באותו תלוי אבל אח"כ הרי היא כמעל"ע שבנדה שאינה מטמאה את בועלה ואינה מוחזקת ברואה דם מחמת תשמיש ואינה נאסרת על בעלה כ"כ הראב"ד בס' בעלי הנפש והא דכתב ותבדוק לאו למימרא בדיקת חורין וסדקים שא"א לומר כן כמו שאפרש אבל נקט לישנא דברייתא בפ"ק כל היד דאדתנן התם נמצא הדם על שלו טמאים וחייבים קרבן נמצא על שלה אותיום טמאים וחייבים בקרבן נמצא על שלה לאחר זמן טמאים מספק ופטורים מן הקרבן איזהו לאחר זמן כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה ואח"כ מטמאה מעל"ע כו' פירש"י אותיום מיד לאחר בעילה לאחר זמן לאחר אותיום ורמינן עלה מדתניא איזהו לאחר זמן ר"א בר צדוק אומר כדי שתושיט ידה תחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו ופירש"י שתושיט ועודה במטה הא כדי שתרד שעורא רבה הוא ואינה מטמאה את בועלה ושני רב חסדא מאי אחר אחר דאחר פירש"י מאי אחר דקתני מתני' איזהו לאחר זמן כדי שתרד לאו אלאחר אותיום קאי דטמאה מספק אלא איזהו אחר זמן שהוא אחר אותו שלאחר אותיום שאינה מטמאה את בועלה כו' והא דאמר ר"א בר צדוק ותבדוק מסיק הרשב"א בת"ה בשער הכתמים דתבדוק דקתני לאו דוקא הלא שתקנח והיינו דקתני מתני' עד שתדיח את פניה שא"א לומר דבדיקה ממש בחורים וסדקים דהא גרסי' בפ"ק דנדה (ומייתי ליה רבינו לקמן ס"ס ה') איזהו שיעור וסת משל לשמש ועד שעומדים בצד המשקוף ביציאתו שמש נכנס עד הוי וסת שאמרו לקינוח ולא לבדוק פי' לקינוח בעלמא ולא לבדיקת חורים וסדקים דא"א לבדוק חורים וסדקים בתוך שיעור וסת ומעתה נמי הא דכתב הראב"ד שבדקה עצמה כשיעור וסת צריכים נמי לפרושי בכה"ג. ותו מסיק הראב"ד וכתב וז"ל וי"א שאין אנו בקיאין עכשיו בשיעורים ולנו הלכך כל סמוך לביאה אם בדקה ומצאה דם נאסרת על בעלה והרי היא בחזקת רואה מחמת תשמיש ומסתברא כוותיה עכ"ל ומינה דאם לא ראתה בסמוך לביאה אפילו ראתה כך כמה פעמים אינה נאסרת עליו ומותרת לו לאחר ז' נקיים וכ"כ סמ"ג וס' התרומה בראתה לאחר השיעור המפורש וממילא לדידן דמחמירות בשיעורים מ"מ כשנדע שיצתה מכלל ספק השיעור המפורש דשוב אין לה דין רואה מחמת תשמיש וכ"כ רמ"א ומסיים בה דדינה כמי שאין לה וסת ומתוך המשנה שכתבתי בכאן מפרק כל היד אתה למד דזה שכתב הראב"ד והוא שבדקה כו' לאו שיעור לנמצא על עד שלה אבל אם נמצא על שלו א"צ שיעור ולא סוגרך לפרש והסמ"ג לאחר שכתב שעורא דלאחר תשמיש בבדיקתה כתב וכל שכן אם נמצא על עד שלו כשפירש ממנה: (ז) **משמשת** פעם ראשונה ושניה ושלישית. וכתבו הגהת מיימוני פרק ד' בשם הר"ם מי שראתה דם בשעת תשמיש הרי זו מותרת לשמש כשתטהר פעם שנית ומיהו מיחש חיישינן חדא זימנא אחר ראייתה כגון אם ראתה פעם אחת או פעמים בליל שני של טבילתה כשהגיע טבילה אחרת תפרוש מבעלה ליל שני של טבילתה וא"צ לפרוש ליל שני של טבילה שלישית דכל מידי דלא קבעה וסת לא חיישינן אלא חדא זימנא ע"כ וכתב בתשובת הרשב"א סי' תתל"ט שאם הורגלה לראות סמוך לטבילתה כל שעת תשמיש הראשון וכן עשתה ג' פעמים רצופין לג' טבילות שכל תשמיש ראשון ראתה דם מחמת תשמיש אין לה תקנה לישאר עם בעלה וכו' ובהגהות שערי דורא הלכות נדה באשה שאירע לה שראתה ג"פ כל פעם בביאה ראשונה שאחר לידתה ואח"כ טבלה ושמשה ולא ראתה ולא שאלה ההוראה עד שאירע לה אחר כל לידה ג"פ וכינתים לא ראתה ומסיק שם לסתירה לבעלה כי תלינן הראייה בחולשתה עדיין מכח הלידה שסוכו הצדדים מכח לידה ולכן רואה סמוך ללידה ולא אח"כ ותלינן בלידה כמו שתלינן במכה וכל זה אם כבר עברה ושמשה בין לידות הראשונות שהוחזקו ביאות של היתר אחר ביאות של איסור אבל אם ראתה ג"פ רצופים אחר לידה לא תלינן בלידה אלא צריכה בדיקה בשפופרת ועיין לקמן סעיף ח' וכתב עוד הרשב"א כתבו ב"י סוף סי' קפ"ז דהכי ג"פ דווקא שראתה בג"פ רצופים כשור המועד וכחזקת קרקעות אבל כל שפעם כך ופעם כך אין זה חזקה כלל וכת הוא דלית לה וכן נראה מדברי הרמב"ם בסוף הלכות איסות ואומר אני דהיינו פרש"י בסמוך על ואם יש לה וסת כו' וע"ש סעיף י': (ח) **אלא** תתגרש. שאסור להשהותה אף אם אינו רוצה לבא עליה דחיישינן שמא יבא עליה דכיון דלכשתטבול ליכא אלא איסור דרבנן דקי"ל וסת דרבנן יוליא דחיישינן משום דאיסור דרבנן הוא קילא ליה ואתי למעבר עליה ועוד כיון דאסורה לו עולמית לפי' רש"י (כדכתב רבינו בסמוך) איכא למיחש טפי דאפילו באיסור דאורייתא חיישינן כדאמרינן בסוף פ"ב דכתובות שמגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו כ"ש עמו בבית דלא כיון דגיסי בהדי הדדי ומיהו אם רוצה להשהותה ע"י שלים שרי וכו' כ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתל"ט וכבר כתבתי דבריו בפ"ק סעיף י"ח וע"ש בדברי רבינו מדיני אשה זו: (ט) **כיצד** בודקת עצמה מביאה שפופרת כו'. וכתב רמ"א דאם עברה ושמשה ולא ראתה מותרת דהשמיש זה שלא ראתה בו עדיף מבדיקת השפופרת פנ"ל ע"כ: (י) **ובתוכה** מכחול כו'. ועד היכן היא מכנסת מכחול זה ביאר הרמב"ם שכתב בפ"ד וז"ל מכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה ומכנסת בתוך השפופרת מכחול ומוך מונח על ראשו ודוחקת אותו עד שיגיע המוך לצואר הרחם ע"כ וכתב עלה הב"י וז"ל וכן בדין שאם לא יגיע עד מקום שהשמש דש היאך נוכל לומר דכשלא נמצא עליו דם שרגילה לראות בשעת תשמיש מן הצדדין הוא בא ולא מן המקור דהא איכא למימר שאם היתה מכניסתו עד מקום שהשמש דש היה נמצא דם על ראשו הלכך על כרחינו לומר דעד מקום שהשמש דש היא צריכה להכניסו ועד צואר הרחם הוא דישת שמש כמ"ש הוא ז"ל בפ"ה וז"ל צואר הרחם קורין אותו פרוזדור ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו מגיע עד ראשו שבפנים אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות ע"כ: (יא) **ואם** יש לה וסת. פירש"י ואם יש לה וסת לקלקול הזה שאינה רואה כל שעה מחמת תשמיש אלא לפרקים תולה בוסתה ומשמשת בלא בדיקה בין וסת לוסת וכתוב בתוך תשובת הרשב"א תשובה למהר"ם על אשה שראתה דם מחמת תשמיש ולאחר תלי שנה חזרה והלהתה מחמת תשמיש אתתא שריא לגברא שהרי לא קבעה בג' וסתות שוים ולא בדילוג מיהו תוספת לאחרון פ"א כדתניא היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה ליום כ' זה וזה אסורים כגון זאת האשה כשיגיע תלי שנה מיום ראיית דם האחרון שראתה אסורה עונה אחת ותו לא תיישא דכל מידי דלא מקבע בתלתא זימני מעקר בחדא זימנא ואם קבע וסת לראיית דם מחמת תשמיש ג' זימני וסת שוה מותרת לשמש בין וסת לוסת אף ימי הוסת פורסת עד שיעקר ג' פעמים דאמרינן עלה בפ' תינוקת ואם יש לה וסת תולה בוסתה פי' משמשת כל החדש ולא ראתה בו מחמת תשמיש אלא יום י' ויום כ' ויום ל' הרי קבעה לה וסת מיום ליום תולה בוסתה שלא לשמש בחודש השני בעשרה בו וביום כ' וביום ל' ומשמשת בלא בדיקה בין וסת לוסת ע"כ ועיין לעיל סעיף ז' ולהרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והטור פירוש אחר בהא דאם יש לה וסת שכתבו שאם משמשת סמוך לוסתה אינו תולין לראייתה בשביל וסתה ולא תכינן לה רואה מחמת תשמיש ע"כ ועיין עוד בסעיף דלקמן: (יב) **ואם** יש לה מכה וכו'. וכתב רמ"א משמע מפסקי מהרא"י סימן מ"ד והגהות ש"ד דוקא באשה שיש לה וסת ואז יכולה לתלות בלא בשעת וסתה במכתה אע"פ שאינה יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם וכתב עוד דבמרדכי והגהת מיימוני פרק י"א מהלכות א"ב משמע אם אין לה וסת קבוע והוא ספק אם הדם בא מן המקור או מן הצדדין תלינן במכה מכח ספק ספיקא ספק מן הצדדין או מן המקור ואת"ל מן המקור שמא הוא מן המכה אבל אם ידוע שבא מן המקור אע"פ שיש לה מכה במקור אינה תולה במכה אם אין לה וסת קבוע אא"כ יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם וכתבו הגהת מיי' דבשעת וסתה אפילו יודעת בודאי שהמכה היא מוציאה דם אינה תולה דאם לא כן לעולם לא תהא טמאה וכתב רמ"א שכן הדין באין לה וסת ומשלשים יום לשלשים יום וכתבו עוד הגהת מיימוני דמיהו בכתמים תולה בה ולענין שלשה ימים הראשונים דימי הספירה עיין סעיף כ"ב ועיין לעיל סעיף ו' דתולה במכה דלידה ובפרק הרואה כתם סעיף כ"ג כתבתי בשם הרשב"א באיש שיוצא דם ממנו דרך פי האמה ושמש שהאשה תולה בו: (יג) **ונאמנת** האשה לומר מכה. וכתב רמ"א בשם מהרי"ו סי' כ"ה שכן אם אומרת ברי לי שאין דם זה בא מן המקור נאמנת וטהורה וכתב בתשובת מהרא"י סי' מ"ו על דבר טהרת אשתך אשר כתבת שיש לך הוכחה שיש לה מכה אף שאין ידוע אם מוציאה דם [וכו'] וכל זמן שהיא בודקת בכל החורים והסדקים אינה מוצאה אותן כתמים ושערות דקות אלא בזה המקום נראה שרצונך לומר במקום א' מוצאה לעולם א"כ אם אותו המקום בצדדין קצת יש סברא לטהר דמוכח דמן הצדדין מן המכה בא דלכאורה פתח החדר לפרוזדור באמצע פרוזדור הוא ובבדיקת שפופרת אומר תנא דברייתא אם נמצא דם בראשו של מכחול בידוע שהוא מן המקור ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדין משמע שאם ידוע שנמצא לצדדין טהורה וא"כ בנדון דידן בכבוס פעם אינה מוצאה רק במקום א' מן הצד יש הוכחה דלאו מן החדר בא אלא מן המכה שבצדדין וכ"ש אם מרגשת בשעת בדיקה כשהיא נוגעת בצד המקום ההוא שהוא כואב לה קצת ובשאר חורים וסדקים אינה מרגשת כאב

כלל

מעדני יום טוב

דהפייה דכתובות אינה בעילה גמורה שתתעבר בה כבשאר ביאות. תוס': [ע] **ואע"פ** שאין לה טענת בתולים. זהו לפי גירסת הרי"ף שכתב רבינו בפ"ק דכתובות ס"ס כ"א וכ"ש לגירסת רש"י שהסכים בה רבינו דלאותה גירסא יש לה טענת דמים: [פ] **רבי** ינאי ערק. כלומר היה פורש אחר שבעל בעילת מצוה או היה טורח מלהוכות בה היתר אחר בעילת מצוה. ב"י סי' קנ"ג: [צ] **וישבה** לה לגיסה. כלומר מן הצד מרוחקת שכן הוראת שם נדה שהיא כמנודה ומרוחקת כדפירש רש"י בסוף פירקין והרמב"ן בפירושו על התורה בפרשה תזריע וגם בפרשה ויצא בפסוק כי דרך נשים לי הביא ברייתא שזה לשונה תלמיד אסור לשאול בשלומה של נדה ר' נחמיה אומר אפי' הדיבור שהוא יוצא מפיה הוא טמא א"ר יוחנן אסור לאדם להלך אחר הנדה ולדרוס את עפרה שהוא טמא כמת אף עפרה של נדה טמא ואסור ליהנות במעשה ידיה ע"כ: [ק] **שהדעת** מכרעת עליהן גרסי'. וכן העתיק הב"י: [ר] **ת"ר** נשאת כו'. וכן היא הגי' ברי"ף פ"ב דשבועות אבל בגמרא לא גרס נשאת אלא לאחר כו' ולאיתי בהגהת שערי דורא הלכות נדה שכתב בשם רבינו חננאל שלא באו חכמים להצריך בדיקת שפופרת אלא באשה שמיד אחר נשואיה נתקלקלה ב"פ ולא היו לה ביאות של היתר דאמרינן בברייתא נשאת וראתה מחמת תשמיש כו' תשמע שאם הורגלה בכותות דאיסורא וסיירא או לא מיתסרא לבעלה אפי' בג' ביאות של איסור ע"כ ומ"מ מסיק דלא סמכינן עליה: [ש] **ותנשא** לאחר. פירש"י דתלתא זימני בעינן לחזקה כרשב"ג כו' ואע"ג דבהך ברייתא קתני בגמרא דברי רבי לאו אכולה ברייתא קאי אלא אסיפא דנאמנת אשה לומר מכה כו' בלחוד קאי. הר"נ אבל התוס' כתבו דר"י מפרש אפי' רבי מודה ברואה מחמת תשמיש דבעי ג' זימנין לאחזוקה דומיא דהך דלעיל (בגמרא פ' דלעיל דף ס"ג) דאמר לימים ב' ולמה שלא מנו חכמים ג' כגון אכלה שום או פלפלים אפילו לרבי בעי תלת זימני ע"כ: [ת] **שפופרת** של אבר ופיה רצוף לתוכו. שלפי שהוא של אבר יכול להיות פיו רצוף לתוכו משא"כ בשפופרת של עץ או של קנה שאין יכול להיות פיו רצוף לתוכו ויסרטע לה ומוציא דם כך נ"ל לפרש וכן מבואר בב"י סי' קפ"ז דחששא דשפופרת של עץ וקנה מפני שאינם חלקים בראשם הוא דלא כמו שנראה מדברי רמ"י ז"ל דשל עץ וקנה מסרטין בעצמם לפי שאינם חלקים וזה אינו נראה לפי שהרי יכולין להחליק העץ ברהיטני עד שיהיה חלוק מאד: [א] **ובתוכה** מכחול וכו'. שמאחר שהיא למודה לראות ע"י אבר תשמיש ג"כ תראה ע"י מכחול ואם לא המכחול תוך השפופרת כשהיא יוצאה תלוכלך בדם לא היינו יודעים אם הדם ההוא בא מן המקור או מן הצדדים וכשהוא תוך השפופרת אם ימצא בו דם ודאי מן המקור הוא ולא מן הצדדים שהרי השפופרת היתה מפסקת בינו לצדדים. ב"י: [ב] **ומוך** על ראשו. לפי שדם כל שהוא ניכר במוך ואינו ניכר בעץ ועוד כדי שראש המכחול לא יסרט ויוציא דם. ב"י: [ג] **ואם** לאו בידוע שהוא מן הצדדים. ואיכא למידק הא איכא למיחש שמא מן המקור הוא רגיל לבא ומה שלא נמצא דם על ראש המכחול מפני שלא היה עב כמו השמש שאין כל האצבעות שוות או מפני שלא הכניסתו שכח שאין כל הכחות שוות כדאיתא בגמרא וכמו שאכתוב בסמוך וי"ל דלא אמרינן אין כל האצבעות שוות או כל הכחות שוות אלא להקל ולא להחמיר וטעמא משום דרוב נשים אינן רואות דם מחמת תשמיש הלכך כל מאי דמצינן לתלות בה דהיתרא שלא להוציאה מכלל שאר נשים תלינן כיון דאיכא רגלים לדבר שהרי נבדק ולא נמצא דם על ראש המכחול. ב"י: [ד] **ונאמנת** אשה כו'. אע"ג דבגמרא בברייתא קתני בהא דברי רבי הא לא פליג עליה רשב"ג אלא לענין דם עצמו ס"ל מקור מקומו טמא ותו קתני דרבותינו העידו על דם המכה הבא מן המקור שהוא טהור וכבר מן דין הא כתבתי לעיל בר"פ האשה דרבינו כתב בפרק אלו מגלחין בשם רש"י ורשב"ם דהלכה כרבי אפי' לגבי רשב"ג: אביו אלא שכתבתי שבפ' נערה לא כתב כן: [ה] **דומיא** דאידך פירכא כו'. שאכתוב לקמן בסמוך: [ו] **ומשני** לפי שאין כל האצבעות שוות. דהשתא מותרת בלא בדיקה מטעם ספק ספיקא שמא לא בא דם מן המקור אלא מן הצדדים ואפי' בא לראשון מן המקור שמא לא יבא לבעל שני דאין כל האצבעות שוות אבל אם היתה בודקת לראשון ונראה דם בראש המכחול שעכשיו נתברר שמן המקור בא לא תהא מותרת לשני מטעם

שאין

שני. (יד) והוא הדין נמי אי בעיא לבדוק בביאה רביעית של בעל ראשון שריא ליה אלא עלה טובה קמ"ל דמוטב שתתגרש ותינשא לשני. [ז] ולא תצטרך בדיקה. כתב הראב"ד ז"ל ועכשיו אין אנו בקיאין בבדיקה. ועוד שאפי' ידוע שבא מן הצדדין הרי גזרו בבנות ישראל [א] כל הרואה [טיפת דם] כחרדל שיושבת עליו שבעה נקיים. (טו) ואין דבריו נראין להחמיר אדם מדעתו ולהוציא אשה מבעלה דמה בקיאות שייך בבדיקה זו לראות אם הדם הוא ברא' המוך או מן הצדדין. וגם רב אלפס ז"ל הביא בהלכותיו לומר שסומכין על בדיקה זו לעשות מעשה. ומה שכתב שגזרו בבנות ישראל כל רואה [טיפת דם] כחרדל שיושבת עליו שבעה נקיים אפילו ידוע שבא מן הצדדין לא ידעתי אנה רמוזה גזירה זו בהש"ס. רבי זירא הוא דאמר בנות ישראל החמירו על עצמן שאם רואות [טיפת דם] כחרדל בסתם ראייה הוא דקאמר. אבל אם היה ידוע שבא מן הצדדין בזה לא החמירו לטמאות דם המכה. ואין לנו אלא מה [ב] שמוצאין אנו בהש"ס אם אדם חשוב מרוב ענותו ופרישתו אינו רוצה לסמוך על עצמו לעשות מעשה ינהג מדת פרישותו לעצמו. אבל לא ניתן ליכתב בספר להורות בו לדורות הבאין. כי מצינו הרבה בהש"ס שחשו חכמים לתקנת עגונות והקילו מאד. כל שכן שלא יורה אדם להחמיר מדעתו אם לא שיביא ראיות ברורות מן הש"ס. גם הרמב"ן ז"ל כתב דעכשיו אין תולין במכה שהרי אף בבועל את הבתולה חזרו ונמנו שיהא בועל בעילת מצוה ופורש ואין לך מכה גדולה לתלות בה יותר ממכת בתולים וכדתנן בית הלל אומרים עד שתחיה המכה. ועוד שאם אתה אומר כן [ח] אף אתה צריך לבדוק אם נשתנה דם מכתה מדם ראייתה ועכשיו אין אנו בקיאין במראות הדמים לידע אם נשתנה אם לאו. ולפי מה שפירשתי לעיל טעם חומרא זו והוא דבר פשוט בידוע שאי אפשר להיות בענין אחר אז אין ראייתו מדם בתולים כלום ועוד אין ראייה מאותה פרישה שהוא לשעה זו שאתה אוסרה איסור עולם. [ט] ומצינו שהקילו בה חכמים הרבה שלא הצריכוה חכמים בדיקה עד שתתחזק בג' אצבעות ובכאות אולי לא תצטרך בדיקה [י] כל שכן אחר שהגיעה לכך שהיא צריכה בדיקה שלא נחמיר עליה לבטל בדיקתה מראיות גרועות שאין בהן ממש. והא דקאמר שצריכין אנו לבדוק אם דם מכתה נשתנה מדם ראייתה ואין אנו בקיאין לידע גם זה אינו כלום דלעולם עד שתתחזק בג' אצבעות ובכאות אנו תולין להקל. ואם יש לה וסת תולין לעולם [ג] להקל בוסתה ואינה צריכה בדיקה. [כ] גם אם יש לה מכה תולין לעולם במכתה בסתם עד שיודע לנו ע"פ קבס שהראתה לו דם ראייתה קודם שאירע לה אונס זה [ל] [או] על פי עצמה. אבל [ד] אם בסתם קודם שנודע לנו על פי עצמה שדם זה משונה ממראה דם שהיתה רגילה לראות או מדם שהיא רואה עדיין שלא בשעת תשמיש או שתראה שניהם לחכם וזה יוכל אדם לידע אם הם דומין זה לזה. אע"פ שאינו בקי בחילוקי מראות דמים טהורין וטמאין. בשני דמים שלפניו יוכל להבחין אם הם שוין או משונין במראיתן. וכ"ז שלא יתברר לנו שהם משונים [מ] מן הסתם אנו תולין בדם מכתה (טז) (יז) [נ]: ד (יח) אמר רבא תבעוה להנשא ונתפייסה (יט) צריכה לישב שבעה נקיים לא שנא גדולה ולא שנא קטנה. (כ) דחיישינן שמא מחמת חימוד ראתה טיפת דם כחרדל ולא הרגישה בו. (כא) וצריכה לישב ז' נקיים [ס] חוץ מן יום התביעה. ויש מן הגדולים שכתבו שאינה צריכה לא [ע] הפסק טהרה ולא בדיקה כלל בימי הספירה לא בתחלתן ולא בסופן. אלא כל שהמתינה ז' נקיים בתר התביעה הרי היא טובלת וטהורה. שהרי זו לא ראתה כלום אלא חשש ראייה בעלמא. ולא הוחזקה מעיינה פתוח להצריכה בדיקה. וסעדו את דבריהם מעובדא דרבינא. דאיעסק לבריה [פ] בי רב חביבא ואמר ליום פלוני נכתוב כתובה. ואיעכב שבעה יומי בתר ההוא יומא. ואתא ואמר ליה מאי טעמא עבד מר הכי. ואז אמר לו מאי טעמא עבד [ה] מר הכי. ורב חביבא לא שוה לבדוק את בתו כי היה סבור דרבא לא אמר אלא בגדולה אבל בתו שהיתה קטנה לא היתה צריכה לישב ז' נקיים ואעפ"כ כנסה. ואינה ראייה כלל דא"כ אפי' ישיבת ז' אין כאן כלל ומה תועלת יש בהמתנת שבעה ימים. כיון דרב חביבא סבר דבקטנה לא חיישינן לחימוד. אלא ה"ג בסיפרי אשכנז אמר ליה לכתוב כתובה אמר ליה ליגטר מר עד ארבע אחרינא. אמר ליה אמאי א"ל לא סבר לה מר להא דרבא תבעוה לינשא וכו' והודיעו שאין חילוק בין קטנה לגדולה. [צ] ואז הפרים בתו כל שבעה קודם החופה. ויש מן הגדולים שכתבו [ק] שאינה צריכה הפסק טהרה אבל בדיקה כל שבעה צריכה. (כב) ולדעתם אני מסכים דחיישינן בכל יום שמא תראה. דיותר שהיא קרובה לזמן החופה יותר לבה הומה ומשתאה. ותדיר חיישינן שמא מחמת חימוד תראה. ולכך הזכיר רבא בדבריו ז' נקיים [ר] לא מחמת חומרא דרבי זירא אלא אפי' קודם שנהגו חומרא דרבי זירא. דבימי רבא [ש] לא פשטה חומרא דרבי זירא בכל מקום. [ת] כדקאמר ליה רבא לרב פפא אמינא לך איסורא ואת אמרת לי מנהגא היכא דאחמור אחמור והיכא דלא אחמור לא אחמור. [א] אלא שבעה נקיים דקא אמר רבא שיהו נקיים בבדיקה. דבכל יום חיישינן שמא מחמת חימוד תראה [ב]:

ה [דף סח ע"ב] מתני' הזב והזבה שבדקו עצמן יום ראשון ומצאו טהור וביום השביעי ומצאו טהור ושאר כל הימים [ו] לא בדקו ר' אליעזר אומר הרי הן בחזקת טהרה. רבי יהושע אומר אין להם אלא יום ראשון ויום ז' בלבד רבי עקיבא אומר אין להם אלא [ז] שביעי בלבד: גמ' תניא רבי יוסי ורבי שמעון אומרים נראין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע ודברי רבי עקיבא מדברי טולן (כג) [ג] אבל הלכה כר"א. איבעיא להו זב וזבה שבדקו עצמן יום ראשון ויום ח' ומצאו טהור ושאר הימים לא בדקו [דף סט ע"א] לר"א מהו. תחלתן וסופן בעינן והכא תחלתן איכא וסופן ליכא או דלמא תחלתן אע"פ שאין סופן. רב אמר היא היא תחלתן אע"פ שאין סופן. ורבי חנינא אמר תחלתן וסופן בעינן. והכא תחלתן איכא וסופן ליכא. (אמר רבי ירמיה) אמר רב ששת אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב נדה שהפרישה בטהרה בשלישי שלה סופרתו למנין ז'. נדה למה לה ספורין אלא אימא זבה. א"ל רב ששת לרבי ירמיה בר אבא רב כבותאי אמרה לשמעתתא דאמרי יום שפוסקת בו סופרתו למנין ז'. אמר ליה כי קאמר רב לבר משלישי. פשיטא. לא צריכא דלא בדק יום ראשון אלא עד יום ז'. התם קמשמע לן תחלתן אע"פ שאין סופן. והכא קמשמע לן סופן אע"פ שאין תחלתן מהו דתימא תחלתן הוא דאיתחזוק אוקמינהו בחזקת טהרה אבל סופן לא. קמ"ל. ופסק הראב"ד ז"ל דהלכה כרב משום דרב ששת ורבי ירמיה שקלו וטרו אליביה אלמא סבירא להו שותיה. ועוד מדפריך עליה מברייתא דטועה דבפ' המפלת (דף כט:) ושני לה לאו מי אוקימנא כרבי עקיבא דאמר בעינן ספורין בפניו ומנא תימרא דלרבנן לא בעינן ספורין בפניו. דתניא

טועה

הגהות הב"ח א גזרו בבנות ישראל על כל רואה טיפת דם כחרדל: ב ואין לנו אלא מה שאנו מוצאין בהש"ס אם אדם חשוב מרוב ענותנותו ופרישותו: ג תולין לעולם טומאה לסקל ואינה כצ"ל: ד אבל מן הסתם קודם שנודע: ה והא אמר לו מ"ט עבד הכי כצ"ל ותיבת מר נמחק: ו ושאר כל הימים שבינתים לא בדקו: ז אלא יום שביעי בלבד:

רש"י שתתחזק בשלש אצבעות: צריכה לישב ז' נקיים · שמא מחמת תאות חימוד ראתה דם: איעכב. ז' יומי בתר יומי שנתפייסה לינשא: איסורא. דאפילו היכא דלא אחמור תשב על כרתה מן התורה: מתני' הזב והזבה. שפסקו והתחילו לספור ז' ובדקו יום ראשון ושביעי כו': גמ' לר"א. דמכשיר בבדיקת שביעי עם הראשון: מהו. דלר' יהושע ודאי אין להן אלא שמיני בלבד דאע"ג דתליה מלתיה בבדיקה ומונה ימים שנבדקים אפי' מסירוגי' ה"מ בראשון ושביעי דחזו לאיצטרופי לחד מנינא אבל שמיני לאו מסדר ספירת הראשון הוא ולא מצטרף ולר"ע נמי אין לו אלא שמיני בלבד שמא ראתה בינתים ומכאן ואילך צריך לספור ששה אלא ר"א מי מחזקינן כל שבעה בטהרה משום בדיקת ראשון דהוו תחלתן בטהרה או לא: היא היא. סהורין: כבותאי אמרה לשמעתיה. בפ' בנות כותים: דלא בדקה עד שביעי. דלא הוי תחלת ימי ספירה בטהרה דלא בדקה בראשון משהפרישה בבין השמשות של שלישי לזיבה שראתה בו ביום עד שביעי לספירתה ותרי קולי אשמועינן רב בספירה: התם. דאמר רב לעיל דמטהר"א בבודקת ראשון ושמיני אשמועינן תחלתן אע"פ שאין סופן: והכא אשמועינן סופן אע"פ שאין תחלתן. דמשום בדיקת שביעי מחזקינן כל ששה לפניו בטהרה הואיל ופסקה בשלישי ומיהו הפרשה בטהרה בעינן דמשהוחזק מעין פתוח ליכא לאחזוקי בטהרה עד שתבדוק ותמצא שפסק כדאמרינן במתני' הפרשה בטהרה בעינן:

מעדני יום טוב

שאין כל האנכשות שוות בלבד ב"י בשם סמ"ג: [ז] ולא תצטרך בדיקה. ותו פריך בגמרא ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי לפי שאין כל הכחות שוות ופרש"י ותבדוק בביאה ראשונה של בעל שלישי משבא עליה פעם אחת לא תמתש שניה בלא בדיקה שהרי הוחזקה בג' אצבעות ומשנינן אין חזקת ביאה אחת מוקה דאין כל הכחות שוות ושמא בעילה זו היתה בכח מרובה הלכך עד שתתחזק בג' ביאות לכל אחד ואחד והדר מיבעי בדיקה לביאה רביעית של בעל שלישי: [ח] אף אתה צריך לבדוק אם נשתנה כו'. וכדקתני ואם היתה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה. הר"ן: [ט] ומצינו שהקילו בה כו'. וז"ל הר"ן דהא ר"י ור"ל ושמואל כולהו ס"ל דבועל בעילת מצוה ופורש וברואה מחמת תשמיש עסקו ומרו כולהו דהא שמואל הוא דאמר שסופרת כו' ור"ל בעא מיניה מדר"י ותבדוק וכו' אלמא לא דמו אהדדי: [י] כ"ש כו'. שלא נחמיר לבטל בדיקתה כיון שקודם לכן הקלנו להתירה אף בלא בדיקה: [כ] גם אם יש לה מכה תולין גרס. וכך העתיק הב"י: [ל] או ע"פ עצמה גרס. כך נ"ל והטעם שהיא נאמנת לפי שהתורה האמינתה דכתיב וספרה לה לעצמה וכמ"ש בשם הרשב"א בס' ד"ח בספ"ב: [מ] מן הסתם אנו תולין כו'. וז"ל הרשב"א לפי שהאשה בחזקת טהורה עומדת עד שתראה ודאי כל שיש לה לתלות תולה והר"ן דקדק כן מלשון הברייתא דאל"ה לתני הכי אם יש לה מכה רואין אם דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ואי לאו תולה אלא ש"מ דמסתמא תולה: [נ] גרסי' בגמרא הכיא דאתאי לקמיה דרבי א"ל נאבדן זיל בעתה וכו' אכתוב בס' ד"ח וגם הטעם למה השמיט רבינו הא דא"ר יוסף אמר רב יהודה אמר רב התקין ר' בשדות כו' וכתוב לקמן בדברי רבינו בסוף סימן ו': [ס] חוץ מן יום התביעה. מדנקט רבא ז' נקיים דאי יום התביעה מן המנין אין כל הז' נקיים ב"י ר"ס קצ"ב: [ע] הפסק טהרה. שיתבאר בסימן דלקמן: [פ] בי רב חביבא. ובגמ' רב חנינא אבל בר"ן גם הרשב"א בת"ה כתבו רב חביבא: [צ] ואז הפרים כו'. הגמרא לא חש לפרושי וכ"כ הר"ן: [ק] שאין צריך הפסק טהרה. משום דרואה מחמת חימוד מועטת הוא ובודאי שהפסיקה בטהרה ומיהו כיון דנקיים בעינן צריכה בדיקה בתחלתן ובסופן והכי מוכח ההיא עובדא דרבינא כו' כ"כ הר"ן והב"י העתיק דבריו בתחלתן או בסופן וכן נראה מהראיה שהביא מעובדא דרבינא פשיטא שלא נבדקה בתחלה כלל: [ר] לא מחמת חומרא דרבי זירא. דאי משום חומרא דרבי זירא היה צריך ג"כ הפסק טהרה: [ש] לא פשטה כו'. ותמיהני דבהלכות מקואות בש"ס ל"ו כתב רבינו דפשטה בימי רבא וכן מוכרח שם מהגמ' וצ"ע: [ת] בדקא"ל רבא לרב פפא. בגמרא לעיל מהא דתבעוה דרש רבא קשתה שני ימים (וראתה בימי זוב) ולשלישי הפילה תשב ז' נקיים קסבר אין קשוי לנפלים ואין פתיחת הקבר בלא דם וא"ל רב פפא לרבא תאי איריא קשתה ב' ימים אפי' תשעה בעלמא דהאמר ר' זירא בנות ישראל החמירו כו' והדר ליה רבא אמינא לך איסורא כו': [א] אלא ז' נקיים דקאמר רבא כו'. כלומר כיון דלאו משום חומרא דר' זירא נגע בו וגם אינה בודאי ראתה א"כ ז' נקיים דקאמר למה אלא שיהו נקיים בבדיקה כו': [ב] גרסי' בגמ' אמר רבא אשה לא תחוף כו' וכתבו רבינו בהלכות מקואות: [ג] אבל הלכה כר"א. ובפ"ק דף ו' דאין למדין הלכה מפי הגמ' רבינו כתבו בפ' יש נוחלין מ"ת הא רב ורבי אזלי בשיטתיה לקמן ועוד לעיל התם פסק בגמ'

כותיה

דברי חמודות

כ"נ שיש הוכחה שמן המכה בא ע"כ: (יד) וה"ה נמי אי בעיא כו' שריא ליה. וכתבו הגהת מיי' בסוף הל' איסורי ביאה שבא מעשה לפני ר' יעקב והתיר בבדיקת שופפרת וכתבו עוד דע"י בדיקת שופפרת אפילו לבעל נשם ראוי לסמוך ושכתוב בתשובת ריצב"א אם היא מצטערת בשעת תשמיש וקשה לה מאוד נראה קצת כי חולי ומכה יש לה ויש לסמוך על הבדיקה אף לפי' סקונטרס ע"כ: (טו) ואין דבריו נראין להחמיר וכו'. וכ"כ רמ"א דאף בזמן הזה יש לסמוך אבדיקה זו: (טז) גרסי' בגמ' ההיא דאתאי לקמיה דר' א"ל נאבדן זיל בעתה ונפל ממנה חררת דם אמר ר' נתרפאה זאת וכתבו הרמב"ן בהלכותיו וכתבו הטור בשמו וכתב עוד דאם חזרה וראתה דם מחמת תשמיש אפילו פעם אחת בידוע שלא עלתה לה רפואה וכתב עוד דהאידנא אין מתירין אותה לאחר שראתה דם ע"כ וכבר כתבתי בסעיף דלעיל דאין סמכים אבדיקה אבל מיהת בהא דבעתה כתב הב"י דלכך השמיטו אחר הפוסקים דין זה דס"ל בהא כהראב"ד שכתב שהרפואה זו שאמרו בה חכמים שמבעתין אותה אין אנו בקיאין בהררה ובין הפילה ובין לא הפילה אסורה לכל אדם מיהו אין מוציאין אותה מבעלה אחר רפואה זו עד שתבעל ותחזור לקלקולה ע"כ וכתוב בס' התרומה שאם תרצה להתרפאות צריכה שתתרפא קודם שתתחזק אבל אחר שתתחזק נ"ע אם תוכל לסמוך על רפואה לשמש אח"כ אפי' אם הוא רופא מומחה וכתבו הגהת מיי' בשם ריצב"א שאם א"ל הרופא שנתרפאת משמשת על סמך דבורו אם הוא ישראל כדאמרינן בירו' נאמן הרופא לומר קמיע זו מומחה ורפאתי בו ג"פ אע"פ שיש לדחות דההוא איירי בידעו שריפא בו פעם ראשונה מ"מ דעתי נוטה להתיר בכל ענין אבל אין בידי להתיר ע"פ דבור עובד כוכבים אפילו ברופא דלא מרע נפשיה דקרינן בהו אשר פיהם דבר שוא ומיהו אם תראה כאשה שפסק דם ושתה נראה שלא ע"י רפואות וניכר שהועילו נראה דיש לסמוך אף על סעובד כוכבים כי לדבר זה יש לה רפואה כי ההוא דהפילה חררת דם וה"ר נתרפאת זאת עכ"ל ותו בגמ' ההיא אתתא דאתאי לקמיה דמר שמואל א"ל לרב דימי בר יוסף זיל בעתה אזל בעתה ולא נפל מינה מידי אמר שמואל זו ממלאה וטפלת היא וכל בממלאה וטפלת אין לה תקנה ופירש"י ממלאה ונוטלת מתמלאת דם וטופלת בשעת תשמיש ע"כ והא דאיתא בגמרא דההיא דאתאי לקמיה דרבי יוחנן דכל אימת דטבת סלקא מטבילת מצוה הוא קחזיא דמא כו' עיין בפרק דלעיל סעיף ט"ז והא דהתקין ר' בשדות דאיתא הכא בגמרא כתב רבינו לקמן סעיף ו' ע"ש: (יז) כתב הרשב"א אשה שיש לה מכות ופצעים שהמים הקרים מזיקין לה יעצו לה תקנה לטבול וכמו שהיו עושים לכ"ג ביוה"כ עששיות של ברזל ואם א"א בתקנה זו תלא מחמת בעלה כדי שלא יתבטל מפריה ורביה כדין אשה שרואה דם מחמת תשמיש שכתבו המפרשים שצריך לגרשה אם אין לו אשה אחרת ועיין לעיל סעיף ז': (יח) אמר רבא תבעוה לינשא כו'. וכתב בתשובת הרשב"א שנמצא בגליוני הצרפתים שמחזיר גרושתו צריכה להמתין שבעה נקיים והוא מבן כדברי קדמונינו ז"ל עכ"ל: (יט) צריכה לישב שבעה נקיים. ואם עבר וכנסה תוך זמן זה דינה כדין חתן שפירסה כלתו נדה שיתבאר בפ"ק דכתובות סי' ח' ע"ש: (כ) דחיישינן שמא מחמת חימוד ראתה כו'. ולא הרגישה בו ואפילו בדקה ולא מצאה מחוך שהוא דם מועט ביותר חוששים שמא נאבד כר"ן וכ"כ הטור וכתב ב"י שכ"כ רשב"א ושהוא פשוט דאל"כ לא היה רבא סותם דבריו לומר צריכה לישב שבעה נקיים דמשמע דלית לה תקנה אלא בכך: (כא) וצריכה לישב שבעה נקיים. חוץ מן יום התביעה ומונים אותם משעה שהיא סומכת בדעתה ומכינה עצמה לתוסה אע"פ שלא נתקדשה עדיין והכי משמע ביבמות בפ' החולץ דאמרינן התם רב כי אקלע לנרדשיר אמר מאן הוית ליומא כו'. ואקשינן והאמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים ופרקינן שאני רבנן דאודעי מודעי להו אלמא משעה שהיא סומכת שתנשא טותנת דעתה ומתחמדת ע"כ וכתב המרדכי בפ"ב דשבועות שהרמב"ן דקדק מלשון רשב"ם בההוא עובדא דרבינא דבסמוך דאם דחו הנשואין מחמת איזה סיבה אע"פ שישבה שבעה נקיים צריכה לחזור ולישב שבעה נקיים כשיתפשרו וישלימו יחד ודעתו לעשות הנישואין משום דכיון שדחה הנשואין לא מסקא אדעתא דהנך שבעה נקיים וכתב מהרי"ק בשורש קנ"ט שבדבר זה נפל מחלוקת בין בעלי תריסין היכא דנדחו הנשואין יום או יומים אם צריכה לחזור ולספור שבעה נקיים מיום אותה תביעה והכריע הוא כדברי האוסרים ומצריכים לחזור ולמנות אע"פ שבדקה בעצמה תמיד והוכיח כן מלשון הכתוב במרדכי בענין זה בארוך וגם מדקאמר כשיתפשרו וישלימו וכו' שהוא מיותר אלא דאתא לאשמועינן דלא תתחיל למנות השבעה נקיים עד אחר שיתפשרו וישלימו ומכל וכל דאז מסקא אדעתה ולא מתני' הכי ואפי' ספרה ובדקה לא מהני לה טעמא משום דחיישינן לחימוד כל שעתא ושעתא היכא למיחש דלמא השתא חזיא ולאו אדעתה הילכך בעינן דיהבא אדעתה ומסקא עובא ע"כ וכתב רמ"י ז"ל ונ"ל דאפילו לא נדחה הזמן אלא נתחלף החתן וכמעשה שהיה שהעמידו את החופה וסירב החתן ולא רצה לכנס לחופה מחמת שלא השלימו לו נדוניתא ובא מתוך כך לריב ולקטט ובתוך כך אמרו לאחר שיקח הוא הנדוניא וילך תחת החופה מיד ונבעלה האחר ואמרו שדבר לכלה ונתרצית גם היא ומיד באותה שעה הוליכום לחופה והכניסום לאותה החופה המוכנת ועומדת היתה והכלה כבר היא ישבה שבעה נקיים והיתה מוכנת לטבול באותה לילה לחתן הראשון ואמרתי שצריכה לישב שבעה נקיים אחרות לחתן זה כי אמרתי נתחדש החימוד והימים הראשונים יפלו ואין להם עסק לזה החתן וצריכה שבעה נקיים מחדש כן נ"ל עכ"ל וכתבו הגהות מיי' בפרק י"א פירש רשב"ם דבעינן שבעה נקיים סמוך לבעילת מצוה וכן כתב הרוקח בשם אביו וכל רבותיו וכ"כ הר"ם ז"ל וכתבו עוד דאם טבלה אחר ז' נקיים ולא נבעלה צריכין לבדוק בכל יום עד שתבעל דלעולם משתבעוה לינשא איכא לספוקי דילמא חזיא מחמת חימוד עד שתבעל ע"כ ופי' הב"י דהיינו לכתחילה כו' כמ"ש בסעיף דלקמן וכתב רמ"א שהמנהג לטבול הכלה ליל ד' אע"פ שלא תבעל קודם מוצאי שבת אבל אין להרחיק הטבילה מן הבעילה יותר מזה ואם לא תיבעל במ"ש יש לה לבדוק וכו' כדלעיל וכתב עוד בשם סהגת שערי דורא שכל חתן ישאל לכלה קודם שיגע בה אם שמרה שבעה נקיים: (כב) ולדעתם אני מסכים דחיישינן בכל יום וכו'. וכתב הב"י דמ"מ לא מסתבר דיתחיר עפי מרואה ודאית דיתבאר בפרקין סי' דלקמן שאם לא בדקו בכל השבעה אלא פעם אחת דבדיעבד סגי לה ואע"פ שכתב שמא בכל יום הרואה כו' לא מסתבר להחמיר בה יותר מרואה ודאית ע"כ וכ"כ עוד הב"י בהא שבסעיף דלעיל דמצריכים בדיקה אחר הטבילה בכל יום עד שתבעל דבדיעבד בבדיקה אחת תוך שבעה סגי לה דלא מחמרינן בה בדיעבד עפי מנדה ודאית ע"כ וכתב רמ"א לדבריו בהגהותיו לפסק הלכה ואע"פ דגבי נדה ודאית מסיק הש"ע בסי' קצ"ו דאין להקל אלא צריכה שתבדוק ביום הראשון מהשבעה וביום השביעי ואפי' בדיעבד קאמר וכמו שהכתב בס"ד בסעיף כ"ט מ"מ הכא שאני וקא סמך אהנך רבוותא דמתירים אף התם: (כג) אבל הלכה כר"א. וכתבתי במ"י דהא"ע דאין למדין הלכה מפי הש"ס הכי אפסיק הלכתא כוותיה בגמ' פ"ק דף ז' וזה טעמו של הסמ"ג דכשפסק הלכה כמותו לא הביא להך ברייתא לראיה לו אלא הא דאפסיק בפ"ק בגמ' כוותיה ובריש פרק בנות כותים אמרינן צריכין שיהיו אלו הימים ז' רצופים והכי תניא נמי הכא בגמ' א"ל ר"א לרבי יהושע לדבריך אתה מונה בסרוגים והתורה אמרה אחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם ופולטת נמי סותרת אלא שאינה סותרת רק יום אחד וכן כשהאיר יום ז' שוב אינה סותרת ע"י פליטת ש"ז כגון ששמש ע"י שטעתה במנין וטבלה אבל ראיית דם סותרת אפילו בסוף יום השביעי וכל הימים הראשונים יפלו וצריכה לחזור ולמנות ז' נקיים וכתב בתרומת הדשן הא דכתב בספר התרומה ובמרדכי ובהגהות מיי' פ"ט מייתי לה דג' ימים של ספירת ז' נקיים צריכים להיות טהורים לגמרי ואם מצאה בהם כתם אע"פ שיכולה לתלות במכה או חבורה אינה תולה יראה דדוקא בכתם כגרים ועוד אמרו כן אבל פחות מכאן דאינו צריך לתלותו בחבורה או במכה אלא בדם מאכולת ודאי תלינן לעולם דהא"כ אין שום אשה יכולה להטהר וכדתניא בפ' הרואה כתם דאין לך מטה שאין עליה כמה טיפי דמים מאכולת ע"כ ובסי' ק"ן גבי אבל אם נמצא על בשרה אינה תולה אא"כ יש לה מכה בגופה כתב ב"י עוד בשם סה"ת שכ' כלשון הזה סתם מכה לפעמים היא מוציאה דם ואם סופרת ז' נקיים מספרת מג' נקיים ואילך בתמיה טהורים ותולה במכה ואינה סותרת אבל צריכה שתדע בודאי שפסק דם המקור ולכן צריך ג' ימים ראשונים מז' ימי הספירה נקיים לגמרי

עכ"ל

טוטה שאמרה יום אחד טמא ראיתי וכו'. אלמא הלכה כרב. ואע"ג דדמי לה רב אחא בריה דרב יוסף דיחויא בעלמא הוא הלכך נשים אלו שאין ספק זבות (כד) צריכות להפסיק בטהרה (כה) לבדוק עצמן בידוע שנכנסת מעיינה כדאמר רב שצריכה להפסיק בטוהר בשלישי שלה (כו) ומתחלת למנות שבעה נקיים ובתוך שבעה נקיים תבדוק עצמה בכל יום (כז) ונהגו הנשים ללבוש חלוק לבן בבין השמשות של תחלת שבעת הימים (כח) ובודקות את עצמן ואת חלוקן בכל יום. ואם דיעבד לא בדקה אלא יום הראשון או ביום השביעי קרינן בהם נקיים. (כט) דקי"ל כרב דאמר תחלתן אע"פ שאין סופן וסופן אע"פ שאין תחלתן. אבל אם לא בדקה עד יום השמיני לא מיקרו ספורין דבדיקה בתוך ז' בעינן. וכתב הראב"ד ז"ל אם בדקה עצמה באמצע השבעה ולא בדקה לא בתחלתן ולא בסופן אע"פ שלא מעטתי ומסתברא לקולא שהרי שנינו בפרקין (ד' סח.) בהפסקת הנדה נדה שבדקה עצמה ביום הז' שחרית ומצאה טהורה [ובין השמשות לא הפרישה] ולאחר (שבעה) ימים בדקה ומצאה טמאה [ה] הרי זו בחזקת טהרה וחכמים אומרים אפי' בדקה בשני לנדתה ומצאה טהורה כו' הרי זו בחזקת טהרה הכא בעינא בדיקה והכא בעיא בדיקה הכא סגי לה בבדיקה האמצעית והכא סגי לה בבדיקה האמצעית והר"ז הלוי ז"ל כתב שאין ללמוד בדיקת הזבה שצריכה ז' נקיים מבדיקת נדה הקלה שאינה צריכה אלא הפרשת טהרה בין השמשות לבד ואומי רואה כאן ספק [ו] דמסתברא דעדיף האמצע יותר מן הסוף [ז] דאיתחזק בטהרה כל הימים שאחר הבדיקה (ל) ובדיקה שאמרנו (לא) היינו שתכניס בגד לבן או צמר גפן לחורין ולסדקין (לב) [ח] עד מקום שהשמש דש ולא שתכניסנו מעט לקנח את עצמה. דהוא קינוח מיקרי ולא בדיקה כדמשמע לעיל בשלהי פ"ק (דף יב.) בעי מיניה ר' אבא מרב הונא [ט] אשה מהו שתבדוק עצמה בתוך שיעור וסת. ומי משכחת בדיקה בתוך שיעור וסת והתניא איזהו שיעור וסת כדי שתושיט ידה [י] ועד שמשמשין בלב המשקוף ביציאת השמש נכנס עד הוי וסת שאמרו לקיות ולא לבדיקה אלמא בלא הכנסה לחורין ולסדקין קינוח מיקרי ולא בדיקה. ובדיקה החמורה אלא זו ודבה:

ו [כ] (נת"כ) ת"ר ואשה כי תהיה זבה יכול אפי' זבה מכל מקום תהיה טמאה. ת"ל וסיא גילתה את מקור דמיה לימד על הדמים (לג) שאינן אלא מן המקור. יכול על כל מראה זוב תהא טמאה ת"ל דם [ל] ואין דם אלא אדום. אין לי אלא מראה דם אדום כשהוא אומר דמיה מלמד שדמים הרבה טמאין בה [מ] האדום והשחור וכקרן כרכום וכמימי אדמה וכמזוג וב"ש אומרים אף כמימי בשר צלי וכמימי תלתן. וב"ה מטהרין. בבשרה [נ] מלמד שהיא מטמאה בפנים כבחוץ והלא דין הוא ומה הזב שהוא טעון ביאת מים חיים אינו מטמא בפנים כבחוץ

רש"י לא הפרישה. לא בדקה עצמה להפריש בטהרה: הרי זו בחזקת טהורה. בימים שבינתים וטהרותיה שנגעה בהן לאחר שטבלה בליל שמיני טהורות דהשתא הוא דחזאי: אפילו בשנים לנדתה. בדקה שחרית ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה ולסוף שבעה טבלה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה הרי זו עד עכשיו בחזקת טהרות: בשיעור וסת. מיד לאחר בעילה: לבדיקה. לחורין ולסדקין שילך כשיעור וסת ולא משכתה לה: לשמש. אבר: ועד. סדין שמקנחת בו: לקנות. מבחוץ אם בקנות מצאה דם כהשיעור הזה חייבים חטאת אבל אם בבדיקתה מצאה כבר אדך השיעור שהרי לא בצד המשקוף עומד אלא בידה אוחזתו ויש כאן שיעור עודף כדי הבאה מידה למשקוף ואשם תלוי איכא ולא חטאת: (פי' הר"ן) ו ת"ר ואשה כי תהיה זבה. ברייתא היא בת"כ: יכול כל מראה זוב תהא טמאה ת"ל דם. כלומר אדום דדם אדום הוא כדמפרש בפרק כל היד מדכתיב ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם: בשהוא אומר דמיה. תרי דמים כתיבי בפרשה והיא גלתה את מקור דמיה וטהרה ממקור דמיה ומינייהו דרשינן ד' מיני דמים הם האדום והשחור דשחור נמי אדום הוא אלא שלקה וד' אחריני כולהו אית להו מראה אדמומית וב"ש נמי דאמרי אף כמימי תלתן וכמי בשר צלי אית להו ד' מיני דמים [טמאים] בלמוד אלא דסבירא להו דכי היכי דאמרי' דשחור אדום הוא אלא שלקה הכי נמי מלקא לקי והכי מפרש בפ' כל היד והכי איתניא מתני' סתם ה' דמים טמאים הם באשה האדום והשחור כו' עד וב"ה מטהרין ושיילינן התם בגמ' ב"ה מטהרין היינו ת"ק (פליגי) [כלומר] דאמר חמשה דמים טמאים באשה ומשמע ותו לא ומהדרינן איכא בינייהו לתלות כלומר דלת"ק חמשה דמים טמאים ותו לא אבל כמימי תלתן וכמימי בשר צלי תולין וב"ה מטהרין לגמרי: בבשרה מלמד שמטמאה בפנים כבחוץ. דמשמע לעי"ל דהוי הדם בבשרה דהיינו (בפנים) [בפרוזדור] ולא יצא לחוץ לפרוזדור טמאה נדה: הזב שהוא טעון ביאת מים חיים. דכתיב ביה ורחץ בשרו במים חיים: זב אינו מטמא בפנים כבחוץ. כדתניא התם מבשרו עד שתצא טומאתו לחוץ:

דברי חמודות

עכ"ל וכתב רמ"א שכן נוהגים וכתב עוד שאר דברים שתלינן בהם כתם כמו שנתבאר בפרק הרואה כתם דינן כמכה שאין יודע אם מוציאה דם: (כד) צריכות שתפסוק בטהרה לבדוק עצמה כו'. וכתב הטור סי' קצ"ו לא בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ובדקה לאחר ג' או ד' ימים ומצאה טהורה הרי זו בחזקת טמאה עד שפסקה בטהרה ובש"ע העתיק בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ומצאה טמאה כו' ולא ידעתי למה שינה הלשון דאדרבה הא עדיפא לאשמועינן דאפילו ישבה ולא בדקה שאפשר שהפסיקה והיתה טהורה דאפ"ה כשאח"כ מצאה טמאה ה"ז בחזקת טמאה ורמ"י כתב לשתי הלשונות: (כה) לבדוק עצמן וכו'. לשון הטור וכך משפטה אם תראה ב' ימים או ג' ופסקה לראות בודקת ביום שפסקה כדי שתפסוק בטהרה וכתב הרשב"א בדקה עצמה שחרית ומצאה טהורה אע"פ שלא בדקה בין השמשות הרי זו בחזקת טהורה ראתה יום אחד בלבד ופסקה ובדקה עצמה ומצאה טהורה הרי זו בחזקת טהורה ויש שמחמירין בזה מספק הואיל ומעיינה פתוח ומלשון א"א הרא"ש ז"ל יראה שצריכה שתפסוק בטהרה בין השמשות שכתב (בהל' נדה דלקמן) וז"ל ולאחר שיפסוק הדם תבדוק עצמה יפה יפה ובדיקה זו תהיה בין השמשות ביום שתפסוק בו מלראות עכ"ל הטור וכלומר שמדברי הרא"ש נראה שאפילו בשאר הימים שלא ביום הראשון באיזה יום שתפסוק צריכה שתפסוק בין השמשות שהרי לא חילק בין יום ראשון לשאר ימים מטעמא דליכא לפלוגי בין יום ראשון לשאר ימים מדגרסינן בפרקין דלעיל קודם מתני' דהזב והזבה תניא א"ר שאלתי את ר"י ור"ש כשהיו מהלכין בדרך נדה שבדקה עצמה יום ז' שחרית ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה אחר ימים בדקה ומצאה טמאה מהו א"ל הרי זו בחזקת טהרה שני חמישי רביעי שלישי שני מהו א"ל בחזקת טהרה בראשון לא שאלתי וטעיתי שלא שאלתי אטו כולהו לאו בחזקת טומאה קיימי וכיון דפסק פסק ראשון נמי כיון דפסק פסק ומעיקרא מאי סבר הואיל והוחזק מעיינה פתוח והשתא נמי דידן כולהו ספק זבות ספק נדות הן ואפשר שהיא נדה ומעיינה פתוח ודלמא אי שאל לא הוו מטהרין וכדסבר מעיקרא דלא שאל מה"ט וזו היא דעת המחמירין שהזכיר הרשב"א אלא שכתב סברתו לטהר דנדמית לו טעמיה דרבי במאי דאמר טעיתי שלא שאלתי דטעמא דמסתבר הוא דליכא בינייהו דראשון ושאר יומי ותו דאיתא בגמרא בברייתא דה"ל לר' יהודה אלמלא ידיה כו' מ"ל הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה מה לי הפרישה בראשון ש"מ דראשון כשני דכיון דפסק פסק והלא איכא אין לנו להחמיר אלא ביום ראשון אבל בשאר ימים מנין לנו דאע"ג דמליגו במתניתין לנדה שבדקה וכו' שכתב רבינו לקמן בסמוך ששנינו בה רבי יהודה אומר כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה הרי זו בחזקת טמאה אלמא יחידאה היא וקשה א"כ אמאי סתם רבינו לקמן בהלכות נדה לפסוק כמותו ולפיכך כתב הב"י דנ"ל דלא כתב כן לפסוק הלכה אלא לרווחא דמלתא בעלמא דאפילו מאן דסבר דבהפסיקה ביום הראשון נמי סגי בבדיקת שחרית מודה דבאיזה יום שתפסוק עדיף טפי לבדוק בין השמשות דמרחקה נפשה מידי נדנוד ספק וכ"ש לסוברים דבהפסיקה ביום הא' צריכה בדיקה בין השמשות דלכתחלה אית לן לאורויי דכשהפסיקה בשאר ימים נמי תבדוק בין השמשות כי היכי דלא ניחלף להו יום א' בשאר ימים ותדע שדברי הרא"ש הם בהלכות נדה בקצר שסידר בסוף מסכת נדה להורות לבני ישראל את המעשה אשר יעשון ולכן כתב דבאיזה יום שתפסוק תבדוק בין השמשות לצאת ידי כל ספק מיהו היכא דבדקה שחרית ולא בדקה בין השמשות בהא לא איירי ואפשר דסבירא ליה כחכמים בתראי או כת"ק דמתני' דסבר דוקא כשפסקה ביום ז' לא בעיא בדיקת בין השמשות אבל פסקה בשאר ימים בעיא בדיקת בין השמשות וזה נראה יותר דמשום הכי מסתם לה סתומי אי משום רוב נשים פוסקות קודם הז' ואי משום דכיון דפוסקת בכולהו יומי בעיא בדיקה בין השמשות בר מפוסקת ביום הז' לית לן לאורויי התירא ביום הז' כי היכי דלא לחלפו שאר יומי ביה אבל נומר דסבר הלכה כרבי יהודה ובאיזה יום שתפסוק מצריך בדיקת בין השמשות ואפילו בדיעבד כדמשמע מדברי הטור זה דבר שאין להעלותו על הדעת בשום פנים עכ"ל הב"י ובש"ע סתם כלשון רבינו וכתב עליו רמ"א וכן נוהגים לכתחילה ובדיעבד אפילו לא בדקה עצמה רק שחרית ומצאה עצמה טהורה סגי בכך מלבד כשראתה יום א' בלבד ופסקה בו ביום דלא מהני לה בדיקת שחרית אפילו בדיעבד ע"כ ואם תאמר ולדידן מאי נפקא ליה מיניה הא מסיקנא בפרק בנות כותים סעיף ב' שכל אשה שרואה אפילו כתם נוהגים שצריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ואח"כ תפסוק ותספור ז' נקיים וי"ל דנפקא מיניה טובא להיכא דחזרה ראתה בתוך ימי הספירה דמכיון דטעמא דמחמירין ביום ה' לראייתה משום דדלמא בימי נדותה הוא שהוחזק מעיינה פתוח וכולהו נמי דידן כטועות הן דלעולם לא ידעי היכא קיימי אי בימי זיבות ואפשר שזו הראייה שבימי הספירה הן בימי נדות ולפיכך כל שלא ראתה רק יום א' בימי הספירה בדיקת שחרית לא מהני לה אפילו בדיעבד כך נ"ל וכל זה צריך להזהיר על זה אבל לא ראתה רק כתם אפשר להקל בין בימי הספירה בין בתחילתה ולענין בין השמשות דאמרן כתב הב"י דמשמע ודאי דלאו דוקא דהא בין השמשות ספק מן היום ספק מן הלילה הוא ואם לא בדקה קודם לכן אין ראוי שתעלה לה דכיון דמספקא לן שמא מן הלילה הוא נמצא שיום שפוסקת בו סופרתו למנין ז' ועוד דהא רבי יהודה דמחמיר לא אמר אלא מן המנחה ולמעלה משמע דממנחה קטנה ולמעלה קאמר ומ"מ דבר פשוט הוא דקודם זמן בין השמשות טובא הוא ואף קודם בין השמשות דר"ת דהוא לא הוי אלא קודם הלילה וזמן מנחה קטנה ב' שעות ותני קודם הלילה הלכך בין השמשות דקאמר הרא"ש היינו בין השמשות דר"ת שעדיין הוא יום גמור וא"כ סמוך לבין השמשות האחרון דאע"ג דמן המנחה ולמעלה סגי מ"מ לכתחלה רצה להורות שתבדוק היותר סמוך ללילה שאפשר כדי לצאת מידי ספק ואילו היה אפשר לה לנסות ידיה בין עיניה כל בין השמשות כך היה מורה כדי לצאת ידי כל ספק אבל לפי שא"א לה לעשות כן לא הורה כך אבל מ"מ מה שאפשר לתקן דהיינו לבדוק סמוך לבין השמשות הורה שתעשה כן ע"כ ושיעורי בין השמשות עצמו נתבארו בפרק במה מדליקין סי' כ"ג וכתב עוד הב"י וז"ל ולי מה יקרו דברי הרשב"א שכתב בת"ה הקצר וז"ל לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא האשה בודקת יום הפסק טהרתה במוך דחוק שיהא שם כל בין השמשות שזו בדיקה מוציאה מידי כל ספק ע"כ והגיה רמ"א דזה דוקא לכתחלה באחר יומי דבדיעבד בדיקה דשחרית מהני בהו וכדכתבתי לעיל בשמו ואף ביום הראשון כתב דבדיעבד אם בדקה עצמה סמוך לבין השמשות ומצאה עצמה טהורה אע"פ שלא היתה המוך אלא כל בין השמשות סגי אבל בדיקת שחרית לא מהני הואיל ולא ראתה רק יום א' ע"כ וכתוב בתרומת הדשן שאם התחילו הקהל להתפלל ערבית ועוד היום גדול י"א שיכולה לבדוק באותה שעה ותתחיל מיום המחרת והוא ז"ל חולק בדבר משום כיון דהתחילו הקהל להתפלל ערבית כבר עשו אותו שעה לילה הלכך חשבינן כאלו היה מיום המחרת והלכך אין יום המחרת עולה לה מן המנין דיום שפוסקת בו אינה סופרתו למנין ז' והאגור כתב שמהר"י מולין הסכים כסברא ראשונה דאחר תפלת ערבית נחשב יום לענין הפסקה ואפי' בערב שבת אחר תפלת ערבית וקבלת שבת כי היא תוספת לא שייך לענין נדה וכתב רמ"א דנוהגין לכתחלה ליזהר ובדיעבד אין לחוש וכתב עוד דמקצת נשים נוהגות שאם פסקה קודם ברכו וחוזרה לראות כתם או דם תוך ימי ספירתה אז מפסיקין אפילו לאחר ברכו אם נתקלקלו סמוך לערב (רק שהוא עדיין יום רמ"א) וחושבין דבר זה לדיעבד ואין למחות בידם כי כן קבלו מאיזה חכם שהורה להן והוא מנהג ותיקין ע"כ ולעיל בסמוך כתבתי דבתוך ימי הספירה כשלא ראתה רק יום א' שצריכה שתבדוק דוקא בסמוך לבין השמשות ובדיקה דשחרית לא מהני לה ובכתם אפשר שאין להחמיר בזה: (כו) ולמחרתו תתחיל כו'. ובפרק בנות כותים סעיף ב' נתבאר דהאידנא אינן מתחילות עד למחרת יום ה' לראייתה ע"ש: (כז) ונהגו הנשים ללבוש חלוק לבן וכו'. וכ"כ המרדכי בשם הרוקח דיום שפוסקת מלראות תבדוק עצמה לערב ותלבש חלוק לבן שאם תראה עוד שיהא ניכר בחלוקה ובליל' תשים סדינים לבנים במטתה או נקיים מכתמים מנהג כשר הוא כשהאשה מפסקת בטהרה לרחוץ וללבוש לבנים אמנם אם אינה רוחצת אלא פניה שלמטה די"ה בכך עכ"ל וכתב רמ"א שכן נוהגין ואין לשנות וז"ל האגור אשה ההולכת בדרך ואין לה בגדים נקיים ללבוש תספור ז' נקיים רק שהחלוק נקי מדם ויש חולקים שהרי דורא ע"כ ורמ"א כתב הסברא קמא דלהקל ורמ"י הוסיף בלשונו שתוכל לספור ז' נקיים בלא רחיצה כלל ומיהת נראה לי דלאו לאפוקי רחיצת פניה שלמטה דטולי האי ח"א לומר שלא תוכל למצוא מים מועטים בכדי רחיצת הפנים שלמטה ואם כן שגם הוא לא נתכוון אלא לרחיצת כל גופה הוספתו זאת גריעותא היא דהא היכא למעטי ולמשמע מיניה דאפילו פניה שלמטה לא צריכה ויותר משמע דאין ה"כ שנתכוון לאפוקי אפילו פניה שלמטה וכשהיה דחוקה כל כך שאין לה מים כלל וכלל דאלת"ה הא אמרן דרחיצת כל גופה אפילו בלא שעת הדחק אינה לכתחלה אלא ודאי דהכא אפילו פניה שלמטה דלא צריכה ומ"מ ודאי קנות קאמר לנקותה במאי דאפשר פשיטא דלא סגי בלאו הכי: (כח) ובודקות את עצמן ואת חלוקן בכל יום שחרית וערבית. באחר כשעומדת ממטתה וערבית כשהולכת לבית הכנסת קודם שיהיה לילה כ"כ סמ"ג. וסמ"ק וספר התרומה והמרדכי בשם הרוקח וכתב ב"י שנראה לו שלמדו כך מדתנן בפרק קמא דנדה פעמים צריכה להיות בודקת שחרית ובין השמשות ע"כ ועיקר מתני' לא נשנית אלא לענין הכשר טהרות דלמפרע כדפירש רש"י שם דף י"א: (כט) דקי"ל כרב וכו'. אבל הסמ"ג כתב דלא נתברר הלכה כדברי מי ושלכך ראוי להחמיר כדברי רבי חנינא שלא יהא יותר מה' ימים בין בדיקה לבדיקה מלבד יום שפסקה בו שצריכה לבדוק לערב כדי להפריש בטהרה ובספר חפן פוסק רב ורבי חנינא הלכה כרב ומ"מ מאחר שאין זה פסק מבורר ראוי להחמיר בדבר ע"כ וסמ"ק גמגם בדבר קצת על מסקנא דסמ"ג ובספר התרומה האריך בדבר והעלה כדברי סמ"ג והגהות מיי' בשם הרמב"ן ובשם רבינו שמחה כתבו כדברי סמ"ג וכתב הב"י דכיון דכל הני רבוותא מספקא להו אין להקל בדבר שהוא ספק איסור כרת וכתב האגור בשם תוס' דפ"ק דבילה בדקה עצמה יום א' ויום ז' ומצאה טהורה חשוב ספירה רק שבדקה עצמה יום שפסקה בו לערב והפסיקה בטהרה ודוקא יום ז' אבל ליל שביעי לא ע"כ ומ"מ האשה המרבה לבדוק בימי ספירתה הרי זו משובחת ואף בשאר הימים כדלעיל ר"פ כל היד וכ"כ הטור: (ל) ובדיקה שאמרנו בין הפסק טהרה בין בדיקת כל השבעה. טור: (לא) היינו שתכניס בגד לבן או צמר גפן וכו'. מדגרסי' בפ' כל היד דף י"ז של בית מונבז המלך היו בודקין מטותיהן במילא פרהבא ומזכירין אותם לשבח מסייע ליה לשמואל דאמר אין בודקים את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך אמר רבא הני שחקא דכיתנא מעלו לבדיקה איני והא תנא דבי מנשה אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא בפשתן אלא בפקולין או בצמר נקי ורך ל"ק הא בכיתנא הא במאני דכיתנא ואב"א הא והא במאני דכיתנא הא בחדתי והא בשחקי ופרש"י מילא פרהבא קטו"ן מתוך שהוא לבן נראית בו טפה כחרדל ל"א צמר נקי ורך פקולין קוטן שחקי דכיתנא בגדים של פשתן ולא בפשתן שאינו לבן שאין דם ניכר יפה אלא בעד לבן שחקים לבנים יותר מן החדשים ע"כ ומדברי רבינו משמע דפסק כתירוצא קמא ולא ידעתי למה ובטור כתב וז"ל לא תבדוק לא בבגד שחור ולא באדום ולא בבגד פשתן חדש אפי' שהוא נקי ולכן מפני שהוא קשה אלא בצמר נקי ורך או בצמר גפן או בבגד פשתן ישן שהוא נקי ורך ע"כ הרי שפוסק כלישנא בתרא וכן נראים דברי הרמב"ם ועוד נראה מדבריו דהא דתניא לא בעד אדום ולא בעד שחור דלאו דוקא הני אלא ה"ה לכל הצבעים שאין מראה אדמומית ניכר בהן כמו בלבן וכן נראה דברי הסמ"ג ואף רבינו בהל' נדה דלקמן דקדק לכתוב גבי צמר גפן ג"כ שיהא לבן ואלא מיהא בכתיבת יד דהל' נדה דלקמן ראיתי שכתוב או בבגד צמר גפן וא"כ יש לדקדק בדבריו אלו כמו שדקדק הב"י על דברי הרמב"ם דמשמע מיניה דסובר דאין בדיקה אלא בבגד דוקא ואע"ג דתירץ דאפשר דאמאי דכתב בדיקת מטלית באותו פרק קאי לומר מאיזה מטלית שצריך שיהיה וזה אינו תירוץ לנוסחא דרבינו מ"מ נתפוס אנו בנוסחא שלנו שמסכמת להלכה ולמעשה דבית מונבז וכתב הרשב"א בת"ה הקצר אור היום יפה לבדיקה שכן של בית מונבז המלך אין בודקים מטותיהם אלא ביום ומזכירים אותם לשבח ע"כ וכתבו רבינו ירוחם ואיתא ההיא דפ' כל היד שם וכתב הב"י דלפי שאינו מעכב כלל לא הזכירוהו הרמב"ם ומכל מקום הטור ורמ"א כתבו בהגהותיו דלכתחילה תהיה הבדיקה לאור היום ולא לאור הנר ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר: (לב) עד מקום שהשמש דש. וכבר כתבתי במעדני יו"ט מה שנתלבט בזה הב"י לפי שהפקחות שבהן אומרות שיקשה להכניס כל כך בעומק וכו' ועתה אכתוב מסקנתו של הב"י שכתב וז"ל והנ"ל לבעל נפש דכיון שהרא"ש ורבינו ירוחם והגהות מיימן הצריכו שהבדיקה תהיה בענין זה שילא את כולם ויצוה בביתו דבדיקה שבודקת בהפסקה ובדיקה א' מבדיקתה שבתוך הז' תהיה בענין שיגיע עד מקום שהשמש דש ושאר הבדיקות אף אם לא יגיע שם לית לן בה שמאחר שרוב הפוסקים פשיטא להו דהלכה כרב דסגי ליה בבדיקה אחת תוך ז' אע"פ שלכתחילה הצריכו לבדוק בכל יום לענין בדיקה בענין זה שהוא דבר קשה וגם כי רוב הפוסקים אין מצריכים לבדוק בענין זה דיינו לעשות כדברי המצריכים לבדוק בענין זה בבדיקות המוכרחות שהם בדיקות יום ההפסקה ובדיקה אחת בתוך ז' או בתחלתן או בסופן או באמצען ואע"פ שקצת הפוסקים סוברים שצריכה לבדוק בכל יום הלא הם סמ"ג וספר התרומה והם לא הצריכוה להכניס עד מקום שהשמש דש הלכך בבדיקות שעושה בשאר הימים כמו שרגילות שאינן מגיעות עד מקום שהשמש דש סגי לדברי הכל ומטעם זה אע"פ שסמ"ג וספר התרומה והמרדכי בשם הרוקח מצריכים לבדוק פעמים ביום נראה דבבדיקה זו הקשה סגי בפעם אחת שתבדוק ביום שהיא בודקת בה והפעם שנית תהיה כשאר בדיקות שהרי המצריכים לבדוק פעמים ביום לא הצריכו בדיקה עד מקום שהשמש דש הלכך בהכי סגי לכ"ע והמגם נ"ל שצריך ליחד יום אחד בתוך השבעה כדי שיהיה יום מיוחד לבדיקה זו שתדע שתמיד צריכה לבדוק באותו יום באותו ענין ונ"ל שהיום היותר ראוי ליחד הוא היום הב' כדי שאם תשכח באותו יום מלבדוק בענין זה יהיו לפניה ימים הרבה לתשלומין בטודה תוך שבעה עכ"ל ולא ידעתי למה ייחד היום הב' ולא היום הראשון ושוב מצאתי בשלחן ערוך שכתב שם יום ראשון ורמ"א מסיק דבדיעבד אם לא עשתה כן כלל בשום אחד מכל הבדיקות רק שבדקה עצמה יפה בחורין ובסדקין בעומק היטב כפי כחה אע"פ שלא הגיע למקום שהשמש דש סגי לה ע"כ: (לג) שאינן אלא מן המקור. וצריכה ג"כ שתרגיש ביציאתו וכדכתבתי בריש פ' הרואה כתם אלא שחכמים החמירו

בכתם

מעדני יום טוב

כותיה בהן: [ה] הרי זו בחזקת טהרה. פרש"י וטהרותיה שנגעה בהן כו' טהורות דהשתא הוא דחזאי ומ"מ תנן בסיפא דמטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ואם יש לה וסת דיה שעתה ופי' רש"י דאהך רישא קאי: [ו] דמסתברא דעדיף האמצע כו'. כלומר דנהי שאין ללמוד בדיקת זבה החמורה מבדיקת נדה הקלה כלמוד אותה מבדיקה דזבה עצמה מבדיקת הסוף דהא עדיף האמצע כו' וכ"כ ג"כ הרשב"א: [ז] דאיתחזק בטהרה. ואמרינן לעיל מהו דתימא תחלתן הוא דאתחזק כו': [ח] עד מקום שהשמש דש. וכ"כ הגהת מיי' גם רבינו ירוחם וכתב הב"י וז"ל דברים אלו קשים בעיני שא"א לאשה להכניס העד כל כך בעומק ואם תדחוק להכניסו כל כך בעומק ע"י התנועות תקלקל עצמה שישרט המקום בפנים ע"י הבדיקה ויוצא העד אדום ואינו מן המקור אלא מחמת דוחק בבדיקה וכן אומרת הפקחות שבהם וזכורני כי בנעורותי ראיתי זקנים שהיו מגמגמים על בדיקה זו לומר שהוא דבר שא"א לעשות ועוד יש לשאול מה טעם הצריכו לבדוק עד מקום הזה ואי משום הא דכתב הרמב"ם גבי בדיקה דשופפרת (שכתבתי לעיל בס' דברי חמודות סעיף ט') אי משום הא לא איריא דהתם שצריכים אנו לדעת (אי) שמא מחמת פגיעת השמש בטבור הרחם ובא הדם מן המקור ולכך אנו צריכים שהמכחול יכנס עד שם ואין זה שום ענין לבדיקה דהכא ואפשר שטעמם משום דכיון דקי"ל דנשים מטמאות ביציאת הדם לבית החיצון אע"פ שעדיין לא יצא כדאיתא בר"פ יוצא דופן צריך לבדוק כל הבית החיצון ועד מקום שהשמש דש הוא בית החיצון ומפני כך צריך לבדוק עד שם ע"כ ולענין הלכה למעשה אכתוב בספר ד"ח בס"ד ואולם כתב עוד הב"י וז"ל ואע"פ שכתב הרמב"ם בפ"ה מהא"ב שבשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו מגיע עד הלאו שבתפנים אלא רחוק ממנו מעט לפי האנכעות ע"כ דלפי זה אפילו תכניס העד עד מקום שהשמש דש עדיין לא יצאו ידי חובת בדיקת הפרוזדור טלו י"ל דס"ל דמאי דאפשר למבדק בבית החיצון בדקינן א"כ שאינם סוברים בזה כהרמב"ם דהא בפ' יוצא דופן בעי הי ניהו בית החיצון במתני' אלא מקום שהשמש דש והרמב"ם מפרש דעד מקום שהשמש דש הוא בית החיצון אבל עדיין נשאר מבית החיצון קצת לצד פנים והם מפרשים שהם עמר הבית החיצון עכ"ל הב"י ואני אומר דבמחילה מכבודו לא דייק שפיר בדברי הרמב"ם והוא סובר דפרוזדור הוא ניהו בית החיצון ואינו כן שהרי הרמב"ם בעצמו כתב עד היכן בית החיצון כו' חוץ מבין השינים ועד היכן הוא בין השינים עד מקום שיגיע אליו האבר בשעת גמר ביאה וכתבתי דבריו בר"פ יוצא דופן אבל ענין הפרוזדור אע"פ שאינו הרחם עצמו וכל מה שממנו ולחוץ בכלל בית החיצון יחשב מ"מ כשנאמר בית החיצון אין המכוון בו כל הפרוזדור אלא עד מקום שהשמש דש וזה מבואר בדברי הרמב"ם שם שכתב הרחם שנוצר בו הולד נקרא רחם הוא הנקרא מקור כו' ונאמר הרחם כולו והוא המקום האחרון שמתקבץ ראשו בשעת העיבור כדי שלא יפול הולד ונפתח הרבה בשעת לידה קוראין אותו פרוזדור כלומר שהוא בית שער לרחם ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור כו' ומעתה גם להרמב"ם בית החיצון אינו מגיע ליותר כי אם עד מקום שהשמש דש ואע"פ שהשמש אינו מגיע עד ראשו של הפרוזדור שמבפנים ההוא לאו בית החיצון מקרי לענין זה אף להרמב"ם וזה נ"ל פשוט וברור וגדולה מזו דבהדיא איתא בגמרא דיוצא דופן דף מ"ב יצא ראשו חוץ לפרוזדור דהיינו בבית החיצון וכן פרש"י הא קתני בהדיא דבית החיצון ופרוזדור לאו חדא מילתא ניגהו: [ט] אשה מהו שתבדוק עצמה בתוך שיעור וסת. כדי לחייב בעלה חטאת ופירש רש"י דאמרינן בפרק כל היד מתנא על סדין שלה אות יום כלומר מיד לאחר בעילה חייבין בקרבן דודאי דם הוא בשעת ביאה ע"כ: [י] ועד. פירש רש"י סדין כו' ועיין מה שכתבתי בזה בפ"ק סימן ה': [כ] ת"ר ואשה כו'. כך הוא ברי"ף פ"ב דשבועות והיא שנויה בתורת כהנים כמו שכתב הר"ן אלא שדילג בה הרבה מה שאינו באמצעה לענין טומאת טבולה וטומאת משכב ומושב דלא נפקא מיניה האידנא כלל אפי' תקנתי דאמימוש רבנן דהוו בקיאי כו' כדלקמן: [ל] אין דם אלא אדום. הכי גרסינן בתורת כהנים ולא ברי"ף ומשום הכי הוצרך הר"ן לכתוב בלשון כלומר אדום כו' אבל נראה שרבינו נתכוון לפרש וכמו כן לקמן בסמוך: [מ] האדום והשחור כו'. שנוי בפרק כל היד בסימן ד' ושם נתבאר: [נ] מלמד שהיא מטמאה בפנים כבחוץ. דמשמע אע"ג דהוי דם בבשרה דהיינו בפנים

ולא

כבחוץ. מה שאינה טעונה ביאת מים חיים אינו דין שלא תטמא בפנים כבחוץ. [ת"ל בבשרה מלמד שהיא מטמאה בפנים כבחוץ] אין לי אלא מדה. זבה מנין [ס] ת"ל זבה שבעת ימים תהיה בנדתה ולא בזיבתה כל שבעה יכול עד שתהא רואה דם כל שבעה. ת"ל תהיה אע"פ שאינה רואה [ע] אלא ראיה אחת. מנין שאינה טובלת מבעוד יום. ת"ל שבעת ימים תהיה בנדתה תהא בנדתה כל ז'. ואשה כי יזוב זוב דמה (לד) בין גיורת בין שפחה בין משוחררת בין בת ישראל. ימים שנים. יכול ימים הרבה. אמר רבי עקיבא כל שמושו מרובה ושמושו מועט תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת. א"ר נחמיה וכי למה בא הכתוב לפתוח או לנעול והלא לא בא לנעול אלא לפתוח אם אתה אומר ימים י' והלא אינו אלא ק' אלא אלף אלא רבוא. וכשאתה אומר ימים שנים פתחת. אמר רבי מנא משום רבי יהודה ימים שנים. יכול ימים הרבה. אם מרובין הן והלא כבר נאמר רבים. א*הלא לא דיבר אלא בימים מועטין. וכמה הן. הוי אומר ימים שנים רבים שלש יכול רבים עשרה. אמר ימים ואמר רבים מה ימים מיעוט ימים שנים אף רבים מיעוט רבים שלשה. יכול שנים ושלשה הרי חמשה וכי נאמר ימים ורבים והלא לא נאמר אלא ימים רבים. הא כיצד הרבים הללו יהו מרובים על שנים. וכמה הן. הוי אומר שלשה [דף עב ע"ב] יכול הרואה שלשה ב בתחלה תהא זבה ומה אני מקיים ואשה כי תהיה זבה ברואה יום אחד אבל ברואה שלש בתחילה תהיה זבה. [פ] ת"ל [דף עג ע"א] על נדתה אחר נדתה היא מטמאה ואינה מטמאה בתחילה. אין לי אלא סמוך לנדתה מופלג מנדתה מנין. ת"ל או כי תזוב [צ] אין לי אלא מופלג מנדתה יום אחד שנים שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמונה תשעה עשרה מנין. מה מצינו ברביעי שהוא ראוי לספירה [ק] וראוי לזיבה אף אני אביא את אלו שהן ראויין לספירה שיהו ראוין לזיבה ומנין לרבות את אחד עשר. ת"ל בלא עת נדתה. או יכול שאני מרבה את שנים עשר אמרת לא ומה ראית לרבות אחד עשר ולהוציא שנים עשר. מרבה אני את אחד עשר שהוא ראוי לספירת או כי תזוב. ומוציא אני את שנים עשר שאינו ראוי לספירת או כי תזוב. אין לי אלא הרואה שלשה שהיא זבה גדולה ומנין הרואה שנים שתהא זבה קטנה. ת"ל ימי ומנין אפי' אחד ת"ל כל [ר] ומנין שומרת יום כנגד יום [ש] ת"ל טמא יהיה יכול כשם שומרת אחד לאחד כך תספור שנים לשנים. ודין הוא [ת] ומה הזב [א] שאין סופר אחד לאחד [ב] סופר שבעה לשתי ראיות זבה שהיא סופרת אחד לאחד אינו דין [ג] שסופרת שנים לשנים [ד] ת"ל יהיה לה אין לה אלא יום אחד. ואם טהרה מזובה כשתפסיק מזובה (לה) וספרה לה לעצמה. שבעת ימים יכול בין סמוכין בין מפוזרין ת"ל ואחר תטהר [ה] אחר אחר לכולן. רבי שמעון אומר ואחר תטהר. אחר המעשה תטהר כיון שטבלה טהורה להתעסק בטהרות. אבל אמרו חכמים לא תעשה כן שלא תבא לידי ספק. כללא דנקטינן מהאי מתניתא. דמה דאורייתא היכא דאתחילה וחזיא דמה יומא חד ההוא יומא קמא דחזיא ביה הוי תחלת נדה ומשלמה עלה שבעה יומי. לא שנא חזיא דם בכולהו ג יומי ולא שנא לא חזיא אלא חד יומא. וכדנפקן שבעה יומי טבלה בליל שמיני ומשתריא לבעלה. ואי חזיא דם ביום השמיני הרי עיילה לה לתוך אחד עשר יום שבין דם נדה לדם נדה שהן ימי זיבות. וכיון דחזיא בהן חד יומא הוי לה (שבה) זבה קטנה וחיישינן דלמא אתיא למיחזי למחר [ו] הלכך בעיא שימור ד תשיעי. ואי חזיא יום תשיעי בעיא שימור יום עשירי ועדיין זבה קטנה היא ואי לא חזיא ביום עשירי [ז] טבלה ומשתריא לערב. ואי חזיא גם ביום עשירי הויא לה זבה גדולה דהא חזיה שלשה ימים רצופין ובעיא למיתב שבעה נקיים. הכין דינא בהלין יומי זיבות אי חזיא דם חד יומא. משמרת כנגדו חד יומא ואי חזיא תרי יומי משמרת להו נמי חד יומא [ח] לבד מיום י"א דלא בעיא שימור הואיל ונפקן ימי זיבות [ט] והוה ליה י"ב תחלת נדה ואי חזיא ביה ה הוי לה נדה כל שבעה הדין הוא דינא דאורייתא דהוו עבדן בנות ישראל כל זמן דהוו רבנן בקיאי בחושבנא דדמא. וכיון דאימעוט רבנן דהוו בקיאי בהכי (בחושבנא) [ט] וחלשא דעתייהו דלא הוו יכלי לאפרושי בין דם טהור לדם טמא. כדאמרינן (לעיל דף כ.) אמר רבי יוחנן חכמתיה דרבי חנינא גרמא לי דלא אחזי דמא. דכי מטמינא מטהר מטהרנא מטמא. ואמר רבי זירא טיבעא דבבל גרמא לי דלא ו חזאי ומה (רבי אבא) [רבה] דידע בטיבעא לא חזי [י] ואנא אחזי ותנו נמי דנשי לא ידעי תיקון ושהות תנו רבנן דלמא משלמא דם טמא לדם טהור וטבלן ואתי לידי איסור כרת דהא אפשר למיהוי כל דם דחזיא בשית יומי טהור. וליכא טמא אלא הך דחזיא בשביעי בלחוד וצריכה למשלם עליה שבעה יומי וכיון דסבירא להו דדם דכולהו שבעה טמא הוא אמרי כבר שלימו לן שבעה וטבלן לאורתא ואתו לידי איסור כרת [כ] ועוד כיון דלא בקיאי בתיקון ושהות זימנין דחזיא דם וביום השמיני לראייתה חזיא דם וטבלה לערב ומשמשת עם בעלה. וזימנין דראייה קמייתא הוית בתוך אחד עשר יום וצריכה למיתב שבעה על ראייה בתרייתא. הלכך תנו רבנן למילתא ועבדו הרחקה לסלוקי כל ספקי. והצריכו למיתב ז' נקיים על כל דם דלא ליגעו באיסורא דאורייתא

הגהות הב"ח א נאמר רבים אלא לא דבר הכתוב אלא בימים מועטין: ב יכול הרואה שלשה ימים בתחילה וכו' אבל הרואה שלשה ימים בתחילה: ג לא שנא חזיא דם בכולהו שבעה יומי: ד בעיא שימור יום ט' ואי לא חזיא יום ט' טבלה לאורתא ומשתריא ואי חזיא יום ט': ה ואי חזיא ביה מידי הויא לה נדה כל ז': ו דבבל גרמא לי דלא חזינן דמה ומה:

פי' הר"ן ת"ל זובה בבשרה. משמע דזובה מטמאה בבשרה דהיינו בפנים אע"ג דלא יצא לחוץ: **שבעת** ימים תהיה בנדתה ולא בזיבתה. כל שבעה כלומר אפילו היתה כל שבעת ימים בנדתה טובלת לערב והיא טהורה ולא בזיבתה כל שבעה דאי הויא זבה כל שבעה לא תהא טובלת לערב ותהא טהורה אלא צריכה שבעה נקיים לאחר שהדם נפסק: **יבול**. כיון דכתיב שבעת ימים תהיה בנדתה עד שתהא רואה דם כל שבעה לא תהא טמאה נדה: **ת"ל תהיה**. דהוה מצי למכתב שבעת ימים בנדתה והשתא דכתיב תהיה אשמועינן שאע"פ שאינה רואה כל שבעה היא טמאה נדה: **כל** שמושו מרובה ושמושו מועט. כל מידי דמשמע מועט כי האי ימים דמשמע מיעוט ימים שנים ומשמע ימים הרבה תפשת מרובה לא תפשת ואם אתה אומר עשרה ימים אימא אלף ויותר מהמה אבל פחות משנים אי אפשר: **אם** מרובים הם והלא כבר נאמר רבים. וא"כ הייני ימים הייני רבים אלא ודאי לא דבר הכתוב אלא בימים מועטים. (ע"כ פי' הר"ן): (רש"י) **יבול** הרואה ג' ימים בתחלת נדה רצופים תהא זבה. לספירת שבעה נקיים ולקרבן דכתיב ימים רבים וקמצריך לה ספירה וקרבן: **ומה** אני מקיים ואשה כי תהיה זבה. האמורה בפרשה ראשונה שלא הצריכה ספירת נקיים וקרבן: **ברואה** יום א'. אבל ראתה ג' תהא זבה: **ת"ל**. בפ' שניה: **בלא** עת נדתה. (אינו) אומר לך אלא ברואה שלשה אחר ימי נדתה: **סמוך** לנדתה. שראתה יום א' אחר ז' ימי נדתה וראתה ח' וט' וי': **או** כי תזוב. לרבות רואה ט' וי' וי"א: **מנין** לרבות שנים שלשה ט'. שכולן יש להן דין אחד: **אמרת** מה מצינו ברביעי. לימים שאחר הנדה: **שהוא** ראוי. לספירת נקיים אם ראתה אב"ג ופסקה: **וראוי** לזיבה. לצרף עם בג"ד אם לא ראתה בא' דהא אתרבי מופלג יום א' מקרא דאו כי תזוב דהיינו בג"ד: **אף** אני. מרבה כל אלו עד י' וי' בכלל שהן ראוין לספירה אם ראתה ג' ראשונים משכי ז' נקיים עד שיהו נמי ראוין לזיבה באיזה מהם שתראה ג' רצופים: **מנין** לרבות י"א. שיצטרף עם הראשונים לזיבה לג' רצופים ואע"ג שאינו ראוי לספירת נקיים של זיבת ג' ראשונים: **ת"ל** בלא עת נדתה. ואפילו מופלג לימים הרבה: **יבול**. כיון דכתיב בלא עת נדתה: **שאני** מרבה אף י"ב. שאם ראתה י' י"א י"ב תהא זבה גמורה ולא תהא תחלת נדה בראיית י"ב אלא מצטרף לזיבה: **יום** י"א. שהיא ראוי לספירת זיבה או כי תזוב דזיבת רביעי מתרבי מאו כי תזוב ולאותה זיבה משכי ימי ספירה עד י"א: **ואין** לי. שתקרא זבה לטומאה: **אלא** רואה. ג' רצופים: **ת"ל** ימי. כל ימי זוב טומאתה כימי נדתה תהיה: **יהיה** לה. הוסיף לה הויה של שמור: **הוא** שאינו סופר אחד לאחד. זב בעל ראייה אחת כבעל קרי וטובל בו ביום סופר שבעה לשנים. (ע"כ פי' רש"י): (פי' הר"ן) **יבול** בין סמוכים בין מפוזרין. דאע"ג דראתה בינתים מכי משלמת ז' נקיים אע"פ שהם מבתון: **אחר** אחד לכולן. כלומר שלא יהא לנקיים שלה אלא אחר אחד בלבד ואילו ראתה בינתים ומשלמה בתר הכי שבעה נקיים היו להו תרי (אחר אחד) הלכך ילפינן דאי ראתה בינתים סותר מניינה ואח"כ מונה ז' רצופים כדי שלא תהיה להן אלא אחר אחד: **אחר** המעשה תטהר. אחר שטבלה ביום ז' היא טהורה לאחר למהרות ולביאה דכל חייבי טבילות טבילתן ביום חוץ מנדה ויולדת: **שלא** תבא לידי ספק. שמא תראה לאחר תשמיש ואגלאי מלתא למפרע שלא נטהרה ונמצא ששימש עם הזבה: **ולא** שנא. דלא חזיא אלא חד יומא כדילפינן לעיל: **טבלה** ליל שמיני. דנדה טבילתה בלילה. (ע"כ פי' הר"ן):

מעדני יום טוב

ולא יצא לחוץ לפרוזדור כך לשון הר"ן ופירוש דבריו אע"ג שלא יצא חוץ מפרוזדור אבל אין לפרש שלא יצא אפי' לפרוזדור דא"כ עדיין במקור הוא דהפרוזדור הוא חוץ למקור כמו שנתבאר ממה שכתבתי בס' דלעיל ואם עדיין לא בא לפרוזדור לא זב ממקורה וכי תזוב כתיב ולקמן אהא דאמר ר' זירא בפי' רואות טפת דם כחרדל כתב הר"ן בעצמו שכשהוא בפרוזדור שהוא כמו שיצא לחוץ כדדרשינן מבבשרה: [ס] **ת"ל** זבה. ואע"ג דבנדה כתיב מדאפקיה בלשון זיבה ילפינן זבה כך פירש רש"י בריש פרק יוצא דופן כמו שכתבתי שם במשנה: [ע] **אלא** ראיה אחת. ל"ג בתורת כהנים ולא ברי"ף וזהו דהולך הר"ן לפרש אע"פ שאינה רואה כל שבעה כו' אבל אין למחקו מהספר שנראה שרבינו בכיון כתב כן כדי לפרש וכדלעיל ג"כ תלמוד לומר דם: [פ] **ת"ל** על נדתה. וכ"ה בת"כ וברי"ף מפום הכי פירש הר"ן סמוך לנדתה דעל משמע סמוך אבל גירסת הגמרא ת"ל בלא עת נדתה וכ"ה בפרש"י ולכאורה כך עיקר דהשתא מעיקרא אתא קרא נלמד על הסמוך בלא עת נדתה ואח"כ הוסיף נלמד אף על המופלג בעל נדתה אלא כדלקמן גבי מנין לרבות י"א ת"ל בלא עת נדתה מרבינן למופלג וכדפירש רש"י התם ולכן נ"ל שהגירסא הנכונה נגרוס כך בכאן ת"ל בלא עת נדתה או כי תזוב על נדתה אחר לנדתה דמייתי השתא לכל הכתוב כמות שהוא נלמד דאין זיבה בתחלה כלל ובתר הכי קאמר אין לי אלא סמוך וכדפירש הר"ן דעל סמוך משמע וקסבר דעל נדתה דקאמר הכתוב הוא פירוש דקמפרש לבלא עת נדתה שיהא דוקא בסמוך לו כלישנא דעל ומהדר ת"ל או כי תזוב מ"מ דלרבויי קאתי קרא דאי לפרושי בלחוד לא לימא או כי תזוב אלא הכי ת"ל בלא עת נדתה על נדתה ואי נמי הכי קאמר ת"ל או כי תזוב על נדתה דתרתי למה לי ולא לימא אלא חדא לישנא או על נדתה לחוד או בלא עת נדתה לחוד דמהיכא תיתי לרבות מופלג אילו לא נאמר אלא חדא לישנא אבל השתא אתא על נדתה דמשמע סמוך לגלויי אבישא דבלא עת נדתה דמופלג הוא וכדמסקינן גבי יום י"א דמרבינן מבלא עת נדתה למופלג וקא דאמינן דעל סמוך משמע הכי תנן במנחות בפ' שתי הלחם ואע"ג דפליגי התם הייני היכא דיש לפרש עליו ממש והכא ליכא לפרושי עליו ממש: [צ] **אין** לי אלא מופלג מנדתה יום אחד שנים שלשה כו'. כלומר מנין שנים שלשה כו' וכ"ה ברי"ף בהדיא גם בתורת כהנים וכן בגמרא מנין לרבות מופלג שנים כו' וכתבו התוס' אגב ריהטא נקט שנים דשנים הייני יום שני בימי זיבה דהיינו מופלג יום א' שריבה כבר דהא מני ואזיל עד עשירי ואחד עשר וא"כ שנים הייני שני ע"כ ועוד נ"ל לפי גירסת רבינו דשנים קאי איום אחד וה"ק מופלג יום אחד שהוא שנים דהיינו שראתה ביום שני והדר קאמר שלשה כו' כלומר מנין לרבות מופלג שלשה כו': [ק] **וראוי** לזיבה. פרש"י לצרף עם שנים שלשה ארבע ונ"ל שצ"ל עם שנים שלשה וכ"ה בר"ן: [ר] **ומנין** שומרת יום כנגד יום. כלומר מנין דאי ראתה שני ימים או יום אחד שתהא שומרת יום אחד בלבד ואחר כך תטהר. הר"ן: [ש] **ת"ל** טמא יהיה. וכ"ה בת"כ וברי"ף ואין זה מקרא הנאמר בפ' ראשונה ושניה דואשה ובגמ' הגירסא ת"ל יהיה לה ופרש"י הוסיף לה הויה של שימור ע"כ וצריך לומר דאע"ג דלקמן בסמוך ממעטינן מיניה דאינה סופרת אלא יום א' אפ"ה יש במשמעו הויה של שימור תיהת וה"ק לקמן ת"ל יהיה לה כלומר אין במשמעו שמצריך להוסיף שימור אלא יום א' בלבד אבל הר"ן גורס ת"ל טמאה היא ופירש כלומר דכיון דבכלל כתב כימי נדתה תהיה משמע דהויא טמאה כנדה ומה ת"ל טמאה היא למעוטי שאינה משמרת אלא יום אחד בלבד ע"כ: [ת] **ומה** הזב כו'. הקשו בתוס' דהא איכא למיפרך מה לזב שכן מטמא בראיות כבימים מיהו מצינן למילף משום דלגבי ספירה אחמור רחמנא באשה מבאיש ולענין ספירה עביד שפיר ק"ו הואיל ולענין ספירה מצינו שהחמיר באשה מבאיש ע"כ: [א] **שאינו** סופר אחד לאחד. ופרש"י זב בעל ראייה אחת כבעל קרי דמדכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע ילפינן דזב שראה ראייה אחת אינו אלא כבעל קרי וטובל ואוכל פסחו לערב. הר"ן: [ב] **סופר** שבעה לשתים. דהכי תניא התם כ"כ הר"ן ולא לומר בת"כ בפרשת זבים: [ג] **שסופרת** שנים לשנים. וכן הגירסא ברי"ף ובת"כ. אבל בגמ' גרסי' שבעה לשנים וכ"כ הר"ן משמע דגמרא: [ד] **ת"ל**. כל ימי זוב טומאתה כמשכב נדתה יהיה לה דלכתוב כל ימי זוב כמשכב נדתה יהיה לה למה אלא להכי כתב יהיה לה דמשמע מיעוטא דאין לה אלא יום א'. הר"ן: [ה] **אחר** אחד לכולן גרס. וכלומר שלא יהא לנקיים שלה אלא אחר אחד בלבד וכו' כדכתב הר"ן ונ"ל דהכי דייקינן מדלא כתב ותטהר בלבד ואחר למה לי אלא ה"ק ואחר תטהר כלומר שהטהרה תהיה אחר הייני מיד אח"כ ובא לומר שלא יהיה הפסק טומאה בין אלו הנקיים שאילו היה הפסק טומאה ביניהן נמצא שהנקיים היו מופלגים אלו מאלו ותהיה הטהרה אחר שני זמני נקיים ואין זה טהרה דאחר בלבד אלא אחר תרי זמני והוי להו תרי אחר אחר כו': [ו] **הלכך** בעי שימור יום תשיעי. הייני שלא תשמש כדתנן בפירקין ומודים ברואה בתוך י"א יום כו' טבלה ביום שלאחריו ושמשה הרי אלו תרבות רעה ומגען ובעילתן תלויין ופירש"י טבלה יום שלאחריו דעבדה קצת שימור ושמשה הרי זה תרבות רעה שמא תראה אחרי כן ותצטרף לשלפניו ואין טבילתה טבילה ומגען לענין טומאה וטהרה ובעילתן לענין קרבן תלויין שאם תראה מגען טמא זבה וחייבין בקרבן ואם לא תראה מגען טהור ובעילתן פטורה ע"כ ובגמ' ת"כ ושוין בטובלת לילה לזבה שאינה טבילה ופירש"י שאע"פ שחלוקין בה ברואה יום י"א וטבלה לערב שפטורה מן הקרבן התם הוא משום דיום י"א לא בעי שימור הלכך לאו זבה הואי אבל זבה קטנה של תוך י"א יום בעי שימור דאין טבילת לילה עולה עד שתשמור יום המחרת קצת ותטבול ע"כ והכי תניא בסוף מסכת יומא הזב והזבה וטמא מת טבילתן ביום ותנן בפ' הקורא את המגילה למפרע שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה וכולן שעשו מקצתה עה"ש כשר ובסמוך אכתוב דעות חלוקות בטבילה זו דאיכא מאן דאמר דס"ל דחכמים חשו שמא תבעל וגזרו שלא תטבול ביום השימור כלל והא ודאי דבין זבה קטנה בין זבה גדולה עבדינן טבילתה דבלילה של אחר הנקיים או של אחר יום השימור דלא גריעה מטבילתה דביום השבעה או ביום השימור שלא אמרו דטובלת לילה אינה טבילה אלא הלילה שלפני יום השימור או יום השבעה לפי שצריכה שתשמור קצת יום ושיהא קצת יום השביעי אבל משמרה קצת תו מניא טבלה לכשתרצה אף בלילה וכ"כ הב"י סי' קפ"ג: [ז] **טבלה** ומשתריא לערב. וברי"ף איתא טבלה לערב ומשתריא ואיכא בינייהו דחלוף הגרסאות דלגירסת רבינו משמע דיכולה לטבול כדינה ביום ומהנץ החמה ואילך כדכתבתי לעיל אלא דבעיא שימור שלא תשמש כמ"ש לעיל ואילו לגי' הרי"ף משמע דאף הטבילה אינה רשאית אלא לערב וכ"כ התוס' בפירקין דף ס"ז ע"ב אהא דא"ר שמעון אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן דאטבילה קאי וכן פירש"י שם שמא תבא לידי ספק שמא תשמש בו ביום כו' וגם תלמידי הר"י כתבו כן בפ' אין עומדין שמפני התשמיש אסרו הטבילה שאם תטבול שמא תבא לשמש ובהדיא כתב המרדכי שכך משמע מדברי הרי"ף ולפיכך אני אומר דמה שכתב הב"י על דברי המרדכי דלא נראה לי כן מתוך דברי הרי"ף אלא דמשמע מדבריו דאתשמיש קאי דלאו השגה היא כלל לפי שפשיטא לי מלתא שכך היתה גירסת הרי"ף לפני המרדכי וכמו שהיא ג"כ ברי"ף שלפנינו ושלפני הב"י היתה הגירסא כמו שהוא בדברי רבינו ומש"ה כתב דמשמע דטבילה שריא ולא אסרו אלא לשמש וזה נ"ל פשוט וברור ולקמן בהל' מקואות בסי' ל"ו אכתוב בלשון הר"ן דדייק נמי מהרי"ף דסובר ר"ש לא אסר אלא תשמיש מדגרס שלא יבא לידי ספק. גם שם אין גירסא שלנו בספר הרי"ף כן אלא שמא תבא כו': [ח] **לבד** מיום אחד עשר דלא בעיא שימור. כדתנן בפירקין הרואה יום אחד עשר וטבלה לערב ושמשה ב"ש אומרים מטמאין משכב ומושב וחייבין בקרבן וב"ה אומרים פטורין מן הקרבן ופי' רש"י הרואה יום אחד עשר שהוא סוף ימי זוב ואין יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה. משכב ומושב אפילו בעלה מטמא משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין שהוא כבעלת שומרת יום כנגד יום דקסברי יום אחד עשר בעי שימור וב"ה פוטרין מן הקרבן דלא בעיא שימור ע"כ אלא שכתב דלענין טומאה מודו דמדרבנן מחמירין גזירה יום אחד עשר אטו תוך אחד עשר דאיכא איסור דאורייתא ונפקא ליה לרש"י מדתנן טבלה ביום שלאחריו הייני אחר יום אחד עשר שראתה בו ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה ב"ש אומרים מטמאין כו' ובה"א הרי זה גרגרן ובגמ' דפרק בא סימן דף נ"ד אמר רב ששת דגרגרן דתנן אסור שאסור להיות גרגרן ולשמש ביום שנים עשר עם הרואה באחד עשר ומברייתא דקתני התם משמע ליה ואי איתא דאף רבינו והרי"ף הכי סבירא להו הוה ליה לפרש דהא מדבריהם האלו משמע דליכא איסורא ומיהו בלאו הכי תקשה למה לא פירשו דאע"ג דלא בעיא שימור מ"מ אינה טובלת עד מקצת יום י"ב וכדקתני במתני' טבלה ביום שלאחריו משמע אבל לא בלילה וכן פרש"י בהדיא טבלה ביום שלאחריו דעבדה שימור קצת ושימור מצלית הוא אלא שתוך אחד עשר יום אסור לעשות כן שלא תבא לידי ספק כו' אלא יש לומר דלא חיישי' לדקדק בכל כי האי דלא נפקא מיניה האידנא ולא באו אלא להורות הדרך אשר היו מלפנינו בדרך הטבלה בעלמא ומש"ה נמי אפשר דס"ל דמדרבנן אסור כל יום י"ב אלא שלא חשו ג"כ לפרש ויש לומר ג"כ דמדחזינן התם בפ' בא סימן דרב אשי דוחה למשמעתו של רב ששת מהברייתא דהתם ולפי זה ליכא למשמע דגרגרן דתנן דאיסורא הוא. אלא שנקרא גרגרן כלכום אחר אכילה ואע"פ שהיא של היתר והוה ליה לקדש עצמו במותר לו ומצינן נמי למימר דסברי דמצינו לטבול אף בלילה כיון שא"צ שימור ודקתני טבלה ביום לרבותא דב"ש קתני דאפ"ה מטמאין כו' אלא שדחק קצת לומר דקתני משום רבותא דב"ש: [ט] **והוה** ליה י"ב תחלת נדה כו'. גם בזה סתמו דבריהם הרי"ף ורבינו ולא פירשו אי דוקא בכי הא דאמרן שבאלו י"א יום ראתה כמשפט הזבה וישבה שבעה נקיים או שלא ראתה כמשפט זבה גדולה כלל אבל אם ראתה כמשפט זבה גדולה אלא שראתה הג' ימים בענין שיתמשכו השבעה נקיים עד לאחר הי"א יום בזה לא פירשו שאם אחר הי"א יום ראתה קודם שבלמו הנקיים מה יהיה משפטה אם כרואה בימי נדות שהרי הי"א יום כבלמו ואינה סופרת עוד אלא יושבת בנדתה ז' ימים עם ימי הראייה או אם נאמר דמכיון שנעשית זבה גדולה שוב לא תחזור לימי נדות עד שישבו עליה ז' נקיים ונחלקו בזה אבות העולם הרמב"ם בפ"ו מהל' איסורי ביאה סובר כסברא קמייתא והמגיד כתב שהרמב"ן ביכר בראיות בכורות כסברא בתרא וכן פרש"י בריש פ"ב דערכין שאפילו משכה ימי זובה חדש או שנה אינה חוזרת לתחלת נדות עד שתשב ז' נקיים וגם תלמידי הר"י בפ' אין עומדין הכריעו כסברא זו וכן הם דברי הטור בסי' קפ"ג: [ט] **ה"ג** דהוו בקיאי בהכי וחלשי דעתייהו ולא הוו יכלי לאפרושי: [י] **ואנא** אחזי. כדקאמר בגמרא דהוא לא ידע בטיבעא: [כ] **ועוד** כיון ט' זימנין דחזיא דם. כלומר כל שית או שבע יומי וביום השמיני לתחלת ראייתה חזיא כו' וכסבורה היא דמכיון שלא פסק הדם

דברי חמודות

כמבואר שם וגם כתבתי בפ' יוצא דופן בסעיף ג' דמטמא בין באונס בין ברצון דבר תורה: (לד) **בין** גיורת כו'. ואין חילוק בין נשואה לפנויה וכמו שכתבתי כבר בפ' יוצא דופן סעיף ב': (לה) **וספרה** לה לעצמה. וכתבו התוס' בפ' המדיר דף ע"ב וזה לשונו וא"ת אמאי אין מברכת זבה על ספירתה כמו שמברכין על ספירת העומר דהא כתיב וספרה וי"ל דאין מברכין אלא ביובל כדמברכין ב"ד בכל שנה שלעולם יוכל למנות כסדר וכן עומר אבל בזה שאם תראה

דאורייתא. והייט דאמרי' בפרקין (ד' סו.) אמר רב יהודה אמר שמואל התקין רבי [ל] בסוריא [מ] ואית דגרסי בשדות ראתה יום אחד תשב ששה והוא. שנים תשב [נ] ששה והן שלשה תשב שבעה נקיים: אמר ר' זירא בנות ישראל הן החמירו על עצמן (לו) [ס] שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים. ואע"ג דבהאי תקנה דרבי ליכא למיחש בה לאיסורא כלל. עבדו רבנן הרחקה יתירתא ונהיגו בנות ישראל כר' זירא דהא אמרינן דהך דר' זירא הלכתא פסיקתא היא כדאמרינן התם (ברכות דף לא.) לענין אין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה ס"ד הלכה פסוקה אמר אביי כי הא דאמר ר' זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים והכי נמי [עבדינן] בימי טוהר דיולדת ואע"ג דקי"ל כרב דאמר (ד' לה:) מעיין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו. כיון דאיכא יולדת בזוב דצריכה שבעה נקיים בימי טוהר עבדינן נמי הרחקה יתירא כרבי זירא [ע] וכל דם דחזיא בימי טוהר יתבא עליה שבעה נקיים [פ] ובתר הכי טבלה ומשתריא לבעלה. ואע"ג דלא נפקי ימי טוהר כיון דיתבא שבעה נקיים ותו לא חזיא שריא. והראב"ד ז"ל והרמב"ן ז"ל כתבו ג"כ שאין לנו עכשיו דם טוהר כדי שלא יבא הדבר לכלל טעות. [צ] ואם החמירו על בנות ישראל לישב [ק] על דם טיפה כחרדל שבעה נקיים כדי שלא יבא לטעות בין ימי נדה לימי זיבה ובין רואה יום אחד לרואה שלשה. [ר] כ"ש שיש לחוש שמא יבא הדבר לידי קלקול שמא יבא לטעות בין ימי טוהר לימים שלאחר ימי טוהר אבל בעל הלכות ורב אחאי (בשאלתות לפנינו לא נמצא בשום מקום) כתבו דאף בזמן הזה נוהגין ימי טוהר על דין התורה והרמב"ם ז"ל כתב (בפי"א מהל' איסורי ביאה) שהדבר תלוי במנהג. שלא החמירו בנות ישראל אלא בדם טמא לישב על כל דם טומאה ז' נקיים דזבה גדולה כדי שלא יבא הענין לכלל טעות [ש] אבל בדם טוהר לא החמירו (לז) ועדיין נשאר הענין על דין תורה (לח) וכן נוהגין בצרפת ובאשכנז: ז גרסינן בכתובות (ד' עב.) אמר רב יהודה הוחזקה נדה בשכנותיה (לט) בעלה לוקה עליה משום נדה. והיכא דלא הוחזקה נדה ותבעה בעלה ואמרה לו טמאה אני וחזרה ואמרה לו טהורה אני (מ) אינה נאמנת (שם ד' כב) (מא) [ת] ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת (מב): ח (שבת ד' סד:) ת"ר והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו תהא בנדתה שלא

רש"י בשדות. מקום שאין בני תורה ואינן יודעות למנות פתח נדות מתי הן ימי נדה ומתי הן ימי זוב: ששה והוא. כדין תורה וטמא בימי נדה היא: שנים תשב ששה וכן. לחומרא שמא ראשון סוף זוב ושני תחלת נדה וצריכה עוד ששה אבל שלשה דאילו הוי ימי זיבה צריכה שבעה נקיים השתא נמי תשב שבעה נקיים שמא בימי זיבה עומדת: הלכה פסוקה. שאינה צריכה עיון שלא יהא מהרהר בה בתפלתו: מעיין אחד הוא. דם הבא בימי לידה ודם הבא בימי טוהר ממעיין אחד הם באים: התורה טמאתו. כל שבעה לזכר וי"ד לנקבה: והתורה טהרתו. אחר מכן: ז הוחזקה נדה בשכנותיה. שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני ושמשה: בעלה לוקה. אם התרו בו: אמרה טמאה אני. אמרה לבעלה נדה אני: טהורה אני. לא הייתי נדה: אמתלא. משל וטעם: ח בנדתה. היו דורשין הראשונים כמשמעו כדבר המעדה ומרחיקה מבעלה:

דברי חמודות

תראה תסתור אין לה למנות עכ"ל ואני תמיה דמי הגיד להם שאינה מברכת ומה שעכשיו אינה מברכת לפי שאין לנו זבה ודאית מכיון שהחמירו בחומרא דר' זירא: (לו) שאפי' רואות טיפת דם כחרדל. וצ"ל דכי היכי דלענין ראיה עצמה דדבר תורה בין שהיה בכך נדה או זבה תנינן בריש פ' יוצא דופן דאפי' בפחות מכן הוי ראייה וכמ"ש שם סעיף ג' דהה"נ לענין החומרא זו שהחמירו בנות ישראל על עצמן דר' זירא לא חש למנקט בפחות מכן אלא נקט תחלת לישנא דמתני' דהתם דודאי שאין נראה לחלק בין שיעור החרדל לפחות מכן מכיון שלא חשו למישעו שיש בשיעור החרדל ואפ"ה החמירו בו ה"ה וזהו הטעם שבפחות מכן ג"כ החמירו וזה נ"ל פשוט וכתב רבינו ירוחם דאין בכלל זו החומרא אלא הרואה דם שיוצא מגופה משא"כ בכתמים אלא הרי דין הכתמים במקומו עומד שצריך שיהא כגרים ועוד וכפי מה שכבר נתבאר בפ' הכתם וכתב שכן הסכימו כל הפוסקים וכתב הב"י בסוף סי' קפ"ג דפשוט הוא ושכן מבואר בדברי הרמב"ם בפ' י"א: (לז) ועדיין נשאר הענין על דין תורה. ובסוף פ' בנות כותים נתבאר דקי"ל כרבא דאמר דימי לידה שלא ראתה בהן עולין לה לימי הספירה וגם שם כתב רבינו שהיולדת נקבה ולא ראתה בז' ימים הראשונים עלו לה לספירת ז' נקיים ואע"פ שראתה בז' ימים השניים אינה סותרת ומותרת לאחר י"ד אפילו לא פסקה אבל הטור סי' קצ"ד כתב שהרמב"ן סובר שסותרת וצריכה ז' נקיים משתפסוק ואפילו לסברת רבינו דוקא כשהיו לה ז' נקיים או אינה סותרת ואפילו מה שראתה בימי טומאה בשבוע שני' של יולדת נקבה וכ"ש מה שראתה בימי טוהר אבל אם עדיין לא היו לה נקיים אין הימי טוהר עולין לה אא"כ שלא ראתה בהן שלא"פ שהדם טהור הוא אפ"ה מכיון שעדיין לא שלמו ימי הנקיים שלה אינן ראוים לספירה אא"כ שלא תראה בהן וכתב ב"י שכ"כ הגהות מיימון בפ' ז' דכיון דקי"ל כרב דאמר מעיין א' הוא כו' א"כ כל הימים קרויים ימי הלידה עד שתטבול וכ"כ שם המגיד וכן נראה מדברי הרמב"ם שם והכי פירש רש"י בהדיא בפ' בנות כותים גבי פלוגתא דרב ולוי דגרם התם ת"ש דותה תטמא לרבות היולדת בזוב שצריכה שתשב ז' נקיים בשלמא לרב דאמר מעיין א' הוא כלומר דם טמא בימי טומאה וטהור בימי טוהר כו' מעיין א' התורה טמאתו והתורה טהרתו מש"ה בעי ז' נקיים אלא לוי דאמר שני מעיינות הן למה לי ז' כו' ופירש"י מש"ה בעי הפסקה ז' נקיים דממעיין דמים טמאים אתי והתורה לא טהרתו עד שתספור ז' נקיים כדכתיב דותה תטמא ע"כ לשון הב"י ויש להסתפק אי הגהות מיימון נקטי בדוקא עד שתטבול ושאפילו אם שלמו ימים נקיים משראתה קודם שטבלה סותרת ואפילו בימי טוהר ודרש"י נמי נקט בדוקא עד שתספור ז' נקיים ולא בעי שטבלה ג"כ אלא מכי שלמו לה ז' נקיים תו לא סתרה ואי נמי חד מינייהו לאו בדוקא ותד בדוקא אכתי איכא לספוקי הי מינייהו בדוקא והי מינייהו בלאו דוקא וכתב ב"י דפשוט הוא שאפילו כשהיו לה ז' נקיים קודם שנשלמו לה י"ד לנקבה ולא ראתה וטבלה שלא עלתה לה טבילה זו מכיון דאפ"ה הרי היא באותן ימים כנדה כדכתיב בקרא פרשת תזריע וצריכה לחזור ולטבול אחר י"ד ע"כ וכיוצא בזה כתוב בטור י"ד סימן קצ"ז וז"ל אין האשה עולה מטומאתה עד שתטבול וכו' ואחר ימי ספירתה ע"כ ושם פי' הב"י דכיון דלא שלמו ימי ספירתה הוי כטובל ושרץ בידו: (לח) וכן נוהגין באשכנז ובצרפת. וכתב ב"י דהאידנא פשט איסור זה בכל ישראל ואפי' באשכנזים וצרפתים ע"כ. אבל כל שלא ראתה אחר שספרה ז' נקיים ושלמו לה י"ד ימים דימי לידה ליולדת נקבה טובלת ומותרת לבעלה לכל המנהגות וכתב הרמב"ם בפרק י"א זה שתמצא במקצת מקומות ותמצא תשובות למקצת גאונים שיולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף מ' ויולדת נקבה עד אחר שמונים ואע"פ שלא ראתה דם אלא בתוך השבעה אין זה מנהג אלא טעות באותן התשובות ודרך מינות באותן המקומות ומן הצדוקים למדו דבר זה ומצוה לכופן כדי להוציא מלבן ולהחזירן לדברי חכמים שתספור ז' נקיים בלבד כמו שבארנו ע"כ וכתב הב"י דמה שכתב דרך מינות הוא וכו' היינו מפני שנראים כסבורים שמה שאמרה תורה תשב בדמי טהרה שרואה לומר שאפילו לא תראה דם שתהיה יושבת ולא תטבול כמו אם ראתה דם. ומש"ה בכל קדש לא תגע והדבר מבואר שחכמינו ז"ל מפרשים כפשט דקרא דתשב בדמי טהרה היינו לומר שכל דמים שרואה טהורים מכיון שטבלה אחר ז' לזכר וי"ד לנקבה ובכל קודש לא תגע היינו כדין טבול יום שמותר במעשר ואסור בתרומה שזו טבולת יום ארוכה היא כדאיתא בפ' הערל ומ"ש שתספור ז' נקיים בלבד ולא שתטבול בתוך י"ד אם היא יולדת נקבה אלא כדכתבנו לעיל ולא חש להאריך ומהרי"ק נשאל על מנהג הלועזים שנוהגין שאין האשה טובלת תוך מ' לזכר ושמונים לנקבה ואפילו לא ראתה ושפסקי' אחד שנקרא תניא כתב שאפשר שהראשונים שהחמירו על כך בקצת מקומות וגדרו גדר ועל כיוצא בזה שמע בני וגו' ואל תטוש וגו' והלועזים עושין כל מעשיהם על פיו של אותו פוסק והשיב אי תניא תניא ומאחר שהלועזים נוהגין על פיו אין למחות בידם אבל היכא דלא נהגו לא ינהגו אפילו להרחקה וסייג דחומרא דאתי לידי קולא הוא מאחר שהוא מנהג צדוקים כמו שכתב הרמב"ם עכ"ד מהרי"ק אבל הב"י כתב שאם יש מקום שנראה לגדור בהם גדר זה מפני שרואין שהן פרוצים באיסור נדה ואינן פרוצים שינהגו כמנהג צדוקים שראוי לגדור כגדר הזה ואף הרמב"ם שאמר שלא ינהגו לא אמר אלא מן הסתם שאם אין אנו יודעין שמחמת חומרא הנהיגו לכן אין תולין בגדר דחוק כזה אלא תולין אותן בטעות וכיוצא בזה מה שכתבו התוס' בפ' כל הבשר על הנוהגים מלאכול בשר רותח בסכין של בשר דהבל הוא ולא חשו לומר שמא בקצת מגא כו' וז"ל הריב"ש במה שנהגו שם להחמיר בימי טוהר של יולדת אף אם אינה רואה בהם אם נהגו זה לגדר ופרישה אע"פ שהוא מותר או מפני נקיות שאותן הימים רמים מצוים בהם ראוי להניחם על מנהגם ואין מתירין אותם בפניהם אבל אם נהגו כן בטעות מפני שסבורים שאסור מן הדין ראוי להודיעם שטועים הם ושהוא מנהג שיצא להם מן הצדוקים כדרך שכתב הרמב"ם ז"ל ע"כ ורמ"א נתחכם למצוא טעם שמפני שהוא כ"כ קרוב ללידה הדמים מצוים וחוששת שמא יראו ולא ירגישו והרגיש בעצמו בתולשת הטעם וכתב דחששא רחוקה היא זו דהא אפילו אם יראו ולא ירגישו מה בכך דם טהור הוא מה"ת ומסיק דמ"מ במקום שנהגו להחמיר נהגו ואין להתיר להם כיון שכבר הורגלו להחמיר ואתה בא להקל להם יקילו יותר ע"כ וכפי מה ששמעתי נהגות הנשים שמתאחרות בטבילתן לזכר ולנקבה ולא כשיעור שוה יש אשר מתאחרות הרבה ויש שלא מתאחרות הרבה ומתאחרות עכ"פ לנקבה יותר מלזכר אבל אינן משלימות עד כל השמונים יום ויראה לי שלא הנהיגו כן לשום פרישות וגדר אלא כנהגות שלהן להפסיל לבעלן כבושה מלטבול במהירות כ"כ אחר שהיו לה חבלי לידה וכושות יותר לנקבה מלזכר וגם אסמכוה אדמעינו דימי טומאה דנקבה יתירים על ימי טומאה דלזכר ולפי זה יכולין להתיר בפניהם: (לט) בעלה לוקה עליה. דהנדה ודאי היא ואסור לו לבא עליה עד שיעברו עליה ימים שתוכל לטבול ושתאמר לו טבלתי וכדרך שנתבאר בפ' כל היד סעיף כ"א אבל כל שלא אמרה טבלתי אע"פ שחזרה ואמרה טהורה הייתי ונתנה אמתלא לדבריה למה לבשה בגדי נדות כתב הרשב"א בתורת הבית שאינה נאמנת ואע"ג דלקמן באמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני נאמנת בנתנת אמתלא לדבריה התם משום בושת או אונס מקרי דאומרת טמאה אני אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת ולפיכך כל שחזרה ואמרה לא נטמאתי הרי היא כמכחשת מה שאמרה ואינה נאמנת ע"כ והר"ן בפ"ב דשבועות הביא ראיה לדבריו מדאמרינן בפ' המדיר אמתני' דומשמשתו נדה ה"ד אי דידע נפרוש ואי דלא ידע נסמוך עלה ואוקימנא כרב יהודה דאמר הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה אלמא כל כה"ג לא אבעי ליה למסמך עליה ומשתמא קאמר אלמא אפי' באמתלא לא מהימנא דהא ודאי נדה משוינן לה ע"כ וכתב המגיד בפ"ד מהא"ב שכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל וגם בטור כתב כן בסי' קפ"ה בשם הרמב"ן ז"ל ומה שתמה עליו מהא דלקמן כבר ישבו הרשב"א כמ"ש בשמו: (מ) אינה נאמנת. וכתב רבינו ירוחם דהייט דוקא אחר כדי דבור אבל בתוך כדי דבור נאמנת: (מא) ואם נתנה אמתלא לדבריה. שאמרה לו תחלה מפני שלא היה בה כח או דבר כיוצא בזה כ"כ הטור וכתב ב"י שכך מפורש בירושלמי וז"ל הרמב"ם בפ"ד האשה שאמרה לבעלה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני ודרך שחוק אמרתי לך תחלה אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת כיצד תבעה בעלה והתוהו או אמו בחצר ואמרה טמאה אני ואח"כ חזרה ואמרה טהורה אני ולא אמרתי לך טמאה אני אלא מפני אחותך ואמך שמא יראו אותנו הרי זו נאמנת וכל כיוצא בזה עכ"ל וז"ל ספר התרומה אשה שאמרה טמאה אני ואח"כ אמרה לא כי טהורה אני אינה נאמנת לומר תחלה הייתי מכחשת ומשקה בך אלא צריך הבעל לפרוש ממנה עד שתספור ז' נקיים ותטבול אבל אם נתנה אמתלא לדבריה שאמרה טהורה הייתי להיות נדה אבל עכשיו בדקתי עצמי ומצאתי שתחמת מכה או תבורה בא אלי הדם או חולה הייתי ולא הייתי יכולה לסבול תשמיש או דברים אחרים כיוצא בהלו נאמנת ומותרת מיד ע"כ וכ"כ המרדכי בשם א"ז ורמ"א ז"ל כתב בשם מהרי"ו בתשובה סי' כ"ב דאפי' בשתיקה אח"כ רק שהיא באה ושוכבת אצל בעלה והוא יודע שמה שאמרה תחלה טמאה אני עשתה מחמת קטטה שהיה לו עמה וכדומה לזה נאמנת ע"כ ואני תמה דא"כ לא ה"ל לרב לומר אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת אלא אם יש לה אמתלא לדבריה דהוה רבותא טפי ודקדקתי בתשובת מהרי"ו וראיתי דלאו הכי הוה עובדא אלא שהרגישה כתב בבני מעיה ואמרה לבעלה ולאביה הנה אנכי יראה לשני וסת כאשר אין לה וסת קבוע ולא התחיל בעלה ואמר הנני מבין שמאת אביך הוא כל זאת להרחיקך ממני ואח"כ בא הביה וא"ל בתי אבקשך שתשכב אצלו למען לא יתלה הסרחון בי וכן שכבה אצלו ובבקר מצאה הסדין מלוכלך בכתמים וכו' ועל זה מסיק דמכיון שמעצמה באתה ושכבה אצלו ודאי אסיק אדעתיה דקושטא קאמר לה שאביה אלפה שקרא וגדולה מזה איתא פ"ב דכתובות דבעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו ופשיט ליה דאם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת כ"ש בנדון זה שמעולם לא אמרה לו טמאה אני והיא באתה מעצמה ושכבה אצלו ע"כ ומהך עובדא משמע דליכא למשמע שכשאמרה שהיא טמאה שתהא נאמנת בשתיקה בלחוד בלא שאומרת היא האמתלא ושמא י"ל דס"ל לרמ"א דהי לאו דשתיקה לא מגרעה מידי א"כ אין למהרי"ו ראיה מהך דכתובות אלא ודאי דאין ה"נ דלאו דוקא קאמר רב בנותנת אמתלא אלא כשיש לה אמתלא אלא קאמר ויכול הוא לתלות באמתלא שיודע אותו והתם בהסיא דמהרי"ו עובדא הכי הוה דלא אמרה בהדיא שהיא טמאה אבל ה"ה כשאמרה כך בהדיא דהוה נאמנת אפילו בשתיקה כששכבה אצלו והבעל יודע האמתלא וכבר כתבתי במעדני יום טוב דמי שרוצה להחמיר על עצמו ולא להאמין לה כשחזרה ואמרה טהורה [רשאי] אבל מדת חסידות הוא: (מב) בפ' המדיר מוקי הא דתנן דומשמשתו נדה יוצאת בלא כתובה בדאמרה פלוני חכם טיהר לי הכתם ואשתכח שיקרא וכתב הר"ן שמדברי הרמב"ן נראה שהתכם נאמן וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמב"ן שהחכם נאמן והיא טמאה וכתב הב"י שאע"פ שכתב הר"ן בשם הרשב"א שאין החכם נאמן והתם במאי עסקינן בדאתו עדים ואמרו עמנו היית במקום פלוני נראה דהייט לענין הפסד כתובה שאינו בדין שיפסידנה ע"פ ע"א אבל להחזיקה בטמאה מודה הרשב"א והכי דייק לישניה דלא איירי אלא לענין הפסד כתובה בלבד וכן נראה לפרש דברי הרא"ש שם עכ"ל ועיין בפ"ב דשבועות משנה היא

מעדני יום טוב

הדם לא יתחילו ימי הזיבות ובאמת שע חששא רחוקה דא"כ אין האשה הזאת יודעת כלום מדין הנדה והזיבות וזה דבר רחוק שלא תדע זאת שימי נדה יכולין להיות שבכולן רואה אלא שבשביעי סמוך לבין השמשות פסקה בטהרה ואח"כ יתחילו ימי זיבות שאם לא תדע זה מה תדע ואכן נחוש לשאינה יודעת תיקון וסתות אמרינן וגם בשאינה יודעת ולא כלום ועוד דהשתא מה שכתב וזמנין דלאייה קמייתא ט' הוא ענין בפני עצמו וצריך לפרש דהוי כמו ועוד דזימנין ט' ואעפ"כ שמצינו כך בכמה מקומות בספר רבינו ומהם לעיל בפ' המפלת סי' ג'. מ"מ אם לא נצטרך לפרש כן ודאי דניחא טפי הלכך נ"ל יותר נכון דגרסי' וביום השביעי לראייתה וא"כ ע כדין טבלה ושמשה לערב אילו היתה לאייה ראשונה בימי נדותה אלא שאפשר שבע טעתה וכלמפסיק דזמנין דלאייה קמייתא הויא בתוך י"א יום ט' ומעות זה בא הוא לה מפני שאינה בקיאה בתיקון וסתות ולא ידעה אימת התחילו ימי נדות וימי זיבות ומעות כע מצוי והייט כיהו דאמרן דלא בקיאי בתיקון וסתות ובס' הרי"ף האי ועוד כיון כו' ליתא כלל: [ל] בסוריא. ורי"ף גורס בסודית: [מ] ואית דגרסי בשדות. וכ"ה גירסת רש"י ופי' מקום שאין בני תורה ותלמידי הר"י בפ' אין עומדין גרסי נמי בשדות ופירשו בכפרים מפני שלא היו כל כך בני תורה ע"כ וזה נ"ל נכון לפי שהכפרים על פני השדות ישבו שמדרכן להיותן מיושבים בבתיהם בתוך השדות אחת הנה ואחת הנה ואם אין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר בפ' בהר ובתי החצרים אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב: [נ] ששה וכן גרסינן וכתב הר"ן דששה קאמרינן (כלומר בין הכא בין ראתה יום אחד) נקיים בעינן דכיון דטועות משוינן לה איזה ימים שתראה מספקינן ליה בתחלת נדה ונקיים דקאמר לבסוף אכולי יומא קאי אלא [ריהטא] ליתן הוא שבעה ימים נקיים ע"כ: [ס] שאפי' רואות טפת דם כחרדל. שכיון שלפעמים בטפה כחרדל יושבת ז' נקיים דהייט בזיבה הסותרת החמירו בנות ישראל על עצמן לעשות כל מה שתראנה כאילו היא סותרת ובנותא דטפת דם כחרדל הייט משום דס"ת לנימר דבדם מרובה דוקא הוא שראוי להחמיר בו דשמא יצא מן המקור בג' ימים זה אחר זה ושהה בפרוזדור שהוא כמו שילא לחוץ כדדרשינן לעיל וצריכה מן התורה ז' ימים נקיים אם היא בימי זבה ולהכי נקט טפה כחרדל אע"ג דודאי אינה אלא ראייה אחת כ"כ הר"ן אבל פשיטא מילתא דאין לומר דבנותא הוא טפת דם קטנה כבחרדל דהכיא מתנה שלימה שניט בר"פ יוצא דופן מטמאין בכל שהן ואפי' כעין החרדל ולא עוד אלא דמקיים בה במשנה ובפחות מכן ואלא מיהת הא איכא למימר דטפת דם כעין מראה החרדל הויא התומרא אבל אין הענין מוכיח שבאו להחמיר אלא על המיעוט ולא שע התומרא היתה על המראות ועוד דהא מסיק רבינו בס"פ כל היד דירוק כמראה הזהב טהור אפי' האידנא והרי החרדל מראיתו אינו טוטה למראה האדמימות אפי' כמו הזהב ואני תמיה על תלמידי הר"י שכתבו בפ' אין עומדין וז"ל י"מ שהתומרא היתה מפני שהיתה מראה הדם כעין החרדל ואין זה נראה דמה תומרא היתה ע בזה מן הדין הוא דהא בהדיא קים לן במס' נדה שדם כמראה החרדל טמא ע"כ ודקדקתי בפ' כל היד ולא באיתי דבר אשר יאמר עליו כי הוא שמטמאינן כעין תלמא החרדל ואדרבה מדמטהרינן הירוק דעקביא נשמעיה דאף כמראה שכעין החרדל טהור הוא וכדכתבתי ולכן נ"ל יותר לומר שא"א לפרש כן שע היא התומרא חדא דאין הכי נמי שאין אנו מחמירין בו ועוד דמשמעות החומרא שהחמירו משמע דקאי אמיעוטא דראייה ולא על עין המראה כלל ומפני כן ג"כ אין נ"ל לאייה לדברי תלמידי הר"י מהמשנה דר"פ יוצא דופן שכתבתי בסמוך דקתני ואפי' כעין החרדל דהכיא נמי לענין המיעוט קתני לה כדקתני בהדיא ומטמאין בכל שהן ואפי' כו' ומ"מ ודאי דלענין הלכה צריכין אנו לשמוע לדבריהם ז"ל: [ע] וכל דם דחזיא בימי טוהר כו'. לשון הרי"ף הוא וכתבו הגהות מיי' פ"י מהא"ב שכתב הר"ם יש טועים בדברי האלפס ואומרים שכתב שימי טוהר אינם נוהגים עתה אחר חומרא דר' זירא וליתא אלא כך רוצה לומר דיולדת בזוב צריכה נקיים דלא כהרמב"ם והתוס' אבל אם כבר טבלה ורואה בימי טוהר מותרת בלא טבילה ע"כ ופי' הב"י שהר"ם סובר דלהרי"ף יולדת בזוב שספרה ימי טוהר ז' נקיים מכל דם ואחר השבעה קודם שתטבול ראתה סותרת אע"פ שהוא דם טהור ודלא כהרמב"ם והתוס' דסברי שאינה סותרת לעכבה מלטבול הואיל והיו לה ז' נקיים דאילו לא היו לה נקיים כלל אף הם לא קאמרי דודאי כל נשי דידן ספק יולדות בזוב הן וצריכות ז' נקיים וכן מבואר בדברי הרמב"ם אלא שאם ספרה שבעת נקיים סברי הרמב"ם ור"ת דתו לא סתרה והרי"ף סובר שסותרת והייט דקאמר הלכך כל דם דחזיא נמי מימי טוהר שמא עד שתשב שבעה נקיים מדם כלומר שהם עצמם יהיו נקיים שלא תראה דם בהם וגם לאחריהם קודם שתטבול אבל כל שטבלה בלי ראיית דם כלל ואפי' דם טוהר לא תוך שבעה ולא אחר שבעה עד שטבלה אם ראתה אח"כ דם טוהר הוא ומותר לבעול עליו ע"כ ואני תמה אמאי תלינן מידי בטבילה שקודם טבילה תסתור בראייתה ולאח"כ לא תסתור דהכין תלינו בפרק בנות כותים דף ל"ה לרב דסבירא לן כוותיה דמעין א' כו' ומוקים לבית הלל דס"ל דבזיבה תלי רחמנא ביומי ובטבילה ועיין בד"מ סעיף ל"ה אבל נ"ל שדעת רבינו כדעת הרי"ף דלא כהר"מ אלא דס"ל דצריכה לישב ז' נקיים על כל דם שתראה בימי טוהר שהרי מסיק וכתב שהראב"ד והרמב"ן ז"ל כתבו ג"כ שאין לנו עכשיו דם טוהר כו' ומדכתב ג"כ ש"מ דהכא מסוי לסברתייהו וכ"כ הב"י שנראה מדברי רבינו שסובר כדעת הרי"ף כהרמב"ן ויולדת נקבה שהיו ימי שבוע ראשון נקיים וראתה בשבוע שני כתבו רבינו בס"פ בנות כותים: [פ] ה"ג ברי"ף ובתר הכי טבלה בתי מקוה ומשתריא ורבינו אפשר שלא חש להעתיק כך דסמך אמאי דכתב בסוף פירקין דזבה אינה טעונה מים חיים וכמו גם הרי"ף בעצמו לא חש לדקדק בזה בטבילות שכתב לעיל בכללא דנקטינן כו': [צ] ואם החמירו על כו'. אע"ג דהם החמירו על עצמן קאמר ר' זירא מ"מ משהנהיגום בחומרתן וקבעוה להלכה פסוקה ובכל המקומות שייך שפיר לומר שהחמירו עליהן כו': [ק] על דם טפה כחרדל. וכן הל' בר"ן אבל בב"י כתב טפת דם כחרדל: [ר] כ"ש שיש לחוש כו'. והרשב"א ז"ל כתב ול"נ שאם לדין יש תשובה לדברים אלו שהרי בימי חכמי הגמרא כבר החמירו בנות ישראל לישב על טפת דם כחרדל ואפ"ה יושבת על דם טוהר ואם הן לא החמירו על עצמן בזה אנו במה נאסור אלא שיש לחוש להחמיר כדבריהם וכן המנהג ברוב מקומות ונ"ל קצת טעם בדבר דאין עכשיו הבקיאות כדורות הראשונים ופעמים שיולד הולד ראשו חוץ לפרוזדור קודם בין השמשות וגמר לידה לאחר בין השמשות ואינן בקיאות בכך ויבואו לטעות להוסיף יום בימי טהרתה ע"כ והב"י כתב שנראה לו לייש דכ"ש הוא מטיפת דם כחרדל שהחמירו בו ואין ראיה מימי חכמי הגמרא דשמא עדיין לא פשטה תקנת ר' זירא ביניהם אבל אחר שפשטה ביניהם אפשר שגם הם היו נוהגין איסור בדם טוהר ע"כ וכבר הוכיח רבינו לעיל סי' ד' דבימי רבא לא פשטה חומרא דר' זירא בכל מקום והר"ן כתב דטעמא דסבר הרמב"ן דאף לדין הגמ' נראה לאסור דם טוהר משום דכשם שחששו שמא יטעו בפתחיהן כך יש לחוש אם ינהגו היתר בימי טוהר שמא יבואו לטעות באותן ספק יולדות שיושבות עליהן לזכר ולנקבה ולנדה שמא ינהגו בהם קולא שיהיו סבורות שכל שיש לה טומאת לידה יש לה ימי טוהר ע"כ: [ש] אבל בדם טוהר לא החמירו. וכבר נתבאר לעיל שאף הוא למעט שבעה נקיים שאחר לידה בא וכן הוא מקיים וכתב אלא שבשנער ובספרד ובארץ הצבי ובמערב מנהג פשוט שאין נוהגין לאשה דם טוהר כלל אלא כל דם שתראה באיזה זמן שתהיה יושבת עליו שבעה נקיים ודין זה בימי הגאונים נתחדש ושמעט שבצרפת נועלים על דם טוהר כדין הגמ' עד היום אחר ספירה וטבילה מטומאת יולדת בזוב ודבר זה תלוי במנהג ע"כ: [ת] ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. ואע"ג דבפ' האשה שנתארמלה סי' כ"ד מסיק דשמואל לא עבד עובדא בנפשיה ודברי רבינו דהכא ודהתם הן הן דברי הרי"ף דהל' נדה ודהתם כבר כתב הב"י סי' קפ"ה דלענין דינא ודאי הלכתא כרב דהורה להיתירא כי הכא ושמואל הוא דאחמיר אנפשיה ואפי' אי תימא דשמואל פליג הא קי"ל דהלכתא כרב באיסורי ומ"מ כתבום התם רבינו והרי"ף ללמדינו שהוא מדת חסידות ואיט מדה של טעות ובאי האדם להחמיר על עצמו לכשירצה כי היכי

מסמג

[א] שלא תכחול ולא תפקוס עד שתבא במים עד שבא ר' עקיבא ולימד (מג) א"כ נתגנית על בעלה [ב] ונמצאת בעלה מגרשה [ג] הא מה אני מקיים והדוה בנדתה תהא בנדתה (מד) עד שתבא במים. אומכאן למדו לטבילת נדה מן התורה. [ד] ורב יהודאי גאון ז"ל כתב בתשובה טבילת נדה מן התורה ק"ו ממגעה דבטגע במשכבה כתיב והנוגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים וכ"ש במגע עצמה. וק"ו לנדה עצמה שהיא בטומאתה עד שתבא במים. ורבינו תם ז"ל אומר דטבילת נדה שמעינן מהאי קרא אך במי נדה יתחטא ודרשינן (ע"ז דף עה:) במים שהנדה טובלת בהן. [ה] וקיימא לן דנדה וזבה לא בעו מים חיים [ו] דתניא (תוספתא דמגילה פ"א) אין בין זב לזבה אלא [ז] שהזב טעון במים חיים והזבה אינה טעונה מים חיים [ח] אלא מי המקוה [ט] שכל הגוף עולה בהן. וכמה הן. (מה) [י] אמה על אמה ברום שלש אמות. ושיערו חכמים מי המקוה (מו) ארבעים סאה:

הלכות מקוואות

א (ת"כ פרשה שמיני) ת"ר אלו נאמר ומקוה המים יהיה טהור יכול אפי' מילא מים על כתפו ועשה מקוה לכתחלה יהיה טהור ת"ל מעיין (א) מה מעיין בידי שמים (ב) אף מקוה בידי שמים [א] אי מה מעיין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא [ב] תלמוד לומר אך מעיין מטהר בכל שהוא [ג] והמקוה במ' סאה. אי מה מעיין מטהר [ד] בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין. ת"ל אך מעיין (ג) מעיין מטהר בזוחלין (ד) והמקוה

[ה] באשבורן. היה אומר ר"י דהך ברייתא דפסלה מקוה שכולו שאוב מקרא לאו דרשה גמורה היא דאפילו מקוה שכולו שאוב כשר מן התורה אלא שחכמים פסלוהו והאי קרא [ו] אסמכתא בעלמא הוא והביא ראיה מן התוספתא בריש פרק שני דמקואות מקוה שהניחו ריקם ובא ומצאו מלא כשר [ז] מפני שזה ספק מים שאובין למקוה ומדמכשר ליה מספק אלמא כולו שאוב נמי מדרבנן דאי מדאורייתא לא הוה מכשר ליה מספק והגאון משמע כן דקתני מפני שהוא ספק מים שאובין. וליכא למימר דלא מיירי בכולו שאוב אלא שהיו בו מים והיה חסר [ח] דא"כ הוה ליה למימר שהניחו חסר ובא ומצאו מלא. דריקם משמע שהיה לגמרי ריקם ולא היה בו מים כלל. ועוד הביא ראיה [ט] מפרק קמא דפסחים (דף יז.) דהא אמרינן משקה בי מטבחיא דכן וקאמר רבי שמעון בכלים טמאים בקרקע טהורים. ומפרש התם טעמא דבקרקע טהורין משום דחזו להטביל בהן מחטין וצינורות. אלמא אפילו כולו שאוב חזי להטביל בו מדאורייתא דבכולו שאוב איירי [י] מדמפליג בין כלים לקרקע וסתם משקה בי מטבחיא נמי שאובין ומה שפירש ר"ת בספר הישר הא דאמר ג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה הלכה למשה מסיני. היינו כשאין שם מים אבל בסוף אין פוסלין אלא מדרבנן. והביא ראיה מהא דתנן בפ' שני דמקואות דרבי אליעזר אומר רביעית מים בתחלה פוסל את המקוה ושלשה לוגין על פני המים. ומדמחמיר בתחלה מבסוף ש"מ דפוסלין בתחלה מדאורייתא. אומר ר"י שלא מצינו בשום מקום הלכה למשה מסיני בפסול מקוה. ואם ישנו בשום מקום יש לפרשו כמו הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית דברייתא [כ] דמס' חגיגה (דף ג.) שאינה אלא כלומר דבר ברור כהלכה למשה מסיני וכן כל באמת הלכה היא שאומר בש"ס גבי מילי

הגהות הב"ח א מכאן למדו לטבילת נדה. נ"ב כך כתבו התוס' בשם ר"י סוף יומא כדף ע"ח והביאו ג"כ דברי ר"י גאון ודברי ר"ת ע"ש: ב שהזב טעון ביאת מים חיים והזבה אינו טעונה ביאת מים חיים אלא מי מקוה בלבד שכל וכו':

רש"י שלא תכחול. עיניה: ולא תפקוס. שרק על פניה ינפאנ"ל בלע"ז והוא אדום: תהא בנדתה. בטומאתה: עד שתבא במים. לטבול ואע"פ שעברו ז' שלה ופסק מעיינה: **הלכות מקואות א** משקה בי מטבחיא דכן. משקים של בית המטבחיים שבעזרה כגון הדם והמים: דכן. שאין מקבלין טומאה: ר"ש אומר בכלים טמאים. ר"ש לטעמיה דאמר לעיל טומאת משקים לאורייתא ואפי' לטמא אחרים כדתניא גבי ספק משקה לטמא אחרים רפ"ח באוכלין טמא הלכך במשקה בית מטבחייא לא מטו רבנן לטהרינהו: בקרקע טהורין. ולקמן מתרגם ליה אמים ודאיכא רביעית דאיכא תורת מקוה עלה למחטין ולצינורות דמדאורייתא לא מקבלי טומאה כדכתיב מקוה מים יהיה טהור וברביעית הויא מקוה מדאורייתא דכי כתיבי מ' סאה באדם הוא דכתיב דנפקא לן מאת כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן אבל לכלים קטנים אין צריך אלא כדי שיתכסו במים ובציר מרביעית גמרא גמירי לה דלא חשיב למהוי מקוה דכיון דבעלמא דאורייתא לא מיעטו ורבנן הוא דבטלו רביעית דמקוה שלא יטבילו כלים מפחות מארבעים סאה כדאמרינן בנזיר עשר רביעיות הן ופרכינן והא איכא רביעיות דמקוה ומשנינן בר מיניה דההיא דבטלו רבנן בפרק ג' מינין ותניא נמי זה הכלל כל שאדם טובל בו ידים וכלים טובלים בו וגזרו טומאה אף על המשקים שבקרקע דכל כמה דהוי בציר מארבעים סאה והכא גבי מטבחיא אוקמוה אדאורייתא וטהורין: צינורות. שפוין בכסא זכא: בתחלה. שהמקוה לא היה בו מים כלל כשנפלו בו רביעית שאובין ואח"כ נתמלא מי גשמים: על פני המים. היינו בסוף שהיה בו כבר מים הרבה: עמון ומואב. ישראל הדרין בעבר הירדן במה שכבשו

מעדני יום טוב

היכי דמצינו דעבד שמואל בדנפשיה ע"כ: [א] שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין גרסי' בגמ'. אבל גם הרי"ף לא העתיק כן ומיהו התם בגמ' מייתי לה אדחשו חכמים שלא תתגנה על בעלה ומש"כ המירו לה קישוטין בשבת: [ב] ונמצא בעלה מגרשה. נ"ל דר"ע לטעמיה כדתנן בסוף מס' גיטין בש"א לא יגרש כו' ור"ע אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו ועי' לקמן בסמוך מה שאכתוב עוד בזה: [ג] הא מה אני מקיים והדוה בנדתה כו' ומכאן למדו כו'. ז"ש מכאן למדו כו' מסקנת רבינו הוא ולא מן הברייתא וכן בתוס' דפ' המוצא דף מ"ז פי' בשם ר"י דמברייתא א' למדנו טבילת נדה מן התורה ואומר אני דה"א לסעלות פל הדעת שקודם שבא ר"ע ולימד כך שלא היה להם לדין תורה שהנדה תהא בטומאתה עד שתבא במים הם לן לאסוקי הכי אדעתין דא"כ אתה מטוה לכל הראשונים לבטלי נדות תגילה ואלין הוא לומר כן אלא שזקנים הראשונים לא פירשוהו מן הכתוב אע"פ שהיה להם בקבלתם בתורה שבע"פ שאין נדה מיטהרת מטומאתה עד שתבא במים לא מצאו לו סמך מן המקרא לפי שהם פירשוהו שלא תכחול וכו' ואפשר נמי שהיה להם הסמך דרב יהודאי או דר"ת דבסמוך והקרוב אלי דזהו שהכריח לרב יהודאי ולר"ת לדרוש ממקראות אחרים ולא הספיקו עצמם בהא דר"ע דודאי נראה שלפי דרשתו דר"ע שהוא לימוד פשוט לנדה שצריכה ביאת מים להטהר אלא זקנים הראשונים שלא דרשו כר"ע וא"כ ביאת מים לנדה מן התורה מנא להו לפיכך דרשו ומנאו וכל שכן לפי מה שכתבתי לעיל בסמוך דר"ע דלימד כך לטעמיה אזיל דס"ל דכשמתגנה עליו יכול לגרשה וא"כ אנן דלא קי"ל כוותיה בהא כדאיתא בסוף גיטין לא אדחייה דרשת הזקנים הראשונים הלכך ודאי עדיף מלתא קמייתו דהכך רבנן לאתויי לן ביאת מים לנדה מן התורה ממקראות אחרים ומ"מ מכיון דחזינן שהרמב"ם בס"פ י"א מהל' א"ב פסק דמותר לנדה להתקשט כו' כדר"ע וכן פסק הטור בסי' קצ"ה מ"מ דלדחייה לדרשת הזקנים הראשונים לגמרי לכך נראה מה שכתבתי דאמונה דמשום זקנים הראשונים המצאו הני רבנן סמוכות לנדה ממקראות אחרים ועוד דרוש וקבל שכר וא"ת והא אנן בהא דרבאי נגרש אם מצא אחרת נאה הימנה לא קי"ל כר' עקיבא א"כ היכי מזכינן אמרי אבי תרי דהכא בהא דהתיר להתקשט כתבתי דפסקינן כוותיה ור"ע לא התיר אלא כדי שלא תתגרש וכ"ל דלא קשיא דאע"ג דאנן קי"ל דאסור לו לגרשה מפני כן מ"מ יש לנו לחוש שמא ע"י שמתגנה בעיניו ישים לה עלילות דברים עד שיגרשנה: [ד] ורב יהודאי כתב כו'. והרמב"ם בפ"ד מהל' איסורי ביאה כתב דרשא דכתובת כהנים שנאמר ורחצו במים זה בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול וכדלקמן בשם הר"ן: [ה] וקי"ל גרסי'. והוא לשון הרי"ף ואינו ענין להא דר"ת כלל וכן בתוס' דהמוצא ליתא: [ו] דתניא גרסי'. ושנויה בתוספתא דפ"ק דמגילה עד אינה טעונה מים חיים: [ז] שהזב טעון מים חיים. דכתיב ורחץ בשרו במים חיים וטהר אבל בזבה לא כתיב אלא וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר כלומר בטבילת מים ובנין אב לכל הטמאים ורחצו במים ואין כתיב באחד מהם במים חיים אלא בזב ומצורע כ"כ הר"ן ונ"ל דז"ש ומצורע דאגב ריהטיה לא דק דהא דכתיב בקרא גבי מצורע מים חיים לא במטרתו דטבילת עצמו כתיב אלא בצפור השחוטה: [ח] אלא מי מקוה. שכל הגוף עולה בהן הכי תניא בספ"ק דחגיגה דף י"א ובפ' ערבי פסחים דף ק"ט ורחץ את בשרו במים במי מקוה את כל בשרו במים שכל גופו עולה בהן וכמה הן וכו' ופרש"י דהכי דרש במים בפתח משמע מים המיוחדים לאפוקי שאובין ומיהו מים חיים לא צריך מדכתיב בזב וכו' ומיהו במים המיוחדים במקוה אע"פ שהן גשמים ובפ' ערבי פסחים כתב למעוטי שאובין דאזיל הפתח ומייתי וטביל אלא מי מקוה שנקוו מאליהן והתוס' כתבו דלא יתכן דהא מים שאובים לאו מהכא נפקא אלא מאך מעין ובור מקוה מים וגו' ודרשינן בת"כ מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים (כדלקמן בריש הל' מקואות) ועוד היכי משמע מקוה לאפוקי שאובים הא עיקר קרא משמע שאובים אי לאו דסמכיה למעין כדפרישית ונראה לפרש מי מקוה היינו אשבורן כדאמר מעין מטהר בזוחלין מי מקוה באשבורן ע"כ: [ט] שכל גופו עולה בהן. מכל בשרו דייק כדאי' בברייתא שכתבתי ופרש"י בפ' ע"פ כל בשרו מדלא כתיב בשרו משמע שכל גופו עולה בהן שאינו נראה אלא טלו מכוסה בהן: [י] אמה על אמה כו'. פי' התוס' וז"ל שאדם מחזיק אמה בעוביו עם מלבושים וכן מוכח במעתין דכוכין בפ' המוכר פירות שאינו מחזיק עם עובי ארון כי אם אמה והשתא יתכן היכי עביל אמתא באמתא ברום ג' אמות ואע"ג שאדם מחזיק ד"א קומה כדמוכח במעתין דכוכין דאורך הכוך ד"א קומת האדם אינה אלא ג' אמות לבד הראש ומאי להרכין את ראשו מן הכד והא דנקט ד' אמות משום עובי (דפי) הארון ואע"ג דמצינו בפ"ק דב"ב גבי היזק ראיה שיעור ראיה ד"א הייתו שיכול להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו עד שילין ד"א וכן מוכיח בעובדא דבני המן בתרגום של מגלת אסתר שנסדר ע"פ המדרש שגובה קומתן ג' אמות לבד הראש דקחשיב ואזיל על רוס כ' אמות לפי תליית כל העשרה והיו נהרגים כבר קודם התלייה וכן משמעי קרא בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת עשרת בני המן משמע שבכלל הריגה היו וגם הפייטן יסד בקליעה אדם בקום איש בג' אמות והרביעית והחמישית אויר מגולה עכ"ל וכלומר דכיון שעם בגדיו מחזיק אמה על אמה וכשטובל הוא ערום בלי לבוש הלכך ל"ק אמתא באמתא היכי מצי למטבל כי היכי דמקשה התם בע"פ אשולחן של מקדש ותמיהני על התוס' דע"פ דהתם כתבו דבמקוה בעי' אמה כדי שיכנס בריות עם זרועותיו דאין נדבקין לגופו ע"כ ותיפוק לי משום אמתא באמתא היכי מטבילין:

הלכות מקואות [א] אי מה מעין מטהר בכל שהוא. לאו דוקא וכמו שיתבאר בסוף הסי': [ב] ת"ל אך. וממעטינן שלא נרבות לסקל: [ג] והמקוה במ' סאה. ושיעורן נתפרש לעיל בסוף המס' ופי' מקוה שאין מימיו נובעין אלא שבאו מי גשמים ונתאספו או שנמשכו ממקום אחר וכמו שיתבאר עוד בדברי רבינו: [ד] בזוחלין. ל' תחת זוחלי עפר שהמים נמשכים ואינם נקיים ועומדים במקום אחד: [ה] באשבורן. פי' הערוך במקום היסר יש מקום עמוק שיקוו_ט המים ושם אותו מקום העמוק אשבורן: [ו] אסמכתא בעלמא הוא. עי' עוד מזה לקמן בסוף הסימן: [ז] ה"ג מפני שזה ספק מים שאובין. דמשמע מפני שזה ספק שאיבה שהוא מדרבנן וכ"ה בדברי רבינו שבפסק מרובה: [ח] דא"ב ה"ל למימר גרס: [ט] מפ"ק דפסחים דאמרינן גרס. והוא בדף י"ז: [י] מדמפליג בין כלים בקרקע גרס. וכן הן דברי התוס' ב"ב דף כ"ו כלומר ולא מפליג בין שאובים למחוברים ובפסחים כתבו התוס' מדמפליג בין דם למים ולא מפליג בין שאובים למחוברים: [כ] דמסכת חגיגה. דף ג' והיה יכול להביא משנה דפ"ד דמס' ידים אלא בחגיגה מצויה ומגורה מפני שים

דברי חמודות

מתמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי אני כו': (מג) א"ב נתגנית וכו'. ופסק כן הרמב"ם בסוף פי"א מהא"ב וכן הטור בסי' קצ"ה ועיין בפ"ק דשבת סי' ל"ב ובפ' אע"פ סי' י"ט שם נתבארו משפטי הנדה כיצד תתנהג עם בעלה בימי נדותה וימי ליבונה: (מד) עד שתבא במים. ולאחר שעברו ימי נדותה דקודם לכן הוא כטובל ושרץ בידו. כמ"ש לעיל סעיף ל"ז: (מה) אמה על אמה ברום ג' אמות. וכתב ב"י ריש סי' ר"א דמשמע בפ' עושין פסין דמרובעות איירינן ולא בעגולות וכתב הרשב"ץ בשם הראב"ד דבאמה בת ששה טפחים משערינן למקוה וכתב עוד דבעינן אמה שוחקות וכן מוכח בפ"ק דעירובין שכל שיעורי תורה להחמיר וכתב הרשב"א דשוחקת יתירה על כאצבע חצי אצבע ולמדה ממתני' דפי"ז דכלים וכתב רבינו ירוחם דשיעור אמה על אמה ברום ג' אמות לאו בדוקא דה"ה אם יהיה רחב ואינו גבוה כ"כ יועיל אם יתכסה במים פעם אחת וכ"כ הגאונים ואמת המים אע"פ שמימיו רדופים צריך שיהיה בו מ' סאה היו המים רדופים ואשה יכולה לטבול בהם כדג זה שהוא במים ומים תופין מלמעלה וכן שלין עליה בזמן שמקיימת את עצמה כדג עולה לה טבילה בין מכונסים בין רדופים כיון שיש בהם מ' סאה כ"כ רב נטרונאי ז"ל בתשובה עכ"ל וגם הר"ן ז"ל כתב בתשובה ומ"ש עוד האוסר כי כשנמדד אותו מקוה ברום מימיו א"א שכל גופו עולה בהם א"כ סניה וגופה כבושים בקרקע ואמרינן התם לא תטבול אלא דרך גדילתה תנ"ה כה"ש נראה כעודר וכו' לאפוקי שלא תהא כבושה בקרקע הא ליתיה כלל דלא אתמר הכי אלא לאפוקי שלא תקפל עצמה קצתה על קצתה דומיא דמאי דאתמר עלה דההיא פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר אבל אם היא מתפשטת לגמרי אין לחוש כלל עכ"ל וכיוצא בזה כתב הרשב"א בתשובה דאפילו נשתטחה וטבלה מותר אלא שיש לחוש לכתחלה שמא לא תשתטח יפה כל שהמים מרודפין ביותר ע"כ וכתב עוד מיהו במקום ותיקין אין לסמוך על מקוה כזה שמא לא תטבול בו יפה יפה עד שיהיה בו ממעל לטבורה זרת לפחות ע"כ וכתב הרשב"ץ שכן דעתו מסכמת ועיין בהל' מקואות בסעיף קל"ז ומסיק ב"י שצריך שיעלה בתשבורת למ"ח אלף ותע"ב אצבעות שכך עולה אמה על אמה ברום ג"א מרובעות ובספרו הס"ע כתב מ"ד אלף וקי"ח אצבעות בגודל ועוד חצי אצבע וכשעמדתי למנין מנאתי ראיתי שהחשבון שבספרו הב"י נתחב כשלא עיין על החצי אצבע שזו האמה יתירה על ו' טפחים לפי שהיא באמה שוחקת והחשבון שבספרו הס"ע הוא מדוייק ומעוין שנתחב בו ג"כ היתרון הזה כיצד נקח אמה על אמה ברום אצבע ונשברהו בתשבורת והרי יש לך בכל אמה על אמה ו' טפחים על ו' טפחים שהם ל"ו טפחים ובכל טפח ד' אצבעות על ד' אצבעות שהן ט"ז אצבעות נמצא שבכל אמה על אמה הם ל"ו פעם ט"ז לא ותחשוב ל' פעם י' הוא ש' ו' פעם ג' הוא ק"ח עוד ו' פעם י' הוא ס' ו' פעם ו' הוא ל"ו עלה בידינו ש' וק"ח וס' ול"ו סכום כולם תקע"ו אצבעות אצבע על אצבע ברום אצבע והנה ברום טפח יהיה מספר הזה תקע"ו כפול ד' פעמים שעולה סכומו ב' אלפים ד"ש וברום אמה המספר הזה ב"א ד"ש כפולות פעמים שעולה סכומו י"ג אלפים תכ"ד וברום ג' אמות המספר הזה כפול ג"פ שסכומו עולה מ"א אלפים תע"ב הרי החשבון שבספר ב"י כפי מה שאמרתי שלא עיין בדיוק לחשוב גם החצי אצבע היתירה שבאמה שוחקת ואל תתמה שהרי כן מצאנו ראינו לרש"י והרשב"ם והתוס' וגם הרי"ף כשעמדו כולם למנין ומספר שיעור כוס רביעית שהוציאוהו מהחשבון של המקוה מ' סאה לא תמצא בשום א' מחשבונם שהשגיחו על החצי אצבע שבמדה היתירה אבל י"ל דהתם שאני שתכלית חשבונם הוא למצוא שיעור כוס רביעית ואינו אלא מדרבנן לפיכך לא היה להם לחוש לאותו חצי אצבע היתירה ומתוך מה שכתבתי יתבאר הטעות הגדולה שטעה בעל שלטי הגבורים בפ"ב דשבועות שכתב שיעור המקוה הוא תרמ"ח טפחים שהם אלפים תקנ"ב גודלין שכל אמה על אמה הוא ל"ו טפחים כל טפח מהם גובהו י"ח טפחים שהם תרמ"ח טפחים שלמים וטפח הוא ד' גודלים נמצא שתרמ"ח טפחים הם ב' אלפים תקנ"ב גודלים ומקום טעותו מבואר ונגלה שהמו שהאמה היא ו' על ו' מפני כן מתחלקת בתשבורת לל"ו חלקים כן גם הטפח הוא ד' גודלים על ד' ומתחלק בתשבורת לט"ז חלקים וכך גם בגובה הוא ד' גודלים כל טפח ד' פעם ט"ז עולה אלפים ד"ש וזה המספר יש לנו י"ח פעמים וכדכתבתי ועתה נחשוב חשבון השני שהוא תשבורת של כל אמה בו' טפחים וחצי אצבע נעשה כל הוי"ו טפחים לחצי אצבעות יהיו מ"ט ונכפול מ"ט פעם מ"ט ט' פעם ט' הוא פ"א וט' פעם מ' ש"ס עוד מ' פעם ט' ג"כ ש"ס וט' פעם מ' הוא אלף ת"ר עלה בידינו פ"א וגם ש"ס ב' פעמים ואלף ת"ר שסכום כולם ב' אלפים ות"א ונעבור שאין בכל אלה אצבעות שלמות כי אם הרביעית כי ד' פעם חצי אצבע הוא האצבע בתשבורת לכך כשנחשוב הרום טפח שהוא ד' אצבעות יהיו ב"א ות"א אצבעות שלמות ורום האמה הוא ו' פעם ב"א ת"א שהם י"ד אלפים עוד ת"ו וברום ג"א יהיה כפול זה ג"פ עולה מ"ג אלף עוד רי"ח ובאלו ג"א רום יש ג"כ יתרון ג' חצי אצבעות שהן עולין אצבעות שלמות רביעית וחצי רביעית מן ב"א ות"א שהוא תת"ק ורביעית וחצי רביעית אצבע השלמה על קמ"ג אלף ורי"ח יהיו מ"ד אלף וקי"ח ועוד חצי אצבע פחות חצי רביע אין לדקדק על שבס"ע כתוב חצי אצבע ומ"ש שהאצבעות בגודל זה פשוט דטפח ד' אצבעות הוא בגודל לקמן בהל' מקואות סי' ע"ז: (מו) מ' סאה. כתב ב"י וז"ל אמרי' בפ' הטעה ובכמה דוכתי במ' סאה חסר קרטוב אינו יכול לטבול וכתב הרשב"ץ בשם א' מהמחברים ששיעור קורטוב משקל דינר ויצא לו ממה שאמרו בבתרא שקורטוב א' משמונה בשמינית שבלוג עכ"ל ולי נראה דקורטוב לאו דוקא אלא אפילו פחות מקורטוב כל שחסרו ארבעים סאה אפילו כל שהוא פסול עכ"ל הב"י ואני מצאתי כדבריו בתוס' פ"ק דר"ה דף י"ג שכתבו וז"ל חסר קורטוב אחד משנוגה בשמינית כדאיתא בפרק המוכר את הספינה ומדה הפחות נקט ולאו דוקא דאפילו פחות מכאן ואפילו חסר טיפה אינו טובל ע"כ וז"ש בשם א' מהמחברים דקורטוב משקל דינר כ"ל שנתכוון בזה להרמב"ם שהוא כתב כן בפ"ה מהל' מקואות ומיהת קשה לי מהירושלמי שכתב רבינו בפ' גיד הנשה סי' ל"ג שהלוג הוא כ' ליטרות והליטרא מאה זוז ע"כ ועוד צריך לי עיון שראיתי להרמב"ם בפ"ז מהל' מתנות עניים שכתב שהליטרא היא ל"ס דינר ובפ"ק דקדושין דף י"ב קרי ליה לדינר זוזא ועוד ראיתי להרמב"ם פי' המשנה דסוף פאה שכתב הדינר ו' זוזים וא"כ זוזי לחוד וזוז לחוד ומ"מ קשיא הירושלמי וצ"ע ועיין פ' מי שמתו במ"י סי' ל' וכתב עוד הב"י בשם הרשב"ץ שכתב שצריך [שיהא] המים במקוה יותר גדולה ושיעור זה שכשיכנס הטובל ויפחתו המים שישארו במקוה ארבעים סאה כך כתב רבינו יהונתן עכ"ל ופשוט הוא ע"כ:

הלכות מקואות (א) מה מעין בידי שמים. כתב מהרי"ק בסי' נ"ז דבארות העשויות בידי אדם שמים נובעים מהם אע"פ שאין מימיהם יוצאין לחוץ דין מעיין גמור יש לו דהאי בידי שמים לא קאי אחפירת קרקע אלא אהויות המים שנתהוו שם בידי שמים לאפוקי מילא בכתף וכן המנית ברא"ש גגו כו' אבל בארות שהמים נובעים ואין בהויות המים שום תפיסת ידי אדם אלא שחפר בקרקע כדי להגלות המים פשיטא דדין מעיין גמור יש לו ואפילו זב היה יכול לטבול בו דאע"ג דע"י אדם נתגלו המים דהא למה זה דומה למעיין שהוא מוקף גדר של אבנים כל סביביו ולא היה באפשר ליכנס שם ולמלאות מאותו מעיין ובא אדם והרס את החומה כדי שיוכלו למלאות ממנו דודאי מעיין גמור הוא זה כיון שלא עשה מעשה בהויות המים כ"ע לא שנא וראיה גמורה דדין מעיין גמור יש להם לאותם בארות ממה ששנינו בפ"ח ממסכת פרה באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה ימתין לה עד שתצליל דברי ר' ישמעאל רע"א א"צ עכ"ל המשנה והרי לך בהדיא שמי הבאר כשרים למי חטאת בין לר' ישמעאל בין לר"ע ואע"ג דפשיטא דמי חטאת בעו מים חיים וכו' והאריך עוד וכתב הב"י שכן נראה מבעל תרומת הדשן ומדברי תשובת להרמב"ן סי' רל"ח: (ב) אף מקוה בידי שמים. והלכך אין הרחילה במרחץ ואפילו נפלו כל מימיו שבעולם על הטמא או הטמאה אינם יוצאין מידי טומאתן כמ"ש הרמב"ם פי"א מהא"ב ולא עוד אלא שמפני כן שלא יאמרו המרחץ מטהר כתב במרדכי דשבועות בשם ראבי"ה וז"ל שמעתי קראין תגר ומליזין על בנות ישראל הטובלות אם נכנסו אחר הטבילה במרחץ וכ"כ נמי רבינו שב"ש דלא עלתה לה טבילה וראייתם מי"ח דבר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים לאחר טבילה שהיו אומרים לא אלו מטהרים אלא אלו מטהרים ורש"י ז"ל פי' התם הבא ראשו ורובו במים שאובים ביום של טבילה ובעניותי נ"ל דלא נפסל הטבילה וקרוב הדבר בעיני דאפילו לכתחילה יכולה לרחוץ אחר טבילה לאחר דהויא' גזרה ליתא אלא דגזרו טומאה על המים שפוסלים אדם שטבל בכך וכ"פ רש"י ז"ל משמע מכאן דעלתה לה טבילה דכי גזרו (גזור) על אדם שיקבל טומאה אע"פ שאין משקה מטמא אדם [ה"מ] לענין לפסול התרומה ובעלה חולין הוא כדאמר בפ"ב דשחיטת חולין גבי נדה שנאנסה וטבלה עכ"ל הרב והוא האריך וכן שמעתי ממהר"ם להיתר עכ"ל ומסיק רמ"א דלהתם עצמה במרחץ רשאי לכתם אבל לחזור ולרחוץ נהגו כהאוסרים: (ג) מעיין מטהר בזוחלין. ל' הטור מעין מטהר אפילו דרך זחילתו וכתב הב"י כלומר דהא דקתני בת"כ מעיין אינו מטהר אלא באשבורן אלא ה"ק מעיין מטהר אף בזוחלין דבין בזוחלין בין באשבורן מטהר המעיין אבל מקוה דהייטו מי גשמים הנקראים נוטפין אינן מטהר אלא באשבורן דוקא ולא בזוחלין וכן פירש הר"ן בפ' במה אשה והביא כמה ראיות מכמה משניות המוכיחות כפי' כן וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ט מהל' מקואות וכ"כ בתשובה להרמב"ן סי' רכ"ח וכתב דטעמא דמילתא משום דמעיין נקרא בכל ענין בין בזוחלין בין באשבורן אבל מקוה אינו נקרא אלא באשבורן כדכתיב יקוו המים אל מקום אחד ע"כ כלומר וכה"ג מפרשים מקוה דכתיב בקרא עכ"ל הב"י: (ד) והמקוה באשבורן. דוקא ולא בזוחלין וכדלעיל וכתב מהרי"ק בשורש קכ"ז דפיסול דזחילה בנוטפין הוא מדאורייתא דדריש ליה בת"כ

מילי דרבנן כההיא דפ"ק בשבת (דף יא.) לא יקרא לאור הנר באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קורין ומפרש רבינו תם התם כל באמת הלכה. כתוב בירושלמי הלכה למשה מסיני. אע"ג דאיסור רואה לאור הנר מדרבנן אלא דבר ברור כהלכה למשה מסיני קאמר. והא דמחמיר רבי אליעזר בתחלה משום דרביעית הוא שיעור טבילת מחטין וצינורות וכבר יש שם מקוה פסול עליו. וגם רשב"ם כתב דכולו שאוב פסול מדאורייתא. והביא ראיה מההיא דתורת כהנים ברייתא שכתבתי למעלה ואינה ראיה דאסמכתא בעלמא היא כמו כמה מילי דרבנן דאסמכינהו אקרא בתורת כהנים. כמו מעשר ירק ופירות דדרים ליה בסיפרי מקרא. וכן דימוע דרים מאת מקדשו ממנו ובנדה (דף מז.) מוכח דדימוע דרבנן. וכן אין עולין באילן ואין רוכבין על גבי בהמה דרים ליה בתורת כהנים משבת שבתון ואם תאמר אי טלו שאוב מדרבנן אמאי פסלו שאיבה כלל אי אמרת בשלמא דכולו שאוב מדאורייתא גזרו רבנן שלשה לוגין שאובין דיפסלו אטו כולו שאוב והאי דעבדו רבנן האי שיעורא דשלשה לוגין [כ] משום דהוה דבר חשוב וחזו לרחיצת אדם. כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף יד.) בתחלה היו טובלין במי מערות סרוחין ונותנין על גביהן שלשה לוגין מים שאובין [ל] שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין אבל אם כולו שאוב מדרבנן אמאי גזרו בשאיבה כלל ויש לומר משום גזירה [מ] שמא יטבול בכלי (ח) דהא ודאי אסור מדאורייתא. [נ] דבור דומיא דמעיין בעינן שיהא בקרקע [ס] הילכך גזרו בשאיבה אפי' בג' לוגין ורבינו שמשון היה אומר דכולו שאוב פסול מן התורה. ומה שהביא ר"י ראיה ממקוה שהניחו ריקן אדרבה קשיא ליה מהתם דקתני כשר מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקואות כשרות. פירוש כשאדם עושה מקוה עושהו כדי לטבול בו א"כ אינו ממלאהו מים שאובין אלא ממשיך לתוכו מים כשרין לטבילה. משמע דמשום הך חזקה הוא דכשר. והכי קאמר מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקואות [ע] כשרות מוליא מידי ספק ודאי כשר הוא ואי לאו הך חזקה היה פסול מספק דספיקא דאורייתא הוא תדע דקתני סיפא צינור המקלח מים למקוה והמכתשת נתונה בצדו ספק מן הצינור למקוה ספק

מן המכתשת למקוה פסול מפני שהפסול מוכיח. ואם יש רוב מקוה כשר מפני שזה ספק מים שאובין. ומדמכשרינן כשיש רוב מקוה מספק וכשאין רוב פסלינן מספק כיון שאין כאן חזקת המקואות כשרות שהפסול מוכיח שהמכתשת נתונה בצדו ומצינן למימר שנפלו מן הצינור למכתשת ומן המכתשת למקוה (ז) אלמא קודם שיהא רוב המקוה הוי שאיבה דאורייתא ופסלינן מספק. ולאחר שיש בו רוב מקוה הוי מדרבנן ומכשרינן מספק ועוד תניא שני מקואות של מ' מ' סאה א' שאוב וא' כשר וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות טהרותיו תלויות: ומדלא מטהרינן מספק אלמא כולו שאוב מדאורייתא. ועוד תנן בפ' שני דמקואות מקוה שיש בו שלש גומות של לוג לוג של מים שאובין אם ידוע שנפלו לתוכו מ' סאה מים כשרים עד שלא הגיעו לגומא השלישית כשר ואם לאו פסול. משמע דדוקא ידוע הא מספק פסול [פ] מדלא קתני אם ידוע שלא נפלו ארבעים סאה עד שלא הגיע לגומא השלישית פסול ואם לאו כשר. ומה שהביא ראייה מפסחים דחה רבינו שמשון. הא דאמרינן בכלים טמאים הכי קאמר אותם שהיו בכלים טמאים אע"פ שהן עכשיו בקרקע. ובקרקע טהורין פירוש שמעולם היו בקרקע ולא באו לתוך כלי כלל כגון שהמשיכן מאמת המים לשם. והא דפריך בפרק המוכר את הבית (דף סו:) מכלל דשאיבה דאורייתא בתמיה משמע דליכא שום שאיבה דאורייתא מדלא מוקי לה בכולו שאוב. היינו משום דמסתמא קתני צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה דמשמע דבכל פסול איירי אפי' בפסול שלשה לוגין (ז ח ט י): תנן בפ"ק דמקואות למעלה מהן מי מקוה שיש בו ארבעים סאה שבו טובלין ומטבילין (יא) למעלה מהן מי מעיין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין (יב). [צ] שוה למקוה לטהר באשבורן. ולמעיין לטהר בכל שהוא. פירוש טובלין אדם ומטבילין כלים דאף הם בעו מ' סאה כדאמר בפרק ג' מינין (ד' לח.) דבטלו רביעית דמקוה להטביל בו כלים. שרבו עליו מים שאובין (יג) שמילא בכתף ונתן לתוכו (יד) דאינו נפסל במים שאובין. (טו) וכן מקוה שיש בו מ' סאה אינו נפסל במים שאובין אפי' נתן לתוכו אלף סאין. כדתנן בפרק שני דמקואות היו בעליון ארבעים אובתחתון אין בו כלום ממלא

הגהות הב"ח א היו בעליון ארבעים סאה ובתחתון :

רש"י שכבשו מסיחון ועוג ארץ עמון ומואב מעשרין עכשיו מעשר עני בשביעית שהן היו זורעים בשביעית כדאמרינן לקמן שלא קידשוה עולי גולה בקדושת הארץ: לא יקרא לאור הנר. בספר שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת: החזן. חזן הכנסת המקרא את שבעה הקוראים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו הן קורין בסדר לאור הנר בבית הכנסת ויודע שהוא פרשה של שבת זו ל"א חזן מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והיכן יסיימו פרשיותיהם: ה"ג היו טובלין במי מערה סרוחין מכונסין. שיש בהן מ' סאה מי גשמים שהם כשרין לכל טמא חוץ מזב לבדו דכתיב ביה מים חיים: והיו נותנין על גופן מים שאובין. להעביר סירחון המקוה: (פי' הרע"ב) של לג לג. לוג אחד בכל גומא: עד שלא הגיעו לגומא שלישית כשר. דהוו ליה כמקוה שלם שנפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובים לא פסלוה: (רש"י ור"ש) צינור. של עץ או של אבן עשוי כמין סילון ויורדין ממנו מים למקוה: קבעו. בקרקע: פוסל את המקוה. המים שאובים פוסלים אותו וכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו לא מיבטל תו שם כלי מיניה ומשוי להו שאובים למים שבתוכו: טובלין. בו אדם ומטבילין בו כלים: שוה למקוה לטהר באשבורן. לא בזוחלין: להטביל בו בכל שהוא. ולא בעי מ' סאה כמקוה דהע"ג דבטלו רביעית דמקוה כדאמרינן בפרק שלשה מינין מ"מ כל שהוא דמעיין לא בטלו וה"נ תניא בת"כ בסוף פ' ויהי ביום השמיני מעיין מטהר בכל שהוא ומקוה במ' סאה דאסמכתא בעלמא הוא התם דמדאורייתא סגי במקוה ברביעית אלא משום דתקון רבנן מ' סאה נקטי ואפ"ה קתני מעין בכל שהוא: דבטלו רביעית דמקוה. ואמרי דבעינן מ' סאה אפילו למחטין וצינורות כדאמרינן בחגיגה גזירה שמא יטבול מחטין וצינוריות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד:

דברי חמודות

בת"כ מקרא וכיון שכן פשיטא שיש להחמיר בספיקו וגם ממקומו הוא מוכרח מדקאמר אבוה דשמואל דעביד לבנתיה מקואות כו' שמא ירבו הנוטפים ע"כ וגם בתרומת הדשן כתב הפיסול זה מדאורייתא הוא אע"ג דהמרדכי חולק וסובר שהוא מדרבנן: (ה) דהא ודאי אסור מדאורייתא. ומיהו דוקא בכלי אבל כל שנעשה בבנין כשר ואין הפרש בין שנעשה ע"ג קרקע או שנעשה על הגג כל שאינו כלי אבן אחת שחקקו ולבסוף קבעו אלא שנעשה בית כנוס מים בבנין אבנים כשר ובית הטבילה שהיא בחול בבה"מ בגג היה דתנן ביומא בפרק א"ל הממונה. תשובת הרשב"א סימן ת"ת: (ו) אלמא קודם שיהא רוב המקוה הוי שאיבה דאורייתא. וכתב הב"י דמדברי רבינו נראה שכך נראה בעיניו וכן נראה שהוא דעת הרשב"א בתשובתו וכ"כ בתשובות להרמב"ן סי' ר"ל אבל דעת הרמב"ם כדעת ר"י שכתב בפ"ד דין תורה שכל מים מכונסים טובלים בהם שנאמר מקוה מים מ"מ בין שאובין בין שאינם שאובין מד"ס שהמים השאובין פסולים לטבילה ולא עוד אלא מקוה מים שאינם שאובין שנפלו לתוכן ג' לוגין מים שאובין פסלו הכל ע"כ וכתב הר"ן שכן נראה מדברי הרי"ף מג"ש וכן דעת הגאונים ז"ל עכ"ל הב"י ובש"ע סתם הדברים אבל רמ"א הגיה דכולו שאוב פסול דאורייתא וספקו לחומרא ואם הרוב כשר ומיעוט שאוב אינו אלא מדרבנן וספקו לקולא: (ז) תנן במס' טהרות פ"ד אלו ספקות שטהרו חכמים ספק מים שאובים למקוה ותנן במסכת מקוואות פ"ב ספק מים שאובים שטהרו חכמים ספק נפלו ספק לא נפלו כו' וכתב הרמב"ם בלשון מרווח יותר בפ"י מהל' מקוואות וז"ל ספק מים שאובים שטהרו חכמים כיצד מקוה שנסתפק לו אם נפלו לתוכו מים שאובים או לא נפלו ואפילו ידע בודאי שנפלו ספק יש בהם ג' לוגין ספק אין בהם ואפילו ידע בודאי שיש בהם ג' לוגין ספק שהיה במקוה שנפלו בו מ' סאה ספק לא היה הרי זה כשר שני מקוואות א' יש בו מ' סאה וא' אין בו ונפלו ג' לוגין מים שאובים לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהם נפלו ספקו טהור מפני שיש לו במה יתלה היו שניהם פחותים ממ' סאה ונפלו לאחד מהם ואין ידוע לאיזה מהם נפלו כל א' משניהם פסול שאין לו במה יתלה אם לזה נפלו נפסל ואם לזה נפלו נפסל ע"כ ועיין סעיף ג': (ח) דעיל כתב רבינו תוספתא מקוה שהניחו ריקם ובא ומצאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובים למקוה וכתב הרשב"ץ בתשובה שאלה הב"י גבי מקוה שיש בו כ"א סאין כו' יכול לשפכו על שפתו וכו' וז"ל מקוה שהיה ידוע שהיה חסר בפנינו ונתמלא אין לחוש שאם ידענו מי מלאו נשאל את פיו דעד אחד נאמן באיסורים אפילו היכא דאתחזק איסורא ואפי' אין בידו לתקן כדאיתא בחולין ובגיטין ובדוכתי טובא ואם לא ידענו מי מלאו רוב מצוין אצל מקוה מומחים הם ואין לחוש לכותי שאינו מצוי אצל מקואות וכ"ש שיטרחו להשלימם א"כ י"ל בודאי שישראל השלימם בכשרות וכ"ש בענין שאיבה דהוי מדרבנן ומה"ט אמרינן בתוספתא מקוה שהניחו ריקן ומצאו מלא כשר שהוא ספק מים שאובים ודדרבנן אזלינן לקולא ואפילו נאמר דשאובה כולה מדאורייתא מקוה שהניחו ריקן ומצאו מלא כשר משום טעמא דייתיב דחזקת מקואות כשר ופירש"י דחזקת העושה מקוה עשאו בכשרות עכ"ל ועוד אכתוב יתר דבריו לקמן בסעיף הזה ומינה דאם היה הרוב בהכשר אלא שספק לנו מי מלאוהו אפילו אם יש לחוש שכותי מלאוהו כדי לרחוץ בו לא הוי אלא ספקא דרבנן ואזלינן לקולא וכ"כ רמ"א ז"ל וז"ל רבינו בתשובה כלל י"ט סי' ח' שאלת מקוה שהמים נמשכים לו מן הגגים והמקוה נעול במפתח והמפתח ביד ישראל והמקום של כותי עם הגגים שיורדים מהן הגשמים למקוה וכותי משכיר המקום לכל מי שטובל בו בפרוטה ויש ימים רבים שלא ירדו גשמים מי חיישינן שהכותי ישליך מים מהגג למקוה או אפילו בזמן הגשמים מי אמרינן הכותי אינו מתכוין להעביר אלא תשובה על המקוה שהוא של הכותי ומקבל ממנו שכר אין להאמין לכותי עליו כי בודאי יעשה כל מה שיוכל כדי שלא יפסיד שכרו אמנם כל זמן שיש במקוה כ"א סאה אינו נפסל אם שפך מים על גגו ומשכו למקוה דשאיבה מטהרת ברבייה והמשכה כדאיתא בפ"ק דתמורה ומקוה שטובלים בו תדיר בקל יכול להיות בו כ"א סאין אבל אם פסקו מימיו לגמרי שלא נשאר כ"א סאין יש לחוש שהכותי ימשוך לתוכו מים שאובים ע"כ ולקמן סעיף ל"ב יתבאר דכ"א סאין לאו דוקא אלא כל שיש בו יותר ממחצה דהיינו כ' ומשהו ורמ"י ז"ל בסעיף ד' כתב כדין זה דמקוה של כותי כו' דהע"ג דודאי עדיין יש בו רוב המים יש לחוש לכתחלה כו' נראה שדקדק כן מדברי הטור. וכבר השיג הב"י על הטור בזה וכתב בהדיא בש"ע דהא דאין מאמינים לכותי היינו כשאין בו כ"א סאין וגם רמ"א ז"ל בהגה הכשיר בשיש כ"א סאין כמו שכתבתי בשמו בסמוך ועוד כתב רבינו לעיל סיפא דתוספתא זו דקתני בה צינור המקלח מים למקוה והמכתשת נתונה בצדו כו' מפני שהפסול מוכיח ומה"ט נמי הכשיר הרשב"ץ שכתבתי דבריו לעיל מקוה שהיה חסר ונתמלא לפי שאין לחוש שנתמלא באיסור שלא ע"י משכה שאם נתמלא בידי שמים ס"ו כשר שאין שם כלים מצוים שיפסלו משום שאובים דמהתוספתא זו נראה שאם אין פסול מוכיח אין חוששין לו ע"כ: (ט) תניא בתוספתא פ"ב דמקואות שני מקואות שאין בכם מ' סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהם וידוע לאיזה מהם נפלו ואח"כ נפלו שניים ואין ידוע לאיזה מהם נפלו הריני יכול לתלות ולומר למקום שנפלו ראשונים נפלו שניים נפלו שלשה לוגין לתוך אחד מהם ואין ידוע לאיזה מהם נפלו אין יכול לתלות ולומר למקום שנפלו ראשונים (שאין שייך לתלות במה שנעשה אח"כ הואיל ובעת הנפילה הראשונים היינו צריכים לפסול שניהם כדלעיל סוף סעיף ז' רמ"י) אחד יש בו מ' סאה ואחד אין בו הריני אומר לתוך של מ' נפלו א' שאוב וא' שאינו שאוב הריני אומר לתוך של שאוב נפלו ב' מקואות שאין בכם מ' סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהם ואין ידוע לאיזה מהם נפלו ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו ר' יוסי אומר אומרים לו שלא יטבול באחד מהם ואם טבל בא' מהם ועשה טהרות טהורות מפני שזה ספק מים שאובים למקוה למה זה דומה למי שנטמאת אחת מידיו ואין ידוע איזה היא אומרים לו שלא יעשה טהרות באחת מידיו ואם עשה טהרות טהורות שזה ספק ידים ע"כ וכתב רמ"י ז"ל דהע"ג דלעיל ריש סעיף ז' מכשרינן בספק שאובים אפילו לכתחלה שאני התם שאין ודאי פסול לפנינו אלא שאין אנו יודעים איזה לפיכך לא יטבול בהם לכתחילה שמא בודאי פסול יתרמי ליה אבל בדיעבד תולין להקל לומר בכשר טבל הואיל ושאובים אלו דרבנן ע"כ: (י) תנן בר"פ ח' דמקואות א"י טהורה ומקואותיה טהורות וכו' שבה"י חוץ למפתח (ומבוארת יותר בתוספתא וחברים הרמב"ם בפ"ט מהל' מקואות) [מקואות] המגולות בארץ הכותים פסולים שחזקתן שאובים וכל המקואות המגולות בח"ל במדינות לפנים מן המפתח בחזקת פסולים שאנשי המדינה מכבסים בהם ומטילים לתוכן מים שאובים תמיד וכל המקואות המגולות בא"י חוץ למפתח בחזקת טהרה שחזקתן מן הגשמים וכתב הב"י ס"ם ר"ל פירוש מפתח שער העיר ומיהו משמע דאין זה אלא בזמן שהיו ישראל שרוים על אדמתם אבל האידנא דין א"י שוה לארץ הכותים בזה וכן משמע בתוספתא ע"כ: (יא) למעלה מהן מי מעיין שמימיו מועטין כו'. כתב רבינו ירוחם שהר"ר דוד הכהן כתב דמעיין כל שהוא ר"ל שיש בו מים כמו רביעית הלוג והשליכו עליו מים שאובים עד מ' סאה מותר לטבול בו מדתנן מעיין שמימיו מועטין ורבו עליו מים שאובים וכו' ואם סלקו אותם המים שהשליכו במעיין למקוה חסר שלא היה בו כלום יש מתירים ג"כ לטבול בו עכ"ל ונראה דהא דמצריך רביעית לטעמו כדפירש"י הא דבפ"ק דפסחים דלעיל בקרקע טהורים דבבציר מרביעית גמרא גמירי לה דלא חשיב למיהוי מקוה וגם לקמן סעיף י"ח כתב מתוך לשון הראב"ד דמצריך שיהא רביעית ועיין עוד שם ומיהו לחד טעמא דכתב רבינו בתשובה על מקוה שנובע ונתייבש בקיץ וכו' מוכח ודאי דאפילו בכל שהוא ממש סגי ולא בעינן רביעית והב"י הביא לדברי רבינו ירוחם ואשתמטתיה לכתוב שלפי דברי רבינו בתשובה הנזכר אין צריכין על רביעית ועיין מ"ש במ"י בסוף הסימן על רביעית דמעיין לא בטלו וגם שם בסי' הזה סעיף ט"ז כתב רבינו בתשובה כלל ל"ג סעיף י"א על מקוה שנובע ונתייבש בקיץ והיה בור רחוק ממנו קצת כמו ה' בתים ומלאוהו מים מכונסים (ונתמלא מים מכונסים) ונתמלא המקוה מחמת הקרקע מאותן מים מכונסים נראה לי להכשיר כיון שלא המשיכו המים לתוכו (אלא) אגב קרקע נמשך לתוכו דרך גידי הארץ. וראיה מהא דאמר שמואל בפרק בתרא דבכורות נהרא מכיפיה מבריך פי' הנהר מסלעו ומקורו הוא מתברך ומתגדל כלומר כשהוא זמן שרב ותום הנהרות מתמעטין כי מבוע הנהר ומקורו מתייבש ברוב השרב והחום ומי הנהר מתמעטין וכשיורדים גשמים ואויר העולם מתלחלח ונעשה רטוב גם מקור הנהר והולאות מימיו מקבלים שפע מלחלוחית האויר ומוציאין מים בשפע והנהר מתגבר והולך ורבה מעצמו ולא הכל מימי גשמים ומותר לטבול בנהרות אע"פ שיש בנהר עשר ידות מים ממה שהיה בתחלה ולא חיישינן שמא רבו הנוטפים על הזוחלים והנוטפים כיון שהן רוב אינן מטהרים דרך זחילתן דתנן הזוחלין כמעיין והנוטפים כמקוה ואין מטהרים אלא באשבורן להכי לא חיישינן לפי שרוב תגבורת המים הוא מקום נביעתו וכן מי באר המים נביעתו הוא מגידי האדמה המתפשטין לכאן ולכאן דרך הקרקע ואף זאת החום והשרב שגידיהן נצמתין ואין במימיהם מספיק למלאות הבאר מ"מ לא אפס לחלוחית הגידים ומים נשאר בהם אלא שהן מועטין ואינן מספיקים למלאות הבאר מ"מ כשבאים עליהם מים הן ממי הגשמים הן ממים שנשפכו לתוך באר אחרת נתלחלחו גידי האדמה ממים שנשפכו לתוך הבאר ההיא והוסכו מהם מעצמם נמצא שנטהרה אותה שאיבה ברבייה והמשכה ועוד שהוא דבר ידוע שלא ישארו אותם הגידים בלא מים כלל וכיון שיש בהם קצת מים יש עליהם כל תורת מעיין ושנינו בפ"ק דמקואות מעיין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובים. שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין לטהר בכל שהוא מכאן בכ"ש מההיא משנה שמעינן דמעיין נובע שבו מים כל שהוא יכול למלאות בכתף וליתן לתוכו עד שיהא ראוי לטבילה הילכך לא נפסל המקוה במים שאובין שנכנסו דרך גידי האדמה לתוכו עכ"ל: (יב) שוה למקוה לטהר באשבורן וכו'. כבר כתבתי במ"י מ"ש הר"ן בזה דה"ק מקומות יש בו שתורת מקוה עליהן וצריך אשבורן והיינו אותם מקומות שהוא זוחל בהם עכשיו מחמת רבוי הנוטפים ולא היה זוחל בו מתחלה וה"ה דאינו מטהר אלא במ' סאה כיון שדינו כמקוה ובמקומות יש בו שלא נשתנה דינו מכמות שהיה אלא הרי הוא כמעיין להטביל בו בכ"ש והיינו אותו מקום שאפילו מתחלה היה זוחל בו וה"ה דמטהר בו בין באשבורן בין בזוחלין כיון שדינו כמעיין והכי איתא בתוספתא מעיין שמימיו מועטים וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלוך מתחלתו והיינו נמי דתנן בפ"ה דמקואות מעיין שהיה מושך כנדל ריבה עליו והמשיכו (כלומר בשנף אבל אינו נמשך אלא באותו מקום שהיה מהלך בו מתחלתו) הרי הוא כמות שהיה וסיפא קתני שאם היה עומד כלומר שאינו נמשך כלל וריבה עליו והמשיכו במקום שלא היה מהלך מתחלתו שוה למקוה שצריך אשבורן וה"ה שאין מטבילין בו [בכ"ש] ובמקום שהיה עומד מתחלה שוה למעיין להטביל בו בכ"ש ומינה שהוא מטהר בזוחלין כיון שדין מעיין עליו וכתב שזהו דעת הראב"ד ז"ל וכתב הב"י שרבינו הרא"ש כתב כפירוש משנה כנדל וז"ל כנדל שרץ שיש לו רגלים מרובים ודקים כך היה מעיין זה נמשכים ממנו נחלים מרובים ודקים וריבה לתוכו מים שאובים עד שנתחזקו הנחלים ונתרבה משיכתן מטהרין בזוחלים כבתחלה כיון דמתחלה הכי היו זוחלין באותן המקומות אלא שעתה נתרבה זחילתן אבל היה עומד וריבה לו מים שאובים עד שהמשיכו אינו מטהר במקום זחילתן והיינו הא דתנן למעלה מהם מעיין שמימיו מועטים שרבו עליו מים שאובים וכו' וכך הם דברי הרמב"ם בפי' המשנה וגם בחיבורו כתב כן בפ"ט מה"מ וז"ל מעיין שהיה אמות קטנות נמשכות ממנו וריבה עליו מים שאובים לתוך המעיין עד שגברו המים שבאמות ושטפו הרי הן כמעיין לכל דבר היו מימי המעיין עומדים ואינם נמשכים וריבה עליו מים עד שמשכו ממנו אמות המים הרי המים שמשוכים שוים למקוה לטהר באשבורן בלבד ושוין למעיין לטהר בכל שהוא ע"כ ומדלא חילקו הרא"ש והרמב"ם בין מקום שהיה זוחל בו מתחלתו למקום שנתרחב נ"ל שהם מפרשים דההיא תוספתא דמפלגה בינייהו פליגי אמתני' דלא מפלגה בינייהו לפי פירושם ז"ל שהוא כפשטא לשון המשניות הלכך לא קי"ל כההיא תוספתא כנ"ל אבל מדברי הר"ן משמע שגם הרמב"ם סובר שהלכה כאותה תוספתא דמפלגה בינייהו ואיני יודע מהיכן יש מקום לומר שהרמב"ם מחלק בכך דכיון שסתם ולא חילק משמע דאין חילוק אלו בין מקום שנתרחב למקום שהיה זוחל בו מתחלתו דאם איתא דהוה סבור לחלק ביניהם לדברי התוס' לא הוה שתיק מיניה והטור סתם וכתב דמעיין כל שהוא יכול לשאוב כמו שירצה וליתן בתוכה ולא פי' אם עדיין דין מעיין עליו לגמרי לטהר בזוחלים ובכ"ש או אם נתבטל ממנו דין מעיין בשני הדברים יחד או לא נתבטל אלא באחד מהם וזה ודאי קיצר במקום שאמרו להאריך ומ"מ כבר נתבארו הדברים במה שכתבתי עכ"ל הב"י ובש"ע שלו סתם כלשון הטור וסמך לו על מה שנתבארו הדברים במ"ש בב"י ורמ"י ז"ל שדרכו לפרש לא פי' כזה כל האורך שהשמיט בסברא קמא שהיא סברת רבינו והרמב"ם ולא פי' לחלק בין אם זחלו כבר או לא זחלו אלא עמדו ומסיק עוד הב"י דהע"ג דהרמב"ם כתב שריבה עליו מים שאובים לתוך המקוה לאו למימרא דדוקא כשמרבה בתוך גומת המעיין שם הוא חשיבות מימיו דהא כיון דמים נחלים מטהרים בכ"ש לא גרעי ממקוה של מ' סאה ודלא כהר"ן דדוקא בריבה לתוך גומת המעיין קאמר הרמב"ם ולא כשריבה עליו במשך המעיין למטה ועיין עוד בסוף סעיף מ"ד: (יג) שמילא בכתף ונתן לתוכו. ולשון הטור יכול לשאוב כו' משמע דלכתחלה נמי שרי וכב"י שכ"כ המרדכי בפ"ב דשבועות בשם הר"ס דלכתחלה נמי יכול לרבות עליו מים שאובים וכ"כ גם רבינו בתשובה: (יד) דאינו נפסל במים שאובים. ואין מחלקים בין קדמו מי מעיין לשאובים בין קדמו שאובים למעיין כ"כ הרשב"א בשער המים שבסוף ת"ה אבל בתשובה להרמב"ן סי' רל"א כתב שהראב"ד כתב דאפשר שיש הפרש בין קדמו שאובין למעיין ובין קדם מעיין לשאובין ואע"פ שנראה יותר שאין הפרש בין קדם המעיין ובין קדמו השאובים טוב ליזהר לכתחלה ע"כ ועיין לקמן סעיף ל"ט: (טו) וכן מקוה שיש בו מ' סאה אינו נפסל במים שאובים. וכתב המרדכי בשבועות וזאת אשר השיב רבינו שמשון לר"י אחיו אמרו לי שהיית רוצה להתיר למלאות מקוה מים חמין ולחברו אל הנהר כשפופרת הנוד ודבר זה ראוי לאסור יותר משום גזירת מרחצאות דאמר רבא פרק בתרא דנדה אמר רבא אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול סבר רב (הונא) [כהנא] למימר טעמא משום גזירת מרחצאות הא ע"ג סילתא שפיר דמי וכ"ש שראוי כאן לגזור ולאסור ואני שמעתי ואיני יודע אם מימות רבינו תם עצמו או מימות רבינו הקדוש שהיה מקוה א' שהיו מחממות הנשים יורה מליאה מים למקוה לחממו בימות החורף ואסר לכן רבינו תם והטעם לא נאמר ושמא מטעם זה אסר ואל תשיבני מחמי טבריא שיש הפרש (וזה כתב בהגהת מרדכי בסוף שבועות ואעתיק דבריו בסמוך) ובספ"ק דתענית נמי אמרינן במאי אילימא בחמין מי איכא והא שאובים

מעדני יום טוב

שיש בה הגמרא: [כ] משום דהוו דבר חשוב. ועי' בר"ש דלקמן מ"ש בשם הראב"ד: [ל] והיו אומרים לא אלו כו'. לא הוצרך להביא לכך ובפי' מרובה לא הביאו: [מ] שמא יטבול בכלי. דיאמרו מה לי נשאב ע"י כלי למקוה או שהוא עדיין בתוך הכלי: [נ] דבור דומיא דמעיין. ובמרובה כתב רבינו מקוה דומיא דמעיין וכ"ה בר"ש גם בתוס' פ"ק דפסחים ובת"כ תניא נמי אי בור יכול אף בור שבספינה יהא טהור ת"ל מעיין מה מעיין שעיקרו בקרקע אף מקוה שעיקרו בקרקע: [ס] הלכך גזרו בשאיבה אפי' בג' לוגין. מטעמא דלעיל דחזו לרחיצה וכ"כ אדהכא בפ' מרובה: [ע] נ"ל דה"ג כשרות מוליא מידי ספק וודאי כשר. במרובה ליתא לזה הלשון וכן אינו בפי' הר"ש דפ"ב דמקואות: [פ] מדלא קתני אם ידוע שלא נפלו כו'. ומיהו יש לדחות דאי קתני הכי הוה כמהדר אפסלות וניחא ליה לתנא למיהדר אכשרות גם הלשון קצר אי קתני אם ידוע שנפלו וגם ר' שמשון דפליג התם שייך טפי אליבא דודאי ידוע שנפלו וכבר כתבתי זה בספר תוספות יו"ט בס"ד: [צ] שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין לטהר בכל שהוא. וכתב הר"ן דקשיא ליה אסיפא דבסיפא דקתני ולמעיין בכל שהוא ודאי דה"ה דמטהר בזוחלין כיון דתורת מעיין עליו ותירץ דה"ק מעיין זה שרבו עליו המים שאובים מקומות יש בו שתורת מקוה עליהם וצריך אשבורן והיינו אותם מקומות שהוא זוחל בהם עכשיו מחמת ריבוי הנוטפים ולא היה זוחל בו מתחלה ומקומות יש בו שלא נשתנה מכמות שהוא אלא הרי הוא כמעיין להטביל בו בכל שהוא והיינו אותו מקום שאפי' מתחלה היה זוחל בו והכי איתא בתוספתא דקתני התם מעיין שמימיו מועטין וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלך מתחלתו והיינו

פי'

ממלא בכתף ונותן בעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה [ק] ועל כרחך צריך ליתן בו יותר מארבעים סאה אלמא שאינו נפסל [אפי'] אם רבו השאובין על הכשרים. ועוד תנן בפרק שביעי נפל לתוכו יין או מוהל ושינה מראיו פסול כיצד יעשה ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיהן למראה מים. ואם יש בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיהן למראה מים ותניא נמי בתוספתא בפרק ב' דמקואות שתי מקואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו [ר] ונפלו שלשה לוגין מים שאובין לאחד מהן אני אומר לתוך של ארבעים נפלו וכן מוכיחות כמה משניות במסכת מקואות ואין צריך להביא טולם דאף בלא ראייה סברא הוא [ש] דהא בהשקה נעשו זרועין להטהר מטומאתם והוא הדין להטביל בהן. והא דמייתי בפרק הערל (דף פב.) מקוה שיש בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה כשר [ת] עד רובו אבל טפי מרובו לא ר"ת ז"ל מוקי לה במי פירות ואמי פירות תני לה בפרק שביעי דמקואות. דקתני התם אבל שאר משקין ומי פירות ט' פעמים מעלין פעמים אין מעלין. כיצד מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת נפל מהן סאה לתוכן לא העלוהו היו בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה כשר והא מפרש בפרק הערל דווקא עד רובו אבל במים שאובין אינו נפסל לעולם. והרמב"ם ז"ל כתב (פ"ד מהלכות מקואות) מקוה שיש בו ארבעים סאה מים שאובין ושאב בכד ושפך לתוכו כל היום טולו הרי זה כשר מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות ונתן לתוכו סאה מים שאובין ואח"כ נטל ממנו סאה ה"ז כשר וכן נותן סאה ונוטל סאה והוא כשר עד רובו ודבריו תמוהין מתחלה כתב כיון דיש בו ארבעים סאה ממלא בכתף ושופך כל היום אע"פ שרבין עליו מים שאובין כשר ולמה יפסל בנתן סאה ונטל סאה ביותר מרובו ואין לומר דהא דמכשר ברישא משום דיש במקוה מ' סאה מים כשרים הלכך אינו נפסל ברביית מים פסולין אבל בנתן סאה ונטל סאה שלא נשארו במקוה מ' סאה מים כשרין ואי אפשר שלא יטול גם מן הכשרין הלכך אינו כשר אלא עד רובו [א] דהא איהו גופיה כתב מקוה העליון שיש בו מ' סאה מים כשרים והיה ממלא בכלי ונותן לתוכו עד שירבו המים וירדו לתחתון מ' סאה הרי התחתון כשר וגם העליון הוא כשר [ב] אע"פ שבכל אחד מהן רוב מים שאובין ואין בשניהם אלא מ' סאה מים כשרין אלא ודאי ההיא דנתן סאה ונטל סאה במי פירות איירי כמו שפירש ר"ת ז"ל והחמירו חכמים במי פירות דלא חזו לטבילה כלל דמקוה מים כתיב הלכך פסלי ברובא. נחזור לפירוש המשנה שוה למקוה לטהר באשבורן כיון דרבו מים שאובין אינו מטהר בזחילה. ולמעיין לטהר בכל שהוא ולא בעי מ' סאה כמקוה. ואע"פ דבטלו רביעית דמקוה להטביל בו כלים. (טז) [ג] רביעית דמעיין לא בטלו. והכי נמי תניא תלמוד לומר אך מעיין מטהר בכל שהוא והמקוה במ' סאה (יז) [ד] ואסמכתא בעלמא הוא. דסגי במקוה ברביעית להטביל בו כלים. אלא משום דתקון רבנן מ' סאה נקטיה. ואפי' הכי קתני ומעיין בכל שהוא. והא דתנן המעיין מטהר בכל שהוא והמקוה במ' והיינו אפילו אחר שבטלו רביעית של מקוה כדפרישית. אומר ר"י דהיינו דוקא לטבילת כלים אבל לטבילת אדם בעינן ארבעים סאה רצונו לומר אפילו בקטן [ה] שכל גופו עולה בהן ומביא ראייה מדאמרינן פרק חומר בקדש (ד' כג.) דהא ארעא כולה חלחולי מיחלחלא ובעינן ארבעים סאה ובמקוה לא שייך לומר חלחולי מיחלחלא אלא במעיין שגידי המים מתחברין תחת הקרקע וקאמר דבעינן מ' סאה. אבל הראב"ד ז"ל כתב דאפי' לאדם מטהרין בכל שהוא [ו] רק שיהא כל גופו עולה בהן בבת אחת. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (בהלכות מקואות פ"ד). [ז] ונראה דברי ר"י כי אין להשיב על ראייה שהביא וגם מסתבר הואיל ושיערו חכמים מי מקוה אמה על אמה ברום שלש אמות מים שכל גופו עולה בהן [ח] לא פלוג באדם לשער בכל אחד לפי גופו:

ב תנן במסכת עדיות (פ"א) הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה [ט] שחייב אדם לומר בלשון רבו. שמאי אומר תשעה קבין. וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה עד שבאו שני גרדיים משער האשפות והעידו משום שמעיה ואבטליון ששלשת לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה (יח) וקיימו חכמים את דבריהם. והא דשלשת לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה לא בעינן שיהו שאובין בכלי שיש בו בית קבול. אלא אפי' נבלעו בכסות וסחטן לתוך המקוה. [י] כדתנן בפ"ג דמקואות הסוחט את כסותו ומטיל ממקומות הרבה רבי עקיבא מכשיר וחכמים פוסלין. ועוד תנן בפרק שביעי גבי מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות הטביל בו את הסגום והעלהו ומקצתו נוגע במים טהור. הסגום בגד עב של צמר והרבה מים נבלעים בו וכל זמן שמקצתו במים אין המים שבתוכו נחשבין שאובין כל זמן שלא העלהו לגמרי מן המים וטהור המקוה. [כ] אבל אם העלהו טולו מים שבתוכו שאובין והמקוה נחסר והמים שמתמלין מתוכו למקוה פוסלין אותו ותניא בתוספתא פרק שלישי דמקואות היה בראשו שלשה לוגין וירד וטבל במקוה שיש בו מ' סאה כשר. סחטו לתוך המקוה פסול. וכן אם זרק בחפניו שלשה לוגין מים פסל את המקוה. כדתנן בפ"ב דמקואות המסנק את הטיט לצדדין ומשכו ג' לוגין כשר. היה תלוש ומשכו ממנו שלשה לוגין פסול. פירוש המסנק מסלק את הטיט לצד אחד מלשון סונקין אותן בצד המזבח בפרק ב' דתמיד. ולא תלש את הטיט מן המים אלא בתוך המקוה סלקו לצד אחר. אבל אם תלשו מן המקוה בידיו הוי שאוב ואם משכו ממנו שלשה לוגין פוסל את המקוה אם לא היו בו מ' סאה. ועוד תניא בתוספתא וכן היה אומר רבי יוסי זילף בידיו וברגליו שלשה לוגין למקוה פסול. הוליכו עם הקרקע כשר. לגיון העובר ממקום למקום וכן שיירה העוברת ממקום למקום וזלפו בידיהן וברגליהן שלשת לוגין למקוה כשר ולא עוד אלא אפילו עשה מקוה מתחלה כשר לגיון הוא חיל רוכבי סוסים וגמלים וכן שיירא. (יט) ואם עשו מקוה [ל] ברגלי בהמות כשר. [ם] אבל אדם שזילף בידיו או ברגליו ג' לוגין למקוה חסר פסלו:

ג תנן בפ' ב' דמקואות מקוה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט ר' אליעזר אומר מטבילין במים ואין מטבילין בטיט. (כ) ר' יהושע אומר בטיט ובמים. באיזה טיט מטבילין בטיט שהמים צפין על גבו ואם היו המים מצד אחד מודה רבי יהושע שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט ומיהו הטיט מצטרף להשלים לארבעים סאה. כדאמרינן בשילהי פרק קמא דסוכה (דף יט.) טיט הגרוק יוכיח שמצטרף לארבעים סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה. ודלא

כפרש"י

רש"י ור"ש ימתין עד שירדו גשמים. דלמלאות בכתף א"א דבחסר עסקינן דנפסל בשלשה לוגין: **נתן סאה ונטל סאה** כשר. גבי שאר משקין ומי פירות ותמד שהחמיץ קתי במס' מקואות והשמעינן דאע"ג דחזר ונטל והיכא למימר הא חסר ליה מקוה שהסאה הזאת אין משלימתו שאין ראויה למקוה אפ"ה כשר דמכי יהבו לגביה בטל ליה וה"ל מ' וחד כולן ראוין וכי שקל חד סאה פשו מ' אבל איפכא לא דכי נטל סאה ברישא חסר ליה וכי הדר מלייה ה"ל מקוה חסר דמשקין הללו אין משלימין את המקוה: **פעמים מעלין.** כדמפרש בשיש בו ארבעים סאה מים כשרים ונתן בו סאה מי פירות ואח"כ נטל ממנו סאה בתערובות מים ומי פירות ביחד דהרי כל הסאה של מי פירות משלים את המקוה ולא נחסר ממנו כי אם אחד ממ' ואחד לפי חשבון: **פעמים אין מעלין.** כדקתני במקוה שיש בו מ' סאה חסר אחד ובזה שאר משקין חלוקין מן המים דאילו מים היו פוסלין ושאר המשקין לא פוסלין ולא מעלין כה"ג אבל בפעמים מעלין אין שאר המשקין חלוקין מן המים דמקוה שיש בו מ' סאה שלמים מים שאובין נתן סאה ונטל סאה כשר ואפילו יותר [מרובו] מש"ה"כ במי פירות: **דהא ארעא** כולא מחלחלא. והמים הנובעים כאן באין מנהר גדול ולא תשכין כמחובר ובעינן מ' סאה במקום אחד: **ב הין.** י"ב לוגין: **פוסלין.** אם נפלו לתוכן קודם שנשלם אבל אם נשלם שוב אינו נפסל ואפילו המשיך לתוכן אחרי כן אלף סאה: **שחייב אדם כו'.** כלומר הין אינו לשון משנה אלא לשון תורה אלא כך שמעה מפי שמעיה ואבטליון ורבותי מפרשין [בלשון] משה רבינו ולבי מגמגם שהרי בכמה מקומות לא הקפיד על כן: **שני גרדיים משער האשפות.** במס' עדיות מפרש למה הוכר שם אומנותם ושם מקומם לומר שלא ימנע אדם עצמו מבית המדרש שאין לך אומנות פחותה מגרדי שאין מעמידין ממנו לא כ"ג ולא מלך כדאמרינן בקידושין ואין שער בירושלים פחות משער האשפות והכריעו בעדותן כל חכמי ישראל: **ר"ע מכשיר.** קסבר אין ג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה אא"כ מעילין למקוה מכלי אחד וממקום א' למעוטי כוס וגרגיר: **וחכמים פוסלין.** קסברי דשלשה כלים מצטרפין והכי רבנן יוסף בן חוני הוא דסוף פ"ק דתמורה דאמר בשנים ושלשה כלים פוסלין את המקוה בארבעה וחמשה כלים אין פוסלין את המקוה והיכא רבנן התם דאמרי אפי' בארבעה וחמשה כלים פוסלין את המקוה והא דתנן התם אין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון ומפרש לפי חשבון כלים יוסף בן חוני היא ה"מ לאתויי ממתני' דהכא ולימא דרבנן היא אלא ניחא ליה לאתויי ברייתא לפי שנזכר בה שם התנא וג' מחלוקת בדבר ר"ע ויוסף בן חוני ורבנן דהתם: **סגום.** בגד עב של צמר מקצתו נוגע במים טהור ואין מים המתמלין נחשבין כשאובין כל זמן שלא העלהו לגמרי מן המים: **טהור.** המקוה: **שיש בו מ' סאה.** מלבד מים שבראשו: **כשר.** דמקוה שלם אין מים שאובין פוסלין אותו: **סחטו לתוכו.** דארבעים סאה שבמקוה מכוונת היו וכשעלה מן הטבילה סוחט שערות לתוך המקוה להשלים מ' סאה לפי שחסר בטבילתו: **פסול.** דמקוה חסר מים תלושין פוסלין אין פוסלין אותו ועוד יש לפרש דהא דקתני ויש בו מ' סאה היינו עם ג' לוגין שבראשו דמים שישארו אין פוסלין את המקוה אלא אדרבה מצטרפין להשלימו למ' סאה כדאשכחן ברפ"ג דגיטין ובספ"ב דחגיגה הא היו רגליו נוגעות במים אף השני טהור ומיהו לא דמי כלל דהתם שלא נעקר מן המקוה: **המסנק.** המאסף את הטיט לצד המקוה מלשון סונקין אותן לצדי המזבח בפרק שני דתמיד ולא תלש הטיט מן המים אלא בתוך המים סלקו לצד אחד אבל אם תלשו מן המים נחשב כשאוב ואם משכו ממנו ג' לוגין פוסל את המקוה ודוקא כשאין במקוה מ' סאה דאם היה בו מ' סאה אינו כל מים שבעולם פוסלין אותו: **ג בטיט** שהמים צפים על גביו. מטבילין לר' יהושע ולר"א אין מטבילין: **טיט הגרוק יוכיח.** שראוי לסריקו מכלי אל כלי כיון שהוא רך: **שמצטרף.** להשלים שיעור מ' סאה:

מעדני יום טוב

והיינו נמי דתנן בפ"ה דמס' מקואות מעיין שהיה מושך כנדל כו' והכתבנו בד"ח: [ק] **ועל כרחך צריך** ליתן בו יותר ממ' סאה. וכ"כ התוס' דב"ב דף ס"ו ונראה דטעמא משום דא"א לצמצם שיהא ארבעים סאה שאם מצמצם אינו יכול לסמוך עליו דשמא אינו מ' סאה: [ר] **ונפלו** ג' לוגין. ומשמעתא ה"ה ביותר אלא דנקט שיעור הפוסל: [ש] **דהא** בהשקה נעשו זרועים כו'. כדתנן בפ"ב דביצה: [ת] ה"ג כשר ומפרש עד רובו: [א] **דהא** איהו כתב מקוה העליון וכו'. הב"י סי' ר"א כתב דאפשר לומר שטעמו של הרמב"ם ז"ל דמדינא משני שרי בכל גוונא אלא דהיכא דנתן סאה ונטל סאה כי הוי רובו או אפי הכי מיחזי להו לאינשי שניטלו הכשרים ונכנסו תחתיו השאובין ויבואו להכשיר בכולם שאובים לגמרי ולפיכך גזרו בו מפני מראית העין אבל בהנך דמקוה העליון ומקוה התחתון כיון דלא נטלו ביד ליכא למיחש למראית העין וכבר הזכיר חילוק זה הרמב"ן בפ' המוכר את הבית עכ"ל: [ב] **אע"ג** שבכל אחד מהן גרסי'. ומיהו מסתמא קאמר שהרי כבר אפשר שבאחד מהן הרוב אלא לפי שכבר נתבאר לעיל דא"א לצמצם ועל כרחך ממלא יותר מארבעים סאה ומכיון שיש כאן רוב שאובים מסתמא הוא בשניהם בכל אחד הרוב: [ג] **רביעית** דמעיין לא בטלו. וכ"כ התוס' בפ"ג מיגין דף ל"ח וכתבו עוד דהא דלא מני להו התם בהדי רביעיות דאיכא למימר דה"ה בפחות מרביעית סגי במעין ע"כ ובפי' הר"ש כתוב כ"ש דמעיין לא בטלו ופי' בד"ח סעיף י"א שכן נראה ג"כ מתשובת רבינו דס"ל דכל שהוא ממש סגי במעיין ומיהו מספיק ס"ז יתבאר דמ"מ שיעור גוף הנטבל בעי': [ד] **ואסמכתא** בעלמא הוא. ולפי' הר"ש דסובר דאיכא ברובא מדאורייתא הוי אסמכתא לענין ארבעים סאה: [ה] **שכל** גופו עולה בהן. בפחות ממ' סאה: [ו] **רק** שיהא כל גופו עולה בהן בבת אחת. ואע"ג דבסוף נדה לעיל אדאמרי' במי מקוה שיהא כל גופו עולה בהן שיעורו שיהא אמה על אמה כתב הראב"ד בס' בעלי הנפש דה"מ במי מקוה דכתיב את כל בשרו אבל במים חיים לא דכתיב גבי זב ורחץ בשרו במים חיים ולא כתיב כל בשרו הלכך כל היכא דמכסי כלו בבת אחת עלתה לו טבילה עכ"ל: [ז] **ונראה** דברי ר"י כי אין להשיב על ראיה שהביא. ולי ראייה יותר גדולה מתני' דפ"ה ומייתי לה רבינו לקמן סי' י"ג גל שנתלש ובו ארבעים סאה וכבר כתבתי כן בתוס' י"ט בס"ד: [ח] **לא פלוג** באדם כו'. וכבר כתבתי לעיל בזה בשם הראב"ד: [ט] **שחייב** אדם לומר בל' רבו. פרש"י כלומר הין אינו ל' משנה כו' ולבי מגמגם כו' והרמב"ם ז"ל גורס אין באלף ופי' שרבותיו שהיו גרים מפני שלא הרגלו להוציא ה"י מפיהם היו מחליפים אותה באל"ף ואף הלל היה אומר אין בלשון רבותיו וז"ל הראב"ד טעמא דהלל כי ההין היא המדה הגדולה שלמדה תורה בלח כדכתיב ושמן זית הין הלכך היא חשובה לפסול את המקוה ואע"פ שנאמרו בתורה מדות קטנות מזאת כיון דמים שאובים לפסול את המקוה מדרבנן הוא אזלינן בתר המדה הגדול המפורשת בתורה והאי דלא שיער הלל בקבין כי כוליה גמרא והל"ע ג' קבין דקי"ל ההין תריסר לוגין אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו והטעם לדברי רבו שרצה לגלות כי מפני ההין היא המדה הגדולה הנזכרת בתורה היא החשובה לפסול את המקוה בשאובין ואידך לא. שמאי אומר תשעה קבין קסבר כיון דט' קבין הם ראוים לטבילת בעלי קרי ובהם יש להטיג כדי להשתטף כל גופו [לא] פחות מכאן הלכך הם חשובים לפסול את המקוה בשאובים דשיעור טבילה פוסל טבילה בגיר מהכי לא וחכמים אומרים ג' לוגין כו' טעמייהו דרבנן כיון שכן נתונים לשיעור נסכי קרבנות צבור חשובים הם לפסול ואע"פ שנאמרו בתורה לקרבנות צבור מדות גדולות מזו כגון חצי ההין ושלישית ההין כיון דאשכחן דרביעית ההין דהוא ג' לוגין חשוב לנסכי צבור לענין זה נמי חשוב ופסיל ליה בשאובים ואע"ג דאשכחן בלוג שהוא ממדות האמורות בתורה התם למנחת יחיד בלחוד הוא לא למנחת צבור א"נ התם לשמן בלבד הוא שהרי אין יין במנחה הבאה בפני עצמה אבל מדת ג' לוגין הויא מדה ליין ושמן למנחת נסכים עכ"ל וכבר כתב רבינו לעיל טעם אחר לשיעור ג' לוגין: [י] **כדתנן** בפ"ג דמקואות הסוחט כו'. ולקמן בסי' ד' כתבה רבינו כמו שהיא שנויה וכאן קיצרה ויש להגיה ולגרוס תיבת וכו' קודם ר"ע מכשיר גם עיין מה שאכתוב בסמוך בשם תשובה להרמב"ן: [כ] **אבל** אם העלהו טולו מים שבתוכו שאובים כו'. וכתוב בתשובה להרמב"ן סימן רל"א שהוקשה לו דמשמע בתוספתא דמקואות גבי קסטלין (שהביאה רבינו לקמן סימן י"ח) שאם ניקב הכלי בקרקעותיו אפילו נקב קטן כמחט יצא מתורת כלי שלא לפסול את המקוה וגבי סגום תמה שאם העלהו לגמרי המים המתמלים ממנו נחשבים כשאובים לפסול את המקוה וכדתניא בהדיא בתוספתא פ"ג המטביל את הסגום וזבו ממנו ג' לוגין במקוה כשר עקרו מתוכו פסול אע"פ שאין לך נקוב בשוליו יותר ממנו והאיתי להראב"ד ז"ל שכתב שכל מה שבא מיד אדם למקוה שלא בהמשכה בין כלי מנוקב בין אינו מנוקב בין בחפניו בין ברגליו פוסל המקוה כשאובים וכדתניא היה בשערו ג' לוגין מים וירד וטבל במקוה שיש לו מ' סאה כשר סחטו לתוכו פסול ור"ש מכשיר עד שיתכוין ויתלוש והא ודאי שערו אינו עושה שאיבה וכי סחטו לתוכו לאחר [שטבלו בו והסרו] פסול ועוד תניא ר"י אומר זולף בידיו וברגליו ג' לוגין למקוה כיון שהמים יורדים למקוה מתוך ידיו פוסלין המקוה וכיון שכן אף הכלי הנקוב כל שנופל מתוך ידו של אדם הדולה למקוה פסלה את המקוה ולא אמרו שאינו פוסל אלא כשנופלים ממילא מכלי נקוב למקוה דכיון שיצא בנקיבתו מתורת כלי ונופלים ממנו ממילא למקוה כשר עכ"ל: [ל] **ברגלי** בהמות. לא חש לכתוב בידי או ברגלי בהמות לפי שמכיון שהבהמות הולכות על ארבע נקראים גם הידים בשם רגלי: [ם] **אבל** אדם שזילף בידיו כו'. כדתנן אם זרק בחפניו כו'

ומעתה

דברי חמודות

פי' דכשאובים חשיבי וכן בברכות פרק מי שמתו א"ל רבא וכי יש טבילה במים חמין והע"ג דתנן בפרק אמר להם אם היה כ"ג אסטניס מחמין לו חמין ומטילים לתוך הצונן כדי שתפוג צינתן י"ל כמה דברים התירו במקדש ואסרו בגבולים מדרבנן ע"כ ובהגהות מרדכי כתב ושאלו אם מותר לטבול בחמי טבריא הנובעים מן הקרקע והורה להתיר מדאמרי' בפ"ק דתענית כל שהיא משום אבל כו' עד לא נצרכה אלא לחמי טבריא ופירש"י ז"ל דלאו שאובים נינהו הא למדת שכל חייבי טבילות טובלים בחמי טבריא ולא גזרינן בהו משום גזירת מרחצאות הואיל ונובע מן הקרקע גם מכאן משמע שמותר לשום חמים למקוה צונן דתניא בתוספתא דפ' בתרא דמקואות היו רגליו מלאות אבק וירד וטבל במקוה שיש בו מ' סאה שספק או טבל במי חמין וכו' ושמא יש לדחות ולאוקמי בחמי טבריא אך יש להביא ראיה מפ' בתרא דנדה גבי דביתהו דריש גלותא דקאמר לה ר"נ דודי חמרת עבדי חמרת כו' ופר"ת וכי את חמרת יורות להתם חמין ולהטיל לתוך הצוננים ואם כן משמע שמותר להטיל חמין לצונן ולטבול וכן הורה ראבי"ה וריב"א ע"כ וכתב רמ"א בשם בנימין זאב סי' קנ"ח בשם האגודה דטוב להחמיר אם לא במקום שנהגו להקל או אין למחות בידן ע"כ ועיין לעיל סעיף כ': (טז) **רביעית** דמעיין לא בטלו. כבר כתבתי במ"י דלשון הר"ש כל שהוא דמעיין לא בטלו ולעיל סעיף י"א כתבתי שכן נראה מתשובת רבינו דלא בעי רביעית במים ומ"מ כתב הב"י ר"ס ר"א דכל שהוא כלומר כשיעור שכל גופו של הכלי או של אדם יהא עולה בהם בבת אחת דאי לאו הכי לא עלתה להם טבילה כמו שנתבאר בסי' קנ"ח עכ"ל והע"ג דבסי' קנ"ח לא נתבאר דבעינן שיהא כל גופו עולה בהם אלא לאדם ויליף ליה מובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולו כאחת אף ביאתו במים כולו כאחת כדכתב רבינו לקמן סי' כ"ט מ"מ אשכחן גבי כלים נמי שכ"כ הראב"ד כמו שאכתוב לשונו בסעיף דלקמן וכן כתב ג"כ תלמידי הר"י ז"ל בפי' להרי"ף דמס' ברכות פ' אלו דברים וכתבתי דבריהם בפ' כל הבשר סעיף ל"ט וכ"כ ג"כ הסמ"ק והביאו הב"י בר"ס ק"ך ושם נתבאר ג"כ דבכלים שמאים להטביל אותן כדי לטהרן מידי טומאתן הוא. דסגי בשיעור הזה אבל טבילת כלים של סעודה הנקחים מן העובד כוכבים דחידוש הוא שכתבה התורה בכלי מדין בעינן מ' סאה ויתבאר זה בס"ד בשלהי מס' ע"ז בסימן ל"ד: (יז) **ואסמכתא** בעלמא הוא דסגי במקוה ברביעית להטביל בו כלים. וכתב הראב"ד בס' בעלי הנפש ז"ל לטבילת הכלים די במה שהן כדי שיוכלו להטבילן כולן כאחד ואפי' ברביעית לבד מטבילין בו מחטין וצינורות מן ההלכה אלא שבטלו אותה חכמים ואמרו שאין טבילה עולה לכל דבר בפחות ממ' סאה והכי איתא בנזיר ומיהו לא בטלו אותו אלא כשהוא בפני עצמו אבל היכא דהוי מקוה שלם וקדח ממנו רביעית לעוקה שבצדו על שפת המקוה אם יש בפרצה רוחב כשפופרת הנוד על גובה כקליפת השום מטבילין בו כלים קטנים ודוקא ברביעית אבל בפחות מרביעית לא דלא חשיב כלל ובעי' שיעור מקוה קטן במקום טבילה דהיינו רביעית דהוא שיעור טהרה וכן הוא שיעור טהרה לידים ואע"פ שעשינו לאותו רביעית שקדח במקוה שלם אם נתן בו שאובים ונטל ממנו כנגדן פסול משא"כ במקוה גדול שהכשרנו בענין זה עד רובו ודוקא בשקדחו לאותו רביעית ואח"כ ערבו בשאובים דפסול אבל אם עד שלא קדחו נתן שאובים במקוה כענין נתן סאה ונטל סאה ואח"כ קדחו ומשך ממנו רביעית לעוקה שבצדו אע"פ שהשאובים מעורבין בו כשר להטביל בו מחטים וצינורות מ"מ מהכשירא דמקוה קא אתו והכי איתא בזבחים פ"ב עכ"ל ואע"פ שכתבתי בסעיף דלעיל דהא דרביעית דמקוה לא אתמר אלא לענין טבילת כלים שמאים לטהרן מטומאתן אבל לכלים הנקחים מן העובדי כוכבים אף מן התורה בעינן לטבילתן מ' סאה ואפילו במעיין ואנו אין לנו האידנא טבילה לכלים אלא לנקחים מן העובדי כוכבים מ"מ העתקתי לדברי הראב"ד לפי שנ"ל דאף לנקחים מן העובדי כוכבים מהני כי קדח כדי שיעור טבילת כל גוף הכלי בבת אחת ומחובר למקוה שלם וכו' דהא באדם מכשרינן כה"ג מקוה חסר בצד שלם כדפי' רבינו לקמן סי' כ"ט ועיין לקמן בסעיף כ"ד: (יח) **וקיימו** חכמים את דבריהם. ולעיל כתב רבינו דתנן בפ"ב דמקואות ר"א אומר רביעית בתחלה פוסל את המקוה וג' לוגין על פני המים לית הלכתא כוותיה דחכמים פליגי עליה במשנה ואמרו בין בתחלה בין בסוף שיעורו בג' לוגין ופשיטא דהלכה כחכמים וכן פסקו הרמב"ם והר"ר עובדיה בפירוש המשניות וכתב ב"י שכן נראה גם מדברי הרמב"ם בפ"ה מהל' מקואות שכך פסק הרשב"א בשער המים ושכן נראה שהוא דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ע"כ: (יט) **ואם** עשו מקוה ברגלי בהמה כשר אבל אדם שזילף כו'. אבל מדברי ר"ש נראה שאינו מחלק בין אדם לבהמה שכתב וזילפו בידיהם וברגליהם ג' לוגין למקוה כשר עם הקרקע קאמר וכמה ששנינו הוליכו עם הקרקע פירוש דהיינו המשכה שמעבירם חוץ למקוה והם נמשכים למקוה ע"כ וכתב הב"י דלפי זה הא דתניא ולא עוד אלא אפילו עשו מקוה בתחלה כשר כמ"ד שאובה שהמשיכוה כולה כשרה איתא אבל למאן דלא מכשר אלא בהמשיך רובא ליתא להאי תוספתא ע"כ: (כ) ר' יהושע

אומר

כפירוש רש"י שפי' שם והטובל בו במקוה שכולו טיט. דאין זה יוכית דהכי נמי כולו אויר פסול בסוכה אלא במקוה שמצטרף ומועיל להעלות את המים לארבעים סאה הוא דקאמר דאם טבל בטיט לא עלתה לו טבילה. והשתא הוי דומיא דאויר דמקום שהוא מצטרף להכשיר את הסוכה קי"ל דאין ישנים תחתיו. וטיט הנרוק מפרש בפרק שני דזבחים (דף כב) כל שהפרה שותה ושותה הימנו [ס] והיינו נמי כשיעור שהתנאים מפרשים (כא):

ד (מקואות פ"ג) **שנים** שהיו מטילין למקוה זה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה. (כב) הסוחט את כסותו ומטיל ממקומות הרבה והמערה מן הגרגור ומטיל ממקומות הרבה ר"ע מכשיר [ע] וחכמים פוסלין אר"ע לא אמרו מטילין אלא מטיל. אמרו לו לא כך ולא כך אמרו אלא שלשת לוגין שנפלו לו מכלי אחד (כג) [פ] משנים ומשלשה מצטרפין. מארבעה אין מצטרפין (כד) בד"א כשהתחיל השני עד שלא יפסוק הראשון [צ] ובד"א שלא נתכוין לרבות אבל נתכוין לרבות [ק] אפילו קורטוב בכל השנה מצטרפין לשלשת לוגין (כה כו כז):

ה (מקואות פ"ד) **המניח** כלים תחת הצינור אחד גדולים ואחד קטנים ואפי' כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה פוסלין את המקוה [ר] פי' גדולים המחזיקים מ' סאה בלח [ש] קטנים פחות מכדי סיכת קטן ולא מיבעיא הני דבמינן מקבלין טומאה אלא אפילו כלי גללים וכו' דבמינן אין מקבלין טומאה חשיבי כלי לפסול את המקוה. אחד המניח ואחד השוכח כדברי בית שמאי. ובית הלל מטהרין בשוכח. בפ' קמא דשבת (ד' טז.) מוקי פלוגתייהו כשהניחן בשעת קיטור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו. בית הלל סברי בטלה מחשבתו כשנתפזרו העבים ולא חשיבי שאובין לפסול את המקוה אלא כשנשאבו בטובה כדתנן לעיל (מקואות פ"ב) המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים דלא חשיבי כשאובין. וכן הסייד ששכח עציץ בבור ונתמלא מים וכן המסדר קנקנים בבור ונתמלאו מים ובית שמאי סברי לא בטלה מחשבתו. והא דמטהרי ב"ה דוקא כששבר הכלי או כפאו על פיו בלא הגבהה. ואם הגביהם ועירן נעשו שאובין (כח) כדתנן לעיל (מקואות פ"ב) גבי המניח קנקנים בראש הגג וכו' רבי יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר או יכפה אבל לא יערה: (שם פ"ד) (כט) המניח טבלא תחת הצינור אם יש לה לבזבז פוסלת את המקוה. ואם לאו אינה פוסלת את המקוה זקפה לידות בין כך ובין כך אינה פוסלת את המקוה. פירוש תחת הצינור המקלח מים למקוה אם יש לו לבזבז פירוש שפה מד' רוחותיה. ואם לאו שאין לה לבזבז אלא משלש רוחות אינה פוסלת. ואפי' הגיתו כך שנשארו בה מים מצד אחד כיון דאין לה ארבע לבזבזים לא נעשית לקבלה. זקפה לידות כיון דאינה עומדת דרך קבלתה אינה פוסלת. ומיירי כגון דבלאו הטבלא היו המים נמשכין למקוה. (ל) דאי לאו הכי אע"פ דאין המים נפסלין מחמת שאיבה מ"מ נפסלין משום דהויה ע"י טהרה בעינן. [ת] כדאיתא בפ"ק דמקוואות: ו **החוטט** בליטר כדי לקבל צרורות בשל עץ כל שהוא בשל חרס רביעית רבי יוסי אומר אף בשל חרס כל שהוא. לא אמרו רביעית אלא בשברי [כלי] חרס. פי' ליטר שאין בו (אלא) ד' לבזבזים ומקלח מים למקוה

וחקק

רש"י ור"ש והטובל בו. במי' סאה שכולו טיט נרוק: **לא** עלתה לו טבילה. דהכי תנן במסכת מקואות אלו מעלין ולא פוסלין השלג והגליד והכפור וטיט הנרוק ומעלין הייטו משלימים אשלומי אין בפני עצמו לא: **נרוק**. דק שרוי להריקו מכלי אל כלי: **דפרה** שותה ושותה ממנו. שאינו עב ליפסל משתיית בהמה: **ד ר"ע** מכשיר וחכמים פוסלין. מפורש למעלה בסוף סי' ב': **לא** אמרו מטילין אלא מטיל. כלשון זה קיבל ר"ע מרבותיו וכלי המטיל ג' לוגין מים למקוה פוסל את המקוה: **קורטוב**. מדה מועטת מאד דאם בכל השנה לא הטיל בבת אחת כי אם קורטוב עד שהשלים לכמה פעמים שלשת לוגין פוסל את המקוה: **ה תחת** הצינור. שקבעו ולבסוף חקקו להמשיך מים למקוה דשוב אינו פוסל אבל הכלים פוסלים משום שאיבה: **ואחד** כלים קטנים. דלא תימא לא חשיבי: **ואפי'** כלי גללים. שאינם קרויים כלים לענין קבלת טומאה הוי כלים לענין שאיבה. גללים. שיים: **כלי** אדמה. דלאו ע"י גיבול הוא ככלי נתר וכלי חרס: **מטהרין** בשוכח. דלא חשיבא שאיבה הואיל ולא לכך נתכוון: **בטלה** מחשבתו. דכי נתפזרו אסח דעתיה דקסבר לא ירדו גשמים עוד: **הסייד**. אומן הסד את הבור בסיד כי ההיא דתנן במס' אבות בור סיד שאינו מאבד טפה ובפ' לא יחפור דתנן או סד בסיד ודרכו להביא לבור את הסיד בעציץ לסוד את הבור ואותו בור היו בו מים כשרים ושכח שם העציץ ונשתקע לתוך המים ונתמלא: **ר'** יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר. דקסבר ג' לוגין הוא דפסלי בתחלה ולא רביעית ולא חיישינן שמא יפלו לבור ג' לוגין קודם שבירה: **או** יכפה. שכופה הקנקנים שעל הגג שלא יפלו המים מתוכן לבור אלא כשפכים לצד אחר ומשם נמשכים לבור: **תחת** הצינור. שקבעו ולבסוף חקקו כדפרשי' והניח הטבלא תחתיו להמשיך המים למקוה: **פוסלת** את המקוה. דהוו להו מים שאובין והוא דיש לה לבזבז מד' רוחותיה דאי מג' רוחות אין זה בית קבול ומפ' שני דמס' כלים אין לדקדק כלום דקתני הטהורים שבכלי חרס טבלא שאין לה לבזבז דס"ג קתני הטמאים שבכלי חרס טבלא שיש לה לבזבז: **זקפה** לידות. כדי שתדית מטיפטפת שבה: **אינה** פוסלת את המקוה. כיון דלא קיימא כדרך קבלתה: **ו החוטט** בצינור. דרך לימור להיות פתוח משני צדדין ואין פוסל את המקוה אא"כ חקק מעט כדמפרשינן כאן כדי לקבל צרורות המעכבין הלוך המים וכשחקקו ולבסוף קבעו איירי וכבי האי ליטר דהכא מיירי בפ' המוכר את הבית דחקקו ולבסוף קבעו דהתם הייטו שחטט לקבל צרורות: **ובשל** חרס רביעית. דלא חשיב כלי בפחות מרביעית בשל חרס אע"ג דבדקים שבכלי חרס חשיב בכדי סיכת קטן כדתנן בפ' שני דכלים: **בשברי** כלים. כדתנן בפ' שני דכלים מלוג עד

סאה

דברי חמודות

אומר בטיט ובמים. ומיהו עיין לקמן סימן ל"ג לענין תגילה: (כא) **כתב** הרמב"ם בפ"ה מהל' מקואות כל שתחלת בריאתו מן המים כגון יבחושין מטבילין בו ומטבילין בעיניו של דג הוא בפ"ב דזבחים ואמרינן בגמ' אפילו בעינייהו נמי ופירש"י אפילו אם כל המקוה נעשה מהם כשר ובעינו של דג פירש"י דג גדול שנימוק שומן עינו בתוכו ע"כ ופסק לדבריו בש"ע סי' ר"א סעיף ל"ג וכתב שם רמ"י ז"ל דיבחושים מרוסקות קאמר ולמד כן מדברי רבו שכתב כן לענין נט"י בא"ח סי' ק"ס סעיף י' ואני כבר כתבתי בזה בפ' כל הבשר סעיף ל"ט דלרבינו והטור אין נוטלין ואין מטבילין באלו וגם קשה על דברי הרמב"ם עצמו מדידיה אדידיה שלא פסק כן לענין תגילה ומפורש הוא בספרי תוס' י"ט פ"ז דמקואות ופ"ב דידים: (כב) **הסוחט** את כסותו וכו'. ראיתי לרמ"י ז"ל שכתב בסי' ר"א סעיף ע"ו וז"ל י"א דוקא כשזבין מעצמן מתוך הכסות למקוה לא מקרו שאובים אבל אם סחטן בידיו אע"פ שהכסות עדיין מקלחו בתוך המקוה הוו שאובים ופסלי ע"כ ולא ידעתי מאן נינהו הני י"א וסברא זו דסחיטה שבידיו מגרעת כתבתיה במ"ש לעיל סי' ב' בשם הרמב"ן שכתב כן על שם הראב"ד לתרץ הא דלא תקשה מהא דקסטלון הניקב בשוליו ומפורש תמלא שם דלא אמרה דסחיטה שבידים מגרע גרעה אלא לאחר שהעלוה דמינה הוא דקא קשיא ליה אקסטילון וגם דברי הראב"ד עצמם בספר בעלי הנפש הלא הם כתובים בב"י גבי ואפי' נפלו בו משני כלים כו' וגם משם לא למדנו לאסור כשעדיין מקלחו במקוה והקרוב לשמוע שרמ"י ז"ל ראה החילוק הזה להרמב"ן והראב"ד בב"י אלא שלא דק ולא עיין היטב באיזה דרך שחילקו ואם אולי אפשר דמצא למאן דהוא שמחלק כמ"ש הוא ז"ל אפ"ה אין אנו שומעים לו הואיל ואין נראה כן מדברי הרמב"ן והראב"ד שני עמודי ההוראה ושמא דהני י"א לא נודע לנו וגם לא מסתבר טעמייהו כלל: (כג) **משנים** ומשלש מצטרפים. וכתב הב"י וז"ל ודע שכתב רש"י בפ"ק דתמורה דשנים או שלשה כלים שנפל לוג שלם מכל כלי פסול אבל מד' או ה' כלים דאין לוג שלם נפל כאחד לא פסלוהו ע"כ משמע מדבריו שאם נפל מכלי אחד ב' לוגין משני כלים לוג א' אינם פוסלין דבעינן דמכל כלי לא יפול פחות מלוג אבל לא ראיתי לא' מהפוסקים המצויים אצלינו שכתב כן ואפשר שהוא ז"ל ה"ק מג' כלים מצטרפין משום דמטי לוג לכל כלי וכשהם יותר מג' מטי לכל כלי פחות מלוג ולא חשיבי לאצטרופי אבל כל שאינם יותר מג' כלים אפילו נפל מאחד או ב' מהם פחות מלוג מצטרפין אח"כ מצאתי להראב"ד שכתב בספר בעלי הנפש וג' לוגין שהם פוסלין במקוה חסר ל"ש שנפלו בבת אחת ול"ש שנפלו לוג לוג אבל פחות מלוג לוג לא ואי היה בדעתו מתחלה להטיל שם ג' לוגין וכו' עכ"ל הב"י ומכיון שהראב"ד פי' בהדיא דבפחות מלוג. לוג לא וכן נראין פשטייהו דדברי רש"י ז"ל היה נראה שכן יש לנו להורות אלא מדכתב דאין נראה כן מדברי שאר הפוסקים כיון שסתמו דבריהם והוא ז"ל בש"ע שלו גם הוא סתם דבריו משמע דסובר שאין להורות כהראב"ד בזה וצריך לי עיון דהואיל ודבר דרבנן הוא נראה יותר לשמוע להקל כ"ש שיכולין לפרש דברי הסותמים דבריהם לומר שגם הם כך סוברים דלוג לוג בעינן ולא הוצרכו לפרש דסברי דמילתא משמע מכיון שלא אמרו לצרף ביותר מג' כלים: (כד) **בד"א** כשהתחיל השני כו'. וכתב הראב"ד בספר בעלי הנפש דנ"ל דוקא משנים ושלשה כלים הוא דאמרי הכי אבל מכלי אחד בין כך ובין כך מצטרפין ע"כ: (כה) **תנן** בפ"ז דמקואות הספוג והדלי שהיו בהם ג' לוגין מים ונפלו למקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו ופי' רבינו שמשון הספוג והדלי כשאין בה ג' לוגין בעין אא"כ תצטרף עמהם המים הדבוקים בהם וכיון שאין הג' לוגין בעין לא מקרו נפלו ולא גזור רבנן וכשר להרבות עליו והרא"ש פירש הספוג שבלועים בו ג' לוגין מים וכשנפלו למקוה נתערבו המים הבלועים בו עם מי המקוה וכן דלי שפיו צר ובו ג' לוגין מים שאובים ונפל למקוה ולא יצאו כל המים שבתוכו אלא נתערבו עם מי המקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו ונתערבו כולן עם מי המקוה עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל: (כו) **כתב** הרמב"ם בפ"ז מהלכות מקואות מים שאובים שהיו בצד המקוה אע"פ שהמים נוגעים במי המקוה לא פסלוהו מפני שהם כמקוה סמוך למקוה היו השאובים באמצע פוסלים את המקוה וכתב הב"י שנראה שכתב כן מדתנן בפ"ו דמקואות האביק שבמרחץ בזמן שהוא באמצע פוסל מן הצד אינו פוסל מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה ואע"ג דמסיק במתני' ותנ"א אם מקבלת האמבטי רביעית עד שלא יגיעו לאביק כשר ואם לאו פסול ר"א בר צדוק אומר אם מקבל האביק כל שהוא פסול לא חש הרמב"ם לדבריהם משום דס"ל דהלכה כת"ק ע"כ והא דהלכה כת"ק נגד חכמים הייטו כיון שהוא נשנה בסתם דסתם עדיף מחכמים שאח"כ כמ"ש רבינו בס"פ מקום שנהגו וכתב עוד הרמב"ם בפרק הנזכר שתי בריכות זו למעלה מזו וכותל ביניהם והעליונה מלאה מים כשרים והתחתונה מלאה מים שאובים ונקב בכותל שבין העליונה לתחתונה אם יש כנגד הנקב ג' לוגין מים שאובין נפסלה העליונה מפני שהנקב כאילו הוא באמצע העליונה לא בצדה כמה יהא בנקב ויהיה בו ג' לוגין הכל לפי הבריכה אם היתה הבריכה התחתונה מ' סאה צריך שיהיה הנקב א' מג' מאות וכו' לבריכה היתה כ' סאה צריך להיות הנקב אחד ממאה וס' לבריכה ולא תחשוב לפי חשבון זה שהסאה ששה קבין והקב ד' לוגין והלוג ששה ביצים עכ"ל וכתב הב"י דטעמא מדתנן בפרק ו' דמקואות המטהרת שבמרחץ התחתונה מלאה שאובים והעליונה מלאה כשרים אם יש כנגד הנקב ג' לוגין פסול כמה יהא בנקב ויהא בו ג' לוגין אחד מג' מאות וכ' בבריכה דברי ר' יוסי ר' אליעזר אומר אפילו התחתונה מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובים אם יש כנגד הנקב ג' לוגין כשר שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו ופסק כרבי יוסי ודבר פשוט הוא דלרבותא נקט ר"י שהתחתונה מים שאובים ואפ"ה פוסלת וכ"ש היכא דהעליונה שאובים והתחתונה כשרים וכבר נתבאר (בדברי רבינו בסימן א') שאם היו מ' סאה מים כשרים שכל מים שאובים שבעולם לא יפסלוהו והילכך אין כל הדברים הללו אמורים אלא כשאין במים הכשרים מ' סאה ע"כ: (כז) **כתב** הרמב"ם בפ"ה מהלכות מקואות שני מקואות אין בכל אחד מהם מ' סאה ונפל לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה ונתערבו ב' המקואות הרי אלו כשרים מפני שלא נקרא על א' מהן שם פסול אבל מקוה שאין בו מ' סאה שנפל לתוכו ג' לוגין מים שאובין ואח"כ נחלק לשנים וריבה מים כשרים על כל א' מהם הרי אלו פסולין שכל המקוה כולו שנפסל כמים שאובין הוא חשוב וכאילו כל מימיו נשאבו בכלי. בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לעולם הוא בפיסולו עד שיתחשב שלא נשארו מן השאובים שהיו בבור ג' לוגין (חסר כאן ועי' במיי') כיצד מקוה שנפל לתוכו מים שאובים ונפסל ואח"כ הרבה עליו מים כשרים ה"ז בפיסולו עד שידע שיצאו ממנו כ' סאה שהיו בו וחמשת קבים ויותר מרביע הקב ולא נשאר מן הכל שנפסל חוץ מפחות משלשת לוגין וכן אם עשה מקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים ועירבו עם המקוה הזה הפסול טהרו אלו את אלו ע"כ וכתב הב"י דטעמו מדתנן ברפ"ג דמקואות ר' יוסי אומר ב' מקואות שאין בהם מ' סאה ונפלו לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה ונתערבו כשרים מפני שלא נקרא עליהם שם פיסול אבל מקוה שאין בו מ' סאה ונפלו בו ג' לוגין ונחלק לשנים פוסל מפני שנקרא עליו שם פיסול ור' יהושע מכשיר מפני שהיה ר' יהושע אומר כל מקוה שאין בו מ' סאה ונפלו בו ג' לוגין וחסר אפילו קורטב כשר מפני שחסרו לו ג' לוגין ותכ"ח לעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד ופסק כר' יוסי וכחכמים ודלא כר' יהושע ופי' מלואו ועוד מים שהיה בו תחלה ועוד דבר מועט למעט מג' לוגין ואמתי דתנן כיצד בור שבחצר ונפלו בו ג' לוגין לעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מילואו ועוד או עד שיעמוד בחצר מ' סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים ראב"ע פוסל אא"כ פסק פי' ר"ש שיעמוד בחצר מ' סאה מקוה כשר למטה מן הפסול ופותקו לכשר כדי שיתחברו ויטהר את העליון הפסול מן התחתון הכשר כר"מ בספ"ב דחגיגה דאית ליה גוד אסיק וכ"ש אם הכשר למעלה וראב"ע פוסל דלית ליה גוד אסיק והסבר שאפילו גוד אחית נמי לית ליה כרבנן דאמרי בתוספתא אין מטבילין לא בתחתונה ולא בעליונה אא"כ פסק שפסקו מימיו ויצאו ממנו מלואו ועוד ע"כ והרמב"ם נראה שסובר דהלכה כרבנן דלית להו אפילו גוד אחית לענין מקואות ולפיכך סתם וכתב וכן אם עשה מקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים וערבו עם המקוה הזה הפסול טהרו אלו את אלו ולא כתב שאפילו הוא עליון או תחתון כשר ואע"פ שיש לדחות דסתם דבריו לומר דבכל ענין כשר בין שהמקואות שוים בין שהא' עליון והא' תחתון אבל ממ"ש הרמב"ם בפ"ח ג' גומות שבנחל כו' נתבאר דלית ליה גוד אחית עכ"ל וכמו שהכתוב בס"ד לקמן סעיף נ"ז ושם יתבאר דבכ"מ נראה שחזר בו ועוד עיין בסעיף ע"ז וכתב עוד הב"י דהאמתי דתנן והאמה נכנסת לו ויוצאת ממנו פי' ר"ש דהיינו תרדלית של גשמים כלומר דאילו היתה אמת המים נובעים אפילו אינה אלא כ"ש היתה מטהרת את המים השאובים שבבור ע"כ וז"ל שער המים שבסוף ת"ה היה המקוה חסר ג' לוגין ונפלו לו ג' לוגין מים שאובים לעולם הוא בפיסולו עד שירבה עליו מי גשמים או שישטפו עליו מים כשרים עד כדי שנשער שנפל עליו כמילואו הראשון ועוד שהמים הבאים עליו דוחין את המים שבתוכו ומוציאין אותן היה המקוה פחות ואפילו קורטוב ונפלו עליו (מים שבתוכו) פחות מג' לוגין והשלימוהו לא הכשירוהו ולא פסלוהו כיצד הרי הוא בפיסולו עד שירדו עליו מי גשמים או שישטפו כשיעור המים שהיה חסר נפלו עליו מי גשמים כשיעורן ה"ז כשר. היה חסר אפילו קורטוב ונפלו לתוכו ג' לוגין מים פסלוהו והרי הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מילואו ועוד ע"כ וז"ל הראב"ד בס' בעלי הנפש תנן בפ"ג בור שבחצר נפלו לתוכו ג' לוגין לעולם הוא בפיסולו עד שיצאו ממנו מילואו ועוד מדקתני מילואו משמע מלא שיעור המים שהיה בבור קודם שנפלו בו הג' לוגין ועוד דבר מועט כדי שיתמעטו הג' לוגין כל שהן ואע"פ שהמים הנפים ויוצאים מן הבור מעורבים הם יוצאים וכשיצאו מ' סאה בהן מן הראשונים שנפלו ויש בהן מן הכשרים היורדים בסוף ואפ"ה כשיצאו מהם ארבעים סאה ועוד כשר הואיל ולא נפסלו אלא מחמת ג' לוגין מים שאובים ותנן בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאת ממנו לעולם הוא בפיסולו עד שיתחשב שלא נשתייר מן הראשונים ג' לוגין נראה כי האמה הזאת מי גשמים היא אבל אם היתה מן המעיין א"צ לחשוב ומדקתני עד שיתחשב ולא קתני עד שיצאו מילואיהן כדקתני לעיל משמע שהמים הנפים ויוצאים מהם נחשוב אותם כולם מן הראשונים כמו שחשבנו בפסקא הא' אלא לפי חשבון המים שהיו בבור והמים היורדים בתוכו הם יוצאים א"צ מחלה על מחלה מפני שהמים היורדים לבור באחרונה קרובים לצאת יותר מן הראשונים שהיו בבור וכן שנינו בפ"ז היו בעליון מ' סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה והא ודאי להכשורי תרווייהו (על התחתון) קאי בעי ואי ס"ד דלא נפקי כי הדדי או האי פסול או האי פסול שהרי כנתן סאה ונטל סאה דמי ואמרינן עד רובו אלמא ש"מ דכי הדדי נפקי וש"מ דלא קפדינן בכה"ג אלא דלא נשקול רובו דמקוה כתירוצא דתרין בפרק הערל ומש"ה תרווייהו מתכשרי ואת"ה ומ"ש [הכא] דחשבינן למים הנפים והיוצאים לפי חשבון ובפסקא דלעיל חשבינן לכל הפסולין שהם נפים ויוצאים תחלה התם כולהו כשרים ובג' לוגין שאובים הוא דאפסלו להו אבל הכא כולהו פסולים ומש"ה אזלינן בהו לפי חשבון ע"כ: (כח) **כדתנן** לעיל גבי המניח קנקנים כו'. וכך שנינו המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ר"א אומר אם עונת גשמים הוא אם יש כמעט מים בבור ישבר ואם לאו לא ישבר ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר או יכפה אבל לא יערה הסייד ששכח עציץ בבור ונתמלא מים אם היו המים נפים ע"ג כל שהוא ישבר ואם לאו לא ישבר ד"ר אליעזר ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים אע"פ שבלע הבור את מימיו הרי זה ישבר וכתב הב"י וז"ל כתב הרא"ש שם בפ"ב דמקואות גרסי' בת"כ אלו נאמר ומקוה מים יהיה טהור יכול אפילו מילא בכתפו ועשה מקוה בתחלה יהיה טהור ת"ל מעין מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם יצא המניח קנקנים בראש הגג ונתמלאו מים ת"ל בור ופליגי ר"א ור"י ר"א סבר הא דמכשר במניח קנקנים אע"פ שיש בו קצת תפיסת ידי אדם היינו דוקא ע"י תערובות מים אחרים דוקא שישבר הקנקנים ולא ישים ידו בהם אף לכפותם דהוי חשיב תפיסת ידי אדם לפסול ור' יהושע סבר דכשר אפילו עשה כל המקוה מהם ואפילו שלא בהם יד לכפותה ובלבד שלא יגביה לערותן הסייד ששכח את הבור בטיט והביא הטיט בעציץ ושכח העציץ בבור ונתמלאו מים אם המים נפים ע"ג העציץ לא חשיבי המים שבתוכו שאובים כיון שמחוברים למקוה וישבר את העציץ אבל אם מגביה ועירה המים למקוה נעשו שאובים ואם לא היו נפים ע"ג לא חשיבי המים שבתוכו שאובים כיון שמחוברים למקוה וישבר את העציץ אבל לא יכפה דחשיב תפיסת ידי אדם יותר ממניח הקנקנים לנגבן דהתם לא חישב עליהם לקבלה מעולם דלא לנגבם אלא העלם המסדר קנקנים בתוך הבור שהוא מלא מים כדי שיבלעו המים בתוך דופני הקנקנים ולא יבלעו היין שיתן לתוכן ונתמלאו מים שנבלעו המים בדפנותיהן וגם עבר לתוכן עד שנתמלאו מים אע"פ שבלע הבור מימיו ישבר הקנקנים דהמים שבתוכן לא חשיבי שאובים שלא כוון שיכנסו המים לתוכן עכ"ל וכן פי' הרמב"ם משניות אלו ורבינו שמשון הפליג פי' משניות אלו לענין אחר והביא ברייתא דת"כ מוכחא שפיר על פי' הרמב"ם והרא"ש ז"ל ומשמע קצת מדברי הרא"ש דהביא דסייד ששכח עציץ בבור לא דמיא למניח קנקנים בראש הגג ומסדר קנקנים בתוך הבור דהנהו אפילו אין שום מים בבור אלא מה שבקנקנים כשר ואלו ההיא דסייד ששכח עציץ בבור צריך שיהיו מים בבור זולת מים שבעציץ שהרי לא הכשיר בהם ר"י אלא מפני שהם מחוברים למקוה ומשמע דבים מים במקוה מיירי וקאמר שאע"פ שאין מי המקוה נפים על גביו כיון שהוא מחובר למי המקוה כלומר שמי המקוה מקיפים אותו מלמטה ומן הצדדים ישבר וכן נראה ג"כ מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ד מהל' מקואות כדין זה הסייד ששכח עציץ במקוה ונתמלא מים אע"פ שלא נשאר במקוה אלא מעט והרי העציץ יש בו רוב המקוה הרי זה ישבור את העציץ במקומו ונמצא המקוה כולו כשר ע"כ משמע בהדיא שאם לא היה מים במקוה זולת מי העציץ לא וטעמא דמלתא משום דחשיב תפיסת ידי אדם יותר מהנחת קנקנים בראש הגג וכדכתב הרא"ש לענין שישבר ולא יכפה בעציץ כי היכי דצריכן לכפות במניח קנקנים בראש הגג ואיכא למידק דמסדר קנקנים בתוך הבור לא קתני או יכפה כדקתני גבי מניח קנקנים בראש הגג וגם הרמב"ם לא כתב במסדר קנקנים בבור אלא ישבר ולא כתב או יכפה ונראה דטעמא דע"כ לא קאמר ר' יהושע יכפה אלא במניח קנקנים בראש הגג לנגבן שלא היה שם דעת שאיבה כלל דאדרבה כדי לנגבן שם העלם אבל במסדר קנקנים בתוך הבור שהיתה שם דעת שאיבה קצת שהרי מתחלה כשסדרן במקוה אע"פ שלא כוון שיכנסו המים לתוכן מ"מ לדעת שישאבו מן המקוה סדרן וחשיב דעת שאיבה קצת והלכך ישבר אבל לא יכפה ומ"מ כיון שלא כוון שיכנסו המים לתוכן אע"פ שבלע הבור את מימיו כלומר שכל מי המקוה נבלעו בקנקנים ולא נשאר שם מים כלל זולת מי הקנקנים ישבר ועציץ מתוך שכשהכניסו בבור היה על דעת קבלה שהרי היה בו טיט (כלומר והמים מועילים לטיט שיתרכך ויעשה בו מלאכתו) הילכך צריך שיהו המים במקוה זולת מים שבו וכמו שנתבאר ואפ"ה לא יכפה אלא ישבר כנ"ל עכ"ל הב"י וכתב רמ"י ז"ל דגבי מניח כלים תחת הצינור בשעת קיטור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו שרינן אפילו כפיית כלי ביד ואע"ג דעל דעת שיקבלו מן הצינור הניחום שם התם טעמא דבשעה שנתפזרו העבים בטלה לה המחשבה קמייתא לגמרי ואין כאן לדעת כלל וכ"ש בהניחם בשעת פיזור עבים דמוכח מילתא שלא היתה שם מחשבה כלל הלכך שרי אפילו לכפות ע"כ: (כט) **המניח** טבלא כו'. ותנן בפ"ו דמקואות שק או קופה שהיו נתונים תחת הצינור אינם פוסלים את המקוה ופסקה הרמב"ם בפ"ו מהל' מקואות: (ל) **דאי** לאו הכי כו' נפסלים כו'. ולשון הטור אבל אם אין המים ראוין לבא למקוה זולתה אפילו אין לה שפה כלל פוסלת כיון שמקבלת טומאה וכתב הב"י וז"ל לאו למימרא שאין לטבלא שפה כלל דא"כ היאך כתב שמקבלת טומאה הא קי"ל דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה אלא כיש לה ד' שפות עסקינן אלא שכפאה על פיה ונמצא שהמים עוברים במקום שאין שם שפה כלל ואפ"ה פוסלת מפני שהויות המקוה ע"י דבר המקבל טומאה ואפשר דבניטלו כל שפותיה איירי ואפ"ה מקבלת טומאה כיון שמתחלה היתה מקבלת ועכשיו לא נשברה לגמרי והא דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה היינו דוקא כשמעולם לא היה להם בית קבול וצ"ע עכ"ל איברא דהכי מוכח מדברי רבינו לקמן בסי' י"ב גבי אפילו מקל וקנה דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה וכ"כ בהדיא בתשובה דסילוקת בב"י סי' קנ"א גבי לא תעמוד ע"ג כלי כו' וכן מוכח בדברי הטור גבי סכה להמשיך מים למקוה צריך שלא יהא בדבר המקבל טומאה

דהתם

מעדני יום טוב

ומעמא יראה לי לפי שהאדם מקבל טומאה משא"כ בהמה: [ס] **והיינו** נמי כשיעור שהתנאים מפרשים. דבהכי תלו טעמייהו דמר סבר דבהאי שותה ובהאי שותה ואין שייך לומר נחזי אנן דאין כל הפרות שוות כ"כ הר"ש ועי' בדברי רבינו בפ' כל הבשר סי' מ': [ע] **וחכמים** פוסלין. עיין מ"ש לעיל סי' ב' אות ל' בשם תשובה להרמב"ן: [פ] **משנים** ומשלשה מצטרפים. דהשתא מטי לכל כלי לוג לפחות ועיין עוד בד"ח: [צ] **ובד"א** שלא נתכוין לרבות כו'. וז"ל הטור בד"א שמד' אין מצטרפים שלא היה דעתו מתחלה ליתן כל הג' לוגים אבל אם בתחלה היה דעתו ליתן כל הג' לוגים אפילו אם לא נתן אלא מעט מעט מכמה כלים כו' וכתב הב"י נראה מדבריו שהוא מפרש דנתכוין לרבות הייטו שמשעה ראשונה שהתחיל להטיל בו מים היה בדעתו להטיל ג' לוגין וכך הם דברי רבינו ירוחם אבל פשט לישנא דמתני' משמע לו דנתכוין לרבות הייטו שכשהוא מטיל אותם מים שאובים למקוה היה על דעת לרבות מי המקוה שיהיו בו מים בשפע ולא יחסר על ידי טבילות שיטבלו בו או מצטרפים אפי' קורטוב בכל השנה אבל אם לא הטילם ע"ד זו בהכי הוא דאמרי' מג' כלים מצטרפים מד' אין מצטרפים ולזה נוטים דברי הרמב"ם בפ"ה מה' מקואות ואיני יודע למה הניחו הטור ורבינו ירוחם פי' זה שהוא פשטא דמתני' ותפסו הפי' שכתבו עכ"ל: [ק] **אפי'** קורטוב. פי' הר"ש מדה מועטת מאד ורש"י פ"ק דר"ה דף י"ג כתב שהוא שמינית שבשמינית שבלוג וכך כתבתי בשם הרמב"ן בד"ח דס"פ דלעיל סעיף מ"ה ואדהכא כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות מקואות שהוא משקל דינר ושם בד"ח סעיף הנזכר הקשתי על זה מירושלמי פ"ש: [ר] **פי'** גדולים המחזיקים מ' סאה בלח. שאינם מקבלים טומאה כדתנן בפט"ו דכלים דטעמא דאתקש כלי עץ וכלי עור לשק דמטלטל מלא וריקם וזה אינו מטלטל מלא דגדול יותר מדאי ואם יטלטלוהו ישבר בידיהם: [ש] **קטנים** פחות מכדי סיכת קטן. כדתנן בפי"ב דכלים: [ת] **כדאיתא** בפ"ה

דמקואות

(לא) וחקק בו גומא שיתקבץ לתוכה עפר וצרורות שעוברים עם המים ותשיב כלי ע"י אותה גומא והמים העוברים על הגומא הוו שאובין. [א] והא דתניא (ב"ב דף סה.) ליטור שחקקו ולבסוף קבעו הייט שחקק בו גומא ואפילו קבעו אחר שחקקו פוסל את המקוה הואיל והיה עליו שם כלי בתלוש. אבל אם קבעו בתחלה ואח"כ חקקו הוה ליה כחוקק בקרקע ואינו פוסל את המקוה. היו צרורות מתגלגלין בתוכו פוסלין את המקוה. כל מידי דלא מיהדק שייך ביה לשון גלגול כדתנן בפ' י' דכלים מגופת החבית המתגלגלת ואינה נשמטת. [ב] וכמו ארעא חלחולי מיחלחלא (חגיגה דף כב.). [ג] ירד לתוכו עפר וכבש ודחק העפר ונתקשה אז נתבטל מתורת כלי. והראב"ד והרמב"ם ז"ל גורסין וגפסה כלומר שנעשה חזק וקשה כגפסים:

ז **סילון** שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל [ד] מפני שלא נעשה לקבלה.

מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה (לב) אם רוב מן הכשר כשר. רוב מן הפסול פסול. מחצה על מחצה פסול. אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה. [ה] היו מקלחין לתוך המים אם ידוע שנפלו לתוכו מ' סאה מים כשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשת לוגין מים שאובין כשר ואם לאו פסול. פירוש שנתערבו בחצר [ו] ונכנסו ביחד לתוך העוקה או על מעלת המערה ונכנסו ביחד לתוך המערה אם רוב מן הכשר כשר כרבי אליעזר בן יעקב דאמר בפ' קמא דתמורה (ד' יב.) מקוה [ז] שיש בו עשרים ואחת סאה מי גשמים ממלא בכתף תשע עשרה סאין ופותקן למקוה והן טהורין. שהשאיבה מטהרת ברבייה והמשכה. אלא דהכא משמע דבעינן שיתערבו הכשרים והפסולין קודם שירדו למקוה [ח] מדקתני סיפא היו מקלחין לתוך המים וכו' וקאמרינן [ט] דאפילו שלשת לוגין שירדו דרך המשכה בלא תערובת פסולין ובכי האי גוונא קתני במלתיה דרבי אליעזר בן יעקב בתוספתא רבי אליעזר בן יעקב אומר גג שיש בראשו עשרים ואחת סאה של מי גשמים ממלא בכתף וטמן לתוכו תשע עשרה סאה פותקן ומערבן בחצר [י] משמע דבעי תערובת בחצר קודם שירדו למקוה הלכך נראה דהך משנה כרבי אליעזר בן יעקב דתוספתא היא דבעי תערובת בחצר ושוב הוסיף להקל דלא בעי תערובת בחצר [כ] והיא דאחריתא מדמייתי ליה הש"ס לאוקמי מתני' דתמורה בהכי והוא הדין נמי לאוקמה כמו רבי אליעזר דתוספתא (לג) וכן הלכתא דשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה (לד) אף על פי שלא נתערבו חוץ למקוה:

ח **השוקת** שבסלע אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה ואינה צריכה צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה. היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה ומקדשין בה ומזין ממנה וצריכה צמיד פתיל ופוסלת את המקוה ניקבה מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהוא כשרה כמה יהא בנקב [ל] כשפופרת הנוד א"ר יהודה בן בתירא מעשה בשוקת יואש שהיתה בירושלים והיתה נקובה כשפופרת הנוד והיו כל טהרות שבירושלים נעשין על גבה ושלחו בית שמאי והרחיבוה שבית שמאי אומרים עד שתפחת רובה. פירוש השוקת שבסלע שחקקוה בסלע ואינה חשובה כלי הואיל ומתחלה נחקקה בסלע. והוא הדין נמי קבע אבן וחברה בקרקע ואח"כ חקקה כדאיתא בפרק המוכר את הבית (דף סה:) אבל אם היתה כלי ואח"כ חברה חשיבה כלי ופוסלת את המקוה. כמה יהא בנקב פשטא דמתני' [מ] קאי אמאי דסליק מיניה כמה יהא בנקב לבטלו מתורת כלי שלא יפסול את המקוה מחמת שאיבה ומייתי עובדא דשוקת יואש שהיתה נקובה כשפופרת הנוד כדי שלא יפסלו המים המקלחין לתוכה. אבל בפ"ק דיבמות (דף טו.) מייתי הך דשוקת יואש על ענין עירוב מקואות כשפופרת הנוד ומשמע שלא היו מ' סאה בשוקת והיה מחובר למקוה שלם בנקב כשפופרת הנוד. ומלתא באפי נפשיה *ולא קאי אריישא. אבל נקב דרישא לא בעי כשפופרת הנוד [נ] כיון דהנקב הוא למטה בשוקת ואינה יכולה לקבל מים בכל שהוא. בנקב כל שהוא נתבטלה מתורת כלי. ובתוספתא(פ"ד)פליגי תנאי. והא דתניא קטלון המקלח מים בברכים אם היה נקב כשפופרת אינו פוסל את המקוה. ואם לאו פוסל את המקוה. הלכה א עלו בני אסיא ג' רגלים ביבנה ורגל שלישי הכשירו להם אפי' נקב כמחט. א"ר אליעזר ב"ר יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה וכשבאתי אצל חבירי אמרו לי יפה הורית במה דברים אמורים מן הצד. אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה [אם היה מקבל כל שהוא מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה] פקקו בסיד ובבנין אינו פוסל את המקוה בסיד ובגפסים פוסל את המקוה. על גבי הארץ ועל גבי סיד וגפסים או שמירחו בטיט מן הצדדין אינו פוסל את המקוה. פירוש במה דברים אמורים מן הצד כל זה מדברי חביריו שאמרו לו יפה הורית במה דברים אמורים [ס] שהנקב אינו מכשיר עד שיהא כשפופרת הנוד מן הצד. אבל אם נקב
קסטלון

הגהות הב"ח א באפי נפשיה היא ולא קאי:

רש"י ור"ש סאה ברביעית: הין צרורות מתגלגלים לתוכו. דבר דלא מיהדק שייך ביה לשון מתגלגל כי הסיא דתנן במסכת כלים פ"י מגופת החבית המתגלגלת ואינה נשמטת מלמטן ומתחלחל המלכה: **פוסלין את המקוה**. דלא נתבטל קבולו: **ונכבש**. קבוע ומהודק יפה מלשון במסלה נעלה תרגום באורח כבי שא: **ז סילון**. ליטור חקוק ומסילת המים על גביו: **צר מכאן ומכאן**. במקום יציאת המים הוא צר דהיינו במקום פיו ורחב באמצע אפ"ה לא חשיב לקבלה כל זמן שלא חקק בו לקבל צרורות: **עוקה**. חפירה להתקבץ בה מים וכה"ג בפ' כיצד משתתפין מקלחן עמו עוקה: **אם רוב מן הכשר כשר**. כיון דנתערבו בחצר דדרך המשכה ירדו ונתערבו במקוה: **היו מקלחים לתוך המים**. שלא נתערבו בחצר אלא מהלכין בפניו עצמן למקום השאובים וכן המי גשמים בפני עצמן: **ואם לאו פסול**. אע"פ שדרך המשכה ירדו אותן ג' לוגין מים שאובין למקוה ואע"פ שירדו לבסוף שהשלימו המ' סאה דקסבר המשכה אינה מטהרת כלל אפילו שלשת לוגין לבסוף דלא כראב"י דסוף פ"ק דתמורה דקאמר שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה: **מי גשמים** כשרים לטבילה. דלא בעי' מים חיים אלא לזב בלבד: **ממלא בכתף**. מים שאובים י"ט סאה: **ופתקן**. למקוה שלא יערה מן הדלי לתוך המקוה דאפילו בג' לוגין מיפסל מקוה בכי האי גוונא אלא יעשה חריץ וגומא למרחוק ויערה מן הדלי לתוך הגומא ויקלחו המים דרך החריץ לתוך המקוה והיינו המשכה: **והן טהורין**. כלומר כשר לטבול בו: **מטהרת** ברבייה והמשכה. כשהרוב ממי (של) גשמים שנפלו מעצמן לתוכו והמשיך מיעוט של שאיבה לתוכו דרך חריץ מטהרת השאיבה: **ח השוקת** שבסלע. שוקת היא אבן חלולה שעל שפת המעיין והמים נכנסים לה דרך חור שבדופנה ומשקין בה בהמות והכא מיירי בסלע מחובר שחקקו אין נחשב כלי [הואיל ולא הוי' עליו שם כלי] בתלוש ואפילו היה תלוש אלא שקבעו ולבסוף חקקו כדאמר בפ' המוכר את הבית גבי ליטור: **ואינה** צריכה צמיד פתיל. דהאי יש בה טפח על רוס טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בבית מה שבתוכה טהור כמו ביב שהוא קמור בפ' שלישי דאהלות ואפילו יש ביציאתו פותח טפח אלא שמכוסה בנסר מציל ולא בעי צמיד פתיל כיון דלאו כלי הוא כדתנן גבי בור ודות בפ"ה דאהלות: **שוקת**. אבן חלולה שתחת צנור המקלח מים מן ההר והיתה נקראת שוקת יואש: **נעשית** על גבה. מטבילים בתוכה ואין בה מ' סאה אבל מקום שלם הוא במים שבצדה ומתערבין ממעיין השוקת דרך נקב כשפופרת הנוד: **והרחיבוה**. את הנקב. הרחיבו ופחתו רובה לערב המקוה יפה:

מעדני יום טוב

דמקואות גרסי'. ופי' לקמן סי' י"א: [א] **והא** דתניא. בפ' המוכר את הבית ובפ' ה' מייתי לה: [ב] **וכמו** ארעא כו'. דפ' אומר בקדש ולעיל ס"ם א' מייתי לה: [ג] **ירד** לתוכו עפר ונכבש כו'. פי' שנכבש מאליו ונתבטל שם עד שאין המים יכולים לנעוף אותו עפר ובספר היראים מפרש שכבשו ברגל ונתבטל קיבול וקשיא ליה מהא דגרסי' בפרק חלון חריץ עמוק י' ורחב ד' ממלאין ג' ואין ממלאין א' מלא עפר או צרורות מערבין א' ולא מצריכים כבישות ותירץ גבי חריץ שאני דהכא מבטל ליה מתורת כלי פכ"ל הרמב"ן בחידושיו דפ' המוכר את הבית: [ד] **מפני** שלא נעשה לקבלה. אלא כדי שיקלח במוזק כך פי' הרמב"ם: [ה] **היו** מקלחין לתוך המים. כלומר לתוך מקום שיקוו בו המים: [ו] **ונכנסו** ביחד לתוך [וכו'] המערה. ונקוה שם מקום מקוה כך פירש הרמב"ם ובפ"ו אדתנן מולי המערה וסדקי המערה ועוקת המערה כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל ידוע הוא שבפת שיאמר בזאת הכוונה מערה ר"ל מקוה שבמערה ובב"י גבי ג' מקואות שיש בשנים מהם בכל אחד כ' סאים כשרים כתב לפירוש רבינו אמתני' דפ"ו שכתב וז"ל יש מקוה שמכנהו בשם בור או שיח או מערה וכולם שם מקוה ע"כ: [ז] **שיש** בו כ"א סאה. ופרק ג' מינין אהא דהכ"א י' רביעיות כן והא איכא מקוה בר מהאי דבטלו רבנן פרש"י כמה פרושים וא' מהם והא איכא מקוה כדתנן שהשאיבה מטהרת ברביעית ובהמשכה שאם יש כאן כ' סאה ורביעית ממי גשמים הולך וממלא כ' סאים חסר רביעית וזורקן לפני אותו מקוה כדי שימשכו המים לתוך המקוה בר מסהיא דבטלו רבנן דהא קתני רישא שיש בו כ"א סאה ממי גשמים עכ"ל ואין כן דעת הרמב"ם שהוא כתב דבכ' סאה ומשהו סגי וכמו שאכתוב בס"ל בס' ד"מ: [ח] **מדקתני** סיפא היו מקלחין כו' אבל תאימתי בזמן כו'. ליכא למשמע דיש לפרש שאין שום מים במקום כלל ועוד מצאתי שכ"כ הכ"מ כדי לתרץ אדהרמב"ם מפרש דלא בעי תערובות מתחלה וכמו שאכתוב דבריו בד"מ ועוד מצאתי בתוס' פ"ק דתמורה דף י"ב שהרגישו ג"כ בדקדוק נתערבו ופירשו דנראה דקתני נתערב בו לאפוקי היכא שהליטור שחקקו ולבסוף קבעו יורד למקוה בלא המשכה ע"כ וכלומר נתערבו לאו דוקא ולא קתני נתערבו אלא לאפוקי שלא בהמשכה: [ט] **דאפי'** ג' לוגין שירדו דרך המשכה כו'. אבל הרמב"ם וכן הרע"ב פירשו שירדו שלא בהמשכה והייט נמי כדברי התוס' שכתבתי בסמוך: [י] **משמע** דבעי תערובות בחצר. אבל הר"ש פירש ולא שיתערבו בחצר ואח"כ ירדו למקוה אלא הכא כשמתאספין למקום אחד איירי וטובלין שם ע"כ: [כ] **והיא** דאחריתי. כלומר בתרא והלכתא כוותיה: [ל] **כשפופרת** הנוד. מפורש לקמן סי' מ"ו: [מ] **קאי** אמאי דסליק מיניה כמה יהא בנקב לבטלו מתורת כלי כו'. ולכאורה נ"ל דלצדדין קתני ולא קאי אלא אניקבה מן הצד ולא אניקבה מלמטה וכה"ג מפורש בתוספתא שכתבה רבינו בסמוך וכן מבואר ג"כ בב"י גבי בדבר זה שוה מעין ומקוה כו' בשם מהר"ר יוסף עאקסי"ק דכמה יהא בנקב קאי אמן הצד כו' אלא דלרבינו לקמן לא מסיק הכי שכתב דמש"ה סוגיא דיבמות לא מוקמא ארישא משום דס"ל דלמטה מהכי נקב כ"ש ואי איתא דיש לחלק בין מלמטה ומן הצד הא הוי מצי לאוקמא במן הצד: [נ] **כיון** דהנקב הוא למטה בשוקת. דמן הצד היינו בסמוך לשוליו ממש: [ס] **שהנקב** אינו
מכשיר

דברי חמודות

דהתם התיר ע"י דף בלבד שיסיר ידו משם בטרם יעברו המים שעליו ושם דף הוא פשוטי כלי עץ ולפיכך דבריו עולים כהוגן בפי' דברי הטור ומ"מ לא דק במאי דחשב סתמא דקי"ל דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה שהרי הרמב"ם אינו סובר כן בפ"א ופ"ד מהל' כלים ובספרו כ"מ כתב שכן גם דעת התוס' פרק המוכר את הבית דף ס"ו ואף בספרו הב"י הזכיר לסברת הרמב"ם בזה לעיל מהא גבי מעיין היורד מהר טיפין טיפין ומשום כך גם דבריו שבש"ע סותרים זה את זה כמו שאכתוב לקמן בס"ד בסעיף מ"ח: (לא) **וחקק** בו גומא כו'. ומסיים בה בשער המים שבסוף ת"ה וז"ל לא חקק לקבל צרורות אינו פוסל את המקוה לפיכך רעפים שמכסים בהם את הגגות אע"פ שיש בהן גומות ותקקים אינם פוסלים את המקוה לפי שלא נעשו לקבל בהם ע"כ וכתב בהגהת מרדכי דקידושין על מקוה שהמשיכוהו דרך ליטור אע"ג דאין לו לבזבז מד' רוחותיו והוי כמו סילון שהוא פתוח מב' ראשים מ"מ מיפסל מפני חשש חטטין שבתוכו כדאיתא במס' מקואות סהוטע בליטור לקבל בו צרורות בשל עץ בכ"ש ואם היו המים מתלחלחין והרקיב בתוכו פסול בכ"ש ע"כ וכתב מהרי"ק בשורש ל"ד שפשט המנהג בכל ישראל לעשות מקואות ע"י מרזבות המקלחים מים מן סגגות ואולי כי גם זה הדעת שמחמיר כל כך לא דיבר מהמרזבות הדבוקות לגגות דשלים בהו אוירא טובא ולא שכיח שיתלחלחו וירקיבו עד שתתהוה שם גומא אלא דוקא בליטור הקבוע בקרקע ואפשר מחמת לארץ דלא שליט ביה אוירא ונרקב בקל ע"י לחלוחית הקרקע התם הוא דחיישינן להכי ומ"מ אני נוהג שלא לעשות המרזבות ע"י תטיעה פן תשאר בו איזה גומא שיתעכבו שם המים אלא אני נוהג ליקח ב' נסרים משופים היטב ולהדביקם זו לזו כמין תומס וגם אני אומר להגביה ראש הליטור הא' אותו שאינו לצד המקוה ולהשפיל הראש שכנגד המקוה כדי שירדו המים בשטף גדול ובמרוצה גדולה למקוה בליטור ולא יבא להתלחלח ולהרקיב ע"כ וכתב הב"י ח"ל ויש לתמוה על הרב המחמיר הזה דאפילו היו בו חטטין כיון שלא נעשו על דעת לקבל צרורות כשר דהייט מתני' סילון שהוא צר מכאן ומכאן וכו' אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה וכ"ש דכשהרקיב בתוכו דכשר כיון שלא תגו בתטיעה ההיא ידים וכ"ש לספרית על המדה לחוש שמא יתלחלח וירקב ומהרי"ק שהיה נוהג לעשות כאותו רב לא משום דס"ל דדינא הכי כדכתב בהדיא שם דלא ס"ל הכי ולא היה נוהג לעשות כן אלא משום ירא שמים יוצא ידי כולם במידי דליכא פסידא כלל ומיהו אפשר שהוא ז"ל היה מפרש דמפני שלא נעשית לקבלה היינו שאין דרך קבלת צרורות בכך שאינם מתעכבים באותו מקום רחב אבל אם היו מתעכבים שם אע"פ שלא נעשה לדעת כך נעשה לקבלה מיקרי ואפי' אם נעשה מאליו כגון שהרקיב. ודע דבהגהות מרדכי גופייהו מייתי רב אחד דפליג וכתב וז"ל והיא דמקואות כתוטע בליטור לקבל בו צרורות בשל עץ בכ"ש וכו' היינו דוקא כשהתחיל לחטוע דניחא ליה שיהא בית קיבול והמים יתלחלחו עד שיתרחב לקבל רביעית אבל אם לא חטט בו משהו אפילו ניחא ליה במה שנעשה ממילא דלא חשיב כלי ע"כ וכתב עוד הב"י בס"ם ר"ח שהמרדכי כתב בשם הרוקח בתשובת הר"ר אליעזר מוורדי"א על גלגל המגלגל במי נהר ובגלגל קבועים כלים קטנים נקובים בכונס משקה (עיין לקמן ס"ם ל"ז) וכשהגלגל מתגלגל מתמלאים הכלים קטנים ושופכים במרזב שאינו עשוי לקבל ומורידים המים לבנין המחובר בקרקע והולכים המים במרזב בתוך עובי המרחץ של אבנים וכלי אבן גדולה עומדת במרחץ ומקבלת אותם המים העולים ויוצאים הסילונות שתים באבן שבו יכולין לרחוץ ג' בני אדם שהיא כקובה גדולה והאריך מאד בתשובתו להתיר לטבול ואפילו אין בו מ' סאה לפי שנעשה חבור למי נהר ע"י אלו הכלים ועיקר ראייתו מפרק כל הבשר הא איתא דדלאי כו' ואי בזיע דולא בכונס משקה מילף לייפי מטבילים בהם הידים וה"ה לכל הטבילות כדתניא בתוספתא דפ"ה דמקואות כל מקום שאדם טובל ידים וכלים טובלין בהם אין אדם טובל בהם אין ידים וכלים טובלין בהם ולבי מהסס ע"כ אבל רש"י שם בפ' כל הבשר כתב דדוקא לטבילת ידים קאמר אבל לטבילת כל גופו לא וכ"כ התוס' דלא מהני מתרי טעמי דנטק אינו חבור וגם נפיק כשפופרת הטד לענין עירוב מקואות אלא דלגבי טבילת ידים לא התמירו וכן כתבתי אני שם בסעיף ל"ס בשם תלמידי הר"ר יונה ז"ל וכתב ב"י שכ"כ הסמ"ג מ"ע סימן כ"ז וטא"ח סימן קנ"ס ולהרי"ף אין נוטלין ידים וכ"ש שאין מטבילים כמ"ש הרא"ש שם והריב"ש כתב בתשובה שמעולם לא שמענו מי שאמר שהנצוק יהיה חבור למקוה והכרית לומר שא"א להיות נצוק חבור למקוה ומאחר שכל הגדולים האלו שמפיהם אנו חיים הסכימו לפסול מי הוא אשר יקל ראש כנגדם להתיר ולכן יש לתמוה ולהפלא הפלא ופלא על האגור שכתב דין זה להתיר בשם הרוקח והמרדכי ולא כתב חולק כדבר והתוספתא דכל מקום שאדם טובל בו ידים וכלים טובלים בו כו' ההיא לא מיתניא אלא לענין מי המים שטובלין בהם דשאובין גמורים או מי תמציות וכיוצא בהם דלגבי מי תמציות מתניא בפ' קמא דמקואות אבל אנו שהחמירו חכמים בעירוב מקואות או להוציא מים מידי שאובים להצריך לטבילת הגוף לידי שפופרת הנאד אינו ענין ללמוד מהתוספתא זו דלא מתניא אלא לגבי מי תמציות ותדע דלאו לכולי מילתא מיתניא דהא לר"י דסוף סי' א' אדם בעי אף במעיין מ' סאה אע"ג דלכלים סגי בכל דהו ולא אשכחן מאן דמקשי עליה מההיא תוספתא הילכך ודאי מיפרשא כדאמרן עכ"ל הב"י ומ"מ יצא לנו שאע"פ שאלו הכלים הקבועים בגלגל ונקובים בכונס משקה אינם מועילים לחבר המקוה החסר למי הנהר מ"מ אינם פוסלים ומועילים להביא על ידיהם המים למקוה ולטבול בו אחר שיש בו מ' סאה וכתב הרשב"א בשער המים שבסוף ת"ה וז"ל דברים אלו שאמרנו שכל שאינו עשוי לקבל את המים אינו פוסל את המקוה לא אמרו אלא כשנפלו מתוכן למקוה מעצמן אבל אם נתנן אדם למקוה ה"ז פסול שכל ע"י אדם אפי' זילף בידיו וברגליו ואפילו עבר במים ונזדלפו מהליכתו ברגליו למקוה פסלוהו כד"א בשנזדלפו ברגליו אבל אם היה רוכב ע"ג בהמה וכו' כדלעיל סימן ב' וכבר כתבתי שם בסעיף י"ט דהר"ש אינו מחלק בין אדם לבהמה ע"ש וכתב עוד בשער המים וז"ל המים העולים מאליהם בגלגל פוסלים את המקוה אבל העולים במגדלים שאין נתלשין מהנהר אלא מחוברים אל המים יראה לי שאין אלו שאובים שבכל עת מחוברים הם אל מי הנהר ויש להחמיר ולאסור ע"כ: (לב) **אם רוב** מן הכשר. לשון הרמב"ם בפ"ד מה' מקואות כיצד מקוה שיש בו כ' סאה ומשהו וכבר כתבתי במ"י דרש"י פי' בפ"ג מינין דאפילו בכ' סאין ורביעית לא מיקרי רוב עד שיהיו כ"א סאים וכלישנא דברייתא דלקמן וכתב ב"י דהר"ש בר צמח כתב שיש להחמיר מכיון שהזכירו בפשיטות כ"א סאין נראה דדוקא נקטוהו ואני אומר שאין לפסלו אם היה בו כ' ומשהו דכדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו וכ"ש במקום שיש פוסקים דשאובה שהמשיכוהו [כו'] כולה כשר (וכך הם דברי הריב"ש בתשובה דלקמן סוף סעיף ל"ד) דכל' ומשהו סגי עכ"ל הב"י: (לג) **וכן** הלכתא דשאיבה מטהרת ברביה ובהמשכה. ושיעור המשכה כתוב בכל בו פיר"י בתשובה ג"ט וכ"כ בהג"ה סמ"ק וז"ל הריב"ש בתשובה דע ששיעור המשכה הוא מג"ט ולמעלה וכן דנתי בסרקוסטי אע"פ שהרשב"א כתב דאין לה שיעור ואפי' כ"ש לא נ"ל דהרי כל פחות מג' כלבוד דמי אח"כ מצאתי בספר עמודי גולה שכך השיב ר"י בתשובה שצריך ג"ט עכ"ל וכתב הראב"ד שכלים שאינם פוסלים את המקוה אע"פ שאינם פוסלים אינם מכשירין את השאובים לחשב אותה כנמשכים ואין השאובה מטהרת אלא דרך הארץ קרקע או ליטור שלא היה עליו שם כלי בתלוש והביא דבריו הב"י גבי ואם נפלו בו משני כלים כו' וכתב המרדכי בפ"ב דשבועות שכתב הרא"ש בס' יראים וז"ל שמעתי הל"מ היא ל"ש המשכה ע"ג קרקע או על ראויות להבליע בקרקע ואז המים נתבטלו אגב קרקע וכשזוחלת לגומא נעשית כאילו באו מתמצית הקרקע כי נתבטלה מהם שם שאובים אבל המשיכה ע"ג רצפת אבנים או נסרים שאינם ראויות להבליע הוו כמו שמונחים בכלי ולא מבטל שם שאובין מינייהו שהרי אינו יכול לדונם כאילו באו מתמצית קודם שהמשיכו עליו שהרי אינם ראוים לבלוע להתמצית וכן מצאתי בתשובת הר"ר אליעזר מוורדו"ן ספר רוקח עכ"ל ואחר כתב המרדכי עוד וז"ל ומה שפסק הר"ם דאם המשיכה על רצפה של אבנים או נסרים דלא הוית המשכה בהא פליגי עליה השאלתות ופסקו דאם המשיכו על גבי ליטור שקבעו ולבסוף חקקו דכשרים עכ"ל ודעת הרמב"ם כהשאלתות שכתב בפרק ד' מהלכות מקואות שהמים הנמשכים ויורדין למקוה בין שהיו נמשכים על גבי קרקע או בתוך הסלון וכיוצא בו מדברים שאינם פוסלין את המקוה הרי הוא כשר ע"כ וכתב רמ"א דטוב להחמיר לכתחלה כדברי הרוקח שאין המשכה מועלת אלא דוקא ע"ג קרקע הראוי לבלוע בה: (לד) **אע"פ** שלא נתערבו חוץ למקוה. וכן דעת הרמב"ם בפ"ד מהלכות מקואות שכתב מקוה שהיה בו כ' סאה ומשהו מים כשרים והיה ממלא ושופך חוץ למקוה והמים נמשכין ויורדין למקוה הרי הוא כשר הרי שאפילו בלא נתערבו קודם שירדו למקוה כשר וכתב הב"י דיש לתמוה עליו דאעפ"כ כתב להך משנה מים שאובין ומי גשמים שנתערבו כו' ככתבה וכלשונה והא משמע מינה דלא מכשירין בשאובה שהמשיכוה אלא דוקא כשנתערבו קודם שירדו למקוה אבל לא נתערבו לא כדיליף הרא"ש מדקתני סיפא היו מקלחין לתוך המים כו' ותירץ דנ"ל שהוא ז"ל מפרש דהא דקתני היו מקלחים לתוך המים היינו לומר שלא היו נמשכים אלא המים השאובים היו מקלחין ממקום שאיבתן לתוך המקוה בלי המשכה כלל ומשום הכי קתני שאם לא היו מ' סאה מים כשרים היו השאובים משלימים שיעורו וכפי' הזה נראה מדבריו בפי' המשנה אבל אכתי קשה מדקתני רישא אימתי בזמן שמתערבים עד שלא יגיעו למקוה דמשמע מפני שנתערבו קודם הוא דמכשרינן הא לאו הכי לא וי"ל דהא דקתני שמתערבים היינו לאפוקי דלא נפלו רוב כשרים ברישא דהיכא דהוו במקוה פחות מכ' סאה ומשהו מים כשרים הוא נפסל בג' לוגין מים שאובים אע"פ שנפלו בו בדרך המשכה אבל כשהם מתערבים קודם שירדו והם נמשכים ויורדים אע"פ שאין רוב הכשרים ניכר ועומד לעצמו כיון שגם השאובים אינם יורדים למקוה בפני עצמם אלא מעורבים עם הכשרים ובדרך המשכה כשרים והכי משמע מדבריו ז"ל שכתב אין המים שאובים פוסלים את המקוה בג' לוגין עד שיפלו לתוך המקוה מן הכלי אבל אם נגררו המים השאובין וכו' אינם פוסלין את המקוה עד שיהיו מחצה למחצה אבל אם היו רוב מן הכשרים הרי המקוה כשר כיצד מקוה שיש בו כ' סאה ומשהו מים כשרים והיה ממלא ושופך וכו' שהשאיבה שהמשיכוה כשרה אם היה שם רוב ארבעים סאה מן הכשר כלומר דוקא כשקדם במקום רוב ארבעים סאה מן הכשר הוא דמכשרינן כשנפלו בו מים שאובין ע"י המשכה הא לאו הכי לא ע"כ ובמ"י כתבתי תירוץ אחר בשם התוס' דפ"ק דתמורה וכ' עוד הב"י דעדיין יש לדקדק מדברי הרמב"ם דמדבריו הללו שכ' אם היו רוב ארבעים סאה מן הכשר משמע דכראב"י אתיא דאמר מקוה שיש בו כ"א סאה כו' ופותקו למקוה ואח"כ כתב וכן גג שהיה בראשו כ' סאה ומשהו מי גשמים ומילא בכתפו ונתן לתוכו פחות מכ' שנמצא הכל פסול ופתח הצינור ונמשכו הכל למקום א' ה"ז מקוה כשר שהשאיבה שהמשיכוה כולה כשרה הואיל והיה שם רוב מן הכשר משמע דהייט כרבנן וכדאמר רבין בפ' קמא דתמורה שאובה שהמשיכוה כולה כשרה והיאך הרב ז"ל מזכה שטרא לבי תרי דמעיקרא פסק כראב"י והדר פסק כרבנן ונתלבט ליישב הסוגיא דפ"ק דתמורה בענין שיהיה מוכח מתוכה דליכא מאן דפליג אדראב"י דאע"ג דאמר מקוה שיש בו כ"א סאה ממלא בכתף י"ט סאה ופתקן למקוה ה"ט דהרי בשלא המשיכן הי"ט סאה אלא אפי' בעינן בלא המשכה ואח"כ המשיך את כולם דהא איכא למימר דאע"פ שבשעה שעירה הי"ט שאובים בלא המשכה נפסל הכל מ"מ כיון שהמשיך הכל כשרים ופסולין יחד עדיף טפי מהיכא דלא המשיך אלא הי"ט שאובים בלבד הלכך בני דינים הללו שקולים ונקט חד מינייהו ולא תם למנקט אידך וכו' ופי' עוד הסוגיא בענין דרבנן פליגי אדראב"י ופליגי עליה להקל ושרו אפילו כשעירה הי"ט שאובים בלי המשכה אע"פ שנפסלו כולם כיון שחזר והמשיכן הוכשרו מאחר דאיכא רבייה והמשכה ופוסק הרמב"ם כרבנן דרבים נינהו וגם דרבין א"ר יוחנן אתי כוותייהו ולפיכך כתב התלה דהיכא שהמשיך הי"ט שאובין דכשר דכ"ע מכשרי בה ואח"כ כתב שאפי' עירב כו' אם חזר והמשיך הכל הוכשר כרבנן דפליגי אדראב"י
וכרבין

קסטלין בשוליו (לה) אינו פוסל אם ניקב כמלא מחט. ואם היה מקבל כל שהוא פירוש שנקובה מן הצד כשפופרת וגבוה מעט מן השוליים ומקבל מן הנקב ולמטה מים כל שהוא פוסל את המקוה. בסיד ובבנין שהביא סיד וצרורות ופקק בו הנקב לא חשיבא סתימה. אבל בסיד ובגפסים יהא חשיבא סתימה מעלייתא וחשיב כלי [ע"ג הארץ כלומר לא סתם את הנקב אלא] הושיבו על הארץ כדי שלא יצאו המים או על גבי סיד וגפסים או שמירח הנקב מגלדין אכתי לא הוי כלי ואינו פוסל את המקוה. וסוגיא דיבמות דמוקמא ההוא דשוקת יהוא בעירוב מקוואות סבירא ליה כתנא דסבר מלמטה מהני נקב כל שהוא. הלכך צריכה לשנות פשטא דמתני' ולומר דמילתא באפיה נפשה היא ולא קאי ארישא [ע] ורבינו מאיר ז"ל כתב וזה לשונו נראה דהלכה כרבי אליעזר ברבי יוסי דמעשה רב וחביריו נמי אמרו לו דיפה הורה ואע"ג דפשטא דסתם מתני' משמע דבכמה יהא בנקב קאי אמאי דסליק מיניה דמשמע דאפי' נקבה למטה בשולים בעינן כשפופרת הנוד מכל מקום כיון דסתמא דהש"ס מייתי להאיה דשוקת יהוא בפרק קמא דיבמות לענין עירוב מקוואות [פ] אלמא קיימא אנקבה מלמטה לענין לפסול כל המקוה דהתם לא בעינן כשפופרת אלא כמלא מחט וכר"א ברבי יוסי. וכן בפסקי רבינו שמחה ז"ל דנקבה למטה בשוליה שאין יכול לקבל מים כל שהוא לא בעינן כשפופרת הנוד עכ"ל רבינו מאיר ז"ל. וכן הביא ראיה רבינו שמשון מן התוספתא דתניא מעיין היוצא לתלמי ומן התלמי לבריכה [צ] ראשונים פסולים מפני שהן כשאובין. כיצד הוא עושה [ק] נוקבו מעין זקנו כל שהוא ונמצאו מים מוטעין מטהרין את המרובים ומעין זקנו הם למטה בשוליה הלכך סגי בנקב כל שהוא ולמדנו מזה שמותר לעשות גיגית גדולה של עץ או שוקת אבן (לו) ויעשה למטה בשוליה נקב כל שהוא ויושיבנה על הארץ וימשוך לתוכה מים ויטבול בה. וכן הרוצה לטהר *) ולנקוב מקוה ויירא שמא יחזרו למקוה מן הכלי שמושב בו המים לחוץ ג' לוגין ויפסלו את המקוה אחר שנחסר ואין בו מ' סאה כיצד יעשה ינקוב הכלי בשוליו נקב כל שהוא ולא יצאו המים שבתוכו שאובין (לז) ואם המקוה מעיין נובע א"צ לנקוב את הכלי [ר] כי מעיין אינו נפסל במים שאובין:

ט (מקואות פ"ה) **מעיין** שהעבירו ע"ג השוקת פסול העבירו על גבי שפה כל שהוא כשר תוצה לו פירוש שמי המעיין טפלין לתוך השוקת ומהם נמשכין ויוצאין לחוץ. והשוקת הוא כלי ולא שוקת שבסלע פוסל ואין מטבילין לא בשוקת ולא במים הנמשכין מתוכו לחוץ והקשה רבינו שמשון ז"ל למה מים שבשוקת נפסלין כיון דמחוברין למעיין. והא אפילו מעיין שריבה עליו מים שאובין מטהר בכל שהוא כדתנן בפ"ק דמקוואות. ואפילו בתוך הכלי עצמו [ש] מותר לטבול כדאמרינן בפ' חומר בקדש (דף כב.) א כלים בפיו כשפופרת הנוד. ונראה לי דלא קשיא מידי כיון דכלי מפסיק בין מים שיצאו חוץ לשוקת ובין המעיין. וכן ההיא שהבאתי לעיל שהתלמי מפסיק בין המעיין לבריכה לא מקרו מחוברים. ולא דמי למעיין שנתן לתוכו מים שאובים דשם מעיין לא בטיל מיניה אע"פ שנתנו לתוכו מים שאובין הרבה. מידי דהוה אמקוה שיש בו ארבעים סאה שאינו נפסל אפילו נתן לתוכו אלף סאין מים שאובין. ומה שכתב דאפי' בכלי עצמו מטבילין (לח) לא דמי. דהתם הכלי הפנימי הוא נטבל בתוך המקוה כיון דפי החיצון כשפופרת הנוד. [ת] אבל כלי המחובר למעיין או למקוה שיש בו ארבעים סאה אין להטביל בתוכו [א] דלמא אתי להטביל בכלי שיש בו ארבעים סאה בלא חיבור. [ב] הלכך אסור להטביל בשוקת ובמים הנמשכין ממנו. וכן מי הבריכה נפסלין בשאיבה כיון דאסור להטביל

*) נ"ל ולנקות

הגהות הב"ח א בפ' חומר בקודש שמטבילין כלי בתוך כלי כשיש בפיו כשפופרת הנוד:

ר"ש תלמי. כלי שכך שמו: **נוקבו** מעין זקנו כל שהוא. לבטלו מתורת כלי והאי מעין זקנו בשוליו דסגיא בכמלא מחט כדפי' בסוף פירקין דלעיל: **ונמצאו** מים מוטעין. שמן המעיין לבריכה מטהרין את מי הבריכה המרובין השאובין: ט **שהעבירו** ע"ג השוקת. שהוא כלי ולא שוקת שבסלע: **כשר** תוצה לו. כל שהוא שחוץ לשוקת ע"ג שפתה כשר להטביל בו מהטין וצינורות: **והפסיקו**. שאין מי הבריכה מחוברים למעיין הרי הוא כמקוה אין

דברי חמודות

וכרבין וזה נראה עיקר עכ"ד הב"י ופליאה בעיני היאך אפשר לומר דרבנן פליגי להקל לומר דאפי' עירב כו' והא כן דעירה דאיכי בתוספתא דגג כו' ראב"י שנאה כמו שהעתיק רבינו ואף הרמב"ם כתבה בשם ראב"י בפי' המשניות וכן מצאתיה שנויה משמיה דראב"י בפ"ד דתוספתא והלכך אי אפשר לפרש כפירוש השני וגם מה שנתלבט בפי' הראשון להוכיח דראב"י ס"ל הך דגג כו' הוא ג"כ שלא לצורך כלל שהרי בהדיא הוא שנאה להך דגג כו' ועיקר מילתא דהרמב"ם פוסק לתרווייהו וכראב"י דמשנתו קב ונקי אלא דלרבינו הך דגג לאו קולא היא דמכיון שנתערבו קודם שירדו למקוה מכשרי שפיר מכשומשכו לתוך המקוה י"ע שאובים בלא תערובות והרמב"ם אדרבה הך דגג קילא טפי כוליל ומעיקרא קודם שנתערבו עירה אותן שלא בהמשכה ויכולין אנו לומר דרבנן אין הכי נמי דלא פליגי אדראב"י ואע"פ שהיא שנויה משמא דראב"י הוא שנאה ולא מפני כן מוכרח שנחלקו עליו חביריו וכמה ברייתות כשנו משמא דיחידאה אע"פ שאין עליו מחלוקת וכבר כתב ג"כ הב"י דהכי אשכחן בפ"ד מיתות כך נ"ל וכתב הריב"ש בתשובה טוב להמשיך מים למקוה כל שיש בו רוב מים כשרים שהוא יותר מכ' סאה משהו ואין לגזור שמא יעשו שלא בהמשכה או שלא ברבייה שאין לנו לגזור מעצמינו יותר ממה שגזרו חכמים ואפי' כשאינם בני תורה לפי שהכשר המקוה לא לכל מסור כי אם לזריזים ולחכמים ע"כ: (לה) **אינו** פוסל אם ניקב כמלא מחט. וכתב הטור שרבינו כתב בתשובה דמ"מ אין להקל לעשות מקוה לכתחלה ולהביא מים בכלי מטקב כזה ועיין לקמן: (לו) **ויעשה** למטה בשוליה נקב כ"ש וכו'. ויטבול בה אבל בתשובה הביאה הב"י כתב דמים שבתוכה אינם שאובים לפסול את המקוה אבל בתוכה אין טובלין ע"כ וכתב הב"י דהיינו שמהם הטור וכתב שלא הטביל בתוכה אלא ע"י נקב כשפופרת הנאד אבל ק"ל מנין לו להרא"ש לחלק בין נקב כ"ש לנקב כשפופרת הנאד דהי טעמי דקאמר בנקב כ"ש לא מהני אלא לענין שלא יפסול המקוה בלבד הוא משום דבתוספתא קתני אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה ומשמע ליה דדוקא נקט אינו פוסל את המקוה אבל לטבול בתוכה לא הא גם בנוקב כשפופרת הנאד קתני אינו פוסל את המקוה ועוד קשה מ"ש בפסקיו ועוד דאי איתא דמאי דקאמר בתשובה הוא מלה אותה משנה נמצא שהיא תיובתא על דבריו שבפסקים וכלשון אותה משנה ענין לכאן דהתם השוקת שלם ואין בו נקב כלל וטעמא אחרינא איתא בה ולדפירשה רבינו לקמן סי' ס' ואפשר לומר דטעמו בתשובה הוא לומר דכי היכי דגזרו שלא לטבול בתוך כלי המחובר למקוה או מעיין גזירה דילמא אתי למטבל בכלי שיש בו מ' סאה (כמ"ש רבינו בסימן א') בלא חיבור הכי נמי איכא למגזר שלא יטבול בתוך הכלי ע"י נקב כ"ש מלמטה כיון דלא מינכר חיבורין דילמא אתי למטבל ביה בלא נקב כלל אבל בנקב כשפופרת הנוד דמינכר שפיר ליכא למיגזר מידי ולפיכך טובלין בתוכו ומיהו סגי דבהאי תירוצא תרגלא דבריו בתשובה אבל אכתי קשו כל איבך קושיי ולכך נראה לי דמ"ש בתשובה אבל בתוכו אין טובלין אף אניקבה כשפופרת הנאד קאי דבין בזו ובין בזו אין טובלין בתוכו ולא הזכיר שם נקב כל שהוא אלא לומר דבהכי סגי שלא יפסול את המקוה וכן יש להוכיח מאותה תשובה עצמה וכו' וכן נראה שהוא דעת רבינו שמשון כו' וכן נראה עוד לדקדק מדברי הרא"ש בפירוש משנה פ"ה דמקוואות כו' ולפי זה צריך לומר דמ"ש בפסקים למדנו מזה שמותר לעשות גיגית גדולה של עץ או של שוקת אבן ויעשה למטה בשוליה נקב כל שהוא ויושיבנה על הארץ וימשוך לתוכה מים ויטבול בה צריך לומר דהאי ויטבול בה דקאמר כלומר שהמים היורדין ממנה למקוה לא נפסל ומותר לטבול בהן אבל לטבול בתוך הגיגית כלל לא אפילו נקובה כשפופרת הנאד ובהכי ניחא כל מה שהקשתי לעיל בדברי הרא"ש והסכמו דבריו בתשובה עם דבריו בפסקים אבל לדברי הטור אי אפשר להסכימם וצריך לומר דידע בההיא תשובה שהשיבה לאחר שחיבר הפסקים עכ"ד הב"י בפירוש דברי רבינו וכתב עוד דהרמב"ם בפרק ו' כתב וז"ל השוקת שבסלע אינו פוסל את המקוה לפי שאינה כלי אבל כלי שחברו בסלע אע"פ שחברו בסיד נקבה מלמטה או מן הצד כשפופרת הנאד כשרה ואינה פוסלת את המקוה הלוקח כלי גדול כגון חבית גדולה או עריבה גדולה ונקבו נקב המטהרו וקבעו בארץ ועשהו מקוה הרי זה כשר ופירש בו הב"י וז"ל ומשמע לי מתוך דבריו שהוא ז"ל מפרש מתני' כפשטא דבכמה יהא בנקב קאי למאי דסליק מיניה דהיינו לענין לבטלו מתורת כלי שלא יפסול המקוה מחמת שאיבה קאמר כמה יהא בנקב כשפופרת הנאד ולפי זה צריך לומר בההיא דפרק קמא דיבמות דתרי שוקת יהוא הוו בירושלים חדא שהיו מטבילין בתוכה ולא היה בה ארבעים סאה אבל מקוה שלם היה בצדה ומתערב מים שבשוקת עם מי המקוה דרך הנקב והיינו ההיא דסתם ובריייתא היא בשום דוכתא ועוד שוקת יהוא אחרת היתה שהיו המים משכים בה ויורדים למקוה ועשו לה נקב כדי לבטלה מתורת כלי והך מתניתין ושיעורא דנקב דעירוב מקוואות ושיעורא דלבטלו מתורת כלי שוים הם דבתרווייהו הוי כשפופרת הנאד והביא קצת הוכחות לפירוש זה והשתא מה שכתב הרמב"ם הלוקח כלי גדולה כו' הוא פירוש דקסטלין כו' שמפרש דהיינו דדרך הכרך להביא במקום מוצא המים חבית גדולה של חרס ושם מתכנסים כל המים הבאים לכרך ומשם יפרדו לקחת לכל מעיינות הכרך וסובר דהלכה כרבי אליעזר בר יוסי כיון שהודו לו חביריו והוא ז"ל סובר דמאי דאמר רבי אליעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה פירוש הוריתי דשיעור נקב דקסטלין להכשירו למקוה יהא כשיעורו לטהרה דהיינו כמוציא זית שזהו שיעור המטהר לכלי חרס מידי טומאה לגמרי כמבואר בדבריו פרק י"ט מהלכות כלים ומה ששנינו בתוספתא בד"א מן הצד וכו' סיומא דמלתא דת"ק הוא ואינו ענין לדברי רבי אליעזר בר יוסי ומשמע ליה ז"ל דלענין לטבול בתוכו איתניא תוספתא והכי נקט קסטלין שהוא כלי דסתמו מחזיק מים מרובים שיש בהם כדי לטבול בתוכו ולפיכך כתב הרי זה כשר ללמדינו דלהטביל ולטבול בתוכו נמי כשר וברישא כתב כשרה ואינה פוסלת היינו לומר דלא חשיב כלי כלל וכשר לטבול בו ואין צריך לומר שאינו פוסל את המקוה ואם תאמר וברישא כתב כלי סתם ואף כלי חרס במשמע והצריך בהו שיהא נקב כשפופרת הנאד והיכי מכשר ביה בכה בנקב המטהרו דהיינו כמוציא זית וי"ל דהתם שאני שחיבר הכלי בסלע בעודו שלם כדמשמע מדבריו דכיון שהיה שלם בשעה שחברו בסלע לא נתבטל שלמותו עד שיקב נקב גדול כשפופרת הנאד אבל הכא שנקבו ואחר כך קבעו ולדקתני ונקבו וקבעו בארץ כיון שניקב נקב המטהרו מידי טומאה ובטל ליה שם כלי מיניה קודם שקבעו שפיר דמי אי נמי דכלי שחברו בסלע דקאמר בכלי אבנים היא דומיא דשוקת דנקט ברישא ומשום דכלי אבנים אינם מקבלים טומאה לא שייך לשעורי בהו בכדי טהרה הלכך משערים בהו כשפופרת הנאד אי נמי אפילו אם תמצא לומר דכלי שחברו בסלע כל כלי במשמע ואפילו כלי חרס איכא למימר דגזרו בה משום דשוקת שבסלע כשרה בלא שום נקב ואיכא למיחש דאתו למטעי ולאכשורי בכלי שחברו בסלע בלא שום נקב ולפיכך הצריכו בכלי שחברו בסלע לעשות נקב גדול כשפופרת הנאד כי היכי דליהוי היכרא במילתא ואע"ג דתנן בפ"ו דמקוואות הסידה והתיבה שבים אין מטבילין בהן אא"כ היו נקובים כשפופרת הנאד ופסקה הרמב"ם (כמ"ש לקמן סעיף ל"ח) שאני הני שהן כלי עץ ושיעור המטהרן הוא גדול מאוד שהוא כמוציא רמון דהוו חכמים דלבטלו מתורת כלי לענין מקוה דלסגי ליה בכשפופרת הנאד שהוא שיעור המספיק לענין עירוב מקוואות אבל בכלי חרס שיעורו המטהרן הוי בציר מכשפופרת הנאד הלכך כיון דבטל שם כלי מינייהו בנקב כמוציא זית בהכי סגי ושיעורא דלטומאה וטהרה לחוד ושיעורא דלענין מקוואות לחוד עכ"ל הב"י ורמ"א כתב דיש להחמיר דבעינן נקב כשפופרת הנאד וכתב עוד הרמב"ם ח"ל וכן אם פקק הנקב בסיד ובבנין אינו פוסל והמים שנקווים בתוכו מקוה כשר שהמו בסיד. או בגפסים עדיין הוא פוסל את המקוה עד שיקבענו בארץ או יבנה ואם הוליכו ע"ג הארץ וע"ג בסיד ומורח בטיט מן הצדדין כשר וכתב הב"י שהוא ז"ל מפרש דתוספתא אשמועינן דלאכשורי מים שבחבית או עריבה של חרס הללו תרתי בעינן חדא שיהא ניקב נקב המטהרו דהיינו כמוציא זית ועוד צריך שיקבע בארץ דומיא דקסטילון או שיהיה בו הוכחה שהוא דבר של בנין ולא דבר של כלי או שיורי כלי ומש"ה קתני שאם פקקו בסיד ובבנין כלומר בצרורות וכיוצא בהם כעין בנין לא חשיב כלי כלל ולפיכך אינו פוסל את המקוה וה"ה דכשר לטבול בו אלא איידי דבעי למנקט סיפא פוסל ולהשמועינן דל"מ דאין טובלין בתוכו אלא אפילו מפסל נמי פסיל את המקוה דכיון דאכתי כלי הוא הוי ליה מים שאובים ופוסלין את המקוה נקט נמי רישא אינו פוסל אע"ג דאפילו לטבול בו כשר דכל היכא דאין מימיו פוסלין את המקוה משום דלא חשיב כלי כשר לטבול בו ודלעיל אבל כשסתמו בסיד או בגפסים לבד כיון דאין דרך בנין בכך לבדם בלא אבנים או צרורות נמצא שחיסר אחד מהתנאים הצריכים לבנין הלכך עדיין שם כלי או שיור כלי עליו ופוסל את המקוה כמו שהיה פוסל קודם שסתמו ובתר הכי קתני אע"פ שלא קבעו בארץ דהיינו מגור בארץ כדרך קסטלון ואם לא בנאו בצרורות אלא שהושיבו על הארץ ומירח מן הצדדין בטיט כשר ולא תימא לא אפילו הושיבו על הארץ אלא אפילו הושיבו ע"ג הסיד וגפסים ומירח בטיט מן הצדדין להדביקו לסיד ולגפסים כשר כיון שהסיד והגפסים על הארץ הם עומדים כארעא סמיכתא נינהו וכל שמירחו הצדדין בטיט חשיב כקבוע כשר ואע"פ שכתוב בתוספתא או שמירחו מפרש ליה ז"ל כאילו היה כתוב ומרחו ואפשר שכך היה גירסתו בתוספתא מ"מ איכא למידק אמאי כתב והוליכו ע"ג הארץ וכו' ולא כתב והניחו ע"ג הארץ או ע"ג הסיד ונסתם הנקב מחמת מה שנדבק בו בשעת גרירה ואח"כ מירח בטיט מן הצדדין כלומר סביבות הנקב כדי להעמיד מה שנדבק בו בשעת גרירה כשר דהשתא הוי שפיר כבנין דמה שנדבק בו ע"י הגרירה הוי כצרורות ומירוח דטיט הוי כמקום סיד שטחין בבנין ומש"ה כשר כנ"ל לפרש לדעת הרמב"ם עכ"ל הב"י ועיין לעיל סעיף כ' בדין מקוה העשויה בנין אבנים: (לז) **ואם** המקוה מעיין נובע וכו'. כי מעיין אינו נפסל במים שאובים וכ"כ עוד בתשובה שכך היה דן לפני מהר"ם ויש לתמוה על ששמע שכמה גדולים דקדקו איך יטהרו לנקות מקוה שמימיו נובעים שהשומע מפי הגדולים טעו שהם לא דקדקו אלא על מקוה שמימיו מכונסים והודו לו מהר"ם וכן פירש רבינו ירוחם וכן פסק הרשב"א בשער המים והמרדכי פ"ב דשבועות כתב ג"כ תשובה למהר"ם דאומר דמעיין כ"ש אינו נפסל במים שאובים כלל וכתב המרדכי על זה כבר היה מעשה ברעגנשבורג שהיו מנקים המקוה וכשנחסר המ' סאה נשפך מן הכלי למקוה ופסלו הר"ר משה בר חסדאי ולא ידע הראייה מנין שהרי מקוה שברעגנשבורג מעיין הוא ודעת אחרת יש שם במרדכי שסובר דבמעיין נמי פוסלין ג' לוגין מים שאובין וכתב מהרי"ק בשורש נ"ז דלפי דעתם ז"ל מתני' דקתני למעלה מהם מי מעיין שרבו עליהם מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן לענין טבילת כלים מיירי שמעיין כ"ש מטהרים דכיון דמעיין כ"ש מטהרים הוי מקוה שלם ואין כל מים שאובין פוסלין אותו לטבילתו אבל אדם דבעי מ' סאה כדברי ר"י (לעיל סוף סי' א') כל שהוא חסר אין שם מקוה עליו לגבי אדם אע"פ שהוא מעיין הלכך מים שאובין פוסלין אותו לאדם וכתב דבודאי הרמב"ם והראב"ד סברי דמעיין כ"ש אין מים שאובין פוסלין אותו אפילו לאדם שהרי הם סוברים דאדם נמי מיטהר במעיין כ"ש וכתב דלא נלמוד מדבריו שכל הסוברים דאדם נמי בעי מ' סאה יסברו שמעיין חסר יפסל במים שאובין לאדם שהרי הרשב"א והר"ש סוברים דאדם בעי מ' סאה אפילו במעיין ואפ"ה כתבו דמעיין אינו נפסל במים שאובים ואע"פ שהרשב"א לא כתב בהדיא דלאדם נמי אינו נפסל במים שאובים מדסתם ולא חילק משמע אף לאדם קאמר ע"כ וסמ"ק כתב כל צירוף ג' לוגין דוקא מב' וג' כלים וכ"ש מכלי אחד אבל בד' או יותר כשר ולפי זה א"צ לינקב הדליים ששואבים בהם המקוה כדי לנקותו שמה שנופל מן הכלים אינו עולה כי אם מעט בכל פעם והוי כמו מד' או ה' כלים ומ"מ טוב לנקוב אותו למטה בכונס משקה עכ"ל וכך הם דברי התוס' בפ"ק דתמורה וכתב הב"י וז"ל ואפשר דבמקוה הוא דקאמר אבל במעיין כיון דאין מים שאובים פוסלים אותו כלל א"צ לנקוב הדלי אפילו לכתחלה וכבר כתבתי שיש מי שנראה מדבריו שמעיין נמי נפסל בשאיבה כל זמן שאין בו מ' סאה ומהרי"ק בתשובה חושש לדבריו ולפיכך כתב בשורש כ"ה על מקוה שנובע ממעיין שרצה להוציא מימיו מתוכו ידלו מתוכו עד שלא נשאר כסאה מים ולא ניקבו הדליים שדלה בהם ויש להסתפק שמא חזרו ונפלו שלשה לוגין מהמים שאובין בדליים לתוך המקוה שנחסר משיעורו דהיינו ארבעים סאה נלע"ד שאם יש תקנה לנקותו ולהוציא מימיו מכל וכל עד שלא ישארו שם ג' לוגין מים טוב ויפה הוא ויינקבו הדליים בשוליהם בכונס משקה דהיינו נקב רחב כמו עדשה אחד או אם יהיה אפשר לעשות חפירה בצד המקוה סמוך לו ולהמשיך כל מי המקוה בתוך אותה החפירה ומ"מ כתב שאם א"א בשום אחד מב' דינין הללו נראה לי שאם לא סתמו נקבי הנביעה כשדלו מימיו אם כן תמיד היה לו שם מעיין ואינו נפסל בנפילת מים שאובין לתוכו ואע"פ שיש פוסקים שנוטים להחמיר מ"מ כדאי הם הפוסקים המתירין לסמוך עליהם וכ"ש בשעת הדחק ועוד שאין כאן אלא ספק דרבנן דאפילו למ"ד כולו שאוב דאורייתא מודו ברובו שאין שאוב אמנם אם סתמו נקבי הנביעה בשעה שדלו המים א"כ נפסק המעיין ויורד לו דין מי גשמים ואין להתיר אם לא שיוציאו כל מימיו על ידי דליים נקובין כדלעיל או ע"י חפירה אחרת כדפרישית לעיל ע"כ ובשורש נ"ז האריך הרבה על זה ובסוף דבריו כתב סוף דבר מכל הלין טעמי דלעיל אומר אני דודאי אם אפשר בנקל לנקות הבאר בדרך שלא ישארו שם שלשה לוגין כלל של מים הראשונים נכון הוא לעשות כך דמסיות טוב אל תקרי רע אבל אם יש בדבר שום דוחק עד שיבא הדבר לידי דיחוי שלא תוכל האשה לטבול עד עת שתתעכב טבילתה אין ראוי כלל שתתעכב מלטבול משום חששא רחוקה שיש בה כמה ספקות ולבטל בנות ישראל מפריה ורביה וכל המרבה חומרות באיסור דרבנן שהקילו בו חכמים כל כך כדי לבטל בנות ישראל מפריה ורביה אומר אני דאינו אלא מן המתמיהין ולא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש ע"כ ולע"ד היה נראה דעיקר דינא חומרא יתירה היא לחוש למים שאובין במעיין כיון שהפוסקים המפורסמים כתבו דמעיין כ"ש אינו נפסל בשאיבה כלל ופשטא דמתניתין הכי משמע עלייהו סמכינן ואפי' לכתחלה ואפשר שמהרי"ק גם הוא זאת עמו אלא שלהוציא מלב המתמיהים ההם שרצו לפוסלו אפילו בדיעבד כתב כן להוכיח על פניהם דאפילו יהבינן להו כל טעותייהו אין לפוסלו בדיעבד ובתרומת הדשן כתב אחר דברי האומרים שאין מים שאובין פוסלין במעיין כל שהוא אמנם המנהג הוא בכל המקומות שראיתי דקפדי אפילו במקוה שהוא מעין שאם חזרו מן השאובין לתוכו והביא ראיה לדבר מהמרדכי שכתב לדברי השאלתות וכו' והב"י דחה ראייתו מהשאלתות ומסיק דטעם שנוהגים כן היה בטעות כמו שכתב הרא"ש שאמר לפני מהר"ם כדלעיל ומ"מ רבינו משה איסרליש ז"ל מסיק דנהגו להחמיר אף במעיין ולכתחלה ינקוב הכלי כו' כדברי מהרי"ק אלא שלא החמיר לפקוק נקבי הנביעה אלא כשנפלו שם שלשה לוגין בודאי ודאפילו במקוה שאין בו מעיין אם אין הכלי גדול כל כך שבודאי יפלו שם שלשה לוגין שאובין אלא שיש לחוש שמא נפלו בזה אחר זה וכיוצא בזה אזלינן לקולא דספיקא דשלשה לוגין הוי ספיקא דרבנן שאובין ואין לחוש בדיעבד ע"כ וכתב עוד הב"י וז"ל ומ"מ שיעור כונס משקה שכתבו התוס' וסמ"ק יש לתמוה מנין להם שכבר נתבאר בתוספתא משמע דנקב בשוליו כמלא מחט ומן הצד כשפופרת הנאד והוא שלא יקבל מים מן הנקב ולמטה שמא יש לומר שהם ז"ל היו מפרשים דהא דאמר רבי אליעזר בר יוסי הלכה זו הוריתי לטהרה היינו לומר שהוא שיעור הנקב לבטלו מתורת כלי לענין שאוב הוא שיעור נקב המטהרו מטומאתו וכדפרישית לעיל לדעת הרמב"ם אלא שהתוס' וסמ"ק סוברים כדברי רבינו יצחק שכתבו התוס' עצמם בסוף פרק המצניע דכלי חרס המיוחד למשקים כשניקב למטה במקום שאין נשאר למטה מן הנקב שיעור כלי הוי שיעור טהרתו בכונס משקה ולפ"ז צ"ל דבדליים של חרס איירי אבל אם הם של מין אחר שיעורם בכדי טהרתם וכן צ"ל דשוליהם דקאמר סמ"ק לאו תחתיתו דוקא אלא כל שאין נשאר מן הנקב ולמטה שיעור כלי שוליו קרי ליה ומיהו אפשר דאע"ג דסבר סמ"ק דדינא [הכי] החמיר להצריך שיהא הנקב בתחתיתו ממש כי היכי דלא ליתי למטעי ומ"ש מהרי"ק דשיעור כונס משקה הוא נקב רחב כעדשה איני יודע מנין לו עכ"ל הב"י: (לח) **לא** דמי דהתם הכלי הפנימי הוא נטבל בתוך המקוה. בר"ש חומר בקדש אמר רבה המטביל כלי בתוך כלי שאין בפיו כשפופרת הנאד לא עלתה לו טבילה וה"מ בכלי טהור אבל בכלי טמא כלומר שהחיצון טמא מגו דסלקא טבילה לכולה גופה דמנא סלקא להו נמי לכלים דאית ביה דתנן כלים שמילאן כלים והטביל הרי אלו טהורין ואם אינו צריך להטבילו המים המעורבין עד שיהיו מעורבים כשפופרת הנאד ופירש"י ואם א"צ להטבילו המים המעורבים למקוה ואתא בה לטהר על ידיהם [כלים] שבתוכו עד שיהיו מעורבים דרך פה רחב כשפופרת הנוד וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מהל' מקוואות אלא היכא דכלי חיצון ופנימי טמאים כתב שאם הטהו על צדו והטביל לא עלתה טבילה עד שיהא פיו רחב כשפופרת הנאד ע"כ וטעמו מדתניא בתוספתא מקוואות פ"ה קומקומוס שהוא מלא כלים והשיקו למקוה אע"פ שפיו צר כל שהוא כיון דפיו למעלה והמים צפים על גביו הוי חבור כב"ש אבל כשמטהו על צדו אין מתחבר למעלה אלא מן הצד לכך בעי כשפופרת הנאד ע"כ ומשמע ודאי דהא דקומקומוס כשהקומקומוס ג"כ טמא הוא דהל"ה לא היו כלים שבתוכו טהורים כל שלא היה בפיו כשפופרת הנאד עכ"ל הב"י וכתב רמ"א ז"ל דכשהגביה פיו למעלה בשעת הטבילה שהיתה עיקר כוונת טהרתו שיטהר על ידי חיבור המים דרך השקה מלמעלה שיכנסו שמה מעט ויטהר הכלי מטעם שראוי לביאת מים הלכך אפילו פיו צר נטהר אבל אם הטהו על צדו והטבילם לא עלתה להם טבילה ושניהם עד שיהיו פיו של החיצון רחב כשפופרת הנוד שכיון שהטהו על צדו גלה דעתו דאין כוונתו לטהר אותם אלא על ידי שפעת המים שיבואו מן הצד ושפעת המים א"א אם לא יהיה רחב כשפופרת הנוד ע"כ ועיין עוד לקמן סעיף ק"ל בדין הטביל כלי בתוך כלי ותנן בפ"ו מהל' מקוואות הסידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אלא א"כ היו נקובים כשפופרת הנאד אם היה שק או קופה מטבילין בהם כמה שהם מפני שמים מעורבים ופסק הרמב"ם בפ"ו מהל' מקוואות ופי' הר"ש שק או קופה לא בעו נקיבה כשפופרת הנאד וכן בכל וגרגותני לא בעינן שיתערבו המים דרך פיו אלא דרך הנקבים שבהן אין מתערבין אלא אפילו בטלים מים שבתוכו

מעדני יום טוב

מכשיר. כלומר לבטלו מתורת כלי שלא יפסול המקוה: [ע] **ורבינו** מאיר ז"ל כתב. והב"י העתיק וכתב רבינו מאיר ז"ל: [פ] **ה"ג** בס"א אלמא לא קיימא: [צ] **ראשונים** פסולים. עי' לקמן גבי מעין שהעבירו על השוקת: [ק] **נוקבו** מעין זקנו גרסי'. וכ"ה בר"ש ויש שם הג"ה שכתוב בה דר"י מסיפונט משבש גי' תלמי וה"ג מעיין היורד לכלים ומן הכלים לבריכה וכו' וגם משבש גי' נוקבו מעין זקנו ואמר דה"ג נקבו למעיין נקבים כל שהן ע"כ: [ר] **כי** המעיין אינו נפסל במים שאובים. עיין לקמן סימן י': [ש] **מותר** לטבול. בתוכו כלי אחר: [ת] **אבל** כלי המחובר. עיין מה שאכתוב בסי' כ"ה: [א] **דלמא** אתי להטביל בכלי כו'. הא ודאי אסור כדלעיל סי' א': [ב] **הלכך** אסור להטביל בשוקת כו'. וכתב עוד רבינו בפי' המשנה הא דתנן בפ"ו הסידה והתיבה שבים אין מטבילין בהן אא"כ היו

להטביל בתלמי המחובר למעיין. העבירו על גבי השפה כל שהוא כשר חולה ט. כגון שהיו מי המעיין מפלין מקלחן על גבי שפת השוקת ומקלחן לתוך השוקת כשרין המים. היוצאין מן השוקת אע"פ שאסור להטביל בתוכו. לפי שהמעיין שטפל על שפת השוקת מטהר כל המים בכל שהוא אע"פ שמי השוקת מרובין מהן. מכל מקום כל המים מחוברין למעיין על ידי המים המועטים הטפלים על א השוקת (לט) ונטהרין. אע"פ שכבר נפסלו בשאיבה כשעברו דרך השוקת. (מ) העבירו על גבי בריכה והפסיקו [ג] הרי הוא כמקוה ומטהר באשבורן וצריך מ' סאה. חזר והמשיכו פסול לזבין [ד] ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת עד שידע שיצאו הראשונים. (מא) אבל דין מעיין יש להן לטהר בכל שהוא. העבירו על גבי כלים או על גבי ספסל רבי יהודה אומר הרי הוא כמו שהיה רבי יוסי אומר הרי הוא כמקוה ובלבד שלא יטבול על גבי ספסל על גבי כלי. על גב אחורי כלים. רבי יוסי סבר גזר אטו תוך כלי לענין זה דלא הוי מעיין. אבל לא גזר כולי האי לעשותן מים שאובין (מב) ובלבד שלא יטבול על גבי הספסל גזירה אטו תוך כלי. ויש מפרשים דטעמא דאסור כדאמרינן בפ' בתרא דנדה (דף סו:) אשה לא תעמוד על כלי חרס ותטבול. ולא נהירא [ה] דהתם טעמא משום דבעיתא ואפילו [ו] אסילתא נמי לא. אבל הכא לא יטביל קתני דמשמע אפי' כלים דלא שייך בהו טעמא דבעיתא:

י **הזוחלין** כמעיין והנוטפין כמקוה העיד רבי צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין שהן כשרין. פירוש נהרות שהן זוחלין הרי הן כמעיין לטהר בכל שהוא ובזחילה והנוטפין כמו מי גשמים כמקוה הן לטהר באשבורן וצריכין ארבעים סאה. והיינו טעמא דאבוה דשמואל בפרק במה אשה (דף סה.) דעביד לבנתיה מקואות ביומי ניסן [ז] דחייש [ח] שמא רבו טופין על הזוחלין ואין הנוטפין מטהרין בזחילה: גרסינן בבכורות בפ' מעשר בהמה (ד' נה:) תניא ר"מ אומר יובל שמו שנאמר ועל יובל ישלח שרשיו. ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין [ט] מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא [י] מכיפיה מיבריך. ופליגא דרב דא"ר אמי אמר רב מיטרא במערבא סהדא רבא פרת [כ] אבוה דשמואל עביד להו ב מקואות ביומי ניסן (מג) ומפצי ביומי תשרי סבר לה כרב דאמר מטרא במערבא סהדא רבא פרת [ל] שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין והוו [להו] מי גשמים רובא. ופליגא דידיה אדידיה דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי. ופסק ר"ת ז"ל אע"ג דרב ואבוה דשמואל קיימי כהך מימרא דשמואל דאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי אפילו הכי קי"ל כאידך דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיבריך. דמסייע ליה ברייתא דר"מ דאמר יובל שמו. ואע"ג דרבנן פליגי עליה ואמרי פרת שמו מ"מ מסייע ליה מהא דאמר ר"מ שמימיו פרים ורבים [מ] דרבנן לא פליגי עליה בסברא זו דנהרא מכיפיה מיבריך ויכולין לסבור שמו פרת מהאי טעמא גופיה. אבל לא שייך למימר למה נקרא שמו פרת כי אם לר' מאיר לפי שיש לו שם אחר. [נ] ויובל משמע [לרבנן] כמו (ישעיה ל) יבלי המים ובבראשית רבה נמי דריש כר"מ דאמר חדקל שמימיו חדים וקלים. פישון שמגדל פשתן פרת שמימיו פרים ורבים ובלא גשמים מעיינות ונהרות מתגברין כדאמרי' בראש השנה (ד' יא:) [ס] באייר שמזל כימה עולה ביום מעיינות מתגברין. ואמרינן בשילהי תעניות אנו (ד' כה:) שאין לך טפח שיורד בארץ מלמעלה שאין טפחיים כנגדו עולה מלמטה. כשהגשמים יורדין כמו כן לענין ריבוי הנהרות מתרבין המים ומתגדלין מלמטה כשהמטר יורד. וכדאמרינן נמי התם דאמר תהומא עילאה לתהומא תתאה אבע מימיך. [ע] והתיר ר"ת ז"ל לנשים לטבול בנהרות כל השנה כולה [פ] ולא חיישי' שמא רבו הנוטפין על הזוחלין ורבינו מאיר ז"ל היה אוסר וזה לשונו ולי נראה דאסור לטבול בנהרות דלא קי"ל כשמואל בהא דאמר נהרא מכיפיה מיבריך. דכיון דפליגא דידיה אדידיה שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן בההיא דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי דכהי דנהרא מכיפיה מיבריך לא עבדינן בהו עובדא גזירה משום חרדלית של גשמים דאי שרינן לטבול בנהרות יאמרו העולם דנוטפין מטהרין בזוחלין דסברי דרובן נוטפין ולא ידעי דנהרא מכיפיה מיבריך ואתי למישרי למיטבל בחרדלית של גשמים דהיינו זרם מי גשמים הזוחלין [צ] מדליו של הר. והנהו לא מטהרי בזוחלין דכולהו נוטפין נינהו. וכי האי גוונא אשכחן דשמואל דאמר ליה לרב יהודה [ק] בפרק קמא דכתובות (ד' יד:) דהלכה כרבן גמליאל ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה. וכן בפרק המפלת (ד' כה:) דא"ל שמואל לרב יהודה ואת לא תעביד עובדא עד שיסעיר. ובפ' במה בהמה (ד' נד:) נמי אמרי' בכי האי גוונא השתא דאמר שמואל טפח ותני דבי שמואל טפחיים שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן. והכי נמי אמרי' בפ' אין נדין (ד' כט.) והשתא דאמר שמואל אסיר ותני דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן. וא"ת אמאי לא קאמר הש"ס הכא כדקאמר התם. יש לומר דלא איצטריך דכיון דאבוה דשמואל ורב סבירא להו כוותיה פשיטא דעבדינן כוותיה לחומרא במילתא דכל הני אמוראי קיימי כוותיה. ורבנן דר"מ נמי קיימי כוותיה דלית להו שמימי פרת פרין ורבין הלכך לא איצטריך לומר הלכה למעשה אתא לאשמועי'. ואע"פ שר"ת ז"ל התיר לטבול בנהרות כל השנה לי נראה דאסור לטבול בנהרות כל השנה לבד מיומי תשרי עכ"ל (מד) וכן כתב הרמב"ן ז"ל בשם ר"ח ז"ל שפסק כרב וכאבוה דשמואל: יא (מקואות פ"ה) **נוטפין** שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל אפי' קנה אפילו זב אפילו זבה יורד וטובל דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו. פי'

הגהות הב"ח א על שפת השוקת: ב דשמואל עביד להו לבנתיה מקואות:

רש"י ור"ש ואין מטהר בכל שהוא עד שיהו שם מ' סאה: פסול לזבים. דכבר פסק מיותם וזבין ומצורעין ומי חטאת כתיב בהו מים חיים: ע"ג כלים. נקובים דלאו הכי מ"ש כלי משוקת: הרי הוא כמות שהיה. לטהר בזוחלין ובכל שהוא: הרי הוא כמקוה. דבעי מ' סאה ובאשבורן: ובלבד שלא יטבול ע"ג הספסל. גזירה אטו טבילה בכלי: דבעיתא. שלא תפול ולא תטבול שפיר: סילתא. בקעת עצה כמו בחברתה ולא בסילתא [ביבמות דף סג]. י הזוחלין. כגון נהרות שהן זוחלין: כמעיין. הן לטהר בכל שהוא ובזחילה: והנוטפין. כגון מי גשמים כמקוה הן לטהר באשבורן דוקא ולהצריך מ' סאה והיינו טעמא דאבוה דשמואל בפ' במה אשה דעביד לבנתיה מקואות בימי ניסן שמא ירבו נוטפין על הזוחלין דאין הנוטפין מטהרין בזחילה: שהן כשרין. כלומר בזחילה הואיל וטפין מועטים ואיצטריך לאשמועינן אפילו במקום שאין כדי טבילה בזוחלין אא"כ טופין משלימין להן דאלת"ה מאי קמ"ל פשיטא דא"כ יפסלו כל הנהרות אפילו למ"ד נהרא מכיפיה מבריך: מקואות ביומי ניסן. של מים מכונסים או סמוך לנהר וממשיך לתוכן מי הנהר וטובלות שם: יובל שמו. של פרת ועל יובל ישלח שרשיו וגו' בעץ החיים משתעי קרא ועץ החיים בג"ע הוא ופרת הוא שמשקה גן עדן: פרין ורבין. שגדל ורבה בלא שום מטר: סהדא רבא פרת. פרת יורד מא"י לבבל וכשהגשמים יורדין בא"י סהדא רבא הוי פרת בבבל שירדו גשמים במערבא לפי שגדל מחמת הגשמים: מקוה ביומי ניסן. מקום מים חיים נובעים בבית ולא היה מניחן לטבול בנהרות שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה וחיים שמא ירבו מים שנוטפים מעבים לתוך הנהר שהם זוחלים דלא חזו לזבין משום דס"ל ספק זבות ובזב כתיב מים חיים ל"א על הזוחלין על אותם שנפלו מן העבים לקרקע ומהקרקע זחלו וקילחו לתוך הנהר דהאי לא נטפין משום זוחלין לא מיפסלי דאמרי' בפ"ב דתמורה השאובה מיטהרה בהמשכה דהיינו שממשיך מים שאובים לתוך המקוה ע"י צנורות: זוחלין. נובעין: ומפצי ביומי תשרי. כשהיו טובלות בנהר בימי תשרי היה עושה להם מחצלת של קנים שקורין קלוי"ש ומשליכן לתוך המים ועומדת עליהם וטובלות לפי שבימי תשרי יש טיט רך בנהרות אצל שפתים וחושש שמא יעלה טיט למעלה על רגליהן ויהיה חוצץ: ה"ג ופליגא דידיה אדידיה. כלומר פליגי דשמואל אדשמואל: אין המים מטהרין בזוחלים. דכל שעה הוו מים נוטפין ורבין עליהן: אלא פרת ביומי תשרי. שפרת הוי מימיו פרין ורבין וזוחלין ונובעין ממעיינות מרובין ועוד שתשרי סוף ימי הקיץ ולא ירדו גשמים (הרי) זמן מרובה אלמא נהרות מתרבין ממימי גשמים ולעיל אמר מכיפיה מיבריך ל"א הא דאבוה דשמואל הוה עביד לברתיה מקואות ביומי ניסן מפני שהוא סוף החורף שירדו גשמים מרובים אבל באמצע החורף לא הוה עביד ופליגא אדשמואל דהוא אומר דכל שעה בעינן מקואות אלא פרת ביומי תשרי: השתא דאמר שמואל אסור. והוא שנה במשנתו מותר שמואל בשמעתי' דאמר אסור הלכה למעשה אתא לאשמועינן שהבא לשאול הלכה לעשות מעשה מורין לו אסור ואי חזינן אינש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר ואין מורין כן: יא, נוטפין שעשאן זוחלין. כגון מקוה שפרץ על שפתו ומימיו יוצאין וזוחלין: סומך אפילו מקל או קנה או זב או זבה. סומכין ביד או ברגל [וסותמים] מקום יציאת המים ועומדין במקום אחד ונעשין אשבורן ויורד הטמא וטובל: כל דבר המקבל טומאה. אפי' טהור כיון דמקבל טומאה: אין מזחילין בו. כלומר אין מעמיד מקום זחילתן טעמא דר"י כדתנן במס' פרה פרק [שני] נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית פסולים דדבר המקבל טומאה פוסל ומפרש טעמא בפ"ב דזבחים דאמר קרא מקום מים יהיה טהור הוייתן ע"י

מעדני יום טוב

היו נקובים כשפופרת הנאד שאני התם שהיו מקיפו אבל אם היו עומדים על שפת הים ומחוברים לים כשפופרת הנאד לא ע"כ. ב"י: [ג] הרי הוא כמקוה. עיין לקמן סי' י"ג: [ד] ולמצורעים. פי' הזייה דצפור מצורע: [ה] דהתם טעמא משום דבעיתא. וא"ת ותיפוק ליה משום דלא יטביל דמתני' משום גזירה תוך כלי תירץ ב"י סימן קצ"ח דבכלי מנוקב איצטריך ועוד תירץ דמתני' בהעבירו כל המים ע"ג אחורי הכלים ולקמן כשאין עוברין עליהם אלא מקלח המים או שהוא מונח בתוך המים ומוקף מים מכל צד: [ו] אסילתא. פי' רבינו לקמן סימן ל"ב בקעת עץ וכן פי' רש"י ומסיים כמו בחברתה ולא בסילתא במגילה ע"כ ואגב ריהטיה לא דק דליתא במגילה אלא ביבמות בפ' ו' דף ס"ג דהאשה מקבלת תוכחה מגרתה יותר ממה שע"י סילתא: [ז] דחייש שמא רבו כו'. עיין בפ' בתרא דמס' ע"ז סי' כ"ח: [ח] שמא רבו ט'. כתב הראב"ד בס' בעלי הנפש דהא מחלה על מחלה לא בעי אשבורן ובעדותו של רבי צדוק תנן הזוחלין שרבו כו' הא מחלה על מחלה בעי אשבורן ואיכא למימר דהא דר' צדוק משום דא"א לצמצם הוא ומספיקא בעינן רובא א"נ (איכא למימר) הא דר"צ לאו לענין אשבורן הוא אלא להכשירן לטבילת זבין ומצורעים כו' אבל לענין אשבורן אפי' מחלה על מחלה נמי לא כמו וכן עיקר דתנן בפ"ק דמקואות למעלה מהן מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מי שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכ"ש ע"כ ט"ל ומאי דקשיא אדהכא מהא דנפלק בתרא דמסכת ע"ז דאמרינן קמא קמא בטיל כתב שם רבינו בסימן כ"ח ע"ש: [ט] מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיבריך. אע"ג דשמואל איירי בכל הנהרות ולר"מ משמע דנקט פרת דוקא דנקרא שמו פרת שמימיו פרים ורבים איכא משום דפרת מתברך יותר [אלא] לפי שהוא חשוב יותר מן האחרים א"נ לפי שהוא ראש לכולם נקרא פרת על שם שכולם מתברכים וכן פי' ר"ת בתשובה לפי שפרת הוא למעלה מכל הנהרות והא ראיה שכל הנהרות שותין ממנו תלה הכתוב פריה ורביה בו דכשהוא רבה כל הנהרות רבין. תוס': [י] מכיפיה מיבריך. מסלע [שלו] כדמתרגם סלע כיפה כ"כ תוספות וכן לשון רבינו בתשובה שאכתוב בד"ה סעיף ל"ס: [כ] אבוה דשמואל עביד להו מקואות ביומי ניסן כו' סבר לה כרב וכו'. כלומר דס"ל לרב שהנהר מימי גשמים הוא מתרבה ולא מכיפיה והא דקאמר דהוה עביד להו מקואות ביומי ניסן לאו דוקא דבכל השנה היו טובלות במקואות בר מיומי תשרי וכדאידך דשמואל דאמר אין המים מטהרים בזוחלים אלא פרת ביומי תשרי בלבד ולא נקט יומי ניסן אלא לאפוקי יומי תשרי כ"כ ב"י וכתב עוד דיומי תשרי נמי לאו דוקא דה"ה בכל השנה כל שאנו רואין שלא נתרבה יותר הנהר משיעורו הנהוג ביומי תשרי טובלין בו וכן אם בשנה אחת נתרבה הנהר ביומי תשרי יותר משיעור הרגיל באותו זמן מלי' רבוי בגשמים או במוס לב שהיה בו שלא כמנהג וע"י הופשרו שלגים ולא נקט שמואל יומי תשרי אלא משום דברוב השנים אין בו ריבוי גשמים ולא הפשרת שלגים כו': [ל] שמא ירבו הנוטפים כו'. פרש"י משום דס"ל ספק זבות ובזב כתיב מים חיים ולא דק דהא בזבה לא כתיב מים חיים וכדכתב רבינו לעיל בסוף המסכתא וכן בפ' תינוקת דף ס"ז איתא נמי להך מימרא ושם כתב רש"י י"מ דבעינן מים חיים לזבה ולאו מילתא היא דתניא בתוספתא חומר בזב כו' אע"ג דגם שם השיגו התו' על רש"י בזה נראה דלא היה כתוב בפירש"י לפניהם כמו שהוא כתוב בפירש"י שלפנינו ועוד מצאתי בפ' במה אשה דף ס"ה שכתב רש"י פי' זה בשם רבו הלוי וכתב עליו שא"א להעמיד שמועתו משום דאמרי' חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים וזבה אינה טעונה מים חיים ע"כ וכתבו שם התוספות וא"ת זב דבעי מים חיים איך יטבול ביומי ניסן וי"ל לומר במעיין מכוסה שאין מי גשמים יורדים בתוכו ע"כ:הכי גרסינן מסייע ליה מהא דאמר רבי מאיר כן הלשון בתוספות: [מ] ה"ג דרבנן וכן הוא בתוספות: [נ] ה"ג ויובל משמע לרבנן כמו יבלי מים וכן הוא בתוס' ולרווחא דמלתא כתבו כן וי"ל ג"כ דה"ק דלרבנן יובל כמו יבלי מים נותר שמטבילים המים ומתברך מכיפיה: [ס] באייר שמזל כימה כו'. כך הוא גי' התוס' שם: [ע] והתיר ר"ת ז"ל לנשים לטבול בנהרות כו'. וכתב המרדכי בשבועות וז"ל ראבי"ה הקשה היאך טובלים בנהר והלא [כן] קטפרס דכך ירידתן (כלומר ותנן הגלוק והקטפרס אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה בספ"ח דטהרות) וי"ל דהא דאמר קטפרס אינו חבור הייתו לטבול למעלה מן הקטפרס אבל למטה מ"ד כר"א בפ' אין דורשין ג' גמטיות בנחל התחתונה כו' ומשמע התם דבין ר"מ בין ר' יהודה דטובלין בתחתונה אבל בעליונה פליגי וטעמא משום דסוף מים לרדת עכ"ל וכ"כ תוס' פ"ב דגיטין בשם ר"ת וכתב דאין זה שוה להלכה וחכמים פליגי וסברי דאין טובלים אלא באמצעים וכוותייהו פסק הרמב"ם הלכך י"ל דנהר שאני דיש בו מ' סאה למעלה מהקטפרס ולמטה בלא צירוף דאידך ועוד י"ל דאין שיפוע הנהר תקרי קטפרס דאין קטפרס אלא דבר המשופע ביותר ע"כ: [פ] ולא חיישינן שמא רבו וכו'.לפי שא"א שיהיו רבים שהרי אין לך טפח כו' וכ"כ רבינו בתשובה שהביאה ב"י לפי שרוב תגבורת המים הוא מקום נביעתו שכשיורדין גשמים ואויר העולם מתלחלח ונעשה רטוב גם מקום הנהר מימיו מקבלים שפע מלחלוחית האויר ומוציאין מים בשפע והנהר מתגבר והולך ורבה מעצמו ע"כ: [צ] מדליו של הר. פי' מגבהו כדתנן (פ"ו דכלאים) המדלה את הגפן שפירושו ענין הגבהה: [ק] בפ"ק דכתובות דף י"ד וקאי אאומרת לכשר נבעלתי וכן בפרק המפלת דף כ"ה וקאי אמפלת שפיר ובפ' במה בהמה דף נ"ד וקאי אמככים תבלים לתוך ידו כו' ובפרק אין נדין דף כ"ט וקאי אמדידת קמא בי"ט לשיעור חלה:

דברי חמודות

שבתוכו אגב מי מקוה כיון דמלא נקבים ואין מחזיק מים כלל וכן מוכח בפרק חומר בקדש: (לט) ונטהרין אע"פ שכבר נפסלו כו'. ולעיל סעיף י"ד כתב שאין הפרש בין קדם המעיין לשאובין ובין קדמו שאובין למעיין ודיש חולקין וכתב רמ"א בהג"ה סימן ר"א סעיף י"א בשם מהרי"ק דמ"מ אין לטבול בו רק באשבורן דלא עדיף מנהרות שרבו הנוטפים על הזוחלין ועיין סעיף מ"ח: (מ) העבירו ע"ג בריכה והפסיקו כו'. וזה לשון הטור מעיין שהמשיכו לבריכה מים שהם נקוים ועומדין יש לה כל דין מעיין ואם הפסיק ראש הקילוח חזר להיות דין מקוה שאינה מטהרת אלא בארבעים סאה ובאשבורן ואם חזר והמשיך קלוח המעיין לתוכה חזרה לדין מעיין וכתב הב"י דמשמע מדבריהם דבריכה זו מליאה גשמים שאין מטהרין אלא באשבורן ובארבעים סאה וכשהעביר עליה מי מעיין חזרו מי הבריכה כאילו הם מי מעיין לטהר אף בזוחלין וכ"ש על ידי היטרס למעיין ה"ל כמעיין וכשהפסיק מי המעיין מלקלח בבריכה כיון שאינה מחוברת עכשיו למעיין חזרה למשפטה הראשון שדינה כמקוה שאינה מטהר אלא באשבורן וכמ' סאה ואם חזר והמשיך מי המעיין לתוכן אע"פ שיש להם דין מעיין לטהר אף בזוחלין וכ"ש מ"מ עדיין הם פסולות לזבים וכו' דבעו מים חיים עד שיודע כו' וכן נראה מדברי הר"ש ולפי דבריהם אם היתה בריכה זו ריקנית והמשיך לתוכה מי מעיין אע"פ שהפסיק הקלוח הנמשך מהמעיין אחר שמים הללו הנקוים בבריכה עדיין דין מעיין עליהם וצ"ע ומהרי"ק בשורש קנ"ז כתב שהראב"ד בספר בעלי הנפש פירשה להא דהעבירו ע"ג בריכה ריקנית שמלאה ממי מעיין ואפ"ה קאמר דאם הפסיקו הרי הוא כמקוה ע"כ וז"ל שער המים שבסוף ת"ה מקוה מים שאובין שהמשיכו עליו מי מעיין אפילו מי המעיין מועטים המועטין של מעיין מטהרין את השאובין המרובין אין מחלקין בין קדמו מי מעיין לנוטפין בין קדמו נוטפין למעיין ע"כ ועיין מה שכתבתי בסעיף דלעיל: (מא) אבל דין מעיין יש להן לטהר בכ"ש. וכבר כתבתי לעיל לשון הב"י שכתב לטהר אף בזוחלין וכ"ש וכן נראה לשון הטור דבתחלת דבריו כתב יש לה כל דין מעיין וממילא סוף דבריו שכתב חזרה לדין מעיין כתמו כפירושו דברישא דחזרה לכל דין מעיין וכי תימא וכי כל דין מעיין יש לו והרי פסול לזבים כו' והילך כתב א"כ כל דין מעיין ל"ק דהטור בדיני זבין והדומיהם לא איירי דלא שייכי האידנא וכש"ע הועתק לשון הטור ורמ"י ז"ל פירש כלשון הב"י דמטהרין בזוחלין ואני תמה על זה דבסעיף י"א כתב הוא ורבו רמ"א על כה"ג דאין מטהרין אלא באשבורן וכמו שכתבתי לדבריו לעיל סוף סעיף ל"ט והשתא על רמ"י תימה דדבריו סותרים זה את זה וגם על רמ"א קשה קצת שה"ל לפרש בסעיף י' כדרך שפירש בסעיף י"א: (מב) ובלבד שלא יטבול ע"ג ספסל גזירה כו'. עיין לעיל בסעיף ל"ב: (מג) ומפצי ביומי תשרי. פירש"י היה עושה להם מחצלות ומשליכן לתוך המים ועומדות עליהן כו' ולשון הרמב"ם בפ"ט מהל' מקואות אם רבו מי גשמים על מי הנהר אינם מטהרים בזוחלין אלא באשבורן לפיכך צריך להקיף מפץ וכיוצא בו באותו הנהר המעורב עד שיקוו המים ויטבול בהם ע"כ וכתב הב"י מתוך דבריו למדנו פירוש מחודש בהא דעביד מפצי כו' מצטרף לפירוש שפירשו המפרשים משום צניעות הוא עביד להו שנראה בפ"ט מהל' מקואות שגם הוא ז"ל היה מפרש כן עכ"ל והך פי' דמשום צניעות כתבו התוס' וכן רבינו לקמן סי' ל"ג בשם ר"ח וטעמיה לפי שהנהרות קטנים בימי תשרי ופורש להן מפה כדי שלא יראו אותן כדי שלא תתביישנה לטבול מפני הבושת ולא יטבלו שפיר: (מד) וכ"ב הרמב"ן ז"ל בשם ר"ח ז"ל כו'. הטור כתב שכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל וכתב הב"י שאע"פ שהרא"ש לא הכריע בפסקיו כמאן ס"ל מ"מ מתוך דבריו ניכר דכהר"מ ס"ל וכ"כ בתשובה בפי' דאע"ג דר"ת התיר לטבול בנהרות בכל עת ובכל זמן אע"פ שרבו הנוטפין על הזוחלין וכדבריו כתבו ר"ש ובעל התרומה ובעל ספר מצות אבל רבים חולקים עליו ר"ח והרמב"ם והרמב"ן וכן היה רבינו מאיר אוסר על כן אין להקל כדבר ויש למנוע לנשים שלא יטבלו אלא בזמן שהנהרות קטנים וגם רבו כלל ממי הגשמים ע"כ וגם הריב"ש בתשובה קכ"ה כתב שראוי להחמיר וגם מהרי"ק כתב בשורש קט"ז דיש מקומות שנהגו לטבול בנהרות אף בימות הגשמים משום דסמ"ג וגם סמ"ק דבתראי הוא פסקו כר"ת וכתב דאדרבה הוה לן למיזל בתר ר"מ והרא"ש דהוו בתראי טובא ואסרי וכ"ש באיסור נדה שהיא בכרת וכתב שבמקום שהיה דר אביו ז"ל היה מנהגם לטבול בנהרות תמיד וקרא עליהם תגר עד שבטלו מנהגם מ"מ הוא ז"ל כתב אם נתפשט המנהג ביניכם להתיר לא באתי למשכן נפשי על המנהגות דהא נהרא נהרא ופשטיה ע"כ ובתרומת הדשן חזר לקיים מנהג המתירים ולא יכול וסוף דבריו שלא מיחו הקדמונים בדבר משום דחשו לכמה עיירות שנתפזרו שם היהודים לא' לב' לג' ואין ספוק בידם לתפור להם מקואות ואי הוו אסרי להו לטבול בנהרות אתו לזלזולי בטבילה לגמרי וכן מסיק רמ"א שכן נהגו ברוב המקומות במקום שאין מקוה ואין למחות ביד הנוהגים להקל כי יש להם על מה שיסמוכו ורמ"י ז"ל סיים בדברים אלו אבל המחמיר שלא לטבול בנהר אלא בזמן שהיא קטנה מאד שרואין בה שלא רבו מי הגשמים כלל הרי זו מצוה מן המובחר ותע"ב או יטבול במקוה גמורה עשויה כהלכתה ע"כ וכתב המרדכי בפ' במה אשה שיש קורין תגר על דברי ר"ת שאוסר לטבול בנהרות שבא לעשות ממזרים למפרע כל הנולדים מטבילת הנהרות וטועים הם דאפי' בנולד מן הנדה בלא שום טבילה אין הולד ממזר כדאמרינן [בס"פ] החולץ וכ"ש הכא דעלתה לה טבילה מדאורייתא אלא דגזירה דרבנן היא לכתחלה אטו חרדלית של גשמים כדפרישית וא"כ אף הנולדים דמעיקרא כשרים גמורים בלא שום פגם בעולם אף לדברי ר"מ עכ"ל ואף דכתב דנולד מנדה בלא טבילה אפילו פגום לא הוי חולק הוא על הרמב"ם שבר"פ ט"ו מהא"ב כתב דהוי פגום ואין כאן מקום להאריך בזה ויתבאר בעה"י במקומו בסוף החולץ וכתב מהרי"ק בשרש קט"ז על דבר נהר המתהוה מחמת ירידת גשמים ובהעלאר הגשם יכזבו מימיו ואומרים היהודים שהרדלית יורדת מן ההרים ושופכת לתוך נהר א' עד כי נתמלא על כל גדותיו מאותן המים הצפים על שפת הנהר הראשון מתהוה השני דיש לאסרו מפני מראית העין דמאן דחזי שבימות הגשמים מתהוה ובהכלאת הגשם יבש לגמרי סבר שאינו אלא ממי גשמים דוקא ולא שבא מנהר אחר ואם נתיר לטבול בו דרך זחילתו אתי למטבל במי גשמים ממש כשהן זוחלין ע"כ וכתב הב"י דדבר פשוט הוא דלדעת ר"ת דשרי לטבול בנהרות תמיד הוא"ך לכתוב כן דאפילו לדעת האוסרים לטבול בנהרות בלא טעם זה היה אסור לטבול בו ע"כ וכתב עוד מהרי"ק שם דהא דתניא מעיין שמימיו

ותפילו

פי' רבינו שמשון ז"ל נוטפין שעשאן זוחלין . (מה) כגון מקוה שנפרץ על ספתו ומימיו יוצאין וזוחלין אסור לטבול בו דכיון שמי המקוה נעקרו והתחילו לצאת הרי הוא טובל במקוה זוחל ואפילו ישאר במקוה ארבעים סאה אחר שיצאו הזוחלין מ"מ השתא מיהא הוא טובל גם במים העליונים שהן זוחלין . והנכון יותר לפרש דמיירי שלא ישאר במקוה מ' סאה אם לא שיסתום הזחילה והשתא ניחא דפוסל ר' יוסי משום דשיעור הכשר מקוה נעשה על ידי דבר המקבל טומאה (מו) אבל אם ישאר במקוה ארבעים סאה ואינו סותם אלא כדי להרבות מים לא מיקרי הויתו על ידי טומאה ולהך פירושא אם ישאר במקוה מ' סאה לכ"ע מותר לטבול בו אף כשהוא זוחל מלמעלה כיון דעיקר המקוה אינו זוחל ולא פליגי אלא במקוה שלא ישאר בו ארבעים סאה . אחר שיצאו הזוחלין דרבי יוסי סבר דבר המקבל טומאה אין מזחילין בו כלומר אין מעמידין בו הזחילה . כיון דסתימה זו גורמת הכשר המקוה . וטעמא כדתנן בפ"ו דפרה (מ"ד) נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית פסול. ומפרש טעמא בפרק שני דזבחים (ד' כה:) דאמר קרא מקוה מים יהיה טהור הויתן ע"י טהרה תהא ורבי יהודה סבר דיכול לסמוך במקל ובקנה [ר] ואפי' הן כלים טמאים וכן זב או זבה סותמין ביד או ברגל לעכב הזחילה ואפשר דרבי יהודה מודה בההיא דמסכת פרה דשאני הכא שהמקוה כשר וע"י דבר שהוא מקבל טומאה הוא מונע שלא יפסל. וראיתי אחד מן המחברים האחרונים דכתב מתוך משנה זו שאם נסדק אחד מכותלי המקוה והמים מנטפין דרך הנקב יצא מתורת אשבורן ונקרא זוחלין ופסול [ש] וליכא דנוטפין שעשאן זוחלין לא משתמע כפי' רבינו שמשון ז"ל.כי לא עשאן זוחלין אלא מעצמו נפרץ המקוה על ספתו . גם אין מזחילין בו קשה לפרשו מניעת זחילה ועוד טעמא דר' יוסי לא מסתבר כלל ולא דמי להיא דמסכת פרה כיון דהמקוה כשר ומונע פסולו ע"י דבר טמא.ועוד דתנן בשילהי פ"ה דמקואות ב"ש אומרים מטבילין בחרדלית.וב"ה אין מטבילין ומודים שגודר כלים וטובל בהן.וכלים שגדר לא הוטבלו.פירוש חרדלית שטף המים יורדין [ת] מדליו של הר.ב"ש סברי דנוטפין מטהרין בזוחלין [א] וקטפרס הוי חבור [ב] וב"ה סברי דלא הוי חבור וגם אין מטהרין בזוחלין אבל שנגדר בכלים לא הוי זוחלין.ואם יש באשבורן ארבעים סאה מטבילין בהן.אבל כלים שגדר בהן לא הוטבלו לפי שלא הגיע בהן מים אלא מצד אחד (מז) אלמא דמבטלין הזחילה ע"י כלים טמאין.ועוד הגודר בכלים אי אפשר להדק כל כך הכלים זה לזה שלא יצאו קצת מן המים שביניהן כי לא הוזכר במשנה שצריך לטוחן בסיד וכן בתורת כהנים דקאמר אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין . משמע שלא בא למעט אלא דומיא דמעיין שכולו זוחל והולך . וכן ב"ש וב"ה לא נחלקו אלא בחרדלית שהן מים הנגררין מדליו של הר והכי איתא בתוס' (פ"ד) ואיזהו חרדלית מי גשמים הבאים ממקום מדרון אם יש מתחילתן ועד סופן צירוף ארבעים סאה מטבילין בהן ואי לאו אין מטבילין בהן דברי ב"ש . וב"ה אומרים אין מטבילין בהן עד שיהא לפניו עוגל ארבעים סאה . משמע [ג] הא יש לפניו עוגל ארבעים סאה אע"ג שחרדלית של גשמים עוברת דרך אותו עוגל שנכנסו מצד אחד ויוצא מצד אחר מטבילין בו דאין נוטפין פסולין אלא הטובל בהן דרך זחילתן כמו נהרות שרבו עליהם מי גשמים . וכן שנינו בפרק שלישי דמקואות בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה הימנו לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשארו מן הראשונים ג' לוגין . והאמה דקתני חרדלית של גשמים דאילו המים טובעין כיון דהופסק הבור לאמה מיד נטהר . ומשמע מתוך המשנה לאחר שיתחשב שלא נשאר בבור ג' לוגין אף על פי שהאמה עדיין נכנסת לו ויוצאה ממנו כשר . וי"ל לפרש נוטפים שעשאן זוחלין כלומר נוטפין שנקוו למקום אחד והזחילן להוליכן לתוך גומא אחת לעשות מקוה.סומך אפי' מקל ואפי' קנה והן פשוטי כלי עץ והא דקאמר אפי' משום דתנן בפ"ו דפרה נתן ידו או רגלו [ד] או עלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית פסולין . עלי קנים ועלי אגוזים כשרין זה הכלל כל דבר שהוא מקבל טומאה פסול דבר שאינו מקבל טומאה כשר . [ה] וקאמר עליו לא מיבעיא עלי קנים [ו] ועלי אגוזים דאינן ראויין לקבל טומאה כלל אלא אפי' מקל וקנה [ז] שאם עשה להם בית קיבול מקבלין טומאה מזחילין בו . ואפי' זב וזבה סומכין המקל והקנה לא פוסלתן . אלא היכא דנתן ידו או רגלו והמים עוברין דרך גופו . אבל אם הוא סומך המקל והקנה שהמים עוברין דרך עליהן אין בכך כלום . מידי דהוה אעלי קנים ואעלי אגוזים שהוא סומך שם והמים עוברין עליהן . ורבי יוסי קאמר לא מיבעיא זב וזבה אלא [ח] אפילו טהור וכיון דבר קבולי טומאה הוא לא יסמוך במקל . [ט] וההיא דעלי קנים ועלי אגוזים מיירי שנתנו שם טרם באו המים ולא היו בידו כשעברו המים ולפירוש זה אין לפסול מקוה שמימיו יוצאין לחוץ . ראיתי להרמב"ם ז"ל פירוש נאה ומקובל למשנה זו . הזוחלין הינו הנהרות והיאורים המושכין מן המעיינות יש להן דין מעיין לכל דבר . והנוטפין פירוש מעיין שעל ההר ומימיו נוטפין טיפה טיפה למטה בשיפולי ההר אע"פ שאותן טיפות יורדות במרוצה תיכף זו אחר זו כיון שאינן זוחלין אלא יורדין בהפסק יש להן דין מקוה ובעו ארבעים סאה ואינן מטהרין בזחילה ופסולין לזבין [י] ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת. והעיד רבי צדוק שאם ירבו הזוחלין על הנוטפין שחזרו לדין מעיין . נוטפין שעשאן זוחלין כלומר שאם ירצה לעשותן זוחלין סומך אפי' מקל אפי' קנה שהן כלים (מח) כדי שירדו המים דרך המקל והקנה בלי הפסק ואז יטבילו בו אפי' זב וזבה דמים חיים נינהו ואגב זב נקט זבה דזבה [כ] לא בעיא מים חיים . ועוד השמיענו רבי יהודה דלאו לענין טומאה וטהרה בלבד אנו מכשירין אנו אלא אף לענין איסור והיתר . ואפילו הזבה שהיא ערוה עד שתטבול טובלת בו ומותרת לבעלה :

יב **שאלוני** על מקוה שהוליכו לתוכו מים בסילונות של מיני מתכות אם הוא כשר דפשוטי כלי מתכות טמאים נמצא הוייתן על ידי טומאה (מט) ואמרתי דהם הסילונות בנויות מחוברות לקרקע דאין תורת כלי עליהן אין מקבלין טומאה כההיא דתנן בפ' אחד עשר דכלים כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו טמא חוץ מן הדלת והנגר והמנעול והפותח שתחת הציר והציר והקורה והציתר שנעשו לקרקע . וכן הני סילונות כיון שנעשו להיות מונחין שם תמיד תשמישן עם הקרקע ואין מקבלין טומאה . ולא מיבעיא על כלי מתכות שנעשה לשמש את הקרקע שהוא טהור לפי שהוא בטל אגב קרקע אלא אפי' נעשה לשמש פשוטי כלי עץ טהור כדתנן בפ' שנים עשר דכלים אונקלי של דרגש טמאה של נקליטין טהורה ושל שדה טמאה [ל] ושל ארון טהורה של שולחן טמאה ושל מנורת העץ טהורה . זה הכלל המחובר לטמא טמא ולטהור טהור . ובפרק שלשה עשר תנן עץ המשמש את המתכת טמא מתכת המשמש את העץ טהור . ועוד אני אומר אם הסילון של מתכת מביא את המים ממעיין או ממקוה אחר למקוה זה אע"ג דהוייתן ע"י טומאה (נ) כשר [מ] כיון דמי מקוה מחוברין למעיין או למקוה אחר שהוא כשר . דמקוה שכולו שאוב נטהר בהשקה אם השיקו לחברו למקוה כשר . כדתנן בפרק ששי דמקואות מטהרין את המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד מביא סילון של חרס או של אבר ומניח ידיו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו אפילו כשערה ודיו . ועוד אני אומר דהרוצה לצאת מידי ספק שלא יהא כנודר איסור בדבר יעשה אותו בענין שלא יגיע פי הסילון של מתכת על אוירו של מקוה אלא ישאר פי הסילון חוץ למקוה או ישים בפי הסילון של מתכת סילון של עץ או של חרס שיפלו המים ממנו לאויר המקוה דבפרק שני דזבחים (דף כה:) בעי אויר שסופו לנוח כמונח דמי או לא. ופשיט ליה ממזרק שמקבלין דם קדשים ואי אפשר כששוחטין הזבח והמזרק תחתיו לקבל שלא יזנק קילוח הדם מעט [נ] לצד אחד של הכלי ואינו נופל לגמרי תחת מקום השחיטה ממש שנמצא דם זה בא מן האויר ואנן בעינן דם מן הפר שיקבלנו שיפול מן צואר הבהמה לכלי ולא שילא מן האויר אלא שמע מינה אויר כלי ככלי דמי ומיד שילא מצואר הבהמה והגיע לאויר הכלי חשיב כמונח תחתיו בכלי . ומייתי בתר הכי תנן נתן ידו או רגלו או עלי ירקות שיעברו המים לחבית פסולין . עלי קנים ועלי אגוזים [ועלי גפנים] כשרים . זה הכלל כל דבר שהוא מקבל טומאה פוסלין שאינן מקבלין טומאה כשרין . מנא הני מילי . אמר ר' יוחנן משום רבי יוסי בר חנינא אמר קרא אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור הוייתו ע"י טהרה תהא . [ס] א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זאת אומרת אויר כלי ככלי דמי פירוש דאי לאו ככלי דמי אמאי פסולין והלא לא נפלו מידו לחבית אלא היו מקלחין מהלאה לידו [ע] ואח"כ נפלו מן החבית לאויר ולא באו לחבית מדבר המקבל טומאה. אלא ודאי אויר כלי ככלי דמי והוי כאילו מתחת ידו לחבית. אמר ליה ר' זירא לרבי חייא בר אבא ודלמא בשותת ולא תפשוט מכאן דאויר כלי ככלי דמי דמיירי דהמים שותתין מתחת ידו לחביות ואינן עוברין באויר. אמר ליה תרדא כדי שיעברו המים לחבית תנן . משמע שעוברין בקילוח. מוכח בהדיא דאפילו העביר המים עד החבית ע"י דבר המקבל טומאה לא מיפסלי אם לא שיגיע אותו דבר המקבל טומאה עד אויר הכלי: יג (מקואות פ"ה מ"ד) **כל** הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים דברי רבי מאיר . ורבי יהודה אומר הים הגדול כמקוה לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים
הרבה

רש"י ור"ש ע"י טהרה תהא ומיהו יתכן דהפי' ר' יהודה דפליג הכא מודה התם דהכא המקוה עשוי והלס: נתן ידו או רגלו. קילוח היורד מהר מעוקם שמשפע ועולה ואין הקילוח יורד לחבית ונתן ידו למטה מראש הצנור[לעשות כעין מרזב] כדי שיעברו מים דרך ידו לחבית של קידוש: ובן עלי ירקות. הראוין לאכילה מקבלים טומאה: הוויתן. של מים המטהרים ע"י טהרה תהא כשאתה מהווה אותם להיות מקוה או קידוש הוי מהוה אותם ע"י דבר שאין מקבל טומאה: **חרדלית.** כמו הרדלית זרם של גשמים היו רדים מדליו של הר אפילו אין מתחלתן ועד סופן כי אם מ' סאה מטבילין בהן לב"ש על כרחך קסברי דקטפרס חיבור וקסבר דנוטפין מטהרין בזוחלין ומיהו הפסר שיש אגל תרדלית פרסת בהמה שהמים עומדים לתוכו ומחוברת לחרדלית כשפופרת הנוד: **וב"ה** אומרים אין מטבילין. דקטפרס אינו חיבור ומיהו מדקתני סיפא ומודים משמע דבזחילה פליגי: **שגודר** כלים וטובל בהן. כלומר עושה מחיצה בכלים טמאים כגון בגדים או שאר כלים ובלבד שיעכבו הילוך המים שלא יהיו זוחלין: וטובל. ובמים שחוץ לכלים: **ובלים** שגדר בהם לא הוטבלו. לפי שאין כל הכלים טבולים במים העומדים כי אם צד העליון של צד המים העומדים ולא צד שכלפי מטה בהתחתיות ההר: **והאמה** נכנסת לו. כמו חרדלית של גשמים: **יב נגר**. יתד הנעוץ אחורי הדלת: **פותח**. פי' בערוך אבקתה שמכניסין בו ציר דלת והוא כמין כוס קטן של ברזל שתחת הציר ומוסבת הדלת עליהם ומתחברת בפתיחה ובגירה כדכתיב כדלת תסוב על צירה וי"מ כמין מפתח כדכתיב והפותות לדלתות בבית הפנימית לקדש הקדשים: **שנעשו**. לקרקע ותשמישן עם הקרקע: **דרגש**. בפרק כ"ג אמרי' מאי דרגש ערסא דגלא מטה של עור והולין רצועות בשפת העור סביב וכשרוצים לנטותו תותבין הרצועות בנקבים שבארוכות המטה ועונבין אותן ופעמים שיש אונקלאות של ברזל בארוכות המטה שעונבין בהן את הרצועות: **העליון** מן התחתון. כגון ב' מקואות בשפוע של הר העליון אין בו ארבעים סאה ובתחתון יש בו מ' סאה או יותר מביא סילון ונותן ראשו א' בעליון וראשו א' בתחתון וצריך להעמיק ראשו העליון בתוך המקוה החסר עד שירדו לתוך שיהו מושכים למטה מקוה השלם כחוט השערה ליתחשב כמקוה א' וטובל אפי' בעליון ופעמים שלמעלה מגיעים המים עד שפת הסילון וראשו של מטה מועטים כחוט השערה ולכך נקט מניח ידיו תחתיו שלא יצאו מים לחוץ כשנתמלא עד שעה שישיק ולכך נקט הרחוק מן הקרוב [דלא] חיישינן שמא בא אדם והפסיק השקתו דלא עלתה לה טבילה וקשיא היאך מתחברין ע"י כחוט השערה הא לכל הפחות אפילו ר' יהודה דמיקל ברים פ"ב דגיטין טופח להטפיח בעי ולא מסתבר למימר שיהא חד שיעורא וגבי כותל קתני הכא סיפא כשפופרת או ככליסת השום ונראה לפרש דלא איירי הכא בחסר אלא בשלם אלא שהוא שאוב ומשיקו לכשר להכשירן וסגי בכחוט השערה דהקילו בשאיבה דרבנן כפ' המוכר את הבית ושמא מטעם זה לא חיישינן בסילון אפילו יהא קטפרס: **מזרק**. שאי אפשר לו בלא זיטק כששוחט על אויר הכלי אין הדם שותת במקומו [אלא] מקלח לרוחב הכלי עד להלן ואי אויר שסופו לנוח לאו כמונח דמי נמצא כשהוא יורד לכלי מן האויר הוא בא ולא מן הפר והתורה אמרה דם מהפר יקבלנו: **נתן** ידו או רגלו כו'. מפורש לעיל: **זאת** אומרת אויר כלי ככלי דמי.מדקתני נתן ידו כו' פסול דהא אין המים שותתין מידו לכלי בשתיתה אלא בהעברה כשיוצאין מידו [מקלחין] להם על פני רוחב פי החבית ואפ"ה פסול אלמא משיצאו מידו לקצת על פני אויר ה"ל כאילו נתנו מידו לכלי שהרי ידו על כנגד שפת הכלי מונחת משיצאו מידו מקלחין באו כנגד אויר' דאי לאו ככלי דמי אמאי פסול הלא מן האויר באין לו וה"ל כנותן ידו בניטור משוך מן הקילוח עשר אמות: **דלמא** בשותת. מידו לכלי ולא באו מן האויר: **תרדא**. שוטה בהול: **יג כל** הימים כמקוה. לכל תורת מקוה ואין להם תורת מעיין ומה בין מקוה למעיין המעיין כשר לטבילת זב והזאת צפור מצורע דמים חיים הן ולקדש מי חטאת דבכולהו מים חיים כתיב בזב כתיב ורחץ בשרו במים חיים במצורע כתיב אל כלי חרש על מים חיים במי חטאת כתיב מים חיים אל כלי ומוגר טמאים הטובלים במימיו כשהן זוחלין

דברי חמודות

שמימיו מועטין וריבה עליהם והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיכול להלוך מתחלתו אין לפרשה דוקא כשרבו המטפים דא"כ מאי אריא במקום שאין יכולין להלך מתחילתן אפילו יכולין נמי אין מטהרין בזוחלין וכו' אלא ודאי צ"ל דהאי ריבה לא שייט שרבו שאר המים על המעיין אלא כלומר שהוסיף מים על המים הראשונים שבמעיין ואפ"ה אין מטהרין אלא במקום שיכולין להלך שם כו' ע"כ וכתב הב"י שגם רבינו ירוחם כתב כן ואפ"ה לא נתקיימו דבריהם לפי שמדברי הר"ן (שכתבתי במי"ט וכן לעיל בסי' זה סעיף י"ב) גם מתשובה להרמב"ן ומדברי הר"ש והרא"ש ומדברי המרדכי פ"ב דשבועות מוכח בהדיא דלא כמהרי"ק אלא שמותר לטבול בו בכל מקום : (מה) **כגון** מקוה שנפרץ על ספתו . וכתוב בשער המים שבסוף ת"ס וז"ל נפרץ המקוה ומימיו יוצאין ונעשו זוחלין פסול ואין טובלין בו לפי שנעשו כל המים זוחלין ויראה לי שאע"פ שניקב המקוה ומימיו נוטפין מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתו ניכרת ואם אי אתה אומר כן אין לך מקוה מים כשר שהקרקע מתחלחל ובולע מעט מעט עכ"ל ועיין בסעיף דלקמן : (מו) **אבל** אם ישאר במקוה מ' סאה כו'. אבל המרדכי בשבועות כתב וז"ל הטובל במקוה אפי' יש לו אלף סאין יזהר שלא יצאו המים מהמקוה בשעת טבילה דא"כ ה"ל זוחלין אם מעכב זחילתו בדבר המקבל טומאה כגון שנתן שם כלי או ידו או רגלו לעכב זחילתו אינו מועיל והכי תניא בפ"ב דמקואות נוטפין שעשאן זוחלין פי' כגון מקוה שפרץ על ספתו וכו' ע"כ וכתב רמ"א דיש לחוש לדבריהם לכתחלה לסתום הסדק וכתב מהרי"ק שורש קי"ו דנראה לומר דלא אסר המרדכי אלא דוקא במי מקוה דאין מעיין אבל במי מעיין י"ל דמודו כ"ע דכשר דהלת"ה תקשה לפירושו לפי מה ששנינו ג' מקואות בזה כ' סאה ובזה כ' סאה וכו' וירדו ג' וטבלו בהם ונתערבו המקואות טהורים הרי בהדיא שאע"פ שיצאו על שפת המקוה אפ"ה הטובלים טהורים ואא"כ דס"ל דמודו דבמי מעיין אע"פ שנפסק המקוה לעולם דין מעיין יש לו וטהור אפילו בזוחלין נוכל לומר דאיירי במקוה הבא מן המעיין ונפסק אלא אי אמרת דבכל ענין פסלי תקשה להו הסיפא משנה דמשמע בהדיא דאע"פ שעלו המים על שפת המקוה אפ"ה טהורים הטובלים ע"כ וכתב הריב"ש סי' רנ"ב דאין יציאת המים קרוי זוחלין אלא כשאין חוזרין למקוה אבל כשיוצאים מעט וחוזרין שם לא מיקרי זחילה דכיון שמן המקוה הם באו ואליו הם שבים אלא שנפתחו בבכרה מחמת אדם או דבר אחר שבתוך המקוה והרי הוא כההיא דתנן מחט שהיה נתונה ע"ג מעלות המערה כו' לקמן סי' כ"ג : (מז) **אלמא** דמבטלת הזחילה ע"י כלים טמאים. וכתב רבינו בתשובה דלפיכך נמי נקב העשוי להוציא בו המים מהמקוה יכולין לסתמו במטלניות שיש בהן ג' על ג' ע"כ וע"ע לקמן סעיף פ"ח : (מח) **כדי** שירדו המים דרך המקל . כבר ידעת שהמקל מקבל טומאה מדרבנן לפי שהוא פשוטי כלי עץ וחלק ר"י ואמר לא יסמוך מקל או כל דבר שמקבל טומאה אפי' מדרבנן והלכה כר"י עכ"ל בפי' המשנה וכן הם דבריו בפ"ט מהל' מקואות ת"ל נוטפין שעשאן זוחלין. כגון שסמוך למקום המנטף טבלא של חרס חלקה והרי המים זוחלים ויורדים עליה הרי הן כשרים וכל דבר שמקבל טומאה ואפילו מד"ס אין מזחילין בו ע"כ ובש"ע סעיף י"ד העתיק לשון זה ואני תמה עליו דבסעיף מ"ח העתיק ללשון הטור דמתיר להמשיך ע"י דף כשמוסיף ידו משם בטרם יעברו המים עליו וסתם דף של עץ הוא וכבר כתבתי בזה לעיל סעיף ל' וצ"ע וכתב עוד הרמב"ם זוחלין שקלטן בעלי אגוז כשרים שאין עלי אגוז הלא שהוא נגוע חשוב ככלים ע"כ ור"ל שקליפה הירוקה כמ"ש במ"י בשם הר"ר עובדיה ז"ל : (מט) **ואמרתי** דהם הסילונות בנויות מחוברות לקרקע כו'. וביאר עוד בהתשובה דכיון שנתחברו בבנין עם קרקע או שטמונים כולם בתוך הקרקע נתבטלו עם הקרקע וטהורה וכתב ב"י שכן נראה מתשובת הרשב"א ותשובה להרמב"ן סי' רכ"ט שכתבו בשתם להתיר במחובר לקרקע ואפי' במחובר לדבר המחובר לקרקע ומדלא מפלגו בין טמונים כולם לאינם טמונים משמע דבכל שהן מחוברים לקרקע מכשיר בין שאינם טמונים ע"כ : (נ) **כשר** כיון דמי מקוה מחוברים למעיין כו'. ושאני מדלעיל ר"ס ע' כמ"ש במ"י אבל מדברי הרשב"א נראה שאינו מחלק בין ממשיך מי גשמים
בעלמא

מעדני יום טוב

[ר] **ואפילו** הן כלים טמאים. כלומר ומקבלין טומאה והכ"ג דאפילו טמאים ממש : [ש] **ולישנא** דנוטפים כו'. לא קאי אדסמיך ליה דמ"ש א' מן המחברים כו' אלא השתא מהדר להקשות על פי' הר"ש :
[ת] **מדליו**. פירשתי בסי' י' : [א] **וקטפרס**. פניטו שיפוע : [ב] **וב"ה** סברי דלא הוי חיבור וגם אין מטהרין בזוחלין. וז"ל הר"ש דקטפרס אינו חיבור ומיהו מדקתני סיפא מודים משמע דבזחילה פליגי :
[ג] **הא** יש לפניו עגול מ' סאה כו'. וא"כ מסכה ליכא לאקשויי למאי דפי' דפליגי באין בו מ' סאה :
[ד] **או** עלי ירקות. דראוין לאכילה ומקבלי טומאה : [ה] **וקאמר** אפי' גרס. וכן העתיק הב"י :
[ו] **ועלי** אגוזים כו'. והכי תנן בפ' ז' דעדיות העיד רבי צדוק על זוחלין שקלטן בעלי אגוז שהן כשרים מעשה היה בהאהליא ובא מעשה לפני לשכת הגזית והכשירוהו ופי' הר"ר עובדיה דהיינו הקליפה הירוקה כשהיא לחה שעשאה כמין מרזב כו' וכך הם דברי הרמב"ם כמ"ש בד"ת : [ז] **שאם** עשה להם בית קיבול כו'. בפי' הרמב"ם דפשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מדרבנן וחלק ר"י אפי' על זה כמ"ש בד"ת : [ח] **אלא** אפי' טהור כיון דבר קיבולי טומאה הוא.וכתב בית יוסף דרבינו כתב בתשובה שהוקשה לו לפי שיטת תוספתא דפ"ב דמקואות שכתב רבינו לעיל סוף סי' ב' דקתני בה כגיון הטובל ממקום למקום וכן שיירא המובלת ממקום למקום וזלפו בידיהם וברגליהם ג' לוגין למקום כשר ולא עוד אלא אפי' עשו מקוה בתחלה ומ"ש מקוה הנעשה בזילוף ידים ורגלים מנתן ידו או רגליו כדי שיעברו המים לחבית ע"כ והראב"ד בס' בעלי הנפש פי' דטעמא דלגיון דכשר משום דלא זילפו בכוונה למקום וכן היה ר"י פוסל כגון שהוא זולף למקום בכוונה כו' והביאו הב"י גבי ואפי' נפלו בו משני כלים או מג' כו' :
[ט] **וההיא** דעלי קנים כו'.גר"י מיירי כו' : [י] **ולמצורעים**. להזייה של צפור מצורע : [כ] **לא** בעיא מים חיים. כדכתב רבינו לעיל בסוף המסכת : [ל] **ושל** ארון.ובמשנה הגי' ושל אקון : [מ] **כיון** דמי מקוה מחוברים כו'. ואע"ג דממשיך מים מן המעיין לכלי נפסלו אפי' מים היוצאים מן הכלי משום שאובים ולא מהניא להו חיבורם למעיין כמו שנתבאר לעיל סי' ע' שאני התם דהוי כלי שיש לו בית קבול ונפסלו משום שאובים אבל הכא דאין בו בית קבול אע"ג שהוא מקבל טומאה שפיר הויא השקה אע"פ שהמים נמשכים עליו. ב"י : [נ] **לצד** אחד של הכלי גרס. כך נ"ע וכלומר שמקלח לאחד מדופני הכלי :
[ס] **ה"ג** בגמ' אמר רבי חייא אמר רבי יוחנן זאת אומרת : [ע] **נ"ל** דה"ג ואח"כ נפלו מן האויר לחבית :
גל

הרבה רבי יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת . והלכה כר' יוסי . (נא) [פ] גל שנתלש ובו ארבעים סאה [ונפל על האדם ועל הכלים טהורים כל מקוה שיש בו ארבעים סאה] טובלין ומטבילין.הך סתמא כרבי יוסי דגל שנתלש ממש אף מן הים [צ] אלמא מטהרין בזוחלין:יד (מקואות פ"ו מ"ג)[ק] שלשה מקואות בזה (יט) עשרים ובזה עשרים ובזה עשרים מים שאובין היה שאוב מן הצד וירדו ג' וטבלו ונתערבו [ר] המקואות טהורין (נב) והטובלין טהורין.היה שאוב באמצע וירדו שלשה וטבלו ונתערבו המקואות כמו שהיו והטובלין כמות שהיו . פי' המקואות טהורין ואפילו השאוב לפי שכשנתערבו שנים הכשרין נעשו כמקוה אחד של ארבעים סאה והוכשר השאוב שנתחבר להם . ואפילו נתחבר האמצעי לשאוב שאלו קודם שנתחבר לכשר לא נפסל בכך שהרי נתחבר גם לכשר קודם שירדו השאובין לתוכה ותדע שהוא כך שהרי אף כשהשאוב באמצע לא נפסלו הכשרין במה שנתחברו לשאוב על שפתו ושוב ירדו מן השאובין לתוכו דהא קתני המקואות כמו שהיו וכשרים להקוות עליהם והיינו טעמא לפי שע"י תערובות ובהמשכה ירדו לתוכן . היה שאוב באמצע כיון שמפסיק בין הכשרים [ש] אינן מתערבין יחד ונשארו כמו שהיו (נג נד נה נו) : טו (שם מ"ז) עירוב המקואות כשפופרת הנוד כעוביה וכחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן . ספק היא כשפופרת ספק שאינה כשפופרת פסולה [ת] מפני שהיא מן התורה (נז) כל מה שיעמוד בשפופרת ממעטת . פירוש עירוב מקואות (נח) שאוב בצד מקוה כשר [א] או חסר בצד שלם או שנים חסרים להכשירם (נט) צריך שיהא הנקב (ס) רחב כשפופרת שנותנין בפי הנוד . כעובי השפופרת וכחללה שהן שתי אצבעות בריות שיוכל להכניס בתוך הנקב : תוספתא שתי אצבעות שאמרו בבינונית של כל אדם ולא מארבע במפח [ב] דאמרי' טפח ארבע בגודל שית באצבעתי חמש באגבע (סא) [ג] ואצבע הוא הבינוני ובהן משערין הכא : טז (שם מ"ט) כותל שבין שתי מקואות (סב) שנסדק לשתי (סג) מצטרף לערב אין מצטרף עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד ר' יהודה אומר חילוף הדברים (סד) [ד] פי' לשתי מצד זה לצד זה"א לערב מלמעלה למטה והלכה כת"ק :

יז נפרצו זה לתוך זה על רוס [ה] כקליפת השום על רוחב כשפופרת הנוד (סה) כיון שהפרצה היא בראש הכותל ורואה את האויר סגי בתערובות כל דהו ברוחב כשפופרת הנוד: יח (מקואות פ"ז מ"א) יש מעלין את המקוה ולא פוסלין ולא מעלין לא מעלין ולא פוסלין . אלו מעלין ולא פוסלין השלג והברד והכפור והגליד והמלח (סו) וטיט הנדוק . א"ר עקיבא היה ר' ישמעאל דן כנגדי לומר השלג אינו מעלה את המקוה [ו] והעידו אנשי מידבא משמו שהיה אומר להם לאו והביאו שלג ועשו מקוה ב לכתחלה כפור הוא ברד היורד דק דק . גליד מים הנקרשים . כיצד מעלין ולא פוסלין . אם יש בו במקוה מ' סאה חסר אחת נפל מהם סאה לתוכו העלוהו [ז] נמצא מעלין ולא פוסלין אע"פ שהן שאובין דלא שייך פסול שאובין אלא במים (סז) ואפי' עשה כל המקוה מאלו והביאו לתוך המקוה בכלי כשר . ותניא בתוספתא עיגולי שלג המשוקעין בבור הרי אלו מעלין רבי יהודה אומר אין מעלין ומודה רבי יהודה שהוא מביא טיט הנדוק בעריבה ומשיקה ויורד וטובל משמע דשלג אע"פ שלא נימוח סאה אחת ממנו משלמת למקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת דחשיב כמים [ח] אע"פ דלכשנמוח יחסר ממנו [ט] ונראה דלהכי תנא בתוספתא עיגולי שלג (סח) דצריך שיהא נכבש יחד וקשה כדי שלא יחסר ממנו כשיהיה נימוח . אלו פוסלין ולא מעלין המים בין טמאים ובין טהורין

הגהות הב"ח א חילוף הדברים ופירוש לשתי מצד זה לצד זה ברוחב לערב מלמעלה ולמטה כצ"ל : ב ועשו מקוה בתחלה כפור כו' :

רש"י זוחלין ומקלחין שהרי זה דרכו של מעיין כל עצמן זוחלין ומקוה שהם מים מכונסין אם הטביל במימיו דרך זחילתן במקום קטפרס אינה טבילה עד שיהא במקום אשבורן שלו קווים ועומדים והכי תניא בת"כ אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעיין מעיין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן זהו פירוש מטהר בזוחלין בכל מקום ואני לא שמעתיו כן ואין המקוה כשר לטבילת זב ולהזיית מצורע ולקדש מי חטאת וכל הימים כמקוה שהכתוב קראו מקוה:ר' יהודה אומר.לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול דביה משתעי קרא במעשה בראשית שם נקוו כל מי בראשית : ולא נאמר ימים . בלשון רבים אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה שכל הנחלים הולכים אל הים : ר"י אומר כל הימים . ויש הגדול תורת מעיין (מים זוחלין) עליהם לענין שהם מטהרין בזוחלין מפני שדרך נחלים זוחלין עליהן וזה דרכן אבל פסולין הן לתורת מים חיים והכתוב קראן מקוה : גל שנתלש . מן הים כפ"ב דחולין ובס"פ שני דחגיגה מייתי לה ורוצה לדקדק מכאן דחולין לא בעי כוונה ומוקי לה ביושב ומצפה אימתי יתלש הגל וקמ"ל דלא גזרינן אטו הרדליות של גשמים ולא גזרינן נמי אטו כיפין : טובלין . אדם : ומטבילין . כלים: יד בזה עשרים סאה וכו'. המקואות טהורים אפי' השאוב שהרי שני הכשרים מתערבים יחד ויש בהם מ' סאה מים כשרים וכשמתחבר השאוב להן שהמים צפים על גביהן מחמת הטובלים הוכשר מימיו לטבילה ואפי' נתחבר האמצעי לשאוב קודם שנתחבר לכשר לא הוי כג' לוגין מים שאובים שפוסלים את המקוה חסר דהכא נתחבר לכשר קודם שבאו השאובים לתוכו ועוד דאפילו שאוב באמצע אינו נפסל בכך כדקתני:כמות שהיו.כלומר שהכשרים כשרים להקוות עליהם להשלים מ' סאה מים כשרים והשאוב אינו כשר להקוות עליו ואע"פ שמימי השאוב מתערבים עם כל אחד ואחד לא תיפסלי להקוות עליהן דדרך המשכה נתערבו ולא נפלו מן הכלים לכשרים ומה שנתערבו ממש עם כל אחד נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה ומים שאובים המתבטלים חוץ למקוה אין פוסלין אותו כדתנן לעיל פרק רביעי גבי מים שאובים ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה: היה שאוב באמצע. מחמת שהשאוב מפסיק בין שנים החיצונים הכשרים אין הכשרים מתערבים זה עם זה: טו עירוב מקוות.מקוה חסר שבצד מקוה שלם א"נ בזה עשרים ובזה עשרים ומתערבים המים דרך חריץ ונקב שיעורו לצרף המקוות ולהכשירם כאילו יש בכל אחד ואחד ארבעים סאה: כשפופרת הנוד. קנה שנותנים בפי הנוד שיהא שיעור חלל החריץ כעוביה וחללה של שפופרת דהיינו כשתי אצבעות : החוזרות למקומן . מההפכות בחלל הנקב בריות דהיינו כבי"ה אבל לב"ש עד שתפחת רובה: כל שיעמוד . בין עפר בין גרותת בין יבחושין אדומים אם עומדין בנקב ממעטין שיעורו : טז לשתי . מצד זה לצד זה : לערב . מלמעלה למטה : יז נפרצו . היינו מלמעלה בראש הכותל ודוקא כשנסדק או ניקב שהכותל שלם למעלה ואין הנקב רואה את האויר בעי כשפופרת הנוד אבל נפרץ הכותל בראשו והפרצה רואה את האויר עד הרקיע והמים מתחברים שם סגי ברוס כקליפת השום ברוחב כשפופרת הנוד ובתוספתא פליג רשב"ג וקאמר טפח מלא רוחב הפרצה : יח אלו מעלין ולא פוסלין.באידך בבא מפרש כיצד:נמצאו מעלין . שהשלימוהו ולא פוסלין כג' לוגין שאובין דהאי סאה קבין וקב ד' לוגין : טיט הנדוק . נתחב כמים לענין מקוה ואין נתחב כמים להפסל בשאיבה : הנדוק . מפורש בסימן ג':

מעדני יום טוב

[פ] גל שנתלש ובו מ' סאה. עיין לעיל מ"ש בסוף סימן א' גבי ובכלים דברי ר"י כו' ועיין לקמן סימן כ"ג : [צ] אלמא מטהר בזוחלים . והקשה מהרי"ק שורש קמ"ז מהא דתנן הטבילו פ"ג בריכה והפסיק שהרי הוא כמקוה שכתבה רבינו לעיל סי' ט' ופשיטא שאין לך הפסק מן המעיין גדולה מזו שנתלש הגל מן הים והולך למרחוק וכן אין לך זחילה גדולה מזו שאין כאן אשבורן כלל וניחא ליה דהא דהפסיקו הרי הוא כמקוה היינו דוקא היכא שנחו המים במקוה והכר נעשה אשבורן אבל היכא דאכתי לא נייחא מיא באשבורן אלא עדיין חיים וזוחלין מכח נביעת המים אע"פ שהופסקו מהמעיין מ"מ שם מעיין עליהם עדיין מצד עצמם כיון דאכתי חיים וזוחלים הם ולא פקע חיותן מינייהו עכ"ל : [ק] שלשה מקוואות כו'.משנה פ"ו דמקוואות : [ר] המקוואות טהורים והטובלים טהורים . ופי' הריב"ש דמיירי שלא יצאו המים מגומות המקוואות לחוץ כשטבלו שכותלי המקוואות מחוץ גבוהים אלא שאני הכתלים המפסיקים הם נמוכים וכשנתפשט בשבת הטובלים ובתנועתם נתערבו המקוואות כקליפת השום או יותר בשעת שוה ולא אבדו טפה ע"כ והביאו ב"י גבי מקוה שיש בו מ' סאה מצומצמות כו' : [ש] אינן מתערבין יחד גר'. וכן העתיק הב"י : [ת] מפני שהיא מן התורה גרסי' . וכלומר מפני שהטבילה היא מן התורה : [א] או חסר כו' . ומ"מ צריך שיהא בו שיעור שתוכל לטבול כל גופה בבת אחת דבנגיר מהכי לא סגי כדיליף בספרא שכתב רבינו לקמן סי' כ"ט : [ב] דאמרי' בפ' התכלת . דף מ"א : [ג] ואצבע הוא הבינוני . כלומר שהוא השיעור הבינוני שבין הגודל והזרת ועי' בד"ח גם עיין בה' ציצית סי' י"ב בס' מ"י : [ד] פי' לשתי מצד זה לצד זה לערב מלמעלה למטה גרסי' . ונ"ל משום דכל כותל עומדת ובכה"ג משערין השתי והערב נמי ביריעה הפרושה להפסיק כמו כותל וכעין קלעי חצר המשכן ואז השתי הוא מצד זה לצד זה והערב היא מלמעלה למטה וטעמא דמצד זה לצד זה מצטרף טפי לפי שאז יש לחשוב מה שמעל הסדק כאילו נימל ואילו לר' יהודה חילוף הדברים שכשהסדק בכה"ג יש לחשוב מה שעליו כאילו סותמו לגמרי ואין כאן סדק עד שיהא כשפופרת הנוד : [ה] בקליפת השום על רוס כו'. עמ"ש הר"ש בפי' ומשיקו אפי' כשערה לעיל סי' י"ב : [ו] והעידו אנשי מדבא משמו שהיה א"ל בואו והביאו כו' . ומצאתי בפי' הרמב"ם בנוסח מוגה שהובא לידי מארץ ישראל שכתוב שם וז"ל ואמנם מה שהיה חולק על ר"ע הוא במשא ומתן של הדין על צד הויכוח לא שהוא יסבור כך ע"כ : [ז] נמצא מעלין ולא פוסלין. ה"ק ונ"ל שאין פוסלין.ב"י בשם הראב"ד : [ח] אע"פ דלכשנמוח גרסי' וכן העתיק הב"י : [ט] ונראה דלהכי

דברי חמודות

בעלמא לממשיך מי מעיין או מי מקוה שכתב בתשובה וז"ל עוד שנינו במס' מקוואות מטהרים את המקוואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד מביא סילון של חרס או של אבר ומניח ידיו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו אפי' כשערה ודיו מכל אלו שמענו שאפילו כלי מתכות העשוים לקרקע או לדבר המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה ואינו פוסל את המקוה עכ"ל הרי שפירשה להאי מתני' כשהסילון מחובר לקרקע דוקא וכן מפורש בהדיא בתשובה להרמב"ן סי' רכ"ז ולא כדמשמע מדברי הרא"ש דמפרש דבסילון תלוש איירי.ב"י : (נא) גל שנתלש כו'.טהורים בין בכוונה בין שלא בכוונה ויתבאר עוד לקמן בסי' כ"ט בסופו בספר הזה ותניא בתוספתא כתבה הר"ש בפ"ד דמקוואות הובאה בפ"ב דחולין מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין שאין מטבילין באויר ופירש"י מטבילין בראש הגל שנתלש מן הים והלך למרחוק ובא לארץ ונכנס אדם תחת ראשו ומקבלו דהוי טבילה זו במחובר לקרקע ואין מטבילין בכיפין שלא יזרוק כלים בכיפי הגל דהיינו באמצעות שהוא עשוי ככיפה וטעמא כדמפרש שהיא טבילת אויר ואין מטבילין באויר ע"כ וכתב ב"י וז"ל ולא נתברר לי מתוך דבריו שם למה אין מטבילין באויר והתוס' כתבו דמדאורייתא הוא ורש"י כתב בפ"ב דחגיגה שאין מטבילין באויר שלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה ע"כ ומשמע דנפקא להו מדכתיב אך מעין ובור מקוה מים דהנך אין דרכן להיות באויר עכ"ל הב"י ולשון הרמב"ם בס"פ ט' מהל' מקוואות אין מטבילין בגל כשהוא באויר קודם שיפול על הארץ ואע"פ שיש בו מ' סאה לפי שאין מטבילים בזוחלים ק"ו באויר היו ב' ראשי הגל נוגעין בארץ מטבילין בו ואין מטבילים בכיפה שלו מפני שהוא באויר ע"כ ומסיק הב"י דלאו למימרא שאין מטבילין בזוחלין דים אלא ס"ק האויר יותר גרוע מזוחלין ומאן דחזי דמטביל באויר בגל הנתלש מן הים אתי להטביל בזוחלין דנוטפין דאמרינן מסתייעא לגרועי נוטפין ממעיין חד דרגא לומר דאין מטבילין באויר נוטפין אבל בזוחלין דנוטפין שפיר דמי לפיכך גזרו שלא יטבול באויר דגל שנתלש מן הים כדי שיהא היכר בדבר דהשתא ליכא למיחש לטעותא כלל דכ"ע ידעי דנוטפין גריעי ממעיין וכי גרעה לה חד דרגא משמע לאו דאין מטבילין בזוחלין ע"כ : (נב) והטובלין טהורין . ואפילו המקוואות הם ממים מכונסים שאינם נובעים אבל לדעת המרדכי שכתבתי בסעיף מ"ז הכא דוקא במים הנובעים כמ"ש שם בשם מהרי"ק : (נג) תניא בתוספתא שתי מקוואות של כ' כ' סאה א' שאוב וא' כשר ירדו שנים והביקוס וטבלו בהם אפילו אדומים והלבינום או לבנים והאדימום המקוואות כמות שהיו והטובלים כמות שהיו וכתבה הר"ש בפ"ו דמקוואות ופי' והביקום דמחמת שירדו הטובלים לתוכו עלו המים וצפו על גביהן אפילו אדומים המים של כשר והלבינום המים של שאוב שהיו לבנים המקוואות כמות שהיו שהכשר כשר להקוות עליו אע"פ שנתערבו בו מים שאובים דכבר נתבטלו ברוב הכשרים קודם שבאו למקוה כדפרישית במתני' עכ"ל : (נד) תנן בפ"ה דמקוואות מטבילים בחריצים ובנעילין ובפרסות החמור המעורבת בבקעה וכתב הב"י פירש הרא"ש פרסת החמור כשהבהמה דורכת בארץ עושה גומא ונתקבצו בבקעה מ' סאה ופרסה זו מעורבת להן כשפופרת הנאד ומדברי ר"ש נראה שהוא מפרש דפרסת החמור דקתני היינו לומר שהוא טובל בתוך הפרסה ודברי הרמב"ם בחיבורו פ"ה מהל' מקוואות כדברי הרא"ש שכתב כל המעורב למקוה הרי הוא כמקוה ומטבילין בו . גומות הסמוכות לפי המקוה ומקום רגלי פרסת בהמה שהיו בהן מים מעורבים עם מי המקוה כשפופרת הנוד מטבילין בהן עכ"ל וכתב רמ"א ז"ל ולכן כלי המונח בצד המקוה מנענע בידו המקוה כדי שיעשה גל במים ויעבור על הכלי ועולה לו הטבילה וכנגד שלא יעקור הגל ממקומו אלא יהא מחובר למקוה עכ"ל ועיין לעיל סעיף ע"ו: (נה) תנן בפ"ו דמקוואות כל המעורב למקוה כמקוה חורי המערה וסדקי המערה מטבילין בהן כמה שהן עוקת המערה אין מטבילין בה אא"כ היתה נקובה כשפופרת הנאד א"ר יהודה אימתי בזמן שהיא מעמדת את עצמה אבל אם אינה מעמדת עצמה מטבילין בה כמה שהיא ופירוש הרמב"ם ידוע שבעת שיאמר בזאת הכוונה מערה ר"ל מקוה שבמערה וכוונת אמרו כמות שהיא אע"פ שיהיה השבור בין זה המקוה ובין המקוה היותר מעט שבדברים ואפילו היו המים אשר בין אלה המים אשר במקוה ובין המים אשר בסדק בחוט השערה ואפי' היו המים ג"כ אשר בהם כ"ש לפי שהוא מכלל המקוה יחשב ועוקת המערה היא החפירה תחת שטח המקוה בקבוע ולכן יצטרך שיהיה פי זה המחובר כשפופרת הנאד ואז יחשבו המים אשר תוכן עם המים אשר למעלה מהם אשר הם מי מערה וכבר ביאר ר' יהודה שזה אמנם הוא אם תהיה תקרת זאת העוקה מוחזקת מצד שתמנע עצמה מן התחברות במקוה אמנם אם היה ההבדל בין המקוה והעוקה גשם דק מן העפר עד שאילו טבל בו נופל ונתחברו המים במים הנה הוא יחשב מכלל המקוה ולא תצטרך התחברות כשפופרת הנאד ודברי ר' יהודה אמת ע"כ וכ"כ בחיבורו פ"ח מהל' מקוואות חורי המערה וסדקי המערה מטבילין בהן אע"פ שאין המים מעורבים עם המקוה אלא בכ"ש עוקה שבתוך המקוה אם היתה הקרקע המבדלת בין העוקה והמקוה בריאה ויכולה להעמיד את עצמה אין מטבילין במים שבעוקה עד שיהיו מעורבים עם המקוה כשפופרת הנאד ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה אפי' אינם מעורבים אלא בכ"ש מטבילין בהם ע"כ ודכתב דברי ר' יהודה אמת לפי דקי"ל כ"מ שאמר רבי יהודה אימתי אינו אלא לפרש וכמ"ש רבינו בפ' מפנין ס"ס ג':(נו) כתב הרמב"ם בפ"ח מהל' מקוואות שלש גומות שבנחל התחתונה והעליונה של כ' סאה והאמצעית של מ' סאה ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל אע"פ שהוא נכנס לתוכן ויוצא מתוכן אין זה עירוב ואין מטבילין אלא באמצעית שאין המים הנזחלין מערבין אא"כ עמדו עכ"ל וכתב הב"י דטעמו מדתניא בתוספתא פ"ו דמקוואות שלש גממיות שבנחל העליונה והתחתונה של כ' כ' סאה כו' ופסק כחכמים ונראה מדבריו שאינו מפרש מחלוקתם בגוד אחית וגוד אסיק כדמשמע בפ' אין דורשין אלא באם המים הנזחלים מערבים את המקוואות וצריך טעם למה שינה ממאי דמשמע בגמ' דמפרש פלוגתייהו וכתב הריב"ש בתשובה וז"ל הא דמשמע בפ' אין דורשין דבגוד אחית לית דלכ"ע אמרי' היינו ר"מ ור' יהודה אבל רבנן דפליגי עלייהו כתוס' ס"ל דאין קטפרס לעולם חיבור אפילו ע"י גוד אחית עכ"ל אבל בכ"מ מסיק עלה וז"ל ונ"ל שהרמב"ם מפרש שלא אמרו בפ' אין דורשין דפליגי בגוד אסיק אלא ר"מ ור' יהודה אבל חכמים טעמייהו משום דאין מים הנזחלים מערבים את המקוואות ע"כ ועיין לקמן בסעיף ע"ז : (נז) כל מה שיעמוד בשפופרת ממעט . ומדלא הביא רשב"ג דפליג במתני' ואמר דכ"ש מבריית המים טהור ש"מ דס"ל לרבינו דלית הלכתא כרשב"ג וכן פסק הרמב"ם בפי' המשנה דאין הלכה כמותו וגם בחבורו פ"ח מהל' מקוואות וכבר כתבתי לעיל סעיף כ"א דלרבנן אין מטבילין בהן אע"פ שהיא מבריית המים וניחא ספי מדלהרמב"ם דהיא סובר דמטבילין בו ואפ"ה סובר דממעט ואע"ג דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כמ"ש רבינו לעיל פ' המפלת סי' ג' כבר כתבתי שם במ"י די"א דלאו כללא הוא וכתבתי דבריהם בפ' הפרה ס"ס ד': (נח) שאוב בצד מקוה כשר . אבל בשער המים שבסוף ת"ה כתוב הא דבעינן כשפופרת הנאד היינו דוקא להכשיר מקוה חסר מן השלם אבל להכשיר מקוה שלם שאינו שאוב ממקוה שאוב אע"פ שאינו משיקן אלא כשערה כשר לפי שהשאוב אינו פסול אלא מדבריהם הם הקילו בו בכך שאע"פ שמי ההשקה אינם רואים פני האויר אע"פ שאין משיקו אלא כשערה ע"כ וכך סתם בעל הש"ע אבל רמ"א הגיה עליו דכדברי רבינו ראוי להורות דאפילו בפסול שתיבה בעינן כשפופרת הנאד : (נט) צריך שיהא הנקב רחב כשפופרת כו' . ואי בעינן שיעור המים העוברים דרך הנקב כשיעור רוחב הנקב או לא כתבו התוס' בר"פ חומר בקדש וכן הר"ש בספ"ח דטהרות דר"ת סובר דאע"פ שהנקב שיעורו כשפופרת הנאד כל שיש בנקב מים טופח להטפיח סגי ודיש לומר נמי דגם המים צריך שיהיו כשיעור הנקב ולא הוזכר שיעור טופח להטפיח במקום שצריכים נקב כשפופרת הנאד וכ"כ המרדכי בשבועות בשם ר"י וכתב הב"י דמדברי הפוסקים שסתמו דבריהם נראה כפירושא בתרא דבכל מקום שהמים מתערבים דרך נקב או דרך פרצה של מעלה שיעור המים כשיעור הפרצה שהצריכו בה דהל"כ ה"ל לפרש וכן נראה שהוא דעת סמ"ג שכתב סברת ר"י שהביא המרדכי ודלא כסמ"ק שכתב עירוב מקוואות כשפופרת הנאד ופי' התוס' שא"צ שיהיו המים צפים בתוך הנקב רק טופח ע"מ להטפיח ע"כ : (ס) רחב כשפופרת כו'. וכתב המרדכי בשבועות וז"ל נראה לראבי"ה דאם יש נקבים הרבה דקים מצטרפים לשפופרת הנאד דתנן בפ"ו דמקוואות הסידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא"כ נקובים כשפופרת הנאד וכו' עד אם היה שק או קופה מטבילין כמו שהן מפני שהמים מעורבים בהם והא דאמר רבא בפ' חומר בקדש מקוה שחלקו בכתל ובגרגותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה דהא ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן עד דאיכא מ' סאה אלמא לא מהני נקבים להיות חבור וי"ל דהתם מיירי שאין בא' מהם מקוה שלם לבדו דאז אפי' כשפופרת הנאד לא מהני נקבים אבל כשהאחד שלם והשני חסר או אפילו נקבים דקים מצטרפים לשפופרת הנאד והיא דארעא חלחולי מחלחלא ה"פ כשחופר בסמוך זה לזה ב' או ג' חפירות שכולם חסרים ואין בא' מהם מ' סאה אע"פ שניכר דארעא חלחולי מחלחלא והחלחול מפעפע מזה לזה אפ"ה לא הוי חבור אבל אם חופר אצל הנהר או אצל המקוה שלם בכדי שאנו רואים את החלחול כה"ג נראה דהוי החלחול חיבור וראיה משק וקופה כדפי' ר"י עכ"ל : (סא) ואצבע הוא בינוני וביה מפעפיק הכא.וכ"כ הר"ב וכתב הב"י וז"ל ומשמע מדבריהם דאצבע דהכא היינו אצבע הסמוך לגודל וכל שתי אצבעות מהם חוזרות בתוך הנקב הוי כשפופרת הנאד אבל הרמב"ם כתב בפ"ח מהל' מקוואות שהם ב' אצבעות ראשונים מן הד' שבפס היד וכן סתם בש"ע ועי' בהל' ס"ת סעיף כ"ז וכתב הטור שא"צ שיהא מרובע ב' אצבעות על ב' אצבעות אלא אפילו עגול וכ"כ הר"ש בפשיטות בספ"ח דטהרות : (סב) שנסדק לשתי . אפי' כל שהוא.טור: (סג) מצטרף.כתב הרמב"ם כוונת מצטרף שנצטרפו הב' מקוואות וישלם השיעור יחד וכתב הב"י דנראה מדבריו דהיינו דכל.שנסדק לשתי מצטרפים יחד המקוואות כיון שכל הכותל נסדק לשתי ואפי' אי כי מצרפת לכוליה סדק לא יהא בו כשפופרת הנאד אבל רבינו ירוחם כתב נסדק לשתי מצטרף כל הסדק לשפופרת הנאד משמע מדבריו דאי כי מצרפת לכוליה סדק לא יהא כשפופרת הנאד אע"פ שנסדק לשתי אינו עירוב וכי נסדק לערב אע"ג דכי מצטרפת לכוליה סדק אית ביה כשפופרת הנאד אינו עירוב עד שיהא כשפופרת הנאד במקום א' ע"כ : (סד) פי' לשתי מצד זה לצד זה כו'. וכן פי' ר"ש וכ"כ רבינו ירוחם ז"ל אבל הראב"ד פי' בספר בעלי הנפש לשתי מלמעלה למטה לערב מצד זה לצד זה וכן פי' הרמב"ם שתי הוא האורך וכמוהו בכותל מלמעלה למטה וערב הרוחב וכמוהו בכותל מימין לשמאל ובפ"ח מהל' מקוואות סתם דבריו וכתב כלשון המשנה ובש"ע כתוב מצד זה לצד זה אפילו כל שהוא לשתי מצטרף ונראה לי שצריך להיות לשתים והוי כפירוש הר"ש דאי לא תימא הכי אלא שסתם הדברים ולא פי' מהו לשתי או מהו לערב א"כ הא דכתב מצד זה לצד זה למה לי : (סה) כיון שהפרצה היא בראש הכותל . וכתב המרדכי בשם ר"י שכן אם היו כל המקוואות במקום שאין ביניהם כי אם גל של עפר א"נ כי אם שמשוה הקרקע כדי שילכו המים מזו לזו אפילו כקליפת השום והכי מוכח בפרק ה' דפרה דתנן שתי שקתות באבן אחת קדש אחד מהן וכו' אם היו נקובות כשפופרת הנאד מזו לזו או שהיו המים צפים ע"ג כקליפת השום קידש א' מהן המים שבשני' מקודשים ע"כ : (סו) וטיט הנדוק . ל' הטור והטיט שהוא עב קצת אפילו יש בו רכות שיכולין להריקו מכלי אל כלי ע"כ ועיין בפירש"י שבסי' ג': (סז) ואפי' עשה כל המקוה מאלו כו'. ונראה דאף בעשה כל המקוה מטיט הנדוק מכשיר אבל הטור פי' משלג או כפור או ברד נראה מדבריו דאילו מטיט הנדוק לא וכתב הב"י משום דמשמע ליה להטור דא"א לומר שאם עשה כולו מטיט הנדוק שיהא כשר מדאמרינן בספ"ק דסוכה טיט הנדוק יוכיח שמצטרף למ' סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה (וכתבו רבינו לעיל סי' ג') הלכך ודאי לא על הטיט הנדוק נתכוון הרא"ש ז"ל אלא אאינך דאע"ג דלא אשכחן דשרו לעשות כל המקוה מהן אלא בשלג מיניה ילפינן לאינך דמאי שנא עכ"ל ומ"מ קשה לי דאע"פ שאין טובלין בו הרי מצטרף וה"ל לכתוב כן ובש"ע נמשך עוד אחריו שהשמיט בכאן המלה וזה תימה דהרי בטור קשיא שהשמיטו בריש כמ"ש הב"י עצמו : (סח) דצריך שיהא נכבש כו'. והמרדכי בס"פ כמה טומנין כתב שרבינו שמחה הורה שהטובל בשלג שאינו מפושר ומחזיק מ' סאה שעלתה לו טבילה מדתנן דשלג וברד מעלין את המקוה ובלא הופשרו היא דאי בהופשרו פשיטא דהוו כמו שאר מים והר"ר אליעזר מפרש מתני' בהופשרו והא קמ"ל דאין דין שאובים עליהם וגם רבינו שמחה התיר בתחלתו ולבסוף חזר בו כי א"א שכל השלג העולה למ' סאה יגע בבשרו ועוד דאמרינן אין מטבילין בכיפין עכ"ל וכתב הב"י וז"ל ומשמע לי דפשטא דמתני' ודברי הפוסקים לא מוכחו כלל כדברי הר"א אליעזר דודאי בלא הופשרו מיירי דאי הופשרו פשיטא דהוי כשאר מים ופוסלים את המקוה אי שאובים נינהו דדוחק לומר שאתר שנתנן במקוה הופשרו ובהדיא תני בתוספתא עגולי שלג המשוקעים בבור ... הרי אלו מעלין ומשמע ודאי דבעודם עיגולים קאמר דמעלין ואע"פ שלא הופשרו ומהכא נשמע שא"צ שכל מים מ' סאה יגעו בבשרו ודלא כרבינו שמחה שמצריך כן וגם מ"ש דאין מטבילין בכיפין נראה שאין ענין לכאן דהתם שאני שהכיפין עומדין באויר אבל הכא השלג בקרקע ועליו שלג אחר וכן עד כמה אמות גבוה מאי שיאטא דדמיון דכיפין איכא הכא הא לא דמיא

אלא

עסיים ומי כבשין ומי שלקות (סט) והתמד עד שלא החמיץ. כיצד פוסלין ולא מעלין. מקוה שיש בו מ' סאה (ע) חסר קורטוב ונפל מהן קורטוב לתוכו לא העלוהו ופסלוהו בשלשה לוגין. אבל שאר משקין מי פירות והציר והמורייס והתמד משהחמיץ פעמים מעלין ופעמים אין מעלין. כיצד מקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת נפל מהן סאה [א]לא העלוהו. היו בו מ' סאה ונתן סאה ונטל סאה כשר. ומפרש בפ' הערל (דף פג.) עד רובו [י] אבל מים שאובין אפי' יותר מרובן:

ים (מקואות פ"ז מ"ג) (עא) הדיח בו סלי זיתים וענבים ושינו את מראיו כשר. רבי יוסי אומר מי הצבע פוסלין אותו בשלשה לוגין ואין פוסלין אותו בשינוי מראה נפל לתוכו יין או מוהל (עב) ושינו את מראיו פסול. כיצד יעשה ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיהן למראה מים. היו בו מ' סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו למראה מים. בתוספתא (שם פ"ה) מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפל לתוכו יין ונשתנה מראיהן [כ] אינו נפסל בשלשת לוגין. (עג) ולא עוד אלא אפי' חזרו מראיו לכמות [ב]שהוא כשר היו בו מ' סאה ונפל לתוכו יין ונשתנו מראה חציו הטובל בין במקום מים בין במקום יין (עד) כאילו לא טבל (עה):

כ (שם מ"ה) שלשה לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין והרי מראיהן כמראה יין [ל] ונפלו למקוה לא פסלוהו. שלשה לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב והרי מראיהן כמראה מים ונפלו למקוה לא פסלוהו. רבי יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר המראה. רבנן בעו חזותא ושיעורא הלכך לא פסלוהו בין ברישא בין בסיפא ור"י בן נורי פליג בסיפא והלכה כרבנן:

כא (שם מ"ו) (עו) מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא. (עז) [מ] רבי יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור. [נ] הטביל בו את הסגום והעלהו (עח) אם היה מקצתו נוגע במים טהור. הכר והכסת של עור כיון שהגביה שפתותיהן מן המים המים שבתוכן שאובין. (עט) כיצד יעשה מטבילן ומעלן דרך שוליהם. סגום הוא בגד עב של צמר בעוד שמקצתו נוגע במים אין המים המתמצין ממנו נחשבין כשאובין כ"ז שלא העלוהו לגמרי מן המים וטהור המקוה. אבל כשהעלוהו שלו נחסר המקוה והמים המתמצין שאובין הן ופוסלין את המקוה. תוספתא (שם) הטביל בו יורה גדולה הרי זו טמאה [ס] מפני שמימיו מקלחין. כיצד הוא עושה מורידה דרך פיה והופכה ומטבילה ומעלה אותה דרך שוליה. הקופץ למקוה הרי זה מגונה. הטובל פעמים במקוה הרי זה מגונה. [ע] (פ) הקופץ למקוה אמקוה מלומלם קאי כי המים נתזין לחוץ ונמצא טובל במקוה חסר. וכן הטובל פעמים במקוה מלומלם שמא בפעם ראשונה לא טבל כהוגן על סמך השניה ושמא חסרו המים. אבל כשאינו טובל אלא פעם אחת נזהר לטבול כהוגן. ואף שאם יצאו המים מן המקוה מחוברין הן למים שבמקוה בשעת טבילה: (מקואות שם מ"ז) הטביל בו את המטה אע"פ שרגלי המטה שוקעין בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמין כשתתחב רגלי המטה בטיט כבר קדמו המים ונגעו ברגלי המטה קודם שהגיעו לטיט ואותן המים מחוברין למקוה הלכך לא הוי חציצה. כדתנן בפ' שמיני דמקואות (מ"ס) האוחז באדם ובכלים ומטבילן

הגהות הב"ח א נפל מהן סאה לתוכו לא העלוהו: ב חזרו מראיו לכמות שהיו כשר:

רש"י ור"ש מי כבשין ומי שלקות. שנכבשו בהן פירות וירקות או נשלקו והא דתנן במס' תרומות בספ"י מי כבשים ומי שלקות של תרומה אסורים לזרים בירו' ברים פ"ה פריך לה ממתני' דהכא הכא את עביד ליה אוכל והכא את עביד ליה משקה א"ר מנא כאן בקשין כאן ברכין כאן באוכל כאן במשקה א"ר יוסי בר בון אפי' תימא כאן וכאן בקשין כאן בכאן ברכין נותנים טעם לתרומה ואין נותנים טעם במקוה כלומר קשין שנתערבו המים מחמת הכבש והשלק רכין מים בעלמא והא דקאמר כאן באוכל כאן במשקה היינו פי' דקשין ורכין ור"י בר בון משני דתרומה תלויה בנתינת טעם דהוסר באכילה אבל מש"ה לא נפקי מתורת מים לענין מקוה: **והתמד עד שלא החמיץ.** בספ"ק דחולין נמי תנינן הכי ואמרינן בגמ' מני מתני' לא ר' יהודה ולא רבנן דתנן המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ור' יהודה מחייב מני אי רבנן אע"ג דהחמיץ אי רבי יהודה אע"ג דלא החמיץ ומשני רב נחמן בשהחמיץ מחלוקת ומתני' ר' יהודה ור' אלעזר מסיק דבשלא החמיץ מחלוקת וצריך לדקדק שלא תקשי מסקנא דירושלמי לפי שעמי דהתם: **פעמים מעלין.** כדמפרש בשיש בו מ' סאה מים כשרים ונתן בו סאה מי פירות ואח"כ נטל ממנו סאה בתערובת מים ומי פירות ביחד דהרי כל הסאה של מי פירות משלים את המקוה ולא נחסר ממנו כי אם אחד ממ' ואחד לפי החשבון וכס"פ הערל אמרי' דכשר עד רובו: **פעמים אין מעלין.** כדקתני במקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת ובו שאר המשקים חלוקים מן המים דאילו מים היו פוסלין ושאר המשקים לא פוסלין ולא מעלין כה"ג. אבל בפעמים מעלין אין שאר המשקים חלוקים מן המים דמקוה שיש בו מ' סאה שלמים נתן סאה מים שאובים ונטל סאה כשר ואפי' יותר מרובא מש"כ במי פירות: **נתן סאה וכו'.** מפורש לעיל בסי' א': **ים כשר.** דהדחת סלים לא חשיב שינוי מראה: **מי צבע פוסלין אותו בג' לוגין.** בפ"ק דמכות פריך מהכא לרב דאמר ג' לוגין מים שאובים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו ומשני התם מיא דציבעא מיקרו הכא תמרא מזיגא מיקרי: **ואין פוסלין אותו בשינוי מראה.** משום דצבעא לית ביה משקה: **ימתין עד שירדו גשמים.** ולמלאות בכתף א"א דכתסר עסקי' [דנפסל] בג' לוגין: **ממלא בכתף.** גם כאן משמע דמקוה שלם אין השאובים פוסלין אותו לעולם: **אינו נפסל בג' לוגין.** מים שאובים שנפלו בעוד שנשתנה מראיהן ואפילו חזר אחר כן למראיו כשר להקוות עליו: **כאילו לא טבל.** שהרי אין במקום המים מ' סאה דכולהו לא היה אלא מ' סאה: **כ לא פסלוהו.** דהא"ג דאיכא ג' לוגין שלמים כיון דחזיתייהו דתמרא לא פסלי: ג' לוגין [מים] חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב. שאינו דוחה את מראה המים: **ומראיהן כמראה מים.** כיון דליכא שיעורא במיא לא פסלי דרבנן תרתי בעי שיעורא וחזותא: **הכל הולך אחר המראה.** דכי היכי דאזלת ברישא בתר חזותא ואמרת לא פסלוהו סיפא נמי זיל בתר חזותא ואימא פסלוהו: **כא מכוונות.** לא פחות ולא יותר: **השני טמא.** שחסר המקוה על ידי הראשון: **נוגעות במים.** בשעת טבילת השני: אף השני טהור. דכמאן דמחברי מים שעל הראשון למי המקוה דמו: **סגום וכו'.** מפורש לעיל בסימן ב': **המים שבתוכן שאובין** - ומוזרין ופוסלים את המקוה בג' לוגין. שהיה בו מ' סאה מכוונות ונתחסר [כשהגביהו] שפתותיהן מן המים: **מפני שהמים מקלחין.** ונעשים מים שבתוכה שאובין: **בטיט העבה.** שאינו נרוק ואין מטבילים בו: **שהמים מקדמין.** לאותן הגומות של כרעי המטה ובמים והטבלו ואין כאן חציצה דאין חוצץ אלא טיט היון וטיט היוצרים:

דברי חמודות

אלא ליס או בריכה העמוקים מאה אמה שטובלין במים העליונים או בתחתונים ופלג נמי דכוותייהו הילכך דברי רבינו שמריש נראה בעיני ומ"מ אין להקל לעשות מעשה באיסורא דאורייתא נגד הר"ר אליעזר ורבינו שמחה עכ"ל הב"י ולשון רמ"א דטוב להחמיר לכתחלה וכתב רבינו בתשובה כלל ל"א סי' ב' דתניא בתוספתא דטהרות מקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובים נימוחו כשר להקוות ומשמע מדבריו דכשר להקוות דקתני פירושו כשר לטבול בו שהוא מקוה כשר וכן פי' סמ"ג וכתב שכן לשון התוספתא בכמה מקומות וגם בתוספתא דשקלים מקוה שיש בו מ' סאה כשר להקוות עליו וכ"כ רבינו ירוחם וז"ל נראה דהע"פ דלא נימוח סאה אחת משלמת למקוה שחסר סאה ומ"מ צריך שיהיה בענין שכשיהיה נימוח שיהיה שם סאה עכ"ל וכתב עוד סמ"ג על דברי השאלתות שסוברים שאם היה כל המקוה מים שאובים שהומשכה לא פוסלים ולא מטבילים בהם עד שירבו עליהם מי גשמים מ' סאה אבל אם לא הומשכו אפי' ג' לוגין מים שאובים בתחלה פוסלין את המקוה אפי' היה אח"כ מ' סאה כשרים לפי זה אומר אני דהיא תוספתא דמקוה שהגליד ונימוח כשר להקוות עליו שמדבר בענין זה להוסיף אח"כ מ' סאה גשמים וחושב הגליד ונימוח כמו שאובה שהמשיכה עכ"ל ובב"ע העתיק התוספתא כלשונה ורמ"י ז"ל פירשה כפירוש רבינו ז"ל:

(סט) **והתמד** עד שלא החמיץ. וכן מי הצבע כדברים הסי' דלקמן: (ע) **חסר** קורטוב. לאו דוקא כמ"ש בסוף המס' עי' סעיף מ"ס: (עא) **הדיח** בה סלי זיתים וענבים ושינו את מראיו כשר. פי' הר"ש דהדחת כלים לא חשיב שנוי מראה והראב"ד כתב בספר בעלי הנפש למדנו מכאן שאין שנוי מראה פוסל עד שיתערב בו גוף המשקה והוא משנה את מראיו אבל אם שרה בו סמנים או אוכלים ונשתנו מראיו כשר שהרי הדיח בו סלי זיתים וענבים אינם פוסלים בשינוי מראה מפני שאין בהן מגוף הדבר המשנה את מראיו וכן מי הצבע אין בהם כי אם שריית סמנים בלבד ופוסלין בג' לוגין משום דמיא דציבעא מקרו וז"ל הרמב"ם בספ"ז מה"מ מקוה שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל לו דבר הרי זה כשר לא אמרו אלא שנשתנה מחמת משקה אחר ע"כ וכתב הב"י דנראה שהוא נלמד בק"ו ממי צבע ומהדיח בו סלי זיתים וענבים ושינו מראיו שהוא כשר: (עב) **ושינו** את מראיו פסול. וכתב הראב"ד בספר בעלי הנפש נראה כי שינוי מראה אין לו שיעור אלא כל שנשתנה מראיו מכמות שהיה פסול מדלא קאמר ושינו מראיו למראה יין ועוד הא קתני בסיפא עד שיחזרו מראיהן למראה מים ועוד למדנו מכאן שאין לשינוי מראה שיעור אלא אפילו מלוג אחד נשתנו מראיו פסול עוד יש הפרש בין פסול ג' לוגין לשנוי מראה כי הג' לוגין אין פוסלין אלא בשאובים כגון שנמשך לתוכו יין מן הגת ומוהל מבית הבד שלא מתוך כלים ממאי דתני בת"כ מקוה מים ולא מקוה כל משקים פרט לשנפל לתוכו מי כבשים ומי צבעים ושנוי מראיו ודייקין מיניה מקוה כל משקים דומיא דמקוה מים מה התם שלא בשאובים אף הכא שלא בשאובים ואפ"ה מעטינהו קרא ע"כ. וכתב עוד הראב"ד וז"ל המקוה השלם אע"פ שאינו נפסל בשאובים נפסל בשינוי מראה אבל בדין המעיין שמעת שאינו נפסל בשאובים אבל בשינוי מראה לא שמענו אלא אין לנו אלא כלשון משניתנו ושלא מצינו דין המעיין משתנה אלא בב' דברים שאם עשאו כולו שאוב נפסל לגמרי ואם ריבה עליו מים שאובים נפסל מלטהר בזוחלים אבל פסול מראה אין בו עכ"ל וז"ל שער המים שבסוף ת"ה המעיין מטהר בכ"ש ומטהר אפילו נשתנו מראיו כיצד נפל שם יין או ציר או מוהל ושינו מראיו כשם שאינו נפסל במים שאובים כך אינו נפסל בשינוי מראה ולא עוד אלא אפילו המקוה שנפסל אם המשיך אליו מי המעיין מטהר אותו אפילו לא חזרו למראיהם כשם שמטהר אותו מפיסול השאובים כמו שאמרנו ע"כ:

(עג) **ולא** עוד אלא אפילו חזר מראיו לכמות שהוא כשר. פי' הר"ש להקוות עליו וז"ל רמ"ה וכשחוזר והשלים המקוה במים כשרים וחזרה למראה מים כשר ומסיים בה רמ"י ז"ל אפילו מים הראשונים שהיו בו קודם שנפלו בו הג' לוגין מים שאובים: (עד) **באילו** לא טבל. וכתב הב"י וז"ל ולכאורה משמע מינה דבכל גוונא לא עלתה לו טבילה אבל במשנה פ"ז דמקואות תנן נפל לתוכו יין או מוהל ושינו את מקצת מראיו אם אין בו מראה מים מ' סאה ה"ז לא יטבול בו משמע בהדיא שאם יש בו שיעור מ' סאה מים שלא נשתנה יכול לטבול במקום שלא נשתנה וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ז מה"מ. וא"כ התוספתא אע"ג דמתנייא סתם צריך לפרשה דכשאין בה מראה מים מ' סאה מיתניא אבל אם יש בו מ' סאה מראה מים טובל במקום המים וכן פירשוה הראב"ד ז"ל ורבינו שמשון ז"ל ומהתוספתא גופה הוא מוכרח לפרש כן דקתני חבית שנשברה בים הגדול ומראה אותו המקום כמראה אותו היין הטובל באותו מקום כאילו לא טבל הרי בהדיא דלא פסלה אלא אותו מקום שנשתנה בלבד אבל במקום שלא נשתנה כיון דאית ביה מ' סאה כשר עכ"ל:(עה) **תניא** בתוספתא נפלו לו ג' לוגין יין כאילו לא נפל וטובל בין במקום היין בין במקום המים היה שאוב והסיקו הסיק במקום היין זה וזה לא טהור הסיק במקום המים טהור מקום היין לא טהור וכתבה ר"ש בפ"ז דמקואות ופי' נפלו שלשה לוגין יין שלא שינה מראיהן כאילו לא נפל וטובל בין במקום המים בין במקום היין היה שאוב והיה בו שיעור ב' מקואות או ג' והסיקו למקוה כשר כדי להכשירו לטבילה הסיקו במקום היין זה וזה לא טיהר ואע"פ שיש במקום המים שיעור מקוה דשאובים נינהו ולא סלקא להו השקה שבמקום היין ע"כ:

(עו) **מקוה** שהיו בו מ' סאה מכוונות. כתב הר"ן שנשאל על מקוה שהוחזק להיות בו מ' סאה וטבלו נשים בתוכו ולמחרת נמדד ונמצא כשיעור מכוון והשיב כפי מה שבוכחה השאלה הדבר פשוט שאינה צריכה לחזור ולטבול דהעמד מקוה על חזקתו כיון דלא אתיליד ביה ריעותא אבל אני נושא ונותן במענה האוסר וכתב בהם שאותו המקוה פעמים שמימיו עולים פעמים מתמעטין ואני מסתפק בדבריו כי לא ידעתי אם הוא ר"ל שהוא מוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה ואם הוא מוחזק בכך קרוב הדבר שאין לסמוך על חזקתו הראשונה אע"פ שעכשיו ג"כ נמצא שלם וצריכה לחזור ולטבול וראיה מדגרסינן בפ' י' יוחסין אתמר קדשה אביה בדרך וקדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקדושי שניהם ואמרינן עלה נימא כתנאי מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידם בלא ראיה וכן אין מוציאין מידם בלא ראיה דברי ר' יעקב ר' נתן אמר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שהיה ש"מ ואם ש"מ הוא עליהם להביא ראיה שבריא היה נימא רב דאמר כר' נתן ושמואל דאמר כר' יעקב אמר לך רב אנא דאמרי כר' יעקב ע"כ לא קאמר ר' יעקב התם דליכא למימר העמד ממון על חזקתו אבל הכא מי נימא העמד גוף על חזקתו וקי"ל כר"י וטעמא דמלתא משום דכיון דליכא למימר העמד ממון על חזקתו לא אמרינן העמד אדם זה בחזקת בריא כמו שהיה מתחלה ואע"פ שעכשיו ג"כ הוא בריא לפי שאותה חזקה עשויה להשתנות שהרי החולי מצוי ולפיכך אע"פ שעכשיו ג"כ נמצא בריא אין אומרים חזקה זו מבטלת חזקת ממון והה"נ אם מקוה זה הוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה אין חזקתו הראשונה שהוחזק להיות בו מ' סאה מוציאה הטמא מחזקתו ואיכא למימר העמד על חזקתו ואימר לא טבל ולפיכך אם הוא מוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממ' סאה צריכה לחזור ולטבול כ"ז שלא ידענו בודאי שבשעה שטבלה היה בו מ' סאה אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטין כל כך שיעמדו על פחות ממ' סאה אע"פ שפעמים שמימיו עולים ופעמים מתמעטים א"צ לחזור ולטבול דהא איכא למימר אוקמיה אחזקתיה שהוחזק שהיה בו מ' סאה והא לא אתילידא ריעותא כלל ואע"פ שפעמים מימיו עולים ופעמים מתמעטים מה בכך ע"כ וכתב רמ"י ז"ל ואע"ג שיש חזקת האשה כנגדו שהיא בחזקת טמאה מ"מ כיון דידעינן בודאי שהמקוה היה שלם הוי כמו ס"ס ספק שמא לא נתמעט כלל ואת"ל נתמעט שמא לא נתמעט לפחות ממ' סאה לפיכך טהורה עכ"ל וכתב עוד הר"ן דמ"מ כשר הדבר לעיין קודם טבילה אם יש בו מ' סאה אם להו שאין סומכים על החזקות במקום שאפשר להתברר מדאמרינן בפ"ק דפסחים גבי משכיר בית לחבירו בי"ד דליתיה קמן דנשייליה אלמא כל היכא דאיתיה קמן שיילינן ליה עכ"ל ותנן ברפ"ב דמקואות הטמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל אפילו טבל ספק יש בו מ' סאה ספק אין בו ב' מקואות אחד יש בו מ' סאה ואחד אין בו טבל בא' מהן ואינו יודע באיזה מהן טבל ספקו טמא ופסקה הרמב"ם בפ"י מה"מ ומסיים בה לפי שהטמא בחזקתו עד שיודע שטבל כראוי והכי משמע ודאי דהא סתמא קתני ספקו טמא וה"נ בגמ' דספ"ג דגיטין אמרינן ממתני' דהכא דחלוקים עליו חביריו על ר"א בן שמוע דתנן התם דס"ל לענין המניח פירות להיות מפרים עליהן תרומה ומעשרות שאם אבדו ה"ז חושש מע"ע ותו תנן התם מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו ע"ג למפרע בין ברה"י בין ברה"ר טמאות וה"נ מסיים בה הרמב"ם עד שיודע זמן שנמדד בו והיה שלם וראיתי להב"י שכתב על דברי הרמב"ם בפיסקא זו שפסק כר' יוסי ואני אומר דלפום ריהטיה לא עיין ולא דק דפלוגתא דת"ק ור' יוסי בטומאה קלה כגון אכל אוכלים טמאים כו' וכך פי' הרמב"ם בפי' המשנה ור"י אומר שאפי' טומאה דרבנן העמד טמא על חזקתו והוא פשוט ומבואר במשנה עצמה גם בגמ' דפ' בכל מערבין ריש דף ל"ו וגדולה מזו שבחבורו כתב הרמב"ם בהדיא בד"א כשהיתה הטבילה מטומאה חמורה אבל אם טבל מטומאה קלה כו' כגון שאכל אוכלים טמאים כו' אע"פ שנסתפק לו אם טבל כו' ה"ז טהור ומצינו למדין דאדרבה שפסק דלא כר' יוסי ורישא דבטומאה חמורה דפסק לחומרא היינו דאתיא כב"ע הרי שהב"י לא דק בזה במשנה ולא בגמ' וגם לא עיין בחיבור הרמב"ם עצמו בזה: (עז) **ר"י** אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור. ובטור פסק כמותו וכמ"ש כבר במ"י והב"י נתלבט מאד למצוא טעם לסברת הטור למה פוסק כיחידאה ונלאה למצוא טוב טעם אבל אני כבר כתבתי בס' תוס' יו"ט בס"ד בפ"ג דמקואות משנה ב' דטעמו דהטור משום מוכיחות דקי"ל אפי' גוד אחית ומב"ה פסק כר' יהודה ודמדמה לן תנא בתר הכי בסגום עבה והוי מחלוקת ואח"כ סתם אבל הרמב"ם פוסק בפי' המשנה וגם בחבורו דלא כר' יהודה ואע"פ שפוסק להא דסגום וכבר כתבתי טעמים לחלק במ"י בשם הריב"ש והכ"מ ע"ש וכתב הב"י דאף הראב"ד פוסק דלא כר' יהודה אבל יהיב טעמא משום דלא אמרי' גוד אחית: (עח) **אם** היה מקצתו נוגע במים טהור. אע"פ שזבו ממנו ג' לוגין למקוה כדתניא בתוספתא הטביל את הסגום וזבו ממנו ג' לוגין למקוה כשר: (עט) **כיצד** יעשה מטבילין ומעלין דרך שוליהן. אבל הקופה והשק מטבילין ומעלין כדרכן ואינו חושש כדתנן בפ"א דמקואות ופסקה הרמב"ם בפ"ה מהל' מקואות: (פ) **הקופץ** למקוה כו'. כתוב בש"ע סימן ר"א סעיף ס"א הכופת ידיו ורגליו ויושב לו באמת המים אם נכנסו מים דרך כולו טהור ודברים הללו כתוב בספרו הב"י סי' קצ"א ולקוחים מהרמב"ם פ"א מהלכות מקואות (הלכה ט') ונראה דהיינו לומר דהיכא דלא טבל כדרך גדילתו (שכן הוא דין הטבילה לקמן סי' שה) בודקים אותו ואם נכנסו המים בכל [המקומות] שהיה נכנס אילו טבל כדרך גדילתו עלתה לו טבילה ואם לאו לא עלתה לו טבילה ע"כ וכן מצאתי בפי' הר"ש בפ' אחרון דמקואות שהביא לתוספתא זו שם מתני' ח' וכתב עלה פי' כופת ידיו ורגליו עכ"ל ולכן נ"ל

דכופת

מעדני יום טוב

להכי תנא בתוספתא כו'. כדי דלא תפרש כדמשמע ממתני': [י] **אבל** מים שאובים אפילו יותר מרובן. וטעמא כתב רבינו לעיל סוף סי' א': [כ] **אינו** נפסל בג' לוגין. כיון שחזר למראה יין הרי הוא כאילו כולו יין ובסיפא תנן ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין כו' לא פסלוה: [ל] **ונפלו** למקוה לא פסלוהו. והוא דלא נשתנו מראה המקוה: [מ] **רי"א** אם היו רגליו של ראשון כו'. ובפרק אין דורשין מפרש טעמא דרבי יהודה משום דאית ליה גוד אחית מים שעליו כאילו הם במקוה ורבנן לית להו גוד אחית ובהפ"ב דגיטין משמע דטעמא דרבנן משום דטופח להטפיח אינו חבור. ב"י: [נ] **הטביל** בו את הסגום אם היה מקצתו נוגע במים טהור ולכאורה ר' יהודה הוא. וכ"כ הברטנורה וכן נראה דעת הטור שהרי פסק כר"י והיא דסגום נמי ש"מ דמאן דקתני הא תני נמי להא אבל הרמב"ם פוסק כת"ק דר"י וגם להא דסגום נראה מזה שסובר דאתאן לכ"ע וקשה דמ"ש סגום הנוגע במים מרגליו של ראשון הנוגעות במים ותירץ הריב"ש בתשו' שהסגום עבה הוא בולע את המים ואינו כמו האדם שאין המים בלועים בעצם חלקיו אלא בשטח גופו וכיון שטופח להטפיח שעל גופו אינו חיבור הרי נחסרו המים אבל הסגום העבה הוא בולע הרבה מן המים ולזה כשמקצתו במים הרי הוא כאילו כל המים הבלועים בנגד מקצתו של מעלה נוגעים במים בקצתו שבתוך המים והרי כל המים מעורבים למקוה ע"כ ובכ"מ סוף פ"ח מהלכות מקואות כתב על הריב"ש דק"ל על תירוצו זה דמה לי שיהיו בלועים בעצם חלקיו מה לי שיהא טופח על גופו ומה טעם הוא לומר שבשביל שהסגום בלוע מים הרבה יהיה חבור ומ"מ וכיון שטופח שעל גופו אינו חיבור קשה שזהו מערכה על הדרום לכן נ"ל שהטעם משום דכשהגביה קצת הסגום אינו כ"כ קטפרס כמו שהוא האדם ועוד יש לומר שהטעם מפני שאין על האדם אלא טופח ואפשר שבקצת מקומות נגוב וכמנא שאינו חבור עכ"ל: [ס] **מפני** שמימיו מקלחין. פי' הר"ש ועושין מים שבתוכה שאובים וכתב ב"י דנראה מדבריו דאתא לאשמעי' שלא יורידנה דרך שוליה ויקלחו המים לתוכה עד שתתמלא ויטבילנה מפני שהמים המקלחים בתוכה נעשים שאובים וכיון שהמקוה הוא מלומלם כשמשקיע אח"כ בתוכו ונתערבו המים שבתוך הכלי עם מי המקוה פסלוהו וא"ת למה מים המקלחים בתוכה נעשה שאובים הרי הם מחוברים למי המקוה י"ל דחיישינן שמא יפסוק הקלוח רגע א' ונמצאו מים שבתוך הכלי שאובים ולפי זה אפשר שאם מורידה דרך צדה שפיר דמי ובכלל מורידה דרך פיה הוא ועי"ל דאע"פ שלא פסק הקילוח הוו שאובים דכל שהמים בתוך הכלי לא מהניא חבור למעיין או למקוה וכמ"ש הרא"ש לעיל סי' ע' ולפי זה מורידה דרך צדה נמי איכא למימר דמפסל משום שאובים דלא מתכשר אלא במורידה דרך פיה בדוקא אבל מדברי הרמב"ם נראה דכל שהמים שבכלי מחוברים למקוה בענין זה לא חיישינן למים שאובים וא"כ במורידה דרך צדה ש"ד ובכלל מורידה דרך פיה הוא עכ"ל בב"י אבל בש"ע סעיף ע"ג כתב שמעלה דרך שוליה כדי שלא ישאר בו מהמים ויחסר מהמקוה והוסיף רמ"א כל המים שבכלי וגם שהמים שבכלי יהיו שאובים ואם יפלו אח"כ למקוה יפסלו אותם מאחר שלא נשאר בה כשיעור מקוה ע"כ וכן נראה עיקר לפי מ"ש דכל שהמים בתוך הכלי לא מהני חבור כו' ומביא ראיה מדברי רבינו אין נ"ל ראיה כלל דהתם דוקא כשהכלי מחובר אבל המקוה או המעין והמים עוברים עליו דים לגזור שלא יטבול בכלי ממש אבל הכא דכלי הזה הוא מוטל אותו בזה לא שמענו שלא יהיו מוכשרים ע"י השקה ואדרבה לקמן סי' ל' בכלי שפיו צר מצריך רבינו למלאותו מים תחלה: [ע] **הקופץ** למקוה אמקוה מלומלם קאי גרס. וכתב הריב"ש בתשובה ביאור דבריו כי הקופץ במקוה מלומלם ר"ל שאין בו אלא מ' סאה מכוונות אבל אלנו גדול ומחזיק עוד כל גוף האדם ולא יותר המים נתזין לחוץ מכח הקפיצה טרם שיתכסה במים כל גופו ונמצא שטבל במקוה חסר ומפני שאינו ודאי וגם דאי הוה איהו הוה אזי ומכגיש הוא מגונה בלבד דלמא מתרמי ולאו אדעתיה וכן הטובל פעמים במקוה זה שמא בטבילה ראשונה לא טבל כהוגן על סמך השנייה ר"ל שלא נכסה כל גופו ונמצא חסרו המים בטבילה הראשונה לפי שכיון שהוא מלומלם גם בחללו שאינו מכיל רק מ' סאה והגוף שמא בשעה שנתכסה גופו יצאו המים מהמקוה מחמת תנועתם ונמצא בטבילה שניה המקוה חסר אלא שהוא חשש בעלמא אבל כשאינו טובל אלא בפעם אחת נזהר לטבול כהוגן שהרי אין דעתו על שניה ומתכסה כל גופו ואף אם יצאו ממנו מים לפעמים שם מן המקוה מחמת תנועתם בשעה שמתכסה כל גופו כיון שהמקוה מלומלם שאינו מכיל כי אם מים מלומלמים וגוף האדם מ"מ טבילה כשרה היא שהרי כיון שהוא טובל בנחת ולא בקפיצה יכול לכסות כל גופו במים קודם יציאת המים ולזה אמר שאף אם יצאו המים שהמקוה בשעת טבילתו מחוברים הם בשעת טבילה והרי הם כגל המקוה שנתלש ועדיין מחובר למקוה והטעם שפירשה במקום מלומלם מפני שהיא שנויה בתוספתא על הסיא למקוה שיש בו מ' סאה מכוונות דפליגי בה ר' יהודה ורבנן באם היו רגליו של

של

ומטבילין טמאין. ואם הדיח ידיו במים טהורין (פא) ומטעם זה א״ל לגביה רגליו בשעת טבילה מפני שהמים מקדמין:

כב (מקואות פ״ז מ״ז) **מקוה** שמימיו מרודדין כובש (פב) אפי׳ חבילי עצים וחבילי קנים (פג) כדי שיתפחו מימיו ויורד וטובל: כג (שם) (פד) **מחט** שהיא נתונה על מעלות המערה היה מוליך ומביא במים כיון שעבר עליה הגל טהורה. ובלבד שלא יתלש הגל [פ] דאז לא היה מטהר אם אין בו ארבעים סאה אלא מצד אחד מחובר למי המקוה:

כד (נדה ד׳ סו ע״ב) **אמר** רבא אשה לא תחוף (פה)[צ] לא בנתר [ק] ולא באהל. נתר (פו)[ר] מקטף מזיא ואהל סריך מזיא. אמר אמימר משמיה דרבא [ש] ואיכא דאמרי דריש אמימר משמיה דרבא אשה לא תחוף אלא בחמין ואפי׳ בחמי חמה. אבל בקרירי לא[ת] דמשרי מזיא. ובפירוש רבינו חננאל גרים אשה לא תחוף בקרירי ואפילו בחמי חמה פירוש אסור לחוף. ובפ׳ כל שעה (דף מב.) אמרי׳ לא תלוש לא *) בחמין ולא בחמי חמה. (פז)[א] אלמא מדמי חמי חמה לחמין: כה (שם) **ואמר** רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו (פח)[ב] שתהא אשה מדיחה בשעת טבילה קמטיה (פט) במים ואע״ג דתנן [ג] הקמטין ובית הסתרים אין צריכין שיבאו בהן המים. נהי דביאת מים לא בעינן (צ) מקום הראוי לביאת מים בעינן. כדרבי זירא דא״ר זירא [ד] כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו. אמר רבין בר רב אדא מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה (צא) ונמצא עצם בין שיניה (צב) [ה] והצריכה רבי טבילה אחרת. תנן בפרק שמיני דמקואות (מ״ה) (צג) נדה שנתנה מעות בפיה וירדה וטבלה טהורה מטומאתה אבל טמאה [היא] על גבי רוקה [ו] נתנה שערה בפיה (צד) קפצה ידה (צה) קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה. (צו) האוחז באדם וכלים ומטבילן טמאין. ואם הדיח ידיו במים טהורין. (צז) ר״ש אומר ירפה עד שיבואו בהן מים. בית הסתרים ובית

*) [בגמ׳ הגי׳ בחמם ועי׳ בהרא״ש פ׳ כל שעה דגרס תרווייהו].

רש״י ור״ש ומטבילן טמאים. כאילו לא הוטבלו דלא באו מים למקום אחיזתו: **ואם** הדיח ידיו במים. קודם אחיזתו טהור לפי שהמשקה שעל ידו מתחבר למי המקוה ואין כאן חציצה: **כב שמימיו** מרודדין. מלשון וירקעו תרגום ורדידו שאין המים עמוקים מחמת שהמקוה רחב והמים מתפשטים בכולו ואע״פ שיש בו מ׳ סאה אין כל גופו מתכסה במים בבת אחת: **וכובש**. לצד אחד של מקוה: **אפי׳** חבילי עצים וקנים כדי שיתפחו המים. כלומר שיעלו כמין תפות ויהיו עמוקים מצד א׳ וטובל בהן וניקט לשון טובא מפני שהעצים והקנים צפין על פני המים וכובש אבנים עליהם כדי שיכנסו במים. והא דקתני אפילו חבילי עצים וקנים כלומר לא מיבעיא אבנים אלא אפילו חבילי עצים וקנים שהמים ביניהם לא חשיב הפסק ומצטרפים למ׳ סאה ובלבד שלא יחלקו כל המקוה דא״כ ה״ל כמקוה שחלקו בסל וגרגותני דהטובל שם לא עלתה לו טבילה כדאיתא (בירושלמי) [בריש] פ׳ חומר בקדש. וי״מ מרודדין שמימיו קרקעותיו שאין לו קרקע אחר כגון במקום בצעים שהיורד בו טובע בכון ואין אדם יכול לטבול שם אא״כ מביא חבילי עצים ומטפחין אותן על המים ועומד עליהם וטובל ואין לשון המשנה משמע כן: **כג היה** מוליך ומביא במים. כאדם שמוליך ומביא ידו במים ומתנענעים מי המערה ובאים הגלים על המעלה שהמחט נתונה עליה ולפי שהמחט דק ויראה פן יפול במים דרך להטבילו כן וכיון שעבר עליה הגל טהורה: **כד לא** תחוף. שערה: **מקטף**. נותק שער ומתגלגל וחוצץ: **סריך**. מדביק השער וחוצץ: **ואפי׳** בחמי חמה. די לה בחמין שהוחמו בשמש: **דמשרו** מזיא. מקשים את השער ואין נכוכס עובר: **לא** בחמי חמה. לפי שחום השמש מחממה: **לא** בחמי חמה. במים שהוחמו בחמה וכ״ש בחמי האור: **כה קמטיה**. בית השחי ובית הסתרים שלה: **כל** הראוי לבילה. במס׳ מנחות ששים עשרונים הבאים בכלי אחד ראויין לבלול ואין בילה מעכבת בו שאם לא בלל כשר ושאין ראוי לבילה כגון ס׳ וא׳ עשרונים בכלי א׳ בילה מעכבת בו ופסולה הואיל ואי בעי לבלול לא מצי למבלל: **טהורה** מטומאתה. מטומאת נדה: **אבל** טמאה ע״ג רוקה. שנפלה על המעות קודם שטבלה וטמאה מתורת מגע דרוקה מטמא במגע ובמשא ואפילו בשודן בפיה טמאה היא מידי דהוה אנבלה בקומצו דטמא בפ׳ יוצא דופן: **נתנה** שערה בפיה. ולא באו המים בשערה: **קפצה** ידה. הוי חציצה: **קרצה** שפתותיה. מלשון כדי לקרוץ בצפורן דפ׳ בא סימן שהדביקה שפתותיה דלא נכנסו המים בפיה ונהי דביאת מים לא בעינן בבית הסתרים ראוי לביאת מים בעינן כדאמר בפ׳ תינוקת ובפ״ק דקידושין וקצת היה נראה דקרצה הוא לשון דוחק שדוחקת שפתותיה ביותר כמו פתחה עיניה ביותר או שעצמה עיניה ביותר דפ׳ תינוקת: **ומטבילן** טמאים. כאילו לא הוטבלו דלא באו מים למקום אחיזתו (באדם)::

מעדני יום טוב

אל ראשון נוגעות במים ע״כ: [פ] **דאז** לא מטהר אם אין בו מ׳ סאה. עי׳ ס״ס א׳ וס״ס י״ב: [צ] **לא** בנתר. פירש״י בפ׳ ר״ע דף פ״ע מין אדמה שקורין ניטלא״ה ע״כ ובערוך כתב ד׳ פירושים י״מ מין אבן שנפסל מהסל שאין לו טהרה עד שתכנס לכבשן וי״מ זרניך. וי״מ אבן שבורים אותו במים ונימוח ובלע״ז אלומ״י וי״מ בלשון ישמעאל אנטרו״ן והוא כמו אבן מתלחלת במים חמים ורוחצים בו במרחץ ראשן בארץ מערב ע״כ והרמב״ם בפי״ב ממס׳ כלים דתנן סתם כלי נתר האריך מאד לפי שהוא אלטפ״ל בלשון הערב והוא אבן רכה מאד בדקות המראה כעין תכלת יותך במים במהירות ירחצו בו השיער והבגדים וכן מנוהו החכמים בכלל המתקים אמרו נתר ובורית כו׳ וביאר תוכן עשיית כלים מהנתר ודחה דברי המפרשים שהוא אלו״ם לפי שלא יוצלח לעשיית כלי וכו׳ וכתב הב״י דזה שנקרא אלטפ״ל בלשון ערב הוא נקרא בלשון לעז גיכד״א: [ק] **ולא** באהל. כך הוא גי׳ הפוסקים ולאפוקי מספרי הגמ׳ דידן דגרסי אול במקום אהל. ב״י: [ר] **מקטף** מזיא. פרש״י נותק השיער וכו׳ והראב״ד כתב בס׳ בעלי הנפש בשם רב אחא ואי אמרת כי מקטף מזיא מאי הוי דלמא דקטיני משתבכי ביני אריכי ומקטר חד מינייהו ולא עיילי ביה מיא: [ש] **ואיכא** דאמרי כו׳. וכך הוא ברי״ף: [ת] **דמשרו** מזיא. פרש״י מקשין השער כו׳ והרמב״ם כתב בפ״ב מהל׳ מקואות שהצונן מקלקלין ומקבלין את השיער ומתקשה ע״כ וכ״כ הטור: [א] **אלמא** מדמי חמי חמה לחמין. וז״ל אינה ראיה כולי האי דהא אפשר דבחימום בכל דהו מתחמם מבא״כ בשערות דיוכל להיות דחמי החמה אכתי מתקשה אותם כל עוד שלא הוחמו ע״י האור ועי׳ בד״ח: [ב] **שתהא** אשה כו׳ מדיחה קמטיה. פי׳ בסוף הלכות: [ג] **קמטיה** ובית הסתרים א״צ שיבואו בהן המים. כדמפרש טעמא בפ״ק דקדושין דף כ״ה דאמר עולא הכל מודים בלשון לענין טבילה כטמון דמי וא״צ ביאת מים בתוך הפה מ״ט ורחץ בשרו במים אמר רחמנא מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי וכתבו התוספות שם מנלן דבעינן ראוי וי״ל משום דכתב ורחץ את כל בשרו דמשמע אפי׳ בית הסתרים וכתיב וידיו ודרשינן מה ידיו מאבראי וממעטים בית הסתרים מ״מ כיון דאיכא כל דמרבינן אפי׳ בית הסתרים איכא למימר לכל הפחות להכי מרבה דבעינן ראוי לביאת מים עכ״ל ויראה לי דהדרשה דנקטינן בגמ׳ מה בשרו מאבראי לאו דוקא דבעי למדרש מבשרו אלא נקט תחלת הדרשה אבל עיקרן וסופן נלמד מידיו וכן היא שנויה בת״כ פ׳ מצורע וידיו לא שטף במים מה ת״ל לפי שנאמר ורחץ את בשרו במים יכול אף בית הסתרים ת״ל וידיו מה ידיו בנראה פרט לבית הסתרים אף כל בנראה פרט לבית הסתרים ע״כ ומשמע דבשרו כולל לכל בשרו בין בגלוי בין בסתר וכן בזב דביה קיימי׳ דברייתא דת״כ לא כתיב כל בשרו וקשיא לי על התוס׳ שכתבו מ״מ כיון דאיכא כל כו׳ ואולי גירסתם בת״כ כך היתה והך קרא דכל בשרו בבעל קרי כתיב וכבר פירשתי בס׳ תוס׳ י״ט בסוף פ׳ ח׳ דמקואות דמה דאיכא לרבויי מכל בבעלי קרי אתיא במכ״ש לגבויי אף בזב וכאילו כתוב שם בפירוש דמי ובתוס׳ דהכא כתבו דסברא הוא שיהא ראוי כמו שאכתוב לשונם בדיבור דלקמן ומיהו י״ל דגבי ביאת מים לא נקטי מסברא בלבד וכן הוא בהדיא בתוס׳ דקדושין ותו מקשינן בתוס׳ דהכא אמאי לא בעינן ביאת מים לכתחלה בבית הסתרים כמו בילה וקריאה בחליצה ובבכורים ותירצו דאין סברא גבי טבילה שלא הקפידה תורה אלא שיטהר האדם ואין לומר דלכתחלה לבעי דכיון דבדיעבד טהור לכתחלה נמי לא בעי ותעלה לו טבילה אבל בילה ומקרא בכורים וחליצה מצוה נינהו הלכך לכתחלה ליעבד ע״כ ובמנחות פ׳ ג׳ דף י״ח תרצו דכיון דדרשינן מקרא דמאבראי הוי כאילו כתב בהדיא דלא בעינן אלא מאבראי: [ד] **כל** הראוי לבילה אין בילה מעכבת כו׳. ומקשו התוספות דאע״ג דבכמה מקומות שינה עליו הכתוב ולימא דלכך שינה עליו לעכב ושמא יש דרשה בשום מקום דבילה לא מיעכבא וא״ת כיון דלא מעכבא היכא דאין ראוי לבילה נמי ליתכשר וי״ל דסברא הוא דכיון דקפיד קרא לכתחלה לעשות המצוה בעינן שיהא ראוי לכך אע״פ שאינו מעכב דאל״כ נתבטל המצוה לגמרי שלא היה יכול לעשותה וכן בכמה מקומות כגון ביאת מים דכתיב כל בשרו וממעטינן בית הסתרים ומ״מ בעינן ראוי לביאת מים בכל בשרו וכן בכמה דוכתי גבי ערל וטמא דמשלחין קרבנן אע״פ שאינו ראוים לשחיטות ולא מיעכבי כו׳ ע״כ ובתוס׳ דקדושין כתבו וא״ל קשה מ״ש דראוי אי שינה הכתוב לעכב לבעי בלילה ממש ואי לא שינה אפי׳ ראוי לא ליבעי וי״ל דודאי שינה הכתוב בבילה כמה פעמים אבל לא כתוב בלשון ליווי ובללת משמע דאתא לאשמועינן דלא בעינן אלא ראוי ע״כ ובמנחות תפסו בשניהם כאחד דתפסו התירוץ דמדלא כתיב ובללת ש״מ דלא מעכב ודבעינן ראוי תפסו התירוץ דסברא הוא כו׳: [ה] **והצריכה** רבי טבילה אחרת. ולפי התוספתא דלקמן דקתני ר״ש שזורי אומר בית הסתרים בנעוצה חוצץ בפנויה אינו חוצץ כתב הר״ן דשמא נשואה היתה וכתב עוד אי נמי אעצם בין שיניה כ״ע קפדי ע״כ וכל דבריו בזה הן דברי הר״ש בספ״ח דמקואות: [ו] **נתנה** שערה בפיה. פי׳ הר״ש ולא באו המים בשערה ובפ״ק דעירובין דף ד׳ ובפ׳ מרובה דף פ״ב אמרינן דשערו מדאורייתא בעי טבילה מדכתיב את כל בשרו את הטפל לבשרו וזהו שער:

אלו

דברי חמודות

דכופת היינו שכפותיו מקופל וכפוף וענינו כיוצא בזה במשנה סוף פ״ח דמקואות אכתבה לקמן (בסעיף נ״ד) קפצה ידיה לא עלתה לה טבילה ובברייתא זו שנה ר׳ חייא או ר׳ אושעיא דאם נכנסו כו׳ משום דס״ד דאפשר לומר דתעלה לה טבילה אפילו לא נכנסו המים בהם מידי דהוה אבית הסתרים דלא בעיא אלא שיהו ראויין לביאת מים כדלקמן סי׳ כ״ה וכיון דידיו ורגליו רגילין לכפתם תסגי ליה בראויין קמ״ל דבעינן כניסת מים ממש כך נ״ל אלא שהרמב״ם הוו ליה לכתבם בפ״ב גבי מים דחציצה וכמו בתוספתא טולה דיני חציצה שנויין אבל ברייתא זו: (פא) **ומטעם** זה א״ל לגביה רגליו כו׳. אם אין שם טיט כדלקמן סי׳ ל״ג: (פב) **אפי׳** חבילי עצים כו׳. וכתב הר״ש דלרבותא נקט חבילי עצים לומר דלא מבעיא אבנים אבל כו׳ וכתב הרשב״א בתשובה דדוקא בעצים או אבנים אבל בכלים פסול כדאיתא בפ׳ חומר בקדש ע״כ ובש״ע סעיף ס״ו כתב כדבריו וצריך לי עיון דמ״ש מהא דלעיל סי׳ י״ב דמסיק רבינו דמטבלין הנחילה ע״י כלים ובש״ע סעיף כ׳ כתב ג״כ לסברתו של רבינו בההיא וצ״ע: (פג) **כדי** שיתפחו מימיו. ויעלו כשיעור זרת למעלה מטיבורה וכבר כתבתי בזה בסוף המסכת לעיל בסעיף מ״ד דאם אין מקוה אחרת וא״א לתקן אפילו צריכה להשתטח על פניה טובלת וע״ש: (פד) **מחט** שהיא נתונה כו׳. תמיהה פליאה בעיני שבעלי הש״ע השמיטו לדין זה וגם רמ״י ז״ל לא הזכירו: (פה) **לא** בנתר. כבר כתבתי במ״י בשם הב״י שהוא הנקרא בלע״ז גירד״א וכתב עוד דלפי זה הנשים שנוהגות להוליך גירד״א למרחץ לחוף בו ראשן יש למחות בידן שלא יעשו כן ביום טבילה וכ״כ הריב״ש ז״ל בתשובה שהוא מוחה ביד הנשים הנזהרות לחוף ראשן בגירד״א מהטעם הנזכר אע״פ שהר״ד דורהן ז״ל היה אומר שנתר אינו גירד״א הוא ז״ל הכריע שהוא גירד״א: (פו) **מקטף** מזיא. פירש״י משתבך וכתב הטור שכן אסור כל שאר דברים המסבכין השער וכתב הב״י דמהרי״ק קולון לא כתב כן בשורש קנ״ט שכתב שהדעת מכרעת דאין לנו אלא מה שאמרו חכמים ומתוך כך התיר לאשה שהוזהרה מפי הרופאים שלא תחוף ראשה במים שיכולה לחוף ביין ולא חיישי׳ לשיבוך או משרי מזיא ועוד דכן הוא לכאורה דאם דוקא מים ולא שאר משקין א״כ הל״ל אשה לא תחוף אלא במים המימה הלכך משמע קצת דה״ה בשאר משקים הצלולים כגון יין וכיוצא בו מיהו כתב עוד דמ״מ נכון וכגון הוא שמקודם שתבא האשה לידי מעשה שתבדוק ותנסה לחוף ראשה ביין ותראה אם יסתבך או ישתבר או יתקשה השער ע״י רחיצת היין יותר ממנה שרגיל לעשות ע״י רחיצת המים ואם תנסה ג״פ ותרגיש ותראה שאין היין גורם א׳ מכל אלו יותר מן המים אז תוכל לסמוך ולעשות מעשה וגם נכון הוא שתשאל לאותם רופאים שהזהירו על רחיצת ראשה במים האם טבע היין [חס] לסבך או לשבר או להקשות השער יותר מטבע המים התמים ובכל מקום מצינו שסמכו חכמים על דברי הרופאים לענין דיני שבת וגם לענין חולה ביה״כ ומעשים בכל יום שאנו סומכים על דברי רופאים עובדי כוכבים להאכילם ע״כ אבל רמ״א בהג״ה כתב להתירא דמהרי״ק שע״י נסיון ורופאים אע״פ שבפנים כתוב לדברי הטור ולא הגיה אותן כחולק ונ״ל לפי שסובר דאפשר שאף הטור מודה בנסיון או בשאלת הרופאים וכתב עוד מהרי״ק בשורש קנ״ט שהדעת מכרעת דחפיפה בנתר ואהל ומים קרים שאסרו אינו אלא לרווחא דמילתא אבל בדיעבד אם חפפה בנתר או באהל או במים קרים ורחצה ועיינה יפה בשערה שאינו נקשר ולא מסובך זה בזה גם לא נקטף סברא דבדיעבד שרי ע״כ וגם זה כתב רמ״א ז״ל ותלמידו רמ״י ז״ל התחכם להתיר בנתר ואהל ע״י נסיון ג״פ ולא דבר נכונה שלא התיר מהרי״ק אלא בדברים שלא הוזכרו בגמ׳ ומה שהתיר בנתר ודכותיה בדיעבד גם לא התירו אחר כך לכתחלה בנסיון ג״פ דזה לא יצא מפיו מעולם: (פז) **אלמא** מדמי חמי חמה לחמין. אע״פ שכתבתי במ״י שאין ראיה גמורה ומיהו כתב הב״י דאף הרמב״ם והרשב״א כתבו דבחמי חמה יכולה לחוף: (פח) **שתהא** אשה מדיחה בשעת טבילה קמטיה במים. ובסוף הלכות יתבאר דנהגו כן בכל הגוף: (פט) **במים**. וכתב מהרי״ק בשורש קנ״ט דנראה דבמים דוקא קאמר מדלא קאמר שתהא אשה מדחת קמטיה סתם ולמה ליה למנקט במים אלא נראה דביין ושאר משקים בשאר נכלכותו בתוך הקמט ישאר שם כתם היין או המשקה ההוא ומש״ה נקט במים ע״כ: (צ) **מקום** הראוי לביאת המים בעינן. כתב הרמב״ם בפ״ב מהל׳ מקואות אספלנית מלוגמא ורטייה שעל בית הסתרים חוצצין אע״פ שא״צ שיכנסו בהם המים צריכים שיהיו ראוים ולא יהא דבר חוצץ וכתב הב״י דהוא מדתניא בתוספתא פ״ח אספלנית מלוגמא ורטייה שעל בית הסתרים רבי אומר חוצץ רבי יוסי בר יהודה אומר אינו חוצץ ופסק כרבי משום דהא דטעמא דר״י בר יהודה לאו משום דס״ל דאספלנית מלוגמא ורטייה לא מהדקי דא״כ מ״ט דר׳ ודוחק לומר דבהכי פליגי דמר סבר מהדק ומר סבר לא מהדק אלא ודאי תרווייהו סברי דמהדק וטעמא דר׳ יוסי בר יהודה היינו משום דכיון דבית הסתרים לא בעו ביאת מים ה״נ לא בעו שיהו ראוים לביאת מים ורבי סבר דבעינן שיהיו ראוים לביאת מים וכדרבי זירא בכל הראוי לבילה כדאיתא בפ״ק דקידושין ובפ׳ תינוקת ומשמע התם דהלכה כוותיה ובהדיא תנן בפ״ט דמקואות דרטייה שע״ג המכה חוצצת ע״כ וכתב עוד הרמב״ם בפ׳ הנזכר נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליו מלמטה חוצצים ומסיק הב״י דהא״ג דבתוספתא תניא בפ״ח נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליו מלמטה ר״ע אומר אינו חוצץ מפני שהוא כבית הסתרים ר״ע בשעת ר״י בר יהודה אמרה דסבר דאף ראויה לביאת המים לא בעינן ולא קי״ל כוותיה ע״כ וכתוב בשערי דורא הלכות נדה וז״ל אשה צריכה להטיל מים קודם שטובלת אם היא צריכה כדמסיק ביוצא דופן גבי זבה שנעקרו מימי רגליה כו׳ וירדה וטבלה מהו תיקו וגם יש לבדוק ולנסות את עצמה במקום גדולים ובמקום קטנים ולהסיר הצואה שבחוטם עכ״ל וכתוב שם בהג״ה וז״ל כתב רבינו שמעיה בכנסת פענח בשם ראב״ן האשה שטבלה ולא הטילה מים תחלה לא עלתה לה טבילה דבעי רבא זבה שנעקרו מימי רגליה וטבלה מהו ולא איפשיטא וספיקא דאורייתא לחומרא וכתבתי לו תמיה בעיני אם יצא זה מפי גאוני העולם דבעיא היא לענין טהרות משום מעיינות הזב אינה נאסרת לבעלה (כלומר דמגעה במעיינות הזב אינה אוסרת לבעלה) ואי משום שצריכה לעצור עצמה ולא יהא אותו מקום ראוי לביאת מים מידי דהוה אקמצה שפתיה ווה אין ראיה מאותה בעיא דלא בהכי איירי עכ״ל הגה״ה: (צא) **ונמצא** עצם בין שיניה. ולקמן סי׳ נ״ח כתב רבינו דצריכה לחוץ בין שיניה ועיין בסוף סעיף דלקמן: (צב) **גרסי׳** בפ׳ תינוקת טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה טבלה א״צ לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול איכא דאמרי אם באותו יום שחפפה טבלה א״צ לחוף ולטבול מאי בינייהו למסמך לחפיפה טבילה למיחף ביממא ולמיטבל בליליא ופירש״י איכא בינייהו כו׳ ללישנא קמא בעינן סמוך לחפיפה טבילה ע״כ ונראה דלא גרסי׳ (אלא) הא דלמיחף ביממא כו׳ וכן הרי״ף והר״ן לא גרסי ליה ומ״ה כתב הר״ן דאיכא דגרסי ליה וכמו שאכתוב לשונו בזה בסמוך ותו איכא בגירסת הרי״ף והר״ן דגירסתם מהופכת דללישנא קמא גרסי אם באותו היום וללישנא בתרא גרסי אם סמוך וכתב הר״ן וקי״ל כלישנא בתרא דסמוך לחפיפה טבילה כדאיפסיקא הלכתא בסמוך דצריך לחוף בלילה כלומר סמוך לטבילה וכתב עוד הר״ן דאיכא דגרסי איכא בינייהו מיחף ביממא ומיטבל בליליא כלומר דללישנא [קמא] דאמרי אם באותו יום שחפפה טבלה אם חפפה ביום וטבלה בליליא [כשלא נמצא עליה דבר חוצץ] א״צ לחוף [ולטבול] דהא דאמרי׳ ואם לאו צריך לחוף ולטבול [כלומר מפני שנמצא עליה דבר חוצץ משמע דהא לאו הכי א״צ לחוף ולטבול] אע״פ שחפפה ביום וטבלה בלילה ולפי גירסא זו למדנו דללישנא בתרא אשה שחפפה ביום וטבלה בלילה צריך לחזור ולטבול אע״ג דבדלא אפשר שרינן לקמן עכ״ל. וכמה הוא סמוך כתב הרשב״א בת״ה הקצר עונה שבאותה עונה שחפפה טבלה וז״ל בארוך ומאי סמוך בו ביום שע״י כן נזהרת בחפיפתה יותר כ״כ הרז״ה ע״כ ותניא בפ״ק דחולין דף י׳ טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אע״פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו כלומר אחר טבילה לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן והקשו התוס׳ מברייתא זו אהא דאמר רבא אם סמוך לחפיפה טבלה א״צ לחוף ולטבול ותירצו דההיא דחולין בשלא טבל סמוך לחפיפה ואע״פ שתירצו תירוצים אחרים כ׳ הב״י שהרשב״א תפס תירוץ זה עיקר ולפיכך כתב בפ״ק דחולין על אותה ברייתא ומיירי כגון שחפף קודם טבילה דאי לא חפף אפילו לא נמצא עליו דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה ומיירי נמי בשלא חפף סמוך לטבילה דאי בשחפף סמוך לטבילה אפילו נמצא עליו דבר חוצץ אינו חוזר וטובל כדגרסי׳ בפ׳ תינוקת טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ע״כ אבל הרמב״ם כתב בפ״ב מהלכות מקואות טבלה ועלתה ומצא עליה דבר חוצץ אם באותו היום שחפפה טבלה אין צריכה לחוף פעם שנייה אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד ואם לאו צריכה לחוף פעם שנייה ולטבול ובסוף הפ׳ כתב מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אע״פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו הרי הוא בטומאתו עד שיאמר יודע אני בודאי שלא היה זה עלי קודם הטבילה הואיל והוחזק טמא העמד טמא על טומאתו עד שידע בודאי שטהור עכ״ל וכתב הב״י דנראה שהוא מפרש ההיא ברייתא דחולין כפשטה דלא מפלגא בין אם סמוך לחפיפה טבלה ואם לא טבלה סמוך לחפיפה בכל גוונא לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם טבילה ורבא דפ׳ תינוקת דמפליג בין טבלה סמוך לחפיפה ללא טבלה סמוך לחפיפה לא לפטרה מטבילה שניה אלא לפטרה מחפיפה שניה בלבד הוא דאתא ומפרש אם סמוך לחפיפה טבלה א״צ לחוף ולטבול דהיינו לומר דאין צריך תרתי חפיפה וטבילה דבטבילה לחודה סגי לה אבל טבילה מיהא בעיא בכל גוונא ונראה ג״כ דגרים כגירסא דידן דלישנא בתרא הוא אם ביום שחפפה טבלה עכ״ל ומעתה ברירא מילתא דבש״ע שכתב בסי׳ קנ״ט סעיף י״א כד״א בשלא נתעסקה באותו מין כו׳ דלא קאי אליבא דהרמב״ם שהזכיר לעיל בסעיף י׳ ואע״פ שלא פירש סמך על המבין וכתב עוד הרשב״א וז״ל חפפה ועיינה עצמה בחול (וכ״ש ביו״ט כך כתב רמ״א בהגהותיו) ביום וטבלה בערב או למחרתו (פי׳ בערב) שלא טבלה סמוך לחפיפתה עלתה לה טבילה בדיעבד אע״פ שלא היה חפיפה ובדיקה סמוך לטבילה אבל אם לא חפפה כלל לא עלתה טבילה אע״פ שעיינה עצמה בגופה ואפילו חפפה מיד אחר הטבילה וסרקה במסרק ולא מצאה שום נימא קשורה אפ״ה לא עלתה לה טבילה שאני אומר שמא בשעת טבילה היה קשור ועכשיו ניתר או נישר מן המסרק ונ״ל אם חפפה במקום שער ולא עיינה שאר הגוף שלא עלתה לה הטבילה אע״פ שלא מצאה עליה דבר החוצץ ע״כ והראב״ד כתב בספר בעלי הנפש גבי עובדא דשפחת בית רבי וז״ל מהא שמעינן שאם לא הדיחה בית הקמטים ובית הסתרים שלה ונמצא בהן דבר חוצץ שלא עלתה לה טבילה ואם לא נמצא עליה דבר חוצץ אע״פ שלא בדקה קודם טבילה עלתה לה טבילה ואינו דומה לבדיקת הגוף ולחפיפת הראש והא שפחתו של רבי לא בדקה את שיניה קודם טבילה ואפ״ה טעמא דנמצא עצם בין שיניה הצריכה טבילה אחרת הא לאו הכי לא ע״כ ויראה דטעמא דכיון דבית הסתרים הם ואין המים באין שם אין כאן חשש לאימת בהדיותי נפל וכיוצא בזה דיותר היה ראוי שיפול בשעת הטבילה שנפתחו קצת בית הסתרים כדלקמן וכ״כ רמ״י ז״ל בסי׳ קנ״ח סעיף כ״ה וכתב עוד הראב״ד וז״ל ותו שמעינן משפחתו של רבי שצריכה אשה לבדוק בין שיניה משום עצם או משום בשר מהודק או שום דבר אחר והיכא דלא בדקה קודם טבילה בין שיניה ולא בית הסתרים שלה ואחר טבילה נמי לא בדקה עד שאכלה או שנתעסקה בתמים ובתבשילין ואא״כ בדקה ומצאה עצם או דבר חוצץ בין סתריה מסתברא דכה״ג לקולא תלינן בהו ואמרינן דבתר טבילה עיילי בה הואיל ואין צריכין שיבא בהן מים עכ״ל: (צג) **נדה** שנתנה מעות בפיה. וה״ה לדבר אחר אלא אורחא דמלתא נקט וכ״כ רמ״י וכתב עוד שאע״פ שסגרה פיה בסגירה בעלמא שלא יפול ממנו עלתה לה טבילה שהרי המעות או הד״א אינו מהודק שם וראוי לביאת מים הוי וסגירת הפה בעלמא שלא יפול אותו הדבר מתוכו לא חשיב כמו קריצת שפתיה דקרצה שפתותיה פירושו שהדביקן ודחקתן זו על זו ביותר אבל הדיבוק בעלמא אינה פוסלת טבילתה ע״כ: (צד) **קפצה** ידה. עיין מ״ש בזה לעיל סעיף פ׳: (צה) **קרצה** שפתותיה. כתב הר״ש ב׳ פירושים ופי׳ הב׳ שהוא לשון דוחק כו׳. וכ״כ רבינו בהל׳ נדה בקיצור וכ״כ הב״י שכ״כ ג״כ בפירושיו למשנה דמקואות וגם רבינו שמשון בסוף מסכת מקואות הסכים לדבריו האחרונים עיקר ועיין סעיף קל״ח: (צו) **האוחז** באדם ובכלים כו׳. וכתב הרמב״ם בריש הל׳ מקואות האומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה הרי זה מגונה וכתב הב״י שהיא תוספתא בפ״ה דמקואות ונראה דמיירי במקוה שאין בו אלא מ׳ סאה מצומצמים דבזה מכניס ידו במקוה לכבוש עליו חיישינן שמא יוציאנה קודם שיטבול זה ונמצא טובל במקוה חסר שהרי חסרו ממנו המים שטפחו בידו של זה שהכניסה לכבוש עליו וכההיא דסקופן לתוך המקוה והטובל פעמים במקוה (דלעיל סי׳ כ״ח) וכן הם שנוים בתוספתא ובדברי הרמב״ם סמוכים לדין זה משמע דכולהו בחד גוונא מיירי ומחד טעמא אתמר בהן דהוי מגונה ובלשון הזה שנויה במסכת דרך ארץ זוטא פ״ה אל יאמר אדם דרוס ידך עלי בבית המרחץ והאומר דרוס ידך עלי בבית המרחץ אינו יוצא כשהוא שלם בד״א במים מועטים אבל במים מרובים הרי זה משובח: (צז) **ר״ש** אומר ירפה וכו׳. והרמב״ם בפי׳ המשנה כתב דאין הלכה כמותו וכן בחיבורו פ״ב מהלכות מקואות כתב שאע״פ שריפה ידיו עד שבאו המים בהם הרי הוא בטומאתו גזירה שמא לא ירפה אבל הרשב״א כתב בת״ה דרפתה ידיה עד שבאו בה המים דיראה לו שעלתה לה טבילה במכ״ש מהדיחה ידיה ט׳ יש מרבותי שאמרו שלא עלתה לה טבילה גזירה שמא לא תרפה ולא יראה לי כן שלא גזרו בטבילת הרפויים משום דתוקים ובטבילת העבדים אמרו בקולר שבצואר הרפוי אינו חוצץ ע״כ וכתב הב״י דאפשר שהוא מפרש דר״ש אהדית ידיה במים פליג דת״ק מטהר אפילו לא רפתה ידיה ור״ש מטמא אא״כ רפתה ידיה ולית הלכתא כוותיה אבל בלא הדית ידיה לא איירי ר״ש ומסתבר דטהורה במכ״ש דהדית ידיה שהיא טהורה אפילו הדקה ידיה כנ״ל לדעת הרשב״א דדוחק לומר שהוא סובר ג״כ דר״ש אלא הדית ידיו קאי ופוסק הלכה כר״ש כדמשמע מדברי רבינו ירוחם שבעלי סברת הרשב״א סוברים כן וצ״ע בת״ה הארוך עכ״ל וכתב הטור דכדברי הרשב״א מסתברא וראיתי לרמ״א ז״ל שכתב בספ׳

ובית הקמטין אין צריכין שיבואו בהן מים:(מקואות פ"ט מ"א) [ז] אלו חוצצין באדם (צח) חוטי צמר וחוטי פשתן הרצועות שבראשי הבנות. רבי יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן. בפ' במה אשה (דף נז.) [ח] קאמר דחכמים מודים לר' יהודה בחוטי שער: (מקואות שם מ"ב) (צט) קילקי הלב והזקן ובית הסתרים באשה. תוספתא ר"ש שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חוצץ [ט] בפנויה אינו חוצץ. (שם) לפלוף שחוץ לעין גליד שחוץ למכה ורטייה שעליה ושרף היבש גילדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן והמלמולין (ק) וטיט היון וטיט היוצרין וגן יוני. איזה טיט היון זו טיט הבורות שנאמר ויעלני מבור שאון מטיט היון וטיט היוצרים כמשמעו. גן יוני אלו יתדות דרכים. וחוטי צמר וחוטי פשתן לא הוי מיעוט משום שאינו מקפיד לפי שמקפדת להסירו בשעת חפיפה [י] וכיון דאיכא זימנא דמקפדת חוצץ לעולם. [כ] קילקי (קא) פעמים נדבקים שערות האדם זה בזה מחמת רוב זיעה ושל לב ושל זקן האדם מקפיד עליו. לפלוף שבעין [ל] היינו דאמר מר עוקבא לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ (קב) והיינו כי הך דתנן שחוץ לעין חוצץ שבתוך העין אינו חוצץ. [מ] כי אותו שתוך העין הוא לח ושחוץ לעין הוא יבש. ומפרש מר עוקבא שיעור יבשותן משיתחיל לירוק. גליד שחוץ למכה (קג) ריר היוצא מן המכה ומתייבש ונעשה גליד. והיינו דאמר רמי בר חמא (נדה דף סז.) האי ריבדא דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי מכאן ואילך חייצי כי הוא חוץ למכה וקרם ונעשה עב. אבל מה שבתוך המכה הוא רך תמיד: **כו הלכך** אשה שהיא בעלת חטטין צריכה לחוף במים עד שיתרככו [נ] ורטייה היא אספלנית שמתנים למכה ושרף הוא לחלוחית הנוטף מן האילן ולכשמתייבש הוא נדבק. וגלדי צואה (קד) לכלוך הזיעה מתיבשת ונדבקת בבשרו כמין גליד. והמלמולין כשאדם לש עיסתו או מגבל טיט משפשף ידיו זו בזו הנופל מידיו נקרא מלמולין מלשון (דברים כג) וקטפת מלילות: תוספתא (קה) השירים והנזמים והטבעות וקטלאות חוצצין חוצצין רפין אינם חוצצין. חוצצין פירוש מהודקין כמו בתר אינלא בפרק חבית (דף קמה:) ופ"ה טבעת דחוקה אמאי חוצץ והלא מיעוטו שאין מקפיד הוא ופירש הראב"ד ז"ל לפי שמקפדת להסירו בשעת לישה וכיון שמקפדת בשום פעם אע"פ שאינה מקפדת בשעת טבילה הוי חציצה. עוד בתוספתא (פ"ו) (קו) דם יבש שעל המכה והכחול שבעין הרי אלו חוצצין (קז) [ס] אהיין והדבש והחלב (קח) והשרף התאנה ושרף השקמה ושרף החרוב יבשין חוצצין (קט) לחים אין חוצצין (קי) וראיתי בתוספתא הכחול שחוץ לעין וכן מסתבר מ"ש כחול מלפלוף. [ע] והכי איתא בגמרא דידן: (מקואות פ"ט מ"ג) (קיא) [פ] ואלו שאין חוצצין קילקי הראש ובית השחי ובית הסתרים באיש. רבי אליעזר אומר אחד האיש ואחד האשה כל המקפיד עליו חוצץ [צ] ורבנן סברי כל אשה נשואה מקפדת. [ק] זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. לפלוף שבעין גליד שבמכה שרף הלח (קיב) לבלובי צואה שעל בשרו. צואה שתחת הצפורן וצפורן המדולדלת. תוספתא צואה שתחת הצפורן (קיג) שלא כנגד הבשר והבצק שתחת הצפורן אפי' כנגד הבשר הרי אלו חוצצין (קיד) [ר] האבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו חוצצין (קטו) ר' יונתן אומר צפורן שפירשה רובה הרי זו אינה חוצצת (נדה ד' סז.) [ש] אמר רבה בר בר חנה [ת] נימא אחת קשורה חוצצת. שלש אינן חוצצת. שתים איני יודע. (קטז) ור' יוחנן אמר אין לנו אלא אחת (קיז) [א] פירוש אם היו רוב שערותיהם קשורות (קיח) כל אחת ואחת לבדה: (קיט) א"ר יצחק דבר תורה רובו המקפיד עליו חוצץ. ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו חכמים על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד ונגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד היא גופא גזירה ואנן ניקום ונגזר גזירה

הגהות הב"ח א הכי אלו חוצצין הדיו והדבש והחלב:

רש"י ור"ש שבראשי בנות. בפרק במה אשה אמרינן דאכולהו קאי דברא"ש חוצצין בצואר אין חוצצין לפי שאין אשה חונקת עצמה: **הבנות**. קטנות אורחיה דמלתא נקט: **של צמר ושל שער אין חוצצין**. דלא מהדק על גבי שער: **קלקי הלב**. כמו קלקי ותנן דפרק במה אשה ופירש בערוך כל איש שאינו חלק ויש לו שערות כאיש שעיר בבית השחי או בלבו מודלה על גרונו ויתמאס מן הזיעה והן מתקלקלים ונעשים כקלקי שפירשנו ואקלקי דפ' במה אשה פי' בגד שעשוי משער של עזים והוא קשה ועשוי להניח תחת הכרים והכסתות: **לפלוף**. צואת העין: **גליד** שחוץ למכה. ריר היוצא מן המכה מתייבש ונעשה גליד: **שרף** היבש. כגון שרף היוצא מן הפרי ומן האילן: **וגלדי** צואה שעל בשרו. כשיש זיעה מרובה על בשרו מתייבשת ונעשית כמין גליד: **והמלמולין**. פי' בערוך אדם שידיו מגולגלות בטיט או בבצק או בזיעה ומולל ידו אחת על חברתה נעשה על ידיו כמין גרגרים של שעורים והעיקר מן וקטפת מלילות: **יתדות דרכים**. מפרש בתוספתא אלו שמהלכין עליהם בימות הגשמים והן מתמעכין ושמא כשהן לחין נקראים גן יוני וכשיבשו נקראים יתדות לפי שהן מצופים כיתדות וקשין לבני אדם שמהלכין עליהם כדמוכח בסוף מרובה: **לפלוף**. קלידי"א: **ריבדא**. פונטורו"ש: **כסילתא**. פלומי"א ודרכן של מכות של סקות דם להעלות גלד: **תלתא יומי**. גלדן רך ומחובר והוי כגוף הבשר ולא חייצי: **כן בתר אינלא**. לאחר שהתחילו (הזיתים) להתחמם ודחקו זה את זה ונעשה הכומר ימים: **ובית השחי**. כתנא תנייה דהוה בכלל בית הסתרים: **ובית הסתרים באיש**. דהאיש אינו מקפיד אבל אשה מקפדת ודוקא נשואה שלא תתגנה על בעלה דתניא בתוספתא ר"ש שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חוצץ בפנויה אינה חוצץ: **שלא כנגד הבשר**. שהצפורן גדול ועודף על הבשר: **נימא אחת**. מיהדקא שפיר וחוצצת: **שלש**. לא מיהדקי: **דבר תורה**. הלכה למשה מסיני: **רובו**. רוב שערו

מעדני יום טוב

[ז] **אלו חוצצים** כו'. משנה רפ"ט דמקואות וכתבה ג"כ רבינו בפרק במה אשה סי' ב' ושם מפורשת יותר: [ח] **דחכמים** מודים לר"י בחוטי שער. ועי' בסוף סימן דלקמן: [ט] **לפנויה** אין חוצץ. עי' מה שכתבתי לעיל גבי ספתו של כ': [י] **וכיון** דאיכא זימנא כו'. וכ"כ בסי' דלקמן בשם הראב"ד: [כ] **קילקי** פעמים נדבקים כו'. בפי' הר"ש כתוב בשם הערוך כאיש שעיר בבית השחי או בלבו מודלה על גרונו כו' וכן ראיתי בערוך ג"כ ואעפ"כ נ"ל שהמגיה או בלבו או בגרונו מודלה וכו' לא הפסיד: [ל] **היינו** דאמר מר עוקבא. פ' תינוקת דף ס"ז ע"א: [מ] **כי אותו** שתוך העין הוא לח. שאע"פ שהוא יבש סכנה אינו בדין סיבה מפני שהדמעה מלחלחתו במקום דיבוקו כך פי' הב"י: [נ] **ורטייה** הוא אספלנית כו'. ובפ' כל הבשר סי' י"ח לענין חלילה דר"י מוכרח לפרש בדברי רבינו למפרע במקפיד עליה וכ"כ בהדיא בטור א"ח סי' קס"א ואינו הכא סתם בפי"ד סי' קנ"ח ולא פי' ואע"ג דודאי דסיכא דלא קפיד דאינו חוצץ דהוי מיעוטו ואינו מקפיד דלא גזרו עליו כדלקמן אבל מכיון דלא פירש אי קפיד משמע דמסתמא קפיד ואינו גבי ר"י דדייק לפרש אי קפיד משמע דמשום דמסתמא לא קפיד וצ"ע: [ס] **היין** והדבש כו'. כתב הב"י דנראה שהוא ט"ס דהא יין אינו נדבק בבשר הלכך דיו גר' וכן הוא בטור וכך היא גי' רש"י שכתבה לתוספתא זו בפ"ט דמקואות וכך כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות מקואות וכ"כ רבינו ירוחם ז"ל עכ"ל וכן ראיתי בתוספתא סוף פ"ו ועי' ג"כ בד"ח סעיף קכ"ח: [ע] **והכי** איתא בגמ' דידן ומייתי לה לקמן סי' ל"ד: [פ] **ואלו** שאין חוצצים כו'. סיפא דמתני' דלעיל: [צ] **ורבנן** סברי כל אשה נשואה מקפדת. דאילו פנויה לא כר"ש שזורי דבסי' דלעיל: [ק] **זה הכלל** כו'. משנה שם: [ר] **האבר** והבשר המדולדלים באדם הרי אלו חוצצים רבי יונתן אומר צפורן שפירשה רובה כו'. ונתלבטו מאד הב"י בטעם הדבר דאמאי יחוצו האבר והבשר המדולדלים וכן צפורן שלא פירשה רובה אי משום דכיון דאינם חשובים מהגוף הוי כדבר שנדבק בגוף דחייץ הא לא דמיא לדבר הנדבק בגוף הוא נדבק על העור שהוא מקום מגולה וראוי לבא שם מים ולפיכך דין הוא שיחוץ אבל הכא מקום חבור אבר ובשר זה לא היה מגולה מעולם ואינו ראוי לבא שם מים למה יחוצו ותירץ דמדאמרינן לקמן גבי כלים בסי' ל' דידות הכלים שהם ארוכים ועתידים לקוץ מטביל עד מקום המדה וטעמא דכל העומד ליחתך כחתוך דמי ומפרש שם רבינו דמקום חתך לא הוי חציצה כדמפרש בתוספתא דאבית הסתרים דכלים לא חיישינן ומינה דבאדם חיישינן בכה"ג ואפ"ה בצפורן שפירשה רובה אינה חוצצת דכיון דפירשה כל כך ובקל תוכל להסירו ואינה מסירתו מזינן דאינה מקפדת וכל מיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ וכתב דעוד יש לומר ושהוא הנכון דחוצצים דאמרינן הכא לאו דאינהו חייצי אלא ה"ק אם יש עליהם דבר שחוצץ אילו היה בשאר מקומות שבגוף הכא נמי חוצץ עליהם אע"פ שהם מדולדלין דאכתי כמחוברים לגמרי חשיבי ובצפורן מחלק ר' יונתן וכתב שאע"פ שמדברי המרדכי נראה שמפרש חוצצים אינהו גופייהו אפי' הכי נראה לי הפי' הזה יותר נכון עכ"ד והמעיין בסמ"ג שהביא הב"י גם שם נראה מתוכו שגם הוא מפרש כהמרדכי דחוצצים אגופייהו קיימא ורמ"י ז"ל לא ישרו בעיניו גם שניהם הפירושים האלו ופי' בטעם אחר ולאגופייהו קאי דחוצצים ודטעמא דמלתא לפי שהאבר ובשר המדולדלין אין מדרכן להתרפאות ולהתקשר והרי הם כחתוכים והבשר שתחתיהם נחשב כשאר בשר שצריך ביאת מים ולפי שאין דרכן להפתח ולהסתרות ממקומן ואע"פ שפירשו רובן הלכך חוצצים אבל צפורן אם פירש רובה מתרווח ונפתח מקום הפרישה ולכן אינו חוצץ עכ"ד: [ש] **אמר** רבה בר בר חנה. ובגמ' הגי' רבה בר רב הונא: [ת] **נימא** אחת קשורה חוצצת. דבשער נמי בעינן דלא להוי חציצה דהא אתרבו מאת בשרו לטבילה כדלעיל: [א] **פירוש** אם היו רוב שערותיה כו'. וכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות שבזה טעו הגאונים אבל יראה לי ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רוב השער אלא אע"פ שכל שער ראשו קשור נימא נימא אם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה אלא א"כ נצטרף לחוצץ אחר על גופו ונמצא הכל רוב גופו ע"כ ולכאורה השגה גדולה היא זו דאמאי נחלק שער מהגוף ונחשבהו כאילו הוא דבר בפני עצמו שיהיה נדון לפי רובו דבפני עצמו אלא שהר"ן בפ"ב דשבועות כתב דטעמן של הגאונים דס"ל דאית לן תרי קראי חד לשערו וחד

דברי חמודות

ק"ך סעיף ב' אטבילת כלים דצריך שיגלגל ידיו במי מקוה אבל לא במים תלושים והייתי סבור דה"ה ודאי באדם נמי דמ"ש אלא דקי"ל בין בכלים בין באדם אמאי בתלושים לא וכי לא מתכשרו בחיבורם למקוה ומצאתי בד"מ דדברים הללו למדם מהמרדכי דסוף מס' ע"ז שכתב שם וז"ל הורה מהר"ם שיש לאדם ליזהר אם יטבול לזכוכית מלא מים ויתנהו בדלי מלא מים והדלי שוקע בבור שלא יושיבוהו על שוליו פן יהיה חציצה מחמת כובדו של כלי וחוצץ כדאמרי' פ' חומר בקדש אלא יטהו על צדו ויתגלגל הנה והנה בתוך [הדלי] בבור ואין להקשות מ"ש מפרסת רגל אדם העומד בקרקע במקוה ואין חוצץ משום דאמרינן שהמים באים לשם טרם יתן רגלו בארץ כדתנן פ"ז הטביל בו את המטה אע"פ שרגליה שוקעת בטיט העבה כשרה מפני שהמים מקדימין די"ל דוקא במקוה שלם שהם מחוברים אבל כשנותן הזכוכית בדלי אפילו מלא מים אינה מועיל כי הם תלושין עכ"ל ולי קשיא על דברי המרדכי עצמו הא דהקשתי דודאי כשבאים לתוך המקוה דנעשו מחוברים ומתכשרו עיין לעיל סעיף כ"ח וכ"ט וגם במ"י סי' כ"א וסי' ל"ג ולקמן בדברי רבינו סי' ל' שמצריך לכלי שפיו צר למלאותו מים תחלה וצריך לי עיון: (צח) **חוטי** צמר וחוטי פשתן. מפורשים בדברי רבינו בפ' במה אשה סי' ס': (צט) **קלקי** הלב והזקן. עיין סי' ס"ו:(ק) **טיט** היון וכו'. וז"ל הרמב"ם בפ"ב מה"מ טיט היון וטיט היוצרים וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה כל אלו חוצצין ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו חוצץ שהרי הוא נמחה במים וכשהוא יבש חוצץ ע"כ וכ"כ סמ"ג וכתב ב"י דהכי מסתברא דכל טיט שנתייבש על הבשר פשיטא שהוא חוצץ דבכניסתו במים אינו נמחה ונעקר משם עד שישפשפנו וג' טיטים הללו אפילו עודם לחים הם מדובקים מאד שאף ע"י שפשוף עם המים אינם עוברים עד שישפשפם הרבה וכך אנו רואים שיש מיני טיטים שהם מדבקים בענין זה ע"כ וכתב עוד דתנן בפ"ט דמקואות בסמוך להך משנה ר' יוסי מטהר בשל יוצרים ומטמא בשל מרקא וכתבו המפרשים בשם הערוך דשל מרקא הוא טיט שמערבים בו דברים אחרים לחזק כדכתיב תמרוקי הנשים והוא שיער של צאן וי"א טיט מתוקן לעושי כלי חרס שרוי בלובן ביצה לתקן בו כלים שנסדקו ואין מים ממחהו והרשב"א פסק בת"ה כדברי ר"י דטיט שמערבין בו לובן ביצה חוצץ ולכאורה יש לתמוה דנראה דפסק כיחידאה ונ"ל שהוא ז"ל סובר דבהא כ"ע ל"פ שהרי הוא דבר הנראה לעינים שהוא מדבק יותר מכל טיטין שבעולם אלא בת"ק לא היה מונה אותו בכלל הג' טיטין ור' יוסי היה מונה אותו ומוציא תחתיו טיט היוצרים עכ"ל הב"י וכתב המרדכי בשם הרא"ש אם היא טובלת בטיט צלול בפרה שוחה ושותה אע"פ שהטיט דבוק בבשרה והיא אינה מקפדת אינו חוצץ אם היא מקפדת חוצץ אף במעוט וכן מצאתי בתשובת הר"ר אליעזר מוורדון והוא ברוקח ועיין בסעיף קי"ט: (קא) **פעמים** נדבקים שערות האדם זה בזה מחמת רוב זיעה כו'. וכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות היתה בו שערה א' או שתים חוץ למכה וראשה מודבק למכה [וכו'] או שהיו ב' שערות ראשם מודבק בטיט או בצואה או שהיו ב' שערות בריסי עיניו מלמטה ובזקן והוציאן בריסי עיניו מלמעלה הרי אלו חוצצין ודברים אלו שנוים בתוספתא פ"ה ובכולנו כתוב היו שתי שערות בריסי עיניו שלמטה מדובקים בריסי עיניו שלמעלה הרי אלו חוצצין וכתב הרוקח סי' שע"ו וז"ל נראה מין כינים שדבוקים בבשר ונושכים בעור במקום שער ונדבקים בחוזק בבשר שצריך להסיר ע"י חמין ולגורדן בצפורן למטה בשעת טבילה אבל אם אינו יכול להסירן הוי כטיט שתחת הצפורן או בצק מועט שאינו מקפיד אבל בטבילה הם מסירים משום חומרא פר"ח גם בטבילה אינו חוצץ דבר תורה ע"כ: (קב) **והיינו** כי הך דתנן שחוץ לעין כו'. אבל התוספות כתבו לח אינו חוצץ דוקא שבתוך העין מפני שהליחה שבתוך העין מלחלחתו ואינו מניחתו להיות יבש אבל לפלוף חוץ לעין אפילו לח והכי משמע בפ"ט דמקואות דגבי אלו חוצצין קתני לפלוף שחוץ לעין וגבי שאין חוצצין קתני לפלוף שבעין ולא מפליג בין לח ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין והיינו (בין) בלא דיבש בעין נמי חוצץ ע"כ וכתב הב"י שכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ב דמקואות שכתב תחלה דלפלוף שחוץ לעין חוצץ ולפלוף שבעין אינו חוצץ ואח"כ כתב לפלוף שבעין אם היה יבש והוא שהתחיל להוריק חוצץ בנדה עכ"ל משמע בהדיא דבריבה מיירי בלח ומ"מ מפליג בין בעין לחוץ לעין דאילו יבש אפי' בתוך העין נמי חוצץ ע"כ: (קג) **ריר** היוצא כו'. אבל דם יתבאר בסי' דלקמן והרמב"ם בפ"ב מה"מ כתב וז"ל שרטה בבשרה והוציאה דם וטבלה בתוך ג' ימים אין מקום השריטות חוצץ לאחר ג' ימים חוצץ מפני שהדם תופס שם כגלד שע"ג המכה ע"כ אע"פ שהראב"ד השיגו דג' ימים למה והלא דבר הנראה לעינים אם הגלידה אם לא ומאן לימא לן דשריטות דומות לריבדא כו' ככר הלין בעדו הב"י די"ל דהרמב"ם אינו מפרש ריבדא וינטוס"א אלא שריטה ואח"כ דמפרש וינטוס"א לא משמע ליה לפלוגי בין שריטות הללו לשריטות אחרות דהא חזינן שאין דם שופע משריטות הנעשית ע"י וינטוס"א ג' ימים ולא אפי' חד יום הלכך אין לחלק בין שריטות לשריטות ובגמ' נקט ריבדא לאו דוקא אבל אורחא דמלתא נקט עכ"ל: (קד) **לכלוך** הזיעה מתיבשת כו'. לאפוקי כשלא נתיבשה דאינה חוצצת כדלקמן: (קה) **השירים** והנזמים וכו'. וכתב הטור שכן הדין באגד שעל המכה וקשקשים שעל הבשר ולמד כן מהתוספתא כתבה הר"ש בפ"ט דמקואות וז"ל גשאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מיטמאין ולא מטמאין חוץ מקרום שע"ג המכה והאגד שע"ג המכה וקשקשים שע"ג הבשר והשירים והנזמים והטבעות והקטלאות חוצין חוצצין רפין אין חוצצין ואע"פ שהר"ש פי' דבריבא עד השירים והנזמים לא מיירי בדיני חציצה אלא להוציא ולהביא הטומאה בזב וטהור ומבירים וטבעת ואילך מיירי בדיני חציצה וגם נראה שכך דעת רבינו מדלא הביאה אלא מהשירים ואילך מ"מ פסק כן הטור דהא איכא למימר דאע"ג דבתוספתא אינם שווים לענין חציצה מ"מ נוכל ללמוד עליהם שכך הדין מהשירים והנזמים כ"כ הב"י בסי' קנ"ח: (קו) **דם** יבש שעל המכה. וריר היוצא מהמכה נתבאר בסי' דלעיל וכתב הרמב"ם בפ"ב מה"מ דם שנסרך בבשר אפילו לא חוצץ וכ"כ רבינו ירוחם וז"ל סמ"ג סימן רמ"ח כל השרפים בין לחים בין יבשים חוצצין מפני שהן לכלוך הפירות פי' ודרך בני אדם להקפיד עליהם וה"ה בדם שנסרך בבשר שאפילו לא חוצץ מטעם זה וכ"כ רבינו משה אמנם בפ' כל הפסולים אומר שבת הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכובותיהם בדם והא הוי חציצה לא הוה ולא הוי חציצה אלמא אף בבשר לח אינו חוצץ ע"כ ועי' סעיף קי"ט: (קז) **הדיו** כו'. עי' לקמן סעיף קכ"ה: (קח) **ושרף** התאנים. והרמב"ם הוסיף שרף התות: (קט) **לחים** אינם חוצצין. ומסיימת התוספתא ושאר כל השרפים בין לחים בין יבשים חוצצין מפני שהן שסף לכלוכי פירות והעתיקה הר"ש בפ"ט דמקואות ופסקה הרמב"ם ע"כ וכן רבינו ירוחם ועי' סעיף קי"ז: (קי) **וראיתי** בתוספתא הכחול שחוץ לעין. ועי' לקמן סי' ל"ד: (קיא) **ואלו** שאין חוצצין קלקי כו'. וכתב המרדכי בסוף הל' נדה שפי' הראבי"ה דאותן נשים שיש להן וואלקאנטרס (שקורין מרלאקי"ן) בשערות שנעשה להם בלילות מחמת שד וסכנת נפשות לגלחן דלא חייצי כיון דלא מהדקי טובא זה בזה הוי כבלוע ובית הסתרים דלא מיטמי וכיון דלא מיטמי לא חייצי ועוד דקי"ל ג' נימות קשורות אינן חוצצין אפילו לא תשבת להו כבלוע ובית הסתרים לא הוי כתיכה אחת כיון דג' נימין אינן חוצצין משום דלא מהדקי ועיילי בהו מיא כ"ש שערות טובא וכיון דלא מצי לגלחן מפני הסכנה הוי רביתיה ולא חייצי כדאמרי' בפ' הערל עובר הייעו רביתיה אע"ג דלאו יכך אמו הוא ע"כ: (קיב) **לבלובי** צואה שעל בשרו. מחמת זיעה כ"כ הטור והוא שלא נתייבש דבנתייבש נתבאר לעיל דחוצץ: (קיג) **שלא** כנגד הבשר. ופי' הר"ם זה שהצפורן עודף על הבשר ומסיים הטור ולפי שאין יכולות לכוין מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו נהגו הנשים ליטול צפרניהן בשעת טבילה וכ"כ רבינו לקמן בסי' ל"ה וכתב המרדכי בפ"ב דשבועות אשה שיש לה נפח על מקום הצפורן ולא היתה יכולה לא לחתוך ולא לחטט אם נפוחה כל כך שאין הטיט נראה שתחת הצפורן אינו חוצץ ואם לאו חוצץ ולמד כן מדתניא גבי חץ התחוב באדם (בסימן דלקמן) שאם אינו נראה אינו חוצץ וכתב עוד בשם הראבי"ה שכתב בשם הגאונים דצפורן עצמו אין חוצץ ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מנגד הבשר אינה חוצצת וטעמא משום דהצפורן הוי מגוף אדם עכ"ל וכתב הב"י שכן כתב סה"ת גם כן וכתוב בהגהת שערי דורא אם שכחה ולא נטלה צפרניה קודם טבילה אינה חוצצת בלבד שלא יהא בתוכם טיט מ"מ טוב להחמיר ולטבול פעם שניה משום דא"א שלא תהא בתוכם טיט ע"כ כתב רמ"א דכן נוהגים ואפילו בצפורן א' שנשאר בידה וטבלה מצריכים אותה טבילה אחרת וכתב בש"ד דאשה לא תתקן נרות של שעוה ולא תתעסק בבצק בערב יום טבילתה פן תדבק בה: (קיד) **האבר** והבשר המדולדלים באדם. וכתב סמ"ג בס' המ"ה וז"ל השיב ר"י כי יבלת בכל מקום שתהיה בגוף ותבלול בעין אינם חוצצין שהם בעלי בגוף וכן תלתלים של בשר וכיוצא בהם ויתרת אפילו עומדת ליחתך ואבר ובשר המדולדלין באדם שנינו שאינן חוצצין ואפי' עומדין ליחתך עכ"ל כתב הב"י דנראה שהיה גורס בתוספתא אבר ובשר המדולדלין באדם [אינם] חוצצין ע"כ ורמ"א כתב בהגהותיו יבלת או יתרת ואינן מדולדלים אינם חוצצין נראה שהוא גורס כן בסמ"ג לייסבו עם גירסתינו שבתוספתא: (קטו) **ר' יונתן** אומר צפורן שפירשה רובה הרי זו אינה חוצצת. ופסק כוותיה בטור סי' קנ"ה וכתב דפירשה מיעוטה חוצצת לפי שסובר דהא דקאמר רובה [אינה] חוצצת דוקא קאמר וללמד על מתני' דקתני צפורן המדולדלת קאתי ומפרש דהא דתנן אינה חוצצת היינו דוקא בפירשה רובה ולא בפירשה מיעוטה וסובר הטור דליכא מאן דפליג עליה ולפרושי מתני' הוא דקאתי וכדכתבתי וטעמא לדברי ר' יונתן מפורש במ"י בס"ד:(קטז) **ור' יוחנן** אמר אנו אין לנו אלא אחת. ונראה ודאי דהלכה כר' יוחנן לגבי רבה בר בר חנה שהיה תלמידו וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות וכן פסק סמ"ג וכן נראה שהוא דעת הטור ותמה הב"י על הרשב"א ורבינו ירוחם שפסקו כרבה בר בר חנה ונדחק ליישבם ואין להאריך בזה ועי' עוד בסעיף קכ"ד: (קיז) **פי'** אם היו רוב שערותיה כו'. וכתב הב"י דדבר פשוט הוא דדוקא במקפדת עליו או שדם הרבה כ"כ השערות הקשורים באותו ענין שדרך האשה להקפיד בכך אבל אם אינם כ"כ שדרך האשה להקפיד עליהם אינם חוצצים ומיהו היכא דהיא מקפדת ואין דרך שאר נשים להקפיד בכך ספוקי מספקא לי ונראה שהוא פלוגתא דהרמב"ם והרשב"א ז"ל עכ"ל ובסמוך סעיף קי"ט יתבאר בס"ד וכתב עוד הב"י שאם רוב שערה קשור נימא נימא ואינה מקפדת עליו וגם אין דרך הנשים להקפיד עליו יתבאר לקמן (בסעיף קי"ט) דמחלוקת הפוסקים הוא די"א דכיון דליכא רוב הגוף אינו חוצץ ורוב הפוסקים הסכימו שהשיער נדון לעצמו וכיון דאיכא רוב שיער אע"ג דליכא רוב גוף חוצץ ע"כ וכתבתי טעמם במ"י: (קיח) **כל** אחת ואחת לבדה. וכתב הב"י דמיהת נראה מדברי הרמב"ם בפ"ב דהלכות מקואות דאם שנים מקושרות זו עם זו אחת אל אחת דכחד חשיבי שכתב וז"ל שתי שערות או יותר שהיו קשורים כאחד קשר אחד אין חוצצין ושערה אחת שנקשרה חוצצת והוא שיהא מקפיד עליה ע"כ ושתא מה לי נימא הקשורה בעצמה לקשורה עם חברתה וכ"כ הרשב"א בת"ה שאם הן קשורות אחת אל אחת חוצץ ומבואר בדבריו שהוא מטעם נימא אחת קשורה דאמר רבה בר בר חנה וכן הם דברי הר"ן דבקשור נימא אחת בעצמה או נימא בחברתה חוצצין עכ"ל הב"י וכן מוכח ג"כ מלשון הקמ"ר שכתב בזה בלשון שנים שנים אינו חוצץ: (קיט) **א"ר** יוחנן דבר תורה רובו דקפיד עליו חוצץ. פירש"י רובו רוב שערו וכו'. וכתב רבינו בפ' כל הבשר סימן ע"ו דאע"פ דלרש"י דוקא בשער ולא בבשר א"א לומר כן כמו שהוכיח רבינו תם מההיא דמשוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה ותנא נמי רבב על בשרו חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ עכ"ל וכתב ב"י שכן דעת הרמב"ם בפ"א מהל' מקואות ושכן נראה שהוא דעת הרשב"א ובסמוך לעיל וכן בסי' דלעיל נתבאר דכל שמקפדת בשום פעם אע"פ שאינה מקפדת בשעת טבילה כו' וכתב הטור ר"ס קנ"ח או אפילו אינה מקפדת עליו לעולם כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד בכך חוצץ וכתב ב"י כלומר שבטלה דעתה אצל כל אדם דאל"כ לא נתת דבריך לשיעורים וכן פסק הרשב"א בת"ה שכל שרובן מקפידות חוצץ אפילו במי שאינה מקפדת ע"כ וכן פסק רבינו ירוחם ודעת הרמב"ם בזה יתבאר בסמוך וכתב רמ"א בשם הגהות שערי דורא לכתחלה לא תטבול אפילו בדברים שאינם חוצצים גזירה אטו דברים החוצצים ופי' רמ"י ז"ל דאין זו גזירה לגזירה דהלכתא אדיעבד נאמרה וכיון דחציצת רוב ואינו מקפיד גזרו אפילו בדיעבד גזרינן לכתחלה אפילו בדברים שאינם חוצצין ואין זו אלא חדא גזירה ע"כ והוא דוחק וכתב עוד הב"י וז"ל והיכא דרובן אינן מקפידות והיא מקפדת מספקא לי ונראה דהוא פלוגתא דהרמב"ם והרשב"א שהרמב"ם כתב בפ"ב מהל' מקואות שערה אחת שנקשרה חוצצת והוא שיהא מקפיד עליה ע"כ והדבר ידוע שאין דרך העולם להקפיד בקשירת שיער א' ואפ"ה כתב דאם

מקפדת

גזירה לגזירה : **כז ונשים** הטובעות עצמן נראה שאינו חוצץ כי הוא נוי להן ואינן מקפידות אלא עשאוהו במתכוין. (קב) ועוד שאין בו ממש אלא חזותא בעלמא. וכל אשה שאומנתה לצבוע (קבא) כיון שדרכה בכך אינה מקפדת. כדאמרינן בזבחים בפ' דם חטאת (דף צג:) רבב על בגדו חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ: (מקואות פ"י מ"ח) [ב] חץ שהוא תחוב באדם [ג] בזמן שהוא נראה חוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו. הלכך אשה שיש לה קוץ בבשרה אם הוא נראה לא תטבול עד שתסירנו: **כח** (קכב) [ד] **נדה** יכולה לטבול בבגדיה לפי שהמים נכנסין תחת הבגדים (קכג) [ה] א) וצריך שתהא אשה עומדת עליה בשעת טבילה שתראה שנכנסה כולה במים (קכד) שלא נשארו משערותיה בחוץ:

כט (קכה) **וצריכה** שתטבול כל גופה בבת אחת ולא אבר אבר. כדדרשינן [ו] בספרא (פרשת אמור) דכתיב ורחץ בשרו במים ובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולו כאחת אף רחיצתו כולו כאחת: **ל** (מקואות פ"ט מ"ה) (קכו) **אלו** חוצצין בכלים. (קכז) הזפת [ז] והמור בכלי זכוכית. אית דגרסי והמר. [ח] זה הכלל כל שמקפיד עליו חוצץ וכל שאין מקפיד עליו אינו חוצץ. (שם פ"י מ"א) (קכח) כל ידות הכלים שהכניסו שלא כדרכן או הכניסן כדרכן ולא מרקן או שמרקן ונשברו הרי אלו חוצצין כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל. (קכט) פירוש שכפה פיו למקוה והכניסו כך למים ואז לא יגיעו המים לשוליו ואפי' הכניסו כולו למים. כי צריך שיגיעו המים בכל הכלי. הלכך (קל) המטביל כלי שפיהו צר צריך להשהותו במים עד שיתמלא כולו או ימלאנו מים תחלה. הטבילו כדרכו בלא הזיבורית עד שיטנו על צדו. כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו טהור עד שיטנו על צדו. צלוחית שפיה שוקעת אינו טהור עד שיטנה על צדה. פי' הזיבורית הוא עוקץ הכלי שהוא ארוך כמו שעושין לכלי זכוכית אין המים נכנסין בו עד שיטנו על צדו. וכן הטעם של כל הכלים הנזכרים כאן. והראב"ד ז"ל גורס זרבובית. והכי איתא [ט] בויקרא רבה (פ"ה) השותין במזרקי יין ורבנן אמרי בטסות [י] שיש להן דין זרבובית. איהוא קניסקנין האמור במסכת שבת (דף סב:). (מקואות שם מ"ה) כל ידות הכלים שהן ארוכין ועתיד לקוץ [כ] מטביל עד מקום המדה רבי יהודה אומר עד שיטביל את כולו. והלכה כתנא קמא והא דלא הוי מקום החתך חציצה כדמפרש בתוספתא דבית הסתרים דכלים לא חיישי' לחציצה: **לא** (נדה ד' סו:) **אמר** רבא טבלה ועלתה נמצא עליה דבר חוצץ [ל] אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול: **לב** (שם) (קלא) **אמר** רבא אשה לא תעמוד [מ] על גבי כלי חרס או על בקעת של עץ ותטבול משום דבעיתא ולא טבלה שפיר: **לג** (שם) **אמר** רב שמואל בר רבי יצחק אשה לא תטבול בנמל. פירש רש"י בשביל הטיט. וקשה דבמסכת מקואות משמע בכי האי גוונא לא הוי חציצה [נ] דתנן בפרק שביעי (מ"ז) הטביל בו את המטה אע"ג שרגליה שוקעת בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמים. ויש

מחלקין

הגהות הב"ח א דין זרבובים והיינו קניסקנין האמור:

רש"י ור"ש שערו קשור אחת אחת: **כז רבב**. כל דבר המתוך כגון שומן וחלב ושעוה: **בזמן** שנראה חוצץ. ולא עלתה לו טבילה אבל אם אינו נראה טובל וטהור ולא דמי לבית הסתרים דבעינן ראוי לביאת מים: **ל הזפת** והמור גרסי': **בכלי** זכוכית. שהן חלקין ואין אדם מקפיד על טיט וד"א הנדבק בהן לפי שנופל מאליו והכי הוא למדובקים טובא וקפיד עלייהו ואינו חוצץ אלא דבר המקפיד עליו: **כל** המקפיד עליו. להעבירו ולהסירו מעליו: **כל** ידות הכלים. כגון יד הקורדם וכיוצא בהן שהכנים הברזל בעיקום שלא כדרכן: **ולא** מרקן. שלא גמר הכנסתן מלשון ומירק אחר שחיטה על ידו ביומא פ' א"ל הממונה: **או** שמרקן. שגמר הכנסתן ונשברו: **כלי** שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל. אין לפרש מפני שהמים נשאבים לתוכו דהא תינח במקוה שאין בו כי אם מ' סאה מכוונות אבל מקוה שמימיו מרובים מאי נפקא לן מיניה הרי אחרי כן כשהכניסו כולו במים מים שבתוכו טפקים למי המקוה ועלתה לו טבילה אלא היינו טעמא משום דכל כלי שבתחלת הכנסתו במים כופהו על פיו אין המים נכנסים לתוכו לעולם אפילו מכניסו כולו: **בלא** הזיבורית. אית דגרסי בלא הזיברין ופי' בערוך שלא הטביל בית ידו וקשה לפירושו דמאי עד שיטנו על צדו ושמא צרוה כן ואין המים באים בהן בזמן שיושב כדרכו עד שיטנו וכן כל הני דמתני' כולהו טעמא כדי שיבאו המים בכולם: **קנישקנין**. כלי זכוכית ארוך ולו ב' פיות והיין נזרק מזה לזה: **לא אינה** צריכה לחוף ולטבול. דודאי לאחר שטבלה בא עליה: **לב דבעיתא**. שלא תפול ולא טבלה שפיר: **לג בנמל**. פרש"י מקום שהספינות נקבעות שמעלות טיט וחוצץ:

מעדני יום טוב

ואחד לגבשו כל אחד ואחד באפי נפשיה הוא ובכבשו או רוב שערו ואע"פ שאינו רוב גופו חוצץ ע"כ: [ב] חץ שהוא תחוב כו'. משנה בסוף מס' מקואות: [ג] **בזמן** שהוא נראה חוצץ. וכתב ב"י דרבי' בפי' המשנה כתב וז"ל בזמן שהוא נראה מבחוץ ר"ל שלא יהיה מקצתו על הבשר וחוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו ואפי' הוא שמא ע"כ וקרי ליה נראה מבחוץ כל שאינו מבוקש ואע"פ שאינו בולט ג"כ אלא שהוא מונח שוה לבשר קרינן ביה נראה מבחוץ לפי שא"א שלא יהיה בו כו' עכ"ד: [ד] **נדה** יכולה לטבול בבגדיה כו'. בפ"ב דביצה דף י"ח אמר רב חייא בר אשי נדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ופירש"י שאין לה בגדים טהורים להחליף וללבוש אחר טבילה והיום י"ט ואינה יכולה להטביל את אלו שעליה מערמת וטובלת כשהיא לבושה וכלקח לה טבילה אף לכלים ולא מוכחא מלתא שהיא מתקנת דלטבילת עצמה נכנסה ואדם מותר לטבול בי"ט דנראה כמיקר כדלקמן עכ"ל ומשמע דאף לכתחלה יכולה לעשות כן לפי שאינו חוצץ כדכתב רבינו לפי שהמים נכנסים וכו' כי אין לך מלבוש מהודק כל כך על הגוף ואפי' אם של עור שלא יהיו יכולים המים שיכנסו תחתיו ואם הוא של צמר או פשתן ארוג הוא והמים נדחקים ונכנסים בתוכו על בשרה והא דקאמר מערמת הא לא קאמר אלא לענין טבילת בגדיה הטמאים דבי"ט גזרו שלא להטבילן בלא הערמה והיינו דכתב רבינו יכולה לטבול כו' וכלומר לכתחילה וכדדייק הב"י בדברי הטור שכתבתי לעיל סעיף י"ג אדכתב יכול לשאוב כו' ולפיכך קשיא לי דבפ' במה אשה סי' ב' אדכתב די"מ דמניפן כגון שהטוען מוזהבין ויפין ומטונפים מאחת המים ולכך מקפידות להסיכן בשעת טבילה שלא יתלכלכו כתב ז"ל ולא דמיא לבגדיה שהיא צריכה לפשטם בשעת טבילה ולא חיישינן דלמא אתי לאתויינהו כו' ומשמע דלכתחלה לא תטבול בבגדיה אלא צריכה לפשטם ויש לי למרך דהתם שאני דמיירי בשבת ובבגדים טהורים או שיש לה בגדים אחרים טהורים ולפיכך צריכה לפשטם בשבת דלא תבא לידי סחיטה כדאיתא בפרק ואלו קשרים סימן ב' ואין זה דוחק לפרש בדברי רבינו דדוקא בבגדים טהורים קאמר דהא סתם בגדים ודאי טהורים הם אלא שבהל' נדה בקיצור של רבינו ז"ל כתב בהדיא והפשוט מלוקה ותטבול ועיין בד"מ: [ה] **וצריך** שתהא אשה כו'. מסכתא דנפשיה וכ"כ הכלבו והאגור בשם הר"מ כמ"ש בשמם בד"מ בס"ד: [ו] **בספרא** גרס. והוא תורת כהנים וכן הוא שם בפרשת אמור: [ז] **והמור** וכו' ואי' דגרסי והמר. וז"ל הרמב"ם בפירושו בקצת הנוסחאות ים המור והוא המוסך ובקצתם תומר והוא עפר דבק דומה לזפת ע"כ: [ח] **זה הכלל** כו'. משנה ספ"ט דמקואות: [ט] **בויקרא** רבה פרשה ה'. וכן הוא במדרש רבה פרשת נזיר: [י] **שיש** להן זרבובית גרסי'. ובס' תי"ט כתבתי שמצאתי למהר"מ רוטנבורג ז"ל שכתב וז"ל הר"ר שמשון פי' כעין קניסקנים כלים שקנים יוצאים מהן כדאמרי' בויקרא רבה בפסוק והוא ישקיעו השותים במזרקי יין כוסות שיש להן זרבובים וכ"ל הלשון דבר המוסף ומתרבה מלשון אמתרבוב דזיין וזיין מתחלפים כמו מנטל של זרב דסוף מסכת כלאים מל' שרב ובל' מקרא יזורבו נצמתו כמו שרב ושמש עד כאן: [כ] **מטביל** עד מקום המדה. ומפרשינן טעמא בגמרא פ' בהמה המקשה דף ע"ג משום דכל העומד לחתוך כחתוך דמי: [ל] **אם** סמוך לחפיפה כו'. בגמרא איכא דאמרי אם בהוא יום שחפפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול ולפי דלישנא קמא לתומרא פסק כמותו וכן מוכח מפי' רש"י דלישנא קמא לתומרא דאמרינן בגמרא מאי בינייהו לסמוך לחפיפה טבילה ופי' רש"י ללישנא קמא בעינן סמוך לחפיפה טבילה ע"כ ובכי"ף כתובים הסי לשונות מהופכים דללישנא קמא הגי' אם בהוא היום ובלישנא בתרא הגי' אם סמוך וכתב הר"ן וקיימא לן כלישנא בתרא דסמוך לחפיפה טבילה כדאיפסקא הלכתא בסמוך דצריך לחוף בלילה כלומר סמוך לטבילה ע"כ ועיין עוד מזה בד"מ: [מ] **ע"ג** כלי חרס. גרסי' בגמרא וכך העתיק רבינו לעיל סימן ט' וכ"כ הטו' דגרסי' כלי חרס דשייך ביה גזירת מרחצאות שרגיל להיות ומצוי שם כלי חרס לערך אמין עד כאן וכלומר דאמרינן עלה בגמ' דסבר רב כהנא למימר דטעמא משום גזירת מרחצאות וגם לפי פי' רש"י הגי' כלי חרס שכתב גזירת מרחצאות שדרך מרחצאות ליסב על גבי אצטבאות של אדמה דדמי לכלי חרס ואתי למימר טבילה עולה בהן עד כאן ועיין עוד בד"מ: [נ] **דתנן** בפ"ז. ולעיל סימן כ"א כתבה רבינו:

ומיהו

דברי חמודות

מקפדת חוצץ וכן נראה שהוא דעת הטור שכתב גבי צואה ובצק שתחת הצפורן ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד בכך הלכך מי שאינו מקפיד אינו חוצץ ע"כ משמע מדבריו בהדיא שמי שמקפיד עליו חוצץ ואע"פ שאין דרך בני אדם להקפיד בכך אבל מדברי הרשב"א אינו נראה כן שכתב בת"ה היו שערות האשה קשורות זו בזו אם הן קשורות אחת אל אחת ויש בהם הרבה קשורים כן עד שדרך האשה להקפיד בכך הרי אלו חוצצין ע"כ הרי שתלה הדבר בדרך האשה להקפיד ולא תלה הדבר בקפידתה של זו ובדברי הרמב"ם שכתבתי יש לדון דמשמע דלא תלה הדבר אלא בקפידתה של זו אבל אם אינה מקפדת אע"פ שדרך שאר נשים להקפיד לא חיין דבתר דידה אזלינן בין להקל בין להחמיר ושלא כדברי הרשב"א ורבינו ירוחם שכתבתי בסמוך וצ"ע עכ"ד הב"י וכן בטור א"ח סי' קס"א הביא ג"כ בנ"ע הא דרובן אין מקפידות והוא מקפיד אע"פ שלא הזכיר שם לא דברי הרמב"ם ולא דברי הרשב"א אבל ראיתי להמרדכי בשם הרא"ם מפשיט פשיטא ליה דאע"פ דרוב אינן מקפידין אם היא מקפדת הויא חציצה והיינו הא דכתבתי בשמו בסוף סעיף ק' ואלו הן תחלת דבריו כתב הרא"ם הא דתנן הדם והדיו והחלב יבשים חוצצין לחין אין חוצצין מקפדה הוא שעל יבש דרך בני אדם להקפיד ועל לחין אין מקפידין אבל אי מקפיד אפילו לח חוצץ אם היא טובלת בטיט צלול שערה שוחה ושותה וכו' כדכתבתי לעיל וגם הב"י הביאו בסי' קנ"ח גבי דיו וחלב כו': (קב) **ועוד** שאין בו ממש אלא חזותא בעלמא. וכתב הרוקח סי' שע"ז דנראה שאם אשה נגעם ביורה או בקדירה ונתפחמה מעט זה אינו קפידה אע"פ שמעט נדבק לבשר כהא דתניא בתוספתא קומקומס מלא פחמים והטבילו טהור פי' מפני השחרורית לפי שהוא מקפיד אבל דבר מועט אינו חוצץ דדמי להא דאמר בזבחים דם שע"ג הבגד חוצץ ואם היה טבח אינו חוצץ וכן מוכר רבב אינו חוצץ ע"כ: (קבא) **כיון** שדרכה בכך כו'. ואע"ג דבשאר נשים שאינן צובעות דרכן להקפיד ולעיל בסעיף קי"ט כתב דכל שדרך הנשים להקפיד בו אע"פ שזו אינה מקפדת חוצץ כתב הב"י דשאני הכא דגם שאר נשים שהם בני אותו האומנות אינם מקפידות וה"ה והוא הטעם לטבח ורבב דאע"ג דשאר אנשים קפדי אדם ואהרבב כיון שכל בני אותו אומנות לא קפדי לא חיין ע"כ ורבינו שלא תם לפרש ידיה צבועות נראה דאף אם עלו לה רשמים צבועים בפניה נמי דאינה מקפדת אלא דנקט דבר ההוה ועוד דבידיה רגיל להיות צבועין על פני כולם והטור דקדק לכתוב וידיו צבועות ולשון רבינו ירוחם על ידיה או על בשרה וכתב רבינו ירוחם שכן אשה שטוחנת תמיד כמו טבח ויש עליה דם וכן כל שמלאכתה בכך אינה מקפדת כך הסכימו המפרשים ע"כ ונלמד ג"כ מהא דפ' דם חטאת דרישא דמלתא דם על בגדו חוצץ ואם טבח הוא אינו חוצץ וכמ"ש בסוף הסעיף דלעיל ויראה לי ג"כ דמי שהוא סופר וכותב תמיד וידיו מלוכלכות בדיו דג"כ אינו חוצץ ואע"ג דהרשב"א ורבינו ירוחם מחלקים בין צבע לדיו דדיו יש בו ממשות כמ"ש בב"י היינו לגבי טעמא דצבע שאינו אלא חזותא בעלמא אבל במי שאומנתו בכך אין לחלק בזה דודאי אין בו יותר ממשות מדם ורבב: (קכב) **נדה** יכולה לטבול בבגדיה כו'. כבר כתבתי במ"י דמשמע אף לכתחלה וכתבתי ייסוב על לשונו של רבינו דבפ' במה אשה דהתם כתב דצריכה לפשוט בגדיה ודמ"מ בקצור הל' נדה שלו כתב דהפשוט בגדיה והרמב"ם בפ"א מה"מ כתב וז"ל כל הטובל צריך שיטביל כל גופו כשהוא ערום כו' וכתב עוד שם כל הטמאים שטבלו בבגדיהם עלתה להם טבילה מפני שהמים באים בהם והינם חוצצים וכן הנדה שטבלה בבגדים מותרת לבעלה ע"כ וזה הלשון העתיק הש"ע סי' קצ"ח סעיף מ"ו: (קכג) **וצריך** שתהא אשה עומדת עליה כו'. וז"ל הכלבו והאגור בשם הר"ם אשה שטובלת צריכה להוליך עמה אשה יהודית או בעלה או נערה שהיא גדולה יותר מי"ב שנים ויום א' לראות אם טבלה כדין אבל לא נכרית הואיל והתחזק איסורא וכתב עוד הכלבו טהורה שטבלה עם טמאה או לאחריה אין קפידא וטהורה לבעלה ע"כ ופשוט הוא דאין מגע טמאה אוסרה לבעלה וכדלעיל ס"ס נ': (קכד) **שלא** נשארו משערותיה בחוץ. והוסיף הראב"ד דה"ה שיכולה לכרוך שערה על ראשה בדבר שאינו חוצץ כגון תיכי אלילתא שאינם מלוכלכות וכתב עוד דבחוטי שיער אין לכרוך אלא בקליעת ג' חוטין כדאמרי' בגמ' נימא אחת קשורה חוצצת ג' אינן חוצצין והביא ראיה מן הירושלמי דבמה אשה דבכריכה נמי איכא קפידא בשיער ומדרב יהודה נמי דלא ברא להו עובדא אלא בגנב הסוס שהוא עב וקשה אבל שער אשה לא ע"כ והא דרב יהודה בירושלמי דהתם איתא גולא מיהת נראה הא דמצריך ג' שערות משום דפסיק כרבה בר בר חנה וכבר נתבאר בסעיף קט"ו דהלכה כר' יוחנן דאמר אנו אין לנו אלא אחת ועיין בסעיף קי"ח והרשב"א כתב בתשובה שאלת היך יכולה האשה העומדת על גבה לראות בלילה אם יצאה שערותיה ואין דרך להוליך עמהן לנהר נר תשובה יכולה היא לטבול בחוטי שער שאינם חוצצים או בחוטי צמר או ברצועות שבראשה ובלבד שתרפם כדאיתא בפ' במה אשה או בתיכי אלילתא ואפילו בליני שבת אי לא מיטנפן כדאיתא התם ע"כ וכולהו נתבארו התם בפ' ב"א וכתב הב"י דהראב"ד אע"פ שלא הזכיר אלא תיקון דחוטי שיער חד מתרי תלת תיקוני נקט ולאו דוקא שהרי הרשב"א עצמו לא כתב בת"ה אלא תיקון דחוטי שיער בלבד ואין לומר דדבריו בתשובה פליגי על מ"ש בת"ה ועוד דאין טעם ברור לחלק ביניהם שאע"פ שחוטי צמר ורצועות שבראשה צריכין להרפותם מהי תיתי לגזור בכך הלכך נראה דהראב"ד נמי סובר כדברי הרשב"א בתשובה ומשמע שכן דעת כל הפוסקים וליכא מאן דפליג במילתא ע"כ ובש"ע סעיף מ' הוסיף עוד או קושרת בגד רפוי על שערותיה: (קכה) **וצריכה** שתטבול כל גופה בבת א'. ואם היה בעל שער יטביל כל שער ראשו והרי הוא כגופו דין תורה הרמב"ם בפ"א מה"מ ובמ"י סי' כ"ז כתבתי סילפותא: (קכו) **גרסי'** בפ' השוחט במס' חולין דף ל"א אתמר נדה שנאנסה וטבלה אמר רב יהודה אמר רב טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ור"י אמר אף לביתה לא טהרה א"ל רבא לר"נ לרב דאמר טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה עון כרת הותרה איסור מיתה מיבעיא א"ל בעלה חולין הוא וחולין לא בעי כוונה ומנא תימרא דתנן גל שנתלש ובו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים מאי לאו אדם דומיא דכלים וכו' ופסק הרמב"ם בפ"א מה"מ כרב וכתב הר"ן דשפיר עבד דפסק כרב משום דמשמע בגמ' דר"נ בר יצחק סבר כותיה ועוד דפ' אין דורשין סוגיין כרב דאמר חולין לא בעו כוונה ולא מדכרינן התם דר"י כלל וכן פסק סמ"ג וכתב שכן פסק ר"ח והרשב"א כתב כ"ל דקי"ל רב גר"י הלכה כר"י ורבא כותיה ס"ל לכאורה מדמקשי ואזיל אע"ג דרב נחמן מתרץ ליה מ"מ ס"ל ר"י לגבי דרב ורבא לגבי רב נחמן וקי"ל כר"י ועוד דבשל תורה הלך אחרי המחמיר ור"י דבר תורה קאמר אבל ראיתי להרמב"ם שפסק כרב ושמא הוא מפרש דמה שאמרו ומנא תימרא דחולין לא בעו כוונה דתנן גל שנתלש לישנא דגמרא הוא ולא סיומיה דמלתא דר"נ דאלמא מסקנא דגמרא כרב ע"כ והגהות אשר"י כתוב דנראה לכאורה דהלכה כר"י וכן פסק הרוקח משום דבירושלמי פ"ב דמגילה משמע דר"ח ס"ל כר"י וה"ל רב יחיד לגבייהו וגם רבינו ירוחם שכתב כדברי הפוסקים כר"י עיקר ע"כ וכתב רמ"א דיש להחמיר לכתחלה וכתב עוד יש שכתבו שיש לאשה להיות צנועה בליל טבילתה וכן נהגו הנשים להסתיר ליל טבילתן שלא ילך במהומה או בפני הבריות שלא ירגישו בהן בני אדם ומי שאינו עושה כן נאמר עליה ארור שוכב עם בהמה ע"כ וכתב בש"ד אשה היוצאת מן הטבילה חבירתה תפגע בה פן יפגעו בה או חזיר או כלב או חמור לקראתה כי בס' המקצועות כתב אם טבלה ופגעה לכלב או בכל דבר טמא אם האשה יראת שמים לא תשמש עם בעלה עד שתחזור ותטבול כדי שלא יהיו לה בנים מטוערים ופניהם דומים לכלב וכן אם פגעה בחמור תטבול פעם אחרת כדי שלא יהיו לה בנים דומים להם לב טפש כחמור וכן אם פגעה בעם הארץ ומעשה באלישע כ"ג שפעם אחת ירדה אשתו לטבול ופגע בה מצורע וחזרה וטבלה ועלתה ופגע בה חזיר וחזרה וטבלה וכו' ובעשירית פגע בה כותית וטבלה פעם אחרת נכמרו רחמיו של הקב"ה ואמר למטטרון כו' מיד ירד מטטרון וישב על פתח המקוה וכו' וכתב ר"ת מנהג בפוגעת בחברתה שהולכת עמה לבית הטבילה כשהיא עולה מן הטבילה ע"כ. ועיין לעיל סעיף ע"ו אם מותר להטיל חמין למקוה ובסעיף ב' אם מותר לרחוץ אחר הטבילה: (קכז) **הזפת** והמור בכלי זכוכית. בין מבפנים בין מבחוץ הכי מסיים במתני' וכתב הרמב"ם בפ"ג מה"מ דבר ברור הוא שכל מקום שאמרנו בזפת ובמור וכיוצא בהם שאינם חוצצים בכלים מפני שאינו מקפיד הוא לפיכך אם היה רוב כלי חפוי בזפת או בהמור וכיוצא בהם לא עלתה לו טבילה אע"פ שאינו מקפיד ותניא בתוספתא זפת שבכוס ושבצלוחית מתוכו חוצצת מאחריו אינה חוצצת בד"א מבית האומן אבל מבית בעה"ב בין מתוכו בין מאחריו ה"ז חוצצת בתמחוי ובקערה בין מתוכה בין מאחריה בין מבית האומן בין מבית בעה"ב ה"ז חוצצת המור והקומוס בין בכוס בין בצלוחית בין בקערה בין בתמחוי בין מתוכן בין מאחריהן בין מבית האומן בין מבית בעה"ב הרי אלו חוצצים לצלוחית שמרים שבכוס ושבצלוחית והטיט והבצק שע"י קרדום וע"י מגריפה אינם חוצצין הגלידו הרי אלו חוצצין וכתב הרמב"ם שם וכתב רמ"א סי' ר"ב סעיף כ' וז"ל שמגורית הדבוק ביורה מבחוץ הוי כדופן הכלי ודרכו בכך ואינו חוצץ: (קכח) **כל** ידות הכלים וכו'. ותניא בתוספתא כל ידות הכלים שנשתברו כגון יד המגל והסכין אם משמשין מעין מלאכתן ראשונה אין חוצצין ואם לאו חוצצים מגל שנשברה ידה מן הסיטה ולפנים אינה חוצצת שהיא כבית הסתרים מן הסיטה ולחוץ אם משמשת מעין מלאכתן ראשונה אינה חוצצת ואם לאו חוצצת סירגה בגמי או במשיחה הרי זו חוצצת שירפה בשרף הרי זו אינה חוצצת ופי' ר"ש מן הסיטה ולפנים כך כתוב בספרים ושמא משפה ולפנים הוא [סירגה כמו] סירגי החלונות שירפה דבק בשרף ע"כ: (קכט) **פי'** שכפה פיו למקום כו'. וכתב הב"י דנראה דהיינו דוקא בכלי שפיו צר קצת ולא הפך פיו למעלה כשהוא בתוך המים אבל אם פיו רחב או שהפך פיו למעלה כשהוא בתוך המים ודאי המים נכנסים לתוכו ע"כ: (קל) **הלכך** המטביל כלי שפיהו צר כו'. פי' רמ"א יותר מכשפופרת הנוד ועיין לעיל סל"ח ושם נתבאר ג"כ הטובל כלי בתוך כלי צריך ג"כ שיהיה בפי החיצון כשפופרת הנוד וכתב רמ"א בסי' ר"ב סעיף ו' שיזהר שכלי הפנימי יהא רפוי בתוך כלי החיצון ולכן לא יתחב סכינים שנך דלי ויטבלם כי לא תעלה טבילה בראשם וכתב עוד דכן אם הכלי הפנימי הוא כבד ומונח תוך החיצון לא תעלה לו טבילה במקום שמונח והיינו הא דהמרדכי שכתבתי בסעיף ל"ג ועיין עוד שם: (קלא) **אמר** רבא אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס כו'. משום דבעיתא ובגמ' אדלא תעמוד ע"ג כלי חרס אמרינן דסבר רב כהנא למימר טעמא מאי משום גזירת מרחצאות פי' רש"י שדרך מרחצאות ליסב על גבי אצטבאות של אדמה דדמי לכלי חרס ואתי למימר טבילה עולה בהן ע"כ אמר ליה רב תנן מנהרדעי לטעמא משום דבעיתא וכתב הר"ן בשם הראב"ד דבדיעבד אם טבלה עלתה לה טבילה ומיהו כתב דדוקא בכלי חרס דכיון שאינו מקבל טומאה מגבו ולא חזי למדרס ליכא משום גזירת מרחצאות וסילתא נמי לאו בר קבולי טומאה הוא אבל בכלי עץ אפילו דיעבד לא עלתה לה טבילה ודייק לה מדתנן בפ"ה דמס' מקואות מעיין שהעבירו ע"ג כלים או ע"ג ספסל הרי הוא כמו שהיה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר הרי הוא כמקוה ובלבד שלא יטבול ע"ג ספסל אלמא כל שהוא ראוי למדרס כספסל וכן שאר כלים שמקבלים טומאה לא מהני בהו טבילה משום גזירת מרחצאות דליכא למימר דטעמא משום דבעיתא דהא לאו באדם עסקינן אלא בכלים, ולפי זה הא דעבד אבוה דשמואל מפני לבנתיה למחילה עבדינהו ומשום נכיעותא וכמו שפירש ר"ח [ור"ת] שהרי מקבלין טומאה וכדתנן בפ"ק דסוכה ואיכא גזירת מרחצאות עכ"ל וכדברי הראב"ד כתב רבינו ירוחם וכן פסק הרשב"א בת"ה וז"ל אין טובלים בכלים שלא אמרה תורה אלא מעיין ומקוה מים לפיכך היה טיט ורפש במקום שהיא טובלת [לא עלתה לה טבילה] לא תעמוד ע"ג כלי עץ שמקבלים טומאה מגבן ולא ע"ג נסרים הראוים למדרסות ולא על שום כלי הראוי למדרס. ותטבול מפני גזירת מרחצאות על כלים עברה וטבלה לא עלתה לה טבילה אבל מתנה היא חבילי זמורות תחת רגליה מפני הטיט ואינה חוששת וכן לא תעמוד ע"ג כלי חרס ולא ע"ג בקעת ותטבול ואע"פ שאין כלי חרס מיטמא מגבו ולא ראוי למדרס חשו חכמים הוא שמא תפחד שלא תפול ולא תטבול כראוי עברה וטבלה ע"ג אלו (לא) עלתה לה טבילה ע"כ וכתב בתשובה שנשאל על מקום שיורדים בו דרך שליבות של עץ מהו לטבול ע"ג השליבות והשיב הראב"ד כתב דע"ג כלי עץ אפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה ואפילו ע"ג פשוטי כלי עץ ואע"פ שקבעו בכותלי המקוה ויש לחוש לזה ולעשות במקומו מדרגה של אבנים ותהיה המדרגה רחבה ד' מקום הנחת רגל כדי שיהיה בה שיעור מקום לבל תפחד ליפול ממנה עכ"ל וכתב רמ"י ז"ל דז"ס ואפי' ע"ג פשוטי כלי עץ אע"ג שג"כ אינם מקבלים טומאה מ"מ איכא למגזר בהו משום טענת גזירת מרחצאות של כלים שיפסו לומר מ"ם זה מה כיון דלאו משום קבלת טומאה נגעו בה ע"כ ואני אומר דלא מן השם הוא זה דכבר כתבתי בסעיף ל' דהרמב"ם והתוס' סברי דפשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מדרבנן והוו לדעתי טעמו של הראב"ד בהני שליבות ג"כ ולפי זה אע"ג דלרבים והרמב"ם והטור דסברי דפשוטי כלי עץ אין להם טומאה כלל ואפי' מדרבנן דלדידהו אין לפסול השליבות ולפיכך כל השורה שבורה רמ"י למצוא טעם להתירא למקוה הנעשה בק"ק לובלין שהוא עשוי מהיקף נסרים בתוך הבריכה ובאמצעו בגובה נפסה נסרים רחבים לעמוד עליהם לטבול ונכנס בדוחקים מרובים ולי א"ל לשום טעם כלל לפי שאפשר שאותן חכמים שקדמוהו ועשאוהו סברי להו הלכתא כהרמב"ם ורבינו והטור דאין לפשוטי כלי עץ שום טומאה ודטעמא דהראב"ד והרשב"א

דאסרי

תפארת שמואל ה) וצריך שתהא אשה עומדת עליה וכו'. נ"ב וכ"כ הרשב"א בת"ה ומדברי הטור יראה דאפילו בדיעבד לא הוי טבילה אלא שכורכת שערה בדבר שאינו חוצץ דאז הוי טבילה כמ"ש הראב"ד ע"ש ומ"מ נראה דוקא באשה שאינה ערומה וכולה במים אבל היכא שערומה ואינה נבלעת במים ותפסה שערה בידה עד שהמים עולים היטב על ראשה ולא פתחה ידיה הוי שפיר טבילה ובשעת הדחק יכולה לסמוך על זה:

מחלקין בין אדם לכלים לפי שהוא כבד ומכביד בעובי הטיט (קלב) [ס] ומיהו לפי הטעם שהמים מקדמין אין לחלק. ור"ת פירש בשם ר"ח (קלג) משום דבגמל שכיחי אינשי ובושה ויראה ותמהר ולא תטבול כהוגן. [ע] ומפצי פירוש שהעמיד מחצלאות כמין גדר על שפת הנהר לצניעות והשתא הוי דומיא דההיא דלעיל משום דבעיתא. ולא גרסינן הכא אע"ג דהשתא ליכא. אימור ברדיוני נפל אלא בסמוך גבי (קלד) נתנה תבשיל לבנה. [פ] אבוה דשמואל עבד לבנתיה מקואות ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי: לד (נדה ד' סו פ"א) אמר רב גידל אמר רב נתנה תבשיל לבנה וטבלה [צ] והפשילה בנה לאחוריה וטבלה [ושלתה לא עלתה לה טבילה] ואע"ג דהשתא ליכא א(למימר) אימור [ק] ברדיוני נפל. אמר שמואל כחול שבעין אינו חוצץ שעל גב העין חוצץ (קלה) ואם היו עיניה פורחות בין כך ובין כך אינו חוצץ. א"ר יוחנן פתחה עיניה ביותר או שעצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה. ולית הלכתא (כוותיה) ככל הני שמעתתא. דכי איתמר הני לטהרות אבל לבעלה לא: לה כי הא דאמר ר"ל אשה לא תטבול (קלו) אלא כדרך גדילתה כדתנן (נגעים פ"ב מ"ד) האיש נראה כעודר וכמוסק [ר] והאשה נראית (קלז) כאורגת [ש] וכמניקת את בנה פירוש כדרך גדילתה שאינה צריכה להרחיק ירכותיה זו מזו יותר מדאי וגם לא להגביה זרועותיה יותר מדאי. אלא כמו שרגילה להיות תמיד שלא תפתח עיניה ביותר ולא תעצים עיניה ביותר (קלח) ולא תקפוץ פיה [ת] ותרחיב ירכותיה ותגביה זרועותיה כדרך הילוכה (קלט) וצריכה לחוות בשיניה שלא יהא בהם דבר חוצץ ונהגו הנשים ליטול צפרניהם שלא יהא תחתיהם דבר חוצץ. האיש נראה כעודר ומוסק זיתים ותניא בתולת כהנים לכל מראה עיני הכהן פרט לבית הסתרים. מכאן אמרו האיש נראה כעודר לבית הסתרים פירוש בית הסתרים בית הערוה. וכמוסק זיתים לבית השחי. רש"י לא גרים ולית הלכתא ככל הני שמעתתא [א] דלא שייך הך דר"ל להני דלעיל. ותו דכל הני אמוראי דלעיל בבבל היו ולא היו עסוקין בטהרות. וכן אבוה דשמואל בבבל היה. ועוד אי בטהרות איירי אמאי נקט בכולהו לשון נקבה אשה גבי כלי חרס ונמל ותבשיל לבנה והפשילה לבנה ועיניה פורחות פתחה עיניה עצמה עיניה. ורב אלפס גרים ליה וכן רבינו חננאל והלכות גדולות. ובהלכות נדה דרבינו סעדיה ז"ל ישנו. [ב] ואומר ר"ת דקאי ב(אכלי) חרס ולמטה. (קמ) ונכון להחמיר כגירסת רש"י ז"ל: לו (יומא ד' ו.) תניא כל חייבי טבילות טבילתן ביום. [ג] נדה ויולדת טבילתן בלילה (נדה סז:) אמר רב נדה בזמנה לא תטבול אלא בלילה. שלא בזמנה תטבול בין ביום ובין בלילה. רבי יוחנן אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה לא תטבול אלא בלילה משום סרך בתה. ואף רב הדר ביה דא"ר חייא בר אשי אמר רב נדה בין בזמנה בין שלא בזמנה לא תטבול אלא בלילה משום סרך בתה (קמא) אתקין רב אידי בר אבין בנרש למיטבל בימאמא דתמינאה משום אריותא. רב אחא בר יעקב בפפניא משום גנבי. רב יהודה בפומבדיתא משום צנה. רבא במחוזא משום אבולאי. אמר רב פפא לרבא מכדי אידנא כולהו ספק זבות משוינן להו ליטבלי בימאמא דשביעאה ג(אלא) משום ר"ש. דתניא ואחר תטהר [ד] אחר אחר לכולן שלא תהא

הגהות הב"ח א אע"ג דהשתא ליכא איכא למימר ברדיוני נפל: ב ואומר ר"ת דקאי אכולהו מימרי דמכלי חרס ולמטה: ג ליטבלי בימאמא דשביעאה אמר ליה משום דר"ש דתניא ואחר:

רש"י מקואות ביומי ניסן. מקוה מים מכונסין ואינן טובלות בנהר לפי שרבו המים בימות הגשמים מגשמים שנפלו ומיים שמא ירבו נוטפין על הזוחלין ותניא בת"כ [אי] מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין כלומר שמטבילין במכונסין דכך זחילתן קודם שנקוו ונחו במקוה תלמוד לומר אך מעיין מעיין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר באשבורן ומהו אשבורן דקוו וקיימי דאין מטבילין במכונסין אלא משנקוו למקוויהם ונחו מזחילתן ותנן במסכת מקואות הזוחלין כמעיין כלומר זוחלין שבנהרות כמעיין והנוטפים כמקוה ומים הנוטפים מטהרים הרי הן כמקוה ואין מטהרין בזחילה הילכך בימי ניסן שנתרבה [הנהר] ע"י גשמים חיים שמא רבו מטפים שבו על חיים שבו ובטלו זוחלין ואין מטהרין את הטמא שטובל בהן דרך זחילה וכל הנהרות לעולם הן הולכים וזוחלין לפיכך עביד להו מקוה באשבורן לטבול בתוכו י"מ דבעינן מים חיים לזבה ולאו מילתא היא דתניא בתוספתא תומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים מ': ומפצי ביומי תשרי. שטובלין בנהר שהזוחלין מרובין אבל מפני הגילת הטיט נותן מחצלות בנהר שעוברות עליהן: לד ברדיוני נפל. הטיט מעליה ברדיוני איני יודע לשונו ונראה שהיא לשון שכשוך שכשכשה רגליה במים בנהרה נפל: פורחות. פותחת ועוצמת תדיר: בין כך ובין כך אינו חוצץ. לפי שפריחתה מעבירתו ואינו עב ע"ג העין ואין בו ממש לא"א דומעות שהדמעה מלחלחת את הכחול ואינו חוצץ: פתחה עיניה ביותר. הויא תלויה למעלה: עצמה עיניה ביותר. הויא תלויה למטה: לה לא תטבול אלא כדרך גדילתה. כלומר לא תדחק זרועותיה על בשרה ולא רגליה ושוקיה זה בזה אלא כדרך הילוכה ושימושה תמיד ומה שנכסה וקמוט ואין מים באים בו לא איכפת לן ואינה צריכה לפשט בית קמטיה וסתריה אלא כדרכן תמיד: כדתנן. גבי ראיית נגעים שטיהר כהן הכתוב בית הסתרים דכתיב לכל מראה עיני הכהן ותנן האיש מראה נגעו לכהן כעודר וכמוסק זיתים: כעודר. בבית השחי וכמוסק זיתים בבית הערוה דאם יש לו נגע בבית השחי א"צ להגביה זרועותיו יותר מדאי לראותו אלא שמגביה ואינו מתכם עצמו ומה שיוכל כהן לראות יראה ואם לא יוכל לראות טהור ובבית הערוה א"צ לכוף ולשות יותר מדאי אלא כמוסק זיתים אחר שנשרו מן האילן ומלקטן על הארץ: והאשה נראית. לכהן בנגעה: באורגת. בבית השחי ואם בבית הערוה היא כופפת עצמה כמניקה את בנה: לו כל חייבי טבילות טבילתן ביום. כדיליף במס' מגילה מוחטאו ביום השביעי ורחץ במים וגו': נדה ויולדת טבילתן בלילה. נדה דכתיב שבעת ימים תהא בנדתה כל שבעה ויולדת כימי נדת דותה תטמא: בזמנה. בשביעי ובנדה דאורייתא קמיירי שלא ספרה ז' נקיים: בלילה. דכתיב בה תהיה בנדתה תהא בנדתה כל שבעה: שלא בזמנה. בשמיני: משום סרך בתה. שנוהגת אחריה לטבול ביום ואפילו בזמנה ואתיא לידי כרת ולא ידעה דאמה בשמיני הוא דטבלה ביום: אבולאי. שוערי שעיר ועובדי כוכבים הן לא"א בניינים של מערות היו בדרך בית הטבילה ואם תפול שם תסתכן: ספק זבות שויהו. שאפילו נדה סופרת ז' נקיים והחמירו על עצמן כדר' זירא: ליטבלא בימאמא דז'. מה נפקא אם נדה היא הרי יום טבילתה יותר מז' לראייתה ואם

דברי חמודות

דאמרי שליבות הייני משום דס"ל דפשוטי כלי עץ יש להם טומאה מד"ס וכר מן דין נמי י"ל שאע"פ שנאמר דפשוטי כלי עץ סברי נמי דמקבלים טומאה מדרבנן לפ"ה איכא למימר דהכא דגזירת מרחצאות סברי כהרמב"ם ורבינו דס"ל דבתר דאמרי' בגמ' טעמא דבעית' בטל ליה טעמא גזירת מרחצאות דהוה ס"ד דרב כהנא ואגמריה דלא גזרו חכמים בכך מעולם וא"ת הכיא דפ"ה דמס' מקואות דמייתי הראב"ד ראיה מינה הרי פירשה רבינו בסימן ע' דטעמא משום גזידם דתוך כלי כך נ"ל וכתב רבינו בתשובה שנשאל אם מותר לעמוד על סילונות שהם בקרקעות המקוה ושמים עוברים דרך סילונות למקום אחר והשיב איני רואה בית מיחוש אי משום ההוא דלא תעמוד ע"ג כלי חרס או סילתא התם משום דבעיתא אבל הכא ליכא טעמא דבעיתא כיון שהסילונות קבועים בקרקע ועוד דהתם סילונות העשויות להוליך מים אין להם לבזבזין והוו פשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומאה ואינם פוסלים בשאיבה הלכך נראה לי דלא למיחש למידי וכתב עוד דברי אפילו לפירוש הר"ש בההיא דספי' על דלא יטבול על גבי ספסל ומשום דאיהו לא סבירא ליה כדלעיל סימן ט' ולא כתב אלא נרוחה דמלתא כמ"ש הב"י גבי לא תעמוד על גבי כלים הילכך לא כתבתיו: (קלב) ומיהו לפי הטעם שהמים מקדמין אין לחלק. וכבר כתבתי במ"ע דהר"ן תירץ דשאני אדם שהטיט נכנס לו בין האצבעות ונדחק שם ואע"ג שגם על זה קשיא טעמא שהמים מקדמין וכמ"ש שם בשם הב"י אפ"ה פסק בש"ע כרש"י וכתב הטור דלסברת רש"י אפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה וטעמו דאיהו גרס הכא אע"ג דהשתא ליכא אימר ברדיוני נפל וכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות לא יטביל אדם בעפר שעל רגליו ואם טבל אינו חוצץ וכתב ב"י דתוספתא היא בפ"ח היו רגליו מלאות אבק וירד וטבל במקום שיש בו מ' סאה טהור ומדקתני לה בלישנא דדיעבד איכא למשמע דלכתחלה לא יעשה כן ובהדיא תנן בפ"ט דמקואות לא יטבול באבק שעל רגליו ומיהו ר"ש כתב תוספתא זו בפ"י וכתב בה גירסא אחרת וז"ל היו רגליו מלאים אבק וירד וטבל במקום שיש בו ארבעים סאה טמא שפשף או שטבל בחמים טהור ומשמע דטעמא משום דקסבר דכשהרגלים מליאות אבק ומטבילם במים האבק שעל רגליו נעשה טיט וחוצץ ומש"ה כששפשף טהור שהרי עבר האבק מרגלו ע"י השפשוף וכן כשטבל בחמין שהחמין מעבירין את הלכלוך כאילו שפשף ולגירסא דהרמב"ם איכא למימר דנהי דלכתחלה יש ליזהר מלטבול באבק שעל רגליו מפני חששא זו מ"מ היכא דעבר וטבל טהור דכתם מים מעבירין את האבק דאע"פ שאינן חמין עכ"ל הב"י: (קלג) משום דבגמל שכיחי כו'. וכתב הטור דלפי זה בדיעבד עלתה לה טבילה וכ"כ הרשב"א בת"ה וכ"כ רבינו ירוחם וז"ל ופירש ב"י כלומר שאם היא יודעת בעצמה שטבלה כהוגן טבילתה כשרה בדיעבד ולא חיישינן דילמא אגב ביעתותא לא טבלה שפיר ולאו אדעתה: (קלד) נתנה תבשיל לבנה. הטעם לדבק בה כ"כ הטור ס"ס קצ"ח ופירש ב"י כלומר גריס של פול או רבב וכיוצא בזה מדברים העושים חציצה וכך הם דברי הרשב"א בת"ה וסיים הרשב"א בדין זה לפיכך לא עלתה לה טבילה אא"כ עיינה בנפשה לאחר נתינת התבשיל או לאחר עסק הדברים החוצצים ע"כ וכל זה מיירי שכבר חפפה וכ"כ בטור והוא פשוט וכתב רמ"א בשם הג"ה ש"ד והמרדכי דאם בדקה עצמה קודם טבילה ורואה שלא נדבק בה שום דבר א"צ טבילה אחרת וכתב עוד בהגהת ש"ד וז"ל השיב מורי הר"ר כתבת על הנשים שלובשים בגדים אחר חפיפה ודמיא למפשלת בנה כו' נראה דיש לחלק דהתם תינוקות מטפחים בטיט ובעיסה ומדובקים בגוף האשה וחוצץ אבל הבגדים למאי ניחוש שאין רגילות על הבגדים דבר לח ונדבק בגוף האשה וכנים ופרעושים אין נדבקים בגוף והמים נכנסים בהם ולא חיישי' כמו טבעת שהן רפויים שאין חיישי' ע"כ ועי' בסי' ק"ה בשם הרוקח על מין כינים הנדבקים וכתב עוד רמ"א שלא תקח תינוק אצלה בין חפיפה לטבילה: (קלה) ואם היו עיניה פורחות כו'. פירש"י פותחת ועוצמת וכו' וכך פי' הרמב"ם: (קלו) אלא כדרך גדילתה. ומכאן כתב הטור בסי' קצ"ח וז"ל ולא תטבול בקומה זקופה מפני שיש מקומות שמסתתרים בה ולא תשחה הרבה עד שידבקו הסתרים זה בזה אלא שוחה מעט עד שיהיו סתרי בית הערוה נראין כדרך כו' וז"ל הרשב"א בת"ה שקצר האשה לא תטבול זקופה ממש ולא שוחה ממש אלא דרך גדילתה כו' וכתב הרשב"ץ אם שינתה מדרך גדילתה כגון ששחתה ביותר או זקפה ביותר כתב הראב"ד שאינה טבילה מדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות שלא נאמרו דברים אלו אלא לטהרות ולא לבעלה דדברים אלו אין חוששין אלא מדבריהם עכ"ל והרשב"א בתשובה כתב שהגירסא היותר נכונה בעיניו היא שלא תטבול אלא כדרך גדילתה בין לטהרות בין לבעלה וכתב עוד הרשב"א בתשובה וזה לשונו ולא עוד אלא אפי' היה אורך המקוה ורחב י' אמות על י' אמות אם אינו גבוה לפחות עד חצי חזה אין טובלין בו אלא א"כ שוחת כל גופו בקרקע לפי שאם אינו שוחת יצטרך עכ"פ לכוף קומתה הרבה וידבקו הקמטים בבטנו ובירכותיו וכבר אמרו אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה כדתנן האשה נראה כעודר כו' ומזה מה שאמרו במקואות במקוה שמימיו מרודדין שכובשים אותן באבנים או בחבילי זמורות כדי שיתפחו מימיו לפי שאין דרך להשתטח במקוה ולטבול בפישוט ידים ורגלים ע"כ ובתשובה אחרת מסיק דבדיעבד אפילו נשתטחה וטבלה מותר אלא שיש לחוש לכתחלה שמא לא תשתטח יפה כל שהמים מרודדין ביותר ולכך צריך לכתחלה שיהיה מי המקוה מגיעים ממעל לטיבורה זרת לפחות ע"כ וכתב הרשב"ץ שכך דעתו מסכמת וזה לשון הר"ן ומה שכתב האוסר כי כשנמדד אותו מקוה ברום מימיו א"א שכל גופו עולה בהם אלא א"כ פניה וגופה כבושים בקרקע ואמרינן התם לא תטבול אלא כדרך גדילתה הכ"ם האיש נראה כעודר כו' לאפוקי שלא תהא כבושה בקרקע הא ליתא כלל דלא אתמר הכי אלא לאפוקי שלא תקפל עצמה קצתה על קצתה דומיא דמאי דאתמר עלה דההוא פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר אבל אם היא מתפשטת לגמרי אין לחוש כלל ע"כ וכבר כתבתי זה ג"כ בפ' תינוקת סעיף מ"ד: (קלז) כאורגת בעומדין לשתי ליד הימנית ר' יהודה אומר אף כטווה פשתן לשמאלית. והר"ן אדהכא לענין דרך גדילתה כתב כלשון ת"ק כאורגת בעומדין לשתי ביד הימנית והשמיט לדברי ר' יהודה והרבה נתלבט הב"י בזה לפי שסובר דלת"ק א"צ גילוי לזרוע שמאל כלל ונדחק מאד ואני תמה דבתר הכי מסיק דהטור שלא הזכיר אלא כמוסק זיתים דתנן לגבי איש דטעמו שסובר דשיעור גילויא דבית השחי דיד ימין כאורגת בעומדין הוי כשיעורא דגלויה דמוסק לשתי ידים והא דקאמר כאורגת ליד ימין לאו למימרא דשחי דיד ימין חשבינן כגלוי ושחי דיד שמאל אי בית הסתרים ואין צריך גילוי דאין זה סברא אלא היינו לומר שכל מה שמתגלה משחי של יד ימין בשעת אריגה בעומדין אינו חשוב בית הסתרים בין בשחי ימין בין בשחי שמאל ובדין הוא דה"ל למתני באשה נמי כמוסקת זיתים כיון דאידי ואידי חד שיעורא הוא אלא דבעי למיהב טעמא דנקטינן בה האי שיעורא דהיינו משום דבמלאכה המיוחדת לה מתגלה שחייה כל כך ולפי זה הא דא"ר יהודה אף כטווה כו' ע"כ וכל זה אנו יכולין לפרש כמו כן בדברי הר"ן ובתוי"ט כתבתי שמצאתי בשם הראב"ד דלתנא קמא כמו שמגביהה ימינה כך יהיה שיעור ראיית הנגע תחת שחייו שניהם ע"כ ורמ"י ז"ל אתי לדברי הר"ן כפי' הב"י בדבריו והפריז עוד לומר דמגבהת גם השמאלית אלא שהימנית מגבהת יותר ומה שכתבתי אני בכל זה נ"ל הנכון: (קלח) ולא תקפוץ פיה. כתב הטור ואינה צריכה לפתוח פיה וכ"כ רבינו בהלכות נדה בקוצר והב"י כתב דהכי איתא בפרק קמא דקידושין ונראה לי דר"ל הא דאמרינן התם דף כ"ה הכל מודים לשון לענין טבילה כטמון דמי פירש רש"י ואין צריך ביאת מים בתוך הפה וכתב הב"י דלמאי שיתבאר (לקמן סעיף ק"מ) דאף לדברי הגורסים בסמוך דכי אתמר הני לטהרות אבל לא לבעלה הייני בדיעבד אבל לכתחלה אפילו לבעלה צריכים כל הני תומרות מזה נלמד דמדלא גרסי הכי אף בדיעבד נמי תיין וכן נראה מדברי הרא"ש שכתב בתשובה נדה שעצמה עיניה ביותר הוי חציצה להתירה לבעלה ע"כ וקצת תימה דבש"ע שלו בסעיף ל"ח לענין קפיצת פה סתם וכתב לא עלתה לה טבילה ולא כתב בשם י"א והא"כ בסעיף ל"ט לענין עצמה עיניה כו' כתב כן בשם י"א: (קלט) וצריכה לחוות בשיניה כו'. וכן בדין שהרי שינים עשוים לימצא ביניהם שיורי מאכל כ"כ הב"י וכתב עוד וראיתי נשים כשרות שנוהגות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה מפני שהוא נכנס בין השינים יותר ממאכל אחר ואע"פ שבודקות וחוצות השינים חוששות דילמא משתייר מיניה ולאו אדעתה ומנהג יפה הוא וגם רבינו ירוחם הזכיר מנהג זה וכתב שהוא מנהג יפה וז"ל רבינו בהלכות נדה בקוצר מנהג יפה נהגו הנשים שאין טועמות כלום בין הרחיצה ובין הטבילה כדי שלא יהא דבר חוצץ בין שיניה ע"כ ועיין במ"י סימן כ"ה בעובדא דנמצא עלם בין שיניה גם עיין בספר זה בסעיף ל"ב: (קמ) ונכון להחמיר. וכתב המרדכי בפ"ב דשבועות בשם הרא"ם אליבא דגרסי לה ה"מ לטהרות אבל לבעלה לא דה"מ בדיעבד אבל לכתחלה אפילו לבעלה צריכה כל הני תומרות וכ"כ סמ"ג וכתב ב"י שקצת נראה כן מדברי הרמב"ם ז"ל ועיין לעיל סעיף קל"ח: (קמא) אתקין רב אידי [בר אבין] בנרש למטבל בימאמא דתמינאה. וכתב הטור ס"ס קצ"ז אבל בשביעי לא תטבול מבע"י אע"ג דאיכא אונס והוא פשוט וכתב עוד ואם עברה וטבלה ביום שמיני בלא אונס עלתה לה טבילה וטעמא כתב הרשב"א מדשריין באונס אף לכתחלה עברה וטבלה ביום ז' כתב הרשב"א יש מגדולי המורים שהורו שלא עלתה לה טבילה ויש מי שהורה להקל אחר שטבילתה טבילה

מעדני יום טוב

[ס] ומיהו לפי הטעם שהמים מקדמין אין לחלק. כלומר דכיון דיהב טעמיה מפני שהמים מקדמין דהיינו לומר דכיון שהמים מקדמין נידבק ברגלי הטמא קודם שהגיע לטיט ואותם מים מחוברים למקוה והלכך לא הוי חציצה וכדתנן האוחז באדם ובכלים אם הדיח ידיו במים טהורים והשתא לפי טעם זה כי הוי אדם כבד מאי הוי דאע"פ שהטיט עב מאד מ"מ קצת לחות יש בו שע"י מתחברים מים שברגליו למי המקוה והר"ן בפ' במה אשה תירץ דמטה שאני דליכא סדקים אבל באדם חוצץ לפי שהטיט נכנס לו בין האצבעות ונדחק שם ע"כ וגם עליו יקשה דלפי הטעם שהמים מקדמין אין לחלק עכ"ל הב"י ועי' בד"ח סעיף פ"ו ונ"ל דשאני אדם לפי שהוא מהלך בשפת הנהר עד מקום העומק לטבול בו והנה טרם בואו אל מי הנהר כשהוא במקום הנמל שם הספינות מעלות טיט נמצא שמתדבק הטיט ברגליו קודם שנכנס אל המים והטיט מקדים למים וחוצץ משא"כ בכלים שמכניס אותה לתוך המים מלמעלה למטה והמים ודאי מקדמין כך נ"ל: [ע] ומפצי כו'. כלומר דרש"י דמפרש משום טיט מפרש לדלקמן דאבוה דשמואל עביד לבנתיה מפני דטעמא משום הכי הוה להם מחצלות להניח תחתיהן מפני הטיט והלכך מפרש דלר"ת מפני כו': [פ] אבוה דשמואל עביד כו'. מפורש לעיל סימן פ': [צ] והפשילה בנה לאחוריה. כתבו התוס' יש לפרש מפשלת את בנה לאחוריה והיתה ערומה ולא היו בגדיה עליה וטבלה לא עלתה לה טבילה דחיישינן שמא הוא עלה דיבוקי טיט וכיוצא בו ונדבק באמו וחוצץ בטבילתה ולא ידעה לה ואע"ג דחזינן לה השתא דליכא מידי עלה חיישינן דלמא בעלייתה מן הטבילה נפל ברדיוני הוחלק ונפל דרך ירידה כפי' ר"ת ונ"ל שהיתה מפשלת בנה אפי' לפני טבילתה בסמוך ולאו דוקא בטבילתה עכ"ל: [ק] ברדיוני. פירש"י שהוא לשון שכשוך כו'. ולעיל כתבתי פי' בשם התוס': [ר] והאשה נראית כאורגת. במשנה גרסי' כאורגת בעומדין ומסיק הב"י דלא איצטריך לפרש דסתם אורגת בעומדין אורגת ומתני' כדי נסבה ע"כ ואני תמה דהא תנן בפ"ג דזבים אורגים בין בעומדין בין ביושבין שמעינן דיש דברים הנארגים מיושב וא"כ היאך איכא למימר דמתני' כדי נסבה דר"ל לא הוצרך להביאה כלשונה והא צריכה למימרא דלאפוקי מיושב וגם אין נראה לומר דלענין ראיית נגעים לא צריכה לפרש דודאי מעריכן בעומדין אע"פ שכן נראה שהוא דעת הב"י מ"מ אין נראה דמהי תיתי לפרש כן אי לאו דמתניא בהדיא דדלמא במיושב מעריכן ואפשר דכיון דשיעור דמיושב להקל הוא לפי שיותר נסתר הזרוע באורג מיושב מבאורג מעומד הלכך אע"ג דלא קתני בהדיא מעומד ודאי דמסתמא מעריכן מעומד כיון שהוא להחמיר והוי סתמו כפירושו דאי תימא דלהקל מעריכן במיושב ה"ל לפרש דלא ניתי למטעי והיינו דקאמר הב"י מתני' כדי נסבה: [ש] וכמינקת את בנה. פירש"י לענין בית הערוה וכתבו התוס' דאין נראה דבת"כ תני לה גבי הדד וכן פי' הר"ן גם הר"ש בפ"ב דנגעים וכתב הב"י שכן פי' ג"כ רבינו שם והתו' הביאו ג"כ לזה דתנן בנגעים דאשה כעורכת לבית הסתרים וכתב הב"י שגם הסמ"ג הזכירו וגם הר"ן כתב כן ואע"ג דר"ל לא הזכיר י"ל דתרי מינייהו נקט וס"ה לאידך וכן נראה קצת מדברי רבינו שכתב שא"צ להרחיב ירכותיה יותר מדאי דמשמע דקצת צריכה להרחיבה והיינו כעורכת עכ"ל הב"י ולפום ריהטיה לא שפיל לסיפיה דדברי רבינו שהרי כתב בהדיא בסיפיה ותרחיב ירכותיה ועל כרחינו קצת הרחבה קאמר מדבריתא כתב שא"צ להרחיב יותר מדאי וכן בהל' נדה בקצור דלקמן כתב בהדיא ותרחיב ירכותיה קצת זו מזו: [ת] ותרחיב ירכותיה ותגביה זרועותיה כדרך הילוכה. ומסיק הב"י דא"כ שיעור מוסק זיתים נמי שאינו מגביה זרועותיו יותר מבדרך הילוכו והכי הוא דתני כמוסק זיתים לומר שלא ידביק זרועותיו לגופו ביותר ע"כ: [א] דלא שייך הך דר"ל להני דלעיל. אבל הר"ן כתב דאע"ג דהא דר"ל לא פליגא עלייהו ואפשר דכולהו איתנהו גמ' הוא דקאמר דלא מחמרינן בטבילה כל הני חומרי אלא חומרי דר"ל בלחוד וכיוצא בה בסוף פ' נערה שנתפתתה דאמרי' זיכתה וכחלה ופקסה וטבעה ליכא דאבדה מזונותיה ובתר הכי אמרי' ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב יהודה תובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות והתם נמי הא אפשר דאיתנהו לכולהו [וא"ת היכי] אמרי' בעצמה עיניה ביותר דעלתה לה טבילה מ"מ מהא דתנן במס' מקואות קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה י"ל דכי עצמה עיניה לא מיהדקי קמטין כולי האי פיהו מעכבין מלבא בהן מים אבל הרב אלפסי ז"ל גורס (וכן היא גי' רבינו ג"כ) ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי אתמר הכי לענין טהרות אתמר אבל לבעלה שפיר דמי כי הא דאמר ריש לקיש ולהך גירסא משמע דמדרים לקיש מייתינן ראיה דלבעלה מותרת ואיכא למידק והיכי מייתי מיניה ראיה והא אפשר דכולהו איתנהו ואפשר דלא מייתי ראיה מדרים לקיש אלא לפתחה עיניה ביותר ולעצמה עיניה ביותר דלא מעכב בטבילה דדרך גדילתה נמי הוא לפי שאין אדם נמנע מלפתוח ולעצום עיניו. ע"כ: [ב] ואומר ר"ת דקאי אכלי חרס ולמטה. וז"ל התוס' אבל ר"ת פי' שנראה כגי' הספרים ואיתא נמי בפר"ח וכו' וכן צריך לחלק דלעיל אמרינן דבית הסתרים לא בעיא ביאת מים ובפ"ט דמס' מקואות גבי ואלו חוצצים באדם ומחשב בית הסתרים שבאשה אלמא בעי ביאת מים אלא ודאי ההיא לטהרות ובשמעתין לבעלה והא דתניא בפ' החוצץ כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה והיינו נדה לבעלה דאי לטהרות מאי שנא דנקט נדה ועוד דומיא דגר ועבד משוחרר דאיירי בטבילת איסור והיתר וה"ק כל החוצץ בטבילת טומאה וטהרה חוצץ בטבילת איסור והיתר הסיא קיימי אהני חציצות דפ' ט' דמקואות דחיישי לענין בעלה שכן דרך הבריאתא לעמוד על המשנה אבל הנך חומרי דכלי חרס וסילתא ונמל ומפצי ומפשלת וריבדא ולפלוף שמחמירות יותר מן המשנה דקתני בפ"ט לפלוף שבתוך העין אינו חוצץ ומשמע בין לח בין יבש אינו חוצץ מדלא מפליג ובסילתא ובפתחה עיניה ועצמה וכל הנך חומרי לית הלכתא כוותייהו אלא כהך חומרא דרים לקיש דאיתא אפי' לבעלה ומיהו קשה לפי' ר"ת דבהך משנה דפ"ט דבית הסתרים שבאשה חוצץ דמוקי לטהרות קתני נמי דין לפלוף שבעין שחוץ לעין חוצץ שבתוך העין אינו חוצץ דהא מוקים לה לבעלה וכן פי' הך דהחוצץ וכל דבר שחוצץ בטבילה קיימא אמשנה דטהרות דאיירי לבעלה ומה שהקשה מבית הסתרים דמשמעתין למתני' דמקואות לא קשה מידי דבסיפא גבי ואלו שאין חוצצין קא חשיב בית הסתרים שבאיש והיינו כשמעתין וצריך ליתן טעם בהך בבא גופה מה חילוק יש בין בית הסתרים דאיש ודאשה ונראה שיש בית הסתרים שהאשה מקפדת ולא האיש ובזה קא מפליג בין איש ובין אשה ולפלוף שבעין איירי דוקא בלח עכ"ל: [ג] נדה ויולדת טבילתן בלילה. כלומר אם רוצות לטבול בזמנן אין יכולות לטבול קודם הלילה כ"כ הב"י: [ד] אחר אחר לכולן גרם ופי' בפ' תינוקת סי' ו' ומ"ש שם וכן

תהא טומאה מפסקת ביניהן ר"ש אומר אחר תטהר אחר מעשה תטהר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק. הלכך האידנא לא טבלי ביום כלל ביום השביעי משום דר' שמעון. (קמב) בשמיני [ה] ובתשיעי משום סרך בתה שהיא סוברת שאמה טובלת ביום השביעי ותעשה גם היא כן ותבא לידי ספק. ואין לומר דלא שייך סרך בתה אלא לדידהו שהיו נוהגין כדין נדה דאורייתא ואיכא למיחש שמא תטבול בתה בשביעי לנדתה ביום וטבילה זו כמאן דליתא דמיא. אבל משום סרך בתה שתטבול בשביעי האידנא דמדרבנן בעלמא הוא לא חיישי הא ליתא הא רבא במחוזא תקין משום אבולאי למיטבל ביממא דתמניא ואי לאו משום אבולאי הוה אסור משום סרך בתה ובימיו [ו] כבר פשטה תקנתא דר' זירא. כדאמר ליה רב פפא לרבא מכדי האידנא כולהו ספק זבות וכו'. ורשב"ם היה מחמיר (קמג) שלא תטבול עד שתחשך. ור"ת היה אומר שאין צריך להחמיר כל כך רק שתטבול סמוך לחשיכה ותבא לביתה משחשיכה [ז] ואז ליכא למיחש לסרך בתה: לין (נדה ד' סח.) שלח רבין באיגרתיה [ח] אשה לא תחוף בערב שבת. ותמה על עצמך היאך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה. פירש רש"י בקושי התירו להרחיק חפיפתה מטבילתה. אלא משום דהכי עדיף לחוף ביום דאי חייפא בלילה מתוך שמהומה לביתה לא חייפא שפיר. והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והלכתא לא תחוף אלא בלילה קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא הא דאפשר והא דלא אפשר. פירש"י הא דאפשר לחוף ביום כגון בימי החול חופפת. (א) היכא דלא אפשר לחוף אלא בלילה כגון שחל טבילתה במוצאי שבת שאם תחוף בע"ש לא תהיה חפיפה סמוך לטבילתה הלכך חופפת בליל טבילה במוצאי שבת. ולפי פירושו אם חל יו"ט במוצאי שבת נראה שלא התירו לחוף בע"ש ולטבול במוצאי שבת שהרי פירש דבקושי התירו לחוף ביום ולטבול בלילה אלא דהכי עדיף טפי משום דמהומה לביתה

[ט] אבל להרחיק טולי האי מע"ש למוצאי שבת אסור אף אם חל יו"ט במוצאי שבת. ומוטב שתדחה טבילתה. ובשאלתות דרב אחאי בפרשת אחרי מות (סי' ע) פי' הא דאפשר לחוף בלילה כגון בימות החול לא תחוף אלא בלילה. היכא דלא אפשר לחוף בלילה (קמד) [י] כגון שחל ליל טבילתה בשבת או ביו"ט או חופפת ביום רביעי ואפילו חל יום טוב חמישי וששי וחל ליל טבילתה בשבת חופפת ביום רביעי ולא תתבטל עונתה וסוגיא דגמרא לא משמע כפירושו דקא מיבעיא ליה (ד' סז:) נדה מהו שתחוף בלילה ותטבול בלילה. אלמא משמע דיותר טוב הוא לחוף ביום דחיישי' שמא לא תחוף כהוגן בלילה דמתוך שמהומה לביתה לא חייפא שפיר. (קמה) [כ] ומיהו גם לפירוש השאלתות נהגו מנהג יפה הנשים שלנו שמתחילות לחוף מבעוד יום ועוסקות בחפיפה עד שתחשך ואז טובלות ועוד מחמירות על עצמן דאע"פ שחפפו נושאות עמהן מסרק וסורקות בבית הטבילה. ור"ת פירש דפיסקא דאפשר ולא אפשר לא בא להורות כלל על דין חפיפה אם הוא ביום אם בלילה אלא קאי אהא דקאמר אשה לא תחוף בערב שבת וכו'. ותמה על עצמך וכו' כלומר היאך תוכל לומר חופפת ביום בערב שבת ותטבול בלילה במוצאי שבת והא בעינן סמוך לחפיפה טבילה הלכך לא תחוף אלא במוצאי שבת. וכיוצא בזה איכא בפרק כל שעה (דף כח:) רבי יוסי הגלילי אומר ותמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה כלומר היאך תוכל לאוסרו אלא מותר הוא בהנאה. ובתר הכי קאמר והלכתא אשה חופפת ביום פירוש בערב שבת וטובלת בלילה למוצאי שבת. והלכתא לא תחוף אלא בלילה פירוש למוצאי שבת. לא קשיא הא דאפשר לחוף בליל מוצאי שבת (קמו) תחוף בלילה ולא תרחיק חפיפתה מע"ש. הא דלא אפשר לחוף במוצאי שבת (קמז) כגון שחל יום טוב להיות במוצאי שבת או חופפת ביום בערב שבת וכך נוהגות הנשים האידנא (קמח) [ל] ונזהרות
בשבת

הגהות הב"ח (א) חופפת ביום הא דלא אפשר לחוף אלא בלילה:

רש"י ור"ש ואם זבה היא טובלת זבה ביום: **אחר** מעשה. כיון שספרה מקצת היום של ז' תטהר ע"י טבילה: **לידי** ספק. שמא תשמש בו ביום ותראה מיד לאחר תשמיש ונמצא סותר כל שלפניה וטבילתה פסולה: **לין ותמה** על עצמך היאך אשה כו'. שהרי בקושי התירו להרחיק הפיפתה מטבילתה כל כך אלא משום דאי חפפה בליל טבילתה אימא לא חייפא בפיר משום דממהרת טבילתה מתוך שמהומה לביתה: **הא** דאפשר לחוף ביום חופפת ביום: **הא** דלא אפשר לחוף כגון מוצאי (שבת) לא תחוף אלא בלילה: **מהו** שתחוף בלילה. בלילי טבילתה מי אמרינן מתוך שממהרת לטבילתה לא חייפא שפיר: **תמה** על עצמך וכו' דאפילו בתוך המועד קאמר דמותר בהנאה
ועה

מעדני יום טוב

וכן בר"פ בנות כותים: [ה] **ובתשיעי** משום סרך בתה. ואע"ג דגזירה לגזירה היא משום חומר כרת חששו כ"כ הר"ן וכתב עוד וז"ל ואע"ג דר"ש אתשמיש בלחוד קאי ולא אטבילה דהא אמרי' בפ' המפלת במתניתא דתוספתא בכ"א תשמש ופרקינן משום דר"ש ואפ"ה היו טובלות כדמוכח התם דאלמא אסור לעשות כן אתשמיש לחוד קאי ובת"כ נמי תניא ואחר תטהר כיון שטבלה טהורה לעסוק בטהרות אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שלא תבא לידי ספק דאלמא אסור לעשות כן אטהרות או אטבילה קאי ולא אטבילה אפ"ה קא אמרי' דכיון דר"ש אסר תשמיש נמי אסרינן טבילה משום גזרה דתשמיש אבל ר"ש ודאי תשמיש בלחוד אסר ולפי זה לא גרסי' שמא תבא לידי ספק דודאי כל שהיא משמשת באה לידי ספק אלא הכי גרסי' שלא יבא לידי ספק וכן הגירסא בס' הרב אלפסי ובברייתא שבת"כ עכ"ל אבל בהל' הרב אלפס שבידינו הגירסא שמא תבא כו' וכבר כתבתי בזה בפ' תינוקת סי' ו' דהמרדכי כתב דהרי"ף סובר דר"ש אוסר הטבילה וגם כתבתי חלוף גרסאות שבמקום ההוא ג"כ והא דדייק הר"ן מהך דתוספתא כבר כתבו התו' די"ל דה"פ ר"ש היא דאמר נמי ודאי זבה דאסור לעשות כן לטבול ביום שמא תבא לידי ספק לשמש שבטבילתה תהא תלויה הלכך בהך תוספתא אע"ג דאיכא בה כמה ספקות דשמא לא היתה זבה כלל ואם היתה זבה תימא שהתיקה לידתה ושמא לא תראה אסורה לשמש לר"ש אבל טבילה תהא מותר אפי' לר"ש דשרי לה לטבול משום טבילה בזמנה מצוה ע"כ: [ו] **כבר** פשטה כו'. וכ"כ התוס' והר"ן ובודאי דמשמעתין הכי מוכחת ומכאן תימה על מ"ש רבינו בפ' תינוקת סוף סי' ד' דבימי רבנא לא פשטה ט' דאע"ג דודאי דהמימרא דהתם דמייתי מינה ראיה שלא פשטה כן הוא דלא פשטה ואלא מיהת מהכא מוכח דפשטה וצריכין אנו לומר דלאח"כ פשטה אף בימיו בתר דאתמר ההיא מימרא וא"כ אינו מוכיח התם כלל דמעתיה לאו משום חומרא דרבי זירא דדלמא בזמן ההוא מכבר פשטה קאמר להיא מימרא: [ז] **ואז** ליכא למיחש לסרך בתה. דשוב לא יבא לידי ספק ליכא למיחש אם תטבול היא ביום סמוך לחשיכה תטבול בתה בעוד היום גדול דמרגשת סבת בכך שתטבול סמוך לחשיכה כאמה כ"כ התוס' ועי' בד"מ: [ח] **אשה** לא תחוף בע"ש. דבשבת אינה יכולה לחוף משום השרת השערות כ"כ הר"ן ומוב מצאתי כן בשאלתות דלא אפשר למסרק משום דאתיא לאתורי שערה: [ט] **אבל** להרחיקה טולי האי מע"ש למוצ"ש אסור וכו'. אבל התוס' הזכירו מפירש"י בהפך משום דאתמר בגמ' לעיל מהך א"ר הונא אשה חופפת בע"ש וטובלת בג' בשבת שכן אשה חופפת בע"ש וטובלת במ"ש אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בד' בשבת שכן אשה חופפת בע"ש וטובלת במוצאי יו"ט שחל להיות אחר השבת אשה חופפת בה' בשבת וטובלת בה' בשבת שכן אשה חופפת בע"ש וטובלת במוצאי שני י"ט של ר"ה שחל להיות אחר השבת ורב חסדא אמר שכן לא אמרינן דהיכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ורב יימר אמר אפי' שכן נמי אמרי' לגבי מאשה חופפת בא' בשבת וטובלת בה' בשבת דלמוצאי שני י"ט של ר"ה שלאחר השבת ליתא דאפשר דחופפת בלילה וטובלת בלילה דהא מימר הלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר ופירש"י הלכתא כרב חסדא למומרא דאמר שכן לא אמרי' דהיכא דטבלה יום טוב לא תחוף מאתמול ובמאי דאמר רב חסדא כולהו אמרי' דהיכא דטבלה במוצאי ב' ימים טובים אחר השבת חופפת בע"ש ולית הלכתא כוותיה אלא כדמתרץ רב יימר חייפה בלילה וטבלה בלילה ע"כ והוקשה להם מהך דהכא דאמרי' דאינה חופפת ע"ש וטובלת לנ"ש דא"כ לא קאי הך פיסקא דהלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר משום הכי תירצו י"ל דהיכא לאוקמי פסק דלעיל שליל טבילתה במ"ש והוא י"ט אז ודאי תחוף מע"ש ולא תפסיד עונתה הואיל ואינה יכולה לחוף בליל טבילתה ולא ביום שלפני טבילתה ע"כ וכתב הב"י דאע"ג דלא הזכירו להרחיק חפיפה מטבילה אלא כשאין מפסיק בין יום דחפיפה ליום דטבילה אלא יום א' בלבד מ"מ מאחר שתלו טעמא בשלא יסתר פיסקא דלעיל הלכך כיון דלההוא פיסקא לעיל כל שהטבילה בליל י"ט או שבת אפי' מפסיק בין יום החפיפה ליום הטבילה ב' ימים שפיר דמי וכן פסק הרשב"א בת"ה וכ"כ הר"ן בפ"ב דשבועות ואע"ג דלא אמרו כך אלא על ב' י"ט של ר"ה אין לחלק ביניהם לבין של גליות דהא דנקט' בגמ' כזכירו דר"ה לפי שהיו מקדשים ע"פ הראייה ולא משכחת לדידהו ב' י"ט אלא דר"ה וכ"כ הרשב"א בפירוש בין ב' י"ט של ר"ה או של גליות. וכן כתב ג"כ הטור וכתב עוד הב"י דלדברי רבינו שכתב דלרש"י אין להרחיק טולי האי כו' נ"ל דסבר רש"י דלמסקנא דהלכתא חופפת והלכתא אינה חופפת וכו' ליתא פיסקא דפסיקנא לעיל הלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר וזה דוחק ומש"ה הטור עצמו סתם דבריו דלא כדברי אביו רבינו ז"ל ע"כ: [י] **כגון** שחל ליל טבילתה בשבת. וא"ת והיאך תוכל לטבול בשבת והא בפרק מפנין דף קכ"ח אמתני התם דמביאה שמן בשערה פרכינן ותיפוק ליה משום סחיטה ואע"ג דרבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין סחיטה בשער הא רב אשי דבתראה הוא אומר אפי' תימא יש סחיטה בשער מביאה לה בכלי דרך מערה וצ"ל דרב אשי לאו לאפלוגי אתא אלא אפי' תימא קאמר וראיתי בב"י שכתב וז"ל כתב הכלבו אני תמה היאך אשה יכולה לטבול בליל שבת וי"ט והיאך תנצל מסחיטת שער ולכך אני אומר שראויה הטבילה לדחות עד מוצאי שבת וי"ט ע"כ ואע"פ שכן דברי הראב"ד בס' בעלי הנפש אין לדחות דברי כל הני רבוואתא דשרו לטבול בי"ט ושבת ועוד הכי משמע בהדיא בר"פ במה אשה יוצאה דחששא דסחיטת שער אינה כלום שהרי פסק הרמב"ם בפ' מה' שבת שאין סחיטה בשער וכתבתי טעמו בטור א"ח סי' ש"ל עכ"ל הב"י וגם כתב דטעמו דס"ל דרב אשי לאו לאפלוגי אתא אבל כתב עוד גם דהרמב"ם בפ"ב מה' שבת כתב מביאה לה כלי תלוי בשערה וטעמו משום דאע"ג דאין סחיטה בשער איסורא מיהא איכא וכמ"ש המגיד בפ"ט וא"כ מוטב לעשות הואיל ע"י שינוי תבלי איסור סחיטה ע"כ וא"כ לכאורה אכתי תקשה דאיסורא מיהא איכא בסחיטת שער וא"כ למה תטבול וי"ל דלענין טבילה שלא לבטל העונה ופריה ורביה לא חשו חכמים לאיסור שלהם כלל: [כ] **ומיהו** גם לפירוש השאלתות נהגו מנהג יפה כו'. דאף לפי השאלתות אינו אסור אלא לחוף מבעוד יום ולצאת מן המרחץ קודם הלילה אבל כששוהה שם עד הלילה חפיפה מעליתא הוא כו'. תוס': [ל] **ונזהרות** בשבת מליתן תבשיל לבניהם כו'. וכתב על זה הב"י בסי' קצ"ח וז"ל זהירות דנתינת תבשיל לבנה איני מכיר דאמו אם תגע בתבשיל ולא יהיה לערך בנה מי לא חיישינן והרי על כרחך נוגעות בתבשיל שאוכלת ואף אם תזהר מלגע בו כגון שתאכל בכף ולא תגע בתבשיל כלל כמו ששמעתי שיש מורין כן מ"מ כיון דידים עסקניות הן א"א שלא תגיע דעתה שעה אחת או רגע אחת ותגע ולאו אדעתה ועוד שיותר נכון היה להזהירן שיבדקו ידיהם וכל גופם בשעת טבילה ואם ימצאו בו דבר חוצץ יסירוהו ולא יהיו ידיהם אסורות בשבת מליתן תבשיל לבנה ומלאכול כדרכן דמה ענין עיון ובדיקה זו אצל חפיפה דדוקא חפיפה שא"א לעשותה בי"ט סמיכו להרחיק ולעשותה מע"ש אבל עיון ובדיקה שאפשר לעשות בי"ט למה תסמוך על מה שבדקה בע"ש ולא תבדוק בשעת טבילה ואפי' להר"ל שמעיה (דלקמן בסמוך) שסובר שחפיפה הוא אף בגוף במקום שתתגלגל עליו דבר חוצץ יכולה היא לחופפו במים חמין וכיון שצריכה לבדוק ידיה וגופה בשעת טבילה למה לא תגע בתבשיל ובכל מה שמרגלה עד שעת בדיקה סמוך לטבילה ואדרבה יותר נראה שאין להזהירה ליזהר בכך פן תבא לזלזל בבדיקה דסמוך לטבילה דעזרא לא תקן אלא חפיפה אבל עיון ובדיקה דאורייתא (כמ"ש בד"ה סעיף קנ"ה) ולפיכך אין להקדימה לטבילה הרבה ואפי' היכא דלא אפשר וכל שכן בדאפשר כגון שהיא יכולה לבדוק ולעיין גופה סמוך לטבילה וכ"כ הר"ן אהא דקדימת אשה לחוף מע"ש או מעי"ט דלטעמא פירושי בחפיפה שהיא תקנת עזרא בלבד הוא דמקילין אבל לעיוני אי איכא מידי דחייץ בגופה דהוא מדאורייתא לא מקילין ע"כ וכן דעת הרשב"א ועוד אפי' לסברי דעיון ובדיקה איתו מדאורייתא אלא בכלל תקנת עזרא וכדמשמע מתוך דברי הטור בריש הסי' ואיכא למימר דאין להפריד העיון והבדיקה מהחפיפה מ"מ הוא דבר שא"א לעמוד בו שלא ליגע בתבשיל ולא שום דבר חוצץ הלכך שלא להזהירה ליזהר בכך עדיף טפי אלא מזהירין אותה שבשעת טבילה תבדוק כל גופה ושערותיה שלא יהא עליה דבר חוצץ וגם מלמדין אותה לקשור שערותיה וכו' וכן הרשב"א והר"ן לא הזכירו:

דברי חמודות

[טבילה] ד"ת ונראין דבריו ע"כ ובת"ה הארוך כתב שרב אחא מסכחא הוא שסורה דלא עלתה לה טבילה והראב"ד נחלק עליו דכולי האי לא נחמיר שעיקר גזירה דבר רחוק הוא ויש כמה ספיקות שמא זבה היתה ושמא תשמש מיד לאחר טבילה ושמא תראה ביום ותסתור ספירתה למפרע ומתוך חששות רחוקות לא נחמיר מספק וכן י"ל דרב אחא עצמו לא אמר אלא בנדה דאורייתא ולדינא דאורייתא ולא לדידן דמשוינן לכולהו נמי ספק זבות ומצריכים להו לספור ז' נקיים ע"כ וז"ל רבינו ירוחם אם עברה וטבלה בז' ביום י"מ דלא עלתה לה טבילה ורוב הפוסקים כתבו דעלתה לה טבילה וכן עיקר ע"כ וכ"כ גם כן הרמב"ם דבדיעבד עלתה לה טבילה וכן דעת הרמב"ן וכתב האגור פסק מהרש"ל שלמה אותן נשים שטובלות ביום צריכות להסתיר טבילתן מבעליהן שלא ישמשו עמהן ביום ויבאו לידי ספק דאורייתא ע"כ ומפשט לשונו נראה דבטובלות בז' מיירי מדכתב שטובלות ביום ולא הכמיעט עדיין דעלתה לה טבילה אלא מיירי שטובלות בח' כדין דהיינו בשעת אונס וקשיא דהא א"א לבא לידי ספק דאורייתא בח' ואפשר דגזרה שמא תטבול בז' גם כן ביום ואז אפשר שתבא לידי ספקא דאורייתא כך פירש הב"י ואע"פ שכתב דחומרא יתירא היא לא נמנע רמ"א ז"ל מלכתבו בהגהותיו ודאפילו בח' כשטבלה ביום תסתיר טבילתה מבעלה: (קמב) **בח'** ובט' משום סרך בתה. וכתב רמ"א בשם מהרי"ל דהכלות הטובלות קודם החופה יכולות לטבול ביום דהא לא באין אצל החתן עד הלילה אבל אחר החופה דינן כשאר נשים ע"כ: (קמג) **שלא** תטבול עד שתחשך. וכתב הב"י וז"ל ונראה דתטבול סמוך לחשיכה דקאמר לאו דוקא דקודם לכן נמי יכולה לטבול אם אינה באה לביתה עד שתחשיכה אלא אורחא דמלתא נקט שאחר טבילה מיד היא באה לביתה וכן נראה ממ"ש המרדכי בפרק ב' דשבועות רשב"ם היה מצריך ללכת לטבול אחר חשיכה ורבינו תם לא היה מצריך רק כשתשוב תהיה חשכה ע"כ וכ"כ הסמ"ג משמע דלרבינו תם לא קפדינן אלא שכשתשוב תהיה חשכה אבל אם טובלת מבע"י לית לן בה כיון שאינה באה לביתה עד שתחשך ליכא למיחש לסרך בתה וכדברי רשב"ם נראה מדברי מרדכי וסמ"ג שצריך שלא תצא מביתה ללכת לבית הטבילה עד שתחשך שאם היא יוצאה סמוך לחשיכה אע"פ שכשתבא לטבול כבר חשכה חיישינן שמא הבת תחשוב שמקרה היא זה שבית הטבילה רחוק אבל אה"נ שאפילו היה לה טבילה בתוך ביתה היתה טובלת בשעה זו אע"פ שהוא יום שתסבור שטבילה ביום כשרה אבל מדברי הרא"ש נראה דלא קפיד רשב"ם אלא שלא תטבול עד שתחשך אבל בזמן יציאתה מביתה לא קפיד וכתב סמ"ג ומורי כתב שנכון להחמיר כרבינו שמואל ע"כ לשון הב"י: (קמד) **כגון** שחל ליל טבילתה בשבת או ביום טוב. וכתב האגור נשאל מורי אבא מהר"י לנדא על אשה שאירע זמן טבילתה בליל חמישי ונאנסה שלא טבלה אם יכולה לטבול בליל שבת והשיב דאינה יכולה לטבול הואיל ונדחי זמן טבילה וכ"כ ר"י הלוי שהיה מוחה לטבול ליל שבת רק בזמנה ממש ע"כ וכן פסק מהר"י מולין ז"ל וכן אין לטבול במ"ש דלפירש"י לא התירו לחוף בלילה אלא בדלא אפשר עכ"ל וכתב הב"י וז"ל ואין דבריהם נראין לי דכיון דכל נשי דידן אין טובלות בז' לראייתן אין חילוק בין נדחה יום טבילתה ולא נדחה לעולם יכולה לטבול בשבת וכן עמא דבר ואע"פ שכתבתי בסמוך דסוגיין דעלמא דטבילה בזמנה אינה מצוה אפשר לומר דטבילת אדם בשבת מפרא שריא כדאיתא בפרק שני דביצה ואדרבה על מ"ש המרדכי בשם ר"ת שאסור לטבול בשבת משום דטבילה בזמנה אינה מצוה יש לתמוה דההיא דפ"ב דביצה הויא תיובתיה וכן מ"ש בשם מהר"י מולין דכי אדחי ליל טבילתה לא תטבול במ"ש משום דלפירש"י לא התירו לחוף בלילה אלא בדלא אפשר אין דבריו נראין דכיון שהיא רוצה לטבול או כלא אפשר דמי עכ"ל אבל בתרומת הדשן סי' רנ"ה כתב וז"ל שאלה יולדת שטבלה לאחר מ' של זכר או פ' של נקבה או קודם זמנים הללו ורוצה לטבול בלילי שבת מפני שלא נקל לה למצוא רחיצה אבל מחמת נקיות היתה יכולה לטבול ליל ה' או ליל ו' שריא בכה"ג לטבול בליל שבת או לא תשובה יראה דלפי משמעות הגמרא אין שום קפידא בדבר דמסקינן פ"ב דביצה דאדם טמא מותר לטבול בשבת משום דנראה כמיקר ואפילו בימות הגשמים שרי התם וכ"כ הרמב"ם בהדיא אמנם שמעתי מהרבה נשים שמחזיקים איסור בדבר לטבול בשבת בכה"ג וכתב המרדכי ממ"ש בשילהי נדה דר"ת אסר לטבול בשבת משום שספק דלא קי"ל טבילה בזמנה מצוה ונדון דידן דאינה טבילה בזמנה אם כן לכ"ע אסור ויש לדחות דהא דאסר ר"ת לטבול בשבת היינו אם אין בעלה בעיר ואינה טובלת אלא משום טבילה בזמנה והא פסק דלא קי"ל דמצוה היא אבל בעלה בעיר מודה נמי דשרי משום מצות קיום עונה ואפילו שלא בשעת עונה חשיבה מצוה מה שהאיש משמח אשתו בתשמיש המטה כדאיתא בהדיא בפסחים בפ' אלו דברים ושלהי מסכת יומא מוכח דאפילו אי לאו טבילה בזמנה מצוה מ"מ יכול לטבול ביה"כ כדי להתפלל בנקיות דהיינו נמי בשביל מצוה מ"מ בנדון דידן הואיל והאפשר הוה מאתמול ולא איתרה אלא בשביל הרחיצה או בכה"ג לא שרי ואע"ג דמוכח פרק שני דביצה דהא דשרי אדם לטבול בשבת משום דנראה כמיקר היינו אפילו היכא דאפשר לטבול בחול מ"מ נראה דהאידנא בזמנינו דכ"ע זהירי שלא לרחוץ כלל בשבת אפילו להקר בין בנהר בין במקוה אע"ג דלא מצינו איסור מפורש על זה דאפילו במרדכי פרק כירה בשם התוס' דמחמיר לרחוץ בבריכה מ"מ מתיר בהדיא בנהר ואפשר דהה"ד במקוואות שלנו דמעיינות נובעים הן דלא דמי כלל לכלי מ"מ המנהג הוא ליזהר ולמנוע וא"כ ליכא למימר דאדם נראה כמיקר דהא נזהרים להקר ומוכח מילתא דלטבול מכוין ונראה כמתקן ומטעם זה נראה דנהגו הנשים ליזהר שלא לטבול בשבת כלל אא"כ בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם דהכי כאי גוונא הוי טבילת מצוה משום עונה לפי מאי דנהוג עלמא עתה איסור הרחיצה בנהרות או במקוואות עכ"ל וכתב רמ"א שכן נהגו במקצת מקומות אבל במקום שאין מנהג אין להחמיר ובמקום שנהגו להחמיר גם במ"ש לא תטבול להאגור ומהרי"ל דלעיל וכתב עוד מהרי"ל שכן אלמנה שאסורה לטבול טבילה ראשונה בליל שבת וי"ט משום דאסור לבא עליה ביאה ראשונה בשבת וי"ט כמ"ש רבינו בריש כתובות אסורה לטבול גם כן במ"ש וכבר נתבאר לעיל שהב"י חולק על זה משום דהוה לא אפשר ולענין פיסקא דטבילה בזמנה מצוה הכתוב לקמן בסעיף קנ"ב: (קמה) **ומיהו** גם לפי השאלתות וכו'. והרשב"א פסק כשאלתות וז"ל חפיפה צריכה להיות לכתחלה סמוך לטבילתה לפיכך לא תחוף אשה ביום ותטבול בלילה אלא חופפת בלילה וטובלת כדי שלא יתקשר שום דבר על שערה משעת חפיפה עד שעת טבילה וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"ח מה' מקוואות אם אפשר לה לחוף בלילה ולטבול מיד תיכף לחפיפה הרי זה משובח ובשעת הדחק או מפני חולי חופפת אפילו בערב שבת וטובלת למ"ש וכתב הר"ן שגם הרי"ף סובר כן שאינה חופפת אלא בליל טבילתה ע"כ ומסיים רמ"א בהגהותיו ובלבד שלא תמהר לביתה ותחוף כראוי ופשוט הוא לפיכך אם טבילתה בליל מ"ש לשאלתות ודאי חופפת בלילה ולדברי רש"י מסיק ג"כ הטור סי' קנ"ט דדי לה בחפיפת ליל טבילתה ודמ"מ מנהג יפה שתרחוץ ותחוף יפה בערב שבת ומוצאי שבת תחוף מעט ותסרוק שערותיה והקשה הב"י דמה טעם למנהג זה דהא לרש"י נמי לכתחלה תחוף בלילה אף בלא אונס אלא דטוב לה לחוף ביום משום דמהומה לביתה בלילה וכך פירשו התוס' אליבא דרש"י וגם נראה כן מדברי רבינו ז"ל וניחא ליה להב"י שאפשר דהטור אינו סובר כן אליבא דרש"י ושלא התיר לחוף בלילה מטעם דמהומה לביתה אא"כ היכא דלא אפשר ולכך מנהג יפה כו': (קמו) **תחוף** בלילה ולא תרחיק כו'. ומ"מ מנהג יפה הוא כו' כדכתבתי בסעיף דלעיל בשם הטור: (קמז) **כגון** שחל י"ט להיות במוצאי שבת כו'. ואפילו חל שני י"ט בא' וב' וליל טבילתה בליל שני די"ט וכמו שכתבתי על דברי התוס' בס' מ"י לעיל גבי אבל להרחיקה טולי האי מערב שבת למוצאי שבת כו': (קמח) **ונזהרות** בשבת מליתן תבשיל לבניהם. כבר כתבתי במ"י שהוקשה לו להב"י בזה וראיתי לרמ"א שאעפ"כ העתיק לדברים אלו בהגהותיו והוסיף לבאר לבניה הקטנים אולי רצה לתקן בזה קושייתו של הב"י במקצת דהא דקשיא ליה וכי אפשר לה ליזהר מנגיעת תבשיל מיושב בכך וגם מיושב דלכך לא נאסר לה אלא הנתינה לבניה הקטנים שע"י נתינתה לקטנים איכא חששא טפי שלא תתלכלך שכן דרכן של נשים שמתלכלכין ע"י כן וגם הוסיף לפרש אם הם דברים הנדבקים וכבר כתבתי כן בשם הטור לעיל סעיף קל"ד וז"ל סמ"ג ושבת אם הוא י"ט כמ"ש או חל טבילתה ליל ב' בשבת והרי ב' ימים טובים אירע [בא' ובב'] בשבת שאינה יכולה לרחוץ בחמין כלל ולא לסרוק כלל ראשה או תרחוץ בחמין מע"ש ותחוף ותסרוק ותשמור עצמה בימים שבינתים בכל היכולת מכל טינוף ע"כ ואע"פ שהב"י דקדק מדבריו בכל היכולת שמעיקר הדין אינהו ס"ל דא"א ליזהר מליגע בתבשיל ומינה דאין להזהירה על נגיעת תבשיל מ"מ לפי מה שבאר רמ"א דהזהרה היא מליתן לבניה הקטנים ובתבשיל שמתדבק אין לדקדק עוד כדקדוקו של הב"י בזה וכתב עוד רמ"א שכל זה אם אפשר לה ליזהר אבל אם א"א לה ליזהר כגון שאין לה מי שיעשה במקומה או שצריכה ליגע בהן בשעת אכילה אין לחוש
ומ"מ

בשבת מליתן תבשיל לבניהם ולהתעסק בדבר שיבא לידי חלילה מחממות קיתון של מים (קמט) להדיח בית הסתרים ובית הקמטים כב"ה (קנ) [מ] כב"ה דמתירין לאחם חמין בי"ט ברגליו אבל לא כל גופו. וגם קושרות שערותיהם יפה [נ] שלא יתלכלכו. ארבינו משולם ז"ל התיר בעירו לחוף בערב שבת ולטבול ביום השבת. כי היו יראות לטבול בלילה. ושלח לו ר"ת [ס] דתרי קולי בהדי הדדי לא מקילינן. קולא דסרך בתה וקולא דהרחקת חפיפה מטבילה. ודין חפיפה כתב ה"ר שמעיה בשם רש"י דחפיפה הוי בכל הגוף. כדאמרינן בפרק כל כתבי (דף קב:) מי שהיה לו שם כתוב על בשרו הרי זה לא יחוף וגירסא זו ליתא התם אלא לא ירחוץ ולא יסוך. ועוד הביא ראיה מההיא דפרק שני דכתובות (דף יז:) משחא דחפיפותא קאמר מר. ואינה ראייה דמיירי בשמן שסכין לאדם שיש לו חטטין בראשו. ועוד הביא ראיה מדאמרינן (לעיל דף סח.) עבדי חסרת דודי חסרת ששקי חסרת. ואי לחפיפת הראש גרידא מה צריך כולי האי. וגם זו אינה ראייה לפי' רבינו חננאל שפירש דודי חסרת לאחם חמין ולהטילם במקוה אם יראה מן הצינה. וששקי פירש רב סעדיה סרקות גדולות [ע] ובערוך פירש והלא יש לך עבדים הרבה ויורות לאחם חמין בלילה ולחוף. ורבינו תם ז"ל פירש דחפיפה לא שייכא אלא בראש ובמקום השער. ולא הוזכרה חפיפה בכל מקום בש"ס אלא במקום שער כדאמרינן [פ] לעיל לא תחוף אלא בחמין אבל בקרירי לא משום דמשיר מזיא. לא תחוף בנתר משום דמקטף. ובפרק שני דשבת (דף נא.) גבי הלל שהיה חופף ראשו וכן נזיר (דף מג.) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק. וכן גבי עיקר תקנת חפיפה דתיקן עזרא בפרק מרובה (דף פב.) פריך מדאורייתא היא דכתיב ורחץ את בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ וכו' ומשני (קנא) מדאורייתא לעיוני דלמא מיקטר (ונתיר) ועזרא תיקן חפיפה. ולישנא דמיקטר (ונתיר) לא שייך אלא בשער אבל שאר הגוף לא בעי הדחה כלל. מדקאמר (לעיל סי' כה) שתהא אשה מדיחה קמטיה במים מכלל דשאר הגוף לא בעי הדחה. דאי קמטיה לרבותא קאמר דאע"ג דאין צריכין ביאת מים צריך הדחה וה"ה שאר הגוף א"כ הל"ל אפי' קמטיה [צ]. ונהגו בנות ישראל לחוף כל גופן ומנהג כשר הוא: (קנב)(קנג)

סליקא ליה ספר רבינו אשר ממסכת נדה

הגהות הב"ח א רבינו משולם ז"ל התיר. נ"ב תוס' ד"ה סכך נתה:

רש"י וקא מתמה אהני דאסרי: משחא דחפיפותא קאמר מר. וכי בעלי חפיפות הן לסוכן שמן: עבדי חסרת. לשאיבת מים ולחמם: דודי. קדרות לחמם בהם חמין: ששקי. פלדוטש"ל לישב עליהן: נזיר תופף ומפספס. חופף. כמו תופף עליו כל היום לשון מגרר ובלעז פריי"ר מפספס שמפריד שערותיו זו מזו אבל לא במסרק: בשרו במים. משמע שיגע בשרו במים: וחפיפה במסרק. להרחקה דמלתא:

דברי חמודות

מ"מ תרחץ ידיה כל פעם שלא תבא לידי חציצה ע"כ: (קמט) להדיח בית הסתרים ובית הקמטים. ולשון סמ"ג וסה"ת ובליל טבילתה תנקר ותחזון שיניה בטוב מפני המאכל שאכלה בימים שבינתים שלא ישאר פירורין ולא בשר ולא עצם ע"כ וכבר כתבתי ג"כ במ"י בשם הב"י דתעיין ותבדוק כל גופה ושערותיה בשעת טבילה אע"פ שהוא כתב כן לפי שטתו דשלא להזהיר מליתן תבשיל לבנה עדיף טפי כדי שלא תשכח מלעיין ולבדוק בשעת טבילה מ"מ הדין דין אמת שצריכה עיון ובדיקה בשעת טבילה וכ"כ הר"ן שצריכה עיון בשעת טבילה וז"ל הרשב"א שלא דחו זמנה של טבילה מפני חפיפה שתהא סמוך לטבילה כיון שה"א ובלבד שתהא מעיינת ובודקת היטב בשעת טבילה כל גופה ושערות ראשה שלא יהא דבר חוצץ והא אפילו היכא דעיינה קודם טבילה ונתנה תבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה כ"ש זו שיש כמה שעות בין חפיפתה לטבילתה ונתעסקה בכמה מיני תבשיל ומיני חלילה שלא עלתה לה טבילה אא"כ עיינה בשעת טבילה ממש ע"כ ועיין עוד מדיני היתר לטבול במוצאי שבת או בליל שבת לעיל סעיף קמד: (קנ) כב"ה דמתירין לאחם חמין ביו"ט כו'. ואפילו אם יש לה חמין שהוחמו בערב י"ט לא תוכל לרחוץ בה כל גופה כדמסיק רבינו בפרק כירה סי' ז' וכתב הב"י וז"ל נראה דה"ה לאל טבילתה בליל שבת שמותר להדיח קמטיה ובית סתריה בחמין שהוחמו בי"ט דהא בפרק כירה אמרי' דלרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין מותר שהוחמו מע"ש משמע דלאו דוקא אברים אלו דה"ה לאברים אחרים ולא נקט הרא"ש הכא י"ט לאפוקי שלא ירחץ בשבת בית הסתרים אלא לאשמועינן דבי"ט עצמו מותר לאחם מים לכך ומיהו בסא"ת סי' (שכ"ו) כתב דמדברי רש"י משמע קצת דדוקא פניו ידיו ורגליו התירו אבל לא שאר אברים ע"כ ומיהו שם מסיק בעצמו דמדברי רבינו דהכא מוכח דאין בין פניו ידיו ורגליו לשאר אברים כלום מדשרי הדחת קמטים ובית הסתרים בחמין שהוחמו ביו"ט אע"פ שלא שמענו לב"ש דשרו אלא לרגליו וכי היכי דסבירא ליה דאין חילוק לענין חמין שהוחמו בי"ט ה"ה דאין חלוק לענין חמין שהוחמו בע"ש דאין זה מדברים שבין י"ט לשבת וגם מיישב שם ללשון רש"י שאפשר לפרשו ג"כ בענין זה דס"ל שאין חילוק בין פניו ידיו ורגליו לשאר אברים שאינו רוחץ כל גופו וכך פסק שם רמ"א: (קנא) מדאורייתא לעיוני כו'. וכתב הר"ן בפ"ב דשבועות גבי הא דאמר רבה אשה לא תחוף בנתר דמדאמרינן הכי משמע דבעי עיונא בכולי גופא דלגבי חציצה מקום שיער ושאר הגוף שוים הם אלא דאתי עזרא ותקון דלא לסגי במקום שיער עיוני משום דשכיחי בה קטרי והצריך חפיפה ע"כ וכן כתב הטור ללשון הרמב"ן דין תורה שתהא הטובלת מעיינת בעצמה סמוך לטבילתה ובודקת כל גופה שמא יש בה דבר החוצץ בטבילה ועזרא ובית דינו תקנו שתהא חופפת בכל מקום שיער שבה במים חמין וסורקת אותן או מפספסת אותן או' וכ"כ ג"כ הרשב"א דחפיפה הוא דהוה מתקנת עזרא אבל עיוני דגופה וראשה מדאורייתא הוא וכתב ב"י שכן ג"כ דעת התוס' וכ"מ טובא כמו שנתבאר במ"י גבי נזהרות מליתן תבשיל לבניהם דמשום הכי אין להרחיק העיון והבדיקה משעת טבילה וכמ"ש ג"כ בסי' זה סעיף קמ"ט: (קנב) בפ' המפלת בסוף שמעתא דסוטה דף ל' אמרינן ש"מ טבילה בזמנה מצוה ור' יוסי ברבי יהודה אומר דיה לטבילה באחרונה ולא אמרינן טבילה בזמנה מצוה וכתבו התוס' דר"ת פסק דטבילה בזמנה מצוה דאתיא כבית שמאי וב"ה והתוס' דחו זה דהא פסיעתא דר' יוסי ברבי יהודה יאמר דלא פליגי עליה ב"ש וב"ה כלום דס"ל דלא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה וא"כ אפשר למימר דהלכה כר"י בר' יהודה שהרי מעשים בכל יום שאין לך אשה טובלת בזמן טבילת נדה ובזמן טבילת שומרת יום כנגד יום וזבה ובפרק תינוקת נמי אמרינן מכדי שהידנא כולהו ספק זבות שוינהו מטבלינהו ביממא דשבעה משמע שלא היו טובלות ביום בשום פעם (כלומר והרי זבה טבילתה ביום כדלעיל ר"ס ל"ו) וכ"כ עוד בשם ר"ת בפ"ק דיומא דף ח' וכ"כ בשמו המרדכי בסוף הל' נדה וכתב עוד דרבינו אליהו ור"י הסכימו כרבינו חננאל דטבילה בזמנה מצוה וכן בה"ג ובתשובת הגאונים ובסה"ת ע"כ והא דרבינו אליהו נראה שנתכוין למה שכתבו התוס' מהאזהרות שייסד רבינו אליהו הזקן ודחאוהו מפני שנמצא לו באותן אזהרות ג"כ דברים אחרים שייסד דלא אליבא דהלכתא וכתב הב"י וז"ל ואני אומר דסוגיא דעלמא כמאן דאמר טבילה בזמנה אינה מצוה שהרי אין לך אשה טובלת כשאין בעלה בעיר ומ"מ נראה שאם בעלה בעיר מצוה לטבול בזמנה שהרי מצינו ביהושע שנענש על שביטל את ישראל מפריה ורביה לילה אחת ואם היא מתאחרת מלטבול כדי לצער את בעלה עבירה היא בידה כתוב בספר הזוהר בענין וסודות הסוד סבא שהאשה שעושה כן גורמת כמה רעות בעולם בר אי' איהו לא חייש ולא אשגח לדין עכ"ל הב"י ועיין לעיל סעיף קמ"ד: (קנג) בדין ברכת הטבילה אימתי מברכת נתבאר בפ"ק דפסחים סוף סי' י"ד:

מעדני יום טוב

הזהירו זהירות מליתן תבשיל לבנה כלל עד כאן דבריו ועי' מה שאכתוב קצת יישוב בזה בספר דברי חמודות בס"ד: [מ] כב"ה דמתירין כו'. ועי' בפ"ב דביצה ס"ס ס"ו: [נ] שלא יתלכלכו. כלומר קושרים שערותיהם בע"ש כדי שלא יתלכלכו קודם טבילה כ"כ הב"י ומ"מ בסוף דבריו שכתבתי לעיל דדחה שלא להזהיר מליתן תבשיל לבנה לפי שעי"ז כן זהירה ולא תשכח מלעיין ולבדוק עצמה סמוך לטבילה מסיק נמי דקשירות שערה לא מהאי טעמא שלא יתלכלכו הוא דהא צריכה לעיין ולבדוק סמוך לטבילה ואם תמלא לכלוך תסירנו אלא טעמא כדי שלא יסתבכו זה בזה מש"ה צריכה לקשור אותם ע"כ. ובטור כתוב שלא יתבלבלו והב"י לא הרגיש בזה: [ס] דתרי קולי בהדי הדדי לא מקילינן. ול' התוס' לא אשכחן דשרי הגמרא וכן הוא במרדכי והנהו תרי קולא דעבדינן בעירוב כדאיתא בפרק מי שהוציאוהו דף מ"ו לא דמי להכא דהתם לא בענין אחד הם בהדי הדדי דהך באדם והך בכלים: [ע] ובערוך פי' והלא כו' ולחוף. וכלומר וזה משמע כפירוש הר"ר שמעיה בשם רש"י: [פ] לעיל. סי' כ"ד ז': [צ] ונהגו בנות ישראל כו' והתוס' דפרק מרובה כתבו משסיא דדודי חסרת דכך נהגו אף בימיהם וגם הר"ן כתב כן ועוד הביא ראיה מדאם סמוך לחפיפה טבלה א"צ לחוף ואי לאו דנהגו לשפוף כל גופה מאי הוה אי חפפה שערה בלבד כו':

הדרן עלך הלכות מקואות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך הלכות מקואות וסליקא לה מסכת נדה

רבינו הי לך הלכות נדה בקיצור מה שצריכות בנות ישראל ליזהר בזמן הזה אשר

א ת"ר והזרתם את בני ישראל מטומאתם מכאן אמר ר' אושעיא אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה. אמר רבא עונה. וכמה עונה. או יום או לילה. וצריכה האשה להכין ולידע זמן ווסת ראייתה מתי היא רגילה לראות אם היא רגילה לראות מל' יום לל' יום או פחות או יותר כשיגיע אותו זמן אם רגילה לראות ביום תפרוש מבעלה כל אותו היום ולא תשמש עמו ואם רגילה לראות בלילה תפרוש כל אותו הלילה: ואם עבר היום או הלילה ולא ראתה תבדוק עצמה. ואם מצאה עצמה טהורה אינה צריכה לפרוש יותר מבעלה: ב ואם היתה רגילה לראות לל' יום [א] ושינתה את וסתה וראתה לכ' יום כשיגיע יום כ' תפרוש מבעלה. דחיישינן שמא רוצה לשנות את וסתה שהיה לה לל' ולקבוע אותה לכ'. ואם לא ראתה ליום כ' כשיגיע יום ל' דהיינו עד עשרה ימים לאחר יום עשרים אז תפרוש מבעלה שזהו וסתה הקבוע לה. ואם ראתה ליום כ' כשיגיע יום כ' מאותה ראיה תפרוש. ואם לא ראתה תפרוש ליום ל' דהיינו עוד י' ימים לאחר יום כ'. ואם ראתה ליום כ': [ב] דהיינו פעם שלישית שראתה ליום כ' מעתה והלאה אינה צריכה לחוש ליום ל'. לפי שקבעה לה וסת ליום כ' ועקרה וסתה של ל' יום כי אין וסת נעקר ונקבע אלא בג' פעמים אבל חוששת אפי' בפעם אחת. וכאשר תראה טיפת דם כחרדל צריכה שתשב עליו ז' ימים נקיים. ואחר שיפסוק הדם תבדוק עצמה יפה יפה בבגד פשתן לבן [ג] או בצמר גפן לבן ותכניסהו באותו מקום לחורין ולסדקין. [ד] ובדיקה זו תהיה בין השמשות ביום שתפסוק בו מלראות ותלבוש חלוק הבדוק שאין בו כתם ומיום המחרת תתחיל לספור ז' נקיים ובאותן ז' הימים תבדוק בכל יום עצמה וחלוקה בבדיקה יפה להכניס לחורין ולסדקין ולא לקינוח בעלמא. ואם שמשה מטתה קודם ראייתה לאלתר לא תתחיל למנות ז' נקיים עד יום ה' לשימושה דקי"ל פולטת שכבת זרע הוי כאילו ראתה דם וסותרת וקי"ל כרבנן דאמרי בפרק ר' עקיבא (ד' פו:) דשש עונות שלימות בעינן. הלכך אם שמשה מטתה בא' בשבת וראתה בו ביום אם פלטה שכבת זרע ברביעי בשבת סותרת דעדיין לא עברו שש עונות שלימות. הלכך אינה יכולה להתחיל מנין ז' נקיים שלה אלא ביום חמישי. ותטבול בשביעי דהיינו ביום רביעי בערב. ומבעוד יום תכנס במרחץ ותחוף ותרחץ יפה עד הערב ותטול צפרניה ותסרוק ראשה ותטבול במקום שיש בו מ' סאה ותעמוד אשה על גבה בשעה שהיא טובלת שתראה שיהא כל גופה ושערותיה נכנסין במים. ולא ישאר משער ראשה כלום חוץ למים ותסיר הטבעות מאצבעותיה בשעת טבילה ותרחיב ירכותיה קצת זו מזו שלא יהיו תכופות ודבוקות יחד זו אצל זו בשעת טבילה גם זרועותיה לא יהיו דבוקות לגופה אלא תגביהם קצת עד שיכנסו המים יפים אל בית השחי ופיה לא תקפוץ ביותר גם אינה צריכה לפתוח פיה. אלא תסיק שפתותיה זו לזו בדיבוק בינוני. וצריך שלא יהיה דבר חוצץ בין שיניה. דאע"ג דלא בעינן שיבואו המים לתוך פיה מיהו ראוי לביאת מים בעינן. מנהג יפה נהגו הנשים שאינן טועמות כלום בין הרחיצה ובין הטבילה כדי שלא יהא דבר חוצץ בין שיניה. ולא תעלים עיניה ביותר וגם לא תפתח עיניה ביותר פן יחוטו העפעפים למעלה ע"ג העין. [ה] אלא תסגור עיניה ברפיון. [ו] וכשפושטת מלבושיה כשהיא עומדת בחלוקה תברך ב"א ה' אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה. ותפשוט חלוקה ותטבול. [ז] ומשעת ראייתה עד שתטבול יש לה להתרחק קצת מבעלה. [ח] בדברים שאפשר כי התורה אסרה ייחוד (על) של כל העריות וגם נדה היא בכרת כשאר עריות. אלא שהדבר קשה ליזהר מייחוד אשתו נדה. ומצאו רמז מן המקרא להתיר ייחוד נדה [ט] ודרשו (סנהדרין ד' לז:) סוגה בשושנים ובשביל שמתייחד תדיר עמה עשו גדר וסייג שיזכור את נדותה [י] ואמרו (שבת ד' יג.) שלא יאכלו על השלחן אחד בימיהם שהיו שלחנות שלהם קטנים ובפני כל אחד היו נותנים שולחן. והאידנא שכל בני הבית אוכלין על שלחן אחד אוכלת עמו על השולחן. אבל יעשה קצת היכירא ישים קנקן על השלחן ביניהם. ולא יגע בה אפילו באצבע קטנה ולא יקבל שום דבר מידה. אלא מניחתו לפניו והוא נוטלו. ולא תשפוך לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו. ולא תמזוג לו את הכוס ולא תציע לו את המטה בפניו אבל שלא בפניו מצעת היא ולא ישכב על מטתה אפילו כשאינה במטה. והבועל את הבתולה בועל בעילת מצוה ופורש וצריכה ליזהר כדין כל אשה נדה ולא תלבש לבנים ולא תתחיל לספור [כ] שבעת [ימים] נקיים עד יום חמישי לשימושה. ותתרחק ממנו עד טבילתה כדין שאר הנשים:

תמו הלכות נדה בקיצור

מעדני יום טוב

[א] ושינתה את וסתה וראתה לכ' יום כשיגיע יום כ' כו'. ותמיהני וכי אין לה לחוש ליום העשירי בעבור מקום דיום ל' שאע"פ דמן הסתם לא תעבור בי' ימים כדלקמן אפ"ה תחוש לו כדי שתדע אם נעקר אם לאו: [ב] דהיינו פעם שלישית שראתה ליום כ'. ולא ראתה ל' ימים שאחר העשרים השניים: [ג] או בצמר גפן לבן. ובכתיבת יד הגי' או בבגד צמר וכו' וכבר כתבתי בזה בד"ח שם סעיף ל': [ד] ובדיקה זו תהיה בין השמשות כו'. משמע דפוסק כר' יהודה בפרק תינוקת ול"ע וכבר כתב בזה הב"י בר"ס קצ"ו וגם שם פי' דבין השמשות לאו דוקא אלא בסמוך לו: [ה] אלא תסגור עיניה ברפיון. וכתב הב"י בס"ס קצ"ח דנראה דלאו למימרא שצריכה לסוגרם דאפי' פתוחים קצת שפיר דמי דהא דלך גדילתא הוא אלא לפתוחים קצת קרי להו סגורים ברפיון ואפשר דלשופרא דמלתא כתב כן דכשהם בענין זה לא תבא לפתחם ולהעלים יותר מדאי עכ"ל ול"כ דרבינו דיבר בהווה שכן מפני יראת המים שלא יבואו לתוך העינים אין האשה מנחת אותם פתוחים לגמרי וסוגרת אותם ומפני כן כתב שתסגור עיניה ברפיון דהואיל ועל כל פנים היא סוגרתן הולכך להשמיענו שתהיה הסגירה ברפיון: [ו] וכשפושטת מלבושיה כו'. בפ"ק דפסחים סי' י': [ז] ומשעת ראייתה עד שתטבול כו'. בפרק אף על פי: [ח] בדברים שאפשר. ובקצור כתב יד כתוב בדברים שאפשר: [ט] ודרשו סוגה בשושנים. בפ"ד דסנהדרין דף ל"ז שאפי' סוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות ופירש"י סוגה בשושנים גדורה בשושנים כלומר באזהרה קלה ובהבדלה מועטת הם נפרשין מן העבירה וא"צ גדר אבנים להפסיקן שאפי' אין לחוקים מן העבירה אלא גדר שושנים מפסיק ביניהן לא יפרצו בה פרצות הגדר והתוס' פירשו כשאומרת דם כשושנה אדומה ראיתי מיד פורש ע"כ ולדידהו פי' סוגה כלומר שאפי' סייג ואזהרת אמירתה שאומרת לו לא יפרצו כו' וכתבו עוד התוס' והא יחוד דאורייתא הוא כדדרשינן כי יסיתך אחיך בן אמך וסיכי אתא קרא דדברי קבלה למשרי מאי דכתיב באורייתא וי"ל דלא אסרה תורה אלא כעין אמו דלא עבידא דמשתרי אבל נדה סופה ליטהר ומיהו היכא דלא בעל אפי' נדה אסורה להתיחד כדאמר בפרק קמא דכתובות לא בעל הוא יפן בין האנשים וכו' וא"ת והא אמרינן בפ"ק דשבת תקיש אשתו נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור כו' ופי' שם בקונטרס משום ייחוד דאשת איש אף אשתו נדה והכא אמר סוגה בשושנים ויש לומר דהוא בבגדו והיא בבגדה אסורה בא"ת אפי' בלא יחוד משום איקרובי דעתה שמהנין ומתאמצין זה מזה ויש תימה מ"ש דייחוד נדה שריא מסוגה בשושנים והוא בבגדו והיא בבגדה אסורה מסיקם דאשת איש איפוך אנא ויש לומר דמסתבר טפי לאסור הוא בבגדו והיא בבגדה לפי שמתקרבין יחד ונהנין זה מזה עכ"ל: [י] ואמרו. בפ"ק דשבת ועיין בפ"ק דכתובות ובפרק אע"פ: [כ] ה"ג בב"י ז' ימים נקיים:

אמר יום טוב אשריך נדה שנכנסת בטומאה ויוצאת בנקיים

תמו הלכות נדה בקיצור וסליקא ליה החלק הראשון בסייעתא דשמיא

ברוך ה' שזכני. ולשנת שלש עשרה הגיעני. ואא"ם הגאון המחבר חנכני. ולהגיה זה הספר ברפוס ציוני. ומקצת הסופר אשר לפני. אחזתי את הקולמוס בימיני. ומעת התחלת הדפוס עד גמרו שם הייתי אני להגיהו ולתקנו תמיד היו שם לבי ועיני. כה אזכה להיות מפי אא"ם תלמודי והגיוני. ולראות בנחמות ציון והלבנת חשני. אנכי העבד אברהם בן תחכמוני. הגאון הגדול מהר"ר י"ט ליפמאן לוי העלר נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק פראג:

פרק ראשון

א כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה והלכתא וסתות דרבנן ואם לא בדקה עצמה בשעת וסתה ואח"כ בדקה ומצאה טהורה טהורה וכן אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי ווסת וממתין לה עד כדי שתטהר ובא עליה וכן הבא מן הדרך אפילו הגיע עת ווסתה ממתין לה כדי שתטהר ובא עליה: ב אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן עונה אחת סמוך לווסתה ושנה הוא יום אם רגילה לראות ביום. או בלילה בין תראה בסופו או בתחילתו או באמצע אינו אסור אלא אותו עונה: ג בתולת דמים מעוברת משיכיר עוברה ומניקה עד שתגמול בנה וזקנה שעברו עליה ג' עונות סמוך לזקנתה דיין שעתן ואין כתמם טמא למפרע. ותינוקת שלא הגיע זמנה אין לה כתם אפי' לטמאה מכאן ואילך אם ראתה שלש פעמים כתמה טמא מכאן ואילך אע"פ שלא הגיע זמנה לראות: ד אפילו למ"ד וסתות דאורייתא אם הגיע ווסתה בימי עיבורה לא בעי בדיקה וכן בימי עיבורה אין צריך לפרוש סמוך לוסתה: ה כל לבעלה לא בעי בדיקה אפילו אין לה וסת אבל עסוקה בטהרות, מגו דבעי בדיקה לטהרות בעי נמי בדיקה לבעלה אחד לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש לעולם עד שתתחזק לראות שלש פעמים מחמת תשמיש אז אסורה לשמש ואין לה כתובה ופירות ומזונות אבל ר"ח פסק דאפילו לבעלה אין לה וסת בעי בדיקה בשני עדים כר"ח בן אנטיגנוס:

פרק שני

א כל היד המרבה לבדוק בנשים בעוסקים בטהרות משובחת אבל לבעלה אין לה לבדוק ובאנשים אפילו בעסוקים בטהרות אין להם למשמש ולבדוק. ואסור לאחוז באמה ולהשתין מים אבל מסייע בביצים מלמטה ונשוי מותר: ב בדקה בעד הבדוק לה ומחתה בירכה ולמחר מצאה עליה דם טמאה נדה בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליה דם טמאה משום כתם: ג כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן וכן הבא מן הדרך והניחה בחזקת טהרה אפילו עבר זמן ווסת ובלבד שהתה כדי שתטהר: ד ה' דמים טמאים והאידנא אין נטהר לשום דם הגופה למראה אדום אם לא שהיה ירוק ולבן כזהב:

פרק שלישי

א המפלת חתיכה אפילו אין עמה דם טמאה דקי"ל דאין פתיחת קבר בלא דם אפילו בנפל דלא נגמר צורתו: ב הרואה דם בשפופרת טהורה וכן בחתיכה אפי' (על) פלויי פלויי ונגע בבשרה טהורה: ג הרואה דם יבש או מפלת כמין קליפה או שערות ארוכות תטיל למים שהן פושרין או שהם מים בימות הקיץ ויהיו בו מעת מעת אם נימוחו טמאה ואם לאו טהורה ואע"ג דאי הוי ממעכה ברוק על הציפורן היו נמוחים והראב"ד דוקא במפלת קליפה ושערות הוי דינא הכי אבל רואה דם יבש אע"פ שלא נימוח טמאה: ד המפלת כמין דגים וחגבים שקצים ורמשים וכו' המפלת כמין בהמה חיה ועוף אינו וולד עד שיהא בו מקצת צורת אדם המפלת ואין ידוע מה הפילה יש לה ימי טומאה ולא ימי טהרה עד שנגמרה צורת הולד וכל נשי דידן הוי ספק יולדות בזוב וצריכים ז' ימי נקיים מלבד טומאת לידה. דין ילדה וולד של קיימא ויצא שליא קודם לו או אחריו: ודין הפילה נפל ושליא קבורה בו:

פרק רביעי

א הלכתא במקום שרגילים לבעול על דם טוהר צריך לפרוש ל"ג מ"א לזכר ופ"א לנקבה אפילו לא תראה: הלכתא יום שפוסקת בו אינו עולה למנין ז': הלכתא פולטת שכבת זרע סותרת יום אחד הלכך לא תתחיל למנות עד יום ה' לשימושה כגון (א) יום שימשה במ"ש לא תתחיל ז' ימים נקיים אא"כ רחצה במים חמין מן מחרת ראייתה שהמים חמין מפליטים כל הזרע או תקנת יפה בבגד או במוך שלא ישאר מן הזרע: הלכתא מעין אחד הוא התורה טימאתו תוך י"ד וטיהרתו לאחר י"ד וכן אפילו אם שופעת מתוך מ' לאחר מ' טמאה: ב כל נשי דידן חשיבות יולדות בזוב וצריכות ז' ימי נקיים וימי לידה אם לא ראתה בהם עולים לז' ימי נקיים ויולדת נקבה שלא ראתה בז' הראשונים ואפילו ראתה בז' השניים אינה סותרת וטובלת אחר י"ד אפילו לא פסקה:

פרק חמישי

א יוצא דופן אין יושבות עליו ימי טומאה וימי טהרה: וכל הנשים מטמאות בבית החיצון והיינו עד מקום שהשמש דש: ב בת י"א שנים ויום א' נדריה נבדקין ובודקין כל שנת י"ב ומכאן ואילך נדריה קיימים אפילו לא ידעה לשם מי נדרה ובן י"ב ויום אחד נדריו נבדקים ובודקין כל שנת י"ב ומכאן ואילך נדריו קיימים אפילו אין יודע לשם מי נדרו ושנת י"ב לזכר וי"ג לנקבה אפילו הביאו שתי שערות אינו כלום עד שהביאו אותם בגדלותן ותינוקת מי"ב ואילך היא בחזקת גדולה לענין שלא תמאן אבל לא תחלוץ עד שתבדק אם הביאה. אפילו לא נמצאו לה חיישינן שמא נשרו לענין אם קידש תוך הזמן ובעל לאחר הזמן אבל מעיקרא לא: ג משל משלו חכמים באשה וכו' ומפרשי אמוראי סימני טובא בבגרות והלכה כדברי כולן להחמיר דבחד מחזקין לה בבוגרת שאם קדשה עצמה בחיי אביה שצריכה גט: ועבד מותר בנכרית ושפחה כנענית מותרת בעובד כוכבים: בן כ' שלא הביא שתי שערות ונולדו בו סימני סרים וכן בת י"ח ונולדו בה סימני סרים לא חולצין ולא מתייבמין דודאי גדולים הן אלא שהן סריסים לא נולדו בהן סימני סרים ולא הביאו ב' שערות לא מחזקין להו כסריסים עד רוב שנותיו: הלכתא כל היכא דקתני כך ויום אחד בעי מעת לעת ואם לא קתני ויום אחד לא בעי מעת לעת:

פרק ששי

א בא סימן התחתון עד שלא בא העליון או העליון עד שלא בא התחתון חשובה גדולה לכל דבר: ב ג סומכים על בדיקת נשים לאחר הזמן בין לבדיקה לחליצה בין למיאון ובין תוך הפרק בודקים נשים דקי"ל תוך הפרק כלפני הפרק ואין נפקותא בבדיקתה אלא שאם נמצאו שערות אלו לאחר הפרק אמרינן שומא נינהו ומיהו אם לא נבדק תוך הפרק ומצאו אחר הפרק לא מחזיקין להו כשומא: ד נקבה שהביאה ב' שערות ביום אחרון של שנת י"ב וזכר ביום אחרון של שנת י"ג פסק ר"ת דהוו גדולים. תינוק ותינוקת שהביאו שתי שערות אפילו בגומא אחת או גומא בלא שערות חייבים בכל מצות והתינוקת אין יכולה שוב למאן ובלבד שהוא במקום א' בגבה או בכריסה אפילו בקשרי אצבעותיה ומיהו אם היו בשני מקומות הסבין לה כגדולה להחמיר שלא תמאן ולענין אורך השער משיהו נקרלין בציפורן לא תמאן ולא תחלוץ עד שיהא ארוכין כדי שינטלו בזוג:

פרק שמיני

א הרואה כתם על עקבה או על ראש גודלה טמאה על שוקה ופרסותיה מבחוץ או שלא כנגד בית התורפה טהורה ואם נזדקרה בכל מקום טמאה על חלוקה מחגורה ולמטה ולא עברה בשוק של טבחים טמאה ומן החגורה ולמעלה טהורה: על בית יד של חלוקה אם הגיע כנגד בית התורפה טמאה ואם לאו טהורה. היתה פושטתו ומכסה בו בלילה בכל מקום טמאה: ב כשיר כשורה שיפין לרוחב יריכה מיבעי ולא איפשטא ולחומרא: ג אם נתעסקה במלאכה ותמצא דם במקום תחזור ותתעסק בה כמו שנתעסקה אם יזדמן שתעבור על. מקום שנמצא הדם טמאה ודאי ואם לאו טהורה: ד ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה וקצרה שלבשה חלוקה של ארוכה ומגיע כנגד בית התורפה לארוכה שתיהן טמאות ואם לאו ארוכה טהורה וקצרה טמאה: ה בדקה עצמה ואת חלוקה והשאילה לחבירתה ומצאה בו כתם היא טהורה וחבירתה טמאה שתי נשים שעסקו בציפור אחד ואין בו אלא סלע ונמצא כסלע על זו וכסלע על זו שתיהן טמאות: ו לבשה ג' חלוקים הבדוקים לה עברה בשוק של טבחים תולה אפילו בתחתון. לא עברה אפילו בעליון אינה תולה: בכ"מ שיכולה [לתלות תולה] כגון ששחטה בהמה חיה ועוף ונתעסקה בכתמים או ישבה בצד המתעסקים אפילו אם ספק אם ישבה ואם לאו תולין ותולה בבנה ובבעלה ובמכה אפילו חיתה אם יכולה [להגלע] ולהוציא דם. אפילו לא הרגה מאכולת תולה בה כגריס (אפי') [נ"א אבל] עפי מגריס אינה תולה במאכולת אבל הרגה פשפש או הריחה ריחו אפי' כתורמוס תולה בו. ועיר שיש בה חזירים ונבילות מוטלין בשוק שהם נמכרים בהן ומתיזין דם אין חוששין בה לכתמים: ז מצאה כתם למעלה מן החגור וכתם למטה אם העליון גדול ג' גריסים או ב' עד כגריס ועוד תולה התחתון בעליון וטהורים ואם אין בעליון אלא כגריס ובתחתון יותר מכגריס אין תולין בו וטמאה: ח היו עליה כשני גריסים ומאכולת רצופה בו טהורה נתעסקה בכגריס ומצאה עליה שתי גריסים או כגריס ועוד או נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כגריס טמאה וכ"ש נתעסקה בג' גריסין ונמצא עליה כשני גריסים: נתעסקה באדום ונמצא שחור אין תולין בו ואפי' בלא נתעסקה מלא עליה מין אחד אין תולין בו מינים אחרים. נתעסקה בתרנגולת תולין בה אדום ושחור וצבע כרכום. עד שנתון תחת הכר ונמצא עליה דם עגול טהורה עד שיהא בו כגריס. משוך כל דהו טמאה:

פרק תשיעי

א האשה שהטילה מים בספל ונמצא בו דם אם יושבת טהורה אפילו שותתת ואם עומדת מזנקת טהורה שותתת טמאה: ואיש ואשה שהטילו מים בספל ונמצא בו דם טהורים ואפילו בעומדת ושותתת: ב השאילה חלוקה לנכרית שהגיע זמנה לראות וראתה אפילו לא ראתה עתה או לחברתה נדה או שלבשתו היא בנדותה ואח"כ לבשה ומצאה בו כתם תולה בהן ותולה בשומרת יום כנגד יום ואפילו בשני שלה ובסופרת שבעה שלא טבלה וביושבת על דם טוהר ואין תולין כתם בכתם. שלשה נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם כולן טמאות על של אבן או על האיצטבא של מרחץ טהורה שכל שאין מקבל טומאה אין מקבל כתמים: ג שלש נשים ישינות במטה משולבות ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות: בדקה אחת ומצאה דם תולה בה והאחרות טהורות אפי' בדקה אחר וסת של מציאה: מניקה או זקינה או ילדה או מעוברת תולה בשאינה מניקה ובשאינה ילדה ובשאינה מעוברת היו כולן מניקות או זקינות או ילדות או מעוברות כולן טמאות: ד שלש נשים שהן ישנות במטה שאינן משולבות ונמצא דם תחת האמצעית כולן טמאות תחת הפנימית שתי פנימיות טמאות והחיצונה טהורה תחת החיצונה ועלו דרך מרגלות המטה ב' החיצונות טמאות הפנימית טהורה ואם עלו דרך עליה כולן טמאות ודוקא בישינה אבל בעירה ואומרת ברי לי שלא באתי למקום מציאת הדם טהורה ואם נמצא ביניהן טמאות ודוקא בסדין התחתון יש חילוק בין משולבות לשאין משולבות אבל בעליון כולן טמאות שהוא חוזר: ה ליתנא ביצא אע"ג דלא מיבעי לקבלו מיחש חיישינן ליה אם הוא בענין שיבא לו היזק אם לא יחוש לו אבל בע"א אפילו מיחש לא חיישינן:

הלכות שעטנז

א בגד שאבד בו כלאים לובשו ומותר: ב ומאן דאבד כלאים חוטא דכיתנא בגלימא ונתקיה ולא ידע אי נתקיה אי לא נתקיה שפיר דמי: ג כלאים דאורייתא לרש"י דוקא בשניהם מתוקנים יחד במסרק ומוויין ואורגין יחד ולר"ת הוי שעטנז כשכל א' שוע לבד וטווי לבד ושזור לבד ומחובר יחדיו: ד ואין איסור כלאים אלא בצמר רחלים ואילים עם פשתן שאין לו שם לווי אבל צמר ארנבים או גמלים או פשתים שיש לו שם לווי כגון פשתים שיש לו שם שלם לא: ה צמר גמלים ורחלים שטרפן זה בזה אם רוב גמלים מותר לערב בהן פשתן ואם רוב רחלים אסור וכן פשתן וקנבוס שטרפו זה בזה ודוקא שטרפו קודם שארגו אבל בגדים מצמר גמלים שארג בו חוט מצמר רחלים לארוג אצלו חוט מפשתן אסור אבל ברחוק ממנו מותר: בגד גדול שמקצתו יש בו כלאים ומונח בארץ ומקצתו אין בו אסור (להתכסל) [נ"ל להתעטף] בכולו אפילו בצד שאין בו ומותר להפשיל קופה של כלאים לאחוריו: ו המוצא כלאים בבגדו אפי' בשוק פושטו בכלאים דאורייתא אבל לא בכלאים דרבנן וכן בבית המדרש נמי לא בדרבנן ובין בשוק ובין בבית המדרש אם רואה לחבירו כלאים והלבוש אין יודע אין צריך לומר לו אפילו בכלאים דאורייתא: ז השירים והכלך אין בהם משום כלאים אבל אסורים מדרבנן משום מראית העין וה"ה בגד קנבוס אסור למוכרו עם בגד פשתן לחבירו משום מראית העין והאידנא דשכיח כלך ושירים אפילו משום מראית העין ליכא: ח הכרים והכסתות כשהן ריקות ונתונים ע"ג קרקע אין אסור משום כלאים לשכב עליהן ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן אבל מלאים או אפילו ריקים ונתונים ע"ג מטה אסורים: ט אסור ללבוש כלאים אפילו עראי אבל ללובשו כדי שיספר ממכס העומד מאליו מותר. מטפחות הידים והספרים והספוג יש בה משום כלאים וכן של ספרים אם לא יש לכן בית ראש ללבשן: י תכריכי המת אפילו לקברו בהן ומרדעת החמור אין בהן משום כלאים אבל לא יתנם על כתיפו אסור אפילו להוציא עליו זבל. ובגד שאבד בו כלאים לא יעשה מרדעת לחמור: יא מוכרי כסות מוכרים כדרכן וכן תופרי בגדים ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים: יב כל מקום שפשתן מצוי ורגילים לתפור בו הלוקח בגד מן העובד כוכבים צריך לבודקן. הלבדים הרכים יש בהן משום כלאים מדרבנן: יג אסור לעשות שפה לבגד פשתן מחוטי צמר אע"ג שאינה אריג בה אלא תחובין בו בתוך האריג: יד אסור לחגור במשיחת של צמר על הפשתים במקום שרגילים לתפור המשיחה עם החלוק: טו אסור לחגור במשיחה שיש בראש א' צמר ובראש השני פשתן כיון שמקושר ראשיהן יחד הא לאו הכי שרי שאין הרצועה מחברן וכן נמי לתפור עורות תחת בגד צמר אע"פ שתפורה בפשתן: טז בגד צמר שריקם עליו בפשתן לסימן בעלמא אסור ללובשן: יז תכיפה אחת אינה חיבור אע"פ שקשר ראשין על שפת הבגד ב' תכיפות הוי חיבור אם קשר ב' הראשים יחד: יח חתיכת בגד צמר המחובר לשק ושל פשתן מחוברת לקופה וחיבר החתיכות יחד יש בה משום כלאים. וכן הוא לבוש צמר ובנו פשתן וחיברן יחד וחגר חגור עליו ועל בנו או שלובש צמר ברגלו האחת ופשתן בשני וחיברן יחד יש בו משום כלאים: יט חלוק של צמר שנקרע יכול לחבר ב' ראשי הקרעים ולכרוך עליו חוטי פשתן אבל לקשור אותו קשר גמור אסור: והמכסאות של פשתן שיש בתוכן צמר מותרים: כ לובש אדם חלוק של צמר על של פשתן וקושרם יחד אע"פ שאינו יכול להפרידו בלא התרת קשר ובלבד שלא יהא קשר של קיימא ואם קשר של קיימא אסור. לבדים הקשים מותר ללובשן ובגדים קשים אסורים בלבישה ובהעלאה ומותר לשכב עליהן ובלבד שלא יהא נוגע בשרו בהן. ערדילין אין בהן משום כלאים. בגד כלאים שצרורין בו מעות להניח בחיקו אסור. אסור לכרוך חבלים של פשתן ושל צמר סביב ידו ואיספלנית ומלוגמא ורטייה אין בהן משום כלאים: סליק הלכות כלאים

א בגד צבוע אין מטמא משום כתם. ווסת דגופא כגון פיהוק ועיטוש הרבה בזה אחר זה וכיוצא בהם שבא בלא זמן ידוע כיון שקבעתן ג"פ הוי ווסת ודיים שעתה ואין צריכה לפרוש מבעלה אלא בשעת וסת ואם קבעה לזמן ידוע אינו ווסת עד שתקבענו ג"פ לזמן הידוע וצריכה לפרוש כל העונה וצריכה שתעקרנה ג"פ בזמנה. ודין בקביעות ווסת זמן ג"פ ועקירה ממנו: ב היתה למודה לראות בתחילת הווסת כו'. דין איזה שעה מן הווסת אסורה או קודם לו או אחריו והיתה למודה לראות בהנץ החמה: ג דין סדר עקירת הוסת ודין קביעות הוסת. ואשה שנמשך ימי אסתה שני ימים או שלשה והגיע זמן הווסת ולא ראתה אינה צריכה לפרוש:

פרק עשירי

א הלכתא בתולה בועל בעילת מצוה ופורש כדרכו בקושי אפילו לא הגיע זמנה לראות ולא ראתה וצריך לפרוש אפילו לא ראתה דם ואפי' בוגרת: ב כלה שנבעלה בעילת מצוה צריך לנהוג עמה כדין נדה בין לענין פרישה הימנה בין לענין טבילה אלא שנדה אסור לישן על מטתה אפילו בשעה שאינה במטה ובכלה מותר לישן באותה מטה מאחר שעמדה מאצלו אפילו בסדין שהדם עליו: ג אשה שרואה דם מחמת תשמיש משמש ג' פעמים ואם ראתה בכולם תיבעל לאחר ומשמש ג' פעמים ואם ראתה מחמת תשמיש גם עמו ג' פעמים תיבעל לשלישי ואם ראתה גם מחמת תשמיש עמו ג' פעמים לא תשמש עד שתבדוק וכילד בודקת מביאה שפופרת וכו' ואם יש לה ווסת תולה בוסתה ואם יש לה מכה תולה במכתה ואם היה דם נדתה משונה מדם מכתה אינה תולה ונאמנת אשה לומר מכה יש לי בתוך המקור שממנו יוצא דם: ד תבעה להנשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה ימי נקיים ובדיקה בכל הז' ימים אבל אין צריכה הפסק בטהרה: ה נשים בזמן הזה צריכים הפסק בטהרה ולבדוק כל הי"ד בדיקות יפה שתכניס בגד או צמר גפן לחורין ולסדקין עד מקום שהשמש דש ואם לא בדקה אלא מתחלה או בסוף או באמצע הרי זו טהורה: ו דין נדה דאורייתא בראייה אחת טמאה אפילו רואה כל שבעה לערב טובלת ואח"כ מתחילין י"א יום שבראייה אחת שומרת יום של אחריה וטובלת לערב ואם רואה שני ימים שומרת השלישי. ורואה ג' ימים רצופים שומרת שבעה נקיים והאידנא אפילו רואה ראייה אחת צריכה שבעה נקיים אפילו בימי טהרה במקום שנהגו: ז הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה. ואם אמרה טמאה אני ואח"כ אמרה טהורה אני אינה נאמנת אא"כ נתנה אמתלא לדבריה: ח טבילת נדה אין צריכה מים חיים אלא במקוה שיש ארבעים סאה עומדים במקום אחד:

הלכות מקוואות

א מקוה שרובו שאוב לר"י פסול מדרבנן ולרשב"ם פסול מדאורייתא ונפקא מינה להחמיר בספיקות. אין מקוה כשר פחות ממ' סאה בין להטביל בו אדם בין להטביל בו כלים אבל מעיין מטהר בכל שהוא וה"מ לכלים אבל לאדם אפילו הוא קטן צריך מ' סאה אפילו מעיין. ומעיין כל שהוא ומקוה של מ' סאה שמילא בו בכתף כל היום עד שרבו על עיקרו לא נפסל וכמי פירות נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו ספי לא: ב שלשה לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה שהוא פחות ממ' סאה לא שנא שאבו בכלי לא שנא שסתמו מכסותו או אם זרקן בו בחפניו אבל

(א) נ"ל אם.

אבל אם הביאם בחפניו על גב קרקע או ניתז בו מכח רגלי הבהמה כשר: ג מקוה שיש בו מ' סאה טיט ומים מעורבים יחד אם המים צפים, ע"ג הטיט יכול לטבול. אפילו בטיט אבל אם הוא עומד מצד אחד אין מטבילין בו אבל מעלים בו המקוה למ' סאה: ד ג' לוגין שנפלו מב' כלים או מג' מצטרפין מד' אין מצטרפין במה דברים אמורים שלא היה בדעתו מתחלה ליתן כל הג' לוגין אבל אם היה דעתו מתחלה ליתן כולם אפילו קורטוב כל שהו מצטרף: ה המניח כלים תחת הצינור לקבל מימיו ושיפול מהם למקוה אם הניחום בשעת קישור עבים ל"ש גדולים ל"ש קטנים וכלי גללים כלי אבנים פוסלים המקוה אבל אם נתפזרו העבים אע"פ שהיו שם עד שחזרו ונתקשרו אינם פוסלים את המקוה ובלבד שישבר הכלים או יכפם אבל אם הגביהם מיד נעשו המים שבתוכן שאובין ופוסלין המקוה: המניח טבלא תחת הצינור ומים נופלים עליה וממנו למקוה אם יש לה ד' לבזבזין חשיבי מים שאובין ופוסלים המקוה אין לה אלא שלשה לבזבזין כשר וכגון שהמים היו נופלין למקוה זולתם הא לאו הכי אע"פ שאינם חשובים שאובים פוסל המקוה דלאין הוייתן ע"י טהרה: ו צינור שיש לו בית קיבול ומימיו מקלחים למקוה חקק בו גומא קודם שקבעה אפילו מחזיק רביעית עושים כל המים שעוברות עליה שאובין ואם נפלו (ג') צרורות בגומא אינה חשובה סתומה עד שיהיו מהודקות בתוכה: ז סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל את המקוה מקוה שיש בו כ"א סאין ממלא בכתף י"ט סאין ושופכן על שפת המקוה ונמשכין לתוכו שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה: ח כלי שקבעה ולבסוף חקקו אינו פוסל חקקו ולבסוף קבעו פוסל: וכל כלי שניקב בשוליו אפילו נקב כל שהו לא חשיב עוד כלי לפסול. ובצדדין צריך שיהא נקוב כשפופרת הנוד נקב עגול כרוחב שתי אצבעות ושיהא הנקב קרוב לשוליים שלא יוכל לקבל המים כלל למטה מן הנקב: סתם הנקב בטיט או בגפסי' או שהושיב בארץ לסותמו אכתי לא חשיב כלי סתום: בטיט ובגפסי' חשוב כלי. ועירוב מקואות כשפופרת הנוד: ט ומעיין שהוא מקלח לתוך כלי ויוצאין ממנו לחוץ אסור לטבול בכלי ובחוצה לו היה מקלח על שפתו וגם לתוכו ויצא לחוץ תוכו אסור לטבול וחוצה לו מותר: המשיכה ע"ג בריכה והפסיק ראש קילוח יש לו דין מקוה לטהר דוקא באשבורן ובארבעים סאה חוץ והמשיך לתוכו יש לו דין מעיין אבל פסול לטבילת זב עד שיצאו המים הראשונים. המשיכו ע"ג אחורי כלים יש לו דין מקוה ובלבד שלא יטבול ע"ג כלי: י ר"ת התיר לטבול בנהרות כל השנה ור"י אסר לטבול בהן חוץ מביומי תשרי וכן כתב הרמב"ן בשם ר"ח: יא מקוה שנסדק אחד מכותליו והמים יוצאים דרך הסדקים פוסלים אותו וא"א הרא"ש מכשיר: מי גשמים שנתקבצו למקוה אחד ורוצה להמשיכו לגומא לעשות מקוה לא יאחז דף בידו לעבור דרך עליו אלא יניח הדף בקרקע ויסלק ידו ממנו טרם יבואו המים וכן מעיין שיורד טיפין טיפין מן ההר אם רוצה לעשותו זוחלין שיורד בזחילה אחת ע"י דף לא יעשה ע"י כלי שמקבל טומאה: יב מקוה הבאין לו בסילון של מתכת אם הסילון מחובר לקרקע כשר ואם אינו מחובר לקרקע אם מים באין לו ממעיין או ממקוה אחר כשר ואם אין באין לו לא ממעיין ולא ממקוה ואינו מחובר לקרקע צריך שלא יגיע הסילון בסיה על אוירו של מקוה אלא ישאר פי הסילון חוץ למקוה או ישים תוך פי הסילון של מתכת סילון קטן של עץ או חרס שיפול ממנו למקוה: יג כל מעיין המים חשיבי לטהר בזחילה. ואם נתלש ממנו גל שיש מ' סאה ונפל על האדם ועל כלים טהורים: יד ג' מקואות ויש בב' מהם בכל אחד כ' סאין מים כשרים ובאחד כ' סאין מים שאובים היה שאוב מן הצד וירדו ג' וטבלו ונתערבו. המקואות הוכשרו והטובלים טהורים: היה שאוב באמצע וירדו שלשה וטבלו ונתערבו המקואות לא הוכשרו המקואות וכשירים נערבות עליה להשלימה למ' סאה והטובלים לא נטהרו: טו מי שבא להכשיר מקוה פסול או חסר שצלל כשר צריך שיהא בנקב שביניהם כשעור ב' אצבעות ביטנית בריוח שיכול להפוך בתוך הנקב: טז כותל שבין ב' מקואות שנסדק מצד זה לצד זה מצטרף לכל שהו מלמעלה למטה אינו מצטרף עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד ברוחב ב' אצבעות: יז נפרץ הכותל מלמעלה זה בתוך זה ברוחב ב' אצבעות אפילו אין עובי המים אלא כקליפת השום מצטרף: יח שלג וכפור וברד וגליד ומים הנדוק מותר להניחם בתוך כלי ולעשות מהם מקוה וכל מים אפילו כבשים ושלקים ותמד עד שלא החמיץ פוסלים המקוה החסר בג' לוגין ושאר כל המשקים מי פירות וציר ומוריים ותמד משהחמיץ נפל מהם סאה למקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת לא השלימו היה בו מ' סאה נפל ממנו סאה ונתן בו סאה עד רובו כשר ובמים שאובין אפילו יותר מרובו: יט מי צבע שנפל למקוה ונשתנה או נשתנה מחמת כלי שרחץ בתוכה לא נפסל נפל לתוכו יין או מוהל ונשתנה מראיו פסול אבל אין פוסלין המקוה החסר בשלשה לוגין כיצד יעשה ימתין עד שירדו גשמים לתוכו ויחזור למראיו היה בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזור למראיו: היה בו ארבעים סאה ונפל לתוכו יין ונשתנו מראיו עד חציו הטובל בין במקום יין בין במקום מים כאילו לא טבל: כ שלשת לוגין מים שנפל לתוכו כל שהו יין ונשתנה מראיהן ליין ונפל למקוה חסר לא פסלוהו: ג' לוגין מים חסר כל שהוא שנפל לתוכו חלב כל שהו ונפלו למקוה לא פסלוהו אע"פ שמראיהן כמראה המים: כא מקוה שיש בו ארבעים סאה מצומצמות (אדם) לא יקפץ לתוכו שלא יחסר ולא יטבול פעמים זה אחר זה טבלו בו שנים הראשון עלתה לו טבילה לשני לא עלתה לו שכבר חסר אא"כ טבל בעוד שרגלי הראשון נוגעין במים הטביל בו בגד שמימיו נבלעין בתוכו כל זמן שהבגד נוגע במקוה כשר. הטעהו נעשה שאוב מהמים שירדו ממנו לתוכו ואם הטביל בו יורה או כלים צריך להורידן דרך פיהן ומטבילן כדי שלא יצא המים ונמצא המקוה חסר ומעלה דרך שוליים כדי שלא יחסר המקוה. והאוחז באדם ובכלים ומטבילן לא עלתה להן טבילה משום חציצה ואם היו ידיו לחות במים הוי טבילה. הטובל אינו צריך להגביה רגליו שיבוא המים לפרסות רגליו כיון שהן לחות: כב מקוה שמימיו מתפשטות ואינו יכול להתכסות בו יכול ליתן לו מצד אחר חבילי עצים וקנים שיתקבצו מימיו כדי שיעלו המים ויתכסה בו: כג מחט המונחת על שפת המקוה יכול להוליך המים בידו ולנענע שיעבור הגל ומטהרה ובלבד שלא יתלוש הגל ממקומו: כד אשה לא תחוף לטבילה לא בנתר ולא באהל ולא תחוף במים קרים אלא בחמין אפילו בחמי חמה שרי: כה וצריכה לרחוץ כל קמטיה: נתנה שערה בפיה וטבלה או קפצה ידיה או קרצה בשפתותיה או שנמצא עפר בין שיניה לא עלתה לה טבילה: אלו חוצצין באדם חוטי צמר ופשתים ורצועות שבראשה ואם הם של שער אינם חוצצין: שער שבלב ובזקן שנדבקו יחדו מחמת זיעה חוצצין שבראש שבבית השחי אינו חוצץ ושבאותו המקום באיש אינו חוצץ ובאשה נשואה חוצץ בפנויה אינו חוצץ ליפלוף שבעין אינו חוצץ חוץ לעין כל זמן שהוא לח אינו חוצץ יבש שהתחיל להיות ירוק חוצץ: ריר שבתוך המכה אינו חוצץ יצא לחוץ תוך שלשה ימים לח הוא ואינו חוצץ מכאן ואילך חוצץ: כו אשה בעלת חטטין צריכה לחוף עד שיתרככו. רטייה שעל המכה חוצצת לכלוך צואה שעל בשרו אינו חוצץ שהוא מחמת זיעה אבל נגלד כגליד חוצץ: צואה שתחת הציפורן כנגד הבשר אינה חוצצת שלא כנגד הבשר חוצצת ומכה שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר חוצץ לצפורן המדולדלת שפירשה רובה אינה חוצצת אבר ובשר המדולדלות חוצצין: ליחה הנוטפת מן האילן על בשרו כל זמן שהיא לחה אינה חוצצת נתייבשה חוצץ. מלמולין והוא כשאדם לש עיסה או מגבל טיט ומשפשף ידיו זו בזו ונופל ממנו כמו חוטין אם נופלין על בשרו חוצץ: מים הבורות טיט היוצרים וטיט הדרכים אם הם על בשרו חוצץ: דם יבש שעל המכה וכחול שחוץ לעין חוצצים. הדיו והדבש והחלב ושרף התאנה ושרף השיקמה ושרף החרוב יבישין חוצצין לחין אין חוצצין. שירים נזמים וטבעות והקטלאות אם הם מהודקין חוצצין רפויים אינם חוצצין אם רוב השיער נקשר נימא בנימא חוצץ נקשרו שנים שנים אינו חוצץ: כז צבע בפנים אינו חוצץ וכן אם אומנתו צבע אינו חוצץ. קרץ או קוץ תחוב בבשר אם נראה בחוץ חוצץ ואם לאו אינו חוצץ: כח אשה יכולה לטבול בבגדיה: כט צריך שיכנס כל גופה ביחד למים לכך צריך לעמוד אשה עליה לראות אם נכנסה כולה במים: ל אלו חוצצים בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית ידות הכלים שאין עומדים להיות קבועים כגון שהסכינים שלא הכנים כדרכן או שנשברו בתוך הקתא חוצץ: כלי שהטבילו דרך פיו לא עלתה לו טבילה שאין המים מגיעין לשוליו כלי שפיו צר צריך לשהותו במים עד שיתמלא או ימלא אותו תחלה. כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אין המים נכנסים בו עד שישנו על צידו. ידות של כלים שהן ארוכים ועתיד לקצצן מטביל עד מקום שרוצה לקצץ ידו: זה הכלל כל דבר שמקפיד עליו חוצץ שאין מקפיד עליו אינו חוצץ: לא טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם סמוך להפיפה טבלה עלתה לה טבילה ואם לאו לא עלתה לה טבילה: לב לא תעמוד אשה ע"ג כלי ולא ע"ג חתיכת עץ ותטבול: לג אשה לא תטבול בנמל שהיא בושה ותמהר לטבול אא"כ שהיא עשתה גדר סביבה: לד נתנה תבשיל לבנה או הפשילה בנה לאחוריה וטבלה לא עלתה לה טבילה אפילו לא נמצא עליה דבר חוצץ. כחול שבעין אינו חוצץ שע"ג העין חוצץ. היו עיניה פורחות אף שעל גבן אינו חוצץ: לה אינה צריכה להרחיב ירכותיה זו מזו ביותר ולא להגביה זרועותיה ביותר אלא כמו שרגילה תמיד ושלא תפתח עיניה ביותר ולא תקפוץ פיה ולא תעצים עיניה ביותר ותרחיב ירכותיה ותגביה זרועותיה כדרך הילוכה וצריכה לחצץ שיניה שלא יהא ביניהם דבר חוצץ. וליטול צפרניה: לו אין לה לטבול ביום אפילו ביום ח' רשב"ם היה מחמיר שלא לטבול אפילו ביום ח' עד הלילה ור"ת התיר סמוך לחשיכה בענין שתבא לביתה כשתחשך ותו ליכא למיחש לסרך בתה: לז אשה לא תמתין לחוף ראשה עד ליל טבילתה אלא תחוף מבעוד יום. אע"פ שחפפה מבעוד יום. טוב שתחזור ותחוף סמוך לטבילתה. אם ליל טבילתה במוצאי שבת שאינה יכולה לחוף מבעוד יום חופפת בליל טבילתה. אם חל י"ט במוצאי שבת רוחצת וחופפת בערב שבת ונזהרת בשבת מליתן תבשיל לבנה ומלהתעסק בדבר שיכולה לבא לידי חציצה וקושרת שערותיה יפה שלא יתבלבלו ולמוצאי שבת מחממה קיתון של מים להדית בית הסתרים ובית הקמטים:

סליק קיצור פסקי הרא"ש ממסכת נדה

שדה צופים על מסכת נדה מאת הרב הגאון כו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

פרק ראשון

דף ג ע"א ומאי איכא בין הני לישני להאיך לישנא. הרא"ש בחולין פ"ד סי' א':

דף ו ע"ב דאמר עולא חבריא מדכן בגלילא. הרא"ש בהל' חלה סי' י"ד ובחולין פ"ח סי' ד':

דף ז ע"ב אלא הא קמ"ל שאין למידין הלכה מפי גמרא. הרא"ש בעירובין פ"ד סי' ב':

דף ח ע"א ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה וכו'. הרא"ש בהלכות חלה סי' ד': שם והר"ז אי דמינך ומאיך קטריתו קטפא לעלמא. הרא"ש בע"ז פ"ב סי' א':

דף י ע"ב ורי"א ל"ש אלא בתולה וזקינה. הרא"ש בנדה פ"א סי' ד':

דף יב ע"א בעי מיניה ר"א מר"ה אשה מהו שתבדוק עצמה בשיעור וסת וכו'. הרא"ש בנדה פ"י סי' ה': ע"ב אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לה לא כתובה וכו'. הרא"ש בכתובות פי"א סי' כט:

פרק שני

דף טו ע"ב אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה. הרא"ש בנדה פ"א סי' א':

דף טז ע"א בעא מיניה מר"ע וסתות דאורייתא או דרבנן. הרא"ש בנדה פ"א ס"א:

דף יז ע"א האוכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה. הרא"ש בביצה פ"א סי' כא: שם אסור לו לאדם שישמש מטתו ביום. הרא"ש בעירובין פ"י סי' יג:

דף יח ע"ב קסבר רוב איטקא מעסתין וכו' וסמוך מיעוטא לחזקה וכו'. הרא"ש בבכורות פ"ג סי' ב':

דף כ ע"ב אריי תכמהא דר"ח גרמא לי דלא אחזי דמא. הרא"ש בנדה פ"י סי' ו': שם הכותא בתרא דם ביניס הוא ולא הוה ידע. הרא"ש בשבת פ"א סי' כט: שם ילתא אייתי דמא לקמיה דרבב"ח וטמי לה. הרא"ש בחולין פ"ג סי' ז'.

פרק שלישי

דף כא ע"א אר"י א"ש לא טימא ר"י אלא בחתיכה של ד' מיני דם וכו'. הרא"ש בנדה פ"ג סי' ג':

דף כב ע"א לפלוג נמי ר"י בהא. הרא"ש בנדה פ"ג סי' ג':

דף כד ע"א המפלת בריה שיש לה ב' גבין וכו'. הרא"ש בחולין פ"ד סי' ג':

דף כה ע"ב א"ל שמואל לר"י שיננא לא תעבד עובדא עד שישעיר. הרא"ש בנדה בהל' מקוואות סי' י': שם אראב"ש לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל לחום חוששת וכו'. הרא"ש בנדה פ"ג סי' ד':

דף כו ע"א ה' שיעורן טפח ואלו הן שליא שופר דופן סוכה וכו'. הרא"ש בר"ה פ"ג סי' ז' ובסוכה פ"ג סי' ז': ע"ב שליא קבורה בו מהו. הרא"ש בחולין פ"א סי' י"ב:

דף כט ע"ב בנדרים בעשרים וחד תמוז. הרא"ש בנדה פ"ד סי' א':

דף ל ע"א הא מני ר"ע היא דאמר בעינן ספורים בפנינו. הרא"ש בנדה פ"י סי' ה': שם וריב"י אמר די' לטבילה באחרונה וכו'. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' ל"ז:

פרק רביעי

דף לב ע"א אימר דשמעת ליה לר"מ מיעוטא דשכיח וכו'. הרא"ש ביבמות פט"ז סי' א' ובבכורות פ"ג סי' ב' ובחולין פ"א סי' ט"ז: שם אר"י מעשה בעין בול והטבילוס קודם לאמה. הרא"ש בע"ז פ"ד סי' ט':

דף לג ע"ב א"ל אע"פ שנשי צדוקים הן מתייראות מפני הפרושים. הרא"ש בעירובין פ"ו סי' י"ג:

דף לה ע"א הכא באתים קמפלגי רבנן לא דרשי אתים וכו'. הרא"ש בבכורות פ"א סי' ה': ע"ב איתמר רב אמר ממנין אחד הוא וכו'. הרא"ש בנדה פ"י סי' ו':

דף לו ע"א ת"ש יולדות בזוב שספרה ולא טבלה וכו'. הרא"ש בנדה פ"ד סי' ב':

דף לז ע"א אמר אביי אין כותי סותר בזיבה. הרא"ש בבכורות פ"א סי' ה': שם אביי אמר אינה סותרת ואינה עולה. הרא"ש בנדה פ"ד סי' א':

דף לט ע"א טוגה ר"מ היא וס"ק. הרא"ש בנדה פ"א סי' א':

פרק חמישי

דף מא ע"א והאמר רבא משמשת כל ג' ימים אסורה לאכול בתרומה. הרא"ש בנדה פ"ד סי' א':

דף מב ע"א בעי מיניה רשב"ג מאביי פולטת ש"ז רואה הויא או מגע הויא. הרא"ש בנדה פ"ד סי' א': ע"ב הכוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מהו למימהל בשבת וכו'. הרא"ש בשבת פי"ט סי' ט':

דף מג ע"ב ומאכיל בתרומה ופוסל את התרומה. הרא"ש ביבמות פ"ז סי' ד':

דף מה ע"א בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה. הרא"ש ביבמות פ"י סי' ז': ע"ב דברים האמורים בתינוקת נתינוק אמורים. הרא"ש בקדושין פ"ג סי' ט':

דף מו ע"א הא תוך זמן כלפני זמן הוכתא. הרא"ש בנדה פ"ו סי' ג': שם הלכתא תוך זמן כלפני זמן. הרא"ש ביומא פ"ח סי' י"ב. ובגיטין פ"ז סי' י"א: שם הלכתא חוששין. שמא נשרו. הרא"ש ביבמות פי"ג סי' ז':

דף מז ע"א הא"ה חלה דאורייתא אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג' ובהלכות מקוואות סי' א': שם רי"א כדי שיהא נותן ידו על העוקץ והוא שוקע ושוהה לחזור. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' ט"ז:

פרק ששי

דף מח ע"א בא סימן התחתון עד שלא בא העליון. הרא"ש בנדה פ"ה סי' ג': שם אבל אי אפשר לעליון לבא עד שלא בא התחתון. הרא"ש בנדה פ"ו סי' ד':

דף מט ע"ב כל הכשר לדון כשר להעיד. הרא"ש ביבמות פ"ד סי' ל"א ובשבועות פ"ד סי' ב':

דף נא ע"ב ולבני מערבא דמנכרי בתר דמסלקי תפילייהו. הרא"ש בהלכות תפילין סי' ט"ז:

דף נב ע"א תינוקת שהביאה ב' שערות אינה יכולה למאן. הרא"ש בכתובות פ"ז סי' י"א: שם ונמנו וגמרו עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות. הרא"ש בקידושין פ"ב סי' ו':

פרק שביעי

דף נד ע"ב ואימא ס"מ בלא ונעשה יבש וכו'. הרא"ש בנדה פ"ג סי' ג':

דף נו ע"א כמה היא שרייתן כפושרין. הרא"ש בנדה פ"ג סי' ג': ע"ב נאמנים לומר קברנו שם את הנפלים. הרא"ש בהלכות טומאה סי' ו'. (ועיין הגמרא דף נ"ד):

פרק שמיני

דף נח ע"א ר"א אמר שמואל הוא דאמר כרבי נחמיה. הרא"ש בנדה פ"ט סי' ב': שם הכיא איתתא דאיסתכת לה דמא במשתיתא. הרא"ש בנדה פ"ט סי' ב': ע"ב כיצד עברה בשוק של טבחים תולה אפי' בתחתון. הרא"ש בנדה פ"ח סי' א':

פרק תשיעי

דף סג ע"ב היתה לימודה להיות רואה עם הנץ החמה וכו'. הרא"ש בנדה פ"א סי' ב': שם לא אותה עונה. הרא"ש בנדה פ"ג סי' ד':

פרק עשירי

דף סה ע"ב וכמה שנה ארחב"א אר"י או יום או לילה. הרא"ש בנדה פ"ג סי' ד': שם א"ל א"כ לבו נוקפו ופורש. הרא"ש בכתובות פ"א סי' ט': שם פ"ל הרואה דם מחמת תשמיש וכו'. הרא"ש בנדה פ"ח סי' ה':

דף סו ע"א התקין ר' בשדות רואה יום אחד וכו'. הרא"ש בנדה פ"י סי' ו': שם אדבריה רבא לר"ש ודרש קשתה ב' ימים וכו'. הרא"ש בנדה פ"ג סי' א': שם רבינא איעסק ליה לבריה בי ר"ח וכו' למיכתב כתובה לד' וכו'. הרא"ש בכתובות פ"ה סי' ו': ע"ב אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול. הרא"ש בהלכות מקוואות סי' ט':

דף סז ע"ב אחר סטכר אחר לכולן. הרא"ש בנדה פ"ד סי' ב': שם ר"ש אומר וכו' אחר מעשה הסטכר. הרא"ש בנדה פ"ד סי' א':

דף סט ע"א א"ל ר"ש לריב"א רב כבותאי אמרה לשמעתי'. הרא"ש בנדה פ"ד סי' א':

סליק

הוגה ונתקן ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי שנת רנ"ב

פרק ראשון

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן כו': דף ג

בא מלת כל לחלוק על סברת רבי אליעזר אשר אמר ארבע נשים לבד דיין שעתן ואמר שמאי כל הנשים דיין שעתן ר"ל שאם היתה מתעסקת בטהרות ואחר ראתה דם לא נאמר יש לה זמן רב שנטמאה ותהיינה הטהרות אשר היתה מתעסקת טמאות שזהו דין תורה אך הלל עשה סייג לדבריו ואמר מפקידה לפקידה ואפילו לימים הרבה שאם בדקה עצמה יום ראשון על דרך משל ומצאה עצמה טהורה ונשארת עד יום ה' ובדקה עצמה ונמצאת טמאה כל מה שנתעסקה מן הטהרות מיום הראשון מעת הפקידה עד זמן הפקידה השניה הנה הם טמאות כלם כפי סברת הלל וזו החומרא אשר החמיר ובית [שמאי] אינם רוצים בזאת החומרא מפני ביטול פריה ורביה שאם תאמר שהיא טמאה מפקידה לפקידה תהיה אבל בעלה לעולם ספק טמאה ורחוקה מבעלה ברוב העתים וחכ"א מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה וכוונת זה שאם בדקה עצמה ומצאה טהורה ועמדה ימים רבים שלא בדקה עצמה ואח"כ בדקה ומצאה עצמה טמאה כל הטהרות שעשתה מעת שבדקה עצמה ונמצאת טמאה עד כ"ד שעות קודם זה הנה היא בחזקת טמאה וכוונת ממעטת שתשוב אחור · ואחר אמר מפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת המשל בזה שאם בדקה עצמה בתחילת היום ומצאה עצמה טהורה ואח"כ בדקה אחר זה בעשר שעות ומצאה עצמה טמאה הנה כל הטהרות אשר נתעסקה בין פקידה ראשונה לשניה יטמאו ובתנאי שתהיינה שתי פקידות באמצע הכ"ד שעות ותהיה כוונת הדבור (בין) אם היה בין פקידה לפקידה ימים הרבה אינה ממעטת על יד אלא מעת לעת ואם היה בין פקידה לפקידה פחות מכ"ד שעות ממעטת על יד מפקידה לפקידה והלכה כחכמים ובאור וסת עת ידוע לנדות כמו שתהיה מנהגה שתראה משלשים יום לשלשים יום או משני חדשים לשני חדשים והוא אם ראתה דם ביום הידוע אינה ממעטת על יד כלל · ואמרו המשמשת בעדים לא תבין ממנו שהאשה תשמש בלא עדים אמנם ירצה בו שאם שמשה אשה ביתה אין מותר [לבוא] עליה אלא בעדים והרי היא כפקידה: ועדים כנוי לבגדים אשר תקנח את עצמה בהם אחר המשגל והיא אם מצאה אלו הבגדים טהורים הרי זו כפקידה ולא נאמר לך דם מועט ראתה ונתערב בזרע ולא נראה והודיענו שאנחנו לא נאמין זאת האמונה אמנם הבגד אשר תקנח בו קודם המשגל כמו שיתבאר שזה מחויבת הנה לא יעמוד מקודם פקידה לפי שנאמר לך דם מועט נזל ממנה ובהשתוקקה למשגל לא הפליגה בשימת המוך אשר תקנח בו והעיקר אצלינו שהאשה אם יצא ממנה דם מן המקור אע"פ שלא יצא לחוץ הגוף אבל נשאר תוך גופה הנה היא טמאה לאמרו דם יהיה זובה בבשרה ואע"פ שהוא בבשרה ועוד יבא ביאור בזה ופירושו במה שאחר זה · ואמר על יד גם כן בעדי תשמיש הוא סברת חכמים כמו שביארנו:

כיצד דיה שעתה היתה יושבת כו': שם

שם משלו יושבת במטה ולא אמר היתה עסוקה בטהרות להודיעך שאפי' למי שאמר דיה שעתה אמנם יאמר זה לטהרות לבד אבל לענין משכב ומושב הנה היא מטמאה מעת לעת האות על זה אמרו היא טמאה וכולן טהורות ולא אמרו והמטה טהורה וכן העיקר אצלינו כמו שביארנו בפתיחה ולשון התוספתא הרואה דם מטמאה מעת לעת אוכלין ומשקין ומשכבות ומושבות וכלי חרס המוקף צמיד פתיל ואינה מקולקלת ואינה מטמאה את בועלה ואינה מונה אלא משעה שראתה ורצה באמרו אינה מקולקלת שלא נתקלקלה בוסתה וכן הוא המשפט גם כן מפקידה לפקידה אם תהיינה שתי פקידות בעשרים וארבע שעות כמו שביארנו:

רבי אליעזר אומר ארבע נשים דיין שעתן כו': דף ז

אלו הד' נשים אין רואות דם ברוב העתים וכבר פסק הש"ס הלכה כרבי אליעזר:

איזו היא בתולה כל שלא כו': שם

מעוברת משיודע עוברה מאחר שלשה חדשים מהריונה עד שתגמול את בנה עד שישלם לולד כ"ד חדשים ואם נשלמו כ"ד חדש הנה משפטה כמשפט כל הנשים מעת לעת ומפקידה לפקידה ואם נמשכו בהנקה שנים רבות לא נשמור זה והלכה כדברי חכמים:

איזו היא קטנה שעברו עליה שלשה עונות סמוך לזקנתה כו': שם ע"ב

עונה הנזכרת כאן היא עונה בינונית והיא שלשים יום וגדר הזקנה הנזכרת פה מעת שיקראו אליה הנשים אמה פלונית ולא תכעוס על זה ולא תקפיד ר' אליעזר אומר כל אשה שעברו עליה שלשה עונות דיין שעתן ואפילו היתה קטנה בשנים רבי יוסי אומר מעוברת ומניקה הן אותן שאם עברו עליהן שלשה עונות דיין שעתן ואע"פ שלא תהיה זקנה ואין הלכה כרבי אליעזר ולא כרבי יוסי:

ובמה אמרו דיה שעתה כו': שם

אמר אבל בשניה מטמאה מעת לעת שב אל כל אחת מהד' נשים המסופרות בתולה ומעוברת ומניקה וזקנה · ואמר ראתה מאונס אם תחרד או תפחד או תקפוץ ממקום גבוה או שתאכל דבר ממגיר הנדות בחוזק זה כולו אונס:

אף על פי שאמרו דיה שעתה כו': דף יא

הנדה היושבת על דם טוהר לא תצטרך בדיקה תמיד לפי שהדם יורד ממנה ולא תועיל בבדיקה ואשר אמר שהאשה אם שמשה מטתה אשר תצטרך עדים כמו שקדם אם היתה יושבת על דם טוהר או היתה בתולה שדמיה טהורה כי היא לא תצטרך עדים לפי שדם טוהר יגר ממנה ובתולה שדמיה טהורים היא בתולה קטנה שנשאת ועוד יבא הבדל זה במה שאחר זה ויהיה לשון המשנה כן וכל משמשת משמשת בעדים חוץ מן היושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורים · ואחר התחיל בהבדל אחר ואמר שכל אשה שתהא עסוקה בטהרות תצטרך שתבדוק עצמה באלה השלשה עתים והם בשחרית ובין השמשות וקודם התשמיש אמנם אם לא תהיה עסוקה בטהרות לא יתחייב אליה שתבדק עצמה קודם שתשמש ביתה לפי שהעיקר אצלינו כל לבעלה לא בעיא בדיקה ואפילו תהיה אשה שלא קבעה לה וסת לא תצטרך בדיקה לפני תשמיש ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק שני

כל היד המרבה לבדוק כו': דף יג

למה שאמר במה שקדם אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכה להיות בודקת והודיעך שזה בנשים משובח שיבדקו עצמן תמיד ובאנשים מגונה שישלח ידו אל אמתו אלא בעת הצורך להתקשות וזה מגונה בתורתנו הקדושה בתכלית הגנאי כמו שביארנו בתשיעי מסנהדרין ולזה הניח לפעל הזה בקצילת היד ירמוז אל תיעוב הוצאת התאוה אלא בעת ההכרח הנכון הטבעי ואומר שהסומא לא תבדוק עצמה הוא לדבור דחיי אבל תבדוק ותראה לזולתה והוא אמרו סומא אינה משנה · ומי שנטרפה דעתה רוצה לומר בחולה אשר נתערבב שכלה מחוזק החולי כמו שיקרה בחלאים החדים · ואחד להתקין את הבית הוא העד שלפני תשמיש וכבר ביארנו במה שקדם שלא יחויב זה אליה אלא מדרך הצניעות:

נמצא על שלה אות יום טמאים כו': דף יד

בקצת הנסחאות אותיום ועניינו תכף וגדר זה כמו שאמרנו הוא שתבדוק עצמה תכף הפרד בעלה ממנה מבלי זמן מותם ואז אם ימצא על אלה הבגדים דם יהיו טמאים וחייבין חטאת : ואמרו ופטורין מן הקרבן ר"ל מקרבן חטאת אשר ממנו אמרו בפרק הקודם חייבין בקרבן אמנם אשם תלוי הנה יתחייב לכל אחד מהם כפי העקרים הקודמים במסכת כריתות:

איזהו לאחר זמן כדי שתרד מן המטה כו': שם

מטמאה את בועלה זאת המשנה נכפלת בש"ס בלשונות רבים ואמרו תוך זמן וגדר זמן אין מחלוקת בו וזמן נחלקו בו ר' עקיבא וחכמים וחסרו הגדרת הזמן הראשון ולשון המאמר מבלי חסרון איזהו אחר זמן כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו וכדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה מחלוקת רבי עקיבא וחכמים חכמים אומרים מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה ורבי עקיבא אומר מטמאה את בועלה · ואמרו מודים חכמים לר' עקיבא ברואה כתם ר"ל אם בא עליה אחר ראיית הכתם וכבר ביארנו בפתיחת זה הסדר שהיות נדה מטמאה מעת לעת למפרע מדרבנן וטומאת כתמים מדרבנן ואולי היה עולה במחשבתנו שכמו שיאמרו חכמים שמעת לעת שנדה אינה מטמאה את בועלה כן נ"כ ראתה דם ונבעלה אחר זה אינה מטמאה ובא להודיענו שאין הענין כן אבל תטמא : וכוונת פניה הוא לשון נקיה וזאת ההלכה מפורסמת בחוב דבריהם והלכה כחכמים:

כל הנשים בחזקת טהרה כו': דף טו

בחזקת טהרה לבעליהן ולכן לא יתחייב עליהם שישאלו את פיה אם היא טהורה אם לא אם עונה טהורה אמנם אם עזבה נדה לא תותר לבעלה עד שישאלוה אם היא טהורה אם לא · ואמנם כוונת הבאים מן הדרך כי אולי יעלה במחשבתו שאם יהיה בעלה עמה בעיר היא אותה אשר תהיה בחזקת טהרה לפי שהיא תבדוק עצמה להיותה מוכנת למשגל אמנם אם היה בעלה בדרך מרחוק לא תבדוק עצמה וגם לפעמים אילו בדקה עצמה נמצאת טמאה ולכן לא תהיה בחזקת טהרה הנה הודיענו שלא נאמין בה זאת ההאמנה:

משל משלו חכמים באשה כו': דף יז ע"ב

חדר הוא חלל הרחם איזה שיהיה מן החללים כי לרחם שני חללים ופרוזדור צואר הרחם ועליו שתי תוספות דומות לשני קרנים אשר על צואר הרחם ואמנם מה הם זה *[אשכול] הביצים וזאת הצורה התבאר בספר הניתוח ויחובר בקצירות הרחם והוא הנקרא חדר עורק בו ילך דם הנדות ויזול ברחם ויצא על צואר הרחם הנקרא פרוזדור ותתחבר באלה התוס' והביצים והיא הנקרא עליה עורק אחר יזונה כשאר עורקי הגוף ואינו מעבר למותרים ואם ישוטע מזה העורק מעט יזול ג"כ ממנו על צואר הרחם והוא דם טהור לפי שהוא כדם רעיפת הנחירים או דם הטחורין ונתאמת מזה שדם החדר טמא ודם העליה טהור ואם נמצא דם בצואר הרחם והוא הפרוזדור אם יהיה בין המקום אשר בו אלה התוספות ובין חלל הרחם הנה הוא טמא ולא נאמר לך אולי מן העליה ירד לשם זה אמר פה ספקו טמא שחזקתו מן המקור לפי שברוב הענינים לא ימצא שם זולת דם הנדות ולהיות זה ברוב שמוהו חזקה וכן אמרו בשלשה מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ושאם כודאי אחד מהם שזכרנוהו ואם נמצא דם בפרוזדור והוא צואר הרחם בין המקום אשר בו אלה התוספות ובין פה הרחם אשר ישפה לתילוני הגוף הנה יש בזה הבדל גדול וזה שאם נמצא בעליונות ר"ל ממה שיפה אל הרחם אם תהיה עומדת והוא הנקרא אצלם גג פרוזדור הנה הוא דם טהור לפי שהוא מעורק שפשט וחזקתו מן העליה ואם נמצא הדם בתחתיתו ר"ל ממה שיפה אל הרגלים והוא קרקע פרוזדור הנה הוא טמא מספק לפי שלפעמים יהיה מן החדר ולפעמים מן העליה והתוס' אשר זכרתי לך המבדילות לצואר הרחם אשר הוא מהם טפה לתוך הגוף בחזקת טמא ומה שיפה לחוץ עליונו בחזקת טהרה ותחתיתו טמא מספק ואין התוספות בכללם כי יש להם רוחב ואמנם נראה מהם קצותיהן הם החדרים לפי שראש כל תוספות מהם דומה לפטמת השד ויבוא מחבור אלה הקצות יחבר הביצים דומה לנקב בעליון הפרוזדור והוא אשר יקראוהו לול שבעליה וממנו אמר מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחוץ ספקו טמא כמו שביארתי לך אמיתתו ומי שהורגל בחכמה הנתוח מעט יתבאר לו כל מה שזכרנו וגם כי יהיה ליזור מה שזכרנו קרוב מאד לפי שאנחנו הפלגנו בביאור זה:

חמשה דמים טמאים באשה כו': דף יט

עיקר מראה הדם אשר יטמאו האדום וקרן כרכום וכמימי האדמה וכמזוג ורמז על זה באמרו בטומאת אשה כדם למיה דמיה שתי פעמים אמר והיא גלתה את מקור דמיה ואמרה וטהרה ממקור דמיה: והשחור הוא השחור האמיתי באודם לפי שהאודם אם נראה כדת ישוב מראיהן שחור והוא אמרם הני שחור אדום הוא אלא שלקה ובית שמאי סוברין שמימי תלתן ומימי בשר צלי הוא המראה האדום אלא שהוא חסר הלקות כמו שהאמיתי במראה האדום השחור להיותו אדום הלקוי מפורסם כמראה כן ואמר בזה תלוש באודם והוא כמימי תלתן והוא משרת התלתן ומימי בשר צלי ומחלוקת אשר בין בית הלל ותנא קמא שת"ק אומר מי תלתן ומימי בשר צלי אע"פ שכן לא יטמאו כדם נדה תולין עליו את הקדש ר"ל שהאשה אשר תראה כמראה התלתן וכמימי בשר צלי אם נגעה בטהרות לא אוכלין ולא שורפין אלא תולין ובית הלל מטהרין ויתירו לאכול אותם הטהרות ועקביא בן מהללאל אמר שמראה אשר הוא כקרן כרכום אם ילקה ישוב ירוק ולכן יטמא הירוק אצלו ות"ק אמר תולין עליו וחכמים החולקין על עקביא האומר טהור אמרו שאין תולין אלא מטהרין ורבי מאיר אומר שדם הירוק אע"פ שלא נחשב דם לענין טומאת דמים הנה נחשבהו דם להיות מכלל ז' משקין ויכשיר את הזרעים ורבי יוסי אמר שהוא לא יטמא ולא יכשיר ורבי יוסי הוא תנא קמא המדבר בזאת המשנה ופירוש קרן כרכום הוך שבכרכום נגזר מן קרן עור פניו והכרכום הוא גידים כרכומיות יכירו אותו הרופאים ויעשו ממנו מרקחות ומי משרת מראה הדם הנזל והלכה כת"ק לגבו בכל אלה המאמרים:

איזהו האדום כדם המכה כו': שם

לקח מאמר בש"ס כדם המכה הנזכרת פה שהוא דם השחוט: וחרת הדיו היבש וכן ביאר בש"ס. ודיהה יותר חלוש השחרות ופחות מבריק והוא שיהיה כמראה הזיתים השחורים או כמראה הזפת או כמראה העורבין הנה הוא טהור וכן שאר חמשה המראות אם יהיה מראה מהם יותר חזק מן המראה הנגדר פה הנה הוא טמא ואם היה יותר חלוש ממנו הנה הוא טהור זולת המראה אשר גדרנוהו במזוג כי הוא אם היה יותר חזק ממנו או יותר חלוש טהור ואמנם זכר דיהה מהן במראה השחור לבדו בסבת מה שזכרנוהו מן השחור אמנם יהא טמא לפי שהוא אדום לקוי והיה עולה במחשבתינו שחור אע"פ שהיה יותר חלש השחרות מן הדין יהיה טמא לפי שהוא קרוב אל האדום והודיענו שאין הענין כך · ואמר כברור שיש בו שיקח מן העורקין האמצעיים והוא רטוב ויוקש עליו: ובקעת בית כרם מקום בארץ כנען עפרו אדום ישפך עליו מים ויוקש כמראהו ובתוספתא אמרו מביא אדמה מבקעת בית כרם ומציף עליה מים מערין אותן עכורין ואין מערין אותן צלולין ושם נאמר שאין שעור למים ולעפר: ויין השרוני יין גפנות הנמצאות בשרון ארץ כנען · ודע שאין ראית דם בזמנינו זה אבל כל דם שתראה האשה טמא וכן לא נבחין לו מקום אבל בין שימצא הדם מן הלול ולפנים בין מן הלול ולחוץ הכל טמא זה כלו להחמיר:

פרק שלישי המפלת

חתיכה אם יש עמה כו': דף כא

סבת מחלוקת רבי יהודה ותנא קמא שרבי יהודה אומר שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם מעט שיצא מהרחם דבר אי אפשר מבלי שיצא דם בהכרח ולמיעוט שיעורו לא יתראה ות"ק אמר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ולכן הפילה חתיכה איזה מראה שתהיה ולא יהיה עמה דם הנה היא טהורה ואפילו שסענו אותה חתיכה ומצאנו בה דם אינה טמאה לפי שהוא דם חתיכה לא דם נדה אם הפילה חתיכה ושסעוה ונמצא בה עצם הנה היא טמאה לידה ואין הלכה כר' יהודה:

המפלת כמין קליפה כמין שערה כו': שם

אם תלא ממנה זאת הקליפה אפשר שהם מדם הנדות שנתקרש בחוס נתחדש שם ויהי אפשר שהן קליפות שחין ולכך צוה שישרו במים וביאר הש"ס שיהיו המים פושרין ויעמדו בה כ"ד שעות : ואמרו אם יש עמהם דם טמאה ואם לאו טהורה היא סברת חכמים החולקים על רבי יהודה כמו שקדם: וכבר נתבאר בש"ס שאם ילדה מה שגופו גוף בהמה או חיה וצורת פניו צורת אדם הנה לא יחלוק אחד שהוא ולד ואמו טמאה לידה כמו כל יולדת ואם היתה צורת פניו צורת פני בהמה או חיה ושאר גופו גוף אדם הנה אין חולק ג"כ שהוא אינו ולד ואמנם מחלוקת רבי מאיר וחכמים במי שתהיה צורת פניו מסופקת קצתה נוטה לצורת פני אדם וקצתה דמות פני בהמה או חיה רבי מאיר אומר אינו ולד עד שתהיה כל פניו פני אדם וחכ"א מאחר שתהיה מפניו קצת תואר בני אדם הרי זה ולד והוא כוונת אמרם כל שאין בו מצורת האדם אינו ולד אע"פ שהיה נראה מזאת המשנה שרבי מאיר הוא מחמיר וחכמים המקילים אך אמנם נתבאר מסברתם בתוספתא (פ"ד) ומה שזכרתי לך. ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מלד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי פה אבל זה אפשר וכבר העידו יותר מזה וכתבו הפלוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה הענינים הטבעיים כלם הולכין על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה והלכה כחכמים:

המפלת שפיר מלא מים כו': דף כד ע"ב

כבר ביארנו פעמים רבות ששפיר כולו מבשר · וגנונים הוא מין התולעת כאילו הוא בשר חתוך בתבנית התולעת ומרוקם הוא שיתבאר בו צורת האדם אם יבדוק כפי מה שאפשר · ואמרו אינה חוששת לולד וכן לא תטמא משום נדה ואע"פ שהוא מלא דם כמו שהתבאר בתחילת הפרק: וכוונת חשב

אבר

זכר ולנקבה כפי מה שאספר לך וזה שהיא תשאר טמאה י"ד יום כמו יולדת נקבה ואחר זה תטהר ומותרת לבעלה ואם ראתה דם אחר מ' יום לא נחשבהו דם טהור כמו יולדת נקבה אשר כל דם שתראה אחר המ' טמא כמו יולדת זכר אמנם לחומרא מכל לד שמוה כיולדת נקבה לאסרה על בעלה י"ד יום ושמוה כיולדת זכר לבלתי יהיה דם טהור (זולת) אחר השלמת מ' יום ושמור הענין ולא נצטרך שנסיבהו בכל מקום וזה הולך על העיקר שספיקא דאורייתא לחומרא :

המפלת סנדל או שליא כו' : שם

סנדל צורת לשון שור מבשר וידמה כסנדל ולכן נקרא סנדל והוא מתהוה עם העובר בקרום אחד ממותרי הלדות הנוספים על בנין העובר ושליא הוא הקרום אשר יהיה מזרע האיש ובתוכו הוא העובר ורבי שמעון אומר שכבר נמוק העובר קודם לאת השליא ואין הלכה כרבי שמעון :

המפלת טומטום ואנדרוגינוס כו' : דף כח

ידוע הוא שהטומטום והאנדרוגינוס ספק לא ידענו אם הם זכר או נקבה ולכן תשב לזכר ולנקבה וכן אם ילדה תאומים אחד מהם זכר ודאי והאחד טומטום או אנדרוגינוס הנה הוא ג"כ ספק ולא נקבל הוראה באחד אשר הוא זכר ודאי ונאמר מאחר שזה זכר (כן) גם זה כן הטומטום או האנדרוגינוס זכר לפי שהיולדת תאומים הנה לפעמים תלד שני זכרים ולפעמים זכר ונקבה ואם ילדה נקבה ודאית וטומטום תשב לנקבה בלבד על איזה פנים שיהא הטומטום או האנדרוגינוס נקבה היא כאילו ילדה שתי נקבות ואם ילדה זכר הנה ילדה עמו נקבה ודאית יש לה דם טוהר מפני הנקבה עד מלאת פ' יום · ואמרו מחותך או מסורס לשונו או שלם מסורס וכוונה זה שאם נחתכו אבריו בתוך הגוף ויצאו אבריו בלי סדר שיצא היד ואחר הרגל ואחר הזרוע וזה מסורס או יצא כפי הסדר וזה מחותך הנה לא יהיה בו תורת יולדת עד שיצא רובו וראשו כרובו ולכן אם יצא הראש מזה המחותך הרי זו כילוד · ופלחתו מלתו :

המפלת ואין ידוע מה הוא כו' : דף כט

לשון זה המאמר על לד הביאור הוא כן המפלת ואין ידוע אם וולד היה מה שהפילה או לא היה ולד תשב לזכר ולנקבה ולנדה ותאר זה שהיא תשאר שבעת ימים בנדתה כדין כל נדה או יולדת זכר ולא תותר לבעלה עד מלאת לה י"ד יום כדין יולדת נקבה ואם ראתה אחר י"ד יום לא יהיה דם טהור אבל דם טמא כמו אילו לא היתה יולדת אלא נדה לבד ויהיה כל דם שתראה באותם הפ' ימים דם טמא אם דם נדה ואם דם זיבה כפי זמן ראייתה כפי מה שהתבאר וזהו כוונת תשב לנדה שלא יהיה לה דם טוהר כלל ובמלאת המ' יום תטבול כאילו יולדת זכר ולא תגע בקדשים כל זה הזמן כמו היולדת ואע"פ שלא ראתה דם ובמלאת פ' תטבול ותביא קרבן יולדת ואז תטהר לאכול בקדשים ואמנם טבלה ביום מ' להיות טבילה בזמנה אם היתה יולדת זכר וזהו כוונת תשב לזכר ולנקבה ולנדה בעת מה שזכר ושמור זה הענין :

המפלת יום ארבעים כו' : דף ל

אמר שאם הפילה יום מ' מעת בעילה אינה חוששת לולד לפי שלא נגמר צורת העובר בזה הזמן אמנם אם הפילה יום מ"א אשר הוא זמן אפשר שיגמור בו צורת העובר והפילה ולא ידעה אם ולד הפילה אם לאו תשב לזכר ולנקבה ולנדה ורבי ישמעאל אומר שזאת המפלת למ"א יום אי אפשר שיהיה מה שהפילה נקבה לפי שתבנית הנקבה לא תשלם ותגמר עד שיהיו לה פ' יום ולכן תשב לזכר ולנדה לבד אמנם אם הפילה ליום פ"א מעת בעילתה אז תשב לזכר ולנקבה ולנדה אם לא ידעה מה הפילה אם הוא דם או עובר ואין הלכה כר' ישמעאל :

פרק רביעי

בנות כותים נדות מעריסתן כו' : דף לא ע"ב

כבר בארנו פעמים רבות שכל מה שבא במשנה מהדינים המיוחדים בבנות כותים היא משנה ראשונה ואמנם היום הזה הם כעובדי כוכבים לכל דבריהם וידוע הוא שהם מקבלים התורה כפי פשוטה ולזה אמרו שהנקבה לא תהיה נדה עד שתגדל לאמרו אשה והקבלה אצלינו שהאשה תטמא בנדה בת יום אחד כמו שיתבאר ולזה הן נדות מעריסתן ועריסה הוא הכלי אשר יגדלו בו הקטנים הנקראין בערב מה"ר וכבר בארנו מראשון מכלים (מ"ג) שכוונת באורו כבועל נדה שמטמא משכב תחתון כעליון ויהיה תחתונו של בועל כעליונו של זב אשר לא יטמא אדם וכלים כמו שבארנו שם וזה אשר פסק על כל כותי שהוא בועל נדה בתנאי שיהיה נשוא כי הנשים יושבות על כל דם וביאר הש"ס שכוונת זה המאמר שהן יושבות בין הדם הטהור והטמא ויטהרו הכל וכבר התבאר ברביעי מטהרות (מ"ה) שהתרומה נשרפת על ספק ואמרו מפני מה אין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתה ספק ביאר זה בהש"ס והעמידוהו בכותי ערום שטבל בפנינו ודרס על בגדי חבר שאם נגעה התרומה באלה בגדים לא תשרף לפי שהם תרתי ספיקות הספק הראשון אם בעל אשתו בקרוב אם לא ואם תמצא לומר בקרוב ספק שהיא יושבת על דם טמא או על דם טהור והעיקר אצלינו על ספק ספיקא לא שרפינן את התרומה ואמנם התנינו בו שיהיה טובל בפנינו ודורס על הכלים והוא ערום לפי ששורפין את התרומה על טומאת עם הארץ לפי שהם מדרס כמו שבארנו בחגיגה ובטהרות ואילו לא יטבול בפנינו יתחייב שתשרף תרומה על מגעו דלא יהא אלא עם הארץ :

בנות הצדוקין בזמן שנהגו ללכת כו' : דף לג ע"א

רבי יוסי סובר שסתם צדוקית כישראלית ותנא קמא אומר סתמן ככותיות ואין הלכה כרבי יוסי :

דם נכרית ודם טהרה של מצורעת כו' : דף לד

כבר בארנו בפתיחת זה הספר שהעובדי כוכבים לא יטמאו בשום פנים מאופני הטומאה מן התורה ומדרבנן גזרו עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהן שהן זבין מדרבנן : בית שמאי מטהרין דם העובדת כוכבים בדין תורה וישימו הגזירה כרוקה וכמימי רגליה אשר הם נמצאים תמיד ועשו זה להודיע שטומאתן מדרבנן ולזה דמן טהור ובית הלל אומרים שאם שמנו דמה ר"ל דם נדותה כרוקה ומימי רגליה נודע שהכל מדרבנן . וכוונת כרוקה שיטמא לח ולא יטמא יבש ואין דם נדה האמתי אבל יטמא לח ויבש כמו שיתבאר בשני מזאת המסכתא דם טהרה של מצורעת הוא הדם אשר תראהו האשה היולדת אחר שבעה לזכר וי"ד לנקבה אם תהיה מצורעת וסבת מחלוקת ב"ש וב"ה בדם טהרה של מצורעת יאריך ביאורן וזה יותר דומה בעיון הש"ס מלזכור זה בחיבורינו : ודם יולדת שלא טבלה הוא הדם שתראה אחר ז' לזכר ואחר י"ד לנקבה אם לא טבלה ליל שמיני או ליל ט"ו לפי שהיא אילו טבלה היה דם טהור כמו שבא בפסוק שקראה דמי טהרה ואם לא טבלה אמר ב"ה שלא תפרד מטומאת נדה בשום פנים לכן תטמא לח ויבש כדם נדה ובית שמאי אומרים אמנם תועלת הטבילה להתירה לבעלה ומעת שנשלם זמן הנדה נתפרקה מן הנדות ואפילו לא תטבול ולא תהיה דם נדה אבל יהיה דינו כדין רוק נדה ומימי רגליה אשר מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין ודע שאם ילדה והיא זבה ר"ל שהבה זבה ואז תלד וזאת היא הנקראת יולדות בזוב והשלימה ז' לזכר וי"ד לנקבה וספרה ז' נקיים אחר זה כדין כל זבה ואחר ראתה דם אחר זה והיא לא תטהר ליל ח' מהימים הנקיים הנה ב"ש וב"ה נשארים בה על מחלוקתם ב"ש אומרים שנשלמו ז' נקיים ואע"ג שלא טבלה נבדלת מן הזיבה וב"ה אומרים שלא תפרד אם לא טבלה ואמנם הסכימו ביולדת בזוב שלא ספרה ז' נקיים ולא טבלה וכן התבאר בהש"ס :

המקשה נדה קשתה שלשה ימים כו' : דף לו ע"ב

תלמדך זאת ההלכה אל העיקרים כבר נתבאר קצתם פעמים רבות אך אבארם כולם פה וזה שהאשה אם ראתה דם ג' ימים רצופים בלא עת נדתה הנה היא תהיה זבה והוא אמרו יתברך ואשה כי תזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה ואמרו מיעוט ימים שנים רבים שלשה אמנם אם ראתה האשה דם בעת נדתה בין שתראה יום אחד או ז' כולם הנה היא נדה לבד ולא תהיה טמאה זולת (אורך) *[אותן] השבעה והוא אמרו יתברך ז' ימים תהיה בנדתה ובליל השמיני תטבול ותותר לבעלה ותטהר ואמר יתברך או כי תזוב על נדתה הוא שתתחבר הזיבה בנדות ולא תהיה ביניהם טהרה כגון שהתחיל הזיבה ביום השמיני מתחלת הנדות וימשוך ג' ימים וזהו אשר יקראוהו סמוך לנדתה ובאה הקבלה שפחות זמן שתהיה בין ווסת לווסת י"א יום והוא אמרו בכל מקום י"א יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני ואם השלימה האשה ז' ימי נדה וראתה בי"א יום אשר אחריהן ג' ימים רצופים והיתה זבה ומן העיקר אצלינו ג"כ שאם ראתה דם ג' ימים או יותר רצופים מחמת ולד הנה היא טהורה ואע"פ שראתה באלה הי"א יום וכן בא הקבלה בזה מחמת עצמה ולא מחמת ולד : ומקשה היא היולדת אם אחזה החבלים והזלת הדם ויש מן הנשים שיתחיל הקושי קודם הלידה ימים רבים ומהם מי שיאחוז שעות לבד קודם הלידה : וביאור שפתה מנוחה ושלום מאלה המקרים : ואמר בזאת המשנה שהטהורה אם אחזוה צירים ויגר דמה תהיה נדה מפני זה הדם ובתנאי שיהיה הגרת זה הדם בעת נדתה ר"ל בעת המורגל אלא שתהיה נדה בו אמנם אם היה הגרת זה הדם אשר הוא מחמת קושי בלא עת נדתה הנה היא טהורה וכן התבאר בהש"ס ואם התמיד הגרת דמה שלשה ימים רצופין ויהיה זה בלא עת נדתה כמו שזכרנו ר"ל באמצע הי"א יום ואחר נסתלק ממנה הקושי כ"ד שעות תהיה נדה לפי שבהסתלקות הקושי ידענו שזה הדם אשר ירד ממנה הוא דם נדה שאינו מחמת ולד לפי שאילו היה מחמת ולד לא נסתלקו ממנה החבלים עד שתלד ואם שבו אליה הצירים והחבלים אחר כ"ד שעות ותלד הרי זו כיולדת בזוב ור' יהושע אומר עד שיסתלקו ממנה החבלים לילה ויום כליל שבת ויומו ר"ל שיקדם הלילה ליום שאם נסתלקו ממנה החבלים בתחלת השעה מן היום האחד על דרך משל אצל רבי אליעזר אם תעמוד בריאה עד תחלת שעה ראשונה מן היום תשוב זבה ואצל רבי יהושע עד שתתמיד בריאותה עד תחלת ליל ג' ואז תשוב זבה : ואמרו ששפתה מן הצער ולא מן הדם כוונתו היא אע"פ ששפתה מן הצער לבד ונשאר הדם ילקה שהיא זבה (ואחר) ולא נאמר מעט שנשאר הדם היורד עד עת הלידה זה הדם כולו מחמת ולד הוא וזה אשר לא תרגיש בציריה ושפתה מן הצער אמנם הוא לחולשת הכח ולא תהיה זבה הודיענו שאין הענין כך אבל מעת שנסתלקו החבלים הזמן הנזכר ידענו שזה הדם הקודם מחמת עצמה ולא מחמת ולד אמנם אם ראתה ג' ימים בתוך י"א יום כמו שזכרנו ואחר שנסתלקו החבלים ונפסק הדם הזמן הנזכר והוא מעת לעת לרבי אליעזר (אומר) ולילה ויום לרבי יהושע אל זה רמז מפני שהיא זבה והוא מבואר לא יצטרך דבור וכך אם קשתה ב' ימים וביום הג' שפתה מן הצער מעת לעת ונסתלקו הצירים ונשאר הדם שזבה בזה היום מהמנוחה מהצירים הנה היא ג"כ זבה ואע"פ שהדם נתחבר שתיתתו עד הלידה והלכה כרבי אליעזר :

במה הוא קישויה ר' מאיר אומר כו' : שם

אמרו כמה הוא קישויה ירצה בו ואם יתמיד הגרת הדם והחבלים זמן ארוך והגיע זה עד הלידה כמה זה הזמן אשר אם יתמיד בו הגרת הדם עם החבלים יחשב זה מחמת ולד ולא תהיה נדה אחר שהשיגו הכאבים הלידה ולא שפתה א"ר יוסי שרוב מה שיהיה שניחשהו אל הלידה י"ד יום קודם הלידה אמנם אם אחזה הגרת דם והחבלים קודם הלידה נב' יום על דרך משל ונשארו הכאבים כל השני ימים ולא שפתה כלל הנה היא זבה והיא יולדת בזוב לפי שכל מה שראתה מן הדם כל השני ימים אשר לפני שתי שבתות הסמוכין ללידה אינו מחמת ולד והלכה כר' שמעון :

המקשה בתוך שמונים לנקבה כו' : דף לח ע"ב

כבר ידעת שיולדת נקבה מותרת לבעלה אחר י"ד יום ואפשר שתהר ותפיל באמצע פ' יום . מקום שהחמיר בדם השופי הוא י"א יום שבין נדה לנדה אשר קדם ביאורו לפי שהיא אם ראתה בהם דם נדה שלא מחמת ולד ג' ימים תהיה זבה ואם ראתה בהם דם הקושי תהיה טהורה כפי מה שקדם ביאורו · מקום שהקל בדם השופי הוא ששים יום וששה ימים של נקבה אשר כל דם שתראה בהם טהור אע"פ שהוא מחמת עצמה אינו דין שנקל בדם הקושי ויהיה ג"כ טהור וכבר בארנו שדם השופי הוא אשר ירד מבלי ציר וחבל ודם הקושי הוא אותו אשר ירד עם צירים וחבלים א"ר אליעזר דיו לבא מן הדין להיות כנדון כמו שהמקשה בזולת ימי טוהר נדה ודם נדה יחשב זה דם הקושי ג"כ מקשה בתוך ימי טוהר וכבר בארנו בשני מבבא קמא שאין אחד חולק בזה העיקר אשר הוא דיו לבא מן הדין להיות כנדון אך תאמר רבי אליעזר שהמקשה נדה אינה בכלל עליו לפי שכבר בארנו במה שקדם שהמקשה בעת נדתה לבד הוא אשר תהיה נדה אמנם אם קשתה בתוך י"א יום הנה היא טהורה ואפי' טומאת נדה אין עליה ולכן תהיה ג"כ טהורה ודמיה טהורין אם קשתה בימי טהרה של נקבה ויהיה הבא מן הדין כנדון לפי שסברת רבי אליעזר שאמר היא נדה אם קשתה בתוך י"א יום יתחייב שתהא טמאה טומאת נדה אם קשתה בתוך פ' יום של נקבה כמו שזכר פה ואין הלכה כר' אליעזר :

כל אחד עשר יום בחזקת טהרה כו' : שם

אלו הי"א יום הם אותם אשר בין נדה לנדה אשר הם הלכה למשה מסיני כמו שזכרנו ואמרנו שהיא בהן בחזקת טהרה כוונתם שהיא אינה קובעת וסת באלה הי"א יום בשום פנים לפי שהוא הזמן היותר קצר שיהיה בין נדה לנדה אמנם אחר י"א הנה אפשר שתקבע לה וסת ולכן יתחייב (אלה) *[אליה] שתבדוק את עצמה תמיד אחר הי"א יום אע"פ שזה בזולת עתה הידוע כמו שאמרנו במה שקדם אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכה להיות בודקת ואם ישבה ולא בדקה אחר הי"א יום בין שהיא בטלה הבדיקה באונס או בשגגה או בזדון הנה היא טהורה ואם הגיע שעת ווסתה ולא בדקה ואחר זה בדקה ואפי' מצאה עצמה טהורה הנה היא טמאה ובחזקת נדה מאשר לא בדקה עצמה בשעת ווסתה וכבר ידעת שהזב והזבה סופרים שבעת ימי נקיים ואחר יטהרו ואלו שבעת ימים הם אותם אשר יקראו ימי הזוב והזבה וכבר בארנו שהאשה לא תהיה זבה ותצטרך ספירת ז' ימים נקיים עד שתראה דם ג' ימים רצופין בלא עת נדתה והיא אשר תקרא זבה גדולה ואם ראתה דם בלא עת נדתה בתחלת היום היא בזה היום טמאה ותשאר שומרת ליום השני ואם לא תראה דם ביום ב' תטבול ותותר לבעלה ותטהר ואם ראתה דם ביום הב' ג"כ תשמור ביום הג' ואם נשלמה (פירוש מגזרת שלם) ולא תראה דם תטהר ומותרת לבעלה ואם ראתה דם בזה היום הג' תהיה זבה גדולה ותצטרך ספירת שבעת ימים והיא באלה הימים תקרא שומרת יום כנגד יום ותקרא ג"כ זבה קטנה וכבר בארנו פעמים רבות שזאת השומרת יום כנגד יום אסורה לבעלה ומטמאה משכב ומושב כזבה אלא שהיא לא תצטרך ספירת ז' כזבה גדולה ולא קרבן . ואמר שהזב והזבה אם לא בדקו עצמם בכל יום מאלו ז' ימים אע"פ שבדקו אחריהם ונמצאו טהורין וכן שומרת יום כנגד יום אם לא בדקה עצמה ביום השני אם היתה רואה בראשון לבד או לא בדקה בג' אם היתה רואה גם כן בב' אע"פ שבדקה עצמה אחר זה ונמצאת טהורה הנה הם בחזקת טומאתן לפי שכבר הוחזקו לטומאה ולא יצאתה ממנה אלא בהתאמתות ואין הלכה כרבי מאיר :

פרק חמישי

יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה כו' : דף מ

חכמים אומרים אשה כי תזריע וילדה זכר עד שילדה ממקום שמזרעת רבי שמעון אומר שאמרו תלד לרבות יוצא דופן והוא שיסוסע הלצי האשה אם תקשה עליה הלידה ויצא העובר משם : ובית החיצון כנוי מן המקום אשר הוא יוצא מאחר הרחם והוא המקום שיכנס בו האמה בעת המשגל אם יצא דם מן המקום אשר יגע ראש האמה הנה היא טמאה ואע"פ שהדם לא יפלוט ולא יצא חוץ לגוף והוא אמרם בגדר בית החיצון מקום שהשמש דש ובא בזב כי יהיה זב מבשרו עד שתצא טומאתו מבשרו ובא בבעל קרי ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע עד שתפרד מגופו ואז יטמאנו והלכה כר' שמעון :

היה אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו אבריו כו' : שם

התירו לו פה לאחוז באמה לפי שהוא כבר הזריע ולא יוסיף בזה הרהור ואמרו ומטמאין בכל בהוא רומז אל שכבת זרע ואל הזוב לפי שזב ובעל קרי אם ראו איזה שיעור שיהיה נטמאו אמנם מי שיגע בשכבת זרע עד שיגיע בכעדשה אז יטמא כמו שבארנו :

תינוקת בת יום אחד מטמאה כו' : דף מג ע"ב

אם תהיה בת יום אחד ותשוב נדה אם יצא ממנה דם ביום הלידה ואפשר שתהיה בת עשרה ימים זבה כגון שתראה שלשה ימים רצופים אחר שבעת ימים מנדה לפי שהיא כל שבעת ימי ראיותה לא תהיה בה זבה כפי מה שבארנו ושלא תהיה הזבה אלא בלא עת נדתה ואלה המשפטים כלם קבלה ואין מופת עליהם זולת סמכים : ואמרו ופוטר מן היבום לפי שהיא אם תשלים שלשים יום כפי מה שיתבאר ביבמות הנה נפטרה אמו מן החליצה ומן היבום אמנם אם מת בתוך שלשים יום הנה היא חולצת ולא מתיבמת וכבר נתאמת שאפילו מיום אחד פוטר אמו מן היבום ואמרו ופוסל מן התרומה אינו רוצה בו שתהיה כהנת שיש לה בן מישראל בן יום אחד הנה היא אסורה בעבורו לאכול בתרומה לפי שכבר התבאר ביבמות שהעובר פוסל וכ"ש בן יום אחד ואמנם ירצה בו שהוא פוסל עבדי אביו מלאכול בתרומה המשל בזה כגון שיהיה לכהן שתי נשים אחת מהן כשרה לכהונה ויש לה ממנה בנים והשניה פסולה לכהונה ויש לו ממנה בן יום אחד והוא חלל ומת זה הכהן ויש לו עבדים ונתערב זה החלל עם אחיו הכשרים ולכן נפסלו העבדים מלאכול בתרומה מפני חלקו של חלל אשר אינו מאכיל זה להיותו בן יום אחד אמנם אם היה עובר היה מותר לעבדים שיאכלו

שיאכלו מפני הבנים הכשרים עד שיולד זה התלוי לפי שהעיקר אצלינו שאין קנין לעובר · ואמרו ונותל ומנחיל ר"ל נוחל מן האם ומנחיל לאחים מן האב משל בזה שאם תמות אמו ביום לידתה הנה הוא ירש נכסיה ואם ימות הוא אחר זה ביום הולדו הנה ירשוהו אחיו מאביו ותשוב נחלה מזה הקטן לאחיו מאביו ביום אחד: ואמרו כחתן שלם ר"ל שיתחייב להתאבל עליו ובתנאי שיהיה אצלם התאמתות שנולד לתשעה חדשים שלמים אמנם אם לא יתאמת לאביו ולאמו זה הנה לא יתחייבו להתאבל עליו עד שישלמו לו שלשים יום לפי שהעיקר אצלינו כל שלא שהה שלשים יום באדם הרי זה נפל אם כלו חדשיו כמו שבארנו אפילו מת ביום שלשים עצמו אינו מחוייב להתאבל עליו:

בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת כו': דף מד ע"ב

זה כולו מבואר לפי שהעיקר אשר יכלול זה הוא אמרנו בת שלש שנים ויום אחד ביאתה ביאה וזה הדבר הלכה למשה מסיני ופחותה משלש שנים ויום אחד אין ביאתה ביאה וכבר נכפל זה במקומות רבים וכוונה כנותן האצבע בעין אשר תדמע רגע ואחר ישוב לענייננו כן אם נבעלה היא פחותה מאלה השנים תשוב בתולה כאילו לא נבעלה כלל:

בן תשע שנים ויום אחד כו': דף מה

זה העיקר כולו גם כן אמרו בן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ואמרו עד שיגדיל ר"ל עד שיגדיל ויבעול אחר שהביא שתי שערות ואז יתן גט ויפטור ואמנם לא בא עליה משהגדיל הנה היא תצטרך גט וחליצה כפי מה שבארנו בעשירי מיבמות ואם בעל נדה יהיה כבועל נדה ויטמא משכב התחתון כעליון כמו שבארנו בראש כלים ופוסל מן התרומה אם היה זה פסול לכהונה ובעל כהנת הנה הוא ישיבה אצלה ותפסל מלאכול בתרומה ואם היה כהן בן תשע שנים ויום אחד ונשא ישראלית אינו מאכיל אותה לפי שאין קנינו קנין גמור כמו שזכרנו בשביעי מיבמות ואם רבע את הבהמה פסלה מעל גבי המזבח כמו שהתבאר בששי מתמורה וכל העריות מתות על ידו והוא פטור כמו שהתבאר בשני מכריתות וכבר בארנו זה תכלית הביאור בז' מסנהדרין:

בת אחת עשרה שנה ויום וכו': שם ע"ב

זה אשר אמרנו בת י"ב שנים ויום אחד ובן י"ג שנה ויום אחד נדריהן קיימין ואפי' אמרו אין אנו יודעין · בתנאי הבאת שתי שערות למטה בגוף כמו שבארנו במקומות ביבמות וכתובות והוא לוקין על המראתן אם מרו אמנם אם לא יביאו שתי שערות עדיין קטנים הם וכוונת נבדקים שישאלו אם הם יודעים כוונת הנדרים ולמי הם ואם לא יאמרו נבדקים כל י"ב וכן כל י"ג לתינוק לפי שכבר נאמר שלשים יום בשנה חשובין שנה היה שולה במחשבתינו של בעל זה שמאמר אם ישאלום שלשים יום ומלאם שלא יבינו נסתלקה חקירתם אמר אין הענין כן אבל לדברי הכל בודקין כל שנת י"ב חדש לנקבה וי"ג לזכר וכל עוד שנמצאום יודע נדריו קיימין ואע"פ שהם קטנים וזה היא עונת נדרים הרמוז אליה בכל מקום ושני הנקבה לעונת נדרים פחות משני הזכר לסיבת הייתן קצרים מחיי האיש ברוב:

משל משלו חכמים באשה כו': דף מז

פגה הוא הפרי הפג בוחל הוא הפירות אשר הקריבו להתבשל וצמל שם פירות נתמלא בשולם והוא מלה מורכבת מן ויאלה מלאה וכבר בארנו גדר הקטנות והנערות והבגרות בשלישי מכתובות:

איזו היא סימניה רבי יוסי הגלילי אומר משיעלה הקמט כו': שם

איזו היא סימניה ר"ל איזה האות הוא אות הבגרות ואלה הסימנים הם הסימנים אשר נתנו חכמים מלמעלה והם אשר יורו על הסימנים שלמטה וזה שאנחנו כבר בארנו פעמים רבות שאם הביאה שתי שערות אחר י"ב שנה ויום אחד הנה היא תקרא נערה ומן ששה חדשים אחר הבאת ב' שערות תהיה בוגרת ואין לאביה רשות בה והנה אצלינו הסימנים אשר נקבל מהן מופת על הבגרות אם הם כמו סימנים של מטה ואמרו פס תחת הדד ר"ל במקום הדד וגדרו זה כשתשיב ידיה אל אחוריה ומשתחיר את הפיטומות ועד שיפחיר ראש הדד של העוקץ ר"ל על קצת הדד והלכה כדברי כולן להחמיר ולכן כל עוד שיתראה אחד מאלה הסימנים ולא יתראה האחר נשימה כבוגרת להחמיר ולא להקל ואם קדשה עצמה בפני אביה צריכה גט כבוגרת ואם קדשה אביה ג"כ צריכה גט כנערה אע"פ שלא יתראו בה סימני בגרות וכן כל מי שיתראה אחד מאלה הסימנים שאביה מפר נדריה לחומרא ולא תנשא לכהן גדול:

בת עשרים שנה שלא הביאה כו': שם ע"ב

אמר והיא איילונית ולא אמר הרי זו איילונית הרי מהשלמת התנאי שתהיה בת עשרים שלא הביאה שתי שערות ויתראה בה סימני האיילונית ואז נדון עליה בדין האיילונית וכן הבן עשרים שלא הביא שתי שערות עד שיתראו בו סימני סרים ואז יהיה סרים חמה וכבר בארנו סימני איילונית בראשון מיבמות וסימני סרים חמה בעשירי מיבמות אמנם אם לא יתראו סימני איילונית וסימני סרים ולא הביאו שתי שערות הנה כמלאת לכל אחד מהם ל"ה שנה ואז יהיה סרים או איילונית כמו שבארנו במקומות רבים מיבמות ואין הלכה כרבי אליעזר ודע שאלו העשרים שנה לא נצטרך שיהיו מיום ליום וכן לא אמר בבן עשרים שנה ויום אחד ולזה אם לא הביאו שתי שערות ונראו סימני סרים וסימני איילונית והם בני עשרים שנה פחות שלשים יום הנה נדון בהם כאילו הם עשרים שלמות ויהיה סרים או איילונית:

פרק ששי

בא סימן התחתון עד שלא בא העליון כו': דף מח

עד שלא בא התחתון אמרו אע"פ שאי אפשר הוא סברת חכמים אמנם לרבי מאיר אפשר שיבא העליון ולא יבא התחתון ולכן לא חולצת לפי שהסמיכה היא על הסימן התחתון וכבר ידעת שהאשה לא תחלוץ עד שתביא ב' שערות ומותר היבום בקטנה זולת לרבי מאיר שהוא מקים אשה לאחים ולא יהיה אצלו יבום כשר אלא לגדולה ולכן אמר פה לא חולצת ולא מתייבמת ואל החכמים האומרים שלא יתראה סימן העליון אלא אחר שנראה הסימן התחתון ואפילו בדקנו ולא מצאנו נאמר הנה נפל וסימן התחתון הוא הבאת ב' שערות וסימן העליון סימני השדים אשר קדמו וכבר התבאר לך שלדברי הכל על סימן תחתון סמכינן ולזה אמרו כיון שבא תחתון שוב אין משגיחין על העליון ומבואר שאין אצלינו סימן עליון אלא באשה לבד כי אין לאיש סימן עליון ואין הלכה כרבי מאיר:

ביוצא בו כל כלי חרש כו': דף מט

מכניס הוא שיהיה נקוב נקב אפשר שיכנס המים ממנו לכלי אם תשים זה הכלי על פני המים ובלי ספק שכל נקב הוא בזה השיעור אם מלא זה הכלי במים יוזל ממנו וזה אשר יקראהו מוציא משקה וכבר בארנו זה במסכת כלים שכל כלי חרש ינקב בכונס משקה אשר יפסל ולא יאות שיהיה גיסטרא ר"ל יושב לקבול ההספחה ואז לא יקבל טומאה כן ג"כ אם ינקב כמוציא משקה הנה הוא פסול לגסטרא ולא יאות אליה ולכן לא יקבל טומאה לסיבת זה מה שזכרנו לפי שאין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא לפי שגיסטרא עצמה אמנם נעשתה לקבל ההספחה ואם תהיה מטפחת נצטרך אליה לנוסח אחד ואמר יש שהוא מוציא ואינו מכניס ר"ל שים קצת כלי חרש לקצת העניינים שאם ינקב במוציא משקה לבד ואינו מכניס משקה יהיה כשר וזה לקדם בו מי חטאת לפי שמכניס ואינו מוציא כשר למי חטאת ויהיה לשון המאמר ממה שבארנו כל כלי חרש שפסול למי חטאת פסול לגיסטרא ויש שפסול לגיסטרא ואינו פסול למי חטאת: וכבר התבאר בשני מאהלות שאבר שיש בו עלם מטמא במגע ובאהל ואם לא יהיה בו עלם אינו מטמא באהל וזאת היא התועלת בידיעתינו מזה האבר אם יש לו עלם אם לא וכבר התבאר בהם"ם שאלה הפרקים אשר בהם הצפורנים אם נעדר הציפורן אע"פ שהאבר נשאר בגלדו ובבשרו הנה הוא מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל:

כל המטמא במדרס מטמא מת כו': שם

אמר השם יתברך בזב והיושב על הכלי אשר ישב עליו וגו' ובאה הקבלה יכול כפה סאה וישב עליה כפה תרקב וישב עליה יהא טמא תלמוד לומר והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאינו מיוחד לישיבה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתינו כבר התבאר שהכלים אשר לא יאותו למשכב ומושב לא יטמאו במדרס הזב והם מטמאין טומאת מת וזהו כונת אמרם בזב עמוד ונעשה מלאכתינו ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתינו וכבר התבאר זאת הכוונה בפרק שני מכלים וכן בארנו ענין המדרס בכ"ח מכלים:

כל הראוי לדון דיני נפשות כו': שם ע"ב

כמו שמבואר בסנהדרין זאת המשנה לרבי מאיר שמחשב שסומא באחת מעיניו פסול לדון ויקבל מופת מאמרו יתברך על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע מקיש ריבים לנגעים מה נגעים שלא בסומין דכתיב לכל מראה עיני הכהן אף ריבים שלא בסומין ולכן סומא באחד מעיניו פסול לדון וכשר להעיד אבל רבי מאיר אמנם אבל חכמים הנה הוא כשר לדון מאחר שהעיקר אצלינו שאמר דין כשר בלילה כמו שהתבאר בסנהדרין ואע"פ שראית נגעים לא תהיה בלילה כמו שבארנו בנגעים כן גם כן סומא באחד מעיניו ידין ואע"פ שיהיה פסול לראות נגעים ואין הלכה כר' מאיר: ואשר חייב שלא שם הש"ם זאת המשנה באוהב ושונא אשר הוא כשר להעיד כפי סברת חכמים ופסול לדין כמו שהתבאר במקומות מן הש"ם להיותו ענין נעתק במהרה והוא שישוב השונא אוהב וישוב תכף על ענין האהבה ואין בכחו אלא שיאמר וים שהוא כשר להעיד ואינו כשר לדון:

כל שהוא חייב במעשרות כו': שם

מבואר הוא שמיני הכשריים והגידים והביליה כולן שמאין טומאת אוכלין ואין בהם מעשרות לפי שהם אינם מגידולי קרקע:

כל שהוא חייב בפאה כו': דף נ

גדר הדברים אשר יחייבו במעשר אינם מגדר הדברים אשר יחייבו בפאה שבגדר הפאה נאמר כלל אמרו בפיאה כל שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ ולקיטתו כאחד ומכניסו לקיום חייב בפאה ואמר בגדר המעשר כלל אמרו במעשר כל שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ חייב במעשר וכבר בארנו אלו הכללות במקומם והצורך אליהם מהם כבר הובן:

כל שהוא חייב בראשית הגז כו': שם ע"ב

כבר בארנו בי"א מחולין שראשית הגז יתחייב למין הצאן לבד והמתנות והם הזרוע והלחיים והקיבה יתחייב לצאן ולבקר ולעזים זכריהן ונקביהן:

כל שיש לו ביעור יש לו שביעית כו': שם

אמר השם יתברך בשביעית ולבהמתך ולחיה אשר בארצך וגו' ואמרו בספרי כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית וזה הוא כוונת הביעור רוצה לומר שיסיר אלה הצמחים מביתו אם כלו מן השדה וכבר התבאר זה כולו ונתאמת במסכת שביעית ושם דברים לא יעקר שרשם בשום פנים מן הארץ כמו עלי הלוף השוטה ועלי הדנדנה והם עלי הלוף והנענע שקורין מינט"ה ואלה וכיוצא בהם יתחייב להם משפט השביעית ולא יחייבו בם הביעור לפי שהיא לא תכלה מן השדה:

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר כו': שם

קשקשת הם הקשקשים וסנפיר הם הכנפים וזה מגיע לידיעת מיני בעלי חיים ותועלתו בידיעת הטמא והטהור מן הדג ולידיעת הבהמה מן החיה כפי מה שיתבאר בחולין:

כל הטעון ברכה לאחריו כו': שם

ידוע הוא שהמצות כלם מברך עליהם עובר לעשייתן כמו הציצית והתפילין והמזוזה והסוכה והלולב וזולתם ואין חיוב ברכה אחרי עשותם:

תינוקת שהביאה שתי שערות כו': דף נב

כבר בארנו פעמים רבות שאלה ב' שערות לא יועילו ולא יהיו סימני הבגרות אלא אם ימצאו בכניסת זמן המורגל והוא י"ב שנה ויום אחד לתינוקת וי"ג שנה ויום אחד לתינוק וכל עוד שיהיה פחות מאלה השנים וימצא להם הב' שערות הנה הוא שומא ואינם סימני הבגרות ולשון נקיה הוא בקראו לשער גב הערוה זקן ופסק ההלכה הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות ואם תביא ב' שערות והיא לה י"ב שנים ויום אחד אינה ממאנת ואם לא נמצאו לה ב' שערות תמאן ואפילו היתה מכ' שנה אלא אם יתאמת שהיא איילונית כפי מה שהתנינו כי היא אז לא תמאן וזה אם לא בא עליה אחר י"ב שנה ויום אחד אמנם אם בא עליה בזמן הזה היתה מקודשת בביאה שהיא לאורייתא ואינה יכולה למאן ואע"פ שלא נמצאו לה ב' שערות כי אנחנו נאמר שמא נשרו מאחר שהגיעה לכלל שנותיה וזהו המשל המבואר בזה הדין וכבר זכרנו זה ביבמות וזו היא הסברא האמתית אשר יתראה מעיון הש"ס:

שתי שערות האמורות בפרה כו': שם ע"ב

אמרו בש"ס הלכה כדברי כולן להחמיר ויהיה כפי מה שאפשר אם יהיו שתי שערות כדי שיהו נוטלות בזוג אשר הוא הפחות שבשיעורים אינה ממאנת ואינה חולצת עד שיהיו כדי לכוף ראשן לעיקרן:

הרואה כתם הרי זו מקולקלת כו': שם

מבואר הוא שזה הכתם הוא שתמצא טפת דם בבגדה כפי מה שיתבאר אמנם מצאה בלא עת נדתה: וכונת אמרו מקולקלת אם נפסד העת הידוע לנדתה ונתקלקל וסתה וחוששת משום זב אמנם אם שתהיה ספק זבה ותביא קרבן זבה אינו נאכל כמו שבארנו בערכין וכבר התבאר בהש"ס שאם יהי' הכתם שיעור ג' גריסין ושיעור הגרים כבר בארנו בנגעים הנה היא חוששת משום זוב ונאמר כגרים בא בכל יום וזה הכתם מראותם ג' ימים ולכך תחוש לזוב וזו היא סברת חכמים ורבי חנינא בן אנטיגנוס הוא האומר פה שאין בכתמים משום זוב וכן אוקים הש"ס זה הדבר ביחיד ואמר מאן חכמים רבי חנינא בן אנטיגנוס שאמר שכתם אחד לא תחוש לו משום זוב ואפילו היה בתכלית הגודל אלא אם לבשה ג' בגדים בדוקים ונמצא כתם על כל בגד מהם או שנמצאו ג' כתמים בבגד אחד בתנאי שיעמוד עליה זה הבגד שני ימים ותמצא ביום הג' כתמים ואז תהיה ספק זבה ותחוש לזבה והלכה כחכמים שאומרים חוששת משום זוב ואפילו בכתם אחד אם יהיה גדול השיעור כמו שבארנו:

הרואה יום י"א בין השמשות כו': שם ע"א

זה הי"א יום כבר קדם לנו ביאורו ולשון זאת המשנה כמו שביאר הש"ס הוא כן הרואה יום י"א בין השמשות תחלת נדה וסוף זיבה ובשביעי לנדתה סוף נדה ותחלת זיבה וכן יום מ' לזכר יום פ' לנקבה בין השמשות וביאור זה שאם ראתה דם יום מ' או יום פ' בין השמשות וזה ספק אם ביום היתה הראיה ויהיה דם טהור או בלילה ויהיה דם טמא ואם ראתה ב' ימים רצופים והם הפ' והיו"ד מן י"א אשר הם ימים הראוים לזיבה כמו שבארנו ויום הי"א אם ראתה דם בין השמשות הנה זה ספק אם ראתה הדם ביום ותהיה הראיה סוף זיבה לפי שהיא ראתה ג' ימים רצופים או תהיה זאת הראיה בליל י"ב ותהיה זאת הראיה תחלת נדה ולא תהיה זבה או אם ראתה דם יום ז' לנדתה בין השמשות וזה ספק גם כן אם ביום היתה הראיה ותהיה הראיה סוף נדה בהיותה השבעת הימים כולם בנדתה כמו שבארנו או ליל השמיני היתה הראיה ותהיה זאת הראיה תחלת זיבה ואם ראתה אחר זה יום התשיעי והיה מתחלת הנדה אשר הם ימי זבה ותהיה זבה הנה אלה כולן טועות והזיבה שלהן ספק ומביאות קרבן ואינו נאכל כמו שבארנו בערכין שכל הטועות מביאות קרבן ואינו נאכל ואמר ר' יהושע שוטות אמרו תני טועות וכונת מאמר ר' יהושע אשר אמר להאמת דבריו והופירנו בטועות הערה בבלתי טועות איך משפטו כי (אל) ירמוז אל זה המין מן הספרה אשר אנחנו בשבילה אשר היא קשה מאד ורבת משפטים ואני איני יכול להאריך בתכלית לבאר הפרטות הרבות הנופלות קרובות האפשרות וכל שכן שיפרטו פרטות רחוקות האפשרות כמו אלה שתראינה בין השמשות לבד וביום ידוע עוזר וזה רחוק הנפילה ואם לקחנו בהערה כפי מה שיחוייב מזה ירחיב עלינו המאמר .והשתדלנו באמתיים:

פרק שביעי

דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין כו': דף נד ע"ב

אמר יתברך והדוה בנדתה ובאה הקבלה מדוה כמוה ר"ל שדמה יטמא כמו שתטמא היא והוא אב הטומאה כמו שבארנו בפתיחת זה הסדר ואמר דם יהיה אבה ובאה הקבלה בהוייתו יבא ואפילו יבש ולמה שמצאנו הפסוק כבר דן על עלם המת בטומאה והוא באמרו או בעלם אדם ממנו בשרו יטמא אפילו יבש תכלית היובש כעלם ובא בזב רר בשרו עד שיהיה לח בעת שיוזל ואז יטמא וניעו הריר והרוק הוא הרוק שלא יטמא אלא לח ואמרו וכי ירוק ובעת שירוק אמנם יהיה לח · ובשרץ אמר כל הנוגע מהם במותם ובאה הקבלה כעין מותם ר"ל כמו שהם לחים בעת מותם ובנבלה אמר וכי ימות מן הבהמה כעין מותם ושכבת זרע אמרו בראויה להזריע ואם נתיבש הפרך תכלית היובש אם שדרתו נראית והעצמות מחוברות בחוליות שדרתו הנה הוא ג"כ מטמא לקיום צורת הבניתו ואין הלכה כרבי יוסי:

השרץ שנמצא במבוי מטמא כו': דף נו

עד שעה שיכול להיות לו עד שעת הכבוד עד, העת אשר יכנוס בו זה העפר ולא נמצא בו שרץ אמר מפני שחזקת בני ישראל שבודקין מבואותיהן בשעת כבודם וחזקת בנות ישראל שבודקות תינוקותיהם בשעת כנוסן וזה ההבדל אשר שם רבי שמעון בין לח בין יבש הוא בשרץ לפי שאם ימצאנו לח או נאמר על דרך משל אפשר שיהיה לח זה השרץ מעת שמת שני ימים ויהיה מטמא ג' ימים למפרע לבד ואמנם הכתם אפי' לח מטמא למפרע ואפילו לאחר ימים לפי שאנחנו נאמר אם היה יבש הנה יש לו ימים רבים שהוא בזה הבגד ומנעו בעוד שהיה מטפיח ולא וכבר התבאר בטהרות שמבוי כרשות היחיד וספקו טמא ולכן היו הטהרות שנגעו במבוי זה טמאים למפרע מפני זה השרץ ואין הלכה כרבי שמעון :

כל הכתמים הבאים מרקם טהורים כו': שם ע"ב

כבר הודעתיך פעמים רבות שהכותים אינם מטמאים בזוב ולא בנדה ואמנם גזרו עליהם אך לא גזרו על כתמיהם לפי שהאמתית דם נדה שלהם מטמא מדרבנן ואיך יטמאו ספק : רקם מקום בגבול ארץ ישראל והוא קדש הנזכר בתורה ויהיה בזה המקום כותים ובשכונתם ישראל והלכו ברוב דרכיהם כמו שיעשו הגרים הבלתי תוריים אם יהיה שכן לו גר תוריים : ותצטרך זאת המשנה אל תקון ותקונה הוא זה מבין ישראל ומבין הכותיים טמאים . הנמצאים בערי ישראל טהורים שלא נחשדו על כתמיהם ומצניעין אותן הנמצאים בערי הכותיים רבי מאיר מטמא מפני שאין מצניעין את כתמיהן *) והנגע מגיע אותן ר"ל שהם בלתי מורגלים מלהשליך בשוקים בגדים אם יש בהם כתם אבל יגנזוהו ויצניעוהו עד שירחץ וזה הכתם הנמצא אמנם הוא דם חיה ודם בהמה וכיוצא בהם ולכן הניחוהו שם ואין הלכה כרבי מאיר וזה כפי זה הזמן אמנם היום כותיים כעובדי כוכבים וכתמיהם טהורים כמו שבארנו פעמים רבות :

*) נראה דחסר כאן וצ"ל וחכמים מטמאים דלא נחשדו על כתמיהם

כל הכתמים הנמצאים בכל מקום טהורים כו': שם

כבר בארנו שהכתמים הנמצאים ואפילו בערי ישראל טהורים לפי שהם לא ישליכו כתם טמא ואם נמצא זה הבגד אשר עליו הדם בערי ישראל בחדרים ובמקום ממקומות הטומאה והנה נדון עליהם שהם כתמי נדה ואמנם הצניעוהו שם כמו שקדם שישאל אלגוטי מגנזי להו. והיו הכותיים מחשבים שהנפל אחד שאין לו חלק ונחלה בארץ .תותר לקוברו בכל מקום ואין זה נכון לכן המקומות אשר בהם טומאה מארנס יטמאו באהל לפי שהם בחזקת בית הקברות ואין הלכה כרבי יהודה וזה מאז אמנם היום הנה הכותי עצמו אם מת לא יטמא באהל לפי שהם עובדי כוכבים ואין מטמאין באהל :

נאמנים לומר קברנו שם את הנפלים כו': שם

מה שהם נאמנים באמרם לא קברנו עד שיהיה כהן עומד בזה המקום ותרומה בידו ואוכלה והנה אי אפשר שנאמר אולי היא תרומה טמאה להיותו אוכלה וכן מה שהם נאמנים באמרם. שזאת הבהמה בכרה עד שיהיה מותרין ולדותיה או יעבוד. בה אשר בא בו הפסוק אילו היה בכור לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך: וכן נאמנים במקום שהוא טהור מאחר שאין בו ציון לפי שהם היו עושין ציון על הקברות אמנם אם היה אילן מיסך על הארץ או אבנים פרועות יוצאות מן הגדר ואמרו שתחתיהן טהור אין נאמנים לפי שלפעמים תחתיהם טומאה והם לא יאמינו שזה אהל שלא יטמא מה שבתחת זה הצל וכן בית הפרס אין נאמנים באמרם שזה הוא טהור וכבר יתבאר באהלות משפטי בית הפרס ואיך יטהר ואמרו זה הכלל להביא תחומין ויין נסך שאינן נאמנין עליהם לפי שהם אינן מאמינין איסור תחומים ולא איסור יין נסך ולא הצטרך להשיב שמשפטם היום כעובדי כוכבים לכל דבריהם :

פרק שמיני

הרואה כתם על בשרה כו': דף נז ע"ב

למה שאמר כנגד בית התורפה טמאה ביאר המקום אשר הוא כנגד בית התורפה אמנם עקבה הנה אפשר שיקרב: באשר ממנה אמנם גודלה הוא אצבע מאצבעות רגליה הנה אי אפשר בו זה אמנם אמרו על ראש גודלה טמא לפי שאנחנו נאמר שלפעמים יוסף עליו הדם בעת לכתה וזה אפשר וכן מתבאר בגמ' : ומבפנים הוא המקום המדובק בעת האסף הרגלים והשוקים אחד מהן לאחרת והאדם עומד : ואמרו על הצדדים מכאן ומכאן ר"ל מה שיטה אל הפנים או מה שיטה אל השדרה מן הירכים והשוקים בעת התחברם כמו שספרנו ובית יד של חלוק מבואר והאפליון הוא האזור אשר יחגרו בו :

ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות כו': דף נח ע"ב

ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר אע"פ שאם לא הרגה ונמצאת כגריס של פול הנה פחות ממנה תולה במאכולת ונאמר שלפעמים בעת שבתה או התהפכה מצד אל צד והרגה בפרעושים ובכינים וכיוצא בהם ומהם הוא זה הכתם והוא הפך הדבר הקודם אשר אמר הרגה מאכולת הרי זו תולה ואם לא הרגה אינה תולה ר' חנינא אומר שאם הרגה הנה היא תיחס אליהם זה הדם ואפילו היה בתכלית הגודל ובתנאי שיהיה אפשר שבזה דם בעל החיים אשר הרגה כשירשום זה השיעור הנמצא ותולה בבנה ובבעלה אם הלכו בדם או היה בהם מכה ואע"פ שהוא לא תאמת שהיה מהם לפי שהם הנה יגיעו בה והיא לא תדע לא תשים כוונתה בזה : ופירוש להתגלע להתקלף והיא מלה עברית ולפני שתגלע הריב פירוש קודם התגלות והתפרסמו כמו שבארנו *) ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס :

*) (בחיבורו פ"ט מהלכות איסורי ביאה פסק להדיא אפי' לא הרגה גם התי"ט התעורר זה) :

מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' עקיבא כו': שם

כבר בארנו בפתיחת זה הסדר שטומאת כתמים מדרבנן וזאת ההלכה כולה מבוארת :

עד שהוא נתון תחת הכר כו': שם

כבר ידעת שעד הוא הבגד אשר תקנח בו את עצמה ואם נמצאת בו טיפת דם משוכה נאמר שהוא ממנה ובעת שקנחה את עצמה נתלה בו זה הדם ותהיה כגון רואה כתם אמנם אם היה מקום הדם עגול אין זה מקנוחה אבל מכנה שנהרג שם תחת הכר וכיוצא בזה ות"ק אומר ואולי הוסף על העד טפה לבד והלכה כרבי אליעזר בר' צדוק :

פרק תשיעי

האשה שהיא עושה צרכיה כו': דף נט ע"א

כונת אמרו עושה צרכיה משתנת מים ואם תהיה עומדת אמר רבי מאיר שהשתן ישוב אל המקור ויצא הדם ואמרו ואם יושבת טהורה בתנאי שתהא יושבת על שפת הספל והיא תשליך השתן בחוזק בתוך הספל ונמצא דם בתוך הכלי ואמר רבי מאיר שאילו היה זה הדם מן המקור היה נמצא בדפני הכלי בעת השלמת ההשתנה היה נוזל מן המקור ומאחר שלא נמצא בתוך הכלי הנה הוא יצא עם השתן משתין במקור או בזולתה מן האברים אשר ילך עליהן השתן והלכה כרבי יוסי :

איש ואשה שעשו צרכיהן כו': שם

אם השתינו איש ואשה בכלי אחד ונמצא בזה השתן דם הנה הוא ב' ספקות ספק מן האיש ספק מן האשה ואת"ל שהוא מן האשה ספק שהוא מן המקור והמים חזרו למקור והוציא דם ספק שאינו ואע"פ שיש בענין ספק ספקא מטמא רבי שמעון ואפי' היתה יושבת אשר היא אין שם שיטמא מאחר שנאמר שחזרו המים למקור מטמא רבי שמעון ואין הלכה כרבי שמעון אבל הלכה כרבי יוסי אשר אמר שהיא אילו היתה עומדת (לטומאה) *[להשתין] ונמצא דם בשתנה טהורה כמו שקדם :

השאילה חלוקה לנכרית או לנדה כו': שם

הנכרית רואה דם כמו הנדה ואז תולה בה ומוסיף ר' נחמיה מאמרו ונקתה לארץ תשב כיון דישבה לארץ אשר אינה מקבלת טומאה נקתה . וכבר בארנו בכלים שכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה אינם מקבלין טומאה וכן אמרו שאם נמצא דם על כלי חרס מגבו הנה היא טהורה אבל רבי נחמיה מאחר שכלי חרס אינו מטמא מגבו כמו שהתבאר וכן אם היה הכתם על בגד שאין בו שלש על שלש אינו מקבל טומאה כמו שהתבאר בכ"ז מכלים והלכה כרבי נחמיה :

שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת כו': דף ס ע"ב

אמרו שאשה מצאתה עצמה נדה היא לבד טמאה בתנאי שתבדוק עצמה בעת רדתה מן המטה בלא עיכוב מן הזמן ותמצא עצמה טמאה ואז תולין בה ויאמר שזה הדם ממנה. וכבר בארנו כונת אמרו תולות זו בזו ואמר כילד תולות זו בזו עוברה ושאינה עוברה תולה עוברה בשאינה עוברה מניקה ושאינה מניקה תולה מניקה. בשאינה מניקה זקנה ושאינה זקנה תולה. זקנה בשאינה זקנה בתולה ושאינה בתולה תולה בתולה בשאינה בתולה היו שתיהן עוברות שתיהן וכו' ותהיה כל אחת מהן בתורת רואה כתם :

שלש נשים שהיו ישנות כו': בדקה אחת מהן כו':

כל דבר שהוא בחזקת טומאה כו': דף סא

ר"מ למד דין הכתמים לטעמו בגל טמא שנתערב בשני גלים טמאים ואמר לחכמים למה לא תאמרו בגל טמא שנתערב בגלים טהורים שיהיו כולם בחזקת טומאה לעולם עד שתמצא הטומאה. כמו שאמרתם בשלש נשים שנפל בהם הספק שאמרתם כי שלשתן טמאות וחכ"א כי בשלש נשים ידוע בהכרח כי אחת היא רואה הכתם אלא שאין אנו יודעין מי היא אבל בגלים האלו יתכן שהטומאה אינה שם שאכלוה חיה או ששטפו המים על כן כשיחפור עד שיגיע קרקע בתולה או עד שיגיע לסלע הותרו המקומות כולם אשר נתחפשו החפוש הזה והלכה כחכמים :

שבעה סמנים מעבירין על הכתם כו': דף סא ע"ב

רוק תפל רוק הלס ועוד יבאר אותו ; ונתר הוא אל פוע"ל וכבר בארנוהו בב' של כלים : ובורית היא למח והוא מפורסם באל גאסו"ל ובתוספתא דשביעית אמרו הבורית והאהל יש להם שביעית ולדמיהם שביעית : קמוניא מלח אלקלי : ואשנא אלגעדו"ן ואלה כולם כביסות וכשיהיה הכתם דם יסור או יחסר עינו והוא אמרו עבר או שדיהה הרי זה כתם :

איזהו רוק תפל כל שלא טעם כו': דף סב

כשלא יאכל אדם דבר מבערב וייסן חצי הלילה האחרון כלו וישכים ואז יהיה רוקו מכבס ויקרא אז רוק תפל לפי שהוא מסולל מתערובת המזונות וישאר כן עד שתעבור שעה שלישית ופירוש אמרו לעיסת גריסין של פול ותלוקת נפש שילעוס הפולים וימזוג עם לעיסתם רוק הרבה מפיו : ומי רגלים שהחמיצו הוא השתן שעברו עליו ג' ימים ולכסכס שיחכך הבגד בין ידיו בשעתו כמו שעושים הכובסין ואמרו לא עשו כלום ר"ל כשלא יעשה אותן על הסדר וישאר הכתם כמו שהוא עדיין לא נדע בזה שהוא צבע אבל אפשר שהוא כתם וכשירחצו אותו בסמנים על הסדר ישתנה והנה ישאר דבר ספק כמות שהוא ולא יועיל בו הכבוס בלתי מסודר :

וכל אשה שיש לה וסת דיה שעתה כו': דף סג

מפהקת פיהוק : ומעטשת עטוש : וחוששת כריסה ושיפולי מעיה שתמצא כבדות והמשכה בשיפולי גופה : ומרמורות כשערורה והיא כפול מן למור בשר ואמרו וכן כיוצא בהן ר"ל איזה מן המקרה שמנהגם ימצא אותה בעת נדתה אם ארעו לה ג' פעמים חזרו לה אותה מקרים אות על וסת כמו שנמצא מהן מי שימצא שיפוך האסומכא לבד ואחרת כאב הראש ואחרת התעודדות והפוך נפש ואחרת דפוקת הלב והדומה לזה .

היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסתות כו': שם ע"ב

וסתה לדעת ת"ק הוא היום אשר נהגה לראות בו נדות והלילה ואם היה מנהגה שתראה כל ל' יום אמר ר' יהודה שהוא מבואר מטעם ת"ק ביום ל' כלו אסורה לשמש ואפילו לא תראה דם מתחלת היום עד סופו וזה טעם אמרו כל היום שלה רבי יוסי אומר שהיא מותרת לשמש עד שם שעות שהיה מנהגה שתראה בו ואם הגיע חצי היום ולא תראה דם תשאר מסופקת ותהיה אסורה לביתה עד המנחה ואם הגיע זמן המנחה ולא ראתה דם תהיה מותרת לבעלה באחרית היום והלכה כרבי יהודה :

היתה למודה להיות רואה יום חמשה עשר כו': שם

זה כולו מבואר אין צריך פירוש :

נשים בבתוליהם כגפנים כו': דף סד ע"ב

נשים בבתולים כגפנים וכו' הדברים הללו הם מועילים לנו בדיני הטוען לא מצאתי בתולים לנערה ור' יהודה אומר כי יש נשים שאין להן דם כלל לא דם נדה ולא דם בתולים אמנם לא תוליד וזהו ענין דורקטי שהוא מורכב מב' שמות דור קטוע והלכה כרבי יהודה :

פרק עשירי

תינוקת שלא הגיע זמנה לראות כו': שם

עד שתחיה המכה עד שתתרפא המכה ויסור הדם בתולים והגבילו זה כשיהיה הדם שותת ממנה כשעמדה וכשיושבת אינו שותת וכל זמן שישתנה ענינה השנוי הזה הדם שתראה בקלת העניינים האלה כבר נתרפאה המכה ואם ראתה דם אחר כך תהיה אסורה לבעלה ואם ראתה גם כן דם בכל עניינים האלה בין עומדת בין יושבת על הקרקע בין יושבת על הכלים הדם ההוא הוא דם נדה לא דם בתולים והיא טמאה ודברי ב"ה עד מוצאי שבת ד' לילות ופירוש נותנין לה ד' לילות ותהיה מותרת לבעלה כל ד' לילות שהם עד מוצאי שבת לפי הידוע שבתולה נשאת בד' כמו שבארנו בתחלת כתובות והודיענו (שמותר) שהיה בכלל הד' ימים יום השבת ושמותר לבעול הבתולה לכתחלה בשבת ואמרו על זאת לילה ולילות ולא זכר ימים לפי שידוע מתורתנו שבעילת היום נתעב מאוד ונמנעו ממנה וכבר ידעת פסק ההלכה שבידינו שהיות בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה ז' נקיים וכן פסק הלכה בכל בתולה ואפי' היתה בתכלית הקטנות בועל בעילת מצוה ופורש הלכך היה דין כל הנושאת בתולה ואפילו שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה דם מימיה שיבעול בעילה אחת ויפרוש ממנה עד שתספור ז' נקיים אחר שיפסוק הדם ותטבול ליל שמיני ואז תהיה מותרת לבעלה כדין כל נדה בזמנינו זה :

נדה שבדקה עצמה ביום השביעי כו': דף סח

לא הפרישה לא בדקה עצמה לפרוש מטומאת נדה ואמרו נדה ואמרו סוף הרי זו בחזקת טמאה ר"ל שהיא ספק זבה ומביאה קרבן ואינו נאכל : ומאמרו ומטמאה מעת לעת תדע כי כשתראה דם בתוך ימי זיבתה ר"ל בי"א יום שבין נדה לנדה שתטמא למפרע מעת לעת ומאמרו עוד ואם יש לה וסת דיה שעתה תדע כי האשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה בענין שתהיה טמאה בעת הוסת לבד ותהיה דיה שעתה ולא תצטרך בזה ג' פעמים לקבעו כדין כל וסת כמו שנזכר לעיל לפי שבעת הזה ר"ל בי"א יום דמיה מסולקין וחלק רבי יהודה על רישא ואמר שאם בדקה עצמה יום שביעי לנדתה בשחרית ומצאתה טהור ולאחר ימים בדקה ומצאתה טמאה היא בחזקת טמאה ואמנם תהיה בחזקת טהורה כשבדקה יום שביעי אחר המנחה ומצאתה טהור ולאחר ימים בדקה ומצאתה טמא וזה טעם אמרו כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה והחכמים אומרים שאפילו אם בדקה עצמה ביום הב' בנדתה בשחרית ומצאה טהור ולא בדקה עצמה יותר מזה והגיע יום שביעי בין השמשות ולא הפרישה ולאחר ימים בדקה ומצאתה טמא הרי זו בחזקת טהרה ר"ל באותן הימים שעברו שמאחר נדה עד היום ההוא ולא נאמר שהדם נשאר תמיד שותת מעת הנדה עד היום כיון שכבר בדקה עצמה בתוך ימי נדה ולא מצאה. דבר הואיל ופסק פסק אבל כשבדקה עצמה ביום הראשון ומצאת טהורה ולא בדקה אח"כ אינו מועיל לפי שביום הראשון הוחזקה מעין פתוח ועל כן התנה סתם משנה ואפילו בשני בנדתה אע"פ שיש בגמ' ספק בבדיקה בראשון אמנם פסקנו לחומרא לפי שאמרה המשנה ואפילו בשני ולא אמרה אפילו בראשון והלכה כחכמים :

הזב והזבה שבדקו עצמן ביום ראשון כו': שם ע"ב

כבר ידעת החוקים שבאו בזב וזבה שהם צריכין שבעת ימים נקיים ואם יראו בהם טומאה הימים הראשונים יפלו ויתחיל למנות מכאן ואילך והימים האלה אשר בין הא' והז' מז' ימי נקיים הם לדעת רבי יהושע ורבי עקיבא בחזקת טומאה כי אפשר שראו בה טומאה כיון שלא בדקו עצמן אלא שרבי יהושע מקל בדבר שהוא ספק וסופר היום הא' והז' ואם אינם רצופים הצריכום אחר היום הזה ה' ימים בלבד ורבי עקיבא אינו מקל בכך וסופר הז' בלבד ומצריך אותו לחשוב אחר כך שש ימים עד שיהיו ז' ימי נקיים רצופין והלכה כר'. אליעזר :

הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע כו': דף סט ע"ב

ידוע כי כל מת מטמא במשא אמנם רצונו לומר בכאן מטמאים במשא כי כשנשאו המתים עצמם על הכלים יטמאו כולם ואפילו הבגד התחתון ואף אם היה ביניהם ובין הכלים אבן מסמא מטמאין הם משכב ומושב ואף תחת אבן מסמא כמו שהיו מטמאין בעודם בחיים כמו שבארנו בתחלת זה הסדר והטעם בזה לפי שאנו אומרים על אחד מהם שאינו מת והטומאה הזאת שמטמאים (לו)[ר"ל] משכב ומושב והם מתים הוא מדרבנן שהמת אינו מטמא משכב ומושב ולשון סיפרא הזב עושה משכב ואין המת עושה משכב וזה שאמרו הזב שמת מטמא במשא עד שימוק הבשר מדברי סופרים וכבר הודעתיך פעמים שהעובדי כוכבים כולם זבים הלכך העובד כוכבים מטמא משכב תחת אבן מסמא והוא חי ככל הזבים וכשמת טהור מלטמא ושב ככל מת שאינו עושה משכב ואין דינו כדין זב מישראל משום שטומאתו משום זיבות מדרבנן ובית שמאי (א) (שאין) כל אשה שמתה בתורת נדה שמתה בעבור שלא תהא מיוחדת הנדה שמתה לבדה בטבילת כליה ויתביישו הנשים הנדות החיות הרואות זה וזה שאמרו בראשונה היו מטבילין את הכלים על גבי נשים נדות מתות והיו נדות חיות מתביישות מכן התקינו שיהיו מטבילין על כל הנשים מפני כבודן של נדות וזהו דעת בית שמאי ובית הלל לא הסכימו בענין זה :

האשה שמתה ויצאה ממנה רביעית דם מטמא כו' : דף עא

דם נדה הוא אשר יטמא משום כתם דם המתים מטמא באהל כשיש בו רביעית דם כמו שבארנו בשני של אהלות (מ"ב) ותפסו בדם הזה לחומרא ודנוהו בתורת. דם המת ודם החי ואין הלכה כרבי יהודה ולא כרבי יוסי :

בראשונה היו אומרים היושבת על דם טוהר : שם ע"ב

העיקר אצלנו היושבת על דם טהרה דינו כטבול יום ולשון התורה כשישבה על דם טוהר בכל קודש לא תגע ואל המקדש וגו' ואמר התנא בזה שבראשונה היו סבורין שחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו ומש"ה היו אוסרין אותה ליגע בחולין שנעשו על טהרת הפסח ולא היו מתירין לה רק עירוי המים לעיסה בלבד וחזרו לומר שחולין שנעשו על טהרת הקדש אינן כקדש והתירו לה שתגע בחולין שנעשו על טהרת הקדש ושמה כמגע טמא מת עצמו וזה אמרו לקדשים כלומר לקדשים ולא לחולין שנעשו על טהרת הקדש והפרש שיש בין מגע טמא מת ובין טמא מת מבואר שמגע טמא מת ראשון לטומאה וטומאת מת אב הטומאה וכבר נתבארו אלה העקרים בתחילת זה הסדר ובמקומות שקדמו :

ומודים שהיא אוכלת במעשר וקוצה לה חלתה כו' : שם

לפי שהיא כמו טבול יום לענין מעשר והעיקר אצלנו טבל ועלה אוכל במעשר וקוצה לה חלה לפי שהעיקר אצלנו חולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו ומותר לטבול יום ליגע בהם על כן היא קוצה מן העיסה כשיעור חלה ולא תאמר והרי זו חלה לפי שתטמא אותה בידיה כמו שנתבאר בטבול יום פוסל בתרומה ודין התרומה והחלה אחת כמו שבארנו בטהרות אבל קוצה אותה והיא חולין ותשים אותה בכלי בצד העיסה חוץ ממנה ואח"כ תקיף דבר סביב העיסה והחלה עד שיהיה הכל כאילו הוא בכלי אחד ואז תאמר הרי זו חלה ולא תגע בה אח"כ ואמנם כי הוצרכנו לזה העיקר לפי מה שבארנו במסכת תרומות שמצוה לתרום מן המוקף והודיענו שלא נאמר אם נתיר לה שתקיף ותקרא לה שם תגע בה ותטמא: אח"כ אמר אם נפל מרוקה ומדמה על ככר של תרומה שהוא טהור לפי שמשקה טבול יום כמשקה שהוא נוגע בהם אלו ואלו אין מטמאין שהתבאר בשני של טבול יום (מ"ב) ואמנם טבול יום עצמו הוא אשר יגע במשקה תרומה פסלו וזה כי המשקה הפסול לא יטמא אוכלי תרומה כמו שפירשנו וביארנו בתחילת זה הסדר: בית שמאי סוברין שהיושבת על דם טוהר במלאת ימי טהרה צריכה טבילה ואע"פ שטבלה כבר לסוף שבעה לזכר וארבעה עשר לנקבה והיא טבולת יום כיון שארך עניינה ימים צריכה שתחזור ותטבול וזהו אמרו טבולת יום ארוך בעי טבילה ובית הלל שמין כל אותן הימים בתורת יום אחד וכבר טבלה וכשהשלימו אותן הימים היא כמי שהעריב שמשו שאינו צריך טבילה :

(א) נ"ל וב"ש סבר שאין

הרואה יום י"א וטבלה לערב ומשמשת כו' : שם

כבר קדם לנו הדבור באלו הי"א יום פעמים ואמרנו שהם הימים אשר הם ראוים לזיבה וכאשר תראה דם בתוך אלו האחד עשר יום דינה שתמתין אותו היום והלילה הסמוכה לו באיסור תשמיש והבא עליה בזמן הזה חייב קרבן ומטמאין משכב ומושב היא ובועלה וחייבין חטאת על הבעילה ההיא וזו היא זבה קטנה וממהרת ביום אשר ראתה בו תטבול כעלות החמה כמו שנתבאר במס' מגילה וממתנת כל אותו היום חוששת שמא תראה דם ואם לא תראה דם תהיה מותרת לבעלה בערב ואם ראתה בו דם תהיה היום ההוא והלילה הסמוכה לו גם כן טמאה והיא זבה קטנה וביום השלישי תטבול אחר עלות החמה ותמתין אותו היום כולו ואם לא תראה תהיה מותרת לבעלה וזו היא שומרת יום כנגד יום וזהו דינה כשראתה לתוך אחד עשר וזו אין בו מחלוקת אמנם המחלוקת הוא במי שראתה דם ביום אחד עשר עצמו וטבלה לערב שהוא י"ב ושמשה ביתה שאין חלוק לבית שמאי בין רואה ביום אחד עשר או רואה בשמיני או בתשיעי שבתוך אחד עשר שהם מטמאין משכב ומושב וחייבין בקרבן היא ובועלה וב"ה פוטרין מן הקרבן שהם אינם חושבין יום האחד עשר בתורת שמיני או תשיעי לפי שהרואה יום אחד עשר לא תהיה לעולם זבה גדולה בראיה הזאת לפי שאם תראה למחר מימי הנדה יחשב ואינו ראוי להצטרף ליום של אחריו כמו התשיעי ומה שלפניו מן האחד עשר יום ואם טבלה ביום שלאחריו אשר הוא יום י"ב שהוא תחלת ימי הנדה ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה אומר ב"ה הרי זה גרגרן וגרגרן הוא הנוהג באכילה לפי שהיה ראוי לו להמתין אותו היום כולו שלא יבא עליה ואם בא עליה פטור מכלום אלא שנמסר לבד וב"ש אומרים שהיא ובועלה מטמאין משכב ומושב כמו שבעל שומרת יום כנגד יום · ואמר הרי זו תרבות רעה לפי שזה היה ראוי שתמתין יום שלאחריו כולו אשר היא משמרתו ולא תבעל עד ליל שלישי ואם בעלה יום השמור אחר הטבילה הרי שניהן חייבין אשם תלוי והטהרות שתגע בהן היא ובועלה ביום הזה תלויות והוא אמרו ומגען ובעילתן תלוים רומז לתרבות הרעה הזאת ודע כי הרואה בעשירי צריכה שמור ואע"פ שאינה זבה גדולה בכלל בראיה הזאת וזה מבואר ממה שבארנו במסכת הזאת :

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת נדה

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת נדה

פ"א דף ג ע"א רש"י מרגשת שנס"ר בלע"ז כלומר יודעת בעצמה וכו' (פיהלען, שפירען) : בויץ דסריי"ש בלע"ז, נ"ל רסריי"ש. עי' המתרגם שבת ל"ז ב' ד"ה מלטמק ושם ק"כ ע"א ד"ה מפני שהוא מחריך : **ע"ב** שולים פונ"ז בלע"ז (גרונד , באדען) , עיין המתרגם ביצה י"ג ב' ד"ה לתוך תיקו :

דף ד ע"א חלודה רדוליר"א , עי' המתרגם שבת נ"ב ב' ד"ה חלודה :

דף ח ע"ב רשושין אבנים דקים שקורין פרדוי"א (שטיינקיעז , שטייני-גער זאנד) :

פ"ב דף יג ע"ב פמלגיא סיטר פורליג"ש וכו', עיין המתרגם שבת י"ג ב' ד"ה סינר : **שנצים** אפרלפ"ש כעין שלנו , עי' המתרגם שבת נ"ב א' ד"ה ופרכין :

דף יז ע"א רוח טומאה כמדת הלצים שקורין גרמנטי"ר האוחזים את העינים (שווארצקינסטלער) : **טילא** פרהנא וד"ה פקולין קוטו"ן , עי' המתרגם כלאים פ"ז משנה ב' ד"ה ואמר גפן : **ע"ב תוס'** פרוזדור פרוז בל' יוני לפני וכו', עניה חצר שלפני פתח הבית (פארהאף) : **רש"י** אזדקרא נזקפה לצד אחוריה כגון פרקדנית שקורין שוביג"א בלע"ז (אויף דעם רוקקען ליעגענד) , וזהו כמו שפי' רש"י לעיל י"ד א' אפרקיד פניו למעלה :

דף יט ע"א תלתן הנגרי"נ , נ"ל פנגרי"נ . עיין המתרגם כלאים פ"ב משנה ה' ד"ה ותלתן : **כחרת** איידרמינ"ט . עי' המתרגם שבת ק"ד ב' ד"ה שיחור : **דיהה** פלד"ש שנדחת מראיתו , ובשבועות ו' ב' ד"ה דיהה כתוב פלית"א בלע"ז (בלאס) , וביבמות פ' ב' גי' הערוך בסימני סרים כל שכבת זרעו דיהה וכן גירסת הרמב"ם הלכות אישות פ"ב הלכה י"ג , ובנוסחאות דידן הגי' דוחה וכן בגיטין כ"ז א' ושכבת זרע דוחה מן האור גי' הערוך דיהא :

דף כ ע"א בקילור אנפלסט"ר ואדום הוא וכו', עי' המתרגם שבת י"ח א' ד"ה קילור : **ע"ב** איפרא הורמיז , נכריה היתה וכו' ול' יוני איפרא חן כמו אפריון נמטיה לר' שמעון (סוף ב"מ) , נ"ל בלשון ארמי איפרא חן כמו שפי' רש"י בפרשת ויחי (מ"ט כ"ב) בן פורת בן חן והוא ל' ארמי אפריון נמטיה לר' שמעון בסוף בבא מציעא ע"ש, ויש אומרים שהוא לשון חן בל' פרס, וביוחסין הובא בהג"ה שאומרים אפריון בל' פרס על מי שאומר דבר נאה ומתקבל :

דף כא ע"א בכוס טבריא של זכוכית פשוט , שנב"ש (איין בעכער אין געשטאלט איינער האלבען קוגעל) , כוס בתבנית חצי כדור :

פ"ג דף כג ע"ב הגבינים גבות עינים שורצי"ל (אויגענברוינען) . וגבות כאן סנטר שקורין מנטו"ן :

דף כט ע"א צדעיו טנפל"ש , עי' המתרגם שבת פ' ב' ד"ה כלכול לדעת : מטנפות יום אחד קודם לידה כעין גליר"א (שליים , קלעבריגע פייכטיגקייט) :

דף ל ע"ב תוס' שני אציליו וכו' פ"ה איישיל"ש ור"ת פי' דאציל היינו קוד"א וכו' כל זה פירשתי באר היטב במתרגם שבת נ"ג א' ד"ה במרפקו : **רש"י** אציליו בייסיל"ש נ"ל איישיל"ש כמו שהובא בתוס' בערך הקדוש ע"ש :

דף לא ע"א זרית בירדת בנפה שקורין ו"ן כמו ברחת ובמזרה (ישעיה ל' כ"ד) . עי' המתרגם שבת קל"ד א' ד"ה לינפפי' בנפוותא : **הברור** קלי"ר בלע"ז (קלאר , ריין) :

פ"ד דף לד ע"א תינבא אשמורדישו"ן , עיין המתרגם יומא פ"ג א' ד"ה תונבא :

פ"ה דף מב ע"ב קומטו שון בין אציליו או שאר קמטים פרונג"ש בלע"ז (פאלטען) :

דף מו ע"א שומא ורוא"ה בלע"ז ודרכה לגדל שיער בה , עי' המתרגם יבמות ק"כ א' ד"ה שומא :

דף מז ע"א קמט פרונג"ש שגדלו דדיה עד שכפול מעט על החזה וכו', עיין לעיל מ"ב ב' ד"ה קומטו : עוקץ כמו עוקצי האגסים (עוקצין פ"א משנה ו') פוכיג"ש בלע"ז חודו של דד וכו'. עי' המתרגם שבת נ"ב ב' ד"ה עוקצה : **בחלה** בי גלגה עלי אדם הקן בדבר נראה לו כגדול אונקייסנ"ן בלע"ז (איין ריעזע) : **שיתקשקשו** כמו מקשקשת לפניו כזוג (סוטה ט' ב') נסנ"ס בלע"ז (שלאגענד אן איינאנדער) :

פ"ו דף מח ע"ב שנישוף פריי"ר בלע"ז נשפשף (סוף יומא) אב-רייבען , אן איינאנדער רייבען) :

דף נ ע"א סטים קרו"ג וד"ה קולה גויטר"א עי' המתרגם פאה פ"א משנה ד' ד"ה סטים : עולשי עשב ושמו קריספל"א . עיין המתרגם שבת ק"ג א' ד"ה עולשין :

דף נא ע"א הסיאה פוליאו"ל וד"ה והקורנית סדריא"ה , עיין המתרגם שבת קכ"ח א' ד"ה לתרי וד"ה חשי , והר"ש בעוקצים פי' בשם רש"י דתיאה היינו סיאה וזה אינו בנוסחאות דידן , ועיין המתרגם חולין כ"ח ב' ד"ה תיעא : **מודים** הכמים לר"ע וכו', מנמר פיי"ר בלע"ז וכו' (פלעקען מאבען) לפי שקולר שורה ומניח שורה דהוי כמנומר : בא"ד שבת אני"ש , עי' המתרגם ברכות ל"ט א' ד"ה דשיבתא : **ע"ב** והחימות פיטרסר"א , בגיטין ס"ט א' ד"ה חומתי כי אמרו פי' עלי של חמוס פילטר"ו וכן ועיקר דחומתי (שם) פי' שורש החימוס פילטר"ו (בערטראם , שפייבעלקרויט) וטוחנת שמו בל"י ורומי עשב של אש וזה ענין חימת כדפי' רש"י בגיטין : **חלת** חריע קרו"ג והוא כרכום (זאפראן) : ה"א מאי קשקשת וכו' דעל כרחך חד מנייהו לבושא הוא אייקרי"ן במקום הריסי"ן נ"ל נמדי"ן (שאהלען, שופפען):

פ"ז דף נד ע"ב והגיע קר"ק בלע"ז (קרעב-צען , מיט אנגסטליבער אנשטרענגונג הוסטען) , וזהו מין חולי רוק שמנענע בכל גופו לסוגיא הלאות מהחזה וב"ק ג' ב' פי' ניעו ליחת החוטם , ועי' תוס' שם :

דף נה ע"ב ליחה סרוחה קיטור"א , עיין המתרגם שבת ג' א' ד"ה מורסא וס"ג ב' ד"ה כיבא :

דף נו ע"א זבוגי פרוי"ש (קרעטע) הנמצאים יבשים במחוזא והוא לב , ויש שקורין אותו בלע"ז בו"ש , פרוי"ש הוא מה שקורין בלשון אשכנז (פראש , לאיך , זאמען) ושם בו"ש זהו בלשון אשכנז (קרעטע) : **ע"ב** בסטרא בגלדי הבגד שיש שם קמטים ותפירות שקורין וירוג"ש , עי' לעיל מ"ב ב' ד"ה קומטו : מקדיר נכנס בבגד פרספריי"ש וכן לועז רש"י מנחות פ"ג א' ד"ה קדיר כורספריי"ש בלע"ז שנבלע ביותר, ובזבחים ע"ש ב' ד"ה שאני רוק דקדיר (נ"ל לקדיר בדלי"ת) פריספריס"ש בלע"ז נכנס בפשתן בחזקה וקשה לנאת וכו' ע"ש , וכן פי' ולועז הר"ש בטהרות פ"ד משנה ד' בלשון התוספתא ע"ש , וכן לועז רש"י יומא ע"ח א' ד"ה משחל שחיל פולט מים שבולע תריספרים"א בלע"ז , ובפסחים ל' ב' ד"ה למדיית פירש"י פולטין המשקין מדופנן החיצון ובלע"ז פרספדש"ם , ליסנא דמשתמע לתרי אפי כלומר פליטה ובליעה :

פ"ח דף נז ע"ב וכן בפוליוס מעפורת שמתכסה בו איריל בלע"ז (איין טוך אין געשטאלט איינעם שלייערס , וועלכעס איבער דען קאפף געהענגט , אונד איבער דען שולטערן צוזאממען גענאממען ווירד , זא דאס דיא ציפפעל דאפאן איבער דיא ברוסט הערונטער הענגען) סדין שמעטף בו ראשו כנעיף ונקשר סביב לצואר וכנפיו תלויין על כתפיו ומגיעין עד הלב וזהו מין סודר שמתכסה בו ראשו על החזה :

דף נח ע"א עד מקום חנק ספק וכמדומה לי שהוא קפץ הירך והשוק שקורין יירי"ש (קניעבייגע , קניעבוג , האקסען) , מתיחת הגידין שחובקין יחד הירך והשוק וזהו כפ"א שהביא הערוך : **תיזיל** ותיתי כלרך שעשתה עד עקביו וכו' המוסך שקורין אורדי"ר וכו'. עיין המתרגם שבת ע"ג א' ד"ה המיסך : **ע"ב** קילור אפלסטור"א אדום , עי' לעיל כ' א' ד"ה בקילור : **אמר** ר"נ תולה בפשפש עד כתורמוס כתם רחב כתורמוס וכו' פשפש פוניים"א בלע"ז (וואנצע) , וכמו שפי' הרמב"ם בתרומות פ"ח משנה ב' ופשפש מין תולעים עגולים אדומים כצורת עדשים ומאוסים מאד :

פ"ט דף סא ע"ב תוס' שוע טוי ונוז פירש"י וכו' נוז נלוז ומליז הוא לאביו שבשמים אלמוו"ש הוא בלע"ז לשון עקש ופתלתול (דברים ל"ב ה') וכו' שם לועז רש"י ופתלתול אנטורטולי"ש (פערדרעהט) ונראה שתוס' הביאו כאן השם וצ"ל אנטור"ש (דיא פערדרעהונג) :

דף סב ע"א רש"י רמצא דפרזלא , נשמט פירושו ובשבת ק"ג א' פי' משמר ארוך של ברזל ושם ל' א' ד"ה ברמלא דפרזלא פי' פוריידור"א של ברזל,וזהו (באהרער): **צפון** שבו"ן בלע"ז (זייפע) : **תוס'** כל וכו' שהוא כעין מחפורת צריך שקורין אלו"ש וכו'. עיין המתרגם פסחים ל' ב' ד"ה יורקא והמתרגם כלים פ"ב מ"א :

דף סג ע"א רש"י מפהקת אישפריליי"ר בלע"ז (אויסשטרעקען) וכמו שפי' הרא"ש אדם שפושט איבריו . ועי' תוס' כאן ד"ה מפהקת , והמתרגם ברכות כ"ד א' ד"ה שגיהק וס': **תוס'** מעטשת אישמרוני"ר בלע"ז באליי"ר וכו' רומי"ר . עי' המתרגם ברכות כ"ד א' ד"ה שגיהק וכו' : **בא"ד** ואין נראה לפרש שנגלופי"ר (שלוכצען) : **רש"י** צמרמורות פריצונ"ש (פיבערשויער) : **ע"ב** גוסה בנאיי"ר, עי' לעיל ע"א תוס' ד"ה מעטשת :

דף סה ע"א הלולבים היינו חופיא אישקוב"א שמנקים בה את הגת. עי' המתרגם סוכה ל"ב א' ד"ה כי חופיא וע"ז ע"ה א' ד"ה הגולבין : **ע"ב** העקלים רדופ"ש יש מקומות שקושרין את התפוח של חרצנים בעקלים סביב (ווינדע , ווענדעהאלץ) : **שיפא** גומא גליי"ד (שווערטעל , שווערטליליע , זעעקאלבען) מין גמי הגדל במים :

פ"י דף סו ע"א דימת עירך וכו' דימת לשון ניעוז (ר"ל דיבור עי' רש"י סוטה כ"ז א' ד"ה דומה) פרלרי"ן (רעדען , שפרעכען) :

דף סז ע"א בגמל פורש"ו וכו', עי' המתרגם עירובין מ"א ב' ד"ה לגמל : **רבדי** פיינסור"ש וד"ה כוסילתא פלומ"א וכו'. עיין המתרגם שבת ק"ח ב' ד"ה לחסודה : **לפלוף** קלידא (דאז אויגענטריעפען) וכן לועז רש"י בירה בע"ז כ"ח ב' וזהו ריר היוצא מן העין , ועי' בפירוש הרמב"ם בפ"ט דמקואות משנה ב' ד"ה ולפלוף שבעין :

דף סח ע"א טשטקי פלדוסטו"ל ליסב עליהן (פאלטענשטוהל),עי' המתרגם שבת קל"ח א' ד"ה כסא טרסקל , ולדעת רבינו סעדיה טשטקי היינו מסרקת לחוף הראש , עי' לעיל ס"ו ב' תוס' ד"ה אם סמוך וכו' :

דף סט ע"ב גוזרה שמא יתעלפה פאשמיי"ר ודומה למת , עי' המתרגם שבת ס' ב' ד"ה יתעלפה :

פי' המשניות להרמב"ם

פרק ו משנה כל שיש ט ביטור וכו'. והגמגע שקורין מילפ"ס . עי' המתרגם שביעית ריש פרק ז' ד"ה הדנדנה :

סליק

מסכת נדה

דף ב תוס' בד"ה מעת לעת מפרש בגמ' דתולין כו' ודוקא לקדשים כו' מדפריך בגמ' לר"ש ט' וי"ל דלא ילפינן מסוטה לטמאה למפרע כו' מוקמינן לה אחזקתה עכ"ל פי' לדבריהם הא ודאי הא דאמר לקמן ושניהם לא למדו אלא מסוטה כו' לא קאמר הכי אלא כדי שלא תקשה מסוטה כמ"ש התוס' לקמן אלא מדפרכינן לר"ש אמקוה דהוי ספק לר"ש אי מה סוטה כו' ומשני לה דאיכא רגלים לדבר משמע דלרבנן ניחא בלאו הכי משום דקושטא הוא דמקוה הוה ודאי נמי מה"ט ולא הוצרך תרתי לריעותא אלא לטמא ברה"ר אבל לטמא ברה"י מסוטה נמי איכא למיגמר והא קשיא להו דהא לרבנן נמי לא ניחא בטומאת מע"ל דאינו מטמא אלא ספק לקדשים ולא לחולין כלל ותקשי ליה נמי הכי אם מה סוטה כו' והאי תירצו דלא ילפינן מסוטה לטמא מספק למפרע מן התורה אלא דעשאוה כשאר טומאות ולהכי בטומאת מע"ל היכא דאיכא חזקת טהרה מוקמינן לה אחזקה לחולין ולקדשים נמי דלא לטמא ודאי אלא מספק משום סייג מטעמא דמפרש דאיכא ריעותא מגופה אבל טומאת מקוה לר"ש דליכא חזקה כלל כמ"ש התוס' לקמן שפיר פריך כיון דעשאו טומאה למפרע כשאר טומאות נימא אי מה סוטה כו' ברה"י טמאה ודאי לקדשים ולחולין ומשני דאיכא רגלים לדבר בסוטה ובכל שאר טומאות נמי אינו אלא ספק כמ"ש התוס' לקמן ובגמ' נמי דקאמר מ"ט דשמאי קסבר העמד אשה על חזקתה אע"ג דבכל שאר טומאות ברה"י לא מוקמינן אחזקה כמ"ש התוס' לקמן הכא בטומאה למפרע היכא דאיכא לאוקמא אחזקה לא טמאוה כלל משא"כ במקוה לר"ש דליכא חזקה כלל והוי כשאר טומאות והדברים ברורים למבין: **בא"ד** וא"ת מ"ש בנגע בא' כו' ואשה נמי אמרינן לקמן כו' כאינה בדוקה דמיא ואמאי מטהרינן לחולין כו' וי"ל דלקמן בנגע בא' בלילה מיירי בקדשים וכן קופה כו' עכ"ל נראה דדוקא להאי טעמא דקיימינן ביה השתא משום דמוקמינן לה אחזקה קשיא להו מהסיא דנגע בא' ומקופה דאיכא נמי חזקת טהרה והוצרכו למימר דע"כ איירי דוקא לקדשים אבל לאינך טעמי דקאמרינן לב"ש משום דמרגשה ואי הוה דם מעיקרא הוה אתי לא קשיא להו מידי דאיכא למימר דאף להלל הני טעמי מהני מיהת לטהר חולין דה"כ מהני שלא לטמא ודאי לקדשים כמ"ש התוס' לקמן בהדיא ואפשר לומר דמשמע להו כיון דלית ליה להלל הני טעמי לא מהני נמי לטהר בחולין אע"ג דמהני שלא לטמא ודאי בקדשים וכן יש לדקדק גם מדבריהם לקמן ע"ש ומיהו מ"ש התוס' עוד וא"ת מ"ט אמרי' בנגע בא' לשרוף ובמע"ל תולין כו' הך קושיא איכא אלא לטעמא דמוקמינן לה אחזקה אבל לאינך טעמי לא קשיא מידי (דתהני) [דמהני] אף להלל מיהת שלא לטמא ודאי בקדשים גם מ"ש התוס' עוד וא"ת אמאי מטהר שמאי טפי באשה ונגע בא' כו' היינו נמי לטעמא דמוקמינן לה אחזקה דקיימינן השתא אבל לאינך טעמי ל"ק מידי ומהרש"ל כתב דלטעמא דמרגשת נמי קשיא להו דשייך בקופה ונגע בא' הרגשה עכ"ל והוא דחוק דמה הרגשה שייך בקופה ונגע בא' תדע דאי שייך הרגשה בנגע בא' א"כ לטעמא דמרגשת דמהני להלל שלא לטמא ודאי בקדשים כמ"ש התוס' לקמן אמאי לא מהני נמי בנגע בא' הרגשה שלא לטמא ודאי גם תירוצם שכתבו דטעמא דשמאי משום דאשה בדוקה אינו שולה אלא לפי טעם דמוקמינן לה אחזקה וק"ל: **בא"ד** דאשה נמי מקרי מקום מניאותה דכ"מ שהיא כו' עכ"ל ובקושיא דלעיל מינה לא הוצרכו להוכיח דאשה מקרי במקום מניאותה דלא מצינו לטהר בחולין שלא במקום מניאותה טפי מבקדשים אבל לתלות שלא במקום מניאותה מצינו לקמן בהדיא לר"י ומש"ה הוצרכו להוכיח דאשה מקרי במקום מניאותה דאל"כ תקשה לחזקיה ויש לדקדק דהא לר' יוחנן נמי ה"מ לאוכחי דאשה מקרי במקום מניאותה דאל"כ מאי מקשה הלל לשמאי מקופה דהא קופה דשמאי והלל איירי במקום מניאותה כדאמרינן בזוית קופה וי"ל לר"י דאית ליה תולין שלא במקום מניאותה מקשה הלל לשמאי שפיר דמשום דאשה היא שלא במקום מניאותה לא היה לו לטהר לגמרי וכה"ג כתבו התוס' לקמן ודו"ק: **בא"ד** וא"ת אמאי מטהר שמאי טפי באשה מבקופה ונגע בא' כו' עכ"ל ובקושיא דלעיל מינה לא תקשי להו מקופה אלא מנגע בא' משום דלא מפורש בה בהדיא דמטמא ודאי אבל בהסיא דנגע בא' מפורש בה דקתני וחכמים מטמאין דהיינו ודאי כדמוכח לקמן וק"ל: **ע"ב** גמ' אדרבה העמד מקוה על חזקתו כו' הכא מיהא דפריך אע"ג דלא הוי דומיא למעת לעת שבנדה מ"מ פריך דלא ליהוי אלא ספיקא דכנגד העמד טמא על חזקתו איכא העמד מקוה על חזקת שלם אבל לקמן דפריך אדרבה העמד יין על חזקתו ל"ע מאי קשיא ליה דנימא מ"ה ספק הוא כדקתני מכאן ואילך ספק וצ"ל דתלמודא אסיק ליה

חכמת שלמה

דף ב ע"א רש"י בד"ה שמאי אומר כו' דם בבית החיצון כו'. נ"ב מכאן יראה דאיירי הכא בבדיקה שבדקה עצמה בעד והוציאה הדם אבל לא ראתה ממש ודו"ק. וכן מוכח נמי לקמן דף ג' בשמעתא דמרגשת בפרש"י ע"ש: **בד"ה** אע"פ שאמרו כו' אשאין לה וסת קאי הס"ד: **תוס'** בד"ה מעת לעת כו' אבל לחולין לכ"ע כו'. נ"ב פירוש שנעשו על טהרת תרומה ומה שפרש"י תרומה וטהרות היינו חולין שנעשו על טהרת הקודש כדמוכח לקמן בגמרא דף ז' שסורפין עליה תרומה ופריש דכה"ג כו' כצ"ל: **בא"ד** וא"ת אמאי מטהר כו'. נ"ב וליכא לשנויי משום בטול פו"ר דדוקא רבא הוא דאמר טעמא דב"ש הכי אבל לא לאינך לישני כגון הך שנויא דהעמד על חזקתה והך שנויא דהרגשה לתרוייהו קשה מקופה ונגע דשייך נמי הרגשה ותוקס ודו"ק: **בד"ה** והלל כו' היינו ברה"ר כדפרישית אבל כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה כיון דמגופה הויא מועדת ורגילה היא לכך ואין לה חזקת טהרה כצ"ל: **בד"ה** תולין אם תרומה הן הס"ד: **בד"ה** תרתי לריעותא כו' אבל

מהר"ם

דף ב ע"א בגמ' קסבר העמד אשה על חזקתה וכו'. נ"ל הא דלא קאמר דטעמא דשמאי דקסבר העמד טהרות על חזקתן דעדיפי טפי מחזקת אשה דחזקה גרוע היא כדאמר הלל דכיון דחזיא מגופה לא אמרינן אוקמא אחזקתה משא"כ בחזקת טהרות וגם להלל תקשה אמאי לא אמרינן העמד טהרות אחזקתן ונטהרו למפרע משום דלא חשיבא חזקה כל שלא היה לה שעה מבוררת כמו שכתבו התוספות בע"ב ד"ה דאיכא ריעותא וכו' ובטהרות ליכא שעה מבוררת כ"כ בטהרתן אבל גבי אשה איכא שעה מבוררת דהא עכ"פ בדקה עצמה לפני זה בשעה אחת ונמצאת טהורת וק"ל: **ברש"י** [ד"ה שמאי וכו'] ולא אמרי' כי היכי דהשתא אשתכח וכו'. מלשון רש"י משמע דהשתא נמי לא ראתה מעצמה אלא ע"י בדיקה מצאה דם בבית החיצון וכן פרש"י נ"כ לקמן דף ג' ד"ה מרגשת וכו' והא מדלא ארגשה מאתמול ודאי השתא בבדיקת עד נפקא עכ"ל וכ"ת א"כ לפ"ז מאי קאמר ולא אמרינן כי היכי וכו' הא השתא נמי צריך אתה לומר דכותלי בית הרחם העמידוהו דהא לא ראתה מעצמה עד שבדקה ומצאתו ע"י בדיקה נוכל לומר שאם לא בדקה נמי היה יוצא מעצמו אלא שכך נזדמן שבשעה שבא לצאת בדקה היא את עצמה ומצאתו בבית החיצון קודם שיצא ולא נצטרך לטעמא דכותלי בית הרחם העמידוהו אבל אי אמרינן שמאתמול היה בבית החיצון ע"כ צריך לטעמא דכותלי בית הרחם העמידוהו אבל מ"מ צריך ליישב מה הוחקי' דרש"י שפירש דהא דקאמר שמאי דיין שעתן איירי שמצאתו השתא ע"י בדיקה ולא פי' שאיירי שראתה הדם מעצמו ונ"ל שהוקשה לרש"י דלישנא דדיין שעתן משמע די לנו אם נחמיר עליה שתטמא טהרות משעת הראייה ואילך ואם איירי שראתה עתה ממש מאי חומרא יש בדבר שתטמא את הטהרות מכאן ואילך לכך פי' שאיירי שלא ראתה ממש כ"א ע"י בדיקה ומטמאה כל הטהרות משעת התחלת הבדיקה ואילך לכך קאמר די לנו להחמיר אם תטמא משעת התחלת הבדיקה ואע"ג דלא ראתה ראייה ממש א"נ רש"י רבותא קמ"ל אע"ג דהשתא נמי לא ראתה ממש וגם לא אתא מעצמו וגם לא הרגישה בו אלא שמצאתו ע"י בדיקה בבית החיצון ואיכא למימר כי היכי דהשתא לא אתא מעצמו אלא אשתכח בבית החיצון ע"י בדיקה ה"נ אי הוה בדקה מקמי הכי הוה אשתכח דהא חזינן ברם זה דמשתהה בבית החיצון ואינו ממהר לצאת מעצמו אפ"ה אמרינן דיין שעתן וכ"ש כשראתה ראייה ממש וכן נ"ל עיקר וכן צ"ל ע"כ לטעמא דאשה מרגשת דלקמן דיותר סברא הוא לומר דדיין שעתן בראתה מעצמה ראיית ממש מרואה ע"י בדיקה וע"ל בתוס' דף ג' ד"ה מרגשת: **ד"ה** מפקידה וכו' כגון בדקת עצמה שחרית וכו' דאמרינן לקמן במתני' פעמים צריכה להיות בודקת וכו'. צריך להתיישב מה צריך רש"י להביא מתני' דלקמן לכאן היה לו לפרש לפי דרכו שאם היה זמן מפקידה לפקידה (שהוא) קצר מזמן מעת לעת כגון שבדקה עצמה בתוך מעת לעת ומצאה עצמה טהורה ממעט על יד מעת לעת ונראה דס"ל לרש"י דאם נזדמן שבדקה עצמה תוך מע"ל בהזדמן אותה בדיקה אינה ממעט' על יד מעת לעת כ"א דוקא אותה בדיקה שבודקת עצמה שחרית וערבית שאז מדקדקת בבדיקה יפה כיון שתקנת חכמים היא משא"כ בבדיקה אחרת וק"ל לכך הביא מתניתין דלקמן לומר שתקנת חכמים היא: **ד"ה** והמשמשת בעדים וכו' קודם תשמיש ולאחר תשמיש. פירוש בין שבדקה עצמה קודם תשמיש ומצאה טהורה או בדקה אחר תשמיש שניהם ממעטים ובבדיקה דקודם תשמיש אשמעינן רבותא דלא אמרינן דמתוך שטרודה לביתה אימא לא בדקה שפיר ובבדיקה דלאחר תשמיש אשמעינן דלא אמרינן אימר ראתה טיפת דם כחרדל וחפהו שכבת זרע וע"ל דף ה': **ד"ה** אף על פי שאמרו וכו' נמשך אשלפניו אמה דקתני ופרשה וראתה היא טמאה ותן טהורות אע"פ וכו' לכך כתב זה כדי שלא יטעו לומר שאע"פ שאמרו וכו' אשאין לה וסת קאי. נ"ל דרש"י כתב שהיא ענין בפני עצמו ואאשה שאין לה וסת קאי: **ד"ה** כגון ספק נגע ספק לא נגע וכו'. נ"ל דרש"י ס"ל דהא דקאמר בגמרא כי אמרינן העמד דבר על חזקתו היכי דלית ליה ריעותא דגופא וכו' לא קאי כלל אטומאה דבטומאה לא נפקא מינה בחזקה כלל דאי הוי ברה"י טמא מספק אפי' היכא דאיכא חזקה דילפינן מסוטה ואי ברה"ר טהור בלא חזקה דנ"כ הלכתא גמירי לה מסוטה אלא אפילו אחריני קאי לענין שאר איסורין כדאיתא בחולין דף י': **בתוס'** דבור הראשון מדפריך בגמרא לר"ש אי מה סוטה אינו טמא ודאי אלא ספק טומאה משום דלא ילפינן מסוטה לטומאת ודאי דשאני סוטה דאיכא רגלים לדבר ואע"ג דקאמר לקמן רבנן סברי כי סוטה מה סוטה ספק הויא ועשאוה כודאי הכא נמי ספק ועשאוה כודאי היינו דוקא במקום דאיכא תרתי לריעותא כדאמר בתר הכי ועיקר מלתא אטעמא דתרתי ריעותא סמיך דהוצרך נ"כ לטמא ברה"י טומאת ודאי אבל בעלמא אימא לך דגם לרבנן אינו טמא ודאי אפילו ברה"י זה אינו דמדפריך בגמרא לר"ש וכו' והוצרך לומר שאני סוטה דאיכא רגלים לדבר משמע דלרבנן אתי שפיר ולא הוצרך לטעמא דרגלים לדבר והשתא אי ס"ד דגם לרבנן בעלמא לא הוי טמא ודאי אף ברה"י תקשה ליה למקשה בעלמא לרבנן דקי"ל דכל ספק טומאה ברה"ר טהור דילפינן לה מסוטה א"כ נימא אי מה סוטה ברה"י טמאה ודאי ה"נ כל ספק טומאה ברה"י טמא ודאי אלא ע"כ צ"ל גם לרבנן דשאני סוטה דאיכא רגלים לדבר א"כ מאי פריך לר"ש אלא ע"כ לרבנן בכל ספק טומאה ברה"י טמא ודאי ולא סבירא להו טעמא דשאני סוטה דאיכא רגלים לדבר ולכך פריך בגמרא לרבי שמעון דוקא אבל לרבנן הוה אתי ליה שפיר וכ"ת כיון דבכל ספק טומאה ברה"י טמא ודאי למה הוצרך במקוה לטעמא דתרתי ריעותא אה"נ דלא מבעי ליה לטמא ודאי ברה"י אלא לטמא אפילו ברה"ר כך הם המשך דברי התוס': **בא"ד** דלא לטמא למפרע כו'. והא דמטמינן לרבנן למפרע גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר כדלקמן ע"כ צ"ל דהוי מטעם דתרתי ריעותא ואע"ג דלעיל מזה בקושיא כתבו התוספות דטעם דתרתי ריעותא לא הוצרך אלא לטמא אפי' ברה"ר מ"מ בתירוצם לא ס"ל הכי דכיון דפירשו דלטמא למפרע לא ילפינן מסוטה ע"כ גם לטמא למפרע הוצרך לטעם דתרתי ריעותא אבל עדיין יש לדקדק בגמרא דפריך לר"ש אי מה סוטה טמאה ודאי אף הכא טמא ודאי ברשות היחיד והוצרך לשנויי שאני סוטה דאיכא רגלים לדבר ומאי פריך לר"ש דלמא ס"ל דמסוטה לא ילפינן לטמא למפרע וטעמא דתרתי ריעותא לא ס"ל לר"ש כמו שכתבו התוספות לקמן דלית ליה דהרי חסר לפניך ולכך ס"ל דברה"י תולין במקוה ונראה דסבירא לה לגמרא מדגמר ר"ש חבית ממקוה ומדמה להו להדדי כדלקמן שמע מינה דלרבי שמעון ספק טומאה ושאר ספקות כגון ספק תרומה דחבית דין אחד להן לרבי שמעון וכמו שאין חילוק בשאר ספקות בין להבא בין למפרע ה"נ בספק טומאה אין לחלק לר"ש ובכל ספק טומאה אית ליה לר"ש דתולין ולא ילפינן מסוטה אלא לטהר ברה"ר ולכך פריך לדידיה אי מה סוטה טמאה ודאי כו' והוצרך לשנויי התם איכא רגלים לדבר וכן כתב רש"י לקמן ש"מ דקסבר ר"ש בשאר ספק טומאה דעלמא נמי ברה"י תולין כו' וק"ל: **[בא"ד]** וא"ת במעת לעת דקיל טפי משאר טומאות כדפי' אמאי החמירו בן כו' כדמוכח בשמעתין. פי' דבמעת לעת שבנדה טמא אף ברה"ר דקאמר והלל כי אמרינן כו' כגון ספק נגע כו' וע"כ לא אמרינן אוקי מלתא אחזקתיה לענין טומאה אלא ברה"ר דברה"י ספקו טמא ואם כן ה"ה נמי סוטה דמלתיה דקאמר אבל איתתא כיון דמגופה חזיא לא אמרינן אוקי אחזקתה וטמאה היינו נמי אפילו ברה"ר: **בא"ד** וי"ל דאף ברה"ר לא נטהר כו' משום דאשה שראתה השתא ודאי טמאה היא כו'. משמע מדברי התוספות דמתרתי טעמי קאמר דלא ילפינן מסוטה לטהר באשה ברה"ר חדא משום דכיון דאיכא ריעותא מגופה אתרע חזקתה וחדא משום דכיון שראתה השתא ודאי טמאה אבל אי לאו טעמא דאיכא ריעותא מגופה הוה ילפינן מסוטה לטהר ברה"ר אע"ג דהשתא ודאי טמאה ובזה יתורץ ג"כ דבגמרא פריך לרבנן אי מה סוטה ברה"ר טהור כו' ומאי פריך נימא דשאני מקוה דהשתא ודאי חסר ולכך לא ילפינן מסוטה לטהר ברה"ר אבל למאי דכתבינן דתרתי טעמי בעי דלא ילפינן מסוטה לטהר ברה"ר א"ש. אלא שעדיין יש לדקדק בענין זה דדברי התוס' נראין כסותרין דבהדא מלתא דהיינו לענין טומאה ודאי עשו טומאת אשה קיל משאר טומאות ולענין טומאת ברה"ר היא חמורה משאר טומאות אימא איפכא והוי כמלתא בלא טעמא אבל נראה לי דמעיקרא טעמא דמלתא הוא דטומאת אשה במעת לעת דהוי למפרע קיל משאר טומאות ולכך לא ילפינן מסוטה לרבנן לענין חולין רק מוקמינן לה אחזקתה אלא שבקדשים החמירו במעת לעת תולין משום לעשות סייג לדבריהם כדלקמן דף ד' ע"ב והואיל ואינו אלא משום חומרא דקדשים השוו מדותיהם ולא חלקו בין רשות לרשות אלא כדי שלא יהא רחוק מן השכל לומר שמעת לעת שבאשה דקיל יהא טמא ברה"ר ולא ילפינן מסוטה ובשאר טומאות דחמירי יהא טהור ברה"ר [דלא] ילפינן מסוטה ולכך כתבו התוס' דאינו רחוק כ"כ דיש להשיב דלא גמרינן מסוטה לטהר ברה"ר אלא דבר שדומה לסוטה שגם עתה היא בספק משא"כ במעת לעת שבנדה וק"ל: **בא"ד** אלא גמרינן לטהר מדרב גידל כו'. הא דרב גידל בסוטה פ' כשם דף כ"ט ע"ש: **בא"ד** ובטומאות בשר קדש שייך למפרע כמו להבא. נראה דרצונם בזה כדי לתרץ שלא תאמר כמו דליכא למילף אשה מסוטה לטהר ברה"ר או באין בו דעת לישאל משום דסוטה גם עתה בספק מטעם זה נמי לא ניחא למילף מבשר קדש דדלמא בשר קדש נמי איירי שגם עתה הוא בספק לכך כתבו דבטומאת בשר קדש שייך למפרע כמו להבא ולמפרע היינו שנמצא עתה בטומאה בודאי אלא שמספקינן אי הוה התם למפרע והיינו ממש דומיא דמעת לעת שבאשה אבל סוטה לא שייך כי אם בספק דלהבא דגם עתה הוא בספק דלמפרע לא שייך גבה וק"ל אבל עדיין יש לדקדק הואיל וכן הוא דבטומאת בשר קדש שייך למפרע כמו להבא אם כן נילף נמי מיניה דבדבר שיש בו דעת לישאל הוי טמא ודאי כמו בטומאת בשר קדש אפילו למפרע אבל אין זה קושיא כלל דיש בו דעת לישאל אתי מכל טהור יאכל בשר הא ספק טמא ר"ל טמא לענין שלא יאכל בשר מכאן ולהבא אבל לא שייך לומר למפרע ולכך ליכא למילף מיניה טומאה למפרע ביש בו דעת לישאל וק"ל: **בא"ד** וא"ת מ"ש דבנגע בא' כו' ואשה נמי אמרינן לקמן כיון דשכיחי בה דמים כו'. ר"ל וליכא למימר דשאני התם דלא ראוהו חי מבערב וליכא למימר אוקי אחזקתיה אבל אשה דבדקה עצמה בשום פעם לפני זה הוי כמו ראוהו חי מבערב דטהור אף לרבנן זה אינו דאשה נמי כיון דשכיחי בה דמים כאינה בדוקה דמיא: **בא"ד** וא"ת ומ"ש אמרינן בנגע בא' לשרוף כו' דאשה נמי מקרי' במקום מציאתה. ר"ל וכ"ת דשאני התם דטעמא הוי דכל הטומאות הן כשעת מציאתן כשנמצא מת במקום שהיה מאתמול אבל כשנמצא מת במקום אחר לא אמרינן לשרוף כדלקמן דף ד' ואשה נמי כממקום למקום דמיא וכשנגעה בטהרות בתוך מעת לעת לא היתה במקום זה שהיא עומדת בו עכשיו בשעה שמצאה עצמה טמאה זה אינו דאשה נמי מקרית במקום מציאתה כו': **בא"ד** וי"ל משום דלבו נוקפו וכו'. והא דלא תירץ כן לעיל בתחלת דבור שהקשו מ"ש מכל ספק טומאה וכו' משום דאי הוה אפשר למילף אשה מסוטה היתה מדינא טמאה בודאי טומאה א"כ לא שייך לומר דמשום דלבו נוקפו לטהרה שלא כדין וק"ל: **בא"ד** אך קשה לפי זה מאי פריך להלל ממקוה וכו'. ר"ל הא דאיתא בגמ' גבי מאי שנא ממקוה דקאמר להלל קשיא ודאי דאילו במעת לעת תולין וכו' ומאי פריך נימא דמשום הכי תולין ואין שורפין משום שלא יהא לבו נוקפו דהא מטעם דלבו נוקפו לא אמרינן לשרוף וכללא דמלתא דאף לטעמא דחזקה מועיל טעמא דלבו נוקפו שלא לשרוף אע"ג דאינו מועיל לטהר לגמרי אבל לרבא דאמר לקמן משום ביטול פריה ורביה שלא יהא לבו נוקפו מטהר שמאי לגמרי דאמר רבא טעמא דשמאי משום ביטול פריה ורביה: **בא"ד** וא"ת אמאי מטהר שמאי טפי באשה מבקופה וכו'. היינו להאי לישנא דאי הוה דם וכו'. פי' להאי לישנא משני שמאי שפיר דמשום הכי טיהר באשה דאין לה שוליים ואי הוה דם מעיקרא הוה אתי אבל לאידך לישנא דס"ל דטעמא דשמאי משום דהעמד אשה אחזקתה או מטעם דאשה מרגשת וכו' רבא דאמר טעמא דשמאי משום ביטול פריה ורביה ל"ל האי טעמא דאי איתא דהוה דם מעיקרא הות אתי וכו' א"כ תקשה ליה לשמאי מקופה ומנגע בא' וכו' ונהי דלטעמא דתרגשה לא קשה מידי וכן לטעמא דביטול פריה ורביה הא דמטהר באשה משום דאשה מרגשת או משום פריה ורביה אבל מ"מ לטעמא דהעמד אשה אחזקתה דקשה דהא בקופה ובנגע בא' לא אמרינן מוקי ליה אחזקתיה וק"ל ודברי ספר ח"ש שכתב במקום זה אינם מובנים לי ותמוהים בעיני: **ד"ה** והלל כי אמר דמוקי מילתא אחזקתיה וכו' היינו ברה"ר כדפרישית כו' אבל טמא שנגע באחד מן החבויות וכו'. רצונו בזה משום דהתוס' גורסים בגמרא כגון ספק נגע ספק לא נגע דלא כרש"י ומה שהקשה רש"י דהתם לא משום חזקה הוי דהא ספק טומאה ברה"ר טהור הלכתא גמירי לה מתרצין התוספות דשפיר גרסינן ליה והא דהוי הלכתא גמירא דילפינן מסוטה היינו במידי דליכא חזקת טהרה אבל היכא דאיכא חזקת טהרה טהור מטעם דמוקמינן לה אחזקתיה וכ"ת למה לי טעמא דחזקה תיפוק לי דנילף מסוטה נפקא מינה אפילו היכא דליכא למילף מסוטה כגון בדבר שאינו יכול להיות כגון שנגע טומאה באחד משנים ואינו יודע באיזה שאחד מהן ודאי טמא אלא שהספק הוא שאין ידוע איזה הוא הטמא דליכא למילף מסוטה וספק נגע וספק לא נגע בזה אמרינן הכא בשמעתין דאמרינן בהו העמד טהור על חזקתו ועל יסוד זה נמשכו כל דברי התוספות בד"ז והיינו דמסיימי וכן ב' שבילין וכו' לא מסוטה גמרינן אלא דמוקמינן כל אחד בחזקת טהרה כדאמר הכא ר"ל דקאמר בשמעתין והלל כי אמרינן העמד טמא על חזקתו כגון ספק נגע ספק לא נגע וכו' והיכי דליכא חזקה גמרינן מסוטה ודוקא בדבר שיכול להיות דומיא דסוטה וק"ל: **ע"ב בגמ'** התם משום דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו אדרבה וכו'. המשך הסוגיא כך היא דעיקר הפירכא היא לשמאי דמטהר באשה לגמרי ובמקוה הוי ודאי טמא ולכך כשמשני התם משום דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו פריך אדרבה העמד מקוה על חזקתו ר"ל והוי חזקת טהרה כנגד חזקת טומאה ולא הוי לן למימר ודאי טמא אלא ספק ומשני הרי חסר לפניך ואתרע חזקת הטהרה ופריך א"כ ה"נ גבי אשה נימא הרי דם לפניך וליכא חזקת טהרה ואמאי מטהר שמאי באשה לגמרי למפרע מטעם דהעמד אשה על חזקתה ומסיק התם איכא תרתי לריעותא ולכך הוי טמא ודאי והכא חדא דאיתרע חזקת הטהרה קצת דהרי דם לפניך אפ"ה מטהר שמאי לגמרי דהדא ריעותא לא חשיבא כלל כך נ"ל שיטת סוגיא זו אלא הסוגיא שאחר זה פורח לישב דפריך מ"ש מחבית וכו' ומשני התם משום דאיכא למימר העמד טבל על חזקתו ופריך אדרבה העמד יין על חזקתו ומאי פריך אין ה"נ כיון דאיכא למימר העמד טבל על חזקתו ואיכא נמי למימר אפכא העמד יין על חזקתו הוי ספק ולא ודאי דהתם לא פריך אלא מספק לשמאי דמטהר באשה לגמרי ונ"ל דאה"נ דלפי ברייתא זו דקתני גבי חבית ספק דאתיא כר"ש כדמסיק במסקנא לא היה צריך לפלפול זה אלא משום דבמסקנא מסיק דרבנן דאית להו גבי מקוה ודאי ה"נ גבי חבית ודאי משום ליה לדידהו יקשה לן נמי אמאי הוה ודאי מטעם דהעמד טבל על חזקתו אדרבה העמד יין על חזקתו ולכך מסיק נמי גמרא האי סוגיא דפלפולא גבי חבית כמו במתניתין דמקוה וק"ל ועוד הארכתי בדרכים אחרים בשיטה זו בקיבוץ בני הישיבה ת"ל אבל זה נראה בדרך הפשוט: **בתוס'** ד"ה דאיכא ריעותא מגופה וכו' כמו בנגע בא' וכו'. ר"ל ואע"ג

למאי דקאמר ר"ח מסורה לרבנן בהסיא דחבית נמי ודאי הוא וכן מוכחת הסוגיא דפרק י' יוחסין ע"ש: פרש"י בד"ה טומאה ודאית כו' מהקתני ברה"ר טמא אלמא כודאי משוי לה עכ"ל לפי פירושם נ"ל דבמע"ל שבנדה טהור ברה"ר אף להלל דאל"כ הא איכא מע"ל שבנדה דטמא ברה"ר ולא משוי ליה ודאי וכל זה לגירסתו דל"ג לעיל במתניתין ספק נגע ספק לא אבל התוס' דגרסי כי העמד דבר על חזקתו כגון ספק נגע כו' והוכיחו מזה לעיל דבמע"ל מטמא ברה"ר וא"כ אין להוכיח נמי הכא מדמטמא ברה"ר דמשוי ליה כודאי ומ"ה הוכרחו לפרש דמדקאמר ר"ש בסיפא ברה"י תולין כו' ולשיטת רש"י הא דפריך לקמן ממבוי לשמאי דוקא היינו משום דמבוי לה"י וספיקו טמא וכ"פ הרע"ב וק"ל:

דף ג פרש"י בד"ה והאיכא כתמים כו' דמטמא למפרע עד שתאמר כו' עכ"ל מפירושו נראה דהך קושיא והאיכא כתמים אטומאת למפרע דוקא קאי ולא אטומאת לשבא כמ"ש התוס' דאל"כ לא ה"ל לאתויי הך מתני' דטומאת למפרע בכתמים דדין כתמים מפורש בכמה דוכתי במכילתין אלא פרש"י מפרש לה דאטומאת למפרע דוקא פריך דבטומאת לשבא דאית ליה עיקר מדאורייתא לא פליג שמאי משום דאשה מרגשת אלא אטומאת מע"ל דמטהר שמאי משום מרגשת פריך דה"כ בבעלת כתמים לגבי לטמא למפרע נימא לאו מגופה הוא הואיל ואשה מרגשת ומשני אביי מודה שמאי בכתמים מ"ט בלפור כו' האי דם מהיכא אתי בא"זה זמן הוה אתי וא"כ אין לטהרה למפרע מדלא ארגשה כבר השתא נמי לא הרגישה כך נ"ל לפרש הסוגיא לפרש"י: תד"ה גמר סוף טומאה כו' ואינו רוב גמור והוי פלגא כנגד החזקה ואילו היה בה כו' עכ"ל בגמרא התם ליתא מפורש הכי אבל מדברי התוס' שם תבא על ביאור דבריהם הכא וק"ל: בד"ה ואיב"א כו' נראה דלהאי לישני נמי צריך טעמא דהעמד אשה כו' אף להלל אלא הני טעמי כו' עכ"ל וכל"ל גם מכאן יש להוכיח דמשמע להו אע"ג דמקני טעמא דמרגשת שלא לטמא ודאי להלל כמ"ש לקמן מ"מ לטהר תולין לגמרי לא מהני וכמ"ש לעיל: בד"ה מרגשת כו' וא"ת וכי בדקה עצמה כו' ולא הרגישה כו' עכ"ל ולפי זה להאי טעמא דמרגשת א"ש דמודה שמאי בבעלת כתם דמטמאה למפרע הואיל דהשתא נמי לא הרגישה ואין אנו צריכין למ"ש התוס' לעיל דהואיל ואם הכתם יבש כו' אלא לטעמא דמוקמינן לה אחזקתה ואיך שיהיה נ"ל דבעלת כתם חנוקה מגזר נשים כמו סוטה ובמוך דמודה בהן שמאי וק"ל: ע"ב פרש"י בד"ה סייג וכו' וה"ה דמצי למפרך כו' הלל קטני כו' וקא"ל שמאי טעמא דידי משום העמד אשה על חזקתה כו' עכ"ל לטעמא דמרגשת ודאי ליתא דלא קשה מקופה דלא שייך בה מרגשת כמו שכתבתי לעיל ולטעמא דהעמד אשה על חזקתה צריך לומר דמיירי בקופה שאינה בדוקה אבל אשה בדוקה היא לשמאי כמ"ש התוס' לעיל וליכא לאקשויי אמאי קאמר שמאי להלל טעית כיון דהלל סבר אשה אינה בדוקה שפיר פריך ליה מקופה והכי הוה ליה לשמאי להשיב אשה בדוקה היא די"ל דשמאי הוה סבר דהלל נמי אית ליה הכי דאשה בדוקה כדסבר איהו וק"ל: בתוס' ד"ה איכא בינייהו למלמי כו' אלא במאי דמטהר שמאי אף ברה"י עכ"ל וסוגיא זו לר"י אבל לחזקיה בהך דראוהו חי מבערב טהור נמי אפילו ברה"י כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק: בד"ה לאביי איכא מוך כו' ואין לומר דלליסנא דאי הוה דם כו' מודה נמי שמאי בסוטה כו' עכ"ל לפ"ז נמי המ"ל לעיל דא"כ דלהך ליסנא מטהר שמאי בסוטה ולהכי ליסני מודה שמאי וק"ל: בד"ה כי פליגי חזקיה כו' ולר"י קופה דשמאי ה"ה דמצי למינקט כו' יש לה אוגנים עכ"ל ולחזקיה קופה דשמאי לא מצי למנקט נמי באין לה שולים ויש לה אוגנים ובמילא דקופה שאין לה שולים א"א להשתמש בה במים במוסכבת וק"ל: בד"ה והתניא המדלה כו' א"כ לא קתני מים כו' עכ"ל להאי פירושא נמי איירי שלא הדלה בדלי א' אלא בעשרה דליים וכל הטומאות כשעת מציאתן ובמקום מציאתן מש"ה תלינן דבדלי זה האחרון היה בעודו ריקם ונטמא גם שבבור ממנו כשדלאו ולפירוש ראשון שכתבו דלא ידעינן כשהיה השרץ על המים אם בשאר דליים נגע כו' נ"ל דראינו זה הדלי בעודו ריקם שלא היה בו שרץ וא"כ מן הבור בא דאל"כ בלאו האי טעמא דספק טומאה לפה כו' נמי טהור דכל הטומאות כשעת מציאתן אף לקולא וא"כ בדלי זה היה בעודו ריקם והיאך נגעו בו שאר הדליים:

דף ד תד"ה והא אשה מכוסה כו' וא"כ מאי פריך והא אשה מכוסה כו' כיון דלאו כבדוקה דמיא כו' עכ"ל יש לדקדק מהיכא משמע להו בפשיטות דאשה כאינה בדוקה לאביי אוקמתא דהא אדרבה כיון דקופה דשמאי והלל כבדוקה היא להאי אוקמתא אלא שאינה מכוסה כפרש"י ה"כ דומיא דהכי אשה כבדוקה היא ואפ"ל דמשמע להו לכל האוקמתות דאשה אינה כבדוקה אלא דהלל מדמה' להך אוקמתא אשה דאינה כבדוקה לקופה אע"ג דבדוקה היא כיון שאינה מכוסה ודו"ק: בד"ה שכל הטומאות כו' וא"ת ומאי פריך מככר כו' דלמא בככר של חולין כו' עכ"ל אהא דפריך ממחט ושרץ שרוף נמי איכא לאקשויי כן דלמא בחולין איירי וי"ל כמו שכתבו התוס' לקמן דס"ד כיון דמחמיר כ"כ בטומאה לתלות אפי' ממקום למקום א"כ במחט ובשרוף לא היה לנו לטהר לגמרי אפי' בחולין: ע"ב בד"ה כל אשה כו' וי"ל דקמ"ל אע"ג דיש לה וסת צריכה לשמש בעדים כדאמר בגמ' אע"ג כו' הכא תנא ליה לאשמועינן כו' ודלקמן היינו בד' כו' עכ"ל הוצרכו לכל זה דמשום דיש לה וסת צריכה לשמש בעדים בלחוד ודאי דלא הוה אצטריך ליה למתני הכא דהא ביש לה וסת נמי שמעינן שפיר מהך דקתני לקמן אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה בדיקה וא"כ הך דהכא הוה משנה שאינה צריכה כלל אלא כיון דאצטריך לה למתני הכא לאשמועינן דאותה בדיקה חשובה למעט מעת לעת באין לה וסת אגב זה הפסיק כאן לאשמועינן נמי האי דינא הכא דאפי' ביש לה וסת דצריכה בדיקה:

דף ה תד"ה ר"מ דמחמיר כו' אלמא שאר תנאים נמי אחמירו טפי בכתמים מברייתא כו' עכ"ל מה שלא הביאו ראיה לדבריהם ממתניתין לרבי דוסא דאית ליה בכתם דמטמא למפרע

מהר"ם

דאיכא חדא ריעותא דהרי מת לפניך אפ"ה מוקמינן ליה אחזקת חי והשתא הוא דמת וכן בכל כיוצא בזה בענין טומאה וטהרה ואע"ג דכל ספק טומאה ברה"י מסוטה גמרינן לה דטמא אפילו היכי דאיכא חזקה כמ"ש התוס' לעיל בד"ה וחלל כי אמרינן וכו' הא כתבו התוס' לעיל דלא ילפינן מסוטה לטמא למפרע ומ"מ איכא למידק מאי מייתי התוס' הכא ראיה מנגע באחד דמטהרי אף רבנן בראוהו חי מבערב דמוקמינן ליה אחזקה להתיר תבינות מבהמה שנמצאת טרפה מטעם חזקה אי לאו דהוי חזקה שאינה מבוררת הא משמע בתוס' לקמן דף ג' ע"ב בד"ה איכא בינייהו וכו' דלא מטהרי רבנן אלא ברה"ר ולא ברה"י א"כ ש"מ דספק טומאה הוא ולא מוקמינן ליה בחזקת ודאי חי וצ"ל דהא דטמא ברה"י היינו דוקא לקדשים מטעם דכל הטומאות כשעת מציאותן כמ"ש התוס' לעיל וכ"כ לקמן דף ד' בד"ה שכל הטומאות וכו' דכל הטומאה כשעת מציאותן אינו אלא לקדשים ולכך כשלא ראוהו חי מבערב דל"ל העמידהו על חזקת חי עשאוהו כודאי וטמא אף ברה"ר אבל כשראוהו חי דאיכא כאן חזקת חי נגד הא דכל הטומאות כשעת מציאותן הוי כפלגא ופלגא והוי ספק ולכך ברה"ר טהור ככל ס"ט ברה"ר וברה"י טמא וכל זה דוקא מטעם דאיכא כאן חזקת חי דאי לאו חזקת חי היה אפי' ברה"ר טמא א"כ מייתו שפיר התוס' ראיה דמוקמינן ליה אחזקת חי אע"ג דהשתא מת והוי חזקה יפה לענין חולין דלא אמרינן בהו כשעת מציאתן אע"ג דהשתא איכא ריעותא לפנינו וכן בנדה תוה מוקמינן לה אחזקת טהרה אי לאו טעמא דאיכא ריעותא דמגופה קא חזיא: ד"ה להלל קשיא ודאי וכו'. לא רצו התוספות לפרש כפרש"י דדייק ליה דטמא ודאי מדקתני בין ברה"י בין ברה"ר טמאות משום דאשכחן אף בטומאת ספק דטמא ברה"ר כמו במעת לעת שבנדה שטמא אף ברה"ר ואפ"ה תולין ולא שורפין כמו שכתבו התוספות לעיל בדבור הראשון: ד"ה התם תרתי לריעותא וכו' אך קשה דאמר התם וכו' יקשה התם וכו' וקשה אדרבא. הכל סיומא דקושיא ראשונה דתוספות הוא וק"ל: בא"ד וי"ל דגבי מקוה רגילות להתחסר וכו' וכשטימא הכהן את הבית אפילו נתחסר הנגע וכו'. דברי התוספות האלו דברי מותר הן דל"ל כל זה ונראה דמשום דקשיא להו אפי' את"ל דחזקת הבית הוי חזקה ולא אמרינן השתא הוא דחסר מ"מ איכא נמי חזקה דגברא כנגדה דנימא אוקי גברא בחזקת טהרה ונימא דמעיקרא נחסר הנגע והוי כפלגא ופלגא והוי ספק ואמאי מחזקינן הנכנס בבית באותו שבוע בודאי טמא. ומייתי מספק חולין לעזרה דאין לומר דהוי מטעם דכל ספק טומאת ברה"י עשאוהו כודאי א"כ היכי יליף משום דאזלינן בתר חזקה מדכתיב ויצא הכהן מן הבית וגו' דלמא הוי מטעם דספק טומאה ברה"י וספקו כודאי טמא אלא ע"כ צ"ל דקרא בכל ענין איירי אפילו הוה ברה"ר כגון שיש בו הרבה בני אדם כמו שכתבו התוספות במסכת חולין דף י' ע"ב ד"ה ודלמא ארנפיק וכו' א"כ הדרא קושיין לדוכתא דאפילו אמרת העמד הבית על חזקתו איכא נמי כנגדה העמד גברא על חזקתיה ולכך כתבו התוס' וכשטמא הכהן את הבית וכו' ר"ל דהואיל דאפילו נאמר דיועיל חזקת גברא דנימא דבשעה שנכנס שם כבר היה הנגע חסר מ"מ אכתי הוא טמא דכיון דכשיצא הכהן מן הבית היה שיעור הנגע בחזקת שלם וטימא הכהן את הבית גזרת הכתוב הוא שהבית טמא והנכנס לתוכו אח"כ אפילו נתחסר הנגע קודם שנכנס הוא טמא לכך מחזקינן להנכנס לשם כודאי טמא אבל אי תות נוכל לומר דמטעם דהרי חסר לפניך איתרע חזקת הנגע לא היה לנו להחזיק הבית בחזקת טמא כלל ולכך הוכרחו התוס' לפרש ג"כ דדוקא גבי מקוה אמרינן הרי חסר לפניך משום דרגילות להתחסר מעט מעט משא"כ גבי נגע וגם חזקת גברא לא עדיפא כ"כ כמו שכתבנו ולכך מחזקינן הנכנס לשם בודאי טמא וק"ל:

דף ג ע"א ברש"י ד"ה מאי רגלים לדבר איכא וכו' וש"מ דקסבר ר"ש בשאר ספק טומאה דעלמא נמי ברה"י תולין וכו'. עי' לעיל במה שכתבתי בביאור דברי התוספות גבי הא דכתבו דלא ילפינן מסוטה לטמא למפרע: ברש"י ד"ה ואב"א אי מסוטה גמרי רבנן וכו'. יש לדקדק מנא ליה לרש"י לפרש דהדר ליה גמרא השתא משנויא קמא מטעמא דלרבנן דלמא לא הדר אלא מטעמא דר"ש דהכי משמע דקאמר ואיבעית אימא היינו טעמא דר"ש וכו' ונראה דטעמו של רש"י דא"כ לא נפקא לן מידי בהאי שנויא בתרא משום דהם לשנויא בתרא ע"כ צ"ל לר"ש דס"ל דשאני סוטה דאיכא רגלים לדבר דאל"כ כי יליף לענין לפתור ברה"ר סוף טומאה מתחלת טומאה נימא נמי מה תחלת טומאה ברה"י טמא ודאי אף סוף טומאה כן אלא ודאי ע"כ בכל ספק טומאה בין בסופו בין בתחלתו ס"ל לר"ש דתולין ולא יליף לה מסוטה דשאני סוטה דיש רגלים לדבר א"כ מאי נפקא מיניה לן בהאי שנויא לר"ש ולכך פרש"י דהנפקותא הוא לרבנן דהשתא בהאי שנוייא לא מסוטה גמרי לה רבנן דא"כ הוה ליה למימר ברה"ר טהור אלא ס"ל דטמא ודאי בין ברה"י בין ברה"ר מטעם דאיכא תרתי לריעותא כודאי טומאה דמי: בתוס' ד"ה ושניהם לא למדוה וכו' ר"ש נמי דגמר חבית מטומאה וכו'. לאו דוקא אלא ר"ל דמדמי חבית לטומאה דכמו שס"ל לר"ש גבי מקוה תולין דהוי ספק טמא הכי נמי ס"ל גבי חבית דהוי ספק הומץ והוי תרומה מספק וצריך לחזור ולתרום: ד"ה ושרצים דמעלמא ואת סיפא דקתני התם כתם שנמצא בחלוקה וכו'. עיין לקמן פרק דם הנדה דף נ"ג: ד"ה והא איכא כתמים וכו' עד היה לנו לטהר כתמים אפילו מכאן ולהבא וכו'. נראה דהתוספות מפרשים כן משום דס"ל דאלמפרע לא קשה לשמאי דאה"נ דמטמא למפרע אף לשמאי כמ"ש התוספות לעיל מזה בד"ה ושרצים דעלמא וכו' דמסיפא דקתני התם כתם שנמצא בחלוקה וכו' לא פריך ולכך פירשו הכא דהא דפריך והא איכא כתמים וכו' דאלהבא פריך שלא יטמאו לשמאי אפילו להבא דלימא דמעלמא אתו אבל לישנא דגמרא דקאמר והאיכא כתמים משמע בהפך דבא לסתור טעמא דהרגשה משום דא"כ למה אינו מטמא בכתמים כדפריך והאיכא שוטה ולכך נ"ל לפרש בענין אחר דגמרא ס"ל דכמו ששמאי ס"ל גבי ראייה ממש דיין שעתן ואינו מטמא למפרע מסתמא ה"נ ס"ל בכתמים דאינו מחמיר טפי בכתמים מבראיה ממש ולכך אתי נמי שפיר לעיל כשפריך לשמאי ומאי שנא ממבוי דלא פריך מסיפא דקתני כתם שנמצא בחלוקה וכו' דודאי לא שייך דין זה לשמאי דמסתמא גבי כתם נמי ס"ל דיין שעתן ולכך פריך הכא אמאי שנוייא דמשני דטעמא דשמאי הוא הואיל ואשה מרגשת והאיכא כתמים ר"ל דמסתמא גבי כתמים נמי ס"ל לשמאי דאין מטמאים למפרע והתם לא שייך לומר אם איתא דהות הכתם קודם שעת המציאה בחלוקה היתה מרגשת דהא השתא נמי לא הרגישה אם כן מ"מ מטהר התם שמאי למפרע אלא נצטרך לומר דאין הכי נמי דלשמאי שלא ס"ל דין כתמים כלל ואפילו להבא אם כן לימא תנן כתמים דלא כשמאי וזה דוחק גדול דכל דיני כתמים לא אתו אליבא דשמאי ומשני מודה שמאי בכתמים וכו' והשתא הוי פירכא דוהא איכא כתמים דומיא מאי דפריך והא איכא שוטה וכו' ודו"ק נ"ל אף שהוא שלא כדברי התוספות: בא"ד דרגלים לדבר הוא דלמפרע אתו נ"ל להגיה דרגלים לדבר דמגופה אתו אפילו למפרע ודו"ק: ע"ב ד"ה איכא בינייהו וכו' א"נ י"ל דידע טעמא דתרתי לריעותא וכו' ועיקר פירכא דלעיל לשמאי וכו'. ר"ל דהתוספות הקשו דהא מ"מ אף להנך שנויים איצטריך ע"כ לשנויא דתרתי ריעותא משום דלא תקשה להלל ממקוה דהתם שורפין והכא תולין וא"כ בזה יתורץ ג"כ שמאי לשנויא דהעמד אשה על חזקתה דומיא דהבית ומקוה ומאי נפקא מינה דלהאי שנויא איכא למרמי הבית ומקוה לב"ש ולהנך לישני ליכא למירמי כיון דלתרווייהו הוכרחו לשנוייא דב' ריעותא ותירצו התוספות בתירוץ ראשון דלהנך לישני לא נצטרך כלל לטעמא דתרתי ריעותא ובתירוצא בתרא תירצו דאע"ג דלהנך לישני נצטרך ג"כ לטעמא דתרתי ריעותא אליבא דהלל שלא תקשה לן הכא תולין והתם שורפים בזה אין כאן דוחק כלל דהא גם המקשה דלעיל עיקר קושייתו היה לשמאי דמטהר לגמרי והיה דוחק בעיני המקשה לומר דבחדא ריעותא נטהר לגמרי ונצטרך המתרץ לדחוק לעיל ולתרץ דאפ"ה ס"ל לשמאי דבחדא ריעותא טהורה לגמרי אף שהוא דוחק אבל להנך לישני ליכא למרמי לשמאי מחבית ומקוה דהאי דמטהר שמאי לגמרי באשה היינו מטעם דאשה מרגשת או מטעם דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי ולא נצטרך לדחוק לשמאי לומר דמשום דליכא באשה תרתי ריעותא מטהר לגמרי וק"ל: ד"ה והתניא המדלה עשרה דליים וכו' הקשה הר"ר מנחם אמאי לא מייתי מתני' דטהרות וכו'. נראה דלשון מייתי לאו דוקא דאר"ל משום רבי ינאי נמי מקשה דאמאי אמר האי לא שנו אלא שאין לה אוגנים וכו' אברייתא ולא אמתני': בא"ד א"נ לא קתני מים במתניתין וכו' עד אלא אמרינן דבדלי זה האחרון נפל תחלה כשהיה ריקן וכו'. נ"ל דלהאי שנויא דתוספות נמי נצטרך לומר דע"כ לא מיירי בחד דלי שדלה בו עשרה פעמים וזה אחר זה דא"כ השתא נמי שייך להלק ולומר דביש לו אוגנים כולם טמאים ואפילו כל מה שהוא בבור וכ"ש הוא דיין ושמן מקבלין טומאה אפילו במחוברים בבור משא"כ במים אלא ע"כ איירי שדולה בעשרה דליים וא"ו ולכך האחרון שנמצא בו השרץ טמא וגם כל מה שנשאר בבור דשמא השרץ היה בדלי קודם הדליים וכשדלה בו טימא כל מה שבבור אבל הדליים הראשונים טהורים בין אין להם אוגנים בין יש להם אוגנים דלא חיישינן שמא היה השרץ בבור מתחלה וטימא הכל אבל אי הוה איירי במים ליכא לשנויי דאיירי בעשרה דליים שדלה בהן בזה אחר זה ולכך כולן טהורין חוץ מן האחרון אפילו ביש להן אוגנים דא"כ מאי אשמועינן פשיטא דכולן טהורין אפילו היה חשרץ מתחלה בבור אין חמים מקבלים טומאה אלא א"כ נימא דניחוש דשמא בכל פעם כשדלה בכל דלי ודלי נגע בשרץ ונטמא ולמה ניחוש כולי האי ולכך פירש בשנויא קמא כשמיירי במים דלא איירי שדלה בזה אחר זה אלא שהעשרה דליים כולן יחד בבור בשעה אחת דהשתא אשמועינן דאפ"ה כולן טהורים ולא חיישינן שמא נגע השרץ בכולן משום ספק טומאה שצפה על פני המים חוץ מן האחרון:

דף ד ע"א ד"ה והא אשה מכוסה היא וכו' לכך י"ל מכוסה היא וכו'. ר"ל לפירוש התוספות ה"פ והא דומיא דאשה קתני ואשה מכוסה היא באופן שהיה לה להרגיש וא"כ ה"ה קופה איירי נמי באופן שהיה לו להרגיש בנפילת השרץ והיינו בקיפה מכוסה: ד"ה שאני אומר וכו' ותירץ ר"ת דגבי כלים וכו' משום דאית להו טהרה במקוה וכו'. ואע"ג דהתם בחולין איירי בצלוחית שאין לה טהרה במקוה כמו כלי חרס מ"מ רוב כלים יש להם טהרה במקוה ולא פלוג רבנן בכלים אבל אוכלין בכולן אין להן טהרה במקוה ולכך לא החמירו לגזור עליהם טומאה: ע"ב ד"ה ואיבעית אימא וכו' לא בא לתרץ וכו'. כלל הענין שלפירוש התוספות האי ואב"א קאי אלעיל אפירכא קמייתא דפריך והתנן ככר וכו' ע"ג דף אלמא לא מחזקינן טומאה ממקום למקום ומשני התם כדקתני טעמא שאני אומר וכו' ר"ל שיותר יש לתלות באדם שנטלו מבנפילה והשתא אתא לומר דאפילו את"ל דאין לתלות באדם יותר מבנפילה אפ"ה לא קשה מידי דהתם בטומאה דרבנן ולכך מקילינן בה ולא מחזקינן טומאה ממקום למקום אפילו לתלות אלא מטהרים לגמרי אבל לעיל גבי קופה לעולם אימא לך דלתלות תלינן ולפירש"י קאי האי ואב"א אפירכא בתרייתא דפריך מכדי האי ככר ספק טומאה ברשות היחיד הוא וכו': ד"ה כל אשה שיש לה וסת וכו' צריכה להיות בודקת וכו' כצ"ל. ור"ל דקתני סיפא וכשהיא עוברת לשמש את ביתה ולפום ריהטא נראה דכוונת התוספות בזה אע"ג דתנן לקמן וכו' דמשם שמעינן דאע"ג דיש לה וסת צריכה לשמש בעדים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דלא הל"ל להפסיק במתני' בבבא זו דהמשמשת בעדים הרי היא כפקידה בין בבא דכל אשה שיש לה וסת דיה שעתה ובין בבא כיצד דיה שעתה וכו' אבל לפי זה לא יתיישב דמה מתרצין התוספות הכא תנא ליה לאשמועינן דאותה בדיקה חשובה למעט במעת לעת וכו' דמה השיבו בזה דמ"מ קשה דבשביל זה לא היה צריך להפסיק אלא ה"ל למיתני אחר בבא דכיצד דיה שעתה וכו' תמשמשת בעדים הרי היא כפקידה וממעטת על יד מעת לעת וכו' ואי לאשמועינן דאע"ג דיש לה וסת צריכה לשמש בעדים זה שמעינן מסיפא דלקמן דקתני אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת וכו' וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ועוד דלפי זה סוברים התוספות דהא דקתני לקמן אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת וכו' קאי אאשה שיש לה וסת ואח"כ אמרו ודלקמן היינו בארבעה נשים דדיין שעתן ואף אמנם שיש ליישב כל זה ברוחק מ"מ ברוב דברים לא יחדל ונ"ל דכוונת התוספות הוא זה אע"ג דתנן לקמן אע"פ שאמרו דיה שעתה וכו' ר"ל ושם לישנו הדינין הנשים שאמרו דיין שעתן צריכין לשמש בעדים א"כ הא דהפסיק הכא בבא דהמשמשת בעדים לאשמועינן דאע"ג דיש לה וסת צריכה לשמש בעדים אין כאן מקומו אלא ה"ל למיתני נמי האי דינא לקמן גבי הא דקתני אע"ג שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת וכו' ומתרצין דהכא תנא לה לאשמועינן דאותה בדיקה חשובה למעט מעת לעת וכו' ומשום הכי היה מוכרח למיתני בבא זו הכא ולכך הפסיק נמי בבבא דהמשמשת לאשמועינן הכא דאע"ג דיש לה וסת צריכה לשמש בעדים והד"ר קאמרו וכ"ת כיון דאשמועינן הכא בהפסקת בבא זו דאע"ג דיש לה ווסת צריכה לשמש בעדים א"כ הסיפא דקתני אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת וכו' למה לי הא כבר אשמועינן הכא ומתרץ דהכא אשמועינן באשת שיש לה וסת ולקמן אשמועינן בשאר הנשים שאמרו דיין שעתן דהיינו הארבע נשים דלקמן במתניתין:

דף ה ע"א בגמ' האי מאי אא"ב בשלמא חד לפני תשמיש וחד לאחר תשמיש אצטריך וכו'. ר"ל יאע"ג דאי דלאחר תשמיש לית בה רבותא אגב האי דלפני תשמיש נקטיה אלא או אמרת תרוייהו לאחר תשמיש תרוייהו פשיטא: ברש"י ד"ה ואב"א לעולם חד לפני תשמיש וחד לאחר תשמיש ואפ"ה תרי ז' כפקידת אלאחר תשמיש קאי וא"ת עד לפני תשמיש למה הוזכר כצ"ל והכל ד"א הוא ומה שכתב וא"ת עד שלפני תשמיש למה הוזכר וכן מה שכתבו בסוף הדבור שאחר זה דאי אבתרא לחודא ראשון למה הוזכר ר"ל למה הוזכר שלא כרין שתרי עד הראשון אינו כפקידה ולא שייך לומר דנקטינן אגב עד דלאחר תשמיש כדלעיל דוה לא שייך לומר כששניהם כפקידה אלא שהאחר הוא פשוט ולא אצטרך לאשמועינן וק"ל: בתוס' ד"ה וברייתא ד"ה וכו' אבל לגמרי לא אתא כרבנן כו' אבל לעיל שאמר ומתני' בשעת וסתה ודברי הכל לגמרי אתי כד"ה אפילו כרבי דוסא משום דמתני' סתמא קתני אשה שיש לה וסת דיה שעתה ולכך לרבנן איבא לפרש דאיירי בשעת וסתה ולרבי דוסא איכא לפרש אפילו שלא בשעת וסתה אבל בברייתא דקתני בהדיא שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה מעת לעת דמשמע בהדיא הא בשעת וסתה אינה מטמאה מעת לעת ולהאי לישנא לרבנן אפי' בשעת וסתה מטמאה מעת לעת ולכך לא לגמרי אתי כרבנן: ד"ה רבי מאיר דמחמיר בכתמים וכו' דא"כ

חכמת שלמה

אבל כאשה בדידה הוא כו' כנ"ל: בד"ה ומאי שנא מתבית בג"ש פריך הס"ד: בד"ה כל ג' ימים כו' על אלו הסמוכין לה כולם כו' כנ"ל: תוס' בד"ה דאיכא כו' מוקי לה בחזקת כו' כנ"ל:

דף ג ע"א רש"י בד"ה מאי רגלים כו' אין רגלים לדבר הס"ד: ע"ב רש"י בד"ה לאביי כו' דיה שעתה וליסנא דמעיקרא כו' כנ"ל: בד"ה מפריה ורביה כו' מן שאשה הס"ד: בד"ה שיש לה כו' ולא יצא הס"ד: בד"ה וכולן טהורין כו' דהואיל ולא מצא כו' כנ"ל:

דף ד ע"א רש"י בד"ה והא דומיא כו' בין זו לזו הס"ד: בד"ה ואב"א כו' ידיו נפלו וחזקיה במכוסה כו' כנ"ל: בד"ה מכוסה בתמיה הס"ד: תוס' בד"ה ככר כו' וי"ל דפריך אי כו' כנ"ל:

ע"ב גמ' בשעת וסתה ורבי דוסא היא כו' כנ"ל: ע"ב רש"י בד"ה א"כ דאשה מרגשת הס"ד: בד"ה אבא להכי כו' גילה ותני יומא הס"ד והד"א:

דף ה ע"א גמ' אפי' למפרע אין רבי מאיר היא כו' כנ"ל: בפיסקא מעת לעת כו' השתא כו' כנ"ל: רש"י בד"ה אינו ממעט כו' לפקידה הס"ד: בד"ה ותמפנה שכבת כו' קמ"ל הס"ד: והא"ת

בין בשעת וסת ובין שלא בשעת וסת וברייתא לא משמע אלא שלא בשעת וסת די"ל דאין זה מקרי תומר בכתם מברייתא כיון דברייתא נמי אשכחן מיהא טומאת מפרע כשלא בשעת וסתה כן נראה מפרש"י : **ע"ב** בד"ה כשחברותיה עסוקות כו' והשתא נמי א"ש דפריך בסמוך לר"י כו' שגם הן טמאות כו' עכ"ל ר"ל דלפי ב' התירוצים א"ש הא דפריך לר"י כו' ושכתבו שגם הם טמאות כו' אינו אלא לתירוץ שני : **בד"ה** היה מתעטף בטליתו כו' וקמ"ל דלא הוה ס"ס כו' עכ"ל ליכא דקמ"ל לא ידענא לאוקמו דמהיכא שמעינן לה דברה"ר בין ספק אחד בין ב' ספקות טהור וברה"י כל ספקות שאתה יכול להרבות טמא כמ"ש התוס' בפרק כל היד בד"ה ספק גררוהו כו' ע"ש ובההיא דה"א אה"כ נגע אימא נמי דליכא לטהורי משום ס"ס דקרוב לודאי ניהו דה"כ נ"ל למאי דמסיק דברה"ר איירי וספק אחד נמי טהור בעלמא אלא דטמא הכא משום דקרוב לודאי וע"ק דהא אכתי איכא ס"ס דשמא לא נגע כלל ואת"ל נגע בשניהם דאם נגע בשרץ כמו כן נגע בטהרות אימא דנגע מתחלה לטהרות ואח"כ לטומאה כמ"ש הר"ש במס' טהרות ונראה להגיה וכצ"ל וקמ"ל דאפ"ה טמא ולא הוה ס"ס טמא כו' ור"ל דנקט בכה"ג שהתיהן לפניו ואינו יודע אם נגע לטומאה ואחר כך לטהרות משום דהוי ס"ס ולרבותא נקט לה דקמ"ל דאפ"ה טמא בא"ה אה"כ נגע משום דקרוב לודאי הוא אבל לא הוי ס"ס משום שמא לא נגע כו' דאם נגע כו' ודו"ק : **בד"ה** ומה כלי חרס כו' ומיהו רש"י פירש כו' מעת לעת שבנדה כמו בנדה עצמה כו' עכ"ל דהשתא פכין קטנים נמי לא יוכיחו כיון דלא הוו בנדה עצמה דלא אתי לכלל מגע וכלי חרס אשר יגע בו הזב וגו' כתי' כדלקמן בפרש"י :

דף ו פרש"י בד"ה ואינה מונה ז' ימים וכו' וכן בכתם לסוף ז' טובלת כו' אבל פתח כדותה לידע כו' עד שתשב שבעה נקיים כדתניא בערכין עכ"ל כן הוא בנוסחת רש"י שלפנינו ואי אפשר לומר כן דבז' נקיים א"א למצוא פתח לנדותה ברואה פעם אחת בטועה כי הכא אלא בי"ז נקיים כדאיתא שם בערכין ודבריו בעצמם סותרים שכתב דלסוף ז' עם יום המציאה טובלת כדין נדה כיון שלא ראתה אלא פ"א ושוב כתב עד שתשב ז' נקיים כדין זבה גדולה ע"כ נראה להגיה גם הכא בפרש"י עד שתשב שבעה עשר נקיים דבזה תמצא פתח נדותה ברואה פ"א כי הכא כמפורש התם ודו"ק : **תוס'** בד"ה אבל היכא דליכא דררא כו' וא"ה ליתני ליה במעלות אחרונות כו' וא"ת והא תע"ל אפי' בחולין טמא שנעשו עט"ק כו' עכ"ל בזה נראה לתרץ קושיתם הראשונה דמ"ה לא תני מע"ל במעלות אחרונות דהכא אף בחולין שנעשו עט"ק משא"כ בבתרייתא דליתנהו בחולין עט"ק וכ"כ התוס' שם בשם ריב"א ולא יתכן להר"י דאכתי לא קים ליה בהא כי פריך ליה עד למסקנא כו' ע"ש פ' חומר בקודש : **בד"ה** כשבדקה כו' ולקמן פ' האשה כו' וא"ר כל שבעלה בחטאת טהרותיו תלויות כו' עכ"ל הא ודאי מאן דאית ליה הכא כל שבעלה בחטאת דהיינו כשיעור וסת דטהרותיו תלויות לית ליה הא דאמרי' הכא לשרוף שירים שבידיה אלא לתלות שירים שבידיה אבל התוס' הביאו כל זה כאן לראיה דבלאחר זמן לכ"ע אין שורפין אלא תולין דבפ' האשה אמרינן כל שבעלה באשם תלוי דהיינו בלאחר זמן טהרותיו תלויות וא"ד אפי' בעלה בחטאת טהרותיו תלויות כו' ומכ"ש היכא דבעלה באשם תלוי וק"ל : **ע"ב** גמ' אה"נ אידי ואידי דקודש נ"ל למהדר כו' ויש לדקדק דלמא קמא הוה בקודש גופיה כדאמר בתרומת לחמי תודה ובתרא הוה בחולין שנעשו עט"ק דלא חמיר כקודש דליתיה בה' אחרונות ומ"ה הדרא ושיילה והיה נראה דללישנא קמא אין מע"ל נוהג נמי בחולין שנעשו עט"ק והך דמדכן בגלילא לא משום לאוכלן עט"ק אלא שיהיה קודם מטוי להם באם יבנה ב"ה אבל מדברי התוס' לעיל לא משמע כן וק"ל : **פרש"י** בד"ה כולן

טמאות משום מע"ל שבנדה היא טמאה כו' עכ"ל לאו דוקא משום מע"ל דמלינו למימר שבדקה עצמה שחרית כתקנת חכמים והוית נמי מפקידה לפקידה אלא דבכ"מ נקט תלמודא מע"ל שבנדה אבל בהיא טמאה הולך לפרש מפקידה לפקידה דהיינו מפקידה קטנה דהא בדקה עצמה בין כל אחד ואחד : **תוס'** בד"ה דאפרסינהו בלישייהו כו' והיה מפורשת בלישייהו ולא לאחר כו' עכ"ל משמע להו בהאי עובדא דר"ג דלא אפסן בד' חלות כדהו"י הכיא דרב טובי כו' וא"כ לא היה להם לפרוש פלישה כיון דלא קרא להם שם אז עד אחר האפיה ושחיטת הזבח אי לאו כדי לעשותם נאות וק"ל :

ח"א דף ו ע"ב קבלה מיניה רב שמואל כ"י בחולין שנעשו עט"ק ולא בחולין שנעשו על טהרת תרומה. מכאן יתיישב מה שנתקשו התוס' בפ"ק דר"ה גם הרא"ש בההיא דפרק הפועלים כתיב לוטי ועשי עוגות וכתיב ויקח חמאה וגו' ואילו לחם לא אייתי אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו פרסה נדה אותו יום ולפי סדר הכתובים אם נטמא הלחם קודם הבשגרה פ"י שפירסה נדה איך לקחה אחר כך חדל להיות לשרה אורח כנשים ואחרי בלותי וגו' דאיכא למימר דודאי אחר הבשורה פירסה נדה אלא שהמלאכים ידעו שבאותו יום תפרוס נדה והגידו כן לאברהם ולכך לא אכלו מן הלחם שנטמא למפרע במעת לעת שבנדה ואע"ג דזקנה דיה שעתה כיון שחזרה לנערותה אין לה דין זקנה והוא שדקדק רש"י לפרש שם כמ"ש הרא"ש דאכל חולין בטהרה שנעשו על טהרת קודש דבנעשו על טהרת תרומה אינו מטמא במע"ל שבנדה כדמסיק הכא קבלה מיניה רב שמואל כו' ודו"ק :

דף ז תד"ה נולד לה ספק כו' ולרבא דשרי לגרום טומאה כו' לריך לתרץ אההיא דפ' ר"י כתירוץ הראשון כו' עכ"ל מזה נראה שמה שמקשה לפ"ה מן התוספתא אינו מדברי התוס' דהכא והוא גליון ומדברי התוס' דפרק ר"י הוא ע"ש וכמו שכתב מהרש"ל דאל"כ תקשי להו נמי הכא לרבא כך מן התוספתא וק"ל : **בא"ד** א"כ כמו שתירץ ר"ת שם דהתם בגיטין ליכא כ"א תסדא כו' עכ"ל גם לתירוץ זה אהך דשמעתין לרבא נמי איכא למימר דשרי משום דליכא הפסד כהן ומדברי התוס' דפ' ר"י נראה דעיקר קושייתם לתרץ דהכא כיון דכבר נולד להן ספק טומאה וא"א להיות טהור לגמרי לא אסרו לגרום טומאה לחולין שבא"י משא"כ בההיא דפ' ר"י דליכא ספק טומאה ואסור לגרום להם טומאה כיון שאפשר שיהיו טהורים לגמרי והא קאי תירוץ ר"ת אההיא דגיטין בפשיטות טפי וע"ש : **בד"ה** שלא תאמר בהוכחות שנינו פרש"י כגון ב' שבילין ספק הלך בטהור כו' עכ"ל משמע להו לפרש"י דלא איירי באים א' שהלך בשביל א' כנראה מלשונו ספק הלך בטמא כו' דא"כ לא הוה ספק מוכחות ובכה"ג פשיטא דהוה טהור דהא אפי' בשנים בבאו זא"ז טהור כמו ששנינו במס' טהרות אבל לפרש"י איירי בב' אנשים שהלך כ"א בשביל אחד ובכל אחד קאמר דספק הלך בטהור ספק כו' והא קאמרי ולדבריו לריך לומר שבאו לשאול בבת אחת כו' ונראה לפרש כי ההיא דתניא בתוספתא כו' ומיירי באים א' שהלך בב' השבילין בטהרות דהוו אלו כו' ואין להקשות כיון דהוא הלך בב' השבילין ונטמא בודאי הרי גם טהרות שניים נטמאו ודאי ממנו די"ל כגון שהזה ושנה וטבל אחר שהלך בשביל הראשון דכה"ג איתא בסדר המשנה במס' טהרות מיהו בתוספתא שלפנינו איתא הגירסא והלך חבירו ועשה טהרות אלו ואלו מוכחות וכ"ה בפי' הר"ש בסדר טהרות והיינו כפרש"י : **בד"ה** ומקפתו קורא כו' ונכון בפסח כו' אחת על כולן דאז הסל מצרפן ואע"פ דאמרינן בפ"ק דבילה כו' הקיצו בתרומת חו"ל עכ"ל ר"ל דנכון בפסח לעשות כן משום דכל אחת ואחת נילושה בפני עצמה דבנילושה יחד א"צ היקף בסל ועיין בתוס' פ"ק דבילה והיא דהכא דמקפת וקורא לה שם אף בנילושה יחד מיירי בחלת א"י ואין לתרץ נמי בקושייתם דלעיל בההיא דפ' כשם דספיר תשיב מוקף כיון דלפני קריאת שם היתה מחוברת משום דאיירי נמי בח"ל דלא לריך הקפה בחלת חו"ל בשעת קריאת שם דדחוק לאוקמא ההיא דהתם דתני בכבילה דאיירי דוקא בחלת

חכמת שלמה

בד"ה והכ"א ס' ואפי' ככי הכי א כפקידה אלאחר תשמיש כו' כצ"ל והד"א : **ע"ב גמ'** נפיסקא כיצד ד"ס שעהס כו' למה ליה כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה נשאלין כו' כלומר טמא הס"ד : **תוס'** בד"ה כשחברותיה עסוקות כו' שהסכין והידים כו' . נ"ב פי' ידים של כהן : **בד"ה** ספק טומאה כו' עוד תנן התם בסיפא היה מקל בידו ונראהו מלאה משקים כו' כצ"ל :

דף ו ע"א גמ' תניא כותים דרבא הרואה כתם כו' עד אלא משעה שראתה הרואה דם כו' עד אלא משעה כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה אף בשעת כו' צריכות לבדוק הס"ד : **בד"ה** מעשה ועשה כו' לזקנתה הס"ד : **תוס'** בד"ה כשבדקה עצמה כו' מן אף כרכ"ל עד דאתא מגופה הג"ה היא : **ע"ב רש"י** בד"ה בשעת הדחק כו' להפסיד טהרות הס"ד : **בד"ה** שאפאן כו' וכן של רקיקין . נ"ב פי' של מצה וכן של רבוכין דהיינו ג' מיני מצה חלות רקיקים רבוכין ומין א' תמן כנגדם : **תוס'** בד"ה דאפרסינהו כו' ונראה דקדושת הפה היכא כו' ומדאסר הככר כו' כצ"ל : **בד"ה** נשפחתו כו' שהם רבן גמליאל אלא רבן גמליאל הזקן ויכול כו' כצ"ל : **בא"ד** חבירו כו' . נ"ב פירוש והא רבן גמליאל דיבנה שהיה בנו של רשב"ג הזקן שנהרג מטיטוס הרשע ואע"פ שהיה נוהג נשיאות אחר שהורבן אחר רבי יוחנן בן זכאי מ"מ זה המעשה שנזכר בלחמי תודה יכול להיות שהיה קודם החורבן קודם נשיאותו עיין בתוס' פ' במה בהמה : **בד"ה** נולד לה ספק כו' מן ועל פירוש הקונטרס קשה דבתוספתא דחלה מסיים בה כצ"ל כו' עד יעשה בטהרה. נ"ב הג"ה היא ונמחק כראה וצ"ל א"צ יש לפרש כו' :

דף ז ע"א גמ' לא אוכלין ולא שותין כו' נ"ב כל זה מתוספתא היא במסכת חלה : **רש"י** בד"ה וקולה לה כו' בסוף פ' כנוקין כו' כצ"ל : ד"ה ודלמא צ"ל דודאי : **תוס'** בד"ה משום שלא תאמר כו' נ"ל שנאו כו' כצ"ל

מהר"ם

דא"כ מה היה לו להאריך וכו' עד ונראה לפרש ר"מ היא המחמיר שהוא רגיל להחמיר בכתמים וכו'. יש לדקדק מה מתרצין התוספות דהא לפירושם נמי יקשה מה היה לו להאריך להגמרא ולומר שהוא רגיל להחמיר בכתמים וי"ל קצת דאם היה משני גמרא בקצרה אין ר"מ היא דתניא וכו' היה נראה קצת דוחק בשיטת המקשה והמתרץ משום שהמקשן הקשה מכלל דת"ק סבר אפילו למפרע כלומר וזהו אין סברא שיסבור הת"ק שיטמא הכתם אפילו למפרע בנשים שהן דיין שעתן דהשתא כתמן יהיה חמור מראייתן א"כ מה השיב התרצן אין ר"מ היא דתניא וכו' והכל טעמא מאי הוא"ל ואין סברא להחמיר כ"כ בכתמים להך הוסיף ואמר אין ר"מ היא שרגיל תמיד להחמיר בכתמים ולכך מחמיר גם הכא וק"ל : **ד"ה** השתא מעת לעת ממעטת וכו' פירש מע"ל דפשעה וכו' . וכתבו פירוש זה משום דהוקשה להו מאי קאמר גמרא השתא מע"ל ממעטת וכו' מאי ק"ו הוא זה אימא לך דהא ודוקא מעת לעת ממעטת כדי שלא תטמא זמן ארוך למפרע אבל זמן קצר דהיינו מפקידה לפקידה ה"א דמטמא למפרע לכך פירשו דהק"ו הוא מטעם פשיעה וק"ל : **ע"ב ד"ה** מסייע ליה לזעירי וכו' תימה דממתניתין לא שמעינן לטמא אדם ובגדים . י"ל דעת התוס' דר"ל לטמא אדם לטמא בגדים לא שמעינן ממתני' אבל לטמא אדם לחוד או בגדים שפיר שמעינן ממתני' דאי לא מטמא אפילו אדם לחוד כ"א אוכלין ומשקין כשאר כלי ראשון לטומאה א"כ למה נקט במתני' מטה הל"ל כלי סתם וי"ל ג"כ דר"ל דאפילו אדם לחוד או בגדים לא שמעינן ממתני' כי אם אוכלין ומשקין ואשמועינן מתני' דלא נימא דמספקו טהור לגמרי כדין דבר שאין בו דעת לישאל הוא"ל וסתם מטה עומדת על הארץ ואין הנדה אוחזה בידיה כשאר טהרות לכך תנא מטה לאשמועינן דכשחברותה נושאות אותה במטה חשוב יש בו דעת לישאל וכ"ש ל"ל דאפי' כשאין חבירותיה נושאות אותה הוי טמאה דהוי רבותא טפי : **ד"ה** כשחברותיה נושאות וכו' ופריך והא אין בו דעת לישאל הוא דאמר כרבי יוחנן וכו'. ואע"ג דלא דמיא לדרבי יוחנן דר"י איירי שהאדם תופס הטומאה בידו והדבר המקבל טומאה מונח על גבי קרקע ובההיא דמחט שנמצא וכו' הוא איפכא שהאדם תופס הסכין שהוא הדבר המקבל טומאה בידו והמטמא שהוא המחט מונחת בבשר ואין זה דומה לרבי יוחנן אלא לזעירי בשחברותיה נושאות המטה שהוא הדבר המקבל טומאה צ"ל דגמרא ס"ל דיותר סברא הוא לטמא כשהאדם אוחז הדבר המקבל טומאה בידו ונוגע בו בטמא דזה מקרי יותר טומאה הבאה בידי אדם מהיכא כשאדם אוחז הטומאה בידו והדבר המקבל טומאה מונח על הקרקע ולכך ס"ל דר"י דמטמא כשהאדם אוחז הטומאה בידו כ"ש דס"ל דמטמא כשאוחז הדבר המקבל טומאה בידו ולכך מוקי שפיר ההיא דמחט שנמצא בבשר כר"י שהכל מקרי ספק טומאה הבאה בידי אדם וכן משמע בדבור שאחר זה שכתבו התוס' וקמ"ל רבי יוחנן אפילו מונחים ע"ג קרקע או טהרות ביד טהור וטומאה מונחת ע"ג קרקע : **ד"ה** ספק טומאה הבאה בידי אדם וכו' עוד תנן בסיפא דטמא ששם רגלו היה מקל בידו מלאה משקין וכו' כצ"ל : **ד"ה** היה מתעטף בטליתו וכו' או טומאות וטהרות לפניו וכו' וקמ"ל דלא הוי ספק ספקא וכו'. וי"ל א"כ מאי פריך המקשה מיתיבי וכו' דמנא ליה דהא דתנא טהור מטעם דהוי דבר שאין בו דעת לישאל דלמא אימא לך דהא דטהור היינו מטעם דהוי ספק ספיקא וי"ל דמשמע ליה להמקשה דהא דתני טהור ר"ל הכל טהור בין הטלית ובין הטהרות ובכל ענין הכל טהור ואי איירי מתני' דוקא כשהטומאה וטהרות לפניו וטליתו טהור הוי מטעם ספק ספיקא הוה אלנו לטמא לכל הפחות הטלית דהא לגבי טלית אין כאן כי אם ספק אחד אם נגע בטומאות או לא נגע אלא ודאי הטעם הוי משום דבר שאין בו דעת לישאל ולכך הוי הכל טהור :

דף ו ע"א בגמ' תניא כותיה דרבא הרואה דם מטמאה מע"ל וכו' הרואה כתם מטמאה למפרע וכו'. בפרש"י משמע שהיה גורס בברייתא בתחלת בבא דהרואה כתם מטמאה למפרע וכו' ואחר כך הרואה דם מטמאה מעת לעת וכו' : **בתוס'** ד"ה אבל היכא דליכא דררא דטומאה וכו' ופירש דאית להו דררא דטומאה דאורייתא כלומר שייכי בטומאות הנוהגים בחולין וכו'. בלאו האי פירושא היו התוספות יכולין להקשות קושייתן ולא תלה קושית התוספות בפירוש זה כלל אלא שכתבו אגב גררא פירושא דשמעתין דהתם וע"ש בתוספות ותמצא שכתבו פירוש זה בדבור בפני עצמו : **בא"ד** וי"ל דמעת לעת לית ליה אפילו דררא דטומאה דרבנן וכו'. משמע מדברי התוספות שבקושיא היה עולה על דעתו שמה שמשני בגמרא כי קתני היכא דאית ליה דררא דטומאה אבל היכא דלית ליה דררא דטומאה לא קתני ר"ל דררא דטומאה דאורייתא קתני אבל היכא דלית ליה דררא דטומאה דאורייתא כגון מעת לעת שבנדה דלא הוי כ"א דרבנן לא קתני גבי מעלות ולכך הקשו ליתניה במעלות אחרונות דלית להם נ"כ דררא דטומאה דאורייתא ותירצו דמאי דקאמר בגמרא אבל היכא דלית ליה דררא דטומאה לא קתני ר"ל דבמעת לעת ליכא דררא דטומאה כלל אפילו דררא דטומאה דרבנן כמו שפירשו בסוף דבריהם דבשעה שעוסקת בטהרות אין שם ספק טומאה כלל : **ד"ה** מאי לאו בין דקדש בין דתרומה כו' עד משום דרשב"א פליג התם אף בקדשים. פירוש דס"ל דאף בקדשים אינו מטמא כתם למפרע עד שעת הכיבוס כי אם מעת לעת שלא יהא כתמה חמור מראייתה כדאיתא התם אבל מ"ם המיהה לי מאי הקשו התוספות מהתם דהא התם אכתם קאי דמטמא למפרע עד שעת הכיבוס ולכך אינו מטמא עד שעת הכיבוס אלא בקדשים והכא בשמעתין קאי אראיה דמטמא מעת לעת אימא לך דמטמא אפילו בתרומה וצ"ע : **ד"ה** כשבדקה עצמה בשיעור וסת וכו' עד אלא דניחא ליה למינקט שיעור וסת ולשרוף אבל לאחר זמן אע"ג דהוי ספיקא דאורייתא אין שורפין כדאמר בשמעתין דפרוזדור ולקמן בפרק האשה נמי אמרינן כל שבעלה באשם תלוי וכו' כך הם שיעור והמשך דברי התוספות וכן נ"ל ומה שכתוב בספרים אף בירה"ר דבשמעתין דפרוזדור מוכיח וכו' אין זה מדברי התוספות רק גליון הוא וטעה הסופר וכתבו בפנים וכן מצאתי בתוספות ישנים : **ע"ב ד"ה** בשעת הדחק וכו' וי"ל דהאי בשעת הדחק היינו אדם שנגע במעת לעת שבנדה ועשה מעט טהרות לפני ראייתה וכו'. הא דפירשו התוספות שעשה מעט טהרות קודם הוראתו ולא פירשו שלא עשה שום טהרות כלל קודם הוראתו רק על פי הוראתו של רבי שהורה שהנוגע הוא טהור הלך הנוגע ועשה הרבה טהרות ועל זה אמר דבי כדאי הוא ר"א וכו' נראה דס"ל דאם לא עשה מקודם זה שום טהרות כלל לא היה רבי מורה להקל לכתחלה כיון דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר אע"ג דעדיין לא נזכר שרבים פליגי עליה לכך כתבו שאיירי שגם לפני הוראתו עשה מעט טהרות היה מורה להקל מפני שעדיין לא נזכר שרבים חולקים עליו אבל לאחר שנזכר שרבים חולקים עליו לא היה חושש להפסד מעט טהרות אם לא שעסק אחר כך בטהרות הרבה ע"פ הוראתו וכו' דאילו לרבנן אפילו בשביל הפסד טהרות הרבה לא היה לו לטהר דלא דמי לשנת בצורת כיון שלא נעשה ההפסד קודם ההוראה כ"א לאחר הוראתו : **בא"ד** וע"ל שעת הדחק שהשאל הלך לו וכו' בצ"ל : **ד"ה** נולד לה ספק טומאה כו' פי' נולד לה ספק הנוהגת אף בחולין וכו'. המשך דברי התוס' כך הם שהם מפרשים דהספק שקודם גלגול איירי בספק הנוהג אף בחולין דהשתא אין לאסור לא משום הפסד כהן ולא משום משמרת תרומותי משום דכיון דנולד בה כבר ספק שנוהג אף בחולין היתה בלאו הכי החלה אסורה לכהן אבל אם קודם גלגול נולד בה ספק הנוהג בחלה ולא בחולין סבירא ליה לתנא דמתניתין אע"ג דלא היה אסור לעשותם בטומאה משום משמרת תרומותי מכל מקום היה אסור משום הפסד כהן דאי לא עשאה בטומאה לא היתה החלה אסורה לכהן כיון שעדיין חולין גמורין הן קודם גלגול והדר קאמר אבל א"ל מתניתין שלעולם אימא לך שהספק שנולד בה קודם גלגול איירי נמי שנוהג בחלה ולא בחולין ואפ"ה ס"ל למתני' דליכא משום הפסד כהן שמתני' איירי שמפריש עליה ממקום אחר דאין נראה דקרי ספק טומאה וכו' אלא ודאי מתני' איירי שקודם גלגול נולד בה ספק שנוהג גם בחולין אבל אם נולד בו ספק שאינו נוהג בחולין ס"ל לתנא דמתניתין שהיה אסור לעשותה בטומאה משום הפסד כהן דלא איירי כלל מתניתין במפריש עליה ממקום אחר : **בא"ד** ועל פירוש הקונטרס קשה דבתוספתא מסיים בה וכו'. פירוש אמתניתין דהכא נולד בה ספק טומאה עד שלא נגלגלה וכו' מסיים בה בתוספתא וכן פירות עד שלא נגמרה מלאכתן וכו' ובפירות אם הקדים תרומתן קודם גמר מלאכתן תרומתן תרומה דהיינו הקדימו בשבלין ואפ"ה קתני בתוספתא דעד שלא נגמרה מלאכתן יעשו בטומאה ואין כאן איסור משום משמרת תרומותי וזה סותר פרש"י : **בא"ד** ונראה דהתם נמי לא אסור משום משמרת תרומותי כפרש"י. ר"ל אלא דלא כפרש"י : **בא"ד** בסופו ולרבא דשרי לגרום טומאה וכו' צריך לתרץ וכו' כתירוץ הראשון וכו'. ויש להקשות לפי זה א"כ תקשה לרבא התוספתא דלעיל שהקשה מינה לפרש"י דמסיים בה וכן פירות עד שלא נגמרה מלאכתן וכו' אלמא דאף בפירות לא שייך איסור משמרת תרומותי קודם שנגמרה מלאכתן ונראה לתרץ דרבא ס"ל דבעד שלא נגלגלה או נגמרה מלאכתה לתרומה ותרתי בעי דשיהא בה הפסד כהן וגם שיהא ראוי קצת לחול עליו שם תרומה כגון ביין ובפירות עד שלא נגמרה מלאכתן ואז אסור לגרום לה טומאה בידים ולכך בההוא דאין בוצרין דאיכא תרתי דהא ראוי לחול עליו שם תרומה שהרי אם הפריש אפילו קודם שיקפה או שישלה הוי תרומה ושייך ביה קצת איסור דמשמרת תרומותי וגם איכא הפסד כהן משום דהא לא נולד בה שום ספק מקודם לכך אסור לגרום לה טומאה בידים אבל בההיא דתוספתא אע"ג דראוי לחול על הפירות שם תרומה כיון דאין כאן הפסד כהן שהרי נולד בהם ספק טומאה כבר מקודם וכן בההיא דהניזקין דשרי רבא לגרום טומאה קודם גלגול אע"ג דאיכא הפסד כהן כיון דאין ראוי לחול עליו שם חלה שהרי אם הפריש חלה קמח לא עשה ולא כלום ולכך מותר לגרום טומאה בידים :

דף ז ע"א תד"ה שלא תאמר בהוכחות שנינו פרש"י כגון ב' שבילין וכו'. התוס' סוברים שרש"י ר"ל שני שבילין ושני בני אדם וכל אחד הלך באחד מהן ועשה טהרות ואין ידוע איזה מהן הלך בטמא ואיזה מהן הלך בטהור והתוספות מפרשים שני שבילין ואדם אחד שהלך בשתיהן ואחר כל אחד עשה טהרות כל שני הטהרות טמאים דאיזה מהן נטהר : **ד"ה** וכולן טהורין לבני חכנסת פרש"י דקאי אמשאן כבר וכו'. פירוש הא דקאמר וכולן משום דקאי אפילו אמשאן כבר : **ד"ה** ומקפת וקורא לה שם הכא משמע דאפילו בשעת קריאת שם צריך הקפה כצ"ל : **בא"ד** נוטל שיעור חלה מעיסה שלא הורמה. ר"ל שנוטל שיעור חלה על העיסה הטמאה מאותה עיסה הטהורה קודם שהורמה חלתה מטנה דאם הורמה מטנה כבר חלתה א"כ לא היה אפשר להפריש ממנה על הטמא משום דהוה ליה מן הפטור על החיוב : **בא"ד** וי"ל דהתם מיירי כשיש הרבה מעיסה טהורה וכו'. ר"ל דהתם לא מיירי שאין בכל העיסה הטהורה אלא כשיעור חלה מעיסה הטמאה ומקיפה ומפריש כל העיסה הטהורה לחלה על הטמאה ע"י קריאת השם אלא מיירי שהעיסה הטהורה גדולה יותר ויותר ומקיפה ע"י כביצה באמצע וקוצה וקציצה וק"ל : **בא"ד** והא דפסקינן לקמן כר"א וכו' היינו להתחייב בחלה וכו'. פירוש וטוטל ומפריש חלה מן הטהורה עצמה ועל עיסה הטמאה ביחד ונעשה חלה בשעת הפרשה וקציצה וק"ל : **בא"ד** ונכון בפסח להגיע כל המצות כשמפרישין ומפריש על ידי קציצה קצה מהאחת על כולן אבל בשיש בעיסה שיעור חלה אלא שרוצה להפריש כל העיסה האחרת על זו ע"י קריאת השם וע"י הקפה אז גם לר"א בעי נגיעה : אחת

תו"ל כיון דסתמא קתני ובההיא דפ"ק דביצה ופ' עד כמה קאמר בהדיא תרומה תו"ל אוכל והולך כו' ודו"ק : ע"ב גמ' אלא הא קמ"ל שאין למדין הלכה כו' דבר זה ברייתא הוא בפ' י"כ דאין למדין הלכה מפי תלמוד ואיכא למימר דשמואל ודאי לא בא לאשמועינן כלל הך מלתא אלא משום דאין למדין הלכה מפי תלמוד כדאיתא שם אצטריך ליה הכא לאשמועינן הכא הלכתא בהנך כולהו ותלמודא דקאמר דקמ"ל שמואל דאין למדין כו' היינו לפי סברת המקשה דע"כ לא הוה קים ליה הך דפ' י"כ מדפריך מאי קמ"ל שמואל בכולהו והא קמתרץ דמדשמואל קמשמע ליה הך דאין למדין כו' וק"ל : תוס' בד"ה שמותי הוא כו' מי הודה למי וקאמר ב"ש לב"ה א"ר אסי כו' ור"א לאו שמותי כו' עכ"ל נראה משום דאפשר לפרש הא דא"ר א יתרום ותשרף דהיינו כב"ה לתרום א' מהן כשיעור תרומה טמאה שבו והשאר מותר ואפשר לפרש נמי יתרום ותשרף כב"ש דהיינו לתרום אחד מהן כשיעור תרומה טמאה שבו דמותרת לישרף והשאר תלוי ולא תאכל משום טמאה שנתערב בה ולא תישרף דתרומה אסור לשרוף וקא"ר אסי כיון דר"א שמותי קאמר עליה דלאחר שהודה קאמר הכי דתירום ותישרף ע"כ דמודו ב"ש לב"ה ותירום א' ותישרף והשאר מותר קאמר : בד"ה משום דקילי אבל הנך כו' משום דהוי מי"ח דברים כו' עכ"ל ל"ע דמאי אולמא הך די"ח דברים האמורים בפ"ק דשבת מההיא דכלים שנטמאו במשקין דגזרו נמי לטמא משום משקין דזב וזבה ואימא נמי דלא גזרו אלא במשקין דעלולין לקבל טומאה כדאמרי' בשמעתין גבי אחורי כלים :

דף ח גמ' ואם איתא לימא ליה כי אמר אבא הלכה כר"א בד' בסדר כו' ויש לדקדק כיון דדברי שמואל ע"כ הכי מתפרש בד' בסדר טהרות א"כ מגלן לרבי זירא ולר' פדת דדברי ר"א אביו נמי לא מתפרש הכי ואפשר דשמעי מר"א בפירוש דדוקא קאמר בכל שיתא סדרי משנה : ע"ב שם ומי קאי והתניא אור יוה"כ כו' אבל למאי דקאמרינן מעיקרא דר"א משום דרבי חנינא בן גמליאל קאמר לא קשיא ליה דאיכא למימר דר"א משום ר' חנינא בן גמליאל קאמר הכי והנא דברייתא פליג אדר"א וקאמר דר' חנינא בן גמליאל לית ליה הכי ותרי תנאי אליבא דר' חנינא בן גמליאל הוו : שם אי ר"א מאי איריא אילן שאינו עושה כו' דלישנא דקאמרי חכמים מפני שקטפו זהו פריו הכי משמע אף שאין לקטף פרי כלל חייב בשביעית מפני שקטפו הוא במקום פריו דמשמע ליה לר"א דבעושה פרי נמי איירי משום דסתמא קתני המעמיד בשרף ערלה ועוד דר"י בעית ליה פגין קאמר דמותר בשרף האילן ועיקרן ומיני' נשמע דר"א אוסר אפי' בכה"ג : בפרש"י בד"ה דילדה לז' שמא ניכר עוברה לשלים ימיה דהיינו ב' חדשים ושליש עכ"ל ירא' מפירושו דסומכוס בכל גונא בין ביולדת לט' בין ביולדת לז' קאמר שלשה חדשים שלמים אלא דליכא רא' ליולדת לז' דשמא אזלינן לשליש חדשי עיבור דסתם נשים דיולדין לט' דה"ל שליש עיבורה ג' חדשים שלמים או נימא דניזל בתר שליש עיבור דידה דהיינו ב' חדשים ושליש ורש"י שפירש בחומש כמשלש רובו של ראשון ורובו של אחרון והאמצעי שלם הוא ע"פ ב"ר שיש שם מי שחולק על סומכוס וסובר הכי ובפרק החולץ איכא נמי מאן דפליג על סומכוס לגבי הבהמה אבל מדברי הרא"ש פ' ויש נראה שאין חולקין וסומכוס נמי מודה ביולדת לז' דהוכר עוברה לשליש ימיה ואין נראה כן מסוגיא דהכא ומפרק החולץ אלא דבכל גונא בעי ג' חדשים לסומכוס ועיין בפי' הרא"ש :

ח"א דף ח ע"ב שלשה חדשים כו'. שנאמר ויהי כמשלש חדשים כו'. מתוך הסוגיא משמע דג' חדשים שלמים וכ"כ הפוסקים וא"כ זכר לדבר כמשלש חדשים ג"כ שלמים משמע ביולדת לט' ואינו מסתפק אלא ביולדת לז' שמא ניכר עובר לשלים ימיה כו' כפרש"י הכא ובחומש פרש"י כמשלש גם חדשים רובו של ראשון ושל אחרון כו' הוא על פי ב"ר גם מה שפרש"י בחומש דתמר לז' הולידה ע"פ ב"ר הוא דמתוך שמעתין מפרש"י משמע דאינו מסתפק אלא ביולדת לז' וזכר הוה האי קרא מיהא ליולדת והכא"ס נדחק לקיים כל זה ע"פ ב"ר ואין להאריך ודו"ק :

דף ט תוס' בד"ה הא ליכא חרדה כו' וי"ל דסמיך ארישא כו' ומיהו קשה דבפרק כל היד מוכיח כו' ואיכא מאן דלא מפרש התם רישא כר"מ כו' וי"ל כו' עכ"ל אין דבריהם מובנים לן דמאי אולמא להו הך רישא אמאי לא נימא נמי בכה"ג קמיירי הך רישא דבדקה השתא ומצאה טמאה דטמאה מעת ועתה דבליכא חרדה קאיירי גם מה שהקשו אההיא דפרק כל היד מהא דאיכא בפרק בנות כותים מאן דלא מפרש רישא כר"מ כו' אמאי לא תקשי להו כן אהך דהכא דקיימינן בה למאי שתירצו דסמיך ארישא ומלשון התוס' שכתבו בתירוצם בתרא וי"ל כו' ולא כתבו וע"כ נראה לפרש דדייק כו' נראה שכל זה שכתבו וי"ל דסמיך ארישא כו' ומיהו קשה דבפרק כל היד כו' אינו מלשון התוס' אלא גליון דהשתא וי"ל דדייק מדקתני מסלקת כו' הוא תירוץ לקושייתם דלעיל ואף אם הוא גליון נראה ליישב דבריו בדוחק דרישא משמע להו דלא בדקה השתא דהכי מפרשינן הך מתני' בפ' בנות כותים אבל יש לה וסת מותרת וצריכה בדיקה כו' הזידה ולא בדקה טהורה הגיעה שעת וסתה ולא בדקה טמאה דע"כ הזידה ולא בדקה טהורה דקתני היינו דלא בדקה השתא ומצאה טמאה וטהורה מכאן ולהבא קאמר דאי בדקה השתא ומצאה טמאה מהשתא קאמר טהורה מקודם לכן לא הוה אצטריך ליה לאשמועינן דטהורה כיון דלא בדקה עצמה שלא בשעת וסת קמיירי מהיכי קא באת לטמאה ודומיא דהכי אית לן למימר בהגיע שעת וסתה ולא בדקה דלא מצאה טמאה השתא ואפ"ה טמאה כמאן דאמר וסתות דאורייתא הוא והא דקשיא להו אההיא דפרק דכל היד מההיא דבנות כותים דאיכא מאן דלא מפרש לה כר"מ ולא קשיא להו דהכא אפשר לומר דודאי הכא לא נחית להכי ומוכח שפיר מסיפא ואם תקשה דלא מוכח דוסתות דאורייתא ומיירי דהשתא בדקה ומצאה טמאה כו' וכדאמרי' בפ' כל היד למאן דאמר וסתות דרבנן הריני אומר לך דארישא סמיך ואית ליה לרבי יוחנן בפשיטות דכולה ר"מ היא וכדמסיק בפרק בנות כותים אבל בפרק כל היד דנחית לכך מלתא ומאי איירי דהשתא בדקה ומצאה טמאה כו' וע"כ דלא מוכח לה כלל אביי אלא דארישא סמיך קשיא להו שפיר דלא ה"ל למסתם הוכחתו מלהשמיט לאתויי הרישא דמי יימר לן דארישא סמיך בהוכחתו ואית ליה בפשיטות דכולה ר"מ היא כיון דאיכא מאן דלא מפרש התם הרישא כר"מ ודו"ק : בד"ה ונוגע טמא וא"ת כו' שזה בא לו טומאה על ידי נגיעה וזה כו' עכ"ל מהתוס' דפ"ק דיומא והקשו שם אמאי הדר ביה ממאי דאוקמוה מאי מזה נוגע ולימא הכי הא דלא בעי נוגע כיבוס כי לא נגע שיעור הזאה ודבעי כיבוס בדנגע שיעור הזאה וע"ש באורך :

ח"א דף ט ע"א דם נעכר ונעשה חלב כו' מ"ש דר"מ דכתיב מי יתן טהור מטמא וגו'. עיין פרש"י משום דהוה לבעל דין לחלוק שב' רשויות הם ח"ו שבראו אלו ב' ההפכיים ממש טהור וטמא וכדעת המין שהוא מי שברא אור לא ברא חשך וכו' קאמר אם כדעת המין מי הוא שיתן הטהור מן הטמא גופיה דהיינו חלב טהור מדם טמא אי לא אחד הוא שברא שניהם וכן יש לפרש באדם העשוי מט"ז וביומי הנדה ומקיים והיינו דאמר שלמה אחכמה וגו' לכאורה אבל הכי דנקט קאמר שיתן טהור מטמא אבל כפ"י פירשו אמזה ואנוגע ואפשר דמשמע ליה דדריש ליה אפרה אדומה מדכתיב אחכמה בה"א נקבה דה"ל למכתב אחכם ולאוקים מתני אבל לשון נקבה רומז על הפרה שאחכם בה והיא רחוקה ממני וק"ל :

דף י תד"ה קחזיא בעונות מאי פרש"י כו' מודה דדיה שעתה בשניות עד שתחזיק או כרבי או כר"ש בן גמליאל ואע"ג דרישא רבי היא סיפא רשב"ג דלרבי כיון דחזאי לסוף עונה כו' עכ"ל וכל"ל ור"ל דהיכא דלא איתחזקה בדמים קודם הפסקת עונות ראשונות לרבי נמי דיה שעתה בשניות דלית כאן חזקה דבהפסקה קמייתא ודאי חזרה לקדמותה אבל בהך סיפא כיון דהוחזקה בדמים מדמינן לה להגיע זמנה דהשתא בהפסקה הרי זימני איכא חזקה לרבי דשינוי וסת הוא ולא סילוק דמים ובשניות מטמאה מע"ל ולא אתיא סיפא כרבי וק"ל : בא"ד ולפי' זה הא דתניא זקנה שעברו עליה ג' עונות שניות דיה שעתה אתיא דלא כרבי כו' עכ"ל אע"ג דלגבי תינוקת לא קיימא הך סברא כדאמר רב גידל דשניה נמי דיה שעתה משום דחזרה לקדמותה והכא נמי בעברו עליה עונות שניות ליכא חזקה דבהפסקה ראשונה חזרה לקדמותה וצריכה להתחזק בדמים אבל בזקנה דלא שייך חזרה לקדמותה ודאי דקיימא אף למסקנא הך סברא ובעונות שניות מטמאה מע"ל לפרש"י ודו"ק : בפרש"י בד"ה א"ר גידל פעם ראשונה היא הראיה הסמוכה להפסקה כו' עכ"ל ופי' דחוק הוא שפי' דהראשונה היא הסמוכה להפסקה ראשונה וכן באידך דרב גידל הראשונה היא הסמוכה להפסקה שניה דל"ל לרב גידל למנקט כלל ההיא ראיה הסמוכה להפסקה דדיה שעתה כיון דלא מיבעיא לן הדר חזיא בעונות מאי אלא על ראיה ראשונה שאחר ראיה הסמוכה להפסקה ולא הל"ל אלא קחזיא בעונות מאי א"ר גידל דיה שעתה גם מלת בעונות אינו מדוקדק דהל"ל הדר קחזיא בעונה דבראיה עונה אחת שאחר ראיה הסמוכה להפסקה קמבעיא ליה ולולי פרש"י נראה לפרש דאליבא דרשב"ג קמבעיא ליה דבוסתות שהם לן תנא כותיה וכדלקמן נמי לגבי קפיצות דנקט ג' כמו שכתבו התוס' שם והך סיפא כרשב"ג מני אתיא כיון דג' זימני חזיא בהפסקה הויא חזקה דאף בהפסקה ראשונה לא מחזקינן לה בחזרה לקדמותה והכי קמבעיא ליה דקתני אם אחר הפסקה ראשונה עברו עליה עוד ג' עונות שלא ראתה עד אחר עונה שלישית ומבעיא לן אם אותן עונות לא עברו עליה בלא ראיה אלא דקחזיא נמי אחר עונה ראשונה ושניה שאחר ראיה הסמוכה להפסקה ראשונה ובתרווייהו קמבעיא ליה כפרש"י דאם דיינינן ליה בהגיע זמנה משום דהוחזקה רואה בין בראשונה בין בשניה מטמאה מע"ל ואם דיינינן לה בהפסקה ראשונה בחזרה לקדמותה בין בראשונה בין בשניה דיה שעתה עד ראיה עונה שלישית שהיא ראיה רביעית עם הראיה שאחר הפסקה ראשונה דצריכה להתחזק ג' זימני בדמים ובראיה זו הרביעית תטמא מע"ל וקאמר רב גידל דפעם ראשונה ושניה שאחר ראית הפסקה ראשונה דיה שעתה משום דבהפסקה חזרה לקדמותה וצריכה בהן להתחזק שבשלישית תטמא מע"ל וכן הפרש באידך דרב גידל דלרשב"ג קמבעיא ליה שפיר בין בראיה ראשונה בין בשניה שאחרי ראיה הסמוכה להפסקה שניה וקאמר רב גידל דלגבי ראיה ראשונה דיינינן לה בחזרה לקדמותה אף בהפסקה שניה ודיה שעתה ולגבי ראיה שניה דיינינן לה בהגיע זמנה בהפסקה שניה דכולי האי לא אמרינן חזרה לקדמותה והדברים ברורים ודו"ק : תוס' בד"ה ר"י אמר טהורה משמע הא כתם שאחר שלישית טמא דהיינו כרבי כו' עכ"ל משמע להו דכתם שאחר שלישית טמא מדלא פליג ר"י נמי בכתם שבין שלישית לרביעית והיינו ע"כ משום דסבר כרבי דהא ר"י סבר דכל זמן שלא טימאה כבר מע"ל לא גזרו על כתמה כדקאמר כיון דלא אתחזקה כו' וא"כ לרשב"ג לא גזרו על כתמה אלא עד אחר ראיה רביעית אבל מדפליג ר"י בכתם שבין שניה לשלישית ולא פליג בראיה שלישית גופה דדיה שעתה לאו ראיה דסבר ר"י כרבי דאיכא למימר דנקט כתם שהוא טהור לגמרי וק"ל : ע"ב גמ' שהיא בימי עיבורה ואחת בימי

מהר"ם

אחת על כולן וכו'. פירוש צריך שיגעו כל המצות זו את זו כשמפריש אחת על כולן בהקפה ע"י קריאת השם שאין חסל מצרפן לענין הקפה אפילו לרבי אליעזר כדלעיל : ע"ב בגמ' ורבנן מדאורייתא לא עבדינן ק"ו דמדאורייתא אין אוכל מטמא כלי ואין משקה מטמא אוכל ורבנן הוא דגזרו גזירה משום משקין דזב וזבה משקין דעלולין לקבל טומאה וכו' כצ"ל והספרים שלפנינו מוטעים וק"ל :

דף ח ע"א בתוס' ד"ה ואבוך אמר וכו' דבהגזול קמא אית להו וכו' כצ"ל : בא"ד טעמא דרבי יוסי וכו' תירוצא היא לא קיימא לן כותיה כצ"ל : ע"ב ד"ה והא קשיש מיניה טובא וכו' וכן נראה דבפרק המפלת א"ר חנינא וכו' נראין דברי ר"מ וכו'. ר"ל ומדקאמר רבי חנינא שנראין דברי ר' מאיר ורבי מאיר לא היה בימי רבן גמליאל הזקן ומדקאמר רבי חנינא נראין וכו' א"כ משמע דהוה קשיש מיניה א"כ ע"כ רבי חנינא בנו של ר"ג דיבנה הוה : ד"ה מאן חכמים וכו' ולא נימא שלש מחלוקות בדבר. פירוש ר"ש ס"ל אפילו באילן שאינו עושה פירות אין לקטף שביעית ור"א ס"ל אפילו באילן שעושה פירות יש לו שביעית וחכמים מכריעין דבאילן שעושה פירות ס"ל דיש לו שביעית ובאילן שאינו עושה פירות אין לו שביעית אבל השתא דאמרינן שחכמים היינו ר"א אין כאן כ"א מחלוקת רבי שמעון ורבי אליעזר וצ"ל שהתוס' ס"ל דרבי יהושע כוותיה דרבי שמעון ס"ל ושניהם דעת אחת הם :

דף ט ע"א ד"ה קושי סמוך ללידה וכו' ומשני מטהרי' אנו בולד וכו'. התוספות קצרו השיטה דהתם במקום שהיה להם להאריך והכי איתא התם דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד אתה אומר וכו' או אינו אלא מחמת אונס כשהוא אומר אשה כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור פי' דזוב משמע מ"מ טמא מה אני מקיים דמה דמה מחמת עצמה ומה ראית לטהר את הולד ולטמא באונס מטהר אני בולד שיש טהרה אחריו וכו' ואב"א מאי דעתך לטהר באונס ולטמויי בולד אין לך אונס גדול מזה והשתא לפי האיבעית אימא אין נפקא מינה באין טהרה אחריו אלא הטעם תלוי בלידה דע"כ צריך לאוקמי קרא דמטהר אולד וא"כ ה"ה בלידת רוח כיון דאקרי לידה רחמנא טהריה וק"ל : ד"ה הא ליכא חרדה ולא בדקה טמאה אלמא וסתות דאורייתא וא"ת דלמא וסתות דרבנן וכו'. המשך דברי התוספות כך הם וא"ת דלמא לעולם אימא לך דר"מ ס"ל וסתות דרבנן ולכך ס"ל דמועיל סילוק דמים אבל מ"ד וסתות דאורייתא אינו מועיל שום סילוק וכ"ת אי ס"ל לר"מ וסתות דרבנן בלא חרדה נמי טהורה ול"ל טעמא דחרדה מסלקת הדמים אצטריך דהכא איירי דהשתא לאחר הוסת זמן מה בדקה ומצאה טמאה וכ"ת אם כן מה מועיל חרדה הא טמאה היא לענין זה מועיל דלא מטמאינן לה למפרע משעת הוסת הואיל ואיכא חרדה אבל אי ליכא חרדה כיון דמצאה עצמה השתא טמאה הוי טמאה למפרע משעת הוסת אפילו למ"ד וסתות דרבנן וא"כ הא דקתני ר"מ אם היתה במחבא וכו' ולא בדקה טהורה ר"ל טהורה מלטמא למפרע משעת הוסת וק"ל : בא"ד ומיהו קשה בפרק כל היד מוכיח מהכא וכו'. י"ל למה מקשו התוספות מפרק כל היד משמעתין ה"ל לאקשויי דהא הכא בשמעתין מוכיח נמי דסבר ר"מ וסתות דאורייתא וע"כ צ"ל דסמיך ארישא כדבסמוך ואיכא לאקשויי דלמאי ר"מ פליג ארישא ויש ליישב דהכא עיקר כונתו של ר"י אינו כ"א לפשוט הבעיא אי מועיל סילוק דמים אי לא ור"י ס"ל דמתני' דפרק בנות כותים רישא וסיפא כולה ר"מ היא כדאיכא מאן דמפרש לה התם כן בפרק בנות כותים ופשים מינה אפילו למ"ד וסתות דאורייתא כיון דדמיה מסולקים לא בעיא בדיקה ולא אתי השתא להוכיח דר"מ סבר וסתות דאורייתא דזה ס"ל לרבי יוחנן בפשיטות דרישא וסיפא כולה רבי מאיר היא ואמר טעמא דאיכא חרדה וכו' וסמיך ארישא דמתניתין דהתם אבל התם בפרק כל היד לא אתי אביי התם אלא להוכיח ממתני' זו דר"מ סבירא ליה וסתות דאורייתא ואי אמרת דאין לו שום הוכחה אחרת אלא דסמוך ארישא א"כ תקשה ליה הא נמי אין הוכחה מוכרחת דאיכא למימר ולפרש מתניתין דהתם דר"מ פליג ארישא ולכך מקשו התוספות מפרק כל היד וק"ל : ד"ה לפיכך דרבי מאיר וכו' השתא לא בעי לשנויי מהו דתימא דתרתי בעי ר"מ וכו' כצ"ל : ע"ב בגמ' ולא מבעיא שכוונה אלא אפילו פיחתה ואפילו הותירה וכו'. לפי סוגיא דשמעתין נראה דלא גרסינן ולא מבעיא וגם לא גרסינן ולא הותירה אלא ה"ג ולא שכוונה אלא אפילו פיחתה והותירה וכן משמע ברש"י : ברש"י ד"ה ועוד עברו וכו' כדבעינן לפרש בסיפא. ר"ל לקמן :

דף י ע"א ברש"י ד"ה הדר קחזיא וכו'. כיון דהוחזקה רואה קודם הפסקות שלשה עונות ראשונות וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה קחזיא בעונות וכו' כיהו מודה דדיה שעתה בשינוי וסת עד שתתחזק או כרבי או כרשב"ג ואע"ג דרישא רבי היא סיפא רשב"ג היא דלרבי כיון דאי חזיא לסוף עונות וכו' כצ"ל : בא"ד וכי חזרו ועברו עליה שלשה עונות שניות נמי מטמאה וכו' כצ"ל : בא"ד דהוי רבותא טפי וכו' אין להוכיח דאפילו ראתה סוף ג' עונות שניות מטמאות מעת לעת וכו' כצ"ל ור"ל מדקתני בברייתא דלעיל ושהגיע זמנה לראות וכו' עברו עליה שלשה עונות וראתה דיה שעתה ולא קתני נמי ועוד עברו עליה כדלעיל וכ"ת דסמוך אדלעיל דאשמועינן גבי לא הגיע זמנה לראות הוה ליה למיתני ועוד עברו עליה וכו' גבי הגיע זמנה והוה ילפינן מיניה ג"כ במכ"ש לא הגיע זמנה ומתרץ דמצינו למימר וכו' : ע"ב ברש"י ד"ה מתקיף לה וכו' ושרין שתולה בשומרת יום וכו' ובבתולה שדמיה טהורים שמעינן מינה דאין לה כתם וכו'. פירש אשה שהשאילה להן חלוקה ואח"כ לבשה אותו ומצאה בו כתם תולה שהוא בא מהן משום דאינו מזיק להן כלום דכתמיהם טהורים

חכמת שלמה

כנ"ל : ע"ב גמ' משום דזב וזבה משקין דעלולין כו' כנ"ל : רש"י בד"ה אין אומרים כו' כחדש שיגיע ויעיד שראהו כנ"ל. וכ"נ נ"ל שלא ראה על דרך לא ראיתי אינה ראיה וה"ה לא שמעתי וק"ל : בד"ה ואין פוסלין את האוכלים כו' כנ"ל : בד"ה אחורי כו' בפ"ק דפסחים הס"ד : בד"ה ועכול יוס' כו' ואפילו בנגיעה הס"ד :

דף ח ע"א רש"י בד"ה שרודה כו' עיסתו פתות פתות מחמשת כו' כנ"ל : בד"ה כיעור כו' ומלוגמא כו' נ"ב פי' רפואה : תוס' בד"ה ואבוך כו' הנך טעמי מ"מ דרבי יוסי כו' כנ"ל : ד"ה מפני שצריך לומר כו' נ"ל אחר ד"ה והא קשיש כו' : בא"ד המתחיל מפני כו' ממוצאי שבת מפני שצריך כו' כנ"ל :

ע"ב רש"י בד"ה בתולת דמים דמי נדה ולא דמי כו' הד"א : בד"ה דילדה כו' שני חדשים ושליש קמ"ל דאזלינן בתר רוב נשים כנ"ל והס"ד וג"כ וכעין זו בפ' בן סורר ומורה בריש פ' ע"ש נ"ל : תוס' בד"ה והא קשיש כו' א"ר חנינא בן גמליאל וכי סתת היה והלא מתניתו היה וחורש היה ואי בן רבן גמליאל דיבנה כו' כנ"ל :

דף ט ע"א רש"י בד"ה אמר רב ספי כו' דמעת לעת דרבנן הס"ד : בד"ה ומטמאה כו' לקדמותו הס"ד : בד"ה טהור מטמא חלב מדם הס"ד : בד"ה לא א' כו' של עולם הס"ד : בד"ה ועוד נוגע כו' ועד הערב הס"ד : בד"ה הניחא כו' במס' זבחים ל"ב פלוגתא דתנאים במסכת זבחים ואינו בהדיא רק דשקיל וטרי בפרק כל הזבחים דרבנן סברי צריכא שיעור כו' ור"א סבר אין צריך כו' : בד"ה כדי שיסכול כו' ולא שיספוק בקיעת כנ"ל : תוס' ד"ה הא ליכא כו' אלמא וסתות דאורייתא כי הגיע שעת וסתה כו' כנ"ל : בד"ה מאי מזה כו' שהוא בפרה תרתי ש"מ ונוגע כו' כנ"ל והד"א : ע"ב גמ' אפים לעבידתא ותנו רבנן כו' כנ"ל : רש"י בד"ה ימי טומאה כו' מאי טהרה הס"ד : בד"ה שניה דיה שעתה כו' בשאר חזקות הס"ד : בד"ה ועוד עברו כו' לפרושי בסיפא הס"ד : בד"ה ושהגיע נ"ל וכשהגיע זמנה כו' : תוס' בד"ה ימי טומאה וטהרה כו' וקרא[נמי] קרי ליה כו'. נ"ב פירוש לראיה שראתה בתוך י"א ימים כו' ודו"ק :

דף י ע"א רש"י בד"ה הדר קא כו' ראיה זו הס"ד : בד"ה מאי דיה שעתה כו' מעת לעת מי אמרינן הא דהדר כו' הפסקיתה לראות כו' כנ"ל : בד"ה ושניה כו' הא דנקט כדפרי' דלא תימא כל ראיה כו' דיה שעתה כנ"ל והס"ד : בד"ה כתם שבין ראשונה לשניה שנמצא בבגדה של תינוקת שלא הגיע כו' כנ"ל : תוס' בד"ה חזיא בעונות כו' בהפסקות שלש עונות כו' שלש עונות שניות מטמאה מעת לעת כו' כנ"ל : ע"ב גמ' מכלל דשופעת כי נגרא אנא כו' כנ"ל : רש"י בד"ה מתקיף לה רבי אלעאי כו' אין לה כתם דקתני בפרק האשה כו'

דאי

מניקותה כו' למאי דקאמרינן לעיל דהנך ג' עונות בעונות בינונים מל' יום א"א לאשכוחי אחד בימי מניקותה דה"ל דמי טוהר ואפשר דלא קאמרינן עונות בינונים אלא באשה שאין לה וסת אבל בים לה וסת הוי עונה עונה דידה דהשתא אפשר לאשכוחי א' בימי מניקותה באשה שיש לה וסת ועונה דידה הוא יותר ממ' יום ודו"ק :

דף יא בפרש"י בד"ה ממעין סתום כו' בתוך ימי נדתה כי מתניתין דלא מיירי בתחלת נדה כו' עכ"ל מהרש"ל מחק מפרש"י מן דלא מיירי כו' עד חוץ מנדה ונראה שיש לקיים נוסחות ישנות שבפרש"י ופירוש לפירושו דהוצרך תלמודא לאוקמא מתניתין בתוך ימי נדות ומודה ר"י במעין פתוח ולא סגי ליה בתחלת נדות דהיינו ביום ראשון לנדתה דלא צריכה בדיקה כיון דכבר הוקבע אותו יום משום דמשמע ליה לתלמודא דלא מיירי דוקא בתחלת נדה דהא לא מפליג בה וסתמא קתני כו' דמשמע נמי בתוך ימי נדתה דלא צריכה בדיקה ולכך הוצרך למימר דמודה ר"י במעין פתוח ואע"ג דבלאו הכי א"א לומר דאיירי בתחלת נדה דא"כ תקשה מאי למימרא כדאקשינן לקמן גבי יושבת מכל מקום נראה לו מדלא אסיק תלמודא נמי הכי אי בתחלת נדה מאי למימרא משמע דבלאו הכי ליכא לאוקמא בתחלת נדה כפרש"י משום דסתמא קתני וחדשים מקרוב באו בדפוס שהגיהו ואיירי בתחלת נדה כו' ואולי הבנת המגיה תחלת נדה הוא תחלת וסת ובכל זאת א"א להולמו דאי משום דסתמא קתני מיירי נמי בתחלת וסת מה"ט נמי ע"כ דמיירי נמי בסוף וסת דהייט מעין סתום כיון דלא מפליג ביה מידי ואם כן אמאי אינה צריכה בדיקה אבל נוסחות הישנות נכונות כמ"ש (א) : **תוס'** בד"ה ממעין סתום פירש רש"י כו' ומעין פתוח כגון שראיות כו' היו בתוך ימי נדה או כ"ה בירחא וריש ירחא או ריש ירחא וה' בירחא כו' עכ"ל כצ"ל ורצה לומר שכתבו ב' דרכים בציור מעין פתוח הראשון הולך בדרך שצייר רש"י מעין סתום ליירו התוס' ההפך ממנו מעין פתוח שהוא בראשונה כ"ה בירחא וריש ירחא וכן בשניה ובשלישית לא חזאי אלא ריש ירחא והציור הב' הוא שכתב ג"כ רש"י במעין פתוח ריש ירחא וה' בירחא וכן בשניה כו' וק"ל : **בא"ד** כפי' אחר דרש"י דפי' שראתה אבג"ד רצופין בג' חדשים ראשונים עכ"ל בראתה בא' מג' חדשים אבג"ד נמי סגי וכפרש"י דבג' חדשים כו' נמי ר"ל בא' מג' חדשים וק"ל : **ע"ב** גמ' אמאי תשמש בעדים דדלמא נשתנו כו' אבל אהא דפסקה מחמת תשמיש וראתה דטמאה לא תקשה ליה תשמש בעדים דשמא הפסוק מחמת השמים ותראה אחר כך דמ"מ הוא עד דלפני השמים לא בעי דבין תראה דם ובין לא תראה טהורה היא מה שאין כן הכא דנשתנו כו' דעד דלפני תשמיש נמי בעי דאם תראה ונשתנה דטמאה ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה כאן שלא שמשה הא כו' מנו דבעיא בדיקה לאחר תשמיש לטהרות בעי' נמי בדיקה לפני השמיש לבעלה כו' עכ"ל דלטהרות עד שלפני השמיש איט ממעט כפקידה מתוך שמהומה לביתה כדאמרינן לעיל אבל לבעלה בעיא בדיקה דשמא תמצא טמאה ותאסר לשמש ומיהו אי לאו מנו דבעיא בדיקה לאחר תשמיש לטהרות לא בעיא נמי הך בדיקה דלפני תשמיש לבעלה דכל לבעלה לא בעיא בדיקה וק"ל : **תוס'** בד"ה אפי' הכי מימי טהרה לימי כו' ואין להקשות לר"א דאמר כל אשה שעברו עליה ג' כו' עכ"ל דבריהם אינם מובנים דהא בימי טוהר מניקה היא ולר"א בד' נשים דיין שעתן בלא עברו עליה שלש עונות דפליג את"ק דקאמר בזקנה שצריכה ג' עונות וקאמר איהו דבזקנה לא תלי' בעברו ג' אלא בכל אשה שעברו עליה ג' עונות דיין שעתן וכן נראה מדברי התוס' לעיל וכ"כ התוס' פ"ד ע"ש תדע דאלת"ה לר"א מה לי ד' נשים ומ"ל כל שאר נשים דהא טלן שוין אבל הכי הוה להו למימר ואין להקשות לר' יוסי דסבר בהריא במניקה דבעי ג' עונות כו' תבדוק בימי טוהר שמא הפסוק כו' גם מה שכתוב בתירוצם דמימי טהרה לימי טומאה לא מקרי הפסקה עכ"ל תמוה דבהדיא אמרינן בפ' בנות כותים דימי טוהר משלימין ג' עונות בלא ראתה בהם לרב ולגוי אפי' ראתה בהם ויש ליישב בזה בדוחק דהשלמה כגון בעברו עליה ב' עונות בימי עיבורה ואחד בימי טוהר אמרינן כי התם אבל הכא דימי טהרה לימי טומאה לא מקרי הפסקה הייט בשכל הג' עונות בימי טוהר דנקבה דומיא דקביעות וסת דקאמר היינו בשכל הג' ראיות בתוך פ' דנקבה כפרש"י ול"ע : **בד"ה** תניא נמי הכי כו' אפילו ערה טמאה כו' עכ"ל אע"ג דלקמן גבי אשה שיש לה וסת ערה בעיא בדיקה וישנה לא בעיא בדיקה היינו דהניחה בחזקת טהורה דלא בעיא בדיקה בערה אלא מגו דאומרת כיון שראויה לעסוק בטהרות אבל הכא בהניחה בחזקת טמאה אדרבה יש טפי לטמא בישנה שלא תוכל להודיע לו שהיא טמאה אבל בערה כיון שלא אמרה לו שהיא טמאה שריא ולכך אשמועינן הכא דאפי' בערה טמאה עד שתאמר טהורה אני וק"ל :

דף יב הד"ה מהו למיעבד כי הא מתניתא פרש"י כי הא מתניתא דבעיא בדיקה או תביעה כו' עכ"ל פירוש לפירושו דמיבעיא דבעיא בדיקה או התביעה במקום הבדיקה כדאסיק כיון דהתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו או דאין צריך לא בדיקה ולא תביעה וקא"ל דלא בעיא בדיקה ולא תביעה במקומה משום דמגניא באפיה ומהא קשיא להו דתביעה לא מגניא באפיה ולא ניחא להו גם כן לפרש כלשון שני שפרש"י דמיבעיא ליה אי לא בעיא בדיקה וסגי בתביעה כמתניתא אי דבעיא בדיקה דוקא דאפשר דמשמע להו דבבדיקה נמי בערה לא מגניא באפיה וק"ל : **בא"ד** דאפי' באין לה וסת לא בעיא בדיקה אפי' בישנה מ"מ כו' עכ"ל ביש לה וסת ודאי קאמרינן לעיל דלא בעיא בדיקה בישנה כיון דשלא בשעת וסתה הוא אבל בערה בעיא בדיקה שראויה לעסוק בטהרות אבל באין לה וסת באינה עסוקה בטהרות דהויא כל שעה בחזקת טמאה אדרבה טפי הוה צריך בישנה בדיקה לבעלה כמ"ש ג"כ לעיל ולהכי קאמרי לא בעיא בדיקה אפילו ישנה כו' ועוד אפשר שהוא נמשך למטה אפי' בישנה מ"מ דלמא תביעה בעיא א"כ כו' וק"ל : **בא"ד** אי נמי בערות דוקא כו' עכ"ל אבל בישנה בעיא תביעה טפי לבעלה מבערה דכיון דאינה עסוקה בטהרות לית לן להחמיר כלל בערה וכמ"ש סברא זו גם כן לעיל : **בא"ד** אי נמי ביש לה וסת עכ"ל רלה לומר דבישנה ביש לה וסת היכא דאינה עסוקה בטהרות כההיא מתני' דלקמן נמי לא קא מבעיא לן דלא בעי תביעה אבל ביש לה וסת בעסוקה בטהרות ודאי דקמבעיא ליה כדקאמר מהו למעבד כי הא מתניתא והך מתניתא ביש לה וסת ועסוקה בטהרות מיירי דמש"ה משמע להו דהך מתניתא לא מצרכה מידי בישנה כיון דאוקמה ביש לה וסת דוקא דבאין לה וסת ודאי דצריך בדיקה בישנה בעסוקה בטהרות כדאמרינן לעיל ודו"ק : **ע"ב** גמ' הא אמרה שמואל חדא זימנא כו' הא ודאי דהך דרבי אבא בר ירמיה אצטריכא לאשמועינן באין לה וסת דאפי' ישנה צריכא בדיקה דהך מלתא לא שמעינן ליה ממתני' כמו שכתבו התוספות לעיל דלא מיירי בישנה וא"כ הכי נמי דלא שמעינן ליה מהך פיסקא דהלכה כר"ח בן אנטיגנוס וצ"ל דהכי קאמר הא אמרה שמואל כו' והך פיסקא דהלכה כר"ח בן אנטיגנוס לא אצטריכא : **בפרש"י** בד"ה מאן דמתני כו' והאמר שמואל חדא זימנא לעיל דאוקימנא למתני' דקתני משמשת בעדים בעסוקה בטהרות כו' עכ"ל להאי פירושא ר"ל דקושטא הוא דמדרב יהודה גופיה קפריך אהא דהי עסוקה בטהרות כו' ולא מייתי מדרבי אבא ב"י כו' אלא אהא דהכל לבעלה כו' וק"ל : **תוס'** בד"ה אילו הייתי יודע שכך הוא ואם התאמר והא כיון דאינה תובעת כתובתה לא מצי כו' עכ"ל נתתי הכא לתלות קושייתם בכיון דאינה תובעת כתובתה לא מצי להוציא לעז כו' ור"ל דבלאו טעמא דהשתא היא דאברית נמי בעלה לא יוכל להוציא כדקאמרינן דמשום דאמרינן ליה יפה לך שתיקותך מדבורך שלא יוציא לעז כו' ולא אצטריך ליה למימר התם השתא הוא דאברית אלא משום קושיא דהכן מי שתקינן אבל בתוספות דפרק הבע"י ובפרק השולח הקשו בפשיטות דאמאי לא נימא הכי הכא הוא דאברית וע"ש : **בא"ד** ואי לאו טעמא השתא הוא דאברית אפי' רבנן לא חיישי לקלקול גבי איילונית כו' עכ"ל וצריך עיון אכתי רבנן דלא חיישי לקלקול גבי איילונית משמע התם דהיינו ר"מ בר פלוגתיה דר"י ואמאי היים רבי מאיר הכא לקלקול גבי אשה שאין לה וסת טפי מהתם ודו"ק : סליק פרק שמאי אומר

(א) מכבוד הגאון מוהר"ר שאול ז"ל אב"ד דק"ק אמשטרדם . נ"ב עי' במהרש"א שהאריך לקיים הנוסחא הישנה בפירוש דחוק ולולי דברי הגאונים יש לקיים הנוסחא הישנה בפשיטות דודאי פירוש תחלת נדה דקאמר רש"י היינו תחלת וסת והוצרך לפרש דלא תקשי היכי קתני נדה אינה צריכה בדיקה הא זמנין דצריכה לבדוק כגון בתחלת וסת שהיא רוצה לקבוע וסת והואי ריש ירחא וה' בירחא דצריכה בדיקה בה' בירחא שמא תראה פעם ג' בה' בירחא להוד וכמ"ש התוס' לכך פירש רש"י דודאי תנא דמתני' לא מיירי בתחלת וסת דהא סתמא קתני חוץ מן הנדה וקאי אדלעיל דקתני אע"פ שאמרו דיה שעתה והיינו אשה שיש לה וסת כדפרש"י והאי קתני צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה וכיון דלא מפליג תנא מידי מסתמא הך דחוץ מן הנדה קאי אהך דדיה שעתה דלעיל דמיירי שיש לה וסת קבוע א"כ ודאי מיירי תנא דמתני' במעין פתוח משום הכי אינה צריכה בדיקה דלא אהני לב מידי ובהכי אתו דברי רש"י כפשוטן בלי שום גמגום וק"ל :

חכמת שלמה

כו' עדמיה טהורים מהתם שמעי' דאין לה כתם כו' כצ"ל : **בד"ה** רוקה ומדרסה כו' רוקה כשוק וקים לן שקודם לכן ראתה שתי פעמים ואין אנו כו' כצ"ל : **בד"ה** ולא ידענא כו' כרוקה ומדרסה הס"ד : **בד"ה** לא מבעיא נ"ל ולא מבעיא כו' : **בד"ה** מעוברת והיא מניקה כו' כצ"ל :

דף יא ע"א גמ' ובשבת קפלה ולא חזאי כל זה נמחק . וכ"כ דעת הרמב"ם והרמב"ן שלישנא אחרינא חולק על לשון ראשון ממש וא"כ אחרינא דקאמר הכא לאו דוקא או נ"ה קאמר אחרינא כלומר ששנתה מן אחד בשבת הראשונה שראתה דוקא בקפילה אבל הרשב"א כתב שהלישנא אחרינא אינו חולק ואיירי שבשבת לא קפלה ודו"ק עיין במגיד משנה : **שם** בפיסקא והיושבת על דם טוהר קא סלקא דעתא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה לימים ולקפילה כו' על ידי קפילה הס"ד : **בד"ה** והיושבת על כו' שטוב הוא הס"ד : **בד"ה** ומשמשת כו' ולאחר תשמיש הס"ד : **בד"ה** ובעלה כו' דמים שלה הס"ד : **בד"ה** ממעין כו' כגון דחזאי ריש ירחא כו' כצ"ל : **בא"ד** מן דלא מיירי כו' עד חוץ מן הנדה כל זה נמחק. וכ"כ בס"א איט : **בא"ד** לא מסגיא ראיה דרביעי נחדש כו' כצ"ל : **בד"ה** מבקבת כו' היא טמאה הס"ד : **תוס'** בד"ה ממעי כו' בתוך ימי נדה או ריש ירחה כצ"ל והשאר נמחק . וכ"כ בס"א אינו :

ע"ב רש"י בד"ה ורואה שלא כו' לא פסקה הס"ד : **בד"ה** כאן שלא שמשה כו' והכא ליכא מיגו לישנא אחרינא כאן ששמשה לאחר כו' שמש עכרן והא דתני כו' כצ"ל והד"א : **בד"ה** הא נמי כו' פ"ב הס"ד : **בד"ה** בין יש לה ס' דאע"ג כו' הס"ד : **בד"ה** ואוקימנא לקמן הס"ד : **תוס'** בד"ה ומשמשת בעדים אארבע נשים כו' כצ"ל :

בד"ה תניא נמי הכי כו' כיון שתבעה אין לך כו' כצ"ל :

דף יב ע"א גמ' וזהו עדן של צנועות כו' . נ"ב הערוך פירש לשון עת וזמן היינו משום שמצא בגירסא עידן ביו"ד אבל לפי גירסת הספרים שלנו נראה לפרש לשון עד שבודקת בו ולשון עדן בנו"ן לנקבות וק"ל : **רש"י** בד"ה בדיקה נ"ל לבדיקה : **בד"ה** דאם כן נ"ל אם כן : **בד"ה** וזהו עדן כו' את הבית וזהו עדן כו' כצ"ל והד"א : **ע"ב** גמ' רש"י בד"ה לא בעיא כו' לישנא אחרינא כו' . נ"ב נ"ל שהאי נ"א שכתוב ברש"י אינו מלשון רש"י עצמו דא"כ למה מערב שני הפשטים יחד דהא לפי' הראשון יכול נמי לפרש סודני מטיל שכר והא ראיה שבסוף כילד מברכין א"ל רבא לרב פפא סודני כו' והתם ליכא לפרש דרך גנאי או בתמיה ואפ"ה פירש"י לפי שרב פפא מטיל שכר תמרים היה וכן לפי' השני שהוא בתמיה יכול נמי לפרש ת"א והא ראיה שהערוך פירש ירא שמים וגרס לא מגניה באפיה כלשון שני אלא לשון אחד הוא של רש"י והשני הוא פירוש אחר ואינו מן הפנים וכן מלאתי בפי' ישן מדוייק נ"ל : **בא"ד** יושב בביתו אמר ליה כו' שכרא לא פסיד כו' סודנא רהיט לא מיגניא כו' כצ"ל והד"א . וכ"כ אלא תמרי בהלוך פוי' כלי שטוחנין בו תמרים : **בד"ה** מאן דמתני קשיא דרב יהודה אדרב יהודה כו' . נ"ב ודעת המפרשים מה דאמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אינו פסק הלכה ממש ויכול להיות ששמואל גופיה פסק אף באינה עסוקה ודו"ק : **תוס'** בד"ה לא פי' כו' שהיא מרגילתו כו' . נ"ב פי' הסיתו לעבירה :

סליק פרק שמאי אומר

מהר"ם

דאי היו כתמיהם טמאים לא היתה תולה בהן דמאי חזית לתלות בהם מברידה ועי"ל ריש פרק האשה : **בא"ד** והא הכא דאילו חזתה מטמאה מע"ל וכו' . פירוש אם נשתנה דם ראייתה מדם בעילה ראשונה ועיין לקמן דף י"א ע"ב :

דף יא ע"א בגמ' לישנא אחרינא וכו' ובשבת קפצה ולא חזאי ולהד בשבת אחרינא חזאי וכו' . נראה דלא גרסינן אחרינא : **בתוס'** ד"ה אלא לקפיצות וכו' וקשה דא"כ לישני וכו' . ר"ל ולמה משני לא קבעה וסת לימים לחודייהו ולקפיצות לחודייהו ולקפיצות ת"ל לשנויי דקבעה וסת לקפיצות לחודיידו ולא באה הברייתא למעוטי אלא לימים לחודייהו וב"ת לימים לחודייהו פשיטא הא איכא לשנויי כגון דקפיץ בחד בשבת וכו' כדמשני בתר הכי ולמה חזר מסברת המקשן דהוה ס"ד כדברי רב הונא דקבעה וסת לקפיצות לחודייהו אע"ג דלא קבעה וסת לימים לחודייהו והשתא דמשני דברייתא אתי למעוטי דלא קבעה וסת לא לימים לחודייהו ולא לקפיצות לחודייהו כשפריך לימים פשיטא לא אצטריך לשנויי אמר רב אשי כגון דקפיץ בחד בשבת וכו' אלא ה"ל לשנויי דאתא לאשמועינן הברייתא דאף לקפיצות לחודיידו לא קבעה וסת כיון דלפרש"י לקפיצות לחודייהו לא הוה פשיטא וק"ל : **ד"ה** ממעין סתום וכו' ומעין פתוח כגון שהראיות הראשונות של וסת היו בתוך ימי נדה כגון דריש ירחא וה' בירחא וכן בשניה ובשלישית ראתה בחמש בירחא וכו' והא דכתוב בספרים אי כ"ה בירחא ודריש ירחא וכו' דברי מותר הם הגה שיש ליישבו והכל אחד הוא דכשראתה בתחלה בכ"ה לחדש ואח"כ בראש חדש שאחריו וכן בשניה ובשלישית ראתה בר"ח ולא בכ"ת שלפניו א"כ הוי נ"כ ראיות הראשונות בימי נדה וק"ל : **בא"ד** וי"ל דאיהו מפרש מעין פתוח דחזאי ג' זימני וכו' . ר"ל ובזה איירי מתני' דלא מצרכה בדיקה אבל אי חזאי תרי זימני ריש ירחא וה' בירחא ובשלישי ראתה בה' בירחא ולא ראתה בריש ירחא זה מקרי מעין סתום וקבעה לה וסת ולמאי דפרישית וכו' ע"ל בתוס' : **ברש"י** ד"ה ובתולה שדמיה טהורים וכו' ואפי' נשתנו מראה דמיה וכו' . לכאורה משמע דרש"י מפרש הכא כלישנא אחרינא שכתב רש"י לקמן בשמעתין ע"ש : **ע"ב ברש"י** ד"ה כאן ששמשה וכו' משום ששמשה עכשיו וכו' . ר"ל כששמשה עכשיו אינה צריכה לבדוק לאחר התשמיש והואיל ואינה צריכה לבדוק לאחר התשמיש לפני תשמיש נמי לא אצרכוה רבנן כמו שכתב רש"י לקמן בסמוך ולכך קתני מתני' דאינה צריכה לשמש בעדים ומאי דקאמר בגמרא כאן ששמשה הוי כאילו אמר כאן דאיירי לתשמיש אין צריכה בדיקה : **ד"ה** כאן שלא שמשה וכו' שלא שמשה היום אלא בטהרות עסקה וכו' . ר"ל שאין הבדיקה לאחר התשמיש אלא לטהרות ולכך שחרית וערבית דאין הבדיקה לאחר תשמיש ולא שייך לומר שמש עכרן ואינה לצורך תשמיש כ"א בשביל הכשר טהרות אם עסקה בהן בלילה לאחר התשמיש שצריכה בדיקה שחרית כדי להכשירן וכן בערבית כדי להכשיר טהרות של יום צריכה בדיקה ומשמע דלאחר תשמיש מיד אין צריכה בדיקה אפי' אם רוצה לעסוק בטהרות דהא אי נמי חזיא ונשתנה מראה דמיה טהורה דאמרינן שמש עכרן : **בא"ד** לישנא אחרינא כאן דשמשה לאחר תשמיש

רש"י

ראשון וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה חדא מכלל חברתה אתמר וכו' אלא רבא דייק מדלא מפליג רבי אבא לרבי זירא וכו' . ר"ל מדלא השיב לו חילוק זה בין יש לה וסת לאין לה וסת כשהקשה לו רבי זירא ממתניתין דקתני דאפי' שיש לה וסת צריכה בדיקה ועיין לקמן בשמעתין :

דף יב ע"א בגמ' אלא אמר רבא צנועות עד שבדקו בו לפני תשמיש זה אין בודקת בו לפני תשמיש אחר וכו' . הא דלא קאמר עד שבודקת בו לפני תשמיש אין בודקת בו לאחר תשמיש נראה משום דלאחר תשמיש אין שום נפקותא אם אין העד לבן כ"כ דהא בלאו הכי מתלכלך משכבת זרע שרגיל להיות שם מחמת תשמיש : **בגמ'** לעולם כשיש לה וסת וכו' . אבל ליכא לאוקמי באין לה וסת דא"כ קשיא ישנה דלשון הברייתא משמע דישנה מותר לו לבא עליה כמו שהיא ישנה וכשישנה אין כאן תבעה ובאין לה וסת ס"ל דאפי' ישנה בעיא בדיקה: [שם] וכיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו . צריך להתישב בדבר זה שהרי מתניתין קתני ומשמשת בשני עדים אבל אשה בעולם אפילו כשבעלה אתה בבית ולמה תחשב תביעה כבדיקת עד וצ"ל דגמרא ס"ל דטעם דהצריכוה חכמים בדיקת עד משום דשמא ראתה טפת דם ואינה נותנת לבה לזכור שהרגישה דכשבעלה בעיר אינו רגיל להאריך בפיוסין כמ"ש התוספות לכך תקנו חכמים בדיקת עד אבל כשבא מן הדרך רגיל לתובעה ולהאריך בפיוסין ומתוך כך נותנת בלבה לזכור אם הרגישה דבר וצ"ע : **ברש"י** ד"ה וזהו עדן של צנועות וכו' דאמרינן בפ"ב הצנועות מתקנות וכו' . ר"ל דרבי אמי בשם ר"י מפרש דהא דקתני לקמן בפ"ב הצנועות מתקנות להם שלישי וכו' הוא העד שלפני תשמיש דתנן במתני' דהכא ודתנן התם דרך בנות ישראל משמשות בב' עדים לאחר תשמיש אחד לו ואחד לה והצנועות מתקנות לחן ג"כ עוד עד לפני תשמיש היינו הא דתנן הכא וכשהיא עוברת לשמש את ביתה ולפי המסקנא תיקון הצנועות אינו אלא עד שבודקת בו לפני תשמיש זה אינה בודקת בו לפני תשמיש אחר ועיין לקמן בפ"ב דף י"ד במתני' בפרש"י : **בתוס'** ד"ה מהו למעבד וכו' פרש"י וכו' . מתוך לשון התוס' משמע שהם מפרשים שמה שכתב רש"י או בדיקה או תביעה שר"ל דבעי מיניה מהו למעבר כי הא מתניתא לעשות שום דבר או בדיקה או תביעה או א"צ לעשות שום דבר כלל לא בדיקה ולא תביעה ופשיט ליה דלא צריך שום דבר כלל אפי' תביעה משום דמגניא באפיה ועי"פ דרך זה מקשין התוס' על רש"י מה שמקשים אבל לא משמע כן מלשון רש"י כאשר מובן מעצמו וק"ל : **ע"ב ברש"י** ד"ה לא בעיא בדיקה וכו' לישנא אחרינא וכו' . לישנא דרש"י מגומגם ומעורבב ופירש הלישנא אחרינא אין להם צירוף זה לזה : **בתוס'** ד"ה דמתני הא לא מתני הא וכו' וא"ת והא מתני' ביש לה וסת וכו' משמע דסבר כרבי חנינא בן אנטיגנוס וכו' . מתוך קושית התוס' משמע שהם הבינו מדברי רש"י דר"ל דמההיא דרב יהודה דלעיל לא נשמע דהלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס דאשה שיש לה וסת מותר לקיימה לכך הקשו דהא מדמוקי שמואל מתני' באין לה וסת וכו' ש"מ דס"ל דהלכה כר"ח וכו' ולא משמע כן מפרש"י אלא שרש"י ס"ל דמדרב יהודה דלעיל לא שמעינן אלא דשאינה עסוקה לא בעיא בדיקה אבל לא שמעינן מיניה דהלכה כאותה משנה דעסוקה בטהרות בעיא בדיקה והכא אשמועינן דהלכה כרבי חנינא וכאותה משנה דעסוקה בטהרות בעיא בדיקה אבל דהלכה כרבי חנינא דמותרת לשמש שמעינן שפיר מהא דרב יהודה דלעיל דמדמוקי למתני' דוקא בעסוקה בטהרות אבל אינה עסוקה כלל לבעלה לא בעיא בדיקה אפילו באין לה וסת מכלל דסבירא ליה דאשה שאין לה וסת מותרת לשמש וי"ל דהתוס' שפיר הבינו כוונת רש"י ואעפ"כ הקשו לו דס"ל דהא בהא תליא דהואיל ואוקי מתניתין דלעיל באין לה וסת מכלל דכרבי חנינא ס"ל בהא דאין אסורה לבעלה לעולם ממילא ס"ל נמי כר"ח בהא דאמר דבעיא בדיקה ותירצו וי"ל דמתני' משמע שפיר וכו' . ר"ל הא דאוקי מתני' באין לה וסת כרבי חנינא לאו מכח דסבירא ליה דקיימא לן כרבי חנינא אלא מכח דכן הוא משמע ממתניתין וק"ל : סליק פרק שמאי אומר

(מהרש"א נדה)

פרק כל היד

דף יג גמ' שיגלא אחוז באמתך כו' והתניא ר"א אומר כל האוחז כו' דליכא לאוקמא הכא אחוז באמתך ע"י מטלית עבה קאמר כיון דרב יהודה שאל ממנו הך מלתא היאך ישתין שלא יבא לידי הרהור ה"ל לפרושי אחוז באמתך במטלית עבה מש"כ מתניתין דתרומה דלא נחית להך מלתא ושפיר מצינן לאוקמא דאיירי במטלית עבה וק"ל: **תום'** בד"ה אוחז והתניא ר"א אומר כו' ואם תאמר לימא כו' היינו למטה מעטרה דשרי כו' עכ"ל אע"ג דלבדוק עצמו לא שרי למטה מעטרה כמ"ש לעיל בסמוך משמע להו הכא משום תרומה שרי כמו משום נגועות ומשום בית הכנסת וק"ל:

ח"א דף יג ע"א כל האוחז כו' כאלו מביא מבול כו'. כפרש"י דהיינו מתם כתפסיהם שאוליא זכעם נבעלה שהשחיתו דרכם לשאיט מינם כדאמרינן פרק חלק תלמד שהרכיבו בהמה על חיה כו' והכל על האדם שאין מולידין זה מזה ואמרינן שם מימי מבול קשים כש"ז כו' ע"ש: **המוציא** כו' שנאמר וירע בעיני ה' אשר עשה וגו' ותפרש ביה ומתת אונה וגו'. שהיה דש מבפנים וזרה מבחוץ כדאמרינן פ"ב דיבמות וחייב מיתה הוא מדה כנגד מדה שבהשחתת זרעו מחסר נפשות וכדלקמן כאילו ש"ד שדינו במיתה ומייתי ליה שנאמר הנחמים באלים וגו' פרש"י כלומר בעלי הנאות עכ"ל ובספר ישעיה פירש לפי הדרש דהכא הנחמים שאלים המתחממים בש"ז תחת האלים כו' ע"ש ודריש ליה אל תקרי שוחטי אלא סוחטי היינו שסוחטין מגופן הש"ז שהיה ראוי להיות ולד והיינו כאילו ש"ד ואפשר משום דכתיב שוחטי בשי"ן דריש נמי כאילו שוחטין הילדים בסחיטה זו הש"ז מגופן ומתן דדרים ליה כאילו עפ"ז כדלקמן דמגרי ביה יצה"ר היום אומר לו כך כו' ולמחר א"ל לך ועבוד ע"ז והולך ועובד וק"ל: **בי כנישתא** דשף ויתיב בנהרדעא כו'. בערוך בערך שף פירש בגלות יכניה וסיעתו כד אתו לנהרדעא בנו כנישתא ויסדוה באבנים ועפר דאייתיאו בהדייהו מבית המקדש כו' וקראוה שף ויתיב כלומר שנסע מקדש ויתב שם והיתה שכינה שמהון כדאמרינן במגילה בכל היכא שריא שכינתא בכנישתא דשף ויתיב בנהרדעא כו' ע"ש והיינו דאמרינן הכא משום ביעתותא דשכינה דבההיא כנישתא שריא שכינה כמו במקדש מיהו בשאר בית הכנסת נמי איכא למיחש דכל בי עשרה שכינתא שריא: **ביעתותא** דלילא ואיגרא כו'. לא הוזכר בהך עובדא שהיה בלילה אלא באיגרא אלא דאי לאו לילה לא היה ירא שמא יפול גם אפשר שביום היה יורד מבהכ"נ וק"ל: **אימתא** דמריה כו' קרי עליה אין זה יולד אשה כו'. עפ"ה כן בעון תוללתי ובחטא יחממתני אמי פ"ש חמימות ש"ז וק"ל: **ע"ב ולימא** אסור דקא מגרי יצה"ר כו'. בכל שאר איסורין לא קימא הכי משום דהכא לענין הרהור אמרינן במסכת ב"ב דאין אדם ניצול בכל יום מהרהור עבירה וק"ל: **שבך** אומנתו של יצה"ר כו'. פ"ש מ"ש פרק החליל בתחלה יצה"ר דומה לחוט כו' ולבסוף דומה כעבות שנאמר הוי מושכי עון בחבלי שוא וכעבותות העגלה חטאה דהיינו מושכי עון שמושכין וגוררין יצה"ר על עצמן לדעת כפרש"י שם וק"ל: **כל** המביא עצמו לידי הרהור עבירה אין מכניסין אותו במחיצתו כו'. ענינו שהש"ז הוא דבר שמא באדם בגילוי כדאמרינן פ"ק ומתוך ההרהור הוא מתדבק בטומאה זו ונדחה ממחיצתו של הקב"ה שהוא מקום טהרה וק"ל: **מ"ד** ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים כו'. יש לפרש דלפי פשוטו שהוא ש"ד מתם למה תלה בו גם כי תרבו תפלה אינני שומע יותר מבשאר עבירות אבל הרהור עבירה היא ודאי ביטול התפלה וביותר בתולית ש"ז לבטלה שאסור להתפלל עד שיטבול וק"ל: **מ"ד** ידיכם וכו'. נראה דהוקשה לו דהל"ל מידיכם מלאה הארץ דמים להגדיל עון אבל ידיכם בדבר נקל נתתלא בדמים לזה דרש שמנאפים ביד שדם זרעותיו תלוים בו: **לא** תנאף לא תהא בך ניאוף כו'. משום דלגבי עונש מפורש ואיש אשר ינאף את אשת איש וגו' והכא גבי אזהרה לא כתיב לא תנאף א"א דכתו שבא להזהיר גם אניאוף יד ורגל בלא א"א וק"ל: **קשין** גרים כו'. מבואר פרק עשרה יוחסין: **אין** בן דוד בא כו' בתוספות בד"ה עד שיכלו כל הנשמות שבגוף והא כו'. וי"ל דהרבה היו יולדות בכרס אחד עכ"ל וכן יש ליישב בסיא דזהו אחיסנה אבל האי ליגנא דקאמר מיד גגאלין אכתי דחוק דאיך יהיו יולדות כ"כ הרבה ככל הנשמות שבגוף שהיו ראוין להוליד לעתיד ואולי שהוא כענין שאמרו שהיתה אשה אחת יולדת במצרים ששים ריבוא בכרס אחד והוא משה שהיה שקול ככל ישראל כן אם יזכו ישראל תלד אשה כענין זה ס' ריבוא בכרס אחד שהנולד יהיה כששים ריבוא נשמות שבגוף ולפי זה יתפרש האי קרא דמייתי עפי שאמר כי רוח אחד מלפני יעטוף כנשמות הרבה שאני עשיתי בגוף כי אותו רוח יהיה שקול ככל אותן נשמות ורוח כאמר על מי שיש לו מעלה יתירה כמ"ש ונחה עליו רוח ה' וגו' ולזה אמר רוח בלשון יחיד ונשמות בלשון רבים וק"ל: **כל** המכנים ידו למטה מטיבורו תקצץ א"ל כו'. למטה מטיבורו לאו דוקא אלא במילתו כנראה מדברי התוספות ורבנן פליגי עליה ומתני' ע"כ כר' טרפון אתיא אבל אין לפרש דמתני' אפילו כרבנן אלא דרבי טרפון הוסיף לאסור גם למטה מטיבורו והא פליגי רבנן עליה אבל באמת גופא מודו רבנן דתקצץ דא"כ תקשי לנפשייהו ישב לו קוץ במילתו לא יטלנו והלא מילתו נבקעת וק"ל:

דף יד תד"ה אפרקיד פ"ה פניו כו' אפוריא קדל קדקדא כו' עכ"ל נראה מדברי מהרש"ל שמחק מלת קדקדא והנראה לקיים כל הנוסחות ולהגיה מלת או וכצ"ל קדל או קדקדא וכן מפורש (בפרש"י)[בפי' תר"י] בפ' היה קורא דמלת (קדל)[קדן] מפורש שהוא שוכב על הקדל או שהוא שוכב על קדקדו והכל עולה על ד"א ע"ש גם לפירוש אחד בערוך אפוריא קדי והוא מלשון קדקדו וק"ל: **בד"ה** לייט אמאן כו' שפעמים מתקשה ומתגלה כו' עכ"ל וכצ"ל בפרש"י והוא מפורש בפרש"י בר"פ היה קורא דשמא יתקשה אברו בתוך שינתו ונראה לרבים והוא דרך גנאי עכ"ל: **גמ'** ק"ש כי מצלי אסור כו' ולא משום קישוי אלא שמקבל עול מ"ש דרך גאוה כפרש"י שם: **תום'** בד"ה ולמחר מצאה כו' וכגון שיש גרים ועוד דליכא חשש מאכולת כו' עכ"ל יש לדקדק לפי מה שפירשו התוס' לקמן דרבי חייא מודה הכא דטמאה נדה תקשי ליה לנפשיה בהך דהכא כיון דעשיתו כתם דלריך כגרים ועוד טומאתו נמי ספק ליהוי ויש ליישב בדוחק דודאי הכא בעד הבדוק ועחתו ביריכה ידע רבי חייא נמי הך סברא כיון דאיכא כגרים ועוד נפק לה מדם מאכולת וגודאי מגופה אתי דליכא למתלי במקמי הכי אבל לקמן דאיירי בעד שאין בדוק ואיכא למתלי במקמי הכי שפיר קאמר רבי חייא כיון דעשיתו כתם ובעי כגרים ועוד נהי דנפיק מדם מאכולת טומאתו נמי ליהוי ספק כיון דאיכא למתלי במקמי הכי: **בד"ה** אמר שמואל טמאה נדה אפילו רב חייא כו' עכ"ל לכאורה דרבי חייא אית ליה בהך דהכא נמי טמאה משום כתם וכדסבר רב שימי ב"ח חוששת אמרת לן אלא דמשמע להו דרבי חייא מודה בהך מדלא פליג נמי הכא למימר דלא טמאה אלא משום כתם ואהך סברא הביאו ראיה מדברי שמואל גופיה דאיכא לפלוגי בין הך דהכא להך דרבי חייא ונקטו דברי רבי חייא ולא כתבו כך בפשיטות טפי אמלתא דרבי יוסי גופיה משום דאפשר דר"י טמאה משום כתם אית ליה הכא ובההיא דלקמן מטהר לגמרי אית ליה כמו שכתבו התוספות לקמן: **ע"ב** בד"ה ור"י מטהר כו' לפירוש זה לא קאי אף לכתחלה ארישא כו' עכ"ל ק"ק לפי זה אכתי לא הל"ל אי מרישא ה"א דיעבד כו' אלא דהכי הל"ל אי מרישא ה"א דמטמא משום כתם קמשמע לן סיפא דמטהר לגמרי ואפשר דקאמר האי ליסנא או מרישא ה"א דיעבד כו' לשנויי נמי למאי דקס"ד דלא פימא ר"מ אלא משום כתם דהשתא ר"י ע"כ מטהר לגמרי גם ברישא:

ח"א דף יד ע"א הספנים טנן לדיקים כו'. ובמתניתין ספ"י יוחסין הספנים רובן חסידים כו' והייט דהתם לענין גזילה קאמר שגם עופין מדות חסידות עם אותן שעמהן בספינה ולהך מלתא נקט התם בגמלין דרובן כשירים ותמרים רובן ליסטים כמ"ש התוספות אבל הכא לענין הרהור עבירה דחסידים לא הוו דאין אדם ניצול מהרהור עבירה בכל יום כדאמרינן בב"ב אבל לדיקים הוו דאין נותקפין לדעתן משום ביעתותא דמיא וכן אמריט לעיל גבי רבי יהודה:

דף טו תד"ה לא שהתה כדי כו' ולריך לומר דיש חילוק כו' כמו שמלינו גבי יותן דומיא דיתן כו' והתם יש טעמא אחרינא כו' עכ"ל בפרק קמא דסנהדרין וסוכה האריכו התוס' בזה וקלרו כאן ולא ידענו לכוין דבריהם דהכא לפי דבריהם דהתם אבל כונתם דהכא נ"ל דרלה לומר דאיכא לפלוגי בין מקרא ומסורת דהכא לדעלמא ור' עקיבא ורבי דדרשי בעלמא המקרא שפיר מלו סברי הכא יש אם למסורת דכמו כן מלינו דהנך דמייתי דלכ"ע המסורת עיקר דרשינן כי יותן שהוא המקרא דומיא דכי יתן שהוא המסורת וכן שובד ועבד בפרק כל שעה וכן עוני דומיא דעני דפרק כל שעה דלא דריש ר"ע המקרא עוני מה שנאכל באנינות פרט למעשר שני משום דעני כתיב ודרים ליה פרט לעיסה שנילושה ביין כו' ולא דריש המקרא דעני אלא דומיא דעני דהיינו למלתא שאינו סותר המסורת דעוני דהיינו שעונין עליו דברים דמזה נראה שהמסורת עיקר וכן כפות דומיא דכפת דהמסורת עיקר לר"ע בפרק לולב הגזול דלית ליה לולב אחד מדכתיב כפת חסר ולא אזלינן בתר המקרא דכפות להצטרך שני לולבין ולא דרשי' המקרא אלא למלתא שאינו סותר המסורת דהייט לרבי יוחנן בפרק לולב וערבה כפות שנים אחד ללולב ואחד למזבח דמזה נראה שהמסורת עיקר והוסיפו התוספות טעמא דבההיא דכפת לא דרשינן כלל המקרא דהתם יש טעמא אחרינא לרבי יוחנן ב"ב כרבי טי מה דקל דהשתא לא דרשינן נטלי עלמא התם כלל המקרא דכפות ודו"ק: **בד"ה** אמר רב כו' אמאי לא מסני כו' עכ"ל אע"ג דאכתי לא אתי מתניתין כרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר מכל מקום אהא דפריך כמאן כרבי עקיבא טולה ה"מ לשנויי דאתיא נמי כחכמים דפליגי עליה: **בא"ד** קודם פרישתו כו' עכ"ל ר"ל דחד יומא ודאי לריך להיות הפרישה משום דהוי טוגע במעת לעת ומשום קרי וקודם פרישה זו הוה מצי לשמש על ידי בדיקת חלוקה קודם תשמיש: **בפרש"י** בד"ה הכא הרי שור שחוט כו' ומיום שלבשתו היא בספק זה עכ"ל בכדי נקט הך מלתא הכא למאי דקיימינן לרבנן אלא לרבי מאיר דמחמיר בכתמים טפי מברייתא דלא מטמאה בועלה במע"ל לריך טמר האי טעמא דבכתמים הרי שור שחוט כו' ומיום שלבשתו כו' ודו"ק: **תום'** בד"ה הכי אהמר לא שנו כו' והיה יכול להוסיף ויש לה וסת כו' עכ"ל ובלא תוספות ליכא למימר שלא לחזר ממה שאמר נ"ש אלא שאין לה וסת אבל יש לה וסת אסור והיינו בהגיע שעת וסתה דכיון דהא דאין לה וסת איירי דוקא בתוך ימי עונתה דומיא דהכי לריך לומר דאיירי איסורא דיש לה וסת אפילו בלא הגיע שעת וסתה דאם לא כן לפלוג כולה באין לה וסת וק"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה אם זכר כו' וגם לשון ראשון אינו נראה דאי חבר כו' אלא כהן עם הארץ היה או קטן וסגרתו אשה כו' עכ"ל נראה מדבריו לקיים פירושו שפירש שגרה אללו בבית כו' ואפשר להתקיים פירוש זה דכיון דלא ידע כהן עם הארץ זה מלהזהר לעבור על לאו דטומאת מת לא ידע גם כן להזהר ממנה כל ימי טומאתה אבל אשת חבר שיגרתו מטעם זה שהיה הספחה שגורה בביתה ורלתה להזהר ממנה ימי טומאתה ואשת חבר זאת אילו ידעה שעם הארץ או הקטן כהן הוא ודאי גם כן שלא היתה שגרתו אלא דאפשר שלא ידעה שהוא כהן וק"ל: **תום'** בד"ה ספק גררוהו כו' אי ברה"ר אפילו בספיקא אחת טהור כו' עכ"ל ודאי בהך ספיקא דגררוהו נאוד מי יימר לן דטהור ברה"ר כיון דודאי הפילה ואין ספק מוליא מידי ודאי אלא למאי דמסני אימא כמין נפל תקשי נהו שפיר דבספיקא דאם נפל הוא אם לאו לחוד טהור ברה"ר:

דף טז בפרש"י בד"ה חוששת לוסתה כו' וקס"ד דה"ה נמי אם בדקה כו' והא דנקט ראתה משום כו' עכ"ל ירלה לפי דרכו דהוה ס"ד השתא דבראתה נמי לא מטמא מעת לעת וסתה אלא אי הוה וסתות דאורייתא ומלתא דרב דלקמן ומלהה שמלה דטמאה מעת וסתה דאפשר דהוה מפרש ליה כרבי זירא דכולי עלמא וסתות דאורייתא ובדקה עלמה בשיעור וסת קמפלגי

מהר"ם

כל היד פרק שני

דף יג ע"א תום' ד"ה אוחז והתניא וכו' עד מדאמר פרק אין עומדין וכו' ס"ס הוא וצ"ל פרק כיצד מברכין ופרש"י אין מי רגלים כלים מן הגוף אלא בישיבה לפי שכשהקלוח קרוב לפסוק הוא דואג שלא יפלו נצוצות על רגליו ומפסיק:

דף יד ע"א תום' ד"ה ולמחר מצאה עליה וכו' א"נ שמא דם העד עצמו בא מדם ירכה. כיון שנמצא וכו' כצ"ל ור"ל דאיירי שיש העד כאן לפנינו ונמצא עליו דם וכ"ת א"כ מאי ספקא יש כאן שאמר והא חוששת אמרת לן הספק הוא שמא ירכה נתלכלך מעלמא ודם העד עצמה בא מדם ירכה ונ"ל דהא דכתבו התוס' בתר הכי וכגון שיש כגרים ועוד וכו' לא קאי אשנוייא בתרא לחוד אלא גם אשנוייא קמא דהא עכ"פ צ"ל דאותו כתם הנמצא על ירכה צ"ל כגרים ועוד ואף ע"ג שכתבו מקצת הפוסקים שבכתם הנמצא על בשרה לא בעינן כגרים ועוד היינו במקום שטכל להסתפק שמא מן המקור נפל אבל הכא איירי בנמצא ביריכה במקום שאין דם המקור יכול ליפול שם כמ"ש התוס' בדבור שלפני זה דאל"כ בלא העד היתה טמאה ואין כאן שום חששא אלא שמא מן העד נתלכלך ירכה וא"כ ע"כ צ"ל שיש באותו כתם כגרים ועוד: **ע"ב** ד"ה ור"י מטהר וכו' מיהו ר"ח פירש וכו' וכמסקנא דר"מ וכו' כצ"ל ור"ל דודאי לפי המקשה דס"ד דר"מ לא טימא אלא משום כתם נצטרך לומר על כרחך דר"י מטהר לגמרי אבל לפי המסקנא דר"מ משום נדה אתמר ר"י לא מטהר אלא משום נדה אבל מודה הוא דטמאה משום כתם ולא לגמרי מטהר: **בא"ד** לפי' ר"ח לא קאי אף לכתחלה ארישא וכו'. מקשין העולם לפי' ר"ח ל"ל לגמרא לשנויי אי מרישא (הא) [הו"א] בדיעבד פירש כשכבר נתעסקה בטהרות ה"ל לשנויי דברישא אינו מטהר לגמרי אלא אפי' בדיעבד מטמא משום כתם ומקצת התלמידים מתרצין דגמרא נקטה לשנויי בהאי לישנא כדי לשנויי נ"כ מתני' אליבא דרב אחא בריה דרבא דשמעתין דהוה ס"ד דכשטימא ר"מ לא טימא אלא כתם מכלל דרבי יוסי מטהר לגמרי וזה נ"ל דוחק כאשר מובן מעצמו ונ"ל דקושטא דמלתא משני דבסיפא אפילו לכתחלה מטהר ולא ממשנה יתירה כפרש"י שם אלא מסברא דהא לפי' ר"ח אין שום משנה יתירה עוד י"ל אפשר דר"ח אינו מפרש דיעבד כפרש"י שם דהיינו אם כבר נתעסקה אלא מה שר' יוסי אינו מטהר לגמרי ברישא זהו קרוי דיעבד:

דף טו ע"א תום' ד"ה שהתה וכו' ורבי אית ליה בפ' ספק אכל היכא דאכל את הראשונה וכו' כצ"ל: **בא"ד** דחייא בר רב דכ"ע סברי הכא יש אם למקרא. ר"ל אפילו התנאים דסבירא להו בעלמא יש אם למסורת ס"ל לענין אשם תלוי יש אם למקרא ורב אסי סבר דכ"ע סברי גבי אשם תלוי יש אם למסורת כמו שמצינו וכו' ר"ל דכמה ענינים מצינו דגם אותם התנאים דסבירא להו בעלמא יש אם למקרא מודו בהנך ענינים דיש אם למסורת ובכל א' יש שום טעם ומשמעות: **ד"ה** אמר רב למפרע וכו' י"ל דהיא תבדוק חלוקה וכו'. לשון התוספות מגומגם ותוכן הענין הוא דמשום כתם לא היו צריכין להפרישו ז' ימים דהא יכולה לבדוק חלוקה קודם שיבא עליה אף אם תמצא כתם בהלוקה אח"כ שהכתם הזה נעשה אחר הבעילה ולא היה בחלוקה קודם שבדקה החלוק ואם כן לא נטמא הכהן: **ד"ה** אפילו הגיע זמן וסת כו' תימה וכו' עד אזהרה לבני ישראל וכו'. נראה לי דר"ל אם כן ש"מ דאפילו למאן דאמר וסתות דרבנן אפילו הכי צריך לפרוש ואם כן ה"ה דאסור לבא עליה עד שתאמר טהורה אני:

דף טז ע"א תום' ד"ה במקור מקומו טמא וכו' ורשב"ג לטעמיה דבריש תנוקות נמי איתא דרשב"ג ס"ל מקור מקומו טמא: **בא"ד** ואע"ג דטומאת בית הסתרים היא ובפרק דם הנדה אמר וכו'. פירוש ואע"ג דטומאת בית הסתרים היא וקי"ל דבית הסתרים אינו מטמא ועוד קשיא דפרק דם הנדה איתא נמי דדם שאינו טמא מחמת נדה בעי רביעית והכא קאמר טמא אע"ג דליכא רביעית וכו':

חכמת שלמה

כל היד פרק שני

רש"י בד"ה כל היד כו' בנשים משובחת שמתוך כך לא אתיא לידי ספק טומאה ובעלה לא אתי לידי הרהור כצ"ל והס"ד: **בד"ה** ובאנשים שבודק עלמו תדיר כו'. נ"ב נ"ל לא דק בפירוש או טעות סופר הוא: **בד"ה** לענין זיבה כו' ובא מבשר המת כו'. נ"ב עי' בפרק בנות כותים דף ל"ה: **בד"ה** דשף ויתיב כו'. נ"ב פירוש שהיו קורין שם המקום שף ויתיב כלומר שנסע מקודש וישב כאן כי היו לוקחים אבנים ועפר מבית המקדש והיו בונים ממנו בית הכנסת גלות יכניה וסיעתם כן פירש בערוך וכן פרש"י בפרק בני העיר אבל בסוף פרק אין מבידין פרש"י דשף ויתיב שחרב וחזר ונבנה כו': **בא"ד** שם המקום המובלע כו'. נ"ב פירוש העומד בתוך תחום של נהרדעא: **ע"ב גמ'** ישב לו קוץ בכריסו לא יטלנו אמר ליה לא. כל זה נמחק: **שם** למטה עד ירכים. נ"ב ועד ועד בכלל דהיינו עד ברכים בית פירושים: **רש"י** בד"ה כספתת כו' דאמרינן במסכת סוטה. נ"ב בפ' אלו נאמרין: **בד"ה** כי רוח כו' יעטוף כו'. נ"ב ובע"ז גבי באו ונחזיק טובה לאבותינו כו' פירשו התוס' כי רוח מלפני הוא משיח שנאמר רוח אפינו משיח ה': **בא"ד** מדרים יעטוף כו' הד"א: **בד"ה** שמע מיניה כו' לידי חימום אלמא כו' הד"א: **תום'** בד"ה קשים גרים כו' מייתי דרכי תלנו. נ"ב ועוד י"מ לפי שביותר הוזכרו ישראל על הגרים ואין יכולין ליזהר מאונאתן תוספת פרק החולץ וכר"י אברהם גר פירש לפי שהגרים בקיאין במצות ומדקדקין בהן ומתוך כך הקב"ה זוכר עונותיהן של ישראל כו' תוספות פרק עשרה יוחסין: **בד"ה** אלמא דינא כו' ומשני התם תקלץ ידו על טיבורו על כו' דאם לא יסיר הקוץ תבקע כריסו וקשה כו' כצ"ל:

דף יד ע"א רש"י בד"ה אפרקיד כו' שפעמים שיתקשה אבר תוך שינתו ויתגלה ועוד כו' כצ"ל: **בד"ה** אותיות כו' נ"ב ולשון יון הוא רש"י בריש יומא: **בד"ה** טהרות כו' נמחק טהרות ונ"ל מטמאות מעת לעת טהרות ואדם כו': **בד"ה** רלופה כו' קודם הקינות ומאכולת לאחר בעילה אתאי על אכרו וגליסנא כו' כצ"ל והד"א ונ"ב ס"א: **תום'** ד"ה רוכבי גמלים אסורים כו' נ"ל קודם ד"ה רוכבי גמלים רשעים כו': **בד"ה** אפרקיד כו' ולשון אפורייתא קדל ולא כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש ט"ך ולמ"ד מתחלפים ודו"ק: **בא"ד** ולשון אפרקיד אפוי קיד נ"ב פירוש פניו בקידה למטה ודו"ק: **ע"ב גמ'** א"ל אבל א"ל א"כ אף אתה עשיתו כתם כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה אמר ליה רבי חייא כו' האמר כפ' יולא דופן אפילו בעין כו' כצ"ל: **בד"ה** יושבת טהורה כו' במקום מי רגלים כיון דרגלים לדבר דדחיק לה עלמא והזקת דמים מן המקור מיטמא ה"ע מטמיא כצ"ל: **בד"ה** וקא עלה קתני כו' אלמא אטמאים מספק קאי משום שמטמאה כו' כצ"ל ונ"ב ס"א: **בד"ה** זהו נ"ל וזהו: **תוספות** בד"ה בעד שאינו בדוק כו' דהכא לא היה רבי' מחזיק טומאה ודאי כצ"ל: **בד"ה** היאך מניחים כו' ורש"י פי' התם כו' כצ"ל:

דף טו ע"א רש"י בד"ה בשלמא לרב חסדא כו' רבנן הס"ד: **בד"ה** וכי תימא כו' דאחר שירדה כו' כצ"ל: **בד"ה** וכתמים דרבנן אפילו מכאן ולהבא הס"ד: **תוספות** בד"ה אמר רב למפרע כו' ותמלא אשתו כספק נדה כו': **בא"ד** תלוקה קודם פרישתו. נ"ב פירוש קודם בעילה וה"ק קודם שמפרישין אותו מאשתו שלא יבעול עוד תוכל לבדוק ולבעול אח"כ ולא נצריך להפרישו ודו"ק. **בד"ה** הכי אתמר כו' מיישב הלשון שאמר תהלה כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה הוי ספק כו' עיילה הס"ד: **בד"ה** אבל א"א ספק לסיתר הס"ד: **בד"ה** אם זכר כו' אשה נהלין ולראות הס"ד: **תוספות** בד"ה אפילו ילדה כו' רבא לטרחא כו'. נ"ב פירוש כשימוש: **בד"ה** בהמתו כו' כרבי אושעיא ובמידי דמאכל בהמה כו'. נ"ב פירוש ותירוץ זה דחוק הוא קצת דדלמא לא תקם בעבור ערלאי ובהמה מיהו כו' כלומר אם אפשר לנו שנאמר חילוק זה יהיה מיושב בלי גמגום וק"ל: **בד"ה** כדי שהבא בהמתו כו' בהדלקה קודם הרמה כו'. נ"ב פי' אע"פ שאינה עומדת אלא לאכילה הוא הדין שאר הנאת כילוי וק"ל: **בד"ה** מסיק בסמ"ך גרסינן שהיה מוסק זתים. נ"ב לאפוקי מפי' הערוך שפי' מליק והוא אנס:

דף טז ע"א רש"י בד"ה וכאן שלא כו' דקאמר לעיל וסתות דאורייתא כו' כצ"ל: **בד"ה** במחבא כו' ובולטת הס"ד: **בד"ה** הרואה כו' לה כמעיה הס"ד: **תוספות** בד"ה אלמא וסתות כו' ודאי ראתה מתמן

סוסס

והשתא שפיר הוה קשיא לעיל הכא דה"ס בלא ראתה דמטמאה משעת וסתה אפילו הוה וסת דרבנן ודאי דלא ה"מ למפשט מידי מראתה דהוה וסת דאורייתא ובלא ראתה נמי מטמאה משעת וסת כמו שכתבו התוס' אלא דלפי דרכם שפיר הוה ידע כדמסיק דבראתה מטמא משעת וסתה אפילו הוה דרבנן אלא דפשיטא ליה מדהוה מקולקלת למנינה : בד"ה וכאן שלא בדקה עצמה כו' וא"ד דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי עכ"ל האי לישנא איכא דאמרי אינו מלשון רש"י אבל הוא נשמט מנוסחת תלמוד וכ"ה בגמרא ישנה : תוס' בד"ה בש"א צריכה ב' עדים כו' אם כן אינה בודקת סמוך לתשמיש לידע אם בועל בנדות כו' עכ"ל לא ידענא מהיכא פסיקא להו דבעד שלאחר תשמיש צריכה לידע אם בועל בנדות כו' דלקמן בשמעתין נראה מפרש"י דלאחר תשמיש אינה צריכה אלא משום טהרות : ע"ב בגמרא אמר רב המנונא כו' בגמרות ישנות אינו אלא דמהאי קרא הכל מדברי ר"י הוא וכן נראה מדפריך לקמן ור"י כו' וק"ל : שם שר הנרגז בגמרות ישנות אינו : תוס' בד"ה הכל בידי שמים כו' וכן הא דאמרינן כלדאי כו' בריך גנבא ליואי ועוד כו' עכ"ל מלת ועוד נמשך אדלעיל ורצה לומר דהרבה דברים תלוים במזל כדאיתא שלהי שבת כו' וקמייתו קצת מהם הכא ועוד יש שם אחרים ע"ש וכל דבריהם תירוץ אחד הוא אבל מהרש"ל הבין דלשון ועוד נמשך למטה עוד תירוץ אחר וכתב לפרש כוונת התוס' בדחוקים ואין להאריך :

ח"א דף טז ע"ב אסור לאדם כו' שנאמר יאבד יום כו' יום לא כיתן כו'. מלת יום כולל יום ולילה בכ"מ והיינו שיום ולילה נתנו לנולד אבל בהריון שיה לומר והלילה שאין היום בכללו נלמדך לילה ניתנה להריון ולא היום ור"ל דקאמר מהכא בוזה דרכיו וגו' דתחלת המקרא שומר מצוה שומר נפשו דהיינו שומר מצות פריה ורביה שומר נפשו דהמניח בן ליורשו כאילו הוא קיים וע"כ קאמר בוזה דרכיו יומת במצות פריה ורביה שהיא מתגנה עליו ומבטל מצות פריה ורביה והרי זה מת ואינו כאילו הוא קיים וק"ל : מלאך הממונה על ההריון לילה שמו ונוטל כו' טפה זו מה תהא עליה גבור כו'. ובאגדות אלו אמרו ויחלק עליהם לילה אר"י אותו מלאך שנזדמן לאברהם אבינו לילה שמו שנאמר הלילה אמר הורה גבר ונראה לכוון שני המאמרים האלו לפי שמלאך הממונה על הגזירה לילה שמו ועל ידו נגזר להיות נמרוד שהוא ראש מלחמה זו גבור ציד כמ"ש ונמרוד היה גבור ציד לפני ה' ירצה מאז כשהיה מלאך הגזירה מעמיד הטפה שנולד ממנה נמרוד לפני ה' היה נגזר עליו להיות גבור ציד ועכשיו ע"י זכותו של אברהם נשתלח מלאך הגזירה אשר שמו לילה לשנות אותה הגזירה ושיהיה אברהם מתגבר בגבורתו ומנצחו : טפה זו מה כו' גבור או חלש חכם כו' ואלו צדיק או כו'. וזהו פירוש הכתוב אל יתהלל חכם וגו'. ר"ל כי ההכרה לא ישובח ולא יגונה וע"כ אלו השלשה חכם גבור ועשיר שהם בהכרת הגזרה מעת יצירתו לא ישובח ויהולל בהם כ"א בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע וגו' שהוא דבר התלוי בבחירתו וק"ל : שר הנרגל כו'. ע"פ מ"ש פרק הדר בשלשה דברים האדם ניכר בכיסו בכוסו ובכעסו והיינו שר הנרגל בבית המשתאות הוא ניכר בכוסו ושר הנרגן כפירוש התוספות שמרננים עליו בבית המשתאות שאין משאו ומתנו באמונה כההיא דפרק י"ה אומרים עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה כו' ראו כמה מקולקלים מעשיו כו' ושר הנרגז היינו בכעסו : ואמר והמושיב שבת כו'. כדאמרינן במ"ק אתוקי יריכיך מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר ולפי שבן סירא לא חשיב להו בוזה דרכיו אלא לגבי הבריות כמ"ש שלשה שנאתי כו' הוסיף רשב"י לומר דגם הקב"ה שונאן כמ"ש כל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו וקאמר דהקב"ה שונאן שהם כולם מילי דפריצותא אבל לגבי פלגו א"כ שמעון ואני איני אוהבן דאפשר שאין אלו מילי דפריצותא כדאי נעטר על נאו דלא תסגא אחיך וגו' וק"ל :

דף יז גמרא היו משמשין מטותיהן ביום כו' ולא בעי למימר דאיירי בבית אפל ואגב דאיכא אונס שינה בלילה הזכירן לשבח כדמסיק דאם כן הוה ליה לפרושי דהיו משמשין ביום בבית אפל ועי"ל דלר"י דאית ליה טעמא דיום לא ניתן להריון דליכא למשרי בבית אפל פריך שפיר : ע"ב תוס' בד"ה מן הלול ולפנים כו' ונתלות בדמי החדר המרובים והקרובים יותר כו' ונראה לפרש דכל אמוראי דשמעתין איירי בגג כו' עכ"ל ירא' דהא פשיטא דבמן הלול ולפנים ליכא למתלי בדמי חדר אלא על ידי שינוי לרמי בר שמואל ורבי יצחק ב"י כדלקמן אלא דמשמע ליה לאביי דקרוב יותר למתלי בדמי חדר מלמתלי בדמי העליה כדקאמר ואי בתר חזקה אזלת מן הלול ולפנים ודאי טמא ובלאו תירוצם לקושייתם נמי צריכין לומר לסוגיא דשמעתין לאביי דאיירי בגג פרוזדור דכיון דאמוראי דלעיל בגג פרוזדור קיימי ע"כ דאביי נמי בהכי קאיירי דאם לא כן לישנא דבתר חזקה אזלת במאי פליגי דהא בקרקע פרוזדור מודו ועוד דבקרקע פרוזדור פשיטא דטמא דלא גרע מנמצא על שלו או על שלה כמו שהקשו לקמן לפרש"י וצריכין גם אנו לחלק דגג מן הלול ולפנים משופע ועולה מן הלול ולחוץ משופע ויורד דמש"ה במן הלול ולפנים טמא טפי ממן הלול ולחוץ אלא שהוצרכו להוסיף בתירוץ קושייתם לאביי שדמי החדר יוצאים לפרוזדור לצד קרקע דהוה שינוי גדול לבא משם לגג פרוזדור יותר מע"י דיקור של עליה וק"ל :

ח"א דף יז ע"א ומשתין מים ערום לפני מטתו כו'. בפרק במה אשה מפורש משום עניות ופרש"י שם דאמרינן פרק כל הבשר שבא דעניותא ניבול שמים ואוכל מקום המאוס כו' וערום דנקט אורחא דמלתא תמוך שהוא ערום אינו יוצא לחוץ להשתין כו' עכ"ל ובתוספות כתבו וי"ס דגרסי הכא משמש מטתו כו' כדאמרינן בנדרים עכ"ל ר"ל דגרסינן הכא המשמש מטתו ערום דהיינו פריצות שיש להיות לבוש בשעת תשמיש כדאמרינן בנדרים דמגלה טפח ומכסה טפח כו' וק"ל : ואינהו מאי דרים כו' עם הדומה לחמור כו'. שמואל ודאי דס"ל כך דרשא לענין שאין יחוס לעבד ואין קידושין תופסים בו כדאמרינן במסכת קידושין אלא דהכא לענין צניעות כיון דיש בהם דעת אין סברא לחלק וגם לפני העבד מילי דפריצותא הוא ואיכא דאסבי בפני כל אי המתיכו טפי כמ"ש הסמוך א"ח וק"ל : העושה אותם מתחייב בנפשו ודמו בראשו כו'. הלשון כפול ויש לפרש מתחייב בנפשו על נפש עצמו שמזיקו בדברים אלו ודמו של איש אחר שניזק בראשו של העושה כגון נופל לפרניו וזורקן דליכא לפרש אלא שמזיק אשה עוברה ע"י זריקתו ואפשר שזה מדקדק רש"י לפרש ודמו בראשו כמו ודמו בראשינו דמרגלים ולא הביא קרא דלעיל מיניה ודמו בראשו דהתם מתפרש דמו על עצמו בראשו של העושה מאח"כ ודמו בראשינו דמתפרש אותו דם של אחר בראשינו כי הכא ודו"ק : רוח טומאה. פרש"י כמדת הגלים כו' האוחזים את הפינים עכ"ל אבל בפ' ד' מיתות קאמרינן מעונן זה האוחז את הפינים ודורש אל המתים הוא הלן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח הטומאה ולכאורה ק"ק דקאמר זימנין דמסכנין ליה והא איסורא נמי איכא ולפי מ"ש הב"י בטור י"ד סימן קע"ט ע"ש דהיינו דוקא במרעיב עצמו ולן בבית הקברות כו' כדקאמר התם אבל בלא מרעיב עצמו לא הוה כלל דורש אל המתים וההיא עובדא דחסיד בברכות דשמע ב' רוחות שמספרות זו לזו כו' ניחא קצת דה"נ הכא איירי בלן בבית הקברות כו' ולא הרעיב עצמו מקודם ודו"ק : שנאמר ואהבת לרעך כמוך וגו' שמא יראה בה דבר מגונה כו'. וע"פ מ"ש בהאי קרא מאי דסני לך לחברך לא תעביד ולזה אמרו המשמש מטתו לאור הנר הרי זה מגונה מדה כנגד מדה שהוא עושה שאפשר שמתגנה עליו וק"ל : ישראל קדושים הם ואין משמשין מטותיהן ביום. דמידי דצניעות הוא גדר ערוה וכמאמרם כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה כו' כפרש"י פ"ק דקדושין ע"ש :

דף יח בפרש"י בד"ה ופליגא דרב קטינא כו' דכיון דתלי טעמא בחזקה ל"ש גג כו' עכ"ל אין זה מוכרח דהא רמי בר שמואל ורבי יצחק ב"י אזלי בתר חזקה ומודו בקרקע דטמא ודאי ובגג בלול ולפנים ספיקא הוה דאיכא למיתלי בתרי ספיקי בשינוי כדלקמן אלא דאביי ודאי לא מצי סבר הכי דא"כ לא הוה פליג עלייהו אלא דסבר דבגג פרוזדור בלול ולפנים נמי טמא ודאי משום חזקה דרוב דמים מן המקור כמו שפירשו התוס' בההיא דפרק לא יחפור : תוס' בד"ה ספקו אסור כו' דדרים מכה אדם ומכה בהמה דשאינו מתכוין פטור כו' עכ"ל לאו מהאי קרא דדרים פטור מיתה דאם כן אגיביה נמי אייתר וארב לו לקבוע אלא דהכי קאמר דשמעינן מתנא דבי חזקיה מדמוקי מכה אדם כו' לפטור מממון דאית ליה נמי פטור ממיתה מוארב לו ע"ש הסוגיא : ע"ב בד"ה למעוטי כו' ושליא נמי קרי לה טומאת אשה משום כו' עכ"ל ר"ל כיון דהך דשליא אף על גב דאיירי בטומאת אהל קרי טומאת אשה שע"י אשה כו' הכא נמי איכא למימר דמקרי ריעותא מגופה : בא"ד ולפי זה אפילו אשכחנא גבי אשה כו' דהתם שמא הוא רוב חשוב כו' עכ"ל רצונו לומר הך דפרק האשה בא"ם ואשה שעשו צרכיהם כו' וההיא דפרק הרואה שלשה ספיקות כו' שהקשו התוס' לעיל איכא לתרוצי דלא חשיב להו ר"י משום דהוו רוב חשוב אבל קשה דמאי פריך מההיא דחנויות ולצפרדעים כיון דהוו רוב חשוב וכן ההיא דריב"ל הוה רוב חשוב כיון דמביאה קרבן ונאכל : בא"ד ע"כ הוי רוב חשוב מדלא קתני נמי ולנדה כדדייק בהמפלת כו' הא דקתני(רישא) [לעיל] מביאה קרבן ונאכל כו' עכ"ל רצונו לומר אמתניתין דהמפלת ואינו ידוע מה הפילה כו' דייקינן התם הכי בגמרא והכא נמי איכא למידק אהך רישא דהמפלת שליא כמו שכתבו התוס' שם לאחר תירוצא דמדלא קתני ולנדה דאימא הרחיקה לידתה ש"מ דמביאה קרבן ונאכל ואם כן רוב דאינן נמוקים רוב חשוב הוא אי הוה מייתי מרישא ואם רוב דאינן נמוקים אינו רוב גמור ומייתי ר"י לעיל מסיפא דשליא בבית ע"כ רישא דקתני מביאה קרבן ונאכל מדלא קתני ולנדה אינו משום דרוב אינן נמוקים אלא דאפי' נימוק הויא טמאה לידה ודאי דכעין שהזריעה אמו כמ"ש לעיל ומהרש"ל הגיה בתוס' הא דקתני לעיל מביאה קרבן ונאכל כו' והיינו מימרא דריב"ל ואין להאריך בדחוקיו אולי נעלם ממנו סוגיא דפרק המפלת ודברי התוס' שם כי הדברים ברורים כמ"ש : בד"ה סמוך מיעוטא לחזקה כו' ויש לומר דלהכי איתרע הכא רובא משום דתינוק הוי דבר שאין בו דעת לישאל כו' עכ"ל היינו לפי דרכם דהכא שכתבו לקמן בדיבור שאחר זה ברמאות דהא דקאמר התם עשאוהו כיש בו דעת לישאל אינו ממש אלא דעשאוהו כרוב גמור אבל התוס' פרק עשרה יוחסין ופרק כסוי הדם אית להו דעשאוהו כדעת לישאל ממש ולכך הוצרכו לתרץ התם לר"מ דמש"ה איתרע רובא דאינו רוב גמור כמו שתירצו לקמן גם לרבנן דמש"ה אין שורפין התרומה עליו משום דאינו רוב גמור והכא לר"מ לא בעי לתרץ גם כן הכי דמש"ה איתרע רובא כיון דאינו רוב גמור דודאי לרבנן ניחא כיון דאינו רוב גמור אע"ג דעשאוהו כרוב גמור לחומרא כדלקמן אין להקל לעשותו רוב גמור ולשרוף עליו תרומה אבל לר"מ אע"ג דאינו רוב גמור כיון דעשאוהו כרוב גמור ה"ל להחמיר וליהוי פלגא ופלגא ולכך הוצרכו לתרץ לר"מ בע"א וק"ל :

דף יט תד"ה רבי יהושע אומר כיהה הקשה ר"ת דמ"ט דרבנן דמטמאי מספק טוקמי גברא אחזקתיה כו' עכ"ל יש לדקדק מאי קשיא ליה הא כל ספק טומאה מסוטה ילפינן לטמא ברה"י אפי' בדאיכא חזקת טהרה כמ"ש לעיל בשמעתין ובכמה דוכתין במכילתין ואף לתירוץ אחר של התוס' ברים מכילתין דלא גמרינן מסוטה אלא טומאת מגע ולא טומאת ראייה והכא נמי בנגעים טומאת ראייה היא מיהו הך ספיקא דמשתכחתי נלמדה איכא לדמויי לסוטה ול"ע : בא"ד הייט אפילו דאיכא ריעותא כו' אספק בהרת קדמה דשכיח הרבה ואיכא ריעותא טפי כו' אי נמי מהתם יליף כו' עכ"ל לפי תירוצם הראשון ה"פ דבההיא דפרק המדיר איכא ריעותא קצת וקאמר דע"כ בכה"ג אית ליה לרבי יהושע מסברא דאזלינן בתר חזקה דאם לא כן לא הוה מוקי קרא דלטהרו דאזיל בתר חזקה בריעותא גדולה כ"כ דאיכא בבהרת דשכיח דקדמה הבהרת אלא דהוה מוקי לה לדרשא אחריתי ולתירוץ השני הך ריעותא דפרק המדיר והבהרת שוים ואי לאו קרא גבי בהרת בההיא דפרק המדיר נמי לא הוה אזלינן בתר חזקה והשתא אין להקשות דנימא דגבי נגעים גלי קרא דהוא: אי לא ניזיל בתר חזקה בעלמא לית לן למילף מנגעים דלמא בנגעים גלי קרא וגזירת הכתוב ולא משום דניזיל בתר חזקה וכדאמרינן בעלמא שאני טומאה דחמירה ואין ללמוד מינה אבל השתא דבכל מקום אזלינן בתר חזקה שפיר ילפינן מנגעים דאינו אלא גילוי מלתא דאפי' בדאיכא ריעותא אזלינן בתר חזקה : ע"ב בד"ה כתיב הכא שלחיך פרדס ואם תאמר כו' ויש לתמוה דהכא משמע דלכולי עלמא דם הנדה לא הוה בכלל דם חללים כו' עכ"ל אע"ג דלעיל כתבו דמשמע משמעתין דלא פליגי אלא בדם ירוק אבל בדם נדה מודו כולי עלמא דמכשיר משמע להו מיהת דאף דם נדה לא הוה בכלל דם חללים דמה"ט דקפרכינן אדם ירוק משום דאינו דם שהנפש יוצאה בו דאינו דומה לדם מגפתה דאמרינן ביה מה לי קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא הכא נמי מה"ט דם נדה לא הוה בכלל דם חללים דלא הוי דם שהנפש יוצאה בו :

חכמת שלמה

הוסת כו'. נ"ב פי' אלא תהא מקולקלת וק"ל : בד"ה ור"נ כו' דהלכה הוי וסתות דרבנן כדפריך כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה בדקה בעד בלילה לפני תשמיש הס"ד : בד"ה זו מוכיחה כו' כפרתה הס"ד : תוס' בד"ה הכל בידי שמים כו' מה שעתיד להיות. נ"ב ולא כדעת הרלב"ג וסיעתו וק"ל : בא"ד ועוד דאין זה בידי שמים כו'. נ"ב כך נ"ל לפרש דלפי תירוץ הראשון שאמר ועוד הרבה דברים תלוים במזל ה"ק כלומר עוד הרבה דברים שאינם מסורים ביד האדם אלא בידי שמים הן ובמזלו ועכשיו קאמר ועוד כו' לא זו שאינה בידי אדם אלא אפילו בידי שמים נמי לא אלא במזל לבד והקב"ה אינו רוצה לשנות כו' ודו"ק :

דף יז ע"א גמ' מאן דבעי סקולי בנהמא. נ"ב פי' לאשמים על דרך הלחם אשר הוא אוכל : רש"י בד"ה אמר כו' כלי חרס הס"ד : תוס' בד"ה משתין מים ערום לפני כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה ספקו טמא כו'. ושהרכב הדם בכל הפרוזדור כו' כנ"ל : תוס' בד"ה ואין שורפין כו' גבי דם תבוסה כו'. נ"ב פירוש היוצא מן ההרוג :

דף יח ע"א גמ' ספקו טמא הני במאי מתוקמא כו' כנ"ל : רש"י בד"ה ומשנינן כו' הלול ולפנים הס"ד : בד"ה בקרקע פרוזדור כו' מן החדר ודרמי ורב יצחק דאמר כו' כנ"ל וכן אח"כ כיון דרמי ורב יצחק לא כו' : בד"ה ועשאום כו' רובא הס"ד : ד"ה הולד נימוק נ"ל נימוק הולד : בד"ה אמו טמאה כו' וימי טהרה דאמרינן הלך אחר רוב כו' כנ"ל והד"א : תוס' בד"ה שליא בבית כו' משום רובא כדפריכית דאי כו' כנ"ל : בד"ה ספקו אסור כו' דדרים מותרב לו עד שיתכוין כו' ועל כרחך עד שיתכוין לו נפקא ליה מוארב כו' כנ"ל וכ"ב ובפרק הנשרפין דף ע"ט פירשו התוס' במאי מוקי ליה תנא דבי חזקיה קרא דונתת נפש תחת נפש ע"ש : ע"ב גמ' לא דלמא לא תיובתא ולא סייעתא כו' כנ"ל : תוס' בד"ה למעוטי כו' הא דקתני לעיל הביאה קרבן ונאכל כו' כנ"ל : בד"ה רוב תינוקות כו' ומנשקות אותו. נ"ב ור"מ מטהר לפי שאמרינן אדם טהור נטל מן העיסה ונתן בידו של תינוק שלא יטמא העיסה וכה דאמר כו' כנ"ל : בד"ה מיעוטא כמאן דליתא כו' כמאן דליתא דמי דטמא אף ברשות הרבים כו' רוב גמור כדפרי' ולר"מ כו' כנ"ל :

דף יט ע"א רש"י בד"ה בית כרם כו' וטהרין בכלי הס"ד : בד"ה ארכו כשני כו' מוטל לארכו על שתי אבנים כו' כשיעור נגע ושתי אבנים כו' כנ"ל : תוס' בד"ה רבי יהושע אומר כו' ועוד דשני גבי נגעים כו'. נ"ב פירוש מאחר שהסברא בכל דוכתין דאזלינן בתר חזקה אפילו בלא קרא א"כ קרא אתי לדיוקא דוקא היכא דגלי דוגמא שני כתובים שאין מלמדין ודו"ק : בא"ד בפרק יש טהלין בשער לבן כו' כנ"ל : בא"ד אספק בהרת כו'. נ"ב ואין להקשות א"כ קרא ל"ל לכך אמר אי נמי מהתם יליף פירוש דלא אזלינן בתר ריעותא אבל אי לאו האי סברא בדוכתי אחרינא דאזלינן בתר חזקה אפילו לגבי ריעותא לא הוי דרים לטהרו הכי ודו"ק : ע"ב רש"י בד"ה לא מטמאיתו כו' תלינן בה אלא כו' הד"א : בד"ה פרדס כו' היינו בנים. נ"ב והיינו מדה כנגד מדה שזוכה לבנים אף שאין האשה מתעברת אלא סמוך לוסתה ודו"ק : תוס' בד"ה הירוק כו' היינו כאתרוג. נ"ב או כשעוה או כחלמון ביצה הג"ה מיימוני : בד"ה לית ליה פירוש לית ליה ארבע כו'. נ"ב אבל לעיל גבי בית שמאי נוכל לפרש לית ליה דמי' כלל וכל מראה אדמומית טמאה אבל לר"ע דפליג אירוק שאינה אדמומית מאי איכא למימר ועוד ר"ע מסתמא סבר כב"ה דמתירין מי תלתן ומוהל גלי א"כ סבר דמיה דוקא ודו"ק :

מהר"ם

וכו' : ע"ב ד"ה בדקה ואבד וכו' אבל לאחר תשמיש. פי' שכבר שמשה פעם אחת ובדקה לאחר תשמיש ורוצה לשמש פעם שנית אפילו לא אבד אותו העד שבדקה לאחר תשמיש ראשון אפ"ה צריכה לחזור ולבדוק לפני תשמיש שני ודו"ק : ד"ה הכל בידי שמים וכו' ועוד דהרבה דברים תלוי במזל וכו' ועוד דאין זה בידי שמים וכו'. בספר ח"ש רצה ליישב הגירסא דשני תירוצים הן אבל דחוק הוא כאשר תראה משם ונראה למחוק ועוד השני וכצ"ל ועוד דהרבה דברים וכו' וכן הא דאמרי כלדאי וכו' בריך גנבא להוי ואין זה בידי שמים כי אין הקב"ה רוצה לשנות ור"ל דהרבה דברים תלוי במזל וכו' וחזקיה לאו בדרך נבואה ידע זה דניסא דבידי שמים היא אלא מכח המזל דנולד בו ידע זה דבניו לא יהיו יראי שמים ואין מקרי בידי שמים כי הקב"ה אין רוצה לשנות וק"ל :

דף יז ע"א תד"ה הא בחדתי וכו' ומפרש כמו גלימא דכתנא ושחקי' כצ"ל : [בא"ד] ועי"ל דהתם לענין חשיבות מיירי. פירוש דהאב עם התולדה שלו במדרגת הגלימא עם השחקים שלו וכמו כן מדרגת שבור מלכא שהוא היה מלך פרס וריש גלותא : ע"ב ברש"י ד"ה ספקו טמא ולא ודאי מדקתני מן הלול ולחוץ ספקו טהור. י"ל דדייק לה מדמטהר לגמרי בחוץ מן הלול מכלל דבלפנים מן הלול אינו מטמא ודאי דאל"כ דהיה מיקל כ"כ בחוץ מן הלול. כללא דשמעתא הציור לפרש"י כזה ולפי פי' התוס' הציור כזה :

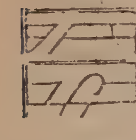

דף יח ע"ב בתוס' ד"ה למעוטי רובא וכו' דברישא וכו' ע"כ הוי רובא חשוב וכו'. ר"ל דאי מרישא מייתי א"כ ע"כ ס"ל דהטעמא דרישא משום רוב דאינן נמוקין א"כ על כרחך צ"ל דרוב חשוב הוא מדלא קתני ולנדה אבל אי מסיפא מייתי איכא למימר שפיר דרוב אינן נמוקין אינו רוב חשוב והא דלא קתני ברישא ולנדה משום דטעמא דרישא אינו משום דרוב אינן נימוקים אלא אפילו נימוק הויא טמאה לידה :

דף יט ע"א ד"ה אמר רבא כיהה וטיהר וכו' ועוד דאם כן רבי יהושע לא פליג את"ק. ר"ל מאי פריך דלמא רבי יהושע כיהה וטימא א"כ במאי פליג ר"י את"ק ור"ל דלגירסת רש"י קשה ב' לאפוקי לגירסת ר"ת דגרים קיהה אתי שפיר דפריך ארבא מנא לך דקיהה וטיהר דלמא קיהה וטימא והביא ראיה לדברי ת"ק והדר קאמר ומיהו דוחק הוא ר"ל דאדרבה לגירסת ר"ת ופירושו הוא דוחק דא"כ מאי משני התם אקושית המקשה אמר קרא וטהרו וכו' דבשלמא לגירסת רש"י דאיכא לפרש אדרבי יהושע עצמו פריך מנ"ל לרבי יהושע דכיהה וטיהר ר"ל מנא לן מן התורה דטהור ומשני דרבי יהושע יליף ליה מקרא דכתיב וטהרו וכו' אבל אר"ת קשה וק"ל וע"ש בתוספות דשם פירשו עוד בענין אחר שיתיישב הקושיא שהקשו דא"כ רבי יהושע לא פליג את"ק :

בתוס'

גמ'

דף כ גמרא כדיו וכענב טמאה וחו שכינו עמוק מכן טמאה כו' ירא"ה דבלחה קאיירי אבל יבשתא הא תני לעיל שחור כחרת שאמרו הוא דיו ואפשר דמייתי מלתיה דשמואל הכא למפשט נמי אבעייתו דדיו דמתניתין ע"כ ביבשתא דבלח קאמר דעמוק מכן הוא : גמ' דלביה כשמעתיה בגמרות ישנות דעביד כשמעתיה : בפרש"י בד"ה גלימי אולייריו הוו סומקי אבל פתורי כו' הוי שחורין עכ"ל ולא בהיפך כדמוכחת הסוגיא דפרק ואלו קשרים ע"ש בתוס' : בפרש"י בד"ה לא נרמיה בידיה כו' אבל אם העפר בכלי כי עכר להו בידיה באצבע ש"ד א"ד לא לעכרינהו בידים כו' עכ"ל לכאורה נראה מפירושו דלא מבעיא ליה אלא להתיר לעכור באצבע בתוך כלי אבל בבזך בתוך יד לא קמבעיא ליה דפשיטא דאסור אבל קשה לפ"ז למאי דנפרש אלא בכלי הייט לאפוקי באצבע אמאי לא נימא נמי דמותר בבזך בתוך היד וע"כ הנראה דהא נמי קמבעיא ליה להתיר ורש"י חדא מנייהו נקט וניחא השתא במה שפרש"י לא נרמיה בידיה לא יתן העפר לתוך ידו. ויעכור המים בעפר בידו כו' דמשמע דהכי קמבעיא דתרתי לא יעשה היינו שיניח העפר לתוך ידו ויעכרם ג"כ באצבעו אבל חדא מנייהו היינו בבזך בתוך ידו או באצבעו בתוך כלי שרי א"ד דחדא מנייהו נמי אסור ומהרש"ל הגיה בפרש"י ויעכור המים בעפר שביד כו' ולפי דברינו אין צורך : בא"ד אע"פ שחוזר ונותנו בכלי לאחר עכירה עכ"ל היינו הבדיקה דלא קמבעיא ליה דבעו כלי אלא על העכירה אם תוך כלי או תוך יד אם בבזך או באצבע כמ"ש וק"ל : ע"ב בד"ה כזה סיהר כו' שתסמוך עליה חברתה כו' עכ"ל ולא בעי לפרושי מהו שתסמוך עליה עצמה ברואה דם אחר דאפשר דאין אדם רואה דם עצמו מיהו הוה מצי לפרש מהו שיסמוך הרב הנשאל עליה היכא דלא אגמריה סמוך וכפי' רש"י למסקנא דהא נמי קמבעיא ליה : בד"ה חזר וטימא קסלקא דעתך לא קחזר ורהו אלא מאליו קחזר כו' עכ"ל הכי ודאי משמע דהשתא הוה סלקא דעתך דמאליו חזר עד דמשני ליה כיון דחזא דהדר ואשתני אמר האי טמא כו' אך יש לדקדק אמאי לא סגי ליה למימר דהשתא הוה ס"ד דבלילה לא אחזקיה בטמא אלא מספק טימא ומש"ה פריך דבכי האי גוונא אית לן למימר אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ומשני דבלילה אחזקיה בטמא דהשתא לא דמי להא דאין לו לדיין כו' דההוא מיירי דלא אחזי כשהוא לח ולא אדמי ליה כטמא כפירוש רש"י לקמן ונראה לפרש דהא בהא תליא דהוה סלקא דעתך דמספק טימא ולא אחזקיה בטומאה בלילה משום דאין בודקין לאור הנר ולמחר ביום אפשר שהיה מטהרו שפיר אע"ג דלא אשתני ליה מבלילה והשתא אפשר גם כן דמאליו שוב חזר וטימא משום דאמר דבלילה לא היה וסיה ודאי טמא והשתא ביום אשתני ביבש והא קפריך דאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות והמתרץ השיב לו דסבר רבי בודקין לאור הנר ובלילה אחזקי' בטומאה ואם כן ע"כ דביום לא טיהרו אלא מדאשתני ליה מבלילה והוה סבר דאין דרך דם להשתנות וכיון דהשתא אשתני מבלילה ע"כ דבלילה נמי כך היה אלא דלא אתחזי בלילה שפיר ואם כן ודאי לא הוה חזר לטמא מאליו אלא משום דחזא דהדר אשתני פעם שני ורהא דדרכו להשתנות הלכך הדר למלתיה שטימא בלילה :

ח"א דף כ ע"א אל תקברוני לא בכלים כו' אלא בכלים אולייריו כו'. מפורש פרק אלו קשרים : ע"ב ואמאי קרי ליה מנא דארעא דישראל כו' אכמיה אמר ליה דם חימוד כו'. ופ"ש דאוירא דא"י מחכים וקרי עליה סוד ה' ליראיו שסבין זה בריאה בעלמא כמו שמצינו במלך המשיח והריחו ביראת ה' וגו' דמורח ודאין כדאמרינן פרק חלק וק"ל : שם איפרא הורמיז כו' שהוא בתרא דם כנים הוה כו' אמרה יהודאי בתווני דלבא יתבי. ירא"ה שהיתה נקראת הורמיז ע"ש שהיתה יודעת במעשה שדים ולכולהו דמים היה אפשר לה לעמוד על מכעס על ידי מעשה שדים חוץ מהשוא דם בתרא דם כנים כדאמרינן בסוף פרק ד' מיתות אצבע אלהים הוא לפי שאין השד יכול לבראות בריה פחותה מכשעורה ואי אפשר לעמוד עליו רק בחכמת אלוהית וכדאמר לעיל דלאו בשבעה תליא והגם אנה הש"י ליד רבא דשדר לה מכוקיתא עד שאמרה והודית שיש ליהודאי מעלה יתירה על שאר אומות שהם יודעים בחכמת אלוהית ובתווני דלבא יתבי ע"ד הפסוק יראה ללבב וכדאמרינן בזה סוד ה' ליראיו ודו"ק :

דף כא גמ' השרוני נידון ככרמלי חי כו' והרמב"ם וסמ"ג כתבו חלק א' מן יין השרוני של א"י חי חדש וב' חלקי מים כו' עכ"ל וצריך לומר דבשעה שבא לדמות בו הדם צריך ליקח חלק אחד מן היין חי ולמוזגו בשני חלקים מים ולא שיהיה מזוג כן כבר קודם שבא לדמות בו וכעין זה פירש רש"י חי האמור בכוס של ברכה בס"פ שלשה שאכלו ע"ש :

סליק פרק כל היד

פרק המפלת

תום' בד"ה לרבי יוחנן אדומה כו' וה"פ המפלת אדומה ושחורה דינו כדמפרש ר"י בסיפא כו' עכ"ל יש לדקדק לפי זה מאי קא קשיא ליה אדומה ושחורה מאן קתני לה דנימא דרבנן קתני ליה דבאדומה ושחורה מודו דהיינו כדפירש ר"י בסיפא וטמאה ויש לומר דרבנן כיון דלא הזכירו כלל טומאה בדבריהם אלא טהורה לא שייך למימר דתנא אדומה ושחורה לאשמועינן דמודו לטמא באדומה ושחורה דאדרבה משמע דבאדומה ושחורה נמי מטהרי ועי"ל כיון דתנא לרבנן לטהר בירוקה ולבנה דוקא לא אצטריך לאשמועינן לטמא באדומה ושחורה : גמ' באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמפלגי ובפלוגתא כו' אע"ג דהתם אפילו למאן דסבר אפשר לפתיחת קבר בלא דם מכל מקום ספק הוי דאפשר דראתה דם היינו משום דאינה יודעת מה הפילה ואפשר דראתה דם אבל הכא דיודעת בהפילה חתיכה ולא ראתה דם עמו טהורה לגמרי לרבנן כיון דאפשר בלא דם והיא לא ראתה דם עם החתיכה : ע"ב תום' בד"ה זוזא פירש בערוך שם חכם עכ"ל וכן צריך להיות בגמ' זוזא ורש"י פי' זוגא מלשון זוג כמו כל כי האי זוגא חלטפי[ר"י]כו' וכפ' מפנין דקאי מאדים בזוזי ועיין בערוך בערך זוזא : בד"ה הא דם נדה טמאה כו' ויש לומר דנראה לו למקשה דרבנן פליגי אמאי דקאמר ר"א בהדיא כו' עכ"ל והא דהוצרך תלמודא למימר דפליגי נמי בפלי פלויי ולא סגי ליה למימר דפליגי בשפופרת לחוד דאין זה נדה משמע דלאקולי אה"ק אתו וא"כ ע"כ דפליגי נמי בפלי פלויי ודו"ק :

דף כב תד"ה כי פליגי בחתיכה כו' ויש לומר דפליגי בחתיכה העשויה כו' עכ"ל לכאורה לפירוש זה דלא פליגי חכמים אדרשא דבבשרה דקאמר ר"א בהדיא ולא הם המתרץ להא דנראה לו למקשה דחכמים פליגי אמאי דקאמר ר"א בהדיא אבל קשה דאם כן אמאי לא שבק המתרץ סברת המקשה דפליגי בפלי פלויי ולא פליגי חכמים אדרשא דבבשרה דקאמר רבי אליעזר בהדיא כדסבר המקשה דהשתא בשפופרת לא פליגי חכמים ונראה לומר דלפי פירושם אע"ג דחכמים אית להו דרשא דבבשרה מכל מקום שפיר פליגי חכמים אדרשא דבבשרה דקאמר ר"א בהדיא והיינו דלר"א לא אימעט מבבשרה אלא שפיר וחתיכה אבל חתיכה כמין שפופרת לא אימעט ופליגי חכמים עליה דכמין שפופרת נמי אימעט מבבשרה ועיין בהרא"ש בזה בשם ר"ש מקולי ולפירושו יתיישב שפי דפליגי חכמים אמאי דקאמר רבי אליעזר בהדיא ע"ש: בד"ה למימרא דנוגע הוי כו' וכ"ת הא דאמר הכא דאפי' רואה אינו טמא כו' עכ"ל ר"ל דהשתא דלענין שלוח מחנות אין רואה קרי כדין נוגע ולענין משא נמי בין רואה ובין נוגע במשהו ולענין דסותר זיבה נמי אינו כנוגע כדמסיק בשמעתין לא מלינן לאפכוחי בשום מלתא דרואה כנוגע אלא לענין דאינו טמא אלא בנגיעה מבחוץ : בא"ד ועוד דבההיא קרא גופיה איתקש נמי לשרץ עכ"ל ר"ל ועוד דבההוא קרא גופיה דמרבינן מאו איש נוגע דהיינו מאו איש דשרץ כדרב פפא בפרק יוצא דופן הא איתקש רואה גופיה נמי לנוגע דשרץ מסמיכות קראי כדאיתא בפרק כילד הרגל : בא"ד אבל בבעל קרי משמע דרואה הוי דלא אשכחן דפליג עכ"ל לכאורה קשה דקארי להו מאי קארי להו דמה"ט דנימא לר' שמעון דפולטת לא הוי רואה משום דלא מטמאה בפנים כבחוץ ה"נ ניחא בבעל קרי כדקאמר ר"ש התם דיה כבועלה שאינו מטמא בפנים כמבחוץ ונראה דהא ודאי לרבנן דמטמאה בפנים כמבחוץ ע"כ דרואה דלית כאן נגיעה כלל דבית הסתרים לאו נגיעה היא מיהו בבעל קרי אע"ג דלכ"ע אין מטמא בפנים כבחוץ אינו מוכרח לומר דנוגע הוי אלא דגזירת הכתוב עד שתצא טומאה לחוץ ואפי' בקיסם מטמא דלאו נוגע הוא בבשר מבחוץ דמש"ה לא פריך למימרא דנוגע הוי אלא לרב הונא דמטהר בקיסם ולא פריך הכי לסברת האבעיין דפסיקא ליה מיהת עד שתצא טומאתו לחוץ והשתא משמע להו כיון דאפילו פולטת הוי רואה לרבנן מכ"ש בעל קרי גופיה דהוי רואה לכל מילי לבר מהא דלא מטמא מבפנים כבחוץ מגזירת הכתוב ולר"ש נמי משום דפליג בפולטת דלא מטמא בפנים כבחוץ מש"ה מספקא לן אליביה לשאר מילי אי פולטת רואה הוי אבל בעל קרי גופיה לא אשכחן דפליג ר"ש אדרבנן דרואה הוי לכל מילי אע"ג דלא מטמא בפנים כבחוץ והו"ק : בא"ד ומיהו היא דרמב"ם פליגא כו' מדמפליג משמע דסבר דרואה הוי כו' עכ"ל ולעיל שכתבו וא"ת ואם נוגע הוי א"כ כו' לרואה ולנוגע בכל שהוא כ"ל דכתב רואה דמשמע דלרמב"ם ניחא דאף אם נוגע הוא ע"כ ברואה בכל שהוא ולנוגע בכעדשה דאל"כ ל"ל דכתב רואה היינו למאי דהכתי לא אסקי אדעתייהו למימר דרואה משתלח חוץ לב' מחנות ולא נוגע אבל למאי דתירצו דלהכי איצטריך משום דמשתלח חוץ לב' מחנות ולכל שאר מילי הוי רואה כנוגע קאמרי שפיר דרמב"ם מדמפליג ברואה במשהו ולנוגע בכעדשה כו' : בא"ד א"כ מאי שנא התם דנגמר טעמא מקרא עכ"ל והכא דפריך אל יסתור בזיבה ליכא למימר נמי הכי דנגמר טעמא מקרא כיון דאינו אלא היקשא אית לן למימר כיון דנוגע הוא אל יסתור בזיבה והיקשא איכא לאוקמא למלתא אחריתא דפסיקא ליה לתלמודא דאיכא לאוקמא נמי האי היקשא למלתא אחריתא וק"ל : ע"ב בד"ה אבל דם דרכיך לא וא"ת והא דם נדה נמי קתני לקמן בהדי אידך כו' עכ"ל בדם נדה קתני התם דמטמאין אפי' יבשין דהיינו אפי' לא יוכל להשרות ולחזור לכמות שהיה במע"ל דומיא דאידך דאין מטמאין יבשין דהיינו בלא יוכל להשרות ולחזור לכמות שהיה במע"ל והשתא קשיא להו הא מלינו בדם נדה התם דלא נמוח במע"ל והיאך בעי למימר אבל הכא דם דרכיך שאם לא נמוח רק ביום או בלילה דלא מחזקינן ליה בדם כלל והוא טהור משום דאי הוה דם הוה נמוח בתוך זמן זה אבל ק"ל בלאו הא דאמרינן אבל דם דרכיך נמי ה"מ להקשות הכי דהא במע"ל ודאי פסיקא ליה הכא דסגי ואם לא נמוח במע"ל הוא טהור ולא מחזקינן ליה בדם כלל והתם קאמר דמלינן בדם נדה דלא נמוח במע"ל ואפשר דסמכו קושייתם זאת הכא אהא דדם דרכיך משום אידך קושיא שהקשו נמי מהתם וע"ק דהתם קתני רוק וזוב כו' דלא קשיא אלא אהא דדם דרכיך ועיין ברא"ש בהא דקתני לקמן אפי' יבשין אי איירי אפי' ביבש מעיקרא או דוקא בלח ונעשה יבש ששוה מחלוקת הרא"ב"ד והרז"ה : בד"ה זו היא שיבה זו כו' דע"כ לא נתקבלה ג"ש כו' מדקאמר לקמן שבקינן כו' עכ"ל אבל לרבנן דאין למדין המופנה מצד אחד משום דמשיבין עליה לא ה"נ לאוכוחי מידי דלא נתקבלו תרווייהו דאיכא למימר דנתקבלו תרווייהו והמופנה מצד אחד למדין נמי אותה למלתא אחריתא דלית ליה פירכא אלא דלהך מלתא אין למדין אותה משום דאיכא פירכא אבל לר' ישמעאל דאין משיבין על המופנה מצד אחד ואפ"ה אין למדין אותה היכא דאיכא מופנה מב' לצדדין וא"כ ע"כ דלא נתקבלה המופנה מצד אחד כלל :

דף כג גמ' והכא מאי פירכא איכא וכו' יש לדקדק מי הכריח התלמודא למימר לרבנן דמש"ה אין למדין הכא המופנה מצד אחד משום דאיכא פירכא אמאי לא נימא דרבנן נמי סברי בהא כר"י היכא דאיכא מופנה מצד אחד ומופנה מב' לצדדין שבקינן המופנה מצד אחד וילפינן המופנה משני לצדדין ולכאורה היה נראה לפרש דלר' ישמעאל נמי לא שבקינן המופנה מצד אחד אלא היכא דאיכא פירכא דודאי היכא דליכא אלא מופנה מצד אחד אפילו איכא פירכא למדין ואין משיבין אבל היכא דאיכא נמי מופנה מב' לצדדין נימא דלהכי אפנייה מב' לצדדין כי היכא דלא נגמור מצד אחד משום שיש להשיב עליה ותלמודא מסיק ליה לעיל הכי נמי לר"י

מהר"ם

דף כ ע"א בתוס' ד"ה פלי קורטא דריותא מכאן משמע וכו'. ולי תימה דאדרבא דמרבעי אברייתא דקתני שחור שאמרו דיו אבעיא להו בלחה או ביבשתא א"כ ש"מ דלחה נמי מקרי דיו ודו"ק : ע"ב ד"ה אגמרי' סמיך וכו' וקשה דבפ' א"ט אמרו וכו' ורב אחא בר מניומי מכשיר. פי' ואיתא דהטעם דמכשיר משום דאגמריה סמיך וע"ש :

המפלת פרק שלישי

דף כא ע"א תד"ה ורבנן סברי וכו' תימה ולימא דהוה פלגא ופלגא ויהא ודאי טמא ברשות היחיד וכו'. לפי מה שכתבו התוס' לעיל בפ"ב בשמעתין דפרוזדור בד"ה אין שורפין וכו' דמסוטה לא ילפינן טומאה דאתי ע"י ראיית נפה וכו' לא הוי קשה הכא על דברי חכמים כ"כ דלא הוי ודאי טמא אלא שהוה קשה למה מטהרי רבנן לגמרי להוי ספק טומאה : ע"ב בגמ' והאמר רבי יוחנן וכו' אם יש בת דם אגור וכו'. הא דפריך מרבי יוחנן ולא פריך מברייתא דסומכוס ור' אחא משום דהתם איכא למימר דמעמידו דס"ל דכיון דיש בתוכה דם מוכיחים הדברים דכל החתיכה היא דם אלא שנקרש ולכך לא שייך התם הפסקה בבשרה קרינן ביה אבל רבי יוחנן דתלי טעמא בדם אגור משמע דמשום דם לחודית מטמא לה וק"ל :

דף כב ע"א בתוס' ד"ה כי פליגי בחתיכה וכו' וי"ל דפליגי בחתיכה העשויה כמין שפופרת וכו' דת"ק מטמא וכו'. צריך ליישב היאך משתמע מדברי רבנן דמטמאו בחתיכה העשויה כמין שפופרת דמדבריהם משמע טפי דמטהרי דהא משני לעיל אימא שר"א אומר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה וצ"ל דמדברי חכמים נשמע לת"ק דמדקאמרי חכמים אין זה דם נדה דפירוש אין זה דם נדה שטימא הכתוב משום שאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה העשויה בשפופרת מכלל דשמעינן ליה לת"ק דאמר דוקא ולא בשפיר ולא בחתיכה של בשר שמלאה דם הוא דמטהר אבל אם עשויה כשפופרת מטמא : ד"ה למימרא דנוגע הוי נ"ל דדבור זה הוא נמשך אלעיל מיניה ויש למחוק למימרא דנוגע הוי אלא מתחלתו וא"ת ומנ"ה למקשה וכו' והד"א עם שלמעלה ממנו : ד"ה לפי שא"א בצחצוחי זיבה וכו' בסופו ואפ"ה לא מטמא במשא כיון דכתיבא ביה שכבת זרע כצ"ל : ע"ב ד"ה אבל דם דרכיך לא וא"ת והא דם הנדה נמי קתני לקמן וכו'. ר"ל דתני התם דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין ויבשים אבל הזוב והרוק והשרץ וכו' מטמאין לחין ואין מטמאים יבשין ואם יכולים להשרות וכו' מטמאין לחין ויבשין מכלל שדם הנדה דקתני ברישא שמטמא ביבש הוא יבש כל כך שדומה לשרץ שאין יכולין להשרותו והכא קאמר אבל דם דרכיך וכו' : ד"ה או דלמא כו' דהא אפילו אם תמצי לומר דרבנן בעו מעת לעת במיעוך על ידי הרחק לא חשיב דם לרבנן כצ"ל :

דף כג ע"א ברש"י ד"ה להכי אפניה רחמנא וכו' כרבנן. נ"ל דרש"י ר"ל בזה משום שקשיא ליה קושית התוס' דלשתוק קרא מהפנאה דאדם דהשתא תנין לא מופנה כלל ובהמה מופנה מצד א' ואין משיבין לרבי ישמעאל לכך כתב רש"י דהא דקאמר ר"י אמר שמואל דטעמא דר"מ הואיל ונאמרה בו יצירה כאדם וכו' לא אתיא כרבי ישמעאל אלא כרבנן דלדידהו ליכא לאקשויי דלשתוק קרא מהפנאה דאדם וכו' דאינהו ס"ל דמופנה מצד א' למדין ומשיבין והכא איכא פירכא כדבסמוך בגמרא והתוס' שהקשו לא הקשו אלא לרבי ישמעאל ולא לרבנן : בתוס' ד"ה יוצר הרים ומופנה א' וכו' נ"ל דט"ס הוא וכן צ"ל ומופנה כדקאמר בסמוך ור"ל ומופנה משני צדדים דיצירה דגבי הרים נמי מופנה כדקאמר בסמוך לקמן דכתיב יוצר הרים ובורא רוח וס"ל השתא דבורא לגופיה ויוצר להפנאה : ד"ה ולתני נחש וכו' לאחר שנקבצו

חכמת שלמה

דף כ ע"א תלתא דרי ותלתא טרפן כו'. נ"ב וזה לשון מיימוני וסמ"ג ולוקח מן הברור שבו קנה האמצעי שלו שכולן כמו קנה הוא ובכל אחד ג' קנים ובכל קנה וקנה ג' עלים ומקיף הדם נעלה אמצעי שבקנה האמצעי ורואה כו' : רש"י בד"ה וכולן מתמה דמים הס"ד : בד"ה והא דקתני כו' הימנה והא דקתני כעליון ולא כתחתון כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה איפרא הורמיז כו' וכך שמה ואעפ"כ היתה משמרת עצמה מנדות וקרובה להתגייר ואף קרבנות היתה שולחת כו' כצ"ל : בד"ה בין טמאה מ' וחד או ביום פ' ואחד כצ"ל והס"ד : בד"ה מעיקרא כו' בטומאה דאמרינן לקמן כו' הד"א : תוס' בד"ה אגמריה סמך כו' לכך נראה לפרש כו'. נ"ב ויש לדמות דהתם באה לפני שניהם השאלה כאחת גליון :

דף כא ע"א רש"י בד"ה השרוני כו' והיא דגרסי כו' נכתב כנדו ולפי גירסא זו חי והדם קאי אחלק היין שהוא חלק השלישי לא יהא מזוג ולא ישן וכן כתב הרמב"ם והסמ"ג ע"ש :

המפלת פרק שלישי

רש"י בד"ה בלא דם כו' ואפי' החתיכה של ארבע מיני דמים כו' כצ"ל : ע"ב גמ' נימא קרא בבשר נ"ל בשרה ונ"ב ס"א : רש"י בד"ה הכי זו כו' מליקת חולין היא ונבלה כו'. נ"ב בפ"ק דכריתות [דף ז' ע"ב] פירש"י ומשום חולין על המזבח לא איכפת לן כיון דאין למזבח אלא דמה ובמסכת נזיר ילפינן דחטאת העוף באה על הספק : בד"ה אם יש בה כו' משפופרת הס"ד : בד"ה דפלי פלויי כו' והדם שם דת"ק כו' הד"א : בד"ה כ"ע לא פליגי דדייקינן לישנא דקרא כצ"ל והשאר נמחק ונ"ב ס"א :

דף כב ע"א רש"י בד"ה כי פליגי כו' קרינן בה ורבנן כו' הד"א : בד"ה לפי שאי אפשר כו' הזב בלא טיפה כו' הד"א : תוס' בד"ה אלא בתמיהה כו' לא יסתור בזיבה הא כיון כו' קא מטהרת בקיסם כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה יצירה כו' גזרה שוה הס"ד : בד"ה ויברא דאדם לגופיה הס"ד :

דף כג ע"א גמ' מתיבי ר' חנינא בן אנטיגנוס כו' נ"ב נ"ל טעות אלא ר' חנינא בן גמליאל הוא אלא כמו שכותבין התוס' פ"ק דף ח' ע"ש : רש"י בד"ה והכא מאי כו' והכא בג"ש דתני ואדם מה תשובה איכא

ורש"י שפי' לעיל ולהכי אפנייה רחמנא כרבנן כו' ר"ל דהכא ר"י נמי כרבנן ס"ל אבל דברי התוספות שכתבו לעיל אין מוכיחין כן אלא לר"י דהיכא דאיכא ב' צדדין שבקינן המופנה מצד אחד אפילו אי ליכא פירכא וע"כ הגהה דמשמע להתלמודא דלית להו לרבנן האי סברא דר"י וכיון דאית להו דמשיבין על המופנה מצד אחד אמאי נימא דלהכי אפנייה מב' צדדין כי היכי דלא נגמר מצד אחד אפילו היכא דליכא פירכא אדרבה נימא דלהכי אפנייה מב' צדדין משום דלהך מלתא דיליף מהמופנה ב' צדדין איכא שום פירכא דהשתא לא יכול לשתוק מיניה משום דאי הוה מופנה מצד אחד יש להשיב עליו והשתא לא תשמע מיניה דלא נגמור מהמופנה מצד אחד היכא דליכא פירכא ותו לא מידי וק"ל : שם מיתיבי רבי חנינא בן גמליאל כו' והכי קתני רבי חנינא בן גמליאל כו' כצ"ל בגמרות ישנות וכן הוכיח מהרש"ל מדברי התוספות דפ"ק : שם בהמה במעי אשה כו' למנ"מ לאתסורי באחותה כו' ירא"ה אע"ג דאפילו לקולא אית ליה לר"מ דהוי ולד מעליא דהא יהבינן לה ימי טוהר מבעיא ליה הכא לגבי איסורא דאחות אשה משום דאפשר כיון דהך ג"ש אית ליה פירכא לא מוקמינן המופנה אלא במסתבר טפי ודוקא לגבי טומאת לידה ולד מעליא הוא משום דמג"ש דיצירה קאתיא וטומאת לידה מלתא דתליא ביצירה הוא וכה"ג נ"ל לקמן בתוס' בד"ה דמות לילית כו' ע"ש : ע"ב בפרש"י בד"ה אפילו פרצוף אחד אבר אחד כו' ובד"ה חוץ מן האזנים כו' אלמא למ"ד מצורת בחד סגי וקשיא לרבא כו' עכ"ל צריך עיון לפירושו כיון דרבא לרבנן דברייתא קאמר מצורת אלי צורה מאי מקשי ליה למימר דצורת אפילו אבר אחד קאמר ואם כן מאי פליגי דהא ר"מ נמי אית ליה הכי כל צורה צורת כל שהוא אפילו אבר אחד ואם נאמר לדעת המקשה דבעי למימר דמצורת דאמרי רבנן אפילו אבר אחד וע"כ כל צורה דר"מ דבעי ב' עינים ושסות כו' וגריע ליה מכולה בהמה דהתם יצירה כתיב כמ"ש התוספות דאם כן מי הכריחו לפרש כלל כל צורה דר"מ דהיינו כ"ש ולא ככל צורה דקאמר רב לרבנן דהיינו הצורה כולה דכיון דדעת המקשה למימר דכל צורה דר"מ היינו נמי הצורה כולה נימא דהמתרץ נמי לא פליג עליה בהא אלא דע"כ רש"י סבר דכל צורה דר"מ לית לן לפרש הכי משום דלא גריע מכולה בהמה דמתניתין והו"ק : תוס' בד"ה אמר רבא ושטו נקוב כו' רגל של זו עולה כולה עולה כו' מקנה לעובד כוכבים מקלת כו' כצ"ל :

דף כד תד"ה ליתני שמא מגוף אטום כו' פניו טוחים ושטו אטום ואפקותא כו' עכ"ל כצ"ל : ע"ב גמרא תניא אבא שאול אומר ואיתימא ר"י כו' פעם אחת נפחתה מערה כו' כצ"ל מגמרות ישנות : בפרש"י בד"ה כוותיה דשמואל כו' וקאמר טמאה אפילו בלידה יבשתא עכ"ל לעיל גבי פניו טוחות דאינו ניכר אם זכר אם נקבה פרש"י דעל ידי שטימאתה שבועיים משום ספק נקבה אתי לידי קולא דולד הוא ויהבי לה ימי טוהר אבל הכא גבי בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות דקדק לפרש משום דעל ידי שטימאתה אפילו בלידה יבשתא אתי לידי קולא דכיון דניכר הוא אם זכר אם נקבה לא ניחא ליה למימר דהאי דעבד כוותיה דשמואל דוקא בנקבה : תוס' בד"ה המפלת דמות כו' וי"ל שמואל דהכא יפרש לעיל היבדק לר"מ עכ"ל אע"ג דשמואל גופיה מפרש לעיל טעמא דרבי מאיר משום גזירה דיצירה איכא למימר הכא כיון דהך גזירה שוה אית לה פרכא לא אוקמינן המופנה אלא על המסתבר דהיינו בהמה וקריא וקיפוף דדומות קצת דעיניהם הולכות לפניהם וכהאי גוונא מבעיא לן לעיל מהו לאסור באחותה דאיכא לאוקמא הגזירה שוה בטומאת לידה כמ"ש שם :

ח"א דף כד ע"ב קובר מתים כו' רצתי אחר צבי ונכנסתי כו'. הכונה כי צד הטהרה לא תבא לאדם אלא בהתרחק יפה מן צד השמאלית הטומאה כמ"ש בהיפך כטובל ושרץ בידו ומדמה צד הטומאה לקובר מתים שנעשה אבי אבות הטומאה ואמר פ"א הייתי רץ אחר צבי ר"ל לבא לידי טהרה ומדמה לה לצבי חיה טהורה ע"ש הכילה בכ"מ כמו שוי רץ כצבי דהיינו שהלכי שהוא דמיון הטהרה היה רץ מפני ולא הגעתי' לפי שהייתי רץ אחריה בקולית שהיא עצמות הטומאה שעדיין לא נתרחקתי מטומאה עד שחזרתי לאחורי להתרחק מהטומאה של עצמית הקולית אז באתי לידי צד הטהרה וא"ל בדמיון קולית ועצמים הטומאה של עוג מלך הבשן שהיה בה מצד הטומאה מן הנפילים בני שמחזאל ועזאל כדאיתא במדרש ונקט בשיעור טומאת קולית ג' פרסאות דכן אמרו פ"ה דברכות בעוג שעקר טורא בר תלתא פרסי לזרוק על ישראל דזה לעומת זה עשה אלהים דשיעור מחנה ישראל שהיא מקום טהרה להוציא הטומאה והטמאים מחוץ למחנה היה ג"כ ג' פרסאות ובכחו הטומאה בשיעור הזה היה רצונו לבטל כח הטהרה מהם כמפורש בפרק הרואה ע"ש בחידושינו ובדמיון זה קאמר באבשלום שבא מצד הטומאה מצד אמו שהוא בן אשת יפת תואר כמ"ש בחלק שא"ל תוטי האכרי לדוד מ"מ נסבת יפת תואר כו' והיינו שנפתחה מערת הטומאה תחתי ועמדתי במקום הטומאה בגלגל עינו וכו' כמ"ש פ"ק דסוטה שאבשלום נתן עיניו במה שאינו שלו ונפה בעיניו לצד הטומאה לשכב עם נשי אביו ואמר שעמדתי במקום טומאה זו עד חוטמי שהוא מקום שהנשמה הטהורה תלויה בו עד שחזרתי לאחורי להתרחק מטומאה זו לאתר בצד הטהרה ועליתי ממקום טומאה זו וק"ל :

דף כה תד"ה שמא כר' יהושע אע"ג דבעי למימר כו' ר' נמי מסופק היה כו' עכ"ל דליכא למימר דהך דמלא בשר טמא לידה בצלול איירי ומש"ה מוקי לה כר' יהושע דמאי דוחקיה לאוקמיה כר"י דוקא ובצלול נוקמיה בעכור וכ"ע מיהו מלינו למימר דלהכי קאמר שמא דהוה מסופק כיון דקמייתא כיחידאה הך נמי כיחידאה ובצלול או ככ"ע ובעכור : בד"ה לעיל כסומכוס וא"ת ואם שפיר מלא דם יאי כחתיכה כו' דאמר בפרקין דאינה טמאה לידה כו' עכ"ל אע"ג דמצינן למימר דהך כשאין בה עצם אינה טמאה לידה אתי כרבנן ולר"י קושטא הוא דשפיר וחתיכה שוין וטמאין לידה ניחא להו לאוקמא אפי' כר"י : בד"ה מחלוקת בצלול פ"ה מלא מים כו' וכי עדיף ממלאה דם כו' אפילו לר"י כו' עכ"ל ולא בעי למימר דר"י אפילו במלאה דם מטמא לידה אלא דר' יוסי לא סבר כוותיה בצלול אלא בעכור דאם כן לא הוה קאמר רבי שמא כר"י אמרה דהא במלאה דם סבר נמי כרבנן וק"ל : גמ' מיתיבי את זו דרש ר"י כו' ש"מ בצלול מחלוקת ש"מ כו' ירא"ה דלא קאמר תיובתא למ"ד בצלול ד"ה אינו ולד משום למאי דמסיק דכן א"ר נחמן דבצלול ד"ה אינו ולד ומותביה רבא עד דמסיק ומי מספקא ליה והא קרא קאמר ומשני אסמכתא בעלמא הוא דהשתא איכא למימר נמי דבעכור דוקא מחלוקת מסברא וקרא אסמכתא בעלמא וק"ל : תוס' בד"ה גבי בהמה לחומרא ואע"ג דקולא הוא שמוציאין כו' עכ"ל דהא קאמרינן בשמעתין ספק ממון לקולא היינו למחזיק שהוא חומרא למוציא והכא גבי בהמה הרי קולא הוא למוציא שמוציאין כו' אך קשה לדבריהם דאמאי נימא דהא דקאמר גבי בהמה לחומרא דיהיב ליה לכהן דאימא יאכל במומו לבעלים כדקתני בהך מתני' דפרק הלוקח ואם ספק יאכל במומו לבעלים דהשתא ספק ממונא שפיר לקולא ולגבי גיזה ועבודה ספק איסורא לחומרא וכה"ג איתא לקמן בפרקין גבי בהמה שיצאת מלאה ובאה ריקנית כפרש"י שם : בד"ה עור ובשר הלבישני כו' במדרש מלבוש שאדם פושט ראשון לובש אחרון עכ"ל וכצ"ל ממדרש ילקוט ובפרש"י שם בנוסח אחר ע"ש והכל על דרך אחד הוא עולה : ע"ב גמ' למה הזכירו סנדל והלא אין סנדל כו' יש לדקדק למאי דס"ד השתא דאיירי באתיליד נקבה בהדיה וימי זכר מובלעים בתוכו א"כ דס"ד דאתיליד זכר ומדהא זכר הא נמי זכר עדיפא ה"ל למפרך אמאי תשב לזכר ולנקבה ואפשר דהוה ס"ד דולד שעמו נאבד או דהוה שפיר מרוקם ולא ניכר בין זכר לנקבה דהשתא שפיר דלא תקשה ליה אלא למה הזכירו ספק סנדל דמשום ולד גופיה נמי תשב לזכר ולנקבה וק"ל : בפרש"י בד"ה שאם הפיל שניהם כו' אם תראה ביום פ"א כו' וכשתחזור ותראה בח' לראייתה כו' עכ"ל לא בעי לפרושי משתחזור ותראה ביום פ"ב או פ"ג שלא תדע תחלת נדתה אם ביום פ"א או ביום פ"ב ופ"ג שממנו תתחיל למנות ז' ימי נדותה דמ"מ אין נ"מ דבין כך ובין כך טמאה נדה גם ביום שלאחריו מיהו ה"מ לפרושי כשתחזור ותראה יום ז' לראייתה דהיינו ביום פ"ז דהשתא היא מקולקלת שאם תחלת נדותה מיום פ"א תטבול ביום ז' לערב ואם תחלת נדותה מיום פ"ז צריכה לספור עוד ו' ימים לימי נדותה ובס"פ מפרש לה תלמודא כפרש"י : תוס' בד"ה קמ"ל אימא שניהם כו' וי"ל דהיינו דקמשני בלשון שני ומיהו תימה גם לפר"ת כו' עכ"ל ר"ל דבלשון שני שלא תלד נקבה לפני שקיעה כו' איכא לפרושי נמי בב' ביאות ואע"ג דה"מ לאוקמי בפשיטות טפי באתיליד זכר ובב' ביאות כקושייתם ניחא ליה לאוקמא דאפי' ביולדת נקבה אצטריך להזכיר ספק סנדל והשתא מ"ש ומיהו תימה גם לפר"ת כו' אין רצונם דזאת התמיהה לפרש"י וגם לפר"ת דהא לפרש"י ניחא למסקנא בלשון שני דאיירי הכא בב' ביאות ושפיר אצטריך לאשמועינן התם בטומטום שהזריעו שניהם בב"א אלא דר"ל דלפרש"י הקשו לעיל שאינו קשה לפר"ת מיהו לפירושו גם יש תמיהה שאינה תמיהה לפרש"י כמ"ש :

ח"א דף כה ע"א ועליו מפורש בקבלה שלא כחלב כו'. נראה דאכולי שמעתי' קאי וסדר בריאה קחשיב עד שנעשה ולד גמור אלא כחלב תתיכני הוא שפיר מלא דם כמ"ש בפ"ק שהחלב של אשה נעשה מדם אשה וא"כ כגבינה תקפיאני הוא שפיר מלא גנונים כאן כיון שאין עור ובשר תדמה לה לגבינה הקפוי מחלב ואיכא תוספת לולד וא"כ עור ובשר תלבישני דהיינו שפיר מרוקם כדאמרינן לעיל דאיכא למ"ד מלא בשר טמאה לידה ואיכא למ"ד בעור תליא מילתא ואמר אח"כ ובעצמות וגידין תסוככני הוא יצירת הגוף של ולד גמור ואח"כ חיים וחסד וגו' היא הנשמה שנתנה בו ואח"כ ופקדתך שמרה רוחי כדאמרי' לקמן מדת ב"ו כו' ואלו הקב"ה נר העובר במעי אשה פתוחה ופיה למטה ומשמר כו' ע"ש ועיין בתוס' נפרק בתרא דברכות בשם מדרש תנחומא וק"ל :

דף כו תד"ה סנדל דלית ליה חיותא כו' ועוד דמשמע בירושלמי דולד שעם הסנדל אינו מתקיים כו' עכ"ל דבריהם אינם מבוררים לן דאע"ג דגבי בריאות מלינן למימר הכי כדברי

חכמת שלמה

איכא דקאמרת דניחא כו' : בד"ה דומות כו' עגול הוא הס"ד : בד"ה באוכמא כו' כאדם והא דתני דהוי מוס בגורי כו' תדא כו' עגול כגלגל הס"ד : בד"ה ובמינו (נ"ל) במינו כו' מתקיימת ובמינו הוא כו' כצ"ל : תוס' בד"ה יולר כרים ומופנה הוא כדקאמר בסמוך כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד ליתני נחש : ע"ב גמ' אף אנן נמי תנינא המפלת כמין בהמה חיה ועוף דברי ר"מ כו' כצ"ל. וכ"ג כן הוא בפ' יש בכור : רש"י בד"ה סנדל צורה כו' משל לאדם ששובר את חבירו ושחוזר כו' כצ"ל : בד"ה אמר אביי כו' דלא מעכבא וכמאן כו' כצ"ל : בד"ה מן הלד כו' וירכו בלדו בשאר כו' כצ"ל : תוס' בד"ה מוגא בה כו' אלא אדם כו' כצ"ל :

דף כד ע"א גמ' כני רבי חייא נפוק לקרייתא כו'. נ"ב פרש"י בכילה שהיו הולכים על הכפרים לראות שדותיהם : רש"י בד"ה מוסמסין מוכין קלא ולא כו' בפניו עתות הס"ד והד"א : בד"ה כי פליגי כו' לגמרי ואיפכא אתמר כו' הד"א : בד"ה הייט כו' חסר לגמרי הס"ד : בד"ה שימי את כו' משום דחריף הוי ודחיק ליה כו' כוי דדחיק ליה לרב פפא כצ"ל : תוס' בד"ה ר"ת כו' וקשה לר"ת דבפ' אלו מומין תנא ליה גבי מומי כו' אף לפי מדקאמר באשה ולד כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה שאינו מתוך אברים וצורה כו'. נ"ב זה קאי על ראש שאינו מתוך ודו"ק : בד"ה כוותיה כו' דולד הוא הס"ד ואח"כ מה"ד הכי אמרו : תוס' בד"ה אכילתו מרובה כו' אכל שליש ושתה שליש והניח שליש לכשתכעוס כו' כצ"ל :

דף כה ע"א גמ' ומי מספקא ליה והא קרא קאמר מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא כו' כצ"ל : רש"י בד"ה כסומכוס כו' ויחידאה היא הס"ד : בד"ה כר' יהושע כו' לחודיה מטמא משום לידה ויחידאה היא ודלמא אפי' במלא בשר פליגי כיון דאינו מרוקם מעולם לא היה ולד ואע"ג דפליג ר' יהושע בשפיר לחודה במלא דם מודה דלא ולד הוא דדם מוכיח עליו כצ"ל והס"ד : תוס' בד"ה עור ובשר כו' ומפרש במדרש למה הדבר דומה לאדם שפושט וחוזר ולובש מה שפושט אחרון לובש ראשון אבל בתחלת בריית הולד עור ובשר תחלה ואח"כ עצמות וגידין כצ"ל. וכ"ב כך הוא ברש"י דיחזקאל ונמחק מן מלבוש עד סוף הדבור : ע"ב גמ' אם זכר הוא אם נקבה היא אבא שאול בר גש ואמרי לה אבא שאול בר רמש אומר כו' ואמר רב עמרם עלה בשל ערב כו' ואמר רב עמרם עלה כו' כצ"ל : שם האי זכר והאי נקבה כו'. נ"ב פי' שיכול להיות כך אבל לא בהכרח דאח"כ שניהם זכרים או נקבות אין נמלאו : רש"י בד"ה לא ידעי כו' קטן הס"ד : אחר ד"ה אלא שנגרף כו' צריך להתחיל ד"ה לשון של שור הגדול דהיינו פניו טוחות ואף ע"ג דאוקמינן לעיל פניו טוחות אין אמו טמאה גבי סנדל ודאי אמו טמאה לידת סנדל דולד שעמו מוכיח עליו דולד הוא אלא שנימוק על ידי חבירו שדחקו . וכ"ב ס"א : בד"ה שאם תפיל כו' ותחלת נדה לאחרון וכ"ג כו' הד"א : בד"ה שלשים ואחד נ"ל ל"א גרסי' כו' : תוס' בד"ה המפלת סנדל כו' ימי טוהר כדאיתא לקמן בפירקין כו' כצ"ל : בד"ה קמ"ל כו' לר"ת שפירש דאין מתעברת וחוזרת ומתעברת כו'. נ"ב וגבי מעוברת הייט טעמא שלא יכנוס הזרע בין ב' התאומים וידחוק ויעשה סנדל כו' : בא"ד היינו בן קיימא כו'. נ"ב פי' לא מלינו שיהו כולם קיימים שתהא אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת בלא סנדל אבל להיות א' נפל מלינו שחוזרת ומתעברת כגון גבי סנדל ודו"ק . אבל אין לפרש שסבר רש"י כהסיה דירוש' שאף הולד עם הסנדל אינו חי כי לא אישתמע זה ברש"י ואדרבה להיפוך משמע לקמן בשמעתא גבי סנדל אין בו תיובתא ע"ש ודו"ק : בא"ד כביאה ראשונה הזריע הוא תחלה ובביאה שניה הזריעה היא תחלה ומיהו י"ל דבענין זה בב' ביאות אין חידוש למתני' תשב לזכר כו' כצ"ל :

דף כו ע"א גמ' אמר רב פפא ש"מ מכריך כריך ליה כו'. נ"ב ולפי זה לא שייך לשנויי עוד שאם תלד ולד דכך דופן כו' אפילו אליבא דרבנן דהא א"א כלל ומתחלה קודם שידע הברייתא בעי לשנויי כך ודו"ק :

שם

מהר"ם

שנקצצו רגליו לא מקרי חיה סתם וכו'. וצ"ל נ"ב דלאחר שנקצצו רגליו לא הוי נחש בכלל יצירה דחיה דאל"ב כי יליף לעיל יצירה יצירה מאדם לפרוך נמי אלא מעתה המפלת דמות נחש אמו טמאה לידה כדפריך השתא : ד"ה קריא וקיפופא וכו' זה באות שבעופות וכו'. פי' המאוסה שבעופות : ד"ה לאתסורי באחותה לענין גופה לא בעי אם הבא עליה חייב משום אשת איש וכו' כצ"ל : ד"ה הואיל ובמינו מתקיים אע"ג דדריש ג"ש דיצירה בעי טעמא דהואיל וכו'. ר"ל אע"ג דדריש ג"ש דיצירה א"כ מאי נפקא מינה במינו וקאמר דאפ"ה בעינן שיהא במינו מתקיים משום דהא אפילו בולד גמור בעינן מתקיים כו' : ע"ב ד"ה ומצא בה דמות יונה וכו' וא"ת ודלמא לרבנן וכו'. ר"ל לפרש"י דמשמע דלרבנן פשיטא ליה דאסור ולא מיבעיא ליה אלא לר"מ דאזיל בתר אמיה א"כ קשה מאי פריך ותפשוט ליה מהא וכו' ודלמא ההיא דר"י אתי כרבנן ולא כר"מ ותירץ וי"ל דא"כ הל"ל לרבנן וכו' ומדלא קאמר הכי ש"מ דאתי ככולי עלמא אפי' לר"מ : [בא"ד] א"נ י"ל וכו'. ר"ל דאין הפי' כפרש"י אלא בהפך דגמ' ס"ל דלרבנן פשיטא ליה דשרי דלא מיבעיא ליה אלא לר"מ דבקל עושהו ולד והשתא פשיט שפיר מההיא דיונה דאפילו לרבנן אסור וכ"ש לר"א דמסתמא לרבנן קאמר ר"י למלתיה ואת"ל דלר"מ קאמר מ"מ תפשוט מינה בעיין : ד"ה שר"מ וכו' לר"מ קאמר לדידי וכו'. ואע"ג דהשתא ס"ל דר"מ אומר מצורת היינו דכי דמי לאדם בעי מצורת אבל המפלת מין בהמה ממש ס"ל לר"מ אמו טמאה לידה ועלה קאמרי רבנן אודי לן וכו' ומפלת מין בהמה ממש נמי לא ליטמיה אלא שי"ל א"כ מנלן דבתרתי פליגי רבנן ור"מ דלמא לא פליגי כ"א בהמפלת מין בהמה ממש והא דתנן וחכ"א כל שאין בו מצורת אדם ולא קתני וחכ"א אינו ולד משום דרבנן לר"מ קאמרי אודי לן וכו' ויש לתרץ דס"ל לגמרא דאי לאו דבתרתי פליגי ושמעי רבנן לר"מ דס"ל דכי דמי לאדם בעיא שיהא דומה לו במקצת כל הצורה לא הוי אמרי ליה במפלת מין בהמה ממש אודי לן וכו' : ד"ה והתניא וכו' ור"ח וכו'. נראה דגרים כן משום דק"ל דהשתא ר' יוחנן דאמר עד שיהו כולה כאחת אתי כרבנן דברייתא : ד"ה אמר רבא וכו' עד ובפרק קמא דבכורות פלוגתא אפכא גבי מקנה לעובד כוכבים וכו' עד ואומר ר"ת דהוי כאיכא דאמרי. נ"ל דר"ל דיש מהפכין דרב חסדא לדרבא ודרבא לדרב חסדא וכן כתבו התוספות שם בתמורה שזה מן הסוגיות ההפוכות שבגמרא ע"ש :

דף כד ע"א בגמ' רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר וכו' פסול לעבודה. ע"ש בבכורות דלא גרסינן פסול לעבודה : בתוס' ד"ה עד הארכובה ואין שייך להביא וכו'. פי' משום דהכא הוי חומרא לענין ימי טומאה וקולא לענין ימי טהרה : ד"ה ליתני שמא מגוף אטום וכו' כגון פניו תייש ושטו אטום כצ"ל : ד"ה רבי חנינא וכו' עד והתם נמי פריך מרב וכו'. ר"ל דהתם סתמא דגמרא פריך מרב ולא מייתי לשמואל כלל ולא שייך לפרש התם כמו שפרש"י. הכא הא דאקשי לרב ולא לשמואל וכו' :

דף כה ע"א בגמ' אמר להם לא שמעתי וכו'. י"ל מפני מה אמר רבי לא שמעתי הלא שמע דבסמוך קאמר הא נמי שמא כרבי יהושע אמרה וכו' וא"כ ידע ושמע שמחלוקת רבי יהושע ורבנן היא וי"ל ע"ד התוס' שר"ל שהיה מסופק אם פליגי רבנן דוקא בצלול אבל במלא בשר דהיינו עכור מודים או אי פליגי אפי' בעכור ובשביל כך אמר לא שמעתי אבל מ"מ צריך לישב לפי זה הא דפליגי בסמוך ר"ל ורבי יהושע בן לוי ר"ל אמר מחלוקת בעכור וכו' וריב"ל אומר בצלול מחלוקת וכו' והלא רבי היה מסופק בזה והיאך ידעי אינהו טפי מיניה וק"ל : בתוס' ד"ה שאין הקב"ה עושה עור וכו' כדמתרגמינן על משך בשריהון כצ"ל ואע"ג שתרגום לבושין דיקר על משך בשריהון מ"מ משמע דהתרגום מפרש כתנות ר"ל לבושין דיקר ועל תיבות עור מפרש הוא דר"ל על עור בשרם : ד"ה עור ובשר וכו' מפרש במדרש מלבוש שאדם פושט ראשון לובש אחרון כצ"ל ור"ל דלעולם בשעת יצירה העור ובשר נבראים תחלה וגבי מתי דיחזקאל הוא ענין אחר דלאחר מיתה הבשר והעור הוא פשוט וכלה תחלה ולכך בשעת התחייה הוא לובש באחרונה כי כן הוא דרך המלבושים וק"ל ועיין בילקוט יחזקאל ותמצא שהגירסא כן : ע"ב בגמ' למה הזכירו סנדל וכו'. נ"ל דתרתי קא מקשות חדא למה הזכירו סנדל הא בלא סנדל נמי טמאה משום ולד דאתיילד בהדיה ועוד מאי קמ"ל מתני' פשיטא דכיון דהסנדל אינו ניכר אם הוא זכר או נקבה פשיטא דתשב לזכר ולנקבה ומשני אי דאיתיליד וכו' הב"ע דאיתיליד זכר בהדיה מהו דתימא כו' : בתוס' ד"ה קמ"ל וכו' ומיהו קשה מנלן דלא אמרינן בביאה אחת וכו' ואשמועינן מתני' דסנדל הוי ולד וכו'. י"ל הא לפירוש ר"ת נמי קשיא קושיא זו דנהי שצ"ל אימא כשהזריעו שניהם בבת אחת משום דאין אשה חוזרת ומתעברת אבל מ"מ קשה למה ליה האי שנוייא כלל לימא מהו דתימא דסנדל אינו ולד. לענין לידה קמ"ל דהוי ולד ויש ליישב דבשלמא לפר"ת דעל כרחך צ"ל דמתניתין איירי בביאה אחת ושמעינן נמי מינה דאפילו בביאה אחת לא אמרינן מדהאי זכר האי נמי זכר. לכך משני דלא תקשי אמתני' פשיטא דאשמועינן מינה חידוש גדול דאפילו בביאה אחת לא אמרינן מדהאי זכר האי נמי זכר דכיון דבאמת שמעינן מיניה האי רבותא קאמר לה אבל לפרש"י קשה מנלן דמתני' איירי בהכי כלל דכיון דאיכא לאוקמי מתני' בשתי ביאות ואי משום דקשיא לך פשיטא איכא למימר דאשמעינן דאקרי ולד ומצי למימר דאפילו בביאה אחת איירי מתני' וס"ל דלא אמרינן מדהאי זכר האי נמי זכר דלמא בביאה אחת אה"נ דס"ל למתני' דאמרינן מדהאי זכר האי נמי זכר : בא"ד וי"ל דהיינו דקמשני בלשון שני. דברי התוס' סתומים מאד ונ"ל דר"ל דאת"נ דבשנויא אחרינא ס"ל הכי דהתוספות נמי ס"ל כמו דפרישנא לעיל שהוה קשה לה לגמרא תרתי כדלעיל ובשנויא אחרינא לא שני אלא אקושיא האחת דל"ל סנדל וכו' אבל עדיין קשה פשיטא דתשב בשביל הסנדל לזכר ולנקבה וע"כ צ"ל דלשנויי אחרינא לא אשמועינן מתני' אלא דסנדל הוי ולד לענין לידה וק"ל :

דף כו ע"א בגמ' סנדל דתנן גבי בכורות למאי הלכתא פרש"י קס"ד לבא אחריו בסוף שנה או לסוף שנתים קמיירי וכו'. ויש להקשות כיון דידע המקשה דאין סנדל בלא ולד א"כ מפני מה ס"ד לפ' דהא דקתני הבא אחריו וכו' ר"ל לבא אחריו לסוף שנה או שנתים ולא נתן לבו לפרש דהבא אחריו היינו הולד שעם הסנדל ועוד יש להקשות דלפי הס"ד דהבא אחריו היינו לסוף שנה או שנתים א"כ בכור לנחלת

לא

ירושלמי דולד שעם הסנדל אינו מתקיים ע"כ גבי בכורה ליכא למימר הכי לסוגיא דשמעתין דמוקמינן ליה בולד שילא עם הסנדל אחריו דהוי בכור לנחלה ואינו בכור לכהן דהא הוא אינו מתקיים לא שייך ביה בכור לנחלה וא"ל לפוטרו מכהן דאפילו היה חי ונתן לכהן פדיונו ומת בתוך ל' יחזור כדאיתא בפ' יש בכור מיהו הא ליכא לאקשויי לפי סברת הירושלמי דאין הולד שעמו מתקיים הקשה גבי בכורות כדאקשינן למאי הלכתא קתני הבא אחריו בכור לנחלה ואין בכור לכהן דל"ל סנדל דבלא סנדל ולד הבא לסוף שנה או לסוף שנתיים די"ל דאיכא לאוקמא בילא סנדל דרך רחם והולד דבהדיה טלד דרך דופן דהשתא הנולד לסוף שנה הוי בכור לרחם אי לאו משום סנדל דילא דרך רחם כדאיתא בפ' יש בכור יולא דופן והבא אחריו כו' רש"א הראשון לנחלה ושני לה' סלעים דהכא כיון דהולד שעם הסנדל שילא דרך דופן אינו מתקיים הוי הב' בכור לנחלה ולכהן אי לא משום דסנדל ילא לפניו דרך רחם דפטור השני מה' סלעים והגמרא דידן לא בעי לאוקמא הכי כר"ש ולא כרבנן דאפילו כרבנן ולא כר"ש לא בעי לאוקמא היכא דכריתות והו"ק: ע"ב בד"ה תחלתו כל שהוא כו' משום דבפרק העור והרוטב בעי רובו טפח למאי חזי הני ליה בסוף ומשני כו' עכ"ל כוונתם למדו מדבריהם בפרק העור והרוטב משום דבעי התם לפרש הא דשיריו ברובו ומש"ה מייתי ליה לבסוף לאורויי לן דמשתגמר מלאכתו לא קאי אשיריו ברובו אלא אשני תנורים גדול וקטן הנטוים בה קאי ומ"ש הכא עוד ומשני אגדול ופריך כו' מלתא באנפי נפשיה הוא שהביאו סוגיא דהתם בב' הפירושים של רש"י להכריע ביניהם ומהרש"ל הגיה והיפך דבריהם ומשני אגדול תניא ליה בסוף כו' עכ"ל ופי' מה שפי' לפי הגהתו ואין לורך כי כוונת התוס' הוא כמו שפירשנו מדברי התוס' דהם: בד"ה המפלת חיה כו' וי"ל דברייתא דקתני שמא כו' והתם מייתי ראיה דבאינה קשורה חוששין לולד אחר לאפוקי מדר"י כו' עכ"ל יש לדקדק דהכתי כיון דבברייתא לא מגיעו בהדיא כדר"א המפליג בין שליא שאחר הולד ובין שליא שילתה קודם הולד א"כ נימא דהברייתא לא הוי לאפוקי מדר"י אלא דבכל גוונא חוששין וספיר פרי ר' יוחנן משום ס"ם וי"ל דאליבא דקאר"י דפרי משום דאין חוששין כו' דודאי תולין בולד שעמו קאמר לאפוקי דהא בברייתא קתני דחוששין:

דף כז תד"ה תומר ב' ולדות וכו' ומשום שליא נותנין לה תומרא דזכר ונקבה ואם תאמר לרבנן נימא שלא תשב רק ז' כו' עכ"ל ולא בעי לפרושי דקשיא הכי הוא דלא תשב אלא ז' לזכר ותומר ב' ולדות הייט תומר ולד זה דלא היה בה ולד אחר ואין לה שום ימי טוהר וכמו שפירש רש"י ז"ל בשמעתין ובסוף פרק בהמה המקשה וגם נותנים לה תומר ולד אחר שמא היה זכר בשליא זו והטמא ז' אבל שבועיים לא היטמא משום שמא נקבה היה דס"ם הוא דתומר ב' ולדות לא משמע להו לפרש לרבנן אלא תומר דזכר ונקבה דחיה ועוף לא מקרי ולד לדידהו כיון דאין אמו טמאה לידה ועיין בתוספות ס"פ בהמה המקשה בזה: בא"ד דסתרי אהדדי כו' עכ"ל כתב מהרש"ל תימה ומה בכך סוף סוף כל חד נשרי מכח ספק ספיקא ומה שסותר אהדדי לחומרא נמי שהרי אהדדי כו' עכ"ל ועוד האריך וע"ש ואנן לא ידעינן מהיכא קא פשיטא ליה דלא עבדינן בכה"ג כתרי חומרי דסתרי אהדדי דהא דאמרינן בפ"ק דעירובין ובפ"ק דר"ה דמאן דעבד כתרי חומרי עליו הכתוב אומר הכסיל בחושך הולך היינו כגון השדרה והגולגולת דאית ליה למיעבד כחד תנא אי כבית שמאי כקוליהן וכחומריהן אי כב"ה כחומריהן וכקוליהן מיהו היכא דאיסתפיק לן עבדינן ב' חומרי דסתרי אהדדי כדאמרי' התם ר' עקיבא גמריה אסתפק כו' וכן אי אסתפק לן הלכתא כמאן עבדינן כתרי חומרי כמ"ש התוס' לק' בפ' בנות כותים ע"ש וכן כתבו בפ"ק דר"ה אבל כתרי קולי דסתרי אהדדי ודאי דלא עבדינן בשום מקום וא"כ ה"נ הכא כיון דמכח ספיקא הוא דאין ולד בשליא הוי ספיקא דאורייתא ואסור בכל גוונא אלא משום ספיקא דשמא זכר שמא נקבה הוא בכל לד ס"ם דסתרן אהדדי עבדינן כתרי חומרי אע"ג דסתרן אהדדי ולא כתרי קולי כיון דסתרן אהדדי וזה ברור בלי ספק וס"ם: בד"ה מ"ט דר"ש כו' הלא גם לר"ש לא נתבטל טלו בבית הפנימי כמו בבית החיצון כו' עכ"ל מדא"ל בפשיטות לר"מ אי אתה מודה כו' לבית החיצון שהוא טהור ע"כ דסבר ר"ש בפשיטות דבבית החיצון בטל טלו אבל מדברי ר"מ ודאי דאין להוכיח לדברי ר"ש כמו שכתב מהרש"ל דאימא בהא פליגי דר"ש משוה אוקן דתרווייהו בטילי במשהו ור"מ סבר אינן שוין כדקאמר דאינו דומה נימוק כו' גם מה שמדקדק מהרש"ל דע"כ לר"מ נימוק כו' דאמאי פריך מאי טעמא דר"ש עפי מר' מאיר

אין זה סוכה דמשום דבמתני' לא הוזכר אלא ר"ש קאמר נמי מ"ט דר"ש דמה"ט נמי לא קאמר מ"ט דר' יהודה ור"י כמ"ש התוס' וכל"ל לפרש"י שפירש דפריך מ"ט דר"ש נהי דנימוק כו' ה"ל כרקב וכגלל עכ"ל ולא פריך הכי לר"מ נהי דנימוק בבית החילון לא יהא אלא רקב משום דלא הוזכר במתני' א"ק לרש"י דאי מטעם רקב נגעו בה [הכא] בשליא א"כ למאי דמסיק נמי בההיא דהרוד משום דסופו כתחלתו ובכל ענין דבר אחר מבטלו אמאי לא נימא הכי בשליא כיון דרקב הוא ר"א מבטלו ויש לייסב בדוחק והו"ק: בא"ד אמאי לא משני בשליא שאינה מטמאה אלא שלם כו' עכ"ל פי' לר"מ קאמרי התם הכי ועיין שם ואליביה קאמרינן הכא מטמאה שלם כמו בבית הפנימי ולאו דוקא שלם ממש דלר"מ נמי אית ביה ביטול משהו בבית הפנימי כדקאמר אינו דומה נימוק פ"א כו' אלא שלם לאפוקי בבית החילון דבטל כולו והו"ק: ע"ב גמ' ותני רבי חייא עלה אינה מטמאה כו' מהום' דבכורות פ' הלוקח תני ר' חייא דקאמר היינו שהיה שונה בו במלתיה דר"א ב"י דאינו מטמא כו' והכי איתא בהדיא בתוספתא עכ"ל ע"ש: תום' בד"ה מלא תרוד ועוד כו' ומהך לא עביד לריכותא דקמ"ל כו' עכ"ל פי' הגמרא דקאמר טעמא דרבנן ומהך לא עביד לריכותא משום דה"א כו' נ"ל השתא דהיינו קודם שנתערב בו עפר והו"ק: בד"ה מת שנתבלבל כו' אי נמי קסבר ר"י דרבנן לא מטהרי אלא ברובע דחסר אבל אם העפר שלם כו' עכ"ל ירא"ה דלפי תירוץ זה נ"כ יש לפרש הא דקאמר רבי יוחנן דאמר כמאן כר"א ה"פ ר"י דאמר דרבי ילחק מגדילאה נמי מטמא באין שלדו קיימת ע"כ ההיא דר"י מגדילאה כר"א דוקא דמטמא אפילו ברובע דלרבנן לא הוו הפתחים קטנים טמאים משום דחזו לאפוקי חד חד אבר כיון דהאי העפר חסר ממת שלם ועוד יש לומר דהכי קאמר ר"י דבא לומר דאף באין שלדו קיימת טמא כמאן כלומר מהיכן ילא לו סברא זו כיון דרבי ילחק מגדילאה לא קאמר טמא אלא בשלדו קיימת לית לן לטמא אף בשלדו אינה קיימת אם לא מלא שום תנא דסבר הכי וקאמר כר"א דאית ליה הכי והשתא קאמר רבי יוחנן דרבנן לא פליגי עליה אלא ברובע אבל בעפר ממת שלם מודו וק"ל:

דף כח תד"ה שנאמר מזכר ועד נקבה כו' אבל אנדרוגינוס למה לריך למעוטי כו' ואמאי ממעט ליה והכי כו' עכ"ל פי' לדבריהם כיון דקמי שמיא גליא אם זכר הוא אם נקבה דלא מטמא באודם מה לריך למעוטי ומזכר דלא מטמא בלובן אמאי ממעט ליה וכן איפכא והו"ק: ע"ב בד"ה על כל דבר כו' וא"ת כל טמא נפש א"כ למאי אתא כו' עכ"ל דליכא למימר אי לא הוה כתיב כל טמא נפש לא הוה ידעינן למעט טומטום ואנדרוגינוס דאלטריך מזכר ועד נקבה משום כלי מתכות דאי לא הוה כתיב אלא אדם ה"א כלי מתכות לא דהא כיון דמאדם ספיר אימעט כלי חרס משום כלי מתכות לא הוה אלטריך למכתב מזכר ועד נקבה דמשמע מיעוטא לכלי חרס אלא דה"ל למכתב שום רבוי לכלי מתכות כמו לכל טמא נפש אלא ע"כ דכתב זכר ונקבה למעט נמי טומטום ואנדרוגינוס ועוד דמשום כלי מתכות לא ה"ל למכתב אלא מזכר ונקבה דמיניה נמי משמע מדמשני בדבוריה למדרש כל שיש לו דין הנוהג בזכר ונקבה דהייט טהרה במקוה כפרש"י ומדכתיב יתורא דעד להך דרשא ע"כ דמזכר ונקבה גופיה אתא למעט טומטום ואנדרוגינוס אבל לפי זה ק"ק דמעיקרא דפריך הלא נמי מבעי ליה פרט לכלי חרס ה"ל לשנויי דא"כ לא לכתוב עד ומדמשני בדבוריה נמי שמעינן דין הנוהג בזכר ונקבה פרט לכלי חרס ומיניה שמעינן נמי לכלי מתכות דהשתא לא תיקשי ליה וכ"ת ה"א כלי מתכות לא כו' והו"ק: גמ' אמר קרא מזכר מטומאה הפורשת כו' ולעיל דבעי לאוקמא מזכר ועד נקבה פרט לכלי חרס דהייט ע"כ בשאר טומאות דשייכי בכלים כמו שפי' התום' ולא משני ליה דע"כ אתא נמי למעט טומטום ואנדרוגינוס ממשמעות מזכר מטומאה הפורשת מזכר די"ל דלעיל דלא בא לאוקמא קרא כלל למעט טומטום ואנדרוגינוס אלא פרט לכלי חרס יתפרש ליה מזכר כלומר כל מי שיש לו דין שהוא מזכר ועד נקבה כו' כפרש"י אבל השתא דמסיק דע"כ אתא לגופיה דקרא למעט טומטום ואנדרוגינוס ומלת עד אתא פרט לכלי חרס טפי אית לן למדרש נמי מזכר להאי מיעוטא דטומטום ואנדרוגינוס מטומאה הפורשת כו' וק"ל: תום' בד"ה הא מזכר לחודיה כו' וי"ל דלגבי ערך אע"ג דהוא זכר או כו' לפי שהוא משונה ואי הוה מיעוטא מזכר לחודיה ה"א דאפקיה כו' עכ"ל לכאורה לפי תירוץ שכתבו לעיל לרב גבי מזכר ועד נקבה ה"נ מלינן למימר הכא גבי ערכין לר"י דתרי מיעוטי נינהו חד לטומטום וחד לאנדרוגינוס אלא דלא ידעינן אי מזכר ממעט אנדרוגינוס משום שהוא משונה והוי זכר אי מנקבה ממעט ליה משום שהוא משונה והאי

מהר"ם

לא לתרי וג"ל דהמקשה הזה ס"ל דהולד הנולד עם הסנדל אינו מתקיים ולא שייך למיתני עליה שהוא בכור לנחלה אלא ע"כ על הבא אחריו לסוף שנה קאי ומשום הכי הוה נמי אותו שנולד לסוף שנה בכור לנחלה דכיון שאותו הנולד עם הסנדל אינו מתקיים ולכך אין לבו של אביו דוה עליו ולא נקרא בכור לענין נחלה כדאמרינן לעיל בדף כ"ג: בגמ' כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן טפח. פירוש שיוצא ממנו מתוך ידו לכאן ולכאן הוא משלים הטפח דסתם טפח הוא ארבע אצבעות גודלים והאחיזה היא בד' אצבעות פשוטים וק"ל: בתום' ד"ה סנדל דלית ליה חיותא וכו' ועוד משמע בירושלמי דולד שעם הסנדל אינו מתקיים. מקשין העולם א"כ לפי' הירושלמי סנדל דתנן גבי בכורות למאי הלכתא אי משום הבא אחריו לסוף שנה או שנתים תיפוק ליה משום הולד שנולד עם הסנדל דהשתא ליכא לשנויי דהבא אחריו היינו הולד שנולד עמו וכדמשני בשמעתין לעיל דהא כיון דאינו מתקיים לא שייך למתני שהוא בכור לנחלה ונ"ל דהירושלמי מפרש דהבא אחריו היינו שנולד לסוף שנה או שנתים ומתני' דקתני סנדל היא גופא אשמועינן דהולד הנולד עם הסנדל אינו בר קיימא ולכך הנולד אחריו לסוף שנה או שנתים הוי בכור לנחלה דאי לא אשמועינן ה"א כשנולד סנדל ולד שעמו אפילו אם ימות אח"כ אותו ולד היינו סבורים שמת מיתה מקרית לא מצד שלא היה בר קיימא וא"כ הנולד אחריו לא הוי בכור לנחלה ככל ולד בכור גמור שנולד כתקונו ומת אח"כ שהנולד אחריו לא הוה בכור לנחלה קמ"ל דהוי בכור לנחלה ואפשר שגם גמרא דידן הא דמשני לבא אחריו בכור לנחלה וכו' לא הוי פי' כפרש"י דר"ל הולד שנולד עמו אלא ר"ל הולד שנולד לסוף שנה ואשמועינן מתני' דאותו ולד הוי מיהא בכור לנחלה משום שאותו ולד הנולד עם הסנדל אינו מתקיים ולא מקרי ראשית אונו שאין לבו דוה עליו דלפרש"י עיקר שנויא חסר מן הספר וק"ל כנ"ל: בא"ד בגופו אבל כל הגוף פשיטא דלא צריך וכו'. נ"ל דכתב כן כיון דקי"ל דראשו או רובו של ולד הוי כנולד א"כ הכא גבי נפל דמצרכינן בראשו כוליה דלא תימא ה"ה בגופו בלא ראשו מצריכין לכולה גופא לכך כתב אבל כל גופו פשיטא דלא צריך וכו' וראיתי לפרש כן דאל"כ הוי דברי התום' דברי מותר דפשיטא דלפי גירסא זו כוליה ר"ל כל הראש ולא כל הגוף דהא אראש קאי וליכא למטעי ולמימר דר"ל לכל הגוף עם כל הראש דהא השתא רוצה לפרש דהראש לחודיה פוטר אפילו בנפלים וק"ל: ד"ה שדרה טפח וכו' וא"ת תקשה הך ברייתא לרב יהודה וכו'. ר"ל הך ברייתא דקתני חמשה שיעורן טפח וקחשיב נמי שדרתו דהיינו שדרה של לולב כדמפרש ואזיל: בא"ד אי נמי בברייתא לא תני שדרה. ר"ל אלא הוי תני לולב טפח אבל ליכא לפרש דלא תני ליה כלל דהא מ"מ חמשה קתני ואי תימא דלא תני אלא ארבעה זה אין סברה שהוסיף גמרא במניינא מאי דלא תני הברייתא כלל: ע"ב בגמ' ומי אמר רב הכי והאמר רב אין הולד מתעכב אחר חברו כלום. ר"ל אם כן אפי' לאחר ג' ימים תולין את השליא בולד משום דאם איתא דולד אחר הוא לא היה מתעכב אחר הולד הראשון כלום: בתום' ד"ה אבל בקטן וכו' וי"ל דגדול וקטן היינו ברוחב והרוחב צריך גובה ד' וכו'. ר"ל דגדול וקטן קאי ארוחב וד' טפחים קאי אגובה והא"ש דרוחב הרבה דהיינו גדול צריך גובה ארבע טפחים וכו': ד"ה תחלתו כל שהוא וכו' עד ודרך הגמרא שמהפך פעמים וכו' תני ליה לבסוף וכו'. לשון התוס' מגומגם דלכך היה ראוי לתיות דבפרק העור והרוטב בעי וכו' ומשני אגדול ולכך תני ליה לבסוף ור"ל משום דלפי גירסת המשנה דתני ושיריו ברובו אחר בבא דאבל בקטן תחלתו כל שהוא משמע דשיריו ברובו קאי אקטן שתחלתו כל שהוא פירוש טפח ולכך בעי שם רובו של טפח למאי חזי ומשני דהאי ושיריו ברובו לא קאי אקטן כמשמעות סדר המשנה אלא אגדול קאי ולכך נקטה הגמרא הכי לפי מאי דמסיק התם דשיריו ברובו קאי אגדול ולכך תני ליה לבסוף כדי שלא תטעה לומר דקאי אקטן והו"ק נ"ל: בא"ד כמו נרדופי ציצית דכשרים וכן משמע וכו' כצ"ל וכן מצאתי בספרים ישנים:

דף כז ע"א תוס' ד"ה תומר שני ולדות פירש הקונטרס לר"מ דבחיה ועוף וכו' כצ"ל: בא"ד היינו לענין שלא בשני וכו'. והיינו תומר שני ולדות דמנינן תחלת ימי טומאה מן האחרון דהיינו מן השליא וסוף טומאה דהיינו ימי טוהר מן הראשון: [בא"ד] ולרבנן וכו' נותנין לה תומרא דזכר ונקבה. פירוש תומר שני ולדות לרבנן דנותנים לה תומרא דזכר ותומרא דנקבה: שם ברש"י ובתוס' כרקב וכנצל פירש נצל הוא מוהל המת הנקרש ועי' בערוך: בגמ' הייט נמי טעמיהו דר"י ורבי יוסי כו' כצ"ל: ע"ב בתוס' ד"ה מת שנתבלבל צורתו וכו' הכי נמי דמטהרי אפילו בשלם שאין שלדו קיימת וכו' כצ"ל:

דף כח ע"ב תד"ה אי הכי בשאר טומאות נמי פירוש כיון דדריש וכו'. ר"ל דבשלמא בלא זה סברא היא כיון דתלי קרא הטומאה בזכר ודאי ובנקבה ודאית סברא הוא דלא איירי אלא בטומאה התלויה בזכר ונקבה דהיינו לובן ואודם ולא איירי כלל קרא בשאר טומאות אבל השתא דדריש נמי מינה

חכמת שלמה

שם דסנדל קדים ונפיק גבי כריתות כו' דולד קדים ונפיק רב הונא כו' כנ"ל: רש"י בד"ה למאי הלכתא כו' הבא אחריו ומשני כו' הד"א: בד"ה ש"מ כו' הכי הוא מכריך כריך כו' הד"א: בד"ה הויא לידה כו' כילוד אבל כו' הד"א: בד"ה הבית טמא כו' דולד הוא בה ומת. נ"ב עי' בתוס' דלעיל בדף י"ח ובגמ' לקמן: בד"ה הולד נימק נ"ל נימק הולד: ד"ה שילאתו נ"ל קודם ד"ה שדרו: בד"ה אמר אביי כו' דמשמע מתניתא היא כו' כנ"ל: בד"ה טפח על טפח כו' וטפח רוחב ורום תלנו טפח כנ"ל: בד"ה ותולן כו' והכי נקט על רום טפח כו' כנ"ל: בד"ה תנור והכתוב כו' לו יד ואם נטמא כו' שעמדת לינטל שהיא גדולה כו' כנ"ל. ע"ב גמ' שמואל ותלמידי דרב ורב יהודה הוו יתבי כו' דרב מכניה מדויל באפייהו כו' כנ"ל: שם דרמינן ליה כו'. נ"ב ונראה בעיני לפרש בהך יוהרא היה ממהר בפניהם כאילו אינו חש לכבודם וק"ל: רש"י בד"ה לא אמרו נ"ל לא אמרו כו' מלקרבו לטלו כו'. נ"ב לפי שהתנורים שלהן לא היו מחוברים וק"ל: בא"ד עומדת לינטל היא כו' כנ"ל: בד"ה באלי ואתי כו' דידבי פי' מגרם כנ"ל: בד"ה חזיים כישות. וכ"כ דאמר לעיל משמיה דרב סתמא ולא חילק בין דבר קיימא לדבר שאינו של קיימא וטעה שאול כבגליון: תום' בד"ה אבל בקטן כו' היינו ברוחב והרוחב הרבה כו' כנ"ל: בד"ה תחלתו כו' משתגמר מלאכתו כו'. נ"ב תנור ופירש דין של כל תנור שאינו מקבל טומאה אלא כשנגמר כו': בא"ד טפח למאי חזי ומשני אגדול תניא ליה בסוף ופריך כו' כנ"ל. ונ"ב כך נ"ל להגיה דמשום שכי תניא ושיריו ברובו בסוף דלא יהא קאי על תנור קטן שתחלתו טפח אלא קאי אסתם תנור שהוא גדול וכאילו כפסיק והתחיל בבבא אחרת אין תנור מקבל טומאה אלא משנגמר מלאכתו והו"ק: בד"ה המפלת כו' דאי בתחלה ולד כו'. נ"ב פי' נפל: בא"ד אסורה באכילה ומסיק אר"א כו' חוששין לולד אחר בשליא ולכך אסורה כו' כנ"ל:

דף כז ע"א גמ' הוציאתו בספל כו'. נ"ב בספל אורחא דמלתא נקט וכותא נקט אע"ג דלא הוציאה בידו ולא נתמעך ונימוק. גליון: [שם] אמר להו רב ספא היינו כו' כנ"ל: רש"י בד"ה באלי אומר כו' ושמא נימוחה כו' הד"א: בד"ה לסוף שבעה כו' בתוך מדם. נ"ב פירוש שנאמרו עוד מתדם השביעי וק"ל: בד"ה לסוף שביעי דחיי הס"ד: בד"ה לבית החיצון לבית אחד שהבית טהור הד"א: בד"ה אבל הן אמר לו כו' דמסמית ליה אמר להו כו' הד"א: בד"ה מ"ט כו' כרקב וכגלל. נ"ב בפ' שני דאהלות פי' בשר המת שנמוח ונעשה ליחה סרוחה. מיימוני סמ"ג: בד"ה נימא אינם כו' אמרינן ליה טעמא כנ"ל: תום' בד"ה תומר שני כו' שהפילה שליא כשני אחר חיה ועוף כו'. נ"ב פי' ביום שני והייט תומר ב' ולדות דמנינן טהרה מיום ראשון וטומאה מיום שני והו"ק: בא"ד תומרא דזכר ונקבה כו'. נ"ב ולפי"ז ס"פ תומר דב' ולדות כלומר של זכר ונקבה והכל לענין טומאה והו"ק: בא"ד דסתרן אהדדי כו'. נ"ב ותימה רבה מה בכך סוף סוף כל חד מכח ספק ספיקא נשרי ומה שסתרי אהדדי לחומרא נמי סתרי אהדדי ואין שייך לומר דה"א לקולא בתרווייהו דהא ממ"נ נעשה איסור ומה בכך שמצטרפים לכל חד וחד שוד ספק עמו כי היכא דנשרי ובהדיא משמע בתום' פ"ק דב"ק גבי שליא דמשום דממ"נ נעשה איסור או לא עבדינן תרי קולי דסתרי אהדדי והתם גופא תימה שמביאים התום' התם הא דהמפלת ואינו דומה כמו שפרשתי: בד"ה מ"ט כו' כמו בבית החיצון כו'. נ"ב דבטל כולו שהרי הטיב לו אפילו ר"מ שאינו כלומר שנימק הכל והו"ק ועוד תדע דאפי' לר"מ נימוק כולו בבית החיצון דאי נ"כ משום ביטול א"כ אמאי פריך מ"ט דר"ש יותר מר"מ והו"ק: ע"ב גמ' מלא תרוד רקב כו'. נ"ב פירוש שנ"כ א"א שלא יתערב מעט עפר עמו ומש"ה מפרש צריכא והו"ק דאי לאו הכי לא שייכא הך בהדי אהדדי ולא פליגי בחדא ענייגא וק"ל. וכן מצאתי בפי' ר"ש דטהרות על האי מתניתין דעפר שנתפזר שכתב ובגמ' דהמפלת מפרש טעמא משום דדבר אחר נעשה לו גנגילין כו' והייט כפרש"י נ"ל: שם תניא אידך כו'. נ"ב תימה לי שלא משנה היא במסכת אהלות ע"ש: שם טמאה לידה ריש לקיש אמר שפיר. כו' כנ"ל: רש"י בד"ה פרידה גרגירי הס"ד: בד"ה מה תלתן כו' שראוי לירקב וליעשות רקב של מת גנגילין כו' כנ"ל והד"א: בד"ה שאין לירקב כו' המעורב בו הס"ד: בד"ה מלא תרוד כו' ורקב ועפר הס"ד: בד"ה אמרו דבר אחד כו' נפל כתוב הס"ד: בד"ה בהמה גסה כו' ולד משולש הס"ד: בד"ה תקבר כו' של נכטר הס"ד: בד"ה מודה ר' שמעון נ"ל ומודה: בד"ה במימיו כו' שלידה והטינוף שיולא עמו כנ"ל והס"ד: בד"ה פתחים גדולים של ד' טפחים. נ"ב פירוש כל מה שהיה תוך המשקוף של הפתח אפי' הוא לגד תוך ואף הפתחים כולם נעולים אפי' הכי טמא: תום' בד"ה מת שנתבלבל כו' וא"ל רבי יוחנן ובירושלמי איכא שפיר שנתקלקל טרתו מהו ר' יוחנן אמר טמא ריש לקיש אמר טהור איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן כו' כנ"ל:

דף כח ע"א גמ' שלדו קיימת הוא דטהרו כו' ר"א אומר שיערה כרובע ס"ד כו' ורגל תתוכה אמו טמאה כו' מיניה דרב הונא לאום חוששין כו' והא קרא קאמר מדרבנן וקרא אסמכתא כו' כנ"ל: רש"י בד"ה ושכר לו פתחים קטנים הפתותים מארבעה כו' דקי"ל מת פתחיו ארבעה אם הוא בבית כל הפתחים טמאים כו' כנ"ל. ונ"ב פירוש שהיו גדולים כולן ארבעה: בא"ד ואם פתח פתוח מד' ספר כנ"ל. ול"נ פי' אם יש פתח א' או אפי' הרבה שאינם בארבעה ורק אחת גדול מארבעה אותן הפתחים טהורים שהגדול מציל עליהם לפי שאין ראוי להוציא המת אלא דרך ארבעה לאפוקי היו כולן פתוחים מארבעה כולן טמאים קל: בד"ה קסבלא עור שלוק וקשה והיינו נשרפה עם המת כנ"ל והס"ד: ע"ב גמ' למה לי לכדרב ואימא כוליה לכדרב כו' כנ"ל: רש"י בד"ה ככי אליעזר היא כו' ה"נ מחייבי כו'. נ"ב נראה לי הא דמחייב מהא בת

נקבה ואפשר דלישנא דברייתא יטל לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה כו' משמע דבין בטומטום ובין באנדרוגינוס בכ"א מוקמינן תרתי מיעוטי תדע דבפ' אלו מומין קאמרינן אהך ברייתא סמי מכאן טומטום ואם כן ע"כ תרתי מיעוטי לאנדרוגינוס קאתיין ודו"ק :

דף כט בפרש"י בד"ה ואפי' הרחם עמהם כו' כגון יולדת תאומים לז' כו' עכ"ל דביולדת תאומים לט' חדשים אפי' מת כיון דכלו לו חדשיו הרחם פוטר בנפלים לכ"ע כדאיתא ר"פ יש בכור : גמ' לישנא אחרינא טעמא כו' עד איכא דמתני לה כו' איתו בגמרות ישנות וק"ל : שם מכלל דמחותך כתקנו כו' קשיא לר"י כו' לתרוייהו לישני פריך דללישנא בתרא נמי רבי יוחנן בין בשלם בין במחותך קאמר דהרחם כרוב אברים דסתמא קאמר וק"ל : בפרש"י בד"ה מאי קאמר ר"י משילא כתקנו ס"ד דמסורס ברובא לאו ילוד הוא עכ"ל כתב מהרש"ל וה"ה מחותך כתקנו כמו שפי' התוספות עכ"ל וקשה לפי זה כיון דעיקר קושיא אמחותך אמאי שבק רש"י העיקר ונקט מסורס דממסורס לא משני רב פפא מידי כדאתקיף ליה רב זביד וע"כ הנראה לשיטת רש"י דודאי ה"נ א"ר פפא כתנאי יצא מחותך או מסורס כו' כגירסת התוספות וכ"ה בגמרות ישנות אלא דלשיטתו מעיקרא נמי ר"י הכי מתפרש משילא כתקנו מהני במחותך ברובא אבל במסורס אפי' שלם לא מהני רוב ופליג את"ק דאית ליה דבמסורס ושלם דמהני ברובו והא קאמר מאי קאמר דאין סברא דברוב שלם מסורס דלא הוי כילוד לר"י וקאמר רב פפא דגרסינן בברייתא מחותך ומסורס דהשתא ר"י אדקתני בגווה יצא מחותך ומסורס קאי דבכה"ג לא מהני רוב אלא משילא מחותך כתקנו וה"ה מסורס ושלם ורב זביד אתקיף ליה מכלל דבמסורס כו' ר"ל מכלל דקאמר רוב במחותך כתקנו שמעינן דבמסורס לא הוי רוב כילוד במחותך והא קיימא לן רובו ככולו בכל דוכתי ובהכי ניחא דברוב שלם קאמר מאי קאמר מכח סברא והכא במסורס ומחותך האריך בקושייתו משום דרובו ככולו והו לא מידי : תום' בד"ה מכלל דבמסורס כו' לכך משני רב זביד מדקאמר משילא כתקנו כו' עד שילא רובו הא כתקנו כו' ור"י מיקל וקאמר משילא כתקנו לחיים כו' עכ"ל וכצ"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה אימא יולדת זכר בזוב כו' שמא שבעת ימים קודם שבאת לפנינו ילדה ושבוע ראשון הוא ספירה לנקיים ולמחר ביום תחלת שבוע שני כו' עכ"ל לכאורה אין זה מדוקדק דאם ילדה שבעת ימים קודם שבאת לפנינו וכל שבוע ראשון הוא ספירה לנקיים לא הוה תחלת זיבתה למחר ביום תחלת שבוע שני אלא בסוף שבוע קמא כדפריך לקמן אבל הכי ה"ל לפרושי כמו שפי' לקמן גבי אימור יולדת נקבה בזוב דלמא ששה ימים קודם שבאתה כו' ונראה שדקדק לפרש כן למאי דמסיק דבאתה בין השמשות דהשתא גם יום ראשון טהור וכל שבוע ראשון הוא ספירת נקיים וספירה למחר ביום כו' תהא טובלת זיבתה היינו כדמסיק דהך טבילה דסוף שבוע לא קחשיב ודו"ק : **בד"ה** בית שמאי לטעמייהו כו' ושבוע קמא נמי איכא לספוקי כו' עכ"ל כצ"ל : **תום'** בד"ה בשבוע קמא כו' והאי שבוע קמא דלילותא איט כמו שבועים דיממא כו' עכ"ל היינו למאי דס"ד השתא דבאתה לפנינו ביום אבל למאי דמסיק דבאתה בין השמשות כמו שכתבו התוספות לקמן דנראה כפרש"י בתשובתו דלא חשיב טבילה דליל תחלת שבוע שלישי לב"ה אלא דחשיב טבילת ליל בין השמשות שבאתה בו דהשתא כל י"ד הלילות דקא חשיב הוו ספיר מאותן השבועים כעין שבועים דיממי ודו"ק :

דף ל בפרש"י בד"ה טבילה יתירתא כו' דלהכי נקט בין השמשות דדק בלישניה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל מש"ה נמי מיושב אמאי משני שבאתה בין השמשות וכו' דלמא הך טבילה דסוף שבוע קמא קחשיב אלא משום דדק בלישניה וק"ל אחר כך מצאתי בגליון כו' עכ"ל גם אם הוא גליון לא ידענא מאי תיובתא דטבילת סוף שבוע קמא לא שייכא אלא בבאתה בין השמשות דאז גם יום ראשון שבאתה לפנינו טהור הוא והוו ז' ספורים לפנינו עד סוף שבוע קמא אבל אם לא באתה בין השמשות לא היה יום ראשון טהור ולא הוו אלא ו' ספורים לפנינו עד סוף שבוע קמא וכפרש"י בהדיא לקמן במתניתין : **תום'** בד"ה והאיכא טבילת זבה עדיפא ה"מ כו' דהשתא לא פריך אלא חדא בשבוע עכ"ל ומיהו המתרץ לא בעי לשנויי הכא חדא בשבוע לא קחשיב כדמשני לקמן משום הך קושיא דכל שבועים נטבל בלילות משום נדה ועוד נראה דחדא בשבוע כי הך ודאי נמי קחשיב כיון דבכל שבוע טהור איכא הך טבילה ביום שביעי אלא דמיהת מטבילת נדה כיון שהיא בכל יום ויום משבועים טהורים עדיפא ה"ל למפרך דהשתא לא פריך מכל שבוע טהור אלא ביום ז' ודו"ק : **בד"ה** יומא קמא דאתי כו' ועוד דמשום חששא דשומרת יום טובלת גם ביום שני דשמא עכשיו כו' עכ"ל יש לדקדק היכי קמיירי אם נאמר כבר כלו ימי לידה שלה אלא דעכשיו ראתה בימי זיבה כשבאתה לפנינו הא קאמרינן דזיבה גרידא לא קחשיב ואם נאמר דגם עכשיו כשבאת לפנינו בבין השמשות ילדה אחר שראתה זיבה דה"ל יולדת בזוב אמאי מטבילין לה גם ביום ב' משום שומרת יום שראתה עכשיו הא טמאה היא משום לידה שילדה גם כן עכשיו והיאך תטבול בימי לידה ונראה דאית ליה לתלמודא דלב"ה קחשיב זיבה גרידא דהא קחשיב נמי נדה גרידא דבשבוע חמישית מטבילין כל לילה והשתא לב"ה פריך הכא יומא קמא דאתא לקמן ליטבלה משום שומרת יום דאימא כבר כלו ימי לידה ועכשיו ראתה בימי זיבה דה"ל זיבה גרידא דלפי התמים ומה"ט לא משני תלמודא לב"ה נמי זיבה גרידא לא קחשיב כדמשני לב"ש כיון דחשיב נדה גרידא ה"נ זיבה גרידא :

ח"א דף ל ע"ב ואוכל מה שאמו אוכלת כו'. ואינו מוציא רעי כו' גם זה מנפלאות הבריאה מפיילגא אית ליה ומפקנא לית ליה כמ"ש באוכלי התם וק"ל : **שאלמלא** כן אינו יכול לחיות אפי' שעה אחת כו'. וכתב הב"י א"ח סימן ו' בשם הר"ם מרטונבור"ק שאין לגרום אפי' שעה אחת שהרי לאינו שסותם את פיו הרבה שעות ויכול לחיות כו' ע"ש לייסב זה ועוד נ"ל לקיים הגירסא במתניתין ולא קאי אולא לאויר העולם אלא אעיקר מלתא דנחית הכא לאשמועינן הפלא דבתחלת הבריאה הוא בהיפוך דהיינו פיו סתום וטבורו פתוח ואז קאמר שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפי' שעה אחת

והרמ"ה ז"ל נמי לא כתב דאין לגרוס אלא בברכות אשר יצר דוקא דהתם קאי אילא לאויר העולם ודו"ק : **בהלו** נרו עלי ראשי וגו'. הוא נר הנשמה שנקראת נר שנאמר נר אלהים נשמת אדם ואמר שאין לך יומר בטובה כו' דהא איוב מקודם שבאו עליו ימי הרעה היה לו טובות הרבה כמה שנים כמפורש בקרא ולא בקש על אותן שנים אלא על ירחי קדם כו' ועל הימים שאלוה ישמרני שהם ג"כ ימי עיבורו כדלקמן שמשמר הולד במעי אמו ואמר ומלמדין אותו כו' שנאמר ויורני ויאמר לי יתמוך וגו' משמע ליה קרא דהאי קרא נמי איירי בימי עיבורו של הולד מדכתיב בסוד אלוה וגו' מוכרע שפי דאיירי בימי עיבורו כדמסיק וכפרש"י מדכתיב גבי ירחי לידה וק"ל : **וכיון** שילא כו' בא מלאך וסטרו כו' שנאמר לפתח חטאת רובץ וגו'. בפרק חלק אמרינן אימתי יצה"ר שולט באדם משעת יצירה דכתיב לפתח חטאת וגו' והיינו יצה"ר והיינו מלאך המות כדאמרינן בפ"ק דב"ב ע"ש : **כי** לי תכרע כל ברך זה כו' שנאמר לפניו יכרעו כל יורדי עפר. דאיתא במדרש שהאדם בשעת מיתתו רואה פני שכינה כפרש"י בספר תהלים תשבע כל לשון זה יום הלידה והקדים בקרא יום המיתה ליום הלידה דה"פ שע"כ יכרעו כל יורדי עפר ביום המיתה על שכבר נשבע ביום הלידה ומייתי מקרא שנאמר נקי כפים ובר לבב ולא נשבע וגו' משמע ליה דאשבועה דיום הלידה קאמר נקי כפים וגו' כולל כל מעשי אדם ומחשבותיו שהיו טובים : **ואמר** אשר לא נשא וגו'. כי בזה שהיה נקי כפים ובר לבב בעוה"ז הוא שקיים שבועתו ולא נשבע למרמה ביום לידה ומה היא השבועה כו' שע"כ א"ל אז צדיק תהיה בעולם שתבא לשם כמו שהיית צדיק במעי האם שהיית מוכן ופנוי שם ללמוד תורה כן תהיה גם מכאן ואילך ואל תהיה נפתה ליצר הרע ולצד הטומאה השמאלית שיבא לך בעת לידתך אך ראה שתהא נשמתך נשארה טהורה כמו שנתנה לך מהקב"ה שהוא טהור ומשרתיו טהורים ושבועה זו ודאי דלא איירא על הקטן עד י"ג שנים שאז יבא יצר טוב ואליו משמע אז בשבועה זו ומסיים ואם לאו שתשמע ליצר הרע ותטמא נשמתך הריני שורפה לפניך כמו תרומה טמאה ועוד נראה שהקדים בכאן יום המיתה ואחר כך יום הלידה כענין ששמעתי בסוד גלגול נשמות בפסוק שאמר וכן ראיתי רשעים קבורים שכבר מתו ושבו ובאו ממקום קדוש בגוף שני והוא משתבח בעיר שהוא הגוף אשר כן עשה בכבר ולא שב ממעשיו הראשונים הרעים שעשה בהיותו בגוף ראשון וזו ידבר גם כאן שהקדים יום המיתה בגוף ראשון קודם לידתו שנית וע"כ בהולדו בגוף שני משביעים אותו אף שכל הנשמות מושבעים מהר סיני משביעים אותו בהולדו שנית תהי צדיק ואל תהי רשע כבראשונה ואפי' כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה רשע בעיניך כי מי יודע במה תטפל עונותיך הראשונים שעשית בגוף ראשון וק"ל :

דף לא גמ' והיינו דתנא חבלי של נקבה כו' כצ"ל : סליק פרק המפלת

ח"א דף לא ע"א מאי קרא מתני אמי אתה גחי כו'. פירוש מתני אמי אתה משביעי וגוזי הוא במספר שם בן ארבע ומייתי שהוא לשון שבועה מדכתיב גזי נזרך וגו' דלפי פשוטו מה הוכיח אותם בזה שישליכו גיזת נזירותם אבל הוכיחם גזי נזרך וגו' ר"ל קיים שבועתך שנשבעת בעת הלידה ובמתן תורה והשליכי מעשים הרעים שעברת בזה על שבועתך וק"ל : **מאי** קרא כו' רקמתי בתחתיות ארץ. מדמה יצירתו בבטן אמו לזרע שנזרע בארץ דתחלת רקומו בתחתיות ומתגדל ועולה למעלה עד גמרו כן הוא יצירת הולד עולה במדור התחתון לאמצעי ובאמצעי לעליון עד יום הלידה וק"ל : **ליום** תמים כאילו כו'. פרש"י לשלש ימים הוי איותו עכ"ל ולא דק במועט דיצירת הולד לרע"א ימים או לרע"ב או לרע"ג ימים כדאמרינן לקמן וק"ל : **אביו** מזריע לובן ממנו עלמות כו' ואמו מזרעת אודם שממנו עור ובשר כו'. יש לכוון בזה שאמר לבן ליעקב אך עלמי ובשרי אתה דהיינו שהיה קרובו מצד אביו יצחק שממנו עלם ומצד אמו רבקה שממנה בשר וק"ל : **מ"ד** עושה גדולות וגו' שלא כמדת בשר ודם וכו'. לפי שהחוקרים באו לתת טבע לכל הברואים אמר שזה הוא מהנמנע מב' לדדים האחד עושה גדולות וכו' דהיינו מפני שעמק המושג וגדלו א"א לחקור עליו והב' נפלאות עד אין מספר שהם נפלאים מהחוקר מחמת ריבוים שילאה שכל אדם לעמוד על טבעם ומייתי מדת ב"ו נותן חפץ כו' ד"א אדם נותן חפציו לכף כו' שכל זה הפך הטבע וק"ל : **מ"ד** אודך על כי נוראות נפלאתי נפלאים וגו'. פירוש שאני ירא לחקור בפלאי פלאות שבמעשיך שא"א לחקור עליהם לפי הטבע ונפשי יודעת מאד שהם נפלאים ממני והידיעה בהם נמנע ממני כמ"ש החכם תדע אשר לא תדע ועל זאת אודך שלולא זאת נתתי לבי לדרוש ולחקור בהם וכמאמרם במכוסה ממך בל תדרוש כו' ומייתי במעשה הקב"ה שיש בו פלאי פלאות ממדת ב"ו נותן זרעונים כו' ד"א נבא נותן כו' הרי זה פלא הא' שמעשיו הם הפך מעשה ב"ו ופלא השני שב' עניינים שהביא הם בעצמם הפכיים וק"ל : **מ"ד** אודך כי אנפת בי וגו' ישב לו קוץ כו'. פי' כי אנפת בי הוא הקוץ שישב לו כי בזאת ישוב אפך ממני שלא טבעה ספינתי כמו שטבעה לחבירו וע"ז אמר שהתחיל אז להודות ותשבח כמ"ש אודך ה' ר"ל כאילו הייתי מיורדי הים והייתי ניצול שהוא אחד מד' שצריכים להודות גם עתה נגלתי ביבשה שלא ירדתי בסחורה שלי לים ומייתי כדר"א לעושה נפלאות גדולות לבדו וברוך וגו' לפי שמתחלה היה זה מכוסה מן האדם רק לה' לבדו והתחיל האדם מקלל ומחרף אמר שאחר שיתברר לו ניסו אומר בהפך וברוך שם כבודו וגו' וק"ל : **מ"ד** ארחי ורבעי זרית כו' אלא מן הברור שבה כו'. הוא מהחשד אלהים ביצירת אדם כי דבר הנעשה מהפסולת אינו טוב כמו הנעשה מן הברור וז"ש זריתני וזרזתני ע"י שזיריתני מן הברור מהטיפה זרזתני שאני מזורז ומלובן והאי קרא נמי הכי מפורש ע"י שארחי ורבעי זרית את דרכי הסכנת כרגיל שעושה מהר בזריזות וק"ל : **ועד"ז** נסמית עינו של בלעם כו'. אין דבר זה מפורש בהאי קרא גם יש לעיין במה שאמר מיד נסמית עינו של בלעם והרי כמה נבואות של בלעם מפסיקין בזה ונראה שסמכו בזה על הדרש מקרא דלעיל מיניה מהאי קרא דשתום העין כתיב וישא בלעם את עיניו וירא ישראל שוכן לשבטיו שבקש לתת בהם עין הרע למעט אחר שראה כבר שהקב"ה מספר רביעותיהם וכמ"ש מי שהוא קדוש כו' יעין בזה וע"ז אמר עד"ז שרצה לתת בהם עיניו לרעה מיד נסמית עינו אחת כדכתיב בתר הכי שתום העין ושתום מלשון פתוח כמ"ש התוספות ומדכתיב עין ולא כתיב עינים כדכתיב לעיל מיניה וישא עיניו למדנו שאחת מהן נסמית ועיין פירוש רש"י בחומש ודו"ק : **וישכב** בלילה הוא הקב"ה כו'. דאם מלת הוא קאי על יעקב לא אצטריך כיון דכתיב וישכב ממה דהכיתי על יעקב קאי ואם קאי מלת הוא אלילה ה"ל למכתב ההוא כמו בלילה ההוא נדדה וגו' וע"כ דרשו בו דמלת הוא קאי אהקב"ה שהוא סייע כו' ועיין ברא"ם מיהו כתיב כיוצא בזה בפרשת וישלח ויקם בלילה הוא ואפשר דהתם נמי איכא למידרש כה"ג וכל היכא דאיכא למדרש דרשינן וק"ל : **יששכר** חמור גרם כו'. מפורש ספ"ב דנדרים ע"ש : **אשה** מזרעת תחלה כו' שנאמר אשה כי תזריע וגו'. לאסמכתא נקט לה מהאי קרא דהאי קרא אצטריך להא דר"פ יוצא דופן אשה כי תזריע וגו' עד שתלד ממקום שמזרעת ועיקר הך דרשא דהכא יליף לה כדלקמן מדתלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים ועוד י"ל דצריכי תרווייהו דאי לאו אשה כי תזריע וגו' לא הוה ידעינן מהאי קרא דאלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו אלא דהזכרים תלוים בנקבות ונקבות בזכרים אבל לא הוה ידעינן אם הוא תלוי בזריעה תחלה או בסוף ולא הוה ידעינן הא דמעסין על הבטן כדי שתלד זכר להכי כתיב אשה כי תזריע וגו' דמשמע שמזרעת תחלה ואי לאו קרא דאלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו לא הוה ידעינן מקרא דאשה כי תזריע אלא כשהאשה מזרעת תחלה יולדת זכר אבל כשהאיש מזריע תחלה לא יתחייב שתלד נקבה אלא שתלד זכר או נקבה כמו אם הזריעו שניהם בבת אחת דיולדת זכר או נקבה דבהכי מתוקמא הך דפ' הרואה הא דקתני מג' ועד מ' יבקש רחמים שיהיה זכר להכי אצטריך קרא דאלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו

חכמת שלמה

רב נחמן אמר רב לפרש דאינו חייב לרבנן משום האי קרא ודו"ק : **בד"ה** לזכר לרבות כו' מן הטורה הס"ד : **תום'** בד"ה עד כל כו' ואם תאמר כל טמא לנפש אם כן למאי אתא כו' כצ"ל : **בד"ה** הא מזכר כו' שלא להכשירו לשלה ולהצריך קרבן אחר כו' כצ"ל :

דף כט ע"א גמ' אבל הרחם עמהן הרי הוא כילוד כצ"ל וכ"כ נ"ל : **שם** תניא נמי הכי יצא מחותך מסורס משילא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה אין הרחם כו' מן הבכורה ורבי אליעזר כו' כצ"ל : **בד"ה** באנפי נפשים ולאו אמתניתין והיכא כו' כצ"ל : **בד"ה** מאי קאמר כו' סלקא דעתך דמסורס ברובא כו'. נ"ב וה"ה מחותך כתקנו כמ"ש התוס' נ"ל : **בא"ד** לאו ילוד הוא הס"ד : **בד"ה** אלא אמר רב זביד כו' אין הרחם פוטר הס"ד : **בד"ה** מחיב רבי יוסי כו' בן לוי הס"ד : **תום'** בד"ה תשב לזכר כו' כדפריך לעיל כו'. נ"ב גבי אומר ב' ולדות :

ע"ב רש"י בד"ה האשה כו' יצא הריונה הס"ד : **בד"ה** משמשת לאור כו' וטעמא דכולן מפרש לקמן כו' י"ג שבועים כצ"ל והס"ד : **בד"ה** ומטבילין כו' תנא נמי שבוע י"ג טהור והכי מפרש לקמיה כצ"ל : **בד"ה** תשמש ואע"ג כו' ואחד טהור האי דם כו' הד"א : **בד"ה** ומטבלינן כו' טמא הוא ומוקמינן לה לקמן כו' כצ"ל : **בד"ה** לאורתא כו' טמא מבערב הס"ד : **בד"ה** אומר יולדת כו' בשבוע לא קא חשיב הס"ד : **בד"ה** שבוע שלישי כו' והיום כלים הס"ד : **בד"ה** בלילותא כו' לידת נקבה ב"ש כו' הד"א :

דף ל ע"א גמ' ולבית שמאי דחשיב לאחר תשמיש כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה שיתין ושיתא כו' מהן שבעה בלילי שבוע כו' כצ"ל : **בד"ה** טבילה כו' הרי לי' וקשיא כו' כצ"ל : **בא"ד** ומסתברא דלהכי נקט בין השמשות דדק בלישני' כו'. נ"ב ומשום הכי נמי מיושב אמאי משני שבאתה בין השמשות דלמא לעולם ביום באתה וכדהוי סלקא דעתא מעיקרא והא דקא בציר לן חדא דלמא הך טבילה דסוף שבוע קמא קחשיב אלא משום דדק בלישני' וק"ל. אח"כ מצאתי בגליון בשם התוס' כמו שפירשתי וכתב עוד שרבינו תם תירץ משום דב"ה על כרחך לא קחשיב חדא בשבוע אם כן לדידיה בציר חדא וק"ל : **בד"ה** שלשים כו' ותמניא הויין הס"ד : **בד"ה** כדאמר י"ד בימים כו' שבא בין השמשות איכא ע"ו טבילות כו' בשבוע שיה כצ"ל והס"ד : **בד"ה** המפלת שליא הס"ד ואח"כ מ"ה ליום ארבעים לטבילתה הס"ד : **תום'** בד"ה עשרים כו' לא מטבילין להכדה כו' אבל לב"ש כו' כצ"ל : **בד"ה** והאיכא כו' משום נדה כו'. נ"ב פי' לב"ה וק"ל : **בד"ה** יומא קמא כו' מכל שבוע כדפרישית ולא פריך כו' כצ"ל : **בד"ה** ושמע מינה כו' כר"א דאמר כל הנסקלין נתלין כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' שאם תראה יום שלשים וארבע ותחזור ותראה יום ארבעים וא' כו'. נ"ב והימה אמאי נקט כה"ג דהשתא אינה מותרת עד מ"ב דדלמא היא שומרת יום ואמאי לא נקט עדיפא שמא תראה יום ל"ה וכמ"ש תהא מקולקלת ואי לא אזלינן בתר חששא דזכר הוא הוה שריא בערב מ"ב שאם אין כאן ולד הוי דם טוהר : **שם** איתרה ארבעין יומין כו' כצ"ל. וכ"כ לשון עיכוב כמו איתרה סיכרא בפ' אין נערכין : **שם** על שתי עגבותיו וראשו מונח לו בין ברכיו ופיו סתום כו' על ראשו וגופה ומביט מסוף העולם כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה וכן לענין נקבה כו' האי קילקולה נמי. נמחק נמי ואח"כ מ"ה עד שמונים ושמונה דלא כו' : **בד"ה** וכי תימא כו' פלונית הוא הס"ד : **בד"ה** אגליו איישלי"ש. נ"ב פי' תחת זרועותיו : **בד"ה** נפתח הסתום פיו הס"ד : **תום'** בד"ה סתום העין כדי שיסתום ויסתום ויגוב כו' כצ"ל :

דף לא ע"א גמ' ולובן שבעין אמו מזרעת אודם כו' והלך אביו ואמו מנית כו' לכך נאמר ישוב אסף כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה דרך תשמישן כו' פניו למטה ונקבה כו' הד"א : **בא"ד** כדאמרינן לעיל ראשו בין ברכיו אבל זכר כו' כצ"ל : **בד"ה** והזכרני חסר א' הס"ד. ואחר כך מתחיל הדבור זיריתני לשון מזרה זיריתני מן הברור ואח"כ זריתני ותאזרני כו' כצ"ל : **בד"ה** הוא כו' שנטה תמורו של יעקב כו'. נ"ע אבל בערוך פי' בעבור שממעט נאה

מהר"ם

מינה למי שיש לו טהרה במקוה א"כ איירי נמי בשאר טומאות דשייכי בכלים לכך פריך אי הכי בשאר טומאות נמי וכו' :

דף כט ע"א ד"ה מכלל וכו' עד וה"ק יצא מחותך מסורס עד שיצא רובו הא כתיקונו הראש פוטר וכו' כדמפרש בברייתא בסמוך רבי יוסי אומר משיצא רוב ראשו כצ"ל : **ע"ב ברש"י** ד"ה אימא יולדת זכר בזוב היא ויום ראשון דשבוע שניה אמרינן שמא שבעת ימים קודם שבאת לפנינו ילדה וכו'. נ"ל שצריך לגרוס שמא ששת ימים קודם שבאת לפנינו וכו' ודו"ק :

דף ל ע"א ברש"י ד"ה טבילת זבה דכל שבוע טמא וכו' לבד משבוע רביעית וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה עשרים ותמניא וכו' אלא ודאי לא חשיב טבילה יתירה וכו' כיון שלא היתה בפנינו וכו'. ר"ל דכשהיא בפנינו כל השבוע ולא מטבילין אותה כ"א חדא טבילה אותה טבילה חשיב חדא בשבוע אבל הטבילה יתירתא הא דלא הטבילות עד עכשיו היינו משום דלא היתה בפנינו ולכך לא חשיבא חדא בשבוע ותרווייהו ב"ש וב"ה חשבי לה. והא דקאמר עשרים ותמניא נראה כמו שפרש"י בתשובה וכו' ויש מקשין כי פריך לעיל תשעים וארבע הויין ולמה לא שני ליה המקשה לעצמו דטבילה דסוף שבוע קמא קחשיב כדפריך לקמן ולא נצטרך תו לתרץ חדא בשבוע לא קחשיב אבל אין זה קושיא כלל דידיע המקשה ע"כ דיש שום טעם דלא חשיב התנא האי טבילה דסוף שבוע קמא דאל"כ הוה להו לב"ה חדא יתירתא דהוי להו שלשים ושש וק"ל :

ע"ב בתוס' ד"ה וכי תימא למסתמא כרבנן וכו'. נ"ל דהתוס' לא מפרשי כפרש"י וגם גרסי בגמ' גירסא אחרת מגירסת רש"י וה"ג התוס' וכ"ת למסתמא כרבנן פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים וה"פ וכ"ת דלהכי תנא הך סיפא כדי למסתם כרבנן ר"ל שהסיפא היא במקום סתם משנה למסתם הלכה כת"ק דרישא ופריך פשיטא בלא סיפא ידעינן שפיר דהלכה כת"ק דכיון דלא קתני לה בלשון יחיד ולא אשכחן יחידאי דאמר הכי מכלל דרבים הם ויחיד ורבים הלכה כרבים ולכך כתבו התוספות ואע"ג דרישא נמי סתמא קתני וכו' וק"ל נ"ל :

בנות כותים פרק רביעי

דף לא ע"ב ברש"י ד"ה אין כו' והא דאמר דמסתמא טמאות גזירת דרבנן היא. מלישנא דרש"י דנקט והא דאמר דמסתמא טמאות וכו' משמע דארישא דבנות כותים נדות מעריסתן וכו' קא מהדר

דמשמע מהאי קרא דדומין הם וממעט שתלה הזכרים בלאה תלה נמי הנקבות בזכר והשתא ה"ק בברייתא בראשונה היו אומרים אשה כו' איש מזריע כו' ולא פירשו הדבר היכא מפקא מהאי קרא דאיש מזריע תחלה כו' עד שבא רבי יצחק כו' שגם לידת הנקבה תלוי בזריעת הזכר תחלה כדכתיב ואת דינה בתו וגו' דומיא דאלה בני לאה וגו' שתלה הזכרים בזריעת נקבה תחלה והרא"ש כתב בזה בדחוקים עיין שם ואין להאריך ודו"ק: ואת דינה בתו תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים כו'. יש להקשות דהא דינה זכר היה ונהפכה לנקבה כדאיתא פרק הרואה וא"כ עיקר יצירתה זכר היה ולאה הזריעה תחלה ונהפכה לנקבה ע"י תפלת האמהות והרא"ש תירצו בדחוקים וגם ספר פענ"ח רז"י שמעתי לתרץ הא דנהפכה דינה לבת היינו שהזכר שבבטן לאה ניתן בבטן רחל והנקבה שבבטן רחל ניתן בבטן לאה דהשתא אתי שפיר עיקר יצירתה של דינה נקבה עכ"ד וכן מוכיחין דברי הפייטן ביוצר של ר"ה עובר להמיר בבטן אחות כו' שלוף דינה ביהוסף כו' ותו לא מידי: מרבים בנים כו' וכי יש בידו של אדם להרבות כו'. דלפי פשוטו ה"ל למכתב רבו בנים ובני וגו' כמו ובני אלי שבט מנשה וגו' המה רבו וגו' ובני רחביה רבו וגו' אבל לשון מרבים משמע דבידם להרבות וזה דבר שאי אפשר דבני חיי ומזוני במזלא תליא אלא שבידם להרבות זכרים יותר מנקבות דהיינו בנים ובני בנים זכרים גם כי מלינו מלת בנים כולל זכרים ונקבות הכא דכתיב גבורי חיל מלומדי מלחמה וגו' לא משמע אלא בנים זכרים ממש ועניין אשה מזרעת תחלה כו' מפורש ברמב"ן ובשאר מפרשים ע"ש וק"ל: ע"ב סמוך לוסתה שנאמר הן בעון וגו'. פרש"י ע"י דם נדה שהוא סימן להריון כו' ע"ש ויותר נראה לפרש כי אודם של אשה שממנו נוצר הוולד כדאמרינן לעיל הוא מדם נדה וע"כ מעוברת מסולקת מדמים וק"ל: סמוך לטבילה שנאמר ובחטא וגו'. נראה לכאורה דר"י נמי סבר הא דלעיל סמוך לוסתה אלא שבא להוסיף דגם סמוך לטבילה מתעברת מדכתיב ובחטא יחמתני וגו' אבל א"כ הוה לא היה צריך רש"י לפרש גבי ובחטא לשון טבילה כו' וה"ק ע"י דם נדות שהוא מביא לידי עון כו' ע"ש שהכי זה יתפרש כפשטיה דלעיל ויש ליישב וק"ל: כיון שבא זכר בעולם בא שלום כו'. כדלקמן דכך האיש מקבל פיוס ולא האשה ומייתי שנאמר שלחו כר מושל וגו' פרש"י סימן שלום והכתוב מוש"ל אותיות שלו"ם וק"ל: בא זכר בעולם בא ככרו בידו כו'. ירלה כל זה ע"פ הדין כי הזכר מיום בואו לעולם ככרו בידו בכל מה שירויח הן במציאה זכה בו אבל הנקבה נקיה באה לעולם מיום בואה לעולם מעשה ידיה ומציאתה וכל שבח נעוריה לאביה ומשהשיאה א"כ לבעלה הכל רק עד דאמרה מזוני יהבי לה כי אין האב והבעל יכולין לומר לה עשה עמי ואיני זנך והיא יכול להוציא מעשה ידיה עד כדי מזונותיה והיינו נקבה ע"ד נקבה שהכך שצריכה לפרוס ולנקוב מה שיתנו לה מתעשה ידיה דהיינו כדי מזונותיה ולפרש"י קאה לפרש לענין מזל דבא ככרו בידו בין לרע בין לטוב ונקבה נקיה באה בלא מזל דמזלה תלוי במזל הזכר כמ"ש התוספות בפ"ק דסוטה ועד דאמרה מזוני דהיינו בתפלה אפשר לה לבעלה וק"ל: קופצת ונשבעת שלא תיזקק כו' והא מודה היא כו'. ויש לדקדק אמאי לא מקשי ליה נמי והא דברים שבינו לבינה הוא. ויכול להפר לה ביום שמעו ונראה דלא הוי עפי לשנ"י בהכי כ"כ ואיכא למימר דמסתמא הבעל אינו מיפר לה ביום שמעו והשתא נמי ניחא קצת מאי דפריך רב יוסף והא מזידה כו' דכיון דהדבר תלוי בבעלה מקרי שפיר ונעלם ממנו עד יום שמעו ולא הפר לה ודפריך נמי קרבן שבועה בפי אתויי ופרש"י כשבה או שעירה והאי עוף הוא עכ"ל יש ליישב קצת דקרבן שבועה נמי אם לא תגיע ידו מביא עוף לחטאת כמפורש בקרא ואשה נמי כל מה שקנתה קנה בעלה ה"ל כאילו לא הגיע ידה לגבי חטאת וק"ל: זכר שהכל שמחים בו לז' כו'. עיין פרש"י ועי"ל כיון שמקוללת אשה הוא לצער לידה כמ"ש בעצב תלדי בנים בנולד זכר הכל שמחים שלא יהיה לו זה הצער ומתחרטת לז' נקבה שהכל עצבים שיהיה גם לה צער לידה מתחרטת לי"ד ודו"ק: ומפני מה אמרה תורה מילה לח' כו'. פרש"י ולא לז' עכ"ל והוא דחוק ויש לפרש דה"ק מפני מה אמרה תורה מילה לח' של לידתה דלא ה"ל למתני בטומאת ז' של לידת האשה שהפסיק בענין מילה מאחר שכתב וטמאה שבעת ימים כתב וביום השמיני ימול ואח"כ חזר לענינו ושלשים יום וגו' אלא ללמדך שלא יהו הכל שמחים כו' וק"ל: מפני מה אמרה תורה נדה לז' כו'. דהוה סגי לה ביום א' בימי נדותה כמו בימי זיבה ברואה יום א' שאינה אלא שומרת יום כנגד יום וקאמר כדי שתהא חביבה כו' ולכך בנדה שהוא תחלת טומאה בעי ז' ימים משא"כ בזיבה דכבר נטמאה וק"ל: מי מחזר על מי בעל אבידה כו'. מפורש בפ"ק דקידושין: שנאמר כי קולך ערב וגו'. כתבו התוספות אבל היא אינה מקלסתו בקול ערב אלא בלא ואדום עכ"ל והמפורסמות אין צריכין ראיה דאנ"כ השואל ה"ל להביא האי קרא ולא המשיב אבל תלמודא מייתי ליה בסוף הפרק לסיים מילתיה בדבר טוב מענינו וק"ל:

בנות כותים פרק רביעי

ע"ב תוס' בד"ה בנות כותים והן יושבות כו' וא"ת ותיפוק ליה שהן נדות מעריסתן וי"ל כו' עכ"ל ומשום דמתני' לית ליה טעמא דטימוע אלא משום חשש ראייה מדקתני לפי שיושבות על כל דם כמ"ש התוס' לקמן לא הוה הוצרך למיתני שהן יושבות אף על דם טהור אלא דה"ל למיתני דמעריסתן הן נדות משום חששא דראייה ומשמע להו לכאורה מלישנא דמעריסתן הן נדות לעולם כההיא דגזרו על בנות כותים מעריסתן דהיינו לעולם גזרו עליהן שיהו נדות לטעמא דטימוע והשתא קשיא להו שפיר למה לי טעמא והן יושבות על כל דם תיפוק ליה כו' ותרצו דלמתני' הכא דאתיא כר"מ וטעמא משום חשש ראייה היינו דוקא בקטנותן דלא דרשי ואשה כו' וק"ל

דף לב תד"ה ר"מ היא תימה כו' וא"ת ור"מ דחייש למיעוטא וקסבר כו' ולמה מני להו מי"ח דבר כו' עכ"ל בלאו ההיא דמני להו מי"ח דבר ה"מ להקשות מתוך שמעתין דלא הוו נדות מעריסתן מן התורה כדקאמר לקמן אינהו דלא דרשי אשה ואשה כו' גזרו בהו רבנן: בא"ד וי"ל דמסתמא לא ראתה מיד כו' והוו הנך דחזו מיעוטא דמיעוטא ולא מטמו מדאורייתא כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דהכתי תקשי לן אימור דשמעת ליה לר"מ בחד מיעוטא אבל במיעוטא דמיעוטא מי שמעת ליה דמשמע ליה לתלמודא כיון דבחד מיעוטא דשכיח חייש מדאורייתא אית לן למימר נמי במיעוטא דמיעוטא כיון דשכיח הוא לחוש מיהת מדרבנן אבל במיעוטא דלא שכיח אפי' מדרבנן אינו חושש ר"מ טפי מרבנן דפליגי עליה וק"ל: בד"ה והטבילוה קודם לאמה ומשום שראתה דאי משום כו' ובפרק עד כמה כו' עכ"ל בהנהו תרי עובדי דהוו בא"י הוצרכו להוכחה זו אבל בהך עובדא דהוה בפומבדיתא בלאו הכי ע"כ משום שראתה הוה דאי משום שנגעה באמה לא היתה צריכה טבילה דאין תרומת ח"ל אסורה לה אפי' באכילה כיון דלא הוה הטומאה יוצאה מגופה והיא דפ' עד כמה ודאי בתרומת ח"ל איירי וסמכו אותה כאן דמוכח מיניה דגם בא"י היו טובלים לתרומתם וע"ש בתוספות: ע"ב בד"ה למעוטי אשה מלובן כו' ותירץ דמ"מ ה"א דאתי בק"ו כו' איכא למימר גילוי מלתא בעלמא הוא עכ"ל פי'

מהר"ם

מהדר וא"כ צ"ל דרש"י ס"ל דסיפא דמתניתין דקתני ואין חייבין וכו' ואין שורפין וכו' קאי נמי ארישא דמתני' ולכך מסיים רש"י והא דאמרה דמסתמא טמאות וכו' ויש ליישב ג"כ דקאי רש"י אמשכב תחתון דסיפא לחוד והא דנקט והא דאמרינן דמסתמא טמאות ר"ל אע"ג דלא ידעינן אי חזו דם ירוק או לא וא"כ הוי ספק ספקא ספק בעל בקרוב ספק בעל ברחוק ואת"ל בקרוב ספק חזאי דם ירוק ספק לא חזאי כדאמרינן לקמן בגמרא וא"כ אינה כ"א גזירה דרבנן: בתוס' ד"ה והן יושבות על כל דם וכו' וי"ל דהיינו דוקא בקטנות דלא דרשי ואשה וכו'. תירוץ זה לא יתיישב אלא לפי המסקנא דמשני אנן דדרשינן אשה ואשה כי חזיין מפרשי להו וכו' אבל המקשה לפי מה דעדיין לא אסיק אדעתיה חילוק זה אם כן במה היה מתרץ לו קושיית התוס' מה צריך תנא דמתניתין לנתינת הטעם מפני שהן יושבות על כל דם ודם תיפוק ליה שהן נדות מעריסתן ולפי מה דכתבתי לקמן בפי' הגמ' שהקשה המקשה אי הכי דידן נמי וכו' שהמקשה היה סבר שהטעם דבנות כותים נדות מעריסתן משום דחיישינן למיעוטא וכותיות אינן נזהרות להפריש אותן ולדקדק אחר הקטנות אי הן רואות דם או לא כיון דרוב הקטנות אינן רואות כמבואר למעלה א"כ אותו הטעם לא שייך אלא בקטנות ולכך נמי נתיישב שפיר דצריך התנא לתת הטעם בגדולות מפני שהן יושבות על כל דם וכו' וק"ל: ד"ה תחתון כעליון וכו' מפרש רשב"ם שהכריע הזב בכף מאזנים את האוכלין ומשקין וכו'. דברי הרשב"ם תמוהים הם שהרי לפי דבריו אותו בגד שבכף השניה שהזב מכריע אותו הוא נקרא עליונו של זב והוא חוזר ומטמא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים דומיא דמתניתין דאיירי במשכב תחתון של בועל נדה שמטמא אוכלין ומשקין ואינו מטמא אדם וכלים והוא מפרש שהכריע הזב בכף מאזנים את האוכלין ומשקין שבכף שניה וק"ל: בא"ד ונראה דעליונו של זב היינו בגד שמקצתו על הזב וכו'. פירוש ואותו מקצת שעל הזב הוא ניסט מהזב אבל אותו מקצת שהוא נגרר על הארץ ר"ל שמונח ותלוי על הארץ אינו ניסט לא הוי היסט אלא כשמסיטו כולו:

דף לב ע"א בגמ' אי הכי דידן נמי וכו'. י"ל מאי פריך דידן נמי וכי לא ידע דידן כי חזו דם מפרשי וטבלי עצמן וי"ל דהמקשה היה סובר דטעם דבנות כותים נדות מעריסתן מטעם דחיישינן למיעוטא ועל כל אחת מהקטנות אמרינן שמא היא מן המיעוט ושמא חזאי דם אע"ג דגם אינהו מוזהרו בדם נדה וכי חזאי דם פרשי משום דכיון דרוב קטנות לא חזיין אינן נזהרות בדבר להשגיח על הקטנות שלהם אם רואות דם אי לא וזהו הטעם שאנו מחזיקין אותן בנדות מעריסתן ולכך פריך אי הכי כיון דמטעם זה מחזיקין אותן בנדות א"כ דידן נמי ליחוש שמא יסמכו על שרוב הקטנות אינן רואות דם ולא יקפידו על הקטנות להזהר אם רואות או לאו וא"כ כל הקטנות שלנו נחזיק ג"כ בחזקת נדות ומשני הא דמחזיקים בנות כותים בנדות מעריסתן אינו מטעם זה כדקא ס"ד אלא משום דכיון דלא דרשי אשה ואשה אפילו כי חזיין לא מפרשי וכו' אבל דידן כיון דדרשינן אשה ואשה כי חזיין מפרשי וכו': אנן דדרשינן אשה ואשה וכו'. מקשין העולם א"כ מאי אצטריך לגמרא לאוקמא מתניתין בסתמא וכרבי מאיר לוקמה ברחזיין מאי אמרת אפילו דידן נמי לישני אנן דדרשינן אשה ואשה כי חזיין מפרשי וכו' אינהו דלא דרשי אשה ואשה כי חזיין לא מפרשי גזרו בהו רבנן ולפירוש התוס' שפירשו דאף לר"מ דחייש למיעוטא דאתיא מתני' כוותיה הוי הך דבנות כותים טמאים מעריסתן מי"ח דבר דלא הוי אלא גזירה דרבנן דמדאורייתא לא הוה לן למיחש מידי דלא הוי הנך דחזיין מיעוטא דמיעוטא דכ"ע הא דבנות כותים נדות מעריסתן הוי אחד מהי"ח דבר א"כ אתי שפיר דלא מוקי מתני' בדקא חזיין כיון דאינהו לא דרשי אשה ואשה לא מפרשי להו א"כ הן נדות מדאורייתא למאן דאמר כותים גירי אמת הן וא"כ למה מונה אותן מי"ח דבר ועי"ל דברישא דמתני' משמע דאתי לאשמועינן דבנות כותים יש בהן דין נדות בקטנותן ולכך פריך שפיר אי דקא חזיין דידן נמי יש להן דין נדות ועל עצם דין הטומאה אתא לאשמועינן דאי לא אתיא מתני' אלא לאשמועינן דאינהו לא דרשי אשה ואשה ולכך כי קא חזיין לא מפרשי להו הוי ליה למיתני האי טעמא במתני' בהדיא כדתני בסיפא שהן בועלי נדות מפני שהן יושבות על כל דם ודם אלא ודאי הא דאינהו לא דרשי אשה ואשה לא אצטריך התנא לאשמועינן ואי דקא חזיין פשיטא שהן טמאות ולא איירי בהו מתני' אלא מתני' אתא לאשמועינן דאפילו בסתמא יש בהן דין נדות ואתא לאשמועינן דאע"ג דרובא לא חזיין חיישינן למיעוטא דחזיין ולכך מוקי מתני' בסתמא וק"ל: בתום' ד"ה רבי מאיר וכו' וי"ל משום דעל כרחך מתני' לית לה טעמא דטימוע וכו' כדקתני לפי שיושבות על כל דם ודם וכו'. נ"ל דראיה זו של התוס' אינה מוכרחת משום דאפילו הוה ס"ל לתנא דמתניתין הטעם משום טימוע אעפ"כ הוצרך לטעמא דהן יושבות על כל דם ודם משום דאם היו הכותיות נוהגות במנין ספירות ימי נדותן כשאר בנות ישראל לא הוי שייך מטעם דטימוע לגזור עליהן דין נדות ועל בעליהן בועלי נדות והיה נראה כחוכא ואטלולא למגזר עלייהו נדות לכך הוצרך התנא עכ"פ לטעם דהן יושבות על כל דם ודם דאע"ג דטומאה מספק ספקא היא כדאמרינן לקמן מ"מ גזרו עליהם טומאה משום טימוע אלא עיקר הראיה דטעמא דמתני' משום חשש ראיית מדקתני סיפא אין חייבין עליהן על ביאת מקדש וכו' מפני שטומאתן ספק וכן משמע בהדיא בתוספות פ"ק דשבת וס"ל דהא דקתני סיפא ואין חייבין וכו' מפני שטומאתן ספק קאי נמי ארישא דבנות כותים נדות מעריסתן וע"ש: בא"ד והא דאמר רבי יוסי מעשה בעין בול וכו'. ר"ל והואיל וטעמו של רבי יוסי הוא משום טימוע ולא משום חשש ראייה למה הוצרך להגיד מעשה זה לחכמים ויש מקשין מה תלוי קושיא זו של התוספות במה שפירשו לעיל מזה בדבור זה והלא היו יכולים להקשות קושיא זו בלא זאת על פשיטת סוגיא דשמעתתא דכיון דס"ל לרבי יוסי כותים גירי אריות הן א"כ א"א לומר לפי סברתו דהא דבנות כותים הוו נדות מעריסתן הוי משום חשש ראייה וא"כ קשה למאי נפקא מינה הביא רבי יוסי מעשה זה של עין בול ונראה דשיטת התוספות והמשך דבריהם כן הוא מתחלת דבור זה משמע דמתני' דבנות כותים וכו' לא אתיא כרבנן וכו' ותימה והא הוי מי"ח דבר כו' והוי כאילו אמרו דבשלמא בלא שיטת הלכה זו לא קשה מידי דאיכא למימר דהוי מטעם שלא יטמעו בהם ואתי ככ"ע אבל הכא סוגיא דשמעתתא דהוי מטעם חשש ראיית דהא מוקי לה כרבי מאיר ומטעם דחיישינן למיעוטא ועוד דר' יוסי הביא לראיה ההיא מעשה דעין בול משמע דטעמו הוי משום חשש ראייה וזה א"א לומר דהא איהו ס"ל דכותים גירי אריות הן וא"כ קשיא על סוגיא דשמעתין בתרתי ותירצו דלעולם טעמא הא דבנות כותים אתי ככ"ע ומטעמא דשלא יטמעו בהן והא דמוקי מתני' כר"מ ולא מוקי לה ככ"ע משום דע"כ מתני' לית לה טעמא דטימוע וכו' וגם הקושיא השניה הא דאמר רבי יוסי מעשה בעין בול וכו' ולא קשה מידי דאע"ג דטעמא דרבי יוסי משום טימוע הוצרך להביא ראיה וכו' כנ"ל המשך דברי התוס': בא"ד וא"ת לר"מ וכו' א"כ הוו נדות מעריסתן מן התורה וכו' וי"ל דמסתמא לא ראתה וכו' והוו הנך דחזו מיעוטא דמיעוטא וכו' אלא מדרבנן הוא דגזרו עליהם מי"ח דבר. וי"ל הא עכ"פ צריכין אנו ליתן טעם לדברי חכמים מפני מה גזרו עליהם טומאה הואיל ומן התורה טהורים הן ואי משום גזירה דטימוע הא כבר כתבו התוספות דלר"מ דאתיא מתני' כוותיה ע"כ לא הוי הטעם משום טימוע אלא משום חשש ראייה וצ"ל דלר"מ תרתי בעי גזירה דטימוע וחשש ראיית דאי לאו דהוי בהו חשש ראייה והדרא דחששא דאורייתא במקצת משום גזירה דטימוע לחוד לא היו גוזרים עליהם טומאה ועי"ל דלר"מ כיון דיש בהן חשש ראיה במקצת גזרו עליהם טומאה כדי שלא יבואו גם בנות ישראל להקל בנדות הקטנות כשיראו דם בודאי ולא יפרשו להו כי יאמרו שדם תינוקות הקטנות אינו טמא הואיל ואין חכמים חוששין להזהר מטומאת בנות כותים הקטנות וק"ל: ד"ה והטבילוה קודם לאמה וכו' דאי משום שנגעה באמה א"כ מאי אשמועינן כל ולדות נמי טמאות. תימה לי עדיפא מזה היו התוס' יכולין להקשות דאי משום שנגעה באמה למאי נפקא מינה הביא רבי יוסי מעשה זה דבשלמא אי קאמר רבי יוסי שהטבילוה משום ראית אע"ג דטעמו משום גזירת טימוע הוצרך להביא מעשה זה כדי שלא יהא נראה כחוכא ואטלולא אבל אי ר"ל שהטבילוה משום שנגעה באמה אין נפקותא במעשה זה לרבי יוסי וק"ל ועוד יש לדקדק דאע"ג דמוכרח הוא דע"כ האי טבילה דהטבילוה קודם לאמה היינו משום ראייה עדיין יש לדקדק כיון דבלאו הכי כל הולדות טמאות משום שנוגעות באמן אם כן בארץ ישראל דמטמא תרומה בנגיעה מאי נפקא מינה לאותן שטבלו אותם משום ראיית תיפוק ליה הא בלאו הכי היו צריכין לטבול כל הולדות משום נגיעת אמן ויש מתרצין דאה"נ שכל הולדות היו טובלין אותן מיד ביום אחד ללידתו משום נגיעת אמן אלא שזה המעשה של עין בול היה שאחר שטבלו התינוקת ביום א' משום נגיעה ראתה והיו צריכין לטבול אותה פעם שנית כל יום ז' לראייתה משום נדה ובסבה זו הטבילוה קודם לאמה ול"נ דלאחר שהבריחו התוספות שע"כ צ"ל שבטבילת ראיה איירי ס"ל דאף בא"י לא היו צריכים להטביל ולדות משום נגיעת אמן דמשום חשש שמא יבואו הולדות לנגוע בתרומה לא חיישינן שאינן מצויין אצל תרומה ואי משום אחרים שיגעו בתינוקות הלא הולד שנגע באמו אינו אלא ראשון ואינו מטמא אדם וכלים וכ"ש בח"ל שלא שייכא טומאת מגע תרומה כלל וגם אכילה וסיכה אינה אסורה אלא במי שטומאה יוצאת מגופו אלא שזה המעשה של עין בול היה שהתינוקת ראתה ונעשית נדה גמורה שהוא אב הטומאה ומטמא אדם והטבילות משום שאחרים שיגעו בה יטמאו ממנה במגע כנוגע בנדה שהוא ראשון ואח"כ יטמאו תרומה בנגיעתן ובפומבדיתא הטבילוה כדי לסוכה שמן של תרומה: בא"ד ובפרק עד כמה דקאמר גבי חלה דמאכילתו לכהן קטן וכו'. נ"ל דענין בפני עצמו הוא ושייך להיות דבור בפני עצמו וקאי אמה דקאמר בגמרא אמר רבי יוסף מעשה בפומבדיתא והטבילוה קודם לאמה א"כ ש"מ שאף בח"ל היו נוהגים להטביל כדי לסוך ולאכול תרומה א"כ הא דקאמר בפרק עד כמה גבי חלה דמאכילתו לכהן קטן לאו דוקא קטן דה"ה לגדול שטבל דליכא למימר משום הכי נקט שם קטן שלא ראה קרי משום דלגדול שראה קרי א"א להאכילה משום שאין נוהגים ורגילין להטביל עצמן לתרומה דהא מוכח הכא בהדיא שאף בח"ל היו נוהגים להטביל עצמן לתרומה כן הוא כוונת התוס' בדבור זה אלא שקצרו לשונם במקום שהיה ראוי להאריך ועיין בתוס' פרק עד כמה דף כ"ז ד"ה הלכך נדה קוצת חלה וכו' ומה שכתבתי שראוי להיות דבור בפני עצמו משום דהא שמה כתבו התוס' בראש הדבור דאי משום שנגעה באמה וכו' ע"כ לא שייך אלא להא דאמר רבי יוסי מעשה בעין בול ומעשה דבית שערים דאיירי בא"י דעלייהו שייך למידק דשמא הטבילוה קודם לאמה משום שנגעו באמן אבל על מעשה דפומבדיתא דהוא ח"ל לא שייך כלל לספוקי דלמא משום נגיעת אמה הטבילוה דהא דמסיק דהטבילוה לסוכה שמן של תרומה ובח"ל אין איסור אכילה וסיכה אלא למי שטומאה יוצאה מגופו הלכך על כרחך צריך לומר דתחלת דברי התוספות שייכים למעשים דארץ ישראל ומה שכתבו בסוף הדבור ובפרק עד כמה וכו' העיקר שייך למעשה בפומבדיתא דמיניה מוכח שאף בח"ל היו רגילין לטבול לתרומה ולכך הדעת נוטה דכל אחד שייך להיות דבור בפני עצמו: ד"ה וכשמן בעצמותיו וכו' תדע דאין חייבים כרת וכו'. יש לדקדק ומה צריכים התוס' לזה הא בהדיא אמר בפרק ר"ע דסיכה ביום הכפורים אסור אם אין ראיה לדבר זכר לדבר אם כן לא הוי אלא אסמכתא וממילא ידעינן דאינו אסור כי אם מדרבנן ואין בו כרת ונראה דכל כונת התוס' אינו אלא להוכיח דגם קרא דלא תחללו לא הוי כ"א אסמכתא וממילא לא הוי סך כשותה לענין י"ה דלא תימא דהאי קרא דלא תחללו הוי לימוד גמור גבי תרומה וילפינן י"ה מתרומה דמה מצינו בתרומה בטומאה דאכילה ושתייה אסורה ביוה"כ רבי לן רחמנא דסיכה נמי אסורה ה"נ ביום הכפורים דהואיל ואכילה ושתייה אסורה ביה אסורה ג"כ סיכה וחייבים עליה כרת והא דאמר בפרק ר"ע אם אין ראיה לדבר זכר לדבר ולא יליף מתרומה לא משום דלא הוי כ"א איסורא דרבנן אלא שניחא ליה להביא זכר מן המקרא שנרמז בו בהדיא דסיכה הוי כשתיה מדכתיב ותבא כמים בקרבו וגו' אבל בתרומה לא כתיב שם בהדיא דסיכה הוי כשתיית אלא דילפינן מרבוי דסיכה נמי אסורה לכך ניחא ליה טפי להביא זכר לדבר מקרא דותבא כמים בקרבו וגו' אבל אה"נ דילפינן י"ה מתרומה במה מצינו כדלעיל לכך הוצרכו התוס' להכריח ולהוכיח דסיכה אינה אסורה בי"ה כ"א מדרבנן מדלא אשכחן בה חיוב כרת כ"א אכילה ושתייה שמע מינה דמדאורייתא לא הוי סך כשותה וא"כ ה"ה נמי האי קרא דלא תחללו דגבי תרומה לא הוי נמי כ"א אסמכתא וק"ל: ד"ה אי גרסינן הלכתא וכו' וא"צ לפרש משום דקאי נמי אקרא דזכרים דלקמן דבסוף הישן גבי אורח וכו' כצ"ל ור"ל דיש מפרשים דלהכי נקטה גמרא הלכתא נינהו לשון רבים משום דקאי רבא אתרי מילי אנקבות דהכא וגם אזכרים דהיינו אבן תשע לענין שכבת זרע דלקמן בסמוך בשמעתין לכך כתבו התוספות דא"צ לפרש כן והביאו לראיה שהרי בסוף הישן קאמר נמי הלכתא נינהו אע"ג דהתם ליכא אלא חדא מלתא אלא ע"כ צ"ל דלהכי נקט התם לישנא דנינהו משום שלא פירש רבא הי קרא והי הלכתא וכו' א"כ ת"ה דהכא נמי הכי: ע"ב ד"ה עליונו כו' וחזר בו רש"י מגירסא זו. ובפירוש רש"י שלנו לא נמצא שחזר בו רש"י מפירושו ומגירסא זו: בא"ד ועוד דע"כ גרסינן והנשא כתיב וכו' הכי כתיבא ביה

טומאה

חכמת שלמה

לאה קול של חמור שהיה טעון זאת היה גורם שיצאה לאה לקראתו: ע"ב גמ' ורבי יוחנן אומר סמוך לטבילה כו' ואשה פניה למטה כלפי האיש כו' מפני מה אשה קולה כו' זה ממקום שנברא וזו ממקום שנבראת שנ' כו' כצ"ל: רש"י בד"ה ובחטא כו' שהוא גרס לי שאגה וכשנתחטאת כו' כצ"ל: בד"ה מודה היא כו' בשבועות בטוי הוא סוף דבור:

בנות כותים פרק רביעי

דף לב ע"א גמ' ומקשינן אשה לאיש מה טעם אין מיבמין כו' כצ"ל: רש"י בד"ה איש כתוב בפרשה כו' ולא קטן אלא כו' הד"א: בד"ה כעין בול כו' מא"י הס"ד: בד"ה פומבדיתא חוץ לארץ הס"ד: בד"ה יוצאה מגופו כו' ונדה הס"ד: בד"ה ולא יחללו כו' טמאים בתרומה כתיב כצ"ל: בד"ה ותבא כו' גבי רשע קאי כצ"ל: בד"ה מפרשי להו ממגע קדשים כצ"ל והס"ד: בד"ה אשה כו' תהיה בנדתה הס"ד: בד"ה ורמינהו כו' שכבת זרע הס"ד: בד"ה הי קרא כו' אצטריך הלכתא הס"ד: בד"ה קרא סתמא או בת ארבעה הס"ד: בד"ה אלא בת שלשה [כו'] אסמכוה ובת יום אחד כו' הד"א: תום' בד"ה והטבילוה כו' ובפרק עד כמה כו' נ"ב ענין בפני עצמו דקשה לו מאחר שהטבילוה קודם לאמה בעבור לסוכה בשמן של תרומה אלמא מגינן שהטבילוה בעבור תרומה היכא שראתה א"כ התם בבכורות למה מאכילה החלה לבנה קטן לימא אף לגדול שטבל מאחר שמגיע שהיו טובלין לתרומה ומשני אין ה"נ ה"ה אף לגדול וכן איתא להדיא במשמעות התוספות דפרק עד כמה ע"ש: בד"ה לנקבה כו' דמצורע ומצורעת נ"ל כו' כצ"ל: ע"ב גמ' דאי כתב רחמנא בנדה ה"א נדה משום כו' דכתיב וכל הנוגע בכל כו' כצ"ל: רש"י בד"ה למעוטי איש מאודם כו' דאיצטריך ביה הס"ד:

בד"ה

דהאי ק"ו מאיש אינו אלא גילוי מלתא בעלמא דלובן נמי הוה . בכל דם טמא דכתיב גבי אשה ולהכי לא פרכינן ליה הך פירכא שכן מטמא בראיות כבימים וניחא השתא דליכא לאקשויי היכי ס"ד למילף בק"ו אשה מאיש אם כן לא לכתוב וי"ו דואשה לרבות בת יום א' ונילף נמי בההוא ק"ו מאיש דודאי להך מלתא לא הוה האי ק"ו גילוי מלתא בעלמא אלא דאצטריך לן ק"ו גמור ופרכינן פירכא שכן כו': בד"ה עליונו של זב כו' ומשני דיטמא טומאה קלה משמע דהנושא סמוך לנוגע במרכב כו' עכ"ל להך גירסא דמנושא בלחוד קדייק ליה לא הוצרכו לפרש דודאי יטמא עד הערב אמרכב קאי ולא אנישא דכתיב בתריה והמקשה פריך כיון דוהנישא ע"כ אנישא דקרא קאי שיהיה דינו שוה למאי דכתיב ברישא דקרא אימא כמו מרכב דביה אשתעי רישא דקרא והמתרץ השיב דיטמא טומאה קלה משמע בנוגע במרכב והשתא טפי אית לן למימר דוהנישא איטמא דסמיך ליה קאי דמיירי בנוגע במרכב שיהיה דינו שוה לו דלא לטמא אלא אוכלין ומשקין אבל לקמן להך גירסא שכתבו התוס' דשפיר דריש לה מתחתיו דהשתא ודאי מלת יטמא דטומאה קלה משמע אעליונו של זב נמי קאי אלא דלפי זה הוצרכו למימר שם דטומאת ערב דכתיב בקרא משום מרכב הוא: בא"ד ואי לאו נמי תחתיו מנושא כו' קמ"ל תחתיו כו' וכתיב ביה יטמא דמשמע טומאה קלה כו' עכ"ל והמקשה דלא אסיק אכתי אדעתיה האי דיטמא טומאה קלה ודאי דהא נמי קשיא דל"ל למידרש מתחתיו כלל דהא לא משתמע מדרשא דתחתיו טפי מהנדרוס מוהנישא גרידא ואימא דנתקו מטומאה חמורה כו' וק"ל:

דף לג תד"ה מה היא מטמאה אדם וכלי חרס משום דבהשותפין גבי נושא נבלה ומדרס כו' עכ"ל בההיא דהשותפין לא מייתי הא דנושא מדרס אינו מטמא אדם וכלי חרס אלא נושא נבלה מייתי התם ואדרבה לפי מ"ש התוס' לקמן דאמר בת"כ דנושא מדרס מטמא שנים ופוסל א' דהוי נושא מדרס אב הטומאה ומטמא אדם וכלים ויש לקיים דברייתא הכא דאיירי שפירש הנושא מן המדרס דלא הוה אלא ראשון ואינו מטמא אדם וכלים כמ"ש לקמן: בד"ה הג"א אר"מ כו' ולעיל פי' בע"א עכ"ל ובד"ה סופרתו למנין כו' נפרש בסוף מכילתין בע"א בעה"י עכ"ל כצ"ל: בד"ה רואה כו' אחר ראיית ג' ימים רצופין כו' עכ"ל ולפי זה פליטה שאחר ג' הוא יום א' מנקיים ורבא דפריך ותסתור כו' שלא תהא טומאה ראשון מפסקת ביניהם אע"ג דלא משכח לסתור בכה"ג טפי מיום א' ראשון של ספירת ז' נקיים מ"מ פריך ליה כיון דבאמצע הספירה כגון בששמשה באיסור לא משכחת דהפליטה סתרה בששמש בהיתר נמי לא סתרה דאין סברא שפעם תסתור הפליטה ופעם לא תסתור א"כ לסברת רמי בר חמא פריך ליה דסבר מקצת היום ככולו בתחלת ספירת ז' נקיים דהשתא שפיר משכחת לה שפליטה שאחר ג' ימי זיבה הוה באמצע הספירה ביום ב' לספירתה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ורמינהו על ו' ספקות כו' או שמא נראה להחמיר בזה כמו בספק בגדי ע"ה כו' עכ"ל ולפי זה בלאו הא דכותי דמתני' ע"ה הוא נמי פריך שפיר מעיקרא מספק בועל נדה דנראה להחמיר בו כמו בספק ע"ה ומיהו נראה דרב פפא דמשני בכותי חבר עסקינן ע"כ אין כ"ל להחמיר משום האי ספיקא דבועל נדה כמו בספק ע"ה דא"כ לא הוה משני מידי וק"ל: בד"ה בכותי ערום כו' לכך מוקי בערום דכשפירש מן המדרס לא היה אלא ראשון כו' עכ"ל ומה"ט משום טומאת מדרס לא הוה אצטריך לאוקמא כלל בטבל אלא מטעם טומאת מגע אוקמה בטבל כמ"ש התוס' לקמן ומהרש"ל כתב מדלא אמר תלמודא שטבל ולא לבש משמע שלבש כו' כמ"ש התוס' עכ"ל ואין נריך וכי לא סגי בלאו הכי ותלמודא סתמא קאמר בין לא לבש ובין לבש וחזר כו':

ח"א **דף לג ע"ב** והוריקו פניו של כ"ג וקדם אצל אשתו כו'. נקט האי לישנא דהוריקו פ"ש הך משמא דהשליכו לדם ורוק ופרש"י אצל אשתו של צדוקי נשאלה כו' פ"ש ולשון אע"פ שנשי צדוקים הן מתייראות תנן כו' לא משמע כן אלא אשתו אשת כ"ג קאי והיתה אשת כ"ג בקיאה נהס כמו ר"י וק"ל:

דף לד בפרש"י בד"ה בש"א כרוקה כו' ואע"ג דגבי דם נכרית כו' ואיכא הרחקה טובא הלכך טהרו את דמה לגמרי להיכרא כו' אבל הכא אין כאן מדרבנן אלא דם כו' דהכל יודעין כו' עכ"ל אם כוונתו כדברי התוס' לא ה"ל לפלוגי אלא דבדם נכרית אתי לחלק בשל תורה משא"כ בדם יולדת דהכל יודעין כו' כמ"ש התוס' ולא אצטריך ליה לפלוגי דבדם נכרית איכא הרחקה טובא כו' אבל הכא אין כאן מדרבנן אלא דם כו' גם מ"ש הלכך טהרו את דמה לגמרי להיכרא דנדעו דטומאת רוקה כו' אף שהאמת כן דמהך היכרא ידעינן דטומאת רוקה מדרבנן מ"מ טפי ניחא לפרושי דמשום דם נכרית גופה טהרו לגמרי דלא נשרוף על דם נכרית תרומה כדקאמרינן היכי ליעבד ליטמא לה ויבם עשיתו כשל תורה וע"כ הנראה לפרש"י דלא ניחא ליה לפרש בפשיטות כדברי התוס' משום דודאי בדם נכרית נמי שייך למימר הא דהכל יודעים דדם נכרית טהור הוא מיהו דהכל יודעין בין בדם נכרית בין בדם יולדת אינה סברא פשוטה דאל"כ בנטמא לה ויבם היאך עשיתו כשל תורה לשרוף עליה תרומה כמ"ש ג"כ מהרש"ל והשתא ה"ק בדם נכרית דטמאו מגען ורוקן ומימי רגליהן ואיכא הרחקות טובא לא אצטריך לן לדקדק עוד בהרחקה יתירא ואדרבה טמאו דמה לגמרי משום הנך הרחקות גופייהו דלא נשרף תרומה עלייהו ולא חלקו בדמה משום דהכל יודעין כו' דאדרבה כיון דאין זה סברא פשוטה נימא דלמא אתו לחלק גם בשל תורה ונאמר גם באלו הרחקות דמן התורה הן ויהיו שורפין עליהן תרומה אבל בדם יולדת דאין כאן גזירה מדרבנן אחרת אלא הך גזירה דדם לחוד לא רצו לבטל גזירתן ולטהר לגמרי אלא דגזרו ושיירו בה להיכרא ולא חשו דלמא אתו לחלק גם בשל תורה כיון דאיכא למימר נמי דהכל יודעין כו' וזה ברור: גמ' אמרי לך ב"ש כו' היכי ליעבד ליטמא לה ויבם כו' כ"ה בגמרות ישנות וליתא שם הא דאיכא בגמרות שלפנינו ההוא בזכרים אתמר דאי בנקבות היכי כו' וכן נראה דהך מלתא לפלוגי בין זכרים לנקבות גבי זיבה אכתי לא שמעינן ליה עד דקמ"ל רבא זובו טמא אפי' לב"ש ובריית' שפיר איירי גם בנקבות דלגבי רוקה ומימי רגליה גזרו שיהו כזבין אלא דלגבי דמה היכי ליעביד כו':

דף לה תוס' בד"ה לאחרים גורם טומאה כו' ועוד דבזוב כה"ג לא אשכחן אלא כשהטיפה בכף מאזנים כו' עכ"ל פי' אף אם באנו לומר דעליונו של זב דהיינו הבגד שמקלתו על הזב כמ"ש התוס' בר"פ קרוי משא כיון שהוא נישא על הזב קשה ועוד דבזוב כה"ג לא אשכחן עליונו אלא כפרשב"ס בר"פ וכשהטיפה בכף מאזנים כו' וזה פשוט דאינו נקרא משא דבפ' רע"ק קרי ליה היסט כמ"ש בר"פ ואין להקשות דהא"נ דבטומאת היסט איירי בברייתא ולא במשא דהא למצורע נמי גורם טומאה דמצורע גרידא אינו מטמא בהיסט דמה"ט נמי כתבו התוס' דאין לפרש דבטומאת משכב ומושב קמיירי: בד"ה לעולם אימא לך בזב כו' דאי מעיין הוא ל"ל קרא לטמא בזוב כו' עכ"ל לחדא תירוצא שכתבו התוס' לעיל דמבעיא לן אי זוב מקרי מעיין אי לא ניחא אבל לתירוץ שני שכתבו לעיל דודאי זוב לאו מעיין הוא כיון דאינו מתעגל אלא דמבעיא לן אי כמעיין הוא ורבינן ליה במצורע כיון דבזב אית ליה לזוב טומאה חמורה כו' אין מקום להמיהתם דודאי אי לאו האי קרא דזב דהזוב מטמא טומאה חמורה לא הוה קמבעיא ליה דפשיטא דלא הוה מרבינן ליה נמי דלהוי כמעיין לגבי מצורע: בד"ה אף ראיה

חכמת שלמה

בד"ה דאין זיבה כו' לאחר נדות הס"ד: בד"ה ואלא קרא כו' למה לי הס"ד: בד"ה למעוטי [וכו'] ולא איש הס"ד: בד"ה והא מיעטתיה לעיל הס"ד: בד"ה חד למעוטי [וכו'] זרע אודם הס"ד: בד"ה וכן לענין זכרים כו' יום אחד הס"ד: בד"ה איש אין לי כו' ואיש כי תלא כו' כצ"ל: בד"ה משכב הזב והנדה מטמאין אדם דכתיב ואיש אשר יגע במשכבו וכתיב וכל הנוגע במשכבה וגמירא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה למעוטי אשה כו' הא ממעטינן לעיל בפ"ב כו' דמים ארבעה דמים טמאים באשה ותו לא כו' כצ"ל: בד"ה צריכי דאי כו' דמפריך קרא גבי נדה שמטמאה בפנים כו' כצ"ל: בד"ה עליונו של זב כו' אלמא מה שתחתיו לא איקרי כו' והנושא כתיב דמהתחתיו גרידא לא כו' כצ"ל: בא"ד (והד"א) דנתקו לטמא כו'. נ"ב פירוש מדכתיב בלשון נושא דלא שייך לפרש אמה שלאחריו כדפי' התוספות לעיל אבל מ"ש רש"י משום דלערבינהו זה הפירוש אינם סוברים התוספות כלל ואין לפרש כלל בענין זה דאיך נוכל לערבינהו הא גבי רישא דקרא שהוא מרכב אין טעון כיבוס בגדים כלל ומ"ה הקשו התוספות אח"כ לגירסת רש"י הראשונה שלפניה היכא פריך אימא נתקו כו' הא טומאה חמורה לא כתיב גבי מרכב וג"ל אף לפרש"י ליישב שפיר לשון נתקו משום שכתב עליונו של זב בהאי קרא דיטמא דהיינו תחתיו כו' דאי לא כתב עליונו של זב הכא בהאי קרא מסברא הוי דינו ממש כתחתונו של זב והוה נכלל בו ודו"ק. והיינו נתקו שהוציאו מכלל תחתונו של זב וכתבו הכא גבי יטמא כו' ולפי זה פריך שפיר ודו"ק ואפשר רש"י גופיה לא פירש ולערבינהו כו' אלשון דנתקו אלא ענין בפני עצמו הוא שפירש מנין דהאי קרא דיטמא עד הערב לא איירי בטומאה חמורה כגון נושא מדלא ערבינהו ש"מ דיטמא לאו כיבוס בגדים קאמר ודו"ק: בא"ד וכתיב ביה יטמא דמשמע טומאה קלה כו' כצ"ל. וג"ב פירוש אותה התיבה דיטמא לחוד אבל מה שכתב עד הערב דהיינו טהרה במקוה קאי על מרכב רק עליונו של זב נלמד מדכתיב בלשון תחתיו ועיקר קרא אמרכב קאי א"כ לא אוקימנא האי מלה דתחתיו לחוד אלא במה שכתב אחריו וסמוך לו דהיינו יטמא לחוד דהוא טומאה והמקשן לא ידע זה ופריך דילמא נתקו מטומאה חמורה כלומר בקרא דנושא כו' ויטמא אדם או בגדים במרכב ומשני לו כמו שפי' ודו"ק:

דף לג ע"א גמ' אלימא תחתיו דזב מואים אשר יגע במשכבו וגו' נפקא כו' כצ"ל: שם מן והנושא נמי עד והנושא נמי כתיב נמתק. ונ"ב זהו גירסת תוספות: שם אימר נתק הכתוב כו' ומה ת"ל ותהי נדתה עליו כו' לימא ליה קרא כי כתיב כו' כצ"ל: רש"י בד"ה ומאי ניהו כו' על הזב מאי מטמא כו' הד"א: בד"ה שאין ת"ל כו' וכדידה כתיב וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו כצ"ל: בד"ה מדי אחרינא כו' וכלי חרס הס"ד: בד"ה אימא כהיא כו' קרא הס"ד: בד"ה לאומרת [כו'] בגדים הס"ד: בד"ה יום שפוסקת כו' בענין לזבה הס"ד: בד"ה פולטת כו' ופלטה מהו שתסתור כו' כצ"ל: תוס' בד"ה סופרתו כו' אלא בסוף ספירה כו'. נ"ב פירש ביום הז' דהוה כמו שומרת יום דא"ר יוסי דמקצת היום עולה לשימור ועיין בסוף מכילתין ומבואר היטב ע"ש: בא"ד בסוף מכילתין בע"ה כצ"ל ונמחק בענין אחר: בד"ה רואה הוית כו' אחר ראיית שלשה ימים רצופין. נ"ב פירש יום אחד וק"ל: בא"ד שש עונות שלמות. נ"ב פי' לפליטת ש"ז גבי מתן תורה: בא"ד ואחר תיקון רכי זירא דסופרת כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' א"ל בכותי ערום. נ"ב מדלא אמר שטבל ולא לבש משמע שלבש אחר הטבילה בגדיו הראשונים אלא שבשעת נגיעה היה ערום שחזר ופירש כמו שפירשו התוס': רש"י בד"ה על ספק כו' עם הארץ הס"ד: בד"ה מ"ט כו' במשכבו ונגע כו' הד"א: תוס' בד"ה רואה כו' והא דקאמר רבא לקמן כו' כצ"ל: בד"ה בכותי ערום כו' הרי הוא מטמא שנים ופוסל אחד כו'. נ"ב פירש עושה ראשון ושני בחולין ופוסל התרומה. ונ"ב עוד פירש מכן מטמא אחד ופוסל אחד: בא"ד ואינו מטמא כלי. נ"ב לאו כלי חרס קאמר דאינו אב הטומאה לטמא אדם וכלי חרס אלא לטמא בגדים או שאר כלים וכן פירשו התוס' להדיא בריש תומר בקודם: בד"ה כ"ש כו' לגמרי והיינו טעמא כו' כצ"ל: בד"ה דם לגבי רוק לא שכיח כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ותיפוק ליה כו' ומיירי ההיא דמסכת טהרות נמי לתרומה כו' כדתניא בתורת כהנים שהבאתי לעיל כו' גבי צדוקי דהכא כצ"ל: בד"ה ליטמא לה כו' דאין דמה מן התורה כו'. נ"ב ומ"מ אי הוה מטמאינן לה ויבם בהכרת הוי אמרינן עשיתו כשל תורה ודו"ק: בא"ד אתי לחלק בשל ישראל כו'. נ"ב פירוש שיאמרו מסתמא כפין דאורייתא תיקון ודו"ק: בא"ד שטהור לגמרי כו'. נ"ב פירוש ס"ל לטמאה לה ולא יבם דלא אתי לחלוק בשל תורה דהכל יודעין כו' ומשני לשם אין שום לד לגזור ודו"ק:

דף לה ע"א גמ' מה זב גמור מטמא במשא אף ראיה ראשונה של מצורע מטמאה במשא אמר רב הונא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה ואית דמפרשי כו' או לא לימד על כו' הזב טמא לאחרים כו' הד"א:

בד"ה

מהר"ם

טומאת חמורה דקאמר נתקו. ומה שפרש"י ור"ל מדלא ערבינהו ונכתוב כל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו והנושא אותה וכו' לא ס"ל לתוס' פירוש זה משום דלא אפשר לערבינהו דהא עיקר קרא בנוגע במרכב איירי שאין בו כיבוס בגדים וק"ל:

דף לג ע"א תד"ה מה היא מטמאה אדם וכו' משום דבהשותפים וכו'. נ"ל משום דהוקשה לתוס' מפני מה פרש גמרא אדם וכלי חרס ה"ל למימר אדם ובגדים ול"ל למפרש כלי חרס לכך כתבו התוספות משום דאשכחן במקום אחר כגון בנושא נבלה או מדרס שמטמא בגדים שעליו גם שאר בגדים ואעפ"כ אינו מטמא אדם וכלי חרס לכך נקטה הכא גמרא אדם וכלי חרס וכצ"ל בתוס' משום דבהשותפים וכו' אע"ג דמטמא בגדים שעליו ושאר בגדים אינו מטמא אדם וכלי חרס וכו': ד"ה סופרתו למנין שבעה וכו' וזבה גדולה אמר התם דמשכחת אליביה ברואה בין השמשות. פירוש דרבי יוסי ס"ל ביום ז' של ספירת ז' נקיים מקצת היום ככולו וכן בשומרת יום כנגד יום ס"ל ג"כ מקצת היום ככולו וא"כ כשראתה היום אותו מקצת היום הנשאר אחר הראיות עולה לה לשימור וא"כ כבר נטהרה מהראיה שראתה היום וכשתראה למחר היא טומאה בפ"ע שהרי אין יכולה לתצטרף עם הראיה שראתה אתמול משום שכבר נטהרה ממנה וכן מקצת היום של יום ג' עולה לשימור יום ב' וכשתראה ביום ג' היא טומאה אחרת בפ"ע וא"כ היאך משכחת זבה גדולה בתורה ואמר התם דמשכחת כשראתה בין השמשות וכן פעם שניה בבין השמשות דהוה תחלת היום וסוף היום בטומאה ואין כאן מקצת היום בטהרה כן משמע שם בתוספות ולקמן בסוף מכילתין ורש"י מפרש התם דכשרואה באמצע היום אינה טמאה אלא מכאן ולהבא וכן ביום הג' וא"כ אותו מקצת של תחלת יום הב' הוי שימור לראית יום האתמול ומקצת היום שלפני הראיה של יום ג' הוי שיעור לראית יום הג' וכל ראייה וראייה היא טומאה בפני עצמה ואין יכולה להצטרף ליום שלפניו אבל בשמעתין משמע מפרש"י שאותו מקצת היום שאחר הראייה הוא עולה ליום שלם שפי' א"כ דלענין נקיים מקצת היום ככולו זב שפסק וכו' ואי מקצת היום ככולו מאי סותר הא איכא קצת היום לבא משמע דר"ל שאותו קצת היום שאחר הראייה עולה לו ליום שלם והראייה אינה סותרת אלא מקצת היום שלפני הראייה ולכך משני בגמרא דמאי סמוך לשקיעת החמה וא"כ הראייה סותרת כל היום שלפני הראיה: [בא"ד]וי"ל דרבי יוסי לית ליה מקצת היום ככולו אלא בסוף הספירה. פירוש כגון ביום הז' של הספירה או בשומרת יום כנגד יום דכל יום הוא סוף ספירה דהא אינו צריך כ"א יום אחד אבל לא בתחלת הספירה כמו שאומרים הכותים ויש לדקדק בשמעתין דפריך רבא א"כ הזב דסתר בזיבה היכי משכחת לה כיון דלא ס"ד הא דמשני כגון דחזאי בבין השמשות עריפא מינה ה"ל למפריך א"כ זבה גדולה היכי משכחת לה כדפריך התם בפרק כיצד צולין ויש לפרש דהוה ס"ל דהכותים ס"ל אפכא דבסוף ספירה לא אמרינן מקצת היום ככולו דאל"כ לא משכחת זבה גדולה אבל בתחלת ספירה אמרינן שפיר מקצת היום ככולו ולכך לא פריך אלא משכבת זרע וק"ל: ד"ה רואה הויא וכו' דמשכחת ששמשה בהיתר וכו' דקי"ל כרבנן וכו'. ור"ל כגון בשבת לאחר חצי יום וראתה אח"כ בו ביום וראתה ג"כ ביום א' וביום ב' דהוו להו שלשה ימים רצופים ומתחלת לספור ז' נקיים ביום ג' שהוא יום ראשון לספירתה ועדיין אין השש עונות שלמות כלין עד אחר חצי יום ג' ואם תפלוט קודם חצי היום ג' אז היא סותרת אותו יום: **ע"ב** בא"ד אף לר"ש. ר"ל אע"ג דלא חשיב לה רואה דהא ס"ל דאינה מטמאה עד שתפליט לחוץ ואינה מטמא מבפנים: בא"ד והא דקאמר לקמן ואחר תטהר וכו'. לקמן ברף ל"ז דאמר רבא ימי לידה עולין לספירת זיבתה דאל"כ יהוו מפסיקין בין ספירה לספירה ע"ש א"כ משמע דלא חזר בו מהאי סברא דאמר נמי בשמעתין תסתור יום אחד ואחר תטהר אמר רחמנא וכו': ד"ה לטהרתו אמר רחמנא ורבא סבר דלא משמע מלטהרתו וכו'. תימה לי א"כ לרבא מנא הוה יליף ליה סתירה בזב כלל אפילו ע"י טומאת זיבה דלעיל בריש פרק המפלת משמע בפרש"י דלא ילפינן סתירה בזבה אלא מדכתיב ואחר תטהר אחר אחר לכלן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם וזב ילפינן מזבה וכיון דלא הוי ס"ד דרבא דבעי נבי זב גופיה שלא תהא טומאה מפסקת בספירתו א"כ מנלן דסותר כלל אפילו בזיבה דאין לומר דהוה ס"ד דסותר מטעם הראיה עצמה שרואה עתה הוא נטמא ונעשה זב מחדש להצריכו ספירת ז' משא"כ בזבה דאינה נטמאת ונעשית זבה כ"א בג' ראיות לכך צריך קרא בזבה ואחר תטהר וגו' דמיניה ילפינן דסותרת אבל בזב לא צריך קרא דהרי זב נמי אינו נעשה זב לטומאה כ"א בשתי ראיות כדאמר מנה הכתוב שתי ראיות וקראו טמא ויתבאר לקמן בפרקין וצ"ע: ד"ה ורמינהו על ו' ספקות וכו' אבל פשיטא דאיכא ספקות טובא וכו'. ר"ל ואינו פריך הספקות אהדדי וצ"ל דלא גרסי התוס' בגמרא אלמא מספיקא לא שורפינן תרומה ורמינהו וכו' דמלשון זה משמע דרמי הספקות אהדדי: בסוף הדבור אבל אם היה להסתפק בשל בהמה לא הוי שרפינן הה"ל ספק ספקא. יש להקשות הא השתא הוי נמי ספק ספקא ספק דעובד כוכבים ספק דישראל ואת"ל דישראל ספק דע"ה ספק דחבר וי"ל דזה לא חשיב כ"א ספק א' אם הם מאדם שמימי רגליו טמאים או מאדם שמימי רגליו טהורים עוי"ל דליכא להסתפק בחבר דחבר ודאי היה נפנה לצדדים ואין כאן כ"א ספק דעובד כוכבים ספק דישראל ע"ה מיהו מההיא דפרק הנזקין משמע דכל שהוא ישראל הוא נפנה לצדדים ולפי זה צ"ל הא דקתני מי רגלי אדם כנגד מי רגלי בהמה לא כנגדם ממש דא"כ לא הוי לספוקי לן בשל ישראל כלל דשל בהמה מסתמא באמצע הדרך הן וק"ל: ד"ה בכותי ערום והא דלא אוקי כגון שדרס ברגלו יחף וכו'. פירוש לאחר טבילה: בא"ד מטמא שנים וכו'. פירוש שהוא אב הטומאה ועושה ראשון והראשון עושה שני והשני פוסל תרומה א"כ הואיל והוא אב הטומאה אם היה לבוש בגדיו היה מטמא בגדי חבר בנגיעת רגלו יחף:

דף לד ע"ב בתוס' ד"ה כי קמבעיא ליה וכו' ובהגוזל קמא מוקי לה וכו'. ר"ל א"כ ש"מ הא דאיתא בפרק המקבל בלשון האיבעיא אומן קונה בשבח כלי וכו' הגמרא קבעו בלשון הבעיא לפי מאי דס"ד דהאיבעיא היתה אי אומן קונה בשבח כלי או לא אבל לפי האמת דמסיק בפרק הגוזל לא איירי בזה כלל אלא מיירי בשלוחא דאיגרתא וה"ה הכא הוי איפכא קצת דבעייתו דרב פפא היתה בסתמא ובשבת קבעו גמרא בדברי רב פפא כפי מה דמסיק הכא בשמעתין: בא"ד אי נמי י"ל דהכל מדברי רב פפא. פירוש דרב פפא לא קאמר דמבעיא ליה לאחר ג' דאל"כ מאי ס"ד דמקשה אלא ר"ל דהכי בעי רב פפא ש"ז במעי עוברת כוכבים מאי ישראל דריני במצות חביל גופייהו וכו' א"ד כיון דאכלי שקצים ורמשים וכו' והיה ס"ד דמקשה דבין בתוך ג' בין לאחר ג' קמבעיא ליה: ד"ה מקום זיבה מעין הוא וכו' וא"ת דבפרק דם הנדה וכו'. פירוש דהתוס' הוו ס"ד דעיקר האיבעיא היא הכא אי מקום זיבה מעין הוא ר"ל אי הוה מתעגל ויוצא או לא ולכך הקשו התוספות דהא התם משמע בהדיא דאינו מתעגל ויוצא ותירצו הא דקאמר התם ונילף מזובו דאינו מתעגל ויוצא לא דפשיטא לית דאינו מתעגל אלא ה"ק דבמקום אחר מבעיא לן בזוב אי הוי מעין מתעגל ויוצא או לא ואם האמת הוא דלאו מעין הוא ר"ל שאינו מתעגל ויוצא נילף מיניה דם הפח וכו': בא"ד א"נ אע"ג דאינו מתעגל וכו'. ר"ל דהכא הבעיא לא היתה אי הזוב מתעגל ויוצא או לא דפשיטא ליה דאינו מתעגל אלא עיקר הבעיא היתה כיון דמרבינן במצורע מקרא דלזכר דכל שטמא בזב טמא במצורע כגון מעינותיו ה"ה דבכלל זה נמי נתרבה זובה כמו מעין כיון דאשכחן בזב אית ליה לזוב טומאה חמורה כמו מעין וכו' וק"ל:

דף לה ע"א תד"ה לאחרים גורם טומאה וכו' ועוד דבזוב כה"ג לא אשכחן אלא כשהטפה בכף מאזנים וכו'. ר"ל וזה לא שייך בטפה שתכריע: בא"ד דהא למצורע נמי גורם וכו'. ר"ל וא"כ מאי קאמר אילימא בזב גרירא וכו' אלא פשיטא בזב מצורע וכו' הא במצורע נמי תקשה באחרים גורם טומאה לעצמו לכ"ש ונ"ל דלפי האמת גם בזב עצמו אין הזוב מטמא במשכב ומושב דלא שייך בטפת הזוב משכב ומושב אלא שהתוס' לקושטא דמלתא דקדקו להכריח הענין מתוך סוגיא דשמעתין: ד"ה לעולם אימא לך וכו' תימה דמ"מ תפשום וכו'. קושיא זו לא שייכא אלא לתירוץ הראשון שכתבו התוס' לעיל ברף שלפני זה ד"ה מקום זיבה מעין הוא דלפי תירוץ השני לא שייך להקשות ל"ל קרא לטמא בזוב דעד כאן לא מבעיא לן אי הוה לית דין מעין במצורע אלא משום דאשכחן דזוב אית ליה טומאה חמורה בזב כמו ברוקו ומימי

ראשונה כו' תימה אם כן לעיל מנליה לאוקמא קרא בדם טהרה כו' עכ"ל ולקמן דרשינן אקשיה רחמנא לנקבה לזכר בג' ולמר בד' אין לתמוה א"כ מנליה לאוקמא קרא דלנקבה למעיינות דמלורע דאיכא למימר דתרווייהו שמעת מינה אבל הכא גבי לזכר ליכא למימר הכי מדקאמר אביי וכיון דנפקא לן מהתם אייתר ליה לזכר כו' כמ"ש התוס' לעיל בר"פ ע"ש ולקמן דאיכא בגמרות שלפנינו זבו תרתי לזכר בגמרות ישנות מלת לזכר אינו וכן נראה דהא במלתיה דר"א לא נקט ליה ועוד דלא מוקמינן לזכר אלא לחד דרשא ומפרש"י לקמן נראה דגרסי' ליה ודו"ק: בפרש"י בד"ה זב חד זובו כו' יש לו דין זכר שאינו מטמא באונס עכ"ל אין זה מדוקדק דהא למאי דקיימי' השתא לרב הונא הראשונה מטמאה באונס טומאת ערב והכי הל"ל אינו מטמא באונס לחייב קרבן וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה איכא בינייהו כו' אלא דפשוט יותר נקט עכ"ל אין זה מבורר לן דהא פשוט ליה טפי בפסקה דהכי ס"ד דמקשה לאוקמא מתני' בפסקה ובהכי מוקים לה רב ובפסקה שפיר א"ב לדרב דאמר מעיין א' הוא מטמא לח ויבש וללוי דב' מעינות הן אינו מטמא ואפשר דניחא ליה למימר בשופעת דא"ב ברישא ובסיפא אבל בפסקה ליכא בינייהו אלא ברישא בתחלת לידה: בד"ה בשופעת והשתא אפי' כו' ויש לומר דכי אתחיל בתחלת לידה אתחיל עכ"ל וליכא לאקשויי דהכי מלינן לאשכוחי בתחלת לידה דב"ה לקולא בפסקה וביולדת בזוב ולא ספרה דיש לומר נמי דכי אתחיל בשופעת אתחיל ולא בפסקה א"כ ביולדת גרידא ולא ביולדת בזוב וק"ל: בפרש"י בד"ה מ"ה מטמא לח ויבש כו' אלא ביומי וטבילה עכ"ל ירא"ה שפי' הכא כן לפי המסקנא אבל הכא ודאי המקשה לא אסיק אכתי אדעתיה דטעמא דב"ה משום דביומי וטבילה תליא מלתא דהא בתר הכי פריך אלא לרב מאי בינייהו ופרש"י ומ"ט דב"ה דמטמאי ומיהו ניחא ליה השתא טפי לרבי משום דלרב ודאי סרך טומאות מיהא איכא כיון דמעיין א' הוא אלא שהתורה טהרתו אי ביומי גרידא אי ביומי וטבילה אבל ללוי פריך דליכא סרך טומאה כלל דהוה כדם מגפתו דב' מעיינות הן:

דף לו תוס' בד"ה ושוין ברואה אחר כו' ולר"י נמי דאמר בפ"ק אפילו גמלתו כו' עכ"ל ירא"ה דלר"י גופיה והאי דבלאו הכי שפיר אוקך לאחר דם טוהר כגון מניקה שלא עברו עליה שלש עונות דדיה שעתה מטעם דאחר דם טוהר הוא אבל לר' יהודה ור"ש בפ"ק דאית להו בהא כרבי יוסי דאפילו גמלתו דיה שעתה ומסתמא לית להו האי דרבי יוסי דמניקה צריכה ג' עונות אלא דס"ל כאינך תנאי דכל ימי מניקותה דיה שעתה והשתא לדידהו הוצרכו התוס' למימר דליכא כ"מ לאחר דם טוהר אלא בלא ראתה עד לאחר כ"ד חודש ומ"ש התוספות עוד וטעמא דמניקה אצטריך לראייתה הראשונה באונס כו' כדפרישית עכ"ל ר"ל דלרבי יהודה ור"ש איכא למימר האי תירוצא דפירש לעיל לרבי יוסי וה"ה לדידהו מלינן למימר כתירוצם שכתבו לעיל לר"מ דמטעם מניקה דיה שעתה כל ימי מניקותה וכן לרבי יוסי איכא למימר כהאי תירוצא דמטעם מניקה דיה שעתה כל ימי מניקותה בהפסיקה ג' עונות אף אם ראתה כבר כמה פעמים בימי מניקותה דאחר דם טוהר ובסמוך נמי שכתבו התוספות באיכא שהות דמטמא מע"ל לרב כו' ואע"ג דדיה שעתה כל ימי כו' עכ"ל לרבי יוסי ניחא דאיירי בלא הפסיקה ג' עונות אלא דניחא להו לאוקמא מלתיה דרב כאינך תנאי דכל ימי מניקותה דיה שעתה: בפרש"י בד"ה והא ספרה קתני ואי לא פסק כו' ותורה לא טהרתו אלא ביומי וטבילה ולב"ש כו' עכ"ל דבריו תמוהים דהא ללוי קיימינן הכא ואליביה כיון דב' מעיינות הם בשופעת אית להו לב"ה דלאו בטבילה תליא כלל כדקאמרינן דא"כ בשופעת דהיינו לרב לב"ה התורה טהרתו ביומי וטבילה וללוי טמאה אפי' טבלה לב"ה וכן מוכחת כל הסוגיא כמ"ש התוס' בכולה סוגיין ואפשר לפרש לדעתו דודאי מעיקרא בעי למימר הכי דא"ב שופעת אבל לפי המסקנא דמפרש פלוגתייהו וא"ב טובא פסקה וכל הני דפריך מינייהו בשמעתין אית לן למימר דלוי לא פליג עליה דרב בהא וכמו לרב דממעי'ן אחד הוא והכל מעיין טמא ואפי' בשופעת ביומי וטבילה תלית מילתא ה"נ אית לן למימר ללוי אפי' בשופעת ממעיין טמא דביומי וטבילה תליא מילתא והכריח לפרש כן לפי האמת דלא ניחא ליה למימר ללוי דנקט ולא טבלה במתני' משום ב"ש כמ"ש התוס' דב"ש במקום ב"ה אינה משנה וה"ל למתני וטבלה משום רבותא דב"ה גם אך ברייתא דיולדת בזוב תוכיח שאם טבלה וראתה מוכח כן דבטבלה תליא מלתא לב"ה ודחוק הוא לפרש כמ"ש התוס' דלדברי ב"ש קאמר הכי: ע"ב תוס' בד"ה נדה ליומא כו' נראה דאף לבעלה לא חיישינן כו' דהא עובדא דשילא כו' עכ"ל בכל דוכתא מחמרינן טפי לטהרות מלבעלה אבל שיעור דבריהם משום דאפשר לפרושי לטהרות הוא דהוה נדה ליומי אם לא תשפה ואם תשפה יהיו הטהרות שנגעה בערב טמאים והא קאמרי דאף לבעלה מותרת ולא חיישינן שמא תשפה כו' דהא עובדא כו' כיון דבבבל היה מסתמא לבעלה הוי כמו שכתבו התוס' בפ"ק: בד"ה לא שפתה וקשתה כו' א"נ אתא להשמועינן אע"ג כו' וכן ברישא בכה"ג עכ"ל ליכא לפרושי ברישא נמי כה"ג דבקלתו בשופי דהויא יולדת בזוב דהא בכל דוכתא בעינן שופי מע"ל לכ"ע אלא דר"ל כיון דבבות דסיפא אצטריך ליה למתני הך דקשתה ושפתה וקשתה תני נמי כה"ג בבבות דרישא שפתה וקשתה ושפתה וק"ל:

ח"א **דף לו ע"ב** זיל נגפיה ואי לא לייט גדייה כו'. עיין פרש"י ותוספות אבל בערוך בערך נגף פי' זיל נגפיה מונעהו מזה ואי לא לייט גדדיה כלומר אם אינו מקשיב וחוזר בו מנעהו בהכאות ופצעים מלשון לא תתגודדו עכ"ל ולא ידענא לפירושו מאי קאמר הוא קסבר גדייה קא"ל כו' ונראה לפרש מה שפירש גדידה מלשון גדדיה היינו למאי דסבר רב אסי דגדדיה קא"ל והוא לא א"ל אלא גדייה מלשון משיכה והוא קרוב לפירוש התוס' דפעה בדגש קא"ל גדייה בדגש שהדגש מביא עוד ד' אחרת ועי"ל בהיפך דהוא קא"ל גדייה בדגש כמו גדדיהו בב' דלתי"ן דהיינו שימנעהו ע"י גדידה והכאה בעלמא והוא סבר גדייה בד' א' מלשון גודו אילנא דהיינו הכריתהו במיתה וק"ל: שם אנא איסי בן יהודה כו'. כל השמות הללו היו לאביו למעלתו וע"כ זכר לו זה שזכות אביו יעמוד לו שיחיה ע"ש שמו אסיא אסיתא דנחשא כו' ור"ל קשה כנחושא ולא משתפינא מדליקתא דקאמרת וא"ל אנא כו' טוכנא דפרזלא דמתבר כו' הוא עלי שכותשין בו ובר"פ המוליא יין מאי טוכנא בא והכנה. ואמר שהלש רב אסי עיילוה בחמימי כו'. אפשר שנענש משום דשלא כדין גדייה ושמתיה לפי טעותו בדברי רב והיינו דעיילוהו בחמימי כו' כמ"ש לא משתפית מר מדליקתא. ואמר צבית לי זודתא כו'. אפשר שהיה אש בגופו שימות גם הוא ע"י השמתא שנענש בו ואמר דחזו דפרחי אסא מהאי פוריא כו'. ע"ש שהצדיקים שנקראו הדסים עשו שלום כמ"ש והוא עומד בין ההדסים וק"ל:

דף לז תד"ה אביי אומר אינה סותרת כו' ותו היאך יחלוק אביי אברייתא דהתם עכ"ל ואם הוא סובר כברייתא דהמפלת ולקמן דאית להו אין עולין הו"ל למפסק הכי דהלכתא כהך ברייתא: בא"ד קשה דהא ע"כ ר"א פליג וי"ל כו' עכ"ל ר"ל על מנא אמינא בתרא דקאמר רבא פליג ר"א וק"ל: בד"ה רבא אמר אינה סותרת כו' וי"ל דרבא אליביה דרבי מריונס קאמר כו' עכ"ל ומיהו לרבא אע"ג דסותר ס"ל דעולין דיום הראייה אינו סותר אלא עד יומו אבל שאר ימי לידה שאינה רואה עולין לה כמו שכתבו הפוסקים אבל לר"א דסותר בלאו ראייה משום דאיהו גורם סותר אין חלוק בהן וכל הימים אין עולין כדקאמר מסתר נמי סותר וכ"ש דלא סלקא ודו"ק: ע"ב בד"ה מה ימי נדותה דאין ראוין כו' וי"ל דמיירי התם בזבה קטנה שרואה יום י"א דיום י"ב כו' עכ"ל דבריהם תמוהים דבהא ודאי לא קמבעיא לן התם דיום י"ב עולה ליום י' וליום י"א כיון דלא ראתה בימי נדה כדמסיק התם אהא דפריך והשמש בשתסר אלא דקאמר התם זאת אומרת דימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לה היינו אפילו ראתה כבר בימי נדה בין לפרש"י בין לפירושם שם ודו"ק: בפרש"י בד"ה הא קמ"ל כו' אלא לילה וב' חלאי יום טמאה עכ"ל אין זה מדוקדק לפי ענינו הכא והכי ה"ל למימר אלא יום וב' חלאי לילה טמאה וק"ל:

דף לח תוס' בד"ה מאי דעתיך כו' וא"ת והלא בלא קישוי משכחת לה כו' עכ"ל דליכא למימר דנקט קישוי משום דס"ל לר"מ דא"א לפתיחת הקבר בלא דם דהשתא בלא קישוי ה"ל יום הלידה יום ג' עם השנים שאחר הנדה דס"מ למנקט הלידה אחר ז' ימי הנדות

מהר"ם

רגלין כדלעיל: ע"ב ד"ה בשופעת וכו' וחלא בשופעת מתוך מ' לאחר מ' חוו ב"ה לקולא כצ"ל: ד"ה אי בשופעת וכו' תא לרב נמי לא אצטריך סיפא וכו' וי"ל דלרב וכו' ואפילו ביולדת בזוב מטהרין ב"ש וב"ה מטמאין משום וכו' כצ"ל:

דף לו ע"א ברש"י ד"ה והא ספרה קתני וכו' עד ושופעת מתוכו בתוך שבוע שלישית ומשום הכי מטמא לח ויבש לב"ה דהא ממעין טמא אתא ותורה לא טהרתו אלא ביומי וטבילה. דברי רש"י תמוהים דהא כיון דבשופעת איירי מה מועיל יומי וטבילה ונ"ל דרש"י ס"ל דמתרי טעמי פליגי ב"ה אב"ש חדא דסבירא להו מעין אחד הוא וכיון דשופעת אפילו טבלה טמאה ועוד אפילו לדידכו דס"ל דשני מעינות הן מ"מ התורה לא טהרתו אלא ביומי וטבילה וק"ל: בתוס' ד"ה ושוין ברואה וכו' וא"ת לרבי יוסי וכו' א"נ הפסיקה שלשה עונות וכו'. כלל הענין שהתוספות ס"ל דלרבי יוסי אין מעוברת ומניקה דיה שעתה אלא אחר שעברו עליה שלשה עונות ודוקא בראיה ראשונה או גם בשניה כשהראשונה היתה באונס ולשאר תנאי כגון ר"מ ס"ל דאפילו בלא עברו שלשה עונות ואפילו כל ימי עיבורה וכל ימי מניקתה דיה שעתה ולאינך תנאי אפילו מת בנה או גמלתו עד כ"ד חדש ולפי זה כשהקשו התוס' אחר זה וא"ת והכא ל"ל משום דם טוהר וכו' ותירצו לר"מ נפקא מינה להיכא דמת בנה וכו' ולרבי יוסי וכו' נפקא מינה להיכא דלא ראתה עד אחר כ"ד חודש וכו' הוה מצי לשנויי לרבי יוסי נפקא מינה להיכא דלא עברו עליה ג' עונות דאין דיה שעתה מטעם מניקה אלא שהתוספות צריכים לתירוץ זה לאינך תנאי דס"ל דלא בעי ג' עונות וגם ס"ל דדיה שעתה אפילו מת בנה עד כ"ד חדש דבהאי ס"ל כרבי יוסי וק"ל: ד"ה דליכא שהות וכו' הכא מיירי במת בנה וכו'. ומ"מ למאי דמוקי לה בדליכא שהות לא יתיישב למאן דס"ל דמניקה דיה שעתה בלא עברו עליה שלש עונות עד כ"ד חודש דא"כ מאי נפקא מינה שלאחר דם טוהר ת"ל מטעם דמניקה דהא השתא ליכא לשנויי דנפקא מינה להיכא דלא ראתה עד לאחר כ"ד חודש דהא מוקי לה בדליכא שהות וק"ל: בא"ד דבפרק אלו נערות אמר הגיורית שראתה וכו' רבי יוסי אומר הרי היא ככל הנשים. ר"ל שראתה דם בתוך מעת לעת לטבילתה וקודם טבילה דם העובדת כוכבים אינו מטמא ולא שייך לטמא מעת לעת ואפ"ה ס"ל לרבי יוסי דמטמאה למפרע עד שעת הטבילה והכא בשמעתין ס"ל דליכא שהות כיון דמעת לעת ליכא מפקידה לפקידה נמי ליכא: ע"ב בגמ' כללו של דבר לאתויי מאי לאתויי דחנניא. ר"ל לאפוקי מדבריו ולאתויי אתא כל היכא דאיכא שיפוי מע"ל סמוך ללידה אפילו היה קושי ביום ג' הרי זו יולדת בזוב: שם והשתא דכתיב וטמאה שבועיים כנדתה וכו' דמה לי"ל. נ"ל דאתנא דברייתא דלעיל פריך דיליף לה מדמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ול"ל למילף מדמה כיון דעיקר הלימוד מהאי קרא דשבעת ימים תהא בנדתה דאי. אקרא פריך להיכי אתי א"כ לפרוך נמי אקרא דכתיב גבי נדה זובה דרצה למילף מיניה לעיל זיבה מחמת עצמה ולא מחמת ולד להיכי אתי:

דף לז ע"א בתוס' ד"ה דבר הגורם סותר וכו' וא"ת יולדת בזוב תוכיח וכו'. ר"ל דם טהור של יולדת בזוב דאמר לעיל סוף דף ל"ה דסותר לרב דקאמר בשלמא לרב דאמר מעין אחד משום הכי בעי ז' ימים נקיים וכו': ד"ה נקפינן וכו' מכאן משמע דלא דרשי אתין. ר"ל מדאמר אביי נקפינן וכו' והיינו כרבנן דאמרי שלישית אין בודקין אותו והוי דבר הגורם ולכך סותר ורבנן לא דרשי אתין כדלעיל ד' ל"ח: ד"ה אביי אמר וכו' ומייתי רבא מנא אמינא לה דמסתמא רבי מרינוס לא פליג אקרא. פי' אקרא דואחר תטהר וכן מסתמא נמי לא פליג אברייתא שניה דמייתי דדריש מזובה ולא מלידתה ואביי מייתי מנא אמינא לה דאיכא תנא דפליג וכו' ר"ל ואביי מה צריך לאתויי מנא אמינא לה כיון דלא קאמר לה דאין עולין כי אם אליבא דרבי מרינוס לכך קאמר דלהכי מייתי ראיה דלא תימא מאי דוחקיה לאוקמי דרבי מרינוס שלא כברייתא דפרק בא סימן כיון דלא אשכחן שום תנא דפליג עליה לכך מייתי מנא אמינא לה דאשכחן תנא דפליג עלה: בא"ד ומה שפירש דמייתי רבא מנא אמינא לה דמסתמא לא פליג אקרא קשה דהא ע"כ רבי אליעזר פליג. ר"ל אקרא דברייתא השניה דמייתי רבא דתנא מזובה ולא מלידתה פליג רבי אליעזר דהא כיון דלדידיה מסתר נמי סתרה כ"ש דאין עולה כדאמר לקמן בשמעתין אבל אמנא אמינא קמא דמייתי רבא מקרא דואחר תטהר שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם לא פליג ר"א דלדידיה שפיר דאין עולה ולא תהא טומאה מפסקת ביניהם דהא מסתר נמי סתרה וק"ל: בא"ד דהא מוקי לה כר"ע וכו'. לעיל בפרק המפלת סוף שמעתין דטועה: בא"ד ומדקדק מדלא קאמר עלה ש"מ ארבע וכו'. ר"ל ר"ת מייתי ראיה דקי"ל דאין עולין מדאמר בפרק המפלת בסוף שמעתא דטועה אברייתא דטועה ש"מ תלת וכו' ולא קאמר ש"מ ארבע דימי לידה אין עולין דהא ברייתא דטועה ס"ל דאין עולין אלא ודאי משום דפשיטא לן דאין עולין: בא"ד משום דאיכא ס"ס בסוף ימי טוהר וכו'. ר"ל דא"א לפרש ולומר דלעולם דגם התנא דברייתא דפרק בא סימן סבר בעלמא דאין עולין והתם היינו טעמא דאמר עולין משום דהוי ספק ספקא ספק לא ילדה ואת"ל ילדה אימא זכר ילדה ולכך מקילין התם ולומר דעולין זה אינו דאי בעלמא אין עולין משום האי ספק ספקא לא היה לן להקל משום דאי אזלינן לקולא משום האי ספק ספיקא איכא ספק ספיקא בסוף ימי טהרה דסותר להאי ספק ספיקא ר"ל דהספק ספקות סתרי אהדדי משום דאי ראתה ביום ל"ד ואח"כ תחזור ותראה ביום מ"א איכא למימר נמי אימר לא ילדה והוי ביום ל"ד תחלת נדה וביום מ"א שומרת יום כנגד יום ואת"ל ילדה אימר נקבה היא ושתי ראיות היו דם טהור וא"כ משום האי ס"ס נמי הוה לן למיזל לקולא דא"א בתרווייהו למיזל לקולא דסתרי אהדדי דבספק ספקא הראשון ואת"ל ילדה אימר זכר ילדה ובהאי ס"ס אמרינן את"ל ילדה אימר נקבה ילדה ולכך אזלינן בתרווייהו לחומרא וכה"ג פירשו התוספות לעיל ריש דף כ"ו ד"ה חומר שני ולדות וכו' וע"ש ולכך מסיימי התוספות הכא מידי כיון דאין קרבנה נאכל וכו' ר"ל ומיהו בלאו ספקא דאימר זכר ילדה איכא הכא שני ספקות דאימר לא ראתה ואינה יולדת בזוב כלל ולכך איכא למימר דמשום הכי אזלינן להקל דאפילו בעלמא אין עולין הכא עולין: בא"ד ואומר ר"ת דימי לידה שאין רואה בהן הוא למ"ד של מיע"ל קנ"ס. אמר זה כדי שלא תקשה לדבריו דהיאך אפשר לומר דהלכה בזה כאביי והא קי"ל הלכתא כרבא בר מיע"ל קנ"ס להכי קאמר דאה"נ דלמ"ד מיע"ל קנ"ס הוא ימי לידה וכו' ולא לחי העומד מאליו וכו': ד"ה רבא אמר אינה סותרת וכו' וי"ל דרבא אליבא דרבי מרינוס קאמר וכו'. אבל איהו ס"ל דסותרת א"כ היאך אמר דעולין הא כיון דמסתר סתרי כל שכן דלא סלקי כדאמר לקמן אליבא דרבא ואין לומר דהא דאמר רבא עולין היינו אליבא דרבי מרינוס ולית לא ס"ל דזה אינו דהא לעיל כתבו התוס' איפכא דלכ"ע עולין כברייתא דפרק בא סימן ואפילו אביי דאמר אין עולין לא קאמר אלא אליבא דרבי מרינוס אבל אין זה קושיא כלל דלרבא איכא למימר שפיר אע"ג דסותרת בלידת הימים שספרה כלל מטעם דאי אפשר לפתיחת קבר בלא דם מ"מ אחר העידה ימי לידתה דהיינו ז' לזכר וי"ד לנקבה כשאין רואה בהן עולה לספירתה ואחר הלידה הוא מתחלת לספירתה ועולין לה ימי לידתה אבל לרבי אליעזר דאמר גמרא דאין עולין משום דאיהו ס"ל דאפי' דבר שאינו גורם סותר א"כ ימי הלידה בעצמן אפילו כשאינה רואה בהן הן סותרין ספירתה לדידיה כ"ש דלא סלקי וק"ל: ע"ב בגמ' היכי דמי אילימא כדקתני למה לי שלשה וכו'. ר"ל דמתניתין קתני קשתה שלשה ושפתה מעת לעת וקתני בתר הכי ששפתה מן הצער ולא מן הדם והאי ששפתה מן הצער וכו' ע"כ ארלעיל קמהדר לפרש מאי ניהו השיפוי דקאמר לעיל ולהכי קאמר אילימא כדקתני ר"ל דכולה חד מלתא היא והאי ששפתה מעת לעת איירי נמי ששפתה מן הצער ולא מן הדם ל"ל שלשה וכו' אלא לאו הכי קאמר וכו' ר"ל דתרי מילי נינהו דהא דקתני קשתה שלשה כו' איירי ששפתה מן הצער ולא מן הדם והא דקתני ששפתה מן הצער ומן הדם איירי כגון שקשתה שני ימים ואח"כ שפתה מעת לעת מן הצער ולא מן הדם והדם שראתה בשיפוי משלים הג' ימים דזיבה וק"ל: ברש"י ד"ה הא קמ"ל דאע"ג דקשתה בקצת שלישי ולא שפתה לילה ויום כלילי שבת וכו'. מדברי רש"י הללו משמע דרבי יהושע דאמר במתניתין לילה ויום כלילי שבת ויומו הן דברי חנניא בן אחי רבי יהושע דאמר כל שחל קישויה בשלישי עולה וכו' ושניהם סברא אחת אבל לא משמע כן וגם אינו מוכרח די"ל דלחנניא כל היכא שיש קישוי בקצת יום שלישי שלה אפי' שפתה אח"כ לילה ויום שלמים כליל שבת ויומו זולת היום שלישי אפ"ה ס"ל דאין זו יולדת בזוב וק"ל: בתוס' ד"ה ע"כ וכו' אע"ג דטעמא דרבי אליעזר דדריש היקשא מועבדת שיהיו כל העבודות שוות כצ"ל ר"ל דכתיב ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה ודרש ר"א שיהיו כל עבודות של חדש זה כזה: בא"ד דהתם לא מצי למימר ע"כ הקישן הכתוב וכו'. ר"ל דהכא אמרינן ע"כ הקישן הכתוב משום דאל"כ היקשא ל"ל אבל התם ליכא למימר הכי דהא איכא לאוקמי היקשא לדרשא אחרינא: ד"ה ורב אדא בר אהבה וכו' וי"ל דאינה נדה עד שיעברו ז' ימי הספירה. ר"ל ולא כדקא סלקא אדעתין דבז' ימים הראוין לספירה הן ז' ימי נדה ומיד מתחילות אחריהן י"א ימי זיבה אינו כן אלא הז' ימי נדה מתחילות אחר השבעה ימים הראוין לספירה ואם ראתה או באותן ימים האחרים שבאו אחר השבעה ימים הראוין לספירה טמאה לרב וכו': בא"ד ור"ת פי'. ר"ל דלעולם איכא לך כדקא ס"ד דימי נדה הן נבלעים בימים הראוין לספירה ואפ"ה א"ש משום דלא מטהר רב כל שבעה ימים הראוין לספירה אלא חמשה מהן וא"כ ב' ימים מפסיקים עד שלא יגיעו הי"א ימים של ימי זיבה ואם ראתה באותן ב' ימים טמאה לרב וכו':

דף לח ע"א תד"ה להיות בהן זיבה גדולה רש"י פי' וכו'. לא נמצא זה בפירוש רש"י שלפנינו: [בא"ד] ור"ח פירש לאפוקי יום ראשון וכו'. דאילו יום י' וי"א אפי' רב מודה דאינו טהור אפי' ללישנא קמא לפירוש ר"ח כדלעיל

חכמת שלמה

בד"ה מטמא באונס כו' וטומאת ערב בקרי כו' כצ"ל: בד"ה בודקין אותו ובמשאוי כו' הס"ד: בד"ה זב חדא כו' מטמא באונס מכאן ואילך כו' הד"א: תוס' בד"ה לעולם אימא לך כו' דהיינו כמו גדיון לשילות דלא מטמא במשא כו' כצ"ל. ונ"ב הרמב"ם פירש בפ"ק דזבים שגדיון הוא שם מקום ושילות הוא הנהר כמו מי השילוח כלומר שראה הזב ראייה אחת כשיעור שהליכה שיכול אדם להלוך מגדיון לשילות ור"ש פירש שגדיון הוא כו' ב' מלות גד הוא ע"ז שנאמר העורכים לגד שלחן ויון הוא בני יון כלומר ע"ז של יון שנקראת גד כו': ע"ב רש"י בד"ה והתניא בניתותא הס"ד: בד"ה שני ימים שלא הס"ד: בד"ה לרב רישא כו' עסרה לקולא כו' הד"א: בד"ה וסיפא כו' לאחר פ' לתומרת כו' הד"א: בד"ה וסיפא לקולא דכיון דלא פסקה לא כו' כצ"ל: בד"ה ומודים כו' שבעה נקיים וקס"ד כו' שבועים ומשום כו' כצ"ל והד"א: בד"ה אמאי מטמאה דהא ממקום טהור הוא בא כו' כצ"ל והד"א: בד"ה לרבות כו' כנדה ולרבות את כו' הד"א: תוס' בד"ה אי בשופעת כו' דהא לרב נמי לא כו' כזוב מטהרין וב"ה סברי דמעין אחד הוא כו' כצ"ל:

דף לו ע"א גמ' הנא דאמרא כתנא דשוין ואי בעית אימא בשופעת כו' כצ"ל: רש"י בד"ה ימי עבורה כו' דיה שעתה הס"ד: בד"ה דליכא שהות כו' טהור הוא הס"ד: בד"ה כותים דרבא נ"ל כותיה דרב: ד"ה אי בעית נ"ל ואי בעית: תוס' בד"ה הלכתא כרב כו' שילתה פדחת ולדה בגיותה ואח"כ נתגיירה אין נותנין לה כו' כצ"ל: ע"ב גמ' ואיזו זו קושיא כו' כצ"ל וכן אח"כ: רש"י בד"ה שלשה ימים כו' רצופין הס"ד: בד"ה ושפתה מצערה הס"ד: בד"ה וכי יזוב כו' דם טוהר ואונס כו' הד"א: בד"ה זובם דם כו' עת נדתה הס"ד: בד"ה תשב על כו' דמי טהרה הס"ד: בד"ה זה קושי נ"ל זו קושי: בד"ה עיילוה בחמימי תולי תם כצ"ל והס"ד:

דף לז ע"א תוס' בד"ה דבר הגורם כו' דלעולם דם בתרתה כו' כצ"ל: ע"ב גמ' דאע"ג דחל קישוי בשלישי כו' כצ"ל: [גמ' רש"י ותוס' מן ע"ב של דף לז עד סוף הפרק לא הגי' הרב ז"ל] (כ"ה בדפוס ראשון):

בלא שנים שאחר הנדה ועוד דמשמע ברישא דת"ק דר' יהודה דהוא ר"מ דכל סתמא דמתני' כותים ס"ל דאפשר לפתיחת קבר בלא דם ודו"ק: בד"ה שיפורא גרים כו' א"כ מסיפא דברייתא כו' ואם קשתה ברמ"א ורמ"ב ורמ"ג אם נקלט הזרע כו' עכ"ל כצ"ל אבל מרישא לא הוי מצי למידק מידי דהפיל קתני שנים בסוף שמיני ואחד בתחלת ט' כו' לפי ספירתה מסתמא מיום שימושה ואף אם נימא דלא נקלט עד יום המחרת וה"ל כל הג' ימים מחודש ח' מכ"ם שהוא יולדת בזוב אבל בסיפא כיון דע"כ לא קשתה עד רמ"א ורמ"ב ורמ"ג מיום שימושה לא ה"ל למתני א' בסוף שמיני דלפי ספירתה מסתמא מיום שימושה ה"ל כל הג' ימים בחודש ט' ודו"ק:

ע"ב בד"ה דיו לבא מן כו' ור"א סבר דכיון דאיכא לאוקמא קרא בימי נדה אפילו אי נימא ק"ו כו' עכ"ל נראה דמלתא קאמרי הכי לפרש"י מיהו ע"כ לר"א משום הק"ו לא מוקמינן דמיה לדרשא אחריתא דאל"כ לא הוצרכו לפרש לקמן לפרש"י דקאמר ר"א דיו לדבריהם דרבנן אלא דהוצרך לומר דיו דאל"ה הוה מוקמינן דמיה לדרשא אחריתא ועוד דהשתא משום ק"ו דזיבה נימא דדמיה אתא לדרשא אחריתא ותשב אתא לטהר אפי' בימי נדה אלא ע"כ אית לן למימר לר"א דלא עדיף הק"ו למימר למידחי דמיה לדרשא אחריתא וק"ל: בד"ה אימא בימי כו' וא"ת כיון דאי לאו קרא כו' בלשון אחר וי"ל דפרכינן ליה כיון דמק"ו כו' עכ"ל תירוצם אינו מובן דהיינו ממש קושייתם היאך פרכינן ליה בלשון אחר מכח ק"ו לטהר אף בימי נדה כיון דאי לא תשב לא הוי מטהרי בנדה מק"ו כדאקשינן לרבנן ואימא בימי נדה כו' לפי' ה"ר מנחם וכ"ל להגיה וכו' במקום וי"ל וכצ"ל בלשון אחר וכו' דפרכינן ליה כיון דמק"ו מוכח כו' וכל זה סיום מלתא דקושייתם ותמיהתם קיימת לפי' ה"ר מנחם דרבנן נקטו תשב ברישא דברייתא משום דליכא קל וחומר לבימי נדה כדאקשינן ואימא בימי נדה כו' אבל לפרש"י ודאי י"ל דרבנן אית להו ק"ו אף לבימי נדה והא דנקטו לטהר מדכתיב תשב מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה ור"א מטמא נדה כו' ומזיבה הוא דטהור כו' עכ"ל השתא למאי דהשיב ר"א דיו אפשר לפרושי הכי אבל למאי דפריך לקמן אימא בימי נדה כו' דלר"א פריך כמו שפי' רש"י ע"כ אית לן למימר דר"א בימי זיבה נמי מטמא וק"ל:

ח"א **דף לח ע"א** חסידים הראשונים לא היו משמשין כו' שלא יבואו נשותיהן לידי חילול שבת כו'. יש לכוון בזה מ"ש פרק כל כתבי אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין שנאמר כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו שבתותי כו' אם דקדקו לדרוש כן מלשון שבתותי לשון רבים ואין מיעוט אלא שנים הא כתיב בתורה כה"ג שכולל כל השבתות כמו אך את שבתותי תשמרו וגו' וכהאי דבהשוא קרא נקט לסריסים ומה שייכי הסריסים במצות שבת יותר משאר מצות ולזה אמרו אם ישמרו שתי שבתות לסרס עצמם ולמנוע מפריה ורביה כחסידים אלו שהיו פורשים מנשותיהם שלא ילדו נשותיהם זכר בשבת שאז יתחללו שתי שבתות א' ביום הלידה וא' ביום המילה וק"ל: **ע"ב** יולדת לג' לתקופתים שנאמר ויהי לתקופת גו'. לפי פשוטו לתקופת לא משמע לשון רבים אלא שהוא דבוק ולשון יחיד אלא דא"כ תקשי דהיאך ילדה לתקופה א' ולימים דזה ודאי אי אפשר וע"כ דלשון לתקופת כמו לתקופות ולא משמע לשון דקאי לתקופת הימים אותהר שאחר תקופת הימים הרס ולא קאי אותלד דא"כ מאי אשמעינן קרא וק"ל:

דף לט בפרש"י ד"ה אלא שהיתה כו' דבחדא זימנא הוא דעקר לה כו' עכ"ל משמע מפירושו דחדא זימנא מיהא בעי עקירה והיינו לפירושו דבכה"ג חיישינן לה לרב פפא אבל לרב הונא בריה דר' יהושע דלא חיישינן לה עקירה חדא זימנא ודאי נמי דלא בעי ודו"ק: **ע"ב** גמ' נדה ופתחה מכ"ז מנינן כו' מכאן נראה הכרע לשיטת רש"י ורמב"ן דאין זיבה אלא בי"א שסמוכין לשבעה שראתה בהן נדות ואין מונין ליום הראוי שהרי כאן מיום כ"ו ואילך הוא יום הראוי לזיבה ואפי' לרב פפא קאמרינן נדה ופתחה מיום כ"ז מנינן אע"פ שהוא יום הראוי לזיבה מראיית הוסת ולעיל דקאמר דג"פ מט"ו לט"ו הוה וסת קבוע בתוך ימי זיבה היינו משום ראיית ט"ו ראשון ושלישי דהוו תוך ימי זיבה אבל ט"ו השני הוה פתח נדות ומה שיש לדקדק אההיא דס"פ האשה ע"ש: **תום'** בד"ה אלמא מריש ירחא כו' ומיהו תימה לומר כאן כדמעיקרא כו' עכ"ל כצ"ל:

סליק פרק בנות כותים

יוצא דופן פרק חמישי

דף מ גמ' דחד הוי נפל אינו בגמרות ישנות גם מהרש"ל מחקו: **תום'** בד"ה הנך נפישן כו' שכן בכור זכר מתנות כו' ואינן קדשים כו' עכ"ל ולא ידענא מאי מתנות שייכא בבכור לנחלה ובתום' ר"פ יש בכור מלת מתנות אינו ע"ש: **ע"ב** בד"ה פרט לשנשחטה בלילה כו' בהנך דחזו לעבודת צבור כו' עכ"ל ולאפוקי זר שקבלו וכ"ל נמי דמהני ג' מיעוטי אימעיט נמי הא דסקולים הם וק"ל: **בא"ד** או מבשר שלמים שילאו כו' עכ"ל ויולא דבשר גופה נמי איכא למילף מבשר שלמים וק"ל: **בא"ד** ואפילו דם יליף מהכשרו מבמה ומבשר כו' עכ"ל פירוש או מבשר ולדברי המקשה בעי למילף נמי עבודת דם מבמה אבל לדברי המתרץ אפי' לר"ש לא יליף עבודת דם אלא מבשר כמו שנתפרש בסמוך: **בד"ה** והניתנים למעלה כו' דלא גרע מנספך כו' ומבמה לא ילפינן עבודת דם כו' עכ"ל יראה דהמקשה התם זר נמי נילף מבמה כו' הוה קס"ד לר"ש דילפינן עבודת דם נמי מבמה והמתרץ השיב לו דאריבויא דזאת תורת עולה קסמיך ואפילו לר"ש לא מוקמינן האי ריבויא אלא אמסתבר דהיינו בשר היולא כיון דהכשרו נמי בבמה אבל עבודת דם לא יליף כלל אפילו לר"ש מבמה אלא מבשר ולהכי זר שמלק מטמא והשתא בשקבלו פסולין בהנך דלא חזו לעבודת צבור כגון זר נמי ליכא לאכשורי אפילו לר"ש למילף מבמה דהא עבודת דם הוא אלא דר' שמעון מכשר ליה משום דלא גרע מנספך דכיון דהשחיטה נעשית בהכשר מקרי פסולו בקודש וכתבו שוב דבנספך גופיה לא מכשר ר"ש אלא בשנתקבלה בהכשר דהשתא בזר שקבל מודה ר"ש דליכא לאכשורי למילף מבמה:

דף מא תד"ה שהיה פסולו בקודש כו' ונראה לפרש דהיכא דכיולא בו כשר במקום אחר כו' עכ"ל וליכא לאקשויי למאי דבעי למימר לא יולא דופן דבכור הוא איכא פסולו בקודש דכשר בשאר קדשים דיש לומר כיון דיולא דופן דבכור חולין הוא ליכא למכשריה משום דאיכא פסולו בקודש אלא בדבר שחל עליו שם הקודש: **פרש"י** בד"ה הכ"מ דכל הני כו' כשנתן לה עובר בהמת קדשים כו' עכ"ל לא ידענא אמאי נקט קדשים קלים כיון דס"ל דבהווייתן הם קדושים ומה לי נתן לה קדשים קלים ומה לי נתן לה קדשי קדשים גם בפרק שני דזבחים ליתא אלא בולדות קדשים וכן בתוספות בשמעתין: **בא"ד** וכלאים וטרפה ויולא דופן נמי בולדות קדשים עכ"ל גם בכאן בכדי נקט טרפה בולדות קדשים דמלינן שפיר לאשכוחי בדאקדשן והדר נטרפה והכי איתא בספ"ב דתמורה וכן בשמעתין בתום' וק"ל: **תום'** בד"ה קסבר ולדות כו' וי"ל דמיירי כגון שהקדישו בפה כו' עכ"ל ולפי זה הא דקאמר תלמודא וחד

חכמת שלמה

יוצא דופן פרק חמישי

דף מ ע"א גמ' ה"מ בתרי עבורי אבל בחד עבור כו' כצ"ל ונמחק דחד הוה נפל. וכ"כ נ"ל טעות גמור הוא דלא בנתעברה וחזרה ונתעברה מיירי אלא בנתעברה אחר לידה כמו שפרש"י וק"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה שנשחטו כו' ולא נזרק הס"ד: **בד"ה** והטותר כו' והקטירו הס"ד: **בד"ה** הנתנין כו' כהן משית הס"ד: **בד"ה** מוקלה כו' ע"ז הס"ד: **תום'** בד"ה פרט לנשחט כו' שהרי יולא כשר בבמה וטמא דחזי לעבודת צבור תוך לזמנו שהרי מרלה לפיגולו תוך כו' וילפינן מבמה מי הניתנים כו' גבי זר וסכין מטמאים בגדים כו' כצ"ל: **בד"ה** הלן סייע כו' שממנו לאישים כו'. נ"ב פירוש שכבר הקרבת האימורים לאישים והבשר שהוא שיריים וכן כל כה"ג הוא בכלל תקטירו ונילף מן ממנו דכתיב גבי שאור ודבש כך פרש"י:

דף מא ע"א רש"י בד"ה תרי קראי אמו אמו וזאת הס"ד: **תום'** בד"ה קסבר כו' אבל לא מצי למגרס קסבר כו'

מהר"ם

כדלעיל בדבור שלפני זה: **ד"ה** שיפורא גרים וכו' דלמא חדש תשיעי שלאחר ח' חדשים של שלשים יום וכו' ר"ל דהיינו ר"מ יום מהריונה נשלמו ח' חדשים ומיד ביום רמ"א מתחיל חדש תשיעי ואפילו חל באמצע חדש של לבנה: [**בא"ד**] א"נ מסיפא דברייתא מוכיח וכו'. והא דלא הוכיח נמי מרישא דברייתא דקתני קשתה שנים בסוף שמיני ואחד בתחלת תשיעי וכו' והיאך יכולה לידע זה אי מיירי דקשתה ביום רל"ט ור"מ ורמ"א שמא לא נקלט הזרע ביום המחרת לשמושה ונמצא דקשתה שלשה ימים בחודש ח' משום דאיכא למימר דלעיל קתני הרי היא יולדת בזוב מטעם דעכ"פ אי נקלט הזרע ביום התשמיש קשתה ב' ימים בח' כשהתחלה לקשות ביום רל"ט (ור"מ) מאי אמרת שמא לא נקלט הזרע עד יום המחרת וכל הג' הן בחדש ח' כ"ש שהיא יולדת בזוב ולכך מרישא ליכא להוכיח מידי אבל בסיפא דקתני קשתה יום א' בסוף שמיני וכו' אין זו יולדת בזוב ואזלינן להקל ומטהרינן לה וכשקשתה ביום ר"מ ורמ"א ורמ"ב היא דמטהרינן לה שמא לא נקלט הזרע עד יום המחרת ונמצא שקשתה ב' ימים בח' וכ"ש אי לא נקלט הזרע עד יום ג' לשימושה דהוו כל ג' ימים של הקושי בתוך חדש הח' ולפי זה הא דמסיימי התוספות ואם קשתה ברמ"א ורמ"ב ורמ"ג שמא נקלט הזרע ביום התשמיש א"כ שלשה ימים קשתה בחדש ט' לא יתיישב דאם כן כ"ש דאינה יולדת בזוב אלא הכי הל"ל שמא לא נקלט הזרע עד יום ג' והוי ליה שני ימים בחדש ח' וק"ל: **בא"ד** דלר"י שיפורא דתשעה חדשים גרים וכו'. ר"ל כיון שיש כאן שיפורא של תשעה חדשים אע"ג שגם הח' חדשים אינם שלמים אפילו הכי מיד שמגיע שיפורא תחלה תשיעי יולדת כגון שנתעברה בסוף חודש אפ"ה חשוב אותו חודש לחודש שלם ומונה עוד ז' חדשים שלמים ויולדת בתחלת תשיעי דאי בעינן ח' חדשים שלמים מעת לעת א"כ אם נתעברה למשל בסוף חדש ניסן שלשה שבועות בו לא נשלמו החדשים עד שלשה שבועות בחדש התשיעי שהוא כסליו ובתחלת שבוע הרביעית של כסליו מתחיל החדש התשיעי שלה ואין כאן עדיין שום שיפורא עד ח' ימים אחר זה בתחלת חדש היו"ד שהוא טבת ואז כבר עברו ימים מחדש הט' שלה וק"ל: **ע"ב בתום'** ד"ה דיו לבא מן הדין וכו' וליכא לאוקמי קרא אפילו בימי נדה דליכא ק"ו וכו'. נ"ל דלא הוצרכו התום' לכל זה אלא לפי הק"ו הראשון דאילו לפי הק"ו השני שאמרו הרי אנו משיבין לך לשון אחר לפי סברתם אף נדה אתיא בק"ו וי"ל א"כ לפי פירוש התום' מאי אמר רבא בהא זכינהו ר"א לרבנן כו' וגם מאי פריך המקשה אימא בימי נדה וכו' ומשני אמר קרא תשב וכו' הא כבר הוכרחנו לדעת כל זה מכח קושית התום' דאל"כ יקשה לן בלא ק"ו אמאי מטהר ר"א תיפוק ליה דקישי לא גרע משיפור והוצרך ע"כ לתרץ כתירוץ התום' דמטעם דר"א הוא מקרא דדמיה וטעמא דרבנן מקרא דתשב. ונ"ל דהתום' לא כתבו כל זה אלא לפי מאי דמסיק והשיטה לפירוש התום' כך היא דהא דקאמר רבא בהא זכינהו וכו' משום דהוקשה לו לרבא קושית התום' מאי קאמר ר"א דיו וכו' בלא ק"ו נמי אמאי מטמא וכו' תיפוק ליה דלא גרע קישוי משיפור לכך קאמר רבא בהא זכינהו ר"א לרבנן ר"ל דעיקר טעמו של ר"א מדמיה דמיה והשתא פריך המקשה לתרווייהו בין לר"א ובין לרבנן אמאי מטהר זה לגמרי וזה מטמא לגמרי דהואיל ואיכא קרא לטמא ואיכא ק"ו לטהר נקיים שניהם וניפא דבימי נדה נדה ובימי זיבה טהורה ומשני אמר קרא תשב וכו' ר"ל והשתא יתורץ לתרווייהו בין לר"א ובין לרבנן דרבנן ס"ל כיון דאית לן לטהר בימי זיבה מק"ו מטהרינן גם בימי נדה מקרא דתשב ישיבה אחת לכולן ואית לן לאוקמא קרא דדמיה לדרשא אחריתא ור"א ס"ל איפכא דכיון דאית לן לטמא ע"כ בימי נדה מקרא דדמיה ואפילו לפי הק"ו משום דאמרינן דיו מטמאינן גם בימי זיבה מקרא דתשב דבעינן ישיבה אחת לכולן ועכ"פ לרבנן לא הוצרך לקרא דתשב אלא לפי לשון ראשון של הק"ו דאילו ללשון אחר של הק"ו לא קשה לדידהו לפי סברתם מידי משום דהא גם ימי נדה אתי בק"ו וק"ל: **ד"ה** אימא בימי זיבה טהורה וכו' והר"ר מנחם מפרש וכו'. ולפי פירושו הוי השיטה כך דהוקשה לו לרבא לר"א בלא ק"ו אמאי מטמא בנדה תיפוק ליה דלא גרע קישוי משיפור ולכך בהא זכינהו וכו' דעיקר טעמו מקרא דדמיה וטקרא דדמיה היה להם לרבנן לטמא בימי נדה ולטהר בימי זיבה כדי לקיים המקרא וגם הק"ו וכל זה לא שייך להקשות ארבנן אלא לפי לשון ראשון של ק"ו כדלעיל ומשני תשב וכו' ולכך מטהרי רבנן גם בימי נדה אבל ר"א לא ס"ל דרישא דתשב ולכך מטהר בזיבה מכח הק"ו ומטמא בנדה מקרא דדמיה: **בא"ד** והכי דרשינן לעיל בברייתא לרבנן מתשב וכו'. ר"ל ברייתא זו דאמרי רבנן תישב לרבות המקשה בתוך שמנים וכו' ש"מ דטעמא של רבנן מקרא דתשב והכי קאמרי ליה לר"א כיון דאיכא ק"ו המטהר בימי זיבה אית לן לטהר גם בימי זיבה מקרא דתשב ולאוקמא קרא דדמיה לדרשא אחרינא והשיב להו ר"א דיו וכו' ודרשא דתשב לית ליה ולפי זה הא דכתבו התום' ומשני תשב וכו' הכל סיומא דרבא הוא ולא תרצן בפני עצמו הוא דהא רבא בעצמו ראה דטעמא דרבנן מקרא דתשב כמבואר בברייתא דלעיל: **בא"ד** וא"ת וכיון דאי לאו קרא דתשב וכו'. ר"ל כיון דעיקר טעמייהו דרבנן מקרא דתשב ור"א ע"כ כבר השיב להם דלית ליה דרשא דתשב כדלעיל א"כ מאי פרכי ליה תו: [**בא"ד**] וי"ל דפרכי ליה וכו'. ר"ל דבלשון אחר פרכי ליה נהי דלית לך דרשא דתשב נשיב לך ק"ו בלשון אחר דמשתמע מיניה דגם בימי נדה אתי בק"ו דטהור ולכך אית לן לאוקמי דמיה לדרשא אחריתי:

דף לט ע"א בגמ' רב חסדא אמר לא נצרכא אלא לר"מ. צריך להתיישב דבין לשנויי דרב חסדא ובין לשנויי דרבא וחייא בר רב לא א"ש סיפא דמתניתין דקתני אבל הזב והזבה ושומרת יום הרי אלו בחזקת טומאה לדידהו דלא הוי דבר והפוכו עם הרישא דקתני כל י"א יום בחזקת טהרה דהסיפא ע"כ לא מתוקמא אלא לענין בדיקה והרישא אוקמינהו אינהו לענין מילי אחריתי למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וק"ל ויש ליישב הסיפא נ"כ על פי דרכם שיהא מעין הרישא ברוחק קצת אבל אין להאריך: **שם** אמר שמואל לא שנו אלא חמשה עשר לטבילתה כו'. כלל זה יהא בידך בשיטה זו האשה שרואה דם מתחלת לספור שבעת ימי נדה ואחר שבעת ימי נדה י"א ימי זיבה אם נעשית בהן זבה אפילו בסופה מתחלת לספור שבעת נקיים ואפילו סתרה מספרת כמה פעמים ונמשך ימים רבים אינה חוזרת לענין שבעת ימי נדה עד אחר כלות ז' נקיים ואם לא ראתה בתוך הי"א יום מתחלת אחר כך למנות ז' ימי נדה אם תראה בהן הרי טוב ואם לא תראה בהן בכל השבעה ימים הז' ימים שאחריהם אין להם דין י"א שאחר ימי הנדה אלא בכל פעם שתראה אפילו ימים רבים אחר הז' ימים נקראת תחלת נדה ולא זבה דא"א למנות לה י"א ימי זיבה אלא אחר שהיה לה שבעת ימי נדה וכיון שלא ראתה בז' הימים של ימי נדה אין לימים הבאים אחריהם דין י"א יום אלא אימתי שתראה הויא תחלת נדה דאל"כ אשה שיש לה וסת מל' יום לל' יום א"כ תהיה בכל פעם זבה כי לפי חשבון של ראייה שעברה היא עומדת בתוך י"א וכן צ"ל לקמן בסמוך בשמעתין דקאמר נדה ופתחה מכ"ז מנינן וא"כ לפי חשבון זה כבר כלו שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה בי"ח יום וחוזרת ומונה שבעה ימי נדה והן כלין בכ"ה יום ונמצא כשחוזרת ורואה בכ"ו היא עומדת בתוך י"א ימים וא"כ תיאך קובעת בו וסת כדקתני היתה למורה כו' ושינתה ליום עשרים פי' לטבילתה דהוה כ"ז לראייתה אלא ע"כ צ"ל דאין נקראים ימי זיבה אלא אחר שהיה לה ז' ימי נדה וכל זמן שלא ראתה בשבעה ימי הנדה אימתי שתראה אפילו לאחר כמה ימים תחלת נדה היא ולפ"ז הא דקאמר ט"ו לראייתה דבימי זיבתה קאי וכו' לא בכל ט"ו עומדת בימי זיבה דהא כשרואה עתה שנית בט"ו לראייתה הראשונה קאי בימי זיבתה והן כלין לי"ח יום לראייתה הראשונה וכשלא תראה אח"כ שוב עד ט"ו לראייתה השניה לא תעמוד אז בימי זיבתה כי לא היה לה עדיין ימי נדה ולכך ע"כ כשתראה בט"ו בפעם שלישית תחלת נדה הויא אך כשתראה שוב בט"ו פעם רביעית תעמוד בימי זיבתה וכן לעולם פעם בימי זיבה ופעם בימי נדה וק"ל: **ע"ב בתום'** ד"ה אלמא מריש ירחא כו' ופרש"י דדייק מרקאמר קובעת כו'. לא נמצא זה בפרש"י שלפנינו: **בתום'** ד"ה מקבע לא קביע כו' והאא מייתא שפיר וכו'. ר"ל אבל לפרש"י דפירש מהו דנחוש וכו' אם היתה רגילה לראות מט"ו לט"ו קשה לפירושו דא"כ אהא לא מייתי רב פפא שום ראיה ממתניתין דהיתה למודה וכו': **בא"ד** בסופו והשתא מוכח אף ע"ג דברביעי לא חזיא ריש ירחא קבעה לה וסת בה' בירחא כו'. לא לענין קביעת וסת קאמר דהא כבר קבעה לה בשלשה זימנין הראשונים אלא לומר דדיה שעתה כשרואה ברביעית בה' בירחא משום דחשבינן לה כאילו ראתה ברביעי גם כן בריש ירחא דאל"כ לא הוה לן למימר דדיה שעתה משום דהא ראייתה הרביעית אינה מעין ג' הראשונות וק"ל:

יוצא דופן פרק חמישי

דף מ ע"א בתום' דבור ראשון וא"ת ל"ל קרא וכו' וי"ל דאי לאו קרא הוה דרשינן מתלד כו' ואע"ג דרבנן מוקמי תלד לרבות טומטום ואנדרוגינוס אי לאו קרא דאשה כי תזריע הוה מוקמינן תלד לרבות יוצא דופן וטומטום הוה נפקא מלבן ולבת ודין דחייבה על כל בן ובת הוה נפקא לן מזאת תורת היולדת כר"ש ולא הוה מחלקינן בין תרי עיבורי לחד עיבור וק"ל: **ד"ה** גמר לידה לידה כו' גבי ולד המעושר לא יינק מן המעושרת וכן ולד קדשים מן המקודשת ויליף שם קדשים מבכור בג"ש דאמו. והתום' קצרו במקום שהיה להם להאריך: **ד"ה** הנך נפישי וכו' והשתא לילף מבכור בהמה שכן בכור זכר מתנות. יש מוחקים מתנות משום דהא אבכור לנחלה קאי ואין צריך למחוק משום דכל סתם בכור לנחלה הוא ג"כ בכור לכהן וקרי מתנה שצריך לפדותו ממנו בחמשה סלעים: **בא"ד** ובפרק ראשית הגז דקאמר פשוט מפשוט עדיף וכו'. לא אלעיל מיניה קמהדר אלא קושיא בפני עצמה היא ואסוגיא דשמעתין קאי דהכא משני הנך נפישין ולא גמרינן פשוט מפשוט ושם בפ' ראשית הגז אמרי' פשוט מפשוט עדיף ותירץ דהתם דיליף בהמה מבהמה אמרינן דפשוט מפשוט עדיף אבל הכא דבעי למילף בהמה מאדם לא אמרינן פשוט מפשוט עדיף אלא ילפינן בהמת קדשים מבהמה דבכור דהוי בהמה מבהמה ונפישין והיינו דקאמר שכן אם בהמת קדשים כו': **ע"ב ד"ה** פרט לנשחט בלילה וכו' מיהו רש"י פירש כו' דיוצא דבשר הוא דילפינן מבהמה כו' כצ"ל: **בא"ד** דמים הניתנים למטה כו' דדם מדם ילפינן פסול מהכשרו כצ"ל: **בא"ד** דבפרק חטאת העוף גבי זר וסכין מטמאים בגדים וכו' כצ"ל: **ד"ה** חוץ למקומו וכו' רבא אמר תרד רבה אמר לא תרד כו'. ושם מפרש דרבא דאמר תרד כרבי יהושע דס"ל לא קדשו הלחם ורבה דאמר לא תרד כרבי אליעזר דאמר קדשו הלחם והתום' קצרו במקום שהיה להם להאריך כי בזולת זה אין מקום לקושית התום' כלל וק"ל: **ד"ה** והניתנים למעלה וכו' וקשה כו' אלא י"ל דנקט הניתנים למעלה כו'. כל זה מהמשך הקושיא כלומר אלא על כרחך די"ל דנקט הניתנים כו' א"כ לרב יוסף דהוי בכלל הניתנים למעלה עולת העוף פליג ר"י וכו' זהו סיום הקושיא הראשונה וצריך להתיישב לפי סברת התום' דמהניתנים למעלה שנתנן למטה שמודה בו רבי יהודה לר"ש מייתי רב יוסף ראיה דקדשי קדשים ששחטן בדרום לא ירדו ואינו תלוי כלל במאי דפליגי בהנך שלשה דהן שנשחטה בלילה ושנשפך דמה וכו' למה פשיטא ליה לרב יוסף דלרבי יהודה ששחטן בדרום ירדו דאימא גם לרבי יהודה לא ירדו דהא אין זה תלוי כלל במה שס"ל לרבי יהודה בהנך שלשה אם עלו ירדו ולר"ש לא ירדו ולא דייק לה לר"ש אלא מהניתנים למעלה וכו' וק"ל וצ"ע: **בא"ד** ומיהו אין ראיה דמצינן למימר דאף ר"ש בהנך דלא חזו לעבודת צבור כגון זר אם קבל דם ירדו וכו'. ויש לתמוה דדברי התום' סותרים אלו את אלו דלעיל בר"ה פרט לנשחט בלילה דהקשו לעיל וא"ת דבפרק חטאת העוף גבי זר וסכין כו' ותירצו וי"ל דההיא סוגיא כרבי שמעון דמכשר נשחטה בלילה וכו' ואפילו דם יליף מהכשרו בבמה וכו' וכאן כתבו בהפך וראיתי בתום' שם בזבחים בפ' מזבח מקדש דף פ"ד בדבור הראשון כתב שם שהוא הגיה ויכול להיות דאינו מדברי התום': **בא"ד** ולא הוי פירוש קבלו או זרקו וכו'. ר"ל דאי הוה פירושו או זרקו משמע דהשחיטה והקבלה היתה ע"י כשרים רק הזריקה היא לבדה נעשית ע"י פסולין והיכי דהשחיטה והקבלה בכשרים לר"ש אפילו זרקו הנך דלא חזו לעבודת צבור לא ירדו דלא גרע מנשפך ולרבי יהודה ע"כ ירדו כמו בנשפך א"כ ע"כ צ"ל דפליגי בית רבי יהודה ור"ש ושם אמר דלא פליגי:

דף מא ע"א ברש"י ד"ה הכי נמי מסתברא וכו' וכלאים וטריפה ויוצא דופן נמי בולדות קדשים. תימה למה הוצרך רש"י לפרש דטריפה איירי בולדות קדשים דהא בבהמת קדשים עצמה מצי איירי וכגון שנעשית טריפה אחר שהקדישה כמו שפירש ברובע ונרבע: **בתום'** ד"ה קסבר ולדות קדשים כו' א"נ י"ל דנפל קדושה חלה עלויה מפי כו'. ר"ל דלעולם אימא לך דר"ש לא פליג אקדשים שהפילו ומורח בהן

לבהמת קדשים דאוליד דרך דופן למאן דאמר דבהוייתן הם קדושים האי לבהמת קדשים דקאמר אולד קאי דאין צריך שיהיה האם קדוש כיון דאקדיש הולד בפה והכי משמע בפ"ק ובפ"ב דתמורה דבכלאים וטומטום ואנדרוגינוס קאמר אי אתה מונא אלא בולדות קדשים וביוצא דופן אמר במקדים ולד ויוצא דופן דהיינו ולד של בהמת חולין ומה שכתבו התוספות הכא דמשמע בפרק כיצד מערימים דאפילו קדושת פה אין חלה עליהם היינו בכלאים וטומטום ואנדרוגינוס אבל ביוצא דופן ודאי חלה קדושת פה וצריך לחלק דיוצא דופן מקרי טפי ראוי לקרבן מכל הני דהקלקול נראה בהן מתחלת בריאתן משא"כ ביוצא דופן דאין הקלקול ניכר בולד: **ע"ב** בד"ה ואזדא ר"י לטעמיה וי"ל דה"פ מלתיה דר"ל כו' אבל אי לאו ולד הוא אף לר"ש כו' עכ"ל ירצה דמשמע ליה להתלמודא דלא פליגי לר"ל אלא בקושי כדפליגי ברישא ולא נימא דפליגי תנאי לר"ל אי בעינן שילא דרך ערותה ובלאו קושי דולד נמי מטהר ר"ש דעל כרחך בהכי פליגי רבי יוחנן ור"ל דאם כן הוה ליה לרים לקים לפרושי דבהכי פליגי כדמפרש לה רב יוסף דפליגי במקור מקומו טמא: **בד"ה** וסבר רבי שמעון דיו כו' סבר המקשה דמטעם משמשת לא היתה טמאה כו' עכ"ל דליכא למימר דהמקשה ידע לפרש משמשת ממש אלא דסמך אקושיא דפולטת היפוק ליה דשמשה דהא ידע דליסני ליה כשטבלה מדכתיב וטמאה עד הערב כמ"ש התוס' לקמן ואי סמך אההיא דרבא דכל פלשה לא מהני לה טבילה בלאו הך ברייתא דמשמשת הוה מצי לאקשוי ממילתא דרבא אהך דפולטת אלא ע"כ דהוה ס"ד דמשמשת נמי היינו שהזרע נפלט דהשתא פריך בפשיטות מהך ברייתא דמשמשת אהך דפולטת בלאו מלתא דרבא כלל:

דף מב בפרש"י בד"ה ואליבא דרבנן כו' וכ"ש דמטמאה במשאו ולענין סתירה כו' עכ"ל כ"ש הוא דאי נמי דיה כבועלה מטמאה במשאו ומהאי טעמא סתירה נמי הוה כ"ש אלא לרוחא דמלתא קאמר ולענין כו': **תוס'** בד"ה אמאי טומאה בלועה כו' וי"ל דמיירי כשנעקר הדם מן המקור כו' עכ"ל דהכי מסמיג ליה לרבי ירמיה דנעקר ממנה משמע אפילו קצת מן המקור שלא יצא עדיין לבית החיצון דהשתא אף לרבא טומאה בלועה היא ומיהו הך קושיא דלקמן שמעתין איפריך אלא יולדת כו' לא אזלא אלא לאביי דמטמא בפנים כבחוץ דברייתא היינו בבית החיצון ולרבא שפיר מטמאה ממשא דבבית הסתרים הוא והפשר דאפילו לרבא פריך משום דמטמא בפנים דיולדת דומיא דנדה וזיבה דמטמא אף במגע ומה"ט לא בעי נמי למימר דמטמא בפנים כבחוץ דברייתא היינו נמי דלא מהני טבילה לדם הנעקר קודם טבילה ושילא לחוץ מטמא דיולדת דומיא דאינך קתני: **ע"ב** בד"ה וכרב אושעיא כו' תימה כו' אפילו הוציא ידו נמי טמאה החיה שנגעה בו כו' עכ"ל וכלשון הזה כתבו התוספות ג"כ בפרק בהמה המקשה וז"ל אפילו הוציא ידו חוץ לפרוזדור נמי נטמאה החיה שנגעה בו כו' עכ"ל ולפי מה שפרש"י בשמעתין דהוציא ראשו חוץ לפרוזדור בבית החיצון דהכתי ראשו בפנים אין מקום לקושייתם דמש"ה נקט ראשו דהוה כילוד אבל בהוציא ידו חוץ לפרוזדור דהכתי ידו בפנים בבית החיצון לא נטמאה החיה במגע אפי' לרבא דטומאת בית הסתרים הוא ולאביי בהיסט נמי לא מטמא דטומאה בלועה היא וע"כ הנראה דכל דבריהם אלו הם בעלמא דבריהם בפרק המקשה ולפי שיטתם שם בר"פ המקשה ובר"פ יש בכור דפרוזדור דשמעתין הוא בית החיצון דהשתא יצא ראשו חוץ לפרוזדור היינו יצא ראשו חוץ לבית החיצון דתו לא הויא טומאה בלועה וה"ק בשמעתין כגון שהוציא ראשו חוץ לפרוזדור דבהכי מיירי דמטמא בפנים כבחוץ דהולד מטמא בפנים דהיינו בבית החיצון אף אם לא יצא אלא ראשו וכולו מבפנים בבית החיצון מיהו מ"ש התוספות בסמוך בד"ה שהוציא ולד כו' וי"ל דהתם ספקו טמא אשילא לחוץ א"א להולמו אלא לפי שיטת רש"י ותו לא מידי ודו"ק: **בד"ה** ילתה זו שטומאה כו' וא"ת ומאי יתורץ רבא מן הברייתא וי"ל כו' עכ"ל ועיין עוד על דבריהם אלו בפרק בהמה המקשה בתוספות שם אבל הרא"ש כתב בזה לרבא אע"ג דבית הסתרים הוא ומטמא במשא גזירת הכתוב הוא בנבלת בהמה דלא הטמא באכילתה כו' אע"פ שהוא נושא אותה בתוך בליעתו עכ"ל נעלם ממנו דברי התוספות גם שמעתין מוכחת דלרבא מטמאה במשא דקאמר למאי נפקא מינה כגון שתחב לו חבירו כזית נבלה כו' והא פליגי אביי אמר בלוע הוא ולא מטמא אפילו במשא ורבא אמר בית הסתרים הוא ומטמא במשא וק"ל:

דף מג תד"ה למימרא דהיסט כו' א"נ מנגיעה דהכא דכתיב גבי ידיו מינה ילפינן כו' עכ"ל ויש לדקדק לפי שיטתם דלא ילפינן אפילו בנגיעה גילוי דזב וגילוי דטהור מהדדי אם כן השתא מנלן למילף מהאי קרא היסט דהא אצטריך כל אשר יגע בו הזב למגע הזב בגילוי דמנוגע בבשר הזב דמיירי במגע הטהור בגילוי ליכא למילף מגע הזב בגילוי וידיו אצטריך לכל הנגיעות דהוו מאברא וי"ל מרבויא דכל אשר יגע דרים ליה היסט ודו"ק: **גמ'** עובד כוכבים שהרהר וירד כו' אבל הכא דלקולא לא כו' דלא ניזיל בתר עקירה שהיה בגיותו אלא בתר היליאה אזלינן לחומרא אע"ג שהיליאה היה שלא בהרגשה שרינן העקירה בתרה שהיה בהרגשה והוי כאילו היה גם העקירה ביהדות ועוד מלינו לפרושי דמיירי הכא שהיה גם היליאה בהרגשה ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה עד שילא מבשרו כו' ילפינן מנדה וזבה ופולטת במה הלד כו' עכ"ל דאם תפרוך כדפרכינן בריש פרק בנות כותים מה לנדה וזבה שכן מטמאין באונס פולטת תוכיח דלא שייך בה פליטה באונס מה לפולטת דמשום פולטת הזהיר רחמנא בסיני אל תגשו אל אשה שלשת ימים זבה ונדה יוכיחו מה להלד השוה שכן מטמאין ומיטמאין בפנים כבחוץ אף אני אבי הזב כו' וק"ל:

דף מד תד"ה ואי בעי מיניה לירות כו' דאמר שמואל אשה כו' הוה מלי לשנויי אבל עובר לא לומר שממעט כו' עכ"ל ולא בעי למימר דה"מ לשנויי כדרב ששת נוחל את האם כו' אלא דקסבר איהי מיית ברישא ועובר לא משום דלית ליה זכייה דהכי אית ליה לשמואל בפרק אלמנה לרבנן דאוכלין בשביל כל המשפחה משום דלית ליה זכייה לעובר דהא שמואל גופיה אית ליה דים זכייה לעובר בפרק מי שמת ע"ש בתוס': **ע"ב** בד"ה שלשים יום איכא כו' ורבא דפריך בפ"ק דכתובות כו' דמתניתין סברה דקטנה יש לה קנס כו' עכ"ל אבל התוס' שם פירשו פירכא דרבא דקסבר דמתניתין סברה נמי דקטנה אין לה קנס ע"ש:

דף מה תד"ה האי דם נדה הוא כו' דליכא אלא ספיקא אח' כו' ואם דם נדה היה הרי היא זונה כו' עכ"ל וליכא למימר דהוה ספק ספיקא דא"כ דם נדה הוא איכא לספוקי דבא עליה אחר תוך שלש והיו ניטלין אז ע"י ביאתו דהשתא לא הויא זונה כיון דבתוך שלשה הויא די"ל דהיינו ההוא ספיקא גופא דילמא ניטלין היו ע"י הבעל בתוך שלשה אבל לפום סברת דהשתא דנימא דדם נדה היה משום דלא שכיח הוא דאתלוד בתוך ג' לא נלודו נמי ע"י אחר שבא עליה אז ודו"ק: **ע"ב** בד"ה קודם הזמן הזה ל"ל כו' ויש לומר דזו אף זו קתני כו' עכ"ל ונראה דהסיפא לא קשיא להו כיון דתנא לאחר זמן ל"ל למתני בת י"ב שנה ויום אחד נדריה קיימין דהסיפא דלאחר זמן כו' איירי בשערות כדמסיק לקמן אבל הך די"ב שנים כו' מלי איירי בלא שערות ונדריה קיימין משום מופלא דמסתמא בת י"ב שנה ויום אחד יודעת לשם מי נודרת ודו"ק: **גמ'** אלא לאו דאייתי שתי שערות וטעמא דלאחר זמן כו' הא תוך זמן כלפני זמן כו' ליכא לאקשויי דאימא דאיירי בלא בדקו וכיון שהגיעה לכלל שנותיה אוקמה אחזקה שהביאה שערות אבל היכא דאיכא שערות אפילו בתוך הזמן הויא כלאחר זמן וכמ"ש התוספות ללשון שני דרבא לקמן די"ל כיון דבלאחר זמן נמי אינו אלא משום שהביאה שערות הוה ליה למתני רבותא טפי

מהר"ם

בחן דיקברו משום דקדושת חלה עלייתו אפילו למ"ד בהוייתן הן קדושים והא דתנן בביצד מערימין רשב"ג אומר ילדת טומטום כו' אין קדושה חלה עלייתו נפל עריף טפי מטומטום משום דאי תוה בר קיימא היה ראוי לקרבן: **ע"ב** ד"ה וסבר רבי שמעון דיה כבועלה וכו' וי"ל אף דר"ש אדר"ש פריך וכו'. ר"ל דאין הכי נמי דפריך נמי לרבנן והא דנקט וסבר ר"ש וכו' הכי קאמר לא מבעיא דקשיא לרבנן אלא אף לר"ש נמי קשה:

דף מב ע"ב בגמ' כולכם ברוקא חדא תפיתו וכו'. נראה דקאמר ליה הכי ר"ל כולכם חשבתם לי רואה הויא בלי שום טעם וראית לדבר ולכך א"ל אביי שפיר אמרי לך וכו' ר"ל דשפיר אית ליה ראיה לדבר דמדקאמר ר"ש דיה כבועלה היה לו לומר דאינה מטמאה מבפנים מטעם דאינה ראיה אלא ודאי לא פליג ארבנן אלא מטעם דיה כבועלה כגון לענין לטמא מבפנים אבל לענין לסתור ולטמא בכל שהוא מודה: **ברש"י** ד"ה כולכם ברוקא חדא תפיתו כולכם שמעתם שמיעה אחת כצ"ל: **ד"ה** טומאה בלועה היא וכו' ולא רמי לכל הנשים כו' דהתם משום ראיה היא כו' כצ"ל: **שם** דאי משום ראיה מאתמול איעקר וכו'. ר"ל דאי חשבת ליה ראיה ע"כ צ"ל דמאתמול איעקר דאי לא איעקר עד השתא בד' ימי טומאה לא חשיב תו ראיה דאינה מטמאה כ"א טומאת מגע אלא על כרחך אם באתה למחשבה כראיה היינו מטעם כי איעקר מאתמול וראיה דאתמול לא מהני ליה להאידנא וכו': **בתוס'** ד"ה אמאי טומאה בלועה היא וכו' וי"ל דמיירי כשנעקר הדם מן המקור כו'. ר"ל דשם גם רבא מודה דהויא בלועה אבל מ"מ י"ל דמנ"ל לרבי ירמיה דרבי זירא איירי כשנעקר הדם מן המקור ולא יצא לבית החיצון דפריך ליה בירידה אמאי טמאה טומאה בלועה היא דלמא אימא לך דלרבי זירא איירי כשיצא הדם לבית החיצון דלא הוי בלועה לרבא וי"ל דרבי ירמיה דייק לה מדקאמר רבי זירא לישנא ונעקר ממנה דם וכו' משמע אפילו היכא דלא יצא לבית החיצון אלא שנעקר מן המקור אפ"ה בירידה טמאה ולכך פריך אמאי טמאה טומאה בלועה היא: **בא"ד** ומיהו עשאוה כנבלת עוף טהור משמע דסבר כאביי כו'. ר"ל דקאמר מש"ה טמאו בדם אשה אף במקום בלועה משום דאשכחן נמי בנבלת עוף טהור דמטמאה במקום בלועה מכלל דס"ל דמקום נבלת עוף טהור בלועה הוא ורבא ס"ל לקמן דבית הסתרים הוי ש"מ דכאביי ס"ל לרבי זירא: **ע"ב בגמ'** אמר אביי מנא אמינא לה דתניא יכול תהא נבלת בהמה טמאה וכו'. וראייתו של אביי מדמסיק בברייתא זו דנבלת בהמה טמאה לא מטמאה בבית הבליעה ואם איתא דבית הבליעה הוי בית הסתרים א"כ כשבולע נבלת בהמה טמאה ליטמא מטעם שנושא ומסיט בבליעתו את הנבלה דהא נבלת בהמה מטמאה במשא אלא ש"מ מקום בית הבליעה בלוע הוי:[**בא"ד**]א"כ מה ת"ל והאוכל. ר"ל קרא אחרינא דכתיב בפר' שמיני גבי נבילת בהמה טהורה והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו וגו': **בתוס'** ד"ה שהוציא ולד ראשו כו' ועוד יש לחלק בין לידה לדם נדה כצ"ל להגיה ולמחוק דם לידה משום דהא דם לידה ודם נדה דין אחד להם ושניהם מטמאין מבפנים כדפריך לעיל אי בימי נדת נדה או בימי זיבה זיבה כו': **ד"ה** מת"ל והאוכל וכו' וי"ל התם לא כתיב נושא בהדיא וכו' ר"ל דהתם מזה הכתוב עצמו דכתיב ומזה מי הנדה גו' ילפינן נושא דבנגיעה ליכא כיבוס בגדים אבל הכא בלאו האי קרא דוהאוכל כתיב בהדיא גבי נבלת בהמה דין נוגע ודין נושא: **בא"ד** א"כ לא נכתוב נוגע כלל. ר"ל לא נכתוב נוגע בהדיא בפני עצמו ונילף ליה מהאי קרא דוהאוכל דהוה מוקמינן ליה בנוגע כיון דלא הוי כתיב ביה כבוס בגדים: **בא"ד** ושמא לשום דרשא אצטריך כצ"ל:

דף מג ע"א תוס' ד"ה למימרא דהסיט כו' א"נ מנגיעה דהכא דכתיב גבי ידיו מינה ילפינן וכו'. ר"ל אבל היסט ומשא כשהטהור מסיט הזב לא ילפינן מיניה דהא לא כתיב נגיעה: **ד"ה** בראויה להזריע וי"ל דלהאי לישנא וכו' אף ע"ג דלסוף יציאתה הוא בענין שאינו ראוי להזריע וכו' כצ"ל: **ע"ב ד"ה** עד שיצא מבשרו כו' וי"ל דהוה ילפינן מנדה ומזבה ופולטת במה הצד. ר"ל דהכי פרכת מה לנדה ול זבה שכן מטמאות באונס פולטת תוכיח מה לפולטת שכן החמיר רחמנא בבעלי קריין בסיני נדה וזבה יוכיחו אבל יש לתמוה דא"כ לפי זה צריך לומר דפולטת אינה מטמאה באונס וזה לא נמצא בשום מקום אדרבה הסברא נותנת דמטמאה באונס כמו שכבת זרע דבעל קרי דכל עצמו מחמת אונס חימוד בא כדלעיל פרק בנות כותים דף ל"ח וצ"ע: **ד"ה** מנין לרבות נוגע וכו' ומצי למימר דרב פפא דמרבה נוגע מאו איש דשרץ. נ"ל דהאי ומצי למימר הוי כמו א"נ ושנויא אחרינא הוא ור"ל דתרווייהו בעינן דאי לאו קרא דאו איש לא הוי מקשינן ש"ז לשרץ ואי לאו נמי דאסמכינהו קרא בהדיא לא הוה מוקמינן או איש לנוגע בש"ז וק"ל:

דף מד ע"א בגמ' אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב כצ"ל ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מ"ט דהוא מיית ברישא והא דלא קאמר דטעמא דעובר לא משום דעובר לית ליה זכייה היינו משום דרב ששת סבירא ליה דאף לרבנן דר' יוסי אית להו דעובר אית ליה זכייה כמו שכתבו התוס' ד"ה אמר רב ששת: **בתוס'** ד"ה אמר רב ששת כו' וי"ל דסבר רב ששת דלרבנן דרבי יוסי נמי עובר אית ליה זכייה וטעמא דעובר אינו פוסל וכו'. ר"ל וטעמא דרבנן דהכא דאית להו במתניתין דדוקא יום אחד פוסל כשהוא בן גרושה אבל עובר לא משום סמוך מיעוטא כו' ולא מטעם דאין לו זכייה אבל רבנן דהתם בפרק אלמנה ביבמות לא איירי כלל בבן גרושה דלא פליגי התם אלא בבת ישראל כשרה הנשואה לכהן והניחה מעוברת דאמר רבי יוסי דלא יאכלו העבדים בתרומה. משום חלקו של עובר דאית ליה זכייה וסבר דעובר במעי זרה זר הוא או מטעם דסבר דילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל דכתיב יליד ביתו וגו' כדאיתא התם ורבנן דפליגי עליה התם מצי נמי סברי דעובר אית ליה זכייה אלא דס"ל דעובר מאכיל אע"פ שאינו ילוד ולא ס"ל נמי דעובר במעי זרה זר הוא אבל הכא במתני' דאיירי בבן גרושה הוי טעמא דרבנן משום סמוך מיעוטא דמפילות וכו':[**בא"ד**] ולמעוטא לא חיישי' כרחייש רבי יוסי. ר"ל והא דקאמר הכא ולאפוקי מדרבי יוסי דאמר עובר נמי פוסל היינו משום דאשכחן התם דחייש רבי יוסי למיעוטא דאמר בפרק אלמנה בברייתא דלרבי יוסי בת ישראל הנשואה לכהן והניחה מעוברת אף ע"פ שהניח בנים לא יאכלו העבדים בתרומה מפני חלקו של עובר א"כ ש"מ דחייש למיעוטא ולא אמר סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות ויאכלו העבדים בתרומה בשביל הבנים האחרים שהניח:[**בא"ד**]ופליג רב ששת אשמואל דאמר כו'. פירוש דשם אמר שמואל זו דברי ר"י אבל חכ"א יש לו בנים אוכלים בשביל בנים כו' אין לו אחים אוכלים בשביל כל המשפחה כולה וכתבו שם התוספות הוה מצי למימר דטעמא דרבנן משום דלא ס"ל דרשא דשאין ילוד אינו מאכיל לגבי עבדים ולית להו נמי דעובר במעי זרה זר הוא ולכך ר"ל ואוכל בשביל העובר עצמו דאית ליה זכיית אלא קבלה היתה בידו דטעמא דרבנן משום דלא זכי בהו עובר עכ"ל ר"ל ולכך קאמר דלרבנן אוכלים בשביל כל המשפחה ולא בשביל העובר א"כ ש"מ דשמואל ס"ל דלרבנן לית ליה לעובר זכייה אבל רב ששת פליג עליה וס"ל דלעולם לרבנן נמי אית ליה זכייה וטעמא דרבנן התם גבי הניחה מעוברת דיאכלו העבדים בתרומה משום דלא דרשו דרשא דשאין ילוד אינו מאכיל ולית להו נמי דעובר במעי זרה זר הוא: **בא"ד** והשתא ניחא הא דקאמר התם רב ששת מנא אמינא לה כו'. ר"ל בפרק מי שמת דהביא רב ששת ראיה לדבריו דהמזכה לעובר קנה מהא דתניא גר שמת כו' שאם היתה אשתו מעוברת לא קנה א"כ ש"מ דאית ליה לעובר זכיה ולא דחי לה דאתיא כרבי יוסי משום דרב ששת ס"ל דלרבנן נמי אית ליה זכייה ולא פליגי עליה הכא אלא מטעם מיעוטא: **ד"ה** ואי בעי מיניה לירות כו' וי"ל דיפרש כמר בריה דרב יוסף כו' ולא משום וילדו לו. ע"ל בסמוך בגמרא ובתוספות שם: **ע"ב בתוס'** ד"ה שלשים יום כו' וא"ת ולימא דיום ראשון של שנה רביעית איכא בינייהו כו'. ע"כ צ"ל דקושיא זו של התוס' לא קאי אר"י אלא אדבי רבי ינאי דאילו רבי יוחנן ניחא ליה טפי למימר שלשים יום בשנה כו' איכא בינייהו כי היכא דלא תקשה עליה ברייתא דלקמן דפריך מינה לרבי ינאי וק"ל: **בא"ד** וא"ת היכי מוכח התם וכו'. דקאמר פרק אלו נערות נערה אין קטנה לא וכו' כצ"ל ועיין שם ריש פרק אלו נערות בגמרא ובתוספות שם: **בא"ד** וי"ל דלאו ממש רבי מאיר כו'. ר"ל לא כרבי מאיר גופיה אתא אלא דדייק דההוא תנא ס"ל בחדא כר"מ דהיינו דקטנה אין לה קנס אבל בההיא דפחות מבת שלשה ויום אחד אי הוי ביאתה ביאה לא ס"ל כוותיה: **בא"ד** ורבא דפריך בפ"ק דכתובות וכו'. התוס' קצרו לשונם ור"ל דשם בפ"ק דכתובות קאמר רב יוסף דגר קטן שהטבילו אותו ב"ד לגירות הגדיל יכול למחות ופריך ליה רבא ממתניתין דהגיורת יש לה קנס ומשמע ליה אפי' כשהיא קטנה ואי ס"ד הגדילו יכולין למחות יהבינן לה קנס דאזלא ואכלה בגיותא כו' וע"ש:

דף מה ע"א בגמ' פעם הראשונה ושניה גוער בה. נ"ל לרגיה גוער בם ואלישנא דאמר שטמנו לו קא הדר דאאצבע לא שייך לישנא דגוער וק"ל: **שם** אמר להם למה הדבר קשה בעיניכם כשם שכל התורה כו' כך פרותה מבת שלשה כשרה לכהונה וכו'. הלשון דחוק דאדרבה היא הנותנת הכיון שהלכה למשה מסיני היא שכשרה לכהונה א"כ מזה הטעם היה קשה בעיניהם שפסלה לכהונה דבהלכה למשה מסיני לא שייך לחלק בין טעמה טעם זנות ללא טעמה ואי ר"ל למה הדבר קשה בעיניכם גם אנכי ידעתי שכשם שכל התורה כו' א"כ לא יתיישב מה שאמר בתר הכי ואף ר"ע לא אמרה כו' ואי לא מסתפינא ה"א דיש להגיה אמרו ליה כשם שכל התורה כו' ותשובת התלמידים הוא ולכך קאמר בתר הכי ואף ר"ע לא אמרה אלא לחדד התלמידים כו' נ"ל: **בתוס'** ד"ה בת י"ג שנים ויום אחד וכו' ואי גרסינן בת י"ג שנים בלא יום אחד א"ש ומתעברת ויולדת קאמר וכו' כצ"ל. ור"ל דלעולם בת י"ב שנים ויום אחד היא גדולה אלא דלכך קאמר בת י"ג שנה משום דחשיב בהדייהו נ"כ תשעה חדשי העיבור עד שיולדת וק"ל: **ע"ב בגמ'** ולא היא רב המנונא מגופה דמתניתין קדייק האי לאחר זמן ה"ד כו'. מקשין העולם מפני מה לא קדייק מרישא דמתניתין דקתני בת שתים עשרה שנה ויום אחד נדריה קיימין וכן בזכר ה"ד אי דלא אייתי שתי שערות קטן הוא כו' כדדייק מסיפא דמתניתין דקתני לאחר זמן הזה כו' אבל נראה לי פשוט דלא קשה מידי דמרישא ליכא למידק כלל דאיכא למימר דאיירי דלא תביא שתי שערות ואף עפ"כ נדריו קיימין וא"צ בדיקה משום דאמרינן מסתמא יודע להפלות ולכך הוא דוקא לאחר י"ב ויום אחד לנקבה ואחר י"ג ויום אחד לזכר אבל בתוך הזמן דהיינו שנת י"ב גופו לתינוקת ושנת י"ג לתינוק צריכין בדיקה ולא אמרינן דמסתמא יודעים להפלות אבל בסיפא דקתני לאחר הזמן הזה אף ע"פ שאמרו אין אנו יודעים לשם מי נדרנו כו' נדריהם נדר ע"כ צ"ל דאיירי בהביאו שתי שערות דאל"כ מפני מה הוי נדריהן נדר כיון דאמרי בפי' שאין יודעין להפלות וקטנים הן אלא ודאי בהביאו ב' שערות איירי דבני עונשין הן וטעמא דלאחר זמן כו' הא תוך הזמן כלפני הזמן וע"פ דרך זה יתורץ נ"כ מה שמקשין במתניתין בת י"ב שנה נדריה קיימין ל"ל מאי אמורת סד"א בודקין לעולם כדמשני בגמרא לעיל זה אינו דל"ל:

בדיקה

חכמת שלמה

כו' לא משכחת בהקדישו בפה ושמא י"ל כו' כנ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה בשטבלה לשמושה ולמחר פלטה כו' כנ"ל:

דף מב ע"א גמ' אתי שיילה לרבה א"ל כו' כנ"ל. ונ"ב נ"ל רבה דאי רבא הא פליג לעיל בפרק בנות כותים ואפי' למה שפירשו התוספות שחזר רבא לעיל מ"מ לא הוכיחו מהכא דתקשי רבא ארבא ודו"ק: **רש"י** בד"ה ורבא לפרושי כו' מתהפכת ל"א כו' הד"א: **בד"ה** רואה כו' קרא ומשום כו' הד"א: **בד"ה** לסתור כזיבה כו' אי רואה הויא סותרת אבל כו' כנ"ל: **בד"ה** אבל לסתור כו' וסתרה כבועלה הס"ד: **בד"ה** והיולדת לקמן מפרש הס"ד ואח"כ מה"ד הזבה כו': **בד"ה** טומאה בלועה היא כו' ימי טוהר וטומאה כו' הד"א: **תוס'** בד"ה עד כאן כו' כר"ש דפולטת ולא מטמאה כו' כנ"ל: **ע"ב תוס'** בד"ה מה ת"ל כו' ושמא לשום דרשא אצטריך כו' כנ"ל:

דף מג ע"א רש"י בד"ה מ"ע של זב טהור נמתק טהור: **בד"ה** למימרא כו' לאו מזב ילפינן: **תוס'** [ד"ה למימרא וכו'] אלא ילפינן מלשון כו' כנ"ל:

דף מד ע"א תוס' בד"ה כנעוריה פרע כו' מאין לו עיין עליו וי"ל כו' כנ"ל: **בד"ה** ואי בעי כו' רב ששת נוחל את האם להנחיל כו' כנ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה שלשים יום כו' מכי איקלע כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה איש כי יכה כו' דכרים המתנקין כו'. נ"ב אבל התוס' דפרק הנחנקין כתבו דלא גרסינן כל מכה נפש אלא כמ"ש כאן ואיש כי יכה כל נפש וע"ש והגהתי:

דף מה ע"א רש"י בד"ה קנאה וזכה כו' לו ושומדת הס"ד:

גמ'

אפילו בתוך זמנו דבשערות הוי סימן ואי לאשמועינן דבלאחר זמן אוקמא אחזקה אף בלא בדיקה קך רבותא לא שמעינן לה ממתניתין דאינה מפורשת במתניתין מה שאין כן לרבא דהך רבותא מפורשת בדבריו ודו"ק:

ח"א דף מה ע"ב דכתיב ויבן ה' את הצלע כו' מלמד שנתן כו'. בפרק עושין פסין מוכח דלא הולכך למדרש כן אלא למ"ד פרצוף דלדידיה מאי ויבן שהכי בנויה היא ועומדת שיהא וע"כ דרשה מלשון בינה ולמאן דדריש מלשון קליעה איהו טפל מלשון בנין ממש כדאמרינן במסכת שבת פ"ב גודלת ופוקסת משום מאי חייבת משום בונה וכי דרך בנין בכך אין כו' ומטעם זה הקב"ה קלעה לעשותה יפה כבנין כי היא עצמה לא תוכל לקלעות עצמה יפה כבנין כדאמרינן התם פוקסת לעצמה בשבת פטורה וק"ל:

דף מו גמ' י"ג גופא סימן והדר תני בן י"ג ויום אחד כו' דליכא למימר דהא די"ג גופא סימן היינו בעודן בו והא דקתני דאינו סימן באין עודן בו דהא בסיפא דקתני בן י"ג ויום אחד הוי סימן ליכא לאשכוחי אלא בעודן בו וה"ל למתני רבותא בכה"ג אפילו בי"ג גופא ודו"ק: שם אלא למ"ד אין חוששין מאי איכא למימר כו' יש לדקדק מאי קושיא ואימא הא דאמר רבא לא תמאן דחוששין שמא נשרו היינו בבעל דהוי ספיקא דאורייתא כדקאמר רב דימי והיא דאין חוששין בלא בעל לאחר זמן דליכא ספיקא דאורייתא וליכא למימר דא"כ מ"ט דמ"ד חוששין בלא בעל כיון דלא הוי אלא ספיקא דרבנן דהא ע"כ בלא בעל פליגי דלקמן בר"פ בא סימן מוכח דהא אהני לן חזקה דרבא אלא בבדקו ולא אשכחו ומשום חזקה אמרינן שמא נשרו כיון שבעל והוי ספיקא דאורייתא כמ"ש התוספות שם ונראה דקושטא הכי הוא למאי דמסיק רב דימי והלכתא חוששין שמא נשרו בבעל מלינן לאוקמא נמי הא דרבא בבדקו ולא אשכחו ומשום דחוששין שמא נשרו בבעל: שם והא חוששין כו' פרש"י והא חוששין קאמר ולא ודאי נשרו. וחיישינן לחומרא משמע כו' עכ"ל ולפירושו ה"מ למידק הכי אהא דאין חוששין לחומרא משמע אבל לפי מה שפירשו התוספות בההיא דחיישינן שמא תוך לחומה לנו דמלינו לשון חוששין לקולא נראה דה"כ הכא לא מלשון חוששין קדייק[ליה] אלא מסברא קאמר הכי והא חוששין בעלמא קאמר דהא ליכא ודאי שנשרו אלא ספק והשתא א"ש דלא הוה מצי למידק הכי אההיא דאין חוששין וק"ל: שם מתיב רב הונא בר יהודה לרבא לסיועי לרב הונא כו' ובגמרות ישנות מלת לרבא איתו וכן נראה ופירוש מתיב רב הונא ב"י להני אמוראי דלקמן דס"ל דאחרים שאכלו לוקין אבל הקטן איתו לוקה ולסיוע לרב הונא דס"ל דאף הקטן לוקה ומלת לרבא הגיהו לפי מה שהבינו שמתיב קאי לרבא דלעיל דקאמר הלכתא דתוך הזמן כלפני זמן והכא קתני הקטן לוקה בתוך הזמן ולאו מלתא היא דרבא דקאמר בתוך הזמן כלפני הזמן היינו לשאר עונשין אבל אלאו דלא יחל מצי סבר נמי כרב הונא דלוקה אע"ג דבמלתא אחריתא לאו בר עונשין הוא כפרש"י ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה אלא כו' מדרבנן כלומר כו' איסורא בעלמא ומדרבנן ומקרא כו' עכ"ל פירוש איסורא לאחרים בעלמא שאכלו מדרבנן אבל לקטן אפילו איסורא ליכא כדאקשינן איסורא נמי ליכא דקטן לאו בר קבולי עליה תקנתא דרבנן ודקתני בברייתא יכול יהא חייב קרבן כו' בדרך אסמכתא קאמר ליה דאי הוי דאורייתא יכול יהא חייב כו' וק"ל: גמ' רבי יהודה אומר אין תרומתו תרומה ובסדר המשנה שלפנינו ר"י אומר תרומתו תרומה וע"ש בפירוש הר"מ:

דף מז תוס' בד"ה ואינה נפסלת בטבול כו' במקלתן דפסל מקום מגעו וי"ל כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה אתי דימוע דרבנן כו' דקאמר ריש לקיש והוא סרכו כו' פירוש דהרי מדאורייתא כו' עכ"ל וכצ"ל ובתרומה בזמן הזה דהוי דרבנן מיירי התם לר"ל אלא דמשמע להו דמשום דאפילו בתרומה דאורייתא מועיל ביטול ברוב מדאורייתא להכי אמרינן התם שאני אומר דאין סברא לפלוגי הכי בתרומה דאורייתא לתרומה דרבנן וכ"ה לשון התוס' בפרק הערל דאין זה מוכרח אלא דהכי משמע וכן הראיה שהביאו מנפלו אגוזים כו' איירי נמי בתרומה דרבנן: בד"ה מסר להו לערבי כו' ולא גזרו עליו משום נשג"א אע"ג דאיסור נדה וא"א כו' עכ"ל כל"ל: ע"ב גמ' כדברי כולן להחמיר כו' רבי יוחנן וסבי אמרי הלכה כדברי כולן להחמיר רב פפא כו' כצ"ל וכ"ה בגמרות ישנות ובריף וברא"ש וכצ"ל לקמן גבי חגר לורית: שם לא קשיא הא כב"ש הא כב"ה כו' וה"ה דהמ"ל כולה לר"א והא בזכר והא בנקבה וק"ל: בפרש"י בד"ה דתנן תנן היכא כו' אלא משנכנס יום אחד בשנת כ' עכ"ל היינו דאיכא תנאי בפ"ק דר"ה ואיכא תנא דקאמר יום אחד בשנה חשוב שנה ואיכא תנא דקאמר שלשים יום וכר"י בן כיפר:

דף מח תוס' בד"ה ובשביעית נמי כו' אימא שלשים יום לפני ר"ה כו' חמש שנים שלמים כו' עכ"ל ירא' דמשמע להו פשטיה דקרא ובשביעית איהו שש איעבוד דלקמיה אלא אילא דכתיב בתריה והשתא ילפינן שפיר מובשביעית ילא דלא נימא דשש שנים יעבוד וכשנכנס שלשים יום בשנה הששית למנין עולם ילא דשלשים יום בשנה חשוב שנה אלא שיעבוד כל שנה הששית ולא ילא עד תחלת השביעי של מנין עולם אבל מנלן למילף דמובשביעית ילא דשנה ראשונה יהיה ג"כ שלימה שיהיו ששה שנים מעת לעת מניסן ונמלא דיעבוד בשביעי של עולם והשתא תירלו כיון דגלי כו' דהשתא כיון דהראשונה בעי נמי שלימה ע"כ דיעבוד נמי בשביעית של מנין עולם מתשרי עד ניסן והא ודאי ליכא למימר דקאמר ובשביעית ילא דחמש שנים הראשונים יהיו שלמים שלא כמנין עולם מניסן ועד ניסן ושנה הששית יהיה מניסן עד תשרי כמנין עולם דא"כ שנה הששית לא יהיה דומה לשאר שנים שהם שלמים שלא כמנין עולם ועוד לשנות עולם תסגי ליה בשלשים יום מניסן ודו"ק: סליק פרק יוצא דופן

בא סימן פרק ששי

גמ' ואגב ידעגא משום דאי אפשר כו' דליכא למימר דה"א או חולצת או מתיבמת משום דקטנה חולצת כר' יוסי דא"כ בלא סימן העליון נמי דמשום רבותא דר"מ לא הוה ליה למתני הכי לרבנן וליכא למימר נמי דהא דעליון נמי הוי סימן כדפרכינן לקמן ואימא או הא או הא דמ"מ מנ"מ אי משום דעליון נמי הוי סימן אי משום דאי אפשר וק"ל: תום' בד"ה ר"מ אומר לא חולצת כו' ומילי טובא דרוב פעמים תחתון אתי ברישא כו' עכ"ל דהך סברא קיימא דברוב נשים תחתון אתי ברישא ודקאמר בשלמא לר"מ היינו דכתיב שדים גו' דמלינן לאוקמא קראי מיהת במיעוט הנשים וק"ל: ע"ב פרש"י בד"ה לפני הפרק כו' ובד"ה נשים כו' ואי אמרו ליתנהו לא ממהנת דחיישינן שמא נשרו הלכך כו' עכ"ל בלאו טעמא דשמא נשרו נמי לא סמכינן בהא בנשים שתמאן דבהא ליכא חזקה ואפילו בתוך הפרק אינה נאמנת לומר קטנה היא שתמאן אבל שיעור דבריו כך הוא הא דקאמר סתם בודקין אותן לאחר הפרק ונאמנת אפי' לקולא ליכא למיחש דבליתנהו נמי נאמין להן למאן וקאמר דלהא ליכא למיחש דא"כ נאמין להן דליתנהו לא ממהנה דבאנשים כה"ג נמי לא ממהנה דחיישינן שמא נשרו הלכך לא ניחוש למימר דנסמוך אנשים ודו"ק: תום' בד"ה בשלמא לפני הפרק כו' משמע דאין לנו לחוש כו' עכ"ל ובמרדכי פ' ב"ש הוכיח זה מכח קושיא זו שכתבו התוס' ואם תאמר ונאמנת לומר קטנה היא שלא תחלוץ מאי אהני כו' וק"ל:

דף מט תד"ה ואיבעית אימא ר"ם ולאחר כו' ועוד דרבא נמי איכא לאוקמא מלתיה דרב

חכמת שלמה

דף מו ע"א גמ' אמר רבא הלכתא תוך הזמן כלפני זמן כו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה כדרבי פנחס כו' אסכי נדרה דאורייתא כו' כצ"ל:

דף מז ע"א רש"י ד"ה רבי יוסי אומר כו' מאי עוקץ כו' כצ"ל: בד"ה פוטרין מן החלה כו' ס"ה לתרומה הס"ד: בד"ה נתחייבו בחלה כו' והרי בהו סס"ד: בד"ה מטפיל[וכו'] פסק הס"ד: תום' בד"ה אתי דימוע כו' גבי שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שתי סאות כו' דקאמר ר' יוחנן כו' שאני אומר כו' וכריש ההוא כו' כצ"ל: בד"ה לא גרסינן כו' אלא ה"נ אי בבואכם כו' כצ"ל: בד"ה לא כולהו תלוק כו' יושביה עליה כו'. נ"ב עיין ברש"י דמגילה דף י"ד: בד"ה מסר להו כו' דא"ל שבור מלכא לבתי אדכר כו' ורב יהודה לא קבל כותית זונה לא עשה בפי כו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה שבכן ושבכת כו' בעינן אליבא דהאי תנא כו' כצ"ל:

דף מח ע"א רש"י ד"ה בשביעית נ"ל ובשביעית:

בא סימן פרק ששי

רש"י בד"ה או חולצת גדולה היא שבשערות סימן כו' כצ"ל: בד"ה אע"פ כו' והלא נהו הס"ד: ע"ב רש"י בד"ה נשים בודקות כו' דהא אורחא הוא למהוי כו' כצ"ל: בד"ה דאי מתנכחי כו' ולהכי הוא דמהימני הס"ד: בד"ה אבל חליצה כו' לקמן הס"ד: תום' בד"ה בשלמא לפני הפרק כו' אמאי אינן נאמנות השתא כו' כצ"ל:

דף מט ע"א רש"י בד"ה כל המטמא כו' באהל המת ויש שהוא כו' הד"א: בד"ה ופסול משום כו' נסיל ליה הס"ד: בד"ה גסטרא כו' כן וקרקטותיהן ודפנותיהן כו' כצ"ל וכן בתוס' בד"ה אלא רש"י

מהר"ם

בדיקה לאחר י"ב הא קתני בסיפא לאחר הזמן אע"פ שאמרו אין יודעים כו' נדריהן קיימין ומתרצין דלא זו אף זו קתני כמו שכתבו התוס' אבבא דקודם הזמן הזה כו' אבל לפי מה שכתבתי אין אנו צריכין לדוחק זה אע"ג דקתני בסיפא לאחר הזמן הזה אע"פ שאמרו וכו' צריך למתני בת י"ב שנה ויום אחד נדריה נבדקים דסד"א בודקין לעולם כדמשני לעיל בגמ' משום דאיירי בלא הביא ב' שערות ולכך ה"א דלעולם צריכה בדיקה אי יודעת להפלות או לא והא דקתני בסיפא לאחר הזמן הזה אע"פ שאמרו אין אנו יודעים כו' נדריהם קיימים היינו בהביאו שתי שערות דהוו גדולים לכל הדברים ולכך נדריהם נדר אע"פ שאין יודעים להפלות ולכך צריך למתני בת י"ב שנה ויום א' נדריה קיימין לאשמועינן דאע"ג דלא הביאה ב' שערות אין צריכה בדיקה דמסתמא תלינן דידעה להפלות כיון שהגיעה לי"ב שנה אבל בסיפא כשאמרו בפי' שאין יודעין להפלות אז צ"ל ע"כ דאיירי שהביאו שתי שערות ובזה יתיישב הכל כהוגן והיינו טעמם של התוס' שלא הקשו אלא מדקתני מקודם הזמן הזה כו' בת י"א שנה ל"ל ולא הקשו דמדקתני לאחר הזמן הזה וכו' בת י"ב שנה ויום א' נדריה קיימין למה לי משום דלא קשה מידי כמו שכתבתי וק"ל:

דף מו ע"ב שם הניחא למ"ד הקדיש הוא ואכלו אחרים וכו'. יש לדקדק דמשמע דמשום דמוקי הא דקתני לבל יחל כגון שאכלו אחרים פריך הניחא אבל אי מוקי לה באכלו הקטן דלקי עליה משום בל יחל הוה אתי ליה שפיר כב"ע והא ליתא דמכ"ש לא הוה אתי כמ"ד דהקדיש הוא ואכלו אחרים אין לוקין דכיון דאפילו אחרים אין לוקין עליה משום דס"ל מופלא סמוך לאיש הוי מדרבנן כ"ש היכא דאכלו הקטן דאין לוקה ויש ליישב דהמקשה הוה ס"ל דבין רב כהנא ובין רבי יוחנן ור"ל כולהו ס"ל דמופלא סמוך לאיש דאורייתא וכולהו ס"ל דהקדיש הקטן ואכלו לוקה כרב הונא וכברייתא דקתני שהשוה הכתוב קטן כגדול ולזדון שבועה וכו' ולבל יחל ר"ל שהוא בעצמו לא יחל דברו ואתי הברייתא כב"ע אבל אי גם אחרים ילקי על הקדישו בהא פליגי וס"ל לרב כהנא דאין לוקין דלא גלי לן קרא שגם אחרים לא יחלו את דברו אבל השתא דמשני דהקטן בעצמו אינו לוקה על הקדישו והא דקתני בברייתא שהשוה הקטן כגדול לבל יחל היינו כגון שהקדיש הוא ואכלו אחרים לכך פריך הניחא וכו' ר"ל דרב כהנא ורבי יוחנן ור"ל פליגי נמי בהאי סברא דמר ס"ל מופלא סמוך לאיש דאורייתא ומר ס"ל מופלא סמוך לאיש דרבנן אבל המקשה לא הוה ס"ל דפליגי בזה אלא שפליגי אי גם אחרים מילקי עליה או לא כמו שכתבנו וק"ל: בתוס' ד"ה אי מופלא וכו' וי"ל דהכי פריך אי מופלא סמוך וכו' ואית ליה איסורא וכו'. ר"ל והוי כאילו פריך הכי ממ"נ אי אית ליה למופלא סמוך וכו' ואית ליה לאיש איסורא אם כן מילקי נמי לילקי ואי לא לקי איסורא נמי ליכא וק"ל:

דף מז ע"א בגמ' נ"ל דצ"ל דאמר רב הונא וכו' אשכחתינהו לרבנן דבי רב וכו'. דלפי הגירסא שלפנינו לא יתיישב לישנא דאמר בתר הכי ואמינא להו אנא וכו' וק"ל: בתוס' ד"ה ואינה נפסלת בטבול יום וא"ת באלו עוברין גבי מקפה של חולין וכו' קאמר דאם נגע בו טבול יום פוסל מקום מגעו כצ"ל וע"ש בפרק אלו עוברין:[בא"ד] וי"ל דהתם מיירי כשעשאו גוש בקערה. ר"ל שערין השום והשמן בעין כגוש בקערה ולכך כשנגע בו הטבול יום פוסל מקום מגעו והכא דקתני ואינה נפסלת בטבול יום איירי שכבר נתערבת התרומה בתוך החולין ואינה בעין וע"ש בתוס' פרק אלו עוברין: ד"ה אתי דימוע דרבנן וכו' אבל מה שגם החולין נחשבו כתרומה וכו'. ר"ל דאנן קי"ל בכל איסורים כשאיסור נתערב בהיתר ואין בהיתר שיעור כדי לבטל האיסור או נעשה הכל כאיסור כמו שאנן קי"ל דחתיכה עצמה נעשה נבלה ה"נ הכא בתרומה שנתערב בחולין ואין בחולין שיעור לבטל נחשב הכל תרומה לכך ס"ל לר"י ולר"ש דפטורה מן החלה: בא"ד ולהכי אמר שאני אומר וכו'. ר"ל להכי תלינן לקולא ואמרינן שאני אומר לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו: ד"ה ל"ג אלו נאמר וכו' אלא ה"נ אי בבאכם יכול אפילו ב' או ג' מרגלים וקאי אלעיל. ר"ל ארישא דברייתא דקאמר דבבאכם משמע מיד כשנכנסו ולכך קאמר יכול מיד כשנכנסים ב' או ג' מרגלים: ד"ה איזהו סימנים וכו' ולפירוש זה אתי שפיר הא דקאמר בגמרא הלכה כדברי כולן להחמיר. לדברי התוס' צ"ל דהא דקאמר בגמרא שאלו את רבי הלכה כדברי מי שלח להו כדברי כולן להחמיר לא אתנאי דברייתא דלעיל מיניה קאי דאיירי בסימני בגרות אלא אתנאי דמתני' קאי דאיירי בסימני נערות ולכך קאמר דהלכה כדברי כולן להחמיר פי' דמיד שנראה בה א' מן הסימנים הללו אינה ממאנת ואינה חולצת עד שיהיו בה כולן אבל לפרש"י דכל התנאים לא איירי אלא בסימני בגרות לא שייך לפרש כן שהרי מיד טימי הנערות גדולה היא למיאון ולחליצה כמו שפרש"י לקמן ע"ש: ע"ב ברש"י ד"ה מעת לעת וכו' ולא אמרינן למנין עולם שתכלה שנתו ער"ה. הא דלא כתב רש"י הכא כמו שכתב לעיל בד"ה בכולי פירקא ולא בתר מנין עולם שיהא יום אחד בשנת עשרים חשוב שנה דהכא גבי קדשים ליכא כ"א שנה אחת ולא שייך לפרש אלא לענין שלא תכלה שנתו עד ר"ה וק"ל: בתוס' ד"ה הלכה כדברי. כולן להחמיר מספק פוסק להחמיר כמר לחומרא וכו'. משום דקשה להו לתוס' דאיך אפשר לומר כן דאם ההלכה כדברי זה אין הלכה כדברי זה דהוו סתרי אהדדי לכך כתבו מספק פוסק כן וכו' וע"ל בתוספות דף ל"ו ד"ה הלכה כרב לחומרא וכו': ד"ה בת עשרים וכו' ואי גרסינן יביא קאי אבעל וכו'. דברי התוס' קאי ארישא דמתני' וה"ה דכל הגירסות הללו שייכי נ"כ אסיפא דמתני' אלא מה שכתבו התוס' ואי גרסינן יביא אבעל קאי לא שייך בסיפא אלא בסיפא צ"ל דאיבם קאי שיביא ראיה שהוא בן עשרים וכו' וא"כ אינה זקוקה לו היבמה כלל ומותר באחותה גם ברישא הוה שייך לפרש דקאי איבם ואי קאי אבעל צריך לפרש כן בת עשרים שנה וכו' יביא בעלה ראיה וכו' והיא איילונית והוי קרושי טעות ותצא בלא גט והוא מותר באחותה ואם מת הבעל ונפלה קמי אחיו ליבומי לא חולצת ולא מתייבמת:

דף מח ע"א ד"ה ובשביעית נמי יעבוד וא"ת תינח שנת ששית וכו'. ע"כ צריכין אנו לומר שהתוס' לא ס"ל כדפרש"י שפירש בשביעית נמי יעבוד כגון נמכר בניסן כו' עד והוא יעבוד עד ניסן דא"כ אין מקום לקושית התוס' כלל מאחר דלפרש"י מחוייב לעבוד עד ניסן נמצא שהוא עובד שש שנים שלמות מעת לעת ואם רוצים להקשות הכי הוה להו לאקשויי דמנלן דכשיגיע תשרי של שביעית דכבר עברו שש למנין עולם ואעפ"כ הוא יעבוד עד ניסן דלמא לא אתי קרא אלא דגם בשביעית יעבוד חדש א' דהיינו תשרי ותו לא ומנלן דיעבוד עד ניסן שהם ו' שנים שלמות מעת לעת משעת מכירתו אבל מלישנא דהתוס' משמע שהם מפרשים בגמרא ובשביעית נמי יעבוד רצה לומר דלא תימא דלא צריך לעבוד אלא חדש אחד משנה הששית דשלשים יום בשנה חשובים שנה לכך כתיב ובשביעית דגם בשנה השביעית יעבוד קצת רצה לומר שיעבוד שנה הששית כולה עד שיכנס קצת משנה השביעית מכלל דשנה השביעית צריכה להיות כולה בעבדות ולכך הקשו התוס' תינח שנת הששית וכו' אבל לעולם אימא דבהתחלה דהיינו שנה הראשונה אינה צריכה להיות שלימה מעת לעת אלא ל' יום לפני ר"ה יהיו חשובים שנה ומשם ואילך ה' שנים שלימות מתשרי לתשרי ואי לאו קרא דובשביעית ה"א תרי קולי דבהתחלה ל' יום לפני ר"ה חשובים שנה וגם בסוף כשיגיע שנה הששית כשיעבוד ל' יום משנה הששית דהיינו חדש תשרי חשובים גם כן שנה ואתא קרא דובשביעית לאורויי דהשנה הששית תהא שלמה אבל עדיין אימא לך דלעולם בהתחלה דהיינו שנה ראשונה ל' יום לפני ר"ה חשובים שנה ותירץ וי"ל כיון דגלי לן קרא וכו' ה"ה דשנה ראשונה בעינן שלימה ר"ל ולא אשכחן שתהא שנה הששית שלימה וגם שנת ראשונה שלימה אלא א"כ יעבוד שש שנים שלימות מיום מכירתו מעת לעת וק"ל:

בא סימן פרק ששי

בתוס' דבור הראשון וי"ל דאצטריך לענין עונשים וקרושין וכו' וא"נ אי חזינא עליון מסתמא בא התחתון וכו'. יש לפרש דברי התוס' דתרי שנויים הן ובתירוץ ראשון ר"ל דלעונשין וקידושין מודה ר"מ אפי' היכא דבדקו ולא נמצא התחתון כיון דרוב פעמים התחתון אתי ברישא אמרינן ודאי אתי ומנתר הוא דנתיר ולא פליג ר"מ אלא בחליצה דכתיב איש בפרשה בהדיא ובתירוץ הב' ר"ל דדוקא בסתמא א"ר מאיר לענין עונשין כבר בא התחתון אי חזינן עליון אע"ג דר"מ חייש למיעוטא לענין עונשין דלחומרא הוא ועוד כיון דלא שכיח הוא דרובא דמצוי הוא דהתחתון אתי ברישא אי חזינן עליון אמרינן מסתמא כבר בא התחתון ולא חייש למיעוטא אבל אי בדקו ולא אשכחו תחתון גם לענין עונשים פליג ר"מ אבל העיקר הוא דהכל תירוץ א' והאי וא"נ חוזר אלעיל והוי כאילו אמר ואפי' היכי דחזינן עליון לחוד ולא בדקנו אי אתי התחתון אמרינן מסתמא כבר בא התחתון וכו': ד"ה והכ"א וכו' ואפי' היא קטנה מתייבמת לרבנן וכו'. ר"ל והא דנקטי רבנן בדבריהם או חולצת או מתייבמת לא הוה צריכה להו למנקט מתייבמת אלא אגב דר"מ נקיט ליה במלתיה דאיהו ביבום מטעם קטן שמא ימצא סריס קטנה שמא תמצא איילונית כדלעיל דף ל"ב נקטי חכמים נמי במלתיהו הכי: ע"ב ד"ה איבעית אימא ר"י וכו' ואפי' אמרה קטנה היא אינה נאמנת וכו'. ר"ל וכ"ש בסתמא היכא דלא בדקנוה כלל דאינה ממאנת א"כ מאי קאמר דנאמנת גדולה היא שלא תמאן אפי' בסתמא בלא נאמנות דידה נמי אינה ממאנת: בא"ד ואע"ג דאפי' תוך הזמן לר"י דליכא חזקה וכו' אהני חזקה דרבא וכו'. הא דכתבו כך משום דהשתא הוקשה להם דכיון דתריצנא לישנא דבריתא הא דקתני נאמנת לומר גדולה אני שתמאן היינו לענין היכי דבדקוה אנשים אחר בדיקתה וכו' אבל לעולם אפי' תוך הזמן אפי' בסתמא בלא שום נאמנות אינה ממאנת א"כ מה אהני לן חזקה דרבא בלאחר זמן הלא אפי' היכא דליכא חזקה אינה ממאנת ותי' דאהני לענין אפי' דבדקנוה ולא אשכחו שום שערות דאפי' הכי אינה ממאנת דמשום חזקה דרבא אמרינן ודאי נשרו וק"ל:

דף מט ע"א ד"ה ואב"א וכו' ועוד בפרק מי שמת אמר רב נחמן בודקין לחליצה ולמיאונים. לפי מה שכתבו התוס' לעיל דאפי' בתוך הזמן דליכא חזקה לרבי יהודה מסתמא אין ממאנת משום דס"ל

נחמן דאמר בודקין למיאונין כו' עכ"ל והרי"ף פ' ב"ש דחה תירוץ זה. דאי איירי דרב נחמן תוך הפרק הא קי"ל כרבא דתוך הזמן כלפני הזמן וטומא נינהו אבל התוספות הכא אף שנראה להם דחוק דמלתיה דרב נחמן לית ליה חזקה דרבא כיון דלא אשכחן שום אמורא דפליג בהא עליה דרבא אלא דר"י ורבי שמעון פליגי בהא ואזלינן בתר כללא דעלמא דר"י ור"ש הלכה כר"י אבל בהא דאמר רבא דתוך הזמן כלפני הזמן אינו דחוק לומר דרב נחמן פליג עליה דפלוגתא דאמוראי נמי הוא בפרק יוצא דופן ור"י וריב"ל נמי אית להו התם דתוך הזמן כלאחר זמן וק"ל: בד"ה אלא לענין גיסטרא פר"ת כו' אפילו שלם כשניקב בכונס משקה טהור עד שייחדנו לאוכלין כו' עכ"ל לכאורה דבריהם תמוהים הם דניקב בכונס משקה פסול למי חטאת אבל לכל שאר דברים כלי הוא ולא בעי יחוד לטומאה כלל אלא כמוציא זית שהוא טהור מטומאה עד שייחדנו לרמונים כפרש"י וכן הול"ל אפי' שלם במוציא זית טהור מטומאה עד שייחדנו לרמונים וכ"ש נשבר לגמרי וכן הוא הגעת לשון התוספות בפרק אלו טרפות ויש ליישב דבריהם דהכא בכלי המיוחד למשקין דהוא טהרתו בכונס משקה עד שייחדנו לאוכלין כמ"ש התוס' בס"פ המגיע ע"ש: פרש"י בד"ה שיעורן כו' ה' מדות בכלי חרס ניקב כו' עכ"ל ורש"י לא נקט הכא אלא ארבע לפי מה ששיה שונה רב אסי דלא אמרו מוציא כו' עיין הסוגיא ס"פ המגיע: ע"ב בד"ה ר' יהודה הוא אומר לא כן בודקין אותה דהא קולא הוא כו' עכ"ל לפסול למי חטאת ודאי דחומרא הוא אבל קולא הוא לגבי טומאה מיהו בכלי המיוחד למשקין לטומאה כמי שהרתו בכונס משקה כמ"ש התוס' בס"פ המגיע: תוס' בד"ה תנינא חדא זימנא כו' והשתא א"ש דלא קאמר כו' לאתויי חלל כו' ואדרב יהודה לא מצי לשנויי כו' עכ"ל ר"ל דהך סיפא דהתם ואין כשר לדיני נפשות אלא מן המשיאין כו' אינו אלא פירושא דהכל כשרין לדון ד"מ ואין הכל כו' דקתני ברישא הוא והוה מצי למימר דכולה אתא לאתויי חלל ואצטריך תרתי מתני' דאי לא תני אלא חדא לא הוה מוקמינן לה דכשר בד"מ אלא בחלל אי נמי דאצטריך ההיא דסנהדרין לפסול אפילו חלל בד"נ וההיא דהכא אצטריך דאפילו ממזר או גר כשרים לד"מ וכן מ"ש דאדרב יהודה לא מצי לשנויי דחדא לאתויי חלל כו' נ"ל דהיינו נמי בכה"ג דחדא לפסול אפי' חלל בד"נ וחדא דאפי' ממזר או גר כשרים לד"מ כך נ"ל תוכן דבריהם אבל מ"ש בסוף דבריהם דלהכי לא מוקמינן לה אחלל משום דלישנא דסיפא כו' משתמע אבל כשר לד"מ ולכל הפחות מוקמינן אחלל כו' אין זה מובן דמאי איכפת לי' דממתני' משתמע כשרות לחלל בד"מ דלהא ודאי לא אצטריך לאשמועינן חלל דמק"ו ממזר או מגר נמי שמעינן[ליה] אבל מ"מ אצטריך ליה לאשמועינן פסלות אף לחלל בד"נ ואי משום דפסלות לחלל בד"נ נמי שמעינן ממתניתין דהתם דקתני ואין כשר לד"נ אלא מן המשיאין כו' עיקר דבר זה חסר מדבריהם ומי הכריח אותם לאין צורך שכתבו דכשרות לחלל בד"מ משתמע נמי מדיוקא דמתני':

דף נ תד"ה כל הכשר לדון כו' ובירושלמי פוסל אשה לדון אית דילפי מועמדו כו' עכ"ל ואין זה מובן וראיתי בירושלמי דלענין פסול עדות לאשה אית דילפי ע"פ שנים. עדים שני שני מועמדו שני אנשים ואית דילפי ע"פ שנים שני שני מנישארו שני אנשים וקאמר התם הרי למדנו שאין האשה מעידה מעתה אין אשה דנה והיינו משום דכל הכשר לדון כשר להעיד וכן נראה מדברי התוס' בפרק המגרש וצריך לפ"ז להגיה הכא בתוס' אית דילפי על פי שנים עדים מועמדו שני האנשים ואית כו' וכל זה אינו שוה לי דמה להם לאתויי הכא פסול עדות לאשה מדברי הירושלמי דהא בגמרא דידן נמי איתא הא בר"פ שבועת העדות ואיתא נמי התם הך דרשא על פי שנים עדים שני שני מועמדו שני אנשים וק"ל: בד"ה ור"מ היא כו' וא"ת בפ' חזקת כו' וכי תימא לדון כשר טפי והתנן כל כו' עכ"ל לפי מ"ש בסמוך חד תירוצא דלרבנן ליתא האי כללא דכל הכשר לדון דסומא בב' עיניו כשר לדון ופסול להעיד אין כאן קושי' דשפיר פריך התם ולימלקו בי תרי כו' לרבנן דהלכתא כוותם: ע"ב בד"ה מחשבת חיים כו' אבל אי שמה מחשבה לא פקע כו' עכ"ל משום דמדמה תלמודא הך דחשב לכשיתלשו להך דמחשבת חיים דלא חשב כלל לכשימות וקאמרי דה"ק דמחיים לא חשיב לאכלה עד אחר שחיטה ובלא מחשבה הוא אוכל בשחיטה דסתמא לאכילה והרי מתה ובכפרים איירי כדלקמן דלא הוי סתמא לאכילה אבל אי הוה שמיה מחשבה מחיים והוי אוכל מחיים אע"ג דלא חשיב כלל לכשימות לא פקע שם אוכל מנייהו כו' וק"ל: גמ' ק"ו אם מטמא טומאה חמורה שלא במחשבה כו' נראה דהכי קאמר דבכל מקום טומאת אוכלין מטמא טפי מטומאה חמורה דהיינו אדם וכלים דלא מיטמאו אלא מאב הטומאה וא"כ ק"ו הוא אם זאת הנבלה מטמא אדם וכלים שלא במחשבה ק"ו שזאת הנבלה תטמא אוכלין שלא במחשבה אבל טומאה קלה בעלמא ודאי דצריכה מחשבה אפי' לר"י בן נורי דהא ליכא ק"ו וק"ל: תוס' בד"ה ל"ג גבי כפרים והחלב כו' ובחלב בהמה טמאה פשיטא דחלב צריך מחשבה כו' עכ"ל וקצת נראה ליישב דאצטריך החלב בהמה טמאה לאשמועינן דאינה צריכה הכשר ואין חלבה חלוק מבשרה כמו חלב בהמת נבלה טהורה דחלוק מבשרה וכן נראה מפירוש הרמב"ם במסכת עוקצין:

דף נא תד"ה שום טמאה כו' דהא אמרינן נבלת בהמה ועוף טהור צריכין כו' שתהא ראויה לגר לגר פרה כו' עכ"ל שגירת לישנא דמתני' נקטו דנבלת עוף טהור אינו מטמא אדם וכלים אלא בגדים בבית הבליעה ומלתיה דבר פרה בבכורות פ"ג ע"ש: ע"ב פרש"י בד"ה יש לו טלפים פרסותיו כו' אלא לבהמה וחיה טהורה כו' עכ"ל פירושו נראה דלענין הבדלת בהמה וחיה טהורה מהטמאה קמתניא אבל הרמב"ם פירש דלידיעת בהמה מן החיה קמתניא והיינו לענין היתר חלב וכן מוכחת סוגיא דפ' אלו טרפות וכן בתוספות שם: תוס' בד"ה ולכתוב רחמנא קשקשת כו' אימא דטהור בחד מנייהו או בהא כו' עכ"ל והא דלא כתב סנפיר לחוד דלא

מהר"ם

דתוך הזמן כלאחר הזמן וכ"ש לאחר זמן לכ"ע אינה ממאנת צ"ל הא דקאמר רב נחמן בודקין למיאונין היינו לענין דאי לא אשכחן סימנין ממאנת ולא אמרינן חזקה הביאה סימנין ונשרו כדאית ליה לרבא כמ"ש התוס' לעיל דאהני חזקה דרבא לבדקו ולא מצאו שערות וכו' א"כ ש"מ דרב נחמן ל"ל חזקה דרבא: **בא"ד** ועוד דרבא. נמי איכא לאוקמי'ה מלתיה דרב נחמן וכו' היינו תוך הפרק וכו'. וצ"ל דלפי זה ס"ל לרב נחמן דתוך הזמן כלאחר זמן דאי כלפני זמן מאי נפקא מיניה בבדיקה אפי' ימצאו שערות אמרינן שומא נינהו וממאנת שפיר וכ"ת מאי מתורץ בזה כיון דעכ"פ פליג ר"נ ארבא בתוך הזמן דאיהו ס"ל דהוי כלאחר הזמן ורבא פסק לעיל דתוך הזמן כלפני זמן י"ל דעיקר כוונת התוס' לאוקמא חזקה דרבא ככ"ע ולא יחלוק עליו שום אמורא דהלכתא היא מדפריך מינה סתמא דגמרא לעיל אלא לאחר הפרק ל"ל בדיקה והאמר רבא וכו' וכמו שכתב הרא"ש בשם הרי"ף אבל בהא דתוך הזמן כלפני זמן לא חייש אי פליג עליה רב נחמן דהא בלאו הכי פליגי ביה אמוראי טובא לעיל בפרק בנות כותים דף מ"ח ועיין באשר"י שהאריך בזה בשם הרי"ף ותפס תירוץ השני של התוס' לעיקר דרב נחמן מיירי נמי לאחר הזמן ובשלא בעל: **ד"ה** אלא לענין גיסטרא וכו' דהא אפי' שלם כשניקב בכונס משקה טהור עד שייחדנו לאוכלין וכו'. פי' כשהיה מתחלה מיוחד למשקין או כשניקב בכונס משקה טהור עד שייחדנו לאוכלין אבל כשלא היה הכלי מיוחד למשקין אפי' כשניקב עדיין כלי הוא לטומאה עד שינקב כמוציא זית כמו שמביא רש"י: **בא"ד** וא"ת הא דתניא בתוספתא בסוף פרק מחט וטבעת וכו' וחכ"א כל שטהר שעה אחת וכו'. ר"ל וא"כ הכא נמי הואיל וכתיבנא דסבר כלי טהור עד שייחדנו נימא נמי כיון דטהור שעה אחת קודם יחוד אין לו טומאה עולמית: **בא"ד** ואין לומר דכשצריך תיקון וכו'. דברי התוס' דהכא אינם מסודרים דאין קושיא זו תלי בקושיא ותירוץ שלפניו דהא בלא זה היו יכולין להקשות ההיא דתוס' דקתני שפאן וכו' וההיא דכלים תתכו חוליות וכו' אהדדי ועיין בפרק אלו טריפות דשם מסודרים דבריהם יפה: **ע"ב בגמ'** וצריכי דאי אשמועינן גר וכו'. נ"ל דהאי צריכותא לפי פשוטו דקאי אמתני' ליכא לפרושי ככל צריכותא דעלמא משום דבחדא סברא הוי סגי ליה דאי לא תנא אלא חדא מתני' הוה מוקמינן לה אגר משום דראוי לבא בקהל אבל ממזר לא דהא הכא לא שייך לומר דלכתוב ממזר ולא בעי גר דהכא לא שייך למתני בהדיא לא גר ולא ממזר דהא לא תני תנא דמתני' ע"א כלל וצ"ל דהוי כמו תרי שנויי כאילו אמר אי לא תני אלא חדא מתני' הוה מוקמינן לה אגר משום דראוי לבא בקהל אבל ממזר לא או לאידך גיסא דלא הוה מוקמי' לה כ"א אממזר משום דבא מטיפה כשרה אבל גר לא לכך צריכה תרוייהו וק"ל: **בתוס'** ד"ה תנינא חדא זימנא וכו' והשתא א"ש דלא קאמר דההיא דסנהדרין לאתויי חלל וכו'. יש להקשות מאי קאמר דהל"ל דההיא דסנהדרין אתי לאתויי חלל וע"כ צ"ל דר"ל והתיא דהכא אתיא לאתויי ממזר דא"כ תקשי לן תרוייהו ל"ל דלכתוב ממזר דאינו ראוי לבא בקהל ואפ"ה כשר בדיני ממונות כ"ש חלל דמותר לבא בקהל דכשר לדיני ממונות דהשתא ליכא למימר ההיא צריכותא דאמר בגמרא אגר וממזר אי אשמועינן ממזר משום דבא מטיפה כשרה וכו' דחלל הוי יותר טיפה כשרה מממזר ולכאורה היה נראה לפרש כוונת התוס' דר"ל כן דאי אמתני' פריך ה"ל לשנויי דההיא דסנהדרין אתי לאתויי חלל ועיקר הרבותא אתא לאשמועינן דאפי' חלל פסול בדיני נפשות ומתני' דהכא אתי לאתויי ממזר ולאשמועינן דאפי' ממזר כשר בדיני ממונות והשתא לא קשה מידי ולא נצטרך לשום צריכותא דהכ"ג צריך לפרש התוס' בדבור שאחר זה דמקשו וא"ת אמאי לא קאמר לאתויי בעל מום פסול לדיני נפשות וכו' אבל לפי זה לא יתיישב לישנא דתוס' דקאמר בתר הכי וארב יהודה לא מצי לשנויי וכו' דמלישנא דסיפא וכו' משמע אבל כשר לדיני ממונות דלמה להו לתוס' לסיומי הכי דהא לפי זה לא אתי לאשמועינן דחלל כשר בדיני ממונות דכ"ש הוא מממזר אלא לאשמועינן דפסול בדיני נפשות אתי ועוד. י"ל דברי התוס' דר"ל דאי פריך אמתני' ה"ל לשנויי דההיא דסנהדרין אתא לאתויי חלל וההיא דהכא ממזר מאי אסרת דלכתוב הך דהכא לחוד דאפי' ממזר כשר וכ"ש חלל זה אין קושיא כלל דאי לא תני אלא מתני' דהכא. הוה מוקמי' לה דאתא לאתויי חלל אבל ממזר ה"א דפסול אף לדיני ממונות דהא לא שייך למימר דלתני הכא בהדיא ממזר דכשר לדיני ממונות דאין זה משיטת התנא דלא תני אלא כללים כל הראוי לדון וכו' ויש וכו' דומיא דאידך בבא ולכך הוה מוקמינן לה שפיר אחלל אבל השתא דתני ההיא דסנהדרין דאתא לאתויי חלל דכשר ע"כ הך דהכא אתי לאתויי אפי' ממזר דכשר ודוגמת שיטה זו פירשנו שיטת הצריכותא דבגמ' לפי פשוטו דאוקי אמתני' אלא שגם לפי זה לא יתיישב לישנא דתוס' דמסיימי בתר הכי וארב יהודה לא מצי לשנויי דחדא לאתויי חלל וכו' דבלא זה פשיטא דארב יהודה לא מצי לשנויי הכי דהא ע"כ היה צ"ל דבחדא קאמר ר"י בהדיא דאתי לאתויי חלל ובחדא קאמר דאתא לאתויי ממזר והשתא חלל למה לי כיון דאשמועינן דממזר כשר כ"ש חלל אלא שלפי פירוש זה יש ליישב דהוכרחו התוס' לסיים כן דלא תקשה דאדרב יהודה נמי איכא לשנויי הכי דאההיא דסנהדרין קאמר ר"י דאתא לאתויי חלל ואהך דהכא קאמר דאתא לאתויי ממזר והוצרך למימר נמי דההיא דסנהדרין אתי לאתויי חלל דאי לא אתמר מלתיה דרב יהודה כ"א אהך דהכא לחוד לאתויי ממזר הוה פרכינן לר"י גופיה מנא ליה לאוקמא הך דהכא דאתא לאתויי ממזר דלמא לא אתיא אלא לאתויי חלל לכך אשמועינן ר"י בההיא דסנהדרין דאתיא לאתויי חלל א"כ הך דהכא ע"כ אתיא לאתויי דאפי' ממזר כשר לכך מסיימי התוס' דאר"י לא מצי לשנויי הכי משום דא"כ לא נימא כ"א אהך דהכא לחוד דאתיא לאתויי ממזר דאחלל ליכא לאוקמי דפשיטא הוא דחלל שמעינן מסיפא דההיא דסנהדרין בלא מלתיה דר"י הלכך אר"י ליכא לשנויי הכי אלא דבחדא קאמר דאתיא לאתויי גר ובחדא קאמר דאתיא לאתויי ממזר וצריכו תרוייהו כדאיתא בגמ' כנ"ל עיקר וק"ל וצ"ל לפירוש התוס' דהא דמכשיר ר"י גר וממזר לדיני ממונות ואוקי מתניתין דחדא אתיא לאתויי גר וחדא ממזר מסברא דנפשיה קאמר כן דהא מדיוקא דמתני' ליכא למידק כלל דכיון דאמתני' לא שייך לספרך תנינא חדא זמנא כמ"ש התוס' דלא תני הכא הני כללי כ"א אגב אחריני א"כ איכא לאוקמי תרוייהו דלא אתו אלא לאתויי חלל דכשר לדיני ממונות ופסול לדיני נפשות ואע"ג דכבר שמעינן לה מההיא דסנהדרין תנא לה נמי הכא אגב כללי אחריני וק"ל: **ד"ה** לאתויי ממזר וא"ת אמאי לא קאמר לאתויי בעל מום דפסול לדיני נפשות וכו'. ר"ל והתיא דהכא אתי לאתויי דאפי' ממזר כשר לדיני ממונות והשתא אצטריכו תרוייהו וק"ל:

דף נ ע"א בגמ' רבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח וכו' תומרין בלילה וכו' ופרש"י וכי היכי דלענין לילה לא מקיש לענין סומא נמי לא מקיש אפי' לא מקיש ריבים לנגעים ולפי פי' זה אפילו סומא בשתי עיניו כשר לדון לרבנן וכן כתבו התוס' הכא בהדיא דמה"ת לפסול כיון דלא מקשי ריבים לנגעים אבל הרי"ף בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות מפרש שם בע"א ולדידיה סומא בשתי עיניו פסול לדון אפילו לרבנן וגורס בסמוך ההוא סמיא באחת מעיניו דהוה בשבבותיה דרבי יוחנן וכו' ע"ש: **בתוס'** ד"ה כל הכשר לדון וכו' ובירושלמי פוסל אשה לדון וכו'. נ"ל שהספרים שלפנינו חסרים וכצ"ל אית דילפי ועמדו שני האנשים מעל פי שנים עדים ואית דילפי שנים מושארו שני אנשים במחנה מה להלן אנשים ולא נשים אף כאן אנשים ולא נשים הרי למדנו שאין אשה מעידה ומעתה אין אשה דנה וע"כ הוא לשון הירושלמי והכי פי' אית דילפי שאין אשה מעידה מדכתיב ועמדו שני האנשים וכתיב התם על פי שנים עדים מה שנים דהתם איירי בעדים אף שני האנשים איירי בעדים וכתיב האנשים ולא נשים ואית דילפי שנים דכתיב גבי עדים ע"פ שנים עדים וגו' משנים דכתיב וישארו שני אנשים מה להלן אנשים ולא נשים אף שנים דכתיב גבי עדים אנשים ולא נשים ומסיים הירושלמי הרי למדנו שאין אשה מעידה ומעתה שאין דנה ועיקר ראיית התוס' מהא דמסיים בירושלמי בהדיא מעתה שאין אשה דנה א"כ ש"מ בהדיא שהירושלמי ס"ל דאשה פסולה לדון והטעם דירושלמי הוא משום דכיון דפסולה להעיד פסולה לדון מדתנן כל הכשר לדון כשר להעיד וכו' ועיין באשר"י ריש פרק שבועת העדות שמביא שם לשון הירושלמי בסגנון שכתבתי וגם עיין בתוספות ביבמות פרק החולץ דף מ"ה ע"ב ד"ה לא סבלה לנדתה: **ד"ה** ור"מ היא וא"ת וכו' לימא לאתויי אוהב ושונא וכו'. עיין בפירוש המשנה דהרמב"ם שתירץ קושיא זו באופן אחר והנפקא מינה בין שני התירוצים עיין במהרי"ק שורש כ"א: **בא"ד** וא"ת בפרק ח"ה דפריך ולילקו בי תרי וכו' וכ"ת לדון כשר טפי והתנן כל הכשר לדון וכו'. י"ל מאי מקשו התוס' הא כתבו לעיל מזה בסמוך דמתניתין לא אתיא כרבנן שהרי לרבנן סומא בב' עיניו כשר לדון ופסול להעיד א"כ נימא נמי התם לענין תחלתו בפסול וסופו בכשרות לדון כשר ולהעיד פסול וי"ל אפילו לרבנן אע"ג דלענין סומא בב' עינים מכשרו רבנן לדון ולעדות פסלי היינו התם משום דסברא הוא דהדין אינו תלוי בראייה אבל לעדות העיקר תלוי בראייה אבל לענין שאר פסולים אין סברא לחלק בין דין לעדות לכולי עלמא ואדרבה הסברא נותנת דלענין דינא פסול טפי וכדתנן כל הכשר לדון וכו' וק"ל: **ע"ב ד"ה** מחשבת חיים וכו'. נראה דהוקשה לתוס' מאי מייתי גמרא מהכא ראיה דמחשבת חבור לא שמיה מחשבה דשאני הכא דנתנבלה ואינה ראויה תו לאכילה לסתם בני אדם ולא חשב מחיים לאוכלה בנבלות ולכך צריכה מחשבה לאחר שנתנבלה אבל אי לא נתנבלה אלא שנשחטה פשיטא שלא היה צריך לשום מחשבה דאוכל גמור הוא א"כ ה"ה נמי גבי עולשין שזרען לבהמה כיון דלאחר תלישה לא נשתנה לשום גריעותא לעולם אימא לך דמחשבת חבור שמה מחשבה דהא אותה מחשבה לא היתה כ"א לאוכלה אחר תלישה והרי נתלשו ותירצו דהכי מייתי ראיה דס"ל לגמרא דסתם עוף עומד לאכילה ומחיים מסתמא הוי כאילו חשב עליו לאוכלו הלכך אי אמרת בשלמא דכל מחשבה שהיא מחיים אפילו בדבר שלא נשתנה אח"כ לגריעותא לא שמיה מחשבה אתי שפיר גבי עוף אע"ג דהוי מסתמא כאילו חשב עליו מחיים לא אמרינן דירד עליו תורת אוכל מחיים ותו לא פקע מיניה אלא אמרינן כיון דלא חשב עליה מחיים לאוכלה מחיים אלא לאחר שחיטה א"כ אינה מתחלת מחשבתו עד אחר שחיטה והרי מתה ולא באתה לידי שחיטה ולכך לא מקרי אוכל וצריכה מחשבה אחר שנתנבלה אבל אי אמרת מחשבת חיים שמה מחשבה א"כ ירד עלה שם אוכל מחיים א"כ אע"ג שנתנבלה אח"כ לא פקע מינה שם אוכל במה שנתנבלה עד שתפסל מאכילת כלב וא"כ למה תנא במתניתין שצריכה מחשבה לאחר שנתנבלה: **ד"ה** תרנגולת וכו' למ"ד זו"ג אסור. ר"ל וה"נ התרנגולת ע"כ נולדת מהזכר והנקבה והזכר הוא טמא וא"כ התרנגולת באה מאיסור ומהיתר: **בא"ד** ועוד כיון דלא הוי משופות טמאים כו' אין לאסור עד שיהא בו כל ארבעת סימנים וכו'. ר"ל דמבואר הוא במסכת חולין בשמעתא דעופות טמאים ד' ס"א דכ"ד עופות טמאים המפורשים בתורה יש בכל אחד מהם סימני טהרה אחד או שנים ואפ"ה אסורים כיון דבהדיא אסרינהו רחמנא בתורה אבל שאר עופות שאינן מפורשין בתורה אינן אסורים עד שיהא בהם כל סימני טומאה דומיא דנשר שאין בו שום סימן טהרה כלל והאי תרנגולא דאגמא אי איתא דחלק הזכר מהנקבה ע"כ אינו מהנהו עופות טמאים המפורשים בתורה דלא אשכחן בהו כה"ג וא"כ אין לאוסרו עד שיהיו בו כל ארבע סימני טומאה ואין בו שום סימן טהרה וזה דבר שאינו מצוי כדמוכח בההיא שמעתא דחולין דבכל עופות טמאים המצויים יש בהם סימן אחד או ב' של טהרה חוץ ממין הנשר והאי תרנגולת א"א להיות ממין הנשר דבנשר יש בו זכר ונקבה וק"ל: **ד"ה** אלא בכפרים וכו' וא"כ מאי פריך. ר"ל מאי פריך ומי איכא למ"ד דלא בעי מחשבה הא ע"כ לר"י בן נורי לא בעי מחשבה אפילו בכפרים וא"כ ע"כ האי מתני' דפריך מינה דקתני בה בכפרים צריכה מחשבה ע"כ כרבנן אתיא ולא כרבי יוחנן בן נורי ומאי פריך מינה לרבי יוחנן בן נורי ותירץ וי"ל דה"פ ר"ל הא דפריך ומי איכא למ"ד דלא בעי מחשבה ארבנן פריך מי איכא למ"ד דלרבנן לא בעיא מחשבה אפילו בלא נפל לגת וק"ל:

דף נא ע"א בגמ' א"ר אשי הכא בחצר שעלו מאליהן עסקינן וכו'. הא דאצטריך רב אשי לאוקמא בחצר שעלו מאליהן ולא משני בקצרה ה"ק אם היה החצר משמרת פירותיה חייבין וכו' נ"ל משום דאם זרען ולא עלו מאליהן ודאי הן משומרים דאין דרך לזרוע במקום הפקר לכך אצטריך לאוקמא כגון שעלו מאליהם ולכך מחלק התנא שאם החצר משתמרת שחייבים ואם לאו פטורים:[בא"ד] כל מין שחייב וכו'. ר"ל שלענין דינים אשכחן חלוקים רבים בין מעשר לטומאה אלא שביה הן שוין שכל מין שחייב במעשר חייב בפאה: **בתוס'** ד"ה אלא דזרעינהו וכו' והא דתנן בפ"ח דשביעית כל שאינו מיוחד וכו' חישב עליו לאוכל אדם ולאוכל בהמה כצ"ל וחומרי אדם היינו שכל שראוי למאכל אדם שאסור לעשות ממנו קילור ומלוגמא וחומרי בהמה היינו שכל מה שראוי למאכל בהמה אסור לבשלו ולשלקו גם חייב בביעור כשכלה לחיה מן השדה: **ד"ה** מין קתני ש"מ וכו' קאמר אביי דלר"ש שינוי אינו קונה וכו'. ע"ש דצ"ל רבי ישמעאל: **בא"ד** ואביי דסבר דבעלמא אי עביד מהני דריש נמי מתעזוב דיפריש מן העומרים וכו' דלא תימה אי עביד מהני אבל אי בעלמא שינוי קונה לר"ש כמו בגזל אין סברא וכו' כנ"ל לגביה אבל אי בעלמא וכו' דאל"כ לא יתיישבו דברי התוס' על נכון וק"ל: **ע"ב ד"ה** התיאת פרש"י וכו' וי"ל דדוקא בחצר שתמידו לאדם. יש לתמוה מה תירצו נהי דסתמידו לאדם קיימי מ"מ הרי לטעמא עבידי כמו פלפלין ושאר הדברים הנזכרים עמו דהן נמי לאדם קיימי ואפ"ה כיון דלטעמא עבידי נטנו וגמרו דאינן חייבים במעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין וצ"ל דהתוספות רצונם

חכמת שלמה

בד"ה שיעורן ככונס כו' חמש מדות בכלי חרס ניקב כמוציא משקה טהור מלטמא גסטרא ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת ניקב בכונס משקה כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה וא"א כו' דהא ר"ש דפסקינן כותיה לית ליה כו' כצ"ל: **בד"ה** אלא לענין כו' מחט וטבעת שולי סמתאין וקרקעות כו' כצ"ל. וכ"ב לשון גת ומתן: **בד"ה** אם כונס כו' מילף לייפי ומטבילין כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה אם האור כו' להכנים משקה הס"ד: **בד"ה** מטמא כו' בפרק יוצא דופן אין בו כו' הד"א: **בד"ה** ואינו מטמא כו' ואי לאו יתירה היא כו' כצ"ל: **בד"ה** מי שמיוחד כו' דכתיב וכבס בגדיו וגו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה תנינא חדא כו' חייב במעשר כו' ושמעינן כו' בראשית הגז חייב כו' אלא לא פריך אמתניתין כו' כמו שיש ספרים דגרסינן כו' כצ"ל: **בד"ה** חדא לאתויי כו' דכיון דלאמך מישראל כו' ולא כב"ד של גרים ורגיל ר"ת כו' כצ"ל:

דף נ ע"א רש"י בד"ה קולה גויטר"א כו'. כ"ב עיין בריש פרק כלל גדול: **תוס'** בד"ה כל הכשר כו' ודבורה היתה דנה על פי כו' כצ"ל: **בד"ה** כל שחייב כו' בסה"ד ע"י טיבול כצ"ל: **בד"ה** למעוטי תאנה תימה מאי שנא כו' כצ"ל: **בד"ה** שזרען כו' צריכות הכשר שני ק' כיון כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה צריכות מחשבה לאכילה וטוב תטמא כו' כצ"ל: **בד"ה** אף לכלב כו' לא בעי מחשבה הס"ד ואח"כ מ"ה טומאה חמורה: **בד"ה** ונבלת עוף טהור בעי מחשבה כו' הס"ד: **תוס'** בד"ה לא גרסינן כו' בסה"ד ומתכשר בדם שחיטה. כ"ב שנאמר על הארץ תשפכנו כמים:

דף נא ע"א גמ' הכשר מים בעי מאי שנא הכשר כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה נשמרין כו' לאכילת אדם הס"ד: **תוס'** בד"ה אלא דזרעינהו כו' בקורני שבחצר כו' לאוכל אדם ולאוכל בהמה טחנין חומרי בהמה כו' כצ"ל. וכ"ב פי' חומרי אדם שאין עושין ממנו מלוגמא וכה"ג וחומרי בהמה שאסור לשולקן. ר"ש: **ע"ב** גמ' קמי דרב כהנא לא תימא בשבת כו' כצ"ל. וכ"ב נ"ל דלא גרסינן אמר אלא דברי רב אשי הוא וכן משמע הלשון מדלא אמר כי אמריתה כו' ודו"ק וכן נראה פרש"י: **שם** ויש שיש לו שביעית כו' ויש שיש לו סנפיר כו'

שייך בהא יגדיל תורה ויאדיר כנראה מהוספות דפרק אלו טריפות אלא דאיכא למימר דאי לאו קשקשת ה"א סנפיר היינו קשקשת השתא דכתיב קשקשת ע"כ סנפיר היינו סנפיר ומדלא כתיב יחדיו על כרחיך בחדא סגי אי נמי דאצטריך קשקשת למלא חתיכת דג שאין בו סנפיר ויש בו קשקשת דטהור וק"ל :

דף נב תד"ה קידושי טעות הקשה הריב"ן כו' שהרי בתו שבאת למאן כו' דמינה מייתי רב כהנא כו' עכ"ל משום דעובדא דרב כהנא איירי בקידושי קטנות ודאי דאין ראיה מוכרחת לומר דבתו של ר"י נמי בקדושי קטנות איירי דאיכא למימר לרב כהנא אייתי ראיה במכ"ש אם נימא כך בקדושי טעות דאינה ממאנת כ"ש בקדושי קטנות אבל ר"ל דמינה מייתי רב כהנא ראיה מדנמנו וגמרו עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות מזה מוכח דעובדא דבתו של ר"י קטנות היה וק"ל: **ע"ב** גמ' ר"י אומר עד שתקיף העטרה כו' היינו נמי שיעורא דבגרות לר"י בפרק יוצא דופן ובשלא נבעלה קאמר ר"י דממאנת עד בגרות דומיא דעד שירבה השחור לר' יהודה דבנבעלה מודו כ"ע דלא ממאנת משהביאה ב' שערות וק"ל : **תוס'** בד"ה שלש גריסין נמי כו' אתה מיקל לתלות המותר באותן ג' ראיות כו' עכ"ל דהכא כיון דלא ראתה ג' גריסין אין חילוק אם תולין המותר במאכולת אם במגופה כיון דא"א לחלקה לשלשה ראיות :

ח"א דף נב ע"א איוב בספרה חירף ובספרה כו' כל הסוגיא מפורש בב"ב פ"ק :

דף נג גמ' דרבנן סברי בבין השמשות דר' יוסי לילה כו' וה"ה דהמ"ל דהנך רבנן פליגי עם ר"י בן אגרא וסברי נמי כר' יוסי אלא דאית להו דב"ה דר' יוסי מישך שייך בדר' יהודה והא בדקה בדר' יהודה אלא דניחא ליה למימר דהנך רבנן מסתמא היינו ר' יהודה גופיה בר פלוגתיה דר' יוסי בדין ב"ה ולטעמייהו אזלי ומה"ט נמי לא בעי למימר דסב"ע שבדקה בדר' יוסי ולא בדקה בדר' יהודה דרבנן נמי סברי כר' יוסי ואפ"ה לא חיישינן כיון דבדקה בדר' יוסי ור' יהודה בן אגרא סבר דר' יוסי מישך שייך בדר' יהודה והא לא בדקה בדר' יהודה ודו"ק: **תוס'** בד"ה מכלל דר' יהודה בן אגרא כו' ור' סבר חוששת כיון דלא בדקה בדר' יהודה דב"ה דר' יוסי מישך שייך כו' עכ"ל מיהו יש ליישב דא"כ סבר מישך שייך ולא בדקה בכל בין השמשות דר' יהודה ולר' יהודה חוששת כיון דלא בדקה בכולו מ"מ אם בדקה בסופו של ר"י שהוא בין השמשות דר' יוסי אינה חוששת לר' יוסי ולא דמיא להא דאמרינן לקמן כיון דבדקה בדר' יהודה בכולהו ולרבי יהודה אינה חוששת ע"כ לר' יוסי נמי אינה חוששת דמישך שייך ביה וק"ל : **פרש"י** בד"ה בשלמא בלא רבי אי לא פירש רבי לפלוגתייהו בין לעיל כו' עכ"ל היינו למאי דמסיק דר' לפרושי פלוגתייהו אתא לאשמועינן ואי לאו רבי לא הוה ידעינן דמודים לו כו' כפרש"י לעיל: **ע"ב** תוס' בד"ה עלמה וקדשים כו' וא"ת אכתי כתמה חמור מראייתה דבכתמה היא מקולקלת כו' עכ"ל. יראה דפסיקא ליה לרשב"א דבכתם נמי מקולקלת למנינה מיהת מע"ל משום דלמאי דמסיק שהיא מטותה ואינה מתקנה ע"כ דהיינו לענין קלקול למנינה למפרע מע"ל דמחמיר רשב"א דאיטו תולה הכתם בראייה ומקלקלה למנינה למפרע מע"ל דלענין טומאת מע"ל גבי קדשים למאי דקאמר ר"ל דדוקא בבדקה סמוך למציאת הכתם כמו שפירשו התוס' לקמן הא לדידיה רבי מחמיר אם לא בדקה במע"ל מטמא עד עת הבדיקה ולרשב"א איטו מטמא אלא מע"ל ולמפרע ולר' יוחנן נמי בלא בדקה כלל הא ר' מחמיר דמטמאה עד שעת הכיבוס ועוד נראה דסתמא דברייתא קתני בפ"ק דמקולקלת למנינה ולא פליג רשב"א וק"ל : **בד"ה** צריכה הפסק טהרה ס' דאין נראה לומר דלר"י אע"פ שלא בדקה כלל קאמר דכולי האי לא הוה פליג אר"ל עכ"ל אין לפרש דכולי האי לא הוה פליג אר"ל משום דהוה פלוגתא רחוקה הא איכא למימר דר"ל קאמר והוא שבדקה אפי' ביום מע"ל בין הבדיקה למציאת הכתם ומטעם שכתבו כיון דמשעת כיבוס ליכא מע"ל נמי ליכא ור"י פליג וקאמר אע"פ שלא בדקה כלל דהשתא לא הוה פלוגתא רחוקה אלא נוטה לומר דמסתבר לתלמודא דכולי האי אפי' בלא בדקה כלל לא הוה פליג ר' יוחנן אר"ל וק"ל :

דף נד תד"ה תשמש בשיתסר וא"ת כו' ראתה בי"ז תשמש בי"ח ותו כו' רב אשי אמר דאיטו אוסר אלא משום כו' אף בימי נדה מן התורה כו' עכ"ל הוצרכו למימר דלר"י צריכה שימור אף בימי נדה מן התורה דאל"כ לפי פירושם דלקמן לא ה"מ לאוכחי מידי מהך דהכא דזאת אומרת ימי נדה שאינה רואה בהן דעולה לספירת זיבתה דאימא דוקא שימור כי האי דאינה אלא מדרבנן עולה בימי נדה אבל ספירת זיבה דבעי מדאורייתא איטו עולה בהן דדומיא דימי לידה שאינה רואה בהן דעולה אפילו לספירת זיבה דאורייתא קאמר נמי דימי נדה שאינה רואה בהן דעולה אפי' לזיבה דאורייתא ודו"ק: **בד"ה** הני ארביסר כו' והיאך תחזור חלילה מכ"ח לכ"ח דאסור לשמש בז' ימים טהורים של כ"ח שניים כו' עכ"ל בז' טהורים הראשונים מכ"ח שניים אסורה לשמש אבל בז' טהורים שניים וכ"ח שניים מותרת לשמש אלא דאין זה חוזר חלילה ככל הנך דקתני ועוד כיון דבכ"ח שנים אין חוזר חלילה בכ"ח שלישים אסורה לשמש בכל י"ד ימים הטהורים וק"ל : סליק פרק בא סימן

דם הנדה פרק שביעי

ע"ב פד"ה אף מדוה נמי כו' דהא מכח משכב ומושב הוי טומאה לאבן מסמא כו' עכ"ל יראה אף לפי מה שפירשו התוספות לקמן דאיכא אבן מסמא דאיטו מכח משכב ומושב אלא מטעם היסט משא ובהכי איירי אבן מסמא דבמתניתין מדממעטיה מהגושא אותם מ"מ כיון דאף לטומאת משא אבן מסמא לא אתי אלא מוכל המשכב דלא אשכחן מידי דמטמא משכב ומושב ולא מטמא במשא שפיר תקשי להו כיון דאימעוט דמה מטומאת משכב ומושב באבן מסמא ממילא דאימעוט נמי אבן מסמא במשא ודו"ק :

דף נה תד"ה אבן מסמא פ"ה אבן המונחת ע"ג יתידות כו' עכ"ל כך פרש"י בפ' ר"ע וכן דברי התוס' שם : **בא"ד** ובמתני' קתני משא ובתוספתא כו' עכ"ל כל"ל : **גמ'** אבל במשא לא מידי דהוה אשרץ כו' והא דלא קאמר מ"ד אשכבת זרע משום דאיכא ש"ז דמטמא אף במשא דהיינו ש"ז דזב וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה כי אצטריך קרא למשא כו' ומק"ו לא אתי דאין זה טמא בטמא דהכתי כו' עכ"ל מיהו זוב דראייה שלישית א"ש מק"ו דהוי טמא בטמא ולעיל דקאמר זוב מנלן המ"ל דאיירי בסוף דראייה ג' דאתי מק"ו אלא דהאמת קאמר דאף זוב דראייה שניה מטמא מריבויא דזובו טמא וק"ל: **גמ'** ואימא במשא מטמא אדם ובגדים כו' והא דלא אקשינן כדלעיל דאימא במשא לא מ"ד אשרץ וקרא אצטריך למגע דמטמא נמי בגדים משום דלא אשכחן מידי דמטמא במגע אפילו בגדים ובמשא לא יטמא כלל וק"ל: **שם** בטהור במה שביד טהור כו' דאי לאשמועינן בטהור עד שיגע בטהור לחוד ה"ל למכתב והנוגע ברוק הזב וגו' מאי וכי ירוק הזב בטהור במה שביד טהור וכן כתב הרא"ש אך מ"ש הרא"ש בהאי ענינא אהא דקאמר ואימא ה"מ במגע אבל במשא לא פי' ה"מ במגע פר"א נילוף רוק רוק מיבמה קמ"ל אלא במשא מהי תיתי ומשני מידי דהוי אשרץ פי' ה"א כמו שהשרץ מטמא במגע אבל לא במשא אף זהו כן במגע ולא במשא קמ"ל כו' עכ"ל דבר תמוה הבין ולפום חורפיה לא דק דסמעתין לא מתפרשא הכי אלא דאדלעיל קאי דאכתי רוק מנלן למשא דאימא דוקא למגע נפקא לן מבטהור אבל למשא לא מידי דהוה אשרץ דלא מטמא במשא אלא במגע ומשני אר"ל כו' וכה"ג מתפרשה סוגיא דלעיל בסמוך וזה ברור :

דף נו תוס' בד"ה דם היוצא מפיו טהור כו' דאל"ה טמא משום לחלוחי רוק עכ"ל ולרב בההיא דתני מי האף ומשום לחלוחי רוק הא דלא תני נמי דם היוצא מפיו באיטו שותת ומשום

חכמת שלמה

כו' מאי קשקשת דכתיב סנפיר ואפי' כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה קשקשת מלבושים של דג הס"ד : **תוס'** בד"ה כל שטעון כו' דלא תוי סול הס"ד ולפני מערכה הוא דבור אחר : **בא"ד** אבל ציצית כדמסלק כו' כצ"ל :

דף נב ע"א גמ' ובכתה בכיה גדולה. נ"ב נ"ל ונבכה והתוס' בריש יבמות הביאו הגירסא ורבתה בכייה בבית המדרש והיינו כמו שפירשתי : **שם** רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה כו' כצ"ל : **רש"י** ד"ה יש לו טלפים וגם ד"ה ויש שיש לו טלפים שייך לעיל : **בד"ה** והיא מישועת ס' דכי לא נתכסה כו' כצ"ל : **בד"ה** נגלת חיל הס"ד : **ע"ב בד"ה** שתי שערות כו' ובמסכת פרה הס"ד : **בד"ה** ובנגעים שער לבן דקי"ל כו' כצ"ל : **בד"ה** שיהו ניטלות בזוג הס"ד והשאר נמחק . וכ"ב בס"א איטו אלא כך כתוב שיהו ניטלות בזוג וזהו שיעורא והוא עיקר דבודאי כדי לכוף ראשן לעיקרן הוא השיעור רבה וכ"כ כל המחברים : **בד"ה** להחמיר כו' שעורא רבה דכולהו כצ"ל : **תוס'** בד"ה הלכה כו' שתביא שער גדול שבכולן . נ"ב פי' באותן תנאים השנויים כאן אבל פשיטא שהולכת אפי' לא הביאה שערות שוכבות ורבי יהודה גופיה לענין מיאון איירי וכן דעת הרי"ף והרמב"ם והסמ"ג והרא"ש להדיא :

דף נג ע"א רש"י בד"ה בשלא בדקה כו' בשניהם מכלל כו' חיים הא ודאי כו' הד"א : **בד"ה** אי נימא כו' דחיישא מכלל כו' הד"א : **בד"ה** לראייה מרובה ג' גריסין כועודות הס"ד : **בד"ה** לא תהא כו' בטהרות שחרית כו' . נ"ב פי' שהפרישה בטהרה בשחרית אחר שראתה אותו היום וכן פירשו התוס' לקמן בס' בתרא ועיקר : **ע"ב רש"י** בד"ה מישך שייך כו' בשניהם הס"ד: **בד"ה** מטמאה עלמה כרואה כתם כו' הד"א : **תוס'** בד"ה שהוא כו' והאמור מלאה כתם כו' כצ"ל : **בד"ה** צריכה הפסק כו' אבל לא בדקה מונה מן הראייה כו' כצ"ל :

דף נד ע"א גמ' ח' ימים טמאין ות' ימים טהורין כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה אינה משמשת כו' וכן לעולם הס"ד : **בד"ה** ט"ו יום כו' וביום מ"ט כשתראה תהא כו' כצ"ל : **בד"ה** ארבסר הוו קסבר האי דמותיב שסאפה כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה תשמש כו' ראתה בי"ז תשמש בי"ח ותו כו' כצ"ל : **בד"ה** הני ארבסר כו' ז' לספירת נקיים הס"ד ואח"כ מ"ה ולמאי דמשני כו' : **בא"ד** ולר"ת נמי ימי נדה כו' . נ"ב פי' שהיתה נדה גמורה אחר שתי ראיות של זיבה שאין עולין ימי הנדה להיות יום השמירה ליום י' וי"ל כדלעיל אבל לדידן ממ"נ אם היא נדה א"כ כבר שלמו ימי נדה ואם היתה מתחלה זבה א"כ לא נעשית נדה עד שספרה וק"ל :

דם נדה פרק שביעי

ע"ב רש"י בד"ה והניע כו' וממעינות הזב הן כו' כצ"ל : **בד"ה** יבם כו' דהנינן הס"ד : **בד"ה** שאינו מטמא כו' אינו טמא הס"ד : **בד"ה** אבן כו' בביאת אדם כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה אף מדוה כו' אלא אוכלין ומשקין כו' . נ"ב פירוש הכלים שנטמאו באבן מסמא אינן מטמאין אלא אוכלין ומשקים וק"ל :

דף נה ע"א גמ' ומ"ט אמרו טמא גזירה שמא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה אי מה כו' בתורת כהנים אף משא כו' דרבייה קרא והס"ד והד"א : **תוס'** בד"ה אבן מסמא כו' בפ' בנות כותים כצ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה נבלה במגע כו' לא כתיב כבוס וזה אפי' כו' כצ"ל והד"א : **ד"ה** בעלמא לרב נ"ל בשלמא לרב :

דף נו ע"א רש"י בד"ה טומאת רקב כו' משא ואהל ומטמא כו' הד"א : **ע"ב גמ'** מאן דבדק בגומא נמי בדק אי אמרת כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה למפרע כו' טמאות הס"ד : **בד"ה** מפני מה אמרו כו'

מהר"ם

רצונם לומר דכי זרען בחצר רואת ויודע ללקטן עד שלא יתקשו כדלעיל וקודם שיתקשו בעודן רכים ראויין לאכילת אדם בפני עצמן כמות שהן אבל אחר שהן מתקשים אין ראויין לאכלן כמות שהן ולא עבידי אלא לטעמא וק"ל : **ד"ה** ולכתוב רחמנא קשקשת וכו' וי"ל דמקבלה הוה ידעינן וכו'. נ"ל דר"ל דמהאי קרא נמי ידעינן דקודם זה היה להם בקבלה דפי' קשקשת הוא לבוש דאל"כ מנא הוה ידע האומר אותו מקרא דאמר ושריון קשקשים הוא לבוש וכן צדקיהו דעשה לו קרני ברזל ואמר באלה תנגח ארם מנא הוה ידע דנגיחה בקרן אלא ודאי שהיה להם בקבלה דפירושו דנגיחה הוה קרן : **ד"ה** ולבני מערבא וכו' בסופו דאין חייב לסלקן דנפקא לן מלאות וכו'. ר"ל אין חייב לסלקן אלא דנפקא לן מקרא דלאות על ידך דבשבתות וי"ט פטורין מתפילין :

דף נב ע"א בגמ' שאע"פ שבנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת וכו'. משמע דבקדושי טעות נמי שייך לומר ממאנת וכן כתבו התוספות אלא שגמרא ס"ל דה"ה לקדושי קטנות ממאנת אפילו בנה מורכב על כתפה ועיין בתוספות ריש מסכת יבמות : **שם** לא לשתמיט תנא לאשמועינן גומות וכו' פרש"י אי ס"ד גומות אע"פ שאין שערות וכו'. ולפי פירוש רש"י לא יתיישב שפיר הא דמשני אי אשמועינן גומות ה"א עד שיהיו שתי שערות בשני גומות ואי לאו פרש"י הייתי אומר דהקושיא לא קאי ארב מלכיו אלא ארב הונא פריך דאמר שתי שערות שאמרו צריך שיהא בעיקרן גומות דלא לשתמיט שום תנא לאשמועינן דצריך שתי שערות בגומות ועל זה מתיישב שנויים דמשני שפיר אי אשמועינן גומות ה"א שתי שערות בשני גומות וק"ל: **בתוס'** ד"ה קדושי טעות וכו' ואי אתה יכול לומר בחמותו וכו' שמיאנו . פי' משום דכיון דחמותו היה ע"כ כבר ילדה מבעלה הראשון לכך אי אפשר לומר שמיאנה באחיו של יבם שמת : **ע"ב ד"ה** הלכה כדברי כולן להחמיר וכו' והתם פסק ככולהו דאמר התם וכו'. ר"ל דמילי טובא אמר התם רב נחמן משמיה דשמואל ופסיק התם ככולהו אמר ר"נ אמר שמואל דאתניהו התם א"כ בזה נמי דאמר רב נחמן אמר שמואל התם בודקין למיאונין לאפוקי מדרבי יהודה נמי הלכה כמותו ואין הלכה כרבי יהודה דאמר עד שירבה השחור על הלבן :

דף נג ע"א בגמ' בשלמא בלא רבי לא קשיא וכו' ופרש"י בלא רבי אי לא פירש רבי פלוגתייהו בין לעיל בין הכא. ר"ל אי אמר פירושא דלעיל ולא אמר פירושא דהכא לא הוה קשה מידי דה"א דלעיל איירי דבדקה בדרבי יהודה ולא בדקה בדרבי יוסי ולכך חייש לעיל רבי יהודה בן אגרא והכא איירי דבדקה בתרוייהו ולכך קאמר רבי יהודה בן אגרא דלראייה מועטת אינה חוששת וכן להיפך אי אמר רבי פירושא הכא ולא אמר לעיל ה"א דהכא איירי דבדקה בדרבי יהודה ולא בדרבי יוסי ולכך לא חייש רבי יהודה ולעיל איירי דלא בדקה בתרוייהו ולכך חייש אבל השתא לתרי פירושים דרבי לעיל והכא קשה וק"ל : **בתוס'** ד"ה ומה אילו נדה וכו' וי"ל דהתם מיירי דבדקה וכו' והכא בלא בדקה. יש להקשות א"כ מאי קאמר ומה אילו וכו' הא שאני גבי נדה דלא בדקה והכא לפי המסקנא איירי דבדקה עכ"פ בבין השמשות דרבי יהודה אלא שלא בדקה בבין השמשות דרבי יוסי ולכך נימא נמי כיון דבדקה בבין השמשות דרבי יהודה ונמצאת טהורה מוקמינן לה אחזקתה ולא ראתה גם בבין השמשות דרבי יוסי וי"ל דהכא שאני דהא אח"כ מצאה הכתם א"כ ע"כ נטמאת אחר אותה הבדיקה של בין השמשות דר' יהודה ואם כן חיישינן נמי דדילמא מיד לאחר אותה בדיקה בין השמשות דרבי יוסי נטמאת וכן יש ליישב לשנויי בתרא דאע"ג דבנדה איירי שבדקה שחרית ומצאתה טמאה והכא איירי שבדקה עצמה בבין השמשות דרבי יהודה ומצאתה טהורה מ"מ הואיל ומצאת הכתם אח"כ יש לחוש ג"כ שראתה אחר זה בבין השמשות דרבי יוסי לאפוקי לקמן בפרק בתרא דלא מצאתה עצמה טמאה אחר זה לכך מוקמינן לה אחזקתה : **ד"ה** מכלל דרבי יהודה וכו' הוה מצי למפרך הא משמיה דרבי יוסי קאמר . ר"ל וא"כ היאך יסבור רבי יהודה בן אגרא דהיכי דלא בדקה בבין השמשות דרבי יוסי אינה חוששת הא משמיה דרבי יוסי גופיה קאמר למלתיה : **בא"ד** וא"ת ואימא מכלל דרבי יהודה בן אגרא וכו' ורבי סבר חוששת . יש להקשות דמשמע מדברי התוס' דמקשו שגם לפי האמת יתרץ המתרץ כן מדכתבו והשתא לא הוה צריך למימר תרי תנאי וכו' והיאך יכול לתרץ כן לפי האמת הא רבי קאמר ששמע כך מרבי יוסי ואם רבי יסבור שגם שבין השמשות דרבי יהודה ספיקא הוה כיון דסבר דחוששת כיון דלא בדקה בדרבי יהודה א"כ מאי פליגי רבי יהודה ורבי יוסי וי"ל דרבי יוסי סבר דבין השמשות מתחיל משהכסיף העליון וכו' ונמשך עד הלילה והיינו דמסיימי התוס' דבין השמשות דרבי יוסי מישך שייך בדרבי יהודה ולכך קאמר רבי בשמו דהיכא דלא בדקה בתרוייהו בבין השמשות ורבי יהודה סבר דדוקא משהכסיף העליון הוי בין השמשות אבל בין השמשות דרבי יוסי הוי לילה וק"ל : **ע"ב בגמ'** א"ר חסדא ה"ק הרואה יום אחד עשר וכו' ובשביעי לנדתה וכו'. פירוש ואם ראתה בבין השמשות של שביעי לנדתה הוי ספק אי הוה סוף נדה או תחלת זיבה :

דף נד ע"א בתוס' ד"ה הני ארביסר וכו' ולמאי דמשווה הגמרא ימי לידה וימי נדה א"כ לר"ת דפסק וכו' ולפירוש רש"י דימים הראויים לימי נדה אין עולין אין תקנה לנשים בזמן הזה וכו' כנ"ל. להגיה דלספרים שלפנינו שכתוב בהם וה"ה לפרש"י א"א ליישבו וק"ל : **ע"ב בגמ'** עשרה ימים טמאים ועשרה ימים טהורים ימי שמושה כימי זיבתה וכו' כצ"ל ר"ל שאינה משמשת כ"א שלשה ימים בהמשך ימי זיבתה וכן במאה שהרי מק' הטמאים הן שבעה ימי נדה וצ"ג הנותרים מקרי כולהו ימי זיבה ומק' הטהורים הן ז' ימי ספירת וצ"ג הנותרים הם ימי שמושה ודוגמת זה באלף :

דם הנדה פרק שביעי

בתוס' ד"ה אף מדוה וכו' ואור"י דאבן מסמא נפקא לן משום דרשא דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין וכו' ר"ל וכיון דבנדה גופה לא מטמא אבן מסמא כ"א אוכלין ומשקין יכול להיות ג"כ דמדות נמי מטמא באבן מסמא אוכלין ומשקין כנדה עצמה דהא אע"ג דמעטינן מדוה מלטמא משכב ומושב היינו שטומאה חמורה שאין המשכב נעשה אב הטומאה לטמא אדם אבל מ"מ נעשה ראשון לטמא אוכלין ומשקין וא"כ נימא נמי דמדות מטמא באבן מסמא לטמא אוכלין ומשקין :

דף נה ע"א בגמ' אמר רב אדא בר אהבה דומיא דעצם וכו'. האי שנויא קאי נמי אר"ל אע"ג דר"ל יליף לה לעיל מלכל טומאתו צ"ל דדריש נמי דומיא דעצם ואצטריך תרוייהו דלכל טומאתו אצטריך לרבויה אפילו היכי דאפרוך אפרוכי וקרא דאו בעצם אדם אצטריך למעט שינים והשער והצפורן וק"ל : **בתוס'** ד"ה חוץ מן השינים וכו' וקשה תקשה ליה קרא וכו' דאי בעצם וכו'. ר"ל מ"מ צ"ע מכח מה מקשה אר' יוחנן אי מכח האי דדריש אדם דומיא דעצם הא מהאי דרשא לא משתמע מיניה שינים דהא לא קאמר אלא אדם דומיא דעצם דהיינו בשר אבל שינים לא מקרי אדם ולא שייך בהו לומר אדם דומיא דעצם ואי לאו מכח דרשא דאדם דומיא דעצם מקשה אלא משום דס"ד דמקשה דשינים הן בכלל עצם דעצם מקרי א"כ בלא רבי יוחנן תקשה ליה קרא וכו' דוק נ"ל : **ע"ב ד"ה** כי אצטריך קרא לנושא וכו' וי"ל דלא קשה מידי דאין לנו לעשות וכו'. דברי התוס' כפולים ומכופלים ועיקר התי' הוא דזוב גשי"ג דהכא היינו אותו שרואה קודם שנעשה זב אלא שבאותה ראייה דזוב נעשה זב בעל שתי ראיות והדוא שכבת זרע בסוף פ"ב דב"ק הויינו אותו ש"ז שרואה אחר שכבר נעשה זב :

דף נו ע"א בגמ' ונימא מוטב מה זוב שאינו מתעגל וכו'. פי' ואימא לעולם איפוך אנא דרבוייא דזואת אתא לרבויי דם והוציא ספי האמת דמה ראית לרבות מוגלת כל הדומה לרוק ניצא דכל הדומה לזוב אנו מרבינן מוגלת

לחלוהי רוק ומשום דלא פסיקא ליה למתני דאפילו בגגרוין דרך הפה זימנין דאינו מטמא דהיינו בשותת וכן בההיא דס' מסקין כו' בין בכלל הטהורין בין בכלל הטמאין דלא פסיקא ליה למתני דם היוצא מפיו אך קשה אמאי לא תנא בכלל הטהורין דם היוצא מפי האמה ואפשר דהוי בכלל דם מגפתו דאין דם יוצא מפי אמה אלא ע"י חולי הגוף ובמתני' דידן דלא תנא מי האף ורגלים משום דלא חש להאריך כמ"ש התוספות גבי כיחו דהני ניעו דאתי מריבויא וה"ה כל אינך: בפרש"י בד"ה שמתעגל כו' רוק ומי רגלים וש"ז עכ"ל ונ"ל בש"ז אף אם הוא מתעגל ויוצא אינו חוזר ונבלע דאל"כ לפי האמה לטמא ש"ז במשא לכ"ע כמו מי רגלים דהוי דומיא דרוק ובפרק כיצד הרגל אמרינן אפילו למאן דמטמא ש"ז במשא אינו אלא מק"ו דטהור בטהור כו': בד"ה מתניתין ומטמא בין לא בין יבש הכתם כו' עכ"ל כנ"ל: במשנה והלא אינו מטמא אלא עד שעת שיהא יכול להיות לח כנ"ל: ע"ב תוס' בד"ה בודקות חלוקיהן כו' טהור החלוק ואע"פ שהיה בו בודאי כתם וכו' עכ"ל פירוש כגיס דעלמא בודקות חלוקיהם אחר הכיבוס אפילו בודאי כתם דאי אזל ליה ע"י כבוס סתם טובלתו ומ"ה הכא בנמצא בו כתם ולא ידעינן אם היה בו קודם כיבוס אית לן למימר דזה הכתם לא היה בו קודם כיבוס ונתכבס דא"כ הוה מולאת אותו לאחר הכיבוס ולכתם אחר שמא היה בו קודם כיבוס ונתכבס ודאי לית לן למיחש והוצרכו לזה ולא ניחא להו בפשיטות למימר שבודקת אותו ומעבירה עליו ז' סמנים אם נמצא בו כתם דא"כ לא ה"ל למתלי הבדיקה בכיבוס כלל לכך הוצרכו למימר אי דאחר כיבוס בודקה אי אזיל ע"י כיבוס סתם או קודם כיבוס בודקת ותעשה כיבוס גמור וטוב אך צ"ע שכתבו דהא דמסיק דאין חזקתו מתכבס היינו כשהכתם בסיטרא ס' הא בסיטרא לא קמבעיא לן דודאי אין חזקתו מתכבס וא"כ כדפשט ש"מ חזקתו בדוק ה"נ הוה מצי למפשט ש"מ חזקתו מתכבס אי אמר כיבס ולא בדוק באינו משתכח בסיטרא וק"ל: בד"ה אמוראי נינהו כו' מ"נ תקשה ממתני' בסברא כו' עכ"ל דאי נמי דסבר תד אמורא אליבא דר"י אין הלכה כסתם משנה היינו היכא דאיכא תנאי דפליגי אמתני' וק"ל: בד"ה קוברין כו' וא"ת והיאך משתמשין כו' ע"כ פי' דאף מי שאינו כהן נזהר הוא מלטמאות עצמו וכלי שימושו בטומאת מת וק"ל:

דף נז תד"ה ודלמא כהן טמא כו' וטעמא לפי שמוסיף טומאה עליו דבחבורין כו' עכ"ל הכא שהכהן כבר טמא אם הוא הולך אח"כ לבה"ק מוסיף טומאה עליו בחיבורין לטמא את האחר שיהיה אב הטומאה משום דכשהוא עומד על הקבר הרי הוא כנוגע במת ובההיא דנזיר נמי נ"ל בעומד בבה"ק והושיטו לו מתו כו' דאיירי שאינו עומד עתה בבה"ק כשהושיטו לו מתו כו' אלא שכבר עמד בבה"ק ונטמא וכשהושיטו לו מתו אינו עומד שם דהוה שפיר מוסיף טומאה בחיבורין דבעמד בבה"ק והושיטו לו מת ליכא מוסיף טומאה ולישנא דתלמודא דהתם נזיר שהיה עומד בבה"ק כו' ובנוסחת הרא"ש בהג"ה נזיר שהיה עובר בבה"ק כו' משמע כן שכבר עומד וק"ל: בד"ה א"ר יוחנן במהלך כו' וא"ת כי היכי דציון קברות כו' דאוקימנא בכהן עומד כו' עכ"ל אין הלשון מכוון דציון קברות אינו מדאורייתא אלא מדרבנן ולא מוקמינא בכהן עומד שם אלא ההיא דלא קברנו כו' וק"ל: בא"ד וה"ה דנקט ולא אכיל וכגון שידוע לנו שהיא טהורה כו' עכ"ל ולפ"ז ה"ה נמי בלאו כהן דכותי אחר לא הוה מטמא לה: סליק פרק דם הנדה

הרגשה ולאו אדעתה אמאי לא קאמר כיון דמזמן רחוק הוא אימר הרגשת מי רגלים הוה וכן בפ"ק בההיא דהלל אמאי לא נקט כדנקט הכא ודו"ק: בד"ה ובמגעות ובהסיטות הלך כו' ולא מפקידה לפקידה ואפילו ברואה וכל שכן הכא דאין כאן אלא כתם כו' עכ"ל כנ"ל ופי' לדבריהם דבאין כאן כתם קאיירי הכא כפרש"י בהדיא אשה שלא מצאה כתם כו' דבמצאה כתם אפי' בלא רוב ימיה טמאין מטמאה מפקידה לפקידה כדתנן בפ' דלעיל דבכתם מטמא למפרע עד שעת בדיקה או עד שעת כיבוס משום דחזקתו בדוק והשתא קאמרי כיון דאפילו ברואה לא מטמא אלא מעל"ע כ"ש הכא דאינה רואה כיון דאין כתם דאין סברא לחלק בין כו' וק"ל:

דף נח תד"ה מודה שמואל כו' ורב אשי נמי מודה לשמואל היכא דלא הרגישה כו' עכ"ל דהא שמואל קרא קאמר בבשרה עד שתרגיש וה"ק שמואל כיון דלא הרגישה אין לה אלא טומאת כתם מדרבנן והכא בקרקע טהור אף מדרבנן: בד"ה ומי מחזקינן טומאה כו' אבל לענין ממקום למקום שאין רגילות כ"כ אמרי' לקמן בסמוך אפי' בכתמים כו' עכ"ל דההיא דאין שורין בטהרות איירי במקום למקום כפי מה שפירשו התוס' בפ"ק דטומאות וטהרות לפניו ואינו יודע אם נגע לטומאה ואח"כ לטהרות ומדמייתי לה לקמן אמתניתין מוכח דאפי' בכתמים נמי אמרינן הכי ודו"ק: ע"ב בד"ה אין לך כל מטה ומטה הכא לא נקט שדין כו' עכ"ל והא דשינה נמי הלשון דקאמר לדברי אין קן ולדברי חברי אין סוף לדברי המפרש דיש קן מלשון תחלה ניחא דקאמר לדברי אין קן שאין שיעור בתחלת הכתם דאפי' כחרדל אינו תולה ולדברי חברי אין סוף שאין שיעור בסוף ואע"ג דלרבנן אינו תולה אלא עד כתורמוס כדמסיק מ"מ קרי ליה אין סוף כיון דאפי' דביותר מכגרים תולה אפילו בלא הרגשה ודו"ק:

דף נט תד"ה היו בה טיפי דמים כו' דעד כגרים דקתני מיירי שהתחתון עד כגרים כו' מכלל דאי לאו עליון כו' אלמא כגרים כיותר מגרים עכ"ל והיינו כרב הונא אע"ג דעד כגרים דקתני הכא עד ועד בכלל ולקולא ורב הונא קאמר הכא לחומרא והכא לחומרא ע"כ הכא מתפרש לקולא כיון דקאמר תולה בעליון עד כגרים מלמטה למעלה קחשיב כשהתחתון כחצי גרים או בפחות מגרים עד כגרים תולה בעליון ע"כ משום כגרים גופה נקט הכי דתולה בעליון דכל פחות מגרים בלאו עליון תולה בדם מאכולת לכ"ע אבל ליכא למימר דהשתא נמי מלמעלה למטה קחשיב כשהתחתון ג' גריסין או ב' גריסין עד כגרים תולה בעליון דא"כ מאי עד כגרים דקאמר דכ"ש דתולין בפחות מכגרים גם לשון עד כגרים משמע שהגרים הוא החידוש ואדרבה הגרים כ"ש הוא לגבי יותר מכגרים מיהו ק"ק לפי המקשה דכגרים יותר מכגרים ולא תלינן בדם מאכולת ואפ"ה תלינן ליה הגרים בעליון אמאי לא תלינן נמי היותר מגרים בעליון ויש ליישב ודו"ק: בא"ד אבל אם היה העליון כגרים אי לא יהיה התחתון טהור כו' שהרי העליון יש לתלותו בדם מאכולת עכ"ל והיינו כרב חסדא ואע"ג דהשתא נמי עד כגרים דקתני עד ולא עד בכלל ולחומרא ולרב חסדא קאמר דבכתמים להקל אמרי' ע"כ הכא מתפרש לחומרא כיון דבכתם גופיה בהך דמתני' אזלינן לקולא דעד ועד בכלל משום דתלינן כגרים בדם מאכולת הכא אין לתלות התחתון בעליון דאין בעליון אלא כגרים ויש לתלותו בדם מאכולת:

סליק פרק הרואה כתם

הרואה כתם פרק שמיני

ע"ב תוס' בד"ה הרואה כתם ת"ש האשה כו' ולא שייך לשנויי עלייהו ולא הרגשת עד כו' עכ"ל אבל הרגשת מי רגלים ודאי שייכא כפי מה שפירשו התוספות לקמן דבים זמן ארוך יש הרגשת מי רגלים אלא דהמקשה לא אסיק אדעתיה הרגשת מי רגלים בההיא דאשה שעושה צרכיה גם התוספות לא אסקי אכתי מ"ש לקמן דבכתמים יש זמן מרובה להרגשת מי רגלים משא"כ בהך פירכות ודו"ק: בד"ה אימר הרגשת שמש הואי וא"ת אמאי לא נקט הרגשת מי רגלים כו' וי"ל דהכא זמן מועט כו' עכ"ל וכל"ל בההיא דעד שנתון תחת הכר ובההיא על בשרה ספק טמא כו' דאיכא זמן מועט ולית בהו הרגשת מי רגלים אך ק"ק לחד תירוצא דכתבו התוס' לעיל בההיא דשלשה ספיקות דפריך מחלוקת ומשני דמזמן רחוק הוא ואימר

האשה פרק תשיעי

ע"ב תוס' בד"ה מ"ש עומדת כו' וי"ל דהמקשה סבר דאיירי מתני' בשותתת כו' עכ"ל להאי פירושא היה סבר המקשה דאיירי מתני' בשותתת דוקא משום דבמזנקת אפי' בעומדת לא הוי חדא לריעותא דלא הדור מי רגלים כלל למקור במזנקת אבל יושבת בשותתת הוי חדא לריעותא והמתרץ השיב לו דעומדת אפי' מזנקת הוי חדא לריעותא משום דאיכא למימר הדור כו': בפרש"י בד"ה בחד ספיקא מיבעיא כו' לאשמועינן כו' בסיפא ר"מ כו' עכ"ל ר"ל לאשמועינן רבותא דר"מ מטמא אפי' בגונא דסיפא באים ואשה עומדין אבל בסיפא גופא ודאי דלא ה"מ למתני ר"מ ור"ש מטמאין דר"ש מטמא אפי' באים ואשה יושבין ור"מ מטהר אפי' באשה יושבת כמו שכתבו התוספות:

מהר"ם

מוזאת דהיינו כל שאינו מתעגל ויוצא: בתוס' ד"ה מה רוק וכו' מכח רבוייא וכו'. כתבו כן משום דלא תקשה א"כ דכל הדומה לרוק ילפינן מרבויא לטמא א"כ רבויא דוכי ירוק וזאת ל"ל דהא כיחו וניעו ומימי רגליו דומים לרוק ונילף מיניה: בא"ד וצ"ל דאי לאו וכו'. השתא חוזרין התוס' מתירוץ הראשון: ד"ה ונילף מזובו אי זיבה לאו מעין. ר"ל דלאו דפשיטא ליה לגמרא דזוב אינו מתעגל ויוצא ואינו מעין דהא בעיא היא לעיל פרק בנות כותים אלא ה"ק את"ל דזוב לאו מעין הוא ואינו מתעגל אם כן תקשה לן וניקף מזובו ועיין במה שכתבתי לעיל פרק בנות כותים שם: ע"ב ד"ה בודקות חלוקיהן בשעת כבוסיהן וכו'. דברי התוס' תמוהים חדא מה קשה להם שמפרשים כך ועוד מאי מקשו דהא דמסיק דאין חזקתו מתכבס וכו' הא לא קשיא מידי דהא דמסיק דאין חזקתו מתכבס היינו דלא סמכינן על הכביסה מסתמא בלא בדיקה ומשום הכי קאמר נמי בודקות חלוקיהן בשעת כיבוסיהן דאי לאו הכי בודקות ל"ל ומאי מתרצים התוס' היינו כשהכתם בסטרא או בזוית והלא לפי סוגיא דשמעתא דלעיל מינה דקאמר למאי נ"מ דאמר כיבס ולא ברק וכו' א"צ דאשתכח בסטרא וכו' משמע דלמאי דמסיק דאין חזקתו מתכבס אם כן אפילו לא אשתכח הכתם בסטרא אם כיבס ולא בדק טמא למפרע ונ"ל קצת בדוחק דהוקשה להם לתוס' מפני מה אומר שבודקות בשעת כיבוסיהן ולא בזמן אחר כי מה ענין בדיקה לכיבוס לכך פי' שבודקות אחר הכיבוס כדי לטהר החלוק אפילו אם היה עליו מקודם ודאי כתם כי רגיל הוא להתכבס ע"י סתם כיבוס וע"י זה מנהג בנות ישראל לבדוק חלוקיהן בכל כיבוס אף כשאינן יודעות משום כתם מקודם אבל עיקר הבדיקה אינה אלא משום ודאי כתם ולכך מקשו והא דמסיק דאין חזקתו מתכבס. וכו' ר"ל דכיון דס"ל השתא דאזיל ליה הכתם ע"י כיבוס סתם כשמספקא לן אי הוה כתם קודם כבוס או לא הוה לן למתלי להקל ולומר אפילו אי הווה שם כתם ודאי נתכבס כיון דרגיל להיות שמתכבס ע"י כבוס סתם והבדיקה שנוהגות בשעת הכבוס אינו אלא משום ודאי כתם כדלעיל ותירצו היינו כשהכתם בסטרא וכו' וצ"ל דלפי תירוץ הזה כשלא נמצא הכתם בספרא אפי' היכי דאמרה דלא בדקה לא מטמא למפרע דתלינן לקולא דשמא לא היה הכתם קודם כבוס ואת"ל היה מסתמא נתכבס והא דקתני בברייתא ואם לא בדקה הפסידה היינו היכי דנמצא הכתם בסטרא אבל כשנמצא שלא בסטרא אפילו לא בדקה אינה מטמאה למפרע ולא כדקס"ד באיבעיא להו דלעיל ודוחק קצת אבל לפי האי נמי שכתבו התוס' אתי הכל שפיר וגם מתורץ שפיר שתלו הבדיקה בכבוס ובתוס' ישנות כתובים על קלף מצאתי לשון זה בד"ה בודקות חלוקיהן וכו' גם לאחר הכבוס בודקות ולפי גירסא זו יש לפרש קצת בענין אחר ממה שכתבתי ואין להאריך וק"ל:

דף נז ע"א תד"ה ודלמא כהן טמא וכו' ובפרק ג' מינים אמר רב הונא וכו' וטעמא לפי שמוסיף טומאה עליו וכו'. כוונת התוס' בזה שמשום הכי הוא חייב אע"ג דכבר נטמא משום דבנגיעה זו הוא מוסיף טומאה משום דאם נגע בו אדם אחר בעוד שהוא נוגע במת זה עושה אותו אדם אב הטומאה דזהו טומאה בחיבורין דהוה דאורייתא אבל משום הטומאה דכבר נטמא אם נגע אח"כ באדם אחר אינו אלא ראשון וע"ש בתוס' דלפי פרש"י שם אין סוגיא דשמעתא דהתם כן אלא אדרבה טומאה בחיבורין לאו דאורייתא הוא ע"ש: ד"ה ובנה אצלו ציון וכו' הא אמר במ"ק דאין מציינין וכו'. ר"ל וא"כ ע"כ האי ציון דכתיב בקרא לאו משום טומאה הוא וא"כ היכי מפיק מהכא ציון דטומאה: [בא"ד] וי"ל מרמציינין לפי שעה וכו'. ר"ל דציון דקרא הוי משום טומאת משא כדי שלא יגעו במת בעורך בעין ממש מונח על הארץ דעובדי כוכבים אע"ג דלא מטמאים באהל מטמאים מכל מקום במגע ובמשא והיינו ציון לפי שעה ר"ל דאינו צריך רק בעוד ממשות המת על הארץ ואינו נקבר ומינה ילפינן מרמציינין במתי עובדי כוכבים שאין מטמאין באהל משום טומאת מגע ומשא דלפי שעה א"כ ה"ה דיש לציין בקברי ישראל אפילו לאחר שנקבר משום טומאת אהל ולשון התוס' מגומגם: ד"ה אילן המיסך וכו' ואע"ג דספק טומאה ברשות הרבים טהור וכו'. ר"ל וה"נ כל ענף וענף ספק הוא: בא"ד א"נ הענפים המובדלין זה מזה וכו'. ר"ל שאם היו הענפים מובדלין זה מזה ואין באחד מהם פותח טפח שהוא שיעור אהל כגון שהיו מקצתן עולות ומקצתן יורדות לממה ואין עומדין בשוה רואין אותן כאילו הן עומדין בשוה ואם כשהיו עומדים בשוה והיו נוגעין זה בזה היה בהן פותח טפח וגם עתה שהן עולות ויורדות חשובים כאהל ר"ל אותן הענפים שהן קרובים זה לזה אלא שהן עלות ויורדות אבל מ"מ יש גם כן מקומות פנויין שהענפים הן רחוקין זה מזה ואין כל ענפי אילן חשובים כאהל א' אלא מקימות מקומות מופרדין הן ועל זה קאמר שאין הכותי נאמן לומר שאין הטומאה תחת הענפים האלו אלא תחת ענף א' וק"ל ועיין באהלות בפי' רבינו שמשון: ד"ה א"ר יוחנן במהלך ובא על פני כולה וכו' וא"ת כי היכי דציון קברות דמהימן מדאורייתא וכו'. דברי התוס' מועטים בכאן דהא אוקימתא בגמ' דמוקי לה בכהן עומד לא קאי אציון אלא אקברנו שם נפלים אבל נאמנים על הציון דר"ל דבכל מקום דלא ציינו אינהו סומכין עליהם ועבדינן טהרות היינו אפילו בלא כהן עומד שם דאינהו נמי מיזהר זהיר בציון בית הקברות דפתים גדולים כיון דכתיבה בקרא כדאיתא בגמרא והכי הל"ל לתוס' כי היכי דנאמנים לומר שלא קברנו שם וכו' ויש ליישב בדוחק דזה קרו התוספות ג"כ ציון קברות:

הרואה כתם פרק שמיני

ע"ב ד"ה ובמגעות ובהסיטות וכו'. ונראה דקאי אנמצא על חלוקה וקאמר דאם קודם מציאת הכתם רוב ימים טמאים טמא כנ"ל להגיה ובספרים שלפנינו כתוב דאם אחרי מציאת הכתם רוב ימיה וכו' וא"א ליישבו וק"ל:

דף נח ע"א תד"ה ומי מחזקינן טומאה וכו' אבל למניין ממקום למקום שאין רגילות וכו'. השתא קרו התוס' ההוא דאשתכח דמא במשתיתא ממקום למקום רגיל: בא"ד ויש לחלק בין ממקום למקום דהכא להההוא דפ"ק וכו'. הוא ענין בפני עצמו ואינו חוזר למעלה וראוי להגיה ויש לחלוק בוי"ו:

דף נט ע"א בגמ' היו עליה טיפי דמים וכו' תולה עליון עד כגרים כצ"ל והגירסא לפרש"י דאי גרסינן תולה בעליון לא יתיישב לפרש"י אבל לפי' התוס' גרסי' תולה בעליון וכו': בתוס' ד"ה היו בה טיפי דמים וכו' מאי לאו עד כגרים כלמטה בפחות וכו' ולא כלמעלה ביותר וכו' עד וצ"ל דה"פ וכו' אותו שלמטה נתלה בעליון דאמרינן כמו שעליון וכו' תתתון נמי מעלמא ועד כגרים נתלה בו וכו' כנ"ל להגיה:

האשה פרק תשיעי

ע"ב ד"ה מ"ש עומדת וכו' וי"ל דבעומדת שפיר אפשר לזנק והמקשה היה סבור דמתני' איירי בכל ענין וכו'. הא דאצרכו התוס' לפרש דברי המקשה לפי פירושם יותר מלפי' רש"י משום דהשתא דסבירא ליה לתוספות דבעומדת נמי שייך שפיר זינוק אם כן מאי ס"ד דמקשה דפריך יושבת נמי מי רגלים הדור למקור ואייתי דם פשיטא דיתרץ לו דמתני' איירי במזנקת כיון דאפי' בעומדת אפשר לזנק דבשלמא לפרש"י דפי' דבעומדת א"א לזנק י"ל דס"ד דמקשה כיון דבשמרת ע"כ איירי בשותתת דהא אי אפשר לה לזנק ה"ה דיושבת איירי בשותתת דומיא דעומדת לכך פריך שפיר אבל לפי פירוש התוספות קשיא מאי ס"ד דמקשה לכך הוצרכו התוס' לפרש דברי המקשה:

חכמת שלמה

כו' בכבוס הס"ד: מן ד"ה כחדרים עד מתני' נ"ל אחר ד"ה בכל מקום במקום ישראל: תוס' בד"ה וכן הכתם כו' לא גרסינן איבעיא להו דקאי כו' כנ"ל: בד"ה שמא נ"ל ש"מ: בד"ה הבאים מרקם ר"ת גרים רקם כו'. נ"ב פירוש רקם בסמ"ך ולא כמ"ש ויש טועים ואומרים שהחילוק הוא בנקודה ולפירושם לא היה לכם לומר ר"ת גרים וק"ל:

דף נז ע"א תוס' בד"ה בית הפרס כו' מפני הטומאה ובפ"ק דמ"ק תניא כו' כנ"ל: בד"ה ר' יוחנן כו' דמהימן אדאורייתא דאוקימנא בכהן כו' כנ"ל:

הרואה כתם פרק שמיני

ע"ב גמ' היכי דמי אי דארגשה לאחר זמן כו' לא לטולם דארגשה ואימא הרגשה כו' כנ"ל: תוס' בד"ה הרואה כתם כו' וארגשה ולאו אדעתה כו' כנ"ל:

דף נח ע"א גמ' רב אשי אמר שמואל הוא דאמר כר' נחמיה כו' כנ"ל: רש"י בד"ה רב אשי כו' תיובתא לאו קושיא כו' כנ"ל: בד"ה עד היכא כו' לדדין ניהו הס"ד: בד"ה והתניא כו' לא הוי הכי הס"ד: תוס' בד"ה ומי מחזקינן כו' הוה מצי למפרך ויש לחלק כו' כנ"ל: בד"ה למקום חבק בסה"ד מקום חבק כנ"ל: ע"ב גמ' תולה בססמ ועד כתורמוס כו' בעלמא אימא לך לחומרא אמרינן כו' כנ"ל: רש"י בד"ה עד כמה כו' במאכולת הס"ד: בד"ה אמר רב נחמן כו' כתורמוס יכולה כו'. נ"ב תורמוס פרש"י בפרק אין לדין שהוא מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעה קטנה כו':

דף נט ע"א רש"י בד"ה טיפי דמים למטה כלומר קטנים הס"ד: בד"ה כתם ארוך מצטרף לכגרים ועוד כנ"ל והס"ד והד"א: תוס' בד"ה היו בה טיפי דמים למטה וטיפי דמי למעלה תלינן כו' כנ"ל:

האשה פרק תשיעי

ע"ב רש"י בד"ה היא היא כו' באשה לתודה הכא נמי כו' כנ"ל:

גמ'

דף ס תוס' בד"ה טמא וטהור שהלכו כו' ובטמא שלא סיפר כלל נמי לא איירי דאפי' רבי מודה דתולה כדאמר ושוין כו' עכ"ל אבל מפרש"י נראה לפרש דרב חסדא בטמא שלא סיפר כלל נמי איירי והא דקתני דמודה רבי בשומרת יום כראשון היינו טעמא לרב חסדא משום דהוחזקה רואה דמים היום ומעיינה פתוח. בראשון שלה דמהאי טעמא תולה עוברה בשאינה שעברה לפי שבשעה שאינה עוברה הוחזקה יותר בדמים וטעמא דרבי לאו משום קלקול והשתא שפיר מדמה רב חסדא טמא שלא סיפר כלל בב' שבילין לשומרת יום בשני שלה דאינו תולה לרבי כיון דלא הוחזקה רואה היום ורב אדא שפיר קאמר הכא מאי כ"מ דבקלקול תליא מלתא ובשומרת יום בשני שלה איכא קלקול משא"כ בטמא שלא סיפר כלל והסוגיא מתפרשת כפשוטה לפ"ז אבל התוס' מאנו בזה שסמכו עצמן אהא שהקשו לקמן מהך דב' קופות דאמר חולין לתוך חולין נפלו דע"כ טעמא דרבי משום קלקול ובהכי יתיישב אהך דב' קופות דנקטו בתירוצם מלתא אחריתא שכתבו וה"נ אפי' רבי מודה שתולה בנדה גמורה שלא טבלה כלל עכ"ל ולמה שבק מלתא דקתני בברייתא ושוין שתולה כו' אלא דר"ל דלאו בהך מלתא דשוין שתולה כו' דמתניא בברייתא לחוד מודה רבי ומשום חזקת דמים אלא אף בנדה גמורה שאין מעיינה פתוח אלא שלא טבלה נמי מודה רבי וע"כ משום דלא מקלקלה מידי ודו"ק: **בד"ה** כאן למחלוקת כו' דאע"ג דבתרוייהו איתרע חזקה כו' עכ"ל דספק טומאה ברה"ר לא מטהרינן נמי אלא בדאיכא חזקת טהרה כמ"ש התוס' בריש מכילתין גבי והלל כי אמרינן אוקי כו': **בד"ה** מהו לתלות כתם כו' אבל בראשון פשיטא ליה דתולה. כו' ועוד אליביה דרבי נמי ה"ל כו' עכ"ל פי' דאם נימא בראשון פשיטא ליה דתולין לכ"ע אהא קשיא לאו דאליבא דר' נמי ה"ל למבעי כו' דנהי דלרבן שמעון בן גמליאל פשיטא ליה דתולין משום דכיון דהיכא דחזיא מגופה תולין אף בשני שלה מסתבר לכל הפחות בכתם בראשון שלה תולין אבל לר' דבמגופה לא תולין נמי אלא בראשון אמאי פשיטא ליה דבכתם נמי בראשון תולין דהוה ליה למבעי ביה נמי אם לנחותי חדא דרגא כדמבעי ליה לרשב"ג לשני שלה אם נתלין בכתם חדא דרגא משום דלא חזיא מגופה ולא ניחא לאו למימר דלרבן שמעון בן גמליאל פשיטא ליה בראשון דתולין בכתם ולרבי פשיטא ליה דאין תולין בראשון דודאי למאי דמסקי התוס' לרשב"ג אף בראשון מבעי ליה נשמע שפיר מבעייתו של ר' יוחנן דלרבי אין תולין בראשון דהא אף בראשון קמבעיא ליה ועלה קאמר לרבי לא תבעי לך כמ"ש התוס' והיינו משום כיון דרבי מחמיר אף במגופה דאין תולין אלא בראשון פשיטא ליה בכתם לנחותי הך חדא דרגא אבל לרשב"ג דמיקל בגופה קמבעיא ליה שפיר בכתם אפי' לנחותי ביה חדא דרגא אם לאו אבל הא ודאי לא משתמע מבעייתו של ר' יוחנן למימר דלרשב"ג פשיטא ליה דתולין בכתם בראשון שלה ולרבי פשיטא ליה דאין תולין דלא אשכחן בשום דוכתא מפורש דפליגי בראשון ומהיכא פשיטא לן הך פלוגתא בכתם ודו"ק: **בא"ד** מ"מ קשיא הא איכא לשטויי בין לרבי בין לר"ש בן גמליאל בראשון כו' עכ"ל אבל אי בראשון שלה קמבעיא ליה נמי לר"ש בן גמליאל כיון דמ"מ תקשה לרבי יהודה בר לוואי ניחא ליה לשנויי רישא וסיפא לרבי הא בראשון והא בשני ולא בעי למימר הכי לרשב"ג. דא"כ תפשוט מיהא חדא לרשב"ג דמשני שלה אין תולין כדקאמר רבי יהודה בר לוואי וק"ל: **ע"ב** פרש"י בד"ה כאן למפרע כו' ולהבא אינו תולה דמקלקלה ליה ומאי חזית כו' עכ"ל והיינו בשני שלה כמ"ש התוס' לפרש"י דמראשון שלה לא מקלקלה מידי ומראשון שלה תקשי לר' יהודה בר לוואי וק"ק לפירוש זה אמאי שבק רב אשי שנויא דלעיל דהוה ליה למימר הא והא ר' שמעון בן גמליאל ולא קשיא כאן בראשון שלה כאן בשני שלה ודו"ק: **תוס'** בד"ה כאן למפרע ס' קודם שבעלת החלוק הכירה כתמה כו' ע"ל פי' בעלת החלוק שמצאה כתם בחלוק שלה והכא קרי לה בעלת החלוק לפי שעדיין לא הכירה כתמה כשבא הספק בשאלת החלוק ולעיל קרי לה בעלת כתם לפי שכבר הכירה כתמה בחלוקה קודם שנולד הספק וק"ל: **גמ'** ורבי הושעיה אמר אפי' בעלה בחטאת טהרותיה תלויות ולא תקשה ליה מתני' דמשוי לה ודאי טמאה לענין האחרות דבכתמים הקילו וכ"כ הרא"ש ע"ש וק"ל:

דף סא תוס' בד"ה א"ר אמי רישא במשולבות פ"ה ס' עכ"ל כנ"ל: **ע"ב** בד"ה לא ימכרנו לנכרי פרש"י כו' במרדעת נמי בעינן שלא יהא בשרו נוגע כו' עכ"ל דאע"ג דסתמא קתני במתני' מרדעת אין בהן משום כלאים נראה להם לדמוי לכרים וכסתות דאסר נגיעת בשר אבל הרא"ש כתב דבמרדעת שרי עפי נגיעת בשר משום דקשין הן:

ח"א **דף סא ע"א** אשר שכה כיד גדליה כו' וכי גדליה שרגן כו' מלתא באנפי נפשיה הוא ואגב דמייתי רישא דהאי קרא מפרש ליה טלו וקאמר שהיה לו לחוש לעצת יוחנן כו' גם כי יפה עשה שלא קיבל דבריו של יוחנן להרוג את ישמעאל מ"מ לא היה לו לומר ליוחנן שקר אתה דובר אלא היה לו לחוש לעצמו להשמר ממנו שלא יהרגנו וק"ל: **בני** אחיה בר שמחאי כו'. כפרש"י והוא מפורש בקרא ויראו בני האלהים את בנות האדם גו' בני אלהים ממש וע"כ נקראו נפילים שנפלו מן השמים כדאיתא במדרשים [ובתוס'] וק"ל: **עוג** שפלט מדור המבול כו'. שסברת נה"י כדאמרינן בחלק עכ"ל כס"י ולא תלאמיה באגדה חלק אבל בזבחים פ"ב איתא דעוג על ידי התיבה היה שומד ואפשר דהיינו דוקא למ"ד שמבול היה נה"י אבל למ"ד דלא היה מבול בא"י איכא למימר כן סברת נח"י ואפ"ה לדידיה נמי מתו בא"י משום הבלא כדאיתא שם אפשר שוג שהיה גבור וגדול לא הזיק לו הבלא כמ"ש התוספות שם גבי ראם וק"ל: **בתוס'** ד"ה זה עוג שפלט כו' ה"ג נפלט סיחון מדור המבול כו'. פ"ש והוא דחוק דלא לישתמיט תלמודא במסכת זבחים למימר דסיחון נמי נפלט מדור המבול בלידי התיבה כדאמרינן שם בעוג וראם ומשמעתי דאיתא במדרש שזה אחיו בר שמחזאי אכיו של עוג בא בזנות על אשת חם בן נח קודם המבול והיתה הרה ממנו בבואה אל התיבה וילדה בתיבה את סיחון ומזה הטעם כשראה חם שאשתו כבר הרה קיימה עמה בתיבה ודע דבכ"ר איתא למה האריך עוג שנים כל כך אחר המבול עד דורו של משה ח"ל ויגא הפלים גו' אמר הקב"ה חייך שכר פסיעותיך אתה נוטל כו' פ"ש אבל לפי סוגית תלמודינו בגם סיחון האריך שנים כ"כ הוא קשה דליכא ביה האי טעמא ולפי הסוגיא לא תקשי הא דכתיב ויאמר אך נח ואשר אתו בתיבה דיל"ל כיון דניצולו על ידי התיבה כדאמרינן בזבחים בעוג וראם ה"ל כאילו ישנו בתוך התיבה אלא שא"א היה להם ליכנס בתוכה כדאיתא שם והרא"ש מיישב כדמוקים פ"ש ודו"ק:

דף סב תד"ה אמר רב יהודה וכו' ופריך והתניא הבורית והחול ותימה דהתנן חול בפרק המוציא כו' עכ"ל הא דלא פריך התם מההיא דפרק המוציא ודאי דאיכא למימר כמ"ש התוס' גבי הברייתא דהפירכא יותר פשוטה מן הברייתא אבל עיקר תמיהתם לפי האמת דהבורית והחול מיתני' לגבי שבת דהוו שוין בשיעור כמ"ש לקמן ובפרק המוציא תנא ליה שלא כשיעור' דבורית וק"ל: **בד"ה** הטבילו ועשה על כו' ומ"ה פריך מינה לר"ל נבטל אע"ג כו' עכ"ל ולא בעי לשנויי לר"ל דהכא בטל משום דהיכא נמי ס"ם דמשמע דלא הוצרך למתני ה"ז נבע אלא לטהר למפרע משום דאיכא קפידא אבל להבא דליכא שום קפידא דהא לא עבר בלאו ס"ם טהור משום ביטול ודו"ק: **בד"ה** העביר עליו ז' סמנין כו' תימה פשיטא והלא אינו מזכיר במשנתינו לפון במנין כו' עכ"ל פי' אמאי קתני אם עבר בלפון דטמא שהרי אף אם לא עבר גם ע"י לפון נמי טמא כיון דאינו במנין ז' סמנין דבהנהו דוקא אם לא עבר טהור ודו"ק: **בא"ד** ולא נשתנה ע"י ו' סמנין א"ל משום השביעי לא יעבור כו' עכ"ל ובלאו העברת לפון אחריהן לא היה יכול לאשמועינן הך מלתא כיון דאיכא למיקם אמלתא והעביר גם השביעי אחריהן ודאי דלית לן למימר דמשום השביעי לא יעבור אף אם לא נשתנה כלל בששה וק"ל: **בד"ה** שנאן ועבר נראה לר"י דע"י שנאן נבע נמי עובר דאל"ה כו' הא ליכא הכא ס"ם כו' עכ"ל אבל להבא ליכא לטהר נמי מה"ט דכיון דהקפיד והשתא לפניו הועילה מחשבתו ועבר אינו בטל ועוד כיון דהשתא לפניו עבר ליכא למתלי טפי בלבע ולית כאן ס"ם משא"כ למפרע וק"ל: **ע"ב** בד"ה א"ר אבא כו' ולר' אבא תקשי אמאי נקט במתני' ה"ז לבע אפי' דם נדה ודאי טהור כו' עכ"ל דבריהם תמוהים כיון דלרבי אבא לאו בקפידא תליא מלתא היאך יהיה דם נדה ודאי טהור אליביה כדפרכינן ליה מדתני רבי חייא ואמאי הא דם נדה הוא כו' ונראה דטעות נפל בדבריהם וכצ"ל אמאי נקט במתני' ה"ז לבע אפי' דם ודאי טהורה כו' ור"ל דבלאו ה"ז לבע דהוי ס"ם נמי דאפי' דם הוא כשאר כתמים דלא ידעינן מהיכא קאתי נתבטל בבגד למפרע אע"ג דקפיד כמו הכא בשנאן ועבר דליכא ס"ם בתכבוסת שניה ומטהר רבי אבא אע"ג דקפיד והדברים ברורים למבין: **בא"ד** א"נ היה סבר כר"ל דמטמא טומאה בלועה כו' עכ"ל והוצריך למתני ה"ז לבע כתירוצם קמא שכתבו בסמוך לר"ל כיון דרגילות לבא כתם מגופה לא מקלינן כו' ולא דמי לדם תבוסה אבל לתירוצם בתרא שכתבו בסמוך לר"ל א"כ כדי לטהר אפי' למפרע נקט ה"ז לבע היינו ע"כ משום קפידא ואע"ג דר"ל לא מפליג בין קפיד ללא קפיד היינו בדאורייתא אבל בכתמים דרבנן מפליג בין קפיד ללא קפיד ודו"ק: **בד"ה** אם מתכבסת כו' מביא מים במדה כו' ואם היה מראיהן שוה טמא שא"כ גם מן הבגד יצא כו' וא"ת ומה צריך מדה למים הראשונים כו' עכ"ל דבריהם שהומים כאן כיון דלפי התוספתא כמו שפירשוה הכא יטמא אף בלא יצא ממנו רביעית אלא שהיה בו רביעית מתחלה יסייע הדם שמשתייר בבגד לרביעית א"כ אין מקום לקושייתם דלפי דרכם לא יטמא אלא בילא ממנו רביעית וע"ז הקשו וא"ת ומה צריך מדה כו' והתוס' הכא קלרו במה שהיה להאריך: **גמ'** אמר רב פפא כל היכא דאין יכול לגלת ד"ה טהור יכול כו' כ"ה בגמרות ישנות וכצ"ל דבאין יכול לגלת אפילו בהקפיד בפירוש ד"ה טהור כנראה מתוך שמעתין וכמ"ש התוס' לרבי יוחנן ור"ל נמי לא אשכחן דפליג עליה דר"י בהא וק"ל: **תוס'** בד"ה הא יכול לגלת כו'. אפי' בטומאה דאורייתא א"כ בדם תבוסה כו' עכ"ל האי אפי' מוסב אדלעיל כיון דבאינו יכול לגלת כלל טהורה אפי' בטומאה דאורייתא אית לן למימר דאפי' ביכול לגלת ע"י סדחק טהור בטומאה דרבנן וק"ל:

דף סג תד"ה תנא כמה חימוצן כו' וכן בשבת דבן מ' יום לשון איש עכ"ל ל"ע דאין דאייתם א מכרעת דלפום סברא דהשתא כפ"ה דבתרהא דוקא נקט אשה דוקא וזקן דוקא וה"כ ע"כ דליתא להך גירסא בשבת בן מ' יום ואיך שיהיה לפ"ה ספי' דזקן מעלו טפי ושוב פי' במכוסין דדוקא נקט נ"ל שלא חיים לפרש למה שדקדקו התוס' דהני בבי בחדא גוונא קתני להו ודו"ק: **בא"ד** ועוד מילי טובא שהאריך באותה ברייתא יותר מהכא כו' עכ"ל אולי שבגמרות שלהם היה מאריך באותה ברייתא במילי טובא אבל בכל גמרות שלפנינו ליכא התם אלא הך מלתא דבן מ' יום וע"ש: **ע"ב** בד"ה מן המנחה ולמעלה כו'. לכל המוקדם הוא משפה שעות ומחלה ס' עכ"ל וכנ"ל:

חכמת שלמה

דף ס ע"א גמ' תולה טמא. נ"ב פי' שביל: **שם** בתלוי נ"ב פי' אדם: **שם** איכא דאמרי הא וכא רבי. נ"ב מגיה דעלמא משמע שכבר מתרלינן שבריית' ואחר כך פרכינן מינה גופי זה השנויי' לא פריך מידי דהא לרבי פשיטא דאינה תולה בכתם אלא דוקא לתירון קמא הוא דפריך או אליבא דרב אשי וא"כ מדפריך רבי יוחנן ש"מ דאיכא דאמרי ליתא כלל ומהו דעת הגמרא ונ"ע אף שהתוס' דוחקים: **רש"י** בד"ה וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה כו' כנ"ל: **בד"ה** אתמר נמי כו' תלינן שביל טמא בטמא כו' כנ"ל: **בד"ה** טמא וטהור כו' בתלוי לדברי הכל כו' הד"א: **תוס'** בד"ה טמא וטהור כו' לא קרי הפסד כיון דלא סתר כו' כנ"ל: **ע"ב גמ'** אימר שמש עכביה לדם אבל הכא אם איתא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה או לנכרית ונמחק או: **בד"ה** אמבעי כו' לרחוץ הס"ד: **בד"ה** נעלה בחטאת כו' טהרותיו תלויות הס"ד: **בד"ה** נעלה פטור כו' טומאה ודאית הס"ד: **בד"ה** עוברה דמיה כו' וזקנה הס"ד: **תוס'** בד"ה כאן למפרע כו' דמקלקלה לסך ספי כו' כנ"ל: **בד"ה** במטלניות כו' והכא לא פריך פשיטא כו' כנ"ל:

דף סא ע"א רש"י בד"ה ומבעטו לדם כו' דהיירי לעיל בגלים שאבדה כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה אטמרינכו כו' ושמא הרגתם כו' כנ"ל: **בא"ד** ובשאלתות דרב אחאי מפרש כו'. נ"ב אין ראיה מכאן לבגיל ההורג אפי' נפש שבטלו דיני נפשות מ"מ אסור להציל וכן יאבדו כל אויבי ה' וידינו אל תגע בהם אלא להכי שרי לבגיל דספק הוי וספק נפשות להקל ועוד שמעמידים האדם על חזקת כשרותו ואימור בודאי לא הרג ודו"ק: **ע"ב** רש"י בד"ה ובמחט נ"ל במחט: **בא"ד** כל כך הס"ד: **תוס'** בד"ה לא ימכרנו לכותי כו' ורבנן גזרו הסיאו שכר פנעות כו' כנ"ל: **בד"ה** אבל עושה כו' יתכייש החיים כדתניא פ' בתרא כו' שמסירין הכילית ממס' שמתות כו' כנ"ל:

דף סב ע"א גמ' אמר רב יהודה זה אהלא והתניא כו' כנ"ל וכן בתוס': **שם** אלא מאי בורית אהלא כו'. נ"ב פי' כמו לעולם ודוק וכן פי' התוס' בפ' ר"ע (דף נ.): [**שם**] שלוף דוץ. נ"ב עיין בפ' אמר ר"ע דף פ"ב: **רש"י** בד"ה לעיסת גריסין של פול חלוק כו' הד"א: **בד"ה** הוסיפו עליהן לענין שביעית כנ"ל: **בד"ה** הוסיפו תולה לבילין הס"ד: **בד"ה** שהרי כו' בספק דם ועבר כו' הד"א: **בד"ה** כברייתא כו' דתנן פרק המוציא שיעור אחריתא כו' כנ"ל: **ע"ב גמ'** ואף ע"ג דלא נפיק אמר רב פפא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה רביעית דם כו' באהל הס"ד: **בד"ה** דם תבוסה כו' לאחר מיתה וטמא כנ"ל: **תוס'** בד"ה אם מתכבסת כו' שיתנו מים במדה ואם כו' כנ"ל וכן אחר כך מביא מים במדה:

דף סג ע"א בפיסקא וצריך לכסכם ג' פעמים כנ"ל: **רש"י** בד"ה בעי ר' ירמיה כו' לכו תרי הס"ד: **תוס'** בד"ה ניס ולא ניס כו' איכא לפרושי. נ"ב בכאן דחקו לפרש כן אליבא פי' ר"י ספי' ניס ולא ניס כו' בכס"ג אבל בפ"ק דתענית פירשו דלא נהירא האי פירושא מכח הא דע"ש אלא הכל אחד כפרש"י ע"ש: **ע"ב** רש"י בד"ה עם הגז כו' אסורה וגם הגז כו' הד"א:

מהר"ם

דף ס ע"א תד"ה טמא וטהור שהלכו וכו' אלא מיירי בטמא שספר קצת וס"ל לרב חסדא דלרבי אפילו בספרה קצת אינה תולה והא דנקט סופרת ז' שלא טבלה לרבותא דרשב"ג נקטי' דאפ"ה תולה ורב אדא דקאמר מאי נפקא מינה לא קרי הפסד כיון דלא סתר הכל כן נראה לי להגיה והספרים שלפנינו מסורסים וכלל הענין דרב חסדא ס"ל דבספו"ה קצת נמי ס"ל לרבי אינה תולה והא דנקט בברייתא סופרת ז' אלא שעדיין לא טבלה לרבותא דרשב"ג נקטיה ורב אדא ס"ל דדוקא נקט בברייתא סופרת ז' דבהא דוקא ס"ל לרבי דאינה תולה דמפסידה שספרה שסותרת כל תו' שספרה אבל בסופרת במקצת מודה רבי דתולה דלא קרי הפסד כיון דלא סתרא הכל שהרי עדיין לא ספרה כ"א מקצת וסתירה במקצת לא מקרי הפסק ולכך קאמר הכא מאי נפקא מינה: **ע"ב בגמ'** א"ר יהודה והוא שבדקה עצמה וכו' סבר לה כבר פדא וכו' ורבי אושעיא אמר וכו' בשלמא התם וכו' פירוש כל זה מדברי רב יהודה דמפרש דמתניתין איירי דוקא כשבדקה עצמה בשיעור וסת וס"ל תנא דמתניתין כבר פדא הבדקה בשיעור וסת בחזקת ודאי טמאה מחזקינן לה אפילו לטהרות ולכך קתני אמתני' דתלי בה חברתה אבל לרבי אושעיא דס"ל דלא מחזקינן לה לטמאה ודאית לטהרות לא אתיא מתניתין כותיה וטעמא דרבי אושעיא משום דסבירא ליה דבשלמא גבי בעלה אמרינן שמש עכביה לדם וכו' כן הוא המשך הפשט: **ברש"י** ד"ה בעלה באשם תלוי וכו' אלמא כבר פדא הוא דמשני לטהרות טומאה ודאית וכו' ולא כרבי אושעיא וכו' דבשלמא התם גבי בעילה וכו' אבל גבי טהרות אם איתא דהוות דם וכו' כצ"ל והכל דבור אחד: **בתוס'** ד"ה כאן למפרע וכו' ומאי חזית דמקלקלת לה טפי וכו' ויש לפרש לשון הגמרא איפכא וכו' אם שאלה החלוקה קודם שבעלת הכתם הכירה כתמה וכו' כצ"ל: **ד"ה** במטלנית וכו' והכא לא פריך פשיטא וכו' כצ"ל:

דף סא ע"א בגמ' א"ר יוחנן מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו וכו'. פירוש מתשובה שהשיב הקב"ה להצדיק משה רבינו אתה יודע מה בלבו של משה: **בתוס'** ד"ה מעביר עליו ז' סמנים וכו' עד שכיון שהעביר עליו אזיל ליה חזותא ואינו מקפיד עליו יותר אע"פ שניכר אלמא בקפידא תליא מלתא וכו' כצ"ל: **ע"ב** ד"ה לא ימכרנו לעובד כוכבים וכו' כדתניא במסכת כלאים מרדעת החמור וכו' אין בו משום כלאים. פירוש והיינו כשהכלאים ניכרים אבל בגד שאבד בו כלאים לא יעשנו מרדעת לחמור דדלמא ממליך לעשות ממנו בגד כיון שאין הכלאים ניכרים: **בא"ד** א"נ לא חיישינן בעודה מרדעת שיעלנה על כתפו. ר"ל א"נ זהו החילוק בין אבד בו כלאים ובין היכא שהכלאים ניכרים דכשהכלאים ניכרים מותר לעשות ממנה מרדעת לחמור לישב עליה ולהציע תחתיו אבל להעלותה על כתפו אסור כדתנן בהך סיפא התם ולא גזרינן הצעה אטו העלאה הואיל ואין דרכו בהעלאה ולכך מותר לעשות ממנה מרדעת כדי להציעה אבל היכא שאבד בו כלאים אסור לעשות ממנה מרדעת אפילו להציע תחתיו דגזרינן הצעה אטו העלאה אע"פ שאין דרכה בהעלאה כיון שאין הכלאים ניכרים כך הם המשך וקישור דברי התוספות בדבור זה:

גמרא

דף סב ע"א ד"ה אמר רב יהודה זה אהל וכו' ותימה דהתנן חול בפרק המוציא. ר"ל דבפרק ר"ע יהיב לבורית שיעור כדי לכבס בגד קטן וחול תנן בפרק המוציא ששיעורו לענין הוצאת שבת כדי נתינה בכף של סיד וא"כ איך אפשר לומר הבורית זה החול: **בא"ד** וא"ש להאי גירסא בטסקנא וכו'. ר"ל דלגירס' שבכאן דגרים בתחלת הסוגיא א"ר יהודה זה אהלא ובמסקנא נמי מסיק אלא מאי בורית אהלה כדמשני מעיקרא מתחלה ה"ל לומר אלא לעולם מאי בורית אהלא כדאמרן מעיקרא ודקשיא לך והתניא הבורית והאהל תרי גווני אהל כי כך היא סוגית הגמרא: **ד"ה** והתניא הבורית והאהל וכו' הא קאמר רבי יהודה שיעור בנתר ובורית כדי להעביר וכו': **שם** בפרק ר"ע במתניתין והך שיעורא לא שייך וכו'. וא"כ אי הך ברייתא דקתני הבורית והחול לענין שבת מיתני' משמע דלתרווייהו אית להו חדא שיעורא וזה אינו דהא שיעורא דבורית לדבי לא שייך גבי חול ותירצו ומיהו אפשר דרבנן וכו' ר"ל דלעולם לענין שבת מיתניא ואתיא כרבנן ולרבנן אפשר דס"ל דלבורית ולחול הראוי לכביסה הדא שיעורא כדי כביסת בגד קטן כדאיתא התם במתניתין פרק ר"ע ורבי יהודה פליג בבורית וס"ל דשיעוריה כדי להעביר בו את הכתם: **ע"ב** ד"ה רבי חייא מנא ליה וכו'. ויל דבכולם איכא למימר כדאמר אילפא וכו'. ר"ל דכל מה דמתני בברייתא דרבי חייא ורבי אושעיא יש לאותו דין רמז במתניתין ולכך היה משתבח ומתפאר אילפא שהיה יודע כל הרמוזים במשניות הרמוזים על הדינין שבברייתות: **ד"ה** אם מתכבסת וכו' וא"ת ומה צריך מדה למים הראשונים לא היה צריך אלא שיתן מים כמדת שיצא מן הבגד פחות רביעית. רוצה לומר שלאחר הכבוס ימדוד המים שיצאו מן הבגד ויביא מים אחרים כמדתם רק שיהיו פחותים רביעית מהמים שיצאו מן הבגד ויתן רביעית דם לתוך אותן המים האחרים ואח"כ ידמה אותן להמים שיצאו מן הבגד אם ישוו מראיהן:

דף סג ע"א בתוס' ד"ה תנא כמה חמוצן וכו' וי"ל דה"פ דילד דוקא וכו' כצ"ל: **בא"ד** ומיהו תימה אמאי לא טייתי וכו'. ר"ל ומיהו קשיא לן קושיא אחרת ונצטרך ע"כ לתרץ תירוץ אחר ובזה יתורץ נ"כ קושיא ראשונה

דף סד תד"ה ואינה אסורה אלא מי"ח ואילך וא"ת ויאסר נמי יום י"ח כי שינתה כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות הכי בשינתה ליום ט"ז שיאסר נמי יום י"ז לחוש לוסת הדילוג כיון שדלגה חדא זימנא אלא דאולמא להו לאקשויי בשינתה לי"ז שכבר דילגה פעמים וק"ל: **בפרש"י** בד"ה אימא לא תיחוש לה דכי מטיא טבילה אחריתא ותטבול ויגיע יום עשרים לא כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחת רש"י שלפנינו ולפי שאינו מובן לכאורה לפי ענינו הגיהו רבים ויגיע יום עשירי לא כו' וא"ה לומר כן דכיון דשינתה מתחלה ליום עשירי לטבילה דהיינו ביום י"ז לראייה הראשונה הויא טבילה אחריתא ביום י"ח שהרי אינה אלא שומרת יום ואם תראה שוב ליום עשירי לטבילה זו לא הוה מופלג מראייה שלפניה אלא י"ב יום ולא הוו הפלגות ראיותיה שוות ולמה תחוש לו ואם נדחוק לפרש דכי מטיא טבילה אחריתא ותטבול כו' דהייט שתראה אח"כ בימי נדותיה ביום כ"ב שהיתה למודה לראות ותטבול ליום י"ז עיקר חסר מן הספר גם מי הכריחו לכל זה דלא ה"ל לפרושי אלא דכי מטא שוב יום י"ז לראייה ע אימא לא תאסר ועוד כיון דראתה אח"כ בלא הפלגת י"ז ימים הרי נעקרה ראיית יום י"ז דבחדא זימנא מיעקרה וע"כ הנראה לקיים כל ספרי רש"י הישנים אחר שנדקדק במה שפרש"י בסמוך בתוך ימים שראויה כו' דכי הדר מטי יום ט"ו לטבילתה קיימא בימים הראוים כו' דלכאורה אין לכל זה מקום כאן דעפי ה"ל לפרש בפשיטות אהא דשינתה ליום כ"ז דכי הדר מטי יום כ"ז הויא ראויה לנדה ועוד דהא רב פפא גופיה סבר בפ' בנות כותים דיום ט"ו שהוא יום כ"ב מיום כ"ב מנינן ליה וה"ל בימי זיבה מיום כ"ז ומיהו הך דהכא ודאי דלא תפשוט מדהתם דלא דמיא דהתם מוכיח רב פפא נוהך מתני' אשה שכבר ראתה ג"פ בימי זיבה ולא קבעה וסת לשמואל דלמיחש מיהת בעיא דניחוש לה והכא הוסיף רב פפא למימר דאפי' בחדא זימנא ובימי זיבה בעי דניחוש ועוד מדקדק במה שפי' אבל היכא דקאי בימי זיבתה כגון שהיתה למודה לראות ליום ט"ז לטבילתה והקדימה וראתה בתוך ימי הזוב כגון ליום עשירי כו' דלכאורה אין צורך במה שפי' שהיתה למודה כו' אלא דה"ל לפרש בפשיטות טפי אבל היכא דקאי בימי זיבתה שראתה מתחלה ושוב ראתה ביום עשירי לטבילתה דהוה בימי זוב אבל הנראה בכל זה פרש"י דלרב פפא אע"ג דסבר בפ' בנות כותים דכ"ב מכ"ב מנינן לה לחוש לוסת הראייה הראשונה קאמר הכא דניחוש נמי לשינוי ראייתה שהיתה חדא זימנא בכ"ז ובתרתי אשמועינן דניחוש לשינוי ראייתה חדא שמא תראה עוד בכ"ז וחוששת לאותו דילוג וגם ניחוש לה שמא תקבע וסתה הראשון שהיה מכ"ב לכ"ב מראייה זו שהיה בכ"ז ואהך חששא שמא תקבע וסתה הראשונה שהיה מכ"ב לכ"ב מראייה זו קאמר אי מהתם ה"א בימי נדותה דשינוי ראייתה היה בימי נדותה בכ"ז מראייה ראשונה וכי הדר מטי נמי ההוא יום כ"ב מראיית כ"ז ה"ל בימים הראוים לנדה ושתי הראיות בין ראיית כ"ז שבתחלה ובין ראייה כ"ב שאחר ראיית כ"ז הם בימי נדה ולהכי חוששת לו שתקבע וסת הראשונה מיום ראיית השינוי אבל היתה למודה לראות ליום כ"ב ושינתה ליום י"ז דה"ל שינוי ראייתה בימי זיבה אימא דכי תטבול ביום י"ח שמשמרת יום כנגד יום י"ז ויגיע אח"כ עשרים יום מטבילה ע דה"ל כ"ב יום מראיית השינוי שהיה ביום י"ז ואימא לא תחוש לו שתקבע ממנו וסת הראשונה שהיה מכ"ב לכ"ב קמ"ל וה"ה דה"מ לפרש הכי אחששת ראיית הדילוג דגם בימי זיבה חוששת לו אלא חדא מתרתי דחוששת דקאמר רב פפא נקט והו לא מידי:

סליק פרק האשה

תינוקת פרק עשירי

ע"ב תוס' בד"ה על גבי טולס ורואה כו' לספרים דגרסי הכי על גבי כליס ורואה כו' עכ"ל הא ודאי דאין חילוק אי גרסי ע"ג טולס או ע"ג כליס דבין הכי ובין הכי משמע אף על גבי כליס דרכין הן רואה כפי' הערוך בערך נוחר אבל משום שיש ספרים דל"ג הך בבא דרואה כלל אלא הך בבא דאיט רואה וכ"ה בגמרות ישנות לכך כתבו דאי גרסי הך בבא דרואה ליכא לפרושי בידוע כו' וק"ל: **בד"ה** שאני שמואל כו' אינה ביאה גמורה שתתעבר כו' עכ"ל והך דהכא בבעל ביאה ראשונה ודאי דלא תתעבר בו מ"מ איירי בביאה גמורה שהיתה ראויה להתעבר ממנה:

ח"א **דף סד ע"ב** דור קטוע כו'. מפורש פ"ק דכתובות:

דף סה תד"ה אלא דיהיב לה כו' כדמסיק לקמן מי סברת כו' וע"כ אי הראשונה שבקטנות רחוקה מן השניה ו' חדשים כו' עכ"ל ה"מ להוכיח כן בפשיטות ממאי דמסיק א' בימי קטנות וג' בימי נערות וכל תרי ירחי חדא עונה דע"כ הראשונה מן השני' ו' חדשים אלא דניחא להו לאוכחי הכי מהך מלתא גופא דכל תלתא ירחי עונה א' ודו"ק: **בא"ד** וכן כדס"ד דמעיקרא כו' שוה בזה הענין ג' חדשים בקטנות כו' עכ"ל ור"ל דשוה בזה הענין אבל אינו שוה ממש אלא דבזה הוא שוה דהעונות אינן סמוכות מיהו הפסקות העונות אינן שוות דלפי דרך שני שכתבו התוספות או ראשונה בסוף קטנות כו' ורביעית ו' חדשים בבגרות ה"ל הפסקות אינן שוות הרביעית רחוקה ו' חדשים מהשלישית וכל השאר ג' ג' ומהרש"ל הגיה בסוף הדבור ורביעית ג' חדשים בבגרות ואין לכוון דבריו דא"כ לא יהיו מתוך י"ב חודש אלא מתוך ט' חדשים שהראשונה היה בסוף קטנות דהייט בתחילת נערות לפי דרך הב' שכתבו התוספות ואולי לפי הגהתו הגיה או במקום או או ראשונה בסוף קטנות כו' ג"ז דחוק ודו"ק: **בד"ה** הדפין כו' לא הוצרך לשנות בר כי פשיטא שמכר את הכד כו' עכ"ל כל"ל וע"ש בתוס': **ע"ב** בד"ה היינו ת"ק ואם תאמר טובא כו' ומשני א"ב חרפי ואפלי כלומר אשתקד הוו אפלי ועכשיו חרפי עכ"ל ולפי זה חרפי ואפלי חדא א"ב הוא שלא כפרש"י דתרי א"ב הוו דחרפי ואפלי אשנה דהשתא קאי אלא דאפלי אשנה דאשתקד וחרפי אדהשתא ורשב"ג מיקל וה"ה דהוה מצי לפרושי בהיפך חרפי אשנה דאשתקד ואפלי אדהשתא ורשב"ג מחמיר אבל יש לדקדק למה דקדקו לפרש כן לתירוצם קמא דוקא ולתירוצם בתרא הניחו פרש"י דתרתי א"ב הוא וי"ל דלתירוצם קמא ניחא להו לפרש דחרפי ואפלי א"ב חד הוא דהשתא פליגי בזמן מופלג טפי אבל לתירוצם בתרא ניחא [להו] אדרבה דלא פליגי בזמן מופלג כ"כ דא"כ אפשר דכלו ימי בגיר כיון דאפלי דאשתקד וחרפי דהשתא סמוכים ביותר ואף זמן הבגיר לא סגי להשלים י"ב חודש דמה"ט קאמרינן לת"ק דעם זמן שהיין בו הוא אבל באפלי לחוד או בחרפי לחוד דלא הוה זמן מופלג ניחא טפי דבזמן מועט כזה לא כלה עדיין הבגיר ודו"ק: **בד"ה** וכולן שופעות ובאות כו' ואפילו לרב דאמר לא הפסידה לילות מ"מ כו' הלכך צריכה לבדוק אולי נתנה כו' עכ"ל מ"מ הלכך צריכה לבדוק כו' לא קאי אסמוך לו אדרב אלא אלוי דאמר ד' עונות והוי היום אחר זמן תלייתה כמו מתוך ד' לילות לאחר ד' לילות אבל לרב אין חילוק בין יום ובין לילה דכולה בתוך זמן תלייתה הוו דעד מוצ"ש תנן דאל"כ מאי פריך ולרב ל"ל למתני ארבע לילות הא לרב נמי אצטריך למתני ארבע לילות לאשמועינן דה"ל בדיקה בתוכן משא"כ ביום אלא ע"כ דלרב אין חילוק בין ימים ובין לילות ולא הביאו כאן דברי רב אלא לראייה דע"כ מודי דאם נשתנו שהיא עמהם כדאמרינן בסוף פרק קמא לאפוקי מפרש"י: **פרש"י** בד"ה מתוך ד' לילות ללא ראתה כו' אלא דבודקת אם נשתנו כו' עכ"ל לפרש"י נמי הך רישא אתיא אפי' כרבנן דבלאחר זמן תלייתה כי הכא מודו דבשופעת צריכה לבדוק אם נשתנו דלר"מ מאי איריא בלאחר זמן תלייתה דצריכה בדיקה הא בתוך זמן תלייתה נמי כדקתני ר"מ מחמיר כדברי בית שמאי והתוס' שכתבו ודלא כפרש"י שפירש אפילו נשתנו מכמות שהיו מראה דמים טהורה לרבנן עכ"ל היינו בתוך זמן תלייתה כמ"ש לקמן גבי ושאר ראיות כו' דלבית הלל טהורים ואפילו נשתנו:

ח"א **דף סה ע"ב** כיון שנתקו פניו וכו' נתמעטו תזונותיו קשים לבא והיינו משום דבנערותו יכול להרוית כדאמרינן לקמן בפרק התינוקת מה יעשה אדם ויתעשר ירבה בסחורה וזה א"א לאדם בזקנותו ואשמועינן דיראה אדם להשאיר לו ממון להסתפק ממנו בזקנותו ואל יתן כל נכסיו לבניו בחייו כדאמרינן בפרק איזהו נשך קונה לו אדון לעצמו זה הנותן כל נכסיו לבניו בחייו וק"ל:

דף סו גמ' סבר ליה מר למכתב כתובה לארבעה יום כו' מפירוש מהרש"ל דהייטו ליום ד' שהבתולה נשאת ליום ד' וכפירושו איכא במרדכי ע"ש אבל מפרש"י שכתב איעכוב שבעה יומי בתר יומא שנתפייסה לינשא עכ"ל אין נראה לפרש כן כיון דנפר דיום ד' בשבוע אחרונה הוה ליה יום ז' מיום רביעי זה ולא מיום שנתפייסה ונראה לפירושו דנפר עד ארבע לאו הייט ליום רביעי בשבוע שהבתולה נשאת: **ע"ב** תוס' בד"ה כל הראוי לבילה כו' וגבי ערל וטמא כו' ולא מעכבין ואמאי הא לא מצי ממיך ובפרק כו' שחיטה דאורייתא דהא רבינהו קרא כו' בהבאת קרבן מיירי ואע"ג דלא טהרה כו' עכ"ל כל"ל ובתוס' שלפנינו יש בהם ערבוב דברים ועיין בתוס' ר"פ כסוי הדם ופ' מצות חליצה: **בד"ה** אם סמוך לחפיפה כו' ומדלא קאמר לא תחוף ראשה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה לי מה צריך למידק כן למה איט דייק כפשוטו מדקאמר משרו מזיא אלמא דבמקום שער הראש איירי כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש והתימהו תמוה דאף אם קאמר משרו מזיא ובמקום שער הראש איירי דבעי שם חמין מי יימר לן דלא בעי נמי חפיפה מיהת בלונן בכל הגוף שלא במקום שער ולהכי הוצרכו לדייק דאי הוה שייך חפיפה בכל הגוף לא ה"ל למימר הכא סתמא לא תחוף דמשמע בכל הגוף אלא דה"ל לפרש לא תחוף ראשה ומדלא קאמר הכי ש"מ דחפיפה לא שייכא אלא בראש ולכך נקט סתמא לא תחוף והתוס' דפרק קמא דחולין ואשר"י שקלו דבריהם סמכו אהך הוכחה כי הוא פשוטא

מהר"ם

ראשונה: **ע"ב** ד"ה זו דברי רשב"ג וכו' לכאורה משמע זו ולא ס"ל מדלא קאמר אבל רבי אומר וכו'. ר"ל מדקרי ליה לרבי בלשון חכמים ולא קאמר אבל רבי אומר משמע דס"ל הלכתא כרבי ולא כרשב"ג:

דף סד ע"א ברש"י ד"ה ה"מ היכי דקאי אותו יום וכו' בתוך ימים שראויה להיות בהם נדה וכו' דכי הדר מטי יום ט"ו לטבילה וכו' ונכנסו ארבע ימים בימים הראוים לנדות וכו'. רש"י קיצר כאן במקום שהיה לו להאריך שהעיקר שהיה צריך לפרש הוא האי דחוששת כשמגיע אותו יום ששינתה לראות בו דהיינו יום כ' לטבילתה שהוא כ"ז לראייתה וצ"ל דיום כ' נמי קרוי בתוך נדתה אע"ג דכבר שלמו הי"א יום של זיבה וגם הו' ימים שראויה להיות בהם נדה ונכנסה ב' ימים לאחר הו' לא מקרו אותן ימים ימי זיבה הואיל ולא ראתה באותן ז' ימים שעברו דאין ימי זיבה אלא אחר ימי נדה וכל זמן שתראה אח"כ תחלת נדה היא שהרי מתחלה נמי כששינתה וראתה ליום עשרים מטבילתה היתה נחשבת תחלת נדה ולכך אתי שפיר נ"ב כשמגיע אח"כ יום ט"ז ויום כ' חוששת לשניהם: **בא"ד** היכי דקאי בתוך ימי זיבתה אימא לא תיחוש וכו' ותטביל ויגיע יום עשירי לא תאסר לשמש וכו' כצ"ל להגיה ומ"מ דברי רש"י צריכין עיון דהא כששינתה והקדימה וראתה ביום עשירי אינה תחלת נדה כ"א שומרת יום כנגד יום ולר"ל אפילו שימור אינה צריכה כדאיתא בסוף פ' התינוקת לקמן א"כ כשתטבול עתה ויגיע אחר כך יום עשירי לא קיימא בתוך י"א לזיבה דהא אין ימי זיבה בלא תחלת נדה רק אותה ראייה יהיה תחלת נדה ולא שייך לומר עליה דכל י"א יום היא בחזקת טהרה וצריך לפרש דר"ל שהקדימה ראייתה ליום עשירי ושמרה יום כנגד יום וטבלה ואח"כ כשלמו י"א ימי זיבה והתחילה למנות ימי נדה ראתה ביום שהיתה למודה לראות ונעשית תחלת נדה וטבלה אחר ז' כשיגיע יום עשירי לטבילתה אסורה לשמש משום דחוששת לחדא זימנא שראתה פעם אחת ביום עשירי ולכך חוששת גם כן עתה שמא תחזור ותראה ותהיה שומרת יום כנגד יום כמו בפעם ראשון ואע"ג שיום העשירי הוא בתוך י"א של ימי זיבה וה"א דלא תיחוש קמ"ל רב פפא דחוששת דוק נ"ל: **בתוס'** ד"ה אתמר ראתה ס"ז וכו' אבל ראתה בג' חדשים או בב' לחדש או בא' וכו'. ר"ל שראתה ג' חדשים רצופים בכל חדש באחד לחדש או בב' לחדש: **בא"ד** ותימה למה פירש כן דא"כ כששאלה הגמרא לימא בדרבי ורשב"ג קמפלגי וכו'. ר"ל דלפי פי' ר"ח לפי סברת המקשה לא בראייה ראשונה לחוד הוא דפליגי אלא גם בכל ג' ראיות של הג' חדשים הראשונים דהא אי רב כרבי ס"ל א"צ כ"א לב' דלוגים דהיינו ששה חדשים לפירוש רבינו חננאל ולשמואל צריכא ט' חדשים לג' דלוגים וק"ל:

ד"ה ואינה אסורה אלא מי"ח ואילך וא"ת ויאסר נמי יום י"ח וכו'. ר"ל מיד כששינתה ליום י"ז א"כ אנו רואין שדלגה מי"ז לי"ז א"כ כשיגיע בחדש שאחר זה יום י"ח תהא אסורה לשמש משום דחיישינן שמא תדלוג ליום י"ח כמו שדילגה פעם אחת כבר ליום י"ז כדין כל שינוי וסת דחיישינן בחדא זימנא וק"ל:

חכמת שלמה

דף סד ע"א גמ' עד שתקבענה ג"פ כו' מהו דתימא כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה היתה למודה כו' עוד תאסר חזרה כו' הד"א: **בד"ה** למודה שאני כו' והיכי הוה מלינן כו' כצ"ל: **בד"ה** ה"מ כו' בו בתוך ימים כו' הד"א:

תינוקת פרק עשירי

ע"ב גמ' מתנין לילה הראשון וה"מ שלא כו' כצ"ל:

דף סה ע"א גמ' והשאר משלימין לד' לילות כו' מי סברת כל תלת כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה אינן אלא כו' דקטנות הס"ד: **תוס'** בד"ה אלא דיהיב כו' בס"ע ורביעי ג' חדשים בבגרות כו' כצ"ל: **בד"ה** הדפין והלולבים כו' בריאתא שלה וליכא טעמא כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' והא"ח שאני כתובה כו' כצ"ל: שם דם נדה סבא מן המקור כו'. נ"ב זהו כמו טעם ודו"ק: **רש"י** בד"ה והעקלים כו' שקוטרין את התפוח כו' כצ"ל: **בד"ה** שאני כתובה כו' לדקדק בכל ולהתמה הלכך כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה וכולן כו' הלכך צריכה לבדוק כו': **בא"ד** כ"ש וכ"ה דמתני' מחמירים ודוקא כו' לראות ובלילה לתינוקת כו' כצ"ל:

דף סו ע"א גמ' תולה בוסתה ואם היה כו' כצ"ל: שם למכתב כתובה ליום ארבעה כו' כצ"ל. וכ"ב יום ארבעה הוא יום רביעי שהבתולה נשאת ליום רביעי נפר עד ארבעה אחרינא פי' עד יום ד' הבא בשבוע אחרת ונוסח זה כמדומה שאינו מתוקן לפי כל הפירושים שהביא הרא"ש: **רש"י** בד"ה ותנשא לאחר כו' שוות הס"ד: **בד"ה** הוא נ"ל הוי שנדאת כו': **ע"ב תוס'** בד"ה כל הראוי לבילה כו' אע"ג דפרים בהדיא בכלי אחד כו' כצ"ל: **בד"ה** אם סמוך כו' מדלא קאמר לא תחוף כו'. נ"ב ותימה לי מאי צריך למידק כן למה אינו דייק כפשוטו מדקאמר משרי מזיא אלמא דבמקום שער הראש איירי וכן דייק האשר"י מזמנו וכן אי' בפ"ק דחולין ואדרבה מן דיוק זה ירא סייעתא לרש"י קצת דבגוף נמי איירי בכ"מ שיש בו שער וצ"ל שמוסיף זה דלא תקשי ליה מאחר שלא תחוף אלא בחמין לא איירי אלא בראש ולא בגוף א"כ למה אמרינן שתסא אשה מדיחה בית קמטיה ע"כ פי' דלאו דוקא בראש לחוד קאמר אלא כל מקום שיש בו שער קאמר דשייך ביה חפיפה וכית השחי ובית הערוה נמי בכלל וכן פירש הרי"ן להדיא:

רש"י

תינוקת פרק עשירי

דף סה ע"ב תד"ה היינו ת"ק וכו' וי"ל דסבירא ליה דת"ק לא מחמיר טפי מי"ב חדשי לבנה וכו' ומשני איכא בינייהו חרפי ואפלי כלומר אשתקד הוי אפלי וכו'. הא דהוצרכו התוס' לפרש כן ולא פי' כפרש"י משום דלפי פירושם זה לא אתי שפיר פי' רש"י שפירש חרפי ואפלי לרשב"ג פעמים שהן יותר מי"ב חדש וכו' והתוס' כתבו השתא דהמקשה ס"ל דת"ק לא מחמיר טפי מי"ב חדשי לבנה וע"כ טעמא הוא משום דס"ל דאין סברא לומר דשום תנא יחמיר יותר מי"ב חדשי לבנה ולפרש"י לרבנן שמעון פעמים שהן יותר מי"ב חדש לכך הוכרחו התוס' לפרש חרפי ואפלי בענין אחר וק"ל:

דף סו ע"א בגמ' התקין רבי וכו' ראתה יום אחד תשב ששה ימים והוא וכו' ששה והן. פי' הששה צריכין להיות טהורין דאל"כ איכא למיחש בכל פעם שיום אחרון של ראייה הוא תחלת נדה והראשונים היו סוף ימי זיבה לכן צריכין להיות כל הששה ימים טהורים וק"ל: **שם** אמר ליה סבר ליה מר למכתב כתובה לארבע יום וכו'. עיין באשר"י ולפי הפירושים שם מבואר דר"ל דרבי חנינא א"ל לרבינא ורב חנינא היה מחלק בין גדולה ובין קטנה והוה סובר דקטנה אין צריכה לישב ז' נקיים דאי הוה איפכא לא היו יכולין אותן המפרשים להביא מינה ראיה דאין צריכין הפסק טהרה ובדיקת וק"ל כשתעיין שם ואפשר דמפרשי הכי דרב חנינא א"ל לרבינא משום דלישנא דמכתב כתובה לא שייך לומר כ"א באבי התתן לא באבי הכלה וק"ל ועכ"פ הגירסא שלפנינו שכתוב א"ל סבר מר למכתב כתובה לד' יום א"ל אין כי מטא וכו' לא מתישבא דכיון דלא היה בדעת רבינא למכתב כתובה עד ז' ימים למה א"ל אין: **ברש"י** ד"ה לפי שאין כל האצבעות שוות וכו' ומוטב שתתגרש ותתקן ולא תבא לידי כרת ע"כ. צ"ל דס"ל דאע"פ שתבדוק ולא תמצא דם בראש המכחול באולי לא תבדוק יפה והיא תסמוך על הבדיקה ותשמש ותבא לידי כרת לכך מוטב שתתגרש ותתקן בלא בדיקה: **בתוס'** ד"ה ותבדוק עצמה בביאה שלישית וכו' וה"ה דה"מ למפרך לפי פירושו דנם לשני לא תשתרי וכו'. ר"ל ואם תקשה על פרש"י אמאי פריך גמרא ותבדוק עצמה מביאה שלישית ואילך ולא תתגרש ואמאי לא פריך נמי ותהא אסורה לשני ולא לשתרי ליה בלא בדיקה אין זו קושיא דאיכא למימר לפי פירושו דה"ה דה"מ למפרך וכו': **בא"ד** ור"ת מתיר לראשון וכו'. פי' ונמרא לא פריך כלל אראשון דפשיטא ליה דאם רוצה לבדוק גבי ראשון ושלא להתגרש דמציא לעשות וגמרא לא פריך אלא אשני דלא לשתרי אלא ע"י בדיקה: ד"ה ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי וכו' ואין להתירה אלא מטעם זה דאין כל הכחות שוין ואין חזקת כחו של ראשון מועלת לשני וכו'. משמע דהתוספות אינן מפרשין הא דקאמר בגמ' לפי שאין כל הכחות שוין כפרש"י אלא ר"ל שאין כל כחות של האנשים שוין ואין חזקת ג' כחות של ראשון ושני מועלת לשלישי וק"ל: **ע"ב** ד"ה כל הראוי לבילה וכו' דפריך לשמואל וכו' דכתיב וימלא כפו ממנה. פירוש לענין שימלא ויקמוץ דוקא בקמצו לאפוקי שלא יעשה מדה לקומץ וע"ש במנחות דף י"ט ושם מבואר כל הסוגיא: **בא"ד** וכן בכמה דוכתי גבי ערל וטמא וכו'. ראיה זו אינה דומה לאידך ראיות ואינו מביא ראיה אלא דמצינו דאע"ג דאינו מעכב מ"מ מצוה הוא לכתחלה כמו סמיכות דע"כ לא מעכבא מדרבי קרא טמא דמשלה קרבנו אע"ג דאינו ראוי לסמיכה ובפ' כל הפסולים יליף התנף לסמיכה שחיטה דאורייתא א"כ ש"מ אע"ג דאינו מעכב דאורייתא מ"מ מצוה היא מדאורייתא לכתחלה:

דף סז תד"ה פתחה עיניה כו' שמעתתא דרב ודרב גידל כו' ומה שהקשה מבית הסתרים כו' ונראה שיש בית הסתרים שהאשה מקפדת כו' עכ"ל כצ"ל ופי' יש בית הסתרים שהאשה מקפדת יותר מהאיש והיינו בית הערוה כמ"ש המפרשים במתני' דמקואות אבל שער קמטים ובית הסתרים איש ואשה שוין ולהכי פריך שפיר מהך דבית הקמטים וב"ה אינן צריכין לביאת מים אהך שתהא אשה מדיחה קמטיה במים דבקמטים ודאי דאין חילוק בין איש ואשה וק"ל: **בד"ה** ומניקה את כו' כעודר בית הסתרים וכמוסק כו' עכ"ל גם בזה סותר פרש"י שפירש היפך זה אבל ניחא להו לדחות פירושו בסיפא כמניקה כו' דתני לה גבי הדד ולפרש"י לא הוזכר הך חלילה כלל: **ע"ב** בד"ה משום סרך כו' ואביי ורבא בדור אחד היו כו' עכ"ל לספרים שלנו לא הוו צריכי להך הוכחה דמרבא גופיה מוכח שפיר אבל בגמרות ישנות גרסי רבה בעובדא דאתקין במחוזא למטבל בח' וכצ"ל בתוס' והשתא הוצרכו להוכחה דרבה ואביי בדור כו': **בד"ה** אבל אמרו חכמים כו' ועוד היכי שרי רבנן לשמש כו' עכ"ל ולא בעי למימר דאתשמיש קאי ורבנן פליגי ולית להו דרשא דאחר תטהר דאחר מעשה תטהר אלא דאף מדאורייתא אסור לשמש דא"כ מאי קא משני משום דר"ש כו' דהא לרבנן ניחא טפי וסמכו התוס' עצמם בזה הכא שכבר הקשו כן בתוס' פ' המפלת גם קושייתם התם סמכו עצמם אמה שהוכיחו כאן דליכא למימר דרבנן שרו לשמש כו' ולתירוצם דהכא ניחא גם קושייתם דהתם כיון דבטבילה פליגי ורבנן לא אסרי טבילה אפי' בודאי זבה לא הוו אסרי בהך דטועה אף לשמש דאית בה כמה ספיקי: **גמ'** מר זוטרא שרי ורב חיננא מסורא אסר א"ל רב אדא לרב חיננא מסורא כו' מגמרות ישנות:

דף סח תוס' בד"ה כך אמרו משמיה כו' וי"ל דאיכא לאוקמא פסק דלעיל שליל טבילתה במ"ש כו' עכ"ל ולאו ממש קאמר הלכתא כרב חסדא כו' דהא רב חסדא אפי' אם ליל טבילתה חל בחול נמי קאמר אלא בהא הלכתא כר"ח בכה"ג אם חל ליל טבילתה בי"ט או בשבת דהשתא ע"כ כדמתרץ רב יימר דג' ימים הרחקה לא מצינן לאשכוחי בשחל ליל טבילתה בי"ט או בשבת ודו"ק: **במשנה** ומטמאה מע"ל ומפקידה כו' פי' דמטמאה מע"ל כגון אם לא בדקה עצמה כלל בין הפרשת יום ז' בטהרה ובין הבדיקה שמצאתה טמאה אבל אם בדקה עצמה בשחרית ומצאתה טהורה ואח"כ באותו יום מצאתה טמאה הרי הפקידה ממעט מע"ל: **ע"ב** פרש"י בד"ה ואם יש לה וסת קס"ד אסיפא דמתני' כו' עכ"ל משום דלעיל לרבא לא קאי הכי קאמר דס"ד הכא כדסבר המקשה לעיל דאסיפא דמתני' קאי ולא ארישא פרקין כדמוקי לה רבא לעיל דדוחק למימר הכי לשמואל דרבא ודאי לא מצי לשנויי בע"א וכבר סליק בתיובתא: **תוס'** בד"ה א"ל ה"ז בחזקת טהרה כו' דהוחזקה רואה שחרית דין הוא שתצריכה הפרשה מן המנחה כו' עכ"ל ולפי זה ביום ראשון כיון שהוחזקה רואה בעינן לכ"ע הפרשה מן המנחה ולמעלה ור' דקאמר בראשון לא שאלתי וטעיתי כו' ה"ק בראשון לא שאלתי כלל משום דמעיינה פתוח וטעיתי שהיה לי לשאול מיהא בראשון אם הפרישה מן המנחה כו' דכיון דפסק פסק ודו"ק:

דף סט פרש"י בד"ה והכא אשמועינן סופן כו' כדאמרי' במתני' דהפרשה בטהרה בעינן עכ"ל לגבי נדה תני ליה לעיל במתני' ומשמע דה"ה בזבה דבעיא הפרשה בטהרה דמאי שנא וכן מ"ש התוס' וא"ת לרב כל זבה צריכה הפרשה כו' עכ"ל מדברי רב ודאי דליכא הוכחה דכל זבה צריכה הפרשה דרב לא קאמר אלא שאם הפרישה בטהרה דלא בעי' ספירה בתחלתן אלא דאמתני' סמכו ושיעור דבריהם כ"ה וא"ת לרב תקשי כיון דכל זבה צריכה הפרשה כדמשמע במתני' לגבי נדה דמאי קתני במתני' הכא בזבה שבדקה עצמה יום ראשון כו' וק"ל: **גמ'** ואי ס"ד דלא בעי ספורין לפנינו ביממא. נמי נטבלינהו כו' ואע"ג דרב נמי לא קאמר דלא בעי ספורין לפנינו מתחלתן אלא היכא שהפרישה בטהרה והך טועה איכא לאוקמא דלא הפרישה בטהרה בודאי י"ל דרב נמי לא קאמר דבעי הפרשה בטהרה בודאי אלא להחמיר שלא לטהרה לבעלה בסופן אע"פ שאין תחלתן אלא בהפרישה בטהרה בודאי אבל לגבי טבילת מצוה בזמנה אף בלא הפרישה בטהרה בודאי ע"י בדיקה משום ספיקא דשמא הפרישה בטהרה צריכה טבילה בזמנה וכן נראה מדברי התוס' שכתבו אהא דז' לנדה וב' לזיבה מכאן אין יכול לדקדק דלא בעינן ספורין לפנינו מדטובלת אע"פ שלא הפסיקה כו' עכ"ל הרי לך בהדיא לרב דבלא הפסיקה בטהרה כלל נמי לא בעינן ספורין לפנינו וטובלת משום טבילה בזמנה דשמא הפרישה בטהרה באותו יום: **פרש"י** בד"ה תמני' לנדה כגון באת לפנינו כו' דלמא בין השמשות דאתמול חזאי ומיום חמישי כו' עכ"ל לא הוה צריך לפרש ספיקא דראיית יום חמישי ויום ששי שהיה בין השמשות אלא משום ראיית יום שבת דליכא לספוקי אלא בראתה ב"ה נקט נמי הכא כן: **ע"ב** בד"ה אימא איני יודע כו' דלמא כל ז' שלא לפנינו ספרה כו' עכ"ל כך מצאתי מוגה: **תוס'** בד"ה מה לאלמנה לכ"ג כו' דחייבי כריתות בנה פגום כו' נימא היא עצמה תתחלל מק"ו כו' עכ"ל ומכי תהיה לאיש זר ליכא למילף דאיכא חייבי כריתות הלאו זר מעיקרא הוא אצלה וק"ל: **בא"ד** וי"ל כיון דבנכרי ועבד הולד ממזר ליכא למילף תו מנייהו פסול ביאה כו' עכ"ל ומגר עמוני ומואבי נמי כיון דבתו פסול לבא בקהל והוי כמו ממזר ליכא למילף מנייהו נמי פסול ביאה ולר"י דיליף בכה"ג לא חשו לתרץ הכא הך קושיא אליבי' דל"ל כי תהיה לאיש זר לגר עמוני ומואבי הא איכא למילף במה הצד מחלל ונכרי ועבד ואיכא למימר דההיא סוגיא אתיא כרבנן אבל בתוס' פ"ק דיבמות תירצו זה דלר"י נמי יליף גר עמוני ומואבי מנכרי ומעבד וחלל כיון דולד נכרי ועבד הוא ממזר גרע טפי מולד גר עמוני ומואבי והיינו משום דיש הכשר לבתו וק"ל: **בא"ד** בפרק הערל דקאמר גר עמוני בתו כשרה לכהונה ופריך כו' אלא כיון דבתו פסולה לקהל לא ילפינן מיניה פסול כהונה אלא דוקא לר"י וא"ת כו' עכ"ל כצ"ל מתוך סוגיא שם וכ"מ מוגה וע"ש:

חא דף סט ע"ב י"ב דברים שאלו כו' שלשה דברי חכמה כו'. יראה בזה דנקט בכאן ד' חלוקות בתורתנו הקדושה חלק הא' הוא הנגלה ממצות התורה והוא הנקרא כאן דברי חכמה ועוד ג' חלקים שהם נסתרים הא' הוא בדרכי הש"י ובמדותיו שקראו כאן דברי אגדה לפי שענין זה מסתירים בדברי אגדותיהם והב' הוא בחכמת היצירה והטבעיים ולפי שבזו רבים מן הפילוסופים טעו כמו שאפרש שגם אנשי אלכסנדריא טעו בחלק הזה ע"כ אמר דברי בורות לפי טעותם ועוד חלק אחד והוא דרך ארץ איך יתנהג האדם עצמו במדותיו שיש ללמדו ג"כ מתוך התורה ועל ענין זה באו בפרק עושין פסין דזכריה ראה ד' חלקי התורה כ"א לפי ענינה שאמר אני רואה מגילה עפה ארוכה עשרים אמה ורחבה י' אמה וכי פשטת לה ה"ל עשרין בעשרין וכתיב והיא כתובה פנים ואחור וכי קלפת ליה כמה היא הויא ליה מ' בכ' כו' ע"ש המאמר באורך והוא מבואר שראה אותה בענין זה כי הפנים הוא הנגלה במצות התורה והוא שקראו דברי חכמה ושוב שהיתה המגילה עפה ובקל אם יתפשט יתגלה עוד חלק אחד כראשון והוא חלק דרך ארץ שבקל יש ללמדו מהתורה ושוב שהיתה כתובה גם באחור שאחר הקילוף יתגלו עוד שני חלקים אחרים כראשונים והם חלק דברי אגדה וחלק חכמת היצירה שהם קשים להגלות עד אחר רב העיון כמו שלא נתגלה האחור הזה עד אחר הקילוף והנה שאלו ג' מדברי חכמה שהן גופי הלכות ועיקר החכמה כדמפרש להו בגמרא ומה שיש לדקדק בהם כבר פירשנום בחדושי הלכות ע"ש: **וששאלו ג'** דברי אגדה. הם דברים נסתרים בדרכי ה' ומדותיו הא' כתוב אחד אומר כי לא אחפוץ במות המת וכתוב אחד אומר כו'. כאן בעושין תשובה כו' יראה דלא משני הכא תלמודא כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין כדמשני אקראי דלקמן כמו שהקשו התוספות משום דקשיא להו ליסנא דקרא מאי במות המת דהל"ל במות הרשע וכה"ג דרשו ביומת המת וזה הביאם לומר דהאי קרא בסוד הגלגול איירי ופירושו כי לא אחפוץ במות עכשיו בגוף שני אותו המת כבר בגוף ראשון אף שכבר עבר עליו גזר דין של מיתה ומוקי ליה בעשה תשובה דכל עצמו לא נברא שנית אלא לעשות תשובה ולתקן מה שעוות בגוף ראשון הב' כתוב אחד אומר כי לא ישא פנים וכתוב אחד אומר ישא ה' פניו וגו' וכתבו התוס' לפי הפשט לא משמע שהקב"ה נושא את פניהם כו' מיהו תלמודא חשיב ליה כאילו כתיב פניך וטפי ה"ל לאקשויי כו' עכ"ל ואני לא אבין מי הגיד להם דלא ישא פנים הוא פנים של אדם ועוד כיון דבאומות עולם אפי' קודם גזר דין אינו נושא כמ"ש לקמן התוספות היאך מיתרצן כלל הני קראי דלוט ודאיוב למ"ד דאיוב נמי כותי הוה וע"כ הנראה דודאי הקב"ה נושא פנים של אדם אפילו באומות העולם כדמוכחין קראי דלוט ודאיוב ולא ישא פנים ע"כ בפנים של מעלה קמיירי ובלאחר גזר דין כדמוקמינן ליה וכן ישא ה' פניו כפשטיה בפנים של מעלה ובקודם גזר דין בישראל כדאיתא בברכות וענין נשיאות פנים של מעלה מבואר בספרי ישא ה' פניו יהפוך ה' פניו אליך אינו דומה שואל מחבירו תוך פניו כשואל מהצדדים הג' כתוב אחד אומר כי בחר ה' בציון וכתוב אחד אומר כי על אפי גו' למן היום אשר בנו אותה כאן לאחר שנשא כו' הענין מבואר קודם שנשא בת פרעה היה הקדושה בציון כמ"ש וישב שלמה על כסא ה' כי אז היה השם שלם והכסא שלם כנרמז בהאי קרא כי בחר ה' בציון אוה גו' אבל משנשא בת פרעה נתן יד וכח לצד כיסוף וטומאה להתגבר אמר כי על אפי גו' למן היום אשר בנו אותה כיטוי דאותה קאי על בנין רומי שע"י שנשא בת פרעה נבנית רומי כדאמרינן פ' כ"ג בשעה שנשא שלמה בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה שירטון ועליו נבנית כרך גדול של רומי: **דברי בורות** בחכמת היצירה וטבעית וקראום דברי בורות לפי שהם נטו לטעות בהם כדעת הפילוסופים **הא'** אשתו של לוט מהו שתטמא שהם חשבו שאף שנשתנית להיות נציב מלח בצורתה. החומר הראשון שהוא בשר עדיין קיים ותיטמא והשיב להם דאין נציב מלח מטמא שמה שמשנה הש"י במעשה בראשית בשינוי הטבעיים הוא שינוי גמור כאילו הוא בריאה חדשה ואין כאן חומר ראשון כלל שיטמא: **הב'** בן שונמית מהו שיטמא שהם טעו לומר כי הגוף חשוב כמת ואלו החיים אשר באו לו ע"י תפלת אלישע אינם אלא מקריים והגוף הוא עדיין מת ויטמא טומאת מת והשיב להם דאין מת מטמא דאין כאן חיים מקריים כי ע"י הנביא ג"כ אפשר שישנה מעשה בראשית וכאילו לא מת כלל ואין כאן טומאת מת כלל: **הג'** מתים לעתיד לבא צריכין הזאה ג' וז' כו' לא שאלו מעיקרא במתים לעתיד לבא מהו שיטמאו טומאת מת כמו שאלו בבן השונמית כיון דאין במתים לעתיד לבא גוף הראשון שהבשר כבר נתעכל אין כאן טומאת מת שזה הגוף היא בריה חדשה אבל שאלו אם צריכין הזאה ג' וז' כדין מי שנטמא במת דכמה מתים שיחיו לעתיד לבא שנטמאו בהיותם בחיים במת ונעשו טמאי מתים ומתו אחר כך בלא הזאה ג' וז' ואותה הטומאה שהיתה מחיים להיכן אזלה ובבן שונמית דאיירו בה לא שאלו זה כמ"ש התוספות דהא כיון דגוף הראשון היה קיים ודאי אם כבר נטמא בחיים במת ולא היה לו הזאה קודם מותו שצריך עכשיו הזאה דאותה טומאה להיכן אזלה דלא עדיף מאלו לא מת כלל וא"ל לכשיחיו כו' דהא אותם דודאי כיון דבמתים לעתיד לבא אין כאן גוף ראשון אין כאן טומאת טמאת מת לגוף שני אבל הם חשבו כי הנשמה מחיים כשנטמאו טמאי מתים ג"כ נטמאה היא וזה טעותם שהנשמה טהורה והיא רוחנית ואין כאן טומאה כלל: **ג'** דרך ארץ איך יתנהג אדם במדותיו ואלו הג' דברים דנקט הכא אמרינן בפ' כל היד שאם תחת הגזירה שהמלאך הממונה על ההריון אומר טפה זו מה תהא עליה חכם או טפש עשיר או עני ואמרינן נמי בעלמא חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא אבל אמרו הכא מה יעשה אדם ויחכם לשנות הגזירה שנגזרה עליו להיות טפש ואמר שירבה בישיבה כו' כי בהשתדלות ועסק גדול ע"י סיוע דשמיא בתפלה ובזכיות אפשר לשנות הגזירה כדמסיק דהא בלא הא לא סגיא וכן הוא הענין בעושר ובבנים שאפשר לשנות הגזירה בהם תלות עם סייעתא דשמיא כדמסיק:

דף ע תד"ה היא תועבה כו' הדר ביה בפ' החולץ מהא דקאמר הכל מודים כו' עכ"ל וכצ"ל: **בד"ה** למחרת מביא אשמו כו' והכי מיתניא בתוספתא כו' ומטמא למתים לאחר ק"כ יום כו' עכ"ל תבא בביאור כ"ד אלו בפ' ב' נזירים במשנה וגמ' ופי' הרע"ב ע"ש ובפ' כ"ג בפרש"י ולא נחתו התוס' הכא לפרש התוספתא אלא עד אחר ס' יום דעלה קאי אר"ש למחרת כו' דמייתינן הכא: **בא"ד** אבל אשמו אינו מעכבתו וישהה כו' עכ"ל ר"ל דאשם ספק מצורע הזכיר ר"ש הכא דמביא ביום ס"א על תנאי אבל אשמו דספק נזיר טמא לא הזכיר דמביא בתגלחת ראשונה על תנאי משום דהך אשם אינו מעכבתו אז וישהה אותו כו' או שמא אינו דומה האי אשם לאשם דמצורע שבא להכשיר שממנו נותן דם על הבהונות אבל אשם דספק נזיר טמא א"ל. האשם להכשירו ולא יביא אותו כלל מספק וכן לא חשיב בהך תוס' דמביא עולת עוף דנזיר טמא מספק ועולת בהמה דמצורע מספק מה"ט כיון דעולה אינו מעכבתו ולא בא לא לכפר ולא להכשיר לא מביא לה מספק וכ"כ התוס' בפ' ב' נזירים וחטאת הבהמה דמצורע מספק קחשיב בתוספתא דמביא לה ע"י שיכתוב נכסיו לאחרים והוה עני ומביא חטאת העוף הבאה על הספק ודו"ק: **ע"ב** בד"ה וסמיכה ונסכים כו' היינו באקופי ידא למ"ד כו' עכ"ל פירוש למ"ד דלא בעי סמיכה במצורע ה"ל סמיכה עבודה בקדשים אי לאו באקופי ידא וק"ל כדאיתא פ"ק דחגיגה ע"ש: **בד"ה** כתוב א' אומר כו' שיפנה אליך ונהפיס לך שלום כו' עכ"ל כצ"ל ודו"ק: **בד"ה** ואין נציב מלח כו' וא"ת נומר כך דהך סוגיא דכ"ג לא אתיא אלא כר"ש כו' עכ"ל פי' דהך סוגיא דכ"ג הוא מימרא דר"ל ודוחק הוא שנאמר דלא קאמר מלתיה אלא אליבא דר"ש דאצטריך או בקבר משום דלא למעט ליה מדכתיב אדם כפירוש הר"ש וק"ל: **בא"ד** ולהכי אצטריך או בקבר וקאי ריבוי אכי ימות ולא האדם כו' עכ"ל והיינו כתירוצם דקודם מתן תורה אין חילוק משום ריבוי דאו בקבר לא קאי אאדם וליכא לאקשויי אכתי לפי דרכם נמי כיון דאו בקבר גבי מגע כתיב לענין טומאת אהל דליכא ריבוי אימא דמכאן ולהבא הוא דכתיב די"ל כיון דגלי לן קרא לענין מגע דכתיב בהך פרשתא דלאו דוקא מכאן ולהבא הוא דכתיב אית לן למימר ה"נ הכי בטומאת אהל דכתיב נמי בהך פרשתא וק"ל:

דף עא תד"ה ה"נ בפי' ר"ח כו' ואתא לאפוקי מת"ק דאמר אפי' היכא דאיכא לספוקי שמא יצא כולו מחיים טמא עכ"ל הא ודאי בדאיכא לספוקי כולו מחיים ואיכא לספוקי נמי כולו לאחר מיתה דחכמים מחמירי טפי וברה"י הוה ספיקא דאורייתא ולא הוה דם תבוסה

חכמת שלמה

דף סז ע"א רש"י בד"ה ומפני ביומי תשרי שטובלין בנהר כו' כצ"ל: **בד"ה** כדתנן גבי כו' ומוסק זיתים כעודר כו' הד"א: **ע"ב תוס'** בד"ה משום סרך כו' שתטבול ביום ז' כדרכי שמעון כו' כצ"ל:

דף סח ע"א גמ' והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה קשיא הלכתא כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה תסגי ואייתי למחר די לי אם אטבול למחר כצ"ל: **בד"ה** הא דלא אפשר לחוף ביום כגון מוצ"ש לא תחוף אלא בלילה כצ"ל: **תוס'** בד"ה כך אמרו כו' בפסק של מעלה דדריש רב מרימר כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה כי קתני ומטמאין מעת לעת כו' מעת לעת כצ"ל והס"ד: **בד"ה** לטמאה בה כו' שתירתה יום א' הס"ד: **בד"ה** נראין כו' אף הראשון הס"ד: **תוס'** בד"ה אמרה ליה כו' והכא איירי בבדקה כו' כצ"ל:

דף סט ע"א גמ' ולא ידענא מה תיובתא דקי"ל שבוע קמא כו' ראיתי סגי לה אי בתשע כו' ואיני יודע כמה ראיתי כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה לא ר' יהושע כו' כדפרישית אבל כו' הד"א: **בד"ה** איני לרב כו' טומאת זכר ביממי לה כו' הד"א: **בד"ה** תמני לנדה כו' הרי ח' טבילות לנדה כו' כצ"ל: **ע"ב גמ'** אלא לאו ש"מ רבנן היא כו' מי לא מטמא במשא אלא מאי כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ותמני לזיבה כו' ספורין שלה הס"ד ואח"כ מ"ה כלילותא אם בא לפנינו כו': **בד"ה** ושב לזיבה כו' ימי הספירה הס"ד: **בד"ה** אידי ואידי כו' בלילה וקא פריך כו' משום נדה ומהדר כו' הד"א: **בד"ה** חד יומא כו' טבילות דשביעי הס"ד: **בד"ה** מטמאין במשא כו' לא מטמו מדרבנן כו' שמא יתעלפה כצ"ל והס"ד: **בד"ה** עד שימוק כו' ומת ודאי הס"ד: **בד"ה** בת מסולחת כו' והוליד בת הס"ד: **בד"ה** זו כו' משום נשאת הס"ד:

דף ע ע"א רש"י בד"ה ואי כר"ש כו' כשהוא עשיר ויכול להביא כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה שחיטתו כו' וסמיכה חזה ושוק כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה כאן קודם כו' או הכא כהתם וי"ל כו' כצ"ל: **בד"ה** כאן בעושה כו' ועוד להמיתם משמע כו' כרבי יצחק דאמר כו' כצ"ל:

דף עא ע"א רש"י ד"ה אלא עצמייהו כו' ככוד זבין התקינו כו' לאחר מיתה הס"ד והד"א: **בד"ה** כחייו וכמותו

מהר"ם

דף סח ע"א בתוס' ד"ה כך אמרו וכו' ואחר זה דבור שני והלכתא אשה חופפת וכו'. נ"ל דהכל דבור אחד הוא: **ע"ב** בגמ' ור"א בשלמא התם לטמאה בה וכו' דאי משום איחלופי וכו'. נ"ל להגיה ואי משום איחלופי בוי"ז: **שם** אבל הכא אי חיישינן דלמא חזאי בספק אתי לאחלופי וכו'. ויש לדקדק מאי צריך הכא לטעמא דאתי לאחלופי תיפוק ליה דאי חיישינן דלמא חזאי הוי ספק דאורייתא דאי חזאי א"כ סותרת למפרע כל הספירות וי"ל בדוחק דגם רבי יהושע מודה. דמדאורייתא מוקמינן לה אחזקת טהרת ולא חיישינן שמא חזאי והא דס"ל לר"י דאין לה אלא יום א' ויום ז' אינו אלא מדרבנן וק"ל:

דף סט ע"ב בתוס' ד"ה מה לאלמנה וכו'. וי"ל כיון דאין חללה אלא מאיסור כהונה. כן נ"ל להגיה וע"כ ר"ל דאין לאו דאשה זונה וחללה כ"א מאיסור כהונה אבל איסורא יכולה להיות דאיכא למימר דלהכי אייתר חללה גבי כהן גדול למעוטי מלאו כל שאינו מאיסור כהונה דאי ר"ל דמאיסורא נמי אמעוט א"כ מאי מקשי התוס' בתר הכי ומיהו קשה נילף מאלמנה לכ"ג ומעובד כוכבים וכו' והא כבר תירץ דמייתורא דחללה אימעוט דאין חללה אלא מאיסור כהונה אלא ע"כ ר"ל דלא אימעוט אלא מלאו ומק"ו נילף איסורא ולעיל ר"ל כיון דאין חללה כ"א מאיסור כהונה לענין לאו ועכ"פ ליכא למילף מק"ו דאלמנה שתהא ממש מחוללת כמו אלמנה עצמה דהא באלמנה איכא לאו והכא ע"כ ליכא לאו דחללות סברא הוא דלא ילפינן מהאי קל וחומר שתתחלל כלל וק"ל: **בא"ד** ומתוך האי שנויא מיתרצא קושיא אחרת בפ' הערל דאמר עמוני שנשא עמונית וכו' כן נ"ל להגיה וע"ש:

דף ע ע"א ד"ה היא תועבה וכו' דהא ע"י הך פירכא הדרא ביה בפ' האלמנה וכו'. בפ' החולץ דף מ' איתא סוגיא זו וע"ש: **בא"ד** דבשמעתין דיבמות וכו' בני צרות אני מעיד לכם וכו' ר"ל דאפילו לב"ש כשרות:

דף עא ע"א ד"ה אלא טעמא דב"ש וכו' ותימה דבסוף מ"ק קתני לה גבי שאר בראשונה דקתני התם וכו'. כנ"ל להגיה: **ד"ה** ה"ג בפירוש ר"ח וכו' ודמו מטפטף לגומא מספקא ליה לר"י אי

אלא דמשמע להו לת"ק דאפי' בדליכא לספוקי בכולו לאחר מיתה כגון שראינו קלת מחיים וליכא לספוקי בכולו מחיים מטמא והא פליגי חכמים ואמרו דאם ראינו קלת מחיים וליכא לספוקי בכולו לאחר מיתה אינו מטמא אא"כ לא פסק דאיכא מיהת מיעוט לאחר מיתה וליכא לספוקי נמי בכולו מחיים וק"ל : גמ' ומודה ר' יהודה כו' מכלל דת"ק סבר באהל כו' היינו ר' יהודה שהוא ת"ק דר"י כפרש"י ובגמרות ישנות מכלל דר' יהודה סבר כו' וק"ל : ע"ב שם מערה אין נוגעת כו' חזרו לומר הרי כו' מתני' מני אבא כו' מילי מילי קאמר תלמודא דבראשונה דקאמרי מערה אין נוגעת לא משום דהוו סברי חולין עש"ק כקודש דמו וכשחזרו לומר כו' לקודשים אין לחולין לא משום דלאו כקודש דמי ודקתני לב"ה דהוה כמגע שמא את דהיינו ראשון מני כאבא שאול דסבר טבול יום הוה ראשון לקודש לטמא ב' ולפסול אחד דהיינו רביעי בקודש פסול ולאפוקי ממ"ד ע"י שני לקודש דהשתא לא מטמא אלא א' ופוסל א' ופלוגתייהו בריש פרק ב' דמסכת מעילה ובסוטה פ' כשם ע"ש ודברי מהרש"ל בכל זה אינו מבורר וק"ל : תוס' בד"ה מערה אין כו' דקיל מנדה שאינו מטמא משכב התחתון אלא כעליון כו' דתנן במסכת כלים למעלה מהן נבילה דמטמא במשא למעלה מהן בועל כו' עכ"ל כנ"ל ודקתני בתר הכי למעלה מהן זובו של זב ורוק כו' שהן מטמאין במגע ובמשא היינו שהן חמורים מנבילה ומבועל נדה לפי שזובו של זב וכל הנך מטמאין בכל שהוא בין במגע בין במשא א"ק לתירוץ ר"י שכתב דנבילה ובועל נדה כשהוא נושא את הטהור כגון הכא כו' אין מטמאין דהיינו היסטו של זב הא אמרי' בפרק בנות כותים דבועל נדה מטמא אדם וכלי חרס דהיינו הסיטו של טמא את הטהור וצריך עיון : גמ' וקורא לה שם מאברתי פר"א נגזור דלמא אתי למנגע בה קמ"ל כנ"ל מגמרות ישנות : תוס' בד"ה הרואה יום א' כו' ומפר"ת כו' משמע דבראיית ימים היא נעשית זבה כו' ויש לדקדק אכתי היאך תולה הכתוב זבה בראיית ימים לחוד שהיה בין השמשות בסוף היום ולא היה כלל בתחלת יום שאחריו וא"כ למה לא היה יום שאחריו ספירה יום שלפניו כיון דלא ראתה בו עד סוף היום ונראה לפירושו דל"ל דאפי' זבה קטנה צריכה הפסק טהרה ביום שראתה וא"כ סופרת יום שאחריו לשימור והכא כיון דראתה בבין השמשות בסוף היום לא היה לה הפסק טהרה ביום הראייה ולא יעלה לה יום שאחריו לשימור וגם נ"ל לפירושו דה"ה דה"מ תלמודא למימר התם ה"נ ברואה בעמוד השחר דליכא שימור בתחלת היום אבל לפרש"י ולפר"י כל זה מיחא עפי ודו"ק :

דף עב בא"ד וכן נ"ל לפרש"י כו' לאו דוקא דבתרתי סגי כשראתה בב' עד הלילה עכ"ל וכן לפר"י נ"ל דתלתא יומי ב"ה לאו דוקא מאחר שכבר ראתה ב' ב"ה ובשלישי תראה באיזה שעה שיהיה בלילה כו' כמ"ש התוס' פרק כילד צולין ע"ש ודע לפר"י ראיית בין השמשות עולה לב' ימים דמקלתו בסוף היום ומקלתו בתחלת יום שאחריו וכה"ג איכא לעיל בס"פ בא סימן גבי רואה ב' גריסין והשתא אין כאן לא סוף היום ולא תחלת היום שיעלה לה שימור ואמצע היום ודאי דלא הוה לה שימור כמ"ש התוס' שם וכן נראה מתוס' דנזיר ע"ש וכתבו בזה לפי שמהרש"ל דחק עצמו בזה פרק כילד צולין בעג"א ע"ש : **ע"ב** בד"ה אלא אימא כבועל כו' דהיינו ביום י"ב דהכיא בועל גבה כו' מטמא בועל משכב ומושב אע"ג דלא ראתה כו' עכ"ל נדבריהם אלו נראה לפרש בשמעתין לרב הונא דמטמא משכב ומושב בלא ראתה היינו אפי' ביום י"ב ומטעם דקאמר רב יוסף וכי ראתה מאי הוי וכיון דמטמאה בראתה מטמאה נמי בלא ראתה והוצרכו לזה לפר"י לקמן שפי' מ"מ אינו רואה ראייה של זוב דתולה ומ"מ איהי בלאחר י"א דמטמאה ובשלמא אם נימא דאף בלא ראתה לאחר י"א דמטמאה ניחא דספיר מדמי לה דכמו דבראיית הזוב לא גזרינן לא ראה משום ראה דאף אם יראה לא יסתור ה"נ בלא ראתה לאחר י"א לא נגזור משום ראתה דהא אף אם תראה לאחר י"א לא תסתור אבל אם לא מטמאה לאחר י"א אלא בראתה אכתי תקשי הא לא דמי דבראתה לאחר י"א שפיר גזרינן משום ראתה תוך י"א דסתרה אבל בראית הזוב למה נגזור לא רואה כיון דאפי' אם יראה לא יסתור כך נראה שיטת ר"י למאי דקיימא מלתא דרב יוסף אבל בפרש"י אין נראה כן אלא דלא מטמאה רב הונא לב"ש אלא בלא ראתה תוך י"א גם מפירושו נראה דבראייה שניה של זוב הוה זב גמור למפרע ודו"ק : בד"ה רבי יוחנן אמר כו' דקאמר ראב"ע לא איירי אלא במנין הימים כו' עכ"ל כנ"ל :

דף עג גמ' בלא עת נדתה סמוך לנדתה אין לי כו' כך הגירסא בגמרות שלפנינו וכך היה גירסת רש"י בפי' החומש שפירש בלא עת נדתה אחר שילאו ז' ימי נדה דהיינו סמוך לנדתה ועל נדתה מופלג מנדתה יום א' כו' עכ"ל והרא"ם תמה שם לפרש"י אנה מלא רש"י כו' דבת"כ מפיק סמוך לנדתה מעל נדתה ועוד האריך ע"ש ובאמת גם הרא"ש והרי"ף הביאו כך ברייתא דת"כ דמעל נדתה מפיק סמוך לנדתה אבל רש"י שבחומש ודאי מלא גירסא זו כמו שהיא בגמרות שלפנינו והכי מסתבר דמתחלת קרא בלא עת נדתה לא הוה גמרינן אלא בסמוך לנדתה טפי ומריבויא דאו כי תזוב מרבינן עוד מופלג יום א' ומעל נדתה מרבינן עוד י"א וכנ"ל הגירסא לקמן מנין לרבות י"א ת"ל על נדתה וכנ"ל לקמן עליך אמר קרא בלא עת נדתה סמוך לנדתה כו' כנ"ל לייסב פרש"י בחומש לגירסת גמרות שלפנינו ברישא דברייתא דיליף סמוך מבלא עת נדתה וק"ל :

ח"א **דף עג ע"א** תנא דבי אליהו כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן העוה"ב כו'. התוספות כתבו דאיידי דאיירי לעיל בהלכתא מייתי לה לסיים בדבר טוב ואיתא נמי כן במגילה פ"ב כו' עכ"ל אבל לא הונא זה המאמר בפרק בתרא דמגילה בסיום המסכת גם דבכך התלמוד לסיים במאמרי אגדה השייך קצת להלכה דמסיים בה ויראה לפי מה שהובא זה המאמר פ"ב דמגילה בתר דאייתי התם הומרא דרבי זירא שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבת עליו ז' נקיים שכוונו בו כלפי מה שאמרו באבות קינין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות ט' דכל הני מילי תליין בחשבונות ובמספר וקרובים למצות וכחשבון התקופות וגמטריאות קאמר שאינן אלא פרפראות לחכמה שהוא מצות שבתורה כדלעיל אבל אינן עיקר החכמה דאף אם יטעה בהם אין בכך כלום כדאמרינן בחשבון תקופות ומולדות אתם אפילו מוטעים אבל קינים ופתחי נדה חשבון ומספר דפתחי נדה כההוא שמעתא דמוטה דפ' המפלת ושמעתא דפ"ב דערכין לתקן המוטעה בפתחי נדה גם הקינין הבאין על הספק בפתחי נדה כההיא דס"פ בא סימן ראתה ב' ובלישי הפילה כו' ה"ז ספק זיבה ספק לידה מביאה קרבן ואינו נאכל כל אלו הן גופי הלכות שילטרך ליזהר הרבה בהן כי אם יטעה בחשבונם וספירתם קרוב הוא לבא לידי ספק כרת דמשום הכי נתקנה חומרא דרבי זירא כדאיתא בפירקין והשתא אם יאמר האומר א"כ אין לי ללמוד מסכת נדה וכל דיני פתחי נדה לתקן שמעתא דהא בחומרא דר' זירא נתקן כל שמעתא וע"כ מייתי עלה בפרק בתרא דמגילה הך דתנא דבי אליהו כל השונה הלכות כו' שהוא הלכות נדה שהן הן גופי הלכות תובטח לו כו' ומה"ט נמי מייתי לה בסיום מסכת זו כל השונה הלכות שבמסכת זו ולא יסמוך עלמו לומר דבחומרא דרבי זירא נתקן כל שמעתא אלא שהשונה אותן גופי הלכות שבמסכת נדה יזכה לחיי עולם הבא א"ס :

הדרן עלך פרק תינוקות וסליקא לה מסכת נדה בסייעתא דשמיא

מהר"ם

בפי' ר"י עדיין לא פוסק וכו' כצ"ל : **ע"ב** בתוס' ד"ה מערה אין נוגעת לא וכו' ויש שהיו ר"ל הא מטמא במשא וכו'. משום דאי לנופיה אתי לא אצטריך אלא לדיוקא אתי דהא אי מטמא במשא פסול לג"י וע"כ לחולין דאי לתרומה פשיטא : **בא"ד** ולעיל מיניה תניא וכו' ואפי' בועל נדה שאינו מטמא בהיסט ר"ל ואיך אפשר לומר כן דבועל נדה אינו מטמא בהיסט והא בועל נדה כנדה ותירץ ושמא כי היכי דקיל מנדה דאינו מטמא אלא משכב תחתון כעליון וכו' ר"ל דבועל נדה אינו חמור לענין משכב כנדה עצמה דנדה משכבה התחתון מטמא אדם וכלים ואילו בועל נדה משכבו התחתון אינו מטמא אלא כעליון של זב ונדה שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין : **בא"ד** ומיהו קשה הא דתנן בספ' כלים וכו' כצ"ל : **ד"ה** הרואה יום י"א וכו' צ"ל לפרש"י וכו'. ר"ל דלפרש"י הא דקאמר התם בנזיר דהואי תלתא יומי וכו' לאו דוקא הוא דלרש"י בתרי סגי ה"ה לפירוש ר"ת הא דקאמר בזבחים בשני בין השמשות לאו דוקא :

דף עב ע"ב ד"ה מ"ש איתו וכו' תימה רתינו ואי דפריך בתר הכי וכו'. צ"ל דבספרים של התוס' לא היתה הגירסא בקושיא דפריך בתר הכי בגמ' כמו בספרים שלנו דגרסינן בתר הכי מ"ש משכב ומושב דמטמאים ליה וכו' דלפי גירסא זו לא הוי מקשו התוספות מידי : **ד"ה** רבי יוחנן אומר הלכתא י"א וכו' וי"ל דודאי הלכתא דקאמר רבי אלעזר בן עזריה לא, איירי אלא במנין חימים וכו'. כן נ"ל להגיה : הדרן עלך פרק תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

חכמת שלמה

כו' תוספה דרבנן בס"ד ואח"כ מ"ס וחכ"א זה אינו הואיל כו' : **תוס'** בד"ה אלא טעמא כו' אחר בראשונה דקתני התם כו' כנ"ל : **בד"ה** ס"ג כו' שמא מספקא ליה כו' כנ"ל : **בד"ה** ודמו כו' אפילו באהרן כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' אלמא חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו אימא סיפא חזרו לומר כו' כנ"ל : **שם** לטמא שנים ולפסול אחד. נ"ב פי' שהשלישי אינו טמא אלא פסול ופוסל אחר דקאמר היינו שהשני פוסל עוד אחד כמוהו שלישי פסול ולא טמא אפילו בקודש וכן פי' רש"י בפ"ב דחולין דף לה : **רש"י** בד"ה ומודים כו' טבול יום הס"ד : **בד"ה** וקורא לה כו' בכלי ומקפת ומקרבה כו' ולא אדמו דשחיטת חולין כנ"ל : **בד"ה** צריכה כו' ואם ישראלית היא כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה מערה אין כו' שאינו מטמא בהיסט נמחק בהיסט ונ"ב נ"ל במשא :

דף עב ע"א רש"י בד"ה וכ"ה פוטרין מן הקרבן כו' כנ"ל : **בד"ה** טבילה נ"ל טבלה : **בד"ה** וחייבין בקרבן כו' בעל זבה קטנה הס"ד והד"א : **בד"ה** אמר רב כו' לזיבה כי לא כו' והד"א : **בד"ה** תנינא כו' י"א דמיא דהא עכשיו כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה ברואה יום א' כו' מיהו תימה מאי קא משני ברואה כו' אבל זבה דצריכה נקיים נהי דבסוף כו' מ"מ יום שפוסקת בו כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' אפילו את מרבה בשמן בשמן כל היום כולו כו' כנ"ל : **שם** אבל רואה ג' ימים בתחלה תהיה זבה כל זה נמחק : **רש"י** בד"ה דלא מטמא משכב ומושב דיליה ומ"ש כו' סד"א : **בד"ה** עשירי אין כו' להו תרי הס"ד : **בד"ה** שבין נדה לנדה כו' להיות נדה ליתב לראייה אחת כו' כנ"ל : **בד"ה** שימור לאחריני לעשירי הס"ד : **בד"ה** ברואה יום כו' תהא זבה הס"ד : **תוס'** בד"ה אלא אימא כו' וסבר רב הונא דלענין כו' כנ"ל :

דף עג ע"א גמ' תל ימי טומאה מלמד כו' ומה היא שאינה מטמאה כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה בלא כו' ימי נדתה הס"ד : **בד"ה** יכול כיון כו' נדתה שאינו כו' הד"א : **בד"ה** ליום י"א נ"ל יום י"א כו' כי תזוב לזיבת כד"א : **בד"ה** ואין לי פי' לטומאה אלא כו' הד"א : **בד"ה** ואין לי כו' ימים מנין הס"ד : **בד"ה** הוא שאיני כו' ביום סופר כו' הד"א : **בד"ה** אלמא ט' לדין יום זיבה אלא ט' כדין פרשה כו' כנ"ל : **בד"ה** קרא לרבי כו' הכי נמי יליף י"א יום כו' כנ"ל : הדרן עלך פרק תינוקת וסליקא לה מסכת נדה

הגהות הגאון הגדול כו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל נקראות בשם גליון מהרש"א

(גליון מהרש"א למסכת זו לא נדפס עוד מעולם והדפסנו מתוך כ"ק שנמצאו ת"י בנו הרה"ג מוהר"ר ישראל איגר שליט"א)

דף ב ע"א במתני' והמשמשת בעדים. בישעיה ס"ד פ' וכבגד עדים כל לדקותינו. בהגהות שו"ע סי' ק"ל סל"ג : שם בגמ' כילד דיה שעתה. עי' לקמן דף ד' ב' תד"ה כל : **ע"ב** בגמ' מקוה שנמדד ונמצא חסר. עי' פסחים י"ז ב' רש"י ד"ה בקרקע טהורים כו' ורביעית כו' ובנזיר ל"ח סוף ע"א ברש"י ובתוס' : שם בגמרא הרי חסר לפניך. עי' חולין י"א ע"א תד"ה אתיא ובט"ז סוף סי' ר"א ס"ק פ"ו. ובמל"מ פ"י ממקוואות ריש הלכה ו' : שם תד"ה דאיכא. אבל אי לאו האי טעמא. נ"ע מדבריהם יבמות דף ס"ח א' ד"ה רישא. ועי' ת' מהרי"ט ח"א סי' י"א וס' בב שמעתתא ש"ג פי"ג וס' בעה"מ כל' איסות עלה ג"א : שם תוס' סד"ה התם. רגילות להתחסר מעט מעט. עי' תוס' כתובות דף ע' ע"א ד"ס לא צריכה ובס' פ"י שם עי' לקמן דף ד' א' תד"ה שכל. ונ"ע ועמ"ש בס' מקור חיים הלכות פסח סי' תס"ז ס"ק י"א :

דף ג ע"א בגמרא כסבורים הרגשת מי רגלים היא. עי' לקמן נ"ז ב' תד"ה אימור הרגשת : שם תד"ה מרגשת. כמו שלא הרגישה עכביו. עי' בס' תפארת ישראל ריש הל' נדה ד"ה וכן מוכח :

דף ד ע"א תד"ה בכל. אלא משום דמוקי הסברות אחזקתייהו. עי' בס' מקור חיים הלכות פסח סי' תס"ז ס"ק י"א עלה כ' דף א' ע"ב וע"ג :

דף ה ע"ב תד"ה ואם. לאו דוקא בריא. עי' תוס' חולין דף כ' ע"ב ד"ה דליהא קמן ונ"ע :

דף ו ע"ב בגמ' ומותר לגרוס טומאה. עי' בתוי"ט פ"ה דשביעית מ"ט ד"ה אבל :

דף ז ע"ב בגמ' רבי אליעזר אומר כל אשה. עי' ת' בכו"י ח"ג סי' פ' :

דף ט ע"א ברש"י ד"ה ה"ג. במעוברת הואיל ודמיה מסולקין טהורס. בב"י סי' קפ"ד ד"ה סלשה נשי נחבא. דייק מדלא קאמר רש"י אינה חוששת אלמא דצריכה לחוש בשעת ווסת ובדיעבד הוא דאיבעיא ופשיט. עי' בפ"ת שם סקי"ט :

דף יא ע"א בגמ' הניחא לר"ש בן לקיש. עי' בהרא"ש סוף פ"ט דמסכתין :

דף יב ע"א תד"ה בעי ר' זירא. פי' לפני תשמיש. ובהגהות מיימוני בב"י ר"ס קפ"ד פירש לאחר תשמיש אבל לפני תשמיש מלוה בכלל כל המרבה כו' לקמן ריש דף י"ג : **ע"ב** בגמ' יולא ולא יחזיר עולמית. פירש הר"ן ריש הלכות נדה בפ"ב דשבועות. לא שהבנ"ד כופין אותו אלא דמוטל עליו. וראיה מדחיישינן שיאמר אילו הייתי יודע כו' לא הייתי מגרשה :

דף יג ע"ב גמ' אמר רב המקשה עצמו לדעת. טור וש"ע או"ח ריש סי' ר"מ :

דף יד ע"ב בתוס' ד"ה ורבי יוסי. דא"כ מאי פריך בסמוך. עי' מ"ש בדברי תמודות שעל הרא"ש לקמן ר"פ האשה אות ב'. בישוב הטור דלא תא לקושיא זו :

דף טז ע"א בגמ' אף אנן נמי תנינא. עי' לעיל מ"ו בתוס' סוף ע"א ועי' בדף פ' ע"א תד"ה הא ליכא חרדה כו' ונ"ל דדייק כו' : שם בגמ' רשב"ג סבר אשה טהורה. ותימה על הב"י סי' קפ"ג עלה קמ"ס ד"א ע"ב ד"ה ונאמנת דכ' דהלכה כרבי דנאמנת תמו' מהרמ"ע. ות' אמונת שמואל עלה ל"ב ע"א :

דף יז ע"א בגמ' אמר רב הונא ישראל קדושים הם. ג"י הרי"ף (ריש פ"ב דשבועות) רב חמא :

דף כ ע"ב בגמ' ומה רבא דידע בטבעא לא חזא דמא. ג"י הרי"ף (שם דף רפ"ט) רבה :

דף כא ע"א בתוס' ד"ה אלא. ונקרע ונעשה חתיכה. פי' בהרא"ש פרק זה ס"ס ג' :

דף כב ע"ב בגמ' וחכמים שאלו לרופאים. י"ל דכחד רופא לא סגיא דתייסי' דאמר בדדמי תשו' שבו"י ח"ג סי' ס"ס : שם בגמ' תטיל למים. אפשר לפרש שהרופאים אמרו כן. ת' פנה"ג סי' כ"ע. וגם אם זה מאמר החכמים מ"מ אינו אלא היכא דאיכא לברורי אבל היכי דא"א לברר סמכינן ארופאים כדמוכח ממ"ש בב"י סי' קנ"ח אולי נראה דבלאו הכי סגי טעמי שריא :

שם בגמ' אמר ריש לקיש ובפוטרין. עי' ס' לבושי שרד סי' ל"ג ס"ק ק"א :

דף כג ע"ב בתוס' ד"ה אמר רבא קסבר טרפה חיה. עי' ש"ך יו"ד סל"ג סק"ד וכבר נתעורר בס' כו"פ מהאי דהכא. נ"ע בתוס' פ' הנשרפין בסנהדרין ע"ח א' ד"ה ההורג :

דף כד ע"א בגמ' האמר כמפלת כריס. עי' ת' ח"צ סי' פ"ז עלה ע' ריש ע"ד : שם במאי קמיפלגי בדרב חנין בר אבא. ברי"ף (פ"ד דחולין דף רפ"ב ע"ג) הג"י בר רבה : **ע"ב** בגמ' אמר ליה רב הונא. ג"י הרי"ף שם רב נחמן :

דף כה ע"ב בגמ' וחשיב מיומא דהזלא לטבילה. עי' ת' עבס"ג סי' כ"א וגליון לקמן ל' ע"א :

דף כט ע"א בתוס' ד"ה תשב. וכוי תרי קולי דסתרן אהדדי. עי' ת' נ"ב מ"ת תיו"ד ס"ס נ"ב :

דף ל ע"א רש"י ליום ארבעים לטבילתה. משמע אף שבא עליה בעלה קודם שראתה א"נ שיהי' הארבעים יום מיום שבא עליה. דהאי חזקה דמעוברת דמיה מסולקין אלימא לסמוך גם לענין איסור כרת. ועי' ת' עבה"ג סי' כ"א :

דף לא ע"ב בגמ' שלא יהו כולם שמחים. עי' בחדושי הרא"ה על התורה פ' וירא :

דף לב ע"א בגמ' ומקשין אשה לאיש. עי' בתוס' רפ"ג דבכורות ד"ה איש כתב רחמנא

שם בתוס' ד"ה שחייה. דאשמועינן דחלב מהותך שמיה חלב. עי' בחדושי רשב"א פ' העור והרוטב שם. ועיין כריתות כ' ריש ע"א מה לכרמל שלא נשתנה מברייתו :

דף לח ע"א ברש"י ד"ה או לרע"ב כלומר. עי' ת' יד אליהו סי' פ"ב :

דף מד ע"א תד"ה איהו. דכיון דעקר הולד נלאת. וכלא עקר אפשר דגם מותר להרגו ועי' ת' חות יאיר סי' ל"א עלה ל"ז ע"א : שם בא"ד בפרק בן סורר ומורה (דף ע"ה). נ"ל דף ע"ב עמוד ב' : ע"ב בתוס' בא"ד וי"ל דמכל מקום. עי' מה בהר"ן פ' יוה"כ בסוגי' דעוברה שהריחה (עלה דפ"ד ע"ב ד"ה וכתב כה"ג) : שם בא"ד אע"ג דמותר להורגו. ודאי אי מותר להרגו א"מ עליו את השבת אלא כנ"ל אע"ג דאינו חייב אם הרגו כמו בגוסס שמביאים ראיה ממנו. ת' חות יאיר עלה ל"ז ע"א : שם בסה"ד דאין מחללין. עי' ת' שבות יעקב ח"ג סי' י"ג שתמה על כנה"ג א"ח סי' ש"ל. ואולי עוברים וגוססים קאמר דשאני :

דף מה ע"א בגמרא עשו ביאה בן תשע. אי קונה מדאורייתא או רק דרבנן עי' קדושין י"ט ע"א תד"ה ומדאורייתא ובכה"מ פ"ה מהלכה ויבום ס"ח : **ע"ב** בגמ' מלמד שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה. כעין זה בפ"ק דסנהדרין ריש דף ז' על פסוק וירא אהרן ויבן מזבח פירש"י בבין מזבות לפניו : שם רבי יוחנן וריב"ל. בהר"ן פ' יוה"כ (עלה דפ"ד ע"א ד"ה אמר רב הונא) כתב דרי"ו כדר' ביה משום דאתותב תיובתא ר"ג ור"ש לא סדרו כהו משום דאפליגי תנאי בהא : שם קטן הוא. עי' מל"מ פי"א מנדרים הלכה ג' :

דף מו ע"א בגמ' ועודן בו סומא. עי' ת' בן לב ספר ד' סי' י' : שם והאמר רבה קטנה. עי' מהרי"ט ח"א סמ"א וסי' נ"א עי' טור יו"ד סי' ק"ל עלה קנ"ו ע"ב ועי' בס' שב שמעתתא שמעתא ה' מפרק י"א ואילך : **ע"ב** בגמ' מופלא סמוך לאיש מדרבנן. עי' תוס' נזיר דף ס"א ע"ב ד"ה סניחא : שם תד"ה רבי יוחנן. דשמא לא יביא ב' שערות. עי' תוס' יבמות דף פ' ע"א ד"ה נעשה ובשעה"מ פ"ב מאישות ד"ה עוד כתב הרב. ובדבור שאח"ז ובחולין י"א ע"ב ד"ה וכ"ת ומל"מ פט"ז מסנהדרין דין ד' : שם בסה"ד דאזלינן בתר רוב. עי' ס' שב שמעתתא שם פי"ח : שם תד"ה כדרב פנחס. במל מפר קאמר. עי' מהרי"ט ח"א סוף סימן ד' ועי' בהר"ן נדרים סוף דע"ג :

דף נ ע"א בתוס' ד"ה ורבי מאיר היא. דכשר לדון. וזו לא כהרמב"ם וש"ע חו"מ ס"ז : שם בסה"ד ויש לומר. עי' ש"ך חו"מ סי' ל"ז ס"ק ל"ג ות' מהרי"ט ח"א סקי' ודבריו נ"ע. ועי' בתשו' הרא"ש ריש כלל

כלל לית וכהלכה הב״י או״ח סל״ג אות ל״ס ועי׳ בנתיבות המשפט סי׳ ל״ג סק״ב :

דף נא ע״ב בגמ׳ כל שיש לו קרנים. עי׳ מג״א הל׳ ר״ה סי׳ תקפ״ו סק״ג ופלתי ר״ס ע״ע. ומ׳ חות יאיר ס״כ עלה ע״ב :

דף נב ר״ס בעמוד ברש״י דכנאה מועטת היא. בת׳ ג״ו ח״א נח״ת כלל ג׳ סי׳ כ׳ פירש דהוי כנתעכל המזון דה״מ נאחריו :

דף נה ע״א ברש״י ד״ה כדי מיל. נ״ע דבברכות לא נזכר מזה. ובפסחים מבואר דשיעורו ד׳ מילין ועי׳ תשו׳ נו״ב חלק יו״ד סי׳ כ״ג : שם תוד״ה שמא. דעור אינו בכלל בשר. פי׳ תוס׳ חולין קכ״ב א׳ ד״ה עורות אביו. ובתשו׳ למה לדק סי׳ י״ג ד״ה ועוד נ״ל. ועי׳ בגליון בב״ק דף י׳ ע״א :

דף נו ע״א בגמ׳ ר״ס העמוד מאי דרים. עי׳ מג״א סי׳ תקכ״ו סעיף י׳ : שם רש״י ד״ה אינן המיסך. שאינו תם על הספק. עי׳ גיטין י׳ ע״א חולין ר״ס דף ד׳ : ע״ב בגמ׳ הרגשת שמש הוי. עי׳ ת׳ שב יעקב סי׳ ובסדרי טהרה ר״ס סי׳ קפ״ג. ובס׳ תפארת ישראל שם : שם כגון שעברה בשוק של טבחין. ומאי דלא משני דמצאה כתם למעלה וכתם למטה עיין תשו׳ שבה״ג סימן כ״ג עלה כ׳ ריש ע״ג : שם תד״ה אימור. כמו לעיל. עי׳ בס׳ תפארת ישראל ריש סימן קפ״ג ד״ב וכן מוכח :

דף נח ע״א בתוס׳ ד״ה ולענין. וי״ל כיון. עי׳ תוס׳ חולין דף נ״א א׳ ד״ה המולאת :

דף סא ע״א בתוס׳ ד״ה אמריכנו. ולא לאחריס. אבל בליכא חשש נזק אסור אפי׳ לחוש כלל ללה״ר. אמר״י : ע״ב בגמ׳ בגד שאבד בו כלאים. בר״ף סוף פ״ק דביצה : שם נעשה תפסי׳. בתוספתא הביאה הכ״מ פ״ו ה״י מנדרים המודר הנאה מחבירו ומת מביא לו ארון ותכריכים חלילים ומקוננות שאין הנאה למתים והכ״מ תמה למה השמיטו הרמב״ם. ולי י״ל דע״כ התוספתא כר׳ ינאי דלר״י א״ל לטעם אין הנאה למתים דת״ל דבמתים חפשי ומכיון דהרמב״ם בפ״י הל׳ כ״ה מכלאים כתב לטעם דר״י דינו של התוספתא ממילא נשמע :

דף סג ע״ב גמרא קמ״ל אותה עונה. והא״ז שכתב פורש כ״ד שעות. אין לו שורש. ט״ז סי׳ קפ״ד. גם אין עונה י״ב שעות מהשעות שהן כ״ד ביום כ״א יום ולילה כמו שהוא בקיץ ובחורף יחד. דלא כאביאסף שם: שם תד״ה מן המנחה. משום דלא קים לן. עי׳ יומא כ״ח ב׳ ונשתעיה מכי משתרא כותלא כו׳ :

דף סה ע״ב גמ׳ איכא בינייהו חרפי ואפלי. ל׳ כאשר הייתי בימי חרפי (איוב כ״ט ד׳) : שם אימר גבי נדה תלי יום. עי׳ בט״ז יו״ד סי׳ קפ״ד סק״ב :

דף סו ע״א גמ׳ אמר רב התקין. גי׳ הרי״ף שמואל. ע״ב גמ׳ דקרירי ומשרו מזייא. להרי״ף ס״ב דשבועות (דף רנ״ב ע״א) גי׳ אחרת בזה יעו״ש :

שם למיסמך להפסיק טבילה. ל׳ תף אנכי (איוב י״ג ט׳) : שם למיתף ביממא. הרי״ף לא גרס לה ועי׳ בהר״ן שם :

דף סז ע״א גמ׳ אמר ר״ל האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. בהרי״ף בפ״ב דשבועות סוף הל׳ נדה איכא גירסא אחרת וברה״ן עוד גירסא אחרת שם : ע״ב תד״ה אבל. דאי אתשמיש. וכמו שמפרש הרמב״ם פ״ו מא״ב והרי״ף כמו שהבין בו הב״י סי׳ קפ״ט :

דף עא ע״ב גמ׳ ראשון נפסק. עי׳ מ״ש בתוס׳ בכורות כ״ב ב׳ בשם ר״ת :

הרא״ש

פרק א סי׳ ד דאפילו בשעת ווסתן. בב״י יו״ד סימן קפ״ד האריך ביישוב דברי הטור בזה והעלה דמאי דאמרינן לא בעי בדיקה היינו לומר דבדיעבד לא מחזקינן אותה לטמאה. וזה דלא כאביו הרא״ש דמביא ראיה על לכתחלה. גם העלה דדוקא לדידן דווסתות דרבנן א״צ לחוש סמוך לווסת וקשה לכאורה א״כ למאי נורך דתק הרא״ש בסמוך בהאי דפסחים והו״ל דשיטי דהש״ס איבא דמ״ד ווסתות דאורייתא וצ״ל עסמ״ש התוס׳ דף ט״ז סוף ע״א דר׳ יוחנן סבר ווסתות דרבנן ומובא לעיל סימן א׳ ושם משני כן על ר׳ יוחנן. מיהו דעת רמב״ם דר״י סובר ווסתות דאורייתא כמ״ש הב״י קרוב לסוף סי׳ קפ״ד :

פרק ג סי׳ א אלמא דסבירא ליה. עי׳ בב״י סי׳ קפ״ח עלה דף כ״ו ע״ג ד״ה ודוקא :

פרק ו סי׳ ג דהלכה כרבי שמעון. עי׳ מהרי״ם חלק א׳ סמ״א עלה כ״ד דף א׳ ע״א ובסוף הסימן שם :

פרק ט סי׳ כו אבל כל היום מותרת. הטור כפי שהבין בו הב״י סי׳ קפ״ד מפרש דג׳ סברות יש כאן. דלדעה אמצעית גם שעת ווסת אינה אסורה דר׳ יהודה לית ליה כלל הפרש בין שעת ווסת. דאי הוה אסור בשעת ווסת ממילא היה אסור כל היום. ומ״ש הרא״ש שהכריע ככן סברא בתרא הייתו לענין פריעת דיום לבד אבל לעולם יש חילוק בין הכרעתו לס׳ אמצעית לענין שעת ווסת. עי׳ גליון לקמן בסמוך : שם ס״ס כ״ח ואין דבריו נראין בזה. לכאורה סברת הראב״ד דאסורה ביום ג׳ רק עד שעה שדרכה למשוך ווסת וכ״מ מדברי רשב״א בת״ה שבב״י סימן קפ״ד בדין זה. וא״כ ק״ק כאן כתב הרא״ש ואין דבריו נראים ולעיל סי׳ כ״ז ברגילה לראות מקודם הנץ עד אחר הנץ פסק דשעת ווסת מיהו אסורה. וגם הראיה כאן לכאורה ראיה גם אשעת ווסת דמוכר. אפס דבאמת לשון הראב״ד שכל זמן כו׳ חשוב כעונה אחת משמע דסובר דגם אחר זמן שנמשך אסורה כל היום כמו כל עונה גם לשון הרמב״ן בטור שם שכל יום ויום ווסת בפני עצמו הוא. ובב״י כתב עליו דרמב״ן סובר כהראב״ד משמע כן. וזה דלא כמשמע מהרשב״א בדעת הראב״ד ועי׳ ט״ז סימן קפ״ד סק״ט ובספר סדרי טהרה האריך בדין זה : סליק בס״ד

הגהות וחדושים על מסכת נדה מאת הגאון וכו׳ מוהר״ר ברוך פרענקיל תאומים זצ״ל (בעהמ״ס ברוך טעם).

דף ב ע״ב גמ׳ הכא נמי השתא הוא דחסר. נ״ב יעוין תוס׳ כתובות כ״ו ע״ב ד״ה אבן אהתיכן :

דף ז ע״ב גמ׳ ורבנן מדאורייתא לא עבדינן ק״ו. נ״ב יעוין ידים פ״ג משנה ב׳ :

דף יא ע״ב גמ׳ נשתנו מראה דמים שלה. נ״ב יעוין לקמן דף ס״ס ע״ב ד״ה וכולן :

דף יג ע״א תוס׳ ד״ה נשים. נ״ב יעוין תוס׳ כתובות דף ל״ט ע״א ד״ה שלש נשים :

דף יד ע״א גמ׳ נמלא על שלו טמאין. נ״ב יעוין לקמן דף י״ח ע״א תוס׳ ד״ה כאן :

דף טו ע״א משנה כל הנשים. נ״ב עיין פסחים דף פ״ב ע״ב תוס׳ ד״ה סמוך לווסתה :

דף יז ע״ב משנה דם הנדה טהור. נ״ב יעוין תוס׳ לקמן דף מ״ב ע״ב ד״ה שהולידה :

דף יח ע״א תוס׳ ד״ה כאן. וקשה לפי׳ דנמלא. נ״ב לעיל דף י״ד ע״א במשנה :

דף יט ע״א תוס׳ סוף ד״ה ר׳ יהושע. אע״ג דאיכא ריעותא. נ״ב יעוין תוס׳ חולין ט׳ ע״ב ד״ה ודלמא. ובפי׳ הר״ש על המשנה :

דף כ ע״ב גמ׳ ראה דם בלילה וטימא. נ״ב יעוין מגילה דף י״ד סוף ע״א :

דף כה ע״א תוס׳ ד״ה גבי בהמה. ואע״ג דקולא. נ״ב יעוין ב״מ דף ו׳ ע״ב :

דף כו ע״א משנה ר״ש אומר נימוק הולד. נ״ב יעוין במרדכי פרק הזרוע והלחיים דין תשל״ז יעו״ש :

דף כז ע״ב תוס׳ סוף ד״ה משום. כיון שנתבטל ברוב לגמרי. נ״ב יעוין לשון התוס׳ שם בבכורות :

דף כח ע״א תוס׳ ד״ה שנאמר. היתה בשלמא. נ״ב יעוין תוס׳ יומא דף ע״ד ד״ה איצטריך קרא :

דף לב ע״ב גמ׳ אמר ר׳ אמי אין אשה מתעברת. נ״ב יעוין תוס׳ לעיל דף יוד ד״ה דהוי מניקה : גמ׳ ונשבעת שלא תיזקק. נ״ב יעוין כריתות דף כ״ו ע״א :

דף לג ע״א תוס׳ ד״ה והנשא. הוא חולק על הש״ס. נ״ב יעוין תוס׳ שבת כ״ה ע״ב ד״ה מעבירם : תוס׳ ד״ה כלל ופרט. נ״ב יעוין תוס׳ סנהדרין מ״ו ע״א ד״ה השתא ותוס׳ מ״ק ג׳ ע״א ד״ה אין דנין. ותוס׳ מנחות נ״ה ע״ב ד״ה כלל ופרט :

דף לה ע״א גמ׳ ואקשי׳ רחמנא מצורע. נ״ב ברמב״ם פ״א מהלכות טומ״מ דין י״ג אי׳ הפסיקם מפסוק כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש (הוא בפ׳ נשא) :

דף מא ע״ב גמ׳ אלא לטומאת ערב. נ״ב רמב״ם פ״א מהלכות משכב ומושב הלכה יוד : גמ׳ אמר ר׳ יוחנן מקור שהוא. נ״ב יעוין תוס׳ לעיל דף ע״ז ע״א ד״ה במקור :

דף מד ע״ב תוס׳ ד״ה איכו מיית אע״ג דמותר לסורגו. נ״ב יעוין תוס׳ סנהדרין כ״ט ע״א ד״ה ליכא מידעם. ותוס׳ סוטה כ״ו ע״א ד״ה מעוכרת עלמו כו׳ :

דף מה ע״א רש״י ד״ה ופוסל את. דמודה בקנס פטור. נ״ב יעוין תוס׳ זבחים דף עא ע״א ד״ה ע״פ ע״א :

דף מו ע״ב תוס׳ ד״ה ר׳ יוחנן. וא״ת והא סבר כ״ל. נ״ב יעוין תוס׳ יבמות ס׳ ע״א. ויעוין מכות ט״ו ע״ב. ובירושלמי יבמות ס״פ האשה שהלך וס״פ נושאין :

דף נה ע״א תוס׳ ד״ה שמא· דעור אינו בכלל בשר. נ״ב יעוין תוס׳ סנהדרין מ״ח ע״א ד״ה משמשין ובתוס׳ חולין קכ״ב. ובתוס׳ ב״ק דף י ע״א ד״ה שהשור :

דף נז ע״א רש״י ד״ה מהלך על פני. משום דאיכו לספיקא. נ״ב יעוין חולין ד׳ ע״א קוטע ראש של א׳ מהן : ע״ב גמ׳ ת״ש נמצאת אתה אומר. נ״ב יעוין תוס׳ לעיל יח ע״א ד״ה והו ליכא :

דף נט ע״א משנה ור״ש מטמא. נ״ב יעוין תוס׳ לעיל י״ח ע״א ד״ה והו ליכא :

דף סג ע״א גמ׳ שיפרשו מנשותיכן סמוך לווסתן. נ״ב יעוין תוס׳ לעיל ט״ו ע״א ד״ה אפי׳ :

דף סו ע״ב תוס׳ ד״ה כל הרואי. וי״ל דאין סברא גבי. נ״ב יעוין מ״ש תוס׳ במנחות י״ח ע״ב ד״ה ואמר ר״ן :

בהרא״ש הלכות כלאי בגדים דין ו׳. בלאו דלא תסור ירושלמי. נ״ב יעוין ברא״ש ס״פ האשה שנתארמלה. ובברכות פ׳ מי שמתו דין י״ב : סליק

הגהות וחדושים על מסכת נדה מאת הגאון כו׳ מהור״ר זאב וואלף בהגאון כו׳ מו״ה שמואל הלוי זצ״ל מבאסקוויץ.

דף ב ע״ב תוס׳ ד״ה היה בודק. כדמשמע בתוספתא. נ״ב עי׳ ביבמות דף פט ע״א בתוס׳ ד״ה קיסוס ונמצאת מרס שכתבו משמעות מההוספתא איפכא :

דף ד ע״א תוס׳ ד״ה כי פליגי. אמרו חכמים. נ״ב בתוספתא דטהרות פ״ו : בד״ה שכל לעיל פי׳. נ״ב ריש מכילתין ד״ה מעל״ע כו׳ וכן כתבו עוד בכתובות ד׳ ט ע״א ד״ה על בעה״ח. ולכאורה בפסחים ד׳ לא ריש ע״א ד״ה שהיה טמא מתחילתו כו׳ כתבו בהיפך מזה דמשם כאלה דהוא דאורייתא. ובקונטרסי וגם בתשובה האר׳כתי בזה בס״ד : ע״ב גמ׳ כדכתיב עלה גדף. נ״ב עי׳ בפהמ״ש להרמב״ם ז״ל במס׳ זבים פ״ד סוף מ״ו מ״ש בזה. ועי׳ בתוי״ט שם בד״ב מדף מ״ש עוד :

דף ה ע״ב גמ׳ משכבות ומושבות שמ״ב כו׳. נ״ב עי׳ בב״ק ד׳ כה ע״ב תוס׳ ד״ה ומה פכין כו׳ ובשבת ד׳ פד ע״ב תוס׳ ד״ה שטהורין בזב :

דף ז ע״ב תוס׳ ד״ה שמותי. וכ״א בירושלמי פ״ק דתרומות. נ״ב נ״ל בפ״ה והר״ש שם במשנה ד׳ והביאו ג״כ להך ירושלמי וכ״ה בירושלמי שביעית קרוב סוף פ׳ ששיעי וגם שם משנה ע״ז הביאו רבינו שמשון ז״ל :

דף ח ע״א גמ׳ ועל תמיד של שחר כו׳. נ״ב עי׳ בתוס׳ מנחות דף סד ע״ב ד״ה ופל אותה שעה כו׳ : תוס׳ ד״ה משום דקאי. ואפ״ה מני לה בד׳. נ״ב עי׳ לקמן ד׳ מח ע״א בתוס׳ ד״ה א״ר אלעזר כו׳ :

דף יב ע״א תוס׳ ד״ה בין יבמות. כדאמר בנדרים. נ״ב בנדרים ליתא ע״ש דף כ ע״ב אבל במסכת כלה איתא בשם י״א והט״ז ריש סי׳ קפ״ד והש״ך שם ס״ק ל״א נמשכו אחר דברי התוס׳ מבלי שום לב :

דף טו ע״א תוס׳ ד״ה אמר רב. וקאמר כמאן. נ״ב שם דף ו ע״א וע״ש מ״ש ע״ג הש״ס :

דף טז ע״א גמ׳ א״ר בדקה כו׳. עי׳ בתוס׳ לעיל ד״ט ע״א בד״ה הא ליכא הרדה :

דף יט ע״ב גמ׳ מאן ה״ק ר״י. נ״ב אבות פ״ג וחולין ד׳ קד ע״ב ומגילה ד׳ ט״ו ע״א :

דף כב ע״ב גמ׳ דאר״י א״ש משום ריש״ש. נ״ב עי׳ בירושלמי דיומא פ׳ יוה״כ ה״ג קרוב לסופו א״ר יודן ולא דר״ע היא וכו׳ עד כדון כר״ע וכו׳ הניא ור׳ ישמעאל וכו׳ ול״ע :

דף כה ע״א גמ׳ תיקו כו׳. נ״ב עי׳ בתוס׳ פ״ז דס״ח סוף ע״א ד״ה תיקו :

דף כו ע״ב גמ׳ א״ר ינאי טפח. נ״ב עיין בתוס׳ ב״ב דף ק״ע ע״א ד״ה ואיידי כו׳ :

דף כט ע״א גמ׳ אר״י ב״ל עברה נהר. נ״ב עיין לעיל דף י״ח סוף ע״א :

דף לד ע״ב גמ׳ בעי רב יוסף. נ״ב עיין בתוס׳ דב״ק דכ״ה ע״א ד״ה אלא האי תנא :

דף לה ע״ב גמ׳ א״ר״ס זוב כו׳. נ״ב עיין בתוי״ט במסכת זבים פ״ו מ״א בד״ה בלובן :

דף לו ע״ב גמ׳ לטהר את הולד ולטמא באונס. נ״ב עיין לעיל ד״ט ריש ע״א בתוס׳ ד״ה קושי סמוך ללידה כו׳ :

דף לז ע״ב תוס׳ ד״ה ע״כ הקישן הכתוב ואין משיבין על ההיקש. נ״ב עיין תוס׳ בכורות דכ״ו ע״א ד״ה ומה בנך כו׳ ותוס׳ יבמות מ״ו סוף ע״א ד״ה א״ל רע״ק כו׳ :

דף לט ע״א גמ׳ ר״מ אומר אם היתה במחבא כו׳. נ״ב עי׳ לעיל ד׳ ס ע״א :

דף מג ע״א גמ׳ והא אנן תנן האיברים כו׳. נ״ב במסכת אהלות פ״א מ״ז : שם דון מינה ומינה כו׳. נ״ב עיין ביבמות דף ע״ח ע״ב וב״ק דכ״ה ע״ב ובשבועות ד׳ ל״א ע״א ובזבחים דל״א ע״ב ובמנחות דס״ב ע״א ודק״ו ע״א שם ובחולין דק״כ ע״ב ובתוס׳ דפסחים ריש דל״ג ע״א ד״ה ומינה ובתוס׳ דזבחים דס״ה ריש ע״ב ד״ה שכדיל : במשנה תינוק בן י״א. נ״ב עיין חולין דף כ״א ע״א :

דף מו ע״ב תוס׳ ד״ה ר״י ור״ל. ה״ס לא שמה סתרה. נ״ב עיין בתוס׳ יבמות דף פ ע״א בד״ה נעשה סריס וכו׳ ובתוס׳ קדושין דף ס״ג ע״ב ד״ה בני זה קרוב לסיה״ד שכתבו וז״ל וי״ל דמיירי הכא שאביו העיד וכו׳ :

דף מז ע״א רש״י ד״ה שיתקשקשו כמו מקשקשת לפניו. נ״ב סוטה דט״ו סוף ע״ב :

דף מט ע״ב רש״י ד״ה לאתויי סומא. דכתיב או ראה. נ״ב עיין רש״י בב״ק דפ״ו ע״ב בד״ה בעדים זוממין כתיב כו׳ וברמב״ם ה׳ עדות פ״ט ה׳ י״ב ובכ״מ ובהמגיה שם :

דף נב ע״א גמ׳ לאפוקי מדר״י. נ״ב ביבמות דף ק״ה ע״ב וב״ב קכ״ו ע״א :

דף נז ע״ב גמ׳ ת״ש נמצאת אתה אומר כו׳. נ״ב ע״ל דף י״ח ע״א בתוס׳ ד״ה והו ליכא :

דף סד ע״א גמ׳ איתמר ראתה יום י״א. נ״ב ועיין לעיל ד״ט ע״ב בתוס׳ ד״ה פיתחה :

דף עא ע״א גמ׳ דתניא איזהו דם תבוסה. נ״ב עיין בר״ש במסכת אהלות פ״ג משנה ה׳ מה שתמה בזה : שם ברה״ר ספקו טהור. נ״ב עיין לעיל ד״ז ע״ב בתוס׳ ד״ה ואין שורפין וכו׳ : סליק

הגהות וחדושים על מסכת נדה

מאת הגאון המובהק כו׳ מהור״ר יהודה בברך זצ״ל (בעל המחבר נמוקי הגרי״ב).

דף ב ע״א במתניתין בריש מס׳ נדה עד סוף כל השקלא וטריא ומתוך הסוגיא שמה נראה דמקוה ותביות דמיין להדדי. והדבר תמוה בפסקי הרמב״ם דבמקוה פסק כרבנן דטמא ודאי ובתביות כר״ש דאינו אלא ספק וכבר הקשה זאת הרשב״א בחי׳ וכ״כ של הרמב״ם ועי׳ במ״ל שישב באורך. ולפע״ד נראה ליישב דהא דמרמינן תביות אמקוה ומתרצינן דהתי׳ כר״ש אבל לרבנן הוי ודאי כמו במקוה מטעם דלריעותא הוי תרתי כו׳ היינו הכל לתירץ הראשון של הגמ׳ שמה על קושית ומ״ש ממקוה אבל לגבי טעמא דאשה מרגשת או לטעמא דאם איתא דהוי דם כו׳ לא קשה כלל מתביות אמקוה וכמו שיתבאר. והוא בשום לב על קושית הגמ׳ מהבית אמקוה הא לכאורה לא ק״מ דבמקוה דהיא טומאה ילפינן לה מסוטה לטמא ודאי כמו בסוטה ואף דברה״ר גם בסוטה ספיקו טהור איכא למימר דרא חכמים דהחמירה תורה בסוטה ברה״י בתחלת טומאה לטמא ספיקה ודאי הבוו חכמינו סוף טומאה להיות ודאי טמא אף בר״ה וסברא כזו כתב ג״כ המ״ל ע״ש וכ״ז הוא בטומאה ומאי ענין תביות לזה. אך קושית הגמ׳ שפיר משום דאם נאמר סברא זו יקשה כאן גבי נדה מאי טעמא לא מטמאינן לה ודאי כמו בסוטה כמו שהקשו התוס׳ ב׳ ד״ה מעל״ע. וצ״ל כתירוצם דלענין לטמאות למפרע לא מדמינן לה לסוטה כלל ולא הוי דומיא דסוטה ע״ש וצ״ל הטעם במקוה דהוי ג״כ למפרע ע״כ הטעם משום תרתי לריעותא לחוד. וא״כ בכה״ג אין למקוה יתרון על תביות דבתביות איכא ג״כ ת״ל ושפיר פריך הגמ׳ ממקוה אתבית. אמנם למסקנא דהטעם משום אשה מרגשת או אם איתא כו׳ שפיר יש לתרץ ולומר כנ״ל דלא קשה מתבית דהוי ספק אמקוה דהוי ודאי משום דהתם ילפינן מסוטה והא דלא מטמאינן כאן גבי אשה הוא משום דלא דמי לסוטה דהא יש כאן גריעותא דמרגשת או אם איתא כו׳ ואף ב״ה מודה לזה הטעם עכ״פ שלא לטמאות ודאי וכמ״ש התוס׳ ד״ה א״כ למרמי וא״כ להני תרי טעמא תו לא קשה רומיא דתבית אמקוה. וההכרח לזה הוא משום דקשיא מובא בסוף השיטה דקאמר א״כ למרמי תבית ומקוה ומבוי דהך נ״מ אינו לדינא רק לפלפול בעלמא. ולא קאמר נ״מ אחרת והוא משמשת במוך או שיפה ולהך סברא שכתבו התוס׳ ד״ה לאביי כו׳ וא״ל ע״ם המ״ל בפשטות הנ״מ שיטה כמ״ש מהרש״א ואף דלדידן אין נ״מ כי אנן קיי״ל כחכמים מ״מ עדיף לומר הך נ״מ דהוי מלומר הנ״מ שבת״י זה יש להקשות ובת״י זה אין להקשות דהוי פלפול בעלמא. וכעין זה הקשה הרשב״א. ועוד נכון דקדוק עלום דהגמ׳ שינה הסדר דמתחלה הקשה ממקוה וא״כ נמרמי תבית ומקוה אמנם לדרכנו יובן כי כל עיקר כוונת הגמ׳ לומר הנ״מ לדינא קמא איכא נמרמא תביות אמקוה כדאמר הגמ׳ לעיל ורמי תבית אמקוה וההכרח דשווין המה וא״כ הדין עתן דגם בתבית הוי ודאי כמו במקוה אבל להך טעמא ליכא למירמי וכנ״ל והוי ספק בתבית וזה כוונת הגמ׳ בהשתנות הסדר למרמי תביות ומקוה כו׳ רצונם אהדדי ולא על מתניתין דאין נ״מ בזה ולהגב אסיק גם מבוי ומתורץ קושיתינו הנ״ל דטוב לומר הך נפקותא שיוצא מזה דין גדול לדידן בתביות מלומר נ״מ אם שמאי מודה בשוטה או לא דאין זה נפקותא לדידן וא״ש. ועתה פסקי הרמב״ם נכונים דהרמב״ם בתר המסקנא נפסק הלכה וא״כ לא הוי בתביות רק ספק. ודו״ק : רש״י ד״ה לא כדברי זה כו׳ שהחמיר כו׳ ולא כדברי זה שהקיל יותר מדאי עכ״ל. הנה רש״י הקדים דברי הלל שהחמיר ובברייתא לקמן איתא להיפך לא כדברי שמאי כו׳ ולא כדברי הילל כו׳ וצריך להבין מדוע שינה רש״י לפרש המתני׳ מפי׳ הברייתא על המשנה וברע״ב איתא כמו בברייתא לא כדברי זה שמאי כו׳ ולא כדברי זה הלל כו׳ וסברא בזה דרש״י כתב בזה הדבור דודאי כולו האי ימים רבים לא מוקמי לי׳ כו׳ משמע דמעל״ע י״ל כולי בה״ר העמידוהו ובגמ׳ לק׳ ד׳ ב׳ אמרינן דטעמא דרבנן משום קנס ע״ש ולכאורה תמוה וכמ״ש עמד בזה ולא תי׳. וי״ל דמתחלה יש להבין דברי הגמ׳ שם והבין מש״ש אמר רבה מ״ע דרבנן אשה מרגשת בעלמא דלמה אמר רבה אברייתא ולא אמתני׳. ועוד במש״ש א״ל אביי א״כ תהא די׳ שעתה דלשון א״כ אינו מובן דמשמע דאם טעמייהו דרבנן דלא מתמרו כהלל מאיך טעמא שאמרו לשמאי כדאיתא בסוגיא הוא ניחא והלא ס״ס תקנו דתהא די׳ שעתה. והנראה בזה עפ״י מ״ש התוס׳ גיטין ל״א א׳ ד״ה מעל״ע בנדה כו׳ וי״ל דדוקא התם דייק משום דאשה מרגשת בעלמא ובדין הוא דדי׳ שעתה כשמאי ואי בעי רבנן למקנסה לקינכוהו מפקידה לפקידה כהלל עכ״ל פי׳ לדבריהם דודאי אין להקשות בדבר שנעשה זמן מה קודם כמו סם שאבדו ולא נודע מתי אמרו רבנן מעל״ע. ולא דייקינן מ״ע. רק בנדה שהטעם משום מרגשת הקשה אביי שפיר ואף דשם אמר ר״א בגמ׳ תלוקין עליו חביריו על ר׳ אלעזר דתנן מקוה שנמדד כו׳ היינו משום דנראה לחז״ל דפירות ומעות שאבדו דומה ממש למקוה שנמדד ונמצא חסר דכשניהם נ״ל דאירע השנוי זמן מה קדם ולא נודע מתי לכן בכולם או מעל״ע או למפרע משא״כ בנדה דמרגשת שפיר דייק וכמ״ש התוס׳ וכל זה לטעם דאשה מרגשת אבל לטעמא דאבע״א דטעמא דשמאי דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי שפיר י״ל דרא חז״ל להחמיר למפרע עד מעל״ע. משום דהא ודאי דלכ״ע דלהעמדת כותלי בה״ר לפי שעה בעלמא חיישינן וכמ״ש התוי״ט פ״ב דנדה מ״ד ד״ה ב״ש אומרים וא״כ י״ל דחשו חז״ל אולי כל מעל״ע מוקמי כבה״ר ולכן עשו חז״ל פשר דבר מעל״ע אבל מפקידה לפקידה לימים רבים לא חשו דודאי כולו האי ימים רבים לא מוקמי וכמ״ש רש״י כנ״ל ואף דבמקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו ע״ג. למפרע טמאות בזה שאני משום דכולי האי לא מוקמי דם וגבלו חז״ל זמן מוגבל מעל״ע וא״ב מ״ש אביי א״כ תהא די׳ שעתה פי׳ שהקשה לרבה דאמר הטעם משום דאשה מרגשת כו׳ א״כ תהא די׳ שעתה אבל אם הטעם משום דאם איתא דם מעיקרא הוה אתי. א״ש. רנ״ל. אבל הא גופא טעמא בעי׳ למה אמר רבה הטעם משום דאשה מרגשת כו׳ ולא משום דאם איתא כו׳ מעיקרא כו׳. וי״ל טעמא דרבה דלכן קדייק רבה על הברייתא ולא על המתני׳. משום דבמשנה י״ל הטעם משום דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוי אתי וא״ש הכל משא״כ בברייתא דקדק שפיר דהטעם משום מרגשת והוא מפיס דבכוריות ב׳ א׳ אמרו בעלמא רישא לנא״ז אלא סיפא כו׳ זו והלל״ז כו׳. תזינן דדבר הפשוט ניחא למנקט ברישא. והנה אם טעמא דשמאי משום דאם איתא כו׳ מעיקרא כו׳ והלל סבר כותלי בה״ר העמידהו. וא״כ דברי הלל שטעמו מפקידה לפקידה הוא נגד הסברא לחכמים. משום דכולי האי לא מוקמי דם לימים רבים אבל דברי שמאי אינו כ״כ נגד הסברא. ואם הטעם הזה בברייתא הו״ל לא כדברי הלל ברישא דהוא פשוט יותר. אבל לטעם דאשה מרגשת כו׳ בע״כ טעמא דהלל משום סייג. וא״כ להלל לא קשה כ״כ דהחמירו משום סייג לטמא מפקידה לפקידה ולשמאי קשה יותר דהו״ל לעשות סייג דמ״ש מכה״ת דעבדינן סייג כמ״ש ב׳ ג׳ ב׳ וא״ש מה שהקדימו לא כדברי שמאי ברישא כנ״ל ומזה דייק רבה דטעמא דרבנן משום דאשה מרגשת כו׳ ולפי״ז א״ש דברי רש״י דפי׳ לטעמא דאם איתא דהוה כו׳ ולכן הקדים הלל לשמאי :

דף ה ע״ב תוס׳ ד״ה ואם אי אפשר כו׳ עיין בחידושי הגאון ר״י ברלין זצ״ל כאן ובחולין שהבית בנ״ע על שלא הקדימו דבריהם ע״ש ולדידי יותר נ״ע על התוס׳ כאן דלפי׳ דבריהם דברי ני לאו דוקא תקשי יותר מאי תי׳ הגמ׳ בחולין דליתא קמן כו׳ הא לא הוה אלא כספק וטהור למאי צריך אחרים רואין אותו וכקושיתם בחולין. ואם נימא דהאי ספק לא דמי לשאר ספק טומאה בר״ה כמ״ש התוס׳ בחולין א״כ גם ברי לי דוקא ודברי התוס׳ כאן צריך פנים · אבל באמת. דבריהם שם ודהכא הכל הולך למקום אחד ודבריהם מכוונים הגם שכתבו התוס׳ בחולין דהאי ספק לא דמי לשאר ס׳ טומאה בר״ה משום דרוב פעמים לא יכול להזהר מליגע מ״מ אין צריך לזה ברי גמור עד מאד

מאד כמו בכל ס' איסור דמוכרח להיות הברי גמור בלי מעוד ספק כלל רק אם אומר שלדעתו יותר נראה לו שלא נגע מסוגע. ברי כזה מהני להיות עכ"פ ספק השקול. וברי כזה שומד נגד הסברא דרוב פעמים לא יכול להזהר שכתבו התוס'. ועי"ש ברי כזה הוא עכ"פ ספק השקול וס' טומאה ברה"ר טהור נמצא ברי לי דקאמר הש"ס ל"ד ברי גמור וכמ"ש וממילא ניחא הא שלא הקדימו דבריהם משום דזה ידעו דברי לאו דוקא וכמ"ש התוס' בנדה רק זה גופא קשיא להו דהם ברי לאו דוקא מה אי' דליתא קמן ט' ע"ש קאמרי התוס' דהאי ספק לא דמי לשאר ספק טומאה בר"ה וכו' ומ"מ האי ברי לי לאו דוקא דלא הוה כמו ברי דעלמא וכמ"ש התוס' הכא וא"ש הכל. ועי' שו"ת נובי' מהדו"ק ח' יו"ד סי' ב' ושם נאופן הכ' ודו"ק :

דף י ע"א בגמ' עברו עליה ג' עונות כו' אתאן לר"א כו' בתשובת שבות יעקב חיו"ד ס' ע' שאלה מהגאון בית שמואל וז"ל בלמדי כו' נסתרה ממני דרכי הרמב"ם בפ"ד מהל' מטמאי משכב דפסק בהגיע זמנה לראות ופסקה ג' חדשים די' שעתה והיינו כר' אליעזר בנדה דף יו"ד דס"ל כל אשה שפסקה לראות ג' עונות די' שעתה אתאן לר"א ומ"מ לא פסק כן שם כותי' בשאר אשה שפסקה ג' עונות דהא הרמב"ם פסק שם זקנה שפסקה ג' עונות די' שעתה ותו קשה כי שם בש"ס איתא גירסא שהגיעה זמנה לראות פעם ראשונה די' שעתה ב' מטמאה מעל"ע מני רבי היא ולפי"ז לרשב"ג דקיי"ל הלכתא כוותי' אף בראי' שני' אינה מטמאה מעל"ע וכ"פ הרשב"א בתוה"א וגורס גי' ש. והתוס' מחק גי' ש אלא קאי על הינוקת שלא הגיע זמנה לראות דקתני שלישית הרי היא ככל הנשים ולרשב"ג עד ראי' רביעית לא הוי ככל הנשים והרמב"ם פסק בתולה שלא הגיע זמנה לראות וראתה ג' פעמים מטמאה למפרע א"כ ע"כ ס"ל כגירסא שמחקו התוס' ופוסק בהגיע זמנה לראות מטמאה בראי' שניה למפרע וזה דלא כחד מהנך ב' גירסות דהא ע"כ מני רבי היא קאי או על ראי' שני' של הגיע זמנה לראות או על ראי' ג' שלא הגיעה זמנה לראות כו' עכ"ל והגאון שבות יעקב השיב בדרך רחוק. והנה אחר אחרון אני בא כי קושי' השני' גרמו להגאונים ז"ל לפי מה שסברו דהרמב"ם ז"ל אזיל בשיטת הרשב"א וכמו שהעתיק הכסף משנה דברי הרשב"א בתה"א על דברי הרמב"ם שם ה"ג דברייתא זו ד"ה היא וטעמא דמילתא דכל שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמים כו' אבל כשראתה עוד פעם ג' עם השתי ראיות אחרונות תחזק הראשונה ואלו השתים מגלות על הראי' הראשונה שהי' גמורה היתה ולא מקרה ומהטעם הזה אפי' לרשב"ג נמי מוחזקת היא ובזו אין הפרש בין רבי לרשב"ג וסיים שם דזה דעת רבינו ע"ש ולפי"ז תקשה מאד קושית הבית שמואל כיון שהרמב"ם סובר כהרשב"א מוכרח כהגי' שמחקו התוס' וכשהגיעה זמנה לראות כו' מני רבי היא וא"כ איך פוסק בהגיעה זמנה לראות ודשניה מטמאה למפרע דהא זה לרבי דוקא ואנן קיי"ל נוסחות כרשב"ג אבל האמת יורה דרכו שלא היו לפני הגאונים הכ"מ ושבו"י ספר חידושי הרשב"א על נדה ושם כתוב ויש אומרים דלא אפסיק הלכתא כרשב"ג אלא בוסתות כלומר בקביעות וסת אבל בחזקת דמים לא אלא כרבי דסתם משנה כותי' במה אמרו די' שעתה בראי' ראשונה אבל בראי' שני' מטמאה מעל"ע וכן פסק הרמב"ם ז"ל כו' ע"ש הרי מפורש טעמו של הרמב"ם שפסק בהגיע זמנה לראות. דבראיה שני' מטמאה מעל"ע משום דבזה קיי"ל כרבי דלא הוה בכלל וסתות דפסקינן כרשב"ג והרשב"א בחי' חלק בזה על הרמב"ם ומעתה אין צריך למ"ש הכ"מ דדעת הרמב"ם כהרשב"א דאינו כן אלא דס"ל לענין הזקת דמים כרבי וכמ"ש הרשב"א ולפי"ז לדעת הרמב"ם שפיר יש לקיים כל אחת ואחת מהשני גירסות בפשיטות :

דף יא ע"ב תוס' ד"ה אפי' הכי כו' ואין להקשות לר"א דאמר כל אשה כו' תבדוק בימי טוהר עכ"ל דבריהם אינם מובנים דהא בימי טוהר מניקה היא ולר"א כדי נשים דיין שעתן בלא עברו עליה ג' עונות ורבר עמד בזה המהרש"א ע"ש ולבד זה דבריהם צריכים ביאור אף אם נימא להגי' ר' יוסי במקום ר"א דר"י סבר בהדיא במניקה דבעי ג' עונות מ"מ מאי קושי' כיון דהך בדיקה לקולא היא כדי שתהי' אח"כ די' שעתה מנ"ל דמחוייבת לבדוק משום כך דודאי קושית הש"ס דתבדוק לחומרא כדי לקבעה וסת כי יש כמה חומרות בקבעה וסת בין למ"ד וסתות דאורייתא בין למ"ד וסתות דרבנן אבל להקשות דתבדוק כדי להקל עליה מנ"ל שחובה עליה וכבר הקשה כן בסדרי טהרה בחי' וכתב שלא ידע כונת התוס'. ולדעתי נראה ברור בכונת דבריהם דקושיתם לר"א ניחא מאד והוא עפ"י מ"ש התוס' לעיל יו"ד ד"ה קתני בעונות כו' ול"ע בהגיע זמנה לראות ועברו עליה ג' עונות מי אמרינן די' שעתה כמו בזקנה לרבנן כו' ולא אפשיטא שם. והנה אם נימא דבג' עונות שניות לא אמרינן די' שעתה לר"א בהגיע זמנה לראות כמו כן בכל הנשים לר"א הדין כן בג' עונות שניות לא אמרינן די' שעתה דמטמאה למפרע כמ"ש במ"א כו' בראיה ראשונה אבל בשני' מטמאה מעל"ע וא"כ שפיר צריכה בדיקה אם תפסוק ג' עונות יהיו לחומרא אם תפסוק עוד ג' שניות דאז מטמאה מעל"ע כנ"ל משא"כ אם לא תבדוק אז לא תדע שפסקה בג' עונות ראשונות. וכשתפסוק אח"כ ג' עונות יהיו נחשבים לראשונות ותהי' די' שעתה ויגיע מזה קולא והנה בראיה שני' במניקה מצינו מחלוקת תנאים לעיל דר"מ סבר די' כל ימי מניקותן ור' יוסי ור' יהודה ור"ש סוברים דמטמאה מעל"ע וא"כ שפיר הקשו התוס' לר"א תיבדוק שמא תיפסוק ג' עונות דממ"נ לר"ע הגם דסובר דיין כל ימי מניקותן הא ר"מ סובר נתנה בנה למניקה גמלתו או מת מטמאה מעל"ע כמ"ש במשנה לעיל דף ז ע"ב ושפיר משכחת לה דתבדוק בכה"ג בימי טוהר דלא הוי מניקה. ולר' יוסי ולר"י ולר"ש נ"מ טובא דאינהו סברי דבמניקה בראיה שני' מטמאה מעל"ע ותבדוק בימי טוהר ובין לר"מ ובין לר' יוסי ולר"ש ולר' יהודה תבדוק לחומרא לענין אם תפסוק עוד ג' עונות שניות. וכונת התוס' במה שכתבו ואין להקשות לר"א תבדוק כו' ר"ל דמחמת קושיא זאת הפשוט הנ"ע בתוס' דלעיל. ויהיה מוכרח דגם בג' עונות שניות די' שעתה ולא אין נ"מ לחומרא גם לר"מ ודחו זה דה"נ מימי טהרה לימי טומאה לא מקרי הפסקה וא"כ נשאר הנ"ע על עמדו. ומדוקדק לשונם שכתבו ואין להקשות כו' ולא כתבו וא"ת או. וקשה בדרכם תמיד משום דעל הגמ' אין להקשות כלל. דדלמא גם בעונות שניות די' שעתה רק דלפי זה יהיה נפשט ספקותם לכן כתבו ואין להקשות כו' וזה ברור בס"ד הגם כי על תמיהת הסדרי טהרה הנ"ל יש לומר דבדיקה לקולא כמ"ש ופעמים צריכין להיות בודקת שחרית וכה"ש. שחרית כדי להכשיר טהרות של לילה וכדאמר שמואל לעיל ד' ב' ובזה הבדיקה להקל שלא יפסדו טהרות. ובלא"ה י"ל דקשה להו על הא דיושבת על דם טוהר דא"צ לבדוק משום דאין נ"מ דאפי' ראתה טהורה וכמ"ש רש"י במשנה שם ד"ה והיושבת על דם טוהר כו' וע"ז קשה להו דהא שפיר יש נ"מ יהיה איך שיהיה מ"מ לפי מ"ש רווחא מילתא בלי פקפוק בכונת דבריהם הקדושים : שם בתוס' ד"ה תניא נמי הכי כו' והרב ר"י כו' כתב דרישא דברייתא כו' עכ"ל לפי"ז האי בד"א לטהרות כו' אינו מובן. ועיינתי בתוספתא פ"ג דנדה. וליתא שם בד"א הראשון אלא בד"א שהניחה כו' ובד"א הראשון הוא מכללא דאמר שם מטמאות במגע וטהורות לבעליהן וכמו שפירשו התוס' מטמאות במגע פי' לטהרות. וטהורות לבעליהן וסיה היא בד"א לטהרות רק שהגמ' שינה לשון התוספתא לתוספת ביאור. וא"ש :

דף יב ע"א תוס' ד"ה אשה כו' וא"ת מאי קמ"ל מתני' היא כו' עכ"ל לא יכולתי לעמוד על כוונת דבריהם ז"ל דהא היא היא קושית ר' זירא לר' אבא ב"י אין לה וסת בעיא בדיקה יש לה וסת לא בעיא בדיקה וכמ"ש רש"י בתמיה והא קתני מתני' בין יש לה וסת דבעי בדיקה כו' ע"ש ועדיפא מינה קא מקשי ר' זירא ממתני' כי היא קושיא הסותר. דינו של שמואל וקושית התוס' היא קושית. המותר. ובשנויא דמשני ר' ירמיה בר אבא. דהתינוק בין יש לה וסת לאין לה היא בישנה ממילא אין מקום לקושית התוס' וכמ"ש בסה"ד וא"כ אין התחלה לדבריהם הקדושים וכעת לא יכולתי לכוון דבריהם ז"ל וצלע"ג : שם ברש"י ד"ה לקנות מבחוץ כו' אבל אם בבדיקתה מצאה כבר אגן השיעור כו' אלא כידה עכ"ל לא הבינותי דברי מאור עינינו שהרי בבדיקה לבד אורך השיעור אף אם העד כידה דאותיום לא הוי אלא בקנות ועד כידה. ועי' לקמן י"ד ב' וצע"ג :

דף יד ע"א תוס' ד"ה וליחוש כו' ועוד נראה וכן פר"ת דפריך על נמצא על שלו עכ"ל וכתב בסדרי טהרה ר"ל דלר"ת אם נמצא על שלה אפי' בקרבן מיחייבי בלא טעמא דבדוק ודחוק וכמ"ש בתה"א לדעת ר"ת דלא כר"מ דלר"מ קאי קושית הש"ס לטהרה לגמרי וז"א דאפי' ברגלים לדבר לא מטהרינן לגמרי עכ"ד ולשמיטתי' מ"ש הרשב"א בחי' דפסק כלשנא דבדוק לחומרא מבואר דללישנא דדחוק טהור לגמרי דאל"כ למאי פסק כלישנא דבדוק הא גם ללישנא דדחוק טמאה מספק ואי לענין קרבן ודאי דללשנא קמא מביא קרבן בנמצא מאכולת רצופה לא הוה ליה לפסוק כל"ק להביא קרבן ודאי כיון שאינו פוסק אלא מצד החומרא והדרכה לענין קרבן ודאי יש לחוש ללישנא דדחוק. ובלא"ה צריך לפרש דלר"ת הקושי' מהגמ' לטהרה לגמרי דאל"כ מאי חדשו בפיר"ת על פירושם הראשון דהקושי' הוא לענין קרבן וחידוש בעיני על הרמב"ם ז"ל שלא הביא דין דמאכולת רצופה בה' שגגות אם מחייב קרבן ודאי או אשם תלוי וכעת לא מצאתי מי שעמד בזה : ע"ב רש"י ד"ה בכדי שהושיט כו' ורב חסדא כו'. ונפלאתי למה לא פרש"י דגם ר"ח ס"ל כרב אשי רק מחולקים בפי' המשנה דלרב חסדא מיירי מתניתין כאין עד בידה ולר"א בים עד בידה ולא סיה מחולקים במציאות ולקמן ד' ס"ב ברש"י ד"ה נעלה כו' שפי' שם כמו רב אשי דהכא וכאן מסקינן בקושי' ולפרש"י שם צ"ל כנ"ל. והנה י"ל דרש"י הוכרח לפרש כן משום דאל"כ לא הוה מקשי הגמ' על ר"ח האי עד בידה כו' וכמו שהקשו התוס' ד"ה האי כו' על פירש רש"י דילמא מפליג בדידה ע"ש. והאמת כי רש"י נשמר מזה ופי' שם א"כ איבעי ליה למהני ולפלוגי בין עד בידה לאין עד בידה דלא תיפוק חורבה מיני' ע"ש ד"ה וכי תימא. וזה ניחא אם ר"ח ס"ל דאף בעד בידה מטהרי רבנן בכדי שתרד לאודיה. ולכן קשה לרב אשי ולא לר"ח. ולכן הוכרח לפרש דר"ח פליג על רב אשי גם בשיעורא. משא"כ לפי' התוס' שם שכתבו דהו"ל לפרושי כו' כיון דמתני' איירי בים עד בידה ע"ש שפיר י"ל דלא פליגי רק בפי' המשנה וכנ"ל ובזה נכון דעת הטור ריש סי' קפ"ז ע"ש ובב"י והנה הגמ' אסיק על ר"ח בקושי' וכל קושי' יש לו תי' כמ"ש הרשב"ם פ' יש נוחלין וזה שיטת הגאונים לפסוק אף דהגמ' אסיק בקושי'. והיינו לשיטת רש"י י"ל דבאמת ר"ח לא פליג על ר"א רק בפי' המשנה וכנ"ל למסקנא. ולא תקשי כנ"ל ולכן פי' רש"י לקמן ס' ב' השיעור כמו לרב אשי דבשיעורא לא פליגי וכנ"ל ועי' היטב :

דף יז ע"א בגמ' ת"ש ושל בית מונבז המלך כו' עי' בסדרי טהרה מה שהקשה על המהרש"א דמאי מקשה הש"ס לעיל כו' לכך כתב ובזה דרכיו ימות ע"ל הס"ט ע"ש ואין התחלה לקושיתו דלאור הגר לא מהני ההפלת עלית כמ"ש בהו"ת ס' ר"מ סעיף י"א ובהגהע"ז ס' כ"ה ס"ה ע"ש :

דף יט ע"א תוס' ד"ה ר' יהושע אומר הקשה ר"ת דמ"ט דרבנן כו' ועי' במהרש"א שהקשה דמאי קשי' ליה הא כל ספק טומאה מסוטה ילפינן לטמא ברה"י אפי' בדאיכא חזקת טהרה (לפי קושיתו ז"ל למה לא הקשה כן על הא דהמדיר שהביאו התוס' דר' יהושע אזיל בתר חזקה דגופה היכי דליכא חזקה דממונא ומביא ראיה מהא דבכרת ומאי ראי' מכס) והנה על קושיתו י"ל דרבנן דמטמאי סתמו דבריהם דמשמע אף ברה"ר וכמ"ש התוס' בכה"ג בחולין יו"ד ב' ד"ה ודלמא כו' דבכל ענין טמא הכתוב אפי' הוא ר"ה שיש בו הרבה בני אדם כו' ע"ש ואף דשם אקרא קאי וכמ"ש לקמן ל"ג א' וליקום ולימא לקרא כי כתיבא כו' ע"ש מ"מ כן י"ל בדברי חכמים אבל זה קבי' שפיר מ"ש התוס' ור' יהושע נמי אמאי צריך קרא. דשמא צריך קרא לטהר אף ברה"י : בא"ד בתוס' היינו אפי' היכי דאיכא ריעותא עי' במהרש"א מה שפירש דבריהם. אמנם מ"ש ז"ל וכאמרינן בצלמא שאני טומאה דחמירי. לפום ריהטא לא ידעתי מקום בגמ' שיאמרו כן. וגם כי אם ילפינן דאזלינן בתר חזקה הלא קולא שפיר ילפינן מנגעים ולא שייך לומר שאני טומאה דחמירא דהא לא חומרא ילפינן אלא קולא וכמ"ש בחולין י"א ב' אטו אנן לקולא גמרינן לחומרא גמרינן ודבריו ז"ל נפלאו ממני. לבד זה י"ל לפי מ"ש התוס' מנחות ס"ט ע"א ד"ה דבלע בשם רב האי דשאני טומאה דאפשי טומאה לא מפליג וכ"כ התוס' בכורות ז' ב' ד"ה דג כו' ויש לחלק בין איסור לטומאה ע"ש ולפי"ז שפיר י"ל כדבריו ז"ל אבל מ"מ לא הבנתי דהא עיקר ילפותא דאזלינן בתר חזקה הוא מנגעים כמ"ש בחולין י' ב'. וצ"ע :

דף כב ע"ב תוס' ד"ה אבל דם דרכיך כו' עי' מהרש"א שהקשה בלאו הא דאמרינן אבל דם דרכיך נמי הוי מצי להקשות דהא מעל"ע כו' והתם קאמר דמיירי בדם נדה דלא במעל"ע עכ"ל ונראה דהתוס' ס"ל כשיטת הראב"ד והרשב"א דדוקא היכי דאורת ברי' עלי' הוא דבעינן נמוח אבל בלא"ה אע"ג דאינו נימוח טמאה. וא"כ על סוגית ליכא להקשות ממתניתין דדם הנדה הרבה דשפיר איכא דם דיבש הרבה כגון הפילה חתיכה דם יבש דהעפ"י שאינו נמוח טמאה. מיהו לא משכחת לה טובא והדרבה רוב דמים יבשים נימוחים במעל"ע לכן לענין בריה לבדוק אם הוא דם או לא אזלינן בתר רובא ואמרינן מדלא נמוח במעל"ע ודאי ברי' הוא ולא דם. אבל הא קשי' להו בזה ודאי לא יתכן שיהיה דם יבש הרבה כ"כ שאף במעל"ע אינו נימוח ודם שאינו יבש כ"כ א"ל מעל"ע אלא יום או לילה הוא רחוק במציאות לכן הקשו שפיר על הא דאמרינן אבל דם דרכיך. כנ"ל ברור וזה לכיפוף ממ"ש בסדרי טהרה ע"ש : בא"ד ועוד קשה דהתם כו' כתב בס"ט ל"ע מאי קשיא להו הא כבר כתבו דמתני' מיירי שנפל על הבגד ונתייבש אבל באפי נפשי' הוא רכיך עכ"ל. ולא ק"מ דבשלמא דם הנדה דמטמא בכל ענין אפי' אם לא נמוח במעל"ע שפיר י"ל דמשכחת לה בנפל על הבגד ונתייבש הרבה וא"ש דינא דמתני' שם בכל גוני. אבל גבי זוב וזיע ורוק דתנן התם וכמה שרייתן מעל"ע. אם נימא דמיירי בנפל על הבגד דוקא תקשה מאוד דאכתי לא ידעינן השיעור באפי נפשי' כמה היא שרייתן ופשטא דמתני' משמע דאתי לאורויי לן השיעור בכל גוני זוב וא"ק :

דף כה ע"א תוס' ד"ה גבי בהמה כו' ואע"ג דקולא הוא כו' נשאלתי מחכם אחד שהקשה ע"ד התוס' מב"ש ו' ע"ב בספק בכורות כו' ותני עלה והאסורים בגיזה ועבודה ע"ש ושאל למה גדולים ואין סותר. והשבתי לו אתמה מאד למה לא דרש כמוכין ולא עיין במהרש"א שעמד על דברי התוס' בזה ולא ממקום בגא הוא רק ממתניתין דבכורות ואם ספק יאכל במומו לבעלים ועיין בסוגיא שם ובתוס' ד"ה ורש"י שם ימצא יתר מבואר דס"ל כן לר' יהושע ולא היה לו להביא ממרחק דהוה כמו גברא אגברא כו' אבל האמת בכונת התוס' דאין כונתם מדאסור בגיזה ועבודה מטעם זה יתן לכהן דז"א וכנ"ל אולם להם ז"ל הוקשה כיון דבשפיר מספקא לר' יהושע א"כ יש מקום למתני' גם בגסה שפיר לענין דא"ל לתת לכהן ולמה בחר התנא למתני שפיר רק בדקה ולא בגסה דלשמע מינה לענין איסור גיזה ועבודה אף שיכול לבא לידי טעות לענין ממון לא השגיח בזה כי סמך על המבין וכמו במתני' דטהרות המובא בב"ת כנ"ל שלא הוזכר במשנה כלל דאסור בגיזה כו' רק בברייתא ע"ש היה לו למתני ולמכללי' בכדי אשה. ויתלמד מטעות ממינא ולענין איסור היה להביא לסמוך על המבין. אולם סברא בזה דיותר יש לחוש לבל נבא לידי איסור מלבא לידי טעות ממון כי זה אפשר בחזרה. וזה כוונת התוס' גבי בהמה לחומרא (אשר נראה כי גירסתם בגמ' לא היה כמו לפנינו) ואע"ג דקולא כו'. ר"ל דהיה למתני שפיר להוציא מידי טעות ממון. וע"ז תירצו היינו משום דהוי לא יהיב לכהן כו' ר"ל דאי הוה קתני שפיר להורות מבלי לתת לכהן נמשך מזה טעות איסור דאתו למשרי בגיזה ועבודה. לכן נקט התנא כסדר הזה. וזה ברור בס"ד :

דף כו ע"א במתניתין שליא בבית הבית טמא כו' זה לשון הרמב"ם ה' טומאת מת פ' כ"ה ה' י' האשה שהפילה שליה הבית טמא ודאי חזקה שאין שליה בלא ולד עכ"ל הנה הוא ז"ל שינה לשון המשנה. במשנה בלשון השליא בבית הבית טמא ה"נ היה לו להרמב"ם לתלות הענין בהשליא לחודא ולא בהפלה שליה דמשמע אותו הבית שהפילה בתוכו השליה טמא ולא יותר אולם דעת שפתיו ברור מללו. דהנה התוי"ט שם הקשה על הרמב"ם שהוא סותר דברי עצמו בבהמה שהפילה חררת דם שאינה מטמאה לא במגע ולא במשא מטעמא שהוא נהבטל ברוב וכאן פסק דהבית טמא דלא כר"ש דס"ל דבטל ברוב כמ"ש רהב"י ור"ש אמרו דבר אחד ע"ש בתוי"ט הישב אבל לפי האמת לק"מ דהרמב"ם פסק שפיר כת"ק דר"ש וכמ"ש ר"מ להדיא שם בגמ' שהביאו שם בברייתא אינו דומה נימוק פעם א' לנימוק ב' פעמים. והיינו דגם ת"ק ס"ל דהיכי דנתבטל ברוב שוב אינו מטמא רק דס"ל דמיד כשהפילה השליא עדיין אינו נימוק הולד בתוך השליא לכן טמא ודאי משא"כ אם הוציאו השליא לבית אחר אין הבית השני טמא מחמת ביטול ברוב כמ"ש להדיא שם בברייתא ע"ש דף ק"ז ע"א וממ"ש ע"ב רהב"י ור"ש אמרו דבר אחד היינו דלר"ש מוכרח הדבר משא"כ לת"ק אינו מוכרח כ"כ דהא מ"מ טמא וסתמי קתני. וכה"ג כתב רש"י שבת ס"ה ע"א ד"ה אבל של כסף כו' וללשון רבותי קשיא לי כו' ויש לתרץ דרבנן מיסר קא אסרי כו' ע"ש וא"כ לפי"ז שפיר פסקי הרמב"ם עולים יפה רק דלפי"ז אינו טמא רק אותו הבית שהפילה השליא בתוכו ולא יותר. דאם הכניסו לבית אחר הנימוק ונבטל ברוב כנ"ל א"כ שפיר שינה הרמב"ם מלשון המשנה ותלה הדבר בהפלת שליא אותו הבית טמא לאפוקי אם הכניס לבית אחר וכנ"ל והוא אמת בס"ד :

דף סג ע"א גמ' ר"י אומר מי גריסין רותח ועובר ביתן לתוכו מלח מאי משמע כו' צריך להבין לישנא דר"י דלא אמר בקוצר בלא מלח וי"ל עפ"י מ"ש בנימוקי יוסף ה' תפילין ד"ה עובר כו' ולא אמר קודם שהייתי אומר שיקדים הברכה הרבה למשיכן אלא עובר כאיש הרץ לפני חבירו וחבירו מרז עצמו להשיגו ומקדימו ע"ש ועפי"ז יש לפרש בכאן דברי ר"י שלכאורה בכאן אין סברא הנ"ל אבל להורות גזן שיעור הרתיחות יהי' שמיד יהי' ביכולתו לתת לתוכו מלח כמ"ש בפ"ז דשבת מלחא צריכה בישולא כו' ע"ש ב' לשונות. ויהי' איך שיהי' הרתיחות צ"ל אשר מיד ברתיחה סולת יתן מלח וזה דנקט לשנא דעובר ומתורץ הכל עי' היטב כי זה ברור :

דף סו ע"א ונאמנת אשה לומר כו' עיין טור יו"ד ס' קפ"ז שפסק דנאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא וכתב ע"ז הב"י שהוא מברייתא נדה ס"ז ע"א פלוגתא דר' ורשב"ג ופסק כר' דאמר הכי כו' ע"ש ופליאה דעת ממני על מרן הב"י כמ"ש שזהו פלוגתא דר' ורשב"ג אמה מלא פלגי בזה דזה ברור דכ"ע סברי הבי דנאמנות דז"ל הש"ס ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור כו' דברי רבי רשב"ג אומר דם מכה הבא מן המקור טמא ורבותינו העידו על דם מכה הבא מן המקור שהוא טהור מ"ע אמר טולא מקור מקומו טמא כו' והנה מפשטא דלישנא דברייתא משמע שרשב"ג פליג על רבי וסובר שאינה טהורה אף אם נאמין לה שיש לה מכה אולם לא כן משמע מפרש"י שם ד"ה דברי רבי הך מילתא לחודא כו' ע"ש משמע דלא פליג על הא דתלינן במכה דלעיל ובר מן כל דין הלא מבואר לעיל ס"ז ע"א דרשב"ג סובר דרואה דם מחמת מכה אף בתוך ימי נדה טהורה ומסיק שם אף בשעת וסתה טהורה ודם לחודא טמא דקאתי דרך מקור ומקור מקומו טמא ור' סובר דאף הדם טהור וע"ש תוס' ד"ה במקור מקומו טמא כו' ורשב"ג לטעמו ע"ש הרי להדיא דרשב"ג סובר דמחמת מכה טהורה האשה ולא פליגי אלא בדם ובפלוגתא דרשב"ג ורבותינו ובגמ' הכא לא פליגי ר' ורשב"ג ואין לתמוה על לשנא דברייתא רשב"ג אומר דמשמע דרשב"ג בא לחלוק דכבר כתב התוי"ט פ"ג דבכורים ומנה שם כ"מ שהוא בלשון פלוגתא ולא בא אלא לפרש וזה ברור בפי' הש"ס ונע"ג ולכן הרי"ף והרא"ש לא העתיקו בברייתא תיבות אלו דברי רבי משום דלא פליגי בזה וע"ד פלפול נוכל לומר שיהיה פלוגתא והוא כי הרמ"א בס' קפ"ז ס"ה בביאורו שם וחלק לשלשה חלוקות ובחלוקה הב' ביאר דאם ספק אם בא מן המקור או מן הצדדים האשה טהורה אף אם לא ידעינן דהמכה מוציאה דם משום ס"ס ועי' ש"ך שהקשה דלא הוה ס"ס דהוה שם חד והנה הכרו"ס והגבו"י כתבו דכאן הספק הראשון יותר כולל משום דאם מן הצדדים אף הדם הטהור משא"כ אם בא מן המכה שבמקור דמקומו טמא דכן הלכה ע"ש והנה שפיר ס"ס כמבואר בכללי ס"ס. והנה הרשב"א בתה"ה פי' בברייתא דנאמנת הנ"ל שאין צריכה האשה לדעת שמכתה מוציא דם בשום פעם והך שממנה דם יוצא הכתוב בברייתא הוא תוס' ביאור שאנן אמרינן כן ולא שהאשה אמרת כן וכבר תמה עליו הה"ל והש"ך ופניהם לדבר אי' נתכונו והגובי' הטעמים בתוך דברי הרשב"א ס"ס של הרמ"א ע"ש באריכות ונפלאת בעיני הלא הרשב"א פי' כן בברייתא ושם הוא דברי רבי ורבי סובר לעיל מקור מקומו טהור וא"כ הדרא קושית הש"ך לדוכתא ותו אין לתרץ כתי' כנ"ל דשפיר הוה משם חד ונע"ג והנה לפי"ז יש לומר פירש השכל בדברי הש"ס הנ"ל והוא דלפי הנחה הנ"ל לר' לא הוה ס"ס משום קושית הש"ך הנ"ל ותו א"ל כתירוצם של הגאונים דרבי סבר מקור מקומו טהור וכנ"ל ולכן ס"ל דהאשה צריכה לדעת שממנה יוצא דם ור' דוקא נקט שממנה יוצא דם ולא לתוס' ביאור ורשב"ג ס"ל מקור מקומו טמא. ואין צריכה לדעת דהוה ס"ס וכנ"ל. ובזה פליג רשב"ג על רבי אם האשה צריכה לדעת אם דם יוצא ממקור או לא זה נ"ל ע"ד פילפול ודברי הטור לא הבנתי כמ"ש שממנה דם זה יוצא דהא לא בעינן כולי האי וכל הדעות דבזה אף בשעת וסתה מותרת וכדאיתא בש"ס שם ושיטת הש"ך והה"ל בווים המה בפי' דברי הרשב"א עיין בזה ודו"ק :

דף סח ע"א במשנה ומטמאה מעל"ע כו' עיין רמב"ם פ"ג מ"ה מטמא משכב ומושב ה' ד' כתב הכ"מ סתם מטמאות למפרע מעל"ע ריש נדה כו'. וכיונתו לתת טעם למה לא פסק כהלל. וא"ל לזה דפסק כסתם משנה הכא דתנן הכא ומטמאה מעל"ע כו' ע"ש :

דף עג ע"א תנא דבי אליהו כל השונה הלכות כו' הגאון בבאר שבע ס' ע"ד בסופו פי' על מה שסיים הש"ס בנדה בברייתא תנא ד"א הטעם הוא כיון דתנן סוף פ"ג דאבות קנין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות ופירושו המפרשים הן הן גופי הלכות עקר תורה שבעל פה שמקבלים עליו שכר וכדי שלא יחשוב אדם כיון שאלו הלכות נקראים גופי הלכות שלא ישנה אלא דוקא כאלו ההלכות לכן קבע המסדר הגמ' האי תנא ד"א כו' כאן וכפ' כמי כעיר אחר הלכות נדה דוקא לאשמועינן כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן העוה"ב אע"ג שאינן גופי הלכות כו' וכי תימא א"כ למה לא מסיים נמי מס' קנים בהאי תנא דב"א כו' י"ל משום דהתם מסיים נדבר טוב כדדמי וכו' ושוב אין נופל עליו האי תנא ד"א כי אין ענינו לכאן כלל ועיקר וק"ל עכ"ל. הנה מה שהקשה אמאי לא מסיים נמי מס' קנים כו' לא ידעתי על מי תפול הקושיא. אם על רבינו הקדוש הא גם במשניות נדה לא סיים רבינו הקדוש בזה ואם על מסדר הגמ' הא אינו בבבלי שום גמ' על כל מס' קנים. ואם נימא שהי' למסדר הש"ס לרשום זאת בגמ' במס' קנים זה הברייתא לבדו ע"ז לא יועיל תירוצו ז"ל משום דהתם כו' וזה ניחא על מסדר המשניות ולא על המסדר הש"ס ובגוף התי' לא הבנתי כי מ"ש בסוף פ"ג דאבות קנים ופתחי נדה הן הן כו' לא למעוטי שאר הלכות אתא. חלילה לא נאמר כן רק דרבותא אשמועינן דאעפ"י שהם רק חשבונות או שנושאם דבר קל כמ"ש בכסף משנה ועי' תוי"ט שם. ולא מיעט רק תקופות וגמטריאות ע"ש ולדעתי נראה להיפוך דמש"ה סיים בזה להורות דגם על פתחי נדה קאי הפסוק של הליכות עולם לו דלרבותא נקט כנ"ל ודו"ק : ומ"ש הבאר שבע עוד שם דתנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא כי אם תנא כמ"ש הרמב"ם בהקדמת ס' זרעים דלא כמו שחשבו רבים מן התלמידים דהוא אליהו הנביא. הנה בדברי תוס' שבת י"ג ב' ד"ה בימי כו' שכתבו לפי שידע אליהו כו' משמע שהוא אליהו הנביא וכן מבואר עוד שם בתוס' מסדר אלי' רבה ע"ש : סליק

השמטות נמוקי הגרי"ב ממסכת תמיד

חידוש בדברי באר שבע פ"ק דתמיד שהקשה לדעת הר"נ סוס"ק דבילה מהא דלא משני הגמ' על הקושיא כלאים למאי חזיא לשני כשאין עשוים להעלאה כו' והניח בצ"ע והרי הר"נ בעצמו הקשה זאת שם בסוף ד"ה ונראה ממה שפירש"י כו'. ותירץ שפיר. יעו"ש :

דף לא ע"ב פי' המפרש ד"ה שמעלין כו' כגון בכניסתו מניחין על של כסף מבואר שגירסתו אחד של כסף כמו שהוא לפנינו פה וא"כ כד"ה מפני שמרתיח את הלחם כו' משמע שעל שיש מתנין לחם הפנים בכניסתו וכמו הגירסא במנחות ובשקלים ואפי' אם נגיה בדבריו כראשונים שיש במקום כסף וגרסתו כמו בשקלים ובמנחות מ"מ דבריו סותרים זא"ז דפי' דהא דמעלין בקודש הוא טעם למה נותנין על של שיש או כסף בתחילה וכמו שפירש"י במנחות צ"ט ב' ד"ה על פתח הבית כו' ולא היו מניחים אותו שם אלא להראות שמעלין בקודש דעכשיו מניחו על של שיש ומיד נושאו בהיכל ומסדרו על של זהב כו' ע"ש וא"כ א"ל תו לטעמא מפני שהוא מרתיח בלחם וקושיית הגמ' הכא אין עניות במקום עשירות לא על שולחן של לחה"פ קאי כי אם על שולחנות של בית המטבחים וע"ז משני מפני שהוא מרתיח וקאי על הקרבים וא"כ פי' המפרש מפני שמרתיח את הלחם כו' ולא מטעם מעלין בקודש וטעם דמעלין בקודש ולא מורידין קאי על מה שמניחין לחה"פ על שולחן של זהב ביציאתו וכמ"ש הר"ב בשקלים : מיהו ליישב דעת רש"י הנ"ל מגמ' דהכא דדוחק לומר דקושיית הגמ' דאין עניות כו' לא קאי על לחה"פ דפשטא דמילתא דעל כל שולחנות קאי. די"ל אחרי שיש להבין לשון הגמרא נעבדו מכסף ניעבדו דזהב כו' דלמה הזכיר כסף כיון דאין עניות כו' לא הו"ל אלא ניעבדו של זהב דהא במתני' מפרש טעמא דמעלין קאי גם על שולחן לחה"פ. א"כ לא מצי להקשות ניעבדו של זהב דהא במתניתין מפרש טעמא דמעלין בקודש וכפירש"י לכן הקשה ניעבדו של כסף ובזה יהיה די להראות שמעלין בקודש מדלא עשו של זהב. דשל זהב חשיב טפי. ומ"מ וניעבדי של זהב קאי על שולחנות של קרבים וע"ז משני מפני שהוא מרתיח ומ"מ יש בזה להראות שמעלין בקודש מדלא עבדו של זהב דגבי לחה"פ אינו מפסיק טעם שמרתיח לחוד אם היו יכולים לעשות של זהב כיון שהוא אפוי וגם נעשה בו כמ"ש לשום לחם חם וגו' וכמ"ש ביומא פ"ק (משא"כ בקרבים מפסיק זה הטעם). אמנם כיון שא"א לעשות של זהב הורידו עוד על של שיש. ועי' תוס' מנחות צ"ט ב' ד"ה אחד כו' ומסולק השגת התוי"ט במנחות על רש"י ומעתה יש להגיה וליישב דברי המפרש ועיין היטב : סליק בס"ד

הגהות וחדושים על מסכת נדה

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א במשנה כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה. נ"ל דגם זה הוא מדברי חכמים. דהלל משמע דקאי אכל הנשים דקאמר שמאי. ואפי' אשה דיש לה וסת נמי אמר דמטמאה מפקידה לפקידה כיון דלא מפליג (וכה"ג כתבו התוס' לקמן (לח ב) בד"ה אימא בביאור פרש"י ע"ש) ורבנן דר"ד לקמן (דף ד ב) ופליגי חכמים עליה בתרתי. א' דמעל"ע ממעט ע"י כו'. ב' דבשיש לה וסת ד"ש. ואח"כ מפרשת מתניתין כסדר דבריהם. דפקידה דאמרי הוא אפי' עד דתשמיש. וד"ש דאמרי כילד כו'. והתוס' לקמן (ד ב) נדחקו בזה: גמרא קסבר העמד אשה על חזקתה כו'. בפשוטו הייט חזקתה שהיתה לה כשבדקה עצמה ומצאתה טהורה. ומפרש"י משמע דהייט מה שהיה מחזיקין אותה בחזקת טהרה קודם שראתה. ותימה דהרי על אותה שעה אנו דנין עתה. ועי' לקמן (ו) בתוס' סד"ה אבל: ודע דמכאן סתירה לדעת הפנ"י שהסביר בקדושין (עט) דהא אשה מיועדת לראות דם. ואין לדמות דזהו דקאמר והלל כו' כיון דמגופה קחזיא כו' וכפרש"י. דהא גם הוא מודה דמדאורייתא הוה חזקה מעליא כמש"כ התוס' וא"ת למפרע אלא לתרומה וקדשים לתלות ומשום הייג בעלמא: רש"י ד"ה שמאי. ונ"א כי היכי דהשתא איפתכא כו'. עי' רש"ל ומהר"ם. ונ"ל דתליבנא דמפקידה לפקידה תוכח דהשתא תלאה פי' פקידה דהיינו בדיקה: ד"ה ומפקידה לפקידה ממעטת פי' מעל"ע. דאמרי' כו' פעמים צריכה להיות בודקת כו'. פי' מהר"ם והביאו המל"מ פ"ג מהלכות מו"מ הל"ד. ולכאורה קשה ע"ד מעוברי דעפעתו על ר"ג לקמן (ו ב) דא"ל דטולן טהורות. וי"ל דסבר כר"י דלקמן (יא) במשנה וא"כ גם זה מתק"ת היא: ד"ה על ידי כמו פוסלין על ידו כו' כצ"ל: ד"ה דיה שעתה. דודאי אורח בזמנו בא. והתוי"ט הוסיף ולא יעמוד מלאכת תולה. אולי כוונתו ליישב מדוע לא ניחוש דכך הוא ושתה שיתעכב הדם בבה"ת עדם נאתו החולה. לכן אמר ולא יעמוד כו' ור"ל דהשם שמא נתעכב איט אלא בשעה הזה שאנו דנין עליו. אבל לא שניחוש דבכל פעם היה כך ועמש"כ לקמן (סג ב): ד"ה וממעטת ע"י. שהרי קודם תשמיש בדקה כו'. לקמן (ה) אמרינן דעד שלפני תשמיש איט ממעט ולע"ק: ד"ה כגון ספק לא נגע ל"ג דהתם כו'. ולקמן (ג) דקאמר נ"כ ורבנן הכי השתא התם גברא בחזקת טהרה קאי כו'. לא הפיר בזה וע"ש בתוס'. וי"ל: ע"ב גמרא אדרבה העמד מקוה ע"ח כו'. עי' מהרש"א ומהר"ם. ועמש"כ בזה ישוב נכון בס"ד בקדושין (עט). ועתה אוסיף תבלין. דהרי נגד חזקת הטמאה איכא חזקת הטהרות: שם ות"ש מחבית דתניא היה עודק כו' כצ"ל: רש"י ד"ה חסר ואתא. ואיתרע לה לחזקה מקמי הכי טובא כו'. עי' בשו"ע י"ד סי' פ"א ס"ב בדעת המחבר: ד"ה ות"ש מחבית. לשמאי פריך כצ"ל: ד"ה כל ג"י ודאי. ודאי טומן כו' אלמא בין למר כו' מספקינן ריעותא למפרע. ק"ל דלריב"ל דמי זה להוגלד פי המכה שפסק שם המחבר לאסור הגבינות למפרע (ורע"י אזיל בשיטה זו כמש"כ לעיל) א"כ אליביה לא פריך כאן מידי: תד"ה התם. וי"ל דמוכח כו' ולאו והכא חסר הנגע כו' כ"נ דנ"ל:

דף ג ע"א רש"י ד"ה מאי רגלים לדבר איכא. וס"ת דקסבר ר"ש כו' כרש"י תולין. וכ"כ התוס' כאן בסד"ה ושניהם. אבל בסוטה (כח) בתוס' סד"ה איט דין מוכח דגם לר"ש ס"ש כרש"י שמא ודאי ע"ש: ד"ה תמעשת במוך. ג' נשים כו'. לכאורה קשה א"כ מאי פריך דלמא סבר כר"א דאמר בכא ד"ש מחמת שכן תשולקות מדמים. וי"ל דפריך מרא"ה שניה דמודה בה ר"א: תד"ה ושניהם. ור"ש נמי דגמר תבית מטומאה הא לא שייך מידי לסוטה. גם אמקום גופה המ"ל מנ"ל דתולין ברש"י כיון דמסוטה לא יליף דהתם רגלים לדבר. ובתירוצם הזכירו גם מקוה: בגליון ד"ה ותב"א. דהלכות טומאה גמירי לה כדאמרי' בסוטה בפ"ק כנ"ל. והוא שם (יח): ע"ב גמרא א"כ בטלת בנות ישראל מפריה ורביה. קשה דעפי הל"ל בני ישראל. וגם כי אשה איגה מצווה על פו"ר לדעת סת"ק בס"פ הבע"י במשנה. וי"ל דאיש יש לו תקנה לקחת אשה שיש לה וסת דדיה שעתה אף להלל (וזה דלא כמש"כ לעיל במשנה) ויפרה וירבה ממנה. אבל להאשה שאין לה וסת אין תקנה. ודע דלכאורה לא אתיא זה כר"ת בס"פ דאית ליה אשה שאין לה וסת אסורה לשמש: שם פירי לא שרקי. פי' ב"ת (כה): רש"י ד"ה סייג (בסופו). דקא מקפית לי קופה כו' כצ"ל: ד"ה וטולן טהורין. דהואיל שלא מצא אלא קודם כו' כ"נ דנ"ל: ד"ה לא קפיד. הילכך איגו האפך כו' כצ"ל: תד"ה לאביי. משום דמשמע שעל דם שנמצא עכשיו קאמר. ק"ל מהא דאמר לקמן (ה) שמא מראה עפת דם כחרדל ותחפנה ש"ז. והלא דם אחר הוא ותסיכי פיתי דניחוש ליה. וי"ל:

דף ד ע"א גמרא ומי תלינן והתנן מתעסקת כו'. רש"י ותוס' נדחקו. ולפמ"ש דהכי פריך דהא חזקה דמעיקרא אלימא מחזקה דהשתא כמש"כ התוס' לעיל (ג ב) בד"ה דאיכא ובד"ה התם. וכמש"כ בד"ה שכל. דשעת מציאתן איט אלא לקדשים. וכן לקמן (סט) דמ"ד תחלתן אע"פ שאין סופן הוא דאמרינן דאוקמינהו אחזקייהו אבל סופן אע"פ שאין תחלתן לא קמ"ל. ומתם זה היה בחזקת שלם ואפ"ה נ"ח לה אפי' לתלות. וע"כ תטעם דהחזקה היתה במקום אחר. וא"כ כש"כ חזקה דשעת מציאתן דקילא דאין מחזיקין אותה ממקום למקום אפי' לתלות וכנון בס"ד. ועמש"כ בפסחים פ"ק מ"ח: תד"ה והא אשה. לכך י"ל כו' שהמקור טמא כצ"ל: ד"ה הכא נמי. כיון דע"י עליית אדם מהאור אתה מוצא ספק. כ"ל דנ"ל ולמחוק מלת אין: ע"ב רש"י ד"ה ותמני חכמים שפוו מדותיהם. לא רצו לגרוע ולמעט כו'. והרע"ב הוסיף ולהוסיף כו'. וגמגם עליו התוי"ט ע"ש. ונ"ל דכוונתו להוסיף על שמיעם והייט דאם בדקה בחצי היום לא תטמא למפרע אלא י"ח שעות. ובאם בדקה שעה א' אחר חצות להוסיף עד י"ט שעות ואם איחרה עוד. להוסיף כשיעור האיחור. ואם בדקה בתחלת הלילה להוסיף עוד עד כ"ד שעות: תד"ה כל אשה. אע"ג דתנן לקמן אע"פ שאמרו ד"ש צריכה להיות בודקת. התוי"ט הוסיף בהעתקת דבריהם תיבת וכו'. וכוונתו בזה לכוון דבריהם על הא דתנן התם או ומשמשת בעדים וכדפרש"י שם דקאי על אותן שדיין שעתן. ויפה כוון. ובתוי"ט לא ירד לזה ועי' מהר"ם:

דף ה ע"א גמרא כיון דאיכא לאוקמי לקולא ולאוקמא לחומרא מוקמינן. קשה דאדרבה כיון דטומאת למפרע מדרבנן. וביותר למש"כ התוס' לקמן (ו ד"ה אבל ז' בע"א) דטומאת מעל"ע קיל טפי מספק איסורי דרבנן. ס"ל למיזל לקולא בספיקו. וכמש"כ הש"ך בכללי ס"ס סי' י"ט יסייעה זה ע"ש היטב: תד"ה הא. לקמן דפסק כר' אליעזר כצ"ל כו': בא"ד וי"ל כו'. קשה דהא ת"מ ר"א בן אנטיגנוס דאומר נשים שאמרו חכמים ד"ש משמע דס"ל כר"א. ולפמש"כ הבי' לקמן (ח) בד"ה משום א"ש: ד"ה ר"מ. מ"ת הא דמקולקלת לתינוק תיהא אתי שפ"ע. כ"ת במשנה דלקמן (ד' נב ב) דחכמים ל"פ אלא על סוף דברי ר"מ שאמר דתוספת משום זב אבל על הא דאמר דה"ז מקולקלת ל"פ: בא"ד וכן עלהי ב"ש תניא הרואה כתם מטמאה עצמה וקדשים למפרע והייט כו' כצ"ל: בא"ד ובפ' כס"י אמרינן בדקה בעד שאין בדוק לה כו' כצ"ל. וע"ש דליתא בהדיא פלוגתת ר"מ וחכמים בזה: ע"ב רש"י ד"ה כתנפה. ככלי שנגעה כו' כצ"ל: תד"ה מסייע. תימה ס' לטמא אדם ובגדים. עי' מהר"ם. ואם נפרש דר"ל דאיט מטמא לא אדם ולא בגדים וכס"ד לקמן בברייתא דאביני. פשוט דקמ"ל תעה דמטמאתה במשכבה אע"פ שלא נגעה בה וכדין בועל נדה ומצורע (עי' תוס' יומא דף ו ע"ב). ואם ר"ל דא"ת אדם לטמא בגדים אבל אדם לטודים מטמאה הוא כדאמר לקמן (ד' ו) ואי ממתניתא ה"א או אדם כו': ד"ה מכדי. דכיון שעסוקה בכן כצ"ל: ד"ה ספק. משום דעשו לתינוק כיב"ד לישאל. הוא בקדושין (דף פ): ד"ה ואם א"ת. נ"ד כרי דעזרה רה"ר. אי אפשר לפרש דכוונתם דאפי' אם ספק הוא לו דטהור. דהא התם מוקמינן דסיפא דקתני וכולן שהתנו אחרים רואין אותן ע"ב. דקאי נמי אטמא ודליתיה קמן דנשייליה. אלמא דמספיקא אסור. ועוד דספק לא יתכן לקראו ברי. אלא כוונתם דל"ד ברי אלא דקרוב לו לודאי שלא נגע. אבל בלא"ה אסור אף דאי ס"ע ברס"ל מפעם שכ' התוס' שם דרוב פעמים לא יכול להזהר מליגע: ד"ה ומה כ"ה. ותיהו אכתי קשה מה לכ"ח שאין לו טהרה במקוה או שכן טמאה מאוירו כדפריך בפרק כשם כ"נ דנ"ל:

דף ו ע"א גמרא הרואה דם מטמאה מעל"ע כו'. מה שנדפס בגליון ס"א כשם. ובאידך בבא ס"א דם. הכוונה להפוך הבבות כולן כמו שהן. אולם „וזה וזה תולין כו'„ צ"ל בבבא השניה: רש"י ד"ה כמגע עצמה. כנגיעת עצמה כצ"ל: בסה"ד שאיט מטמא אדם וכ"ח כ"נ דנ"ל. דר"ע דאפי' קודם פרישתו מן הגדה איט מטמאן: ד"ה וכ"ת המוקף כו' (בסופו). איזהו תגעו שהוא בכולו כו' כצ"ל בבי"ת וכ"ת שם בק"א: ד"ה מקולקלת שאיט היתה כו' תהא סופרת שבעה אם תראה כו' כצ"ל: ד"ה ואינה מקולקלת. נפיק מינה הס"ד ומה"ד ואינה מונה: תד"ה כשבדקה. כדאמר במתניתין דפרוזדור. ולקמן כו' כצ"ל כו': ע"ב גמרא דאמר עולא חבריא מדכן בגלילא ס"ל בימי רבי. ע"כ הכוונה שהיו שומרין אותן ע"ש הקדש אבל לא היו מקדישין אותן לגמרי. דאם כן מאי שעת הדחק איכא בהו. ואין לדמות משום דאפשר למיפרקינהו ולאוכלינהו לחולין. ת"מ יקשה דהא תניא אין מקדישין כו' בזה"ז (יומא דף סו). וא"כ מוכח דאף לנ"ק חולין שנעשו עפס"ק נקדש דמו לענין מעל"ע. לכן תמוהים לי דברי התוס' בחגיגה (הביאן המהרש"א לעיל) דף כא ב בד"ה בברייתא שכתבו דאכתי לא קים ליה בהא עד למסקנא ע"ש. ודברי המהרש"א לקמן בזה איט מחוורין: שם א"ל ר"נ והתני תנא לקדש אבל לא לתרומה. מדלא קאמר והתניא לקדש כו' משמע דברייתא זו כבר היתה ידוע להם. ואולי דברי התוס' לעיל בד"ה מאי לאו. סיומי אומר דכוון לכן ברייתא דלקמן (ע ב) מטמאה עצמה וקדשים למפרע: תד"ה בשפחתו. ותיהו אין רגילות לאסור סתם ר"ג כו' הנה מליט בברכות (כח ב) הסדיר כו' לפני ר"ג כו' א"ל ר"ג כו' עמד שמואל הקטן כו'. ובסנהדרין (ריש דף יא) מעשה בר"ג ס' עמד שמואל הקטן כו'. וע"כ הוא ר"ג הזקן. דהא שמואל הקטן אמר בשעת מיתתו שמעון כו' לחרבא והייט רשב"ג הנהרג אבי ר"ג דיבנה. וכן בפ"ב דפאה מ"ו מעשה כו' לפני ר"ג ועלו ללשכת הגזית. וע"כ איננו ר"ג דיבנה דבימיו לא היו עוד סנהדרין בלה"ג. ועמש"כ בר"פ כילד צולין: ד"ה נולד. והפסד כהן נמי ליכא שיפרים עליה ממקום אחר. וכ"כ לקמן דהכר הוא ויפרים עליה ממק"א. ותימה דהרי תנן בספ"ק דחלה דא"כ מן הטהור על הטמא. ובסוף פרק ב שם פלוגתא ר"א וחכמים דר"א מתיר וחכמים אוסרין:

דף ז ע"א גמרא הנח מעל"ע דרבנן. לקמן (דף ט' ע"א): תד"ה וטולן. וכ"ת במסכת זבים דקתני התם משאן קל טהורים לנה"כ כו'. הוא פי"ם שהביא הר"ש שם. ותה שהביא הש"ס כאן הוא ברייתא וגרסי' דתניא. והא דלא הביא ממתניתין. וי"ל משום דבמשנה לא תני אלא בחדא דהייט משאן קל ובברייתא תני וטולן דקאי על כל עניני דטהרה כמש"כ התוס'. ונראה דכוונתם על מה שנשנו שם במשנה שאחריה. ולפרש"י נראה דהאי וטולן על כל הני דתני לעיל שם מריש הפרק דכולהו הוויין טומאת ספק כדעת הרמב"ם בפ"ט מהל' טו"ת ודלא כהראב"ד שם. ורש"י דלא נקט אלא משאן כבד הוא משום שהגמרא לא העתיקה כאן רק בבא זו. והרע"ב שהעתיק לשון רש"י זה בפי' המשנה ל"ד. שוב ראיתי שגם הר"ש פי' כן כהרע"ב: ד"ה והאי. ובברייתא נמי קתני והשליפי כו' כצ"ל. וכן לקמן כתבו והא דתניא בברייתא כו'. לכאורה הוא שלא בדיוק כי היא משנה בפ"ד דמבו"י וכמו שהגיה הגרי"פ בגמרא דנ"ל והתנן וע"ש בר"ש. ועמש"כ בנדרים (כו) בס"ד: במשנה מניקה עד שתגמול את בנה כו'. עי' פי' הרע"ב והוא מפי' הרמב"ם ונ"ע לפירושם דר"מ וחכמים פליגי בפי' עד שתגמול שבדברי ת"ק: דלר"מ הגמלה ממש כמשמעה ולחכמים הייט זמן הגמלה וק"ל. א) דלחכמים איט מדוייק לישנא דעד שתגמול. ב) מדוע לא תני פלוגתתן במיניקה אחר כ"ד חדש דלר"מ ד"ש ולחכמים מטמאה מעל"ע (וזה י"ל קצת ע"פ מש"כ התוס' לקמן (דף ט) ד"ה לפיכך). ולפעד"נ דב' מחלוקת בדבר. ובמתני' לא תני דעת השלישית שהיא דעת רי"ה ור"י ור"ש שבברייתא (שם) דל"ל דם נעכר כו'. אלא דעת ר"מ וחכמים דאית להו לתרוייהו דם נעכר. ולפיכך סתמה בריתא עד שתגמול דמשמע אפי' תיניקתו ד' או ה' שנה. רק נקיט פלוגתתם בנתנה בנה למיניקה כו' ולחכמים אף כאלו ד"ש מטעם דאיבריה מתפרקין. ורי"ה ור"י ור"ש דבברייתא היא דעת שלישית דל"ל כלל סברת דם נעכר. אלא טעם דאיבריה מתפרקין. וחכמים דמתניתין הם שאר חכמים זולתם שהיו בדורם כמו ר' נחמיה ר' אלעזר ר"י הסנדלר עי' כתובות (דף לד) ובהקדמת הרמב"ם לחבורו ובסה"ד ותגלא עוד חכמים שהיו בימיהם. ולגי' התוספתא שהביא הגרי"פ שם בברייתא דל"ג ר' יהודה טכל לחשוב גם אותו. ובר מן דין אשכחן לקמן (ח ב) מאן חכמים ר"א וכה"ג בד"ש. ומאי דאיתא בגמרא ורבנן (פי' האי קרא דמי יתן טהור מטמא מאי עבדי ליה) הכוונה על ר"י ור"ש דברייתא (וא"ש עפי מאי דקאמר ורבנן ולא קאמר וחכמים בלישנא דמתניתין) וקרי להו רבנן נגד ר' מאיר. וכן לקמן (דף לח ב) קרי להו רבנן אפי' נגד ר"מ ורי"ה. ובנדרים (ד' פו ב) קרי רבנן לריב"י ולראב"ש אף נגד ת"ק. ובפ"ע דאהלות מי"ב קרי לר"א ור"ש חכמים נגד הת"ק לפי' תהר"ש שהביא התוי"ט שם. ובזבחים (קא) קרי רבנן לר"י ור"ש. ובמש"כ דלא ר"מ בלחוד ס"ל דם נעכר אלא דגם חכמים ות"ק דמתניתין הכי ס"ל. א"ש הא דבבכורות (דף ו ב) אמרינן מעיקרא סתם דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב. וכ"ת בשבת (ד' קמג ב) והוא משנה סוף מכשירין ע"ש ברע"י ותוס'. ובכתובות (דף ס ב) אמר רשב"ג לשון אין החלב נעכר. משמע דנעכר שוב לדם לצורך מזון העובר: שם ר' אליעזר אומר כל אשה שעברו עליה ג' עונות ד"ש. וכן לעיל (דף ו) ולקמן (דף ט ב) הגי' אליעזר ביו"ד. אבל בעירובין (דף מו) הגי' אלעזר בל"י. וכ"ה לקמן (דף יא ב) בתד"ה אפי' וע"ש במהרש"א. ובפרש"י בעירובין שם ר' אליעזר גרסי'. ואולי דאי גרסי' אלעזר הוה משמע דלא פליג על הא דד' נשים וקאי בשיטת ר' אליעזר. וא"כ לא ה"ל לר' אלעזר בגמרא למתשביה בהד' דהלכתא כוותיה דר' אליעזר כיון דר' אלעזר קאי כוותיה כמו דהוי קס"ד דלהכי לא חשיב הא דתיאון משום דר"א קאי כוותיה: שם רי"א מעוברת ומיניקה שע"ע ג' עונות ד"ש. עתוי"ט. וכ"ד תמוהין א) דקושייתו איגה כלום. דכ"פ דלת"ק אפי' דאתה עד שנודע עוברה וא"כ משנודע דאתה מיד ד"ש. ולר"י עד שתפסוק ג' עונות משנודע. ב) מאי דמתרץ דלת"ק סגי בג' חדשים ואע"פ שאינן צ' יום. ז"א דהא ביבמות (ד' לז) אמרי' היולדת לט' עוברה ניכר לשליש ימיה. ויתיה הייט ל"ע יום לשמואל לקמן (ד' לח) וא"כ שליש הייט צ' יום שלמים. וכ"ת נ"כ מהראיה שתביא בעצמו מהרע"ב דיבמות דהתם הוי נ"כ משום הכרת העובר. ג) מש"כ בתירוץ הב' דלת"ק משהוכר העובר אע"פ שלא מלאו לה ג"ח ד"ש (כ"נ לכאורה כוונתו). הלא בגמרא אמרי' וכמה הכרת העובר כו' ג"ח. משמע דקודם לכן לא חשיב הכרה. אולם יש לדחוק לשוט בתירוצו הב' שכוון למש"כ בתמיה הא'. וכת"ק מהב"י בשם הרשב"א שהביאו לסייעתא לתירוצו זה: גמ' החזיר ר"י את הדבר ליושנו כר"א. תלות החזיר ליושנו קשה להבינם. דהא כל ימיו של ר"א אמר שלא היו עושין כמותו: שם התקשה כמה תעשה כו'. היא תוספתא פ"ה: שם וכ"ת אחורי כלים קמ"ל דלא תנן. מזה נראה להדיא דס"ם בתוספתא שלפנינו כפ"א דמבו"י כסך דאחורי כלים דאיתא שם אחר דר"א. והלכה בדבריו. ותמיהני על הר"ש פ"ב שם שהעתיקה כאחר היא ולא העיר מאומה. וכן הגר זהב לא תיקנה: שם שאין למדין הלכה מפי גמרא. עפרש"י ובתוס' ובריי"ף ורא"ש ס"פ החולץ. וק"ל א"כ מדוע קי"ל הלכה כסתם משנה. וכן במחלוקת ואח"כ סתם. תי עדיפי מהיכא דפסק בפירוש הלכה: רש"י ד"ה כל אשה. וה"ה ילדה. משמע דבזקנה נמי בעי ג' עונות. א"כ מאי עדיפותא דזקנה דחשבה בתוך הד' נשים. אלא ודאי ס"ק ר"א לת"ק דבעי בזקנה ג' עונות. הלא כל אשה אפי' ילדה שע"ע ג"ע ד"ש. וא"כ ע"כ זקנה שמתעתי היא אפי' לא עברו עליה ג"ע. ועמש"כ המהרש"א לקמן (דף יא ב) בתד"ה אפי': ד"ה כבאיה כאשונה. או המעוברת או המיניקה או הזקנה כצ"ל. וכ"ה בהרע"ב: ד"ה התקשה. וצריכה שבעה נקיים לבד ימי טומאת לידה. עי' לקמן (ד' לז) תד"ה אביי ולע"ק: ד"ה בחזקת טהרה. וטובל לערב של שביעי. זהו ניתא עי' לקמן (דף סז ב) אבל זב יכול לטבול מיד אחר הנה"ח דיום ז': ד"ה אלא יום שביעי. דכולהו נקיים בעינן כאחד דכתיב כו' כצ"ל: תד"ה שמותי. אר"א תירוס ותפרך כצ"ל: ד"ה ר"א. אבל יום א' לא. הוא כר"א לקמן (סט) וע"ש בד"ה אות כם: ד"ה משום. משום דהוי מיח"ד כו'. כוונתם דכולהו יח"ד הם לפסול את"ת. ותשיב שם כלים שנטמאו במשקין. מוכח דלכה"פ תוך כלי ודאי פוסל אוכלי תרומה. והמהרש"א במחכ"ת שגה בזה:

דף ח ע"א גמרא דתנן ריב"ב העיד ה"ד כו' כצ"ל: רש"י ד"ה ויתא מאי נשים. קטנות דעלמא הס"ד. ומה"ד דוקא קתני: ד"ה יש לכן שביעית. שצריך להפקירם ואסור כו'. שביק איסור מלוגמא שהזכיר לקמיה בדבור הסמוך. משום דלא פסיקא ליה דדילמא איגן מאכל אדם ומותר במלוגמא לאדם כדתנן ברפ"ח דשביעית: תד"ה יש לכן (בסופו). אבל כן מתבערין עפ"ש. כ"ז ליתא במשנה וע"ש. ונראה למחוק מדבריהם: ד"ה מאן. ואין סברא לומר דפליגי אי הנאתו וביעורו שוה אי לאו וי"ל כו' כצ"ל. ק"ק דאיך ס"ד למימר דפליגי בזה. דא"כ מאי ראיה מר"א דס"ל דאסור בערלה יען היותו סוכר דהנאתו וביעורו שוה. וי"ל: ע"ב דתנן רש"א אין לקטף שביעית כו'. נראה דגרסי' דתניא. כי בהמשנה ליתא וחכ"א כו'. דאין לומר דהכוונה על דברי ת"ק דמתניתין וכדמשמע מהגרי"פ. שהרי עיקר הדיוק הוא מלישנא דמפני שקטפו זהו פריו וכמש"כ המהרש"א. ועל דברי הת"ק קאמר ר' פדת דר"א היא: רש"י ד"ה מעין י"ח. שאומר בשבעה כו' כצ"ל: ד"ה דילדה לשבעה. קמ"ל דאזלינן בתר ר"כ. עמש"כ ביבמות (מב) בס"ד: ד"ה דיה שעתה. ול"א איגלאי מילתא למפרע דלאו הריון ס'. ר"ל משום דבאמת הריון הוא לענין למפרע דמעל"ע וכדמסקי ר"פ ור"פ לקמן. וק"ע מהא דלקמן (ט ב) בד"ה ה"ה ככל הנשים שכ' וכ"ת איגלי מילתא למפרע כו' לא אחתור רבנן כו' ע"ש. וי"ל:

דף ט ע"א גמרא הנח מעל"ע דרבנן. לעיל (ז): תד"ה קושי. וי"ל דפריך אואב"א כו'. הגהה שבגליון דנ"ל דסמיך מעותא היא. דגי' דפריך היא נאותה עפי: רש"י ד"ה כדי שיטבול. ולא שיספוג בקיעת כ"ל דנ"ל כלשון המשנה שם בת"ב: תד"ה ונוגע מתה. א"כ בטאור שמזין עליו בחגם כו'. עמש"כ ע"ד ביומא שם בס"ד: ד"ה ועוד (בסופו) נראה למחוק תיבת טמאה כי קרא דוהאוכל מנבלתה כו' בבהמה טהורה כתיב: ע"ב רש"י ד"ה אלא אפי' פיחתה. ושניה לתשעים ושנים כצ"ל: ד"ה שניה דיה שעתה. עד שתתחזק כשאר חזקות כצ"ל: תד"ה פיחתה. ותיהו כו' אבל כאתה היום ואחר ע"ז יום כו'. לכאורה תמוה דהתם אין ראיה השניה מראה דילוג כמש"כ התוס' שם. אבל הכא השניה דלנ"ב היא בדילוג דהא הראשונה היתה לנ"א. וכ"ל משום דפי' דלנ"א דהכא איננו לזמן ראייה הקדום לה. אלא לזמן התחלת זקנתה. ולכן הראייה השניה דכאן ג"כ איגה נראית דילוג אלא הפלגה לנ"ב יום. אבל היכא דהפלגות היו שוות. הראשונה תן המנין לכ"פ אף לשמואל דאמרינן דמחמת מיעוט דמיה מפני זקנתה איננה רואה אלא מנ"א לנ"א יום ודו"ק. ועמש"כ לקמן (סד) דכך אחר כישוב דבריהם דהכא:

דף י ע"א ד"ה קמזיא. דלרבי כיון דמי הזיא לסוף עונה שאחר שפסקה ג' עונות דאמוטת כו'. מה שהוגה בגליון דנ"ל שניות. הוא שטות מוחלט: שם כי תזרו ועברו כו' כצ"ל בלא ו': ע"ב גמרא כי אתא רבין וכל נחותי אמרוה כ"נ דנ"ל. ומלת ימא למחוק. עי' סוכה (מג ב)

(מג ב) ובפרש"י וכרש"ל שם. ובחולין (קא ב. קכד) ובמש"כ שם: **שם** אמרוה בר"ש ביס"ל כ"כ דנ"ע בבי"ת: **שם** אלא תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ושופעת כל ז' כו'. עפרש"י. ולפ"ד יל"פ דלא קתסבם לה אלא פירושא קתפרש לה. דהאי אפי' דקאמר קאי אכל ז' דבתריה. וכן לקמן דקאמר אלא אימא אינה אלא כשופעת. יל"פ דר"ל דאיצא כרואה דקאמר פי' אינה כרואה בכל פעם שדולפת אלא כשופעת. ועמש"כ בחדושי לפ' נח"ע (ד' נט ב): **רש"י** ד"ה מתקיף. והא הכא דאילו חזת בשיטי מראה דמיה מטמא כו'. משמע דמפרש דהא דאמרי' לקמן (יא ב) בטמטה דאיטמא שמש שבכן. אינו אלא תיכף אחר תשמיש ולא כל אותה הלילה. וכ"מ לכדיא מדברי התוס' לקמן (סוף סה ב) בד"ה וכולן. דהא בהגיע זמנה לראות ורואה אין דמיה מסורין אלא אותה הלילה דתשמיש. ואפ"ה כתב דבשינוי מראה ממתה. אבל לא כן משמע מדבריו שם בד"ה כאן שלא שמשה ובתוס' שם בד"ה שלא: ד"ה וקיימת בחדא. דקאמר ליה שעתה כו'. וה"נ ה"מ למידק מדקאמר עליה ולא עליהן: **תד"ה** הכי. אבל לא הגיע זמנה לראות וי"א. ר"ל וי"א יום שבין נדה לנדה שהביאו בקושייתם. ובד"ת שמתקן תיבות וי"א שנו ברואה:

דף יא ע"א
גמרא הא כל יומא דלא קפיץ לא חזאי. ר"ל כל היום דא' בשבת בעוד דלא קפלה לא חזאי: **שם** ל"א אר"ה קפלה ורואה כו'. להפוסקים דל"ג לקמן בדר"א ובשבת קפלה ולא חזאי. כי היכי דלא ניפליגי הני תרי ליטני אהדדי פי' הגר"א ז"ל סי' קפ"ט סקכ"ה. ל"פ דל"ג הכא ג"כ פעם ג' קפלה ורואה. וכ"מ בדברי תמודות לקמן בפ' האשה אות ב': **תד"ה** אלא פי' כה"ד. ולפד"ג מלשון רש"י סד"ה קמ"ל דלא הדר ביה מהא דלקפילה לחודה קבעה. והא דקמשני לא קבעה כו' ולקפילות לחודייהו הוא לפי דמסיק ר"ה. דאל"כ תיקשי לימים פשיטא דלא קבעה: **במשנה** ופעמים צריכה להיות בודקת כו'. וכ' התוי"ט פירושא דצריכה כו' דרישא והכא תני ג"כ ובשעה שהיא עוברת לשמש א"ב. וא"כ ע"כ הא דתני ברישא ותשמש בעדים היינו לאחר תשמיש. ואחד לו וא' לה וכפי' והמשמשת בעדים דר"פ לתירוץ ראשון שבגמרא לעיל (ה) וכ"כ שתפסו לעיקר הא"כ שם. ודלא כהרע"ב שפי' שם כתירוץ השני. וכן דלא כפירושו ופרש"י על הא דומשמשת בעדים דהכא. והכוונתו בזה שלא נצטרך למה שפרש"י לקמן (בע"ב) בד"ה כאן שלא שמשה „ולפני תשמיש כ"ש דל"ב בדיקה כו'„ הביאו ג"כ התוי"ט. דלדברינו באמת בעיא בדיקה לפני תשמיש לפי דקדוקו דרבא שם מדלא מפיק ברישא בתולה שדמיה טהורין. והתם נכלל נמי עד שלפני תשמיש כדאמרן. וכבון בפנ"ס: **רש"י** במשנה ד"ה אע"פ. באשה שיש לה וסת. וכן פי' בהא דומשמשת בעדים. ונראה שדחקו לשון דיה שעתה ל"י דנקט וכמו שפי' לעיל (י ב) בד"ה ומיימת בחדא. ולמש"כ התוס' שם אין זה דיוק. וכן פירשו לעיל (דף ד ב) ולקמן (בע"ב) ד"ה ומשמשת דקאי על הד' נשים ג"כ: **בסה"ע** ד"ה אלא לגוי. לעולם היא משמשה עד שתפסוק כו' כצ"ל: **ע"ב** **גמרא** דאר"ז א"ר אבא בר ירמיה כו'. בתד"ה חדא משמע דהוי גרסי א"ר ירמיה בר אבא. ומהר"ם העתיק דבריהם מדלא מפליג ר' אבא כו'. וכן בשלהי פרקין כתבו כ"פ ר' אבא כו': **תד"ה** שלא. ואפי' לרבי אמי כו'. מה שהוגה בגליון אמי ת' אמי הוא נכון כי כן איתא שם. אבל מה שהוגה לרב במקום לרבי הוא לחנם. כי יש רב אמי ורבי אמי כמו שהבאתי בב"מ (כד ב) מהתום' (ועי' נדרים כא ב ובר"ן שם): ד"ה תנ"ה. הכי שנויה בתוספתא כו'. היא בפ"ג: **שם** פי' אפי' לר"ע דאמר לעיל כו'. פי' בגמרא לעיל (ו) אבל בתוספתא לא נזכר שם:

דף יב ע"א
גמרא סוי וסת שאמרו לקנות ולא לבדיקה. בפשוטו נראה דה"ק כיון דבעינן שיהיו תכופין כ"כ זאת"ז. לכן בדיקה שהיא הכנסת העד לחורין ולסדקין א"א שתהא תכופה כ"כ. ופרש"י בזה דחוק: **תד"ה** כדי. אלא דכבר השיב לו כו'. אולי היה בגירסתם גם בעיא זו דר"ז מר"י. וכ"מ שהיה גי' הרא"ש בפ"ד מהל' א"ב הט"ז: ד"ה מהו. מה שנראה מהמהרש"א דלנ"א שבפרש"י הבעיא היא אי סגיא בתביעה אי דבעי בדיקה דוקא. לא נהירא דהא רש"י כתב דס"ל דבאין מן הדרך לאו דוקא כו' א"כ משמע דלהברייתא אפי' תביעה נ"נ. דתביעה אינה אלא בבא מה"ד וכמש"כ התוס' לעיל: **ע"ב** **גמרא** כחבא"א משמשת בשני עדים כו' פיוותיה כן תיקוניה כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש: **רש"י** ד"ה ולא בלאות. אם כו' בשומת כתובתה כו' פיילא ליה גלימא מכסי כו'. שמוה דעיילא ליה כו' מיירי בנכסי מלוג. והכא מפרש דהכניסה לו בשומת כתובתה וזהו נכסי צאן ברזל. גם מה שפי' אע"ג שקלת הבלאות קיימין כו'. השיגו עליו התוס' בב"ת (ד' סז) ובש"מ וכן הר"ן בפ"ב דשבועות ע"ש: **תד"ה** אילו (בסופו) דהשתא הוא דאיברית כצ"ל:

פרק ב דף יג ע"א
גמ' ובמטלית לא והתניא כו' ה"ג בתמלית עבה. לכאורה מ"מ הא איכא למידק מדקתני לצור וחרס מכלל דמטלית אפי' עבה נמי לא. וי"ל דעבה כיון דקשה היא ממילא ידעינן דלא גרעה מצרור וחרס. ולשון הרי"ף בפ' שמונה שרצים ומטלית עבה ה"ה כחרס. ואולי ובמטלית לא הוי פיומא דברייתא ולא מקשה כלל מדיוקא: **שם** שנאמר וירע בעיני ה' אשר עשה כו' כצ"ל ומלת את למחוק: **שם** אין זה ילוד אשה. כעין זה בשבת (ד' קיב ב) וש"נ: **ע"ב** א"ר אלעזר מ"ד ידיכם כו' כצ"ל בגי' וכ"ה ברא"ש: **שם** אמרו לו ישב לו קוץ כו'. בגליון נמחק זה בשם רש"ל ועי' תד"ה אלמא: **תד"ה** עד. אילמלי שמרו כו' כצ"ל ביו"ד בסוף: **גמרא** אמר אביי ושל נחשת כדתנן כו' כאילו הן של נחשת. לכאורה ביומא (ד' סט ב) משמע דעופרת היא דבוקים חלקיה זה בזה יותר מכל מיני מתכות (חוץ מזהב) וכ"כ המטבעיים שנקבי הפארו"ם שלה צרים ביותר ושע"כ היא כבדה הרבה. ואולי דמ"מ היא עלולה יותר לבלוע מנחשת. והמופת לזה שהיא רכה ונתכת בהא מהר: **רש"י** ד"ה ומראות לה. שהיתה בקיאה במראה דם טמא ודם טהור כצ"ל. וק"ל דהא לקמן בשלהי פרקין לא איפסיקא אם נאמנת לומר כזה טיהר איש פלוני חכם ע"ש. וי"ל:

דף יד ע"א
תד"ה אפרקיד. ופ"ק ריש דאפרקיד ל"ל. עמש"כ בר"ס (כו) דתלאנוהו הרבה שבה בשמות שלא לצורך כמו שרבים ת' שבע. שרעפי ת' שעפי ועוד כיו"ב: **במשנה** לתקן את הבית. נראה שהוא ע"ד שקרא ר"י לאשתו ביתו (שבת דף קיח ב): **שם** נמצא על שלה לאח"ז טמאין מספק כו'. לכאורה דטומאתם שהיא בספק אינה אלא משעת ביאה עד הנדיקה. אבל מהבדיקה ואילך טומאתם ודאי. אולם י"ל דגם זה אינו אלא כ"א לתלות. ומיירי דלא הרגישה בשעת בדיקה (דאי ארגשה ה"ל דבועלה לא הוה טמא אף בספק) והספק הוא דשמא הרגישה אלא היתה סבורה דהרגשת עד הוא. פי' לקמן ר"פ הרואה בגמרא ולעיל (ג) תד"ה מרגשת. ועל דם שלא בא בהרגשה נראה דאין שורפין אה"ת כמו על הכתם שפסק הרמב"ם בפ"ג מהל' מו"מ שאין שורפין עליו וכפרש"י לקמן בסה"ע: **ע"ב** **גמרא** אר"ז כשעימא רבי כו' כ"כ דנ"ל בלא ו': **שם** והא א"כ קתני ה"ק כו'. ק"ל מדוע איטו מפרש כדי שתכד מה"מ כו' ואח"כ כו' דר"ל דבין בכדי שתכד ובין אח"כ מחלוקת ר"ע וחכמים וכמו דאיתא בברייתא דמייתי לקמיה וכן כששהתה מעל"ע כו'. וכ"ל למחוק הו' דמן ואח"כ במשנה וכ"ל אח"כ וכמו דאיתא בגמרא כאן והא אח"כ קתני בלא ו'. וכן בהתירוץ דה"ק ודו"ק: **ודע** דהרמב"ם בפה"מ מפרש המשנה כר"א וכ"פ בחבורו וכן פי' הא"כ. וכן בדין דהא אסיקנא כר"א בקטיא. ותמיהני על התוי"ט (וכ"כ מפי' הרע"ב) שפי' כאוקימתא דר"א. וכן פרש"י לקמן (ס ב) בד"ה בעלה בא"ת. ועי' לח"מ בפ"ה מהל' שגגות ה"ו: **רש"י** ד"ה א"ל ר"א. דאי ודאי ראייה הואי מגופה כדקאמרת כו' כצ"ל: ד"ה בפיגן תתיכה מב"ח. ונודע שמתיכן היו בגמה כו' כצ"ל: **תד"ה** מאי אחר. ותימה כו'. הלח"מ בהל' שם הפ"ל ייטב תמיהתם לנכון ע"ש:

דף טו ע"א
רש"י ד"ה לא שהתה כו'. אלא כדי שתוסיף ותבדוק כו' כצ"ל: ד"ה וכ"מ סיה. ולקמן בפ' ב"ם (דף נג ב) כצ"ל. ועי' לעיל (ד' ה) תד"ה כ"מ: **ד"ה** הכא הרי שור כו'. ומיוס שלבשתו היא בספק זה. כוונתו בזה לתת טעם גם למ"ד דבכתם מודו לטמא את בועלה אף למפרע פי' מהרש"א. והתוי"ט ל"ד בהעתקתו לשונו זה לפירושו דמודו בכתם רק על להבא: **תד"ה** לא. ולמאן כו' פטור בכה"ג כדאמר התם כו' כצ"ל: ד"ה אחר. ופי"ע דהיא תבדוק חלוקה קודם פריסתו כו'. פי' במפרשי דבריהם. ואנכי שמה כיון דמטמאה למפרע עד שעת בדיקה א"כ ימתא הכהן שהרי הוא יבא עליה אחר הבדיקה: **ע"ב** ד"ה אפילו. מיהו בפ' א"ד משמע כו' גבי יבמתו בזית מינה כצ"ל: ד"ה תבר. בפ"ק דחולין כו' ולא מייתי מהך דחבר כו'. תמיהני דלא מיבעיא דלא הויא תיובתא מהך דהכא אלא אדרבה סייעתא. דהא הכא דהוי ספק להתירא ואפ"ה מוליא מידי ודאי חזקת איסור. וכן התם נאמר ג"כ דספק נשחטה כראוי בלא פגימת הסכין יוציא מידי חזקת איסור ודאי ואפי' אם גם עכשו היא ספק פוגם וכמש"כ דעכשו ודאי פוגם: ד"ה בשפחתו. תמתע דשפחה מטמאה בלידה. לפתמ"ש לקמן בד"ה ובא דיל"פ דשל גבירתה היא לא מוכח מכאן מידי: **שם** וכ"מ בפר"א דמילה כו' ובת"כ תניא נמי כו'. תימה מדוע לא הביאו מתשנה דכריתות (דף ז ב) „וכן שפחה שהפילה מביאה קרבן ונאכל„. והגמרא דשם שהביאו לקמן. וביבמות שם מביאים באמת מהמשנה הזאת:

דף טז ע"א
רש"י ד"ה ולבסוף ראתה. בבדיקה ראשונה כו' מגלתה טמאה כצ"ל: ד"ה טעמא דראתה. דכיון דבבדיקה ראשונה כו' כצ"ל: ד"ה מקומו טמא. ואם נגע בטהרות טמאם כצ"ל: ד"ה וקא"ל רבי. כלומר יש לך למחמה טומאת ז' כצ"ל: **תד"ה** ורבנ"י. ובפ' יש בכור פסיק כרב באיסורי. וכן איתא לקמן (כד ב): **בסה"ד** ומיהו נראה דלכתחלה כו'. פי' לעיל (טו) סד"ה אפילו: ד"ה במקור. ואע"ג דטומאת בה"ם היא כו'. משמע דקס"ד דהדם שמא טומאתו מגע שנגע במקור שהוא טמא. וכן לשון רש"י לקמן (דף כג) בד"ה אשה טהורה. משום דנגעה במקור: ותימה דא"כ לא יהא אלא ראשון לטומאה ואיך ימתא אדם. ועי' לקמן (ד' פא) בתד"ה מקור: ד"ה ב"ם בגליון (ודע שנדפס שלא במקומו וצריך להגיהו להלן בתוך קושיות התוס' על פרש"י בדברי ב"ה) צריכה לב"ם בדיקה בכל תשמיש לפרש"י אבל לפר"י א"ם כצ"ל: **בא"ד** שם קיימא שפיר ב"ם אדם שפל הפד אבל ב"ה קיימא אדם שבתוך הפה כו' כצ"ל: **בא"ד** שם בתום'. וקשה דלפני תשמיש לא בעו חדשים כו'. תימה דהא אם תשמש לאור הנר גם ב"ם לא מצרכי חדשים בכל תשמיש ובודקת בעד אחד לפני כל תשמיש ותשמיש באותו עד עצמו. רק אם לא שפיין אותו עד שבודק אם תבדוק על כולן בעד אחד אם תמלא או בו דם לא תדע באיזה לפני תשמיש ראתה לכן צריכה עד

אחד לכל תשמיש. ואפי' אם כבר בלילות שעברו בדקה בכן הני. ואדמים דנקים איט אלא לאפוקי אותו העד שבדקה בו בלילה הזה לפני תשמיש הקודם. וכן תמוה ג"כ פי' הרשב"ם שהביאו לקמן בתמש"כ אע"ג דלפני תשמיש א"ל חדש כו' אבל לאחר תשמיש כו' צריכות כו'. דהא אם תשמש לאור הנר גם לאחר תשמיש א"ל חדשים וצ"ע: **בא"ד** א"כ אינה בודקת סמוך לתשמיש כו'. מש"כ המהרש"א לא ידענא כו'. לעיל (ריש ד' יב) משמע כן לכדיא דבעסוקה בטהרות בודקת בשיטור וסת כדי לחייב את בעלה חטאת ע"ש בפרש"י ותוס': **בא"ד** הצ"ל בביאות אחרונות כיון דלב"ה כו' כ"ע דנ"ל: **בא"ד** (ריש ע"ב) ועוד דקאמר מדברי כולן כו' כצ"ל: **ע"ב** **גמרא** שאינו דומה ניעוק פעם אחד כו'. לשון זה גם לקמן (כז): **רש"י** ד"ה והמוציא שבת. עמש"כ בפסחים (קיב):

דף יז ע"א
(בסה"ע) כגון שהעבירה על אויר תנור. ה"ס דסמ"ע כגון שהכניסו באהל סמת או מצורע: **רש"י** ד"ה שעבר הלילה. חסר בדבריו בלנס: ד"ה ולא בפשתן. שאינו לבן כו' כצ"ל: ד"ה על אויר תנור. ושרץ בתוכו כו'. נ"ד שיהא השרץ בתוכו בשעת העברת השלג באוירו. אלא אפי' אם כבר ניטל ממנו. דהכ"ח נעשה ראשון ומטמא או"מ שבתלו באוירו אח"כ: **ע"ב** **במשנה** משל משלו חכמים באשה. כה"ג לקמן (ד' מז) במשנה: **רש"י** ד"ה חדר תכפנים. ופרוזדור לפניה כצ"ל: ד"ה ספיקו טמא. ולא ודאי מדקתני כו'. פי' מהר"מ מש"כ בכוונתו. וק"ל מדאביי דאמר ואי בתר חזקה אזלת מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחוץ ודאי טהור. וי"ל: ד"ה מן הלול ולחוץ ודאי טהור (בסופו). וודאי טהור כצ"ל: **תד"ה** מן בגליון. משום דמחתה הוי רגילות כצ"ל: **בא"ד** בתוס' והוא שינוי גדול מדיקור של עלייה. לכאורה ה"ג להגיה מזיקור כי הד' דמלת איזדקרה שבגמ' הוא מחת ת' בבנין התפעל והשרש הוא זקר כמו הזדמנתון (דניאל ב) כמ"ש המדקדקים. וכן הערוך תביאו בערך זקר:

דף יח ע"א
רש"י ד"ה ומפנינן. ומודו בקרקע פרוזדור כמתניתין וכדר"ת כצ"ל: **בא"ד** דלמא מעלייה אתא לפרוזדור ואיזדקרה כצ"ל: **בסה"ד** איכא לספוקי בחדר ובעלייה כצ"ל: **תד"ה** המפלת. כדמוכח התם בגמרא דעליא בבית. ר"ע בפיסקא דעליא בבית דמקשה שם ממנה על הא דאר"ת בהא דהמפלת יד מתוכה דאין נותנין לה ימי טוהר ע"ש. ולחנם מחקו בד"ת: ד"ה ותו. הא קאמר עליא אע"ג דר"ת קתני לה כו'. לע"ד אין מזה סתירה דהתם סתם רבי כוותיה. ועיין לקמן (ל ב) ברש"י ד"ה וכ"ת ליתא ותמ"כ שם. אבל מהא דמסקינן דאתי למעוטי רובא דר"י שפיר מוכח דאיירי אפי' ברובא דיחידאי: **בא"ד** וי"ל דהתם מסייע חזקת האדם לרוב. ר"ל אבל חזקת האשה אינה חזקה כ"כ דעומדת ומיועדת לראות וכסברת הט"ז שרמזתי עליה ברים תכלתין ע"ש: **ע"ב** ד"ה למעוטי רובא דאיכא כו'. א"כ כו' לא הוי רוב גמור כו' כיון דהריעותא באה מגופה. ק"ל א"כ אמאי מיעט למסקנא רובא דר"י. הא התם הוי ג"כ הריעותא מגופה. וי"ל: ד"ה רוב. והא דאמר בפ"ב דמכרות כו' שאני אומר אדם טהור כו'. לפנינו שם הגי' אחר לקמן ועמש"כ בקדושין שם. ואף דלגי' שלפנינו משמע דתלינן דאתר לקמן מהמושבים אלו שהן במקום טומאה וא"כ נטמא ע"ת ומגמא את התינוק טומאת ערב ואיך אמרו התום' לתרך דטהור לגמרי די"ל דתלינן שהושיבון ליד התינוק מרחוק דלא נגע בו. או שתלבן בפשוטי כ"ע ולא נטמא גם הוא: ד"ה למעוטי רוב דר"י. ה"מ למפרך הניחא כו' דבעינן זה פריך לקמן (כב ב) כצ"ל. וק"ק דזה לא שייך לומר אלא היכא דבלא"ה פריך שפיר. אבל הכא לא פריך עליה מידי ונאמר קיים במסקנא. ואולי כוונתם דה"כ מצי לתרוצי כדלקמן דלר"ת לא מתני הא דריו"ת דהכא בהאי ליטנא: **בא"ד** דל"ל דה"ק רוב כו' דהא כו' דמביאה קרבן ונאכל כו'. בתור"פ אות י"א דחה לקייתם די"ל דהתם ספק הוי ולד ואת"ל דלא הוי ולד מ"מ הוי רוב דע"י פה"ק לא דם כו' ע"ש. וצ"ל דאין זה דיחוי דא"כ דנחשוב זה לס"ם מ"מ דת"ק דקבר דאינו נאכל. אבל נראה דאיסתמיטתיה במתכ"ת דר' יהושע סבר בכריתות (ד' יט) דבעינן שיודע לו במאי חטא: ולא תלינו מי שחילק בין חטאת שבאה על חטא לבין חטאת שבאה לאשתרויי בקדשים אלא לר' יוסי שם (דף ז ב) ולית הלכתא כוותיה. אבל זה יקשה גם על הברייתא גופה. ואולי סברת ר"י כיון דודאי ראתה: אין ספק לידה מוליא מידי ודאי זיבה:

דף יט ע"א
רש"י ד"ה וכמימי אדמה. ל"א כו' לשון כי קרן אור פניו כצ"ל וכ"ה בסרע"ב: **תד"ה** ר' יהושע. וכ"מ בתוספתא בפ' יש בשער לבן כו' כצ"ל והוא שם בפ"ב המתחיל יש בשער לבן ע"ש. וגם במהרש"ל ע"כ ע"ש: **בא"ד** וכ"מ מפרש נע"א. תמלאנו בכתובות שם: ד"ה מה. שנטמא על ידי שיש בו כו' כצ"ל: **ע"ב** **גמרא** אלא ה"ק לבו כו' מידי דהוה אמשקה זו"ז ורבנן כו' א"ה שפיר קא"ל כו' אלא כו'. הא"כ פי' במתניתין דר"ת מטמא משום מעיינות הנדה כרוקה ומ"כ. ותימה דהוא נגד מסקנת הגמרא. ואולי יש לו גי' אחרת. דלגי' שלפנינו קשה דהכי דם טהרה של מצורעת ב"ה מטמאו משום מעיין לקמן (לד) במשנה מריבויא דלזכר שם בגמרא. ונ"פ דגם שאר מראות שאינן מה' דמים פוים לדין זה. וא"כ הכא טכל לומר דר"ת יליף גם נדה ממצורעת שדין מעיין יש להם. ואת"ל דמה למצורעת שכן מטמאה בביאה (עי' פסחים קז ב תד"ה שכן מעון). מ"מ הרי איכא למילף מסיקא דהא בהאי קרא כתיב והדוה בנדתה וכדאמר אביי שם (לה) ואקשיה רחמנא מצורע לזב ע"ש. ועתמ"כ לקמן (לה ב) ברש"י ד"ה אמאי מטמאה (ובד"מ ב) בד"ה מטומאה נעשרה בס"ד. ורבנן איכא למימר דסברי דפלוגתת ב"ש וב"ה שם הוא להפך דב"ם מטמאין וב"ה מטהרין ע"ש בתוי"ט. ור"מ ס"ל כר"י ברפ"ה דעדיות דמשיב לה בקולי ב"ש וחומרי דב"ה וכסתמא דמתניתין דלקמן. ובפרט דקי"ל סתם מתניתין ר"מ. ולגי' דידן צ"ל דכיון דבעדיות נשנה זאת בשם ר' יהודה משמע להגמרא דכל חביריו ור"מ בכללן פליגי עליה וסברי דב"ה לקולא. ולכן מקשה בפשיטות שפיר קא"ל רבנן לר"מ. והשתא מתחזק הקושיא ביותר על פסק הרמב"ם לחומרא כב"ה ע"ש בתוי"ט. ומש"כ התוי"ח שם להוכיח מדאמר רבא שם דז"ת הזב בין קטן ובין גדול ס"מ דלא ס"ל להפוך פלוגתתם דא"כ תהוי סך דרבא אליבא דב"ש. אינו כלום דא"ל דס"ל כתירוצא קמא דהגמרא שם דלב"ש זכר מנקבה לא אתיא כו'. ולטעמיה שפי ה"ל לדקדק מסתמא דגמרא (כח ב) הסוא מבעי"ל לכדרי"ל דאר"ל לזכר לרבות את המצורע למעיינותיו כו'. אלא כדאמרן. והכמ"ל: **ודע** דק"ל מדוע לא קאמר דפליגי במקור מקומו טמא וכדאריו"ח לקמן (מא ב) מקור שהזיע ככ' טיפי מרגליות טמאה ע"ש. ואולי דלשון מטמא משום משקה לא משמע הכי. דאי משום מקור דמקומו טמא ה"ל אה"ע: **רש"י** ד"ה דם חללים. כלומר או כל משקה אשר כו' כצ"ל: **תד"ה** יכד. אלא כלומר לדם שהוא טהור כו' תשלימות דם אדום כצ"ל:

דף כ ע"א
גמרא א"ר אלעזר כזית כו' כצ"ל בגי': **שם** א"ה לימא שמואל חוץ משחור. אף דאין למדין מן הכללות. ז"א אלא בלשון תנאים אבל לא בלשון האמוראים כמו שהובא בקיצור כללי הגמרא בשם גאון: **רש"י** ד"ה בלחה. בדיו לחה כדפריסית כ"כ דנ"ל: ד"ה או ביבשתא. כשמולקין קליפות הקוצרים. אולי צ"ל הקולים או הנגרים או העצים. פי' הגמיי' ריש הל' תפילין אות ג' ולקמן (נא) ברש"י ד"ה לבע. או דצ"ל העפצים: ד"ה ואין שיעור למים. ויליף עליה מים כו' כצ"ל: **ע"ב** ד"ה במווני לבאי. וממדכים מתרגמינן וממוגיא (דברים לב כה) כצ"ל: **תד"ה** כל. ר' יהודה אומר אף לא נדרי אשתו כצ"ל:

פרק ג דף כא ע"א
במשנה המפלת כמין קליפה כו'. הא דלא תני הכא אם יש עמהם דם טמאה. חדא דלא שכיחא כ"כ כמש"כ התוס' לקמן (כב ב) בד"ה לפלוג ע"ש. שנית דכיון דהם לא נימוחו תלינן במכה או בשותא כמו שאמרו הרופאים בתמשה דרהב"ל (שם): לכן גם הדם שעמהם תלינן בהו. וכ"ע לדינא. והא דלא תני בבבא שלאחריה גבי דגים כו' תמיל למים כו'. משום דבהו אמרינן דבריה הוו כעין ולד. וכמו שאמריו"ח לקמן (כב ב) אבל בריה לא הוי. וכמו בחתיכה שכתב רש"י לקמן בד"ה בלא דם דחתיכה לאו דם הוא אלא בשר. ועי' בתד"ס אלא: **גמרא** קשיא לשמואל בחדא כו' כה"ג בב"מ (יג ב): **תד"ה** ואינו. דלזיבה וללידה לא סגי בקרבן אחד מידי דהוה אחלב ודם כו'. אנכי תמה דע"כ לא מוכח מהתם אלא דחובה עליה להביא שני קרבנות אבל מ"מ אפשר דבקרבן אחד יכולה לאכול בקדשים דומיא דעל לידה דלפני מלאת ועל לידה דאחר מלאת דתרבינן התם דחייבת ב' קרבנות ומ"מ בקרבן אחד שתביא מותרת לאכול בקדשים כדאיתא ספ"ק דכריתות. וכ"מ דהכא דהוי הלידה ספק אינה מביאה עליה קרבן כלל כיון דכבר מותרת בקדשים בהקרבן שתביא על הזיבה ודאית לפי סברת התום' דמכאן. ע"ש בכריתות. אמנם ראיה מפורשת לדינם מתם בברייתא „ת"כ ה' לידות ודאי ה' זיבות ספק כו' מביאה ב' קינין כו'„ ע"ש ובתמ"כ שם בס"ד. וע"ע מש"כ לקמן בס"פ בא סימן בס"ד: **ע"ב** **גמרא** ר' יהושע אומר מביאה קרבן ונאכל. עמש"כ לעיל (סוף ד' יח) בס"ד: **שם** אלא ירוקה ולבנה למאן קא"ל כו' כצ"ל כדלעיל: **שם** וכן כי אתא זוגא דמח"ד כו'. הגרי"פ הקשה לפרש"י הנ"ל אתו כו' בידייהו. במתכ"ת איסתמיטתיה גמרא דר"ה רפ"ב אלא מאי אותו אותו הזוג ה"כ מאי אחר אף אחר. וכן תמלא בש"ם בכ"ת ל"י על זוג. ושגיאה כזו קרה גם להכ"ת בהגהותיו לב"ב (יג ב) וכמו שהעירותי שם: **שם** וקילא מכולהו. עפרש"י דהמכוון משומכום ומר"א. ויסיה מכאן סתירה למש"כ התום' בכתובות (ח) בקד"ה שהכל: **רש"י** ד"ה דמ"ק. קבר האי דם נדה הוא כו' כ"ע דנ"ל: **תד"ה** מוכה (כצ"ל) כמו דם דהפנים כו' כצ"ל. ומלת אגור נראה למחוק: ד"ה זואה. פי' בערוך שם תכם. הערוך הביאו בערך זווה בשני ווי"ן. ובהגרי"פ אולי ט"ס. לכאורה קשה דא"כ הל"ל מן חדייב וכמש"כ בפנמן לקמן (ריש ד' כה). וי"ל דכאן אי הוה אמר בלא ד' הוה משמע דאתא מתם והוא עצמו היה ממקום אחר: ד"ה אם. והא דמני הך כו' כצ"ל: ד"ה והאמר רשב"י כצ"ל:

דף כב ע"א
רש"י ד"ה לא ונעשה יבם. דהא דקתני כו' כצ"ל: **תד"ה** כי. וקשה דא"כ השתא אין כו' לא הוי כסהוא כו'. לפתמ"כ בפלמס בב"ב (סוף ד' יא) ולקמן (כה) בד"ה סימן ע"ם אין זה קושיא: ד"ה למימרא. מדאמתיל ביה רחמנא לענין שילוח מחנות כו' כצ"ל: **בא"ד** ור"ש נמי לא פליג אלא בפולטת כו' אבל בנ"ק כו'. שם מסקינן דאפי' בפולטת גופא מודה ר"ש דרואה הויא לכל מילי. אלא די"ל דר"ס סבר כבעל הבעיא דשם דמספקא ליה. וכמו כן מספקא ליה לרמב"ם לקמן (לג). ואיהו פסיקא ליה לאידך גיסא: **בסה"ד** א"נ ב"ס דנגמר טומאה מקרא. תמ"כ כמהרש"א דפסיקא ליה לתלמודא כו' היקשא למילתא אחריתא. אבן אשכחנא לה לקמן (לג) תם

ש"ז מטמאה באונס אף ראיה ראשונה כו'. וכן עיקר טומאתה לטומאת ערב ילפינן מהיקשא לש"ז כדפירש"י שם (ד' לד ב) בד"ה מהו מטמאה: גמרא בעא כו' מר' אלעזר כצ"ל בל"י: ע"ב וכיוצ"א אפי' תימא ר"י ע"כ כו' אבל בריה לא הוי. אי לאו דאמר הכי לא אתיא דלא כמאן דהא איהו אמר על ד' מינין ד"ה טמאה. דל"ל דהוה מוקי לה כשנאבדו דהא דומיא דקליפות כו' דתני בהו תטיל למים כו' נקיע. ור"ל ע"כ כר"י א"ש מוקי לפלוגתייהו. או באפשר לפס"ק בל"ד פליגי: שם הואיל ונאמר בהו יצירה כאדם כצ"ל כמש"ס בתוס': רש"י ד"ה דאקושי. קשיא הס"ד: ד"ה והוי שתיכה. וכגון שהיא מד' מיני דמים. ל"ד שידוע כן דהא ריו"ח מוקי לה בנאבדה. אלא משום דרובא הכי איתא: ד"ה יצירה. ואת כל עוף וגו' כצ"ל: ד"ה ומופנה גבי בהמה. את חית הארץ כצ"ל: תד"ה ליפלוג. ולא שייך בהו פתח"ק. ולטעמא דר"י א"ש וריו"א נמי יש לומר דמודה ר' יהודה בהו דתלינן אותם שפי במכה ובשומא כדאמרו הסופרים: התוי"ט דקדק מדבריהם דהוו גרסי במתניתין גבי שערה כו' ואם לאו טהורה. והתוי"ט כ' בשם ש"ל דאפי' אי ל"ג לה מ"מ מדקתני אם נמוחו טמאה משמע דאם לא טהורה. לכאורה נעלם ממנו דברי הר"ן בפ"ב דמגילה בכ' שם דתנא דמתניתין לא מטייל נפשיה בפלוגתא כו' וקתני והלועז ששמע אשורית יצא לכ"ע ולרשב"ג באשורית ויוונית ע"ש. אבל באמת ל"ד אהדדי דשם גם לרשב"ג אילטריך האי דיצא דהלועז ששמע אשורית יצא. אבל הכא לר"י לא אילטריך כלל הא דאם נמוחו דהא בלא"ה ג"כ טמאה: ד"ה ע. וא"ת אמאי לא מתני כו'. תמוה דהרי באמת מתני כן במה שאמר ודנין יצירה מיצירה ופרש"י דדמי מדמי:

דף כג ע"א גמרא הואיל ועיניהם דומות כשל אדם. עי' פרש"י. ולקמן גבי נחש אמר גלגל עינו עגול כש"א. וי"ל דגלגל עין נקרא כל העין בכללו כמו שפירש"י בד"ה באוכמא (בסופו). והוא בבהמה אינו עגול כש"א (וכדמסיק הא באוכמא הא בגירא) רק השחור שבהם הוא עגול כש"א. ולכן קורהו עין סתם לפי שהראיית האי הוא רק מתנו וכדפרש"י בבכורות (לח) במשנה. והלבן לא נקרא אלא שומן העין כדאיתא שם בגמרא. ובנחש הוה איפכא. והכ"מ בפ"י מהל' א"ב הל"י כתב דבנחש שווין בש"א בין באוכמא ובין בגירא ע"ש. ולפ"ז א"ש הלשון בבכורות גבי מומין דתני את שגלגל עינו עגול כש"א. ומה דאיתא שם בגליונא דרבב"א דהכא הואיל וגלגל עינו עגול נראה ע"ש וצ"ל כדאיתא הכא: שם וכ"ת ה"ל ליתני נחש. לכאורה הכל"פ דר"ל ניתני נחש לחודיה. דאלת"ה מאי מתני דאי תנא נחש ה"א כו' אבל בבהמה וחיה ל"פ. דמיקמי א"ה הוה"ע לתאן קמ"ל כדמקשינן בר"פ השמואל וריו"ח. אבל ז"א דא"כ ה"ל לתרוצי דאי תנא נחש לחודיה ה"א דוקא בנחש ס"ל לר"מ דהאי ולד הואיל וגלגל עינו עגול כש"א וכדלקמן (בע"ב) וכמו דפסק הרמב"ם בפ"י מהל' א"ב ה"י וע"ש בנו"כ. אבל בבהמה הו"ע דאינם דומין לאדם אלא באוכמא לא. ולענין קושייתינו לפי מש"כ י"ל שפיר דלר"מ קתני להו וכדאמרן: שם אבל בהמה וחיה לא פליגי. אולי צריך להוסיף ועוף וכן בפרש"י בד"ה הואיל ועיניהן. ולפי מש"כ בפ"ב דפאה מ"ז וכן בחדושי לס' נת"ע אות יג א"ל לזה: שם אמר אביי בקריא וקיפופא. ולפ"ז טהורין דבמתניתין ע"כ לא קאי אעוף: שם מיתיבי רחב"א כו' כצ"ל: והנה התוי"ט העתיק טעם רבב"א במתניתין. ולכאורה לשיטת הרמב"ם והרע"ב אחריו דאוקמי לפלוגתייהו בים בו מצורת אדם לבד (וכהברייתא דלקמן (בע"ב) וכפי' התוס' שם בד"ה והתניא. ודלא כדבריהם בד"ה ור"מ דבתרתי פליגי) נפלו לבירא כל הטעמים האמורים כאן. וא"כ ל"ד התוי"ט בהעתקתו הא דרבב"א על פי' הרע"ב. וגם הרע"ב עצמו בפ"א דכריתות הביא טעם דר"י א"ש הואיל ונאמר בהן יצירה כאדם. אבל נ"ל כיון דלא פליגי במין דגים כו' ויש להם מצורת אדם. משמע דבהו לא תהני צורת אדם ולכן אכתי טעמים אלו במקומם עומדים. אבל לפ"ז טעמים אלו בעינן אפי' לרבנן. ומהתוי"ט משמע דאינו אלא לר"מ: רש"י ברה"ע כרבנן. עיין מהר"מ. וי"ל דרש"י ל"ג תיבות כי היכא וכ"מ בפירושו בדבור הסמוך: ד"ה והא גבי מומין. ובגלגל עינו כו' הוי מום כצ"ל: ד"ה באוכמא. עד תומני כצ"ל: ד"ה למימרא דחיי. הא אותה לא מיתסרא אלא בחייה כו'. לכאורה קשה א"כ נימא דר"מ לאיתסורי בהמה וכיוצא. ועי' בהגר"א בא"ע סי' ל"ו סק"ז: תד"ה ליתני נחש. ואחר שנקצצו רגליו כו' אלא חיה הרומשת. כוונת דבריהם ע"פ מש"כ בעירובין ריש דף כח ע"ש. וראיתי למי שהקשה ע"ד דשם דמאי מייתו מפ' ד' מיתות דהא שם איירי קודם שנקצץ כדפרש"י שם. ול"נ דהתוס' דקו שפיר דאי כפרש"י שם בעירובין דרומשים הייט בריות גדולות א"כ מאי מעני שם בסנהדרין לאתויי נחש ור"ל נחש לחודיה וכגי' התוס' זה נחש. כיון דהכתוב אומר ובכל חיה הרומשת איך נאמר דלא כוון רק על נחש לבד והלא כל החיות נקראים רומשים. אבל אם נאמר דרמש לא נקרא אלא קטנים א"ש דלא מיקרי חיה הרומשת אלא נחש לבד דאשכחן דנקרא חיה וגם רומשת על שם העתיד עי' כתובות (י ב). ובכל ע"כ אתי לרבויי כל מיני נחשים כדדרשינן (חולין סג) את כל עורב לרבות עורב העמקי וכן כיו"ב: ע"ב גמרא ואס"ד דחיי הבא אחריו בכור לנחלה מי הוי. קשה כיון דקתני המפלת דמשמע שנולדו מתים או בתוך זמן עיבורם. וא"כ מי עדיפי מצורת אדם דקתני שם דהבא אחר נפלים כו' בכור לנחלה. ויהיה מזה לכאורה ראיה מבוררת להשגת יוסף שהביא הסמ"ע בסי' רע"ז סקי"ג דבנפל שיצא כולו הבא אחריו אין בכור לנחלה ודלא כהסמ"ע והש"ך שם. ואפשר לדחוק דהכי דייק דאס"ד דחיי ליתני פלוגתתן בילדה כמין בהמה כו' קיימים דלר"מ הבא אחריהם אינו בכור לנחלה ולא לכהן. ולרבנן הוי בכור לשניהם: רש"י ד"ה המפלת מין בהמה. דלא חיי ואין בכור לכהן שהרי כו' כצ"ל והד"א ובזה לא נצטרך להגהת הגרי"פ: ד"ה תניא תניא. הואיל ויש משנה בידכם. עי' מש"כ בשבת (פג ב) בס"ד: תד"ה ר"מ. כי דמי לאדם בעי כו' במקצת כל הצורה כצ"ל: ד"ה והתניא. גבי אתנים מן המנין כצ"ל:

דף כד ע"א רש"י ד"ה לחומרא. שטומאתם כו' משום ס' נקבה. עי' מהרש"א לקמן (בע"ב) ד"ה כותיה דשמואל. ונ"י מאין פסיקא ליה דפניו טוחות אינו ניכר בין זכר לנקבה דפניו טוחות משמע דכל גופו שלם באבריו רק דצורתו נשתנה: ד"ה ר"ח בן אנטיגנוס. בבכור קאי כצ"ל: ע"ב גמרא הלך ר' יוסף וספר דברים כו'. אולי צ"ל ר' יוסי: רש"י ד"ה א"ל רב. ואימא יצא אלו ומי שיש לו כו' כצ"ל: במשנה לזכר ולנקבה. לשון הרע"ב ואין לה ימי טוהר אלא ל"ג יום וכ"ה לשונו לקמן בריש מ"ה. ול"ד שהרי אין לה אלא כ"ו ימי טוהר כי מדלית לה שבועיים דטומאת נקבה. ולשון רש"י בר"פ מזוקק: תד"ה אכילתו. ובגיטין (דף ע) כצ"ל:

דף כה ע"א גמרא למה לי קרא סברא בעלמא הוא. כתובות (כב) ב"ק (מו ב): שם איתיביה רבא לר"כ אלא אמרו סי' ולד כו'. נראה דכוון להא דאיתא בבכורות (כ) בברייתא שאמר זה ר' יהושע ומקשה שפיר מדידיה אדידיה: רש"י ד"ה הבא לחומרא. וגבי בטור אדם כו' לא איכפת לן כו' כצ"ל: תד"ה סימן. ול"ד לפינוף דלקמן כו' (בדף כט) ע"ש ובפרש"י: ד"ה גבי. ואע"ג דקולא הוא כו'. עיין קושיית מהרש"א. ול"נ דשפיר דקו התו'. דהרי ר' יהושע פריך שם מזה לרי"ש דאמר עז בת שנתה ודאי לכהן וכן כולן. הלא אמרו כו'. ואם שפיר היה פוטר תיאה מגתינה לכהן. ה"ל לאשבו גם הוא: ד"ה עור. ותפרש במדרש כו'. עי' ליון הגרי"פ. וכמגא ג"כ קודם לו בב"ר פי"ד ע"ש: ע"ב גמרא מעדותו של ר"ל נשנית משנה זו. עי' מש"כ בשבת (דף פג ב) בס"ד: רש"י ד"ה שאם תפיל שנים. ולא תשכי בתר פ' דנקבה כצ"ל: בא"ד ועכשיו מה שהיא רואה ביום פ"א תחלת כו' כצ"ל: תד"ה קמ"ל. לר"ת כו' א"ש דל"ל שהזריעו בצ"א כצ"ל: בא"ד והא כו' חוזרת ומתעברת. הוא לקמן (כז): בא"ד והל"ל בביאה ראשונה הזריע הוא תחלה ובביאה שניה הזריעה היא תחלה כצ"ל וכ"ה במהרש"ל: בא"ד ומיהו תימה גם לפיר"ת כו' ותרתי ל"ל. עיין מהרש"א. וק"ל דהא ממתניתין דהכא לא שמעינן לה דאיכא למימר דמיירי דולד שעמו נולד לפני שקעה"א ונאבד או שהיה שפיר מרוקם כמ"ש המהרש"א בדעת המקשה. ובגדל לאחר שקעה"א וקמ"ל דהוה ולד. ומיניה מנינן שבועיים דנקבה וימי טוהר דזכר וצ"ע:

דף כו ע"א רש"י ד"ה ומשליף כו'. כלומר דחפו ולד בראשו כו'. כן שורש שלף שימושו בכ"מ שלילת הלמשוס כמו בשבת (לו ב) ובב"מ (כה) ולמאי הוסיף לנו כלומר דחפו כו'. ונראה דהיה ק"ל מדוע דקדק לומר כלפי ראשו הלא נוכל לומר ג"כ כלפי רגליו וכיפוך שמעתתא. להכי פי' דחפו כו' ור"ל שכן דרכם: גמרא ומו ליכא כו'. ק"ל האיכא הא דאמרי' בסוטה (מו) תשיכת עול טפח: רש"י ד"ה שיאחזנו בידו. אחיזה לית בה טפח כצ"ל: ד"ה אמר אביי. ור"ח תנא כו'. כאן לא נצרך לומר דתנא הוא. דתני ר"ח פי' דתנא ברייתא ואשכחן עובא לשון זה באמוראי בתראי אלא האמת נקיט דהכי איתא בב"מ (ס) וע"ש בתוס': ד"ה טפח ע"ש וד"ה מביא א"ע. עי' מש"כ בס"ד בפ"ג דאהלות מ"ז ובסוכה (ד): תד"ה ומו. והטוש"כ בכדי אחיזה טפח. לכאורה תימה דשם מסקינן דטפח כפול הוי שיעוריה. ואולי אזלי כאן לתירוץ הא' שכ'. בדבור דלעיל כיון דאיכא שם טפח עליה כו': בא"ד גם בטריפות יש דשיעורו טפח. שם (דף מד) איתא טפח בוושט סמוך לכרס. ולעיל תינח תפיסת יד לפי' הקונטרס שהביאו שם. וכמלא בצדא לפירושם שם דהיינו ד' אצבעות. ור"י בר"פ שם במשנה אמר הגדולה בספח לפמש"כ הר"ן בגמרא שם דלא בא אלא לפרש דברי חכמים: בא"ד ולפי המסקנא כו' א"ש. ול"ל דלמסקנא ל"ל מו לתירוצא דמעיקרא על הא דאבן היוצא מן התנור. דאף דידות דבעינן מקראי בר"פ הטוש"כ. מ"מ לא עדיף מכך דכדי אחיזה שהביאו דהוה ג"כ תפעם יד. וכצ"ל לקמן למאי דמשני בקדשים לא קמיירי מו ל"ל למירוצא דלעיל על הא דמסגרת: ד"ה מן. כדאמר פא"ד דטמא תוכו כולן טמאין. התם בכלי שטף שנטמאו במשקין. והמה המורים מכ"מ דהם אם נטמאו גבן גבן מיהא טמא. וכ"מ אינו מיטמאין מגבן כלל. אבל שמכו עלמן אסוגיא דבכורות (לח) דשוויה רבנן ככ"מ ועיין מש"כ שם. אבל קשה דא"כ יותר ה"ל לאתויי דבכ"מ גופייהו אמרינן שם נטמא תוכו נטמא גבו. ובחולין (כד ב) הביאו באמת משם: בסה"ד והטוש"כ כו' יעמיד התוספתא כו'. ובחולין שם מילנו בדרך אחר ועמש"כ שם: ע"ב גמרא (ברה"ע) דתנן תנור תחלתו ארבעה כצ"ל: שם א"ל את אמרת לשמעתיה דרב כו'. חולין (נז): שם א"ל אין תולין אלא בדבר שיש במינו שליא. עי' פרש"י. וא"כ פליג אדרב דאמר דאין תולין אלא בדבר של קיימא דמוכח דאפי' יש במינו שליא כגון בהמה וחיה וכו' כדפרש"י שם ג"כ אין תולין וכדאיתא בברייתא דמייתי דאפילו בבהמה וחיה דיש במינן שליא אין תולין. ואיכא למימר דגם מזה מייתא תיובתא לרבי. ודברי הסדלי טעה בכאן אינם מתאורין דרבי לא אמר אלא דאין תולין להקל אבל למימר איכא למימר דמודה דתולין: רש"י ד"ה ושיריו ד'. נטמא תנור גדול כו'. עמש"כ בס"ד בתמנה שם: ד"ה לא אמרו טפח. ודוחקת את הכותל. ולשון הר"ש שם את הבית והוא יותר נכון: ד"ה מכאן ואילך. ומה שראתה ביום פ"א דם טוהר הוא דמשליא מנינן והשתא כו' כצ"ל. וה"ה דר"מ דמנינן שבועיים דטומאה מינה: ד"ה אלא בדבר ש"ק. למעוטי שאם הפילה דבר כו' כצ"ל: תד"ה תחלתו. ונראה כפרש"י כו' דהתנור בר ז' ד' הוי רובא כצ"ל: בא"ד וכ"מ מדפריך רובו דטפח למאי חזי כצ"ל: ד"ה כל שהוא. פר"ת בלא יתפור כו'. מצויין (ד' יט) ושם ליתא מעניני דכ"ם מאומה. וצ"ל דכוונו (לדף כז) דשם איתא קרקע כ"ם חייבת בפאה כו' ע"ש. ונראה דאף דהתם משמע דכ"ם דוקא. הכא איכא למימר דנגד ד"ע דבתנור גדול קרי לטפח כ"ם כדאמרי' כה"ג בב"ב (קג): ד"ה את. ומתחלה עשה ולכך כו' כצ"ל:

דף כז ע"א גמרא אר"א בריה דר"ע אר"ל מעמה כו'. מפרש"י ד"ה איפוך משמע דהיה הגירסא לפניו א"ר יוחנן: שם א"ל אינו דומה כימוק ע"א כו'. כה"ג לעיל (טז ב): רש"י ד"ה אמרו לו לתם. מ"מ מכיח ראשון כו' כצ"ל: תד"ה חומר. וחומר חיה ועוף לטהרה דשמא אין ולד בשליא. תימה דאפילו יש ולד דלמא הוי זכר: ד"ה מ"ע. והשתא מייתי שפיר מתלא תרווד רקב כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה בטול ברוב. מיתוי הנפל כו' כצ"ל: ד"ה שטרפוהו. כמו בילים כו' כצ"ל:

דף כח ע"א רש"י ד"ה ושכרו לו (שברה"ע). בכה"ד ל"ל ארבעה בה' כי הכוונה הוא על טפחים: תד"ה שנשרף. פירוש עור שלוק והיה בעור כו' כצ"ל: במשנה יצא מחותך כו' משיצא רובו כו' כדרכו עד שיצא רוב ראשו. לכאורה נראה להגיה דצ"ל בהפך ברישא עד שיצא רובו אינו כילוד ובסיפא משיצא רוב ראשו וכן הוכח בלשון זה בבכורות (מו ב) וכן העתיקו התוס' בר"פ בהמה המקשה. (ועי' לקמן (כט) תד"ה מכלל). וכ"ה הלשון בהרמב"ם בחבורו ובתוי"ט ע"ש: שם ואיזהו רוב ראשו משיצא פדחתו. עי' מש"כ בבכורות (סוף דף מו) להוכיח מהגמרא דשם דהכוונה משיצא הפדחת כולה עד החוטם. ועתה ראיתי להכ"מ בפ"י מהל' א"ב ה"ו שנדחק ליישב הגי' שישנה ברמב"ם רוב פדחתו וכתב שסובר שאינו נקרא ראש (כצ"ל שם וכמו שהוא בב"י) אלא הגולגולת כו' ע"ש ור"ל עד החוטם. ולא נהירא כלל דא"כ הל"ל גם בנחתך ואם יצא פדחתו. אלא המוחוור כאשר תנא מוגה לתמוך תיבת רוב: תד"ה אר"ל. וכ"ת אם קדם טומטום אשה כו'. ר"ל אבל לענין נזירות כשאמר הריני נזיר שזה איש או אשה גם באנדרוגינוס הוה נזיר ודאי גם לר' יוסי. וזהו תירוץ על ועוד מאי אבל כו'. ולקושיא הראשונה במאי פליגי כו' כתבו ול"פ ר"י את"ק כו' אי כולה ר"י היא: ע"ב ד"ה אמר לא לכל אר"א אנדרוגינוס זכר הוא כצ"ל: ד"ה פרט. וי"ל דאיכא למ"ד כו'. עיין מה שהקשיתי ע"ד במנחות (לה ב):

דף כט ע"א במשנה תשב לזכר ולנקבה ולנדה. ופי' הרע"ב והוא תפי' הרמב"ם דמותרת לזכר הוא להצריכה טבילה לסוף ז' כדין שבו"י אחוך כו' ע"ש. ותימה דזהו כדברי ב"ש לקמן (עה ב) במשנה ולקמן (בע"ב) בברייתא וכפי שפי' הגמרא. ולב"ה ל"ל דשבו"י אחוך תיבעי טבילה. ואין לומר דאף לב"ה צריכה טבילה לקדש כדפי' הרע"ב שם וכדמשמע קצת בפי' דהכא דלא הזכיר תרומה רק קדש ומקדש ועמש"כ שם. ז"א דע"כ לא מצרכי אלא לאחר הבאת כפרתה כמש"כ שם וכאן אינה מביאה אלא לאחר פ' יום. וכ"מ להדיא בגמרא כאן דלב"ה א"ל טבילה. ועוד תימה דבפשוט הל"ל דר"מ בחששא דזכר להצריכה טבילה לסוף ז' וכדאיתא בגמרא הכא אף לב"ה ולע"ג: ע"ב גמרא תשמשת לאור ל"ה. ק"ל מאי איריא ליל ל"ה כל יומא דל"ה נמי: שם ומטבילין אותה כ"ה טבילות. הס"מ הקשה היכי מ"ל להנהו טבילות כולן לב"ש. דס"ל בפ"ב דביצה דגם טבילת אדם אסורה בשבת. ול"נ ליישב דהא תנן התם ושוין כו' ומטבילין מגב לגב כו'. וע"ש בפירוש הרמב"ם שהטעם הוא שטבילה זו אינה להסיר הטומאה כו'. וכן בגמרא שם איתא דכלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין, ופרש"י שאין כאן תיקון. והכא ג"כ לתרומה אסורה כל ימי תמך הטבילות. ולחולין ולמעשר לא מהני אלא טבילה דסוף שבוע ג' וטבילה דכל סוף שבוע עשור. דבכל התמך מספקינן בטומאת לידה ונדה וספירת זיבה. ולכן לא מיקרי כל הטבילות תיקון ומותרין אף בשבת. ואלו קצת הטבילות בימים שהזכרתי אף דמהני קצת כמש"כ. מ"מ אינם אלא חומרא בעלמא דהרי איכא כמה ספיקות כמש"כ התוספות לעיל ולא עדיפי מהא דמגב לגב לפי' הרמב"ם שם ומטימאת ולד הטומאה. ועוד דעכ"פ מ"ל כשאין חלין בשבת: תד"ה אותה. וברייתא לא מתפרשת כלל כו' כצ"ל: ד"ה בשבוע, אלא ו' לילות משבוע קמא כו' כצ"ל:

דף ל ע"א ד"ה עברים. דכיון דתו לא מטבילינן לה בלילות מיקריא כו' כ"נ דצ"ל: ד"ה וא"ת. ותימה דפשיטא דריבר"י יאמר דל"פ כו'. ק"ל כיון דת"ת ת"ק אמר דפליגי ה"ל למיפסק כוותיה עי' תוס' ביצה (ג ב) ד"ה גבי: ע"ב רש"י ד"ה וכ"ת ריפא. ולא אשכחן יחידאה דאמר הכי כו'. תימה דהא בכ"מ פסקינן כסתמא דמתניתין אע"ג דאתיא כיחידאה זולת במקום שאמרו בפירוש שאין הלכה כוותה דאתיא כיחידאה. ועמש"כ לעיל (יח). ועי' בתוס' ביצה שם ובגליוני הגה"ש וכמו שהגהתיו שמה. ועי' חולין (עז) תד"ה בלשון יחיד. ורש"י כאן אזיל בשיטתיה שמה. ועמש"כ לקמן (מה ב): ד"ה שמא יהרוג את אמו. שבית הרחם אינו רחב כו'. קשה אם דרך שם יוצא הולד כולו. כש"כ שתוכל הרפי שממנו לצאת:

דף לא ע"א גמרא מ"ד עושה גדולות עד אין חקר כו'. הוא באיוב ט: רש"י ד"ה הוא. שנפש תמורו כו'. עי' מהרש"ל בשם הערוך (ערך תמרה) וכן איתא בב"ר פכ"ע:

פרק ד ע"ב במשנה. וא"ת עליון על ביאת מקדש. עתוי"ט. ומש"כ א"ה לדידיה קשיא ודאי מאי א"ת כו'. ול"נ דהרמב"ם יפרש דכינוי דעליון מוסב על הכותים עצמן. (ותדע דהא משכב תני בלי"ו והל"ל עליו. אולם לפי מה שפי' הא"ר בעליון שוכב עליו אין מזה ראיה דל"ר דנקיט י"ל דקאי על תחתון ועליון הנזכרים. אבל תימה שהוא דלא כמסקנת הגמרא) ור"ל דאם נגע בהן אדם ונכנס למקדש. וזה שלא כדברי התוס' לקמן (לג ב) ד"ה עדרם. ועי' תלי"ת שם הלי"ז שתירץ ג"כ עד"ז. ונראה דהתוי"ט בעצמו הרגיש ג"כ בזה במש"כ בדבור הסמוך לקמן וזה מחזיק כו'. ומש"כ עוד והאיתי בת"כ כו' דאחרים אומרים ונשא עונו דבכבוס בגדים כו'. תמוה דמנ"ל דאחרים פליגי על דרשה דלעיל דהאי ונשא עונו לא קאי אלא על ובשרו לא ירחץ: תד"ה תחתון. והיסט נפ"ל מאשר יגע בו הזב כצ"ל: בסה"ד כדאמר איזהו מגעו כו'. עי' לעיל (ו) כפרש"י ד"ה וכ"ה המוקף. ולקמן (לג) בד"ה וכ"מ בהיסט:

דף לב ע"א רש"י ד"ה שהיה בכלל אכילה. תירוס חמרא הוא כו'. ביומא (עו) ובשבועות (כג) לא קיימא במסקנא הכי: תד"ה ר"מ. כדאמר לקמן בנות ישראל מטמאין בזיבה כו'. הוא (בד' לד): בא"ד והא דהר"י מטמא כו' אע"ג כו'. הנה בתוספתא פ"ה מביא המעשה הזה על הא דתינוקת בת יום א' מטמאה בנדה השנוי לקמן (סוף דף מג) במשנה (ולא על הא דבכ"ב נדות) רק שנשמע שם שם ר"י האומרה. והגמרא מייתי ליה כאן לראיה דמכיא שמאה בת יום א' רואה. ולכאורה משמע גם מלשונם לקמן בד"ה והטבילוה שהבינו כן. וא"כ דבריהם דהכא צ"ע: ד"ה לנקבה. דהא לקמן (הוא בדף לה) אמר אביי מדקאמר רב יוסף כו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה לגמר מנדה. מטמאה בזיבה הס"ד. ומה"ד דאין זיבה כו': ד"ה ל"ל למכתב בזכרים. ול"ל למכתב בנקבות ואשה כו'. ר"ל דגבי זבה דמינה ילפינן תרוייהו זבה ונדה כדאסקינן לעיל: תד"ה עליונו. והיה כתוב בס' ומאי ניהו נישא מ"ע כו' כצ"ל: בא"ד ועליונו ש"ז דרשינן הכא כו' בלא וי"ו וקאי אריפא כו' כצ"ל: שם וה"ק דהנוגע כו' וכן הנישא דהייט כו' כצ"ל: שם אלא אותם קאי אמאי דקרינן נושא כצ"ל: שם אבל אדם או בגדים לטמא כמו מרכב ותשני כו' כצ"ל: מה שהעלה הס"ע בצ"ע על ס"ת שלנו שכותבים והנושא מ"ו לפמש"כ בת' ש"י דבחסר ויתיר שלמדו מהם חז"ל דין אליבא דהלכתא אם נמצא בס"ת בהפך מוציאין אחרת ע"ש, לי לק"מ מתרי טעמי. חדא דרש"י כאן מחק גירסא והנשא כתיב. שנית דהא"ת יישב הגמרא אף לפי גי' התוס' דיליף מהכתיב. דל"ל והנושא כתיב ונוכל לקרוא הנו"ן בשורק והפ' בקמץ מבנין פֻעל. וכיון דהמסורת מסייע להו עבדינן כוותייהו:

דף לג ע"א גמרא אמר אביי וטמאה ז' ימים מפסוק כו' כצ"ל: שם בניצוצות שנו כצ"ל: שם בפיסקא והן יושבות על כל דם כו' כצ"ל: רש"י ד"ה אימא (בסופו). יהו בגדים טמאים ולא הוא. תמוה דהא אפי' משכב הזב אם נגעו בו בגדים לא נטמא הוא. ועמש"כ פכ"א דכלים מ"ו: ד"ה וכ"מ בהיסט. כדכתיב וכלי חרש אשר כו' כצ"ל: שם ואמרינן במכלתין איזהו כו'. לעיל (ו) ובשבת (פג) מביא זה מת"כ. ועמש"כ לעיל שם: ד"ה אבל אדם ובגדים או אדם אם יגע בו או בגדים אם יגע בהם כצ"ל: ד"ה אף הוא לא תחלוק כו'. לא יטמאנו לטמא בגדים. נ"ד דקושייתו הוא דאף אדם או כלי לא יטמא אלא או"ת כמשכבו: ד"ה אם הן יושבות על כל דו"ד. ומתחיל מנינה כו' כצ"ל: תד"ה מה היא. עי' מהרש"א. ואיפשמיטתיה דהנושא את המדרס אפי' קודם פרישתו אף שמטמא בגדים וכלים ומטמא שנים ופוסל אחד. מ"מ אינו מטמא אדם וכ"מ כמו נושא את הנבלה עי' תוס' רפ"ג דחגיגה ד"ה הנושא. ולאחר פרישתו אף בגדים שהוא לבוש אינו מטמא עי' רפ"ה דזבים. מ"מ יותר מוחוור למחוק תיבת ומדרס מדברי התוס'. וגם כי במדרס אין חילוק בין נוגע לנושא כדאיתא שם מ"ו: ד"ה סופרתו. וא"ת ר' יוסי דאמר בכ"ל מקצת היום כו' כצ"ל: ד"ה רואה. עי' מהרש"א. ומה שתמה הס"ע על תירוצו השני ע"ש. לק"מ דהכי פריך רבא מתמור שבעה דהייט גם יום אתמול שפסקה בו דיה כבועלה. תמור יום א' דהיינו מקצת היום קודם שפלטה. ויום אתמול תעלה לה ואחר תטהר א"כ כו' והכא מקצת היום שקודם פליטתה מפסקת ביניהם: ע"ב גמרא ואחר תטהר א"כ אחר אחר לכולן כו'. הר"ן בפ"ב דשבועות גורס אחר אחר לכולן וע"ש ביאורו: שם למי כו' למי ליה תורה כו'. גל"פ ע"פ שמלינו בב"ק (דף פח) והאי דל"א לך באורכתא דלא אכלי ביסרא דתורא וע"ש בתוס'. משמע דבשר שור מפקא לכן למי ליה תורא פרס שמאל ממנו: שם מפני שטומאתן ספק כצ"ל: שם ספק שפליטתו לדם ירוק כו' כצ"ל: תד"ה וכמיננו. ברייתא דעל ו' ספיקות כו' וכן לקמן קרו לה ברייתא. הגרי"פ הגיה מתניתין. ועמש"כ בנדרים (כו) בס"ד: ד"ה בכותי. כדאמר בת"כ והנושא ואת המדרס ה"ה מטמא שנים ופוסל א'. וכ"ה במ"ו פ"ה דזבים. אבל לפמש"כ בעצמם בפסחים (יז) דאוכל הוה אה"ע לאוכלין

ומשקין

ומשקין אבל לא לטמא כלים. ועי' מה שהבאתי שם כה"ג בשם הר"ש והרע"ב בפכ"א דכלים מ"ו. אין מזה ראיה. ומ"מ הדין אמת דמטמא בגדים וכלים כדמייתו בחגיגה כפ"ג ע"ש:

דף לד ע"א ד"ה ושיפוק. וכ"מ בפ"ז דמס' טהרות דתנא הגנבים כו' כל"ל. והוא שם במ"ז: באי"ד אבל משכבות שו' טהורים. ק"ל דהא תנן לקמן (מט) כל המטמא מדרס מטמא ט"מ. והיה כל פוסלת תגע כדפרש"י שם ובתוספ'. וא"כ הכי דטהורים מטומאת מדרס ליטמאו טומאת מגע. דע"ס טמא במגעו כמש"כ התוס' לעיל. וכמו דכ"ח טמאים. ונראה מזה קיימתא לדעת הרמב"ם דמשמע מדבריו בכ"פ כ"ג מהל' כלים דכלל זה דכל המטמא מדרס כו' אינו רק מד"ס לכן לא משוו ע"ז משום מגע ע"ש: בסה"ד והוא אם בועל נדה הוא כו' כנושא רוקו של זב. וכ"כ הר"ש בטהרות שם מ"ש. ותמיהני דהר"ש גופיה מסתפק בזה כפ"ק דכלים מ"ג אם בועל נדה יש לו מעיינות אם לא. טוב ראיתי בגה"ש בחגיגה (יט ב) שהעיר בזה: במשנה דם היולדת שלא טבלה בש"א כרוקה וכמ"ל. עפרש"י. והא"כ פי' דנזרו אמו יולדת בזוב והיינו דקתני סיפא ומודים כו' ומאי נ"מ אי מודו ב"ש כו'. ור"ל אמו טמאה דב"ש אתי לאשמועינן. וכה"ג דייק הש"ס ביבמות (קס) ובמנחות (יד ב) ע"ש. אבל ק"ל מעירובין (יא ב) במשנה משום ר"י כו' לא נחלקו ב"ש כו'. ועי' במהרש"א על התוס' דשם (ריש דף יג) שפי' דבלא נחלקו ל"ק וכי מטמא דב"ש כו' דאשמעינן שפיר דבדבר זה מודו ב"ש לב"ה. ולפמש"כ שם במשנה בס"ד אין מזה סתירה להא"ר. ועי' עוד בפ"ד דמכשירין מ"ד בר"ש. ובתוי"ט כפ"ג דפאה: רש"י ד"ה טמא אפי' לב"ש. שהשיפה תטמא אחרים במגע. נראה דל"ד נקיט במגע דה"ה דמטמאה במשא. וכ"מ ברמב"ם ספ"ב מהל' מו"מ: בסה"ע ד"ה טהורה. אלמא קריו טהור כצ"ל: ע"ב גמרא אמו מי רגלים מדאורייתא כו' כצ"ל: שם לזכר כ"ם זכר בין שהוא גדול בין שהוא קטן. כ"ה לעיל (לב ב): רש"י ד"ה ה"ג. ול"ג נקבה כ"ם כו' דא"כ מעיינות למצורע מנ"ל. עי' לעיל (לב) תד"ה לנקבה: ד"ה מטמא. נמי כו' כקרי כצ"ל בכ"ף:

דף לה ע"א ד"ה אלא בזב מצורע. שהרי מחמת נגעו היה מטמא במשא כו' כצ"ל: ד"ה ואיתקוש מצורע. והכי משמע כי יהיה כו' אותו הזב שמא לאחרים ולבעלה כצ"ל: ד"ה מטמא באונס. וטומאת ערב כקרי כצ"ל: ד"ה ברביעית. דהא מכי חזי תרתי כו' כצ"ל: תד"ה לאחרים. ואינו מטמא אלא או"מ. לכאורה אינו מובן דהלא גם משא הזב אינו מטמא אלא או"מ. ואולי כוונתם על אדם שהיה בעליונו. דאם היה נקרא משא היה מטמא בגדים וכלים כדתנן בפ"ה דזבים מ"ב ומ"ו. ומפ"י מש"כ לעיל (לג ב) בד"ה בכותי ומש"כ שם. תשא"כ עליונו אינו מטמא בגדים וכלים דיטמא טומאה קלה משמע לעיל (לג): שם ועוד דבזוב כה"ג כו'. עי' מהרש"א. ומשמע מדבריו דאילו היה קורא כה"ג משא הוה א"ש. וא"א דהכי מוכח מתוס' דפ' א"ד (סז ב) בסד"ה שכן (הב') ממש"כ דהא דקתני ניסא לא קאי אמצורע. דמצורע אינו מטמא במשא כמו בהיסט ודלא כהרמב"ם שהביא התוי"ט בפ"א דכלים מ"ד. וכן השיפה דזיבה ג"כ אינה מטמאה במשא ובהיסט (ודלא כהמהרש"א) פי' בהרע"ב בפ"א דכלים מ"ב. ולכאורה ה"ל דלזה כוונו התוס' במש"כ דבזוב כה"ג לא אשכחן כו' ור"ל דזה ודאי פסול. אלא דלפ"ז יקשה מש"כ ובשאר טומאות כו' כגון מו"מ כו' דהא למצורע נמי גורם כו' תיפוק לאו דזב אינו עושה מו"מ כדמוכח בר"פ דם הנדה בגמרא: ד"ה לעולם. דהיינו כמן גדיון לשילות כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה מוזרת. שאינה מפלת כו' כצ"ל: ד"ה א"ל ב"ש הוא הדין. כי היכי דאמרינן ביולדת גרידא כו' כצ"ל ומלת גמורה למחוק: ד"ה כאן שספרה. ברייתא בספרה כו' כצ"ל: ד"ה וב"ה לשיטתן. דמה שמא כבטומאת לידה כו' כצ"ל: ד"ה ביומי ועבילה. דמה שמא כבימי לידתה כצ"ל: ד"ה אמאי מטמאה. וה"ה כדם מגפתה וכרוקה כו' משום מעיין הזב. זה לא קאי אכדם מגפתה דלאו מעיין הוא. אלא על וכרוקה ומייעתא למש"כ לעיל (יט ב) דילפינן נדה ממצורעת שלדם טהור שלה יהיה דין מעיין: תד"ה בשופעת. וי"ל דכי איתשל בתחלת כו'. מש"כ המהרש"א דבפסקה גם בתחלת לידה ב"ה לקולא. תמוה דאדרבה לב"ה מטמאה דאורייתא משום מעיין בלא כמש"כ בסמוך. ולב"ש דס"ל דלאו מעיין. הוא בדם טהרה של מצורעת א"מ אלא מדרבנן כדפירש"י במתניתין:

דף לו ע"א גמרא אלא נגוי כו'. נ"ל הפסק ג' עונות במשהו סגי. ועפרש"י. ומשמע דאפי' ראתה כל ימי טומאת לידתה. וק"ל דא"כ איך יעלו לג' עונות כיון דראתה בינתים ממעיין טמא. דדוקא דם לידה אמרו דאינו מפסיק אבל דם שרואה בימי טומאתה אין סברא שלא יהא מפסיק: שם ושוין ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה כו' דליכא משום כו'. ופסק כן הרמב"ם בפ"ד מהל' מו"מ הל"ז. והכ"מ לא הראהו מקורו. ותימה לי מדוע השמיט הרמב"ם דין כיוצא בו דאיתא בכתובות (לז) הביאו התוס' כאן והיא תוספתא במכלתין פ"א בגיורת שראתה בתוך תעל"ע שנתגיירה והיא פלוגתת ר"ה ור"ו ע"ש: רש"י ד"ה והא ספרה קתני (בסופו). דאי ילדה זכר א"א כו'. לכאורה מ"ל שכבר ספרה יום או יומים קודם לידה ובלידה יבישתא. ולדעת הרמב"ם והרמב"ן וש"פ שהביא הש"ע סי' קצ"ד סק"ב דדם לידה מיקרי דם קושי. ולפי מאי דמסקינן לקמן (לז) דאין קושי סותר בזיבה. מ"ל אפי' למ"ד א"א לפס"ק בלא דם. וזה י"ל לכאורה דלר"א אמרינן שם דדם קושי סותר והוא שמותי וכפי' התוס' בכ"מ דר"ל מתלמידי שמאי. אבל בלא"ה לא אתיא כותיה דלדידיה אמרי' לקמן דימי לידה לא די שאינן עולין אלא אפי' מיסתר נמי סתרי. וה"נ מזה ראיה לגי' התוס' שהביאו שם בד"ה אביי דגרסי' שם אלעזר בר"י. ואולי י"ל דיולדת בזוב משמע להש"ס דהיא עדיין בזובה בלא ספורים כלל: תד"ה שבוע. דהא אמר הכא דכי ראתה שבוע שניה כו' כ"ג דל"ל: ע"ב גמרא או שספתה שנים וקשתה יום א' כו' אין זו יולדת בזוב. נראה דברייתא זו פליגא על הא דר"י תמתיה דר"מ לקמן (לח) קשתה שנים בסוף א' וא' בתחלת פ' כו' ה"ז יולדת בזוב וע"ש בפרש"י. ורואה אני שהדברים ק"ו בראתה שנים בסופי דשדינן חד יומא דקושי בתר תרין דסופי ויש לדון בזה: שם נימא זובה מחמת עלמה ולא מחמת ולד. פי' דזובה קרינן במפיק ה': שם אלא רב אסי כצ"ל כי רבי אסי לחוד ורב אסי לחוד כמש"כ בב"מ (כד ב):

דף לז ע"א גמ' מה גרם לו אבו שבעה כו' אלא לאו דבר הגורם סותר. לכאורה קשה דהא ראיית אונס ג"כ אינו גורם לטומאת ז' אלא לקרבן. כי טומאת ז' כבר היא בידו מהשניה. וי"ל דכ"מ דאם ראה השלישית למחרתה דמונה ז"י מתנה. וגם בעלה אינו נטהר עד שימנה ז"י שלמים ולמחרתם יטהר בהבאת קרבנותיו: רש"י ד"ה אינה סותרת. אלא משלמת אחריהן הס"ד. ואח"כ מה"ד אם טהרה מזובה וספרה לה. מזובה ולא מנגעה. כיון כו' כ"ג דל"ל. ומש"כ ותביא קרבן לזיבתה ואז תטהר מלטמא בועלה כו'. עמ"א במגילה (ח) מה שתמה עליו בזה ועי' ג"כ תש"כ שם בס"ד: תד"ה אביי. מדע דאין רגילות למיבעי חדא מלתא בתרי דוכתי כו'. הן גם בעיא דפולטת ש"ז מהו שתסתור בזיבה דלעיל (לג) נשנה נמי לקמן (מ ב) (אלא דשם הוא בהמוראים שונים) ולא עוד אלא כך דהכא. כפ' ב"ם נקט דאיבעיא להו: באי"ד פדקתני ואין קרבנה נאכל כו' ותדע דלא קבל כו' ולא הדר ביה כו' כצ"ל: באי"ד ומיהו אי גרסי' לעיל דאמר סותר ר' אלעזר. פמש"כ לעיל (לו) ראיה לגי' ע: ע"ב גמרא תוגבא בעלמא כו'. יומא (דף פג): שם לאפוקי מדחנניא כצ"ל וכן בפרש"י: שב אר"ח ל"ק כאן לתולה כו'. כה"ג משני ביומא (כג. פג): רש"י ד"ה או שקשתה כו'. ולא מן הדם הס"ד. ומה"ד כדקתני: תד"ה ארבעים. ובפ' אע"פ תינוק כו' משום דל"ד כו'. עמש"כ ע"ד בריש סוכה:

דף לח ע"א רש"י (בגה"ע) ד"ה אף. נ"ל כימי זיבה בכ"ף: ד"ה מיד. בלא עת נדתה כן י"א ימים כו' כצ"ל: באי"ד וביום ס"ב ילדה נקבה כצ"ל לא וחשוב ותמצא שכ"ה. ומוכח דהני מ' וא' יום הם חוץ ליום הלידה. וא"כ גם ב' שבתות דר"י ור"ש יל"פ דהיינו לבד יום הלידה. וק"ל דלפ"ז הא דלקמן (במ"ב) דיש מקשה כ"ה יום כו' וי"ד שנולד תמהר. ר"ל ולמחר ביום כ"ו ילדה. אבל אם עבר עליה גם יום כ"ו ולא ילדה עד כ"ז תהוי זבה. ויש לכוון בזה בפשוט מה שסיימה הברייתא שם וא"א שתתקשה כ"ו יום בלא ולד ולא תהיה זבה ומדוע נדחקו הרבה ל"ם ורבא שם לתרוצה. וי"ל: תד"ה להיות. ור"ח פי' כו'. דברי מהר"ם בזה מגומגמין וא"א להולמן בלתי הגהה: ד"ה שיפורא. אבל אחדש לבנה קרי שפיר אדשה אפי' יום א'. אולי יכוונו למש"כ בחידושי לאו"ח סי' תקמ"ע דהכ"ח נקרא ג"כ לפעמים חדש שהם ע"ש. וכמו והשבתי כו' חדשה (הושע ב). וכן מדוע את הולכת אליו היום לא חדש כו' (מלכים ב ד). ותיבת כו' שבדבריהם ל"י לכוונה. ונראה למותקה: באי"ד ואם קשתה ברת"א ורת"ב ורמ"ג שמא נקלט הזרע כו'. כ"ג שהיה גי' מהר"ם. ועי' מהרש"א: ע"ב גמרא שנאמר ויהי לתקופות הימים ה' כל"ל וכן במש"ק חסר ו' קדמאה. ומשמע דמלא ו' בתראה וכ"ה בכה"ם שראיתי. והרש"א בח"א נמשך אחר גי' הספר וקרא ג"כ הפ' בפתח ע"ש. ושגה במחכ"ת: רש"י ד"ה אלא מרביעי ואילך. דאי מתעברה למו"ש שמא תלד לרע"ג כו'. הוא שלא כדיוק דמיום העבור עד הלידה לא נמשך יותר מן רע"א יום. אלא דר"ל דאי משמש במו"ש שמא תלד לרע"ג מיום השמוש דחיישינן שמא לא תקלוט הזרע להתעבר עד יום הב'. וכן מש"כ לקמן ואם נתעברה בשני ר"ל ג"כ ואם תשמש: ד"ה מכלל כו'. ומהכא גמרינן לעיל. הוא (כד' לו ב): במשנה כל דמים שהיא רואה טהורין עד שיצא הולד. נל"פ דר"ל דמשיצא הולד טמא ותטמא לח ויבש. דדם לידה גופה לא טהרה רחמנא לב"ש. ולא כדם טהרה של מצורעת דלא מטמא אלא לח אף לב"ה לעיל (לד). וכ"מ בכריתות (סוף ד' ז) במשנה שהמפלת בתוך מלאת דמיה טמאין. וע"כ ר"ל כמו ברואה בליל פ"א. וכן כל דמים שהיא רואה בתוך טומאת לידתה השניה. ואולי נפ"ל ממישועא דמתקור דמים. והכוונה בזה לדעת דרשה אחריתא של התוס' לרבנן מדמיה. ואין להקשות לרבנן דאמרי לטהורי מק"ו. דהכי ימי לידתה אין ראוין לרבה כדלעיל (לז ב). ואפ"ה טמא דתה כדם נדה. זה אינו כלום. דהכי גם בימי נדתה אינה נעשית נדה ע"י. דאפי' בלידה יבשתא ולא ראתה עד סוף השבוע טובלת לערב וא"ל למנות מינה שבעה כדמוכח לקמן (מב) ע"ש בפרש"י ד"ה טומאה בלועה (ועי' ש"ע סי' קצ"ד סק"ב בד"ה אך) והשיפה עצמה מטמאה כמו כן בימי זיבתה לח ויבש ודו"ק בכ"ז:

דף לט ע"א במשנה וטומאת יום כו' כ' הרע"ב וטובלת לערב. והתוי"ט גמגם עליו ע"ש וכ"ד תמוהין. א) דאיבמתיעהיה גמרא ערוכה לקמן (מז ב) א"ל כ"פ גרבא כו' ליטבלינהו ביממא דז' משום דר"ש כו' וע"ש בתוס'. ב) מש"כ דמן הסתם ס' שתטבול לערב. הלא אם תטבול בעוד יום יהיה לה לערב הע"ש ותטהר לגמרי. אבל אם תמתין מלטבול עד הערב לא יהיה לה הע"ש עד למחר בערב. ג) מש"כ שאם כו' וא"כ מראה אין בטבילתה כלום. הלא תיהני לה שלא תטמא בהיסט אף אם תראה א"כ כמש"כ בס"ד בשלשי מכלתין ע"ש: גמרא ר"ה בר"א א' שמואל אומר כו'. וכ"ה לקמן (סח ב) וכ"ה בתוס'. ורש"י גורס בכאן אייא בר"ה: שם וז"ז אסורין לשמש. תלא לשמש ליתא לקמן במשנה. וכ"מ בתוס' שם (סד) ד"ה מיחש דל"ג לה: רש"י ד"ה בתוך ימי זיבתה ור"ה אין זה וקא נ"ל דטהר א'. תד"ה נ"ל. שמותרת לשמש כ"ז שלא גירשה א"נ כו'. ק"ק מסוף גיטין לגו לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשו כו' אל תחרש כו' ובספ"ב דנדרים ובכותי תכם כו' בני גרושת הלב. ויש לחלק: ד"ה והיולדת. ואשה שעברו עליה ג' עונות. כ"פ דכוונתם אליבא דר"א שם במשנה דאמר כל אשה שעברו עליה ג' עונות ד"ש. ואע"פ שאמרו ד"ש צריכה להיות בודקת דקתני שם קאי אבל הכי דד"ש לכ"א כדא"ל. והתוס' לעיל (ד ב) ד"ה כל אשה דנקטי ד' נשים. הוא לאו דוקא. ובתוס' נתקשה בדבריהם: באי"ד וי"ל דיש לה וקא כו' צ"ב בשעת וסתה. עתוס"ע: ע"ב גמרא (בגה"ע) וכן כי אתא רבין וכל נחותי אמרוה כו' כ"ג דל"ל ותיבת יתא למחוק וכמש"כ לעיל (י ב) ע"ש:

פרק ה דף מ ע"א במשנה ומטמאין בכל שהוא כו'. פשוט דקאי על כל הנזכרים למעלה דהיינו דם זוב וקרי. וכ"מ בכ"ד דדם ג"כ מטמא בכ"ש. וכן פרש"י לקמן (מב) בד"ה ולטמא במשהו. וכ"פ הרמב"ם ברפ"ה מהל' א"כ. ולא עמדתי ע"ד בפיה"מ שכ' ומטמאים בכ"ש רומז אל ש"ז וזוב. וכן נמשך הרע"ב אחריו: תד"ה גמר. בפ' ולד הטמא כו' יליף אמו אמו כו'. גם לקמן (מא) קאמר דקדשים אמאו אמו נפקא. ואפשר דלזה כוונו במש"כ כדמוכח במתניתין: ד"ה זאת. דהעולה קמא דרים רבא כו'. עמש"כ בזבחים (פד) ע"ד בס"ד: ע"ב רש"י ד"ה ושיצא דמה. ויוצא שיצא הבשר קודם זריקת דם. ל"י מאי דחקתו לפרש קודם זריקה. דאילו משום בשר קק"ל וכר"ל בזבחים (סוף ד' פט) הלא אף בלא פסול יוצא ירדו כדאיתא שם (פט ב) במשנה וכמש"כ התוס' בד"ה הלן. ותמיהני עליהם מה שלא הביאו מהמשנה הלזו. דמדרשה דכל שממנו ש' לא שמעינן דאם עלו ירדו: תד"ה פרע. ותו בשמאל ולילה דהוא עבודת דם היכי יליף מהכשרו. תימה דעל לילה עדיפא ה"ל להקשות מהא דר"י ס"ל הכא בנשפכה בלילה דתכרך ולא יליף מאו"ש. ובזבחים (פד ב) הקשו כן:

דף מא ע"א גמרא שור או כשב פרט לכלאים כצ"ל וכ"ה בכה"ת. דהדרשה היא מתלת או: רש"י ד"ה חד לבהמה דחולין. ואיצטריך למעוטא דזאת כצ"ל: תד"ה וכאיתנין. ומיהו יש לדחות כו' דלא ירדו והא דפריך ליה ר"י כו' כצ"ל: ד"ה שהיה. ויוצא דמה ס' ואימורים שכן כשר בבמה. והא"ל נמי שכן כשר בבשר שלמים וכמש"כ לעיל: ע"ב גמרא (בגה"ע) ודם דרך רחם כו'. ופרש"י בג' ימי סקושי כו'. וק"ל דא"כ היינו ליתא ממש ומאי קס"ד דרבינא. אבל לפי שיטת הרמב"ם והרמב"ן שהבאתי לעיל (לו) דדם לידה גופה מיקרי דם קושי אפי' ילדה בלא קישוי. יל"פ ודם דרך רחם בשעת יציאת הולד דרך דופן ואשמעינן דגם בזה ר"ש מטהר. ולרב יוסף לא משמע ליה רבותא בזה לר"ש: רש"י ד"ה לטומאת ערב. מפני שנגע במקור ונוגע בה. משמע שכן הוא ודאי שדרך יציאתו נוגע בה. ודלא כהטו"ב בחלק יו"ד סי' נ"ב שמשוה לה לספק שמא לא נגע בה מבחוץ ונגע בה"ס לא מטמא: ד"ה טומאת בה"ס. לקמן כו'. הוא (בריש דף מג) וע"ש בתוס': ד"ה בועלה. כדכתיב אשר תצא ממנו ש"ז. האי קרא כתיב בפ' אמור (כב). ובפ' מצורע (טו) כי תצא כו' ואותו הביאה הגמרא לקמן (מג) וכן ממנו נדרש בת"כ: ד"ה מכלל. דהא דרבא כצ"ל:

דף מב ע"א גמרא דהא זבין ומצורעים דחמירי ולא אחמיר בהו רחמנא. ק"ק מהא דאיתא בת"כ נשא רפ"ז ובחזית בפסוק כולך יפה רעיתי דכיון שבאו למדבר סיני נתרפאו ולא היה בהם לא זבים ולא מצורעים ע"ש: שם אתא מיילים לרבא. הס"ל גורס לרבה ע"ש: שם מ"ל הנדה והזבה כו'. בעין משפט בגליון אות ג' מצות ול"ל מהל' איסורי ביאה: רש"י ד"ה כי קמב"ל לסתור ולטמא במשהו תסו. מי אמרי' כו' כצ"ל: ד"ה הזבה ושומ"י. ה"ק כו' בראיה ראשונה. ולע"ד נ"ת גם בראיה הב' כגון שראתה ביום ב' בבה"ש ולמחר פלטה לחוץ. וגם לאחה עוד ראייה חדשה. הוה זבה גמורה דחשיבה כרואה בג' ימים. וכן נפרש בראייה הג' כגון שלא פלטתו לחוץ עד יום ד' מ"מ חשבינן לה כרואה בג' ימים רצופים: ד"ה אי בימי נדה. ילדה ורואתה. ע"כ ר"ל דילדה וראתה קודם לכן. דאל"כ עדיפא ה"ל למפרך דתיפוק ליה דטמאה משום הלידה. ועוד דבימי טומאת לידה לא נעשית בראייתה לא נדה ולא זבה כמש"כ לעיל (לח ב) במשנה בס"ד. ולדעת הרמב"ם בפ"ו מהל' א"ב ה"ד דלא נעשית זבה בתוך תע"ל דקודם הלידה אפי' כולו בשופי. נ"ל דר"ל כאן דראתה קודם מע"ל. אם לא שנאמר דמיירי בנפלים. אולם ליתא דיולדת תשמע בן קיימא כמש"כ התוס' לעיל (לח ב) בד"ה והא: ד"ה מטומאה לטהרה. וקי"ל כב"ה כו' ביומי ושבילה כו'. וכ"כ התוס'. ולכאורה קשה דאפי' אם נאמר דביומי לחוד תליא. מכל מקום לב"ה דמשמו בדם טוהר של מצורעת משום מעיין. הכא נמי לטמא משום מעיין דיולדת לפמש"כ לעיל (יט ב. לה ב) ע"ש. וי"ל דאי משום מעיין לחוד הוה תלי בבעיא דרבא לקמן (מג) ע"ש: ד"ה טומאה בלועה. דהתם משום ראייה היא וטומאת ז' כצ"ל. ותיבת דמאתמול למחוק: ד"ה בגדים בבהכ"ל. שאין לה טומאת מגע כו' כצ"ל: תד"ה עד. אפי' למאן דאית ליה כר"ש דפולטת לא מטמאה כו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה איפרוק. והשתא לא מתוקמא כו' דהא לר"ז לא מטמיא כו'. והא דלא מפרשינן דהברייתא ג"כ אשמעינן לענין דלא מהני ליה טבילה בעודו בפנים. וכשילא לחוץ יטמא. כבר תירץ המהרש"א לעיל דמשמע ליה דדומיא דנדה וזבה קתני דמטמאין ממש בעודן בפנים. והש"ע ל"ד במחכ"ת במה שתמה עליו ע"ש: ד"ה כגון שהוציא ולד ראשו כו'. ואוליד כו'. אולי נ"ל מתח ואוליד. וחזר: ד"ה שמתה לו חבירו. דאי כו' איטמי ליה במגע. מ"מ איכא נ"מ לענין טומאת בגדים דבמגע לא מטמאין עי' בתוס'. והנ"ל כבר איטמי ליה במשא. ועמש"כ ע"ד בחולין (כט ב): תד"ה וכדר"א. מש"כ המהרש"א דאם ידו בבה"ת לא נטמאה היא במגע אפי' לרבא דטומאת בה"ס היא. נעלם מכ"ת פרש"י בחולין (סוף דף עא) דשבעת בטבעת לא שייך בהו בה"ס דהוו כמונחין בתיבה ע"ש וגם בתוס' שם. ולכן מש"כ הס"ע ע"ד שבתוס' לעיל ד"ה אמאי. "ואי דס"ל כו' דס"ל ככ' שבעות כו' דלא שייך גבייהו בה"ס כו'" ע"ש. ל"ד דהכך רואה דהמהרש"א לא שמיעא ליה זאת: ד"ה יצתה. וא"ת ומאי ימרץ רבא כו'. שמעתי מקשים דהא כזית דנבלת עוף טהור מטמא בבהכ"ל בכדי אכילת פרס כדאיתא בזבחים (ע). וא"כ י"ל דבכגון זה ממעט לנבלת בהמה דבכה"ג לית ביה משום טומאת משא דהרי אינו נושא כזית בכ"א. ואומר אני דטעו בפשט השמועה. דגם בעוף אין סברא דלאחר שירד ח"ז הראשון לבטן דאז אין בו שום טומאה כדפרש"י בחולין (דף כ ב) יצטרף שוב לח"ז השני. וכמו בטומאת מגע שאין מטמא בנגע ח"ז ולאחר שהגיעו חזר ונגע ח"ז אחר. וכפי קושייתם לייתב אליבא דרבא. וכן בנוגע בכח"ז ולאחר פרישתו ממנו חזר ונגע בכח"ז אחר האם יטמא אפי' למ"ד יש נוגע וחוזר ונוגע (חולין קכד ב) היינו דוקא בנוגע בכשני ח"ז בכ"א. וז"ל הרמב"ם בפ"ד מהל' טומאת מת הי"ד הנוגע בכשני ח"ז או שנשא ב' ח"ז בכ"א כו'. וזה דומה למאי דאמרינן בשבת (צ) בעידנא דאפקא לבתרייתא חסר ליה לשיעורא דקמייתא. ועוד שם דאם קדם והגביה ראשונה קודם הנחת שניה דפטור. וכן בש"פ גה"נ אליבא דר"ל דאמר הנאת מעיו בעינן. פטור אם הקיא ח"ז הראשון קודם שאכל ח"ז השני. אלא ודאי פירושו הוא אם היה עוד ח"ז הראשון בבהכ"ל בשעה שבלע ח"ז השני בכדי אכילת פרס מן הראשון מצטרף. אבל ביותר מכדי אכ"פ אע"פ דהיו שניהם ביחד בבהכ"ל לא מצטרפי. וכמו דלר"ל בחולין שם דאף דשני הח"ז הם ביחד בתוך מעיו כיון דלא בלען בכדי א"פ לא מצטרפי: ד"ה מה. ליתן שיעור הזאה בנושא ולא בנוגע כצ"ל: באי"ד והשתא הא קאמר הכא דהאי אוכל כו' כצ"ל:

דף מג ע"א גמרא למימרא דהיסט ונגיעה כידיו כו'. בת"כ ממעט מן וידיו בה"ס מטבילה. הביאו הרמב"ם בפי' בספ"ח דמקואות. וכן הביאו התוס' דרשה זו בקדושין (כה) בסד"ה כל הראוי. ונראה דתרתי שמעינן מיניה. דמדינן וידיו אלמעלה על וכל אשר יגע כו'. וכן אדלמטה על לא שטף כו'. וכה"ג כתבתי לקמן ע"ב בתד"ה מנין ע"ש. ועמש"כ בס"ד בק"א לסע"א בר"ה בד"ה מאי עבידתיה. והכוונה בזה לפרושי לא שטף כמשמעו דהיינו טבילת כל גופו הדומה לידיו. ודלא כפרש"י דאתי לנט"י לאכילה. דז"א אלא אסמכתא ומד"ס עי' חולין (קו): רש"י ד"ה בקומתו של טהור. וק"ו לזב עצמו. עמש"כ לקמן (נה ב) ע"ד בס"ד: ד"ה לא שטף במים (בסופו). ועוד הסיט טהור אה"ז מי נפק מהאי קרא כו'. לכאורה לפ"ז קשה מה שפי' לעיל ומדאפקיה בלשון נגיעה ילפינן נמי לכל נגיעות דאין בה"ס מטמא ור"ל בה"ס דטהור וכמו שהבינוהו התוס'. וכן פי' לעיל (מא ב) בד"ה טומאת בה"ס. ובקדושין (כה). וע"כ צ"ל דכוונתו כפי א"כ שבתד"ה למימרא (בסופו): ד"ה במעלית עבה. שאינה מחממת הס"ד. ומה"ד לא שכיח. והא כו': ע"ב תד"ה מנין. וא"ת מ"מ דרים מאו איש דערך ושביק כו'. ולי י"ל דזהו דרשה פשוטה שפי'. דדרשינן דאו איש אשר יגע שב למעלה ג"כ ושיעורו אשר תצא ממנו ש"ז או איש אשר יגע ר"ל בש"ז וכמש"כ לעיל לענין דרשה דוידיו ע"ש: ד"ה ומטמא. אבל כו' ופוטר מן היבום כו' ולא איצטריך כו'. ק"ק לפ"ז ליפלגו דגמרא דקאמר עלה וכן אין לו א"כ כו' וי"ל:

דף מד ע"א גמרא בת יום א' לנדה מנין ת"ל ואשה. הס"ם הביא בשם הר"ן דהכוונה על ואשה דכתיב גבי זבה וכדמסקינן לעיל (לב ב). אבל פשטיה משמע כפרש"י. וכן בת"כ מביא דרשה זו על ואשה דכתיב גבי נדה ע"ש בק"א. ואף דלמסקנא דלעיל אינו כן. י"ל ע"ד של התוס' בסנהדרין (לד ב) בד"ה דכתיב ע"ש. וכה"ג משני הש"ס שם (מג) ובב"ת (סא) אינו לא נאמר קאמר ע"ש: רש"י ד"ה ולאפוקי מדר"י. ואפי' הוא במתני כו' פוסלן דקסבר כו' כצ"ל: תד"ה אינו. וא"ת א"כ עובר ט"מ בינקה כו'. והת"ל נמי דמ"ל בנהרגת. ועי' לשונם בב"ב: ע"ב גמרא ואמר מר כו' בן שנולד כו'. בב"ב הגי' דאמר מר כו': רש"י ד"ה כמאן דלא כר"ם. אכולה מתניתין קאי כו'. דבריו אלו נשמטו מהתוי"ט ד"ה ופוסל שכ' וגם בגמרא אתמר (ר"ע הא דקי"ל שכלו לו

חדשי

הדפיו) אדאמרינן כחתן שלם כו' משמע שאחר הדיוקן שוין בין כלו בין לא כלו. ועי' לח"מ פ"א מהל' יבום: תד"ה מ"ס. למ"ד המזכה לעובר ל"ק (ר"ל ואף בירושה ממילא לא זכי) לא אילמליך כו'. ותימה דהא אף דס"ל דאין לו זכייה קודם שנולד מ"מ לא אבד חלק ירושתו כשיולד ויטול חלק כשאר אחיו וכדמוכח ג"כ מהא דמשני דבא התם ש"ה דרפויי מלפיאן בידייהו מפיקלא ע"ש וכפי' הרשב"ם. וא"כ סד"א דממעט חלק בכורה ג"כ גבסי אילמליך קרא דוילדו. ונראה דלפני התוס' היה הגי' גם בתירוצו דמר ס' נומר שממעט כו'. אבל עובר לא מ"ס וילדו כו' וכמו דאיתא בב"ב. ופירושו לעובר לא הייתו שאח"כ הפילתו. ופ"א שפיר קאמרי למ"ד כו' לא אילמלך כו'. ולזה כוון הס"מ אלא שקיצר בלשונו: ד"ה הא (בסופו). משמע דבכל ולדות בעי רשב"ג ל' יום כצ"ל: שם במשנה וחייבין עליה משום א"א. פי' בא"ר שכ' דגבי בן תשע לקמן לא קתני וחייבין עליה משום א"א שאין קנינו קנין גמור כו' כדקתני ואינו נותן גט עד שיגדיל. אדרבה מזה משמע לפעמיה דקנה לגמרי כיון דסגי לה בגט בלא חליצה. עד שהוצרך רב לתרץ דס"ק לכשיגדיל יבעול כו': רש"י ד"ה אם בא עליה יבם קנאה. וזכה בנכסי אחיו וליורשה כו' כצ"ל: ד"ה וחייבין עליה. אם קבל בה אביה קדושין כו'. בתוי"ט ומיהו ודאי דרש"י ס"מ לאסטורה נמי במסרה אביה לביאה כו'. ול"נ דרש"י דק שפיר דמלשון מתניתין משמע דאף דהיא א"א מכבר אפ"ה א"ת עליה רק אם בא עליה אחר ג"ש ויום א'. ובקדושין הלא לא נעשית א"א ג"כ אלא לאחר ג"ש ויום א': ד"ה והיא פטורה. דברי התוי"ט בזה הדבור מגומגמין: תד"ה שלשים (בסופו). והא דפריך בפ' דו"ס ממתניתין כו' כצ"ל: בא"ד מאי דמצינן לאוקמי כוותיה מוקמינן כצ"ל:

דף מה ע"א גמרא ה"ל איכא תנא דאמר ל"י בשנה חשוב שנה. פי' פרש"י. ואף דר"מ גופיה אית ליה בר"ה שם דיום א' חשוב שנה. י"ל דתרי תנאי אליביה. ולריו"ח דתקן לשון הברייתא דאמרה ג' שנים כמש"כ התוס'. וק"ק דריו"ח עצמו אמר שם דטעמא דר"מ מדכתיב באחת ושש מאות שנה מדאמרי יום א' כו' וקא קרי לה שנה. וי"ל דש"ס דכתיב באחת בשימוש הב'. או דלשון תורה לחוד. ול"ח לחוד כדאמריו"ח גופיה בע"ז (נח ב) ובחולין (קלז ב): שם במשנה ונסקלת ע"י. בא"כ כ' נחלק לרבא בין קטן לקטנה משום דפיתוי קטנה אונס הוא אבל קטן לאו אונס הוא דאין קישוי אלא לדעת. ובעניותי לא הבנתי דכמו דקטנה אפי' מזידה נקראת אונס משום דדעת שלה אינה שלמה. בן קטן נמי מאי הוה דאין קישוי אלא לדעת כיון דדעתו אינה שלמה. ועי' מש"כ בחדושי על הרמב"ם בפ"ב מהל' סוטה ה"ד בס"ד: תד"ה אחר. וי"ל דניחא ליה כו' דהויא כל ימיה אסורה לבעלה. מש"כ הס"מ דת"ת ל"ת אם לאחר ג"פ מחמת תעמים דמי אמרינן דלא איתנדו אסורה לבעלה לעולם. ולי נ"פ לדינא די"ל דביאות של קודם ג"ש שלא היתה אז ראויה לביאה. אינן מחזיקות אלאחר ג"ש שהיא ראויה לביאה. וכואה אף שהדברים ק"ו מהא דאמרי' לקמן (סו) שאין כל האצבעות ואין כל הכחות שוות. אבל מ"מ דברי התוס' בתירוץ ותו כו' אינם מיושבים דמ"מ נ"מ לאסרה למאמ קודם ג"ש אם לאחר ג"פ: רש"י ד"ה קנאה. וזכה בנכסי אחיו. פי' תוי"ט. וכ"ד תמוהין. א) דמאי כ"ד לחלק בין לזכות בנכסי אחיו לבין ליורשה הלא תרווייהו דבר שבממון הם. ב) דכיון שכן. מטמא לה נמי מטעם המבואר ביבמות (סוף דף פט) ע"ש. ג) למאי דפסיקא ליה לדעת הס"מ דמדאורייתא קני לה (אף דמדרבנן לא עשאוה אלא כמאמר בגדול) דיורשה ומטמא לה. א"כ הלא דעת רש"י בקדושין (יט) ג"כ דמדאורייתא קני לה וכ"פ שם להדיא דהא דתנן קנאה היינו ליורשה. והתוס' שם העתיקו משמו ג"כ וליטמא לה. דבאמת טומאתו תלויה בירושא כמו שהוא ביבמות שם. ואם נראה לפין דאיפתמיפתיה במחכ"ת. ד) כיון שרש"י פי' בסמוך דומ"ת בתרומה קאי איבם ג"ש. א"כ נראה לכאורה דאינו מטמא לה ג"כ ועי' ביבמות שם. ועי' בב"ש סי' ק"ע סקי"ב: ע"ב תד"ה אלו. נראה דהלכתא כרבי כו'. לכאורה קשה פשיטא דהא קי"ל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הל' כסתם ואפי' אתיא כיחיד נגד רבים שמש"כ לעיל (לב). ועיין בס' שפ"א שער ז' אות ס'. ואולי כאן דרבי סתם על דעתיה לא סמכינן עליה:

דף מו ע"א גמרא הא גופא קשיא כו' הא יג"ש גופא סימן והדר כו'. ק"ל כיון דמוקמינן לקמן להא דריב"י בעודן בו. א"כ דוקא דרישא דבי"ג גופא סימן ג"כ אינו אלא בעודן בו. וסיפא דקתני בן יג"ש ויום א' סימן היינו אפילו בנשרו מיד. ודיוקא דבי"ג גופא טומא ג"כ איכא למימר דהיינו בנשרו ולא סתרו דיוקי אהדדי כלל. ודברי הגר"א ז"ל בא"ע סי' קנ"ה סקכ"ו תמוהים בזה מאד. תם יש ש"ס בדבריו וצריכין תיקון: שם מכלל דמ"ד תופסין מולנת והא תופסין בעלמא קאמר. נראה דס"ס דה"מ לאקשויי מהא דרבא דאמר ואינה מולנת. ומש"כ המהרש"א בשם התוס' שפי' בהא דחייבינן שמא תוך לחומה לנו (סוא בשבת קנא) דמאיט לשון תופסין לקולא. בתוס' שם לא נמצא מזה מאומה. רק רש"י עצמו פי' שם כן. ועי' מה שהבאתי בגיטין (עג ב): שם (בשה"ע) שנאמר איש כו' לא יחל דברו כצ"ל בלא ו' וכן בפרש"י: רש"י (בשה"ע). דגמרו למילתיה בין כו' כצ"ל: ד"ה ואוא שמודן בו. כשהגדיל. וכן בתוס' בשנת י"ג. ובקדושין (עז ב) ברש"י ד"ה מנן חשש שכ' ושודן בו כשהגיע לי"ב כו' נראה דט"ס הוא וצ"ל לי"ג כו' אבל אם נשרו קודם י"ג ל"ש כו': ד"ה אבל מעיקרא. דהכי עבדא שתא די"ב לא בעל כצ"ל: ע"ב גמ' ת"ל זה הדבר כצ"ל וכן ברש"י: שם אי דאורייתא קטן אוכל נבלות הוא ואין ב"ד מצווין עליו להפרישו. לכאורה קשה מזה לשיטת התוס' בשבת (קכא) דהגיע לחינוך לכ"ע מצווין להפרישו. ועי' בהגר"א ז"ל או"ח סי' שמ"ג סק"ח: שם ר"י מני לה ול"ם לה. פי' הגהות הב"ח ומש"כ בעירובין (ד' לו ב) בס"ד. ואין סתירה עלי תפרש"י כאן שזווגם אהדדי. שלא פי' כן אלא בדעת המקשן: תד"ה ריו"א. וההביא ב"ש נמי לא מיירי דא"כ כו'. תימה דא"כ דכלפני הזמן נ"כ לא א"ם דאכתי הוי סתרא ספק דהא אותן שערות לא מהני אף אם יהיו לאח"ז דטומאה ניכהו עי' לקמן (מח ב). וי"ל בדוחק עפ"י מה שהבין המל"מ בפ"ב מהל' אישות סי"ח בשיטת ר"ת בתוס' לקמן (מט) בד"ה ואב"א. דלר"י בסניאה תוך הפרק אינה נעשית גדולה בהן עד שתשיכה. ואז נעשית גדולה על אותן השערות עצמן ע"ש. אולם בחדושי להרמב"ם הקשיתי עליו בזה:

דף מז ע"א גמרא בנאכה בביאת טולכם. כה"ג דרשינן בזבחים (כו): תד"ה ל"ג. ובספ"ק דקדושין מייתי לה. ר"ל בפרש"י ע"ש (לז ב) בד"ה מידי דהוה: בא"ד דכי תבואו משמע ביאה תשובה. לא ידעתי כמשמעות. אבל ר' ישמעאל קא"ל בספרי ואזיל לשיטתו בקדושין שם דאמר הואיל ונאמרו ביאות ס' אף כל לאחר ירושה וישיבה ע"ש: במשנה משל משלו חכמים באשה. כה"ג לעיל (יז ב) במשנה: גמרא יצתה מלאה: איזהו כו' סקמט: כצ"ל כי הוא פיסקא מהמשנה: רש"י ד"ה הומס. ספק. וכן בד"ה משיפליל. ומה שהוגה בגליון דל"ל פסק. הוא שבוש ועי' בתוס': תד"ה מסר. משום נשע"ח כ"ה גי' הרש"א. ועי' סנהדרין (דף פג) ובע"ז (דף לו ב): ע"ב רש"י (בשה"ע) הכף. מלמטה הוא כו' כצ"ל: ד"ה להחמיר. ואע"ג דלא הכסיף כו' לעיל מסקינן משיפליל: גמרא תני ר"ח עד רוב שנותיו. והרע"ב איתא ל"ה שנה ויום אחד בין באיש ובין באשה. וכ"א בהרמב"ם בפי' ובחבורו. וק"ק לפמש"כ התוי"ט לעיל במ"ו בשם הרמב"ם שחיי האשה קצרים מחיי האיש ברוב. לא ה"ל להשוותן כאן ברוב שנותיהן: רש"י ד"ה כבוליה פירקא מעל"ע. ולא בתר מנין עולם כו'. הן לעולא משמע ג"כ דלא מנינן למנין עולם אלא לשנותיו. רק דס"ל דכיון דנכנסו יום א' או ל"י בשנת העשרים לשנותיו חשוב כשנה לענין דמהני בהו סימני סריס ואיילונית. אלא דר"ל דלא כאותן שמונין אותן למנין עולם דיום א' או ל"י חשובין שנה אלא בעינן מעל"ע: שם תד"ה בת עשרים. ואי גרסי' יביא קאי אבעל כו'. עי' מהר"ס. והתוי"ע לא ראהו:

דף מח ע"א גמרא אר"א הלכה כריב"כ שאמר משום ר' אליעזר כצ"ל ביו"ד כדלעיל ועי' בתוס': רש"י ד"ה שתי תבואות. ושלש תבואות לא תשכחת לה כו'. עי' בערכין שם בתוס': בא"ד ואוכל תבואה שיחזור ויקצור כו' כצ"ל ומלת עד למחוק:

פרק ו גמרא וה"ע בקטנה כו'. ועפרש"י. וקשה דהא היכא דאיכא חזקה לא סמכינן ארובא היכא דאיכא לברורי. פי' מ"א סי' תל"ז סק"ד והכא אית לה חזקת קטנות. וי"ל דזה לא מיקרי חזקה כיון דהיום היא עשויה להשתנות לגדלות. וכדאמרי' בקדושין (עט ב) אבל הכא מי נימא שעמד גוף על חזקתו ע"ש בפרש"י ותוס'. ועי"ל דזה לא מיקרי אפשר לברורי. כיון דאפי' לא נמצא בה שערות איכא למימר דנשרו: שם ור"מ לטעמיה דחייש למיעוטא. והך סברא קיימא כמש"כ המהרש"א. וק"ל דתינח לא חולצת. אבל אינה מתייבמת אמאי הא הוי מיעוטא דמיעוטא. מיעוט דהביאה העליון עד שלא בא התחתון. ומיעוט שמא תמצא איילונית. וי"ל וכמש"ל: תד"ה רמ"א. וי"ל דאיצטריך לענין עונשין כו'. משמע דיש חילוק בין עונשין לחליצה. דלעונשין חשבינן לה גדולה. ולחליצה לא. ולכאורה תמוה דלענין חליצה שאינה אלא איסור לאו ל"ת אשת המת החוצה חיישינן למיעוטא. ולעונשין דאיכא איבוד נפש ורחמנא אמר ושפטו העדה והצילו לא חיישי. וי"ל משום דלעונשין דאי אפשר מודה ר"מ דאזלינן בתר רובא כדמוכח בחולין (יא ב). אבל לחליצה יכול להמתין עד שתגדיל בודאי. אבל מש"כ לקדושין קשה דהא אפי' בלא סימן בועל ניחוש משום חזקה דרבא כדמסקינן לעיל (מו) בבעל לאח"ז. וי"ל דל"מ היכא דנסתפקו בשנותיה. א"כ ע"פ מש"כ הב"ש בסי' קנ"ה סקכ"ט דבהביאה ב"ש בתוך הזמן ועודן בה לאח"ז לא חיישינן שמא הביאה אחרות לאח"ז ונשרו משום דחזינן דלא נשרו אותן שבאו תוך הזמן. גם י"ל דל"מ לקדושי דרבנן כגון קדשה בתמרה בקדושין (יב) ע"ש ברא"ש. וכי"ב. אבל לפי"ז המ"ל דל"מ לענין מיאון בשלא בעל: ע"ב רש"י ד"ה דאי מתכחי. דמסיימי הס"ד. ומס"ד למיאון: תד"ה אב"א (בסופו). ה"א אחר הפרק באו כו'. נראה דל"ל בתוך הפרק באו והולכת:

דף מט ע"א רש"י ד"ה למי חטאת. לקדש בו מ"ח כו'. והרע"ב הוסיף ביאור דהיינו לתת בתוכו מים של א"פ. משמע דר"ל מים המקודשים בא"פ. אבל באמת תרי מילי נינהו. ולשניהון ר"ל לקידוש ולהזאה בעינן כלי שלם כדאיתא בפ"ה דפרה מ"ס: ד"ה סוכין. הלכה למ"מ. ובשבת פי' התגאים שאין בברייתא. וכן פי' בחגיגה (כה) ושם הוא מוכרח דאינו אלא מעלה דרבנן ע"ש במ"א: תד"ה ואב"א. ודר"כ נמי ליתא מקמי רבא דהוא בתראה. וכ"כ הרא"ש. ותימה

דהא בהדיא פסק הס"מ שם בב"ב והלכתא כר"נ א"ש בכולהו. וכ"כ הרא"ש במלתו לקמן (והוא מדברי הרי"ף) הא דאר"נ א"ש בודקין למיאונין וקי"ל הלכתא היא ס'. ולפמש"כ התוס' בכתובות (כד) ובשבת (כד ב) בד"ה ולית. מיושבת התמיה: תד"ה כשר. לפי שהקילו לטמאותו כו' כצ"ל: ד"ה אלא. שולי התחלים כו' כצ"ל בלא ו': שם וחכ"א כלי חרס שאהל כו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה מי שמיוחד. דכתיב יכבס בגדיו כצ"ל: תד"ה יש. וא"ד משום שלם כשעורה נגעו בה כצ"ל: ד"ה חדא. מדע דהא דרשינן עליך כו' כצ"ל:

דף נ ע"א גמרא וכי מה ענין ליבים אצל נגעים. ר"ל דבשלמא נגעים שפיר דטומאתן וטהרתן אינן אלא בכהן כדאיתא רפ"ב דנגעים. אבל דיני ממונות כשרים בישראל לכתחלה ואין מטה בכהנים (ולוים) אלא בסנהדרי גדולה כמש"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' סנהדרין ה"ב: תד"ה כל הכשר. משום הכתוב כו' לכל דינין שבתורה כצ"ל: בא"ד ודבורה היתה דנה ע"פ הדבור. ק"ל דלשפוט על ד"מ אין רשות לנביא אלא לפי שעה ולמיגדר מלתא כדאיתא ביבמות (צ ב) ועי' ברמב"ם פ"ט מהל' יסה"ת ה"ג. ובר"פ שבועת העדות כתבו לפי שהיתה נביאה היו מקבלין אותה עליהם וכ"כ שם הרא"ש והר"ן: גמרא לאתויי בשר ודגים כו'. בתוי"ט ואין לקיים גי' הס' בשר דגים ומשום דבהמה חייבת במעשר. דהא בשר עוף אין חייב במעשר. והל"ל נמי בשר חיה. ומה שהקשה מדוע לא חשיב סעים וקולס. כעת ל"י מאין פסיקא ליה דטמאתו טומאת אוכלים ויעוב התו"ח על כמהין ופטריות אין לו שחר: תד"ה כל שחייב (בסופו). אבל פלפלין כו' לא חזו בעינייהו אלא ע"י עירוב. קשה דהא לקמן (נא ב) אמרינן בשבת ססמוי לכמך חייב במעשר ופרש"י דבתוכו מטבילין כו'. ועי' תוס' יומא שם: ד"ה פזרגן. אין הכשר מועיל אף באוכל אדם אי הוה הכשר לצורך בהמה. ק"ל דהא לצורך בהמה תנן נמי בספ"ג דמכשירין דהמים הוו בכי יותן. ועי' אם נפלו אח"כ אותן המים על פירות אפי' שלא לרצון מכשרי כדתנן ברפ"א שם כ"מ שתחלתו לרצון כו'. ודוחק לחלק ולומר דגרע טפי כאשר באו המים על האוכל לצורך בהמה. משבאו על האוכל שלא לרצון כלל. רק שתחלה אחשבינהו לצורך בהמה וצ"ע. ולענין קושייתם י"ל דע"כ לא קאמרינן כל המיוחד לאוכל אדם כו' אלא דוקא בשכבר הוכשר ג"כ בהיותו ראוי לאדם דהיה מוכן כבר לקבלת טומאה וכלישנא דהס"ם בכריתות (כא) לאסוקי מטומאה כו' דמשמע לכה"פ דהיתה ראויה לקבלת טומאה (דשיטת הרמב"ם הוא דבעינן שכבר נטמאה תחת עי' תוי"ע פ"ח דטהרות מ"ו. ועי' ג"כ מש"כ שם בס"ד). אבל בשלא הוכשר בהיותו ראוי לאדם ושוב נפסל אף שעדיין ראוי לאכילת כלב אינו מקבל הכשר. ולשון הגמרא חולין (קיח) פירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמר מלאכתו דמי. ועוד יש לפרש שלקמן והדיאן לבהמה. דלבהמה שנה ג"כ על שלקמן וכ"כ תפרש"י שם. ומה שעמדו למאכל אדם בעודן מחוברים אינו מועיל כלום כדאמר ר' יוחנן הכא. ויש לדון לפמש"כ ברא"יית רבא ותכמ"ל: ע"ב רש"י ד"ה שמא (בסופו). הכשר היינו דבר שמכשירו כו' כצ"ל: ד"ה תרנגול שביבנה. ובא מעשה לפני חכמים וטמאוה כו' כצ"ל: תד"ה אלא. תימה כו'. עמש"כ בס"ד בטהרות פ"ח מ"ו בשיטת הרמב"ם והרע"ב בזה: בסה"ד צ"ל ר' זעירא: ד"ה ל"צ (בסופו). ובחלב בהמה טמאה פשיטא כו' דמ"ש מבשרה. ר"ל דאפי' בכרכים בעיא מחשבה. והמהרש"א ל"ד בכאן במחכ"ת. ומה שנסתייע מפי' הרמב"ם בעוקצין עמש"כ שם בכוונת פי' הרע"ב שהוא לקוח מפי' הרמב"ם. ועי' ג"כ מש"כ בבכורות (ו) בס"ד. ולכאורה יש לקיים הגי' דמיירי בנבלת חיה טהורה דחלבה מטמא טומאה חמורה כדאיתא בזבחים ספ"ז:

דף נא ע"א גמרא וסתנן ג' דברים כו'. עמש"כ בזה בזבחים (קה) בס"ד: רש"י (בשה"ע). אין כו' חוזר ומטמא אדם שאין מטמא אדם אלא אה"ע. אפי' כשהוא אה"ע דהיינו בעת שהיא בבית הבליעה דמטמא בגדים וכלים ועושה ראשון ושני. מ"מ אינו מטמא אדם וכ"א. וכן כל המטמאין בגדים עי' לעיל (לג) תד"ה מה היא ובמש"כ שם. ומש"כ אבל אוכל כו' מדרבנן. פי' פסחים (יד): ד"ה מתיב רב אשי לרבא. משמע דלרבא עצמו התיב מדקתני רבא עלה. וזה לא יתכן שהרי ר"א לא נולד עד שמת רבא (קדושין עב ב). וי"ל ע"ד שכתבו התוס' חולין (ג ב) ד"ה אלא ע"ש: ד"ה ופטור מן המעשר. ובפרט ובפאה כו' משום תעזוב יתירא כו'. פי' בפירושו בב"ק שם ובמש"כ ע"ד שם: תד"ה שום. תימה דיפרש כו' של המחשבה גופה כו' דהא דאמרי' כו' כצ"ל: במה"ד ומיהו נבלה נמי כו' לגר פדא. משמע מדבריהם דלב"פ אף לטומאה חמורה צריך מחשבה. ול"פ דהכי מפורש אריוחנ"כ אם מטמא ט"א שלא במחשבה. ולדידיה ע"כ צ"ל דלא בעינן בט"א רק שתהא ראויה לגר אף דלא חשיב אלא לאכילת כלבים. מש"כ בטומאה קלה בעינן ג"כ מחשבה לאדם ולא מהני מה שראוי לו לבד. וגם לכאורה בט"א לא שייך מחשבה. דכיון דנטהרה שעה אחת מטומאת נבלות לא יתכן שיעלה לה במחשבתו שם נבלה. ועי' בחולין (קכא) בתד"ה והוא שכנסו ובמש"כ שם: ד"ה אלא. גפן נטוע בחצר כשכבר שנחצר שחצר כו' כ"כ דל"ל וע"ש: בא"ד או בלא צירוף בסנהו כו'. נראה דמשמע לאו מדחילק עם בתאנה וגפן וכשכבר בין צירף ללא צירף. ובסיאה והברוסים נקיט סתמא חייבין משמע דאף בלא צירוף: בא"ד כגון הסיאה והאזוב כו' כצ"ל: ד"ה מין. ולרי"ש אף מן הסיסה כצ"ל. וכן בכה"ד צ"ל ישמעאל פ' שמעון: ע"ב רש"י ד"ה אף הם. וסני לדידך כו' כצ"ל: ד"ה אתריתה למעשרות. כך כו' לא תימא כו'. ועי' רש"ל. גם זה איסתתיע להמהרש"א בב"מ (נב). וגם השגתי עליו עוד מכ"מ ע"ש: במשנה ד"ה כל שיש לו ביעור. לבעלו תה"ב בשביעית כו' נ"ד עי' ר"ש פ"ע דשביעית ריש מ"ח:

דף נב ע"א רש"י ד"ה שוב א"י למאן. דכיון שהגדילה כו' והוו להו קדושי קמאי. לעיל (מו) בד"ה אבל מעיקרא פי' משום דלמא אתיא למאן הנבעלת אחר שגדלה והוא עיקר. פי' יבמות (קט ב) ובכל הסוגיא: תד"ה קדושי. ודמכילתין דתנן עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב"ש. שיגרא דלישנא דלקמן גבי נמטו וגמרו. וכן לקמן ע"ב בברייתא נקטו אבל לשון המשנה אינו כן: ע"ב גמ' שאילמלי שתים יונקות כו' כצ"ל: שם ורבנן אר"ת עד שיהו כו'. גי' הרא"ש א"ר אבי. וכ"ה גי' התוס' בד"ה הלכה: שם רי"א עד שתקיף העטרה. זיווג המהרש"א בכאן אינו עולה יפה דהתם הוא בדדין כדפרש"י שם. והכא הוא באותו מקום כדפי' הנ"י בספי"ג דיבמות: רש"י ד"ה אפי' אחת מס"כ. אע"ג דאינן במק"א כצ"ל: ד"ה ובנגעים. שער לבן כו' מיעוט שער שתים כצ"ל. וה"ס שער לבוב ושחור בנתקים עתוי"ט פ"י דנגעים מ"ב וג': תד"ה הלכה. ור"ת כו' דאין אנו בקיאין כו' כצ"ל: במשנה הרואה כתם ה"ז מקולקלת. עפירש"י. ואף בלבשתה היום אחר כתם דאין לחוש רק לאותו היום שבכתה לה קלקול. דאם תראה ראיה גמורה למחר ולמחרת אחרת תצטרך לחזור ולמנות ז' ימים מאותו היום. עי' לקמן בגמרא (נג ב) ובתד"ה עלמה וד"ה שהוא ולעיל (ו) ד"ה ואינה. ועמש"כ לקמן ספ"ח: גמרא ופעמים שהכתמים מביאין לידי זיבה כיצד כו'. נראה דהמ"ל נמי כגון שמצאה היום כתם ומיום השמיני ראתה ג' ימים רצופין דמצטרפת משום זיבה: רש"י ד"ה ואוסרת משום אב. אם עברו עליה ג' ימי זיבה כו' כצ"ל וכ"ה בהרע"ב: ד"ה אחת או. או אחת היום וא' בה"ש של מחר. וכ"ה איפכא א' בה"ש דהיום וא' ליום ב': תד"ה שלש. אתה תיקל לתלות המותר באותן ב' ראיות. פי' המהרש"א. ועדיין לא העלה ארוכה דלמא לעולם לא תלינן הסותר באותן הראיות אלא בדם מאכולת. ובג' גריסין דהמותר הוא כגריס דליכא למתלייה בדם מאכולת טמאה זיבה. וא"ל אחר שנדקדק מה שהוסיף כאן לומר אגב זוהמא כו' ול"א סתם דם מאכולת היא וכמו דתלינן בעלמא פחות מכגרים בדם מאכולת אע"ג דליכא זוהמא דדם נדה כלל. אלא כ"ה פתרון הדברים. דביותר מכגרים כיון דליכא למיתלי כולו במאכולת דדמה אין מכיל כולי האי. וע"כ היתרון על דמה יצא מגופה. אמרינן שכולו מגופה. (אח"ז מצאתי בס"ע סי' ק"ל ס"ק ל"ג בד"ה אך מה שהביא ממשו' הרמ"א כעין מש"כ) והשוו חכמים גזירתם בכתמים דלא נטמא בפחות מכגרים אפי' היכי דליכא למיתלי במאכולת כלל כגון באשה שאין בשרה מעלה כינים. וי"ל דזהו כוונת הגמרא לקמן (נט) בטעמא דר' ינאי כיון דבעלמא תלינן הכא נמי (ר"ל אע"ג דליכא למיתלא במאכולת אחריתא שהרי לא תלינן בתרי מאכולות) תלינן מטעמא דאמרן דהשוו הגזירה שלא נטמא בפחות מכגרים אף היכא דליכא למיתלא במאכולת. ואף ר"ח שם לא פליג אלא בלופה בו מאכולת דס"ל דאין זה אות ברור שדמה בתוכו הוא. ע"פ היטב ובביאור דרי"ל שם. ולכן אמר כאן מ"ש כו' דאמרי' בתרי יומי חזיתיה. דבמאכולת לא תלינן כלל הואיל דליכא למיתליא כולו בהן כדכתיבנא. אלא כיון דלתלתא יומי לא מהוין כגרים לכל יומא. ע"כ אמרינן דבתרי יומי חזיתיה. ג' גריסין במק"א נמי כו' אגב זוהמא כו' ר"ל מפני שיש דם מרובה תרתי ופלגא שכיח דנמחת הזוהמא אתאי מאכולת ונתמעכה שם וכמו מאכולת דלופה לר' ינאי שם. הסוף בה:

דף נג ע"א גמרא א"ר אסכתינהו לרבנן דב"כ כו'. סוכה (יז) וב"כ: שם מאי בדקה אילימא דבדקה בדרי"ה כו' מכלל דרבנן סברי אע"ג דל"ב כו' הא לא בדקה. ק"ל דלקמן (סח ב) תניא א"ע לרי"ה אילמלי כו' כל בה"ש כו' עכשיו אימור עם סלוק ידיה ראתה. אבל רי"ה משמע דלא חייש לזה. ובתוס' שם וקשה כו' לימא ר' יוסי לנפשיה כו' וי"ל כו' ואין לנו להחמיר כר' ע"ש. וא"כ י"ל דרבנן דהכא סברי כרי"ה וכר' יוסי דלא נצרך להיות בודקת כל הבה"ש. וכבי סבר דוקא שבדקה בכולו. ואולי דסוגיא דהכא לא אזלא אלא אליבא דרבא דלעיל דאמר אפי' לרבנן אילמלי כו' כל בה"ש כו'. ורבנן דב"כ ג"כ אודו ליה: רש"י ברה"ע א"ר נראין כו' כצ"ל: ד"ה בה"ש דרי"ה. דבריו תמוהין בתרתי. א) דהא מבואר דהתחתון מכסיף קודם לעליון. ב) דשיעור חצי מיל הוא לר"נ שם. אבל לרי"ה. לרבה ג' רבעי מיל. ולרב יוסף תרי תילתא. ועי' בגה"ש ריש ברכות. וע"כ ט"ס כאן וצריך תיקון: ד"ה בשלמא בלא רבי (בסופו). תיבת טלו שיעורו כמו כו' בכ"מ: תד"ה שאף. בפ' הזהב גבי חומש הקדש ומעשר כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה תולה בבהמה. אלא מממלאה ולהבא. נראה דל"ד דודאי הכתם אינו מועיל להקל שלא תטמא מיהא מעל"ע מעת ראיה כמו כל רואה. וגדולה מזו לפי' ר"ת בתד"ה שהוא. שגם מקולקלת למנינה בהמעל"ע של ראיה לרבי. ואולי ר"ל באשה שיש לה וסת. וגם בזה יש לדון. וביותר לפירושו דלקמן דלרבי מונה ממציאת כתמה אף להקל לטבול בליל שביעי לו. א"כ נידונה כרואה שלא בשעת וסתה: תד"ה שהוא. ואדרבה ר"ם מחמיר טפי שמטמאה כו'. והא דלא מקשו מהא דלר"ם אינה טובלת עד ליל ז' לראייתה ולרבי טובלת בליל ז' לכתמה לפרש"י. דהתם אינו משום

אומרת

הומרא דכתם. אלא אדרבה משום קולתו דחשבינן ליה כמו שאינו : בסה"ד. ואתמול מצאה כתם כו' כצ"ל בלא וי"ו וכ"ת ברש"ל : גמרא אר"א ה"ק הרואה כו'. ועי' בפי' הרע"ב. הן לפי פשטות פירושו יש ג"כ חסרון בלשון משנתינו תיבות ובשביעי לנדתה לבד סירוס התיבות הנמצאות בה. גם תיבת לכולן איננה מדוקדקת כיון דלא קאי רק אשתי בבי בתרייתא. עי' תוס' כתובות (ח). ולפע"ד כצ"ל הרואה יום י"א בה"ש (אמר או הוא) תחלת נדה וסוף זיבה. (או שהיא רואה בעת תחלת זיבה וסוף נדה (דהוא בסוף יום הז' לנדתה) (או). יום ח' כו' בה"ש לכולן הרי אלו. (פירוש כל הארבע הללו). שוטות. ותו הגהות דכולהו בבי (ר"ל תיבות הרי אלו שוטות). ונכון בעז"ה :

דף נד ע"א רש"י (בפס"ע) וכן כל א' יום השביעיים כצ"ל : תד"ה תשמש דכי לאתה בי"ז תשמש בי"ח כצ"ל : ד"ה ולמאי דמשוה הש"ס כו' כצ"ל : בא"ד וה"ה לפרש"י כו'. כ"ה הגי' שהיה לפני מהרש"א. ועל פיו נמחק בש"מ תיבות וה"ה והוגה ולפרש"י ע"ש. ובמחכ"ת נ"ד דהמשך דבריהם כך הוא. דלפי דמשוה הש"ס ימי לידה וימי נדה. ובימי לידה פסק ר"ת דאין סופרין. וא"כ ה"ה דימי נדה אין סופרין. ולפרש"י דהיינו ימים הראוין כו'. אין תקנה כו' : ע"ב גמרא דאתה שנים ולאלימי הפילה כו' ה"ז ס' זיבה ס' לידה מביאה קרבן וא"כ ועי' פרש"י. ק"ל דה"ל להביא ב' קרבנות דאימא יולדת בזוב היא. ולנידה חיובה לא סגי בקרבן אחד כמש"כ התוס' בר"פ המפלת ועי' ג"כ מש"כ שם בס"ד. וי"ל דמייתא קרבן א' ומתנה עליו אם זבה היא ה"ה קרבן זיבה. ואם היא יולדת ה"ה קרבן לידה. ולתרווייהו ל"א לקרבן דהוי ספק ספק ספיקא. דב' צדדין הויין לפטורא מב' קרבנות. ורק צד אחד הוי לחיובא ומשום ספיקו לא מייתינן ספק מליקת חולין למזבח. ותו שלא כדברי התוס' שם בר"פ המפלת : תד"ה וכן. דאחר ז' ימי נדה כו' כצ"ל :

פרק ז רש"י ד"ה טומא משכב. ולא יהא ראשון כמגעו כ"כ דצ"ל בכ"ף. וראשון תיבה הוי לשיטתו לקמן מטמא משא : ד"ה שאינו מטמא בביאה. אדם הנכנס כו' כצ"ל : ד"ה אבן המנוגעת מטמאה בביאה. אדם הנכנס כו' כצ"ל : ד"ה ולא דמה. אבל מטמא הוא את שתחתיו משום משא כו'. עי' שבת (פג ב) בפירושו בד"ה טהורין ובגה"ש שם :

דף נה ע"א גמרא אמר ר"ל א"ק לכל טומאתו. המציינים הטליתו עין מלויין המקרא הזה. והוא נמצא בב' מקומות. בויקרא ה' ב' ושם כב ה' : שם בשר המת שהופרך טהור (תמורה לד) : רש"י ד"ה אי מה. לטמא באבן מסמא כו' כצ"ל : ד"ה שעיכרן. ושיעור עבודה מפורש כו' כדי מיל. הגרי"פ תמה דהרי מפורש בפסחים ובחולין שהוא כדי מהלך ד' מילין. והגהתו לא תעלה ארוכה להס"ת בפ"ז מהל' ת"א ה"י שכתב ג"כ כדי הילוך מיל ואשר מזה הוציא הרמב"ם לשיטתו שיעור הליכה כדי הילוך מיל. וכ"כ אחריו הגר"א ז"ל ביו"ד סימן ס"מ ס"ק כ"ו. ועיין נו"ב חלק יו"ד סימן כ"ב ובת"ת סי' ל"ט שנדחק מאד ליישב בדרך רחוק. ולפע"ד ליישב עפ"י מש"כ בחולין (קכב ב) דהעיקר כפי' הב' ברש"י שם דכדי הילוך ד' מילין היינו שיכרוך העור ברגלו וילך. והנה פסיעה בינונית היא אמה מליה מדת המרגל ותליה בין רגל לרגל כדאיתא בשו"ע או"ח סי' של"ז ס"ב ובמ"א. וכשהולך ד' מילין הוא מלייס המכלים שבין רגל לרגל ומלייס השני הוא מדרך כף הרגלים השנים נמצא אינו עולה לכל רגל רק דרך מיל : שם (בפס"ע) אבל בטמא לא מידי דהוה אשרץ. עי' מהרש"א. והנה ברים כלים חשיב בתוך המטמאים במגע ולא במשא לבד שרץ וש"ז גם טמא מת ומצורע בימי ספורו ומי חטאת שאין בהם כדי הזיה. ועל ב' האחרונים י"ל ג"כ ע"ד תירוצו דאיכא מצורע מוחלט ומ"ח שיש בהם כדי הזיה שמטמאין אף במשא. אבל מ"מ אין ליישב משום דאיכא כלי מתכות או אפי' שאר כלים לדעת הרמב"ם וסיעתו שהם נעשים כחלל. דהרי לדעת הרמב"ם בפ"ה מהלכות ט"מ הי"ג אינו מטמאים לא במשא ולא באהל. לכן נראה דקמא דאיתא ברים כלים נקט וה"ה לכולהו : תד"ה שמא (בסופו). דאיצטרך בפס"ע לא יאכל להנאת עורו. עי' פסחים (כב ב) דילפינן ליה מן ובעל השור נקי או מרבוי דאת : ע"ב גמרא ברה"ע ואימא במשא מטמא אדם ובגדים כו'. עיין מהרש"א. ושכרתו איתא בתוספות יומא (יד) ד"ה אלא. אבל ק"ל לפ"ז הא דלקמן גבי וכי ירוק דפריך ואימר הכ"מ במגע כו' מידי דהוה אשרץ. והא התם כתיב כבוס בגדים : שם למנינא הוא דאתא הזב חד כו' כצ"ל וכ"ה לעיל (לה) וברש"י כאן : שם ואימא במשא דשרץ כ"כ דצ"ל בב' וכן בפרש"י : רש"י ד"ה זב אפי' מגעו מטמא בגדים : וכן משאו דכתיב כו' וק"ו עצמו. לכאורה תמוה דנימא ג"כ שעיר המשתלח יוכיח. ועי' תד"ה כי וא"ת כיון כו'. ובעירובין (כז) פי' משום דוהטמא אותם אף הזב במשמע : ד"ה והשתא דנ"ל. טומאת הזוב כו' כצ"ל : ד"ה ורתמגה כבייס' מוכי ירוק כו' כצ"ל : תד"ה ניעו. ניעו ע"י נפנוף מעט. והרע"ב הביא מפי השמועה דניע הוא ליחת החוטם. והתוי"ט הקשה ע"ז מהא דקתני בברייתא ניעו ומי האף. ואישתמיטתייהו דרש"י פי' כן בב"ק (ג ב) והתוס' שם הקשו עליו מהברייתא הזאת. ואנכי ישבתיו שם בעז"ה ע"ש. אבל לכאורה אכתי קשה מהא דפליגי לקמן רב ולוי"ח במי האף. ולא נקטי פלוגתייהו על ניעו דקדים. ולא עוד אלא דמשמע שם דבניעו גם רב מודה דקאמר שם ולטעמיך ניעו וניעו מי קתני מוכח להדיא דבניעו לכ"ע טמא לעולם. וי"ל דליחה עבה היוצאה מהחוטם לכ"ע מעיין הוא דמתעגל ויוצא. אבל מי האף שהוא צלול כמים שקורין קאטיר כמש"כ בב"ק שם אינו מתעגל כ"כ (וכן תעיד הנסיון) ולהכי פליגי ביה : בא"ד ובמתניתין דלא תני ניעו. ולקמן בפיסקא מטמאין לחין משמע בגמרא דגרים ניעו במשנה ע"ש :

דף נו ע"א גמרא מיתיבי נמצא שרץ שרוף כו'. וקס"ד דשרץ משמע כמו שהוא שלם ושלדו קיימת. וע"כ היה מפרש דשרוף אינו ר"ל שרוף לגמרי עד שנעשה אפר דא"כ איך תלינן שנפל כמו שהוא עתה איך לא היה נתפזר בנפילתו. אלא דקס"ד דשרוף היינו שנחרך מן האש אבל חלקיו עדיין מדובקים איש לאחיו : בפיסקא מטמאין לחין. זב דכתיב רר כו' כצ"ל : שם ש"ז כו' נבלה דכתיב כי ימות כו'. נ"ל דצ"ל נבלה קודם ש"ז וכסדרן במתניתין : רש"י ד"ה טומאת רקב. מטמא במגע כו'. כ"ה ליתא דר' יוסי גופיה בחולין (קכה ב) וע"ש דמפרש לה הגמרא מאי נוגע מאהיל. וכתבו הפוסקים הטור"ע בפ"ב דאהלות אות ד' דברי רש"י הללו בצ"ע. ומבלעדי זאת יש לפרש כוונת רש"י כאן דקאי על בשר המת יבש דאמר דמטמא טומאת רקב. וכיון דממנו שב עליו לבד. דהא דרקב ממש אינו מטמא במגע הוא משום דא"א ליגע בכולו. אבל בשר יבש הרי חלקיו מדובקין זה בזה. ולהגמ' בחולין שם לא נראה להעמיד דברי ר' יוסי בשם במת יבש דשם רקב משמע רקב ממש : תד"ה וזאת. והאי זאת נמי אתי למעוטי דבת"כ כו'. גם בגמרא בב"ק (כד) דרשינן מזאת למעוטי זבה מראיות ע"ש : במשנה ומטמא בין לח בין יבש. נראה דיבש דשרץ אינו יבש ממש דהא שרץ יבש אינו מטמא כדאיתא בר"פ וכל הטומאות כשעת מציאתן כדלעיל. או דמיירי בשלדו קיימת דטמא אפי' יבש כדר"ל לעיל : ע"ב רש"י ד"ה מקדיר. שלפני כבוש הס"ד. ומס"ד מגליד. גלדו עבה : תד"ה בטומאה והא כו' דגומא אינה נבדקת כו'. ל"י מאין להו דשם בתיבה בדיק לה. הא איכא למימר דאינו רק מכבד. ועי' בדבריהם בב"מ (כו) ד"ה ה"נ : ד"ה בודקות. והא דאמר כו' בגד שיש בו כתם מעבירין כו' כצ"ל : גמרא אלא ה"ק כו' הכנענים בערי ישראל טהורין כו'. עי' בא"ר שנראה דפי' דלא כמסקנת הגמרא : רש"י ד"ה באין מרקם. ודמן טהור. ר"ל מדאורייתא וכפי' התוס'. א"כ דמכרע בכתם יבש : תד"ה קוברין. כדתני נאמנים כו' כצ"ל :

דף נז ע"א רש"י ד"ה דקאהיל מינה. ותרומה טמאה באזהרה כו'. נ"ד דאינה אלא באיסור עשה כדאיתא ביבמות (ס"ד עג) : תד"ה ובנה. וא"ת ולר"ש כו' הא אמרינן במ"ק כו' אלא על טומאת אהל. לכאורה י"ל דכיון דטומאת מגע יש לכן ה"ה דמטמא כשאדם מאהיל עליהן. דזה מיקרי מגע כדאיתא בחולין (קכה ב) אף למעלה מטפח. וקרא לא ממעט כנענים אלא מאהל דהתשכה דאיירי ביה. ולהכי מלייכין עלייהו. ולאביי שם י"ל ג"כ דלכן מציינין משום מאהיל עליהן בפחות מטפח. ובמו"ק לא ממעט אלא אותן שאין מטמאין אף כשמאהיל עליהן כמו עכו"ם כשעורה דנקט שם. ועמש"כ בפסחים (ע) ברש"י ד"ה מי לא תנן בס"ד. אבל ז"א דהתוס' ביבמות (סא) הקשו דהא גבי טומאת מגע כתיב ג"כ אדם וכל אשר יגע כו' בטמא אדם. ותירצו דבנזיר דרשינן ליה לענין אהל וכ"ל במאהיל עליו כדאיתא שם. אלמא דגם מטומאת מאהיל אימעיטו. אולם מדבריהם לקמן (ע ב) בד"ה ואין שכתבו ועוד הו בקבר גבי מגע כתיב כו' מטמאין קברי כנענים במגע כו' ע"ש. מוכח דמטמאין במאהיל עליהם וכמש"כ תחלה וצ"ע : ד"ה אילן. ודוקא במהלך ע"פ כולה כו' כצ"ל : ד"ה בס"פ. ובפ"ק דמ"ק תניא ג' בה"פ הן שדה כו' כצ"ל : ד"ה אריו"ח. וא"ת ובאבד נמי כו' דילמא טמא הוא כו' כצ"ל :

פרק ח ע"ב גמרא וקתני נמצא על שלה אותיום כו'. ס"ה דס"ת לאיפכך מריפא מנתנא על שלו : אלא משום דעל צד הראשון פריך מן לאחר זמן שהוא בנמצא על שלה. משיק מינה גם על צד השני : רש"י ד"ה דאיזדקרא. ואע"ג דעברה בשוק ש"ע כו'. משמע קצת מפירושו דלאידך זה נמי מיירי בעברה בשוק ש"ע. ולא כן פסק בשו"ע סי' ק"ל סעיף י"ב וע"ש בש"ע ס"ק ל"ג : תד"ה אימור כדאמר בר"ת והלל כסבורה כו' כצ"ל וסקוים למתוק : ד"ה ובמגעות. וכ"ה הכא דאין כאן כתם כצ"ל ותלת אלא למתוק וכ"כ מהתהרש"א ואלא שבר"ד ע"ש : בא"ד ונראה דקאי אמתנא על הגוקה כו' וקאמר כו' טמאה. הגהת מהר"ש כאן איננה מוכרחת כמבואר. אך ק"ל למה דלג התנא מטומאת עצמה דאיירי בה ונקט מגעות והסיקות : ד"ה קתני. וי"ל דהתם דרוב ימיה טמאים כו'. הוא לפי דבריהם לעיל בד"ה ת"ש בסופו א"כ כיון כו'. ומה שסיימו כאן אבל הכא כו' שאין רק שעה מועטת כו'. הוא לפי מש"כ שם תחלה ומשני דמזמן לחוק כו'. וכן בד"ה אימור :

דף נח ע"א רש"י ד"ה אלא ר"י מדפתי. וד"ה ומדקבלה נ"ל הד"א : ד"ה ואין אומרים. והביאתו לפניה כו' כצ"ל : ד"ה עד מקום חבק שהוא קפץ הירך והשוק. עי' בכורות (ריש דף מא) : תד"ה כשורה. והא דאמר לקמן טיפין כו'. הוא בשלהי פרקין : ע"ב במשנה אם יש בה מכה והיא יכולה להגלע כו'. משמע דוקא בה אבל בבנה או בבעלה איננה תולה אלא במכה לחה. ול"ת בפוסקים שדברו בזה : רש"י ד"ה לא ישנה לא. ולאו אדעתה כצ"ל : ד"ה עד כגרים. ויתר מכגרים לא ואפי' הרגה. וכ"ת במתניתין דקתני עד כמה תולה. דקאי אהרגה שנזכר למעלה. וע"ז פי' הרמב"ם עד כגרים. אלא שמוסיף ואע"פ שלא הרגה : דלא משמע אלא כש"כ הרגה. אבל בין זה וזה

אינו אלא עד כגרים. ולא דמי לכא דלקמן ברלופה בו מאכולת דר' ינאי מטהר. דרלופה מוכחא דהאי ועוד ממנה הוא. כדאמר ר' ירמיה שם ה"מ היכא דרלופה כו'. ואפי' לצד השני דרי"ר הוא דוקא בנתעסקה בדם נפול כדפרש"י. (ועי' מש"כ לעיל נב ב). אבל במאכולת לא תלינן ביותר מכגרים וכסברת ר' חנינא : והנה בהרגה הרבה מאכולות כתבו התוס' דתלינן כפי מה שהרגה. ותמיהני על הרא"ש שכתב ולא פליג רבנן בין הרגה הרבה כו' לעולם אינה תולה ביותר מכגרים וזה הוא שלא כדברי התוס' ולא הביא דעתם כלל. אשר דבריהם מבינן עליו עד לאחת. וגם בזה לא דברו האחרונים מאומה : ד"ה לענין כתמים. דאי כו' ארכו כרחבו אפי' יותר מכגרים כו'. בפשוטו משמע דאפי' לרשב"ג ולרשב"א תלינן. ולא כן הבין הרב"י בסי' ק"ל ע"ש וצ"ע : ד"ה או שמשם. וכ"ש תולין. פי' דלא חיישינן להפסדם כ"כ. והסג"ה שבגליון הש"ס שבוש היא : בא"ד אבל אמרו לו שמא חיית כו' כצ"ל :

דף נט ע"א גמרא א"ל לא נסקל על ד"ת כו'. לכאורה נראה פירושו דלא תימא דאם ראתה למחר ראיה גמורה ודאית דתמנה הז"י מיום מציאת הכתם קמ"ל דלהקל לא תקנו וצריכה למנות מיום ראייתה ומש"כ לעיל (נב ב). אמנם גם בעירובין (נט) איתא כהאי לישנא ושם אינו מתפרש עד"ז. והמעיינים שכתו לציין בכאן לשם ושם לכאן : רש"י ד"ה כגרים תלמסה. בפחות מכגרים כצ"ל. וכן בהעתקת התוס' : ד"ה נמצא עליה מין אחד. מדבר הדומה לכתם. לפי מאי דמסיק טעמא דכי היכא דבהאי לא ידעה ה"נ הוה עלה מינא אחרינא ול"י. אפילו שארי צבעים נמי. ולשון הרמב"ם דלפ"ז אם נמצא עליה שום לכלוך ניתא דכי היכי דבא עליה לכלוך זה בלא דעתה כך כו'. ואפשר לדחוק גם לשון רש"י לכוונה זו : תד"ה היו. כלומר בפחות מכגרים לא כלמעלה כיותר כו' כצ"ל בכפי"ן : בא"ד אלמא כגרים כיותר כו' לא כגרים למעלה כו' כצ"ל :

פרק ט ע"ב במשנה ר"י מטהר. עיין בגמרא ובפירש"י ותוס'. וכ"ל דלפמש"כ הרא"ש דבעומדת ושותתה לבדה אפילו ר"י מודה דטמאה. וכן אפי' לפרש"י דגם בזה מטהר ר"י מ"מ איירי דוקא דומיא דיושבת דמוקמינן ביושבת על שפת הספל ומזנקת בתוך הספל ונמצא דם בתוכו. וכן בעומדת נמי שעומדת על שפתו ושותתת תחתיה ויורדין אח"כ לתוכו ונמצא דם בתוכו דר"ת מטמא משום דסדור מ"כ כו'. ור"י נ"ל משקה דסדור. אך גם הוא מודה במשקה דבתר דתמו מיא כו'. רק דבהאי גוונא נ"ע משקה זו דא"כ ס"ל לאמכותי רוחם דם על שפתו ג"כ כיון דבלא לבדו ואין מ"כ עמו לסדיתו. ואם באמת נמצא גם על שפתו. או אפי' יושבת על שפתו ומזנקת לתוכו גם ר"י מטמא משום משקה דבתר דתמו כו'. ולפ"ז אם עומדת או יושבת נגד תוכו ונמצא דם בתוכו ג"כ טמאה אפילו לר"י מפני משקה דבתר דתמו כו'. ולכן קאמר כאן איש ואשה שעשו צרכיהם לתוך הספל דבכה"ג בהיא לבדה היתה טמאה אפילו לר"י מפני טומאה דאמכן. מ"מ באיש טמא מטהר ר"י משום ס"ס. וס"ל להש"ס דמ"מ כש"כ הוא מבבא דרישא כיון דאיכא ס"ס אמר מפני כן סבר כיו"ח דבזה אפילו ר"ת מטהר. והפוך בה דבזה יישבו כל רוכבי סוגיא זו : גמרא אמר שמואל במזנקת כצ"ל : שם מ"ד הכ"ת בדיעבד אבל לכתחלה לא קמ"ל. עיין בהרע"ב ותוי"ט דפי' דאפי' ברישא נמי מטהר לכתחלה. וכ"כ מלשון רש"י אבל התוס' לעיל (יד ב) כ' דלפי' ר"ת לא קאי ארישא. ובב"ב (סא ב) בתד"ה נ"ל נתחלפו בכה"ג : שם יושבת מה לי אר"ע. וכ' התוס' דס"ת לאיפכא מדל"ק ר"ת ורש"א עומדת טמאה. ק"ל דאלא מאי אמרת דלר"ש יושבת ג"כ טמאה יקשה ג"כ מדוע השמיטה המשנה דעתו ולא תני רש"א ב"כ וב"כ טמאה וכדתני בברייתא. אלא ע"כ צריך אתה לומר דסמיך אסיפא דאשמעינן בה דאפי' בס"ס ואפי' ביושבת מטמא ר"ע. א"כ ה"נ א"ת דל"ת אלא בעומדת ג"כ סמיך אסיפא דאפי' בס"ס מטמא : תד"ה מ"ש. ומשני במזנקת כו' ולא הדור מ"כ למקור ואין דרך כו' כצ"ל : בסה"ד ולהכי פריך יושבת נמי כיון דשותתת כו' כצ"ל : במשנה ג' נשים שלבשו חלוק אחד כו' כולן טמאות. לכאורה קשה הא קי"ל דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום. עי' בפ"ס דטהרות מ"ס נמצא בגג המעטן טהור ובתוי"ט שם ולעיל (ז) בפלוגתת ריו"ח ור"ל. ולכאורה הייתי ר"ל דע"כ ל"א א"ת טומאה מתלו"ת אלא דוקא אם מקום שנמצא טמא מת"כ לכן תולין הקלקלה במקולקל. אבל היכא דיי"ל אדרבה זה המקום שנמצא בו טהור והמאורע נתהוה במקום הראשון כמו הכא בכתם לא תלינן אותה על מקום מציאתה. ועי' לעיל נח (סע"א) ובתוס' שם מה שהביאו מפרק המדיר : שם ישבו על ספסל של אבן כו' ר"נ מטהר. מסדור לשון המשנה היה משמע דלא מטהר אלא בג' נשים דניתוסף לזה עוד ספק מאיזו אשה בא. אבל מסיום דבריו כל שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים ל"ת כן. וכן מהא דשמואל בר"פ דלעיל בדקה קרקע כו' טהורה דמוקי ליה כר"א שם כותים מוכח דאפי' באשה יחידה נמי מטהר : גמרא א"כ ובכותית הרואה. ופרש"י שגדולה היא כו' וכ"ת בסוגיין דבעינן נמי לראויה לראות. אבל קשה איך למד זה מדומיא דנדה איהי גופא נוכל לומר דבלא הגיע זמנה מיירי. וצ"ל דזה ידעינן מסברא דלא תלינן בלא הגיע זמנה בין בכותים ובין בנדה. עי' במל"מ בפ"ע מהלכות א"ב :

דף ס ע"א גמרא מ"ש לפי שאין תולין. עי' בגליון בשם הערוך. וכה"ג בשבת כ"א וע"ש בגה"ש : ע"ב א"כ ל"ק ה"ק המאילה חלוקה לכותית בעלת כתם ה"ז תולה בה. לכאורה הכל"פ עפ"י דא"ר לעיל דא"ת אלא בכותית הרואה. וקמ"ל כאן דלא בעינן רואה גמורה אלא אפי' לא היתה אלא בעלת כתם סגי ותולה בה. והא דפריך והא או ליושבת עס"כ קתני. יל"פ דמתלת או קפריך וגם לפרש"י יל"פ כן. אבל יקשה לפירושו דה"ל למרך דה"ק לכותית הרואה (דהא במתניתין נמי קתני לכותית סתם ופירשה רב ברואה. ויש לדחות דהתם קתני דומיא דנדה) או אפי' לא היתה רק בעלת כתם ה"ז תולה בה. אבל י"ל דפריך מלשון יושבת (כפרש"י) דהרי לא בעינן אלא שנמצאה אצלה כבר כתם אפי' מזמן מרובה. ואולי גם כפ"י מלפרש כן דמ"ת יקשה לריב"ל ולרישא דהא שמעינן מינה מהכא דכתם דינו כראיה לענין תלייה : רש"י ד"ה וטמאים. מכלל דרבים פליגי עליה. הן תלינו רבות בש"ס דאמורא פוסק כיחיד נגד רבים. לכן נלע"ד לפרש דפריך מכח מעשה רב. וכ"ת ליתנא דר"כ אבא תני מעשה כו'. וכה"ג פריך לקמן (סה ב) ע"ש. ומתרץ תנאי היא דבברייתא דמייתי תני ג"כ והורו חכמים כר"כ דמשמע דהורו הלכה למעשה : תד"ה כאן. קודם שבעלת החלוק הכירה כתמה. מה שהביא המהרש"א הא דלעיל קרו לה בעלת הכתם. הן גם לקמן בסמוך קרו לה כן : ד"ה בתלויות. והכא ל"פ פשיטא כו'. ולפע"ד י"ל משום דלענין סוכה דפסול להסך בדבר המקבל טומאה אמרינן שם (טז) סככה בבלאי כלים פסולה ומפרש אביי שם מעלויות שאין בהם גע"ג ופרש"י דכיון דמכלים אתו גזרו בהו רבנן. וקמ"ל אביי הכא דבכתמים דרבנן נ"ג : במשנה בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה כו'. הא"כ הקשה מדוע לא תני הכא נמי בדקו שתים ומצאו טמאות כו' כדתני במשנה הסמוכה לקמן כו' ע"ש. ול"כ דלק"מ דהכא כיון דמגי דשתים תולין באחת. ממילא וכש"כ דאחת תולה בשתים משא"כ לקמן אשמעינן רבותא דאפי' שתים תולין באחת. ועוד הכא דלא שייך למיתני שלשתן ונמצאו טמאות כולן טמאות דפשיטא להכי לא תני נמי שתים ומצאו טמאות. משא"כ לקמן דאיצטריך לאשמעינן שלשתן ונמצאו טהורות כולן טמאות אפי' לרבנן דפליגי בגל. לא רצה לדלג ותנא נמי שתים : גמרא כל שבעלה בחטאת כו'. איני יודע למה נקיט בעלה הלא גם היא חייבת חטאת וא"ת כתובו. ואולי כאי לקרות שֶׁבְּעָלָהּ ובמפיק ה' והטעות והא"ת קאי על תרווייהו. אולם מפרש"י ל"ת כן. וכן ממלת פטור דנקיט לשון יחיד : רש"י ד"ה בשלמא. אלא גזרת תע"ל מדרבנן. לכאורה מדל"פ על חלוקה הב' דב"פ מכלל דמודה בה. וא"כ אין כאן גזירת תעל"ע. אי משום דסברי כשמאי די באותן נשים דד"ס כמש"כ לעיל. וה"ל לפרש דבתוך כדי שתרד כו' הוה ספק גמור אף לטהרות. ואולי דמשמע ליה דלשמאי או בד' נשים דד"ס אף באותיות מטהרין אליבא דר"א כפשטיה דליתנא דד"ס. ולפ"ז ע"כ פליג ר"א גם על החלוקה הב' דב"פ : תד"ה נפלה. שאין בכן טומאת תעל"ע כצ"ל :

דף סא ע"א במשנה גל טמא שנתערב כו' ובדקו אחד מהן כו' כצ"ל : רש"י ד"ה תמשוכתו. שהולכך הקב"ה כו' כצ"ל וכ"ה בע"י : ד"ה שאבד בו כתם. כגון שנכנס (אולי צ"ל שנכבס) במים. או שנגלגל בדם בהמה. בזה לא שייך לכאורה בדיקה שאומר עלה רשב"א : ד"ה ותבטלו משום דאיירי לעיל בגלים כו' כצ"ל וכ"ה במהרש"ל : תד"ה א"ל אמי. דמשלאפי שלאופי שמתפרדות זו מזו. עי' במה שציינתי לעיל (כו) : ע"ב גמרא וכיו"ח לטעמיה כו' כיון שמת אדם נעשה חפשי מה"מ. קשה דהא משמע דגם ר' ינאי לא אסר אלא משום שכשיעמוד בתחייה לא יהיה לבוש כלאים אבל כשהוא מת אף הוא לא חיים מדהתיר לספדו בהם. ואולי דלשון חפשי משמעו חופש עולם ואף לאחר התחייה : שם תקנו מאן תקיניהו כצ"ל. וכן העתיקו הס"ת וכ"מ בפ"ע מהל' א"ב ה"ז : שם דתנן בפולמוס כו' נראה דצ"ל דתניא כי במשנה לא נזכר הך סיומא דבקשו לגזור כו'. וכן העתיק הגהמ"י שם : רש"י ד"ה אדם שומתו כנגד כו' כצ"ל : תד"ה בודקו. ותימה דאמר לעיל כו' עד שיודע כו'. קשה דלמא הכא טעמא משום דזוב אינו מקפיד עליו כיון שבדקו כ"כ ולא מצאו וגם אחר בדיקה כזו ליכא חשש דשמא ימצאו בפעם אחרת שכתבו בדבור דלעיל : ד"ה אבל. ואם ישים כו' יתבייש בו החיים כדתני בפ"ב כו'. פי' רא"ש תו"ק סי' קכ"ז : בא"ד תמס' שמחות פי"ב (כל"ג) כו' מיהו שטעמא של א"ם לא נתבאר. ובהגר"א יו"ד סימן ש"א מביא מתה"א דאיתא במס' ציצית טעמו לפי שיש בהן משום קדושה וע"ש : ד"ה אבי"י. אע"פ כשיעמוד לעתיד יעמוד במלבושיו שנקבר בהן. דה"ס בכתובות (קיא ב) ועיין שם בתוס' :

דף סב ע"א במשנה איזהו רוק תפל כו'. עי' פי' הרמב"ם ובחבורו ובפי' הרע"ב. וכ"ע הס"ת שבגמרא (סג) נתבאר כל הבבא. ואנכי תמה. א) דנראה דפסק כדס"ד דר"פ וכבר דחייה. ב) מה שהצריך שיהא ישן מחצות הלילה עד הבקר. ובגמרא משמע דלא בעינן אלא שרגע חצות הלילה יעבור עליו בשינה. עי' ברכות (ג ב) מעולם ל"ע עלי חצות לילה בשינה. ועמש"כ בס"ד שם (כו ב) בד"ה אדבע"ל. ג) מש"כ דרק עד ג' שעות ביום כו'. ובגמרא משמע דשיעור השרך שינה הוא בכדי רוב דבורו של ג"ש. אבל כל שלא שנה כשיעור הזה אפילו כל היום נקרא רוק תפל. וע"כ גי' ופירושים אחרים ה"ל בסוגיא זו והס"ת לא העיר מאומה בזה : תד"ה כבריתא. תרגום אשתא ובבריתא כצ"ל : ד"ה מרי. תימה כו' אמאי לא משני תרי גווני מול כו'. עמש"כ בשבת שם

ומפר

ועתה נראה דלפמש"כ לעיל בד"ה אר"י נלמדך לומר תלתא גווני תול: ד"ה הטבילו. ועוד כי פריך לקמן נר"ל כו' מאי פירכא היא ה"ה ודאי נבע כו'. הה"ת בפ"מ מהל' א"ב ה"ו פי' דהפירכא הוא מהסיפא דתני או שדיחה דמהני טבילה א"כ ואע"פ שנשאר עוד בהבגד דם בלוע ע"ש: בא"ד ואמאי נקט נמי והטבילו כו'. זה י"ל דמשום היפא נקיט דבעבר או דיחה צריך להטבילו שנית. גם י"ל"פ דמיירי שהבגד נטמא בטומאה אחרת כגון בשרץ וכיו"ב והטבילו לטומאתו זאת וקמ"ל דהנבע לא הוי חציצה: בא"ד ואע"פ דפעמים דדם נדה אינו עובר ע"י ז' כו' כצ"ל: בא"ד אבל כאן כיון דאיכא ס"ס וביטול כצ"ל. ור"ל ביטול דאורייתא אף קודם שהטבילו מדמהני טבילה הקודמת: בא"ד ומש"ה פריך מינה נר"ל דבטיל כו'. ר"ל מדאורייתא כדהוכיחו לעיל מדנקט הטבילו. וריש נקיט משמע דמטמא מדאורייתא. ודברי המהרש"א אינן מחוורין ע"ש: ד"ה העביר והלא אין מזכיר לפון כו'. ופי' המהרש"א דלכן אפי' לא עבר על ידו נמי טמא כו' ע"ש. ותימה דנראה דכמ"כ דאם לא עבר על ידו דנתלה דלבע הוא. דהא מוכח בסוגיין דלפון מועיל להעביר עפי מהז' סמנים. ואם לא עבר על ידו כמ"כ שלא יעבור ע"י ז' סמנים. והא דלא תשנו במתניתין הוא משום דאפי' יעבור ע"י. יכול להיות דע"י הסמנים לא היה עובר דלבע הוא ונמלא תפסיד טהרות בחנם: ד"ה שהרי וא"ת מתניתין דקתני כו' כצ"ל: ע"ב גמרא א"ל רבי נ"ם ר"ח מנ"ל. עירובין (לג) יבמות (תג): רש"י ד"ה אי לא לא. דס"ל טומאה בלועה בתרכין כו' כדאמר בפ' בהמה המקשה. תימה דהתם אינה אלא בבע"ח כגון אדם ובהמה כדאיתא שם. אבל בפא"ד מטמאה כדתנן בפ"ח דכלים מ"ה ובפ"ט מ"ו. ועמש"כ שם בריש המסכתא והכא הוא משום דא"י לצאת אלא ע"י הדחק. או משום דגם אינו מקפיד עליו מן הסתם לפי מאי דמסיק ר"פ: תד"ה מקולי. תימה כו' והא הך בינייא לא הוי אלא נר"ל כו'. בס' מי נפתוח פרפר מ"ד ג' בד"ה ולולי. כ' לתרץ תמיהתם. דריו"א ג"כ ידע דמיירי בדם תבוסה. אבל לא ידע לחלק לענין טומאה בלועה בין דאורייתא לדרבנן. ובאר שם בהגהה דהוה ס"ל כיון שמגד הסברא מטמא מה לי דאורייתא ומ"ל דרבנן וכל דתיקון רבנן כעד"א תיקון. ותמוה דהא בדרבנן מוכח להדיא ממתניתין דתרכים דבשלא הוסק התנור טהור מטעם בלוע ועלה קאמר ר"ל נ"ם אלא מתקין קלים דא"ת אלא מדרבנן. ולכן נ"ג בהן כשהן בלועין. אבל מתקין חמורין דמטמאין מדאורייתא טמא. ועוד דכבר שני ליה ר"ל הכא בכתמים דרבנן. וריו"א דמקשה ליה מכתמים. וי"ל דלטעמיה אזיל דס"ל לעיל (מא ב) דמקור מקומו טמא. ולכן אף דקי"ל בכ"ד דכתמים דרבנן הייט דוקא לענין דתיטמא האשה ז"י כנדה גמורה. מטעם דלא הרגישה כדאיתא בסוגיא לעיל ר"פ הרואה. אבל הבגד טמא מדאורייתא דבלפור לא נתעסקה כו' וכיון דמגופה קאתא אף שבא שלא בהרגשה מ"מ מקור מקומו טמא. ור"ל משמע דפליג אדריו"א במקור מקומו טמא לעיל (מא ב) ע"ש לכן השיבו הכא לכתמים דרבנן:

דף סג ע"א גמרא ועובר שיתן לתוכן מלח מאי משמע כו'. הש"א בחמו' כ"ו כתב על הא דכה"ת מברך עליהן עובר לעשייתן דלהכי נקיט לשון עובר (ולא קודם) מפני שהוא משמע על קדימה ועל איחור. ובא להורות בזה דבדיעבד מברך אחר עשייתן ע"ש. אבל מה יענה על הא דהכא. הכי יאמר ג"כ דבדיעבד מהני אם בדק (או הרתיח) אחר שנתן המלח. ועי' לקמן (סו ב) בתד"ה כל וז"ל וי"ל כו' שלא הקפידה תורה אלא שיטהר האדם כו' דכיון דבדיעבד טהור לכתחלה נמי לא בעי כו' ע"ש: רש"י ד"ה לאפוקי דקדים. קודם היום כו'. נ"י מאי אירית קודם היום. אחר הכ"ח נמי. ולפע"ד י"ל"פ דקדים ר"ל קודם שירוק: תד"ה הא יכול. ברישא נמי יכול לנאת ע"י הדחק ופ"י כו' כצ"ל: ד"ה ניס. שעתה בחצות הלילה כו' ועתה כשמגיע בחצות הלילה כו'. משמע דהא דנרדמו לא יאכלו היינו דוקא כשעבר עליהם חצות לילה בשינה. ותימה דמנ"ל הא. כיון דהטעם הוא משום דנראה כב' מקומות מה לי קודם חצות ומ"ל חצות. ועוד תימה דאחר חצות בלא"ה אינו נאכל כדתני שם דאחר חצות מטמא את"י דס"ל נותר כדאיתא שם בגמרא. ולכאורה הי' נ"ל לבכם לדבריהם דמן ובמ"פ עד כה"ג להגיה בסה"ד ולהגיה ליכא לפרושי כה"ג וכמש"כ בתענית. ומן ניס ולא ניס עד סה"ד נ"ל קודם וקאי פירושא אדהכא. אבל מ"מ ק"ק מש"כ שיהן בתאי הראשון. והלא בברייתא תני ניעור כל הלילה: ד"ה תנא. וכ"ת מדקאמר דאיש או דאשה כו'. עי' מהרש"א. ועמש"כ בברכות (נא): גמרא שופעת הא שפעה ואזלא. קשה מאן לימא לן דשופעת היינו כל ימיה. נימא דר"ל שופעת דם הרבה בשפע כמו שפעת גמלים תכסך (ישעיה ס) דהוא לשון רבוי. ולכן כשרואה פעם שלא בשפע נקרא שלא בשעת וסתה ואינה ד"ש. והלא גם לפי מאי דמשני בשופעת דם טמא מתוך דם טהור ג"כ הכוונה שרואה בשפע. דם טהור ודם טמא. וכן לעיל (ריש דף יא) שופעות דם ובאות ר"ל דראתה כמה פעמים. וכן (כד' לה ב) ולקמן (סה ב) ע"ש: ע"ב גמרא א דברי ר"ג כו'. נ"ל דקאי ג"כ על משנה הקודמת שאמרה ג"כ על ווסתות דגופא וכל שקבעה ג"פ ה"ז ווסת. אבל חכמים אומרים דהמה א"ל לקביעות ווסת אלא בפעם א' סגי. והא דהעמיד דבריו על משנה א מפני שמסיים בה שאין האשה קובעת לה ווסת עד שתקבענה ג"פ. שקאי גם כן על המשנה הקודמת בווסתות דגופא. ומדקאמרי א"ל לשלש מכלל דאיכא דצריך שילוש. מזה הוכיח שמואל לעיל דלמה שלא תנו חכמים שלשה. ובזה סר דקדוק התוס' מה שלא אמר אבל רבי אומר. כי אי"ה מלינו לו לרבי שיאמר לווסתות אחת. וכן למה שלא תנו חכמים שלשה. אלא דק"ק לי ליפנא דאביי לעיל מאי קמ"ל מתניתין היא. דהא טובא אשמעינן דאפילו חכמים מודו בהו דצריכין ג"פ. ואדרבה הל"ל מ"ע גריעי משאר וסתות דגופא דחשיב במתניתין דסגי להו חד זימנא. דהלא גם המה אינן ע"י מעשה: שם והתניא והזרתם כו' א"כ עונה כו' לא אותה עונה ותרתי נ"ל צריכה כו'. מבואר דכ"ז אליבא דר' יהודה. והתוי"ט נ"ד בהביאו זה ע"ד ר' יוסי ע"ש: ודע דקי"ל כר' יהודה מדוע אשה שיש לה וסת ד"ש. ולא מטמאין לה כל אותה עונה למפרע. וי"ל עפ"י סברת רבא בגיטין (כח ב) שמא מת נ"ח שמא ימות חיישינן ועי' טו"ב חלק יו"ד סימן נ"ה. פי"ל דפאני פרישת עונה דחיישינן שמא מחמת תאות תשמיש תקדים לאייתה. וכדחיים רבא כה"ג לקמן (סו) גבי תבעוה לינשא. ומצאתי סברא זו בר"ן בפ"ב דשבועות על הא דלקמן (שם) ואם יש לה וסת תולה בוסתה: תד"ה ומופסת. היינו כל שעה שבית. נ"ל דמשמע להו משם עונות לשם שעות דר"ל דהיתה למודה לראות תמיד בשעה שבית אבל לא ברגע מכוונת אלא פעם ברגע א ופעם באחרת אבל כולן באותה שעה. ולכן נאסרת בכל אותה שעה. רק דקי"ל מש"כ לקמן דאסורה עד חצי שעה ז' משום דלא קי"ל שפיר בשעות. מטע"ז תאסר נמי חצי שעה קודם דהיינו מחצי חמישית:

דף סד ע"א גמרא ראתה יום חמשה עשר לחדש זה. ויום ט"ז למ"ז כו' כצ"ל: שם דיקא נמי דשבקינן ליום עשרים כו' ע"ש. הרא"ש נסתייע מזה לפסוק כשמואל הואיל דדייקא ברייתא כוותי'. ותימה דהא אף לרב ניחא דמודה בלמודה כדלעיל. וזהו דאשמעינן דברגילה אינה מצטרפת לאייה לאשונה. שוב מצאתי בס"ע סי' קפ"ט סק"י בשם הרמ"ה שדחה הראיה כדאמרן: שם תנ"כ דר"פ היתה למודה כו' הותר יום שלשים. ועפרש"י. וק"ל דלמא ש"ה שכבר ראתה ביום כ' שלפניו דאמרינן דאורח בזמנו בא וחזרה לקדמותה והוה כמו עקירה ב' מיום ל'. ובפרט לפי מה שפסק הטוש"ע בסי' קפ"ט סעיף י"ד הביאו הד"מ אות כ"ו ע"ש. אח"ז ראיתי בס"ע שם סקי"ט שעמד בזה ע"ש: רש"י ד"ה לא קבעה לה וסת. וראשונה בכלל הס"ד. ומה"ד ושינתה ליום כ"א: בסה"ע ד"ה פ"ג מותרים הס"ד. ומה"ד סגיע כו': תד"ה איתמר. והיכא דבראשונה אין לה שיעור בחדש מתחלה שהיה נראה דילוג כו' כגון כו' ובלישית בכ"א כו'. נ"ד אלא דה"ה אם השלישית היתה ג"כ בכ' אין ראשונה מצטרפת לקביעת וסת דהפלגה מכ' לכ'. אף דהשניה נראית הפלגה מן הראשונה וכ"ה בדבריהם בב"ק (לז ב). ובזה מובן קושייתם מראה שור ונגח שור ולא נגח ודו"ק. אבל יותר נ"ל ממש"כ ובעינן שתשלם בדילוג כלישנא דשמואל. דבלייורם אף השניה אינה מן המנין גם לרב. והא דכתבו דאין הראשונה מן המנין כוונתם עליה וקראוה ראשונה מפני שהיא קודם ראית הדילוג וכמו הראשון אדם תולד עי' פסחים (ה). וכן מוכח מרים דבריהם שכ' והיכא דבראשונה אין לה שיעור בחדש. היתכן זה הלא באיזה יום שתראה יש לו שיעור בכמה לחדש הוא. אלא ע"כ כוונו להשניה דלא ראתה ביום שיש לו שיעור בחדש שתוכל לקרותה ראיית דילוג ביחס הראשונה. ובזה אתיין נכון דבריהם לעיל (ס ב) בד"ה פתחה. רק דשם יש השמטת סופר וכצ"ל ואחר ט"ו יום ואחר ט"ז יום. כי גם בלא"ה קשה למה דלנו ט"ו ונקטו ט"ז וכמו שמדקדק הס"ס לקמן כה"ג. אולם דעת הפוסקים אינה כן ובטלה דעתי. ופירוש הס"ע בסי' קפ"ט סק"ה בכוונת דבריהם דשם לא מקוור כלל ע"ש: בא"ד דא"כ כו' בדרבי ורשב"ג קמיפלגי ל"פ בראייה ראשונה לחוד. כלפי דלמסקנא פליגי בה לחוד נקטי כן. דלפי הס"ד ל"פ בה כלל דלכ"ע אינה עולה למנין אלא דלרב גם זולתה קבעה לה וסת בשתי ראיות הדילוג שלאחריה כרבי: שם בסה"ד אלא בג' ראיות של דילוג ראשון. כ"ל להגיה של דילוג אחרון. דלרב לא נלרך כלל דבשני סדרים סגי. וה"ה דפליגי נמי בסדר השני בג' ראיות שהם ט"ז תמוז וי"ז אב כמש"כ הס"ע: ד"ה ואינה. כמו ט"ז וי"ז כ"כ דל"ל: בבה"ד דאין לחוש בדילוג משום חדא זימנא. נ"ד אלא ה"ה תנין. דהא הכא כבר דילגה ב"פ: ע"ב רש"י ד"ה ונאסר. ולא עקרתו אלא ב"פ שהרי כו' לאו עקירה היא כו'. קשה דאפי' אם נאמר דעקירה היא מ"מ נוכל לומר כשראתה עוד פעם בכ' אורח בזמנו בא וחזרה לקדמותה שהרי עדיין לא קבעה לה וסת אחר. עי' ב"ך סי' קפ"ט ס"ק מ"א. ואפשר לכוון גם לשון רש"י לזה וכ"ת בב"ך שם:

פרק י גמ' מאי מדקא מפליג בסיפא כו'. לכאורה אין זה דיוק כ"כ דיל"פ דראתה דקתני בסיפא קאי על הב' חלוקות דרישא: רש"י בריש מתניתין ואפילו רואה כו'. פשוט דר"ל אפי' רואה עתה וכדאיתא לעיל (יא ב) נ"ם אגא שלא פסקה מחמת תשמיש וראתה שלא מ"ת. והתוי"ת נראה שהבין כוונתו להא דהרבב"י בגמרא ואפי' ראתה. ונ"ד: תד"ה על (בסופו). וכצ"ל כו' כלומר שיש לתלותו כו'. לכאורה אינו מובן מדוע לא נפרש הבידוע דשם כפשטיה משום דדרך דם שבנפל על הבגד להיות נדהה מראיתו ע"י כבוס דאמון לכן כשיכבס עתה ולא נדהה. בידוע שכבר נתכבס פעם אחד. ואולי כוונתם כיון דמספיקא מטמאין למפרע א"כ נ"ל בידוע. וע"כ הוא נ"ד. ועי' מו"ק (ה ב) בד"ה יש בה שפי' ליתנא דבידוע דשם ג"כ כפי מה שכתבו כאן: ד"ה דהרי למיבעל לכתחלה. אע"ג כו' אבעילה שניה כו'. תפרש"י נראה דל"ג גם הכא תיבת לכתחלה:

דף סה ע"א גמרא מנימין ססקנאה. אולי הי' ממדינת זאקסי"ן: תד"ה וכ"ת. דבלאו בלנגד נמי משמע לא פחות כו'. מלות לא פחות נראה למחוק וכן ליתא ברש"י שם ובתוס' כתובות (לט). דפעמים שממהרת להביא סימני בגרות בתוך ו' כדמוכח בקדושין שם אילימא בתוך שש"ה וע"ש בפרש"י: ד"ה אלא. והשלישית באמצע נערות ג' ירחים אחריה כצ"ל: ד"ה הדפין גבי שא"ד דפליג איך בריית עלה ליכא טעמא למסמך כו' כצ"ל: ע"ב גמרא הא בתקופת ניסן ותשרי כו'. עמש"כ בע"ז שם בס"ד: רש"י ד"ה מתוך ד' לילות. מש"כ המהרש"א דלר"מ מאי אירית כו' הא בתוך זמן תלייתה נמי כו' ע"ש. אינו מוכרח. די"ל משום דבימים שבין ב"ש לב"ה אפילו אינה שופעת תבדוק נר"מ כדפרש"י לקמן: בסה"ד אם נתנו מראה דמים כדמפרש. נראה מזה דמפרש דהבדיקה היא אם דומה לדם נדה או לדם בתולים כדמפרש ר"מ לקמן. וא"כ ל"פ תש"כ התוס' ודלא כפרש"י שפי' דאפי' נתנו מכמות שהיו כו' דהכי משמעי זה לא איירינן בשמעתין: תד"ה וכולן. דהא אם ראתה ביום טמאה לנוי ט'. לכאורה קשה דמנ"ל הא. דבפשטא משמע דלא אמר אלא דלאחר שימוש ד' עונות כבר כלה דם בתוליה. ולא תלינן או בדם. אבל בתוך הד' עונות שעדיין לא כלו אימא דתלינן בהו כל הלילה של שימוש וגם יום שלאחריה. וי"ל משום דא"כ מאי פריך עליה הש"ס לעיל עד תו"ם נ"ל. נימא דאתי לרבויי הימים דלאחרי לילי השימוש: בא"ד אבל ביום בעיא בדיקה ולא שמכינן כו' כצ"ל: בא"ד בכל מחלוקת שבין בית שמאי ובית הלל דמתניתין מחמיר כצ"ל:

דף סו ע"א גמרא בידוע שמן הלדדין הוא בא ואם יש לה וסת תולה בוסתה ואם יש לה מכה כו' ואם הי' דם מכתה משונה כו'. כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש וכתון: שם אמר לה שמא דימת עיריך כו' כצ"ל. וי"ל"פ עיריך שוגליך כמו עיר ובהלות (ירמיה טו) פרש"י עיר לשון שגאה ע"ש: שם כי היכי דנתהוו עליך לסך גיסא תהוו עלך כו' כ"כ דנ"ל וכן בפרש"י: שם התקין רבי כו' שבשדה נקיים. מלת נקיים שבה על כולהו בבי. הכ"ן בשבועות: תד"ה כי. ובערוך כו'. הוא בערך דס (הא'): בא"ד שבניך מכוונין ביותר. כדאיתא בס"פ דלעיל: ע"ב גמרא מיתיבי בית הקמטים ובה"ס כו'. המלויינים לא ליינו מקורה. ול"נ פשוט שהש"ס כוון למתניתין דספ"ח דמקוואות ע"ש. ואע"ג דשם איתא בה"ס קודם לבה"ק. אין לחוש לזה עמש"כ בגיטין (פה) בס"ד. וכן ברי"ף וברא"ש הגי' ואע"ג דתנן בית הקמטים כו'. והש"ך בנקה"כ ר"ס קל"ט ל"ד בזה וקראה ברייתא. ולא עוד אלא שכ' דבה"ס הוא פי' דקמטים. ולשון המשנה הלא הוא בהפך. וקל"ע גם על התוס' לקמן (סז) בד"ה פתחה (הב') שהביאו בשם ר"ת דהא דבה"ס לא בעי ביאת מים היינו לבעלה דוקא והיית דאלו חוללין כו' לטהרות. והא תלווייהו מיתניין בהדדי בספ"ח ובפ"ט שם. וכה"ג הקשו שם גם התוס' עליו: תד"ה אם. כדאיתא בירושלמי דמס' פסחים ס"פ כ"ש כו'. וכ"ה ג"כ שם ברפ"ק: בא"ד ומדקאמר דלמא מיקטר ש"מ דעיקר חפיפה ברחצ. כ"כ דנ"ל: בא"ד ושמטקי הוא שמטקי דפיזא כו'. אולי כוונו להא דכתובות (עז ב) תכטקי פיזא. וגי' הערוך עכטקי. וגירסתם אולי הי' שמטקי: ד"ה אשה. אבל כפרש"י עיקר כו' כצ"ל:

דף סז ע"א ד"ה לפלוף. דוקא שבתוך העין כו' כצ"ל: ד"ה פתחה (הב') ועוד דכל הני שמטמאתא דרבא כו' כולן (כצ"ל) היו בבבל כו' ועוד דאבוה דשמואל כו' ועוד דכולהו בלשון נקבה כו'. קשה מאי האי דאינהו איירי בנדה לבעלה. הרי הגמרא אמרה דלית הלכתא כוותייהו אלא דלא מחמרינן בהני חומרות רק לטהרות אבל לבעלה לא. ואולי דליסנא דכי איתמר משמע ליה לרבינו דר"ל דאינהו גופייהו לא אמרו אלא לטהרות: בא"ד וכן פרש"י בתשובתו כו'. אולי נ"ל ולכן פרש"י כו': בא"ד ובפ"ט כו' גבי ואלו חוללין באדם מתשב כו' כצ"ל. עמש"כ לעיל בד"ה בית הקמטים. ועוד תימה דהא ראוי לביאת מים בעינן כדמסקינן לעיל. וכבר הרגיש בזה הרב"י בסי' קל"ח על הסמ"ג שהביא ג"כ דברי ר"ת הללו. אמנם קשה מאי אשמעינן רבא דהא דיניה מוכח ממתניתין דקתני דבה"ס שבאשה חוללין. ונלע"ד דהתם במתניתין אקילקי דתני בריתא (הוא שבוך שערות) קאי. ור"ל קלקי דבה"ס שבאשה (וכ"ת מפי' הרע"ב) והשערות שבאותו מקום אינן בבה"ס אלא במקום גלוי. ועי' בס"ע שם ס"ק כג: בא"ד ובסילתא ופתחה עיניה כו'. נראה להגיה ת' ובסילתא. וכחול: ע"ב גמרא וליגזור נמי כו' משום מיעוטו המקפיד. בעירובין ובסוכה איתא א"נ משום רובו שאינו מקפיד: שם רבא במחוזא משום אבולאי. בגליון בשם המהרש"א הגי' רבה. אמת שכ"ת בתוס'. אבל מחוזא הוא עירו של רבא. ושל רבה הוא פומבדיתא עיין סה"ד: שם שכן אשה חופפת בע"ש וטובלת במוצאי שני יו"ט של ר"ה כו'. קשה הלא ר"ה הי' בבבל שהיו עושין שני יו"ט של גליות והל"ל סתם במוצאי שני יו"ט. ולשון התוס' לקמן בד"ה לא דאפשר וכס שני יו"ט סתם. ועיין ס"ע סימן קל"ט ס"ק י"ח: תד"ה משום ומיהו אור"ת כו' וליכא למיחש כו' כצ"ל: בא"ד ור"ת אוסר דתרי קולי כו' כצ"ל:

דף סח ע"א רש"י במשנה ולר"י כו' עד שתפרים בה"ש. הן לעיל (סג ב) פרש"י מן המנחה ולמעלה היינו מסוף שש. ובהרכ"י סי' קנ"ו בד"ה ובה"ש. תפרש מה"ת ולמעלה דקאר"י הייט מזמן מנחה קטנה דהוא ב' שעות ומחצה קודם הלילה ע"ש. ועי' בסוגיא דלעיל (נג) ובמש"כ שם בס"ד וצ"ע: ע"ב גמרא נימא תהוי תיובתא דר"ה כו' שאין האשה קובעת כו' בימי זיבתה. לכאורה קשה דהא איכא למימר דמתניתין מיירי דקבעה לה וסת מקודם שלא בימי זיבתה כגון שקבעה לה וסת בריש ירחא. ועכשיו הקדימה וראתה בכ' לירחא. ואומר כשמגיע לריש ירחא ותבדוק ותמלא טמאה תהא ד"ש. אבל בכגון זה הוא פלוגתא ר"פ ור"ה בריה דרי"ה שם וע"ש תד"ה מקבע. וכאן תקשה לר"ה ברי' דרי"ה. ואפשר דאף ר"פ ל"א אלא דחיישינן לה לחומרא שאסורה לשמש ביום וסתה אבל לקולא שתהא ד"ש קס"ד דלכ"ע לא: שם א"ר שאלתי כו' אמרו לי ה"ז בחזקת טהרה כצ"ל: שם ומעיקרא מ"ס הואיל והוחזק מעיין פתוח. ונראה לפ"ז דאפי' בדקה א"כ (ר"ל לאחר ז') ומלאה טהורה ג"כ טמאה מספק והרע"ב לא פירש כן: במשנה הזב והזבה כו'. לעיל (ז ב): גמרא מדאורייתא אבל מעליא בעינן כו' ורבנן בדאורייתא לא מיחלף. נראה דל"ל איפכא ודאורייתא בדרבנן ל"מ וכדאמר לעיל זב בבע"ק ל"מ: רש"י ד"ה וכזיר שהילך סככות ופרעות. אין אותו יום עולה למנין כו'. וכן לקמן בד"ה ורבנן גזור בה. כתב לסתור אותו יום כו' ולא יסתור אלא יום א'. ותמוה דבנזיר (כד) במשנה מוכח דכל ז"י טומאתו אינן עולין לו. דדוקא ימי הזב כו' נקט דעולין לו. וכ"ת שם בתד"ה ואינו סותר. וברמב"ם בחבורו פ"ז מהל' נזירות ה"ז: ד"ה לטמאה בה. אין לך סתירה אלא כטומאתה כצ"ל: ד"ה אבל הכא. ולא תימני ימים שבינתיים כצ"ל:

דף סט ע"א גמרא נדה שהפרישה בטהרה כו' סופרתו כו' כצ"ל וכן בסמוך וכ"ה בהרא"ש: רש"י ד"ה איני. דל"ב ספורין ובדוקין ודאי הס"ד. ומה"ד וקי"ל: ד"ה תמני לנדה. ולילי שבת הבאה כו' עד עכשיו לפי כו' כצ"ל בלא ו': בא"ד דלמא בה"ש דאתמול חזאי כו' כצ"ל וכן הפתק המהרש"א: בא"ד ולמחר בשבת נמי טבלה שמא בה"ש דאתמול כשבאתה לפנינו כו'. גם מחשבא דאתמול ביאתה שהזכיר תחלה דהוא יום ה' יש לטובלה בשבת דשמא היה אז לילה. ואולי חסר בדבריו מלת או וכצ"ל שמא בה"ש דאתמול (ור"ל דאתמול ביאתה) או כשבאתה לפנינו ראתה ותש"כ ומיום שמה הי'. שב על תרווייהו. אולם ממש"כ לקמיה משום ספק ההיא בה"ש גופי'. משמע דלא איירי מקודם אלא ביה. ודקדוק המהרש"א עליו אינו כלום. כי גם לשון הברייתא הוא בה"ש טמא ראיתי. ור"י מדפתי לא משכח לה אלא מוסיף עלה: ע"ב גמרא ספרתי וא"י כמה ספרתי אם כו' כצ"ל: רש"י ברס"ע. בשבת גופה דאתאי כו' כצ"ל: ד"ה אידי ואידי. ומהדר משום זיבה כו' טבילת ספק זיבה כו' משיב להו בתמני כצ"ל: ד"ה אלא לאו. ורב דאמר כו' כצ"ל: ד"ה אל יומא. ובלרי להו טבילה דשמיני כצ"ל. וכן בדבור דלקמי' נ"ל ויום א' נמי טבלה: במשנה הזב כו' מטמאין במשא. ובגמרא אטו כו' אלא מאי במשא באבן מסמא. ועפרש"י. ועי' לעיל (ס"ד כד ור"ד נה) בפירושו ובתוס' שם ובשבת (פג ב) ד"ה באבן מסמא: שם בס"א כה"כ מתות נדות. בפשוטו משמע דאיירי לענין דלעיל דמטמאות באבן מסמא ועי' לקמן (עא) בתד"ה אלא. ורש"י שפי' לענין כלים שקודם מיתתן נמשך אחר לשון הברייתא (דשם) בראשונה היו מטבילין כלים כו'. אבל י"ל דעיקר התקנה לא היתה אלא משום כלים. דאבן מסמא לא שכיחא. וכיון דתיקנו לא חילקו אף לענין אבן מסמא: רש"י ד"ה זו שאיסורה שוה בכל. בישראל ובכהנים כו'. משמע קלת דכהן לוקה עליה שתים. אבל לכאורה נראה דלאו דלא יוכל בעלה הראשון כו' אינו אל על איסור גרושה לכהן הקודם: ד"ה היא עצמה. ועמיו זו אמו. עמש"כ ע"ד ביבמות (עו ב) ובמהרש"א ובגה"ש שם: תד"ה מה. פי' מן התרומה ופרש"י כו' כצ"ל. והוא שם. ומש"כ איירי באלמנה לכ"ג כו' תמוה. א) דגם הוא אינו זר אלא מעיקרא. ב) דאורה כבר ידעינן מבעמיו כדפרש"י. או ממה שהביא המהרש"א שם. ובפרש"י שם ליתא: בא"ד וי"ל כיון דאין חללה אלא מאיסור כהונה. בקדושין (עז ב) יליף לה מיתורא דחללה אבל כה"ג: בא"ד דכי פרכינן כו' או לחלל שכן איסור כהונה. קלת תימה לקרות אותו איסור כהונה. כיון שמותר בה. ועוד ק"ק משם (עח) דבעי ר"י למילף מעיקרא בת גר מהצד השוה מחלל ומכ"ג באלמנה ליפרוך מה לכה"ג שכן פוסלין בביאתן. ונ"ת למימר דגר נמי פוסל בביאתו באותו מס"ל. דאיכא למימר שכן איסור כהונה:

דף ע ע"א גמרא אי כר"י האמר אשם קבעה כו' כצ"ל: רש"י ד"ה השני מה תהא עליו. הכ"ת אשם שמתן דמו דומה כו' כצ"ל: ד"ה הכל הולך אחר החטאת. אם הביא בדלות מקריב נמי עולתו בדלות כו'. לפמש"כ בנזיר (נט ב) בס"ד יהי' פירושו דיכול להביא עולתו בדלות ואם ירלה להביא עולת בהמה תע"ב. אבל סיף דבריו מקריב נמי עולה בעשירות הוא לעיכובא: ד"ה ואי כר"ש. והילכך אפי' כו' כשהוא עשיר יכול להביא כו' כצ"ל: תד"ה היא. דבשמעתין דיבמות כו' דהוולד של זרות לשוק כשר דקאמר כו' כצ"ל: בסה"ד דלא נילף מאלמנה לכה"ג ומעבד כו' כצ"ל: ד"ה למחרת. אוכל בקדשים לאחר ס' יום כצ"ל וכ"ה במשנה דנזיר שם. וכ"ה בדבריהם לקמן בסה"ד: בא"ד נזיר טמא אתה כו' הזה ושנה וגלח כו'. כולן לשון ליווי הן הזה כו': בא"ד (בסה"ע) אבל אשמו אינו מעכבו כו'. מש"כ המהרש"א וכן לא תמיב כו' ועולת בהמה דמצורע מספק כו' ע"ש. לכאורה תמוה

דברי

דהכי תניא בתגלחת טהרה שלש בהמה משום ספק גזירת טהרה כמש"כ התוס' לקמן . ויכול להתנות עליה דאם הוא מצורע מוחלט וא"כ לא עלו לו הימים למנין הנזירות . דימי גרעתו וימי ספורו א"פ למנין נזירות . תהא עולה זו לעולת מצורע . אבל ז"א דקרבנות דמצורע צריך להביאן למחרת יום תגלחתו כדאר"ע בנזיר (מד ב) במשנה . והעולה דספק נזירות טהרה היא ביום התגלחת . ועי' בתוס' שם (נט ב) : בא"ד ע"ב כר"ע דאמר במס' נזיר כו' . הוא שם (מד ב) במשנה : בא"ד לפיכך ישנה כו' שיהא אחר טהרה גרעתו כו' כצ"ל : בסה"ד ותוכח נמי כו' למחרת של ס' והיא כו' כצ"ל : ע"ב גמרא וטפון מתגא בהונות כצ"ל : שם בן הסוגמית מהו שימתא . הא דלא שאלו על בן הצרפית שקדים . י"ל עפ"י מש"כ הרד"ק שם בשם י"א שלא מת תכל וכל . ומש"כ בבן הסוגמית דגם בו יש לפרש כן ונסמך בזה על תשובת ר' יהושע ואין חי מטמא . תמוה דהכי שאלתם היה אלאחר שהחייהו כדפרש"י : שם הרבה עשו כן ולא הועילו . כזה ביומא (מז) : תד"ה וסמיכה . דתנן כל כו' ואילו אשם לא תפיק . נהדיא איתא בזבחים (יא) ולרבנן כו' אף אשם טעון סמיכה . וכן הביאו התוס' עצמם תמה שם (ה) בד"ה מה . ודבריהם בקדושין (נה ב) ד"ה ודלמא שב' ואשם אין טעון סמיכה צ"ע . וכבר העיר בזה הגרי"פ : ד"ה כאן קודם גז"ד . וי"ל דלעולם שינויא דהכא עיקר כו' . אמ"ג דתרוויהו אמת ומה שחסר זה גילה זה . מ"מ קרו לדהכא עיקר דמוקי גם להוא קרא דאמר לא ישא פנים בישראל נמי : ד"ה כאן בעושה כו' . דהיינו קודם גז"ד שימא דהקב"ה מקבל תשובה . וא"י היכי קאי האי שימא דאי אקרא דלא אתפון כו' . מאי שימותא הכתוב משמיע לן מדותיו של הקב"ה דמנקה לשבים . דמסורת הדין הנפש החוטאת היא תמות כדאיתא במדרשים . וי"ל : ד"ה ואין . ועוד או בקבר גבי תנא כתיב כו' . עמש"כ לעיל (כז) בס"ד : בסה"ד ולא אאדם . עי' מהרש"א . קושייתו כבר הקשו התוס' ביבמות (ריש דף סא) ונשארו בתימה . ומה שציין שם הגרי"פ דבב"ב כתבו ישוב לזה . ע"ש דיישובם אינו עולה לקושיא זו : ד"ה מתים . אבל בן הסונמית שפיטא לסו כו' כצ"ל :

דף עא ע"א רש"י ד"ה ביעתותא . או טומא ונבהל מרפיא כצ"ל : ד"ה אף הכלים . צ"ל דזה"ד שייך לסה"ד דלקמיה וכצ"ל עם מאוכין מה"א להטביל אף הכלים כו' : במשנה רי"א א"ת משום כתם כו' ונגמרה מכלל דת"ק כו' . ק"ל מדוע לא נאמר דמעמא דת"ק משום תתפלף כמו בתשנה דלעיל . ואדרבה מ"ע דר"י דלא גזר כאן . ואולי משום דלא שכיחא שתלא דם לאחר"מ לכן לא גזרו בה רבנן : רש"י ד"ה דם תבוסה א"ב . ספק אם נעקר כולו מחיים ס' אם נעקר מקצתו לאח"מ . ק"ל תרתי סדא . ממש"כ לקמן בד"ה הרוג . רבותא אשמעינן דאע"ג דמספקא לן אי רובו מחיים כו' . ולא קאמר רבותא מפי דאפילו מספקא לן אי כולו מחיים משמע דזה באמת טהור . וגם ר"י שם ל"פ בזה . שנית . דכתב שם ותיכו אי הוי פשיטא לן דרובא מחיים ל"ג שלי' . ואיך כתב כאן ספק אם נעקר מקצתו לאח"מ . הא אפי' אם ודאי הי' כן נמי טהור . והכי הל"ל ס' אם נעקר רובו לאח"מ : תד"ה מקור . גימא אפי' בפחות מרביעית משום דנגע במת . התוי"ט תמה עליהם מהא דתנן באהלות רביעית דם שחסר טהור . משום לק"מ די"ל דטהור דקאמר היינו מלהיות אה"מ לטמא אדם וכלים . אבל טומאה קלה דהיינו טומאת משקין לטמא או"ת יש בה . (גם י"ל דהתם משום דשכבה לה טומאה ומיירי דחסר אח"כ . אולם זה מיבעיא ליה לרבא במנחות (כד) ע"ש) . אלא דק"ל מהא דתניא לעיל (נה ב) תשפה משקין כו' ודם מגפתו כו' מטמאין טומאת משקין ברביעית . והביאו בעצמם לעיל (עז) לראיה דע"כ אינו מחמת שנגע במקור . וי"ל דהכא ה"ק דהם הקשו בכריתות (יג ב) דאמאי בעינן רביעית דהא משקין מטמאין בכ"ש . ותירצו דבכל הני לא הוויין משקין אלא מדרבנן ע"ש . וא"כ אי אמרינן דהכא ר"י משום דנגע במקור ואפ"ה מטמא בכ"ש ע"כ נצטרך לומר דהוה משקה דאורייתא וא"כ אפי' בלא מקור יטמא משום דנגע במת . ועי' חולין (פז ב) תד"ה כל : ע"ב גמרא שאני במקום דמתחלתו כצ"ל בב' . וכן העתיק התוי"ט בפ"ג דאהלות מ"ה : רש"י ד"ה שראשון . גזיר בה טומאה הס"ד . ומה"ד דאין דם : תד"ה ר"י . ההיא דקאמר התם בפ"ג כו' כצ"ל . והוא התשך מראשית דבריהם שכתבו לרבא דתשני בזבחים בפ' התערובות ההיא דקאמר התם כו' : בא"ד כיון דשייך ביה טומאת ר"ד ט' כצ"ל : במשנה בש"א אף כשתא תת כצ"ל : תד"ה מערה . דאילטריך לאשמעינן דל"ת שמא נגעה . וכמו שפי' הגמרא לקמן על הא דתקפא וקורא לה שם : בא"ד אלא לגופיה דכשר לפרות כצ"ל : בא"ד כי היכי דקיל מנדה כו' ושמבילתו ביום כדאיתא ביומא (ו ב) : תוי"ט ד"ה כתנא (הב') . וא"כ משקה של קדש כו' הוי שני . מאי איריא משקה אפי' אוכל נמי וכדמקשה תמפילה דהתם הוי אוכל . ועוד כיון דדינה כתנא ע"ת הא קיי"ל בפ"ב דטהרות מ"ו דאפי' שלישי דתרומה מטמא משקה קדש להיות תחלה ופי' הרע"ב דהכ"פ אה"ק מטמא משקה קדש להיות תחלה וכש"כ תבע ע"ת שהוא ראשון . ולזה י"ל דשבו"י אינו בכלל זה וכמו דאיטו בכלל כה"פ אה"מ מטמא משקין להיות תחלה בפ"ח דפרה מ"ז . וכן התוס' בחולין שהביא התוי"ע נקטי נמי דאפי' משקה קדש לא הוו אלא שני . ונראה הא דנקטו משקה קדש נמשך אחר לשון התוס' בחולין שם . ואיכהו שפיר נקטי משקה דבה איירינן שם . והתוי"ט נ"ד בתחכ"ת אגב שיטפי' : גמרא הד"א כו' למגע בה מאכלאי . עי' הגהת מהרש"א : שם דתנן תשקה שבו"י כו' ואלו ואלו אינן תטמאין ואמר כל הטמאים כו' כדאיתא במשנה שם : רש"י ד"ה צריכה טבילה . ואם ישראלית היא טובלת לביאת מקדש . ובד"ה א"ל ר' אבל לקדשים מודו כו' . וא"ע תנ"ל לחלק בין ביאת מקדש לאכילת קודש הא תרוייהו שוין לנדת ולקרבן . ובהדיא תנן פ"ד דנגעים מ"ת דמצורע טובל ביום השמיני משום סכנת בסוטת דלא הוי רק ביאה במקצת כדאיתא ביומא (ריש דף לא) . ואף ר"י שם ל"פ אלא במצורע מפני שמכר שבל מבערב אבל יולדת דזה זמן ארוך שטבלה משמע דאף ר"י יודה . ואדרבה בביאת מקדש מחמרינן טפי דלב"ז שם ולר"י אפי' טהור גמור אינו נכנס עד שיטבול . ובאכילת קדש לא מצינו זה . ועמ"א בחגיגה רפ"ג על הא דאיתא שם אונן ומח"כ צ"ע לקדש . גם מש"כ הילכך לאחר שהביאה כפרתה טובלת . ק"ל מדוע לא תהני אף קודם כפרה כמו לב"ש לביאת מקדש לפירושו . ואולי גם בב"ש כוונתו שתטבול לאחר כפרתה . אבל לא משמע כן בפי' הרע"ב לעיל פ"ג מ"ו . וכאן כתב כפרש"י . ומש"כ שם : תוי"ט בד"ה א"צ טבילה . קושב דבריו דמתו"כ אף קודם כפרה תהני ליה טבילה ליגע בקדשים . וברפ"ג דחגיגה הבאתי שזה נגד גמרא ערוכה ע"ש : תד"ה ואם נפל . מפרש ר"ת כתשקה תרומה כו' כ"ג דל"ל בכ"ף וכן לקמן : במשנה ומבלה לערב ושמשה כצ"ל : בתוי"ט ד"ה מטמאין מו"ת (בסה"ד) . וברפ"ק דזבים אכתוב דלנוטלה תולין וא"כ קרא משמכתא בשלתא . ותמוה מאד דהתם מיירי בנבעלה ביום שלאחריו אחר טבילה הוא דתולין דאם לא תראה א"כ הוא טהור . אבל הכא שבעלה בערב דלא שמרה עדיין כלל (דספירת לילה לאו ספירה) ודאי טמא ומטמא מו"ת אפי' אם לא תראה ובהכי איירי קרא . או אפי' בנבעלה ביום אחר טבילה וראתה אח"כ (והוא בתוך י"א) טמאה למפרע מדאורייתא :

דף עב ע"א בסוף המשנה ומגען ובעילתן תלוין . לכאורה יפלא מדוע שביק הסנא מו"מ דאיירי בהו בכבי קמייתא . וי"ל דהתנא רמז לנו במאי דתני ומגען תלוין הדין התבואר במגילה (ח ב) בזב שמבל ביום הז' לספירה וראה אח"כ בו ביום דסותר ומטמא למפרע מו"מ . מ"מ סימנו אינו טמא למפרע . וה"ה גבי זבה (רמב"ם ספ"ה מהל' מו"מ) . ואשמעינן כאן דגם בשומרת יום כנגד יום הדין כן דדוקא מגען תלויין אבל הסימן טהור ודאי : גמרא ת"ר שוין בשומרת לילה לזבה כו' . רש"י פי' דר"ל זבה קטנה וקיפא מפרש גריעה . ולפלא מדוע לא מפרש כפשטיה דריעא בזבה גדולה . ואולי שינוי הלשונות דחקתו . דבריתא תני בקוצר אינה טבילה ובקיפא פורש והולך ושמשה וכו' : שם ושוין בזוה"ה כו' שמטמאין מו"ת כו' כצ"ל : שם אר"י מאי קמ"ל תניא כו' בש"א מטמאין מו"ת ופטורין מה"ק כצ"ל : רש"י ד"ה מ"ר ושוין כו' . אבל זבה קטנה כו' . דבפי' שימור אין טבילת כו' כצ"ל : ד"ה אם שיום כו' . שמטמאה היא ובועלה כו' כצ"ל : ד"ה אר"ה . לב"ש דמחמרי מטמאין מו"ת כו' כצ"ל : ד"ה ועוד תנן . דלא הר"ה כצ"ע וכן בתוס' : ד"ה בשומרת יום . ונגע בתשכב . משום דלתרומה בלא"ה פוסל ודאי משום שבו"י . מ"מ כ"מ גם לתרומה לטמאה ראשון . או אם נגע בה אחר שהעריב שמשו דאם יראה שנית בלילה או למחר ביום יצטרף לזיבה דזב תטמא ברואות ובימים . (ומש"כ לקמן אם יחזור הזב ויראה ביום ל"ד דאפי' למחר נמי) . וכן כ"מ לענין מו"מ : תד"ה הרואה . ותלתא יומי ל"ד דבתרתי הני כשראתה בשני עד הלילה . כה"ע שהמהרש"א : בא"ד ותשני דתזתי כו' דלא הוי שהוא פי' סוף היום דראייתה דסליק לי' לתניגא וא"ת כו' כצ"ל : ד"ה אף אתה . וי"ל דקסברי ב"ש דיום י"א שהוא מדאורייתא . פי' כיון דלדבריהם הוא מדאורייתא . אתו למימר דטומאת מו"ת דמטמאי ב"ה הוא מה"ת כסברת ב"ש : ע"ב רש"י ד"ה אלא אימא כו' . דמודה ר"ה בנועלה בשני כו' כצ"ל : ד"ה בשמן בשמן . גבי רבוכה כו' . ומסיים רק דרשת תרי בשמן דכתיבי גבי חלות ורקיקין . ודרשת בשמן ג' דכתיב גבי רבוכה השמים . דדרשינן מיניה עם ריבוי שמן לרביכה הא כיצד כו' תלין לחלות ולרקיקין ותלין לרבוכה : בא"ד הייתי אומר ככל המנחות כו' כצ"ל וע"ם דלא תסיק הכי : תד"ה אלא אימא . והא תנן שבלה ביום שלאחריו כו' כצ"ל : ד"ה אלא חצי לוג . אע"ג דלא משכחן . נראה דלפניהם הי' הגירסא פה רביעית שמן לנזיר כלפניהו במנחות . דאיתו ברביעית יין לנזיר הביאו התוס' עצמם בעירובין (ד) ובסוכה (ו) מהתוספתא פלוגתת ראב"ע ור"ע . דלר"ע הוא בכזית ולראב"ע ברביעית . (וק"ק לגי' ז דהא בירושלמי שהביאו התוס' שם ושם איתא דת"ד רביעית טעמו דיליף גז"ש שכר שכר ממקדש וכאן אמר הלכה) . מיהו גם לגי' רביעית שמן י"ל דר"ע יליף לה מתודה דלשני המינין האלו הי' רביעית וכדאיתא במנחות (פת) שלמיו לרבות שלמי נזיר ס' ולרביעית שמן וע"ם בפרש"י . ורא"ב"ע דס"ל דחצי לוג לתודה הלכה וקי"ל דאין למדין מהלכה . לכן צ"ל ע"כ דלנזיר היה הלכה בפ"ע . ולהרמב"ם בחבורו פ"ח מהל' נזירות ה"א משמע דהיה לו הגי' רביעית שמן וכמ"ש הכ"מ שם , וכ"מ מדבריו בפ"ם מהל' מעה"ק הכ"ג . אולם בהקדמתו לזרעים העתיק ורביעית יין ואולי ט"ם הוא . כי גם זולת זה יש שם ע"ם של לוג שמן לתודה וצ"ל חצי לוג :

דף עג ע"א גמרא ומנין שהיא טומאה מו"מ כו' כצ"ל : רש"י ד"ה ולאוי לזיבה . משהי ז' נקיים עד יו"ד שיהו כו' כצ"ל וכ"ה בר"ן בפ"ב דשבועות : ד"ה יום י"א . דזיבת רביעי מתרבו מאו כי תזוב כצ"ל : ד"ה ת"ל ימי . שהיה הס"ד . ומה"ד שמאה : ד"ה היא שאינה מטמאה בסלע כו' . טומאת זוב גמור לקרבן . הה"ל דאף לז' נקיים לא מזקקי לה : שם בפ' כיצד הרגל הס"ד : ד"ה ת"ל כל המשכב אשר תשכב עליו כו' כצ"ל : ד"ה אלמא קראי . שהרי לא רבינן לדין ימי זיבה אלא כו' כצ"ל : תד"ה אין לי . דהיינו מופלג יום אחד כו' כצ"ל : ד"ה ת"ל כל ימי . תימה כו' כצ"ל . ומלא כדתה למתוק :

סליק מסכת נדה . עתה אחוי קידה . לתכן מים במדה

הגהות וחדושים ממסכת נדה

מאת הרב הגאון האמיתי מופת הדור מהור"ר צבי הירש חיות זצ"ל חונה בק"ק זאלקווא והגליל

דף ב ע"א רש"י ד"ה אע"פ שאמרו כו' אמאין לה וסת קאי . נ"ב עי' מהר"ם מלובלין . ונ"ל דהיה אפשר דקאי על אשה שיש לה וסת רק שלא בשעת וסתה . דבכה"ג נכ"ע דיה שעתה . עי' לקמן (ד ע"ב) אבן נראה לרש"י לדוחק כיון דד"ז אין מפורש במשנה : ע"ב גמ' כיון דמגופה קא חזיא לא אמרי' אוקמה אחזקה . נ"ב רש"י פי' דמופדת ועלולה לכך אין לה חזקת טהרה . ונ"ל ע"פ דברי הסמ"ג יו"ד סי' של"ז שכתב לפרש מ"ש התוס' (פסחים לא ע"א) ד"ה שהוא טמא מתחלתו ול"א השתא הוא דמת . דאמרינן כל הספקות כשעת מציאתן ואע"ג דקי"ל ביו"ד סי' פ"א לענין גבינות דאמרינן השתא היא דנסרחה דמאי בגיתה דכל מי עומד לתות ומועד לכך . ועתה אנו רואין שמת ודאי . ל"א בכה"ג אוקמי אחזקה ע"ש . וה"נ באשה כיון דעלולה בכך . ועתה שראי בודאי שוב חזקה דשעת מציאתן אלים טובא . ועי' שו"ת חכם צבי סי' ב' ג' ושו"ת ט"ב מהדו"ק חלק אהע"ז סי' לא :

דף ד ע"א תד"ה שכל הטמאות כו' לאו משום דהוי כשעת מציאתן דאורייתא . נ"ב מדברי התוס' (פסחים לא ע"א) ד"ה שהיה שרגאזתי עליהם למעלה מוכח דכשעת מציאתן דאורייתא דהכי שוחט פסח שני ולא חיים לאוכלין בעזרה . וכ"כ המג"א סי' של"ז שם להדיא דלשיטת התוס' פסחים שעת מציאתן דאורייתא ולא התעוררו לדברי התוס' שם סתרי לדבריהם כאן : ע"ב גמרא בטומאה דרבנן כו' דכתיב עלה נדף . נ"ב עי' רמב"ם פ"י דפרה לפרש טומאת מדף ועי' ג"כ בפירושו למס' זבים פ"י ה"ז מ"ם בזה . והוסיף עוד שם ומ"ם בתלמודנו כי לשון מדף מן עלה נדף . אינו מן הגמ' אלא שכתבו בגליון מן פירוש רבנן סבוראי וכתבן שמעתיק בתוך הדברים ולא נזהר עליהם ועי' תשובת רבינו שרירא גאון ביוחסין שכתב שקבלה בידו שיש הרבה הוספות בתלמוד מן הגאונים . ועי' ג"כ (נדרים י ע"א) לשון שבדו חכמים דכתיב בחדש אשר בדא מלבו . הנה על כרחך ראיה זו מבחדש אשר בדא מלבו הוא הוספה על הגליון מאשר כתב לו אחד לפרש מלת שבדו . אבל אינו ראיה על עיקר הדבר . דיש לשונות בנדרים ושבועות אשר בדו חכמים , ועי' תוס' ישנים . ולהרמב"ם היה מקובל מאבותיו דמן דייקא נמי דכתיב עלה נדף הוא הוספה מן הגליון :

דף ה ע"ב גמרא טעמא דדיה שעתה הא מעל"ע תשה נמי מטמאה . נ"ב פי' פי' השמניות דהיה לו גרסא אחרת בסוגיין . דדיה שעתה אינו מועיל רק לטהרות אבל לא לענין משכב ומושב דבכל גווני טמא מעל"ע וכבר התעוררו ע"ז המפרשים בטעם הדבר מדוע יטמא מעל"ע קודם הכי יש לה וסת . ויש חזקה דאורח בזמנו בא והטמא יש לה ג"כ חזקת טהרה ושני חזקות הללו מכריעים על חזקת מציאתם : שם כשמגלגלתיה נושאות אותה במטה . נ"ב עי' תוס' ריש פרקין . דא"כ ה"ל ספק טומאה ברשות הרבים דתלתה הוי רשות הרבים לטומאה . עי' נזיר ריש פרק ב' נזירים ועי' משנה למלך פט"ו מהל' אבות הטומאות בשם הסמב"א דשאני נשים דמאה כחד דמיין ולא תחשב כה"ר וע"ש . ועי' רמב"ן חי' נדה שהביא ג"כ תירוץ זה . וכתב וזה אינו נכון . ולא פירש טעם הדבר . והרי בכמה מקומות בתלמוד ג"כ אמרו מאה נשים כחד דמיין (יבמות קיז ע"ב) ות"ש (ברכות מה ע"ב) נשים כמאה דמיין . היינו משום דלענין זימון גם שנים אינן מזמנין ואין חילוק בזה בין אחד לשנים ע"ש ואם אמנם דע"כ שייך ד"ז רק במקום דלא האמינה תורה לעדות . אבל כאן דגילה התורה דשלשה אנשים השובים כרה"ר וכי אין אשה בכלל . הנה המחזיקים בסברא זו דגם לענין רה"ר דטומאה אמרינן מאה נשים כחד דמיין . הביאו ראיה מזה דבסוטה עצמה קי"ל דאין איש מתייחד עם שתי נשים אבן אשה מתייחדת עם ב' אנשים ראיה דבשתי נשים שייך איסור סתירה אבן בירושלמי פ"ק דסוטה מבואר דהאיש מקנא לאשה משני בני אדם והרמב"ם פ"א מהל' סוטה הוסיף דמקנא לה משני בני אדם כאחת ע"ש שלי דהיתר היחוד עם שני בנ"א אין לה ענין לסוטה שקינא לה ונסתרה . ואולם על יגאתא דנזיר ל"ט ב' מירים קשה דלפ"ז איך אמרו דטומה הוי רק שנים כותל ונבעלת ולשיטת הרמב"ם מסכתת שני בעלים דמקנא לה משני בנ"א כאחת . וכבר קושיא זו מפורסמת בשם הגאון מהר"א ז"ל אב"ד דק"ק אמשטרדם :

דף ו ע"ב תד"ה בשפחתו כו' ויכול להיות שזה ר"ג דיבנה . נ"ב נ"ע דאיך אפשר לפרש כן . הרי רצו לפרש בתלמודנו תרומה היינו תרומת לחמי תודה ובימי ר"ג דיבנה שהיה אחר החורבן מי הוה . ואפי' לגמיה כאן דהבריא מדכין בגליל . לא שייך בלחמי תודה . ועי' ר"ן חי' (סנהדרין יב ע"ב) לענין עבור השנה בימי ר"ג דיבנה משום דאמריה דפדקין דהתעורר ג"כ דבימי ר"ג כבר נחרב הבית ועי' שמב"ץ תאמר אפיקומן (פי' על הגדת פסח) דהקשה לו מאמר ר"ג כל שלא אמר פסח מצה ומרור פסח בימי ר"ג מי הוה וכן הא דאמר ר"ג לעבדו צלי לי את הפסח באסכלא (פסחים עד ע"א) והכי ר"ג אדונו של טבי לאחר החורבן היה ופסח מאי עבידתיה . ועי' שו"ת יעב"ץ ח"א דהאלים בשביל קושיות הללו . כיון דפסח בא בכנופיא כקרבן צבור דמי וקי"ל מקריבין אע"פ שאין בית ולא ידעתי לפרש סוגיא זו לפי' התוס' דר"ג דיבנה היה . א"כ איך יכולין לפרש בזמנו תרומת לחמי תודה וצ"ע :

דף ז ע"ב גמרא ר"א שמותי . נ"ב פי' רש"י (פסחים טו ע"ב) ד"ה ממחלקותו של ר"א ור"י למדנו שכ' דאין הלכה כר"א בטהרות משום דנמנו עליו מטהרו של עכנאי ע"ש ודבריו צ"ע . דבין אם הפי' שמותי שברכוהו או משום דתלמידי שמאי ה"ם טהרות מאחר דיני תורה ועי' צל"ח שם . ועי' שו"ת חות יאיר סי' צ"ד שהתעורר בקושיא תמורה מדוע אין הלכה כר"א באחר דברים שסורה כהלכה ומ"ם יפסידו דבריו האחרים מפני שבענין אחד רבו עליו ואפי' זקן ממרא גמור שהורה במעשה נגד הכתוב ונתחייב מיתה . בכל זאת לא נתבטלו הוראותיו הראשונות ועי' בהשמטות לספרו מ"ם בזה בשם חכם אחד :

דף ח ע"ב גמרא כ"מ לנחל איתן . נ"ב מכאן קשה לשיטת הרמב"ם בהל' רוצח שמפרש נחל איתן היינו נחל שטוטף בחזקה ואיך יפרנס גמ' ארוכה זו שאמרו בתולת קרקע כ"מ לנחל איתן דמפורש דהיינו קרקע קשה ועי' שו"ת חכם צבי סי' נ"ב מ"ם בשם מהרי"ק ע"ד הרמב"ם הללו . ולא התעורר תסוגיין :

דף ט ע"ב רש"י ד"ה שני בצורת ואיכא הפסד מרובה . נ"ב כן מצינו (פסחים כ ע"ב) להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו ולשון של איכא דאמרי דטהרות אפים לעבידא . היינו מגד הפסד טהרות חששו להפסד מועט ג"כ . ועי' רש"י (לעיל ו ע"ב) ד"ה שעת הדחק שעת בצורת ואיכא הפסד דטהרות ובאמת בגמרא כאן המה שני מיגוסים נפרדים ולכן ליתנא דשני בצורת א"צ לבא מפני הפסד טהרות :

דף יג ע"א גמרא שנאמר וירע בעיני ה' וימת גם אותו . נ"ב אולם במסכת כלה הביאו ראיה מדכתיב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וימיתהו ה' אבל גרסת תלמודנו נכונה יותר דבמקרא הראשון אינו מפורש החטא רק באונן נאמר ושחת ארצה : תד"ה נשים דלאו בנות הרגשה נינהו כו' להשחית זרע הוקשו לאנשים . נ"ב הרמב"ן בחי' כתב תעמם אחר דכתיב השחית כל בשר את דרכו ונשים בכלל . ונענשו ג"כ במבול ע"ז . ועי' תוס' (יבמות יב רע"ב) ותוס' כתובות (לט ע"א) מ"ש בענין זה . ועי' באחרונים במשנה למלך פרק י' מהל' מלכים לענין בן נח ובשו"ת חות יאיר סי' ג' בארוכה התשובה ע"ש : ע"ב תד"ה עד שיכלו כו' דהרבה היו יולדות בכרס אחד . נ"ב אולם לא יתיישב עדיין מ"ש בהגדת חלק דפאל ריב"ל נאליהו איתא יבא משיח והשיב היום אם בקולו תשמעו והרי כיון דלא ילדו עד כה הרבה בכרס אחד . שוב עדיין לא כלו הנשמות שבגוף ואיך אפשר שיבא משיח היום . ובעיקר דברי הגמרא כאן עי' מהרש"א כאן ובמדרש שמואל בהקדמתו לביאורו על מסכת אבות :

דף טו ע"א רש"י ד"ה ובתות דאורייתא הלכה למשה מסיני . נ"ב ענין זה אין לפרשו דהיה להם בזה דבר מקובל משה רבינו דא"כ לא יתכן הפלוגתא בזה . דהכי כבר האריך הרמב"ם בפ"א מהל' ממרים דדברים המקובלים מסיני אין נופל בהם ענין מחלוקת וכ"כ התוס' יבמות (עז ע"ב) ד"ה הלכה שכתב דלאו הלכה מסיני קאמר דא"כ אמאי פליג ר"י ע"ם ועי' שו"ת חות יאיר סי' קנ"ג

רק

רק מעט פלוגתתן כאן כיון דאין אשה קובעת וסת רק בראתה ג' פעמים ואנן קיי"ל חזקה דאורייתא וסוקלין ושורפין על החזקות הס"ד חזקה זו שהוחזקה עצמה לראות ג"פ בעת הסיא ומ"ד דס"ל וסתות דרבנן מודה דבכ"ת חזקה מלתא היא. אכן אף די"ם לא חזקה לראות דם בעת הסיא מ"מ ראיית הדם בלי הרגשה איננו טומאה מן התורה ולא ס"ל הך סברא אימא ארגשה ולאו אדעתה וז"ב: תד"ה אמר כו' אמאי קאמר שמא תמצא אשתו ספק נדה לימא ודאי נדה. כ"ב אולם ברמב"ם פ"א מהל' עבודת יוה"כ נקט בפשיטות שמא תמצא אשתו נדה ולא הביא ספק נדה. וסמך ע"ד הירושלמי פ"ק דיומא דאמרו בפשיטות שמא תמצא אשתו נדה. ומ"ש התוס' לתרץ דודאי נדה לא שכיח א"כ אין הכונה דלא שכיח שתראה מיד. הרי הרבה רואות מיד ונמצא על שלו יוכיח דהכה"ג ודאי נטמא מיד. רק כונתם דלא שכיח שתוכל לבדוק עצמה בשיעור קרוב כזה. ולאח"כ איננה רק ספק. ואולם זה אין לו ענין. רק במה שנוגע לענין קרבן דאין להביא קרבן שמא אחר שפירש ראתה אבל שם בפ"ק דיומא די"ל נ"מ לכהן עצמו אם ראוי לעבוד עבודה במקדש. ומה בכך דאצלנו הוי רק ספק נדה. מ"מ הכהן עצמו נטמא משום בועל ודאי נדה וצ"ע:

ע"ב תד"ה אפילו. כ"ב עי' שו"ת נ"ב מהדו"ק חיו"ד סי' כ"ה שכתב דבר חדש אף למ"ד וסתות דרבנן הייט משום דחזקת טהרה דאשה מתנגד לחזקה דאורח בזמנו בא. מ"מ סמוך לווסתה לכ"ע דאורייתא והטעם דשמא תראה איננה מוציאה מחזקת טהרה. וכדומה לזה אמרו (גיטין כח ע"ב) שמא מת לא חיישינן מפני שמתנגד לחזקת חי שמא ימות חיישינן דחזקה זו דלהבא איננה מוציאו מחזקת חיים שיש לו עתה. ועי' נ"ב מהדו"ק חיו"ד סק"י שהחזיק בסברא זו:

דף טז ע"א גמרא ואת"ל נפל הפילה לידע אם זכר ואם נקבה. כ"ב עי' רמב"ם ספ"ט מהל' טומאת מת שכתב בזה"ל אבל ספק אם הפילה שם דבר המטמא מותר מפני שכבר בארנו שכל הספיקות אינם רק מדבריהם עכ"ל. ועי' השגות הראב"ד. ומכן תמה עליו דהרי בפ"א מהל' כלאים השכים הראב"ד לשיטת הרמב"ם בזה. אולם כוונתו להקשות על הרמב"ם דמ"מ מדרבנן הוא טמא והיטב היה לו לומר משום ספק ספיקא דמותר אפי' מדרבנן אכן בגוף דברי רבינו נ"ל דהנה ס"ס זו איננה טובה משום דאיננה מתהפכת כמ"ש הרב הצל"ח בחי' פסחים (ט ע"ב) דאם נאמר אמ"ל גררוהו שוב אין לנו נ"מ אם רוח או נפל הפילה. והנה יש לנו שני טעמים בהיתר ס"ס. טעם הרשב"א בתשובה סי' ת"א דס"ס מטעם רוב ותפ"ז אם אין מתהפך אין לנו שני צדדים להיתר. נגד צד אחד לאיסור. דהרי אם נתחיל מצד השני אין כאן ס"ס. ואולם הרב הפ"י כתב בסוגיא דפ"ק כתובות (ט ע"א) דכיון דספק דאורייתא מה"ת מותר. ואינו אסור רק מדרבנן. שוב ספק השני הוי ספק דרבנן לקולא. ומותר לגמרי ע"ש. ולטעם זה אין נ"מ בין ס"ס מתהפך לאינו מתהפך בכ"מ דיש לנו שני ספקות אף שאין אפשרות לומר ספק בלשון אם תמצא לומר. מ"מ מותר כמ"ש ג"כ הרב כרתי ופלתי בשער הספק סי' ק"י. וא"כ נכונים דברי הרמב"ם דאע"פ גור שמעילים נפלים שמאהיל בהם טמא דין תורה. משום אין ספק מוציא מידי ודאי. בכל זאת אם ספק אם הפילה שם דבר המטמא מותר והטעם כיון שכל הספקות אינם אלא מדבריהם. א"כ יש לנו שני ספקות וספק הראשון אם רוח או נפל עושה רק איסור דרבנן. וספק השני אם גררוהו או לא מתיר לגמרי אפילו מדרבנן אף. דלא שייכי שני ספקות הללו יחד כיון דלשיטתו טעם אחר איכא בהיתר הס"ס וז"ב:

ע"ב גמרא טפה זו מה תהא עליה חכם או טיפש. כ"ב עי' רמב"ם פ"ה מהל' תשובה שכתב אין הקב"ה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע או חכם או סכל. הרי דלדעתו חכם וסכל אין הקב"ה גוזר עליהם. וכאן אמרו חכם או טיפש ועי' הגהות מיימוני שם שהתעורר באמת ע"ז. אולם מצינו במורה פנ"ד לשלישי. שהאריך בבאור ענין חכמה דהוכא על שני דברים חכמה במעלות המדות. וחכם בהשכלה להשיג אמתות מציאותו ע"ש. ועי' מדרש קהלת פסקא טוב שם משמן טוב תני שלשה שמות יש באדם בעוה"ז אחד שקראו לו אחרים. היינו מה שיש לו יחס לחברה והשם שנתייחד לו בהתהלכותיו עם בני אדם. ושם שקראו לו אביו ואמו הייט המזג אשר קבל מהם בתכונת גופו והשרכבה מהם. ואחד שנקרא בבריאתו של עולם. הייט מעלת החכמה והבינה. שני אדם חביב בשמו. היינו שם העצמי אשר הוציא יקר מזולל ע"י שהשתדלותו בחכמה. עכ"פ ההשכלה במדות שתלוי הרבה במזגו ובמזג אבותיו נגזר עליו בשעת הבריאה וחכמת ההשכלה וספיון אשר עיקר עבודת תלוי בזה. הוא ברשותו של אדם. ועי' שו"ת בשמים ראש שכתב ג"כ ליישב דברי הרמב"ם הללו: תד"ה מלאך כו' ואף הרי שהוא שר מטר איט עושה רק ברשות הקב"ה. כ"ב עי' רש"י בביאורו לאיוב ובפי' תענית (ז ע"ב) ד"ה ימריה. כתב דאף הרי שם מלאך הממונה על גשם. אולם בש"ס תענית (כה ע"ב) אמרינן דמלאך הממונה על הגשמים רידיא שמו. ועי' רש"י שם ד"ה האי רידיא:

דף יח ע"א גמרא ותו ליכא והא איכא תשע חנויות. כ"ב לשיטת הרא"ש מפליאה מוכא בשיטה מקובצת (ב"מ ו ע"ב) סוגיא דתקפו כהן. דהא דקי"ל דאמרינן בכ"מ כל דפריש מרובא פריש לא הוה כודאי ומידי ספק לא נפקא רק הוי ספק כזה שהתורה התירה ומפ"ז מכלל עשירי ספק עדיין לא נפיק ע"ש. ועי' כרתי ופלתי סי' ק"ו שהתעורר בדברי הש"ס הללו. ואנכי הבאתי ג"כ ראיה לשיטתו מדברי רש"י פסחים (ט ע"א) ד"ה ודאי אכילי ואי ספק זה ומוציא מידי ודאי משום דרוב חברים מעשרים מיד אם כן אין מקום לקושית הש"ס דספק אין מוציא מידי ודאי. אבל רוב מוציא מידי ודאי אבל לפי הנ"ל ניחא דאע"ג דספק אכלתיו הוי ספק הרגיל כמ"ש התוס' ואין מוציא מידי ודאי והקשה מכאן דודאי אכילי ומוציא הרוב דג"כ איט כודאי. רק ספק שהתורה התירה לשיטת הר"ם מפליאה ומוציא מידי ודאי ומפני הש"ס חזקה על חבר שאינו מוציא מת"י ופרש"י ד"ה התם ודאי ואין נתגום והלוך אחר הרוב בדבר. אלא חזקה ודאי על כל החברים והייט דבכל דפרים יש עכ"פ מיעוט המתנגד משא"כ רוב זה שבא תכח חזקה והוא על כל אחד. א"כ לא נאמר כאן שום מיעוט המתנגד וז"ב בכוונתו של רש"י וא"כ איך יפרכנו סוגיא זו דהא כאן אר"י בג' מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאוהו כודאי ושוב לק"מ מן תשע חנויות דשם לא הוי כודאי ומידי ספק לא יצא וצ"ע:

דף כ ע"א גמרא שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין האבלים. כ"ב ואולם בירושלמי פ"ט דכלאים הגירסא אי קמית ביני צדיקיא לא אבעית. ואי קמית בין רשיעיא לא אבעית. ומכאן משמע שגם הרשעים מעותדים ליום התחיה ועי' רמב"ם פי' המשנה לחלק שביאר דברי המדרש דתחיית המתים איננה רק לצדיקים לבד. והוא ג"כ גמ' מרובה (תענית ז' ע"א) וכן כאן הכונה שאם לא אזכה אהיה כחתן בין האבלים שהם ימיו והוא יהיה נשאר במעמדו הראשון: **ע"ב שם** רבי חנינא הוא דחכים טובי פלגא. כ"ב משום דאמרינן (יומא מט ע"א) רבי חנינא הוי בקי ברפואות ובקי בחכמת הטבע כמו שאמר מתין ושמן מילדותי עמדו לי בעת זקנתי (חולין כד ע"ב) והס"ד שהיה בקי בטבע הדמים גם כן:

דף כב ע"א תד"ה לפי שאי אפשר ומה"ט מטמא ר"י במשא. כ"ב עי' מרדכי סוף חולין דהקשה דתתבטל השיבה ברוב ע"ז ותירץ דדבר שתחלת ביאתו לעולם בתערובות. אין נופל בגדר הביטול. ועי' משנה למלך פ"א מהל' מטמאי משכב הי"ד דהקשה דלענין טומאת מת בלא"ה לא שייך ביטול דקי"ל בכורות (כב ע"א) דכמאן דאיתא דמיא. ועיין תוס' לקמן כ"ז ע"ב ד"ה משום בטול ברוב נגעו בה:

דף כג ע"א גמרא המפלת דמות הר מטמא בלידה דכתיב יוצר הרים ובורא רוח. כ"ב ובירושלמי כאן פירך שניא הכא דלא כתב ביה יצירה מתחלת בריאתו והדבר צריך ביאור דמ"מ נאמר בו במקרא לשון יצירה ונ"ל לפרש דידוע בספורי קורות הטבע דבתחלת הבריאה היתה הארץ כדורית לגמרי ולא היה לא הר ולא בקעה ותמונה זו היא שנסית כמו כל צבא השמים וכבר אמרו בירושלמי פ"ב דנדרים שני רשב"ג אין מרובע משמת ימי בראשית מפני דתמונה זו היא היותר שלמה עי' הקדמת הרב בעל עיקרים. ואולם ברבות הימים ע"י הרוחות המתעברות בלי הפסק וע"י המבול מים אשר נתהוו בארץ נסתבבו מזה הרים וגבעות כאשר אנו רואים היום בתחתית הארץ אילנות ועצמות חיות שונות. והרבה מהם אשר אינם שכיחים באקלימים הללו וצדקו מאד דברי הירושלמי שניא הך דלא נאמר בו יצירה מתחלת בריאתו הייט דהר לא היה בתחלת הבריאה כלל רק נתהוו אח"כ במשך הזמן ואינו נופל עליו לשון יצירה ובריאה רק ע"י השתלשלות חוקי הטבע אשר חקק ה' בטבעי הדברים והמה מסובבים, רחוקים:

שם בהמה במעי אשה כו' קבל אביה קדושין. כ"ב עי' בית שמואל אהע"ז סי' ל"ז סק"ב מ"ש לסוגיא זו ועי' שו"ת שבות יעקב ח"א מ"ש בענין ילד של שני ראשים וכמה דנ"מ מזה שמתייחסים לדיני תורה:

רש"י ד"ה לידי גיחוך שחוק בכל התבולות הללו פסק ר"י להביא ר"ז לידי שחוק. כ"ב עי' ברכות (ל ע"א) ר' ירמיה הוי יתיב קמיה דר' זירא והוי קא בדח טובא א"ל בכל עצב יהיה מותר ע"ש. והייט דר' ירמיה היה מתעסק להביא את ר' זירא לידי שחוק ור"ז היה עצב בכל עת ואולי כל השאלות הזרות אשר נמצאו בתלמוד מן ר' ירמיה עד שפ"א הוציאוהו מבית המדרש (ב"ב כג ע"ב) כל אלו השאלות הזרות היו לשמח את ר' זירא או שאר החכמים שהיו עצבים ובזה מתקיים רש"י כאן דאסור למלאות פיו שחוק ור"ז מחמיר על עצמו מפני אינו מובן כיון דאסור מן הדין אינו נופל לשון חומרא:

דף כה ע"א תד"ה שאין כו' כדמתרגמינן על משך בשרהון. כ"ב הראיה מן התרגום אינו מובן אף אם יתפרש כתנות עור כמו כתנות לעור בכ"ז אינו ראיה דהכתנות היו עור אדם ובמדרש יש דעות חלוקות מה היו הכתנות הללו ורש"י בחומש רמז עליהם:

דף כו ע"א תד"ה ותו ליכא כו' גם בטרפות יש דשיעורו טפח. כ"ב הייט כרס הפנימי שנקרע דשיעורו טפח (משנה ראשונה פא"ט חולין מב ע"א) ואולם מ"ש התוס' דלפי המסקנא דבדרבנן לא איירי אתי שפיר. צ"ע דהרי כל עניני טרפות הטה מן התורה דעקרו מפורש ובשר בשדה טרפה לא תאכלו ותוית הטרפות ושיעורן הלכה למשה מסיני (עי' רפא"ט שם) די"ח טרפות נאמרו מסיני. וכרס שנקב בכלל. וא"כ פשיטא דלא שני לן בין שיעור לולב. ובין שיעור טפח בטרפה. בכל אלו אינם כתובים בתורה רק נאמרו בסיני. ואפשר לדחוק דכוונת התוס' דלא חשיב אלא בדכתיב ולא מפורש שיעורייהו. כמו לולב שופר שעיקרם מן התורה ופירושם מדברי קבלה (סנהדרין פח ע"ב) משא"כ עניני טרפות כל ענינם אינם רק מהלכ"מ. וקרא דבשר בשדה טרפה שעקרו מורה רק על טרפות אברי או שאר חיה דורסת:

דף כז ע"ב גמ' מת שנתגלגל עורתו מנלן דטהור אילימא מהא דא"כ שבאתי. כ"ב עי' יד מלאכי סי' ת"ל דאע"פ שכ"מ שנזכר בש"ס לשון מנלן הכונה מאין הוציאו חז"ל דבר זה מן המקרא או מן דברי נביאים בכ"ז מצינו לפעמים בחולין (לא ע"ב) לשון מנלן ואינו מביא רק דברי המשנה לבד ע"ש וגם כאן אמרו לשון מנלן ואינו מביא רק דברי אמורא לבד. הייט שמועה הלזו היתה בכורה ומקובלת לפני כל יושבי בית המדרש עוד יש להתעורר על מ"ש התוס' גיטין (יא ע"א) ד"ה שבתאי גרסינן דשבתאי שם ישראל. ולא התעוררו דכאן נמצא שבתאי שם אמורא:

דף כט ע"א תד"ה משב לזכר כו' דאי מעוברת כו' משום ס"ס ה"נ נטהרנה אם ראתה בל"ד כו'. כ"ב עי' טורי אבן לגאון בעל שאגת אריה חי' ר"ה (כט ע"א) על זה דאמרו במשנה דטומטום איט מוציא את מינו דהקשה דעכ"פ יוציא את מינו מטעם ספק ספיקא ותירץ דהוי ס"ס דסתרו אהדדי ונסתייע מדברי התוס' כאן ועי' ג"כ משנה למלך פ"א מהל' מגילה הי"א לענין שיורות המסופקות דלא שייך ספק לקולא משום דא"כ אתה פוטרו משניהן והוי ספקי דסתרו אהדדי ולא אמרינן לקולא ע"ש:

דף ל ע"ב גמרא וכ"מ נביא הוא דקאמר מ"ש בסוד אלוה עלי. כ"ב משום דשלמה נחשב בין הנביאים עי' סוטה (מח ע"ב) נביאים הראשונים שמואל דוד ושלמה ע"ש ועי' ג"כ רש"י (מגילה יד ע"א) דחשיב בשם הרב בה"ג כל הנביאים שהתנבאו אצלנו ושלמה בכלל ועי' ג"כ יומא (לו ע"א) ר"מ אומר זכר צדיק לברכה אמר נביא לישראל ע"ש: **שם** היה בעיניך כרשע. כ"ב ולהיפוך מצינו שאמרו חז"ל אל תהא רשע בפני עצמך [אבות פ"ב מי"ג] ואמרו סנהדרין (לח ע"א) חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם והייט שצריך האדם להחזיק כי עדיין יש תקנה לחטאתו ולא כאלישע בן אבויה שאמר עד דליתהני מהאי עלמא ליתהני בההוא עלמא (חגיגה טו ע"א) רק יחשוב כי יוכל לתקן זדונותיו ע"י תשובה שלמה ושלא יהיה בעיניו כרשע גמור שאין לו תקומה עוד דבכה"ג תדמה בעיניו כי הרשות בידו לעשות כל התועבות אשר שנא ה' מפני שכבר אבד שכרו אבל עכ"פ יהיה בעיניו תדיר כאיש אשר לא יצא ידי חובתו עדיין. ועוד חסר לו שלמות רבות ומפ"ז לא סתרי המאמרים האלו זא"ז:

דף לא ע"א גמרא שלשה שותפין יש באדם. כ"ב הגאון מהר"י ברלין התעורר ע"ד השאלתות פ' יתרו שיש שמה שנוים הרבה ממה שהוא מלפנינו כאן ובס' שאילת שלום על השאלתות התעורר על הוספות הרבה שנמצא הוספות גאון ע"ש. ונעלם מהחכ"ת כי דברים הללו בשאלתות טבעים מן מדרש קהלת פסקא ברבות הטובה והמה היו למעיין לפני השאלתות: **שם ע"ב** שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה אמרה תורה יולדת מביאה קרבן. כ"ב משום דר"ש דריש טעמיה דקרא אפילו במקום דיש נ"מ לדינא כמו ב"מ (קטו ע"א) אלמנה עשירה אין ממשכנין לכן יוצדק מאד מה דהקשה כאן רב יוסף על טעם זה אבל שאר חכמים דדרשו טעמא דקרא רק דרך דרש עי' תוס' סוטה (יד ע"א) ד"ה כדי לינפה ורמב"ם סוף הלכות תמורה ועי' סוטה (ח' ע"א) ד"ה רותחת א"כ לק"מ לר"מ דס"ל דטעם מילה לשמונה כדי שלא יהיו אביו ואמו עצבים. וא"כ לדידן דכלהו יולדות בזוג שוינהו א"כ לא יהי' מילה לשמונה כמו שהתעורר המהרש"א סי' ק"ח והייט כיון דטעם זה אינו רק דרך דרוש להכניס מוסר בלבב השומעים ולכן לא הקשה הש"ס מאומה רק לטעם דר"ש דהוא דריש בכ"מ טעמא דקרא לענין דינא מקשה הש"ס שפיר ועל מה דאמר ר"מ כאן הטעם דמילה לשמונה שלא יהי' אביו ואמו עצבים עי' מדרש דברים רבה ר"פ תצא. ותמצא טעם אחר מפני שחס הקב"ה עליהם ע"ש:

דף לב ע"א גמ' ומאחר דהלכתא קרא ל"ל. כ"ב בכ"מ אמרינן הלכתא ואסמכינהו אקרא. עיין רש סוכה ורים עירובין לענין שיעורין ומאי הקשה הש"ס כאן. וכבר התעורר בזה הרב יד מלאכי סי' רכ"ז וכתב דרש"י הרגיש בת"ש עיקר קרא דוא"ו יתירה למאי אתא והייט דכ"מ שהקרא נצרך לענין ורק דרך אסמכתא סמכו עליו ענינים המקובלים. זה דרכם בכ"מ, משא"כ היכא דהקרא מיותר ויש לנו ע"ז הלכות מקובלות א"כ הקושיא עצומה קרא ל"ל כיון דנודע ע"י ההלכה ואין לנו לדרוש אחר להוציא מן יתור המקרא ותשני דכאן הדרוש נצרך לנו לתשועי אים מתודם:

דף לד ע"א גמ' הכתוב עשאם כלם חברים. כ"ב בירושלמי ב"ק פרק מרובה גרסינן כעיר שחוברה לה יחדיו עיר שמחברת את ישראל זה לזה. אבל בירושלמי חגיגה פרק חומר בקדש דרשו כעיר שחוברה לה יחדיו שהכל נעשו חברים בשעת הרגל. וכבר התעורר הרב יפה מראה על השנוי הלזה. ונ"ל דשניהם ענין אחד הם דכבר כתב הרמב"ם פמ"ג למורה ח"ג וז"ל אבל ימים טובים המה כולם לשמחה ולקבוץ שיש בהם הנאה שבני אדם צריכין עליהם ויש מהם תועלת בענין האהבה שצריכה שתהיה בין בני אדם בקיבוצים המדיני. ועוד שם וז"ל אבל תועלת ימים טובים ידוע למה שיגיע לאדם תועלת מן הקבוץ ההוא והתחדש התורה בהפעולות ההוא. והתאהב ב"א ותחברם קצתם לקצתם ע"ש וכבר אמרו חז"ל סנהדרין פ' חלק גדולה לגימה שמקרבת את הרחוקים ומשרה שכינתו על נביאי הבעל. הד"ד להיפוך גדול הפירוד במה שאדם מונע עצמו לאכול אצל ישראל חבירו ובפרט עת רעה שאיט נאמן אצלו על המעשרות ועל הטהרות ולא לחנם אמר ר"ע כשהיה ע"ה מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור (פסחים מט ע"ב) והיה עיקר הסיבה לעליית רגל משום לחבר את לבות ישראל זה לזה אבל עדיין לא הושג המטרה אם לא יהי' נאמנים זה לזה לטהרות ולאו חז"ל עלות מרחוק להשבית המונע שלא יבא השטן לרקד ביניהם בימים הקדושים הללו לגרום שנאה ופירוד הלבבות ועשאו כל ישראל חברים בשעת הרגל. ואף עמי הארץ נאמנים אז על יינם ועל שמנם. ומפ"ז הרשות לחבר ועם הארץ לאכול יחד לחם. ולהיות יחד בסעודת מרעים וע"ז תגדל האהבה ויתחברו הלבבות זה לזה וז"כ:

דף לח ע"א גמרא חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהם אלא ברביעי בשבת. כ"ב פ"כ התקנה מעונת ת"ח מלילי שבת ללילי שבת הוא תקנת עזרא או קודם לעזרא דהרי משום שבה זו תקן שיאכלו שום בלילי שבתות ב"ק (פב ע"א) ואיך אלימי לעקור תקנות עזרא. הרי אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו ואפשר דחסידים הללו קדמו עוד לתקנה זו ומ"מ כאן הסיבה שלא יבואו לידי חילול שבת מוכח כשיטת הרז"ה מובא בר"נ שבת פרק ר"א דמילה. לענין יוצא דאשתפיך מתיתא וכן בענין מפליג בספינה דאסור להפליג קודם ג' ימים דאסור לגרום חלול שבת אף דאח"כ יהיה סכנה ומותר אף לכתחלה עי' תכן הב"י או"ח סי' רמ"ח והס"ד כאן אע"ג דאם תלד בשבת יהיה מותר לעשות כל צרכיה משום דפקוח נפש הותרה בשבת בכ"ז אסור לגרום שיבא לידי כך משא"כ לשיטת הרמב"ן דס"ל דאין למנוע רק מקומה ופעמה, וכיון דאח"כ יהיה מותר לכתחלה שוב אין חוששין קודם על מה שנשתבש אח"כ א"כ איזהו חומרא שייך כאן דהרי מותר לגרום ח"ש לכתחלה במקום דאחר זה יהיה סכנה ומותר לכתחלה והדבר צריך אצלי תלמוד:

דף מד ע"א תד"ה איהו מיית ברישא כו' ומוכר לא. והיכא דמתה אמו חייב. כ"ב עי' תוס' חולין (לג ע"א) ד"ה אחד. שכתב בפשיטות דרק ב"נ נהרג על העוברים ולא ישראל ולא חלקו בין מתה האם או לא ועי' שו"ת תרומת הדשן סי' ר"ח ומ"ש התוס' שם בחולין. דלישראל מ"מ לכתחלה אסור להרוג העובר. ואולם מדברי התוס' כאן משמע דמותר לכתחלה. ועי' שו"ת חות יאיר סי' ל"א שכתב דלדעת התוס' יש ג' חלוקים. דבמתה אמו חייב מיתה ההורגו. ואם האם חיה עדיין פטור אבל אסור ובדלא עקר הולד מותר ועי' שו"ת בית יעקב סי' ל"א ודע דסוף דברי התוס' הללו תמוהים ביותר. מ"ש דגוסס בידי אדם ההורגו פטור ובכ"ז מחללין עליו השבת כדאמרינן פ"ב דיומא דאין הולכין בפקוח נפשות אחרי הרוב ובאמת לא נמצא שם רמז למציאת מענין גוסס. ואדרבה שם יומא (פד ע"ב) טרחו לפרש מ"ש שא"ה בפקוח נפשות אחר הרוב בט' עובדי כוכבים וישראל ופרשו כלהו ומדוע לא פרשו בפשיטות דהכונה על גוסס. ועי' בית יעקב סי' הנ"ל ובס' יד המלך פ"ב מהל' שבת ה' י"ח מה יותר מדוע הביאו ממרחק לחמם הרי קיי"ל אפילו לחיי שעה מפקחין ע"ש: **שם ע"ב גמרא** וההורגו חייב דכתיב ואיש כי יכה כל נפש מ"מ. כ"ב עי' תוס' ערכין (ז ע"א) לאתויי מגול ומ"ש התוס' שם דבסוגיא דהכא מוקמינן בכלו חדשיו לא הבנתי דרק לענין אבלות תוקי כאן בכלו חדשיו ולא בדין זה דההורגו חייב. ועוד הרי לעיל לענין מטמא בטומאת מת אמרו ג"כ דנפקא מנפשות כל דהו ולא הוקמו דבכלו חדשיו מיירי ושוב קשה נימא דגם טרפה בכלל. ואפשר דכונת התוס' כיון דבבבא אחת תוקי בכלו חדשיו הס"ד דעל כל המשנה קאי הך אוקימתא:

דף מה ע"א גמרא לתינוק שמתנו לו אצבעו בדבש. כ"ב משל כיוצא בזה נמצא בירושלמי פ"ד דסוטה על ענין תחלתו באונס וסופו ברצון ובמדרש רבה פ' נשא ומכונו במג"א הל' ברכות סי' ר"ד ס"ק כ'. ומ"ש כשם שכל התורה כלה הלכה למשה מסיני כך פחותה מבת ג' שנים אין ביאתה ביאה הל"מ. ומכאן ראיה לשיטת הרא"ש בתשובה כלל ט"ו דשיעורין שבכן ושבכת ג"כ בכלל הלכות המסורות מסיני ועי' לעיל (לב ע"א ושם ע"ב) אמרו דבת ג' ויום אחד שמטמא בביאה וכן בן ט' שנה ויום אחד הלכתא נינהו. ועי' שו"ת חות יאיר סי' קנ"ב שהאריך בזה: **תד"ה** אחר כו' אבל אשת ישראל לא דפיתוי קטנה אונס. כ"ב עי' תוס' כתובות (ט ע"א) דכתב ג"כ סברא זו והוא מן הירושלמי פ"א וב' דסוטה מימרא דר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון לאסור על בעלה ואולם הרמב"ם פרק ב' מהל' סוטה (ה"ד) סובר דקטנה שזינתה נאסרת על בעלה וכבר השיגו הראב"ד ואולי הרמב"ם הוציאו מדאמרינן בפשיטות כאן שמא אחר בא עליה ונאסרת. ודוחק לאוקמי' באשת כהן: **ע"ב רש"י** ד"ה אפי' ואין שוטה אלא המקרע כסותו. כ"ב דברי רש"י סותרים זא"ז מתחלתן לסופן כיון דס"ל דאין שוטה רק אלו השלשה לבד א"כ למה הוצרך לומר בטעם דאין יודעין לשם מי נדרו דלא הוי כשוטה משום דאתא לכלל בן דעת ת"ל דאין זה בכלל ג' דברים שנמנו בפ"ק דחגיגה וכבר ראיתי להגאון בעל שאגת אריה בתשובה אחת נדפסת בס' סידור גדון הגעט מקליווע שהתעורר בזה. וניחא ליה דדעת רש"י כשיטת הרמב"ם פ"ט מהל' עדות דבנמצא דעתו משובשת תדיר בדא"ג ג"כ בכלל שוטה. וה"א כאן באין יודעין לשם מי מקדישין ג"כ בכלל זה. והוצרך רש"י לבא מטעם דסופו לבא לכלל בן דעת:

דף מו ע"ב תד"ה ר"י כו' והא ס"ל לר"ל התראת ספק לא שמיה התראה כו' דשמא לא יביא ב' שערות. כ"ב עי' תוס' (יבמות פ ע"א) ד"ה נעשה סריס דהיכי דאח"ז נשכר בידוק גמור על למפרע בכה"ג איט בכלל ה"ס וכבר התעורר בזה הרב משנה למלך ועי' שו"ת שאגת אריה בתשובה נעתקה בס' שו"ת בית אפרים מאהע"ז נדון ה"ס ובבאור דברי התוס' כתובות (טו ע"א) ד"ה וספק נפשות ומ"ש התוס' לתרץ דאזלינן בתר הרוב שמביאין ב' שערות עי' תוס' גיטין (לג ע"א) ד"ה ואפקעינהו דכתבו ג"כ משום דמוקמינן על חזקה מחשיב התראה ובאמת עדיין הדבר צריך תלמוד ואיך אפשר לנקות אותו הרי יוכל לטעון דיהיה מן המיעוט שלא יביאו שתי שערות ועי' הרב פני יהושע סוגיא דשנים אומרים מת פ"ב דכתובות שהאריך להחזיק בסברת הרשב"א דחזקה ורוב אינם מועילים

מועילים רק לאותן המסופקים אבל נגד הכפל דין שעושן כרי לי שמעמד הדבר הוא כן פשיטא דאין עונשין אותו על החזקה ע"ש . וא"כ איך משכחת כאן עונש . ועי' בקונטרס אחרון מן ספ"י שכתב עי"ז פעם החיוב לקבלת התראה ויש לייטב קצת ע"ש היטב כי נחמדים דבריו :

דף ג ע"א גמרא מקיש ריבים לנגעים . נ"ב לכאורה קשה מדוע לא נילף ג"כ בהיקש זה להצריך כהן בחיתוך הדינים מה נגעים כהן עיכובא. עי' רמב"ם פ"ג מהל' טומאת צרעת הל"ב הה"ד ריבים . ואפשר זה טובת ספרי פ' שופטים ובאת אל הכהנים הלוים. מצות ב"ד שיהא בו כהנים ולוים . יכול מצוה ואם אין בו פסול (אע"ג דפשטא של מקרא משמע דאיתו רק לכתחלה בכ"ז משום הקיש לנגעים הוי כשנה הכתוב לעכב) . ת"ל ואל השופט אשר יהיה אע"פ שאין בו כשר וכן דרשו בסמוך על הקרא או אל השופט ועי' רמב"ם פ"ב מהלכות סנהדרין הל"ב ועכ"פ גולא התקרא הייט לומדין מן היקש ריבים לנגעים וברור :

דף נא ע"ב גמרא ולבני מערבא דמברכי בתר דסליקו, תפילייהו אקב"ו לשמור חוקיו . נ"ב עי' מגן ב"י סי' ל"ט הל' תפילין שתמה על הרמב"ם דס"ל הנוטל תפילין בלילה עובר בל"ת מדוע השמיט ברכה זו . וי"ל דהרמב"ם הוציא דבריו מלשון ירושלמי פ"ב דברכות דאמרינן ג"כ בחולין מברך לשמור חוקיו כמ"ד באוקמת תפילין הכתוב מדבר ר"א בשם ר' אלעזר הנותן תפילין בלילה עובר בעשה . דהשמר דעשה עשה ע"ש . והנה כבר ידוע דאין מברכין על ל"ת עי' ר"ן והרא"ש פ"ק דכתובות על טעם ברכת אירוסין ועי' מגן כסף משנה פ"א מהל' ברכות דנקט רבינו דמברך על עניני דרבנן משום דכתיב אשר יגידו לך תעשה ולא נקט משום לא תסור . משום דל"ת הוי לא תעשה ע"ש. וא"כ בני מערבא דס"ל דהשמר דעשה עשה . ולכך בחליצת תפילין רק עשה . ותפ"ז נופל שפיר ענין ברכה . משא"כ הרמב"ם דס"ל דעובר בל"ת פשיטא דאין שייך ברכה על ל"ת כמו דאין מברכין על מניעת אכילת חלב ודם וחזיר וכל התורה כולה . ותפ"ז השמיט גם ברכה זו וגטן :

דף נב ע"ב רש"י ד"ה והאמורות בכל מקום בתינוק ותינוקות . נ"ב הא דפי' דוקא בתינוק ותינוקת ולא דריש דל"ת ג"כ לענין השחתת הפיאות והזקן מוכח דלענין זה א"צ שיעור ובכ"ת נקרא השחתה או אפשר לומר כיון דנזכר במשנתנו שתי שערות ותפ"ז הולכך לפרש שיעורי בן ובת דלענין השחתה א"צ שתי שערות ועי' בשו"ת נו"ב מהדו"ת חיו"ד סי' פ' מה שהשיב גדון כוונת הש"ך כאן נגד הרב מהו' וואלף באסקאוויץ ז"ל מה שרצה להורות ענין מדע וזר וא"כ"מ :

דף נה ע"א תד"ה שמא יעשה שעיתין כו' ועוד דעור אין בכלל בשר לענין איסור הנאה. נ"ב עיין שו"ת הרשב"א סי' שס"ס ובמשנה למלך סוף הל' אבלות ועי' ג"כ תוס' סנהדרין (מח) ד"ה משמשין : ע"ב ד"ה כיתו כו' . וי"ל כך דאתיא מדרשא חביבא ליה כ"ב כן הוא פ"ק דנדרים (ג ע"ב) ידות איידי דאתיא מדרשא חביבא ליה :

דף נז ע"א גמרא ואע"ג דמדרבנן הוא כיון דכתיבא מזהר זהירי . נ"ב פי' תו"ק (ס ע"א) אמרינן ליון קברות מן התורה . בכל זאת כיון דלא נלמד רק מקרא דדברי קבלה איט רק מדרבנן . ועיין ג"כ תוס' (ב"ב קמז ע"א) ד"ה מנין למתנת שכיב מרע שסביאו מכאן דרגיל הש"ס לקרוא בשם דבר תורה. אע"פ שאינו רק מדרבנן . ועיין באר שבע בחי' ספ"ק דתמיד :

דף נח ע"א גמרא כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים. נ"ב עיין שו"ת נודע ביהודה מהדו"ק חיו"ד סי' נ"ב מ"ש בטעם הדבר . משום דאיכא ס"ס לטהר לגמרי . רק כיון דקי"ל מקור מקומו טמא . וע"כ טמא טומאת ערב מטעם מגע דם נדה . ומפ"ז מטמאין ג"כ האשה והנה האשה אינה טמאה טומאת ערב משום נגיעה בדם . דמגע בית הסתרים הוא וצריכין לבא רק דהבגד טמא טומאת ערב . וע"כ מחזיקין ליה בדם נדה. וזה שייך בבגד המקבל טומאה . אבל בבגד שאינו מקבל טומאה . שוב האשה טהורה מטעם ס"ס ספק תמלמא . ואת"ל ממנה טמא מן הצדדים ע"ש . ואע"ג דבסמוך (ס' ע"ב) אמרינן טעמי' דר"נ משום דכ' ונקתה לארץ תשב הנה פשיטא דזה אסמכתא לבד : **שם** אמר ר"א בר יוסי דבר זה הוריתי בציר דומי . נ"ב הלך לשם פסק ר"ש בן יוחי (עיין מעילה יז ע"ב) : **ע"ב משנה** שמא יכולה להגלע ולסוכיא דם . נ"ב עיין שו"ת חכם צבי סי' ת"ו ושו"ת נו"ב מהדו"ק חיו"ד סי' מ"א. ומה שהשיב ר"ש דם ולא כתם . הנה לשיטת הפמ"ג יו"ד סי' קי"ז דבדבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חז"ל לאסור . וביותר מבואר בדבריו או"ח סי' תקפ"ח כיון דמפורש בתורה ביום השמיני ימול ודרשינן ביום אפילו בשבת אין כח ביד חז"ל לאסור משום שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר ע"ש . וא"כ ה"ע הכי דרשה ביום אפילו בשבת ודרשינן דם ולא כתם . ואיך היו חז"ל יכולים להחמיר בכתם . וכבר כתבו האחרונים דגם שיטות ר"ת בערכין בהך דריבית היא והתורה התירה כן הוא כמו"ז כיון דהתורה התירה אין כח בידי חז"ל לאסור . ועיין שו"ת חות יאיר סי' קמ"ב. דהתעורר לדחות דברי הפ"ז . ומ"ח בספרו (כ"ב ע"ב) רצה לקיים דבריו ועי' ס' יד מלאכי סי' רנ"ה שהאריך בשיטת הפ"ז הלזו והביא קו' מהר"מ אורבך ע"ז . דלענין איך אסרו חז"ל לבעול על דם טוהר מה שהתורה התירה בפירוש ע"ש באריכות :

דף סא ע"א גמרא אשמעינהו הא אמור רבנן הא׳ ליטנא ביאה למיתם מיבעי . נ"ב אע"ג דר"ש קדים הכנה לרבה . בעל האומר דבר זה דלמיתם מבעי . ע"כ נ"ל דגם בזמן קודם היה נודע מאמר זה . מדרש המקרא אשר הכה ביד גדלי' . ורק רבה הזכיר הגשכחות . ועי' תוס' (חולין ב ע"ב) ד"ה אגא : **רש"י** ד"ה בני אחיה שבאו מבני תלאכים שילדו בדור אנוש . נ"ב עי' רש"י (יומא סז ע"ב) ד"ה לכפר על מעשה עזא ועזאל . ועי' ילקוט פרשת בראשית בשם מדרש אבכיר. שמה מסופר באריכה : **תד"ה** אשמעינהו כו' . נ"ב עי' יו"ד סי' קנ"א ס"ט ובפ"ת שם . דלאם סייב מיתה כשבא בן נכרי חייב לתופסו למלכות . וכאן דלא נודע לו . היה אפשר אולי יהיה נודע הדבר ותחייב למוסרם ואולי לפי המבואר בירושלמי פ"ב דתרומות דגם נכה"ג אין זה מדת חסידות ומדוע לא רצה ר"ש לקיים מדת חסידות ואפשר הורגי ישראל היו ומחייבים מיתה מן הדין : **ע"ב גמרא** זאת אומרת מצות בטלות לעתיד לבא . נ"ב באמת רבו המאמרים הסותרים בזה עי' מדרש משלי דכל המועדים עתידים לבטל ועי' תשובת הרשב"א סי' ל"ג ועי' ויקרא רבה פ' שמיני דימתום את שור פ"י לויתן והרי אין שוחטין בתגל יד ומשני תורה חדשה מאתי תצא. וכן דרשו סוף פ' צו הקרבנות עתידין לבטל . ואולם בירושלמי פ"ק דמגילה איתא להיפך . דר"י ס"ל דכל הנביאים בטלים אין תה' אותמי תורה וכ"ל ס"ל הלכות אין בטלות לעתיד לבא ועיין שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תרכ"ו ועי' תפל"ח ורמב"ם ספ"ב מהלכות מגילה . עכ"פ מבואר דאותמי תורה והלכות אינם בטלים לעולם ועיין יפה מראה פ' שמיני דהאריך ליישב כמעוקלות דאלו השיטות מדיני תורה יהיו רק הוראת שעה ולא לדורות כמו שכל הקרבנות המנואמרים ביחזקאל במידות בית שלישי יהיו רק לשעה . פי' רמב"ם פ"ב מהל' מעשה הקרבנות הט"ו שוב מצאתי ברשב"א במי' (קדושין סב ע"ב) לשיטת ר' יוסי דעתידים מתוזרים לעשר . ואיך אפשר דיתבטל דבר מן התורה ח"ו . ותי' דהיה רק הוראת שעה ולא לדורות ובפרט רמה דברי הרשב"א הי' אגדות מובא בעין יעקב ספ"ק דברכות על מאמר ב"ז דעתידים שלא להזכיר יציאת מצרים לעתיד . שפי' מאמר ר' יוסף כאן מצות בטלות לעתיד רק על עולם שאחר המות . אבל בעולם התחיה כשימעמדו בגופם בודאי חקת עולם לדורותיכם כתוב ע"ש . ואף לפי' התוס' כאן ד"ה ואמר ר' יוסף משמע דקאי על עולם התחיה . הייט רק בנגע התחיה אבל אח"כ פשיטא דימתר לאיסורו ואכ"מ להאריך :

דף סו ע"א גמרא לא נמצא דם על כאשו בידוע שמן הצדדים . נ"ב עיין שו"ת ט"ב תהדו"ק חיו"ד סי' מ"ד תובא קו' תמורה בשם הגאון מהר"א לאמר ז"ל . דלמה מותרת בלא נמצא דם הרי אשה זו קבעה עלמה וסת לראות מחמת תשמיש ופשיטא לריכה לעקור ג"כ בשלש פעמים ולמה מועיל בדיקת שפופרת בפ"א לבד וכ"ל דהנה הסמ"ג כ' דתפ"ז שריא להבעלה לאחר . אחר בעל ראשון משום ס"ס ספק שמא אין כל אלבעות שוות ולא תראה בבעל שני ' ועוד שמא מן הצדדים פ"ש והנה אחר בעל שלישי לא שייך זה כיון שכבר הוחזקה בג' אלבעות . ואולם היכא דבדקה עלמה ולא ראתה כלום . שוב יש ס"ס ספק מן הצדדים וספק נתרפאה . פי' ש"ך סי' קפ"ז שהביא ג"כ דבלא נמצא כלל אמרינן נתרפאה ע"ש ואם אין כאן עקירת וסת רק היכי דלא נמצא תמירין אותה מטעם ס"ס . אולם מ"מ קשה קו' תמורה איך מועיל בדיקת שפופרת נימא אשה זו קבעה לה וסת . נראות מחמת תשמיש ובשפופרת ליכא תשמיש. והיה קושיא אלימתא ומפורסמת ואפשר דלא הותר בנמצא על הצדדין בודאי מותר . דהכי איגלאי מילתא למפרע דמעולם לא אתחזק לראות מן המקור. ויש להאריך בזה ואכ"מ :

דף ע ע"ב גמרא בן שונמית מהו שיטמא . נ"ב עיין שו"ת רדב"ז ח"ב סי' ר"נ שהתעורר מדוע לא שאל על בן הצרפית מהו שיטמא דקדים לשונמית ע"ש . ועי' תורה תמימה לרשון . ובשו"ת הריב"ש סי' תי"ה שתפס קלת על רבינו הרמב"ם ע"ש :

דף עב ע"ב גמרא תני לוג שמן לתודה ורביעית יין לנזיר . וי"א יום שבין נדה לנדה . הל"מ. נ"ב ראוי להתעורר שע"ם נפל כאן בכל הספרים . ותחת רביעית יין צ"ל רביעית שמן . וכן הוא הגירסא (מנחות פט ע"א) וע"כ צ"ל כן . דהנה (ברכות מא ע"ב) נפן רביעית יין לנזיר . ותשני הלכתא ואסמכינהו אקרא . דאיט דרביעית יין הוא בכלל כל השיעורין הלכה תסיני ולמה הוצרכה כאן להלכה מיוחדת אלא ודאי גירס' הש"ס מנחות נכונה . דרביעית שמן לנזיר לנורך הקרבת קרבנותיו . ושיעורין של מקדש אינם בכלל שיעורין של עוגשין עי' (מנחות פח ע"א) שבע מידות במקדש נמירי הכי דשיעורי מקדש . היה בכן הלכות מיוחדות . ועי' ס"כ פ' ע שם שכ"ל הגירסא רביעית שמן לנזיר . וי"א יום שבין נדה לנדה ותלי לוג שמן הל"מ . ועי' (נזיר לח ע"א) חשיב הש"ס שערה רביעית ובתוכם רביעית שמן לנזיר . ורביעית יין לנזיר . ועל רביעית יין לנזיר כ' התוס' דהוא בכלל שיעורין הל"מ ועל רביעית שמן לנזיר . מביא רש"י ש"ס דמנחות אפי' אשה מרבה בשמן כל היום אינו שומע לך . אלא רביעית שמן לנזיר וי"א יום הל"מ . ועי' רמב"ם דפ"ה מהל' נזירות כ' נזיר בשתה רביעית יין לוקה ולא הביא דהוא הל"מ והייט משום דסמך על מ"ש פי"ד מהל' מא"ס דשיעורין הל"מ . תשא"כ בפ"ח מהל' נזיר כ"ח הביא רבינו רביעית שמן לנזיר הל"מ . וכאן בב"ם נדה נפל הטעות בכך דרביעית יין ושום מחבר לא התעורר על החילוף גירסאות בין כאן למס' מנחות שגירסא שמה נכונה יותר . וגם בהקדמת הרמב"ם לפי' הרמב"ם במקום שמנה הלכות מסיני אשר נזכרו אגלנו בתלמוד נאמרו ג"כ הנהו שלשה בהדי הדדי לוג שמן לתודה רביעית יין לנזיר . י"א יום שבין נדה לנדה הל"מ . וכן חשוב ג"כ שיעורין חלילין ומחילין ובאמת אחר שחשב שיעורין . א"כ רביעית יין לנזיר בכלל שיעורין . וצ"ל לגרוס שמה . ג"כ רביעית שמן . וגם שם ע"ם בלא"ה ותחת תלי לוג שמן לתודה נאמר לוג שמן לתודה . שוב ראיתי בהקדמת הרמב"ם לפי' המשניות . שנעתקה מלשון ערבי . ושמה הגירסא נכונה רביעית שמן לנזיר תלי לוג שמן לתודה י"א יום וכו' ושמחתי מאד על אשר הכוני ה' בדרך אמת :

צבי הירש חיות חונה בק"ק זאלקווא והגליל .

הגהות בן אריה על מסכת נדה מאת הגאון כו' מוהר"ר זאב בן אריה זצ"ל אבדק"ק נאלדינגען ומעלז .

דף ב ע"א תד"ה והלל כו' היכא דליכא חזקה מטהרין כר"ה כו' . נ"ב ע"ע תוס' חולין דף ט ע"ב ד"ה התם כו' . ועי' תוס' סוטה דף כח ע"ב ד"ה מכאן [שכתבו באופן אחר ממ"ש כאן] ובתוס' ע"ז דף לז ע"ב ד"ה הא ועי' משנה למלך פ' י' דמקואות סוף הלכה ז: **ע"ב** תד"ה דאיכא כו' אחזקת טהרה אע"ג דבשתא כו' כמו בנגע באחד דמטהרין רבנן הי' . ע"ע תוספתא פרק ו' דטהרות [הובא בתוס' לקמן דף ד ע"א ד"ה כי פליגי ע"ש] וע"ע במהרי"ט חלק א' סי' י"א וסי' מא וסי' נא ועי' מחנה אפרים על הלכות איבות סימן ג' [שהביא שיש חולקים על כלל זה של התוס' והאריך בזה ועי' שער המלך הלכות איבות פרק ג' הלכה י"ד] : **שם** בתוס' ד"ה התם תרתי כו' אבל הנגע כו' וכשטימא כו' נ"ב עי' חכם צבי סי' ג' [מה שכתב על דברי התוס' ע"ש . ועי' מקור חיים על הלכות פסח סי' תמ"ז ס"ק י"א מה שכתב בביאור דברי התוס'] : **שם** בגמרא ומ"ש מחביות כו' היה בודק את החביות כו' עי' ר"ש פ"ג דתרומות והר"ש שם [ועי' שער המלך הל' תרומות פרק ה' מה שתירץ מ"ש פריך הגמרא מן הברייתא ולא מן המתני' דתרומות שם ויש לתרץ עוד ע"פ מה שאמר לקמן דף ד' ע"א בקופה שאינה בדוקה כו' בקופה בדוקה כו' ולכ"ע נחשב אשה בדוקה כמ"ש התוס' לעיל דף ב' ע"א סד"ה מעל"ע ולכן לא פריך ממתני' דתרומות שם שיש מקום קצת לומר דשם בחביות שאינה בדוקה איירי לכן פריך מברייתא שמפורש בה הבודק את החביות להיות מפריש עליה בגם באותו כלי היתה לה חזקת יין . ועי' בהשגת הראב"ד פרק י"ז מהלכות אבות הטומאות הלכה ב' דמהלי לכלי לא מחזקינן ע"ש] : **שם** בגמ' אדרבה העמד יין על חזקתו הי' . פי' במהרש"א . ועי' כרתי ופלתי סימן א' סק"ו :

דף ג ע"א תד"ה נמר כו' וי"ל דגמר כו' כגון הי' . נ"ב עי' משנה למלך פרק י"ד דמקואות הלכה ז' סוף ד"ה כתבו כו' [מה שכתב בביאור דברי תוס' אלו ובדבריו שם מתורץ קושית הגר"ע אייגר ז"ל כאן בגליון הש"ס] :

דף ד ע"א תד"ה כי פליגי אמרו חכמים אם ראוהו חי מבערב טהור . נ"ב תוספתא פרק שני דטהרות ועי' מהרי"ט חלק א' סי' ל"ז והכס לבי סי' ג' ונודע ביהודה מ"ק חלק אה"ע סי' ל"א [שכולם הקשו הא גם בלא ראוהו חי מבערב ידעינן שהי' פעם א' חי ויש לו חזקה דמעיקרא ותירצו בתירוצים שונים. ותי' המהרי"ט שם הביא הנו"ב מדנפשי' ודחה ראיתו וע"ש . ועי' ריטב"א כאן בגמ' ד"ה נגע שהביא התוספתא וכתב בזה"ל מודים חכמים כשראוהו חי בבית זה כו' (משמע לכאורה שמפרש ג"כ כדברי הנו"ב הנ"ל דעיקר החילוק משום ממקום למקום) ועי' מקור חיים סי' תס"ז ס"ק י"א] : **שם** בגמ' מחזקינן ממקום למקום כו' פי' מקור חיים סי' תס"ז בק"ש [מה שכתב בזה ובדבריו שם יש תירוץ על קושית הגר"ע איגר ז"ל כאן בגליון הש"ס] :

דף יא ע"ב תד"ה אסי כו' לר"א דאמר הי' [פי' מהרש"א ועי' תהס סופר יו"ד סי' קמ"ג ד"ה וביותר כו' ובסי' קס"ד שם מה שכתב בביאור דברי התוס'] :

דף יב ע"א תד"ה בין כו' על הישנה כדאמר בנדרים כו' . נ"ב עי' בנב"צ סוף הל' נזיר :

דף יט ע"א תד"ה ר' יהושע כו' וכן מוכח בתוספתא פ' יש נוחלין בשער לבן דקתני כו'. היכא מחלין מוקף וע"ש . וצ"ל בתוספתא פרק יש-בשער לבן . דקתני כו'. והוא פרק שני דתוספתא דנגעים המתחיל יש בשער לבן כו' . שם בדיבור הנ"ל בסופו ור"ת מפרש בענין אחר כו' . נ"ב עי' תוס' כתובות דף פ"ה ע"ב ד"ה ספק והר"ש פ"ד דנגעים משנה י"א [מבואר שם דברי ר"ת וע"ע בספר הישר לר"ת על מסכת כתובות סי' ע"ז] :

דף כ ע"ב תד"ה כל יומא כו' דהא במסכת נגעים תנן כו' . נ"ב ע"ש בר"ש [ובתוס' בכורות ל"א ע"א ד"ה דהא] :

דף כג ע"א תד"ה ליתני כו' היה הרומשת ולא הוה בכלל כו' נ"ב עי' סנהדרין דף נ"ט ע"ב ועי' מ"ש בגליון תו' פסחים דף כ"ד ע"ב ד"ה לרבה : **ע"ב** רש"י ד"ה המפלת כו' לגבי נחלה דלא חיי ואין בכור לנכן שהרי זה פטר את הרחם. כל זה הוא דבור אחד וא"צ למה שנדפס מן הלד דיבור זה כו' :

דף כו ע"א רש"י ד"ה שיאחזנו כו' אחיזה אית בה טפח שהטפח ארבע אלבעות בגודל . נ"ב נראה שצ"ל אחיזה אין בה טפח כו' וכ"כ הר"ן נראה כשנה בם גבי שופר ובשור או"ח סי' תקפ"ו [וצ"ל הר"ן שם פ"ג ד"ה כדי הי' דשיעוריה דטפח ד' בגודל וה"ה בקטנות כדאיתא במנחות וכשהוא אוחז אותו בד' אלבעות בינונים מה שנראה ממנו לכאן ולכאן משלים את השיעור עכ"ל וכ"כ כלשון הזה הטור שם . והייט כשאוחז ומקיפו בידו בד' אלבעות הפשוטים הוא מלד אחד של השופר והגודל מלד השני ואורך השופר נתפס רק ברוחב ד' האלבעות הפשוטים . וכן הוא כוונת רש"י בכאן] אך לכאורה קשה הא דאמרינן במועד קטן דף כ"ב ע"ב גבי קריעה דכתיב ויחזק דוד כו' ואין אחיזה פחותה מטפח וע"ע חולין דף קכ"ד ע"א [ודוחק לחלק בין אופן אחיזה דהכא לאחיזה דהתם] . ויש לומר דאחיזה מגומלת שהוא מטפח וכמ"ש הר"ן והטור אבל לגבי קריעה בעינן אחיזה מרווחת כדכתיב ויחזק . וכן הלשון בירושלמי מ"ק [פ"ג ה"ז] אין תוקש פחות מטפח לכן בעינן טפח שלם ואפשר דלפ"ז יש לכוין טעמא דר' יהודה במועד קטן דף כ"ו ע"ב דס"ל תחלת קריעה ג' אלבעות [היינו ג' גודלין] וכתבו שם התוס' לא ידענא מאי טעמא דר' יהודה כו' ע"ש שיש לומר דר' יהודה סבר באחיזה מגומלת משערינן והוה רק ג' אלבעות הייט ג' גודלין בקירוב . ועי' פרש"י סוף פרק מי שהוציאוהו דף נ"ב ע"ב ד"ה מפני השומין כו' והאחיזה טפח ואלי אלבע וצריך לחלק בין אחיזה דהגא דהוה מושך לכאן וכו מושך לכאן כשי האחיזה שפי משפח קלת . ועי' בשור או"ח סימן תקפ"ו שם מ"כ בשם זה: שם... בדף... [illegible] :

דף ל"ח ע"א תד"ה שיפורא גרים כו' ונראה דלר' יהודה שיפורא דר' הכרים גרים ולא כו' . נ"ע עי' תשו' מהרי"ט חלק בי חלק אה"ע סימן ע"ו בד"ה

וגא דכתבו כו' [מה שכתב על דברי התוס'] :

דף מב ע"ב גמ' חוץ לפרוזדור כו' ונדפס מן הלד פי' כו' לשון שהילתות כו' . נ"ב וכן הוא ברי"ף פ' ר"א דמילה [וברא"ש שם סי' ס' ובהג"א הל' מילה] :

דף נג ע"א רש"י ד"ה בין השמשות כו' בשמה מדליקין הכוסיף כעליון כו' תלי מיל כו'. נ"ב ע"ש [ל"ד ב'] וע"ע רש"י ברכות ב' ב' ד"ה והלא. [א"ס דמפורש שם דמשהכסיף העליון (שהוא לרב יוסף) הוה תרי תילתי מיל. ואולי י"ל שמפרש כפי' הרלב"ח בפ"ב מה' קידוש החודש שמ"ש תרי תילתי או תלתה ריבעי מיל הוא בגירוף בהשמ"ש דר' יוסי שהוא אחר בהשמ"ש דר' יהודה ומשום דקי"ל כתרוייהו לחומרא . ולכן הכא ובברכות שם דאיירי בבהשמ"ש דר' יהודה לבד כתב רש"י פחות מזה. תלי מיל משהכסיף כו' (ובהשמ"ש דר' נחמי' שם חלי מיל משתשקע החמה) ועי' תוס' שם ל"ה ע"ב ד"ה אלא. אבל הגר"א ז"ל באו"ח סי' רס"א כתב דהלקי מיל הנ"ל הוא בהשמ"ש דר' יהודה לבד וכ"כ הרא"ש בפ"ב דשבת סי' כ"ג אלף ות"ק ומ"ע אמה כו' ועי' טור סי' רנ"ג וב"י וב"ח שם ועי' הגהות הגר"א ז"ל על רש"י בברכות שם ומה שפי' רש"י הרב יוסף יתכן דס"ל כמ"ש הרשב"א בחידושיו לשבת שם בשם מורו להלכה כרב יוסף ע"ש. אבל הרי"ף והרמב"ם (פ"ה מהל' שבת ה"ד) פסקו כרבה ועי' ברא"ש שם] :

דף נו ע"א תד"ה אי בכם כו' שבשיעורו בנעדשה כהם אסמכתא כו' [עי' ירושלמי נזיר פרק שני הלכה ב' רשב"י אומר מפני מה אמרו כו'] :

דף נז ע"ב סד"ה איסור כו' גרים מכילתין והלל כסבורה כו' . נ"ב צ"ל גרים תכילתין והלל כסבורה כו' [והוא לשון הגמרא גרים מכילתין שם דף ג' ע"א על התנא כילל דפליג על שמאי] :

דף ס ע"א תד"ה טמא וטהור כו' לרבותא דרשב"ג נקטי' דאפ"ה תולה . נ"ב עי' משנה למלך פ"ט מה' איסורי ביאה הלכה כ"ט :

דף סא ע"ב פד"ה אמר רב יוסף כו' במלבושיו שנקבר בהן כו' . נ"ב עי' תוס' כתובות דף קי"א ע"ב ובמסכת שמחות סוף פרק ט' :

דף סו ע"א תד"ה ונאמנת כו' דהפי' רבי מודה כו'. נ"ב עי' ירושלמי יבמות פ"ז ה"ו [א"ס מפורש שם בירושלמי דפליגי תנאי שם ברואה ע"ת דלאו מ"ד אסורה נראתה בשני פעמים לחד מ"ד מותרת בפעם בשלישי ומפרש שם דפליגי בפלוגתא דהכא ולא ילדה אם יש לה כתובה מעליא ע"ש מזה מבואר כפירש"י כאן . גם בחידושי הר"ן ובתורת הבית להרשב"א כתבו כפירש"י ורק דמ"מ קי"ל כזה כרשב"ג דאיפסק הלכתא שומיה בוכתות ביבמות דף ס"ד ע"ב ומובא ג"כ בב"י סי' קפ"ז ע"ש] : **ע"ב** הד"ה כל כו' ואע"ג דלא סגר מנגעו מעלה קרבן דכה . נ"ב צ"ע [איך מביא התוס' מזה ראיה דמשיכה אינה מעכבת] הא קרבן זיבה הוא קרבן עוף ואין בו משיכה . ועי' בשורי אבן מגילה דף ח' ע"א ד"ה תוגו שמיקכ אלא . [ובמ"ש גיטין דף כ"ח ע"ב דהמאה כסוף אין בו סמיכה ובשלג עוף יליף מהעי"ב רים ויקרא פ"ד מ"ג

שה"ל סמיכה מקרא על ראש העולה ונראה לו לכפר עליו] :

דף סט ע"ב סוף העמוד רש"י ד"ה היא עלמה כו' ושמיו או אשתו . נ"ב ובפירש"י ביבמות דף ס"ו ע"ב ד"ה היא עלמה . וע"ש במהרש"א . [א"ס ע"ש שהביא דברי רש"י שם בנ"ע מתמורה דף ה' ע"ב . ועי' שער המלך ריש פרק י"ט מה' איסורי ביאה שתירץ יפה משום דהתם דברי ר' יהושע ואליבא דרבא בתמורה שם ע"ש בתוס' ומפ"ז ניחא גם רש"י דהכא שגם כאן הוא לר' יהושע . ומ"ש בקדושין דף ע"ח ע"א אמר קרא כו' זה שהיה כשר כו'. והיא ג"כ בסו"כ איתא ג"כ בירושלמי סוטה פ"ב ה"ו וכריש פרות ושם מפורש דדריש לא מן לא יחל ולא יחלל זה שהיה כו' והייט כן דתמורה שם ומתורץ כנ"ל . ועי' מ"ש על רש"י חולין דף קל"ז ע"א ד"ה בקושה] : סליק

בראש פרק י' סי' ב' כלום יש טומאה ומסרה בזמן הזה לטמא משכב שתחתיה כו'. נ"ב עי' תשובת הרי"ף סי' רנ"ח שהיו נוהגים להתרחק ממשכב ומושב של נדה כדי שלא תשכח תורת טהרה מישראל ולפ"ז ביאור דברי רב האי כפשוטן [לפי מה שנהגו בטהרה] :

שם ה' מקוואות סי' כ"ד . והסירוש רצים תגגאל כו' ואפי' בחמי חמה פי' לאסור לחוף . עי' בשאילתות פ' נו ובשאילת שלום שם אות קי"ב שתמה על הרא"ש כאן והסמ"ג שסותרים זה"ז בהעתקת דברי ר"ח שהרא"ש כאן מביא בשם ר"ח לאיסור בחמי חמה והסמ"ג מביא בשמו להתיר שכתב בהל' נדה בסמ"ג בזה"ל אשה לא תחוף אלא בחמין ואפי' בחמי חמה תוכל לחוף משום דמשרי מזייא כך ראה מורי בפי' ר"ח כו' שר"ח רולה לפרש מישרו כמין שריה כלומר שהשער נחפף היטב על ידם כו' עכ"ל ע"ש. ועי' בבכ"ג שמשתמע הוא לא התחוף אלא בחמין ואפי' בחמי חמה דמשרו מזיא וקיירי תשריכי מזיא ולא עיילין בהו מיא עכ"ל . ונראה שהבכ"ג ג"כ פירושו תשרי היינו כמין שרי' סי' שהשער נחפף היטב וכנ"ל וע"ש בר"ן על הרי"ף . ויתכן שגפי' הר"ח היה כתוב כמו בבכ"ג . ואפי' בחמי חמה דמשרי מזיא והרא"ש מפרש משרי כפירש"י מקשין השערות . לכן כתב בשמו לאסור בחמי חמה . והסמ"ג מפרש משרו כמין שריה שהשער נחפף היטב וכמפורש בדבריו וכנ"ל לכן כתב בשמו להתיר וכנ"ל וכל אחד מהם בשם ר"ח כוונת הר"ח לפי פירושו בדבריו . וע"ש בשאילתות ודעת רוב הפוסקים בזה לאסור :

קיצור פסקי הרא"ש פרק ח' אות ו' . אפי' אם ספק אם ישנה ואם לאו הולך הי' . נ"ב עי' בפנים ול"ע : **שם אות ח'** . אם נתעסקה בפתות מהגרים ונמצא עליה כגרים טמאה. נ"ב צ"ל ונמצא עליה כגרים ועוד טמאה : **שם** וכ"ש נתעסקה בג' גריסין ונמצא עליה כמי גריסים . (היינו גריסין הראשון משקף) . נ"ב צ"ל וכ"ש נתעסקה בגרים ונמצא עליה כמי גריסין ועוד :

שם פ"ם בהלכות כלאים אות כ"ה . שמחרין בו משום לכניה בחוץ אסור . נ"ב חסר כאן עיין בפנים בהרא"ש : סליק בס"ד

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהגאון האמתי כו' רשכבה"ג מו"ה צבי אשכנזי זצ"ל.

דף ב ע"א במשנה דיין שעתן כצ"ל וכן בכ"מ: רש"י ד"ה מפקידה לפקידה באמר בשבת ומאה טהורה כצ"ל וכן לקמן בכ"מ: תוס' ד"ה והלל וכו' בהג"ה המתחלת מיהו בירושלמי וכו' הוי רה"י גמור כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה טומאה ודאית וכו' כודאי משוי לה כצ"ל: ד"ה הכא מאי וכו' לא אתרע חזקה כצ"ל: ד"ה הנם הנם וכו' שאין במקור יכול לכתיפי ויוצא כצ"ל: תוס' ד"ה התם תרתי וכו' ומשני הכין אתרע כצ"ל וכן לקמן:

דף ג ע"א בתו' ד"ה ולימעיט אימא וכו' והשתא ליתא וכו' מב' מוזים דבר בבסות דכיון כצ"ל: ע"ב גמרא בין סאי ליגנא לסיך ליגנא כצ"ל וכן לקמן: שם והא שמאי והלל מיהו כצ"ל: שם ויש לה אגנים כצ"ל. נ"ב נ"ל שהוא מבנין אגן בסהר ויהיה בלשון כאגנות שיש להם שפה לסיכן סביב וסיחיד מזה אוגן כמ"ש כל שי"ל אוגן ואוזן ויהא ברבוי בשקל אזן חודש קודש. רק האזנים מפני שהן כפולות בוו הרבוי בלשון זוגי משא"כ באחרים מזה כמשקל. ולכן נאמר ממנו אגנים כמו מן קודש קדשים מן חודש חדשים: שם המדלה עברה דלים כצ"ל. נ"ב בשקל גדי גדיים:

דף ד ע"א גמ' וכן מסלית המרזפא כצ"ל וכן בגרש"י: תוס' ד"ה שאני אומר וכו' דגבי כלים סנמלאין וכו'. נ"ב דוחק מבואר שאם כן אין כל הכלים שוין בה דהא"ל כ"ח דאין להם טהרה ודתנן בלוחית נ"ל נמי בכלי שמן איירי ולא משמע הכי אלא טוא דבר הנשבר ככ"ח כי הא דתנן בפ"ט דב"ב [דף סה:] בטולא ביד בנו קטן שבר כלוחים. וגם גורס דכלים הנמלאים סתמא תנן: ע"ב גמ' שאין בו דעת להשאל כצ"ל: רש"י ד"ה עורב וכו' לאחר שמלמל סקופה כצ"ל: ד"ה הפסידה וכו' בפונה הואת הפסידה כצ"ל: ד"ה ומשני וכו' ועריבית ומאה טהורה ועריבית ומאה טמאה כצ"ל:

דף ה ע"א גמ' ותתחנה פ"א כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה הבאה בידי אדם וכו' ספק נגע בכלי המונח ע"ג כצ"ל: תוס' ד"ה ואם כלי חרס וא"ת ונימא דיה כמשכב דאהל כצ"ל:

דף ו ע"א גמ' הרואה דם מטמאה כצ"ל ועל מה שנדפס על הגליון ס"א כתם. נ"ב גירסת ס"א הלזו שבוש ופרש"י הוא דאטעי' דמפרש בגא דכתם ברישא דילמא הכי הוה גרים לה מיהו ודאי גבי דם גרסי' ואינה מקולקלת וכו' וגבי כתם איפכא: שם הרואה כתם מטמאה. הפיגולין מן תי' כתם נמחק: רש"י ד"ה אף משכבה וכו' זה שכבנו קודם כצ"ל: תוס' ד"ה ואי ממתני' וכו' והשתא מגע לא מטמא כצ"ל: ד"ה כשבדקה וכו' אבל טומאות לא כוו כצ"ל:

דף ז ע"א גמ' ומקפת וקורא לה שם כצ"ל: רש"י ד"ה ומקפת מקרבת בכלי אגל ספיסה כצ"ל: תוס' ד"ה (כדף הקודם) נולד לה ספק וכו' אבל בפיסה קודם גלגול לא מיקריא טבולה לחלה כצ"ל: ע"ב גמרא אתה לא שמעת אלא אחת ואני שמעתי ארבע כצ"ל:

דף ח ע"א גמ' דתנן רבי יהודה בן בבא כצ"ל: שם (יש להן בעור ולרמיזן בעור) תי' אלו מוקפין. נ"ב במתני' פ"ג דשביעית ל"ג לה: רש"י ד"ה הרודה וכו' לספרה מן החלה כצ"ל: ע"ב גמ' ואיכא דילדה לשבעה. נ"ב עי' פרק בן סורר ומורה (דף ס"ט ע"א) דמסקינן יולדת לשבעה נמי עוברה ניכר לשלים ימי' וא"כ בתרי ותילתא סגי. ופרש"י קמ"ל דאזלינן בתר רוב נשים משמע דס"ל אע"ג דהוכר עוברה לסוף כ"ח ושלים עדיין מטמאה למפרע עד השלום ג"ח שלמים. י"ל דלא חיים למיעוטא לקולא ואע"פ שמוכיחה בגדם כריסה מעיד שמעוברת היא ס"ל מ"מ אינה מסולקת דמים עד מלאת לה ג"ח לעוברה והיינו משום דלר"מ אפי' ראתה בעונות של ג"ח אחר ג"ח דיה שעתה (ורי"ס ס"ל ג' עונות בלי ראתה) ולס"ז קשה (חסר איזה תיבות) ולכן נ"ל לפרש הא דבעי וכמה הכרת העובר לאו לענין דיה שעתה קאמר אלא סימנא בעלמא קיהיב להכרת [העובר] דר"מ לענין ספק בן ט' לראשון (ע"ש בחולץ) ואיידי דאיירי בהכרת העובר נקיט לה אבל לענין דיה שעתה בהכרת עובר (חסר איזה תי'): רש"י ד"ה לאו רבנן וכו' דפליגי עליה דר"א בשאר אילנות כצ"ל: ד"ה למקח וממכר וכו' לפי שמושה פירות מרובין כצ"ל: ד"ה שלא נקלנס וכו' שירבה עניים ותוליא ענפים הרבה כצ"ל:

דף ט ע"א גמ' ואין נפשה חוזרת עליה עד עשרים כצ"ל: שם שהמזה ומזין עליו טהורים כצ"ל: ע"ב גמרא מעשה בריבה אחת בסיתלו. נ"ב סנה' (דף נ"ט ע"ב): רש"י ד"ה שליסית וכו' הלכך בבתי ראיות כצ"ל: ד"ה ועוד עברו עליה ג' עונות וכו' והסמוכה לשניה היא השניה. נ"ב ר"ל להפסקה שניה ויותר יפה לגרוס לשניות כלומר הסמוכה לשלש עונות שניות של הפסקה. וסיא סיא:

דף י ע"ב רש"י ד"ה אבל מעוברת וכו'. ברוך. נ"ב פירוש הכ"ל הג"ה מר"ב הוא:

דף יא ע"א גמ' כל יומא דלא קפיץ וכו'. נ"ב שמא מתוך שהקפילה מעשה גבר בא בלשון זכר: ע"ב רש"י ד"ה כאן שמשה וכו' ונשתנה מראה כדם טהורה כצ"ל: תד"ה תנ"ה וכו' אבל סנית בחזקת טמאה טמאה כצ"ל:

דף יב ע"א גמ' וזהו מדן של נגופות. נ"ב לשון עד של בדיקה: שם אמר רבא ואינו מקיים וכו'. נ"ב כיוצא בזו יבמות (דף כ' ע"א): שם בד"א להניחה בחזקת כצ"ל וכן לקמן:

דף יג ע"א גמ' כל המוציא וכו'. נ"ב אע"ג דבשעה שנצרך להטיל מים לא שכיח שיתקשה מ"מ איכא למיחש דילמא אתי לידי קישוי בתר דהמו מיא: שם כל האוחז באמה. נ"ב בקמן גם תחת האל"ף מלשון אמה דקפא שהיא המשמשת כך הוא אותו אבר וכן שעולתו נקראת תממים: שם דשף ויתיב בנהרדעי. נ"ב שמף ממקומו כמו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה חולין (דף מ"ב. נ"ד): רש"י ד"ה הנחמים וכו' במדורות גדולות כצ"ל: בתו' ד"ה כשים וכו' דתנן של סריסם כצ"ל: ע"ב גמ' בין ביד בין ברגל. נ"ב בכלל זה הוא מתוך שדים ועשוי דדים וסיינו דכך אוברים דבשמן דבני מבול ריבו במוציאין ש"ל: רש"י ד"ה כסתת וכו' ושלשת אלפים ותק"ן בריתות שכולן כצ"ל: ד"ה כי רוח וגו' ונשמות שאני עשיתי כצ"ל:

דף יד ע"ב גמ' וזהו אמר כך שנחלקו בו רבי עקיבא וחכמים:

דף טו ע"ב גמ' וכא כהן והלין בו. נ"ב עמ"ש בריש פסחים בס"ד: תוס' ד"ה אפי' ילדה וכו' גבי יבמתו בגיוה מניה כצ"ל: ד"ה ספק גררוהו בהכיא שעתא. נ"ב פ"ב בפסחים: בא"ד אי כרה"ר אפי' כסיקא אתת טהור. נ"ב פי' ספ"ו דטהרות דשבילין מפולשין לבורות שבן רה"י לשבת ורה"ר לטומאה. וא"כ י"ל לפי שאינו רה"ר גמור הלכך נריך לס"ם במסקנא:

דף טז ע"א גמ' אמר רב בדקה ומצאה טמאה וכו' בדקה ומצאה טהורה כצ"ל. נ"ב מצאה פעמים א"נ אבדיקה אף שמצאה את בבדיקה: רש"י ד"ה ודאי וכו' אחר זמן ומצאה טהורה כצ"ל וכן בכל המקומות: ע"ב גמ' לדבריהם מאוס שמא תראה כצ"ל: שם אף לדבריכם ניאום עד שברוק כצ"ל: שם שנימוק שתי פעמים כצ"ל: שם אסור לאדם שישמש וכו' ביום. נ"ב אף דהותר מכללו אגב ת"ח דמאפיל כדלקמן אפ"ה קאמר סתמא משמע דאף ת"ח בכלל למימרא דלא שרי לת"ח נמי אלא מדוחק או כדי להנצל מעבירה כשהיא דרכה (חסר): שם גבור או חלש חכם או טפש או עשיר. נ"ב ואינו טול תולים בחקו יתעלה. כי ודאי זכות אבותיו או עונתם. וקדושים בשעת תשמיש או הספק גורמים לנולד והמזל מסייע: שם וארבעה לא אהבתי. נ"ב זה מדויק כי הרביעי ודאי אינו שונא כמו השלשה: שם ואמרי לה שר המרגז המוקפים אשר סביבם נמחק: שם ואני איני אוסבם. נ"ב יל"ד נריכא למימר שלשונא ה' יאהב שלא משנאיך ה' אשנא וי"ל דהקב"ה אינו שונא אלא הארבעה דברים לא שעושה אותם בהעלם אלא שרגיל בה ורשב"י אינו אוהבם אף באקראי לפיכך נריך שלא יקל בהן: תוס' ד"ה מלאך הממונה וכו' ואף ברי אותה. נ"ב לשון סקליר בפיוט לגשם ונסמך על הכתוב דאיוב: ד"ה הכל בידי שמים וכו' וא"ת הא תוקים דכוי ליה בנין דלא כצ"ל: ד"ה שר הנרגל. נ"ב נ"ל שנ"ל הנרגן:

דף יז ע"א גמ' עקרן או קליפתן. נ"ב משמע אפי' בן קלופין. שקליפתן עדיין מעורה בבן או פייר בכן קנתה של קליפה: שם וזמנין דמסכנין. נ"ב תימה דהא סיינו ודורש אל המתים כדאיתא שלהי פרק ד"מ ושיטתא בלא"ס נמי מתחייב בנפשו. שמא לא בא רק לייבש כשל הלשון דדמו ברחשי: שם אין הכי נמי. נ"ב והכי מוכח נמי גבי פת שחרית וקרא דר"י דלעיל אסמכתא בעלמא דעיקר טעמא שלא תתגנה עליו ובת"ח דנגיע טובא ליכא למיחש מיהא כי לא נריכא לאותו דבר ביותר גם ס"א לא לעביד כמש"ל ואין למדין מן המלכות. גם לא אמרינן אלא של בית תורכו שבעודתם רבה ומתוך כך איכא אונס שינה טפי וא"ת נריך לנדד שינה מעיניהם בלילה: שם אמר אביי כגון שהעבירו כצ"ל: רש"י ד"ה מילא פרהבא וכו' ל"א גמר נקי וכך כמ"ש שמכבנין למילת בספ"ב (שבת דף נד): ד"ה ולא בפשתן וכו' אלא בעד לבן שחקים לבנים יותר מן החדשים. נ"ב זה מתנגד לאום. ול"ל דשחקים רכין יותר מן החדשים ויפין לבדיקה שדם נדבק יותר בהרך מקופל מדבר קשה וחלק כשל פשתן חדש (ובזה מיושב שם): תוס' ד"ה מפתן וכו' הכא משמע מטמא. נ"ב והא דאמרי' כתובות כ"ח ע"א האומר א"א אלא הוא בבגדו כו' יוליא ויתן כתובה מ"מ בעי כסוי סדין ומטה כמ"ש במו"ק או"ח סי' ר"מ בס"ד: ע"ב רש"י ד"ה חדר מבפנים וכו' ופרוזדור לפניה כצ"ל: ד"ה ספקו טמא וכו' ואע"ג דאיכא לאחזוקיה בדם עליה כצ"ל: ד"ה אי כתר תששא וכו' אלא באת לאום כצ"ל: ד"ה ואי כתר חזקה אלא דמחזקת ליה לדם כצ"ל: תוס' ד"ה מן הלול ולפנים וכו' והוא שינוי גדול מזיקור של עליים כצ"ל:

דף יח ע"א גמ' והא איכא הפא לפרדעים וכרך אחד ביניהם ונגע באחד מהן כצ"ל: רש"י ד"ה ועשאום וכו' משום דאולי בתר רובא כצ"ל: תוס' ד"ה בשליא וכו' דסתם שליא שיאנה מקלתה כצ"ל: ד"ה המפלת יד וכו' הא דלא מייתי מתניתין דהמפלת כצ"ל: ד"ה ותו ליכא וכו' הא דתנן בהרואה נמלאת אומר וכו' כצ"ל ותי' אתה נמחק: ע"ב תד"ה מיעוטא כמאן דליתא דמי וכו' עפי הכא מבתולדה מהלכת. נ"ב עי' ספ"ד דטהרות ובתוי"ט שם:

דף יט ע"א גמ' ומזיף מים וכמזוג שני חלקים כצ"ל: שם גמ' וכי תימא הכא נמי נגע טהור מי איכא. נ"ב תימה מי לא תנן בפ"ק מומין אלו נגעים טהורים. וכן בגמ' דפר"א דמילה ומי ליכא פלוגתא בנגעים מוכא: שם ורבי יהושע אומר כהה. נ"ב ל"ג אומר: שם משל לאדם מכה לכשנעקר הוא מבהיר כצ"ל: רש"י ד"ה כיין כרם וכו' אדמה ונותנה בכלי כצ"ל: ד"ה דמים דמיה וכו' הרי ד' מיני אדמומית טמאה בה כצ"ל: תוס' ד"ה רבי יהושע וכו' ועוד דשאני גבי נגעים וכו' סוף שנהרתו טופכתו כצ"ל: ע"ב גמ' כתיב הכא. נ"ב ש"מ בקבלה נמי דנין ג"ש:

דף כ ע"א גמ' כוספת וכעורב. נ"ב וכו תימה היהו אטו דיכה מענב: שם לא בכלים שחורים. נ"ב משמע שלא היו מקפידים על כלי פשתן שאין דרך לצבען שחורים: שם מבקעת בית כרם כצ"ל. נ"ב נ"ל חבר במקרא: שם מבקעת יודפת. נ"ב נ"ל חבר במשנה: שם מבקעת גנוסר. נ"ב כנרת: שם אין בודקין אלא בכוס ואכתי תבעי לך כצ"ל: ע"ב גמ' אמר רבי זירא טבעא דבבל. נ"ב נראה שהוא ענין טבע העולם שנשתמשו במלה זו הרבה הטבעיים. ומכאן לקחוה ולא מצינו לה חבר בתלמוד: שם הוה יתיב רב עובדיא קמיה. נ"ב בפרק לא יחפור: שם וכלהו אמרינהו בבוא בתרא וכו' כצ"ל: שם אייתיא דמא לקמיה דרבה בב"ח וכו' והדר אייתיא דמא כצ"ל וכן לקמן: שם שאני התם דליתא לקמן כצ"ל: שם מעיקרא אחזקיה. נ"ב עפי"ע (א"א סי' ג): שם אמר ודאי טהור כצ"ל ותי' לא נמחק: שם רבי בדיק לאור הנר. נ"ב והא דאמר בפ"ק דמגילה גבי אביגיל וכי מראין דם בלילה התם בדרך היה שלא היה לאביגיל אור הנר שנאמר והיא יורדת בסתר: רש"י ד"ה איפרא הורמיז וכו' ואעפ"כ היתה משמרת עצמה. נ"ב גם כל הפרסיים נזהרים מנדות כדאיתא בפרקא דחסידה בעובדא דזנדוקנא ובפי' אמ"ע (ע"ז ד' כד) כמאן קרי פרסאי לנדה דשתנה וכו': שם ד"ה מקטלא קטלי וכו' ומשו"ה שלא להאי. נ"ב לפי שהוא תנונה שלהו לי עי"י רמז. מהוי פרסאי להו כמחוג: ד"ה בתוותי לבאי וכו' יושבים מתדרים מתרגמינן כצ"ל: תוס' ד"ה והא וכו' דרבא היה בקי. נ"ב דיהבו ליה חוכמתא דר"ס: ד"ה אגמריה סמיך וכו' ורבי אחאי בר מניומי מכ"ר וכו'. נ"ב התם איכא למימר שהשאלה באה לפני שניהם כאחד והגיד כל אחד מהם דעתו והוי כשאר כל מחלוקת חכמים לשם שמים:

דף כא ע"א גמ' והא כי אתא וכו' אתא ואייתי. נ"ב אמר אתא הרי זמני לומר שלא מנהרדעא בא. אלא מנהרדעא היה שם נולד וקרא שמו עליו אבל בא ממקום אחר מישיבה שלמד שם כגון תמ"י וחזר לכאן עם שמועה זו שבידו. לא בא בידים ריקניות: ע"ב גמ' שמטמאה בפנים כבחוץ כצ"ל וכן לקמן:

דף כב ע"א גמ' אמר ליה תיפוק לך כצ"ל: שם לתנוחי זיבה דעריבא בה כצ"ל: רש"י ד"ה אינו מטמא וכו' קיסם בזר ליה שיעורא כצ"ל: ד"ה למימרא וכו' דבשר האבר נוגע בס"ז כצ"ל: ד"ה כל שנעם וכו' סותר כל אותן כצ"ל: ע"ב גמ' הואיל ואתרם בכן יצירה כאדם כצ"ל: שם ויילר לאסנויי. נ"ב תמיהא לי טובא כיון דאין אדם דן ג"ש מעצמו כדאיתא בפרקא דלעיל (דף י"ט ע"ב) א"כ כי קבלה מרבו מאי נריך לאסנויי. ואי לא קבלה כי מופנה מאי הוי וכן הא דאמר לקמן כל ג"ש שאינה מופנה וכו' ובמופנה מצד אחד פליגי בה רי"ש ורבנן. מכלל דלא בעינן ג"ש קבלה מרבו דוקא. דא"כ לא שייך למימר משיבין ואין משיבין לעולם וכמדומה דלא דכ"ע היא דלריך לקבל ג"ש מרבו. וכן משמע לעיל התם בפ"ב דר"מ סבר דלא בעיא קבלה מרבו. ומאן דבעי מופנה אה"נ דלא בעי קבלה:

דף כג ע"א גמ' אבל בהמה וחיה לא פליגי דכתיב בהו יצירה כצ"ל: שם וכתניא אמר רבי אליעזר כצ"ל: שם קבל בה אביה קדושין. נ"ב אביי עודם במעי אמה מבעי ליה כססיא דתנן אם היתה אשת חברו מעוברת והוכר עוברה מקודשת: רש"י ד"ה חטורי מיחסרא וכו' ואע"ג דפליגי רבנן עליה כצ"ל:

דף כד ע"א גמ' שמא מגוף אמו באה כצ"ל: רש"י ד"ה תומרא וכו' דכיון דולד הוא יבכיתו לה כצ"ל: ד"ה שימי את בכמה דוכתי כצ"ל: תוס' ד"ה רבי חנינא וכו' שאינה רגילה להוליד. נ"ב שסוטה אלא מכסמה משונה: ע"ב גמ' תומרא דאתא לידי קולא הוא כצ"ל: שם סלק ר' יוסף. נ"ב אין חבר לשם זה בתנאים עם לוי שם הוא"ר רבי אבל יוסף גרידא איתי' פסח ובמנחות דף כ"ח ע"א: שם בן אחיך אבא בהליכתן יצאה כלה כצ"ל: שם סכויין כראוי. נ"ב בערוך גרס סבויין בבי"ת וכ"ג: רש"י ד"ה המפלת סנדל וכו' לא בעי ימי טומאה כצ"ל:

דף כה ע"א גמ' התלא בריית מראשו. נ"ב כלומר מראשו כלבד הוא נכר בתחלתו: שם עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידין כצ"ל: תוס' ד"ה מלא וכו' לא מיירי. נ"ב כאן נ"ל ד"ה כסומכוס: ע"ב הסוה ספירא דאתאי. נ"ב הא שהשלימו: תוס' ד"ה לידע וכו' גוויתו כעדשה וכו' ניכר כעדשה כצ"ל:

דף כו ע"א גמ' כדי שיאחזם בידו ויראה לכאן ולכאן כצ"ל: שם ותראי שמעתתא שיעור טפח כצ"ל: ע"ב גמ' דבר שאינו שאלה כצ"ל. ונ"ב הכא לא קפיד רבי כמו התם במנחות דבעי מניה פלימו ולד שי"ל שני ראשין וא"ל קום גלי: רש"י ד"ה מכאן ואילך וכו' דאימר בסדי שליא כצ"ל:

דף כז ע"א גמ' ולא נישתוק קמי רבי' כצ"ל: רש"י ד"ה אי אפשר וכו' וכניר ליה שיעורא כצ"ל: ע"ב גמ' מהא דא"ר שבתאי וכו'. נ"ב עש"ע ח"ב (קס"ט ב): תוס' ד"ה למעוטי וכו' דאין רקב טמא כצ"ל: ד"ה משום וכו' מהך דספיר דאינו מטמא כצ"ל: ד"ה מת וכו' אי לאו משום דבטיל ברובו כצ"ל:

דף כח ע"א גמ' כגון דאיתריך אגרוכי כצ"ל: רש"י ד"ה ניתנו וכו' הואיל וימי טוהר לא יהיו לה כצ"ל: תוס' ד"ה אמר רב נחמן וכו' טומטום אינו מזיא. נ"ב עמ"ש מגילה פ"ק: ע"ב רש"י ד"ה ר' אליעזר וכו'. דלא דרשי כצ"ל: ד"ה רבי אליעזר דאדכר שם שרץ כצ"ל: ד"ה אם נקבה. אם קדרים הוה מיבעי ליה כצ"ל והכל דבור אחד: תוס' ד"ה הוה אנינא וכו' משום דתמיר. נ"ב היינו למאן דאית ליה תרם דוקא: ד"ה הא מוכר וכו'. ושנה מנינן למימר כצ"ל:

דף כט ע"ב גמ' אשה שילאה מלאה וכו'. שלשה שבועות טהורין כצ"ל: רש"י ד"ה וסביאה וכו' קודם שבאה לפניו וכו' השתא שבא לפניו כצ"ל וכן לקמן בכל הענין:

דף ל ע"א גמ' כגון שבאה לפניו כצ"ל: רש"י ד"ה טבילה יתרתא וכו' הוה ס"ד דבאה לפניו כצ"ל וכן לקמן בכל הענין וכן בתוס': בא"ד נמצאו לה ח' טבילות. בשבוע ראשון כצ"ל: תוס' ד"ה שמע מינה וכו'. וי"ל דתרי תנאי ניניהו אליביהו כצ"ל: ע"ב גמ' ודלמא אי קריעה להך כצ"ל: שם אינו יכול לחיות כצ"ל: שם ונר דלוק לו על ראשו. נ"ב נר אלהים נשמת אדם: שם מסוף העולם עד סופו. נ"ב אדם עולם קטן כלומר רואה ראשיתו ואחריתו: שם היה בעיניך כרשע. נ"ב עלא"ס אבות פ"ב: שם הריני נוטלה ממך. נ"ב עיין מעמד ליום ראשון: רש"י ד"ה עד שמונים וכו'. לא טבלה עד שמונים ואחד כצ"ל:

דף לא ע"א גמ' זו באה דרך תשמיש כצ"ל: שם שלשה חדשים וכו' קשה לאשה וגם קשה לולד. נ"ב לפי שהולד במדור התחתון ונדחקת מפנים וגם קשה לולד משום דתשא ובאמצעיים הולד כבר נמלט מדחקת אבל האשה קאה שלא נתבכת עם הולד עד שיתיישב במדור העליון ומלאה לה מצוה או טוב לשניהם: שם אודך על כי נוראות נפלאתי וכו'. כל אחד ואחד עולה למינו כצ"ל וכן לקמן: שם ישב לו קוץ לאחד מהם כצ"ל: שם ומשרתיו טהורים וקדושים כצ"ל: ע"ב גמ' סמוך לוסתה. נ"ב עפי"ע ח"ב (ס"י): שם ובחטאת יחמתני. נ"ב עיין אם לבינה: שם ותטמא את הבית. נ"ב נ"ע מ"ם ל"א קרא דקדים ותעמא על המזבח: שם תתחטאי באזוב ואטהר. נ"ב מיהו ראיה ליכא מסכת דכאשה משתעי: שם כולם שמחים. נ"ב מכאן לסעודה שעושין ביום הברית נוסף על רמז ביום הגמל: רש"י ד"ה התחתון וכו' וזו תקלה היא לבן כצ"ל: ד"ה אסי' דידן נמי אי הויא בעריסתה כצ"ל:

דף לב ע"א גמ' ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו כצ"ל: שם וכי חזיין מסרבינן להו כצ"ל: תוס' ד"ה רבי מאיר אומר וכו' בני ישראל מטמאין כצ"ל: ד"ה שתיים בכלל וכו' אפי' איסורא ליכא. נ"ב משום סיכה כשתיה איצטריך נמי למידק מחלב שור כנסקל. אבל שאר הנאות דחלב דשרי מקרא נפקא יעשה לכל מלאכה: ע"ב רש"י ד"ה משכב הזב וכו' המשכבים וגמירא כעליונו של זב כצ"ל והד"א:

דף לג ע"א גמ' אמר אביי יממא שבעת ימים הפסיק סגנין כצ"ל: שם לקרא כי כתיב סמוך לשקיעת החמה כתיב כצ"ל: שם רואה היא וסופרת כצ"ל: ע"ב אי דלמא נוגעת היא כצ"ל: שם מפני שטומאתן ספק כצ"ל: שם והן מראות דם כצ"ל: רש"י ד"ה אלא מאי איכא לך וכו' שאם רואה זוב סותר את כל כצ"ל: ד"ה בקיאין אנו בהן אני מכיר בנשי צדוקין. נ"ל כצ"ל וכמדומה שבכוונה עשה זאת מעתיק פרש"י או מגיה הדפוס שחשבו ללשון בלתי הגון כאילו ר"י הי"ל עסק עם נשי צדוקין לכן הגי' ושמא באשי ושבוש הוא כי לשון הברייתא מוכיח דבנשי צדוקים קמיירי ור"י בקי בהן ובמעשיהן קאמר וכן מוכרח בלשון ר"י דאל"ס לימא מכיר בצדוקין בלבד ואינו לשון חכמים באשי צדוקין אלא בנשי כצ"ל בלי ספק:

דף לד ע"א רש"י ד"ה רגל סוס וכו' כטהרה שיוה רבנן כצ"ל: ד"ה וב"ה אומרים כרוקו וכו' ודם טהרה כצ"ל: תוס' ד"ה (מדף הקודם) ותיפוק ליה דתנן הגבים כצ"ל:

דף לה ע"א רש"י ד"ה ואתקיש וכו' ליכא זב נובן למילפיה כצ"ל: ד"ה ברביעית וכו' דהא מכי תזו סותר כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה כאן שספרה ראתה כצ"ל:

דף לו ע"א רש"י ד"ה ברואה וכו' שמונים וארבעה כצ"ל: תוס' ד"ה שבוע בתרא וכו' מ"מ אינן נעשית בה נדה ולא זבה ובשתפסיק טהורה מיד כצ"ל: ע"ב גמ' א"ל לרב אסי זיל לנעי'. נ"ב בפ"ק דקדושין [דף כ"ה ע"א] גבי שבי דגוזיא אשכח בכאי ליצא לגעינהו ופירש"י לשון נדוי וכאן נדחק לפרשו בלשון אחר משום דלשון גרייי' גדייי' דתקי'. וי"ל דהכא נמי הוי פרושו כמו התם. וא"ל מעיקרא לנעי'. הוא לשון הרחקה בכבוד כדאמרי' בוא"מ אב"ד שמרת כו' א"ל הכבד ושב בביתך. ואי לא ליית גריי' או גדיי' בדלית (לשון משיכה כפי' תוס' אי גמי נ"ל נגידה שהגון נופלת ברוב פעמים בבעלי פ"א נון גם זו מחסרי פ"א) ואתיא כי הא דאמרי' התם דממנו אגידה דערבא מרבנן ולא ממנו אשמתא. ואיהו סבר גדיי' לשון כריתה היינו שמתא שם מתה: שם לא שליט ביה ריקבא וכו' עיילוהו בחמימי אפקוהו מקרירי עיילוהו בקרירי אפקוהו מחמימי כצ"ל: רש"י ד"ה ג' ימים וכו' ורואה כל שלשת הימים כצ"ל: ד"ה לילה ויום וכו' אין זה שופי כצ"ל: תוס' ד"ה איסי בן מהללאל וכו' יש תנא וכו' הוא יוסף הבבלי. נ"ב הוא ודאי תנא ומוזכר במנחות (י"ח ע"א) ועמ"ש ביומא בס"ד:

דף לז ע"א גמ' אמר לדבתיה נכיא לי זוודתא כצ"ל: שם ולימא לי' לרב מלי עלואי כצ"ל. ונ"ב צריך ביאור ויישוב: שם אלא אי אמרת אינה עולם אפסיקא להו לידה כצ"ל. וכי שייך שקרא התם בעלמא דקושטא: רש"י ד"ה ש"מ וכו' מכלל דקיימא לן דבר הגורם כצ"ל: תוס' ד"ה אביי אמר וכו' ואין קרבנה נאכל כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה מה ימי נדה וכו' לא חייל ימי נדה לשלם כצ"ל: תוס' ד"ה על כרחך הקדשים כצ"ל:

דף לח ע"א גמ' אבא שאול מסמיך דרב. נ"ב אין לזה חבר: רש"י ד"ה קמ"ל דהפסר וכו' דאי לא הפסר הויא לה דוה כצ"ל: ד"ה ואפי' בסוף תשיעי וכו' כלומר חדש תשיעי גורם לידת הולד כצ"ל: תוס' ד"ה שיפורא גרים פירוש שופר שתוקעין. נ"ב להבנת ד"ת זה עש"ע ח"ב (סקי"ב דנ"ח א' ב'): בא"ד דלא קי"ל כרבה תוספאה. נ"ב ר"ל לר"י ולסוגיא דהכא לא ס"ל אבל אנן קמ"ל כוותי': בא"ד ואם קשתה כרמ"א ורמ"ג. נ"ב נ"ל כולן במ"ם: בא"ד שיפורא דמי'. נ"ב עיין תשובתי הנ"ל שמהרי"ם לא עמד על זה היטיב בזה: ע"ב רש"י ד"ה אלא מרביעי וכו' מפני סכנת גופה כצ"ל: ד"ה לתקופת ימים כתיב וכו' ושמונו מועט:

דף לט ע"א תוס' ד"ה ותולדות וכו' אע"ג דראייה שני' או מחמת כצ"ל:

דף מ ע"א גמ' ורבנן האי מבעי להו לרבות כצ"ל וכן לקמן: תוס' ד"ה בעין וכו' דרובן אינן נימוקים כצ"ל: ד"ה זאת וכו' האי הא ליכא מעוטא רבוטי כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה והחטאת שמתן כצ"ל: תוס' ד"ה פרט וכו' שכן לן בתימורין כשר [בתימורין כשר] שהרי לן כצ"ל: בא"ד ומיהו לר"ת דגרס פ"ב דזבחים דלא מצינו מצוה זו בכל מקום כצ"ל: ד"ה והנתנים וכו' כויה לי' ומנקט נשחט בלילה וכו' שכבר נתקבל אבל נשפך כצ"ל:

דף מא ע"א גמ' ס"ד אנטריכו תרי קראי כצ"ל: תוס' ד"ה שהיה וכו' נמי הוה מטמאין כצ"ל: ד"ה קסבר שאין אתנן חל עלייהו וכו' אין קדושה חלה עליהן כצ"ל: ע"ב גמ' כל שתינוקת יושבת ונראית כצ"ל: שם דילמא בהדי דקאזלה שדתיה כצ"ל: רש"י ד"ה נחושתך וכו' בכמה דוכתי כצ"ל:

דף מב ע"א לטהור ולטמא במשהו כצ"ל: רש"י ד"ה וכי תימא וכו' ודרכא במתחבבת כצ"ל: ד"ה לעולם וכו' ודקאמר מסברא נוגעת כצ"ל: ד"ה כולהו ברוקא חדא כצ"ל: ד"ה ונעקר דם כצ"ל: ע"ב גמ' מטמאה בגדים בבית הבליעה וכו' יצא זו כצ"ל וכן בכל המקומות:

דף מג ע"א גמ' כגון שהרהר וירד וטבל. נ"ב כגון שבגר מל ועדיין היה מחוסר טבילה כשהרהר: ע"ב גמ' ורבנן ההוא מבעי להו כצ"ל:

דף מד ע"א רש"י ד"ה אי בעי מאכוכי לירתו כצ"ל: ע"ב גמ' למאי הלכתא. נ"ב דהא כבר תני לכולהו מילי דאורייתא ומשני ר"פ דקמ"ל אפי' למדי דרבנן: רש"י ד"ה ופרכסה עובר שבמעי אמו וכו' היא מייתא ברישא כצ"ל: תוס' ד"ה (המעל"ד) איהו וכו' עובר יצא ראשו כצ"ל: בא"ד וא"ת אם תמצי לומר דמותר להורגו וכו' אע"ג דמותר להורגו. נ"ב אינו מדויק דמאן הוא דשרו להרוג את העובר בלי טעם אע"ג דאין נהרג עליו ואין ראיה מההיא דערכין משום גזול דאמו הוא ויכך אמו [הוא] ובלא רפואה הוי האי סופו למות עם אמו:

דף מה ע"א גמ' הא אתר בא עליה. נ"ב ושבר בתולי' ואתא דם על ידו: שם האי דם נדה הוא. נ"ב ונ"מ לענין טהרות ולענין איסור לבעלה: שם מסתכלים זה בזה. נ"ב כסבורים שלבסוף פסלה באמת והיה הדבר קשה בעיניהם שהקל מתחלה הע"ס שלא היה הדבר ברור לו כפי הנראה ממאמרו האחרון: רש"י ד"ה איהטד וכו'. ואין דם בתולים כצ"ל: ד"ה ואינו מאכיל וכו' אע"ג דקני לה בהך ביאה כצ"ל: תוס' ד"ה אתר בא וכו' ואמאי דחיק לאשכוחי וכו' כגון שנפל הוץ שלשה כצ"ל: ד"ה תאי אחא' ומפרש ר"ת משום דנקטים לשון נקטי' נמי הכא כצ"ל: ד"ה מה אני לכהונה שנבעלה לפסול לה. נ"ב א"נ דקבל בה אביה קדושין כשהיתה פחותה מבת שלש ונבעלה תחתיו אפי' הוא ישראל ושוב נתאלמנה פסולה לכהונה אם היתה ביאתה ביאה: ע"ב גמ' ויכן ה' אלהים את הצלע כצ"ל: שם נדרן נדר והקדשן הקדש כצ"ל וכן לקמן: רש"י ד"ה סד"א בודקין וכו' בת אחת עשרה [וכו'] נבדקין כצ"ל: ד"ה סיכא דבדקינו כצ"ל: ד"ה כלפני הזמן וכו'. ושתי שערות הויין להו שומא כצ"ל: תוס' ד"ה שהתפתח וכו' לצאת ולבוא וכו'. נ"ב משא"כ בנקבה שאין מניחין אותה להיות יוצאנית שכל כבודה פנימה ובמשנה דכלים נקראת הזונה יוצאת החוץ:

דף מו ע"א רש"י ד"ה אי תלי וכו' ולא אסכתן לא חיישינן כצ"ל: **ע"ב** גמ' רבי יוסי תני לה ולא סבר לה. נ"ב עיין כיוצא בה פ"ב (דף פא ע"א): רש"י ד"ה וזה סדבר וכו' שיהא אסורו איסור כצ"ל: ד"ה יש לכן וכו'. נ"ב ולמצרכו לירושה כצ"ל:

דף מז ע"א גמ' שמואל מייחד להו ר"נ מתליף להו ר"ש מסר להו לערבי ואמר להו כצ"ל. נ"ב מייחד להו שיתעברו מהם ויולידו להם עבדים ושפחות ואין בזה חשש דהא' עבד עברי רבו מוסר לו שפחה כנענית. אלא קמ"ל דשמואל מייחד לעבדים ולשפחות סוכה בהדי הדדי בערבוביא. ור"נ מחליף (אפשר דעביד הכי דילמא לא אעברי להו מהך ותתעבר מאידך) ולא קפיד. ור"ש מסר להו לערבי להשגיח עליהן שלא יברחו ואע"פ שערביים שטופים בזנות כדאיתא בקדושין (מ"ט ע"ב) עשרה קבין כו': רש"י ד"ה מיחד להו וכו' ואינו מקפיד משום בושת כצ"ל: ד"ה לערבי וכו' שפחותיו לערבי כצ"ל: תוס' ד"ה אתי וכו' דיש ספרים דגרסי כצ"ל: **ע"ב** גמ' יבוא רחיה שהוא בן עשרים כצ"ל. נ"ב ערש"י ואינו מוכרח וגרסת סמגיות היא יבוא והוא הנכון:

דף מח ע"א גמ' ומגבר הוא דנפל. נ"ב נ"ע לבדקה בגומות ש"מ דלית להו ססיא דרמ"ל גומות ס"ס כשערות דאי איתא הא איכא למיקם עלה דמלתא ולברורי אי תוינן גומות הוא דנתור ואי לא ודאי לא נהור ואמאי אמרי רבנן תולנא ומתיכמא לעולם ועי' נמ"ב ומו"ק ותגדול: רש"י ד"ה ומאי שדי דמשמע דעדיין היו שדיים שמדים לנאת כצ"ל: תד"ה בא סימן וכו' דרוב פעמים התחתון אתי בריבא כדקאמר בגמ'. נ"ב ר"ל אע"ג דלרבנן לא איפסר כלל לר"מ אפשר דעליון קדים. ומישוט כי. א"כ ר"מ דס"ל לא תולנא ט' דחיים למיעוטא. ואימא הך קטנה היא. מיהא קא"ל ככה והכא לתומרא. וכי תיכן עליון ולא תחתון תלינן לה ברוגא ומשוינן לה גדולה לענין איסורא דקידושין. אבל למונשין ליכא למיתר והא' שטפה אתיא להו: **ע"ב** רש"י ד"ה ס"ג וכו' לסכי לא מהימני כצ"ל:

דף מט ע"א גמ' אם כנסה. נ"ב אכלי קאי: שם בידוע שכונס משקה. נ"ב אמשקה קאי לפרש"י. כלומר שכונס משקה את סקדרה והוא דחוק ויל"פ כָּנְסָה (בלי מפיק) לשון נקבה ואקדרה קאי שכנסה קדרה את המשקה ושמא כנסה אפיה קאי: רש"י ד"ה ואיבעית אימא וכו' ולא תימא למסמך כצ"ל: תוס' ד"ה ואיבעית אימא וכו' בנות ישראל שהגיעו לפרקן ולא כגיעו „ם" פירוש הכיאו כצ"ל: בא"ד דלא אפשר עוד לברר תולין שסיר כצ"ל:

דף נ ע"א רש"י ד"ה למעוטי וכו' דאינו אוכל כצ"ל: תוס' ד"ה שזרען וכו' ולא היו שם גידולים וכו' שם אוכל עד שיפסל מלאכול כצ"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה ונבלת עוף וכו' אין לריך מחשבה כצ"ל:

דף נא ע"א רש"י ד"ה וסטור מן המעשר וכו' דכתב במשנה הורה כצ"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה לכמך וכו' האי לאו לטעמא כצ"ל: תוס' ד"ה אם נקח וכו' לפי שאחר התיקון אינו רואי בפני עצמו לאכילה א"כ גם לא יהא נקח בכסף מעשר כצ"ל: ד"ה ולבני מערבא וכו' ינאו שבתות וי"ס שכן גופן אות. נ"ב כלומר שטורא בלאוד הוא דגמרינן מהתם ולא מוסמרא דתשמע מיכה חיובא ואזהרה:

דף נב ע"א גמ' רב כִּלְבָּיא כצ"ל. נ"ב נמצא בכתוב: רש"י ד"ה כנהו של רבי ישמעאל וכו' ולאחר שילדה באה למאן כצ"ל: ד"ה גבינה וכו'. שמעתא דנפשיה כצ"ל: **ע"ב** גמ' לבשה ג' חלוקות וכו'. נ"ב זה משקל חדש נקבי כהכרד חלוקה ע"מ שפולה שכולה והתי"ת נרתב בת"ס: שם והלוק אחד סן. נ"ב משקל זכרי הוא: רש"י ד"ה או שרחתה וכו' ומלחה עליו כתם כצ"ל וכן בכס"מ:

דף נג ע"ב גמ' א"ר נראין דבריו וכו' שהוא מתקנה. נ"ב ומ"ם לא הדר בי' משום דחיים לתומרא: רש"י ד"ה גריכין וכו' בשביעי לטבול בערב כצ"ל: ד"ה דיתיב וקאמר וכו' ולא מספדא בהכי כצ"ל: תוס' ד"ה עלמם וקדשים וכו' לטמא יותר מעת לעת כצ"ל:

דף נד ע"א רש"י ד"ה רביע ימים וכו' ונמצאת משמשת רביע ימיה כצ"ל: תד"ה הכי הרבסר וכו' דבח' רביעיים אינה משמשת רק ו' וכו' ויום ראשון מרביעיים שהן טהורין וכו' ותשיעיים הטמאים כל ח' כצ"ל: **ע"ב** גמ' ימי לידה שאינה רואה בהן מהו שיעלו לספירה כצ"ל: שם ואם יכולין להַשָּׁרות ולחזור לכמות שהיו כצ"ל: תוס' ד"ה דם הנדה וכו' ממילא ילפי מהדדי כצ"ל:

דף נה ע"א גמ' דאקמה והוי אפרא. נ"ב עי' מו"ק סי' מ"ה ח"ב ועי' שי"ע פקס"ו: שם נעשה מקומו צַלֶּקֶת כצ"ל: שם א"ר בָּבַי כצ"ל: **ע"ב** גמ' מה התם אף על גב דלא נגע כצ"ל: שם ואיזה זה מגע נבלה כצ"ל: שם מה לי קְפֵלֵיה כצ"ל:

דף נו ע"א גמ' ומטמא בין לא בין יבש. נ"ב לכאורה אכתם לחוד קאי דהא ארץ אינו מטמא יבש ובגמרא לא משמע הכי: **ע"ב** גמ' אמרטוטי אמרטוי. נ"ב אחברו פ"ס דפ"ז (דף סט ע"א) פירושו היה נושל לחתיכות: שם ובסביבות בית הטמאות. נ"ב עלח"ש: שם לא על הסככות נ"ב עלח"ש:

דף נז ע"א גמ' כיון דכתיבא מזהר זהיר. נ"ב ש"מ דברי קבלה נמי מזהר זהירי ודלא כמ"ש בספרי חיצונים שאינם מאמינים אלא בתורה שבכתב בלבד ולא בנביאים [א"ה לא אבין כוונתו הלא פלוגתא היא בגיטין דף י ע"א ובחולין דף ד ע"ב אי כתיבא ולא אחזיק אי אחזיק ולא כתיבא סומכין עליהם ולרשב"ג אי אחזיק אפי' לא כתיבא שכל מצות שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ואפי' בדרבנן ממש וא"כ אין מזה ראיה ודו"ק]: שם ותקן האורח בית הקברות כצ"ל: רש"י ד"ה בית ארבעת וכו' והוא בית סאתים כצ"ל: תוס' ד"ה ודילמא וכו' דבתכורים מוסיף מת האחר את כצ"ל: **ע"ב** גמ' ואימור הרגשת עד הואי. נ"ב עשי"ע (ח"ב סי' ס' ו'): שם ת"ש נמלא אתה אומר כצ"ל: שם מגופה אתה דאי מעלמא אתא כצ"ל וכן לקמן ברש"י ובתוס':

דף נח ע"א גמ' יפה הורית כצ"ל: רש"י ד"ה כרצועה וכו' נעשה כרצועה כצ"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה שלשה חלוקים כצ"ל: ד"ה או בטעם וכן אבל אמרו לו טמא היית כצ"ל: תוס' ד"ה וכדבריו אני מודים. נ"ב נראה דתוס' גרסי מורים ברי"ש:

דף נט ע"א רש"י ד"ה כגרים מלמטה כפתות מכגרים כצ"ל: תוס' ד"ה היו בה וכו' עד כגרים כלמטה כפתות מכגרים לא כלמעלה כיותר מכגרים וכו' אלמא כגרים כיותר כצ"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה איש ואשה וכו' כי אמר במתני' כצ"ל: תוס' ד"ה מדלא וכו' באשה יושבת. נ"ב כאן נ"ל ד"ה יושבת בכרעם שם:

דף ס ע"א רש"י ד"ה שהלכו וכו' ולא ידעינן הי נהאי כצ"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה שתיהן טמאות וכו' ונכנסה למעמדה של הפנימית כצ"ל:

דף סא ע"א גמ' נשבה הרוח וַעֲקָרָתוֹ כו' בְּעָקְדוֹ כצ"ל: שם נעשה בְּמָעָרָה של שְׁחִין כצ"ל: שם וּשְׁרָאָן כו' והכור אשר השליך שם ישמעאל את כל פגרי האנשים אשר הכה כצ"ל: תד"ה מקום טהרה וכו' לא בלעה מים שהסדינין ומקום הטומאה יבש כצ"ל. וה"ב הסדינין מחמת שנבלעו המים בעפר כתיוח של מקום טומאה ונשארו סדינין יבשין ושתי סגרהאות לדבר אחד נתכונו ופירושן שוה: ד"ה אטמרינהו וכו' ואם אטמין אתכם מייבתם ראשי למלך. נ"ב אינו ברור דא"כ כי נמי לא הרגו מאי לאשתמוטי בכה"ג מפני הסכנה כי היכי דסויה סכנתא לגבי כ"ג גופייהו דהא קבעי לאטמורי. וא"כ מאי איריא משום דליחש לל"ג מיבעי. וק"ל: **ע"ב** גמ' זאת אומרת מצות בטלות לעתיד לבוא. נ"ב עמ"ש רפ"ד דר"ה בס"ד ובפרק השואל: שם במסנה שבעה סממנים כצ"ל: תוס' ד"ה אבל עושה כו' דתכריכי המת וכו' תכריכי המת אין בהם משום כלאים כצ"ל:

דף סב ע"א משנה שבעה סממנין כצ"ל: שם וצריך לכבסם שלש פעמים כצ"ל וכן ברש"י: **ע"ב** גמ' אמר ליה רבי אבא לרבי אסי כצ"ל: רש"י ד"ה כיון דיכול לגאת וכו' דלא קפיד בהו להוציא כל מה שבתוכן וכו' שהאיל ויכול לנאת כצ"ל:

דף סג ע"א גמ' ותניא יוצן כל היום כצ"ל: שם אמר רב אסי אמר ר"א. נ"ב נ"ל שצ"ל אסי בסמ"ך וכ"א בספר יוחסין: שם סבלא דשומא טְמָלֵי כצ"ל:

דף סה ע"א גמ' נתמעטו מזונותיו. נ"ב נ"ע למבעי רחמי עלה וס"מ בע"ס אבל בת"ח הורה מתנת לו אחרית ותקוה בזקנתו וכמ"ש שלהי קדושין: תוס' ד"ס סבר וכו' דהא מסקינן לקמן וכו'. נ"ב י"ל דבסוף ימיהם חזרו בהן ומעקרא אמרו כי מתניתין ומשמע דסבר למעבד עובדא כרב מקמי דהדר בי' הוה. כדאמר לעיל פרק בנות כותים (דף לו ע"ב) במקשה נדה דה"ר ליומא ואהדר בי' ואפ"ה שילא ב"א עבד עובדא כוותי' דסבירא דרב ולא כאידך. א"נ איכא למימר הכא אי משום דלא שמיע לי' אידך דרו"ס אי נמי ההיא שעתא אכתי לא הדר בי' דטהם בפרק הזרוע לענין מתנות בסוף ימי רנב"י הדר בי' ואשתני דינא וכה"ג עובדא כגון ססכ"ה דס"ר בי' רבי בגרפא וכן דפ"א: **ע"ב** גמ' שאני כתובה דמגבי בה. נ"ב נ"ל דנגבי לשון נגב ני' ולא אתא: שם א"ל רבי אבא לרבי אסי. נ"ב נ"ל אסי בסמ"ך:

דף סו ע"א גמ' ואם יש לה וסת וכו'. נ"ב ע' שי"ע ח"ב (סי"ג): שם מקור מקומו טמא איכא בינייהו. נ"ב לרבותינו טהור לגמרי ולרבי אע"ג דתולה במכה שבמקור לטהרה לבעלה אבל טמאה היא לטהרות כמקור שהוא טמא כך נ"ל לכאורה אבל אחר העיון א"א לומר כן מתמת דפכ"ס (דף טז ע"א): שם כי היכי דְּהִתְהַוּוּ כו' דלנשו עליך רחמי כצ"ל: שם אדבריה רבא לרב שמואל. נ"ב רב שמואל מוכח הוו ולאו מרבותיו: שם אמר רבא תְּבָעוּהָ לְהִנָּשֵׂא כצ"ל: רש"י ד"ה אסגורי מסגר וכו' ומשרע ומוציא דם כצ"ל: תוס' ד"ה ותכדוק וכו' תימה. נ"ב עשי"ע ח"ב (סי"ב): **ע"ב** גמ' דקרירי ומסרו. נ"ב נ"ל שהוא מלשון שריר וקיים: תוס' ד"ה אם סמוך וכו' ועשטקי הות משטקי דפיזא. נ"ב מקשקי בעשטקי אחלף לי':

דף סז ע"א גמ' וּמְפָצֵי כצ"ל: שם אשה גרא"ה כצ"ל וכן ברש"י: תד"ה סתחה עיניה וכו' ואי לטהרות הוא לא היה לריך: **ע"ב** גמ' כולהו ספק זיבות שוינהו רבנן ליטבלו ביממא כצ"ל: שם שהל להיות אחר השבת. נ"ב במנן שקדשו ע"פ הכאי: שם לְפִיּוּסָהּ ואמרה לי' מאי אִיתַי. נ"ב נ"ל בשני יודי"ן כסוף פירושו אהי נמנאה לו:

דף סט ע"א דייני בגלתי. נ"ב תמוה בסדום היו עיין בסנהדרין (דף קט ע"א): שם לישקול תרי משכי. נ"ב וא"ס סיכי לשקול מאן דאית ליה תורא חד משכא. י"ל מאן דאית ליה לאו חד תורא דוקא אלא מאן דאית ליה תורא ואפילו טובא טובא משמע: **ע"ב** גמ' גזרה שמא יתעלפם. נ"ב כדכתיב [יחזקאל ל"א ט"ו] עליו עולפה: רש"י ד"ה אימא אוני יודעת וכו' כל שבעה שלפניו. נ"ב מהרס"א גרים שלא לפניו וסוא ביא:

דף ע ע"א האמר אשם קָבַע כצ"ל וכן לקמן וכן ברש"י: רש"י ד"ה הא אמר וכו' לסביא את המאתו שני כצ"ל: ד"ה והעשיר וכו' לסביא את כולן כצ"ל: ד"ה אחר אשם וכו' יקריב את האחרים כצ"ל: **ע"ב** תוס' ד"ה כתוב א' וכו' מהנה נשאתי פניך וכו' ומן וישא ה' פני איוב כצ"ל. וה"ב ולא מקשי מניייהו משום דבלוט מלאך הוא דקאמר לה. וידוע שאין סדבר תלוי בו אלא משום דלא נגזרה על אותה העיר גזרה. וכבר אמרו חז"ל שלכן נדחה ממחילתו לפי שלא תלה הגדולה בבעליה. גם לא היה משא פנים בדבר אל לוט אלא לתת שאלתו להציל את העיר הכיא ומה"ע נמי לק"מ מאיוב דאתו נשיאות פנים כמו כן לא היה לאיוב בעצמו אלא בהתפללו בעד רעהו ותלמודא לא אקשי אלא ממשוא פנים לאדם עצמו להעלים עין מחטאיו שלא תלקה מדת הדין נגד הכתוב לא ישא פנים דמיירי בהכי לומר שאינו מוותר כלום ואפי' לאוהביו והיינו דק"ל מהכתוב ישא וגו' דמאי מוסיף בברכה זו האחרונה על השתים דלכאורה כבר כוללות כל ברכות טוב אלא ליתנא יתירא לאוסופי קאמר דאפי' אין עושין רצונו של מקום יתנהג עמהם לפנים משורת הדין מש"ה מקשה אהדדי:

דף עא ע"א גמ' ויצא ממנה רביעית דם כצ"ל וכן לקמן: רש"י ד"ה אלא הא דתניא כצ"ל: **ע"ב** גמ' וטמאים ב"ש אומרים כצ"ל: תוס' ד"ה ואם נפל וכו' אבל מפסל פסלי להו כצ"ל:

דף עב ע"א גמ' לא אם אמרתם בתוך וכו' שאין יום שלאחריו מצטרף עמו כצ"ל: שם אם הֶבִיאָנוּהוּ לידי טומאה כצ"ל: שם ועוד מדבריכם אתם נושכים. נ"ב נ"ל בכי"ת והוא בענין תשובה. אך מפירש"י כמדומה היה גורס נושכים בכ"ף:

דף עג ע"א ברש"י ד"ה ביממא. ראתה ביום. נ"ב אבל אין לומר דאלא ר"ס היא שמא לא תהא זבה רק בימים בלבד ולא בלילות וכמ"ד דשבעת ימים דסשכתת אחור (פ"ק דפסחים) אי לאו דאיתקש לאכילת מלה וכן בכמה דוכתי דא"כ מ"ש בזבה דקפיא לי' בנדה נמי תקשי אימא שבעת ימים תהי' בנדתה בימים ולא בלילות. אלא ודאי הא ידע דתהיה לרבות הלילות כדאיתא בת"כ. א"כ בזבה נמי לא לקשי דהכתיב גבה נמי כימי נדתה הכי' טמאה הויה אחת לנדה ולזבה. אלא ע"כ הכי קא קשיא לי' דילמא לא נעשית זבה אלא ע"י ראיית ימים והיינו דאיכא בין זבה לנדה שהיא נעשית נדה בלילה. ואם אמנם גם בתשובתו של אביי מוכח קצת שכך היתה כוונת ר"ס בשאלתו אבל אינו מוכרת כל כך: בהדרן ולומדי תורתך לשמה כו' להתחיל ספרים קדושים אחרים כצ"ל:

בהרא"ש פ"ח סי' ו' אמר רשב"ג וכו' שאין בה כמה טיפי דמים. נ"ב ר"ל של מאכולת ואיך לא תתלה בכך: שם שאין בו כמה טיפי דמים. נ"ב ג"כ של מאכולת ר"ל וא"כ אם תאמר שתתלה בהם לעולם נמצא אפי' תמצא כתם גדול ביותר טהורה היא אע"פ שבודאי אין זה דם מאכולת: שם ואף ע"ג דאין הלכה כרבנן וכו' שאם היא אוכל והרית רית פספס כצ"ל ותי' אי נמחק: בסי' ח דאלת"ה אשה שמצאה שום ליכלוך על חלוקה לא יטמא כצ"ל. נ"ב וכך אני אומר ולמה לא: **בהלכות כלאים** סי' ד אבל אם הוא של צמר. נ"ב ע"ל סע"ב [בסוף סימן כ'] בשם הרמב"ם:

בקיצור פסקי הרא"ש פ"ב סי' ד אם לא שהיה ירוק כצ"ל: **בפ"ו** סי' ב ג לא מחזיקין להו כשומא כצ"ל: **בפ"ח** סי' ו' בכל מקום שיכולה לתלות תולה כגון וכו' ואם לאו תולה וכו' תולה בה כגרים עפי מגרים וכו' שהם נוכרים בהן כצ"ל: בסי' ח' ומאכולת רמוסה כצ"ל:

בהלכות מקוואות סי' כ"א מצומצמות לא יקפוץ אדם לתוכו כצ"ל: סי' ל"ז שלא לטבול אפי' ביום ח' עד הלילה כצ"ל:

בפירוש המשניות פ"ב מ"ב אמנם אשם תלוי. נ"ב לא דק ולא עיין בגמ' גם סותר ד"ע דפסק בענין היקבע איסורא וליכא: מ"ח ואמנם מה הם זה אסכול הבילים כצ"ל: שם ואין התוספות בכללם וכו' אלה הקנות יתכר כצ"ל: **פ"ד** מ"א בתנאי שיהיו נשואות וכו' זה כמאמר שהן יושבות בין הדם וכו' ואמנם התנינו בו שיהיה כצ"ל: מ"ג וזאת אותן השבעה וכו' שתהיה בין ווסת לווסת כו' שתהיה נדה בו כו' שתהיה זבה ולא כאמר כו' והוא מעת לעת לרבי אליעזר או לילה ויום לר' יהושע כצ"ל: **פ"ו** שאין אללנו סימן עליון. נ"ב היכא דיקנא איכא: **פ"ט** מ"ב אשר אמר שהיא אפילו היתה עומדת להשתין ונמצא דם כצ"ל: שם מ"ט היתה לְמוּדָה לִהיות רואה בתחלת הַוֶּסֶתוֹת כו' כצ"ל: **סליק בס"ד**

הגהות וחדושים על מסכת נדה מאת הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף ה ע"א תוס' ד"ה ר"מ כו' וכן שילהי בא סימן תניא הרואה כתם מטמאה עצמה כו' צ"ל מטמאה עצמה וקדשים למפרע:

דף ז ע"א רש"י ד"ה וקוצה כו' ואין להם בית קיבול כו' עי' רש"י גיטין ס"ב שפי' פי' אחר:

דף יד ע"ב רש"י ד"ה אמר כו' נמי ספק קאי ואי ודאי כו' כצ"ל: ד"ה הכי קאמר כו' טומאה אפי' לרבה צ"ל טומאה אפי' לרבנן:

דף טו ע"ב תוס' ד"ה בחמתו כו' ומייתי לה בפ"ק דביצה חכניסה לבית. נ"ב עי' חידושי רשב"א ברכות י"א שדחתה ראיה זו: באה"ד שתי' קודם טירוף א"ש אך כו'. נ"ב ע' בתוס' מנחות שהאריכו בזה:

דף יח ע"א תוס' ד"ה ספיקו אסור עסה"ד קבוע כנ"ל. וע' תוס' ב"ק י"ד ב' וסנהדרין ע"ט א':

דף יט ע"א רש"י ד"ה וורדונא כו' ל"א כו'. וכן בגיטין ד' ס"ד כ' ר' חיננא יורדאן:

דף כא ע"ב בגמ' אלא אמר ר' יהודה כו'. גי' רש"ל ר' יוחנן ע"ב וכן מוכח לקמן דכ"ב ב' דאמר ולהך לישנא דאר"י בא"א לפתיחת הקבר בלי דם מוכח שם דגי' הכא ר"נ:

דף כב ע"ב בגמ' אם נמוחו טמאה אי הכי כו'. נ"ל לפרש אי הכי דבל"ז הוה אמינא טעמא דנימוחו דחשיב לה וכמ"ש התוס' בד"ה אם נמוחו ובלא נמוחו טמאים דחשיב יבש ודם יבש אינו טמא אבל לדידך דדייקת מנמוחו דדם יבש טמא וכתבו התוס' א"כ אף בלא נימוחו נמי מדייק ובזה נסתר דברי הש"ך ביו"ד סי' קפ"ח פ"ק י"ז שכ' דמדברי הש"ס דאמר א"כ אפילו לא נימוח נמי משמע כהראב"ד עיי"ש ולפמ"ש אין הפי' כמו שהבין הוא ודו"ק היטב. ובזה מיושב מה דמקשה אח"כ ומי איכא כה"ג רק בל"ז תיקשי לי' על המשנה המפלת כמין קליפה מי איכא כה"ג ולפמ"ש א"ש דבל"ז הוה ס"ד דהוא דם יבש ולכך פטור וזה שכיח שמדם האשה נקרש ונצטייר כמין קליפה וכשער אבל לדידך דאמרת דבלא נמוח ברי' בפ"ע היא ע"ז מקשה שפיר מי איכא כה"ג:

דף כג ע"א תוס' ד"ה וילפינן מסופנת כו'. תימה ולשתוק מהפנאה כו' י"ל לפמ"ש רש"י ביומא נ"ה א' ד"ה למה נאמר שהסופנה בא' ללמד ולא להיות למד א"כ אי לא הוה אדם טופנת רק בהמה לא הוה אפשר למפטר בהמה מאדם רק אדם מבהמה שהסופנה בא ללמד אך לפי סברת רש"י לא ק' כלל מה איכא בין טופנה מצ"א למופנת מב"צ דהא בצד א' אין ללמוד כ"א שאינו מופנה מן הסופנה ולא הטופנה משאינו סופנה דהסופנה בא ללמד ולא להיות למד משא"כ מב' צדדין גמרינן תרוייהו מהדדי זה מזה וזה מזה אלא ע"כ דהש"ס לא ס"ל הך סברא וכבר הארכתי בזה מאד בספרי מלא הרועים ח"ב ע' היקש עיי"ש באורך:

דף כו ע"א רש"י ד"ה תנור כו' כירה מקום כו'. נ"ב דבריו תמוהין בכאן וסותרים דברי הגמ' בשבת פרק כירה דמבואר דכירה היא על שתי קדירות וגם רש"י בפ"ק ד"י כ' ג"כ כמו כאן ודבריו תמוהין מאד:

דף לא ע"א בגמ' אמר ר' יצחק אמר ר"א כו'. צ"ל א"ר יצחק בר"א וכ"ה לעיל דכ"ה ב' וכ"ה בברכות דף ס' ע"א ועי' בסמוך ע"ב ובספרי כנוס סופרים בכללים כלל י"ג הארכתי:

דף לב ע"א גמ' אמר מר וסרא לא נצרכה אלא לסיכת שמן של תרומה וכו'. דסיכה כאכילה ואסור לנדה ועי' פר"ח באו"ח סי' תרי"א שהקשה אם נאמר דסיכה כאכילה אינו מהתורה רק מדרבנן נקרא אסמכתא וכדעת התוס' כאן בשמעתין הא באיסור דרבנן מאכילין לקטן בידים ולמה הוצרך להסבילו ואני תמה דניחי דסיכה מדאורייתא כאכילה מ"מ עיקר תרומות ח"ל דרבנן היא וספינן לי' בידים והרב פר"ח שם הרגיש בזה וכ' ואע"ג דהתרומות ח"ל דרבנן כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ולכאורה דבריו תמוהין אך למעיין מובן דכוונתו כיון דעיקר סיכה בתרומה אסור מהתורה אף דכאן התרומה היא מדרבנן מ"מ חשיב איסור תורה כיון דסוף סוף תרומה היא מדרבנן וכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון חשיב כאוכל תרומה דאורייתא בתרומה משא"כ אי עיקר אסור סיכה בתרומה אף בתרומה דאורייתא מדרבנן א"כ הוה אסור דרבנן כך הוא כוונתו אך אשתמיטתי' סוגיא דיבמות ק"ד דנאמר שם בן חבר כהן כו' שמא יאכילנו תרומה טמאה ושני בתרומה דרבנן עיי"ש ומבואר אף באיסור אכילה בתרומה טמאה הוא דאורייתא מ"מ כיון דהתרומה הוא דרבנן כדרבנן חשיב א"כ ה"ה הכא אך לפי האמת כד דייקינן שפיר ק' למה דאסקינן שם דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצוין להפרישו אפילו בדאורייתא וא"כ ק' למה נקים בברייתא דוקא פירות דהוא תרומת דרבנן דהא אף דאורייתא אין מצוות להפרישו אלא ע"כ דזהו חשיב דאורייתא כיון דאיסור אכילת תרומה טמאה מתורה אף דזהו תרומה דרבנן כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון וכ"כ פר"ח אך עדיין לא נתיישב דאכתי קשה דהו"ל למינקט דאורייתא ממש דהיינו תרומת דגן ולא תרומת פירות דהשתא דנקיט מצא בידו פירות איכא למיטעי דוקא פירות דהיא תרומה דרבנן ולא כס"ס ועדיפא הו"ל למינקט תרומת דגן וממילא הוה ידעינן דמכ"ש תרומת פירות אין זקוק לו. וי"ל דהוה אמינא דתרומת פירות אפילו להאכילו בידים מותר כמו שאר דרבנן לכך קמ"ל אין זקוק לו להפרישו אבל להאכילו בידים אסור והיינו מטעם דאף דתרומה היא דרבנן מ"מ דאיסור אכילת תרומה טמאה מתורה כל דתיקן רבנן כעין דאורייתא תיקן כ"כ הפר"ח ובחידושי יבמות שם הארכתי מאוד בביאור הסוגיא שם בזה: **ע"ב** בגמ' דברי ר' יהודה. משמע דר"י לא ס"ל דדברה תורה כלשון ב"א ועי' ע"ז כ"ז א' דס"ל לר"י דברה תורה כלשון ב"א ועי' תוס' שם וע' תוס' סוטה דכ"ד א' ד"ה ור' יונתן שמקשי הכא:

דף לו ע"ב ברש"י ולא מחמת ולד אלמא כו'. נ"ב צ"ל אלמה:

דף מא ע"א תוס' ד"ה היינו דאיצטריך תרי קראי כו' ואפ"ה איצטריך הכא למיעוטי כו' ולפעד"נ דלא ק"מ דדווקא בטריפה הוצרך כתוב אחר לנקדשה ואח"כ נטרפה דמכל אשר יעבור לא נוכל למילף רק דומיא דמעשר דנטרף ואח"כ נקדש כראוי' התם בש"ס להדיא אבל הכא אין סברא כלל לחלק בין נקדש ואח"כ נעבד כיון דגלי קרא דלא חזי לקרבן ממילא אף בהקדישו ואח"כ נעבדה אסור רק לענין עלתה תרד יש לחלק דבדיעבד ואח"כ הקריש א"כ לא קידשת כלל ופשיטא דתרד אבל בהקריש ואח"כ נעבד כיון דנהית מתחילה עלי' קדושה נהי דאין ראוי להקריב מ"מ אם עלתה הו"א לא תרד לכך איצטריך קרא על נקדש ואח"כ נעבד דתרד א"כ בתרי קראי מני דעל שלא תקרב א"צ קרא כלל דאין לחלק בינה ובין נעבד ואח"כ הקדיש רק לענין תרד ודו"ק ועי' תוס' תמורה כ"ט א' ד"ה אצטריך ומש"ש בגליון:

דף מב ע"ב תוס' ד"ה יצתה כו' עסה"ד שתחב לו חבורו. עי' תוס' חולין ע"א א':

דף מו ע"ב רש"י ד"ה ש"מ פלוגתא הוא כו'. נ"ב קשה דהכא איסור דרבנן הוא ובאיסור דרבנן ליכא פלוגתא שם. שוב מצאתי במשנה למלך פי"ז מהמ"א שהביא קושיא זו בשם חידושי רשב"א וע' בספרי מ"ה מ"ש מזה:

דף נא ע"א רש"י ד"ה מתיב רב אשי לרבא. נ"ב צ"ע מה שפי' רש"י מזה דהרי אנו רואין דלרבא הקשה כן ובספרי כינוס סופרים ע' אשי תירצתי כוונתו דלרבא גופא בחייו הקשה כן ותראית מדרבא תי' קושיא זו בסמוך ע"כ דלרבא גופיה הקשה כן וכדעת הרמב"ם בהקדמה דרב אשי קיבל מרבא והא ראיה בפ' עשרה יוחסין יום שמת רבא נולד רב אשי כבר כתבתי שם בספרי בשם הלכות דיש ני' בספרים עד שלא מת רבא נולד רב אשי ר"ל עד שלא שקעה שמשה של רבא כבר הי' ראוי רב אשי למלאות מקומו וכמו עד שלא שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל דשמואל הי' תלמידו ארבעים שנה:

דף נב ע"א גמ' צריך שיהא בעיקר גומי ר' מלכיו ובביצה תני' בהיפך ר"א בר אהבה אמר ר' מלכיו אך בכתובות תני' כמו הכא:

דף נז ע"א רש"י ד"ה מהלך כו' עסה"ד לספיקא לא חייש. נ"ב ואף לתסוברים ספק מה"ת לחומרא א"א כיון דאין מפורש להדיא:

דף נח ע"א רש"י ד"ה עד מקום חבק ספק כו'. נ"ב פי' דלא איתפרש כמ"ש התוס' דמ"ו ד"ה ראש התוסם:

דף ס ע"א גמ' אחד טמא ואחד טהור תולה טמא בתלוי כו'. נ"ב ר"ל שביל הטמא תולין בתלוי וטהור ר"ל שביל הטהור בטהור רק דפתח בתרתי טמא וטהור או תלוי וטהור ולא סיים רק בתלוי לחוד ואף דכ"ש הוא מ"מ הו"ל למיתני כיון דפתח בו ועוד דא"כ כיון דכ"ש הוא לא הוה ליה למיפתח ביה כלל

כלל. ונראה דגרים הכא תולה טהור בתלוי ותלוי בטמא וכן נראה גירסת רש"י תולה טהור בתלוי אך מ"ש דתלוי תולה בטמא יש להסתפק כיון דתלוי בל"ז טמא מאי נ"מ אף דמצי לאשכוחי נ"מ כגון שהוא תלי מספק טומאת מגע שרץ ועכשיו הוא טומאת מ"מ הוא דוחק ועוד דמאי אריי' תלוי דא"כ אפילו טמא וטמא הוה מצי לחלק אלא ע"כ א"א לגרוס הכא ותלוי בטמא וסתורתא סוגית הגמרא וכפי שפירשתי קודם וכן פי' מהרש"ל בח"ש וכן מורה לשון הרמב"ם בפי"ט מה' שאה"ט וכן יש לפ' לשון רש"י דמ"ש רש"י תולה טהור אינו מלשון הגמ' רק רש"י מוסיף לפרש מלת תולה דקאי אטהור דהטהור תולה טמא ר"ל שביל הטמא בתלוי ומלת את שביל טמא דכ' רש"י היא פ' טמא דרש"ס דפי' טמא קאי אשביל ולא אגברא :

דף סא ע"ב תוס' ד"ה בגד כו' עסה"ד. נ"ב והוא דבב"ח בטיל משום דדרך בישול אסרה תורה ועי' תוס' ע"ז דס"ה ב' : שם תוס' ד"ה לא ימכרנו כו' עד אע"ג דאין דרכו בהעלאה כו'. נ"ב בתוס' ע"ז ס"ה כ' הטעם שמא יעשה ממנו טלאי ע"ג בגדו :

בהרא"ש פרק הכפלת סי' א אלמא דס"ל דטפלת חתיכה טהורה וכו'. נ"ב עי' בב"י סי' קפ"ח שתמה ע"ז דהא התם בחתיכת קטנה איירי וכמ"ש רבנו לקטן סי' ג' בשם הרז"ה לחלק בין קטנה לגדולה עיי"ש :

בא"ד סי' ב ר"א סבר דמטמעינן שפופרת מטעם הפסקת וכו' ; נ"ב לא הבנתי דבריו דו"ל דילמא ר"א ג"כ מטעם דאין דרכה לראות בשפופרת ובחתיכה מטמא דס"ל דרכה וכמ"ש מקודם דר"א סבר דרכה וכיון שראתה כדרך שהנשים רגילות לראות טמאה ולכאורה דבריו סותרין זא"ז וסותרין דברי הש"ס דלפמ"ש דבטעמא דקרא פליגי היכי קאמר בש"ס דר"א סבר דרכה נהי דאין דרכה אעפ"כ טמא כיון דליכא הפסקה וצ"ע : בא"ד סי' ג בעי טיניה ר"י ב"ח כו'. ד"ת מיעוך ע"י הדחק איכא בינייהו והלכה כרבנן כו'. נ"ב עי' ברא"ש פרק שור שנגח ד' ות' שכ' דלרי"ף לית לי' האי כללא דכ"מ ששנה רשב"ג ועי' תוס' ב"מ ס"ט א' ד"ה אלא וכו' שמשם מבואר דאפי' בברייתא הלכה כרשב"ג ועי' מרדכי גיטין סי' רל"ד כ' ב"כ דדוקא במשנה :

בקיצור פסקי הרא"ש פ"ב דין ג ד"ת אפילו עבר זמן ווסת ובלבד ששהתה כדי שתטהר . נ"ב עי' בפנים דמשמע דס"ל כפי' התוס' דוקא במחשב ימי ווסת מרהביא דברי ר' יוחנן : סליק

הגהות וחדושים למסכת נדה

מאת הגאון וכו' מוהר"ר שמחה מדעסויא זצ"ל

דף ב ע"א מתני' וכמשמשת בעדים הרי זו כו' נ"ב עיין דף ד' ע"ב בתוס' ד"ה כל אשה : שם בגמ' סיכה דל"ל ריעותא מגופה . נ"ב כגון ספק נגע ספק לא נגע כ"כ תוס' ורש"י ל"צ לה : תוד"ה מעת לעת כו' אבל לחולין לכ"ע כו' . נכתב בגדו כדמוכח לקמן דף ו' וז' ע"א ועי' ברש"ל מ"ש עוד בזה : בא"ד כגון ספק נגע ספק לא נגע . נ"ב ורש"י כ' דל"צ לה ותוס' אזלי לטעמייהו דמתרצי הא מילתא בדבור שאחר זה : בא"ד ושי"ל דלא כו' אלא ספק טומאת מגע ולא (ספק טומאת ראייה) . נ"ב כצ"ל ונ"ל ספק שמא ראתה : בגליון המתחיל אע"ג דר"ש כו' . נ"ב זה קאי על מ"ש תוס' דלא גמרי' מסוטה לטהר ברה"ר כו' : בגי' המתחיל אך קשה דמטהר כו' . נ"ב זה קאי על תירוץ של תוס' דטעמא דכ"ש משום דאשה בדוקה היא ועיין דף ד' ריש ע"א בתוס' ד"ה כי פליגי ותירוץ הגליון כבר דחה רש"ל דבדוקה רבא מתרץ זה ולי נראה דר' יוחנן סבר טעם דכ"ש דאם איתא דהוי דם מעיקרא הוי אתי או משום בטול פרי' ורבי' או אשה מרגשת בעצמה : בא"ד וכן בנגע . נ"ב טמא לר"י : תוס' ד"ה והלל כו' ומיהו היכא כו' כמו מקוה שנמדד . נ"ב וכן גבי תינוק שנמצא בצד עיסה כמ"ש תוס' דף ג' ע"א ד"ה גמר סוף טומאה : גליון ד"ה מיהו בירושלמי דסוטה (בעמוד ב') . נ"ב ולפי דברי גי' זה לא גמרינן מסוטה לטהר ברה"ר היכא דליכא חזקת טהרה ועיין ע"ב בגליון שבתוס' ראשון ושייך לכאן : ע"ב בגי' המתחיל והא דאמרינן . נ"ב הגליון זה שייך אחר גליון דלעיל סוף ע"א ועי' בחולין דף ט' ע"ב בתוס'. ומ"ש בסוף הגליון לא ילפינן מסוטה . נ"ב אלא דמוקמינן בחזקת טהרה : תוס' ד"ה והלל קשה ודאי דמדקאמר ר"ש . נ"ב ולא ניחא להו כפירש"י דהרי גם במתני' דידן ס"ל לב"ה דאף ברה"ר תולין וכ"כ המפרשים מהר"ם ומהרש"א ברש"י : ד"ה התם תרתי לריעותא כו' אך קשה דאמר התם . נ"ב שם ע"ב : בסה"ד עד שיראה הכהן בסוף שבוע ויטהרנו . נ"ב ומשמע בתוס' בחולין פ"ק דף י' ע"ב ד"ה אלא לאו כו' דאף דבסוף שבוע הוא כגרים כיון דהוא פחות מן הראשון טהור ע"ש וכפי' זה יש ליישב לשון התוס' דכאן והכי תנן סוף פ"ה דנגעים משנה ה' ובפ"ד מ"ז דכשהלך הפסיון טהור :

דף ג ע"א גמ' רבנן סברי כי סוטה מה סוטה כו' ושאתה כודאי . נ"ב עיין סוטה דף כ"ח ע"א בתוס' ד"ה מה ת"ל : רש"י ד"ה ומאי שנא ממבוי . נ"ב דאלו לב"ה לק"מ דמבוי תולין דדין רה"י יש לה כמ"ש הרמב"ם ורע"ב בפי' המשניות רק לב"ש פריך דס"ל דאף ברה"י לא מטמאינן למפרע מטעם שכ' תוס' בריש מכילתין כ"כ מהרש"א : תוס' ד"ה ובניהם לא למדום כו' ובכל ספק טומאה אית ליה ברה"י תולין . נ"ב ולא מטמא ודאי מקוה מה הכא דליכא חזקת טהרה לבד ס"ל תולין מכ"ש היכא דאיכא חזקת טהרה : תוס' ד"ה מרגשת כו' וקשה מאתמול כו' ואינה מושבת בהרגשת עד ושמש . נ"ב כלומר לא מספקא לה : בא"ד כמו שאינה מושבת [לב"ש] בהרגשת מי רגלים כצ"ל : בגליון המתחיל ומיהו כו' לא הוי שלא נעשה אלא סייג כצ"ל : בא"ד ושמא טעמא דהרגשה מהכי כו'. נ"ב וכ"כ תוס' ריש ע"ב ועי' ברש"א : ע"ב רש"י ד"ה סייג . חזוק כו' וקאמר ליה שמאי טעמא דידי משום העמד האשה על חזקתה . נ"ב משא"כ בשרץ כיון דאיכא שרצים דמגופיה ושרצים דעלמא כתרתי לריעותא דמיא כדלעיל ותוס' בריש פרקין מתרצים בגווני אחרינא דקושיא מיירי באינה בדוקה אבל אשה לב"ש כבדוקה דמיא וע"ש במהרש"א וכאן : ד"ה וכולן טהורין כו' דהוא"ל שלא מצא [עד] קודם . נ"ב כ"ג רש"ל ומסתא ישנה היא הוא"ל ומצא קודם כו' : תוס' סד"ה דעל דם שנמצא עכשיו קאמר . נ"ב דאל"כ בכל נשים איכא למיחש :

דף ד ע"ב תוס' סד"ה כל וכו' כע"ה אסרם ושם . נ"ב דף ל"ט ע"א בתוס' ד"ה והיולדת :

דף ה ע"ב רש"י ד"ה היה מתעטף בטליתו כו' ונוא היה . נ"ב פי' הטלית :

דף ו ע"א גמ' כוותיה דרבא הרואה (דם) . נ"ב ס"א כתם . נ"ב הוא רש"ל ומהר"ם והמגי' לא הבין דהכי ס"א גרסי כל בבא שנויי' קודם לראשונה אבל בדינא ל"פ וכן מפורש בהדיא ברש"ל : שם ומטמאה את בועלה . נ"ב עיין דף ה' ע"א בתוס' ד"ה ר"מ היא : רש"י ד"ה ואינה מקולקלת למנינה צריך להיות קודם ד"ה מקולקלת : ע"ב רש"י ד"ה בשפחתו כו' שזהו ר"ג דיבנה . נ"ב וזה שהם ר"ג עיין רש"ל ועיין ברש"י דף ח' ע"ב ד"ה והא קשים :

דף ז ע"ב ד"ה משום דקילי כו' משום דהוי מי"ם דבר . נ"ב מהרש"א תמה ע"ז ע"ש ונעלם ממנו משנה בסוף מס' זבים וע"ש ובפי' הרע"ב ומייתי לה בגמ' בפ"ק דשבת דף י"ג ע"ב :

דף ח ע"א רש"י ד"ה מלמדין את הקטנה במילתא אחריתי . נ"ב מי שיש לו שתי נשים אחת גדולה ואחת קטנה ומת ובא יבם על הקטנה וחזר ובא על הגדולה : תד"ה משום כו' וי"ל דשמא ר"י כו'. נ"ב ועדיין קשה לי שברי רבינו הקדוש הכריע. כר"א במשנתינו ובקישוי ור' יוסי ור' שמעון גבי זב וזבה וצ"ל דלשון הלכה כדברי ראשונים כאיש אמר מסתברא כוותיה ולא פסק הלכה כדאיתא בב"ב הביאו מהרש"א לעיל ע"ש : ע"ב גמ' לדבריהם דרבנן קאמר להו . נ"ב ר' אליעזר דהיינו חכמים דר"ש : רש"י ד"ה לאו רבנן דפליגי כו' בשאר אילנות . נ"ב עיין לעיל ע"א בתוס' ד"ה קטלא : ד"ה דילדה לשבעה כו' קמ"ל דאזלינן בתר רוב שנים . נ"ב עי' סנהדרין דף ס"ט ע"א :

דף ט ע"א גמ' וכיון דאיכא חרדה דמי' מסולקין ולא בעי בדיקה . נ"ב עי' ברא"ש : ע"ב גמ' ת"ר מעשה כו' לסמוך עליו בשעת הדחק . נ"ב עי' דף ו' ריש ע"ב בתוס' ד"ה בשעת הדחק :

דף י ע"א רש"י ד"ה מאי כו' ויש לומר חוזרת לקדמותה . נ"ב שלא הגיע זמנה לראות :

דף יא ע"א גמ' (ובשכבת קפנה ולא תאוי) נדפס בגלדו רש"ל מ"ז . נ"ב ע"ש ע"ש בשם ראשונים פלוגתא : מתני' אע"פ שאמרו כו' חוץ מן הנדה . נ"ב עיין דף שלפני זה : ע"ב בתוס' ד"ה הרי בחזקת טהרה ובתוס' ד"ה דיין כל ימי עבורן : רש"י ד"ה ובתולה כו' ואפילו נשתנו מראה . נ"ב ולפני תשמיש נמי לא בעי בדיקה וטעם כ' רש"י ע"ב ד"ה כאן שלא שמשה כו' : ע"ב תוד"ה ומשמשת בעדים . נ"ב עיין דף ד' ע"ב ד"ה כל אשה : ד"ה תניא נמי הכי כו' ובסמוך בברייתא . נ"ב דף י"ב ע"א : בא"ד אשמעינן אפילו עברה טמאה . נ"ב דמיירי בבא מן הדרך דשם יש לטהר יותר בעברה כמ"ש תוס' בדף שאח"ז ד"ה כיון שתבעה והר"ן בשבועות ובתנס דחק מהרש"א : בא"ד פי' [בעי בדיקה] לטהרות וטהורות לבעליהן כו' כצ"ל :

דף יב ע"א תוד"ה שמואל כו' א"כ ממתני' כו' כדפריך לעיל . נ"ב דף יא ע"ב : ד"ה כיון שתבעה פי' כיון שבא כו'. נ"ב וכ"כ הר"ן בשבועות ע"ש : ד"ה מאי . ונ"ל כי הא מתני' דלא מצרכה מידי בישנה . נ"ב גם בכאן מהרש"א דחק בתנס דתוס' מיירי בבאין מן הדרך יש יותר לטהר בעברה וכה"ד בכל נשים איכא תביעה קצת אע"ג דלא מהני לענין טהרות מ"מ לבעלה היא אסור דמהני וכ"כ מהרש"א בעצמו בסה"ד : בא"ד והא דאמרי' לעיל דאפילו באין לה כו' לבעלה [אפילו] בישנה כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה הא אמר שמואל חדא זימנא כדמותיב ואזיל . נ"ב פי' כאן אחר זה : ד"ה מאן דמתני' הא כו' וכאותה משנה דעסיקה בטהרות מהני בדיקה כצ"ל : בא"ד ומועט בדבר דא"כ קשיא דר"י אדר"י . נ"ב רש"ל ע"ש והר"ן בשבועות היכן דהרי אמוראי אליבא דר' יהודה ע"ש :

דף יג ע"א רש"י ד"ה ונאנסים כו' תדיר באמתו . נ"ב עי' רש"ל ותוי"ט : ע"ב גמ' ישב לו קוץ וכו'. נ"ב רש"ל מ"ז ועי' פי' תוס' ד"ה עלמא מוכח דאין למחקו :

דף טז ע"א גמ' אמר ר' זירא דכ"ע וסתות כו' כאן שבדקה עצמה כשיעור וסת . נ"ב עי' דף י"ב ריש ע"א ברש"י ד"ה כשיעור וסת : ע"ב גמ' (אמר רב המנונא מאי קרא) . נ"ב מהרש"א מוחק ע"ש גמרות ישנות : שם ואמרי לה שר הגרגו . נ"ב מקדם ס"א ל"ג נ"ב מהרש"א ורש"י גרס לה :

דף יז ע"א רש"י ד"ה פקולין קוטי"ן . נ"ב בברכות דף כ"ח ע"ב פי' רש"י ז"ל גמר גפן שזורין קוטי"ן :

דף יח ע"א תוד"ה ותו ליכא כו' וי"ל דהתם מסייע חזקת האדם . נ"ב הדם כצ"ל :

דף יט ע"ב גמ' סיימי ת"ק הא קמ"ל כו'. נ"ב פי' הר"ן הייט חכמים וכתב שכן מוכח בסוגין : תוס' ד"ה הירוק אסמכתא בעלמא נינהו . נ"ב וכ"כ תוס' ז"ל בע"ז דף ל' ע"ב ומביאים ראיה מחולין דף פ"ח ע"א דקאמר שם מאי שנא זב דגזרו ביה רבנן כו' בד"ס טומאה מסקין ברביעית :

דף כא ע"ב גמ' אלא אמר (רב יהודה) . נ"ב מקדם נ"ל ר' יוחנן רש"ל . נ"ב וכן אי' דף כ"ב ע"ב : שם א"כ נימא קרא (בבשר) . נ"ב מקדם ס"א בשרה . נ"ב רש"ל כתב כן ועיין ריש פ' כהונה כתס דף כ"ז ע"ב :

דף כב ע"ב גמ' ת"ר המפלת גוף אטום כו'. פי' רש"י ז"ל חסר בדף שאח"ז : תוד"ה והתניא כו' כדמשמע פ"ק דכתובות גבי ברכת חתנים חתנים מן המנין כצ"ל :

דף כד ע"ב מתני' המפלת ספיר . נ"ב עי' דף כ"א ע"ב ברש"י :

דף כה ע"א תד"ה עור כו' ומפרש במדרש כו'. נ"ב רבה בראשית פרשה י"ד : ע"ב תד"ה קמ"ל כו' לר"ת שפי' כו' . נ"ב ביבמות דף י"ב ע"ב : בא"ד והא דאין אשה מזרעת . נ"ב כדאי' דף כ"ז : בא"ד וכביאתם שניה הזריע היא תחילה . נ"ב ולע"ד יש ראיה גדולה לדברי רש"י ז"ל מהא דתנן ריש פרק ח' דבכורות דף מ"ז ע"א יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן הבא אחר נפל אע"פ שיצא ראשו חי ופי' רש"י כגון שהיו תאומים כו' ע"ש ושם ע"ב במ"מ נמי מוכח כן גבי אין הראש פוטר בנפלים ומסקנא דפוטר :

דף כו ע"א גמ' פי' רשב"ג כדי שיאחזקו כו' (טפח) . הג"ה נ"ב מהר"ם מיישב זה מיהו בר"ש ל"ג זה : ע"ב תד"ה תחלתו כו' ומפרש התם רש"י דבתנור כו'. נ"ב נ"ע דרש"י פי' שם כמו בכאן ע"ש אמנם הר"ש בפ"ה דכלים פי' כן ע"ש :

דף כז ע"ב תד"ה משום בטול כו' אלא לר' יוחנן דדרש עד לבלב . נ"ב כן הוא בבכורות דף כג ע"א : בא"ד א"כ כיון דטעמא דספיר משום מת שלם . נ"ב כמ"ש תוס' ע"א בד"ה מאי טעמא דר"ש :

דף כח ע"א גמ' ר' יוסף המפלת כו'. נ"ב עי' לעיל דף י"ח ע"א בתוס' ד"ה יד תחובה :

דף כט ע"א מתני' המפלת ואין ידוע מהו . נ"ב עי' לעיל דף י"ח ע"א בתוס' ד"ה המפלת יד תחובה כו' והרמב"ם ז"ל פי' כגון שעברה בנהר והפילה שם והביאו תוי"ט ז"ל : תד"ה תשב כו' כדפרישית לעיל . נ"ב בתוס' ד"ה תומר שני ולדות : ע"ב רש"י ד"ה אימר יולדת נקבה כו' דקסבר ימי לידה כו'. נ"ב עיין דף ל"ז ע"א : שם ד"ה ר"ש היא פי' דר"ש דאתיא כרבנן דאסרי . נ"ב י"ל דאתא לאפוקי מר' יוסי דפסחים דף פ"א ע"א דאית ליה מכאן ולהבא מטמא : בסה"ד ולקמן נפרש בע"ה. נ"ב ועי' מהרש"א שם :

דף ל ע"א מתני' ד"ה המפלת שליא . נ"ב יש לפרש כגון שעברה בנהר כמו בדף שלפני זה ועל פי' רש"י ז"ל קשיא לי מהא דתנן דף כ"ד ע"ב דקתני תישב לזכר ולנקבה ולא קתני ולנדה והטעם עיין דף י"ח ע"א בגמ' ובתוס' ז"ל : תוס' סד"ה ושמע מינה כו' דהא קי"ל דקרקע אינה נגזלת . נ"ב בב"ק דף קי"ז ע"ב וסוכה דף ל"א ודף ל"א ע"א :

דף לא ע"א רש"י ד"ה הוא קודשא בריך הוא סייע שנטה תמורו . נ"ב וכ"ה בב"ר פרשה נ"ט בסופו :

דף לב ע"א תד"ה וא"ת ולר' יוסי כו' כדאמרי' התם . נ"ב בע"ז פרק שני דף ל"ז ע"א :

דף לג ע"א גמ' (והנושא נמי יטמא) נ"ב מקדם רש"ל מ"ז . נ"ב וסיים זה גירסת תוס' : שם וכן יושבות על כל דם וכו' כצ"ל : תד"ה סופרתו למנין כו' דאמר בכילד צולין . נ"ב ור' יוסי דאמר כו' כצ"ל : ע"ב רש"י סד"ה די' כבועלה כו' אלא יום אחד . נ"ב כדתנן בזבים פ"ק משנה ב' : ד"ה בקיאין הוו בהן כו' (באגשי) לדוקים . נ"ב בנשי לדוקים כצ"ל : ד"ה ורמינהו כו' כגון טומטום בלובן . נ"ב דף כ"ח ע"א : ד"ה שדרה כו'. נ"ב ב' וד"ה בכותי כו' נ"ב ג' וד"ה בועל כו'. נ"ב א' ופי' מהופך : ד"ה בכותי ערום כו' כדאמר בת"כ . נ"ב ובזבים פ"ה משנה ו' :

דף לד ע"א רש"י ד"ה ב"ש אומרים כרוקה כו' דכל טומאת נכרי כו'. נ"ב כדאיתא בע"ז דף ל"ו ע"ב ול"ז ע"א : ע"ב גמ' מהו כדי שתטמא (במגע) . נ"ב רש"י ל"ג זה : רש"י ד"ה מהו שתטמא כו' לקטן דליתיה בקרי . נ"ב כדאי' דף ל"ב ע"ב :

דף לה ע"א תד"ה לעולם . למ"ד זוב מטמא במשא . נ"ב דף מ' ע"א : בא"ד דלא בעי כחתימת פי האמה . נ"ב דף מ"ג ע"ב : ע"ב רש"י ד"ה כאן שספרה (בראיות) . נ"ב בברייתא כצ"ל : ד"ה קס"ד דפסקה כו' לאחר שנועיים הס"ד ואח"כ מה"ד משום הכי כו' :

דף לו ע"א רש"י ד"ה שאינו גורם כדקי"ל . נ"ב דף ל"ה ע"א : ד"ה רבה כו' וא"ת כו' וא"כ תסתור דהכא כו'. נ"ב עיין דף שאח"ז :

דף לח ע"א רש"י ד"ה (ועוד) ארבעים וחמשים יום . תי' ועוד מוקף : ד"ה כיצד ראתה כו' בלא עת נדתה הרי [הוא] י"א ימים כצ"ל : בא"ד וביום (ס"א) ילדה נקבה . נ"ב כצ"ל ס"ב :

דף לט ע"א גמ' הונא בר חייא אמר שמואל לומר שאינה קובעת . נ"ב עיין דף ס"ח ע"ב : רש"י ד"ה בתוך ימי זיבתה כו' מטי"ז לס"ו . נ"ב עיין מהרש"א ע"ב בגמ' : ד"ה זה וזה אסורין כו' דקי"ל דחייב כו'. נ"ב שבועות דף י"ח ע"ב :

דף מ ע"א גמ' (דחד הוי נפל) בגלדו נדפס מקדם רש"ל מ"ז נ"ב ומהרש"א . ול"נ לקיים דהא מרבינן אור לשמנים ואחד במס' כריתות דף ז' ע"ב לקרבן וגם כאן אחר מלאת יום שמנים ואחד משמע : רש"י ד"ה אלא כעין שהזריעה כו' ואמר בגמ'. נ"ב דף כ"ז ע"ב : בא"ד כיון דאמר הבית טמא לית להו נימוק נ"ב מלשון רש"י ז"ל משמע דלית להו נימוק כלל והא דקאמר דף כ"ז ע"א אמרו לו לר' מאיר אי אתה מודה שאם סוליותו בספל לבית החיצון טהור י"ל מ"מ בבית ראשון לית להו נימוק והוא דאמר בדף י"ח דטמא משום רוב ככר פירש"י ז"ל שם דים שליא דאין בה ולד : תד"ה כעין שהזריעה כו' דרובן אינן נימוקים . נ"ב זה הוא גמ' דף י"ח ע"א לפי' תוס' ז"ל ורש"י ז"ל לא פי' כן : בא"ד ומיהו כו' (ומעכב) את הולד . נ"ב נ"ל דנ"ל וממעך או נ"ל ומערב את עקר : ע"ב רש"י ד"ה ושילא חוץ לקלעים כו' שיצא הבשר קודם זריקת דם . נ"ב לרבותא נקט קודם זריקה :

דף מא ע"א רש"י ד"ה הכי נמי מסתברא כו' וה"נ מוקמינן כו' כשנתן לה עובר בהמת קדשים קלים . נ"ב מהרש"א הגיה בג"ע דל"ל קדשים קלים ע"ש ולק"מ דכל קדשי קדשים הם זכרים לבר מחטאת דהיא נקבה והרי ולד חטאת אזיל למיתה וא"כ אפי' לא הוי אתנן ומחיר ירדו : ע"ב גמ' הרי כבר נאמר או איש . נ"ב שם כ"ב : רש"י ריש עמוד ד"ה ודם דרך רחם כו' ור"ש מטהר (לטמא) . נ"ב נ"ל לטעמי' : ד"ה רבנן סברי כו' מיהו טיפה עצמה מטמא במגע . נ"ב עיין דף ס"ז ע"א בפי' רש"י ז"ל :

דף מב ע"א גמ' בעא מיניה רב שמואל בר ביסנא מאביי פולטת ש"ז . נ"ב עי' דף ל"ג סוף ע"א ודף כ"ב ע"א בתוס' בסוף ד"ה למימרא : ע"ב גמ' א"ל האי סוליא ראשו חוץ לפרוזדור . נ"ב דאי לאו הכי לא אי צוין דכל כמה דאיתי' במעי אימיה פיו סתום הרי"ף ז"ל במס' שבת פ' מילה כדאי' דף ל' ע"ב : שם (ותהי) בק"ו . תי' ותהי מוקף ונ"ב ותיתי : שם א"כ מה ת"ל והאוכל . נ"ב מקדם שם י"א . נ"ב גבי נבלת בהמה טהורה : תוד"ה שהוציא כו' וי"ל התם כו' כשיצא לחוץ . נ"ב לבית החיצון וכפרש"י דבית חיצון חוץ לפרוזדור הוא : בא"ד ועוד יש לחלק כו' וא"כ הא דהתם כל הנשים מטמאין בבית החיצון הייט פרוזדור דלא כפרש"י ד"ה כגון שהוציא ולד ראשו ועי' מהרש"א בדיבור שאח"ז דכ' דדעת תוס' ז"ל דלא כרש"י ז"ל והייט כתירוץ שני של תוס' ז"ל הכא : ד"ה וכדרב הושעיא כו' דיצא ראשו חוץ לפרוזדור כצ"ל : בסה"ד שלא יסיט נבלה שתהא לו חבירו . נ"ב ונבלה לא מטמא במשא אלא אם מסיט כדתנן בזבים פ"ה מ"ג :

דף מג ע"א רש"י ד"ה לא שטף במים כו' דנפקא לן מקרא אחרינא . נ"ב והנושא אותם : ע"ב מתני' ופוסל מן התרומה . נ"ב ה"ג במשניות וכ"ה בגמ' : רש"י ד"ה אין לו חלוקת כו' אין לו קרי . נ"ב דף ל"ב ע"ב ודף ל"ד ע"ב : ד"ה ושמעי' בעלמא כו' בכמה דוכתי כדון מינה . נ"ב בשבועות דף ל"א ע"א :

דף מד ע"א גמ' מנה"מ דת"ר כו'. נ"ב עיין דף ל"ב ע"א וע"ב : ע"ב גמ' ואמר מר בריס דרב יוסף מסמיה דרבא בן שנולד כו' : נ"ב בב"ב דף קמ"ב ע"ב גרסי' דאמר בדל"ת : מתני' וחייבין עליו משום אשת איש . נ"ב עי' תוי"ט ע"ש בשם תוס' ז"ל ביבמות : שם נשאת לכהן תאכל בתרומה . נ"ב עיין בסנהדרין דף נ"ה ע"ב בתוס' ד"ה נשאת : תוד"ה מאי טעמא כו' לא איצטריך למדרש . נ"ב אם נולד אחר מיתת אביו ודאי צריך קרא :

דף מה ע"א רש"י ד"ה ופוסל כו' דקדש . נ"ב יבמות דף נ"ז ע"ב : סד"ה ואינו מאכיל כו' לא אכלה בתרומה . נ"ב לפי דלא הוי אלא כמאמר של גדול כדאיתא בגמ' כאן וצ"ע למה זכה בכהי אחיו : תוד"ה אחר כו' דפתי קטנה אונס היא . נ"ב יבמות דף ס"א ע"ב : בסה"ד דבועל בעילת מצוה ופורש . נ"ב דף ס"ה ע"ב :

דף מו ע"א גמ' הא י"ג שנה גופא סימן . נ"ב עי' במהרש"א ואין אמת כן אלא בעינן לת"ק שבאו אחר י"ג כמו דאי' את"ז בגמ' ובכל הפוסקים ז"ל וכן פרש"י בפ"ק דקדושין דף ט"ז ע"ב ע"ש וכן איתא לקמן דף מ"ח ע"ב : רש"י ד"ה ולענין חליצה כו' דלא ממאנת מסתמא כו'. נ"ב בלא בדיקה אפי' לא בעל לאחר זמן : תוד"ה בן ט' שנים כו' ואי גרסי' ויום אחד מיירי כו'. נ"ב נ"ע הא דומיא דבבא שאחריו קתני דמיירי בעודן בו : ע"ב גמ' אלא הכא במאי עסקינן כגון שהקדים הוא כו' . נ"ב כ"ג רש"י :

דף מז ע"א רש"י ד"ה ולא נתחייבו במעשר כו' עד שיכיר . נ"ב נ"ל שיכיר וכן לשון רש"י ז"ל ר"פ ראה פ' ועבדתם : ד"ה שיתקשקשו כמו מקשקשת לפניו . נ"ב סוטה פ"ק דף ט' סוף ע"ב : תד"ה לא כו' . לפר"ת דאמר כו'. נ"ב בגיטין פרק השולח דף ל"ז ע"א בתוס' ד"ה בזמן כו' : ע"ב רש"י סד"ה שחייבת במעשר כו' במס' ביצה . נ"ב דף ל"ד ע"ב ודף ל"ה ע"א : ד"ה ורמינהו כו' כדאמרינן לעיל . נ"ב דף מ"ט ע"א :

דף מח ע"א תוס' ד"ה בא סימן כו' ולעיל נמי דתניא כו'. נ"ב דף מ"ז ע"א :

דף מט ע"א תוד"ה אלא . דהא אפילו שלם כשניקב נ"ב עי' כלים פ"ג מ"א : ע"ב גמ' ריש עמוד רי"א כוסף אזני קדרה . נ"ב במתני' רש"י ז"ל גורס פי :

דף נ ע"א תד"ה שזרען מתחילה כו' לא פקפי מינייהו שם אוכל [עד] שפסל כו' כצ"ל :

דף נא ע"א גמ' והתנן שלשה [עשר] דברים אמרו כו'. נ"ב כ"ה לשון המשנה פ"א דמסכת טהרות וזה לשון המשנה צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר ומטמאת טומאת אוכלין כביצה וכזית בבית הבליעה ואין לומר דברייתא היא חדא דקאמר והא תנן ולא קאמר והתניא ועוד דא"כ קשה למה לא פריך ממשנה כדאיתא בר"ה דף כ"ח ע"ב : שם והתנן שלשה דברים . נ"ב מקדש שקלים דף ח'. נ"ב גם שם איתא י"ג דברים ואין שם משנה אלא הגמ' שם מביא לשון משנה דפ"א דטהרות : תד"ה מין קתני כו' וי"ל דרבא נמי (דרים) תעזוב כו' כצ"ל : בא"ד או אף מן העיסה לר' שמעון . נ"ב נ"ל לרבי ישמעאל : בא"ד לא מעיסה לר' שמעון . נ"ב נ"ל ישמעאל : בא"ד קונה לר' שמעון . נ"ב נ"ל ישמעאל :

דף נג ע"ב רש"י ד"ה מטמאה עצמה כו' לטהרות הס"ד ואח"כ מ"ה וקדשה למפרע עד שעת הכבוס . נ"ב כדאי' דף נ"ו ע"א : ד"ה יומו כו' אינה הולה . נ"ב וטמאה ממגילות הכתם למפרע מעת לעת לענין קדשים כמ"ש תוס' ז"ל ונ"ל דגם רש"י ז"ל ס"ל כן : תוד"ה עצמה כו' ומקולקלת למנינה . נ"ב כדתנן דף כ"ב ע"ב ולי נראה דגם רש"י ס"ל דרשב"א סבר דאינה מקולקלת למניינה :

דף נד ע"א גמ' סוף עמוד דאיבעיא לסו . נ"ב לכאורה צריך למחוק הדל"ת ומיהו מתוס' ד"ה ולמאי משמע דגרסי' לה וה"פ כמו דמסקינן גבי לידה דעולין ה"נ ימי נדה עולין וראיה לזה מדהפסיק הגמ' איבעיא זו באמצע הברייתא ש"מ דהא בהא תליא : רש"י ד"ה ארביסר הוו כו' וכן כל ח' השביעיים (יום) תא"מ : בא"ד ועד שיגיע יום ס"ג . נ"ב שהוא יום ז' לח' השמיני : ע"ב רש"י ד"ה היא עושה משכבה כו' אבל מטמא הוא את שתחתיו . נ"ב משמע אפילו כלים ובגדים : בא"ד והכי נמי תנן באבות הטומאה כלים פ"א . נ"ב וכבר פי' הר"ב במשנה ב' שם דאין לך טמא טומאת משא אלא האדם בלבד ולא כלים ואוכלין ע"ש וכן משמע בפ"ה דזבים סוף משנה ג' וכן מוכח דף נ"ה ע"א בתוד"ה אבן מסמא וכ"כ רש"י ז"ל בשבת דף פ"ג ע"ב ד"ה טהורין ומביא ראיה מזבים פ"ה מ"ב : תוד"ה יכול כו' וא"ת מת כו' ואינו עושה משכב ומושב . נ"ב כדתנן בזבים פ"ד מ"ז : ד"ה אף מדוה כו'. נ"ב שייך לדף נ"ה ע"א : בא"ד אר"י דאבן מסמא נפקא לן משום דרשא דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין . נ"ב עי' רש"ל ומהר"ם ועי' זבים פ"ה מ"ב דלא משמע כר"י ז"ל ועי' בר"ש ז"ל פ"א דכלים מ"ב בר"ה למעלה מהן מרכב כו' וכגרסתינו הוא משנה ג' וזה לשון המשנה למעלה מהן זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ודם הנדה שהן מטמאין במגע ובמשא למעלה מהן מרכב שהוא מטמא תחת אבן מסמא למעלה מן המרכב משכב שהוא מגעו כמשאו למעלה מן המשכב הזב שהזב עושה משכב ואין משכב עושה משכב ע"כ המשנה ואם כן הא דהקשו תוספות ז"ל י"ל דמשכב תוכיח דאינו עושה משכב ואפילו הכי הנושא המשכב אפילו ע"י אבן מסמא טמא ומשני רב אשי אמר קרא והנושא אותם אותם למעט דם נדה ממשא דאבן מסמא דליכא היסט כמ"ש הר"ם ז"ל אבל ע"י היסט טמא

טמא מפיקתא והדוב בגדתא ואב מחזר בג"ד וכא דכתבתי דהנושא את המשכב אפי' ע"י אבן מטמא טמא למדנו מפרק פ' הזבים מ"ג דתנן שם כל הנושא את המשכב והנישא ע"ג המשכב טהור חוץ מן האדם אלמא אדם הנושא המשכב טמא אפילו באבן מטמא משמע דהא הר"ש ז"ל הוכיח גם מדקתני שם באותה משנה גבי נבלה דלא מטמא במשא אלא א"כ היסט וגבי משכב לא תנן הכי ש"מ במשכב טמא בטשא אפילו לא היסט גם שם במשנה ז' תנן שמו של זב ורוקו ושכבת ארש ומימי רגליו ודם הנדה מטמאין במגע ובהיסט וכתב הפי"מ ז"ל ולא קתני נשא לפי דאינן מטמאין בלא היסט וטמאה בתב הר"ש במשנה ג' פ"ק דכלים דכל הני אמעוטי מאבן מטמא כו' ע"ש א"כ משכב דטמא הנושא בלא היסט כנ"ל טמא ע"י אבן מטמא:

דף נה ע"א גמ' מנלן א"ל א"ק לכל טומאתו. נ"ב ויקרא ה': שם אב מנלן דתניא כו' לימד על הזוב שהוא טמא. נ"ב עיין לעיל דף ל"ד סוף ע"ב: שם שעיר המשתלח יוכיח שגורם כו' והוא עצמו טהור. נ"ב פרש"י דף ל"ב ע"א שאין בהמה מטמאה מחיים: רש"י ד"ה אי מה כו' אבל [אבן] גדולה אינה מטלטל: ד"ה והנושא אותם כו' מטמאה כלים שתחתי'. נ"ב ל"ע הא בפ"ה מ"ב דזבים תנן דטהור ועיין בר"ש ז"ל בכלים פ"א משנה ד': תד"ה אבן מסמא כו' פ"ה אבן המונחת על גבי סיאדות. נ"ב בפרש"י שלפנינו ליתא ופי' מהרש"א דהוא בשבת פרק ר' עקיבא וסיים וכל דברי תוס' כס שם: בא"ד ובת"כ מוכח בהדיא דכלים שאינם ראויין למשכב ומושב. נ"ב וכן משמע משנה ב' פ"ה דזבים ועיש בתוי"ט ד"ה שהזב נישא עליו כו' וכן משמע נמי פ"ק דאהלות מ"ה: בא"ד ובמתני' קתני היסט. נ"ב משא כ"ה בתוס' בשבת דף פ"ב ע"ב: בא"ד או דם הנדה על האבן. נ"ב ולפ"ז מאה דס"ל להגמ' דהא דכתיב והנושא אותם אף זב עצמו בכלל ועיין ברש"י ז"ל בפי' החומש או דיליף זב מן משכב בק"ו:

דף נו ע"א מתני' ר"ש אומר היבש כו' (לאחר) ולהיות לא. נ"ב מהרש"א ל"ג זה ותוי"ט כ' דלא דק התנא בלשונו: ע"ב רש"י ד"ה שהן גרים כו' שאין מגניעין את כתמיהן. נ"ב ובב"ק דף ל"ח ע"ב פרש"י וטועין ונוהגין בחוקת גויה והרי הן כישראל מימר עכ"ל וגם ביבמות פ"ק בסופו דף ט"ז ע"א פירש"י ז"ל וטועים שהמירו דתם וגזרו על כתמיהן שאע"פ שהטאו שהמירו ישראלים הם וכן פירשו התוס' שם וכאן: ד"ה שלא נחשדו כו' ומכניסין אותם. נ"ב נ"ל דזה לפי דס"ד דכל כתמים טהורים:

דף נז ע"א רש"י ד"ה דקאכיל מיניה ותרומה טמאה באזהרה לטהור. נ"ב היינו עשה כדאיתא במס' יבמות דף ע"ג ע"ב: תד"ה וכנס אלנו ליון כו' במ"ק דאין כו'. נ"ב דף ס' ע"ב: ד"ה אלן המיסך כו' כדאמר באהלות. נ"ב בתוספתא פ"ח הביאה הר"ש ז"ל שם משנה ב': ע"ב רש"י ד"ה דארגישה. נ"ב לעולם דארגישה כנ"ל: בא"ד להכי טהור (לעולם). תו"מ: תד"ה הימור כו' כדאמר ריש מכילתין. נ"ב דף ג' ע"א: ד"ה על כשרה כו' וא"ת מאי שנא דלקמן. נ"ב דף נ"ח ע"ב:

דף נח ע"א רש"י ד"ה עד מקום כו' שהוא קטן. נ"ב עיין בהרא"ש ובפי' משניות לרמב"ם: תד"ה הכרי נחמיה כו' מ"מ מקבל טומאה במגעים. נ"ב ל"ע הא גם אבנים מטמאין בנגעים דכתיב וחלצו אבנים אשר בהן הנגע: ד"ה מודה כו'. דיבור זה צריך להיות קודם: בא"ד ואין נר' דאפילו מוחזק לה. נ"ב עי' דף ס' ע"ב גבי בר פדא: ד"ה ומי מחזקינן כו' וכמאן גבי דם טמא דפריך (ואימא). נ"ב דפריך הגמרא על קשרי אצבעותיה דאמרי' דבדקה כו'. כנ"ל: ד"ה מקום הבק כו' ובערוך פי' שטעלין כו'. נ"ב עיין ברא"ש: ד"ה כשורה כו' והא דאמר לקמן. נ"ב דף נ"ט סוף ע"א: ע"ב גמ' אמר לה שמא יכולה להגלע. נ"ב פי' לקלוף ולהתגלה. רע"ב:

דף נט ע"א גמ' תולה בעליון עד כגרים. נ"ב מקדם ס"א עליון ונ"ב וכ"כ מהר"ם לפי' רש"י וסיים אבל לפי' תוס' גרסי' בעליון: ע"ב גמ' איבעיא להו אשה יושבת מה לי נ"ב התוס' בשייך כאן הוא גדף אח"ז בע"א: מתני' בשאלה כו' ישבו על ספסל על אבן או על סאילטכא של מרחן. נ"ב פרש"י ז"ל בסוכה דף ד' ע"א בנין של אבנים ופים עכ"ל ולפ"ז של מרחן לאו דוקא הוא: תוד"ה האשה כו' פרש"י ברים פירקין דלעיל. נ"ב דף נ"ז ע"ב:

דף ס ע"ב גמ' היה מעשה ונמצא דם על שפתו של אמבטי. נ"ב עיין מקואות פ"ו משנה י':

דף סא ע"א רש"י ד"ה יוחנן בן קרח כו' ואח"כ מה"ד ביד גדליה כו'. נ"ב מהופך: תד"ה זה עוג כו' אלא דהך ספלים. נ"ב עיין בעין יעקב תי' אחר בשם מדרש והוא בילקוט ראובני בתיבות זות: ע"ב רש"י במתני' מעבירין כו' שאין הדם בטל. נ"ב לפי לשון המשנה דמכביס הרי זה נגע ה"ע לרש"י ז"ל לומר שאין הכתם נבדק עד כו' אלא דס"ל לרש"י כר' חייא ור' יוחנן דאמרי אפילו דם ודאי טהור אחר העברת סימנים משום דבטל כדאי' דף ס"ב ע"ב ומוכח שם דגם בכתם מסתבר מהאי טעמא כמו שפרש"י ז"ל שם לכך כתב רש"י ז"ל כאן שאין הדם בטל ולרווחא דמילתא קתני הרי זה נגע:

דף סב ע"א גמ' אמר רב יהודה שליף דוץ. נ"ב רש"ל בשבת דף נ' ע"א פי' בשם ערוך שהוא עשב שמנקין בו את הידים: רש"י ד"ה רמצא דפרצא. נ"ב פורידזרא של ברזל כ"כ רש"י בשבת דף נ' ע"א: תד"ה וכתניא כו' פי' לענין שביעית. נ"ב ובריי' זו היא ברייתא שמביא בסוף: בא"ד איה להו חד סיעורא לענין שבת. נ"ב דתנן בשבת דף פ"ט ע"ב: ד"ה הטבילו כו'. נ"ב שייך למשנה: בא"ד ואע"פ דפעמים דדם נדה עובר. נ"ב אינו עובר כנ"ל: בא"ד אבל למפרע טמא מדרבנן הואיל והקפיד. נ"ב עיין בגמ' סוף ע"ב ובתוס' ד"ה אלמא כו': בא"ד וי"ל דנהי דנתייבש (הבגד). פי' שבגד מוקף ונ"ב נ"ל הכתם: ע"ב רש"י ד"ה שהרותיו טהרות כו' הכא היכי תלינן לקולא לאכול תרומה [נימא] תלויה כו' כנ"ל: ד"ה הנח לכתמים כו' דעיקר תחילת גזירתן כו'. נ"ב משמע מכאן דאפילו טומאת דם עצמו גבי כתמים לטהרות נמי מדרבנן ועיין לקמן דף עא ע"א בתוס' ד"ה מקור כו': ד"ה הנח כו' א"כ כדי לטהר אפילו למפרע. נ"ב עי' מהרש"א בתוס' ד"ה אמר כו': ד"ה ואם לאו טהורה כו' וא"ת מקקה כו' יחד. נ"ב ובב"ק פי' רש"י ז"ל דטהורה וטמאה דקתני הייט לענין שתטמא את הבית וכן פי' רמב"ם ז"ל פ"ג דאהלות:

דף סג ע"ב גמ' אמר ליה אלא (מאי קא משמע לן). כנך ד' תיבות מוקפים: שם בגמ' היתה למודה להיות רואה עם הנץ כו' והתניא כנ"ל וג"כ כאן פסקא סיפא דמתני' כדמשמע מרש"י ומהרש"א ז"ל: תד"ה מן המנחה ולמעלה כו' אבל מן הדין הוא מתחלת ז'. נ"ב וכן תנן בפסחים דף ס"א ע"א במשנה ודף ס' ע"א בגמ' ודף נ"ג ע"ב גבי פסח דכתיב ביה נמי בין הערבים וביומא דף כ"ח ע"ב גבי תמיד:

דף סד ע"ב מתני' נשים בבתוליהם כגפנים. נ"ב עיין בפי' הרמב"ם:

דף סה ע"ב רש"י ד"ה שאני כתובה כו' הילכך בעינן לילה שלמה. נ"ב דאסור לבעול בלא כתובה כדאי' בכתובות דף ז' ע"א:

דף סו ע"א גמ' הכיא דאתאי לקמי' דר"י כו' לכי והבעלי על גב הנהר. נ"ב שהי' טובלת בו קודם שהלך לעיר:

דף סז ע"א רש"י ד"ה מקוואות בימי ניסן כו' והגיה בתורת כהנים [אי] מה מעין כו' כנ"ל: תד"ה פתחה כו' וכן צריך לחלק דלעיל אמרינן דבית הסתרים לא בעי' ביאת מים. נ"ב הוא משנה ג"כ סוף פרק ח' דמקואות: בא"ד ובפרק ט' דמסכת מקואות כו' ומהשב בית הסתרים. נ"ב ומפי' הרמב"ם והרע"ב שם משמע דהאי דפ"ט מיירי בדבר החוצץ שיש שם והאי על קלקי דלעיל והייט שערות המדובקות במקום הערוה א"כ לק"מ וכן נראה מפירוש הר"ש שם ובסיף פ"ח שמפרש להו דפ"ט בחציצה ע"ש וקי"ל דזה דעת תוס' בסה"ד שכ' ונראה שיש בית הסתרים שהאשה מקפדת ולא איש ובזה מפליג בין איש ובין אשה ור"ל בחציצה דאי לא תימא הכי קשה בשלמא לרביט תם שפיר י"ל דלטהרות אפילו לבית הסתרים בעינן ביאת מים ממש והא דאמרינן לעיל דלא בעינן ביאת מים מיירי לבעלה אבל למאי דדחי תוס' סברת ר"ת וס"ל דאין חילוק בין לבעלה ובין לטהרות מאי קא מתרצו דאשה מקפדת הא אף שמקפדת משמע לעיל דביאת מים לא בעינן רק מקום הראוי לביאת מים והייט שלא הו"ל דבר חוצץ והיינו בדבר המקפיד כדאי' בסוף פ"ט דמקואות מכלל דהא דקאמר ביאת לא בעינן אף בדבר המקפיד אלא ודאי כדפרי' כשיש שם דבר החוצץ מיירי ודו"ק:

דף סח ע"א תוס' סד"ה כך. ותמה על עצמך היאך תמך אסור בבעלה כל שנעה. נ"ב אלא מותר בבעלה וכן הכא לפי שתמה על עצמך לא תעשה כן מה שאין כן לפרש"י ז"ל דאף שתמה על עצמך אפי' הכי הדין זה אמת וכן פי' הרא"ש ז"ל: ע"ב גמ' טיר שהילך. (על גבי) תא"מ ונ"ב עיין רש"א: שם מדאורייתא אבל מעליא בעינן. נ"ב עיין בתוס' סוף פרק דם הנדה דף נ"ז ד"ה אילן כו': רש"י ד"ה ואם יש לה וסת קס"ד (אסיפא) מוקף ונ"ב אריפא כנ"ל ועיין מהרש"א: ד"ה אבל מעליא בעינן כו' כדאמר בהיכא זולין. נ"ב ל"ע דזה דרש הגמ' שם גבי טומאת התהום שלא ידע בה אדם מעולם דוקא וגם אין המסקנא דגמ' שם כן הוא אלא העיקר הפשט כמו שכתבו תוס' ז"ל בדף נ"ז ע"א בד"ה אילן כו': תד"ה אבל הלכה כו' אע"ג דאין למדין הלכה מפי התלמוד. נ"ב בב"ב דף ק"ל ע"ב:

דף סט ע"ב מתני' הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע. נ"ב פי' ר"ש ז"ל משנה ג' פ"א דכלאים דמצורע דתנן היינו לענין אוכלין ומשקין ועי"ש מ"ד בפי' רמב"ם ז"ל: ע"ב תוד"ה מה לאלמנה כו' דלהכי אייתר כתב חללה. נ"ב בקידושין דף ע"ז ע"ב:

דף ע ע"ב רש"י ד"ה שחיטתו בצפון כו' ותנופה וסמיכה וחזה ושוק. נ"ב כ"ג רש"ל ונ"ב דנ"ל וסמיכה ותנופת חזה ושוק: תוס' סד"ה כתוב אחד כו' ומן וישא כ' [את] פני איוב כנ"ל:

דף עא ע"א רש"י ד"ה (אף) הכלים. תא"מ ונ"ב צריך למחוק: תד"ה מקור כו' ולא לענין שיהא הדם הנוגע בו טמא טומאת מגע. נ"ב בו ר"ל במקור: בא"ד אפילו פהות מרביעית כו'. נ"ב כמ"ש תוי"ט בפי' שני מס' טהרות משנה א' ד"ה חזר ע"ש וכוונת תוס' להוכיח דדם זה הוי אב הטומאה לטמא אדם במגע ומשא וכן איתא בדף ע"ז ע"א: בא"ד אלא כתם ראייה גמורה קאמר שיטמא הדם במגע ובמשא. עיין דף י"ט ע"ב בתוס' ד"ה כתיב כו' ובפ"ו משנה ז' דמסכת מכשירין: ע"ב רש"י ד"ה צריכה טבילה כו' טובלת לביאת מקדש. נ"ב עיין יומא פ"ג דף למ"ד ע"א וצ"ע: תד"ה הרואה כו' והשתא קשה דא"כ מתני' דלא כר' יוסי כו'. נ"ב צ"ע הא בלאו הכי מתני' דלא כר' יוסי דבמתני' תנן ומודים ברואה תוך י"א יום וטבלה ביום שלאחריו ושמשה הרי זו תרבות רעה ומגען ובעי' לתן תלויין וזה ליתא לר' יוסי דאמר אינה סותרת:

דף עב ע"ב רש"י ד"ה בשמן בשמן גבי [חלות ורקיקין] ורבוכה. כנ"ל וכ"ה שם: בא"ד ותניא אילו נאמר בשמן הייתי אומר כל המנחות ללוג. נ"ב אילו לא נאמר בשמן הייתי אומר הרי הוא ככל המנחות ללוג. כנ"ל ופי' רש"י שם דלא מייט חלות ורקיקין בלא שמן וסיים שם בברייתא יכול יהיה תני לוג מתחלק לג' מינים לחלות ורקיקין ורבוכין כשהוא אומר בשמן ברביכה ריבה שמן לרביכה הא כיצד מביא תני לוג שמן ומוליכו חציו לחלות ורקיקין וחציו לרביכה עכ"ל ועי' גם שם: ד"ה לא איבי בעי שימור מדאורייתא לשמור יום אחד כנגדו כנ"ל:

דף עג ע"א רש"י ד"ה והאי לזיבה כו' משכי ז' נקיים עד עשירי שיהא כנ"ל:

פירוש הרא"ש

פ"א סימן א' וקי"ל כרב בהיסורא כדאי' בבכורות. נ"ב וכן איתא במכילתין דף כ"ד ע"ב: ס"ה והכא אשמעינן דהלכה כרב חנינא וכאותה משנה דעסוקה (בפיה) בדיקה. תא"מ ונ"ב מהני כנ"ל: שם והשתא לדברי רב אלפס ז"ל המתמתנת בשני עדים דקאמר ר' חנינא היינו לאחר תשמיש. נ"ב והר"ן והמרכ"ן בשבועות פירשו דמיירי נמי לפני תשמיש וע"ש שמאריך הכל:

פ"ב ס"א אמר רב אמי כל המכנית עצמו לידי הרהור כו' וכתיב נדיק אתם ה' כו'. נ"ב עיין רש"ל דף קמ"ט ע"ב: ס"ד בסופו נראה דהלכה כחכמים דמטהרים כי היכא דהלכה כבית הלל דמטהרין. נ"ב דהא' בשבת דף קנ"ז ע"א דבית הלל חשיב כסתמא ועי' בר"ן ז"ל בשבועות:

פ"ג ס"ב וה"ר שלמה בן אדרת ז"ל הביא ראיה. נ"ב הוא רשב"א: בא"ד ועוד הביא ראיה מדרי'. נ"ב כרשב"א ז"ל:

פ"ד ס"א ואין להקל מהא דאמר בפ' יוצא דופן אי דאולה כו' דהכי פירושה [אי דאולה] בכרשה ס' כנ"ל:

פ"ה ס"א גמ' הי ניהו בית החיצון. נ"ב דף מ"א ע"ב: ס"ב תנו רבנן אלו הן סימני נגרות ס' וכן היה רשב"א אומר שלשה סימנים נתנו חכמים באשה [מלמטה] וכנגדן מלמעלה. נ"ב כנ"ל וכ"ה בגמ': בא"ד ורפיגא אחד בן ט' שנים כו' דינו שוה לענין ביאתו. נ"ב דהוי כקטן:

פ"ז ס"ד גמ' אמר רבי אבהו כו' ולית הילכתא הכי דגרסינן בפרק מי שמת ולמיתוכין. נ"ב וקאי על רב נחמן אמר שמואל ומסיק והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו:

פ"ח ס"ו והלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס דבין סרגה כו' ולא פליג רבנן בין סרגה סרכה לסרגה מועט. נ"ב ותוס' ז"ל לא כתבו כן:

פ"ט ס"ב גמ' אמר רב יהודה אמר רב והוא כו' כדאמרי' בפ' קמא. נ"ב ול"נ דנ"ל בפ' שני דף י"ד ע"ב:

הלכות כלאי בגדים

סימן ח פרש"י שוע כו' והלא התכלת צריך להיות סרוק לבדו וטווי לבדו ואין לפרש שוע לבד וטווי לבד ואח"כ נוז יחד דהיינו הרוג כנ"ל. וכ"ה בפי' הרא"ש ז"ל פ"ט דכלאים:

סימן כב התוכף תכיפה אחת כו' אע"פ שקשר שני ראשיו על שפת הבגד לא הוי חיבור. נ"ב יש להקשות א"כ כלאים בציצית למה אצטריך למשרי הא לא הוי רק תכיפה ואפי' אי קשר עליון דאורייתא כדאי' במס' מנחות דף ל"ט ע"א הא ס"ל להרא"ש דאף שקשר לא הוי חיבור ועמ"ש ע"ז בט"ז ביו"ד סי' ש' סעיף כ':

סימן כח האמצע הסי' ואשה שמתשך זמן ושהה [שני] ימים או שלשה ימים כנ"ל:

פרק י ס"ד אמר רבא כו' יכעדו את דגריסם משכבא דרבינא דאיעסק לבריי' בי רב חביבא. נ"ב עי' במהרש"א: שם דבימי רבא לא פשטא תומרת דר"ז בכ"מ. נ"ב לקמן סי' ל' הוכיח הרא"ש ז"ל דבימי רבא כבר פשטא תקנה דר' זירא וי"ל דאף דפשטא לא פשטא בכל מקום:

הלכות מקואות

סימן ג תנן בפ"ב דמקואות כו' והשתא הוי דומיא דאויר (דמקום). נ"ב נ"ל דסוכה ותי' דמקום מוקף:

סימן טז כותל שבין שתי מקואות ס'. פי' לשני צדי זה לצד זה ולמרב מלמעלה למטה כנ"ל:

סימן לד אמר רב גידל אמר רב נתנה תבשיל לבנה וטבלה והפשילה בנה לאחוריה. נ"ב זה איט בגמ' אך תוס' ז"ל הביאוס כן בשם גירסת ר"ת ז"ל וע"ש:

פירוש המשניות להרמב"ם

פרק ו מ"ט כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר פי' קשקשת הם הקשקשים כו' ולידעת שבבהמה כו'. נ"ב זה קאי על משנה כל שיש לו קרנים ס' וכן כתב מהרש"א ז"ל: סליק בס"ד

חדושים והגהות על מסכת נדה מאת הגאון וכו' מוהר"ר יצחק איזיק חבר זצ"ל.

דף ב ע"א תוס' ד"ה מעת לעת כו'. הג"ה אע"ג דר"ש. נ"ב הג"ה זו שייכה לעיל אחר תי' בספק דומיא דסוטה: שם הג"ה ב' אך קשה. נ"ב הג"ה זו שייכה לקמן אחר תי' משום דאשה בדוקה היא: ע"ב תוס' ד"ה דאיכא כו'. בהג"ה והא כו' בא ואכ וסרף בני מעים כו'. נ"ב ר"ל דשם קאמר לדחות מה שרצה לחלק בין סכנתא לאיסורי מהא דספק טומאה ברה"ר טהור ואנו ספק מים מגולים כו' ודחי התם הלכתא גמירי מטעם הכי גם באיכא חזקה לטהר הוצרך ללמוד מסוטה וא"כ בהם עכשיו ודאי מת א"א ללמוד מסוטה כמ"ש התוס' למעלה ועי"ז תירץ דאין זה רק בס"ד ולמסקנא הא דטהור ברה"ר בית חזקת טהרה לא מסוטה גמרינן כמ"ש התוס' לעיל:

דף ה ע"ב תד"ה היה כו' ספק לא נגע בטהרות דאם נגע כו'. נ"ב ל"ע הא קי"ל דברבה"י אפי' כמה ספיקות טמא וא"כ לא הוצרכו לזה ועי' במס' ע"ז בפ' השוכר את הפועל דף ע' ע"א במ"ש שם ספק ביאה כו' וצ"ע:

דף י ע"ב תוס' ד"ה דיין כו' ומעוכרת ומניקה כו'. נ"ב עי' ברא"ש שפסק דא"צ בדיקה במעוכרת:

דף יט ע"ב רש"י ד"ה דם תלוים כו' כלומר אוכל ומשקה. נ"ל כלומר או כל משקה:

דף כא ע"ב רש"י ד"ה דת"ק כו' סבר האי דם טהור הוא. נ"ל דם טמא הוא:

דף כה ע"ב גמ' אמר רב ביבי בר אביי. נ"ב נראה קצת דאין זה אביי דבכל הש"ס דהנו של אביי לא היה בימי ר' יוחנן:

דף כז ע"א גמ' ולימנה להו אדרבה א"א כו'. נ"ב עי' מנחות דף כ"ג בדין ב' מנחות שנתערבו ברש"י ובתוס' שם וצ"ע:

דף לב ע"א תוס' ד"ה ר' מאיר הוא כו' וא"ת לר"מ דחיים כו' א"כ הוי נדות כו'. נ"ב עי' תוס' פ"ק דחולין דף י"א ע"א שגם כתבו דר"מ דחיים למיעוטא הוא רק דרבנן וע"ש פ' כיסוי הדם בתוס' וצ"ע:

דף נג ע"א רש"י ד"ה בשלמא בלא רבי כו' התם דבדקה כולו. נ"ל דבדקה כו':

דף נז ע"א תוס' ד"ה אילן כו' ודוקא במאהיל על. נ"ל ודוקא במהלך על: ע"ב תוס' ד"ה חימור הרגשת כו' ברים מכילתין והכל כסבורה. נ"ל ברים מכילתין והכל כסבורים. ועי' בדף ג' ע"א:

דף ס ע"א רש"י ד"ה עד כאן לא אמר רבי דשניים טמאה. נ"ל דשניהם טמאים:

דף סא ע"א רש"י ד"ה אבל עברו שלשתן דרך עלייה. נ"ל דרך עליה: שם ד"ה ומכשלו כו' דאיירי לעיל בגליל שאבדה. נ"ל בגלים שאבדה:

הרא"ש פ"ה סי' ב גמ' איבעיא לסו כו' קטנה כל שתים עשרה ממאנת והולכת. נ"ל ממאנת ואינה הולכת:

פ"ז סי' ה גמ' ותולה בכל דבר כו' ולא פלוג רבנן בין סרגה סרכה. נ"ב עי' תוס' שלא כתבו כן:

הלכות כלאי בגדים סי' כ לא יקשור כו' אע"פ שהרצועה באמצע ותלה. נ"ל ולא תלה. עי' ב"י סי' ש':

קיצור פסקי הרא"ש פ"ח סי' ו לגבה ג' כו' אפי' אם ספק כו'. נ"ב נ"ל אפי' ספק ניתז עליה או לא אבל אם ספק אם ישבה או לא אין תולין. כ"ל להגיה עי' בפנים: בא"ד כשוק שפס נמכרים בהן. נ"ל שפס נוכרים בהן: סי' ח היה עליה כו' ונמצא עליה כגרים טמאה. נ"ב כנ"ל והי' וכ"ה בהעתקה בג' גריסין ונמצא עליה כשני גריסים. מוטעה:

הלכות מקוואות סי' ה כמות כו' שלשה לבוזין כשר וכגון בו'. נ"ב חסר כאן וצ"ל שלשה לבוזין כשר. זקפה לידות כו' ועי"ז קאי וכגון כו' שהאמת היא כלי המקבל טומאה ודו"ק: סי' ט ותפין כו' אבל פסול לטבילה זו. נ"ל לטבילת זב: סי' יד ג' מקוואות כו' לא הכשירו המקוואות לכשירים. נ"ב נ"ע וכשירים: סי' טו אשה כו' כנגד הבשר חוצץ ומכה שתחת. נ"ל ובנק שתחת: סליק בס"ד

הגהות וחדושים על מסכת נדה

קרני ראם מאת הגאון כו' מוהר"ר משה אהרן טויבש וצ"ל אבד"ק יאסי.

דף יא ע"א ברש"י ד"ה קמ"ל ולא לקסילה. נ"ב ל"ע דהא וסת לקסילה בלא"ה לא הוי כלל:

דף כא ע"א בתוס' ד"ה ורבנן כו' ויהיה ודאי טמא. נ"ב עיין לעיל דף י"ט ד"ה ואין שורפין וצ"ע:

דף נה ע"א בתוס' ד"ה טמא כו' דעור איט בכלל בשר. נ"ב וצ"ע דהא לאחר עריפת עגלה ערופה אסורה מקרא וערפו שם כמבואר בכריתות ו' ועיין בתוס' קדושין דף נז ד"ה לפרה וא"כ אפילו עור אסור וה"ה במת. ועיין בערכין דף ז' פלוגתא דרב ורבנ"י בשער המת ובעור נראה דכ"ע מודים דאסור וצ"ע:

דף נז ע"א ברש"י ד"ה דקאכיל מיניה. וכו' וכ"ש לטמא. ביבמות מבואר בפרק אלמנה לכה"ג דטהור בטמא איט רק בעשה וטמא בטמא משמע דאיכא לאו ועיין בר"מ פ"ז מהלכות תרומות: סליק

מאת הגאון המובהק וכו' יוסף חנינא ליפא מייזליש וצ"ל אבד"ק פרעמישלא.

דף ב ע"א ברש"י ד"ה אע"פ שאמרו כו' שאין לה וסת קבוע. נ"ב לכאורה שפת יתר הוא. וי"ל דרש"י כיון שלא נימא דלים לה וסת קבוע ורואה אחר מעל"ע לקביעתה וא"כ מטמאה מעל"ע דליכא חזקה דאורית בזמנו בא. וקמ"ל דסבר כדיעה שניה המבואר בסי' קפ"ד סעיף ט' ולדיעה שניה דאמת טמאה מעת ועת בלא בדקה י"ל דסבר רש"י דאמת מונה ימי נדה מאתמול: ע"ב רש"י ד"ה ות"ש מחבות לב"ש פריך. נ"ב נראה דהוא שפת יתר. וי"ל דרש"י סבר דלכאורה גם בגמ' מיותר הך קושיא לשמאי. ע"כ נזהר רש"י שלא נימא דהך התחלת הקושיא ומ"ש מחבות היה לב"ה והיינו דקשה אליביה משמאי דאי' כל ג' ימים הראשונים ודאי והכא הדין דמטמאה מפקידה לפקידה אפי' לימים הרבה ומכאן ואילך ספק קשיא לשמאי ע"כ פירש"י דגם התחלת הקושיא הי' רק לשמאי דמג"ש הראשונים י"ק להלל. דהכא שאני דאיכא חזקה דבג"ש הראשונים לא נתחזק: ע"ב בתוס' ד"ה כתם וי"ל דגבי מקוה רגילות להתחבר מטע. נ"ב עי' בשו"ת ח"ל סי' ג' שתמה ונלאה להבין דבריהם דגם במקוה בלא רק חבר מיפה איט טוכל כמ"ש התוס' גופא בפ"ק דר"ה וא"כ נ"ב תמרון זה ממי שלא לפחות מפ' פלה מתחבר נכ"ל: סליק מסכת נדה בריך רחמנא דסייען הגהות הש"ס

הגהות הגר"א זצ"ל על הרא"ש הלכות כלאי בגדים

סימן כ ותלה הטעם. נ"ב וצ"ל ולא תלה הטעם: שם סימן כה קודם ירושלמי כלאים פ"י. נ"ב חסר כאן דברי ר"א:

מצפה איתן על מסכת נדה

חדושים והגהות מאת הגאון הגדול כו' מהור"ר **אברהם** זצ"ל (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו') עם **תוספת מרובה** מכי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר ·

דף ו ע"א רש"י ד"ה וכלי חרס כו' שאין ליגע באוכו מטמאה כו'. עיין תוס' שבת (דף פ"ד):

דף ז ע"ב גמ' ורבנן מדאורייתא לא עבדין ק"ו. עיין פ"ג דידים:

דף ח ע"ב גמ' אמר משום אבותיו ולי' לא סבירא לי'. חולין (דף מ"ט ע"ב): שם נפקא מיניה לנחל איתן. פסחים (דף כ"ג): שם כי קתני מידי דתלי במעשה מידי דלא תלי במעשה לא קתני. כה"ג ר"ה (דף ז'):

דף י ע"א גמ' אמר רב גידל אמר רב כו' מני רבי היא דאמר בתרי זימני הוי חזקה. וקשה דלקמן (דף ס"ד) משמע דרב סבר דבתלתא זימני הוי חזקה וע"ש בהרא"ש וכ"מ בעירובין (דף ל"ח):

דף יא ע"א גמ' הניחא לרב דאמר מעין אחד הוא. עיין לקמן (דף מ') ובנודע ביהודה חי"ד סי' מ"ו:

דף יג ע"ב גמ' ושל נחושת כדתניא ר' יהודה אומר. נ"ל כדתנן. פי"ב דפרה:

דף טו ע"א תוס' ד"ה אפילו הגיע זמן וסתה מותרת. דס"ל לר' יוחנן וסתות דרבנן. וק"ל דבפסחים (דף ע"ב) א"ר יוחנן אשאו כדה בעל חייב ומוקי לה בסמוך לוסתה דלא עביד מצוה וחייב חטאת משום דס"ל לשיולי ומשמע דמדאורייתא אסור לבוא עליה סמוך לוסתה וכ"כ בתוס' שם · וא"כ איך כתבו כאן דר"י סבר וסתות דרבנן וי"ל ע"פ מ"ש בספר ת"י דאף למ"ד וסתות לאו דאורייתא לענין דלא אמר חזקה אורח בזמנו בא ולא חשיב לה כודאי ראתה מה"ת מ"מ מודה שאסור לבוא עליה סמוך לוסתה מה"ת משום דתשמיש גורם להזיל דם ובשו"ת נודע ביהודה חי"ד סי' נ"ה מחלק בענין אחר דעל העבר כשלא בדקה בזמן וסתה לא חיישינן שמא בא בזמנו אבל על להבא חיישינן שפיר דשמא יבוא בזמנו ולכך אסור לשמש שמה. וזה דלא כמ"ש הה"מ והר"ן והביאם התוי"ט לקמן בפ"ט משנה ע' דלמאי דקיי"ל וסתות דרבנן כאן ה"ה בסמוך לוסתה:

דף טז ע"א גמ' הכי קאמר ואם כהן והאין בו לידע אם נפל הפילה אם רוח הפילה כו'. ולפ"ז נ"ל דאיירי שלא הוחזקה השפחה שהיתה מעוברת דאי הוחזקה מעוברת אמרי' הולד מעליא ילדה וכדאי' לקמן (דף כ"ט): **ע"ב** גמ' א"ר יהושע רואה אני את דברי ב"ש כו'. ר"י לטעמי' דאמר בעירובין (דף ז' רע"א) אין משגיחין בבת קול. ומכאן תתיישב קושיית התוס' שם דמנ"ל דלא ס"ל כב"ק דב"ה דהא יש לבוכית בן מדהכא לא פסק כב"ה ורואה דברי ב"ש:

דף יז ע"א גמ' תנן התם שלש אינו לא אוכל כו'. עיין ר"ש פ"ג דטהרות ועיין מ"ש תוס' בקידושין (דף מ') ובחולין (דף פ"ז):

דף יח ע"א תוס' ד"ה כאן שנמצא בקרקע פרוזדור כו' וקשה לפירושו דנמצא על שלה או על שלו אמאי חייבין בקרבן מי עדיף מנמצא מן הלול ולפנים דלא הויא אלא ספק אפי' בקרקע פרוזדור. וי"ל דהאי הכיא דנמצא על שלו דאיירי בסמוך לוסתה וכדמוקי בפ"ק דשבועות (דף ח) דאל"כ אונס הוא ואינו חייב בקרבן וכיון דאיירי בסמוך לוסתה א"ש דעדיף מנמצא מן הלול ולפנים דלא הוה אלא ספק דהיינו שלא בשעת וסתה אבל בשעת וסתה ודאי מן החדר בא: **ע"ב** תוס' ד"ה למעוטי רוב דר' יהודה כו' לליבנא אחרינא דהמפלת (דף כ"ח) דא"ר יוחנן טעמא דר' יהודה משום דא"א לפתיחת הקבר בלא דם ולא משום רוב למעוטי מאי דליכא למימר הה"ק דרוב פתיחת הקבר אינו בלא דם ולא שורפין עליה תרומה דהא קאמר התם לר' יהושע דאמר א"א לפ"ק בלא דם מביאה קרבן ונאכל א"כ טמא ודאי הוא ושורפין עליה תרומה · ולקמן בר"פ הנזכר הניחו בתימה. ויש לי לייטב דשפיר איכא למימר דרוב פתיחת הקבר אינו בלא דם ולא שורפין עליה תרומה דלא הוי ודאי. והא דאמר ר' יהושע דקרבנו נאכל מחמת רוב זה לא משום דחשיב לי' ודאי וזה אלא משום דר' יהושע אזיל לטעמי' דס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת וחולין בעזרה לאו דאורייתא וכמ"ש התוס' בזבחים (דף כה ע"א) ולמאן דסבר הכי נאכל מה"ת חטאת העוף מספק ורק מדרבנן אינו נאכל מספק וכדאיתא בנזיר (דף כ"ט) ולפ"ז שפיר דסבר ר' יהושע דנאכל מיהא אפילו מדרבנן היכא דאיכא רוב דאין פה"ק בלא דם דנהי דלא הוי ודאי לענין לשרוף עליו תרומה דהוי איסור דאורייתא מ"מ לענין אכילת חטאת העוף דאינו אלא מדרבנן שפיר עשאוהו ודאי:

דף יט ע"א תוס' ד"ה מה כו' איזהו מקומן (דף מ"ט). עיין בערכין (דף יח ע"ב): **ע"ב** גמ' כתיב הכא שלחיך פרדס רמונים. עיין נזיר (דף ג ע"א):

דף כ ע"ב גמ' ומה ר' תינוקת דעמתן הוא. עיין כתובות (דף ק"ג ע"ב): רש"י ד"ה איסרא כו' ואף קרבנות היתה שולחת. ועיין ב"ב (דף ח' ודף י'):

דף כג ע"א תוס' ד"ה לאיתסורי כו' אם הרובע חייב סקילה כו'. ועיין בסנהדרין (דף נד ע"ב ודף ע"א):

דף כו ע"א גמ' חמשה שיעורין טפח. עיין סוטה (דף מ"ו): תוס' ד"ה מן כו' כדאמר בפ' אלו דברים. ולעיל (דף ז ע"ב):

דף כז ע"א גמ' ת"ר שליא בבית הבית טמא שאין שליא בלא ולד דברי ר"מ ר' יוסי ור' יהודה ור"ש מטהרין כו'. מכאן ק"ל על מ"ש התוס' לעיל (דף י"ח) דלר"ש דמטהר ס"ל דרוב נימוקין. דע"כ אליבא דר"י צ"ל הכי דהא איכו חיים למיעוטא לקמן (דף ל"ב) וא"כ ה"נ ה"ל לחוש למיעוט שאינם נימוקין אלא ע"כ דסבר דכולן נימוקין וא"כ לר"ש נמי הכי הוא דמשמע דכלהו מחד טעמא מטהרי וכדבסמוך. ועוד דכתבו שם דלרבנן מיעוטן נימוקין ואי לר"ש רובן נימוקין א"כ הוי ג' מחלוקת בדבר דהא לר' יוסי כולם נימוקין כמ"ש א"ו דלר"ש נמי כולן נימוקין: שם מ"ט דר"ש קסבר כל טומאה שנתערב בה ממין אחר בטלה א"ל ר"פ היינו נמי טעמייהו דר' יהודה ור' יוסי אתיכו עלי' מ"ש פשיטא. וק"ל דמאי פריך דפשיטא ה"ט אליבא דר' יהודה הא אדרבה נראה דאין לומר ה"ט אליבא דר"י לפי שיטתו דסבר בעלמא מין במינו לא בטל. ולקמן בשלהי מכילתין (דף ע"א) מבואר דמה"ט סבר דלא בטל דם טיפה של מיתה בשאר דם גבי הרוג ולכך מטמא באוהל. וא"כ ה"ק כאן אליבא דר"י דמטהר משום דבטל נימוק של הולד את כדם לידה. לא מ"מ איכא למיחש לדם של הולד שנתערב בדם לידה וכמ"ש רש"י לעיל (דף י"ח) וזה הוי מין במינו ולא בטל לר"י. וי"ל דהכא איכא נמי בשר וליחה של הולד שנימוק ודמי להא דאמר במנחות (דף כ"ב) קסבר ר"י כל מו"מ ודבר אחר אמרינן סליק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו וה"נ אמרינן סליק דם הולד כאלו אינו ואין כאן אלא בשר ורבה עליו דם הלידה ומבטלו:

דף כח ע"א גמ' אימא כרתיקה לידתה. לקמן (דף כט ע"ב):

דף ל ע"א משנה המפלת ליום מ' אינה חוששת. כריתות (דף ז' ע"ב):

דף לא ע"ב רש"י ד"ה ועוד קרבן כו' והאי שוף הוא. עיין בה"א ועיין בנדרים (דף נה ע"ב):

דף לב ע"ב גמ' למעוטי איש מאודם. וקשה דבת"כ ממעט מקרא אחרינא דכתיב טומאתו היא וצ"ע: שם קרא למה לי למעוטי אשה מלובן. עיין בת"כ הכ"ל: תוס' ד"ה למעוטי כו' הקשה הריב"ן ל"ל למעוטי אשה מלובן הא ממעטינן לעיל מדמיה דמיה דד' דמים טמאים באשה ותו לא. ונראה די"ל דה"א דהיינו דאין נעשה זבה מנדה ע"י ראיית לובן אבל אם כבר נעשית נדה וזבה ליהוי לובן היוצא ממנה טמא כמו רוקה ואיצטריך קרא למעוטי. וכה"ג כתבו התוס' לקמן (דף כ"ו) גבי איש מאודם: בא"ד ה"א דאתי בק"ו נאיש דלא מטמא באודם מיטמא בלובן אשה לא כ"ש. וכן אי' בת"כ:

דף לג ע"א רש"י ד"ה ומאי ניהו ט' והנושא והנישא כתיב לא ידענא מאי היא כו'. עיין פרש"י חולין (דף קכ"ד ע"ב): תוס' מה כו' דמטמא שאר בגדים שעליו כו'. עיין תוס' רפ"ג דחגיגה: **ע"ב** גמ' מדקמבררכי לי' בגוויה ש"מ ירא שמים הוא. עיין סוכה (דף מ"ט ע"ב): שם רמי לי' מתניתין אהדדי תנן אין שורפין עליהן את התרומה אלמא מספיקא לא שרפינן תרומה ורמינהו על ששה ספיקות שורפין את התרומה. והקשה בס' מקום שמואל דמאי רומיא דאימא דמתניתין דאין שורפין איירי בזמן הקדש דהוה חובא דתרומה מה"ת וספיקא לחומרא ומש"ה לא שרפינן מספק והסיא על ששה ספיקות איירי בתרומה בזה"ז דרבנן ומש"ה שורפינן דספק דרבנן לקולא והניח בצ"ע. ולק"מ מכמה טעמים חדא דלמ"ד תרומה בזה"ז דרבנן גם בזמן בית שני הוי דרבנן וכמ"ש הרמב"ם בפ"א דתרומות ואיכא למימר דהכי ס"ל נמי לרב ושמואל ושאר אמוראי דשמעתין ומש"ה קשיא להו מתניתין דאע"ג דאיירי בזמן הבית ה"ל לשרוף מספק. ועוד דאף בזה"ז ולמ"ד דהוי דרבנן לא ה"ל לשרוף על ששה ספיקות דהא מבואר מדברי המל"מ בפ"ז דתרומות דלענין ספק אזלינן לחומרא בתרומה בזה"ז אליבא דכולי עלמא. ונתכוונתי להרמב"ם הבאתי ראיות לזה:

דף לד ע"ב גמ' לזכר לרבות כו'. עיין ב"ק (דף כ"ד): שם והאי כיון דשכבת זרע שלו לא מטמאה כו'. עיין מג"א סי' תנ"ז ס"ק ז':

דף לה ע"א גמ' לאחרים גורם טומאה כו'. עיין עירובין (דף י"ג) מעילה (דף י"ט):

דף מ ע"א גמ' דתני בר ליואי לבן בן מכ"מ לבת בת מ"מ. פי' אפילו טומטום ואנדרוגינוס. וק"ל דבמכילתא משפטים ממעט טומטום ואנדרוגינוס מקרא דוילדה לו בנים או בנות ומקרא דבן יגח או בת יגח. וכ"מ בב"ב (דף קכ"ז) וי"ל דה"ה דע"כ לרבות אתא דאי למעט לא איצטריך בן ובת דמזכר ונקבה הוי ממעטינן משא"כ בהכי קראי דמשפטים לא כתיב זכר ונקבה רק בן ובת ממעטינן שפיר טומטום ואנדרוגינוס דאין בן ובת ודאי: **ע"ב** תוס' ד"ה ונאסף דמה. נראה דלר' יהודה תרד אפי' נתקבלה וא"כ נאסף דומיא דיצא דמה דהוי אפי' נתקבל דאי ביצא קודם שנתקבל כו'. ואינו מאור דגם קודם קבלה מסכתא יצא ע"פ דאיתא בזבחים (דף כ"ו) גבי יצא רגלה ולפי' זה תתיישב קושיית התוס' בזבחים (דף ק"ח). ובלא"ה אין דברי התוס' מדוקדקין דקבלת דם אין צריך קידוש דכבר נתקדש בסכין. וכ"כ תוס' במנחות (דף י"ד ע"ב) דבעינן כלי וא"כ אפילו בתוך לא הוי כנספך. ותדע דהא עיקר כלי גבי סיני כתיב כדאיתא בזבחים (דף נ"ז) והתם לא הוי מתיזות כלל:

דף מא ע"א רש"י ד"ה ה"ג משתברא כו' ותנן ומחיר כשנתן לה עובר בהמת קדשים קלים כאתנן וקסבר כהווייתן הן קדושים כו'. וכתב עליו מהרש"א וז"ל לא ידענא אמאי נקט קדשים קלים כיון דס"ל כהווייתן הן קדושים מה לי נתן לה קדשים קלים או קדשי קדשים. ובספר סדרי טהרה השיג על המהרש"א דהכי קדשי קדשים הם חטאת ואשם ועולה וזבחי שלמי צבור ואשם ועולה וש"ל הן זכרים ואין בקדשי קדשים נקבה אלא בחטאת וקיי"ל וולד חטאת למיתה אזיל וא"כ מאי איריא דפסול משום אתנן ומחיר דבלא"ה פסול משום וולד חטאת ומש"ה הוצרך רש"י לפרש בקדשים קלים דקרא ע"כ. ואני אומר דנתגם השיג על מהרש"א בזה דודאי משכחת גם בקדק"ד וולד שהוא כשר להקרבה וכגון וולד תמורת עולה שקרב עולה וכדתנן בפ"ד דתמורה וא"כ קושיית המהרש"א במקומה עומדת דאמאי נקט רש"י קדשים קלים דוקא דגם בקדשי קדשים משכחת שנאסר העובר משום אתנן דוקא וכגון בוולד תמורת עולה. ובספרי משכיל לאיתן בתי' לזבחים כתבתי ליישב קושיית המהרש"א באופן אחר:

דף מב ע"א גמ' דהא זבין ומצורעין דתמירא ולא אחמור בהו רחמנא. עיין מדרש רבה פ' מצורע ותוס' ע"ז (דף ס') ור"ן בנדרים (דף ז): תוס' ד"ה דהא כו' מ"מ ראוי להחמיר בהן יותר מבסולטות. עיין תוס' שבת (ריש דף פ"ו):

דף מג ע"ב תוס' ד"ה ומטמא כו' ובטומאת מת נמי כתיב ואיש אשר יטמא ולא יתחטא כו'. עיין תוס' ערכין (דף ל') וכ"מ בספרי ריש נשא:

דף מו ע"א גמ' עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה חייבת בחלה ואינה נפסלת בטבול יום דברי ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש פוטרין מן החלה. ולדידהו נפסלת בט"י והכי תנן במתני' פ"ג דט"י מ"ד ויש לתמוה דהרמב"ם פסק בחלה כר"י ור"ש ובט"י כת"ק דאינה נפסלת והוא לכאורה תרתי דסתרי וצ"ע:

דף נה ע"א גמ' בשר המת שהופרך טהור. עיין תמורה (דף לד ע"א):

דף נו ע"א גמ' שרץ במותם אמר רחמנא. עיין חולין (דף ע"ד): תוס' ד"ה וזאת כו' והאי זאת נמי אתי למעוטי כו'. עיין ב"ק (דף כ"ד):

דף נט ע"ב גמ' ס"מ דיעבד אכל לכתחילה לא קמ"ל. עיין לעיל (דף יד ע"ב):

דף ס ע"ב תוס' ד"ה במטליות כו' משמע דאי חשיב עלייהו ויחדם מקבלי טומאה. עיין תוס' סוכה (דף טו ע"א):

דף סא ע"ב גמ' מצות בטלות לעתיד לבוא. עיין ערובין (דף סה ע"א) ע"ז (דף ג') ולקמן (דף ע'):

דף ע ע"ב גמ' שמואל סבר כוותי' דר"ש בחדא ופליג עליה בחדא. וקשה הא פליג עלי' בתרתי דהיינו נמי בדין הקפה דהא שמואל סבר בנזיר (דף נז ע"ב) בהקפת כל הראש אסור ומוקי שם באשה וקטן ור"ש ע"כ לא איירי בהו מדנקט סמיכה וא"כ ע"כ סבר דכל הראש שרי: שם בן שונמית מהו שיטמא. עיין ילקוט חוקת רמז תשס"א: שם מתים לעתיד לבוא צריכין הזאה כו'. עיין לעיל (דף סא ע"ב): שם לכשיבוא משה רבינו עמהם. דוגמתו ביומא (דף ה'): שם מה יעשה אדם ויהי' לו בנים זכרים. עיין ברכות (דף ה ע"ב) ושבועות (דף יח ע"ב) ולעיל (דף לא ע"ב):

דף עא ע"א גמ' ויקדש עצמו בשעת תשמיש. שבועות (דף י"ח): שם כדי שתזריע אשתו תחלה כו'. עיין לעיל דף ל"א:

סליק בס"ד

חדושים על מסכת נדה מהג"מ **מאיר ברלין** זצ"ל אבד"ק מאהליב שע"נ דנעפער. (נמצאו בכתבים של הרד"ל ז"ל).

דף ב ע"א במשנה דיין שעתן. מפרש"י נראה דבראתה ע"י בדיקה איירי וקדין עמו דאי ע"י ראתה א"כ לא הוי דיין שעתן ממש דמשמע משעה שראתה ואילך דהא א"א שלא היה מקודם מעט בבית החיצון כיון שעבר דרך שם ולכך פלא לקמן ס' ע"ב מטמא למפרע כדי שיעור אותיום ואפי' לב"ש להירון א' של רש"י דב"ש ס"ל כב"ש ולתלות בזה כדי בדיקה כדאיתא שם ואפי' לר' אושעיא תלויות מיהו הוי וקודם מעט מ"מ הוי ודאי לשרוף וע"כ דבדקה איירי דאינו נטמא אלא מעט שבא העד בבית החיצון וכן אמרינן נמי לקמן ו' ע"א לשרוף שירים שבידה שבדקה כשיעור ווסת ע"ש. ומיהו הר"ן בחידושיו דייק ליבנא דדיין שעתן להיפך ע"ש: שם מפקידה לפקידה וכו'. אי מתני' איירי בראתה ממש או אפילו בבדיקה להפוסקים דס"ל דלא תליא בסברה הרגשת עד מדאורייתא נראה דהכא איירי כשהרגישה בשעה שראתה דאל"ה הא אף מכאן ולהבא אינו מטמא אלא מדרבנן כדאמרי' ר"פ הרואה דף נ"ח ע"א ופירש"י משום ספק דשמא הרגשה וכה אמרי' בתוספתא פ"ק דנדה הביאו בירושלמי דטומטום ואנדרוגינוס כיון דאינו מטמא להכא אלא משום ספק לא גזרו עליה טומאה מעל"ע ע"ש ואפ"ה ס"ל לב"ה אע"ג דעתה הרגישה שמא מקודם ראתה מעט דם וסברה הרגשת מ"ר הוא והשתא ניחא קושית התוס' לקמן ג' ע"א ד"ה מרגשת וא"ת וכו' ע"ש דממ"נ אי לא תלינן בהרגשת עד א"כ אף לב"ה אינו מטמא למפרע אי הרגשה היא א"כ לב"ש עכ"פ לא תטמאה. מיהו התוס' לשיטתם דס"ל דאף אם ודאי לא הרגישה מ"מ מטמאה מדרבנן א"כ ממילא דמטמאה למפרע ושוטה נמי אע"ג דלאו בת הרגשה היא מ"מ אוקמינן אחזקתיה ובוודאי הרגישה מטמאה למפרע. מיהו י"ל התוס' מקשים אמאי לא פריך הש"ס אלא מעתה לא הרגישה טמאה למפרע לב"ש למ"ד ממק"ע לקמן (מ"א ע"ב) וא"כ לטהרות מ"מ מטמא ואף דאמרי' לקמן טומאה בלועה היא מ"מ למ"ד בית הסתרים מטמא מיהא במגע. וכן נ"ל מדאמרינן לקמן ו' ע"א לשרוף שירים ובבדקה בשיעור ווסת ובמאי איירי אי בשלא הרגישה בשעה שאכלה בתרומה א"כ לא מטמא אלא מדרבנן ואין שורפין עליה תו"ק ואי בהרגישה אף לאחר ווסת תטמא ע"כ דלטמא תרומה ליכא נ"מ וס"ל טומאת בה"ס היא: שם ומפקידה לפקידה ממעטת ע"י מעל"ע. יש מדקדקים מדברי רש"י דמייתי מתני' דפעמים צריכה להיות בודקת. דדוקא אותה בדיקה ממעטת דכיון דבודקת מתקנת חכמים בודקת יפה ומכנסת לחו"ם אבל בדיקה דבאמצע היום כולם מטמא מעל"ע והיינו משום דבבדיקה לא שייכי מפקידה לפקידה כדרך הש"ס בכ"מ שמוזכר מעל"ע כיון · דאינה צריכה בדיקה לא ממעט אלא ומיהו ק"ל דלא ליטמא דגם מעל"ע לא לטמא דכל עיקר טומאת מעל"ע משום דעברה מתק"ח והיא לא עברה ותטמא ב' עונות והו לא וכדאמרי' בדף ד' ע"ב וכמ"ש הר"ן בסוגיא דתנוקת שראתה ועברו ג' עונות ע"ש: **ע"ב** גמ' לשמאי קפיא למפרע. ואע"ג דר"ט ס"ל בקידושין ס"ו ע"ב דטהור למפרע וא"כ דלמא ס"ל כשמאי כר"ע. מ"מ הא חזר בו ר"ט לגבי ר"ע כדאיתא שם: שם התם א"ל חסר ואתא. תמוה לי אם נחסר פורתא מה' סאה דהיינו חסר קורטוב לא שייך למימר חסר ואתא מיום שטבל. וי"ל דמ"מ חזקה לא מקרי אלא דבר שנעשה בב"א איכא למימר השתא נעשה כולה בשעה שנתבררה ועוד השתא נעשה בוא בחזקתה משא"כ אם הדבר נעשה מעט מעט כיון דע"כ איתרע החזקה מעט קודם שנתבררה לפנינו א"כ לא הוי חזקה מעולם. והשתא ניחא דמשמע מפירש"י ומהרשב"א דודאי חסר ואתי וא"כ מאי איכא למימר ולפ"ז ניחא דלא ידעי' האי חסר ואתא איתא הוי ואיכא למימר דתיכף אחר שנמדד חסר ואתי. והא דמקשה ודלמא הגם הגם תי' הרשב"א. ותו דלב"ש פריך ומי' קשה מאי מקשה לקמן גבי חבית התם איכא למימר החמיץ ואתא לר"י דס"ל ב"ב ל"ו ע"א ג' ימי' הראשונים וכו' ע"ש א"כ מאי הוי דאכר ואתאי הא אומן גמור נעשה בפ"א והוי כמו גבי נגעים דבגרים נעשה בפ"א ועכצ"ל דהתם מתרץ לה אליבא דריב"ל ור' יוחנן מתרץ נדה כתירוצי אחריני ול"ק מחבית אגדה ולעולם דליכא גבי חבית אלא חד רישתא. והיינו דאמר לקמן א"כ למרמי חבית אמקוה פי' אפי' אדידי' מחבית אמקוה (וא"כ נ"מ לדינא בין שני תירוצי אי כר"י אי כרשב"ל כדמשמע ליבנא דא"כ) ולפ"ז א"ש פסקי הרמב"ם שהקשה הרשב"א אהדדי. והשתא א"ש דפסק כמסקנא וכר"י והא דאמרי' בקידושין ע"ט ע"א דהוי תרתי לריעותא היינו אליבא דשמואל אבל לרב לא והא דכתבו התוס' דגם לרב קשה יעוה"ש:

דף ג ע"א גמ' ושרצים דמעלמא. הקשו התוס' אמאי מטמא כתם למפרע. ונראה פשוט דס"ל דב"ש ס"ל כרשב"א לקמן ס"ג ע"ב דכתם אינו מטמא למפרע. ועל להבא ליכא לאקשויי כיון דילפי' מסוטה דמטמאה ברה"י אף היכא דאיכא חזקה כמ"ש תוס' לעיל ואסבר דמי' להו כיון דרישא מתרץ אליבא דב"ש משתמא סיפא נמי כב"ש: שם מרגשת בעצמה. עיין בתוס' ומ"ש לעיל בזה ומה שהקשו לפרש"י דא"כ אם שמשה נמי תטמא למפרע. פי' וא"ת דא"כ י"ל דמוכח מדאמרי' לקמן ט"ז ע"א דר"י בשריב"ז דס"ל אינו מע"ל כב"ש והתם ע"כ במשמש איירי. ועיקר קושייתם תמוה דבהדי' אמרי' לקמן כ"ז ע"ב דה"ט דתיוב באותיום הטלה וא"ת בלא"ז דאמרי' אימר הרגשה וסברה הרגשת שמש הוא והיינו אפי' לב"ש כמ"ש תוס' ט"ז ע"א וכן מוכח ג"כ לקמן ס' ע"ב לפרש"י אליביה דבר סדא לתי' א' ועכצ"ל כיון דדרכה להרגיש א"כ בשעה שראתה הדם והדם לבינו אוקמי' אחזקה שוודאי הרגישה ואף אם אמרה שלא הרגישה תלינן בכל מה שיוכל לתלות בשעת ראיי' אם בהרגשת שמש או עד. והלינן מדאורייתא כיון שראתה מה"ת ניחא דראה ונתלה בהרגשת שמש. וכמו דלא חיים לב"ש בהרגשת מי רגלים: שם ובמאי כבס"ר לא מוקמי דם. ק"ל דהא ב"ש ס"ל לקמן ע"ז ע"א צריכה ב' עדים על כל תשמיש. ופרש"י דס"ל כבס"ר מוקמי דם וי"ל דפורתא מוקמי ולא מעל"ע וא"ת מ"מ פורתא יט"ל ואמאי ס"ל די' שעתה וי"ל כדאמרי' לקמן ל"ז ע"א כיון דמעל"ע ליכא מפקידה לפקידה נמי לא גזרו בה רבנן (עי' זה ליתא דהא ב"ש לא ס"ל מעל"ע והקושיא אליבא דב"ה דס"ל מע"ל) ועוד י"ל דהתם מסתמא שכבת אפרקיד ומוקמי דם כמ"ש תוס' במכלתין. ועכצ"ל דגם לב"ש כבס"ר מוקמי דם מדאיצטריך לקמן מה"ב בבשרה לרבות בית החיצון ומי' התם אפי' במשמשת במוך: שם מודה שמאי במשמשת במוך. לפי' תוס' לעיל דשכבת אפרקיד פליגי ב"ש משום דלא פלוג. נ"ל דהך משמשת במוך לא בגדולה משמשת במוך איירי דא"כ לא פלוג כמו פרקיד כיון דאינה מוכרחת לשמש במוך אלא איירי בנשים שמוכרחין לשמש במוך. ואע"ג דהן דיין שעתן מי' בראיים שני' מטמאה אליבא דר"י לקמן י"א ע"ב או לדידי' דס"ל ג' עונות בעי מיהו בקטנה לא מצי איירי דהא קטנה השיב לה אין בה דעת לשאול. ויש לתמוה על הר"ן שכ' בחדושיו דמיירי בכל משמשת במוך. דהא לשיטתו ע"כ לא איירי בהכי ואפשר לומר דהכא לא שייך לא פלוג כיון דע"י מעשה הוא מחמת נתינת סמוך משא"כ פרקיד או בדיקת עד בלא הרגשה דלאו מעשה הוא ועכצ"ל כן דהא"ה אמאי מודה רבא במוך דחוק כיון דלא שוה בכל הנשים דהא אי בעי משמשת בלא מוך דחוק: **ע"ב** גמ' לאביי איכא מוך. פי' התוס' דסומ"ל א"ב שוטה. וא"ל דלליבנא דאי הוי דם מעיקרא הוי אתי מודה נמי שמאי בשוטה וכן הסכים הרשב"א. וק"ל דא"כ אף בדיקה לא מהני ומט"ל אף קודם פקידה וכמו כתם דלא מהני מה שבדקה עצמה א"כ הדק"ל נימא נ"מ לשוטה לב"ק דהרגשה אינו מט"ל אלא מפקידה ומעל"ע ולב"ב דשוטה אינה מרגשת אף ביציאת דם לחוץ מט"ל לעולם ותו דאיך אמרי' לקמן דתנו"ק נשים בודקות אותן מאי מהני א"כ ליכא תקנה כלל בשוטה אם לא בכים כמו ב"ק שוטה: שם ותסתגיה המדלה עברה דליים. הקשו בתוס' אמאי לא מייתי מתני' ופי' תירוץ השני שלהם. ותימה דא"כ תו ל"ל הא תני לה בטהרות פ' הזולף את הטור:

דף ד ע"ב גמ' אלא מאי טעמייהו דרבנן כו' וזו שלא בדקה. פי' דחכמים תיקון שתהא מטמאה אותה עונה ולפירש"י ב' עונות דהיינו בין שבדקה באמצע היום או קודם מעמא טהרות מתחלת הלילה של אתמול והיינו משום דכיון דרגילות הדם לעקור קצת קודם כמ"ש תוס' לקמן דף ו' ד"ה אבל. ולא ידעינן כמה גזרו ב' עונות לכך תקנו בדיקה שחרית להציל טהרות של לילה אלא שמקשה מ"מ מעל"ע דהיינו כ"ד שעות. פ"ז תירצו משום דעברה מתקנת חכמים ומפני שלפעמים מטמא כ"ד שעות גזרו לעולם כ"ד שעות אלא דקשה לפי מאי שמפרש הר"ן לקמן בחדושיו גבי תיקונות כד' ט' משמע היכא דליכא קנסא דייה שעתה לגמרי ע"ש:

דף ז ע"ב גמ' מניקה עד שתגמול. ולקמן אמרינן כ"ד חדש משמע הא תיכף אחר כ"ד חדש ה"ה ככל הנשים ומטמאה מעל"ע אף בתוך מע"ל שתיכף אחר כ"ד חדש. אע"ג דאתמול היתה מסולקת דמים ובוודאי לא ראתה מ"מ מטמאה מעל"ע דלא פלוג חכמים בתקנותיהם. ויש לדקדק הכא מדאמר לקמן ט' ע"א דבעי ליפשוט דר"מ ס"ל ווסת דאורייתא ממתני' דהיתה במחבא והקשו התוס' דלמא איירי בשבדקה ומצאה טמאה וג"מ למפרע. ולפ"ז ניחא דלעולם מע"ל מע"ל והרדה לא מסלק דמים כמו מעוברת כדאיתא בטור. וכן יש להוכיח מהם דמאי פשיטא ליה דאפי' אם נימא דווסת דאורייתא אע"ג דמסולקת דמים מ"מ נ"מ דאיכא חרדה דאי ליכא חרדה חוששת לראייתה כדאיתא לקמן ט"ז ע"א ופירש"י ומטמא למפרע מעל"ע ולא אמרינן שראתה בעת ווסת. אבל איכא חרדה לא מטמא למפרע ולעולם דמטמאה בשעת ווסתה ויש לדחות דא"כ לאמוטי' בעלמא:

דף י ע"ב גמ' א"ר אכולה וכו'. ומעוברת ומיניקת מטמא מעל"ע בראיה ב' תבדוק לרב דס"ל מעיין א' הוא וכדמוכח לקמן וי"ל כיון דכל עיקר מעל"ע הוי דרבנן. א"כ אין סברא לתקן שתבדוק שמא יביא קלקול דמעל"ע ומי' קושי' תוס' קשה דהא ר"א ס"ל לקמן ט"ז ע"א ווסתות דאוריי' ואם אמרי' דיש לה ווסת בימי הנקה או שמא תמות וכמ"ש לעיל בעונות ארוכות א"כ נ"מ שאם לא תראה ג' עונות סותרת ווסתה לר' אליעזר ומי' לרבנן ניחא דאינו סותר ווסתה אלא בעיקר ראיתה ונראה דאפי' לרב גופיה דס"ל דווסתות דרבנן מ"מ לדעת קצת האחרונים דס"ל דמ"מ אסור לשמש בשעת ווסתה ג"כ קשה. פי' דעת זה דחוי' היא וכדמוכח לעיל ט' ע"א מדמבע"ל למ"ד ווסתות דאוריי' משמע למ"ד ווסתות דרבנן ליכא למגזר מידי והאכמ"ל:

דף יא ע"ב גמ' אפ"ה מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה. מקשין התוס' אי ס"ל לר"א דמת בנה או גמלתו מטמאה מעל"ע א"כ כל אשה צריכה לבדוק בימי טוהר דשמא ימות בנה ותהא סבורה שלא ראתה דם והפסיקה ג' עונות והא די' שעתה לר"א לכן צריכה לבדוק שמא תראה ותטמא את"ז מעל"ע ואפ"ת דר"א ס"ל כ"ד חדש מ"מ פעמים צריכה לבדוק אם היה עונות שלה ארוכות דהיינו ח' חדשים ולא תראה בכל כ"ד חדש מלידת הוולד והא א"כ די' שעתה ואם לא תבדוק בימי טוהר אולי ראתה בהם וליכא הפסקה ג' עונות. וע"ז תירצו דאפי' אם תדע בוודאי ולא ראתה מ"מ צריכה כ"ד חדשים חוץ מימי טוהר דמימי טוהר לימי טומאה לא מקרי הפסקה. והא דאמרינן לקמן ל"ו ע"א דימי טוהר עולין לה להפסקת ג' עונות היינו לר' יוסי גבי מינקת דבלא"ה מסולקת דמים היא. אבל הכא הכא לעקירת ווסת היא ואינו עוקר אלא בימים שראוים לקבוע ווסת. מיהו קשה לר' יוסי דבעי גבי מינקת ג' עונות תבדוק בימי טוהר דלדידי' עולים ימי טוהר להפסקה וליכא לתרץ דה"מ אם יש קצת עונות בלא דם טוהר אבל אם היו כל עונות בי"ט אינו כלום מ"מ תבדוק שמא לא תראה אחר שעובר ב' עונות ותצטרף ותו קשה לר"י ור"ש דסתם רבי מתני' אליבייהו: סליק

הגהות וחדושים על מסכת נדה

מאת הגאון המובהק וכו׳ מוהר״ר דוד לוריא זצ״ל מביחאוו.

דף ב ע״א במתני׳ כל אשה שיש לה ווסת דיה שעתה. לכאורה נ״ל דמיירי שאוקבע לה ווסת ע״י בדיקה [לקמן (ט:) מוכח דאפילו לא בדקה סגי ע״ש] שבדקה ג״פ קודם ראייתה ממש ולא מצאה דם בבית החיצון דהא״כ ניחוש להני ג״פ ג״כ דלמא היה הדם כמה ימים תחלה קודם ראייתה בבית החיצון (והתינח ווסת התלוי במעשה הגורמת אותו כגון לקפיצות ובתוספתא תני דרואה מאונס דיה שעתה לעולם כו׳ ע״ש דבהא ודאי כל כמה דלא קפצה לא ראתה) אבל ווסת הימים מאי איכא למימר: תוס׳ ד״ה וכלל. וי״ל דילפינן מסוטה שעשה הכתוב ודאי כו׳ וגם אין לומר דהכי פירושו בע״כ אף שאין זה במשמעות דברי התוס׳ דהכי קאמר כיון דחזינן דעשה הכתוב ברה״י כודאי טמאה וברה״ר וודאי טהורה אלמא דלא שינה לך בין יש לה חזקה ובין אין לה חזקה מדלא עשה באחד מהן ספק. אבל עכ״ז עדיין הדבר צ״ע דלמא לעולם שינה לך בין יש לה חזקה לאין לה וברה״י אבדה חזקתה לגמרי דאיך שייך לומר חזקה שאינה טמאה ודאי וחזקה לא שייך אלא בדבר הברור לנו כודאי ודבר שאינו ברור בשעתו אף שנתברר לנו אח״כ לא מקרי חזקה מכ״ש דבר שלא יתברר אף אח״כ דלא הוי חזקה ולהכי טמאה ודאי ואם לא היתה אובדת חזקתה לא היתה טמאה אלא ספק וכן ברה״ר אם לא היה לה חזקה היתה טמאה ספק עכשיו שיש לה חזקה טהורה דהכי מסתבר טפי מלהרחיק רה״ר מרה״י הרחק גדול כזה דברה״ר אפי׳ בלא חזקה ספיקו טהור וברה״י אפי׳ ע״י חזקה ספיקו טמא ובפרט דברה״ר ביום ליכא סתירה ולא אצטריך חזקתה כלל ובלילה ודאי איכא סתירה ואסורה אלא ודאי ברה״ר דקאמר היינו עם שני בני אדם ושקינא לה משניהם בזה בלא זה ושניהם פרוצים דודאי אבדה חזקתה אף אם נאמר דדבר תורה מותר להתיחד עם שנים אפילו פרוצים כיון דכל עיקר האיסור מחמת הקינוי בא דהכי אם קינא לה משניהם כאחד נאסרת אף אם נאמר דשרי ד״ת להתיחד ואם נסתרה עם אחד ופרוץ אף דודאי אסור ד״ת אינה נאסרת בלא קינוי אף דאבדה חזקתה וכמו שכתב ראב״ה בכתובות אלמא דכל עיקר האיסור הוא הקינוי ודאי וע״י הקינוי אובדת חזקתה אף עם שנים אם קינא לה זה בלא זה ואפ״ה שריא מטעם רה״ר ומינה דייקינן דספק טומאה ברה״ר טהור אפילו היכא דליכא חזקה וברה״י דספיקו טמא אפי׳ היכא דאיכא חזקה ילפינן מקינא לה משני כשרים כאחד שהם נעשים ע״י קינוי כגוף אחד כיון דכל עיקר הקינוי בקפידת הבעל תליא אבל כ״ז הוא לגבי דידה אבל הם לא אבדו בודאי חזקתם מחמת הקינוי שקינא לה ולא להם ואף אם קינא לה ברבותא הם ושפיר ילפינן ספק טומאה ברה״י כספיקו טמא אפי׳ היכא דאיכא חזקה: **ע״ב** מכמעות סוגית הש״ס דדוקא היכא דאיכא למימר איתרע ואתאי חזקה דטהרה דגופא. הא לא״ה אלא שדרכו לאיתרע בפעם אחד לא חיישינן והיינו דכראוהו חי מבערב מטהרי רבנן לגמרי. וא״כ אפשר גבי חבית הא דמצטרכים לחדש סברא דההמין ואתא איהו אלא לשמאי אבל להלל לא צריכי׳ לכך סברא ולא תקשי חבית אמקוה. מיהו מ״מ הוי כספק גמור מחמת התרתי לריעותא לענין שישיה אסור מהדין. ולא במדה לריעותא דלהלל לא הוי רק חומרא ולקדשים ואפי׳ בלא תרתי לריעותא אלא דאיכא חזקת טהרות מ״מ הוי ספק וכמו נגע בא׳ בלילה:

דף ג ע״א גמ׳ כיון דאיכא שרצים וכו׳ כתרתי לריעותא דמי. הנה גם להלל צריך לכך סברא דלא תקשי ת״ש התם טמא אף לחולין והכא דוקא לקדשים. ומעתה נ״ל דמ״מ לא הוי כתרתי לריעותא ממש דלעיל דמשוי׳ ליה כודאי [ולא מסתבר לאוקמא כר״ש מדמיירי ר״ש התם בסיפא דמתני׳ מכלל דרישא רבנן] דהתם איכא חזקה דטומאה גמורה לגד הא דאיתרע החזקה דטהרה בדבר שנולד בו הספק אבל כאן אינו רק כספק המצוי וכ״כ הרשב״א בחידושיו והרשב״ן ברמ״פ כ׳ דמצוי הוי טומאה ודאי משום תר״ל וי״ל שר״ל לענין לטמא ברה״ר למפרע אבל מ״מ תולין שהרי במצוי תנן ספק: שם הפתח נמי אגב נערה מתערה מידי דהוי כו׳. ולהלל נ״ל דס״ל דלא הוי הרגשה דדם כ״כ כמו מ״ר דלתערבה דהל״ה קשיא להלל ישנה אמאי לא הרגשה ולא אתערה [מיהו י״ל אה״נ דלא חיישינן לשינה אלא חיישינן שמא קודם לכן ראתה. אך א״כ אם בדקה קודם שינה ולאחר שינה ראתה הו״ל דיה שעתה] וכ״ת כסבורה הרגשת מ״ר היא אכתי הו״ל לאתעורה. ודוחק לומר דילמא אתערה ותוזא דליכא מ״ר (וכן נ״ל בכל אשה כסבורה דמ״ר היא) ולא אדעתא והדרה לשינתה: תוס׳ ד״ה ושניהם כו׳. ול״נ דאף לרבנן ידעינן דסוטה דהצריכה תורה קינוי וסתירה הו״ל רל״ד. ומש״ה הו״ל כתרתי לריעותא (והכל ענין אחד הוא״ל ותרתי לריעותא הוי כמו רל״ד). ופריך א״כ ניליף נמי דבר״ה טהור אף בתרתי לריעותא כמו דטוהר בסוטה אף דרל״ד. ומשני התם בר״ה לאו מקום סתירה ובעלה לה הרל״ד כיון דאין זה מקום סתירה. משא״כ כאן שאין ר״ה מבטל כח התר״ל וכל ס״ט בר״ה דטהור הלכתא גמירי לה. ולהכי בחבית דליכא הלכתא אסור בכל ענין לרבנן משום תר״ל. וגם כיון דהוי׳ ספק השקול שפיר ילפינן מסוטה דנשי דבר״ה אינו מקום סתירה ואין רל״ד מ״מ מכלל ספק השקול לא יצתה הואיל והוי קינוי וסתירה קודם לכן (ואף דהסי׳ ג׳ מ״מ י״ל שזינתה עם א׳ או עם שניהם) וכגון שקינא לה משנים יחד ואע״ג דבירושלמי פ״ל דהוי קינוי ככר כ׳ כמ״א דלכאורה ש״ס דידן פליג ע״ז. ור״ש יליף לענין לטהר בר״ה בתר״ל מדמטהרי׳ בסוטה ברל״ד (דס״ל גם כה״ס מ״מ איכא רל״ד). ולענין לטמא ברה״י לא יליף דס״ל רל״ד שהוא רגלים לגוף ענין הספק עדיף מתר״ל שאין מורין כלל על ברור הספק. וא״כ נהי דהלכתא גמירי לה מסוטה לטמא ברה״י די לנו לגזור מכאן ולהבא כסוטה אבל למפרע מנ״ל כיון דמסברא ליכא למילף מסוטה אבל לרבנן ילפינן ואע״ג דבסוטה ליכא למפרע. משום דהתם הו״ל כבדוקה בחזקת כשרות עד שעה שקינא ונסתרה וכמ״ש הרמב״ן ז״ל בחידושיו: מ״ש התוס׳ ד״ה מכהמים. נראה לייסב דאיכא תרתי לריעותא והיינו דהשתא תזאי הכתם שמא כותלי בהר״ח העמידוהו בבית החיצון ליום. ועוד שמא מכבר הזיתה מיהו ז״א רק לענין האשה אבל משמעות המשנה דמיירי לטמאות טהרות שנגעו בחלוק שאינה לבושה בו: **ע״ב** גמ׳ בטלת בנות ישראל מפו״ר. דוקא בנות ישראל אבל בני ישראל אפשר להם ליקח נשים שיש להם וסת שלא גזרו בהם טומאה למפרע רק הני בנות ישראל שאין להם ווסת יבוטלו מפ״ו. והאי בטלת היינו מלא תהו בראה וכמ״ש התוס׳ בחגיגה דתניא עבד וחציו ב״ח דאמרי ב״ש יבטל והתורה אמרה לא תהו כו׳:

דף ד ע״ב גמ׳ ר׳ דוסא אומר כו׳ ומשמע דר״א פליג עליה דהא תני מניקה ותו לא. [לקמן (ט:) דמתוקמא מתני׳ דתינוקת כר״א ותני עלה דכשעברו עליה ג״פ בג׳ עונות ורואה הרי היא ככל הנשים ומיהו אפי׳ כיוונה והייט דלא כר״ד כדקאמר שם גבי זקנה ומיושב קושיית רש״י ז״ל בד״ה ועוד עברו כו׳ והאי דנקט כו׳ דהשתא נקט לאפוקי מר״ד] וא״כ רבנן דפליגי אדר״א במתני׳ ל״ש דפליגי אדר״ד (ורש״י לא פי׳ כן) ומ״מ משני שפיר ע״כ לא פליגי רבנן עליה דר״ד אלא שלא בשעת וסתה אבל בשעת וסתה מודו ליה ולא תקשי דא״כ אכהי לא חשיב לה ר״א בו עו״ש דאיכא למימר דלא פסיקא ליה למתני אשה שי״ל ווסת ולמחשב ה׳ נשים. כיון דדוקא בשעת וסת הוא דדיה שעתה. מיהו א״כ למסקנא דר״ד דוקא ב״ו קאמר ותקשי מנלן דרבנן פליגי עליה דר״ד כלל כיון דמדר״א ליכא ראיה אלא י״ל בע״א דאשה שיש לה וסת אפשר לא צריכא ליה לר״א לאשמועינן כיון דד״ה היא להך ס״ד ולא דייקי מיניה דר״א רק דפליג אדברי ר״ד ולמסקנא דר״ד בש״ו קאמר ע״כ ר״א ורבנן אהא נמי פליגי. ועי׳ תוס׳ ה׳ ע״א ד״ה הא וכו׳ והש״ן בפסקיו הביא דעת יש פוסקים דאשה שי״ל ווסת מטלמ״פ נראה שזה טעמם כיון דפסקינן כר״א ליתא לדר״ד: **בחדושי הרמב״ן** ד״ה שאני כו׳ והא״י למה גזרו על כלים כו׳. ול״נ משום דבכלים משכחת לה אה״ט. משא״כ באוכלין אלא דלפ״ז כ״ת שאין נעשה אה״ט לא היה בכלל גזרה זו:

דף ה ע״א תוס׳ ד״ה הא כו׳ משום דגזור כו׳ היה להם לגזור משום דכתם עכ״פ רוב א״א למיקם עלי׳ שלא הי׳ בה קודם שעת ווסתה דהא משמאי׳ לי׳ למפרע עד שעת הכבוס או הבדיקה: **ע״ב** ד״ה הי׳ כו׳ דלא כו׳ ס״ס אע״ג דכל שאתה יכול לרבות ס״ס ברה״י טמא כדתנן פ״ו דטהרות. מ״מ אינו ודאי טומאה כדלקמן פ׳ בנות כותים דלא שרפינן עליה תו״ק אס״ס והכא ברה״י טמא קתני מי׳ שורפין ושוב ראיתי ברמב״ן בחידושיו העיר בהא דס״ס ולא ביאר הא דאין שורפין ע״ש: שם ד״ה מסייע כו׳ ורמב״ן יישב דא״כ ליתני ונוגעת בכלים מדתני מטה ש״מ למיהב בה דין משכב נדה קתני. ואני מוסיף לומר דזעירי לטעמי׳ דמוקי לה בשחברותיה עוסקת כו׳ ואנ״ה טהור א״כ וודאי טפי הו״ל למיתני נוגע בכלים בידו ולא הוי צריך לדחוק לאוקמה בחברותיה כו׳:

דף ו ע״א גמ׳ קדם בימי רבי כו׳ תברייתא מדכן בגלילא ה״נ בימי רבי. וק׳ א״כ מאי שעה״ד. לא מיבעי׳ לפרש״י שני בצורת ודאי ק׳. אלא אף לפי תוס׳ קשה: תוס׳ ד״ה אבל כו׳ אפי׳ בחולין טמא כשנעשו עטה״ק כו׳. ערמב״ן בכ׳ דזהו לנ״ב ולא לנ״ק מדלא מותי׳ דרבי בהא. והרשב״א דחה בזמן דליכא קדש ה״נ חולין שנעשו עטה״ק למה היו אוכלין ומשני תברי׳ מדכו. ודלא מוקי הש״ס דר״ג כי הא דתברי׳ מדכו בגלילא ובתרומה עטה״ק דא״כ למה מזכיר תרומה. אבל באידך ברייתא דייק דל״ג בה תרומה ק׳ מ״ט לא משני הכי. ול״נ דקי״ל כותיה א״נ לומר דב׳ משפחות היו (וכ״מ בירושלמי פ״א דבשניהם תני טביתא שפחתו של ר״ג. ומשם משמע כפי׳ תוס׳ דר״ג זה דיבנה שבימי ר״א ור״י הוא דעבדי עבדו של ר״ג זה הי׳ כדאיתא בכ״מ) גם א״נ לדחוקי בתרומת לחמי תודה. אלא חדא בתרומה. ודיין בנעשו עטה״ק. והי מינייהו תגיר נ״ע. וי״ל דאי חולין שנעשו עטה״ק תמירי איכא למימר הא דיין הוי קודם אע״ג דמלשון הש״ס משמע דנשנו באחרונה וקרי לה למסדר למשיילי׳:

דף ז ע״א גמ׳ ואלתה תטיה כו׳ באיזה ספק כו׳ דסד״א כיון דאין זה הספק רק הטמא לחלה. א״כ כיון שנולד קודם שהפרים כתלה רק טבול לחלה. א״כ יהיה טהור כבחולין. דלא חשבינן להו כחלה רק להחמיר לענין שלא יהיה מותר לגרום לה טומאה. קמ״ל דגם לענין זה שהחלה תלויה שלא לאכלה כבר חשובה כחלה: שם שלא תאמר בהוכחות שנינו. ומ״מ גם בהוכחות לא חשיב רק ספק טומאה והו״ל בכלל שימור התרומה טמאה שלא להוסיף לה טומאה: שם הנח מעל״ע דרבנן. כלומר ולית בה דררא דטומאה כלל כדלעיל (ו.) ע״ש בתוס׳:

דף ח ע״א גמ׳ דקאי ריב״ב כותי׳ לא נקט דהנן בבחירתא כוותיה כדנקט בפ׳ תפ״ה. דהכא אי הוי תנן סתמא כוותיה. ומ״מ הוי קשיא דמ״מ הלכה כר״א וכמו כל אינך דתנן בהו הלכה כר״א. ונהי דאין למדין הלכה מפי משנה. מ״מ הא הנא דתני לה ס״ל כר״א עכ״פ. ועיקר הטעם משום דאיכא עוד תנא אחר דקאי כוותיה: תוס׳ ד״ה משום כו׳ וי״ל כו׳. תמוה דהא בפ׳ תניא החזיר הדבר ליושנו כר״א ומשום דקיבל שמועתו של ר״א שמע הרבה. ול״ע: שם תוס׳ ד״ה ומי קאי כו׳. ול״נ דס״ד דכש״ס דהדרכא הא דקאמר משום אבותיו מכהתא ס״ל כן ולא פליג אהלכתי׳ ומנהגם. והא דהכא משום דר״א הוא דקאמר ולי׳ לא ס״ל: שם ד״ה מפני. ר״ה כיון דס״ל דכל השנה כו׳. דר״ח בן גמליאל מסתמא כר״ג אבוה ס״ל (וכ״ש משום אבותיו קאמר) דאמר במתני׳ דפת״ה דבכל יום מתפלל אדם י״ח: **ע״ב** גמ׳ ורבנן א״ל נ״ס. ולהכי נר׳ אלעזר דס״ל אין הלכה כר״א טפי מכד׳ אפי׳ בשאר סדרי קטפא דגוואי ברי בכל ענין אבל נראה בהא דלית הלכתא אלא כמואל דאיכא בשאר סדרי דהלכה כר״א דהא הוית דהרודם ועתן לכל הלכתא היא כמ״ש הפוסקים ז״ל פ׳ אלו עוברין וא״כ בהא דקטף נמי כיון דסבלוהו בלשון סתם גבי דר״ש בהא דשביעית. הלכה כר״א להומרא. גם משמע מליטנא דר׳ זירא דמנהגא בעלמא הוי לאיסורא כר״א. וע״כ אמר זה דרך קפידא לר׳ פדת אלא מהא כיון דהוית סתמא דרבנן דר״ש בשביעית באינן (שאע״פ כוא) וכדמייתי לה הש״ס דתני להדי׳ בדרבנן שקטפו זהו פרי׳ להכי לא נקט הרמב״ם לפסוק כר״א אלא בהא. שוב ראיתי קצת מזה בדברי הרשב״א בחידושיו:

דף ט ע״א רש״י ד״ה דייה שעתה כו׳ מתוך נער לידה אבריה מתפרקין. וק״ל א״כ לדברי רבנן ולא הו״ל למיתלי במניקה אלא ביולדת ול״ל למיתלי במניקה דאיכא למיטעי בדין פסקה מלהניק להחמיר ובדין מניקה לאחר כ״ד חדש לקל. ואי לאשמועינן שיעורא הו״ל יולדת כל כ״ד והיינו דאבריה מתפרקין להוציא חלב (אע״פ שאינו מכדם) קאמר והיינו דאמרינן ת״ב מכח כדם קאתי. כלומר מכל הגוף והיינו דתלי לה במניקה. ולפ״ז למקו דדיה ולא היה לה חלב מעולם לרבנן מטמאה מעל״ל. ולדברי הפוסקים לענין מניקת חבירו בפ׳ אע״פ. ויהיה מכאן קצת סמך לדבריהם. אלא דהתם בלא פלוג תליה מלתא: שם מ״ד ר״י תרתא אית ליה. נ״ל משום דבמתני׳ תנן איזהו מניקה עד שתגמל את בנה. ונראה דהיינו אפי׳ עד ד׳ וה׳ שנים. והוא ג״כ מדברי ר״מ ובסיפא דפליגי חכמים ואמרו די׳ שעתה דהוי משמע דפליגי רק אתומרא דר״מ בנתנה בנה למינקת גמלתו או מת. אבל אקולא דידיה בעד שתגמל בנה אפי׳ ד׳ וה׳ שנים מודו קמ״ל. ומיושב קושית תוס׳ ד״ה לפיכך כו׳. וה״ל למסקנא דכיון דלא מפרשא מלתא כ״כ כדברי ר״מ דאפי׳ עד ד׳ וה׳ שנים קאמר דאיכא למימר דעד שיעור סתם זמן גמול בנים קאמר (דהיינו כ״ד חדש לר״א בפ׳ אע״פ (דף ס׳ ע״א) ואפי׳ לר״י דקי״ל כותיה. מ״מ עיקר זמנו כ״ד חדש דאם פירש שוב אינו חוזר אבל קודם כ״ד חדש אם פירש חוזר) להכי לא אהדר ר״י עלה למיפלג ופליג בברייתא: תוס׳ ד״ה הא כו׳ ולא משמאינן אלא משעה שמצאה טמאה כו׳. אפשר לעורר ולומר דהכ״נ בהא דמתנא. כל שמצאה טמאה אגלי מלתא בחרדה דדם לא סלקה בה הדמים (ועיין בסוטה במפלגינן בין ביעתותא לחרדה דבעתותא מרפיא) וא״כ דראוי לטמא למפרע משעת ווסתה ולא דמי לנשים שדיין שעתן שאם רבה יודע הוא שכל מין נשים כאלו שיסלקו דמיה להכי אף דתויא אין בה טומאה למפרע דאמרי׳ השתא הוא דאתרעאי מחזקתה מסולקת דמים בהאה מכח הרוב. משא״כ כאן שאינו מין כ״א מידי דתלי במעשה כהולה ואמרינן ז׳ לא נחרדה ואמין לבה בנגבורים. ובפרט באמת דס״ל לר״מ ווסתות דאורייתא י״ל הנח מעל״ע דרבנן והכא ווסתות דאורייתא לדידן (אף מתוס׳ קאי למ״ד דרבנן) וכ״ש לר״מ דמחמיר בכתמים ומטמא למפרע (לעיל ה׳:) והר״ן בחידושיו ביאר להדיא דמלשון המשנה טהורה משמע אפי׳ בדקה ומצאה טמאה טהור למפרע: שם ד״ה לפיכך כו׳. דהדרתי בעי ר״מ כו׳. ול״נ כיון דר״מ נקט דבריו התלה קודם דברי ר״י ור״ש דמבע״ל לפרושי דבעי תרתי ואם לא תני לפיכך אע״ג דמכר בדבריו תוך כ״ד חדש לא שמעינן מינה דבעי תרתי:

דף י ע״ב גמ׳ ר׳ יוסי אומר כו׳. עי׳ חדושי הרשב״א סד״ה ר׳ יוסי כו׳ א״נ כו׳ וכמו דתני בברייתא ימי מניקותה כו׳. ולענ״ד אין לדין זה ראיה מהברייתא. דהא ע״כ ר״י סבר דעבור ויניקה אין מסלקין דמים. רק כשניכר ע״י ההפסקה. וא״כ מה ראיה מהפסקת ג׳ עונות בעבור. שהיניקה ג״כ תסלק דמים. (ודוחק לומר דשניהם שוין בטבען וערכן ואותה שאחת מסלקת דמים אלה. גם השניה ממלא ודאי תסלק) ודוקא כשאחר מההפסקות היתה בימי מניקותה. נכרין הדברים שנפסקו דמים ע״י סילוק שני הדברים ביחד עבור ויניקה. ויש לדחות דא״כ לא היה לנו לחשוב זה להפסקה כלל כיון שלא הוחזק על סילוק דמים בג״פ בכל אחד בפ״ע אלא ודאי דשניהם חשובין כאחד: שם דקא מניקה ואזלה ומעברה. הנה סתם עונות היום ל׳ יום כדלעיל וא״כ א׳ בימי עבורה ואפי׳ ב׳ בימי עבורה. היינו קודם הכרת העובר. ומוכח לעיל דאפי׳ הוכר עוברה אח״כ. לא אמרינן די׳ שעתה למפרע. אפי׳ מה שראתה סמוך להכרת עוברה בו ביום וכ״ש בתחלת עבורה. וא״ל דמ״מ לענין זה להפסיקה מהני לר׳ יוסי וא״כ כ״ש לרבנן דהא רבנן מוקילי טפי במעוברת גמורה ומינקת מר׳ יוסי. דלא צריכה הפסקה כלל. ור״י מצריך הפסקה וא״כ כיון דלר״י מהני תחלת עבורה להפסקה מכ״ש לרבנן. מי׳ אפשר עונות ל׳ יום לאו דוקא אלא דהייט עונה בינונית לסתם נשים. אבל אשה שיש לה עונות קבוע אחר של ב׳ וג׳ חדשים ודאי בעי׳ הפסקה ג׳ עונות דידה דהייט ג׳ קביע וסתה. ויהיה א׳ בימי עבורה לאחר הכרת העובר. אך דעת הפוסקים ז״ל לא נראה כן אבל הרשב״א בפסקיו כתב כן להדיא ואפשר הפוסקים דנקטו כן גבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות. דלא קבעה. מצאתי בירושלמי אהא דעונה בינונית ל׳ יום דהכא דפריך ויתנו לה עונה (כלומר עונת ווסתה) ומשני מאחר שלא נתבררה בדמים אין לה עונה:

דף יא ע״א גמ׳ ואם ראתה הראשונה מאונס אף השנייה כו׳ אע״פ שראתה הב׳ בלא אונס לא אמרינן אגלאי מלתא דהאייה הראשונה לאו האונס גרם אלא שחזרה לקדמותה קמ״ל. אבל וודאי דין רואה מאונס אין מס״ל י״מ בתוספתא דבכל אשה הוא כיון דהאונס גרם לה לא חיישינן שכותלי בה״ר העמידוהו: תוס׳ ד״ה אלא כו׳ וקשה כו׳. וכ״ל דכל דאיכא ימים וקפיצות בהדדי וודאי טפי מסתברא לתלות הווסת בימים מבקפיצות. ומכ״ש דבקפיצות לחודי׳ וודאי א״א לתלותו והוי קשיא טפי פשיטא אי הוי משני לקפיצות לחודייהו (ולא הוה מצי לשנויי קופיין כלל כדמשני השתא אימים כגון דבשבת קפצה ובאחד בשבת חזאי. דאם הגיע א׳ בשבת ולא קפצה וקפצה בב׳ בשבת ודאי לא שייך לומר יומא דאחד בשבת גרם לה לראות יום ב׳ ע״י קפיצה) ודוקא בקפיצות לחודייהו בימים שאין שוין הוא דקס״ד לומר דילמא קבעה וכי קאמר אלא לקפיצות הייט כשאין הימים שוין. וכי מייתי ברייתא דלא קבעה מאונס כלל. הדר ק״ל דקפיצות לחודייהו בלא ימים לאו כלום הן. וא״כ לדינא גם לפרש״י לקפיצות לחודייהו לא קבעה. ודלא כמו שסבינו הפוסקים דרש״י כהרז״ה ס״ל דקבעה וערשב״ן: **ע״ב** תוד״ה אפ״ה ג׳ שמא תפשוק כו׳. לכאורה לא מסתבר לומר דנצריכנה בדיקה לסקל ואם רוצה לבדוק אה״נ וכל הני דאיירי׳ בהוא הוא להחמיר. ואולי ר״ל לענין שיעקר ווסת הראשון על ידי ג׳ ספסקות. וא״כ הנצרך לתוס׳ אח״כ כשתראה פ״א שלא בווסת הקבוע לה כבר:

דף יב ע״א גמ׳ שמואל במאי מוקי לה. ערמב״ן שהביא דיש מתרצים קושית תוס׳ דאי באינה עסוקה בטהרות מ״ש פועלים דנקט. ול״ע דוודאי לרבותא נקטיה וכדאמרינן לקמן (דף ט״ז) דסד״א כי ליתא בעיר לא רמי׳ אנפשה ובדקה. מי׳ י״ל דהתם דלא תני ישנה וי״ל בערה מיירי הוא די״ל דסד״א ה״מ כי איתי׳ במתא רמא אנפשה ובדקה. וא״כ היתה אומרת לו טמאה אני. אבל כאן דתני נמי ישנות שפיר ק״ל מאי איריא תמרים דרבותא זו דישנה אפי׳ איתא במתא איכא דדלמא בדקה ומצאה טמאה. מיהו אכתי י״ל דתמרים נקט משום רבותא דערה. וא״ל ערה מישנה שמעינן די״ל סד״א דוקא ישנה לא מטרחינן לי׳ לנעורה. אבל ערה עד שתאמר לו לכדיא טהורה אני. גם תרווייהו צריכי לרבותא דסיפא דהניחה בח״מ עד שתאמר טהורה אני: **ע״ב** גמ׳ הן עוותה הן תקנה. עי׳ ברא״ש ואין מיושב לדבריו הן ד״מ ב׳ העדים הן תקנה ועוותה. ויותר נראה לפרש דע״י שניכס היא מתתקנת אם לא תמנה לא לפני חכמים ולא לאחריו הרי היא מתוקנת ויקיימנה בעלה. ואם תמנה לאחר חכמים ג״פ הרי אסורה לבעלה כדברי הרא״ש ויגרשנה בעלה מדינא (ומיהו כדעת רש״י לקמן פ׳ תינוקת דלבעל ראשון אסורה לבדוק וכן משמע ביותר לפי פי׳ הרי״ף) וכן אם תמנה תמיד לפני חכמים ממילא יפרים בעלה הימנה ויגרשנה:

דף יג ע״א גמ׳ אבל לענין זוב אף הוא משובח בנשים. הא ודאי אע״ג דידוע שראתה כבר ראיי׳ א׳ או יותר של זוב כפרש״י. מ״מ יכול לראות קרי ג״כ. וכדתנן ספ״ג דברכות זב שראה קרי וכן לקמן פ״ה מדכתיב כמה זימני קרי מותר בזיבה. אלא טעמא מאי דלא חיישי׳ לאתמומי טעמא בעי. ומלשון הרשב״ן ברמזי פסקיו שכתב דליכא הרהורא בזיבה. משמע דדוקא כשבודק אחר קרי שבא ע״י הימום ותאוה אתי להרהורי. אבל כשבודק לאחר זיבה שבא מבשר המת ליכא הרהורא ובעבדתי׳ פריד. ולא חיישי׳ להימום מחמת המשמוש בבדיקה עצמו. אם לא יצטרף עמה הרהור ג״כ. וכ״ה לשון הש״ס לקמן כיון דבעית ולא אתי להרהורי. מי׳ עכ״ז נראה מדאסרי׳ לאחוז באמה להשתין מים. דחיישי׳ שע״י האחיזה והמשמוש עצמה חיישי׳ לחמום. אף שאין כאן דבר אחר המביא להרהור. ומלשון הרא״ש ז״ל בפסקיו כאן נראה לזה טעם בע״א. דודאי כל שבבדיקה צריכה לנו מהדין לספירת זיבה וכיו״ב. לא חיישי׳ להא דאתי לאתמומי שאין רק תשבא. ולהכי בזיבה שיוצא מבשר המת בלא הרגשה חיישי׳ ומצרכי׳ בדיקה. ולהכי נמי שרי׳ לעשות כיס לזב כדאי׳ פ״ק דשבת (יא:) אע״ג דלקמן (ע״ב) אמרי׳ כ״ש שמביאו לידי חמום. ולא מי׳ לי לומר דהכים של מתכת קמיי׳ התם. ובפרט למ״ש לקמן אי״ה דלגבי חמום לא מהני של מתכות. אבל קרי שאינו יוצא רק בהרגשה. ואמרי׳ בפ״ה (מ״ג.) דס״ז שאין כל גופו מרגיש בה אינו מטמא. להכי כל כמה דלא הרגיש אינו חייב לבדוק (ואפי׳ לאחר שינה. ואפשר שבימים מטתו בחלום ובכת. אפ״ה לא חיישי׳ מסתמא להכי) ואסורה הבדיקה משום אתמומי. ולפ״ז מעיקרא כי בייל׳ מ״ש אנשים ומ״ש נשים. הוה״ל דה״ט דנשים דמטמו בלא הרגשה ג״כ. ואפשר ארגשה ולאו אדעתה וכסבורה הרגשת מ״ר היא ועתוס׳ (יד.) ד״ה רוכבי ודו״ק. להכי מחייבת לבדוק ודינו כזיבה. אבל באנשים דבעי׳ בהרגשה דוקא להכי לא חייבי׳. ואפשר הי׳ לפרש זה הכוונת הש״ס דהתם דמשני לאו בנות הרגשה נינהו שאינו כדין הרגשה כלומר שטמאין בלא הרגשה: שם וסדר אתמומי בשעתי׳ לא שכיח. לכאורה פי׳ דלא שכיח ולא חיישינן להכי וברייתא דלמה זה דומה היינו דאפשר להיות כך ומעתה אפשר לומר דדוקא לגבי תרומה התירו בזה (ואע״ג דאפשר במטלית עבה נ״מ אי ליכא מטלית עבה והדמהדר עלה חיישינן שתטמא התרומה. א״נ אפשר במטלית עבה אינו יכול לאחוז ולעכב כ״כ יפה שלא יצא הקרי) אבל בלא״ה לא ודלא כהרשב״ן ברמ״פ שכתבו להלכה. אבל מרש״י נראה שמפרש דכל שנעקר בהרגשה כלו בפ״א כגון שהרגיש שנזדעזעו אבריו א״א כלל לאתמומי (מיהו אין מוכרח ואפשר רש״י נמי ס״ל דהכ״ג לא שכיח) וברייתא שיוצא מעט מעט ע״י תשמוש קמ״ל: **ע״ב** ת״ר כהן שוטה כו׳. הנה באשה כהנת שוטה דמתני׳ מצי׳ למיבדקה בכל שעה. אבל בזכר א״ל לרבנן דהא״א לבדוק משום חמום. ואפי׳ בכים חיישי׳ לחמום. ומש״ה סברי דינן טמא. ובשלא ישן לא חיישי׳ לקרי שאינו מצוי כ״כ וכמו דמים באשה. ורהב״ל ס״ל דוקא כים. ובלא כים לא שרי׳ כלל. וכיון דא״ל רבנן דאסור בכים פריך לסו רהב״ל א״כ אין תקנה כלל לשוטה אבל דשרי׳ כיון דלא איפשר. ומפרשי לי׳ לרבנן דעתייהו דמפלגי בין ישן ללא ישן. ומוספי לי׳ פרכא דתקנתא זכים נמי דנשרי לי׳ איסורא דחמום. מ״מ אינו תקנתא דחיישי׳ לשמא יראה כו׳. ודע דצריך לחלק בין זב בעל דעת דאמרי׳ פ״ק דשבת (יא:) דיוצא בכיסו דמבעי לי׳ לבדקה. ולא חיישי׳ לשמא יראה: שם א״ל כ״ש שמביאו לידי חימום. לכאורה משמע דטעמייהו דרבנן משום איסורא דמהממו ומביאו לידי שז״ל וכדאמרינן לקמן ש״מ מכנסיים אסורים. והא דאמרינן א״כ לרהב״ל שמא יראה טפה כחרדל ותבלע לדבריו קא״ל וא״כ לרבנן אפשר כים של נחושת נמי אסור משום חימום. שהרי בגמ׳ לא שמענו רק שאינו בולע אבל שאינו מחמם לא שמענו. ולא תימא דהוי כצרור וקיסם ומטלית עבה דלעיל. הא ליתא דשל עור נמי ודאי לא גרע ממטלית עבה ואפ״ה אסור. ועכנ״ל דכים ובשעת שינה חיישי׳ טפי וא״כ ה״ה של נחושת. ועי׳ בירושלמי פרק לא יחפור ובתוס׳ שם (דף י״ג.) דמשמע דנחושת מחמם אך לשון כ״ש דקאמרי רבנן אינו מיושב דהו״ל א״כ אתה מביאו לידי חימום. ע״כ היה נ״ל דלפ״ז לבעלה לא חיישינן בשוטה (א״נ כים של עור הוי כמטלית עבה ואין בו חשש לשז״ל רק לענין תרומה חיישינן) רק דרבנן קאמרי דכ״ש שאין זה תקון אלא חיישינן טפי לחמום. והיינו נמי דא״ל לרהב״ל שמא יראה טפה כחרדל. כלומר כיון דע״י כיס איכא למיחש לחמום יש לנו לחוש לטפה כחרדל ג״כ אבל בכיס של נחושת או של מתכת דלא בלע אפשר מודו רבנן:

דף יד ע״ב תד״ה מאי אחר כו׳. לדעתי לק״מ דהא ר״ח אינו מגיה כן בגא דאיזהו א״ז כדי שתושיט בתוך המשנה דהא לא קאמר חסורי מחסרא והכי קתני רק קאמר ה״ק. כלומר דמתני׳ מפרש שיעור אחר וממילא ידענא דקודם שיעור הזה הוא אחר זמן. וכדתני בברייתא שני׳ דרהב״ל כהאי ליגנא לשמשה כו׳ והש״ס שמזכיר שיעור א״ז כדי שתושיט היינו משום שרהב״ל הזכיר זה. ועליה קמהדר לפרושי דמתני׳ נמי הכי ס״ל ועי׳ רמב״ן:

דף כ ע״א גמ׳ סד״א הואיל ואר״ח כו׳ הלכך אפי׳ דיהה מכאן נמי ליטמא קמ״ל. הנה לפי הס״ד נראה דס״ל דדרך ללקות לשחור ולהיות מראיתו דיהה מערך אדמימותו התלה. דאף שהיה באדמימותו מראה טמא. מ״מ בשחרותו ס״ד שיכול להיות מראה טהור. ולרמי בר אבא לנ״ק. דכוונן דיהה נמי טמא. ואפ״ה בשחור שיערו דוקא כחרת. נ״ל דקים להו לרבנן. דכל מראה הטמאין באדמימותן. כשהן לוקין לשחור מהוין כחרת עכ״ם. וכן לנ״ב דרמי בר אבא. דכוונן עמוק מכאן טהור. ואפ״ה בלקא לשחור עמוק מחרת טמא. ודאי ולא חיישי׳ שהיה עמוק באדמימותו וע״כ לקה לשחור עמוק מחרת. ונ״ל דקים להו לרבנן דאפי׳ מראה אדמומית שטמאין יכול להיות כשלוקין עמוק מחרת. ומעתה לא חיישי׳ לעמוק ממראות הטמאין דלא שכיחי. ודוחק: שם אבל במנא כי עכר לי׳ בידיה שפיר דמי. ונראה דלהאי סברא ה״ה בידא כי עכר לי׳ במנא שפיר דמי לבדוק. ולא אסרי׳ אלא דוקא אתרווייהו כודאי הבדיקה והעכירה. והייט דמסיים ומדיין תבעי לך בדיקה בכוס עכורה במאי כלומר הדא בעי׳ אפשיטא לן. והכתי תיבעי׳ לן אידך. ואם אינו כן לא ידעתי לפרש סוגית הש״ס בזה: **ע״ב** הוי יתיב רב עוברי׳ קמיה ארתיה. עי׳ רשב״א ודבריו תמוהים דהא יתיב ר׳ אמי קמי׳ דר״א דלעיל מוכיח. דהתם ודאי ר׳ אלעזר ארתי׳ דמייתי׳ תינה דמרא דא״י הוא וגם לשון נטפל לה ר׳ אמי נראה שרצה לידע אם כיון ר״א האמת. מי׳ נראה כוונתו דבעלמא שם הזכיר ר״א לנורך נטפל לה. אבל כאן למה הזכיר שעמד: שם שמא טעיתי ודאי טעה. פרש״י דחוק דמה אני לי דקאמר אם טעה להחמיר. ונ״ל לפרש דשהה שעה א׳ והסתכל יפה במראיתו וחזר בו וטמא. עכנ״ל דהייט משום דאיפשר לא טעה ובתחלה כשבי׳ לא נראה בו כמראה טהור ועכשיו שנתייבש. אדרבה נתעמקה מראיתו לטומאה והייט דפרכי׳ דשבקא לחומרא לא חיישי׳ להכי כ״ש לקולא. אך דחוק שיהי׳ ביובש אדום יותר מבלחותו:

דף כא ע״א במשנה אם נמוח טמאה כו׳. דוקא בהני הוי דינא הכי. אבל בחתיכה לא מהני נימוחה. דס״ל לרבנן בריה בפ״ע היא. ואינו קרושת דם נדה. והי היכא דאמרי׳ בגמ׳ טעמא דמודי ר״י בסיפא דדגים דבריה לא הוי ויבחושין נ״ל דאורחי׳ דדם לעבות ממש יבחושין. וכיו״ב א״י פ״ק דזבחים (יט.) דתולדות המים הוא. ומצרפי׳ יבחושין למים. מי׳ לר״י לכאורה הוי לן לטמא אפי׳ לא נמוחו כי היכא דמטמא ב׳ חגי׳ אדומה

חלומה. והכא עדיף מחתיכה כדמוכח מדרבנן. וצ"ל דכיון דלא נימוחו אי ראוי' ברורה דאין דם אלא בריה. דברים קטנים כאלו. אלו פי' דם קרוש ודאי היה נימוח. אבל בחתיכה אין ראיה. מדלא נימוח שאינו דם. ותו דהכא אם לא נימוח הוה כאשה שיש לה מכה או שומא כדאמרי' בגמ' מיהו אעפר ויבחושין. ליכא טעם זה וצ"ל כסברא ראשונה. ומיושב בזה קושית הרשב"א שהביא הרא"ש בפסקיו מ"ט בחתיכה לא בעי' נימוחה ע"כ:

דף כב ע"ב תוס' ד"ה לפלוג. ודעת הרז"ה דאה"נ דאכולהו קאי (ומהתימה שהרא"ש העתיק כמו להפוך) וכ"ל נומר. דאיכא למימר ע"פ שיטת הרז"ה. דלהכי קבע רש"י כיון הפלוגתא דר"י ור"ל משום דכאן לא מיבעי' למ"ד משום ספ"ק ודאי פליג ר"י. דאף לדבריהם קמ"ל יש ספ"ק. אלא שאפי' לליבנא דד' מיני דמים. מ"מ הכא פליג ר"י. דדווקא בדחשיב חשיב בריי' דידהו. משא"כ הכא לא הוי בריי' כ"כ. וכמו דמוכח ע"כ מדטעמא כאן בנימוחו אף לרבנן וכדחשו"ר אפי' נימוחו טהור לכ"ע וכמש"ל:

דף לא ע"ב תוס' ד"ה בנות כותים כו' אבל גדולות דמפרשי להו וטבלי כו'. ור"ל וכיון דטבלי לראיי' דגדלות ממילא טהרו מטומאת נדה דקטנות ואזלינן בתר דרוב רואות בגדלותן וטבלי וטהרו. ועוד א"כ ס"ס הוא ספק לא ראו בקטנות ואת"ל ראו ודלמא ראו בגדלות וטבלו ולא גזרו עלי' לכתחי' ועי"ל ל"ג ע"ב דמשמע דלעולם בכותים הוי ס"ס שמא בועל ברוק וכבר טבל ואפ"ה גזרו עליהן. אך בכ"ז י"ל דאי הוי נמי ס"ס טומאת האשה לא שייך למגזר:

דף מה ע"ב גמ' וסימנך וזאת לפנים בישראל. עפרש"י וכ' הפירושים דחוקים. ול"נ דהאי בישראל ל"ד. אלא כלומר הנזכרים לפניו הן אמרו דלפני דינו כלפניו לענין לחשב בישראל (כלומר לחשוב גדול) וזה פי' ידוע להם שלא יטעו דוודאי דברי רב ור"ח נשנו קרוב ואח"כ דברי ר"י וריב"ל כדרך עולם לגרום דברי רב קודם ר"י. ותו סימן שהנשנה ראשון אמר שהוא כלפנים. ודע שדרכו של רנב"י ליתן סימנים תמיד בקראי וש"ד. והיינו כדאמרי' עלי' פ"ס כל הגע עדי סורהם הוא דדייקי קראי. ועוד י"ל כפשוטו מי שדבריו נשנו לפנים דהיינו רב שדבריו נשנו תמיד קודם לר' יוחנן (שהיה רב גדול וזקן ממנו) הוא האומר לפנים (ולענין ר"ח וריב"ל מי הוי קשיש מינייהו עי' ביומא) ואח"כ נשנה מ"ד בישראל שהוא כלאחר זמן היינו דברי ר"י וריב"ל. ור"ל וזאת הסדר נשנו תחילה לפנים ואח"כ בישראל וזה לפנים שדברי רב נשנו תחלה כמ"ש:

דף מח ע"א תוס' ד"ה אר"א כו' בד' ותו לא כו'. ולע"ד הי' נראה דכאן בברייתא ר"י בן כיפר משום ר' אלעזר בלא יוד גרסינן והוא בן שמוע. וכן ביבמות אר"א בן כיפר בשם ר"א בן שמוע. ובתוספתא שבועות פ"א אר"י בן כיפר משום ר"א סתם. והנה בירושלמי פ"ב דשבועות תני לה ר"י בן כיפר משום ר"א בן שמוע. ותדע דאי איתא דהכא גרסי' ר' אליעזר א"כ לעיל כי אמרינן בשלמא דרבי ודר"י בן כיפר ל"ק הא כב"ה. לימא בפשיטות הא משום ר"א קאמרי' לה דמפליג בין זכר לנקבה. הא בנקבה והא דר"י בן כיפר משום ר"א בזכר אלא ודאי ר"א בן שמוע גרסי' ולכן ניחא לי' להש"ס עפי לאוקמי הא כב"ה והא כב"ש. גם מסתברא דר"י בן כיפר שהי' בימי רבי ולא ראה את ר' אליעזר בן הורקנוס רבי' דר"ע רבי' דרבותיו של רבי. אלא ר"א בן שמוע הוא שהי' רבו של רבי ג"כ. (אלא שלפמ"ש המפרשים דלשון משום פירושו שלא שמע ממנו וכדאשכחן רב ששת משום ר"א בן עזרי' וטובא כי"ב. א"כ אין כאן ראי'):

דף נח ע"א תוס' ד"ה בשר כו' ונמעט אפי' בשר עכ"ל. וי"ל דהא וודאי לא ס"ד למעט בשר שהוא עוקר לשון מת האמור בתורה ואי נמעט בשר אלא מאי ניהו מת (ודוחק לומר אבר בעושה ערפה והנשמה תלוי' בה. דהא גמירי הלכתא שיעורין הל"מ בכזית) והש"ס דפריך כאן והרי בשר דג"מ יטמא ה"ק דניליף מיני' לכ"ד שגזעו מחליף כשער וציפורן. ולא לטהר בשר קא מקשה:

דף נח ע"א גמ' מאי לאו כה"ג לא דילמא דעביד כרצועה. ונקטו הפוסקים ז"ל לחומרא. ומיהו הי' נראה לכאורה דעל חלוקה טהור בכל ענין דהא על בשרה קתני. ולפ"ד רוה"פ החולקים על הרמב"ם ז"ל וס"ל דעל בשרה נמי בעינן כגריס א"כ על חלוקה אפי' כגריס טהור כה"ג. ואפילו להרמב"ם דעל בשרה מ' סקאי בפחות מכגריס. מיהו סיפא דתני בה לעיל נ"ז ע"ב על חלוקה ספק טמא ספק טהור. ע"כ בכגריס איירי דאי פחות מכגריס אפי' מסוך לו עגול כדרך הכתמים טהור. (דהרב"י דימא מסוך בכ"ש היינו בעד דוחקא כמ"ש כל הראשונים ז"ל). ולפ"ז כ' כתם לבן הנמצא וחוט אדום מקיפו דטהור דוכי מפני שיש בו לובן באמצע מאן לימא לן דדרך ראי' בכך. אדרבא לפמ"ש בש"ג דדרך לכתם טמא שחוט לבן מקיפו ה"ז מורה שאינו כן וקרוב הדבר יותר שהלובן הוא שהוא ניכר ע"פ רוב במשמושו שהוא פליטת ש"ז נפלט במקום דם כנה וכי"ב ועי' שלהות נדמה האודם מנקודתו בעגול בשוה לצדדין וכן דרך כאשר עיניע הרואות. וגם דהא דהש"ג לאו דסמכה הוא לכדות כימנין מהלב וכמ"ש הגאון בתשו' דבש"ד דין רכ"ו אבל קצת עדות הוא שאין דרך כתמים בכך ולא נגרע בזה מדין הש"ס דכשיר טהור על חלוקה אבל אחרי העיון דלעיל בר"פ נ"ז ע"ב פרכי' ה"ד כו' על חלוקה אמאי טהור כו' על בשרה כו' ומוקי ב' הוקימתות ע"ש. א"כ מהא דמטהרי' על חלוקה ליכא למידק כלל דהתם סוגיה נסקל איכא. והדע כי משני הש"ס הכא ודלמא דעביד כרצועה וכו' ס"ד לטהר כרצועה על חלוקה. והרי כרצועה לא הי' בכלל הבעי' כלל. והרא"ש כ' דאורחי' הוא שהוא דרך נפילה ע"ש. אלא ודאי מעל חלוקה דטהורה לק"מ וכהני אוקימתא דלעיל [ולפיט' ה"ר יונה שהביא הרשב"א ז"ל בתה"א והר"ן בחדושיו דעפין עפין הייט כשיש בכ"א מהן יותר מכגריס והא דמשמע בש"ס דאם א"צ צירוף ויש בא' מהן כגריס שמאין הייטו על חלוקה דמתגלגל כאן וכאן אבל על בשרה מבע"ל. א"כ וודאי קשה כי קאמר מאי לאו כה"ג וכגללן עפין עפין. א"כ על חלוקה אמאי טהור הא הדרגא על חלוקה פסיקא דטמא. אם לא שנאמר דאה"נ דלא קאי על עפין עפין רק על אינך כשיר וכשורה (ולרותב ירכה מספקא לי אי שייך בעל חלוקה כלל) וא"כ אפשר כי' לומר לשיטת תוס' ורא"ש והרא"ה והר"ן דעפין עפין קאמר ודווקא על בשרה מבע"ל אבל על חלוקה וודאי טהור דכי קאמר מאי לאו כה"ג על עפין עפין דווקא קאמר דעל בשרה טמא ועל חלוקה טהור ומנ"ל לאחריני. אבל וודאי העיקר כמ"ש כי סיבא דלא ניפלגו סוגי' אהדדי בחנם]. ואי קשי' אי איתא דאית לי' להש"ס השתא אוקימתא דלעיל מה פשט מהכא כלל מאי לאו כה"ג. דלמא קאי בכתם ככל הכתמים מסוך או עגול וספקי' כדאוקי' לעיל. (וכ"ת משום דתני' סתמא משמע לי' דמיירי בכל ענין א"כ מ"ש דמקשה מהא ברייתא לקשי' ממתני' דעל בשרה טמא) יש לומר כמ"ש הרא"ש מדלא נקט על בשרה ספק טמא (ועל חלוקה ספק טהור) ותני ספק טמא ספק טהור משמע דלרבות אתי עוד כספק לבד הא דמוקמינן לעיל. וא"ת א"כ מנא לן להפוסקים ליסתום דינא דלעיל דעל חלוקה טהור בפשיטו' דלמא בדאיכא נמי דווקא עוד ספק כדמיירי רישא. (חסר כאן ותבל על דלא משתכחין):

דף סב ע"ב תוס' ד"ה ר"ת כו'. ול"נ לפי הגי' בסוגיין ברים עמוד זה תני' ר"ת אומר כו' דנראה ר"ת מפי עצמו קאמר. להכי אמר כן. אבל שאר ברייתות דתני ר"ת בתמה כולן מדברי הגאים אחרים כן:

דף סד ע"ב משנה ובה"א כל הלילה כולה. הא דמשנה ב"ה מלשון ב"ש במציעתא בלא ראתה דאמרינן נותנין לה לילה הראשון. י"ל לפמ"ש בגמ' דנותנין לה עונה שלמה לילה ואחי יום. די"ל דב"ש באמת לא ס"ל הכי רק כל הלילה אם מעט ואם רב. לזה ריבו ב"ה בלשונם כל הלילה כולה שצריכה שתהיה כולה בשלימותה כשיעורה ומשלימין לה מן היום: גמ' מדקא מפליג בסיפא בין כו' מכלל דרישא כו'. דלא משמע לומר דראתה דסיפא קאי אתרווייהו אלא כגיע והגיע זמנה לראות. דא"כ הו"ל למיתני לשון רבים ראו ועודן בבית אביהן: שם עומדת ורואה כו'. דבעומדת דחיק לה עלמא כדלעיל (נט:) וכדתקין כותלי ונדדי בית הרחם זה לזה ולכן רואה דם בתולים שהוא מן הצדדים כדלקמן (סה:) בברייתא (וה"ט נמי דיושבת ע"ג קרקע (וה"ה על כל דבר קשה שאינו רך ככרים וכסתות) שמחמת קשי הקרקע נדחק אף בישיבתה כבשר למעלה ונדחקין הצדדים זה לזה ומוציאין דם): שם אם איתא דהוי דם בתולים מעיקרא הוי אתי. אע"ג דלקמן (סו.) ברמ"ת אמרינן לא כל הכחות שוין י"ל זהו דווקא לענין לעורר דם הנדה מהמקור הוא די"ל שפעם בועל בכח יותר ומעורר הדם. וכשאינו בועל בכח אינו מעורר הדם לצאת ממקור אבל כאן בד"ב אי לאו דשמואל א"א לבעול בלא דם כלל: שם דלמא אתרמי ליה כשמואל. לכאורה לפמ"ש הרא"ש דאפי' בעל ולא מצא דם כיון דרוב נשים יש להן דם (ואינן ממשפחת דורקטי) חיישינן שמא היה טפת דם וחפהו ש"ז ע"ש. א"כ הכא נמי ל"ל למימר כדשמואל שלא שכיחא טפי וכמ"ש הרא"ש גופיה ע"ש. ואיפשר כיון דחזינן דשבתא בבעילה שניה לא נתחפה בש"ז בדמה מרובה. א"כ כ"ש בביאה ראשונה שהיה ראוי להיות הדם ניכר טפי אי היתא דהוא דם בתולים: תד"ה תנוקת כו' ד' לילות ב"ה לא בעו רצופין כו' וכן נראה לב"ש כו'. נראה דק"ו הוא דהא ב"ה קאמרי עד מוצ"ש. ויש לטעות דאתו לאשמועינן דרצופין בעינן אבל בב"ש לא תני הכי (וטעמא איפשר דס"ל פרצה דחוקה כי האי אסור לכנוס בה בשבת) א"כ מהי תיתי כלל לומר דבעי רצופין: ד"ה ר"א כו' כיון דבתחלה בעל ומצא דם כו' לא הו"ל לספוק בשמשה. נראה דר"ל דאפי' אתרמי לי' כדשמואל שהיטה. מ"מ כיון דאיכא מכה כבר הו"ל לדם לבא ע"י שנדחקין כותלי בית הרחם אפי' בהטייה: ד"ה שאני שמואל כו' אינה בעילה גמורה שתתעבר בה כשאר ביאות שכ"ל. וצ"ל דכאן באומר שבראשונה יודע ג"כ שבעל ביאה גמורה. שאל"כ פשיטא דלא הוי פליגי בי' דוודאי לככי מעיקרא לא אתי דם (ואעפ"י שהתוס' בכתובות שם ד"ה לא כו' פי' שאף הבקיאין בהטייה (דהתם) ירגישו שלא יהיו בקיאים היינו קודם מעשה אבל בשעת מעשה בקיאים הם. ולכן יכולים לידע זה בבירור) ודע שלפי תי' התוס' בזה נראה דמותר לבעול לכתחלה ע"י ביאה שאינה גמורה ולא הוי כדש מבפנים וזורה מבחוץ שהרי זורה מבפנים אע"פ שאינה ראוי' להזריע ולהתעבר מידי דהוי אבעילת מניקה וזקנה וכי"ב שאין דרכה להתעבר. אלא שלפ"ד ר"ת ביבמות (יב:) וכמ"ש דאסור ליתן מוך לפני תשמיש דהוי כמטיל זרעו על העצים ועל האבנים. לכאורה ק"ק בכהן (אבל אין לייסב דכיון דאין בתולה מתעברת מביאה ראשונה א"כ בלא"ה אין בביאה ראוי' להתעבר. דז"א דכשיבעול עתה ביאה שאינה גמורה א"כ בע"כ תהיה ביאה שניה אין ראוי להתעבר והכי הו"ל חדא ביאה שלא להזריע בחנם: גמ' מתיבי מעשה וכו' נתנו לה רבי כו'. לפמ"ש הרא"ש טעמייהו דרבותינו שאמרו בועל בעילת מצוה ופורש היינו מפני שאין הכל בקיאין לחלק בין בתולה לבתולה לכן החמירו על כולן דין המורה שבתמורות דהיינו בוגרת ברוב ראיה לרב א"כ ק' אדמקשינן עליה דרב מברייתא דרבי לסייעיה מברייתא דרבותינו דלכן. ודוחק לומר דעיקר הקושיא על רב בבוגרת בלא ראתה. ומרבותינו שמעינן רק דין בוגרת שראתה דז"א דמסתמא לא ראתה יש להעלותה מעלה א' להקל וכמו בקטנה ונערה: ודע שאף לפ"ד הרא"ש נ"ל מ"מ הא דעשאוה כנדה לענין ז' נקיים (וכדמוכח לשון ופורש) הייט דגזרינן אטו נדה דעלמא ותמהני על הרא"ש שלא ביאר זה: הרא"ש פי' נותנין לה בעילת מצוה. דהייט שמותר לו לפרוש ולכאורה משמע דהייט דווקא בעילת מצוה להודיע. אבל בשאר ביאות אע"פ שהסכימו הפוסקים ז"ל דכ"ז שרואה תלינן במכה דדם בתולים שלא תהיה רמ"ם. ואפי' בבוגרות וכמ"ש הרמב"ן והרא"ש שאין לך מכה גדולה מזו [וכ"ה בדין לפי טעמו של הרא"ש שחלק על הרמב"ן בענין בדיקת ספופרת וכתב דגם אנן בקיאין בה. דלא דמי לבתולה שהחמירו לנו רבותי' שלא לטהר הדם בלא טבילה. דלעיכן רמ"ת שלא תתסר לבעלה לא גזרו ע"ש. א"כ ממילא לענין דם בתולים נ"כ. אם ע"י גזירה זו נשיאה מבעלה. לא העמידו גזירתם. אך בכ"ז בבוגרת דמדינא אין לה כ"א ביאה ראשונה. אין לנו ראיה ברורה]. דמ"מ בביאה שניה אם יודע שהדם שותת ויורד אין לו לפרוש (אבל אם יודע ששותת הדם אין לו לחוש לכך. ובפרט בבוגרת שאין לה טענת בתולים וכמ"ש הרא"ש). ולא שייך ג"כ לומר בביאה שניה א"כ לנו טוקפו ופורש. דאין יודע שיהיה דם בביאה שניה:

דף סה ע"א גמ' לא ניתב לה אלא בעילת מצוה. ל"ד נקט לשון מצוה דמצוה קרוי בעילה הראשונה אלא חדא בעילה קאמר וכפירש"י וקשה ליגנא דמתניתין ולדברי הרא"ש וש"פ דנותנין לה קולא לפרוש ממנה. י"ל דהייט דתפס לשון בעילת מצוה שהם וודאי הכירו לו זה. ונ"ע בוגרת שראתה דהא אין לה אלא ב"ת מי אמרינן דאכני לה בעילות דנערות שאין נותנין לה ב"מ לפרוש ממנה: שם כיון שנתקן שיניו כו' נתמעטו מזונותיו כו'. נ"ל וה"ה וכשלו הטוחנות (שהן השינים) כי מעטו. כי יתמעטו המזונות. ולרמוז ע"ז הוא שתפסו בגמ' כאן הלשון נתמעטו מזונותיו ולא אמרו נתחסרו לשון חסר לחם בקרא דדרש כאן: ע"ב מתיב רב חסדא מעשה ונתן לה רבי כו'. לדעת הרמב"ם דרבותינו לא החמירו כ"א בראתה קשה מאי קשי' ליה לר"ח מהא דרבי דקאי בלא ראתה (דבזה הוא דנותנין לה ד' לילות). שוב ראיתי בהשגות הרז"ה על הראב"ד בבעל הנפש בשער הפרישה שהקשה זה וכן הר"ן

בפ' ידיעות הטומאה: תוד"ה וכלן כו' דהא אם ראתה ביום טמאה ללוי כו'. לא ידעתי מהיכא פסיקא לן דין זה ללוי. דלוי לא קאמר רק דנותני' ד' עונות לביאות של דם בתולים. ולומר כל שבימשה יותר מד' עונות ככר אין הפרצה דחוקה ואינה משרת בתולין. ולכן אם שהתה בימים ותשבין לה כחשבון ד' עונות והפסידה לילות. אבל לענין תליי' הדם שרואה ביום במכה של בעילה דלילה. מנין לנו דללוי לא תלינן. ואפשר דעת התוס' שיה דללוי עיקר השיעור הוא בד' עונות מתרפא המכה (וממילא לא תלינן הדם ביום ג"כ במכה בעילת הלילה) דלא אסתבר להו בבעילות כמ"ש. דהכי לא פלוג רבנן בין בעל בכל לילה רק פ"א או כ"פ בלילה א' (וכדמוכח מראתה ועודה בבית אבי' דב"ש הוא דקאמרי אין נותנין לה אלא בעילת מצוה א' ובה"א כל הלילה שלה. דממילא ש"מ דבכל הני דתנן לילות כהם הוא כל הלילה אפי' כמה ביאות נחשבים רק ללילה א'):

דף סו ע"א גמ' ואם יש לה מכה כו' ואם יש לה ווסת כו'. ברי"ף פ"ב דשבועות גרס בבא דווסת קודם בבא דמכה. וכ"ה בתוספתא פ"ח. וכן נכון שלא להפסיק במילי דמכה. דהא דואס הי' דם מכה כו' חוזר לדיני מכה (וגם שלא ליתן מקום לטעות לפרש אם יש לה ווסת על המכה. שיש לה זמן קבוע מתי רגילות להוציא דם או אינה תולה במכתה כ"א בשעת ווסתה ולא בזמן אחר): תוס' ד"ה ותבדוק כו' דבבדיקה שרי' אפי' לראשון. בספ"ת סי' ק"ו בסופו מביא בשם ר"י סמך מן התוספתא דתני עד כמה מותרת לינשא עד ג' יותר מכאן אסורה לשמש עד שתבדוק. ולא מפרש עד כמה אסורה בביאה רביעית דראשון אף בבדיקה משמע דמעיקרא משום התירא בלא בדיקה מתניא. ובתשו' מיימונית לס' אסורי ביאה ס"ג בתשובת ריצב"א מבורר נלבון ראיה זו דליתני עד כמה אסורה בביאה רביעית אף בבדיקה עד שני ע"ש. ובכ"ז ראיה זו איני מבין. דבתוספתא תני בראשון בשני משמשת פעם אב"ג מכאן ואילך אין משמשת אלא תתגרש. ובסיפא בשלישי לא תני בין אחר משמשת פעם אב"ג מכאן ואילך אין משמשת עד שתבדוק. משמע דכ"ז שיש תקנה דבדיקה לא שייך לקרותה בלשון מכאן ואילך אינה משמשת דמשמע בשום אופן אין לה התיר לשמש עוד. ולכן בריישא דתני כן ממילא משמע דאינה משמשת אפי' בבדיקה כפרש"י. ולא הוצרך לבאר זה (אבל א"ל שלפי' התוס' קשה כי היכי דתני עד כמה מותרת לנשא עד ג' ליתני עד כמה מותרת לבדוק עד ג' יתר מכאן אסורה דו"א. שאם ניסת לרביעי באיסור ונבעלה וראתה דם אפי' ג"פ. מ"מ יכולה לבדוק ואם לא נמצא על ראשו נתברר שאינו מן המקור או שנתרפאה. ומותרת לחזור ולשמש). והא דמשנינן לפי שאין כל הכחות שוות. נראה לענ"ד שא"צ לפרשו כפרש"י שבעל הבדיקה אין ברור כ"כ לסמוך באיסור כרת כ"ז שיש לתקן ע"י נשואין לאחר שאין כל הא"ש. שעל זה הוא שהקשו יפה בספ"ת והרא"ש שאם יש חשש בבדיקה זו למה נתיר אותה בשלישי וכי מחמת תקנת האשה נתיר חשש איסור. אלא נלע"ד דהכי משני שכח בשפופרת אין להחזיק שיהיה שוה כמו כל האצבעות. וכמו שקודם שנתחזקה בשלשה אנשים אין לסמוך על אצבעות כגון אם היתה נבעלת אחר ביאת ג' של בעל ראשון לאחר בזנות ולא ראתה שאינה מותרת לחזור להנשא לראשון דאמרי' אין כל הא"ש ואצבעתו של ראשון תחזור ותראה. אבל אם היתה מוחזקת לראות ככר בג' אנשים. ואח"כ היתה נבעלת לרביעי ולא ראתה שפיר יש לסמוך ע"ז שנתרפאה ומותרת לשלישי. שהרי כבר נתחזקה בכל האצבעות וא"כ אלולי שנתרפאה היתה רואה גם ברביעי. כן ממש לענין השפופרת אין סומכין רק כשככר נתחזקה בג' אצבעות ובג' כחות בכאו"א. שמעתה נתחזקה לכל האצבעות וכל הכחות וכמו בנגחת שור וחמור וגמל ובג' קפיצות. והו שסמכי' גם על השפופרת דלא גרע מאצבע. והיה לו להמצאות בראשו ומדלא נמצאת ע"כ אינו מהמקור (או דנתרפאה). וכמו בנגחת שור וחמור וגמל דנעשה מועד לכל. שאם ראה אח"כ פרד או מין אחר ולא נגח הוי חזרה כדמשמע בסוגיא דב"ק (ל"ז.) שם. ה"נ הוי השפופרת ראיה שאינו מהמקור. אבל קודם שהוחזקה בג"א בג' כחות לכאו"א שלא הוחזקה לכל האצבעות והכחות א"א כלל לסמוך על השפופרת:

דף סח ע"א במתני' ור"א כו' מן המנחה ולמעלה. ת"ק נקט בה"ש ור"י נקט מן המנחה ולמעלה. אולי ר"י לטעמיה דמפלג המנחה ולמעלה הוא זמן תפלת הערב וחשוב קצת כיום השמיני. וה"ז קצת סיוע לדעת ר"ת שסבר לר"י ה"ה לק"ש וש"ד. וכ"כ קצת הפוסקים לענין ש"ד. ודקתני בברייתא בגמ' א"ל לר"י אגמלי ידיה בין עיני' כל בה"ש כו' מ"ל הפריסה כו' מן המנחה ולמעלה. משמע דבה"ש הייט מן המנחה ולמעלה (וכפרש לטעמיה דר"י דבה"ש שלשה חלקי מיל) רק די"ל דרבנן נקטו בה"ש לרבותא אפי' היית אומר בה"ש היה קשה טמא עם סלוק ידיה ראתה. וכ"ש שאתה אומר מן המנחה למעלה שיש עדיין זמן גדול. ודע די"ם לספק או טעמי' דר"י משום דז' ימי נדה מוחזק מעיין פתוח (וכמו לרבנן דמהני' דווקא ז' אבל שני לא ולרבנן בתרתי ראשון לא מהני טעמא כדאי' בגמ' בזה). אבל אם לא טבלה עד ח' ובדקה בשמיני שחרית ומצאה טהרה ובה"ש לא בדקה וטבלה בלילה. (דטבלה לנדותה מיירי הכא. דאל"ה כ"ז שלא טבלה אפי' נכנסה בימי לידה כל טומאת נדה עליה). וא"כ אה"נ דמודה ר"י שהיא בחזקת טהורה. שכבר היא בימי זיבה שהיא בחזקת מסולקת דמים. והרי מדינא יכולה לטבול בשמיני ביום כיון שלא בזמנה רק משום סרך בתה כדלעיל (כז:). או דלמא טעמיה דר"י דבעת שתפרוש בטהרה דווקא סמוך לטבילה (עיין הלשון ברמזי פסקי הרשב"ן). וגבי שאם טבלה בשמיני שחרית סמוך לבדיקתה ה"ז בחזקת טהרה. אבל אם טבלה בליל שמיני בעינן נמי דווקא הפריסה בטהרה מן המנחה ולמעלה. הא לאו"ה ה"ז בחזקת טמאה וצ"ע: שם בשלמא ספק זבה אמרינן. עפרש"י דמספקי' לה ברואה חש"ש ומבוי' לה ספק זבה גדולה. וכ"מ וודאי לשון זבה. וכ"מ למסקנא מברייתא דתני לוי דכייל ותני בלשון א' ס"ז ספק זבה בין בדקה ומצאה טמאה בין מצאה טהורה. וכי היכי דבמצאה טמאה. מ' וודאי דלרב דאמר כיון דמעיקרא טמאה והשתא טמאה וודאי הייט זבה גדולה (וכדמוכח מדאמרי' ללוי אומר פסקה ביני וביני מכלל דלרב מוחזקת כאינה פוסקת ביני וביני כלל רק נראה כל הימים דהו"ל זבה גדולה). וכה"ג גופא כונה זו קאמר לוי דהוי ספק. כה"ג בבדקה ומצאה טהורה דמבוי לה לוי לספק זבה והיינו נמי ספק זבה גדולה: ע"ב גמ' סד"א כיון דמפסקו להו ימים טהורין כתחלת נדה דמיא עפרש"י. וק"ל אפי' יושבת על דם טוהר שדמי' טהורין נמי נימא. שאם ראתה למחר ביום שכלין ימי טוהר תהוי כבתולה שדייה שעתה. ואנן תנן לעיל פ"ק (יא.) יושבת על דם טוהר. הא כלו לה ימי טוהר מטמאה למפרע מיד. וכהדיא אמרי' בבנות כותים (לו.) דלרב דווקא בדליכא שהות מעל"ע אינה מטמאה אבל איכא שהות מעל"ע. מטמאה למפרע:

דף ע ע"ב גמ' מה יעשה אדם ויהיה לו בן א"ל ישא אשה כו'. בפ"ק דב"ב (י:) תניא בברייתא דר' יהושע אמר יבמה אשה לדבר מצוה (איפשר ר"ל ביבמת אותה בכדי שתהיה תאותה מלובה ותזריע היא תחלה). וקשה מ"ט לא השיב להם כאן כן. ומ"ט לא תני התם הני דהכא: שם ואין כגיב מלא מטמא. שנאסף לגוף אחר לגמרי (עיי' פסקי מהרא"י סק"ב). והו"ל כמת שנשרף ואין בלדו קיימת דלעיל: תוד"ה מתים כו' על בן השונמית כו'. ול"נ דבבן השונמית פשיטא להו דהא"כ היה צריך הזאה. שהרי גופו עדיין היה שלם וגוף זה עלמו נגע בעלמו בשהי' מת (הבע"כ זהו הסברה שלהם להצריך הזאה לע"ל). ודווקא במתים לע"ל שכבר כלה גופן ולא נשארו רק תרווד רקב או עצם הקטן שממנו הוזר ונבנה הגוף כדאי' בפר"א פ"ל ובזוהר בכ"מ. ואכי"ל הרי פנים חדשות באו לכאן שלא נגע מעולם במת וא"צ הזאה:

דף עא ע"א גמ' ועדיין לא פסק כו' עלתוס'. ומפרש"י לקמן ע"ב ד"ה שראשון כו' ודמו זב ואינו נפסק כו'. משמע לי שרש"י מפרש כן הא דעדיין לא פסק דהיינו שותת וזב. ואין כאן דין ביטול כבמטפטף ויש עוד לפרש ועדיין לא פסק לרבותא נקט אע"פ שעדיין לא פסק. מ"מ מחזקינן דוודאי יצא מקצתו מחיים שא"א להרוג שלא יצא ממנו דם בחיים. וא"כ חייבי' לשמא לא יצא רביעית לאחר מיתה והיה ראוי להיות טהור בר"ה מה"ת. רק רבנן גזרו משום דם תבוסה: ע"ב גמ' וטבלה לערב ומשמשת. הא אם טבלה ביום י"א גופיה. משמע דאיכא איסור מה"ת. וכ"מ לשון הסה"ת שכ' ואם ראתה יום י"א א"צ שימור למחרת אלא מותרת באותו יום עצמו בערב אבל מדרבנן צריכה שמור עכ"ל. וכיון דסיים אבל מדרבנן כו'. בע"כ מעיקרא מה"ת קאמר דמותרת באותו יום. ואפ"ה לא כתב רק בערב דמשמע ביום י"א עצמו אפי' מה"ת ליכא שריותא. וכן משמע וודאי דכיון דצריכה טבילה. לא מליט התיר בטבילה בלא הערב שמש. ומלשון הרמב"ם שכ' שהטובלה לה טבילת ל"ל זה להצילה מן הקרבן. מבואר דאלו טבלה ביום לאו כלום הוא ואם שימשה חייבת בקרבן. כבועל שומרת יום. ואע"ג דא"צ שימור מה"ת. מ"מ טבילה לראיי' צריכה והיינו בהערב שמש:

דף עב ע"א גמ' וכה"א פטורין מן הקרבן. הא לענין טומאה מודו. ופרש"י דהוא מדרבנן וכ"כ תו' ד"ה אף כו' וכלשון הברייתא לקמן בגמ' אם הביאנוהו לידי טומאה להחמיר. דאי מדרבנן ניחא דקרי לה להחמיר. אבל אי נימא מה"ת חומרא דאתי לידי. קולא הוא לחייבו על ביאת מקדש. אבל מלשון הרמב"ם בה' איסורי ביאה שהבאתי לעיל שכ' שהטובלה טבילת הערב להצילו מהקרבן ולא סבר שטובלה עכ"פ לטהרו מטומאה דאורייתא. מ' דאה"נ דטמאין מדאורייתא. וכן בה' מטמא מו"מ פ"ה לא ביאר הרמב"ם בלשונו לחלק בטומאה זו שהיא מדרבנן ע"ש. וכן הי' מתפרש יפה לשון מתני' דב"ה לא פליגי רק בפטור קרבן. אבל בענין הטומאה לא פליגי אב"ש במידי. והייט דמקשו ב"ש לב"ה בברייתא אם שיווה לו לטומאה כו'. משמע דלטומאה עכ"פ שוה לו' יום י"א לתוך י"א ממש. מי' מ"מ באמת אין נראה כן. וכ"מ בברייתא דמשום לב"ש טומאה זו דייתא לטומאה דיי"ב ע"ש. ושם וודאי מדרבנן: שם ומשמשת את ביאתה. אפשר שינה התנא לשנות כאן את ביאתה ולא תני משמשת סתם כבריתא. לרמוז למ"ש לעיל ס"פ המפלת (לח:) דאשה מתעברת סמוך לווסתה. ולכן ביאה זו דיום י"ב שהוא סמוך לתחלת נדה קרי לה משמשת ביאתה: שם מדבריכם אתם נושאין כו'. בנית וכ"ה בתוספתא וכן נראה שפרש"י: שם ר"כ הכי קא קשיא ליה. לשון קשיא לי' מהפרש כפשוטו דקשי' ליה על קושיא דרב יוסף קרי לה בלשון קושיא וכי"ב בסוכה (ל"ח.) אר"ז כו' ודקשיא לך הא דאורייי' כו' וכן בכ"מ. אבל התוס' מפרשים קשיא לי' אדרב הונא. ונראה שכוונת התוס' לפרש דר"כ דייק דאהא אין לא ראתה לא במתני' ביום י"ב ומינה מקשה אדר"ה מנ"ל בלא ראתה תוך י"א. וכ"מ מדבריהם ע"ב ד"ה אלא כו' אבל באמת י"ל דביום י"ב וודאי אף לר"ה לא גזרינן בלא ראתה אטו ראתה דהיא גופה גזרה ולא גזרינן גל"ג: ע"ב גמ' דתניא א"ל ר"י לב"ה. ל"ע דר' יהודה מתלמידי ר"ע הי' שאינן בשיטת ב"ש. ובתוספתא בלשון לא שב"ש קורין גרגרן ב"ה קורין אותה בועל נדה: שם ר"א עשירי כתשיעי כו' בעי שימור. וכ' בספ"ת שאם ראתה גם למחר בי"א צריכה שימור בי"ב לר' יוחנן ואית דאמרי דבעי שימור כזה מדאורייתא. ונראה טעמייהו דכיון דבעי שימור לראיי' דעשירי. אף שבמרה מקצת היום של י"א שהוא ככולו. מ"מ כשראתה אח"כ בי"א הורה למפרע שימור ביום ההוא. ואפי' טבילה תחלה טבלה פסולה היא. וכמו ביום ז' לענין ספירת ז' לזבה גדולה שפירש"י כן לעיל בפרקין (סז.) ד"ה לידי ספק ע"ש. ולא כמו שנראה מלשון רש"י כאן בסוגיין שטעם הספק ביום שלאחריו בשומרת יום יהא משום דמצטרפא הראיי' ראשונה לזיבה (גם לא ידעתי נגוף זה מהו דדין זבה קטנה של יום א' שוה לכל ג' ימים). אלא ר"ל ג"כ שנסתרת השימור דיום א' שצריך לה: שם ור"ל אמר עשירי כי"א. משמע דלר"ל ראתה בעשירי וטבלה למחר בי"א ושמשה לב"ה לא שייך בה תרבות רעה כבתוך י"א. דכאן שא"ל שימור אין לחוש שהסתור בראייתה בי"א השימור. אלא דינו כמו בי"א וטבלה למחר וראתה בי"ב דה"ז גרגרן לב"ה ועי' תוס' לעיל (נד.) ד"ה תשמש כו'. ולפ"ז הא דתני במתני' פלוגתייהו דב"ש וב"ה בי"א. נ"ל דהו"מ למתני' בי' רק לאשמועינן כח דב"ש. א"נ גם לב"ה לענין הא דמודו בטומאה מו"מ איכא רבותא בי"א: שם ורביעית יין לנזיר. במנחות אי' שמן וכן בת"כ. וכן נכון דהאיכו רביעית יין לנזיר. הא מסקי' בברכות (מא:) דהוא משיעורין דרבנן וקראי אסמכתא בעלמא ולא מדכרינן כלל פלוגתא דראב"ע ור"ע דהכא לענין זה כן הא כתוב. ועיי' בק"א סדר ט מ"ט לפי גי' זו דאמן דילפי' לה בנזיר מן מגורע:

דף עג ע"א גמ' לר"ע קראי. דסתם ת"כ דתני בה הך ברייתא אליבא דר"ע הוא כדאמרינן בסנהדרין (פו.) ועתוס' לעיל ד"ה אלא מאי לוג כו': שם לר"ע קראי לראב"ע הלכתא. ר"ע בכחו הגדול לדרוש כתרי אותיות הוי דריש קראי למאי דהוו תנאי אחריני מייתי מהלכתא. וכי"ב ריש מ"ק (ד.) קראי לר' ישמעאל הלכתא לר"ע: שם כל השונה הלכות כו'. הלכות הן משניות כמ"ש בכ"מ. ומשום דלא סדרי תלמוד בבלי מן נדה ולהלן. ס"ד שלא יעסקו התלמידים עוד במסכתות דלהלן בסדר טהרות. לכן סדרו הא דכל השונה הלכות כלומר משניות. לחבב ליחוד המשנה על התלמידים שילמדו ג"כ כולי מסכת דמשניות טהרות: סליק בסד

מראה כהן על מסכת נדה

מהגאון המובהק וכו' מו"ה בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ בווילנא.

דף ד ע"א בגמ' ככר ע"ג הדף ומדף טמא וכו'. נ"ב עי' בר"ש פ"ד דטהרות מ"ג שהעתיק תוספתא זו ככר תרומה שהוא נתון על הדף ומיושב קושיית תוס' ד"ה שכל וא"ת מאי פריך מכיכר וכו' ומיהו לא מהדרא אלא לגירסא בתרא דרב הונא לקמן דף ו ע"ב ע"ש: ברש"י ד"ה טהורה מלמפרע. כאשר היתה עתה נפלה עליהם. נ"ב נ"ל כאשר היא עתה כו': רש"י ד"ה ונפלה. נ"ב נ"ל ונפלה: תוס' ד"ה ומי. ע"כ אינו טעם גמור. נ"ב נ"ל ושמא מניחהו ע"כ אינו טעם גמור: תוס' ד"ה הכא. נ"ב שייך לע"ב: **ע"ב** בגמ' אלא מאי טעמייהו דרבנן. נ"ב עי' לש"ל רש"י במשנה ד"ה לא כדברי זה שכתב וז"ל שמחמיר יותר מדאי דודאי כולי האי ימים רבים לא מוקמי ליה כותלי בית הרחם עכ"ל ומשמע כפשיטות מלשון רש"י ז"ל דהא ודאי גם לרבנן הוי טעמא דידהו במעת לעת או משום לפקידה משום דחיישינן ג"כ לשמא כבר יצא הדם וכותלי בית הרחם העמידוהו אלא דלא חיים כולי האי לשמא תנא זה ימים רבים מכבר אבל בעיקר מילתא דכותלי בה"ר מוקמי דם מודו ודאי להיל"ל ג"כ ולפי זה נ"ע לכאורה בסוגיא זו דקאמר מאי טעמא דרבנן כו' ולכן בהאמת אחר העיון בזה ניחא בהקדם מה שיש עוד להעיר בסוגיא זו בהא דאמר רב יהודה אמר שמואל חכמים תקנו כו' להכשיר טהרות של נילה והדבר נ"ע לכאורה דמאי שייך להכשיר ט' שהרי אם לא תקנו חכמים בדיקה כלל לא היינו מטמאין למפרע כלל כדמשמע הכא לכאורה דעיקר טעמא דטומאה למפרע לרבנן אינו אלא משום קנס שעברה על תקנת חכמים וא"כ נ"ע לכאורה דעיקר התקנה ראשונה מפני מה נעשית ועי' רש"י ד"ה ומשני שונה יתירה דמוכח להדיא דטהרות של עונה היינו י"ב שעות מטמאה למפרע מן הדין ולא מחמת קנס ונ"ע לכאורה ועי"כ נ"ל דהוה פסיקא להו לחכמי הש"ס דלרבנן ודאי דנמי ס"ל דכותלי בה"ר מוקמי דם אלא דלא מוקמי דם רק עונה אחת בלבד שהוא י"ב שעות וא"כ הוי מעת לעת מטמאה למפרע מן הדין ולהכי תיקנו בדיקה שחרית וערבית להכשיר כו' ואם עברה על התקנה ולא בדקה מטמאה עוד עונה משום קנס דהיינו מעל"ע וכ"כ הגאון בעל מדע ביהודה ז"ל מה"ב חי"ד סמ"ו ונעלם ממנו ד' רש"י הנ"ל ע"כ [ועי' בס"ע בחידוד הלכות מש"כ בזה]: ברש"י ד"ה שאין בו דעת לשאול דהא קיי"ל כו'. נ"ב נ"ל דהא דקיי"ל: רש"י ד"ה שהפרין שטמאה למפרע. נ"ב נ"ל שטימאה למפרע: רש"י ד"ה הפסידה עונה. דעונה כולה הפסידוה. נ"ב נ"ל בעונה הזאת: שם בד"ה ומשני שלא תתן דברים לשיעורים. נ"ב נ"ל דבריהם לשיעורים: שם בד"ה כחמה טמאה. בראיית טומאה למפרע. נ"ב נ"ל בראייתה טומאה למפרע: תוס' ד"ה כל כו' אע"ג שאמר וכו'. נ"ב נ"ל אע"פ שאמרו כו': בא"ד צריכה להיות בודקת הכא. נ"ב נ"ל צריכה להיות בודקת כו' וכ"ה הב"ח ז"ל:

דף ה ע"א תוס' ד"ה ר"מ היא. תניא הרואה כתם מטמאה עצמה למפרע בקדשים. נ"ב וקדשים למפרע: בא"ד הרואה כתם „חוששין" משום זוב. נ"ב נ"ל „חוששת": בא"ד ונפרק כל היד אמרינן בדקה בעד שבדוק לה כו' ר"מ מטמא וחכמים מטמאין. נ"ב עי' היטב לקמן דנ"ל בעד „שאינו" בדוק לה והא דחכמים מטהרים ליתא לקמן בהדיא ע"ש: ברש"י ד"ה תני ומשמשת. והרי כפקידה. נ"ב נ"ל והרי זו כפקידה: **ע"ב** ברש"י ד"ה כשהגבהתיה כו' שיש בה דעת. נ"ב נ"ל שיש בהן דעת: בתד"ה ספק טומאה. דחכמים מטמאים משום דעשוי לתינוק. נ"ב כדא' בקידושין ס' ועי' תוס' להלן י"ח: בתוס' ד"ה ומה כלי חרס. שם בהג"ה ד"ה ה"ג. דכן נ"ל כר"ע ונרשם בהגהות מהרי"ב ז"ל בפרק ר' עקיבא דף פ"ה. וכ"ב נ"ל נפ' „אמר, ר"ע דף „פ"ד" ועי"ש פ"ד ע"ב תוס' ד"ה מסך:

דף ו ע"א בגמ' הרואה (דם) מטמאה מעל"ע ומנויין ע"ז בנדו ס"א כתם וכ"ב תוספתא פ"ט וכולה בבא דהרואה כתם נשנה שם בריתא קודם הרואה דם וזהו דבס"א הגי' כאן מתחילה הרואה כתם מטמאה למפרע דכ"ה בהוספתא שם: ברש"י שם ד"ה ואי לא שמיע ליה. אכתי לא קאמר ליה. נ"ל אכתי לא קים ליה: שם בגליון תוס' ד"ה ואי. ומושבה במגע נ"ל כמגע: שם ואי במגעה נ"ל כמגע: שם בתוס' ד"ה כשבדקה. דג"ה אף כר"ה. נ"ב הג"ה זו שייך להלן בסמוך וא"כ מ"ת: שם בא"ד כדאמר בשמעתין דפרוזדור לקמן בפרק האשה דף ס'. נ"ב נ"ל דכנ"ל בשמעתין דפרוזדור [לקמן י"ז] ולקמן בפ' האשה דף ס"א וכן העתיק המהר"מ לובלין ז"ל לד' התוס' ולקמן כולו המחלקת ע"ש והא דהביאו משמעתין דפרוזדור ר"ל מהא דא"ר קטינא התם דם הנמצא בפרוזדור אין שורפין עליו את התרומה וע"ש איך מיירי אי מן הלול ולחוץ או לפנים ועכ"ש הוי ספיקא דאורייתא או מן החדר או מן העליה ואפ"ה אין שורפין ומה שהוצרכו להביא ראיה משם שלא תאמר הוא"ל וספק דאורייתא הוא א"כ ברה"י הו"ל דשורפין ככל ספק טומאה ברה"י והא דמעל"ע אף ברה"י תולין שאני התם דטומאה דרבנן היא ועי"ז הביאו מהכיא דפרוזדור דתולין אף ברה"י [ע"ש תוס' ד"ה ואין שורפין] אע"ג דהוי ספק דאורייתא וע"כ דטומאת ראייה שאני. והכא נמי ל"ש ועי"ז שייך הג"ה ואף ברה"ר [ולמש"כ יש להגיה ואף ברה"י] דבשמעתין של פרוזדור וכו' וק"ל:

דף ז ע"א בתוס' ד"ה ומקפת. ונ"ע אי חשיב מוקף כנגיעה בגידה נ"ל בנגיעה: שם בתוס' ד"ה והאי. ובברייתא נמי קתני נ"ל ובמתניתין: שם בא"ד והא דתניא בברייתא נ"ל והא דתנן במתניתין: **ע"ב** במשנה עד שתגמול את בנה. נ"ב נ"ל אפי' ד' וה' שנים והכל הוא מד' ר"מ כדלקמן. ולכן נ"ל מטמאה מעל"ע דברי ר"מ וכן הגיה הגר"א ז"ל כאן בהגהותיו: שם בגמ' ואני שמעתי הרבה. נ"ב נ"ל ארבע וכ"ה בהוספתא וכ"ה הב"ח ז"ל: שם בגמ' א"ר יהושע ק"ו ומה טבול יום ונ"ב ליתא במשנה אלא בתוספתא דטבול יום פ"א: שם בגמ' אחורי כלים קמ"ל דלא תנן. נ"ב בתוספתא דטבול יום סוף"א תני נמי להדיא פלוגתא דאחורי כלים והלכה כדברי ר' אליעזר והעתיקה הר"ש ז"ל בפ"ב דטבול יום מ"ב. וכי תימא שאני הכא דבמשנה ע"מ פסק כר"א אבל התם לא איפסק הלכה כר"א אלא בברייתא והא לא הוי אלא כמו מחלוקת במתניתין וסתם בברייתא דאין הלכה כסתם ולהכי קמ"ל שמואל והיינו דקאמר אחורי כלים קמ"ל דלא תנן ר"ל במשנה אבל תניא בברייתא. דהא ליתא שהרי הך דהמקשה נמי לא נשנה במתניתין והלכה כדבריו אלא בברייתא וכמו שציינתי לעיל בגוה"ה ומיהו בהא הכתי י"ל דשאני הכא דבמשנה נמי מוכח דקיי"ל כר"א דסתם לן תנא כוותיה במשנה ג' פ"ב דזבים וכמש"ש הר"ש ועי"ש בפי' הרמב"ם ז"ל ומדתנא לה התם גבי הילכתא פסיקתא ש"מ דקיי"ל כר"א אבל מהא דהזב והזבה דג"כ לא סתם לן תנא כוותיה במשנה כר"א אלא בברייתא וכדמייתי לה הש"ס לעיל ותניא כו' והוא בתוספתא פ"ט ואפ"ה פריך מאי קמ"ל שמואל וכו' וש"מ דאפי' מה שנשנה בברייתא לא הו"ל לשמואל לאשמעינן וצ"ע. אם לא שנאמר דהך דהוספתא דטבי"י מתלמידי תרביצאי היא ולאחר שפסק שמואל הכא דהלכה כר"א הוסיפו כן בתוספתא ואמנם קשה מאוד לומר דבר זה מדעת עצמינו אם לא בראיה ברורה וצ"ע: שם ברש"י ד"ה מעוברת ומניקה. משידע העובר נ"ל משיודע: שם ד"ה בראיה ראשונה. או המעוברת או הזקנה. נ"ב נראה דנ"ל ג"כ או המניקה ואתיא כרש"י ור"י ור"ש או דגם המעוברת מיותר ואתיא לד' רש"י ז"ל אלו כר"מ: שם בתוס' ד"ה ר' אליעזר אבל יום א' לא. נ"ב עי' לקמן ס"א אבעיא להו וכו' ודף ס"ם פלוגתא דר' ור"א ע"ש: שם בגמ' ואידך המקשה כמה תקשה וכו'. נ"ב תוספתא פרק ה':

דף ח ע"א בגמ' דתניא ר"י בן בבא נ"ל דתנן: שם בגמ' דתנא ר' אלעזר נ"ל דתנן: שם ברש"י ד"ה יש לבן שביעית. דיש שיש לו שביעית וכו'. נ"ב לקמן נ"א: שם בתוס' ד"ה ואכון. אית להו. ונרשם בהגהת מהרי"ב ז"ל נ"ב ליה: שם בא"ד דר"י נמי מודה. נ"ל ור' יוסי: שם בתוס' בד"ה משום. אע"ג דבמתני' נמי חזר ר"י. נ"ב עי' בתוס' לקמן דף מ"ח ע"א ד"ה אמר שציין מהרי"ב ז"ל לעיל:

דף יז ע"א בתוס' ד"ה מפתן. וכ"ה בויקרא רבה. נ"ב פרשה כ"א ובילקוט אמור רמז תר"כ ע"ש:

דף יח ע"ב ברש"י ד"ה שמעתתא. ר"י בן לוי אמורא הוא. נ"ב ומ"מ מצינו שנזכר במשנה סוף סדר טהרות: שם בתוס' סוד"ה מיעוטא. והא דר"מ חייש למיעוטא אי הוי דאורייתא או מדרבנן אין להאריך כאן נ"ב עי' בתוס' חולין י"ב ד"ה לר"מ:

דף יט ע"ב ברש"י ד"ה דם תלוים. כלומר אוכל ומשקה וכו'. נ"ב נ"ל אוכל או כל משקה וכו':

דף לה ע"ב ברש"י ד"ה כאן שספרה בראותה. נ"ל בראייתה בשספרה וכו':

דף לז ע"ב ברש"י ד"ה אי נמי כי קתני נ"ל אי נימא כדקתני: שם ברש"י ד"ה או שקשתה. כדקתני שלשה. נ"ב תיבת כדקתני הוא תהה"ד:

דף לט ע"א ברש"י ד"ה רבה. לפי שמסולקין דמיה הנדה. נ"ע דמיה הס"ד והנדה הוא תהה"ד:

דף מ ע"א בתוס' ד"ה מודה בפ"ב דבכורות דף מ נ"ל דף כ"ז: שם בתוס' ותימה דהא ר"ש מודה וכו'. נ"ב נע"ג שהרי בהדיא קאמר התם ס"ל כר"ש דאמר יצא דופן ולד מעליא הוא ודלא כר' יוחנן ופירש"י דאמר הכא דמודה ר"ש לענין קדשים וכו' שוב ראיתי לגאון מהרי"ב ז"ל שם שכתב בגליון עי' היטיב בתוס' נדה מ' ונראה שעמד ג"כ בזה ואולי גי' אחרת היה שם לפני התוס' וצ"ע: **ע"ב** בתוס' ד"ה פרט שהרי לן כשר בבשר. נ"ב נ"ל לן באימורין כשר שכן לן כשר בבשר: שם וטמא דהוי נ"ל וטמא דאוי:

דף מא ע"ב בתד"ה פולטת. א"כ כשקנחה עצמה יפה. נ"ב עי' סמ"ג לאוין קי"א הלכות נדה דף כג ע"ג ע"ש:

דף מג ע"א ברש"י ד"ה קנ"ל. אלא כגון כלי בתוך התנור. נ"ב זבחים ג': שם בגמ' ולא תוך תוכו. נ"ב חולין כ"ד:

דף מו ע"א ברש"י ד"ה ולא נתחייבו. עד שיביא נ"ל עד שיביר: שם בתוס' ד"ה נ"צ. ובסופ"ק דקידושין מייתי לה. נ"ב בפירש"י שם:

דף מח ע"א בגמ' שאמר משום ר' אלעזר נ"ל אליעזר:

דף מט ע"א בגמ' פ"ר כיצד בודקין וכו'. נ"ב תוספתא דכלים פ"ו דב"ק: שם בתוס' ד"ה והיכנית. ולא הגיעו פירוש. נ"ל ולא הגיעו לשנים פירוש כו':

דף נג ע"א ברש"י ד"ה בין השמות הכסיף העליון ולא הכסיף התחתון. נ"ב נ"ל הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ועי"ש בשבת דף ל"ד וכן מצאתי בפו"ה לגאון בעל ספר הסדרים ז"ל בקונטרס הלכה אחרונה דף י"ג ע"א:

דף נד ע"א בתד"ה ומאי דמשוה נ"ל ומאי דמשנה: **דף נו ע"א** בגמ' זב דכתיב. נ"ל זוב דכתיב:

דף נח ע"א בגמ' כשיר מהו כשורה מהו. נ"ב כעין זה בב"ב דף ק"ג [ובב"מ כ"ד ע"א]:

דף סא ע"ב בהגהת מהרי"ב ד"ה ועי"ע תוס' ברכות ותוס' ע"ז ד"ה הכנד נ"ל ד"ה אבל:

דף סו ע"א בגמ' לטבול קמטים. נ"ל קמטים טבלה: שם אמר רבא אשה לא תחוף. נ"ל ואמר רבא: **ע"ב** בגמ' מתיבי בית הקמטים ובית הסתרים. נ"ב מקואות פ"ח מ"ה:

דף סח ע"ב בגמ' נזיר שהילך על גבי סככות ופרעות. נ"ב עי' ר"ש אהלות פ"ח מ"ב באורך:

דף סט ע"ב ברש"י ד"ה אלא להו. וכבי דאמר נ"ל ורב דאמר:

דף עא ע"ב בתד"ה ואם. אפי' מפסל נמי פסלי. נ"ב אינו מובן ואולי נ"ל נמי לא פסלי:

דף עב ע"ב בגמ' ורביעית יין לנזיר. נ"ב במנחות דף פ"ט הגירסא רביעית שמן לנזיר ועי' רש"י ותוס' מש"כ בנזיר (דף ל"ח) ד"ה רביעית שמן לנזיר פירש"י לרקיקי נזיר וכהתוס' הוסיפו שיש שני מינין חלות ורקיקין ועי"ע רש"י מנחות דף פ"ט ד"ה רביעית שמן לנזיר וכ"ה ברמב"ם פ"ח מנזירות הלכה א' ומשמע כשערים חלות ברביעית שמן והוא הלכה למשה מסיני אבל בהקדמת פי' המשניות בסדר זרעים להרמב"ם ז"ל העתיק ג"כ רביעית יין ע"ש. ונ"ל דגי' התוס' ז"ל הכא בד"ה אלא ע"כ הוא כגירסא דמנחות רביעית שמן דלגירסתינו כאן איך כתבו דא"ר ע חלק עליו מכל שלשה אלה וכו' והי"ה נמי דבשלישי פליג אע"ג דלא אשכחן. ואם איתא מאי מספקי"ל בזה ואיך כתבו דלא אשכחן והרי משנה שלמה שנינו בנזיר ל"ד דר"ע וודאי פליג על עיקר שיעורא דרביעית יין וס"ל דכל שיעורי נזיר ואפי' בשתיה בכזית ועי"ש ד' ל"ה ברש"י ותוס' וא"כ הרי להדיא דר"ע לית ליה הך הלכה דרא"ב"ע לענין רביעית יין ושיעור כזית ביין נפק"ל לר"ע התם מדאיתקש כל איסורי נזיר לאכילה ע"ש ד' ל"ח ובאידך דר"א בן עזריה בחצי לוג של תודה נפק"ל בהדיא לר"ע במנחות דף פ"ט שם ג"כ מקראי דבשמן ע"ש אלא ע"כ דנ"ל רביעית שמן לנזיר ובהא לא אשכחן וודאי דפליג ר"ע בהדיא ארא"ב"ע לא בעיקר הדין ולא בהלכה וא"ש ד' התוס' ז"ל בזה וא"כ מוכח מד' התוס' כמש"כ בגוה"ה. ועי"ש בנזיר פ"ו מ"א ברע"ב ז"ל שפירש להדיא דס"ל לר"ע דשיעור איסורי נזיר בין באכילה ובין בשתיה בכזית ועי"ש בתוס' י"ט ז"ל. ועי"ע בתוס' עירובין ד' ד"ה גפן שהביאו בתוספתא שם דפליגי להדיא ר"ע ורא"ב"ע בזה דתניא שם מביא כוס מלא יין ומביא זית כו' אם שתה כו"כ חייב דר"ע ורא"ב"ע אומר אם שתה כדי רביעית ע"ש ובתוס' סוכה ו' ד"ה גפן וצ"ע:

דף עג ע"א ברש"י ד"ה בלא עת נדתה סמוך לנדתה. נ"ב תיבות סמוך לנדתה הוא תהה"ד וקאי על מה שאמרו על נדתה סמוך לנדתה: שם ברש"י בד"ה ורואי לזיבה לצרף עם בג"ד נ"ל ב"ג: שם ברש"י ד"ה ת"ל ימי. תהיה טמאה. נ"ב תיבת טמאה הוא תהה"ד: שם ברש"י ד"ה ג' ימים. נ"ב הוא הד"א עם דיבור הקודם: שם ד"ה ת"ל כל משכב אשר ישכב. נ"ל אשר תשכב: שם ברש"י ד"ה בימים. כדכתיב ימים רבים. נ"ב עי' בהוריות דף ד' ובע"ק ועי"ע בתוס' ר"ה י' ד"ה שנים:

בפסקי תוספות אות א עשו גבינות של עכו"ם מבהמה טרפה. נ"ב תיבות של עכו"ם טעות הדפוס דלא איירי הכא באיסורא דגבינות עכו"ם כלל ועי' בתוס' כאן ובתוס' חולין י"א ובפסקי תוס' דחולין סי' ל"ז ליתא ב' תיבות אלו:

ברא"ש בהלכות מקוואות סימן ה ואם המקוה מעיין מנקב א"צ לנקב את הכלי וכו'. נ"ב היינו הכלי שמושב בו מן המעיין לתוך אבל בתוך הכלי כמי נקיבה אף במעיין:

קיצור פסקי הרא"ש בהלכות מקוואות אות ו גמר שיש לו בית קיבול. נ"ל ניטר שאין לו: שם אפילו מחזיק רביעית. נ"ל מחזיק כל שהוא בשל עץ:

בפי' המשניות להרמב"ם בספ"ה במשנה בת עשרים שנה. ודע שאלו העשרים שנה נערך שיהיו מיום ליום. נ"ל לא נערך וכו': שם והם בני עשרים שנה פחות שלשים יום. נ"ב עי' בטור אה"ע בסימן קנ"ה ובהגהות הרא"ד ז"ל בפי' ב' מהלכות אישות הלכה ד': **בפ"ט** במשנה דכל אשה שיש לה ווסת. שמנהג למנות אותם. נ"ל למנות אותם בעת נדתה כנ"ל: **סליק**

חשק שלמה על מסכת נדה מאת הג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ בווילנא.

דף ב ע"א במשנה שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן. נ"ב עי' במהר"מ לובלין ז"ל שהעיר על לשון דיין שעתן דמשמע דאפילו מכאן ולהבא די לנו אם נטמא טהרות שתגע בהן וכמו שפירש' ובאמת משעת ראיה ואילך פשיטא דמטמא ואיזה סברא יש דלא תטמא אפי' מכאן ולהבא וע"ש מה שהי'. ולענ"ד נראה לפי מה דפירש"י דמיירי דמצאה ע"י בדיקה שפיר אמר דיין משום דזה גופא חידוש הוא דלא נימא דשמא דם מאכולת הוא ואין שורפין טהרות מספק וכמו דמקשה לקמן ד' י"ד דאמאי בנמצא על שלו או על שלה כשיעור אותיות דניכן טמאין וודאי לשרוף תרומה וחייבין בקרבן וניחוש דילמא דם מאכולת הוא [וגם מבעיא אם לא הרגישה דוודאי יש לחוש למאכולת אלא אפי' הרגישה בשעת בדיקה י"ל דהרגשת עד הוא וכסבורה דהרגישה דם ובפרט דהא איכא דם עליה דהוא טהור רק דאזלינן בתר רובא ורוב דמים מן המקור הוא אבל כי יש לחוש נמי לדם מאכולת תו אין כאן רוב גמור] ומשני דאותו מקום בדוק הוא אבל מאכולת ע"ש וא"כ שפיר אמר דדיין שעתן לענין לשרוף פליגן. ועוד י"ל דהאמר דיין שעתן דר"ל דיין אם נטמא אותה למפרע משעת בדיקה דהיינו כשיעור אם תלוי דבשיעור כזה מודה שמאי דמטמאה למפרע כמש"כ התוס' לקמן ד' ע"ז ד"ה כשמאי ושעתן ר"ל שעת בדיקתן וזהו דפירש רש"י דמיירי דמצאה דם ע"י בדיקה דאלו ראתה בקינוח או שלא ע"י בדיקה כלל פשיטא דטמאה מכאן ואילך וגם הא דמטמאין אותה למפרע כשיעור אותיום אם מצאה דם ע"י קינוח ג"כ אין זה חידוש כ"כ דהא לר' הושעיא לקמן דף ה' דס"ל דאף כשיעור אות יום דבעלה בחטאת מ"מ טהרותיה תלויות מ"מ כבר כתבו התוס' שם בד"ה אימא דרוב פעמים בא מקודם והלכך מידי ספיקא לא נפקא ואין בזה חידוש דטהרותיה תלויות ודו"ק. [ושוב ראיתי להתוס' במנחות ד' י"ט ע"ב ד"ה כנגד שעמדו ג"כ על לשון דיין ואי' דתני דיין לאפוקי מהלל וחכמים ע"ש]: שם ברש"י ד"ה אע"פ שאמרו שאין לה ווסת קאי. נ"ב לכאורה פשיטא דאשאין לה ווסת קאי דאי בשיש לה ווסת הא אמרינן דדיה שעתה וכ"ל דייתב בתרי אנפי א' י"ל דבא להוציא מד' הרמב"ם בפי' המשניות כאן שכתב דאף באשה שיש לה ווסת דדיה שעתה היינו לענין טהרות אבל לאדם וכלים מטמאה מעל"ע ודייק כן מדתנן ופרשה וראתה היא טמאה והן טהורות ולא תנן נמי דהמשמש טהורה [ואולי דהי' גורס בגמ' לקמן דף ס' דדוקא לטהרות הוא דדיה שעתה הא למשה מעל"ע נמי מטמאה אבל לפי הגי' שלפנינו שם מוכח להיפך ע"ש וצ"ע] ולפי דעתו ז"ל יש לפרש דאע"פ שאמרו מטמאה מעל"ע אשה שיש לה ווסת נמי קאי קמ"ל רש"י דדוקא אשאין לה ווסת קאי אבל באשה שיש לה ווסת דיה שעתה אף לאדם וכלים וכן משמע להדיא ברמב"ם בחיבורו בפ"ג מה' מטמאי משכב ומושב הלכה א' מדלא חילק שם בין אדם וכלים לטהרות. א"כ י"ל דמשום דיש מקום לטעות דקאי נמי אאשה שיש לה ווסת אף דלא בדקה עצמה בשעת ווסתה ולאחר ימים בדקה עצמה ומצאה דם דבכה"ג מטמאה למפרע וכמו שמבואר ברמב"ם שם משו"ה הוצרך רש"י ז"ל לומר דלא קאי רק אאשה שאין לה ווסת אבל באשה שיש לה ווסת ובכה"ג הוא דמטמאה למפרע עד שעת הווסת ואפי' אם הוא יותר מעל"ע וגם היא מקולקלת למניינה. ומיהו ק"ק דהכתי הו"ל לפרש גם באשה שיש לה ווסת ובדקה עצמה בשעת ווסתה ומצאה טהורה ואחר מעל"ע בדקה עצמה ומצאה טמאה דאז היא מטמאה מעל"ע ואפילו ר' דוסא מודה בזה וכדאמרינן לקמן דף ד' ואולי משום דשם איכא תרי ליטנא ולא"ק שם אפי' ראתה שלא בשעת ווסתה דדיה שעתה משו"ה לא פסיקא ליה ובעיקר הדין לא מצאתי זה ברמב"ם שם שיביא דין זה באשה שיש לה ווסת וראתה שלא בשעת ווסתה אי מטמאה מעל"ע או דדייה שעתה ולקמן דף ד' יבואר עוד מזה אי"ה:

דף ג ע"א בגמ' מה סוטה ספק היא ובעלה כוודאי. לכאורה צריך להבין דמהיכן ידעינן דבעלה כוודאי דילמא משום ספק אסרה התורה כשאר ספיקות של תורה ונראה דמזה ראיה לשיטת הרמב"ם ז"ל דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא וגבי סוטה אסרה התורה מספק אלמא דהתורה עשאה אותה כוודאי ולא כספק: שם ור"ש סבר כי שומא מה סוטה ברה"ר טהור וכו'. נ"ב צריך ביאור דבאיזה סברא פליגי ר"ש ורבנן כיון דאדרבייהו סברי דאתו למדין מסוטה א"כ מ"ש דרבנן ילפי הכי ור"ש יליף הכי. ונראה דרבנן דר"ש קבלו דעיקר הלכה נאמר לגבי סוטה על ספק טומאה ברה"י דטמא וודאי אבל על ספק טומאה ברה"ר לא נאמר הלכה כלל לגמר מסוטה רק דילפינן מסברא והכא לא שייך סברא זו וסדר מקשה דהא כל ספק טומאה ברה"ר טהור ואף במקום דליכא חזקת טהרה גם זה לא קשיא דבעלמא שפיר דמי לסוטה דהוי חדא לריעותא אבל הכא הוי תרתי לריעותא הוי כוודאי טומאה ולא דמי לסוטה ור"ש קיבל מרבו להיפך דעיקר הלכה נאמר לגמר מסוטה דברה"ר טהור אבל על רה"י דטמא לא נאמר כלל לגמר מסוטה ורק היכי דדמי לסוטה דאיכא רגלים לדבר או טמא וודאי כסוטה אבל בליכא רגלים לדבר אינו אלא תולה וק"ל: שם ומ"ש ממבוי וכו'. נ"ב לכאורה צריך להבין דאמאי לא קאמר כאן נמי לימא תנן מבוי דלא כשמאי וכמו דאמר לקמן לימא תנן כתמים דלא כשמאי ונראה דהכא מקשה גם על הדין דהא קיי"ל כחכמים דמטמא מעל"ע ולא מפקידה לפקידה ואלו התם אנו מטמאין עד שעת בדיקה וקשיא הלכתא אהלכתא [והא שכ' רש"י ותוס' דלשמאי פריך ר"ל דעל הילל לא קשיא וודאי דאיכא למימר דהתם נמי גבי שרץ שנמצא במבוי נמי אינו אלא תולין ואף דמסקינן דהתם כתרתי לריעותא דמי וכתרתי לריעותא אמרינן לעיל דהוי טומאה וודאי מ"מ אינו באמת תרתי לריעותא גמור רק דדמי לתרתי לריעותא כיון דאיכא נמי שרצים דאתו מעלמא הלכך דין דמיא דהוי טמא מספק למפרע וזהו שכ' התוס' דדווקא לשמאי פריך אבל לקמן דלא קשה לענין עיקר הלכה דהא לחכמים דמטמאה מעל"ע ניחא נמי גבי כתמים דשמא הרגישה ולאו אדעתה לכן אינו מקשה אלא לימא תנן כתמים דלא כשמאי ודו"ק: שם בגליון תוס' ד"ה ומיהו דהא איתא דהוי כו' לא הוי אלא סייג. נ"ב טס"ס ונ"ל תו לא הוי אפילו סייג כנ"ל: **ע"ב** בגמ' הכי קאמר ליה הילל לשמאי אין טעמא קאמר דאם איתא דהוי דם מעיקרא הוי אתי ומיהו עשה סייג לדבריך דמ"ש מכל התורה כולה דעבדינן סייג. נ"ב לכאורה תמוה דנימא הילל לנפשיה דלא מטמא מפקידה לפקידה רק בקדשים או בתרומה אבל לא לחולין ואמאי לא עשה סייג לדבריו דמ"ש בכל התורה כולה דעבדינן סייג אף בחולין וכמו דאמרו דלא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה וכן שאר דברים דקחשיב באבות דר"נ דעשו חכמים סייג לדבריהם ועוד דמאי שייך לגזור לטמא טהרות דנגעה קודם שראתה דם דלא נטהר נמי הטהרות שתיגע אחר הראיה דוודאי לא אתי למטעי בזה וכמו שכ' התוס' במנחות ד' כ"ז ע"ב ד"ה להרחיק דבנאכלין לשני ימים ולילה אחד לא עשו חכמים הרחקה וסייג משום דניכר הוא מתי יוצי' שקיעת החמה ולא אתי למטעי ע"ש וכ"ל דהכוונה הוא דהנה ראוי לחקור בעיקר טומאת למפרע דגזרו חכמים לטמא מפקידה לפקידה להלל ולחכמים מעל"ע דלכאורה לא שייך רק במקום דיש לספק דהך דם כבר יצא למפרע ולא עכשיו כגון במצאה הדם ע"י בדיקה או דיצאה מאליו ולא הרגישה פתיחת המקור כלל עכשיו ולא זיבת דבר לא דהדם יצא מכבר כמו די"ל דיצא עכשיו והלכך אף די"ש לטמיד האשה על חזקת טהרה מ"מ לענין תרומה וקדשים החמירו משום דהוא"ל ומגופה קחזיא לא מקרי חזקת טהרה לענין תרומה וקדשים אבל בראתה מאליה ע"י הרגשה שהרגישה פתיחת המקור או זיבת דבר לא דהדם בוודאי יצא עכשיו מהיכא תיתי ניחוש דראתה גם אתמול ונשתהא עד היום וכי משום דראתה עכשיו הוא הוכחה דגם אתמול ראתה ואין מקום להול הספק על יום אתמול כלל וכלל [וכן משמע להדיא כסברא זו שכתבתי בתוס' כאן ד"ה לאביי במש"כ משום דמשמע וכו' ודו"ק]. וא"כ לפי שורת הדין לא שייך בכה"ג טומאת מעל"ע כלל ואכן מצינו במדרש ויקרא רבה פרשה י"ט בסדר מצורע דאמתיה דר"ג הייתה בודקת חביות כיון שהרגישה ישבה לה וכו' אמר ווי דהא אזיל תמרה וכו' הרי דאף דהרגישה עכשיו דראתה ואעפ"כ חייש ר"ג לטומאת מעל"ע וע"כ נ"ל דמשום סייג וגדר גזרו בכל האופנים משום דלא תטעה לומר אף במצאה דם בלא הרגשה ומש"ז שפיר מקשה הילל לשמאי דאף דסבירא לך דכותלי בית הרחם לא מוקמי דם מ"מ כיון דמטמאה למפרע למה אינך אתה עושה סייג לדבריך לטמאה בכל הנשים משום גזירה דמשמשת במוך דאין סברא לחלק משום לא פלוג ודו"ק: שם בגמ' א"ל א"כ בעלת בנות ישראל מפריה ורביה. נ"ב לכאורה קשה לר"מ דס"ל לקמן דף י"ב ע"ב דאשה שאין לה ווסת אסורה לשמש היאך יפרנס לדברו שמאי דהא ע"כ באשה שאין לה ווסת פליגי דהא באשה שיש לה ווסת ס"ל למתני' דדיים שעתה ובאשה שאין לה ווסת אלו ביטול פריה ורביה שייך בה דהא אסורה לשמש עם בעלה לר"מ. ואולי דמיירי באשה שיש לה ימים ידועים שאינה רואה בהם כגון שמ"ז ימים רצופין

אינה

אינה רואה דבאותן הימים מותרת לשמש לד"ה ואח"כ או אין לה יום קבוע לראיה ודינה כאשה שאין לה ווסת ומטמאה למפרע וע"ז שייך שפיר סברא דשמאי דא"כ במ"ת וכו'. וללישנא בתרא לקמן דף ד' ע"ב דבלא בשעת ווסתה גם ר' דוסא מודה דמטמאה למפרע ומתני' בשעת ווסתה ור' דוסא היא בלא"ה ניחא דיתכן שפיר פלוגתא דשמאי והלל באשה שיש לה ווסת ורואה שלא בשעת ווסתה ואין לפקפוק דא"כ כאשה שאין לה ווסת דאסורה לשמש הו"ל לשמאי ליהודות דמטמאה למפרע משום הייג דהא אינו קושיא דהא לכאורה בלא"ה תקשה מנשים בתולות ואלמנות דלא שייך בהו בימול פ"ו מאי איכא למימר אלא ע"כ צ"ל דכיון דכל עלמו אינו אלא משום הייג וגדר דנשים המשמשות במוך וכמו שכתבנו בדיבור הקודם וכיון דא"א לעשות הייג וגדר בכל הנשים לא עשו הייג כלל ודו"ק היטב: שם בתוס' ד"ה לאביי. ה"מ למימר נמי דאיכא בינייהו סוטה וכו'. נ"ב קצת נראה ליישב דהש"ס ר"ל נ"מ בין הלשונות לענין דינא לדידן דקיי"ל כחכמים דמטמאין מעל"ע דלטעמא דאי איתא הוי דם מעיקרא הוי אתא גם חכמים ס"ל הך סברא רק דס"ל דדווקא כולי האי לא מוקמי דם אבל דכשיעור עונה מוקמי ועונה אחרינא מטמאין משום קנס וכמו שמבואר לקמן דף ד' בסוגיא וכמו שכ' רש"י והרע"ב במתני' וא"כ במשמשת במוך י"ל דגם רבנן מודו דמטמאה מפקידה לפקידה דמוך מעמיד הדם [ואף דרבנן אסרי לשמש במוך אף בג' נשים ביבמות דף י"ב ע"ב ובכתובות דף ל"ט כבר כתבו רש"י ותוס' שם דדווקא לפני תשמיש אסור אבל לאחר תשמיש גם לרבנן שרי ואף בכל הנשים ע"ש והא דכ' רש"י הכא דמשמשות במוך היינו ג' נשים דחשיב ביבמות שם ואף דהכא מיירי לאחר תשמיש היינו משום דרש"י עמד על דקדוק הלשון משמשות במוך ומשמע דמקשה מאותן נשים דדרכן לשמש במוך וזה אינו אלא בג' נשים אבל באמת כל הנשים מותרות לשמש במוך להניח המוך לאחר תשמיש ואין לתמוה לפירש"י דמיירי בג' נשים א"כ בלא"ה דיין שעתן לר"א לקמן ד' א' די"ל דנ"מ לענין ראיה שניה דמטמאה למפרע וכדאמר רב לקמן דף י' ע"ב דהא דתנן במתני' אבל בראיה שניה מטמאה למפרע אכולהו קאי ע"ש] אבל לטעמא דאשה מרגשת בעצמה ע"כ דלא ס"ל כלל הך סברא דאי איתא דהוי דם מעיקרא הוי אתי אלא עיקר טעמא דשמאי משום דלא הרגישה וצריך להבין דא"כ מ"ט דחכמים דמטמאין מעל"ע וליכא למימר משום קנס דלא בדקה דהא על עיקר הבדיקה שתקנו חכמים כדי להכשיר טהרות של לילה קשה דכיון דאשה מרגשת למה ניחוש לטהרות של העונה שקודם הבדיקה וע"כ צ"ל דלא ס"ל כלל הך סברא ורק עיקר הטעם משום דאשה בחזקת טהרה עומדת ומיהו כשיעור עונה חשו טפי ולא סמכו על חזקת טהרה והלכך אין נ"מ כלל בין משמשת במוך ובין סוטה בכולהו מעל"ע מטמא ותו לא ובזה נתיישב בפשיטות במה דלא אמר נמי דאיכא בינייהו סוטה משום דלרבנן גם בסוטה אין אנו מטמאין יותר מעל"ע אף לטעמא דאשה מרגשת ואין נ"מ בין הלשונות לענין זה אליבא דחכמים ודו"ק היטיב:

דף ד ע"א בתוס' ד"ה כי פליגי. וא"ת דכנגע באחד בלילה אמרו חכמים אם רואהו אי מבערב טהור. נ"ב הוא בתוספתא בפ"ו דטהרות והביאה הר"ש ז"ל בטהרות פ"ה משנה ז': שם בתוס' דקתני בתוספתא ר"מ מטהר בר"ה. הוא שם בתוספתא: שם בתוס' ד"ה שאני אומר ואי' ר"ת דגבי כלים הנמצאין וכו'. נ"ב ואף דגבי צלוחית שהניחה מכוסה איכא פסידא למי חטאת ובספקה נמי לית להו תקנתא דאין זריעה להקדש וכדאיתא בפסחים ל"ד וכ"ש למי חטאת צ"ל דעיקר קושייתם הוא מקודם דאלו מצלוחית בלא"ה לק"מ די"ל דמעלה עשו בחטאת. ומה שהקשה המהרש"א לגלין מצלוחית גופא דאין לה טהרה במקוה לא הבנתי קושייתו דהא י"ל דמיירי בצלוחית של עץ או של מתכת די"ל טהרה במקוה דהא דאמרינן דכל מעבים בכלי גללים ובכלי אבנים דאינן מקבלין טומאה היינו מתחילה וכמו שכ' התוס' בחולין שם ד"ה טמאה. ועוד דאם נימא דגם בשעת קידוש הי' בכלי שאינו מקבל טומאה א"כ בלא"ה ל"ק מצלוחית וד' המהרש"א תמוהין בזה וצ"ע: **ע"ב** בגמ' ע"כ לא פליגי רבנן עליה דר' דוסא אלא שלא בשלא בשעת ווסתה אבל בשעת ווסתה מודה ליה. נ"ב לכאורה צריך להבין בשלא בשעת ווסתה מ"ט דר' דוסא דס"ל דדייה שעתה ובאיזה סברא פליגי חכמים עליה ונראה עפ"י ד' הש"ס דריש כתובות דמבעיא לן שם ברואה שלא בשעת ווסתה אי מעלה לה מזונות אי מקרי אונס ונסתחפה שדהו או כיון דאיכא נשי דמשני ווסתייהו כשעת ווסתה דמי ע"ש ועפ"ז י"ל דבהא פליגי ר' דוסא וחכמים דר' דוסא סבר כיון דרוב נשי לא משני ווסתייהו והוי כראיה מחמת אונס דתניא בתוספתא דדייה שעתה וחכמים סברי דכיון דאיכא נשי דמשני ווסתייהו אמרינן דשינתה ווסתה ליום אחר ומיהו לא דמי לראתה בשעת ווסתה לגמרי דהתם אמרינן דחזקה דאורח בזמנו בא ולא ראתה מקודם אבל הכא דשינתה ליום אחר ליכא חזקה ולפיכך מטמאה למפרע כאשה שאין לה ווסת. ודע דהדבר ברור לפענ"ד דהא דס"ל לר' דוסא לליבנא קמא דאפי' אם ראתה שלא בשעת ווסתה דיה שעתה היינו אם שינתה ראייתה וראתה קודם זמן הווסת אבל אם ראתה אחר זמן הווסת ובשעת ווסתה לא בדקה בוודאי טמאה למפרע משעת הווסת אפי' לחולין ואף למ"ד דווסתות דרבנן וכן משמע לסוגיא לקמן ד' ט"ז דאמרינן דחוששת לווסתה וחוששת לראייתה וכן פי' הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מטמאי משכב ומושב הלכה ה' ע"ש ומיהו מה שאמרו שם דחוששת לראייתה דפי' רש"י לענין טומאת מעל"ע אם זמן הווסת היה בתוך מעל"ע של הראיה פשוט דהיינו ללישנא בתרא דבשלא בשעת ווסתה מודה ר' דוסא וכמו שכ' התוס' שם בד"ה וחוששת ע"ש ומיהו בלא"ה איכא למימר דס"ל דבשלא בשעת ווסתה הלכה כחכמים וממתני' אין ראיה די"ל דמתני' מיירי בשעת ווסתה וד"ה ודו"ק:

דף ה ע"א בגמ' והא המשמשת קתני תני ומשמשת בעדים. נ"ב לכאורה יש לדקדק במאי דתני רבינו הקדוש נסך בבא דהמשמשת בעדים אחר בבא דאשה שיש לה ווסת ולכאורה הו"ל לאקדומיה ולמתנייה היכף אחר דין דמעל"ע ומפקידה לפקידה ועפ"ז שייך שפיר למתני דהמשמשת בעדים הרי זו כפקידה וממעטת וכו' והיאך הפסיק בדין אשה שיש לה ווסת דדיה שעתה בנתיים ואולי משום דידוע דסתם משנה הוא ר"מ ור"מ הא ס"ל לקמן ד' י"ג ע"ב דאשה שאין לה ווסת אסורה לשמש כלל ואפי' בעדים ולכן ע"כ הוצרך למתני הך בבא אחר בבא דאשה שיש לה ווסת דיה שעתה משום דעלה קאמר דווקא ומשמשת בעדים דהלא ברישא באשה שאין לה ווסת אסורה לשמש כלל אפילו בעדים והא דמסיים הרי זו כפקידה וממעטת על יד מעל"ע ואף דבאשה שיש לה ווסת הא תנן דדייה שעתה מ"מ נ"מ אם ראתה שלא בשעת ווסתה דאז מטמאה למפרע וכמו דמסקינן לעיל לליבנא בתרא וקמ"ל דבדיקה א ג"כ נחשבת כפקידה ומיהו אפי' אם נימא דמתני' סבר דאף אשה שאין לה ווסת מותרת לשמש ודלא כר"מ מ"מ א"ש ג"כ הא דתני לה אחר בבא דכל אשה שיש לה ווסת וכו' דבא לאשמעינן מילתא אגב אורחיה דאפי' באשה שיש לה ווסת בעי בדיקה לתשמיש אם היא אשה עסוקה בטהרות וכן משמע מד' התוס' כאן ד"ה כל חד בא לאשמעינן. ולכאורה לפי תירוצא קמא דהך דהמשמשת בעדים הכל אבדיקה דלאחר תשמיש קאי היכא תנן משמשת מכלל דאיכא נשים דא"צ בדיקה לאחר תשמיש וקשה להרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' א"ב הלכה ט"ז דפסק דכל הנשים צריכות בדיקה לאחר תשמיש ואף אשה שיש לה ווסת ואינה עסוקה בטהרות ואמנם באמת י"ל דהרמב"ם פסק כן לפי המסקנא דאמרינן דתני ומשמשת אלמא הדרכה דכל הנשים מחויבות לשמש בעדים לאחר תשמיש ואף דמתני' קאי גם אלפני תשמיש לפי המסקנא מ"מ ס"ל דזה אינו חיוב כ"כ רק הצנועות נוהגות כן וכן מפורש לקמן ד' י"ד ע"א במשנה ותני והדר מפרש ודו"ק: ברש"י ד"ה אין חוששין. משיגיע ימי הנעורים שהביאה ב' שערות או בת י"ב שנה ויום אחד ואע"פ שלא הביאה ב' שערות ע"כ. נ"ב עי' ברשב"א בתו"ה הארוך בשער הכתמים [ובדפי הספר ד' ברלין הוא בדף קע"ו ע"ב] שכ' דנראה שהוזקקו לרש"י ז"ל לפרש כן מדקאמר משהגיעו ימי הנעורים דאלמא בהגעת הימים בלחוד חוששין וזה דחוק אבל מצאתי בתוספתא דנדה פ"א דמאימתי ראויה לראות משהביאה ב' שערות ע"כ ועוד כתב שם הרשב"א מקודם דוודאי כל שהוא פחותה מבת י"ב שנים ואפילו הביאה ב' שערות לאו כלום הוא דשומא נינהו ע"ש ואכן לענ"ד דוודאי גם רש"י מודה לזה דתרווייהו בעינן רק דלרש"י הוה קשה דהש"ס תלי זה בימי הנעורים ובתוספתא תלה זה בשערות ולפיכך כתב רש"י דאם הביאה ב' שערות ואף דלא ידעינן אם הגיע לכלל שנים אמרינן דוודאי עברו עליה י"ב שנים דשערות קודם י"ב שנה לא שכיח ובזה מיירי התוספתא ולהיפך אם הגיע לכלל שנים ואף דלא ידעינן אם הביאה ב' שערות אמרינן דוודאי הביאה מחמת חזקה דרבא ובזה מיירי הש"ס הכא ובאמת מבואר בתו"ה שם דאמרינן גם בזה חזקה דרבא דוודאי הביאה סימנין רק היכא דבדקו ולא מצאו לא חיישינן שמא נשרו משום דכתמים דרבנן ובדרבנן לא חיישינן שמא נשרו ע"ש ובזה עולין דברי רש"י ז"ל להלכה ואין כאן מחלוקת כלל ודו"ק:

דף ו ע"ב בגמ' אי אמרת בשלמא תדא דקודש ותדא דתרומה הוא היינו דהדרה ושאלה. נ"ב לכאורה תמוה דהא בירושלמי דמכילתין פ"ב ה"א ובמדרש רבה בפ' מצורע איתא להדיא במעשה השניה דהייתה מכתפת יין לנסכים וא"כ אם נימא דתדא דתרומה היינו מעשה הראשונה הייתה בתרומה וא"כ עדיין תקשה דלמה חזרה ושאלה כיון דבתרומה גזרו טומאת מעל"ע כ"ש בקדשים ואולי דשאלה פעם שנית דשמא בקדשים לא מהני בדיקה זו להכשיר בטהרות מקודם דהא בלא"ה כתב המהרש"א גופא לעיל בריש המסכת דלא מהני פקידה למעט על יד מעל"ע רק בבדיקה של שחרית וערבית דבודקת מחמת תקנת חכמים אבל בבדיקה דבודקת מעצמה שלא מצד החיוב אינו ממעט כלל ורק בשפחתו של ר"ע מחמת דכוונה לבדוק בין כל אחת ואחת כדי להכשיר הטהרות שמקודם משמתא בדקה כדין בחורין ובסדקין וכמו שכ' התה"ש בסימן קפ"ז ובערוך לנר כאן ע"ש וא"כ יש לומר דהיינו דהדרה ושאלה אם מהני בדיקה א גם לקדשים דאפשר דלקדשים עשו מעלה דלא מהני רק בדיקה דשחרית וערבית וק"ל: שם בגמ' מעשה שהיה בשתי שפחות היו. נ"ב לכאורה תימה דאכתי קשה על מסדר הברייתות דלמה הוצרך להביא ב' המעשיות כיון שאין שום חידוש דין במעשה השניה יותר מבראשונה. ואכן יש ליישב לפי מה דאיתא במד"ר בפ' מצורע דבמעשה השניה ראתה ע"י הרגשה בסוף וכבר כתבנו לעיל דבכה"ג כיון דאין לספק דעכשיו בוודאי יצא דם לא שייך כלל טומאה למפרע דמראיה שראתה עכשיו אינו ראיה והוכחה שראתה גם למפרע א"כ הוי חידוש דין גדול דגם בכה"ג גזרו טומאת מעל"ע והטעם משום לא פלוג ואפי' אם נאמר דהמד"ר ג"כ ר"ל ראתה ע"י בדיקה וכמו דאיתא הכא בגמ' רק דהיה הרגשה בעת הבדיקה ג"כ הוי חידושא דכיון דבשאר הבדיקות לא הרגישה ועכשיו הרגישה מוכח דהיה הרגשת דם ולא הרגשת עד מדלא הרגישה בשאר הבדיקות. ולפי מה דאיתא בירושלמי במכילתין פ"ב הלכה א' דבאחרונה מצאה כתם ג"כ הוי חידושא דאפי' בכתם דעיקרו הוי דרבנן מ"מ מטמאין למפרע ומיהו זה ליכא למימר דשפחה אחת הייתה דא"כ כיון דידעה דבדיקה מהני אף לראיה ממש כ"ש דמהני לכתם וכן כ"ש דמהני להיכא דראתה בהרגשה ודו"ק:

דף ז ע"א ברש"י ד"ה באיזה ספק אמרו. כלומר באיזה ספק הוצרכו לומר וכו'. נ"ב נראה דכוונת רש"י ז"ל בזה דלא נטעה לפרש דארישא נמי קאי במלד לה ספק טומאה דעד שלא גלגלה וכו' או אמציעתא קאי דמשגלגלה ובאמת ברישא דווקא בספק טומאה המטמא אף לחולין או מותר לעשותה בטומאה דבספק חלה כיון דמסור לחולין גרידא הוי כעיסה טהורה דאסור לטמאה משום הפסד כהן וכן במציעתא הוי רבותא טפי דאפי' בספק טומאה המטמא אפי' לחולין מ"מ אסור לטמאה א"כ בידים משום דגזה"כ הוא דתרומה תלויה אסור לטמאה בידים ולפיכך הוצרך רש"י לומר דע"כ צריך לדחוק דלא קאי רק אסיפא דתלתה תלויה לא אוכלין ולא שורפין ודו"ק: **ע"ב** במשנה ואם ראתה הראשונה מאונס אף השניה דייה שעתה. נ"ב בתוספתא דמכילתין פ"ק איתא דבכל ראיה שהיא מחמת אונס אמרינן דייה שעתה ואף בכל הנשים ותמהני שלא הובא תוספתא זו בדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל ואין לומר דהרמב"ם ז"ל דחה מהלכה מכח מה דקיי"ל לקמן ד' ל"ט דהיולדת נמי מטמאה מעל"ע והובא להלכה בד' הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מטמאי משכב ומושב הלכה ד' ואף דראיה דלידה לא גרע מראיה דאונס דהא הלידה גורם שתראה דם ואעפ"כ מטמאה מעל"ע דשאני לידה דדרך לידה שיצא דם מקודם מחמת קושי ולפעמים רואה גם בשופי אבל באונס אחר כגון שראתה ע"י קפילה אין סברא כלל שראתה מקודם ועדיין דברי רבינו צ"ע. ומיהו עיקר דין דבתולת דמים דדייה שעתה בראיה ראשונה דהביאה הרמב"ם ז"ל להלכה בפ"ג לכאורה משנה שא"צ היא לפי מש"כ הטור בריש סימן קפ"ט דרוב נשים יש להן ווסתות וא"כ בראיה ראשונה י"ל דוודאי היא מן הרוב דיש לה ווסת ואשה שיש לה ווסת הא בלא"ה דייה שעתה ואפי' בכל הנשים ומיהו ר"א דהוצרך לאשמעינן זה אפשר דלא ס"ל כר' דוסא אבל הרמב"ם ז"ל דפסק כר' דוסא לכאורה דין זה מלמד במכ"ש. ומיהו אחר העיון נראה דלא שייך סברא זו דרוב נשים יש להם ווסת רק אם כבר ראתה פעם אחת או אמרינן דוודאי יש לה ווסת של עונה בינונית או ווסת החודש ולכן צריכה לפרוש עונה אחת סמוך לווסת כמו שאר נשים שיש להם ווסת אבל בראיה ראשונה לא שייך כלל אורח בזמנו בא דנימא בשביל זה דייה שעתה והדברים ברורים למבין ודו"ק: שם בתוס' ישנים ד"ה הקשה הראב"ה. ור' אליעזר היה מניח תפילין כדאמר בסו"ס ד' מיתות וכו'. נ"ב ולפי מש"כ התוס' במו"ק ט"ו ע"ב ד"ה אבארא דר"א גופיה מספקא ליה דילמא מנודה דמי לאבל בזה ומשו"ה תלן מנעליו מספיקא א"כ י"ל דלענין תפילין דהוא מ"ע דאורייתא ואיסור הנחת תפילין למנודה בוודאי אינו אלא מדרבנן החמיר על עצמו והניח תפילין דשמא מנודה מותר בתפילין וא"כ ממילא מחוייב הוא ולא שייך בזה שב ואל תעשה עדיף כיון דזה מדרבנן וזה מדאורייתא וידוע דספיקא דרבנן לקולא וספיקא דאורייתא לחומרא והלכך טפי עדיף הנחת תפילין ועי' בקונטרס עמק הברכה להגאון הרד"ל ז"ל הנדפס אצל פרקי דר"א בווארשא עם ביאור הרד"ל ז"ל שתי' בדרך אחר וע"ע בשו"ת הריב"ש ז"ל בסימן קע"ג והובא בגדולי תרומה בשער א' חלק ח' שהקשה ג"כ לקושיית התוס' דלכאן וכתב דאפשר דפירושו דנכנס הורקנס בנו לחלוץ תפילין של עצמו והג"ת כתב דלשון נכנס לחלוץ לא א"ש לפי זה [ובשאג"א הלכות תפילין בסי' מ"ב כתב ג"כ לתרץ לענין קושיא אחרת שהקשה שם על הרמב"ם ז"ל מסוגיא זו וכתב ג"כ דאולי דהרמב"ם ז"ל מפרש דנכנס לחלוץ תפילין של עצמו אך דלשון נכנס לא א"ש ואכן כבר קדמו בכל דבריו בשו"ת הריב"ש ובג"ת הנ"ל] ואני תמה דלא עיינו בירושלמי בשבת פ"ב הלכה ז' דשם משמע בהדיא דנכנס לחלוץ תפילין של אביו דאיתא שם דלאחר שמת ר"א נכנס ר' יהושע לחלוץ את תפיליו והיה מנשקו ומבכה ע"ש וצ"ע:

דף יג ע"ב במשנה החרשת והשוטה וכו' אם יש להם פקחות מתקנות אותן והן אוכלות בתרומה. נ"ב הדבר פשוט דגם לטהר אותן לבעליהן צריכות נשים פקחות דיתקנו אותן וכן מבואר ברמב"ם ז"ל בפ"ה מה' א"ב הלכה ט"ו שכתב שם דצריכות פקחות לבדוק אותן ולקבוע להן ווסתות וא"כ יהיו מותרות לבעליהן עכ"ל והא דלא נזכר זה במשנה י"ל דרבותא לאשמעינן מילתא אגב אורחא דאף דלתרומה וקדשים בעינן כוונה לטבילה וחרשת ושוטה לא בני כוונה נינהו מ"מ מהני טבילתן אף לאכול בתרומה דכוונת חברתה כוונה מעליותא היא וכדאמרינן בחולין דף ל"א ע"ב. וא"כ י"ל דקמ"ל דיכולות אפי' לעסוק בטהרות ואף דהחמירו חכמים גבי טהרות לענין טומאת מעל"ע דילמא הרגישה ולאו אדעתה ובפרט בשוטה דגם שמאי מודה וכדאיתא לעיל ד' ג' מ"מ לא חיישינן דשמא הרגישה ונאבד הדם ואפשר דזהו שפירש"י בחולין שם דבודקות אותן בשעת ווסתות וכן הרמב"ם ז"ל כתב ולקבוע להן ווסתות משום דס"ל דבאמת אם אין להם ווסת קבוע אין להם תקנה לבעליהן ולענין תרומה דחיישינן שמא ראתה ואין לה דעת להגיד ובפרט לדעת הרמב"ם ז"ל דאשה שאין לה ווסת צריכה בדיקה לפני תשמיש ולאחר תשמיש ואיתה בדיקה א"א כלל ע"י נשים אחרות וצ"ע בזה ובחידושי האריכתי בזה בעז"ה:

דף טו ע"א ברש"י ד"ה ווסתות דרבנן ומיהו היכא דלא הוה בעיר ולא ידעינן אם בדקה אי לא בדקה לא מספקינן לה בטומאה. נ"ב לכאורה משמע מלשונו ז"ל מדכתב ולא ידעינן אם בדקה וכו' דעיקר הטעם הוא משום דווסתות דרבנן הוי ספיקא דרבנן אם בדקה או לא וספיקא דרבנן לקולא ואמרינן דוודאי בדקה בשעת ווסתה ומצאה עצמה טהורה דאם מצאה עצמה טמאה בוודאי הייתה אומרת לו דטמאה היא [ולפי זה הא דאמרינן דנשיהם להם בחזקת טהרה היינו דא"צ בדיקה אבל שאלה מיהו צריך ומסולק בזה מה שהקשו התוס' על רש"י] אבל אם ידוע דלא בדקה בשעת ווסתה בוודאי צריכה בדיקה לכתחילה גם לאחר שעבר הווסת ואמנם דעת הרי"ף בשבועות והרמב"ם בפ"ד מה' א"ב הלכה ט' דלאחר הווסת א"צ בדיקה ולא חיישינן לשמא ראתה כלל ולכן בבא מן הדרך כתב הרמב"ם דאפי' מצאה ישנה מותר לבוא עליה שלא בעונת ווסתה [ובשו"ע סי' קפ"ד סעיף ט' הובא ב' דעות בזה] ולכאורה צ"ע דא"כ למה צריכה בדיקה בשעת הווסת כיון דלא חיישינן כלל שתראה בשעת ווסתה ונראה דמזה ראיה לדעת הטו"ב ז"ל במסד"ק בסימן נ"ה דהעלה שם דאף דווסתות דרבנן מ"מ הפרישה סמוך לווסתה הוא דאורייתא דחיישינן דשמא תראה דקיי"ל דשמא ימות חיישינן והלכך י"ל דמשו"ה נמי הצריכו בדיקה דחששו דשמא תראה ותרגיש ולאו אדעתה [ולפי זה נראה דצריך שיהא מונח העד כל זמן הווסת שתדע בבירור שלא ראתה כל זמן הווסת] אבל אם עברה ולא בדקה בשעת הווסת או א"צ בדיקה דלשמא ראתה לא חיישינן מה"ת והך חזקה דווסת אינו אלא דרבנן והלכך כיון שלא הרגישה אמרינן דוודאי לא ראתה ולא חיישינן שמא הרגישה ולאו אדעתה כיון דכל עיקר החזקה אינו אלא מדרבנן [ותדע דהא לא חששו לשמא הרגישה ולאו אדעתה רק לטהרות ודווקא אם נמצאת טמאה או גזרו לטמא מעל"ע שמא הרגישה מתחילה ולאו אדעתה] ואפשר דגם רש"י ז"ל ס"ל כן ומש"כ דמספיקא לא מחזקינן טומאה ר"ל דאפי' וודאי לא בדקה לא מחזקינן דהיא טמאה וזהו שדקדק רש"י שם וכתב דהצריכוהו חכמים לבדוק וכו' שמא תראה וכו' ור"ל דאף דלשמא ראתה לא חיישינן מ"מ לשמא תראה חששו ודו"ק: שם בתוס' ד"ה לא. וליכא למימר דהכא נמי פליג ארישא. נ"ב בפשיטות הו"ל לאתויי מהש"ס דנזיר ד' כ"ג דמפורש שם להדיא דר"ע לא בעי תחילה משתי תחיכות וכמש"כ התוס' שם בד"ה והוא וצ"ע [והערני לזה גדול אחד]: שם בתד"ה ובענין. מתרץ בירושלמי בהאשה רבה. נ"ב צ"ל בחולין [הלכה ב'] וע"ש היטיב: **ע"ב** בגמ' אלא יש לה ווסת לימים ולקפיצות. נ"ב מד' הרשב"א בתו"ה שער הווסתות והובא בב"י בסי' קפ"ט ובדברי הרז"ה דלשם מבואר להדיא דלא גרסי לה וכן נראה קצת מד' רש"י כאן מדהוצרך לפרש אלא לקפיצה ולימים אלמא דלא היה כתוב לפניו כן בגמ' וק"ל:

דף טז ע"ב בגמ' לפי שאינו דומה נימוק פעם אחת וכו'. נ"ב כעין זה לקמן כ"ז ע"א

דף יט ע"ב בגמ' איבעיא לנו חיה לאפוקי שחוט. נ"ב לכאורה צ"ע דהא אמרינן לעיל ד' ג' באיסור לא נתעסקה וכו' וכן תנן לקמן ד' נ"ח ע"ב דשחטה בהמה חיה ועוף ה"ז תולה בה הרי דהמראה דם צפור שחוט נמי תלינן וכן מקשה לקמן מדם מאכולת וכן קשה מהך מתני' על שמואל דאמר דדם המכה הוא כדם שור שחוט דווקא וזה אין לומר דמ"מ דומה דם של שאר בהמה וחיה ועוף לשאר מראות דמים דטמאה וא"כ מאי מקשה מהרגה מאכולת דילמא התם מיירי נמי דתולה בה שאר מיני דמים וכמו דמתרץ במעשה דתלה ר"מ בקילור וע"כ צ"ל כמו שכ' בחדושי הרשב"א ז"ל כאן בשם התוס' דעיקר קושיית הגמ' כאן מדתנן סתמא דתולה במאכולת ומשמע דתולה בכל מיני אודם ואפי' באדום כדם המכה והדרא הקושיא לדוכתיה וצ"ע:

דף כ ע"א בגמ' ושחור ע"ג אדום. נ"ב צ"ע דא"כ אשה המשמשת בעדים תצטרך ב' עדים לבדה לבד העד שלו אחד לבן שמא תראה דם אדום ואחד אדום שמא תראה דם שחור ובהדיא שנינו אחד לו ואחד לה ואולי דדווקא לבדוק אם הוא מראה טמא או טהור א"א להכיר רק שחור ע"ג אדום ואדום ע"ג לבן אבל בדיקה שהאשה בודקת לידע אם ראתה דם או לא זה ניכר בכל המראות ועדיין צ"ע: **ע"ב** בגמ' אמר לה האי דם חימוד הוא. נ"ב עי' בחידושי הרשב"א והר"ן ז"ל שכ' דאף דדם חימוד נמי טמא וכמו דמשמע להדיא לקמן דף ס"ו גבי הבעוה לינשא ונתפייסה מ"מ לא אמר זה רק כדי להראות חכמתו. וק"ל הא תינח גבי מעשה דאיפרא הורמיז יש לומר כן אבל במעשה דאיתתא דאייתי דמא לקמיה דר"א דאמר לה ג"כ האי דם חימוד בוודאי לא יתכן לומר כן וגם מה דאיעפל לה רב אמי לחקור אותה אם האמת הוא כן משמע דר"א טיהר אותה מטעם זה. ועוד תי' הר"ן שם דלעולם דם חימוד טהור וגבי הבעוה לינשא ונתפייסה חיישינן שמא נתערב דם נדה ג"כ. וי"ל דהא דסבר ר"א הכא ולא חשש דשמא נתערב בו דם נדה היינו משום דהבין מתוך הראיה דאינו מעורב בו דם נדה. ואמנם צריך להבין דמאיזה טעם דם חימוד טהור דלכאורה כיון דיש לו מראה טמא וגם בא מן המקור הרי דם נדה הוא ומה שראתה מחמת חימוד לא גרע מראתה מחמת אונס דטמאה דאפי' זבה מטמאה באונס וכמו דאיתא לקמן דף ל"ו וכ"ש נדה וי"ל דקים להו לחז"ל דדם שרואה מחמת חימוד אינו בא מן החדר רק מן העליה ודם העליה טהור ועדיין צ"ע: שם בגמ' רבי בדיק לאור הנר. נ"ב לכאורה צ"ע דהא אמרינן לעיל ד' י"ז דהבודק מטתו לאור הנר הרי זה מגונה וכן במגילה ד' י"ד אמרינן וכי מראין דם בלילה ופירש"י שם כלא צריך להבחין מראיתו אם מה' דמים המטמאין באשה הוא ואולי דהתם בדם גמור שרואה ע"י בדיקת עד דהוא דאורייתא אבל במעשה דרבי בכתם הוי דהוא דרבנן וכן משמע בירושלמי כאן בסוף פרקין דמעשה דרבי בכתם הוי. ומיהו בירושלמי מסיק שאמר רבי דכמה גדולים דברי חכמים דאין רואין כתמים בלילה ומשמע דמהאי מעשה ואילך חזר בו ולא ראה דם או כתם בלילה וכן משמע באמת מדברי שמואל שאמר דוכלן אין בודקין אותן אלא בין חמה לצל ומשמע דכ"ש בלילה דוודאי אין בודקין והובא להלכה ברמב"ם בפ"ה מה' איסו"ב הלכה ב' ומה שהשמיטו הפוסקים ז"ל זה כבר כתב הס"ט בסי' קפ"ה דס"ל דזה אינו אלא בזמניהם דלא היה מטמאין במראה אדום רק בה' מראות הי' צריך בדיקה בקיאות גדול ובדיקה יתירה ולכן לא היה אפשר להכיר בלילה לאור הנר אבל בזה"ז דכל מראה אדום טמא שפיר רואין גם בלילה ע"ש ומיהו קשה דמ"מ מי גרע מבדיקת עד שהאשה בודקת אם נמצא דם על העד או לא ואעפ"כ אמרינן דהבודק מטתו לאור הנר הרי זה מגונה וכן כתב הרשב"א בתו"ה הקצר בשער הבדיקה והספירה דאור היום יפה לבדיקה וכ"כ רבינו ירוחם והובא בב"י בסי' קצ"ז ובד' הרמ"א ז"ל בהג"ה שם ואפשר דכיון דאיסורא ליכא רק דלכתחילה טוב יותר לבדוק לאור היום ולכן לא חשו להביא זה להלכה [ואפשר עוד דאולי סמכו על הירושלמי פ"ב ה"ד דמשמע שם דאפילו מגונה לא הוי ע"ש וצ"ע]:

דף כא ע"א בגמ' פשוט אפי' מחזיק ב' לוגין שופין אותו ממנה. נ"ב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' איסו"ב הלכה י"א כתב וז"ל ויהי' הכוס רחב משקלו מנה ומחזיק שני לוגין כדי שתכנס בו האורה ולא יהיה אפל עכ"ל ומשמע מלשונו ז"ל דבעינן דהבדיקה יהי' בתוך כוס שמחזיק ב' לוגין כדי שתכנס בו האורה ולא יהי' אפל וגם יהיה דק ביותר דלא יהיה משקלו רק משקל מנה ולא יותר וק"ל:

דף לח ע"ב ברש"י ד"ה המקשה בתוך שמונים שנתעברה בימי טוהר וכו'. נ"ב הנה שמעתי מכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם וכו' מוהר"א אליעזר נ"י אחד מיוחד מגדולי רבני המו"ן דפ"ק יע"ו שהעיר ע"ד רש"י ז"ל אלו דהא במקשה בימי טוהר עדיין נפל הוא וכבר אמרינן לעיל דאין קושי לנפלים וא"כ אמאי מטמא ר"א ויליף לה מדכתיב וטהרה ממקור דמיה ודריש דמה מחמת עצמה ולא מחמת וולד והרי במקשה לנפלים לא מקרי מחמת וולד כלל כמו דמקשה לנפלים בימי זיבה דלא ממעטינן לטהר מקרא דכי יזוב זוב דמה ותמיהה עצומה הוא על רש"י ז"ל. ואמנם הוא מותיב לה והוא מפרק לה די"ל דר"א דדריש מדמה למעט מחמת וולד דטמא לאו דווקא מחמת וולד אלא אפילו דם שראתה מחמת אונס ג"כ נמעט מהך קרא דהא גם גבי קרא דזבה דכתיב דמה אי לאו דאיכא שם ריבויא לטמא אם ראתה זיבה מחמת אונס מקרא דכי יזוב זוב הוה ממעטינן מדמה דגם מחמת אונס טהור וכמו דאמרינן לעיל ד' ל"ו ע"ב וא"כ הכא גם דם טוהר דליכא ריבויא לטהר אף מחמת אונס גם אונס בכלל המיעוט דדמה והלכך בקושי לנפלים נמי נהי דלא מקרי מחמת וולד מ"מ לא גרע מאונס וטמא ובזה יש ליתן טעם וסמך לד' הגאונים ז"ל שהחמירו שלא לבעול על דם טוהר והיינו משום דכיון דתנינן דאמר רבא בהא זכינהו ר"א לרבנן אלמא דמסתברא טעמא דר"א בהא דמסייע ליה קרא וא"כ י"ל דהגאונים חשו לדברי ר"א דמטמא ברואה דם בימי טוהר ע"י אונס והלכך החמירו בכל דם טוהר דשמא ראתה מחמת אונס ולאו אדעתה. כל זה שמעתי מפי הרב הגאון הנ"ל נ"י ופ"י משיב דברים נכוחים. ואמנם קצת יש לי להעיר על דבריו מהא דתנן לעיל ד' י"א ואע"פ שאמרו דייה שעתה צריכה להיות בודקת חוץ מנדה ויושבת על דם טוהר והרי משנה א קאי אדברי ר"א דמשנה הקודמת לזה דד' נשים דיין שעתן וכמו שפירשו התוס' לעיל דף ד' ע"ב ד"ה כל [ודלא כפירש"י במשנה שם דקאי אאשה שיש לה ווסת] וא"כ היכי מסיים דיושבת על דם טוהר א"צ בדיקה והרי לר"א יש לחוש דשמא ראתה דם ע"י אונס וטמאה ואולי דאונס דקפילה וכיוצא הוא דבר דלא שכיח ולא חשו לזה. וגם אין להקשות ללוי דאמר דשני מעיינות הם ובימי טוהר נסתם הטמא ולמה טמאה אם ראתה ע"י אונס הא בא ממעיין טהור ובשלמא בקושי סמוך ללידה איכא למימר דע"י קושי הלידה נפתח הטמא דהא הטוהר מונח במקור וכיון דמקשה לילד הרי מתחיל מעיין הטמא לפתוח אבל באונס לא שייך זה וליכא למימר דגזה"כ הוא והתורה טמאתו וכו' דהרי לוי לא ס"ל סברא א כלל ואכן אפשר דקים ליה לר"א דע"י אונס קפילה וכיוצא נפתח הטמא גם בימי טוהר ועוד י"ל לומר דאפשר דהא דאמר לוי ב' מעיינות הם ר"ל דם המקור ודם העלייה וקים להו לחז"ל דבימי טוהר נסתם דם החדר ונפתח דם העלייה ורוב דמים באות או מן העלייה ולפיכך הוא דם טוהר אבל ע"י אונס יוכל לבוא גם מן החדר ולכן ס"ל לר"א דע"י אונס או וולד טמא גם בימי טוהר ודו"ק [וקצת תימה לי לר"א דדריש דמיה למעט דם מחמת אונס ולידה א"כ בדמיה דכתיב גבי נדה בפ' קדושים והיא גילתה את מקור דמיה מאי עביד ביה דהא מרבינן לעיל דגבי נדה אפי' מחמת לידה ואונס טמא וא"כ דמיה למאי אתא והדבר צ"ע:

שנמצאו בכ"י ישן נושן על גליון המס' דפוס וויניציאה הנדפס בשנת רפ"ב.

דף ח ע"א תוס' ד"ה קמף וכו' אינו אלא שרף „כנוסף מעלי הקמף" כצ"ל:

דף כ ע"ב גמ' אמר רבי זירא „מגביע" דבגל וכו' כצ"ל:

דף כו ע"ב תד"ה המפלת מין וכו' דאי נתחלה ולד. נ"ב פירוש נפל:

דף כ"ז ע"א רש"י ד"ה לסוף ז' יום או יומים „נשארו" בתוך וכו' כצ"ל:

דף ל ע"א תד"ה עברים וכו' והאן כרלה וכו' אלא והאי לא תשיב. על תיבת לא גרסינן לאורות כי לפ"ד ראוי למחק:

דף לה ע"ב תד"ה כשופעת וכו' ותימה כ"ה הלא „כסוף כשופעת מתוך „מ' נמ"א" כח כ"ה כצ"ל:

דף לו ע"א תד"ה שבוע כתרא וכו' דאפי' ב"ה דמטמאין לא וימב „הכא" מודו כצ"ל: באו"ד מ"ט אינה וכו' וכשתפסק טהורה „היא" מיד כצ"ל: ע"ב גמ' כללו של דבר לאתויי מאי לאתויי „הא" דתנניא כצ"ל: שם אתה אומר „ולא" מחמת ולד או אינו אלא „ולא" מחמת אונס כצ"ל: שם אי"ה כדה נמי וכו' אתה אומר „ולא מחמת" ולד או אינו אלא „ולא מחמת" אונס כשואה כצ"ל: רש"י ד"ה וספתה. „נתה" מנערה כצ"ל: ד"ה (בסוף סדף) ואפי' בשופי וכו' נימא טהורה „נגמרי" הואיל וכו' כצ"ל: ד"ה עיילוה לרב אסי: בתמיהי. שולי של חום כצ"ל והס"ד:

דף לז ע"א גמ' מאי שבעה וכו' אלא לאו „ס"מ" דבר וכו' כצ"ל: שם ואביי אמר לך „תנו" שלא ספה וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה לקרבן אמרסי וכו' ולא לסתירה „דלסתירה לא בעי בדיקה" כצ"ל והס"ד: תד"ה דבר וכו' הויא זבה או כדם „כבך דס' לרב כצ"ל: תד"ה נקיטינן וכו' מכאן משמע „כמתני" דלא וכו' כצ"ל: ד"ה אביי אמר וכו' ודברי ר"פ דלקמן איכא למימר דאינו עיקר „דאע"פ" דבוי וכו' כצ"ל: באו"ד ומיהו כיון דאין קרבנה מלכל „אם כן" איכא בגלא סכי וכו' כצ"ל: באו"ד אע"פ שרואה דם הכתוב טיהרו „וקרא" דם טוהר כצ"ל: ע"ב גמ' מאי לאו נקיים מלידה „ורבא" לא מדם וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה זב מעמא כדכתיב בה ימים „רבים" בג"ק כצ"ל: ד"ה (בסוף העמוד) אף ימים וכו' אם יאריך „סקוסי" טמאה נדה כצ"ל: תד"ה ורב וכו' עד שיעברו שבעה ימים „הראשון לספירה" אחר וכו' כצ"ל: באו"ד ור"ת סי' וכו' אלא תשעה ימים „אחר ז' ימי נדה" הראשון ליעשות כמן כצ"ל:

דף לח ע"א רש"י ד"ה זבה גדולה וכו' אבל „אסי לא ראתה כצ"ל: ד"ה יש מקשה כל ימיה ואינה וכו' כצ"ל: ד"ה ואפילו בסוף וכו' שיפורא גרים כלומר „כניסת" החדש וכו' כצ"ל: ד"ה שיפורא וכו'.

קריש החדש: ע"ב גמ' ואי לאסור וכו' ולא מהא יולדת טוב „אלא יולדת כאבי בלא ולד וכו' כצ"ל: שם אלא אמר רבה הכי (קאמר). כ"ב קתני: שם ולא מהא יולדת טוב „אלא יולדת כוב' ובמקום וכו' כצ"ל: שם (גמ') ומה במקום שבתחיר „כדם" בשופי וכו' כצ"ל: שם אמר לו הרי אנו מעינין „אותך" לשון אחר כצ"ל: שם יכה נמי „כתיב' וטהרה ממקור כצ"ל: תד"ה דין לבא וכו' ולמה כבגיל קושיי יש לה להיות טמאה „ולרבנן נמי לפה לי ק"ו. ועוד וכי לרבנן לים לכו דיר' וי"ל דטמאה כצ"ל: ד"ה יוצאת וכו' (כשתש) אף כימי נדה אין לן „למידרש" דמיה וכו' כצ"ל:

דף לט ע"א גמ' אמר ר"ש אמריתה לשמעתה קמיה רב יהודה מדסקרתא „ואמרי ליה" מקבע וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה דלמא אתי וכו' שמא תקלקלנו. נ"ב וגזרינן ימים הראשים לגיבה אטו ימים סראויים לנדה ואי לא משום הך גזרה שרייא לבעלה. ונפקא מינה אם שמשה תוך י"א אין בועלה עמא מספק שהרי היא בחזקת טהרה: רבא אמר וכו': ד"ה זה וזה וכו' אלא ה"ק כשיתאחר ויגיע „יוסי" פיו כצ"ל: ד"ה מיתם תנו כי אם סיתה רגילה „לראות" מע"ו לע"ו „לראייתה" דסיוע כצ"ל: ע"ב גמ' וקבענ ר"ש „יוסי" עברים וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה וקתני וכו' אלא כ"ב ליום שסיתה רואה לראות בו שהיא כ"ב לראיית לימודה ומדקרי כצ"ל: באו"ד ופתחה ימי ז' נדותה כצ"ל: באו"ד דסיינו מיום ראיית דילוגה ומיום. נ"ל דמיום: בסה"ד מהאות יומא. נ"ב יעברו ז' ימי נדה וי"א דזבה וקיימא ד' ימים כימי נדה אחרת: ד"ה דלמא כאי יום כ"ב „הכא" דאכריך כצ"ל: ד"ה או כדמעיקרא וכו' מטילה יום ז' עם „יוסי ו' כצ"ל: ד"ה א"ל ר"ש ופעם שלישית הוו „בתוך" ימי נדה כצ"ל: תד"ה אלמא וכו' דלמא קבעה לה ושם כר' יוחנן „מגבי וכו" ולכך כצ"ל: באו"ד ולא בריס יתמא ולבסי „המחכך הכא" לא הוה כצ"ל: באו"ד ומיהו תימה „אמר" נומר כצ"ל: באו"ד דהא קבעה לא כבר „ושת" מג' זימני כצ"ל:

דף מ ע"א גמ' ועל זיבה כאחת אלא „מעתה" יולדת דאכלה וכו' כתר קרבן „נמי" תסגי לה כצ"ל: שם אלא „מסתברא" מבטור הוה כצ"ל: רש"י ד"ה גמ' אלא וכו' לא צריך לגו „הא" קרא כצ"ל: ד"ה כבן וכו' אי בתרווייהו כצ"ל: ד"ה ולא תורת וכו' דמשמע „נמי" מיעוטא כצ"ל: תד"ה כנין וכו' נימוקים „ומיא סימה" האיצטריך כצ"ל: ד"ה הנך וכו' דיוצא דופן הוי בכור לנחלה דיליף כצ"ל: ד"ה ולא היא וכו' מחד מישעת דאקלים הם „ויביאו שניהם" ולית כצ"ל: באו"ד לרבא דאמר „כתסי" תרד כצ"ל:

דף נא ע"א גמ' וכתנן שלשה „עשרי" דברים כצ"ל. וכ"ב טהרות רפ"א סליק

השמטות על מסכת נדה מאת הרב הגאון וכו' מוהר"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל.

בראש פ"ג סי' ב' בנא מנים ר' יוסי בר' חנינא וכו'. ואם לא נימות מנין וכו' שאם לא נימות אלי אומר בריס הוא. נ"ב עכ"ל הרז"ה בהשגותיו לשער הפרישה אות ד' ומ"ש הרא"ש עוד ולפס"ק נמי לא חיישינן הוא מדברי עצמו אבל הרז"ה שם אות ג' חולק בזה וס"ל דחיישי נמי לפס"ק בזה:

בפי' המשניות להרמב"ם פרק א מ"ב כיצד דיה שעתה וכו' שם משלו וכו' להודיעך שאפילו (למי שאמר דיה שעתה לאגם יאמר זה לטהרות לבד אבל) לענין משכב ומושב וכו' מן חי' למי עד אבל נמחק: שם ולא אמרו ומטמא טהורה. נ"ב ר"ל אפי' דמעת לעת אני עושה משכב ומושב לטמא המגע אם כן כי סיכה למפרע התנא היא טמאה וכולן טהרות הי"ל לפרש נמי. הכא דמטמאה דהיא והטהרות טמאה מעל"ע והמגע טהורה אי"ו היכא דטמאין הטהרות מעל"ע אף המגע טמאה מעל"ע כנעל"ד לפרש דברי רבינו בזה ומה שהכנסתי לבין סעגולים בזה () הוא נמחק וטעות המעתיק ובכן יובנו דברי רבינו שלא יהיו סותרין דברי הש"ס: מ"ו אע"פ וכו' הגדה ויושבת וכו' ואפי' תהיה אשה שלא קבעה וסת. נ"ב עיין פ"ד מהא"ב הלכה ט"ו שאמר זוה ומגרכה בדיקה אף לפני תשמיש כאין לה וסת ואפי' לבעלה לחוד: פ"י מ"ב נדה שבדקה וכו'. לא הפרישה וכו' ולא תצטרך בזה ג' פעמים לקבעו אלא לקבעו נמחק. וכ"ב לעוקרו כצ"ל לענ"ד וכ"ה בגמרא ס"ח ע"ב: מ"ה הרואה יום י"א וכו' ואמר הרי א תרבות רעה וכו' ואם בעלה יום השמור אחר הטבילה הרי שניהם חייבים אשם תלוי. נ"ב עיין פ"ו מהא"ב הלכה י"ד ובע"ג: א"ה ראיתי כי טוב הוא להעתיק פה בגב"ה אחד מדברי הרב המחבר זללה"ה מספרו פתחי נדה וזהו לשונו [דף ע"ח ע"ב]: מתני' הרואה יום י"א וכו' סבלה ביום שלאחריו וכו' ומגען ובעילתן תלויין. וכ' הרמב"ם בפירוש המשנה אומר ס"ו תרבות רעה לפי שזה היה ראוי שתמתין יום שלאחריו כולו אשר הוא משמרתו ולא תטבל עד לי"ל שלישי ואם בעלה יום השמור אחר הטבילה הרי שניהם חייבים אשם תלוי וכו' עכ"ל ודברים תמוהים הם כי לא זכיתי להבינם דמאי שיאטיה דאסם תלוי להכא דממ"נ אם לא ראתה אח"כ הרי פטורין לגמרי וכפרש"י ואם ראתה אח"כ קרבן חטאת הם חייבים וכמו שביאר כל זה הרמב"ם בחיבורו פ"ו מהא"ב הלכה י"ד ובפ"ה מהמו"ח הלכה וי"ו. ולכן דברי הרמב"ם אלו בפירושו צריכין לי עיון רב מאד: וכאשר הראיתי דבר זה לגיסי הותיק הרבני מוהר"ר יודא קליינבורג ני' והוא אמר דנראה לו ברור דטעות הדפוס או מהמעתיק נפל. כלדין הרמב"ם וכן צריך להיות ואם ראתה בין השמשות אחר הבעילה הרי שניהם חייבין אשם תלוי עכ"ל וכנ"ל ור"ל אם תראה כאותו יום כה"ס אחר הבעילה. והוסיף גיסי ני' לבאר מאמרו בזה דאולי היה כתוב בלשון הרמב"ם נוטריקון ואם ראתה ביה"ש וכו' והמעתיק או המדפיס טעה לכתוב תחתיו ואם בעלה יום השמור וכו' ולאומר הטעה העתקתי דבריו הנה עכ"ל פ"ו זללה"ה: סליק

השמטות מלאכת יום טוב על מסכת נדרים

דף כו ע"א בר"ן ד"ה לרבא וכו' דהא אמר דמעמיד דפותחין במשנה כמתני' וכו'. נ"ב נ"ל כמשנה כמתניתין וכו': שם בא"ד ולא אפלוגתא דפותחין דר' עקיבא וכו'. נ"ב נ"ל דרבנן דר' עקיבא וכו':

דף ל ע"א בר"ן בתחילת העמוד. כלומר דלא מני הרר ביה וסייט דמקדשין וכו'. נ"ב נ"ל דמחדשין וכו': שם בר"ן ד"ה ואשה וכו'. וקמ"ל אדרבה וכו'. נ"ב נ"ל וקשה לי אדרבה וכו':

דף לו ע"א בר"ן ד"ה גופא וכו' בהמה שנמצאת בירושלים למגדל עדר וכו'. נ"ב נ"ל בין ירושלים למגדל עדר וכו'.

אמר נכד המחבר הענוה והגדלה. אליעזר ליפמאן ראבינאוויץ מסינסק. ברוך ה' שזה השנים גואל נכרי מ"ז הגאון זצוק"ל. ונתן כלבב הגבירים הרמים והנשאים בעלי בית דפוס ראם. הרם והנשא לחברם להש"ס המפואר היוצא מבית דפוס המפואר. וגם אנכי הצעיר במשמרתי ובכים אני הערותי אוזה הערות בדברי מ"ז הגאון זצוק"ל המוסגרים בשני חצי מרובעים ונדפס בתחלתם תיבת אנ"ב אמר הוא ר"ת אמר נכד המחבר. ואם שגיתי אתי תלין משוגתי. ומ"ז הגאון ותורתו נקיים. והנני מברך בברכת הדיוט את המדפיסים הרמים וכל ב"ב וכל מנהיגי בית דפוס והעוסקים. שיצליחם ה' בכל מעשה ידיהם אכי"ר:

מסכת חשק שלמה מעילה

דף ט ע"א במשנה חטאת ואשם וכו' מרק דמן חייבין עליהן וכו' ואין מועלין בבשר. נ"ב היינו דאין מעילה בבשר לענין חיוב קרבן מעילה ומיהו לענין קרן וחומש איכא פלוגתא בתוספתא דשקלים פ"ג דר' יוסי ס"ל דאינו חייב חומש אלא קרן בלבד לכהנים והכהנים לוקחין מהם שלמים [והטעם כ"ל דס"ל כיון דליכא קרבן ליכא חומש ומיהו צריך ליקח מהן שלמים כמו האוכל תרומה בשוגג דמשלם חולין מתוקנים והתשלומין נעשין תרומה הכי נמי באוכל קדשי קדשים לאחר זריקה דלא אין עליהן רק קדושת קדשים קלים ג"כ חל על התשלומין קדושת קדשים קלים וצריך ליקח מהן שלמים] ור"י בנו של ר"י ב"ב סובר התם דחייב גם בחומש ע"ש ומיהו כש"ס דשבת ד' כ"ד בהא דאמרינן שם מתפ"ז סימן משמע דבאוכל ק"ק לאחר זריקה ליכא חומש וע"ש בפירש"י [ועיין בתו"כ פ' אמור על פסוק ואיש כי יאכל קודש בשגגה דמייתי שם נמי לדברי ר"י דהתוספתא הנ"ל ע"ש]:

דף יג ע"ב במשנה ר"א בר' צדוק אומר נוהגים היו הזקנים שנהגים ממנו בלולביהן. הנה כבר העירותי בהגהות שלי על מסכת סוכה ד' כ"ט ע"ב דלדעת התוס' שם דבמקדש בעינן כל ז' לכם היאך היו יוצאין בה ידי ערבה שבלולב הא בעינן לכם דיהא בו היתר הנאה והרי אסורה בהנאה קודם שנוקפה מצד שהוקצה למצותו [וכתבתי שם לייסב עפ"ס ד' השער המלך ז"ל דבכל דבר שמותר בהנאה לאחר זמן שפיר מקרי לכם ומה שתמהתי שם על הסיבת ציון בסי' ע"ז דלא סביא סברת השער המלך הנ"ל הנה לא עיינתי יפה בשו"ת הנ"ל דבאמת בסוף דבריו הרגיש מסברא הנ"ל מעמיה דנפשיה וכתב דיש להסתפק בזה אבל לא הביא מד' השער המלך הנ"ל שכ' בפשיטות דבכה"ג מקרי לכם] ובעת נ"ל דיש לומר עוד כיון דאינה אסורה בהנאה רק מצד שהוקצה למצות ערבה שבמקדש והם נטלוה למצות ערבה שבלולב הכל כחד מצוה חשיב ושפיר מקרי לכם דהא זולת המצוה היא מותרת בהנאה והא למה זה דומה ללולב וד' מינים ביו"ט הראשון הגם דלאחר שיצא בו הוקצה למצוה ואסור בהנאה ואעפ"כ יכול ליתן אח"כ במתנה ע"מ להחזיר ולצאת בו וכמו דמצינו בר"ג ור"י ור"א בן עזריה בסוכה ד' מ"א דלאחר שנטלו ר"ג ויצא בו נתנו לר"א בן עזריה וכו' ואפשר דאותם הזקנים שאמר ר"א בן צדוק הייינו ר"א בן עזריה ור"י ור"ע שהיו באין בספינה ובשבת ד' קכ"ב קרא אותן בשם זקנים והם היו גם בזמן הבית כידוע ושיטתייהו אזלי בזה. ועוד כ"ל דע"כ צ"ל דהכל כחד מצוה חשיב דאל"כ היאך היו רשאין ליטלו למצות לולב הא נראה כמבטל מצוה ראשונה וכמש"כ הר"ן בשבת בפ' ב"מ דהא דמדליקין מנר לנר היינו מנ"ח לנ"ח אבל מנר חנוכה לנר של שבת או לנר מצוה אחרת אסור משום דנראות כמבטלות זו את זו [ובפרט למש"כ החת"ס בתו"ח סי' קס"ד דמה שאסור בהנאה מצד שהוקצה למצותו שפיר מקרי לכם דהא כל איסור הנאה שלו הוא מצד כוונו דאכוונהן דכולהו דם ולערך מצוה ליכא בזיון והלכך שפיר מקרי לכם דהא יכול להנות בו לדבר מצוה ע"ש ואכן דבריו הוא נגד דברי הר"ן הנ"ל דס"ל דגם למצוה אחרת אסור ועי' בשו"ע או"ח בסי' תרע"ד שכ' בשם ספר התרומה להיפך דמותר להדליק נר מצוה אחרת ונ"ע וכחידושי האלכתי בזה אי יש לדמות זה לפלוגתא אי מצות מבטלות זו את זו או לא והכמ"ל]:

שם ברש"י ד"ה ערבה אבל מקוקפוס דנעשית מצוה נהנין ממנה. נ"ב דברי רש"י ז"ל אלו צ"ע להלכה דנהי די"ל דרש"י ז"ל סובר דבכל יום היו נוטלין ערבה חדשה משום הדור מצוה [וכמו שכ' הרמ"א בהג"ה בסי' תרס"ד לענין ערבה שבלולב וכן משמע קצת גם בש"ס בסוכה ד' מ"ג ע"ב דתנן שם פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת והביאו מורביות של ערבה מע"ש ע"ש] מ"מ הא קיי"ל בסוכה מ"ו כרב אסי דהספרים שבעה אתרוגין לשבעת הימים כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר אבל לבו ביום לא משום דלבולי יומא איתקצאי. ואולי דאתרוג שאני דכל היום עדיין חזי דהא כל היום כשר לנטילת לולב לצאת בו מי שלא נטל עדיין ד' מינים משא"כ ערבה שבמקדש דלאחר הוקיפה כבר בטל מצותה דהא מצות ערבה אינה נוהגת רק במקדש ואינה חובה על כל יחיד ויחיד הלכך לאחר הוקיפה בטל מצותה לגמרי ומותרת בהנאה:

דף יז ע"א ברש"י טומאתו ולא שיעורו כגון שרץ ונבלה דטומאתן שוה דשניהם הוי טומאת ערב וכו'. נ"ב וכן פירש ביומא ד' פ"א וכן פירש הרע"ב ז"ל כאן ונ"ל דהם מפרשים דטומאתו שוה היינו זמן טומאתו דהוא שוין ואף דבאיכות הטומאה אינן שוין דשרץ אינו מטמא אלא במגע ונבלה מטמאה גם במשא מ"מ קרי ליה טומאתו שוה כיון דהזמן הטומאה הן שוין ולפיכך בטיפה בלא טומאתו ולא שיעורו הוצרכו לפרש כגון מת ושרץ אבל התוס' כאן כד"ה כל והרמב"ם בפי' המשניות כאן ובחיבורו פי"ד מהל' טומאת אוכלין הלכה ה' מפרשים באחת דטומאתו שוה היינו כשר מן המת ורקב מן המת דשוין בזמן ובאיכות הטומאה דשניהן מטמאין במשא ובאהל טומאת ז' [והתוס' פירשו כגון כזית מן המת ואבר מן המת והיינו הך] ובטיפה דלא טומאתו ולא שיעורו פירשו שרץ ונבלה דאף דבזמן שוין מ"מ באיכות הטומאה אינן שוין [ובש"ס ד' ווילנא החדשים שנדפס בשנת תרי"ם הוגה כמדן על התוס' דצ"ל שרץ ומת ופשוט דהוגה כן על פירש"י ז"ל אבל טעות הוא דהתוס' אינן מפרשים כרש"י וצ"ע בתוס' כמו שהוא לפנינו וכ"ה ברמב"ם בפירושו ובחיבורו כמש"כ] וכ"כ הגרע"א ז"ל בגליון המשניות כאן דמשו"ה נמו בכאן הרמב"ם והתוס' מפרש"י משום דשרץ ונבלה לא שייך לקרותן טומאתן שוה דהא אין שוין באיכות הטומאה ע"ש ואכן תמהני על הרמב"ם דהיכי חשיב ליה לרקב המת וכשר המת דטומאתו שוה דהא רקב אינו מטמא במגע וכדאיתא בחולין דף קכ"ו וברמב"ם עצמו בפ"י מהל' נזירות ובפ"ב מה' טו"מ הי"א. ואולי משום דכיון דהא דרקב אינו מטמא במגע הוא משום דלאו מגע ותוזר ונוגע דפ"א ליגע בבת אחת בכולו וכמש"כ בגמ' וברמב"ם שם אבל באמת אם היה אפשר ליגע בבת אחת היה מטמא גם במגע קרי ליה טומאתו שוה או דמשום דאם תאהיל למפה מעפח נגד הטומאה מקרי אהל נגיעה לאביי ולרבא גם למעלה מטפח מקרי אהל נגיעה וכדאיתא בחולין קכ"ה שפיר יש לקרותו טומאתו שוה דהא גם ברקב משכח טומאת מגע ע"י אהל [וקצת יש להביא ראיה לפירש"י והרע"ב מהא דתנן לקמן השרץ ונבלה וכן נבלה ובשר המת אין מצטרפין זה עם זה ולפי הרמב"ם והתוס' דשרץ ונבלה הוי לא טומאתו ולא שיעורו הו"ל למתני רבותא יותר דאפי' אבר מן המת וכזית מן המת דטומאתו ולא שיעורו אין מצטרפין וכ"ש לא טומאתו ולא שיעורו וצ"ע: בתוס' ד"ה כל. דכזית מטמא בבשר ואבר בכ"ש. נ"ב צ"ל דבשר מטמא בכזית ואבר בכ"ש. וכ"ל דר"ל דהבשר והאבר הכל הם ממת אחד אבל משני מתים בלא"ה אינו מצטרף ואפי' באבר ואבר דהא משנה ערוכה שנינו בפ"ב דאהלות משנה ו' דאבר מן המת משני מתים ר"ע מטמא וחכמים מטהרין ובזה יסתלק ג"כ קושיית התוס' ביומא ד' פ"א ד"ה כל על מתני' מפ"ק דסנהדרין דאיצטריך קרא לר"ע דרביעית דם הבא משני מתים שמטמא באהל והוצרכו לדחוק דקרא מיירי מרביעית דם הבא משני נפלים וכו' ואכן לפי מש"כ בלא"ה לק"מ ואכן טעמא בעי אמאי לא פליגי רבנן במשנה דאהלות דס"ב הנ"ל בכל הטומאות הפורשות מן המת דאם באות משני מתים טהור וצ"ע [וכשנתאכסן פה הגאון המנות מוה' אברהם שמשון זצ"ל אב"ד דקידאן שמעתי מפיו שהעיר על ד' התוס' ביומא הנ"ל ממשנה ערוכה דאהלות ומתוספתא דלשם דמשמע דאיירי בבא ממת גדול ומה שהקשו ממתני' דהכא י"ל דע"כ לא פליגי ר"ע וחכמים אלא בדברים שהן מטמאים באהל מחמת חיבורן וכמו שדרה וגולגולת ורביעית דם ואבר ולמדו זה מרביעית דם אבל בשאר טומאות מודו וכזה א"ש מתני' דהכא ודו"ק ודפח"ח]:

דף יח ע"ב בגמ' אי מה חטאת האמור בתרומה פגימתו והנאתו כאחד מנין אכילתו ואכילת חבירו. נ"ב לכאורה מיותר דהא כבר למד זה מקרא ברישא דרישא וקצת י"ל דכאן בא לרבות אפי' באכל חבירו למחר וכמו שפירש"י ואכן הדבר תמוה דמאי רבותא יש בזה ואכן בתו"כ סו"פ ויקרא ליתא לבבא א כלל וגם גבי' בבו: שמקודם הגי' מהופך שם דברישא למד מקרא לאכילת עצמו לשני ימים ובסיפא מרבה ג"כ אכילתו ואכילת חבירו ולפי זה א"צ למה שדחק רש"י ז"ל בד"ה או ודו"ק:

דף יט ע"ב גמ' קדשי מזבח תמימין ונעשו בע"מ ועבר ושחטן רבי אומר יקברו וחכ"א יפדו. נ"ב בעין משפט מציין על דברי חכמים דכ"ה ברמב"ם בפ"ו מהל' מעילה הלכה ו' ואמנם ליון זה שלא כמשפט הוא דהדבר ברור לפענ"ד דהרמב"ם מיירי שם שמעל בבהמה חיה שהוממה דשמדת לפדיה וגם רבי מודה בה דיש מועל אחר מועל ודלא בהכ"מ שם שכ' דהרמב"ם פסק כחכמים וכזה נסתלק מה שתמה התוי"ם על הרמב"ם ז"ל דנראה דמזכי סברא לבי תרי דבפ"א מהל' איסורי מזבח פסק דקדשי מזבח בעי העמדה והערכה ואכן לפי מש"כ לק"מ כנע"ה [ומה שכ' בפ"א מהל' איסורי מזבח הלכה י"א דיכול לפדות גם לאחר שחיטה כבר כתב הלח"מ שם דמיירי כשודה מערכבת דעדיין היא כחיה לכל דבריה וכן תי' בספר תוס' חדשים על המשניות כאן ודו"ק] ודע אצ"ל דהא דס"ל לרבי בתמימים ונעשו בע"מ ועבר ושחטן דיש מועל אחר מועל היינו מדרבנן לבלם קרן אבל מה"ת בוודאי לא שייך בו מעילה דכיון דס"ל לרבי דיקברו הוי ליה כקדשים שמתו דליכא מידי מעילה דבר תורה וזה נ"ל ברור: סליק

*) מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף המסכת

פסקי תוספות	146	מהרש"א (ח"ת ח"א) מהרש"ל		נמוקי הגרי"ב לפס' תמיד	26	הגהות מהג"ם שמחה מרעסויא	ז	חדושי הרד"ל	16
הרא"ש	עד	מהר"ם	א	הגהות וחדושי הרש"ש	א	—— יצחק אייזיק חבר	14	מראה כהן, חשק שלמה	18
קיצור פסקי הרא"ש	194	גליון מהרש"א	24	חדושי מהר"ץ חיות	8	קרני ראם	—	הגהות ישנות	20
שטה צוים	צח	הגהות הג"ם ברוך פרענקיל	יג	הגהות מהג"ם זאב בן אריה	10	הגהות מהג"ם יחיאל פיילא	—	השמטות מהר"ב רנשבורג	—
פירוש המשניות להרמב"ם	196	—— וואלף באסקוויץ	—	חדושים מהריעב"ץ	ו	מצפה איתן	—	השמטות מלאכת יו"ט על מס' נדרים	—
המתרגם	200	נמוקי הגרי"ב מהג"ם יהודה ברבך	—	פלא תרועים	12	חדושים מהג"ם מאיר ברלין	ח	חשק שלמה על מס' מעילה	—

*) ההגהות והחידושים לא נסדרו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

משניות

מן

סדר טהרות

עם

פירוש רבינו משה בר מיימון ז"ל. ופירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל. ועם פירוש הרא"ש ז"ל. ועם מסורת הש"ס. עין משפט. נר מצוה ותורה אור. עם הגהות ותקונים מהג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס ד' אמ"ד ופפר"מ בשנות תע"ד—תפ"א). והגהות הג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא. ועם כל הגהות הגאונים שנדפסו בש"ס שיצא לאור מדפוסנו בשנת תרי"ט.

ועתה הוספנו עליהם מחדש

א) פירוש רב האי גאון ז"ל.

ב) (כ"י) פירוש רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל למסכת נגעים ואהלות.

ג) הגהות הגר"א מווילנא ז"ל.

ד) (כ"י) באור הגר"א ז"ל שקבל ממנו תלמידו הג"מ בונם משקלאוו ז"ל.

ה) הגהות מים טהורים למס' כלים מהג"מ יהודה ליב הלוי עדל ז"ל מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה וכו').

ו) הגהות הב"ח ז"ל.

ז) מראה יחזקאל הגהות מהג"מ יחזקאל לנדא ז"ל (בעהמ"ס נודע ביהודה וכו').

ח) הגהות מהג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

ט) הגהות מהג"מ ברוך פרענקל תאומים ז"ל (בעהמ"ס ברוך טעם).

י) (כ"י) הגהות מהריעב"ץ ז"ל.

יא) (כ"י) הגהות הג"מ שמחה מדעסויא ז"ל.

יב) חק נתן מהג"מ נתן בורגיל ז"ל.

יג) מים חיים מהג"מ חזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פר"ח).

יד) (כ"י) מראה כהן מהג"מ בצלאל הכהן ז"ל מד"א פ"ק ווילנא.

טו) (כ"י) חשק שלמה מאחיו הג"מ שלמה הכהן שליט"א מד"א פ"ק ווילנא.

טז) (כ"י) מצפה איתן מהג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס באר אברהם וכו').

יז) אמרות טהורות מהג"מ שמואל פריינד ז"ל דיין בפראג.

יח) (כ"י) המתרגם.

יט) (כ"י) נוסחאות מכ"י ערבי לפירוש הרמב"ם.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

בשנת אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור לפ"ק

ТААРОТЪ.

О Сквернахъ. Прибавленіе къ трактату Нидда.

Съ Виленскаго изданія 1865 г. съ прибавленіями.

1886

Дозволено цензурою. — 12 Марта 1886 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ собст. домъ № 325/2631.

פתיחת רב האי גאון זצ"ל לפירושו לסדר טהרות

האל תמים דרכו ברוך שמו של מלך מלכי המלכים שכל מעשיו תמימות שנאמר (דברים ל"ב ד') הצור תמים פעלו ואמר (תהלים י"ח ל"א) האל תמים דרכו אם דרכיו תמות הוא על אחת כמה וכמה וכתיב (שם י"ב ז') אמרות ה' אמרות טהורות לא ניתנו מצות לישראל אלא לצרף בהן את הבריות (בראשית רבה פ' מ"ד) וכי מה איכפת לו להקב"ה למי שהוא שוחט מן הצואר או מי שהוא שוחט מן העורף הוי לא ניתנו מצות אלא לצרף בהן לכך נאמר אמרת ה' צרופה וכן הוא אומר אמרות ה' אמרות טהורות וכי מה איכפת לו להקב"ה במי שטבל במ' סאה למי שטובל במ' סאה חסר קורטוב הוי לא ניתנה תורה אלא כדי לצרף בהן את הבריות וכשם שהתורה כולה לצרף כך דקדוקי מצות שבה לצרף ניתנו מפני שמה בין נושא נבילה לנוגע בה אלא לקבל שכר ומה בין זב (לשכבת זרע) לשכבת זרעו של זב שזובו של זב מטמא במשא וכן הדין בשכבת זרעו של זב אף הוא מטמא במשא ושכבת זרע לשאר בני אדם מטמא במגע ואין מטמא במשא אלא לקבל שכר וכן שנינו אבות הטומאות וכו' מפני מה בכל מקום ששנינו אבות שנינו במנין אבות מלאכות מ' חסר אחת ארבעה אבות נזיקין וכאן בטהרות בלא מנין מפני שאין דינם שוה שאין שכבת זרע של שאר בני אדם כשכבת זרעו של זב וכ"ש בזובו ולא נבילה שהיא מטמא במשא כשרץ שטומאתו קלה שאינו מטמא אלא במגע וכי כיון שהשרץ טומאתו קלה מפני מה טימא בו הכתוב בעץ ובגד ועור ושק וכל כלי שנאמר וכל אשר יפל מהם אל תוכו וכן בתנור וכירים שנאמר וכל אשר יפל מנבלתם עליו יטמא וכן בזרע שנאמר וכי יפל מנבלתם על כל זרע וכי יותן מים על זרע שמא תאמר שאין דין זה בנבילה והלא הנבילה טומאתה חמורה משרץ אלא שדיברה תורה בהווה שאין דרכן של בני אדם. להביא שכבת זרע ולהפיל בתנור ולא נבילה להפיל בתנור והשרץ דרכו ליפול בתנור שהוא מצוי בבתים ולפיכך התחילה המשנה בשרץ ושנה אבות הטומאה השרץ בדרך המקרא ועוד הניח מקום לתלמידים לפרש לכך לא שנה כן אבות במנין (א) וראוי שנפרש כל מעלה ומעלה מהם כמה הן הטמאות שהן מטמאין את אחרים בין אדם בין כלים במגע ולא במשא וכלי חרס [מטמא] באויר ופירושו שהם אפי' נכנס טומאה באויר כלי חרס אע"פ שלא נגעו בו נטמא החרס באויר והן ה' טמאות והוא ששנינו בראש טהרות (ב) אבות הטמאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת ומצורע בימי ספרו ומי חטאת (ג) ויש ב' טמאות שהן מטמאין את האדם [בלבד] בלא בגדים אם נגע בהם ואם נשא אותם אפי' בלא מגע מיטמא הוא [ובגדיו] אבל כלים בנגיעה הן מיטמין [ולא במשא] כיצד כגון בגד על בגד ומצע על מצע או סל על סל או כל דבר שהוא מקבל טומאה והיה אחד על גב חבירו והיתה נבלה על העליון הוא טמא והתחתון אינו מטמא בדין נושא וכ"ש בדין מגע שלא נגע והם נבלה ומי חטאת שיש בהן כדי הזייה (ד) וה' טמאות יוצאות מן האדם ומטמאין במגע ובמשא זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו מפני שאי איפשר שלא יהיו בו צחצוחית זיבה ומימי רגליו ודם הנדה ומכל אלו אם נגע בהן אדם או נשאם אפילו כל שהוא טמא אבל דם מגפתם ודמעת עינם וחלב האשה מטמאין טומאת משקין ופירושו שלא יטמא מהם עד ג' לוגין שהן רביעית רטל שהוא ביצה ומחצה ואם חלבה לרפואה טמא כמו שאמרו (סוף מכשירין) ג' לוגין כולן נוגעים במים טהורין ונפלו מהן על הטהור ג' לוגין נטמא והמקיז דם לרפואה טהור אבל הזיעה והלחה סרוחה והרעי שהיא צואה טהורין וה' מהן שהן עושין משכב ומושב ד' מהם בטומאה המורה וא' בטומאה קלה ואלו הן זב זבה נדה ויולדת ובועל נדה [אלו] הן הדברים מיטמין כל כך ניטמו ובם מיטמין אחרים זב זבה נדה ויולדת אם נגעו או נשאו אחרים בין דברים שמקבלין [טומאת] משכב ומושב וכ"ש [טומאת מגע] בין דברים שאינן מקבלין טומאת משכב ומושב אלא טומאת מגע בלבד ואלו הן דברים המקבלין טומאת משכב ומושב כלי מתכות וכלי עץ כלי עור וכלי שק ובגדים אלו החמשה דברים העשוי מהם לשם משכב ומושב חלוק מגען שמשעה שהטמאי' נגעו בהן טמאין אלו טמאין הם ולא מטמאין אחרים ואם עמדו או ישבו או שכבו או נתלו או נשענו עליהן נעשו משכב ומושב ומטמין אחרים אבל כל הנוגע במשכב ומושב הוא מיטמא ואינו מטמא אחרים שהטמאין אלו עושין משכב ואין משכב עושה משכב וכיון שידענו שאלו הטמאין עושין משכב ומושב בעמידה ובישיבה [ובשכיבה ובסמיכה] ובתלייה ובשעינה כשם ששנינו (זבים פ"ב מ"ד) הזב מטמא את המשכב בה' דברים לטמא אדם ולטמא בגדי' עומד יושב שוכב נתלה (ה) נשען במגע ובמשא ורצו חכמי' לקצר הדברים ומצאו דיבור שתחתיו עמידה וישיבה ושכיבה ותלייה ושעינה והיא מדרס בשביל שנשא רוב גופו של טמא על המשכב או רוב גופו של טהור על המרכב ומיכן למדנו שכל מקום שבמשנה טמא מדרס הוא משכב ומושב ומטמא אחרים וכל מקום שאומרין טמא מת שמיטמא ואינו מטמא אחרים ומנין שכן הוא דתנן (כלים כ"ג ה') כל המטמא מדרס מיטמא טמא מת ויש מטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס ואמרו עלה (שם מ"ט ג') לאיתויי סאה ותרקב ותניא (ו) והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יכול כפה סאה וישב עליה תרקב וישב עליו יכול יהא טמא תלמוד לומר והיושב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרין לו עמוד ממקומך ונעשה מלאכתנו ואילו דברים מטמאין הם בטומאת טמא מת ואינם מטמאין אחרים בדין טומאת מדרס שהוא משכב ומושב כלי זכוכית וכלי חרס וכלי נתר ותנור וכירים וזרעים הבלולים במים ומוכשרין משבעה משקין כאוכלין אבל משקין לאדם אע"פ שאינן עושין משכב ומושב שהן טומאת מדרס אבל אדם מטמא בגדים אם נגעו בו טמאים ואף אם נגעו טמאין את המשקין ונפל מהן רביעית רטל שהן ביצה ומחצה על אדם טהור פסלוהו לאכילת תרומה ובועל נדה שהוא חמישי עושה משכב ומושב בטומאה קלה שהוא תחתונו כעליונו של זב וזבה נדה ויולדת שהוא טמא ואין מטמא אחרים ומנין שכן הוא דתנן (נדה ל"ג ב') והכותים מטמין משכב תחתון כעליון אי נמי עשר מצעות אהדדי מטמא להו פשיטא דהא קא [דריס] להו אלא שתהא תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב מה עליונו של זב אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין [אף תחתונו של בועל נדה אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין] ובשביל כך אמרנו שבועל נדה עושה הוא משכב ומושב לטמאם טומאה קלה ומצורע מטמא בביאה כיצד שאם נכנס אדם עמו בבית אחד כשיעור אכילת פרס ושיעורן ט"ו כסף וב' שלישי כסף פת חטין ולא פת שעורין וכן אם נכנס אדם בבית המנוגע ושהה שם שיעור זה שאמרנו ניטמא. חמור מכלם המת שהוא מטמא באהל מה שאין כולם מטמין שאם אפילו עבר הטהור או הכניס ראשו באהל שבו המת או אם נכנס המת (אפילו) נטמא האהל וכל אשר באהל ובזמן הזה טהרת המת אין לנו בשביל שאין [לנו] מימי נדה ואנו שרוין בטומאה בארץ העמים עד שירחם המקום ויקיים בנו (יחזקאל ל"ו כ"ה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ומה שהבטיח (שם ל"ג) ביום טהרי אתכם וגו' (זכריה י"ג ב') וגם את הנביאים (וגם) [ואת] רוח הטומאה אעביר מן הארץ (ז) :

(א) מכאן ועד סוף ההקדמה עי' ערוך ערך דרס ג'. (ב) היינו כלים. (ג) בערוך הגירסא שאין בהם כדי הזייה. (ד) והוא ששנינו בהלכה שנייה (כלים פ"א מ"ב) למעלה מהן נבלה ומי חטאת שיש בהן כדי הזייה. כנ"ל וכ"ה בערוך. (ה) ונתלה ונשען ומשכב מטמא את האדם בשבעה דרכים עומד יושב שוכב נתלה נשען כנ"ל וכ"ה בערוך. (ו) ספרא פרשת מצורע. (ז) בפירוש רבינו האי גאון לסדר טהרות נמצא הרבה פעמים מלה „בטיית' ופירושו „בערבית" ר"ל בלשון ערבית והב' שמושית כמו הטוח טייעא המוזכר בתלמוד שפירושו סוחר ערבי (עי' פירש"י ע"ז כתולין דף ז' ע"א. ועי' ערוך ערך טייעא). וכ"כ המפרש להלכות רי"ף גיאות בהלכות פסחים דף פ' ע"ש.

הקדמת הרמב"ם לסדר טהרות

אמר הרב הגדול רמב"ם הספרדי ז"ל. ידוע שכבר קדם לנו באלו הה' סדרים אשר ביארנו אותם שרשים רבים מן הטומאות והטהרות. ובפרט במס' עדיות. וכל מה שבא מהם מאיזה מקום. אמנם התגלגל בזולת מקומו לענין מה ושרשם וענפם כולם הם בזה הסדר. ולזה לא אשען בזה הסדר על כל מה שכבר התבאר בסדר קדום מענין טומאה וטהרה אבל אשים הדבור בזה הסדר מובן בעצמו בלתי צריך לסדר אחר : **ואני** אקדים בכאן הקדמות יהיו מפתח למה שיכללהו זה הסדר אחר שאומר שכל טומאה מהטומאות הנזכרות בתורה הנה התחלתן וסמיכותן אל מין ממיני הבעלי חיים בהברת זולת הצרעת שהיא תטמא הבגדים והאדם א) בלתי שיהיה האדם התחלת זה כמו שבא בתורה ושאין בכל מיני הבעלי חיים מה שיטמא בעודנו חי או יתטמא והוא חי זולת האדם לבדו. אמנם שאר מיני בעלי חיים הנה הם כולם טהורים בעודם בחיותם לא יטמאו זולתם ולא יתטמאו מן זולתם והאדם לבדו יטמא והוא חי או יתטמא והוא חי בטומאות אשר נבאר תארם : **וזה** שחלקי הטומאות לפי מה שבא לשון התורה י"א חלקים. טומאת שרץ. טומאת נבלה. וטומאת מת. וטומאת שכבת זרע. וטומאת מי חטאת. וטומאת תטאת. וטומאת זב. וטומאת זבה. וטומאת נדה. וטומאת יולדת. וטומאת צרעת. ומאלו הטומאות טומאה יהיו בה אבות רבות. ומהן מה שאין בה כי אם אב אחד לבד. וזה ביאורן. טומאת שרץ יש בה אב אחד לבד. וזה שהשרץ עצמו הוא אב הטומאה וזה השם רצוני לומר השרץ נופל על כל מין מהשמנה מינים הנזכרים בתורה והם החלד והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחמט והתנשמת. ודם השרץ ובשרו וחלבו שוה בטומאה. וארבע מהן עורן ובשרן ג"כ בשוה והן האנקה והכח והלטאה והחמט. ועצמות השרץ מגוררין לא יטמאו ושאר השקצים והשרצים כצפרדע והפרטוקא והאפעה והנחש ודומיהן כולן טהורין לא יטמאו : וטומאת נבלה בה אב אחד לבד ב). וזה השם נופל על המתה מכל מיני הבהמה והחיה, בין טהורה בין טמאה. ובין הטהורה והטמאה הפרש. וזה שהטהורה כאשר נשחטה שחיטה כשרה לפי מה שהתבאר בחולין (דף כז.) הנה היא טהורה. והטמאה אין הפרש בין שתשחט או שתנחר או שתמות מיתה טבעית וג"כ שנבלת בהמה טמאה וחיה בין טמאה בין טהורה אין חלוק בין בשרה וחלבה לטומאה. ובהמה טהורה איננה כן. אבל חלבה כאשר מתה לא תטמא בשום פנים ואני עתיד לבאר סבת זה במקומו מעוקצין (פ"ג מ"ט). ודם נבלה לא יטמא טומאת נבלה לא מן הטהורה ולא מן הטמאה וכן העצמות המשוללין מהבשר והקרנים והטלפים והצפרנים כאשר הובדלו מן הגוף לא יטמאו. אולם המוח אשר בתוך העצמות הנה הוא יטמא מהנבלה כמו בשרה וכן הוא מהשרץ כמו בשרו. וכ"ה מהמת כמו בשר המת. וכבר התבאר זה בתוספתא (פ"א) דאהלות. וזה אמרם מוח הרי הוא כבשר לכל דבר : **וטומאת** מת בו תשעה (עשר) אבות. וזה שהמת עצמו אב הטומאה. ואין רצוני באמרי הנה המת כלל המת. אבל הדבר אשר יטמא טומאת מת הוא כזית מבשרו ונצל ותרוד רקב ועצמות ודם ושאר מה שיבא ג) מספורו בשני מאהלות. ואין חילוק בין מת עובד כוכבים למת ישראל זולת בטומאת אהל לבד שעובדי כוכבים אינם מטמאין באהל. ולשון התלמוד [יבמות סא. ב"מ קיד:] ישראל מטמאין באהל ואין העובדי כוכבים מטמאין באהל וסמך זה לאמרו. וזאת התורה אדם כי ימות באהל (במדבר יט) ואמר (יחזקאל לד) ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם. אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם לטמא. והקבר ג"כ אב הטומאה ואדם שנטמא במת הוא ג"כ יקרא אב. וכן ד) כל הנוגעין בו הן אב הטומאה: וכן כלים הנוגעים במת ואדם הנוגע בהן וכלים שנגעו בזה האדם כל אחד מהשלשה הן אב הטומאה. רוצה לומר הכלים הראשונים והאדם והכלים השניים. וכן כלים שנגעו בכלים שנטמאו במת הנה הן ג"כ אב הטומאה. ואני עתיד לבאר ראיה לכל זה בשני מאהלות. וזה כולו בתנאי שיהיה האדם ישראל. אולם עובד כוכבים שנגע במת הוא אינו טמא מת ולא יטמא כמו שיטמא טמא מת. ובראש תוספתא דאהלות אמרו העובד כוכבים והבהמה ובן שמנה וכלי חרס והאוכלין והמשקין הנוגעים במת כלים הנוגעין בהן טהורים. וענין אמרם הנה טהורים שהן לא יהיה דינם דין כלים הנוגעין בטמא מת : ואולם ביארתי לך זה שלא תחשוב שמשקין הנוגעין במת אשר הן משקין טמאין בלא ספק לא יטמאו הכלים אבל הם יטמאו אותן טומאת משקין אשר אני עתיד לבאר לא טומאת האב לכלים : **ומאבות** הטומאות ג"כ האהל. ודין האהל אשר יטמא במת ודין כלים הנוגעין במת אחד לפי שהוא יטמא זולתו טומאת שבעה. כמו כלים שנגעו במת. ואמנם מנינו אותו ה) לפי הדושו לפי שהעור והבגד והשק כאשר יהיו אהל למה הנה הן יטמאו ואין כן שאר תומרי הכלים לפי שאם היה האהל מעץ או חרס או עצם הרי הם לא יטמאו א] הכלים. אם לא שיהיה כלי עץ או כלי עצם מאהיל על המת ויהי' דינן דין כלי שטף שנגעו במת. ואני עתיד לבאר זה בכ"ז מזאת המס' ב]. ובתוספ' דנדה (פ"ו) אמרו כל המטמא באהל מטמא טומאת שבעה ויש מטמא טומאת שבעה ואינו מטמא באהל ירמוז אל כלי שטף כמו שבארנו : **וממה** שראוי שתדעהו טעם היות אלו כולן אבות ממת. הנה אמנם זה למנות מהן הראשון והשני לענין טומאת תרומה וטומאת קדש כמו שאני עתיד לזכור בזאת הפתיחה. לא שיהיה מי שיטמא בדבר מהן חייב כרת כאשר נכנס למקדש או כמו אוכל קדשים. ול' התוספ' (פ"א דאהלות). בר"א בתרומה וקדשים. אבל אין הנזיר מגלח אלא על המת בלבד. ואין חייבין על טומאת מקדש וקדשיו אלא על המת בלבד. וכבר מצינו בשבעה מהנזיר טומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן. וטומאת שכבת זרע בה אב אחד. וזה שהזרע אב הטומאה ובלבד שיצא מבן תשע שנים ויום אחד ולמעלה. ולשון ספרא איש פרט לקטן יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע. וכבר ביארנו פעמים שבן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ואין מן התנאים הקושי וההנאה כמו שהתבאר בגמרת נדה (דף מג.) אבל מהתנאי שיטמא הוא שיהיה מראהו לבן כמראה הזרע הידוע. ונסחת תוספ' דזבים (פ"ב) שכבת זרע אדומה טהורה ורוב מה שיצא הזרע כך הוא, כאשר תתגבר האדם בתשמיש פעמים במשכים בזמן קרוב. הנה יצא הדם קודם שישתנה בכלי הזרע : **וטומאת** מי חטאת בו אב אחד. וזה שאפר פרה אדומה כאשר נתערב במי המעיין כמו שיתבאר במס' פרה (פ"ט) הנה זה המים לו ענין יטמא בה. וענין לא יטמא בה. והנה הענין אשר יטמא בה הוא אב הטומאה, ואני עתיד לבאר זה הענין בפ' הראשון מזאת המסכת : **וטומאת** החטאות בו שלשה אבות : **אחת** מהן פרה אדומה שהעוסק בה בשרפתה ובשאר עסקיה מטמא בגדים כגון מי שנגע באב הטומאה כמו שיתבאר במקומו ממסכת פרה (פ"ד) : **והשני** פרים הנשרפים ושעירים שנכנסו דמן לפנים שהשורפן ג"כ מטמא בגדים. וכבר זכרנו הפרים והשעירים במקומות ממסכת זבחים ונוסחה בגמרת זבחים (דף ק"ד) הא למרת על כל המכפרים שהשורפן מטמא בגדים : **והג'** שעיר המשתלח שהמשלח שעיר לעזאזל מטמא בגדים : **וטומאת** זבה נכללת בשבעה אבות. וזה שהזבה עצמה אב הטומאה ובועלה אב הטומאה ודם זיבתה אב הטומאה. ורוקה ומימי רגליה ומרכבה ומשכבה כל א' מהן אב הטומאה. וידוע שלשון ו) התורה שטומאת נדה וטומאת יולדת דבר אחד. אמר השם יתברך (ויקרא יב) כימי נדת דותה תטמא ואמר וטמאה שבועים כנדתה. והנדה בה אלו השבעה בעצמם. וכן טומאת זב תבלול ז' אבות. והן הזב וזובו ושכבת זרעו ורוקו ומימי רגליו ומרכבו ומשכבו. וכבר ידעת שאין חלוק בטומאה בין בועל נדה או זבה או יולדת בתוך שבעה לזכר או ארבעה עשר לנקבה. כמו שאמר השם יתברך (שם ט"ו) ולאיש אשר ישכב עם טמאה ונקרא אותו בועל טמא. והוא אשר ימנה מכלל אבות הטומאות ולא נמנה בועל נדה על חרושו ובועל יולדת על חרושו לפי שהכל אחד : **וממה** שראוי שתדעהו שכל מה שלא תטהר הטמאה במי מקוה שהיא מטמאה את בועלה ואפילו עמדה שנים אחר הפסק הדם ולא תטהר בזמן בלתי מי המקוה. וכן המרכב והמשכב כל אחד מהן אב ולא נמנה משכב הזב על חרושו ומשכב זבה על חרושה ומשכב נדה על חרושה שדין הכל אחד. אבל נמנה משכב אחר לבד יטמא אותו כל מה שיטמאהו. וכן ג"כ נמנה דם טומאה ויהיה כולל לדם

א] נפ"י איפא כדין כלי עור ואם יהיה כלי כן ט'. ב] נ"ל מכ"ז מכלים.

נוסחאות ע"פ כ"י הערבי א) הבגדים והתנומות בלתי שיהיה. ב) אב אחד לבד וזה כי הנבלה עצמה אב הטומאה. וזה פשט. ג) מה שיבא ספורו בשני מאהלות. ד) וכן כלים הנוגעין בו. ה) נ"ל לבדו כי מקום שנמצא בהקדמה הזאת לפי פירושו נ"ל „לבדו" מפני שהמעתיק טעה : ו) וידוע מלשון התורה

נדה ודם זבה ודם יולדת. וכך נאמר רוק הטמא ומימי רגליו. ויכלול זה נוזב וזבה נדה ויולדת שדין הרוק ומימי רגלים מכל אחד ואחד מאלו הארבעה שוה בטומאה: **וטומאת** צרעת בה ד' אבות. מצורע מוחלט. והוא יקרא ג"כ מצורע בימי גמרו ומצורע בימי ספירו ובגד מנוגע ובית מנוגע. וארצה באמרי הנה בגד כל מה שיקבל טומאת צרעת מן בגד צמר או הפשתים או השתי או הערב או כל כלי עור. וכן רצוני באמרי בית מנוגע חומר הבית בכללו. והן אבניו ועציו ועפרו שכל חלק ממנו מטמא בכזית כמו שיתבאר בי"ג מנגעים מזה הסדר: **ויהיו** מספר אבות הטומאות ל"ב אבות [כפרנן אתה תולה שלשים ושלש ופי' ישוב על זה בתוי"ט מ"י פ"ה דזבים ד"ה כל הנוגע] אלו הן. השרץ. והנבלה. והמת. ואדם שנטמא במת. וכלים שנגעו באדם שנטמא במת וכלים שנטמאו במת וכלים שנגעו בכלים שנטמאו במת. ואדם שנגע בכלים שנטמאו במת. וכלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנטמאו במת. והאהל. והקבר. והשכבת זרע. ומי חטאת. ופרה אדומה ופרים ושעירים הנשרפים. ושעיר המשתלח. וזב. וזבה. ונדה. ויולדת. מרכב ומשכב. ובועל נדה. ודם טמא. ורוק טמא. ומימי רגליו. וזובו של זב. ושכבת זרעו. ומצורע בימי ספירו. ומצורע בימי חלוטו. ובגד מנוגע. ובית מנוגע. וכבר התבאר בראשון ממגילה (דף ח:) שאין הפרש בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט לענין הטומאה: **ודע** ששם כלים נופל על שמנה מינים. והם בגדים. ושק. וכלי חרס. וכלי עור. וכלי עצם. וכלי זכוכית. וכלי מתכות. וכלי עץ. אולם הקופות והדומה להם מהכלים אשר יעשו מהגמי וקליפות התמר והקנים והדומה להן. הנה הן כולן מכלל כלי עץ כמו שיתבאר בזאת המס' (כלים פט"ז) ולשון התורה בהיו' אלו המינים כולם מקבלים הטומאה. לבד כלי זכוכית שהן אמנם יטמאו מדרבנן. ולשון הגמרא (שבת דף יד:) יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה על כלי זכוכית. ובתוספתא דכלים (ב"ב פ"ז) אמרו כלי זכוכית מד"ס. אמנם שאר הכלים יתטמאו מדאורייתא. אמר הש"י (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק. ושק הוא כלי הנעשה מן השער הדק ממנו והעבה מאד כמו אשר נעשה ממנו א) הכל יקרא שק. ובגד הנעשה זולת השער כמו הפשתן והמשי והקוטן וזולתם והלבדים נכנסים בכלל הבגדים ולשון התוספתא העושה חלוק מן הלבד אם יש בה ג' על ג' טמא. וזהו שיעור הבגד לטומאה לפי מה שהתבאר בכ"ז מזאת המסכת ובסיפרא או בגד לרבות את הלבדין: ואמרו א) בחטאת כלי חרס (שם) וכל כלי חרש אשר יפול מהן אל תוכו יטמא. ואמר בכלי מתכות (במדבר לא) אך את הזהב ואת הכסף וגו'. אמנם כלי עצם הוא נכנס תחת אמרו (שם) וכל מעשה עזים כמו שהתבאר בשני ממסכת זו וכלי זכוכית השיגוהו מכלי חרס. כמו שהתבאר בשני מזאת המסכת ג"כ. ומיני אלו הכלים כולן לבד כלי חרס יש להן טהרה במקוה. אולם כלי חרס אין לו טהרה כ"א שבירה ולא יטהר במקוה כלל. והוא אמרו יתברך (ויקרא יא) ואותו תשבורו ואמר שם (שם טו) וכל כלי עץ ישטף במים. וכן יקראו ג"כ כלי ההיתוך לבד כלי מתכות ואין כלי זכוכית מכללם. ויקראו כל ב) הבגדים ואפי' הנעשים מן השער כלים. וכלי חרס לא יכניסוהו בכלל הכלים ברוב העתים. אבל ייחדו בו דינים מיוחדים כמו שנזכר. ושאר הכלים. והם כלי עץ וכלי עצם וכלי עור יקראו אותם כלי שטף לפי שיש להן טהרה במקוה. וכאשר תשמע אומרים מטמא כלים או מטמא בגדים תדע שהוא יטמא אלו המינים כולן זולת כלי חרס שהוא לא יטמאוהו זולת אב הטומאה כמו שיתבאר. וטומאת מת בלבד אשר שמנו לכלים בהם אלו הדינים הבדל. אמנם כלי חרס הנה איך מה שיתטמא במת יהיה ראשון לטומאה ולא יהיה אב. ואפי' נגע במת עצמו או היה באהל המת. וכבר קדם לנו לשון התוספתא בזה. אמר יתב' (במדבר יט) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא. אמרו הוא טמא ואינו נעשה אב הטומאה לטמא. וכבר התבאר בספרי שבכלי חרס הכתוב מדבר. וזה יתבאר בעשירי מזאת המסכתא ושאר כלים ובגדים הם כאשר נגעו באדם שנטמא במת יהיו אב הטומאה והם כאשר נגע דבר מהן במת אחר עוד נגע בהן אדם א' עוד נגע כלי באדם יהיו הג' אבות כמו שזכרנו. וכמו שביארו בספרי. לפי מה שנרמז בראשון מאהלות: **ודע** שהכלי חרס לבדו לא יהיה אב הטומאה לעולם לא בטומאת מת ולא בזולתו מהטומאות. ואני עתיד לבאר זה במקומות מחולקין מזה הסדר. ובכלי מתכות לבד דין זה אינו כשאר כלים וזה שהן כאשר יתטמאו באיזה מהטומאות שיהיו ואח"ז ישברו הנה כבר יטהרו בשבירתם. וכאשר תתיכם ותשוב ותעשה מהן כלים שניים ישובו לטומאתן הראשונה אשר היה בהן וזה ג"כ אמנם מדרבנן. ואני עתיד לבאר טעם בזו בי"א מזאת המסכתא. אמרו (שבת דף יד:) שמעון בן שטח גזר טומאה על כלי מתכות ר"ל שגזר שישובו לטומאתן אחר שטהרו בשבירתן עד שתטבול במי מקוה ולשון הש"ס טומאה ישנה מדרבנן ודע זה: **ואלו** האבות כולם אשר קדם מספרם הן מן התורה ויקראו כל אב מהן אב הטומאה מדברי תורה. ועוד אבות טומאות מדרבנן רבים זולת אלו ויקראו כל אב מהם אב הטומאה מדברי סופרים. והטומאות אשר ימצאו בהן אבות הטומאות מדברי סופרים ששה. והן טומאת מת. וטומאת זבות. וטומאת נדה. וטומאת יולדת. וטומאת עבודה זרה. וטומאת נבלה: **אולם** טומאת מת. הנה נמצא בה י"א אב הטומאה מדרבנן. וזה שעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא כמו שהתבאר בשני מאהלות. וכן ארץ העובדי כוכבים ובית הפרס תטמא במגע ובמשא. ומדור העובדי כוכבים כמו שהתברר בסוף אהלות טמא כמו ארץ העובדי כוכבים עד שיבדק כמו שיתבאר. דם תבוסה מטמא במגע ובמשא ובאהל. ובשני מאהלות יתבאר דם תבוסה מהו. וכן יתבאר בית הפרס בסוף אהלות ואלו כולן מדרבנן. אמרו בז' מנזירו' (דנ"ו:) עצם כשעורה הלכה. וכבר ביארנוהו שם ובגמ' נדה (דס"ב:) דם תבוס' מדרבנן ובגמרת שבת (דף יד.) גזרו טומאה בארץ העובדי כוכבים. ובפסחים (דף צב.) בית הפרס מדרבנן. הרי אלו ד' אבות. וכן האהל אשר יטמא בדם תבוסה והאדם אשר יתטמא בא' מאלו הד' וכלים שנגעו בו וכן כלים שנטמאו בהן ואדם שנגע בהן וכלים שנגעו באדם וכלים שנגעו בכלים שנטמאו באדם וכן כלים שנגעו בכלים שנטמאו בהן כל אחד מהן אב מדברי סופרים: **וטומאת** זיבות תמצא בהן ט' אבות. וזה שאמרנו במה שקדם לא יטמא ויתטמא והוא חי זולת האדם. ואולם מן התורה עד שיהיה ישראל. אולם העובדי כוכבים הנה לא יטמאו ולא יתטמאו בטומאה מכל חלקי הטומאות. אבל מדרבנן שמו אותן כזבים לכל דבריהם. אמרו בני ישראל מטמאים בזיבה ואין העובדי כוכבים מטמאים בזיבה אבל גזרו עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהן. זולת בדבר אחד לבד והוא שכבת זרע ששכבת זרעו של עובד כוכבים טהורה לגמרי כמו שהתבאר בגמרא נדה (דף לד.) ולא דנו עליו שתהיה כמו שכבת זרעו של זב אשר הוא אב מטמא במגע ובמשא כמו שהתבאר. ושם נאמר עבדו ביה רבנן היכרא דלא נשרוף עלייהו תרומה וקדשים אבל יודע שטומאתן מדרבנן ולזה לא יטמא שכבת זרעו ואילו היה זב אמתי מה"ת יהיה שכבת זרעו מטמאה במגע ובמשא. הנה כבר התבאר שכל ג) שיש מהעובדי כוכבים זכריהן ונקבותיהן קטנם וגדולם זב לכל דבר זולת לענין שכבת זרעו כמו שביארנו. ואין הפרש בין היות זב אמתי או מצורע או בריא מאלו החלאים הרי הוא זב מדרבנן. ור"ל באמרו קטנים שיהיה הזכר בן ט' שנים ויום א' ולמעלה והנקבה בת ג' שנים ויום אחד ולמעלה לא פחות מזה כמו שהתבאר בגמרא עבודה זרה (דף לו: לז.) ויהיה העובד כוכבים וזובו ורוקו ומימי רגלו ומרכבו ומשכבו ודם העובדת כוכבים ובועל עובדת כוכבים כל א' מאלו הוא אב הטומאה מדברי סופרים ג"כ. הנה הזב והזבה והנדה והיולדת ומצורע כ"א מהן מטמא משכב ומושב מדאורייתא כמו שהקדמנו אמנם המת הנה לא יטמא משכב. ולשון סיפרא הזב עושה משכב ואין המת עושה משכב אבל אמרו שאלו הנזכרים כאשר מתו מטמאים משכב ומושב כמו שיהיו בעודן חיים. ואני עתיד לבאר זה בסוף נדה מזה הסדר באמרם הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע שמתו מטמאים במשא עד שימוק הבשר וזה אמנם הוא מדרבנן. ובספרא הזב שמת מטמא במשא עד שימוק הבשר מד"ס. ובתוספתא [פ"ט] דנדה אמרו הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע שמתו מטמאים במשא עד שימוק הבשר ואין מטמאין אלא ברובן ואין טומאתם אלא מדברי סופרים. ר"ל טומאת משכבו מד"ס שהן השיגוהו במשכב הזב: **וענין** אמרם במשא כי כאשר נישא רובו על המשכב יטמא המשכב ואפי' היה בין גוף זה הזב והמת ובין המשכב אבן המבדלת כמו שיטמא בחייו לפי מה שיתבאר בזה הפרק. ואין כל מת כזה. והנה נוסיף בזה הענין פירוש וביאור במקומו: **וטומאת** נדה הנה היא ג"כ ט' אבות דרבנן וזה שהנה התבאר בנדה (דף ב.) שדנו על הנדה שתהיה טמאה למפרע מעת לעת או מפקידה לפקידה לפי מה שהתבאר שם. ואמרו מעת לעת דרבנן. ואמרו בו ג"כ שהיא מטמאה משכב ומושב למפרע ואינה מטמאה את בועלה. וכן הכתמים ההם שמו אותם דם נדה מדרבנן לפי מה שהתבאר שם. ולשון הגמ' (דף ו.) הרואה כתם מטמאה למפרע משכב ומושב ומטמאה את בועלה להבא וכן החלוק טמא. וכבר הגבילו את הזמן הזה אשר תטמא בו למפרע ואמרו (שם דף נו.) עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת כבוס. וכן המאמר תגלקח בגמרא נדה (דף ס.) שווסתות דרבנן. ושהאשה כאשר הגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה עוד אחר זה בדקה עצמה בימי' ומצאה עצמה טמא' הנה היא בחזקת נדה משעת וסתה עד זה העת וזה הויא טומאה למפרע. ושם (דל"ט.) נאמר הנדה והזבה ושומרת יום כנגד יום והיולדת כולן מטמאות מעת לעת. וידוע שאלו הזמנים אשר תהי' בו טומאה ומדרבנן למפרע. ד) אם כל נדה או רואה כתם או מי שלא בדקה בשעת וסתה הנה המשכב והמושב אשר תטמא באלו הזמנים הוא אב מדרבנן. וכן בועל רואה כתם להבא. וכן רוקה ומימי רגליה באלו הזמנים. ודם שעל החלוק אשר לא יתאמת שהוא דם נדה הכל אבות מדרבנן: **וטומאת** יולדת בה מאבות דרבנן כמו שבנדה. ר"ל שדין היולדת והנדה אחד כמו שקדם ובגמרא נדה (דף כח.) אמרו הוציא עובר ידו והחזירה אמו טמאה לידה וביארו שזה דרבנן ולא נמנה לה ימי טהרה מהעת ההיא שנאמר כאשר תראה דם הוא דם טהור אבל נתחייב אליה החומרא מכל צד אמרו חוששת וימי טהרה לא יהבינן לה ותהיה טמאה י"ד יום כמו יולדת נקבה לחומרא מדרבנן וכאשר ראתה דם אחר זה הזמן לא נחשוב אותו דם טהור כי אין שם ולד אבל יהיה דם נדה או דם זיבה כפי זמן ראייתה כמו שהתבאר בנדה (שם). תעשה ג"כ ה) דינה במספר אבות דרבנן כמו מה שעשינו במספר אבות דאורייתא. וזה שנמנה המשכב טמא באחד ונמנה משכב עובדת כוכבים, ומשכב זה שמת. ומשכב נדה למפרע ומשכב רואה כתם למפרע ומשכב יולדת *י"ד ומשכב שלא בדקה בשעת וסתה. וכן נעשה במרכב והרוק ומימי רגליה על דמיון שעשינו במספר הקדום שמין הטומאה א' וזה אליה כאישים והאב. אמנם הוא משכב מדרבנן וכן בועל טמאה דרבנן. עם בועל עובדת כוכבים. ובועל רואה כתם. ובועל יולדת *) י"ד: **וטומאת** עבודת כוכבים בה ד' אבות והטומאה בכללה מדרבנן ובגמרא שבת (דף פג:) אמרי' טומאת עבודת כוכבים דרבנן ולה רמז בלשון התורה והוא מאמר יעקב הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם. והראשון מאלו הד' אבות. עבודת כוכבים עצמה וזה שעבודת כוכבים עצמה מטמאה כשרץ. ר"ל שתטמא אדם וכלים במגע וכלי חרס באוירה ולא תטמא במשא. ובתנאי שיהיה בה כזית כמו שהתבאר במס' עבודת כוכבים. אולם אם היה הדבר הנעבד פחות מכזית לא יטמא כאשר תקח חתיכה מגשם עבודת כוכבים ואפילו תהיה גדולה מאד הנה לא יטמא שעבודת כוכבים אינה מטמאה לאיברים. ואמנם תטמא כלל הנעבד כאשר היה כזית כמבואר למעלה. והאב הב' משמשי עבודת כוכבים יטמא מהם כזית כטומאת שרץ ואפילו נשבר מהם דבר ויהיה בו כזית הנה הוא יטמא אדם וכלים במגע וזה חומרא במשמשיה. והנה לשון המשנה במסכת עבודה זרה (דף מז:) ואמרו אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ שנא' שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו וגו' ובתוספ' זבים (פ"ה) המכניס ראשו ורובו לבית עבודת כוכבים טמא. כלי חרס שהכניס ראשו לבית עבודת כוכבים טמא. ספסלין וקתדראות שהכניס רובן לבית עבודת כוכבים טמאין ר"ל בזה שוה האדם או הכלי יהיה אצל כניסתו לבית עבודת כוכבים כמגע שרץ. והאב השלישי תקרובת עבודת כוכבים. וכבר התבאר בראש מסכת חולין (די"ג.) שתקרובת עבודת כוכבי' ו) והוא הדבר אשר יקרב בין ידיו על צד ההשאלה מטמאה במגע ובמשא כנבלה כמו שביארנו במסכת עבודת כוכבים: **וכבר** התבאר במסכת עבודת כוכבים (דף ל:) שיין נסך מטמא כמו תקרובת עבודת כוכבים והוא האב הד'. הורו על זה מאמרו יתברך אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם ואמרו (שם ד"ל:) ג' יינות הן יין שנתנסך לעבודת כוכבים מטמא טומאה חמורה בכזית. וענין טומאה חמורה אמנם יטמא אדם וכלים וזהו אשר יקראו טומאה חמורה בכל מקום וכל מה שיטמא האוכלין והמשקין לבד יקראוה טומאה קלה ואומרים הנה שיין נסך הוא אב הטומאה ירצה בזה היין אשר יתאמת שהוא נתנסך לעבודת כוכבים וזהו אשר מטמא כנבלה אולם סתם יינם הנה הוא יטמא טומאה קלה כמו שביארנו שם שהוא כמו משקין טמאין: **וטומאת** נבלה בה ב' אבות מדברי סופרים. אחד מהן שחיטת עובד כוכבים והיא נבלה ומטמא במשא. ואע"פ שלא תהיה תקרובת עבודת כוכבים. אבל לא תאסר בהנאה כמו תקרובת עבודת כוכבים. אבל היא משגת בה לא כמוה כמו שביארנו בגמ' חולין (דף יג:) אמרו עובדי כוכבים שבחו"ל לאו עובדי עבודת כוכבים הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם ולזה היתה שחיטת עובד כוכבים מותרת בהנאה: **והאב** הב' נבלת עוף טהור לבד. וזה שנבלת העוף בין טמא בין טהור אין לו טומאה מן התורה בביאור. ולכך מנינו אותו באלו האבות מדרבנן. ואשר יתאמת אצלי שהוא של תורה. ואם לא בא בביאור לראיית זה היותו חייב עליה כרת על ביאת המקדש וסמכו זה לאמרו יתברך נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה לפי מה שהתבאר במסכת טהרות (פ"א) והיא תטמא אדם וכלים על אופן שאספר. וזה שהיא לא תטמא במגע בכללה ואפי' מדברי סופרים. ואמנם תטמא בכזית בבית הבליעה בעת אשר יבלע ממנה כזית והוא בבית הבליעה יתטמא ויטמא בגדים כנוגע באב הטומאה. וכן יטמא שאר הכלים בנגיעה בעת בליעתה ולא יטמא אדם ולא כלי חרס. ואפי' בעת הבליעה כמו כל נוגע באב מאבות הטומאות אשר לא יטמא אדם וכלי חרס אפי' בשעת נגיעה לפי מה שהתבאר בסוף זבים ולשון סיפרא בבולע נבלת העוף הטהור אמרו מטמא שאר כלים כבגדים יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם ולא כלי חרס. נמצאת אומר היה אוכל בנבלת העוף הטהור וידו אחת על גבי תנור ואחרת ע"ג חבירו שניהם טהורים זהו דין הבולע ובזה הצד תמצה אב הטומאה. אמנם לענין המגע הנה יהיה כמו אוכלין טמאין לבד ובלבד שיחשוב עליה לאכילה כמו שהתבאר בראשון מטהרות: ולא תטמא במגע אלא טומאת אוכלין טמאין אשר אבאר אותן אחר זה. וכאשר נגע בכביצה מהאוכלין יהיו אלו האוכלין שני לטומאה ולא ראשון. וכבר התבאר בגמ' זבחים (דף קה:) שרבי מאיר יאמר שהוא טמא ואע"פ שלא יבלע מעת שלקחם בידו וחשב לבולען הנה הוא כאילו בלען. לפי שהמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ועם זה הנה לא תהיה אצלנו אב עד שיהיה האוכל אשר יגע בו ראשון לפי שהיא לא תטמא טומאת אב בנגיעה כלל אם לא בבליעה. ושם נאמר נבלת העוף הטהור לר' מאיר מונין בה ראשון ושני או אין מונין בה והיתה תשובה שלדברי הכל ואפי' לר' מאיר כל היכא דמטמא אדם במגע מונין בו ראשון ושני ירצה בזה שהדבר אשר יטמא אדם במגע הוא כאשר נגע בדבר יחזירהו ראשון וכאשר נגע הראשון בענין אחר ישוב זה שני. ושמור זה העיקר ג"כ: **הנה** כבר התבאר שבכלל אבות הטומאות דרבנן על הפנים אשר מנינו כ"ט אב. והן עצם כשעורה. ודם תבוסה. וארץ העמים. ובית הפרס. ואהל שהאהיל על דם תבוסה. ואדם שנטמא בהן. וכלים שנגעו בו. וכלים שנטמאו בהן. ואדם שנגע בכלים. וכלים שנגעו באדם. וכלים שנגעו בכלים שנטמאו בהן. והכותית והנדה למפרע. ורואה כתם למפרע, ומי שלא בדקה בשעת וסתה למפרע. ויולדת אבר. ומשכבן ומרכבן. ורוקן. ומימי רגליהן. ודם טומאה דרבנן, ובועל טמאה. וזובו של עובד כוכבים. ועבודת כוכבים. ומשמשי עבודת כוכבים. ותקרובת עבודת כוכבים. ויין שנתנסך לעבודת כוכבים. ושחיטת העובד כוכבים. ונבלת עוף הטהור. הנה כבר השלמנו אבות הטומאות במספר וביארנו זה השם על אי זה מין מן הטומאה יפול ומה ממנו מדברי תורה ומה ממנו מדרבנן: **ודע** כי כל מה שיתטמא באחד מאבות הטומאות בין אדם בין כלים בין אוכלין בין משקין יקרא ראשון לטומאה. ואשר יגע בראשון יקרא לו שני ואשר יגע בשני יקרא לו שלישי ואשר יגע בשלישי יקרא לו רביעי והוא סוף המעלה בטומאה. ובב' מטהרו' [מ"ג] אמרו הראשון שבחולין טמא ומטמא השני פסול ולא מטמא הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאים השלישי פסול ולא מטמא. הראשון והב' והג' שבקדשים טמאים ומטמאים הרביעי פסול ולא מטמא. הנה כבר ביאר לך שהרביעי הוא תכלית הטומאה. ושכל מה שיאמרו ממנה פסול הנה ענינו שלא יטמא זולתו לפי שכל מה שהגיע אליו הטומאה יהיה טמא אבל לא יטמא זולתו יקרא פסול. ולזה יאמר לאשר אכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאין נפסלה גוויתו לפי שהוא לא יטמא זולתו. ויקראו ג"כ הראשון ולד הטומאה והב' ולד ולד הטומאה. ויקרא המשנה כל מה שהוא חוץ מן האב ולד הטומאה יהיה א' או ב'. ומבואר הוא שאתה כמו שתאמר זה אב מדאורייתא וזה אב מדרבנן כן תאמר זה ולד מדאורייתא וזה ולד מדרבנן: **ומהעקרים** ג"כ אשר ראוי להיותן שמורים אמרם בתוספתא דטהרות [פ"ה] כשם שראשון עושה שני ושני עושה שלישי כך ספק ראשון עושה ספק שני וספק ב' עושה ספק שלישי, ועוד דברים רבים הם ג"כ מדרבנן אבל הם אינם אבות אבל בשרש רבנן שמוהו ולד טומאה. כמו אמרם (שבת דף יד:) תלמידי שמאי והלל גזרו טומאה על הידים ושמו אותם שניות לעולם כמו שהתבאר במסכת ידים (פ"ג): **וכמו** כן גזרו על האדם אשר יאכל אוכל ראשון או אוכל שני או ישתה משקין טמאין ושאר מה שמנו בסוף זבים שיהיה שני לטומאה כמו שהתבאר שם. ומדרבנן ג"כ תטמא מאוכלין לאוכלין לפי שמן התורה אין אוכל מטמא אוכל. אמר יתברך (ויקרא יא) ב) וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טמא הוא טמא ואינו עושה כיוצא בו ובטומאת משקין חלקו בזה (פסחים דף טז:) כי מהחכמים יש שאומר שטומאת משקין מדרבנן ויש מי שאומר טומאתם בעצמן היותן מקבלים טומאה הוא מדאורייתא, אמנם היות משקין טמאין יטמאו האוכלים היא מדרבנן: (ושם) [צ"ל ויש] מי שיאמר שאפי' טמאם את האוכלין הוא מדאורייתא. אולם היות משקין טמאין יטמאו הכלים עד שיחזור הכלי שני הנה זה מדרבנן לדברי הכל. והנני עתיד לבאר טעם זה המחלוקת בע"ה בד' מטהרות וסוף זבים. ולשון גמ' דנדה (דף ז:) דאוריי' אין אוכל מטמא (כלי) [אוכל] ואין משקין מטמא כלי ורבנן הוא דגזור גזרה משום משקה זב וזבת משקה דעלולין לקבל טומאה גזרו בהן רבנן אוכלין דאין עלולין לקבל טומאת לא גזרו בהן רבנן; וענין עלולין שהן מוכנים בסבותם לקבל טומאה והוא אמרם דלא בעו הכשר. הנה כבר התבאר לך ששם דברים רבים הם ולד הטומאה מדרבנן. ואע"פ שהיה האב אשר (הוא) לו ולד דאורייתא. וזהו הענין אשר רצינו ההערה אליו בזה הדבור כמו זה שאם יגע שרץ בלחם הנה זה הלחם ראשון מדאורייתא לפי מה שביארנו. וכאשר נגע זה הלחם בלחם דרך משל הנה זה הלחם שני מדרבנן לפי שמן התורה אין אוכל מטמא אוכל. וכן כאשר אכל אדם זה הלחם הטמא הוא יהיה שני מדרבנן. ועל זה תקיש ותבין מה שזכרנו. והדין אשר יכלול אבות הטומאות כולן שהן יטמאו אדם וכלים וכל ולד טומאה לא יטמא לא אדם ולא כלי. ואמנם יטמאו אוכלין ומשקין לבד. ולשון הגמרא בראשון דקמא (דף ב:) ראב מטמא אדם וכלים. ולד אוכלין ומשקין מטמא אדם וכלים לא מטמא. וביותר ראוי וביותר אמתי שיהיה האב מטמא אוכלין ומשקין אבל משקין טמאין לבד הן יטמאו הכלים לא האדם ואע"פ שהוא ולד הטומאה ובמס' פרה (פ"ח) מזה הסדר יתבאר זה ושם נאמר כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה: **ודע** שזה משפט מתהפך בשווי והוא שכל אב הטומאה מטמא אדם ובגדים וכל מה שהוא מטמא אדם ובגדים הנה הוא אב הטומאה ושמור זה שהוא עיקר גדול יצא אחר חקירת כל מיני הטומאות. גם הוא כבר התבאר בביאור שכל ולד טומאה לא יטמא כלים זולת המשקה שהוא מטמא כלים כמו שביארנו. וכן ג"כ מן התורה אין אוכל מטמא אוכל ולא יהיה שלישי לעולם אלא מדרבנן בהכרח לפי שהאב כאשר יטמא הכלי או האדם יחזור זה הכלי או האדם ראשון וזה הראשון יטמא אוכלין ומשקים לבד כמו שקדם ויהיה האוכל שני דאורייתא ג"כ ולא יטמא זה האוכל זולתו ויחזירהו שלישי אלא מדרבנן כמו שהשרשנו. ובתנאי שתהיה תרומה לא חולין לפי שאין בתולין כ"א שני לבד כמו שקדם לפי מה שביארנו בה' מסוטה (דף ל:): **הנה** כבר התבאר

*) בכ"י שנים יד ופי' יולדת שנים יד.

נוסחאות ע"פ כ"י הערבי א) נעשה ממנו שק גדול שכל יקרא שק והוא הדבר. ב) ויקרא כל האריגות בגדים ואפילו הנעשים. ג) שהתבאר שכל איש מהעובדי כוכבים. ד) למפרע אמנם כל נדה. ה) ונעשה ג"כ חיה במספר האבות. ו) אשר יקרב לנסיך על דרך העבודה מטמאה במגע והנה נראה שהמתרגם קרא אל עבודה נר"ש וע"כ תרגם ע"ד השאלה

הגהות מהגר"ב א) נ"ל בטומאת כלי חרס. ב) נ"ל וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו וכן הוא בפסחים י"ד ע"א.

התבאר שראשון ושני ככר יהיו מדאורייתא וככר יהיו דרבנן לפי מה שביארנו . אולם שלישי ורביעי הנה הוא לעולם מדרבנן ואע"פ שהאב שהוא מיוחס אליו דאורייתא לפי מה שביארנו , ולזה אמרו (פס דף כז:) עתיד דור אחר לטהר את *) הבשר השלישי שאין לו עיקר דאורייתא : ומכלל מה ששמוהו ג"כ ולד הטומאה בשורש הגזרה בשר תאוה שכבר התבאר בתוספתא דנדה [פ"ט] שבשר תאוה שמוה שלישי לעולם לטומאה ואע"פ שלא נטמאה כלל . ושם נאמר גזרו עליו שיטמא את הידים . וחזרו וגזרו עליו שיטמא במגע . וחזרו וגזרו עליו שיהא כנבלה עצמה מטמא במשא. עוד אמרו שהוא סוף מאמרם שהוא טהור לתרומה ר"ל שלא יטמא ויטמא אלא הקדש מקדש וזהו דין שלישי לטומאה כמו שזכרנו : ובטומאת המשקין עיקר גדול ראוי שאזכרהו בכאן אחר שאקדים שהמשקים אשר יקבלו הטומאה ויטמאו בעצמן הן ז' משקים לבד , והן אשר יכשירו אוכלים לטומאה . והן המים . והטל , והשמן . והיין . והדבש מדבורים לבדו . והחלב . והדם . ומה שזולת אלו המשקין יין הרמונים והאגסים ומי הלימוני והרלעת. ודבש הקנים . ושמן אגוזים . וזולתו מן המימות והדבשים והשמנים לא יקבלו טומאה בשום פנים ואפילו מדברי סופרים כמו שבא בלשון המשנה בי"א מתרומות לפי מה שביארנו שם . כאשר נטמא אחד מאלו באב הטומאה או בולד הטומאה הנה זה המשקה יהיה ראשון לטומאה ולא יהיה שני . ואע"פ שהוא נטמא בולד הטומאה . וכן אילו נגע המשקה הזה במשקה אחר הנה זה המשקה השני יהיה ראשון ג"כ : המשל בזה שיהיה אדם כבר נגע בשרץ. הנה הוא ראשון לטומאה בלא ספק . וכאשר נגע זה האדם בשמן דרך משל טמאהו , וכאשר נגע השמן בדבש דבורים טמאהו ואע"פ שזה השמן לא נתערב בו וכאשר נגע זה הדבש במים טמאהו ויהיה שמן והדבש והמים כל אחד ראשון לטומאה וכן אם תלך הענין עד אלף משקה הכל ראשון כמו שיטמא שמן בדבש ודבש בשמן אחר והשמן השני בחלב והחלב בדבש אחר עד אין תכלית הכל ראשון . ובתוספתא דטבול יום [פ"א] אמרו אחד משקה שנטמא באב הטומאה ואחד משקה שנטמא בולד הטומאה הרי זה תחלה לעולם מטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפילו הן ק' חוץ ממשקה טבול יום שהן פסולין ואין מטמאין , וכבר קדם לנו שהדבר אשר לא יטמא זולתו יקרא פסול : ואני עתיד לבאר במסכת טבול יום (פ"ב) שטבול יום הוא האיש אשר נטמא וטבל קודם שיעריב שמשו הנה הוא בזה היום אשר יקוה הערב השמש כמו השני . וכאשר נגע באוכל תרומה פסלהו שהוא יהיה שלישי ושלישי בתרומה פסול כמו שקדם וכן כאשר נגע טבול יום במשקה תרומה הנה הוא יפסול זה המשקה ויהיה שלישי כמו שהתבאר בראשון מפסחים (דף יז.) באמרם שמן שנפסל בטבול יום , ואולם משקה חולין לא יטמאהו טבול יום כלל לפי ששלישי שבחולין טהור לגמרי : והנה יבא במס' טבול יום מזה הסדר (פ"ב מ"ב) מאמר זה לשונו קדרה מלאה משקין ונגע בה טבול יום אם היה המשקה תרומה המשקין פסולין והקדרה טהורה ואם היה משקה חולין הכל טהור . ובתוספתא דטבול יום [פ"א] אמרו טבול יום אינו מטמא משקה חולין ופוסל אוכלי תרומה . ושם נאמר ג"כ עריבה שהיא טבולת יום לשין בה עסה וקוצין ממנה חלה מפני שהוא שלישי והשלישי טהור בחולין . וזה הדין אמנם הוא בטבול יום לבד . והוא אשר ישים משקה תרומה שלישי לפי שהוא אינו שני על האמת שהוא כבר טהור . ולזה יפסול משקה תרומה : ובתוספתא [פ"א] דטהרות אמרו בטבול יום כשם שהוא פוסל משקה תרומה ואוכלי תרומה כך הוא פוסל משקה הקדש ואוכלי הקדש . ושם נאמר אחד טבול יום מטומאה חמורה ואחד טבול יום מטומאה קלה ואפילו טבול יום מזב וזבה ושאר טומאות שבתורה הרי הוא כטבול יום מן השרץ . וזהו דין טבול יום : אולם השני באמת כאשר נגע במשקין הנה ישים אותו ראשון לטומאה והוא ענין אמרם במס' פרה [פ"ח מ"ז] כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום שהוא עם היותו פוסל את התרומה לא ישים אותו תחלה כמו שביארנו ובגמרא מפסחים (דף יד:) אמרו משקין שנטמאו מאי איריא באב הטומאה אפי' בראשון ושני נמי תחלה הוו ולו היה זה השני שני בחולין והמשקה משקה חולין הנה הוא יהיה תחלה כמו שהתבאר בב' מטהרות . באמרם השני שבחולין מטמא משקין חולין ופוסל אוכלי תרומה והשלישי שבתרומה מטמא משקה קודש וזה שהשלישי לא ימצא זולת בתרומה כמו שביארנו למעלה :

וכבר התבאר ששלישי בתרומה א] פסול ואינו מטמא ולזה לא יטמא משקה תרומה . אמנם שלישי בקדש הנה הוא טמא ומטמא ולזה אם נגע זה האוכל שלישי של תרומה במשקה קדש טמאהו . אבל לא יהיה זה המשקה רביעי ויהיה פסול לבד . אבל הוא יהיה תחלה לפי מה שהתבאר שם . הנה המבואר בטומאת משקים שאב הטומאה והראשון והשני ישימו המשקים תחלה ואפילו היה משקה חולין . והשלישי של תרומה או של קדש כאשר נגע במשקים של קדש טמאהו ויהיה ג"כ תחלה לקדש וזה האוכל שלישי לא יפסול משקה תרומה . וכ"ש שיטמא משקה חולין ואוכל רביעי של קדש לא יפסול משקה קדש וכ"ש מה שזולתו וטבול יום לבדו ישים משקה תרומה שלישי לטומאה . וכן ישים משקה קדש פסולים כמו רביעי לטומאה . ולא תמצא לעולם משקה במדרגתו השלישי ובמדרגתו הרביעי כ"א באלו הפנים לבד : ונראה לי שמחוסר כפורים גם כן יעשה כי הוא פוסל את הקדש בנגיעה כמו טבול יום כמו שביארנו בפ"ק מפסחים (דף יח:) . וכבר התבאר לך שאוכל טמא מטמא אוכל אחר מדרבנן כמו שאמרנו . וכן אוכלין טמאין תטמא משקין וישוב אותן תחלה לטומאה כמו שביארנו . ואמר תחלה או ראשון שוה ואמנם יאמרו תחלה היות דינו דין הראשון ואין הוא ראשון באמת ואשר יקראוהו ראשון הוא ראשון בהתיחסו לאב במספר , כאילו יאמרו שאלו המשקים יטמאו טומאה ראשונה ואע"פ שהוא אינו ראשון במספר מהאב . וכן משקים טמאין יטמאו האוכלין ואע"פ שהיו המשקים כבר התטמאו בשני עוד אחר זה נוגע באוכל היה זה האוכל שני לטומאה לפי שהמשקים תחלה . ובתוספתא (פ"א) דטבול יום אמרו אוכלין מטמאין את המשקין לעשותן תחלה והמשקין מטמאין את האוכלין לעשותם שניים. ובתוספתא **) דפרה שהשני מטמא משקין לעשותם תחלה והמשקין מטמאין את האוכלין לעשותם שניים . וכן משקין טמאין יטמאו הכלים כולן . אבל בתנאי שיהיו אלו המשקין יתטמאו מחמת השרץ ר"ל שיהיה נסמך בטומאתו אליו (הטומאה) כמו שיטמאוהו האב או הראשון או השני כמו שקדם לא שיהיה נטמא בידים טמאין לפי שהידים טמאין מטמאין את המשקין ג"כ כמו שהתבאר במקומות מזבים (פ"ה) וטבול יום (פ"ב) וידים (פ"ג) וזהו ענין אמרם בתלמוד (שבת דף יד:) דאיטמו מחמת שרץ כאשר אמרו ז"ל שאלו המשקין טמאין לא תטמאו בידים טמאות אשר הן שניות לעולם כמו שהתבאר במקומו . ובגמ' חגיגה דירושלמי אמרו פשיטא שאין משקה מטמא מן היד לטמא את הכוס ואמנם יטמאו משקין שנטמאו מחמת ידים לאוכלין של תרומה לבד וישובו אלו האוכלין שניים כמו שהתבאר בסוף מס' זבים . וכבר התבאר בתוספתא דפרה ב) שהמשקים אשר תטמאו האוכלין טמאים וכן המשקין אשר ישמאו הכלים ואפילו היו אלו המשקין נטמאו באחורי הכלים שאלו המשקין יהיו תחלה ויטמאו כלים אחרים ודע זה : אולם אוכלין טמאין הנה לא יטמאו כלים בשום פנים וכבר קדם לנו זכרו . ולשון גמרא פסחים (דף יט:) אין אוכל מטמא כלים ואין כלים מטמא כלים. ובתוספתא דט"י (פ"ב) חומר במשקים שהמשקין מטמאין כלי חרס מאוירו משא"כ באוכלין אולם אוכלין טמאים ומשקים טמאין הנה לא יטמאו האדם כאשר נגע בהן אלא אם נגע בידיו לבד שאז ידיו טמאין אם היה ממשש האוכלין או המשקין בב' ידיו יחד נטמאו יחד ואם היה נוגע בידו אחת נטמאת האחת לפי מה שהתבאר בחגיגה (דף כד:) וכמו שהתבאר במקומו מפרה (פ"י) ומסכת ידים (פ"ג) . אולם כאשר האדם (נגע) [אכל] אוכלין טמאין בחצי פרס או שתה מן המשקין טמאין רביעית הנה הוא אז נפסל גופו ויהיה כמו שני לטומאה . וכאשר נגע בתרומה פסלה . וידוע ממה שקדם לנו שזובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו כולן הן אבות הטומאות ויכללם שם משקין טמאין לפי שהם תולדות המים כמו שיתבאר בסוף מכשירין וזה אשר יקראהו התלמוד משקה הזב והדומה לו מכל טומאה תקרא משקה זה הטמא . אם היה מן טמא מת יקרא משקה טמא מת , ואם היה ממצורע תקרא משקה מצורע , וכן מן טבול יום תקראוהו משקה טבול יום . וכן ג"כ דם הנדה ודם המת והן אבות הטומאות והן משקין לפי שהדם מכלל ז' משקין . אולם הזב והזבה וזולתן מכל אבות הטומאות כאשר נגעו במשקין הנה אלו המשקין יהיו ראשון לטומאה ולא אב . והיא תקרא תחלה כמו שבא לשון הברייתא באמרם [תוספתא פ"א דטבול יום] אחד משקה שנטמא באב הטומאה ואחד משקה שנטמא בולד הטומאה הרי זו תחלה : הנה כבר התבאר שיש חלוק בין משקה הזב ובין משקין שהוא נוגע בהן , וזהו ענין מאמר המשנה בשני מטבול יום כל הטמאים בין קלים בין חמורים המשקין היוצאין מהן כמשקין שהוא נוגע בהן אלו ואלו תחלה . חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה . הביאור חוץ מן המשקה של זב אב הטומאה הוא שקצת משקין היוצאים ממנו והוא רוקו ומימי רגליו ושכבת זרעו אינן כמשקין שהוא נוגע בהן לפי שהוא אב ומה שנגע בהן הוא תחלה ומאמר המשנה בין קלין בין חמורים ירצה בו אפילו אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין אשר נטמא טומאה קלה לפי שטומאת אוכלין ומשקין תקרא טומאה קלה כמו שביארנו . הנה המשקים היוצאים ממנו ומשקין שנגע בהן אלו ואלו תחלה . אולם מאמר התוספתא חומר במים שאין במשקין שהמים נעשים אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים מה שאין כן במשקין הנה אין רצונו לומר שלא ימצא אב הטומאה במשקין כי אם במים לבדם לפי שהדם ג"כ אב הטומאה כמו שביארנו · ואמנם ר"ל שלא ימצאו משקין (ישובו) [יהיו] טהורין · עוד תתחדש להם ענין יש בה אב הטומאה זולת המים לבדם · ר"ל כאשר שב מי חטאת ולזה אמר שהמים נעשים אב הטומאה · אולם אוכלין טמאים הנה לא יהיו אב הטומאה לעולם שאם נגע באב יקרא ראשון . ובתוספתא דטבול יום (שם) אמרו

*) נ"ע סכבר. **) נ"ע למקום לפ"ב.

חומר במשקין מה שאין כן באוכלין שהמשקין נעשים אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים ומטמא כלי שטף מאחוריו וכלי חרס מאוירו מה שאין כן באוכלין : וכבר קדם לנו שכלי חרס לא יהיה אב הטומאה לעולם שהכלים אשר יהיו אב אמנם הן מה שיתטמאו במת או במשכב ומושב או מרכב או צרעת וכלי חרס אין ראוי למשכב ומרכב כמו שיתבאר בזבים (פ"ה) ואין ראוי לדיני טומאת מת כמו שאר הכלים כמו שקדם ביאורו : מה שראוי זכרונו בכאן אמרו ג) במס' כלים (פ"א) אין כלי חרס מטמא אלא מאב הטומאה · ומשקים הנה הן ולד הטומאה לעולם . אמרו ג"כ כל המטמא אדם מטמא כלי חרס וכל שאין מטמא אדם אין מטמא כלי חרס חוץ מהמשקין שהמשקים טמאים מטמאים כלי חרס כמו שקדם זכרונו ואע"פ שלא תטמא אדם במגע · אבל אצל שתייתו יטמא מדרבנן כמו שקדם · ואמרו ג"כ אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו ובהיסט הזב ואין מטמא אלא אוכלין ומשקין וידים לפי שהוא ולד הטומאה לעולם לפי שהולד כמו שהקדמנו אמנם יטמא אוכלין ומשקין לא אדם וכלים : הנה מכל מה שקדם ביאורו יתבאר שמשקין טמאים כבר יהיו אב הטומאה וכבר יהיו ראשון לטומאה · וימצא בהן מה שהוא במדרגת השלישי והרביעי והוא משקה שנגע בטבול יום לבדו ; לפי מה שקדם ביאורו : ולא יהיה במשקין שני לעולם וזה שהאב והראשון והשני ישים אותת תחלה והשלישי לא יטמא המשקין כלל אם לא שיהיה משקה קדש ויהיה זה המשקה ג"כ תחלה לקדש ולשון תוספתא דטהרות [פ"א] אין לך משקה הנוגע בשלישי טמא אלא קדש בלבד וכאשר נטמא משקה הקדש ישוב תחלה לקדש . ולזה בא לשון התוספתא משקין מטמאין שנים ופוסלין ראשון בקדש מפני שהוא תחלה · וכאשר נגע באוכל ישוב שני והשני יטמא השלישי והשלישי יפסול הרביעי לפי מה שביארנו שהראשון והשני והשלישי בקדש טמאים ומטמאים והרביעי פוסל ואינו מטמא · הנה כל משקה טמא הוא אב הטומאה או ראשון לפי שהמשקה ט"י לא יקרא טמא אמנם יקרא פסול ; וכן תקרא אותו המשנה בכל מקום שנפסל בט"י ולא תאמר שנטמא · הנה כבר פורש והתבאר שאין שם משקה שניות בשום פנים ואם היו שניות במספר מן האב הנה הוא תחלה לפי הדין : ואמנם הארכתי בזה הענין מפני שבא בגמרא פסחים במאמר המשנה (דף יז.) מדבריהם למדנו וכו' אמר הכא בבשר שנטמא במשקין שנטמאו מחמת שרץ · ובקצת נוסחאות שנטמאו במשקין שניות ובקצתן יכתבו על מאמר הגמרא מחמת שרץ פירוש משקין שניות וזה כולו טעות כמו שביארנו · והאומר זה חשב שמונים משקין שני ושלישי כדרך שמונים באוכלין ואין הענין כן אבל המשקין שנטמאו מחמת שרץ תחלה לעולם · ואשר ראוי שיאמר שנטמאו מחמת השרץ ולא יאמר משקין טמאין לפי שזה יכלול אב הטומאה ומשקין שנטמאו מחמת ידים לפי מה שקדם · ועוד התלמוד יתיב שלא יהיו אלו המשקין אב מחמת השרץ ולא מחמת ידים אבל שיהיו שניות ; ואי אפשר שלא יורה העיון במקום ההוא על זה אם לא מי שאין אצלו דבר מאלו השרשים הגדולים הקודמים : הנה כבר התבאר שלא יהיו משקין שניות אולם אוכלין טמאין ימצא בהן ראשון ושני ושלישי ורביעי ולא ימצא בהן אב כמו שקדם : ואולם כלי חרס הנה יהיה ראשון ושני וזה כשנטמא במשקין טמאין שהן תחלה לפי מה שקדם . אולם שאר כלים רוצה לומר בגדים וכלי שטף הנה כבר יהיו אב הטומאה וראשון ושני לטומאה גם כן · והוא שנטמאו במשקין טמאין לבד לפי שכל ולד הטומאה אינו מטמא כלים אלא משקה כמו שקדם ולא כל משקה יטמא כלים אלא מי שהוא סמוך אליו אב כמו שקדם · ולא ימצא כלי מכל הכלים לא שלישי ולא רביעי : וממה שראוי שתדעהו שהכלים טמאים ואפילו נטמאו במשקין טמאים הנה אלו הכלים יטמאו האוכלין ויהיה האוכל שלישי ויהיה פסול בתרומה לבד כמו שהתבאר בסוף זבים · אולם האדם הנה יהיה אב הטומאה ויהיה ראשון ולא יהיה שני לעולם מן התורה ולא מדרבנן בטומאת מגע לפי שכל ולד הטומאה אינו מטמא אדם ואפי' משקין טמאים הנה הן לא יטמאו אדם שנגע בהן כמו שקדם ביאורו . אבל הוא יהיה שני כאשר אכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאין ושאר מה שנמנו בסוף זבים . וזה כולה גזירה מדרבנן לפי מה שנתבאר בגמ' שבת (דף יד.) וכמו שנתבאר בסוף זבים . אבל זה אשר נחשב האיש מהאדם שני לענין שהוא יפסול את התרומה כמו שיתבאר עד שיטהר במקוה וכאשר טהר לא יצטרך הערב שמש לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן . ולשון ספרא אין אוכל אוכלים טמאים ולא השותה משקים טמאים טמא טומאת ערב וכן כלים שנטמאו במשקים שהן תחלה הנה הן כאשר טהרום במי מקוה טהרום ולא יצטרך להן הערב שמש . ובספרא אמרו כלים שנטמאו במשקים עולים מידי טומאתן בו ביום לפי שהוא טומאה מדרבנן לפי מה שהקדמנו : הנה אלו כלל מהשרשים אשר ראינו בהקדמתן הישרה למה שארצה לבארו : ואני אראה להישירך הנה אל מה שיפול השגיאה בו וזה שהנה ראוי לך שתהיה זריז מהיר אל ידיעת הטומאות והטהרות והבנת מה שיכללהו זה הסדר שתשמור תחלה כל מה שהקדמנו בזאת הפתיחה מהקדמות עם לשון זה הפרק הראשון מכלים ולשון ביאורו הבנה טובה עד מאד עד שיהיו משוננים על לשונך בלתי שתבקש נפשך בזכרונו . ולא יספיק לך הקריאה והעברה עליו ואפילו קראת אותו אלף פעמים ולא תשמרהו שזה בלתי מספיק לך עד שיהיה רגיל על לשונך כמו ק"ש ואז יגיע לך טוב השמירה וההבנה והזכות במה שתכללהו זה הסדר . לפי שהם ענינים קשים מאד בעצמם גדולי הספקות רחוקי ההבנה . הלא תראה גדולים חכמי המשנה ע"ה יתקשו בו וכ"ש אנחנו . תראה רבי אלעזר בן עזריה [חגיגה יד. סנהדרין סח: כע. מו.] אמר לרבי עקיבא ע"ה עקיבא מה לך אצל ההגדה כלך מדברותך ולך אצל נגעים ואהלות והוא לשון בראשית דרבי הושעיה רבה. וכן מצאנו אצל חכמי התלמוד יתקשו בקצת פרקים מהן כהתקשות רבי יוחנן בפרק תינוקת ממס' נדה (דף סה:) והתקשות פרק האשה שהיתה כובשת ירק במסכת טהרות (כלכות דף כ.) והוא הפרק אשר בו ידבר בראשון ושני ושלישי ורביעי . איך סדרם באוכלים ומשקים בחולין ובתרומה ובקדש . וכן יסתפקו ויתקשו במסכת עוקצים (חולין דף יג:) : ובגמרא שבת (דף קלח:) אמרו כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר הנה ימים באים נאם ה' ושלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' ואומר ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו מאי ישוטטו לבקש את דבר ה' עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור על בתי כנסיות ובתי מדרשות לידע אם ראשונה היא אם שניה . וביארו שם מקום הספק הנופל עליהן והוא כשימצא שרץ באויר התנור ולא יהיה השרץ נוגע בלחם ולא בגשם התנור ג"כ . הנה בלא ספק שכבר נטמא התנור וכל מה שבו לאמרו יתברך כל אשר בתוכו יטמא . ויפול להן הספק אם הפת ראשונה כי השרץ טימאהו בהגעתו באויר התנור , והתנור כמאן דמלא טומאה הוא . או השרץ תטמא התנור לבד והתנור יטמא הפת בנגיעה ותהיה הפת שניה ויהיה אצלם הספק בזה . ואמרו נשתכחה תורה מישראל ואתה יודע שבעונותינו שרבו אם תחזור על ראשי ישיבות כ"ש בבתי כנסיות תמצא יסתפק עליהן מאלו הפנים מה שבאו בו לשונות הפסוקים הרבה בתורה ובמשנה ומה שהוא יותר מפורש מזה ויותר מבואר ולא יתקשה בכמו זה הענין בזמן הגלות ויהיה נסתפק אלו הפנים במיעוט הבקשה אליו לפי שאנחנו נמצא בזמן המקדש ובהיות הנביאים נמצאים הסתפק להן (ממיני) [עניני] הטומאה והטהרה ודין השלישי והרביעי ואפי' על הכהנים המשמשים במקדש אשר הם יותר צריכים מכל האנשים לשמור הלכות טומאה וטהרה כי רוב הצורך עליהן מאלו הפנים אמנם הוא לענין מקדש וקדשיו אמר כה אמר ה' צבאות שאל נא את הכהנים תורה לאמר הן ישא איש (את) בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל השמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא : וכבר נחלקו חכמי התלמוד בהבנת אלו השאלות (פסחים דף טז: יז.) ואמרו קצתם אשתבוש כהני רביעי בקודש בעא מנייהו ואמרו ליה טהור והן טעו לפי שהוא פסול כמו שהקדמנו . ותשובתם בטמא מת אמת לפי שטמא מת רביעי בקדש ממנו טמא רצוני לומר שהוא פסול ולא יטמא זולתו ואמרו בקיאים הן בטומאת מת ואין בקיאים בטומאת שרץ , לפי שחשבו שרביעי של שרץ טהור בקדש ומקצתן אמרו לא אישתבוש כהני שהשאלה הראשונה ששאלם היה מחמישי בקדש ואמרו לו טהור ושאלה השניה היה מרביעי בקדש ואמרו טמא והתשובה אמיתית בשתי השאלות . ואני אבאר זה המאמר וזכרתיו בכאן שהוא ג"כ בתכלית הקושי במקומו והוא מאמר עמוק מאד וביאורו מועיל בכאן בשקלא וטריא שעשינו במה שהקדמנו . ואומר שאמרו בכאן בשר קדש לשון נקיה והכוונה בשר שרץ . וכן אמרו היקדש ר"ל הוטמא כמו שיקראו העברים המרחק מדבר ונזור ממנו קדושה אמר אל תגע בי כי קדשתיך ואומר פן תקדש המלאה וכאשר לקח השרץ בכנף בגדו היה הבגד ראשון ג] וכאשר נגע כנף זה הבגד בבשר היה הבשר שני . עוד נגע הבשר בנזיד היה הנזיד שלישי ושאל להן מזה הנזיד אשר הוא שלישי כאשר נגע ביין ונגע בשמן ונגע במאכל מה דין זה המאכל וזה היין וזה השמן אם כל זה יטמא אם לא . ואין ספק שהיין והשמן והמאכל כל אחד מהן רביעי אבל יין ושמן עשוי תחלה כמו שהתבאר והמאכל פסול ואינו מטמא והכל טמא . והיתה תשובתן בזה ואמרו לא הנה הן טעו וזהו דעת רב כאשר אמר אשתבוש כהני בזאת השאלה : עוד שאל להן ואמר אם היה טמא נפש הוא אשר נגע בכנפו אל הלחם ונגע הלחם בנזיד והנזיד נגע ביין ובשמן ובמאכל מה דין זה היין והשמן והמאכל ואמרו יטמא . וזה מאמר אמתי אולם שמואל אמר לא אשתבוש כהני . וזה שהוא יאמר שמאמר חגי בשאלה הראשונה ונגע בכנפו לא ירצה בו שכנפו נגע בלחם . אמנם ירצה בו שנגע אוכל בכנפו עוד נגע זה המאכל בלחם ולחם בנזיד , והוא אמרם בגמרא מי כתיב ונגע כנפו ונגע בכנפו כתיב במה שנגע בכנפו ירצה לומר שאמרו ונגע בכנפו אינו מן האיש אשר נשא שרץ בכנפו. ואמנם הוא מן הדבר אשר נגע בזה הכנף ויהיה חגי שואל להן מחמישי בקדש והוא טהור וזה שהכנף ראשון

נוסחאות ע"פ כ"י הערבי ב) שהמשקין אשר נטמאו מאוכלים טמאים וכן המשקין אשר נטמאו מכלים טמאים ואפילו נטמאו מאחורי הכלים אלו המשקים נעשו תחלה ויטמאו כלים אחרים ודע זה : ג) בכאן אמרו בתוספתא כלים :

הגהות מהר"י לנדא א] בד"ה וכבר התבאר ששלישי בתרומה וכו'. [illegible]

ראשון והאוכל אשר נגע בו שני והלחם אשר נגע בזה האוכל שלישי והנזיד רביעי והוא פסול ואינו מטמא כמו שקדם. וכאשר נגע הנזיד ביין ושמן ומאכל יהיה הכל טהור לא המשקה אשר הוא יין ושמן ולא המאכל יטמא לפי שכל אחד מהן חמישי וחמישי בקדש טהור. וכן השיבוהו ואמרו לו שזה החמישי לא יטמא עד ששאל להן אם היה טמא נפש הוא אשר נגע בכנפו על זה הסדר מה יהיה דין היין והשמן והמאכל ואמרו לו יטמא. וזה אמת ג"כ לפי שהוא יחזור אז רביעי ויהיה היין והשמן תחלה שהוא משקה קדש שנגע בשלישי ויהיה המאכל פסול להיותו רביעי כמו שקדם. וביאור זה שטמא מת אין כנפו הוא ראשון אבל כגפו הוא אב הטומאה כמו שכבר ביארנו שנטמא במת כאשר נגע בבגדים או בכלי שטף ישוב אותן אב הטומאה ויהיה הכנף בגד מטמא נפש אב והדבר אשר נגע בו ראשון כמו שאמר שמואל והלחם שני והנזיד שלישי ויהיה השלישי הוא אשר נגע במשקה קדש ואוכלין של קדש ויהיה הכל טמא: וזהו לשון התלמוד שאמר שמואל לא הכא אשתבוש כהני ולא הכא אשתבוש כהני [לא הכא אשתבוש כהני] רביעי בקדש בעא מינייהו ואמרו ליה טמא ולא הכא אשתבוש כהני חמישי בקדש בעא מינייהו ואמרו ליה טהור. ובא רבינא בסברא שלישית ואמר שהן טעו בשתי התשובות, אולם בתשובה הראשונה כמו שאמר רב וזה שיהיה הכנף הוא אשר נגע בלחם. אולם תשובתם השנית אמר בטומאת מת נמי לא בקיאי הכא רביעי והכא שלישי. וביאור זה שרבינא אמר שאמרם יטמא ושיהיה היין והשמן והמאכל טמא כמו שזכרנו להיותן טועים במדריגות הטומאה לפי שהן חשבו שזה אשר נגע בנזיד רביעי בין לטמא מת בין לשרץ אבל רביעי של שרץ טהור לקדש ורביעי של טמא מת טמא. הנה הן טעו בב' התשובות לפי שרביעי של שרץ פסול בקדש. כמו רביעי של טמא מת וכן הרביעי מאיזה אב שיזדמן וזה אשר חשבו רביעי לטמא מת הוא שלישי לפי שהכנף הוא אב הטומאה במו שהתבאר והלחם ראשון והנזיד שני והיין והשמן והמאכל כל אחד מהן נגע בשני ויהיה הכל טמא כמו שזכרו. אבל המאכל טמא והוא שלישי לא רביעי כמו שחשבו שהכנף מן טמא מת וולד טומאה כמו כנף שרץ וזה מה שנפל המחלוקת בין חכמי התלמוד בזאת התשובה. רב יאמר שטעו בתשובה הראשונה ואמרו אמת בשניה ושמואל יאמר שצדקו בשתי התשובות ורבינא יאמר שלא צדקו בשתי התשובות: הנה כבר התבאר לך שהענין קשה בעצמו ואפילו בזמנים הקודמים, והבן אמתם עתידה תורה שתשתכח מישראל משתכחת דיני הטומאה והטהרה וכן למה שצוה ה' יתברך הנביא בשאלה מזה אמר לו שאל נא את הכהנים תורה והנה הוא התורה בסתם הוא הלימוד בטומאת וטהרה וידיעת דינם. וכן ג"כ אמרו בטומאות וטהרות הן הן גופי תורה ואיך הוא המביא לרוח הקדש כמו שאמרו (עבודה זרה דף כ:) וטהרה מביאה לידי [א] קדושה כו': ואמנם אמרתי לך כל זה המאמר שלא תחשוב הדבור באלו העניינים כמו הדבור בסוכה או בלולב או בשבועת השומרים או בשבועת הדיינים ותעיין בו בתחילת מחשבתך ותחשוב שכבר השלמת הדבר ג"כ שלא תעריך מה שיגיע לך מהתועלת אחר הגעתם ותשוה אותו כמו שקדם מביאורנו לסדרים הקודמים. לפי שאלו השרשים גדולי הדעת והמזמה אשר קרמתי לך בזה הסדר אין בו שרש שלא השתוקקתי בו השתוקקות רב באמתתו ותארו ולקטתי אותו אחר מעיר ושנים ממשפחה מכל זוית התלמוד ומספרי הברייתות והתוספתות. עד שקבצתי מהן זאת הפתיחה להיות מפתח לכל מה שארצה לבארו מזה הסדר ולרוב ההלכות הקשות בתלמוד. לפי שכל הלכה יהיה בו דבר בטומאה וטהרה וראשון ושני יקשה אפי' לגדולי הרבנים וכ"ש לתלמידים וכאשר תמצא בו מאמר לאחד תמצא המאמר רב האריכות ומעט ההגעה לא יגיע לך ממנה כוונה שלמה. לפי ששרשי אלו הפנים בלתי מתעסקים בו כלל: אולם מה שהקדמנוהו אנחנו בזאת הפתיחה הוא מספיק מאד מאד ויצטרך אל שמירה כמו שזכרנו ולא ידע שיעור התועלת בו על האמת אלא מי שהשתוקק בימים והתעורר בלילות בהלכה מאלו ההלכות אשר בתחילת שבת ופסחים או חגיגה וזבחים וכו' והדומה להן ולא יתברר לו שרש ישען עליו עוד יקרא זאת הפתיחה ומה שאחריה ויעלו לו זה כלו בנוי על שרשיו ואז ידע שיעור מה שנעשה הנה. [א]) ואין דמיון זה אלא כמו מי שקבץ חרובים בהשתוקקו ויגע בדרכים עד שהגיע ממנו אל ממון גדול הגיע בו אל הכוונה ובאשר השלים בזה הממון מן ההשתוקקות ולא ישוער על כתו ידע שיעורו, וכן אם יגיע לאיש נבון ואע"פ שלא השתוקק בו הנה הוא יגיע בו הכונה במה שיראה מעניני האנשים שיעור מה שהיו משוטטין בזה ולא מצאו: וכל מה שהקדמנו את הענין הוא חריצות וזירוז על שמירת זאת הפתיחה וזוכרה תמיד עד שלא אצטרך שאזכור אלה העקרים בכל עת שאצטרך אליהם אבל ארמוז אליהם לבד לפי שהסדר עצמו יסבול מהאריכות ואם לא נכפול ענייניו לא יהיה בו די:

[א] [נ"ל פרישות]

נוסחאות ע"פ כ"י הערבי [א]) ואין זה דמיון אלא למי שקנה חרובים ביגיעה רבה וצרות במסעות בדרכים והגיע לממון רב שיוכל למלאות בו כל רצונו ואח"כ בא הממון הזה לאיש אשר יגע מאד ימים רבים ולא יוכל לבא אל פרנסתו הוא ידע ויבין פעולת בעל החרובין וכן אם יבא העושר הזה לידי אדם חכם אע"פ שלא יגע הרבה עם כל זה ידע מה שעשה בעל החרובין מפני שרואה יגיעת בני אדם וצרותם אשר לא יגיעו למצוא מציאה כזאת:

סליק הקדמת הרמב"ם מסדר טהרות

הגהות הגאון וכו' מו"ה שמחה מרעסויא זצ"ל לסדר טהרות

הקדמה להרמב"ם מסדר טהרות אמר הרב הגדול רמב"ם הספרדי ז"ל כו' וזה שחלקו הטומאות לפי מה כו' וזה שהפרך בעצמו אם הטומאה וזה (השני) נסבב וכ"ב נ"ע וזה המין: **בא"ד** וטומאת מת ט' והקבר ג"כ אב הטומאה ואדם שנטמא במת הוא ג"כ יקרא אב וכן כל הנוגעין בו. כ"ב נ"ל וכן כלים דהכב הרי הוא כחלל: **בס"ד** וענין אמרם הנה טהורים שהן לא יסיה דינם דין כלים הנוגעים במת מת. כ"ב שיהא אב הטומאה אלא ראשון: **בד"ה** ואולם ט' אבל הן יטמאו אותן טומאת משקין. כ"ב והכלים נעשו שניים.

כלים פ"א מ"א בפי' ר"מ ד"ה הסיעור כו' ואמר במי חטאת והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב כו' הדין בהם טומאת מגע כמו שנתבאר. כ"ב עיין ברמב"ם ז"ל פרק ט"ו מהל' פרה הלכה א' ובכסף משנה ז"ל: **מ"ב** פי' הר"ש ד"ה ענין למעלה יוסר עליון כו' והנוגע במי הנדה (יכבס בגדיו). כ"ב יטמא עד הערב: **מ"ג** ד"ה ומליט דזבה כתי תמורה מתגורע כו' דהא דמשמע בת"כ כו': **בס"ד** מהוא קרא דגלא את כל שערו. כ"ב ועיין משנה ד' בפי' הרמב"ם בשם ספרי: **בד"ה** ומיהו יש מפרשים הכיא דפסחים כו' כדתנן פרק בתרא דנגעים בימי ספירו כנ"ל: **ד"ה** וכל סדר משנה כו' למעלה מהן צנו של זוב מכל הני כו' כנ"ל: **ד"ה** ויש דברים דנמגע והיסט תטמאין כנ"ל: **מ"ט** ד"ה בין האולם ולמזבח מקודש כל הני דתנן כו' והא דתניא בתוספתא דכלים. כ"ב וכן בעלי מומין שנכנסו בין האולם ולמזבח כולהו מדרבנן כן הוא בהר"ב: **בא"ד** דהכי תניא התם (וטמאים) שנכנסו ט'. כ"ב וטהורים וכ"ה שם: **בא"ד** ועוד דלא ניפטו ליכהות בהן כדאמר בפרק בא לו שלא רחוץ ידים ורגלים כו'. כ"ב אף דכ' לפני זה דכולו הם מדרבנן ס"ל הסתא לכאורה דשלא רחוץ הוא מן התורה: **בא"ד** והתם בעי לאיתמר דכולהו מעלות דמתני' ט' דאי ס"ד דרבנן מאי שנא. כ"ב ז"ל הגמרא שם דאי ס"ד דרבנן מאי שנא בין האולם ולמזבח דלא מקרו ועיילו מכולה עזרה נמי מקרו ועיילו בין אולם ולמזבח דלא מפסיק ט':

פ"ב מ"א בפי' הר"ש ד"ה כלי עץ כו' והא דלא חשיבהו ככלי מתכות. כ"ב כ"ה בגמרא שבת דף פז ע"א ותוס' שם: **בא"ד** אי גזור טומאה ושניה או לא. ואח"כ מ"ה מיכן ולשנא אין כו' וכ"ב כ"ה בפי' הר"ב: **מ"ב** ד"ה כלי שאין לו תוך בפרק אלו מומין כו' נטמא תוכן נטמא גבן (לא) נטמא תוכן נסבב וכ"ב כ"ה שם דבכלים שיש להם תוך שנטמא אחוריו במשקין תוכו טהור ופי' רש"י ז"ל ותוס' שם דכאן קרי תוך אותו צד שרגילין להשתמש בו וע"ש הטעם: **פ"ה מ"א** ד"ה תנורים כו' פי' דים בר שבעה כרוכו בר תשעה באלבעה ויש מפרשים אפכא דבר תשעה כרוכה ובר שבעה באלבעה כנ"ל. וכ"ב כן פי' רש"י פרק העור והרוטב קכ"ד ע"א ובנדה דף ט ע"ב וכן פי' תוס' בחולין אבל בנדה פי' בסוף כהר"ש: **בא"ד** ועוד מקשין התם כו' כיצד מטהרין אותו חולקים לשלשה. כ"ב פירש"י אבל לשתים לא שני אע"ג דליכא במלוי ד' מדקא מיקל ר' מאיר שם ואמר אינו צריך אלא שממעטו מבפנים מד' מכלל דרבנן בהא נמי פליגי דאע"ג דלא הוי השבר ד' אפ"ה בעינן דלא לשוי רובא ומשני הא דקתני ברובא טמא ואע"ג דלא הוי ד' דעבדי גיסטרא שחולקו לארכו בגובהו והכא דקתני דבלי ד' ואי לא לא הוי טמא דנלקי מגלק לרחבו דשוב איתו עומד יפה עכ"ל רש"י וקשיא לי לפי' הר"ש מאי פריך הגמרא הא בתנור בר שבעה עסקי' ברובא אע"ג דלא הוי ס"ל לרבנן. וא"כ שפיר קתני לקמן חלקו לשלשה אבל לשתים לא שני אע"ג דליכא במלוי ד' ונע"ג גם התירוץ של הגמרא לא אוכל להולמו לפי' הר"ש דהיאך משני דהכא דקתני בד' דנלקי מגלק הא בהדיא קתני לרבנן דברובא טמא בתנור בר שבעה אבל לפירש"י ניחא הכל דבתנור בר שבעה לכ"ע בד' ותנור בר תשעה לר"מ בד' ולרבנן עד דאיכא רובא והוא דנלקי מגלק אבל עבדינן גיסטרא טמא לרבנן אע"ג דלא הוי ד' ואם נאמר דלפירוש הר"ם בעינן רובא דמיכבר ביתא גם כן. אמנם מפי' הר"ם במשנה זה לא משמע הכי לכן נ"ע דס"ל להגמרא דאף בתנור בר שבעה אם נלקי מגלק מודים חכמים לר"מ דבעינן ארבעה בשריו כמ"ש רש"י הטעם דאיתו עומד ולכתחלה ס"ד דבבא דשריו בד' לכ"ע הוא לכך משני דעבדי גיסטרא איירי לקמן והכא דנלקי מגלק אבל לבתר דפריך מתני' דכאן אהדדי ומשני הא בתנור בר ע' והא בתנור בר ז' ממילא עכ"ל גם כאן מיירי דעבדי גסטרא דאל"כ לא הוי אמרי רבנן ברובא והר"ם הביא הגמרא אלא כסדר כן נ"ל ברור ועיין משנה ח' ועוד י"ל לפי' ר"ם דמשמע ליה להגמרא דמתני' דלקמן מיירי בתנור גדול והכי פריך למה איתו נטמא שם עד דאיכא רובא הא באלבעה נמי טמא ומשני הא דעבדה גיסטרא כך איט משמא עד איכא רובא לכך תנן שם הקטן טהור ובן תוכה מפי' הר"ם והר"ב משנה ח': **בפי'** הר"ם בא"ד תניא בת"כ תנור כו' אמר לו ר"ש יכי דנין אפשר משאי אפשר [אף אע"פ שאי אפשר] ראיה גדולה היא כנ"ל: **בס"ד** אף תנור שתגמרה מלאכתו באור כנ"ל: **מ"ז** ד"ה תניא בתוספתא תנור שחלקו לשנים אפי' כל שהוא שאין בו ארבעה כנ"ל: **מ"ח** ד"ה תניא בתוספתא כו' נתנו בקיע תלמעלה טמא או בעשה לו מפילה מבחוץ (טהור). נ"ע טמא: **פ"ט מ"א** בפי' הר"ם וכן אם נמלאו במגופה ונראין לתוכה של חבית אף על פי שהן יונאין כו'. כ"ב נ"ע אע"פ שאין יונאין ורצונו לומר דרבותא קמ"ל מתני' רק דקשיא לי דא"כ הוי ע אנ"ע א לפי שיטתו: **בס"ד** אע"פ דלא חשיב כתוך כו' לא נטמאו הכבית כנ"ל: **ד"ה** שוקעין לתוכה כו' דנחשבין כמגופה ואם לאו מטמאין כנ"ל: **בס"ד** ומניין אתה מונה כו' כלומר איזה טמא בזמן שאין לצמיד פתיל עליו. כ"ב הא יש לצמיד פתיל טהור כנ"ל: **פי"א מ"ג** בפי' הר"ם סד"ה סובב של גלגל כו' שלא תשבר כעדשין. כ"ב בהרב הי' במרכשים ובסלעים: **פי"ז מ"ז** בפי' הר"ם ד"ה ר"ע מטמא ור"י בן נורי מטהר כו' ומשמע בספ"ק דסוכה. כ"ב דף כ' ע"א: **בא"ד** כדתוכח בפרק העור והרוטב ובהגדל נמי דהייתו מדהם פליגי התם בהגדל של סיידן והא איתו [אלא] של קש כדתוכח בתוספתא דקתני הגדל של [קש]. כ"ב כן מוכח להגיה על פי סוף דברי הר"ם ז"ל וכ"כ תוס' ז"ל בשבת ריש דף סו ד"ה הגדל: **בא"ד** כדקתני לעיל בתוספתא. כ"ב שהביא סוף משנה ע"ו. והס"ד: **פי"ח מ"ה** בפי' הר"ם ד"ה תניא בתוספתא כו' פשה אלבעתם מרווחים טהורה עוד תניא בתוספתא כו' תפני שהוא כפירי מטה ניתן עליה. כ"ב נ"ע ויתן עליה וכ"ה אח"ז: **מ"ו** ד"ה שנשברה שני' טהורה כו' ואע"ג דאיכא רובה. כ"ב נ"ע קנרה מידי דהוה אגגב עליו. כ"ב במשנה ט': **בא"ד** ולא דתי היכא דנתפרקה כולה. כ"ב במשנה ה' דמטמא ר' נחמיה וקי"ל כוותיה כמ"ש הר"ם ז"ל שם בשם גמרא דסוכה וגם ת"ק מטמא בנטלה קנרה ושתי כרעים וכאיה לדבר דלזה נתכוין הר"ם ז"ל דכן כתב בפי' י"ט בהדיא משנה ג': **מ"ז** ד"ה ברע שלמטה כו' ותנן בפי' קנרה ושתי כרעים. כ"ב כדאיתא בסוכה דף פז ע"א: **מ"ט** ד"ה מטוה אפי' [איכא] ארוכה ושני כרעים. כ"ב כ"ה בפי' הר"ב ז"ל: **פי"ט מ"ו** בפי' הר"ם משנה ז' כו' כלפריטים לעיל פי"ז. כ"ב פי"ח מ"ו: **פכ"א מ"א** הנוגע כו' קירום כו'. כ"ב אמר כאן בניסן בפי"ג דשבת שכן הטוה שתי בתי נירין בנירין בקירום ותפרם אביי תרתי בבתי נירא וחדא בנירא: **בא"ד** אמר רב יהודא תטבייתא. כ"ב שבת פי"ג דף קה ע"א וע"ש לשון משנה וגמרא: **בא"ד** שתי פעמים תרכיב תום על שתי בבת ניר דהייט כו' כנ"ל. וכ"ה לשון רש"י והר"ן ז"ל שם: **בא"ד** מגוביית ביריעות סנבדייס האורגים ברגל הוא וקורין לימויי"ש והוא במקום כו' כנ"ל וכ"ה שם ברש"י והר"ן ז"ל אבן בר"ן כתב כאן כלשון הר"ם ז"ל: **פכ"ב מ"א** בפי' הר"ם ד"ה דלופקי הוא כלי עץ כו' כנ"ל: **בא"ד** ובפרק שתי הלחם אמרינן לא שנא ליפוי עומד ול"ש ליפוי שאינו עומד ולא שנא שחיפה את לבזבזין ולא שנא לא חיפה את לבזבזין ופליגי התם דרים לקיש אמר לא שנו אלא בכלי אכסלגים. כ"ב כ"ה שם: **ד"ה** תניא בת"כ פרשת ויהי ביום השמיני כלי שור כו' אשר אני מרבה את השולחן ואת העבלא שמשמשים אדם [ואת משמשי אדם] ומוציא אני כו' והכתובה ששם משמשי משמשים אדם ואין משמשים אדם כנ"ל וכ"ה בסוכה דף ה' ע"א בתוס' שם בשם ת"כ: **מ"ח** ד"ה העליון כסא כו'. כ"ב נ"ל הכסא וכ"ה בפי' הרע"ב: **מ"ט** בפי' ר"מ ד"ה כבר בארנו כו'. כ"ב בפרק כ מ"ח: **פכ"ה מ"ט** בפי' הר"ם ד"ה תניא בתוספתא כו' פי' מה לשון כפול כו' מה שייך לשנות אין להם אחוריים אין להם בת הלביעה. כנ"ל: **פ"ל מ"ג** בפי' הר"ם ד"ה כוס של זכוכית כו' תניא בתוספתא כוס של אבן שנקב והטיף לתוכו אבר ר' יוסי אומר משום ר"י בן נורי טמא משום כלי מתכות. כ"ב והתוס' ז"ל בר"ה דף יט ע"א הביאו תוספתא זו בלשון אמר ע"ש ה"ג ר' יוסי משום ר' יוחנן בן נורי אומר טמא משום כלי זכוכית רשב"ג אמר יהודה בן שמוע היה מטמא משום ר' מאיר: **מ"ד** תניא בתוספתא כו' אע"ג דתנן לעיל פ"ב וכל מדרס כלי חרס טהור. כנ"ל:

אהלות פ"א מ"א פי' הר"ם ד"ה כלים כו' והטמא בכיצד שלשה דקתני כו' והא דדרשינן בנזיר כו' ובשבת וחולין ופסחים לא גרסי' חרב הרי הוא כחלל (לאו דוקא חרב ה"ה). כ"ב המשנה למלך בפ"ה מהל' טומאת מת מוסק זה: **בא"ד** הא למדנו לכלים ואדם כלים ואדם וכלים מנין ת"ל וכבסתם בגדיכם הא למדנו לכלים ואדם וכלים· כלים וכלים מנין אמרת ק"ו כו'. כנ"ל וכ"ה בילקוט סוף פ' פרה: **בא"ד** הרי הן מטמאין כלים הנוגעין [בכלים] הנוגעין במת כו' כנ"ל: **בא"ד** או יהי' כו'. כ"ב כאן גרס הילקוט הך בבא אדם וכלים מנין כו': **בא"ד** רבי יוחנן בשם רבי ינאי וכולהן תורה הן אלל תרומה אבל על ביאת מקדש איט חייב אלא על [הראשון ולא על] שני שנגע בראשון. כנ"ל: **בא"ד** וזהו פירושו כו' כדאיתא [ולא] שני שנגע ט' כנ"ל: **בא"ד** גם פירוש דהרב כו'. כ"ב קאי על ר"י משיתפנים: **בא"ד** ובתוספתא דנזיר משמע כו' ר"י ב"פ אומר רביעית דם אין נזיר [מגלח עליו] לענין ט' כנ"ל: **פ"ב מ"א** בפי' הר"ם ד"ה ורובע מרוב המנין ט' ונ"ע פכ"ג בנזיר כנ"ל וכ"ה את"ז: **ד"ה** עוד תניא בתוספתא רבי יוסי אומר שלא תרווד רקב מטמא במגע ובמשא ובאהל. כ"ב כ"ה בחולין דף קכה ע"ב: **מ"ב** ד"ה דם קטן שאין בו רביעית מטמא כבשרו. כ"ב כ"ה את"ז: **מ"ד** בפי' הר"ם ד"ה תניא בתוספתא תמנין כו' אף ר' אליעזר עקיבא מה זה עקיבא והלא טומאת אהל מועטת (בשניהם). נסבב וכ"ב משניהם וכ"ה בר"ם ז"ל את"ז: **בא"ד** (הגולל והדופק הנגד של מת מטמאין במגע ואינן מטמאין במשא). נסבב וכ"ב בילקוט ליתא וכבר פי' הר"ם לעיל מה הן: **בא"ד** שלא קנה והסיט כו' המת שלא ינא מתחתיו מהבר לטמא. כנ"ל וכ"ה בילקוט: **פ"ז מ"א** בפי' הר"ם ד"ה ומקומה מקום הטומאה ט' אבל אין שם טפח כו' ואין ניחן כמהלה על תהלה כיון דאפי' טפח ליכא. כ"ב והרב גורם דאפילו סדק ליכא: **מ"ב** ד"ה וכלה עד כאלבע ט' ולפי' ר"ת דמפרש כולה מתני' אי אפשר לפרש משנה זו אם לא בעומדין בחיבורין. כ"ב נ"ע הא בי את"ז שינא המת מן האהל וא"כ לא הוי בחיבורין ויש לפרש דמיירי שהוא פתח מה שנגרר כאהרן: **פ"ח מ"ח** ד"ה הבית שנספינה או בכלים [ומת] שבתוך הבית אייר כנ"ל: בפי' הר"ם ד"ה חוץ מן הירקות כו' שאלו המנויות (אין) להם נסבב וכ"ב וכ"ה בחיבורו יש להם ט': **בא"ד** וקיום בזמן הקין. כ"ב והתורף כנ"ל: **פי"א מ"ז** ד"ה מאין את הטומאה כו' ומסיק הכא התם דרבי יוסי לאו כו' אלא אם בטהרו טפח קאי ולקולא דקאמר ר"מ הבית (טהור). נסבב וכ"ב טמא: **בא"ד** ואע"פ שמקום [טומאה] חוץ לבית· כנ"ל: **ד"ה** כדי שתפול לאור ותשרף כו' מטמטה דזאבים שבלעו ב' תינוקות והקיאום דרך בית הרעי (וטימאו). נסבב וכ"ב ומסרו וכ"ה שם: **פי"ב מ"ב** בפי' הר"ם ד"ה הכל טמא כו' ומיהו מדקתני הכי בתוספתא גבי נסר כו' ת"ת כמים לא ליזנו הוא דהשיבה לאוך. כ"ב קשה הא קי"ל כל דבר המקבל טומאה איט חוצץ בפני טומאה ונ"ל דים להגיה אע"ג דלא מקבלת טומאה וכן מוכח דהא נסר איט מקבל טומאה כדאיתא בפ"ה מ"ו: **פט"ו מ"ז** בפי' הר"ם ד"ה עפר או צרורות כו' דייק לה ממתני' אע"ג דגרסינן [עפר] במתני' כו' כנ"ל: **פט"ז מ"ד** ד"ה הבודק אוכל בדמעו כו' ונראה (דמחייב). כ"ב נ"ל דמיירי: **מ"ה** ד"ה יש לו תפיסה כו' דהא אוכל בדמעו תנן· כ"ב מן משנה ד' אין ראיה דהא לא מיירי מן תפיסה אלא הראי' הוא מן התוספתא שהביאו שם הר"ם ז"ל לפי' אחרון: **ד"ה** מסיק אחד אית דגרסי כו' ולההוא שינוי' דמשני התם שהעילה כמין נפל [קשה] דהא בור ט' כנ"ל: **פי"ח מ"ט** ד"ה תניא בתוספתא חלות אין בה כו' ואין מדור העמים ובית הפרס כחוצה לארץ [קשה] הא כו' כנ"ל: **בא"ד** וכי תימא דאיצטריך כו' כדתניא לעיל· כ"ב הביאו הר"ם ז"ל מ"ז: **בא"ד** (והא דתניא בתוספתא דמקומות ארץ הכנענים טמאה). נסבב וכ"ב זה מ"ס: **בא"ד** ומובלין ואוכלין פסחיהן כו' עד אחרי כן· כ"ב פי' אמר זה מפרש דמשום מדור עובדי כוכבים היו מובלין: **בא"ד** ולמנין טומאה כו' הוא דטמא משום אוגר העובדי כוכבים. כ"ב נ"ל מדור העובדי כוכבים:

א אבות הטומאות. בשמעתא קמייתא דב"ק אמרינן אבות מכלל דאיכא תולדות ותולדותיהן לאו כיוצא בהן דאילו אב מטמא אדם וכלים ואילו תולדה אוכלין ומשקין מטמא אדם וכלים לא מטמא והיינו ראשון ושני דלא מטמא אדם וכלים דאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה: השרץ. הם שמונה שרצים הכתובים בפרשת ויהי ביום השמיני החולד והעכבר והצב למינהו והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת · ולמינהו דצב מרבינן מיניה בפרק העור והרוטב (דף קכו.) א)חברבר [ז] וכן הנפלים וסלמנדרא [ח] ומרבינן מיניה נמי התם (דף קכו:) בילת הארץ המרוקמת שניקבה ועכבר שחציו בשר וחציו אדמה אבל עכבר של ים לא מטמא דעל הארץ

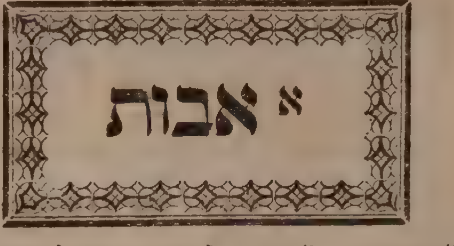

א) הטומאות [א]השרץ [ב]ושכבת זרע [ג]וטמא מת [ד]והמצורע בימי ספירו [ה]ומי חטאת שאין בהם כדי הזייה הרי אלו מטמאין אדם וכלים במגע וכלי חרש באויר ואינם מטמאין במשא:

ב למעלה מהם [ו]נבלה [ז]ומי חטאת שיש בהם כדי הזייה שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים במגע וחשוכי בגדים במגע:

למעלה

א השיעור אשר יטמא מהשרץ הוא כעדשה· ועומאת שכבת זרע כעדשה גם כן למי שנגע בה בין אדם בין כלים· אולם החיים אשר תלא ממנו שכבת זרע הנה הוא יטמא בכל שהוא ואין חילוק בין הטומאה אשר תלא ממנו או אשר יגע בה כולן ראשון· וכבר קדם לנו בפתיחה זו שבטומאת מת הבדלים רבים ואני עתיד לבאר ראיות כל מה שקדם באהלות והשלמת זה הדין שכל מה שיטמא [א] מפני טומאת ערב יקרא ראשון וממנו ימנה שני ושלישי וזה אשר טימאהו הוא טמא מה הרמוז אליו בכאן · ודין המצורע כאשר נרפא מנגעו שיטהר בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושני צפרים (לפי מה שבא לי התורה (ויקרא יד)) אחר יכנס לעיר ויעמוד ז' ימים חוץ לאהלו והוא אמרו (שם) וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים ובאלו שבעה ימים יקרא מצורע בימי ספירו להיותו מונה אלו הז' ימים· וכן הזייה מן מי חטאת [ג] כמו שבאר התוספתא וכמה יהי' במים ויהא בהן כדי הזייה כדי שיטבול ראשי גבעולין ויזה חוץ מזה והיות אלו כולן יטמאו מי שיגע בהן הוא לשון התורה אמר בשרץ (שם יא) כל הנוגע בהם יטמא עד הערב ואמר בשכבת זרע (שם טו) ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע ורחצו במים · ואומר כאשר יגע בטמא מת (במדבר יט) והנפש הנוגעת תטמא עד הערב ואמר במצורע אלא השלמת ימי ספירו (ויקרא יד) וכבס את בגדיו ורחץ את בשרו וזה ראיה על היותו מטמא בגדים במגע בימי ספירו · ...

כתיב כדדרשינן התם ויש מהם ששורותיהן כבשרן כדתנן התם (דף קכב.) שיעורן בכעדשה ובנזיר פרק כ"ג (דף נב.) הואיל וחומט תחלת ברייתו בכעדשה· אבל האברים אין להם שיעור אפילו פחות מכעדשה מן השרץ כדתנן בפרק א' דאהלות · ודם השרץ כבשרו ושיעורו כעדשה ...

אפילו בכעין החרדל ובפחות מכן ואיכא כחתימת פי האמה כר' נתן דאמר זב צריך ובנוגע נמי איכא פלוגתא פרק יוצא דופן בכעדשה ודוקא שכבת זרע לאו מטמאה נו.) משום דכתיב שכבת זרע בראויה זרע ביום השלישי שהורה דמסרחה ותוב וכלים נפקא לן · אדם בפ' יוצא דופן (ד וכלים כתיב בהדיא בפרשת זאת תהיה ו ושאר כלים ילפינן מגזירה שוה דבגד וע אשה (דף סד.) ומדלא חשיב כאן בעל קרי ראשון בעלמא וכן משמע מדתנן בסוף מס' ...

מסורת הש"ס

א) ב"ק ב.

מס' כלים*)

פירוש רב האי גאון

ב וחשוכי בגדים פי' חסירי בגדים כמו שאמרו (תענית דף יא א) וחשוכי בנים משמשין מטותיהן:

*) נכ"י כתוב ספחם

הגהות הגר"א

פ"א מ"א [א] בר"ש ד"ה והש"ז · כדאמרינן פרק במת כותים וכן ש"ז של קטן טהור כל זה נמחק:

מים טהורים

הגהות מספר מים טהורים להג"מ יהודה ליב הלוי שד"ל ז"ל (בעל"ס ס' מי נפתוח ואפיקי יהודה וכו')

[א] בר"מ והשלמת דין זה שכל מה שיטמא ממנו טומאת ערב ס' כצ"ע: [ג] שם ...

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ב סמג עשין רמו:

ב ב מיי' שם פ"ה הלכה א סמג שם:

ג ג מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הל' ט:

ד ד מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הלכה ב:

ה ה מיי' פט"ו מהל' פרה אדומה הל' א סמג עשין רלג:

ו ו מיי' פ"א מהל' שאר אבות הטומאה הלכה א סמג עשין רמד:

ז ז מיי' פט"ו מהל' פרה אדומה הל' א סמג עשין רלג:

פירוש הרא"ש

א אבות הטומאה השרץ כו' פי' אבות הטומאה ברים ב"ק קאמר אבות מכלל דאיכא תולדות וכן הראשון והשני אוגע ...

עין משפט
נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הל' א סמג עשין רמח:
ט ב מיי' שם פ"ח הלכה יב והלכה יד סמג שם:
י ג מיי' שם הלכה א והלכה ח:
יא ד מיי' שם פ"ג הל"ע והל"ה:
יב ה מיי' שם הל"ב:

ותימה דלא חשיב הכא אבר מן החי מן הבהמה שדינו כדין נבלה לטמא במשא אדם לטמא בגדים · ובשלמא עלה כשעורה אע"פ שגם הוא כך דינו כדאיתא בפ' העור והרוטב (דף קכו:) לא חשיב ליה לפי שטומאתו טומאת שבעה ולקמן תני ליה אלא אבר מן החי ליתני דאין חלוק מנבלה כלל אלא לענין בשר הפורש ממנו כדאיתא בפ' העור והרוטב (דף קכח:) ושמא לכך לא תני ליה משום דבכלל נבלה הוה דמקרא דנבלה נפקא לן אבר מן החי בפ' העור והרוטב (שם) דכתיב וכי ימות מן הבהמה שמקצתה מתה כגון שנתלש ממנה אבר מחיים: ג משכב התחתון כעליון · בריש בנות כותים (דף לג:) מפרש דאי איכא עשר מצעות זו על גב זו שיהיה תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב ואינו מטמא אדם וכלים כדין משכב של זב אלא אוכלין ומשקין דוקא ודרשינן התם מדכתיב בפ' זאת תהיה תורת המצורע ותהי נדתה עליו מה היא מטמאה אדם וכלי חרס כו' ובריית' היא בתורת כהנים ונקט אדם וכלי חרס משום רבותא · לפי שמגיע נושא את הנבלה דמטמא כל כלים חוץ מאדם וכלי חרס כדמפרש לעיל · ומסיק התם בנדה אי מה היא מטמאה משכבות ומושבות כו' ת"ל וכל המשכב כלומר דבבועל נדה גופיה כתיב וכל המשכב שאין תלמוד [לומר] דהא כתיב ותהי נדתה עליו ולא בא אלא לנתקו מטומאה חמורה והביאו לטומאה קלה שלא יטמא אלא אוכלין ומשקין · וצריך לדקדק בבועל נדה אם יש לו מעיינות או לא ואם מטמא אדם לטמא בגדים במגע ובמשא כגון אדם הנושא או

ג למעלה מהן [א]בועל נדה שהוא מטמא משכב תחתון כעליון [ב]למעלה מהן זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו [ג]ודם הנדה שהן מטמאין במגע ובמשא [ד]למעלה מהן מרכב שהוא מטמא תחת אבן מסמא [ה]למעלה מן

בגדים כאמרו א)תכבת נפשי מסחת (ישעי' נח) ומטמאים במגע חשוכי בגדים והענין שהאדם כאשר נגע בנבלה יטמא ולא יטמא בגדים ואפילו בשעת מגעו וזה לשון התורה (ויקרא יא) והנוגע בנבלתה יטמא עד הערב ולא יודן במגע בטומאת בגדים· הנה יתבאר לך מזה שהנבלה מן [א] העתקתה נטמא גופו ויטמא הבגדים ושאר כלים חוץ מכלי חרס בשעת נשיאותו לאמרו והנושא את נבלתה יכבס בגדיו · ומי שיטמא בה בלתי משא נטמא גופו לבד ולא נטמאו אפילו הבגדים אשר הוא לובש אותן בשעת מגעו וכן מי נדה וזהו ענין אמרם נבלה חלק מגעה מן משאה:

פירוש רב האי גאון
ג אבן מסמא פי' אבן שהיא שומא בשביל (דניאל ו יח) ושומת על פום כמו שאמרו בתלמוד נדה (ס"ט ב) מאי במשא באבן מסמא כדכתיב (דניאל שם) והייתית אבן חדא:

א) [ב"ק כה.]

מים טהורים
[א] בר"ם שהנבלה מן העתקתה נטמא גופה כו' כצ"ל ור"ל ממה שהניע או חם והעתיקה נטמא כו':

פירוש הרא"ש
גבי נבלה דכתיב והנוגע בנבלתם יטמא עד הערב אין הטגע מטמא בגדים דיטמא משמע הוא ולא בגדיו וגבי חטאת נמי כתיב והנוגע במי הנדה יטמא ודרשי' הוא ולא בגדיו והא דלא חשיב הכא אבר מהחי מן הבהמה אע"פ שדינו כדין נבלה דמטמא במשא אדם ובגדים משום דישנו בכלל נבלה

יג א מיי' פ"ו מהל' מטמאי מו"מ הל' א ופ"א הלכה א סמג עשין רמא:

יד ב מיי' פ"ג מהל' מטמאי מ ש כ ב ומושב הלכה א:

טו ג מיי' פ"י מהל' טומאת צרעת הלכה יב:

טז ד מיי' פ"ב מהלכות טומאת מת הלכה ט והל' יב:

יז ה מיי' שם פ"א הלכה א:

יח ו מיי' פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה יד ופ"א מהל' מחוסרי כפרה הלכה א ופרק יא מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ד ופי"ב הלכה טו:

יט ז מיי' פ"ז מהל' תרומות הלכה ב ופי"א מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ד ופי"ב שם הל' טו:

כ ח מיי' פי"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד:

מן המרכב משכב ששוה מגעו למשאו [א]למעלה מן המשכב הזב שהזב עושה משכב ואין משכב עושה משכב: ד [ג]למעלה מן הזב זבה שהיא מטמאה את בועלה [ג]למעלה מן הזבה מצורע שהוא מטמא בביאה [ד]למעלה מן המצורע עצם כשעורה שהוא מטמא טומאת שבעה [ה]חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל מה שאין כולם מטמאין: ה עשר טומאות פורשות מן האדם [ו]מחוסר כפורים אסור בקדש [ז]ומותר בתרומה ובמעשר חזר להיות. טבול יום [ח]אסור

הבשר · ופריך בגמ' אטו מת מי לא מטמא במשא מאי קושיא אין ודאי לא מטמא במשא אא"כ הסיט וזב וזבה מטמאין במשא בלא היסט · אלא על כרחך [ד] הא דמשני מאי א) משכב אבן מסמא כדכתיב והתיית אבן חדא ושומת על פום גובא דמעיקרא [ה] א"נ ג) דעד דאיירי בסתם משא שנושא ממקום למקום ומשני מאי משא אבן מסמא שאין זו ממקומו מלשון שומת על פום גובא שאין [ו] זזה ממקומו וכאן כשאצבע הטהור תחת האבן והמת מלמעלה בין כשהמת מלמטה והטהור מלמעלה וכגון דקיימי זה שלא כנגד זה דליכא לא היסט ולא אהל דאי משום מת טהור ואי [ז] זב טמא למכביד· ובכל מקום שמזכיר אבן מסמא נאו דוקא אבן דכך שוה נסר או נייר שיפסיק דבר

(דניאל ו)ושומת על פוםגובא וכבר בארנו שזב וזבה ונדה ויולדת באלו הפנים שוה ושהכל עושים מרכב ומשכב ורוקן ומימי רגליהם טמא: ומשכב · הוא כל מה שהוא מוכן לשכיבה עליו כאשר שכב עליו הזב או אחד מהנזכרים עמו יטמאו ג"כ זה המשכב יהיה אב אפילו האבן גם כן הנה עקרו בין הזב והמשכב ולשון התורה שיהיו המשכב ומרכב מטמא אדם ובגדים · אמר במשכב ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ואמר במרכב (ויקרא טו) וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב ולא נדין על אשר נגע במרכב בטומאת בגדים ואחר מה שבא הפסוק בנוגע במשכב שהוא מטמא בגדים ונוגע במרכב שהוא טמא לבד ולא יטמא בגדים אח"ז[א]והנושא אותיכבס בגדיו ודינשא ומרכב ומושב הוא מטמא בגדים בשעה שנשאו·הנה יתבאר לך מזה שהמרכב חלוק מגעו ממשאו לפי שהנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת נגיעתו ונשאו מטמא בשעת נשיאתו כמו הנבלה ומי חטאת שיש בו כדי הזייה לפי מה שהתבאר אולם המשכב שוה מגעו ומשאו לפי שהוא יטמא בגדים הנוגע בו והנושאו ואמר הש"י (שם) כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא ובספרא הזב עושה משכב ואין משכב עושה משכב אבל כאשר הגיע משכב הזב על כלי יהיה זה הכלי ראשון לטומאה ואין הפרש בין הכלי אשר יגע במשכבו או אשר ישא עליו המשכב ויגע בו לפי שכבר בארתי לך שאין שום מה שיטמא במשא זולת האדם: ד כבר ידעת שזבה ונדה דינן שוה בטומאה· וכאשר בעל האדם זבה הוא יטמא שבעת ימים כמו שקדם ממאמרו (ויקרא טו) ותהי נדתה עליו וגו' אמנם זב כאשר בעל אשה הנה לא תהיה אב לטומאה אמנם תהיה ראשון כמו אם נגע בידו וכן מי שבעל [ג] זבה לא יהיה אב וכן באר בספרא אבל יהיה הבועל כמו שנגע באב לבד · והנה יתבאר לך בי"ג מנגעים שהמצורע כאשר נכנס אל בית טמא כל מה שבתוכו ואף אם לא נגע בדבר · וזה לאמרו ית' (שם יג) מחוץ למחנה מושבו ובאה הקבלה מושבו טמא וזו היא ענין אמרו בביאה וזה הדין במצורע בימי גמרו לבד ר"ל בזמן הגרעת לא בימי ספירו· וכן אבן מנוגע ובגד מנוגע כאשר נכנס אל בית יטמא כל מה שבו כמו שיתבאר בי"ג מנגעים ומאמרו במצורע שהוא למעלה· מהזבה תדע שהוא יטמא במשא כמוה ושהוא יעשה משכב כזב וזבה·ולשון ספרי בימי ספירו אין מטמא משכב ומושב ואין מטמא בביאה ובימי גמרו מטמא משכב ומושב ומטמא בביאה ושם נאמר באמרו הש"י שהמצורע מוחלט כאשר נרפא מהגרעת וכבס המטהר את בגדיו אמרו מה בא זה ללמדנו אם ללמד שמטמא בגדים במגע והלא ק"ו הוא אם בימי ספירו שאינו מטמא בביאה מטמא בגדים במגע בימי גמרו שמטמא בביאה אינו דין שיטמא בגדים במגע · א"כ·למה נאמר וכבס המטהר את בגדיו מלטמא משכב ומושב · וכאשר שמעת משכב ומושב בכל מקום הנה לא תחשוב שבין המשכב והמושב חלוק לטומאה כמו מה שבין המרכב והמשכב כמו שבארנו אבל דין המשכב והמושב אחד · אמנם תתחלף בתמונה ושעור לפי ששם מי שיכשר למשכב ושם מי שיכשר למושב לבד לא למשכב · ולשון ספרא משכב שהוא מיוחד לשכיבה ומושב שהוא מיוחד לישיבה · וכן לא יטמא מרכב אלא מה שיכשר לרכיבה · ואני עתיד לבאר אלו הדברים כולן בסוף המס': ועצם כשעורה הרמוז אליו באמרו וכל הנוגע בעצם או בחלל ויתבאר זה בתחלת אהלות ולא זכר [ג] אותו הנה לאבות הטומאות על דרך ההגעה למגינו· ואמנם זכר מדרגות אלו האבות קצתם על קצתם ולזה לא הזכיר פרה אדומה ושעיר המשתלח ושעירים הנשרפים לפי שאין בהם לא מגע ולא משא · ואמנם יטמאו בלקיחת דבר מיוחד לבד כמו שיתבאר במקומו ואין לו קשור עם אלו האבות ולא בסדר במדרגותם: ה אמר שעשר מדרגות תסודר במדרגות האדם בענין יותר חזק מהראשון והתחיל במספר ביותר קלה והוא שיהיה מחוסר כפורים וכבר קדם בשני מכריתות אמרו ארבעה מחוסרי כפרה הן ואלו הן זב וזבה ויולדת ומצורע·ולשון התורה בכל אחד מאלו הטמאים שהוא חייב קרבן כאשר נשלם טהרתו כמו שביארנו שם וכאשר טבל אחד מאלו והעריב שמשו יקרא מחוסר כפורים עד שיביא קרבנו · ואין מותר לו לאכול קדש עד שיביא קרבנו·וטבול יום הוא האיש אשר טבל במי מקוה קודם שהעריב שמשו אמר הי"ת (ויקרא טו) ורחץ(בשרו) במים*)וטמא עד הערב ואינו מותר לאכול בתרומה כל זה היוםאבל יטמא אותה ויחזירה שלישי כאשר נגע"בה כמו שביארנו בפתיחה

*)[את כל בשרו] וכמו

שאין מקבל טומאה ומשום קרא נקט אבן ועיקר טעם תלוי בזה שעומד במקום אחד ולא זז ולא הסיט · וכוליה פירקא בפרק בתרא דזבים מוכיח כן דאהנהו למטמאו באבן מסמא קתני אחד הנוגע ואחד המסיט ואחד הנושא ואחד הנישא ואהנהו דלא מטמו באבן מסמא קתני אחד הנוגע ואחד המסיט ואילו נושא ונישא לא קתני: למעלה מן המרכב משכב ששוה מגעו למשאו· באבן מסמא מטמא במרכב למאן קרא דריש לאו בת"כ כדפרישית · ועוד חמור ממנו ששוה מגעו למשאו לטמא אדם לטמא בגדים מגעו בהדיא כתיב ביה (ויקרא טו) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ומשאו מרבינן מדכתי' גבי מרכב (שם) והנושא אותם כדתניא בת"כ כדפרי':למעלה מן המשכב הזב שהזב עושה משכב ואין משכב עושה משכב·כל טומאות שבמשכב ישנו בזב שגם הוא מטמא באבןמסמא כעין משכב דהיינו כגון שהמשכב תחת האבן והטהור מלמעלה כדפרישית לעיל וכה"ג אצבעו של זב תחת הנדבך והטהור מלמעלה טמא כדתנן במס' זבים (פ"ה) ובמגע נמי מטמא בגדים כדכתיב (שם) והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו · ובמשא נמי מטמא בגדים דילפינן בק"ו ממשכבו כדפרישית לעיל איש אשר יגע במשכבו אדם הנוגע במשכבו מטמא בגדים· ומלינו נמי חומרא במשכב שאין בזב כדתניא בת"כ בפרשת זאת תהיה אם נאמרו בזב למה נאמרו במשכב ואם נאמרו במשכב למה נאמרו בזב פירוש דדרש התם בבשר הזב ולא בעגם הפורש ממנו ולא בבשר הפורש ממנו וגבי משכב נמי דריש התם לעיל במשכבו ואם נשבר טהור כגון סנדל טמא מדרס שנפסקה אחת מאזניו או בגד גדול שנקרע ממנו פחות מג' על ג' דאע"פ שהסנדל והבגד עודם בטומאתן האזן והקרע טהורים ועל זה נאמר למה נאמר בשניהם ומסיק מפני שיש במשכב שאין בזב ויש בזב שאין במשכב · הזב עושה משכב ואין משכב עושה משכב· חיבורי משכב טמאין חיבורי הזב טהורין · פירוש [א] ג) (לפירש רש"י) התם בבשר הזב ולא בצואה שעליו ולא בקלקין שעליו ולא בשיראים ולא בגומים ולא בטבעות אע"פ שאינן יוצאין וכי האי גוונא במשכב טמא כגון חבל היוצא מן המטה מחמשה ועד עשרה כדדרשינן התם או אם יש צואה דבוקה במטה דינה כמטה· וכן אם טבעת מחוברת בה לנוי ואין יוצאין ממנה דהא דתניא בפ' במה בהמה (דף נב.) טבעת אדם טמאה טבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות טהורות התם כשאינה מחוברת בכלים שיוצאין מן הכלים ומ"מ אע"פ שיש במשכב שאין בזב תני שפיר למעלה הואיל ובדבר זה מיהא הוא למעלה ממנו כדפרי' לעיל: ד שהיא מטמאה את בועלה·טומאת שבעה כדכתיב גבי נדה(ויקרא טו) ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים וכתיב נמי גבי זבה (שם) כימי נדתה [ח] תהיה· ותניא בת"כ תהיה טמאה לרבות את בועלה היא היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את מה שבועל פירוש טומאת שבעה אבל טמאה הנבעלת טומאת ערב מחמת מגע ומשא: למעלה מן הזבה מצורע שהוא מטמא בביאה·כדדרשינן בת"כ בפרשת אשה כי תזריע מחוץ למחנה מושבו מושבו טמא מכאן אמרו הטמא יושב תחת האילן והטהור עובר [ט] טהור ואם ישב טמא טהור יושב תחת האילן וטמא עובר טהור ואם ישב טמא וכן באבן המנוגעת: למעלה מן המצורע עצם כשעורה שהוא מטמא טומאת שבעה . ומצורע נמי חמור מעצם כשעורה שהוא מטמא בביאה ועצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל כדאמרי' בפ' העור והרוטב (דף קכו:) אלא במעלה זו מיהא עצם כשעורה חמור ממנו שמטמא טומאת שבעה כדדרשי' בסוף פ' כיצד הרגל (דף כה:) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם כל טומאות שאתם מטמאים לא יהו פחותים משבעה: חמור מכולם מת שמטמא ד) בביאה מה שאין כולן מטמאין · יש מהן תמורין ממת שזב וזבה עושין משכב ומושב ומטמאין באבן מסמא מת אינו מטמא באבן מסמא כדאי' בפ' בתרא דנדה (דף סט:) ואינו עושה משכב ומושב דממעט ליה בת"כ בפ' זאת תהיה מדכתיב הזב ולא המת · ומ"מ במעלה זו חמור מת מכולם שמטמא באהל מה שאין כולם מטמאין דמה שמצורע מטמא בביאה אינה טומאה כטומאת אהל דאם הכניס ידו לבית המנוגע טהור דביאה במקצת לא שמה ביאה כדאמרינן בפ' שני דחולין(דף לג:) [י] ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור כדאמרי' בפרק שני דשבועות (דף יז:) ואפילו מחילה עשרה מגלת בבית שהמצורע שם כדתנן בפרק שלשה עשר בנגעים נכנס לבית הכנסת עושין לו מחילה גבוה עשרה טפחים נכנס ראשון ויוצא אחרון וכיוצא במת מטמא באהל · עוד בענין שיעור שהייה לבית המנוגע לענין בגדים שהוא לגום עד שיששה בכדי אכילת פרס כדתנן במס' נגעים (פי"ג) ומייתי לה בפרק המקשה (דף עא:) ה) מה שאין כן במת· ועוד יש חילוק בין מצורע יושב למצורע עובר כדפי' לעיל מה שאין כן במת: תני' בתוספתא (ריש פ"א) חומר בשרץ שאין בשכבת זרע וחומר בשכבת זרע מה שאין כן בשרץ השרץ אין חלוקה טומאתו שכבת זרע חלוקה טומאתה · חומר בשכבת זרע ששכבת זרע מטמא בכל שהוא והשרץ אינו מטמא אלא בכעדשה · חומר בנבלה שאין במי חטאת ובמי חטאת שאין בנבלה שמיעוט מי חטאת טמא ומיעוט נבלה טהור · חומר בנבלה שמי חטאת יש להן טהרה מטומאתן ומטהרין את הטמאין ואין מטמאין בצירופן מה שא"כ בנבלה · מי חטאת שיבשו הרי אלו טהורים · נבלה שיבשה אם יכולה היא לשרות ולחזור לכמות שהיא ה"ז טמאה · חומר בטמא מת מבשא"כ בבועל נדה ובבועל נדה מבשא"כ בטמא מת · טמא מת שנו הזיה שלישי ושביעי מבשא"כ בבועל נדה · חומר בבועל נדה שבועל נדה מטמא כר תחתון כעליון מבשא"כ בטמא מת ר' יוסי אומר זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ורביעית דם מן המת · למה אמרו רביעית לפי שכל עובר תחלת ברייתו יש בו רביעית דם · ודם הנדה·כיוצא במרכב·חומר בהן מה שאין במרכב ובמרכב מה שאין בהן · חומר בהן שהן שוה מגען למשאן לטמא אדם לטמא בגדים מבשא"כ במרכב · חומר במרכב שהמרכב מטמא תחת אבן מסמא מבשא"כ בהן · חומר בכזית מן המת ממת שהזית פתחו בטפח והמת פתחו בארבע טפחים · פירוש השרץ לא חלקה טומאתו דבין גדול בין קטן מטמא ושכבת זרע דקטן לא מטמא כך מפרש בפרק יוצא דופן (דף מג:)· ושכבת הזרע דמטמא במשהו איכא למ"ד התם לנוגע ואיכא למ"ד לרואה · ושרץ שיעורו בכעדשה · שמיעוט מי חטאת טמא אע"פ שאין בהן כדי הזייה מטמאין במגע ונבילה עד שיהא בה כזית · שמי חטאת יש להן טהרה מטומאתן כגון על ידי השקה או שנפסלו או כדתנן במסכת פרה (פי"ב) שנעשית מלותן · מטהרין את הטמאין שמזין על הטמא והוא טהור · ואין מטמאין בצירופן כדתני רב תחליפא בפ"ק דמנחות (דף ז:) קידש פחות מכדי הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה בכלי זה לא קידש מבשא"כ בנבלה דנבלה אין לה טהרה דאי בסרוחה מעיקרא הסיא לאו נבלה היא · ומטמא בצירוף חצי זית מנבלה זו וחצי זית מנבלה זו מצטרפין · שהזית פתחו בטפח דאי איכא כזית מן המת בבית סתום כיון דנפתח פותח טפח שוב אין מטמא כל סביביו ואילו מת שלם פתחו בארבע עה · מתוך משנה דפרק שלישי דאהלות נראה לפרש בע"א וכן נראה עיקר· ועוד איכא טובא דהוה מצי למיתני חומר בזה מבזה ובזה מבזה כדתניא בתוספ' דזבים פרק חומר בזב [ב] ותנא ושייר · ועוד איכא טובא דלא תני לה לא הכא ולא התם דבכל הני דתנן הכא במתני' איכא טובא שזה למעלה מזה שיש בבועל נדה מה שאין בזובו של זב וחביריו ובמשכב שאין בזב ובמצורע שאין בעצם כשעורה ובזב מה שאין במת כולהו כדמפרש לעיל: ה מחוסר כיפורים. כגון זב בעל שלש ראיות ומצורע מוחלט שטבלו והעריבו שמשן : אסור בקדש ומותר בתרומה ובמעשר.כדדרשינן בפ' הערל(דף עד:): חזר להיות טבול יום. כגון שלא העריב שמשו אסור בתרומה ומותר במעשר כדדרשי'

א) נ"ל משא ב) נ"ל דס"ד ג) נ"ל דדרשינן ד) נ"ל באהל ס) [גם בברכות מה. עירובין ד. ובסוכה ה: מייתי לה]

פירוש הרא"ש

הנושא כמו הנישא כדאשכחן בפ' בנות כותים והנישא כתיב וממעט נישא ע"ג הדס כגון שהדס תחת האבן והטהור יושב עליה דאי נושא את דם נדה שהוא ודאי מטמא בגדים הלכך מיעוטא אנישא קאי· כאי למעלה נמי דמרכב לאו לכל מילי דהא זובו של זב וחביריו מטמאין אדם במגע לטמא בגדים משא"כ במרכב כדתנא לעיל מן המרכב מושב וכדאי' בת"כ שכתבתי לעיל: למעלה מן המרכב משכב ששוה מגעו למשאו·ותחת אבן מסמא מטמא במרכב דמאן קרא דריש ליה בת"כ ועוד חמור ממרכב שמגעו מטמא אדם לטמא בגדים דכתיב ביה ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו וגבי מרכב כתיב וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא ואינו מטמא בגדים והנושא אותם יכבס בגדיו אותם קאי אמרכב ואמושב ואמשכב הכתובים בפרשה: למעלה מן המשכב הזב· שכל טומאות שבמשכב ישנם בזב גם הוא מטמא תחת אבן מסמא כמשכב כגון אם אצבעו של זב תחת האבן וכלים על האבן כדתנן במס' זבים ובמגע מטמא בגדים

מן המטה מחמשה עד עשרה כדאיתא התם· או יש צואה דבוקה במטה חבור למטה והנוגע בצואה טמא וכן טבעת המחוברת בה לנוי ואין יוצאים ממנה: ד למעלה מן הזב זבה. פי' שהיא מטמאה את בועלה כדכתיב ותהי נדתה עליו וטמאה שבעת ימים וכתיב נמי גבי זבה כימי נדתה תטמא תהיה טמאה היא ותניא בתורת כהנים תהיה טמאה מלמד שמטמאה את בועלה [היא] היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את מה שבועל אלא טומאת מגע

עושה משכב ומושב ומטמא באבן מסמא ומת אינו מטמא באבן מסמא כדאיתא בפ' בתרא דנדה ואינו עושה משכב ומושב דממעט ליה בת"כ פרשת מצורע מדכתיב הזב ולא המת: ה עשר טומאות פורשות מן האדם כו' · פי' מחוסר כיפורים זב בעל שלש ראיות ומצורע מוחלט שטבלו והעריבו שמשן אסורין בקדש דכתיב גבי יולדת וכפר עליה הכהן וטהרה וטהרה מכלל שהיא טמאה וכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל: חזר להיות טבול יום· שנטמא ושכל אסור

הגהות הגר"א

[א] מ"ג בר"ש דפי' רש"י · נמחק · וא"ב דדריש : [ב] מ"ד שם · ותנא ושייר · נ"ב ובכל הני בבא יש להוסיף לבד ממרכב ומשכב :

מים טהורים

[א] בר"ש אחר זה אמר והנושא כו' כצ"ל : [ב] שם וכן מי שבעל הזב לא יהיה אב כצ"ל וכ"ה בתבורו פ"ג מהל' מו"מ : [ג] שם ולא זכר הנה לאבות הטומאות ע"ד כו' כן העתיק התוי"ט : [ד] בר"ש אלא על כרחך הייט הא דמשני כצ"ל : [ה] שם דמעיקרא כליק אדעתיה דאיירי כו' כצ"ל : [ו] שם שאין זז ממקומו ובין כשאצבע כצ"ל :

[ז] שם דאי משום מת טהור ואי משום זב כו' כצ"ל : [ח] שם כימי נדתה טמאה היא ותניא כו' כצ"ל : [ט] שם מכאן אמרו הטמא יושב כו' והטהור עובר טמא טהור ישב כו' וטמא עובר טהור כצ"ל : [י] שם כדאמרינן פרק בתרא דחולין ואם נכנס דרך אחוריו אפילו נכנס כולו כו' כצ"ל :

בקדש [א]ובתרומה [ב]ומותר במעשר חזר להיות בעל קרי [ג]אסור בשלשתן חזר להיות בועל נדה [ד]מטמא משכב תחתון כעליון חזר להיות זב שראה שתי ראיות [ה]מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן [ו]ראה שלש חייב בקרבן [ז]חזר להיות מצורע מוסגר מטמא בביאה [ח]ופטור מן הפריעה ומן הפרימה מן התגלחת ומן הצפרים [א] ואם [ט]היה מוחלט חייב בכולן [י]פירש ממנו אבר שאין עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל ואם יש עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ובאהל שיעור בשר כראוי [כ]כדי להעלות ארוכה ר' יהודה אומר אם יש במקום אחד כדי להקיפו בחוט ערב יש בו להעלות ארוכה:

ו עשר קדושות הן [ל]ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמביאין ממנה העומר [ב] והבכורים ושתי הלחם מה שאין מביאין כן מכל הארצות:

ז [מ]עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה שמשלחים מתוכן את המצורעין ומסבבין לתוכה מת עד שירצו יצא אין מחזירין אותו:

ח [נ]לפנים מן החומה מקודש מהם שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני [ס]הר הבית מקודש ממנו שאין

ר"ש

כדדרשי' בפ' הערל (עב:): חזר להיות בעל קרי אסור בשלשתן · אחר בעל קרי הוה מצי למיתני חזר להיות טמא מת מטמא שנים ופוסל אחד כדתנן במס' זבים (פ"ה) דטמא מת אב הטומאה הוא וחמור מבעל קרי דבע"ק כמגע שרץ מטמא אחד ופוסל אחד והדר ליתני חזר להיות בועל נדה דחמור מטמא מת שמטמא משכב תחתון כעליון והא דלא תני לה משום דהנך עשר טומאות פורשות מן האדם וזו טומאת מגע· והא דתני בועל נדה כטומאת גופו חשיבא אי נמי בטומאות הפורשות מחי איירי: זב בעל *שלש ראיות טמא כדאמרי' בפ"ק דמגילה (דף ח.) מנה הכתוב ב' שתים וקראו טמא שלש וקראו טמא הא כיצד שתים לטומאה ושלש לקרבן אבל בעל ראיה אחת אינו אלא כבעל קרי ואינו עושה משכב ומושב כדאמרי' בפ' בנות כותים (דף לה:) וצריך ביאת מים חיים כדכתיב בפר' זאת תהיה ורחץ בשרו במים חיים: מטמא בביאה ופטור מהפריעה· כולהו מפרש מקראי בפ"ק דמגילה (דף ח:) אמתני' דאין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט· מוחלט לאחר שכלו ימי הסגר ונראו בו סימני טומאה האמורים: בשר כראוי. מפרש בסיפא כדי [ג] להעלות ארוכה: ואין מטמא באהל. תרי קראי כתיבי בפרשת חקת חד כתיב בפרשה גבי אהל וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב וגו' ודרשינן לה במס' נזיר פ' כ"ג (דף נג:) על פני השדה זה המאהיל על פני המת בחלל זה אבר מן החי ויש בו כדי להעלות ארוכה כו' · ואידך קרא כתיב גבי נגיעה וכל הנוגע בעצם או בחלל זה אבר הנחלל מן החי ואין בו כדי להעלות ארוכה· ופלוגתא דתנאי היא במס' עדיות (פ"ו) ומייתי לה בפ' העור והרוטב (דף קכט:) בכזית בשר הפורש מן החי ובעצם כשעורה הפורש מן החי רבי יהושע מטהר בתרווייהו וטעמא דרבי אלעזר ור' יהושע ודר' נחוניא בן הקנה מפורשי' בתוספתא במסכת עדיות: במקום אחד כדי להקיפו בחוט ערב· שאם יחתוך הבשר שעל האבר לחוטין יש בהן כדי להקיף את האבר · חוט ערב גם משל שתי כדמוכח בפרק המפלת (דף כה:) דאמרינן דוולד בתחלת ברייתו שתי ירכותיו כשתי חוטין של ערב ושתי זרועותיו כשתי חוטין של שתי וכפלים הוא כשל שתי מדתנן בפרק אף על פי (דף סד:) גבי מלאכות שהאשה עושה לבעלה ועושה לו משקל חמש סלעים שתי או משקל עשרה סלעים ערב: ו העומר. מתני' דלא כר' יוסי בר' יהודה דבפ' כל קרבנות (דף פד.) תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר עומר בא מחוצה לארץ וטעמייהו מפרש התם מקראי והבכורים אין באין מחוצה לארץ כדדרשינן בב"ב בפ' המוכר את הספינה (דף פא.) אשר תביא מארצך למעוטי ארצות שבחו"ל : ושתי הלחם. כדדרשינן בפ' כל קרבנות (דף פג:) ממושבותיכם ולא מחו"ל: ז עיירות המוקפות חומה. בת"כ בפרשת בהר סיני תניא גבי בתי ערי חומה איש כי ימכור בית מושב עיר חומה יכול הקיפוה חומה מכאן ולהבא ת"ל בית מושב עיר חומה שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון ומסתברא דהוא הדין כאן דמשלחין מתוכן מצורע ומצורע משתלח חוץ לשלש מחנות כדדרשי' מקראי בפ' אלו דברים (דף סז.) ובתחלת [ב] ספרא בפרשת נשא וקדש יהושע כל עיירות המוקפות חומה בקדושת מחנה ישראל אבל לא כל א"י ולא שאר עיירות שאין מוקפות חומה : וגבי נגעי בתים דרשינן (שם) בפרשת זאת תהיה והשליכו *אותם אל מחוץ לעיר אתהן חוץ לכל העיר ולא אדם חוץ לכל העיר אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה· ומיהו מההוא קרא לא מצי למדרש שיהו מצורעים משתלחים חוץ לעיר המוקפת חומה דלמא אין שייך דין שלש מחנות אלא בירושלים שאין הפסק במחנות שכולן סמוכין זה לזה מחנה שכינה מחנה לויה מחנה ישראל · ונראה דהא דתניא בפרק נגמר הדין (דף מב:) בית הסקילה היה חוץ לשלש מחנות לאו דוקא בירושלים דה"ה בכל העיירות המוקפות חומה: ומסבבין לתוכן מת. מותר לנושאו בעיר ממקום למקום : אין מחזירין אותו· מדרבנן דמדאורייתא שרי אפילו במחנה לויה כדתניא בפ' אלו דברים (דף סז.) ובפ' היה נוטל (דף כ:) טמא מת מותר ליכנס במחנה לויה ולא טמא מת בלבד אמרו אלא אפילו מת בעצמו: ח לפנים מן החומה· היינו מחומת ירושלים · ועוד מקודש לכמה דברים דלא תנן הכא כגון לענין שוחט את התודה לפנים [ג] מן החומה ולחמה חוץ לחומה ולענין שוחט על חמץ לר' יוחנן דאמר בפרק התודה (דף עח:) ובפרק תמיד נשחט (דף סג.) חוץ לחומת בית פאגי ועוד נפקא מינה לענין המראה דזקן ממרא כדאמרי' בפ"ק דסנהדרין דאם מצאן בבית פאגי והמרה עליהם אינה המראה: קדשים קלים ומעשר שני · דכתיב (דברים יב) ובאת שמה והבאתם שמה וכתיב (שם) לא תוכל לאכול בשעריך : הר הבית. ה' מאות אמה על חמש מאות אמה היה כדתנן במס' מדות (פ"ב) ובו היה בהמ"ק בנוי ומשם מתחיל מחנה לויה ושיעורו עד שער נקנור הוא שער של עזרת ישראל כדתניא בתוספתא דכלים פ"ק מפתח הר הבית עד שער נקנור מחנה לויה משער נקנור ולפנים מחנה שכינה ובפרק אלו דברים (דף סח.) דרשי מקראי דזב משתלח חוץ לשתי מחנות אבל טמא מת מותר כדפרישית ועובדי כוכבים נמי אע"פ שגזרו עליהם שיהו כזבים לכל דבריהם כדאיתא בפרק בנות כותים (דף לד.) לענין שילוח מחנות לא גזרו עלייהו.

ר"מ

וכמו שיתבאר בסוף זבים: ובעל קרי הוא אשר ראה ש"ז קודם שיטהר והוא ראשון לטומאה כמו שאמרנו בעקרים והוא יטמא המעשר וישיבהו שני כמו החולין ולזה אסור בשלשתן ר"ל בקדש ובתרומה ובמעשר כמו שיתבאר · וכבר קדם לנו ענין אמרו מטמא משכב התחתון כעליון: ושתי ראיות הוא שיצא ממנו הזרע שתי פעמים · ושלש שיצא ממנו שלש פעמים · וירצה הנה באמרו הזרע זובו של זב · והעיקר אצלינו שאין בין זב שראה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן והנה יתבאר כל זה במס' זבים וכאשר טהר בעל שתי ראיות וטבל במי מעיין השלים טהרתו ובעל שלשה ראיות ישאר אחר הטבילה מחוסר כפורים עד שיקריב קרבנו · והזב לבדו יותר משאר הטמאין שלא יטהר במי מקוה אלא במי מעיין בהכרח והנה אמרו הנה ביאת מים חיים לפי שלשון התורה בו ורחץ בשרו במים חיים · וכבר ביארנו ג"כ שהמוסגר והמוחלט לענין טומאה שוין· ואם יכנס בבית יטמא כל מה שבו והוא אמרו בביאה אבל בימי הסגר לא יתחייב שיהיו בגדיו פרומים וראשו פרוע ובימי חלוטו יתחייב לו זה · וכן כאשר טהר מתוך ההסגר לא יתחייב לא גלוח כל שערו ולא ב' צפרים ושאר המלאכות· אולם כאשר טהר אחר החלט יחייבוהו זה וזה *כלומר פסוקי התורה · ובאה הקבלה (נזיר דף נג:) שאמרו ית' וכל הנוגע בעצם ר"ל [א] ג"כ אבר שאין עליו בשר כראוי ואמרו בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר ירצה בו אבר שיש עליו בשר כראוי שהוא יטמא במגע ובמשא ובאהל כמו שיטמא האדם זה הפרש בין אמרו *בעצם ובין אמרו או בעצם אדם שאמרו בעצם אדם ירצה בו שיהיה זה העצם כמו האדם שיהיה בו בשר וגידים ועצמות והנה יתבארו כל אלו הדינים ודאיותיהן בתחלת אהלות·וכאשר אמר בשר כראוי כפל אותו ואמר שענין כראוי בשר שהוא ראוי להעלות ממנו ארוכה ר"ל שיתרבה ממנו הבשר על כלל זה האבר ויגן עליו· וכאשר היה על זה האבר אשר נחתך מהאדם שהבשר יהיה אפשר שיתלקח ממנו כלל בשר האבר אם ישאר מחובר באדם הנה זה האבר יטמא במשא ובמגע ובאהל כמו המת · וא"ר יהודה שאפילו נשאר סביב האבר מבשר כעובי החוט של ערב אפשר התלקחו אם ישאר וחוט הערב יותר עבה מחוט השתי ואין הלכה כר' יהודה · אבל נראה בכל אבר כפי מזגו ותכונת בשרו לפי מה שיספוט אותו מלאכת הרפואה·ונשאר לנו בכאן הערה על ענין מה וזה כי כאשר אמרו שהמצורע מטמא בביאה ומת מטמא באהל הנה לא תחשוב שהמצורע ג"כ והמת דינם בזה שוה שהמת כאשר נכנס תחת האהל יטמא כל מה שבו וכן המצורע · אין הענין כן לפי שטומאת אהל תקבץ שלשה ענינים וזה שכל מה שיהיה עם המת תחת אהל אחד יטמא וכן האדם או הכלים כשהאהילו על מת יטמא המאהיל וכן כאשר האהיל המת עצמו על האדם ועל הכלים יטמא אותם כאשר התבאר במס' אהלות וזה דין כל מה שיטמא באהל · והמצורע אינו כן אבל אמנם יטמא מה שיגיע ממנו תחת אהל אחד ובתנאי שיעמוד המצורע תחת זה האהל עד שיהיה לו מושב כמו שנבאר בי"ג מנגעים אולם כאשר היה המצורע עובר מתחת האהל הנה לא יטמא מה שם· הנה כבר התבאר לך ההפרש בין אמרו מטמא בביאה ואמרו מטמא באהל: ו בעבור שזכר מדרגות הטומאה והתחיל ביותר קל מהן וסיים ביותר עליון לקח גם כן במדרגות המקומות הטהורים אשר הם גם כן מסיבות הסרת הטומאות והתחיל במדרגה ביותר קלה וביותר כוללת · אמר השם בעומר (ויקרא כג) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ואמר בשתי הלחם (שם) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה · ואמר בבכורים (דברים כו) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך: ז אמר השם במצורע (ויקרא יג) בדד ישב מחוץ למחנה מושבו ולזה יצא מכל המדינה ור"ל עד שירצו אנשי המדינה בכלל או שבעה טובי העיר כמו שביארנו במגלה שאם רצו לקוברו במקום מהמדינה יוכלו לקוברו וכאשר יצא המת מהמדינה אין להם להחזירו למדינה לקוברו שם ואפילו ירצו כלן בזה לפי שהטומאות שרחקו מהמדינה ויצאו ממנה לא יכנסו אליה: ח לפנים מן החומה· ירמוז אל חומת ירושלים אמר השם בבכור והם קדשים קלים כמו שהתבאר בחמישי מזבחים לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו ובמעשר שני כתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם (דברים יד) ודע שישראל היו במדבר על שלשה סדרים· מחנה ישראל והם הארבע מחנות· מחנה לויה והוא מאמר השם וסביב למשכן יחנו (במדבר א)· ומחנה שכינה והוא חצר אהל מועד ומה שבתוכו ובכמותם המדרגות לדורות · מפתח ירושלים ועד הר הבית מחנה ישראל · ומפתח הר הבית עד פתח העזרה ר"ל שער נקנור מחנה לויה · ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה · וכבר התבאר זה בתחלת ספרי · ולשון התוספתא כשם שהיו במדבר שלש מחנות מחנה שכינה ומחנה לויה ומחנה ישראל כך היו בירושלים מפתח ירושלים ועד הר הבית מחנה ישראל · מפתח הר הבית עד שער נקנור מחנה לויה · משער נקנור ולפנים מחנה שכינה · והן הן קלעין שהיו במדבר · והנה נבאר הפסוק אמר (שם ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש היה עולה בדעתו שישלחו צרוע וזב וטמא נפש ירוחקו למקום אחד · לולי שמצאנו אמרו במצורע (ויקרא יג) בדד ישב וכאשר מצאנו המצורע אשר הוא יותר חזק הטומאה מהזב לפי שהוא מטמא בביאה כמו שקדם כבר הפריד לו מקום והרחיקו יותר משאר הטמאים ידענו שכל מי שהוא חזק בטומאתו יהיה מקומו יותר רחוק והוא אמרם שומע אני שלשתן במקום אחד ת"ל במצורע בדד ישב מחוץ למחנה מושבו· מצורע היה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל מה מצורע שטומאתו חמורה וחמור שילוחו משילוח חבירו אף כל שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו הנה לזה הפרש רחקו המצורע חוץ לשלש מחנות ויצא מן ירושלים וזב וזבה ונדה ויולדת חוץ לב' מחנות יצאו מהר הבית · ולא נרחיק טמא מת זולת ממחנה שכינה והוא לפנים מהר הבית לפי שטומאת מת לא יטמא באבן מסמא וזב וזבה ונדה ויולדת מטמאים באבן מסמא כמו שקדם · ובתוספתא ולא טמא מת בלבד אלא אפילו מת עצמו [שנאמר] ויקח משה את עצמות יוסף עמו (שמות יג) עמו במחנה לויה· וע"י ההקש יהיה טמא מת מותר ליכנס לחיל ולעזרת נשים שהכל בדמיון מחנה לויה כמו שהקדמנו להיותן שוין· כבר ביארו בתוספתא ואמרו החיל ועזרת נשים מעלה יתירה בבית העולמים והטמאים שנכנסו לשם פטורים ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו מה שהרחקנו טמא מת לפי שטבול יום כבר נטהר. בשלישי מטבול יום אמרו וחכ"א אין טבול יום טמא והרחקנו מעזרת נשים טבול יום ולא נרחיק מחוסר כפורים לפי שטבול יום אסור בתרומה ומחוסר כפורים מותר בתרומה כמו שקדם וזה כולו על ההפרש הנזכר כל שטומאתו חמורה מטומאת חבירו חמור שילוחו משלוח חבירו וענין חייבין

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ז מהל' תרומות הל' ב ופי"א מהל' שאר אבות הטומאה ה"ג: נ"ל שתי

כב ב מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' ד:

כג ג מיי' שם הלכה א ופ"ז מהלכות תרומות הל' א ופי"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה יד ופ"ה מהל' שאר אבות הטומאה הלכה א:

כד ד מיי' פ"ג מהל' משכב ומושב הל' א ב ופ"ז שם הל' ה:

כה ה ו מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הלכה ו:

כו ז מיי' פ"י מהל' טומאת צרעת הלכה יב:

כז ח ט מיי' שם הלכה י:

כח י כ מיי' פ"ג מהלכות טומאת מת הלכה ב ג:

כט ל מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה יב:

ל מ מיי' שם הל' יג:

לא נ מיי' פ"ז שם הלכה יד:

לב ס מיי' שם הל' טו:

פירוש הרא"ש

אסור בתרומה דכתי' ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים והך קדשים היינו תרומה כדאיתא פרק הערל : אסור בשלשתן · כדדרים בפרק הערל ורחץ בשרו במים ואחר יאכל מן הקדשים ומוקי לה התם במעשר והוי מצי למיתני חזר להיות טמא מת מטמא שנים ופוסל אחד ובעל קרי כמגע שרץ מטמא אחד ופוסל אחד כדתנן במס' זבים והדר ליתני חזר להיות בועל נדה · והא דלא תני ליה משום דהני עשר טומאות פורשים מן האדם וטמא מת טומאת מגע אבל בועל נדה כטומאת גופו חשיבא א"נ משום דאיירי בטומאות הפורשות מן החי : חזר להיות בועל נדה מטמא משכב תחתון כעליון כו'· פי' זב בעל ב' ראיות טמא טומאת ז' כדאיתא בפ"ק דמגילה מנה הכתוב שתים וקראו טמא ג' וקראו טמא הא כיצד שתים לטומאה ג' לקרבן אבל בעל ראיה אחת אינו אלא כבעל קרי : וצריך ביאת מים חיים · שנא' בפרשת מצורע ורחץ בשרו במים חיים: מטמא בביאה ופטור מן הפריעה כו'·כולהו דריש מקראי בפ"ק דמגילה אמתני' אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט · מוחלט · שנולדו בו סימני טומאה שער לבן או מחיה או פסיון: פירש ממנו אבר שאין עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל ואם יש עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ובאהל· שיעור בשר כראוי מפרש בסיפא · ואינו מטמא באהל · תרי קראי כתיבי בפ' חקת חד גבי אהל וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב וגו' ודרשי' במס' נזיר פ' כ"ג על פני השדה זה המאהיל על המת בחלל זה אבר מן החי ויש בו כדי להעלות ארוכה ואידך קרא כתיב גבי נגיעה והנוגע בעצם או בחלל והדביק התם בעצם או עצם כשעורה או בחלל זה אבר מן החי ואין בו כדי להעלות ארוכה : שיעור בשר כדי להעלות ארוכה ר' יהודה אומר אם יש במקום א' כדי להקיפו בחוט ערב יש בו כדי להעלות ארוכה ·

פי' להעלות ארוכה כדי שיחזור הבשר ויגדל על העצם לכמות שהיה: להקיפו בחוט ערב · שאם יחתוך הבשר הנשאר על האבר לחוטים עבים כחוטי הערב יש בהם כדי להקיף את האבר וחוטי הערב גם משל שתי כדמוכח בפרק המפלת גבי יצירת תחלת הולד דקאמר שתי ירכותיו כשני חוטין של ערב ושני זרועותיו כשני חוטין של שתי ונראה דהוא כפול כשל שתי מדתנא בפרק אע"פ ועושה לו משקל ה' סלעים שתי או עשר סלעים ערב: נכתב בגליון (נראה דאין מזה ראיה שיהא הערב כפול בשל שתי כי במעט טובי שיהא בו יותר מן השתי יקל על האשה ורואי לה לעשות לבעלה כפל מהשתי כ"ע להא"ם מרי בר נסים יצ"ו): ו עשר קדושות הן וכו' · עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה כו'· פי' בעומר כתיב וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ושתי הלחם דכתיב ממושבותיכם תביאו לחם תנופה· ביכורים דכתיב אשר תביא מארצך: שמשלחין מתוכן מצורעים · בפ' אלו דברים דרשינן מצורע משתלח חוץ לשלש מחנות דהיינו מחנה שכינה ומחנה לויה וירושלים וה"ה נמי כל עיירות המוקפות חומה והוא שיהו מוקפות מימות יהושע בן נון דומיא דבתי ערי חומה דדרשי' בפ' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה יכול הקיפוה חומה מכאן ולהבא ת"ל בית מושב עיר חומה שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון . ובריש סיפרי פ' נשא משמע שקדש יהושע כל עיירות של א"י בקדושת מחנה ישראל ומסתמא היינו לשלוח מצורעים וגבי נגעים כתיב נמי (דרשינן) בפר' מצורע והשליכו אתהן אל מחוץ למחנה אתהן חוץ לכל עיר ולא אדם חוץ לכל עיר אלא מעיירות המוקפות חומה וכן נראה הא דתנן בפ' נגמר הדין (דף מב:) דבית הסקילה חוץ לשלש מחנות דלאו דוקא בירושלים דה"ה נמי בכל עיירות המוקפות חומה· וקצת קשה הא דלא חשיב ליה הכא : ומסבבין לתוכה מת. יכול לנושאו ממקום למקום בעיר : יצא חוץ לחומה אין מחזירין אותו לעיר · מעלה דרבנן היא דהא מדאורייתא שרי אפי' במחנה לויה כדתניא בפרק אלו *)עוברין ובפרק היה נוטל טמא מת מותר ליכנס למחנה לויה ולא טמא מת בלבד אלא אפילו מת עצמו ונ"ל ראיה לזה סוף מדאמר קרא ויקח משה את עצמות יוסף כדאמרי' לקמן וכן אומר הר"מ ז"ל בפירושו: ח לפנים מן החומה מקודש מהם כו'· פי' לפנים מן החומה היינו ירושלים : קדשים קלים ומעשר שני דכתיב והבאתם שמה וגו' לא תוכל לאכול בשעריך ועוד איכא מילי טובא שלא חשיב הכא לענין שוחט את התודה ולחמה חוץ לחומה דלא קדש הלחם ואפשר דהיינו בכלל אכילת קדשים קלים דלאינו קדוש אלא במקום הראוי לאכילה ועוד (ר"ל) איכא שוחט (על) [את] הפסח על החמץ בפרק תמיד נשחט ובפרק התודה ולענין המראת זקן דבעינן מקום מחנה לויה: הר הבית · ת"ק אמה על ת"ק אמה כדתנן במס' **)מדות וכו' היה בהמ"ק בנוי ומפתח עד שער נקנור נקרא מחנה לויה ומשער נקנור ולפנים

*) נ"ל דברים **) נ"ל מדות ובו היה

הגהות הגר"א [א] מתני' ואם היה מוחלט · נמחק תיבת ואם : [ב]מ"ו והבכורים נמחק : [ג] בר"ש מ"ה להעלות ארוכה · נ"ב אבל לת"ק אפילו בקליפה קטנה כל שיכול לחיות כמו ייתור תאנה כו' תוספתא :

סים טהורים [א] בר"מ ובאה הקבלה שאמרו ית' וכל הנוגע בעצם ר"ל אבר שאין עליו כו' ואמרו כו' או בעצם אדם ירצה שיש עליו בשר כו' כצ"ל (ומאמר או בקבר נמחק) וכ"ה בתוי"ט : [ב] בר"ש ובתחלת ספרי פ' נשא איתא קדש יהושע כו' כצ"ל : [ג] שם שוחט את התודה לפנים ולחמה חוץ כו' כצ"ל ור"ל לפנים בעזרה וע"ש :

עלייהו אלא כטמאי מתים: החיל מקודש" לפנים מהר הבית היה סורג גבוה עשרה טפחים ולפנים ממנו החיל עשרה אמות ושתים עשרה מעלות היו שם כדתנן במס' מדות (פ"ב): שאין עובדי כוכבים וטמאי מתים נכנסים לשם·הייני מדרבנן דמדאורייתא [א]אפילו בעזרת נשים שרי שכל זה מחנה לויה עד עזרת ישראל ששם שער ניקנור כדפרישית: עזרת נשים. אחר החיל היתה עזרת נשים אורך מאה ושלשים וחמש על רוחב מאה ושלשים וחמש: שאין טבול יום נכנס לשם. מדרבנן כדאמר רבי יוחנן בפ' קמא דיבמות (דף ז:) דבר תורה אפילו עשה אין בו שנאמר ויעמוד יהושפט בקהל יהודה לפני החצר החדשה מאי חדשה אמר רבי יוחנן שחידשו בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס במחנה לויה ולא בכל מחנה לויה גזרו אלא בעזרת נשים לבד כדתנן הכא ומשמע הכא אפילו טבול יום *וזב וזבה ונדה ויולדת שרי במחנה לויה חוץ מעזרת נשים ואפילו בעזרת נשים נמי שרי·בהא מחוסר כפורים מדלא חשיב ליה אלא בעזרת ישראל דחשיב ליה למעלה. וכך משמע בההיא דיבמות דבבעל קרי איירי דאתקש לזב וצריך לומר דקסבר האי תנא טבול יום דזב לאו כזב דמי. ופלוגתא היא בפרק שני דזבחים (דף יז:) דאיכא מאן דאמר דאפילו מחוסר כיפורים דזב כזב דמי וכל שכן טבול יום. עוד בנזיר פ' שלשה מינים (דף מה.) שמא יהיה נרבות טבול יום עוד טומאתו בו נרבות מחוסר כפורים ובפרק קמא דיבמות הארכתי: עזרת ישראל מקודשת. הוה מצי למימר שאפילו טהור טעון טבילה כדתנן בפ' אמר להם הממונה (דף ל.) אין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול: וחייבין עליה חטאת. שאר טמאין כגון זב ומצורע שנכנס לפנים מן מחיצתו באזהרה דליכא כרת אלא במחנה

שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם ^א^החיל מקודש ממנו שאין עובדי כוכבים וטמא מת נכנסים לשם ^ב^עזרת נשים מקודשת ממנו שאין טבול יום נכנס לשם ואין חייבין עליה חטאת ^ג^עזרת ישראל מקודשת ממנה שאין מחוסר כפורים נכנס לשם וחייבין עליה חטאת ^ד^עזרת הכהנים מקודשת ממנה שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה לשחיטה ולתנופה:

ט ^ה^בין האולם ולמזבח מקודש ממנו שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם ^ו^ההיכל מקודש ממנו שאין נכנס לשם שלא רחוץ ידים ורגלים ^ז^קדש הקדשים מקודש מהם שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכיפורים בשעת העבודה אמר רבי יוסי בחמשה דברים בין האולם ולמזבח שוה

חייבין עליה חטאת שהטמא כאשר נכנס לעזרת ישראל ובמה שאחריו בשגגה הוא חייב חטאת לפי מה שהתבאר בשבועות (דף יד:) וזולתו וכבר ביארנו בזבחים ששחיטה כשרה בזרים ולזה כבר יכנס ישראל לעזרת כהנים וישחט שם הקרבן. [א]ובתוספתא (פ"א) נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים. זבים וזבות נדות ויולדות להר הבית לוקין פ' ואמרו הנה חומה ירלה בו חומת ירושלים. אמנם חומת איזה מדינה תהיה בארץ ישראל ואע"פ שנוליא ממנה המצורע הנה אם נכנס בה לא יחייבהו מלקות. ושיעור זאת הברייתא אללי שמצורע שנכנס להר הבית או זב שנכנס לחיל לוקין שמונים. וזהו אשר ביארנו על השרשים לפי שכל מקום מהן שמור עליו בגדרו: ט אמר השם יתברך לאשר במקדש (ויקרא י) ראשיכם אל תפרעו ואמר (שם כא) כל איש אשר בו מום לא יקרב ועוד אמר (שמות ל) בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו ת"ק סבר שהאזהרה מליכנס להיכל לבד בלתי קדוש ידים ורגלים. ורבי יוסי סבר שאין בין האולם והמזבח ג"כ מותר למי שלא קדש ידיו ורגליו ליכנס לשם ואין הלכה כר' יוסי ואע"פ שהתוספתא כבר ייחס מאמרו לחכמים והמאמר הקודם לרבי מאיר והדברים החמשה השוה בהן בין האולם ולמזבח להיכל בשעת הקטרת הקטורת בהיכל [ג]וכל יום פורשין כל העם מן ההיכל·ומבין האולם ולמזבח·אולם ביום לוס כפור (שני עתים) יקטיר כה"ג הקטרת בקדש הקדשים ולא תחייב הפרישה זולת מהיכל לבד ולדעת ר' יוסי אשר ישוה הקדושה בהיכל ובין האולם ולמזבח וישימה קדושה אחת היא אשר תהיה עשר קדושות כמו שזכר תחלה· ולשון התורה הוא ג"כ באיסור הכנסת השיכור למקדש והוא אמרו (ויקרא י) יין ושכר אל תשת וכן אזהרת כה"ג מהכנס לקדש קדשים זולת ביום הכפורים אמר (שם טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו' בזאת יבא אהרן וגו' והוא יכנס בזה המקום ביום לוס

שכינה דמשכן ומקדש כתיב ובפ' הקומץ רבה (דף כז:) תנא מחוסר כפורים שנכנס לעזרה שוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ... כהנים מקודשת. במס' מדות (פ"ב) ... רוחב אמה ... ורגלי ... כדאמרינן בס"פ שתי מדות (דף נג:) ... המנחות באות מנה (דף סא:) כהן מניח ... בעזרת ישראל לא אסרו ליכנס. וכן ... נמי בכהנים: ט בין האולם ולמזבח ... לעזרת כהנים שלא לצורך ... ממחיצותיהם הרי אלו באזהרה נכנסו ... על פני [ג] הקדש במיתה ושאר כל ...

שוה להיכל שאין בעלי מומין ופרועי ראש ושתויי יין ושלא רחוץ ידים ורגלים נכנסין לשם א) ׳פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה:

פרק שני

א ג)**כלי** ׳עץ וכלי עור וכלי עצם ג)׳וכלי זכוכית פשוטיהן טהורים ומקבליהן טמאין ׳נשברו טהרו ׳חזר ועשה מהם כלים מקבלין טומאה מיכן ולהבא ד)׳כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה ׳מתטמאין ומטמאין באויר ׳ומטמאין מאחוריהן

ר"ש

מלאה ומיהו יש מהן דאורייתא כגון זבין ומצורעים וכל הטמאים שנכנסו לפנים ממחיצתן ובתוספתא תניא פרק קמא דכלים נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין ארבעים זבין וזבות נדות ויולדות לכר הבית לוקין שמונים [א] ולא ידענא הני שמונים למאי עבידתייהו. ושמא משוסלאיכא תרי לאוי בזב דגבי כל הטמאים בפ' נשא כתיב ולא יטמאו את מחניהם וגבי בעל קרי בפ' כי תצא כתיב ולא יבא אל תוך המחנה ובעל קרי וזב איתקושי איתקוש וכן זב וזבה ונדה ויולדת וכולן שוין למחנותם. ומיהו לא יתכן דבפ' אלו דברים (דף סח.) מסקינן *ולא [יבא] אל תוך המחנה זו מחנה שכינה. ועוד תניא התם מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו בארבעים ושמונים [ב] גירסא משובשת היא בתוספתא דהיא אותה ברייתא דפסחים (דף סז.) ואם באתו לייסבה יש לפרש במצורע שהוא זב: **בשעת הקטרה**. בפרק טרף בקלפי (דף מד.) אמרינן עלה אמר רבי אלעזר לא שנו אלא בשעת הקטרה דהיכל אבל בשעת הקטרה דלפני ולפנים מהיכל פרשי ומבין האולם ולמזבח לא פרשי:

א כלי עץ. כתיב בפ' מטות וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו ומרבינן בסוף פרק קמא דחולין (דף כה:) כלי עצם מוכל מעשה עזים לרבות דבר הבא מן העזים [ט] ומן הקרנים ומן הטלפים ואיתקש לכלי עור ולכלי עץ וכולהו איתקוש לשק בפרשת ויהי ביום השמיני הילכך פשוטין טהורין דבעינן דומיא דשק דמטלטלי מלא וריקן וכלי זכוכית דרבנן גזרו עליהן טומאה שמונים שנה עד שלא חרב הבית כדמפרשינן בפ"ק דשבת (דף טו:) הואיל ותחלת ברייתן מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס. והא דמטמא מגבן הואיל ונראה תוכו כברו ואיכא למפרש התם טעמא דכיון דנשברו יש להם תקנה שוינהו רבנן ככלי מתכות. והא דפשוטיהן טהורין עבדו בהן רבנן הכירא כי היכי דלא לישרוף עלייהו תרומה וקדשים. והא [דלא] שוינהו ככלי מתכות לטומאה ישנה משום דטומאה ישנה דרבנן בכלים דאורייתא גזור בכלים דרבנן לא גזור דבשאר טומאות דרבנן בעי במס' ע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נב.) אי גזור טומאה ישנה אי לא ולהבא אין למפרע לא דלא גזור טומאה ישנה אלא בכלי מתכות דטעמא דטומאה ישנה מפרש בפרק קמא דשבת (דף טז:) משום גדר מי חטאת וטעם זה לא שייך בשאר כלים דכלי מתכות הדבר קשה להמתין לכן האמר ג' וז' משום דחרב הרי הוא כחלל ועוד משום דשאר כלים מתקלקלי בשבירה ויתכן נמי טעם זה למאן דמפרש התם דשמא לא יקבע בכדי טהרתו ושמא יאמרו טבילה בת יומא עולה דשאר כלים אין דרך *)לישבר. ועוד דכלי מתכות איידי דלמיהן יקרין חיים עלייהו טפי ושייך למיגזר בהן שמא לא יקבעו בכדי טהרתו: **כלי נתר**. מפרש בפ' אין מעמידין (דף לג:) כלים מחפורה של צריף כלים העשויין מאדמה שחופרין ממנה צריףשקורין בלע"ז אלום: **מתטמאין** ומטמאין באויר. נתלית טומאה באוירו נטמאו מן האויר חוץ ותלה אוכלין באוירו מטמאין את האוכלין ואע"פ שלא נגעו כדדרשינן בסוף פ"ק דחולין (דף כה.) דכתיב וכל אשר בתוכו ואפילו מלא חרדל שאין נוגע בדפנות אלא הסמוך לדפנות: **ומטמאין** מאחוריהן. אם נכנסה טומאה לתוך אחוריהן מבחוץ במקום חקק בית מושבם כדרך שעושין לכוסות של כסף והא דתניא בתוספתא דכלים זה הכלל כל המשמש כסוי בכלי חרס טהור הני מילי כגון כסוי הכלים אבל הני כלים שחקק בית מושבן מבחוץ פעמים כופין אותן על פיהן ומשתמשין בבית קיבול שלאחריו. ומיהו לא חשיב תוך גמור ליטמא מדאורייתא מאויר אחוריו מדלא ערבינהו דליתני מטמאין ומיטמאין מאויריהן ומאחוריהן ש"מ דאין מיטמא מאויר אחוריו. והא דתניא בת"כ מרובה מידת לטמא

*) [צ"ל לשברו וכן הגיה התוי"ט]

ר"מ

א דע שפסוקי התורה בטומאת מיני הכלים כמו שקדם בפתיחת זה הסדר · אבל הפסוקים ההן באו מהן קצתן בטומאת מת וקצתן בטומאת שרץ ובטומאת זב ובטומאת נגעים ובטומאת שכבת זרע · ולמדו קצתן מקצתן בפנים רבים מההקש משלשה עשר מדות וכבר ידעת שכונתנו בזה החבור הקצור במה שאפשר ועזיבת מה שיצריך בו ההקש ורבוי הענינים ואני אקח ביותר זך וביותר נקי מכל אלו המאמרים · וכאשר אקח הראיה לך בפסוק על טומאת מין ממיני כלים לא תטריד מחשבתך באיזה מין ממיני הטומאה באיזה הפסוק אם בטומאת שרץ או בטומאת מת או זב או זולתו לפי שהתלמוד כבר למד קצת מקצת באופני ההקש · אמר ית' (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק · אמנם כלי עצם הנה למדו אותו מפסוק (במדבר לא) [א] וכל מעשה עזים אמרו לרבות העשוי מן העזים אפי' מן הקרנים ומן הטלפים שאר בהמה וחיה מנין ת"ל מעשה ר"ל בל מה שיעשה ממנו מהכלים אפילו מעצמיהן וטלפיהן וקרניהן · ואמנם אמר מעשה עזים לא מה שיעשה מעצמי העוף או הדגים מן הכלים שלא יקבלו טומאה כ"א מן החי ההולך לבד: וכלי זכוכית · והם כלי הזגג והם יקבלו טומאה מדרבנן הקישו אותו לכלי חרס לפי שיעשו מהעפר כמו כלי חרס אבל שמוהו חכמים יטמא בנגיעת אב הטומאה אפילו מגבו כמו כלי עץ וזולתו ואין בזה דין כלי חרס כמו שהתבאר שהוא לא יטמא אלא מתוכו אבל הזכוכית להיותו נראה מה שבתוכו כאילו הוא על שטחו שמו קרוב הטומאה משטחו מחוץ כהגעתו מתוכו והוא אמרם מפני שנראה תוכו כברו: ופשוטיהן · הפשוטין מהן אשר אין לו כפיפות ולא קערורית: ומקבליהן · מה אשר לו כפיפות או קערורית עד כי כאשר הושם בו הדבר הנגר יקבלהו ולא יתפשט על כלו ולקחו ראיה על היות פשוטיהם טהורים מפסוק (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק ואמרו דומיא דשק מה שק שיש לו קבול אף כל שיש לו קבול · וכבר אמרנו ששק הוא נעשה מן השיער ונלקח ממנו יעשו ממנו כלים לשאת בתוכו · אולם כלי זכוכית הנה הן דומים לכלי חרס כמו שאמרנו וכלי חרס ג"כ לא יטמא עד שיהיה בו בית קבול דכתיב (שם) וכל כלי חרס אשר יפול מהן אל תוכו עד שיהיה לו תוך · ודע [ג] שפשוטי אלו הכלים כמו הכסא והלוח והשר והדומה להקסקטלס יטמאו מן התורה במשכב הזב ומושבו ואע"פ שאין לו בית קבול לפי שהוא ראוי למשכב ומושב כמו שיתבאר בזאת המסכת · אולם בשרץ ובמת וזולתו מאבות הטומאה הנה לא יטמאו אלא מקבליהן · אולם כלי עץ ועור ועצם הנה פשוטיהן יטמאו ג"כ ואפילו בשאר טומאות וזה מדרבנן · ובגמ' בבא בתרא (דף סו.) אמרו פשוטי כלי עץ מדרבנן · ואמרו בכאן כלי עץ פשוטיהן טהורים ירצה בו מן התורה שאין הבדל בין כלי עץ או כלי עצם ועור ושמור זה השרש תמיד: עוד אמר נשברו טהרו. ענין זה כי כאשר נטמא כלי מאלו המינים הארבע ואחר טומאתו נשבר נטהר ותהי' החתיכה טהורה ואם תקח זאת החתיכה ותתקנה ותעשה ממנה כלי אחד הנה זה הכלי טהור ואמנם תטמא בעתיד כאשר יגע בו אחד מאבות הטומאה לפי מה שקדם באורו א] וזה ענין אמרם מקבלין טומאה מכאן ולהבא [ג] בכל מקום שאמרו זה אינו מן *)(הכופר במס' ע"ז) מאי כלי נתר כלי מחפורת של צריף · וכלי נתר הוא כלי הטפל והוא אבנרכה מאד בדקות המראה יותקבמים במהירות ירחצו בו השיער והבגדים וכן מנוהו החכמים בכלל המנקים אמרו [שבת פט: נדה סא:] נתר ובורית קימוניא ואשלג · ועשיית אלו הכלים נמצא אצלנו בקצווי המערב ומלאכתו קשה מאד וזה שיולש הטפל ויעשו ממנו כלים לשתית המים לפי תמונה הנעשה מן החרס אבל הוא לא יסבול האש כמו שיסבול החרס אבל אם ישיגהו [ד] חום מעט מהאש יתבקע הכלי ויפסד אם לא הכהו החום ג"כ בכלל חלקיו הנה אלא מה שיגיע הכלי במים יותך ונפסד ואלו הכלים אמנם ילטרכו לשתית המים מפני שהיא ערבה בה מאד וריחו טוב עושין אותם לחולים ולחלושי האסטומכא ולא יוכל לבשל זה הכלי אלא החריף מאד במלאכה עד שילא הכלי ממורט המראה כמו הטפל הוא להיותו מגיע לו מהבשול מה שלא יתיכהו המים עמו ואי אפשר לעשות ג"כ אלא רקיק דק מאד יהיה [ה] עבה דפנו קרוב מעלה לפי שאם היה עבה מה שיתאוה האש מתוכו לדקות האש ועל זאת המלאכה בעצמה יעשו אצלינו כלי אלא שמראהו אדום חזק האדמימות וכן כליו והוא ג"כ יעשה לשתות המים והויית אלו הכלים לא יתעכבו באש אולי בעבור שלא יפנו מראהו אבל מראה הכלי נא ומבושל מראה אחד והיה עולה במחשבתנו שהוא כלי אדמה ולא יקבל טומאה ולמדנו שהוא מאשר שרפו טיט וכבר נקלה באש ואף על פי שהוא מעט הנה הוא כמו כלי חרס אמר בסיפרא וכל כלי חרס לרבות כלי נתר ואמנם הארכתי בזה הענין זאת האריכות הרבה לבאר לך הענין ולפרש האמת לפי שכל מי שבאר המלות במה שהגיע אלי יפרשו כלי נתר כלי האלום . ואני נפלא מאומר זה איזה דבר יחשב שפירש דבר לא מושכל ולא מקובל איך תעשה כלי מאלום ואין ספק שהאומר זה לא ראה אלום מימיו ואם אמרנו שהוא חפר במקור האלום אבן אלום גדולה ועושה ממנו כלי הנה לא יצלח לקבל כל דבר לענין מהענינים . ואם יהיה זה הנה לא יקבל טומאה לפי שהוא כלי אדמה אשר לא יקבלו טומאה כמו שיתבאר . ואשר ראוי שתבינהו שכל הטיטים כאלו טפל ואל אנגבר ואלטין אל ברמוני ואל מנגיות וזולתן מן הטיטים כאשר נעשה מהן כלים כל זמן שהן [ו] נאים ולא נקלו באור הנה הן כלי אדמה ולא יקבלו טומאה וכאשר נקלו ואע"פ שלא יסבלו האש [ז] עד שיבושל דפנותם כמו החרס הנה הן דומים לחרס והוא אשר יקרא כלי נתר ואשוב אל כוונת ההלכה אמר שהן יטמאו ויטמאו זולתן מאוירן אמנם היות כלי חרס מטמא מאוירו לבד כמאמרו יתברך וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו . אמרו מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו ובמקום אחר אמר מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מגבו . הנה כבר התבאר לך שאמרנו גבו או אחוריו דבר אחד . אולם שאר הכלים אינם כן אבל כאשר הגיע הטומאה באוירו ולא תגע בגופו הנה הוא טהור וכאשר נגע בו הטומאה ואפילו מגבו הנה כבר נטמא והוא מאמר המשנה בתחלת חולין הטהור בכלי חרס טמא בכל הכלים והטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס . וכבר הקדמנו בפירוש מאמרינו ובארנו שכלי חרס לא יהיה אב הטומאה אמנם יהיה ולד הטומאה לעולם ושכל ולד הטומאה אמנם יטמא אוכלים ומשקין הנה אמרו הנה מכלי חרס שהוא מטמא זולתו מאוירו ענינו כי כאשר הגיעו אוכלין טהורים באויר כלי חרס הטמא נטמאו אף אם לא תגע בכלי . והנני עתיד להביא לך משלים מזו בזאת המסכתא . ובגמ' פסחים [דף יח:] אמרו מכל האוכל יטמא אוכל מטמא מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מטמאים מאויר כלי חרס. [ח] עוד אמרו (בת"כ) מטמאים מאחוריהן. שכלי חרס הן גבי כלים. מטמאים האוכלים והמשקים

בגבן

*) [כופרא במס' ע"ז דף לג:]

תניא מעלה אלא מה שמקודם מן הראשון במניעת הרגל ליכנס לצריכין או לאכול ולא חשיב הא דהיי מקודשת והא דלא חשיב הא דתניא בסוף כילד צולין אבא שאול אומר עליית בית קדשי קדשים חמורה מבית קדשי קדשים שקדשי הקדשים כ"ג נכנס לה פעם אחת בשנה ועליית בית קדשי קדשים נכנסים לה פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעם אחת ביובל לידע מה היא צריכה: בתוס' דכלים תני לה ואמרו לו אין זו מעלה פי' דלאו משום קדושה נמנעו אלא משום שלא היו צריכים:

פ"ב **א כלי** עץ וכלי עור וכלי עצם וכו' · פי' כלי עץ כלי עור בפרשת מטות כתיב וכל בגד וכל כלי עור וגו' ומרבינן בסוף פ"ק דחולין כלי עצם מוכל מעשה עזים לרבות דבר הבא מן הקרנים ומן הטלפים ואיתקש לכלי עץ וכלי עור וכולהו איתקש לשק בפרשת שמיני הלכך פשוטיהן טהורין דבעינן דומיא דשק מה שק מיטלטל מלא וריקן ואפילו מדרבנן לא מקבלי טומאה דאי הוה להו טומאה מדרבנן לא הוי למיתני פשוטיהם טהורים דהא כלי זכוכית אינם אלא מדרבנן וקתני להו ומיהו יש פשוטי כלי עץ טמאות שמטמאים מדרבנן כגון שלחן וטבלא ודולבקין שהם רחבים ונשאר עליהם מה שנותנים עליהם ונראים כמקבלים ובתורת כהנים אסמכינהו אקרא ופשוטיהם דחזו למדרס טמאים מדאורייתא דכל המטמא מדרס מטמא טמא מת ומייתי לה (בפרק כיצד הרגל מקל ותומר מסכים קטנים ומה קטנים שטהורים בזב מטמא במת מפני שמטמא בזב אינו דין שמטמא במת כן נראה לה"ר מהר"ר נסים יצ"ו): **ובלי** זכוכית · גזרו עליהם טומאה שמונים שנה עד שלא חרב הבית בפ"ק דשבת ומפרש התם הואיל ותחלת ברייתן מן החול שווינהו רבנן ככלי חרס ופשוטי כלי חרס טהורים דבעי תוך והא דמטמאין מגבן הואיל ונראה תוכן כברן ואיכא דמפרש התם כיון דכי נשברו יש להם תקנה שווינהו רבנן ככלי מתכות והא דפשוטיהן טהורין עבדי בהו רבנן הכירא דלא נשרוף עלייהו תרומה וקדשים והא דלא שווינהו ככלי מתכות לטומאה ישנה משום דטומאה ישנה דרבנן בכלים דמקבלי טומאה מדאורייתא גזור מדרבנן לא גזור ומקבלי טומאה מכאן ולהבא אבל למפרע לא דלא גזור רבנן טומאה ישנה אלא בכלי מתכות דטעמא דטומאה ישנה מפרש בפ"ק דשבת משום גדר מי חטאת שישברו כליהן לטהרן מיד ויתבטלו מי חטאת ודוקא בכלי מתכות שייך למגזר לפי שקשה להם להמתין שבעה ימים דחרב הרי הוא חלל ומטמאים באהל ועוד דשאר כלים מתקלקלים בשבירה ואין דרך לשוברן וגם שארי טעמים דמפרשי התם שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה ושמא לא יקבע בכדי טהרתו פירוש כמולא רמון לא שייכי בהו דאין דרך לשוברן: **כלי** נתר · מפרש בפרק אין מעמידין כלים העשויים מאדמה שחופרים ממנה צריף הנקרא אלום: **מטמאין** מאויריהן · אם נתלה שרץ באוירו אף על פי שלא נגע וכן אם נתלו אוכלים באויר התנור טמא נטמאו דכתיב כל אשר בתוכו ואפילו מלא חרדל כו' בפ"ק דחולין אמר התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חרדל (ופי' רש"י שהכלי אינו נוגע בכולו אלא במה שסמוך לדפנות והאמצעיים מטמאים מן האויר ואי אתה יכול לומר שזה מטמא את זה שכיוצא בכל אחד ועוד דאין אוכל מטמא אוכל ועוד דאם כן זה שני וזה שלישי ושלישי לא יעשה רביעי לטמא את האמצעים ע"כ ל' רש"י ז"ל): **ומטמאים** מאחוריהן · פירוש במקום חקק בית מושבו מאחוריו כמו שיש לכוסות כסף אם נכנסה טומאה לאויר אחוריו טמא וכל שכן שמטמא אחרים כדאמרינן בפרק העור והרוטב השתא עיולי מעייל אפוקי מבעיא דמרובה מדת לטמא מליטמא דהא כלי חרס אינו מיטמא מגבו ומטמא לאחרים אם נגע והא דלא תני מיטמאים ומטמאין מאחוריהן כי היכי דתני גבי אויריהם משום דהתם הוי חידוש בשניהם דאין כן בכלים אחרים אבל מה שמטמא אחרים מאחוריהם אינו חדוש דאפילו מגביהן מטמאי כל שכן מאחוריהן ומיהו חשיב תוך גמור ליטמא מדאורייתא מאויר מאחוריו דאם כן לערבינהו ונתנינהו מיטמאין ומטמאין מאויריהן ואחוריהן (קימה דאין זה כ"ש דשמא תאמר מגע גבן מאויר אחוריהן הואיל ולאו תוך גמור הוא ואולי דעת הרב ז"ל אויר אחוריהם לאויר תוכן והשכחן שמאויר אויר תוכן ממגע גבן ליטמא ולהכי אמרינן במילתיה כל שכן מאחוריו כלומר ומה מגבו דאינו מיטמא מטמא הוא לאחרים אויר אחוריהם דמתטמא מהמהו לכ"ש דמטמאה לאחרים פתך למילתא ומיהו לא חשיב תוך גמור משום דכאומרו כ"ש הוי משמע דמחשיב ליה תוך · (מרי כר"ן) והא דתניא בת"כ מרובה מדת לטמא מליטמא שמטמא אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו הוא מאחוריו היינו מגבו כדתניא ואין מטמאין מגביהן אבל מטמאים אחרים מגביהן והא דתניא בתוספתא דכלים זה הכלל כל המשמש כסוי בכלי חרס טהור היינו כסוי הכלים וטהורים לגמרי אבל חקק בית מושב הכלי טמא דראויים לכפותם על פיהם ולהשתמש בחקק מושב · ואין מטמאי' מגביהן מדקיסר רחמנא מוקף צמיד פתיל באהל המת אבל מטמא אחרים מגבו כדאיתא בת"כ מרובה מדת לטמא מליטמא וכו' ואמרינן נמי בפ' אלו טומים דכלי חרס שנטמא תוכו כולו [illegible] ושבירתן

מן העפר ובמסכת ע"ז מאי כלי נתר כו' כצ"ל: [ד] שם אבל אם ישיגהו החום מעט כו' יתבקעו ויפסד אם לא הכהו ג"כ בכלל חלקיו כו' כצ"ל: [ה] שם יהיה עובי דפנו קרוב מֵעָלֶה (מלשון והנה עלה זית) לפי שאם יהיה עב מ[illegible] יכהו האש מתוכו כו' כצ"ל: [ו] שם כל זמן שהם נאים · מלשון נא ומבושל: [ז] שם ואע"פ שלא יסבלו הא[ש] החרס עד שיבושל דפנותם הנה הם דומים כו' כצ"ל: [ח] שם עוד אמרו מטמאין מאחוריהן כו' עד אמרו מטמאין מגביהן ר"ל טומאתן בעצמותן כו' כלל הענין הוא שרבינו ז"ל מנקד לשון המשנה מְטַמְּאִין מאחוריהן מִטַּמְּאִין מגביהן וכמ"ש עוד לקמן וז"ל והנה כבר התבאר כו' וטומאתו למה שֶׁיְּטַמֵּא כו' ופירושו קרוב ל[illegible] רי' שבתוספות שבת דף פו ד"ה ס"ג: [ט] בר"ש מן העזים מן הקרנים כו' כ"ה ברש"י בגל[illegible]

עין משפט נר מצוה

ם א מיי' פ"ג מהל' תמידין ומוספין הלכה ג ופ"ד מהל' עבודת יוה"כ הל' ב:

א ב מיי' פ"א מהל' כלים הל' י סמג עשין רמו:

ב ג מיי' שם הל' ה:

ג ד מיי' שם פ"ו הלכה א ופי"ב הלכה א:

ד ה מיי' שם פי"ב הלכה א והל' י:

ה ו מיי' פ"ג שם הלכה יג:

ו ז מיי' שם פי"ג הלכה א ב: [ע"ש גרסא אחרת]

ז ח מיי' שם הל' ד:

פירוש הרא"ש

נכנס לשם אלא כ"ג ביוה"כ בשעת עבודה כו' · (פירוש) תמיה לי מ"ש דת"ק לא תני שתויי יין ושלא רחוץ ידים ורגלים ומ"ש אינהו מבעלי מומין ופרועי ראש הא כולהו מחללי עבודה כדאי' בפ"ב דזבחים וכולהו במיתה כדאית' בפרק אלו הן הנשרפין ומחוסר בגדים נמי כיוצא בהם ואף ר"י לא חשיב ליה ולת"ק איכא למימר דבעלי מומין ופרועי ראש דוקא דפסולן בגופן והא דחשיב גבי היכל שלא רחוץ ידים ורגלים ולא חשיב מחוסר בגדים ושתויי יין תנא ושייר אבל לר' יוסי קשה דלא משייר אלא חדא [illegible]

מסורת הש"ס

א) יומא מד. ב) שבת סו. לקמן פט"ו מ"א ג) לקמן פ"ל מ"א ד) [שבת פג.]

פירוש רב האי גאון

א וכלי נתר' פי' מאי כלי נתר אמר ר' יוסי בר אבין (ע"ז לג ע"ב) כלי מחפורת של צריף ופירושו כלים המרובקים במנביא שהוא בשיית שב וזה שב כמין אבנים הם ושורין אותן במים קודם שיצבעו הבגד ואח"כ מכניסין אותו בצביעות ואינו יוצא לעולם והצבעין מכניסין אותן בצביעות והוא כמות אבנים לבנים:

הגהות הגר"א

[א] בר"ש לוקין ארבעים זבין וכו' לוקין שמונים · נ"ב לוקין ארבעים ומצורע שנכנס לכר הבית לוקה שמונים: [ב] שם גירסא משובשת היא בתוספ' · נ"ב ובתוספתא שלנו ליתא כלל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[illegible]

מים טהורים

[illegible]

מליטמא שמטמא מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו הכיא אחוריו היינו מגביהן גב הכלי ולא חקק בית מושב ובפ"ק דשבת האריכתי:ואין מיטמאין מגביהן . דכתיב אל תוכו כדדרשינן בסוף פ' קמא דחולין (דף כה.) ודוקא עיולי טומאה לא מעייל מגבו אבל אפוקי טומאה מפיק דקתני למרובה מדת לטמא מליטמא . ואמרינן בפרק על אלו מומין (דף לח.) דכלי חרס שנטמא גבו לא נטמא תוכו [ג] טמא : ושבירתן היא טהרתן . כל הכלים נמי שבירתן מטהרתן אלא אשמועינן דאין להן טהרה אלא בשבירה ולא בטבילה : תני"א בתוספתא"א (רפ"ב) כלי נתר ב"ש אומרים מיטמאין מתוכן ומאוירן ככלי חרס ומאחוריהן ככלי שטף ובית הלל אומרים כלי נתר ככלי חרס לכל דבר ר"ש בן אלעזר אומר בלשון אחרת ב"ש אומרים [א] מיטמאין כחצי כלי ומטמאין ככלי שלם.ובית הלל אומרים כלי נתר ככלי חרס לכל דבר . פירוש לענין קבלת טומאה כחצי כלי לדינן ככלי חרס לאוירן וככלי שטף לאחוריהן אבל לטמא אחרים דינן לגמרי ככלי חרס דכלי חרס מטמאין אחרים מאוירן ומאחוריהן :

ב הדקין שבכלי חרס . כלי חרס הדקין בין שהן עצמן אין מחזיקין אלא כדי סיכת קטן בין שנשברו ונשארו קרקרותיהן שולים שלהם *אלו דופנותיהן נשארו ויכולין לבדם לישב בלא סמיכה עדיין כלי הם ושיעורן אם מחזיקין

מאחוריהן ואינן מטמאין מגביהן [א]ושבירתן היא טהרתן : ב [א]הדקין שבכלי חרס וקרקרותיהן ודפנותיהן יושבים שלא מסומכין [ג]שיעורן מכדי סיכת קטן ועד לוג [ד]מלוג ועד סאה ברביעית מסאה ועד סאתים בחצי לוג מסאתים ועד שלש ועד חמש סאין בלוג דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר אני איני נותן בהן מדה אלא הדקים שבכלי חרס וקרקרותיהן ודפנותיהן יושבין שלא מסומכין שיעורן מכדי סיכת קטן ועד קדירות הדקות מהקדירות הדקות ועד חביות לודיות ברביעית מלודיות ועד לחמיות בחצי לוג מלחמיות ועד חצבים גדולים בלוג רבן יוחנן בן זכאי אומר חצבים גדולים שיעורן בשני לוגין הפכים הגלילים והחביונות שיעור קרקרותיהן כל שהן ואין להם דפנות : ג [ד]הטהורים שבכלי חרס טבלא [ג] אין לה לזביז ומחתה פרוצה ואבוב של קלאין וסילונות אע"פ כפופין אע"פ מקבלין וכבכב שעשאו סל

בגבן כאשר יהיו טמאין ויגעו אוכלים טהורים ומשקין טהורים באחורי הכלי הטמא נטמאו האוכלים והמשקים.עוד אמר ואינם מטמאים מגביהן ר"ל טומאתו בעצמה הנה הוא אם נוגע שרץ בכלי חרס מגבו הנה לא יטמא . הנה כבר התבאר שכלי הרס טומאתו בעצמו יהיה מאוירו לא מגבו וטומאתו למה שיטמא יהיה מאוירו ומגבו ואמנם פעם יקרא גב הכלי אחוריים ופעם גב שלא יפול הספק בין טומאתו על זולתו וטומאתו לעצמו[א]הנה שם בשמות הבדל להבין הענינים אשר טומאתו לזולתו אמר אחוריהן להיות הגורם אשלנו שאחורי הכלי תטמא אוכלין ומשקים ואשר טומאתה לעצמה אמר גביהן להיות הגורם אצלנו כלי חרס אינו מטמא מגבו ושמור אלו הגרשים כולם הקודמים בזה הבאור שהן ג"כ יוכפלו בעתים . עוד אמר ושבירתן היא טהרתן לפי שכלי חרס כאשר נטמא לא יטהר במקוה ולא יועילהו זה והוא בטומאתו עד שישבר זה ל' התורה כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו

פירוש רב האי גאון

ב וקרקרותיהן : פי' תחתית הכלים שהוא למעלה מן השולים שמו קרקרת וכיוצא בו אמרנו באחרית המסכת(פ' כ"ח מ"י) שבכה שהתחיל בה ספיה טהורה עד שיגמור את קורקרתה קירות הכלי הן הדפנות : לחמיות · פי' על שם מקומן שהן מבית לחם (כמו שאמרו חכמים על) לשון זכר ישי בית הלחמי ולשון רבים לחמיים ול' נקבה לחמיות : הפכים הגלילים·פי' על שם מקומן כלי שמן גליל ומנין שהוא כן שנאמר (מ"ב ט ג) ולקחת פך השמן ואומר (ש"א י א) ויקח שמואל את פך השמן: והחביונו'. א"ד והאביונות חביות קטנות שנא' (איוב לב יט) הנה בטני כיין לא יפתח כאובות : ג לזבז׳ פי' [מסגרת] לשון מקרא ולזביז בלשון חכמים ומנין שלזביז הוא עשוי בשביל קיבול ששנינו (כלים פ' כ"ז מ"א) הבגד מטמא משום ה' שמות ומסקנא כלי חרס מטמא משום כלי קבול וכל שאין לו תוך בכלי חרש אין , לו אחוריים ואמרינן בתריה מוסיף עליו העץ שהוא מטמא משום מושב [וכן טבלא שאין לה לבזבז] ואף על פי שאינו מקבל ובכלי חרש טהורה מפני שכלי קיבול מטמא בכלי חרש לבד : אבוב קלאין · פי' כלי חרש כמין שיגון שקלין בו שנאמר (ירמיה כט כב) ישמך אלהי' כצדקיה וכאחב אשר קלם וכך אנו אומרים בכל מקום קליות ואגוזים וזה האבוב הוא מנוקב כדי שהאור ישלוט בכולן : וכבכב· פי' כמין כלי שמכסין בו הסל של פת והוא של חרס ויש ששונים וכפכף ויפה הן שונין מן כפה עליו

א) עי' ערוך ערך לחס ג'

הגהות הגר"א

[א] בר"ש מיטמאין כחצי כלי · ל"ל פי' כחצי שאינו נעשה אב הטומאה ובמגע נעשה אב הטומאה מתוכו ומאחוריו בכ"ש אבל הגירסא הנכונה ככלי חרס וככלי שטף : [ב] ד"ה הפכין הגלילין · ל"ל כאן שייך המאמר פירוש שנתקעו הדברים ולא נאמרו עכשיו :

ח א מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה א :
ט ב מיי' פי"ח שם הלכה י :
י ג מיי' שם הלכה יב והל' יד :
יא ד מיי' פי"ח כלים הלכה ה:

פירוש הרא"ש

ושבירתן היא טהרתן. כלומר אין להם טהרה אחרת דאין טבילתן מטהרתן ולעיל קתני נשברו טהרו שגם יש להם טהרה במקוה :

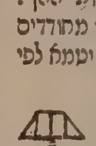

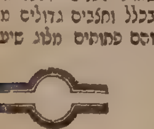

מים טהורים

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פי"ח מהל' כלים הלכה ד:
יג ב מיי' שם הל"א:
יד ג מיי' שם הל"ט:
טו ד מיי' שם הל"ח:
טז ה מיי' שם ופ"א הלכה ח ופי"ג הלכה ד:
יז ו מיי' שם פי"ח הלכה ג:
יח ז ח מיי' שם הל"ג:
יט ט מיי' שם הל"ד:
כ י מיי' שם הל' ה:
כא כ מיי' שם פי"ט הלכה ח:
כב ל מיי' שם הלכה ו ועיין בכ"מ:
כג מ מיי' שם פ"א הל' ח ופי"ח ה"א:
כד נ מיי' שם פי"ג הלכה יג:

משנה

הפת [א]וטפי שהתקינו לענבים [ב]וחבית של שייטין וחבית דפונה בשולי המחץ והמטה והכסא והספסל והשלחן [ג]והספינה [ד]והמנורה של חרס הרי אלו טהורים [ה]זה הכלל כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים: ד [ו]פנס שיש בו בית קבול שמן טמא ושאין בו טהור מגופת היוצרין שהוא פותח בה טהורה ושהוא גומר בה טמאה [ז]משפך של בעלי בתים טהור ושל רוכלין טמא מפני שהוא של מדה דברי ר' יהודה בן בתירא רבי עקיבא אומר [ח]מפני שהוא מטהו על צדו ומריח בו ללוקח: ה [ט]כסוי כדי יין וכדי שמן וכסוי חביות ניירות טהורין ואם התקינו לתשמיש טמאים [י]כסוי הלפס בזמן שהוא נקוב ויש לו חדוד טהור אם אינו נקוב ואין לו חדוד טמא מפני שהיא מסננת לתוכו את הירק רבי אליעזר בר צדוק אומר מפני שהיא הופכת עליו את הרונקי: ו [כ]גסטרא שנמצאת בכבשן עד שלא נגמרה מלאכתה טהורה משנגמרה מלאכתה טמאה טיטרום רבי אליעזר בר צדוק מטהר רבי יוסי [ל]מטמא מפני שהוא כמוציא פרוטות: ז [מ]הטמאין שבכלי חרס טבלא שיש לה לבזביז ומחתה שלמה [נ]וטבלא שהיא מלאה קערות שאם נטמאת אחת מהם בשרץ לא נטמאו כולם אם יש להם לבזביז עודף נטמאת אחת מהם

ר"מ

כסוי מחרס עשוי לכסות בו פלי הפת שאינו לקבלה: וטפי הוא שם חסר והשלם הוא טפיח והוא כלי חרס חד השולים ושמו המפורסם בערבי קאדס ואמר כי[א]כשנעשה זה הקאדס בעת עשייתו לשום בו הענבים כדי שישארו קרים כמו עת לקיטן מן האילנות ורוב מה שיעשה זה הנה הן טהורים לפי שלא נעשה לקבלה: וחבית של שייטין השייטין יעשו חבית ויקשירו עליה בגד דק או עור וישוטו עליה על פני המים וזה ג"כ לא נעשה לקבלה: וחבית דפונה בשולי המחץ מחץ הוא כלי גדול מחרס והוא אשר תקרא במצרים אל מחגי"ר ובמערב יקראו אותה קצרי"ה ולו קנה דומה לו לדמיון בית יד והוא שולי מחץ ושולים הן הקלוות וזאת החבית היא חקוקה בקנה הזאת להטמין היד בו בעת הגבהת המחץ ולזה לא תטמא לפי שלא נעשת לקבלה. וידוע שמטה וכסא וספסל והוא אלמנכ"ר ושלחן ומנורה כלן אין להן תוך. אמנם ספינה של חרס כבר התבאר בגמ' שבת (דף פג:) שבת היותה טהורה והוא מאמר המשנה מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים ובגמרא בארו שאפילו הספינה של חרס טהור כיס מה יס טהור אף ספינה טהורה ואפילו היא של חרס: ואמרו כל שאין לו תוך אין לו אחוריים: ר"ל שאחוריו לא יתטמאו במשקים כמו שזכרנו באשר אינלו תודוה שמשקים טמאים כאשר נגעו באחורי הכלי יתטמאו אחורי הכלי לבד. ואני עתיד לבאר זה בפרק כ"ה מזאת המסכתא ויהיה עולה על הדעת כי אחר שאין צריך בזה הדין מן הטומאה תוך יהיה פשוטי כלי חרס יטמאו במשקים טמאים על אלו הפנים לבד ואמר שאין הענין כן אבל הוא טהור מכל הצדדין: ד יעשו כלים מחרס כמו עששית יכנס בו הנר והוא מכוסה כדי שלא יכבהו הרוח ולו נקבים בצידיהם תלא מהן המורה וזה הכלי תקרא פנס: ומגופת היוצרים [ג] אבני היוצרים מלשון (נחמיה ז) יגיפו הדלתות והן מחרס ויעשו עליו הכלי ואלל היוצרין מהןהרבה יעשו עליו אל גפ"ןואל לאר"י והדומה להם מהכלים הגדולים אשר נבנין ביד ואשר ישליך עליהן הטיט תחלה מהן יעשו הכלים [ד] אשר אין להן שפה ולזה הן טהורים. ואשר יתקנו עליו הכלי ויעמידהו אחר שקבל תמונתו מן הטיט הנה לזה הכלי שפה ולזה הוא טמא. וענין פותח בה אשר יפתח הטיט ביד עליו עד שיקבל התמונה. ומשפך הוא בלשוןערבי אלקמ"ע ותמונתו מפורס' והוא נמלא אל[*])העטרייר"א ילטרכו אליו במכירת מי הורד והשמניםבעלי הריח מריח בו הקונה מזה הבושם ויעזבו בלד המשפך מעט להריח בו הנה כבר שב כלי קבול ולזה הוא טמא והלכה כר' עקיבא: ה חביות ניירות. מיוחסות אל מקום. וכסוי הלפס. ילא מגב הכסוי ידמה לאבוב של קנה והוא בית יד הכסוי. ונקוב הוא שיהיה בזה הכסוי נקב וילא ממנו העשן: מסננת לתוכו הירק להגיר מימיו. ורונקי שם יוני והוא הירק השלוק כאשר נעצר ונדבק קלתו לקלתו ואמר שזה הכסוי כאשר לא יהיה מחודד שיוכל לעמוד על עצמו ולא יהיה נקוב ישימו בו הירק לזכבו מהמים יהיה נא או מבושל ולזה יהיה טמא: ו גסטרא. הוא כלי אינלו בית יד ולא בית קבול ואמנם הוא תושבת לכלים ישימו עליהם הכלים הגדולים המלאים מים לקבל עפטופן וכן בארע במסכת שבת (דף מו.): וכבשן הוא הכבשן אשר יבשלו החרס בו: וטיטרום. הוא כלי חרס מושבו רחבה ולו צואר צר ארוך דק מאד ובתושב הכלי נקבים נקבים כאשר תמלא הכלי במים והושם האצבע על ראש הצואר הדק ימנע האויר מליכנס בכלי ולא יצאו המים אשר בו מאלו הנקבים וכאשר הוסר האצבע מראש הכלי יצאו המים מקרקעית הכלי ויקרא אצלנו זה הכלי [ה] מזה המים. ואמרו מפני שהוא כמוציא פרוטות ר"ל כי המים כאשר יצאו מאלו הנקבים לא יצאו במהרה אבל יצאו מעט מעט באיחור גדול הנה כבר שב כלי קבול כי לזה נעשה. והלכה כר' יוסי: ז אלו הקערות מעלם הטבלא והן כולן גשם אחד והרבה עושין מאלו במצרים וכל כלי ממנה כאשר יגיע השרץ באוירה נטמאה לבדה וישארו הכלים הדבקים בה טהורים ואם היה לזאת הטבלא אוגן גבוה מכל הכלים אשר בתוכה הנה כאשר יגיע השרץ באחת מאלו הכלים הקטנים כבר הגיע באויר זה האוגן הטלל ונטמאת הטבלא בכללה בהגעת הטומאה

*)הרוכלים

ר"ש

והטפי. של כרוזין טפי זה יש לו בית קיבול כדתק לקמן פרק שלישי הפך והטפי שיעורן בשמן דאם ניקב במוליא שמן טהור. [ו] ותנן נמי בפ"ק דמס' פרה המקדש בשוקת והטפי בתוכה אע"פ שפיו צר כל שהן המים שבתוכן מקודשין והאי דטהור שהתקינו לענבים כשעשה בו שינוי מעשה לכסות בו סל של ענבים: חבית של שייטין כאשר יפרש השוחה לשחות (ישעיה כה) מתרגמינן כמה דמפרש שיאטא למישטי א)ופרשין כמין חבית חלולה מכפנים וסתומה שאין לו פתח כדי ללמד בה לשוט על פני המים: חבית דפונה בשולי המחץ. מחץ זה דומה לגת ושולי המחץ הוא תחתונה של מחץ והחבית סמוכה בארץ עשויה דופן לשוליו ורגילים לעשות כעין חבית לצורך זה ולא לקבל בתוך החבית שום דבר: המטה והכסא אע"פ דפשוטי כלי עץ טמאים מדרס כשמיוחדין למדרס כדאמרינן בפרק על אלו מומין (דף לח.) מדרס כלי חרס טהור כדדרשינן מקראי בפרק אמר ר' עקיבא (דף פד:): כל שאין לו תוך. בפרק על אלו מומין (דף לח.) מפרש דה"ק כל שאין לו תוך בכלי חרס כנגדו בכלי שטף אין לו אחוריים לחלוקה נטמא תוכן נטמא גבן נטמא גבן [ז] לא נטמא תוכן ובהנך דחזו למדרסות דבכלי שטף טמא ובכלי חרס טהור: ד פנס. בפרק הישן (דף כט.) אמרינן [ח] נטל פנס מלפניהם והושיבן בחשך. פי' בערוך שנותנין בו נר מפני הרוח שלא יכבה. וצריך ליישב דמשמע אין בו בית קבול שמן אע"ג דיש לו בית קיבול נר טהור [ט] דתניא לקמן בתוספתא פרק בתרא פנס של זכוכית שיש בו בית קיבול שמן טמא בית קיבול נר טהור ותימה הוא מאי שנא זה מזה. וטמא בית קיבול נר אין לו תוך אלא הנר יושב עליו ויש בו מחילה כנגד השלהבת והופכה לצד הרוח שלא יכבה: מגופת יוצרים. להכי נקט יוצרים דאין זו כמגופת חבית דבכל דוכתא שמניחים על פי חבית ומדבקים בטיט דהויא אפילו יש לה בית קיבול. לכפות על פי חבית עשויה וטהורה אלא כלי אחר שיש ליוצרים הנקרא מגופה יש שפתחן צר ויש שפתחן רחב וקאמר שהוא פותח בה שעדיין עתיד להרחיב פתחה טהורה שלא נגמרה מלאכתה והויא כגולמי כלי חרס ושהוא גומר בה ומניחה כך בפתח צר [י] טהורה וכרבי מאיר אתיא דאמר בפ' המביא (דף לב.) כלי חרס מאימתי מקבלין טומאה משעה שנגמר מלאכתן ולא כרבנן דאמרי (לקמן פ"ד מ"ד) משיצרפן בכבשן. ולא מסתבר לפרושי כעין אילפסין (עדיות פ"ב) עירכיות דהתם דפליגי ר' אלעזר בר צדוק ורבנן: משפך. אונפוכויי"ר בלע"ז: ושל רוכלים. שהוא קטן להכניס לפכין קטנים את השמן ומחזיק לג או שני לוגין והרוכל מניח אצבעו מתחתיו כנגד הנקב ומודד בו שמן ומסיר אצבעו והשמן יורד לכלי של לוקח ועשוי לקבלה הוא ומקבל טומאה ור"ע לטעמיה שמטהו על צדו לקבל בו מעט להריח ללוקח: ה כסוי. בתוספתא תניא זה הכלל כל המשמש כסוי בכלי חרס טהור [ויקרא יא] והאי לא חשיב תוך דידיה וגם כלי [...]ת"כ בפ' ויהי ביום השמיני יכול שאני מרבה [...] מלאכה ולא העושה מלאכה באחרים יכול [...]ס פרט לחפויי כלים: ניירות. על שם מקומן [...] משום דיש לכסוי שלהם בית קיבול. ואית [...]ינהו. וניר הוא קלף שמכסין בו את הצלוחית [...]לוחיתו הוא צריך: הלפס. כמו האילפס [...] לה כסוי של חרס וכשהוא נקוב אינו ראוי [...] אינו יכול לישב מפני החידוד. אבל כשאינו [...] נותנת בו ירק לסננו להמצות מהן המים: [...] הירקות כשמאסף אותן לצד אחד ולהמצות [...]לקין את הירקות ומוציאין אותן מן הקדרה [...]א. היינו גיסטרא שבכל התלמוד והוא כלי [...]ל המשקה היוצא. ולשון גיסטרא הוא דבר [...] כא.) עשאה גיסטרא נבילה. ולהכי נקט [...]ם נשבר ואח"כ נצרף בכבשן תו לא מיטמא [...]לא היה עליה תורת כלי מעולם. ויש לברר [...]ת בכבשן כיצד מטערין אותה אם היו שבריהן [...]לאכתה ונסדקה: טיטרום. פי' בערוך כלי [...] כמלא נקב מתחת ולמעלה נקב אחד כמלא [...] הנקב מלמעלה שלא ישלוט בו הרוח [יב] עומד [...]ו יוצאין המים כמוליא [יג] פרוטות טיפות [...] בכלי חרס עסקינן. ובענין זה מפרשין ממיפין [...]ף קד.). והשתא רבי אליעזר בר' צדוק מטהר [...]כך הוא דרך תשמישו וחשיב בית קיבול הואיל [...]. ומיהו לשון המשנה לא ידעתי ליישב דקתני [...] טמאים שבכלי חרס. מכלל טהורין דרישא [...]מכן בחולין) (דף מג. ודף מד.) אלו טרפות [...]מידין (דף לה:) ובפ' אלו מליאות (דף כא.) [...] (דף כז.): ואם יש לה לביזבז עודף. תניא [...] והחמת שהיו נתונין בתנור ופיהן למעלה מן [...] אוכלין שבתוכן טהורין. ויש לפרש כן טעם משנה זו דהנך קערות אם פיהן למעלה מן הלבזבז אם נגע שרץ באחת מהן אוכלין [...]

פירוש הרא"ש

לכסות בו את הפת ואפילו יש בו בית קבול טהור כדתניא בתוספתא כל המשמש כסוי בכלי חרס טהור: והטפי. כלי הוא שיש לו שיעור בית קבול כדתנן לקמן פ"ג הפך והטפי שיעורן בשמן ואם התקינו לכסות בו סל של ענבים ועשה בו מעשה טהור: וחבית של שייטים. כאשר יפרש השוחה לשחות מתרגמינן כמה דמפרש שייטא למישט עושים כמין חבית וסתומה מכל צד ואין לה פה ומלמדים לשוט על פני המים: חבית [...]

פירוש רב האי גאון

כלי (פסחים ו' א'): וטפית (כמשנתנו הנוסחא טפי) שהתקינו פירוש טפית זה דלי הוא של חרס כמו שאמרנו (כ"ב סג א) לטפיח אל תתנו לו אלא כדי שישאב וישתה לצמאון שלו אין פחות משמונה עשר ועוד אמרנו (בכורות מה:) שחור אלישא שחו' שיוצא ממנה טפית וזה פירוש פתיא אוכמא ודומה לקדויה והוא נטל בלשון חכמים כגון דלי: וחביות של שייטין. פי' חבית שהיא מוכנת לשחות בה על פני המים ושנינו (כ"לם לו ג) ולא שטין על פני המים: בשולי המחץ פי' מחץ זה דומה לגת כמו שאמרנו לענין יי"נ (ע"ז עד ע"ב) הגת המחץ והמשפך של עובדי כוכבים רבי מתיר וחכמים אוסרין והל"כ כחכמי': ד פנס כלי שנותנין בו הנר מפני הרוח כדי שלא תכבה: ה חביות ניירות. פירוש יש שמפרשין שהכיסוי מן הנייר ואנו אומרין שעל מקומן שמן כן: חדודי פי' זה היוצא מן הכלי כמין קנה שיצא ממנו המים ואע"פ שאין ראיה לדבר [...]

נטמאו כולן ^אוכן בית תבלין של חרס וקלמרין המתואמות ^בובית תבלין של עץ שנטמא אחד ממשקה לא נטמא חברו רבי יוחנן בן נורי אומר חולקין את עוביו המשמש לטמא טמא המשמש לטהור טהור ^גאם יש לו לבזביז עודף נטמא אחד מהם נטמא חברו: ח ^דהלפיד טמא ובית שקעו של נר מטמא באויר המסרק של צרצור ר' אליעזר מטהר וחכמים ^המטמאים:

פרק שלישי

א **שיעור** כלי חרס לטהר ^וה{עשוי} לאוכלין שיעורו בזיתים ^זהעשוי למשקין שיעורו במשקין ^חהעשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו בזיתים: ב חבית שיעורו בגרוגרות דברי ר' שמעון רבי יהודה אומר ^טבאגוזים רבי מאיר אומר בזיתים ^יהלפס והקדירה שיעורן בזיתים ^כהפך והטפי שיעורן בשמן ^לוהצרצור שיעורו במים ר' שמעון אומר שלשתן בזרעונים נר שיעורו בשמן רבי אליעזר אומר בפרוטה קטנה ^מנר שניטל פיו טהור ושל אדמה שהוסק פיו בפתילה טהור: ג ^נחבית שניקבה ועשאה בזפת ונשברה אם יש במקום הזפת מחזיק רביעית טמאה מפני שלא בטל שם כלי מעליה חרס שניקבה

פירוש הרא"ש

הגהות הגר"א

מים טהורים

סלה ברביעית אע"פ שאין סתימה מועלת לנקב הבא לאחר שבירה שאני הך סתימה דנעשית קודם שבטל שם כלי ממנה : וחבית שניקבה שם חבית עליה אע"פ שטהרה ועוד דעדיין כלי היא לקבל בה רמונים וראויה לגרוגרות ולאגוזים כמות שהיא אבל חרס הפורש מן החבית בטל שם כלי מעליו אע"פ שלא ניקב לפיכך אין מועלת סתימה לנקב שלו ובדין הוא דהוה ליה למיתני טמא לשון זכר דאחרס קאי ולא אחבית אלא משום דתחלת הדבר וסופו לשון נקבה דאחבית קאי תנא באמצע לשון נקבה ויש מפרשים דבכל חבית מיירי אפילו בגדולה מאד ולא יכולתי ליישבה: תניא בתוספ'(פ"ב) חרס שפירש מן החבית ומנקדרה אם מקבל כשיעור טמא ואם לאו טהור ניקב ועשאו בזפת טהור שהכלי חרס שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה

שניקבה ועשאו בזפת אע"פ שמחזיק רביעית טהור מפני שבטל שם כלי מעליו: ד [א]חבית שנתרועעה וטפלה בגללים אע"פ שהוא נוטל את הגללים והחרסים נופלים טמאה מפני שלא בטל שם כלי מעליה. נשברה ודבק ממנה חרסים או שהביא חרסים ממקום אחר וטפלן בגללין אע"פ שהוא נוטל הגללים והחרסין עומדים טהורה מפני שבטל שם כלי מעליה היה בה חרס מחזיק רביעית כולה מטמא במגע וכנגדו מטמא מאויר: ה הטופל כלי חרס הבריא רבי מאיר ור' שמעון מטמאים וחכמים אומרים [ב]הטופל את הבריא טהור ואת הרעוע טמא וכן בחידוק הקרויה: ו [ג]יבלית שטופלין בה הפטסין הנוגע בה טמא [ד]מגופת חבית אינה חבור [ה]הנוגע בטפולו של תנור טמא: ז [ו]מיחם שטפלו בחומר ובחרסית הנוגע בחומר טמא ובחרסית טהור [ז]קומקומוס שניקב ועשאו בזפת ר' יוסי מטהר שאינו יכול לקבל את החמין כצונן [ח]וכן היה אומר בכלי זפת [ט]כלי נחושת שזפתן טהורין ואם ליין טמאין: ח [י]חבית שניקבה ועשאה בזפת יתר מצרכה הנוגע בצרכה טמא יתר מצרכה טהור זפת שנטפה על החבית הנוגע בה טהור משפך של עץ ושל חרס שפקקה בזפת רבי אלעזר בן עזריה מטמא רבי עקיבא [כ]מטמא בשל עץ ומטהר בשל חרס רבי יוסי מטהר בשניהם :

פרק רביעי

א החרס [ל]שאינו יכול לעמוד מפני אזנו או שהיה בו

פירוש הרא"ש

הגהות הגר"א

מים טהורים

דדרך היוצרים לעשות דד לכלי כדי לשתות : ניטלה האזן: קסברי רבנן כיון שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם ורבי יהודה לית ליה הך סברא ורבי מאיר קאי בשיטתיה כמו שאפרש: רבי יהודה מטהר: קסבר רבי יהודה למתניתין (לעיל פ"ב) דהדקין שבכלי חרס יושבין שלא מסומכין הייט מן השוליים ולא מן הדפנות דהוי כדרך ישיבתו בשעודו שלם שהיתה כך ישיבת קבלתו ורבנן מטמאין בכלהו קסברי שכולם עשויין להושיבן על צדם לפעמים כלמפרש בתוספתא: תני"א בתוספתא[פ"ג]חרס שפירש מדפנה של חבית ומדפנה של קדרה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר וכן היה רבי יהודה אומר כדבריו כלדרך קבלתה טמאה שלא כדרך קבלתה טהורה. ניטל האוזן ונשבר הדד רבי יהודה מטמא וחכמים מטהרין שכלי חרס שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם. חבית שנפחתה ומקבלת על דפנה או שנחלקה כמין שתי עריבות רבי יהודה מטהר וחכמים מטמאים שמתחלה לכך נעשית להיות מטה על צדה ומוציא את מה שבתוכה לצדדין. תני"א בתוספתא בפ' מחט וטבעת שולי המחלין ושולי הפחתין וקרקרות הכלים ודפנותיהן מאחוריהן אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהם ואין מזין מהן ואין מגילין בצמיד פתיל ואין מגילין מיד כלי חרס קירלפן שפן ועשאן כלים ממלאין בהן ומקדשין בהן ומגילין בצמיד פתיל ומגילין מיד כלי חרס ומקבלין טומאה מכאן ולהבא דברי ר"מ וחכמים אומרים כל כלי חרס שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם. מתוך שתי ברייתות הללו למדנו שרבי יהודה ורבי מאיר אמרו דבר אחד גבי מילוי וקידוש והזאה והצלת צמיד פתיל והצלת אויר כלי חרס כולהו בעו כלי דאוכלין שגיבלן במים אין מצולין והאי קידוש מאי לפרש דהוא נתינת אפר פרה במים אי נמי קידוש ידים ורגלים דבעי נמי כלי כדתניא בתוספתא דמסכת ידים (פ"ב) אין הכהנים מקדשין במקדש אלא בכלי. עוד הוי מצי למיתני הכא הנך דחשיב התם דאין נוטלין ידים אלא בכלי ואין משקין את הסוטות ואין מטהרין את המצורעים אלא בכלי: ב ואינה יכולה ליטלטל· מתוך שהיא סדוקה ורעועה והגרוגרות מכבידין ונשברה בטלטולה ולכך שיעורו בחצי קב דהוא שיעור סעודה אחת דקב גרוגרות הוא מזון שתי סעודות כדתנן (פאה פ"ח) גבי אין פוחתין לעני בגורן מקב גרוגרות ואמרינן בפרק בכל מערבין (דף כט.) וכן לעירובי וכיון דלא חזיא לטלטל בה שיעור סעודה אחת כשבורה דמיא: גנצטרא· הייט גיסטרא שבר כלי חרס: שאין שירים לשירים. בס"פ המצניע (דף צו.) אמרינן לפי שאין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא.

בקרקעיתו וימנעהו לנוח בשוה וכאשר ישב על הארץ נוטה לצד אחד מפני חדודו טהור : מכריעו· מטה אותו: חבית שנפחתה· הוסר ממנה חלק וכאשר ישבה על תושבתה אי אפשר שתקבל דבר מתוך [א] הדבר אשר סר ממנה וכאשר ישבה על צדה אפשר שתקבל בקרקעיתה וכן כאשר נסדקה ונחלקה על ארכה והיו ב' דפנות הנה כל חצי ממנה כאשר עומד על קרקעיתו לא יקבל דבר וכאשר ישב על קרקעית צדה אשר היא גבנונית החבית אפשר שתקבל. והלכה כחכמים: ב גיסטרא. כמו שבארנו (לעיל פ"ג) היא התושבת אשר יעשו תחת כלי המים לקבל הטפטוף וכאשר היא מטפטפת דבר בטל עניינה וזהו אמרם בש"ס שבת (דף צו.) לפי שאין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא ואל זה הענין אמר בכאן אין שירים לשירים ואת הגיסטרא בעצמה כאשר היתה שלימה בדמיונה היא שארית הכלי לפי שהיא חתיכה מכלי וכאשר נסדקה חזרה שארית לשארית וכבר ידעת ששארית הדבר הוא שיריו : ג שנטלו אזניה. ר"ל חבית שניטל ראשה ואזנה ונשאר קרקעיתה הנה היא גסטרא לפי שהיא תושבת לכלי ואם היה חוץ מגדי הגיסטרא קצוות בולטות ולכן תלא על זה הדמיון* והיו לאלו

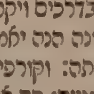

הקצוות מרחב יחזיקו הזיתים כאשר ישימו זיתים בזאת הגיסטרא נגע השרץ בגיסטרא מתוכו או יטמא החדוד או כאשר היה השרץ באויר הגיסטרא ויהא טכח אוירה חדוד כמו שהתבאר מהצורה הנה החדוד אז יטמא עם הגיסטרא באויר : וקתדרא· הוא כמין כסא אשר ישבו[בו]הנשים בהליכתן בדרכים ויקרא ג"כ אצלנו עמארי"ה וכאשר יהא תמונת הגיסטרא על זאת התמונה הנה יאמר שהדין באלו החדודים שוה בין היות הגיסטרא על צדה או על קרקעיתה: וקורפיות· הוא כלי חד התושבת אי אפשר לישב על קרקעיתו: וקוסים הצדוניים· הם אבובי החרס חדי התושבות דומין לקרן ולזה יקראו קוסים ואע"פ שנכתב בסמ"ך וכבר נמצא בקצת הנוסחאות כוסין· ולדוניים המיוחסים אל צדון· ושבריהן ושאריתם ר"ל קצותיהם החדים אע"פ שא"א להן שישבו על הארץ ויחזיק מה שישימו בו אבל ישפוך מהן הנה קומקבלין טומאה שעל דעת כן נעשו כל הכלים עצמן בעת עשייתן שלא יקבלו לעולם משקה אם לא יהיו לו סומכים והתנאי אשר התנינו בשברי כלי חרס בפרק השני שיהיו יושבין שלא מסומכים אמנם הוא בכלים שנעשו בעת עשייתן להיות יושבין שלא מסומכין הנה יצטרך שיהיו שבריהן כן ואז יקבלו טומאה : ד דע שספיות זר ולזביז ודופן ענין כולן בזאת המס' שוה אמנם הן אוגנים גבוהים על שטח הכלי ר"ל שטח הקיתון ויתחלפו שמותן [ב] בהתחלת תמונת הכלי כמו שהמלא שפת הכלי המרובע לזביז והעגול תמונת א)אסטומכא ספה וזולתן מהתמונות דופן והספה הקטנה בגובה זר וכבר ידעת שכלי חרס אמנם יטמא מאוירו ר"ל מתוכו לא מגבו וכאשר היתה השפה הפנימית היא היותר גבוהה על זאת

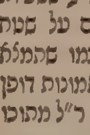

הצורה* והגיע השרץ בתוכה הנה תטמא כל מה שבתוכה לבד וכל שהוא חוץ ממנה באלו ב' השפות טהור וזהו ענין אמרו הכל טהור ר"ל כל מה שהוא חוץ· ממנה ואם היתה השפה החיצונה היא היותר גבוהה על זאת הצורה* הנה כאשר יגיע השרץ באוירה נטמא כל מה שבין השפות כולן מן האוכלין והמשקין אם היתה האמצעית עודפת והגיע השרץ באוירה הנה כבר נטמא מה שבתוכה ולא נטמא מה שחוצה לה·ואמרו משיצרפו בכבשן ירצה בו מאז התבשל ויצא מתורת טיט האמנם קודם בישולם הנה הן כלי אדמה ואין מקבלין טומאה כמו שיתבאר (שבת נח.) עוד אמר והוא גמר מלאכתן וזה שבאר הכלים דברים הן גמר מלאכתן ולא יטמאו עד שישלימו אלו הענינים כדרך כלי מתכות ולאלוחן [ג] ובדיקותם אולם כלי חרס מיד שנתבשלו יקבלו טומאה ובו ישלם מלאכתו ואע"פ שלאחר זה ימרחו אותה בחרס וישוו השפה בכלי ויסירו ממנו התוספת בכלי ברזל מה שיתלקח בו מן הטיט בעת הבשול ויהיה זה דומה לגרעון הנה זה כלו לא ימנעהו מלקבל טומאה כי כבר נגמרה מלאכתו בבשול לבד וכל מה שיעשה אחר זה תוספת לא יצטרך אליו ואין הלכה כר' יהודה אשר יאמר חולקין את האמצעית אלא כל שנטמא אוירה טמאה והשאר טהורה :

בו חדוד והחדוד מכריעו טהור אנטלה האוזן נשבר החדוד טהורה רבי יהודה מטמא חבית שנפחתה והיא מקבלת על דפנותיה או שנחלקה כמין ב' ערבות רבי יהודה מטהר וחכמים במטמאין : ב גחבית שנתרועעה ואינה יכולה להטלטל כחצי קב גרוגרות טהורה דגיסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין אע"פ שהיא מקבלת אוכלין טהורה שאין שירין לשירין : ג האיזו היא גיסטרא כל שנטלו אזניה והיו בה חדודים יוצאין כל המקבל עמה בזיתים מטמא במגע וכנגדו מטמא באויר וכל שאינו מקבל עמה בזיתים מטמא במגע ואין כנגדו מטמא באויר זהיתה מוטה על צדה כמין קתדרא כל המקבל עמה בזיתים מטמא במגע וכנגדו מטמא באויר וכל שאינו מקבל עמה בזיתים מטמא במגע ואין כנגדו מטמא באויר חשולי קורפיות ושולי קוסים הצדוניים אע"פ שאינם יכולין לישב שלא מסומכין טמאין שלכך נעשו מתחילתן : ד טכלי חרש שיש לו ג' שפיות הפנימית עודפת הכל טהור החיצונה עודפת הכל טמא האמצעית עודפת ממנה ולפנים טמא ממנה ולחוץ טהור היו שוות רבי יהודה אומר חולקין האמצעית וחכ"א יהכל טהור א)כלי כחרס מאימתי מקבלין טומאה משיצרפו בכבשן והוא גמר מלאכתן :

פרק חמישי

א תנור ג)תחלתו ארבעה ושיריו ארבעה דברי ר"מ וחכמים אומרים לבד"א בגדול אבל

ודוקא בנתרועעה מטערינן במשקין אבל ניקבה אם מקבלת זיתים טמאה הואיל ומיוחדת לאוכלין כדקתני לקמן גבי היו בה חדודין דכי נסדקה דוקא משום דבעינן תיקון לטופלה בגללים כדתנן לעיל גבי חבית שנתרועעה : ג נישלו אזניה. אסוכה גנטרא אפילו שלימה הואיל ואין לה אזנים לטלטלה ממקום למקום ואם נתרועעה שיעורה במשקין: היו בה חדודים· ברוב משניות כתוב והיו בוי"ו ואעפ"כ תחלת דבר הוא שתם חרס הנשבר יוצאים ממנו חדודים כעין שינים בולטין מן הגנטרא והגנטרא מקבלת כשיעורה והשינים הבולטים הוא החידוד כמו (איוב מא) חדודי חרש ואם אין זית יוצא בין חידוד לחידוד חשוב תוך כמו הגנטרא עצמה ומטמא אפי' באויר אבל אם יוצא זית מבינתים אין מטמא באויר אבל במגע מטמא מטעם יד וכן אם מוטה על צדה כגון שנחלקה כמין שתי עריבות כרבנן דלעיל (מים) דמטמאים : ויש משניות דלא גרסי בריסא וכנגדו מטמא באויר ולא גרסי נמי כל שאין מקבל. אבל במשנה דוקנית גרסינן בריסא כמו בסיפא וסיפא מתמא כרבנן: קרפאות· על שם מקומם: קוסים· כמו (במדבר ד) קשות הנסך וכדתנן (סנהדרין פא:) הגונב את הקסוה והם כלים שבאין מצידון ושוליהן חדין ואפילו שלימים אין יושבין שלא מסומכין ויש במלכיות הללו מקומות שהקדרות שמבשלין בם אין יושבות בלא סמיכה שמניחין אותן על כלי ברזל שקורין טרפי"ד בלעז וכשמורידין אותו סומכין אותו באפר הכירה. תניא בתוספתא (פ"ג) אי זו היא גיסטרא כל שנסדקו אזניה ואפילו אחת מהן נסדקה למטה מאזניה אע"פ שאזניה קיימות הרי זו גיסטרא אם מתחילה עשאה [א] של אזנים נידונית כחבית. היתה [ד] מוטה על צדה כמין קתדרה הוא הדבר [ב] מקבל עמה מים בשעה שהוא מערה משקין לתוכה מטמא במגע [ג] א)דאין מטמא באויר. פירוש כשנסדקה למטה מאזניה הוי כניטלו אזניה שאם באים לאוחזה באזניה ולטלטלה מתפרכת· של אזנים אי הוה גרסינן בלא אזנים הוה ניחא מפי דכיון דמתחלה עשאה היוצר בלא אזנים יש לה תורת חבית אע"פ שאין בה אזנים לטלטלה. ולמאי דגרסינן של אזנים צריך לפרש כגון שנחלקה החבית לרחבה כגון גיסטרא ונשתיירו שני אזניה בחלק האחד ואותו החלק שבו האזנים יש לו תורת חבית והא דמטער במתניתין בזיתים והתם מטער במים משום דהתם במיוחדת למשקין כדקתני בשעה שהוא מערה משקין ומתני' במיוחדת לאוכלין : ד' שפיות· כמו ספה שיש ג' מסגרות סביב לפיו של כלי זו אחר זו ואויר בינתים. וכשהחיצונה עודפת הוי חולה לה כגבו של כלי וכן אם אמצעית גדולה ממנה ולחוץ חשיב גב ולפנים חשיב תוך שממלאין הכלי עד הגבוה ובשוין נחלקו רבי יהודה ורבנן : משיצרפו בכבשן.בפ' המביא כדי יין(דף לג.)מייתי ברייתא דר"מ קאמר משעת גמר מלאכתן דהיינו משעה שנגמרו ביד היוצר קודם שיצרפו בכבשן משום דחזי לקבולי ביה מידי ומילתיה דר"מ לא מתניא במתני' וגרסינן התם דתניא: תני"א בתוספתא(ספ"ג) כלי חרס מאימתי מקבלים טומאה משתגמר מלאכתן דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר משיצרפו בכבשן . צרפן אפילו בגפת שמא אינו חושש שמא מילה משקין לתוכו פירוש גפת היא פסולת של זיתים ורגילים היו להסיק התנור בגפת כדתנן בפ' כירה (דף לח:) ואם גפת זה הוא מזיתים טמאים לא חיישינן שמא מכח האש יצא ג)הגפת מןהגפת ומילה לתוך הקדירות ונטמאו דהא לא מקבלי טומאה עד גמר צירופן וכבר כלה השמן באש:

א תנורים שלהם עשויין כקדרות גדולות ומושיבם לארץ ומחברים בטיט [כדמוכח בפ' כל הכלים (דף קכה.)[ה]ג)דאי סלקא דעתך אמינא כיון דחבריה בארעא כגופא דארעא דמי] ומדבק טיט סביבותיו כדי לעשותו עב שיחזיק חומו והיא קרויה טפילה ומגעת לארץ ומתוך כך הבל שלו מתקיים ומספקא לי אם היו מצרפין אותן בכבשן תחלה משום דגבי כלי חרס תנן לעיל משיצרפם בכבשן והכא קתני משיסיקנו לאפות בו סופגנין ופליגי תנאי לקמן בפירקין ומובא בפרק כל הכלים (שם) דפליגי בהא דרבי יהודה בעי במחובר היסק ראשון שמחשיבו כלי ורבנן סברי דמהני אפילו תלוי בצואר גמל . ומיהו נראה דאפילו לא צרפן בכבשן תחילה מקבל טומאה על ידי היסק דעבדי לאפייה דלא גרע מיורות הערביים שחופרים בארץ וטחין בטיט דתנן בפירקין אם יכול הטיט לעמוד בפני עצמו טמא והתם ליכא צירוף בכבשן תחילה . ותנן נמי בחתכו חליות ומרחו בטיט למקבל טומאה משיסיקנו : תחלתו ארבעה·אין תנור

א התנורים והכירות וכל מוקדי האש הגבנים בארץ או על שטחה הנעשים לבשל או לאפות בהן או עליהן הן טלן מקבלין טומאה ולשון התורה (ויקרא יא) תנור וכירים יותץ טמאים הם ודינן כטומאת דין כלי חרס כמו שיתבאר ואמר ר"מ כי מאז שנבנה מהתנור גובה ד' טפחים יקבל טומאה וכן התנור השלם כאשר נפסד ונשאר ממנו ד' טפחים הנה הוא יקבל טומאה וחכ"א שתנור קטן מעת שנבנה בו כל שהוא מקבל טומאה והתבאר בש"ס(חולין דף קכד.) שאמרם כל שהוא. טפח הנה מאז שנבנה ממנו טפח יקבל טומאה וכןהתנור הקטן כאשר נפסד ונשאר ממנו רובו ר"ל רוב גובהו יקבל טומאה ואם נשאר ממנו חציו לבד וממה שלמטה מזה אינו מקבל טומאה עוד סדרו על ב' המאמרים ואמרו משתגמר מלאכתו ר"ל שמה שאמר ר"מ שמעת שנבנה ממנו ד"ט וכן חכמים שאומרים טפח בקטן וד' בגדול בתנאי שנגמר מלאכתו ובאור זה שנגמר מלאכתו הוא שיחממו אותו

א) עי' תוי"ט

פחות מארבעה אפילו נגמרה מלאכתו : ושיריו. אם היה גדול ונטמא ושברו צריך שלא יהא בו שבר של ארבעה: בד"א' דתחילתו ארבעה ושיריו ארבעה בגדול בתנורים

א) בתוספתא שלפנינו ליתא והאויר כל שאין מקבל כו' ואין מטמא באויר· ב) נ"א השמן· ג) דס"ד אמינא כיון כו' דארעא דמי קמ"ל כנ"ל· העטוים

דפת הוא גבו של כלי וכל מה שלפנים ממנה הוא תוך וכשהפנימית עודפת חולה לה הוי גבו של כלי כי אין המשקה מתפשט אלא עד השפה הגבוהה ובשוות פליגי דרבנן חשיבי ליה כאילו משיצרפו וסתמא כרבי יוסי דרבי מאיר פליג עלה בתוספתא וקאמר דמשתגמר מלאכתן אפילו קודם צירוף דחזי לקבולי ביה מידי :

חלתו ארבעה כו'· התנורים שלהם היו עשויים כקדרות גדולות ומושיבן בארץ ומחברים בטיט כדמוכח פרק כל הכלים ומדבק טיט כל סביביו להחזיק חומו והיא נקראת טפלה: תחלתו· אינו מקבל טומאה בפחות מד' טפחים אפילו נגמר כולו דפחות מהכי לא חשיב תנור וכן אם נחלק לשברים ויש בשבר א' ד' טפחים על ארבעה מקבל טומאה דהכתי חזי למלאכתו ראשונה: בגדול·

נ"ל כדתנן אין פותחין לעניים בגורן מחצי קב חטים וקב שעורים וע"ש בפ"ח משנה ה' ו'

פירוש רב האי גאון

הגהות הגר"א

מים טהורים

פירוש הרא"ש

העשוים לאפות ולצלות כדרכן : אבל קטן . [א] שעושין התינוקות לשחוק : תחלתו כל שהוא משתגמר מלאכתו לאחר שנגמר ומסיקו . ואמרינן בפרק העור והרוטב(דף קכד.) וכמה כל שהוא טפח שכן עושין תנורי בנות טפח שהנערות שוחקות בהן . וצריך לומר שהקטן משונה בעשייתו יותר מן הגדול או בגובה או ברוחב או בכתלים דקים דאי לא תימא הכי גדול כשתחלתו ארבעה כשהוא פחות מארבעה יהא דין קטן עליו דתחלתו כל שהוא : ושיריו ברובו . בפרק העור והרוטב (שם) מקשינן רובו דטפח למאי חזי ומשני האי שיריו אגדול קאי והכי קאמר שירי גדול ברובו ומותבינן בגדול הא קאמר שיריו ארבעה ומשני הא בתנורא בר שבעה הא בתנורא בר תשעה · פירוש בר שבעה ברובו . בר תשעה בארבעה. ויש מפרשים אפכא [ג] [דבר שבעה בארבעה ובר תשעה ברובו] . וכמו שפי' נראה דכי היכי דמחמרי רבנן בתחלתו מחמירי בסופו. [ג] ועוד דאיכא רובא בבר שבעה בפחות מארבעה . ועוד מקשינן התם מהא דתנן לקמן בפירקין תנור שנטמא כיצד מטהרין אותו חולקים לשלשה והכא תנן שיריו ארבעה ומשני הא דגלקיה מגלק הא דעבדיה גיסטרא וכולה מילתא פירשתי בפרק המפלת (דף כו:) : משתגמר מלאכתן. אתחלתן כל שהוא קאי : משיסיקנו . בשאר כלי חרס סגי בצירוף כבשן אבל תנור בעי לדבק בו טיט כדי לעבותו להחזיק חומו כדפרישי' ולא נגמרה מלאכתו עדיין עד שיעשה לו טפילה ויחזור ויסיקנו שמתחבר יפה לכלי ותתחזק ולא היסק גדול כל כקדבעי לאפיית הפת אלא בכדי לאפות בו סופגנים . ולרבי יהודה סגי בהיסק מועט מזה דחדש לאפות בו סופגנים בעי היסק מרובה מן הישן . ואם הוסק החדש היסק מועט דבהסק גדול כזה היה ישן ראוי לאפות בו סופגנים הייט נגמר מלאכתן : סופגנים· פת העשוי כספוג·תני"א בתוספתא[פ"ד]ר"מ אומר רואין את העצים שהוסק בהן כאילו לא הוסקו אלא לאחר רדיית הפת . רשב"ג אומר משום ר' יוחנן הסנדלר משיגמור פי' שיגמר כל ההסקה שצריך לעשות לו : תני"א בתור"ת כהני"ס תנור שומע אני בין חדש בין ישן ודין הוא טימא כלי חרס [ד] משנגמרה מלאכתו אף תנור משנגמרה מלאכתו דברי ר' אליעזר אמר לו ר"ע וכי דנין אפשר משאי אפשר [ה] ראיה גדולה היא חזר ר"ע וחינף את הדין טימא כלי חרס וטימא תנור מה כלי חרס משנגמרה מלאכתו באור אף התנור משנגמרה מלאכתו א)אי מה כלי חרס כשמן אף התנור כשמו תנור שלא הוסק תנור שמו ת"ל אך. מאימתי מקבל טומאה משיסיקנו כו'. כדתנן הכא פירוש קסבר רבי אליעזר דבלא הסקה כלל [ו] אין מקבל טומאה : ב כירה· עשויה כעין קדרה והאש בתוכה והקדרה נותנין בתוכה לבשל ופעמים על גבה . ומפרש בפרק כירה (דף לח:) כופח מקום שפיתת קדרה א'. כירה מקום שפיתת ב' קדרות : ביצה. מפרש בפרק המוציא יין (דף פ:) ביצת תרנגולת . ואמאי קרי ליה ביצה קלה אין [ז] לביצה קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת : שיעורו כתנור . לבשל סופגנים : שיעורו ככירה. לבשל ביצה קלה: האבן היוצא . (מחבריו) אבן שבונים בתנור בטיט ובתוספתא נקרא טפילה דקתני טפילת התנור עד כמה חיבור לתנור עד כדי צורך וכמה הוא צורך בתנור טפח ובכירה שלש אצבעות וכתנור דמיא מפני שצריכה לתנור להיות לו יד . ואם נטמאת תנור פת שעליה טמאה שהתנור אע"פ שאינו מקבל טומאה מגבו מטמא הוא את אחרים מגבו . ובריש פרק העור והרוטב (דף קיח.) אמרינן תנור וכירים יותץ טמאים הם לכם לכל שבצרכיכם לרבות את הידות: מן התנור ולכותל· מפני שמעכבת את התנור מליקרב לכותל ודוחק את הבית הלכך יותר מטפח עומדת ליגמל אבל לצד הבית אפילו גדולה הרבה יד הוא לתנור : והשאר טהור . בתורת כהנים תניא או יכול שאני מרבה יותר מכשיעור תלמוד לומר הם : ג עטרת הכירה . בנין שסביב הכירה שלא יצא החום ושל תנור מקרי טירה והכל אחד . ובתוספתא נמי קרי לשל כירה טירה דקתני טירת הכירה טהורה . כירה לאו אורחא בהכי אבל תנור אורחיה בהכי · והא דבעי גבוהה ארבעה היינו כשיעור גובהה של תנור שתחילתו ד' פחותה מכאן טהורה דלא חשיבא תנור ובשלא חיברה לתנור : בית הפך . כירה זו מיטלטלת היא ומחוברים לה כלים קטנים בית הפך שמשיבין בתוכו פך שמן להפשירו : מטמא במגע . אם נפלה טומאה לאוירו או לאויר הכירה ונגעה טומאה לשולי הכירה נטמאו גם אלו או אם נגעה לשוליהן של אלו נטמאת הכירה ואין מיטמאין מחמת הכירה בטומאת אויר שאם נפל השרץ באויר הכירה ולא נגע בדופניה היא שמאה דכלי חרס מיטמא באויר והן טהורין שאין החיבור לה אלא לענין מגע כמו שפירשתי כן מכה בפרק במה טומנין (דף מח:) דמייתי לה אהא דאמרינן מאן תנא להא דאמור רבנן כל המחובר לו הרי הוא כמוהו. אבל באויר עצמו מיטמא הוא עצמו דכלי חרס הוא: ור"ש מטהר' אפילו במגע את מי שלא נגעה בו(את)הטומאה דכל חד וחד כלי באפי נפשיה הוא . והתם מקשינן בשלמא רבי שמעון קסבר הני לאו ככירה דמו אלא לרבי מאיר ב)יד ככירה דמו אפילו באויר נמי ניטמו אי לאו ככירה דמו אפילו במגע לא ניטמו . ומשנינן לעולם לאו ככירה דמו ורבנן הוא דגזרו בהו ועבדו היכרא כי היכי דלא נשרוף עלייהו תרומה וקדשים: תני"א בתוספתא [פ"ד] ג' אבנים שחיברן זו לזו [ב] ועשאן תנור ועשה להן טפילה בין מבפנים ובין מבחוץ מטמאות במגע ובאויר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מבפנים מטמאות במגע ובאויר מבחוץ מטמאות במגע ואין מטמאות באויר . חיברן לתנור ולא חיברן זו לזו מטמאות . חיברן זו לזו ולא חיברן לתנור הרי הן כטירה חפר בארץ ועשה להן טירה טהורה · וטירת כירה טהורה . פי' קסבר רבי יהודה דבשלא מרח מבפנים לית ליה טומאה אלא מדרבנן ולא מטמא באויר דעביד היכרא דלא נשרוף עלייהו תרומה וקדשים ור' מאיר סבר דלעולם חשיבא תנור· הרי הן כטירה דבארבעה טמאה פחות מכן טהורה . חפר בארץ ועשה בהן טירה פי' גבוהה ארבעה טהורה: ד מאחוריו . שלא הסיקו מבפנים אלא עשה אש מבחוץ אבל התנור לצלות בשר או לשאר צורך וממילא הוסק התנור שלא נתכוון לכך או ש הוסק שלא לדעתו אפילו מבפנים או שהוסק בבית האומן קודם שנגמרה מלאכת עשייתו . אי גרסינן טמא ניחא דמייתי עובדא ראיה לדבריו אבל אי גרסינן טהור קשה דהיינו

מעשה

א) נ"ל באור · ב) נ"ל אי

אבל בקטן תחלתו כל שהוא ושיריו ברובו משתגמר מלאכתו איזהו גמר מלאכתו משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין רבי יהודה אומר משיסיק את החדש כדי לאפות בישן סופגנין : ב כירה תחלתה א)שלשה ושיריה ג)שלשה משתגמר מלאכתה איזוהי גמר מלאכתה משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באלפס הכופח עשאו לאפייה שיעורו כתנור עשאו לבישול שיעורו ככירה ג)האבן היוצא מן התנור טפח ומן הכירה שלש אצבעות חיבור היוצא מן הכופח עשאו לאפייה שיעורו כתנור עשאו לבשל שיעורו ככירה אמר ר' יהודה לא אמרו טפח אלא בין התנור ולכותל היו שני תנורין סמוכין זה לזה נותן לזה טפח ולזה טפח והשאר טהור: ג עטרת כירה טהורה טירת התנור בזמן שהיא גבוה ארבעה טפחים מטמא במגע ובאויר פחותה מכאן טהורה אם חברה לו אפילו [א] על שלש אבנים טמאה ד)בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה מטמאין במגע ואינן מטמאין באויר דברי רבי מאיר ה)רבי ישמעאל מטהר : ד תנור שהוסק מאחוריו או שהוסק שלא לדעתו או שהוסק מבית האומן טמא מעשה שנפלה

דליקה

אותו עד שיהיה בקרקעיתו *מחוץ שיעור מה שיאפו בו הסופגנים והוא הלחם הרך ונקרא בשם זה לפי שהוא כמו הספוג שהוא ממהר הבשול לקלות הלישה וידוע שהתנור החדש אשר לא נאפה בו עדיין יצטרך לחימום רב ואז יגיע לזה החום אולם התנור אשר כבר נאפה בו הרבה פעמים הנה יתחמם בחם מעט ויגיע לאפות בו סופגנים בדבר מועט ואמר ר' יהודה שמשעה שהוסק התנור החדש בחם כשיעור שאם היה ישן יהיה אפשר לאפות בו סופגנים הנה כבר נגמרה מלאכתו ויקבל טומאה והלכה כחכמים : ב כירה . הוא מוקד נבנה לבשל עליה התבשיל והוא מקום שפיתת ב' קדרות כמו שבארו במס' שבת (דף לח:) וכופח הוא מקום שפיתת קדרה אחת לבד והוא קרוב מתמונת התנור וכבר נעשה לבשל התבשיל והעמוד הקדרה עליה ממעל וישימו האש מתחת כמו הכירה והנה יסיקו אותה ויאפו בתוכה הלחם כמו התנור ואמרו שלש ירצה בו גובה ג' אצבעות . וביצה קלה שבביצים הממהרת הבשול בארו אותה בש"ס (שם דף פ:) שהיא ביצת תרנגולת טרופה ונתונה באלפס מוכה בשמן מושלכת באלפס שהוא התבשיל היותר נמהר ובתנאי שיהיה האלפס כבר נתחמם חמום שוה לא שלא הוסק אלא בכלו . ואמר יתברך תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם ובא הקבלה (חולין דף קיח.) לכם לכל צרכיכם לרבות ידות הכלים מכאן אמרו האבן היוצאת מן התנור טפח ומן הכירה ג' אצבעות חבור וכוונת זה המאמר שכל מה שיתוקן לכם ויעזור לכם בשמוש זה הכלי הנה יטמא בטומאתו ואין ספק שהטפח היוצא מן התנור אם חסר יחלש התנור ויקולר אשו ויהיה התנור צריך לו ולזה יטמא בטומאתו וכאשר נטמא התנור נטמא הטפח הדבק בו ומה שיוסיף על זה הנה הוא טהור וכל מה שיפול בש"ס (שבת דף מח:) מזו המסכתא בשעורים אשר יטמאו בהטמאת הכלי ממה שנדבק בו או התנור או שאר המוקדים הנה אמנם העיקר מה שזכרתי לך והוא אמרם לכם לכל צרכיכם ואין הלכה כרבי יהודה : ג עטרת הכירה . יעשה בנין עגול על ראש הכירה להניח בו הקדרה ולא יצאו מחום האש כלל וזה הבנין יקרא עטרת הכירה לפי שהוא עליו כמו עטרה על הראש . וכאשר נטמאת הכירה לא יטמא זה הבנין שנוסף עליו ממעל . ויעשה לפני התנור מקום מוקף בכתלים שיושם בו הלחם בעת יוציאו מהתנור יקרא זה המקום טירת התנור והוא כדמיון חצר נגזר מלשון בחצריהם ובטירותם(בראשית כה) ואמר מטמאה במגע ובאויר ר"ל כי כאשר נטמא התנור אם בהגעת השרץ לו מתוכו או בהגעתו באוירו בלתי שימששהו הנה זאת הטירה תטמא לפי שהיא מצרכי התנור וחלק מחלקיו . ואם היתה פחותה בגובה מד' טפחים לא תטמא לפי שהיא בלתי ראויה לקבל הלחם בו וכאשר חברה לתנור הנה כבר נראה בעשייתה שהיא נעשה לצורך ושהוא רצה לדבקה בתנור ולזה תטמא בטומאתו באיזה שיעור שיהיה החבור אלום כמו שאם סדר ג' אבנים בצד התנור והרכיבו על אלו האבנים. וכבר יעשה בצידי הכירה מקום יניחו בו פך השמן יקרא בית הפך . ומקום יניחו בו התבלין יקרא בית תבלין . ומקום יניחו בו הנר יקרא בית הנר . וכאשר נטמא הכירה במגע שרץ שיגע לה בפנים כבר נטמאו אלו המקומות כולן להתחברם בכירה . אולם אם נטמאה הכירה באויר לבד כשיגיע השרץ באוירה הנה נטמאת הכירה ולא נטמאו אלו המקומות . וכבר התבאר בש"ם (שבת דף מח:) שר' מאיר שם אלו ההבדלין להיות מהכירה שטומאת אלו המקומות הם מדרבנן והם חשובות מחוברים ואין שורפין עליהן את התרומה לפי שאם היו מעלם הכירה מן התורה יטמאו בטומאת הכירה איך שתטמא בין במגע בין באויר והלכה כרבי מאיר : ד כבר קדם המאמר שהתנור לא יטמא עד שיוסק וזהו גמר מלאכתו ואמרו כי כאשר הוסק מחוץ או בזולת כוונה או שהסיקו האומן אשר עשאו ואע"פ שלא

מעשה

חרס איט עושה אלא דבר חשוב והכי בציר מד' לא הורת כלי עליו אבל כלי שנתמעט כל זמן שראוי אינו מתבטל כמו גרדומי ציצית דבשירים סגי והכי פריך טפח למאי חזי משמע דאי הוי חזי הוי ניחא ליה אע"ג דבציר מתחלתו ע"כ. בשיטה דתלמודא דמשני הא בתנור בר ט' הא בתנור בר שבעה פליגי בה הרא"ש ז"ל ורש"י ז"ל רש"י מפרש לה לקולא והרא"ש מפרש לה לחומרא רש"י מפרש לה לקולא בר שבעה בד' בר ט' ברובו ובציר מרובו לא מטמאין ליה אע"ג דאית ביה ד' והרא"ש מפרש לה לחומרא כדאיתא בעמוד · התם בגמ' פריך והאמרי רבנן בד' ופירש"י דקתני בד"א בגדול אלמא בין תחלתו ובין שיריו מודו רבנן לר"מ בגדול ומשני ל"ק הא בתנור בר ט' הא בתנור בר ז' פירש"י בתנור בר ז' קאמרי רבנן ד' הואיל ורובו הוא בציר מד' לא מטמאינן ליה ברובו דלא תמיר שיריו מתחלתו דהא תחלתו כשהוא שלם לא הוי תנור בציר מד' והא דקתני ברובו בתנור בר ט' · דהאע"ג דבהכי איכא ד' לא מטמאים עד דהוי רובא והא רבנן לקולא) : סופגנים · שאפייתן נמהרת ובין שנצרף התנור תחלה בכבשן בין שלא נצרף גמר מלאכתו הוי אחר שהדביקה לו הטפילה והוסק בהיסק הראוי לאפייה ולא דמי לשאר כלים דהוו למלאכתן אחר צירוף מיד ור"א פליג בת"כ וקאמר דמשתגמר מלאכתו מטמא אף בלא היסק ור' יהודה מי קל בהסיקו דסגי בהיסק הראוי לאפות בישן סופגנים : ב כירה תחלתה שלש ושיריה שלש כו' · פי' כירה עשוי כמין קדירה · ב) ורואה בתוכה וקדרה לפעמים נתונה בתוכה ולפעמים על גבה ואינה מקבלת טומאה פחות מג' אצבעות אפילו נגמר כולו : ביצה קלה · מפרש בפ' המוציא של תרגולת שהיא קלה לבשל מכל הביצים : כופח · מפרש בפ' כירה מקום שפיתת קדרה אחת כירה שפיתת שתי קדרות : היוצא מן התנור · והוא מחובר לטפילה והוי יד לתנור · ואם נטמא התנור ונגעו אוכלים. ומסקים באבן טמאים כדדרים בפ' העור והרוטב יותץ טמאים הם לכם לכל צרכיכם לרבות הידות ועד טפח חשיב יד יותר מכאן עומד ליקצץ וג' אצבעות ג): בין התנור לכותל· לפי שגורם להרחיק התנור מן הכותל וממעט תשמישי הבית אבל נגד חוץ אפילו גדולה יותר חשיבא יד (נראה מדברי הרא"ש ז"ל בפירושו בין התנור לכותל לפי שגורם להרחיק התנור מן הכותל וממעט תשמישי הבית וכו' נראה מדבריו ז"ל שרבי יהודה אומר אם האבן היוצאת היא בין התנור לכותל עד טפח תטמא מתורת יד לפי שאם תהיה יותר מטפח ממעטת תשמישי הבית ועומדת ליקצץ אבל לצד חוץ שאינה מעכבת אפילו גדולה יותר חשיבא יד דהואיל ואינה מעכבת אינה עומדת לקצץ ולפי ת"כ א"א לפרש כן לפי שגם מוסיף בדברי ר' יהודה וז"ל א"ר יהודה והלא אמרו האבן היוצאת כל שהוא טמאה לא אמרו טפח אלא מן התנור לכותל נראה דוקא מן התנור לכותל דאין משתמשים שם אבן היוצאת מן התנור אפילו שתהיה טפח הוי יד ותטמא אבל לצד חוץ שהוא מקום תשמיש דוקא שתהיה האבן כל שהוא וזהו הפי' על דברי רבי יהודה מצאתי בפי' ספרא לרבי הלל . אמנם הרא"ש ז"ל יפרש ת"כ באופן שיסכים עם פירושו ז"ל כאן שהוא יפרש דברי ר' יהודה והלא אמרו אבן היוצאת כל שהוא טמאה ר"ל שהוא חולק על חכמים שאמרו אבן טפח סתם ולא חלקו אם האבן בין תנור לכותל או לצד חוץ שניהם טפח הוי יד ויותר מטפח לא הוי יד ואתא רבי יהודה למימר והלא אמרו אבן היוצאת כל שהוא טמאה ר"ל למה אמרו סתם טפח לבד והלא אמרו כל שהוא ר"ל אפילו שתהיה יותר מטפח וטפחים כמה היא יד לתנור וטפח שאמרתם לא אמרוהו אלא דוקא בין התנור לכותל לפי שאם יהיה יותר מטפח עומד לקוץ שהוא גורם להרחיק התנור מן הכותל וממעט תשמישי הבית וזה כפי' יסכים ממש עם פי' הרא"ש ז"ל לרבי מרי הר"ן יחי"א · ובפרק המפלת מפרש רש"י ז"ל על דברי רבי יהודה כמו שפירש הרא"ש ז"ל לא אמרו טפח אלא בין תנור לכותל דהתם יותר מטפח עומדת ליקצץ מפני שמעכבת מלקרבו לכותל הלכך יותר מטפח עומדת ליקצץ אבל לצד הבית אפילו גדולה הרבה יד היא לתנור א"כ גם רש"י ז"ל יצטרך לפרש שכל שהוא דר' יהודה יותר מטפח והביאו התוס' בשם ר"ת בפרק לא יחפור דפעמים כל שהוא בציר מטפח ופעמים טפי מטפח) · (מתני' פיגול הנ"ל עד הכא כתבתי הכל בלי חיסור ויתור לשון מן הספר שאני מעתיק ממנו) : והשאר טהור · דתניא בת"כ יכול שאני מרבה יותר ת"ל הם : ג עטרת הכירה טהורה כו' · פי' עטרת שעושין בנין סביב ראש הכירה שלא יצא החום בין הבדידה לכירה ומפני שאין עושים כן לרוב הכירות ואינו נחשב מגוף הכירה וטהורה : טירת התנור · עושים לפני התנור כמין בנין מוקף

מעשה לטהור וי"ל דהכי מייתי וטימאן ר"ג מכלל דרבנן פליגי עליה מדלא קתני ובא מעשה לפני ר"ג ליבנה וטימאן וכל הני גווני דנקיט בית האומן ומאחוריו לא היו אלא לפרש כיצד שלא לדעת · וכן משמע בתוספתא דלא קתני שלא לדעת ומייתי עלה עובדא דכפר סיגנה וכי האי גוונא אשכחן בכמה דוכתי כי ההיא דתנן בפרק שני דחולין (דף לב׳) נפלה סכין והגביהה נפלו כליו והגביהן השחיז את הסכין ועף . ואי לאו משום דהסיא תוספתא הייתי מפרש שלשה עניינים מאחוריו משום דלא חשיב היסק אלא א"כ מסיק מבפנים ושלא לדעתו משום דבעינן לדעת . ובית האומן אפילו לדעת משום דלא נגמרה מלאכת עשייתן . ומיהו לא יתכן כלל לפרש כן דעל כרחיך מהני הסיק מאחוריו כדתנן בסמוך נתנו על פי הבור ולא נתברר לי מנא

דליקה בתנורי כפר סגנה ובא מעשה ליבנה וטימאן רבן גמליאל: **ה** [א]מוסף התנור של בעלי בתים טהור ושל נחתומין טמא [ב]מפני שהוא סומך עליו את השפוד רבי יוחנן הסנדלר אומר מפני שהוא אופה בו כשהוא נדחק [ג]כיוצא בו מוסף היורה של שולקי זתים טמא ושל צבעים טהור: **ו** [ד]תנור שנתן בו עפר עד חציו מעפר ולמטן מטמא במגע ומעפר ולמעלן מטמא באויר [א] נתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם אבן רבי יהודה אומר אם מסיק מלמטן והוא נסוק מלמעלן טמא וחכמים אומרים [ה]הואיל והוסק מכל מקום טמא: **ז** [ו]תנור [ג]שנטמא כיצד מטהרין אותו חולקו לשלשה וגורר את הטפלה עד שיהא בארץ ר"מ אומר אינו צריך לגרור את הטפלה ולא עד שיהא בארץ אלא ממעטו מבפנים ארבעה טפחים רבי שמעון אומר וצריך להסיעו [ז]חלקו לשנים אחד גדול ואחד קטן הגדול טמא והקטן טהור [ח]חלקו לשלשה אחד גדול כשנים הגדול טמא ושנים הקטנים טהורין: **ח** [ט]חתכו חוליות לרחבו פחות מארבעה טפחים טהור [י]מרחו בטיט מקבל טומאה משיסקנו כדי לאפות בו סופגנים [כ]הרחיק ממנו את הטפלה ונתן חול או צרור בינתים בזה אמרו הנדה והטהורה אופות בו והוא טהור: **ט** [ל]תנור שבא מחותך מבית האומן ועשה בו למודין [א] ונותנן עליו והוא טהור נטמא

הסיק אותו לאפות בו הנה הוא יטמא הואיל והוסק מכל מקום והבאת המעשה מורה כי אם הוסק שלא לדעת טמא וזה מאמר אמתי: **ה** יוסיפו תוספת בגובה התנור על שפתו מלמעלה ויקרא מוסף התנור והוא דמיון עגולה ע"פ התנור מלמעלה והנחתום סומך עליו את השפוד א"כ הוא מצורך התנור: ויורה. קדרה נבנית בארץ יעשו רובן מנחושת וסביבו ג"כ בנין נוסף על גבי הקדרה יתפשטו בו המים בעת רתיחתן וכן יעשו הצבעים ואשר יעשו הבורית או אשר יבשלו או אשר ישלקו הזיתים והדומה להן ושורש זה כולו מה שזכרתי לקלכם לכל שבארכיכם וילא מדברי ר' יוחנן הסנדלר שמה שאין בו תועלת זולת סמיכת השפוד עליו לא תטמא בהטמאת התנור ואין הלכה כר' יוחנן: **ו** מעפר ולמטה מטמא במגע. ר"ל כי כאשר נגע שרץ בתנור מתוכו למעלה מן העפר אז יטמא ממנו החלק [א] הנסתר בעפר אולם אם נטמא עליונו באויר הנה לא יטמא החלק הנסתר בעפר . ובור הוא שהר חפור בארץ . ודות הוא שהר בנוי על שטח הארץ : ואמרו ונתן שם אבן ר"ל על פי הבור אשר בו האבן הוא קרקע התנור וא"ר יהודה כי כאשר ידלק אש בבור או בדות תחת האבן ויסיק התנור ממעל לאבן הנה אז יטמא להיות זה התנור דבוק בארץ לפי שזה מתנאי התנור ואז יקבל טומאה אלו לאומרו תנור וכירים יותץ את שיש לו נתילה טמא את שאין לו נתילה אחר ויאמרו שאמרו טמאים הם [נ] יכלול הכל וא יהיה דבוק בארץ וכבר התבאר בגמ' שבת (דף קכ בהסק ראשון אשר הוסק ואז יטמא שהוא גמר מ

כ א מיי' פט"ו מהל' כלים הלכה ה:
כא ב מיי' שם הלכה ו:
כב ג מיי' פט"ז מהלכות כלים הלכה ו:
כג ד מיי' שם הלכה ז:
כד ה מיי' שם הלכה ו:

נטמא וסילק את למודיו וטהור החזירן לו טהור מרחו בטיט מקבל טומאה ואינו צריך להסיקו שכבר הוסק: י(א) חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא (א) רבי אליעזר מטהר וחכמים אמטמאים זו תנורו של עכנאי ביורות הערביין שהוא חופר בארץ וטח בטיט אם יכול להטיט לעמוד בפני עצמו טמא ואם לאו טהור וזה תנורו של בית דינאי:

יא גתנור של אבן ושל מתכת טהור וטמא משום כלי מתכות דניקב [א] נפגם נסדק עשה לו טפלה מוסף של טיט טמא כמה יהא בנקב כדי שיצא בו האור וכן בכירה הכירה של אבן ושל מתכת טהורה וטמאה משום כלי מתכות ניקבה [ב] נפגמה נסדקה ועשה לה פטפוטין טמאה זמרחה בטיט בין מבפנים בין מבחוץ טהורה רבי יהודה אומר מבפנים טמאה ומבחוץ טהורה:

פרק ששי

א העושה חשלשה פטפוטים בארץ וחברן בטיט להיות שופת עליהן את

א עשה ג' תלים בארץ ומלמעלה בראשם חיבר שלשתם בטיט שנעשו כעין כלי ברזל שקורין טרפי"ד להושיב הקדרה עליהם ועושין אש תחתיה א"נ נמי יש לפרש שחברם בארץ בטיט

א) בתוס' איתא ונתן עליו טהור. ב) נ"ל טהור מרחו כו'. ג) נ"ל אבנים.

לא תטמא לפי שהאבנים לא יטמאו ואין הלכה כרבי יהודה: ב אמרו עליה ועל האבן ירצו בו על שתי האבנים בלתי שיהיה שם טיט והם לא יטמאו לפי שהאבנים. טהורים כמו שקדם עוד אמר שכירת הנזירים היתה מאלו התוארים הנזכרים. שכנגד הסלע רוצה לומר אבן כנגד הסלע ובהר ההוא היו הנזירים מבשלים עליהן השלמים ושורפין שם שערותיהם בלשכת הנזירים אשר היתה בעזרת נשים כמו שהתבאר במדות (פ"ב מ"ה) ואמר נטמאת אחד מהן לא נטמאו כולן בתנאי שיהיו האבנים כולן מורחות בטיט כמו שקדם בראש הפרק אולם האבנים בלתי מרוחות הנה לא יטמאו: ג הוחלטה. התקיים דינה תרגום לצמיתות לחלוטין (ויקרא כה) ולזה נקרא האיש אשר נדון עליו בצרעת וקיים הכהן בו דינו מצורע מוחלט. ושפיתה המורגל בכל המשנה היא מלה עברית שפות הסיר שפות (יחזקאל כד) ואמרו אם יכול לשפות עליה הוא כיסוי הכירה ההוה מן האבנים הנשארים. עוד אומר החזירה טהורה לפי שמעת שהסירה מהארץ כבר נהרסה וטיהרה ולא בהחזירתה אל מקומה תטמא אבל אם חברה בארץ בטיט והוא אמרו מרחה בטיט הנה היא תטמא בעתיד ורוצה לומר כירה ההיא מן האבן הראשונה והאבן המוחזרת וכל אלו הדינים מבוארים על השרשים הקודמים: ד שתי אבנים· זה מבואר וזה שהוא בעבור ששם בלדה אחת טהורה היא חציה אשר ימשך לטהורה טהורה והחצי אשר ימשך לטמאה טמאה כמו שקדם וכן ענין האבן האחרת מפני הטהורה אשר הורכב בלדה ואלו האבנים כולן מורחים בטיט כמו שקדם בראש הפרק באמרו אחת בטיט ואחת שלא בטיט טהורה:

א קלתות הן תושבות בטיות עגולות ויעשו תחת הפורני ואמר שאם נהרס זה הבנין אשר תחת תושבת הכירה והיה בעומק הנהרס פחות משלשה טפחים הנה הכירה העומדת על זה הבנין תטמא לפי שאפשר בכמו זה הגובה שידליקו בו אש מלמטה ר"ל במקום הפחת והתבשל הקדרה אשר על הכירה מלמעלה אולם אם היה הגחת הפחת בזה הבנין יותר משלשה טפחים הנה נטהרה הכירה לפי שיהיה רחוק מקום האש מהקדרה [א] המיוחסת יותר משלשה טפחים ולא יגיע חום האש לקדרה כמו שראוי שיגיע וכן א) לא הושם אבן על מקום ההריסה עד שתהיה זאת האבן כאילו היא קרקע הכירה הנה נשארה הכירה על הטהרה אם לא שיטוחו אותה· בטיט· ואז תשוב האבן קרקע הכירה ותקבל טומאה במה שאחר זה [ב] ולא יגיע מההריסה אשר

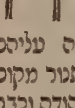

תחת האבן שהיא בלתי סמוכה לכירה וזה צורתה* ובזאת הצורה יתבאר הענין ומה שאמרו הכמים שזאת האבן אשר הושמה על פי הפחת לא תהיה לכירה כמו קרקע עד שנמרחה בטיט הנה זה טענה עליהם במחלוקתם על רבי יהודה שהאבן אשר תהיה על פי הבור לא תהיה לתנור מקום קרקעיתו ונחשב כמחובר בארץ שהענין אחד ובזה השיב עליהם ר' יהודה וכבר קדם מאמר ר' יהודה בפ"ה וביארנו ענינו ואינה הלכה: ב היו עושים מחרס תמונה מרובע ארוך לו אורך ורוחב וגובה והוא חלול מתוכו ושטחו העליוני נקוב נקבים עגולים אחד לפני השני* וימלא מתוכו באפר האש וירכיב

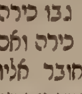

[ג] בכללו בראשו ויקרא דכון · ודכון ודוכן א' לפי שתמונתו תמונת

הקדרה טמאה [א]קבע ג' מסמרין בארץ להיות שופת עליהן הקדירה אע"פ שעשה בראשו מקום שתהא הקדירה יושבת טהורה [ב]העושה שתי אבנים כירה וחברם בטיט טמאה רבי יהודה מטהר עד שיעשה שלישית או עד שיסמוך לכותל אחת בטיט ואחת שלא בטיט טהורה: ב [ג]האבן שהיה שופת עליה ועל התנור עליה ועל הכירה עליה ועל הכופח טמאה עליה ועל האבן עליה ועל הסלע עליה ועל הכותל טהורה וזו היתה כירת הנזירים שבירושלים שכנגד הסלע [ד]כירת הטבחים בזמן שהוא נותן אבן בצד אבן נטמאת אחת מהן לא נטמאו כולן: ג [ה]ג' אבנים שעשאן שתי כירים נטמאת אחת מן החיצונה האמצעית המשמשת את הטמאה טמא המשמשת הטהורה טהור ניטלה טהורה הוחלטה אמצעית לטומאה ניטלה טמאה הוחלטה האמצעית לטהורה נטמאו שתים החיצונות אם היתה האמצעית גדולה נותן לזו כדי שפיתה מכאן ולזו כדי שפיתה מכאן והשאר טהור ואם היתה קטנה הכל טמא ניטלה האמצעית אם יכול לשפות עליה יורה גדולה טמאה החזירה טהורה מירחה בטיט מקבלת טומאה משיסיקנה כדי לבשל עליה את הביצה: ד [ו]שתי אבנים שעשאן כירה ונטמאו סמך לזו אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן חציה של זו טמאה וחציה טהורה וחציה של זו טמאה וחציה טהורה [ז]נטלו טהורות חזרו אלו לטומאתן:

פרק שביעי

א הקלתות [ח]של בעלי בתים שנפחתה פחות משלשה טפחים טמאה שהוא מסיק מלמטן וקדרה בשלה מלמעלן יתר מכאן טהורה נתן אבן או צרור טהורה מרחה בטיט מקבלת טומאה מכאן ולהבא זו היתה תשובת ר' יהודה בתנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות: ב [ט]דכון שיש בו בית קבול קדירות טהור משום כירה וטמא משום כלי קיבול הצדדין שלו הנוגע בהם אינו טמא משום כירה הרחב שלו ר' מאיר מטהר ורבי יהודה [י]מטמא וכן [כ]הכופה את הסל ועושה על גביו כירה: ג [ל]*כירה שנחלקה לארכה

טהורה ולרחבה טמאה כופח שנחלק בין לארכו בין לרחבו טהור [א]חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה ג' אצבעות מטמא במגע ובאויר פחותה מכאן מטמא במגע ואינה מטמא באויר כיצד משערין אותה רבי ישמעאל אומר נותן את השפוד מלמעלן למטן וכנגדן מטמא באויר רבי אליעזר בן יעקב אומר נטמאת הכירה נטמאת החצר נטמאת (את) החצר לא נטמאת (את) הכירה:

ד [ב]היתה מופרשת מן הכירה בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות מטמא במגע ובאויר פחות מכאן או שהיתה חלקה טהורה [ג]פטפוטי כירה שלשה של שלש אצבעות מטמאים במגע ובאויר פחות מכאן כל שכן הן טמאין ואפילו הן ד':

ה [ד]ניטל אחד מהם מטמאים במגע ואינם מטמאים באויר דברי ר' מאיר רבי שמעון מטהר [ה]עשה שנים זה כנגד זה מטמאין במגע ובאויר דברי רבי מאיר רבי שמעון מטהר [ו]היו גבוהין משלש אצבעות משלש ולמטן מטמאים במגע ובאויר משלש ולמעלן מטמאין במגע ואינן מטמאים באויר דברי ר"מ ר"ש מטהר [ז]היו משוכים מן השפה בתוך ג' אצבעות מטמאין במגע ובאויר חוץ משלש אצבעות מטמאין במגע ואינן מטמאים באויר דברי ר"מ ר"ש מטהר:

ו [ח]כיצד משערין אותן רשב"ג אומר נותן את הכנה ביניהם מן הכנה ולחוץ טהור מן הכנה ולפנים ומקום הכנה טמא:

פרק שמיני

א [א]התנור [ט]שחצצו בנסרים או ביריעות נמצא שרץ במקום אחד הכל טמא [י]כוורת פחותה ופקוקה בקש ומשולשלת לאויר התנור השרץ בתוכה התנור טמא השרץ בתנור אוכלין שבתוכה טמאין ור' אליעזר מטהר אמר ר' אליעזר אם הצילה במת החמור אל תציל בכלי חרס הקל אמרו לו אם הצילה במת חמור שכן חולקים אהלים תציל בכלי חרס הקל [כ]שאין חולקין כלי חרס:

ב [ל]היתה שלמה וכן הקופה וכן החמת השרץ בתוכה התנור טהור השרץ בתנור

א) שבת קלח: [פסחים כ.]

ה א מיי' פי"ד מהל' כלים הלכה יג : ו ב מיי' שם הלכה יד : ז ג מיי' פי"ג מהל' כלים הלכה ג : ח ד מיי' שם פי"ד הלכה ד : ט ה מיי' פי"א מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ג : י ו מיי' פי"ד מהל' כלים הלכה ב : יא ז מיי' פי"ד מהלכות טומאת מת הלכה א :

משוקעת בתנור כמו תוך הטיגה : נקבו. ממעט בת"כ כדפרישית : בבונס משקה · ואינו מציל : ג סרידה· מלשון (שמות לט) את בגדי השרד ומתרגמא שהוא לתשמיש שהנחתום מניח בו עיסה לאחר שנילושה עיסתו או להניח עליו קמח או סובין כשנתנה על פי התנור ומשוקעת לתוכו דנראה כעין תוך אע"פ שכל שפות שלה חוץ לתנור אין מצלת כדקתני בתוספתא שאין מציל מיד כלי חרס אלא כלים שיש להן תוך: ונפיים· קמחיונות כדתנן לקמן בפ' ט"ו(מ"ב) סריד של נחתומין טמא ושל בעלי בתים טהור גופסו מארבע רוחותיו טמא. ומתני' נמי הכי קאמר שאין מצילין מיד כלי חרס אלא כלים כלומר שיש להן תוך · ובערוך פירש דסרידה כמין עריבה שהיא לתשמיש הנחתום ללוש בה. ולקמן [ס] בפט"ו משמע שנותנין אותה ע"פ התנור

בתנור אוכלין שבתוכה טהורין נקבו העשוי לאוכלין שעורן כזיתים העשוי למשקין שעורן כמשקין העשוי לכך ולכך מטילים אותו לחומרו בכונס משקה: ג א סרידה שהיא נתונה ע"פ התנור ושוקעת לתוכו ואין לה גפיים השרץ בתוכה התנור טמא השרץ בתנור אוכלין שבתוכה טמאין שאין מצילין מיד כלי חרס אלא כלים ב חבית שהיא מלאה משקין טהורין ונתונה למטה מנחושתו של תנור השרץ בתנור החבית והמשקין טהורין היתה כפויה ופיה לאויר התנור השרץ בתנור משקה טופח שבשולי החבית טהור: ד ג קדירה שהיא נתונה בתנור השרץ בתנור הקדירה טהורה שאין כלי חרס מטמא כלים היה בה משקה טופח נטמא וטמאה הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: ה [א] ד תרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר התנור טהור ואם מת טמא ה השרץ א) שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה שהתנור תחלה: ו ו בית שאור מוקף צמיד פתיל ונתון לתוך התנור השאור והשרץ בתוכו והקרץ בינתים התנור טמא והשאור טהור ואם היה כזית מן המת התנור והבית טמא והשאור טהור ז אם יש שם פותח טפח הכל טמא :

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פי"ג מהלכות כלים הלכה ז :
יג ב ג מיי' שם הלכה ח :
יד ד מיי' שם הל' ט :
טו ה מיי' פט"ו מהלכות כלים הלכה ט :
טז ו מיי' שם הלכה י :
יז ח ט מיי' שם פי"ד הלכה ט :
יח י כ מיי' פט"ו מהלכות טומאת אוכלין הלכה ז :
יט ל מיי' שם הלכה ס :
כ מ מיי' שם פט"ו הלכה ח :

מסורת הש"ס

א) עירובין נט. ב) כריתות יג.

ר"ש

מחומר קורצתי ומגעת עד שפתו והשאור מצד אחד והשרץ מצד אחד והקרן בינתים היא המחיצה בינתים ומוקף הבית שאור צמיד פתיל דהוה ליה [ו] כלי אחד כדמוכח בצמיד פתיל בפני עצמה: התנור והבית טמאה דאין צמיד פתיל לטומאה והשאור טהור דהרי הוא מוקף צמיד פתיל ואם יש בו פותח טפח היינו שמעצמו נפרד החיבור של צמיד פתיל דלעולם מציל עד שיהיה בפותח טפח במתני' בספרי צומא הוא פה בתנור ושייר הרי זה כל שהוא ובזמן שפרע מעצמו שיעורו בפותח טפח: ז עין תנור· עשוי כעין להוציא העשן וכשמכניסין הפת לתנור סותמין אותו שלא יצא החום ולא כתוכו חשיב ואם התנור באויר העולם שאינו תחת האהל אפי' כזית מן המת[נתון בעינו]טהור התנור דאין טומאה נכנסת לתוכו כיון דלית ביה פותח טפח: ח מקום הנחת עצים· הוא תוכו של תנור שנותנים שם האש והעצים ורבי יהודה לחומרא ורבנן לקולא: מכנגד שפיתת הקדירה. ממקום שמתחיל לסתום אויר הכירה: נמצא מקום ישיבת הבלן מקום ישיבת הצבע מקום ישיבת של שולקי זיתים טהור אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים·תניא בתוספתא(פ"ו)מן הסתימה ולפנים מטמא במגע ובאויר· מן הסתימה ולחוץ מטמא במגע ואין מטמא באויר: ט [ז] כור· שחופר בארץ וטח בטיט ושופת עליו את הקדרה וכגון שיכול להסיח בפני עצמו לעמוד כדתנן לעיל בפ"ה גבי תנורו של בן דינאי: פורנא תנור של חרס גדול ופתחו בצדו כעין שלנו א)וטמאה משום דמשמש עם הקרקע כדקתני בתוספ'(פ"ו):ליזבז אסטגיות שפיות הכל אחד ולא פליגי אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו: תניא בתוספתא ב)תנור של נפחים שהוא עומד בארץ שופת עליו את הקדרה טמא ואינו טמא אלא המשתמש את הצורך . כירה שנתנה על גבי פי ארובה העליונה אע"פ שהוא שופת עליו את הקדרה טהורה·עשה לה פטפוטין טמאה . פורנא הרי זו טהורה שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע רבי מאיר אומר משום רבן גמליאל אם יש לו ליזבז טמאה · רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל אם יש לו ספייאות · ר' יוסי אומר משום רבן גמליאל אם יש לה שפיות והכל אחד: פירוש תנור של נפחים· הוא כור דמתני' עומד בארץ שיכול להסיח לעמוד בפני עצמו . ארובה העליונה· של כבשונות שלנו: י אוכלים ג)מינכסא דאין אוכל מטמא [ח] אפילו מדרבנן אבל משקה מטמא כלי גזרה משום משקה זב וזבה כדאמר בפ"ק דשבת (דף יד:) ואדם שנוגע בטמא מת הוא ראשון ומטמא משקין בפיו והמשקין מטמאין את התנור אע"פ שהוא עצמו אינו מטמא ובכי האי גוונא תנן במסכת פרה (פ"ח) ה"ז ד) מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: נטמאו. האוכלין שבפיו והיינו דתניא לעיל בתוספתא דאדם אין מציל מיד כלי חרס: ר"מ מטמא · את הדבילה דידים מסואבות מטמאין את הרוק והרוק טימא את הדבילה: ורבי יהודה סבר דכל זמן שלא יצא הרוק מפיו לא חשוב משקה ורבי יוסי מטמא כשהיפך את הדבילה מצד זה לצד זה שנעקר הרוק ומטהר בלא היפך דכל זמן שלא נעקר לא נחשב משקה · וכמו ששנויה כאן כך היא המסקנא בפרק המוצא תפילין (דף נט:): לצמאו·מתוך שהפונדיון בפיו מלוי הרוק ואין צמא לשתות ורוק שבא מהפונדיון חשוב משקה: יא האשה. שנגעה בטמא וחלב האשה משקה והוי כמשקה הנוגע בה כדתנן בפ"ב דטבול יום(מ"א)דמשקין היוצאים מהם כמשקה הנוגע בהן אלו ואלו תחלה ומתני' דהכא מייתי לה בפרק אמרו לו (דף יג.) והתם מפרש לה : ויצא ממנה דם· היינו דם מגפתה דחשיב משקה : ונתנה אצבעה לתוך פיה· כדרך הנכוים באצבעם שנותנים בפיהם ונטמא הרוק והדם וטמאו את התנור :

א) [וטהור כצ"ל]·ב) [פ"ו ושם איתא כור של נפחים וכו']·ג) [כדי נסבה כצ"ל]· ד) נ"ל אומר ·

משנה

ז השרץ שנמצא בעין של תנור בעין של כירה בעין של כופח מן השפה הפנימית ולחוץ טהור ואם היה באויר אפילו כזית מן המת טהור ואם יש שם פותח טפח הכל טמא : ח נמצא מקום הנחת העצים רבי יהודה אומר מן השפה החיצונה ולפנים טמא וחכמים אומרים משפה הפנימית ולחוץ טהור ר' יוסי אומר מכנגד שפיתת הקדירה ולפנים טמא מכנגד שפיתת הקדירה ולחוץ טהור נמצא מקום ישיבת הבלן מקום ישיבת הצבע מקום ישיבת של שולקי זיתים טהור אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים : ט *)כור שיש בו בית שפיתה טמא ושל עושה זכוכית אם יש בו בית שפיתה טמא כבשן של סיידין ושל זגגין ושל יוצרים טהורה פורנה אם יש לה ליזבז טמאה רבי יהודה אומר אם יש לה אסטגיות רבן גמליאל אומר אם יש לה שפיות : י מגע טמא מת שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו הכנים ראשו לאויר התנור טהור טמאוהו טהור שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו והכנים ראשו לאויר התנור טמא נטמאו היה אוכל דבילה בידים מסואבות הכנים ידו לתוך פיו ליטול את הצרור ר' מאיר מטמא ר' יהודה מטהר רבי יוסי אומר אם הפך טמא ואם לא הפך טהור היה פונדיון לתוך פיו רבי יוסי אומר אם לצמאו טמא : יא האשה שנטף חלב מדדיה ונפל לאויר התנור טמא [א] שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון היתה גורפתו והכה הקוץ ויצא ממנה דם או שנכוה ונתנה אצבעה לתוך פיה נטמאה :

*) [במשנ"ת הגירסא בור]

ר"מ

אמרם בתורת כהנים יכול המוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לתוך התנור יהיה טמא ת"ל מכל האוכל ולא כל אוכל פרט למוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לתוך התנור וכבר התבאר כי כאשר היה כלי שטף מוקף צמיד פתיל ונתון לתוך כלי חרס והיו בתוך הכלי שטף אוכלים ומשקים והגיע השרץ באויר כלי חרס הגדול הנה האוכלים והמשקים טמאים והוא אמרם כל האוכל להביא מוקף צמיד פתיל בכלי שטף ונתון לתוך התנור שאינו מציל מיד כלי חרס בצמיד פתיל אלא מה שיציל באהל המת וידוע שכלי שטף אינו מציל באהל המת בצמיד פתיל כמו שיתבאר בעשירי מזאת המסכתא וסמור זה השרש · והשרש השני כי כאשר היה כלי חרס מוקף צמיד פתיל והיה בו כזית מן המת או כעדשה מן השרץ ונכנס זה הכלי המוקף באויר כלי חרס או בבית הנה הוא יטמא כמו שיטמא השרץ והמת לא יועיל הקפת צמיד פתיל בכמו זה אבל דין הטומאה תחת צמיד פתיל או חוץ ממנו שוה ואמנם יציל צמיד פתיל מה שיגיע בו מהדבר הטהור עד שלא יטמא לבד ובתוספ' דכלים(פ"ו)אמרו צמיד פתיל ואהלים מצילין על הטהרות מליטמא ואין מצילין על הטומאות מלטמא ושם נאמר ג"כ שאין צמיד פתיל לטומאה וסמור זה השרש גם כן . ובית שאור כלי נחלק בתחלת עשייתו לב' חלקים מחרס וישימו השאור באחד מן החלקים והקמח או המלח בחלק האחר וזה הדופן המבדיל בין החלקים יקרא קרן מלשון(איוב לג) מחומר קורצתי גם אני ר"ל הבדלתי ונחתכתי. ואמר כי כאשר היתה השאור באחד מן החלקים והשרץ בחלק האחד והדופן מבדיל בין השרץ והשאור והוא אמרו והקרן בינתים עוד הי' הכלי כלו מוקף צמיד פתיל והוא בתוך התנור הנה התנור כבר נטמא בהגעת השרץ לתוכו כאשר הקדמנו בשרשים והשאור טהור לפי שהוא תחת צמיד פתיל והוא הדין בעצמו אם הי' כזית מן המת במקום השרץ תחת צמיד פתיל ג"כ הנה התנור והבית אשר בו התנור טמא בהגעת כזית מן המת תוך הבית ואע"פ שהוא תחת צמיד פתיל כמו שהתבאר בס"פ ח' מאהלות והשאור ג"כ טהור להיותו תחת צמיד פתיל שצמיד פתיל ג"כ מציל במת כמו שיתבאר ואם הי' בין החלק אשר בו כזית מן המת ובין השאור פותח טפח על טפח הנה השאור ג"כ טמא לפי שהשורש בטומאת מת טפח על טפח מביא את הטומאה כמו שהתבאר שורש זה ופירושו במסכת אהלות : ז יעשו נקב בשפל התנור והכירה והכופה ממה שימשך לארץ יכנסו ממנו העצים ויכנס ממנו האויר ג"כ וכאשר נתחמם התנור יסתמו זה הנקב עד שלא יצא מהחום כלל ויהיה זה הנקב פעם סתום ופעם פתוח ויקרא עין כמו שהעין יפתח ויסגר תמיד ואין ספק שעצם התנור והכירה לו קצת עובי ואמר כי כאשר היה השרץ הזה בנקב תחת עובי כותל התנור או הכירה הנה התנור טהור בשלא יהיה זה השרץ באויר התנור אבל באויר זה הנקב לבד ואם היה בעובי משקוף זה הנקב ר"ל במשקוף התנור בבנינו טפח על טפח והיה כזית מן המת תחת זה הטפח על טפח ר"ל בתוך עין של תנור הנה עין התנור כבר נטמא וכן כלל התנור לפי שטפח על טפח מביא את הטומאה לפי שהוא אהל כמו שהתבאר באהלות(פ"ג מ"ז)יהיה כזית מן המת תחת אהל המת וזה האהל פתוח לאויר התנור נטמא התנור והוא ענין אמרו הכל טמא וזה הדין עצמו בכירה ובכופה : ח הדבר בזו ההלכה הוא בכירה ואמר כי כאשר נמצא השרץ במקום הנחת העצים והוא מקום אשר ישליכו [א] ממנו האש משפל המוקד מן השפה החיצונה אל תוך הכירה טמא ויהיה דין עובי הכירה אצל ר' יהודה כדין תוכה וחכ"א מן השפה הפנימית ולחוץ טהור לפי שעובי הכירה אצלם כדין החוץ. ישיבת הבלן המקום אשר ישב בו המחמם המים ואמר אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים ר"ל בנין הנקב העגול בקדרה הנכנסת בו אולם השטח הנראה כמו המקום אשר ישב בו האומן הצבע והמבשל באלו הקדרות כאשר ימצא שם שרץ הנה לא יטמא המוקד והלכה כחכמים: ט כור · הוא המקום אשר יעשה להתיך בו המתכות כמו הזהב והכסף והבדיל וזולתם והיא מלת עברית כור הברזל (מלכים א ח) בכור עוני (ישעיה מח) ופורנא [ב] פורן מחרס והוא תנור קרו"ל בלע"ז : אסטיגיות . נקבים ר"ל שיהיו עליו נקבים על דמיון הפורנה הבטייה· ושפיות שפה דקה ואין הלכה כר' יהודה ולא כר"ג : י כבר הקדמנו בפתיחת זה הסדר ובארנו שכל ולד הטומאה אינו מטמא כלי אלא משקה נטמא משקין [ג] טמאין הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני ואני עתיד לבאר זה בע"ה בפ"ח מפרה וכבר ידעת שטמא מת הוא אב הטומאה והאדם אשר יגע בטמא מת והוא אשר יקרא מגע טמא מת הוא ולד הטומאה ולא יטמא הכלים ולא זולתו [ד] מהכלים בהגעתו בו אבל הוא יטמא המשקין ואלו המשקין יטמאו הכלים כמו שהקדמנו בשרשים וכבר הקדמנו בשני מזאת המסכתא שכלי חרס יטמא מאוירו לבד ויטמאו האוכלים והמשקים בהגעתם באוירו ג"כ ואם לא יגע בהן ולזה אם היו המשקין בפי זה אשר הוא ראשון לטומאה והכניס ראשו לאויר התנור טמאוהו בהגעת המשקין שבפיו אשר הן משקין טמאין באויר התנור וקפילת פיו לא תציל לפי שאפילו הטומאה תחת צמיד פתיל והגיע באויר התנור טמאוהו כמו שקדם בזה הפ'. וכן אם היה התנור טמא והכניס ראש אדם טהור לאוירו ובפיו אוכלים ומשקים טהורים נטמאו בהגעתם לאויר כלי חרס הטמא ולא להיותם בפיו יעמוד לו מקום צמיד פתיל ותציל שלא יטמאו·ובתוס' דכלים(פ"ו)אמרו הכל מצילים מיד כלי חרס אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה חוץ מהאדם.כיצד טהור שהיו אוכלים ומשקים לתוך פיו והכניס ראשו לאויר התנור [ה] נטמא ודע שאמרו א)בפ' הראשון אוכלין ומשקין אין עניינו אוכלין או משקין לפי שהאוכלין(ומשקין) לא יטמאו הכלים כמו שבארנו בפתיחת זה הסדר· אמנם הנה רישא משום סיפא לפי שאמרו ב)בפרק השני אוכלין ומשקין ירצה בו אוכלין או משקין לפי שכלי טמא יטמא האוכלין ויטמא המשקין כמו שקדם ביאורו וכבר בארנו בפתיחת זה הסדר ג"כ שידים טמאות יטמאו המשקין ואלו המשקין יטמאו האוכלין של תרומה שלא יטמאו ויטמאו משאר משקים הנגרים לבד ז' המשקין ותולדותיהם ושהכיח והרוק מתולדות המים והנה אבאר כל זה במקומו במס' מכשירין(פ"ה מ"ח)ושם יתבאר שמשקים טמאין יכשירו ויטמאו יחד ושהכשר מתנאיו שיהיה ברצון בעל פירות. אמנם אם נטבלו האוכלין בבלתי כוונה הנה אינן מוכשרין לטומאה ולפי אלו השרשים טען אמר כי אם היה אוכל תאנים של תרומה בהכרח כמו שהשרשנו ונטה ידו להסיר אבן או הדומה לזה מפיו הנה כבר נטמא הרוק אשר בפיו הגובר אצל הלעיסה בידים מסואבות ונטמאת הדבלה של תרומה בזה הרוק זאת סברת ר' מאיר· ורבי יהודה אומר אחר שאין כוונתו שיגע ברוק אלא ביציאת האבן לבד הנה לא יטמא הדבילה לפי שהוא כמו הכשר שלא לרצונו ורבי יוסי אומר שאם היפך אצבעו בפיו כבר נטמא הרוק ונטמאת הדבילה ואם לא עשה רק להוציא האבן לבד הדבילה טהורה וכן אם היה פונדיון והוא תני דרהם בפיו ומשך ידו להוציאו והיה בפיו אוכלין ומשקין של תרומה אם היה בפיו זה הפונדיון להסיר הצמא הנה כבר נטמא האוכל בזה הרוק לפי שבכוונה התרבה הרוק לפי שסבתו היות הדרהם בפי האדם למעט הצמא ולרבות הרוק בפה והלכה כרבי יוסי : יא כבר בארנו בפתיחת זה הסדר אמרו במסכת טבול יום(פ"ב מ"א)ואמר כל הטמאים היוצאים מהן כמשקין אשר הוא נוגע בהן וביארנו שמשקין טמאין יטמאו כלים וכנזכר בראש מכשירין שמשקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון ר"ל שלא יצטרך שיגע בדבר אשר תטמאו בכונה ורצון כמו ההכשר ולזה אם היתה אשה נדה או זבה או זולת זה מהטומאות ונטף חלב מדדיה בתנור אע"פ שהיה זה בלתי כונה בלא ספק הנה התנור יתטמא להגעת המשקין טמאין בו.עוד הפך הדבר והוא שיהיה התנור טמא והאשה טהורה הנה בעת שהוציאה אפר התנור הטמא הוכה אצבעה וכאשר הגיר דמה הנה כבר נטמא הדם והיו משקין טמאין בהיותם באויר התנור הטמא ובעת שלא זה הדם יטמאהו טומאת משקין טמאין והוא ענין אמרו נטמאה ר"ל בפיה תטמא התרומה אשר בפיה וכן כאשר נכוית ידה ומכתה לפי שידיה יטמאו באויר התנור כמו שהתבאר בג' ממסכת ידים והיו ידיה ידים מסואבות ובעת שהכניסה בפיה תטמא רוקה ויהיו משקין טמאין ויטמאו שלא נגע לרצון כמו שקדם וזהו כוונתו

א) ר"ל ברישא· ב) ר"ל בסיפא·

פירוש רב האי גאון

[illegible]

פירוש הרא"ש

[illegible]

*) נ"ל כלי

הגהות הגר"א

[א] במשנה שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון · נ"ל בסוף המשנה :

מים טהורים

[א] בר"מ והוא מקום אשר ישליכו שמה האש משפל המוקד כו' כצ"ל : [ב] שם ופורנא עושין מחרס כו' כצ"ל : [ג] שם נטמא משקין טמאהו ה"ז כו' כצ"ל והוא לשון המשנה דפרה פ"ח מ"ז : [ד] שם ולא יטמא הכלים ולא זולתו מהאדם בהגעתו כו' כצ"ל : [ה] שם לאויר התנור הטמא נטמאו כצ"ל : [ו] בר"ש דהו"ל כלי אחד כמוקף בצ"פ כו' כצ"ל : [ז] שם כור שחופרין בארץ כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש וברע"ב : [ח] שם אוכלין כדי נסבה דאין אוכל מטמא כלי אפילו כו' כצ"ל :

פרק תשיעי

א מחט או טבעת שנמצאו בנחושתו של תנור נראין אבל לא יוצאים אם אופה את הבצק והוא נוגע בהן טמא באי זה בצק אמרו בבצק הבינוני נמצאו בטפילת התנור מוקף צמיד פתיל אם בטמא טמאין ואם בטהור טהורים נמצאו במגופת החבית מצדיה טמאים מכנגד פיה טהורים נראין בתוכה אבל לא לאוירה טהורין שוקעים בתוכה ותחתיהם כקליפת השום טהורין:

ב חבית שהיא מלאה משקין טהורין ומניקת בתוכה מוקפת צמיד פתיל ונתונה באהל המת בית שמאי אומרים החבית והמשקין טהורין ומניקת טמאה ובית הלל אומרים אף מניקת טהורה חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי:

ג השרץ שנמצא למטה מנחושתו של תנור טהור שאני אומר חי נפל ועכשיו מת מחט וטבעת שנמצאו למטה מנחושתו של תנור טהור שאני אומר שם היו עד שלא בא התנור נמצאו באפר מקלה טמא שאין לו במה יתלה:

ד ספוג שבלע משקין טמאין ונגוב מבחוץ ונפל לאויר התנור טמא שסוף משקה לצאת וכן חתיכה של לפת ושל גמי ר"ש מטהר בשני אלו:

ה חרסין שנשתמש בהן משקין טמאין ונפלו לאויר התנור הוסק התנור טמא שסוף משקה לצאת וכן בגפת חדשה אבל בישנה טהור ואם ידוע שיוצא מהן משקין אפילו לאחר שלש שנים נטמא:

ו הגפת והזוגין שנעשו בטהרה והלכו עליהם טמאין ואחר כך יצאו מהן משקין טהורין שמתחלתן נעשו בטהרה

ח כוש שבלע את הצנורא מלמד שבלע

א א מיי' פי"ג מהל' כלים הלכה ו:

ב ב מיי' פ"כ מהל' טומאת מת הלכה ה ועיין בהשגות ובכ"מ:

ג ג מיי' שם פכ"ב הלכה ז ועיין בהשגות ובכ"מ:

ד ד מיי' פי"ג מהל' כלים הלכה ו:

ה ה ו מיי' פי"ד מהלכות כלים הלכה ו:

ו ז מיי' פ"ט מהל' טומאת אוכלין הלכה ט:

ז ח מיי' פ"כ מהל' טומאת המת הלכה ה:

את הדרבן ולבינה שבלעה את הטבעת והטהורים נכנסו לאהל המת נטמאו הסיטן הזב נטמאו נפלו לאויר התנור טהור טמאוהו נגע בהן ככר של תרומה טהור : ז סרידה שהיא נתונה על פי התנור מוקף צמיד פתיל נסדק מן התנור לסרידה שיעורו מלא פי מרדע שלא נכנס ר' יהודה אומר נכנס נסדקה סרידה שיעורו כמלא פי מרדע נכנס ר' יהודה אומר שלא נכנס היה עגול אין רואין אותו ארוך אלא שיעורו כמלא פי מרדע נכנס : ח תנור שניקב מעינו שיעורו מלא כוש נכנס ויוצא דולק רבי יהודה אומר שלא דולק ניקב מצידו שיעורו כמלא כוש נכנס ויוצא שלא דולק רבי יהודה אומר דולק רבי שמעון אומר מן האמצע נכנס מן הצד אינו נכנס וכן היה אומר במגופת החבית שניקבה שיעורו מלא מיצה שניה של שיפון מן האמצע נכנס מן הצד אינו נכנס וכן היה אומר בחצבים גדולים שנקבו שיעורם מלא מיצה שניה של קנה מן האמצע נכנס מן הצד אינו נכנס במה דברים אמורים בזמן שנעשו ליין אבל אם נעשו לשאר משקין אפילו כל שהוא טמאין במה דברים אמורים בזמן שלא נעשו בידי אדם אבל אם נעשו בידי אדם אפילו כל שהוא טמאין נקבו העשוי לאוכלין שעורן בזיתים העשוי למשקין שעורן במשקין העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו בצמיד פתיל ובכונס משקה :

פרק עשירי

א אלו הכלים מצילין בצמיד פתיל [א] כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה כלי חרש וכלי נתר עצמות הדג ועורו ועצמות חיה שבים ועורה וכלי עץ הטהורים מצילין בין מפיהם

פירוש הרמב"ם

של ברזל ינקו בו המחרישה בעת החרישה מהעפר אשר יתעכב בה ולזה תקרא מלמד הבקר לפי שהוא הלך בו על הדרך הישר עד שלא ילך השור בזולת דרכו ולזה תקרא מלמד וזה הברזל אשר בקצתו יקרא דרבן וקבוצו דרבונות דברי חכמים כדרבונות (קהלת יב) : ולבינה שבלעה את הטבעת . הוא שיגיע הטבעת בטיט ויתבשל והטבעת בתוכה ואמר שאלו הכלים אע"פ שהן טמונים בתוך העץ או הטיט כמו שספרנו הנה הן מטמאין באהל המת אם היו טהורים והטמא כלי חרס אם הגיעו באוירו והן טמאין ויטמאו ג"כ בהיסט הזב כמו שנבאר בזבים שכל הדברים אשר יסיט אותן הזב אע"פ שלא יגע בהן הנה הוא יטמאם : עוד אמר כי כאשר נגע ככר של תרומה באלו העלים או הכלים אשר בתוכם כלים טמאים הנה לא תטמא לפי שלא תטמא בתרומה אלא כשיגע בה דבר אשר יטמא אותה עלם בעלם . ואמרו של תרומה הוא רבותא בהיותו לא תטמא אפילו ככר של תרומה אשר יטמא בשני לטומאה שהנחנו לא נוריד זה העץ המקיף בברזל הטמא מדרגת ראשון לטומאה ולא שני ועם היות כל אחד מאלו הברזלים אב לטומאה והן טמונים כמו שהנחנו ואמנם יטמאו התנור להיותו מטמא מאויר ואע"פ שהיתה הטומאה נסתרת כמו שהתבאר בפרק אשר לפני זה : ז נסדק מן התנור לסרידה . שנסדק מעלם התנור בגבהו עד השבכה אשר על פיו ולא תחשוב באמרנו בסרידה שבכה שהוא רשת חוטין אמנם הוא לוח פשוט מחרס מנוקב והנני עתיד לבאר לך שמלא פי המרדע הוא טפח . [א] המרדע הוא העץ אשר יקרא ג"כ מלמד וירכבו אלו

[ג] העלים בשני קלותיו *בקלה האחד ברזל חד הקלוות וזהו אשר יקראו דרבן ובקלה השני ברזל יכנס קלה ... נקרא חרחור . וענין שלא נכנס הוא שידבק

ב [בסיד ובגפסים׳ פירוש אלבולים ואל אספידאק בטיית דבר הוא שמלבנין הנשים פניהם וגם בארץ ישראל מלבנין בו את הבתים] : בחומר ובחרסית׳ פירוש והחמר היה להם לחמר (בראשית יא ג) חרסית שמכתשין אותן ועושין מהן טיט שמו חרסית : [בבעץ׳ פי׳ הוא בדיל] (כצ"ל מקומו כפ"ה) : ג המחולחלת׳ פירוש הכיסוי שאינו קבוע בפי הכלי בהידוק שמו מחולחל כמה דאת אמר (אסתר ד ד) ותתחלחל המלכה : ד הכדור׳ פירוש איזברה בטיית כדכתיב (איוב טו כד) כמלך עתיד לכידור וכתיב (ישעיה כב יח) כדור אל ארץ מפני שהוא עגול שמו כדור : והפקעת׳ פירוש קבורתא בארמית ובובה בטיית : של גמי׳ פי׳ היגאה גמא בלא בצה (איוב ח יא) שמו בארמית אורבאני ובטיית כררי :

מפיהם בין מצידיהן בין יושבין על שוליהן בין מוטין על צדיהן היו כפויין על פיהן מצילין כל שתחתיהן עד התהום ר׳ אליעזר מטמא על הכל מצילין חוץ מכלי חרש שאינו מציל אלא על האוכלים ועל המשקין ועל כלי חרש : ב במה מקיפים בסיד ובגפסים בזפת ובשעוה בטיט ובצואה בחומר ובחרסית ובכל דבר המתמרח אין מקיפין לא בבעץ ולא בעופרת מפני שהוא פתיל ואינו צמיד אין מקיפים לא בדבילה שמינה ולא בבצק שנילוש במי פירות שלא יביאנו לידי פסול ואם הקיף הציל : ג מגופת החבית המחולחלת ואינה נשמטת ר׳ יהודה אומר מצלת וחכמים אומרים אינה מצלת היה בית אצבע שלה שוקע בתוכה החבית השרץ בתוכה החבית טמאה השרץ בחבית אוכלין שבתוכה טמאין : ד הכדור והפקעת של גמי שנתנן על פי החבית אם מירח מן הצדדין לא הציל עד שימרח מלמעלן ומלמטן וכן במטלית של בגד היתה של נייר או של עור קשורה במשיחה אם מירח מן הצדדין הציל :

ר"מ

אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא והורה זה כי כאשר היה זה הכלי מוקף צמיד פתיל הנה הוא מציל בכל מה שבתוכו והוא אמרם הא יש צמיד פתיל עליו טהור ובאה הקבלה (שבת דף פד:) לומר שזה הכלי הנאמר הוא כלי חרס לבד והוא אמרו כלי שמקבל טומאה דרך פתחו ואי זה זה כלי חרס וכבר בארנו (ריש פ"ב) שכלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה ומטמאין מאוירן והנה כבר התבאר שכלי חרס וכלי נתר מצילין ולמדנו שאר הכלים הנמנין בזאת ההלכה מק"ו והוא אמרו אין לי אלא כלי חרס כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה מנין ודין הוא ומה כלי חרס שהן עלולין לקבל טומאה הרי הן מצילין בצמיד פתיל באהל המת כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאינן עלולין לקבל טומאה אינו דין שיצילו בצמיד פתיל וביאור עלולין מוכנים ומזומנים וראוי לך שתדע שזה אשר אמרנו שהן מצילין בצמיד פתיל באהל המת כן תציל בשרץ כמו שבארנו בפרק הח׳ והוא אמרם טמא הוא שאין ת"ל הוא אלא הוא שיציל על עצמו בצמיד פתיל באהל המת יציל על עצמו בצ"פ באהל השרץ ירצה לומר באויר כלי חרס כמו שבארנו בפרק הח׳ ואמרו כלי עץ הטהורין ירצה [א] כי פשוטי כלי עץ אשר קדם שהן לא יקבלו טומאת השרץ דאורייתא או כלי עץ הגדולים שהן מקבלין מ׳ סאה בלח אשר לא יקבלו טומאה גם כן כמו כלי קבול כמו שיתבאר בט"ו מזאת המסכת ואפשר שתציל פשוטי כלי עץ לפי מה שאפשר וזה כשנקח לוח פשוט מעץ ונשימהו על פי כלי מאלו הכלים עוד יקיפו בו צמיד פתיל הנה יציל כל מה שבתוך החבית: ואמרו בין מצידיהן בין מפיהם ירצה בו בין שיהיה ההקפה מפי הכלי לבד ובין שיהיה מצדו כמו שיהיה לו פתח מצדו בין שיהיה זה הכלי יושב על קרקעיתו או מוטה על צדיו הכל בשוה הנה אם כפה א׳ מאלו הכלים על פיהן באהל המת הצילו כל מה שתחתיהן וזה שהם יחזרו כמו אהל באהל המת ואם היה אהל באהל ונטמא האהל החיצון הנה לא יטמא מה שבאהל הפנימי וזה אצלנו אי אפשר בכלי חרס שהוא אם כפה כלי חרס על פיו לא יציל מה שתחתיו לפי שהוא יטמא דרך פתחו באמת ואפילו ידביקהו עם הארץ בטיט והדומה לזה לא יציל שאינו לא אהל ולא מוקף צמיד פתיל . ונוסחת [ב] ספרא חבית שכפאה על פיה ומרחה בטיט מן הצדדין טמאה שנאמר (במדבר יט) צמיד פתיל עליו ולא צמיד פתיל על גבו(א) וזה נכנס תחת אמרם בספרא בטומאת כלי חרס אמר וכלי חרס לרבות האהלים שאהל של חרס יטמא ולא יציל מה שתחתיו כמו שיצילו האהלים לפי מה שהתבאר שם באהלות ובתוספתא כלים(פ"ז) בעצמות הדג והדומה להן אם יש בהן טפח על טפח מצילין בכסוי לפי שהאהל יציל בכיסוי על כל מה שתחתיו הנה לא יטמא כמו שיתבאר : עוד אמר על הכל מצילים חוץ מכלי חרס ר"ל שאלו הכלים העשוים מאלו המינים המנויים יצילו כל מה שיגיע בתוכם תחת צמיד פתיל מן כלי מתכות ומן כלי שטף ובגדים ואוכלים ומשקים וכלי חרס והוא אמרו על הכל זולת כלי חרס לבד שהוא לא יציל בצמיד פתיל זולת מה שיהיה בתוכו מאוכלין ומשקין וכלי חרס לבד ומה שיהיה בו משאר כלים ובגדים הנה הוא יטמא ואע"פ שהן תחת צמיד פתיל וסבת זה לפי מה שאומר לך וזה שהשרש אצלנו כלי טמא אינו חוצץ ואם לקח אחד כלי חרס טמא ושם בו כלים והקיפן צמיד פתיל ושם באהל המת הנה אלו הכלים תטמאו ולא יציל אותם זה הכלי לפי שהוא טמא ואצלנו שורש ג"כ שכלי עם הארץ כלן ובגדיהן ומאכליהן ומשקיהן בחזקת טומאה ואני עתיד לבאר לך זה במסכת טהרות הנה התבאר מאלו השרשים שכלי חרס של עם הארץ אינו מציל בצמיד פתיל וכל מה שבתוכו יטמא במת זולת שאנחנו אם אמרנו לעם הארץ כלי חרס שלך לא יציל לפי שכליך טמאים אמנם אנחנו הנה יציל אצלנו כל מה שבתוכו הנה לא יקבל ממנו בזה לפי שהוא יחשוב עצמו טהור ושומר והוא לא ידע הטהרה ודינה ויסוד הדין אצלו ואצלנו ואמרנו בכלי חרס שהוא לא יציל אלא על האוכלים ועל המשקין ועל כלי חרס וזה שעם הארץ כאשר היה אצלו אוכלין ומשקים וכלי חרס כבר הציל במחשבתו בצמיד פתיל שלו והוא לא מציל שאנחנו לא נאמר יבא תלמיד חכם ויבקש מעם הארץ אוכלים ומשקין או כלי חרס לפי שהן כלים טמאין אגב עם הארץ ואין להן טהרה במקוה אולם שאר כלים הנה כבר יבקש אותן תלמיד חכם מעם הארץ וכאשר ירצה להשתמש בו בעסק קדש או תרומה יטהרו במקוה ויעריב שמשו הכלי וישתמש בו כמו שיבקש התלמיד[חכם] מע"ה כלי מתכות וכלי שטף או בגדים וישאל [ג] עם הארץ זה טהור מכל הטומאות ויאמר לו כן ואפשר שיהיו אלו הכלים כבר הגיעו והן אצל עם הארץ ככלי חרס שלו תחת צמיד פתיל באהל המת והוא כבר נטמא טומאת מת למה שהשרשנו שכלי עם הארץ אינו חוצץ ויחשוב עם הארץ שהוא הציל בצמיד פתיל ולזה יאמר לו טהור הוא ויקח זה הדין בזה הבגד או הכלי ויטביל וישמש בו בקדשים אחר הערב השמש לבד שיחשוב שאין על זה הכלי טומאה זולת מגע עם הארץ והוא טמא טומאת מת ייצטרך הזאה ג׳ וז׳ ובעבור זה החשש אמרנו [ד] שכלי חרס לבד הן טמאין במגע עם הארץ לא תציל בצמיד פתיל בלתי אוכלין ומשקין וכלי חרס אשר לא תבקש מעם הארץ לפי שאין לו טהרה במקוה והשוית הדין בזה בין האנשים כלם לסבה אשר זכרנו וכאשר היה זה השרש אצל הכל לא נמנע בבקשת כלי או בגד מעם הארץ אבל כאשר יאמר שהוא לא נטמא במת נאמין לו שלא נאמר אולי בצמיד פתיל של כלי חרס היה באהל המת שאנחנו כבר התרנו הדין שכלי חרס לא יציל על דבר זולת על אוכלים ומשקין ועל כלי חרס : וממה שראוי שתדעהו עד שלא תטעה במה שזכרנו שעם הארץ לא נחשבהו במה ששפטנו עליו טומאה בשקר שאנחנו נאמר יבא לדבר טומאה ויאמר ממנו טהור ואמנם שפטנו בזה למיעוט ידיעתו שהוא יטעה ויחשוב בדבר הטמא שהוא טהור ולא ישמור ג"כ מן הטומאות ולא ידע חלוקן ומינים כמו שנבאר בטהרות ושמר כל מה שזכרנו בזאת ההלכה שהיא רב הספקות רחוקה הידיעה וכבר הקדמתי לך אלו השרשים וביאורם בפ׳ הראשון ממסכת עדיות ואין הלכה כר׳ אליעזר : ב ענין מקיפין שיסתום פי הכלי באלו הנזכרים או ידביק הכסוי על הכלי באלו הדברים : וסיד ידוע : וגפסים הוא סגיף : וזפת ושעוה ידועים . וטוחה הוא מיני הגלגוכין כולם : וחמר׳ הטיט המדביק : וחרסית׳ כתישת החרס כאשר יולש יקרא חרסית . ובכל דבר המתמרח כל מה שימרח ביד ויתפשט על מקום הדבק בו מהכלים כמו מיני החמר ומיני השרף והלעיסות כאשר יולשו במים . ובעץ הוא הבדיל ואמרו שהוא פתיל ואינו צמיד . פתיל שהוא סתום וחזק הכסוי על הכלי ויחברהו אבל לא ידבק בקרקעית הכלי : אחר כן אמר שדבילה שמינה ובצק שנילוש במי פירות אין מקיפין בו ואע"פ שהוא לא יקבל טומאה להיותו בלתי מוכשר שהוא יכינהו לטומאה ואם הוכשר באחד מן הז׳ משקים יטמא זה הצמיד פתיל ויטמא כל מה שבכלי לפי שדבר טמא אינו חוצץ כמו שקדם ולזה נזהיר להתדבק באוכלים ואע"פ שהן לא יטמאו אבל אולי יבא לידי הכשר ויטמא האוכל . וזה כולו משנה ראשונה אשר אמר אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל והשורש האמתי הוא משנה אחרונה מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל כמו שבארנו בסוף [פ"ד ממסכת] ע"ז ולזה יהיה הדין מקיפין בדבילה שמינה ובצק שאינו מוכשר והדומה להן מן האוכלים : ג מחולחלת ואינה נשמטת . ר"ל רפה אבל היא לא תתפרד מפני החבית עוד חזר אל דין אחר ואמר כי כאשר היה המקום אשר יכנס בו האצבע מן הטיט אשר על פי החבית והוא יקרא בית אצבע והוא כמו הבית יד יגביהו בו הכסוי ואם היה זה המקוסטמוק מאד עד שמגיע בתוך אויר החבית הנה הוא כדבוק מזה באויר החבית כמו שזכר ואין הלכה כרבי יהודה : ד כדור . ידוע : ופקעת׳ הוא קופה של גמי שהוא בלקא לא יציל עד שימרח הכדור או הפקע עם שפתי החבית בדבר אשר ימרחו בו ויכסה אותו בלבוש וכן אם כסה פי הכלי בבגד [ה] או בעור הנה אי אפשר בלתי שימרח המטלת כולו אולם אם כפה פי הכלי בנייר לח או עור וקשר השפתות לא יצטרך מירוח

ר"ש

מפיהם׳ שהצ"פ בפיהן : מצידיהן . שניקבו מצידיהן והקיפן צמיד פתיל : רבי אליעזר מטמא . קסבר כפוי אינו מציל : על הכל מצילין׳ כל הכלים שמנינו אפילו [ו] כלי שטף וכלי מתכות חוץ מכלי חרס דאינו מציל׳ עליהן דאינו מציל אלא על אוכלין ומשקים וכלי חרס וטעמא כדמפרש בריש פ׳ חומר בקדש (דף כב.) וכדפרישית בריש פירקין דלעיל והך משנה לאחר שחזרו ב"ה להורות כב"ש ובכלי של עם הארץ : תניא בתוספתא (פ"ז) עצמות העופות וגולמי כלי מתכות וכלי עץ הטהורין מצילין בצמיד פתיל ור׳ יוסי מוסיף [ז] אף כסוי קמטרא [א] ומקיף חקק שבבקעת [ב] הקורה והמעך שבחבית אין מצילין בצמיד פתיל ואם יש בו פותח טפח מצילין . חבית שכפאה על הכותל [ג] ומירח שפתותיה עם הכותל [ד] מצלת על מה שבתוכה [ה] ועל מה שבקרקע ר׳ אליעזר אומר כפוי על פיו אינו מציל ומודה ר׳ אליעזר בשתי לפסים ושתי קדרות שכפאן זו על זו ומירח בטיט מן הצדדין שהן מצילין ואם היה כלי קטן ואין בו טפח על טפח וכפאו על פיו אינו מציל . פי׳ עצמות של עופות אם עשה מהם כלים אינם מקבלים טומאה כדאמרינן בסוף פ"ק דחולין (דף כה:) עזים פרט לעופות וגולמי כלי מתכות טהורין שעתיד לשוף לשבץ לגרד ולכרכב כדמפרש נמי התם כסוי קמטרא טהורה כדתנן לקמן פ׳ ט"ז [מ"ז] המלתחה [ט] ומתרגמינן קמטרא חבית שכפאה על הכותל שהכותל תלוש ומלא אוכלין ומשקין וכלי חרס וכפה החבית ע"פ הכותל ומירח שפת החבית : ב גפסים . מין סיד הוא ושורפין אותו כמו סיד כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף ח.) סיד רותח וגפסים רותח : חרסית . פירשתי לעיל בפ"ג : בעץ . מין מתכת כדמוכח בפרק הקומץ רבה (דף כח:) והוא בדיל [י] בתרגום ירושלמי בעצא ותרגום דידן אבצא והכל אחד והוא קסטרון דקתני בתוספתא[פ"ז] אין מקיפין בקסטרון מפני שהוא פתיל ואינו צמיד ואם עשאו לחיזוק הרי זה מציל : שלא יביאנו לידי פסול . שמא יפלו עלייהו משקין ויוכשרו ואין דבר טמא מציל : ג מחולחלת׳ כמו נרורות מתחלחלין דמסכת מקואות פ"ד[מ"ג] שאינה מהודקת יפה כעין דבר חלול כמו ארעא חלחולי מחלחלא דחומר בקדש (דף כב.) שהמגופה מתנדנדת ואינה יוצאה : רבי יהודה׳ חשיב לה צמיד פתיל כיון דאינה יוצאה : ורבנן סברי כיון דמחלחלא לא צמיד פתיל הוא : בית אצבע שלה׳ דעשויה כמין כובע שוליה חדים ובית אצבע [יא] לא נכנס בתוך חבית ומחולחלת וחשיב מה שבתוכה כבתוך החבית : ד כדור׳ פלוט"א שמשחקין בו הנערים : פקעת׳ כמו פקעיות של שתי דפרק אין דורשין (דף יב.) כן עשה פקעיות של גמי למוסייל בלע"ז׳ אם נתנו על פי החבית לא הציל עד שימרח מלמטה של כדור ושל פקעת ולמעלה שיכסה כולן מפני שהוא חלול וכן בגד דכל הני חלולים . אבל עור ונייר אין חלולין וכולהו בשאין בהן שיעור לקבל טומאה : וקשרה במשיחה׳ כמו שעושים כשמכסים פי [יב] הכד בבגד קושרין אותו סביב בחבל דק ושמא תרתי בעי קשירה ומריחה : תני"א בתוספתא (פ"ז) החמת מעור הדג והנייר שהלבים בה את החבית ולדה למטה הרי זו מצלת . עור הדג והנייר שהלבים [יג] בה את החבית ולדה למטה אע"פ שמירח בטיט מן הצדדין אין מצילין [ה] שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ׳ קדרה שכפאה ע"פ החבית ומירח שפתותיה עם דפנות החבית מצלת על מה שבחבית ועל מה שבינה לחבית . נתנה כדרכה [ו] ונטמאת אין כלי טמא חוצץ [ז] שני לפסים ושתי קדרות שכפאן זה על זה והעליון כנוס אע"פ שמרחן בטיט מן הצדדין אין מצילין שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ . מספק אפילו טהור אינו מציל [ח] בכסוי דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מציל בכסוי ואין טהרה בכלי חרס אלא שבירתו ואפילו חיברו בקרקע ואפילו קבעו במסמר . מילתיה סיד וגפסים טמא ור"ש מטהר שולי המחצין שולי הפחתים וקרקרות הכלים ודופנותיהן אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן ואין מזין בהן ואין מצילין בצמיד פתיל ואין מצילין [ט] מיד כלי חרס׳ קירקסם ושיפם ועשה מהן כלים ממלאים בהן ומקדשים בהן ומצילין בצמיד פתיל ומצילין מיד כלי חרס ומקבלין טומאה מכאן ולהבא דברי ר"מ ותכ"א כל כלי חרס שטיהר שעה אחת שוב אינו מקבל טומאה לעולם׳ שולי

עין משפט נר מצוה

ב א מיי׳ פכ"א מהלכות טומאת מת הלכה ג :

ג ב מיי׳ שם פכ"ג הלכה א :

ד ג מיי׳ פכ"ב מהל׳ טומאת מת הלכה ח :

[חגיגה כב. עדיות פ"א מי"ד אהלות פ"ה מ"ג]

ה ד מיי׳ שם ואפי׳ לכתחלה :

ו ה מיי׳ שם הלכה ח :

ז ו מיי׳ פכ"ב מהל׳ טומאת מת הלכה ט :

פירוש הרא"ש

מ׳ סאה בלח לא מקבלי טומאה דבעינן דומיא דשק שמטלטל מלא וריקן והני דנפישי כולי האי לא מטלטלי מלאין וגם פשוטי כלי עץ אם נתנם על גבי כלי ומרחן סביב והשיג דכתיב בקרא וכל כלי פתוח והיינו כלי חרס שטומאתו קודמת לפתחו כדאמרינן בפרק קמא דחולין בתורת כהנים מרבי כל כלים שאינם מקבלים טומאה שמצילין : מפיהם : שצמיד פתיל על פיהן : מצדיהן׳ שנקבו מצדיהן והקיפו צמיד פתיל : כפויין׳ ומירח פיהן בארץ מצילין כל שתחתיהם כגון אם גומא תחתיהם ובה אוכלים ומשקים או אם היה פי הכלי מוקף צמיד פתיל וכפאו על פיו וטומאה רצוצה בקרקע תחתיו מציל על מה שבתוכו ורבי אליעזר סבר דכפוי אינו מציל : על הכל מצילים׳ פי׳ לעיל פ"ט וכיבנית משנה זו אחר שהודו בית הלל לבית שמאי שהלכה כבית הלל וזה מוסר גדול שמן הראוי לכל אדם להחמיר אף על פי שהיה [illegible] לספק : ב במה מקיפין בסיד ובגפסים בזפת ושעוה׳ פי׳ גפסים מין סיד חזק׳ חרסית מין אדמה : בעץ׳ בדיל יותר מזוקק מעופרת : שהוא פתיל׳ מהדק הכיסוי על הכלים ומדביק אבל אינו מתמרח ויפריד מן הכלי : לידי פסול׳ שאם יפול עליו משקים יוכשר לקבל טומאה׳ וכל המקבל טומאה אינו מציל ועלה טובס קמשמע לן׳ בתוי׳ הכלי קדש או תרומה אסור לגרום לו טומאה : ג מגופת החבית המחולחלת כו׳ פירוש מחולחלת מתנדנדת ואינה מהודקת יפה אבל אינה יוצאה ר׳ יהודה חשיב ליה צמיד פתיל כיון דאינה יוצאה ורבנן סברי כיון דמתנדנדת לאו סתימה היא : בית אצבע׳ הוא בית אחיזה שאוחזים בו המגופה ואם הוא שוקע ונכנס לתוך אויר חבית מה שבתוכו נחשב כאילו הוא בתוך החבית : ד הכדור והפקעת של גמי שנתנן על פי החבית כו׳ פירוש כדור פלוט"א בלע"ז שמשחקים בו (את) התינוקות כדאמרינן בכדור של תינוקות׳ פקעת כעין פקיעה שתעשה מגמי ונתנו על פי חבית צריך שימרחנו לחבית וגם שיכסה ממירות את כל הכדור והפקעת׳ עד למעלה סביב דהיינו כל מה שיש מן הכדור והפקעת חוץ לחבית מפני שהוא חלול וכן גמי מטלית של בגד כי גם הוא חלול : היתה של נייר׳ סגי אין חלולין

הגהות הגר"א

[א] בר"ש ומקיף׳ נמחק וכ"ב וחפוין : [ב] שם הקורה והמעך׳ נמחק׳ וכ"ב ושבקורה והמגופה : [ג] שם על הכותל׳ נ"ב ועל הקרקע : [ד] שם עם הכותל׳ נ"ב ועם הקרקע : [ה] שם שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ מחק : [ו] שם ונטמאת׳ נמחק : [ז] שם חוצץ׳ נ"ב כאן צריך לומר וכל שאינו מציל באהל המת אינו וכו׳ : [ח] שם בכסוי׳ נמחק : [ט] שם מיד כלי חרס׳ נ"ב קירקסן ושיפן ועשה מהן כלים ממלאין בהם ומקדשין בהם ומזין בהם ומצילים בצמיד פתיל ומצילין מיד כלי חרס :

הגהות רוו"ב

(א) בר"מ וזה נכנס תחת אמרם בספרא בטומאת כ"ח אמר וכלי חרס לרבות האהלים׳ נ"ב אמר (ויקרא יא פ׳ לג) כלי חרס וכו׳ לרבות האהלים כצ"ל ורצונו מסיפא דקרא דכתיב אל תוכו׳ עיין רמב"ם הלכות כלים פי"ג הלכה ה׳ ובהשגות שם ובתורת כהנים סדר שמיני פרשה ז׳ פיסקא א׳ ובק"א שם ומרן ז"ל בכ"מ בהל׳ טומאת מת פ׳ כ"א הלכה ג׳ כד"ה כתב הראב"ד אמת וכו׳ העתיק דברי רבינו ז"ל פה כמו שהם לפנינו נדפסים בטעות׳ ותמהני עליו שבקרא שם לא נאמר וכלי חרס אלא וכל כלי חרס וכו׳ אך שם ע"ז פסוק י"ב נאמר וכלי חרס ושם אין ענין לאהל׳ גם אבתמיטתיה לפי שעה דברי רבינו ז"ל בהלכות כלים הנ"ל :

מים טהורים [א] בר"מ ירצה בו פשוטי כו׳ כצ"ל : [ב] שם ונוסחת ספרי חבית שכפאה כו׳ כצ"ל כי בספרא לא נמצא כן (וגם אין שם מקומו) וכ"ה בר"ש לקמן מ"ד וכן הראב"ד פכ"א מהטו"מ ה"ג כ"כ בשם הספרי : [ג] שם וישאל את עם הארץ כו׳ כצ"ל : [ד] שם בכ"ח לבד לפי שהן טמאין כו׳ כצ"ל : [ה] שם וכן אם כיסה פי הכלי בבגד הנה אי אפשר בלתי שימרח כו׳ כצ"ל ותיבות או בעור נמחק שהרי תנן בסיפא דבשל עור אין צריך מירוח זולת על פי הכלי׳ ול"ל דשאני בסיפא דמיירי בקשר השפתות וכאן ברישא לא מיירי בקשר דא"כ לפלוג ולתני בדידיה בעור עצמו בין קשר ללא קשר א"ו דעיקר ההבדל בין רישא לסיפא הוא כמ"ש הר"ש דהנהו חלולים לא כן עור ונייר שאינם חלולים וכן רבינו בחבורו הי"ד לא העתיק דין עור רק בסיפא : [ו] בר"ש אפילו על כלי שטף כו׳ כצ"ל : [ז] שם אף כסוי קמטרא וחפויו חקק שבבקעת ושבקורה והמגופה שבחבית כו׳ כצ"ל : [ח] שם על מה שבתוכה ועל מה שכנגדה בכותל כפאה על הקרקע ומירח שפתותיה עם הקרקע מצלת על מה שבתוכה ועל מה שכנגדה בקרקע כצ"ל וכ"ה בראב"ד בהשגות פכ"א מהלכות טו"מ ה"ג : [ט] שם המלתחה מתרגמינן קמטרא כו׳ כצ"ל : [י] שם והוא בדיל את הבדיל מתרגם ירושלמי בעצא כצ"ל : [יא] שם ובית אצבע שלה בתוך החבית וחשיב מה שבתוכה כו׳ כצ"ל והשאר נמחק : [יב] שם כמו שעושין כשמכסים פי הכד כו׳ כצ"ל : [יג] שם עור הדג והנייר שהלבים ולדה למטה כו׳ כצ"ל (לנוסחת הר"ש) :

תמונת

שולי כלי עץ כלי עצם כלי זכוכית אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן ואין מזין בהן ואין מצילין בצמיד פתיל ואין מצילין מיד כלי חרס: שברי כלי חרס שמקבלין אפילו כל שהוא ממלאין בהן ומקדשין בהן ומזין בהן ומצילין בצמיד פתיל ומצילין מיד כלי חרס. שברי כלי מתכות [ב] חזרו לטומאתן ישנה: גולמי כלי מתכות הרי הן ככל הכלים [ג] שהן טהורין. פי' הך ברייתא עיקרה גבי שרץ מיתניא כדמוכח בסיפא. החמת עשויה מעור הדג או מן הגייר ולא מקבלי טומאה דגייר הוא של עשבים קלף שעושין מקומי"ן בלע"ז. והלבים בו את החבית. שהכנים את החבית בחמת שעשה לו חמת כמלבוש ולדדה למטה שולי החבית קורא למטה וקאי ולדדה אחמת כדקתני סיפא ולדדן. הכנים החבית לדרך פיה עד החמת לגד שולי החבית

ה חבית שנתקלפה והזפת שלה עומדת וכן קבותים של מוריים [א] שנפתןעם השפה ר' יהודה אומר אינם מצילין וחכ"א מצילין: ו חבית שנקבה וסתמוה שמרים הצילוה פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדין היו ב' עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחברתה נסר שהוא נתון על פי התנור אם מירח מן הצדדין הציל היו שנים עד שימרח מן הצדדין ובין נסר לחברו עשאן בסינין או בשוגמין אינו צריך למרח מן האמצע: ז תנור ישן בתוך החדש וסרידה על פי הישן נוטל הישן וסרידה נופלת הכל טמא ואם לאו הכל טהור חדש בתוך הישן וסרידה על פי הישן אם אין בין חדש לסרידה פותח טפח כל שבחדש טהור: ח לפסין זו בתוך זו ושפתותיהן שוות השרץ בעליונה או בתחתונה היא טמאה וכולן טהורות היו בכונס משקה השרץ בעליונה כולן טמאות בתחתונה היא טמאה וכולן טהורות השרץ בעליונה והתחתונה עודפת היא והתחתונה טמאה בעליונה והתחתונה עודפת כל שיש בה משקה טופח טמאה:

פרק אחד עשר

א כלי מתכות פשוטיהם ומקבלידם טמאין נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן הישנה רשב"ג אומר לא לכל

טומאה אלא לטומאת הנפש : ב כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו טמא חוץ מן הדלת ומן הנגר ומן המנעול והפותה שתחת הציר והציר והקורה והצינור שנעשו לקרקע : ג העושה כלים מן העשת ומן החררה ומן הסובב של גלגל ומן הטסין ומן הצפויין מכני כלים ומאוגני כלים מאזני כלים מן השחולת ומן הגרודות טהורין ר' יוחנן בן נורי אומר אף מן הקצוצות משברי כלים מן הגרוטים ומן המסמרות שידוע שנעשו מכלים טמאין מן המסמרות בית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין : ד ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה למחצה טמא וכן מן החלמא ומן הגללים קלוסטרא טמאה ומצופה טהורה

א) [מכשירין פ"ב מ"ב]

ר"מ

שאמר יתברך בכלי מתכות (במדבר לא) כל דבר אשר יבא באש למדנו מאמרו כל דבר בין פשוטין בין מקבלים ולזה יטמאו פשוטיהן כמו הסכינין והספודין והדומה להן והיותן חוזרים לטומאתן אחר שבירתן כאשר התיכן ועשה מהן כלים שניים ולא נטהרו במקוה וזהו גזרה מדרבנן אולי יטמא כלי מכלי מתכות ויתיכו ויעשה ממנו כלי אחר בזה היום בעצמו והוא טהור מן התורה בלי ספק לפי שבהפסד הכלי הוסרה הטומאה ממנו וישמשו בזה הכלי בזה היום בתרומה וקדשים וזה מותר ויתחשב החושב ויאמר שסבר הכלי יטהרהו והטבילה ג"כ יטהרהו שאנחנו נראה הכלי כאשר נשבר ונעשה כלי אחר הנה הוא טהור בזה היום בעצמו וג"כ כאשר נטהר כלי במקוה טהור בזה היום בעצמו וישתמש בו בתרומה וקדשים והוא לא ידע שהכלי יצטרך הערב שמש כמו כל טמא כאשר נטהר במקוה וזהו ענין אמרם גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה ורשב"ג לא יגזור זאת הגזירה זולת בכלים אשר נטמאו בטומאת מת לבד להיותה מצטרכת הזאת ג' וז' ואין הלכה כרשב"ג : ב שיש לו שם בפ"ע יוחד בשם עד שנקרא בשם פלוני הנה הוא טמא וכל מה שיעשה מן המתכות בין שהיה לו אוגן גבוה או היה שטוח הנה הוא מקבל טומאה כמו שבארנו זולת אלו המנויין אם נעשו מאחד מהמתכות הנה הם לא יטמאו להיותם קיימים בארץ ונגר הוא עמוד יבריח השער מן הקצה אל הקצה ומנעול שם נופל על הנועל הקיים בשער לפי חלוף תמונתו [א] וביאור מנעול נועל והוא שם עברי (שיר ה) על כפות המנעול : והפותה התמונת כוס מברזל יעשה ויקבר בארץ ויורכב בו הציר וציר הוא ציר השער אשר יסובב בעלם הפותה והוא יהיה מברזל בשערי המדינות והשערים הגדולי' מאד וכן ג"כ שמות בעברי (מ"א ז) והפותות לדלתות הבית ואמר (משלי כו) הדלת תסוב על צירה : וצנור הוא הנקרא בלעז קנאלי ושרש זה אצלנו אמרם כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וזה כאשר יגיע עשייתו להיותו דבק בארץ הנה היא לא תקבל טומאה ואפילו [ב]קבל הרכבה ואל זה הענין כוון בזאת ההלכה: ג (נוסחת התוספתא) גולמי כלי מתכות טהורין ואלו הן גולמי כלי מתכות כל מה שעתיד לשוף לשבץ לגרד לכרכב ולהקים בקורנס מחוסר אוגן או אוזן טהור ואני אבאר זאת הברייתא. וקודם ביאורי לזאת ההלכה צריך לשמור זה השרש ולזכור אותו וזה שכל מי שיעשה כלי מאחד מהמתכות בין שיהיה זה הכלי מקבל כמו הקדרות או יהיו פשוטים כמו הסכינים והספודים הנה אלו הכלים לא יטמאו עד שיושלם עשייתן על שלמות אופני התקון אמנם אם נשאר בו דבר מועט לשוף והוא אמרו כל שעתיד לשוף או יחסר הסרת הקליפה אשר יתרועע אצל השיפה והוא אמרו לשבץ או יחסר גרידה כמו שיגרדו כלי מתכות אחר השיפה והוא אמרו לגרד או יחסר הצימא"ר כמו שיעשה בברזל אחר הגרידה והוא אמרו לכרכב או יחסר ההכאה אם היה צריך להכות עוד והוא אמרו להקים בקורנס או שישלם הכלי על אלה הפנים כולן והיה זה הכלי ממה שיצטרך אל אוגן או אוזן ולא יעשה לו עדיין הנה לא יטמא והאוגן הוא ענק הכלי שבכלי המתכות יעשו להם ענקים מורכבים עליו כמו הקומקמין והאזן הוא הבית יד ועל זה הפרש אמר בזאת המשנה שמי שעשה כלים מאלו הדברים אשר בארנו ומנינו שמותם הנה הן לא יקבלו טומאה שהן גולמי כלי מתכות להיותם בלתי שלמים המלאכה וגם כן בלתי מתוקנים . ועשת הוא חתיכת ברזל אצל יציאתו ממקור העפר וממנה עשיית הברזל קודם התיכותו שהנה יותך הרבה פעמים ויזכך עד שיתפרד גשמים רבים יהיו נתלים בו מהמקור כמו שהוא מפורסם אצל האומנים וכן שאר המתכות כאשר יצאו ממקור העפר הם עכורין וכאשר שב עליהן ההיתוך והזכוך תתיפה מראהו ומי שיעשה מחתיכה ממנו כלי קודם שיתיך אותה שנית ויזכך אותו הנה לא יטמא שהנה יחסר ממנה מה שסיפרנו מהגרידה והשריטה והלטישה ואי אפשר זה בזה הכלי למה שיתערב בו מהגשמים הזרים והעפר וכן יותך מברזל והנחשת ויעשו ממנו עגולין גדולים כדמיון הפת והוא אשר יקרא חררה בדמיון העוגה אשר יקרא חררה כמו שיתבאר בשבת (דף קכג.) וקמא (דף כא:) . וסובב זה גלגל מקיף של מוכני וזה שאלו המוכנים יעשו מעץ ויעשו עליהם מחוץ לוח של נחושת · וטסים הלוחות הדקים תרגום פחי זהב טסי דדהבא (שמות לט) . וציפויין הן החפוין שיטוחו הכלים בלוחות זהב וכסף ודומיהן . ומכני כלים תושבות הכלים · ואוגני כלים נוגריקן · ואזני כלים בית יד שלהן . ושחולת תוספת הכלים והקצוות הנוספין אשר ישוו מהכלים אצל העשיה מאמרם במומי הבכור (בכורות דף מ.) השחול והוא רפה הרגל · וגרודות אלגראד"ה ואין הכוונה שיותך זה הגרידה או אלו הקצוות ויעשה מהן כלים שזה יקבל טומאה בלא ספק אמנם הכוונה שכל אלו הקצוות והלוחות [ג] עד שנעשה מהן דמיון כלי הנה הוא לא יקבל טומאה מן הסבה אשר זכרנו עוד א"ר יוחנן בן נורי שמי שחתך כלי ועשה כלי אחר מכל אלו החתוכין לא יקבלו טומאה והוא אמרו ואף מן הקצוצה ואינה הלכה עוד אמרה המשנה שמי שעשה כלי משברי כלים או מן הגרוטין והוא השברים אשר נשארו מהכלים ישאר מהכלים אחר תכלית הזמן עד שתודק ותשבר ויכלה ויעלה חלודה על רובו או מי שעשה כלי מן המסמרין אשר יאומת שאלו המסמרין יעשו מכלים כאילו הן משברי כלים ולזה יהיה זה הכלי הנעשה מאלו הג' דברים מקבל טומאה אולם מי שעשה כלים ממסמרין ולא יודע אמתו אם אלו המסמרים נעשו מהכלים הנה יהיה דינו דין עושה כלי משברי כלים ויקבל טומאה או אלו המסמרין נעשו מן החררה או מן העשת ויהיה זה הכלי כמו גולמי כלי מתכות הנה בזה מחלוקת ב"ש וב"ה ולשון התוספ'[ז] א"ר אליעזר בר' יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המסמרות שידוע שנעשו מן הכלים שהן טמאין ועל המסמרין שלא נעשו מהכלים שהן טהורין על מה נחלקו על הסתם שבית שמאי מטמאין וב"ה מטהרין ואמנם עשיית כלי מהמסמרין הנה זה מבואר כמו שנשימהו מרצע או שפוד או דמיון זה לפי מה שאפשר בדרך המסמר ועביו : ד כבר קדם לך שהברזל הטמא לא יטהר אותו ההיתוך ולזה כאשר נתערב ברזל טהור וטמא בהיתוך ונעשה מן הכל כלים אם רוב מן הטמא יהיה זה הכלי טמא . וכבר זכרנו ג"כ שכלי גללים לא יטמאו . והלמא טיט דבק לדמיון לובן ביצה ולזה יקרא חלמא כמו אם יש טעם בריר חלמות וכאשר נתערב הטיט בגלל ונעשה מקבולן כלי מבושל והוא מעורב מכלי חרס וכלי גללים : וקלוסטרא כלי מקשיי על דמיון הרמון בצואר ארוך וזה צורתו יורכב זה הקנה בשתי טבעות קיימות בשני השערים טבעת בזה השער האחד וטבעת בזה

ר"ש

כלים והטעם פירשתי לעיל בריש פ"ב : אלא לטומאת הנפש · סבר לה כמ"ד טעמא בפ"ק דשבת משום גדר מי חטאת . והא דאמרינן התם הניחא למ"ד [ד] לכל הטומאות אמרו פלוגתייהו הכא : ב נגר . יתד הנעוץ אחורי הדלת : פותה . פירש בערוך אבקתא שמכניסין בו ציר דלת והוא כמין כוס קטן של ברזל שתחת הציר ומוסבת הדלת עליה ומתמהרת בפתיחה וסגירה כדכתיב (משלי כו) הדלת תסוב על צירה וי"מ כמו מפתח כדכתיב (מלכים א ז) והפותות [ה] לדלתות [ההיכל] סביב הפנימית לקדש הקדשים : שנעשו לקרקע . ותשמישן עם הקרקע . תני"א בספר" זוטא כשאמר דבר ריבה את הכלים התלויין בשמותיהן ומשמשין בשמות אחרים כן שלפני המטה וקולב של מנורה [ו] מנין דבר וכל דבר ריבה כלים התלויים בשמות אחרים ומשמשין בשמותיהן הפרח של מנורה ופילם של מנורה יכול שאני מרבה קנה של מנורה וקנה של קרן ת"ל אך : ג עשת . חתיכה גדולה של ברזל כמו עששיות של ברזל דפ' אמר להם הממונה (דף לד:) וכדתניא בפרק הקומץ רבה (דף כח.) המנורה היתה באה מן העשת : החררה . עשין מן הנחשת ומן הברזל כמין עוגה כשמבקשים לעשות כלי מזה והיא תחלת הכלי : סובב של גלגל . מסבבים אופן של עגלה בברזל שלא תשבר כשדשין : טסין . הם רדידות כדכתיב וירקעו ומתרגם ורדידו (שמות לט) : בני כלים . בסיסי כלים כדכתיב (שם לא) את הכיור ואת כנו : הגני כלים כמו אוגני כלים . פי' בערוך כמו אזנים יש לכלי אלא שהאזן יוצא מגוף הכלי והאוגן הוא דבר שאינו מן הכלי אלא מסובב עליו כדכתיב ומחולות ומתרגמינן וחינגין: שחולת. כמו משחילין דריש פ' בתרא דבילה (דף לה:) שנשתייר מן הכלי והשחיל ממנו :

גרודות . שנגרל מן הכלי בשעת עשייתו כדכתיב (איוב ב) ויקח לו חרש להתגרד בו . טהורין דלא חיישינן בכל הני שמא מכלי טמא באו וכשחזר ועשה מהם כלים חזרו לטומאה ישנה דכל הני לא נראו לקבל טומאה מעולם : מן הקצוצין . כמו וקיצץ פתילים (שמות לט) : גרוטות. כמו זורקה לבין גרוטותיו דבפרק כל הכלים (דף קכג.) ובפרק הזהב (דף נב:) [ז] שברים וקבולים הם : ומן המסמרות . שידוע שנעשו מכלים אע"ג דלא ידעינן אי מכלים טהורים באו או מן הטמאים : טמאין . כלומר כל הכלים שנעשו מאלו הדברים טמאים הם דשמא מכלים טמאים באו וחוזרים לטומאה ישנה : מן המסמרות . כלומר מסתם מסמרות שאין ידוע שבאו מכלים ב"ש מטמאין דגזרי הני אטו הני וב"ה מטהרין דלא גזרו . תני"א בתוספתא[ב"מ פ"א] העושה כלים מן העוקל שהוא עשוי להכביד בו את הספינה [ח] ומכלי גדול שעשאו לגנוב בו את המכס ר"מ מטמא וחכמים מטהרין . רבי יוסי אומר העושה כלים מן הקלוטות טמא רבי יוחנן בן נורי [א] אומר העושה כלים מן הגרודות [ב] [ט] טמאין. א"ר אליעזר ברבי צדוק לא נחלקו שמאי והלל על המסמרות שידוע [י] שנעשו [ג] מהם כלים שהן טמאין ועל המסמרות שידוע שלא נעשו מהן כלים שהן טהורין על מה נחלקו על הסתם שב"ש מטמאין וב"ה מטהרים . פירוש עוקל כדתנן במס' מכשירין (פ"ה מ"ז) המים העולים בספינה ובעוקל . וכמין עששיות של ברזל עגולות מניחין בספינה תחת אבנים להכבידה ומוליכין אותן ממקום הזול למקום היוקר . לגנוב בו את המכס כשמוליכין ברזל או סחורה נותנים מכס לפי חשבון הליטראות ומן הכלים אין נותנים שעשויין להשתמש וזה עשה כלי גדול וכבד לא מפני שצריך להשתמש אלא להפטר בו את המכס וסופו לשוברו. ומטהרי רבנן כיון דאין רוצה בקיומו · מן הגרודות טמאין לאו למעוטי בקלוטות קאתי דהא במתני' קאמר רבי יוחנן בן נורי אף מן הקלוטות אלא אף מן הגרודות קאמר : ד טמא שברי כלים . טהור עשת והחררה . וכולה מתני' בשטרפן זה בזה ועשה כלי כדמוכח בתוספתא דאי בכלי עצמו קאי כל חד לחודיה אזלינן בתר עושה מלאכה : חלמא·טיט עבה שעושין ממנו כיורות כדמשמע בתוספ' והוא מין המקבל טומאה אבל גללים מין שאינו מקבל טומאה. ואם ערבן ועשה מהן כלים אזלינן בתר רובא [יא] לטהר ומחצה על מחצה מקבל טומאה : קלוסטרא · היינו נגר שיש בראשו קלוסטרא דספ"ב דעירובין (דף קא:) שראשו עב וראוי לדוך בו שומים ונועלין בו דלת : ומצופה· אם נעשה הקלוסטרא מברזל טהור וצפויה ממתכת טמא כמו שמזהבין כלי כסף לנוי טהורה דבתר עיקרה אזלינן וכי האי גוונא בתוספתא דכלים טהורים שאכן באכך

' ב"מ דכלים פי"ב ג) פ"א שם ·

א) דבור זה שנוי לקמן במשנה ה' ושם מקומו הראוי לו .

פירוש הרא"ש

על טומאה ישנה על כלי מתכות דווקא וטעמא כדפרי' בפ"ב (וטעמא אמרי' תמן דלא גזור טומאה ישנה אלא בכלי מתכות שנשברו וחזר ועשה מהם כלים משום מעשה שהיה בשל ציון המלכה שעשתה משתה לבנה כו' והחזירו חכמים לכלים לטומאתן וטעמא מפרש משום גדר מי חטאת וכו' ופריך הניחא למ"ד לא לכל הטומאות אמרו אלא טומאת מת לבד שפיר אלא למ"ד לכל הטומאות אמרו מאי איכא למימר ומשני אמר אביי שמא לא יקבנו בכדי טהרתו ומפרש רש"י כמוציא רמון וטעמא אחרינא איכא ג"כ ודוק ותשכח בפ"ק) (מתני' סיגול הכ"ל כך נכתב בגליון) : ב כל כלי מתכות כו'.פירוש שיש לו שם בפני עצמו שאין לו שם טפל לכלי אחר כגון כסוי או אונקלי שנכיתל אלא יש לו שם המיוחד לעצמו ובספרי זוטא דריש כשאומר דבר ריבה דברים התלויים בשמותיהן ומשמשין בשמות אחרים · כן שלפני המטה וקולב של מטרה שנקראים כן וקולב פי' שהן במות בפני עצמן ותשמישן לדבר אחר שהוא מטה ומטרה. דבר (פי' זה שאמרנו ע"כ מרבה. אומרו דבר ואומרו וכל דבר מרבה כלים התלויים בשמות אחרים וכו' כדקאמרינן ומשמשין בשמותיה' כמו הפולם של מנורה ופרח של מנורה פי' שמשמשים בפני עצמו וקראים על שם המנורה· יכול שאני מרבה קנה של מנורה וקנה של קרן ת"ל אך את הזהב וכו') : נגר · יתד הנעוץ אחורי הדלת: פותה · כמין כוס קטן של ברזל שתחת הציר והדלת סובבת עליו · והצנור שנעשו לקרקע מחוברין ותשמישן עם הקרקע: ג העושה כלים וכו' פי' עשת חתיכה גדולה של ברזל : חררה · של ברזל עושין אותה כמין עוגה כשרוצין לעשות כלי ומקים עליו בקורנס ומוציא הכלי לפועל : סובב גלגל · אופן של עגלה מסבבין אותו בטסי ברזל כדי להגין עליה שלא ישבר: טסים . תרגום פחי הזהב טסי דהבא : צפויין · כדרך שמצפין כלים בטסי מיני מתכות : בבני כלים · בסים למושב הכלי : אזני כלים · בית אחיזה היוצא מגוף הכלי : הוגני כלים · פי' בערוך סובב שעושין בשפת הכלי ואינו מגוף הכלי : שחולת · היא מותרת הכלים תדודין ונוספות הבולטין מגוף הכלי ומפילין אותו בשעת עשייתו כמו משחילין דריש י"ט : גרודות · מה שגורדין מן הכלי בשעת עשייתו : טהורים · דלא חיישינן בכל הני שמא מכלי טמא באו ויחזרו לטומאתן הישנה דכל הני לא נראו לקבל טומאה מעולם כך פי' רבינו שמשון וכולהו ניחא לי בר מאזני כלים שהם מגוף הכלי וכם ידות הכלים ויד מכנים ומוציא טומאה כדאיתא בריש הטור והרוטב וא"כ למה לא ניחוש להם לטומאה ישנה ואפשר כיון דטומאה ישנה מדרבנן לא גזרו אלא על כלי הנעשה מגופו של כלי הטמא ולא מידות הכלי והרמב"ם ז"ל פי' משנה זו בדרך אחרת ולא ישר בעיני : הקצוצות . מה שקוצצין מעשת המתכות שייחדו לעשות ממנה כלי וכיון בו מותר וקצצו : גרוטי · שברי מתכות של כלים ישנים שהעלו חלודה כמו אדם זורקה לבין גרוטותיו בפרק הזהב : שידוע שנעשה מכלים · אע"ג דלא ידעינן אי מכלים טמאים נעשו או מטהורים ואע"פ שעשה הכלי טמא: מסמורות· שאינם בר קבולי טומאה הכלי הנעשה מהם חוזרת אליו טומאה ישנה שלפני פניו : מן המסמורות · כלומר מסתם מסמורות שאין ידוע אם נעשו מכלים: ב"ש מטמאין . דגזרינן הני אטו הני ב"ה לא גזרי אבל בידוע שלא באו מכלים מודו ב"ש דטהורים כמה : ד ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור וכו' · פי' ברזל טמא שברי כלים : ברזל טהור · עשת וחררה ומיירי שבללן וטרפן זה עם זה בהתוך ועשה מהם כלי אבל אם בלא התוך חיבר שתי חתיכות ועשה מהם כלי וידוע מקום הטמא והטהור אמרינן בתוספתא הכל הולך אחר עושה מעשה : חלמא · הוא טיט היון כמו לובן ביצה ונקרא חלמון מלשון בריר חלמות ועושים ממנו כיורות והוא מין המקבל טומאה וגללים מין שאינו מקבל טומאה אם עירבן יחד ועשה מהם כלי אזלינן בתר רובא ומחצה על מחצה טמא : קלוסטרא · היינו נגר שיש בראשו גלוסטרא דסוף עירובין (והוא נגר שיש בראשו קלוסטרא וכו' · מפרש כו' ת"ר איזהו נגר הנגרר שנועלין בו כל שקשור וראשו א' מגיע לארץ ועוד איכא למ"ד כל שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית ואמר שם כו' הלכה כמ"ד בנגר פי' כמ"ד תלוי ואמר רבא והוא שיהיה קשור) והוא ברזל ארוך ונועלים בו הדלת וראשו עב ורחב וראוי לדוך בו שום : ומצופה · שעשה קלוסטרא מברזל טהור וצפויה

פירוש רב האי גאון

ב הנגר' פי' והוא בארמית כמות רומניסי ומתדם בפיית מפרשין כמין מפתח : [והפותות]כדכתי' (מ"א ז נ) והפותות לדלתות הבית הפנימי ומוגלסיא תרגום ואני אומר אבקתא בתלמוד כלי ברזל כמין כוס קטן שבו הציר ומסבת הדלת כדכתיב (משלי כו יד) הדלת תסוב על צירה : והצינור · בלשון חכמים צינורא דדשא : (הניקון פירוש כדכתי' ומשקל קינו ומחתני' שיפונה והוא הפוך) : ג העשת פירוש חתיכה גדולה של ברזל כדכתיב (יחזקאל כז יט) ודן ויון מאוזל בעזבוניך נתנו ברזל עשות ומתרגמינן בערקין די ברזל : החררה פי' שיש מן הברזל ומן הנחשת כמין עוגה לעשות ממנה כלי [והיא]תחלת הכלי: הסובב של גלגל פירוש אופן וגלגל שהוא ככרה בפיית מסבבין אותו מברזל כדי שלא יפרקו : הטסים פי' הן רדידים ופחים כדכתיב (שמות לט ג) וירקעו את פחי הזהב ומתרגמינן ית פחי דדהבא : מכני כלים פי' ירוש בסיסים כדכתיב (שמות ל כח) את הכיור ואת כנו ומתרגמינן בסיסיה: מהוגני כלים פי' אלא שהאוזן יוצא מגוף הכלי והגן הוא אלא מסובב עליו מן מחולות ומתרגמינן חינגין ויש הרבה דברים הפוכים והוא גב הכלי שהאזנים קבועין בהם: השחולת.פי' מה שנשתייר מן הכלי ונתר ויוצא רשחל מבוו כהלכתן (בכורות דף מ ע"א) השחול: [ומן הגרודות] והם מה שנגרר מן הכלי כדכתיב (איוב ב ח) ויקח לו חרש : מן הגרוטים.פי' איכא דאמרי מן הגרוטות חתיכות של ברזל אשר יתאספו ויתקבצו כגון מחט שבורה מסמרות שבורים כדאמרינן לענין מנורה(מנחות דף כח ע"ב) : ד החלמא · פי' טיט עבה היא ששמה חלמא ועושין ממנה הכיורות דתניא (כלים פ"ח מ"ב)כיורת שעשאה מן החלמה ושוליה מן הגללים טהורה: קלוסטרא · פי' איכא דאמרי קלוסטא פי' קופלא והוא מרובע כמעשה קסת הסופר מחופה כדאיתא דלוסקוס הנעול וקלוסטרא הנעולה ויש אומרים רומניסי כששנינו (עירובין דף קא ע"ב) נגר שיש בראשו

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ט מהל' כלים הלכה א :

ה ב מיי' פ"א מהל' כלים הלכה ב :

ו ג ד מיי' פ"ח מהל' כלים הל' ב :

ז ה מיי' שם פי"ב הלכה ד :

ח ו מיי' שם פ"ג הלכה יא :

הגהות הגר"א

[א] בר"ש ר"י בן נורי אומר · נמחק תיבת אומר וצ"ב ז"ל מטהר : [ב] שם טמאין נמחק · וצ"ב טהורין : [ג] שם מהם כלים · נמחק מהם וצ"ל וכלים :

מים טהורים

[א] בר"מ וביאור מנעל נועל כצ"ל ור"ל פי' של מנעול הוא שהוא נועל את הדלת (ונזכר בזה דלא למטעי לפרשו מלשון מנעלים לרגלים) : [ב] שם לא תקבל טומאה ואפילו קודם חבורו ואל זה הענין כוון בזאת ההלכה (עי' מאירות סי' מ"א) ע"כ הרגים רבינו לייטב למה פרט התנא דוקא הנהו לימא סתם כל המחובר לקרקע אינו ונראה ליה שבא להורות שגם קודם חבורו אינו מקבל טומאה ובחבורו הוסיף עוד שגם העשוים לשמש את העץ אינן מקבלין טומאה גם קודם שנקבעו ועתוי"ט : [ג] שם אלו הקצוות והלוחות קיבן ותיבר אותן עד שעשה כו' סכ"מ : [ד] בר"ש הניחא למ"ד לא לכל כו' כצ"ל : [ה] שם והפותות לדלת הבית הפנימי לקדש כו' כצ"ל : [ו] שם וקולב של מטרה וכל דבר ריבה כלים כו' כצ"ל (והשאר נמחק) ור"ל מלת דבר מרבה כלים התלוין בשמות בפני עצמו ומשמשים בשמות אחרים כלומר התשמיש המיוחד להן אינו רק לתשמיש אחרים כגון הכן שלפני המטה כו' · אולם מאמר וכל דבר רבה עוד גם הכלים התלוים בשמות אחרים כו' ואי הוין לומר וסד"א שאינן מטמאין (כמ"ש הרמב"ם בחבורו פ"ט מהלכות כלים הלכה א') קמ"ל דמתטמא לפי שתשמישם הוא בפני עצמו : [ז] שם שבורים קבולים הם כו' כצ"ל : [ח] שם ומכלי גדול שהוא עושה כו' ותכ פי' רבינו לקמן כיון שאינו רוצה בקיומו ע"כ וקשה דאם כן למה לא פליגי בכלי שגונבים בו את המכס עצמו אם מקבל טומאה אי לא ועוד דמאן ייאמר כי הכלים שעושים מכלי שגונבים בו כו' אינו רוצה בקיומם כי ישאל עושין מכלי הגדול הנזכר כלים קטנים מה עושין ממנו עכ"ל דהתוספתא אמתית וכלי גדול כו' וקושטא דפליגי בכלי גדול עצמו לא בכלים שעושים ממנו : [ט] שם מן הגרודות טהורין כצ"ל: [י] שידועים שנעשים מן נעשו מן הכלים כו' מן הגרודות טהורין לאו למעוטי קצוות קאתי סי' כצ"ל : [יא] שם אזלינן בתר רובא מחצה על כו' כצ"ל (ותיבת לטהר נמחק) :

טא מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה יג:

י ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיג סעיף א:

יא ג ד מיי' פ"ט מהלכות כלים הלכה א:

יב ה מיי' שם פ"י הלכה יג:

יג ו מיי' שם הל' יד:

יד ז מיי' שם הל' טו:

טו ח מיי' שם הל' טז:

טז ט מיי' פ"ח מהלכות כלים הלכה ו:

יז י מיי' שם פ"ט הלכה ג:

יח כ ל מיי' שם פ"ח הלכה ו:

יט מ מיי' שם פ"ט הלכה ה:

א) שבת קכג. ע"ש ב) [שם נט:]

טהורה ^א הפין והפורנא טמאין ^א) ^ב והקלוסטרא ר' יהושע אומר שומטה מפתח זה ותולה בחברו בשבת רבי טרפון אומר הרי היא לו ככל הכלים ומטלטלת בחצר: **ה** ^ג עקרב של פרומביא טמאה ולחיים טהורים ר' אליעזר מטמא בלחיים וחכ"א ^ד אין טמא אלא עקרב ובשעת חבורן הכל טמא: **ו** פיקה של מתכת רבי עקיבא מטמא וחכמים ^ה מטהרין ומצופה טהורה ^ו הבוש והאימה והמקל וסימפוניה וחליל של מתכת טמאין ומצופין טהורין סימפוניה אם יש בה בית קבול כנפים בין כך ובין כך טמאה: **ז** ^ז קרן עגולה טמאה ופשוטה טהורה אם היתה מצופית שלה של מתכת טמאה ^*) הקן שלה רבי טרפון מטמא וחכמים ^ח מטהרין ובשעת חבורן הכל טמא כיוצא בו קני מנורה טהורין הפרח והכסים טמאין ובשעת חבורן הכל טמא: **ח** ^ט קסידא טמאה ^י ולחיים טהורין אם יש בהן בית קיבול מים טמאים ^כ כל כלי המלחמה טמאים הכידון והניקון והמגפיים והשריון טמאים ^ב) ^ל כל תכשיטי נשים טמאין עיר של זהב קטליות נזמים ^**) וטבעות בין שיש לה חותם ובין שאין לה חותם ונזמי האף ^מ קטלא שחוליות שלה של מתכות בחוט של פשתן או של צמר נפסק החוט החוליות טמאות

*) [במשנה שבמשניות הגי' הקנ] **) במשנה שבמשניות הגי' ונטעות· וטבעת בין כו'

בזה השער האחר ואגל קבון שני השערים ורכב הטבעת האחת על הטבעת השנית ויכנס זה הקלוסטרא ביניהם וינעל השער בזה ואם היה זאת הקלוסטרא מאחד מאלו המתכות הנה היא תקבל טומאה לפי שהיא יש לה שם בפני עצמה ואם היה מעץ והיא מחופה מברזל או זולתו מן המתכות הנה היא טהורה והוא אמרו ומצופה טהורה לפי שכלי עץ כאשר היה מחופה בכלי מתכות לא יקבל טומאה ואפי' היה לו בית קבול כמו שהתבאר בסוף חגיגה (דף כו:) כמאמר חכמים שמזבח הזהב והנחשת לא יקבל טומאה ושמו הסבה בזה מפני שהם מצופין ושרש זה אמרו כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם וגו' ואמרו בספרא יכול שאני מרבה את חפויי הכלים ת"ל בהם פרט לחפויי הכלים ר"ל שזה הכלי לא יגיע השמוש בו בעצמו אבל באמצעות הכסוי אשר עליו אמנם טמא מהכלים אשר יעשה מלאכה בהן בעצמן וזהו ענין אמרם בחגיגה (שם) שהוא כאשר חפה אותן ביטל אותן ושמור זה השרש בכל זאת המס': והפין: הן הפינים הקבועין בפותחת: והפורנא· הוא המקום עצמו אשר תכנס בו הפין· וענייני הטלטול בשבת כבר נתבארו במסכת שבת בפרק כל הכלים (דף קכג.): **ה** הברזל אשר ידמה לגלגל אשר תסובב אשר תקרא פרומביא והאומנים אגלנו קורין אותו ... הברזל אשר יכנס בפי הבהמה ויכה בחניכין שלה ... אותו האומנין הלשון: ולחיים· הן הברזלין אשר ימשכו ...

פירוש רב האי גאון

בראשו קלוסטרא: הפין· איכא דאמרי (אפי' פי') [הפין] אלו השניי' הקבועין בפותחות ונכנסין בתוך הפורני ושמו בפיית רוש: והפרנא· פי' זהו הקילוסטרא שהפין נכנסין בתוכה מצד אחד ויש לפורנא נקב שמכניסין בו המפתח ומדחים את הפין לחוץ ונפתח ואותה שעה פורש הפין מן הפורנא ויוצא ממנה: **ה** העקרב של פרומביא· אותו הברזל של כלונס שהוא רסן והוא פרומביא ובפיית לגם והוא נכנס בתוך פי הבהמה כגון חמור או סוס שם אותו הברזל עקרב: **ו** פיקה של מתכת· פי' כמין חסם של גמל וכמין תחתית הפלפלין כשהן פותחין אותו כדתניא (תוס' עוקצין פ"ב) פיקה התחתונה חיבור לעצמה ואין חיבור לתחיכות ועיקר הדבור מן (חולין דף קלח ע"ב) פקעיות של שתי ושמייהו בל' רבנן קיבורייתא וסיסא: והעימה· פירוש איכא דאמרי והאימא פילכא בפיית א): **ז** קרן עגולה פי' ב) מכלי שיר והוא של קרן ממש כדכתיב (דניאל ג ה) קל קרנא משרוקיתא וגרסינן בשבת (מז א) המחזיר קרן פשוטה פטור אבל אסור ומפרשינן שקרן של חוליות היא כשפרשנו במחזיר מנורה של חוליות בשבת ויש באלו קרנות עגולות ופשוטות והן נדבקין זו בזו בזמן שמזמרין בה וכשמדביק העגולת יש בה עסק וקשת להדביקה יותר מן הפשוט לפיכך מחזיר בה קרן עגולה חייב חטאת פשוטה פטור אבל אסור: הפרח והכסים· פי' הרחב שיושב ג) בית שקיעו של נר שהוא בבך בפיית שמו פרח ואמצעי העומד שמו קנה של מנורת ואותן שלש רגלים שהמנורה עומדת עליהן שמן בסים ומנין שכן הוא דתניא (שבת דף כב ע"ב) מנורה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים ופרח שבראשה ר' נוטל הימנה: קסידה· איכא דאמרי כובע שבמקרא קסידה.

פירוש הרא"ש

מברזל טמא כמו שמזהבין כלי כסף לנוי טהורה דבתר עיקר אזלינן וכה"ג אמרינן בתוספתא דכלים טמאים שאכן באנך טהור טמאים והרמב"ם ז"ל פירש אם היתה הקלוסטרא מעץ ומצופה במתכות טהורה לפי שכלי עץ המחופה במתכות אינו מקבל טומאה ואפילו היה לו בית קבול כדאיתא בסוף חגיגה דמזבח הזהב והנחושת אין מקבלים טומאה לפי שהם מצופין וליתא להאי פירוש דאדרבה מוכח שם דפשוטי כלי עץ המחופים במתכות טמאים והוא ציין במשנה ולא ציין בגמרא: הפין והפורנא· פירש בערוך *שינים צורת הרמב"ם ז"ל היא זאת

הקבועים בפותחת והפין נכנס בפורנה מצד אחד ונכנס ויוצא ומצד אחר יש לפורנה נקב שמכניסים בו המפתח ומדחין את הפין לחוץ ונפתח ויוצא הפין מן הפורנה ואע"פ שכלי זה עשוי משני חתיכות ומשמשת מלאכה אחת טמא: ר' יהושע אומר שומטו על ידי גרירה ומטלטלה. דטלטול מן הצד הוא אבל טלטול גמור לא ור' טרפון שרי אפילו בטלטול כי אורחיה ...

כלי מעשה: של אבנים· האבנים והמרגליות נוקבין ומכניסין בהן החוט · טמא מפני החוט של מתכת : מלא צואר קטנה · בת קטנה ותימה האי שירי קטלא היכי דמי אי דחוט של פשתן וחוליות של מתכת למה לי מלא צואר הא כל חוליא בפני עצמה טמאה ואי בחוט של מתכת וחוליות של מרגליות אפילו נשתברו כולן החוט טמא ואי בחוט של פשתן וחוליות של מרגליות כיון דחוט לאו בר קבולי טומאה משום מרגליות לא נחתא ליה טומאה דס"ל כלי אבנים ואי בחוט של מתכת שנפסק איירי דבעינן שישתייר מן החוט מלא צואר בת קטנה מאי קא מהדר רבי אליעזר אפילו טבעת אחת : ט בקדרה · רחב מלמטה וצר מלמעלה : ונפרק· נחלק לשנים [טמא] משום כלי [בית] קיבול ולא משום תכשיט : טמא בפני עצמו· משום תכשיט : כמין אשכול · פי' בערוך מנהג בא"י לעשות נזמי זהב באזניהם ועשוים ארבע או חמשה חתיכות כדי שיהיו כמין אשכול נזם כמו זה מקבל טומאה אבל נפל לארץ ונפרק טהור · תניא בתוספתא [ב"מ פ"א] קטלא שחוליות שלה של אלמוג ומאוחזות באונקליות של מתכת הרי אלו טהורות שאינן עשויות אלא לחיזוק נתפרקה כל אחת ואחת טהורה בפני עצמה· רבי אליעזר אומר ציורא של נזם טמאה בפני עצמה · פי' מתני' פליג דקתני צינורא טהורה :

שכל אחת ואחת כלי בפני עצמה [א]חוט של מתכת וחוליות של אבנים טובות ומרגליות ושל זכוכית נשתברו החוליות והחוט בפני עצמו קיים טמא [ב]שירי קטלא כמלא צואר קטנה ר' אליעזר אומר אפילו טבעת אחת טמאה שכן תולין בצואר : ט [ג]נזם שהוא עשוי כקדירה מלמטן וכעדשה מלמעלן ונפרק כקדירה טמא משום כלי בית קבול וכעדשה טמא בפני עצמו צינורא טהורה העשוי כמין אשכול ונפרק טהור :

פרק שנים עשר

א טבעת א) [ד]אדם טמאה [ה]טבעת בהמה והכלים ושאר כל הטבעות טהורות [ו]קורת החצים טמאה ושל אסירין טהורה הקולר טמא [ז]שלשלת שיש בה בית נעילה טמאה העשויה לכפיתה טהורה [ח]שלשלת של סיטונות טמאה של בעלי בתים טהורה א"ר יוסי אימתי בזמן שהוא מפתח אחד אבל אם היו שנים או שקשר חלזון בראשה טמאה: ב [ט]קנה מאזנים של סרוקות טמא מפני אונקיות ושל בעלי בתים אם יש בו אונקיות טמא [י]אונקליות של כתפין טהורה ושל רוכלים טמאה ר' יהודה אומר של רוכלים שלפניו טמאה ושל אחריו טהורה [כ]אונקלי דרגש טמאה ושל נקליטין טהורה של שידה טמאה ושל אקון טהורה של שלחן טמאה של מנורת העץ טהורה ג) [ל]זה הכלל כל המחובר לטמא טמא והמחובר לטהור טהור וכולן אחד אחד בפני עצמן טהורות : ג ג)כסוי טני של מתכת של בעלי בתים ר"ג מטמא וחכמים [מ]מטהרין ושל רופאים [נ]טמאה [ס]הדלת שבמגדל של בעלי בתים טהורה ושל רופאין טמאה [ע]הייתוכין טמאים והפרכין טהורין [פ]עקרב

מנפך ומה שדומה להן מן האבנים ואין הלכה כר"א: ט בקדירה מלמטה· שיהיה לו בנין חלול כמו הקדרה ועל ראשו גרעין אחד מקפיי דומה לעדשה על זאת *הצורה וכאשר

תתפרד זאת העדשה מהקדרה תהיה הקדרה כלי שבה בית קבול בלא ספק והיא טמאה משום כלי לא מפני שהיא מתכשיטי נשים ותהיה גם עדשה טמאה לפי שיש לה שם בפני עצמה וצינורא הוא קנה קנה הנזם הנכנס בנקב האזן או האף ולפי שהוא מעוות קורא אותו צינורא תרגום מזלגותיו צינורותיה· ואמר העשוי כמו אשכול ירצה נזם העשוי כמין אשכול והוא שיהיו גרעיני זהב מקובצים על דמיון אשכול ענבים וכאשר יתפרדו אלו הגרעינין לא יטמאו שאינן מתכשיטי נשים ולא לכל גרעין מהן שם בפני עצמו ואין בו ג"כ בית קבול שיטמא בעבורו ולא הטמא שום כלי מתכות אם לא בתנאים קדם זכרם :

א טבעת אדם· טבעת נעשה לתכשיט אדם כמו בעלת חותם וזולתה וכבלי הרגלים ורבידי זהב אשר יעשו אותן המלכים בצואריהם וטבעת בהמה הטבעות העשויות לבהמות כמו שיעשו המלכים טבעות זהב וכסף בצוארי הסוסים וברגליהם וכן יעשו טבעות בבית ידן של כלים על דרך הקישוט והוא אשר יקרא טבעת הכלים הנה זאת הטבעת לא נטמא בהפרדה · וקורת החצים עץ יכניסו בו החץ יהיה תמונתו אלא כשידבק בו קלה הברזל ולזה זכרו בכאן : ושל אסירין · ברגל יושם ברגל האסורין: והקולר העול של ברזל אשר ישימו בצוארי האסורים [א] לכפות בו האדם וזולתו ר"ל שיקשור בו ג"כ כלל חבילי עצים והדומה לזה ממה שנהוג ליקשר כדי שיתקיימו מקובלין:של סיטונות·מוכרי הלחם והקמח להן שלשלאות יסגירו בהן החנויות והן מכלל [ב] ההסגר אולם של בעלי בתים הנה לא יעשו אותן לשם הסגר אבל היא דמיון השלשלת העשוי בשערים לנוי ולזה אינה מקבלת טומאה וא"ר יוסי אם היה בשני קצותיה שתי תוספת יוצאין בדמיון מפתח כאילו ינעילו ג"כ בזה המינאו אם קשר בזה השלשלת חלזון והוא דמיון רמש מברזל ינעלו בו הדלתות וזה הרמש הוא שרץ המים הנקרא חלזון ואין הלכה כר' יוסי : ב של סרוקות · מהסורקים למר ופשתן והוא מעץ וברזל ובקלתו משקלים תלויים ולזה יטמא והוא אמרו מפני האונקיות והן האונקליות והאונקלי קנה וכבר ביארנו זה בתמיד וזולתו ולכתפים אונקלי גדול מברזל ולו כלב מעץ ויחזיקו בכלב בידיהם וקנה האונקלי' במשא אשר על כתפיהן כדי שלא יפול המשאוי וכתפים הן הנושאים המשאוי על כתפן וכן הסובבין בעיר והן הרוכלים המחזירין על העיירות להן אונקלי על זאת הצורה*

יעזרו בו עזר מעט בהעתקת משאם : ודרגש הוא ערש קטן לו ג"כ אונקליות יתלו בו אגל העלייה אליו וכןבעמודי המטה אונקלות ועמודים והן נקליטי המטה כמו שיתבאר בספרי : ושידה היא תיבה : ואקון· היא תיבת הציידים ותמונתה מפורסמת אצלן והיא תיבה מעץ בו אונקליות יתלו בים יכנס הדג בו ולא יוכל לצאת ממנו וכבר התבאר לך שמנורת העץ טהורה לפי שאין לה בית קבול עוד הביא כלל זה והוא שכל אונקלי תהיה בכלי שתקבל טומאה הנה זה האונקלי ג"כ יטמא בטומאת זה הכלי וכל אונקלי יהיה בכלי שלא תקבל טומאה הנה הוא לא יטמא לפי שהוא חלק ממנו וכאשר היה האונקלי לבדו קודם שידבק בכלי אשר נעשה אליו הנה הוא טהור ולא יקבל טומאה מהטעם אשר הקדמנו בראש פי"א לפי שהוא סמוך אל זולתו ואין לו שם בפני עצמו והנה הוא כאילו חלק מכלי לא כלי שלם והבן זה ואין הלכה כר' יהודה: ג טני· הוא כלי מחזיק חצי סאה יהיה ברוב מברזל או נחשת ולו כסוי ממתכת ג"כ ישתמשו בזה הכלי ב"ב לגרועאות והרופאים למרקחים וזה הכסוי ישתמשו בו הרופאים לשום הסממנין בו ולזה הוא מקבל טומאה לדברי הכל:ומגדל·הוא האוצר והוא שנקרא בלשון ערב אלמכנא"ס: הייתוכין·ברזלים יחזיקו בהן הקדרה:והפרכין·ברזלים קבועין במוקד לשמור אותו מןהשרפה במהירות זמןובתוספ'[ב"מ פ"ב]אלו הן הייתוכין אלו שהתנוני מנער בהן את הקדרה והפרכין הקבועים בכירים ושם נאמר מפני מה דלת מגדל של רופאין טמאה מפני שהוא נותן עליה האספלנית ותולה בה את המספרים : ועקרב בית הבד · עץ שדורכין בו את הזיתים ויש ברזל בנקיבת העץ כצורת עקרב ואונקלי

ולא משום תכשיט : טמא בפני עצמו· משום תכשיט : כמין אשכול · פי' בערוך מנהג בא"י לעשות נזמי זהב באזניהם ועשוים ארבע או חמשה חתיכות כדי שיהיו כמין אשכול נזם כמו זה מקבל טומאה אבל נפל לארץ ונפרק טהור · תניא בתוספתא [ב"מ פ"א] קטלא שחוליות שלה של אלמוג ומאוחזות באונקליות של מתכת הרי אלו טהורות שאינן עשויות אלא לחיזוק נתפרקה כל אחת ואחת טהורה בפני עצמה· רבי אליעזר אומר ציורא של נזם טמאה בפני עצמה · פי' מתני' פליג דקתני צינורא טהורה :

א טבעת אדם · כגון של אצבע אבל טבעת שהתקינה לחגור בה מתניו ולקשור בה בין כתפיו טהורה כדאיתא בפ' במה בהמה (דף נב.) והיינו טבעת כלים וטעמא משום דלא רבי קרא לטומאה אלא תכשיטי אדם ולא תכשיטי בהמה וכלים:קורת החצים·היא אשפה שמכניסין בה את החצים · בערוך פירש כמטרה לחץ רבנן דהכא אמרי כקורת חצים שהכל מקשקשים בה והיא עומדת: ושל אסירים·עושים כמין פגימה בקורה להכניס בה רגל האדם ומניחין עץ ארוך על גביו ואין יכול לצאת: קולר· העשוי להכניס בצואר והוא סוגר דקרא דכתי'(יחזקאל יט)ויתנהו בסוגר ומתרגמינן בקולרין: בית נעילה·עושים לשלשלת בית נעילה וסוגרים במפתח בשביל הסוסים שלא יגנבו : לכפיתה· כגון אלו של קופים ושל כלבים קטנים: סיטונות · משפיעים למכור חטים במדה גסה ויש להן שלשלאות ראש האחד קבוע במדה והשני קבוע בדלת או בקורה: מפתח אחד · חוליא אחת : או שקשר חלזון· מברזל עשוי כדמות חלזון דג שבים שמדמו צובעים תכלת ומשוי ליה מנא ובערוך פירש או תבלול בעינו תרגומו חלזונא (ויקרא כא): תניא בתוספתא* שלשלת דיסקאות הרי זו טהורה ושל משוחות ס"ז [א] טמאה מפני [ג][ב] שפותח בה את האהלים ושל קופלאות ושל שאר כל הכלים המשמש לטמא טמא והמשמש לטהור טהור · מפני מה שלשלת [ד] [ג] שהיא עשויה [ד]לכפיתה ושל בעלי בתים אם התקינה לשמירה

טמאה · ר' יוסי אומר אחד החוט ואחד השלשלת ואחד המשיחה היו שנים או שקשר חלזון בראשה טמאה: ב קנה· הוא שהלשון באמצעיתו ובראשו הא' מיתנא וכף של מאזנים תלויה בו וכן בראש השני : סרוקות· סורק למר ופשתן ומוכרין אותו במשקל ושוקלין בכף מאזנים: אונקיות· הם כף של מאזנים ויש להן בית קיבול שעשויין כמין כוס קטן:אונקלי של כתפים· הוא עץ ארוך שהכתף מניח על כתפו ותולה בו ב' שקים אחד מלפניו ואחד מלאחריו וידו אוחזת בעקמעל כתיפו שלא ימוט:של רוכלים טמאה· דיש לה בית קיבול רוכל הוא מוכר בשמים ותכשיטי נשים מל' אבקת רוכל(שיר ג)ור' יהודה מטהר בשל אחריו דאינו משתמש בו כדתניא בתוס'[ב"מ פ"ב]א"ר יהודה מפני מה של רוכלים שלפניו טמאה מפני שתולה בה ושל אחריו טהורה מפני שעשויה לשמירה· ויותר היה נראה לפרש משנה זו משום טומאת כלי ברזל דסתם הנפרקי בכלי מתכות עסקינן ובפרק תמיד נשחט (דף סד.) תנן אונקליות של ברזל היו קבועים בכתלים ובעמודים שבהם תולים ומפשיטים והם מסמרים של ברזל שראשיהם כפופים למעלה קרו"ש בלע"ז · ושמא כך היה מסמרים לקנה של מאזנים שבו תלויים מיתנא שלה וכן לכתפים ושל מאזנים מיקרו אונקיאות· ושל כתפים אונקלאות: דרגש· בפ' כהן גדול (דף כ.)אמרי' מאי דרגש ערסא דגלא מטה של עור ותולין רצועות בשפת העור סביב וכשרוצין לנטותו תותבין הרצועות בנקבים שבארוכות המטה ועונבין אותן ופעמים שיש אונקלאות של ברזל בארוכות המטה שעונבין בהן את הרצועות: נקליטין· שני עמודים שמעמידים באמצע דופני המטה א' במראשותיה ואחד במרגלותיה ונפוללין בראשיהן ומניחים קנה מזה לזה ופורסין עליו הכילה ופעמים שאין העמודים מפוללין ויש מסמרים מפוללים בראשיהן והוא אונקלי : אקון · מין שידה: [ס] לטהור טהור · שולחן טמא ומנורה טהורה כדתניא בת"כ כלי עץ יכול [ו] הסולם והקולב והנחותא והמנורה ת"ל מכלי עץ ולא כל כלי עץ או יכול שאני מוציא את השולחן ואת הטבלא ואת הדולבקי ת"ל כל כלי עץ ריבה : אחד בפני עצמו · כל אונקלי שפירש מכלים טהור:תניא בתוספ'[שם]אונקלי של שידה טמאה ואם היתה באה במדה טהורה· פירוש במדה שמחזקת מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש דאינה מיטלטלת מליאה והמחובר לטהור טהור : ג טני · מלשון ושמת בטנא (דברים כו) ותנן במס' תמיד (דף ל:) הטני דומה לתרקב גדול מחזיק קביים ותני:רבן גמליאל מטמא·דסבר דכסוי חשיב כלי וחכמים מטהרין כשאר כסויין דתנן לקמן בפ' י"ד(מ"ג) כל הכסויין טהורין:הייתוכין טמאים·פירש בערוך מלשון (יחזקאל כב) כהתוך כסף ענין מלקחיים שנוטלים בהן את הכלים שמתיך הכסף ומריקן למקום אחר:והא דתניא בתוספתא[שם]אלו הן הייתוכין אלו שהתנוני מנער בהן את הקדרה ההוא מנער מלשון (בראשית כד) ותער כדה אל השוקת אבל אין לפרש לשון קיבוץ כמו מטלניות של בגד שמנער בהן את הקדרה דהכא לא איירי במטלניות כלל ודינןמפורש לקמן(פכ"ח מ"ב)דתנן מטלת שהתקינה לפקוק בה את המרחץ ולנער בה את הקדרה:פרכים טהורים·בתוספ'[שם]קתני אלו הן הפרכים הקבועים[ה] [ז]בכירים:עקרב בית הבדיים לפרש כעין עקרב של פרומביא דלעיל(פי"א מ"ה

פי' הט מלקחיים שתופסין אורגי שירשות הקנים או השתי כו' ואם עומדים קבועים בנירוס קירוס וקורא אותו פרכים ע"ש שכובשים הקנים והאריג מלשון בפרך עכ"ל : אשכרוע

וכן טבעת שעשים לאזני הכלים ושלשלות טהורים· בהפרקן כן הכלי שאין שם כלי עליהם אלא תכשיט ולכלים ולא רבי קרא לטומאה אלא תכשיט אדם: קורת החצים · היא הקורה שמציבין אותם מטרה הוא : ושל אסירים· עושים פגימות עגולות בקורה ומכניסים בהם רגלי האסירים ונותנים עץ

...כלו להוציא רגליהן ונקרא סדן : טהורה· שאינה כלי תשמיש ואלו הקורות יש בהם ברזל: קולר · ברזל של פרקים עגול ומשימים אותו בצוארי האסורים ותרגום ויתנהו בסוגר בקולרין : ...נעילה ונותנים אותה ברגל הסוסים שלא יגנבו : לכפיתה· שכופתים בהם בני אדם או כלבים: סיטונות · הם המשפיעים למכור חטים במדה גסה ויש להם שלשלת ראשה האחד קבוע במדה ...פי' מוכרי הלחם והחטים יש להם שלשלאות שסוגרים בהם החניות והם בכלל המסגרות אבל של בעלי בתים אין סומכים על סגירתם והן ערתי ליפות הפתחים : מפתח אחד · חוליא אחת : שקשר ...שצובעים בדמו תכלת ולפירוש הר"מ שאם היו בראשה ב' חתיכות בולטין כמין מפתחות והיו נועלים בה וכן חלזון עשוי לנעול בו : ב קנה מאזנים וכו' · פירוש קנה הוא עץ ארוך שכפות ...שון המאזנים הוא באותו ברזל ואוחזים בו בשעה ששוקלים אותן ובשבילו הכל טמא: סרוקות · סורקים למר ופשתים : אונקלי של כתפים · הוא עץ ארוך שהכתף מניח על כתיפו ותולה בו שני שקים ...ן יש כמין ברזל כפוף שהמשא תלוי בו כדתנן בפרק תמיד נשחט אונקלאות של ברזל היו קבועים בכתלים שבהם תולין ומפשיטין : רוכלין · מוכרי בשמים : טמאים · דחשיבי כלים : ר"י ...דקתני בתוספתא אמר ר"י מפני מה של רוכלים שלפניו טמאה מפני שתולה בה ושלאחריו טהורה שעשוי לשמירה פירוש להשוות המשוי : אונקלי של דרגש וכו' · פירוש דרגש בסנהדרין פרק ...רצועות בשפת העור סביב וכשרוצים לנטותו תותבים הרצועות בנקבים שבארוכות המטה ופעמים עושין אונקלות של ברזל בארוכות המטה ונותנים בהם הרצועות · נקליטים הם שני עצים ארוכים ...מטה גאחד באמצע בראשיה ובראשם ברזל מפוצל ונקרא אנקלי משימים עץ ארוך מזה לזה ופורשים סכילה עליו (במסכת שבת פרק כירה מייתי רש"י ז"ל גבי כילת חתנים · דאמר שמותר משום ...אמר לפרקה בשבת ופרש"י דסתם כילת חתנים אין להם גג טפח שנקליטין יוצאים לשני ראשי המטה באמצעו אחת לכאן ואחת לכאן ונותן כלונסא מזה לזה ומשליך האהל עליה והוא שופע לכאן ולכאן ...אין בו לא בנין ולא סתירה) : אקון · מין שידה והרמב"ם ז"ל פי' אית דגרסי עקון והוא של צייד ועשוי כמין תיבה של עץ ויש בו אנקליות לתלותו בים ונכנסים בו הדגים ואינם יכולים לצאת ...ב' דתניא בתורת כהנים כלי עץ יכול שאני מרבה הסולם והקולב והנחותא והמנורה תלמוד לומר כלי עץ ולא כל כלי עץ או יכול שאני מוציא השולחן והדולבקין והטבלא [ת"ל] כל כלי עץ ריבה ...מכלי טהורה : ג כסוי טני של מתכות וכו' · פירוש טני מלשון ושמת בטנא: ר"ג מטמא דחשיב ...לכיסוי כלי ותכמים מטהרים כדתנן לקמן כל הכסויים טהורים ובת"כ דריש בהם פרט לחפוי כלי ...ומסדר עליו סמנים וכן דלת מגדל של רוכלים הרוכל מסים עליו מיני בשמים: הייתוכין · פירוש בערוך לשון כהתוך כסף והם מלקחים שמעלים בהם הכלים שמתיך בהם הכסף ומרי... ...לים קבועים *) בבית לשמרם מלהשרף בזמן מועט · ותניא בתוספתא אלו הן הייתוכין אלו שהתנוני מנער בהם את הקדירה אלו הן הפרכין הקבועין בכיריים : עקרב בית הבד · הוא ברזל עקום כמין...

*) נ"ל בכירה

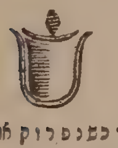

בית הבד טמאה ואונקלי שבכותלים טהורה: ד מסמר הגרע טמא ושל אבן השעות טהור רבי צדוק מטמא מסמר הגרדי טמא וארון של גרוסות רבי צדוק מטמא וחכמים מטהרין מסמר היתה עגלה שלה של מתכת טמאה: ה מסמר שהתקינו להיות פותח ונועל בו טמא העשוי לשמירה טהור מסמר שהתקינו להיות פותח בו את החבית ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיצרפנו מסמר של שלחני טהור ור' צדוק מטמא א) שלשה דברים ר' צדוק מטמא וחכמים מטהרים מסמר של שלחני וארון של גרוסות ומסמר של אבן השעות רבי צדוק מטמא וחכמים מטהרין: ו ג) ד' דברים ר"ג מטמא וחכמים מטהרין כסוי טני של מתכת של ב"ב ותלוי המגרדות וגולמי כלי מתכות וטבלא שנחלקה לשנים ומודים חכמים לר"ג בטבלא שנחלקה לשנים אחד גדול ואחד קטן שהגדול טמא והקטן טהור: ז דינר שנפסל והתקינו לתלותו בצואר קטנה טמא וכן ג) סלע שנפסלה והתקינה להיות שוקל בה טמאה עד כמה תיפסל ויהא רשאי לקיימה עד שני דינרין פחות מכאן יקוץ: ח האולר והקולמוס והמטולטלת והמשקולות והכירים והכן והכנה טמאים וכל גולמי כלי עץ טמאים חוץ משל אשכרוע רבי יהודה אומר אף גרופית של זית טהורה עד שתשלק:

פרק שלשה עשר

א הסייף והסכין והפגיון והרומח מגל יד ומגל קציר והשחור וזוג של ספרי' שנחלקו הרי

שלו מחובר ופורקים אותו: טמאים אע"פ שנחלקו שראויין למלאכה כל אחד לעצמו: הסמוך ליד חזי ספי לתשמיש: אבל הסמוך לראש ירא שמא יחתוך ידו: מספורת שנחלקה כאן מספריים של נשים עם של ברזל ארוך וכפוף לאמצעיתו ובב' ראשים כאורך ב' סכינים* וכשנחלקה אכתי כל חד חזי לחתוך: וחכמים מטהרין מכון דנשברה: ב כל הני כלים דתנא הכא משמשים שני תשמישים אחד בראש אחד וא' בראש השני: קוליגריפון · בראשו אחד מניחים פת בתנור ורודין בו עשוי כעין רחת ספ"א בלעז וראשו אחד גורפין בו גחלים מן הפורני: מכחולי ראשו אחד חד כעין זכרות לכחול בו העין וראשו אחד רחב לנקות בו את האזן: מכתבי גריפ"א בלעז והוא של ברזל שכותבין

הרי אלו טמאים ר' יוסי אומר הסמוך ליד טמא והסמוך לראש טהור מספרת שנחלקה לשנים ר' יהודה מטמא וחכמים [א]מטהרין: ב [ב]קוליגריפון שנטלה כפה טמאה מפני שינה נטלה שינה טמאה מפני כפה מכחול שנטל הכף טמא מפני הזכר נטל הזכר טמא מפני הכף [ג]מכתב שנטל הכותב טמא מפני המוחק נטל המוחק טמא מפני הכותב א) זומא לסטרא שנטלה כפה טמאה מפני המזלג נטל המזלג טמאה מפני כפה וכן השן של מעדר שיעור כולן כדי לעשות מלאכתן: ג [ד]חרחור שנפגם טמא עד שינטל רובו נשבר מקופו טהור [ה]קורדום שנטל עושפו טמא מפני בית בקועו נטל בית בקועו טמא מפני עושפו נשבר מקופו טהור: ד מגריפה שנטלה כפה טמאה מפני שהיא כקורנוס דברי ר"מ וחכמים [ו]מטהרין [ז]מגירה שנטלו *)שיניה ונשתיירה אחת בינתים טהורה נשתייר בה מלא הסיט במקום אחד טמאה [ח]המעצד והאזמל והמפסלת והמקדח שנפגמו טמאים נטל חיסומן טהורין וכולן שנחלקו לשנים טמאים חוץ מן המקדח והרוקני בפני עצמה טהורה: ה [ט]ג)מחט שניטל חרירה או עוקצה טהורה אם התקינה למיתון טמאה של סקיין שניטל חרירה טמאה מפני שהוא כותב בה ניטל עוקצה

*) במשב"מ הגי' שיניה אחת מבינתיים]

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"א מהלכות כלים הלכה טו:
יב ב מיי' שם הלכה טו:
יג ג מיי' שם הלכה יז:
יד ד מיי' שם פ"ד הלכה ה:
טו ה מיי' שם הלכה ו:
טז ו מיי' שם הלכה ז:
יז ז מיי' שם פי"א הלכה ה:
יח ח מיי' שם פ"ד הלכה ז:
יט ט מיי' פי"א שם הלכה ד:
כ י מיי' שם הלכה ג ועיין בכ"מ:
א כ מיי' פי"א מהלכות כלים הלכה א והלכה ג:
ב ל מיי' פ"א שם הלכה ג:

מסורת הש"ס

א) שבת נח: [נכ:]:
ב) [מכול יום פ"ד מ"ז] ג) [יבמות מג.]:
ד) [ס"א חגפה]:

עוקצה טהורה [א]של מיתון בין כך ובין כך טמאה [ב]מחט שהעלתה חלודה אם מעכבת את התפירה טהורה ואם לאו טמאה [ג]צינורא שפשטה טהורה כפפה חזרה לטומאתה: ו [ד]עץ המשמש את המתכת טמא והמתכת המשמשת את העץ טהור כיצד פותחת של עץ וחפין שלה של מתכת אפילו אחת טמאה פותחת של מתכת וחפין שלה של עץ טהורה א)[ה]טבעת של מתכת וחותם שלה של אלמוג טמאה טבעת של אלמוג וחותם שלה של מתכת טהורה [ו]השן שבטס שבפותחת ושבמפתח טמאה בפני עצמה: ז ג) [ז]הכדומין האשקלונין שנשברו והאונקלי שלהם קיימת הרי אלו טמאים [ח]המעבר והמזרה והמגוב וכן מסרק של ראש שנטלה אחת משיניהן ועשאו של מתכת הרי אלו טמאין ועל כולן אמר ר' יהושע דבר חדוש חדשו סופרים ואין לי מה אשיב: ח ג)[ט]מסרק של פשתן שנטלו שיניו ונשתיירו בו שתים טמא ואחת טהור וכולן אחת אחת בפני עצמן טמאות [י]ושל צמר שנטלו שיניו ואחת מבינתים טהור נשתיירו בו שלש במקום אחד טמא הית' החיצונה א' מהן טהור נטלו ממנו שתים ועשאה למלקטת טמאות אחת והתקינה לנר או למיתוח טמאה:

פרק ארבעה עשר

א [כ]כלי מתכות כמה הוא שיעורו הדלי כדי למלאות בו קומקום כדי ליחם בו מיחם כדי לקבל סלעים הלפס כדי לקבל קיתונות קיתונות כדי לקבל פרוטות מדות יין ביין ומדות שמן בשמן ר' אליעזר אומר כולן בפרוטות ר"ע אומר [ל]המחוסר ד)חטיפה טמא והמחוסר לטישה טהור

א) [שבת נט.]

טמא ותרי תנאי אליבא דר"ע' תניא בתוספ' דכלים (ב"מ פ"ד) כלל אמרו בכלי מתכות המחוסר חסיפה טמא ומחוסר לטישה [א] טמא דברי ר"ע וחכ"א כלי מתכות שנתרועעו אם מטמטין מעין מלאכתן הראשונה טמאים ואם לאו טהורין· דלי כדי למלאות בו מים לשתותי מיחם כדי להחם בו לשתות והקיתון כדי לטמש בו את האורחים· הספל כדי להדיח בו אחת מרגליו· ניקבו קומקמוסין כדי לקבל חמין המיחם כדי לקבל פלטים הלבס כדי לקבל קיתונות קיתונות כדי לקבל פרוטות מידות היין והשמן שיעורן במשקין ר' אליעזר אומר בפרוטות עד שיעורו במשקין ר"א אומר בפרוטות: ב במין חזיינא· פי' גאון וכן בערוך כל מקל שנותנין בראשו ברזל במינקת [ד]שם המסמר בל' הקדש חזיינא: סימרו.

פירוש רב האי גאון

ב במין חזיינא· פי' כל מקל שנותנין בראשו שמן שמו בלשון קודש חזיינא א): ג הקנטר של בנאי· פי' כמין מטה וראשה של ברזל שהוא לבנאים לחתור בו הכותל ושמו בטיית בירסי: והדקור של חרש· פירוש אית דאמרי הדקר סיכתא כמו ששנינו (ביצה דף ב ע"א) יחפור בדקר: שלשלת של משוחות· פי' אלו שמושחין ומודדין את הארץ יש שמושחין בחבלים ויש שמושחין בשלשלאות של ברזל כדי לצאת ממה שגרסנו (ב"ב דף פט ע"ב) לא תעשו עול במדה זו מדת קרקע: ד הקטרב· אית דאמרי קרטב פירוש שני עצים יש מצד זה מן העול ומצד זה מן העול והן נקובין ומכניסין בתוך אותו נקב עץ ושמו קרטב ואיתו קפרי ליה שלא ישמטו הבקר: [הכנפיים]· בראשו העול נקוב שני נקבים ושמן כנפיים ומהן יוצא

לטעם כל חורש נחשת וברזל: ב יעשה בראשי המקלות חתיכת ברזל עגולה דומה לרמון והיא אשר תקרא חזיינא וזאת התמונה מפורסמת במצרים ויקראו אותה אלרמו"ס וכן ינעצו מסמרים בראשי המקלות להיות ההכאה בהן יותר חזקה ואמר ר"ש שלא יטמא ולא יהיה מדין כלי מתכות עד שיתחברו בראשו ג' שורות ממסמרים. ועשאן לנוי שיעשה ליפות בו המקל ורוב מה שיעשו זה במסמרים דקים מצויירים בשיעור על צד היופי וזה לא יטמא לפי השרש הקדום והוא אמרו המתכת המשמש את העץ טהור אולם אם כוון באלו המסמרים שיכה בו ויגוף בו הנה יהיה אז העץ משמש את המתכת · ומינקת אבוב והרבה שימסמרו שיעשו אבוב מברזל או מנחושת בחלונות ובשערים לנוי ויהיה ג"כ זה מתכת המשמש את העץ ואם היה זה האבוב כלי בפני עצמו ולא ישמשו ליפות בו את הדלת אבל יהיה כלי לשאוף בו את היין והדומה לזה אחר התחיבה בזה המקל הנה זאת המינקת תקבל טומאה כמו שהיתה קודם לפי שהוא כלי אחר · חזר לדין אחר ואמר כי כאשר היתה זאת המינקת כלי והיה זה כלי טמא מתי תהיה טהורה ואמרו ב"ש משיחבל ירצה שיכה אותה בקורנס עד שיפסד תמונתו וב"ה אומרים לא אבל משיחבר במסמרים בשער או במקל וישקיענה בגוף העץ עד שתהיה מחוברת עמו להתגלות בו הנה כבר נטהר אז זה הכלי והוא אמרם בביאור זה בתוספתא היתה טמאה ועשאה לתחת הדלת טמאה עד שתטהר ומאימתי טהרתה ב"ש אומרים משיתחבל וב"ה אומרים משיתחבר ואין הלכה כרבי שמעון: ג קנטר· הוא הנקרא בלשון ערב אלעתל"ה והדקור אלמנקא"ר ויקראו אותה הנגרים אלמרבו"ע והוא קנה ברזל מרובע בארצו כמו אמה ולו בית יד מעץ יפסלו בו העץ מה שירצו לפסול ממנו ואלל הנגרים ממנו כלים רבים גדולים וקטנים: ומשוחות המהנדסין אשר ימשחו הארץ להן שלשלאות ישערו בו לפי שהחבל תקצר בקיץ ותאריך בסתיו ולהם ג"כ יתידות ושעלין אותן בארץ כאשר תכלה המדה הזה והנעשיה לעצים הוא שעשה שלשלת לקשור בו העצים והיא טהורה לפי השרש שאין לה שם בפני עצמה אבל היא סמוכה לשם אחר. ושלשלת דלי גדול ארבעה טפחים · ר"ל שד' טפחים ממנו מה שימשך ליד יהיה טמא לפי שהוא מצורך הכלי ואי אפשר לדלות ממנו בפחות מזה: וחמור של נפחים · הוא ברזל על תמונת חמור יורכב בעץ וירכב האומן על ראשו האחד ויכה על ראשו האחרת ואמנם יטו עליו כלי הנחשת אשר להן שפה עולה גבוה למאד ויקראו האומנים זה הכלי אלקר"ב : ומגירה הוא המסר ואמרו עשה שיניה לתוך החור שהרכיב השינים בנקבים לא שיהיו השינים מעצם הברזל אבל מלמטה למעלה שפתחן בהפך מה שיסורו בו ואי אפשר שינסרו בה בשום פנים וזה לא יהיה אלא במסר קטן אשר לו בית יד מעץ יחזיקו בו ביד וינסרו בו כמו מסור אומנים בעלי המסרקים והיא אשר תקרא מגירה אולם מסור הנגרים הגדול והוא אשר שמה מסר הגדול כמו שבארנו במס' שבת (דף קכג:) הנה לא יאמר בה אם פתח שיניה בהפך וזה מבואר מתמונתה וצורתה. ואמרו כל הכסויין טהורין ר"ל כסויות של מתכת לסבה הקודמת לפי שאין להם שם בפני עצמו זולת כיסוי מיחם לפי שהוא היה אגלם כסוי בפני עצמו כמו כסוי פני של רופאים כמו שבארנו: ד תמונת העגלה אשר יטעו עליה האבנים והדומה להן ידוע ומפורסם והעץ הנמשך בין שתי הבהמות אשר יוליכו העגלה יקרא עול והוא מדובק בעגלה ואם היה ממתכת הנה הוא טמא שפשוטי כלי מתכות טמאים ואם היה של עץ מצופה הנה הוא טהור לפי שהכלים המחופים לא יקבלו טומאה כמו שבארנו [א] : והקטרב· הוא העץ הנמשך על שני צוארי הבהמות והעול באמצעו

טהור : ב [א]מקל שעשה בראשו מסמר כמין חזיינא טמא [ב]סימרו טמא רבי שמעון אומר עד שיעשה בו שלשה סדרים [ג]וכולן שעשאן לנוי טהורין [ד]עשה בראשו מניקת וכן בדלת טהור [ה]היתה כלי וחברה לו טמאה מאימתי היא טהרתו ב"ש אומרים משיחבל ב"ה אומרים [ו]משיחבר : **ג** [ז]הקנטר של בנאי והדקור של חרש הרי אלו טמאין [ח]יתדות אהלין ויתדות המשוחות טמאות [ט]שלשלת של משוחות טמאה העשויות לעצים טהורות [י]שלשלת דלי גדול ארבעה טפחים ושל קטן עשרה [כ]חמור של נפחין טמא [ל]מגירה שעשאה שיניה בתוך החור טמאה עשאה מלמטן למעלה טהורה [מ]וכל הכסוים טהורין חוץ משל מיחם : **ד** [נ]הטמאים שבעגלה העול של מתכות והקטרב והכנפיים המקבלות את הרצועות והברזל שתחת צוארי בהמה הסומך והמתגר והתמחויות והענבל והצינורה *)מסמר אחד מחבר את כולן : **ה** [ס]הטהורין שבעגלה העול המצופה וכנפים העשויות לנוי ושפופרות המשמיעות את הקול והאבר שבצד צוארי בהמה הסובב של גלגל הטסים והצפויים ושאר כל המסמרות טהורין א) [ע]סנדלי בהמה של מתכות טמאים של שעם טהורים [פ]הסייף מאימתי מקבל טומאה משישופינו והסכין משישחיזנה : **ו** כסוי טני של מתכת שעשה בו

*) [כמשנ"ת הגירסא ומסמר המחבר]

קבע בראשו מסמר שלא תהא הארץ אוכלתו או להכות מכה בו : שלשה סדרים· שלש שורות של מסמרות: וכולן· בין חזיינא בין מסמרות : מינקת · פי' בערוך כמו כוס של ברזל ומכניסין לתוכו מקל של עץ ויש מפרשים כמו שפופרת של מתכת והכניס בה המקל וכן תחת הדלת כדי שלא תאכלנו הארץ : היתה כלי· זו המניקה וחיברה למקל או לדלת אין יוצא מידי טומאתה : תני"א בתוספ' [שם] מקל שעשה בראשו מסמר להיות תופס בו במקום הדיים [ב] טהור ואם בשביל שלא תהא הארץ אוכלתו [ג] טמא · עשה בראשו מסמר להיות מכה טמא לנוי טהור רבי אליעזר ברבי צדוק אומר דור אחד טמאה שני דורים טהור . מניקת שעשאה לתחת הדלת אף על פי שמשתמש בה טהורה : היתה טמאה ועשאה לתחת הדלת טמאה עד שעה שתטהר · ומאימתי טהרתה בית שמאי אומרים משיחבל ובית הלל אומרים משיחבר דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר בית שמאי אומרים משיחבל ויחברו ב"ה אומרים משיחבל או משיחבר : ג הקנטר · פירש גאון וכן ערוך כמו מפס וראש של ברזל לבנאים והוא עשוי [ה] לחתור בו את הברזל : והדקור· סיכתא כמו(ביצה דף ב') יחפור בדקר ויכסה : יתידות אהלים · שנועצים יתידות של ברזל בארץ ומותחין את האהל וקושרין מיתרא ביתידות ואין זה תשמישו עם הקרקע שהרי תשמישו לדבר המטלטל : משוחות · מודדי קרקע כדאמרינן בפ' המוכר הספינה (דף פט:) לא תעשו עול במדה זו מדת קרקע ועושין שלשלת של ברזל למדוד בלא עול דאי מדדי בחבל של פשתן פעמים שמותחו לזה יותר מזה :

עשויה לעצים · [ו] שמודדין את הארזים: ארבעה טפחים· יותר מכן לא חשיב יד : [ז] חמור של נפחים· העץ שמפוחות של נפחים סומך עליו נקרא חמור: מגירה· כגון שהיתה טמאה כדמוכח בתוספתא ועשה א)שיפה לחור הדלת : מלמטה למעלה· כגון שהפכם : כל הכסוים טהורים · אין למדים מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ דהא איכא כסוי טני של רופאים דטמא לטולי עלמא כדתנן לעיל פי"ב [מ"ג]ועוד אחריני דחשיב בתוספ': תניא בתוספ' [שם] שלשלת דלי גדול ד' טפחים של קטן ושל עולי בבל עשרה קשר בו חבל או משיחה בין מלמעלה בין מלמטה אפילו מאה אמה כולו חיבור אחד · מגירה שעשה שיניה לחור הדלת אע"פ שמשתמש בה טהור היתה טמאה ועשה לחור הדלת טמאה עד שיקבענה במסמרי· הפכה בין מלמעלה בין מלמטה בין מן הצדדין טהורה · כסוי קניא ומיחם כסוי טני ובית הדיו טמאין ושאר כל הכסויין טהורין : **ד** קטרב · פי' גאון וכן בערוך שני עצים יש מצד זה מן העול ומצד זה מן העול והן נקובין ומכניסין בתוך אותו נקב עץ ושמו קטרב וקטרין ליה שלא ישמטו הבקר : כנפים· בראש העול נקוב שני נקבים ושמן כנפים ומהן [ח] יצאו אל הקטרב ונקראו כנפים מפני שהן ראשי העול ולא העול בלבד אלא אפילו קצה הבגד כדכתיב (חגי ב) בכנף בגדו : הסומך · פירש גאון וכן ערוך יש באמצע העול כמין טבעת גדולה בין ממתכת בין משור בין מעץ בין מחבלים ובו נכנס ראש המחרישה וראש העגלה ומושכים אותו השוורים או שאר בהמות ושם אותה טבעת בלשון קדש סומך: מתגר· הוא חבל שקושרים תחת צואר השור: תמחויות· כמין קערות קטנות יש לשול והוא חלק על ראש צואר הבהמה: הענבל· הברזל שבתוך הזוג המקיש בדופני הזוג ומשמיע את הקול : **ה** שפופרת. כמין גובתא דקניא כמו שפופרת של אבר פרק בתרא דנדה(דף סו'): האבר· עופרת: סובבי· פירשתי בפי"א: טסים . וירקעו את פחי הזהב מתרגמינן ורדידו ית טסי דדהבא (שמות לט): סנדל של בהמה· בפרק במה אשה (דף נט.) מפ' למאי חזי : שעם· מפ' בערוך קליפי עץ והוא שגמים: משישופינו · אז הוי גמר מלאכתו כמו (דברים ט בתרגום) ושפות יתיה בשופינא:תניא בתוספ'[שם] הטבעות המקבלות הרצועות הרי אלו טהורות שאינן עשויות אלא לנוי . העשויות להכביד הרצועות ושהרצועות תלויות בהן טמאות. ברזל שתחת צואר בהמה ושעל צואר בהמה טמא . מסמר שהוא מחבר בו את הגלגל שלא ישמט טמא ורשב"ג מטהר בזה · פי' הטבעות משמע מן התוספתא דכנפים דמתני' טבעות הן. שהוא מחבר בו היינו מסמר שמחבר את כולן דתנן ומתני' דלא כרשב"ג :

ה) נ"ל שינים·

ובקצה הקטרב ב' קצות ברזל יקראו כנפים וכנף הוא הקצה וזה מבואר בלשון העברי(במדבר טו) על כנפי בגדיהם ואם נעשו אלו הקצות להכניס בהן הרצועות [ג] והטמם על ראשי הבהמות הנה הן מקבלים טומאה בהן כלים ואם נעשו לנוי טהורים כמו שבארנו לפי שהוא מתכת המשמשת את העץ · וברזל שתחת צוארי הבהמה הוא ברזל יקשר על הצואר מפני שלא יחנק בחבל אשר יקשרו בו הקטרב אולם הצופרת אשר ישתמשו מנדדי הצואר הנה הוא טהור מפני שהוא לנוי: והסומך· הוא יתד מברזל יעשה בקצה העגלה ממה שיסמך לזנבי הבהמות להסמך בו העגלה: והמתגר הוא ג"כ יתד מברזל יהיה בקצה העול מפני שלא תתעוות העגלה מפני אורך העול: והתמחויות· הן מקום הקערורי אשר ישימו בו האבנים וזולתן : הענבל · הזוג והליטרה הוא האונקלי אשר יתקעו במשא אשר על העגלה כדי שלא יפול:[ג]ומסמר המחברת כולן·ירצה בו כל מסמר שיחבר חלקי העגלה עד שתשוב אחד הנה הוא יטמא ושאר המסמרים אשר בעגלה אשר לא יעשו לחבר החלקים כי אם לנוי הנה הן טהורים : **ה** סובב של גלגל· הוא ברזל המקיף בגלגל : והטסין והצפויים · הטסים הן הלוחות הדקות והצפויים הן החפויין כי יש מקומות מהן מחופות באותן הלוחות לנוי והעיקר מכל זה כבר התבאר : ושעם הוא גמי : משישופנו · משימרח בשמן אחר הלטישה כמו שיעשו בסייף תרגום וירחץ ויסך וימשח וסף : משישחיזנה · משיחדדנה והאבן אשר יחדדו בו הסכין נקראת משחזת : **ו** כבר קדם שכסוי טני של בעלי בתים לא יטמא ואם מירק אותו עד שצב מראה הגה

קנה שנובתא דקניא שמה שפופרת כדאמרינן במזוזה (מנחות דף לג ע"ב) נתנה בשפופרת: של שעם· פירוש כמו שפירשנו דומה לכיוראן : שישפנו · פירוש כדכתיב (ש"ב יב כ) ויקם דוד וירחץ ויסך ומתרגם

א) עיין ערוך ערך חזיינא · ב) דבור זה צ"ל קודם ד"ה ושפופרת·

עין משפט נר מצוה:
ג א מיי' פ"ד מהל' כלים הלכה ח :
ד ב ג מיי' שם הלכה ט :
ה ד מיי' שם הלכה י :
ו ה ו מיי' שם פי"א הלכה כד :
ז ז מיי' פ"ט מהל' כלים הלכה טז :
ח ח מיי' שם הלכה יד :
ט ט מיי' פ"ט מהל' כלים הלכה יד :
י י מיי' שם הלכה טו :
יא כ מיי' שם הלכה טז :
יב ל מיי' שם פ"ח הלכה יז :
יג מ מיי' שם פ"ט הלכה ו :
יד נ ס מיי' שם פ"ט הלכה ט :
טו ע מיי' שם פ"ט הלכה ז :
טז פ מיי' שם פ"ח הלכה ב :

פירוש הרא"ש

הגהות הגר"א

מים טהורים

ד רבי יהודה מטהר·דמראה לא חשוי ליה מנא וכסוי פני של מתכת טהור כרבנן דלעיל בפי"ב[מ"ג]: וחכמים מטמאין·קסברי דמראה חשוי ליה מנא:תניא בתוספ'[שם]מודה ר' יהודה לחכמים בכסוי פני של מתכת[ו] [ב] שעשה בו מראה ונשבר ובטל מתשמישו טהור וחכ"א בין כך ובין כך טמא · מראה [ג] שנשברה אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה טמאה ואם לאו טהורה · [ד] ניטשטשה אם מראה את רוב הפנים טמאה ואם לאו טהורה : ז כלי מתכות·שנטמאו במת והן שלימין אין מטהרין פחות משבעה ימים ומזה עליהן בג' ובשביעי ומטבילן והן טהורין ואם נטמאו במת ונשברו וחזר ועשה מהן כלים בו ביום [ז] חזרו לטומאתן ישנה דקסבר ר"א כיון דהזה עליהן ונשברו לא בעי אמתוני ור' יהושע סבר דדינם כשלמים · תניא בתוספ'[שם] ר"א אומר כלי מתכת שנטמא ונשבר והתיכו מזה עליו בו ביום ושונה עליו ברביעי ושנטמא והזה עליו ונשבר והתיכו שונה ומזה עליו בו ביום רבי יהושע אומר אין הזאה פחות משלישי ומשביעי רבי נתן אומר [ה] כלי מתכת שנטמא ונשבר והתיכו [ח] [ו] והזה עליו ונשבר והתיכו ישנה עליו בו ביום ר' יהושע אומר אין הזאה פחות משלישי ומשביעי:

בו מראה רבי יהודה מטהר וחכמים [א]מטמאים מראה שנשברה [ב]אם אינה מראה את רוב הפנים טהורה: ז כלי מתכות מטמאין ומטהרין שבורין דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר [ג]אינן מטהרין אלא שלימין [א]כיצד הזה עליהן נשברו בו ביום התיכן וחזר והזה עליהן שניה בו ביום הרי אלו טהורין דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר [ד]אין הזיה פחות משלישי ושביעי: ח [ה]מפתח של ארכובה שנשבר מתוך ארכובתו טהור ר' יהודה מטמא מפני שהוא פותח בו מבפנים [ו]ושל גם שנשבר מתוך גומו טהור היו בו חפין ונקבין טמא נטלו חפין טמא מפני נקבין נסתתמו נקבים טמא מפני חפין נטלו חפין ונסתתמו נקבים או שנפרצו זה לתוך זה טהור [ז]מסננת של חרדל שנפרצו בה שלשה נקבים מלמטן זה לתוך זה טהורה [ח]והאפרכס של מתכות טמאה:

פרק חמשה עשר

א [א])כלי עץ כלי עור כלי עצם [ב]) כלי זכוכית פשוטיהם טהורים ומקבליהן טמאין נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא [ט]השידה והתיבה והמגדל [ג])כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדריא שיש להם שולים והן מחזיקין ארבעים סאה בלח שהם כורים ביבש הרי אלו טהורין ושאר כל הכלים בין מקבלים בין אינם מקבלים טמאים דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר [י]דרדור עגלה וקוסטות המלכים ועריבת העבדנין ובור ספינה קטנה והארון אע"פ שמקבלין טמאין שאינן עשויין לטלטל אלא במה שבתוכן ושאר כל הכלים המקבלים טהורין ושאינם מקבלים טמאין אין בין דברי רבי מאיר

ר"ש: [ו]ל גם נשבר מתוך גומו... ושל גם·פירש גאון וכן ערוך כדגרסינן בפרק הקומץ רבה (דף לג·) מזוזתא דבי רבי דעבידא כמין נגר ומפרש לא כנגר המוטל לגמרי אלא כאיסתוירא כי שוקא וכרעא דאדם דדמיא לנו"ן דכפופה דמינים כייף ומיניה זקיף וכן מפתח שמתכפל בארכובה עם השוק שמו מפתח של ארכובה: ושל גם· פירש גאון וכן בערוך שהוא כשוק עם הרגל שאינו נפשט ולא הבנתי דבריו מה יש בין של ארכובה ושל גם ובפ"ק דפסחים (דף ח:) ובפרק כילד מעברין (דף נה·) רגילין לפרש כמין גם כמו ג' יוונית שהוא כמין ד': היו בו חפים· כשנשבר מתוך גומו נשתיירו בו חפים או נקבים: חפים· הם שינים: נקבים· שנכנסים בהם שיני המנעול זה לתוך זה: לא ניטלו ולא נסתמו אלא נפרצו שנתעקמו החפים ונתרחבו הנקבים שנדבק נקב אל נקב: מסננת של חרדל· כמין נפה של מתכת נקובה כנקבי הנפה והמים יוצאים מלמטה והחרדל נשאר מלמעלה וכאן נפרצו ג' נקבים ונעשו אחד יוצא מהם החרדל: מלמטה· מדקתני מלמטה משמע שתים הן זו על גב זו והתחתון נקביו דקין יותר מן העליון: אפרכס של מתכת· עושין לחרדל אפרכס קטנה כעין שעושין לרחיים ותשובה כלי: תני"א בתוספ' [שם] מפתח של רכובה שנשבר מתוך רכובתו ר"מ מטמא ורבי יהודה מטהר רשב"ג אומר חילוף הדברים· מסננת של חרדל שנחלקה לארכה טהורה לרחבה אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה טמאה ואם לאו טהורה· אמר ר"א בר' צדוק לא נחלקו ב"ש וב"ה על המסננת של חרדל שנפרצו בה ג' נקבים מלמטה זה בצד זה שהיא טהורה על מה נחלקו על השינים שב"ש מטמאין וב"ה מטהרין:

א כלי עץ·משנה זו שנויה לעיל פ"ב ושם פירשתי וקשה תימה חדא זימנא ושמא התם עיקר והכא תנייה הכא לאורויי לן בדין כלי עץ וכלי עור דאיירי בהו הנך תרי פרקי: קש· זגגות שבלין: ובור ספינה אלכסנדריא· ספינה גדולה שפורשין בה לים הגדול ומי הים מלוחים ועושין כלי גדול כמו בור ונותנין לתוכו מים יפים: לח· אין בו גודש: שהם כורים ביבש· שתים סאה שהגודש מחזיק שלישי כדאיתא בסוף פרק במה מדליקין (דף לה·) בכלים העשוין כים [ט] שעשה שלמה גובהו כחצי ארכו והם עגולים ובפ"ק דעירובין (דף יד:) פריך גבי ים [י] שעשה שלמה אלפים בת יכיל וכתיב מחזיק שלשת אלפים בת יכיל ומשני ההיא לגודשא: טהורין· דאתקש כלי עץ לשק דמיטלטל מלא וריקם וזה אינו מיטלטל מלא דגדול יותר מדאי ואם יטלטלוהו ישבר בידיהם: דרדור עגלה· פי' גאון וכן ערוך חבית של עץ עגולה עשויה לוחות לוחות ואע"פ שהיא גדולה כיון שהוא לעגלה מיטלטלת מליאה וריקנית: קסתות· אית דגרסי קתות ואית דגרסי קסטות ופי' בערוך היא לגין ובגמון ישמעאל קס"ס והוא עשוי מכל דבר בין מחרס בין ממתכת בין מעץ בין מזכוכית והגאון פי' כדאמרי' בפ' אין מעמידין (דף לד:) קסטא דמורייתא בטמא קיסטא דחמרא בארבעה לומי: עריבת העבדנים· פי' גאון כלי עץ כמין ספינה והיא לעבודת הבורסי: אף על פי שמקבלין· מ' סאה טמאין כדמפ' שאין מיטלטלין אלא במה שבתוכן כשהן מלאין דאורחייהו לטלטולי עריבת בעל הבית טמאה לר"מ דר"מ טהורין קתני למימרא דהני דוקא טהורים הא שאר טמאין לר' יהודה טהורה דרבי יהודה טמאין קא חשיב למימרא דהני דוקא טמאין הא שאר טהורין: תניא בת"כ בפרשה ויהי ביום השמיני [יא] כלי עץ יכול אף השידה התיבה והמגדל כוורת הקש כוורת הקנים בור ספינה אלכסנדרית שיש להן שוליים שמחזיקין מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש ת"ל מכלי עץ ולא כל כלי עץ יכול שאני מוציא דרדור עגלה וקסתות מלכים עריבת העבדן בור ספינה קטנה וארון ת"ל כל כלי עץ ריבה מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט ת"ל שק מה שק מיוחד שהוא מיטלטל במילואו אף אני ארבה דרדור עגלה וקסתות מלכים ועריבת העבדן ובור ספינה קטנה וארון שהן מטלטלים במילואם ומוציא אני את התיבה ואת השידה ואת המגדל וכוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית שיש להם שולים והן מחזיקים מ' סאה בלח שהן כורים ביבש שאינן מיטלטלין במילואן ר"מ אומר כל שמנו חכמים לטהרה טהור והשאר טמא ר' יהודה אומר כל שמנו חכמים לטומאה טמא והשאר טהור אין בין דברי ר"מ לדברי ר' יהודה אלא עריבת בעל הבית ר' נחמיה אומר קופות גדולות והסאין הגדולים [יב] [ז] שיש שמחזיקים מ' סאה בלח שהן כורים ביבש הרי אלו טמאין אע"פ שהן מיטלטלין במילואן מטלטלים במשתייר מהן· תני"א בתוספ' [ב"מ פ"ה] וכמה הן אמה על אמה ברום ג' אמות שהן ישנן שש מאות וארבעים ושמונה ספחים וראייה לדבר במדת השולחן ורבי יוסי [אומר] בים שעשה שלמה הוא אומר מחזיק בתים ג' אלפים יכיל ובמקום אחר הוא אומר אלפים בת יכיל א"א לומר אלפים שכבר נאמר ג' אלפים וא"א לומר

ר"מ: הוא יטמא לפי שהוא אז כלי בפני עצמו ואין הלכה כר' יהודה : ז מבואר הוא שהמאמר הוא בטומאת מת וכבר קדם לנו שכלי מתכות חוזרים לטומאתן הישנה ומאמר ר"א הזה עליהן ונשברו בו ביום ר"ל ביום הג' מטומאתו ומאמר ר' יהושע אין הזאה פחות מג' וז' ירצה בו שאחר התוכו יזה על זה הדבר הנתך ג' וז' ואז יהיה טהור ואם עשה ממנו כלים אחר זה יהיו טהורים אולם שתתחבר ההזאה אשר הזה בעודו כלי אל ההזאה אשר היא אחר שבירתו הנה לא תתחבר ואפילו יהיה הזאה השניה בשביעי אבל יצטרך ההזאה ג' וז' על הכלי או הזאה שלישי ושביעי על הנתך וזה ענין אמרו אין הזאה פחותה משלישי ושביעי והלכה כר' יהושע : ח של ארכובה · היא שתהיה לה ארכובה ותהיה

צורתה *כן ושל גם תהיה צורתה על צורת גימל ורוב מפתחות המנעולים יהיו תמונתן כן והוא על זאת הצורה: ואמרו מתוך גומו ומתוך ארכובתו ירצה בו מעלם התוספת אשר בה וכבר ביארנו חפין שהן שיני המפתח וכן יהיה בקצה המפתחות נקבים הן הסבה בפתיחת המנעול כאשר יהיו בתוך המנעול קצות בולטות יכנסו באלו הנקבים ואז יפתחו הדלת : ומסננת של חרדל·הוא ממתכת ואמר כי כאשר נפרצו ג' נקבים בקרקע המסננת והתחברו קצתן לקצתן הנה נפסדה המסננת שהיא לא תסנן כלל ולזה היא טהורה : ואפרכס· הוא כלי הרחים והיא תעשה מטעם ברוב בצד העליון רחב וכל מה שילך יהיה צר· תמונתו כמו מחודד האלטוונה ישליט החטה מצד הרחב והקלה הצר על עין הרחים ויפול ממנו החטה אצל הטחינה ואין הלכה כרבי יהודה :

א הנה זאת ההלכה כבר קדם לשונה וביאורה בתחלת הפרק הב' מזאת המסכתא : ושידה תיבה· מעין כארון והדומה לו: ותיבה· תיבת השולחנים : ומגדל האולר · וכוורת הקש הן קופות יעשו מקש או ערבה או מכפות תמרים והדומה להן הכונה בזה שהוא ממה שילמח מהארץ עד שיהיה כמין כלי עץ והוא גם כן נקרא בלשון ערב כוראלנה"ר ותמונתו תמונת סלים ויעשו בספינות הגדולות אוגן מעץ ימלאו אותו מים לשתות בו אנשי הספינה והוא אשר יקרא בור ספינה ותמצא אותו בספינות אלכסנדריא שהספינות אשר ילכו בהן מארץ ישראל לאלכסנדריא הן הספינות הגדולות שהן יכנסו בתוך ים המלח ואינן כמו הספינות הקטנות אשר ילכו בהן העומדים על שפת ים ארץ ישראל מעיר לעיר: ודרדור עגלה · חבית מעץ [א]בתמונת קורה ותחתית העגלה תוליך החבית ותעתק ממקום אל מקום והיא מלאה מים: וקוסטות המלכים. קיבוץ המלכים והיא כמו עריבה מעץ גדול בה חדרים יהיו בה מיני המאכל והמשתה והיא ג"כ על עגלה ילכו בה המלכים : ועריבת העבדנים · היא מעץ ישרו בה העורות ואמר יתברך בטומאת הכלים (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק ושק הוא אלמשח האורג משיער יעשו ממנו המרדעות העשוים מלמר ובאה הקבלה שלא יטמא מכלי עץ אלא מה שאפשר שיטלטל והוא מלא כמו השק אמרו מה שק שהוא מטלטל במילואו אף אני מרבה דרדור העגלה וקוסטות המלכים שהן מטלטלים במלואם ומוציא את השידה ואת התיבה ואת המגדל שאינם מטלטלים [ב] ולזה השרש אמרו שהכלים העשויין מעץ אשר יחזיקו מ' סאה בלח רצה לומר הדבר הנגר אשר יחזיק ס' סאה מן הדבר היבש כמו [ג] הקטנית והזרעים לפי שהן יתעבו על פי הכלי ויוסיפו שליש ובור שהוא מחזיק שלשים סאים הנה הוא לא יטמא ואע"פ שהוא רק ואין בו כלום לטעם מה שזכרנו והתנה על גודל גופו שיהיה לו תושבת בשרש עשייתו יעמוד בו על הארץ עד שאי אפשר שיתנועע והוא אמרו שיש להן שולים וביאור מלת שולים הקצות ואמר רבי מאיר שזה אשר מנו חכמים מן הכלים ואמרו כי כאשר יחזיק מ' סאה בלח שהן טהורים והוא שיהיה בתשבורת שלהן אמה על אמה ברום ג' אמות לפי שזה [ד] התשבורת מ' סאה לבד אשר נראה בהן כמה שיחזיקו · אולם שאר כלי עץ בין שהיו מחזיקים מ' סאה או יותר מזה הרי הן יטמאו וזהו ענין אמרם בכאן בין מקבלים בין שאינן מקבלים ר"ל כאשר יחזיקו מ' סאה או יותר הנה הן כמו הכלים אשר לא יחזיקו מ' סאה והכל טמא והוא אמרו בסיפרא כל שמנו חכמים לטהרה טהור והשאר טמא אולם רבי יהודה הנה מנה הכלים אשר אמרו חכמים שהן טמאים ואע"פ שהן מחזיקים יותר ממ' סאה לפי שהסכימו עליהן בעת עשייתן שיטלטלו אותן מלאים אם בהיות אפשר להן שיתנועעו או שיהיה להן בית אחיזה שיוכלו למשכם או שיהיו עומדים על עגלה והדומה לזה ואמר שאר כלי עץ אלו כל מה שיהיו מחזיקים ארבעים סאה ולמעלה הנה אינן טמאים ומה שיחזיק פחות ממ' סאה שיטמאו והוא אמרו בכאן ושאר כל הכלים המקבלים טהורים ושאינן מקבלים טמאין ואל זה רמז בסיפרא באמרו כל שמנו חכמים לטומאה טמא והשאר טהור הנה אין מחלוקת בין רבי מאיר ורבי יהודה בכל מה שזכרו מהכלים בלתי עריבת של ב"ב כאשר תחזיק מ' סאה בלח שחכמים לא ימנוהו עם הכלים שיטמאו אע"פ [ה] שאין מקבלים מ' סאה כמו דרדור עגלה וקוסטות המלכים ולא עם הכלים אשר לא יטמאו ואפילו מחזיקים מ' סאה כמו שידה תיבה ומגדל לפי מה שקדם הנה לדעת רבי מאיר שאמר כל מה שמנו חכמים לטהרה טהור והשאר טמא הנה עריבת בעל הבית טמאה ואפילו מחזקת מ' סאה בלח אחר שלא נמנית עם הכלים הטהורים ועל דעת ר' יהודה שאמר כל מה שמנו חכמים לטומאה טמא והשאר

כדקאמר רבי יהודה : דרדור עגלה· חבית של עץ גדולה ועשויה מלוחות לוחות ומוליכין אותו בעגלה : וקסתות מלכים · כלי עץ גדול ויש בו קינים קינים זה ע"ג זה ומשימין בו מיני מאכלים ויין ומוליכים אותו בעגלה למלכים :

א) [כ"ל גם]

מים טהורים

[א] בר"מ מתמונת קובה כו' וקוסטות המלכים קובת המלכים כו' כצ"ל · ועיין לקמן פט"ז מ"ז והקמרון שלה הקובה כו' : [ב] שם שאינם מיטלטלין מלאים ולזה כו' כצ"ל : [ג] שם מן הדבר היבש כמו הקטנית והזרעים כו' ויוסיפו שליש ובור הוא שמחזיק שלשים כו' כצ"ל : [ד] שם לפי שזה התשבון מ' סאה לבד אשר נראה בכן במה שיחזיקו כו' כצ"ל : [ה] שם שחכמים לא ימנוהו עם הכלים שיטמאו אע"פ שמקבלין טומאה אשר לא יטמאו אם מחזיקין כו'

בו ביום לא נאמר לענין תורת טומאה ישנה רק לרבותא דדין הוא שמכיר אמ"כ לומר דמזה שניה בו ביום שנשברו והזה עליהן ולא בעי אמתוני ובפי' הרא"ש תיקן כלשון וכתב ועשה מהן כלים בו ביום מעלות לגבי שניה בו ביום כו' : [ח] שם ר' נתן אומר כ"מ שנטמא ונשבר והתיכו מזה עליו בו ביום נשבר והתיכו ישנה עליו בו ביום כו' כן הגיה הגר"א : [ט] שם בכלים העשוים כים של שלמה כו' כצ"ל : [י] שם פריך גבי ים של שלמה כתיב אלפים וגו'

א) [עדיות פ"ז מ"ז] ב) כ"כ ס. ג) ל"א העזרא

ב א מיי' פ"ט מהל' כלים הלכה א-:
ג ב מיי' שם פי"א הלכה כד:

לומר ג' אלפים שכבר נאמר אלפים אמור מעתה אלפים בלא שהם ג' אלפים ניבש: **ב ארובות** · פי' בערוך עריבות של נחתומים שלשים שם הלחם עוד פי' ל"א ארוכות בכ"ף לוחים ארוכים שמקריבין עליהן לחם · עוד פי' לשון אחר עריכות שמעריכין עליו לחם: **של בעלי בתים**· לא מייחדי לכלי עד שיסרק או יכרכם אבל של נחתום אע"פ שלא סירק ולא כרכם: **סירקן** · פי' בערוך יפה בסירקן והוא השסר כדכתיב (יחזקאל כג) חקוקים בשסר (ירמיה כב) ומשוח בששר: **כרכמן**· בערוך חיבר [ג] כמו הא דתניא בפס"ק דחולין (דף כה·) לשבן מרר ולכרכם ובספרים שלנו כתיב ולכרכב · והגאון פי' שייפה אותן הכלים בכרכום דהיינו כרכומא רישקא בלשון ישמעאל זעפר"ן: **רבי אליעזר מטהר**· בפ' המוכר את הבית (דף סו:) מוקי לה

לדברי רבי יהודה אלא עריבת בעל הבית: **ב** א)ארובות של נחתומים טמאות ושל בעלי בתים טהורות סרקן או כרכמן טמאות ב)דף של נחתומים שקבעו בכותל ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאים ג)סרוד של נחתומים טמא ושל בעלי בתים טהור גיפפו מארבע רוחותיו טמא נפרץ מרוח אחת טהור ר' שמעון אומר אם התקין להיות קורץ עליו טמא ד)וכן המערוך טמא: **ג** ה)ים נפה של סילתים טמא ושל בעלי בתים טהור ר' יהודה אומר אף של גדלת טמא מושב מפני שהבנות יושבות בתוכו וגודלות: **ד** כל התלויות טמאין חוץ מתלוי נפה וכברה של בעל הבית דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כולן ו)טהורין חוץ מתלוי נפה של סלתית ותלוי כברת גרנות ותלוי מגל יד ותלוי מקל הבלשין מפני שהן מסייעין בשעת המלאכה ז)זה הכלל העשוי לסייע בשעת מלאכה טמא העשוי לתלוי טהור: **ה** ח)רחת של גרוסות טמאה של אוצרות טהורה של גתות טמאה של גרנות טהורה ט)זה הכלל העשוי לקבלה טמא לכנוס טהור: **ו** י)נבלי השרה טמאים ונבלי בני לוי טהורים כ)כל המשקין טמאין ומשקה בית מטבחייא טהורין ל)כל הספרים מטמאין את הידים חוץ [א] מספר ג)העזרה מ)המרכוף טהור נ)הבטנון והניקטמון והאירום הרי אלו טמאין רבי יהודה אומר האירום טמא מושב מפני שהאלית יושבת עליו ס)מצודת החולדה טמאה ושל העכברין טהורה:

פרק ששה עשר

א כל ע)כלי עץ שנחלק לשנים טהור חוץ משלחן

פירוש רב האי גאון

פירוש הרא"ש

הגהות הגר"א

מים טהורים

ב א מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה ה:

ג ב ג מיי' שם הלכה ה:

ד ד ה ו מיי' שם פ"ו הלכה ה:

פירוש הרא"ש

פירוש רב האי גאון

הכפול ותמחוי המזנון והאפיפורין של בעלי הבית ר' יהודה אומר אף המגס וקוד הבבלי כיוצא בהן א)כלי עץ מאימתי מקבלין טומאה המטה והעריסה משישופם בעור הדג גמר שלא לשוף טמאה רבי מאיר אומר המטה משיסרג בה שלשה בתים:

ב הסלין של עץ משיחסום ויקנב ושל תמרה אע"פ שלא קינב מבפנים טמאה שכן מקיימין כלכלה משיחסום ויקנב ויגמור את התלויה בית לגינים ובית הכוסות אע"פ שלא קינב מבפנים טמא שכן מקיימין:

ג הקנונין הקטנים והקלתות משיחסום ויקנב הקנונין הגדולין והסוגין הגדולין משיעשה שני דורין לרחב שלהן ים נפה וכברה וכף של מאזנים משיעשה דור אחד לרחב שלהן הקופה משיעשה שני צפירות לרחב שלה והערק משיעשה בו צפירה אחת:

ד כלי עור מאימתי מקבלין טומאה התורמל משיחסום ויקנב ויעשה קיחותיו רבי יהודה אומר משיעשה את אזניו סקורטיא משיחסום ויקנב ויעשה את ציצתה רבי יהודה אומר משיעשה את טבעותיה קטבוליא משיחסום ויקנב ר' יהודה אומר משיעשה את קיחותיה הבר והכפת של עור משיחסום ויקנב רבי יהודה אומר משיתפרם וישייר בהם פחות מחמשה

לעשות לה [ב] סבור רבי יהודה אומר בכר אין פחות מחמשה ובכסת אין פחות מג׳ : ה פטיליא · פי׳ גאון וכן ערוך קופה לגרוגרות כדתניא (ירושלמי פ"ז דשבת) חותל של תמרה ופטיליא של גרוגרות מקטע ואוכל : חסינה· כמין קופה ועשויה מן העלין ומשימין בה את [י] הסיס תרגום (יואל א) נהרסו ממגורות אתפגרו חוסניא : סגניות · מלשון (שיר ז) סוגה בשושנים · עושין כמין כפיפה קטנה מן העלין ומכסין בה פירות ואינה אלא מלאכת ערא׳ : נצרים · עורי דקל : חותל · כלי שעושין מחריות של דקל ומניחין בו תמרים לחים ואוכלין[יא]אותם נותנלתוכו. ונוטל מתוכו אבל אם אין יכול להוציא את התמרים אא"כ יקרענו או יתיר החריות שלו טהור דכיון דקורעו ומתירו משליכו לאשפה והוי הוא תשמיש עראי·

מחמשה טפחים : ה ^א^ פטילייה טמאה וחסינה טהורה ^ב^ סגניות של עלין טהורות של נצרין טמאות ^ג^ חותל שהוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו טמא ואם אינו יכול עד שיקרענו או עד שיתירנו טהור : ו ^ד^ קסייה של זורי גרנות של הולכי דרכים של עושי פשתן טמאה אבל של צבעין ושל נפחים טהורה ר׳ יוסי אומר אף של גרוסות כיוצא בהן ^ה^ זה הכלל העשוי לקבלה טמא מפני הזיעה טהור: ז ^ו^ המלקוט של בקר והחסום שלו והמדף של דבורים והמנפה הרי אלו טהורין ^ז^ כסוי של קופסא טמא כסוי קמטרא טהור כסוי תבה כסוי טני והמכבש של חרש והכסא שתחת התיבה והקמרון שלה ואנגלין של ספר בית הנגר בית המנעול ובית המזוזה ותיק נבלין ותיק כנורות והאמום של גודלי מצנפות והמרכוף של זמר ורביעית של אליית וגנוגנית העני וסמוכות המטה וטפוס של תפלה ואמום של עושה סותות הרי אלו טהורין ^ח^ זה הכלל אמר ר׳ יוסי כל משמשי של אדם א) בשעת המלאכה [א] טהור שלא בשעת המלאכה טמא וכל

ה פטילייה · דומה לקופה מערבה גובהה קרוב לאמה ולה פה קטן ישימו בו התאנים היבשים כאשר ירצו להצניעם או [א] להעתיקם ושמו מפורסם אצלנו : וחסינה · היא קופה גדולה דומה לבית יעשה מערבה ברוב ימלאו אותה מחטה כאשר ירצו לאצור אותה תרגום נהרסו ממגורות איפחתו חוסנייא (יואל א) · וכהנו לקבץ הפירות הלחים כתאנים וענבים שיחפו אותן בדמיון אריגה מעלי ערבה או קנים וזה הארג יקרא סגנין באורו גדר מלשון (שיר ז) סוגה בשושנים : וחותל· כלי משעם או מגומא ישימו בו הפירות הלחיםבעת המכירה כדי שלא ימשמשו ביד כמו אלו אשר ימכרו בו הפירות הלחים במצרים אשר יקראו אותו אל דובלה והוא מלשון (יחזקאל טז) והחתל לא חתלת : ו קסייה · עור תפור יכנס בו היד והוא על דמיון כף האדם ואם היה הכונה בו שיביא לו בו הידים כדי שלא יכנס בידו הקוץ או העלים ויגנעהו טמא ואם הכונה בו שלא יזיע ויפסיד מה שבידו מפני הזיעה או יליקהו הזיעה מהחזיק הכלי אשר יתעסק בו הנה לא תטמא לפי שהוא דמיון פשוטי כלי עור ואע"פ שהוא חלול לא נעשה לקבול : ז מלקוט· כלי [נ] מעור יקבצו בו רפתי הבקר כדי שלא יפסיד החטה בעת הדישה: והחסום שט· הזמם אשר יקשרו על פיו כדי שלא יאכל מן החטה שהזהירנו התורה (דברים כה) מלחסום אותו על פיו בעת הדישה: ומדף· הוא כלי פשוט משימין בו אש וגללי בקר יגרשו בו הדבורים כדי שישופו ויוכל אדם ליקח הדבש והוא מלשון (ויקרא כו) עלה נדף: והמנפה· מה שיניפו בו יקרא בלשון זה לפי שמוליך ומביא האויר: כיסוי קופסא· כיסוי התיבה שישימו בו הבגדים ויניחו עליו הכסוי ובהש"ס (מנחות דף מא·) כלי קופסא ירצו בו הבגדים המונחים בתיבות ובארגזין וכן קמטרא היא אשר נקרא אותה באגדלי אלמטיר"ה ובמצרים אלקמטר"א תרגום המלתחה קמטרא : והמכבש של חרש· כלי הנגרים אשר ייסירו בו עצים המעוותים: והקמרון שלה· הקובה אשר עליה הכסוי של תיבה שהוא עשוי כמין קופה שם עגלות לב אמרו בספרי קמורות קערורות: והאנגלין של ספר· דפוס מעור מקשיי על דמיון ספר תורה יעשו עליו נרתק של ס"ת כאשר יעשו לה נרתק מעור:ובית הנגר· הוא נרתק מעור יכנס בו המנעול אשר ינעלו בו השערים וכן בית המנעול ובית המזוזה בית מעץ כמין קנה יכניסו בו המזוזה וישימו אותו בשער: ותיק· הוא הנרתק שיעשו אותו לכלי הנבלים והכנורות ודמיונו מפורסם כמו תיק של ס"ת והאמום של גודלי מצנפות לפי שיש להן דפוס כמו ראש האדם וגודלין עליו המצנפת : והמרכוף· כבר בארנו שהוא סוס מעץ אשר ישחקו בו : ורביעית של אליית· הם שני עלים אורך כל אחד מהן יותר מאמה יהיו שני העלים ביד המנחק יכה אחד מהן באחד לפי הנגון ושמו מפורסם במערב אלשג ותרגום ובמנענעים וברביעין וייחס אותו למקוננת לפי שיקוננו בו המתים אצלן : [ג] וגנוגנית העני · אהל האומן והוא נגזר מאמרו גנון והליל וירלה בו הגל אשר יעשה האומן על ראשו כשיעשה מלאכה בשמש יעשה אצלנו מגומא על הראש ועני שם האומן אמר יתברך (דברים כד) כי עני הוא וסמוכות המטה· ידוע: וטפוס· והוא כדפוס של עץ אשר יעשו עליו תפילין של ראש:וסותות· הוא הבגד ובדם ענבים סותו (בראשית מט) ואמרו אמוס של עושה סותות ירצה הדפוס אשר יארגו עליו וצורתו מפורסמת : וזה הכלל אשר זכר רבי יוסי אמת וביאורו שכל כלי עץ אשר יצטרך לצורך קרוב כמו השלחן והטבלא והמטה והדומה להן יקראו משמשי אדם וכל מה שהוא כלי לכלי אחר יצטרך אליו האדם ויהיה זה הכלי הראשון עובד לכלי השני הנה הוא יקרא [ד] משמשי אדם ומה שהיה ממנו אשר הוא משמשי אדם יצטרך אליו תמיד לא יפרד הכלי הראשון מהשני כמו כסוי קופסא [ה] אשר לא יתפרד ממנו:ומשמשי אדם· הוא הקופסא לבד ושם כסויה הוא משמש המשמש הנה הוא יטמא · [ו] ומה שהיה ממנו לא יצטרך אליו בלתי בשעת מלאכה כמו הדפוסים הנזכרים שהן לא יצטרכו אליו בלתי בשעת מלאכה הרי הוא לא יטמאו הנה זה חלוק ר׳ יוסי בכלים אשר הןמשמשי משמשים לבד וזהו שרש אמתי ולא התבאר בסיפרא ונשאר מהחלוקה שתי חלוקות והוא שיהיה משמש את האדם ואינו משמש את משמשיו או יהיה משמש את האדם ואת משמשי משמשיו והנה כבר התבאר בסיפרא [ז] שכל מה שהוא משמש את האדם לבד הנה לא יטמא ר"ל שהוא לא יצרפהו האדם בדברים אשר ירצה שכל מי שיאכלהו או ישתהו או ילבשהו הנה ג"כ משמש את האדם וכאשר היה כלי לא יצלח למשמשי האדם אבל לאדם עצמו [ח] כמו שלא יסתלק עליו לא יטמא ואם היה דבר יצלח לאדם ולמשמשי אדם הנה זהו אשר יטמא מן כלי עץ אולם אשר הוא למשמשי אדם לבד הנה חלק אותו רבי יוסי כמו שקדם ותדע זה מן הפסק שהוא משמש את האדם שכבר ישב בו או ילבשהו או יתכסה בו וכן משמש את משמשי אדם לפי שישימו בו הכלים אשר הן משמשי אדם והגיע זה הענין שהוא עמידת הדין בטומאת כלי עץ וזה לשון ספרא מכל כלי עץ ולא כל כלי עץ יכול שאני מרבה הסולם והקולב והמנורה והמטורה ת"ל מכל כלי עץ או יכול שאני מוציא את השלחן ואת הטבלא ואת הדולבקי ת"ל כל כלי עץ ריבה ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחרי שריבה הכתוב ומיעט ר"ל שהלשון בהם כמו הרבוי והמיעוט לאיזה טעם ייחד אלו ברבוי לטומאה וזה במיעוט מן הטומאה והיה התשובה ת"ל שק

תניא בתוספ׳ חותל שהוא עתיד [ג]לאכיל׳תמרה ולזורקו טהור חישב לסככים ולהוציא בו מן הבית ומן השדה טמא: ו במסכת מכשירין[יב] פ"ה [מ"ח]קסייא של שולחנות ופי׳ בערוךקערות של שולחנות ויש מדמים [יג] לוקפותיו ומנקיותיו ואע"ג דגרסיק במנחות (דף לז׳) קשותיו אלו הסניפים והיא גלוסית של ייןוהוא כמו(במדבר ד) קשות הנסך: של גרוסות· טוחני פולין ברחיים: מפני הזיעה·לשאוב את הזיעה כדי להקר בשרו שלא יזיע: ז המלקוט · פירש בערוך עור שמשימים בעיני הפרה לסבב בדישה: והחסום . פירש גאון וכן בערוך כמין מטודה קטנה של חבלים שחוסמין בה פי השור והגמל : מדף של דבורים · פי׳ גאון וכן בערוך כמו דף וקרש ולוח שהוא נתון לפני כוורת כשיבואו הדבורים מן המרעה ינוחו במדף קודם ואח"כ יכנסו לכוורת עוד פי׳ בערוך כלי שמשימין בו אש וגללי בקר ומעשנים בשביל שיברחו מן הכוורת הנחיל ויקח הדבש מלשון (תהלים א) אשר תדפנו רוח : מנפה · כלי שמביא רוח ומניפין בו לאדם כדאשכחן באגדה (ב"מ ר"פ הפועלים פו׳) בתי הניפי לי במניפך : קפסא · כמו כלי קופסא דפ׳ התכלת (דף מא׳) : קמטרא · המלתחה תרגומו קמטרא (מלכים ב י) : והמכבש · פי׳ בערוך כל דבר שהוא לכיבוש דבר אחד באמצעו שמו מכבש וכל חרש לפי מלאכתו יש לו מקום שכובש ועושה העץ עד שיתקנו למלאכתו וכן מכבש של כובס יש לו שני דפים אחר שיכבסם מקפלן ומניחן ביניהם ונראין יפין : קמרון · פי׳ גאון וכן ערוך הקובה שלמעלה בראש התיבה שהוא כסוי שלה שמה קמרון כדאמר שם עגלות צב בפר׳ ויהי ביום כלות משה ואמרו רבותינו [יד](בראשית רבה פ"ל)שפירוש צב קמרוסא שהוא קובה שלא ישלוט בה עין : אנגליגין · אית דגרסי אנליגגין ספסל שמשימין עליו את הספר וי"מ נרתק של עור שמכניסין בו את הספר : בית הנגר · פי׳ בערוך מקום שמשימין שם הנגר ומקום המנעול ומקום המזוזה : תיק נבלים תיק כינורות · כלי שמשימין בו הנבל והכינור : אימום · פורמ"א בלע"ז כמו מנעל שעל גבי האימום דבפרק תולין (דף קמא:) וכן גודלי מצנפות עושין צורת ראש האדם וגודלין עליו המצנפת : מרכוף · פירשתי לעיל בסוף פרק חמשה עשר : רביעית של אליית · מנענעים של מקוננות · ובמנענעים ובצלצלים תרגום וברביעין ובצלצלין (שמואל ב ו): גנוגנית העני . תרמילו של עני : וסמוכות המטה · [טו] כלי שסומכין בו המטה שלא תפול : טפוס של תפילין · דפוס שעושין בה תפילין · טפוס כמו דפוס וכן בפרק שתי הלחם (דף צד׳) תנן ובטפוס היה עושה אותן ואמרינן בגמ׳ ושמת אותן בדפוס : אימום של עושה שיאגות · אית דגרסי סבאות תיכי חלילאתא שהן נעשין באימום · תניא בתוספתא בפרק המשנה בכלי עור רבי אלעזר ברבי צדוק אומר אלונגין של ספר תורה טהורין התיק שלו טמא משמע משם דאנליגין לאו היינו תיק :

א) [במשנה שבמשניות איתא בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא וכל שאינו וכו׳]

פירוש רב האי גאון

למטה קורין אותו קסבולי עוד שמו בטיית גטע : ה פטיליא · פי׳ כמין קופה לגרוגרת ששמה בטיית קצרה אתין ומנין שכן הוא דתניא (ירושלמי פ"ו דשבת) חותל של תמרה ופטיליא של גרוגרות מקטע ואוכל ויש בדברי חכמים פטילי סיגור : וחסינה טהורת · פירוש איכא דאמרי וחיסניה תרגום (יואל א יז) נהרסו ממגורות חוסניא לשון רבים ולשון יחיד חסינא ועשויה מן הוצא ונותנין בו חטים : סינגיות של עלין · פי׳ עושין כמין קלת קטן מן עלין ומכניסין בם פירות ואינו אלא כלי עריי וסוגניות עיקר מן (שה"ש ז ג) סוגה

עין משפט נר מצוה

ה א מיי׳ פ"ה מהל׳ כלים הלכה ה :

ו ב מיי׳ שם הלכה ו :

ז ג מיי׳ שם הלכה ז :

ח ד ה מיי׳ פ"ז מהלכות כלים הלכה ה :

ט ו מיי׳ שם הלכה ג :

י ז ח מיי׳ שם פ"ד הלכה א עד סוף המשנה הכל שם ועיין בהשגות :

פירוש הרא"ש

ח תרונתק [ד] · תיק שסימנק שצריך שני תיקין : סקורטיא · פירשתי לעיל [ס] : פגרשות · תלים רחבים וי"א ספוגיות ומחי קבלו תרגום ומחת פנסוהי (יחזקאל כו) : ססגוניא· כלי זמר של מתכת כדתנן לעיל פי"א : אלה · מלא בלע"ז : העשוי לחפוי · תשמיש ערלי וטהור וכל שמכניסו מן הלד אינו אלא מכסה בעלמא · תניא בתוספתא לעיל בפרק שבעה היה משוקע עד חליו ועד שליש טמא מפני שהוא ככסוי קסיא · פחות מכן טהור מפני שהוא ככסוי קמטרא :

א שיעורן כרימונים· כשיקבו כמוציא רימון מיירי כדמוכח בפ' ואלו קשרים (דף קיב:): במה שהן · כמו שמפרש והולך : באגודות של ירק · שם לא יפול מן הנקב : כולן כרימונים·אתא לאשמועי' דמאן תנא קמא ר' יהושע א"כ איכא בינייהו של גננים ושל בלנים דת"ק דוקא דבעלי בתים קאמר ומיהו משמע דר"א אתא לפלוגי אתנא קמא בכולהו [ו] דבכלי בעלי בתים הוא : ב של שתי. דק משל ערב כדמוכח בפרק המפלת (דף כה:) גבי יצירת הולד ובפרק אע"פ (דף סד:) גבי מה היא עושה לו כו' : אע"פ שמקבלת · לשון אע"פ אין מתיישב בכל ששה או דאי הוה תני טהורה הוה ניחא אבל השתא דתני טמאה הוה ליה למימר כיון דמקבלת וכן בבית קערות ובבית הרעי טמאה דמקיימין אותה כיון דחזיא לפקעיות של ערב וכן כולם : מפני שאין מקיימין אותן · לא יתכן ליסבו גר"ג (*מטה) אלא אדרבקקאיתניא בתוספ'[ב"מ פ"ז]*אמת חדשה אע"פ שמקבלת רימונים טהורה תפרה ונקרלה שיעורה ברימונין ר"א אומר בפקעיות של שתי מארבע במנה שהוא מ' בסלע · פי' מנה גדול של מ' סלעים יש בו ארבע פקעיות נמצא לפקיעה אחת עשר סלעים ושמא זה הוא שיעור מלאכה דגליל דתנן בפרק אע"פ (שם) מה היא עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל : ג פיפיירות · הוא כלי אפפיר דתניא בתוספ'[שם]שהוא כלי של מינזמורות כדפרישית לעיל בפ' פ"ו ואחר שנפחתו שוליהן הכניס קנים ממטה למעלה לחזק השוליים : נפיים · שנפפו סביב ובערוך פי' נפיים אזני הכלי ויש אומרים לולאות ולקמן בתוספתא בפרק כריס שנפחתו משמע דאזני הכלי ונפיים הכל אחד : להנטל בנפיים · דכשאוחז בנפיים אין עיקר הכלי עולה עמו: תניא בתוספ' [שם] הסל [ג] והסלים של גמלים ופיפיארות שעשאן מתחילתן מקבלים רימונים טמאים רבי שמעון אומר פיפיארות שאינה יכולה לינטל בנפיים ונטלת בפתח טהורה: ד שלשה אחוזים · לכאורה משמע דמוציא רימון דכל דוכתא לאו רימון אחד דוקא אלא שלשה אחוזים שדרכן כך להיגדל ולהיתלש ביחד אבל קשה בפרק אלו קשרים (דף קיב:) דבעי חזקיה ניקב במוציא רימון וסתמו וחזר וניקב במוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רימון הוה ליה למימר ניקב במוציא רימון וסתמו וחזר וניקב במוציא רימון וסתמו עד שהשלימו לשלשה רימונים ואם נפרש דלעולם בחד רימון משערים אלא רימון הגדל יחידי או שנים שנים גדולים יותר מדאי והגדלים ד' ד' קטנים יותר מדאי לה"ק דבאותם הגדלים ג' ג' משערינן לא יתכן כלל לפרש כן דהא קתני בה באידך בבא לא גדול ולא קטן אלא בינוני ונראה לפרש דכשניקב במוציא רימון אכתי חד לרימונים דכשהכלי מלא רימונים ...

וכל שאינו אלא בשעת המלאכה טהור : ח יתיק הסייף והסכין והפיגיון תיק מספרת ומספריים והתער תיק מכחל ובית הכוחל תיק מכתב ותרונתק תיק טבלא וסקורטיא בית החצים בית הפגושות הרי אלו טמאים תיק ספונייא בזמן שהוא נותנה מלמעלה טמא מצידו טהור תיק חלילין ר' יהודה מטהר מפני שהוא נותנו מצדו חפוי האלה הקשת והרומח הרי אלו טהורין זה הכלל העשוי לתיק טמא לחפוי טהור :

פרק שבעה עשר

א א) כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים רבי אליעזר אומר במה שהן קופות הגננים שיעורן באגודות של ירק של בעלי בתים בתבן של בלנין בגבבה ר' יהושע אומר כולן כרמונים: ב החמת שיעורה בפקעיות של שתי אם אינה מקבלת של שתי אע"פ שמקבלת של ערב טמאה בית קערות שאינו מקבל קערות אע"פ שמקבל את התמחויים טמא בית הרעי שאינו מקבל משקין אע"פ שמקבל את הרעי טמא רבן גמליאל מטהר מפני שאין מקיימין אותו : ג הסלין של פת שיעורן בככרות של פת אפיפיירות שעשה להן קנים מלמטן למעלה לחיזוק טהורה עשה לה נפיים כל שהן טמאה ר' שמעון אומר אם אינה יכולה להנטל בנפיים טהורה : ד הרמונים שאמרו שלשה אחוזין זה בזה רשב"ג אומר בנפה ובכברה כדי שיטול ויהלך ובקופה כדי שיפשיל לאחוריו ושאר כל הכלים שאינן יכולין לקבל רמונים כגון הרובע וחצי הרובע הקנונים [א] ג) והקטנית שיעורן ברובן דברי ר' מאיר ר' שמעון אומר בזיתים נפרצו שיעורן בזיתים נגממו שיעורן במה שהן: ה הרמון שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני ולמה הוזכרו רמוני בדאן שיהיו מקדשין כל שהן דברי ר' מאיר ר' יוחנן בן נורי אומר לשער בהן את הכלי ר' עקיבא אומר לכך ולכך הוזכרו לשער בהן את הכלים ויהיו מקדשין כל שהן אמר ר' [ב] יוסי לא הוזכרו רמוני בדאן וחצירי גבע אלא שיהיו מתעשרין ודאי בכל מקום: כביצה

סאור ומגנו מה שהוא טמא כמו שביארנו ופטור זה הפרש והביטוי מלה: ח תיק· הוא נרתק: וכבר קדם לנו שפגיון סכין מעות : ומספרת·ר"ל מה שיגלחו בו והתער ומספרים ידועים : ובית הכוחל · הכלים שמשימין בו הכחול : ומכתב· קולמוס ברזל או נחשת וכבר קדם ביארו : ותרונתק· הוא שיעשו מעור בסיסים מקובלים לגשם אחד ובו מקומות לקולמוס ולסכין ולמספרים והוא שאנו קורים פיג"ארו ור"ל שלכך נקרא תרונתק תרין תיק ושמו מפורסם אצלנו : ובית החיצים· בני אשפה: ובית הפגושות· תיק מעור ישימו בו התלים הרחבים תרגום ומחי קבלו ומחת פגסוהי:סומפנין וחליל·מיני זמר כמו[א]שכבר ביארנו ואמרו ז"ל חפוי טהור לפי שהחפוין טלן כמו שמחפין בעט של זהב או כמו מהחפוין של מתכת והן כלים רבים יחופו בעור וכל החפויין לא יטמאו לפרט אשר קדם זכרו [ג] והוא אמרו יכול שאני מרבה חפוי הכלים תלמוד לומר אשר יעשה מלאכה בהם פרט לחפוי כלים :

א שיעורן כרמונים·כאשר נקבו כמוציא רמון נטהרו ולא יקבלו טומאה וענין במה שהן ישערו בדבר אשר ישתמשו בו וכאשר נקבו עד שלא יצלח לזה הדבר הנה הוא טהור כמו שיהיה שמושו לתאנים שיעורו כאשר נקב במוציא תאנה ואם היה שמושו לזיתים נקובתו במוציא זית : עוד אמר ת"ק שקופות הגננים כאשר ינקבו נקב תצא ממנו אגודת ירק הנה הן טהרים וקופות בעלי בתים כאשר ינקבו נקב עד שיצא ממנו התבן הנה הם טהורים וקופות הבלנים כאשר ינקבו נקב תצא ממנו הגבבא טהורות והגבבא הוא תבן מעורבב בזבל ישרפו אותה במרחץ תרגום לקושש קש לגבבא גילי (שמות ה) וחלק רבי יהושע על זה ההבדל השני ג"כ ואמר שאלו הקופות כולן שעורן כרמונים כמו שאר כלי בעלי בתים ואין הלכה לא כר' אליעזר ולא כר' יהושע : ב פקעיות של שתי · הן לפופות של מטוה אשר יהיה ממנו השתי והן קטנות מלפופות הערב : ובית הרעי· כלי יעשו בו הנערים לרכיבן ורעי שם הצואה והנה באלו הפרקים לשון אע"פ שענינו יהיו אלו הכלים ...

לא יקבלו הקטנים שהן יטמאו וטלן בראוי להן עד ... יקבל השיעור הגדול ויהיה סדר המשנה כן החמת שיעורה ... שאינה מקבלת של שתי הואיל ומקבלת של ערב טמאה ... ואין הלכה כרבן גמליאל : ג פיפיירות· הוא כלי ...

ו *כביצה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית ר' יהודה אומר מביא גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות ונותן לתוך המים וחולק את המים אמר ר' יוסי וכי מי מודיעני איזוהי גדולה ואיזוהי קטנה אלא [א] חולק הכל לפי דעתו של רואה: ז כגרוגרת שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית ר' יהודה אומר [ג] הגדולה שבארץ ישראל היא הבינונית שבמדינות: ח כזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני זה אגורי כשעורה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית זו מדברית כעדשה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית זו מצרית כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע לא גדול ולא קטן אלא בינוני איזה הוא הבינוני כל שהקפו טפח: ט האמה שאמרו באמה הבינונית וב' אמות היו בשושן הבירה אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית שעל קרן מזרחית צפונית היתה יתירה על של משה חצי אצבע שעל קרן מזרחית דרומית היתה יתירה עליה חצי אצבע נמצאת יתירה על של משה אצבע ולמה אמרו אחת גדולה ואחת קטנה אלא שהאומנים נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה כדי שלא יבואו לידי המעילה: י רבי מאיר אומר כל האמות היו בינוניות חוץ ממזבח הזהב והקרן וסובב והיסוד ר' יהודה אומר אמת הבנין ששה טפחים ושל כלים חמשה: יא ויש שאמרו מדה דקה מדות הלח והיבש שיעורן באיטלקי זו מדברית ויש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם הקומץ את המנחה והחופן את הקטורת והשותה כמלא לוגמיו ביום הכפורים כמזון שתי סעודות לעירוב מזונו לחול אבל לא לשבת דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר לשבת אבל לא לחול [ג] אלו ואלו מתכוונין להקל רבי שמעון אומר משתי ידות לככר משלש לקב רבי יוחנן בן ברוקה אומר מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע: יב ויש

ר"ש

ו כביצה שאמרו גבי טומאת אוכלין: ונותן לתוך המים · ממלא כוס מים ונותן לתוכו גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות וחולק המים היוצאין וחלק אחד הוא שיעור ביצה: תניא בתוספ' [כ"מ פ"ז] רבי יהודה אומר מביא גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות ומביא כוס מלא מים ומביאין אוכלין שאין בולעין ונותנן לתוכו עד שיחזרו המים לכמות שהן והוציאןוחולקין· פירוש אחרי כן מוציא הביצים מן הכוס ונותן במקומן אוכלין שאין בולעין כעין גפנים ושקדים עד שיתמלא הכוס מן המים וחולקין אותן אוכלין והחצייןהוא שיעור ביצה: ז כגרוגרת שאמרו · להוצאת שבת ולעירובי תחומין: ח כזית שאמרו · רוב שיעורים בכזית: אגורי · בפרק כיצד מברכין (דף מ"ד) אמרינן למה נקרא שמו אגורי ששמנו אגור בתוכו: כשעורה שאמרו · עצם כשעורה: כעדשה שאמרו מן השרץ: מביאין את הטומאה · על אדם הנושאן: בעובי המרדע · כדמפרש בפרק קמא דשבת (דף טז:) ועובי המרדע הוא אצבע ושליש אצבע דאיכא השתא בהיקיפו טפח דכל שיש בהיקיפו טפח יש ברחבו שליש טפח וגזרו על היקיפו משום עביו והא דתני' בתוספתא דשיעור עובי המרדע שתי אצבעות [ג] ושיעור היקיפו טפח · טפח משש טפחים באמה אצבע מארבע אצבעות בטפח זרת האמורה בתורה וחצי אמה של נשכה ואי זו היא אמה בינונית זו אמה של ששה טפחים ובמסכת בכורות פרק על אלו מומין (דף לט:) קאמרינן ומאי הלכתא תניא אצבע א' מארבעה בטפח: ט האמה שאמרו · לענין מילי טובא משערינן באמות כגון מעביר ד' אמות ברה"ר ואלפים אמה דתחום שבת ולענין סוכה וכלאים באמה בינונית היא אמה בת שש ואיכא אמה בת חמשה קטנה [ד] גדולה בת ו' ואצבע הילכך בת ששה היא הבינונית כדמפורש במסכת מנחות פ' שתי הלחם (דף צז.) ובפ"ק דעירובין (דף ג:) פליגי אביי ורבא דאביי אמר אמת סוכה ואמת מבוי באמה בת חמשה אמת כלאים באמת ששה ורבא אמר אחד זה ואחד זה באמה בת ששה אלא הללו שוחקות והללו עצבות ולבסוף מסיק תנאי היא: שתי אמות · [ה] של שתי מקצות שבהם מודדין האמות והם אמה על אמה: בשושן הבירה · חדר אחד בנוי על שער המזרחי של העזרה ומצוייר בתבנית שושן הבירה כדי שתהא אימת מלכות עליהם: של משה · בת ששה טפחים: נוטלין בקטנה · שהיה גזבר מתנה לאומנים כך וכך אמות תעשו בנין לבדק הבית בכך וכך דמים באמה של משה ומחזירין לו למדת אמה היתירה עליה אצבע כדי שיוסיפו על תנאם משלהם ולא יפחתו ונמצאו נהנין מן ההקדש יותר ממה שעשו ובאין לידי מעילה ובפרק שתי הלחם (דף צח·) מפרש למה שתים חד לכספא ודהבא כשמתנים עם צורפי זהב לעשות טבלא בת ה' אמות או עשר אמות כשל משה ומחזירין לו מדה היתרה עליה חצי אצבע ולא באותה שיתירה אצבע לפי שאומנות יקרה היא ואין מפסידין אותן כל כך: י בינוניות · היא בת ששה: חוץ ממזבח הזהב · שהוא אמה על אמה: והקרן · של מזבח העולה והתם מפרש מה הוא יסוד וסובב: רבי יהודה אומר · בפ' שתי הלחם (דף צז:) מפרש אמת הבנין כגון חומת הבית ומזבח העולה אמת כלים כגון ארון ושולחן ומזבח הזהב: תניא בתוספ' [שם] ר"מ אומר כל מדות שאמרו חכמים בכרם כגון חורבן הכרם ומחול הכרם ופיסקי ערים מותר האפיפיורות כולן [ו] באמה של [ד] ה' טפחים חוץ ממזבח הזהב והקרן והסובב והיסוד שהן באמה של [ח] ששה טפחים שנאמר ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטפח שיהא למזבח ב' מדות יכול יהו כולם באמה של ה' טפחים ת"ל באמות אמה אמה וטפח באמה שהיא יתירה על חבירתה טפח · פי' חורבן הכרם הוא קרחת הכרם דפ"ק דעירובין (דף ג:) וכולן שניט בשש אמות ופ"ד דכלאים קרחת הכרם [ז] ב"ה אומרים ט"ז אמה ותנן פ"ו דכלאים פסקי ערים שמונה אמות ועוד דבפרק ו' דכלאים תנן מותר אפיפיורות ואין שיעורם במשנה מפורש אבל בירושלמי מפרש מותר אפיפיורות שש טפחים ושמא ר"מ היה שונה אמה: יא במדה · [ח] לפי שיש מדברית וירושלמית וצפורית ושל מדבר קטנה משל כולן: מדת הלח · הין וחצי הין: לפי מה שהוא · בין קטן בין גדול: קומץ המנחה · כדכתיב (ויקרא ב) וקמץ *ממנו מלא קומצו: וחופן הקטרת ביום הכפורים · כדכתיב (שם טז) ומלא חפניו קטרת סמים דקה: כמלא לוגמיו · אם שתה ביום הכפורים חייב כדתנן פרק בתרא דיומא (דף עג:) ולפי לוגמיו דשותה משערינן: מזון שתי סעודות לעירוב · פ' בכל מערבין (דף ל:) [ט] לימא מתני' סומכוס היא דאמר מידי דחזי ליה בעינן דתנן אין מערבין לישראל בתרומה אלא בחולין ואמרינן נמי התם לימא פליגא אדרשב"א דאמר מערבין לחולה ולזקן לפי מזונו ולרעבתן בבינונית ומסיק תרגמא הא דקאמר לפי מה שהוא אדם בזקן וחולה ולקולא ולאו לרעבתן לחומרא דבטלה דעתו: מתכוונים להקל · ר"מ סבר בשבת אכיל אינש טפי דבשים תבשיליה ואמר (עירובין דף פב:) אמרי אינשי רווחא לבסומי שכיח ור' יהודה סבר כיון דבשבת סעיד אינים שלש סעודות אינו מרבה לאכול כל כך בכל סעודה · ובפ' כיצד משתתפין (שם) מפרש שיעורא דרבי מאיר ורבי יהודה ויתכן דכל הני תנאי פליגי את"ק [י] דברייתא וקיימי אפילו אחולה וזקן וכולהו מערבין בבינוני ולת"ק חולה וזקן לפי מזונו: משלש לקב · דהיינו תשעה סעודות לקב: מככר בפונדיון · ככר הלקוח בפונדיון מן החנוונים כשמוכרין ארבע סאין בסלע ולפי חשבון זה חצי קב הוי ב' סעודות דשש מעות כסף דינר ומעה שני פונדיונים נמצא דינר י"ב פונדיונים והסלע ד' דינרין נמצא סלע מ"ח פונדיונים וסאה ששה קבים נמצא לד' סאין כ"ד קבין הוו מ"ח חצאי

ר"מ

שיקח מאלו הרמונים או מאלו הכרתי אמנם יוציא ממנו מעשר [א] דמאי לפי שהן טבל באמת ויוציא ממנו מעשר ראשון ושני מאחר תרומה גדולה כי הכותיים לא יוציאו מעשר כמו שכבר ביארנו ממקומות ממסכת דמאי והלכה כרבי עקיבא ואין הלכה כרבי יוסי: ו ידוע שיש מן השיעורים של הענינים התוריים מה שנשערו בביצה כמו שאמרו שכביצה מטמא טומאת אוכלין ואומר שכל שיאמר בו כביצה הנה היא ביצה שממנה השיעור מבילת התרנגולת · וענין מאמר ר' יהודה כפי מה שאבאר לך אמר הקח כלי והמלא אותו בתכלית מה שאפשר עד שילך על כל גבותיו ויושם בכלי אחר ריקן עוד ישליך שם ביצה היותר גדולה שתהיה ויצא ממנו שיעור גוף הביצה בלא ספק ויקבץ זה המים עוד ימלא כלי אחר במים פעם שנית בזה הכלי בעצמו או בכלי אחר זולתו הענין אחד עוד ישליך באותו הכלי ביצה היותר קטנה שתהיה ויקבץ ג"כ מה שישפך ויקבצו שתי הכמיות ויקח חצי המקובץ וישער בו וכן אם תקח שתי הביצות הגדולה והקטנה והשליך בכלי אחד בפ"א ותקח חצי מה שישפך מן המים יהיה הענין אחד וא"ר יוסי וכי מי מודיעני כאשר תקח הביצה היותר גדולה שלא תמצא יותר גדולה ממנה וכן כאשר נקחנו היותר קטנה שלא תמצא יותר קטנה ממנה אבל הענין שבל אל לומד האדם שזאת הביצה תהיה שוה לא קטנה ולא גדולה והלכה כרבי יוסי: ז גרוגרת · היא התאנה היבשה שמשערו בה הוצאת שבת ועירובי מבואות לפי מה שהתבאר בערובין (דף פ:) ואין הלכה כרבי יהודה: ח כבר ידעת שאיסורי מאכלות כנבלות וטרפות ודם והדומה להן יהיה איסור אכילתן בכזית וכן כזית מן המת ומן הנבילה הוא אשר יטמא ורוב השיעורים הן בכזית ולשון הש"ס (סוכה ו·) ארץ שרוב שעוריה בכזית ואני עתיד לבאר ג"כ שעצם כשעורה מן המת מטמא במגע ובמשא וכבר ביארנו שכעדשה מן השרץ מטמא במגע ובמשא וכבר ביארנו בפ' י"ז מאהלות שכל המטלטלין מביאים את הטומאה בעובי המרדע: ט השיעור באמה בתורה הרבה כמו שהתבאר בשבת (דף ס·) ועירובין (דף ג:) וסוכה (דף ג·) ומדות (פ"ג) ובינונית היא אמה בת ו' טפחים וכל טפח ד' אצבעות בגודל והיא אמה של משה ר"ל אשר בה ישער המשכן וכבר ביארנו במדות שבשער מזרחית משערי הר הבית היתה צורת שושן הבירה ולזה יקראו שער שושן הבירה ועשו זה בעבור כדי שיזכירו עמידתם בו ויהיה אימת מלכות עליהם ומזה השער יאמרו ושתי אמות היו בשושן הבירה וכאשר יסכימו עם האומן שיתקנו מאה דינרין או יבנו ק' אמות בק' דינר ויבנו במאה אמות הקטנות וכאשר יקח האמות מאמות הגדולות עד שלא יהנו מן ההקדש ויתחייבו מעילה לפי מה שיתבאר במסכת מעילה: י כבר ביארנו מדות המזבח על התכלית בג' ממדות והלכה כר' מאיר: יא כבר ביארנו בפתיחת דברינו במסכת מנחות שמדות הלח גם כן כמו ההין והלוג והרביעית הן חלקים מהסאה אשר היא מדה יבשה וכן הקב והאיפה והעשרון שהן מדות היבש ג"כ הן כולם מיוחסים לסאה כמו שביארנו בז' ממנחות (דף עז·) ושם התבאר שבסאה המדברית הוא השיעור והסאה מדברית היא ה' ששיות מסאה ירושלמית ושיעור אלו המדות אשר קדמו לנו בכל המשנה אמנם הן בסאה מדברית: ואמרו וכמזון שתי סעודות לעירוב ר"ל עירובי תחומין אשר לא תהיה אלא כמזון שתי סעודות לכל [ב] המערבין כמו שהתבאר בח' מעירובין (דף פב·) ואמר ר"מ שבשבת יאכל האדם מהמאכל יותר מפני הלפתן והוא עוזר לו על אכילת הפת יותר ור' יהודה אומר שבשבת יאכל פחות מפני מציאות המשתה והיין וירפה האסטומכא וימעיט האכילה וזהו ענין אמרו וזה וזה מתכוונין להקל מפני שכל אחד מהן אמנם כיון למעט שיעור העירוב וכבר ביארנו הרבה פעמים שהסאה ו' קבין והסלע ד' דינרין ושש מעה כסף דינר ומעה שני פונדיונין והפונדיון חלק ממ"ח בסלע וכאשר יהיה הסך ד' סאין בסלע יהיה חצי קב בפונדיון הנה המגיע מזה השיעור אשר נתן אותו ר' יוחנן בן ברוקה שהשתי סעודות והוא חצי קב יהיה הקב ד' סעודות ור"ש אומר שהשתי סעודות הן שתי שלישי חלות יהיה ג' מהן בקב הנה לדעת ר"ש יהיה בקב ט' סעודות וביאר בהם"ם (שם) מאמר ר' יוחנן בן ברוקה ד' סעודות בקב אמנם הוא בשכירות האופה אשר יטעם ויאפה והעצים שמשים מעצמו והיה לו אלם מהשכירות חצי מה שיאפו וכאשר נתן לו ד' סעודות ויקח הוא ארבעה ושנים מאלו הד' הוא ב' סעודות אשר רמז אליהן רבי יוחנן בן ברוקה וזהו רביעית הקב ור"ש אשר יאמר שהשתי סעודות הן שתי תשיעיות מן הקב לא יחשב השכירות ושני השיעורים קרובים ודע שהקב שיעורו בכ"ד ביצים וב' סעודות אם כן על דעת רבי יוחנן בן ברוקה הוא שיעור ששה ביצים ועל דעת ר"ש יהיו

השתי

פירוש רב האי גאון

מקום: ח אגורי · פירוש כתרגומין בכיצד מברכין (ברכות דף מד ע"א) למה נקרא שמו אגורי ששמנו אגור בתוכו:

הגהות הגר"א

מים טהורים

פירוש הרא"ש

קצין חצי קב בפונדיון אבל בפרק כילד משתתפין (שם) מסקינן לא מכן [ז] מעה לחנוני והוי רביע הקב בפונדיון ולרבי יוחנן בן ברוקא ח' סעודות נקב: יב מלא תרווד רקב · [ח] שאמרו ישנו מעיקרי אצבעותיו ולמעלה דברי ר"מ וחכמים אומרים מלא חפניו ומפרש התם מלא פיסת יד ומלא קשרי אצבעותיו חד שיעורא הוא: בגרים הקלקי · במסכת נגעים פי"ז תנן מקום הגרים ס' עדשות מקום עדשה ד' שערות נמצאו ל"ו שערות: כותבת הגסה · פליגי בה פרק בתרא דיומא (דף עט:) אי יתירה מכבילה אי פחותה מכבילה: נודות היין והשמן · שניקבו איירי בכמה שיעור הנקבים: כפיקה גדולה · פרק הלוקח (דף כב:) אמר ר' יוחנן ג' פיקות שמעתי אחת של שתי ואחת של ערב ואחת של פיקה גדולה והכא לא מיירי בהנהו דשלהם קתני: שלא נעשה בידי אדם · מפרש באהלות פי"ג ומייתי לה פ' הישן (דף כ:) אחד חור שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת והתם קתני היושב עליו לתשמיש שיעורו פותח טפח למאור שיעורו כמלא מקדח: תניא בתוספ' [ב"מ פ"ז] ואיזוהי פיקה גדולה שלהן הנכנס דרך פיכן בד"א מלמטה [ט] אבל מן הצד הרי אלו טמאים מפני שהן מקבלים טומאה מן הנקב ולמטה תחלתן אין מקבלים טומאה עד שינפח ויגס ואם נגממו שיעורן במשא ור"ש אומר טדות שיעורן במשקין: של אגרוף · תניא בתוספ' [שם] אגרוף שאמרו ר' טרפון [י] אומר פושט ראשי אצבעותיו ומראה ר"ע אומר קופץ אצבעותיו ומראה רבי יהודה אומר מניח אצבעו על גודלו [יא] כופל אוחז [ג] ומוריד ר' יוסי אומר ישנו בראש כרים גדולין של ציפורי אחרים אומרים תמנו טפח ושלים טפח וכך היו משערים עד שלא בא בן בטיח: שנעשה בידי אדם · שעשאו אדם [יב] לפנים [להכנים] אורה: נירונית · מטבע של נירון קיסר: יג כל שבים טהור · בת"כ ממעט לה דאם עשה מהן כלים לא מקבלין טומאה: כלבב המים · כל מה שיש ביבשה יש בים וחית הים ובהמת הים אין אחד מהם בורח ליבשה כשרוצים לצודו רק הכלב לבדו הילכך הוי בכלל בהמות היבשה ואם עשה מהם כלים מקבל טומאה: תניא בת"כ פ' ויהי ביום השמיני או עור יכול אפי' עורות של ים יהו טמאים והדין הוא טימא בנגעים וטימא בשרצים מה בנגעים פטר בהם עורות של ים אף שרצים פטר בהם עורות של ים וק"ו ומה נגעים שטימא בהן שתי וערב פטר בהם עורות של ים שרצים שלא טימא בהם שתי וערב אינו דין שלא יטמא בהן עורות של ים לא אם אמרת בנגעים שלא טמא בהם לבועים תאמר בשרצים שטמא בהם לבועים הואיל וטימא בהן לבועין יטמא בהם עורות של ים ת"ל בגד מה בגד מיוחד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ יכול שאני מוציא את שחיבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא ת"ל או שר לרבות את שחיבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא אפילו חוט ואפילו משיחה: יד יש במה שנברא ביום א' טומאה · בעושה כלים מן הנבראים באלו הימים מיירי דאי במינים עצמן שהן טמאין [יג] כגון הארץ שנבראת ביום ג' והיכא ארץ העמים [יד] ובשאר ימים נבלות וטרפות אם כן בחמישי איכא נמי נבלת עוף טהור בבית הבליעה אלא בעושה מהם כלי איירי דאין טמאים דארץ נבראת ביום ג' וכלי חרס העשוי ממנה טמא: בשני · נברא רקיע ואין בו טומאה בג' נבראו אילנות ודשאים וכלי עץ מקבלי טומאה בד' נתלו המאורות ואין בהם טומאה בה' דגים ועופות ואם עשה מהם כלים טהורים כדדרים בת"כ ובפ"ק דחולין (דף כה:) אם כן מה ת"ל עזים פרט לעופות וה"ה דגים והא דאיצטריך למעוטי [טו] עופות ודגים מוהבגד משום דעור סתמא כתיב והוה אמינא בכל עור קאמר רחמנא: חוץ מכנף העוז (ובילת נעמית) · עוף הוא ששמו עזניה ורגילים היו לעשות כלים מכנף אותו העוף: וביצת נעמית המצופה · אם צפה אותה מקבלת טומאה: כל שנברא ביום ששי טמא · חיות ובהמות שרצים ואדם אם עשה כלי מעורותיהם ומעצמותיהם מקבלים טומאה: תניא בתוספ' [שם] העושה כלים מעצמות העופות טהורין חיבר להן מן הגדל בארץ אפילו חוט ואפילו משיחה דבר המקבל טומאה טמא חוץ מכנף העוז ובילת נעמית המצופה א"ר יוחנן בן נורי מה נשתנה כנף העוז מכל הכנפים להחמיר [ד] שכל הכנפים שמקבלות [ה] (טומאה) טמאות ושאינם מקבלות (טומאה) טהורות בילת תרנגולת המצופה [ו] טמאה לפי [ז] שאינה אלא כמעמיד שאינה ראויה בפני עצמה אלא ע"י ציפוי המעמידה: מן מ"מ · אפילו מעצמות הדג ומעורו וכן משמע לכאורה ואי אפשר לומר מדאורייתא דהא מקרא [טז] דעור או שק אימעיט כדדרים בת"כ וקרא בכל הכלים מיירי ואין לומר דמדרבנן מקבלי טומאה דהא תנן לעיל בפ"י עצמות הדג ועורו מצילין באהל המת ועל כרחך במקבלין איירי דאי בפשוטין אפילו דיבשה נמי דהא תנן לעיל בפרק ט"ו כלי עור וכלי עצם פשוטיהן טהורים אלא אסיפא קאי אפילו מעור שלא נעבד ומן הנייר: מעור המצה · דלא קמיח ולא מליח ולא עפיץ כדאמרינן פרק המוציא (דף עט.) גבי שלש עורות הן של מצה ושל חיפה ושל דיפתרא ובריית' דת"כ דלעיל דממעט בה הכי יכול אף עור המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה ת"ל בכל מלאכת עור יצאו עור המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה וכיון שעשה מהם כיס הרי עשה מהם מלאכה כי הסיא להרמון והאלון דמייתי לה בסמוך: שיש להם מעשה · כגון חקקום למוד בהן עפר: ואין להן מחשבה · כגון אם מאליהם חקוקים וחשבו למוד בהן עפר א)היו יורדין לידי טומאה במחשבה · תניא בתוספ' [שם] העושה כלים מדבר שהוא של מעמיד טמא מדבר שאינו של מעמיד טהור · הלפת והתרוג ודלעת שחקקום תינוקות למוד בהן עפר טהורים הרמון והאלון והאגוז היבשים שחקקום תינוקות למוד בהן עפר טמאים: מן קנה מאזנים · עושין אותו חלול ומניח בחללו כסף חי וכשסוקלין ישו הקנה מעט והולך הכסף לכף אחר לדבר הנשקל ומכביד ומרמין בו בני אדם: והמחק · בסוף

א) נ"ל אין יורדין ·

שאמרו מדה גסה *מלא תרווד רקב כמלא תרווד גדול של רופאים וגרים נגעים [ב]כגרים הקלקי א) האוכל ביום הכיפורים [ג]ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה [ד]ונודות יין ושמן שעורן כפיקה גדולה שלהם ג) [ה]ומאור שלא נעשה בידי אדם שעורו כמלא אגרוף גדול זה הוא אגרופו של בן בטיח אמר רבי יוסי ישנו [ו]כראש גדול של אדם ושנעשה בידי אדם שעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא [ז]כפונדיון האיטלקי וכסלע הנרונית וכמלא נקב שבעול: יג [ח]כל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה דברי ר' עקיבא [ט]העושה כלים מן הגדל שבים וחבר להם מן הגדל בארץ אפילו חוט אפילו משיחה דבר שהוא מקבל טומאה טמא: יד ויש במה שנברא ביום הראשון טומאה ג)ביום שני אין בו טומאה בשלישי יש בו טומאה ברביעי ובחמישי אין בהם טומאה חוץ [י]מכנף העוז [כ]וביצת נעמית המצופה א"ר יוחנן בן נורי מה [א] ד) שנשתנה כנף העוז מכל הכנפים [ב] ה) שנברא ביום הששי טמא: מן [ל]העושה כלי קבול מכל מקום טמא [מ]העושה משכב ומושב מכל מקום טמא [נ]העושה כים מעור המצה מן הנייר טמא הרימון ו) האלון והאגוז שחקקום התינוקות למוד בהם את העפר או שהתקינום לכף מאזנים טמא שיש להם מעשה ואין להם מחשבה: מז [ס]קנה מאזנים והמחוק שיש בהן בית

השתי סעודות שיעור ה' בילים ושליש וכבר התבאר שהלכה כר"י בן ברוקה: יב בפרק שני מאהלות יבאר שעפר המת והוא אשר ישאר מעצמיו אחר אורך השנים דמיון אשר יטמא באהל ממנו שיעור מלא תרוד ואמר שזה התרוד הנזכר הוא תרוד הרופאים הגדולים אשר יוציאו בו העשבים אשר יבשלו אותן וזה השיעור הוא מלא תרוד כמו שהתבאר בשני מאהלות · והנגעים כולן אמנם יטמאו בכגרים והוא חצי פול ואמרו שזה הפול מהמקום הנקרא קילקי לגודל [א] זה ושיעור מרובע בארץ שלשה גרעיני עדשים וכן ברחבו כמו שהתבאר בשני מנגעים · וכן מי שיאכל ביום הכפורים שיעור תמרה יתחייב כרת והנה בזאת התמרה שתהיה גדולה מאד ואמרו כמוה וכגרעינתה הוא שיקבץ בשרה וגופה לפי שבין עצמה וגרעינתה מרחק רב ולא ישוער בכללה יהיה שעורה יותר רב והוא אמרם בירושלמי וצריך למעך חללה וכבר התבאר בהש"ס (יומא דף עט:) שזה השיעור הוא פחות מכבילה: כפיקה גדולה שלהן · כמו הפלך הגדול אשר יקשרו בו לפי שבזה יקשרו פלך בקלה העוד וכאשר ינקב נקב רחב [ב] יכנים ממנו הפלך ההוא יטהר: ומאור · הוא נקב יהיה בכותל ליכנס בו האורה וכאשר לא יעשה זה הנקב האדם בכוונה ליכנס בו האורה אבל יקובאותו אחד מהבעלי חיים או ישחת מעצמו הנה לא יביא את הטומאה והוא שיכנס טומאת מת מזה הנקב לבית אלא אם היה בו זה השעור: ואגרוף ידוע: ובן בטיח איש ידוע והיה אגרופו גדול · אולם כאשר נעשה זה המאור על ידי אדם אם יהיה בו מלא מקדח של לשכה יביא את הטומאה והנה אבאר זה בי"ג מאהלות וכבר בארנו שהפונדיון חצי דרהם ומשקלו [ג] י"ח גרעיני שעורה והוא שעור הנקב אשר ינקב בזה המקדח אשר היה בלשכה שיעור הפונדיון: וסלע הנרונית · מיוחסת אל נירון קיסר והוא ממלכי הרומיים ואמר כי כאשר נקב זה הנקב שיעור הפונדיון והוא הסלע [ד] הפלונית והוא שיעור הנקב אשר בעול רלה לבאר שעורו בענינים מפורסמים אצל ההמון ולאיתי לזכור לך בכאן שרש גדול התועלת והוא אמרם בתוספתא מקואות (פ"ה) כזית מנאמת וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהן ספקו טמא שכל דבר שעיקרו מן התורה ושעורו מדברי סופרים ספקו טמא ושמור זה השרש שבו תדע כאשר יפול לך ספק באיזה שעור שיהיה אם תקח בו לקולא או לחומרא ולא יטעך אמרו שיעורו מדברי סופרים עם השרש אשר בידינו שכל השיעורים הלכה למשה מסיני לפי שכל מה שלא התבאר בלשון התורה יקרא מדברי סופרים ואע"פ שהדברים הן הלכה למשה מסיני לפי שמאמר מדברי סופרים יכלול שיהיה הדבר דעת סופרים כמו הפירושים וההלכות המקובלות מנמשה מסיני או תקון סופרים כמו התקנות והגזרות ושמור כלל זה: יג כבר קדם לנו בעשירי מזאת המסכתא שעצמי רמשי המים ועורם כאשר יעשה מהם כלים לא יטמאו וכן כל בעל חיים מימיי שלא יטמא כאשר מת ואפילו הפרץ ממנו לפי שלא חייב השם טומאה על דבר מימיי אמר ה' ית' (ויקרא יא) או בגד או עור או שק ובאה הקבלה [בתורת כהנים פרשה ויהי ביום השמיני] לומר מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ ואמר במקום אחר (שם יג) או בעור או בכל מלאכת עור ואמרו או בעור להביא את שחבר לו מן הגדל בארץ אפילו חוט אפילו משיחה ובלבד שיחברנו לו בדרך חבורו לטומאה ר"ל שיהיה חבור שלם עד שאילו יהיו שני בגדים או שני עורות מהגדל בארץ מדובק כמו זה החבור יטמא האחד בהטמאות האחר וזהו ענין חבור הטומאה. אמרו בכאן דבר שהוא מקבל טומאה טמא ירצה בו שאשר חובר בו מן הגדל בארץ הוא אשר יטמא: ומשיחה · היא השפה אשר יוציא החייט בעת הבדל הבגד והלכה כר' עקיבא: יד ידוע הוא שנבראו ביום הראשון דברים רבים כמו שאמרו עשרה דברים נבראו ביום הראשון ומכללן המים והן מקבלין טומאה כמו שהתבאר בטומאת משקים ביום השני נברא הרקיע וביום השלישי נבראת הארץ והצמחים וקצת הצמחים יטמאו והן האוכלים לאכילה בלבד לפי מה שהתבאר בטהרות [פ"א] ולזה אמר בשלישי יש בו טומאה ר"ל בקצת מה שנברא בו יש בו טומאה אולם בד' נבראו מאורות ובחמישי בעלי חיים מימיים והעוף וכבר הקדמתי לך שבעל חיים השוחה והעוף לא יטמאו ולא הכלים הנעשים מהן יטמאו ולא יטעך ענין נבלת עוף טהור לפי שהוא חדוש ר"ל שהוא לא יטמא במגע כמו שאר הטומאות כמו שהתבאר בראש טהרות: וכנף העוז · כנף עוף וזה העזניה הנזכרת בתורה כאשר יעשו ממנו כלי וכן בילת הנעמה כאשר יעשה ממנה כלי ואמנם אמרנו שזה תטמא להדמותה בכלי העולם אשר אמרו שהוא יטמא מן התורה מאמרו וכל מעשה עזים כמו שבארנו בפרק השני אולם ביום הששי נברא האדם והבעלי החיים ההולך והכל יטמא כמו שקדם ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: מן מה שאמר העושה כלי קבול מ"מ טמא יתבאר זה במשלים והוא שיעשה כים מעור החלק אשר איננו [ה] מליח ועפיץ או מן [ו] הבגד או מי שיעשה כלי קבול מקליפת הרמון או האלון או האגוז ומדרך הילדים שעושין כמו כף מאזנים מקליפת האגוז והאלון והדומה להן וכאשר יעשה התינוק כלי קבול הנה הוא יטמא לפי שיש להן מעשה: וענין ואין להן מחשבה שלא נעשה כמו מעשיהם כגון שדעת התינוק שיעשה זה הקליפה כלי בלתי שיעשה בה דבר הנה היא לא תטמא כי אין להן מחשבה: מן הערומים מהאנשים ישימו קנה

או עור לרבות את שחבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא אפילו חוט ואפילו משיחה: [חוץ] מכלב המים · כל מה שיש ביבשה יש במים ואין אחד מהם בורח ליבשה כשרוצים לצודו אלא הכלב: יד ויש במה וכו' · פירוש ביום הראשון שעושה כלי חרס מן הארץ שנבראת ביום א': בשני · נעשה רקיע ואין בו טומאה · בג' אילנות ודשאים וכלי עץ טמאים · בד' מאורות ואין בהם טומאה · בה' נבראו עופות ודגים ואם עשה מהם כלים טהורים כדדרים בת"כ ובפ"ק דחולין: כנף העוז · היא עזניה: ביצת הנעמית · היא בת היענה שהיא מבילתה כלים ומצפין אותם: ביום ו' אדם חיה ובהמה העושה כלים מעצמותיהם ועורותיהם טמאים: מן העושה כלי קיבול מכל מקום טמא · פירוש לכאורה משמע דקאי אעצמות הדג ועשפות ולשרן ואי אפשר לומר כן דהא מקרא דעור או שק ממעט להו וקרא בכלי קיבול מיירי וגם אין לומר דמדרבנן מקבלים טומאה דהא תנן לעיל בפ"י עצמות הדג ועורו מצילים באהל המת ועל כרחך במקבלין מיירי דאי בפשוטים אפילו דיבשה נמי דהא תנן לעיל פט"ו כלי עור וכלי עצם פשוטיהם טהורים אלא אסיפא קאי אפילו מן העור שלא נעבד ומן הנייר ומן הקליפים: מעור המצה · בפרק המוציא [יין] דלא מליח ולא קמיח ולא עפיץ: ואין להם מחשבה · אם מאליהם חקוקים וחשבו למוד בהם · תוספתא העושה כלים מדבר שהיה של מעמיד טהור · הלפת התרוג ודלעת שחקקום למוד בהם את העפר טהורים הרמון והאלון והאגוז שחקקום למוד בהם את העפר טמאים: מן קנה מאזנים וכו' · פירוש קנה מאזנים עושים אותו חלול ומשימים בו חתיכות קטנות של מתכות ומתגלגלו למקום שירצה להכריע הכף: והמחק · אמרינן בפרק המוכר את הספינה אין עושים המחק של דלעת מפני שמיקל פירוש שרע למוכר ורע ללוקח והרמאי עושה אותו חלול

[ג] שם שהפונדיון כו' ומשקלו ח' גרעיני כו' כצ"ל ועי' בפי' המשנה לרבינו פ"ט מהל' מקו[אות] האיטלקי משקלו ד' גרעיני כו' עתוי"ט שם והפונדיון ב' איסרין א"כ הפונדיון משקלו שמונה [גרעיני]: [ד] הסלע הנירונית כצ"ל: [ה] שם מעור החלק אשר איננו קמיח ולא מליח ועפיץ כצ"ל וזהו פי' [מצה] אבל שאינו מליח ועפיץ לבד הוא עור החיפה אולם אין נ"מ בזה דהא בת"כ השוה עור [החיפה] וכדאיתא בר"ש: [ו] שם או מן הנייר או מי שיעשה כו' כצ"ל: [ז] בר"ש לא מכן מתלה לחנוני מלא תרווד רקב כמש' מיר (דף כ ע"ב) קאמר תנן (צ"ל תניא והוא בתוספתא דכלים ב"מ פ"ז) שאמרו כו' כצ"ל: [ט] שם בד"א מלמטה (כלומר שנקבו מלמטה) אבל מן הצד הרי אלו טמאים מן הנקב מלמטה כצ"ל ואח"כ מס"ד תחלתן אין מקבלין טומאה עד שינפח ויגום כלומר בתחלה לא נפחו ונגממו עדיין לא נגמר מלאכתן: [י] שם ר"ט פושט ראשי אצבעותיו ומראה ר"ע ק[ופץ] אומר נמחק וכ"ה בנסחת הגר"א: [יא] שם כופל אוחז ומוריד כלומר אחר הכפלה מוריד שאצבע גורם חוזר ומודד ופי' בו פירוש אחר ע"ש: [יב] שם שעשאו אדם להכנים אורה כצ"ל: [יג] שם כו' איכא ארץ כו' כצ"ל: [יד] שם ובשאר ימים נבלות וטרפות כו' בתוס"ח הגיה שצ"ל וביו[ם] וסיינו דהא בעלי חיים המתגלגלים ומתטרפים לא נבראו עד יום הששי ואף שביום השני נברא[ו] טומאה סיינו דלמה דס"ד השתא דלא רבינו לגייר בריאת יום השני גם בטומאה מאד עצמה ויהיה האדם עצמו) בכלל נבלות ומכסיא טמאה ל"ק על רבינו הר"ש למה לא אמר דביום ה' איכא טומאת אוכלין כולהו מקבלי טומאה ניינהו ולא בעלי טומאה: [טו] שם והא דאצטריך למעוטי עורות דגים שהבגד שהביא לעיל מבנה י"ב יכול אפילו עורות של ים ת"ל בגד כו' ור"ל דכיון דכבר נתמעטו דגים מלשון עזים שבתורה ל"ל א"כ מיעוט דוהבגד למעט עורות דגים דמסי' סיפי' לטמא עורות דגים יותר מדגים עצ[מן] דעור בהמה כתיב כו': [טז] שם דהא מקרא דעור או שק וכו' כצ"ל מיין לעיל מבנה י"ב דעיקר המיעוט למעט עצמות הדג הוא מלא בגד :

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"כ מהלכות טומאת מת הלכה יא והוא מלא חפנים:

כב ב מיי' פי"ד מהלכות טומאת צרעת הלכה ז:

כג ג מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור ה"ג:

כד ד מיי' פ' נחוי"ט:

כה ה ו מיי' פי"ד מהלכות טומאת מת הלכה ב:

כו ו מיי' שם הלכה ה:

כז ח ט מיי' פ"א מהלכות כלים הלכה ג:

כח י מיי' שם הלכה א:

כט כ מיי' שם פ"ב הלכה ה:

ל ל מיי' שם פ"ב הלכה א:

לא מ מיי' פ"ה מהלכות משכב ומושב הלכה א וכפי' כר"ע:

לב נ מיי' פ"ב מהלכות כלים הלכה א עד סוף המשנה:

לג ס מיי' שם פי"ב:

פירוש הרא"ש

מלא תרווד · מלא תרווד גדול של רופאים · פירקון מלשון מלא החפנים הקלקי · מקום מהקלקי · כותבת הגסה · כמוה וכגרעינתה · נודות יין ושמן · כפיקה גדולה · מאור שלא נעשה בידי אדם · מלא אגרוף גדול · יג כל שבים טהור · כלב המים · יד ויש במה שנברא ביום הראשון טומאה · [illegible]

מסורת הש"ס

א) [יומא עט:] ב) [כתובות לה:] ג) [במשנה שבמשניות בשני] ד) [נשתנית כצ"ל] ה) [במשנה שבמשניות לית וכו'] ו) חולין יב

פירוש רב האי גאון

יב בפיקה גדולה · פי' כבר פרשנו א) כמין חפש של נקה ובטין אותו שחוזת האצבעות ותולפסטן וזו תפקה היא כמין פקעת של (שתי) ששמה כלי' רבנן קבורתא בדתניא (כתובות דף כב ע"ב) ואיזו פיקה גדולה שלהן הנכנס דרדפיהו: יד העוז (וביצת הנעמית) · פי' עוז היא עזנית נעמית כדכתיב (ויקרא יא) ואת בת היענה ותרגום נעמיתא: מן מעור המצה · פי' כדתרגמינן בחמצא גם (גיטין כב ע"ב) ובדמוכרא עין (שבת דף עט ע"ב) ג' עורות הן מצה חיפה דפתרא מצה כמשמעה עור שאינו לא מליח ולא קמיח ולא עפיץ דפתרא מליח וקמיח ולא עפיץ וחיפה (פי' שוט): [הנייר] · הוא נייר מחקא והוא ורק בסיית במות נייר הוא ועושין אותו כלי מן: א) מיין לעיל פ"ל מ"ג ·

הגהות הגר"א

[א] במשנה מה שנחלקו · צ"ל מה שנחלקו: [ב] שם שנברא · צ"ל וכל שנברא: [ג] בר"ש ומוריד · צ"ל ומודד: [ד] שם למחמיר שכל · צ"ל להחמיר שלא כל: [ה] שם שמקבלות טומאה ושאינם מקבלות טמאות כצ"ל: [ו] שם מקבלות טומאה · צ"ל טהורה: [ז] שם שאינה אלא כמעמיד · צ"ל שאינה אלא כמעמיד משום רבי מאיר אף בילת תרנגולת המצופה טמאה מקבלת כל שהוא ולא לגבי כנף העוז וביצת הנעמית · העושה כלים מדבר שהוא מעמיד טמא מדבר כו'

מים טהורים

[illegible]

א)[ב"ב סט:] ב)שבת מה: מו.

בסוף המוכר את הספינה (דף סט:) תניא אין עושין המחק לא של דלעת מפני שהוא מקיל ורע למוכר ולא של מתכת מפני שהוא מכביד ורע ללוקח והרמאי עושה אותו חלול וכשהוא מוכר מכניס בו מתכת וכשהוא קונה הוא מוציאו: האסל · מוט שנושאין בו בכתף וכשים פועלין מרובין ובעל הבית מרוד בפועלים אחר שקיבל שכרו נותנו בבית קיבול של מוט וחוזר ותובע שכרו שנית ואומר לבעל הבית לא קיבלתי שכרי וכשמחפשים אותו אין מוצאין לכך לחפש שם: קנה של עני · כשסורח אצל בעל הבית בבית הכד גונב שמן ונותן לתוכו: מקל שיש בו בית קיבול מזוזה ומרגלית · יש שעושין כן לגנוב בו את המכס: אוי לי אם אומר · שמא ילמדו הרמאין ממני: אוי לי אם לא אומר · שמא יאמרו אין תלמידי חכמים בקיאין במעשה ידינו ומתוך כך יבאו לרמות יותר ובפרק המוכר את הספינה (שם) מסיק דאמרה ומהאי קרא אמרה דכתיב כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם: יז תחתית הצורפין · צורפי זהב וכסף יש תחתיהם כלי ששמו תחתית ונותנין בו גרוטאות של כסף וזהב אבל של נפחים אין עשויה לקבל: משחזת · של עץ שמשחיז בה את הסכין ועושין לה בית קיבול שמן שמטפטפים המשחזת להשחיז את הסכין כמו שאנו עושין במשחזת של אבן במים: פנקס · שים לחנוני ולשולחני פנקס חקוק וממלאין החקק בשעוה וכותבין בו: מחצלת הקש · זנבות השבלים שעושין מהן מחצלאות וסל קטן כמו שפופרת וכן מפקועות דהיינו דלעת מדברית כמו שמפורש בפרק במה מדליקין (דף כד:) שמן פקועות שעושין שמן מזרע לטעים ובערוך פי' אבטיחים קטנים: רבי עקיבא מטמא ור' יוחנן בן נורי מטהר כי האי גוונא פליגי בפרק במה אשה (דף סו·) ופירש"י ז"ל שם דפליגי בהא דמר חשיב ליה כשל עץ ומר לא חשיב ליה כשל עץ וכאן לא יתכן לפרש כן דטומאת מחצלת משום דחשיב לעביד ליה

פירוש רב האי גאון

מז והאסל · [פי' מוט כמו] ששנינו [והאסל על כתיפו (אהלות פ"א מ"ב)]: יז תחתית הצורפין · פי' כלי שיש לצורף תחתיו שכשנופל ממנו פיסקא של זהב הוא מכנים לתוכו ואותו כלי שמו תחתית ואותן חתיכות ופסיקות שמן גרופי: משחזת · פירוש ששוחזין ולוטשין בה הסכין כדאמרי' בביצה (דף כח ע"א) אין משחיזין את הסכין ושמה בשיית מסבח: פינקס · פירוש כדכתיב (יחזקאל ט ב) ואיש אחד בתוכם לבוש בדים וקסת הסופר במתניו ומתרגמינן ופינקס: ושל חלף · פירוש חלפא בשיית: הכביי · [פי' יש בתוך קנה קליפות ושמן כביין א)]: ב המוכני · כדאמרינן פרק אמר להם הממונה (יומא דף לז ע"א) גם הוא עשה מוכני לכיור ואמרינן עלה מאי מוכני אמר אביי גלגלא דהוו משקעי ליה וכמוה יש לשידה ובשיית קוז: א) כן נראה למלאות החסרון מתוך הערוך ועיין אהלות פ' י"ג מ"ב ·

המאזנים חלולה וישימו מתכת בתוך זה החלול כדי שיכבד זה הצד מהמאזנים ויקחו בצד הקל וימכרו בצד אשר בו המתכת· ומחק הוא כלי ימחקו בו ע"פ המדה להפיל התוספת ויערימו בו לתת בתוך זה הלוח מתכת עד שיהיה לה כבידות וירד במדה בכבידות ויפול ממנה הרבה: ואסל · עץ יעשה על הכתף ויתלו בו הדבר אשר ימכור ויערים האנשי יעשה בתוכו בית קבול משות עד שישים שם מה שיגנוב מכסף הסחורה ולא יודע: וקנה של עני · יעשה אותה חלולה וישים בתוכו מים לשתות ממנו ויאמר לאנשים שהוא בתענית כדי שיחמלו עליו וכן ישימו בראש המקל בית קבול מרגלית להסתיר ממכס והדומה לאלה הנה אלו כולן אע"פ שהן פשוטי כלי עץ אשר לא יקבלו טומאה מדאורייתא כמו שהשרשנו כיון שנעשה להן בית קבול מ"מ הנה הם טמאים: ואמר רבי יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר· אלו הדברים שילמדו ממני התחבולה והזיוף ואוי לי אם לא אומר שיחשבו אלו הרעים שאנחנו בלתי מכירים בתחבולותם וכבר אמרו בהם"ם (ב"ב דף פט:) שהוא אמרם ואמר כי ישרים דרכי ה' ולא יחלוק אשר שהוא [א] יטמא ואמנם ר' יוחנן חזק מהדבור בו פנים לפי מה שזכרנו: יז תחתית הצורפין · החתיכה מעץ אשר ירכב בה [ב] הסומך והוא אשר יקרא אותו במערב זברה הברזל ואנחנו קורין תחתית ויאמר שזה העץ אשר בו שני סמוכין מקבלת טומאה לפי שהוא ממקבלי כלי עץ וזה שיפילו שם נגודי המתכות ויקחו ממנו מה שיתקבץ שם מגרוטות הזהב והכסף הנה התפירה

בית קבול מתכות והאסל שיש בו בית קבול מעות וקנה של עני שיש בו בית קבול מים ומקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגלית הרי אלו טמאין א) ועל כולן אמר רבי יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר: יז תחתית הצורפין טמאה ושל נפחין טהורה משחזת שיש בה בית קבול שמן טמאה ושאין בה טהורה פנקס שיש בו בית קבול שעוה טמאה ושאין בה טהורה מחצלת הקש ושפופרת הקש ר"ע מטמא ור' יוחנן בן נורי מטהר ר' שמעון אומר אף של פקועות כיוצא בהן מחצלת קנים ושל חלף טהורה שפופרת הקנה שחתכה לקבלה טהורה עד שיוציא את כל הכביי:

פרק שמנה עשר

א השידה ב"ש אומרים נמדדת מבפנים בית הלל אומרים נמדדת מבחוץ מודים אלו ואלו שאין עובי הרגלים ועובי לבזבזין נמדד ר' יוסי אומר מודים שעובי הרגלים ועובי לבזבזין נמדד וביניהם אינו נמדד רבי שמעון שזורי אומר אם היו הרגלים גבוהות טפח אין ביניהם נמדד ואם לאו ביניהן נמדד: **ב** ג) מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אינה חבור לה ואינה נמדדת עמה ואינה מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות ואם אינה נשמטת חבור לה ונמדדת עמה ומצלת עמה באהל המת וגוררין אותה בשבת אע"פ שיש בתוכה

לד א מיי' פ"ב מהל' כלים הלכה ג:
לה ב מיי' שם הלכה ב:
לו ג מיי' שם פכ"ה הלכה יג וסר"ע:
לז ד ה מיי' שם פ"ב הלכה ד:
לח ו מיי' שם פכ"ה הלכה יג:
לט ז מיי' שם פ"ב הלכה ד:
א ח מיי' פ"ג מהלכות כלים הלכה ד:
ב י מיי' שם הלכה ה:

דכלי בפני עלמו הוא ובסים לדבר האסור אבל אם אינה נשמטת שרי.[ו] דמיוחד דלא הוי בתוך השידה שהיא עיקר הכלי : קמרון ·
מן החמה ומן הגשמים כמו שעושין למרכבת נשים וכענין זה פי' לעיל פט"ז[מ"ז]: אין נמדד עמה· להשלים מ' סאה:כיצד מודדין אותו ·
היא כעין אלכסון בשבת פ' ר"ע (דף פה:) ובפ"ק דסוכה (דף ז') ובפ' המוכר את הבית (דף סב') לכך נראה לי דודאי האי קמרון אינו נגד
וכשבא למדוד אוירה[ז]בפני עלמה השידה בלא הקמרון שאורה ואע"פ שאינה מחזקת מ' סאה : תניא בתוספ'[ב"מ פ"ח]שידה שהמגורות
אין נמדדות עמה אבל מודד את החלל ר' יהודה
אומר מודד מקומה מבפנים·מוכני שומט ומודד·
ר"ש שזורי אומר לא נחלקו בית שמאי ובית
הלל על עובי הרגלים ועל עובי הלבזבזין שאין
נמדדין עמה על מה נחלקו על הביטים שבש"א
אין נמדדין ובה"א נמדדין. מעקה שבמגדל
והקופות שבו בזמן שהן קבועין נמדדין עמה
ושאין קבועין אין נמדדין עמה· פי' דנתמעט
חללה של מגורה אלא כותליה ושוליה כיון דמבחוץ
קיימא מקומה· שולי מגורה ר"ש שזורי
סבר דכדין נמדדין דחשיב ליה ספי האויר
שהביטיים מעובי הרגלים עלמן ועוד דלר' יוסי

בתוכה מעות [א]הקמרון שלה בזמן שהוא קבוע חבור לה ונמדד עמה ואם אינו קבוע אינו חבור ואינו נמדד עמה כיצד מודדין אותו ראש תור ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה טהורה : **ג** [ב]השידה התיבה והמגדל שנטלה אחת מרגליהן אף על פי שמקבלין טהורין [א)] [ג]ושאינה מקבלין כדרכן ר' יוסי מטמא [ד]ונקליטי המטה וחמור וחפוי טהורים אין טמא אלא [ה]מטה ומלבן ומלבני בני לוי טהורין : **ד** מלבן שנתנו על לשונות ר' מאיר ור' יהודה מטמאין ר' יוסי ורבי שמעון [ו]מטהרין אמר ר' יוסי מאי שנא זו ממלבני בני לוי [ז]שמלבני בני לוי טהורין : **ה** [ח]מטה שהיתה טמאה מדרס נטלה קצרה ושתי כרעים טמאה ארוכה ושתי כרעים טהורה רבי נחמיה מטמא [ט]גדד שתי לשונות לוכסן גדד שתי כרעים לוכסן או

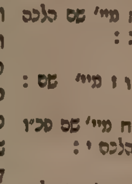

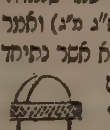

פירוש רב האי גאון

פירוש הרא"ש

מים טהורים

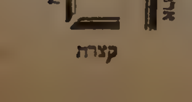

צורת המטה

טפח טהורה דכשבורה דמיא: **או שמיעטה מטפח** · שגידד רגליה טפח מן המטה לארץ לא חשיבא ליה מטה ודבר תימה הוא בגידד שתי לשונות אמאי טהורה מי גריעא מקצרה ושתי כרעים ואע"ג דליכא חבלים טמאה משום דחזיא למסמך אגודלא ומסמך אחבלים · ונראה דלענין טהרת החבלים איירי מתני' דמטה טמאה וחבלים דכיון דנפלו טהורים ולמאי דפרישית לעיל דלשונות הם פלים שתחת המלבנים שתחת הכרעים ניחא אבל אין התוספתא מוכחת כן דמשמע שהוא דבר המסורג דנריעי שהם מרווחים: תניא בתוספ' [ב"מ פ"ח] בראשונה היו אומרים מטה שגידד בה שתי לשונות לוכסאו שתי כרעים אלכסון או שגידד בה טפח על טפח אלכסון טהורה [א] דכוותה אומרים גידד מלמטה ועולה עד שימעטנה פחות טפח · מטה שעשה שתי לשונות שלה [ב] מרווחים מרות.א' טמאה · עשה ארבעתן מרווחים או שניטלו שתים אלכסון טהורה פי' שתי כרעים אלכסון גידד לגמרי ולא מיבעיא לגמרי אלא אפילו לא גידד אלא מכל אחת טפח טהורה: שתי לשונות שלה מרווחים הנוסה מסורגים שתי וערב ונתונים החבלים מקצרה לקצרה ומארוכה לארוכה ומסתברא שהם רחבים ולכך מיקרו לשונות שאין עגולים כשאר חבלים שלא יזיקו לשכב עליהן והם היו יודעים מדת הריוח שביניהם ויש בה ארבעה מקצרה לקצרה עשה ארבעתם מרווחים טהורה·עוד תניא בתוספתא [שם] ניטלה קצרה ושתי כרעים טמאה מפני שהיא כשירי מטה לישן עליה ואם מתחילה עשאה לכך טהורה מפני שהיא [ג] כאדנים ניטל ארוכה וב' כרעים ר' נחמיה מטמא מפני שנתנה בצד המטה או בצד האבוס וישן עליה וחכמים מטהרין: **ו** שהיתה טמאה מדרס · כגון שישב עליה זב או נתלה ונשען: **טמאה מדרס** · עדיין היא בטומאתה כיון דקיימא שניה: **טהורה מן המדרס** · דאף על גב דנתקנה ראשונה קודם שנשברה שניה מ"מ טהורה מן המדרס דפנים חדשות באו לכאן כדמפרש פרק אלו קשרים (דף קיב:) גבי סנדל · ואף דהכא הוה מצי לאתויי התם: **אבל טמאה מגע מדרס** · משום דארוכה ראשונה [ד] נשברה ותיקנה שהביא ארוכה אחרת תחת שבורה וחיברה למטה ומטמאה מגע מדרס שהרי נגעה במטה מחוברת לראשונה שנתקנה וטמאה מגע מדרס: **נשברה שניה טהורה** · דכיון דנשברו בה שתי ארוכות לא חזיא ואע"ג דאיכא [ה] ארוכה ושתי כרעים

ויעשו מקלות זה הגלב מעט וגבה למעלה מן המטה כמו טפח או יותר ואלו הגלבים הן אשר יקראו לשונות עוד יקחו עץ מרובע מקשי על אורך הארוכות ותרכב בין ב' לשונות לא עליהן עד שתהיה דבוקה בארוכה האחת ויהיה זה פני המטה וזה העץ תקרא מלבן·עוד יעשו ד' רגלים מעץ ויתקעו אותן בד' זוית המטה מתחת הד' לשונות עד שתגבה המטה מן הארץ וכל רגל מהן יקרא כרע ושמור זאת הצורה ואלו השמות ולא נצטרך להחזירם כאשר נזכור המטה או חלק מחלקיה· והאלכסון הוא הקוטר וכבר ביארנו אותו פעמים· ואמר כי כאשר היתה המטה טמאה מדרס ואחר ניטל ממנה הקצרה ההולכת ברחב ושתי הרגלים אשר תחתיה הנה נשארה המטה טמאה מדרס כמו שהיתה תחלה שתמונת המטה נשארת לפי מה שהיתה ואם חסר אחת מהארוכות ושתי הרגלים אשר תחתיה הנה הנשאר מהמטה טהורה לפי שכבר נפסדה תמונתה וצורתה על הדרך אשר אמרנו בכל הכלים נשברו טהרו ולמטה גם כן ד' גלבים כמו שבארנו והן הלשונות וכאשר נחתכו שתי לשונות מאלו הלשונות והן אשר הן על אחד משני הקטרים עד שתתפרק המטה וישוב ארוכה וקצרה מצד (כמו זו הצורה) וארוכה וקצרה מצד או שנחתכו גם כן שתי הרגלי' המקבילים על הקוטר עד שיחזרם פחות מטפח או נחתכו הרגלים הארבעה עד ששב גובה כל אחד מהם פחות מטפח ושבה המטה על שטח הארץ כאשר נחתכו רגליה הנה המטה כבר טהרה מטומאתה באחד מאלו ההפסדים כי כבר נפסד תמונתה ואלו הדברים הן סבירתה ואין הלכה כרבי נחמיה: **ו** אמרו אבל טמאה מגע מדרס · ר"ל שהיא שבה בדמיון מטה שנגעה במדרס אשר הוא ראשון לטומאה והנה שבה ראשון אחר שהיתה אב לסבת השתנות או לסלס נשברו השתי קצרות או השתי ארוכות יחד כבר נטהרו טהרה שלימה:**ז** זה הכרע אשר זכר שהוא טמא מדרס הוא שנטמאת לבדה כשדרס הזב עליה אולם אם היתה המטה טמאה מדרס ונשבר רגל מרגליה הנה היא טהורה· וכבר בארנו בפתיחת דברינו שכלי שטף כאשר נטמא במת טומאת שבעה הנה הוא יהיה אב הטומאה ויטמא אדם וכלים טומאת ערב ולזה כאשר נטל זה הכרע אחר הרכבתם ישאר טמא טומאת ז' כמו שהיה והמטה טמאה טומאת ערב להיותה נוגעת בכרע שהוא אב ואם היה כרע טמא טומאת ערב והוא שיהיה ולד הטומאה ר"ל שהיא נטמא בטומאת מת הנה אלא חבורן במטה יהיה הכל ראשון וכאשר ניטל נשארה המטה טהורה אבל הכרע ולד הטומאה והוא לא יטמא כלים לפי השרש שעשינו בתחלת דברינו · אמר וכן השן של מעדר ר"ל כאשר היה השן טמא ונרכב במחרישה הנה דינה כדין הכרע בשוה וזה כי איזו טומאה שהיתה בשן בעת הרכבתה ונדבקה במחרישה הנה תהיה המחרישה טמאה כמוה וכאשר נבדלה השן ממנו תשאר השן בטומאה שהיתה בה בין קלה בין חמורה ונדון על המחרישה דין כלי שנגע בזה השן וזה כולו מבואר

או שמעטה פחות מטפח טהורה: **ו** [א]מטה שהיתה טמאה מדרס נשברה ארוכה ותקנה טמאה מדרס נשברה שניה ותקנה טהורה מן המדרס אבל טמאה מגע מדרס לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה שניה טהורה: **ז** [ב]כרע שהיתה טמאה מדרס וחברה למטה[ה] טמאה מדרס פרשה היא טמאה מדרס והמטה מגע מדרס היתה טמאה טומאת שבעה וחברה למטה כולה טמאה טומאת שבעה פרשה היא טמאה טומאת שבעה והמטה טמאה טומאת ערב היתה טמאה טומאת ערב וחברה למטה כולה טמאה טומאת ערב פירשה היא טמאה טומאת ערב והמטה טהורה וכן השן של מעדר: **ח** [ג]תפלה ארבעה כלים התיר קציצה הראשונה ותיקנה טמאה טמא מת וכן שניה וכן שלישית התיר את הרביעית טהורה מטמא מת אבל טמאה מגע טמא מת חזר לראשונה התירה ותיקנה טמאה במגע וכן שניה התיר את השלישית טהורה שהרביעית במגע ואין מגע עושה מגע: **ט** [ג]מטה שנגנב חציה או אבד חציה או חלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא [ג] מטה מטמאת חבילה ומטהרת חבילה דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים [ד]מטמאת אברים ומטהרת אברים:

קיימין לה טהורה מידי דהוה אנגנב חציה או שחלקוה ולא דמי היכא דנתפרקה כולה וכולה קיימת דסופו להחזיר הפרקים ולחברה: **ז** ברע של מטה שהיתה טמאה מדרס · ...

פירוש רב האי גאון
ובאלכסונן: **ח** קציצה · פי' יש לתפלה של ראש ד' בתים ומכנים לתוכו ד' פרשיות שמע והיה אם שמוע קדש והיה כי יביאך וכל בית שמו קציצה כדגר' (סוכה דף כו ע"א) אוחז ברצועה ואינו אוחז בקציצה:

מסורת הש"ס
א) [כמשב"ת הגיר' כולה טמאה ב) ברכות כ ג) סוכה מו.

הגהות הגר"א
[א] בר"ש תיבת דכוותה · נמחק: [ב] שם מרווחים · נ"ב גירסת שלנו מלווחים: [ג] שם השמיני טהורה · נ"ב בר"א בזמן שהתחיל מן האחרון · אבל אם התחיל מן הראשון אע"פ שלא החליף את השמיני טהורה: [ד] שם רבי אומר ר"א אומר אין מטה מטהרה אלא כשהיא חבילה שלימה וחכמים אומרים מיטמאה ומיטהרת אברים · מטה שנחלקה לשמונה טמאה כצ"ל:

מים טהורים
[א] בר"ם שהיא תטמא או לפי שאז היא חלק מטה כו'

עין משפט נר מצוה
יא א מיי' פכ"ו מהל' כלים הי"א:
יב ב מיי' שם פכ"א הלכה יב:
יג ג מיי' שם פ"ט הלכה יב:
יד ד מיי' שם פכ"ו הלכה יב:
טו ה מיי' שם הי"ד:

פירוש הרא"ש
בשביל שגדד כתגילה ...

אבריס ולא חבילה דאם נטמא הכרע היא טמאה ואין קורה טמאה דאינחיבור בשלמה היינו דקתני בתוספ' וחכ"א אינו חיבור ומיטהרת אברים מטביל הכרע בפ"ע ולא[ד]חיברה עם הקורה והקורה תולת עליה ואינה כשלימה דמטביל שלימה טהורה אע"פ שלא פירקה ומתני' ר"ש היא ולא רבי דלרבי מטהרת חבילה ולרבי אליעזר אא"כ היא שלימה: א המפרק את המטה·אע"פ שמיטהרת שלימה פעמים שאינה יכולה ליכנס במקוה וצריך לפרקה: והנוגע בחבלים טהורי דמכיון[ה] שפורקין אותה שוב אין לחבילה חיבור: החבל מאימתי הוא חיבור·בתחלה כשאדם מסרג את המטה שלימה וסירג בה ג' בתים ועדיין נשאר חבל גדול אפי' י' אמות נטמאת המטה נטמא החבל והנוגע בחבל טמא וכולו חיבור הואיל וסופו ליסרג: מן הקשר ולפנים· אם קשר חבל שני לחבל ראשון שסירג בו אין חבל השני חיבור מן הקשר ולחוץ: נימי הקשר· כשקושרין החבלים זה בזה אין קושר כל כך בראש החבל כי יתיר הקשר ויוציא מעט מן החבל מזה ומעט מן החבל מזה וזה חוץ לקשר והם נקראים נימי קשר וכיון דצריך לקשר כקשר דמי והוו חיבור עד ג' אצבעות דהוא צורך הקשר אבל טפי לא כדדרשינן בת"כ פרשת זאת תהיה במשכבו ולא בנימין היוצאין מן הקשר חוץ מג' אצבעות או יכול שאני מוציא משלשה ולמטה ת"ל טמא· תניא בתוספתא [ב"מ פ"ט] החבל שהוא מסרג את המטה אפילו מאה אמה כולו חיבור אחד קשר בו חבל אחד מן הקשר ולפנים חיבור מן הקשר ולחוץ אינו חיבור הכניסו לתוך שלשה בתים [ו] [א] כולן חיבור אחד א)(בחבל הקשור בו) אפילו מאה אמה כולו חיבור אחד קשר בו חבל אחד מן הקשר ולפנים חיבור מן הקשר ולחוץ אינו חיבור אמר רבי אליעזר בן יעקב בד"א דרך עליה אבל דרך ירידה אפילו קשור בקשור טלו חיבור אחד החוט שהשחילו למחט אפילו קשור משני צדדים הרי זה אינו חיבור·הכניסו לנגד החוט חיבור לנגד ואין המחט חיבור לחוט· המשיחות והרצועות שבמטפחות הספרים ושבמטפחות התינוקות תפורות חיבור קשורות אינן חיבור רשב"ג אומר שבמטפחות הסורק אפילו קשורות הם חיבור מפני שהוא רוצה בקיומו· המשיחות והרצועות שבשק והקופה תפורות חיבור קשורות אינו חיבור שבאזני כלי חרס אפילו תפורות אינו חיבור שאין חיבור לכלי חרס· [ז] שיריים שבכרעי המטה אוגין חיבור רפין אינן חיבור ושבידי הזב אפילו אוגין אינו חיבור וזה חומר במדרס מבזב: ב היוצא מן המטה· לאחר שנגמר הסירוג נשאר מן החבל טפח או יותר ופחות מחמשה לא חזי ולא חשיב אבל מחמשה ועד עשרה חשיב יד טפי לא חשיב: שבו קושרין· אה' ועד עשרה קאי: את הפסחים· רגילין היו לקשור הפסחים בכרעי המטה כדי שיהא מזומן להם: ומשלשלין את המטות· כשבאין להטבילה או להורידה מלמעלה למטה: תניא בת"כ פרשת זאת תהיה במשכבו ולא בחבל היוצא מן המטה פחות מחמשה או יותר על עשרה או יכול שאני מוליא מחמשה ועד עשרה ת"ל טמא: תניא בתוספ'[ב"מ פ"ט]החבל היוצא מן המטה עד חמשה טפחים טהור חמשה כלמעלה הימנו מחמשה ועד עשרה טמא עשרה כלמטה הימנו הזה על החבל כו' ב)בסוף אלו טריפות (דף נד:) גבי עד ועד בכלל ג)ולא מייתי [ח] בכך ברייתא דחמשה כלמעלה ועשרה כלמטה: ג המיזרן· פי' גאון וכן ערוך שהוא בגד למר שנותנים בני אדם גדולים וחשובים תחת המלעות ובלע"ז טפי"ט וכל היוצא מן המטה אפילו שלשים טפחים הנוגע בו טמא· וי"מ מיזרן הוא עור הכרוך על המטה ויוצא על המטה ויוצא חוץ למטה: שירי מיזרן· שבלה ונשתייר ממנו ששה טפחים טמא דראוי לעשות ממנו חבק לחמור: חבק· פי' בערוך כלי שמשימין על גבי החמור ומשימין בו קולים ומגביה גילי בשביל שלא יפסדו אם ירד עליו המטר וי"מ שהוא כמין נמטא ויש עוד שמשימין אותו על החמור כשנוטל ממנו הסרגא והוא מזיע שלא יצטנן: ד בנישא על המטה לחודיה מיירי ולא על המיזרן דבסיפא איירי בנישא על המיזרן וגרסינן הכא במילתא דר"מ כמו במילתא דר' יוסי נישא הזב על המטה [ט] ועל המיזרן מטמא ב' ופוסל אחד דברי ר"מ המטה הוא המשכב והמיזרן הוא הנוגע במשכב ואע"ג דיוצא מן המטה הרבה לר"מ הוי חיבור כדקתני רישא כל שהוא אפילו מובא והנוגע במשכב מטמא שנים ופוסל אחד כדתניא במס' זבין (פ"ה מ"ז) כל זמן שלא פירש דלא חשיב כולד הטומאה אלא כאב הטומאה לעשות ראשון ושני ושלישי בתרומה אבל פירש מטמא אחד ופוסל אחד דהוה ליה ולד הטומאה ורבי יוסי דאמר עשרה לטעמיה דקאמר ברישא עשרה ותו לא הילכך מה שבתוך עשרה חשיב חיבור למשכב ד)ודינו כפירש דמטמא אחד ופוסל אחד· נישא על המיזרן מעשרה ולפנים טמא בתורת משכב מי' ולחוץ טהור מתורת משכב ואע"ג דתניא לעיל חבל דינו כנוגע במשכב:ה)תניא בתוספ'[ב"מ פ"ט] [ב] [י] מיזרןשהוא מכריך בו את המטה ונוגע בהן המת טמאין טומאת שבעה נגע בהן השרץ טמאין טומאת ערב פירש טמאין טומאת ערב נגעו בהן משקין פסולין· פירשו פסולים· זה הכלל כל טומאה שהוא מטה למיזרן כגון [ג] הזב והשרץ והמשקין כולם חיבור אחד אפילו עד ק' אמה וכל טומאה שלא שוה מטה למיזרן כגון טומאת [ד] המת והזבה עד י' טפחים חיבור לטומאה הנטמא בזב יתר על כן אינו חיבור ר' אלעזר בר לדוק אומר משום רשב"ג עד [ה] ששה טפחים· פי' כמדומה שכמה טעיות טעה הסופר ובשיבוש נכתבה והכי גרסינן בתוספתא נגעו בהן משקין טמאין· אוכלים פסולים· פירשו משקין טמאין אוכלים טמאין זה הכלל כל ו) מטה ששוה מטה למיזרןכגון טומאת הזב והזבה עד י"ט חיבור לטומאה וטמאה בזב והכי פירוש דכולה ברייתא הכניסו המטה והמיזרןכל שהוא אפילו מאה אמה ככלים הנוגעים במת דחשיב כאילו מטה עצמה נכנסה דהוא טמא במדרס יש לו טומאת מדרס ומטה טהורה מדין מדרס אבל טמא מגע מדרס וחלוק מדרס מאחר טומאת מגע דמיזרן במגע טמא הואיל ובשעת מגע המיזרן כרוך עליה ואילו דרס במיזרן לא חשיב כמטה ונגע בהן במטה ובמיזרן שניהן טמאין טומאת ז' אפילו פירשו אחרי כן הואיל ובשעת מגע מחוברים יחד כדאשכחנא גבי שרץ ובדין היה לו לשנות כאן פירשו טמאים בהן השרץ בזב או בזבה שבהם טמאין טומאת ערב נגעו משקין בזב או בזבה טמאין ולא נגיעת שרץ קאי· ששוה מטה למיזרן כלומר למיזרן מעשרה ולחוץ כגון טומאת המת והזבה דמעשרה ולחוץ לא מטמא טומאת מדרס: ה כולה טמאה טומאת מדרס· אפילו המיזרן ואע"ג דתניא לעיל [שם] דרס עליו בתוך י' טמא והמטה טהורה אע"פ שכרוך כמטה לקבל טומאת מדרס אבל מתוך לעשרה טהור לגמרי ואף מגע מטמא טהורה לגמרי: ה מטה שהיתה וכו' כולה טמאה מדרס· אף המיזרן בשהוא מחובר למטה בטל הוא אגב המטה אע"פ שכשדרס על המיזרן המטה טהורה היינו לפי שהמטה עיקר ואינה בטילה לגבי המיזרן: המיזרן טהור· לפי שאינה מטמאה טומאה ערב: מטה

פרק תשעה עשר

א המפרק [א]את המטה להטבילה והנוגע בחבלים טהור החבל מאימתי הוא חבור למטה [ב]משיסרג בה שלשה בתים והנוגע מן הקשר ולפנים טמא מן הקשר ולחוץ טהור נימי הקשר הנוגע בצרכו טמא וכמה הוא צרכו רבי יהודה אומר [ג]שלש אצבעות: ב א) [ד]החבל היוצא מן המטה עד חמשה טפחים טהור מחמשה ועד עשרה טמא מעשרה ולחוץ טהור שבו קושרין את הפסחים ומשלשלין את המטות: ג מיזרן היוצא מן המטה כל שהן דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר [ה]עד עשרה טפחים שירי מיזרן שבעה טפחים כדי לעשותו חבק לחמור: ד נישא הזב על המטה ועל המיזרן מטמא שנים ופוסל אחד דברי ר"מ ר' יוסי אומר [ו]נישא הזב על המטה ועל המיזרן עשרה טפחים מטמא שנים ופוסל אחד מעשרה ולחוץ מטמא אחד ופוסל אחד נישא על המיזרן מעשרה ולפנים ב) טמא מעשרה ולחוץ ג) טהור: ה [ז]מטה שהיתה טמאה מדרס וכרך לה מיזרן כולה טמאה מדרס פרשה היא טמאה מדרס והמיזרן מגע מדרס היתה טמאה טומאת שבעה וכרך לה מיזרן כולה טמאה טומאת שבעה פרשה היא טמאה טומאת שבעה והמיזרן טמא טומאת ערב היתה טמאה טומאת ערב וכרך לה מיזרן

א כבר קדמנו צורת המטה שאמרנו שארינת החבלים בין הד' עצים לשכב עליו ואמר כי כאשר תסתר המטה תהיה טהורה (אחר) נגע אחד באלו החבלים האחרונים אחר סתירתה הנה לא תטמא ומבואר הוא שהמאמר בכאן בטומאת המת או במשכב הזב עוד חזר אל פרק אחר ואמר החבל מאימתי הוא חבור רלה לומר מתי נחשבהו מחובר במטה ויטמא בטומאתו ואם נגע בזה החבל כאילו נגע במטה ואמר כי כאשר נארגה ממנה משלשה בתים ולמעלה הנה כאשר נטמא המטה כל מה שנגע במה שנארג מן החבל מהקשר האחרון אל מה שימשך לאריגה הנה הוא טמא ומי שנגע בה מהקשר לחוץ הנה הוא טהור ומדרך כל קושר קשר שיעזוב מהחבל מעט חוץ מהקשר כדי שלא יותר הקשר ויקרא זה הקצה נימי הקשרים ונימי הן חוטים הנה ענין אמרו צרכו הוא השיעור אשר אם חתך החבל על יותר קצר ממנו יותר הקשר והוא בחבל המטה אשר היה עביו ידוע אצלם ג' אצבעות לפי שמה שיהיה החבל יותר עבה יצטרך להשאיר ממנו יותר אחר הקשר ומאמר רבי יהודה אמת: ב עד ה' טפחים טהור· לפי שהוא לא לעזר ולא להועיל בו ואם היה יותר מה' טפחים עד עשרה יטמא לפי שהוא יעזר בו בתלות המטה והוא אומרו ומשלשלין את המטות אמנם אמרו קושרים את הפסחים ירצה בו כאשר הוא חי כמו שמדרך הקצבים שיקשרו הכבשים בבתיהן וכל מה שהוא מעשרה טפחים ולמעלה לא יטמא לפי שהוא אינו מצרכי המטה ובסיפרא אמרו הנוגע במשכבו ולא בחבל היוצא מן המטה פחות מחמשה או יותר על עשרה במשכבו ולא [א] בנימין היוצאין חוץ לקשר שלש אצבעות: ג מיזרן· הוא אזור ארוג יהיה מצמר או פשתן או שער או זולת זה בכלל שהוא אריג וכן יתבאר מתוספתא דכלים וזה האזור כבר מקיפים בו המטה על ריבוע חלקיו ויסאר מזה קצתו תלוי מן המטה כמו חבל היוצא מהמטה ואמר רבי מאיר כי (את) כאשר נטמאה המטה באיזו טומאה שתהיה יטמא קצת זה הבגד היוצא מן המטה ואפילו היה ארוך כל שהוא ורבי יוסי אמר שי' טפחים לבד ממנו ממה שימשך מן המטה הוא אשר יטמא בהטמאות המטה ויהיה כמוה: וענין אמרו שירי המיזרן ר"ל אם היה בלוי ונחתך קצתו איזה שיעור ישאר ממנו יהיה נחשב כלי ויטמא ואמר ז' טפחים ומה שהוא פחות מזה הנה לא יטמא: וחבק· הוא אשר ישימו אותו לחמור על המרדעת כדי שיעמוד על גבו וזה החבק ברחבו כמו טפח וארכו יותר מזה השיעור ובקצהו שנים יחברו בהן המשאוי והל' כר' יוסי: ד כבר קדם בפתיחה שמשכב הזב מאבות הטומאות וכל אב הטומאה מטמא ב' ופוסל א' וענין זה שזה האב כאשר נגע בו דבר יהיה טמא והיה זה הדבר ראשון לטומאה ואשר נגע בראשון שני ואשר נגע בשני שלישי והטרם אצלינו הראשון והשני טמאים ומטמאים והשלישי פסול וזה כולו באוכלי תרומה לפי מה שהשרשנו בפתיחה וכאשר השמע במשנה מטמא [ג] שנים ופוסל אחד דע שזה הדבר ראשון שהוא יטמא השני ויפסול השלישי וכבר ביארנו אלו השרשים בפתיחת דברינו וחזרנו ביאורו במסכת זבים (פ"ה) ואשוב אל ביאור ההלכה אמרו בכאן ועל המיזרן ענינו שהוא נישא על המטה והמיזרן כרוך עליה ואמר שקלה זה המיזרן היוצא מן המטה הוא גם כן אב הטומאה כמו המטה לפי שהוא חלק מהמשכב ואע"פ שהיה בו מה שהוא וזהו דעת ר"מ הקדוש ורבי יוסי ג"כ הלך בשטתו ואמר שי' טפחים ממה שימשך מן המטה הוא אשר יחשב כמטה ויהיה חלק מהמשכב ויטמא ב' ויפסול אחד ומי' ולמעלה הוא כמו כלים אשר נגעו במשכב אשר הוא ראשון ולזה יטמא אחד ויפסול אחד כמו שהקדמנו וזה כאשר נישא הזב על המטה שהמיזרן כרוך עליה ויהיה זה אז י' טפחים היוצא מן המטה אב להיות זה השיעור מצרכי המטה ויהיה זה מה שהוא למעלה מי' טפחים כאילו הוא כבר נגע באלו העשרה אשר הוא אב אולם אם נישא הזב על המיזרן לבדו בלתי שיהיה מחובר במטה הנה כל מה שיש עליו ממנו הוא משכב וכן י' טפחים ממה שימשך עליו מן המקום אשר ישב עליו והוא אמרו מי' ולפנים טמא וחוץ מאלו היה טהור לפי שהעשרה עצמם לא הגיע לו [ג] מכח אב הטומאה כדי שתטמא כל מה שמחובר בו כי אין שם מטה שיהיו לו העשרה אבל מפני היותן מצרכי המטה ויטמאו צלתו מהכלים והלכה כרבי יוסי: ה אלו הדברים כולן מבוארים והולכין על דמיון המאמר הקודם ביאורו בהלכה השביעי מהפרק אשר

א) בתוס' איתא אבל כך שור נתרם אפילו מאה כו'· ב) [צ"ל בפרק]· ג) [התוי"ט הגיה דצ"ל מייתי בכך ברייתא ומוחק מלת ולא שכן איתא בסוף הסוגיא דף נד. וצ"ל הגמ' דיקא נמי דקתני עלה דהביא חמשה כלמעלה עשרה כלמטה ע"כ והייתו משום דבכל השיעורין לחומרא אלינן חוץ מגרים של כתמים] ד) צ"ל אבל חוץ לעשרה לא חשיב חיבור למשכב· ה) עיין בהגהות מ"נ על כל הענין· ו) צ"ל טומאה·

מי' ולפנים טמא כלומר בתורת משכב וע"כ לומר כדברי ר' יוסי דברישא מיירי בנישא על המטה לבד ול"ג ועל המיזרן (נדע מזה כי גם כדברי ר"מ בר פלוגתיה ה"ג נישא הזב על המטה נשמע מזה כי אם נישא הזב גם על המיזרן יש לו למיזרן דין משכב לר"מ וכדעת הר"ש בפירושו) : [י] שם תניא בתוספתא כו' (אמר המגיה המחבר לפי שיש כאן טעיות אשר נפלו מכבר לפני רבינו הר"ש ז"ל והוא הגיה אותם לפי דעתו ז"ל ואח"כ נפלו טעיות בלשון הגהתו ג"כ ע"כ אציגה לא המאמר כולו לפי הנוסח אשר היה לפני רבינו הר"ש ז"ל וטוכח הגהתו ולזהו ופירושו דבר דבר על אפניו וזה הגהו) : תניא בתוספתא מזרן שהוא מכריך בו את המטה והכניסו לבית הטמא כתוכו אע"פ שאין נהאל אלא כל שהוא המטה טמאה דרס עליו הזב בתוך י' טפחים הוא טמא והמטה טהורה מזרן שהוא מכריך בו את המטה ונגע בהן המת טמאין טומאה בעה נגע בהן השרץ טמאין טומאת ערב פירשו טמאין טומאת ערב נגעו בהן משקין פסולים פירשו פסולים זה הכלל כל טומאה ששוה מטה למזרן כגון המת והשרץ והמשקין הולן חבור אחד אפילו עד ק' אמה וכל טומאה שלא שוה מטה למזרן כגון טומאת הזב והזבה עד י"ט חבור לטומאה הנטמאה בזב יתר על כן אינו חבור · ר"א בר"צ אומר משום ר"ש ב"צ עד שבעה טפחים· פי' כו' וה"ג בתוספתא נגעו בהן משקין טמאין אוכלין פסולין פירשו משקין טמאין אוכלין פסולין זה הכלל כל טומאה ששוה מטה למזרן כגון טומאת המת כולם חבור אחד שאין שוה מטה למזרן כגון טומאת הזב והזבה עד י"ט חבור לטומאה הנטמאה בזב · וה"פ דכולה ברייתא הכניס המזרן כל שהוא אפילו מאה אמה טמאה ככלים הנוגעים במת דחשיב כאלו המטה עצמה נכנסה הוא טמא במדרס יש לו טומאת מדרס ומטה טהורה מן המדרס אבל טמאה מגע מדרס וחלוק מדרס מאחר טומאות מגע דבמגע מדרס המטה טמאה הואיל ובשעת מגע היה המזרן כרוך עליה ואלו דרס במזרן לא חשיב כמטה (כלומר והמטה טהורה ממדרס) נגע בהן במטה או במזרן שניהן טמאין טומאת שבעה ... כמשכב או במזרן טמאין דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה ר"ל ואם המטה והמזרן שבהם ראשונים עושים את המשקין

א) חולין מה: ב)[מכאן שמכאמות איתא נ"ל שמוה] ג)[כמכאן שמכאמות איתא נ"ל טהורה וכו"כ סגר מגרמטסס וסייס וגי' רכותי דגרסי טמא וטהור ופירוש לא נתקבל לי וכן דברי הרמב"ם שבתב פירוש מסמה א לא נכנס בחשבון כלל וכו']

פירוש רב האי גאון

ג המיזרן· פי' בגדי צמר שנותנין בני אדם גדולים וחשובים על מטותיהן תחת כל המצעות והוא כמעשה אלו שנותנין בגד צמר בשבת ... למגוע המסר מן הקורות ... בשפה ארוכות חמשה: חבק· פירוש בשפת המרכב [illegible]

הגהות הגר"א

[א] בר"ש כולן חיבור אחד בחבל הקשור בו · נמחק: [ב] ... [illegible]

מים טהורים

[א] ... [illegible]

[ה] שם דמכיון שפרקו אותה אין להבלים תבור כצ"ל: [ו] שם הכניסו לתוך ג' בתים אפילו מאה אמה כו' כצ"ל והשאר נמחק: [ז] שם שיריים שבכרעי כצ"ל ור"ל הטבעות: [ח] שם מייתי כך ברייתא דחמשה כו' כצ"ל(תוי"ט): [ט] שם נישא הזב על המטה המזרן מטמא ב' כו' כצ"ל (וסיבת של נמחק) ור"ל במלתה דר' יוסי דמחלק בין תוך י' בין חוץ לי' ודאי דל"ג ועל המזרן דא"כ יהיה מבמעותו דגם אם דרס על המזרן אין לו דין משכב רק מטמא ב' כו' כנוגע במשכב דא"כ יהיו דברי ר' יוסי סותרין זא"ז דהא בסיפא אמר ... מיטהרת אלא שלמה גמורה אבל אם אינה שלמה לא מטהרת כלל אפילו הכרע לבדו בלא הקורה: דמטהרת חבילה גם כשאינה שלמה אבל לרבי סובר ר"א דאינה

מיזרן כולה טמאה טומאת ערב פרשה היא טמאה טומאת ערב והמיזרן טהור: ו מטה שברך לה מיזרן נגע בהן המת טמאין טומאת שבעה פרשו טמאין טומאת שבעה נגע בהן השרץ טמאין טומאת ערב פרשו טמאין טומאת ערב מטה שנטלו שתי ארוכות שלה ועשה לה חדשות ולא שנה את הנקבים נשתברו חדשות טמאה וישנות טהורה שהכל הולך אחר הישנות: ז תיבה שפתחה מלמעלה טמאה טמא מת נפחתה מלמעלה טמאה טמא מת נפחתה מלמטה טהורה מגורות שבה טמאות ואינם חבור לה: ח התורמל שנפחתה וכיס שבתוכו טמא ואינו חבור לו החמת שביצים שלה מקבלות עמה ונפחתו טהורות שאינם מקבלות כדרכן: ט תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס וטמא מת אמר ר' יוסי אימתי בזמן שאינה גבוהה עשרה טפחים או שאין לה לבזבז טפח נפחתה מלמעלן טמאה טמא מת נפחתה מלמטן ר"מ מטמא וחכמים מטהרין מפני שבטל העיקר בטלה הטפלה: י משפלת א)נפחתה מלקבל רמונים ר"מ מטמא וחכמים מטהרין מפני שבטל העיקר בטלה הטפלה:

פרק עשרים

א הכרים והכסתות והשקין והמרצופין שנפחתו הרי אלו טמאין מדרס והקלוסטור ארבעה קבים התורמל חמשת קבים ב)הכריסית סאה החמת של שבעת קבים ר' יהודה אומר אף הרבצל ג)והמזרה כל שהן הרי אלו טמאים מדרס וכולם שנפחתו טהורים מפני שבטל העיקר ובטל הטפלה: ב חמת חלילין טהור מן המדרס עריבת פיסונות בית שמאי אומרים טמא מדרס ובית הלל אומרי' טמא מת ד)עריבה משני לוגין ועד תשעה קבים שנסדקה טמאה מדרס הניחה

לפני זה וכאשר תסדיר הביאור ההוא בזה המאמר תמצא הענין אחד זולת שבכאן הערה [א] נצריך עליו וזה שזאת המטה היא נלקחת מתי שנטמא טומאת ז' מן המת והמיזרן מן הבגדים וכאשר היתה המטה אב במת והוא סוף אב לא תפיס הבגדים והוא המיזרן המגע בה אב ג"כ אבל ראשון כמו שאמר פירשה היא טמאה טומאת ז' כמו שהיתה והמיזרן טמא טומאת ערב ר"ל שהוא ראשון לא אב וזה השרש כבר התבאר והארכנו בביאורו בפתיחת דבריט ותזכרהו ותעיר עליו: ו למדנו בזאת ההלכה שהמטה והמיזרן כאשר יחוברו הנה הן בדמיון כלי אחד ויטמא אחד מהן בהטמא חבירו וכאשר יתפרדו ישאר כל אחד מהן טמא כמו שהיו בעת חבורן ולא יהיה פירודן כמו שבירת כלים שכל אחד כלי בפני עצמו בין בטומאת מת חמורה בין בטומאת שרץ: ואמרו מטה שניטלו שתי ארוכות שלה רצה לומר שאחר שנטמאה המטה נטלו שתי ארוכות שלה ועשה לה שתי ארוכות חדשות ולא שינה את הנקבי' לטהרה לפי מה שקדם בפ' שלפני זה כי כאשר נשתברו שתי ארוכות טהורה ובעבור שלא שינה נקביהם והחזיר לה חדשות לא[ג]א)נטמאה אותה בדמיון שנשתברו שתי הארוכות אבל תשאר טמאה וכאשר נשתברו החדשות הנה היא גם כן נשארת בטומאתה מפני הישנות ואם נשתברו הישנות הנה היא טהורה לפי שסרה טומאתה היא ישנה ולזה כאשר נשתברו הארוכות הישנות טהורה על זה השרש והוא אמרו שהכל הולך אחר הישנות: ז טמאה טומאת מת היא תטמא במת ואע"פ שנשברה פתחה אשר יפתח מגגה עד שלא נשארה בעלת גג היא טמאה אולם כאשר נשבר קרקעיתה הנה היא לא תטמא ומגורות שבה הם החדרים אשר בה במקומות ממנה: ח תורמל הוא מעור ובתוכו כיס מעור ג"כ והחמת הוא הנוד וכאשר יפשטו הכבש או הענז כמו שני טדים קטנים וכאשר נקרעו אלו הגודים שתקבל כמו שהיה דרכה לקבל ר"ל מגד פיה אשר רבי יוסי כי כאשר היתה גבוהה י' טפחים או היה

עין משפט
נר מצוה

ג א מיי' פ"ז מהל' כלים הלכה יא.

ד ב מיי' פ"ט מהל' כלים הלכה יג:

ה ג מיי' שם פכ"ה הלכה ח:

ו ד מיי' שם פכ"ו הלכה ח:

ז ה מיי' פכ"ז מהל' כלים הלכה א:

נסדקה: נתפרחה· מחמת גשמים נתנפח הסלק ונסתם: בקרים· ברוח קדים: ונצרקה· כמו נלמקה וכיון שנלרקה נסדקה: זה חומר בשירי כלי עץ דמתחלתם אינם סנואים וכשנסדקו טמאים מדרס: עד שיתחסמו· לעיל פי"ו כלים של עץ משיחסום ויקנב: תניא בתוספ' [פי"א דב"מ] עריבה שהיא פחותה מב' לוגין והרי היא כקערה ושיעורה בזיתים ומשני לוגין עד תשעה קבין אפילו זבין וזבות נדות ויולדות יושבות [א] ושוכבות בתוכה טהורה נסדקה ואינה מעמדת את המים כדי להדיח אחת מהרגלים [ב] הרי היא כטמא מת ומקבלת טומאת מדרס דברי ר' יוסי בר' יהודה רבי אומר כשיחשוב עליה רבי יוסי אומר מטמאת ומטהרת אפילו י' פעמים ביום כיצד הניחה בגשמים ונתפחה

טהורה בקדים ונלמקה טמאה מיטהרת ומיטמאת אפילו י' פעמים ביום· נפחתה במוליא זיתים [ג] ורימונים טהורה [ד] מכלל הטומאה· חישב עליה רבי מטמא וחכמים מטהרין ואומרין עד שיעשה בה מעשה· יתר על כן שנסדקה אפילו זבין וזבות נדות ויולדות יושבות ושוכבות טהורה· נפחתה במוליא רימון טהורה מכלל טומאה· חישב עליה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיקצע אמר רבי יוסי מעשה שהביאו מכפר ערים לפני רשב"ג יותר משמים עריבות והיה משער גדולה לסאה סאה והקטנה לשני לוגין וקרוביםן[ה] דברים של סאה סאה· המחזקת ס' קבין· [ו] (שיעורה בזיתים) עריבת הפיסונות משני לוגין ועד ט' קבין ב"ש אומרים מדרס וב"ה אומרים טמא [ז]מדרס· החמת בית שמאי אומרים מליאה ועומדת וב"ה אומרים מליאה

הניחה בגשמים ונתפחה טמאה טמא מת בקדים ונסדקה מקבלת מדרס זה חומר בשירי כלי עץ מבתחלתן וחומר בשירי כלי נצרים מבתחלתן שמתחלתן אינם מקבלין טומאה עד שיתחסמו נתחסמו אף על פי שנשרו שפתותיהן כל שהן טמאים: ג א) מקל שעשאו בית יד לקורדום חבור לטומאה בשעת מלאכה הדיוסטר חבור לטומאה בשעת מלאכה קבעו בכלונס טמא ואינו חבור לה עשה לו דיוסטר אין טמא אלא צרכו כסא שקבעו בכלונס טמא ואינו חבור לו עשה בו כסא אין טמא אלא מקומו קבעו בקורת בית הבד טמא ואין חבור לה עשה בראשה כסא טהור מפני שאומרין לו עמוד ונעשה את מלאכתנו: ד עריבה גדולה שנפחתה מלקבל רמונים והתקינה לישיבה רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין עד שיקצע עשאה אבוס לבהמה אף על פי שקבעה בכותל טמאה: ה כופת שקבעו בנדבך קבעו ולא בנה עליו בנה עליו ולא קבעו טמא קבעו ובנה עליו טהור מפני שנתנו

ר"ל עריבת העץ כאשר היתה מחזקת משני לוגין עד ט' קבין והן ל"ז לוגים ואחר ניקבה הנה היא או אינה ראויה ללוש בה וראויה לכפותה ולישב עליה ולזה טמאה במדרס הנה שהיא ראויה למשכב לבד ולא תטמא במת מפני שהיא כבר נפסדה מדין הכלים ואם עזבוה במים עד שנסתם הנקב כמו שיקרה לקצת מיני העצים שיתפחו במים הנה כבר שבה כלי ותטמא אז טומאת מת ולא תטמא אז במשכב הזב לפי שהיא אז עריבת הלישה ולא תעשה עריבת הלישה לישב עליה ולא תהיה משכב והוא אמרם בהם"ס(שבת דף נט·) אומרים במדרס עמוד ונעשה מלאכתנו כלומר כי כאשר ישב הזב על כלי לא יעשה לישיבה אלא לשימוש אחר עד שנאמר לו קום מזאת העריבה ונלוש בה הנה היא לא תחזור משכב

פירוש
רב האי גאון
ג והדיוסטר· איכא דאמרי הדיסטור פ' ב' צדדים ודיו פירושא שנים סטר פירוש צדדים כדכתיב (דניאל ז ה ע"ש) ולסטר חד הקימת וכיוצא בזה פירשנו בדיופי בדיוזגי א) ורפתרא ובדופרצוף והוא עץ שיש לו ב' צדדים והוא יד לקורדום: בכלונס· איכא דאמרי פירוש עץ ארוך כמו קנה של רומח באותה ששנינו (ר"ה דף כב ע"ב) כלונסות של ארז: ה כופת· פי' עץ עב מכורתו של קורה וכשבונים את הקיר בונים אבנים ונדבך עצים עבים שהוא טפח כופת והן מן תמרה כדתניא (תוספתא כלים ב"ב פ"ב) [כופת] חלק שאין בו גובה [טפח] טהור ושיש בו גובה [טפח] רבי מאיר ור' שמעון מטמאין ר' יוסי ור' אליעזר בר' צדוק מטהרין בין חקוק ובין שאינו חקוק מטלטלין אותו בשבת לא אמרינן חלוק אלא לענין טומאה: מפץ· פי' כדגרסינן בגרה (דף

א) [שנא מת:]

[illegible]

פירוש רב האי גאון

ן וילון · פירוש מתארה בפיית : ז כמין כי דגרסינן במנחות (דף עה ע"א) ובכריתות (דף ה ע"ב) מאי כמין כי אמר רב מנשיא ברגרא כמין כי יוני וזה צורתו : מעדנים · פירוש איכא דאמרי מדנים עשאף בפיית :

קבעו · כמו שבונים [ג] ע"ג נסרים ואח"כ מסירים אותו : על גבי הקורות · של עליה : מעזיבה · פרק הבית והעליה (דף קי"ז) מפרש מאי מעזיבה וע"ג התקרה מניחין אותה כדאמר פרק לא יחפור (דף כ:) צריך שתהא תחתיו מעזיבה וכל כמה דלא קבע המפץ בקורות וגם נתן עליו מעזיבה אי בעי שקיל ליה ולא בטיל ליה מתורת כלי עד שיקבענו ויתן עליו מעזיבה: כדרך קבלתה · שוליה למטה: שלא כדרך קבלתה ג) שלא כפאה על פיה: תניא בתוספ' [שם] כסא [ד] [א] שקבל עליו בנין ובנה עליו דרך ישיבתו טמא שלא כדרך ישיבתו [ב] טהור נתנו למעלה אפילו שלא כדרך ישיבתו טמא קבעו כדרך ישיבתו טמא שלא כדרך ישיבתו טהור · ארוכה של מטה שעשאה לקורה היא טמאה ומטה טמאה קבעו [ג] הם טהורות ומטה טהורה שתי ארוכות של מטה שעשאן הם טמאות והמטה טמאה קבען הם טהורות והמטה טהורה מפני שעשאו לקורה אע"פ שמשתמש בו טהור היה טמא ועשאו לקורות טמא עד שיקבענו במסמר [ה] מלמטה אבל מלמעלה קבעו ולא נתן עליו המעזיבה נתן עליו המעזיבה ולא קבעו טמא קבעו ונתן עליו מעזיבה טהור · פי' כדרך ישיבתו גבו למעלה ורגליו למטה · נתנו למעלה על ראש הכותל לאחר שנגמר הבנין · עשאה לקורות קורות הבית והעליה·היא טהורה הארוכה טהורה דקבועה ומטה טמאה [ו] דטומאה הארוכה של מטה שנשברה דאין מטהרת אא"כ נשברו שתי הארוכות כדתנן לעיל פי"ט (מ"ו) והא דקתני הכא בלא קבעה היא טמאה לא שתהא ארכה יחידה טמאה דהא ארוכה ושתי כרעים [ז] כדתנן לעיל פי"ח [מ"ה] אלא שאם חזר והיברה אפילו למטה טהורה טמאה כל המטה כדפרישית· היה טמא · בכולהו לא מפליג הכי וצריך טעם · למטה על הקורות שמשימין לבית ולעליה ·

על גבי הקורות קבעו ולא נתן עליו את המעזיבה נתן עליו את המעזיבה ולא קבעו טמא קבעו ונתן עליו את המעזיבה טהור [א]קערה שקבעה בשידה תיבה ובמגדל כדרך קבלתה טמאה שלא כדרך קבלתה טהורה: ן[ב]סדין שהוא טמא מדרס ועשאו וילון טהור מן המדרס אבל טמא טמא מת מאימתי היא טהרתו בית שמאי אומרים [ג] משיתבר ב"ה אומרים [ג]משיקשר רבי עקיבא אומר משיקבע : ז מחצלת שעשה לה קנים לארכה טהורה וחכמים אומרים [ד]עד שיעשה כמין כי עשאם לרחבה ואין בין קנה לחבירו ארבעה טפחים טהורה נחלקה לרחבה ר' יהודה מטהר וכן המתיר ראשי המעדנין טהורה נחלקה לארכה ונשתיירו בה שלשה מעדנים של ששה טפחים טמאה מחצלת מאימתי מקבלת טומאה [ה]משתקנב והיא גמר מלאכתה :

מסורת הש"ם א)[לקמן פכ"ז מ"ט מנחות כדי ע"ש] ב)ס"א משיתפור

המדבכין כאשר ידביקוהו כמו שבארנו וטפת הוא חתיכת פץ בלתי חלקה יקבעו בכותל וידביקו עליה הטאפית לקשור שני הכותלים קלתה בקלתה ויקראו זה העץ אשר יקבעו בכותלים הבנאים הקשר להיותו קושר הכתלים ויתקיימו קלתם בקלתם ולו שני [א] קשתות והוא דומה לכסא ואמר כי כאשר קבעו בראש הכותל ולא בנה עליו וישב עליו הזב טימא אותם על הדרך אשר בארנו בכאן בזה הפרק באמרו אע"פ שקבעה בכותל וכן אם בנה [ב] למעלה ולא קבעה וישב הזב על הבנין טמא הכסא לפי מה שבארתי לך בראש זאת המסכתא שהזב מטמא המשכב ואע"פ שהיה המשכב תחת אבן מסמא ואם קבעה ובנה עליה והגיע בין שני הכותלים הנה כבר חזר מכלל הכותל וחלק מחלקיו ולא יטמא וזה הדין בעצמו במפץ והוא מן גמי או קנה והדומה לו מן המחללאות אשר יעשו מהן עליה או תקרה כאשר נתנו אותו על הקורות · וקבעוהו ולא השליכו עליו הטיט והאבנים והוא אשר יקרא מעזיבה או נתנו עליו הטיט והאבנים והשלימו השטח ולא קבעוהו עם הקורות הנה הוא גם כן יטמא מן תחת השטה כאשר ישב על השטח כמו שהשרשנו ודע שהאריגות אשר יארגו מהקנים והאמרינם והדומה להן ויעשה מהן מחללת ושטחים הן אשר יקראו מפן לזה המפץ דין ייחד בו ביאורו הס"ם והנני עתיד לבאר זה במקומו בפ"א) כ"ג מזאת המסכתא : אם כדרך קבלתה · שקבעה בקרקעית התיבה או המגדל ושלא כדרך קבלתה שקבעה באחד מן הצדדים או קבע צד הכלי בקרקע התיבה אשר אין ראוי שיושם בו דבר ויקבלהו כאשר ימלא המגדל או התיבה : ן סדין · הוא הרדיד הקטן אשר יקנחו בו האנשים ושמו המפורסם במערב אחר"ם ובמצרים פרנ"י : וילון · המסך ומבואר שהמסך תטמא במת לפי שהוא מכלל הבגדים ולא יטמא במדרס הזב ושיהיה משכב לפי שהוא לא נעשה לשכיבה כמו שהתבאר בזה הפרק : עוד שאל ואמר מאימתי היא טהרתו רוצה לומר מתי תסור ממנה

למעלה על קורות הגג:ן טמא מדרס. [ח] אם שנטמא מדרס ממש א"כ ד)(ה"ל למיתני טמאה מדרס) כדקתני בהקומץ רבה(דף כד·) אלא בראוי לטמא מיירי דכל סדין ראוי לטמא מדרס: ועשאו וילון· הסך לפתח או וילון לספינה טהור מן המדרס [ט] שעשה בו שינוי מעשה כדמפרש בסיפא בית שמאי וב"ה ור"ע דאמרי אין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה כדאמרינן ה)בפ' במה אשה (דף נח:) : אבל טמא [טמא] מת · בספ"ק דבילה (דף יד:) אמר עולא מפני מה אמרו וילון טמא מפני [י] שמשתמש בו השמש ומתחמם כנגדו ומתעטף בשולין יש לו תורת כלי : מאימתי טהרתו · שביטל תורת סדין ממנו:משיתפר· בתוספתא מוכח דבית שמאי [יא] נמי בעו שיקבל ושמא כשתופר רגילות הוא לקרוע תחלה ולתקן למדת הפתח ותופרין בו לולאות לתלות בספינה או במסך ולבית הלל דאמרי משיקשור לא בעו קריעה כמוכח בתוס' ור"ע אומר משיקבע קרובין דבריו לדברי ב"ה· תניא בתוספ' [שם] מאימתי טהרתו ב"ש אומרים משיחבל [ד] [יב] וב"ה אומרים משיחבר או משיחבל סדין שהוא טמא מת ועשאו וילון הרי הוא [ה] כטמא מת ומקבל טומאת מדרס דברי רבי יוסי בר' יהודה [יו]רבי אומר ב"ש אומרים טהור מכלל טומאה ומקבל טומאה מכאן ולהבא מאימתי טהור מטבלה ואינו משמש מעין מלאכתו כלה ונשתייר בו [ז] רוב מלמטה הוא טמא [יג]רובו מלמעלה טמא

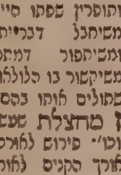

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ה מהלכות כלים הלכה ט :

ט ב ג מיי' שם פכ"ג הלכה י :

י ד מיי' שם פכ"ה הלכה יד :

יא ה מיי' שם ופ"ס הלכה א ·

א א מיי' פ"ב מהלכות כלים הלכה טו :
ב ב מיי' שם הלכה טז :
ג ג מיי' שם הלכה יד :

א הנוגע בכובד העליון [ו] בבגד שעל גבי האריגה מיירי · וקא מפרש ואזיל מאי דהוי חיבור לבגד ומאי דלא הוי חיבור לבגד : כובד העליון · שני עצים שהשתי כרוך באחד והשתי שלפניו כל זמן שאורג והולך כורך בו יריעה הנארגת ולפי שהן כבדין נקראין כובד · כובד העליון הוא שלפניו והתחתון רחוק ממנו שכל השתי כרוך בו[ז] קירוס [שבת קה' ע"ב] אמר רב יהודה מנובייתא שתי פעמים מרכיב חוט של נירא דהיינו שקורין פייני"א בלע"ז וחד בנירא ופעם שלישי מרכיב על חור הניר שקורין ליצ"ו בלע"ז המורכב על הקנה מנובייתא מליעות הגרדיים שאורגים ברגל הוא מקום הקנה העולה ויורד ביריעת אריגת נשים· בחוט שהעבירו ע"ג ארגמן לאחר שנעשית הרקמה מסיימין עליה חוטין שלא תלכלך ואם נגע באותן חוטין טהור הארגמן דלאו חיבור הוא לבגד : ובעירה · הוא אירה דפ"ק דשבת (דף יא:) ולא גרדי באירה שבאזנו והוא כמין מוך תחיבה מן הצמר ומן הפשתים או מצמר גפן שאורגין בהמספחות לנוי וזורקים אותו בתוך השתי וחוט של ערב כרוך בתוכה ויש מהם שחורים לבנים ואדומים ואם אינו עתיד להחזירה כגון שהיא אדומה ועתה רוצה לסככים אירה שחורה אע"פ שלא פסקה מן הבגד הנוגע בה טהור דלאו חיבור הוא : בנפש המסכת · פי' חוטי הערב שהולכת בתוך המסכת כנפש בתוך הגוף ואפילו קנים וחוטין ועצים וכל דבר שהגרדי נותן לתוך המסכת לתקן אריגתו קרוי נפש והנוגע בהן כנוגע בבגד דהוי חיבור : שתי העומד · שצריך עדיין לבגד ועומד ליארג : בכפול שהעבירו על גבי ארגמן · חתיכת בגד שתופרים על גבי ארגמן שלא יתלכלך הוי חיבור לבגד: אירה שעתיד להחזירה · כדפרישית : בצמר שעל האימה באשוויא · יש שנוים עימא והכל אחד והוא מקל ארוך או קנה ארוך שהנשים כורכות בו את הצמר וטוות ונקרא קנויי"א והאימה והאשוויא לכך עשויה ובתוספ' [ב"ב פ"א] קתני בצמר שעל גבי אשוייא טהור דאינו חיבור · בפיקה פירש בערוך לימוסיי"ל בלע"ז : עד שלא פירעה · קודם שיתירנה ויש מפרשים דהוא כמו פקעת של גמי דלעיל פרק ט"ז וכמו שתי פקעיות של שתי דפרק אין דורשין (דף יב·) ולא ממש כי התם דלאין שתי וערב ממש אלא בנגעים כגון דבגד כרוך על הפיקה · הנוגע בפיקה עד שלא פירעה שלא נתגלה הימנה שמא הבגד לחיבור הוא משהתחיל לגלות הפיקה אינו חיבור לבגד ושהורייתא בתוספ'[שם] חוגלה שגיררה[ח] את[א] האימה והחזירה והכניסה לבית שמת בתוכו אע"פ [ב] שאינו באהל כל שהוא הבגד טמא מת דרס עליו הזב תוך עשרה טפחים הבגד טמא מדרס שתי כל זמן שעשוי לארג חיבור לארג גמר מלארוג [ג] אינו טמא אלא [ט] מקום שהוא יכול להפלע הנוגע בפסיקות של שתי וערב הרי זה אינו חיבור ור' יוסי אומר הנוגע בפסיקא עד ג' אצבעות חיבור מפני שהכובס אומן מתלידו לתוכו הנוגע [ד] בו בצמר שעל גבי האשויא ובטווי שעל גבי הפלך טהור ובכוש והאימה טמא הנוגע בשחור שעל גבי לבן או בלבן שעל גבי שחור טהור אבל אם היה כולו שחור מצד אחד והעבירו על גבי לבן או כולו לבן מצד אחד והעבירו על גבי שחור טמא פי' כל שהוא אפילו מאה אמה [י] מיירי מידי דהוה אמודד דלעיל פי"ט שחילקנו בין מעשרה ולפנים בין מעשרה ולחוץ · בפסיקות · לאחר שפוסק חוטין של שתי והערב מן הבגד ויוצאין כמין דבלולין [יא] אונריליי"ר · מלשון שהתליד את הסכין דתנן פרק שני דחולין (דף לב·) שעד שלש אצבעות חוזר ומכניסו לתוך הבגד · ובכוש והאימה לכאורה פירושא דאיירי בנוגע בטווי שעל גבי הכוש ובצמר שעל גבי האימה אבל א"כ קשה מתני' דתנן בצמר שעל גבי האימה טהור ושמא באימה כלים שנכנסין זה בתוך זה כגון פוזי"ל בלע"ז שהנשים טוות בו ומכניסין אותו לתוך ביירמויי"ל בלע"ז שמתוך שמתגלגל בטוה וקמ"ל דמכניס חיבור זה לזה· שחור שעל גבי הלבן [יב] כדרך שבכרך אחד באירה איירי דאי מקלתו שחור והאחר או כולו לבן או כולו שחור הוי חיבור זה לזה· שחור שע"ג לבן אבל א' שחור וא' כולו לבן אינו חיבור ואם נגע בטומאה חבירו טהור : ב בקטרב. פירשתי לעיל פרק י"ד: בעין· פי' בערוך טבעת של עץ בעול ועין של מתכת דסיפא פירש בערוך טבעת יש בה שמושך את הבהמה וי"מ כעין [יג] שחורשים בחמור או בסוס יביאו בגדים של צמר או עור או שק ויעשה אותו כמין סליל ודומה לעין ונותנין אותו בצוארי בהמה ועליו העול שנקרא קולי"ר בלע"ז ועליו משימים' עצים כפופין מעט עם אותו הנקרא קוליירא וי"מ שיש מחרישה שהעין נכנס בתוך הסיכתא ויש מחרישה שהיא נדבקת עם העין ועין היא הטבעת נתון על גביהן ומדביקן וכן משמע בתוספ'[שם]העין שבמעצד שבמחרישה:עבות· עץ ארוך ועב שבמחרישה שנכנס תוך העול:החרב·הוא העץ שתופס בו האיש החורש כדמשמע בתוספ': בורך · פירש גאון וכן ערוך [ערך ברך ג'] עץ של מחרישה שחורשין הלמד בארץ אח"כ מביאין אחרת קטנה שיש לה עץ קטן ובראשו החרב והתבואה שבשתלך המחרישה בארץ והחרב חלול כמין מרזב תרד התבואה מעט מעט ותזרע בארץ והוא כמין מעשה המחרישה שאינה לזריעה אלא שהחרב שלה שהיא [יד] מחרישה של זריעה : וביצול · פי' גאון וכן ערוך עץ של מחרישה שתופס בו האיש בידו ומטה המחרישה תרגום לא תטה לא תצלי: לחיים· פי' בערוך שני עצים שבנקב העול : עריים · פי' גאון וכן ערוך דומה לכלי הסתת ובו מסבר גושים של עפר כדכתיב (תהלים קלז) ערו

ערו

פרק אחד ועשרים

א הנוגע בכובד העליון בכובד התחתון בנירים ובקירוס ובחוט שהעבירו ע"ג ארגמן ובעירה שאינו עתיד להחזירה טהור בנפש המסכת ובשתי העומד ובכפול שהעבירו על גבי הארגמן ובעירה שהיא עתידה להחזירה טמא הנוגע בצמר שעל האימה באשויה טהור הנוגע בפיקה עד שלא פירעה טמא משפירעה טהור: **ב** הנוגע בעול ובקטרב בעין ובעבות אפי' בשעת מלאכה טהור בחרבא) ובכורך וביצול טמא בעין של מתכות בלחיין ובעריין טמא רבי יהודה מטהר בלחיים שאינן עשויין אלא

א) ובבורך

מחללת וכבר בארנו שהקטב הוא מתוך הקלות היוצאין מהאריגה והנה היא תמצא במסכת זב ואין הלכה כר"י והלכה כחכמים :

א נבאר השמות מזאת ההלכה ואחר נגיד ענייניה ונאמר כי האורגים יעמידו לכן שתי קורות [א] אחד ממעל לכן ועליה כרוך השתי והשניה קרובה לארץ וכל מה שיארגו מן הבגד כרוך עליה והשתי נמשך בין שתי הקורות שם הקורה העליונה נקרא כובד העליון ושם השפלה שבד התחתון: ונירים הן חוטין [ב]האורגים על הקנה אשר בעבורה יגבהו קצת החוטין ויעשו הדרך ילך בו האריג בחוט : וקירוס · הוא כמו מסרק אשר ישו בו האריגה ויחברו בו החוטין : וחוט שהעבירו על גבי הארגמן · הוא החוט הנדבק ביריעה כונת הרוקם להעזר בו בהתכנס רקם היריעה בארגמן וכאשר [ג] השליך האורג החוט והכה במסרק ונשאר קצת החוט היוצא משפת היריעה וזה החוט יקרא עירה מענין תלייה לפי שהעירה הוא הנתלה הדבק ואם היה [ד] כונת האורג שיעזוב זה החוט יוצא משפת הבגד וישליך חוט אחר זולתו הוא עירה שאינו עתיד להחזירה ואם היה כונתו שישוב זה החוט בעצמו באריגת הבגד מהצד האחר כמו שיעשה האורג תמיד שהוא ישוב החוט מיד ליד הנה זה החוט יקרא עירה שהוא עתיד להחזירה : ונפש המסכת · הוא חוט הערב אשר ילך בתוך האריגה בין חוט השתי קודם שיכה במסרק ויחבר אותו אל הארוג מהבגד : ובשתי העומד · הוא השתי הנמשך בין שתי הקורות : וכפול שהעבירו על גבי ארגמן · הוא חוט המוכפל המחובר ביריעה אשר ירקם בו הרוקם עם הארגמן : והאימה · הארג אשר בארץ המערב אשר עליה המטוה כפול ולזה תקרא אלעריב"ה אימה לכפילת הפשתן עליה ועם זה המטוה אשר על המסרק יאמר לצמר שעל האימה ובתנאי שיהיה ג"כ מחובר בארג: והאשויה · הכוש אשר עליו המטוה אשר ירקמו בו והוא מחובר בבגד: ופיקה· כוש קטן יוכפל עליו המטוה עד שישוב כמין כדור וכל זמן שנשאר מהמטוה כפול על הפיקה הוא אמרו עד שלא פירעה וכאשר הוסר המטוה ממנה עד שנתגלה ונראה הוא אמרו משפירעה ופירעה הוא הגלוי כי פרעה אהרן וזהו באור אלו השמות ואמנם ענין זאת ההלכה הוא מה שאפרש וזה שהשרש אצלנו שלא יטמא בשאר טומאות זולת הצרעת אם לא הארוג לבד למאמר יתברך (ויקרא יא) או בגד או עור עד שיהיה בגד ואמרו מה בגד טווי וארוג אף כל טווי וארוג ואם היה הבגד בעת אריגתו ונטמא ממנו במת כבר נטמא וכבר בארנו דין בגד שנטמא במת מתו בפתיחת דבריתו [ה] ואמרנו כי כאשר יגע באחד מכלי הטומאה או בחוטין הנדבקים באריגה כדין אשר יגע בדבר המחובר חבור חזק נטמאה וכאלו כבר נגע בבגד שנטמא ודין כאשר נגע במה שהוא חוץ לבגד הארוג ואינו מחובר בו כמו העץ והנייר והמסרק או במה שהוא מחובר אבל הוא בלתי נאות עליו כמו עירה שאינה עתיד להחזירה שהוא כמי שלא נגעו בבגד שנטמא במת : **ב** הכונה בזאת ההלכה כמו כונת אשר לפניה ולזה שהוא יאמר כי כאשר נטמאה העגלה או המחרישה או הדברים המחוברים בהן יחשב כמו הדבר אשר נטמא וכבר בארנו בפרק י"ד מזאת המסכתא העול והקטרב שהן מכלי העגלות ולוירנו זה · ועין הוא הטבעת אשר תעשה מהבגד הנכנס בצואר הבהמה כדי שלא תתנגע בקצות הקטרב : ועבות · הדבר אשר ימשיכו בו העגלה ותתקשר בהן: והרב· עץ דמיון סייף ניתן בעץ המחרישה מחובר בו והוא אשר בו יתזיק המחרשת בידו : וכורך· הוא עץ המעות אשר ירכיבו בו והוא דומה למרכב האדם והוא אשר יתפשט עם שטח הארץ ולזה תקרא כורך : וביצול· הוא בית יד המרכב במחרישה אשר יטה בה המחרישה כאשר ירצה והוא גזור מתרגום (שמות כג) לא תטה אשר הוא לא תצלי : ועין של מתכת· טבעת ברזל: ולחיים · שני עצים בקצה העול : ועריים ·

פירוש הרא"ש

א הנוגע בכובד העליון · פירוש [illegible]

פירוש רב האי גאון

[illegible]

והוא כמו מקל ארוך ובימיהם היו עושים אותו של עץ או של מתכות והיה בו בית קבול לתת בו טומאה והצמר שעליו אינו חבור להכנים טומאה ולהוציא : ואשויא · גם הוא עשוי כ) לטוות ונשתנה שמו על שינוי צורתו ותניא בתוספתא הנוגע בצמר שע"ג האשויא ובטווי שעל גבי האימה טמא : הנוגע בפיקה · והוא כמו חצי כדור ויש בו נקב ומכניסים אותו בפלך שהנשים את הטווי על הפלך מגלגלות לפעמים אף על הפיקה והפלך הוא של מתכות : עד שלא פירעה · יקה כמו כי פרעה אהרן בשים מן הטווי עליו והוא יד פלך : משפרעה · שהסיר כל הטווי הנוגע בעול וכו' · בבבא זו מפרש כל כלי המחרישה איזה מהם חבור להכנים ולהוציא טומאה : פי"ד· בעין הוא טבעת שנעשית מבלאי הבגדים ומכניסים אותה בצואר הבהמה שלא יזיק לה כן עבותות שקושרים בהם העגלה : בחרב · הוא כמין חרב של עץ ומחובר בעץ המחרישה : בורך · הוא עץ עקום כמו ברך האדם ומהלך על הקרקע ובראשו הברזל שחורש על הקרקע : עץ בית יד של מחרישה שבו מטה המחרישה לכל צד שירצה והוא מלשון תרגום לא תטה לא תצלי : טבעת של ברזל : לחיים ועיריים · דומים לכלי הסתת ובו משבר גושים של עפר כדכתיב ערו ערו ואומר ערער תתערער וראשו אחד חד ונכנס באדמה לחופרה ועולה ומרחיב כמין לחיים ומרחיב את המענה לרבות את העפר מרבה את העפר ומפזרו כדי שיהא טוב לזריעה :

וכן בריחיים ויש מפרשים שיש מחרישות (שהעץ) [שהעין] נכנס בתוך (המוכתא) [הסיכתא] שהיא נדבקת עם (העץ ועץ שהוא) [העין ועין הוא] טבעת ונותנין על גביהן ומדביקן ותנין שכן כלים ב"ב פ"א) העין שבמעצד העין שבמחרישה ושמו בסיית חלקה ומה חלקה טבעת : בעב שתעין ועבות בגדים הם או עור או שק דתניא בתורת כהנים (פ' שמיני) או יכול שאני מרבה העבות תלמוד לומר אשר יעשה מלאכה בהן (ויקרא יא לב) לא העושה מלאכה באחרין עץ הא שהוא נכנס בתוך העול שמו משתיאה בלשון רבנן והוא עב עץ (יחזקאל מא כה) כשם שפר כ) המחרישין : בחרב · פי' סייף בסיית והוא העץ שתופס בו האיש החורש ידו נכנס ב שהוא כן דתניא (תוספתא כלים ב"ב פ"א) החרב שפרשה עם יתידות המחרישה הרי זו טמאה מ בה חליות של אבר והוא שבאי אל מעייל ותקב בחא ברוא אל אביאר : ובבורך ג) · איכא פירוש כירכא בארמית והוא עץ של מחרישה שיש לה את קטן ובראש החרב תבואה כש בארץ שמה בסיית כורך החרב חלול כמו מרזב תרד התבואה מעט מעט ותזרע בארץ [והו המחרישה שאינה לזריעה] אלא שהחרב שלה שהוא המחרישה של זריעה חלול : וביצול · בית ידא בארמית עץ של מחרישה שתופס אותו בידו האיש החורש ומטה המחרישה ומצלי כדתרגם (שמות כג ו) לא תטה משפט אבל אני אומר שזה חרב של מחרישה שמו אבלי : ובע דומה לכלי הסתת ובו (משבי) [משבר] גושים של עפר כדכתיב (תהלים קלז ז) ערו ערו ע (ירמיה נא נח) ויש שאומרים שאת של מחרישה ראשו חד ונכנס בארץ לחופרה ועולה ומרחיב (כנין) [כמין] לחיים ומרחיב המענה כדתניא (תוספתא כלים ב"מ פ"ד) כל כלי הסתת טמא

ארגמן · ב) צ"ל לטוות בו ·

הנוגע

שצ"ל קטרין ועי' פרק יד מ"ד · ב) צ"ל המרישן עיין ב"ק דף סג ע"א · ג) עיין בערוך ·

הגהות הגר"א

[א] בר"ש האימה והחזירה נמחק · ונ"ב העירה שהוא עתיד להחזירה : [ב] שם שאינה באהל אלא כל שהוא כצ"ל : [ג] אינה טמאה אלא עד מקום שהוא עתיד להפלע כצ"ל : [ד] שם הנוגע בו תיבת בו נמחק והמסוה

[illegible]

מים טהורים

[illegible]

לרבות את העפר: **ג** הנוגע ביד מגרה מכאן ומכאן טמא בחוט ובמשיחה באמה ובסניפין במכבש של חרש ובקשטנית טהור רבי יהודה אומר אף הנוגע במלבן של מסר הגדול טהור הנוגע ביתר ובקשת אע"פ שהיא מתוחה טהור מצודת האישת טהורה רבי יהודה אומר כל זמן שהיא מתוחה חבור:

פרק שנים ועשרים

א השולחן והדלופקי שנפחתו או שחיפן בשיש ושייר בהם מקום הנחת הכוסות טמאים רבי יהודה אומר מקום הנחת התיכות: **ב** השולחן שנטלה אחת מרגליו טהור נטלה שניה טהור נטלה השלישית טמא כשיחשוב עליו ר' יוסי אומר אין צריך מחשבה וכן הדלופקי: **ג** ספסל שניטל אחת מראשיו טהור ניטל השני טהור אם יש בו גובה טפח טמא שרפרף שניטל אחד מראשיו טמא וכן הכסא שלפני קתדרא: **ד** כסא של כלה שנטל חפויו ב"ש מטמאין ובית הלל מטהרין שמאי אומר אף מלבן של כסא טמא כסא שקבעו בעריבה ב"ש מטמאין ובית הלל מטהרין שמאי אומר אף העשוי בה: **ה** כסא שלא היו חפויו יוצאין וניטלו טמא שכן דרכו להיות מטהו על צדו ויושב עליו: **ו** כסא שנטל חפויו האמצעי והחיצונים קיימים טמא נטלו החיצונים והאמצעי קיים טמא ר"ש אומר אם היה רחב טפח: **ז** כסא שנטלו שנים מחפויו זה בצד זה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין א"ר יהודה אף כסא של כלה שנטלו חפויו ונשתייר בו בית קבלה טהור מפני שבטל העיקר ובטלה

א) חגיגה כו: [מנחות צו:] ב) עדיות פ"א מי"א ג) [עדיות פ"ב מ"ח]

פירוש הרא"ש

הגהות הב"ח

הגהות הגר"א

מים טהורים

הטפלה: **ח** ישידה שניטל העליון טמאה מפני התחתון ניטל התחתון טמא מפני העליון ניטל העליון והתחתון רבי יהודה מטמא מפני הדפין וחכמים מטהרין ישיבת הסתת טמא מדרס: **ט** כופת שסירקו וכרכמו ועשאו פנים ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיחוק בו הסל והכלכלה שמילאן תבן או מוכין התקינן לישיבה טהורין סירגן בגמי או במשיחה טמאין: **י** האסלה טמאה מדרס וטמא מת פרשה העור טמא מדרס והברזל טמא טמא מת והטרסקל שחפויו של עור טמאה מדרס וטמא מת פרשה העור טמא מדרס והטרסקל טהור מכלום ספסלין שבמרחץ ושתי רגליו של עץ טמא אחת של עץ ואחת של אבן טהור הנסרין שבמרחץ ששיגמן רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין שאינן עשויין אלא שיהיו המים מהלכין תחתיהן קנקלין שיש בה בית קבלת כוסות טמאה והעשויה ככוורת טהורה:

פרק שלשה ועשרים

א הכדור והאמום והקמיע והתפילין שנקרעו הנוגע בהן טמא ובמה שבתוכן טהור האוכף שנקרע הנוגע במה שבתוכו טמא מפני שהתפר מחברו: **ב** אלו טמאין משום מרכב זריז האשקלוני ומרוכה המדית ועביט של גמל וטפיטן של סוס רבי יוסי אומר אף טפיטן של סוס טמא משום מושב מפני שעומדין עליו בקומפון אבל אוכף של נאקה טמא: **ג** מה בין מרכב למושב מרכב חלק מגעו ממשאו ומושב לא חלק מגעו

א) שבת פח: ב) שם פד. ג) שם פד.

מגעו ממשאו · משא מטמא בגדים ואין מגע מטמא בגדים וברים מכילתין פירשתי: תפית של חמור סהורה · פי' בערוך בלע"ז ברד"א והיא של נמר שעושין ממש [א] לבד וי"מ עלים עשוים על גב החמור למשוי וי"ל משום דבעי טפח רחב כדאמר לעיל [ב] ושל רחבה טפח וכששינה את הנקבים או שפרצן זה בצד זה טמאה: ד של מת · המיוחדין למת טמאין מדרס ובתוספתא מפרש דנשים יושבות עליו: משבר · יושבות בעת לידתם · על האבנים מתרגמינן מתברא (שמות א): כורם · מסדר עליו בגדים כדאמרינן פ' רבי עקיבא (דף פח:) מאי משמע דהאי כורם לישנא דמכבש הוא וכו' שני לוחות הם ומשימין בהם בגדים ומקפלין אותן וקושרין אותם בחבל כי ההיא דתנן פרק תולין (קמאי) מכבש של בע"ב מתירין אבל לא כובשין

פירוש רב האי גאון

הקדמתי אלו הפרשים טלן וביארנו ראייתם בפתיחת דברינו בזאת המסכתא עם הפרק הראשון ממנו ואנחנו נבאר זה ג"כ בזבין: והתפית · הן עלים ישימו אותן על גבי החמור ויעתקו עליהן המשואות ואי אפשר לאדם לרכוב עליו אם לא בשנוי נקביו או בהסרת העלים אשר בין הנקבים ושם זאת התמונה האוכף הפרסי: ד הרי אלו טמאים מדרס ואע"פ שלא נעשו לישב עליהן ואמנם נעשו בחק המת אשר אין לו משכב ומושב כמו שביארנו בפתיחת דברינו: ומשבר של חיה · הוא הכסא אשר יעשה לאשה ההרה לישב עליו אצל הלידה כמו (ישעיה לז) כי באו בנים עד משבר: שהוא כורם עליו · ישים עליו הבגדים עד שיהו מקופלים ואין הלכה כר' יוסי: ה החרם · שם השבכה אשר ילודו בו הדגים וכן הרשתות ומכמרות

מגעו ממשאו [ט]תפית של חמור שהוא יושב עליה טהור שינה בה את הנקבין או שפירצן זה לתוך זה טמאה: ד [י]המטה והכר והכסת של מת הרי אלו טמאין מדרס כסא של כלה ומשבר של חיה א) וכסא של כובס שהוא כורם עליו את הכלים אמר רבי יוסי אין בהן משום מושב: ה [כ]החרם טמא מפני הזוטו [ל]הרשתות והמכמרות [מ]והמדף והפלצור ומצודות הסכרין טמאים [נ]והאקון והרטוב והכלוב טהורין

פרק ארבעה ועשרים

א [א] [ס]שלשה תריסין הם תרים הכפוף טמא מדרס ושמשחקין בו בקונפון טמא טמא מת ודיצת הערביין טהורה מכלום: ב ג)[ע]ג' עגלות הם העשויה כקתדרא טמאה מדרס כמטה טמאה טמא מת ושל אבנים טהורה מכלום: ג [פ]שלש עריבות הן עריבה משני לוג ועד ט' קבין שנסדקה טמאה מדרס שלימה טמאה טמא מת והבאה במדה טהורה מכלום: ד ג) [צ]שלש תיבות הן תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס מלמעלן טמאה טמא מת והבאה במדה טהורה מכלום: ה [ק]שלשה תרבוסין הן של ספרין טמא מדרס שאוכלין עליו טמא טמא מת ושל זיתים טהור מכלום: ו [ר]שלש בסיסות הן שלפני המטה ושלפני סופרין טמאה מדרס ושל דלפקי טמאה טמא מת ושל מגדל טהורה מכלום: ז [ש]שלש פנקסיות הן האפיפורין טמאה מדרס ושיש בה בית קבול שעוה טמאה טמא מת וחלקה טהורה מכלום: ח [ת]שלשה מטות הן העשוין לשכיבה טמאה מדרס של זגגין טמאה טמא מת ושל סרגין טהורה מכלום: ט [א]שלש משפלות הן של זבל טמאה מדרס של תבן טמאה טמא מת והפוחלץ

הדף עליו ונתפס כל העוף: פלצור · מין רשת הוא והוא ארוך אמה: הסכרים · מלשון עושי שכר אגמי נפש (ישעיה יט) ושכר היינו רשת: טמאים · רוצה לומר בטומאת מדרס אי נמי בשאר טומאות דוקא: אקון רטוב כלוב · כלי ציידים המה:

א תריסין · מגינים: קומפון · עמק המלך והוא קומפון דלעיל פכ"ג:

דיצת הערביים · תרים קטן הוא ביותר · אי נמי לפי שעשויה לנוי בלבד ואינה ממשמשי אדם וכל כלי שאינו ממשמשי אדם אינו מקבל טומאה כל עיקר: ב בקתדרא · קגרה ומוקפת משלשה צדדין: טמאה · [ד] של ישיבה מיוחדת פעמים שהיא ארוכה ומתחתיה מקבלת: במטה · של עור ולישיבה אינה מיוחדת אלא טוענין בה פרקמטיא ואומרים לו עמוד ונעשה מלאכתינו · ושל אבנים העשויה להוליך בה אבנים טהורה מכלום שפרוצה מתחתיה נקבים גדולים ובשבת פ' אר"ע (דף פד·) אמר רבי יוחנן אם יש בה

א) פסחים יז:

ראוין לקבל תבן וכיוצא בו ואין עליו תורת כלי : י של צבעים טמא טמא מת · אינו מיוחד לישיבה והא דבפרק רבי עקיבא (דף פד:) לא ילפינן מפץ שנטמא במת אלא מכח שטמא בזב כדיליף בק"ו מפכים קטנים הכי מילי מפץ של סיפה ושל גמי דלאין זה כלי עץ אבל הכא במפץ של עץ ואע"ג דלא איטמי בזב במדרס מיטמא במת וטמא של גיתות היינו טעמא דטהור מכלום משום דהוי של סיפה ושל גמי ולא מיוחד לישיבה ומיהו צריך עיון בפ"ק דסוכה (דף כ:) גבי מחצלות של גמי דטמאות במת וטהורות בזב :
יא כשיעור · המפורש לעיל בפ' כ' התורמל חמשה קבין וחמת של שבעה קבין דאז משמשין ישיבה עם מלאכתן וכ"ש אם מחזיק יותר אבל פחות מכן לא : טהור מכלום · כדתנן לעיל בפרק י"ז דכל שכיס טהור :
יב לשטיח · לורך מטה במגילת איכה היתה לאם עשי לך כלי גולה מה היו רבי חייא רבה אמר חמת קערה שטיח וכל חד וחד משמש ב' דברים חמת ממלאה קמח וטתנה תחת ראשו קערה אוכל ושותה בה שטיח לם עליו וישן עליו : תכריך הכלים · פי' גאון וכן ערוך לשמור בו את הכלים כגון הסכין והמספרים והמחט : טהור מכלום · והא דתנן במס' נגעים בפ' אחד עשר [מי"א] כל הראוי ליטמא טמא מת אע"פ שאינו ראוי ליטמא מדרס מטמא בנגעים כגון רצועות מנעל וסנדל לא דמי כלל דהתם ברצועות מתוקנות כבר אבל הכא בעור העומד לכך ועדיין מחוסר מלאכה והא דתניא בת"כ נגעי שרות כלי עור יצאו עורות ורצועות וסנדלים שאינם כלים · התם נמי בעור העומד לעשות ממנו ועדיין לא עשאו : יג לשכיבה · היינו סדין שתם: לוילון · מסך לפני הפתח או לספינה ולעיל פירשתי בפ' כ' : ושל צורות · פי' בערוך בגד שהוא ביד רוקמי רקמה ובו מיני צורות כדי לראות בו לעשות כמותן בבגד אחר ובזבחים פ' דם חטאת (דף לד·) נמי משמע דבגד שחישב עליו צורה לא מקבל טומאה : יד של ידים טמאה מדרס · גרסינן עלה בירושלמי פרק בתרא דכלאים רבי לא רבי חייא בשם ר' יוחנן מפני שהוא נותנה על הכסת וישן עליה · רב אמר משום שנותנה תחת אילי ידיו : ושל ספרים טמאה טמא מת · לקמן בפכ"ח [מ"ד] תנן בה"א מצויירות טהורות ושאין מצויירות טמאות רבן גמליאל אומר אלו ואלו טהורות : תכריך נבלי בני לוייעור שכורכים בו כלי השיר של לוים ודשאר נמי טהורין כדתנן לעיל פ' ט"ז [מ"ז] תיק נבלים וכינורות אלא נקט בני לוי משום דכורכים במטפחות והשאר [אינן] עושין כן: טו פרקלינין · פי' גאון וכן ערוך כלי עור ...

פירוש רב האי גאון

של נמלים טהור מכלום : י שלשה מפצות הן העשויה לישיבה טמאה מדרס של צבעין טמא טמא מת ושל גתות טהור מכלום : יא שלש חמתות ושלש תורמלין הן המקבלין כשיעור טמאים מדרס ושאינן מקבלין כשיעור טמאים טמא מת ושל עור הדג טהור מכלום : יב שלשה עורות הן העשוי לשטיח טמא מדרס לתכריך הכלים טמא טמא מת ושל רצועות ושל סנדלים טהורה מכלום : יג שלשה סדינין הן העשוי לשכיבה טמא מדרס לוילון טמא טמא מת ושל צורות טהור מכלום : יד שלש מטפחות הן של ידים טמא מדרס של ספרין טמאה טמא מת ושל תכריך ושל נבלי בני לוי טהורה מכלום : טו שלשה פרקילינין הן של צדי חיה ועוף טמא מדרס של חגבין טמא טמא מת ושל קייצין טהור מכלום : טז שלש סבכות הן של ילדה טמאה טומאת מדרס של זקנה טמאה טמא מת ושל יוצאת לחוץ טהורה מכלום : יז שלש קופות הן מהוהה שטלייה על הבריה הולכין אחר הבריה קטנה על הגדולה הולכין אחר הגדולה היו שוות הולכין אחר הפנימית ר' שמעון אומר כף מאזנים שטלייה על שולי המיחם מבפנים טמא מבחוץ טהור טלייה על צדה בין מבפנים בין מבחוץ טהור :

לא תטמא במדרס ולזה היא טהורה מכלום :
י כבר יעדע בפ"כ בביאור המפץ ומשכבו בזה המקום ואומר שהאריגות הפשוטות אשר יארגו מהאמרינ"ש והקנים והגמי והגומא וכפות התמרים והחריות והדומה לזה הוא אשר יקרא מפץ ושמור התנאי אשר התניע באמרנו פשוטות שהן בדמיון המחצלאות וידוע שכבר יעשו מאלו האריגות כלים כמו הקופות והסלים והדומה להן והן מכלל כלי עץ כמו שביארנו פעמים לפי שיש להן בית קבול אולם זה המפץ כבר התבאר בהש"ס בגמרת שבת (דף פד·) שהוא טמא במדרס וטמא טמא מת ר"ל במאר הטומאות אבל אין לו טהרה במקוה כלל ואמנם טהרתו כשיתחך עד שישאר ממנו פחות משיעור טומאתו שהוא ששה על ששה כמו שהתבאר בכ"ז מזאת המסכתא וזה הדין אשר יחד בו המפץ ונמצא לטונס בזה וזה שהוא אמרו שם מדרס כלי חרס מנא לן דטהור ר"ל מאיזו ראיה נלמד שכלי חרס לא יהיה לו משכב הזב שכאשר ישב עליו הזב לא יהיה אב כמו שביארנו בפתיחת זאת המסכתא ולקחו ראיה על זה מאמרו הש"י (ויקרא טו) ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא יש לו טהרה במקוה אף משכבו יש לו טהרה במקוה לאפוקי כלי חרס שאין לו טהרה במקוה כפי מה שהתבאר בתורה שאין לו טהרה אלא שבירה והקשו בעלי הש"ס ואמרו (שם) מותיב רבי אלעי מפץ במת מנין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב ר"ל שטהורים

פרק חמשה ועשרים

א א) כל הכלים יש להם אחורים ותוך ט כגון

[illegible]

דאמרינן בבכורות פרק על אלו מומין (דף לח:) גבי כלי שטף שנטמא במשקין נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו שאני כלי שטף שהתוך ראוי להשתמש בו ולא גבו ותוכו חשיב ספי מגבו אבל כרים וכסתות ושקים ומרצופים שראוי להופכן חשיב לך זה כזה ומ"מ אין גירסא דפסחים נכונה אלא גרסינן נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו כמו בההיא דבכורות דאי לא תימא הכי כיון דלאחורים ותוך שוין לענין מה קאמר יש להן אחורים ותוך דבמתני' לא גרסינן שיש להן דבכל המשניות כתוב יש להן ואי אפשר כאן לגרוס שיש להן כלל ועוד תנן לקמן נטמאו מאחוריהם מה שבתוך טהור ועוד לענין מה תני בתוספתא נעשה תוכו אחוריו ואחוריו תוכו אם הכל שוה : מרצופין ·

הכרים והכסתות והשקין והמרצופין דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר כל שיש לו תוברות יש לו אחורים ותוך וכל שאין לו תוברות אין לו אחורים ותוך אהשולחן והדלפקי יש להם אחורים ותוך דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר אין להם אחורים וכן טבלה שאין לה לזביז: ב בהמרדע יש לו אחורים ותוך משבעה לחרחור מארבעה לדרבן דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר אין להם לא הוזכרו ארבעה ושבעה אלא לשירים: ג מדות יין ושמן וזומא ליסטרא ומסננת של חרדל ומשמרת של יין יש להם אחורים ותוך דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר גאין להם רבי שמעון אומר יש להם נטמאו מאחוריהן מה שבתוכם טהור וצריך להטביל: ד דהרובע וחצי הרובע נטמא הרובע לא נטמא חצי הרובע נטמא חצי הרובע לא נטמא הרובע אמרו לפני ר' עקיבא הואיל וחצי הרובע אחורים לרובע כלי שנטמא תוכו לא נטמא אחוריו אמר להן של כת קודמין היא או שמא הרובע אחורים לחצי הרובע כלי שנטמאו אחוריו לא נטמא תוכו: ה הנטמא הרובע ואחוריו טמאין חצי הרובע ואחוריו טהורין נטמא חצי הרובע חצי הרובע ואחוריו טמאין הרובע ואחוריו טהורין נטמאו אחורי הרובע אחורי חצי הרובע טהורין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים ואין חולקים את הגביין וכשהוא מטביל מטביל את כולו: ו זכני כלים ואוגניהן ואזניהן וידות הכלים המקבלים שנפלו עליהן משקין מנגבן והן טהורין חושאר כל הכלים שאינם [א] יכולין לקבל רמונים שאין להם אחורים ותוך שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא א) כלים טשנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאים תוכו ואוגנו ואזניו וידיו טהורין נטמא תוכו כולו טמא: ז יכל הכלים יש להם אחורים ותוך ויש להם בית צביעה ר' טרפון אומר לעריבה גדולה של עץ

תבר ולזה נקרא תובר להיותו נשבר והקבוץ תוברות ואין הלכה כרבי מאיר · ענין אין לו אחורים רוצה לומר שאין לו אחוריהם חלוק מתוכן אבל כאשר נטמאו אחוריהן במשקין נטמאו כולן והלכה כר' יהודה : ב חרחור · הוא הברזל הדומה לרומח יהיה בקצה המרדע ודרבן ברזל הוא בקצה השני וכלל הכלי בעצו וברזליו יקראו מרדע ואמר ששבעה טפחים מעץ המרדע ממה שימשך לברזל אשר בקצה האחד אשר שמו חרחור וכן ד' טפחים מזה העץ שימשך לקצה הדרבן הנה הוא כמו תוך הכלי ומה שהיה חוץ מאלו השעורים הנה הוא כמו אחורי הכלי וכאשר נפלו משקין טמאים חוץ משבעה לחרחור וארבעה לדרבן יהיה המקום אשר נטמא ומה שיתחבר בו מחוץ טמא והשבעה אשר ימשך לחרחור או ארבעה לדרבן טהור כדין כלי שנטמא אחוריו לא נטמא תוכו ור"מ אומר שאפילו נפלו משקים טמאים על קצה תכלית המלמד נטמא כולו ואמנם נזכרו אלו השעורים לשירים ר"ל כאשר נשברו אם נשאר ממנו אלו השעורין הרי הן יקבלו טומאה שאפשר שיעשו בהן מעין מלאכתם ואם נשאר ממנו פחות מזה השיעור הנה הוא שברי כלים ולא יטמאו והלכה כרבי יהודה : ג זומא ליסטרא · [א] כלי ברזל בקצה האחד לורה והקצה השני שפוד בעל שלשה טפחים ור"ש דומה למכריע וזה שהוא יאמר שאלו הכלים כאשר נטמאו אחוריהם במשקין הנה הדבר אשר יהיה בתוכו טהור אבל הכלי כולו יצטרך טבילה כאילו נטמא כולו הנה לענין שנטמאת הכלי בעצמו *אמרו אין להם אחורים כר' יהודה ולזה יטבילו את הכלי לפי שכאשר נטמאו אחוריהן נטמאו כולן ולענין טומאה מה שבתוכם ישים להם דין אחורים וכאשר נטמאו אחוריהם לא נטמא מה שבתוכם והלכה כר' יהודה : ד הרובע וחצי הרובע · הוא שיעשו שני כלים חקוקים מעץ אחד או משני עלים מחוברין על דמיון זאת הצורה*

ואמרו לפני ר' עקיבא שזאת המדה הקטנה כאילו היא אחורים למדה הגדולה והשרש בו כלי שנטמא תוכו נטמאו אחוריו כמו שאמרנו בתחלת הפרק וכאשר נטמא הרובע במשקין טמאין הנה ההקש שיטמא חצי הרובע אמר להן ר' עקיבא שיחס אחד מהם לשני יחס אחד ושוה כמו שאמר שחצי הרובע אחורים לרובע כן הרובע אחורים לחצי הרובע שלא יקדם אחד מהן לשני בדבר מהדברים וזהו ענין אמרו של כת קודמים ענין זה הספור אשר אפשר בו שישים הקודם או זה מהן שירצה והאחר נמשך אליו וכל מה שיתקיים בו קודם אפשר שיאמר בו שהוא מאוחר ודברי רבי עקיבא אמתיים: ה אמרו נטמא הרובע · רצה לומר כאשר נטמא תוכו וכן אמרו נטמא חצי הרובע אין חולקין את הגביין לא [ג] נעמיד הגדרין עד שנאמר קצת זה השטח טהור וקצתו טמא אבל טהור הרובע וחצי רובע טמא ואע"פ שהוא שטח אחד · עוד חזר על אלו הפרקים הקודמים כולן והוא אמרו הרובע טמא וחצי הרובע טהור או הרובע טהור וחצי הרובע טמא ואמר כשהוא מטביל מטביל את כולו ואע"פ שאינו [ג] כי אם אחד משני החלקים אותו שנטמא לפי שהוא עצם אחד ואין הלכה כר"מ : ו כני כלים · מושבותם : ואוגניהם · נואריהם : ואזניהם · האזנים אשר יאחו מעלם הכלי וירכיבו בהן הבית יד כמו שיעשו בקיתונות ובקדרות של נחשת : וידות הכלים · הבית יד שלהן ומבואר הוא שאמרו בכאן שנפלו עליהן משקין ירצה בו משקין טמאין וכבר ידעת שטומאת משקין לכלים מדרבנן כמו שבארנו ותכלית מה שחייבו הטומאה לכלי עצמו אולם כאשר נפלו משקין טמאין על [ד] פיו או על אוגנו מבחוץ או על אזנו הנה לא יטמא שאלו הדברים כולן הן נבדלים מהכלי וכן הבית יד ואפילו היה לו בית קבול לפי שתכלית מה שגזרו שיטמאו כלים לא שיטמאו ידות הכלים והמאמר כולו מבואר : ז בית הצביעה · מקום [ה] בעובי ראש הכלי כדי שלא יכניס ידו בשפלות הכלי וא"ר טרפון שבעריבה גדולה לבד אשר יהיה בו דין בית הצביעה ר"ל כי כאשר נטמא גב הכלי לא נטמא בית צביעתו ור' עקיבא אומר בכוסות לבד זה הדין כי כאשר נטמא גב הכוס לא נטמא בית צביעתו ור' מאיר אומר כי היות בית הצביעה כלל הדין מן גב הכוס אמנם זה הענין היות היד טמאה או טהורה ר"ל כי כאשר היתה ידו טמאה והחזיקו בכלי בבית צביעתו נטמאו משקים שבבית צביעתו ונטמאת בית צביעתו בלא ספק

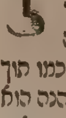

שקין גדולין שנותנין בהן סחורות של ספינות וי"א של עור : תובראות · פי' גאון וכן ערוך טלאות הן כמו שיש למכנסים תפור מן הבגד לאחוריו והוא בית כניסת האבנט ושמו תובראות והיא דאמרי תופרות ויש כן לשקין ולמרצופין וכיון שיש לו תובר זה לא חזי לגו להופכו ותוכו חלוק מאחוריו אבל כשאין לו תוברות דחזי להופכו אין תוכו חלוק מאחוריו : השולחן והדלפקי· קסבר רבי יהודה כיון דפניו משופים וחלקים ועשוין ברהיטני הפנים ההם נידונים תוכו : תניא בתוספתא [ב"ב פ"ג] כר שהפכו נעשה אחוריו תוכו ותוכו אחוריו קופה שהפכה נעשה אחוריה תוכה ותוכה אחוריה ר"מ אומר כל שיש לו תפראות יש לו אחורים ותוך וכל שאין לו תפראות אין לו אחורים ותוך ר' יהודה אומר כל שיש לו פנים פניו תוכו · מזנין שנפלו משקין על מקלתו כולו טמא דברי ר"מ ר' יהודה אומר נפלו על תוכו כולו טמא על אחוריו אינו טמא אלא אחוריו בלבד נפלו על גבי הרחב שלו מנגבו והוא טהור · טרטום חלק וטבלה חלקה שנפלו משקין על מקלתו כולו טמא דברי ר"מ ר' יהודה אומר נפלו על תוכו כולו טמא על אחוריו אינו טמא אלא אחוריו בלבד נפלו על גבי הרחב שלו מנגבו והוא טהור · שולחן שנפלו משקין על מקלתו כולו טמא נפלו לאחוריו אין טמא אלא אחוריו · נפלו על גבי הרגל שלו מנגבה והיא טהורה א"ר יהודה אני אומר [ב] [ו] מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהיות נותנין רגלו של שולחן על גבי משקים טמאין [ג] מפני שהוא רגל מנגבה והיא טהורה · פירוש רחב של מזנין כרגל של שולחן: ב מרדע· הוא מקל ארוך עגול ועב כשלים טפח בראשו האחד ברזל רחב הוא וחדוד לחתוך [ז] ושמו חרחור ובראשו השני ברזל כעין מרצע ושמו דרבן שבו מלמד פרה לתלמיה ולמעלה פירשתי פי"ג ואם נפלו משקין טמאין על החרחור אין טמא ממנו אלא ז' טפחים ואם על הדרבן נפלו [ח] ד' טפחים: לשירים· כדתנן לקמן פכ"ט [מז"ח] שירי הדרבן שירי החרחור: תניא בתוספתא [שם] המרדע שנפלו משקין על מקלתו כולו טמא דברי ר"מ וחכמים אומרים נפלו על חרחור אינו טמא אלא שבעה ועל הדרבן אינו טמא אלא ארבעה · פי' חכמים היינו רבי יהודה דמתני': ג זומניסטרא · היינו זומא ליסטרא דתנן לעיל פי"ג [מ"ב] שראשו אחד כף וראשו אחד מזלג בכף מעלין בו מרק ובמזלג מעלין בו בשר מן היורה: רבי יהודה אומר אין להם · טעמא דר' יהודה משום דכל הני יש מאחוריהם חקק בית מושב כעין שעושים לכלי כסף ופעמים שכופהו על פיו ומשתמש לצד אחר [ט] ותשוב אחוריו ולא גרע מתוכו להיות בטל אגביה : מה שבתוכן טהור · דלא נטמא תוכו : וצריך להטביל · מטביל כולו משום אחוריו דטמאין: תניא בתוספתא [ב"ב פ"ג] זומא ליסטרון שנפלו משקין על תוכה טמאה כולה נפלו על אחוריה אינו טמא אלא אחוריה תוכה והמזלג והיד טהורין נפלו ע"ג המזלג חולקים את היד המשמש את הטמא טמא והמשמש את הטהור טהור נפלו על גבי היד מנגבה והיא טהורה קופה שנפלו משקין לתוכה כולה טמאה נפלו על אחוריה אחוריה טמאין תוכה והאזן טהורין נפלו על גבי האזן מנגבה והיא טהורה אלא שנהגו הכהנים שלא יהו מקיימים את [ד] הגפיים טמאים מפני התקלה · [ה] פי' גפיים אזני הכלי כדפרישית לעיל בפ"ח ובפרק י"ו · מפני התקלה · דאזן טמא אע"ג [י] דכלי טהור ולא בעי טבילה: ד כלי אחד דומיא דשני כלים כגון חתיכת עץ עבה וארוכה ובו ב' מדות חקוקות זו אצל זו ומפסיק בין שניהם כותל · אחד מחזיק רובע הקב ואחד חצי רובע אי נמי כעין כלי כסף שיש להם חקק בית מושב שמצד אחד רובע וכופהו על פיו וחקוק מאחוריו חצי רובע והיינו דקאמר חצי רובע אחורים לרובע: כלי שנטמא תוכו · בתמיהה וכי כלי שנטמא תוכו לא נטמאו אחוריו ואמאי תנן לא נטמא חצי רובע : של כת קודמין· התלמידים היו יושבין לפניו שורות שורות כמה כיתות של תלמידים זו אחר זו והשיב להם שכבר שאלוהו כת הקודמת להם ושאלו מהם ויאמרו להם טעם כדמפרש דהרובע נמי נחשב אחורים לחצי הרובע: ה הרובע ואחוריו · הרובע היינו תוכו ואחוריו היינו דפנות המקיפות את הרובע מבחוץ אבל [יא] דופן המפסיק בין שניהם בכלל תוכו של חצי הרובע ודופן המפסיק לצד שכלפי הרובע בכלל תוכו של רובע : נטמאו אחורי הרובע · היינו דפנות המקיפות מבחוץ : את הגביים · היינו אחורים וכל האחורים טמאין כשנטמא אחד מן האחורים: מטביל את טלוי רובע וחצי רובע : דין עובי דופן האמצעי המפסיק אינו מפורש כאן אבל לעיל בפס"ב תנן ר' יוחנן בן נורי אומר חולקין את עוביו המשמש לטמא טמא והמשמש לטהור טהור:תניא בתוספתא [פ"ג דב"ב] הרובע וחצי הרובע חקק את הרובע [ו] (וחצי הרובע חקק את הרובע) ועתיד לחוק את [חצי] הרובע טהור עד שיחוק את [ז] חצי הרובע נטמאו אחורי הרובע במשקין אחורי חצי הרובע טמאין וכשהוא מטביל את הרובע צריך להטביל את חצי רובע · היה עליו דבר חוצץ והטבילו לא עשה כלום : ו הוגניהם · כמו אוגניהם : המקבלים · טומאה שיש להם תוך לכלים לא חשיבי הני להביא טומאת משקה לכלים וסגי בניגוב אבל לכלים שאין להם תוך לא סגי בניגוב ובעו טבילה: כלי שנטמאו אחוריו במשקין· בבכורות פרק על אלו מומין (דף לח:) מייתי לה ומפרש דטהורין משום דעבדו היכירא כי היכי דלא ליסרוף עלייהו תרומה ודוקא לתרומה אבל לקדשים הכל טמא כדתנן בפירקין : ז ויש להן בית צביעה דאם אחוריו טמאין ובית הצביעה טהורין או איפכא לא גזרינן האי אטו האי שלא ימלנו בזה פן יגע בזה כמו שאפרש: אית דגרסי בית הצביעה כלומר מקום שאוחזו באצבעו אבל בפ' חומר בקדש (דף כב:) משמע דבית הצביעה דאמרינן מאי בית הצביעה אמר רב יהודה אמר שמואל מקום שצובעין וכן הוא אומר ויצבט לה קלי כלומר ויושט: לעריבה גדולה· יש לה בית צביעה ולשאר כלים לא שבעריבה גדולה יש הפרש בין בית הצביעה לאחורים שיש לה שאם יש משקין באחורי העריבה וידיו טמאות אוחז בבית הצביעה ואין חושש שמא יגע במשקים שבאחוריו ויחזרו

מסורת הש"ס
א) ברכות נב.[בכורות לח: נדה ז: חגיגה כב:]

פירוש רב האי גאון
א תוברות· איכא דאמרי תופרות [לולאות הן] כגון שיש למכנסים תבור מן הבגד לאחריו והיא בית כניסת המיין ושמו תוברות וכן יש לשקים הרבה ולמרצפין שהן ממיני שקין ושמו במיית חוה כדאמרי' א) כיריעות ועושה בה תוברין ותולה אותם באונקלי : ד של בת קודמין · איכא דאמרי שלות כמות תמחון קמתמה ר' עקיבא לחכמים וממשלוכי זה הרוב הוא קודם לבת (קודמין) ובת איפה היא שנאמר (יחזקאל מה יא) האיפה והבת תוכן אחד האיפה מדת ·חיבש (והאיפה) [והבת] מדת הלח: ז בית צביעה · פירוש כדגרסינן בגמרא דחגיגה (דף כב ע"ב) מאי בית צביעה אמר רב יהודה אמר שמואל מקום שצובעין וכן הוא אומר ויצבט לה קלי אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן מקום שנקיי הדעת שותין :
א) בברייתא דמלאכת המשכן פ"ד

הגהות הגר"א
[א] במשנה שאין יכולין לקבל רמונים · נמחק וצ"ל שאינן מקבלים : [ב] בר"ש א"ר יהודה אני אומר · נ"ב הלכה : [ג] שם מפני שהוא · נמחק ונ"ב ואמרו משקין טעל:[ד] שם הגפיים· צ"ל הגביים:[ה] שם פי' גפיים · נמחק : [ו] שם את הרובע · נ"ב ועתיד לחוק את חצי כו' · חקק את חצי הרובע ועתיד לחוק את הרובע כצ"ל : [ז] שם עד שיחוק את חצי הרובע· צ"ל עד שיחוק את שניהם :

מים טהורים
[א] בר"ם זומא ליסטרא כו' בקצה הא' נורה (רמז על הנורה העומדת בגליון הספר לעיל משנה ב' בקצה הא' צורת הכף ובקצה הב' צורת המזלג) וזהו שכתב רבינו שוד ובקצה השני שפוד בעל שלש השיניים כצ"ל : [ב] שם לא נחלוק הגדדים כו' כצ"ל :[ג] שם כשהוא מטביל מטביל את כולו ואע"פ שאינו טמא כי אם א' כו' כצ"ל : [ד] שם אולם כאשר נפלו כו' על כנו או על אוגנו כו'

עין משפט נר מצוה
ב א מיי' פכ"ח מהל' כלים הלכה ג :
ג ב מיי' שם הלכה ד :
ד ג מיי' שם הלכה ג :
ה ד ה ו מיי' שם הלכה ו :
ו ז מיי' שם הלכה ח :
ז ח מיי' שם הלכה ג :
ח ט מיי' שם הלכה ה :
ט י מיי' שם ה"ח :

פירוש הרא"ש
תוך למתר יוסיס גב קמ"ל · דכל הכלים אפילו כי הכי יש להם אחורים ותוך או נמי משום ר"מ נקטינהו דפליג בין יש להם תוברות לאין להם : מרצופים · שקים גדולים שנותנים בהם סחורות בספינות : תוברות·פירש גאון לולאות שיש למכנסים תפור מן הבגד לאחוריו והוא בית כניסת האבנט ושמן תוברות ואית דאמרי תופרות ויש כן לשקין ולמרצופים וכו וניכר חלוק בין תוכו לאחוריו דאינו ראוי להפכו והשלחן והדלפקי סבר רבי יהודה כיון דפניו משופים ונחלקו במלקט ורהיטני חשיבי תוך ולצד אחר אחורים וככי תניא בתוספתא רבי יהודה אומר כל שיש לו פנים פניו הם תוכו : ב המרדע יש לו אחורים וכו' · (כבר פי' לעיל פי"ג דמרדע כמו מקל ארוך מצד אחד יש בו ברזל מחודד לחתוך בו עשבים ושמו חרחור ומצד אחר דרבן שמלמד בו הפרה לתלמיה ותוך שבעה טפחים סמוך לחרחור חשיב תוך ותוך לד' נקרא האחוריים ואם נטמא החרחור טמא עד ז' ותוך לז' טפחים טהור וכן אצל הדרבן ד' טפחים ור"מ סבר אם נטמא מקלתו כולו טמא: אלא לשירים· כדתנן לקמן פכ"ט שירי הדרבן פי' הרב ר' מנחם יצ"ו · ותלוק תוך וגב דמרדע לא הוי כשאר כלים דאם נטמא תוכו נטמא אחוריו אלא ס"ק חלוק תוכו מאחוריו דאם נטמא זה לא נטמא זה (מתוך עגול ועד הכא נכתב הכל בגליון) : ג מדות יין ושמן וזומא ליסטרא · פירשתי פי"ג : ר"י אומר אין להם · משום דתשמיש אלו הכלים כלה ועיקר תשמישן במשקים ונדבקים אחורי הכלי לא פליג בין אחורים לתוך : וצריך להטביל כולו · משום אחוריו יהא דכשאר כלים לא מצריך ר"ש להטביל כולם אלא בכלים הללו סוא כמכריע ואמר דלטומאה חלוק תוכו מאחוריו ולא לענין טהרה אלא צריך להטביל כולו :

ד הרובע וכו' · הרובע וחצי רובע חקוקים בעץ אחד ומחיצה מפסקת ביניהם : בת קודמים ·
שורות הרבה של תלמידים כת אחורי כת ואמר לכת האחרונה ששאלו דבר זה כבר שאלו הכת הקודמת
דטומאת משקים דרבנן הלכך מקילינן ביה לעשות הרובע האחוריים לחצי רובע כדי לטהר חצי רובע

כלים כו' כצ"ל : [ה] שם מקום שמכנים בו אצבעו בעובי שפת הכלי שלא יכניס ידו בפי הכלי כו' כצ"ל ופי' רא"ש :
[ו] בר"ש א"ר אני אומר הלכה מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהיות נותנין על גבי רגלו של שולחן משקין טמאין
ואמרו משקין שע"ג הרגל מנגבן כו' כצ"ל וכ"ה בתוספתא שבמשנה כז"ז : [ז] שם רחב הוא וחדוד לחתוך בו

עין משפט
נר מצוה

י א מיי׳ פי״ב מהל׳ שאר אבות הטומאה הלכה ג:

יא ב מיי׳ פכ״ח מהלכות כלים הלכה ז:

יב ג מיי׳ שם הלכה א ופ״ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ג ופי״ב שם הלכה ג:

יג ד מיי׳ פי״ב מהל׳ שאר אבות הטומאה הלכה א:

יד ה מיי׳ פ״ח מהלכות כלים הלכה י:

א ו ז מיי׳ שם פ״ו הלכה ט:

ב ח מיי׳ שם הלכה י:

ג ט מיי׳ שם פכ״ח הלכה ה:

מסורת הש״ס

א) שבת נג: פה: קדושין נט. סוכה יג: [מנחות סט.]

ויחזרו ויטמאו את הטבילה וכן כוסות לר׳ עקיבא: לידים הטהורות וטמאות · יש הפרש בין [ג] לטמאות כדפרשית ולטהורות כדמפרש בסיפא כיצד ורבי יוסי סבר דלטמאות חיישינן לטהורות לא חיישינן · תניא בתוספתא [כ״ב פ״ג] אמר רבי עקיבא לא הזכירו בית הצביעה אלא לכוסות שלא יהא שותה וראשון ראשון מטמא · משקין טמאין שהיו נתונין [א] אבית צביעתו של כוס ונגע בהן ככר טהור נטמא הככר · משקין טהורין שהיו נתונין אבית צביעתו של טס ונגע בהן ככר טמא נטמאו המשקין · משקין טמאים שהיו נתונים על גבי הארץ ונגע בהן כוס שאחוריו טהורין בית צביעתו נטמאו אחורי הכוס · משקין טהורין שהיו נתונין ע״ג הארץ נגע בהן טס שאחוריו טמאים בית צביעתו נטמאו המשקין

ר״מ אומר לידים טמאות כיצד [אי] אפשר לומר בנגוב שאין הידים מטמאות הנגוב אי אפשר לומר במלא משקין שעד שלא יגע בהן נטמאו משקין אמור מעתה היו ידיו טמאות ואחורי הכוס היו טהורים ומשקה טופח [ב] עליהן באחורי הכוס אוחזו בבית צביעתו ואינו חושש שמא נטמאו משקין שבאחורי הכוס מחמת ידיו ויחזרו ויטמאו את הכוס· רבי יוסי אומר בידים טהורות כיצד היו ידיו טהורות ועליהן משקה טופח ואחורי הכוס טמאים אוחזו בבית צביעתו ואינו חושש שמא נטמאו משקין שע״ג ידיו מחמת הכוס ויחזרו ויטמאו את ידיו · ר׳ טרפון אומר עריבה גדולה של עץ יש לה בית הצביעה זה הכלל נטילתו באחד צביעתו באחד נטילתו בב׳ צביעתו בשתים מקום אחיזתו שם [ג] תהא צביעתו [ד] · פי׳ ר׳ עקיבא פליג אמתני׳ דבסמוך דהיה שותה בכוס שאחוריו טמאים אינו חושש שמא נטמא משקה שבפיו באחורי הכוס וקסבר רבי עקיבא דחיישינן·וים לייטב כולה מתני׳ כלשון התוספתא· ונגע בהן כוס שאחוריו טמאין בית צביעתו כלומר בית צביעתו נגע בהן· נטמאו משקין כאילו נגע בהן אחורי הכוס · במלא משקין · כלומר אחוריו ובית צביעתו מראש ועד סוף · ועד שלא יגע בהן דקאמר לא שלא יגע כלל דאם כן במאי יטמאו משקין אלא שלא יגע בהן שלא יאחז בו כדי להגביהו· נטילתו באחד ראוי לאוחזו אדם אחד לא חשו לאדם האוחזו [ג]: ח היו ידיו טהורות · ועליהן משקה טופח כדקתני בתוספתא לעיל: ט כלי הקודש אין להם אחורים ותוך ואין להם בית הצביעה · דהנוגע באחד מהם כנוגע בכולן · והא דאמר׳ · [ד] לתרומה ולא לקודש: כלים בתוך כלים· כשמטבילם [ה] שוין טמאין וברים חומר בקודש (דף כא׳) מפרש רבי אילא טעמא מפני שכובדו של כלי חוצץ חשו לקודש יותר מבתרומה ורבא אמר גזירה שמא יטביל מחטין וצינוריות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד: יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה· כי ההיא דתניא בתוספתא לעיל הבאתים בפ׳ כ״ב מלאן חקוקין וחישב עליהן:בשינוי מעשה· כי ההיא דפ׳ במה בהמה(דף נב:)הבאין מנויי אדם לנויי בהמה ופריך כיון דריתכן עבד בהן [ו] מעשה מיד כי ההיא דתנן לקמן פרק שמנה ועשרים חמת שעשאו שטיח ושטיח שעשאו חמת טהור: ומיד מחשבה · כל שכן דמעשה מבטל מעשה ולא נקטה אלא משום סיפא דדוקא מעשה מבטל מיד מחשבה ולא מחשבה מיד מחשבה כגון עור שחישב עליו לעשותו שטיח דטמא מדרס ואם חישב עליו לרצועות לא טהר עד שיתקנו את האזמל כדתנןלקמן פכ״ו[מ״ט]ובקדושין ברים האומר(דף נט:) פריך בשלמא מחשבה מיד מעשה לא מפקא דלא אתי דיבור ומבטל מעשה אלא מיד מחשבה מיהא תיפוק·ומשני שאני מחשבה לטומאה דכי מעשה דמיא וכדרב פפא דר״פ רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן הא כיצד יותן דומיא דיתן מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה ומה יתן דקא עביד מעשה אף יותן [ז] דקא עביד מעשה ובפ׳ לא יחפור (דף כב׳) דבעא מיניה רב אדא בר אהבה מרב דימי מנהרדעא פיל שבלע כפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי מהו ולא הוה בידיה · הא דלא פשט ממתני׳ דהכא כדפשטי׳ לה במנחות פ׳ ר׳ ישמעאל (דף סט׳) דילמא בלע הוצין ועבדינהו כפיפה קא בעי מיניה ומה שכעס עליו רב אדא משום דשתק שהיה לו לדקדק ולומר מאי קא בעי אי כפיפה קא בעי לה ממש מתני׳ היא ואי הוצין ועבדינהו כפיפה קא בעי לה ממש הוה ליה לאתויי ממעשה שבלעו זאבים שני תינוקות דמייתינן במנחות (דף סט:) ולאו דוקא בכלים נוהג דין משנתינו דה״הא) (בידים האוכלים) כדמשמע פרק קמא דסוכה (דף יג:): תני״א בתוספ׳ [שם] כלי הקדש אין להם אחורים ותוך ובית הצביעה ואין מטבילים כלים בתוך כלים לקדש א״ר יוסי מה זה לשון כפול כל שיש לו אחורים ותוך יש לו בית הצביעה וכל שאין לו אחורים ותוך אין לו בית הצביעה אחד קדשי המקדש ואחד קדשי הגבול לכך כל הכלים יורדים לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה רבי יהודה אומר שינוי מעשה לקלקול · פי׳ מה לשון כפול שאתה שונה ואין להם בית הצביעה דמשמע שאסור לאוחזו בבית צביעתו דלרבי מאיר דאמר לידים טמאות שייך לשון זה שהכלי טהור ובקדש גזרינן בית הצביעה שאין בו משקין שמא יגע באחוריו שיש בו משקין אבל ר׳ יוסי כי האי גוונא אפילו בתרומה גזר דלקדש כולו טמא אפילו תוכו מה שייך לשנות אין להם [ח] אחורים ובית הצביעה שאסור לאוחזו בבית הצביעה כיון דתוכו)(נמי) ואי הוה תני אין להם אחורים ותוך סגי בהכי אע״ג דלא תני בית הצביעה וכך היה ראוי לשנות כל שיש לו אחורים ותוך כגון קדש אין לו בית הצביעה דאיג) לשנות שייך ביה בית הצביעה כלומר דאין בית הצביעה אלא לידים טהורות · ואחד קדשי הגבול· היינו לחולין שנעשו על טהרת הקדש כדמפרש ברים חומר בקדש (דף כב:) · שינוי מעשה לקלקול · כדאמרינן ברים במה בהמה (דף נב:) דקסבר רבי יהודה שינוי מעשה [ט] לקלקול ד) לתקן לאו מעשה הוא:

א) [בידות האוכלים] · ב) נ״ל טמא · ג) נ״ל שייך לשנות׳ ד) [נ״ל אבל לתקן] · ה) [תוך מכפיפה כצ״ל] ·

רבי עקיבא אומר לכוסות רבי מאיר אומר לידים הטמאות והטהורות אמר ר׳ יוסי לא אמרו אלא לידים הטהורות בלבד: ח ׳כיצד היו ידיו טהורות ואחורי הכוס טמאים אחזו בבית צביעתו אינו חושש שמא נטמאו ידיו באחורי הכוס היה שותה בכוס שאחוריו טמאות אינו חושש שמא נטמא המשקה שבפיו באחורי הכוס וחזר וטמא הכוס ׳קומקום שהוא מרתיח אינו חושש שמא יצאו משקים מתוכו ונגעו באחוריו וחזרו לתוכו: ט ׳כלי הקדש אין להם אחורים ותוך ואין להם בית צביעה ׳ואין מטבילין כלים בתוך כלים לקדש א) ׳כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואינן עולים מידי טומאתם אלא בשנוי מעשה שהמעשה מבטלת מיד המעשה ומיד מחשבה ומחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה:

פרק ששה ועשרים

א סנדל ׳עמקי וכים של שנצות ר׳ יהודה אומר אף כפיפה מצרית רבן שמעון בן גמליאל אומר אף סנדל לדיקי כיוצא בהן הרי אלו מטמאין ומטהרין שלא באומן אמר רבי יוסי והלא כל הכלים מטמאין ומטהרין שלא באומן ׳אבל אלו אע״פ שהן מותרין טמאין שההדיוט יכול להחזירם לא אמרו אלא בכפיפה מצרית שאף האומן אינו יכול להחזירה: ב ׳כים של שנצות שנטלו שנציו טמא נפשט טהור טלה עליו את המטלת מלמטן טמא ׳כים לתוך כים שנטמא אחד

מפני אלו המשקין הנה אחורי הכלי לא תטמא ומשקין הבאים מחמת ידים טומאה קלה מאד כמו שבארנו בפתיחה וכן אם היה גב הכלי טמא וידיו טהורות והחזיק הכלי בבית צביעתו הנה ידו לא תטמא ור׳ יוסי אומר שהיות בית הצביעה כנבדל מאחורי הכלי אמנם זה בידים טהורים לבד כאשר התזיק הכלים בבית צביעתו הנה ידיו כפי מה שהיו עליו מן הטהרה ואע״פ שאחורי הכלי טמאים וכל מה שתראה בזה הפרק ממה שיראה לך שהידים יטמאו מאחורי הכלי שנטמא במשקין זה הנה דעת ר׳ יהושע כמו שהתבאר בשלישי ממס׳ ידים אבל חכמים אומרים שכלי שנטמא בתב הטומאה לבד הוא אשר יטמא את הידים כמו שהתבאר שם והלכה כתנא קמא אשר אמר כל הכלים יש להם בית הצביעה ואמר רבי יוסי שזה אמנם הוא שלא יטמאו ידיו בבית הצביעה אע״פ שאחורי הכוס טמאים והוא המשיל בזה משל ואמר: ח זה כולו מבואר ממה שקדם ביאורו: ט ביאור בזאת ההלכה שכל מה שנזכר בזה הפרק והוא אמרו כלים שנטמא אחוריו לא נטמא תוכו ואם נטמא אחוריו לא נטמא בית צביעתו אמנם זה לתרומה לבד אולם לקדש כלי שנטמא אחוריו נטמא כולו והוא אמרו כלי הקדש אין להם אחורים ותוך ואין להם בית הצביעה וכן ג״כ אינו מותר להטביל כלים בתוך כלים לקדש כמו שישימו כלים קטנים לתוך גדולים ויכנים הכל במקוה אבל אמנם יטבילו הכלים אחד אחד זהו הענין הצריך באלו הכלים בקדשים ואולם לתרומה מטבילים כלים לתוך כליםוזהו שלו למעלת הקדש ולגדלו וכבר נמנו אלו הדברים בכלל מעלות הקדש כמו שהתבאר בשלישי מחגיגה (דף כ:) ואמר יורדין לידי טומאתן במחשבה המשל בזה שהנה כבר הקדמתי לך שטבעת אדם מקבלת טומאה וטבעת בהמה אינה מקבלת טומאה ואם היה אלו טבעת בהמה וחשב עליה לשומה טבעת אדם הנה היא מקבלת טומאה בזאת המחשבה והוא אמרו יורדים לידי טומאתן במחשבה וכאשר חזר אחר זה וחשב עליה להחזירה לבהמה כמו שהיתה הנה היא לא תנצל מהטומאה בזאת המחשבה והוא אמרו והמחשבה אינה מבטלת לא מיד המעשה ולא מיד המחשבה אולם אם היתה טבעת אדם אשר היא מקבלת טומאה וחשב עליה להחזירה לבהמה הנה זאת המחשבה בלתי מועילה עד שיעשה מעשה אם כשישוף אותה או שישנה תמונתה ואז תשוב שלא תקבל טומאה והוא אמרו אין עולין מידי טומאתן אלא בשנוי מעשה וכבר התבאר ענין הכלל בכללות והוא כלל אמתי לא יפול בו דבר מן התנאי והספק ושמור אותו שהוא גדול התועלת:

א כבר הקדמתי לך שכלי עור וכלי עץ אמנם יטמאו מן התורה בשאר טומאות מקבלים לבד ואלו הכלים אשר נמנו בכאן הן יתפשטו ויחזרו ויתקבצו ויחזירו מקבלים לפי שיש להן לולאות וקרסין יכנסו בלולאות ויחברו הכלי: וסנדל עמקי · הוא שילך בו בארץ הלחה [העמוקה] והיתה תמונתו מפורסמת כמו שזכרנו: והלדיקי מיוחס על הארץ המפורסמת היום בלדיקין: וענין אמרו מטמאים ומטהרים שלא באומן כי כאשר הורכבו קרסים בלולאות ואפילו *כלי אומן ויתחבר הכים עד שיחזרהו כלי קבול הנה הוא יטמא וכן אם היה מעשה אומן ואחר בא הדיוט ומתח הפתילים העוברים בלולאות והסיר קשורו ופשט אותו הנה הוא כבר נטהר ואמר ר׳ יוסי שהכלים כולם ג״כ לא יצרכו לאומן אבל כל שיש לכלי צורה יקבל בו [א] הטומאה הנה הוא יטמאהו ואע״פ שהוא הדיוט וכן אם הפסיד ממנו זאת הצורה ואפילו הוא הדיוט הנה כבר טהר זה הכלי מטומאתו ואמנם אלו הכלים הנזכרים בכאן לפי שהן ואע״פ שהן חלולים ואין להם צורה תקבל בו הטומאה הנה הוא יקבל טומאה בזה הענין כי אפילו בלתי אומן יכול לתת אליו זאת הצורה בקלות וזה כשיתחבר לבד כאילו הן שלימין לא יעדרו צורה ולא נתלה במעשה אומן בלתי כפיפה מצרית לבד אשר היא *טמאה מיד שתותך עוביה והפסיד צורתה כי האומן לא יכול להשלימה ואיך ההדיוט והלכה כר״י: ב דע כי שנצות שם הפתיל אשר יכנס בלולאות הכים ויחברהו

א עמקי פי׳ גאון וכן ערוך על שם מקומו כדכתיב (ירמיה מז) שארית עמקם וגרס בתעניות (דף כא׳) עיר המוציאה חמש מאות רגלי כגון כפר עמקי: כים של שנצות · הכים אינו קשור אלא יש לו שנצים מלמעלה ומלמטה ומכניסין באותו השנץ חוט של משיחה שקורין היסמירל״ש שסוגרים בהן את הכים כי ההוא דברים המצניע (דף צב׳) וכיון דאיכא שנצין: כפיפה מצרית · כמו חבל מצרית דפ״ק דסוטה (דף ז:) וכמו צורי דקל דשילהי רבי עקיבא (דף צ:) מביא נצרים והוצין וקורעין אותן ועושין מהם כמין חוטין ועושין מהם חבלים וכפיפה: לדיקי · על שם מקומו מלודקיא: הרי אלו מיטהרין ומיטמאין שלא באומן · כל הני יש להן רצועות ואין צריך לקושרן אלא מותח הרצועות והן נכנסין מאליהן ומתהדקין ונפתחין מאליהן כעין כיסים שלנו ואם הותרו הרצועות טהורין ור׳ יוסי סבר דאע״פ שהן מותרין טמאין כיון דהדיוט יכול להחזירה ה)וכוא מכפיפה שאף האומן אין יכול להחזירם אא״כ בקי הוא ביותר:ב שניטלו שנציו טמא· דהדיוט יכול להחזירן לר׳ יוסי ולרבנן איירי בשלא ניטלו [י] אלא שניטלו הרצועות מן הנקבים ועדיין תלויות בכים: נפשט· הכים טהור: טלה עליו · מטלית מלמטה·מטלית לשון חתיכה כמו מטליות מטליות היו גולין דברים מגילת איכה כלומר חתיכות חתיכות גלו

פירוש רב האי גאון

א סנדל עמקי · פירוש על שם מקומו כדכתיב (ירמיה מז ה)שארית עמקם וגרסי׳ בגמ׳ (תענית דף כא ע״א) עיר המוציאה חמש מאות רגלי כגון כפר עמקי: וכים של שנצות· פירוש כשין בתים בתים יש לכים ובראש הכים כפול חעור שמו שנץ בדרסינן בחמצניע (שבת דף צב ע״ב) הטנב כים בשבת חייב וכו׳ ומפרקינן דליכא שנצין אית דאמר דאית ליה ומכרכי עליה(איכאדאמרי): כפיפה מצרית · פירוש (שמלא) [סלא] דהוצא בלישנא דרבנן:

פירוש הרא״ש

בשאר כלים לא· ור״ע סבר בכוסות דוקא: לידים הטהורות והטמאות· יש הפרש לטמאות כדפרשינן ולטהורות כדמפרש בסיפא כיצד היו ידיו טהורות וכו׳ ור׳ יוסי סבר דבידיו טמאות חיישינן שמא יגע במשקים ולאו אדעתיה אבל כשידיו טהורות נזהר מליגע במשקים שלא יטמאו ידיו: ח כיצד היו ידיו וכו׳: ט כלי הקודש · שהנוגע באחד מהם כנוגע בכולן והאי דמשוינן חלוק ביניהם הייט לתרומה דוקא:בלים בתוך כלים

הגהות הגר״א

[א] בר״ש אבית צביעתו צ״ל בבית צביעתו: [ב] שם תיבת עליהן · נמחק: [ג] שם תיבת תהא נמחק: [ד]שם צביעתו· נ״ב ירושלמי ריש פרק ג׳ דחגיגה תמן תנינן כל הכלים יש להם אחורים ותוך ויש להם בית צביעה · ר׳ טרפון אומר לעריבה גדולה של עץ ר״ע אומר לכוסות ר״מ אומר לידים טמאות וטהורות · א״ר יוסי לא אמרו אלא לידים טהורות בלבד וכדברי ר״מ היו ידיו טמאות ואחורי הכוס טהורין משקה בתוך על גבי הכוס ואחזו בבית צביעתו

דמי וכדרב פפא דרב פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה ומה יתן דעביד מעשה אף יותן דעביד מעשה:

א סנדל וכו׳ סנדל עמקי · פירש גאון על שם מקומו כדכתיב שארית עמקם ואמרינן בפרק סדר תענית עיר קטנה המוציאה [כו׳] כגון כפר עמקי: כים של שנצות · רצועות שסוגרים בהם הכים כדאיתא בפ׳ המצניע דאית בה שנצין וכיון דאית ביה שנצין הוא עור עגול וכופלים אותו וסוגרים אותו ברצועות וכשהותרו הרצועות חוזר לשוי פשוט ובטל מתורת כלי וכן כולם עשויים בענין זה: כפיפה מצרית · כמו צורי דקל מביאים הוצין וקורעים אותם כמין חוטים ועושים מהם כלים: סנדל לדיקי · על שם מקומו נעשין בלודקיא: כמטהרים ומטמאין שלא באומן · שאם הכיסים הרצועות בלולאות אדם שאינו אומן בענין שנתקנן הכים ונעשה כלי קיבול מקבל טומאה וכן אם עשה אומן ובא הדיוט והתיר רצועותיו ופשטו נטהר וקאמר ר׳ יוסי דכל הכלים א״צ אומן אלא אפילו הדיוט שעשה כלי קיבול מקבל טומאה וכן אם פתח צורתו מפיות כלי טהור ולא הוזכרו אלה הכלים אלא לענין זה דאע״פ שהותרו רצועותיהם ופשטו ואין להם צורת כלי קיבול אפ״ה טמאים הואיל והדיוט יכול להחזירם לא בטל מהם שם כלי: שאף האומן אינו יכול להחזירו · אם לא שהוא בקי ביותר: ב כים של שנצות וכו׳ שנטלו שנציו טמא · דהדיוט יכול להחזירו לר׳ יוסי ולרבנן מיירי שלא ניטלו לגמרי אלא שיצאו מן לולאות ועדיין תלוים בכים וכשעשה לו עלאים של חתיכת עור

גלו ולא גלו טולם יחד ודרך הכיסין מכניסים עור קטן בין התפירה וכשפפסטו נשאר השר ולא בטל קיבולו : לא נטמא חבירו · דטומאת משקין לטמא כלים דרבנן לא חשיב חיבור : צרור המרגלית · עושין עור ומניחין בו מרגלית להיות שמורה שם וקושרין וכאשר יוציאו ממנו המרגלית נשאר העור כמו כיס עד שיפרח ויפסינו מחמת שעמדה בו המרגלית ימים רבים וגלרר וקנמי עושין מעור צרור למעות:תניא בתוספ'[ב"ב פ"ד] כיס שהוא בתוך כיס שנטמא א' מהם במשקה הוא טמא וחבירו טהור במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהן שוין אבל אם היה החיצון עודף על הפנימי נטמא הפנימי נטמא חיצון נטמא החיצון לא נטמא הפנימי · במד"א במשקה אבל בשרץ שניהן שוין · אמר ר' נתן לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים על צרור המעות שהוא

מהן במשקה לא נטמא חברו [א]צרור המרגלית טמא צרור המעות ר' אליעזר מטמא וחכמים [ב]מטהרין : **ג** [ג]כף לוקטי קוצים טהורה [ד]הזון והבורכייר טמאין והשרולין טמאין והפרקלימין טהורין [ה]וכל בית אצבעות טהורות חוץ משל קייצין מפני שהיא מקבלת את האוג נקרעה אם אינה מקבלת את רוב האוג טהורה : **ד** [א][ו]סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותקנה טמאה מדרס נפסקה שניה ותקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה שניה נפסק עקבו ונטל חוטמו או שנחלק לשנים טהור סוליים שנפסק מכל מקום טהור מנעל [ז]שנפחת אם אינו מקבל את רוב הרגל טהור [ב]מנעל שעל האמום ר' אליעזר מטהר וחכמים [ח]מטמאים [ג][ט]כלי חמתות צרורות [ד]טהורות חוץ משל ערביין ר' מאיר אומר צרור שעה טהורות צרור עולם טמאות רבי יוסי אומר כל חמתות צרורות טהורות : **ה** [י]אלו עורות טמאין מדרס עור שחשב עליו לשטיח עור סקורטיא עור קטבוליא עור[ה] החמור עור הכתן עור הכתף עור הרופא עור העריסה עור הלב של קטן עור הכר עור הכסת מדרס עור הסרוק עור הסורק ר' אליעזר אומר מדרס וחכמים אומרים [כ]טמא מת :

מסורת הש"ס

א) שבת קיב: עירובין כד׳ ב) שבת קמא: [סנהדרין סח.] ג) צ"ל כל] ד) [מנחות לז:] ה) [במשנה שבמשניות הגי׳ החמר] :

עין משפט נר מצוה

א ב מיי׳ פ"ב מהלכות כלים הלכה ח :

ה ג מיי׳ שם פ"ז הלכה ג :

ו ד מיי׳ שם הלכה ד :

ז ח מיי׳ שם הלכה ג :

ח ו מיי׳ שם הלכה יב :

ט ז מיי׳ שם הלכה יג :

י ח מיי׳ שם פכ"ד הלכה ה :

יא ט מיי׳ שם הלכה יג :

יב י מיי׳ שם הלכה א :

יג כ מיי׳ שם הלכה ג :

פירוש הרא"ש

עור כשיפול הכיס אף כשנפסט נשאר בו צורת כלי קיבול :

פירוש רב האי גאון

ועניין נפשט שיתפשט וישוב עור פשוט ויסור ממנו [א] הקשה : וצרור המרגלית · הוא [ב] שעלמותו בעור ויהיה מקומו כמו כיס קטן אולם כאשר כיס מעות בעור הגה מקומו א)(ואע"פ שאין עליו תמונה לצרור המעות) והלכה כחכמים : **ג** יעשו כף מעור ישאו אותו אשר ילקטו הקוצים בידיהם שלא יזיקו אותו:הזון· אזור מעור מפורסם האורה יקשרו אותו כמו חגורה ומזה העניין והזונות רחצו (מ"א כב):והבורכייר· דמיון שני לוחות מעור ישימו על הארכובות כדי שלא יוזקו בארץ העושין בעבודת האדמה כאשר יכרעו על ברכיהן : והשרולים · כמין בית יד של עור חזק יכניסהו האומן בזרועותיו כדי שיחזקו בגדי זרועותיו ולא יבטלו אותו ממלאכתו ונאמר שענין זאת המלה בלשון רומי הכנסת היד : וכבר קדם שפרקלימין הקאים וירמוז בכאן אשר היא של קייצים כמו שהתבאר בכ"ד:ובית אצבעות· אוני׳ יכניסו בו האצבעות הקוצין אשר ישירו הפירות : ואוג·אלסימאק וכבר קדם שכלי עור אמנם יטמא מהן מקבליהן מן התורה ואלו הנזכרים [ג] לא גזרו עליהן : **ד** אמר כי כאשר נקב החמת והיה טהור מפני הנקב כמו שהתבאר [ד] בפ׳ כ׳ עד קשר זה הנקב וסתם אותו הנה הוא טהור ולא יקבל טומאה מפני הנקב וזה הקשר איננו כלום ולא יתקיים עליו אא"כ היא חמת הערביים שמדרכן לקשור החמת שלהן בקיום ובגמ׳ מנחות(דף לז:)אמרו ...

עור הערסה · שמשים בערסה של קטן להציל על הבגדים מפני השתן והרעי : עור הלב של קטן · היו רגילין לחגור עור על מתני הקטנים שלא יכהו הלב ...

עור הסרוק · שמשימין שתי מסריקות על בגדיהם : עור · ב) הסרוק · למר ופשתן בעור הסרוק והסורק פליגי : עור כסות · כמין תיק של עור ...

א) צ"ל החמר · ב) צ"ל הסורק ·

מים טהורים

[א] בר"מ ויסור ממנו הקשר כצ"ל : [ב] שם וצרור המרגליות הוא שצררו בעור כו' אולם כאשר צרר מעות בעור הנה מקומו אע"פ שיש לו בית קבול אין עליו תמונת כיס לפירוד המעות כצ"ל ועכ"מ ור"ל למה שהמעות נפרדים ממנו (כמ"ש הר"ש) שהמעות אינם שמדים בו ימים רבים שדרך המעות להתיר תמיד כו' ע"ש ועי' ראב"ד בהשגות טעם אחר בזה : [ג] שם ואלו הנזכרים גזרו עליהן כצ"ל ור"ל אף שאינן מקבלין גזרו עליהן טומאה לפי שיש להם צורת כלי ועי' בלשון רבינו בחבורו בזה: [ד] שם אמר כי כאשר ניקב החמת והיה טהור כו' כמ"ש בפי"ז משנה ב' כצ"ל: [ה] שם סקורטייא עור שאוכלין עליו וקטבוליא הוא כו' כ"ה בב"מ פכ"ד מכלים ה"ו(וכ"כ רבינו פי"ז מ"ד):[ו] שם כדי שלא יטנף בגדיו והוא הנקרא עור הלב של קטן ועור שעשוהו ליתנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב כ"ה בחבורו והוא מהתוספתא ועי' ר"ש: [ז] בר"ש משום דדרך הצרור של מרגלית לעמוד כו' כצ"ל: [ח] שם ובלשון ארמית קמרא כו' כ"ה בערוך ערך זן : [ט] שם נפסק עקיבו כלו' נפסקו שתי אזניו כו' טהור ומקבל טומאה: מתורת סנדל (אם היה לרבינו הר"ש בנסחתו תיבת

טהורה עתוי"ט קודם בבא זו דנס... כללם שהרי בנפסקו אזניו איט טה... בהחלט(וזהו מה שרמז במ"ש וכן ה... או שנפרשה ממנו כל הכף שלו טהו... סנדל שנפרס ומקבל כו' מנעל שנ... טהורות חוץ משל הערביים ר"מ... הגה תני כו' כצ"ל : [יג] שם צר... שם שלמית ולא יקתנו משם : פליגי על כל ה...

עין משפט
נר מצוה

יד א מיי' פכ"ד מהל' כלים ה"א:

טו ב מיי' פכ"ד מהלכות כלים הלכה ב:

טז ג מיי' שם הלכה ג:

יז ד ה מיי' שם הל' ו:

יח ו מיי' שם הלכה ז:

יט ז מיי' שם הלכה ח:

א ח מיי' פי"א מהל' כלים הלכה א:

ב ט מיי' שם פי"ג הלכה ד:

ג י מיי' שם פכ"ה הלכה א:

מסורת הש"ס

א) [כ"ק סו:] ב) שם סו: קידו' ד) חולין קכג: קכד.

לאו לאפוקי טומאת מת דהא תנן פרק בא סימן (דף מט') כל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת: ו עב כסות: לבד שעושין ממנו כסות זהו עב כסות [ז]: תכריך: כסות ארגמן תכריך ארגמן כדפרשינן תכריך כסות אלא שזה לבוש ארגמן ומתוך התוספתא משמע דתכריך ארגמן מיירי בעור שכורכין בו ארגמן: חיפוי לכלים טהור: [ח] ולמשקלות תרגום מכסה חופא: רבי יוסי מטהר · לעיל פ' ששה עשר[מ"ח]תנן זה הכלל העשוי להיק טמא העשוי לחפוי טהור גבי חיפוי האלה והקסת והרומח ומסתברא דאתיא כר' יוסי משום אביו אם לא נחלק בין שאר כלים להגייתא בתוספ' [שם] עור ההמור ועור החמר ועור הכתן ועור הרופא ועור [ט] [א] הלוף של קטן ועור שהכנות מוות עליו [ב] טהור אם יש בו חמשה על חמשה טמא ואם לאו טהור עור השפית ועור העריסה ועור הקטבליא ועור הכר ועור הכסת אע"פ שאין בו ה' על ה' טמא רשב"ג אומר אם יש בו חמשה על ה' טמא ואם לאו טהור שאין עור פחות מחמשה על חמשה · עור שעשאו לתכריך אפילו כל שהוא טמא אמר ר"א ברבי יוסי לא נחלקו בית שמאי וב"ה על עובי ארגמן ועל תכריך הארגמן שהן טמאין [ג] [י]על מה נחלקו על עובי כסות ועל תכריך כסות שב"ש מטמאין [ד] ובית הלל מטהרין [ה] תכריך ארגמן בזמן שתוכו טמא פשוטו טהור מיטמא ומיטהר אפילו עשרה פעמים ביום · עובי הגמר [יא] והוירמין הבאין ממדינת הים אע"פ שהן באין במדה טמאין · הסידה והתיבה והמגדל של עלס ושל עור רבי מטמא ור' יוסי בר' יהודה מטהר · פי' שאין עור פחות מחמשה על חמשה כדתנן לקמן פכ"ז[מ"ב]העור חמשה על חמשה: עוד תני"א בתוספת"א [שם] חיפוי בית הלגינין ובית הכוסות אע"פ שיש בו חמשה על חמשה טהור שאינו אלא חיפוי ומשום תיבורי כלים טמא· עור שבפני החמור אע"פ שיש בו חמשה על חמשה טהור שאינו אלא חיפוי · הכסת שלו טהורה היתה תפורה לאוכף טמאה ומקבלת כל שהוא טמאה · העושה פסיקיא לספיר וללב [יב] [ו] ולנייד בהמה טהורה· לתחת כריסו של חמור טמאה שירי פסיקיא ארבעה טפחים כדי ליתן תחת כריסו של חמור העושה פסיקיא כל שהוא [ז] טהורה לחוק בה סקין ומרגופין להלך בה ממקום למקום טמאה · כל הגדילות בבהמה טהורות ובאדם טהורין חוץ משל סק ומשל בגד · הקלע שבית קיבול שלה של מטיחות ר' דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים אומרים שלש טמאה וב' טהורה · נפסקה אמלעית טמאה והחיצונה טהורה [ח] נפסק בית הפקיע שלה ונשתייר · בה טפח טמאה כל החוללות בין של שעס בין של סק בין של לפירה ר' דוסא בן הרכינס אומר טמא מת וחכמים אומרים טמא מדרס פי' שאינו אלא חפוי וכל חפוי טהור · כסת שלו הכסת של עור שלא יזיק לה המשאוי · תפרה לאוכף שרוכב עליו נעשית אוכף · לספיר של בהמה אי נמי ללב של בהמה א"נ לנייד הבהמה · [יג] לקשור ולהכניס הקבל בלולאות · גדילות לשון גדיל · בית הפקיע המטבעות שמכניסין בראש הערבים וכאשר זורקין את האבן יוצאין · כל החוללות הך סיפא מתנה בעדיות (פ"ג) ובסוף פ' קמא דסוכה (דף כ') פליגי מאי חוללות רבי אבא אמר מזבלי בזוני"ם בלע"ז ועשוי הרועה להניחן תחת ראשו ולשכב ריש לקיש אמר מאי מחללות מחללות ממש ובדאית ליה נדנפא: של שק מנולה של עזים · [יד] לפירה גרסינן בשמוך ממה שמסתפר מזנבי הסוסים ומגוארן ואמרינן בסוכה (שם) למאן דאמר מחללות ממש בשלמא של שק ושל לפירה חזיין לפרסי וכפייתא למסך לפני הפתח ולנפץ בהם את הקמח אלא של שעס ושל גמי למאי חזיין לנזייתא ופירש שם בקונטרס לכסות בהן ניגית שעושין בה שכר ולא יתכן כדמוכח כוליה פירקין דלעיל דלחיפוי כלים טהור וכן לעיל פ' י"ז אלא צריך לומר דעשויין לקבל (טומאת) מוס דבר: ז שיש חסרון מלאכה · שעדיין הסרה מעשה ואחר כהתקיים א)המלאכה: אלא העוצבה · שאע"פ שחסרה מלאכה מחשבה מטמאתה לפי שאין מקפידין על חסרון מלאכה שלה כדאמרינן בב"ק פ' מרובה (דף סו:) והא עוצבה שנו כאן ועוצבה אינה צריכה קיצוע והוא עור המכסה המרכב שהוא לשון משנה(לעיל פכ"ג)[מ"ב]טפיטון של סוס ועור נותנין אותה על המטה ונותנין עליה כסתות ואינה צריכה קיצוע דכיון דעשוי למכסה אינו חושש לקיצוע · תניא בתוספתא [ב"ב פ"ד] ר' שמעון בן מנסיא אומר עוצבה שהוא עתיד לקצעה ולימול זנבה טהורה וכולן שהן מחוסרין לשלות למתח ולנגב טהורין מחוסרין סיכה טמאין: ח בעל הבית· אינו עשוי למוכרן ועושה מהן מטות ודלובקאות ומבלאות [טו] ומחשב עליהן לדבר שראוין לו בלא חסרון מלאכה מקבלין טומאה מיד: ושל עבדן · העשוי למכור אין מחשבה מטמאתן דעביד דממליך ומזבין והלוקח יעשה מהן מנעלין ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך: של גנב מחשבה מטמאתן· דקנינהו ביאוש דקסבר סתם גניבה יאוש בעלים הוא דלא ידעי למאן ליתבעו: ושל גזלן אין מחשבה מטמאה · ואע"פ שחישב עליהן לדבר שאין בו חסרון מלאכה כגון לכיסוי אבילות סוסים ופרדים כמו שעושים השרים דסתם גזילה ליכא יאוש דכיון דידע מאן שקליה ואזיל תבע ליה בדינא: חילוף הדברים · סתם גזילה איכא יאוש דכיון דלעיניה שקל מיניה מיאשא חזא דגברא אלמא הוא אבל סתם גניבה ליכא יאוש דסבר משכחנא ליה לגנבא · ותניא לעיל בתוספתא [ב"ב פ"ב] ובפרק כ"ב [מ"ט] הבאתיה חישב עליהן חרס סוטה וקטן או אדם שאינו שלו טהור · תניא בתוספתא [שם פ"ד] מחלוקת בין בית הגנב ובין בית הגזלן מחשבה מטמאה מפני שהבעלים מתיאשין ממנה: ט עור שהוא טמא מדרס · כגון שמיה וכיוצא בו: העושה מטפחת מן העור · שהוא טמא המטפחת טמאה שהמטפחת דומה לשמיה שפעמים שוכב עליה אבל אם קיצץ הכסתות של עור הטמאות מדרס ועשה מהן מטפחות טהורה מידי דהוה אכלים שנקרעו או נשברו ומיהו [טז] (אם) מקבלת טומאה מכאן ולהבא כדתנן לעיל פרק כ"ד [משנה י"ד] של ידים טמאה מדרס דלא מסתבר לאוקומיה מתני' במטפחת של ספרים או של תכריך נבלי בני לוי דאם כן אפילו (השאר) דשאר עור נמי טהורה: א חמשה שמות · כלמפרש [יז] כלי קיבול משום מושב משום אהלים משום אריג משום שלש על שלש: השק משום ארבעה · דלית ביה משום שלש על שלש: העור משום שלשה · דלית ביה משום שלש על שלש ולית ביה נמי אריג: העץ משום שנים · דלית ביה משום אהלים ולא משום אריג ולא שלש על שלש: החרס משום אחד · דלית ביה משום מושב דאין מדרס לכלי חרס ולא משום אהלים ולא משום אריג ולא משום שלש על שלש: אין לו אחוריים · לא שייך לפרש כדקאמרינן בריש על אלו מומין (דף לח·) אינו אחוריים לחלוקה דאם נטמא זה נטמא זה דהא מסיק התם כלי בתוכו תלא רחמנא אי אית ליה תוך לא איטמי לית ליה תוך לא איטמי· [יח] ועל כורחין אין לו אחוריים ותוך דתנן הכא היינו דלא מקבלי כלי חרס טומאה כלל ותימה מה חידוש הוא דאחוריו טהורין כיון דאפילו מקום תשמיש שלו טהור ונראה (דאפילו לפי) דמיירי באחוריים שיש להם תוך כגון במקום חקק בית מושבם כעין ההוא דלעיל פרק שני דהאי כיון דמפניו אין לו תוך אחוריו טהורים אע"פ שיש להם תוך: מוסף עליו [יט] מושב · אבל כלי חרס אין לו מדרס

ו [א]עב כסות ותכריך כסות מדרס עב ארגמן ותכריך ארגמן בית שמאי אומרים מדרס ובה"א [ב]טמא מת [ג]עור שעשאו חפוי לכלי טהור למשקלות טמא ר' יוסי מטהר משום אביו: ז [א)][ד]כל מקום שאין חסרון מלאכה מחשבה מטמאתן וכל מקום שיש (שם) חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתן אלא העוצבה: ח [ג)][ה]עורות בעל הבית מחשבה מטמאתן ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן [ו]של גנב מחשבה מטמאתן ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן ר' שמעון אומר חלוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן ושל גנב אין מחשבה מטמאתן מפני שלא נתייאשו הבעלים: ט [ג)]עור שהוא טמא מדרס וחשב עליו לרצועות ולסנדלין כיון שנתן בו את האזמל טהור דברי ר' יהודה וחכ"א [ז]עד שימעטנו פחות מחמשה טפחים ר' אליעזר בר רבי צדוק אומר אף העושה מטפחת מן העור טמאה ומן הכסתות טהורה:

פרק שבעה ועשרים

א הבגד מטמא משום חמשה שמות השק משום ארבעה העור משום שלשה העץ משום שנים וכלי חרס משום אחד [ח]כלי חרס מטמא משום כלי קבול [ט]כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים [י]מוסף עליו העץ שהוא

ר"מ

ישב עליהן ולזה טמאים מדרס והלכה כחכמי': ו עב כסות · מכסה עור יעשה כמו תיבה שמניחין בו הבגדים ושמו מפורסם ליבה· וכן תכריך כסות הוא העור אשר [א] יחברו בו הבגדי' ואמר שהוא ג"כ טמא מדרס· וכן תכריך ארגמן העור אשר יחברו בו הארגמן הוא טמא מדרס לפי דעת בית שמאי· עוד אמר שהעור שעשוי חפוי לכלים טהור מכל טומאה לפי שחפויי הכלים טהורים כמו שביארתי לך ואמנם חפוי המשקלות טמא לפי שהוא כלי קבול עשוי לקבלה והמשקלות עצמם אינם כלי ואין הלכה כרבי יוסי: ז כאשר היה הכלי שלם הצורה איננו חסר דבר הנה כאשר יחשב עליו שישים זה העור לשטיח או לכר או לכסת או לתכריך כסות ומה שדומה לזה הנה הוא ישוב מקבל טומאה כמו שקדם אולם אם היה חסר דבר מהמלאכות ואז יהיה ראוי לזה הדבר אשר חשב עליו הנה זאת המחשבה בלתי מועילה ולא יטמא בזאת המחשבה זולת חפוי העור אשר יהיה על המרכב והוא אשר יקרא עוצבא והוא כאשר חישב עליו לשום אותו חפוי ולרכב עליו יטמא עם היותו בלתי שלם מלאכה: ח המחשבה מטמאתן· הוא כאשר חשב עליה לישיבה יהיו ראוין ליטמא מדרס · אולם עורות העבדן [ג] כאשר ישאר בו בכונה וזה א)שהן מוכנים למכור הנה לא ישובו לטומאה במחשבה עד שיעשה בו מעשה ויכין אותו למדרס: ושל גנב · הוא כאשר גנב עור וחשב עליו למשכב הנה כבר קנהו שהוא יורד לטומאה במחשבתו: ושל גזלן אין המחשבה מטמאתן · ר"ל מחשבת הגוזל לפי שבעליו ישתדלו לבקשת הגזלה ולהוציאה מתחת ידו ולזה לא יקנהו קנין להוריד אותה לטומאה במחשבתו כאשר חשב עליו לשכיבה ורבי שמעון יהפך הענין ואמר כי כאשר יהיה גזל הגנזל יתיאש מזאת הגזילה ולזה יקנהו הגוזל ואשר יגנב לא יתיאש בעליו ממנו לפי שלא ידע לו ענין ויאמר אולי יחזירהו וגם לא ידע אם הוא במקום מהבית עדיין ולא יתיאשו ממנו ולזה לא [ג] יתיאש הגנב ואין הלכה כר' שמעון אבל כאשר נתיאשו הבעלים הנה הגנב או הגזלן יקנה ביאוש ויוריד לו טומאה זה במחשבתו: ט אזמל· שם הברזל אשר יבדילו בו את העורות והנני עתיד לבאר בפרק שאחר זה ששיעור העור לטומאה חמשה טפחים ולזה אמרו חכמי' שלא ירד מטומאתו עד שישאר ממנו פחות מחמשה טפחים ואמר רבי אליעזר [ד] להקשות על מי שאמר שמעת שנבדל העור נטהר עורות הטמאות שיעשה בהן מטפחת הנה הוא טהור כי כבר נבדלו את אלה הכסתות והלכה כחכמים:

א הבגד· אפשר טומאתו מחמשה פנים ויתחלף שעורו בהתחלפות הצד אשר בעבורו יטמא וזה שהוא יטמא [ה] במת ובנגעים כמו שביאר בו הפסוק ושעור מה שיטמא ממנו בזה הצד הוא ג' אצבעות על ג' אצבעות והשעור הזה היותר פחות ממה שיקרא בגד והאופן השני [ו] שכל דבר ממנו טמא כמו האבנטים והחגורות ואע"פ שאין ברחבם ג' אצבעות לפי שהן אע"פ שאינם בגד ולא תפול עליו זה השם הנה הוא ארוג וזה ענין אמרו משום ארוג לפי שכל ארוג טמא כאשר היה כלי כמו שקדם לנו מאמרם מה שק טווי וארוג וכו' והשלישית שהוא יטמא משום אהל ר"ל כי כאשר יעשה ממנו אהל על המת יטמא האהל עצמו והוא אמרו (במדבר יט) והזה על האהל אמרו למדנו מכאן שהאהל מטמא וכאשר נטמא מאלו הפנים הנה הוא יטמא בטפח על טפח כמו שהתבאר במקומו והרביעי כאשר היה ממנו מה שראוי למושב הנה הוא יטמא במדרס הזב ויהיה משכב וכאשר נטמא מאלו הפנים מזה האופן הנה הוא יטמא בג' טפחים על ג' טפחים והחמישי אם היה ממנו כלי קבול הנה הוא מטמא מאשר הוא כלי קבול כמו שהתבאר בשבעה עשר באמרו העושה כלי קבול מכל מקום טמא וכאשר יטמא (נטמא) מזה

א) בס"י איתא שאין ·

א) נ"ל המחשבה ·

פירוש
רב האי גאון

ז עוצבה· פירוש משכא דשרי עילוי אסרנא ושמו בטיית גושא [ובלשון] גמרא אברזין והוא נפיל (ב"ק דף סו ע"ב) מתקיף לה רבה בר חנן והלא עוצבה שנו כאן ועוצבה אין צריכה קיצוע (מן) [מאי] עוצבה משכא דשרי עילוי סרגא:

פירוש הרא"ש

ארגמן עשוי כך מארגמן· וב"ה אומרי' טמא מת שאין מיוחד לשכיבה: ו חפוי לכלים טהור · כדתנן

הגהות הגר"א

[א] בר"ש הלוף · נ"ל הלב: [ב] שם תיבת טהור נמחק: [ג] שם שהן טמאין· נ"ל טמא מת: [ד] שם מטמאין נ"ל מדרס:

מים טהורים

... טהור כי כבר גדלו אלו הכסתות ע"ל וכנ"ל: [ה] שם וזה שהוא יטמא במת ובנגעים ובשרצים כמו כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש: [ו] שם שכל דבר ממנו טמא כו' ואע"פ שאין ברחבם שלש כו' כנ"ל ור"ל שכל דבר ממנו ואפילו כל שהוא ויותר נראה להגיה שנ"ל שכל דבר אריג טמא וכ"ה ברא"ש ור"ל כאשר יהי' כלי וכמ"ש רבינו לקמן וז"ל לפי שכל אריג טמא כאשר יהיה כלי כו':

מטומאת מדרס שהיה עליה כדין כלים שנשברו או שנקרעו אבל מטפחת נטמאה מכאן ולהבא אם ישב או שכב עליה הזב וסייע כרבי יהודה שאמר כיון שנתן בה איזמל טהור:

א הבגד כו' · הבגד אפשר שיטמא מה' צדדים ויתחלקו שיעוריו לפי הצד שמטמאהו מחמתו הא' שהוא מטמא במת ובנגעים ובשרצים דכתיב בקרא שיעור ג' אצבעות על שלש והוא הפחות שיקרא בגד והצד השני הוא כל דבר אריג [כעין] אבנטים ותגורות אע"פ שאין בו ג' על ג' טמא כדאמרינן פרק במה אשה אמר ר' חנן אמר ר' יוחנן מנין לאריג כל שהוא שהוא טמא דכתיב או בגד והצד הג' שמטמא באהל שאם עשה מבגד אהל ותיברו בק רקע ביתדות טמא דגזירת הכתוב הוא דילפינן אהל ממשכן אע"ג דמדינא היה טהור כיון שחיברו לקרקע כדאמרינן בפ' העור והרוטב בית שסככו בורעים טהרו (נכתב בגליון וז"ל לשון הרמב"ם ז"ל בית שסככו כו' התם פרק העור והרוטב קאמר א"ר מתנה הכי אמרו בית שסככו בזרעים טהרו טומאתו לאו דאורייתא ומפרש רש"י בית המסוכך בזרעים כגון שסיכך ביתו בשבלים וכבס הזרעים ונעשה אהל חשוב אם פרחה צרעת באותו בית הרי כל הבית טמא כתליו והוהל שלו לטמא אדם וכלים ע ומאהו לאו דאורייתא כי אותו טומאה שבבית חשיב אהל לטמא אדם לאו דאורייתא היא ומביא רש"י ז"ל גירסא אחרת וכיון בית שסככו בזרעים טהרו פי' טהרו מטומאת אוכלים ונעשו עץ דבטלו אצל הבית טומאתו לאו דאורייתא כדפרים ית) · (ע"כ נכתב בגליון) · א"נ אם מתחלה עשוי לאהל אין עליו תורת טומאה כדאמרינן בפרק דם תבוסת בגד שאת שב עליו לגורה טהור פירוש אם השב עליו בתחלת עשייתו אפ"ה אם פירשו על המת טמא והצד הד' שאם היה ממנו דבר שיהיה ראוי למדרס טמא ושיעור טומאתו ג' טפחים · הצד הה' אם הגדים חוץ מג' על ג' לפי שאין השק תשוב בשיעור קטנוזה והעור חסר בו גם צד האריג ועץ חסר בו גם צד האהל שאם אינו בר טומאה נינהו וכלי חרס חסר בו גם צד המשכב דאפילו אם הוא מיוחד לישיבה אינו מטמא מדרס דדרשינן אשר יגע במשכבו מקיש כגון פשוטי כלי חרס גם טומאת אחוריים אין להם ומיהו נראה שאין זה חדוש ולא איצטריך לאשמועינן הא כיון דעיקר תשמישו מט...אחוריים וקמ"ל דהכא טהור כיון שאין לו תוך : מוסף עליו כלי עץ וכו' · בכלי עץ טמא ה אע"ג דפשוטי כלי

[ז] בר"ש עב כסות לבד כו' זהו עב כסות עב ארגמן לבד חשוב לבוש ארגמן תכריך כסות בגד עב ואין ראוי לעשותו מלבוש ועושה ממנו בגד שלא כמנהג העולם וכן תכריך ארגמן כדפרשינן תכריך כסות אלא שזה לבוש ארגמן כצ"ל (מדברי הערוך) ועפכ"א מ"ה העבים הרכים כתב רבינו שם כעין לבדים כו': [ח] שם חפוי לכלים טהור הרגם תכסת חפוי ולמשקולת טמא ר"י מטהר כו' כצ"ל: [ט] שם ועור הלב של קטן כו' מוות עליו אם יש כו' כצ"ל: [י] שם לא נחלקו ב"ש וב"ה וכו' שהן טמאין (מדרס) על מה נחלקו כו' ...

מטמא משום מושב וכן טבלה שאין לה לזביז בכלי עץ טמאה וכלי חרם טהורה א)מוסף עליו העור שהוא מטמא משום אהלים ב)מוסף עליו השק שהוא מטמא משום אריג ג)מוסף עליו הבגד שהוא מטמא משום שלש על שלש: **ב** א) ד)הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס ה)ומשום שלש על שלש לטמא מת ו)השק ארבעה על ארבעה העור חמשה על חמשה מפץ ז)ששה על ששה שוין למדרס ולטמא מת ר' מאיר אומר השק שיריו ארבעה ותחלתו משיגמר: **ג** ח)העושה שנים מן הבגד ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן העור ארבעה מן העור ואחד מן המפץ טהור חמשה מן המפץ ואחד מן העור ארבעה מן העור ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן הבגד טמא ב) זה הכלל כל שחבר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל ממנו טהור: **ד** ג) ט)המקצע מבולם טפח על טפח טמא משולי הקופה טפח על טפח טמא מצדדי הקופה ר"ש מטהר וחכ"א י)המקצע טפח על טפח בכל מקום טמא: **ה** בלויי נפה וכברה שהתקינן לישיבה ר' עקיבא מטמא וחכמים כ)מטהרין עד שיקצע ל)כסא של קטן שיש לו רגלים אע"פ שאין לו גובה טפח טמא חלוק של קטן ר"א אומר כל שהוא וחכמים אומרים מ)עד שיהיה בו כשיעור ונמדד כפול:

פירוש הרמב"ם

מנזה האופן הנה הוא יטמא ביותר קטן מה שיהיה לפי שכל מקבל לא נתנו בו שעור אבל מאשר הוא מקבל יטמא ואע"פ שהיה קבולו שעור כחרדל כמו שהתבאר בשבעה עשר באמרו בית קבול שמן ובית קבול שעוה ולא באר שעור וכן לרור מרגלית לא יהיה בו שעור אבל בכל שהוא· אולם ארוג השער אשר יקרא שק הנה הוא יטמא מכל הפנים אשר זכרנו זולת שלא יטמא בשלש על שלש לא במת ולא בזולתו ואמנם יטמא מן השק ארבע על ארבע או הכלים הארוגים יהיו קטנים או גדולים והוא אמרו בספרא שק אין לי אלא שק מנין לרבות את הקילקי ואת החבק תלמוד לומר שק אי שק יכול יטמא חבלים ומשיחות תלמוד לומר שק מה שק מיוחד טווי ואריג אף כל טווי ואריג וזהו ענין אמרו משום אריג כמו שהתבאר לפי שכל מה שהוא אריג משער ואפילו הוא [א] דק הנה הוא יטמא מפני שהוא ארוג הנה השק יטמא מארבעה פנים והעור משום ג' לפי שכל שהוא אינו ארוג יחסר מן המנויין בשק משום ארוג לפי שאין אריגות בו והעץ יחסר מן העור אופן אחד וזהו שלא יטמא משום אהל שמי שעשה גת מעץ או בית כולו עץ והיה תחתיו מת הנה זה העץ לא יטמא ויהיה אהל שנטמא במת וזה שהאהל אשר שפט בו הפסוק טומאה למדנו אותו מהמשכן אשר קראו השם אהל שנאמר (שמות מ) ויפרוש את האהל על המשכן וזה אמנם היה ארוג ועור לבד כמו שהתבאר בפסוק וכבר התבאר זה בשבת (דף כח׳) אולם כלי חרס הנה יחסר מכלי עץ אחד וזהו שלא יטמא במדרס הזב ולא יהיה משכב כמו שבארנו פעמים לאמרו הי"ת (ויקרא טו) ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא יש לו טהרה במקוה אף משכבו יש לו טהרה במקוה יצא כלי חרס שאין לו טהרה במקוה הנה לא ישאר מכלי חרס אופן יטמא בעבורו זולת מאשר הוא כלי קבול לבד אמר הי"ת (ויקרא יא) וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואם אין לו תוך לא יטמא חילוטו במשקין טמאים כמו שיטמאו אחורי הכלים לפי מה שקדם באורו בפ' שני מזאת המסכתא: **ב** שלשה על שלשה· הם שלשה טפחים לפי מה שיהיה פחות מזה אינו ראוי למושב אולם ארוג השער כאשר היה ממנו פחות מארבעה על ארבעה הנה לא יטמא לא במדרס ולא בשאר טומאות: והמפץ· כבר בארנוהו על השלמות בפרק א)רביעי מזאת המסכתא ולא יטמא ממנו בין במת בין במדרס פחות ב)משלשה טפחים על ג' טפחים ור' מאיר אומר כי כאשר נחתך השק ונשאר ממנו מארבעה על ארבעה ומעלה הנה הוא טמא במת ובמדרס אולם אם אותחלה האריגה ולא נשלמה אפילו היה כאשר נארג ממנו אמות רבות הנה לא יטמא עד שתשלם אריגתו והוא אמרו ותחלתו משיגמר ואין הלכה כר' מאיר ולא תעלים עיניך ממה שהעירותיך עליו בראש פ' עשרים וארבעה שהדבר אשר יאמר בו טמא מת כמו כן יטמא בשאר טומאות כמו טומאת שכבת זרע ושרץ וזולתם ואולם ייוחד בטמא מת ר"ל שלא יטמא במדרס ולקח היותר חזקה מהטומאות והיא טומאת מת דרך משל ודע זה וזכרהו: **ג** העושה שנים מן הבגד ואחד מן השק· אמר כי מי שיחבר חתיכה מבגד וחתיכה משק והיה בכללו שלשה על ג' והיה בתשבורת חתיכת הבגד ממנו ב' טפחים על [ב] ב' טפחים ובתשבורת השק טפח על טפח הנה זה המחובר לא יטמא במשכב הזב כי [אם] ג' על ג' אמנם הוא שעור הבגד אבל השער לא ישלם אלא בשק אשר שעורו ארבעה על ארבעה אמנם אם נהפך הענין והיה הנתפר שלשה מן השק ואחד מן הבגד אשר היה המחובר שעור השק שהוא ארבעה וכשלם השיעור בבגד אשר שעורו שלשה על שלשה הנה הוא נטמא במשכב הזב וכן בשאר טומאות לפי מה שהשרשנו וזהו מה שאמר כל מה שחבר מן שחמור ממנו טמא וחמור ממנו הוא אשר יהיה שעור מה שיקבל טומאה פחות משיעורו וקל ממנו הוא יהיה שעורו יותר גדול ממנו כמו המפץ ואשר ראוי שיהיו אלו המינים כולן מצטרפין ואע"פ שלא שוו בשעוריהן לפי שיש להן ענין יכללם כולן והוא שכולן ראויין ליטמא משכב כמו שהתבאר בסוף רביעי ממעילה: **ד** אמר בזאת ההלכה אשר קדם זכרה מהשיעורים שהבגד שלשה על שלשה והשק ארבעה על ארבעה והעור חמשה על חמשה והמפץ ששה על ששה אמנם זהו כאשר יזדמן שתהיה חתיכה מאחת מאלו ארבעה מינים על אחת מאלו השעורים הנזכרים ואם היה פחות מאלו השעורים אז לא תטמא במדרס אולם אם לקח האדם בגד מהבגדים או עור או שק או מפץ וחתך ממנו טפח במקלוע ושוי על המדה והוא ענין מקלוע הנה זה הטפח יטמא ואפילו במושב לפי שנחתך ממנו באומדנא והוא חשוב אלו ואמרו בהם"ם מעילה[דף יח׳]במאמר על זאת ההלכה אמרו קלע מכולן ועשה מהן בגד למשכב ג' למושב טפח הנה כבר התבאר לך שאמרו בכאן טפח על טפח שהוא טמא זהו במושב הזב ולא במשכבו לפי שהוא ראוי למושב בחשבו אותו ואי אפשר לשכב עליו והלכה כחכמים: **ה** נפה וכברה· [ג] הן מעור וכבר עשוי גם כן משער ודינו כדין שק וכברה יעשה מחבל דק ויהיה דינו כדין המפץ ומאמר חכמים עד שיקלע רצו בו עד שיחתוך קצותיו וישווהו ואז יהיה חשוב למשכב: חלוק של קטן· בגד הנער הקטן בעת שנולד הנער ואמרם כשעור ירצו בו שעור הבגד לטומאת מדרס אשר הוא שלשה על שלשה ובתנאי שיהיה בו שלשה על שלשה והוא כפול רצה לומר שאם יפשטו אותו שיהיה ארכו כפל רחבו והלכה

א) [נ"ל כ"ל מ"י] ב) נ"ל משלשה על ששה

פירוש הר"ש

מדרס כדדרשינן במס' שבת פ' אמר ר' עקיבא (דף פד.): בכלי עץ טמאה· טומאת מת אבל מדרס לא דהא בתורת כהנים יליף טבלה משק כדפרישית לעיל פ' שנים ועשרים ומדרסות לא איתקוש לשק כדמוכח פרק על אלו מומין (דף לח׳): בכלי חרס [ד] טהורה· מכלום כדפרישית כדתנן (לעיל) [בפרק] על אלו מומין: שהוא מטמא משום אהלים· מה שאין כן בעץ כדתנן פ' במה מדליקין (דף כז:) כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן וממשכן יליף לה בגמרא: משום אריג· משא"כ בעור דאם עשה ממנו רצועות דקות [ה] (טהור) וארגו אין בו טומאה: משום שלש על שלש· היינו שלש אצבעות והיכא דתני שלשה מיירי בטפחים: **ב** שלש אצבעות על שלש לטמא מת· דמרבינן לה פ' במה מדליקין (דף כו:) מדכתיב והבגד משום דחזי לענייםאבל מדרס תלוי במידי דחזי לישיבה ובפחות משלשה טפחים על שלשה לא חזי: שוין למדרס ולטמא מת· שק עור ומפץ: שיריו· שבלה ונשתייר ממנו ארבעה לענין זה נאמר בשק זה השיעור ארבעה אבל בתחילתו לא מקבל טומאה עד שיגמר כולו: **ג** שנים· שני טפחים: ואחד· טפח אחד: טהור· דאין הגרוע משלים שעורו של חשוב דהא גרוע הוא שיעורו מרובה אבל החשוב משלים לשיעורו של גרוע דאפילו בשיעור מועט מקבל החשוב טומאה: החמור· דסגי בשיעור קטן: הקל· דבעי שיעור גדול ודוקא כסדר הזה מצטרפין לקל שבהן כדתנן במעילה פרק קדשי מזבח (דף יח׳) ומייתי לה בשילהי כלל גדול (דף עו׳) הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין אבל בגד ועור או בגד ומפץ או שק ומפץ אין מצטרפין דהמתחבר בטלה דעתו אגל כל אדם ומיהו לעלאי מרדעת של חמור כולם מצטרפין טפח על טפח דהתם מפרש רבי שמעון מה טעם כלומר אמאי מצטרפין הואיל ולא שוו שיעורייהו ומפרש הואיל וראויין לטמא מושב כלומר דמאיזה מהם *(קבוע)שיקלע טפח ממנו ויעשנו טלאי לחמור טמא כדמפרש טעמא בסוף פרק קמא דסוכה (דף יז:) וכיון דשוו שיעורייהו לחדא מילתא מצטרפין אפילו למילי דלא שוו וכן בסוף כלל גדול (דף עו׳) דתנן שבן כמלא פי פרה, עלה כמלא פי גמל דמצטרף חמור נקל הואיל ושוין לדוגמא ונראה דהך דקאמר ר' שמעון מה טעם לא איצטריך למדרס דאפילו כופת שאור שיחדו לישיבה טמא כדאיתא פרק העור והרוטב (דף קכט׳) שהמדרס תלוי ביחוד דבר הראוי למדרס [ו] ומה טעמא שייך בו אע"ג דלא שוו שיעורייהו יש לו ליטמא כיון דחזי ואע"ג דהעור והמפץ לא שייך אלא למדרס דאין מפץ טמא במת אלא א"כ מיוחד למדרס מכל מקום בבגד ושק ועור נמי מיירי במת אפילו כאין מיוחד למדרס והא דקתני שנים מן הבגד ואחד מן השק טהור יתכן דאפילו במת טהור אם נגע בשק ולא נגע בבגד ואם נגע בבגד הבגד טמא והשק טהור: **ד** המקצע מכולן· מאיזה מהן שיקלע טפח על טפח ראוי לטמא במושב כדמפרש בשלהי פ"ק דסוכה(דף יז:) הואיל וראויין ליטלן על גבי חמור· ובמעילה בשלהי קדשי מזבח (דף יח׳) תנא קילע מכולן ועשה מהן בגד למשכב שלשה למושב טפח לאחיזה כל שהוא כלומר לעשות טלאי למשכב כגון לכר או לכסת או לשאר דברים המיוחדים למשכב שיעור הטלאים בשלשה טפחים דומיא דלמושב טפח דהיינו לעשות טלאי למושב כגון למרדעת של חמור כדמוכח פ"ק דסוכה(דף יז:)· ובענין אחר יש לייסבה וכן הוא בתוספ'[ב"ב פ"ב]המקלע למשכב אין פחות מג' ולמושב טפח ולמעמד כל שהוא ואותו מעמד היינו אחיזה דמעילה והתם קאמר מאי לאחיזה אמר ריש לקיש אמר ר' ינאי שכן עומד למולא במתניתא תנא הואיל וראוי לקוללי תאנים ופי' בערוך ראוי אותו משהו בגד לאורגים שכשהוא מחליק את המטוה של אריגה בסובין או בכל דבר כדי לחזק כורך משהו בגד על אצבעו ומחליק את השווי ואותו שמרמוט שעל אצבעו משמר אצבעו שאינו מחתכו החוט ואותו שכורך באצבעו קרוי מולא·וראוי נמי לקוללי תאנים אותן שמבקעין (עלים) תאנים ומולחין אותן כורכים משהו על אצבעם שלא ידבק בשומן התאנים: מ"מ· אפילו מן הגלדין ור' שמעון סבר דסני לגלדין לא חזי למושב: **ה** בלויי נפה· לעיל בפ"כ[מ"ב]פליגי ר' עקיבא ורבנן כי הכא גבי עריבה גדולה שנפחתה ואזדו לטעמייהו: אע"פ שאין בו גובה טפח· גבי קטן חזי לישיבה בפחות מטפח אבל לגדול בעי טפח כדתנן לעיל: בשיעור· דאם [ז] מבגד ג' על ג': ונמדד כפול· שצריך לפניו ולאחריו וכשפושטו נמצא ששה אורך ברוחב שלשה: תניא בתוספתא[ב"ב רפ"ה] חלוק של בד מאימתי מקבל טומאה משתגמר מלאכתו ואי זהו גמר מלאכתו משיפתח את פיו הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ומאימתי טהרתו משבלה ואינו משמש מעין מלאכתו· בלה ונשתייר בו רובו מלמעלה טמא רובו מלמטה טהור ואם נקרע מבית פיו טהור· חלוק[א] של נייר ל"א של עור מאימתי מקבל טומאה משתגמר מלאכתו ואיזהו גמר מלאכתו משיפתח את פיו הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ומאימתי טהרתו משבלה ואינו משמש מעין מלאכתו בלה ונשתייר בו רובו למעלה טמא רובו מלמטה טהור ואם נקרע מבית פיו טהור [ב]· העושה [ח] חלוקו מן הלבד אם יש בו שלשה על שלשה טמא ואם לאו טהור [ג] החלוק של לבד שבלה אם משמש מעין מלאכתו ראשונה טמא ואם לאו טהור [ד] שאין בלבדין פחות משלשה על ג'· העושה לתכריך אפילו כל שהוא טמא העושה מעפפת מן הלבד אינה מקבלת טומאה עד שתגמר מלאכתה בלתה אם יש בה שלשה על שלשה טמאה ואם לאו טהורה· כף של [ה] נייר שהתקינה לחגור בה את מתניו טמאה כף של סיב שהתקינה לחגור בה את מתניו טהורה· ב' כפין של סיב שתפרן זו בזו והתקינן לחגור בהן מתניו טמאות א"ר יוסי שאל יונתן בן חרשא איש גינוסר לפני זקנים ביבנה ב' כפין של סיב שתפרס זו בזו והתקינם לחגור בהן את מתניו מה הן אמרו לו טמאות ניקורי רטב באביהם מה הן אמרו לו אפילו כל הדקל כולו אסור· מותר אפיפירות [ו] מה הן לקדש אמרו לו עד מקום שהחדש יכול להלך כל אותה שנה· העושה חגור מגלו של בגד מגלו של סדין בית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרים עד [ז] שינסל· (ס"א שימול) מאמלעיתו של בגד ומאמלעיתו של סדין ומל מרוח אחת ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין עד שימול מגלו השני ר"ש בן יהודה אומר משום ר' שמעון לא נחלקו ב"ש וב"ה על העושה חגור מאמלעיתו של בגד ומאמלעיתו של סדין ומל מרוח אחת שהוא טהור עד שימול מגלו השני על מה נחלקו על העושה חגור מגלו של בגד ומגלו של סדין שב"ש מטמאין וב"ה מטהרין עד שעה שימול· רשב"ג אומר חגור שבלו גרדיו ואמלעיתו קיימת טמא משום שירי חגור· שפה שפירשה מן הבגד והתקינה לחגור בה מתניו טמאה מפני שהיא כגלגלין· פי' של בד של פשתן כדכתיב כתונת בד (ויקרא טז)· נייר יש מפרשים קלף שעושין מעשבים קיפי"ן בלעז ובערוך פי' דהוא חיפה דאמרינן פרק המוציא יין (דף עט׳) דמליח ולא קמיט ולא עפיץ משום דחיפה ודיפתרא רגיל להזכיר ובפרק שני דמגילה (דף יז׳) תנן על הדיפתרא ועל הנייר· לבד פלטר"א בלע"ז כדתנן במסכת כלאים[פ"ט מ"ט]הלבדים אסורים מפני שהן שועין· שתפרן זו בזו תפירתן משויא להו איזור· כפין לשון כפות תמרים (ויקרא כג)· נקורי רטב באביהן· תמרים שנמלאו נקורים באילן מי חיישינן לנתם או לא· אפילו כל הדקל שאר תמרים שיש בו שאין נקורין· מותר אפיפירות מה הן לקדש· מין אילן הוא כדתנן במס' כלאים פ"ו[מ"ג]המדלה הגפן על מקצת אפיפירות לא יביא זרע אל תחת האילן המותר אם הביא לא קדש ואם הלך החדש אסור ובמסכת כלאים פירשתי שהוא כעין עלים שעושין להדלות את הגפן כמו שהוכחתי שם· שהחדש יכול

מסורת הש"ס

א) [שבת עו. פט. סוכה יז:] ב) [פסחים קי:] ג) סוכה יז:

פירוש רב האי גאון

ד המקצע· פירוש כדגרסי' (נג"ק דף סו ע"ב) הכא במאי עסקינן במקצע:

הגהות הגר"א

[א] בר"ש של נייר ל"א· נמחק: [ב] שם מבית פיו טהור· נ"ב כאן צ"ל מ"ש לקמן העושה לתכריך אפילו כל שהוא טמאה: [ג] שם ואם לאו טהור· נ"ב שאין בלבדין פחות משלשה על שלשה חלוק של לבד שבלה כו' כצ"ל: [ד] שם תיבות שאין בלבדין פחות משלשה על שלשה העושה לתכריך אפי' כל שהוא טמאה· נמחק: [ה] שם נייר נמחק· וכ"ב עור: [ו] שם מה הן לקדש· נמחק וצ"ל כמה הן ותיבת לקדש מיותר: [ז] שם שינסל ס"א· נמחק:

מים טהורים

[א] בר"מ לפי שכל ... של שיפה ודינה כדין המפץ כו' כצ"ל וכ"ה ברע"ב אבל בתבורו כתב בלויי נפה וכברה כו' עד שיקצעם והא"כ יהיו כמפץ ע"ש· נראה כי את כולם עושים משל שיפה: [ד] בר"ש בכ"ח טהור מכלום כדתנן לעיל (ר"ל פ"ב מ"ג) ואלו טהורין בכלי חרס טבלא שאין לה לזבז כצ"ע והשאר נמחק: [ה] שם רצועות דקות וארגו כו' והא דתניא שלשה כו' כצ"ל: [ו] שם שהמדרס תלוי ביחוד דבר הראוי למדרס אלא לטומאת מת איצטריך אע"ג כו' יש לו ליטמא כיון דשוו ואע"ג דהמפץ כו' כצ"ל: [ז] שם כשיעור דאם היה מבגד גע"ג (ר"ל למדרס שלשה על שלשה דרישא) כו' ואם לאו טהור שאין בלבד

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הלכה יב:
ה ב ג מיי' פכ"ב מהלכות כלים הלכה א:
ו ד ה מיי' שם ופכ"ג הלכה ב:
ז ו מיי' שם הלכה ג:
ח ז מיי' שם הלכה ד:
ט ח ט מיי' פכ"ב מהלכות כלים הלכה ג:
י י מיי' שם הלכה ה:
יא כ מיי' שם פכ"ה הלכה ב:
יב ל מיי' שם פכ"ג הלכה ו:
נ"ל קבעי

פירוש הרא"ש

בכלי חרס טהורה· כדתנן לעיל פרק ב: מוסף עליו העור וכו' שלשה על שלשה· למדרס דבגיר מהכי לא חזי לישיבה: **ב** שלש על שלש לטמא מת· בפרק במה מדליקין מרבי ליה מוהבגד פירוש מהוי"ו ולא היה צ"ל אלא הבגד בלא וי"ו: שוים למדרס ...

פרק שבעה ועשרים

ו אלו נמדדין כפולין אמפליא ופמוליניא ומכנסים וכובע וכים של פנדיא ומטלית שטלייה על השפה אם פשוטה נמדדת פשוטה ואם כפולה נמדדת כפולה: ז הבגד שארג בו שלשה על שלשה נטמא מדרס השלים עליו את כל הבגד ואח"כ נטל חוט אחד מתחלתו טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס נטל חוט אחד מתחלתו ואח"כ השלים עליו את כל הבגד טמא מגע מדרס: ח וכן בגד שארג בו שלש על שלש נטמא טמא מת השלים עליו את כל הבגד ואח"כ נטל חוט אחד מתחלתו טהור מטמא מת אבל טמא מגע טמא מת נטל חוט אחד מתחלתו ואחר כך השלים עליו את כל הבגד טהור מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעט טהור אבל שלשה על שלשה שנתמעט אף על פי שטהור [מן] המדרס טמא בכל הטומאות: ט סדין שהוא טמא מדרס ועשאו וילון טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס אמר רבי יוסי וכי באיזה מדרס נגע זה אלא אם כן נגע בו הזב טמא במגע הזב: י שלשה על שלשה שנחלק טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס אמר רבי יוסי וכי באיזה מדרס נגע זה אלא אם כן נגע בו הזב טמא מגע הזב: יא שלשה על שלשה באשפות בריא וצורר מלח בבית או בריא או צורר מלח כמה מלח יהיה צורר רובע רבי יהודה אומר בדקה וחכמים אומרים בגסה אלו ואלו מתכוונין להקל ר"ש אומר שוים שלשה על שלשה באשפות לשלש על שלש בבית: יב שלשה על שלשה שנקרע אם נתנו על הכסא ובשרו נוגע בכסא טהור ואם לאו טמא שלש על שלש שנמהה ממנה חוט אחד או שנמצא בו קשר או שני חוטין מתאימין טהורה שלש על שלש שהשליכה באשפות טהורה החזירה טמאה לעולם השלכתה מטהרתה וחזרתה מטמאתה חוץ משל ארגמן ושל זהורית טובה רבי אליעזר אומר אף מטלית חדשה כיוצא בהן רבי שמעון אומר כולן טהורין לא הוזכרו אלא מפני השבת אבדה:

פרק שמונה ועשרים

א שלש על שלש שנתנה בכדור או שעשאה כדור בפני עצמה טהורה אבל שלשה

ר"ש

יכול נלבש כל אותה שנה כלומר לא יביא זרע אל תחת האילן כל מקום שיכול לבא קצירה כל אותה שנה · אל מלשון מלל פרק במה מדליקין (דף כט·) שלש על שלש שאמרו חוץ מן המלל דרך תופרי בגדים למלול מן הבגד נכפלו מעט סביב התפירה ואח"כ תופר ושלש על שלש סופו לתפירה והילכך כאן אימו נחשב אזור עד שימול מקום התפך · מפני שהוא כנגלין·עניין איזור כי ההיא דפרק י"א בנגעים[מי"א]שכים של סבכה ומטפחת של ספרים וגלגילון(ס"א וכנגילין): ו אנפליא ופימלניא · אית דאמרי אמפליא ופלניא והכל אחד הוא ויש אנפליא של בגד ושל עור כדאמרינן פרק מלות חליצה (דף קב:) מנעל המגיע עד ארכובה ופימלניא הא כעין מכנסים כדאמרינן בפרק כל סיד (דף יג:)

מכנסים של כהנים למה הן דומין כמין פימלניא של פרשים למעלה עד מתנים למטה עד ירכיים ויש להם שנצים: כובע · עשוי לראש כדכתיב (שמואל א יז) וכובע נחושת על ראשו: כים של פונדא· אזור חלול כדמשמע פ' המצניע(דף צב·) והוא כעין כים העשוי לקבל: מטלית שטלייה על השפה · חתיכת בגד שתפרה על השפה סביב האמר: כפולה · כל כפילות דכולה מתני' היינו דהוי מסני לדדין דכיון דאורחיה מסני לדדין אי הוי מצד אחד לא מהני ועוד נראה לפרש כפולות דמתני' כעין א)חוץ מן המלל דפרישית לעיל שכל בגדים במקום החתך דרך שחופין לאחת ממנו ומתקלקל ונוח לקרוע וכופל מעט סביב החתך ותופר והיינו נמדד כפול דקתני דלאחר שנכפל צריך שיהא בו כדי מדתו ואי לא לא מהניא ודמיא לפלוגתא דפ' במה מדליקין(כט·)דחוץ מן המלל והוא משנה לקמן פכ"ח[מ"ז] ומיהו בערוך פירש חוץ מן המלל בענין אחר וכשנגיע שם בעזרת השם נפרשנו:תניא בתוספ' לקמן[פ"ז] זה הכלל הבא כפול נמדד כפול הבא פשוט נמדד פשוט: ז נטל חוט אחד מתחלתו משלשה על שלשה ראשונים שנטמאו מדרס טהור כל הבגד מן המדרס אבל טמא מגע מדרס לפי שנגע בשלשה הראשונים קודם שנתמעט שיעורו מידי דהוה אמטה דלעיל פי"ח ואשגדל דלעיל פ' כ"ו אבל סיפא דמתני' דהכא קשיא דכיון דנתמעט שיעורו קודם שהשלים עליו את הבגד אמאי נטמא מגע מדרס וצריך לאוקומא כתנא קמא דר' יוסי לקמן בפרקין דשלשה על שלשה שנחלק טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס: ח טהורה · דפחות משלש על שלש לא חזי לעניים ולא לעשירי' כדאמרי' ב)פ' במה מדליקין (דף כו:) וטהור מכל הטומאות: ט ועשאו בלן · כך כתוב בספרים בכל המשניות וטעות סופר הוא דבמנחות מייתי לה פ' הקומץ רבה (דף כד·) וגרסינן ועשאו וילון וטמא דרך בלן לטשות ממנו וילון מסך לפני הפתח ולעיל פרק כ' הבאתיה ובמעשה בו שינוי מעשה איירי כדפרישית התם לעיל בפרק כ' ובסוף פרק קמא דביצה (דף יד:) מפני שהשמש מתחמם כנגדו: שאם נגע בו הזב · יש לו תורת כלי ובהקומץ רבה (דף כד·) מפרש אי מיירי דנגע בו מדרס או טמא מדרס: י אבל טמא מגע מדרס · קסבר ר"מ טומאת בית הסתרים מטמאה כדאמרינן פרק בהמה המקשה (דף עב:) ובפר' הטור והרוטב (דף קכח·): וכי באי זה מדרס נגע זה · פרק בהמה המקשה (דף עב:) אמר עולא לא שנו אלא שלשה על שלשה שנחלק אבל שלש על שלש הבאות מבגד גדול בשעת פרישתן מאביהן מקבלות טומאה מאביהן: יא בריא · כמו בריא וחזק דאם נמצא באשפה בטל ליה מתורת בגד אלא אם כן אית ביה תרת' בריא [ג] וראוי לצרור בו מלח רובע הקב לר' יהודה במלח דקה ולרבנן במלח גסה אבל נמצא בבית לא בעי אלא בריא או ראוי לצרור: מתכוונים להקל · דרבי יהודה סבר גסה אפילו בחלם ראוי לצרור יותר מבדקה ורבנן איפכא: לשלש על שלש שבבית · בתוספתא מפורש דין שלש על שלש שמצאו בבית: תניא בתוספתא [ב"ב פ"ו] · שלש על שלש שמצאה בתוך הבית הרי זו טמאה שכל הבית מן המוצנע מצאה אחר הדלת או כסוחה או פונדיון צרור בה או מחט תחוב בה או שהיתה פקוקה בסל ובקופה טהורה ולעולם אינה טמאה עד שיצניענה לבגד ר' שמעון אומר לדבר שהוא מקבל טומאה טמאה ולדבר שאינה מקבל טומאה טהורה · פי' כסוחה מטונפת: פונדיון צרור בה · קשור: לדבר שהוא מקבל טומאה · שיצניענה לצורך דבר המקבל טומאה: יב ובשרו נוגע בכסא טהור · דבטל ליה מתורת בגד: ואם לאו · שאין הקרע רחב כל כך שיגע בשרו בכסא לא בטל ליה מתורת בגד וטמא: שנמהה·לשון מטלית המהוהה דבפ"ק דנדה(דף ד·)ומלשון מהוהה שטליה על הבריאה דלעיל פכ"ד [מי"ז] [ד] וכיון שנטלה חוט אחד ממנו כאילו נתמעט שיעורו וטהור כדתנא לעיל: מתאימין · אקשר נמי קאי דאם שני קשרים זה אצל זה אין דרך להניחם כדאמרינן פרק כלל גדול (דף עד:) דאי מיתרמי תרי קיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד ובשני חוטין מתאימין שדרך האריגה הערב נכנס לתוך השתי אין שני חוטין נכנסים בסדר אחד אלא במקום שזה נכנס זה יוצא וכשניהם שוין נחשב חד כמאן דליתיה: תניא בתוספתא [שם] הטור והשק והמפץ שנקרעו אם נותן [ה] [א] לבית הכסא ובשרו נוגע בכסא טהור ואם לאו טמא · החזירה בבית טמאה לעולם כלומר כה"ג מיטמאה ומיטהרה אפילו עשר פעמים ביום · ארגמן וזהורית טובה חשיבי ולא מבטלה להו אשפה מתורת בגד: כיוצא בהן· דארגמן וזהורית: כולן טהורים · אם הושלכו לאשפה אפילו ארגמן וזהורית ומטלית חדשה: מפני השבת אבידה · דאם מצאן באשפה לא אמרינן מדעת השליכם ובעי הכרזה דלא מייאש:

א טהורה · דנתבטלה כיון דנתנה בכדור וכל שכן אם עשה ממנה כדור שלקח הבגד

א) נ"א חוץ ב) [נ"ל בסוכה מו·]

ר"מ

כחכמים: ו כבר בארנו שענין נמדדין כפולין שיתפשט על עמדו ולא נאמר שתתיר התפירה או שיחתוך האריגה ותשוב נפרד ולזו תמנהו: ואמפליא· אלגור"ב: ופמלניא · אלבאסי"א · והיו עושין בגד ילבשהו האדם תחת בגדיו דבק בבשרו והיא אשר תקרא אפונדא ובו כיסין קטנים ישימו מעות בתוכן והצרכים הקטנים וכל אחד ממנו יקרא כים של פונדא:ומטלית שטלייה·ר"ל החתיכה אשר תפרה על שפת הבגד ועשה ממנו פלאי אם תפרו כפול תמדד כפול ואם תפרו פשוט תמדד פשוט וזאת המדידה אם שלש על שלש לטומאת מת או שלשה על שלשה לטומאת מדרס: ז אמר כי כאשר ארג הבגד שלשה על שלשה מלומלמות אשר הוא שיעור טומאת מדרס כמו שקדם ונטמא זה הבגד הארוג במדרס ואחר הטמאתו השלים הבגד כולו באריגה הנה הבגד בכללו טמא מדרס והוא אב הטומאה כמו שבארנו בי"ט ואם נטל חוט אחד מראש הבגד והוא סוף השלשה על שלשה אשר נטמא במדרס אשר חסר השיעור והנה זאת החתיכה כאילו נחתכת אחר הטומאה הנה הבגד כאילו חזר בדמיון בגד נגע במדרס אשר הוא ראשון לא אב כמו שביארנו פעמים ואם נטל החוט מהשלשה על שלשה מלומלמות אשר ארג תחלה לאחר הטמאותה במדרס ונשארה פחות משלשה על שלשה ואחר זה נשלם הבגד כולו באריגה הנה הבגד כולו טמא מגע מדרס ר"ל ראשון וזה תכלית הביאור: ח כבר התבאר במה שקדם שהבגד שהוא א)משלש על ג' לא יטמא בטומאה מן הטומאות ואשר הוא ב)פחות משלש על ג' הנה הוא תכלית מה שיציל מטומאת מדרס לבד והוא יטמא בשאר טומאות כמו המת ושכבת זרע והשרץ והצרעת ושאר מה שמניתו בראש המסכתא והנה כמו ששלש על שלש שנגע במדרס נטמא מגע מדרס כן שלשה על שלשה שנטמא ג)(במדרס) וחסר שעורו הנה הנשאר ממנו הוא טמא מגע ד)(מדרס) אלא אם כן נשאר ממנו פחות משלש אצבעות אשר הוא טהור לגמרי כמו שהתבאר ושמור אלו השרשים שהם גדולי ההספקה בזה האופן: ט כבר קדם לך בפרק כ' [א] שהמכסה לא תטמא מדרס אבל יטמא בשאר טומאות וכאשר לקח הסדין אחרי הטמאתו במדרס ושמהו וילון נחשבהו כאילו טהרו נגע במדרס והנה יהיה ראשון ור' יוסי אמר כי כאשר נטהר לא נשאר בו טומאה כלל ואם שמהו מכסה כמו שבר כלי אחר הטמאותו אשר טהר בלא ספק והוא אמרו וכי באיזה מדרס נגע זה אלא אם כן נגע בו אחר שטמאו וילון וטמא אותו ישוב אותו ראשון · וכן אם נגע בו המשכב או אחד מאבות הטומאות כדין שאר הכלים ואין הלכה כר"י: י אמרו שנחלק · רוצה בו אחר שנטמא במדרס והמאמר מבואר ממה שקדם ביאורו: יא אמר כי כאשר נמצאת חתיכה מבגד באשפה יהיה בה שלשה על שלשה אם היתה שלימה והיה בה מן הכח מה שאפשר לצרור בה מלח ולא תקרע בעת שיצורו בה המלח ויהדקו אותו כמו שיעשו בבגד השלם הנה היא תטמא במדרס לפי שהיא חשובה אולם אם היתה בבית הנה לא יצטרך בה אלא אחד משני הדברים אם שתהיה בריאה אע"פ שאינה חזקה או ראויה לצור בה אע"פ שאינה בריאה וזהו ענין אמרו בבית או בריא או צרר מלח לפי שאחר שלא השליכה באשפה הנה היא חשובה אצלו · עוד חזר לבאר שעור מה שאפשר לצור בה מן המלח אם היתה באשפה ולא תטמא ואמרו שזהו רובע קבי עוד חזר לבאר תאר המלח אשר אפשר לקשור בו ואמר רבי יהודה שהיא מלח דקה וחכמים אומרים בגסה ושניהן מתכוונים להקל ר"ל שהם מקילים על זאת החתיכה שלא תטמא שר' יהודה אומר שהמלח הדקה לא יחזיקה כ"א בגד חזק לכבדותה ואמר שאחר שאינה חזקה לדקה אע"פ שהיא חזקה לגסה הנה היא טהורה וחכ"א שהגסה יחתוך הבגד יותר מהדקה לרוב חידודה וקרניה ואמרו שאם אינה ראויה לצור בזאת החתיכה המלח הגסה אע"פ שהיא ראויה לדקה הנה היא טהורה ור"ש אומר ששלשה על שלשה באשפה ואפילו היא בתכלית הכח והבריאות הנה דינה כדין שלש על שלש בבית אשר יטמא במת ולא יטמא במדרס שאחר שהושלכה באשפה ירדה ממדרגתה והלכה כחכמים לבד: יב אמרו שלשה על שלשה שנקרע ולא הובדלו הקרעים והיה הקרע אשר נקרע מזאת החתיכה מהגודל שכאשר תושם זאת החתיכה על הכסא וישב עליה יגע בשרו בעצם הכסא הנה אז לא תטמא במדרס הזב · ושני חוטין המתאימין שיגע חוט אל חוט [ג] וישאר בינים ורוב מה שיקרא מתכונת הבגד: זהורית טובה· המשי הצבוע בכרמיז ויהיה בגד הארגמן ובגד המשי הנכבד חשוב מאד ויטמא הימנו ג' על ג' אפילו מושלך באשפה לפי שהוא חשוב ור"א סבר שכל בגד חדש ג"כ חשוב ויטמא ממש ג' על ג' בכל מקום ור"ש סבר כי אפילו בגד המשי והארגמן אם היה ממנו ג' על ג' באשפה לא יטמא ואמנם הושם חילוק בין בגד ארגמן ובין שאר הבגדים לענין השבת אבידה לבעלים כי מי שימצא ג' על ג' משאר הבגדים באשפה והדומה לה לא יתחייב שיכריז עליו לפי שאין חשיבות לו ואם היה מבגד משי או ארגמן צריך שיכריז עליו ויחזירהו לבעליו לפי שהוא חשוב ואין הלכה כרבי אליעזר:

א כבר קדם לך ששלש על שלש לא יטמא·במדרס ואמנם יטמא במת ובשאר טומאות לפי שהוא חשוב אבל אם שם אותו בתוך הכדור או הקיפו על הכדור הנה

א) [פחות משלש כצ"ל] · ב) [נ"ל יותר] · ג) [בס"מ כצ"ל] · ד) [ס"מ כצ"ל] ·

על שלשה שנתנו בכדור טמא עשאו כדור בפני עצמו טהור מפני שהתפר ממעטו: **ב** א)פחות משלשה על שלשה שהתקינו ב)לפוק בו את המרחץ לנער בו את הקדרה לקנח בו את הרחים בין מוכן בין שאינו מוכן טמא דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן טהור רבי עקיבא אומר מן המוכן טמא ושאינו מן המוכן טהור: **ג** ג)העושה אספלנית בין בבגד ובין בעור טהורה[א] ר' יוסי אומר על העור טהור מלוגמא בבגד טהורה ובעור טמאה רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בבגד טמאה מפני שהיא ננערת: **ד** מטפחות ספרים בין מצויירות בין שאינם מצויירות טמאות כדברי ב"ש ב"ה אומרים ד)מצויירות טהורות ושאינם מצויירות טמאות רבן גמליאל אומר אלו ואלו טהורות: **ה** ג)ה)כפה שהוא טמא מדרס ונתנו על הספר טהור מן המדרס אבל טמא ד)טמא מת ו)חמת שעשאה שטיח ושטיח שעשאו חמת טהור חמת שעשאה תורמל ותורמל שעשאו חמת ז)כר שעשאו סדין וסדין שעשאו כר כסת שעשאו מטפחת ומטפחת שעשאה כסת טמא ח)זה הכלל כל ששינהו לשמו טמא לשם אחר טהור: **ו** ט)מטלית שטלייה על הקופה מטמאה אחד ופוסלת אחד הפרישה מן הקופה הקופה מטמא' אחד ופוסלת א' והמטלית טהורה טלייה על הבגד מטמאה שנים ופוסלת אחד הפרישה מן הבגד הבגד מטמאה א' ופוסלת א' והמטלית מטמאה שנים ופוסלת אחד י)וכן הטולה על השק או על העור דברי ר"מ רבי שמעון מטהר רבי יוסי אומר על העור טהור

כבר בטלו ועל זה טהור אולם שלשה על שלשה שנתנו בתוך כדור וישב הזב על הכדור הנה הוא טמא מדרס אבל לא אם נתנו על הכדור לפי שכבר נתמעט בחבור החוט בעת התפירה וכבר ביארו בהש"ס שלש על שלש לא חזי אלא לעניים ושלשה על שלשה חזי בין לעניים בין לעשירים: **ב** לפוק בו את המרחץ · לסתום בו נקב המרחץ כדי שלא יצא העשן ויקרר המרחץ: לנער בו את הקדירה: לטלטלה בעודה חמה: לקנח בו את הרחים · לנקותה מהאבק אשר יטחן בהן ואין מחלוקת בין ר"א ור' יהושע שזאת החתיכה שהיא פחות משלשה על שלשה אשר הכינה למה שזכר שאם השליכה באשפה שהיא טהורה ולא תטמא בטומאה מן הטומאות ואם הניחה באוצר או בתיבה שהיא טמאה לדברי הכל ואמנם המחלוקת הוא כשתלאה ביתד או ששם אותה אחורי הדלת כי סברת ר"א אחר שלא השליכה לאשפה הנה היא תטמא כי כבר חשבה למלאכה מן המלאכות והוא ענין אמרו בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן ר"ל בין הניחה בקופסא או שתלאה ביתד הנה היא תטמא ר' יהושע סבר אחר שלא הניחה בקופסא כבר עזב תשמישה והניחה אותה ולזה לא תטמא וענין אמרו בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן ר"ל בין שנמלאת באשפה בין שהיא אחורי הדלת או התלויה במגוד הנה היא לא תטמא ור' עקיבא סבר כ"א היתה תלויה ביתד הנה היא מוכנת כמו שאם הניחה בקופסא ואם הניחה אחורי הדלת הנה אינו מן המוכן ולא תטמא כמו אם השליכה באשפה וכבר התבאר בגמרא שבת שר' עקיבא חזר לדעת ר' יהושע ואין הלכה כרבי אליעזר: **ג** אספלנית · התחבושות הנעשות משמן או שעוה או חמאה ושומן והדומה להן נקראין אספלנית וכאשר ישטחהו על העור או על הבגד כבר הם נמאסים ואינן ראוין עוד לישב עליהן ולא לדבר אחר: ומלוגמא · תחבושות הנעשות מקמח וזולתו ממה שהאדם ילעסהו כמו הלחם והתאנים והדומה לזה ומה שזה דרכו כאשר נגב יסור ממנו וישאר הבגד או העור אשר שטחו עליו זה התחבושת יבש כמו שהיה והוא אומרו מפני שהיא ננערת ואין הלכה כרשב"ג: **ד** אמנם היות המטפחות המרוקמות המצויירות הנעשים לספר לא יטמאו לפי שהן מיוחדים לספרים וציורן יעיד עליהן שאינן ממשמשי אדם כמו שביארנו בכ"ו אולם אם היו בלתי מצויירין הנה לא יוחדו לספרים לבד לפי שהן ראוין לשאר דברים וב"ש אומרים שלרוב לקיחתן בספר הנה הוא ממשמשי אדם ואין הלכה א)כרשב"ג: **ה** כפה · שמניחים הנשים על ראשן ואמרו שהוא טמא מדרס אינו רוצה [א]בזה שהוא יטמא במדרס ואמנם ביארו שהכפה אשר דינה שיטמא במדרס כמו שהתבאר ברביעי מזבים אם שם אותה מטפחת ספרים הנה כבר הגיע מטומא במדרס ויטמא בשאר טומאות: וחמת · הוא הנוד: ושטיח · עור שטוח כשאר העורות וענין אמרו שמו אם היו השני כלים אשר ישתנו ואשר היה לו השמוי אשר יחברם ענין אחד כמו החמת והתורמל אשר הן כלי קבול והכר והסדין אשר הן יחד טמאים במדרס לפי שהן יחד ראוין למשכב וכן הכסת והמטפחת ולא יטעך אמרו סדין ומטפחת ונחשבת מעור לפי שהכר והכסת כבר יהיו של עור וכבר יהיו של בגד ורוב מה שישולח שם כר וכסת הוא על הבגד ולשם אחר הוא כמו עור של שטיח אשר הוא פשוט ואמנם יטמא במדרס לבד כמו שקדם והחמת אשר תטמא בשאר טומאות ונוסחת התוספתא [ב"ב דכלים פ"ו] המשנה בכלי העור מן הפשוט לפשוט טמא מן הפשוט למקבל ומן המקבל לפשוט ב)ומן הקבול לקבול טהור ובבגד הכל טמא וכאשר נטמא עור השטיח ושמהו חמת כבר נטהר והוא חמת טהור וכן כאשר נטמא החמת ועשה ממנו שטיח כבר נטהר והיה עור טהור אולם כאשר נטמא הסדין במדרס ושמהו כר או נטמא הכר במדרס והתיר תפירתו ושמהו סדין הנה ישאר טמא מדרס כמו שהיה ולא בכמו זה השינוי הוסר טומאתו: **ו** היה זכור למה שביארנו בפתיחה כי האב מטמא שנים ופוסל אחד [ג] בתרומה ויהיה מטמא אחד ופוסל אחד [בחולין] ושהמדרס מאבות הטומאות לפי זאת ההלכה כ"א היתה מטלית כבר נטמאת במדרס והיא אב בלא ספק עוד לקח אותו ותפרו על הקופה להשליכה בזאת הקופה הנה הקופה עם המטלית תהיה המדרגה ראשון לטומאה לבד לפי שהיא ירדה בשמם לו חפוי הנה הפרים המטלית מן הקופה אחר הכסוי ג)ואם הקופה נשארת ראשון לטומאה לפי שהיא נגעה במדרס והמטלית טהורה לפי שהיא בטלה אגל הקופה ובא הסרתה מן הקופה כמו החתוך והפסד לה להיות הקופה מן זולת מינה ואם תפר זה המטלית על הבגד הנה הבגד כולו ישוב במדרגת המשכב בשוה הוא והמטלית כמו שהתבאר בפ' אשר לפני זה וכאשר הוסר המטלית מן הבגד אחר תפירתו הנה הבגד ישוב ראשון על חבורו במדרס והמטלית תשאר אב כמו שהיה לפי שהיא לא יבטל אגל הבגד שהוא ממינה ואמר ר"מ כן הדין בזה המטלית כי כאשר טלאו על השק או על העור כמו שטלאו על הבגד ור"ש סבר שדינו על השק ועל העור כמו היותו על הקופה כי כאשר הפרים המטלית תהיה טהורה לפי שהיא בטלה ור' יוסי סבר שאם טלאה על העור הנה יהיה דינה כדין על הקופה וכאשר טלאה

א) נ"ל כר"ג · ב) פי' תוי"ט · ג) ואו ·

הבגד וכרכו עגול כמין כדור כמו שהנשים עושות לתינוקות לשחק בו ותופרות מעט על פיו שהתפירה מבטלתו משלש על שלש אבל שלשה על שלשה לא מיבטיל בנתינה בכדור אלא טהור שם: שהתפירה ממעטו · וטהור ממדרס אבל טמא בכל הטומאות כדתנן לעיל פרק שבעה ועשרים ומיהו טהור משמע לגמרי מכל הטומאות ולא *כמו לשלשה על שלשה דנתמעט דכאן התפירה והכריכה ממעטתו ומבטלתו מתורת בגד: **ב** לפוקי לסתום נקבים שבמרחץ שלא יצא החום א"נ נקבים שהמים באין דרך שם למרחץ: ולנער בו הקדירה · לאוחזה בה ולנערה לתוך התמחוי: בין מן המוכן · פ' במה מדליקין (דף כט·) זרקו לאשפה דברי הכל טהור. הניחו בקופסא ד"ה טמא לא נחלקו אלא שתלאו במגוד והניחו אחורי הדלת והשתא מן המוכן דר"א שהניחו בקופסא שלא מן המוכן שתלאו במגוד והניחו אחורי הדלת ואע"ג דמטמא קרי ליה שלא מן המוכן משום דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ומוכן דרבי יהושע שתלאו במגוד והניחו אחורי הדלת ושלא מן המוכן זרקו לאשפה אע"ג דמטהר קרי ליה מוכן משום דלגבי אשפה מוכן הוא ומוכן דר"ע בשתלאו במגוד שלא מן המוכן טהור שהניחו אחורי הדלת ועוד יש לפרש דמוכן דכולהו תנאי שתלאו במגוד ושלא מן המוכן שהניחו אחורי הדלת כמו ר' עקיבא משום דהני תרי לא עדיפי כל כך זה מזה וצריך לפרש טעם לרבי אליעזר כיון דמטמא אמאי קרי ליה שלא מן המוכן משום דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ולר' עקיבא כיון דמטהר אמאי קרי ליה מן המוכן משום דלגבי אשפה מוכן הוא והתם מסקינן דהדר ביה ר"ע לגבי דר' יהושע: תניא בתוספתא [ב"ב פ"ו] פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפוק בו את המרחץ ולנער בו את הקדירה ולקנח בו את הריחיים מן המוכן טמא שאינו מן המוכן טהור דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר בין שהוא מן המוכן בין שאינו מן המוכן טהור דברי ר"מ רבי יהודה אומר ר' אליעזר אומר בין שהוא מן המוכן בין שאינו מן המוכן טמא [ר' יהושע אומר בין מן המוכן ובין שאין מן המוכן טהור] ר"ע אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור · פירוש וסתם מתניתין כר' יהודה ולא כר"מ: **ג** איספלנית · רטייה ודרכה להנתן על הבגד או על העור ואח"כ ממרחין על המכה ומתוך שעושה אותה מחלב ושעוה כדאמר אביי (שבת דף קנג:) [אמרה לי אם] אספלניתא דכולהו כיבי שב מאני תרבא וחדא קירא נמאס הבגד והעור ומתבטל אבל מלוגמא רפואה של עשבים מידבקי בבגד שפי מבעור ורבן שמעון בן גמליאל סבר דאף בבגד טמאה מפני שהיא ננערת: תניא בתוספתא [שם ע"ש] שלש על שלש שעשאה לאספלנית מלוגמא ורטיה [ג] [ב] טמאה רבן שמעון בן גמליאל אומר אספלנית טהורה מלוגמא ורטיה טמאה וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר העושה אספלנית מן הסממנים טהורה ומן העשבים טמאה מפני שהיא ננערת ובעור אספלנית [ג] (היא) טהורה מלוגמא ורטייה טמאה: **ד** טמאות כדברי בית שמאי · יש לפרש טמאות מדרס דיתיב עליהן וב"ה מטהרין במצויירות דחיים עליהן ולא יתיב · ורבן גמליאל מטהר בכולהו מן המדרס אבל טמאות טומאת מת ומתני' דשלש מטפחות הן לעיל פ' כ"ד [מי"ד][ד] כרבן גמליאל אבל קשיא מאי טעמא דמאן דמטמא מדרס הא אסור למיתב עליה כדמשמע בסוף נגמר הדין (דף מז:) בפלוגתא דאביי ורבא דהזמנה מילתא היא ונראה דכולה מתניתין בטומאת מת פליגי דמצויירות עבידי לנוי ואפילו מטומאת מת טהור דאין תכשיט לכלי כדמשמע פרק במה בהמה (דף נב:) דלא מנה הכתוב אלא טיי אדם ולא נוי בהמה וכלים: **ה** כפה · שבראשה יש לו טומאת מדרס · ונתנו לספר גרסינן בפ' נגמר הדין (דף מח·) ולא על הספר דהא בעי למימר התם בהזמנה בעלמא ומסיק נתנתו וכרכתו ואפילו בלא שינוי מעשה טהור מן המדרס דאי בשינוי מעשה איירי היכי דייק מינה הזמנה מילתא היא אפילו לא נתנתו לספר טהור מן המדרס דכיון דעשה בו שינוי מעשה והוה ליה למידק ממתניתין דלעיל דעולים מטומאה בשינוי מעשה ולאקשויי לרבא דאמר באורג בגד למת הזמנה לאו מילתא [היא] אלא ודאי הכי דייק מדטהר מן המדרס בנתינה לספר בעלמא דהיינו ייחוד שמע מינה מילתא היא ונאסר לתשמיש ראשון ולכך לא חשיב שינוי מעשה כיון דנאסר לתשמיש קמא ומשני נתנתו וכרכתו דבנתינה וכריכה נאסר לתשמיש קמא אבל בחד מינייהו לא דגר ביה ולא אזמניה שרי: חמת ושטיח · תרוייהו טמאין מדרס כדתנן לעיל בכמה דוכתי ואפ"ה כיון דשינה מזה לזה אפילו בלא שינוי מעשה הוה ליה ככלי שנשבר וטהור אבל מקבל טומאה מכאן ולהבא או מקיבול לפשוט או מפשוט לקיבול ובשלא עשה בו שינוי מעשה דאם עשה שינוי מעשה בכל ענין טהור אי נמי דדווקא בשינוי מעשה איירי כולה מתניתין ואפילו מפשוט לפשוט לא חשיב שינוי מעשה דידיה ולא מהני · בכולהו גרסינן במתניתין טהור במשנה דוקנית דחמת ותורמל וכר וסדין וכסת ומטפחת הוי מקיבול לקיבול או מקיבול לפשוט או מפשוט לקיבול ובמשניות שכתוב טמא אין גרסא זו נכונה אלא טהור גרסינן והא דלא עריב בהדייהו חמת ושטיח משום דתני נמי חמת ותורמל [ד] והוה שייך למיתני חמת שעשאו שטיח או תורמל שטיח ותורמל שעשאו חמת ואינו רוצה לשנות מסדר האחרים: תניא בתוספתא [שם פ"ז] · המשנה בכלי עור מן הפשוט לפשוט טמא מן הפשוט לקיבול ומן הקיבול לפשוט ומן הקיבול לקיבול טהור ובבגד הכל טמא · פירוש מן הפשוט לפשוט כגון שטיח שעשאו [ה] חמת · ומן הקיבול לפשוט כגון חמת שעשאו מטפחת ומטפחת שעשאו שטיח · מן הפשוט לקיבול כגון שטיח שעשאו חמת · ומן הקיבול לפשוט כגון חמת שעשאו שטיח · ומקיבול לקיבול כגון חמת שעשאו תורמל או תורמל שעשאו חמת · ובבגד הכל טמא בין מקיבול לפשוט בין מפשוט לקיבול בין מקיבול לקיבול: **ו** מטלית · שהיא טמאה מדרס וקופה לאו בת מדרס וכשטלאה בקופה נטמאת הקופה לפי שנגעה במטלית הטמאה מדרס והרי היא טמאה מגע מדרס והמטלית כשנגמר טלייתה פרח ממנה טומאת מדרס דקופה לא חזיא למדרס ואגבה נתבטלה מתורת מדרס: מטמאה אחד ופוסלת אחד · כדין כלים שנגעו במדרס ופירשו דתנן [ו] בסוף זבים הנוגע במשכבה מטמאה ב' ופוסלת אחד פי' מטמאה אחד ופוסלת אחד דכל זמן שהכלי נוגע במדרס כאב הטומאה חשבינן ליה לענין אוכלין לעשותן ראשון ושני בחולין ושלישי בתרומה וכן בהפרים המטלית מן הקופה הויא לה קופה ולד הטומאה כאילו לא הפרישה אבל המטלית טהורה דמכיון שטלאה בקופה נעשית כקופה והויא לה כחתיכת דופן שניטלה מן הקופה דטהורה חתיכה ומיהו אם אחר שהפרישה חישב עליה מקבל טומאה מכאן ולהבא כדקתני בתוספתא [שם] טלאה על הבגד לא נתבטלה מתורת מדרס: מטמא שנים ופוסל אחד · כדין כלים הנוגעים במשכב וכשהפרישה דינו כדין כלים המגעים ופירשו אבל המטלית לעולם בחזקתה דלא נתבטלה · וכן הטולה מטלית על השק ועל העור אינה מתבטלת · ור"ש מטהר קסבר דבשק ועור מתבטלת הואיל ולאו מינה ורבי יוסי סבר בשק דאריג כמותה אין מתבטלת אבל בעור מתבטלת · תניא בתוספתא [שם] א"ר יהודה חבירי

לפשוט טמא מן הפשוט לקבול מן הקבול לפשוט מקבול לקבול טהור ובבגד כולם טמאים וחמ... מקבול לפשוט וחמת ותורמל מקבול לקבול וכר וסדין וכסת ומטפחת מקבול לפשוט ובסדין של... ן מטלית שטלאה וכו' · מטלית שהיא טמאה מדרס וטלאה טלאי על הקופה נתבטלה א... דקופה לאו בת מדרס היא אבל הקופה טמא מגע מדרס וטמאה אחד ופוסל אחד כדין... במדרס ופרשו כדתנן במסכת זבים פירש מטמא אחד ופוסל אחד והמטלית טהורה דכיון שטלאה קופה וכשהפרישה הוי כחתיכת דופן בנפרד מן הקופה ואם אחר כך חישב עליה מקבלת טומאה כדאיתא בתוספתא אבל אם טלאה על הבגד לא נתבטלה מתורת מדרס ובעודה מחוברת לבגד כל... שנים ופוסל אחד כדין כלים שנגעו במשכב וכשהפרישו הבגד מטמא אחד ופוסל אחד כדין כלים שנגעו במשכב ופירשו: והטולה על העור או על השק · דינם כבגד ולרבי שמעון דיק...

א) נ"ל ומן המוכן דר' יהושע שתלאו במגוד והניחו אחורי הדלת · ב) נ"ל ור"ג ·

מסורת הש"ס

א) שבת כט: ב) [שם איתא לפקק] ג) [סנהדרין מח.] ד) [סנהדרין שם איתא אבל טמא מגע מדרס וע"ש פירש"י ועי' בפירוש הרב ברטנורא ובתוי"ש]:

פירוש רב האי גאון

ב לפיק · פי' זה בבמה מדליקין (שבת דף כט ע"א) נופל ופירושו הוא חלול כדי לכנס האיש בכולו שיחם ויש בו נקבים הרבה לצאת העשן בחם ויש להם מטליות של בגד מוכנים לפקק בהן את אותן הנקבים: ולנער · כדגרסינן בבמה מדליקין (שם) כמו שפירשנו א) ביתיכון וכן מטליות שחנווני נוער בהן את הקדרה כמו ששנינו בכל הבשר (חולין דף קח ע"א) טפת חלב: **ג** אספלנית · פירוש כדגרסינן בשבת (דף קלג ע"ב) אמר אביי אמרה לי אם אספלניתא דכולהו כיבי שב מאני תרבא וחדא קירא ומנהג אלו להנתן על מטלית של בגד ואחר כך מניחין אותו על המכה: מלוגמא · פירש רב נחשון (ב"ק דף קב ע"א) לענין שביעית לאכלה ולא לעשות ממנה מלוגמא מלא לוגמיו דמחוור סופית בגויה:

א) לעיל פי"ב מ"ג ד"ה והפרכין ·

הגהות הגר"א

[ג] שם כי ה א ב מטמא ב' ופוסל א' והולד מטמא א' כו' (ועי' לשון רבינו פי"ט מ"ד) ופי' זאת הלכה כי אם היתה כו' ותפרו על הקופה להכירו בזאת כו' אחר התפוי זאת הקופה נשארת כו' כצ"ל: [ג] בר"ש מלוגמא ורטיה טהורה שלשה על שלשה כו' טמאה כצ"ל וכ"ה בתוספתא שלפנינו: [ד] שם והוי צריך (כצ"ל) למתני חמת שעשאו שטיח או תורמל שטיח שעשאו חמת או תורמל תורמל שעשאו חמת או שטיח והוא רוצה כו' כצ"ל ובר"ש קיצר בזה ע"ש · [ה] שם מן הפשוט לפשוט כגון שטיח שעשאו מטפחת כצ"ל: [ו] שם דתנן במסכת זבים הנוגע במשכב פי' וס"ל קופה ולד הטומאה כאילו לא הפרישה כו' דטהורה כתיכה כו' כצ"ל:

מים טהורים

עין משפט נר מצוה

נ"ל דמי

ב א מיי' פכ"ג מהל' כלים הלכה כב ועי' בכ"מ

ג ב ג מיי' שם פכ"ב הל' יא

ד ד מיי' שם הל' ו

ה ה מיי' שם פכ"ד הלכה ו

ו ו מיי' שם פכ"ד הלכה ט

ז ז מיי' שם הלכה ז

ח ח מיי' שם הלכה ט

ט ט י מיי' שם פכ"ג הלכה ט

פירוש הרא"ש

חבירי היו אומרים השק והעור והמפץ שסלאן זה על זה לא בטלו זה את זה השק והעור והמפץ שנקרעו אם נתונין על הכסא ובשרו נוגע בכסא טמא ואם לאו טהור השק והעור והמפץ שזרקן לאשפה שמאין מטלית שסלאה על הקופה צריכה מחשבה אחר פרישתה : ז שליש על שלש שאמרו · לענין טומאת מת ושרץ [ו] דבגד (אינו) מטמא בשלש על שלש חוץ מן המלל פ' במה מדליקין (דף כט·) מייתי לה ולעיל בפ' שבעה ועשרים פירשתיו אמתניתין [ז] דנמדד כפול מהו מלל ובערוך פי' מה שמשייר האורג בראש הבגד שיעור שתי אצבעות והוא ענף של בגד וכיון ששתי לבדו הוא ואין בו ערב אין מצטרף לאריג ושמו מלל ובלשון רבנן שמו כרכשתא והיא כרוספדא בלשון יון ונראה דרולה לפרש דהייט דתפיסי בכרכשתא דברים בבא מציעא (דף ז׳)

ודבר תימה לפי' זה לרבנן דאמרי מכוונות והמלל הוא ב' אצבעות והאריג אצבע אחד איך יצטרף ורובו מלל וטמא אינו רולה [ח] שלא יהא מאותם שלש אצבעות רובו ארוג לכל הפחות ומיהו עד שימול דתוספתא לא יתכן אלא כאותו לשון שפירשתי לעיל פכ"ז : טלאה בבגד · בגד שהיה קרע באמצעו וטלאה שם חתיכה של שלש על שלש: מרוח אחת אינו חיבור· לבגד לטומאה ולא א) (לקרבן)לטהרה : משתי רוחות זו כנגד זו · כגון מזרח ומערב או צפון *או דרום: כמין גם · כגון מזרח ודרום : ר"ע מטמא · דמכל מקום שתי רוחות התפר בבגד וחיבור הוא : וחכמים מטהרין דלאו חיבור הוא : בד"א בטלית · בטלה אותה על הטלית : מלמעלה · בכתף : מלמטה · בשוליים : ח אע"פ שאין בהם שלש על שלש · לכאורה היה נראה דשלשה על שלשה גרסינן דהא אמרינן פ"ק דסוכה (דף מז·)מטלניות שאין בהם שלש על שלש לא חזו לא לעניים ולא לעשירים אבל ג)שלשה על שלשה לעניים חזיין לעשירים לא חזיין כדאמרינן בפרק במה מדליקין(דף כו:) ומתני' דתנן לעיל פ' כ"א [מ"ב]הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס כלומר בבגדי עשירי' ואפ"ה משום שלש על שלש לטמא מת והא דתניא בסוף כירה (דף מז·) ובפרק בכל מערבין(כט:) בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים לאו בטומאת מת דלענין

ועל השק טמא מפני שהוא אריג : ז א) שלש על שלש שאמרו חוץ מן המלל דברי ר"ש וחכ"א [א]שלש על שלשמכוונות טליה על הבגד מרוח אחת אינו חבור משתי רוחות זו כנגד זו חבור עשאו כמין גאם ר' עקיבא מטמא וחכמים [ב]מטהרין א"ר יהודה במה דברים אמורים בטלית אבל בחלוק מלמעלן חבור ומלמטן אינו חבור : ח בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלש על שלש הרי אלו טמאים מדרס ב) [ג]טלית שהתחיל בה לקרוע כיון שנקרע רובה אינה חבור ג) [ד]העבים והרכין אין בהם משום שלש על שלש : ט [ה]כפת הסבלין טמאה מדרס [ו]משמרת של יין אין בה משום מושב [ז]סבכה של זקנה טמאה משום מושב [ח]חלוק של

טלאה על השק הגה יהיה לכל אב כמו הבגד לפי שהשק אריג כמו הבגד הנה הוא מן מינה ולא בטלה אלנו כאשר תפרה עליו והלכה כר' יוסי : ז טלייה על הבגד מרוח אחת · שבה זאת החתיכה המרובעת אשר כבר נטמאת ויתפור ממנו שפה אחד [א] כמו בגד והשאר תלאה תלויה והנה היא בלתי מחוברת בבגד חבור יהיה כמותו בטומאה שוה כמו שקדם באמרו טלאה על הבגד מטמא שנים ופוסל אחד וזהו ענין אמרו בכאן חבור ודע זה ואם היתה החתיכה על הבגד משתי השפות המקבילות אשר הן מחוברות בבגד בלתי תלויה ממנה ועל שהיד יכנס ממנה ביניהן וכן הבגד משני הצדדים הנשארים שהן כבר נתחברו בבגד וישובו הוא והוא דבר אחד ואם תפר מזאת החתיכה על הבגד שתי

השפות המקיפות בזוית מזוית החתיכה על זאת הצורה *ועזב שתי הזויות [ב] המומרות שהן על תמונת ג"ם הנה בזה מחלוקת א)ר' יהודה וחכמים רבי יהודה אומר שזה אשר אמרנו שלא תהיה חבור עד שיתפור שתי השפות המקבילות אמנם זה כאשר טלאה על טלית אשר יכרוך אותו אבל תפרה על הבגד אשר ילבשהו הנה היא תהיה חבור

מסורת הש"ס

א)שבת כט׳ ב) חולין קכג. ג) [זבחים לב.]

פירוש רב האי גאון

ז מן המלל· פי' זה נופל בגמרא דבמה מדליקין (שבת דף כט ע"א) ופירושו בלשון רבנן כרכושתא והוא כרוספדין בלשון יווני והוא כמין חוטין יתירין היוצאין בבגד משני קצותיו ושמו בטיית תורב וגרסינן נמי (מ"ק דף ט ע"ב) ת"ר הקורע מתוך המלל ומתוך השליל : כמין גאם· זה צורתו צפון מערב כדתנן במדות (פ"ג מ"א) וכשעלו בני הגולה הוסיפו עליו ארבע אמות מן הצפון וארבע אמות מן המערב כמין גמא : ח העבים הרכים' פירוש כמין סמיכה עבה עבה בטיית וכבר מפורשין הן בתוספתא (כלים ב"ב פ"ה ע"ש) אלו הן העבים הלבדין והסגוסין אלו הן הרכים כגון הבירסין והבירדסין והפימליאות של ראש וכבר פי' בורעים : ט כפת הסבלין · פי' אלו הסבלין ששמן בטיית חמלין והן סובלין על כתפיהן ומקצתן על ראשיהן שעליו המשוי נתון כדי שיהא נוח לסבול ושמו בטיית ברון :

הגהות הגר"א

[א] בר"ש רשב"א אומר· נ"ב כין כך וכין כך אם ט' : [ב] שם משמרת של יין אין יושבין עליה מפני השמרים נמחק: [ג] שם מכאן ומכאן חיבור כצ"ל: [ד] שם כנוגע אפילו במחובר אינו חיבור כצ"ל : [ח] שם הבורסין והברדסין נמחק ונ"ב הברסין והברדסין :

מים טהורים

[א] בר"ש ויתפור ממנו שפה א' עם הבגד כו' והנה היא בלתי מתחברת בבגד אינו חבור יהיה כמותו כו' כמו שקדם כו' אמרו טלאה של הבגד וזהו ענין אמרו בכאן חבור כו' כצ"ל ור"ל כי מ"ש במשנתנו חבור (בתפרו מב' רוחות) הייט לענין שיהיה כמותו שוה בטומאתו שיהיה

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה א :

יא ב מיי' שם פכ"ג הלכה ב :

יב ג מיי' שם הלכה יא :

יג ד מיי' שם פכ"ג הלכה כ :

יד ה מיי' שם פכ"ב הלכה ז ופכ"ד הלכה א :

טו ו מיי' שם פכ"ב הלכה ז :

טז ז מיי' שם פכ"ז הלכה טו :

טז ח מיי' שם ופכ"ב הלכה ט :

פירוש הרא"ש

ז שלש על שלש וכו' · פי' המלל דרך התיכות בגד שתופין יוצאים ממנו במקום החתך ונוח ליקרע ולפיכך כשמחברים אותו לבגד אחר כופל בשתו מעט וצריך שיהיו ג' על ג' מלבד אותו הכפול ובערוך פי' בדרך האורג לשייר בראש הבגד כשיעור שתי אצבעות והוא ענף של בגד וכיון שהוא שתי לבדו בלא ערב אינו מצטרף לאריג ושמו מלל ובלשון רבנן שמו כרכשתא והוא בלשון יונא) בטשסרין וסברי רבנן שאותו מלל משלים שלש על שלש ובלבד שיהא רובו אריג ובתוספתא קתני העושה תגור מלדו של בגד מלהו של סדין ב"ש מטמאים וב"ה מטהרים עד שימול וזה מוכיח כפי' הראשון: משתי רוחות זו כנגד זו · מזרח ב) או מערב או צפון ודרום : כמין גאם · מזרח צפון : בד"א בטלית שהיא מתפספת אבל חלוק אם חברה מרוח העליון לצד הראש חיבור כי אז היא נתלית לפני הנקב ואותמו אבל חברו מלמטה לצד הרגלים אינו כותם הנקב ולא הוי חיבור: ח בגדי

של יין שנלתה אם משמשת מעין מלאכתה טמאה ואם לאו טהורה ר' אליעזר בר"ש אומר של שק ושל בגד ושל עור שיעורה כשמרים ושל שעם ושל לפירה ושל חבלין שיעורן

ברימונים מספק של גתות אע"פ שהוא עשוי ככברה טמא · והוא שפירש מן הבגד אפילו מלא אמה כולו חיבור אחד [א] וזה שהוא תפור בו כל שהוא לצורך התפירה חיבור וכל

שאינו לצורך התפירה אינו חיבור : של יוצאת חוץ · מלאה קרעים ובזרה [ז] נראה עשוי כסבכה שיש בה חלונות חלונות כמעשה רשת: חרם· רשת שנשרו נראה ולעיל פירשתיו

פרק שלשה ועשרים גבי החרם טמא מפני זוגו : קיפלו · שקפלו · תניא בתוספתא [ב"ב פ"ה] חלוק של יוצאת החוץ שהוא עשוי כסבכה טהור עשה לו שפה ג' אצבעות בין

מלמעלה בין מלמטה בין מן הצדדין טמא ר"א

של יוצאת החוץ העשוי כסבכה טהור העושה בגד מן החרם טהור ומזוטו טמא רבי אליעזר בן יעקב אומר אף העושה בגד מן החרם וכפלו טמא: י סבכה שהתחיל בה מפיה טהורה עד שיגמור את קורקורתה התחיל בה מקורקורתה טהורה עד שיגמור את פיה שבים שלה טמא מפני עצמו החוטין שלה טמאין משום חבור סבכה שנקרעה אם אינה מקבלת את רוב השער טהור:

פרק תשעה ועשרים

א נומי הסדין והסודרין והטרטין והפיליון של ראש שש אצבעות של אפקרסין עשר נימי סגום והרדיד והחלוק והטלית ג' אצבעות נימי כפה של זקנה והגומדין של ערביין והקולקין והפונדא והמעפורת הפרגוד נימיהן כל שהן:

ב שלש כסתות של צמר שש של פשתן שלשה סדינין שתים עשרה מטפחות שני סובריקין חלוק אחד טלית אחת קלובקרין אחת חבור לטומאה ולהזייה יתר מכאן חבור לטומאה ואין חבור להזייה רבי יוסי אומר אף לא לטומאה:

ג חוט משקולת שנים עשר של חרשין שמונה עשרה של בנין חמשים אמה יתר מכאן אם רצה לקיים טהור של סיידין ושל ציירין כל שהן:

ד חוט מאזנים של זהבים ושל שוקלי ארגמן טוב שלש אצבעות יד הקרדום מאחריו שלש אצבעות ר' יוסי אומר טפח טהור:

ה חוט מאזנים של חנונים של בעלי בתים טפח יד הקרדום מלפניו טפח שירי יד הפרגול טפח יד מקבת של מפתחי אבנים טפח:

ו חוט מאזנים של צמרים ושל שוקלי זכוכית טפחים יד המקור טפחים יד המעצד של לגיונות טפחים יד הקורנס של זהבים טפחים ושל חרשין שלשה טפחים:

ז שירי הדרבן מלמעלן ארבעה

בפרק שלפני זה : ושל יוצאת החוץ · אשר יצאו לצחוק הנה הן ילבשו זה המלבוש: מן החרם· מן הרשת : ומן הזוטו · מן הרשת דומה לבגד וכבר ביארנו זה בפ' כ"ג וכאשר יכפלו את הרשת לכפלים ויעשו ממנו בגד אמר ר' אליעזר בן יעקב שהוא חשוב כמו ארוג שבגד ברשת קלתו בקלתו ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב : י פי' הסבכה הוא אשר יחזיק הכלי בעליונו ורחבו : וקורקורתה· הן השולים אשר יהיו בעליוני הראש ובאמצעיתו: ושבים · הוא כלי מחובר בו למעלה לנוי והוא נגזר מהשביסים והשהרונים (ישעיה ג) והוא דומה למראה הזהב והשרש אלנו תכשיט כל שהוא טמא כמו שהתבאר בי"א : והחוטין שלה · החוטים אשר יקשרו בו הסבכה על השער כאשר נטמא הרשת נטמאו אלו החוטים וזהו ענין אמרו משום חבור אמנם אם נטמאו החוטים בפני עצמן לא · ורוב השער [א] עם שער הראש :

א נומי · יקרא החוט והקצוץ נימין וזהו שם משותף לפי שכן יקראו השער האחד נימא ויקראו הרבות נימי ומדרך האריג שישאר בקצות הבגד חוטים יוצאין והוא השפה אשר תקרא מלל כמו שקדם [ג] וכבר ישארו ג"כ חוטים יוצאים מצדדי האריג זולת המלל וחוטים יוצאין על שפת האריג ומלת אמרו בכאן נימין נופל על אלו החוטים כולן אשר יצאו מן הצדדים ואשר יוצאין על השפה אשר ישארו בקצות הנה הוא ירצה בו שיעור בכל מין [ג] מן מיני הבגד והכונה בזה שהבגד כאשר נטמא יטמאו אלו החוטים היוצאין ממנו אשר זכר [ד] שהוא (לא) יטמא בטמאות הבגד וכן ג"כ כאשר נטמאו אלו החוטים היוצאין בשיעורים הנזכרים הנה הבגד יטמא הנה כלל שהשיעורין אשר זכר הן חבור לזה הארוג לטמא בטומאתו ומה שיוסיף על זה אינו חבור הנה כבר כתבאר ענין זאת ההלכה ולא נשאר לבאר זולת השמות וזה ביאורן: סדין · ידוע : וסודר· הוא הצעיף: וטרטין·היא פליון של ראש הוא המטפחת אשר ישימו הנשים על ראשן: אפקרסין· חלוק נר מקום ואחר לבישתו יתחברו הכתפים בלולאות ויתחבר עם טבעת כמו זה אשר ילבשו במצרים :· וסגום והרדיד וחלוק וטלית וכיפה · כיפה של זקנה ושל ילדות אין בו שם: וגומדין· הוא מ... בזה השם להיותו ארוך אמה על הרוב מלשון (שופטים

מלמעלה בין מלמטה בין מן הצדדין טמא ר"א בן יעקב אומר העושה בגד מן החרם [ג]ומצודה כפלו והפרו ואין בשרו נראה מתוכו טמא : י קורקורתה · השולים כמו קרקעות הכלים ואינה יורדת לטומאה עד שתגמר מלאכתה : שבים שלה : כדכתיב (ישעיה ג) השבישים והשהרונים על הסבכה עושין ליור ועומדת על מצחה ומקיף מאוזן לאוזן כדמוכח בתוספתא ובפני עצמו מאי תפיב : חוטין שלה · כשהסבכה אדומה תופרין בראשה לנוי חוטין שחורים ירוקים לבנים : סבכה שנקרעה · היינו של יוצאת החוץ דתנן לעיל פ' ארבעה ועשרים גבי שלש סבכות הן : תניא בתוספתא [שם] שבים של סבכה טמא בפני עצמו מפני שהוא מתקנו לסבכה אחרת וכמה שיעורו כדי שיהא מקיף מאוזן לאוזן השסין והליפויין ותליות שבו טהורים ומשום חיבור שבים טמאים והרצועות שבו תפורות חיבור קשורות אינן חיבור·פירוש כשבלתה סבכה מסלקין ממנה ומניחין לסבכה אחרת ועל השבים משימין פסי זהב וחוליות של אבנים טובות ומרגליות :

א נומי· כמו נימי הן נימין שיוצאין מן הסדין ואם נגע שרץ בנימין כאילו נגע בסדין עצמו וכן כולם כל אחד כשיעור המפורש בו תשיב יד ספי לא:טרטין·פי' גאון וכן ערוך כמין כובעים: פיליון·כמו אפיליון בפ' כל כתבי (דף קכ.) תני ליה גבי י"ח כלים: פיקרסין· כמו אפיקרסותו דפ' מי שמתו (דף כג:) א) ובפ' אלו מגלחין (דף כב·) ופי' גאון וכן ערוך לבוש תחתון ואוא פתוח בכתפיו וכשלובשו קושרו כדתנן בסוף מקואות הקשר של אפקרסותו ושבכתף : סגום · פירש בערוך בגד של צמר וכולה ציצית: רדידי· כדכתיב (שה"ש ה) נשאו את רדידי פי' בערוך צעיף דק המכסה האשה על ראשה ותכם בצעיף תרגום ירושלמי לדידא (בראשית לח) : גומדין · פירש בערוךבגד שהיא אמה[ח]של אמה ומתרגם רב יוסף גרמידא: קולקין·פי' בערוך חלוק של צמר ויש לו נימין: פונדא· כמו אפונדתו דפ' המצניע(צב.): מעפורת· פירשתי למעלה פ' כ"ח אמתני' דבגדי עניים : פרגוד · פי' בערוך בב"ר כתונת הפסים (בראשית לז) זה פרגוד תרגום של ירושלמי פרגוד מטייר : כל שהן · בין רב בין מעט חיבור וכולהו אחריני שיעורן מפורש כשיעור הזה הוו חיבור ...יבור לא לטומאה ולא להזאה: תניא בתוספ'[שם כפ"ז]נימי של אפיקרסין עשר ואם יש בהן[ט] שקרקל שהורסב"ג אומר ... פולס למדת [ג] שלש של שלש היה רחב ונתנו של הכסא ... לאו עמא נימי הברסין והכרתסין והפימלאות והחמילות ... כסתות ג' אצבעות · פסיקיא אזור רחב ותופין תלוין לפיה: ... כסתות של צמר · המונחות במטה או שם של פשתן ונגע

יד הבדיד ארבעה יד הקרדום של נכוש חמשה יד בן הפטיש חמשה של הפטיש ששה יד הקרדום של בקוע ושל עדיר ששה ויד מקבת של סתתין ששה: ח ישירי תרחור מלמטן שבעה יד מגריפה של בעלי בתים ב"ש אומרים שבעה בית הלל אומרים שמונה של סידין ב"ש אומרים תשעה בית הלל אומרים עשרה יתר מכאן אם רצה לקיים טמא ויד משמשי האור כל שהוא:

פרק שלשים

א כלי זכוכית פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא הטבלא והאסקוטלא של זכוכית טהורין אם יש להם לבזבז טמאין שולי קערה ושולי אסקוטלא של זכוכית שהתקינן לתשמיש טהורין קירטסן או שפן בשופין טמאין: ב אספקלריא טהורה ותמחוי שעשאו אספקלריא טמא ואם מתחלה עשאו לשם אספקלריא טהור תרווד שהוא נותנו על השולחן אם מקבל כל שהוא טמא ואם לאו רבי עקיבא מטמא רבי יוחנן בן נורי מטהר: ג כוס שנפגם רובו טהור נפגם בו שלש ברובו טהור ר' שמעון אומר אם מפזר הוא את רוב המים טהור ניקב ועשאו בין בבעץ בין בזפת טהור רבי יוסי אומר בבעץ טמא ובזפת טהור: ד צלוחית קטנה שניטל פיה טמאה וגדולה שניטל פיה טהורה של פלייטון שניטל פיה טהורה מפני שהיא סורחת את היד לגינין גדולים שניטל פיהן טמאין מפני שהוא מתקנן לכבשין והאפרכס של זכוכית טהורה אמר רבי יוסי אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה:

סליקא לה מסכת כלים

פירוש הרא"ש

פירוש רב האי גאון

סליק פירקא וסליקא לה מסכת כלים

הגהות הגר"א

סליק הגהות הגר"א מסכת כלים

שנים

טמאים במת אחד טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב שלשה טמאין במת שנים טמאין טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב ארבעה טמאין במת שלשה טמאין טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב כיצד שנים [א]אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה [ב]ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב: **ב** [ג]כיצד שלשה כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאין טומאת שבעה השלישי בין אדם ובין כלים טמא טומאת ערב: כיצד

א אמר ה' בטומאת מת (במדבר יט) והנפש הנוגעת תטמא עד הערב ואמרו בספרי א) (איזה) אדם מקבל טומאה מן המת לטמא חבירו טומאת ז' ת"ל והנפש הנוגעת תטמא עד הערב אולם האדם אשר יגע במת שהוא טמא טומאת ז' הנה זה לשונו (שם) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים וזה הדין הוא דין תורה ומדברי סופרים שהוא כאשר נגע במת ונגע באדם אחר קודם הבדלו מן המת הנה השני ג"כ טמא ז' ימים מדבריהן ודע זה: **ב אמר** יתברך בטומאת מת (שם) וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימי' ובאה הקבלה (נזיר דף נג:) שאמרו בחלל חרב הכונה בו שהחרב והחלל שוה שאין הבדל בין חלל חרב או חלל אבן או חלל עץ והמנס ירצה בזה שכל מה שיגע בחרב אשר נהרג בו המת יטמא ז' ימים וכן שאר כלי מתכות וכלי שטף בהיקש אל החרב לפי מה שביארנו בפתיחת זה הסדר והתבאר מזה שהכלים הנזכרים אשר נגעו במת והכלים השניים אשר יגעו באלו הכלים טמאים טומאת ז' וכבר ביארנו בהלכה אשר לפני זאת שכל מה שהוא טמא טומאת ז' הפחות מה שיעשה מן הטומאות שישים כל מה שיגע בו טמא טומאת ערב והוא אמרו (במדבר יט) והנפש הנוגעת תטמא עד הערב

א) נ"א או יהיה.

א אדם הנוגע במת. היינו טמא מת דחשיב גבי אבות הטומאות בריש מסכת כלים. אדם הנוגע בו טמא טומאת ערב דכל אדם ולד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב דאדם הנוגע בו ראשון הוא: **ב כלים** הנוגעים במת. אומר רבינו תם דכל כלים דמתני' בכלי מתכות מיירי דקי"ל חרב הרי הוא כחלל בשמעתא קמייתא דחולין (דף ג.) ובפרק קמא דפסחים בתרי דוכתי גבי נר (דף יד:) וגבי מחט (דף יט:) ובמס' שבת בסוף הזורק (דף קא:) וכלי מתכות בטומאת מת דינן שיעשה כדבר שהוא נוגע אם נגע במת דינן כמת ואם נוגע בטמא מת נעשה כטמא מת חוץ מכלים בכלים לעולם אין השניים נעשים כראשונים הילכך כיצד ג' כלים הנוגעים במת נעשים אבי אבות [הטומאה] כמת. וכלים בכלים השניים אב הטומאה. השלישי בין אדם בין כלים ראשונים. וכיצד ארבעה. כלים הנוגעים במת אבי אבות [הטומאה]. ואדם בכלים אב הטומאה וכלים באדם נמי אב הטומאה כאדם. הרביעי בין אדם בין כלים ראשונים. והשתא בכיצד שלשה דקתני הוה מצי למיתני אדם הנוגע במת וכלים באדם טמאים טומאת שבעה השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב אלא מסיפא שמעינן דארבעה טמאין במת דאפילו אדם (א) וכלים א) שנגעו במת וכלים באדם קתני טומאת ז' כ"ש אדם במת וכלים באדם דאיכא טומאת שבעה והרב רבי יצחק מסימפונ"ט פירש דכלי מתכות אינם משונים משאר כלים והא דדרשינן בנזיר פרק כהן גדול (דף נג:) מדכתיב בחלל חרב דחרב הרי הוא כחלל לאו דוקא חרב דה"ה כל כלים אפילו כלי שטף ובשבת וחולין ופסחים לא גרסינן חרב הרי הוא כחלל (לאו דווקא חרב ה"ה) דלא צריך כלל דכל מה שמדקדק יכול לדקדק בלאו הכי וכל סדר השנוי דשלשה וארבעה בכל הכלים גזירת הכתוב הוא (ב) כדתניא בספרי פרשת פרה (במדבר יט) וכל אשר יגע (על פני השדה) בו השמא יטמא למה נאמר לפי שהוא אומר בחלל חרב בא הכתוב ולימד על החרב שהיא טמאה טומאת שבעה והנוגע בה יטמא טומאת שבעה הא למדנו לכלים ואדם כלים ואדם וכלים מנין תלמוד לומר (שם לא) וכבסתם בגדיכם הא למדנו לכלים ואדם וכלים [וכו' כלים באדם] מנין אמרת קל וחומר היא ומה כלים הנוגעים באדם הנוגע בכלים הנוגעים במת הרי הן טמאין כלים הנוגעים באדם הנוגע במת דין הוא שיהו טמאים או יהיה אדם מקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת (כל) שבעה ב) אמרת קל וחומר הוא ומה כלים שאין מטמאין על גבי משכב ומושב הרי הן מקבלין טומאה מן המת לטמא אדם טומאת ז' אדם שמטמא על גבי משכב ומושב אינו דין שיקבל טומאה מן המת לטמא חבירו טומאת שבעה תלמוד לומר (שם יט) והנפש הנוגעת תטמא עד הערב טומאת ערב מטמא ואינו מקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת שבעה והשתא מדדרים ליה מוכבסתם בגדיכם שמע מינה דחרב לאו דוקא ועוד הביא ראיה מהא דתניא בתוספתא דכלים פרק אין כלי חרס [פ"ו] החמת שהיא נתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור ועלם כשעורה כרוך בסיב או בנייר ונתון לתוכה הוא טהור והתנור טהור. פי' דתוכו ולא תוך תוכו. בא הטהור ואחז בו והעלהו נטמא וטימא החמת חזרה החמת וטימאה את התנור פירוש דעלם כשעורה מטמא במשא אלמא אדם הנוגע במת מטמא חמת לטמא תנור אע"ג דחמת של עור ולא של מתכת. ואין משם ראיה כלל דהתם טעמא משום דהוי טומאה בחיבורין כדאמרינן פרק אין מעמידין (דף לז:) דיקרב בדיקרב מטאב. ועוד קשה לפירושו מהא דתנן פרק כ"ג (דף כד.) על אלו טומאות (ג)אין הנזיר מגלח [ומזה] בשלישי ובשביעי וקא חשיב כלים הנוגעים במת ודייק בגמ' הני כלים בני הזאה נינהו אלא ש"מ אשארא כלומר אדם הנוגע בכלים (ד) (איהו) [מי] ג) הוה בר הזאה (מאי הוי) ולדבריו הא אמרי' דכלים ואדם שנוגין טומאת שבעה ואפי' כלים באדם וכלים אבל לפירוש ר"ת ניחא דאע"ג דאיכא לאוקומה בכלי מתכות משמע ליה מתני' דהתם בכל כלים אי נמי אי בכלי מתכות כיון דחרב הרי הוא כחלל היה נזיר מגלח עליו כמו על המת ומיהו זה לא יתכן דבהדיא קתני בתוספתא אין הנזיר מגלח אבל הכי דמתני' ואומר רבינו תם דלא חיים לאוקומה בכלי מתכות דעל כורחין לאו אכולה קאי מדקתני מגורע בימי ספרו והא דדרים לה בסיפרי מוכבסתם איכא לאוקומה בכלי מתכות כגון תכשיטי זהב וכסף כדאשכחן גבי בגדי כהונה דכתיב (שמות כח) ואלה הבגדים אשר יעשו וקא חשיב חשן ואפוד ומעיל וציץ הוא טס של זהב. ועוד פירש הרב רבי יצחק מסימפונ"ט בענין אחר דשנים טמאין במת ושלשה טמאין במת מיירי בלא חיבורין אבל ארבעה טמאין במת מיירי על ידי חיבורין משום דקתני לה בתוספתא דומיא דזב. וזה לשון הירושלמי בנזיר פרק כהן גדול תמן תנינן שנים טמאין במת אחד טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב. ג' טמאין במת שנים טמאין טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב. ארבעה טמאין במת שלשה טמאין טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב. [א] כיצד. ב' בני אדם הנוגעים במת טמאים טומאת שבעה ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב, רבי יוחנן בשם ר' ינאי וכולהן תורה הן אבל תרומה אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון מה טעם ואיש אשר יטמא ולא יתחטא הטעון חיטוי חייב על ביאת מקדש ושאין טעון חיטוי אינו חייב על ביאת מקדש התיבון הרי אדם שנוגע בכלים הנוגעין במת טעון חיטוי והוא שני אמר רבי אבין בר חייא בטומאת אים באים ולא טומאת אים בכלים. מילתיה דרבי אבין בר חייא אינו חייב אלא על הראשון בלבד מאחר שאילו אדם באדם אינו חייב אלא על הראשון בלבד וכאן אינו חייב אלא על הראשון בלבד. א"ר יוסי והוא שטבל אבל אם לא טבל הדא היא דרבי דרבי אמר כל הטמאין בטומאתן עד שיבואו במים. אמר רבי אילא הוא עצמו שנגע במת חייב אמרה ואמר טעמא אשר יטמא בטומאת איש הוא והוא שלישי פדא"ר אבין בר חייא בטומאת איש באיש אדם חייב על טומאת מקדש. התיבון הרי כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם בטומאת איש באיש ולא בטומאת אדם בכלים. רבי זריק' בשם רב המנונה הכי תניין תמן פליג על ר' אילא כלי שהציו מן החלמה וחציו מן הגללים אין חייבין עליו על ביאת המקדש מפני שחציו מן החלמה וחציו מן הגללים אבל אם היה כולו מן החלמה חייב. מנו חייב לא הנוגע לא שני שנגע בראשון הוא אמר רבי פנחס קומי רבי יוס' תיפתר בזורקו אמר ליה אי בזורקן בדא תני על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים משום מכניס כלים טמאים למקדש אמר רבי אלעזר בר רבי יוס' קומי רבי יוסי אוף אנן תנינן הדא מסייעא להדין תנייא קדמייא דתני רבי אלעזר אומר משום רבי יהושע כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת מקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת מקדש ראשון שהנזיר מגלח עליו חייבין עליו על ביאת מקדש. שני שאין הנזיר מגלח עליו אין חייבין עליו על ביאת המקדש. אמר רבי יוחנן לטומאות הפורשות מן המת נצרכה. רביעית דם רובע עצמות שאין הנזיר מגלח עליהן אין חייב עליהם על ביאת מקדש. חצי לוג דם וחצי קב עצמות שהנזיר מגלח עליהן חייבים עליהן על ביאת המקדש. א"ר ירמיה הוינן סברין מימר מה פליגין לקרבן אבל למלקות לוקין אפי' על השלישי אפילו על הרביעי. תני רבי יוסי ליידיה קומי ר' ירמיה ופליג על ר' ירמיה כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת המקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש אמר רבי יוסי בר רבי בון משום ר' יוחנן לטומאות הפורשות מן המת נצרכה. רבישת דם רובע עצמות שאין הנזיר מגלח עליהן אין חייבין עליהן. חצי לוג דם וחצי קב עצמות שהנזיר מגלח עליהן לוקין עליהן. עד כאן הירושלמי. וזהו פירושו על הראשון אדם שנוגע במת או כלים שנגעו במת והכניסן למקדש ומשום מכניס כלים נקט לשון על דהמכניס כלי טמא למקדש כדאיתא שני שנגע בראשון. מה טעם כלומר ולמה הוא פטור אם נכנס למקדש וכן המכניסן למקדש נמי למה אינו חייב ודרים ליה מקרא (במדבר יט) דואיש אשר יטמא ולא יתחטא משמע דלא מיחייב אלא הטעון חיטוי ופריך מאדם הנוגע בכלים הנוגעים במת דטמא טומאה המורה ובעי הזאה ורבי יוחנן פטר כולהו לבר מראשון. ומשני רבי אבין בטומאת אים באים שני פטר מאים ממה נפסק דלא בעי חיטוי ומפרש הש"ס מילתיה דרבי אבין דהכי קאמר מאחר דאדם באדם השני פטור אדם בכלים נמי פטור אע"ג דבעי חיטוי כיון שהוא שני. ומסיק עלה רבי יוסי והוא שהוא טבל דלא מיפטר שני אלא אם כן טבל דקנסה ליה טומאתו ואדם בכלים דבעי הזאה לאחר שטבל בשביעי שלו מיפטר כמו שמדקדק מדרבי דאמר כל הטמאין בטומאתן עד שיבואו במים. ושמא פליגא אדר' יוחנן דאמר דלא חילק ומשמע לר' יוסי בעל הראשון חייב אפי' טבל בשביעי שלו כיון דמחוסר הערב שמש דדומיא דפטר בשני מיחייב בראשון. אמר רבי אילא הוא עצמו שנגע במת חייב כלומר חייב אדם הנוגע בו אבל כלים הנוגעים במת פטור אדם הנוגע בהן. ופליגא דרבי יוחנן דלא חילק בכל שני דפטור כדקאמר אינו חייב אלא על הראשון בלבד. אמרה ואמר טעמא כלומר רבי אילא אמר דבר זה והוא עצמו פירש הטעם משום דכתיב (במדבר יט) ואיש אשר יטמא ולא יתחטא דלדוקא באיש הנוגע במת חייב הכתוב את הנוגע בו ואע"ג דפשטיה בחיובא דראשון איירי מכל מקום דרים הכי מייתורא דאיש ופריך כלים באדם וכלים דליחייב אכלים שניים אם הכניסם למקדש דמכח טומאת איש קאתו ומשני דכיון דלאותו איש אתי דמכח כלים לא מיחייב והדר מסיק רבי זריק' דתני תנייא תמן כלומר יש תנאים בעלמא חלוקים על רבי אילא כדמפרש דכלי שכולו מן החלמה חייב דבר המקבל טומאה ונעשה אב הטומאה שיהא בר הזאה כדמוכח הכא מדמיחייב עליה אביאת מקדש. ובפרק אחד עשר בכלים פירשתי מה הוא חלמא. ומי הוא חייב לא אדם הנוגע בו בתמיה אלמא פליגא על רבי אילא ומשני דלעולם לא פליגא וחייב דקתני היינו אדם הזורקו למקדש ופריך אם כשזורקו וכי על זה שניט על רחיצת גופו ענוש כרת ועל בגדיו בארבעים אלא ודאי בנוגע איירי והדר מסיק מתניתא מסייע לתניי קדמייא דהיינו לרבי יוחנן משום רבי ינאי ורבי יוחנן גופיה דוחה סיועא זו וכולה פשוטה עד סוף. גם פירש דחרב הרי הוא כחלל היינו דוקא היכא דנחלל בו המת לא שנא חרב ולא שנא כלי שטף כולם שוין אם נהרג בו נעשה אבי אבות אבל כפירוש רבינו תם קיבלנו וכן עיקר: תניא בתוספתא [פ"א] כל הטמא במת טומאת שבעה טמא בזב טומאת ערב כל הטמא במת טומאת ערב טהור בזב. מכלום. כיצד אדם באדם שנים במת ואחד בזב כלים בכלים שלשה במת ושנים בזב כלים ואדם וכלים ארבעה במת ושלשה בזב בד"א בתרומה ובקדשים אבל אין הנזיר מגלח עליו אלא על המת בלבד ואין חייבין על טומאת מקדש וקדשיו אלא על המת בלבד. פירוש אדם הנוגע בזב אין מטמא אדם ואפילו בשעת חיבורו דדרשינן בפרשת זאת תהיה ומרבי כל הנוגע במשכב כל כלים כבגדים חוץ מאדם וכלי חרס שזב גופיה ממשכב נמי וכלים בכלים שנים בזב היינו משכב הזב למטמא אדם וכלים ואדם וכלים שלשה בזב היינו הנוגע במשכב כל זמן שלא פירש דמטמא אדם וכלים לנהשב אב הטומאה כל זמן שלא פירש כדמוכח בסוף זבים דמטמא שנים ופוסל אחד ואע"פ שעושה כלל שלו ממנו לזב לא דמו אהדדי דמת מיירי בכלי מתכות דוקא וזב מיירי דוקא במשכב ובמושב. ויש לדקדק מכאן דאין חרב נעשה כחלל לענין נזיר דהא קתני אין הנזיר מגלח עליו אלא על המת בלבד. ויש מדקדקין דאין כהנים מוזהרין על טומאת חרב הרי הוא כחלל משום דתניא בתוספתא דמכות (פ"ג) ובמסכת שמחות (פ"ד הל"א) זה הכלל כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליו כהן סופג את הארבעים אין הנזיר מגלח עליו אין כהן סופג את הארבעים ואומר ר"ת דכללא משום רישא דעל כרחין כללא דסיפא לאו דוקא דהרי רביעית דם דאין הנזיר מגלח עליו כדתנן בנזיר (דף נד.) וכהן מוזהר כדאמרינן בפרק בהמה המקשה (דף עב.) וברים סנהדרין (דף ד.) דמרבי' רביעית דם הבאה משני מתים מדכתיב על כל נפשות מת לא יבא ואין חייבין על טומאת מקדש וקדשיו אלא על המת בלבד ה"ה הנוגע בשרץ ונבילה ובכל טומאות ד) (שהוא טומאה) יוצאה מגופן מדכתיב גבי מטמא מקדש בפר' ויקרא ולא אתא אלא למעוטי נוגע בכלים [ב] דאין טומאה יוצאה מגופן. ותימה דמשמע בפרק כיצד צולין (דף עט.) דחייבין גבי כלי שרת טמאין דאמרינן כשנטמא סכין בטומאת מת דמעיקרא כי קא מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד. ויש לומר דפלוגתא דתנאי בנזיר בסוף כהן גדול (דף נו.) דתנן וכל טומאת מת שאין הנזיר מגלח עליו אין חייב עליה על ביאת מקדש. אמר רבי מאיר לא תהא קלה מן השרץ והשתא סוגיא דכיצד צולין כרבי מאיר ובריתא כתנא קמא. ובתוספתא דנזיר [פ"ה וע"ש] משמע דפליגי ברביעית דם דהכי תניא [ג] יהודה בן פרחיה אומר רביעית דם אין נזיר [ד] לענין טומאת מקדש נוגע בכל אב הטומאה כגון משכב ומושב ומורכב והפשר דמאן דממעט רביעית דם היה ממעט נמי אלו. ובירושלמי דנזיר פרק כהן גדול מייתי הך משנה דשנים טמאין במת שלשה טמאין במת וגרסינן עלה רבי יוחנן בשם רבי ינאי וכולהו תורה הן אבל תרומה אבל על ביאת מקדש אינו חייב. הירושלמי כתבתי למעלה:

א) [בכלים כצ"ע]. ב) נ"ל וק"ו הוא. ג) גי' יעב"ץ מי. ד) נ"ל שהטומאה.

הגהות הגר"א

[א] מ"ב בר"ש כיצד ב' אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב ר' יוחנן בשם ר' ינאי וכלהון תורה הן אבל תרומה אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על הראשון ולא על השני שנגע בראשון מה טעם ואיש אשר יטמא ולא יתחטא הטעון חיטוי חייב על ביאת מקדש ושאינו טעון חיטוי אינו חייב על ביאת מקדש אמר ר' אילא הוא עצמו שנגע בכלים הנוגעים במת חייב אמרה ואמר טעמא אשר יטמא ולא יתחטא בטומאת איש בכלים התיבון הרי כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טעון חיטוי והוא ג' כדאמר ר' אבין בר חייא בטומאת איש באיש רבי זריקן בשם רב המנונה תניא דמסייע לר' אילא כלים שחציין מחלמא וחציו מן הגללים אין חייבין עליו על ביאת מקדש מפני שחציו מן החלמא וחציו מן הגללים אבל אם הי' כולו מן החלמא חייב מנו חייב לא הנוגע לא שני שנגע בראשון הוא א"ר פנחס קומי ר' יוסי תפתר בזורקן ומשום מכנים כלים במקדש אמר ליה אי בזורקן בדא תני על רחיצת גופן ענוש כרת ועל כבוס בגדים בארבעים. אמר רבי אלעזר קומי ר' יוסי סדין תניא פליג על סדין תניא קדמיא דתני ר"א אומר משום רבי יהושע כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת מקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת מקדש ראשון שהנזיר מגלח עליה חייבין על טומאת מקדש שני שאין הנזיר מגלח עלי' אין חייבין עליו על טומאת מקדש חצי לוג דם וחצי קב עצמות שהנזיר מגלח עליהן חייבין עליהן על ביאת מקדש. א"ר ירמיה הוינן סברי מימר מה פליגין לקרבן אבל למלקות לוקין אפלו השלישי אפילו הרביעי תנא ר' יוסי לידיה קומי ר' ירמיה ופליג על רבי ירמיה כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליהן סופג את הארבעים ושאין הנזיר מגלח עליהן אין סופג את הארבעים אמר ר' יוסי בי ר' בון משום ר' יוחנן לטומאות הפורשות מן המת נצרכה רביעית דם ורובע עצמות שאין הנזיר מגלח עליהן אין לוקין עליהן חצי לוג דם וחצי קב עצמות שהנזיר מגלח עליהן לוקין עליהן כצ"ל: [ב] דאין טומאה יוצאה מגופן. נ"ב וכיוצא כגון משכב ומושב ומרכב: [ג] יהודה בן פרחיה. נ"ל ר' יהודה בן בתירא: [ד] לענין טומאת מקדש נוגע בכל אב הטומאה כגון משכב ומושב ומרכב. נמחק ונ"ב נ"ל אין נזיר מגלח עליה. ואין חייבין עליה על טומאת מקדש וקדשיו א"ר מ לא תהא קלה א מן השרץ:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ה מהל' טומאת המת הל"א סמג עשין רל"א:

ב ב מיי' שם הל"ג:

ג ג מיי' שם הל"ג ד:

פירוש הרא"ש

בשם נורא תהלות. אתחיל לכתוב מסכת אהלות

א שנים טמאים וכו'. פי' אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה דכתיב הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים והיינו טמא מת דחשיב גבי אבות הטומאות ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב דכתיב והנפש הנוגעת תטמא עד הערב: **ב כיצד** שלשה וכו' כלים הנוגעים במת. היה אומר ר"ת דכל כלים דמתני' בכלי מתכות מיירי דקי"ל חרב הרי הוא כחלל בשמעתא קמייתא דחולין ובפ"ק דפסחים בתרי דוכתי גבי נר וגבי מחט ובמסכת שבת פרק הזורק ודין טומאת כלי מתכות בטומאת מת שהוא נעשה כדבר הנוגע בו אם נוגע במת הרי הוא כמת ואם בטמא מת הרי הוא כטמא מת חוץ מכלים בכלים דאין השניים נעשים כראשונים הילכך כלים הנוגעים במת נעשו אבי אבות כמת וכלים בכלים השניים אב טומאה. השלישי בין אדם בין כלים ראשונים:

הגהות רו"ב

(א)מ"ב בר"ש דאפי' אדם וכלי' שנגעו כו'. נ"ב אדם שנגע בכלי' שנגעו וכו' כצ"ל: (ב) שם כדתניא בספרי כו'. נ"ב נוסחת הספרי כאן וביאורו עיין במל"מ פ"ה הל' ג' ועו"ש ד"ה ומ"ש שאף הכלי' וכו' ועיין תוס' נזיר דנ"ד ע"ב ד"ה ומשני: (ג) שם אין הנזיר מגלח בשלישי ובשביעי וכו' כצ"ל: (ד) שם אי הוה בר הזאה וכו' מי הוה בר הזאה בתמיה ולדבריו וכו' כצ"ל:

ג ישנ לי חמישי. באהל המת של פשתן איירי דמטמא טומאת אהלים ולפי מאי דקא חשיב רבי עקיבא אהל הוה מצי למימר יש לי להוסיף שני כגון שחזר והביא השפוד לתוך אהל אחר דחרב נעשה כחלל אף לטמא אחרים באהל (המת) כדמוכח בנזיר פרק כהן גדול [דף נג:] דכולה קרא דוכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת מוקמינן ליה התם בדברים המטמאין באהל דתניא על פני השדה זה המאהיל על פני המת. בחלל זה אבר מן החי ויש בו כדי להעלות ארוכה. חרב הרי הוא כחלל. או במת זה אבר הנחלל מן המת. או בעצם אדם זה (אבר) רובע עצמות. או בקבר זה קבר סתום וקאמר התם (אינו) ואינו גבי נגיעה תניא משמע דהני כולהו מטמו באהל. משום דמנה ת"ק עד ד' קאמר רבי עקיבא יש לי ה' וה"ה אם היו מודים לו חכמים בחמישי היה אומר עדיין יש לי להוסיף שני אלא השיבוהו אין האהל מתחשב. לפי שנחשב השפוד בו כנוגע במת עצמו ועוד נראה (א) דלא דמי כלל דהא דאין אהל מתחשב לאו משום דמאהיל על המת ועל השפוד ונחשב כל כך המונח באהל המת כנוגע במת דבהא ודאי מודה רבי עקיבא דאין מתחשב אלא רבי עקיבא בשפוד שנוגע באהל מבחוץ איירי ואפי' הכי אין האהל ממנין סדר משנתינו כמו (ב) שהוכחתי (לעיל) ממתני' דלקמן דסבליות וכי האי גוונא ודאי אהל שני מן המנין: ד שהכלים שלשה. כגון כלים שנגעו במת וכלים בכלים ועוד כלים שלישים בשניים טהן טמאים: והאדם ב'. כגון אדם במת ואדם באדם אבל אדם השלישי בשני טהור: שהוא באמצע. האדם. כגון כלים ואדם וכלים דהרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב וכולה הך משנה שמעינן ממתני' לעיל וקמ"ל מכאן (ג) למאן דמפרש שנים וג' בלא חיבורין וארבעה בחיבורין דהכא משמע או כולהו בחיבורין או כולהו שלא בחיבורין ועל כרחין רישא דאדם בלא חיבורין כדמוכח בפרק אין מעמידין (דף לז:) דבחיבורין דיקרב בדיקרב מסאב: ה מטמא בגדים. כל זמן שלא פירש כדתנן בסוף זבים מטמא ב' ופוסל אחד א) אלא נחשב אב הטומאה: ואין בגדים הנוגעים בזב מטמא בגדים. אפי' בשעת חיבורן כדתניא בת"כ בפרשת זאת תהיה דחיבורי הזב טהורין: הנושא את הזב. דהיינו משכב ומושב: ו עד שתצא נפשו. כדדרש בסיפרי בפרשת פרה אשר ימות מגיד הכתוב שאין מטמא עד שעה שימות ומכאן אתה דן לשרץ וממעט מפרפר: מגוייד. מלשון (דניאל ד) גודו אילנא: זוקק ליבום. דכל זמן שהוא גוסס יבמתו אסורה לינשא: ופוטר מן היבום. דאם מת והניח בן גוסס אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום: מאכיל בתרומה. את אמו כגון בת ישראל לכהן ופוסל אמו מן התרומה אם בת כהן לישראל היא: וכן בהמה וחיה אין מטמאין עד שתצא נפשם: הותזו ראשיהן. פ"ק דחולין (דף כא.) אמרי' מאי הותזו ריש לקיש אמר הותזו ממש רבי אסי אמר רבי מני כהבדלת עולת העוף דרבי אלעזר בר שמעון והתם גרסינן כזנב הלטאה כלומר פירכוס זה דומה לזנב הלטאה. תני"א בתוספתא [רפ"ב] ישראל ששחט בהמה טמאה לעובדי כוכבים ושחט בה שנים או רוב שנים ועדיין מפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות כולה מייתי לה פרק השור והרובע (דף קיז:): ז האברים. צריך שיהא בהם בשר גידים ועצמות דבכך נחשב אבר כדמשמע בסוף גיד הנשה (דף קב.) וכל משנה זו מייתי לה בפרק יוצא דופן (דף מג:) ומיירי בין באבר מן החי בין באבר מן המת:

א) נ"ל אלמא

ג כיצד ארבעה *כלים נוגעין במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאין טומאת שבעה הרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב אמר ר"ע יש לי חמישי השפוד התחוב באהל האהל והשפוד ואדם הנוגע בשפוד וכלים באדם טמאין טומאת שבעה החמישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב אמרו לו אין האהל מתחשב: ד [ב]אדם וכלים מטמאין במת חומר באדם מבכלים וכלים מבאדם שהכלים שלשה והאדם שנים חומר באדם שכל זמן שהוא באמצע הן ארבעה ושאינו באמצע הן שלשה: ה [ג]אדם ובגדים *) טמאים בזב חומר באדם מבגדים ובבגדים מבאדם [ד]שהאדם הנוגע בזב מטמא בגדים [ה]ואין בגדים הנוגעין בזב מטמאין בגדים חומר בבגדים [ו]שהבגדים הנושאין את הזב מטמאין אדם ואין אדם הנושא את הזב מטמא אדם: ו [ז]אדם א) אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפילו מגוייד ואפילו גוסס זוקק ליבום ופוטר מן היבום מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה [ח]וכן בהמה וחיה אינן מטמאין עד שתצא נפשם הותזו ג) ראשיהם אע"פ שמפרכסין טמאין כגון הזנב של הלטאה שהיא מפרכסת: ז [ט]האיברים ג) אין להן שיעור אפילו פחות מכזית מן המת [י]ופחות מכזית מן הנבילה [כ]ופחות מכעדשה מן השרץ מטמאין טומאתן:

*) בדפוס נאפולי' סגי' מטמאין.

מאתים

ולזה אמר השלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב: ג כבר בארנו שהכלי' הנוגעי' במת וכל מה שנגע באלו הכלים טמאים טומאת ז' ואם היה אשר נגע בכלים הנוגעים במת אדם הנה זה האדם ג"כ יטמא הכלים טומאת ז' ותוספת זה שהכלים הנוגעים במת למדנו מן החרב לפי שהפסוק חייב הנוגע בחלל או בחרב לפי מה שבאה בו הקבלה (במדבר יט) טמא טומאת ז' שיכבס בגדיו ביום הז' וזה ראיה שהוא מטמא בגדים טומאת ז' ונבין מזה שהחרב והאדם אשר נגע בחרב והבגדים אשר נגעו באדם שלשתן טמאים טומאת ז' וזהו ענין אמרו בספרי הא למדנו לכלים ואדם ר"ל כבר למדנו שהכלים הנוגעי' במת ואדם בכלים טמאין טומאת ז' מאמרו בחלל חרב כמו שבארנו כלים ואדם וכלים מנין ת"ל (שם לא) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי. אולם אמרו הרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב וזה הולך על השרש הקדום מאמרו והנפש הנוגעת תטמא עד הערב ומבואר הוא שאמרו בכאן השלישי והרביעי האוש השלישי והאיש הרביעי מהאישי' אשר יגיעו להם הטומאה מן המת אם מאיזה איש מהם יתחיל המספר (לפני)[לפי] המדרגה ויקרא ראשון לטומאה ושני ושלישי ורביעי ויחייב כל מדרגה ממטו מהדיני' (מה) [מהם] שיבא ביאורו במס' טהרות וזולתו כמו שבארנו ופירשנו בפתיחת זה הספר ובפ"א מכלים. ויורה הענין שכל מה שיטמא במת טומאת ז' הנה הוא אב הטומאה וכל מה שיטמא מן המת טומאת ערב הוא ולד הטומאה והוא הנקרא ראשון וממנו יתחיל המספר בשני ושלישי ורביעי וכבר בארנו זה כולו בפתיחה הנזכרת אולם ר"ע יש לו חמישי השפוד התחוב באהל האהל והשפוד אדם הנוגע בשפוד וכלים באדם טמאים טומאת ז'. והחמישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב. אמרו לו הנה אין האהל מתחשב. ביאור המלה תחוב תקוע קיים. ושפוד התקוע באהל הוא המרכז אשר באמצע האהל דומה לעמוד אם היה של מתכת ומנהו ר' עקיבא שני לאהל והיה האהל נטמא במת והיו כלים הטגעים במת לפי מה שביארנו בפתיחה וזה השפוד כאילו הוא מגע באהל והחכמים אומרים שהוא מכלל האהל וחלק מחלקיו והוא אמרם בברייתא האהל והשפוד שם אחד הוא והוא ענין אמרם בכאן אין אהל מתחשב. אבל השפוד עצמו הוא אשר יהיה כלים הנוגעים במת ואין האהל הוא אשר טמאתו אבל הוא והוא דבר אחד: ד כאשר הבנת המאמר בזאת המשנה היא מבוארת לפי שכבר ביארנו שכלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים. טומאת ז' והשלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב הנה כבר הכינה הטומאה אלו ג' כפלים בכלים ובאדם שנים לבד כמו שביארנו תחלה ואם נגעו כלים במת ואדם באותם הכלים וכלים שניים באותו האדם אשר היה האדם אמצעי בין הכלים הנה השלשה כפלים טמאים טומאת ז' והמדרגה הרביעית טמאה טומאת ערב וכבר זכרנו אלו השרשים כאן. ומה שראוי שנעיר עליו בכאן שהאדם אשר יגע במת כאשר נגע בכלים הנה הוא (יטמאהו)[יטמאם] טומאת ז' ולמדנו זה בק"ו לפי שכבר ביארנו שכלים הנוגעי' באדם שנגע בכלים שנגעו במת טמאים טומאת שבעה ר"ל הכלים השניים וכאשר היה זה כן הנה היותר ראוי והיותר נראה שיהיו הכלים הנוגעים באדם שנגע במת בלא אמצעי טמאים טומאת ז' וכן התבאר בסיפרי אבל יהיה לך זה השרש והוא שהאדם שנטמא במת יטמא הכלים טומאת ז' ויטמא חבירו טומאת ערב וכבר הפלגנו בביאור זה השרש וזולתו בפתיחת זה הסדר וגם התבאר שהכלים הרמוז להן באלו הדינים בטומאת מת לבד הוא כלי מתכות ובגדים וכן שאר כלי שטף כמו שיראה למבין מאלו הפסוקים הנזכרים בסיפרי: ה ידוע שהזב אב הטומאה והאדם אשר יגע בו הוא ראשון לטומאה אבל הוא בשעת מגעו מטמא בגדים לפי מה שהתבאר בפ' אחרון מזבין והוא אמרו יתברך (ויקרא טו) והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו ירצה בזה שהוא מטמא בגדים בשעת מגעו כמו שהתבאר בפ"א מכלים אולם כלים הנוגעים בזב הנה הוא ראשון ולא יטמא בגדים אלא כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים כמו שביארנו בפתיחה אולם כלים הנושאים את הזב הנה הן אב הטומאה לפי שהן משכב או מושב וכלן מטמאין אדם כמו שביארנו בפתיחה ולשון התורה (שם) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב אולם אדם הנושא את הזב הנה הוא לא יטמא אדם בשום פנים לפי שהוא ולד הטומאה כמו שהסברנו ברא"ש זה הסדר ואפילו בשעת נשיאתו קודם שיפרוש ממטמאיו אינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס ואמנם שאר כלים יטמא והנה נבאר זה בסוף זבים: ו אמר יתברך (במדבר יט) הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות הנה ביאר בזה הפסוק שהוא לא יטמא עד שימות ואם היה א) בעניינו לא יטמא בו בחיותו וכאשר היה המת אשר טומאתו חמורה לא יטמא עד שימות כל שכן הנבלה והשרץ: ומגוייד. חתוך או נדקר. וגוסס הוא אשר הוא בפרק המות: זוקק ליבום. אם היה מת האדם ועזב אח בזה הענין הנה אשת המת זקוקה ליבם ויחייב עליה כל דיני זקוקה ליבם וכן אם עזב ולד בזה הענין הנה אשת המת פטורה מן היבום ומן החליצה והאשה ישראלית אשר לה ולד מכהן והיה הולד על זה הענין הנה אוכלת בתרומה בשבילו עד שימות וכן הכהנת אשר לה ולד מישראל והוא בזה הענין הנה אין ראוי לה לאכול בתרומה עד שימות: וביאור הותזו ראשיהן נבדלו ראשיהן: מפרכסין. מתנועעים והתנועה אשר יטעו האברים אחר המות יקרא פרכוס: הלטאה. הוא שם השרץ וזה הבעל חי יתנועע זנבו מאד מאד אחר חתוכו ואמנם יקרה זה לקצת מיני בעלי חיים כאשר לא יהיה הכח המתנועע מתפשט בכלל האיברים משורש והתחלה אחת אבל תהיה מתפרדת בכל הגוף: ז אמר שזה השיעור לא ירצה באבר האחד בכללו כי יטמא ואפילו פחות מכשיעור כשיהיה אבר שלם הנה הוא יטמא וזהו המת

א) [אולי צ"ל בעניינו . ור"ל מגוייד או גוסס].

[illegible]

[illegible]

ח ׳מאתים וארבעים ושמונה אברים באדם שלשים בפיסת הרגל ששה בכל אצבע עשרה בקורסל שנים בשוק חמשה בארכובה אחד בירך שלשה בקטלית ואחת עשרה צלעות שלשים בפיסת היד ששה בכל אצבע שנים בקנה ושנים במרפק אחד בזרוע וד׳ בכתף מאה ואחד מזה ומאה ואחד מזה ושמונה עשרה חוליות בשדרה תשעה בראש שמונה בצואר ששה במפתח של לב וחמשה בנקביו כל אחד ואחד מטמא במגע ובמשא ובאהל אימתי ׳בזמן שיש עליהן בשר כראוי אם אין עליהם בשר כראוי מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל:

פרק שני

׳אלו מטמאין באהל. המת א) כזית מן המת וכזית נצל ׳ומלא תרווד רקב ׳השדרה והגולגולת אבר מן המת ואבר מן החי שיש עליהן בשר כראוי ׳רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין ׳ורוב ג) בניינו ורוב מניינו של מת אף על פי שאין בהן רובע טמאין כמה הוא רוב מניינו מאה ועשרים וחמשה: ב ׳רביעית דם ורביעית דם

ח שלשים בפיסת הרגל כיצד ששה בכל אצבע. דהיינו שלשים לחמש אצבעות וכן גבי פיסת יד נמי כיצד קתני. פיסת הרגל היא הפרסה דהוא כף הרגל וכן פיסת היד הוא כף היד כדכתיב (מ"א יח) ככף איש עולה מים תרגומו פיסת ידא: קרסול. מלשון (תהלים יח) ולא מעדו קרסולי מקום חיבור הרגל והשוק: קטלית. למעלה כראש הירך: בקנה. עצם המחובר ליד מלשון (יחזקאל מ) קנה המדה שבו מודדין האמה: מרפק. קול"א בלע"ז כדתנן פרק האומר משקלי עלי בערכין (דף יט.) משקל ידי עלי ממלא חבית מים ומכנים ידו עד מרפקו ובגמרא תניא משקל ידי ומשקל רגלי עלי ממלא חבית מים ומכנים ביד עד האציל וברגל עד הארכובה פי׳ מרפק ואציל הכל אחד כדכתיב (יחזקאל יג) על כל אצילי ידי תרגום על כל מרפקי ידי משמע דמרפק ביד כנגד ארכובה ברגל ובפרק שני דזבחים (דף יח:) ולא יחגרו ביזע אין חוגרים [במקום] שמזיעין [כדתניא כשהן חוגרין אין חוגרין] לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאציליהם אלא כנגד אצילי ידיהם וזהו כנגד הקוד"ה שמשם דרך לחגור בו מהגיו ולא ולמד ממנין סדר משנתינו. וי"מ דמרפק הוא השחי ולא יתכן כדפרישית ומיהו מדכתיב בירמיה (לח) שים נא בלויי הסחבות תחת אצילי ידיך שלא יזיקו לו החבלי׳ כשהעלוהו מבור הטיט (א) משמע כדברי וכן מדתנן פרק המגיע (דף לב.) גבי הולאה בפיו ובמרפקו ושם פירשתי: מאה ואחד מזה. כל מה שמנה מנה מצד אחד של הגוף כגון יד אחד ורגל אחד ודופן אחד: בשר כראוי. כדתנן פ"ק דכלי׳ (מ"ה) שיעור בשר כדי להעלות ארוכה ר׳ יהודה אומר אם יש במקום א׳ כדי להקיפו בחוט ערב יש בו להעלות ארוכה: תניא בתוספתא [פ"א] כשם שאבר מן החי [א] ואבר מן המת שחסר עלם באדם טהור כך בנבלות [ב] ובשרצים טהור אבר שאין עליו [ג] בשר כראוי באדם טמא בנבלות ובשרצים טהור המוח בין באדם בין בבהמה בין בחיה בין בעופות בין בנבלות בין בטרפות בין בשקצים בין ברמשים טמא וחייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא ומטמא כזית במשא וכעדשה במגע כללו של דבר מוח הרי הוא כבשר לכל דבר. תנן במסכת עדיות פרק קמא אבר שיש עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ובאהל חסר בשר טמא חסר עלם טהור. פי׳ חסר בשר טמא כדתנן במתניתין דאם אין עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל. חסר עלם טהור לגמרי ובלבד שלא יהא בו כזית בשר וכגון לחסר עלם לגמרי דליכא עלם כלל דאי חסר עלם מכברייתו צריך שלא יחסר ממנו עלם כשעורה דבענין אחר לא הוי טהור לגמרי:

המת ודעהו: ח בעבור שקדם לנו הדין שהאבר יטמא ואפילו בפחות מכשיעור הנה ראוי שיודיעו אלו האברים מה הם. פיסת היד ופיסת הרגל מפרק היד ומפרק הרגל וכאשר היה ברגל שלשים פרקים הנה בכל אצבע ו׳ פרקים וקרסל העקוב תרגום כרעים קרסולים: ושוק וארכובה וירך ידועים: וקטלית הוא כף הירך ומה שידבקו בו למעלה: צלעות. הצלעין: ואמרו שנים בקנה. בקנה הזרוע: ומרפק הוא הקובדו: וחוליות השדרה הן חוליות הגב ושם הבנין בכללו השדרה: ומפתח הלב הוא החזה לפי שבתנועת החזה ינשב הריאה על הלב והנה הוא לו כמו מפתח שיפתח דרך יכנס ממנו האויר ויצא העשן. ונקבים הן הן כלי ההולדה והאמה. ומה שיתחייב שתבינהו שהמת בעצמו יטמא במגע ובמשא ובאהל אולם טומאת מגע ואהל. הנה הוא בפסוק כמו שאמר (במדבר יט) הנוגע במת ואמר (שם) כל הבא אל האהל יטמא וטומאת משא הוציא אותם הקבלה מטומאת נבלה אשר היא טומאה קלה והיא מטמאה במשא כמו שבא הכתוב (ויקרא יא) והנושא את נבלתה וכ"ש המת שמטמא במשא וכמו שהנבלה אשר מגעה בטומאת ערב משאה בטומאת ערב כן המת אשר מגעו טומאת ז׳ משאו ג"כ טומאת ז׳ וזה מבואר בספרי ואמר יתברך (במדבר יט) בחלל חרב או במת ואין ספק שחלל חרב הוא א) כמת ובא הקבלה (נזיר דף נג:) שענין זה שמה שהבדילתו הסייף הוא כמו המת וזהו אבר מן החי וכן אבר מן המת כמו שהתבאר והוא אמרם לעשות את הפורש ממנו כמוהו. ואם היה אבר הובדל מן המת או מן החי אבר עליו מהבשר והעצמות והגידים מה שאפשר שיחיה כלל הבשר ויבריא אם היה מחובר באדם והוא חי הנה האבר אשר הוא באותו ענין יטמא כמו שיטמא המת בכללו וזה מאמר השם (שם) או בעצם אדם ייחס העצם לאדם עד שיהיה בו עצם ובשר כמו כלל גשם האדם ואז יהיה דינו כדין המת בכללו אולם אם לא יהיה עליו בשר או היה עצם כשעורה ואפי׳ לא יהיה מן הפרקים המנויים הנה הוא יטמא במגע לאמרו ית׳ ב) וכל הנוגע בעצם ג) (או עצם) וכן ג"כ יטמא במשא על הפנים אשר זכרנו מנבלה ולא יטמא באהל לפי שטומאת אהל אמנם באה באדם לבד כמו שאמר (שם) אדם כי ימות באהל או באבר מן האדם דומה לאדם לאמרו בעצם אדם אמרו מה המת בשר ועצמות וגידים אף אבר מן החי כברייתו בשר וגידים ועצמות ואמרו (שם) ג"כ שני עצמות נאמרו בענין או בעצם אדם זה אבר מן החי ד) וכל הנוגע בעצם זה עצם כשעורה ושמור אלו השרשים כלם ולא תבקש ממני לכופלם בעתיד:

א כבר הודעתיך הרבה פעמים כי שיעורין הלכה למשה מסיני: ונצל הוא הבשר שנמוח ונעשה ליחה סרוחה כאשר התחיל הבשר להתעפש: ותרווד הוא הכף וכבר ביארנו בי"ג מכלים שהוא מלא חפני: ורקב הוא העפר אשר ישאר מגוף המת כאשר יכלה לאותו יתרקבו העצמות והוא דומה לעפר ומתנאיו ואז יטמא בזה השיעור שיהיה המת נקבר ערום בלי בגד בתיבת אבן קשה או שיש והדומה להם והושם עליו כסוי שיש עד שלא יתערב בו דבר מהעפר ולא מן העצים ולא מן הבגדים וכן אמרו נקבר בכסותו או בארון של עץ ע"ג עפר אין לו רקב וכן אם נקבר המת והיה חסר ממנו אבר מאיבריו אמרו מת שחסר אין לו רקב וכבר ביארנו זה בנזירות (פ"ז מ"ב) והשדרה תטמא ואע"פ שאין עליה בשר כלום וכן הגולגולת אע"פ שאין עליה בשר הנה כל אחד מהן יטמא באהל להיות בשני אלו נראית תמונת אדם והוא מושג באמרו עצם אדם: ורובע הוא רובע הקב: ורוב הבנין גודל הגוף: ורוב המנין רוב מנין האיברים והם קכ"ה פרקים ואלו העצמות ג"כ אין עליהן בשר בשום פנים הנה אלו שלשה שיעורים בעצמות הערומין מן הבשר אחד מהן שיהיו אלו העצמות בו עם האדם אשר הוא עצמו ויהיה מרובע ומעלה והב׳ שיהיה בו רוב המנין והוא קכ"ה פרקים ויהיה בו מרובע ולמעלה והג׳ שיהיו הקכ"ה אברים ולמעלה יהיה בהן רוב בנין ויתקבלו בו שני הענינים יחד רוב בנין ורוב מנין הנה אלו העצמות נטמאו באהל ואם לאו לא ואפשר זה בנפל וכבר ביארנו ששרש זה כולו אמר׳ יתברך (במדבר יט) בעצם אדם ואלו השיעורין הג׳ יראו בכל אחד מהן שהוא עצם אדם [ואם אין] זה בו טהור: ב אמר יתברך (שם) כל הנוגע במת בנפש האדם ונפש האדם הוא הדם כאומרו כי הדם הוא הנפש ועם

א) כד"א הגי׳ הוא המת. ב) נ"ל ופל. ג) גי׳ יעב"ץ או בעצם. ד) נ"ל ופל.

א המת וכזית מן המת. בנזיר בפרק כה"ג (דף מט:) תנן על אלו טומאות הנזיר מגלח עליהם על המת ועל כזית מן המת ופריך בגמרא על כזית מן המת על כולו לא כל שכן לא נצרכא אלא למת שאין עליו כזית בשר ועדיין אני אומר על אבר ממנו מגלח עליו על כולו לא כ"ש אלא כדאמר ר׳ יוחנן לא נצרכא אלא לנפל שלא נתקשרו איבריו בגידין וכה"ג שייך להקשות אמתני׳ דהכא ומדגרסינן התם כדאמר ר׳ יוחנן משמע דעיקר מילתיה לאו אההיא איתמר ושמא אמתני׳ דהכא אמרה. ומיהו בכל הספרים גרסי׳ כריש גיד הנשה (דף פט.) וא"ר יוחנן ואקושיא קמייתא דעל כזית ממנו מגלח מייתי לר׳ יוחנן ולא גרסי׳ התם בשום ספר כדא"ר יוחנן. ויש ליישב שתי הגירסות דבנזיר כשהקשה ר׳ יהודה על כזית מגלח עליו על כולו לא כ"ש תירץ ר׳ יוסי לא נצרכה אלא במת שאין עליו כזית בשר והדר פריך הש"ס (איכא) אכתי על אבר ממנו מגלח על טלו לא כ"ש ומשני כדאמר ר׳ יוחנן כלומר אקושיא קמייתא תירץ כן ר׳ יוחנן דסתמו אין בו כזית בשר כל כמה דלא נתקשרו אבריו בגידין. ולפי שהיה צריך להעמידה כן משום קושיא דעל אבר ממנו מגלח תירץ כן לכתחלה ומש"ה בפ׳ גיד הנשה דמייתי מדר׳ יוחנן אקושיא קמייתא קאמר וא"ר יוחנן ומיהו בירושלמי דנזיר אין משמע כן אלא אדרבה משמע איפכא דכיון דאין בו כזית בידוע שלא נתקשרו. ומשמע נמי דאמתני׳ דהכא איתמר (ב) והכי איתא פרק כהן גדול (דף נ.) חד סב שאל לר׳ יוחנן כזית מהמת מטמא לא כ"ש כולו א"ל (אביי) להביא את הנפל שאין בו כזית חזר ושאל ליה אבר מן המת מטמא לא כ"ש כולו א"ל להביא את הנפל שלא קשרו איבריו ומסיק דההוא סבא מכיון דשאל ליה לקדמיתא לא הוה צריך מישאל תנייתא ואי בעי משאיל תרתיהון שאל תנייתא וחזר שאל לקדמייתא דהוה פשיטא משום שאין בו כזית דבר ברי הוא שלא קשרו איבריו. ותימא אמאי לא משני כגון מת שנשרף ושלדו קיימת דכזית ממנו לא מטמא דאפי׳ כולו אם אין שלדו קיימת טהור כדאיתא פרק המפלת (דף כח:) וכן מת שנתבלבלה צורתו נר"ע כגון שפיר שמרסוהו מימיו ואפי׳ ר׳ יוחנן דמטמא התם לא מטמא אלא בשלם שיהא כולו שלם דדייק דנתבלבלה צורתו טמא דר"א דאמר אפר שרופין שיעורן ברובע אלמא לא חיים לבלבול צורתו ועל כורחין לא שביק ר׳ יוחנן רבנן וקאי כר"א אלא קסבר דרבנן לא פליגי אלא בשיעורו אבל מודו בשלם דמטמא אע"פ דנתבלבלה צורתו דמדר"א נשמע לרבנן: כזית נצל. בנזיר פרק כהן גדול (דף מט.) מפרש (כמה שיעורו) איזהו נצל בשר המת שקרש ומוהל שהרתיח: מלא תרווד רקב. בנזיר פרק כהן גדול מפרש כמה שיעורו חזקיה אמר מלא פיסת יד ר׳ יוחנן אמר מלא חפנים והתם מפרש אי זהו מת שיש לו רקב (ג) פירשתי לעיל בסוף פ"ק: רובע עצמות מרוב המנין. כלומר אע"פ דליכא רוב מנין ולא רוב בנין: תניא בספרי זומא הנוגע במת (במדבר יט) יכול כל שהוא אמר שוב במת יכול לא יטמא כל שהוא אבל יטמא כעדשה שכן מצינו כעדשה מן השרץ טמא אמר שוב במת הא מה מדבר אחר שריבה הכתוב מיעט אמרו כזית מן המת טמא שכן הוא תחילת יצירתו אין לי אלא הנוגע בכזית מן המת ומנין אף הנוגע בעצם ת"ל (שם) או בעצם יכול כל שהוא אמר שוב א) או בעצם [א] יכול לא יטמא כל שהוא אבל כשעורה יטמא שכן מצינו כשעורה טמא אמר שוב או בעצם הא מה מדבר אחר שריבה הכתוב מיעט אמרו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא [ב] אין לי אלא הנוגע בעצם מן המת (מנין אף הנוגע בדם ת"ל או יכול כל שהוא בעצם מן החי [ג] ת"ל או בעצם אדם מה אדם שלם אף עצם שלם אין לי אלא בנוגע במת ובעצם) מנין לרבות אף [ד] הנוגע בדם ת"ל או יכול [כ"ש] אמר שוב בדם כמה הוא דמו של אדם שיעורו רביעית ומנין לרבות דם תבוסה ת"ל (שם) נפש יכול דם תבוסה ממת אחד ומניין לרבות דם תבוסה משני מתים ת"ל (שם) נפשות. פי׳ אבל יטמא כשעורה גירסא זו משובשת אלא ה"ג אבל יטמא כעדשה שכן מצינו שרץ כעדשה טמא. ואי גרסינן כשעורה יש לפרש דרבי מאו בעצם רובע לטומאת אהל וה"ק אבל יטמא עצם כשעורה שכן מצינו דטמא במגע ובמשא והטמא לפי שיטה זו היה ראוי לגרוס בסיפא אמרו רובע עצמות מטמא במגע ובמשא ובאהל: תניא בסיפרי זומא זאת ב) תורת אדם (שם) אם למד אדם פרע לנבילה כבר למד מה אני מקיים האדם (שם) לרבות דבר אחר שיטמא כמת שלם את מה אני מרבה השדרה והגולגולת [ה] ואני לוג דם ואני קב עצמות ואבר מן המת ואבר מן החי שיש בו בשר כראוי [ו] ורוב עצמות מרוב הבנין מרוב גודלי גוייה. פי׳ כגון שוקיים וירכים. ורובע מרוב המנין הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל. (ד) וצריך עיון בפ׳ כ"ג: תניא בתוספתא [פ"ג] רובע עצמות מרוב הגוייה בגודל ועצמות רוב הגוייה בגודל אע"פ [ז] שאין בהם רובע טמאין. ר׳ יהודה אומר לשון אחר ב"ש רובע עצמות מן הגוייה מרוב הבנין או מרוב המנין רוב בניינו או רוב מניינו של מת אע"פ שאין בהן רובע טמאין ואיזהו בניינו השוקיים והירכים והצלעות והשדרה ואי זהו מניינו אצבעות ידים ורגלים ובלבד שיהא בו קכ"ה. א"ר יהושע יכולני לעשות דברי ב"ש [ח] ודברי ב"ה אחד משוקיים ומירכים נמצא רוב בניינו בגודל. ותני רוב מנייני ותני רוב בניינו אינן מצטרפין כתני זית בשר וכתני זית נצל מצטרפין זה עם זה ואמר כל הטומאות שבמת אין מצטרפות זו עם זו מפני שלא שוו בשיעוריהן. וצריך עיון פ׳ כ"ג בנזיר (ה) ושם מפורשת. ועוד תניא בתוספתא [רפ"ד] ר׳ יוסי אומר מלא תרווד רקב מטמא במגע במשא ובאהל ר"ש אומר שלש טומאות פורשות מן המת שתים בכל אחד והשלישית אין בהן אלו הן גולל ודופק ועצם כשעורה ומלא תרווד רקב גולל ודופק מטמאין במגע ובאהל ואין מטמאין במשא [ט] והיכן הוא מצאן עצם כשעורה עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל [י] והיכן הוא אהלו מלא תרווד רקב. מלא תרווד רקב מטמא באהל ובמשא [יא] ואין מטמא במגע. פי׳ (ו) מתני׳ מלא תרווד רקב בהדי מטמאין באהל ולא חשיב גולל ודופק שמטמא כר׳ יוסי משום דתרווד רקב שוה לאחריני למגע ומשא ואהל דקא חשיב ליה בהדייהו וכולה הך ברייתא מייתי לה פרק העור והרוטב (דף קכה:) ופריך התם לר׳ יוסי היאך תרווד רקב מטמא במגע הא לא נגע ליה בטליה ואין מגע וחוזר ומגע: ב רביעית דם ורביעית

א) [נ"ל שוב בעצם]. ב) נ"ל הטורה.

א) [נ"ל וכזית]: ב) [בכורות דף מה.]:

פירוש רב האי גאון

ח בקורסל. פירוש כמה דאת אמר ולא מעדו קרסולי (ש"ב כב לז) והוא מוצע אלבעב בשיית ואע"פ שבתב (שופטים א ו) ויקצצו את בהונות ידיו ורגליו ומתרגם רב יוסף קרסלי: בקטלית. א׳ ד׳ בקטלי ושעין בכך מרבע מקום אל מושם. בוכאניו ואסיתא: במרפק. תרגום (יחזקאל יג יח) על כל אצילי ידי ועל כל מרפקי ידיו ושמו בפיי׳ תם הבין: חליות בשזרה. פי׳ חליות אצל השיזרה כדז בשיית כדגרסי׳ י"ח חליות שבשזרה ושורה היא עצה כדכתיב (ויקרא ג ט) לעמת העצה: א כזית נצל. פי׳ כדגרסינן (נזיר נ א) ואיזהו נצל בשר המת שקרש ומוהל שהרתיח ומקשינן היכי דמי אי נימא דידעינן דמת אע"פ דלא קריש נמי ואי דלא ידעינן כי קריש מי הוי ומשני א"ר ירמיה בסתם דלא ידעינן אי מוהל הוא אי כיחו וניעו הוא קריש וודאי מוהל הוא לא קריש י"ל דלמא כיחו וניעו הוא: תרווד רקב. פירוש תרווד זה

הגהות הגר"א

[א] פ"ח בר"ש ואבר מן המת. נמחק: [ב] שם ובשרצים טהור אבר. נ"ב מן המת שחסר עצם ואבר מן המת

עין משפט נר מצוה

טו א מיי׳ פ"ב מהל׳ טומאת מת הל"ז:
טז ב מיי׳ שם הל"ג:
א ג מיי׳ פ"ג מהל׳ טומאת מת הל"א:
ב ד מיי׳ שם הל"ג ופ"ב הל"ח:
ג ה מיי׳ שם פרק ג הלכה א:
ד ו מיי׳ שם ועיין בכ"מ בפ"ג שם הלכה ט:
ה ז מיי׳ שם פרק ג הלכה ח:
ו ח מיי׳ פ"ד מהל׳ טומאת מת הל"א:

פירוש הרא"ש

ועצמות) או מן האדם או מן השרץ מטמא כל אחד שטומאה הראוי לו: [הגה"ה. אמר יצחק והרמב"ם פי׳ במשנה שלמטה כי מה שהבדילה הסייף מן החי הוא אבר מן החי והוא כמו המת וזה הבאתי ראיה למה שאמרתי כי מן החי ירצה שחתכו ממנו אבר בחיים]: ח מאתים וכו׳. פיסת היא כף היד ששה בכל אצבע הוי לחמש אצבעות ל׳. וכן בפיסת הרגל. קרסול הוא פרק הראשון למעלה מן העקב: קטלית. הוא כף הירך בוקא דאטמא: קנה. הוא עצם הסמוך ליד: מרפק. הוא מקום כפיפות הזרוע: מאה ואחד מזה. היד והרגל והדופן: מפתחי הלב. היינו החזה לפי שבנענע החזה מתרפה הריאה מעל הלב נמצא שבחזה הוא כמין מפתח הלב שפותח לו דרך להכני׳ לו האויר ולהוציא ההבל:

ז א מיי' שם פרק ג הלכה יד :
ח ב ג מיי' שם הל"ו:
ט ד מיי' שם הל"ח:
י ה מיי' שם פרק ג הלכה יא :
יא ו מיי' שם פרק ג הלכה ב :
יב ז מיי' שם פ"ב הלכה א :

א) [תמורה לג. וע"ש תו' ד"ה מלא תרווד:] ב) [נדה דף כח.] ג) [שם ק כז:] ד) [ברכות מח. וש"נ] ה) [עירובין ז. חולין מב: בכורות לז:] ו) [בכורות לח.]

דם תבוסה תני דאורייתא ותני דרבנן רביעית דם שיצא כולו לאחר מיתה הוא דאורייתא ודם תבוסה דרבנן כדאמרינן בהגוזל קמא (דף קח:) ובנדה פ' האשה (דף סב:) ולקמן פ"ג מפרש אי זהו דם תבוסה וכן במסכת נדה בשילהי תינוקת (דף עא.) מייתי בברייתא דפליגי תנאי אי זהו דם תבוסה והנהו דהגוזל קמא ודפרק האשה אינם מענין זה דבהגוזל קמא איירי ברביעית דם שנבלע בכסות וכן בנדה פרק האשה וכולהו מיקרו דם תבוסה דתבוסה הוא לשון תערובת : ממת אחד . קא סברי רבנן יש אם למסורת נפשת כתיב ור' עקיבא סבר יש אם למקרא נפשות דכתיב על כל נפשות מת לא יבא כך מפרש בריש סנהדרין (דף ד.) ופליגי (על) [עוד] רבי ישמעאל ורבי עקיבא פרק בהמה המקשה (דף עב.) : (דם קטן שאין) מטמא כבשרו. קסבר ר' אליעזר דרמה היוצאה מן המת אפילו חיה כבשר המת חשיבא ובתמורה בסוף כל האסורים (דף לג.) מפרש טעמא דאדם מחיים איקרו רמה דכתיב אף כי אנוש רמה : אפר שרופים. בני אדם שנשרפו ונעשו אפר. ובפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן פליגי רבי יוחנן ור"ל פרק המפלת (דכ"ז ע"ב ע"ש) (א) גבי שטרפוהו מימיו ומיהו כי מעיינת בה שפיר אפילו רבי יוחנן כרבנן סבירא ליה (ב) כדפרישית לעיל : מלא תרווד ועוד עפר בית הקברות. פרק המפלת (שם:) מפרש אי זהו מת שיש לו רקב נקבר ערום בארון של שיש או על גבי רצפה של אבנים ובפרק כהן גדול בנזיר (דף נא.) עניינים סוטא [ג] וצריך טמר דעפר בית הקברות דהכא בכי האי גוונא איירי ובפרק המפלת (שם) א) מאי טעמא דרבנן לפי שאי אפשר למלא תרווד ועוד שאין בו מלא תרווד רקב. ורבי שמעון מטהר אפילו במלא תרווד רקב שנפל לתוכו עפר כל שהוא כדמפרש התם דסופו כתחילתו לדבר אחר נעשה לו גנגילון : אינו חיבור לטומאה. דאם האהיל על מקצתו אינו כמאהיל על כולו וכן לענין מגע למאן דאמר אין מטמא במגע :

דם תבוסה ממת אחד ר"ע אומר משני מתים דם קטן שיצא כולו רבי עקיבא אומר כל שהוא וחכ"א ארביעית א) כזית רמה בין חיה בין מתה רבי אליעזר מטמא כבשרו וחכמים במטהרין ג) אפר שרופים רבי אליעזר אומר שיעורו ברובע וחכמים גמטהרין ג) דמלוא תרווד[א] רקב ועוד עפר קברות טמא רבי שמעון מטהר המלוא תרווד רקב שנבלל במים אינו חבור לטומאה: ג ואלו מטמאין במגע ובמשא ואינן מטמאין באהל ד) עצם כשעורה וארץ העמים ובית הפרס אבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהן בשר כראוי ס) השדרה והגלגולת שחסרו כמה הוא חסרון בשדרה ב"ש אומרים שתי חוליות בית הלל אומרים זאפילו חוליא אחת ובגולגולת בית שמאי אומרים כמלוא מקדח בית הלל אומרים חכדי שינטל מן החי וימות ו) באיזה מקדח אמרו בקטן של רופאין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים בגדול של לשכה :

היות אלו השיעורים ג"כ הם מן השיעורים שהם הלכה למשה מסיני ושמו זה כמו טעם אמרו שהמעט שיהיה באדם מדם בתחלת ברייתו רביעית ובגמרא אמרו (שבת דף לא:) רביעית דם נתתי לכם על עסקי דם הזהרתי אתכם ור' עקיבא אמר שאע"פ שבא משני מתים והוציא זה מאמרו ועל כל נפשות מת שתי נפשות ושיעור אחד (סנהדרין דף ד.) שלא אמר נפשות מתים : ודם תבוסה הוא דם ההכאה והערבוב אשר יגיר מההרוג בין החיים והמות כמו שיתבאר בפרק אשר אחר זה נגזר מאמרו מתבוססת בדמיך (יחזקאל טז.) ורבי עקיבא יעמיד דם הקטן לפי עצמו ואמר כי כמו שיטמא רוב בנינו ורוב מניינו ואפילו לא יהיה בו השיעור המוגבל לעצמות ג"כ כלל דמו יטמא ואפילו לא יהיה בו שיעור הדם והוא רביעית : ורמה. הוא התולעת המתילד בבשר המת כאשר יתחיל להתעפש וירוש תולעים : ואפר שרופין. האפר אשר ישרפו מהאדם כאשר לא התערב בו מאפר העצים וחכמים שמו זה האפר במדרגת הגוף כי כאשר נשרף יצא מדין המתים : ועפר קברות הנזכר בכאן הגמלא בקבר עפר בו לאות המת ודמו נראית ואינו יודע אם הוא הרקב הנזכר שהוא מטמא באהל שהוא עפר שנתערב בו הליחה והדם והוא אמרם בתוספתא מלא תרווד רקב ועוד תבוסה שנמצאת בקבר ואין ידוע מה טיבה זו עפר קברות : ואמרו אינו חבור לטומאה. ענינו כי כאשר יולש זה הרקב לא יהיה שלו מתדבק להיות גשם אחד עד שיהיה מטמא מי שנגע בקצה זאת הלישה אבל מי שנגע בזאת העיסה טהור לפי שחלקיו נבדלין קצתן מקצתן והלישה לא יועילהו ולא ישימהו גוף אחד וזהו כמו שאמר בש"ס (שבת דף יח.) אפר לאו בר גיבול הוא ולזה לא יחשב עירובו לישה ובכאן יתבאר לך שמלא תרווד רקב לא יטמא במגע האדם לעולם לפי שאי אפשר לו ליגע

דלאמר אין מטמא במגע : תניא בתוספתא (רפ"ג) אמר רבי יהודה לא נחלקו ר"ע וחכמים על רביעית דם שפירש משני מתים שהיא טהורה על מה נחלקו על רביעית דם שפירשה משתי רביעיות משני מתים שרבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין . רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון לא נחלקו רבי עקיבא וחכמים על רביעית דם שפירשה משתי רביעיות משני מתים שהיא טמאה על מה נחלקו [ג] על שתי רביעיות דם שפירשו משני מתים שרבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין . אבא שאול אומר רביעית תחילת דמו של קטן דם הקטן שיצא כולו ואין בו רביעית רבי עקיבא אומר כל שהוא וחכמים אומרים אינו טמא אלא עד שיש בו רביעית . שרבי עקיבא אומר טומאה בדם וטומאה בעצמות מה עצמות אע"פ שאין בהן רובע טמאים אף הדם אע"פ שאין בו רביעית טמא . השיבו את רבי עקיבא ג' תשובות לא אם אמרת בעצמות שהרי רובן טמא בלא רובע תאמר בדם שאינו טמא אלא רביעית . ד"א לא אם אמרת בעצמות שמיעוט עצמות טמא ועלם כשעורה הפורש מהן טמא תאמר בדם שאינו טמא אלא רביעית . ד"א לא אם אמרת בעצמות שבידוע שכולן לפניך תאמר בדם שאנו אומרים שמא נשתייר הימנו טפה כל שהוא טהור . אמר להן אף אני לא אמרתי אלא בזמן שיצא כולו . אמרו לו א"א בכך . פירוש רביעית דם שפירשה משתי רביעיות משני מתים שנתערבו שתי רביעיות ואח"כ חלקם. רביעית תחלת דמו של קטן אבא שאול בא ליתן טעם למה שיערו ברביעית האהיל וזהו תחילת דמו כי ההיא דלעיל בספרי זוטא אמרו כזית מן המת טמא שכן היא תחילת יצירתו וגבי שרץ שיערו (רביעית) בכעדשה הואיל וחומט תחילת ברייתו כעדשה. רובו טמא בלא רובע כגון רוב בניינו ורוב מניינו: ג וארץ העמים ובית הפרס . לא בנכנס בארץ העמים (ובבית הפרס) דאפי' רוכב על סוס שאינו נוגע טמא דגזרו בארץ העמים על גושה ועל אוירה כדאמרינן פ"ק דשבת (דף טו:) ואפי' נכנס בשידה תיבה ומגדל איכא מאן דמטמא פ"ק דגיטין (דף ח:) ובנזיר פ' כהן גדול (דף נה.) והכא בגוש הבא מארץ העמים או בגוש הבא מבית הפרס דמטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל ודוקא גוש אבל עפר דלאו גוש לא מטמא דגוש שנינו בכ"מ כי ההיא דתנן במס' טהרות פ' חמישי [מ"א] גוש מארץ טהורה וגוש מבית

עין משפט נר מצוה

יד א ב ג מיי׳ פ״ב מהלכות טומאת מת הלכה טו:

טו ד מיי׳ פ״ג מהל׳ טומאת מת הלכה טו:

טז ה ו ז מיי׳ שם פ״ד הל״א והל״ב:

מעלמו ולא שגבל הוא ודיבק דלא מלטרף: ד הגולל והדופק. אבן רחבה וגדולה שמניחין אלבה על הקבר לסימן מלשון (בראשית כט) וגללו את האבן ואותה אבן מונחת על שתי האבנים אחת מלד זה ואחת מלד זה ונקראין דופק כדקתני איזהו דופק שהגולל נשען עליו. ודופק דופקין הוא אבן שאין הגולל נשען עליו אלא אגל אבן הדופק מניחין פעמים אלא אבן אחרת להחזיקה ונקראת דופק דופקים. והגולל הוא הסותם את חלל הקבר שהמת מונח בקבר ומניחין את הגולל על פתח הקבר מלמעלה לסתום את פי הקבר כדמשמע לקמן בסוף פרק ט״ו דתנן קורה שעשאה גולל לקבר בין מוטה על לדה בין עומדת אין טמא אלא כנגד הפתח: ועוד תניא בתוספתא [דמכילתין פט״ו ע״ש] גל של לרורו׳ שעשאו גולל לקבר הנוגע בתוכו עד ארבעה טהור דברי ר״י וחכ״א אינו טמא אלא סדר הפנימי טרכו של קבר משמע כעין כוך החלול בגל ולמעלה הגל כעין כיפה לפיכך נ״ל דתחת הגולל חלל הוא ואע״פ שלרורות העליונות מכסות את הפנימיות כיון דכל הגל על פני הארץ מיקרי על פני: וסובה שעל פתח הקבר דקתני בתוספתא דאם סתומה הרי זו גולל לעלמו ואם הסיטה טמא גר״א דאמר גולל מטמא במשא צריך להעמידה בקבר פתוח מלמעלה שלא נתמלא הקבר עפר. וטומאת גולל ודופק נפקא ליה פרק בהמה המקשה (דף עב.) מדכתיב על פני השדה לרבות גולל ודופק: אם יש תחתיהם עפר קברות מטמאין. כשמסיטן משום עפר הניכסו עמהם דמטמא במשא משום תבוסה של מת ובסוף נזיר (דף סה.) מפרש וכמה שיעור

בארנו שיעור הסלע והפונדיון בריש קדושין (דף יב:) ומחלוקת ר״מ וחכמים אמנם הוא לדעת ב״ש הגדחה: ד גולל. הוא הכסוי אשר יכסו בו המתים יהיה מאבן או מעץ או מזולת זה: ודופק הוא לדדי הקברות אשר עליהן יהיה הכסוי גם כן מעץ או מאבן או זולתו: ודופק דופקים. הוא שישמו עליהם אלו הלדדין והם כמו יסודות הקיר הנבנית בארץ והם בהתיחסם אל הכסוי יקרא ג״כ דופק דופקים ואולם היות הגולל והדופק מטמאים במגע הנה זה לשון התורה (במדבר יט) א) וכל נוגע בעלם או בחלל או במת או בקבר ושם דין הקבר כדין המת כמו שהמת עלמו מטמא במגע ובאהל כן הקבר בכללו עליונו והקפו מטמא במגע ובאהל ולא יטמא במשא אמנם הוא מק״ו [מנבלה] כמו שביארנו [בס״פ שלמעלה מזה] הנה תכלית כל מה שבארנו הקבר יש בו מהטומאה מה שהוא במת עלמו והועתק אליו זה הדין לסבת ההיקש ור״א יעהיק אליו כל דיני טומאת מת. ור׳ יהושע יאמר כי לדדי הקבר בלתי

ד (א) הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל ואינן מטמאין במשא רבי אליעזר אומר מטמאין במשא ר׳ יהושע אומר אם יש שם תחתיהן עפר קברות מטמאין במשא ואם לאו אינן מטמאין במשא איזה הוא הדופק את שהגולל נשען עליו אבל דופק דופקין טהור: ה אלו שאם חסרו טהורין כזית מן המת וכזית נצל ומלוא תרווד רקב ורביעית דם ועצם כשעורה ואבר מן החי שחסר עצמו: ו השדרה והגולגולת משני מתים ורביעית דם משני מתים ורוב עצמות משני מתים ואבר מן המת משני מתים ואבר מן החי משני אנשים רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין:

תבוסה: תניא בתוספתא [פ״ג שם] הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל ואין מטמאין במשא ר״א אומר מטמאין במשא מק״ו אמר ר״א אם מטמא במגע הקל לא יטמאו במשא חמור אמר לו ר״ע אם מטמאין במגע המרובה יטמאו במשא מועט. א״ל ר״א עקיבא מה זה עקיבא והלא טומאת אהל מועטת שניהם והרי הם מטמאין בה ואם מטמאין באהל המועט לא יטמאו במשא המרובה נסתלק ר״ע וקפץ ר׳ יהושע ואמר לו

פירוש רב האי גאון

ד הגולל. פי׳ מה שבנזירות שנינו (נזיר נד א) משיסתום אבל הסככו׳ והפרעו׳ ובית הפרס וארץ העמים והגולל והדופק כך פירוש ואיזהו הדופק (פי׳ הדופק) את שהגולל נשען עליו אבל דפק הדופקין מדו׳ הדופק והגולל פי׳ איזה הוא דופק בשע׳ שחופרין את הקבר לאחר שיחפרוהו כל צרכן בונין מיכן ומיכן איצטבאות כדי שישימו למעלה מן האיצטבאות אבנים גדולות לכסות את המת והאבנים

פירוש הרא״ש

ד הגולל והדופק כו׳. פירוש גולל אבן גדולה שמניחים על הקבר לסי׳ והיא מגבת אבן וקראוה גולל מלשון וגללו את האבן

ז עצם א) כשעורה שנחלק לשנים ר"ע [א]מטמא ורבי יוחנן בן נורי מטהר אמר רבי יוחנן בן נורי לא אמרו עצמות כשעורה אלא עצם כשעורה רובע עצמות שנדקדקו ואין בכל אחד ואחד עצם כשעורה ר"ש מטהר וחכמים [ב]מטמאין אבר מן החי שנחלק לשנים [ג]טהור רבי יוסי מטמא ומודה שאם ניטל חצאים שהוא טהור :

פרק שלישי

א כל ב) המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין כיצד הנוגע בכשני חצייי זיתים מן הנבלה או נושאן ובמת הנוגע ג) בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית, או נוגע בכחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו מאהיל על כשני חצייי זיתים מאהיל על כחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים [ד]מטמאים אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית [ה]טהור אמר ר' מאיר אף בזה רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין הכל טמא חוץ מן המגע עם המשא והמשא עם האהל [ו]זה הכלל כל שהוא משם אחד טמא משני שמות טהור: ב [ז]מלא ד) תרווד רקב שנתפזר בתוך הבית הבית טמא ור"ש מטהר [ח]רביעית ה) דם שנתבלעה בתוך הבית הבית טהור [ט]נבלעה בכסות אם מתכבסת ויוצא ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טהורה שכל הבלוע שאינו יכול לצאת טהור : ג [י]נשפך באויר אם היה מקומו קטפרס והאהיל על מקצתו טהור היה אשבורן או שקרש טמא נשפך על האסקופה והקטפרס בין מבפנים בין מבחוץ והבית מאהיל עליו טהור היה אשבורן או שקרש טמא ו) [כ]כל שבמת טמא חוץ מן השינים והשער והצפורן ובשעת חבורן הכל טמא:

ר"ש

חיים בה לא: ז שנחלק לשנים. בנזיר פ' כהן גדול (דף נב.) [חשיב] ליה גבי ששה דברים שר"ע [מטמא] וחכמים מטהרין: שנידקדקו . מלשון (שמות ל) ושחקת ממנה הדק כלומר שנשחקו ר"ש מטהר מכל טומאות דלא ליטמא לא במגע ולא במשא ולא באהל וחכמים מטמאין בכל שלש טומאות דהא איכא רובע: אבר מן החי שנחלק לשנים טהור . ואפילו חזר וחיברו דאין חיבורי אדם חיבור כדתניא בתוספתא : ורבי יוסי מטמא . במשא ובאהל אבל במגע לא מטמא כדקתני בתוספתא גבי כזית ואפילו חזר וחיברו נמי לא מטמא כדפרישית דאין חיבורי אדם חיבור : ניטל חצאין . שניטל מן החי לחצאין ולא ניטל ממנו אבר שלם כאחת דלא הוה ביה שיעורו משלם : תניא בתוספתא (פ"ד) וכן היה [א] רבי יוסי אומר כזית מן המת שנחלק אפילו לעשרה מטמא במשא ובאהל ואין מטמא במגע :

א הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבילה או נושאן . תימה פתח באהל ומפרש נבילה נבילה מאן דכר שמה ועוד דתנן פ' העור והרוטב (דף קכד.) גבי עור מן הנבילה היו עליו כשני חצאי זיתים מטמא במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר לא במגע ולא במשא ואמר רבי יוחנן בגמרא (שם:) רבי דוסא בן הרכינס ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד דתנן כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסם לתוך הבית רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין לאו אמר רבי דוסא בן הרכינס התם אין מאהיל וחוזר ומאהיל הכא נמי אין נוגע וחוזר ונוגע והשתא מה לו לדקדק מאהל הא בהדיא קתני בנבילה גופה דאין נוגע וחוזר ונוגע ועוד מאי אמרו דבר אחד אדרבה מיפלג פליגי דרבי ישמעאל מטמא במשא ורבי דוסא (א) מטהר אפילו בגופא מטהר וכי תימא משום דהתם קיימי בעור ומחברן לענין משא אבל הכא בלא עור דמפורדין לגמרי אכתי הא דמוקי התם רבי עקיבא מטהר כרבנן דהכא קתני מודה רבי עקיבא בשני חצאי זיתים שתחבן בקיסם שהוא טמא ומפני מה (ב) רבי עקיבא מטהר מפני שהעור מבטלן לאו מודה אדרבה בהא רבי ישמעאל אפילו במשא טהורי קא מטהר ואי לא גרסינן הכא נבלה ניחא והך משנה איתא במסכת עדיות (פ"ג מ"א) ולא גרסינן ליה ומיהו אפילו גרסי' ליה לא קשיא ליה מידי דהתם במרודד והכא בשאינו מרודד כדאי' התם דאמר עולא שני חצאי זיתים שתחבן בקיסם אפי' הוליך והביא כל היום כולו טהור דכתיב נישא וקרינא נושא בעינן נושא והוא לנישא [בבת אחת] ופריך עלה ממתניתין דהעור שיש עליה שני חצאי זיתים דמטמא במשא לרבי ישמעאל (ג) (כמה הא) דמודה ר' עקיבא בשני חצאי זיתים שתחבן בקיסם והסיטם שהוא טמא ומשני דתרוייהו במרודד שיש חצי זית בעור וחצי זית אחר רחוק ממנו (רביעית) ורצועת בשר מרודד מזה לזה ומחברתן וכן בקיסם שמע מינה דכי נחלקו לגמרי טהור : הנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית . בפ' העור והרוטב (דף קכח.) רוצה לדקדק מכאן דאהל ומגע חד שמא הוא מדטמאו רבנן דאי תרי שמי מי מצטרפי והתנן כל שהוא משום שם אחד טמא משני שמות טהור והדר דייק מסיפא דקתני אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור אלמא תרי שמי נינהו מדלא מצטרפי א) ורישא בטומאה רצוצה בין שני מגדלין עסקינן ואין ביניהם פותח טפח דכולה נגיעה היא וסיפא דטהור בשאינה רצוצה דתרי שמי נינהו ולא מצטרפי ורבי מאיר דמטמא קסבר דאהל ונגיעה חד שמא הוא ומצטרף : (ד) וד"א מאהיל עליו [ועל] החצי זית . ב) (למאי מאחר דאין הלוקים ברצוצ' והך בשאינה רצוצה) יש תימה למה שינה מעניינא דרישא ומאי אבל דקתני מאחר דאין חלוקין אלא שזו רצוצה וזו אינה רצוצה : מגע עם המשא . כגון דנגע בחצי זית והסיט חצי זית : משא עם האהל . שהיסט חצי זית והאהיל על חצי זית : שם אחד . כגון מגע ומגע או משא ומשא או אהל ואהל : ב שנתפזר בתוך הבית . בפ' המפלת (דף כו:) מפרש טעמא דר"ש דאמר לסופו כתחלתו דדבר אחר נעשה לו גגילון ובברייתא קתני התם פלוגתייהו בנתפזר ובנפל לתוכו עפר כל שהוא ונקט חד משום רבותא דר"ש וחד משום רבותא דרבנן : הבית טהור . בנדה פרק האשה (דף סב:) אמרי' ואמרי לה הבית טהור ולא פליגי הא בכלים דמעיקרא הא בכלים דבסוף : אם מתכבסת ויוצא ממנה רביעית דם . בתוספתא [פ"ד] מפרש כיצד משערין אותה מביא מים במדה ומכבסה בהן ומביא מים אחרים ונותן לתוכן רביעית דם אם היה מראיהן שוה הרי זו טמאה ואם לאו טהורה ובנדה בפרק האשה (שם) מוקי לה ר"ל בדם תבוסה דרבנן ולכך מתבטל אגב בגד אבל דאורייי' לא כי היכי דקאמר גבי חרסים שבלעו משקין טמאין ונפלו לאויר התנור והוסק התנור טמא לא שנו אלא משקין קלין אבל משקין חמורין טמא אע"פ שלא הוסק ומשמע דלרבי יוחנן דאמר אפי' משקין חמורין הוסק אין לא הוסק לא ומיירי אפי' בדם דאורייתא ותימה דעל כרחין מיבעי ליה לאוקומא בדם תבוסה דרבנן כדדייקינן בגמ' בהגוזל קמא (דף קא.) מההיא סוגיא דבגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק אלמא חזותא מילתא והכא ג) מטמאינן בנבלעת בכסות שאין יכולה לצאת ומשני התם בדם תבוסה דרבנן יש לומר דההיא סוגיא כריש לקיש אבל רבי יוחנן היה מחלק בין חזותא דניחא ליה לחזותא דלא חיים בה דהיכא דניחא ליה כאילו היא בעין אבל היכא דלא חיים בה לא: ג קטפרס . מדרון : על מקצתו טהור . דקטפרס אינו חיבור : אבל אשבורן . כגון בתוך הגומא או שקרש ואפי' קטפרס הוי חיבור וטמא אפי' האהיל על מקצתו ותימה דלא מייתי מהך משנה דמעילה פרק קדשי מזבח (דף יז.) דתנן התם דם השרץ ובשרו מצטרפין ואמר בגמרא (והא) אמר רב חנין אמר רב זעירא והוא שעודו בו . פירוש שלא נחלק הדם מן הבשר ומחוברין יחד דאם נחלק אין נוגע וחוזר ונוגע כדאמרינן פרק העור והרוטב (דף קכד.) מתיב ר' יוסי בר חנינא המטמאין מלמד שהן מצטרפין ואפי' שרץ ושרץ ודם בין משם אחד בין משני שמות פי' שם אחד כגון חולד וחולד . משני שמות כגון החולד והעכבר . אמר רב יוסף כאן בכולו כאן במקצתו . פירוש הא דמצטרפין בכולו שמגע בשני חצאי עדשה בבת אחת ומצטרפי ורב זעירא דקאמר והוא שעודו בו אבל אין עודו בו לא במקצתו שאין נוגע כי אם באחת מחצי עדשה אע"ג דאידך חצי עדשה קאי גביה ומיהו בטליה נמי דוקא בשרץ דרבי קרא מצטרף אבל בנבילה לא כדמשמע פ' העור והרוטב (שם) דבשום ענין לא מטמא במגע ומנא תימרא דתניא נשפך על הרצפה והיה מקומו קטפרס אהיל על מקצתו טהור אהיל על כולו טמא מאי כולו ומאי מקצתו אילימא רביעי' והאמר רבי חנינא אמר רבי רביעית דם שהגיס בה טהורה לאו ש"מ כאן בכולו כאן במקצתו . פי' הגיס בה טהורה דלא חשיב חיבור . ודווקא כשנגע בה או האהיל על מקצתה והשתא ממתני' היה יכול לדקדק ולא הוה צריך לאתויי דרבי חנינא דעל כרחין מקצתו דמתני' לאו היינו חצי רביעית מדקתני היה אשבורן או שקרש טמא ותברייתא דהתם נמי קשה דבלאו דרבי חנינא יכול לדקדק מגופה מדקתני קטפרס דאי חצי רביעית אפילו אשבורן נמי טהור : נשפך על האסקופה . של בית : והיא קטפרס . האסקופה : בין בפנים שמשפע לצד פנים : בין בחוץ . שמשפע לצד חוץ : והבית מאהיל עליו . מקצתו טהור אע"פ שסופו לירד לפנים אינו חיבור : והשינים והשער . פרק דם הנדה (דף נה:) מדכתיב או בעצם מה עצם שנברא עמו ואין גזעו מחליף יצאו שינים שלא נבראו עמו יצאו שער וצפורן שאע"פ שנבראו גזעו מחליף : ובשעת חיבורן הכל טמא . בנזיר פרק כהן גדול (דף נא.) בעי שערו העומד ליגזז מהו : תניא בתוספתא ד) ר' יוסי אומר זקנים הראשונים היו אומרים מקטפרס ולפנים הבית טמא מקטפרס ולחוץ הבית טהור חזרו לומר קטפרס בין מבפנים בין מבחוץ הבית טהור : תניא בספרי זואת הנוגע במת (במדבר יט) פרט לנוגע בשיניו ובשערו ובציפרניו בזמן שפירשו יכול אפי' מרבה בזמן שהן מחוברין ת"ל ומת

א) נ"ל ומשני דרישא . ב) [דברים אלו המה יתר] . ג) נ"ל מטהרינן . ד) שם .

ר"מ

ז ניטל חצאים. הוא שיחתוך מהאדם קצת זה האבר ונבדל ממנו עוד נחתך הנשאר מזה האבר ג"כ יהיה האבר כלו נבדל הנה הוא לא יטמא לדברי הכל ואין הלכה לא כרבי יוחנן בן נורי ולא כרבי שמעון ולא כרבי יוסי :

א בעבור שקדם מאמר רבי דוסא שלא יתחברו אלו החלקים הנבדלים להשלים בהן שיעור לטמא בטומאת אהל התחייב דרך משל שילמדך בו שזהו סברתו גם כן בכל מיני הטומאות ר"ל טומאת מגע וטומאת משא במת ונבלה ודע שהאדם החי כאשר האהיל על המת כבר נטמא כמו שהתבאר בזאת המסכתא ובזאת המסכה בתחלת הענין וזה שאמר שאם נגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית או נגע בכחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו או יהיה עמו באהל כמו שיהיה האדם וחצי זית תחת האהל ויוציא אבר מאיבריו חוץ מן האהל ונגע בחצי זית הנה זה הוא טמא אצל חכמי' ויורה זה שנוגע ומאהיל הוא דבר אחד אצלם שאלו שני מינים משם אחד הוא . עוד אמר אחר זה אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור וזה יורה שנוגע ומאהיל אינו משם אחד וביאורו בש"ס זה והבדילו הדין בו וזה שנוגע ומאהיל שני שמות כמו שאמר אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור אמנם אמרו תחלה ובמת נוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית שהוא טמא וזה בתנאי זכרנו שם והוא שיהיה טמון על גבו חצי זית מן המת והטמנה שניה למעלה וביניהם פחות מגובה טפח וההטמנה העליונה מאהיל על זאת החצי זית עוד נגע חצי זית אחד מן המת וזהו ההפרש בין אבר מן החי ובין אבר מן המת בזאת ההטמנה העליונה שהוא יטמא לפי שיתחבר חצי זית שנגע בו לחצי זית שהאהיל עליו וכאילו נגע בו כזית מן המת ואמנם היה זה להיותו גבוה על זה החצי זית בפחות מטפח אשר הוא פחות משיעור האהל כמו שהתבאר לך והשבנו שבשני חצאי זיתים נגעו בו אולם אם היה בין שני אלו ההטמנות פותח טפח אשר הוא שיעור האהל לא יהיה טמא לפי שנוגע ומאהיל שני שמות וכן אמרו בש"ס (חולין דף קכה:) בטומאה רצוצה בין ב' מגדלין עסקינן ואין בהן פותח טפח וכן אם נגע ג"כ חצי זית בהטמנה השפלה ויהיה חצי זית אחר למעלה ממנו ר"ל תקועה בקרקעית המגדל העליון וביניהן פחות מטפח הנה הוא גם כן תטמא על אלו הפנים אשר זכרנו בהיותו חושבים הכל נגיעה בקורבתה פחות מטפח לחצי זית אחד מהדבר אשר האהיל או הוא אהיל עליו אולם מאהיל ונוגע הנה לא יצטרף אצל החכמים כמו שעשו דמיון ואמרו אבל הנוגע בכחצי זית וכו' וחלק רבי מאיר על תנא קמא ואמר שחכמים ג"כ יסברו שאהל ונגיעה מצטרפים ואין הלכה כרבי מאיר והבן מכל זה שנוגע בחצי זית ומאהיל על חצי זית טהור ואם היה בין הטומאה והדבר אשר האהיל עליו פחות מטפח הנה הוא כאילו נגעה בו ונחשבה נגיעה להתחברו עם זולתו לפי מה שקדם ביאורו אצל החכמים אולם ר' דוסא שאומר הנה הוא טהור ידמה אותו בדמיון נוגע ומאהיל ואצל החכמים כנוגע בשני חצאי זיתים בבת אחת והלכה כחכמים : ב כבר קדם בפ' השני שמלא תרווד רקב ורביעית דם מטמאין באהל ואופן בחינת הבגד לידע אם יצא ממנו רביעית דם ויטמא באהל אשר יהיה בו תחלה כמו שביארו בתוספתא וזה שירחצו הכסות בשיעור ידוע מהמים עוד נקח כזה השיעור ממים יחובר אליו רביעית דם הנה אם היה מראיהן אחד באדמימות או יהיה מה שהורחץ בו הבגד טמא יותר אדום הנה מדע שילא ממנו רביעית דם ויהיה זה הבגד מטמא באהל ואין הלכה כר' שמעון : ג אמרו באויר ירצה בו בתוך הבית ואמרו והאהיל רמז אל הבית ר"ל כאשר האהיל הבית למקצתו הבית טהור וידוע כי כאשר אמרנו הבית טהור הכונה בו שלא יטמא מה שבתוכו מהאדם וכלים: וקטפרס הוא מקום משופע אשר לא ינוח בו הדבר אבל יתגלגל וירד : ואשבורן המקום אשר יהיה בו קרקע כאשר ירד בו דבר יעמוד וינוח : ושקרש נקפה: ואסקופה היא כמו מצבה קטנה לפני הבתים בין המזוזו' ואמר שאם היתה האסקופה א) מיוחסת לפנים מהבית או לחוץ והיו [מזוזות] הבית מסודרות על זאת האסקופה ונשפך עליה רביעית דם הנה זה הבית טהור ואע"פ שהוא מאהיל על המקום אשר נשפך עליו רביעית דם כי גם שם לא ינוח לו והוא כמו שנבלע בתוך הבית אשר הבית טהור ואם היה באסקופה קרקעית ועמד הדם בו ולא היה יורד ב) אבל נקפה הדם עליו אז"ל שפיכותו כל הבית טמא:

א) אולי צ"ל מסופפת לפנים . ב) נראה דצ"ל או שנקפה .

תחובים

פירוש הרא"ש

ז עצם כשעורה [ר"ש מטהר] פי' (רש"י) [ר"ש] מטהר אף מטומאה מגע ובמשא וחכמי' מטמאי' במגע ובמשא ובאהל : שנחלק לשנים טהור . ואפילו חזר וחבר שאין חיבורי אדם חבור : שאם ניטלו חצאים . פי' כשניטלו מן האדם או מן הבהמה זה לא ניטלו שלם : טהור . שלא היה עליו שם אבר מעולם :

א כל המטמאין וכו' ר' דוסא בן הרכינס מטהר . דאינו מאהיל וחוזר ומאהיל : כיצד הנוגע בשני חצאי זיתים מן הנבלה . ר' דוסא הביא דמיון וסעד לדבריו וכי (תימא) היכי דשני חצאי זיתים של נבילה אין הנוגע בהם או הנושאם טמא ה"נ אין חצאי שיעורי מצטרפי' לטומאת אהל : אבל הנוגע וכו' . בפרק העור והרוטב פריך מרישא אסיפא דקתני ברישא נוגע בחצי זית ומאהיל על חצי זית טמא לרבנן אלמא מגע ואהל חד שמא הוא ובסיפא קתני הנוגע בחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל חצי זית טהור אלמא תרי שמי נינהו מדלא מצטרפי ומשני דרישא מיירי בטומאה רצוצה בין שני מגדלים שאין ביניהם פותח טפח וכמאן דמלי טומאה דמי והוא אהל חשוב כנגיעה ורבא מסיק התם היכא שהוא מאהיל על המת או המת מאהיל עליו חשיב כנגיע' דטומא' עולה ויורדת חשיב כנוגע בה אבל אהל ע"י משכה ונגיעה או אהל דלמעלי ולמטי' תרי שמי נינהו והיינו דקתני בסיפא או מאהיל א) עליו חצי זית ודבר אחר מאהיל עליו חצי זית טהור אלמא אהל דמשכה ואהל שהוא מאהיל על הטומאה תרי שמי נינהו ור"מ סבר דאהל ונגיעה חד שמא נינהו וזה הכלל סיומא דמילתא דר"מ היא : ב מלא תרווד וכו' הבית טמא . כיון שהבית מאהיל על כולו טמא כל מה שבבית שאהל מצרפן כדתנן לקמן בפירקין שני פלגות וכן שני חצאי זיתים וככים מקצתן לבית ובית מאהיל עליהם טמא : ר"ש מטהר . ר"ש לטעמיה דאמר דדבר אחר נעשה לו גגילון ומתערב בו עפרורית הבית ובטלו : ויוצא ממנה רביעי' דם טמא . פירוש טמא כל מה שבבית שהכסות בתוכה . תוספתא כיצד משערין מביא מים ומכבס בהם ומביא מים אחרים ומתן לתוכן רביעית דם אם מראהן שוה טמא ואם לאו טהורים : ג נשפך וכו' . נשפך רביעית דם באויר שאין אהל עליו : קטפרס . מדרון : והאהיל על מקצתו טהור . דקטפרס אינו חיבור : אשבורן . גומא : או שקרש . ואפילו קטפרס הוי חיבור כיון שנקרש ונעשה כחתיכה טמא המאהיל על מקצתו . והיא האסקופה קטפרס בין מה שיש מן האסקופה מבפנים תחת תקרת הבית בין מה שיש ממנה מבחוץ כולה מקום מדרון והדם נשפך על כולה במלא מקצתו התם כאהל ומקצתו חוץ לאהל הבית טהור שאין קטפרס חיבור אבל אם היה הדם מונח בגומא ומקצתו בפנים הבית טמא : השינים והשער והצפורן . בפ' דם הנדה דריש לה מקרא או בעצם מה עצם נברא עמו ואין גזעו מחליף יצאו שינים שלא

א) נ"ל מאהיל על כחצי זית וד"א מאהיל עליו ועל כחצי זית .

עין משפט נר מצוה

ש א ב מיי' פ"ד מהל' טומאת מת הל' ד

יח ג מיי' שם הל' ב

א ד מיי' שם הל' ד

ב ה ו מיי' שם :

ג ז מיי' שם הל' י

ד ח מיי' שם הל' ד

ה ט מיי' שם הל' ג

ו י מיי' שם :

ז כ מיי' שם פרק ג הלכה יג :

מסורת הש"ס

א) [מיר דף נב:] ב) עדיות פ"ג מ"א חולין קכד. ג) [נדה כו:] ד) נדה סב: [ע"ש] ב"ק קא: [ע"ש] ו) מיר נא. נדה נה:

פירוש רב האי גאון

אותו . הוסלפי סוים הוא . מעויבה יש מקומות נותנין עליו חרסית וצרורות ושמו מעויבה : פ"ג ג קטפרס פי' כמין מדרון כדאמרינן (גיטין עח:) לענין אשה המקבלת גט העומד' ידה קטפרס מאי קטפרס כגון שהעמידה ידה משופעת לא וקופה במדרינה לא מעוינה לקבל אלא עשוייה כמקום מדרון : אשבורן . פירוש במקום השוה יש כמין מקום עמוק שיקוו בו המים אותו מקום עמוק אשבורן :

מהר"ם מרוטנבורג

א [וד"א מאהיל עליו ועל חצי זית . [עי' בר"ש] וז"ל דלפרי לא קתני לישנא דרישא שנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית ... דרישא ... הכל טמא חוץ מן המגע כו' . מסקנא דמלתייהו דרבנן הוא : ג נשפך באויר . פי' כאשר שאין עליו גג]

הגהות הגר"א

[א] מ"ו בר"ש ר' יוסי . נ"ל ר' ישמעאל :

הגהות רש"ב

(א) מ"א בר"ש מטהר אפילו בגופא כו' ... (ב) שם ... (ג) ... (ד) שם ... שינה הסיפא מעניינא כו' כנ"ל . עי' בתוס' חולין שם ע"ב ד"ה פ"ר זירא :

בלא

וטמא: ד עצם שיש עליו כזית בשר. העצם נחשב יד לבשר: כשני חצאי זיתים. קסבר האי תנא דיש יד לפחות מכזית ופליגי בהכי (ג) רב ורבי יוחנן דקסבר רב אין יד לפחות מכזית ותימה דלא פריך עלה מהך משנה והתם מקשי עלה מרבנן דברייתא ומשני דסבר ליה כרבי יהודה בן נקוסא דאמר היאך שני עצמות מצטרפים לכזית: תניא בתוספתא א) העצם שיש לו עליו כשני חצאי זיתים אחד תחוב בידי אדם ואחד תחוב בידי שמים הכניס את התחוב בידי אדם לפנים [ב] הבית טהור מפני שאין חבירו מצטרף עמו: עוד תניא בתוספתא ב) חלב המת שהיה שלם ונחתכו טמא היה מפורד ונחתכו טהור שאין חיבורי אדם חיבור אתרוג שנפרץ ונחתכו בכוש אינו חיבור שאין חיבורי אדם חיבור קולית המת שעשאה יד לסכין הרי זה אינו חיבור שאין חיבורי אדם חיבור כזית מן המת שנחלק לשנים טמא ואינו חושש שמא חסר. רביעית דם שנחלקה לב' [ג] טהורה ואינו חושש שמא חסרה. אתרוג שנחלק לשנים טהור ואינו חושש שמא חסר. מנחה שבללוה חמשה כהנים כשרה ואינו חושש שמא חסרה. פינה מכלי לכלי כשרה רשב"ג אומר אם הפליג הרי זו פסולה [פי'] חתכו כמו התכו בה"א שהיתכו באור כמו חלב מהותך דפרק במה מדליקין (דף כא.) ובנזיר פ' כהן גדול (דף נ:) מייתי לה ושם מפרש לה. אתרוג אינו חיבור לצאת ידי חובתו: שעשאו יד לסכין והכניס הסכין לבית אינו חיבור להיות הבית טמא כאילו הכניס הקולית. ואינו חושש שמא חסר ומטמא באהל או במשא אבל במגע לא דאין נוגע וחוזר ונוגע כדפרישית בריש פרקין ורישא דקתני טהור שאין חיבורי אדם חיבור טהור מטומאת מגע קאמר מיהו גבי אתרוג לא יתכן לפרש כן ונראה דנחלק לא שחלקו לגמרי אלא דלייף [ד]. וטהור דאתרוג לאו דוקא אלא כלומר כשר לצאת בו ותדע דרישא קתני מפורד ונפרץ והכא קתני נחלק. פינה מכלי לכלי כשירה ואינו חושש שמא נשתייר בכלי ראשון ולא ראה: ה ואיזהו דם תבוסה. אמתני' לעיל פ"ב קאי דקתני רביעית דם תבוסה טמא וקא מפרש הכא אי זהו דם תבוסה: דברי ר' עקיבא. קסבר ר' עקיבא דמצטרפי ומטמא בג' טומאות אבל רבי ישמעאל סבר דכה"ג טהור: זה וזה ג) דברי ר"ע ודרבי ישמעאל כמים: שותת. שהדם יוצא הימנו בלא הפסק וטמא מפני שטיפה של מיתה מעורבת בו אבל מנטף שיורד טיפה אחר טיפה קמא קמא בטיל וטהור: ורבי יהודה סבר איפכא דשותת טהור כדמפרש בברייתא בסוף מסכת נדה (דף עא:) שאני אומר טיפה אחרונה של מיתה עמדה לה על גבי העץ ומטמא במנטף כדמפרש התם רבי יהודה (אומר) לטעמיה דאמר אין טיפת דם מבטל דם. ודבר תימה הוא דבנדה סוף פרק תינוקת (שם) שביק מתני' דהכא ומייתי ברייתא דמפרשא אי זהו דם תבוסה: תניא בתוספתא [פ"ד] אי זהו דם תבוסה ר' אלעזר בן יהודה אומר הרוג שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו ספק בחייו יצא וספק במותו יצא ספק בחייו ובמותו זהו דם תבוסה וחכמים אומרים ספקו ברשות היחיד טמא ברשות הרבים טהור אלא אי זהו דם תבוסה הרוג שיצא הימנו רביעית דם בחייו ובמותו ועדיין לא פסק ספק רובו בחייו ומיעוטו במותו וספק מיעוטו בחייו ורובו במותו הרי זה דם תבוסה ר' יהודה אומר הרוג שהוא מוטל במטה ודמו מנטף בגומא טמא מפני שטיפה של מיתה מעורבת בו וחכמים מטהרין מפני שהראשון ראשון נפסק ר' שמעון אומר צלוב שדמו שותת ונמצאת תחתיו רביעית דם טהור אבל מת שדמו מנטף ונמצא תחתיו רביעית דם טמא ור' יהודה מטהר שאני אומר טיפה אחרונה של מיתה עמדה לה על גבי העץ כשתימצא לומר שלש רביעיות הן כיצד לקה מכת מות ומפרפר ויצאה הימנו [ה] רביעית דם ועקרוהו בחזקת שהוא חי והוליכוהו במקום אחר ויצא ממנו רביעית דם ראשונה דם חיים [ו] שניה דם המיתה שלישית דם תבוסה ומה בין דם מיתה לדם תבוסה אלא שדם מיתה נזיר מגלח עליו וחייבין עליו על טומאת מקדש וקדשיו ודם תבוסה אין הנזיר מגלח עליו ואין חייבין עליו על טומאת מקדש וקדשיו: ו להציל הטומאה על הפתחים. כי ההיא דתנן לקמן פרק שביעי (מ"ג) ומייתי לה בפ"ק דביצה (דף י.) המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאין נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורין חישב להוציאו באחד מהן או בחלון שהוא ארבעה על ארבעה טפחים הציל על כל הפתחים כולן. כלומר כולן טמאין הפתחים להמאהיל על גביהן טמא דלענין הכי איירי כדמוכח בתוספתא (מ"ב) ולקמן פ' שביעי אביאנה א"נ לענין כל הכלים המונחין בחלל הפתחים תחת המשקוף של פתח הבית מבחוץ אע"פ שהפתחים סגורים ויש בו אהל המת ואהל שעל הכלים גזרו חכמים טומאה על מקום שהוא לדרך יציאת טומאה שסופו של מת לצאת דרך שם וכאן אין אנו יודעין באיזה מהן יוציאנו הילכך כולן טמאין וכשחישב להוציא באחד מהן או בחלון שיש בו ארבעה בכך שיערו חכמים ראוי להוצאת רוב מתים ומצלת על כל הפתחים ואם אין שם כי אם כזית מן המת אפילו חלון של טפח מציל על כל הפתחים הסגורים: בפותח טפח. אפילו במת שלם טומאה יוצא דרך חלון שיש בו פותח טפח אם הוא פתוח: גדול מכזית כמת שלם. דוקא כזית מצומצם פתחו בטפח אבל יותר מכזית (אין ד) מועיל על הפתחים עד שיהא בו ד': השדרה וגולגלת כמת. שלם ואין מציל על הפתחים עד שיהא בו ארבעה: ז מביא את הטומאה. כגון דף שהוא רחב טפח על טפח וגבוה מן הארץ טפח ומאהיל על כזית מן המת ועל הכלים טמאים ואם אין הדף רחב טפח לא חשיב אהל להביא את הטומאה ואפי' רחב טפח אם אין גבוה מן הארץ טפח אין מביא הטומאה דאין זה אהל: כיצד. כלומר כיצד חוצץ בפני הטומאה אבל לא אתא לפרושי כיצד מביא הטומאה: ביב. חפירה בקרקע ומקורה היינו קמור ושם יורדין שופכין של בית ומשם יוצאין לרשות הרבים כדאמרינן פרק כיצד משתתפין (דף פח.) ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים: יש בו פותח טפח. היינו טפח על טפח על רום טפח ויש ביציאתו פותח טפח. אותה יציאה חוץ לבית שיש בפותח טפח בביב פתוח לרשות הרבים ודוקא דליכא בביב אלא כזית שפתחו טפח: הבית טהור. והיינו דקתני חוצץ בפני הטומאה: הבית טמא. דטומאה בוקעת ועולה כיון דאין פתח לטומאה לצאת: מה שבתוכו טהור. דחוצץ בפני הטומאה: אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח. על הנס נקט ואין ביציאתו פותח טפח ולאו דוקא דכיון דאין בו פותח טפח ביציאתו לא (שנא) חיישינן וכאין שם חלל כלל דמי: שחררוהו מים. בין יהא זה הביב על ידי מים או על ידי שרצים כך דינו: מלחת. מלשון ארץ מלחה כדכתיב (ישעיה נא) שמים כעשן נמלחו: מרבך של אבנים. אבנים סדורות שיש תחתיהן

ד ּכיצד המת מבחוץ ושערו בפנים הבית טמא עצם שיש עליו כזית בשר הכניס מקצתו מבפנים והבית מאהיל עליו טמא שני עצמות ועליהם כשני חצאי זיתים בשר הכניס מקצתם מבפנים והבית מאהיל עליהם טמא היו תחובים בידי אדם טהור שאין חבורי אדם חבור: ה איזהו דם תבוסה (א)המת שיצא ממנו שמינית בחייו ושמינית במותו דברי ר"ע ר' ישמעאל אומר רביעית בחייו ורביעית במותו ניטל מזה ומזה רביעית רבי אלעזר בר' יהודה אומר זה וזה כמים איזהו דם תבוסה צלוב שדמו שותת ונמצא תחתיו רביעית דם טמא אבל המת שדמו מנטף ונמצא תחתיו רביעית דם טהור רבי יהודה אומר לא כי אלא השותת טהור והמנטף טמא: ו כזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו בארבעה טפחים להציל הטומאה על הפתחים אבל להוציא הטומאה בפותח טפח גדול מכזית כמת רבי יוסי אומר השדרה והגולגולת כמת: ז א) טפח על טפח על רום טפח מרובע מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה כיצד ג) (ב) ביב שהוא קמור תחת הבית יש בו פותח טפח ויש ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס אין בו פותח טפח [א] ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טמא ג) אחד חור שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת וכן מרבך של אבנים וכן

ד תחובים בידי אדם. שיהי' זה הבשר תחבו אדם בעצם כמו שיקח חצי זית מבשר המת ונקב אותו בעצם ג"כ מן המת כמו שיתחב הבשר בשפוד אם לא שיהיה הבשר מתחבר בעצם חבור טבעי: ה כבר קדם בפ' השני דם תבוסה מטמא באהל. ושמינית חצי הרביעית וכבר בארנו שיעור רביעית. ודע שהדם אשר יגיר מהאדם והוא כמו דם ההקזה והנגע והדומה לו הנה הוא טהור לדברי הכל והוא כמים. ואשר יגיר מן המת הוא כמו המת עצמו ובתנאי שיהיה רביעית כמו שהתבאר וכאשר הגיר קצת מרביעית והוא חי וקצתו והוא מת ולא נדע אם רוב הרביעית נגר אחר המות או לפניו או היה חצי בחיים וחצי אחר המות זהו דם תבוסה והוא יותר קל בדיני הטומאה מדם המת לפי מה שהתבאר *בז' מנזירות: וניטל מזה ומזה רביעית. ירצה בו שרביעית מאלו השני רביעיות המעורבות הוא אשר יטמא באהל ור' אלעזר בן יהודה אמר שזה שאמר ר' ישמעאל עם מה שאמר ר' עקיבא לא יטמא אחד מהן ואמנם הוא כמים ואמנם דם תבוסה אצלו מה *שיגיע מהתלוי אצל תלייתו: ושותת. הוא הדבר אשר נגר והוא הדם שהנפש יוצאה בו: ומנטף. הוא הדם הנוטף טפה טפה כמו שיקרה אחר יציאת רוב הדם מהעורקים הנה הדם יוצא טפה אחר טפה ור' יהודה עיין עיון אחר ואמר שהדם הנגר הוא באדם חי אצל יציאתו ולזה לא יטמא והדם המנטף אמנם יצא כן אצל יציאתו ובעת המות *והלכה כר"ע: ו השרש אצלנו אם היה המת בבית ולזה הבית שערים רבים מכל הצדדים והיה משקוף הבית יוצא על השערי' כמו המשקופו' היוצאין חוץ מהבתים הנה כל מי שיסב חוץ מהבית תחת זה המשקוף היוצא מן הבית הנה הוא טמא מפני השער ואע"פ שהשער נעול ר"ל כל שערי הבית ואם היו כולן נעולו' הנה הבית מטמא כל סביביו ואם פתח פתח אחד מהן שיצא ממנו הנה הפתח לבד טמא וישאר הבית כלו מחוץ טהור ואפי' היושבים תחת המשקופים היוצאים מחוץ מכל הפתחים טהורים כאשר הפתחים נעולים וזהו ענין מציל על הפתחים ואם היה המת בכללו בבית הנה יצטרך שיהיה בפתח המציל על הפתחים ארבעה טפחים ואם מה שבבית הוא כזית מן המת יצטרך שיהיה בפתח המציל על הפתחים טפח וזה כולו אשר אמר על הפתחים אם היו אלו הפתחים כולן נעולים אולם אם היו פתוחים אע"פ שהוא יחשוב על אחד מהן לבד שיצא ממנו המת הנה כל מי שיסב תחת המשקוף המחובר בבית הוא טמא אע"פ שלא יהיה בזה הפתח הפתוח זולת טפח על טפח וזהו ענין אמרו אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח: ואמר גדול מכזית כמת ר"ל שיצטרך פתח מד' ואז יציל על הפתחים וכן סברת רבי יוסי בשדרה וגולגלת ואינו הלכה: ז ביב. היא החפירה אשר יעשו ביסודות הבתים והדירות להגרת המים וילך תחת הארץ ויצא למקום אחר: וקמור מכוסה וכבר בארנו זה בעירובין [בפ"ח]: ואמר יש בו פותח טפח. ירצה בו בזאת החפירה אשר תקרא ביב ויציאתו הוא פתח זה הביב אשר יצאו ממנו המים הנגרים בו ויתבאר מזה כי כאשר היה בפתח הביב פותח טפח וביציאתו פותח טפח והיתה הטומאה בזה הביב הבית טהור לפי שהטומאה תצא דרך יציאת הביב אשר בו טפח ולא תכנס לבית וכן אם היתה הטומאה בבית הנה לא יטמא מה שבביב לפי שהטומאה לא תכנס מפתח הביב כאשר בו טפח וכבר הרשנו לך שטפח על טפח חוצץ בפני הטומאה ודרך טומאה לצאת ואין דרכה להכנס אולם אם היה בפתח הביב טפח ולא תהיה ביציאה טפח ותהיה טומאה בתוך הביב הנה היא תצא מפתח הביב לבית אם לא אפשר יציאתו מיציאת הביב לפי שאין בו טפח והטומאה לא תצא בפחות מטפח כמו שהשרשנו שם באמרו טפח על טפח מביא את הטומאה ואם היתה טומאה בבית הנה הדבר אשר בביב לא יטמא לפי שהטומאה לא תכנס לביב מקערורית הבית אחר שבמקום הטומאה יש בו טפח על טפח וכבר חלץ בפני הטומאה וחלק לה מקום אולם אם היה בפתח הביב אשר בקרקע הבית פחות מטפח על טפח הנה הוא כמו מקום קערורית בקרקע הבית אשר דינו ודין הבית שוה לפי שכל מה שבקרקעית הבית טמא אם לא יהיה בזה המקום טפח על טפח הנה הוא יטמא אמרו (במדבר יט) וכל אשר באהל לעשות קרקעיתו של בית כמוהו עד התהום כמו שהתבאר: ואמרו טפח על טפח מרובע. כדי שלא תטעה ותחשוב שפתח הוא במדידת טפח על טפח איך שתהיה תמונתו כמו אמרם בשיעור מקוה אמה על אמה ומה שדומה לזה ולזה התנה באמרו מרובע אולם אם היה פתח ברחבו דרך משל חצי טפח ובארכו שלשה טפחים או ארבעה הנה זה הפתח אינו מביא את הטומאה אף על פי שיש בשיעורו יותר מטפח על טפח וזהו ענין אמרו מרובע והבן זה: ואמרו אחד חור שחררוהו מים. ר"ל כל בקיעה בו טפח על טפח הנה הוא אהל ומביא את הטומאה בין נעשה ע"י אדם או חררו אותו מים או אחד מבעלי חיים או שנתבקעה הארץ מעצמה עד שהשאיר שם חפירה וזה מה שיתחדש תמיד: ומרבך של אבנים. אבנים מסודרין (ירמיה יז) ארץ מלחה כמין עפר לבן דומה למלח ומתאכל ונופל ונעשה כמין חור כדכתיב

א) פ"ד. ב) שם. ג) נ"ל דר"ע. ד) נ"ל מציל.

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהל' טומאת מת הל"ג :

ט ב מיי' שם פרק ד הלכה ט :

י ג מיי' שם פרק ב הלכה יג :

יא ד מיי' שם הל"ד:

יב ה מיי' פ"ז מהל' טומאת מת הל"א סמג עשין רלג :

יג ו מיי' שם הל"ב :

יד ז מיי' שם הל"א :

טו ח מיי' שם פ"ט הל"א ופי"ג הל"א:

טז ט מיי' שם פ"ט הלכה ז :

יז י מיי' שם פרק יג הלכה א :

פירוש הרא"ש

... יד לפחו' מכזית ופריך לה התם מברייתא ומשני דקסבר כר"י בן נקוסא דאמר היאך שני עצמות מצטרפים לכזית ותימה דלא פריך ליה מהאי מתני': ה איזהו וכו'. פי' איזהו דם תבוסה דפרקין דלעיל דקתני דם תבוסה ופליגי בה תנאי ר"ע סבר דחציו מחיים וחציו לאחר מית' מצטרף מדרבנן ור' ישמעאל [סבר] דאין מצטרף אם לא שיצא מרביעית שלם ור' אלעזר בר"י מטהר גם בזה אלא בצלוב שקודם שותת ויוצא ממנו רביעי' דם בחייו ובמותו ספק בחייו יצא ספק במותו יצא ספק בחייו ובמותו. אבל נוטף טהור דקמא קמא בטיל ור"י מטהר בשותת כדמפרש בשילהי נדה שאני אומר טיפה של מיתה עומדת לה על העץ ומטמא בנוטף ר"י לטעמי' שאמר אין דם מבטל דם: ו כזית מן וכו'. פירוש להציל הטומאה על הפתחים כההיא דתנן בפ"ז המת בבית ולו פתחי' הרבה כולם טמאים. פירוש אפי' הפתחים כולם סגורי' הטומא' יוצאת וכל מה שתחת משקוף טמא או אם נתן ידו למעלה מן המשקוף כי סופו להוציאו באחד מן הפתחים הילכך חזינן ליה לכולהו כאילו הם פתוחים נפתח אחד מהם הוא טמא וכולם טהורי' חישב להוציאו באחד מהם או בחלון שיש בו ד' על ד' הציל על כל הפתחים כולם ואם יש בבית כזית מן המת כל החלונות שיש בהם פותח טפח כולם טמאים וכן אם חישב להוציאו בחלון שיש בו פותח טפח מציל על הפתחים אבל חלון שהוא פתוח אף במת מוציא את הטומאה כפותח טפח וגדול מכזית פתחו בד' כמת שלם וכן שדרה וגולגלת לר' יוסי (לקמן בפ"ד קאמר

הרא"ש בפירוש משנה שניה בפלוגתא דר' יוסי ות"ק בתיבת המגדל אמאי לא קאמר ר' יוסי בשדרה וגולגלת יכול לצורפן או לחסרן ועיין באותה משנה על פירוש הרא"ש ז"ל ע"כ): ז טפח על טפח מביא את הטומאה וכו'. כגון דף שהוא רחב טפח על טפח וגבוה מן הארץ טפח ומאהיל על כזית מן המת ועל הכלים מביא טומאה על הכלים ואם אינו רחב טפח ואינו גבוה מן הארץ טפח אינו מביא את הטומאה אלא טומאה רצוצה היא ובוקעת כנגדה ועולה: וחוצץ בפני הטומאה. אם טומאה תחתיו וכלים על גביו אבל פתוח מכאן כרום ורוחב אינו חוצץ: כיצד. הוא חוצץ בפני הטומאה אבל דין דמביא לא פי' כאן: ביב. חפירה תחת הקרקע שבו יוצאין השופכים לחוץ: שהוא קמור. מכוסה כדתנן בפט"ז דכלים גבי התיבה והקמרון שלא דהיינו הכסוי שלה ויש בו פותח טפח שהוא רחב טפח על טפח ברום טפח ויש ביציאתו בפתיחתו שהוא פתוח לרה"ר פותח טפח הבית טהור דהיינו בפני הטומאה ודוקא שאין בביב אלא כזית דפתחו בטפח אבל ביותר מכזית קתני בתוספתא דבעינן שיהא בו ד' טפחים וביציאתו ד' טפחים: הבית טמא. דטומאה בוקעת ועולה כיון שאין מקום לטומאה לצאת: מה שבתוכו טהור. דחוצץ בפני הטומאה כיון שיש בו רוחב טפח אין הטומאה בוקעת ועולה לתוכו דתנן לקמן פ' ט"ו בית שמלאו מארצו טומאה בתנך כלים שבבית טמאים טומאה בבית כלים שבתוכו אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח טהורים ואם לאו טמאים שאלו של בית כמוהו עד התהום: אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח. אגב דתני בתרי בבי קמאי ביציאתו תני נמי הכא אע"ג דלא הוי צריך ליה כיון דאין בו פותח טפח. אע"פ שיש ביציאתו פותח טפח טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: אחד וכו'. אחד חור יהא טפח על טפח זה ע"י מים או ע"י שרצים: מלחת מלשון ארץ מלחה ארץ לחה שמתבקעת ונעשה כמין חור: מרבך. כמין שורה כמו נדבכין דאבן גלל:

מסורת הש"ס

א) (ברכות יט:) [סוכה י. נדה כו:] : ב) (עירובין פח.) : ג) סוכה דף כ: :

פירוש רב האי גאון

ז שאכלתו המלחת. פי' חפירה שתהא בארץ ויהיה באותה חפירה כמין עפר לבן שדומה למלח כדכתיב (ירמיה י"ז ו') ארץ מלחה ותחתר מצד לצד ויתאכל העפר וימלח עד שיעשה בה כמין הור כך כת' (ישעיה נ"א ו') כי שמים כעשן נמלחו: וכן מרבג של אבני'. פי' כמין בנין של אבנים זה על זה כדתנן בתורת כהני' (ספרא פרשת ויקרא) לענין זריקה יהא זורק ורובג פי' שיתן אחד על אחר :

מהר"ם מרוטנבורג

ד [כשני חצאי זיתים. [עיין בר"ש] ואיכא לאוקמא מתני' בשומר דהיינו בעצם שיש בו מוח ומש"ה לא מותיב מינה בפרק העור והרוטב (על רב דס"ל אין יד וכו') ואגלא לה תמיהת הר"ש] :

נ"ל ולזה יטמא.

הגהות הגר"א

[א] מ"ז מתני' ואין ביציאתו פותח טפח. נמחק : [ב] מ"ד בר"ש התחוב בידי אדם לפנים. נ"ב נ"ל הבית טמא מפני שחבירו מצטרף עמו הכניס את התחוב בידי שמים (טמאה) [הבית טהור] מפני שאין כו' כצ"ל : [ג] שם טהורה ואינו חושש. נ"ל טמאה ואינו חושש : [ד] שם אלא דלייף. ותדע דרישא קתני מפורד ונפרץ והכא קתני נחלק. וטהור דאתרוג לאו דווקא אלא כלומר כשר לצאת בו כצ"ל : [ה] מ"ה בר"ש רביעית דם. נ"ב ר"ל במקום הליכה. ועוד רביעית במקום השני ואח"כ מצאוהו מת מקום הליכה ספק ומקום השני ודאי : [ו] שם שניה דם המיתה שלישית דם תבוסה. נ"ל שניה דם תבוסה. שלישית דם המיתה :

הגהות רוו"ב

(א) מ"ה המת שיצא ממנו. נ"ב עיין בתוס' נדה דף י"ז סוף ע"ב בד"ה ואין צורפין : (ב) מ"ז ביב שהוא קמור. נ"ב עיין בתוספות ב"ב דף ק' ע"ב ד"ה ורומן שבעה כו' ובחידושי הרמב"ן ז"ל שם ובחי' ריטב"א ז"ל למסכת סוכה דף ד ע"א ד"ה תבן וביטלו ובפירוש ר"ש ז"ל לקמן פרק ט"ו מ"ז : (ג) מ"ד בר"ש ופליגי בהכי כו'. נ"ב בפ' העור והרוטב דקי"ח ע"ב :

א א מיי' פי"ת מהל' טומאת מת הל"ז:
ב ב מיי' שם הל"ד:
ג ג מיי' שם הל"ה:
ד ד מיי' שם הל"ז:
ה ה מיי' שם הל"ד:

א) [חולין דף קכה:]:

תחתיהן חלל: סואר של קורות. מוכרי קורות סודרים אותן זו על זו שלא יתעקמו ואית דאמרי לגרי קורות לצורות זו על זו: אינו אהל. בריש היסן (דף כח.) אמרי' מאי טעמא דר' יהודה יליף אהל אהל ממשכן מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם: שקיפים הם סעיפי הסלעי' דמתרגמי' (תחות) שקיפי כפיא (ישעיה ב). ובסלעים היינו נקיקי סלעים ובריש היסן (דף כח.) גרסי' ובנקיקי הסלעים ונקיקי דומיא דשקיפין אלא אחד נעשה על ידי מטר ואחד נעשה מאליו ואע"ג דלא נעשה בידי אדם מודה רבי יהודה כדאמר בריש היסן (שם) כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר מודה היה ר' יהודה במלא אגרוף ואמרי' התם תניא נמי הכי מודה היה ר' יהודה בשקיפים ובנקיקי הסלעים ותימה דממתני' הוה ליה לאתויי: תניא בתוספתא (פ"ה) ביב שהוא קמור תחת הבית ויש בו ארבעה טפחים ויש ביציאתו ארבעה טפחים ונפל לתוכו הבית טהור. נפל בבית מה שבתוכו טהור. יש בו ד' טפחים ואין ביציאתו ד' טפחים ונפל בתוכו הבית טמא נפל בבית מה שבתוכו טהור. אין בו ד' טפחים ואין ביציאתו ארבעה טפחים נפל בתוכו הבית טמא נפל בבית מה שבתוכו [א] טמא. רחב מבפנים וצר מבחוץ טומאה ברוחב הבית טמא בצר הבית נידון מחצה על מחצה [ב] כו' טומאה בין ברוחב בין בצר הבית טמא. טומאה בבית כלים שברחב טהורין ושבצר טמאין. ומודה ר' יהודה בשקיפין ובסלעין שאף על פי שאינן לאהל חשובין כאהל. ובריית' ומתני' לא פליגי אלא המשנה מפרש כזית מן המת פתחו בטפח (ב) ובתוספתא מפרש (כזית מן) במת שפתחו כד'. וכל הענין קתני אע"פ שאין ביה שום חידוש. טומאה בבית כלים שברוחב טהורין דהא אית ביה ארבעה. ושבצר טמאים דהא לית ביה ארבעה:

ונכן סואר של קורות רבי יהודה אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפים ובסלעים:

פרק רביעי

א מגדל [א]שהוא עומד באויר טומאה בתוכו כלים שבעוביו טהורין טומאה בעוביו כלים שבתוכו טהורין רבי יוסי אומר מחצה למחצה [ב]היה עומד בתוך הבית טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס [ג]כלים שבינו לבין הארץ שבינו לבין הכותל שבינו לבין הקורות אם יש שם פותח טפח טמאים ואם לאו טהורין [ד]טומאה שם הבית טמא: **ב** [ה]תיבת א) המגדל יש בה פותח טפח(א) ואין ביציאת' פותח טפח טומאה בתוכה הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכה טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס רבי יוסי מטהר מפני שהוא יכול להוציאה חציים

קלתן על קלתן וכן תרגום ג"כ מורכבת תבילאה (ויקרא ו) שהוא מענין הסדור: וסואר של קורו'. (כמו)[פירוש] תבילות קורות ונקרא סואר של קורות. ואמר שכל טפח על טפח בזאת התכונה והדומה לה אהל הוא ואע"פ שלא יכוין בו לעשות אהל ור' יהודה אומר שלא נשים טפח על טפח אהל אא"כ עשאו אדם בכוונת אהל אולם אם היה נעשה על ידי אחד מאשר בעלי חיים או עשאו אדם בבלתי כונה כמו שיקרה במרבך של אבנים וסואר של קורות הנה הוא אינו אהל אצל ר' יהודה אא"כ היה שיעורו מלא אגרוף וכן התבאר בש"ס ולזה הוא מודה בשקיפין ובסלעים אשר הם גדולי הסטוך והסכסות היוצאות מן הבנין והדומה להן תרגום (ישעיה ב) ובסעיפי הסלעי' ובשקיפי (סלעיא) [כיפא] והוא מענין הנקיבה והוציאה מן הגשקפה וכן אמרו סלעים ירלו בו האבנים הבולטין היוצאי' מעגם הקורו' ואין הלכה כר"י: **א ענין** אמרו עומד באויר שלא יהיה המגדל תחת אהל אבל מגולה לשמים והיו בו חדרים עוברים בעוביו בין שני לוחות האלו וא"ר יוסי מחצה למחצה עניני אם היתה טומאה בעוביו כלי שבתוך הבית אשר ימשך לחצי אשר בו הטומאה טמאים ואשר ימשך לחצי האחר טהורין וכן אם היתה טומאה בתוכו הנה חצי עוביו טמא ממה שימשך לתוכו: עוד אמר כי כאשר היה זה המגדל בתוך הבית הנה הוא כמו בית בבית וכלים שבינו לבין הכותל לא יטמאו אם לא היה שם פותח טפח וכן בינו לבין הקורו'. ונוסחת התוספתא שאנו רואים את הקורות כאילו הן יורדות וסותמות. דבר אחר אין טומאה נכנסת לאהל ואין יוצאה ממנו אם לא בפותח טפח. ואמרו טומאה שם ר"ל בין הכותל ואחורי המגדל או בין גג הבית וגג המגדל או בין קרקעות המגדל ובין הארץ הנה הבית כלו טמא על אי זה פנים שיהיה לפי שהטומאה היא בתוך הבית ולא יציל האהל על הטומאה שתחתיו לפי שהשרש אצלינו אם היה אהל לתוך אהל והיתה הטומאה תחת אהל הפנימי הנה אהל החיצון טמא וכבר קדם לנו זכרון זה השרש בשמיני מכלים והוא מאמר התוספתא ל"פ והאהלים מצילין על הטהורים מלטמא ואין מצילין על הטמאים מלטמא ושמור זה השרש שהוא עיקר גדול ובעבור שאומר בכאן אם היתה הטומאה ואפילו תחת המגדל או אחוריו נטמא כל הבית ואין הלכה כר' יוסי: **ב** תיבת המגדל. הוא ארון ישימו אותן

במגדל וזה צורתה. א"ר יוסי שאפי' היתה הטומאה בתוך זה הארון הנה הבית טהור ולא נאמר תצא טומאה דרך פתחו אשר בו טפח שכבר אפשר שתצא הטומאה מזאת התיבה מבלתי זה הפתח אשר בו טפח אשר תצא ממנו הטומאה וזה כשיוציאה חלקים חלקים מדרך יציאתה אשר אין בו טפח ולא תצא ממנו טומאה או ישרוף אותו תוך הארון

א מגדל של עץ הבא במדה ויש לו דפנות והדפנות עלמן יש חלל בעוביין כגון חורין המפולשין מעבר אל עבר פתוחים לפנים ולחוץ אלא שאין בהם פותח טפח ומלניעין שם מחטין ולנוריות או שאר כלים קטנים כגון סכיני' וכיוצא בהם ומש"ה קאמר רבי יוסי דנידונים מחצה על מחצה דמחציו ולחוץ כלחוץ מחציו ולפנים כלפנים דלא מסתבר ככל שיחשב כסתום לגמרי לא כלפנים ולא כלחוץ: שהוא עומד באויר. כגון בחצר דקאי באויר העולם ולא בתוך הבית: טומאה בתוכו. בחלל המגדל של עצמו: כלי' שבעוביו. בעובי חלל הדפנו': מחצה למחצה. אשכחן בתוספתא בכותל שבין שני בתים ובמעזיבה שבין בית לעליה וכן גבי ביב דלעיל בתוספתא: טומאה בבית מה שבתוכו טהור. שהמגדל בא במדה כדפרישי' וחוצץ בפני הטומאה דכלי המקבל טומא' אינו חוצץ וקצת תימה דמשמע בכוליה פירקין דלא בעי צמיד פתיל ובפ' עשירי (מ"א) בכלים גבי צמיד פתיל קא חשיב כלי עץ הטהורים דהיינו באים במדה וי"ל דהני מילי כשמכוסה בכפישה או בשאר כלים אע"פ שאינו מקבל טומאה אבל דלתותיו מחופות או מכוסה בנסר מהני בלא צמיד פתיל ודין זה במגדל וכוורת דלא מקבלי טומאה אבל תנור וקדירה וחבית או שאר כלי חרס לא מהני נסר להציל בלא צמיד פתיל אלא הטומאה בוקעת הנסר ונכנסה לתוכו אא"כ מצילים עם דפנות אהלים דאין מצילין אפילו בכלי מונח על פיהן כגון עמוד של קדרות כמו שאפרש לקמן בפרק כוורת דעוביו של מגדל מחציו ולפנים כלפניו מחציו ולחוץ כלחוץ בין שהטומאה במגדל וכלים בעוביו בין שהטומאה בעוביו וכלים במגדל ודכוותה: שדרך טומאה לצאת. מן המגדל: אבל אין דרכה להכנס. מן הבית למגדל: אם יש שם פותח טפח. בין שולי א) המגדל לארץ או בין דופן המגדל לכותל או בין גג המגדל לתקרת הבית: טמאים. מחמת טומאה ב) שהבית טמא. ג) שם הבית טמא אע"פ שאין שם פותח טפח לפי שדרך טומאה לצאת ואפילו בינו לבין הארץ בינו לבין הקורות משום דבוקעת ועולה או יורדת נכנסת לחלל המגדל ויוצאה דרך פתח לבית ובלבד שלא תהא טומאה כנגד עובי הדפנות לא למעלה מן הדפנות (לא למעלה) ולא מלמטה דא"כ לא היתה מתפשטת בבית אחר דליכא פותח טפח לא למעלה ולא למטה כדמוכח בתוספתא. תניא בתוספתא [שם] מגדל שהוא עומד בין בבית בין באויר טומאה בתוכו כלים שבעוביו טהורין טומאה בעוביו כלים שבתוכו טהורין רבי יוסי אומר מחצה על מחצה. היה עומד בתוך הבית וטומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך טומאה לצאת ואין דרכה להכנס כלים שבינו לבין הארץ ושבינו לבין הכותל ושבינו לבין הקורות אם יש שם פותח טפח טמאין ואם לאו טהורין טומאה שם הבית טמא שבכותל מאחוריו ושבמעזיבה מעל גביו נידונין מחצה על מחצה טומאה תחת רגלו או על גב רגלו והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת למה הוא דומה לעמוד שעומד בתוך הבית וטומאה תחתיו והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היה מוטל על מתניו ומוגף וטומאה תחתיו כנגד עוביו או ע"ג קלתות והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כלים שבמרקסאות מכאן ומכאן טהורין. פי' בין בבית בין באויר האי-בבית לאו בתוך הבית מדקתני סיפא היה עומד בתוך הבית מכלל דרישא לאו בתוך הבית עסיקינן אלא עומד ע"ג הבית או בבית שאינו מקורה. מעזיבה תקרה המפסקת בין בית שבינו לעליה. מחצה על מחצה דכלים שבכותל ושבמעזיבה בחצי של לד הטומאה טמאים וחצי של לד הטהרה טהורים לנידונים ככלי העליה וככלי הבית הטהורים. תחת רגליו של מגדל. או על גבי רגלו בין הרגל לדף של שולי המגדל (ג) שתהא קבורה הטומאה רצוצה שם בלא אויר מלשון (בראשית כה) ויתרוצצו תרגום ודחקין: בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. כלומר כנגד הטומאה דוקא טמא ושאר כל הבית שבצדדין של רגל טהור ובדליכא טפח בינו לבין הקורות. היה המגדל מוטל על מתניו באויר כגון בחצר. ומוגף מלשון (יומא דף יח.) הגפת דלתות. וטומאה תחת המגדל נגד עובי הדפנות. ועד השתא איירי במגדל דקאי מעומד שאז פתחו מן הצד וגגו למעלה אבל לקמן איירי בשמוטל על צדו ונהפך למעלה פתחו ובמוגף דוקא הוא דיש חילוק בין טומאה דתחתיו לטומאה שכנגד עוביו דכנגד עוביו בוקעת בכל שכנגדה אבל טומאה תחתיו אינה בוקעת לתוכה אע"פ שבוקע ובשאינו מוגף (ד) בין טומאה תחתיה בין כנגד עוביה בוקעת כנגדה ואפילו לתוכה או בוקעת ועולה אם היא תחתיה ואפילו עד לרקיע כדמוכח לקמן פרק כוורת כמו שאפרש שם. או על גבי דלתות כלומר בלא מגדל כגון דלת המושכב בארץ ואין גבוה מן הארץ טפח וטומאה תחתיו או על גביו מה שכנגד הטומאה טמא והשאר טהור. מרקסאות חללים קטנים שבעובי הדפנות שאין בהן פותח טפח דאפילו כנגד הטומאה מה שלא כנגדה טהור: **ב** תיבת המגדל. דרך המגדלות שיש בהם תיבות קטנות. ר' יוסי מטהר (ה) בפרק הטור והרוטב (דף קכו.) אמרינן דרבי יוסי אריפא קאי וא"ל רבי יוסי לת"ק דאמרת דרך טומאה לצאת יכול הוא להוציאה בכחצי זית או לשורפה במקומה ולקאמרת טומאה מגונה בוקעת ועולה

א) נ"ל המגדל. ב) נ"ל שבבית. ג) נ"ל טומאה שם.

אין זה כוכחה דילמא ע"כ לא קאמר ר' יוסי אלא בדבר שהוא מגוף המגדל ואפילו בגוף דמגדל לא קאמר אלא ... : אם (אין בו) [יש שם] פותח טפח [טמאים] ואם לאו טהורים. שאין טומאה נכנסת למקום שאין בו פותח ... שם הבית טמא. לפי שדרך טומאה לצאת דטומאה רצוצה בוקעת ויו לאת: **ב** תיבת המגדל. דרך המגדל ... יש בה פותח טפח דאילו לא היה בו פותח טפח אם הטומאה בבית מה שבתוכו טמא: ר' יוסי מטהר.

[מ"א] אדם וכלים נעשים אהלים לטמא ולא לטהר דמיירי אפי' כשאין הטומאה תחתיהן או על גביהן אלא ... במקום אחר ונמשכת ובאה תחתיהן או על גביהן. וא"כ לפי זה אין הפירוש שוה כאן. דכלים שבינו לארץ ... הוי פי' אם יש שם פותח טפח באחד מהן טמאין. אע"ג דליכא פותח טפח תחתיהן במקום שהכלים שם ... בינו לבין הקורות הטומאה מתפשטת שם מלמעלה ובוקעת כל כנגד המגדל לתחתיו כיון דאדם וכלים אינן ... להפסיק בין הטומאה והכלים. וכן כשיש פותח טפח תחתיו וכלים על גביו מתפשטת הטומאה לתחתיו ובוקעת למעלה. אבל

שבינו לבין הכותל הוי דוקא. אם יש שם פותח טפח. ואם אין שם פותח טפח בינו לבין הארץ בינו לבין הקורות טהורין. מיהו יותר נ"ל דהא דאמרי' אדם וכלים נעשין אהלים לטמא ולא לטהר. הוי דוקא כשהטומאה תחתיהן או על גביהן. אבל כשהטומאה במקום אחר ונמשכת על גביהן או לתחתיהן נעשים אהלים לטמא ולטהר. ולפי זה או יהיה הפי' שוה כאן. אין שם פותח טפח במקום שהכלים שם טהורין: ואם לאו טהורין. תימה אמאי טהורין כלים שתחתיו כשאין שם פותח טפח ליהוי כביב שהוא קמור תחת הבית שאין בו פותח טפח דאמרינן לעיל טומאה בבית מה שבתוכו טמא. וי"ל דשאני ביב שהוא קבוע ומשמש את הבית שהשופכין עוברין לתוכו הילכך בטל לגבי הבית. והוה ליה כאוכלין שגילגן במים ...

ספת טומאה נכנסת לתוכה. כדתנן בפ"י דמסכת כלים ... וכ"ל דתיבת המגדל היא מגדל גדול וחלוק מתוכו מגורות מגורות ואינו עשוי ליטלטל ממקומו כלל ואפילו ריקן מחמת גודלו ולהכי מיקריא תיבת המגדל שמשויא מגפנים תיבות ומגורות מגורות לכמה מיני תשמישין. ואינה מוקפת צמיד פתיל. ולא דמי למגדל דלעיל דהכי דאין מיטלטל מלא עשוי הוא לטלטלו ריקם ממקום למקום ולא מיירי ליה דוכתא כולי האי. דמיטלטל הוא זימנין במוכני זימנין בלא מוכני הילכך חשיב כלי אבל תיבת המגדל אין מטלטלין אותה כלל אלא ע"י מוכני. וכי היכי דלטלטול ע"י שוורים איכא למאן דאמר בשבת פרק אמר ר' עקיבא דלא שמיה טלטול. הכי נמי בתיבת המגדל שאין עשויה ליטלטל כלל אלא זימנין ע"י מוכני לא חשיב טלטול. ולא הויא כלי אלא בנין. וכ"ש למאי דמפרישנא סיפא דהיתה מוכני שלו דאסתם מגדל קאי ולא אתיבת המגדל ניחא טפי. דאיכא למימר דתיבת המגדל אין מזיזין אותה ממקומה כלל ואפילו ע"י מוכני לא מיטלטלי. הילכך אין טומאה נכנסת לתוכה מן הבית אא"כ יש ביציאתה פותח טפח. והוה ליה כביב שהוא קמור תחת הבית שיש בו פותח טפח דטומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור. שדרך טומאה לצאת ואין דרך טומאה ליכנס

פירוש רב האי גאון

בשקיפין ובסלעי'. פי' תרגום סעיפי (ישעיה ב' כ"א) שקיפי ומתרגמינן בצור בשקיף:

מהר"ם מרוטנבורג

ז ומודה בשקיפין וסלעים. בפרק היסן פריך אמתניתין ומי אית ליה לר' יהודה אהל שאין נעשה בידי אדם אינו אהל ופריך מהא דאמר ר' יהודה לא היו מביאין דלתות אלא שוורים וכו' ומשני מודה ר' יהוד' במלא אגרוף תניא נמי הכי ומודה ר' יהוד' בשקיפין ובנקיקי הסלעים. ומוחקין משם תניא נמי הכי. דמתני' היא. וגרסי דיקא נמי דקתני עלה ומודה ר' יהודה בשקיפי' וכו' ולי נרא' לקיים גי' הספרים.

פירוש הרא"ש

סואר קורו'. סדורו' זו ע"ג זו שלא יתעקמו ואית דגרסי לברי של קורות שהם לבורים זו על גב זו: שקיפי'. הם סלעים סעיפי הסלעים ובסלעים היינו נקיקי הסלעים ושקיפין וסלעים אחד הם אלא אחד על ידי מטר ואחד מאליו ואע"ג דלא נעשה בידי אדם מודה בהו ר' יהודה כדאיתא בריש פרק היסן מודה רבי יהודה במלא אגרוף: **א מגדל** וכו'. מגדל של עץ הבא במדה ודפנותיו כפולות ויש חלל באמצע דופן והוא עומד באויר העולם ואין אהל על גביו:

הגהות רוו"ב

(א) מ"ב ואין ביציאתה פותח טפח. עיין בתוס' דב"ב די"ז ע"ב ד"ה ורומן שבעה ובמהרש"א שם: (ב) מ"ש בר"ש ובתוספתא מפרש. נ"ב ביותר מבוים מן וכו' כנ"ל וכ"ה בפי' הרא"ש ז"ל אלא דכך תוספתא הא מיירי בנפל שהוא מת שלם וזה אפילו כזית בעינן ד' טפחים. ועיין לעיל ריש פ"ב ובפי' ר"ש ז"ל ודו"ק: פ"ד (ג) מ"א בר"ש שתהא קבורה הטומאה כו'. נ"ב שתהא קבורה הטומאה שם רצוצה בלא אויר מלשון וכו'. כנ"ל: (ד) שם בין טומאה תחתיה כו'. נ"ל טומאה עליה בין כו': (ה) מ"ב בר"ש בפ' הטור והרוטב אמרי' דר"י כו'. נ"ב דברי ר"ש ז"ל שייכים במשנה שלאחריה דקתני עלה בברייתא נ"ב רבי יוסי מטהר. ועיין היטב בחולין שם ריש ע"א בגמרא וברש"י ותבין א"ו:

הגהות הגר"א

[א] ר"ש מה שבתוכו טמא. נ"ל מה שבתוכו טהור: [ב] שם מחצה על מחצה. נ"ב טומאה בבית כלים ברוחב טהורין. ושבצר נידון מחצה על מחצה. רחב מבפנים וצר מבחוץ טומאה בין כו'. ור"ל בחוץ תחת הכותל:

ועלה טומאה ממונה אינה בוקעת ועולה : ג היה המגדל עומד בתוך הפתח טומאה בתוכו הבית טהור שהטומאה יוצאה דרך פתח המגדל שחוץ לבית : טומאה בתוך הבית מה שבתוכו טמא במשנה דוקנית גרסינן טהור וכן בתוספתא וכן עיקר שאין דרך טומאה ליכנס שם : מוכני שלו . מוכני של מגדל משוכה לאחורי המגדל שלש אצבעות וטומאה שם בתוך המוכני . נגד הקורות שהמגדל בפתח והמוכני לאחוריו כנגד קורות הבית דאע"פ שמאהיל עליו טהור הבית דנחשב כמגדל והרי המגדל עומד ונפתח לחוץ ושלש אצבעות דנקט לאו למעוטי פחות דכ"ש דנחשב כמגדל אלא למעוטי משוכה טפי מג' אצבעות דלא הוי כמגדל דאין רגילות להרחיקה מן המגדל טולי האי . ועוד יש לפרש דנקט ג' אצבעות שלא תהא משוכה טפח : שיש בו פותח טפח . שהמוכני פתוח למגדל טפח . ועוד יש לפרש פותח טפח לחלל המוכני שהטומאה בו פותח טפח שלא תהא טומאה רצוצה בוקעת ועולה וכמו שפירשתי נראה : ואינה יוצאה. שאין המוכני נשמט מן המגדל : והמגדל בא במדה. שמחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש . תניא בתוספתא [פ"ה] [א] היה עומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ וטומאה בתוכו [ב] הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס . אמר רבי יוסי בן הלכה (א) אימתי יפה כח הכלי להכנס להציל מכח צמיד פתיל או מכח אהלים אם מציל הוא (ב) [ג] מכח אהלים בגולל ק"ו על ידי אהלים היתה מוכני שלו משוכה לאחוריו שלש אצבעות וטומאה שם כנגד [ד] הקורות הבית טמא שאני רואה את הקורות כאילו הן יורדות וסותמות . ד"א אין טומאה נכנסה לאהל ואינה יוצאה הימנו אלא בפותח טפח . כלים שכנגד הזוית רבי מטמא וחכמים מטהרין אמר רבי רואה אני את דבריהם מדברי במה דברים אמורים בפרוצה אבל במגופפת הרי היא כקבר סתום ומטמאה כל סביביה . פירוש כן הלכה שתיל . אם מציל הוא מכח אהלים בגולל דלקמן בפרק ט"ו (מ"ט) תנן חבית שהיא מליאה משקין טהורין ומוקפת צמיד פתיל ועשאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה והחבית והמשקין טהורין והאי מגדל נמי מציל בגולל מכח שהוא חשוב אהל טהור. ק"ו שיציל ע"י אהלים דבית ולית דגרסי ואם מציל הוא מכח שהוא צמיד פתיל בגולל . וטומאה שם כנגד הקורות הבית טמא במתני' תנן הבית טהור דמיירי בזמן שיש שם פותח טפח אבל הכא מיירי בשאין שם פותח טפח . יורדות וסותמות להפסיק בין מוכני למגדל ואין נחשב מוכני כמגדל והאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי. ד"א כלומר עוד יש טעם אחר לטמאות הבית משום דליכא במוכני פותח טפח כדפרישית ואין טומאתו יוצאה לחוץ דרך פתח המגדל : כלים שכנגד הזוית . מכאן עד סוף הברייתא אין ליישב כי אם בדוחק לפי גירסא זו . ונראה דגרסינן בברייתא הבית טהור כמו במתניתין . והקורות יורדות וסותמות שלא תכנס הטומאה מן המוכני לבית . דבר אחר משום דאין טומאה יוצאה בפחות מטפח ולכך הבית טהור . שכנגד הזוית היינו כנגד הקורה מצד זה ומצד זה של מוכני העומד תחת הקורה . רבי מטמא דקורה סותמת שלא תכנס טומאה לבית אבל תחת הקורה מיהא טמא . וחכמים מטהרין קא סברי אין טומאה נכנסת לאהל כלל . בפרוצה . שהמוכני פרוצה למגדל בפותח טפח כדקתני מתניתין אבל מגופפת הויא לה מוכני כקבר סתום :

א ועינו . נקב העשוי בתנור שהעשן יוצא ממנו : קמורה לחוץ . סגורה לחוץ כלומר והוכח חוץ לבית : והאהילו עליו קוברי המת . על העין האהילו כשהיו מוליכים את המת לקוברו : הכל טמא . קסברי ב"ש טומאה נכנסת לתנור דרך עינו ויוצאת דרך פיה לבית ובית הלל קא סברי דנכנסת דרך עינו אבל אין יוצאה דרך פיה ובשאין בעין פותח טפח איירי דאי יש בו פותח טפח למה לא תכנס לבית דלא דמי להני דאמרן בפירקין (ג) דאין דרך טומאה להכנס דהכא הרי נכנסת לתנור למה לא תצא לבית דרך פתח פיו (ד) ועוד דגבי מגדל אוקמינן דלתותיו מגופות וכאן פיו של תנור פתוח ולא מסתבר כלל לחלק בין טומאה עוברת לטומאה עומדת אלא בדלית ליה פותח טפח איירי כן מוכח בתוספתא וסברי ב"ש דנכנסת טומאה לכלי דרך נקב קטן כדאשכחן בסיפא גבי ארובה שבין בית לעליה (ה) וב"ה

או לשרפה במקומה : ג ^אהיה עומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טמא שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס היתה מוכני שלו משוכה לאחוריו שלש אצבעות טומאה שם כנגד הקורות הבית טהור במה דברים אמורים בזמן שיש שם פותח טפח ואינה יוצאה והמגדל בא במדה :

פרק חמישי

א תנור שהוא עומד בתוך הבית ועינו קמורה לחוץ והאהילו עליו קוברי המת ב"ש אומרים הכל טמא וב"ה אומרים ^בהתנור טמא והבית טהור ר"ע אומר אף התנור טהור : **ב** ארובה שבין הבית לעלייה וקדרה נתונה עליה ונקובה בכונס משקה בית שמאי אומרים הכל טמא ובית הלל אומרים ^גהקדרה טמאה ועלייה טהורה רבי עקיבא אומר אף הקדרה טהורה :

ולעולם לא תצא טומאה מפתח זאת התיבה לבית ואין הלכה כר' יוסי : ג בעבור שאמר שאם היתה טומאה בתוך המגדל והוא על זה המצב הבית טהור אמר אם היתה הטומאה ג"כ בגלגל אשר בזאת המגדל הוא יקרא מוכני כמו שביארנו בי"ח מכלים והנה זה המוכני חוץ מאחורי המגדל בתוך הבית ג' אצבעות אשר תביא הטומאה וזה תחת קורות הבית הנה הבית טהור שזאת הטומאה אמנם תצא בטפח וזה ג' אצבעות לבד והתנה בזה ג' תנאים . אחד מהם שיהיה בגובה חלל המוכני טפח לפי שאלמלא כן לא נצטרך פותח טפח ליציאת הטומאה אא"כ היה בתוך חלל טפח אמנם אם היה בפחות מחלל טפח הנה אינה במקום תצטרך ליציאה ממנו אבל הרי זו יוצאה ומונחת ושמור זה שכבר הרחבנו בביאורו . והתנאי הב' שיהיה זה המוכני אי אפשר יציאתו מאחר המגדל בכללו עד שיהיה נשמט מאחוריו אבל יהיה לו בעיקר עשייתו מה שעקרו מהיציאה אלא פחות מטפח כמו שביארנו . והתנאי הג' שיהיה המגדל בא במדה ר"ל שיחזיק מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש כמו שביארנו בי"ח מכלים ולזה יהיה חוצץ בפני הטומאה זה המוכני הנדבק בו כמו שנזכר אולם כאשר היה פחות מזה הנה הוא יטמא כשאר הכלים המקבלים טומאה וכאשר היתה טומאה בתוך הבית טמא וכן כל מה שנזכר אין הדיבור אלא באהל מגדל הבא במדה ואע"פ שכל מה שביארנו הוא מבואר עשיתו צורה זו להוסיף ביאורו :

מגדל

א כבר ביארנו שעין התנור הוא הנקב אשר בשפלות מהארץ אשר ישליכו ממנו האש ומוציאין ממנו האפר: וקמורה מקובבת והוא שיהי' התנור כלו תוך הבית והנקב הקמור בולט חוץ לבית עוד האהילו נושאי המת במת על זה הקבוב ואמרו ב"ש כבר נדבק האהל בזאת הקבוב ונכנסה הטומאה' לבית מעליוני התנור כמו אם היתה טומאה תחת זה הקבוב וב"ה שהתנור לבד הוא אשר יטמא כי האהיל המת על מקלתו ור"ע אומר שהתנור טהור שאין האהל על עלם התנור אבל על הקבוב היוצא ממנו ואין הל' כר"ע ודע כי כאשר תמצא האהילו עליו קוברי המת הנה הכונה בזה שתהיה הטומאה מאהלת על זה הדבר לפי שטומאת אהל תכלול ג' ענינים כמו שהתבאר בראש פ"ק מכלים והוא שיהיה הדבר אשר האהיל על הטומאה או האהילה הטומאה עליו ושמור זה ולא יצטרך לכופלו בזאת המסכת : **ב** כבר בארנו בפ"ח מכלים שכונס משקה הוא שתשים הכלי על המשקה ויכנס המשקה בתוכו מזה הנקב ולא יצטרך בכאן להיות נקב הקדרה טפח על טפח להיות הארובה עלמה בה טפח על טפח והקדרה לא יתחבר לה להיותה בכונס משקה והיתה הארובה פתוחה ולזה כאשר היתה טומאה בבית נטמאה עליה והוא ענין אמרם הכל טמא ור"ע סבר שהקדרה כבר סתמה הנקב ומנעה הטומאה מעבור שנקב הקדרה קטן ואין בו פותח טפח ופי הקדרה ממה שימסך משקוף

עין משפט נר מצוה

ב א ב ג מיי' פכ"ג מהל' טומאת מת הלכה ד:

ג ד מיי' שם פכ"א הלכה ג:

ד ה מיי' שם הל"ז:

ה ו מיי' שם הל"ג:

ו ז מיי' שם הלכה ה:

פירוש הרא"ש

וב"ה סברי דמצלת אלא דמתמרינן לטמאות הקדירה: ג היתה שלימה כו'. פירוש היתה שלימה הקדירה והיא של עם הארץ וכיוצא בזה יש משנה בפ"ט דכלים חבית שהיא מלאה משקי' טהורי' ומינקת בתוכה ומוקפת צמיד פתיל ושם פירשתי משנה זו:

ר"ש

משנה ז: ג א) בקרירה של עם הארץ והטעם מפורש פ' חומר בקודש (דף כב.) וכעין משנה זו שנינו במס' כלים פ' תשיעי (מ"ב) חבית שהיא מלאה משקין טהורים ומניקת בתוכה ושם פירשתי זו וזו: ד לגין של עץ איירי כדפרישית וכן אשה לשה בעריבה הכל בשל עם הארץ איירי ואע"פ שכלי ראשון והאשה כטהורין שוו להו רבנן כטהור מאחר דבעי הזאה שלישי ושביעי אע"פ שגם הראשון בעי הזאה: האשה שהיא לשה. פרק חומר בקדש (שם:) מייתי לה. תניא בתוספתא (שם) לגין שהוא מלא משקין טהורין ופינן ללגין אחר [א] אם יש שם משקין טמאין לא שנא. פי' לא מיבעי אין שם משקין דטמאין אלא אפי' יש שם משקין דאי לאו דפינה זה בזה הוה מטהרינן הני והני אפילו הכי טמאין כיון דפינן ואי הוה גרסינן טהורין הוה ניחא טפי: ה היו כלי אבנים. כל הנך כלים אפילו ביד עם הארץ טהורין ואם היו מונחין על פי ארובה מצילין על הכל אפי' על כלי שטף ואקדש נמי נאמנין כדתנן פרק חומר בקודש (דף כד:) ואם הפריש לתוכה רביעית קדש נאמן דהימנוהו רבנן כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו שהכלים הטהורים כגון כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה וכלי עץ הבאים במדה טהורים וכל הני דתנן במס' כלים (פ"י מ"א) ואלו מצילין בצמיד פתיל מצילין עם דפנות אהלים דווקא אבל דפנות אהלים מצילין כגון דפנות בית ולא אבל דפנות שאינם של אהלים כגון דפנות גינה והגר ואפילו באהלים בלא דפנות אין מצילין וכולה מילתא מיפרשא בהנך בבי דסיפא וקדרה שעל פי ארובה תקרה שבין בית לעליה כדפנות אהלים חשיבא וכל הנך הגלות דסיפא היינו בלא מירוח טיט דליכא צמיד פתיל דע"י צמיד פתיל מצילין בכל ענין: ו הבור והדות. פרק המוכר הבית (דף סד.) תניא אחד הבור ואחד הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין ויש גובה סביב הבור והדות כי ההיא דתנן חוליית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה טפחים במסכת שבת פרק הזורק (דף צט.) המת בבית וכלים בבור ודלת וכפישה נתונה עליו על פי הבור והדות כיון דיש שם מחיצות סביב הבור מצלת הכפישה על כלים שבתוכו דכפישה כלי גדול שאינו מקבל טומאה כגון כלי עץ הבא במדה ופי' בערוך של גדול שכובשין זיתים לשומרן: ואם היתה באר חלקה. שפי הבאר שוה לקרקע הבית ואין חוליא גבוה מזירה סביב דהשתא ליכא דפנות: או כוורת פתוחה. כגון כוורת גדולה הבאה במדה דהשתא ליכא דפנות דאינה מקבלת טומאה ופתוחה דאינה פקוקה בקש: וכפישה נתונה עליה. על פי הבאר או על פי כוורת טמא דאין ב) נותנין אלא על דפנות ואהלים ובבור אין כאן דפנות ודפנות הכוורת לאו דפנות אהלים נינהו: אם היה נסר חלק. דאין זה כלי או סרידה שאין לה דפנות: גפיים. מחיצות דאין נחשב ככלי ובסרידה של בעלי בתים איירי דתנן במסכת כלים פרק ט"ו (מ"ג) סריד של נחתומין טמא של בעלי בתים טהור גיפפו מארבע רוחותיו טמא: טהור. אם נתנוהו על באר חלקה או על גבי כוורת פתוחה מצילין וטהור דדוקא כפישה שהוא כלי אין מצילין אלא עם דפנות אהלים או בצמיד פתיל אבל נסר וסרידה שאין לה גפיים דלאו כלי נינהו מצילין בלא צמיד פתיל ככלי שאין מקבל טומאה כדפרישית פרק ד' (א): כמה תהא דופן של אהל טפח למעוטי פחות מטפח אבל יתר מטפח כ"ש הוא דעדיף: חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן. הא דאין כלי מציל בבאר חלקה היינו בכלי שאין לו דפנות טפח (ב) ג) אבל אם בולטים כלל ולכך קאמר דחצי טפח לכלי וחצי טפח לדופני הבור אין מצטרפין ולפי זה היה נראה כפישה דאין מצלת בבאר חלקה הוה פשוטי כלי עץ כדפי' בקונטר' בשילהי הניזקין (דף סב.) ולא כמו שפירש כלי הבא במדה דא"כ היה דופנותיו יותר מטפח. תניא בתוספתא [רפ"ו] ר' יהודה אומר משום ר' יהושע כשם שהכלים מצילים [ב] אותם עם אהלים שיש להן דפנות כך מצילים עם אהלים שאין להן דפנות [ג] וא' כלי עץ ואחד כלי חרס טהורין בד"א בכלי שיש בו טפח על טפח אבל בכלי שאין בו טפח על טפח אינו מציל. בד"א בזמן שהוא אפוץ טפח מבחוץ מצד אחד ובפנים משני לדדין אבל אם היה אפוץ כחצי טפח מכאן וכחצי טפח מכאן ה"ז אינו מציל: פי' כך מצילין עם אהלים שאין להם דפנות ומתני' דלא כר' יהודה א"נ מתני' בכלי שאין בו טפח. אפוץ. לשון דחיקה הוא ולקמן אפרש בפ' תשיעי (מ"ג) תנן גבי כוורת איזו היא הפונה כל שאין לה טפח במקום אחד אבל כאן דלא יתכן לפרש כן הלא אפוץ היינו שדבוק הכלי ע"פ הבור. מבחוץ בשפה החיצונה סגי מצד אחד אבל מצד שפה הפנימית של בור בעי שיהא דבוק משני לדדין ואז נחשב ככסוי לבור להציל והפסיק ואותה אפונה בעיא שיהא טפח רוחב במקום אחד ולא סגי לה בטפח משני מקומות כגון חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן. וי"מ מבחוץ מצד אחד שיש טפח בדופן הכלי ומצד אחד מבחוץ אין בו טפח מציל ובלבד שיהא בפנים טפח מכל צד דכשכופהו על פיו יהא בו חלל טפח אבל אם היה אפוץ כחצי טפח מכאן כגון שנפחת הדופן במקום אחד כחצי טפח וכן במקום אחר כחצי

משנה

ג היתה שלימה ב"ה אומרים א) מצלת על הכל ב"ש אומרים אינה מצלת אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס ב חזרו ב"ה *) להודות לדברי בית שמאי: ד ג) ג לגין שהוא מלא משקין טהורין הלגין טמא טומאת ז' והמשקין טהורין ואם פינן בכלי אחר טמאין ג) האשה שהיא לשה בעריבה האשה והעריבה טמאים טומאת שבעה והבצק טהור ואם פינתה לכלי אחר טמא חזרו בית הלל להודות לדברי בית שמאי: ה ד היו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה הכל טהור היה כלי טהור לקדש ולחטאת הכל טהור שהכל נאמנין על החטאת מפני שהכלים טהורין וכלי חרס טהורין ה ומצילין עם דפנות אהלים: ו ו כיצד הבור והדות שבבית וכפישה נתונה עליו טהור אם היתה באר חלקה או כוורת פתוחה וכפישה נתונה עליה טמא אם היה נסר חלק או סרידה שאין לה גפיים טהור ו שאין הכלים מצילין עם דפנות אהלים עד שיהא להן דפנות וכמה תהא הדופן טפח היה לה חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן אינה דופן עד שיהא לה טפח ממקום אחד: ז ז כשם שמצילין מבפנים כך מצילין מבחוץ כיצד כפישה שהיא נתונה על היתדות

*) בסה"מ להודות כדברי ב"ש וכן כמ"ד

ר"מ

ג מצלת על הכל. ר"ל כל מה שבעליה שהיא הוא טהור לפי שהקדרה השלימה חוצצת בפני הטומאה וב"ש אומרים שכל מה שבעליה הוא כמו הדבר שיהיה בכלי המוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת ותהיה זאת הקדרה וכל מה שבעליה בדמיון דברים אשר הם בכלי חרס מוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת שהוא אינו מציל אלא על האוכלים ועל המשקין ועל כלי חרס ולזה אם יהיה בעליה ההיא אוכלין ומשקין וכלי חרס הנה הם טהורים ומה שהוא זולת זה הוא טמא לפי זאת סברת ב"ש בכלי חרס המוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת שהוא אינו מציל אלא על אוכלים ומשקים ועל כלי חרס ובית הלל אומרים מציל על הכל ולזה אמר בכאן בקדרה שהיא מצלת על כל מה שבעליה וכבר חזרו בית הלל לדעת ב"ש בכלי חרס המוקף צמיד פתיל ולזה חזרו בכאן לענין כל מה שבעליה והיות זאת הקדרה תציל כל מה שבעליה בהיותה סותמת הנקב לבד ואע"פ שאין שם צמיד פתיל סביבה להיותה חוצצת בין אהל לאהל וזה השרש הוא מבואר בסיפרי באמרם כלים מצילין בצמיד פתיל באהל המת ואהלים בכיסוי ושמור זה השרש בכל מה שיבא לך בזה הפרק וזולתו וכבר בארנו טעם מחלוקת בית שמאי ובית הלל בזה הכלי חרס בהלכה האחרונה מהפרק הראשון מעדיות ובעשירי מכלים וביארנו כל זה השרש: ד זאת ההלכה דומה דרך משל לדין הקודש וזה שכבר קדם שכל מה שבעליה הוא כמו הדברים אשר הם בתוך צמיד פתיל באהל המת וכאשר היתה הקדרה

פירוש רב האי גאון

ו וכפישה. פי' כמין קרטליתא שנותנין בו ענבים משבוצרין בו את הכרם כדתנן באידך פרקין ונותנין לתוך הכפישה ומוליך לגת ובית מושבה רחב:

מסורת הש"ס

א) חגיגה כב: [עדיות פ"א מי"ד כלים פ"י מ"א]: ב) [חגיגה כב: ס.]: ג) [שם כב:]:

מהר"ם מרוטנבורג

לעלייה וקדרה נתונה עליה ונקובה בכונס משקה. ומכאן יש לי ליישב מאי דגרסי' סוף פ' המצניע לענין צמיד פתיל עד שיפתח

א) [ב"ב יט: ע"ש]

מן הארץ טפח טומאה תחתיה א) טמא תוכה וגבה טהור מפני שהיא מגלת עם דפנות של אהל בתוכה או על גבה הכל טמא. היתה כפישה נתונה בצד דפנו של אהל מבחוץ וטומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היתה גבוה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה תחתיה טמא תוכה וגבה טהור מפני שהיא נידונית כשיפועי אהלים בתוכה או על גבה כנגדו עד הרקיע טמא. היתה נתונה על גבי שתי יתידות מבחוץ מסוכה הימנו בפותח טפח אינה מגלת בפחות מטפח ר' עקיבא אומר מגלת וחכמים אומרים אינה מגלת. כותל שמקצתו משמש לבית ומקצתו משמש לגינה היתה נתונה בצד המשמש לבית מגלת בצד המשמש לגינה אינה מגלת. קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וקדרה תלויה בה [א] אם אין בין פיה לקורה פותח טפח הרי זו מגלת [ב] ואם יש בין פיה לקורה פותח טפח הרי זו אינה מגלת. היתה אפולה בארץ ובקורה אם אין בין פיה לקורה פותח טפח הרי זו מגלת אם יש בין פיה לקורה פותח טפח אינה מגלת היה פיה למעלה מודבק לקורה הרי זו מגלת היתה מסוכה ממנו בפותח טפח אינה מגלת פחות מטפח [ג] ר"ע אומר מגלת וחכ"א אינה מגלת אבא שאול אומר בזו היא מחלוקת היה ראשו אחד נתון על כותלו של בית וראשו אחד נתון על כותלו של גינה היתה נתונה בצד המשמש לבית מגלת בצד המשמש לגינה אינה מגלת אבא שאול אומר [ד] אף בזו מחלוקת. פי' היה בתוכה או על גבה הכל טמא אם הטומאה בתוך הקדירה או על גבה הכל טמא עם כל מה שבתוכה ומה שתחתיה דאין כלי טמא חוצץ. היתה כפישה נתונה בצד דופנו של אהל מבחוץ בשיפועי אהלים דכשם שאין טומאה נכנסת ויוצאה לאהל כך אינה נכנסת לכפישה וצריך טעם אמאי נקט בכפישה בשיפועי אהלים ובקדרה נקט עם דופנו של אהל וכי האי יש בתוספתא (פי"א) גבי קדירה שתחת ארובה ובפ"י אביאנה וגם שם צריך טעם. בתוכה או על גבה הכל טמא הטומאה בתוך הכפישה או על גבה כנגדו עד הרקיע טמא אבל תחתיה טהור דכפישה לא מקבלת טומאה וחוצצת עם דופן האהל. מסוכה הימנו בפותח טפח אינה מגלת דלאו עם דופן האהל קיימא כיון דמסוכה ומתני' דמגלת בדבוקה לדופן. מקצתו משמש לבית ומקצתו משמש לגינה כגון כותל ארוך חציו כנגד הבית וחציו כנגד הגינה. היתה אפולה בארץ שהקדרה עם הקורה היתה פיה למעלה מודבק בקורה בצדי הקורה מכאן ובצדי הקורה מכאן א"נ שכפאה על פיה על הקורה שאין הקורה סותמת כל פי הקדרה שספתי הקדירה מסוכין משפת הקורה ולחוץ ב) ואבל דקתני יש לה עמוד פלוגתא דר"ע ורבנן. בזו היא מחלוקת. תנא קמא נמי פלוגתא קאמר אלא אבא שאול אתא למימר דדוקא בזו נחלקו ולא בנתונה ע"ג יתדות:

פירוש רב האי גאון

א הנדבך. פי' אלנעש בסיית ויש אומרין שריגה ארכמי ארון של מת שנישא במטות כדאמר בתוספתא (אהלות פ"ז) ואין במטות כעובי המרדע טומאה תחתיו

מהר"ם מרוטנבורג

אלא טפח. על כן נ"ל דכפישה אינה מחזקת מ' סאה ואפילו הכי טהורה. שאינה עשויה אלא לכפות על הכלים. וכפישה הוי מלשון כבשני הכבשן. שהוא לשון כפיים. וכפשוטה בתורת כהנים כל המשמש בכפוי כלים טהור:

מבחוץ טומאה תחתיה כלים שבכפישה טהורים אם היה כותל חצר או כותל גנה אינה מציל קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וקדרה תלויה בה טומאה תחתיה כלים שבקדרה ר' עקיבא מטהר וחכמים [א]מטמאין:

פרק ששי

א אדם [ב]וכלים נעשין אהלין לטמא (א) אבל לא לטהר כיצד ארבעה נושאין את הנדבך טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאים טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאים רבי אליעזר מטהר נתון על ארבעה כלים אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאים טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאים נתון על ארבעה אבנים או על דבר שיש בו רוח חיים טומאה תחתיו כלים שעל גביו טהורים טומאה על גביו כלים שתחתיו טהורין: **ב** [ג]קוברי המת שהיו עוברים באכסדרה והגיף אחד מהן את הדלת וסמכו במפתח אם יכול הדלת לעמוד בפני עצמו טהור ואם לאו טמא וכן א) [ד]חבית של גרוגרות או קופה של תבן שהן נתונות בחלון אם יכולין הגרוגרות והתבן לעמוד בפני עצמן טהורין ואם לאו טמאין [ה]בית שחצצו בקנקנים וטח בטיח אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו טהור ואם לאו טמא

בתוספתא (פ"ו) ואמרו כשם שהכלים מצילין על אהלים שיש להן דפנות כן מצילין על אהלים שאין להן דפנות בד"א בכלי שיש בו טפח אבל בכלי שאין בו טפח אינו מציל ודע מזה כי כאשר היה לד הכלי טפח הנה הוא יציל עכ"פ וכאשר היה בגובה לד הבית ג"כ טפח הנה הוא יציל על כל מה שבנגדו חוץ מכפית הכלי ואם לא היה בגבהו טפח ר"ל בגובה לדדיו אם כסהו בנסר ומה שדומה לו הציל ואם כסהו בכלי לא הציל אלא אם היה בו גובה טפח ר"ל בשפת הכלי ולא יתנגד זה שאמרנו בעשירי מכלים היו כפויים על פיהן מצילין כל שתחתיהם לפי שזה יהיה בכלי שיש בו טפח ר"ל בגבהו לפי שהוא יהיה בדמיון אהל כמו שבארנו שם: ז מבחוץ. ר"ל חוץ לאהל ודמיון זה כשנעמיד יתדות בארץ בצד האהל וירכיב הכלי אשר לו לד בגובה טפח על אלו היתדות ויתדבק בשווי פיו עם לדדי הבית או האהל הנה היא תציל על כל מה שבתוכו ואפי' היתה טומאה תחתיה על זו הצורה* אולם אם התדבק פי זה הכלי עם שטח החצר או הגינה אשר הוא מגולה לשמים

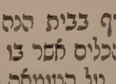

ואין הכותל אהל ולא יקיף בבית הנה זה הכלי לא יציל אבל יהיו הכלים אשר בו וכל מה שבתוכו כבר האהילו על הטומאה לפי שזה הכותל לא יעשה לחוץ בפני הטומאה כמו כותל הבית ואמנם נעשה בזאת הקדרה התלויה מהקורה כאשר התבאר בתוספתא שאם היתה קורה דבוקה ע"פ הקדרה הנה אין לחלוק שהיא מגלת על כל מה שבתוכה ואם היה בין פי הקדרה והקורה פותח טפח הנה אין מחלוקת ג"כ שכל מה שתחת הקדרה טמאה בעבור הטומא' אשר תחתי' והיות הקדרה תחת אהל לפי שהיא תחת הקור' ואם היה בין הקדרה והקורה פחות מטפח הנה בזה יאמר ר"ע שאין שם פותח טפח מגלת וחכמים אומרים שאם לא יתדבק עם הקורה אינה מגלת והלכה כחכמים:

א ידוע שהאהל כמו שיביא הטומאה ויטמא כל מה שבתוכו כן יחוץ בפני הטומאה ולא יטמא כל מה שחוץ ממנו ולא יטמא גם כן מה שיהיה בתוכו מן הטומאה ולא יטמא דבר ממה שבעליו ולא יטמא גם כן. אשר הוא תולה לו והמשל בזה בית ועליו הנה אם היתה טומאה בבית תחת משקוף הבית הגיע הטומאה ויטמא כל מה שתחתיו כן חוצץ בפני הטומאה ולא יטמא דבר ממה שבעליו ולא יטמא גם כן מה שבבית אם היתה טומאה בעליה על משקוף הבית. ואמר בכאן שאדם וכלים מביאין ואין חוצצין ואפילו היו כלי גללים ואבנים ואדמה אשר הם כלים טהורים ואינם מקבלין טומאה כלל הנה האהל אשר יעשה מהם לא נחשבהו להציל מה שהוא חוץ ממנו ולא יציל גם כן כלים שתחתיו: ונדבך. הוא הלוח והמשל כלו מבואר: וזה שאמרנו כלים שתחתיו טמאים. מורה זה שהוא חשוב כאהל שאם לא יהיה חשוב כאהל לא יטמא מכלים שתחתיו אלא מה שיגבילהו טומאה שעל גביו לבד ואמר טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאים מורה זה שאינו חשוב כאהל לפי שאם היה אהל יהיו כלים שעל גביו טהורין כמו בית ועליה הנה שם אותו אהל לטמא אבל לא לטהר: ואמרו דבר שיש בו רוח חיים. ר"ל חוץ מהאדם איזה מין שיהיה ממיני הבעלי חיים ואין הלכה כרבי אליעזר: **ב** כבר הקדמנו שאכסדרה הוא כבית שער לבית ואמר כי כאשר נכנסו קוברי המת ר"ל נושאי המת תחת האכסדרה והיה שער הבית קלתו (פתוח)[נעול] והחזיק א' מהנושאים לנעול שער הבית במפתח אשר בו כדי שלא יפתח ותכנס הטומאה בבית [כיון] שהמשקוף יוצא א) אם היה הפתח אפשר להתקיים נעול על ענינו ולא יפתח ואפי' הסיר זה המחזיק ידו מן המפתח הנה הבית טהור וכבר נבדל מהאכסדרה בזה השער הנעול ואם כאשר יסיר זה ידו (ב) יפתח השער הנה הוא טמא לפי שכבר היה זה האדם הנושא למת הוא אשר חוצץ בפני הטומאה ואדם אינו חוצץ יהיה מי שיהיה ואמנם אמר בכאן אחד מהם על הידוע והוא הסקם אפי' היה אדם מתוך הבית ומחזיק הפתח ודע זה: וכן אם היה חלון בין שני הבתים יהיה בו טפח על טפח ומעלה והטומאה באחד משני הבתים הנה הבית האחר יהיה טמא בלא ספק לפי השרש הנזכר לפי שטפח על טפח מביא את הטומא' ואם היה זה החלון נעול בכלים הנה לא תחוץ בפני הטומאה ואם היה בזה החלון חבית מלאה מתאנים הנה לא תהיה חוצצת להיותה כלי הנה היא תטמא וכל מה שיטמא אינו חוצץ בפני הטומאה כמו שהתבאר וזה אם היה פי החבית ממה שימשך לבית אשר בו הטומאה לפי שכלי חרס אינו מטמא מגבו כמו שביארנו פעמים ולזה אם היה שולי החבית ממה שימשך לבית טמא הנה זאת החבית חוצצת לפי שלא תטמא מגבה כמו שקדם בקדירה שבארובה וכן ביאר הש"ס בזה בבתרא (דף יט:) ושם התבאר שאמרו בכאן שהתאנים חוצצים בתנאי שיהיו בלתי מוכשרים ואף על פי שכבר נפסלו ואינן נאותות לאכילה אשר אין דעתו לפנותן ולזה יחוץ בפני הטומאה וכן התבן גם כן שיהיה מתנאי שתהיה כפסד אינו נאות לאכילת הבהמה עד שלא יהיה ראוי ב) אלא לטיט ענינו שאלו שני התנאים מחוייבים בכל מה שיבדיל בין המקום הטהור ובין הטומאה והוא שיהיה זה הדבר אינו מקבל טומאה ואין דעתו לפנותו ואם היה אפשר חזרת החבית והקופה ישארו אלו התאנים או זה התבן עומדים בעצמם סותמין כל החלון ותשען עליו ויחוץ בפני הטומאה ואם לא אפשר זה הנה זה השרש והנשען על הקופה ועל החבית והם כלים יטמאו ולא יחוץ ויהיה הבית השני טמא וזה הדין בעצמו בבית נחלק בחלוקה בקנקני חרס הונחו קלתן על קלתן והוטח עליו הטיח וכבר ג) נעשה שהקנקנים כלים ואינן חוצצין ובתוספתא (פ"ז)

א) נ"ל שהתקרה יוצא והרבה מקומות בנוסחא א"י מוגה הגג במקום המשקוף. ב) [אולי צ"ל אפילו לטיט ופי' נב"ע שם ובדברי רבינו בחיבורו פט"ו מ"ה טו"מ הל"ב]. ג) בי' יעב"ץ נזכר.

א אבל לא לטהר. דכל אהל הנסמך ע"י אדם או ע"י כלים אין נחשב לכלום אהל לחוץ בפני הטומאה: נדבך. אבן גדולה ורחבה מלשון (עזרא ו) נדבכין די אבן גלל: טומאה. תחת הנדבך כלים שעל גביו טמאים דאינו חוצץ וכמאן דליתיה דמי דאין עשוי אהל לטהר: כלים שתחתיו טמאין. אפי' שלא כנגד הטומאה כאילו נתונים באהל המת דלטמא נעשים אהלים ולא לטהר. ור' אליעזר מטהר בתרווייהו דקסבר נעשה אהל לטהר וחוצץ בפני הטומאה והאי דמטהר ר"א היינו בנתון על מוט שאין בעוביו כעובי המרדע שלא הוזקקו הנושאים לטומאה כדמוכח בתוספתא וכולה מתני' בנושאין באויר כגון בחצר או בגינה ולא בתוך הבית: נתון הנדבך על ארבעה כלים. אפי' כלי אבנים דלא מקבלי טומאה: על ארבעה אבנים. שאינם כלים נחשב לאהל לחוץ: תניא בתוספתא [רפ"ז] ארבעה שהיו נושאין את הנדבך ואין במוטות כעובי המרדע טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאין טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאין ור"א מטהר וכן היה ר"א אומר כזית מן המת בפי העורב האהיל על גבי הנדבך אדם וכלים שתחתיו טהורין האהיל ע"ג תנור וכיריים החדשים טהורים נתון על ד' כלים [ה] אפי' כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה ואין בהם פותח טפח טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאין טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאין [ו] ויש בהן פותח טפח ר"א מטהר ואם יש בהם פותח טפח טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאין טומאה על גביו כלים שתחתיו [ז] טמאין נתון על ארבעה כסיות הנתונות על גבי ארבעה אבנים ואין בהם גובה טפח טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאין טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאין ור"א מטהר ואם יש בהן גובה טפח וטומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאין טומאה על גביו כלים שתחתיו טהורים ואם ראשי כסיות נראין בין כך ובין כך [ח] טהורין: נסר שראשו אחד נתון על גבי האבן וראשו אחד נתון ע"ג הספסל רואין אותו שאם ינטל הספסל ויכול לעמוד בפני עצמו מציל ואם לאו אינו מציל. ר' יוסי בר' יהודה אומר רואין את הנסר שאם יושב ויורד ויש תחתיו רבוע טפח על טפח על רום טפח ה"ז מציל מפני שנדון כשיפוע אהלים. פי' ואין במוטות כעובי המרדע משום ר"א נקט ליה שאם יש במוטות כעובי המרדע אפי' ר' אליעזר מודה דאין נעשים אהלים לטהר מאחר דממאין הנושאין כדתנן פרק כ"ז (מ"א) ומייתינן לה פרק קמא דשבת (דף יז.) כל המטלטלין מביאין את הטומאה על האדם והנושאן כעובי המרדע. תנור וכיריים החדשים שלא הוסקו דלא מקבלי טומאה. ואין בהם פותח טפח כלומר או כלים מקבלים שאין בהם פותח טפח שאין טפח בין פיו של כלי לנדבך ובכלי חרס שאין מקבל טומאה מגבו ודרך פיו לא אתיא כיון דליכא טפח בין פיו לנדבך מידי דהוה אההיא דתוספתא דסוף פרקין דלעיל(פ"ו)בקדיר' התלויה בקורה שאין בין פיה לקורה טפח דמגלת ומשום ר"א נקט לה דדוקא הכא ר"א מטהר דאם יש בהן פותח טפח אפי' ר"א מודה כיון דטמאים דאין נעשים אהלים לטהר וסתם מתני' כרבנן. ומיהו תימא בין בהך בין בההיא דקורה אמאי אין האהל מביא טומאה לקדירה אפי' דבוקה לקורה ולנדבך מ"ש מנסר שעל פי התנור למביא הטומאה לתנור כדפרי' לעיל בריש פרק ה' וטמא שאני קורה דנתונה על גבי כותל וחשובה כדפנות אהלים וכן נדבך דהכא ברחב הרבה ונחשב כאהל ומגלת הקדירה עם דפנות אהלים ולא דמי לנסר שעל פי התנור דבולט חוץ לפיו טפח דלא חשיב בכך דופן אהלים. ואם יש בהם פותח טפח בכלים המקבלים טומאה ומשום רבי אליעזר נקטה לאשמועינן דמודה בה: כסיות מלשון כסא ואין בהם גובה טפח דלא מטמו כסיות כיון דאין בהן גובה טפח ולכך מטהר ר"א וטומאה רצוצה לא הוי דאיפשר שנדבך גבוה באמצע. כלים שתחתיו טהורין צריך לדקדק מאי שנא הכא תחתיו מעל גביו מכולהו אחריני. (ג) בין כך ובין כך טהורים דכיון דנראים שמינו להו מתחת הנדבך והוה ליה כנתון על האבנים לבדן. ויכול לעמוד בפני עצמו מציל דספסל כמאן דליתיה והוה ליה כנתון על האבן לבדה. ר' יוסי ברבי יהודה הואיל יכול לעמוד בפני עצמו קאי ואם ינטל הספסל ראש הנסר לארץ ואם באויר תחתיו שעשוי בשיפוע יכול אדם לרבע טפח על טפח על רום טפח נידון כשיפועי אהלים ומציל: **ב** אחד מהן. מן המלוין את המת לקוברו ולא מנושאי המטה הגיף את הדלת כדי שלא תכנס הטומאה לבית בשעה שיעברו דרך אכסדרה שלפני הבית דיש תקרה על גבה. אם יכולה דלת לעמוד בפני עצמה בלא סמיכת מפתח הוה לה מפתח כמאן דליתיה. ואם לאו טמא דכל דבר הנסמך באדם וכלים אין חוצץ בפני הטומאה כדאמרן דאין נעשין אהל לטהר והיינו טעמא דגרוגרות והיינו טעמא דתבן והיינו טעמא דטיח משום דעמידתן על ידי כלים. חבית וקופה וקנקנים שהן נתונין בחלון פרק לא יחפור (דף יט:) מוקי לה בגרוגרות (א) שהתריפו ובתיבנא סריא דמבטל להו ומשום הכי חייצי ומשמע התם דאי לא מבטל להו לא חייצי והא דאשכחן בסוף שבת (דף קנז.) שפקקו את המאור בטפיח ובשבת לא מצי מבטל לא מצי מבטל משום בונה יש לחלק דהיכא דסותם כל החלון לא בעי ביטול אבל הכא אין התבן

פירוש הרא"ש

וקדירה תלויה בה. ואין בינה ובין הקורה פותח טפח (פי' הר"ר מנחם יל"ע לפי שאינו דפנות אוהלים ולא דמי לכותל הבור דחשיב דפנות אוהלי' כיון שהבור משתמשי' בו תשמישי הבית. ע"כ פירש הר"ר מנחם): **א אדם** כו'. פירוש אדם וכלים כל אהל שנסמך על ידם לא חשיב אהל לחוץ בפני הטומאה אבל חשיב אוהל להביא את הטומא': נדבך. אבן גדולה ורחבה מלשון נדבכין די אבן גלל: כלים. שעל גבו כנגד כל הנדבך טמאי' לפי שהטומאה מתפשטת תחת כל הנדבך ובוקעת ועולה וכן טומאה על גביו רואים כאילו הוא התחיו דלא חשיב אהל לחוץ וטמא כל מה שהוא כנגד הנדבך למעלה: ורבי אליעזר מטהר. דחשיב ליה אהל לחוץ: אפילו כלי גללים. דלא מיקבלי טומאה כיון דשם כלי עליהם: על דבר שיש בו רוח חיי' חוץ מאדם: **ב** קוברי המת וכו' שהיו עוברים באכסדרה. שהיא לפני הבית וקדם אחד מהם וגעל הדלת שלא תכנס הטומאה מן האכסדר' לבית וסמכו במפתח שהוא כלי ואם אין הדלת יכול לעמוד נגול בלא סמיכת המפתח הוי כפתוח שכל אוהל הנעשית ע"י כלי לא הוי אוהל' והיינו טעמ' דתבן וגרוגרות וטיח ומיירי בגרוגרו' שלא הוכשרו שכל דבר המקבל טו' אם אינו חוצץ בפני טומאה ובפרק לא יחפור מוקי להו בשהתליעו דמבטל להו דכל דבר שאינו סותם כל הנקב אינו חוצץ אי לאו דמבטל ליה שאין עתיד עוד ליטלו משם. בפ' לא יחפור פריך האי חבית היכי דמי או פומה לבר היא גופה תיחוץ דאין כלי חרס מיטמא מגבו ומשני דפומיה לגיו ותימה לי דכלי גופיה שהוא טהור חוצץ ודבר אחר העומד ע"י כלי טהור אינו חוצץ וכל אלו הלכות כן דהא אהל של פשתן ושער אע"פ שהוא טמא תוכו ונדבק הכותל על גבי גללים אינו חוצץ אף על פי שהכלי עצמו אינו חוצץ

ז א מיי' פכ"א מהל' טומאת מת הל"ה:
א ב מיי' שם פי"ב הלכה א:
ב ג מיי' פרק י"ח שם הלכה ג:
ג ד מיי' שם פט"ו הלכה ב:
ד ה מיי' שם פכ"ד הלכה א:

הגהות הב"ח

(א) משנה בר' בר"ש בגרוגרות שהתריפו ובתיבנא:

הגהות הגר"א

[א] מ"בר"ש אם אין בין. נ"ל ואין בין: [ב] אם יש בין פיה לקורה פותח טפח הרי זו מגלת דברי ר"ע וחכ"א אינה מגלת ואם אין בין פיה לקורה פותח טפח דברי הכל אינה מגלת: [ג] שם ר"ע אומר מגלת וחכ"א אינה מגלת. נמחק: [ד] אף בזו. נ"ל אף בזו: [ה] פ"ו מ"א בר"ש אפי' כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה. נמחק: [ו] ויש בהן פותח טפח. נמחק: [ז] כל שכן שתחתיו טהורין נמחק: [ח] בין כך ובין כך טמאין כו'. כצ"ל:

הגהות רו"ב

פ"ו (א) מ"א אבל לא לטהר. ב"כ מיין במים' דעירובין ד"ע ע"ב ד"ה ש"מ וכו': (ב) מ"ב בר"מ כאשר יסיר זה ידו. מן המפתח הנה השער. כצ"ל ועיין במש"ש. (ג) מ"א בר"ש בין כך ובין כך טהורין דכיון דגראים כו' צ"ע ואם ראשי הכסיות נראים כו' ב"ג וכ"ב וא"ל והוי כמונח על האבנים וכו' כצ"ל:

א) תחתיה. ב) נ"ל ואבל דקתני יש להעמיד.

התנן והגרונגרות סותמין הכל דהא איכא מקום קופה ותבית וכן כל הנהו דממעטין את הטפח דבפרק לא יחפור (דף יט:) וניחא השתא דפריך התם האי חבית היכי דמי אי פומא לבר היא גופה תיהוו דאין כלי חרס מטמא מגבו דחבית סותמת כל החלון ואע"ג דלא מקבל לה חיילא ומשני דפומה לגאו אי נמי בחבית של מתכת וניחא השתא הביא דמגילה כרים בני העיר (דף כו:) בההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי דהוה ליה פתחא לההוא אינדרונא דהוה ביה מיתא אמר להו רבא דלו תיבותא ואיתבוה אבבא דהוה ליה כלי כעשוי לנחת אע"ג דמסתמא לא הוו מבטלי התם תיבה דמנח ביה ספר תורה מ"מ חייץ שפיר כיון דסותם כל הפתח. תניא בתוספתא (שם) ר' יהודה אומר משום ר"א אף על פי [א] שנפחתה הדלת הבית טהור לפי שלא נטמא המפתח.

טמא: ג [א]כותל המשמש את הבית ידון מחצה למחצה כיצד כותל שהוא לאויר והטומאה בתוכו מחציו ולפנים הבית טמא והעומד מלמעלן טהור מחציו ולחוץ הבית טהור והעומד מלמעלן טמא מחצה למחצה הבית טמא והעומד מלמעלן ר"מ מטמא וחכמים [ב]מטהרין רבי יהודה אומר כל הכותל לבית: ד [ג]כותל שבין שני בתים והטומאה בתוכו בית הקרוב לטומאה טמא והקרוב לטהרה טהור מחצה למחצה שניהם טמאים טומאה בא' מהן וכלים בכותל מחציו וכלפי טומאה טמאים מחציו וכלפי טהרה טהורין מחצה למחצה הרי הן טמאין מעזיבה שבין הבית לעליה טומאה בתוכה מחציה ולמטן הבית טמא ועליה טהורה מחציה ולמעלן העליה טמאה והבית טהור מחצה למחצה שניהן טמאין טומאה באחד מהן וכלים במעזיבה מחציה וכלפי טומאה טמאין ומחציה וכלפי טהרה טהורין מחצה למחצה הרי הן טמאים רבי יהודה אומר כל המעזיבה לעליה: ה [ד]טומאה בין הקורות ותחתיהן כקליפת השום אם יש שם פותח טפח הכל טמא אם אין שם פותח טפח רואין את הטומאה כאילו היא אוטם היתה נראית בתוך הבית בין כך ובין כך הבית טמא: ו [ה]בית המשמש את הכותל ידון כקליפת השום כיצד כותל שבין שני כוכין או בין שתי מערות טומאה בבתים וכלים בכותל ועליהן כקליפת השום טהורים טומאה בכותל וכלים בבתים ועליהן כקליפת השום טהורים [ה] טומאה תחת העמוד

בית שמלאו בקנקנים טהורות ופיהן כלפי הטהרה מצילות כלפי הטומאה אינן מצילות טמן בטיט בין מבפנים בין מבחוץ אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו מציל ואם לאו אינו מציל: ג כותל שהוא לאויר. שיהיה עובי הכותל פתוח לשמים והמשקוף מורכב בקיר לא עליו (כזה) הנה אם היתה הטומאה א) בבית יטמא הנה כל מה שזולת זה טהור לפי שנחשוב הטומאה שהיה תוך הבית ולזה אשר עמד על ראש הכותל טהור כמו מי שיעמוד על משקוף הבית ואם הית' הטומאה בחצי היולא הנה לא יראה פועל הטומא' בבית ויהיה הכותל כלו בדמיון קבר. ר' יהודה אומר שהכותל כולו מהבית יחשב ואע"פ שהטומאה מחציו ולחוץ הבית טמא והעומד על הכותל טהור ואין הלכה כר' יהודה. והלכה כחכמים: ד זאת ההלכה כולה מבוארת הענין ולא תצטרך לפירוש ואל תתמה היות הכלים יתטמאו בבית טמא ואף על פי שהן בתוך הבנין לפי שאין היותן תחת הטיט יצילם מן הטומאה ואמנם יצילם מן הטומאה היות' תחת צמיד פתיל או באהל אחר לפי מה שקדם אולם היותן בלועין בבנין הנה לא יצילם וכבר קדם לך זה השרש בתשיעי מכלים וביארנוהו שם ואין הלכה כר' יהודה: ה תחת הקורות. הוא שתהיה הטומאה בעלם הקורה לא בעלם הבנין ואמרו כקליפת השום הוא הפלגה והכונה שאפילו המחילה דקה מאד ימנע בינה ובין הבית כאשר

נטמא המפתח. בית שמלאו בקנקנים טהורות ופיהן כלפי הטהרה מצילות כלפי הטומאה אינן מצילות ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון אף כלפי הטומאה מצילות עד שיהיה בפיהן פותח טפח טמן בטיט בין מבפנים בין מבחוץ אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו מציל ואם לאו אינו מציל: ג כותל שהוא לאויר כגון כותל שהוא מפסיק בין בית לחצר או בין בית לגינה כלומר שלדו אחד לאויר העולם: וטומאה בתוכו שנסדק הכותל (א) ויש תלמים בתוכו שטומאה שם: מחציו ולפנים. שהטומאה בחצי הכותל של צד הבית: הבית טמא. כאילו היתה בבית דההוא פלגא בתר בית שדינן ליה והעומד בכותל מלמעלה אפי' עומד כנגד הטומאה טהור דלאו כטומאה רצוצה חשיבא ואינה בוקעת ועולה דהא חשיבא לה כמונחת באהל המת: מחציו לחוץ. לצד האויר לא שדינן לה בתר בית ולפיכך העומד מלמעלן טמא כיון דלאו כמונחת באהל דמיא הרי היא טומאה רצוצה ובוקעת ועולה: מחצה למחצה. שהטומאה באמצע (ב) ר' מאיר מטמא (וחכמים מטהרין) קסבר דלהחמיר שדינן להו בתר בית ובתר אויר וחכמים מטהרין דלגמרי שדינן להו בתר בית: כל הכותל לבית. אפי' עומדת הטומאה בחצי של צד אויר. תניא בתוספתא [פ"ז] כותל שנסדק בין שתי בין ערב ועשוי כמין מסמך רחב מבפני' וצר מבחוץ טומא' ברחב הבית טמא ובצר נידון מחצה על מחצה. רחב מבחוץ וצר מבפנים טומאה ברחב הבית [ג] טהור ובצר נידון מחצה על מחצה: נסדק כמין שתי ומפולש לכאן ולכאן רחב מלמעלה וצר מלמטה [ג] וטומאה בין ברחב ובין בצר הבית טמא. נסדק

על טפח על רום טפח הרי הוא כקבר סתום ומטמא כל סביביו: ז שתחת הפרח. בעמוד העומד באויר איירי וטומאה תחתיו והפרח עודף העמוד ובולט טפח לחוץ ומאהיל על הכלים שתחתיו בארץ: טהורים. דטומאה בוקעת ועולה: ור"י בן נורי מטמא. דפרח כעמוד גופי' דמי וכשבוקעת חוזרת טומאה על הכלים שהפרח מאהיל עליהם: הטומאה והכלים שתחת הפרח. כלומר טומאה תחת הפרח פי' טומאה רצוצה: אם יש שם פותח טפח בעודף מטמאין הכלים. כדתנן ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח ואם לאו טהורין: פרדסקין. עמודים חלולים בכותל הבית שעושין חלונו' חלונות ויש להן דלתו' ולאו בטומאה בתוכן (א) או תחתיהן איירי וכשנפתח בוקעת הטומאה לתוכו ויוצאה לבית ואפי' הטומאה מחציו של כותל ולחוץ דאין נידון כבית: רואין את הפרדסקין כאילו הוא אטום.

טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ז כלים שתחת הפרח טהורים רבי יוחנן בן נורי מטמא הטומאה והכלים שתחת הפרח אם יש שם פותח טפח טמאי' ואם לאו טהורין ב' פרדסקי' זה בצד זה או זה על גב זה נפתח א' מהן הוא והבית טמא וחבירו טהור ורואין את הפרדסקין כאילו הוא אוטם ידון מחצה למחצה להביא את הטומאה לבית:

פרק שביעי

א הטומאה בכותל ומקומה טפח על טפח על רום טפח כל העליות שעל גבה אפי' הן עשר טמאות היתה עליה אחת על גבי שני בתים היא טמאה וכל העליות שעל גבה טהורות כותל שנית טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור מפני שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת אם היה מקום הטומאה טפח על טפח על רום טפח הנוגע בה מ"מ טמא מפני שהיא כקבר סתום סמך לה סוכות טמאות רבי יהודה מטהר: **ב** כל שיפועי אהלים כאהלים אהל שהוא שפע ויורד וכלה עד כאצבע טומאה באהל כלים שתחת השיפוע טמאים טומאה תחת השיפוע כלים שבאהל טמאין טומאה מתוכו הנוגע בו מתוכו טמא טומאת ז' ומאחוריו טמא טומאת ערב טומא' מאחוריו הנוגע בו מאחוריו טמא טומאת ז' מתוכו טמא טומאת ערב כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו הנוגע בו בין מתוכו בין מאחוריו טמא טומאת ערב מקצתו מרודד על הארץ טומאה תחתיו או על גביו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת אהל שהוא

[ר"מ]

אלעך שאכפלהו: ז פרח. הוא הדבר הבולט מהקירות והעמודי' בעת הבניה כמו מה שהוא בבנין הגבוה מעיתו' הטיח והסיד א) והכאות והוא מאמרו פרח שושן ואומר כי כאשר היה עמוד וטומאה בתוכו כמו שהתבאר והיה מזה העמוד פרח יוצא והיו כלים תחת זה הפרח והאהיל הפרח עליהם הנה אלו הכלים טהורים לפי שטומאה בוקעת ועולה כמו שהתבאר לא תטמא אלא מה שיהיה נכחי אליו לבד וכן התבאר בתוספתא שפרח הנאמר בכאן שאם היתה טומאה באחד מאלו הכלים אשר תחת הפרח והיו הכלים אחרים תחת זה הפרח אם היה גבוה הפרח אשר תחתיו הטומאה והכלים טפח או יותר הנה כבר האהיל על הכל וטמאו הכלים כולם באהל המת ואם היתה פחות מטפח הנה אינו אהל כמו שקדם ואמנם יטמא מה שנגעה בו הטומאה ממנו לבד: ופרדסקין הוא מחבא החפירה בתוך קיר הבית כמו אוצר קטן ולו מנעול ופותחת ואם היה באחד מקירות הבתים שני חדרים ע"ג זו והיתה טומאה באחד מהן ונפתח ונשאר החדר השני נעול השערים הנה זה החדר אשר בו הטומאה עם כל הבית טמא והחדר הסגור טהור אם היתה טומאה שומה בחדר אולם אם היתה טמונה בתוך קומת החדר או בעליותו או בשפלתו או בצדדיו הנה נחשב החדר כאילו סתום והוא אמרו כאילו הוא אוטם והיתה הטומאה בתוך הקיר מקשיי אין חלל בו ונעיין אם הטומאה בעביי' אשר ימשך לבית או בחצי האחר ויהיה הבית טהור לפי מה שפירשנו בזה הפרק והמשל בזה שיהיה בעובי הקיר ארבעה זרתות ובעמק החדר ב' זרתות ישאר מעובי הקיר שני זרתות תהיה הטומאה טמונה בו על מרחק וכאשר עיינו מרחק הטומאה מחלל הבית שני זרתות וטפח וזה מחצי הכותל הנה יהיה הבית טהור זה התועלת כאשר תשבו החדרים אטומים לענין הבאת הטומאה לבית אמנם לענין הטמאות אחד מהם מהאחר הנה כאשר השבנום אטומים כולן הטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ותטמא כל מה שיהיה נכחו לחדר האחר וזה כולו יתבאר בתוספתא שם אמרו פרדסקין שהוא פתוח לבית הטומאה בקרקעו או בכותל שלפנים ממנו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ורואים את הפרדסקין כאילו הוא אטום מחלה על מחלה להביא את הטומאה לבית ג' פרדסקין זה בצד זה או זה אחר זה או זה ע"ג זה וטומאה תחתיהם או ביניהן או על גביהם טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ורואים את הפרדסקים כאילו הם אטומים ונדונים מחלה על מחלה להביא את הטומאה לבית וזה כולו מבואר במה שכבר ביארנוהו מכאן בזאת ההלכה ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי:

א השרש אשר ראוי שיהיה נזכר תמיד שהטומאה אם היתה בלתי אטומה בתוך הבנין אבל יהיה על גבה חלל טפח הנה זהו קבר ויטמא כל מה שיגיע וכל מה שעליו יטמא כל מה שיוסיף בגובה בנין זה הקבר ואפי' היה גבוה זה הבנין תכלית מה שאפשר ולזה כל העליות שעל גבה טמאות אם היו זו למעלה מזו ולזה הכותל אשר בו הטומאה משותפת לכל כזאת הצורה* ואם לא יהי' על הטומאה חלל והיה הכותל על גוף הטומאה הנה היא תטמא מה שלמעלה ממנו ומה שלמטה הנכחי אליו לבד ולא תטמא צדדי הקיר ולא מה שאינו נכחי לטומאה למעלה או למטה: ואמרו היתה עליה על גבי שני בתים הוא שתהיה הטומאה בתוך כותל שבין שני הבתים עד שתהיה העליה מאהלת על הכותל שבו הטומאה ועל זאת העליה עליה אחרת הנה הכותל שבין שני הבתים הוא קבר כמו שפירשנו והעליה אשר עליה טמאה להיות הקבר בה ואשר למעלה ממנה טהורה

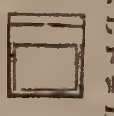

או המעזיבה חוצצת כמו שקדם שהאהל מציל גם כן מן הטומאה ואם היה זה כולו מבואר בצורה הקודמת הנה אוסיף צורה אחרת* לבאר זה. וכותל שנית יקרא כותל שנתנוהו סמוך לכותל אחר והיו שם כתלים קרובים מאד והיתה הטומאה ביניהן דחוקה. ונפש הוא הבנין הבונים על הקבר גבוה על שטח הארץ ושמו מפורסם

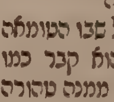

במצרים שוכ"ה אל קבר וכבר ביארנו שאוטם הוא הדבר המקשיי אשר אין חלל בתוכו ולא פתח: ואמרו נפש א) הטומאה ירצה בו שיהיה זה הבנין על עצם הטומאה ולא יהיה המת בארון עד שיהיה שם חלל טפח: ואמרו סמך לה סוכות חוזר על נפש אטומה אמר כי כאשר שם הבנין כותל ושם עליו המשקוף לסוכה הנה זאת הסוכה טמאה ודומה לאהל המת. ורבי יהודה מטהר שהנוגע בצדדים טהור לפי מה שקדם ואין הלכה כרבי יהודה: **ב** אמרו מתוכו ומאחוריו הוא

א) נ"ל והכיורוש. ב) נ"ל אטומה.

כדפרישית ברים מכילתין דאהל נחשב כמת עצמו א"כ הנוגע הוה ליה כלים ואדם: כחצי זית מתוכו עם חצי זית שבאחוריו אבל הנוגע בהן בין מתוכו בין מלאחוריו אין בו אלא טומאת ערב טומאת ערב והנכנס לתוכו האהל מציל עליו וטהור ור' נתן פליג בתוספתא וקסבר דאפי' ב) באחרים (מציל) ק"ו ע"י עצמו: מקצתו של אהל מרודד על הארץ. דלאחר שנפרש האהל נשאר ממנו ופירשו אותו על הארץ: בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ונטמא האהל אבל הנכנס

א) נ"ל פסולים. ב) נ"ל כאהל.

[ר"ש]

כלומר אם הדלת סגור נחשב כאטום וכאילו אין שם חלל כלל ואם טומאה תחתיהן או ידון הכותל מחלה על מחלה ככל הני דתנן לעיל מחציו ולפנים הבית טמא מחציו ולחוץ הבית טהור. תניא בתוספתא [פ"ז] תיבה שעשאה פרדסקים אף על פי שמשתמש בה טהורה היתה טמאה ועשאה פרדסקין טמאה עד שיקבענה במסמר פרדסקין שהוא פתוח לבית מוגף וטומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרך הטומאה להכנס. טומאה בקרקע או בכותל [או] שלפנים הימנו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ורואין את הפרדסקין כאילו הוא אטום ונדון מחלה על מחלה להביא את הטומאה לבית. ג' פרדסקין [ג] זה בצד זה או זה אחר זה או זה ע"ג זה וטומאה תחתיהן [או] ביניהן או על גביהן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ורואין את הפרדסקין כאילו אטומים ונידון מחלה על מחלה להביא את הטומאה לבית [ג] רבי יהודה אומר משום ר' יהושע סמך להן סוכות טהורות לאכול בהן פסחים. פי' טהורה התיבה דכלי עץ העשוי לנחת הוא ולא מקבל' טומאה כדאמרינן בריש פרק בתרא דמגילה (דף כו:). או זה ע"ג זה הא דקתני עלה בוקעת ויורדת לא שתבקע בכל שלשה דמאחר שהן פתוחין אע"פ שמגופין אין רואין אותן כאטומים בלא חלל לענין זה דאם כן בית מוגף וטומאה בתוכו תכנס טומאה לעליה אלא אין הטומאה בוקעת ועולה ויורדת אלא ברחבה ומשם יוצאה לבית אע"פ שהפרדסק מוגף דסופה לצאת לבית והא דנקט זה ע"ג זה משום טומאה דביניהן נקיט. טהורות לאכול בהן פסחים. ר' יהודה לטעמיה דאמר במתני' נותנין כל הכותל לבית הלכך סוכות א) טהרה: **א ומקומה.** מקום הטומאה: שעל גבה. על הכותל: טמאות. שהכותל משמש להן ורואין קורות העליה תחובות בכותל והכותל גבוה והוי מחיצה לכל העליות שזו למעלה מזו ודוקא כשמקום הטומאה טפח על טפח דנחשב כל הכותל כקבר סתום ומביאה טומאה לכל העליות אבל אין שם טפח על טפח בוקעת כנגדה והצדדין טהורין ואין נידון כמחלה על מחלה כיון דאפי' טפח ליכא נגד העליות אע"ג דבסגדל של עריסה שפחת את המעזיבה מחצי מעזיבה ולמטה משמע בתוספתא דאם טומאה בבית אין שיש הלף תחתיו מציל כמו שאפרש לקמן פרק שנים עשר לא דמי לכותל שהטומאה באה מן הצד דהיכא דטומאה באה מתחתיו בוקעת ספי: עליה אחת בנויה על גבי שני בתים. שהכותל זה מפסיק בין שני הבתים ועליה בנויה על גבי שניהם. היא טמאה עליה הראשונה שהכותל הוא מגיע עד המעזיבה והטומאה בוקעת בה: כל העליות שעל גבה טהורות. דמעזיבה של עליה חוצצת: כותל שנית. לקמן פרק בתרא גבי מהלך בארץ כים ובשונית טהור ואי א היא השונית כל מקום שהים עולה בזעפו: הטומאה בוקעת. מקום שמגיע נשם הים בעת הסערה והשתא כותל הבנוי שם אין מטמא כל סביביו לפי שאין חלל טפח במקום הטומאה ובוקעת ועולה: ונפש אטומה. בנין שבונין על הקבר ובלשון מקרא ציון דקבר סתום מטמא כל סביביו במגע כדתניא בספרי בפרשת פרה או בקבר זה קבר סתום אתה אומר קבר סתום או אינו אלא קבר פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שהוא מקבל טומא' אינו מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח קבר שאינו מקבל טומא' דין הוא שלא יטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח ובנזיר בסוף כ"ג (דף נד.) מייתי לה לענין טומאה בוקעת ועולה: רבי יהודה מטהר לטעמיה דכותל נפש בתר קבר שדינן לה כדקאמרינן לעיל (ב) כל הכותל לבית: **ב** וכלה עד כאצבע. מלמעלה נגד הגג אע"ג דבמס' שבת פרק תולין (דף קלח:) אמרינן דשיעור אהל טפח גבי כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפרקה בשבת דאמר רב ששת בר' דרב אידי לא אמרן אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח אסורה לענין טומאת אהל שאני כדפרישית לעיל פ' ששי מתוך התוספתא דנסר שראשו אחד נתון על האבן וראשו אחד יורד לארץ אם באויר שתחתיו שעשוי בשיפוע יכול אדם לרבע טפח על טפח על רום טפח מציל מפני שנידון כשיפועי אהלים ולרבותא נקט הכא עד כאצבע דלא חיישינן באהל דטומאה אלא שיהא בתוכו אויר כשיעור טפח על טפח על רום טפח מרובע: טומאה באהל. רוחב הגג שאין משופע קרוי אהל: הנוגע בו מתוכו. באהל של פשתן איירי שמטמא טומאת אהלים זה הענין של משנה זו דלד פנימי של אהל ולד חיצון שבו כשני כלים חשיב להו ולד שכלפי טומאה ככלי הנוגע בו במת ולד השני כלים בכלים הילכך טומאה בתוכו הנוגע בו מתוכו טמא טומאת שבעה דהוה ליה כלים ואדם דתנן בריש מכילתין דטמאים טומאת ז' אבל הנוגע מאחוריו טמא טומאת ערב כדתנן (לעיל פ"א מ"ב) כלים בכלים טמאין טומאת ז' השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב וכשטומאה מאחוריו הוי אפכא דלד חיצון ככלים ולד פנימי ככלים בכלים והיינו טעמא דנחשב לפנים דכשהטומאה בתוכו כיון דמציל מלהיות הטומאה בוקעת ועולה אין לו כח לטמא הנוגע מבחוץ טומאת ז' וכשהטומאה בחוץ כיון דמציל מלהיות הטומאה יורדת אין לו כח לטמא בפנים טומאת ז' ומ"מ האהל עצמו בין בפנים בין בחוץ טמא טומאת שבעה דהוה ליה כלים בכלים ולפי' רבינו תם דמפ' כולה מתני' דפנים טמאין במת שלשה טמאין במת ארבע' טמאין במת בכלי מתכות א"א ליישב משנה זו אם לא בעומדין בחיבורין דלד שלגבי הטומאה הוי דיקרב ולד שני דיקרב בדיקרב הילכך הנוגע בצד דכלפי הטומא' הוי דיקרב [בדיקרב] והנוגע בשני (ג) דיקרב בדיקרב ודוקא לאחר שיצא המת מן האהל דבעודו באהל אף הנוגע בחוץ טמא טומאת שבעה: כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו. האהל טמא ממה נפשך טומאת שבעה שמצטרף חצי זית טומאת ערב דכיון דליכא כזית במקו' אחד א"א נכל צד להחשב ככלים בכלים הילכך הנוגע טמא (ג) באהל טהור דאין מצטרפין לטמאות חצי זית מתוכו וחצי זית מאחוריו. דאם מציל ע"י אהל נשאר ממנו ופירשו אותו על הארץ: בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ונטמא האהל אבל הנכנס

עמר' לעיל. נ"ב פרק הקודש סוף מ"ג: (ג) מ"ב בר"ש (ולד שני) [והנוגע שני] דיקרב בדיקרב. כצ"ל:

ועולה בוקעת ויורדת: נפש אטומה. הוא ציון שבונין על מקום הטומאה בשביל עושי טהרות שלא יאהילו שנפחת וכולו עפר בונים על גביו ציון ואם אין בו חלל אלא כולו אטום אין שם קבר עליו והנוגע בו מן הצד ... לטעמיה דשדי כל הכותל בתר הבית ה"נ שדינן ליה בתר נפש: **ב** כל שיפועי וכו'. פי' כל שיפועי אהלים אהל שהוא משופ... מקום שיש בו טפח על טפח: טומאה באהל. היינו במקום שיש בו לרבע טפח על טפח אע"פ שהוא כלה למעלה עד כאצ... בשבת לענין טומאת אוהל חשיב כאהל כדתני' בתוספתא נסר שראשו אחד נתון על גבי אבן וראשו אחד נתון ע"ג ... שנידון כשיפועי אוהלים: הנוגע בו מתוכה טמא טומאת ז'. באהל של פשתן מיירי שמטמא טומאת אוהלים וכלל ... בכלים הילכך כשהטומאה בתוכו הנוגע בו מתוכו אחר שיצא המת מתוכו טמא טומאת שבעה דה"ל כלים ואדם דתנן ... בכלים והיינו טעמא שנחלק לשני כלים כיון דמציל על הטומאה שבתוכו מלהיות בוקעת ועולה אע"פ שהאוהל עצמו ... טמא טומאת ז' דה"ל כלים בכלים [אמר המעתיק כלל זה מן ההלכה הוא שזה האוהל נחלק לשנים הצד הפנימי של האוהל ... מתכות צריך לפרש משנתינו בטומאת חיבורין הצד שכלפי הטומאה הוי דיקרב ג) בדיקרב הילכך הנוגע בצד שכלפי ... כלל אבל טמא טומאת ז) משום דיקרב (בדיקרב) והנוגע בצד חוץ פי' ממקום שדומה ה"ל דיקרב בדיקרב: בחצי זית מתו...

קבר סתום מטמא כל סביביו באוהל: ר"י מטהר. רבי יהודה לטעמיה דשדי כל הכותל ... כל מה שתחת השיפוע חשיב הוא כאילו ישנו תחת האוהל באותו מקום שיש בו ... תולין דכילת חתנים שאין עליה טפח מותר לנטותם ומותר לפורקה בשבת לענין ... סבר שאם יורד ויושב תחתיו רובע טפח על טפח ה"ז מציל מפני שנידון כשיפו... חשיבי כשני כלים צד שכלפי הטומאה ככלי הנוגע במת וצד שני ג) בכלים הילכך ... וכשהטומאה בחוץ הוי צד חיצון כלים הנוגעים במת וצד פנימי כלים בכלים והיי... שנחלק לשנים והעליון מציל וכן כשהטומאה בחוץ מציל מלהיות בוקעת ויורדת ומ"מ בין מבפנים ובין מבחוץ טמא טומא... כלים וכשנגע בהם אדם ה"ל כלים וכלים ואדם כדלעיל].ולפי' [ר"ת] דמפרש מתני' דריש מכילתין דוקא בכלי מתכות צריך ... שהטומאה תחת האהל דשכשיו אין הנוגע מטמא מחמת אוהל כיון שהוא מרודד על הארץ ואין בו שיפוע כלל אבל טמא...

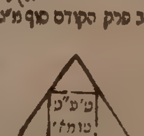

א) נ"ל יוצאה מן. ב) נ"ל ככלים בכלים. ג) נ"ל והנוגע בשני הוי דיקרב בדיקרב. ד) נ"ל ז'.

[פירוש רב האי גאון; מהר"ם מרוטנבורג; הגהות הגר"א; הגהות רוו"ב; עין משפט נר מצוה; פירוש הרא"ש — marginal columns]

לתוכו טהור אם לא נגע בו : מקלתו מרודד . מקלתו של אהל מרודד על ארובה שבין בית לעליה וטומאה בבית . ר' יוסי אומר מציל העליה בנטית אהל שהארובה באויר האהל אז מציל על כל העליה שחוץ לאהל . תניא בתוספתא [פ"ח] אהל שהוא נטוי על גבי ארבעה ספודין של מתכת ר' יעקב אומר אינו מציל מפני שדבר טמא מעמידו ור' יוסי אומר מציל . נטוי על גבי קנים דוקרנים ר' יוסי אומר מציל ור"ש אומר אינו מציל עד שיהיה נטוי כנטיית האהל. סדין שתפרו ונתנו על גבי עריסה אם אין בינו לארץ פותח טפח ה"ז מציל בד"א בזמן שאם תינטל עריסה וסדין עומד אבל אם תינטל עריסה וסדין נופל אע"פ שתפרו ואע"פ שאינו מסולק מן הארץ [א] אלא כל שהוא הרי זה אינו מציל ואם היתה מהלכת של אהל אע"פ שלא תפרה ולא חישב עלי'

שהוא נטוי בעליה מקצתו מרודד על הארובה שבין בית לעליה רבי יוסי אומר מציל ר"ש אומר אינו מציל עד שיהא נטוי כנטית האהל: ג ׳המת׳ בבית ובו פתחין הרבה כולן טמאין נפתח א' מהן הוא טמא וכולן טהורים חשב להוציאו באחד מהן או בחלון שהוא ד' על ד' טפחים הציל על כל הפתחים בש"א יחשוב עד שלא ימות המת בה"א אף משמת היה סתום ונמלך לפתחו בש"א כשיפתח ד' טפחים בה"א כשיתחיל ומודי' בפותח בתחלה שיפתח ארבעה טפחים: ד האשה שהיא מקשה לילד והוציאוה מבית לבית הראשון טמא בספק והשני בודאי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהיא ניטלת בגפיה אבל אם היתה מהלכת הראשון טהור שמשנפתח הקבר אין פנאי להלך (אין ג) לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה: ה יצא הראשון מת והשני חי טהור הראשון חי והשני מת טמא רבי מאיר אומר בשפיר אחד טמא בשני שפירים

כנוי הסיפוע לא האהל : וכן אמרו מקלתו מרודד ירלה בו מקלת הסיפוע והוא שיהיה קלת הבימה שטוחה על הארץ תרגום וירקעו ורדידו כאשר היתה הטומאה שטוחה על הארץ ממעל מקלה הבימה או נתונה בין הארץ ומקלת הבימה הנה טומאה בוקעת ועולה לפי מה שהשרשנו ובתוספתא זכרו זו החלוקה אשר יהיה בו הטומאה תחת הסיפוע או מאחוריו לאמרו כחלי זית מתוכו כחלי זית מאחוריו הנוגע בו בין מתוכו בין מאחוריו טמא טומאת ערב ואמר על כל זה והאהל עצמו טמא טומאת ז' ולימדך בכאן שהדבור אמנם הוא על הסיפוע והוא ענין שופע ויורד שיתחדד מן גג הקובה נופל על זוית לרחבה ולא תסור זאת הרחבה להוסיף עד שיהיה הזוית החדה . מקלת הבימה על הארץ בתכלית החדוד והוא כונתו באמרו וכלה עד כאלבע וזהו צורתו* ואע"פ שהוא בעלמו: [אהל] שהוא נטוי בעלייה

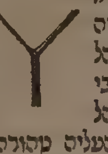

זאת מתחילה כבר נסתמה בכסוי האהל ... מקיף בארובה העליה טהורה . רבי שמעון אומר שהעליה טמאה בסבות הארובה ואין הבדל בין האהל

וכו'. רבי יוסי אומר שאחר ... הסטות עליו והיה חלל האהל מקיף ... שמעון אומר שהעליה טמאה בסבות ... שטות עליו או נסתם בבגד אינו ... כאשר היתה תחת גג האהל (כזה) : ... יהיה הבית כולו כקבר וזה יטמא כל ... כל סביביו וכאשר נפתח אחד מן הפ... ואף על פי שלא נפתח עדיין או שהי... את המת לאברים ואף על פי שהוא ... היה בכן פתח נטול הנה אשר ישב ה... והו ענין היות הפתח כבר הציל ... וסבות זה היות הבית היוצא מדין ק... זה מאד : וענין פותח בתחלה לפתו... פתח ויחשוב להוציא בו וכבר ק... ד מקשה לילד קושי ההולדה וזה

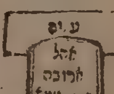

(אמנם לר' יוסי מספיק אע"פ שלא יסתום כל הארובה כזה) :

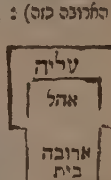

ג המת וכו'. פירוש כולם טמאים כל שתחת המשקוף או המאהיל למעלה מן המשקוף דסוף טומאה לצאת

אפילו לא עיגל ראש כפיקה מ"מ הרי יש. כאן פתיחת הקבר משום הסוא דבר קיימא: ן יצא רובו. של וולד. והראש כרוב איברים דעד כאן לא פליגי ר"א ור' יוחנן פ' המפלת (דף כט.) אלא בנפלים אבל בבר קיימא מודו משיצא רוב ראשו אי זהו רוב ראשו משתצא פדחתו: שאין דוחין את נפש. הוולד מפני נפש האשה:

א מחזיקין מ' סאה בלח. אשידה תיבה ומגדל וכוורת וטור קאי דכיון דבאין במדה אין מקבלין טומאה כדתנן פט"ו (מ"א) בכלים: וחוצצין. בפני הטומאה: סקורטיא. פרק הנודר מן הירק (דף נה:) אמרי' מאי סקורטיא אמר רבה בר בר חנה כיתונא דגלא מגבוא של עור: קטבליא. עור שמוצע למטה: שהן עשויין אהלים.

וטמא ירצה בו הוולד חי והספרש בין יציאת החי תחלה או יציאת המת תחלה הוא מה שאספר לך אחר שתדע תחלה כי כאשר נגע בו בתוך הגוף לא יטמאהו אא"כ נגע בו משיצא לאויר העולם וזה שהוולד החי ידחה עצמו ויחזור ביציאתו וקודם זה יחזיקהו הטבע עד שיצא וסמת כבר עזב אותו הטבע ולא החזיקהו אבל ידחהו כאשר יכבד עליו ויצירהו וכאשר יצא הולד הראשון מת הנה נאמר הטבע דחהו ולא ידחה החי ליציאה ולא נגע במת בענין יציאתו ואם קדם החי ביציאה הנה זה המת ימשכהו בלי ספק לפי שהכח לא יחזיקהו אמנם יצא אגב פתיחת הרחם נמשך לחי ודבק אליו ולזה יטמאהו אגב היציאה. והנה אבאר לך בנדה (פ"ה) אמרם תינוק בן יום א' מטמא במת. ושפיר שם השליא אשר יהי' בה הולד ואין הלכה כר"מ: ן זה כולו פשוט אין צריך ביאור:

א הבאת הטומאה הוא שיאהיל דבר ממה שנזכר על הטומאה ועל אדם וכלים וחציצה בפני הטומאה הוא שיחוץ אחד מן הדברים בין המקום אשר בו הטומאה ובין מקום אחר עד שלא תעבור לה הטומאה וכבר התבאר ג"כ שהאהל מציל מן הטומאה לפי שהוא חוצץ בפני הטומאה להוצאתו ממנו ויציל כל מה שתחתיו מכלים ואדם מאלו הכלים אשר התנו בהם שהם מחזיקים מ' סאה כבר קדם זכרונם אחד אחד והתבאר סבת היותם שלא יקבלו טומאה בט"ו מכלים: וכבר התבאר סקורטיא שהיא כסוי עור אשר ישכבו בה: וקטבליא. העור אשר יאכלו עליו. וביאור מפץ ומה הוא ומה דינו בעשרים וארבעה מכלים. ואמר שהן עשויין אהלים לפי מה שביארנו פעמים שהאהל מביא את ...

טהור: ן ''האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו איברים איברי' מפני שחייה קודמין לחייו יצא א) רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש:

פרק שמיני

א יש מביאין את הטומאה וחוצצין מביאין את הטומאה ולא חוצצין חוצצין ולא מביאין לא מביאין ולא חוצצין ''אלו מביאין וחוצצין השידה והתיבה והמגדל כוורת ג) הקש כוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרי' שיש להן שולים והן מחזיקים מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש ויריעה וסקורטיא וקטבליא וסדין ומפץ ומחצלת שהן עשויין אהלים ועדר בהמה טמאה וטהורה ומכונות חיה ועוף והעוף ששכן והעושה מקום לבנה בשבלים האירוס והקיסוס וירקות חמור ודלעת יונית ואוכלים טהורין רבי יוחנן בן נורי לא היה מודה באוכלים טהורין חוץ מן העגול של דבלה: ב ''הזיזין והגזיריות והשובכות והשקיפים והסלעים והגהרים והשננים והסכבות והפרעות שהן יכולים לקבל מעזיבה רכה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים ''מעזיבה בינונית אלו ג) הן הסכבות אילן שהוא מיסך על הארץ והפרעות היוצאות

נטויים כעין אהל ואכולהו קאי איריעה ואסקורטיא וקטבליא וסדין ומפץ ומחצלת ואע"ג דכל הני מקבלי טומאה סקורטיא וקטבליא כדתניא בכלים פט"ז (מ"ג) משיחסום ויקצב ומפץ אמריך בכל דוכתא שטמא בזב ובמת וכן סדין וכן מחצלת אם עשאה לשכיבה מ"מ חוצצין בפני הטומאה אם נטויים כאהלים דאהל שאני דאע"ג דמקבל טומאה מציל על הטומא' מלהיות בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: עדר. ממש של בהמות כדקתני בתוספתא [פ"ט] ראשו של זה בין רגליו של זה וראשו של זה בין רגליו של זה ובערוך מביא משנה זו בערך אדר ב'. משמע שרוצה לומר כמו אדרייתא דפרק ד' נדרים (דף כה. ע"ש) א) שאמרו לו חכמיו לקיסר שיביא עורות של בהמו' מליאו' תבן ויסבור הנהר (שם) [שהן] בהמות ויבלעם וכן משמע בתוספתא [שם] דקתני וכן עדר בהמה וחיה ועוף וכן החיים שהיו מהלכין זה אחר זה אפילו ראשו של זה בין רגליו של זה וראשו של זה בין רגליו של זה אין הנזיר מגלח עליו ואי גרסינן עור צריך לומר כגון פחות מה' טפחים דלית ביה שיעורא ולא מקבל טומאה א"נ כדתניא פרק דם חטאת (דף לד.) עובא שחישב עליה נקלעה טהורה עד שיקציענה: ומכונות חיה ועוף. קיני חיה ועוף מלשון (שמות טו) מכון לשבתך. והעוף ששכן. ובקשור ויתכן דהכא אפילו בלא קשור דלא דמי לעוף ששכן בחלון דפרק לא יחפור (דף כ.) דהתם לענין למעט את הטפח דבעינן ביטול: ועושה מקום לבנה בשבלים. שלא יכהו החמה: קיסוס ולעת מיני ירקות שעליהם רחבים כדתנן הדלה עליה הגפן ואת הדלעת וכן את הקיסוס וכן אחריני. ובירושל' סוף פ"ה דכלאים מפרש אירוס אירוסה קיסוס קיסוסה: ואוכלים טהורים. שלא הוכשרו: העגול של דבילה. תחת העיגול היו רגילים לישב בצל יותר משאר אוכלים כדקתני בתוספתא: תניא בתוספתא דכלאים פ"ק חמשה דברים נאמרו בדלעת יונית אסורה בסיכוך על גבי זרעים עולה ספח ואוסרת כל שהוא מביאה הטומאה וחוצצת בפני הטומאה הנודר מן הדלעים אינו אסור אלא בדלעת יונית.

ג א מיי' פי"ג מהל' טומאת מת הל"ד:
ד ב מיי' שם הל"ח:
ה ג מיי' שם הל"ה:
ו ד מיי' שם הל"ו:
ז ה מיי' שם פרק כ הלכה א:
ח ו מיי' שם פי"ט הלכה א:

א) [שבת קח.]
ב) צ"ל [תחתיה]:

היוצא מן הגדר לדרך גדר שנותנין בראשו קוצים וברקנים ועודפין על הגדר ונוטין לחוץ פרע מלשון (במדבר ו) גדל פרע. כאילו אבנים כבושות עליהם כובד האבנים משום הנופות של הקוצים. וכבושות מלשון כבשום תחת האבנים דפרק לולב וערבה (דף מג:): התריסו סרקיבו. אם מכנים החוט בין ענפי הקוצים אע"פ שאינו מכוון אלא נוטה החוט מתוך שאין רחב האויר כעובי החוט הרי זה מפסיק מתוך לשון הברייתא נראה כמו שפירש אבל פרק קמא דמועד קטן (דף ה:) ובסוף דם הנדה (דף מ.) אמרי' פרשות אבנים פרועות היוצאות מן הגדר ומשמע התם בנדה דטומאתן דרבנן ולכך אין הטתים נאמנים עליהם והיינו טעמא דחשיב ליה דכיון שיש אויר משהו בין זה לזה אין ראוי להצטרף לטפח והכי אמרינן בפרק בתרא דנדה (דף סח:) גבי סככות ופרעות דאורייתא אהלא (מהניא) מעליא בעיא ורבנן הוא דגזרו ביה וא"ת אי דרבנן התינח מביאין לחומרא אלא חוצצין אמאי ואין לומר דמתני' דיכולין לקבל מעזיבה דאורייתא והתם באין יכולין לקבל מעזיבה דא"כ אפי' מדרבנן אין מביאין כדפרישית לעיל מההיא דארובה שאין בה פותח טפח ועוד דבסוף דם הנדה (דף נז.) קאמר סככות דתנן אלו הן הסככות משמע דאסככות דמתניתין קאמר שהם דרבנן ויש לומר אע"ג דמדאורייתא לאו אוהלא הוא (א) לענין א) מ"מ חוצצין מידי דהוה אמסכת הפרוסה וחבילי המטה ואין טומאה עוברת אלא בפותח טפח: ג ואין מחזיקין ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש ויריעה וסקורטיא. דכיון דמקבלין טומאה אין חוצצין: שאין עשויין אהלים. אין נטויים כעין אהל אלא מרודדין ע"פ ארובה: רחיים של אדם. היינו רחייא דידא שהם ...

היוצאות מן הגדר: ג אלו מביאין ולא חוצצין השידה והתיבה והמגדל כוורת הקש כוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרי' *) שאין להם שולים ואינן מחזיקים ארבעים בלח שהם כוריים ביבש ויריעה וסקורטיא וקטבליא וסדין ומפץ ומחצלת שאין עשויין אהלים ובהמה וחיה שמתו ואוכלים טמאים מוסף עליהן הרחים של אדם: ד אלו חוצצין ולא מביאין מסכת פרוסה וחבילי המטה והמשפלות והסריגות שבחלונות: ה אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והירקות המחוברים לקרקע חוץ מן הירקות שמנו וכיפת הברד והשלג והכפור והגליד והמלח והדולג ממקום למקום והקופץ ממקום למקום והעוף הפורח וטלית המנפנפת וספינה שהיא שטה על פני המים קשר א) את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה כבש את האבן ע"ג הטלית מביאה את הטומאה ר' יוסי אומר הבית שבספינה אינו מביא את הטומאה: ו שתי חביות ובהן כשני חצאי זיתים מוקפות צמיד פתיל ומונחות בתוך הבית הן טהורות והבית טמא נפתחה אחת מהן היא והבית טמאים וחבירתה טהורה וכן שני חדרים שהן פתוחין לבית:

פרק תשיעי

א כוורת שהיא בתוך הפתח ופיה לחוץ כזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הזית [ד] ג) (תוכה) וגבה טמא

*) בדפוס נאפולא הגי' שיש.

בין כבחות לקטות ואין הלכה כרבי מאיר: ג אמרו שאין להם שולים ואין מחזיקים. אין ענין שיהיו שוות הקטות יחד אבל שתהיה עודפת האחת על האחרת לפי מה שהפרשנו בחמשה עשר מכלים: ואמר שאין עשויין אהלים. כמו שיהיו שטוחין על חלון שבין בית לעליה או בין גגה הוא דקיימא לן שיריעה וסדין שפרושה בין שני בתים [אינה] חוצצת. ועשויים כאהלים היא שנויה לקמן בהלכה חמישית בפט"ו שהם או (לא) יחוצו. וכן אם נתפשטו על הטומאה ועל הכלים שם יטמאו הכלים ולא יחוצו למה שלמעלה מהם אפילו היה אהל בשווי ממנו על הארץ: ובהמה וחיה שמתו ואוכלים טמאים. כולן טמאים וכבר ביארנו שהפרש אצלנו שדבר טמא אינו חוצץ ואין רצנו באמרו אוכלים ...

פירוש הרא"ש

ענפי אילן ואבנים היוצאת מן הגדר יש אויר ביניהם ואם ...

פירוש רב האי גאון

ד והסריגים שבחלונות. פי' כמו שפרשנו בסריגי המטה כך פירוש סריגים שבחלונות כמו עמודי ברזל דקים מורכבים זע"ז כדי שיהיה החלון סגור: ה כפת הברד. פירוש כמין קופה שפירשו חכמי' קובה העשויה מן הברד פירוש המים ...

פירוש רב האי גאון

פ"ט ג או אפיצה. פי' תמור כפה אפוצה ופי' דחוקה ותניא בתוספתא (תוספתא אהלות פ"י) איזו היא אפוצה כל שאין לה טפח

מהר"ם מרוטנבורג

סתם כוורת של עץ והאי דלא מקבלא טומאה. משום דמיירי שהיא מחזקת ארבעים סאה. וכיון דלאו בת קבולי טומאה היא חוצלת בפני הטומאה. ומונחת בתוך פתח הבית. ויש לה שולים. ושולים שלה נגד הבית. מקצתה בפנים ומקצתה בחוץ ברשות הרבים או בחצר. וד' חילוקים קתני בה במוטה על צדה בפתח ופיה בחוץ. נבקע בשלימה ומחולחלת

עין משפט נר מצוה

ב א ב מיי' פרק יט מהלכות טומאת מת הלכה א:

פירוש הרא"ש

סואיל ואינה מקבלת טומאה ואפילו היתה מונחת באוהל המת בצמיד פתיל מצלת כדתנן בפ"ז דכלים כלי עץ הטהורי' אבל מה שתחתיה וגבה אינ' מצלת אפי' גבוה מן הארץ טפח כיון שהוא כלי דאפי' נדבך הנתון ע"ג כלי אבני' אינו מציל כ"ש הכלי עצמו ולעיל פ"ה הכלי' מצילים על דפנות האוהלים אבל לא על כל הדפנות. וכל שאינו כנגד הזית תחתיה וגבה וגם תוכה אפילו כנגד הזית והבית טהור שאין טומאה נכנסת לבית ולא לתוכה שאם

ר"ש

וגבה אינה מצלת אפי' היתה גבוהה מן הארץ טפח כיון דכלי עץ היא כדתנן לעיל פ"ו (מ"א) אדם וכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר דאפי' נדבך הנתון ע"ג כלי אבנים אינו מציל כ"ש הכלי עצמו ותנן נמי לעיל פ"ה (מ"ו) הכלים מצילין עם דפנות אהלים אבל בלא דפנות לא ומיהו לא ידענא אמאי מציל הכא אמה שבתוכה דבפ"ה (א) הבאתי ברייתא דקתני קדירה שהיא נתונה בצד דופנו של אהל מבחוץ והיא רוצצת טומאה תחתיה טומאה בוקעת ועולה ומשמע אף לטמאות מה שבתוכה מדקתני סיפא היתה גבוהה טפח מה שבתוכה טהור וכאן על כרחין צריך לומר כמו שפירשתי דתוכה טהור דאין לומר דנקט תחתיה וגבה טמא וכ"ש תוכה דקרוב לטומאה יותר דא"כ גם בית ליטמא אי חשבת ליה לזית כאילו מונח בתוכה דטומאה שבתוכה נכנסת לבית כיון דמחולחלת ויש לחלק בין קדירה שפיה למעלה לכוורת המוטה על צדה כמו שאפרש לקמן בפירקין: כל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור. האי תוכה כמו ותוכה בוי"ו כלומר כלים שתחתיה וגבה שלא כנגד הזית וכלים שבתוכה אפי' כנגד הזית וכלים שבבית הכל טהור: בבית. אם הכזית בבית אין טמא [אלא] הבית אבל כליט שבתוך הכוורת טהורים דפיה לחוץ ודרך נקב שבתוך הכוורת שבדופן אין הטומאה נכנסת אע"פ שיש בו פותח טפח כיון שהוא סקוק כדפרישית: בתוכה. אם הכזית בתוך הכוורת: הכל טמא. שדרך נקב הדופן יוצאה הטומאה לבית כיון דלא ... ושעל גבה מבחוץ טמאים דכיון (ב) דאם ... אהל שבתוכה ואין כלי מציל על מה שתחתיו ... תחתיה דמביאה טומאה לבית כיון דגבוה טפח ... נמי טמאים אפילו בחוץ דתחתיה כמאן דמלי ... (ג) דאין כלי מציל וכן אם טומאה בבית הכל

ר"מ

חוצצת בפני הטומאה וכאשר (טמאה) יאמר הנה תוכה טמא או גבה טמא או הכל טמא לא תחשוב שענין זה הטמאותה בעצמה אמנם ענין זה הטמאות הכלים אשר בתוכה או על גבה ולא נצטרך להשיב זה הענין בכל הלכה והלכה וזה שיאמר שכל מה שיהיה נכחי לטומאה הנה הוא טמא וכן כל מה שתחתיה וכל מה שעל גבה הנה הוא טמא לפי שעל גבה הוא ע"ג הטומאה וכל מה שלא יהיה נכחי לטומאה מכלל חללה טהור לפי מה שבתוכה כולה טהור אם לא מה שיהיה נכחי לטומאה וכן הבית כולו טהור לפי שהטומאה מבחוץ אולם אם היתה הטומאה בבית הנה לא יטמא תוך הכוורת לפי שפיה לחוץ ואם היתה הטומאה תוך הכוורת הנה יטמא הבית וכל מה שבכוורת כי הכוורת חללה בתוך הבית והטומאה מגעת בחלל הבית ולא ימנענה הכוורת שיטמא הבית לפי מה שהשרשנו וכמו שביארנו מרביעי מזאת המסכת: ב מבואר הוא כי כאשר היתה גבוה מן הארץ טפח תהיה אהל ותאהיל על הטומאה ותביא טומאה לבית ...

משנה

טמא וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור בבית אין טמא אלא הבית בתוכה הכל טמא: **ב** [א]היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או על גבה הכל טמא אלא תוכה בתוכה הכל טמא: **ג** [ב]במה דברים אמורים בזמן שהיא כלי מחולחלת היתה פחותה ופקוקה בקש או אפוצה איזו היא אפוצה כל שאין לה טפח ממקום אחד כזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא על גבה כנגדו עד הרקיע טמא בבית אין טמא אלא הבית בתוכה אין טמא אלא תוכה:

היתה

מיהדקא הפקיקה ואפי' כלים שתחתיה ושעל גבה ... הכזית בתוכה כמלא טומאה דמי מחמת אהל שבתוכה ... וגביו: ב תחתיה. כשיש טומאה תחתיה דמביאה ... וכלים שעל גבה אפי' שלא כנגד הטומאה נמי טמאים ... טומאה ואין מצלת על גבה כדפרישית (ג) דאין כלי ...

... בתוכה אין טמא אלא תוכה. טומאה בתוכו מה שבתוכו טמא. טומאה כבית מה שבבית טמא: בתוכה אין טמא אלא תוכה. דאין טומאה יוצאה לבית כיון דאינה כלי ואין לה נקבים פותחין טפח לבית להביא שם טומאה. וגם תחתיה וגבה טהורין כמו ...

הגהות רו"ב (א) מ"א בר"ש דבפ' חמישי. כ"כ מ"א: (ב) שם דכיון דאם כזית כו'. דכיון דאיכא כזית כצ"ל: (ג) מ"ב כדפרישית. כ"ב במשנה הקודמת דאין. כצ"ל: (ד) מ"ג פירשתיו לעיל. כ"ב מ"א: (ה) שם דמדקתני הכא או אפוצה וגבי שמדת באויר (לקמן מ"ב) קתני וכו' כצ"ל: (ו) שם אפי' דפתיחה שלימות. נ"ל אפי' אין דפנותי' שלימות: (ז) שם בבית אם כזית מן המת בתוכה. נ"ל מן המת בבית אין טמא אלא הבית וכל השאר וכו'. כצ"ל ועיין בתוס' יו"ט בד"ה בבית אין טמא וכו' מ"ש בשם מהר"ם ז"ל:

ב א מיי' פי"ט מהל' טומאת מת הל"א:

ג ב ג ד ה מיי' שם הלכה ב:

ד ו ז מיי' שם הל"ג:

ומגלת נמי על מה שתחתיה ועל גבה כיון דלאו כלי היא: ד תחתיה והבית טמא. דמביאין טומאה מזה לזה: תוכה וגבה טהור. תוכה טהור אפי' מה שבפנים כיון דפיה לחוץ וגבה טהור מה שבחוץ ומגלת כיון דלאו כלי היא: בתוכה. אם הטומאה בתוכה אין טמא אלא תוכה וכל השאר טהור כדפרישית (ו): ה היה פיה לפנים. בתוספתא על לדה איירי כדפרישית מקנתה בפנים ומקנתה בחוץ ושוליה לחוץ ופיה לפנים השתא איירי בזמן שהיא כלי מחולחלת ואינה גבוהה מן הארץ טפח ואין חילוק בין פיה לחוץ לפיה לפנים באינה גבוהה טפח אלא דבפיה לחוץ קתני לעיל בבית אין טמא אלא הבית והכא דפיה לפנים [קתני] הכל טמא משום דנכנסת טומאה דרך פיה: ו היתה גבוהה. לעיל דפיה לחוץ קתני טומאה תחתיה או בבית או על גבה הכל טמא אלא תוכה והכא דפיה לפנים הכל טמא: ז בזמן שהיא כלי מחולחלת. לא נפקא מינה מידי בין מחולחלת לאינה מחולחלת כיון דפיה לפנים דלא מהני בפיה לחוץ מחולחלת אלא לענין הולאת טומאה מתוכה לבית והכא דפיה לפנים הרי יולאה דרך פיה אלא איידי דתנא רישא מחולחלת בהדי כלי נקטיה הכא: כנגדו עד התהום טמא. וכל השאר טהור ובאינה גבוהה (ב) איירי וכבר פירשתי הטעם: תוכה או בבית תוכה והבית טמאין. משום דפיה לפנים אבל לעיל דפיה לחוץ קתני בבית אין טמא אלא הבית והשאר טהור: ח אלא גבה. כשטומאה בבית תוכה טמא משום דפיה לפנים אבל לעיל דפיה לחוץ תוכה וגבה טהור: ט ממלא כל הבית. שכולה בפנים ויושבת כתקנה ופיה מגיע לשמי קורה שאין בינה לתקרה פותח טפח: טומאה בתוכה הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכה טהור. מידי דהוה אכ"ב שהוא קמור תחת הבית יש בו פותח טפח ואין בילאתו פותח טפח לעיל פ"ג (מ"ז): בין עומדת. כלומר דין זה נוהג בין עומדת ומגעת לקורות בין מוטה על לדה ואין בין פיה לדופן הבית ריוח טפח: בין אחת בין שתים. זו על גב זו ואין בין פי השניה לקורות פותח טפח וכן אין בין שולי השניה לפיה של ראשונה פותח טפח: תניא בתוספתא [דאהלות פ"י] כוורת שבתוך הבית וכפישה נתונה על פיה רבי יהודה אומר מגלת וחכ"א אין מגלת שר' יהודה אומר כשם שהנסר מגיל כך כפישה מגלת היתה מוטה על לדה בפותח טפח הכל מודים שאינה מגלת. עמוד של קדירות שהוא עומד בתוך הבית של זו על פיה של זו ושוליה של זו על פיה של זו אם אין ... טפח ובין שולי התחתונה לארץ פותח טפח טומאה בת... מה שבתוכו טהור שדרך טומאה לצאת ואין לדרך הטומא... לקורות פותח טפח ובין שולי התחתונה לארץ פותח טפח ...

ד [א] היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור בתוכה אין טמא אלא תוכה על גבה כנגדו עד הרקיע טמא: ה [ב] בד"א בזמן שפיה לחוץ היה פיה לפנים וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ [א] כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה ותוכה טמא וכל שאינו כנגד הזית תוכה וגבה *) טהור בתוכה או בבית הכל טמא: ו [ג] היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או בתוכה או על גבה הכל טמא: ז [ד] במה דברים אמורים בזמן שהיא כלי מחולחלת היתה פחותה ופקוקה בקש או אפוצה איזהו אפוצה שאין לה טפח ממקום אחד כזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא על גבה כנגדו עד הרקיע טמא בתוכה או בבית תוכה והבית טמאים: ח [ה] היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או בתוכה הכל טמא אלא גבה על גבה כנגדו עד הרקיע טמא: ט [ו] היתה ממלאה את כל הבית ואין בינה לבין הקורות פותח טפח טומאה בתוכה הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכ' טהור שדרך טומא' לצאת ואין דרכה להכנס בין עומדת בין מוטה על צדה בין אחת בין שתים: י [ז] היתה עומדת בתוך הפתח ואין בינה לבין השקוף פותח טפח טומאה בתוכה הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכה טמא שדרך

*) [במשנה שבמשניות והבית].

(שמות כז) אולם אם היתה פחותה וסתם זה המקום בקש או אפולה והוא שתהיה שלמה אבל מלאה קש והדומה לה עד שלא ישאר בה חלל טפח הנה היא או בדמיון חתיכה מן הארץ והיות הטומאה תחתיה או בתוכו כמו אם היתה קבורה בארץ ולזה לא תביא את הטומאה לבית: ד זה הדין בכוורת פקוקה או אפולה אשר אינה כלי ואינה אהל כמו שזכרנו להיותה כאשר האהילה על הטומאה תביא טומאה לבית ואם היתה הטומאה על גבה לא יטמא הבית כי הטומאה מבחוץ ואינה חלולה ונחשוב הטומאה כאילו הגיע תחת קלה האהל כמו שהקדמנו ואמנם היות הטומאה על גבה כמו היותה על שטח הארץ כמו שביארנו ולזה כנגדו עד הרקיע טמא ולא יטמא זולת זה: ה אם היה פיה לפנים הנה יתחבר חללה בחלל הבית ותכלול הטומא' לכל מה שיהיה להן יחד וזה הדין גם כן בכוורת מחולחלת כמו שהתנה אחר זה: ו ענין הכל טמא כל מה שיהיה בבית או בכוורת ומה שתחתיה ומה שלמעלה ממנה אולם הכוורת עצמה הנה לא תטמא כמו שהשרשנו: ז כבר ביארנו שתוכה ותוך הבית דינם אחד מפני היות פיה בתוך הבית וענין אמרו שאין לה טפח ממקום אחד מלד אחד ובתוספתא כל שאין לה טפח מרוח אחד: ח כבר ביארנו שהיא כאשר היתה ... מן הארץ ולזה כנגדו עד לרקיע טמא וכאשר היתה ... להיות פיה לפנים וגבה טהור לפי שילא בה הטומאה ... הבית ונשאר גבה טהור לפי מה שהשרשנו בפ' השני ... מקום מה שחוץ מזה טהור: ט זה אמנם הוא בתוך ...

מריה אחת: ז מחולחלת. פי' איזה היא מחולחלת כל שיש לה טפח מארבע רוחותיה משלש רוחותיה משתי רוחותיה או כנגד זו:

בתוך הפתח וסותמת את כל הפתח אם אין בין פיה לשקוף פותח טפח ובין שוליה לארץ פותח טפח טומאה בתוכה הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכה טהור שדרך טומאה לצאת ואין דרך טומאה להכנס אם יש בין פיה לשקוף פותח טפח טומאה בתוכה הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכה טמא אם [ב] אין בין דופנותיה לפלימין פותח טפח ובין שוליה לארץ פותח טפח טומאה בתוכה הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכה טהור: שתי כוורת שהן עומדות בתוך הפתח וסותמות את כל הפתח [ג] אם אין שוליים של זו על גבי של זו אם יש בין העליונה לשקוף פותח טפח ובין פי התחתונה לארץ פותח טפח טומאה בתוכה הבית טהור. טומאה בבית מה שבתוכה טמא וכלים

שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס:

יא [א]היתה מוטה על צדה באויר וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא וכל שאינו כנגד הזית תוכה טהור בתוכה הכל טמא:

יב [ב]היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או על גבה הכל טמא אלא תוכה בתוכה הכל טמא במה דברים אמורים בזמן שהיא כלי היתה פחותה ופקוקה בקש או מחזקת מ' סאה כדברי חכמים כזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד תהום טמא על גבה כנגדו עד הרקיע טמא בתוכה אין טמא אלא תוכה היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה תחתיה טמא בתוכה תוכה טמא על גבה כנגדו עד הרקיע טמא:

יג [ג]היתה יושבת על שוליה והיא כלי טומאה תחתיה בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה גבוהה מן הארץ טפח או מכוסה או כפויה על פיה טומאה תחתיה בתוכה או על גבה הכל טמא:

יד [ד]במה דברים אמורים בזמן שהיא כלי היתה פחותה [א] או פקוקה בקש או מחזקת ארבעים סאה כדברי חכמים טומאה תחתיה בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת רבי אלעזר

ר"מ

הטומאה תוך הכוורת תחת המשקוף פותח טפח הנה הטומאה תלא חוץ לבית לפי שאין בינה לבין המשקוף טפח אולם אם היתה טומאה בבית הנה כל מה שתוך הכוורת טמא לפי שהטומאה תלא מן הבית דרך פתחו ותטמא מה שבכוורת וטעמו לפי שדרך הטומאה לצאת: יא עוד נעתיק מהיות זאת הכוורת בבית על חלוף מצב והוא היותה באויר והוא שתהיה מגולה לשמים. ואמר שהיא אם היתה מוטה על לדה והוא שתהיה דבוקה בארץ והיא מגולה הנה דינה בזה ובזה וזה הדין בעצמו כבר נקדם בהלכה ראשונה מזה הפרק לבד שבראש זה הפרק דן בו סמוך אל הבית ובכאן דן בו. והיא באויר: יב זאת החלוקה היא אשר הקדים בתחילת הפרק זולת שהיא הפרידה מן הבית ולזה כפל זכרה ולא אמר בכאן כלי מחולחלת והפוכה ולזה לא יאמר בכאן ג"כ אם הפוכה והנה בהיותה מחזקת ארבעים סאה לפי דעת חכמים ואע"פ שהיא פחותה לפי שהדין אחד ומבואר הוא ההבדל בין אמרו תחתיה ובין אמרו כנגדו עד התהום טמא שאמרו כנגדו עד תהום טמא ירצה בו שהוא יטמא מה שהוא נכחו לבד וטומאה בוקעת ויורדת ואמרו תחתיה טמא ירצה בו שהיא תהיה כאהל ויטמא כל מה שיהיה תחתיה ושמור זה: יג כל מה שקדם מהמאמר בזאת הכוורת אשר האחוה באויר הוא שתהיה מלבה מוטה על לדה שיהי' פיה אל אחד מארבע רוחות העולם והשולי' לנד המת נגד לו בעוד הניחה על מלב אחד והוא שתהיה יושבת על שוליה ופיה ממה שימשך לשמים ואמר שדין הטומאה שכאשר היתה ממנה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ולא תטמא מלדדים שיהיה נכחי אליה בלד העליון והשפל כמו שהפרשתי לך בהנהגת הטומאה שזהו ענין בוקעת ועולה בוקעת ויורדת שתעבור למעלה ולמטה ולא תתפשט בכל הלדדין אולם אם היתה גבוהה מהארץ טפח וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה או היתה יושבת על הארץ וטומא' בתוכה אבל היתה מכוסה על פיה אשר היא כקבר סתום אשר יטמא מכל לד או שהיתה הטומאה בארץ והכוורת הפוכה על פיה על הארץ ושוליה לשמים הנה היא ג"כ כבר היתה לפי משפט הטומאה כקבר סתום ותטמא מלדדין ממעלה וממטה וזהו אמרו הכל טמא: יד כבר ביארנו פעמים כי כאשר היתה פחותה ופקוקה בקש שהיא כמו הניכה מן הארץ והדבור כולו מבואר אחר הבנת כל מה שקדם: וענין אמרם שאין טומאה עולה לה כי כאשר היתה הטומאה תחתיה לא נטמא לא תוכה ולא למעלה ממנה לפי שהיא בהיותה יושבת על שוליה חללה בפני הטומאה בתוכה לא יטמא מה שתחתיה וזה טענו אם לא יהיה בינה לבין הארץ טפח אולם אם היה שם חלל טפח הנה כבר יהיה אהל ולזה יטמא כל מה שתחתיו יהיה הטומאה תחתיה אולם אם היתה הטומאה בתוכה או על גבה הנה היא כמו אם היתה קבורה בתוך הארץ או על הארץ אשר הטמא עד לרקיע כל מה שיהיה נכחי אליה לפי מה שקדם להיותה אינה

ככלי

ר"ש

שביניהן[ד] טהורין אם יש בין דופנותיה לפלימין פותח טפח וביניהן לארץ פותח טפח טומאה בתוכן הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכן טהור [ה] נטמאת אחת מהן היא טמאה והבית וחבירתה טהורים וכן פיה של זו ע"ג שוליה של זו וכן שוליה של זו על גבי פיה של זו. פירוש וסותמת כל הפתח מלמעלה ולמטה ומן הצדדין כמו שמפרש והולך א) וכן שולי' לארץ פותח טפח לרבותא נקטיה אע"פ שטומאה נכנסת תחתיה מגלת כיון דפיה סמוך לשקוף בפחו' מטפח ועוד יש לפרש דוקא בדאיכא טפח שיש מקום לטומא' כמו שמפרש ב) וכן פי' התחתונ' לארץ פותח טפח כלומר אם כוורת אחת היא בין שוליה לארץ פותח טפח ואם שתים הן זו ע"ג זו ופי התחתונה למטה אין בין פי התחתונה לארץ פותח טפח והא דקתני טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טהור אעליונה קאי דאע"ג דנמצאה תחתונה נעשית סתימה לעליונה אם פי העליונה על שוליה דאע"ג דסתימה שעל ידי כלי אינו מועיל בלא למיד פתיל בכוורת שאינה מקבלת טומאה כדפרישית לעיל פ"ד (א) הכא מהני משום דאין בינה לשקוף פותח טפח ומגלת עם דפנות אהלים א"נ הכא מיירי בפי העליונה לנד השקוף ולפי ששנינו אין בין דפנותיה לפלימים פותח טפח היה הכל טמא אם יש טומא' דנמצא כל הפתח סתום חוץ מהאי פיתח טפח דלמטה אם איתא שגם למטה ליכא פותח טפח היה הכל טמא אם יש טומאה בבית כיון דסופה לצאת דרך הפתח ואית דגרס ואין בין שוליה לארץ פותח טפח ולפי אותה גירסא יש לפרש ובין פי התחתונה כמו ואין בין פי התחתונ' ומשום דכבר תנא ואין בתרווייהו לא חשש כאן לשנות דעלייהו קאי כלומר אם שתי כוורות הן אין בין פי התחתונה לארץ פותח טפח ואע"ג דכל הפתח סתום יש לבית פתחים הרבה. אם יש בין פי העליונה לשקוף פותח טפח ובין פי התחתונה לארץ פותח טפח כגון שתי כוורו' שולי העליונה על שולי התחתונה והכלים שביניהן טהורין כגון שלש כוורות וי"א כלים באמצעית דאע"פ שפיהן מרווחין מרוחק טפח זו מן הארץ וזו מן השקוף נחשבות ככסוי לפי האמצעית כמו שפירשנו: אם יש בין דופנותיהן לפלימין פותח טפח וביניהן לארץ פותח טפח טומאה בבית מה שבתוכו טהור על כרחין טעות סופר יש כאן דטמא ראוי להיות ויש ליישבו בדוחק דהכי קאמר וביניהן לארץ פותח טפח כלומר שפי התחתונה דבוק בשקוף ובין שולי העליונה לשולי התחתונה טפח זה קרוי ביניהן לארץ פותח טפח ואע"ג דליכא למיד פתיל בתחתונה וגם מרוחקת טפח מן הפלימין כיון שהארץ סותמת פיה מציל בכלי דלא מקבל טומאה אע"פ שאין מועיל בקדירה ובתנור כדפרישית לעיל: נטמאת אחת מהן כגון שפי התחתונה או העליונה רחוק טפח ולאו טמאה ממש קאמר שתהיה כוורת עצמה טמאה דבמחזקת ארבעים סאה עסקינן דלאו בת קבולי טומאה היא דאי לאו הכי לא היתה מגלת ואע"ג דכבר שמעינן לה מהנך כללי דלעיל הדר תנייה משום כן דקתני היא טמאה וחבירתה טהורה דנחשבת ככסוי לחבירתה נכאיל: פיה של זו על גבי שוליה של זו שמתיהן כפאן על פיהן זו על זו וכן שוליה של זו על גבי פיה של זו שיושבות זו על זו כתיקנן ועוד יש לפרש בהך ברייתא ובהך ברייתא דלעיל דכל היכא דקתני ואין בין והדר תני ובין אאין קמא קאי ובין שוליה לארץ ובין דופנותיה לפלימין נקט לענין הגלת מה שהיו שוליה לארץ ומה שבין דפנותיה לפלימין אבל זה ודאי דאם יש בין פיה לשקוף טפח שוב אין מגלת על מה שבין שוליה לארץ ועל מה שבין דפנותי' לפלימין אע"ג דליכא טפח: יא באויר כגון בחצר או בגינה שהיא אויר העולם שאין שם אהל ואוזר לכוורת דריש פירקין שהיא לתוך הפתח ומוטה על לדה ופיה לחוץ והכא דאינה גבוהה טפח וכזית מן המת נתון תחתי' דינא כי ההיא לטולה מילתא וכן נמי גבוהה טפח דהכא כגבוהה טפח דריש פירקין אלא דכאן אין שייך להזכיר בית דבעומדת באויר עסקינן: יב בזמן שהוא כלי. הכא דעומדת באויר לא שייך להזכיר מחולחלת: פחותה ופקוקה בקש. לא שייך למיתני או הפוכה אלא במחולחלת כדפרישית לעיל (ב): או מחזקת מ' סאה כדברי חכמי'. כולי פירקין נמי עד השתא במחזקת ארבעים סאה עסקינן מדמגלת על מה שבתוכה אלא דהשתא אשמועינן דרבנן פליגי את"ק וקסברי דמחזקת ארבעים סאה כנפחתה שנתבטלה מתורת כלי דמיא ומגלת תחתיה ותוכה ועל גבה וצריך לדקדק מאי שנא דתנא בהנך תרתי הכא ובסמוך כדברי חכמים ובכל הני דלעיל לא תני: בזית מן המת נתון תחתיה. דינה כפחותה ואינה גבוהה כי ההיא דלעיל לפיה לחוץ ה"נ דינה כדין טורת דלעיל שפיה לחוץ ופחותה ופקוקה וגבוה טפח: יג על גבה. כל על גבה ששנינו בפיה למעלה כאן גבי כוורת ולקמן גבי חבית וגבי קדירה היינו שהטומאה מאהיל חולה לה למעלה מפיה: בוקעת ועולה. אע"ג דלעיל במוטה על לדה וטומאה תחתיה או על גבה מגלת על מה שבתוכה הכא דפיה למעלה מאחר דאין מגלת על מה שחולה לה אינה מגלת נמי על מה שבתוכה כיון דאין הפסק בין אויר שבתוכה לאויר של מעלה בחולה לה ודוקא כנגד הזית טמא ולא מן הצדדין כיון דפחותה ואינה גבוהה טפח שאין שם אהל להביא טומאה לצדדין אבל היתה גבוהה טפח או מכוסה אע"פ שאינה גבוהה טפח או כפאה על פיה שיש אהל להביא טומאה הכל טמא ואין הכסוי חשוב להפסיק בין אויר תוכה לאויר של מעלה דלא דמי כלל למוטה על לדה ודוקא מכוסה בכפישה או בשאר כלי אף על פי שאינו מקבל טומאה אבל מכוסה בבשר אף על פי שטומאה על גבה אין הטומאה בוקעת את הבשר כדתניא לעיל גבי כוורת שבתוך הבית: יד בר"א בזמן שהיא כלי. לא נקטיה לרבנן משום דינא דהך בבא דלדידהו באינה גבוהה שוה פחותה ופקוקה בקש לבזמן שהיא כלי אלא משום דפליגי הכא רבי אלעזר ורבי שמעון נקטיה ועוד משום דבהיתה גבוהה יש חילוק כדקתני באידך בבא בדברי חכמים דמשוי

מחזקת

א) נ"ל וכין . ב) נ"ל וכין .

מהר"ם מרוטנבורג

אתחת המגדל כלומר הא דאמרן טומאה בבית מה שבתוכה טמא מיירי שיש שם פותח טפח בינו לבין הארץ: יא היתה מוטה על לדה באויר וכו':

(פירוש בבא יא) באויר. כגון בחצר או גנה שאין שם אהל עד הנה פירשנו דין כוורת בבית והשתא מפרש היכא דמונחת באויר. וכל ד' דינין דרישא מפרש נמי הכא. ומיירי במונחת על לדה. וכל שאינו כנגד הזית תוכה טהור. תוכה פירוש ותוכה. במונחת בבית קתני לעיל תוכה והבית טהור. והכא לא קתני תוכה והאויר טהור דהא פשיטא כיון דליכא התם אהל הילכך [לא] איצטריך למיתנייה. הכל טמא. הכל מה שהזכיר ברישא. דהיינו תוכה ותחתיה ועל גבה. אבל האויר שלא כנגד הכוורת דלא איצטריך למיתנייה ברישא לא אשמועינן שהוא טהור לא הוי נמי בכלל הכל טמא דסיפא:

(בבא יב) היתה גבוהה כו'. פשוטה היא:

(בבא יג) פי' היתה פחותה ופקוקה בקש כו'. הכא לא קתני אלא בזמן שהיא כלי ולא קתני מחולחלת כדלעיל ולא קתני נמי או הפוכה. ולפי מה שפי' לעיל ניחא. דכיון דמונחת באויר אין חילוק בין מחולחלת בין אינה מחולחלת. דברישא שמונחת בבי' בין פיה לחוץ בין פיה לפנים אילו לא היתה מחולחלת טומאה בתוכה לא היתה יוצא' אלא דרך פיה ולא היתה בוקעת כנגדה לא למעלה ולא למטה שדרך טומאה לצאת שממהרין להוציאה ולא יטמא כל אשר בבית. משום הכי נקט מחולחלת דהשתא בוקעת נמי למעלה ולמטה כדפרי' לעיל. אבל הכא במונחת באויר ואין לה טומא' אלא כנגדה ולא כל האויר באשר היא שם. בהא קתני שפיר ברישא בתוכה הכל טמא אף על גב דלאו מחולחלת היא. דאדם וכלים נעשין אהלים לטמא ולא לטהר וטומאה בוקעת ויוצאה התחיה על גבה כמו דרך פיה אע"פ שאין לה נקבים כדופנותיה. וכיון דאיירינן בשאינ' מחולחלת שאין לה נקבים בדופנותיה לא תנא נמי בהך הכי או הפוכה. דהפוכה הוי פי' שנכנסו הנקבים שבדופנותיה שלא נשאר בהן פותח ספח. הילכך לא שייך למיתני הכא או הפוכה: ופקוקה בקש. אין חילוק כאן כשמונחת באויר בין פקוקה בין שאינה פקוקה כלל. אלא לרבותא נקטיה דאע"ג דפקוקה לא הוזה להיות לה תורת כלי: או מחזקת ארבעים סאה כדברי חכמים. חכמים היינו ר' אלעזר ור' שמעון דבסמוך דמשו מחזקת ארבעים סאה אע"פ שהיא שלימה לפחותה ופקוקה בקש. כוליה פירקין עד השתא מיירי [illegible] דאשמועינן הכא דרבנן פליגי את"ק ומשוו שלימה מחזקת מ' סאה לפחותה. וצריך לדקדק מאי שנא דקתני לה הכא ובבבא דבסמוך. ובכל [illegible] הטומאה ונעשין אהלים לטמא ולטהר אבל כי מנחא בבית לא הוה מצי למיתני או מחזקת מ' סאה כדברי חכמים דלא פסיקא ליה. דהיכ[illegible] כיון שהיא תחת האהל. ואפילו כי מנחא טומאה תחת מקצתה שבחוץ וגבוה מן הארץ טפח לא היה מצי למיתני בסיפא תחתיה טמא ותו לא [illegible]

ומטעם זה יורדת כיון דהטהרה רצולה מידי דהוה אביב קבור תחת הבית ואין בו פותח טפח דטומאה ב[illegible] טמא כיו[ן] [illegible]

[illegible]

מן הקרקע חשיב נמי דופן העליון כאילו הוא פחות מטפח כיון דדופן העליון ותחתון שניהם מכלי אחד הוא הכא הכפישה הנתונה על הכוורת אינה מן הכוורת . וכפויה על פיה נמי אע"פ שפיה פחות מטפח מן הקרקע מ"מ שוליה הם למעלה מטפח ומביאין הטומאה . וכן כשהטומאה על גבה הכל טמא דבוקעת ועולה ולא מתפשטת מתחתיה תחת כל האהל דנעשית אהל לטמא ותוזרת ובוקעת כנגד כולה . דאינה מפסקת כדפרי' דאינה נעשית אהל לטהר . ומכוסה דקתני דוקא בכפישה או בשאר כלי שאינו מקבל טומאה . אבל במכוסה בבשר אע"ג דטומאה על גבה אין הטומאה בוקעת את הבשר דבשר נעשה אהל לטמא ולטהר לפי שאינו כלי. והכי תניא בתוספתא: יד (פירוש בבא יד) בר"א בזמן שהיא כלי. לת"ק אין חילוק בין אותה שהיא כלי לפחותה ופקוקה דבתרווייהו קתני באינה גבוהה טפח טומאה תחתיה בתוכה על גבה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת אלא משום סיפא תנייה דבגבוהה מן הארץ טפח יש חילוק בין פחותה לשלימה . אי נמי י"ל משום ר' אלעזר ור' שמעון נקטיה לאשמועינן דפליגי בהא . ומשוו מחזקת מ' סאה ושלימה לפחותה אף ביושבת על שוליה כמו במוטה על לדה דדינו שוה לדידהו כדאמרי' לעיל . ה"ג ביושבת על שוליה דינן שוה לדידהו . דבאינה גבוהה מן הארץ אין טומאה עולה לה לדידהו בין בפחותה בין בשלימה ופליגי את"ק בין בפחותה בין בשלימ' דלת"ק טומאה בוקעת לתוכה ולמעלה ממנה ביושבת על שוליה ולר' אלעזר ור' שמעון בוקעת למעלה ממנה אבל לא לתוכה דהכי אמרי אין טומאה עולה לה . דמשמע אבל בוקעת למעלה ממנה . ואין טומאה יורדת ממנה כשהטומאה בתוכה . דאע"ג דאינה גבוהה מן הארץ טפח אין טומאה יורדת ממנה דיושבת על שוליה כמו במוטה על לדה. דדרך טומאה לצאת דרך פיה ואינה בוקעת תחתיה כשמונחת באויר לדידהו כמו לת"ק במונחת בפתח ואינה מחולחלת וטומאה בתוכה דפריש' לעיל דאין יוצא אלא דרך פיה והו לא . וטעמא דר' אלעזר ור' שמעון לפי התוספתא דקתני מודים ר' אלעזר ור' שמעון בטומאה כנגד ספק הטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת נראה לפרש טעמייהו משום דסבירא להו דאדם וכלים נעשין אהלים לטמא ולטהר בין יושבת על שוליה בין מוטה על לדה היכא דהכוורת מונחת באויר . כדפרי' לעיל בבבא יג . ומהיתה מוטה על לדה באויר דקתני לעיל ואילך כולה במונחת באויר איירי . וכי היכי דפליגי ר' אלעזר ור"ש הכא הכי נמי פליגי בבבא דלעיל במוטה על לדה באויר דסבירא להו דמפסקת בפני הטומאה וכשהטומאה תחתיה תוכה ועל גבה טהור . וכשהטומאה בתוכה תחתיה טהור . ואע"פ שאינה גבוהה מן הארץ טפח לא אמרי טומאה רצוצה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת . וצריך לדקדק מאי טעמייהו אנו לית להו טומאה רצוצה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת . ואי לא הוה קשיא לן לפרש בבא דיושבת על שוליה . הסיא דלעיל דמוטה על לדה לא תיקשי לן מאי טעמייהו דאיכא למימר דכיון דהכוורת תלויה היא אם אין

לה

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פי"ט מהל' טומאת מת הל"ג:

ז ג ד מיי' שם הל"ד:

פירוש הרא"ש

בפ ד (מ"ג) במתני' דהי' עומד נגד הפתח: יא היתה מוטה וכו'. באויר שהוא חצר או בגינה שאין אהל על גבה והני תרי בבי כתרי בבי דריש פירקין: יב במה דברים אמורים וכו'. הכא שעומדת באויר לא שייך למיתני מחולחלת והפוכה: או מחזקת. כוליה פירקא במחזיק א) ג' מיירי מדמגלת על מה שבתוכה אלא אשמועינן דרבנן פליגי את"ק וסברו דמחזיק בטלה מתורת כלי ומגלת תחתיה ותוכה ועל גבה ובבי קמייתא מצי למיתנא או מחזקת כדברי חכמים אלא דהתם תנא תרתי פחותה ואפילה והכא לא קתני אלא פחותה תנא או מחזקת דלהוו תרתי כהנך דלעיל: יג היתה יושבת וכו'. על גבה. היינו למעלה מפיה בוקעת ועולה ומה שבתוכה כנגד הטומאה טמא ואע"ג דלעיל במוטה מלדה מגלת על מה שבתוכה שאני הכא שאין הפסק בין אויר שבתוכה לאויר שחולה לה כי היכי דטמא מה שכנגד הטומא' למעל' מפיה טמא נמי מה שבתוכ' כנגד הטומא' אבל במוטה על לדה אע"ג שטמא מה שעל גבה מה שבתוכה טהור כיון שהדופן מפסיק בין אויר שעל גבה ובין תוכה דלא גרע מאם היתה מוקפת למיד פתיל ומונחת באהל המת: היתה גבוה. הטומאה מתפשטת על מה שתחתי' ובוקעת ועולי' וכן כפויה על פיה ומכוסה טמא כל מה שבתוכ' אע"פ שהכסוי מפסיק בין אויר שבתוכה לאויר שחולה לה ולא דמי למוטה על לדה לפי שאין הכסוי מגוף הכלי: יד במה דברים אמורים בזמן שהיא כלי וכו'. לרבנן אין חילוק בין היא כלי בין אינה כלי בשאינ' גבוה מן הארץ טפח אלא לר' אלעזר ור"ש יש חילוק וכן לרבנן כשגבוהה טפח: טומאה בוקעת ועולה. אע"פ שאינה כלי אינה מגלת דטומאה רצוצה היא

הגהות הגר"א [א] מ"ד מתני' או פקוקה. נ"ל ופקוקה: [ב] מ"ב בר"ש אם יש בין דופנותיה לפלימין. כנ"ל: [ג] שם את כל הפתח ושוליים של זו ע"ג זו אם אין בין העליונה וכו' כנ"ל: [ד] שם וכלים שביניהן טמאין אם יש בין דופנותיהם לפלימין כנ"ל: [ה] שם נעשמית אחת מהן. נ"ל טומאה בתוך אחת מהן:

הגהות רו"ב (א) מ"ב בר"ש כדפי' לעיל פ"ד. נ"ב מ"א: (ב) מ"ב בר"ש כדפרישית לעיל. נ"ב מ"ג:

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ט מהל' טומאת מת הל"ד:
ח ב ג מיי' פי"ז מהל' טומאת מת הל"א:
ט ד מיי' שם פי"ז הל"ז ועי' בכ"מ:

פירוש הרא"ש

מתני' א) היתה וכו'. פירוש מיירי בארון שנחצב בסלע כדאיתא בתוספת' וכיון דקרקע עולם הוא אין טמא אלא כנגד הכסוי הילכך כשהיא צרה למעלה הנוגע בה למטה טהור שאינו נוגע כנגד שכיסוי אבל כשהיא רחבה למעלה כל מקום שהוא כנגד הכסוי ומש"ה טמא: היתה שוה וכו' טהור דקרקע הוא ורבי יהושע אהיית' שוה פליג מדפליגינהו בתרי בבי: עשויה כמין קמטרא*

קמטרא

ר"ש

...אבל תנא קמא לא: אין טומאה עולה לה אף לא יורדת ממנה. בזמן שהטומאה תחתיה אינה עולה לתוכה ובזמן שהטומאה בתוכה מחזקת ארבעים סאה לפחותה ופקוקה בקש... אינה יורדת תחתיה: תניא בתוספתא [פ"י] מודה ר' אליעזר ור"ש בטומאה תחת הספק טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. פי' דהא דמטהרי בפחותה משום דעשויה כעין כלי והיה עליה תורת כלי מה שאין כן בספק: תחתיה טמא אבל תוכה וגבה טהור וכשהטומאה בתוכה או על גבה כנגדו עד הרקיע טמא אבל תחתיה טהור: מתני' ארון שהיא רחבה. בלשון מקרא ארון לשון (נקבה) [זכר] ולאו בארון של עץ אלא בחקוק בסלע משפת ימי בראשית כדמשמע בתוספתא שנחצב בצור: רחב מלמטה וצר מלמעלה הנוגע מלמטה טהור דלאו כנגד פיו הוא וטמא משום דמה שכנגד פיו נחשב כארון אבל שבצדדין לא ותימ' אי מיירי במכסה כדקתני בתוספתא וכדמוכח סיפא דעשויה כמין קמטרא א"כ נחזייה כמאן דמלי טומאה ותהא טומא' בוקעת עד התהום כנגד כל החלל ואי הוה מיירי בארון החקוקה בשן סלע שהסלע בולט מן ההר לאויר העולם הוה ניחא דמאחר דאין נחשב כארון אין הטומאה בוקעת מידי דהוה אמעזיבה שבין בית לעלייה דאין בוקעת אלא בחליה שכלפי הטומאה כדתנן לעיל פ"ו (מ"ד) אבל רחב מלמעלה וצר מלמטה או שהיה שוה הנוגע בה מכל מקום טמא לרבי אליעזר שהכל נחשב כארון והכסוי מבקע הטומאה בכולה שעולה על הכסוי וחוזרת ויורדת על פני כולו ורבי יהושע מטהר מטפח ולמטה דאין נחשב כארון אלא טפח הסמוך לחלל הארון לפיכך אינה בוקעת מטפח ולמטה. תניא בתוספתא (שם א)) ארון שהוא חקוק בסלע ומכוס' הנוגע בו מ"מ טהור ואינו טמא אלא כנגד כסויה בלבד למה זה דומה לבור גדול מלא מתים ואבן גדולה נתונה על פיו שאינו טמא אלא כנגד חללו בלבד היתה בנויה בכותלה של נפש אם היתה נראית כל שהוא לתוך הנפש הנכנס לתוכה טמא ואם לאו אינו טמא אלא כנגד כיסויה בלבד. בנה הנפש על גבה הרי היא כקבר...

משנה

אליעזר ורבי שמעון אומרים אין טומאה עולה לה אף לא יורדת ממנה [א]היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה תחתיה טמא בתוכה או על גבה כנגדו עד הרקיע טמא: מתני' [ב]ארון שהיא רחבה מלמטן וצרה מלמעלן והמת בתוכה הנוגע בה מלמטן טהור ומלמעלן טמא רחבה מלמעלן וצרה מלמטן הנוגע בה מכל מקום טמא היתה שוה הנוגע בה מכל מקום טמא דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר [ג]מטפח ולמטן טהור מטפח ולמעלן טמא העשויה כמין קמטרא הנוגע בה מכל מקום טמא כמין גלוסקום הנוגע בה מכל מקום טהור חוץ ממקום פתיחתה: מתני' [ד]חבית שהיא יושבת על שוליה באויר וכזית מן המת נתון תחתיה או בתוכה [א] כנגד קורקורתה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והחבית טמאה תחת דפנה מבחוץ טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והחבית טהורה בתוכה ותחת דפנה אם יש בדפנות פותח טפח הכל טמא וכנגד פיה טהור ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת במה דברים

ר"מ

ככלי ואין הלכה כרבי אלעזר ורבי שמעון: מתני' כבר נתבאר בתוספתא שהמאמר בכאן אמנם הוא בארון חקוק בסלע אשר הוא כאילו הוא ארון של אבן שים חקוק בסלע ומטמא הטגע בו בכל מקום טהור ואינו טמא אלא כנגד כסוי בלבד הא למה זה דומה לבור גדול מלא מתים ואבן גדולה על פיו שאינו טמא אלא כנגד חללו ולזה הפרש אמרנו כי כאשר היתה רחבה מלמטה וצרה מלמעלה כזה

הנה אשר יגע במקום המקשי מהאבן אשר תחת המת טהור ואם הפך הענין והיה על זאת הצורה הנה אשר יגע אל החלק המקשי אשר על המת טמא לפי שהחלק הוא כיסוי לקבר והוא כמו אבן דע"פ הבאר וכבר קדם לך ל' התוספתא שכנגד כסויה טמאה אם היה החלק העליון נכחי לנפל המקשי אמר רבי יהושע שהוא לא יטמא מהמקשי אשר תחת המת זולת טפח ממה שימשך וכל מה שתחת הטפח ממה שימשך לארץ על זאת הצורה: כמין קמטרא. כבר קדם לנו ביאור קמטרא שהוא...

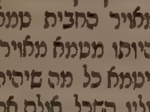

פירוש רב האי גאון

מתני' קמטרה. פי' ספסא בלשון רבנן מקום שחובשין בו בגדים וספרים כדכתיב (יחזקאל כ"ז כ"ד) ובגנזי ברומים ובחבלים חבושים ומתרגם רב יוסף בכישפין דורדא באומלין דיהודיתא פותחין בקמטרין ועוד (מ"ב י' כ"ג) ויאמר לאשר על המלתחה תרגום קמטריא: כמין דליסקוס. פי' דומה לספסא:

מהר"ם מרוטנבורג

לך שמתחון גבוה טפח ואין יכול לתוך בפני...

דכלים: **אבל אם היתה טמאה.** כגון שתס חבית שנגרפה בכבשן: **או גבוה מן הארץ טפח.** כלומר ואפילו טהורה (א) כי הני דפריש או מכוסה ואפי' טהורה או כפויה ואפי' טהורה: **וטומאה תחתיה.** או בתוכה או על גבה הכל טמא. דאם בת קבולי טומאה היא ויושבת על שוליה וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה אע"פ שאין כלי חרס מיטמא מגבו נטמאת כאן החבית עצמה מידי דהוה אכלים שבתוכה מאחר דאינה מוקפת צמיד פתיל כדפרישית לעיל גבי כוורת שהיא יושבת על שוליה דאין כלי מציל אפילו על מה שבתוכו אלא עם דפנות אהלים במקום שאין הפסק בין אויר תוכו לאויר שחוצה לו והאי תחתיה היינו א) תחת דלא קתני תחת דפנות מבחוץ ונטמאת החבית עצמה וכיון דחבית עצמה טמאה היא נטמאו כל הכלים שבתוכה אפילו שלא כנגד הטומאה דאע"ג דאין אדם וכלים מקבלין טומאה מאויר כלי חרס הכא כל זמן שהזית תחתיה מיטמאין מטעם חיבורין מאחר דחבית עצמה טמאה וכן גבוהה מן הארץ טפח אפילו טהורה חזינן תחתיה כמלא טומאה ואפילו טומאה על גבה כדפרישית בריש פירקין גבי כוורת שהיתה גבוהה טפח והשתא כל הני אין דינם שוה אם היתה ב) טומאה מה שבתוכה אפי' שלא כנגד הטומא' טמא והמאהיל על גבה כנגד הטומאה טמא שלא כנגד הטומא' טהור אבל גבוהה מן הארץ טפח או מכוסה או כפויה על פיה המאהיל על גבה אפי' שלא כנגד הטומאה טמא ואין לתמוה כפויה על פיה וטומא' על גבה תציל על מה שבתוכה ככלים טהורים המוקפי' צמיד פתיל דהכא ליכא מירוח ובתוספתא דכלי' פ' מחט וטבעת משמע נמי דכפאה על פיה נמי בעיא מירוח: תניא בתוספתא [פ"י] חבית שהיא יושבת על שוליה באויר וכזית מן המת נתון תחתיה כנגד קרקורתה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והחבית טמאה כזית מן המת מקצתו נתון תחת דופנה ומקצתה נתון תחת קרקורתה כל שכנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה (טהור) [טמא] וכל שאינו כנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טהור ואם יש בדופנה פותח טפח הכל טמא שני חצאי זיתים אחד נתון תחת דופנה ואחד נתון תחת קרקורתה ג) טומאה בין מלמעלה בין מלמטה ד) טהור היה זה שנתון תחת דופנה משוך כנגד קרקורתה כאילו הוא כנגד קרקורתה וזה שנתון תחת קרקורתה משוך תחת דופנה כאילו כולו תחת דופנה: היתה כפויה על פיה ויש בדופנה פותח טפח ואין באוגנה פותח טפח כל שכנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טהור ואם יש בדופנה ובאוגנה פותח טפח הכל טמא: היתה מלאה אוכלין ומשקין ומוקפת צמיד פתיל ונתונה על גבי המת באויר כלים שלמעלה ושלמטה הימנה טמאין והאוכלים והמשקין שבתוכה טהורין: היתה מוט' על לדה באויר הרי היא ככוורת לכל דבר: פירוש הכל טמא משום דמקצתו תחת קרקורתה דמגו דנכנסת טומאה לתוכו משום האי דכנגד קורקורתה נכנסת נמי ההיא דכנגד דפנה לתוכה:

דברים אמורים בטהורה אבל אם היתה טמאה או גבוה מן הארץ טפח או מבוסה או כפויה על פיה טומאה תחתיה בתוכה או על גבה הכל טמא:

פרק עשירי

א ארובה [א]שהיא בתוך הבית ויש בה פותח טפח טומאה בבית כנגד ארובה טהור טומאה כנגד ארובה הבית טהור הטומאה בין בבית ובין כנגד ארובה נתן את רגלו מלמעלן ועירב את הטומאה [ב]מקצת טומאה בבית מקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד הטומאה טמא: **ב** [ג]אין בארובה פותח טפח טומאה בבית כנגד ארובה טהור טומאה כנגד ארובה הבית טהור הטומאה בבית נתן את רגלו מלמעלן טהור הטומאה כנגד ארובה נתן את רגלו מלמעלן רבי מאיר מטמא וחכמים אומרים אם טומאה קדמה את רגלו טמא ואם רגלו קדמה את הטומאה טהור רבי שמעון אומר שתי רגלים זו על גב זו שקדמו את הטומאה משך הראשון את רגלו ונמצא רגלו של שני שם טהור מפני שקדמה רגלו של ראשון את הטומאה: **ג** מקצת טומאה בבית מקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד הטומאה טמא דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר הבית טמא כנגד הטומאה טהור רבי יוסי אומר [ד]אם יש בטומאה כדי שתחלק ותטמא את הבית ותטמא כנגד הטומאה טמא ואם לאו הבית טמא כנגד הטומא' טהור: **ד** [ה]ארובות זו על גב זו ויש בהן פותח טפח טומאה בבית כנגד ארובות טהור טומאה כנגד ארובות הבית טהור הטומאה בין בבית בין כנגד ארובות הבית טהור נתן דבר שהוא מקבל טומאה בין מלמעלן בין מלמטן הכל טמא ודבר שאינו מקבל טומאה ממנו ולמטן טמא

א ארובה שהיא בתוך הבית. כשרואה את האויר איירי דליכא אהל כנגדה מלמעלה: **כנגד ארובה טהור.** כלים המונחים למטה בארץ כנגד הארובה ורואין פני הרקיע ובפ"ק דסוכה (דף ית.) בעי למידק מהכא דאין לבוד באמצע ודחי שאני טומאה דהילכתא גמירי לה: **נתן את רגלו מלמעלן.** על פי ארובה: **עירב את הטומאה.** הכל טמא הבית טמא וגם אותו שנתן רגלו: **מקצת טומאה.** שאנו מושכים כל טומאה לבית לחומרא: **וכנגד הטומאה טמא.** שהזית נמשך לכאן ולכאן: **ב אין** בארובה פותח טפח אפי' בפחות מטפח (ב) ולא אמרינן בטומאה לבוד: **נתן את רגלו.** טהור הנותן דכסתום דמי לגביה והא אפי' ר' [מאיר] מודה: **אם רגלו קדמה את הטומאה טהור.** הבית מודו רבנן דטמא כיון דרגלו על פי ארובה אלא במאהיל עצמו מטהרי רבנן משום דנסתמה ארובה מקודם ולא אתיא עליה אבל כשטומאה קדמה בשעת הנחת רגלו נטמא קודם שתסתם ארובה לגמרי: **שתי רגלים זו על גב זו.** של שני אנשים: תניא בתוספתא (פי"א) ארובה שהיא באויר ואין בה פותח טפח וכזית מן המת נתון תחתיה ונתן דבר שהוא מקבל טומאה [א] אם יש שם פותח טפח הכל טמא ואם לאו אינו טמא אלא כנגד הזית מן המת בלבד. ארובה שהיא לאויר ואין בה פותח טפח וכזית מן המת נתון תחתיה [ג] הבית טמא והמאהיל טמא דברי ר"מ רבי יהודה אומר המאהיל טהור ר"ש אומר אם טומאה קדמה את רגלו הבית טמא והמאהיל טמא ואם לאו הבית טמא והמאהיל טהור. פי' הכל טמא כגון שאותו דבר שנתן ע"פ ארובה מאהיל ראשו אחד על הכלים ואם הוא רחב טפח מביא את הטומאה כדתנן לקמן פ' ט"ז (מי"א) דכל המטלטלין מביאין את הטומאה על שאר אדם וכלים בפותח טפח ואיצטריך הכא לאשמועינן אע"ג דאין בארובה פותח טפח והא דנקט ונתן דבר שהוא מקבל טומאה (ג) כך היה שוה נסר בעלמא אלא משום סיפא נקטיה. ואם לאו אינו טמא אלא כנגד הזית כלומר דנטמא אותו דבר שנתן סתמא כר"מ דאמר המאהיל טמא ועוד יש לפרש דמיירי שנתן בתוך הבית כנגד הזית דבר שהוא מקבל טומאה דאם הוא רחב טפח כל הבית טמא ואם לאו אותו דבר טמא והבית טהור: **ג כנגד ארובה.** בארובה שאין בה פותח טפח איירי: **כנגד הטומאה.** היינו מאהיל: **כדי שתחלק.** שיטמא חציו באהל לאפוקי זית אחד ורוב עצמות א' וגולגולת אחת ושדרה אחת: תניא בתוספתא [שם] מקצת הטומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא והמאהיל טמא דברי ר"מ ר' יהודה ור"ש אומרים המאהיל טהור ר' יוסי אומר אם אין בטומאה להחלק כגון כזית מן המת והשדרה והגולגולת הבית טמא והמאהיל טהור: שני חצאי זיתים א' נתון בתוך הבית ואחד נתון כנגד ארובה [ג] המאהיל טהור היה זה שהוא נתון בתוך הבית משוך כנגד ארובה רואין כאילו כולו כנגד ארובה: כזית מן המת בפי העורב והאהיל ע"ג ארובה שאין בה פותח טפח הבית טמא ור' יוסי מטהר עד שיהא בטומאה משך פותח טפח: קלל של חטאת שהוא נתון בארובה אם מטולטל טמא אם אינו מטולטל טהור בד"א בארובה שאין בה פותח טפח אבל בארובה שיש בה פותח טפח בין מטולטל בין אינו מטולטל טמא בד"א בקלל חרס אבל בקלל [ד] אבן בין שיש בארובה פותח טפח בין שאין בארובה פותח טפח בין מטולטל בין שאינו מטולטל טהור. ארובה שבין הבית לעליה ואין בה פותח טפח טומאה בבית כלים שבעליה טהורין טומאה בעליה כלים שבבית טהורים שאני רואה את הקורות כאילו הן יורדות וסותמות. ד"א אין טומאה נכנסת לאהל ואין יוצאה הימנו אלא בפותח טפח. כלים שכנגד הזית רבי מטמא וחכמים מטהרין א"ר רואה אני לדבריהם מלדברי: פי' שני חצאי זיתים בהא אפי' ר"מ מודה למאהיל טהור אבל בית מיהא טמא. משוך כנגד ארובה מקצתו והאהיל על גבי ארובה שהכניס העורב ראשו לתוכה: עד שיהא בטומאה פותח טפח כלומר שיהא בארובה פותח טפח. קלל כלי חרס הוא שמניחין בו אפר חטאת מלשון (בראשית כד) וכדה על שכמה תרגום וקולתה על כתיפה. וספות וכלי יוצר (שמואל ב יז) תרגום וקולין ומאן דחסף. הספות והמזמרות דשלמה (מ"א ז) ודיואים (מ"ב יב) ואת הספים דירמיה (ירמיה נב) מתרגם ואת הקוליא: מטולטל. שהכנים אותו לבית. אינו מטולטל אלא עומד בפי ארובה אבל בארובה שיש בה פותח טפח טמא בכל ענין משום דאין חטאת ניצולת באהל המת אפי' בכלי חרס המוקף צמיד פתיל: בקלל אבן טהור. מאחר דלא מקבלי טומאה כלי אבנים כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים: כאילו יורדות וסותמות. ואין טומאה עולה מן הבית לעליה ולא יורדת מן העליה לבית. ורואה אני לדבריהם מדברי. דמלטהרי שאר הכלים וא"כ אין הטומאה עוברת שם וא"כ שכנגד הזית נמי טהורין: **ד ארובות זו ע"ג זו.** כגון ארובה שבין בית לעליה ויש עוד ארובה אחרת בגג העליה מכוונת כנגדה ובכל אחת פותח טפח בין מלמעלה בארובה העליונה בין מלמטן בארובה התחתונה: **הכל טמא.** אפילו מה שבעליה אע"פ שנתן בתחתונה ולא בעליונה דכיון דלדבר המקבל טומאה הוא ואינו חוצץ בפני הטומאה שבבית אמרינן גוד אסיק ורואין אותן כאילו הוא נתון על פי ארובה ועירב את הטומאה ומיהו לא יתכן כלל לפרש כן דאטו מי עדיף משאם היתה טומאה בעליה עצמה כנגד ארובה ונראה לפרש דהכל טמא היינו בין מה שתחת המאהיל בין מה שלמעלה א"כ בין מלמעלן בין מלמטן לא שנתנן בזה או בזה אלא שנתנן בשתיהן ולכך אע"פ שטומאה בבית גם העליה טמאה דאין דבר טמא חוצץ והרי נסתמה הארובה העליונה ומערבת את הטומאה. ואם נתן דבר שאינו מקבל טומאה ממנו ולמטן טמא למערב

א) נ"א תחת שולי'. ב) [החבית מקבלת טומאה]. ג) כל שכנגד הטומאה. ד) [טמא וכל שאינו כנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טהור כצ"ע].

כמו קבר סתום או תהיה כפויה על המטה הנה כל מה שיגע באיזה חלק שיגע ממנו באחד מאלו הענינים טמא והוא אמרו הכל טמא ר"ל תוכה וגבה ודפנה ובכלל כל מי שיגע בו הטומאה הוא טמא לאופן אשר זכרנו והבן זה:

א אמרו ארובה שהיא בתוך הבית ר"ל בגג הבית ממה שימשך לשמים כמו שתהיה זאת הארובה מגולה לא יהיה עליה גג וכאשר היתה הטומאה תחת גג הבית הנה הבית כולו טמא מפני הגג אשר יכללהו לבד המקום מהבית אשר יהיה נכחו לארובה המגולה לשמים שהוא טהור וכן אם היתה הטומאה תחת הארובה הנה כל הבית כולו טהור לפי שאין הטומאה תחת אהל ואם שם אחד ידו או רגלו על זאת הארובה הנה כבר הגיע לגג וכאילו אין שם ארובה שאדם נעשה אהל לטמא לפי מה שהפרשנו בפרק שני מזאת המסכתא ולזה כאשר היתה הטומא' הבית כולו טמא וזה האיש ג"כ טמא וזהו ענין אמרו עירב את הטומאה. ואמרו מקצתה בבית מקצתה כנגד ארובה שיהיה קצת השיעור אשר יטמא תחת הגג וקצתו תחת הארובה יטמא הבית כולו ר"ל כל מה שתחת הגג ולא נאמר חצי שיעור לבד נכנס לתוך הבית וכן כל מה שיהי' נכחו לחצי שיעור אשר תחת הארובה מחלל לארובה טמא ולא נחשוב זה ג"כ בדמיון חצי שיעור מונח באויר אשר לא יטמא ואמנם יתחייב זה להתחבר השיעור כלו להיותו גשם אחד על דמיון מה שהתבאר בג' [מ"ד] מזאת המס': **ב** אמנם יתחייב זה שיהיה האיש אשר נתן רגלו מלמעלה טהור לפי שהארובה פחות מטפח על טפח ולא תצא טומאה מן הבית פחות מטפח כמו שכפלנו פעמים ול' התוספתא אין הטומאה נכנסת לאהל ולא יוצאה ממנו אלא בפותח טפח: אחר זה אמר אם טומאה קדמה את רגלו הוא טמא לפי שהטומא' תטמא כל מה שיגבילהו כמו שקדם ובעת שנתן רגלו האהיל על הטומא' ואם רגלו קדמה את הטומאה יהיה כמו גג ויתחבר הגג ולא יטמא זה האדם לפי שאין שם פותח טפח תלא ממנו הטומאה ולא האהיל על הטומאה בעת שהאהיל: ונפליג ר"ש בזה הדין ואמר שאם באו שני אנשים ושם הראשון מהם רגלו בארובה ושם השני רגלו על רגל הראשון ואח"כ נכנסה טומאה תחת ארובה אחר (סר) [כן הסיר] הראשון רגלו והיה (רגלו) [רגל] השני על הטומאה והיה קודם הטומאה כנכחו לזה המקום ואע"פ שהוא אמנם האהיל על הטומאה אחר הגעת הטומאה שם הוא טהור ואין הלכה לא כר"מ ולא כר"ש: **ג** כדי שתחלק הוא שאם תחלק ויהיה על מלבו יהיה מגיע ממנו תחת גג הבית כשיעור ומגיע תחת הארובה אשר אין בו פותח טפח כשיעור והלכה כרבי יוסי: **ד** אלו הארובות הוא כשתהיה בית ועליה ותהיה ארובה בגג הבית וארובה בגג העליה זו כנגד זו עד כי כאשר היתה הטומאה תחת הארובות הבית תהי' מגולה לשמים. וכבר קדם שכלי טמא אינו חוצץ וכאשר היתה הטומאה ובנגה פותח טפח הנה העליה טמאה להוליא הטומאה לה ולזה כאשר נתן הדבר שהוא מקבל טומאה על ארובה אשר בגג הבית הנה כבר נטמא זה הכלי ונטמא הבית וכאשר הבית כולו טמא ובנגה פותח טפח יצאה הטומאה מן זאת הארובה ונטמאה העליה גם כן לפי שזה הכלי לא יחוץ בין הבית והעליה להיותו כלי טמא אולם אם שם זה הכלי על הארובה העליונה אשר בגג העליה הנה הוא מבואר שהוא יטמא העליה והבית ואם היה כלי שאינו מקבל טומאה הנה הוא חוצץ בפני הטומאה ולזה אם שמהו על הארובה אשר בגג הבית יהיה הבית טמא והעליה טהורה ואם שמהו על הארובה אשר בעליה הנה הבית והעליה טמאים וכל מה שיהיה נכחו לזאת הארובה

ה) נ"א תחת שולי'. כנגד הטומאה טמא. דהמאהיל על מקצת הזית כמאהיל על כולו כיון שהיא חתיכה אחת: **ב אין** בארובה וכו' כנגד ארובה טהור. דאפי' בפחות מטפח לא אמרינן לבוד: **את** רגלו טהור. דחשיב כסתום כיון דליכא פותח טפח ואף ר"מ מודה כיון שאין הטומאה תחת רגלו אבל כשהטומאה תחת רגלו לא חשיב ליה ר"מ כסתום ורבנן סברי אפי' טומאה תחת רגלו אם קדם רגלו את הטומאה ... יב את הטומאה כדמוכח לקמן בפירקין. ומשום סיפא דאין בארובה פותח טפח דהתם יש חילוק בין רגלו טומאה נקטיה נמי ברישא: **ד ארובות** זו על גבי זו כו'. ודבר שאינו מקבל טומאה ממנו ולמטן טמא כו'

קודם שבאה אבל אם קדמה הטומאה כשפשט רגלו שם נטמא קודם שסתם הנקב ור"ש מוסיף אפי' שתי רגלים של שני אנשים וכו' אע"פ שסתמה טומאה לרגלו של שני כיון שקדמה רגלו של ראשון את הטומאה טהור כיון שלא נראה הנקב פתוח דעם הראשון נמצא רגלו של שני וס"ה שתי רגליו של אדם א' שהיה ראוי לחיו' טמא מחמת רגל שני שקדמה לו הטומאה ואפ"ה טהור כיון שקדם רגלו הראשון: **ג** מקצת וכו'. וכנגד הטומא' טהור דסבר ר"י כיון שאין בארובה פותח טפח אין המאהיל טמא עד ... תחתיו דלענין זה חשוב כסתום שלא יצטרף עמו מה שאינו כנגד הארוב' כדי שתתחלק כגון זית ותחצי זית ... אם נחלקים שיעור לכאן ולכאן: **ד ארובות** זו ע"ג זו וכו'. שיש ארובה בין בית לעליה וארובה אחרת בעליה: **בין מלמעל'**

עין משפט נר מצוה

א א ב ג מיי' פט"ז מה' טומאת מת הל"א:
ב ד מיי' שם הל"ח:
ג ה מיי' שם הל"ג:

פירוש הרא"ש

כשיפועי אהלים והטומאה מתפשטת כל סביב החבית וכל מה שיש בתוך החבית תחת הבליטה ושולה לה למעלה ולמטה הכל טמא אבל מה שכנגד פיה טהור שאין עליה אהל ואם אין לרבע טפח על טפח טומאה בוקעת ועולה ואינו טמא אלא כנגד הזית: **בר"א וכו'.** ע"כ טהורה דלאו . כר קבולי טומאה' דאי כבת קבולי טומאה' מאי נ"מ כשהיתה מעיקרא טהורה כיון דהשתא מיהו טמאה אלא כדתנן בפ"ב דכלים חבית של ציידין או חבית שלא הוסקה: **אבל אם היתה טמא'.** ר"ל מקבלת טומאה אע"פ שהיא טהורה או מכוסה או כפויה או גבוה טפח [ואף על פי שטהורה] וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה הכל טמא: **תחתיה.** ר"ל תחת שולי' וכיון דחבית בת קבולי טומאה היא בוקעת הטומאה לתוכה ונטמאה מידי דהוי אכלים שבתוכה כיון דאינה מוקפת צמיד פתיל וכיון דחבית טמאה נטמאו נמי כל הכלים שבתוכה אפילו שלא כנגד הטומאה ואע"ג שאין כלי מקבל טומאה מאויר כלי חרס דאין כלי חרס נעשה אב הטומא' אפי' נגע במת אפשר כל זמן שהזית תחתי' מטמאי' מחמת חיבורם כיון דחבית עצמה טמאה וגבוהה טפח או מכוסה או כפויה הטומאה מתפשטת בכולו והשתא כל אלו אינדינ' שוה דאי היתה [מקבלת] טומאה מה שבתוכה אפילו שלא כנגד הטומאה טמא והמאהיל על גבה כנגד הטומאה טמא שלא כנגדה טהור אבל גבוה טפח או מכוסה או כפויה על פיה המאהיל ע"ג אפי' שלא כנגד הטומאה טמא: **א ארובה וכו'.** ארובה שהיא בתוך הבית בתקרת המעזיב' ורואה פני האויר ואין אהל על גבה: **בנגד ארובה טהור.** המונחי' למטה בארץ כנגד ארובה ורואים פני הרקיע. בפ"ק דסוכה קמפלגי אי לא לבוד באמצע ולמ"ד אין לבוד קאמר מ"ט דמ"ד אין לבוד באמצע כדתנן ארובה שהיא בתוך הבית כו' עיין שם ובעי למידק מהכא דלא אמרי' לבוד באמצע ודחה שאני טומאה דהכי גמירי לה (התם בסוכה מייתי הך מתניתין למ"ד אין לבוד באמצע ודאי לא אמרי' לבוד שזהו פחו' מג' (ודחי) וס"ל כאילו הוא סתום הא לא אמרינן ומקשה בגמ' ולמ"ד אמרינן לבוד באמצע וכו' מאי איכא למימר הא איכא כך מתני' ומשני שאני הלכות טומאה דהכי גמירי לה וכו'): **עירב את הטומאה.** שהרי גם נסתמה הארוב': **הבית טמא**

מהר"ם מרוטנבורג

ספח על חוס טפח הכל טמא. שהאהל מביא הטומאה לכל החבית חוץ מכנגד פיה שאין שם אהל ומשום הכי כנגד פיה טהור. ואם לאו דאין שם פותח טפח בוקעת ועולה ואין טמא אלא כנגד טומאה: **בד"א בטהורה.** פי' בחבית דלאו בת קבולי טומאה היא כלל. כגון חבית של ציידין והדופנה בשולי ממחק דס"ב דכלים. או שתס חבית שלא נגרפה בכבשן. דאי בת קבולי טומאה מאי נפקא מינה שהיתה טהורה מעיקרא כיון דהשתא מקבלא טומא': **אבל אם היתה טמאה.** כגון שתס חבית שנגרפה בכבשן: **או גבוהה מן הארץ טפח.** ואפילו טהורה כי הני דפרי': **או מכוסה.** אפילו טהורה: **או כפויה** אפי' טהורה. הכל טמא. דאי בת קבולי טומאה היא ויושבת על שוליה: **וטומאה תחתי'.** פי' תחת שוליה. דלא קתני תחת דופנה מבחוץ ואע"ג דאין כלי חרס מיטמא מגבו כיון דהטומא' עולה למעלה מפיה ואין הפסק בין תוכה בין למעלה הימנה נכנסת הטומא' לתוכה כשם שעולה למעלה הימנה כדפרי' לעיל וכיון דנטמאת חבית עצמה נטמאו כל כלים שבתוכה אפילו שלא כנגד הטומאה. ואע"ג דאין אדם וכלים מקבלין טומא' מאוירי כל חרס שהוא דאין נעשה' אב הטומא'. הכא כל זמן שהטומא' תחתי' דיקרב כדיקרב הוי כאילו נגע במת. ודווקא כלים שבתוכה שלא כנגד הטומאה שנוגעים בה. ומשום דיקרב דיקרב. אבל כלים שלא כנגד הטומאה שאין נוגעין בגופה של חבית אלא נוגעין בכלים שנוגעין בה טהורין. ומכאן אני מייתי פ"ק דפסחים פתם רביעי כהאי סוגיין דאוכל הנוגע באוכל הנוגע במת הוי ראשון כמו אוכל הנוגע במת. ולא יקשה לפי' רש"י דפסחים. ועי"ש. וכן גבוהה מן הארץ טפח אפילו טהורה חזינן תחתיה כמאן דמלי טומאה ועל גבה כדפרי' לעיל גבי כוורת. וכל הני אין דינם שוה. דאי טמאה מה שבתוכה אפילו שלא כנגד הטומאה טמא. והמאהיל על גבה כנגד הטומאה דווקא טמא. אבל גבוהה מן הארץ טפח או מכוסה או כפויה על פיה על גבה אפי' שלא כנגד הטומאה טמא. ואין לתמוה כפויה על פיה וטומא' על גבה תציל על כלי' שבתוכה. וי"ל דליכא מירוח. ובתוספתא דכלים פ' מחט משמע דכפויה על פיה לא תשיב מוקף צמיד פתיל עד דאיכא מירוח. **ברוך ד' גומ"ל** חסדי"ם טובי"ם **מאיר** לעבד"ו יסייענ"י במגד"ל אנושהיים לפר"ש פר"ק כוור"ת

פ"י **א נתן רגלו** מלמעלן עירב את הטומאה. לאו דווקא רגלו דהוא הדין לכל דבר המקבל טומאה. דס"ה דבר שאינו מקבל טומאה עירב את הטומאה לדבר שאין מקבל טומאה כו'

הגהות הגר"א א [א] פ"י מ"ב בר"ש שהוא מקבל טומאה. נ"ב מלמעלה: [ב] שם נותן תחתיה. נ"ב ונתן דבר שמקבל טומאה מלמעלה: [ג] שם המאהיל טהור כו'. נ"ל הבית והמאהיל [טהור] היה זה שכנגד הארובה משוך כנגד הבית רואין כאילו כלו נגד הבית היה זה שהוא נתון בתוך הבית כו': [ד] מ"ב בר"ש אבל בקלל עץ כו'. כצ"ל:

הגהות רו"ב (א) מש"ז בר"ש כי הני דפריש. נ"ל דפרישית או כו': פ"י (ב) מ"ב בר"ש ול"א בטומאה לבוד. נ"ב וכצ"ל במשנה הקודמת מהסוגיא דסוכה: (ג) שם כך היה שוה נסר בעלמא. נ"ב כך היה אם היה זה נסר בעלמא. כצ"ל:

ממנו ולמעלן טהור: **ה** אין בארובות פותח טפח טומאה בבית כנגד ארובות (הבית) טהור טומא' כנגד ארובות הבית טהור הטומאה בבית נתן בין דבר שהוא מקבל טומאה בין דבר שאינו מקבל טומאה בין מלמעלן בין מלמטן אין טמא אלא התחתון הטומאה כנגד ארובות נתן דבר שהוא מקבל טומאה בין מלמעלן בין מלמטן הכל טמא ודבר שאינו מקבל טומאה בין מלמעלן בין מלמטן אין טמא אלא תחתון: **ו** ארובה שהיא בתוך הבית וקדרה שהיא נתונה תחתיה שאם תעלה [א] ואין שפתותיה נוגעות בארובה טומאה תחתיה בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה גבוה מן הארץ טפח טומא' תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור בתוכה או על גבה הכל טמא: **ז** היתה נתונה בצד האסקופה שאם תעלה והיא נוגעת בשקוף פותח טפח טומאה תחתיה בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה גבוה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור בתוכה או על גבה הכל טמא שאם תעלה ואינה נוגעת בשקוף פותח טפח או מודבקת בשקוף טומאה תחתיה אין טמא אלא תחתיה:

[משנה ראשונה]

ר"ש

טומאה. ממנו ולמעלן טהור לחוצץ בפני הטומאה: **ה** אין טמא אלא התחתון. דכיון דטומאה בבית שלא כנגד ארובה אין טומאה יוצאה בפחות מטפח ודבר טמא חוצץ וטהורה העליה אע"פ שארובה של עליה סתומה: הכל טמא. דכיון דטומאה בבית כנגד ארובות ודבר טמא אינו חוצץ רואין את הטומאה כאילו היא בעליה וכר"מ דמטמא בנתן רגלו למעלה כדתנן לעיל ומה שנתן ע"פ ארובות העליה מערב את הטומאה דבניתן בשתיהן איירי כדפרישית לעיל: אין טמא אלא התחתון. לא שייך כאן למיתני כדקתני לעיל ממנו ולמטן טמא ממנו ולמעלן טהור דהוי משמע דקאי אלמעלן וכיון דנתן מלמטן אם כן עליה טהורה: **ו** ארובה גדולה הרואה את האויר וקדירה נתונה תחתיה בארץ כנגד הארובה ואינה רחבה כ"כ שאם תעלה (א) שפתותיה נוגעות בארובה אלא יוצאת ונכנסת בריוח ובאינה גבוהה מן הארץ טפח איירי: טומאה בוקעת ועולה. והבית טהור וכל המאהיל עליה נמי שלא כנגד הטומאה טהור אבל כנגד הטומא' טמא דאע"ג דאין כלי חרס מיטמא מגבו הייט בשאר טומאות או במוקף צמיד פתיל או בגגוה טפח כדקתני סיפא אבל הכא דבוקעת תוכה נמי טמא אע"ג דטומאה תחתיה וכל מה שבקדירה נמי טמא כדפרישית בפירקין דלעיל (מפ"ז) גבי חבית שהיא יושבת על שוליה באויר דאם היתה טמאה וטומאה תחתי' בתוכה ועל גבה הכל טמא דאע"ג דבעלמא אין אדם וכלים מיטמאין מאויר כלי חרס הכא בטומאת מת מיטמאין כ"ז שהטומאה שם מטעם חיבורין והא דקתני בוקעת ועולה דמשמע כנגד הטומאה טמא שלא כנגד הטומאה טהור היינו דוקא במה שחוץ לקדירה: תחתיה והבית טמא. אע"פ שאם תעלה אין הקדירה נוגעת בארובה וכגון דיכולה לקבל מעזיבה רכה כמו גבי סככות דלעיל פ"ח (מ"ב) והא דקתני בתוספתא שאם תעלה עולה והולכת בארובה תוכה וגבה והבית טהורין התם באין יכולה לקבל מעזיבה ועוד דאין שפתיה נוגעות בארובה לא שיהא אויר כלל בין קדירה לארובה אלא נעולם באופלת כל הארובה ואם תעלה עולה ויושבת שאין יכולה לצאת כי אם בדוחק ולמשמי אם היתה קדירה רחבה מעט מן הארובה שאם תעלה שפתותיה נוגעות בתקרה כל שהוא שאז יש דין אחר כדתניא בתוספתא אבל אי אפשר להיות פי' זה למתני' קתני בתוכה או על גבה הכל טמא ובתוספתא קתני באופלת כל הארובה בתוכה או על גבה כנגדו עד הרקיע טמא משמע וכל השאר טהור: תוכה וגבה טהור. אע"ג דתנן בפירקין דלעיל (פ"ט מט"ז) גבי חבית או גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה הכל טמא שאני התם דיושבת באויר אבל הכא דבבית כנגד ארובה מגלת עם דפנות אהלים כדפרישית בפרקין לעיל ובהדיא תניא הכי בתוספתא בתוכה או על גבה הכל טמא תוכה וגבה ותחתיה והבית דטומאה שעל גבה בוקעת תחתיה והרי גבוהה מן הארץ טפח ושוב אין מגלת כיון דקדירה טמאה: תניא בתוספתא [פי"א] היתה נתונה תחת ארובה שאם תעלה [ג] ושפתיה נוגעות בתקרה כל שהוא טומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה הכל טמא שאם תעלה עולה ויושבת בארובה ואופלת על כל א) הארובה וטומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור בתוכה או על גבה כנגדו עד לרקיע [ג] טמא שאם תעלה עולה והולכת בארובה ואין בינה לארובה פותח טפח וטומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: היתה גבוהה טפח וטומאה תחתיה תחתיה טמא תוכה וגבה והבית טהורין מפני שנגלת עם דופנו של אהל בתוכה או על גבה הכל טמא שאם תעלה עולה והולכת בארובה ויש בינה לארובה פותח טפח וטומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה תחתיה טמא תוכה וגבה והבית טהורין מפני שנידונים כשיפועי אהלים בתוכה או על גבה הכל טמא והבית טהור בבית אינו טמא אלא הבית: פי' ושפתיה נוגעות בתקרה כל שהוא שהקדירה רחבה מעט מן הארובה ואין יכול' לא לצאת ולא ליכנס לתוכה:וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה הכל טמא במתני' קתני טומאה תחתיה תוכה וגבה טהור למתני' בנכנסת ויוצאת דנגלת עם דופנו של אהל אבל הכא דאינה יוצאה חשובה ככלי הבית ואינה נגלת עם דופנו של אהל: אופלת כל הארובה סוגרת כל הארובה ואין נכנסת ויוצאת כי אם בדוחק ואם היה' יושבת ע"פ ארובה לא היתה טפלת אלא א"כ דוחקין בה. תוכה וגבה טהור כי מתני': בתוכה או על גבה כנגדו עד לרקיע טמא ותחתיה והבית טהור דבהא לא דמיא למתני' דמתני' הבית נמי טמא כיון דנכנסת ויוצאת אבל הכא כיון דאופלת נחשבת כתקרת הבית ואע"ג דאמרינן בפ' לא יחפור (דף יט:) לחבית בחלון ופומה לגאו הינה מוצלת ויוצאה טומאה לצד אחר משום דחבית טמאה וה"נ דטומאה בתוך הקדירה הרי טמאה (ב) הא לא דמי להתם כי חזית לה לחבית כמאן דליתה נמצאת טומאה יוצאה לבית אחר דרך חלון אבל הכא אי משוית לה לקדירה כמאן דליתא הרי טומאה מונחת כנגד ארובה ותנן לעיל טומאה כנגד ארובה הבית טהור ומיהו קצת קשה למהאי טעמא לחשיבה טומאה כמונחת בקרקע תבקע נמי עד התהום ומדקתני עד לרקיע ולא קתני בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כדקתני בשאר דוכתי משמע דתחתיה אפי' כנגד הטומאה טהור: תוכה וגבה הבית טהור במתני' קתני טומאה תחתיה [ד] והבית טמא תוכה וגבה טהור משום דמתני' כשהקדירה ממלאה את כל הארובה אלא שאינה אופלת וכיון שממלאה את כל הארובה נחשב תחתיה והבית כאהל אחד ומערבת הטומאה אבל כאן שאינה ממלאה את כל הארובה דאיכא אויר בין קדירה לארובה אלא דליכא טפח הילכך הבית טהור כשטומאה תחתיה דאין נחשב כאהל אחד: בתוכה או על גבה הכל טמא משמע אפי' הבית מדלא קתני והבית טהור כדקתני בסיפא ואע"ג דתנן לעיל טומאה כנגד ארובה הבית טהור ואפי' אין בארובה פותח טפח והכא הרי קדירה וטומאה שבתוכה ושעל גבה כנגד הארובה לא דמי דמיירי הכא באופלת מצד אחד ומצד אחד פחות מטפח והילכך במקום שהקדירה טמאה כגון תוכה ועל גבה מתערבת טומאה לבית אע"ג דבטומאה תחתיה שהקדירה טהורה בית נמי טהור' מפני שנידונית כשיפועי אהלים כרישא דאין בינה לארובה פותח טפח משום דנחשב כאהל משופע מגלת דדמי לאהל משופע שהתקרה למעלה וקדירה למטה וצריך עיון בברייתא שהבאתי לעיל בסוף פרק חמישי דקתני נמי כי האי גוונא דגבי קדירה שהיא נתונה בצד דופנו של אהל מבחוץ וגבוהה מן הארץ טפח קתני התם טומאה תחתיה תחתיה טמא תוכה וגבה טהור מפני שמגלת עם דופנו של אהל וגבי היתה כפיפה דקתני התם מפני שנידונים כשיפועי אהלים והיה ראוי לפרש טעם אחד הכא והתם: הכל טמא והבית טהור אע"ג דמצד אחד אופלה לארובה כדפרישית כיון דאיכא מצד אחד פותח טפח האי לחודיה קאי ולכך הבית טהור כדתנן גבי נתונה בצד האסקופה שאם תעלה ואינה נוגעת בשקוף בפותח טפח טומאה תחתיה אין טמא אלא תחתי' והא דתנן פ' אחד עשר (מ"ב) גבי אכסדרה שנסדקה נתן את הקנה בארץ גבוהה טפח מביא את הטומאה ולקמן נמי פי"ב (מ"ה) גבי קורות הבית והעליה קתני עלה בתוספתא (פי"ג) ומייתי לה פ"ק ב) דסוכה (דף יח) ג) היו עליונות נראות סותמות בבין התחתונות טומאה תחתיהן או ביניהן תחתיהן וביניהם טמא התם שכל האויר המוקף נחשב דקנה נמי בהכי איירי שממלא כל הסדק אבל הכא איכא מצד אחד טפח אויר וכן בנתונה בצד האסקופה איכא אויר העולם מצד אחד הילכך אין מערב את הטומאה אלא א"כ נפתח תחתיו טפח אם תעלה ולפירוש אחר שאפרש בסמוך לא יקשה כל זה נמצאו השתא חמשה דינין בקדירה שתחת ארובה חד דמתני' וארבע דברייתא: **ז** היתה נתונה. אקדירה קאי: בצד האסקופה. מבחוץ: שאם תעלה הקדירה. מן הארץ מתוכה לפנים כל כך שיש טפח ממנה תחת השקוף וכגון שהקדירה רחבה מלמטה הרבה וצרה מלמעלה כלפי פיה דכדקיימא תחת השקוף טפח עדיין כל פיה לחוץ: טומאה תחתיה. ברוצצת איירי: תחתיה בתוכה או על גבה. מן השקוף ולחוץ איירי דאי בטפח הסמוך לפנים היה הבית טמא: בוקעת ועולה. הבית טהור ואין טמא אלא המאהיל כנגד הטומאה: תחתיה והבית טמא. כמו דאיכא טפח ממנה לפנים שמביא את הטומאה לבית: תוכה וגבה טהור. דניצולת עם דופן הבית: הכל טמא. דנטמאת הקדירה ואינה חוצצת ורואין את הטומאה כאילו היא תחתיה והבית טמא: או מודבקת. שאין הקדירה למטה אלא למעלה דבוקה בצד השקוף ואין מקום דביקתה טפח אלא תחתיה דכיון דליכא טפח תחת השקוף אין טומאה לבית והבית ותוכה וגבה טהור: תניא בתוספתא [רפי"א] קדירה שהיא נתונה בצד האיסקופה שאם תעלה ושפתותיה משוכות מן השקוף כל שהוא טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה בתוכה או על גבה הכל טמא והבית טהור בבית אינו טמא אלא הבית בלבד שאם תעלה ודופנה נוגעת בשקוף בפותח טפח כל שהוא טומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה תחתיה טמא תוכה וגבה והבית טהור מפני שניצולת עם דופנו של אהל בתוכה או על גבה הכל טמא והבית טהור טומאה בבית אינו טמא אלא הבית: שאם תעלה ודופנה נוגעת בשקוף בפותח טפח טומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור בתוכה או על גבה הכל טמא: שאם תעלה ושפתותיה אוכלות בשקוף כל שהוא:טומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח אם יש בדופנה פותח טפח וטומאה תחתיה או בבית או בתוכה או על גבה הכל טמא אם אין בדופנה פותח טפח טומאה תחתיה תחתיה טמא תוכה וגבה והבית טהורין מפני שהיא ניצולת עם דופנו של אהל בתוכה או על גבה הכל טמא והבית טהור בבית [ה] היא טמאה בלבד. פי' ושפתותיה אוכלות בשקוף כל שהוא דיש עתה מפי הקדירה מעט לפנים וכ"ש מדופנה כדפרישית במתני' שהקדירה רחבה יותר מצד פיה: תחתיה טמא וכל השאר טהור דאין מביאה טומאה לבית כיון דאין ממנה טפח תחת השקוף והקדירה עצמה ניצולת תוכה וגבה עם דופנו של אהל ועוד יש לפרש בין הכא בין במתני' דנוגעת בשקוף בפותח טפח לא (שנא) שתהא כנוסה תחת השקוף טפח אלא שתהא דופנה נוגעת בשקוף טפח כשתעלה משום דפעמים שנוגעת פחות מטפח לפי שהקדירה עגולה ואין הטומאה עוברת מזה לזה מידי דהוה אסבליות של עץ שמגעות זו בזו בקרנותיהן דלקמן פט"ו (מ"ב) ולפי זה ניחא טפי או מודבקת דמתניתין אבל תוספתא דלעיל אין מתיישבת לפי שיטה זו: ועוד תניא בתוספתא [ספי"ג] קוברי המת שהיו עוברין ברשות הרבים מצטרף אהלן עם החלון לטמא את הבית כדברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר אין מעלין את הנמוך לצרף אהל עם אהל. ודילמא היינו כשאין התחתון כנוס לתוך העליון. ומיהו בלאו הכי יש ליישב הסיפא כגון דליכא טפח בבליטה של מעלה חוץ לחלון: בבית היא טמאה בלבד מדקתני טמאה לשון נקבה לפיכך נראה דמיירי שנסדק הגג על פני כולו ונחלק משמע דאקדירה קאי וטמאה משום דאתיא לה טומאה לרך שפתותיה שנכנסים תחת השקוף ולא יתכן כלל דמה נפסך הבית טמא ומאי בלבד אלא הוא טמא בלבד גרסינן והבית קאי אבל הקדירה טהורה דניצולת עם דופנו של אהל:

א) [כאן צ"ע בר"ש ומה"ד הארובה וטומאה]. ב) צ"ע שני. ג) [כב. פ"א ועי' בהר"ש לקמן פי"ב מ"ה].

ר"מ

הארובה ממעל עד לשמים טהור: **ה** זה כולו מבואר ממה שקדם ביאורו כאשר הבנת השרש והוא שאין טומאה נכנסת לאהל ולא יוצאה ממנו אלא בפותח טפח: **ו** שאם תעלה ואין שפתיה נוגעות בארובה ענינו שיהיה הכלי נכחי לארובה ותהיה הארובה גדולה מעגול הקדרה עד שחשבנו שהכלי יעלה על עמוד נצב יצא מן הארובה ולא יגע בצדדים בשום פנים וכאשר היתה הקדרה על זה המצב והיתה הטומאה באיזה שיהיה מן הקדרה הנה תטמא כל מה שיהיה נכחי אליה לבד ולמעלה או למטה להיות הטומאה רצוצה ואינה תחת אהל אחד או מגולה לשמים ולא א) יתפשטו מעשיה ולא יראה כמו שביארנו בענין בוקעת ועולה ואם היה גובה הקדירה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה הנה כבר האהיל על הטומאה ויטמא הבית בכללו וכבר קדם לך בזה הפרק בהיות הטומאה תחת הארובה שהוא אם נתן רגלו מלמעלה עירב את הטומאה וכל מה שיהיה בתוכה או על גבה הנה הוא טהור לפי שאינו תחת אהל מגולה מפני שהוא כנגד ארובה ואם היתה הטומאה בתוכו או על גבה והיתה זאת הקדירה גבוהה טפח כמו שזכרנו הכל טהור ר"ל הבית כלו טהור לפי שהטומאה כנגד הארובה וכן תחת הקדירה טהור לפי שהוא אהל להיותה גבוהה טפח לפי מה שהפרשנו ואמנם יטמא כנגד הטומאה לבד עד לרקיע: **ז** הכל מבואר וא"צ פי':

א) כד"כ הגי' יתפשטו.

מהר"ם מרוטנבורג

ס'. הכא לא קתני בין מלמעלן בין מלמטן כדתני בסיפא גבי אין בארובות פותח טפח. וקתני נמי ממנו ולמטן טמא וכו'. וכסיפא קתני אין טמא אלא תחתון. וצ"ע אמאי שני בלישניה. וי"ל דלא הוה מצי למיתני בין מלמעלן בין מלמטן שיש במשמעות זה הלשון נמי שנתן למעלן ולמטן. ואם כן היכי ליתני עלה ממנו ולמט' טמא ולא ידעינן אי ממנו ולמטן של התחתון קאמר או ממנו ולמטן של העליון אבל השתא דקתני ודבר שאינו מקבל טומאה השתא ניחא. דמשמע אם נתן באחד מאותם שני מקומות שבגינו ברישא דבר שאינו מקבל טומאה ובארובה שניה לא נתן כלום ממנו ולמטן טמא וכו'. אם נתן בארובה התחתונה ממנו ולמטן טמא [וכו'] ואם בעליונה ולא בתחתונה ממנו ולמטן טמא. ואי"ם וליתני בסיפא נתן דבר שאינו מקבל טומאה ממנו ולמטן טמא וכו' כמו ברישא. וי"ל דזה אינו דאפי' נתן בעליונ' דבר שאינו מקבל טומאה ולא נתן בתחתונה כלום אין טמא אלא תחתון. דכיון דאין בארובה פותח טפח אפי' טומא' כנגד ארובה די לנו בזה שדבר שאינו מקבל טומא' שלמעלה בארוב' העליונ' מערב את הטומאה בכל הבית התחתון במקום שהטומאה מונחת שם. אבל לא חזינן ליה כאילו הטומאה נמי בעלייה. אבל דבר המקבל טומאה כגון נתן רגלו חזינן כאילו הטומאה נמי בעלייה [דדבר המקבל טומאה אינו חוצץ] דכיון דאדם וכלים נעשין אהלים לטמא ולא לטהר חזינן לטומאה שתחת רגלו כאילו היא למעלן ולמטה. ודבר שאינו מקבל טומאה דקתני מיירי אפילו בכלים טהורין. דאע"ג דדינן כמו אדם שנעשין אהלים לטמא ולא לטהר ולא בעינן לאוקמי דווקא כנדבך שאין במינו מקבל טומא'. דלאו כלי הוא. אלא אפילו כלים טהורין נמי הכא דינן כמו נדבך. דכלים הטהורין מצילין עם דפנות אהלים. וע"פ ארובה מיקרי עם דפנות אהלי' כדמוכח לעיל פ"ט. וכדמוכח בסמוך בקדירה שהיא נתונה ע"פ ארובה וגבוהה מן הארץ טפח דמצלת: והשתא ניחא דקתני בסיפא נתן דבר שאינו מקבל טומאה בין מלמעלן בין מלמטן כו'. כיון דבעי למיתני דבכל ענין אין טמא אלא תחתון. בין שנתן למעלן ולמטן בין שנתן למעלן ולא למטן בין שנתן למטן ולא למעלן. דכל זה ישנו בלשון בין למעלן בין למטן אין טמא אלא התחתון. אבל ברישא לא הוה מצי למיתני הכי כדפרי': **ו** ארוב' שהיא בתוך הבית וקדיר' נתונ' כו'. עד תוכה וגבה טהור. דגב כלי חרס שאינו מקבל טומאה מציל עם דפנות אהלים וארובה שבאמצע הבית מיקרי דפנות אהלים כדמשמע לעיל פ"ט: **ז** או מודבקת לשקוף. תימה לי ס"ל זו ואין צריך לומר זו דכיון דתנא ואינה נוגעת בשקוף פותח טפח כל

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פט"ז מהל' טומאת מת הל"ג:

ה ב ג מיי' שם הל"ב:

פירוש הרא"ש

בין מלמטה. לאורה משמע שנתן על זו או על זו טמא כל מה שבבית ובעליה אף אם נתן על ארובה שבבית ולא על ארוב' שבעליה ואמרינן גוד אסיק ורואין כאילו הוא נתון על ארובה שבעלייה ועירב את הטומאה ולא מסתבר דמי עדיף מבאם היתה הטומאה בעליי' עצמה וי"מ הכל טמא מה שתחת המאהיל ומה שלמעלה הימנו כנגד הארובה וליכא דהכל לא משמע הכי ונראה לפרש בין מלמעלה בין מלמטה לא שנתן בזו או בזו אלא שנתן בשתיהם הילכך הכל טמא אע"פ שהטומא' בבית העלייה טמאה שאין דבר טמא חוצץ וארובת העליי' נסתמ'. ממנו ולמטה טמא אם נתן בשתיהם טומאה בבית העלייה טהור טומאה בעלייה הבית טהור אם נתן בעלייה ולא בבית טומאה בין בבית בין בעלייה הכל טמא ממנו למעלה טהור אם נתן בבית העלייה טהורה: **ה** אין בארוב' וכו'. פירוש אין טמא אלא תחתון דכיון דאין הטומאה כנגד ארובה אינה יוצאה בפחות מטפח וטהור' העליי' אע"פ שארובה שלה סתומה: הכל טמא. כיון דטומאה כנגד ארובה דבר טמא אינו חוצץ ורואין את הטומאה כאילו היא בעלייה וארובות העליי' סתומה דבמתן בשניהם איירי כדפרישי' והוא שקדמ' הטומאה דאילו נתן תחלה הוי כמו רגלו קדם את הטומאה דטהור לרבנן: אין טמא אלא תחתון. ואם נתן למעלה ולא נתן למטה העלייה טמאה הטומאה נכנסת לה בפחות מפותח טפח כיון דהטומאה כנגד הארובה והבית טהור שאין הטומאה חוזרת מאהל עלייה ליכנס לבית כיון דאין בארוב' פותח טפח והכי לא תנא הכא כמו לעיל ממנו ולמטה טמא משום דהוי משמע שאם נתן בעלייה ולא בבית וטומאה בבית או בעלייה הכל טמא כדפרישית לעיל והא ליתא כיון דאין בארוב' פות' טפח אין הטומא' יוצאת מעלייה לבית: **ו** ארובה וכו'. ארובה גדולה שהיא רואה פני האויר וקדר' מכוונת תחתיה בארץ וקצרה מרוחב הארוב' שאם תעלה אין שפתי' נוגעות בארובה אלא יוצאה בריוח ואינה גבוה מהארץ טפח טומאה בוקעת ועולה דטומאה שבתוכה או על גבה חוזין כאילו היא תחתיה דכלים אין נעשים אהלים לטהר והוי טומאה רצוצה ובוקע' ועול' והמאהיל כנגד הטומאה טמא והבית טהור והקדירה טמאה כיון שהטומאה בוקעת ועולה לתוכה וכלים שנוגעים בבית טמאים מטעם חיבורין כדפרישית לעיל גבי חבית שהיא יושבת על שוליה באויר תחתי' והבית טמא ואע"פ שאם תעלה אינה נוגעת בארובה כיון דיכולה לקבל מעזיבה רכה טומאה יוצאה מזה לזה כדאמרינן לעיל גבי סככות בפ"ח: **תוכה** וגבה טהור. אע"ג דתנן בפירקין דלעיל גבי חבית אם גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה הכל טמא שאני התם שהיא יושבת באויר אבל הכא שהיא בבית כנגד ארובה מגלת עם דפנות אהלים וכפי איתא בתוספתא: **בתוכה** או על גבה הכל טמא. דחזיק לטומאה כאילו היא תחתיה וכיון דהקדירה טמא אינה מגלת: **ז** היתה נתונה וכו'. נתונה הקדירה למטה אצל האסקופה התחתונה מחוץ לבית ואם יעלו את הקדירה מן הארץ היא נוגעת במשקוף העליון בפותח טפח שיש ממנה טפח ברוחב דופנה אצל השקוף דלפי שהקדירה עגולה צריך שיהיה ממנה טפח בריבוע אצל השקוף אבל אם היה מקצת עגולה תחת השקוף ואין לרבע בו טע"ט אינו מביא את הטומאה לבית שאין דבר מביא את הטומאה עד שיהא בו טע"ט הלכך צריך שיהא רחבה של קדירה אצל השקוף פותח טפח שתביא הטומאה לבית וכגון שהקדירה צרה מלמעלה ורחבה מלמטה כי היכי דקיימי טפח תחת המשקוף עדיין כל פיה לחוץ: **טומאה** תחתיה. מן השקוף ולחוץ דאי בטפח המשוך לפנים היתה טומאה בוקעת לבית ופי' משנה זו כמשנה שלפניה: **שאם** תעלה וכו'. טומאה תחתיה והיא גבוה מן הארץ טפח אפ"ה אינו טמא אלא תחתיה והבית טהור כיון שאין מדופנה אלא הדופן ברוחב טפח וגם תוכה וגבה טהור דמצלת עם דפנות אהלים כדתנן לעיל כפישה שהיא נתונה על יתידות מבחוץ שמצלת כשאינה מופלגת מן הכותל טפח:

הגהות הגר"א [א] מ"ז מתני' שאם תעלה שפתיה נוגעות כו'. כצ"ל: [ב] שם בר"ש שאם תעלה שפתיה נוגעות בתקרה כצ"ל: [ג] שם כנגדו עד לרקיע הכל טמא שאם תעלה עולה והולכת בארובה בפותח כו'. כצ"ל: [ד] שם טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהורין. כצ"ל: [ה] מ"ז בר"ש בבית הבית והיא טמאה בלבד. כצ"ל:

הגהות רו"ב (א) מ"ו בר"ש ואינה רחבה כ"כ שאם תעלה כנגד הארובה שיהיו שפתותיה נוגעות. כצ"ל: (ב) שם הא לא דמי כו'. הכא לא דמי להתם דהתם כי חזית. כצ"ל:

א) עדיות פ"ד מ"ב: ב) חולין קכו.: ג) [שבת קנה:]:

א א ב מיי' פרק ט"ז מהל' טומאת מת הלכה ו:
ב ג מיי' שם הל"ז:
ג ד ה מיי' פ"ד שם הלכה י:
ד ו ז ח מיי' שם פי"ח הלכה ב:
ה ט י ב מיי' שם ס"כ הלכה ב:

א בית שנסדק. בכ' הלי גוונא איירי שסגג (א) פרח לאויר לחוץ כנגד הסדק ואם הטומאה בחוץ תחת הגג כלים שבפנים טהורים. אע"פ שיש בסדק כשיעור לב"ש ולבית הלל ולרבי יוסי משום דאין דרך טומאה להכנס וכשאין גיפוף בסדק איירי דאי יש גיפוף אסור: טומאה בפנים וכלים בחוץ טהורים. דאפי' בחלונות מטהרינן כדתניא בתוספתא (פ"ח) ולעיל הבאתיה בפרק שביעי (מ"ג) גבי מת בבית ולו פתחים הרבה היו בו חלונות הרבה וכולן מגופות כולן טהורות ולפי שיטה זו שפירשתי איירי בשנסדק כותל הבית ומיהו קשה לפי שיטה זו דבכל מקום חלון שיש בו טפח על טפח מביא את הטומאה מבית לבית ומ"ש הכא לפיכך נראין הדברים שנסדק הגג על פני כולו ונחלק לשנים

פרק אחד עשר

א הבית שנסדק טומאה בחוץ כלים שבפנים טהורין טומאה בפנים כלים שבחוץ ב"ש אומרים עד שיהא בסדק ארבעה טפחים בית הלל אומרים כל שהוא רבי יוסי אומר משום ב"ה פותח טפח: ב אכסדרה שנסדקה טומאה בצד זה כלים שבצד השני טהורין נתן את רגלו או קנה מלמעלן (ו) עירב את הטומאה נתן את הקנה בארץ אינו מביא את הטומאה עד שיהיה גבוה מן הארץ פותח טפח: ג סגוס עבה וכופת עבה אינן מביאים הטומאה עד שיהיו גבוהים מן הארץ פותח טפח קפולים זו ע"ג זו [א] אינן מביאות את הטומאה עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפח א) היה אדם נתון שם ב"ש אומרים אינו מביא את הטומאה ובית הלל אומרים אדם חלול הוא והצד העליון מביא את הטומאה: ד היה משקיף בצד החלון והאהיל על קוברי המת ב"ש אומרים אינו מביא את הטומאה וב"ה אומרים מביא את הטומאה ומודים שאם היה לבוש בכליו או שהיו שנים זה ע"ג זה שהם מביאין את הטומאה: ה היה מוטל על האסקופה והאהילו עליו קוברי המת בית שמאי אומרים אינו מביא את הטומאה בית הלל אומרים מביא את הטומא': ו הטומאה בבית והאהילו עליו טהורין בית שמאי מטהרין בית הלל מטמאין: ז ב) כלב שאכל בשר המת ומת הכלב ומוטל על האסקופה רבי מאיר אומר אם יש בצוארו פותח טפח מביא את הטומאה ואם לאו אינו מביא את הטומאה רבי יוסי אומר רואין את הטומאה מכנגד השקוף ולפנים הבית טמא מכנגד השקוף ולחוץ הבית טהור ר' אליעזר אומר פיו לפנים הבית טהור פיו לחוץ הבית טמא שהטומאה יוצא דרך שולים. ור' יהודה בן בתירא אומר בין כך ובין כך הבית טמא ג) וכמה תשהא במעיו שלשה ימים מעת לעת [ב] בעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף דברי ר' שמעון ר' יהודה [א] בן בתירא אומר בעופות ובדגים מעת לעת:

הגהות הגאון ברוך פריינקיל [א] מ"ו במתני' בן בתירא אומר בעופות. כ"ב יעויין תוס' חולין ל"ז. ד"ה אמר רבא ובתוס' בכורות ו': ד"ה דג:

הגהות הגר"א פי"א [א] מ"ג מתני' קפולים זו ע"ג זו . (אינן מביאות את הטומאה) נמחק : [ב] מ"ו שם מעת לעת ובעופות כצ"ל : [ג] מ"ב בר"ש שלא כפויה על פיה חבית כפויה וכו'. כצ"ל :

הגהות רו"ב פי"א (א) מ"א בר"ש שסגג פרח . צ"ל שהגג פתוח לאויר : (ב) שם כזית מן המת שתחתו טפח . צ"ל בכזית מן המת דרך פותח טפח כו' : (ג) שם דיו לסדק . צ"ל דיו לסדק : (ד) שם מ"ד והאי אין בוקעת . צ"ל והא דאין טומאה בוקעת : (ה) שם מ"ו שמקום חוץ לבית . צ"ל שמקום הטומאה חוץ לבית :

תרנגולת שנמלא בה חטה בפסח אע"פ שנתבשלה עמה משום דנתעכלה החטה במעיה ולאו מילתא היא חדא שצריך לחלק בין איסור לטומאה כמו שאפרש ועוד דאם אמרו בבשר דרכיך יאמרו בחטה דאקושי דיש חילוק בדבר כדמוכח במנחות פרק רבי ישמעאל (דף סט:) גבי מעשה ובלעו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן ואמרי' התם דחיטין שבגללי בקר ושעורים שבגללי בהמה לקטן לאכילה מטמאין טומאת אוכלין ואפי' למנחות הוו שרי אי לאו משום הקריבהו נא לפחתך והא דמייתי התם גבי בעיא דרמי בר חמא דפיל שבלע כפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי ממעשה דזאבים שבלעו ב' תינוקות והקיאום דרך בית הרעי וטימאו את הבשר ולא מייתי ממשנה דהכא דניחא ליה לאתויי מההיא שפי משום דמייתי נמי מעצמות שטימאו ועוד דהתם מייתי מדלמינן ליה דאיירי בהקיאם דרך רעי ולאלתר הוי עיכול בבשר אפילו בפחות מכדי שתפול לאור ותשרף ותימה דתנן פ"ק דבכורות (דף ז:) דג טהור שבלע דג טמא אסור באכילה אלמא לא הוי עיכול ומהיא דזאבים לא קשיא מידי דהתם בהקיאום דרך בית הרעי אבל ממתניתין דהכא קשיא דבעודו במעיו איירי דמייתי לה אכלב שאכל בשר המת ומת ומוטל על האסקופה ואפ"ה חשיב עיכול בדגים ותירץ רב האי גאון שאני טומאה דאפושי טומאה לא מפשינן ועוד יש לומר דמתניתין דבכורות כרבי יהודה בן בתירה דאמר הכא מעת לעת והתם בדלא שהה אי נמי דגים דנבלעים קשים טפי מבשר המת אי נמי נהי דמפסלו מתורת אוכל לענין טומאת אוכלין מכל מקום לענין איסור לא הוי עיכול מידי דהוה אנבלת עוף טהור בכפרים דבעי מחשבה לטומאה ולא לאיסור ומיהו אין זה דמיון כלל ואם תאמר הא דאמרינן פרק בתרא דיומא (דף פא.) זר שבלע שזפין של תרומה והקיאן ובא אחר ובלען הראשון משלם קרן וחומש והשני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון אלמא לענין איסור חשיב עיכול ובלאו מתניתין דבכורות קשיא ההיא מס"פ גיד הנשה (דף קג:) גבי אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכלו מהו דמשמע דפשיטא ליה דלא הוי עיכול וי"ל דשזפין לאו משום דהוי עיכול אלא לפי שכבר נתחללה התרומה באכילת הראשון כדאשכחן פרק קמא דכריתות (דף ז.) כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש ומפרש התם טעמא משום דמחוללת כבר ואין לדקדק דלא חשיב עיכול מההיא דמייתי פרק בהמה המקשה (דף עא.) בלעה טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומתו הקיאה טמאה וטימאתו דשאני טבעת דאקושי טפי כדאשכחן גבי עצמות במנחות (דף סט.) ונראה דלא חשיב התם מדלא שהה כדי עיכול כדקאמרינן (חולין דף עא.) מי לא אסיקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה ומתוך הסברא היה נראה בין לענין איסור בין לענין טומאה לכל דבר כברייתו כגון חיטין שבגללי בקר ודגים

ח החדות שבבית ומנורה בתוכה והפרח שלה יוצא וכפישה נתונה עליו שאם תנטל המנורה וכפישה עומדת על פי החדות בית שמאי אומרים החדות טהור ומנורה טמאה בית הלל אומרים [א] אף המנורה טהורה ומודים שאם תנטל המנורה וכפישה נופלת הכל טמא: ט [ב] כלים שבין שפתי כפישה לבין שפתי החדות אפילו עד התהום טהורין [ג] טומאה שם הבית טמא טומאה בבית כלים שבכותל החדות אם יש במקומו טפח על טפח על רום טפח טהורים ואם לאו טמאים אם היו כותלי החדות רחבים משל בית בין כך ובין כך טהורין:

פרק שנים עשר

א נסר [ד] שהוא נתון על פי תנור חדש ועודף מכל צדדיו בפותח טפח טומאה תחתיו כלים שעל גביו טהורים טומאה על גביו כלים שתחתיו טהורים [א] [ה] ובישן טמא ר' יוחנן בן נורי מטהר [ו] נתון על פי שני תנורים טומאה ביניהן הם טמאים רבי יוחנן בן נורי מטהר: ב [ז] סרידה שהיא נתונה על פי התנור מוקף צמיד פתיל טומאה תחתיו או על גביו הכל טמא כנגד אוירו של תנור טהור טומאה כנגד אוירו של תנור כנגדו עד הרקיע טמא: ג [ח] נסר שהוא נתון על פי תנור [ב] ישן יוצא מזה ומזה טפח אבל לא מן הצדדים

בעופות ובדגים מעת לעת: ח כבר קדם לך בפרק החמישי מזאת המסכתא כי כאשר כפה כפישה ע"פ החדות שהיא תציל כל מה שיש שם ואמר כי כאשר היתה מנורה בזה הסהר והפרח אשר עליו תשים הנר על שפתו עם הסהר וזה יקרא פרח כמו שבארנו בכ"א מכלים והיתה הכפישה כפויה על הפרח עד שתשים שפת הפרח בין הכפישה והחדות הנה בזה מחלוקת בית שמאי ובית הלל אם תציל המנורה בכללה מה שבתוך הסהר אם לא: ט טומאה שם הבית טמא. ר"ל כאשר היתה הטומאה בין שפת החדות לשפתי הכפישה הבית טמא לפי שכבר ביארנו פעמים במה שקדם שכל מה שיציל באהל המת על דברים הטהורים עד שלא יטמא הנה הם לא יצילו על הטמאי' מלטמא. וכבר ידעת שהדות בבנין והוא סהר גבוה על הארץ וכאשר היו כלים בגדדיו והיה מקומו טפח על טפח נפרד מהבית והיה בדין הדות כמו שיציל לכל מה שבתוכה ג"כ יציל מה שבגדדיו אולם אם היו לגדדיו יותר רחבים מכתלי הבית הנה הכלים אשר יהיו בתוך כתלי הדות טהורים ואפילו לא יהיו מקומו טפח על טפח ולא נדון בו מחלה על מחלה לפי מה שהתבאר בששי מזאת המס' ובתוספתא (פי"ב) אמרו שבכתלי הדות טהורי' ושבכתלי הבית נדון מחלה על מחלה זה להיות כתלי הדות יותר רחבים כאילו לא יכנס בדין כתלי הבית כלל אבל הוא כלי בעצמו:

א כבר קדם בששי מזאת המס' שהכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר וביארנו זה היטב: ותנור ישן הוא כדמיון כלי ולזה כאשר היתה טומאה תחת הנסר וכלים על גביו או טומאה ע"ג וכלים תחתיו הכל טמא כאשר היה התנור ישן כמו שהתבאר בזה הפרק אולם אם היה תנור חדש הנה הוא ישים הנסר אהל ויבדיל מה שלמעלה ממנו ממה שתחתיו ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי: ב כבר התבאר בתוספתא (פי"ג) שזאת הסרידה עודפת ע"פ התנור כל שהוא ובתנאי שיהי' לה שפה עגולה עד שיהיה לה בית קיבול וכן התנה בתוספת' שיהיה לה בית קבול ואמר שם ואם היתה חלקה הרי היא כנסר וצריכה פותח טפח ואז תבדיל אשר על גבה מאשר תחתיו: ואמר כנגד אוירו של תנור הוא שתהיה הטומאה על הסרידה אשר על אויר התנור לא על אויר העגול היוצא מפי התנור ומבואר שזאת הסרידה היא של חרס וכבר ביארנו זה בח' מכלים:

בעת

[Remaining commentary columns (lower ר"ש, עין משפט, פירוש הרא"ש, מהר"ם מרוטנבורג, הגהות הגר"א, הגהות הרו"ב) in very small type — not transcribed.]

טומאה בצד זה תחת הנסר במזרח או במערב: כלים שבצד השני טהורין. דאין מקום טומאה לעבור שאין הנסר עודף מן הצפון ומן הדרום: ור' יוסי מטמא. דסבר אין תנור מפסיק: הבטח. פי' בערוך בנין כמו אמבטי של מרחץ ונראה שהוא חלל כעין תנור ונסר נתון עליה לתקרה וסורח הנסר משני צדדין והבטח מפסיק ואם טומאה מצד זה אין יוצאת לצד אחר לפי שהבטח חוצץ: היה בו זיז. שלמעלה מן הבטח קורה יוצאה מצד מזרח לצד מערבו ופליג ר' יהושע דקסבר אע"פ שהבטח חוצץ בנסר גבי זיז כל שהוא אינו חוצץ ורואין את הבטח כאילו אינו: תניא בתוספתא [שם] מודה ר"א באמבטי שהוא עשוי מתחילה לכך שהוא מביא את הטומאה. פי' שמתחילה עשאו לדעת כן שיהא הקרוי מכאן ומכאן: ד סנדל של עריסה. דרך עריסה של תינוק שרגליה קצרים ומניח תחת רגליה סנדל ממתכת או מעור כדי שלא ירקבו ובערוך פי' כשאין רגליה שוין מניח חתיכת לוח תחת הרגל ואותו לוח נקרא סנדל: שפחתו בתוך הבית. (א) שהעריסה כפויה והבית טמא תחתיה והתקרה עשויה כמעזיבה בסיד ובטיט ותחת רגל העריסה במקום הסנדל פחתה התקרה אם יש בנקב פותח טפח ויש טומאה בבית מביא את הטומאה לעליה: ואם לאו. שאין שם פותח טפח מונין בו כדרך שמונין במת שהסנדל והעריסה שמאין טומאת שבעה כדין כלים בכלים והתינוק טמא טומאת ערב כדתנן בריש מכילתין הכלים בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב ואע"ג דתנן לעיל בפ"י (מ"ב) גבי ארובה שאין בה פותח טפח טומא' בבית נתן את רגלו טהורה הכא מיירי כשהסנדל נתון בפחת המעזיבה בחליה של מטה דנילונית מחלה על מחל' כדתנן לעיל פ"ו (מ"ד). תניא בתוספתא [שם] סנדל של עריסה שפחת

הצדדים טומאה בצד זה כלים שבצד השני טהורין רבי יוסי מטמא [א]הבטח אינו מביא את הטומאה היה בו זיז רבי אליעזר אומר אינו מביא את הטומאה ר' יהושע אומר [ב]רואין את הבטח כאילו אינו והזיז העליון מביא את הטומאה: ד [ג]סנדל של עריסה שפחתו בתוך הבית אם יש בו פותח טפח*) הכל טמא ואם לאו מונין בו כדרך שמונין במת: ה [א]) [ד]קורות הבית והעליה שאין עליהם מעזיבה והן מכוונות טומאה תחת אחת מהן תחתיה טמא בין התחתונה לעליונה ביניהם טמא על גבי העליונה כנגדו עד הרקיע טמא היו העליונות כבין התחתונות טומאה תחת אחת מהן תחת כולם טמא על גביהן כנגדו עד הרקיע טמא: ו [ה]קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה אם יש בה פותח טפח מביאה את הטומאה תחת כולה ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כמה יהא בהיקיפה ויהא בה פותח טפח בזמן שהיא עגולה [ג]) היקיפה ג' טפחים בזמן שהיא מרובעת ד' [ג]) שהמרובע יתר על העגול רביע: ז [ו]עמוד שהוא מוטל לאויר אם יש בהיקיפו עשרי' וארבעה טפחי' מביא את הטומא' תחת דפנו ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת

*) נ"א מביא את הטומאה

ג בטח הוא בנין יוצא מהכותל לפני החלון כי כאשר יעלה העולה מהארובה יסמך ע"ז הבנין ולזה יקרא בטח ואמר כי כאשר היתה טומאה תחתיו לא יטמא הבית לפי שלא יגיע הטומאה תחת אהל מחובר בזה הבית ואם היה שם זיז יוצא מזה הבנין בתוך הבית הנה הבית ג"כ טהור אצל ר"א להיות הטומאה תחת הבטח לא תחת הזיז ורבי יהושע אומר שאנחנו נחשוב הבטח כנפרד ויהי' הזיז העליוני המחובר באויר הבית בלא ספק והנני עתיד לבאר לך דיני הזיזין בהבאת הטומאה איך היא ואיך צורת הזיזין והלכה כר' יהושע: ד אמר בכאן בתוך הבית בגג הבית כמו שאמר במה שקדם ארובה שהיא בתוך הבית וכן התבאר בתוספת' ושם נאמר סנדל של עריסה שפחת מעזיבה שיעורו בפותח טפח נפחת הבית מאליו שיעורו מלא אגרוף וערם הוא המטה הנה

ויורדת: **ח** כזית מן המת מודבק לאסקופה רבי אליעזר מטמא את הבית רבי יהושע מטהר היה נתון תחת האסקופה ידון מחצה למחצה מודבק למשקוף הבית טמא רבי יוסי מטהר היה נתון בתוך הבית הנוגע במשקוף טמא הנוגע באסקופה ר"א מטמא רבי יהושע אומר מטפח ולמטן טהור מטפח ולמעלן טמא:

פרק שלשה עשר

א העושה מאור בתחלה שעורו מלא מקדח גדול של לשכה שירי המאור רום אצבעיים על רוחב. הגודל אלו הן שירי המאור חלון שנסתמה ולא הספיק לגומרה חררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת שעורו מלא אגרוף חשב עליו לתשמיש שעורו בפותח טפח למאור שעורו מלא מקדח הסריגות והרפפות מצטרפות כמלא מקדח כדברי בית שמאי בית הלל אומרים עד שיהא במקום אחד מלא מקדח להביא הטומאה ולהוציא הטומאה ר' שמעון אומר להביא הטומאה אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח:

ב חלון שהיה לאויר שעורה מלא מקדח בנה בית חוצה לה שעורה בפותח טפח נתן את התקרה באמצע החלון התחתון בפותח טפח והעליון מלא מקדח

החלון וכשהשפיל הקורה למטה נסתם אורה של חצי העליון ושל חצי התחתון נשאר להכנים אורה ומיהו לפירוש אחרון שפירשתי לא יתכן לומר שאותה קורה מבחוץ דאם כן היתה מבטלת מן התחתון נמי תורת מאור אלא איירי בקורת הבית עצמו שבו החלון דכשהשפיל תקרת הבית למטה עד חצי החלון בטלה אורה חצי העליון : ג החור שבדלת. כלומר באמצע הדלת : שייר בה החרש. אומן שתיקן את הדלת : מלמטן. שייר סמוך לאיסקופה : או מלמעלן. סמוך למשקוף העליון : הגיפה. סגרה : ולא מירקה. לא גמרה כמו ומירק אחר שחיטה על ידו בפרק אמר להן הממונה ביומא (דף לב:) ובפרק שני דחולין (דף כט.) : או שפתחתו הרוח. כלומר או שהשליס את הסגירה אלא שבא הרוח ופתחתו ולכך שיעורו מלא אגרוף דכיון דממילא הוא כחררוהו מים או שרצים והא דמודה רבי טרפון בסיפא משום דחור (שחר) שבאמצע עשה החרש במתכוין ולא מפני שצריך לחור אלא קצרים היו הדפין שנעשה מהם הדלת ועלתה בדעתו להניח הנקב באמצע א) יותר מלמטה ומלמעלה ונראה כעושה בידים במתכוין אבל מלמעלה אין זה כעושה בידים אלא מחמת שהיו הקרשים קצרים לא נתמלא הנקב: ד קנה. של גרדי: אספתי. חרב בלשון יון ויש לאורגין כלי שנקרא חרב ואית דגרסי לאצבתי ובערוך פירש (א) שעושין חור בדלת להדליק בו את הנר ולהוציא מאותו החור קנה או עץ שדומה לקנה שהוא למנעלין ושמו אספתי וי"א אספתי אבוקה וי"א יתד לתלות בו כלים: לזון את עיניו. לעיין משם ברחוב או בחצר או בשוק ולזון לשון מזון שעיניו ניזונין בהבטה : ולתשמיש. חוץ מאלו שהזכרנו למעלה לקנה לאספתי ולנר : תניא בתוספתא [פי"ד] רשב"ג אומר חלונות שבכרכים שיעורן בפותח טפח שלא נעשו אלא לחיזוק בלבד להיות מכניסין בהן את הלוח. רבי יהודה אומר בהן ג' מדות משום ר"ע השׂשׂה לצוות ולשמירה ולזון את עיניו כל שהוא להכנסת כלים ולהוצאת כלי לתשמיש ולנר שיעורו בפותח טפח. לקנה ולאצבתי (ס"א לאספתי) ב"ש אומרים במלואו וב"ה אומרים בפותח טפח. פירוש לחיזוק היינו לחוזק העיר שדרך שם מורים חצים לבאים עליהם במצור. לוח כמו לווחים של סקבס דשילהי כירה (דף מז.) ארבליסט"א בלע"ז מין קשת שמורה בה חצים ולווחים הוא

מקדה : ג החור שבדלת שעורו מלא אגרוף דברי רבי עקיבא רבי טרפון אומר בפותח טפח שייר בה חרש מלמטן או מלמעלן הגיפה ולא מירקה או שפתחתו הרוח שעורו מלא אגרוף : ד העושה מקום לקנה ולאספתי ולנר שעורו כל שהוא כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בפותח טפח לזון את עיניו ולדבר עם חבירו ולתשמיש בפותח טפח: ה אלו ממעטין את הטפח פחות מכזית בשר ממעט על ידי רובע עצמות ופחות מעצם כשעורה ממעט על ידי כזית בשר פחות מכזית מן המת פחות מכזית מן הנבלה פחות מכעדשה מן השרץ פחות מכביצה אוכלין התבואה שבחלון וככיי שיש בה ממש ונבלת העוף הטהור שלא חישב עליה ונבלת עוף הטמא שחישב עליה ולא הכשירה או הכשירה ולא חישב עליה : ו אלו שאינן ממעטין אין העצם ממעט ע"י עצמות ולא בשר ע"י בשר ולא כזית מן המת ולא כזית מן הנבלה ולא כעדשה מן השרץ ולא כביצה אוכלים ולא תבואה שבחלונות ולא ככיי שאין בו ממש ולא נבלת העוף הטהור שחישב עליה ולא נבלת עוף הטמא שחישב עליה והכשירה ולא שתי והערב המנוגעים ולא לבינה מבית הפרס דברי ר"מ וחכ"א הלבינה ממעטת מפני שעפרה טהור זה הכלל הטהור ממעט והטמא אינו ממעט :

ג כאשר זה הנקב בפתח הבית אמר ר' עקיבא שהוא כמו מאור שלא נעשה בידי אדם שאע"פ שלא יכוין להכנס בו האורה הנה יכנס ממנה האורה ולזה ישער אותו כמלא אגרוף ורבי טרפון אומר שהוא ישתמש ממנו להכנים איזה דבר להביא או להוציא ויהיה להשמיש ולזה שיעורו בפותח טפח עוד אמר שאם היה שער זה יותר קצר מפתח השער עד שישאר חלל ויכנס ממנו אורה בעת שהפתח נעול אם מלמעלה ממה שימשך למשקוף אם מלמטה ממה שימשך לארץ או שסתם אדם הפתח ולא השלים סתימתו ונשאר סדק הבית פתוח בין שני שערים או בין שער אחד או היטיב סתימתו ופתחו הרוח שאלו הפתחים כולם הוא כמו מאור שלא נעשה בידי אדם לדברי הכל שיעורו מלא אגרוף ואז תצא טומאה מהבית או תכנס לו מזה החלל והלכה כר"ע : ד יאמר שמי שנקב בכותל נקב עובר להגביה בו קנה לענין מה או מסמר ינעול בו הפתח הוא אשר יקרא אספתי לכל השערים או לשום שם כלי ישימו עליו הנר או להשקיף ממנו מי שילך ויצא מביתו או לקרות ממנו מי שירצה הנה שיעור זה הנקב בפותח טפח : ה ענין זה המאמר כי כאשר היה חלון בין שני בתים ודרך משל בו טפח על טפח מלומלם אשר יביא את הטומאה כמו שקדם והיה באחד משני בתים

פרק ארבעה עשר

א הזיז מביא את הטומאה כל שהוא הגיזרה והגבלית בפותח טפח איזהו הזיז שפניו למטה והגיזרה שפניה למעלה ובמה אמרו הזיז מביא את הטומאה כל שהוא בזיז שהוא גבוה מן הפתח שלשה נדבכין שהם שנים עשר טפח יתר מכאן מביא את הטומאה בפותח טפח העטרות והפתוחין מביאין את הטומאה בפותח טפח:

ב זיז שעל גבי הפתח מביא את הטומא' בפותח טפח שעל גבי החלון רום אצבעיים שעל גבי מלא מקדח כל שהוא רבי יוסי אומר מלואו:

ג קנה שעל גבי הפתח אפילו גבוה מאה אמה מביא את הטומאה כל שהוא דברי רבי יהושע ר' יוחנן בן נורי אומר אל יחמור זה מן הזיז:

ד זיז שהוא סובב את כל הבית ואוכל בפתח ג' אצבעות טומאה בבית כלים שתחתיו טמאים טומאה תחתיו ר' אליעזר מטמא את הבית ור' יהושע מטהר וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה:

ה שני זיזין זה על גבי זה ויש בהן פותח טפח וביניהן פותח טפח טומאה תחתיהם [א] או ביניהם תחתיהן וביניהן טמא על גביהן כנגדו עד לרקיע טמא. היה העליון עודף על התחתון פותח טפח טומאה תחתיהן או ביניהן תחתיהן וביניהן טמא על גביהן כנגדו עד לרקיע טמא היה העליון עודף על התחתון פחות מטפח טומאה תחתיהן וביניהן טמא ביניהן או תחת המותר ר' אליעזר אומר תחתיהן וביניהן טמא ר' יהושע אומר ביניהן ותחת המותר טמא ותחתיהן טהור:

ו יש בהן פותח טפח ואין ביניהן פותח טפח טומאה תחתיהן תחתיהן טמא ביניהן או על גביהם כנגדו עד הרקיע טמא:

ז אין בהן פותח טפח בין שיש ביניהן פותח טפח בין שאין ביניהן פותח טפח טומאה תחתיהן ביניהן או על גביהן א) טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח:

א סגום עבה וכופת עבה. זו משנה שאינה צריכה דתנינא לעיל פ"א (מ"ג) וצריך לומר דחד מינייהו אגב גררא נסבה: **של שיש.** אפי' גבוהה מן הארץ טפח לא תביא אלא להביא את הטומאה כיון דתחתונה ממעטת את האויר והא דתניא בתוספתא (פט"ו) דטבלאות של שיש חלקות ונתונות זו על גבי זו וטומאה תחת אחת מהן אפילו גבוהות מן הארץ אלף אמה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כשאין חלל טפח איירי שהתחתונות ממלאות את האויר: **ב** שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהן. אם נפרש שהטבלאות מונחות זו על זו עמוקות באמצען שיש שם חלל טפח והן גבוהות מן הארץ טפח אתחתונה קאי דגבוהה מן הארץ טפח לא משמע כלל דהא והן גבוהות קתני ועוד שיפה

פרק חמשה עשר

א *סגום עבה וכופת עבה אינן מביאות את הטומאה עד שיהו גבוהים מן הארץ פותח טפח קפולין זו על גבי זו [א] אינן מביאות את הטומאה עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ כפותח טפח [ב] טבליות של עץ זו על גב זו אינן מביאות את הטומאה עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפח ואם היו של שיש טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: **ב** טבליות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהם והן גבוהות מן הארץ פותח טפח טומאה תחת אחת מהן הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה כלים שתחת הראשונה טמאים ושתחת השניה טהורין השלחן אינו מביא את הטומאה עד שיהא בו ריבוע בפותח טפח: **ג** חביות שהן יושבות על שוליהן או *מוטלות על צידיהן באויר והן נוגעות זו בזו בפותח טפח טומאה תחת אחת מהן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת [ג] במה דברים אמורים בטהורות אבל אם היו טמאות או גבוהות מן הארץ פותח טפח טומאה תחת אחת מהן תחת כולם טמא: **ד** בית שחצצו בנסרים או ביריעות מן הצדדין או מן הקורה טומאה בבית כלים שבחצץ טהורין טומאה בחצץ כלים שבבית טמאין כלים שבחצץ אם יש שם פותח טפח טמאים ואם לאו טהורים: **ה** חצצו מארצו טומאה בחצץ כלים שבבית טמאים טומאה בבית כלים שבחצץ אם יש במקומם

א כבר ביארנו בפ"א (מ"ג) ענין אמרו אין מביאין את הטומאה וביארנו שם סגום ושם כופת. וטבלאות לוחות: וענין אמר בכאן עד שיהיו גבוהין מן הארץ פותח טפח לפי מה שאספר וזה כאשר היה סגום או כופת או טבלא או בגד מושם אחד למעלה מהשני עד שיהיה בגבהו טפח עוד היתה הטומאה למעלה מזאת הטבלא דרך משל אשר היתה גבוה מן הארץ והיתה טבלא שניה ממעל לטומאה דבוקה בה הנה זאת הטבלא העליונה מביאה את הטומאה ותטמא כל הטבלאות ומה שביניהם מן הכלים וזה הדין בעצמו בסגום ובדומה לו בזה הדבר נחלקו טבלאות של שיש לפי שהן נחשבות כארץ ואם היו שיש על שיש והיה בין השיש העליון אשר תחתיו הטומאה ובין הארץ גבוה אלף אמה לא נחשוב מהשיש כאילו הוא נעדר אבל נאמר שהיא תחתיו טומאה רצוצה ובוקעת ועולה בוקעת ויורדת ולשון התוספתא בביאור אלו הענינים כן טבלאות של שיש חלקה זו על גבי זו וטומאה תחת אחת מהן אפי' גבוהות מן הארץ אלף אמה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: **ב** נוגעות בקרנותיהן. על זאת הצורה*:

הנוגע בשניה טמא טומאת ז'. לפי שהוא חלק מאהל המת וכלים שתחתיה טהורין לפי שלא יגיע בינה ובין הטבלא אשר תחתיה הטומאה פותח טפח עד שתביא לה טומאה ואמנם ימשש זוית לזוית לבד כמו שביארנו והבן זה הענין והקש עליו ואמר עד שיהיה בו רבוע פותח טפח לפי שכבר יהיה מעט הגובה או מעט הרוחב הנה לא יביא טומאה טפח על רוס טפח: **ג** כבר ידעת איך הוא תמונת החביות ושוליהן וראשיהן מחודדים וכאשר יתחבר חבית מה...

פירוש רב האי גאון

פט"ו **א** קפילין. איכא דגרסי קפיו'. פי' סגום יש לו איתקה ושמו בפיית בורגס: **וכופת.** דומה לבורגס ואין לו איתקה ושמו בל' יון קפיל ויש שונים כן (שונים) כפיות:

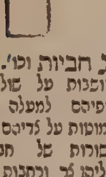

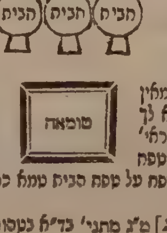

במקומם טפח על טפח על רום טפח טהורים ואם לאו טמאים שארצו של בית כמוהו עד התהום: ו אבית שהוא מלא תבן ואין בינו לבין הקורות פותח טפח טומאה בפנים כלים שכנגד יציאה טמאים טומאה בחוץ כלים שבפנים אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח טהורים ואם לאו טמאים אם יש בין תבן לקורות פותח טפח בין כך ובין כך טמאים: ז (א) בבית שמלאו *עפר או צרורות ובטלו וכן כרי של תבואה או גל של צרורות אפילו כגלו של עכן ואפילו טומאה בצד הכלים טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ח (ג) חצר הקבר העומד בתוכה טהור [א] עד שיהא בה ארבע אמות כדברי בית שמאי בית הלל אומרים גארבעה טפחים קורה שעשאה דגולל לקבר בין עומדת בין מוטה על צדה אין טמא אלא כנגד הפתח העשה ראשה גולל לקבר אין טמא אלא עד ארבעה טפחים ובזמן שהוא עתיד לגוד רבי יהודה אומר כולה חבור: ט וחבית שהיא מליאה משקים טהורים ומוקפת צמיד פתיל ועשאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה והחבית והמשקין טהורין זבהמה שעשאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה רבי מאיר אומר כל שיש בו רוח חיים אינו מטמא משום גולל:

הנוגע

(*ס"א תבן)

ר"ש

רום טפח כלים שבבית טמאי' כדין סביב שהוא קמור תחת הבית דתנן לעיל פ"ג (מ"ב) יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא טומא' בבית מה שבתוכו טהור: שארצו של בית כמוהו עד התהום. כשאין בו פותח טפח: תניא בתוספתא [פט"ו] בית שחללו בנסרים או ביריעות מן הצדדין או מן הקורות טומאה בכותל כלים שבחלל טמאין ושבכותל מאחוריו ושבמעזיבה מעל גביו נידונים מחצה על מחצה ואם יש שם ארבעה טפחים בטל הכותל ר' אומר האומר טפח [ג] הוא אומר ד' טפחים האומר ארבעה טפחים אינו אומר טפח: חללו מארצו וטומאה בחללו כלים שבבית טמאים טומאה בבית כלים שבחלל אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח טהורין ואם לאו טמאין ושבקרקע טמאין: טומאה בקרקע כלים שבחלל ושבבית טמאין. פי' כלים שבחלל טמאין דרואין טומאה שבכותל כאילו היא בחלל ומסתברא דה"ה כלים שבמעזיבה. שבבית ושבכותל מאחוריו כלים שעומדים בכותל שהוא אחורי החלל וכלים שבמעזיבה שעל גבי החלל בזמן שהטומאה בבית נידונין מחצה על מחצה דמחצי הכותל ולפנים טמאין מחצי הכותל ולחוץ טהורין וכן במעזיבה מחציה ולמטה כבית ואף על פי שטיהרנו כלים שבחלל אנו מטמאין כלים שבכותל ושבמעזיבה במחצה הסמוכה לבית אע"פ שאלו קרובים לבית יותר מאלו ובענין הזה בסיפא בקרקע הבית. ואם יש שם ד' טפחים שהחלל רחב ארבעה טפחים: בטל הכותל ואין נחשב כבית אפילו מחציו לפנים ואם טומאה בבית כלים שבכותל טהורים: האומר טפח שבטפח בטל הכותל הוא הדין אם יש שם חלל ארבעה אבל האומר דבחלל ד' בטל הכותל אינו אומר שיתבטל בחלל טפח: וכלים שבקרקע טמאים. כשהטומאה בבית אע"פ שיש בחלל טפח על טפח על רום טפח נמצא כלים שבבית ושבקרקע טמאין והאמצעיים שבחלל טהורין: ו כלים שכנגד היציאה טמאין. כגון בית שהוא שמונה אמות מן המזרח למערב ומן הצפון לדרום ויש בו פתח רחב אמה בקרן מזרחית דרומית ומילאהו תבן מכותל צפונית עד הפתח ואמה שכנגד הפתח פנויה מכלום עד כותל מערבי כל שכנגד הפתח והיא נקראת יציאה שיוצאין ונכנסין דרך שם להוציא תבן ולהכניס וכשאין בינו ולקורות פותח טפח נחשב כחלל: וטומאה בפנים. היינו במקום התבן: כלים שכנגד היציאה. היינו באמה שכנגד הפתח והיא נקראת יציאה שכנגד הפתח: כלים שבפנים. היינו בתבן: אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח טהורין ואם לאו טמאים. דכחלל דמי: אם טומאה בבית כלים שבחלל שאין (א) בו טפח טמאים ואם יש בין תבן ולקורות פותח טפח לא נתבטל התבן ההוא להחשב כחלל והרי הוא כשאר כלים שבבית ואין מציל על מה שבתוכו בין יש במקומן טפח בין אין במקומן טפח: תניא בתוספתא [שם] בית שהוא מלא תבן [ג] ויש בינו לבין הקורות פותח טפח וטומאה בפנים כל שכנגד יציאת הטומאה במלואו של פתח טמא ובאכסדרה אינו טמא אלא כנגד הטומאה: מן הקורות ולחוץ. פי' ויש בינו לבין הקורות פותח טפח משום אכסדרה נקטיה דבבית אפילו אין בין התבן לתקרה פותח טפח טומאה בפנים כלים שביציאה טמאין כדקתני מתני' ובאכסדרה אם האכסדרה מליאה תבן ודרך אכסדרה שאין לה כי אם שלש מחיצות ומחיצה רביעית פרוצה כדתניא בעירובין (דף כה.) עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח רביעית אינה מסובבת הילכך אע"פ שיש בין תבן לתקרה פותח טפח מועלת קמירת התבן מן טומאה ולפנים לצד כותל האמצע דגבי בית שיש לה ארבע מחיצות נחשב הכל אחד והוי כשאר חפצים שדרך להניח בבית אבל לאכסדרה שאין לה מחיצה רביעית אין נחשב הכל אחד אבל מן הטומאה ולחוץ על פני כל התקרה טמא ומסתבר דכי מהני קמירת התבן מן הטומאה ולפנים היינו דוקא בשיש במקום כלים הקמורים בתבן טע"ט על רום טפח והא דמהניא קמירת התבן לצד פנים טפי מלצד חוץ משום דדרך טומאה לצאת ואין דרכה להכנס: ז עפר או צרורות. בעירובין פרק חלון (דף עח:) ובפ"ק דסוכה (דף ד.) מייתי לה וכתוב שם בכל הספרים תבן או צרורות וגם כתוב שם וביטלו בטל ולא נסתבר לומר דהביא ברייתא היא דאין לו להביא ברייתא כיון דיכול להביא מן המשנה ואין להקפיד על מה שמוקצרה שכן דרך בכל הש"ס לקצר משניות של סדר טהרות ודייקינן התם טעמא דביטלו הא לא ביטלו לא ופריך מינה אמתני' דהתם דתנן חריץ שבין שתי חצרות עמוק עשרה ורחב ארבעה מערבין שנים ואין מערבין אחד אפילו מלא קש או מלא תבן מלא עפר או צרורות מערבין אחד ואין מערבין שנים ואפילו בסתמא ומתניתין קתני ביטלו אין לא ביטלו לא ומשני מאן תנא אהילות ר' יוסי היא ופריך אי ר' יוסי אפכא שמעינן ליה דתניא ר' יוסי אומר תבן ואין עתיד לפנותו הרי הוא כסתם עפר ובטל עפר ועתיד לפנותו הרי הוא כסתם תבן ולא בטל ומסיק אלא מאן תנא עירובין ר' יוסי היא והא דקאמר בסוכה (שם) תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת ר' יוסי ורבנן אע"ג דרבנן לא איירי בתבן אי גרסינן עפר מכל מקום דייק שפיר מדמצריך ביטול בעפר כ"ש בתבן והא דקתני דפשיטא ליה התם דתבן וביטלו הוי מיעוטא אפי' לרבנן דייק לה ממתניתין אע"ג דגרסינן (ב) במתני' הא קתני וכן כרי של תבואה דמהני ביה ביטול כל שכן בתבן והא דקתני בברייתא דר' יוסי הרי הוא כסתם עפר ובטל ומשמע דאמתניתין דבוקעת ועולה קאי על כרחין ר' יוסי לית ליה בוקעת ועולה כדמוכח פרק העור והרוטב (דף קכו.) וצריך לומר דנפקא מינה לרבי יוסי לענין דאין מביא הטומאה והא דקאמר רבי יוסי פרק הישן (דף כא.) ממקומו היה ממלא מפני קבר התהום אע"ג דלית ליה לר' יוסי בוקעת ועולה קבר שאני דכתיב (במדבר יט) או בקבר: תניא בתוספתא [שם] גל של צרורות וכן כרי של תבואה וטומאה בתוכו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואם יש במקום הטומאה טפח על טפח על רום טפח הרי הוא כקבר סתום ומטמא מכל סביביו: ח חצר הקבר. בסוטה בסוף משוח מלחמה (דף מד.) ובב"ב (דף קא.) מייתי לה ובתר מילתא דב"ה קתני במה דברים אמורים שפתחה מלמעלה אבל פתחה מן הצד ארבע אמות ובברייתא היא הכי ופריך עלה מן הצד א) מכדי נפיק מלמעלה אי אפשר דלא מאהיל אלא במה דברים אמורים שפתחה מן הצד אבל פתחה מלמעלה ארבע אמות והני מילי חצר הקבר דמסיימין מחיצתא אבל מת בעלמא תופס ארבע אמות לטומאה: תניא בתוספתא [שם] ואי זו היא חצר הקבר זו הגת שהמערות פתוחות לתוכה אם יש בה כשיעור הנכנס לתוכה (ג) [ד] טמא במה דברים אמורים בזמן שאינה פתוחה לאויר אבל בזמן שפתוחה לאויר אפי' כל שהוא טהור ובלבד שלא יגע בשקוף. פי' שאינה פתוחה לאויר כשהחצר מוקפת ארבע מערות מארבע רוחותיה ויורדין לשם כמו בגת היינו אינה פתוחה לאויר דאינה פתוחה לאויר העולם אלא למערות. אבל בזמן שפתוחה לאויר היינו כשאין שם אלא שלש מערות משלש רוחות ורוח רביעי של חצר פתוחה לאויר העולם והיינו מן הצד דמסקנא דסוטה (דף מד.): ובלבד שלא יגע בשקוף דקיימא לן (ד) טומאה בבית הנוגע בשקוף טמא: כנגד הפתח. העומד על פתח הקבר טמא ושאר הקורה טהורה. אין טמא אלא עד ארבעה טפחים כלומר מן הקורה: ובזמן שהוא עתיד לגוד. לקוץ ואע"פ שלא קצץ עדיין מלשון גודו אילנא (דניאל ד): כולה חיבור. כל זמן שלא קצץ ואע"פ שעתיד לקוץ: תניא בתוספתא (שם) גל של צרורות שעשאו גולל לקבר הנוגע בו עד ארבע טפחים טמא דברי ר' יהודה וחכ"א אין טמא אלא הסדר הפנימי צורכו של קבר אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בזמן שאינו עתיד לגוד ודברי חכמים בזמן שהוא עתיד לגוד. פי' שעשאו גולל לקבר שעשה כמין כור ברזל בגל וממלאת כיפת הגל גולל לקבר. סדר הפנימי היינו צרורות הנתונות על פתחו של קבר. עד ד' טפחים בעובי הגל. נראין דברי ר' יהודה אקורה דמתני' קאי ומשמע מתוך דברי רבי דרבנן פליגי אפילו באינו עתיד לגוד ואי אפשר לומר כן מדמוכחא מילתא מתני' וצריך לומר דהכי קאמר נראין דברי ר' יהודה לחכמים בזמן שאינו עתיד לגוד שאף חכמים לא נחלקו עליו אלא בזמן שהוא עתיד לגוד אבל בזמן שאינו עתיד לגוד מודו ליה וכה"ג מפרשינן פ"ק דחולין (דף יב.) גבי הא דתניא אמר רבי נראין דברי ר' יהודה שמלאו באספה ודברי ר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי שמלאו בבית: ט הנוגע בה טמא. טומאת גולל נפקא לן פ' בהמה המקשה (דף עב.) מדכתיב וכל אשר יגע על פני השדה ולכך אין לטמאו אלא הנראה על פני השדה: אינו מטמא משום גולל. פרק הישן (דף כג.) קאמר ר' מאיר כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא דופן ב) ולא לחי למבוי ולא גולל לקבר ומפרש אביי טעמא דסוטה גזירה שמא תמות ור' זירא אמר גזירה שמא תברח ופריך (ה) אי מדאורייתא מחיצה מעלייתא היא [תטמא משום גולל ומשני] אלא דכל מחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה ואיכא דאמרי כל מחיצה שעומדת ברוח אינה מחיצה: תניא בתוספתא [שם] חבית שהיא מליאה משקין טהורין ומוקפת צמיד פתיל ועשאה גולל לקבר אמר רבי אלעזר בר' שמעון בזו בית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין אמרו להן בית שמאי לבית הלל וכי מה עלול לקבל טומאה אדם או משקין אמרו להן וכי מה אדם שאינו עלול לקבל טומאה כיון שנגע בה נטמא. משקין שבתוכה אינו דין שיהו טמאין אמרו להן בית הלל אי אתם מודים בטהור שבלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת שאע"פ שטמא טומאת שבעה שהטבעת טהורה אמרו להן ב"ש לא אם אמרתם בטבעת שאינה מיטמאה במשא הזב תאמרו במשקין שמיטמאין במשא הזב אמרו להן בית הלל אנו דנין טומאת שבעה מטומאת שבעה ואתם דנין טומאת שבעה מטומאת ערב מוטב נדון טומאת שבעה מטומאת שבעה מלדון טומאת שבעה מטומאת ערב ד"א אדם הנוגע במת מטמא כלים ואדם אדם הנוגע במת מטמא כלי חרס ואין כלי חרס הנוגעים במת מטמאין אדם והלא דברים קל וחומר ומה אדם שהוא מיטמא מן המת ומן הנוגע במת לטמא את הנוגע בו מציל על מה שבתוכו כלי חרס שאינו מיטמא מן המת ומן הנוגע במת לטמא את הנוגע בו אינו דין שיציל על מה שבתוכו אמר ר' שמעון לא היינו זקוקים לידחק לכך ממקום ג) שאם מיטמא משם משקין מיטמאין ממקום שהמשקים מצילין משם אדם ד) מציל היכן אדם נטמא בגלוי אף משקין ניצולין בפנים אף אדם שנתנו בפיסוס והקיפו צמיד פתיל ועשאו גולל לקבר טהור. פי' שהטבעת טהורה דטהרה בלועה אינה מיטמאה כדאמרינן פרק בהמה המקשה (דף עא.): שמטמאין במשא הזב כדקאמרינן פרק קמא (א) דכלי חרס דמוקף צמיד פתיל אינו ניצול במעת לעת שבנדה. ומן הנוגע במת לטמא את הנוגע בו טומאת שבעה כגון כלים ואדם וכלים דריש מכילתין: פיסוס. כלי חרס כמו הללו בעלי פיסין דפרק שני דביצה (דף טו:):

סמאין

א) בגמ' איתא מידלי ונפיק. ב) נ"ל לסוכה. ג) נ"ל שאדם כ"ה בתוס'. ד) נ"ל ניצול כ"ה בתוס'.

ר"מ

נעדרת ויהיו הכלים טמונים בתוך הארץ אשר תטמא שארצו של בית כמוהו עד התהום ולשון ספרי כל אשר באהל (במדבר יט) לעשות קרקע הבית כמוהו עד התהום ובזה הענין מן הצדדין או כנגד הקורות לפי שלא יצטרך שם חלל טפח וכבר התבאר לך שאלו המחיצות מצילין על הטהורים מלהטמא ולא מצילין על הטומאה עד שלא תטמא כמו צמיד פתיל לפי מה שבארנו בח' מכלים ואל הענין הזה רמז בתוספתא באמרם צמיד פתיל והאהלים מצילין על הטהורים מליטמא ואין מצילין על הטמאים מלטמא ושמור זה: ו טומאה מבפנים. בתוך הבית בין שיהיה בתוך התבן בין שיהיה בין התבן לקורות וכלים שכנגד היציאה ירצה בו הכלים אשר תוכן בפתח הבית בכלל הבית ול' התוספת' (פט"ו) כלים שכנגד יציאת הטומא' במלואו של פתח טמא. ואמרו טומאה בחוץ ירצה בו חוץ לתבן במלואו של פתח ואשר יציל על הכלים ואע"פ שמקומן טפח על טפח בתוך התבן כאשר היה בין התבן לקורות פותח טפח לפי שסתם תבן דעתו לפנותו ואינו חוצץ: ז בטלו. ר"ל בטל דין הבית ואם היה בתוך זה העפר כלים ובמקום אחר ממנו טומאה הנה לא יטמאו אלו הכלים באהל שדין האהל כבר בטל להיות בית נהרס וכן כרי של תבואה וגל של אבנים ואע"פ ששם טומאה בצד הכלים ולא תהיה שם נגיעת הכלים לפי שטומאה רצונה לא הטמא אם לא בנכחיות כמו שהשרשנו ואם היתה טומאה בזה הכרי טונו הוא כמו קבר סתום ומטמא מכל סביביו ול' התוספתא (שם) כרי של תבואה וטומאה בתוכו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואם יש במקום הטומאה טפח על טפח הרי הוא כקבר סתום ומטמא מכל סביביו: ח כבר התבאר שזה החצר מקורה ופתח המערות אשר בם הקברות פתוח אל זה החצר והוא אשר תקרא חצר הקבר ומי שעמד בה הוא טהור לפי שאם היה בו פחות מארבע אמות על ארבע אמות הנה הוא אז מתקרב אל פי המערה ויטמא ולפי דעת בית הלל הוא טהור עד שיהיה בחצר ד' על ד' ואם היה זה החצר מגולה הנכנס לתוכה טהור באי זה ענין אם לא שיגע בפתח המערה ובתוספתא בזמן שהיא פתוחה לאויר אפי' מרוחק מן השקוף כל שהוא הנכנס לתוכה טהור ובלבד שלא יגע בשקוף: ואמרו אין טמא אלא כנגד הפתח ר"ל פתח הקבר: עוד אמר שאם העמיד הקורה נצבת על פי הקבר ושמה כנגדו אם היה גבוה ארבעה טפחים לבד יטמא משום גולל ובלבד שיתכוין לחתוך הנוסף על ד' טפחים ורבי יהודה אומר אפי' כולה היא גולל: לגוד. לחתוך. מן גודו אילנא (דניאל ד) ואין הלכה כרבי יהודה: ט כבר ידעת שכלי חרס המוקף צמיד פתיל לא יטמא בטומאת מת וכן הבהמות והחיות לא יטמאו במין ממיני הטומאות כמו שהשרשנו בפתיחה וכאשר עשה ממנו גולל לקבר הנה היא תטמא משום גולל לא שיהא תטמא בהיותה חלק מהקבר אשר יגע בה כאילו נגע בקבר אבל היא תטמא במגע כל זמן שהיא על הקבר (וכאשר נשארה טהורה הוסרה מן הקבר בעצמה) ואין הלכה

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פכ"ד מהל' טומאת מת הל"ג:
ז ב מיי' שם פי"ז הל"ו ועיין בהר"ש:
ח ג מיי' שם הל"ט:
ט ד ה מיי' שם פ"ו הלכה ה:
י ו מיי' שם הל"ד:

פירוש הרא"ש

ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור: כמוהו עד התהום. כשאין בו פותח טפח: ו בית שהוא מלא תבן וכו' [illegible]

נוסח: בית מלא תבן כנגד יציאה

[illegible]

מסורת הש"ס

א) [עירובין עח: סוכה ד.]: ב) [כ"ב קא. סוטה מד.]:

הגהות הב"ח

(א) בר"ש [illegible]

הגהות הגר"א

[א] מ"ח מתני' עד שיהא בה. כצ"ל והוא שיהא בה: [ב] משנה ה בר"ש האומר טפח אינו אומר ארבעה טפחי'. כצ"ל: [ג] [illegible]

הגהות רו"ב

(א) [illegible]

[וכאשר הוסרה מן הקבר נשארה טהורה כצ"ל]

[illegible] ועתיד להתוך כל גובהה ולא ישאר אלא ראשה גולל הנוגע בקורה ארבעה טפחים טמא ואפי' דעתו לחתוך כ"כ מהקורה שלא ישאר ממנה עודי ד' טפחים כל זמן שלא חתך טמא עד ד' טפחים שהוא דבר מסויים ומשוב [הגה"ה אמר] [illegible] דאם אין דעתו לגוד מודה ת"ק דכולה חיבור): ט חבית שהיא מליאה כו'. פי' ת"ק מטמא כדין גולל ואם היה פי התבית חוץ לקבר והחבית מוטה על צדה ירא"ה דלא בעי מוקפת צמיד פתיל אבל מיירי בחבית יושבת על שוליה ופיה למעלה ולכך בעיא מוקפת צמיד פתיל: אינו מטמא משום גולל. פרק הישן קאמר ר"מ אומר כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושים אותו דופן לסוכה ולחי למבוי וגולל לקבר. וטעמיה דכל מחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה:

י טמאין. הכלים טומאת שבעה מטעם חיבורין כגון דבשעה שנוגע במת או מאהיל עליו נוגע כמו כן בכלים: אם יש בידיו פותח טפח טמאין. כיון דידיו מאהילות על המת ועל הכלים מביאות את הטומאה: שני בתים. ופתחיהן מכוונים זו כנגד זו מביא את הטומאה ושני הבתים טמאין דאהל של ידיו מצרף את הטומאה כאילו שני האהלין מונחין בזה ובזה: ואם לאו. דאין בידיו פותח טפח גברא מיהא הוי טמא כדתנן לקמן ועל עצמן בכל שהן אבל שני הבתים טהורין:

א מביאין את הטומאה. משום אהל שאם איהל ראשו אחד על המת וראשו אחד על הכלים מביא להן טומאה (א) אלא שיש בהיקפו טפח דהוא של טפח מקיפו כדמוכח בפ' קמא דשבת (דף יז.) גזרו על היקיפו משום עוביו: אקפח את בני. לשון שבועה הוא אקפח את בני אם אין דבר זה אמת שהלכה זו מקופחת כי ההיא דפרק קמא דזבחים (דף יג.) דא"ר טרפון אקפח את בני (ב) (אם אין דבר זה אמת שהלכה זו מקופחת כההיא) אם לא שמעתי הפרש בין (שאלה) קבלה לזריקה א) (ואין לפרש) קיפחה לשון חיתוך וקיצור שהלכה זו מקופחת דקיימא לן דפותח טפח בעינן: ששמע השומע. כשנשאלה שאלה ע"י מעשה בבית המדרש ושמע שטימאוהו ולא ידע משום מה טימאוהו: וטימאוהו. הם טימאו את האיש משום כלים המאהילים על המת שהכלי עצמו המאהיל על המת טמא בכל שהוא דלא בעינן פותח טפח אלא לשווייה אהל להביא טומא' תחת ראשו השני וטימאוהו לאיכר טומאת ז' או מטעם חיבורין או משום דהוה ליה כלי דאדם ומרדע בר קיבולי טומאה הוא דאין דינו כפשוטי כלי עץ דהא יש בו דרבן של מתכת בראשו האחד ובראשו השני יש בו. חרחור כדתנן פרק כ"ה בכלים (מ"ב) המרדע יש לו אחוריים ותוך מתבעה לחרחור ומארבע לדרבן ותנן נמי פכ"ט (מ"ז ח') בכלים שירי דרבן מלמעלה ד' שירי חרחור מלמטה שבעה חרחור הוא כלי ברזל הנתון בראש האחד לחתוך בו שרשים המעכבים את המחרישה או לחפור בו כעין ניר ומיהו [אי] אמרי' חרב הרי הוא כחלל לטמא אחרים באהל היה האיכר ראוי לטמא משום דמרדע מאהיל עליו דמטמא באהל וליכא משמע דלאו מתורת אהל טימאוהו ועוד דאי מטעם אהל מאי קאמר ר"ע על האדם הנושאן בעובי המרדע כלומר שיש בהיקיפו טפח אפי' בכל שהוא טמא מדאורייתא דחרב כחלל לאהל ועץ המשמש את המתכת טמא כדין מתכת כדמוכח פרק שלשה עשר מ"מ אפשר דכאן לא היה דרבן בתוך המרדע ולא חרחור ומרדע מקבלי כלי עץ הוא שדרבן מיטלטל ודרך להסירו כדאמרי' בריש חגיגה (דף ג.) אי מה (ג) (מקבלי עץ) דרבן זה מיטלטל והשומע טעה לומר שהטעם דטמאוהו שהמרדע מביא עליו טומאה מדין אהל: שיהו דברי חכמים מקויימים. שאומרים דמרדע מביא טומאה דיש דבר שמביאין לו עליו טומאה מטעם אהל כגון אדם הנושאו וצריך ליתן טעם מאי שנא אדם הנושאו משאר אדם וכלים דאי שייך למיגזר היקיפו משום עוביו בכולהו נמי גזור. ויש לפרש משום דזימנין דאדם הנושאו אין עליו כי אם טומאת ערב ב) (שכנגדו) מפסיק בין כתיפו למרדע דהוה ליה דיקרב בדיקרב (ד) והרואה שמטמאין אותו טומאת ערב יטעה לומר משום אהל טימאוהו לפי שיש בהיקיפו טפח ואתי למימר דטומאת אהל אין בה כי אם טומאת ערב: ועל עצמו בכל שהוא. דכלי המאהיל על המת טמא אפי' כל שהוא: ועל שאר אדם וכלים. שתחת המרדע בפותח טפח דכיון דאין להם טומאה כלל אין צריך לגזור על היקיפו משום עוביו: תניא בתוספתא [פט"ו] כל המיטלטלין מביאין טומאה בעובי המרדע אר"ט אקפח את בני שהלכה זו מקופחת א"י הוזינו של דבר מהו אלא שמע השומע וטעה ומעשה בא' שהיה עובר ומרדע על כתיפו והאהיל לדו א' על הקבר וטימאוהו משום כלים המאהילי' על המת ושמע השומע וטעה אמר רבי יהודה מעשה בא' שהיה חורש וניער המחרישה ונמצאת גולגולת אחת של מת דבוקה במחרישה וטימאוהו משום שהסיט המת והשומע שמע וטעה. המרדע [א] שנתנו ע"ג בהמה וראשו א' נתון על גבי המת וראשו אחד נתון ע"ג אדם ראשו אחד נתון על גבי המת וראשו אחד נתון על גבי כלים טהור ולא אמרו אלא אדם הנושא בלבד. פירוש וטימאוהו אדם משום מרדע המאהיל על המת ואדם זה נוגע בו או נוגע בבגדי הנוגע בו דאם האדם נוגע במרדע טמא טומאת שבעה או מטעם כלים ואדם או ממעם חיבורין ואם בגדו מפסיק בין בשרו למרדע טמא טומאת ערב דהוה ליה כלים וכלים ואדם. ושמע השומע וטעה לומר דמשום אהל טימאוהו: משום שהסיט את המת. דמת מטמא במשא כדאמר בפרק בתרא דנדה (דף סט:). והשומע טעה כסבור היה שהמרדע האהיל עליו ועל המת ולכך טמאוהו: וראשו אחד נתון ע"ג כלים טהור האדם והכלים שראשו אחד נתון עליהן טהורין וכגון דאיכא הפסק בין מרדע לאדם ובין מרדע לכלים וטהורין מטומאת שבעה אי נמי אפילו מטומאת ערב טהורין כגון שמפסיק ביניהן דבר שאינו מקבל טומאה או יש בגדים הרבה מפסיקין דבכי האי גוונא גזור באדם הנושא אפילו טומאת ז' אע"ג דמדאורייתא טהור דהנושא לא פלוג רבנן והיכא דראשו אחד נתון ע"ג אדם אין זה נושא ובנושא דשכיחא גזור רבנן אבל בענין אחר לא: ב כוש. שטוות בו נשים ומקבל טומאה אפי' של עץ משום צינורא של מתכת הקבוע בו כדתנן במסכת כלים פ"ט

ר"מ

י ‏[א]הנוגע במת ונוגע בכלים המאהיל על המת ונוגע בכלים טמאים [ב]מאהיל על המת ומאהיל על הכלים הנוגע במת ומאהיל על הכלים טהורים אם יש בידו פותח טפח טמאין שני בתים ובהן כשני חצאי זיתים פשט את שתי ידיו להן אם יש בידיו פותח טפח מביא את הטומאה ואם לאו אינו מביא את הטומאה:

פרק ששה עשר

א א) כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע אמר רבי טרפון אקפח את בני שזו הלכה מקופחת ששמע השומע וטעה שהאיכר עובר והמרדע על כתפו והאהיל צדו אחד על הקבר וטמאוהו משום כלים המאהילים על המת אמר רבי עקיבא אני אתקן שיהו דברי חכמים קיימין [ג]שיהו כל המטלטלין מביאין את הטומאה על אדם הנושאן בעובי המרדע ועל עצמן בכל שהן ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח: ב כיצד כוש שהוא תחוב בכותל כחצי זית מתחתיו וכחצי זית מעל גביו אף על פי שאינן מכוונין טמא נמצא מביא את הטומאה לעצמו בכל שהוא הקדר שהוא עובר והאסל על כתיפו והאהיל צדו אחד על הקבר הכלים שבצד השני טהורין אם יש באסל פותח טפח טמאים ג) [ד]התלוליות הקרובות בין לעיר בין לדרך אחד חדשות ואחד ישנות טמאות הרחוקות חדשות טהורות וישנות טמאות אי זו היא קרובה חמשים אמה וישנה ששים שנה דברי ר"מ רבי יהודה אומר [ה]קרובה שאין קרובה ממנה וישנה שאין אדם זוכרה: ג ג) [ו]המוצא

הלכה כרבי מאיר: י כבר קדם לך בפרק הראשון מזאת המסכתא שהאדם כאשר נטמא במת ונגע בכלים יטמא אותן טומאת ז' ולזה כאשר נטמא אדם במת אם נגע בו או האהיל עליו ואחר נגע בכלים הנה אלו הכלים טמאים אבל אם נגע במת או האהיל עליו עוד האהיל על הכלים הנה לא יטמא אותן לפי שטמא מת אינו מטמא באהל אמנם יטמא במגע אם לא שהאהיל בידו אחת על הטומאה ובידו השנית על הכלי יחד ושיהא בידו פותח טפח אשר היא שיעור הבאת הטומאה ואז יהיו אלו הכלים טמאים להגעתן עם הטומאה תחת אהל אחד וכבר קדם לך בו' מזאת המסכתא שהאדם נעשה אהל לטומאה וכן אם היו שני בתים קרובים ובהן כשני חצאי זיתים ופשט (שם) [שתי] ידיו לשני הבתי' יחד הנה אם הי' פותח טפח בכל יד כבר הגיעה הטומאה ביניהן ונטמא הוא ושני הבתים והיה כבית אחד והיה כזית מן המת תחת אהל מחובר ולא תטהור אמרו פותח טפח לפי שכבר הקדמנו שקטן בן יומו מטמא טמא מת ויהיה נער קטן:

א מרדע. הוא המחרישה וכבר קדם לך בט"ז מכלים שמרדע בינוני הוא אשר הקיפו טפח הנה ברחבו אצבע ושלים וזה שלים הטפח בקירוב וכבר ביארנו בש"ס (שבת דף יז.) שרבי טרפון חשב כאשר שמע זה המאמר שהמרדע או כל מה שהוא כעובי המרדע כאשר האהיל על הטומאה ועל הכלים נטמאו אלו הכלים ותביא להם טומאה ותמה על זה ואמר שיקפח את בניו אם לא תהיה בזה הדין טעות וזאת ההלכה נעדרת האמת והוא ענין אמרו ההלכה מקופחת היא ומזה אמרם (פסחים דף קיח.) אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה שלא יעדיר אותו ממנו אבל ימציא תועלתו וכן אמרו (שם דף פז:) אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה אין לך כל נביא שלא קיפח ד' מלכים ר"ל שהם נעדרו והוא נשאר אחריהם עוד ביאר מקום הטעות ואמר שנפילת הטעות בעבור ששמע השומע שהחורש כאשר הלך והמרדע על כתיפו והאהיל קצה זה העץ על הקבר הנה כבר נטמא המרדע ונטמא החורש הנושאו וחשב השומע שסיבת טומאת החורש הנושא המרדע אמנם הוא היותו אז עם המת או הקבר תחת אהל אחד והוא אהל המרדע ותקן ואמר שכל המטלטלים מביאין את הטומאה בעובי המרדע ואין הענין כן ואמנם סבת טומאתו היותו נוגע במרדע והמרדע כבר האהיל על הטומאה והנוגע בכלים המאהילים על המת כבר יטמא כמו שבארנו בפתיחת זה הסדר ואולם הבאת הטומאה הנה לא תהיה בפחות מפותח טפח ולפי זה הדעת כאשר האהיל עובי המרדע על האדם ועל הטומאה ולא יגע האדם בזה המאהיל לא יטמא זה האדם. ותיקן ר"ע מאמר ר"ט ומה שחשב ר"ט ממאמר המשנה כמו שתראה. והלכה כר"ע לפי שמאמר המשנ' כל המטלטלין מביאין את הטומא' בעובי המרדע אמנם רצה בזה על האד' הנושאן לבד והוא מכלל י"ח דבר שגזרו כמו שזכרנו בתחלת שבת: ב אסל. שם העץ אשר יעתיקו בו הכתפים המשא והדומה לו וכאשר היו הקדרות תלויות מקצה האסל אחורי גב הנושא והקצה האחר מאהיל על הטומאה והיה בעץ פותח טפח יטמאו אלו הקדרות אשר בקצה השני וזהו ענין אמרו ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח: ותלוליות קבוץ תל ושמו ג"כ בערבי תלי וזאת העיר בתנאי שתהי' עיר קרובה לבית הקברות וזהו הדרך אשר זכר ג"כ דרך ביה"ק ואמנם כדין על אלו התלוליות מחשבה ביארה הש"ס (כתובות דף כ:) שהנשים יקברו בהן הנפלים ובעלי המומין איבריהם כאשר יפרדו מהם ואמנם דינו על התלוליות הישנות (הקדימה) [הטומאה] ואפילו היו רחוקות (השנים) [הטעם] לפי שהם פעמים יהיו קרובים מן המדינה והיו אנשי זאת המדינה יקברו שם מה שזכרנו ונחרבה המדינה ההיא והלכה כרבי יהודה: ג כבר ביארנו בסוף נזירות (דף סה.) שאמרו מת לא הרוג

כוש שבלע הצינורא: אף על פי שאינן מכוונין. שאין ב' החצאין מכוונין זה כנגד זה: טמא. הכוש דמביא טומאה על עצמו בכל שהוא ולא כר' דוסא דלעיל פ"ג (מ"ה) דתנן מאהיל על כחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין: והסל. כמו והאסל דתנן במסכת כלים פרק י"ז (מט"ז) והאסל שיש בו בית קיבול משות והוא מוט שעל כתיפו של קדר שנושא בו את הקדירות ואם יש באסל פותח טפח מביא את הטומאה על הקדירות שתחתיו בצד השני: התלוליות. מלשון תל: בין לעיר בין לדרך. בכתובות פרק האשה שנתאלמנה (דף כ:) מאי עיר עיר הסמוכה לבית הקברות ודרך דרך הסמוכה לבית הקברות [ופריך] בשלמא דרך בית הקברות זימנין דמיתרמי לבין השמשות ומיקרו וקברי בתל (ופריך) אלא עיר הסמוכה לבית הקברות כולהו לבית הקברות אזלי ומשני מתוך שהנשים קוברות שם נפליהן ומוכי שחין זרועותיהן עד חנוסים אמה אזלא איהי לחודה ספי לא מציא למיזל דבריה איגים בהדה ולבית הקברות אזלא הילכך קרובות אפילו חדשות טמאות דאזלא לחודה וקוברת בתל אבל רחוקות לא אזלא לחודה לקבור בתל וכיון דלדבריה איגים בהדה הולכת לבית הקברות והא דמטמינן בישנות אפילו רחוקות דחיישינן שמא קרובות היו מתחילתם וחרב העיר ונשתכח הדבר ויש מפרשים דקרובות דאזלא לחודה לא ידעי אבל רחוקות מדברה איגים בהדה ידעי ולא יתכן דא"כ על חנס נקט ולבית הקברות אזלא וכמו שפירשתי עיקר וכן מוכח בתוספתא: תניא בתוספתא [רפי"ז] התלוליות הקרובות בין לעיר בין לדרך אחד חדשות ואחד ישנות טמאות מפני שהנשים קוברות שם נפליהן ומוכי שחין איבריהן והרחוקו' חדשות טהורות וישנות טמאות שאני אומר שמא היתה שם דרך או עיר ואי זו היא תלולית של עפר שעל גבי בקיע המאהיל על מקלתה טמא ואין צ"ל כנגד כולה עפרה טמא משום עפר תלוליות: אתר ממנה עפר וסמכו לה [ב] אין בו משום עפר [ג] תלוליות שהיתה טמאה וטהורה הרי זו טהורה ואין חושש שמא נטמאת: פי' בקיע כמו נקע: אתר. חפר: אין בו משום עפר תלוליות דכיון שחפרו אע"פ שסמכו נטהר: שהיתה טמאה וטהורה שסילקו ממנה כל הטומאה אי נמי בדקוה ונמצאת טהורה הרי זו טהורה ולא חיישינן שמא אחרי כן חזרו וקברו בה דכיון דחזו עלה טהרה לא עבידי דקברי בה: ג המוצא מת בתחילה מושכב כדרכו. משנה זו שנויה פרק בתרא דנזיר (דף סד.) ותד מינייהו אגב גררא והתם דייקינן

א) נ"ל ויש לפרש קיפח. ב) [נ"ל שבגדו].

פירוש הרא"ש

י הנוגע וכו'. הנוגע ונוגע בכלים טמאים טומאת ז' דבשעה שהוא נוגע במת או מאהיל עליו ונוגע בכלים [טמאים] משום חיבורין: טהורים. שאין טומאה לכלים אלא בנגיעה: אם יש בידו פותח טפח טמאים. מפני שמביא טומאה מן המת לכלי': (כתוב בגליון וז"ל פירש רבי ומורי הר"ן י"א פירוש כשאין בידו פותח טפח האדם ודאי טמא שכל מה שהוא כנגד הטומאה נטמא אבל שיביא הטומאה הזו לכלים הנה לא יביאנה להם אלא א) (כלים) משני פנים או שהיה בידו פותח טפח ואז יביא הטומאה לכלים באהל אע"פ שלא יגע בהם או שיגע בהם ואע"פ שאין בידו שמאהלת על המת פותח טפח הנה יביא לו טומאה. ב) כלל זה או להבין פי' זה צריך כי טמא מת אינו מטמא באהל אלא במגע ועל זה הם טהורים ועוד יש בידו פתו' מטפה אינו מטמ' וזה עיקר ועיין בו): תימה אף אם יש בידו פותח טפח מ"מ אין בזרוע פותח טפח דהא דאמרי' דפותח טפח מביא את הטומאה צריך שיהא כל אורך דבר המאהיל פותח טפח אבל אם היה קצר באמצע לא וראיה מטבלאות שנוגעים בקרנותיהם דכלים שתחת השניה טהורים ויכול לומר שצריך ב' ידיו אבל מסיפא פשט [שתי] ידיו קשה ואיכא [למימר] דאיירי באדם שמן ויש בזרועותיו פותח טפח וגוף אינו מפסיק דאדם אהל הוא:

א כל המטלטלין כו' מביאים הטומאה. אם האהיל

פירוש רב האי גאון

פט"ז א אקפח את בני. פירוש אקפח א) א' ועו' פתו שאין הקב"ה מקפח שכר כל ברי' (עי' פסחים קי"ח.): ב והאסל. פי' מן וישאהו במוט (במדבר י"ג כ"ג): התלוליות. כמין הר קטן תל בפיית מן (דברים י"ג י"ז) והיתה תל עולם:

א) נ"ל כמו ונקפתו ס"א וקפית וכ"ה בערוך פרק קפח א' [וגמ"א שלנו הגי' ונקפים].

מהר"ם מרוטנבורג

י הנוגע במת ומאהיל על הכלים טהורים. ואף על גב דהאדם טמא דכולם מביאין את הטומאה על עצמן בכ"ש מיהו אינו מביא את הטומאה [על הכלים] בפחות מטפח: פט"ז ב אם יש בסל פותח טפח טמאים. דהאדם שהוא מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה: ג המוצא מת בתחלה. בנוסחת מהר"ם נמחק בתחלה:

הגהות הגר"א

פט"ז [א] משנה א בר"ש המרדע שראשו אחד נתון על גבי המת כו' כצ"ל. ושכנתיים נמחק: [ב] שם מ"ב וסמכו לה עפר אחר אין בו כו' כצ"ל: [ג] שם התלולית שהיתה טמאה [ונטהרה] הרי זה טהורה כצ"ל:

הגהות רוו"ב

פט"ז (א) מ"א בר"ש מביא להן טומאה אלא כו'. נ"ב צ"ל

מסורת הש"ס

א) שבת דף יז.: ב) כתובות דף כ:: ג) [נזיר סד: נ"ב קד:]:

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הל"ב:
יא ב מיי' שם פ"ח הל"א:
א ג מיי' פי"ב שם הלכה ה:
ב דה מיי' פ"ח שם הלכה ג:
ג ו מיי' פ"ט שם הלכה ג:

אחד והחרחור מצד אחר כדתנן בפכ"ה דכלים המרדע יש לו אחורים ושם פירשתי ואינו בית קבול עשוי למלאות כי אין הדרבן והחרחור קבועים תמיד במרדע אלא פעמים מסירין אותו כדמוכח בריש חגיגה אי מה דרבן מי
ואי קרי לי' מיטלטל עפי ממסמרות אי משום שהמרדע מיטלטל כמו כן מסמרות כשהם נטועים בכלי המיטלטל מיטלטלים עמו המסמרות. וכיון שנטמא המרדע נטמא גם האדם הנושאו טומאת ז' מטעם חיבורים או משום
טימאוהו משום אהל שהביא המרדע טומאה עליו ואע"פ שאין ברחבו טפח והנה דכל המטלטלין מביאים את הטומאה בעובי המרדע מלטמאות כל אשר תחתיו אפילו אינו נוגע במרדע או אפילו מידי דלאו בר קבולי טומאה
רבנן בתוך המרדע שאם היה בתוכו אפי' מרדע כל שהוא היה מביא על כל מה שתחתיו משום חרב הרי הוא כחלל כדתנא בריש מכילתין יש לי חמישי ספוד שהוא תחוב באהל המת וכל שמרדע חשוב ככלי מתכות כיון שה
דכלים עץ המשמש את המתכת טמא: אמר ר"ע אני אתקן. לא טעה השומע שיהא המרדע מביא טומאה על אדם הנושאו טומאת שבעה מטעם אהל אפילו היכא דלא שייך בה טומאת ז' משום טומאת חיבורים או מ
פו מפסיק בינו למרדע דהשתא הבגד טמא טומאת ז' והנושא טומאת ערב וגזרו חכמים שיהא האדם טמא טומאת ז' דלא ליטעי אינשי למימר כיון שיש בהיקיפו טפח משום אהל טימאוהו ואתי למימר דכל טומאת אהל א
שאינו נושאו שהוא טהור ליכא למיחש למידי: ב ביצד וכו'. כוש שטוות בו הנשים ומקבל טומאה ואפילו הוא של עץ משום צנורה של מתכות הקבוע בו כדהניא בפ"ט דכלים כוש שבלע את הצנורה: אע"פ שאין הת
בר' דוסא דפ"ג דמטהר מאהיל [על] כחצי זית וחצי זית מאהיל עליו: הקדר וכו' הסל. מוט שעל כתיפו של קדר ונושא בו הקדירות לפניו ולאחריו כההיא דפ' י"ז דכלים הסל שיש בו בית קיבול מעות: תלוליות. מ
ש בפ"ב דכתובות עיר ודרך הסמוכין לבית הקברות וטומאתן לפי שהנשים קוברות שם נפליהם ומוכי שחין זרועותיהן: הקרובות. אפי' חדשות טמאות לפי שהאשה (הולכת) [הולכת] לבדה וזימנין דמיתרמי בין השמשות וי
רות. חוץ לני אמה אינה הולכת לבדה ואפילו אי מיתרמי בין השמשות הולכת (לבדה) לבית הקברות הילכך חדשות טהורות אבל ישנות טמאות שמא קרובות היו וחרב קצת העיר ונשכח הדבר: (כתוב בגליון וז"ל לפי ש
חדשות מאי אפי' כי פסיעה כשהם קרוב לעיר [טמאים] כי איכא תרתי לריעותא קרובות וחדשות וא"כ מאי אמר אפי' מאי רבותא אשמועינן וי"ל דרבותא אשמועינן כי אפי' שלמשל יהיה ביה"ק להלן מאיזה תל כמו תני מיל או
בוא בחזקת טומאה והוא הטעם שנתן הרא"ש באמרו לפי שהאשה הולכת לבדה וכו' ע"כ): ג המוצא וכו'.(כתוב בגליון וז"ל פי' למשנת המואלה לרבי ומורי הר"ן י"א והיא זו דרכן היה לעשות מערה ובה כוכין וכנגד ה
רת ברחבו ואורך המערה עם כותליה ח' אמות ורוחבה ד"א ואורך הכוך שתי מערות עם הכוך שביניהם יהיו כ"ב אמות הילכך אם היה חופר בארץ ומצא בלשה מתים מוטלים

א) נ"ל באחד משני כו'. ב) [נ"ל להבין פירוש זה צריך לידע בגל זה כי כו'].

ד א ב מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל"ז:
ה ג ד מיי' שם הל"ט:
ו ה מיי' שם הל"ב וכת"ק.

דייקינן המוצא פרע למצוי כלומר שידוע שלשם קבורה נקבר שם דאינו נוטלו כדתניא פרק נגמר הדין (דף מז:) קבר הידוע אסור לפנותו פינהו מקומו טמא והאי ידוע אין זה כידוע דהתם דקאמרינן בנזיר (דף סה.) אחד ידוע ושנים תחלה כלומר תחלה שלא נודע עד עכשיו שהיה כאן מת או אחד תחלה ושנים ידוע אין להם שכונת קברות עד שיהו שלשה ידועים או שלשה תחלה דהשתא ידוע היינו דידוע שנקבר שם אבל לא ידעינן אי לשם קבורה או לפי שעה ואם שלשתם ידועים סתמא דמילתא לשם [קבורה] נקברו וכן שלשתם תחלה אבל א' ידוע ושנים תחלה לא אמרינן שלשם קבורה קברוהו שם דהרי לא היו יודעים שהיה שם מת אחד ומפרש התם פרע להרוג משום דמת שחסר (לו) אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות ושמא הכי גמירי מושכב פרע ליושב כדרכו פרע לשראשו בין ברכיו משום דאמרי' עובד כוכבים [הוא] דישראל לא קברי הכי כך מפורש בנזיר (שם.): נוטלו ואת תבוסתו. התם דריש לה מדכתיב ונשאתני ממצרים טול עמי ושיעור תבוסה פי' ר"ע נוטל עפר תיחוח וחופר בבתולה ג' אצבעות: מד' אמות ועד שמנה. זהו שיעור מערה שהכוכין פתוחים לה ובשילהי המוכר פירות (דף קב.) פריך מני אי רבנן הא אמרי ד' אמות על שש אי ר"ש הא אמר שש על שמנה דתנן התם ומשני האי תנא הוא ואע"ג דלשום תנא לא אשכחן שלש כוכין לארבע אמות איכא לאוקמה בהא כרשב"ג דתנן התם רשב"ג אומר הכל לפי הסלע אי נמי הני שלשה לא שיהיו שלשתן לרוחב המערה אלא שנים לרוחב ואחד לאורך: כמלא מטה וקובריה. ובירושלמי דנזיר פרק בתרא פריך לה תמן תנינא ועושה חצר על פתח מערה שש על שש כמלא מטה והכא הוא אמר הכין תמן מלא המטה עומדת ברם הכא מלא המטה חוזרת: הרי זו שכונת קברות. ואסור לפנותה דקנו מקומן: ובודק הימנו ולהלן כ' אמה. הכי הא שאר לא ידעי אם לרוחב המערה הוו מנחי ויש חצר לפני המערה ו' אמות כדתנן פרק המוכר פירות (דף קא.) ועושה חצר על פתח המערה שש על שש כמלא מטה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן ואי לרוחב המערה מנחי איכא שמונה אמות של אורך מערה ושש של חצר ושמנה של מערה שמצד אחר הרי עשרין ותרתין והיינו דפריך בשילהי המוכר פירות (דף קב.) אי ר' שמעון עשרין ותרתין הויין ומסיק האי תנא סבר כרבנן דתנן התם עושה תוכה של מערה ד' אמות על שש וכגון דבדק מערה ראשונה באלכסון שהאלכסון עודף ב' אמות ואיכא שמנה למערה ראשון באלכסונא ושש לחצר ושש למערה שמצד אחר דחד באלכסונא אמרינן תרי באלכסונא לא אמרינן והיינו דקתני עשרים ועוד צריך לבדוק מלמעלה ולמטה עשרים אמה דהיינו ארבעים אמה דשמא זו היא מערה שבמזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה במערב החצר: מצא אחד בסוף עשרים בודק הימנו ולהלן כ' אמה. דמי יימר דמבית הקברות הויא היא מערה שמא קבר אחר הוא וחצר אחרת של אדם אחר וצריך לעשות גם לשם כל בדיקות דלעיל דכמו שיש שם קבר כמו כן יש אחרים סובא: שרגלים לדבר. אחרי שנמצא בשדה זו שכונת קברות: שאילו מתחלה מצאו. קודם שמצא ג' מתים הללו היה נוטלן ואת תבוסתן כל כמה דליכא רגלים לדבר כדקתני רישא: תניא בתוספתא [פס"ז ע"ש] א' המוצא ג' מתים וא' המוצא ג' כוכים ואחד המוצא כוך בקיע ומערה [א] ואחד מלא עפרה ואין ביניהם מד' אמות ועד ח' אמות יש להן תבוסה ואין להם שכונת קברות דברי ר"ש וחכמים אומרים רואין את האמצעיים כאילו אינן והחיצונים מצטרפין מד' אמות ועד שמנה מלא ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה וראשו של זה בצד מרגלותיו של זה יש להן תבוסה ואין להן שכונת קברות והחסר אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות ואי זה הוא חסר ר' (מאיר) אומר כדי שינטל מן החי וימות מצא שנים בתחלה ואחד ידוע יש להן תבוסה ואין להן שכונת קברות ומעשה ברבי ישבב שבדק ומצא שנים בתחלה ואחד ידוע עשה להן תבוסה ועשה להן שכונת קברות כשבא אצל ר"ע אמר לו כל מה שיגעת לריק יגעת אף אתה היית צריך לבדוק כל קברי א"י הידועים ולא אמרו אלא המוצא שלשה בתחלה: ד הבודק. כדאמרן בודק ממנו ולהלן כ' אמה אין צריך לחפור את כולן אלא חופר אמה על אמה ומניח אמה שאינו חופר ועושה כן עד שמגיע לסוף עשרים ואותה אמה שהוא חופר צריך לחפור עד שמגיע לסלע הוא הצור או עד לקרקע בתולה שלא נחפרה מעולם: המוציא את העפר ממקום הטומאה. מאותם אמות שהוא חופר: אוכל בדמעו. בתרומתו מלשון (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר דדרשינן פ"ק דתמורה (דף ד.) מלאתך אלו ביכורים ודמעך אלו תרומה ואע"ג דסתם כהנים לא בדקי דהוזהרו על הטומאה מ"מ אי אתרמי מילתא שהוציא העפר משם לא אסרינן ליה בתרומה כל כמה דלא איתחזק שם טומאה: המפקח את הגל. של צרורות או אבנים שנפל על האדם ומת כי ההיא דסוף פ"ק דכתובות (דף טו:): אינו אוכל בדמעו. דכיון דהוחזקה שם טומאה דילמא מאהיל ואפי' ספק חי ספק מת חיישינן: תניא בתוספתא [פס"ז] הבודק ב"ש אומרים בודק שתים ומניח אמה וב"ה אומרים בודק אמה ומניח אמה דברי ר' יעקב וחכ"א ב"ש אומרים בודק אמה ומניח אמה וב"ה אומרים בודק אמה ומניח שתים המוציא את העפר ממקום הטומאה אוכל בדמעו ר' יהודה אומר צובר עפרה של זו על גבי עפרה של זו ורבותינו אמרו עפרה טהורה הבודק אוכל בדמעו מפקח את הגל אינו אוכל בדמעו שאלו תלמידיו את רבן יוחנן ב"ז בודק מהו שיאכל אמר להן אינו אוכל אמרו לו לימדתנו רבינו שיאכל אמר להן יפה אמרתם אם מעשה שעשו ידי וראו עיני ושכחתי ששמעו אזני על אחת כמה וכמה ולא שלא היה יודע אלא שהיה מבקש לזרז את התלמידים וי"א את הלל הזקן שאלו ולא שלא היה יודע אלא היה מבקש לזרז את התלמידים שהיה ר' יהושע אומר השונה ואינו עמל דומה לאיש שזורע ואינו קוצר והלומד תור' ומשכח' דומה לאשה שיולדת וקוברת ר"ע אומר ב) זמר בה תדירא זמר: פירוש התם מתני' כרבי יעקב אליבא דב"ה: צובר עפרה של זו ע"ג עפרה של זו. כלומר עפר החפירות צובר יחד ולא יוציאם למקום אחר משום דטמאות קסבר רבי יהודה דאימו אוכל בדמעו: ורבותינו אמרו עפרה טהור היינו כתנא קמא דאוכל בדמעו: הבודק אוכל בדמעו אע"ג דבכבר תנא ליה רישא (א) המוציא הדר תנייה אגב מפקח ומיהו מדנקט רישא המוציא עפר והכא נקט הבודק משמע דתרי מילי נינהו ועוד דחשיב ליה טהור וקרי ליה מקום טומאה ועוד במאי פליגי רבי יהודה ורבנן אי משכח בה טומאה טמא ואם לאו טהור ונראה ג) דמחייב באותן שהינו נוטלו ואת תבוסתו דמפרש בסוף נזיר (דף סה.) שנוטל עפר תיחוח וחופר בבתולה שלש אצבעות מד' אמות ועד ח' אע"ג דידעינן דאין זה רקב של מת כיון דתבוסתו היא מטמא ליה ר' יהודה ורבנן קרי ליה מקום טומאה משום דנמצא שם מת אע"ג דלרבנן עפרה טהור: ואינו עמל שאינו חוזר עליה כדתניא בחלק (דף צט.) והתם קתני לה (ב) ברבי יהושע בן קרחה ורבי יהושע דהכא קאמר כל הלומד תורה ומשכחה: זמר בה תדירה זמר מלשון (תהלים קיט) זמרות היו לי חוקיך ואע"ג דאיענש ד) דוד על שקרא לדברי תורה זמירות ר"ע משל בעלמא קאמר כשם שהמזמר מזמר וחוזר בכל יום שלא ישתכחו ממנו זמירותיו כך הוי מחזר בכל יום על תורתך: ה היה בודק. להשלים עשרים אמה: שלולית. מקום שמי גשמים שוללים שם: מפסיק. מקום הנחל והשלולית ודרך רשות הרבים אבל בודק מצד אחר כדמשמע בתוספתא: והכל טהור. דאין להם תבוסה הואיל ולא נתקנה לקבר כדקאמר גבי בור: יש לו תבוסה. לאו למימר שאם לא נטל תבוסתו מקומו טמא דהא אוכל בדמעו תנן כדפרישית לעיל אלא משום דקתני רישא מלקט עצם עצם ואין צריך ליטול יותר והשתא חייב ליטול גם התבוסה כיון דמסלק המת כדדרשי' בסוף נזיר (דף סה.) ונשאתני ממצרים טול עמי ועוד אתא למימר דאפילו לפנותו אסור כיון דהתקינו לקבר: תניא בתוספתא [שם] מצא אחד בצד רה"ר מכאן ושנים בצד רה"ר מכאן בודק מכאן ומכאן ומניח את רה"ר אחד בצד גדר מכאן ושנים בצד גדר מכאן בודק מכאן ומכאן ואין צריך לבדוק מקום הגדר שכן לדרך הבונה להיות לו בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה ואי זו היא בתולה כל [ג] שאין לה רושם ואין עפרה תיחוח: בדק והגיע למים הרי זו כבתולה בדק ומצא שם חרס אין זו בתולה. פי' מצא שם חרס אין זו בתולה דחרס בידי אדם הוא ואית דגרסי הרי זו בתולה ואין בודק מן החרס ולמטה כדאשכחנא בדוד (מכות דף יא.) כשכרה שיתין כרה אלף אמה ה) (ומצא חרס). ועוד תניא בתוספתא [פס"ז] נמצאת אומר שלש קברות הן קבר הנמצא מפנין אותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנא' קבר המזיק את הרבים מפנין אותו פינהו מקומו טהור [ג] ואסור בהנאה קבר הידוע אין מפנין אותו פינהו מקומו [ד] טהור ומותר בהנאה שדה שאבד קבר בתוכה הנכנס לתוכה טמא בדק ומצא בה קבר הנכנס לתוכה טהור שאני אומר הקבר שאבד הוא הקבר הנמצא בדק ומצא בתוכה ג' קברות הנכנס לתוכה טהור ואין חוששין שמא שכונת קברות הן המפנה קברו לרה"ר והלך לשם אדם מפנה עצם עצם והכל טהור מי שנפחת קברו לתוך שדהו מפנה עצם עצם והכל טהור מעשה ביהודה והלל אחיו בניו של ר"ג שהיו מהלכין בתחום עכו ומצאו אדם אחד שנפחת קברו לתוך שדהו אמרו לו לקט עצם עצם והכל טהור פוסא שמטילין לתוכו הרוגין מלקט עצם עצם והכל טהור והנקבר שלא ברשות אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות רשב"ג אומר הנפלים אין קונין את הקבר ואין להן

מת בתחלה מושכב כדרכו נוטלו ואת תבוסתו מצא שנים נוטלן ואת תבוסתן מצא שלשה אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמנה (כמלא מטה וקובריה) הרי זו שכונת קברות בודק ממנו ולהלן עשרים אמה מצא אחד בסוף עשרים אמה בודק ממנו ולהלן עשרים אמה שרגלים לדבר שאילו מתחלה מצאו נוטלו ואת תבוסתו: ד הבודק בודק אמה על אמה ומניח אמה עד שהוא מגיע לסלע או לבתולה המוציא את העפר ממקום טומאה אוכל בדמעו המפקח בגל אינו אוכל בדמעו: ה היה בודק הגיע לנחל או לשלולית או לדרך הרבים מפסיק שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצם עצם והכל טהור המפנה קברו מתוך שדהו מלקט עצם עצם והכל טהור בור שמטילין לתוכו נפלים או הרוגים מלקט עצם עצם והכל טהור רבי שמעון אומר אם התקינו לקבר מתחלה יש לו תבוסה:

מושכב לא יושב כדרכו לא ראשו בין ירכותיו לפי שהוא כאשר יהיה על אחד מאלו הענינים אינו עושה שכונת קברות וכן אמרו המוצא שמצאהו אחר חקירה ודרישה ושם התבאר ג"כ שמת [שחסר] שאין לו תבוסה ולא שכונת קברות וכאשר תמצא מת באלו התנאים ונרצה שירצה זה המקום ובהסרתו יסיר העפר אשר התערב בו דמו ולחותו וזה העפר יקרא תבוסה להתערב חומרו שם כמו שביארנו בענין תבוסה כמו שקדם וזה כשיסיר כל מה שתחתיו מהעפר התיחוח עד שלא יצטרך חפירה ויחפור בארץ הקשה שומק שלש אצבעות וסמך זה למאמר יעקב אבינו ע"ה (בראשית מז) ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם אמר לו טול עמי מעפר מצרים לפי שבו חומר למת וכאשר ימצא מתים רבים במקום אחד נפגשים קצתם על קצתם הנה הם דמיון איש אחד ומטלן ואת תבוסתן ואם ימצא אותם על אלו התנאים ובקצתות הנזכרין הנה אלו המקומות בחזקת בית הקברות וכבר התבאר בפרק השני מבתרא (דף קא.) שאלו החכמים כל מערה מהמערות אשר יקברו בה המתים אינה בפחות מו' אמות על ד' אמות וכל חצר אשר לפני המערה ו' על ו' ויהיה ארך שתי מערות וחצר שביניהן י"ח אמות ואמנם הצריך הנה לומר עשרים אמה לפי שאם יחפרו פעמים על הקבר על ארך נלע שתי מערות והחצר ולזה השיב הש"ס כאשר אמר תמני סרי הויין והשיבו אימר באלכסונה בדק והוא טעם ג"כ באמרנו מד' אמות עד ח' לפי שהמערה אמנם היא ארבע על שש אבל אלכסונה של מערה יותר משבע אמות ולכן לקח הוא ח' לחומרא וכאשר תמצאם בהם במת הח' אמות אולי זאת המערה וזאת בית הקברות. שאילו מתחלה ר"ל זה אשר מצא בסוף עשרים אמה אם מצאו בתחלת הענין היה הרוג או יושב או מושכב שלא כדרכו אינו בודק עשרים אמה אלא נוטלו ואת תבוסתו בלבד שחזקתן עובד כוכבים: ד בעבור שאמר בודק ממנו ולהלן עשרים אמה ביאר לנו איך תהיה הבדיקה ופחות מה שיהיה בין קבר לקבר אמה אחת ולזה כאשר ימצא זה המת השלישי קבור כמו שספרנו *ועזב לפניו אמה לפי שהוא פחות מה שימצא בין שני קברות ויחפור באמה השניה לפי שפעמים יש שם קבר אחר ולא יצטרך לחפור על אורך הקבר *(כשיעור אורך אמה אלא רוחב אמה) ג"כ והוא אמרו אמה על אמה לפי שאם יהיה שם מת יראה ולא יצטרך שיגלה מגופו וכן עד עשרים אמה יעזוב רחב אמה ויחפור אמה על אמה עוד ביאר שיעור שומק החפירה כמה יהיה לפי שכבר יהיה הקבר בו בתכלית העומק ואמר עד שהוא מגיע לסלע או לבתולה ובתולה ירצו בה ארץ אשר לא יראה בה אותות הישוב לא תיחוח ולא עפר ולא מה שדומה לזה אבל ארץ קשה נדמה כבתולת אדם: ואמר המוציא את העפר ירצה בו אשר יעתיק זה העפר ודומה לו מותר לו אכילת תרומה ובתנאי שלא יכנס במקום הטומאה אבל יוציא העפר וישליכהו וידוע ששם התרומה דמע מלאתך ודמעך לא תאחר (שמות כב): ומפקח בגל הוא שיגלה ויחפש הבנין הנופל ויהרוס אותו ולא יודע אם שם מת ואם הוא עומד במקום טומאה או עומד במקום טהרה וזה אינו ידוע עד שיגלה המקום ובעבור זה אינו אוכל בתרומה: ה כבר ביארנו בשני מפיאה שאלולית היא אמת המים אשר תלא מן הנהר להשקות בו הגנות והפרדסים ודרך הרבים לא יקבר אדם בו ולזה לא יצטרך בדיקה ולכן כאשר הגיע לזה כבר סיים שכונת קברות ולא יצטרך להשלים כ' אמה ואין הלכה כר"ש:

א) [בילקוט איתא מקרקע מצרים טול כו']. ב) בגמ' פרק חלק דף צט: הגי' זמר בכל יום וזמר בכל יום. ג) צ"ל דמיירי באותן. ד) [סוטה לה.]. ה) [לפנינו בגמ' דמכות יא. גם בסוכה נג. ליתא הכי אמנם רש"י בסוכה נג: כתב כך בשם אגדת שמואל שמצאו דוד על פני נקב התהום וכו' ע"ש ובמכות יא. כתב רש"י ד"ה קפא תהומא בשם גמ' ירושלמי שמצאו שם חרס וכו'].

פירוש הרא"ש

שתראה בריבוע האמצעי שהוא ד"א על ד"א הנה צריך לבדוק כ"ב אמה לכל רוח דשמא הם מונחים לרוחב המערה בקצה המזרחי וצריך לבדוק לצד מערב להשלום אורך המערה והחצר שכנגדה ומערה שניה או שמא הם מונחים לרוחב המערה בקצה המערבי וצריך לבדוק לצד מזרח השלום אורך המערה הזאת והחצר שכנגדה ומערה שניה או שמא הם מונחים לאורך המערה בקצה הצפוני וצריך לבדוק לצד דרום השלום המערה הזאת והחצר המערה אחת או שמא הם מונחים לאורך המערה בקצה דרום וצריך לבדוק לצד צפון השלום המערה והחצר שכנגדה והמערה שניה הסמוכה לחצר שכך כל בדיקה ובדיקה לד' רוחות כ"ב אמות ע"כ). משנה זו שנויה בפרק בתרא דנזיר ודייק המוצא (לסת) [פרע] למצוי כלומר שלשם קבורה נקבר שם דאינו נוטלו כדתניא בפרק נגמר הדין קבר הידוע אסור לפנותו פנהו מקומו טמא: מת. פרט להרוג דמת שחסר אבר אין לו תבוסה ואין לו שכונה והרוג חסר דמו: בתחלה. היינו פרט למצוי ר"ל שעתה נמצא: מושכב. פרט ליושב: כדרכו. פרט לראשו בין ברכיו דאמרינן עובד כוכבי' הוא דישראל לא קברי הכי: מד' אמות עד ח'. דזהו שיעור מערה שהכוכין פתוחים לה ובשילהי פרק המוכר פירות פריך מני אי רבנן היא הא אמרי ד' על ו' אי ר"ש הא אמר שש על שמנה ומשני האי תנא הוא אע"ג דלשום תנא לית ליה ג' כוכין בד' אמות איכא לאוקמי כר"ש בן גמליאל דאמר הכל לפי הסלע א"נ הנך ג' אינם מונחי' בשורה אחת אלא שני' לרוחב המערה ואחד לאורכה: כמלא המטה. אית דלא גרסינן ליה משום דתנן פ' המוכר חצר שש על שש כמלא המטה ובירושל' משמע דגרים ליה ופריך ממשנה למשנה ומשני גבי חצר שפתוחים לה מערות מד' רוחותיה צריך מרובע כי המטה חוזרת פעמים למערה זו ופעמים לזו אבל במערה מכניסי' המט' לתוכה ומתוכה לכוך ודי בד"א: הרי זו שכונת קברות. ואסור לפנותן דקנו מקומן: כ' אמה. דאילו ג' שמצא שמא היו מונחי' לרוחב המערה וצריך לבדוק כ' כותלי' מכאן ומכאן והחצר שם והמערה שמעבר לחצר ח' הרי עשרים ושתים וכשם שבדק כ"ב ממזרח למערב כך בודק כ"ב ממערב למזרח שמא החצר היה עומד מצד אחד למזרח ושמא היו מונחים באורך המערה מצפון לדרום ויבדוק אלא לצד צפון עד שיגיע לשמנה אמות עם אלו השלשה דשמא בדרום מערה היו קבורים וכן יעשה לצד דרום שמא בצפון המערה היו קבורים וא"כ יבדוק לצד צפון כ"ב אמה וכן לדרום א"א אין צריך לבדוק כ' אמה אלא מרגלי המת והילך שהיו מכניסים ראש המת תחלה ורגליו לצד המערה ופריך התם אי לרבנן י"ח הויין אי לר"ש כ"ב הויין ומשני לרבנן כגון שבודק מערה הראשונה באלכסון כדי לבדוק כיצד וניתוספו שתי אמות כשעודף האלכסון: בודק הימנו ולהלן כ' אמה: ככל מה שבדק לג' הראשונים: שרגלים לדבר. שזו השדה מיוחדת היתה לקברות ע"י שלשה הראשונים שמצא: שיעור תבוסה מפרש התם דכתיב ונשאתני ממצרים טול עמי ושיעורו נוטל עפר תיחוח וחופר בקרקע בתולה ג' אצבעות הרמב"ם גורס תבוסה מלשון דם תבוסה והוא לשון הבוזות שצריך ליטול ג' א) עפמים עפר שמתערב בהם דם וליחה של מת וסעד מצאתי לו בירושלמי שמוטל מתת נכנס בקרקע ג' אצבעות: ד הבודק וכו'. פירוש הבודק אלו כ' אמה בודק אמה של אמה ואין צריך לבדוק כל ארבע אמות של אורך הקבר ומניח אמה שכך יש הפרש בין כוך לכוך ותחלת בדיקתו סמוך לאלו הג' שמצא מניח אמה ובודק אמה וכן עד סוף כ' ושומק הבדיקה עד שמגיע לסלע וכו' כי רגילין לשום כוך על כוך בגובה כותלי המערה ואלו שמצא הם העליונים: המוציא העפר. שעוסק הבודק לחוץ ובא כהן ואכלו: בדמעו. בתרומה דדרשינן בפרק קמא דתמורה ודמעך זו תרומה: המפקח את הגל. שנפל על אדם לא יאכל תרומה עד שיגלה וימצא מי חיישינן שמא מת והאהיל עליו: ה היה בודק וכו'. נחל של מים: שלולית. מקום שמי גשמים שוללים שם: מפסיק. אבל חוזר ובודק מצד אחר כדמוכח בתוספתא: הכל טהור. דאין להם דין תבוסה הואיל ולא ניתקן לקבורה: המפנה קברו שקברו שם אדעתא לפנות יש לו תבוסה ואסור לפנותו:

א) צ"ל אצבעות.

פירוש רב האי גאון

או לשלולית. פירוש כמו שפרשנו בזרעים:

מהר"ם מרוטנבורג

ד אוכל בדמעו. נ"ל דמיירי בעבד כהן ולאשת כהן וכה"ג דאוכלין בתרומה ולא החמיר על טומאה:

הגהות הגר"א

[א] מ"ג בר"ש ואחד מלא עפרה. נמחק תיבת ואחד: [ב] מ"ה בר"ש ואין לה רושם. נמחק וג"ל שמעלה רושם: [ג] שם ומותר בהנאה: [ד] שם טהור ומותר בהנאה. נ"ל טמא ואסור בהנאה:

הגהות רוו"ב

(א) בר"ש ד"ה הבודק דבר תנא ליה רישא. נ"ב גבי המוצא את העפר ממקום הטומאה הדר קר: (ב) שם והתם תני לה כר' יב"ק. נ"ב כמס' ר' יב"ק ר' יהושע קתני התם דהכא קאמר סי' כו"ל:

נ"ל ישוב

אלא רוחב אמה כשיעור אורך אמה כ"ה בתוי"ט

לכן תבוסה והנקבר שלא ברשות יש לו תבוסה ר' יהודה אומר בור שמטילין לתוכו נפלים טהור א"ר יהודה מעשה בשפחתו של מסיק אחד ברימון שהטילה נפל לבור ובא כהן והליץ בו לידע מה הפילה ובא מעשה לפני חכמים וטהרוהו מפני שחולדה וכרדלם מלויין שם וגוררין אותו מיד. פי' מקומו טהור דהא פינהו ואסור בהנאה דשמא ההוא קבר דהאי מת הוא ובפ' נגמר הדין (דף מז:) אייתי הך ברייתא וגרסינן התם קבר הנמלא מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה קבר הידוע אסור לפנותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה קבר המזיק הרבים מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה והשתא לפי גירסא זו קבר הנמלא כגון שהיה חורש ויודע בעל השדה שלא נוח מעולם לקוברו שם ובגזילה נקבר שם. קבר הידוע שנקבר מדעת בעל השדה. קבר המזיק הרבים שקבור במקום הילוך הרבים ומיטמאים באהלו. ובירושלמי דנזיר פרק בתרא אמרינן קבר המזיק הרבים מפנין אותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה הורי רבא בר כהנא בכפר עוקבא מקומו מותר בהנאה מה פליג כאן בשקדם [הוא את] העיר כאן בשקדמתו העיר. פוסא בור בלע"ז ופוס"א: אין קונין את הקבר דכתיב (דברים יט) לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך אשר תנחל כל שיש לו נחלה יש לו גבול ושאין לו נחלה אין לו גבול ומיהו קשיא לי א"ה אפילו עבדים נמי דבכה"ג בריש פ' בתרא דנזיר (דף סא.): ואין (לו) [להן] תבוסה רבנן פליגי עליה בסוף נגמר הדין (דף מח.): מסיק אחד. אית דגרסי מוסק והוא מוסק זיתים ואית דגרסי מליק אגם ומייתי לה פ"ק דפסחים (דף ט.). ולהכא שיטיא דמשני התם שהטילה כמין נפל א) דהא בור שמטילין בו נפלים קתני רישא דטהור:

פרק שבעה עשר

א א) **החורש** את הקבר הרי זה עושה בית הפרס עד כמה הוא עושה מלא מענה מאה אמה בית ארבעה סאים רבי יוסי אומר בית חמשה במורד ובמעלה נותן רובע כרשינים על בורך המחרישה עד מקום שיצמחו שלשה כרישין זו בצד זו עד שם הוא עושה בית הפרס רבי יוסי אומר במורד ולא במעלה: **ב** היה חורש והטיח בסלע או בגדר או שניער המחרישה עד שם הוא עושה בית הפרס ג) רבי אליעזר אומר בית פרס עושה בית פרס רבי יהושע אומר פעמים עושה פעמים אינו עושה כיצד חרש חצי מענה וחזר וחרש חציה וכן הצדדין הרי זה עושה בית פרס חרש מלא מענה חזר וחרש ממנה ולחוץ אינו עושה בית פרס: **ג** החורש מלטימיא מצבירת העצמות משדה שאבד הקבר בתוכה או שנמצא בה קבר החורש את שאינו שלו וכן עובד כוכבים שחרש אין עושה אותה בית פרס שאין בית פרס לכותיים: **ד** שדה בית הפרס על גבי טהורה שטפו גשמים מבית פרס לטהורה אפילו אדומה והלבינוה או לבנה והאדימוה אין עושין אותה בית הפרס: **ה** שדה שאבד קבר בתוכה ובנה בה בית ועליה על גביו אם היתה פתחה של עליה מכוון כנגד פתחו של בית עליה טהורה ואם לאו עליה טמאה עפר בית הפרס ועפר

א כבר זכרנו בפתיחת דברינו בזה הסדר שבית הפרס טמא והוא מדרבנן ושהוא ב' מינים וזה אחד מהן והוא החורש את הקבר והוא אשר יקרא בית הפרס להתפשטות הקבר על כלו תרגום (שמות מ) ויפרוש את האהל א) ופרסיה למשכנא ואמר שמי שחרש במקום שבו קבר הנה הוא ישים בית הפרס מזה המקום אשר בו הקבר בארך מאה אמה מזה הארץ אשר חרש והפכה וזהו אורך מענה ומענה הוא הקו אשר יקוה אותו המחרישה על ארך השדה אמר ב) הכתוב (תהלים קכט) על גבי חרשו חורשים האריכו למעניתם וכן ישים בית הפרס מאה אמות ברוחב ומקום בן מאה אמה על מאה אמה הוא בית ארבע סאין לפי שבית סאה נ' על נ' כמו שביארנו פעמים: ורבי יוסי אמר שאם היה זה המקום הנחרש בלתי שוה אבל בו מעלות ומורדות הנה הוא ישים בית הפרס בית חמש סאין וזה מאה וי"א אמות [א] וג' רביעי אמה בריבוע בקירוב ותנא קמא אמר בית ארבעה סאין היה מקום שוה או בלתי שוה עוד נתן אלינו תנא קמא אות נדע בו שיעור ארבע סאין כמה הוא כאשר היה המקום בלתי שוה השטחים אמר שישימו רובע קב כרשינין על תוספת המחרישה והוא אשר תקרא בורך המחרישה לפי שהוא דומה לארכובת האיש ויהיה המקום אשר בו אלו הגרעינים ינקבו שיעור שינא ממנו גרעין א' מגרעיני אלו הכרשינין עוד ילך החורש עם המחרישה והגרעינין יפלו עד שיעברו אלו כולן ובלא ספק כי כאשר ישאר השארות מועט מאלו הגרעינים הנה הם לא יפלו בלד א' אלא אחר נענוע הרבה אבל יהו הגרעינים בסוף המחרישה רחוקים קלתן מקלתן ואמר כי כאשר ילמחו שלשה גרעינים זה בלד זה שם יכלה בית הפרס והוא שיעור ד' סאין וכבר ביארה התוספתא ענין מאמר ר' יוסי במורד אבל לא במעלה ואמר שר' יוסי יאמר כי כאשר נחרש הקבר עם מקום גבוה אינו עושה בית הפרס כמו שיהיה הקבר למטה ויתחיל בחרישה עם עליותו זה ההר או המדבר ואין הלכה כר' יוסי בשני המאמרים: **ב** הטיח בסלע או בגדר או שניער המחרישה בסלע או בגדר או שנתם אותה מן העפר הנה שם יכלה הבדל בית הפרס אולם אם משך את המחרישה ולא הבדיל בה הנה תהיה בית הפרס עד מאה אמה והנשאר טהור כמו שהקדמנו לפי שבאותן מאה אמה יכלה כל עלמות המת ובשרו ויאבד שם רבי אליעזר אומר בית הפרס עושה בית הפרס ענינו כי כאשר חרש ג"כ בית הפרס הנה הוא ישים מאה אמה מהמקום אשר התחיל בו החרישה בית הפרס כמו אם נחרש הקבר ור' יהושע יאמר שזה אמנם יהיה כאשר נחרש הקבר ולא ישלים מאה אמה עוד נחרש מקלה בית הפרס ונשלמו הק' אמות ויהיה לכולן דין בית הפרס אולם אם שם קו מן ק' אמה הוא מלא מענה המבואר בו שכבר יהיה שם דין בית הפרס וחרישתו והארכת החרישה חוץ ממנו הנה לא יעשה בית הפרס ואין הלכה כר' אליעזר: **ג** טימיא שם עלמות המת ומאמר החכמים ג) (גיטין דף כ.) אנדריטוס שחיק טמיא ענינו שחיק עלמו' ומלטמיא מורכב מלא טמיא והכונה חפירה מלאה עלמות. שדה שאבד קבר בתוכה ולא התאמת מקומו או שדה שנמלא בו קבר הנה כבר אפשר שהי' שם קבר אחר ונחרש או לא היה או מי שחרש ארץ שאינה שלו או עובד כוכבי' שחרש הנה אלו כלן אין בהן דין משום בית הפרס לפי שבית הפרס הוא דרבנן ולא גזרו על אלו ואמנם היה שרש הגזרה על שדה שנחרש בה קבר ידוע ובתנאי' הקודמים: ואמרו שאין בית הפרס לעובדי כוכבים טעם לאמרו עובד כוכבים שחרש ד) או שעשה בית הפרס לפי שכאשר יהיה כותי אינו עושה בית הפרס כל שכן עובד כוכבים לפי שלא גזרו עליהן: **ד** על גבי טהורה. ר"ל שהיתה עליונה ממנה ושבת זה מה שזכרנו לא אמרו אלא גוש כברייתו ג"כ לא גזרו על זה הניגר עם המים: **ה** כאשר היה פתח העליה על שיעור פתח הבית בשוה ונכחי אליו הנה העליה טהורה בהכרח לפי שאמנם היה הקבר כבר הגיע בדין הבית לפי שאם היה תוך הבית הנה העליה טהורה ואם היה תחת כותל מכתלי הבית הנה העליה ג"כ טהורה לפי שהבית הוא אהל על הקבר והעליה אהל אחר למעלה מזה האהל ואם היה

א) על נ"ל המשכן ופרס ית פרסא על משכנא. ב) עי' תוי"ט. ג) [רש"י בברכות נח. הביא זה בשם ב"ר (פע"ח) וכן כתב רש"י פרשת במדבר ה' ב' בשם ב"ר]. ד) נ"ל אינו עושה.

א מאה אמה. ממקום הקבר שהתחיל לחרוש חיישינן שמא הוליכה המחרישה ממנו עלם כשעורה עד מאה אמה: בית ארבעה סאין. מאה על חמשים אמה הוא שיעור סאתים כדאמרינן (עירובין דף כג:) סאתים כחלר המשכן שהיה מאה על חמשים נמלא שיעור ארבע סאין מאה על מאה: ובמורד. שיעור זה שאמרנו כשמוליך המחרישה במורד דמגלגלתו למרחוק אבל במעלה כשחורש ועולה יש שיעור אחר כדאפרש: בורך המחרישה. הוא העץ שבמחרישה שקורין קוטר' תקועה בו והוא נכפף כעין ברך ולכך נקרא ברך ובפרק כ"א (מ"ב) דכלים הוא שנוי בחרב ובבורך ובילול ובשילהי סדר תעניות אלו (דף כה:) כמלא ברך המחרישה. והכא כשנותן רובע כרשינים עד מקום שמוליכן וימלאו שלשה מהן לומחין זה בלד זה עד שם עושה הבית הפרס דעד שם מוליך עלם כשעורה דשיעור השעורה כשלשה כרשינים כדאמרינן בבכורות ב): רבי יוסי אומר במורד. הוא שיעור ראשון שאמר אבל למעלה אין עושה בית הפרס כלל דמיד המחרישה נגערת: תניא בתוספתא [פע"ז] החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה לכל רוח החורש ע"ג הקבר וכן החורש ע"ג הארון אפי' מסוקעין ברובדין ובאבנים ואפילו על גביהן רום שתי קומות הרי זה עושה בית הפרס החורש מגופו של מת אינו עושה בית הפרס אין לך שעושה בית הפרס אלא חורש את הקבר בלבד ור"א בן יעקב אומר אף התלולית א"ר יוסי בד"א במורד אבל במעלה אינו עושה בית הפרס. ג' כרשינין שאמרו הנתונין כדרכן במקום הגריד אבל לא במקום הטיט והחורש משדה קסקסין ומשדה מדרון הרי זה עושה בית הפרס: פי' ברובדין כדתנן (א) תמן על הרובד שבהיכל והן לוחות של שיש המחופות על הקבר: מגופו של מת בזמן שמגולה ורואה אותו דאמר דכיון דחזי ליה לא שקיל מיניה עלמות במחרשתו: אף התלולית. כלומר החורש מן התלולית עושה בית הפרס: **ב** או שניער את המחרישה. בסלע ובגדר נמי היינו טעמייהו דכשמטיח בהן ננערת המחרישה ואילטריך ליה למיתני או שניער דלא תימא חיישינן שמא לא ניער יפה: עד שם הוא עושה בית הפרס. ולא יותר אפילו ג) תוך עשר אמות או חמש. ר"א אומר עושה בית הפרס. בסוף פ"ק דתמורה (דף יב.) תנן אין בית הפרס עושה בית הפרס ואמרי' בגמרא מתני' דלא כר"א דתנן ר"א אומר בית הפרס עושה בית הפרס ורבנן עד כמה. כי אתא רב דימי אמר ר"ל א"ר שמעון בר אבא שלש שדות ושתי מענות וכמה מלא מענה מאה אמה ודבר תימה הוא מאי קא בעי ורבנן עד כמה ומשני כי אתא רב דימי אמר ריש לקיש אמר ר"ש בר אבא שלש שדות ושתי מענות ומה בא לחדש רב דימי הא משנה שלימה שנינו כאן דקאמר רבי יהושע פעמים עושה פעמים אינו עושה כילד וכו' וי"ל דמתני' דהכא ידעו לה שפיר אלא ניחא ליה לאתויי דרב דימי דאשמועינן מילתא אחריתי מאי דלא שמעינן ממתני' דר' יהושע איירי במקום הקבר ידוע. אם חרש (אם לאו) חצי המענה דהיינו מקום חמשים אמה מן המזרח למערב וחזר וחרש חצי מענה וכן מן הצדדין כלומר מן הצפון לדרום עושה בית הפרס אבל חרש מלא מענה ממקום הקבר וחזר וחרש ממנה ולחוץ אין עושה בית הפרס ורב דימי אשמועינן דבשדה אמרי' הכי כגון שדה שנחרש בה קבר ונעשה בית הפרס ולא ידעינן באי זה מקום בשדה היה הקבר וקא משמע לן שעושה השדות שסביבותיו בית הפרס מלא המענ' לכל רוח מסופו של שדה דשמא לא' [היה] משני ראשי' הקבר שכך פי' בקונט' בתמורה (דף יג.) וה"ל שלש שדות ושתי מענות אותה שדה שהיה בה הקבר שדה לכאן ושדה לכאן אם דרך בני בקעה לחרוש שדותיהן מזרח ומערב אותה בית הפרס אותה שדה שבמזרח ואותה שבמערב ואם לפון ודרום חורשין עושה בית הפרס אותו של לפון ודרום שמם גילגלה מחרישה את עפר בית הפרס והעלמות אבל לא לארבע רוחות שאין דרך לחרוש שתי וערב ואותן ג' שדות גופייהו לא הוו כולהו בית הפרס אלא שיעור שתי מענות מענה לזו ומענה לזו אבל אותה שהקבר בה טמאה כולה דלא ידעינן באי זה מקום ממנה היה הקבר ומשום הכי עושה מלא המענה לכל לד דשמא לאחד (שישנו) משני ראשיה היה הקבר ומשם ואילך לתוך שדה חבירו מלא מענה דזהו שיעור חרישת הקבר לכך שיעורו חכמים למלא מענה ראויות העצמות להתגלגל ע"י המחרישה עד כאן לשון הקונטרס. ולפירושו מצינן למימר דכל זה שמעינן ממילתיה דרב דימי דלהכי נקט נמי שלש שדות ולא דמי לחורש משדה שאבד בה קבר דקתני בסמוך דאינו עושה בית הפרס דהכא בחורש כל השדה והתם בשלא חרש כולה שדה דהויא ספק ספיקא ומיהו קשה דאכתי ספק ספיקא הוא ולשדה שבמזרח היה לו למדוד מראש בית הפרס שבמערב דשמא שם היה הקבר ואת"ל שהיה בראשו שבמזרחת שמא לא גילגל עלם ע"כ וכן בשדה שבמערב וגראה לפרש דלשלש השדות בין כולן שתי המענות קאמר והקבר היה באמצעו של אמצעי ולא אשמעינן רב דימי מידי דלא אשמעי' מתני' ולא בא אלא ליישב לשון בית הפרס דמשמע שזה שהוא בית הפרס עושה שאלו בית הפרס: **ג** מלטימיא. מתים שמונין הרבה יחד כמו שקלת עובדי כוכבים עושים חפירה וממלאין אותה מתים זה על גב זה ומתני' דלא כר"מ דתניא בתוספתא (שם) רמ"א החורש מלטמיא הרי זה עושה בית הפרס: ומצבירת העצמות. ממקום שעצמות צבורין שם דודאי אותו המקום אינו שלו והוה ליה חורש שאינו שלו: ומשדה שאבד בה קבר. דהוה ליה ספק ספיקא שמא לא חרש במקום הקבר ואת"ל חרש שמא לא הוליך ממנה עלם: או שנמצא בה קבר. דחרש ואח"כ נמצא דבית הפרס דרבנן ולא קנסינן ליה כיון דלא ידע החורש שאינו שלו דלדידיה קנסו רבנן בשדה שלו אבל כשחרש בתוך של חבירו לא קנסו רבנן למיהוי ארעא דחבריה בית הפרס וכן עובד כוכבים וכן כותי דלא שייך בהו קנסא: תניא בתוספתא [שם] השותפין והאריסין והאפוטרופין אין עושין בית הפרס החורש מתוך שלו ומתוך של חבירו שלו עושה בית הפרס ושל חבירו אין עושה בית הפרס אבל עולה הוא במדת בית הפרס חזקת נפשות שבא"י טהורות חוץ מן המלוייטות בלבד שדה שמוחזקין בה שהיא בית הפרס אפי' היא בת ארבעת כורין ואפי' היא מסוכה ממקום הטומאה ואפי' טהרה מקיפתה מארבע רוחותיה הרי זו בחזקת בית הפרס: פי' שותפין ואריסין ואפוטרופין כולהו בחורש שאינו שלו: במדת בית הפרס של חבירו אע"פ שאינו נעשה בית הפרס מכל מקום מועיל להשלים מלא המענה ק' אמה ואם יש שדה לחורש אחר שדה חבירו ומשדה האחר שלו הוליך המחרישה הולך וחורש דרך שדה חבירו עד שעובר לשדה אחר שלו וחורשו עולות לו האמות של שדה חבירו מן המנין. חזקת נפשות שבארץ ישראל טהורות דעבידן לנוח שם ולא לקבור לתוכן: חוץ מן המלוייטות. דכיון למלוייטות ודאי שמאות נינהו. בית ארבעת כורין דאע"ג דאין עושה בית הפרס אלא ק' אמה אמרינן קברים הרבה היו בה בכמה מקומות ונחרשו. ואפי' מסוכה ממקום הטומאה היינו ממקום הקבר דאמרי' קבר היה בגידה שנחרש לתוכה: ואפי' טהרה מקיפתה שפיטו כל סביבותיה וטהרה לא יצתה בשביל כך שדה זו מחזקתה: **ד** על גבי טהורה. כגון במקום מדרון שסדה בית הפרס למעלה וטהורה למטה: אפי' אדומה. שהיה עפרה של טהורה אדום והלבינה מחמת בית הפרס שהיה לבן ושטפוהו גשמים לתוכה: או לבנה והאדימה. הרי היא בחזקתה וטהורה: **ה** עליה טהורה. ממה נמשך

א) [נראה דצ"ל קשה דהא כו'. ועי' תוס' ע"ז מ"ב. ד"ה שהטילה וצ"ע]. ב) [לא ידעתי מקומו וכ"כ התוי"ט שלא מצאו]. ג) [נ"ל תוך שש אמות וכ"כ התוי"ט].

מסורת הש"ס

א) [מו"ק ה: תמורה יג.] : ב) [תמורה יג:] :

פירוש רב האי גאון

פי"ז ג מלטמיא. פי' כגון פיסא בית מלא עצמות פי' פמיא עצמות פראמרין (ב"ר פ' ע"ח) אדריאנוס שחיק טמיא א) והוא שחיק עצמות:

א) עי' רש"י ברכות נ"ח א'.

מהר"ם מרוטנבורג

פי"ז א על בורך המחרישה. בנוסחת מהר"ם הגי' עד בורך כו'. וכתב נ"ל עד שמק בורך המחרישה שהיא נכנסת בקרקע שלשה טפחים טמא העפר וכדתנן לקמן פ' בתרא (מ"ה) במסהר בית הפרס נטל ממנו ג' טפחים. ולהכי קאמר הכא דעד עומק בורך המחרישה טמא והיינו לענין טעומק. ולאורך עד מקום שילמחו ג' כרשינים. פי' נותן רובע הקב כרשינין בקרקע ומגלגל המחרישה עליהם וכל שהיא הולכת שיא מוליכה הכרשינים עמה ויש מקום שמופטין: ה מכוון כנגד פתחו של בית עליה טהורה. נ"ל דמכוון דקאמר לא אתא לאפוקי אלא אם פתח פלי' עודף על פתח הבית מכאן או מכאן אבל אם פתח הבית רחב הרבה יותר משל עליי' לכל לד ס"ט עלייה טהורה לכל לד:

הגהות הגר"א

[א] משנה א בר"מ וג' רביעי אמה. נ"ב נ"ל וד' חומשי אמה:

הגהות רו"ב

פי"ז (א) מ"א בר"ש פי' ברובדין כדתנן. נ"ב ביומא (דף מ"ג ע"ב) על הרובד שבהיכל. כנ"ל.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פי"ו מהלכות טומאת מת הל"א ג סמג עשין רל"ח:
ב ב מיי' שם הל"ג.
ג ג ד מיי' שם הל"ג והל"ד:
ד ה מיי' שם הל"ה:
ה ו מיי' שם הל"ו:
ו ז מיי' שם הל"ו:
ז ח מיי' שם פרק ח הלכה ב:

פירוש הרא"ש

א החורש וכו'. פי' הרי זה עושה בית הפרס וכל השדה מטמאת גוש ממנה במגע ובמשא דחיישי' שמא דלדלה כל העלמות ושטחן על פני השדה ומפני זה נקרא בית פרס מלשון פורס מפה: מלא מענה. תלם אחד מחוץ לקבר שארכו ק' אמה כזה*

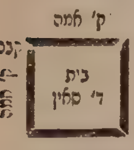

שכך שיעור חכמים שראוי שתוליך המחרישה את עלמות ק' אמה לצד מערב ואם חרש מצפון לדרום דלדלה ק' אמה לצד דרום וכשתרבע אלו שתי מענות יהיה שדה בית ד' סאין דאמר מסכן נקרא בית סאתים והיה ק' על נ' ואין לומר שכל הד' סאים סאתים טומאת בית הפרס שהרי כשהוליך המחרישה באורך השדה יותר על ק' אמה לא הוי ליותר [דין בית] הפרס כ"ש כשמהפך המחרישה לחזור ולחרוש שלא תוליך המחרישה עלם עמה לפי שהוא יותר מק' ועוד אין לך שיעור המחרישה יותר מזה: ה' סאים. סבר שהמחרישה (הולכת) מולכת קי"א אמה ומחצה: במורד. שיעור זה שאמרנו דוקא במורד כשהמחרישה יורדת למטה וס"ה במקום שוה ונקיט מורד דבעי למיפלג במעלה: במעלה. כשחורש כלפי מעלה אינה הולכת כ"כ ושיעורו שאם יתן רובע כרשינין על בורך המחרישה והוא עץ שמחרים בו והוא שנוי בכלים בריש פרק כ"א דכלים ובשנותני' עליו הכרשינין מתפזרים מעט מעט ועד מקום שיפלו שם ג' כרשינין זו בלד זו ימלא שם גם עלם כשעורה שהשעורה כשלשה כרשינין כדאמרינן בבכורות ורבי יוסי סבר דאין עושה בית הפרס במעלה וי"ל השיעור הראשון דוקא בקרקע שוה אבל במורד ובמעלה שיעורו ברובע כרשינין ורבי יוסי סבר שיעור דכרשינין במורד אבל במעלה אינו עושה בית הפרס: **ב** היה חורש וכו' או שניער. וטעמא דהטיח משום דניער והנה ניער דלא תימא חיישינן שמא לא ניער יפה: עושה בית הפרס. אם התחיל מבית הפרס עושה בית הפרס אחר מלא מענה כאילו התחיל מן הקבר ואף על פי שכשהתחיל מן הקבר אינו עושה אלא ק' אמה הייטו טעמא דכל העלמות שבמחרישה טוענת בפעם אחת אינה מוליכתן יותר מק' אמה וכשמתחיל מבית הפרס חוזרות וטוענות עלמות שנדלדלו שמה ומוליכתן ק' אמה ורבי יהושע סבר דק' אמה עושה בית הפרס בין חרש בלי הפסק בין חרש בהפסק אבל יותר לא: **ג** החורש מלטמיא וכו'. חפירה מלא עלמות. ומקום שיש בו לבור של עלמות ואותן מקומות אינם שלו: שאבד בה קבר. יש בה קבר ודאי אבל אין מקומו ידוע: אין עושה בית הפרס. דהוי ספק ספיקא ספק שמא לא חרש על מקום הקבר ואם תמצא לומר חרש שמא לא דלדלה במחרישה את העלמות: שנמצא. אחר שנחרש ולא גזרו אלא על חורש במקום הקבר. כותי ועובד כוכבים אפי' שלהן לא גזרו: **ד** שדה בית הפרס וכו' ע"ג טהורה כו'. שעומדת במורד ההר ושדה בית הפרס למעלה לא גזרו: **ה** שדה שאבד בה

נפסק דאם הקבר בתוך הבית הבית טמא ועליה טהורה ואם הקבר כנגד איסקופת הבית טומאה נכנסת לבית ועליה טהורה אבל באין פתח העליה מכוון כנגד פתחו של בית חיישי' דילמא קאי קבר תחת הכותל כנגד פתחה של עליה ובוקעת הטומאה עד שמגעת לפתח העליה ונכנסת לעלי' דרך הפתח ור' יוסי פליג בתוספת'(שם)ואמר אע"פ שאין פתחה של עליה מכוון כנגד פתחו של בית העליה טהורה דרבי יוסי לטעמיה דתנן לעיל פרק י"ב (מ"ח) מודבק לשקוף הבית טמא ור' יוסי מטהר וכדתנן נמי פרק י"א (מ"ז) ר' יוסי אומר רואים את הטומאה מכנגד השקוף ולפנים הבית טמא מכנגד השקוף ולחוץ הבית טהור והכא כגון דכל עובי כותל עליה שבו הפתח חוץ לשקוף דכאשר בוקעת ומגעת לפתח

ועפר חוצה לארץ שבא בירק מצטרפים כחותם המרצופים דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים [א]עד שיהיה במקום אחד כחותם המרצופין [ב]אמר ר' יהודה מעשה שהיו איגרות באות ממדינת הים לבני כהנים גדולים והיו בהם כסאה וכסאתים חותמות ולא חשו להם חכמים משום טומאה:

פרק שמנה עשר

א כיצד [ג]בוצרים בית הפרס מזין על האדם ועל הכלים ושונים ובוצרים ומוציאים חוץ לבית הפרס ואחרים מקבלים מהם ומוליכים לגת אם נגעו אלו באלו טמאים כדברי בית הלל בית שמאי אומרים אוחז את המגל בסיב או בוצר בצור ונותן לתוך הכפישה ומוליך לגת אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בכרם הנעשה בית הפרס אבל נוטע בית הפרס ימכר לשוק: ב א) שלשה בית פרסות הן [ד]החורש את הקבר נטעת כל נטע ואינה נזרעת כל זרע חוץ מזרע הנקצר אם עקרו צובר את גרנו לתוכו וכוברו בשתי כברות דברי ר"מ וחכמים אומרים [ה]התבואה בשתי כברות והקטניות בשלש כברות ושורף את הקש ואת העצה [ו]ומטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל: ג ג) [ז]שדה שאבד קבר בתוכה נזרעת כל זרע ואינה נטעת כל נטע ואין מקיימין בה אילנות חוץ מאילן סרק שאינו עושה פירות ומטמאים במגע ובמשא ג) (ואין מטמאין באהל): ד ד) [ח]שדה בוכין לא נטעת ולא נזרעת ועפרה

אכתי קיימא חוץ לפתח שהדלת שוקף תוך עליה ולכך העלייה טהורה לר' יוסי: ועפר חולה לארץ. כלומר או עפר חולה לארץ דארץ העמים ובית הפרס תרוייהו מטמו במגע ובמשא כדתנן לעיל פ"ב (מ"ג) ושיעור הגוש כחותם המרצופין כד תניא בבכורות פרק הלוקח בהמה (דף כב.): שבא בירק. כגון אגודה של ירק שיש בה קלחים הרבה שנעקרו בגושיהן וכל קלח בפני עצמו ליכא עפר כחותם המרצופים וקסבר ר"א דמצטרפין: כסאה וכסאתים חותמות. רבי יהודה מייתי עובדא לסיועי רבנן דבכל חותם בפני עצמו לא היה בו כחותם המרצופין מעפר חולה לארץ: ולא חשו להם לטומאה. אע"פ שבין כולם היה הרבה דהא תנן כסאה וכסאתים: תניא בתוספתא [פי"ז] א"ר יהודה לא נחלקו ר"א וחכמים על עפר שהוא בא מבית הפרס [א] הבא בירק שהוא טהור עד שיהא במקום אחד כחותם המרצופין על מה נחלקו על עפר הבא מארץ העמים בירק שר"א אומר מצטרף וחכ"א אין מצטרף עד שיהא במקום אחד כחותם [ג] האיגרות. פי' עד שיהא במקום אחד כחותם האיגרות או מצטרף לכחותם המרצופין אבל פחות מכן אין מצטרף ותרי תנאי ואליבא דר' יהודה דהא במתניתין קאמר ר' יהודה בחותמות והאיגרות שבאו ממדינת הים דטהורים:

א כיצד בוצרים. בטהרה בית הפרס: מזין על האדם ועל הכלים ושונין. מזין בשלישי ושונין בשביעי: ובוצרין ומוציאין חוץ לבית הפרס. ואע"ג דמודו בית הלל דבוצר לגת הוכשר דהא שתיק ליה הלל לשמאי בפ"ק דשבת (דף יז.) ומשמנה עשר דבר הוא הני מילי לטומאה דאורייתא אבל בית הפרס דרבנן הוא ולא חשבינן להו כמוכשרין לטומאת בית הפרס ולהכי נמי נקט ותני מזין על האדם ועל הכלים ושונין שאם היו הבוצרין שאין טומאה דאורייתא מיטהרין ממנה אע"פ שחוזרין ומיטמאין בבית הפרס בשעת

הקבר תחת פתח הבית הנה המשקוף אשר לבית יאהיל עליו ויהיה משקוף העליה אהל על אהל אולם אם לא יהיה הפתח על יושר פתח העליה הנה העליה טמאה לפי שכבר אפשר שיהיה הקבר תחת הכותל אשר עליונו פתח עליה ויהיה משקוף העליה מאהיל על הקבר ותהיה העליה טמאה וזה מבואר וכבר קדם לך שעפר בית הפרס ועפר חולה לארץ מטמאין במגע ובמשא או כאשר יתלה בקלח הירק כאשר ישרשו אותו מעפר בית הפרס והיה כשיעור חותם המרצופין יהיה טמא לדעת ר' אליעזר: ומרצופים הם כמו נודים מעור ישימו בו הולכי ארח בגדיהם וכליהם וינעלו אותם ויחתמו אותם בחותם מטיט וכבר יעשו חותם לכתבים גם כן מזה הטיט וכבר זכר בתוספתא שרבי אליעזר אמנם חלק עם חכמים בעפר חולה לארץ לבד והשיב רבי יהודה דבר לחזק בו דעת חכמים ואמר שכבר נתקבץ מעפר חולה לארץ כסאה וכסאתים ולא חשו להם משום טומאה אם אין בכל חותם מהם כחותם המרצופין והלכה כחכמים:

א כבר ידעת שהאוכלים לא יטמאו אלא אחר שהוכשרו באחד מז' משקין וכבר הודעתיך בשבת (פרק א) שמכלל י"ח דבר שגזרו הבוצר לגת הוכשר לטומאה והתבאר בגמרא שבת (יז.) סבת זה ובכלל הטעמים לפי שפעמים יבדוק אדם כרמו כאשר ירצה לבצור אותה ויקח אשכול אחד ויעצור אותו בידו לראות אם הוא מבושל אחר ימליך אותו על הענבים הנחתכים אולם בוצר לגמק איננו מוכשר וכאשר היה כרם בבית

משום יאוש בעלים נגעו בה לכיון שכן הוא מתייאשים הבעלים ממנה והוה ליה כמגר שהחזיקו בו רבים (א) אסור לקלקלו ומיהו דוקא משום דנתייאשו דאחוק כדין אבל לא נתייאשו אם כן היו מחזיקין שלא כדין ומותר לקלקלו: ועפרה טהור. דלא מחזקינן ביה טומאה כלל : ועושין ממנה תנורין לקדש. אע"פ שמשני בית הפרס הראשונים אין עושין: שבודקין לעושי פסח. אבית הפרס ראשון קאי אשדה שנחרש בה קבר דאם הולך שם בערב הפסח בודקין אותו כדפירש בסיפא ואם לא נמצא שם עצם כשעורה הולך ועושה פסחו ודוקא לעושי פסח סמוך אבדיקה זו כדאמרי' בפסחים בסוף האשה (דף צב.) דבית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת אבל בתרומה לא אכיל כדקתני ואין בודקין לתרומה

ועפרה טהור ועושים ממנה תנורים לקדש [א] ומודים ב"ש ובית הלל [א]שבודקים לעושה פסח ואין בודקין לתרומה ולנזיר ב"ש אומרים בודקין ובית הלל אומרים אין בודקין כיצד הוא בודק [ב]מביא את העפר שהוא יכול להסיטו ונותן לתוך כברה שנקביה דקים וממחה אם נמצא שם עצם כשעורה טמא : ה [ג]כיצד מטהרין בית הפרס נוטלים ממנה שלשה טפחים *) או נותן על גביו שלשה טפחים [ד]אם נטל מחציו אחד שלשה טפחים ונתן על גבי חציו אחר שלשה טפחים טהור רבי שמעון אומר אפילו נטל ממנו טפח ומחצה ונתן עליו טפח ומחצה ממקום אחר טהור [ה]הרוצף בית הפרס באבנים שאינו יכול להסיטן טהור ר"ש אומר אף העוזק בית הפרס טהור : ו [ו]המהלך בבית הפרס על אבנים שאינו יכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכחן יפה טהור [ב] על אבנים שהוא יכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכחן רע טמא [ז]המהלך בארץ העמים בהרים ובסלעים טמא

*) ס"א רבי אומר נותן ע"ג .

ר"מ

ומודים שבודקים לעשות פסח . ענין זה שההולך לשחוט את פסחו ויצטרך שיעבור לבית הפרס יקח זה העפר אשר הלך עליו וינפחהו כמו שזכר ואם מצא בו עצם כשעורה הנה הוא טמא ואינו עושה פסח ואם לא ימצא שם טומאה הנה הוא טהור ועושה פסחו וכן אם נכנס לבית הפרס לענין מהענינים ואחר הפגשו פרק הפסח בודק ועושה פסחו ולא יעשה זה לתרומה אבל הנכנס לבית הפרס כבר נטמא לתרומה ואינו בודק כלל ושבת זה שטומאת בית הפרס דרבנן ופסח בזמנו בכרת ולא העמידו דבריהן במקום כרת בכל הדברים ואין בגזירה דרבנן ביטול קרבן במועדו אבל יעשה אותו כמו שזכר בזה המקום אבל אכילת תרומה הנה אין בה זולת מצות עשה שכל אכילת קדשים מצות עשה הוא ובמקום עשה העמידו דבריהם והנזיר כאשר נכנס לבית הפרס אם נטמא ולא יצטרך בדיקה או יבדוק בזה מה שיטמאהו אם לא זהו מחלוקת בית שמאי ובית הלל . ועפר שהוא יכול להסיטו כל מה שהוא יכול לדקותו ולהוציא בכברה יעשה: וממחה . הוא שיניח ידו בכברה כל מה שיוכל על התכלית:
ה הרוצף . מן רצפה ענינו שירצפו באבנים אבן לצד אבן ויהיו האבנים גדולות שלא יוכל להניען ביד כאשר יתמידו ללכת בו: ועוזק. בלשון ערב אל תעזיק והוא שמסלק האבנים ומנקה אותו עד שיהיה שוה ובתוספתא פסקו אין לך בדיקה גדולה מזו והוא מאמר הפסוק (ישעיה ה) ויעזקהו ויסקלהו ואין הלכה כר"ש בשני המאמרים : ו כבר התבאר בש"ס (ב"מ דף קה:) שאדם שכחו רע הוא שיהיה רגלו מתנועע ומתרעד בעת העתקו ובהמה שכחה רע שתהיה בהמה חלושה שכאשר ירכב עליה תטיל גללים וכאשר היה הנושא מתנועע הנה כאילו הוא עצמו הולך בבית הפרס וידעת שכח זאת הגזירה שגזרו על הארץ העמים טומאה אינו על הריה ועל אבניה כי לא יקברו שם מת כלל אבל הוא טמא להשתפך בהן עפר ארץ העמים : וכבר התבאר שסונית הוא המקום אשר יעלה אליו הים אבל מלוחה ובאלו גושה טהור לפי שהיא לא תתישב ואיך יקברו בו המתים ולזה לא יטמא ההולך שם בהיותו מגע בארץ העמים אבל אלו המקומות כמו אויר שאר ארץ העמים ואחר גזרה זו גזרו על ארץ העמים שיטמא גושה ואמרו ענין זה שהיא תטמא במגע ובמשא כמו שקדם ויטמא מי שיעמוד באוירה ואפי' לא נגע בארץ ולשון התוספת' הכניס ראשו ורובו לארץ העמים טמא וכן בגמרא גיטין (דף ח.) שהימים אשר בארץ העמים והאויר הוא כמו ארץ העמים וכאשר היה זה כן אמר בכאן שהוא טהור להולך ביה והדומה לו אמנם הוא לפי הגזירה הראשונה אשר גזרו על גושה לבד ולא על אוירה כמו שהתבאר בגמ' שבת (דף טו:) או יהיה הענין אמרו טהור שלא תחייבהו דיני טומאת מת ר"ל הזאת שלישי וז' ואין שורפין תרומה וקדשים שנכנסו לשם לפי שזהו דין אוירה רצה לומר שהגזרה היא אגושה לשרוף ואאוירה לתלות ואינו צריך טביל' ולא הערב שמש וזהו האמת אצלי:

סוריא

ר"ש

דאין בדיקה זו מועלת להתירו בתרומה ואם הולך שם נזיר ב"ש אומרים בודקים ואם נמצא שם עצם כשעורה מגלח ומביא קרבן ואם לאו אינו מגלח וב"ה אומרים אין בודקין דאפי' לא נמצא מגלח ומביא קרבן ודינו כספק נזיר טמא ספק נזיר טהור : כיצד הוא בודק . בפסחים בסוף האשה (דף צב:) מייתי הך משנה דבודקין לעושי פסח ואין בודקין לתרומה .ונרסי' התם בכל הספרים מאי בודקין א"ר יהודה אמר שמואל מנפח אדם בית הפרס והולך ורב חייא בר אמי משמיה דעולא אמר בית הפרס שנידש טהור ומוחקין מן הספרים מאי בודקין משום דבדיקה דמתני' מפורשת כאן ונרסינן א"ר יהודה מילתא באפי נפשה ולא יתקן כלל כדמוכח (ב) בסיפא פרק בתרא דחגיגה (דף כה:) דמייתי משנה זו דבודקין לעושי פסח והדר מייתי דרב יהודה ודעולא והדר קאמר' לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה ואי לא גרסי' מאי בודקין לא היה לו להפסיק א) בין מילתא דרב יהודה ודעולא (ג) ודקאמר התם איבעיא להו בדק לפסחו מהו שיאכל בתרומה אי אבדיקה דמתני' קאי לא היה לו להביא דרב יהודה ודעולא קודם לכך נראה דגרסינן מאי בודקין והא דתנן הכא כיצד הוא בודק הכי קאמר כיצד הוא בודק שיועיל אף לתרומה אבל בדיקה דתנן הכא דמועלת לפסח ולא לתרומה אינה מפורשת במשנתינו ואתו רב יהודה ועולא לפרושה ולכך מייתי דרב יהודה ודעולא קודם משום דאבדיקה דידהו איבעיא לן בדק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו וכן מוכח בבכורות פרק על כמה (דף כט.) גבי נוטל שכר לדין ולהעיד להזות ולקדש דתנן אם היה כהן מטמאהו מתרומתו ואמרינן בגמרא איהו (א) (ד) נפשיה גופיה היכי אזיל בבית הפרס דרבנן דאמר רב וכו' אלמא לא מהניא בדיקתם לתרומה דהא מטמאהו מתרומתו קתני וי"מ דבדיקה דרב יהודה ועולא עדיפא מבדיקה דמתני' והכי קאמר מאי בודקין שיועיל אף לתרומה ולא יתכן כלל כדפרישית מההיא דחגיגה (דף כה.) ודבכורות (דף כט.) ומיהו ההיא דבכורות יש לפרש דאפי' בלא בדיקה שרי כדאשכחנא בעירובין פרק מי שהוציאוהו (דף מז.) דמיטמא ללמוד תורה ולישא אשה בבית הפרס דרבנן והא דמייתו עלה דרב יהודה לאו משום דבודק בניפוח אלא נראה בעלמא מייתי לה דבית הפרס דרבנן מדסמכינן אניפוח וכן יש לפרש ההיא דסוף פרק שני דכתובות (דף כח:) וכן נ"ל מכח ההיא דבכל מערבין (דף ל:) דתנן מערבין לכהן וקאמר בגמרא דאמר רב יהודה מנפח אדם בית הפרס ואי הוה מטמא לתרומה היכי שרי למ"ד התם מערבין לדבר הרשות ועודים לפרש דכל הבדיקות שוות ודוקא לעושי פסח ולא לתרומה אלא לבדיקה דמתני' לאחר שעבר ובדיקה דרב יהודה ועולא כדי לעבור: את העפר שהוא יכול להסיטו. כגון עפר התיחוח : וממחה. מלשון (חולין דף קכ.) הממחה החלב וגמעו : ה מטהרין בית הפרס . אבית הפרס הראשון קאי : ג' טפחים . זה הוא שיעור עומק המחרישה שמגלגלת העצמות כדאמרי' פרק המניח את הכד (דף ל.) חסידים הראשונים היו מצניעין קוצותיהן וזכוכיותיהן בתוך שדותיהן ומעמיקין להן שלשה טפחים כדי שלא תעכב המחרישה : הרוצף. לשון (מגילה דף כב:) רצפה של אבנים: טהור . כיון דאין יכול להסיטן טהור דאם היה מהלך על גביו ונסטית איכא למיחש מהיסט עצם שתחתיהם: אף העוזק. כמו עוזק תחת הזיתים במנחות פרק כל *המנחות (דף פה.) מלשון (ישעיה ה) ויעזקהו ויסקלהו חופר ומשליך האבנים וכיון שעושה כן בכל בית הפרס (מי) טהור בכך דדמי לחופר בתוכו ונותן על גביו דריסא שנוטל מחליו ונותן על חליו אחר שכן דרך עוזק אלא שעושה כן בכל השדה מקומות מקומות : תניא בתוספתא [פי"ז] בית הפרס שעשה בו אשפה גבוהה [א] עשרה טפחים ויכול להסיטה טהור עקרה ממקומה טמא ורשב"ג מטהר . בית הפרס שרצפו ברבידים ובאבנים שאינו יכול להסיטן טהור עקרן ממקומן טמא רשב"ג מטהר רבי אליעזר בן יעקב אומר בית הפרס שגבשו בגבשושין שאין יכול להסיטן טמא. ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש עוזקו אין לך בדיקה גדולה מזו הילך בית הפרס למטה משלש [ב] אצבעות והוציא משם עפר טהור הלך בבית הפרס זה לא יהלך בית הפרס אחר ואם הלך טהור . בגר בית הפרס זה לא יבגור בית הפרס אחר ואם בגר טמא אלו דברי ב"ה השורף את הקש ואת [ג] התרומה שורפן במקומן רבי יהודה אומר שורפן חוצה [ד] לארץ וכן היה רבי יהודה אומר שדה שאבד בה קבר אין ניטעת כל נטע [ה] ואין נזרעת כל זרע חופרין לתוכה לירק ואין מקיימין לתוכה [ו] מלין ומובלין ואין נוטעין בתוכה מקשאו' ומדלעות כדי שלא להרגיל רגל אדם שם [ז] שדה שאבד קבר בתוכה היא שדה כוכין [שדה כוכין] היא שדה שאבד קבר לתוכה . ואי זו היא שדה כוכין כל שחופר בארץ ומבליע את הכוכין לגדדין מלא שדה מגויינת ואינו ידוע מה טיבה אם יש שם אילן בידוע שנחרש שם קבר בתוכה אין בה אילן בידוע שאבד בתוכה קבר רבי יהודה אומר במה דברים אמורים בזמן שיש שם זקן אחד או תלמיד חכם אחד שאין כל אדם בקיאין בכך רבי יוסי אומר חזקת עצמות המכוסין הרי הן של אדם עד שיודע שהן של בהמה מגולין הרי הן של בהמה עד שיודע שהן של אדם ומודין ב"ש לב"ה אין בודקין לתרומה אלא תשרף : פי' גבוהה עשרה ויכול להסיטן טהור דלא חיישינן כיון דגבוהה כולי האי: עקרה האשפה ממקומה טמא: מקום האשפה.ורשב"ג מטהר דכיון דעמד שם האשפה נעשה מקומה כרצוף וכגידם: גבשושין גושין של עפר גדולים : שאין יכול להסיטן טמא . משום דחוזרין ומתפררין : למטה משלש אצבעות . שנשקעו רגליו בעפר תיחוח: והוציא משם עפר טהור. אותו העפר שהוציא משם טהור והטעם לא נתברר לי ומה שיעור הוא זה דשלש אצבעות דשלשה טפחים מיבעיא ליה : הלך בית הפרס זה כגון בערב פסח לא יאמר הואיל וכבר הלכתי בזה וסופו לבודקו אהלך עדיין בבית הפרס אחר ואבדוק שניהם אלא לא יהלך באחר דשמא ראשון ימצא טהור והשני טמא ונמצא דהוי מפסח : ואם הלך טהור ע"י בדיקה : לא יבגור בית הפרס אחר פירשתיה בריש פירקין : השורף את הקש . כלתנן לעיל ושורף את הקש דאי אפשר לבודקו : ואת התרומה . כדתנן דאין בודקין לתרומה ומטונין שריפה כדקתני סיפא דהך ברייתא : במקומה באותה בית הפרס עצמה : שורפן חוצה לארץ שלא להשהות טומאה בארץ ודבר תימה הוא אטו כל תרומה טמאה חייב ר' יהודה לשרוף בחוצה לארץ ונראה דחוצה לארץ לאו דוקא ור' יהודה להקל אתי דאין טעון שריפה במקומן : חופרין לתוכה לירק כלרך שאדם חופר ומביא עפר ממקום אחר לזרוע בו ולא חיישינן שמא יביא עצם כשעורה עמו דירק הגדל בו כיון דנחרש טהור אבל עפר לעשות תנור מטהרה אי אפשר דעפרה טמא : מלין ומובלין . פי' אילני סרק הן : היא שדה כוכין . דמתני' דהתם טהור והכא טמא דדינו כשדה שאבד קבר בתוכה דמתני' דהתם גרסינן בוכין לשון בכייה וה"ג כוכין כי הנהו דתנן פרק המוכר פירות (דף ק:) המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ארבע אמות על ו' ופותח לתוכה שמונה כוכין והכוכין אורכן ארבע אמות ורומן שבע' ואותן כוכין בכותלי המערה כעין חורין שבכותל ומכניסין לתוכם המת ואין החפירה ניכרת כלל על פני השדה שהכוכין עשויין כעין מחילות ופעמים שחופרין אותן לתוך השדה כמה אמות נחשב השדה כשדה שאבד קבר בתוכה והיינו דקתני הכא כל שחופר בארץ ומבליע את הכוכין לגדדין דהיינו המערה שחופר בארץ ומבליע בכתלים את הכוכין ופעמים שמבליעים הרבה כי' אמות וכעשרים או יותר : מלא שדה מגויינת פ"ק דמועד קטן (דף ה:) מייתי לה וטעו בה הפרשנין והיא פשוטה יש בה אילנות בידוע שנחרש בה קבר ואין מטמאה באהל ושרי על ידי ניפוח או על ידי בידם דאי משום אבד בה קבר לייגוה לא הוו מקיימין בה אילנות כדתנן הכא אבל בנחרש בה מקיימין ונוטעין ר' יהודה אומר לעולם חוששין לאבד ומטמאה באהל אפי' יש בה אילן עד שיהא שם בעיר זקן או תלמיד חכם שבקיאים בדין משנתינו ויודעים דנחרש נוטעין ואבל אסור ומהך ברייתא פריך התם אהא דתניא אין מציינין על כל דבר שאין מטמא באהל דהכא משמע דמציינין אשדה שנחרש בה קבר ומשני רב פפא כי תניא ההיא בשדה שאבד בה קבר וציינה לחצייה של אותה שדה אבד בה קבר ודאי וחצייה אין ידוע מה טיבה וציינה בד' (אמות) מגריה כדקאמרינן התם מלא מגר אחד מציין או שנים או שלשה מגרים מציינים טמא'ם וכל השדה כולה טהורה ארבע מציינין הן טהורין וכל השדה כולה טמאה משום דאין דרך לקבור במגר עצמו הילכך היכא דאפשר לתלות בשדה לא תלינן במיגר ויש שלשה ציונין על שלשה המגרים שמגר חצייה שאבד בה ודאי קבר (ואילנות) והאילנות לצד חצייה אחר ואין מהן ולחוץ כי אם ציון של מגר רביעית ופריך ודילמא אילנות מגואי כלומר לצד שאבד ודאי ובמקומן הוא דלא חיישי' אבל לצד חוץ חיישי' לאבד ומשני כשהאילנות עומדין לצד חוץ של מקום שאין ידוע מה טיבו ופריך ב) ודילמא טומאה הוא דלא חיישינן לאבד (ומשני) של מקום גואי והאילנות לצד חוץ ומשני במסובכים על כל חצייה דאין ידוע מה טיבה ואי בעית אימא לעולם באילן לצד חצייה דודאי אבד ולטומאה בראי לא חיישינן דהא אמרינן התם דאין מרחיקין את ציון ממקום טומאה שלא להפסיד ארץ ישראל והילכך אותן שני ציונים שמכאן ומכאן לצד מקום הודאי אם איתא דאילנות מפסיקין נמצאו מרוחקין דיש טהרה בינתיים ומ"מ חיישינן לנחרש מדציון רוח רביעית שהיה לו להגיה הציון מן האילנות ולפנים ואע"ג דאין מציינין על הנחרש ע"י אגב מציינין כי האי גוונא ועוד יש לפרש בשדה שאבד בה קבר מתחילה וציינוה ומדחזינן ביה אילנות השתא תלינן דאחרי כן נמצא הקבר ופינהו ומ"מ חיישינן מיהא שמא נחרש מדלא נסתלקו הציונין ופריך מינה למאי דאמרי' דשדה שנחרש בה קבר לא בעיא ציון ומשני רב פפא כי תניא ההיא בשדה שאבד בה קבר דלציונה יש אילנות בידוע שנחרש בה קבר כלומר ובטעות לייגוה שהיו סבורים שאבד בה קבר ואינו קבר ניטעת : שאבד בה [קבר] אינה ניטעת וכ"ש בין אבד לחרש לענין אהל ולענין בדיקה שאין הכל בקיאין בכך שזו ניטעת וזו אינה ניטעת : ו המהלך בבית הפרס . אבית הפרס ראשון קאי שדה שנחרש בה קבר וחשו לה לעצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל: על האבנים שהוא יכול להסיטן. שאינן תקועות וקבועות בארץ והן נסטות מחמת העובר עליהן: על האדם ועל הבהמה שכחן רע . כלומר או רכוב על האדם שכחו רע או רכוב על הבהמה שכחה רע טמא הרוכב ולא מיבעיא תחתון דטמא אלא אף העליון טמא דכיון דכח התחתון רע מחמת משא העליון נסטט והוי כאילו הוא מסיטו וכח התחתון אינו מועיל להצילו אבל אם היה כחו יפה לא חשיב כאן משא העליון ואינו כמס טו וגם' המקבל (דף קה:)

אמרינן

א) נ"ל במילתא ועי' תוס' בכורות כט . ב) נ"ל ודילמא טומאה נגואי כו' ועי' במו"ק דף ה: .

בתחתון לעליון ועוד דטומאה בחיבורין היא וטמא טומאת ז' כדאמרינן פ' אין מעמידין וי"ל כגון שהתחתון עובד כוכבים א"נ כגון שלובשין הרבה בגדים וטומאה בחיבורין לא הטמא אלא אדם אחד או כנגד אחד אבל שני אין טמא [illegible]
מטמא אדם וכלים ע"כ) . ורישא או או קתני וסיפא בשניהם יחד. בפ' המקבל מפרש אדם שכחו רע . כל ש: רכב והרכבותיו נוקבות. בהמה שכחה רע . כל שרוכבה ומטלת גללים : בהרים ובסלעים . אע"פ שאינו כל כך מקום דריסה [illegible]
מקום

מסורת הש"ס

א) חגיגה כה: פסחים צב: ב) [ב"מ קה:]:

פירוש רב האי גאון

ה הרוצף בית הפרס. פי' מרוצף בשיש מובלט בטיית כדכתי' (מ"ב ט"ז י"ז) ואת הים הוריד מעל הבקר הנחושת אשר תחתיה ויתן אותו על מרצפת אבנים ואומר (יחזקאל מ"ב ג') נגד העשרי' אשר לחצר הפנימי ונגד רצפה : אף העוזק. פי' שעשה לו גדר מן אבנים מן ויעזקהו : (ישעיה ג ה)

מהר"ם מרוטנבורג

ה אם נטל מחליו אחד ג' טפחים . אם נטל מחצי השדה העפר בעומק ג"ט . וחצי השדה האחר הביא עפר טהור ממקום אחר . ונתן עליו בעובי שלשה טפחים . הכל טהור . ולא חיישינן שמא יפול [מן] העפר מן הגבוה לנמוך . ויחזור לטומאתו דלהא לא חיישינן . דכיון דטהר שעה אחת תו לא מטמאינן ליה ור"ש סבר דהכי ג"ט דאמרן אפילו חציין בנטילה וחציין בנתינה מצטרפין וכהא סגי : ר"ש אומר אף העוזק . נראה לי לא מיבעיא רוצף שהאבני' רצופים וסמוכים זה לזה אלא העוזק באבני' אע"פ שאין רצופין ממש שהאבנים לא אשוו ואינן מגוררות נמי טהור דדמי לחופר מצד זה ונותן על צד אחר עפר טהור . ואע"ג דהכא נותן עליו על צד הב' מה שנטל מכאן והא לא מטברינן כריסא אלא אם כן נתן עליו עפר טהור

הגהות הב"ח

(א) בו רבים דאסור לקלקלו: (ב) כדמוכח ס' בתרא דחגיגה כצ"ל ותי' בסיפא נמחק : (ג) ודעולא ועוד דקאמר התם וכו' ואי אבדיקה וכו' : (ד) ואמרי' בגמ' איהו גופיה היכא כצ"ל ותי' נפשיה נמחק :

הגהות הגר"א

פי"ח [א] מ"ה בר"ש עשרה טפחים . נ"ל שלשה טפחים : [ב] שם משלש אצבעו'. נמחק תיבת אצבעות : [ג] את הקש ואת העלה כצ"ל : [ד] שם חוצה לארץ. נ"ל חוצה לה : [ה] שם ואין נזרעת. נמחק תי' ואין: [ו] שם מלין ומובלין . נ"ל מזין ומובלין : [ז] שם רגל אדם שם. ג' בית הפרסות הן שדה שנחרש קבר ושדה שאבד קבר בתוכה ושדה כוכין . איזו היא שדה כוכין וכו' כצ"ל :

הגהות רוו"ב

(א) מ"ד בר"ש איהו נפשיה גופיה כו'. תי' נפשיה נמחק :

סליק מס' אהלות

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הל"ח :
ז ב מיי' פי"א מהלכות טומאת מת הל"ב :
ח ג ד ה מיי' שם :
ט ו מיי' שם הל"א:
י ז מיי' שם פרק יא הלכה ס :

פירוש הרא"ש

נזרעת ולא נטעת ומיהו עפרה טהור שלא הוחזקה שם טומאה: שבודקים לעושי פסח. אשדה שנחרש בה קבר קאי אם עבר שם אדם בערב פסח ואין לו מקום לעבור לעשות פסחו אם לא שילך עליו בודקים כדמפרש בסיפא ואם לא נמצא שם עצם כשעורה עושה פסחו אבל לתרומה אין סומכין על בדיקה זו ובפסחים פרק האשה מפרש דבמקום כרת לא העמידו דבריהם במקום עשה העמידו: ולנזיר בית שמאי אומרים בודקים . אם נמצא שם עצם כשעור' מגלח ומביא קרבן ודינו כדין נזיר ספק טמא ספק טהור ואם לא ימצא אינו מגלח וב"ה סברי אפילו לא מצא מגלח בספק טמא (כתוב בגליון וז"ל ואי קשיא לך לשון הרא"ש ז"ל כי לכאורה נראה שהוא קשה איך אמר שהוא ספק טמא ספק טהור כי בודאי כיון שמצא עצם כשעורה יהיה טמא א"כ כיצד אמר הוא ז"ל ודינו כדין נזיר ספק טמא וכו' הרי אין כאן ספק וי"ל לומר דמיירי כגון שאחר הוא בודק ואחר מצא עצם כשעורה ועתה אנו מספקים אם זה הנזיר נגע או הסיט בזה העצם ומספק מגלח בו ודינו כדין נזיר ספק טמא ספק טהור [illegible]
ה כיצד וכו' ג' טפחים שיעור עומק המחרישה [illegible]

אמרינן היכי דמי אדם שכחו רע כל שרוכבו ורכובותיו נוקשות היכי דמי בהמה שכחה רע כל שרוכבה ומטילה גללים: בים ובשונית טהור. בנזיר פרק כהן גדול (דף נה.) אמרינן דנכנס לארץ העמים בקרון או בספינה טמא טמא היינו בנהרות אבל בים טהור דבים לא גזור ואפי' נהרות נמי לא מיתוקמא אם יכול להכנס להם מארץ ישראל בלא הפסק קרקע שאינה בתולה כמו שאפרש מתוך התוספתא: בזעפו. בעת הסערה: ז סוריא. ארם נהרים וארם צובה שכיבש דוד ואמרינן פרק קמא דגיטין (דף ח.) עפרה טמא כחוצה לארץ וחייבת במעשר ובשביעית כארץ ישראל: אם יכול להכנס לה בטהרה. שאותה שדה בסוף הגבול שאין דבר מפסיק בינה ובין ארץ ישראל דאמרינן פרק קמא דגיטין (שם) דהרוצה להכנס בטהרה נכנס כגון בשידה תיבה ומגדל דסוריא אגושה גזור אאוירה לא גזור וכשהיא סמוכה שאין שדה חוצה לארץ מפסיק יכול להכנס בטהרה וטהורה אותה שדה אפילו גושה דידה דלא גזרו עליה כלל כיון דיכול להכנס לה בטהרה והיא של ישראל דמשום הכי נקט הקונה: מדורות העובדי כוכבים. עובדי כוכבים שקוברים שם נפליהם בבתיה': ארבעים יום. הוא שיעור יצירת הולד כדתנן פרק המפלת (דף ל.): אע"פ שאין עמו אשה. דעובדי כוכבים פרוצים בעריות ומביאין נשים לבתיהם בלילה: עבד. של ישראל או אשה ישראלית: משמרים אותו. המדור של עובדי כוכבים ואע"פ שיוצאין ונכנסין לא חיישינן והאי דינא למדור העובדי כוכבים לא שייך אלא בארץ ישראל דחוצה לארץ בלאו הכי טמאה: תניא בתוספתא [רפי"ח] חומר בארץ העמים שאין בבית הפרס ובבית הפרס שאין בארץ העמים שארץ העמים בתולה שלה טמאה ומטמאה בביאה ואין לה טהרה [ג] (במקוה) מטומאתה מה שאין כן בבית הפרס חומר בבית הפרס שאפי' טהרה מקיפתו מד' רוחותיו הרי היא בחזקת בית הפרס וארץ העמים אם יכול להכנס לה בטהרה טהורה וכמה תהא סמוכה ויהא יכול להכנס לה בטהרה רשב"ג אומר אפי' תלם אחד הרי זה מפסיק אר"ש יכול אני להאכיל את הכהנים טהרות בבורסקי שבצידן ושבעיירות שבלבנן מפני שסמוכין לים או לנהר אמרו לו הרי פסגין מפסיק. חזקת דרכים של עולי בבל אע"פ שמובלעות לארץ העמים טהורות רשב"ג אומר עד מקום שאדם פונה מימינו ומשמאלו [ג] ואין בו עיירו' המובלעו' בא"י כגון סיסיתא וחברותי' אשקלון וחברותיה אע"פ שפטורות מן המעשר ומן השביעית אין בהם משום ארץ העמים. הנכנס לארץ העמים בשידה ובמגדל טהור בקרון בעגלה ובספינה ובאיסקריא טמא. המכניס ראשו ורובו לארץ העמים טמא. כלי חרס שכנוס אוירו לארץ העמים טמא הספסלים והקתדראות שהכניס רובן לארץ העמים טמאין. הכל עושין מדור העובדי כוכבים אפי' עבד ואפילו אשה ואפילו סריס ואפילו קטן בן ט' שנים ויום אחד עובד כוכבים הנשוי [ד] א) (בת עובד כוכבים) וכותי הנשוי בת עובד כוכבים עובד כוכבים שעבדיו כותים כותי שעבדיו עובדי כוכבים עושים מדור העובדי כוכבים. על מדור העובדי כוכבים תנ"ן ר' יוסי בר' יהודה אומר אף שורפין וכמה ישהה בתוכו ויהא צריך בדיקה העיד אבא יודן בצידן משו' רבי אליעזר ארבעי' יום [ה] (טהור) אף על פי שאין עמו אשה והלכה כדבריו. היה זה נכנס וזה יוצא ולא שהה שם ארבעים יום טהור ואם שהה שם ארבעי' יום טמא. מת השומר אם שהה שם ארבעים יום טמא בזמן שנכנס ויוצא אף ע"פ ששהה שם ארבעים יום טהור מפני שהוא בחזקת המשתמר. הכל נאמנים עליו לשומרו ואפילו עבד או שפחה ואפילו סריס אפילו קטן בן תשע שנים ויום אחד. ביבין היוצאין מארץ העמים לארץ ישראל עושין להן סריגות וממעטן עד פחות מטפח: פירוש בתולה שלה טמאה. עד התהום ובית הפרס אין טמא אלא שלשה טפחים כדתנן לעיל. ומטמאה בביאה. אם הכניס שם ראשו ורובו ובית הפרס אין טמא על גבי אבנים שאינן יכול להסיטן. אין לה טהרה. אבל בית הפרס יש לו טהרה כדתנן לעיל כיצד מטהרין אותן. אם יכול להכנס לה בטהרה לים או לנהר ותנן נמי בים ובשונית טהור ואפי' בתולה של חוצה לארץ סלעים וכיוצא בהן הסמוכין לארץ בלא הפסק דליכא אפי' תלם אחד מקרקע שאינה בתולה נכנס לה בטהרה כגון בשידה תיבה ומגדל וטהור (דאכי) [דכולי] האי לא גזרו על אוירה. דרכים של עולי בבל שהיו רגילין לעלות בהן לא"י וכא"י דמי לטהרות: עד מקום שאדם פונה מימינו ומשמאלו ואין בו. כלומר שפונה לעשות צרכיו חוץ לדרך לימינו ולשמאלו. אין בו משום ארץ העמים דלהא מילתא מדמי לה לא"י. בשידה תיבה מגדל פלוגתא דרבי ורבנן גטין (דף ח:) ובנזיר פכ"ג (דף נה.) מייתי לה. בספינה ובאיסקריא ברוב תוספתות גרסינן באכסדרה אבל בנזיר (שם:) איסקריא כי ההיא דפרק אי זהו נשך (דף סט:) ספינה לעשות איסקריא: אפי' סריס דלאשתו מונה ותולה בו. והיה זה נכנס וזה יוצא עובד כוכבים אחד נכנס ועובד כוכבים אחר יוצא ובין שניהם דרו בה ארבעים יום ועל שידור בה האחד ארבעים יום לא חיישינן. מת השומר וששהה שם עובד כוכבים ארבעים [יום] בלא שומר. סריגות כמו סריגי חלונות דלעיל פ"ח ובחולין (דף קכה:). וממעטן עד פחות מטפח כדי שלא תעבור הטומאה לא"י: ח הביבים העמוקים. בכל הני מקומות דקא חשיב רגילין להשליך נפליהן: ועפר תיחוח. דמחמת שקברו שם נפל נעשה עפר תיחוח: תניא בתוספתא [שם] כיצד בודקין מדור העובדי כוכבים ישראל נכנס תחלה ואח"כ כהן ואם נכנס כהן תחלה אע"פ שמצאו רצוף בשייף או בפספס טמא. פי' ישראל נכנס תחלה ואחר שבדק ישראל נכנס כהן. שייף ופספס דברים שעושין מהן רצפה לבית. שייף. אריח כדאמרינן ברים בבא בתרא (דף ג.) כפיסים אריחי וכתיב (חבקוק ב) וכפיס מעץ יעננה תרגומו ושיפו מגו מרישא אי נמי מחצלות של שיפה ושל גמי. פספס. קורות כן כי ההיא דתנן במדות (פ"א) וראשי פספסים מבדילין בין קדש לחול ואית דאמרי פספסין: ט אסטוונית. עשוים לנוי לפני הבתים ואין קוברים בהן נפלים: עיר עובדי כוכבים שחרבה. עיר ישראל שחרב שדרו בה עובדי כוכבים וחרבה מן העובדי כוכבים: היה ספק. אם מארץ העמים או מא"י: וטיהרוהו להשבין כא"י. תניא בתוספתא [שם] חנות אין בה משום מדור העובדי כוכבים אלא א"כ דר בתוכה אסטוונית אין בה משום מדור העובדי כוכבים א"כ דר בתוכה מדור העובדי כוכבים אע"פ שחרב ה"ז טמא ואין מדור העובדי כוכבים ובית הפרס בחו"ל. פי' חנות עשוי למכור בו פירות ובשמים וכלים ודירתו בבית אחר. אע"פ שחרב ה"ז טמא. מתני' בעיר של עובדי כוכבים שחרבה כולה והכא בבית של עובד כוכבים שחרב ושאר העיר בישובה. ואין מדור העובדי כוכבים ובית הפרס בחו"ל (כתיב) [וקשה] הא כולה טמאה ומה שייך בה למיתני הכי וכי תימא דאיצטריך משום סיסיתא וחברותיה ואשקלון וחברותיה שהם חוצה לארץ ולא גזרו עליהם טומאת ארץ העמים כדתניא לעיל הא מוכח בתוספתא דאשקלון יש בה משום מדור העובדי כוכבים כמו שאפרש ויש לומר דאיצטריך משום כהנים דאסירי במדור העובדי כוכבים כדתניא לעיל ובמדור ובבית הפרס שבחו"ל שרו כהנים שבחוצה לארץ דדוקא בארץ ישראל גזור משום דאיכא תרומות ומעשרות דאורייתא ואשקלון מפני שקרובה לארץ אבל בח"ל לא גזרו ועוד מפני שאין יכולין לעמוד בה עוד נפקא מינה לענין הזאת שלישי ושביעי אם תימצי לומר דטומאה דארץ העמים לא בעיא הזאה דבעיא (הזאה) היא בנזיר פרק כהן גדול (דף נד:) והא דתניא בתוספתא (רפ"ז) דמקואות ארץ העמים טמאה מקואיה ומדוריה ושביליה טמאין התם בעיירות של עובדי כוכבים שבא"י וקרי להו ארץ העמים כדפרישית פרק ח' (מ"א) דמקואות וגזרו טומאה בעיר ושביל ומקוה והא דתניא בתוספתא דמקואות ארץ העמים טמאה אף על פי שלא גזרו. חוץ לעיר אי נמי בסיסיתא וחברותיה או באשקלון וחברותיה: עוד תניא בתוספתא [פי"ח] מזרח וקסרי מכנגד מטרפולין שלה ועד כנגד בית הגת שלה העיד יהודה הנחתום על סמיו המזרחי שהוא טהור ושאר כולה טמאה משום ארץ העמים. המהלך מעכו לכזיב מימינו [ו] ומשמאלו למזרח הדרך טהורה [ז] משום ארץ העמים וחייבת במעשר ובשביעית עד שיודע שהיא פטורה משמאלו למערב הדרך טמאה משום ארץ העמים ופטורה מן המעשר ומשביעית עד שיודע שהיא חייבת עד כזיב ר' ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו עד לבלנו [ח] תחומי אשקלון מקבר גדול עד יגור ועד גוב ועד תרעין היו טמאין ונמנו עליהם חכמי' וטיהרום העיד יהודה בן יעקב מבית גוברין ויעקב בן ילחק מבית גופנין על קיסרי שהחזיקו בה מעולם [ט] והתירוה שלא במנין א"ר חנין אותה שנה שביעית היתה והלכו עובדי כוכבים לקרקסיות שלהן והניחו שוק מלא פירות ובאו ישראל ובזזום בחזירתם אמרו בואו ונלך אצל חכמים שמא התירו להם חזירים אמר רבי זריקא בחמשה באדר השני נמנו עליה עשרים וארבעה זקנים והתירוה שיהו הכל נכנסין לתוכה: מעשה ברבי ורבי ישמעאל בר ר' יוסי ור' אלעזר הקפר ששבתו בחנות של *פזי בלוד והיה ר' פנחס בן יאיר יושב לפניהם אמרו לו אשקלון מה אתם בה אמר להן מוכרים חטין בבסילקאות שלהם וטובלין ואוכלין פסחיהן לערב אמרו לו מהו *שנהגה בה [י] כארץ העמים אמר להן כששהה מ' יום אמרו לו [כ] א"כ בואו ונמנה עליה לפוטרה מן המעשרות ולא נמנה עמהן ר' ישמעאל בר ר' יוסי כשיצאו אמרו לו ר' מפני מה לא נמניתה עמנו אמר להן על שמאתי טהרתי ולא מעשרות מתיירא אני מב"ד הגדול שמא ירוצו גולגלתי. פי' מימינו למזרח הדרך פ"ק דגיטין (דף ז:) איפכא ובירושלמי דשביעית פרק ט"ו (מ"א) תניא כי הכא ולא פליג דבגיטין מסקינן רטעה נפקא והתם במהלך מעכו לכזיב במזרחה של רטעה והכא במהלך למערבה ורוחב הרטעה בין שני הדרכים. מקבר גדול וכו' שם מקומות הם לארבע רוחות של אשקלון. ונמנו עליהם חכמים וטיהרום דלא גזרו עליהם טומאה משום ארץ העמים ובימי רבי היה שנמנו עליה כדקתני סיפא. שהחזיקו בה מעולם שהיתה של ארץ ישראל וחייבת במעשר ובשביעית. והתירוה שלא במנין מעצמן התחילו לנהוג בה היתר ולפוטרה ממעשר ומשביעית אע"פ שלא נמנו חכמים להתירם במנין: ובאו ישראל ובזזום ולא אסרום משום שביעית לאחר הביעור. בחמישית באדר השני בשנה חמישית של שמיטה. שיהו הכל נכנסין לתוכה ואין בה טומאה משום ארץ העמים: בחנות של פזי שם אשה הוא כמו ר"ש בן פזי שהיתה בתו של רבי חייא כדאמר בשילהי הבא על יבמתו (דף סה:) פזי ומבי אחוותא: מוכרין חטין בבסילקאות שלהן. בפלטין שלהן כי ההיא דפ"ב דיומא (דף כה.) לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה שיש מקום בשווקים מיוחד כמין בסילקי גדולה ששם מוכרין חטין ובשביעית היו מוכרין ולא אסרו משום סחורה וגם בשאר שני שבוע מוכרין ואין מעשרין תחלה: וטובלין ואוכלין פסחיהן לערב ולא פירש להם ר' פנחס בן יאיר למה היו טובלין עד אחרי כן. אמרו לו מהו שנהגה בה כארץ העמים שתחשב לכל דבר כארץ העמים לפוטרה מן המעשר ומשביעית ולענין טומאה שגזרו על הארץ העמים אמר להן כששהה שם ארבעים יום כלומר לאחר ששהה העובד כוכבים במדור ארבעים יום הוא דטמאה משום *אוצר העובדי כוכבים כארץ ישראל אבל טומא' אחרת אין בה ואותם בסילקאות מדור העובדי כוכבים היה בהן לפיכך היו צריכים טבילה ואפשר דאפילו הזאה שלישי ושביעי בעו אף על פי שלא הזכירה רבי פנחס בן יאיר אי נמי מה שהיו טובלין משום דשביעית דבשעת מכירת חטיהן היו נוגעין בהן העובדי כוכבים אמרו לו א"כ שאתה מעיד שהיא מחולה לארץ בואו ונמנה עליה לפוטרה מן המעשרות. ולא נמנה עמהם רבי ישמעאל בר רבי יוסי על המעשרות שהיה מתיירא מגדולי הדור אבל על הטהרה נמנה וסמך על עדותו של רבי פנחס בן יאיר שאין בה טומאה עד ששהה העובד כוכבים במדור ארבעים יום והיינו דקאמר להו רבי ישמעאל ברבי יוסי על שמאתי טיהרתי כלומר על מקום שהחזקתי

א) נ"ל כותי.

טמא בים ובשונית טהור ואיזה היא השונית כל מקום שהים עולה בזעפו: ז הקונה שדה בסוריא סמוכה לארץ ישראל א) אם יכול להכנס לה בטהרה טהורה ב) וחייבת במעשרו' ובשביעי' ואם אינו יכול להכנס לה בטהרה טמאה [א] וחייבת במעשרות ובשביעית א) ג) מדורות העובדי כוכבים טמאים כמה ישהה בתוכן ויהא צריך בדיקה ד) ארבעים יום אע"פ שאין עמו אשה ה) ואם היה עבד או אשה משמרים אותו אינו צריך בדיקה: ח ו) את מה הם בודקים את הביבים העמוקים ואת המים הסרוחים ב"ש אומרים אף האשפתות ועפר התיחוח. בית הלל אומרים ג) ז) כל מקום שהחזיר והחולדה יכולים להלך בו אינו צריך בדיקה: ט ח) האצטווניות אין בהם משום מדור עובדי כוכבים רבן שמעון בן גמליאל אומר עיר עובדי כוכבים שחרבה אין בה משום מדור עובדי כוכבים מזרח קסרין ומערב קסרין קברות ומזרח עכו היה ספק וטהרוהו חכמים רבי ובית דינו נמנו על קיני וטהרוהו:

עשרה

ז סוריא. היא הארץ שכבש דוד חוץ מארץ ישראל והיא דמשק וחלופו. וכבר התבאר בפ"ו (מי"א) ממס' דמאי שהיא אינה כארץ ישראל בכל דיניה ולא כמו חו"ל וביארנו שם סבת זה ובתוספתא דכלים (פ"א) בשלשה שוה סוריא לא"י ובשלשה לחוצה לארץ עפרה טמא כחוצה לארץ המביא גט מסוריא כמביא מחוצה לארץ המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ וג' כארץ ישראל הקונה בסוריא כקונה בפרוור שבירושלים וחייבת במעשרות ובשביעית ואם יכול להכנס לה בטהרה טהורה וכבר נכפל פעמים בזרעים שאשר יהיה לו קרקע לבד בסוריא הוא אשר יחייבהו שיוציא ממנו ר"ל ממה שילמח בזה הקרקע המעשר והוא ענין אמרם כקונה בפרוור שבירושלים כמו שביארנו בסוף חלה: וענין להכנס לה בטהרה. שתהי' דבוקה לא"י גבול בגבול לא תבדיל ביניהם ארץ אחרת ולא מקום טמא. ובתוספתא כמה תהא סמוכה ויהא יכול להכנס לה בטהרה רבי שמעון בן גמליאל אומר תלם אחד מפסיק ר"ל אפילו אם היה ביניהם מארץ העמים או מארץ טמאה כמו בית הקברות דומה לו רוחב תלם אחד וזהו טפח הנה הוא יבדילנה ולא תהיה טהורה כמו ארץ ישראל: ומדורות העובד כוכבים ר"ל כאשר עמדו במקום מארץ ישראל אע"פ שאין עמו אשה א) (כשרה גזרה משום שתשב עמו) שאנחנו לא נכוין לפי טומאת הישובין רק בלבד לטומאת מת וכאשר היתה עמו אשה נאמר אולי הרתה והפילה וקברה הנפל בזה המקום ולא יהיה נפל בפחות מארבעים יום כמו שביארנו בכריתות (פ"א) אולם אם אין עמו אשה הנה בהיקש יתחייב שאינו צריך בדיקה והמנהג יעשה זה כמו שביארנו ואם היה שם מי שישמרהו שלא יקברו שם דבר אינו צריך בדיקה: ח כבר ביארנו שביב הוא הצנור שיגירו בו המימות וקבוצו ביבין: כל מקום שהחזיר והחולדה יכולין להלך בו אינו צריך בדיקה. לפי שאלו הבעלי חיים מחפשים על זה הדבר הנקבר ויאכלו אותו ועפר תיחוח הוא העפר הבלתי קשה שהקשה אי אפשר לבעלי חיים הנזכרים שיחפרו בידיהם ויוציאו מה שקברו בו: ט האצטוונית. הוא מקום *אבל הוא נוטה מרה"ר ואין לו כותל והוא מין ממיני הכרמלית אמרו הים והבקעה והאצטווניות אינו לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים וכבר ביארנו זה בשבת (דף ו:): ואמרו עיר עובדי כוכבים שחרבה רוצה בו שתהיה מדינה מא"י החזיקו בה עובד כוכבים ואחר כן נחרבה אמר רבן שמעון בן גמליאל שהבעלי חיים יחפרו בה תמיד ויוציאו מה שיש שם ולשון התוספתא אין מדור העובדי כוכבים ובית הפרס בחוצה לארץ לפי שחוצה לארץ נפרדה בטומאתה בגזירה דרבנן כמו שביארנו: אחר הודיענו מקומות בא"י היו שם קברות ומקומות היו ספק עוד העידו שהוא טהור וטהרוהו חכמים: וקיני מקום היה ספק והיה נחשב בו טומאה אצל ההמון ובזמן רבינו הקדוש התאמת ענינו וטיהרוהו ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

א) [שתשב עמו [שמא] גזירה משום מדור שתהיה בו אשה כצ"ל]. לריפין

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל"ו:
יב ב מיי' פרק א מהלכות תרומות הל"ב והל"ג:
יג ג מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל"ז:
יד ד מיי' שם הל"ח:
טו ה מיי' שם הל"ט:
טז ו ז מיי' שם:
יז ח מיי' שם הל"י:

פירוש הרא"ש

מקום דירה כלל: ז הקונה וכו'. סוריא ארם נהרים וארם צובה ואמרינן בגיטין עפרה טמא כחוצה לארץ וחייבת במעשר ובשביעית כארץ ישראל: אם יכול לכנס. שאין דבר מפסיק בינה ובין ארץ ישראל: מדורות העובדי כוכבים. ומטמאים באהל שקוברי' שם נפליהם: ארבעים יום. שיעור יצירת הולד: אע"פ שאין עמו אשה. שמביאין נשים בלילה: ואם עבד של ישראל או אשה משמרתו שלא הכניס לשם אשה ואפי' יוצאה ונכנסת [הגה"ה אמר רבי יצחק ז"ל דכפי' מה דלא מוכיח דעובד כוכבים ונפל ביתם מקבלים טומאה וגם מאהלים וכהן נזהר שלא יכנס עובד כוכבים ומשל באהל ... הגה] ח את מה הם בודקים וכו' ... דהיינו כלים דגרסי' ... אין צריכים בדיקה ... דודאי גררום [מזירין] ואוכלום ... לאכול בשר ... אנפילנאות ... האיצטוונית ... עיר שחרבה. מעיירות ישראל ודרו בה עובדי כוכבים ... היה ספק ... ספק אם מא"י היה ... וטהרוהו. טומאת ארץ העמים:

מוכחת שלנו כתוב עובד כוכבים

נ"ל מדור

מסורת הש"ס

א) [פסחים ט.] ב) [שם]:

פירוש רב האי גאון

ו בים ובשונית. פי' משוניתא בלשון ארמית וכו' מפרש ואיזה השונית כל שהים עולה בזעפו: ח ועפר תיחוח. פי' מקום שאינה בתולה אלא כגון ארץ חרושה שעפר' מדבקת ברגלו וכשמניח רגלו כמהלך על (החולי) [החול] כדתנינן (ברכות פ' ח') אין מי רגלים כלים אלא בישיבה ובעפר תיחוח אפי' בעמידה: ט האיסטוונית. פי' דומה לבקעה כאותה שאמר (שבת ו' א') אבל הים והבקע' והאיסטווני' אינן לא רשות היחיד ולא רשות הרבים: קיני. פי' מקום:

מהר"ם מרוטנבורג

ממקום אחר. נ"ל דהאי הכא דאכנים הוא נותן טעם טהורים ומניח למימר דלא אתא לאפלוגי ומודה פ"ק לר"ש. א"נ ק"ק גוד אבנים אינו שום שאם יקח אלה לצד ויתן לצד אחר:

בד"ה סג' הוא מקום כרמלית ואין לו כותל

הגהות הגר"א

[א] מ"ז מתני' וחייבת במעשר ובשביעית נמחק: [ב] בר"ש במקוה נמחק: [ג] ומשמאלו ואין בו נמחק: [ד] כגוי עובדת כוכבים. נ"ל כגוי כותית: [ה] ארבעים יום טהור. נמחק תיבת טהור: [ו] (מ"ש ארץ העמים) נמחק: [ח] באשקלון היו אומרים תחומי אשקלון: [ט] שהחזיקו בה מעולם: [י] כארץ העמים: [כ] א"כ. נמחק:

נ"ל שכנגד

שהחזקתי בו טומאה כל ימי אני מגנה לטהר ולא אני נמנה לפטור מן המעשר: י אהלי הערביים. אינן קבועי' במקום א' ואהלי ערבי' בעלמא הם [שנוסעים] ותוני' ממקום למקום ולא רצו להחזיק טומאה ועוד דבהמתא לא קיימי בחד דוכתא מ' יום ועוד דמשום דלא קביעי לא קברי ביה: סוכות. של שומרי פירו': צריפין. דירה של נער היא כדאמרי' בפ' כיצד מעברין (דף נה:) דיושבי צריפים חייבים אינם חיים ולא קביעי: בורגנים. סוכות עשויין בשדה להככים בהן פירות מפני הגשמים: אלקטיות. בתים עשויין מחוץ לעיר להתקבר בהן בקיץ: מקום החצים. מקום מיוחד להניח בו חצים לשמור: ומקום הלגיונות. שחונין בו חיילות של מלך: תניא בתוספתא [פי"ח] האוריאות והאולרות והמרחץ ובית המים ובית שער ואויר החצר [א] המרגנין והבורגנין והסוכות והמשיכות והצריפין והאהלין אין בהן משום מדור העובדי כוכבים: [ג] תניא* הקסטראות והלגיונות רבי מטמא וחכמים מטהרים בית החילון ובית הזיתות ר' יהודה מטמא ורבי יוסי מטהר בית שער ואויר החצר בזמן שהן מעורבים במדור העובדי כוכבים טמאים משום מדור העובדי כוכבים אין מעורבים במדור העובדי כוכבים אין טמאין משום מדור העובדי כוכבים. והאיסטווניות אע"פ שמעורבות במדור העובדי כוכבים אין בהן משום מדור העובדי כוכבים. פי' בית החילון ובית הזיתות מקום שמניחין חצים וכלי זיין:

י *עשרה מקומות אין בהם משום מדור עובדי כוכבים אהלי הערביים וסוכות הצריפין והבורגנין והאלקטיות ובית שער ואוירה של חצר והמרחץ ומקום החצים ומקום הלגיונות:

י צריפין. מין ממיני האהלים מיוחסים אל תמונתו והוא מחודד ואין לו גג ונקרא בלשון הדבר שהוא נעשה ממנו והוא ממין (הטמא) [הגומא] כן יקרא צריפא ובהש"ס (סוכה דף יג:) צריפא דאורבני: בורגנים. סוכות והוא עשוי להגניע בו פירות והדומה להן: ואלקטיות. גג בלתי כתלים עומד על עמודים יכנס בו הרוח מכל צד ויעמדו בו בקיץ ושם הקיץ קייטא: ומקום החצים. המקומות אשר יעשו בו חצים וכלי מלחמה: ולגיונות. מרוצות הפרשים לפי שאלו המקומות אין בהן ישוב תמיד ולא יקברו בו ואמנם יעמדו בו בזמן מן הזמנים מעט ולזה לא גזרו עליהן ולא הצריכוהו בדיקה אלא הן בחזקתן:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת אהלות. תהלה לנורא תהלות

ג"ס) יושבי צריפין אין חייהם חיים דלא קביעי: בורגנין. לשומרי פירות תלושים: לקטיות. בתי הקיץ שחוץ לעיר שעשויים לאויר: מקום החלים. שומרים שם חלים וכלי מלחמה של בני העיר: לגיונות. בתים מיוחדים לחיילות המלך:

סליק פרק יח וסליקא לה מסכת אהלות. ברוך נורא תהלות

מסכת נגעים

א שנים שהן ד'. מראות לשון זכר להכי תנן להו בלשון זכר כדכתיב (שמות ג) המראה הגדול הזה שנים כתובים בקרא (ויקרא יג) שאת ובהרת. וספחת אינו שם נגע אלא לשון טפלה לאחרים כדדרשינן בפ"ק דשבועות (דף ו:) אין ספחת אלא טפלה וכן הוא אומר (ש"א ב) ספחני נא אל אחת הכהונות וכתיב (ויקרא יד) לשאת ולספחת ולבהרת הפיל הכתוב ספחת בין שאת לבהרת לומר לך כשם שיש טפילה לשאת כלומר שיש לה תולדה דפשטיה דקרא ספחת אשאת קאי כך טפלה לבהרת והייט דקתני שהן ארבעה שיש לך לרבות להן שני תולדות מריבויא דספחת: בהרת עזה כשלג. עזה לבנה ביותר ואמרינן בפרק קמא דשבועות (שם) מנא לן דבהרת עזה היא אמר אביי אמר קרא אם בהרת לבנה היא היא לבנה ואין אחרת לבנה וסדר לבנותם שלג למר לבן סיד היכל וקרום ביצה כן מוכיח בפרק קמא דשבועות והיה נראה לומר דכל למעלה משלג בכלל שלג ולמטה משלג עד למר בכלל למר ולמטה מלמר עד סיד בכלל סיד ולמטה מסיד עד קרום בכלל קרום אבל קשה דבפ"ק דשבועות

פרק ראשון

א א) *מראות נגעים שנים שהן ד' בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל והשאת כקרום ביצה שניה לה כצמר לבן דברי ר"מ וחכ"א

א התחיל בחלוקת מראות נגעי בשר כמו שעשה הכתוב והם שני מראות בהרת ושאת ויחלקו לארבעה מראות בהרת ושניה לה. שאת ושניה לה והוא אמרו יתברך (ויקרא יג) אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת וספחת איננה ממראות נגעים עומדת בעצמה והוא אמרם מה לשון ספחת טפילה שנאמר (ש"א ב) ספחני נא אל אחת הכהונות ענין זה שהוא סמוך וזכרו הפסוק בין שאת ובהרת להודיענו שהוא סמוך לשניהם ותהיה השאת והסמוך לה ובהרת והסמוך לה ואלו שני מראות רוצה לומר שאת ובהרת הם מראה הלובן אמר יתברך (ויקרא יג) שאת לבנה או בהרת לבנה כן בלא ספק השני מראות הסמוכין להן. ואלו ארבע מינים כולן מיוחסין למראה הלובן יתחלפו בחוזק ותולשה והיותר חזק מהן לובן הבהרת וענין עזה כשלג שהלובן עז וחזק כשלג והוא אמרו (שם) ואם בהרת לבנה היא ובא בפירוש היא לבנה ואין למעלה ממנה כלומר א) שתבא לבנה כשלג ולמטה ממנה כלובן סיד ההיכל ואלו השנים מראה הבהרת. ומראה השאת כלמר לבן והוא כלמר נקי בן יומו ר"ל יום הולדת השה כאשר נרחץ זה הצמר ונתלבן ברחילה וזה המראה חזק הלובן מסיד ההיכל ולמטה ממנו בלובן כקרום ביצה והם שני מראות השאת ודעת (ר"ע) [ר"מ] שאמר קרום ביצה מראה אחד והוא שני של שאת ואם הוא יותר אלוס

א) נ"ל שתהא.

(שם.) תניא שאמר לו רבי יהושע בנו של רבי עקיבא לרבי עקיבא יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה ומשמע התם דר"ע סבר מראות נגעים זו למעלה מזו דעם שאלו מצטרף ולא עם הגבוה ממנו שתי מעלות ואם כן לא הוה מצי למתני מקרום ביצה ולמעלה טמא דהיאך הייתי מחלקם לד' מראות הללו והיאך הייתי יודע סדר צרופם אם לא שמנאום. וצריך לומר דאין דרך נגע לבא אלא בד' מראות הללו ואין מראות אחרים בינתים ומיהו אפשר שבכל אחד ואחד יש כמה מראות כגון שלג יש שלגים שמשתנים שזה לבן מזה וכולן מראה שלג הן וכן למר לבן דמפרש בפ"ק דשבועות (שם:) כצמר נקי בן יומו שמכבסין אותו למילת ושאר למר אינו לבן כל כך וכולן מראה למר הן וכן סיד יש סיד שזה לבן מזה והכל מראה סיד וכן קרום אין סולן שוין אלא זה לבן מזה וזה לבן מזה והכל מראה קרום אבל לעולם לא יבא נגע כי אם בד' מראות הללו וכן משמע בפ"ק דשבועות (שם.) דאמרינן למה"ד לארבע כוסות של חלב אחד נפל לתוכו שתי טיפות של דם ואחד נפל לתוכו ארבע טיפות ואחד נפל לתוכו שמונה טיפות ואחד נפל לתוכו י"ב טיפות ואמרי לה ט"ז טיפות משמע שיש בפתוך מראות לובן בינתים והשתא טעמא דרבנן ניחא שנותנין שתים הלבנות לשתי האבות שלג לבהרת ולמר לבן שלאחריה לשאת והשנים שאחריהן שהן תולדות נותנין שלבנה לאב [הלבן] כגון סיד ההיכל לבהרת והגבוה לאב גבוה כגון קרום ביצה לשאת ונפקא מינה לענין לירוף דאב ותולדה דידיה מצטרפין כגון תני גרים שלג ותני גרים סיד וכן תני גרים למר לבן ותני גרים קרום ואע"פ שהאב למעלה מתולדתו שתי מעלות וכן שאת ובהרת נמי מצטרפין כדדרשינן בת"כ מלמד שמצטרפין זה עם זה מדכתיב והיה ולא כתיב והיו שעשה לכל הנגעים אחד אבל שני התולדות אין מצטרפות דתולדה דבהרת אין מצטרפת עם תולדה דשאת דלא קאי והיה אלא אשאת ובהרת דכתיבי בהדיא במקרא ולאו אתולדות דאתו מריבויא אבל על סוף דעתו של ר"מ דהוא ת"ק כדמוכח בת"כ לא יכולני לעמוד על דקאמר שאת כקרום ביצה שניה לה כצמר לבן היאך עושה אב מקרום ביצה דמנחתא מכולהו וצמר לבן דעדיפא מינה ב' מעלות היא תולדה ועוד תולדתה דשאת עדיפא מתולדתה דבהרת וזהו תימה לומר דסדר לבנונתם לר"מ שלג וקרום ביצה סיד היכל וצמר לבן דאיך היתה סברתם חלוקה כל כך זו מזו שלא יוכלו לברר דבר התלוי בראיית העין ושמא קראי קא דריש ר"מ משום דתניא בפ"ק דשבועו' (דף ו:) בהרת עמוקה וכן הוא אומר (ויקרא יג.) עמוק מן העור כמראה חמה העמוקה מן הצל שאת אין שאת אלא גבוה וכן הוא אומר (ישעיה ב) על הגבעות הנשאות והשתא קסבר ר"מ מדקרייא רחמנא שאת שמע מינה שהיא הגבוהה שבארבע' המראות דהיינו כקרום ביצה כמו שהצל גבוהה מן החמה וקלת משמע כן בת"כ כמו שאפרש ואם דיהיב למר לבן שאחר שלג תולדה לשאת ולא תולדה לבהרת משום דכתיב (ויקרא יג) שאת לבנה ולענין מאי קרייה רחמנא לבנה על כרחין לתולדתה דלבנה טפי מתולדתה דבהרת ונפקא מינה דפלוגתייהו דרבנן ור"מ לענין לירוף האבות דלר"מ שלג וקרום ביצה מצטרפין ולא שלג ולמר לבן ולרבנן שלג ולמר לבן מצטרפין ולא שלג וקרום ביצה: תניא בתורת כהנים בהרת לבנה (שם) אין לי אלא בהרת לבנה מנין לרבות השאת ת"ל (שם) שאת לבנה מנין לרבות שאר המראות תלמוד לומר אם בהרת יכול כשם שהיא שלישית לכתוב כך תהא שלישית למראות תלמוד לומר לבנה היא ואין למעלה סימנה כמה תהא לבנוניתה כשלג שנאמר (במדבר יב) והנה מרים מצורעת כשלג יכול כל מראה השלג יהו טמאים ושאר כל המראות יהיו טהורים ת"ל (ויקרא יג) בהק הבהק טהור סימנו ולמעלה טמא מכאן אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל שאת כקרום ביצה שניה לה כצמר לבן דברי ר' מאיר וחכמים אומרים השאת כצמר לבן ושניה לה כקרום ביצה. פירוש תלמוד לומר למטה בפרשה שאחריה כתוב שאת לבנה. שלישית לכתוב. דכתיב שאת או ספחת או בהרת: עוד תניא התם לעיל בתורת כהנים שאת זו השאת בהרת זו הבהרת. ספחת שני לבהרת. ומראה הנגע עמוק שני לשאת מה לשון שאת מגבהת כמראה הצל שגבוהה ממראה החמה מה לשון עמוק עמוקה כמראה חמה שעמוקה ממראה הצל מה לשון ספחת טפלה שנאמר (ש"א ב) ספחני נא אל אחת הכהונות לאכול פת לחם. פירוש ומראה עמוק שני לשאת למה לי הך דרשה למספחת לדרשינן בפרק קמא דשבועות (דף ו:) תולדה לבהרת ולשאת ואדרבה פשטיה דקרא דספחת אשאת קאי כדדריש התם ר' זירא מה לבנה האמורה בשאת ספחת טפילה לו אף לבנה האמורה בבהרת ספחת טפילה לו ובמתניתא תנא הפיל הכתוב ספחת בין שאת לבהרת לומר לך כשם שספילה לזו כך טפילה לזו ועל כרחין לר"מ איצטריך לאשמועינן דתולדה דשאת עזה ועמוקה ממנה כמראה חמה עמוקה מן הצל: תניא בתוספתא [רפ"א] אמר ר' יוסי שאל ר' יהושע בנו של ר"ע את ר"ע מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבע אמר לו ואם לאו מה יאמרו אמר לו יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא אמר לו ללמדך שמצטרפין זה עם זה א"ל ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה אמר לו ללמדך שכל כהן שאינו בקי בהם ובשמותיהם אינו רואה את הנגעים ר' אליעזר בן יעקב אומר משום ר' חנינא בן חכינאי שאמר משום ר"ע מנין אתה אומר כהן שהוא בקי בנגעים ולא בנתקים ולא בקרחות באדם ולא בבתים ובבגדים ולא בבתים במראה ראשון ולא במראה שני ולא במראה שלישי לא יראה את הנגעים עד שיהיה בקי בהן ובשמותיהן תלמוד לומר (ויקרא יד) זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית ולשאת ולספחת ולבהרת. פי' ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין (ומסיד ולמעלה טמא ומצטרפין) ובפ"ק דשבועות (דף ו.) דייק מהכא מדלא קאמר ליה ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרף ומסיד ולמעלה טמא ומצטרף ש"מ שמיע ליה מיניה דאבוהי כולהו בהדי שאת מצטרפי עליון אחד גשני תולדות וס"ל לר"ע דלשאת רבי ולבהרת לא רבי דהא (א) בשאת הוא דכתיבא הילכך שאת מצטרפת לבהרת דסמוכה היא לה וכתיב והיה מלמד שמצטרפין זה עם זה וסיד לשאת ממילא דהא דמיא לה וכן קרום לשאת דספחת כתיב בשאת ורבי ליה רחמנא טפי תולדות וזו למעלה מזו דר"ע בסיד ושאת ובהרת מתוקם: שאינו בקי בהם ובשמותיהם. בשאין עמו ישראל בקי קאמר דאם יש עמו ישראל בקי אומר לו ישראל לכהן אמור טמא והוא אומר כדאיתא בריש ערכין ואפילו כהן שוטה כדאיתא בתורת כהנים: ירושלמי בפ"ק דשבועות אמר רבי יוסי שאל ר' יהושע בן ר"ע את ר"ע אמר לו מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה אמר לו אם לאו מה יאמרו אמר לו יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא אמר לו לומר שאם אינו בקי בהן ובשמותיהן אין רואה ומנין שמצטרפין. זה עם זה אמר ר' מנו אותן [א] חכמים שנים ומנו אותן ארבעה מה שנים מצטרפין זה עם זה אף ארבעה מצטרפין זה עם זה ר' אליעזר בשם ר' אבין אם בשאינו מינו מצטרף במינו לא כל שכן אמר ר' יוסי ב"ר אבין והא אין כתוב כאן אלא והי' מלמד [ב] שאין מצטרפין זה עם זה תני חזקיה לנגעי צרעת אין כתיב כאן אלא לנגע צרעת מלמד [ג] שאין מצטרפין זה עם זה א"ל ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין ואל יאמרו מראות נגעים ב' שהן ד' אמר לו מלמד שאין זה למעלה מזה ויהא זה למעלה מזה אם אומר את כן נמצאת אומר הכהה טמא והכהה מן הכהה טמא והתורה אמרה והנה כהה הנגע הכהה טמא והכהה מן הכהה טהור עד כאן ירושלמי. ואין שיטה זו שוה עם הש"ס שלנו ולא לתוספתא ולא לתורת כהנים ולפי שיטתו הכי פירושה אם בשאינו מינו מצטרף. כגון שאת ובהרת שהאבות מצטרפות כדפרישית לעיל כל שכן מין במינו כגון עם תולדתה: שאין מצטרפין. טעות סופר הוא ושכן גרסינן כדמוכח בתורת כהנים דמוציה נפקא לן דמצטרפין וחזקיה נפקא ליה מלנגע שעשה כל הנגעים אחד דמצטרפי וא"ת ומאי שנא דבפרק קמא דחולין (דף ח.) גבי שחין ומכוה בעי קרא דאין מצטרפין דלכך הלקן הכתוב והכא בעי קרא דמצטרפין לא דמי דהכא שני מראות נגעים הן שמיטמא בהן אבל שחין ומכוה אינן מראות נגעים ובעו ארבע מראות לסימני טומאה ולמה לא יצטרף מראה שבשחין למראה שבמכוה אם שניהם מראה אחד אי לאו דמיעטיה קרא אי נמי משום דכתיב שאת או ספחת או בהרת הוה אמינא דלא מצטרפי

הגהות הב"ח (א) בפי' הר"ש ולבהרת לא רבי דהא ספחת בשאת הוא דכתיב.

הפסוק שאת יש לו ספחת כ"ש דבהרת יהיה לה ספחת מק"ו. ומה אם שאת שאינו כ"כ לבן כמו הבהרת יש לה ספחת כ"ש בהרת שהיא עזה בלובן שיהיה לה. מפי רבי ומורי הר"ן י"א ע"כ] וסדר לבנונתן שלג למר סיד קרום ואין יהא נגע אלא מד' מראות אלו ובכל א' יש כמה מראות שיש שלגים משתנים זה מזה וכן יש למר נקי בן יומו כ"כ נקי וכן סיד היכל לבן מאחר סיד וכן קרום ביצה לבן מחבירו ומיהו אין נגע אלא מד' מראות אלו ולמטה מכן

משום דכתיב שאת לבנה ואמאי קרי לבנה והלא היא הגבוה' שבכולם אלא ודאי לענין תולדתה שהיא הלבנה למר וקרום מצטרפי ושלג וסיד ושלג וקרום: (א"ר יצחק יש לישאל בין לרבנן בין לר"מ אם התולדות של אב זה) (ומפירוש הרא"ש משמע דלא עיין בפי' משנה שלישית) [הגה"ה זה הלשון שאומר ומפי' הרא"ש וכו' לבעל השואל שהוא רבי יצחק ואמר עליו שמו השאלה ששאל נראה כי לא עיין בפירוש המשנה ג' שאמר

הגהות הגר"א פ"א [א] מ"א בר"ש מנו אותן חכמים. נמחק תיבת חכמים: [ב] שם שאין מצטרפין. נמחק תיבת שאין: [ג] שם שאין מצטרפין. נמחק תיבת שאין:

עין משפט נר מצוה

ב א מיי׳ פ״א מהל׳ טומאת צרעת הל״ב סמג עשין רלד:

ג ב מיי׳ שם הל״ד:

ד ג מיי׳ שם הל״ג:

מצטרפי כדתניא בתורת כהנים גבי גרתא או בזקן לכך צריך והיה לומר דמצטרפי: שאינו זה למעלה מזה. חולק על הגמרא שלמ״א משום קרום דמצטרף נהדי שאת: הכהה סמא׳ כגון משלג לצמר ולקרום דנקראת כהה כמו שאפרש לקמן דסמא להסגיר בלא שער לבן ומחיה ולהחלים בשער לבן או מחיה: וכהה מן הכהה. דהיינו למטה מארבעה מראות טהור: ב הפתוך שבשלג. אע״ג דלא תני הכא אלא בהרת מכל מקום איכא נמי פתוך בשאת כדמוכח בפרק קמא דשבועות דמדמה הדבר לארבעה כוסות ובתורת כהנים יליף לה מקראי דתניא שאת לבנה מלמד שמשמאה חלקה בהרת לבנה אדמדמת מלמד שמטמאה בפתוך יכול שאת תטמא חלקה ובהרת בפתוך מנין ליתן האמור בשאת בבהרת ואת האמור בבהרת בשאת תלמוד לומר נגע צרעת:

שבזה ושבזה. שבשלג ושבסיד: ושל סיד דיהה הימנה. בפ״ק דשבועות אמרינן דבפתוך לא אמר ר״ע לו למעלה מזו מדלא קאמר של צמר דיהה הימנה ומסיק דאפי׳ בפתוך אמר דתניא ר׳ נתן אומר לא שאמר ר״ע של סיד דיהה הימנה אלא של צמר דיהה הימנה: ג ד׳ מראות הללו מצטרפין זה עם זה לפטור ולהחלים ולהסגיר. כדדרשינן בת״כ מדכתיב והיה מלמד שמצטרפין זה עם זה מדלא כתב והיו משמע שעושה כל הנגעים אחד דאי איכא חצי גרים מזה וכחצי גרים מזה מצטרפין לכגרים ולא שיהיו כל ד׳ המראות מצטרפין דאין התולדה מצטרפת אלא עם אב שלה ולא עם אב של חבירתה אלא מצטרפי כדפרישית לעיל לר״ע כדאית ליה ולר״מ כדאית ליה ולרבנן כדאית להו: לפטור ולהחלים ולהסגיר. לכל הנך מילי מצטרפי וכולהו מפרש להו ומפרש הסגר ברישא דאדסליק מיניה נקט: להסגיר את העומד בסוף שבוע ראשון. בתחילת ראיית הנגע אם יש בו בהרת כגרים בלא שער לבן ומחיה מסגירו ז׳ ימים ואם בסוף השבוע עמד בעיניו במראהו וכשיעורו הראשון שלא פשה חוזר ומסגירו שבעת ימים אחרים כדכתיב (ויקרא יג) וראה הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו לא פשה הנגע בעור והסגירו הכהן ז׳ ימים שנית: לפטור את העומד בסוף שבוע

א״ה השאת כצמר לבן שניה לה כקרום ביצה: ב הפתוך שבשלג כיין המזוג בשלג הפתוך שבסיד כדם המזוג בחלב דברי רבי ישמעאל ר״ע אומר ג אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים אלא של שלג עזה ושל סיד דיהה ממנה: ג ד ארבעה מראות האלו מצטרפים זה עם זה לפטור להחליט ולהסגיר להסגיר את העומד בסוף שבוע ראשון לפטור את העומד בסוף שבוע שני להחליט את שנולד לו מחיה או שער לבן בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור להחליט את שנולד לו פשיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור להחליט את ההופך כולו לבן מתוך הפטור לפטור את ההופך כולו לבן מתוך החלט או מתוך ההסגר אלו מראות נגעים שכל נגעים תלוים בהן: רבי

חלום הלובן מקרום ביצה אינו ממראות נגעים והלכה כחכמים: ב פתוך. הוא המראה המעורב מן הלובן והאדמימות והוא גם כן ממראות נגעים ואם לא יתבאר זה בשאת אבל אמר שאת לבנה לבד אבל התבאר בבהרת אמר אם בהרת לבנה אדמדמת ובסיפרא מנין ליתן את האמור בבהרת בשאת ואת האמור בשאת בבהרת ת״ל לצרעת היא לפי שבא בבהרת לצרעת היא וכן בשאת והבן מזה שאלו המראות שלן כאשר נתערב כל אחד מהן לאדמימות מעט עד שיהיה בו לובן מעורב עם אדמימות שהוא ג״כ נגע לצרעת ואמר שכתוב כל מראה מהם כבר נתערב ביין ויעמוד עליו מראה הצרעת וזכר ממנו השני מראות ר״ל שלג וסיד והוא ההיקש לשאר מראות וכן שמו דרך משל בהם״ם לזה ד׳ כוסות מלאים חלב כזה השיעור ובא׳ הפילו בו שני טיפי דם ובשני ד׳ טיפי דם ובשלישי ח׳ טיפי דם ובד׳ ע״ז טיפי דם ועל זה היתה מהעירוב יקישו ד׳ המראו׳ המורכבי׳ מהלובן והאדמימות לפי שמה שיהי׳ הלובן חלום יהיה מעט האדמימו׳ כאשר יערבו בו יותר נראה אודם חזק ולזה יהיה מעט האדמימות עם מראה

פירוש רב האי גאון

ב הפתוך. פירוש מעורב: דיהה הימנה. פי׳ פחות

מהר״ם

מרוטנבורת

שאת הגבוה שבכולן מצטרפת בהדי בהרת הלבנה שבכולן הכא נמי יש לנו ליתן התולדה הגבוה אצל הלבן להצטרף עמו ותולדה הלבנה אצל הגבוה להצטרף עמו: ג להסגיר את העומד בסוף

פירוש הרא״ש

ואין סלם מצטרפין וכו׳ דאלו היה מעיין בו לא היה שואל ע״כ] (ובגליון כתוב וז״ל פירוש דבמשנה ב׳ מסרש הרא״ש ז״ל דאב ותולדה דידיה מצטרפין או שתי אבות בהדדי מצטרפין. ירא מדבריו ז״ל דתולדה של אב זה

פירוש הרא״ש

במראה הראשון הע״ל

ד *(רבי חנינא סגן הכהנים אומר מראות נגעים ששה עשר) רבי דוסא בן הרכינס אומר א) מראות נגעים שלשים וששה עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים רבי חנינא סגן הכהנים אומר ג) אין רואין את הנגעים בתחלה לאחר השבת ששבוע שלו חל להיות בשבת ולא בשני ששבוע שני שלו חל להיות בשבת ולא בשלישי לבתים ששבוע שלישי שלו חל להיות בשבת רבי עקיבא אומר א לעולם רואים חל להיות בתוך השבת מעבירין לאחר השבת ויש בדבר להקל ולהחמיר: ה כיצד להקל ב היה בו שער לבן והלך לו שער לבן היו לבנות והשחירו אחת לבנה ואחת שחורה והשחירו שתיהן ארוכות והקצירו אחת ארוכה ואחת קצרה והקצירו שתיהן ג נסמך השחין לשתיהן או לאחת מהן הקיף השחין לשתיהן או לאחת מהן או חלקן השחין ומחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק היתה בו *) מכוה והלכה לה המחיה ד היתה מרובעת ונעשית עגולה או ארוכה מבוצרת ונעשית מן הצד מכונסת ונתפזרה ובא השחין ונכנס בתוכה הקיפה חלקה או מעטה השחין או מחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק

*) במשנה שבמשניות מחיה.

ר"ם

המורכבים מהן מהאדמימות כמו שהתבאר:

ד כבר התבאר בהלכה אשר לפני זאת שסבת מכין אלו המראות היא ההרגל וההכרה במראות ולזה אמר ר' דוסא שאי אפשר להרגיל במראות אם לא ידע ויכיר בהן שהן ל"ו וביאור זה שהנגעים ששה מינים נגעי עור בשר תחלה והשני נגעי שחין ומכוה והשלישי נגעי קרחת וגבחת והד' נגעי ראש וזקן והוא אשר יקראו נתקים והה' נגעי בגדי' והו' נגעי בתים. ולשון התוספתא (פ"ג) השחין והמכוה שניהם סימן אחד ושניהם טומאה אחת ולמה נחלקו שאין מצטרפין זה עם זה ושם נאמר ג"כ הקרחת והגבחת שניהם סימן אחד ולמה נחלקו שאין מצטרפין זה עם זה ואני אבאר לך כל זה במה שיבא וכבר קדם לך שמראות נגעים בעור הבשר ח' ד' פשוטי' וד' אשר תתערב אתם האדמימות כמו שהתבאר והוא אשר יאמר ממנו ד' בחלוק וארבע בפתוך ובתוספתא (פ"א) אמרו מראות שעור הבשר מטמא בהן השחין והמכוה והקרחת והגבחת טמאים ושם נאמר גם כן הנתקים מטמאים בכל מראה וכאשר יגיעו לך ההקדמות כולן יהיו ל"ב נגעים ח' בעור הבשר וח' בשחין ומכוה וח' בקרחת וח' בגבחת והן בעצמם בנתקים ובנגעי בגדים שני מראים ירקרק ואדמדם ובנגעי בתים ג"כ שני מראים ירקרק ואדמדם הנה אלו ל"ו מראים בחלוף המראים והמקום אשר יהיה בו המראים: ואמר עקביא בן מהללאל שאם היה הענין כן על אופן ההרגל הנה הן ע"ב לפי שאלו המראות כולן בהתחלפות המראים והתחלף מקום המראים יהיו בתחלה ויהיה אחר ראייה קודמת ויצטרך הקישא בין עתה ובין מה שהיה עליו קודם אם בשבוע ראשון שני ושלישי כמו שיתבאר הנה אלו ע"ב מראין. ל"ו בתחלה כמו שמנינו והן בעצמן בסוף אחר ההסגר או זה זמן יהיה ההסגר או שבוע א' או ב' או ג' שבועות או איך שיתחייב הדין ואל זה הענין רמז בתוספתא כל כהן שהוא בקי בנגעים ולא בנתקים ולא בקרחות באדם ולא בבגדים ולא בבתים במראה ראשון ולא במראה שני במראה שני ולא במראה שלישי לא יראה את הנגעים עד שיהיה בקי בהן ובשמותיהן שנאמר (ויקרא יד) זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית ולשאת ולספחת ולבהרת להורות ביום הטמא וביום הטהור וגו' רוצה לומר שהוא לא יורה עד שיהיה בקי באלו המראים כולן ובשמירת הענינים ובידיעת השם המורה על כל ענין מהן ושמור אלו הענינים שהן נפלאים מאד: וכבר יסופק זה המספר על כל מי ששמעתי דבריו או ראיתי פירושו והנה עזרני ה' בהבנתו: ואשוב אל שלימות ביאור ההלכה אמר ולא בשני ששבוע השני שלו חל להיות בשבת וזה יתחיל מספרו מהיום השביעי מהשבוע ראשון עד שיהיה היום הז' משותף לב' השבועות יחד וכן השלש' שבועו' של נגעי בתים יהיה היום השביעי משותף לסוף שבוע שני והתחלת השלישי ויהיה מספר השני שבועות י"ג יום ומספר הג' שבועות י"ט יום ולזה אם התחיל בראיה ביום שני יבוא היום י"ג בשבת ואם התחיל בראיה בשלישי יבוא יום י"ט בשבת והנה יתבאר זה בשלישי מזאת המסכתא: ואמר ר"ע שהוא יתחיל לראות באיזה שיזדמן מאשר יבא יום סוף שבוע מהשבועות ביום שבת אשר אין ראוי לראות הנגע בו להיות זה דומה לדין מהדינים יתאחר הראיה עד אחר השבת וכבר יהיה בזה האיחור חומרא לבעל הצרעת או קולא והוא יבאר והלכה כחכמים: ה שמור אלו השרשים והוא שכל נגע שיעורו אינו פחות מכגרים שנגעי עור בשר נטמאו בשלשה סימנין איזה שיהיו והוא שער לבן או מחיה או פסיון וכבר קדם לנו זכרון זה ודע שמתנאי שער לבן שיהיה בנגע ולא יהיה בשחין או במכוה או במחית השחין והמכוה או בתוך הבוהק ואם היה זה השחין אשר בו שער לבן בתוך הנגע וכן המחיה אם היתה בשחין שבתוך הנגע אינה סימן טומאה וכן הפסיון לא יהיה מעור הבשר לתוך השחין או למחית השחין או לתוך המכוה ולמחית המכוה או לבוהק והנה יתבארו כל אלו השרשים וראיותיהם כאשר יתחדש לנגע מה יגלל מאחד מאלו הסימנים השלשה עד שלא יהיה סימן טומאה והוא קולא לבעל הנגע ומתנאי נגעי הבשר שתהיה עגולה מכל צד עור הבשר עד שיהי' אפשר הפסיון באיזה צד שיהיה ולשון סיפרא בעור הבשר עד שיהיה כל החולה לו סמוך לעור הבשר ראוי לפסיון שאם יהיה סמוך לראש או לזקן ולשחין ולמכוה ולקרחת אינו טמא וכן אלו השתי שערות לבנות אשר הוא סימן טומאה כאשר היו שתיהן או אחד מהן קצרות פחות מהשיעור אשר יתבאר אחר זה או היו שחורות או היו בצד השחין או מחית השחין בשחין או מכוה או מחית המכוה הנה אינו טמא וכן אם התחדש בין למיחת השתי שערות שחין או מחית השחין או מכוה או מחית המכוה או בוהק הנה אינו טמא וכבר התבאר שרש כל אלו והנגע הראשון אשר היה בגשם בעת עמידה בתחלה לפני הכהן יקרא אום וכאשר יוסיף עליו שיתרבה אחר זה יקרא פסיון וכאשר לא הוסיף הנגע או שהוסיף הנגע ויוסר השרש וישאר התוספת או נשאר קצת השורש עם התוספת וכל מה שנשאר עם התוספת פחות מכגרים הנה אינו טמא וכן אם נתחדש בין השרש והתוספת אחד מן הדברים אשר לא יהיה בהם פסיון כמו שיהיה בין השורש והתוספת שחין או מכוה או מחית השחין או מחית המכוה או התחדש בין האום והתוספת שחין או מכוה או מחית המכוה או בוהק והבדילה הנה כבר יגלל מהיות מוחלט בפסיון מפני החדוש שנתחדש וזכרתי לך בזאת ההלכה כל אלו הדברים אשר חדושיהם ידחו סימני טומאה שהוא אפשר שיהיה יום שבת אשר הוא שביעי שלו טמא או קרוב להחליטו ותחדש לו א' מאלו החדושים להציל לו בשארית היום עם ליל אחד בשבת ובבקר ימצא על ענין אחר הנה כבר היה לו האיחור קולא: וכבר יהיה יום השבת בלתי מוחלט ויתחייב לו האיחור שיהיה יום אחד בשבת מוחלט כמו שיזכור אחר זה: ומתנאי המחי' כאשר היתה כעדשה מלומלמת שתהי' מרובעת כמו שנבאר וכן מתנאי כל מחיה שתהיה מגעת א) בעובי הנגע והנגע יקיף בה ולא יהיה סימן טומאה' והוא אמרו מבוצרת אולם אם היתה בצד הנגע (כזה) הנה לא יהיה סימן טומאה ומתנאי המחי' ג"כ שתהי' שיעור כעדשה ממנו מדובקת כולה גוף אחד אולם אם היתה מפוזרת בתוך הנגע זעיר שם זעיר שם אע"פ שבין כולן כעדשה ואף על פי שכל חלק ממנו נראה בתוך הנגע

א) בד"נ בטור.

ר"ש

נשתנה מראה והיינו עומד ממש שלא נשתנה כלל ובכל ענין טהור: עוד תניא בת"כ יכול יהא הפסיון מטמא בתחלה ת"ל (ויקרא יג) אחרי הראותו אל הכהן יכול אם ראהו הכהן שהוא טהור והלך יזקק לו תלמוד לומר לטהרתו איני נזקק לו אלא בשעה שהוא רואה אותו. אם לטומאה אם לטהרה. פי' אם לטומאה כגון בסוף הסגר ראשון שנקרא עליו שם טומאה. אם לטהרה כגון בסוף הסגר שני לאחר הפטור כדפרי' לעיל ועוד יש לפרש לאחר הפטור כדתניא בתוספתא (פ"א) א"א לפסיון שיטמא בתחלה אבל אפשר לפסיון שיטמא בן יומו כיצד בהרת וכה סימני טומאה החליטו והלכו להן סימני טומאה ובא לו אצל כהן ופוטרו ואח"כ נולד לו הפסיון זהו (ספק) פסיון שמטמא בן יומו: עוד תניא בת"כ וטהר את הנגע טהור הוא (שם) מה ת"ל שיכול אין לי (לאחר) פריחה מטהרת אלא לאחר החלט מחיה בתחלה. מנין אחר החלט מחיה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור לאחר החלט שער לבן בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור לאחר החלט הפסיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטו' ופריחת(הבגד)[הסגר] ת"ל וטהר את הנגע טהור לרבות את כולן יכול הבא כולו לבן בתחלה יהא טהור תלמוד לומר הוא הוא טהור ואין הבא כולו לבן בתחלה טהור אלא טמא: ד ששה עשר. הכי תנאי חשבי פתוכים של לבן אדמדם ולבנים של נתקי ראש וזקן ושל נגעי בתים ובגדים כך פירש בקונט' בסוף המזבח מקדש (דף פח.) ועוד תניא בתוספתא (שם) רבי ישמעאל אומר מראות נגעי' שנים עשר ויש מדקדקים לכוין את החשבון דרבי ישמעאל כמתני' שיש ד' חלוקים ושנים בצירוף שהתולדה מצטרפת לאב שלה וקסבר דאין האבות מצטרפין הא שיתא וכנגדן פתוכין הרי שנים עשר ורבי חנינא סגן הכהנים דאמר ששה עשר כר"ע דאמר בפ"ק דשבועות (דף ו.) כולהו לבהדי שאת מצטרפין דשאת מצטרפת עם בהרת ועם סיד ועם קרום וקרום נמי וסיד מצטרפין אהדדי הרי ארבעה צרופים וארבעה חלוקים הא תמניא ופתוכים כנגדם הרי ששה עשר ועקביא נמי דאמר שבעים ושנים כר"ע ואמרינן בפרק קמא דשבועות משל דר"ע למה הדבר דומה לארבעה כוסות של חלב אחד נפל לתוכו שתי טיפות של דם ואחד נפל לתוכו ארבע טיפות של דם ואחד נפל לתוכו שמנה טיפות ואחד נפל לתוכו שתים עשר' טיפו' ואמרי לה שש עשרה שכולן מראה לבן הן ועקביא סבר לה כמ"ד שש עשרה וכי מנית מטיפה אחת עד שש עשרה לארבע מראו' הרי לך לכל מראה ט"ז דהיינו ששים וארבע פתוכים לארבע מראות וארבעה חלקים וארבעה צרופים הרי שבעים ושנים ודברי רבי דוסא שלשים וששה אי אפשר ליישב לפי שיטה זו אפילו למ"ד כוס רביעי שתים עשרה טיפות ועוד דלדברי עקביא נמי לא יתכנו דהני ארבעה כוסות חד כנגד שלג וחד כנגד צמר וחד כנגד סיד וחד כנגד קרום ואנו מנינו לכל אחד מטיפה אחת עד שש עשרה אין לנו למנות לשלג אלא מטיפה אחת עד שתים ולשל צמר מג' עד ארבע ולשל סיד מחמש עד שמנה ולשל קרום מתשע ועד שש עשרה ויש לפרש דרבי דוסא חשיב נגעי הגוף כגון דעור הבשר ושחין ומכוה בכל אחד שנים עשר כר' ישמעאל דתוספתא הרי שלשים ושש ועקביא חשיב נמי דראש בקרחתו או בגבחתו כמראה צרעת עור בשר בכל אחד שנים עשר הרי ששים וקא חשיב נמי נגעי בגדים של צמר ופשתים ושתי וערב דצמר ופשתים ונגעי עורות ובתים והנך ששה כל אחד בשני מראות ירקרק ואדמדם הרי שנים עשר סך הכל שבעים ושנים אי נמי קרחת וגבחת חדא חשיב להו ויש להוסיף עוד י"ב דהנך ששה שמיטמאין בשני מראות ירקרק ואדמדם פושין מזה לזה נמצא בכל אחד ארבע מראות עם פסיון ונתקים ולא מנינו דמיטמאי בכל מראות ולא כפי' הקונטרס לזבחים (דף פח:): ששבוע שני שלו חל בשבת. דשתי הסגרות שלשה עשר יום דיום שביעי של שבוע ראשון עולה לכאן ולכאן כדתניא בת"כ והסגירו שבעת ימים שנית מלמד שיום שביעי עולה לו מן המנין מלפניו ומלאחריו וכן שלש' שבועו' דנגעי בתים תשע עשרה יום דראשון ושביעי של שבוע אמצעי עולים מלפניהם ומלאחריהם: חל להיות בתוך השבת. שביום השבת חל ז' אין רואין אותו בשבת אלא ממתין עד לאחר השבת: ה היה בו שער לבן. ביום השבת ואם היה רואהו היה מחליטו ולאחר השבת הלך לו הרי זה להקל דאי קאי בסוף שבוע שני פוטרו ואע"ג דאי נמי חלטו בשבת כשהלך לו לאחר השבת היה מטהרו מ"מ צריך להביא קרבן כדין מצורע מוחלט שנתרפא ועכשיו פטור: היו לבנות. כלומר אי נמי היו לבנות ביום השבת שהיה ראוי להחליטו ולמחר השחירו הרי זה להקל להכי נקט לשון רבים משום דתניא בת"כ מיעוט שער שתי שערות: אחת לבנה ואחת שחורה והשחירו שתיהם. כדי נסבה דאין כאן להקל דבין כך ובין כך טהור ואגב סיפא דלהחמיר נקטא דקתני והלבינו שתיהן: ארוכות והקצירו. היו השערות ארוכות ביום השבת כדי לקרוץ בזוג דהיינו שיעור טומאה ולמחר הקצירו הרי זה להקל: אחת ארוכה ואחת קצרה. כדי נסבה דבין כך ובין כך טהור ואגב סיפא דלהחמיר נקטא דקתני והאריכו שתיהן: נסמך השחין לשתי שערות. לאחר השבת ובשבת לא היה בו שחין ואילו בשבת ראהו היה מחליטו מחמת השערות לבנות שבתוך הבהרת ועכשיו לאחר השבת שבא השחין וסמך את שתיהן או אחת מהן תראה כתחלה כדתניא לקמן בס"פ התולש הסגירו בשחין ובסוף השבוע נעשה עור הבשר כעור הבשר או הסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשה שחין יראה כתחלה: הקיף השחין. כלומר נסמך או שהקיף ב' השערות הלבנות או אחת מהן: או חלקן השחין ומחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק. כלומר שבא השחין בין שער לשער מחית השחין או המכוה או מחית המכוה או הבוהק כל הני איירי דבשבת לא הוי ולאחר השבת באו ה"ז להקל: היתה בו מחיה. בשבת והלכה לה לאחר השבת א"נ היתה מרובעת בשבת והיה ראוי להחליטו ונעשה עגולה או ארוכה א"נ היתה מבוצרת המחיה בשבת באמצע הבהרת כמין מבצר שבעיר שבאמצע העיר שהוא ראוי להחליטו ולאחר השבת נעשה מן הצד א"נ היתה מכונסת כעדשה במקום אחד בשבת ולאחר השבת נתפזרה: ובא השחין ונכנס לתוכה. כלומר בשבת לא היה שם שחין ומכוה ומחיה סימן טומאה ובא השחין המורד ונכנס לתוכה: הקיפה חלקה או מיעטה. כלומר או שלא בא השחין על כל הנגע אלא על קצת המחיה ופחתה מכעדשה: השחין ומחית השחין המכוה ומחית המכוה והבוהק. כל הני אמיעוטא קיימי שמיעטה השחין או מחית השחין דהיינו כשנעשית הקרום כקליפת השום או המכוה או מחית המכוה כל הני דבשבת לא היו ולאחר השבת באו וכן הבוהק שבשבת היה מד' מראות הללו ונעשה בוהק למחרתו ומיעט המחיה דשחין ובוהק ממעטין מחיה כדתניא בת"כ

מסורת הש"ס

א) [זבחים פח:]: ב) (סנהדרין לד:):

פירוש רב האי גאון

מן (ירמיה יד ט) למה תהיה כאיש נדהם: ה מבוצרת. פי' סביבו' המכה. כעיר בצורה:

מהר"ם מרוטנבורג

שבוע ראשון. תימה אמאי לא קתני נמי ברישא להסגיר בתחל' כדקתני גבי מחיה ושער לבן בסיפא (להחליט וכו') וי"ל דרישא הכי מיפרשא מארבע מראות הללו מצטרפים זה עם זה בתחלה. וכן לפטור וכן להחליט וכן להסגיר. ולא הוצרך לפרש צירוף דרישא דסיפא דסתמא דמלתא מיירי בבא בתחלה ורישא קאי דמראות נגעים ב' שהן ד' דלכל הפחות מיתוקמא בבא בתחלה: ה אחת לבנה ואחת שחורה. עי' בר"ש שכתב דכדי נסבה. ולי נראה לפרש דלאו כדי נסבה. וקאי אדלעיל והכי פירושו היו לבנות פי' בשבת והשחירו לאחר השבת ולא פירש היאך השחירו. והדר מפרש לה. בין שהשחירה אחת מהן. בין שהשחירו שתיהן. והשחירו שתיהן הוי פירושו או השחירו. כמו חלץ ועשה מאמר (בפ"ה דיבמות)[מ"ג] דהוי או עשה מאמר. וכן יש לפרש גבי אחת ארוכה ואחת קצרה דאדלעיל קאי ארוכות והקצירו והדר מפרש בין שנעשה אחת ארוכה ואחת קצרה בין שהקצירו שתיהן לאחר השבת או נסמך השחין לאחר השבת כו'. ותדע דגבי שחורות והלבינו בסיפא קתני או אחת שחורה ואחת לבנה כו' וברישא לא קתני או וכן באחת קצרה ואחת ארוכה קתני בסיפא או משום דסיפא הוי פירושא בשבת היו אחת שחור' ואחת לבנה כו' וברישא אלאחר השבת קאי וק"ל: מכונסת ונתפזרה. שפשה הנגע לתוכה וכיסה מקצתה ומיהו כי מצטרפת לה לכולה מחיה אכתי איכא שיעור מחיה שהיא כעדשה: ובא השחין ונכנס לתוכה. ובא פי' או בא כמו חלץ ועשה מאמר. דהוי פי' או עשה מאמר. ברישא נקט ונתפזרה. מחמת שנכנס הנגע לתוכה ונתפזרה מחמת הנגע בהם שייך לשון פיזור שהנגע והמחיה ענין אחד הן ושייכי להדדי אלא שהמחי' מפוזרת ואין ממנה במקום א' כשיעור. אבל שחין ומכוה דלא מטמו במחיה לא שייך בהו ונתפזרה אלא ונכנס לתוכה. כלומר נכנס לתוכה דבר חדש שאינו מענין שלה כלל. וניחא נמי הא דברישא גבי שער לבן נקט מעיקרא נסמך השחין לשתיהן וכו'.

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ט מהל' טומאת צרעת הל"ט:

ו ב מיי' פ"ב שם הלכה א:

ז ג מיי' שם הל"ד ס:

ח ד מיי' שם פרק ג הלכה ג:

פירוש הרא"ש

הצרעת. כולו מראשו ועד רגליו ספך לבן טהור הוא וכן נמי אם פרחה בכולו מתוך הסגר: שכל הנגעים תלויים בהם. פירוש נגעי עור בשר אבל נגעי נתקין מטמאים בכל מראות כדתניא ד' מראות שעור הבשר מטמא בהם השחין והמכוה וקרחת וגבחת: ד רבי חנינא סגן הכהנים וכו'. עוד תניא בתוספתא [פ"א] רבי ישמעאל אומר י"ב והני תנאי חשבין פתוכין לבנים ונתקי ראש וזקן ונגעי בתים ונגעי בגדים וכוונו לחלקם לכמה חלקים כדי שיהא הכהן בקי בהם ובמראיתן והוסיפו החכמים לחלקם זה אחר זה כדי שיתכוננו בהם היטב: שהשבוע שני חל להיות בשבת. דשתי הסגרות י"ג ימים דיום ז' עולה לכאן ולכאן כדתניא בת"כ והסגירו שבעת ימים שנית מלמד שיום ז' עולה מן המנין מלפניו ומלאחריו וג' שבועו' של בתים י"ט ימים: בתוך השבת. פי' ביום שבת: ה כיצד להקל וכו'. פי' היה בו שער לבן ביו' השבת ואם היה רואהו היה מחליטו ולאחר השבת הלך לו הרי זה להקל שאם יעמוד כך בסוף שבוע שני פוטרו ואף על גב דאי נמי חלטו בשבת כשהלך לו אחר השבת היה מטהרו מ"מ צריך להביא קרבן ועכשיו פטור: שהיו לבנות. שהם סימן טומאה והשחירו אחר השבת: אחת לבנה ואחת שחורה. כדי נסבה דאף אם ראהו בשבת היה מטהרו אלא אגב סיפא דלהחמיר נקטיה דקתני והלבינו שתיה': שתיהן ארוכות. כדי לקרוץ בזוג דהוא שיעור טומאתן והקצירו אחר השבת: אחת ארוכה. כדי נסבה דאף בשבת היה טהור ונקטיה אגב סיפא דקתני והאריכו שתיהן. ורבינו מאיר מפרש היו לבנות בשבת והשחירו אחר השבת ולא פי' היאך השחירו והדר מפרש בין השחירו שתיהם או אחת מהם. והשחירו [שתיהם] הוי פירושו או השחירו וכן אחת ארוכה ואחת קצרה והקצירו שתיהם[כו'] א) ותדע דבסיפא קתני ב) או אחת לבנה וברישא לא קתני או דברישא הוי פירוש ולא שייך או למיתני או ולא תיקשי דהוי או ואין צריך לומר או אחת שחורה טהור כ"ש שתיהם דאגב סיפא נקטיה: נסמך השחין לשתי השערות או לאחת מהם. אחר השבת ובשבת לא היו בו שחין ואילו ראהו בשבת היה מחליטו ועתה שנסמך להם השחין יראה כתחלה כדתניא בתוספתא הסגירו בשחין ולסוף שבוע נעשה עור בשר בעור בשר ולבסוף שבוע נעשה שחין יראה כתחלה(והרמב"ם ז"ל פי' מטומאת צרעת הביא לשון תוספתא זו וז"ל הסגירו בבהרת שבשחין ובסוף נעשה עור בשר או שהסגירו בעור בשר וכו'):הקיף השחין.נסמך הוא כשכיסה השחין את כל הבהרת מצד אחד של השער והדר קתני לא שכסה כולה מצד א' אלא מעט שחין הקיף שתיהן או אחת מהם ועדיין כל הבהרות קיימין שפיר (כתוב בגליון וז"ל אמר הרב כן כי היכי דלא תיקשי לשמעינן נסמך וכ"ש הקיף דמכל לדדי אשמ[עינן] ולהכי קאמר דנסמך כסה השחין את כל הבהרת מצד אחד אבל הקיף פירוש שמעט שחין הקיף את ב' השערות או אחד מהן ועדיין כל הבהרת קיימת סביב והוי סליק אדעתא אי לא תניא במתניתין הו"א וכל הבהרת קיימא לא ליהוי סימן טהרה קמ"ל. מפי מ"ו הר"ן ר"ה) או מעט שחין חילק בין שתי השערות או מחית השחין היינו שנעשה קרום כקליפת השום או מכוה או מחית מכוה או בוהק ובשבת לא הי' אחד מכל אלו: היתה בו מחיה. בשבת והלכה לה: מרובעת. בשבת: [ונעשית] עגולה או ארוכה. אחר השבת ולקמן מפרש שצריכה המחיה להיו' מרובעת בכעדשה ובאמצע הבהרת שתהיה רוחב כעדשה מן הבהרת מקיפה סביב והיינו מבוצרת שעומדת כמבצר באמצע עיר וצריך שיהא במקום א' כעדשה אבל אם היתה מפוזרת פנה ופנה לא: וכן אם נכנס לתוכה השחין

א) [חסר כאן ועי' בפירוש מהר"מ מלובלין כאן]. ב) [נמצא איתא אחר דברי מהר"ם אלו אבל בספרים שלנו ל"ג או בסיפא. ומ"מ אפשר מיתרצא בלאו האי מדע].

תורה אור

והבוהק היה בו פסיון והלך לו פסיון או שהלכה לה האום או שנתמעטה ואין בזה ובזה כגרים השחין ומחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק חולקין בין האום לפסיון הרי אלו להקל: ו כיצד להחמיר לא היה בו שער לבן ונולד לו שער לבן היו שחורות והלבינו אחת שחורה ואחת לבנה והלבינו שתיהן קצרות והאריכו אחת קצרה ואחת ארוכה והאריכו שתיהן נסמך השחין לשתיהן או לאחת מהן הקיף השחין את שתיהן או את אחת מהן או חלקן השחין ומחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק והלכו להן לא היתה בו מכוה ונולדה לו מחיה היתה עגולה או ארוכה ונעשית מרובעת מן הצד ונעשה מכוצרת מפוזרת ונתכנסה ובא השחין ונכנס בתוכה הקיפה חלקה או מעטה השחין או מחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק והלכו להן לא היה בו פסיון ונולד בו פסיון השחין ומחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק חולקין בין האום לפסיון והלכו להן הרי אלו להחמיר:

פרק שני

א בהרת עזה נראית בגרמני [א] כהה והכהה בכושי עזה רבי ישמעאל אומר בני ישראל אני כפרתן הרי הן כאשכרוע לא שחורים ולא לבנים אלא בינוניים ר"ע אומר יש לציירין סממנין שהן צרין צורות שחורות לבנות ובינוניות מביא סם בינוני ומקיפו מבחוץ ותראה כבינוני רבי יהודה אומר מראות נגעים להקל אבל לא להחמיר יראה הגרמני בבשרו להקל והכושי כבינוני להקל וחכמים אומרים זה וזה כבינוני: ב אין רואין הנגעים בשחרית ובין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעונן לפי שהכהה נראית עזה ולא בצהרים לפי שעזה נראית כהה אימתי רואין בשלש בארבע ובחמש [ב] (ובשש) ובשבע ובשמנה ובתשע דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בארבע בחמש בשמנה ובתשע: ג כהן הסומא באחת מעיניו או שכהה מאור עיניו לא יראה את הנגעים שנאמר לכל מראה עיני הכהן (ויקרא יג) ד) בית האפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו: ד כיצד ראיית הנגע האיש נראה כעודר וכמוסק זיתים האשה כעורכת וכמניקה את בנה כאורגת בעומדין לשחי ליד הימנית רבי יהודה אומר [ג] אף כטווה בפשתן לשמאלית כשם שנראה לנגעו כך הוא נראה לתגלחתו: ה כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו רמ"א אף לא נגעי קרוביו כל

בת"כ בשר חי ולא השחין בשר חי ולא הבוהק: היה בו פסיון. בשבת: והלך לו פסיון. לאחר השבת דמה שפשה בשבת כנס למחותו: או שהלכה האום ונשאר הפסיון: או שנתמעטה. האום ואין בין שניהן כגרים: השחין ומחית השחין. כלומר אי נמי בשבת פשה ולא היה מחית שחין ולא מכוה ולא מחית מכוה ולא בוהק ולאחר השבת הפסיק אחד מאלו ה"ז להקל: ו כיצד להחמיר. פשוטה היא: נסמך השחין. בשבת לשתי השערות או לאחת מהן או בין שער לשער דהיינו חלקן השחין ומחית השחין כלומר שחלקן השחין או מחית השחין וכן המכוה או מחית המכוה או הבוהק והיה מחלים: והלכו להם. לאחר השבת שנעשה מקום השחין והמכוה ללקת והרי הוא כעור הבשר ונשאר עור הבשר עם הנגע כבתחלה ועם שער לבן ומחליטו הרי זה להחמיר: ובא השחין. בשבת ונכנס לתוך המחיה: או הקיפה או חלקה או מיעטה השחין או מחית השחין או המכוה או מחית המכוה או הבוהק. דאם ראה בשבת לא היה מחליטו ולאחר השבת הלכו להם ונשאר עור הבשר בנגע עם המחיה והחליטו: השחין או מחית השחין או המכוה או מחית המכוה או הבוהק. היו מפסיקין בשבת בין האום לפסיון: והלכו להם. לאחר השבת ואין דבר מפסיק הרי אלו להחמיר:

א גרמני. לבן ביותר ובהרת שעזה כשלג נראית בו כהה מתוך שבשרו לבן ביותר ופטרינן ליה: והכהה. נראית בכושי עזה. מחמת שבשרו שחור ומסגירין ליה דבתר בשרו של נראה אזלינן כדדרשי' בת"כ בעור בשרו של נראה מכאן אמרו בהרת עזה נראית בגרמני כהה כהה בכושי עזה: אשכרוע. תדהר ותאשור תרגום מורינין ואשכרועין עץ שאינו לא לבן ולא שחור ולא אדום אלא בינוני קסבר ר' ישמעאל דבמה שמשהר האחד מיטהרין כולן ובמה שמטמא האחד מיטמאין כולן וקיימי רבי ישמעאל ורבי עקיבא בחדא שמעתא: ציירים. אומנים שמציירים הצורות לנוי: כבינוני. כסם בינוני: להקל. כדתנן (לקמן פ"ה מ"ד) [כל] ספק נגעים בתחלה טהור והכא נמי מקילינן וטעמא דרבי יהודה מפרש בתורת כהנים כתוב אחד אומר (ויקרא יג) בעור בשרו וכתוב אחד אומר (שם) בעור הבשר מלינו מראות נגעים להקל אבל לא להחמיר [כיצד] יראה גרמני כבשרו להקל נמצאת מקיים בעור בשרו את הכושי כבינוני להקל נמצאת מקיים בעור הבשר: וחכמים אומרים זה וזה כבינוני. גרמני וכושי כבינוני והיינו רבי עקיבא: ב תניא בתורת כהנים

א) [בכורות לח:] ב) [ערכין ג.] ג) [שם]: ד) [בכורות לד: מועד קטן ז:] ה) [חולין ח. לקמן פ"ט מ"א]:

בפרק אחד דיני ממונות (דף לד:) ומה ריבים שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים ובתוספתא (פ"א) תני איפכא כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו [א] דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אף לא נגעי ביתו בגדיו וקרוביו ובתרתי פליגי ובברייתא דזבחים פרק טבול יום (דף קא:) דמרים מי הסגירה כמאן דאמר הכא אין קרוב רואה את הנגעים: חוץ מנדרי עצמו. דכתיב (במדבר ל) לא יחל דברו הוא אינו מפר אבל אחרים מוחלין לו: שבינה לבין אחרים. נדרי ענוי נפש ודברים שבינו לבינה יכול להפר דלא בעי חקירת חכם והכי נקט שבינה לבין אחרים משום דבעי חקירת חכם ודוקא בפני עצמו אין יכול להתיר אף על פי שהוא מומחה אבל להצטרף עם שנים להתיר

כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו רבי יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים
א) כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו:

פרק שלישי

א ג) **הכל** מטמאין בנגעים חוץ מן העובד כוכבים וגר תושב ג) הכל כשרים לראות את הנגעים אלא שהטומאה והטהרה בידי כהן אומרים לו אמור טמא והוא אומר טמא אמור טהור והוא אומר טהור אין רואין שני נגעים כאחד בין באיש אחד ובין בשני אנשים אלא רואה את הראשון ומסגירו ומחליטו ופוטרו וחוזר לשני אין מסגירין את המוסגר ולא מחליטין את המוחלט אין מסגירין את המוחלט ולא מחליטין את המוסגר אבל בתחלה בסוף שבוע המסגיר מסגיר והמחליט מחליט מסגיר ופוטר מחליט ופוטר: **ב** ד) חתן שנראה בו נגע נותנין לו שבעת ימי המשתה לו ולביתו ולכסותו וכן ברגל נותנין לו כל ימות הרגל: **ג** עור הבשר מיטמא בשני שבועות ובשלשה סימנין בשער לבן ובמחיה *) בתחלה ובסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני לאחר הפטור ובפסיון בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני לאחר הפטור ומטמא בשני שבועות שהן שלשה עשר יום: **ד** ה) השחין והמכוה מיטמאין בשבוע אחד ובשני סימנין בשער לבן ובפסיון בשער לבן בתחילה בסוף שבוע לאחר הפטור ובפסיון בסוף שבוע לאחר הפטור ומיטמאין בשבוע אחד שהוא שבעת ימים

*)[ובפסיון. בשער לבן ובמחי'] כ"ה בד"כ וכ"ה במשניות

א הכל. ואפי' עבדים ואפי' קטן בן יומו מיטמא בנגעים ואתה המלא לשון התורה בכל הנגעים (ויקרא יג) והסגירו הכהן טמא יטמאנו הכהן (שם) וטהרו הכהן (שם) ושם אתוך הדין בהסגר ובהחלט ובפטור לכהן ודע שהכהן החלל פסול לראות את הנגעים לאמרו (שם) או לאחד מבניו הכהנים וידוע שבני אהרן כהנים אמנם רצה בו שיהיו בכהונתם להוציא חללים ואמרו (שם) וראהו הכהן רמז שלא יראה בלתי נגע אחד וכאשר ראה אותו ודן בו במה שדן ישוב ויראה נגע אחר וכן אם היו שני נגעים באיש אחד לא יראה אותן יחד לאמרו יתברך וראה הכהן את הנגע: ואמרו בתחלה ובסוף שבוע ענינו שאלו הדינים כולן לא יהיו נאותים אלא בתחלה מה שיעמיד לפני הכהן שהוא או יפטור או יסגיר או יחליט או בסוף שבוע או סוף שבוע הראשון או סוף השני אם היה ממי שמחייבהו הסגר שני אולם אם יסגיר או יחליט או יפטור קודם שלמות השבוע או אחריו הנה אין דרך אל זה לפי שהפסוק אמנם שפט שיהיה הראיה בתחלת הענין או בסוף השבועות: ואמרו אין מסגירין את המוחלט ירצה בו שהוא כאשר התחדש לו הנגע ימצא בו הסגר בתוך ימי חלוטו לא יסגירו כי אסור זה לאמרו לא יסגירנו כי טמא הוא וכן אין מחליטין בתוך ימי החלט כאשר התחדש לו נגע אחר יתחייב להחליט ג"כ ולא יחליט מה שראוי להחליט בתוך ימי הסגר ולא יסגיר בתוך ימי הסגר בנגע אח' וכבר התבאר בספרי א) (יכול שיאמר לו) בעת אחת אם בתחלה אם בסוף שבוע הרי אתה מוסגר בזה ומוחלט בזה או מוחלט בזה ומוסגר בזה או אחר שיתחדש ענין א' מהדינים וכמו שראוי לנגע האחר לא ישוב וידונהו במה שראוי לנגע השני והוא בתוך הסגרו של נגע ראשון או בתוך חלוטו: ואמרו מסגיר ופוטר ענינו שהוא בתחלה או בסוף שבוע יאמר לו הרי אתה מוסגר בנגע זה ופטור מזה וכן ג"כ שיאמר לו הרי אתה מוחלט בנגע זה ופטור מזה וכבר התבאר בתוספתא שהכהן אשר יראה הנגע בתחלת הענין הוא אשר יראהו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני והוא (אשר) בעצמו אשר יסגיר או יחליט או יפטור ואם מת הכהן הראשון רואהו כהן שני וכאשר ראה

א הכל מיטמאין בנגעים.

נגעים בשבוע אחד היינו לענין טהרה דאמר נגעים יש להם ב' הסגרות ואלו בסוף שבוע ראשון לא לא פשה ולא נולד שער לבן סוגרו ולמאן מיטמאין דנקט הכי קאמר כשבאו אלו שני סימנין בסוף שבוע אחד שמא הא לא באו טהור : תניא בתחלת תורת כהנים בברייתא דרבי ישמעאל כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טעם אחר שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר כיצד (ויקרא יג) ובשר כי יהיה בו בשרו שחין ונרפא או בשר כי יהיה בעורו מכות אש והלא שחין ומכוה בכלל כל הנגעים היו וכשיצאו לטעון טעם אחר שהוא כענינו יצאו להקל ולא להחמיר להקל עליהם שלא ידונו במחיה ושלא ידונו אלא בשבוע אחד : ה הנתקים. שניתק שער ראשו או זקנו כגרים אם בתחלה נולד בו שער לבן מחליטו ואם לא מסגירו ואם בסוף שבוע ראשון פשה או נולד בו שער לבן מחליטו ואם לאו חוזר ומסגירו שניה ואם בסוף שבוע שני פשה או נולד בו שער לבן מחליטו ואם לאו פוטרו ואם לאחר הפטור נמי יש בו אחד משני סימנים הללו מחליטו :

ובמכוה כאשר התחדש בהן לרעת בהסגר שני ולמנס בא בהם ההסגר שבעה ימים לבד במה שילטרך הסגר ואחר השבוע יחליט או ...

ימים : ה הנתקין מיטמאין בשני שבועות ובשני סימנין בשער צהוב דק ובפסיון בשער צהוב דק בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור ובפסיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור ומטמאין בשני שבועות שהן י"ג יום : ו הקרחת והגבחת מיטמאות בשני שבועות ובשני סימנין במחיה ובפשיון במחיה בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור ובפסיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור ומטמאות בשני שבועות שהן שלשה עשר יום : ז הבגדים מיטמאים בשני שבועות ובשלשה סימנין בירקרק ובאדמדם ובפשיון בירקרק ובאדמדם בתחלה בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני לאחר הפטור ובפשיון בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני לאחר הפטור ומיטמאין בשני שבועות שהן שלשה עשר יום : ח הבתים מיטמאין בשלשה שבועות ובג' סימנין בירקרק ובאדמדם ובפשיון בירקרק ובאדמדם בתחלה בסוף שבוע א' בסוף שבוע ב' בסוף שבוע ג' לאחר הפטור ובפשיון בסוף שבוע א' בסוף שבוע ב' בסוף שבוע ג' לאחר הפטור ומיטמאין בג' שבועות שהן תשעה עשר יום *אין בנגעים פחות משבוע אחד ולא יותר על שלשה שבועות :

פרק רביעי

א יש בשער לבן מה שאין בפשיון ויש בפשיון מה שאין בשער לבן ששער לבן מטמא בתחלה ומטמא בכל מראה לובן ואין בו סימן טהרה יש בפשיון שהפשיון מטמא בכל שהוא ומטמא בכל הנגעים חוץ לנגע מה שאין כן בשער לבן : ב יש במחיה מה שאין בפשיון יש בפשיון מה שאין במחיה שהמחיה מטמא בתחלה ומטמא בכל מראה ואין בה סימן טהרה יש בפשיון שהפשיון מטמא בכל שהוא ומטמא בכל הנגעים חוץ לנגע מה שאין כן במחיה : ג יש בשער לבן מה שאין במחיה ויש במחיה מה שאין בשער לבן ששער לבן מטמא בשחין ובמכוה במכונס ובמפוזר במבוצר ושלא במבוצר יש במחיה שהמחיה מטמא בקרחת ובגבחת הפוכה ושלא הפוכה ומעכבת את ההופך כולו לבן ומטמא בכל מראה מה שאין כן בשער לבן :

... שמים אין ראוי להחלים אבל בבגדים ... שני שבועות אע"פ שלא פשה כתיב (שם) ... תרפעו להכי קרי להו בבגדים סימן טומאה ... בתים בשלשה שבועות כשחזר הנגע לכמות ... או מירקרק לאדמדם או מאדמדם לירקרק (שם יד) ונתץ את הבית כאילו פשה להכי ... סימן טומאה : בתחלה . אין זה כמו ... דכל הנגעים דכולהו להחליט והכא ... מ"מ תני לה משום פסיון דבתחלה אינו ... : לאחר הפטור . כגון שכהה אם חזר ... סורף : ח משבוע אחד . כגון שחין ... : שלשה שבועות . כגון נגעי בתים :

א בכל מראה לובן . אפי' למטה מארבע מראות כדתניא בתורת כהנים ומראה הנגע עמוק (ויקרא י) ולא מראה שער לבן עמוק : מה שאין כן בפסיון . ... בת"כ והנה פשתה המספחת בעור ומטמא הכהן לרעת היא (שם) הרי זה ...

פי"ד [א] מ"ה בר"ש אינו מלרפן. נ"ל אינו מצטרף : [ב] שם מלרפין לטמאה. נ"ל זוקקן לטמאה : [ג] שם אבל אינו מליל משייר עד שיהא בו כגרים ר"ל כמו שכתב אבל אינו מליל עד שיהא בו רוחב כגרים כך אין זוקקן כו'. כצ"ל:

דכל גופו מלא שער לבן טהור הוא דאין שער לבן מעכב: תניא בתורת כהנים לרעת בנין אב לכל הלרעות שיהו כגרים. נושנת מלמד שמטמאה שלא הפוכה והלא דין הוא שער לבן סימן טומאה ומחיה סימן טומאה מה שער לבן אין מטמא אלא הפוך אף מחיה לא תטמא אלא הפוכה תלמוד לומר נושנת מלמד שמטמאה שלא הפוכה. היא מלמד שמטמאה הפוכה והלא דין הוא ומה אם שער לבן שאינו מטמא שלא הפוך הרי הוא מטמא הפוך מחיה שמטמאה שלא הפוכה אינו דין שתטמא הפוכה ת"ל היא מלמד שמטמאה הפוכה. פי' שיהו כגרים דזאת שיעורה כגרים כמו שדרש שלשים ושש שערות: הפוכה שבהרת קדמה לה שלא הפוכה שקדמה לבהרת: תלמוד לומר היא אע"ג דמדינא קאתי לה איכא למיפרך מה לשער לבן שכן מטמא כנוס ומפוזר מבולר ושאינו מבולר ואין לוחק דדכוותה אשכחן סוגא בפ"ק דקדושין (דף ד:) גבי ובעלה מלמד שנקנית בביאה וכן בתמורה גבי כל האסורין (דף כח:) ובפרק כל הבשר בתלתא דוכתי גבי בחלב פרה ורחל (דף קיד.) וגבי בחלב אחותו הגדולה (שם) וגבי בחלב עצמה (שם) דאכל הני פריך למה לי קרא הא אתיא לה בק"ו ומשני משום דאיכא למימר פירכא דדינא פירכא: עוד תניא בת"כ ושער בנגע הפך לבן ולא קודם מכאן אמרו אם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן קדם לבהרת טהור. פי' שער לבן כגון זקן שזרקה בו שיבה או כוויה בו: עוד תניא בת"כ וטהר [את] הנגע טהור (ויקרא יג) יכול אין לי פריחה מטהרת אלא אחר חלוט מחיה בתחילה מנין אחר חלוט מחיה בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני אחר חלוט שער לבן בתחלה בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני אחר חלוט הפסיון בסוף שבוע ראשון (ובסוף שבוע שני א) ופריחה בבגד ת"ל וטהר את הנגע טהור לרבות את כולן. פי' ובסוף שבוע שני בין אחר חלוט של סוף שבוע שני לטולדה בו מחיה או שער לבן או פסה והחליטו ואח"כ פרחה בכולו בין אחר חלוט של אחר הפטור של סוף שבוע שני דבסוף שבוע שני עמד בעיניו ופטרו ואח"כ נולדה בו מחיה או שער לבן או פסה והחליטו ואחר כך פרחה בכולו טהור: ד כדי לקרוץ בזוג. בגופו של שער כמה יהא גדול פלוגתא דתנן בפרק בא סימן (דף נב:) דתני שתי שערות האמורות בפרה ובנגעים והאמורות בכל מקום כמה שיעורן כדי לכוף ראשן לעיקרן דברי ר' ישמעאל ר' אליעזר אומר כדי לקרוץ בליפורן ר' עקיבא אומר כדי שיהו ניטלין בזוג ור"מ נמי דאמר הכא כל שהוא היינו

ד ¹שתי שערות עיקרן משחיר וראשן מלבין טהור עיקרן מלבין וראשן משחיר טמא כמה יהא בלבנונית רבי מאיר אומר ²כל שהוא רבי שמעון אומר כדי לקרוץ בזוג ³היתה אחת מלמטה ונחלקה מלמעלה והיא נראית כשתים טהור בהרת ובה שער לבן *או שער שחור טמא ⁴אין חוששין שמא מיעט מקום שער שחור את הבהרת מפני שאין בו ממש:

ה בהרת כגרים וחוט יוצא ממנה אם יש בו רוחב שתי שערות זוקקה לשער לבן ולפסיון אבל לא למחיה ⁵שתי בהרות וחוט יוצא מזו לזו אם יש בו רוחב שתי שערות מצרפן ואם לאו אין מצרפן:

ו ⁶בהרת כגרים ובה מחיה כעדשה ושער לבן בתוך המחיה הלכה המחיה טמא' מפני שער לבן הלך שער לבן טמא מפני המחיה רבי שמעון מטהר מפני שלא הפכתו הבהרת ⁷בהרת היא ומחייתה כגרים ושער לבן בתוך הבהרת הלכה המחיה טמאה מפני שער לבן הלך שער לבן טמא מפני המחיה רבי שמעון מטהר מפני שלא הפכתו הבהרת כגרים ומודה שאם יש במקום שער לבן כגרים שהוא טמא:

ז ⁸בהרת ובה מחיה ופסיון הלכה המחיה טמאה מפני הפסיון הלכה הפסיון טמא מפני המחיה וכן בשער לבן ובפסיון ⁹הלכה וחזרה בסוף שבוע הרי היא כמות שהיתה לאחר הפטור תראה כתחלה ¹היתה עזה ונעשית כהה ונעשית עזה הרי היא כמו שהיתה ובלבד שלא תתמעט מארבע מראות

כנסה

טומאה כאשר קדם לנגע כמו שיתלבן לובן השער והגוף בזולת לרעת ואחר זה יתחדש נגע לרעת בזה המקום שהוא אז אינו סימן טומאה אם לא שקדם הלרעת והוא אשר תשנה השער ותחזירהו לבן אמר והיא הפכה שער לבן והנה יתבאר זה במה שאחר זה תכלית הביאור אולם המחיה אינה כן אבל כאשר התחדש נגע עגול במקום מהגוף ונשאר בתוכו בשר חי הנה היא מחיה שאינה הפוכה וכאשר יתחדש נגע בגוף והלבין המקום ואחר זה נהפך בתוך זה הנגע חלק ושב בשר חי הוא מחיה הפוכה וטולן סימן טומאה והפוך כולו לבן כאשר נשאר בו מחית בשר חי הנה הוא טמא עד שתהיה המחיה נעדרת ושער לבן לא יזיקהו וכבר התבאר שהמחיה מטמאה בכל מראה אולם השער הוא במראה הלובן לבד חזק או חלוש: ד אמר יתברך (ויקרא יג) ושער בנגע הפך לבן שיהיה לבנות השער ממה שימשך לנגע כדי לקוץ בזוג מהם מה שיוכל ללקטו במספרים ובאה הקבלה (נדה דף נב:) מיעוט שער שתים וכבר הודעתיך שכל נגע שיהיה פחות מכגרים הוא טהור וכאשר היתה הבהרת כגרים מלומלם ובה שער שחור ושער לבן הנה הוא יטמא לפי שיעור הנקב אשר יצא ממנו השער מעט מזער ואין לו שיעור נודע עד שימעט השיעור והלכה כר' מאיר באמרו שהלבנונית בכל שהוא אמנם שיעור השתי שערות בכללם ר"ל לבנותם ושחרותם או שיהיו השערות שלן לבנים הנה יצטרך שתהיה ארכם כדי שתהא ניטלת בזוג כמו שיתבאר בשסי מנדה: ה זה מבואר ומובן ואשר ראוי שתשמרהו תמיד ולא אצטרך לכפלו שבכל מקום שאומר בהרת הוא על צד המשל ואין הפרש בכל הדינים בין הבהרת ובין השאר מ' מראים ד' בחלוק וד' בפתוך אשר קדם תארם ודע זה: ו כבר קדם ששער לבן לבדו סימן טומאה וכן המחיה. וכאשר היתה הבהרת כגרים ובה מחיה כעדשה נוספת על שיעור הגרים ושער לבן בתוך המחיה עוד הוסרה המחיה ונשאר שער לבן בתוך הבהרת אומר ר"ש שהוא אז אינו סימן טומאה לפי שזה השער לבן אין לבהרת שלא הפכתו הבהרת למראה לבן לפי שבשר החי יראה למיתהו והשם אמר (ויקרא יג) והיא הפכה שער לבן עד שתהיה היא אשר שינתה השער וחכ"א שמספיק שיהיה שער לבן בתוך הנגע הנה הוא טמא שאמר ושער בנגע הפך לבן ואמר והיא הפכה שער לבן כדי שיתקדם *שער לבן לנגע כמו שיתבאר וכן כאשר יהי' קיבוץ הבהרת עם המחיה כגרים ושער לבן בבהרת אשר הוא פחות מכגרים והוסרה המחיה ונשאר המקום כולו לבן והוא בהרת כגרים אמר ר"ש שזה השער לבן לא הפכתו הבהרת כגרים לפי שאלל מה שיהיה זה השער לבן פחות מכגרים היתה הבהרת והוא כבר אמר והיא הפכה שער לבן ואין הלכה כר"ש בשני המאמרים: ז הלכה. הבהרת בסוף השבוע אשר הוא מוסגר עוד שב כשיעור אשר היה ולא נאמר שזה פסיון הוא וכבר נוסף לפי מה שהוא שהקים הפסיון אמנם הוא לפי מה שהיה בתחלת השבוע ולזה אמר הרי היא כמות שהיתה ואם חזרה ג"כ אחר שנעדרה הבהרת לגמרי ופשט עליו שהוא טהור תראה בתחלה. ולא נקיש אל הראשונה ונחשוב זה פסיון כי כבר הוסר האום כולו והדבר המתחדש הוא נגע אחר אולם אם נשאר ממנו מעט ונוסף אחר שפסט עליו שהוא טהור הנה הוא טמא מוחלט ממה שקדם לך בפרק אשר לפני זה שהפסיון סימן טומאה אחר הפטור בכל מיני השתה נגעים. וכן אם יתחזק לובן הנגע או חסר הנה הוא כמו שהיה תחלה ובתנאי שלא יהיה פחות לובן מקרום בילה אשר הוא סוף מראות נגעים הד' ואם חסר שיעור הנגע ממה שהיה עוד נוסף כמו מה שחסר וחזר אל השיעור אשר היה ר"ע חושב שזה כולו פסיון ולא יטמא שהנגע כבר נמשך בגוף וחכ"א שאין זה פסיון לפי שהוא בסוף השבוע או אחר הפטור כמו שהיה תחלה ולא נחוש במה שהתחדש הדבר באמלע

אולי צ"ל נגע לשער לבן

בלבנונית אבל בשיעור השער מודה: ונראית כשתים. יש שערות שבראשן מתחלקות לשתים: או שער שחור. ולענין הסגר דלריך להסגיר ואי גרסינן ושער שחור יש לפרש ובה שער לבן כלומר שתי שערות ושער שחור היינו דמלאה הבהרת שערות שחורות מלבד אלו שתים הלבנות דלא חיישינן שמא השערות מיעטוה מכגרים: תניא בתורת כהנים ושער בנגע הפך לבן (ויקרא יג) מכאן אמרו שתי שערות עיקרן משחיר וראשן מלבין טהור עיקרן מלבין וראשן משחיר טמא כמה יהא בלבנונית רבי מאיר אומר כל שהוא וחכ"א כשיעור. אמר ר"מ שלא יהא אדם מדמה שכגולם הם נידונין (חוט) [חוד] השער לבן טמא אין לבן טהור. פי' ושער בנגע הפך לבן משמע דבסמוך לנגע יהא לבן דהיינו בעיקרו. וחכמים אומרים כשיעור. חכמים היינו רבי שמעון דמתני' וכשיעור דקתני כדי לקרוץ בזוג. שכגולם הם נידונין שיהא גופו של שער לבן מסביב לשני בתולו דהיינו ללו האחד כמו חודה של קרן דגבי האשה בפרק שני דסוטה (דף יד:): עוד תניא בתורת כהנים ושערה לא הפך לבן והסגיר (ויקרא יג) הא אם יש בה שער שחור אינו ממעטה שאלו תלמידיו את ר' יוסי בהרת ובה שער שחור חיישינן שמא מיעט מקומה את הבהרת מכגרים אמר להן ובה שער לבן חיישינן שמא מיעט מקומה את הבהרת מכגרים אמרו לו לא אם אמרת בשער לבן שסימן טומאה תאמר בשער שחור שאינו סימן טומאה אמר להן הרי שיש בהן שם שערות לבנות כלום הן סימני טומאה אלא שנים מוספין אנו על המותר שמא מיעט מקומן את הבהרת מכגרים אמרו לו לא אם אמרת בשער לבן שהוא מין טומאה תאמר בשער שחור שאינו מין טומאה אמר להן אף שער שחור הופך והוא מין טומאה ואומר ושערה לא הפך לבן והסגיר אם יש בה שער שחור אינו ממעטה. פירוש דמשמע אע"פ שעדיין שחור הוא והסגיר והכין איתא בתוספתא כהאי לישנא לא פחות ולא יותר: ה זוקקה לשער לבן ולפסיון. דאי איכא באותו חוט שער לבן מחליטו או אם פשה אל החוט בסוף שבוע נמי טמא אבל אם אין ברוחב החוט שתי שערות ואית ביה שער לבן לא מטמא דלא חשיב מן הנגע וכן אם פשה אל החוט שאין ברוחבו ב' שערות כפסיון רחוק חשיב ובעינן כגרים: אבל לא למחיה. דאפי' יש ברוחב החוט שתי שערות אין מחיה שבו מטמאה כדפרישית לעיל דבעינן מבוררת: מצרפן. ונדונין כנגע אחד ואם פשתה אחת מהן משהו או נולד שער לבן באחת מהן מחלים על שתיהן ואם לאו אינו מצרפן ונידונין כשני נגעים ואם פשתה האחת והאחרת לא פשתה מחלים בזו ומסגיר בזו כדאמרינן לעיל בפרק שלישי ונפקא מינה לדכי מיטהר בעי אתויי שתי קרבנות: תניא בתורת כהנים והנה אין בה ולא בחוט היוצא ממנה יכול אע"פ שיש בו רוחב שתי שערות תלמוד לומר (ויקרא יג) והנה אין בבהרת שער לבן. פי' מדכתיב בקרא אחרינא בבהרת ודרשינן עלה בתורת כהנים זהו שאמרנו לרבות את החוט שיש בו רוחב שתי שערות: תניא בתוספתא [פ"ב] בהרת וחוט יוצא ממנה שתי בהרו' וחוט יוצא מזו לזו אם יש בו רוחב שתי שערות זוקקן להטמא בשער לבן ובפסיון אבל למחיה [א] אינו מצרפן עד שיהא בו רוחב כגריס רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כשם שאין [ב] מצרפין לטמא במחיה עד שיהא בו רוחב כגריס כך אין זוקקן לטמא בשער לבן ובפסיון עד שיהיה בו רוחב כגריס. פי' רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר בתרוייהו פליגי בין באחת בין בשתים עוד יש לפרש דבשתי בהרות דוקא פליגי משום דלא ידעינן האי חוט אהיזה מינייהו שדינן ליה ותנן לקמן (בפ"ס מ"ד) ב' שבאו אלל כהן בזה בהרת כגרים ובזה כסלע ובסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע ואין ידוע באיזה מהן פסה בין באיש אחד בין בשני אנשים טהור רבי עקיבא אומר באיש אחד טמא בשני אנשים טהור והשתא בין תנא קמא כרבנן דר"ע סבירא להו מר מדמי לה לב' בהרת באיש אחד דלא ידיע אי זו פסתה ומר לא מדמי ליה ומיהו לא מסתברא כלל אלא בין בבהרת אחת בין בשתים פליג ר"א בר ר"ש וכי האי גוונא נמי פליג גבי נתקים: עוד תניא בתוספתא [פ"ד] נתק וחוט יולא ממנו שני נתקים וחוט יולא מזה לזה אם יש בו רוחב שתי שערות זוקקן לטמא בשער לאוב דק והפסיון (להלי"ב) בלימוק [ג] אבל אינו מליל עד שיהא בו רוחב כגרים כך אין זוקקן לטמא בשער לאוב דק ופסיון (ולהל"ל ג) בלמוק עד שיהא בו רוחב כגרים: ו בהרת כגרים. בלא מקום המחיה דהיינו עשר עדשות בין הכל: והלכה המחיה. שבא הנגע על מקומה: הלך שער לבן. שנשר או הפך לשחור: רבי שמעון מטהר. אהלכה מחיה קאי: שלא הפכתו בהרת. שהשער לבן קדם לבהרת של מקום המחיה: שלא הפכתו בהרת כגרים. שהשער קדם לבהרת כגרים למקום המחיה היה חסר מכגרים וכאן נמי לא פליג רבי שמעון אלא אהלכה מחיה: תניא בתורת כהנים ושערה לא הפך לבן ושערה ולא שער מחיתה מכאן אמרו בהרת כגרים ובה מחיה כעדשה ושער לבן בתוך המחיה הלכה המחיה טמא מפני שער לבן הלך שער לבן טמא מפני המחיה רבי שמעון מטהר מפני שלא הפכתו בהרת אמרו לו שער בנגע הפך נגע זה מכל מקום ושערה ולא שער מקלתה מכאן אמרו היא ומחיתה כגרים ושער לבן בתוך הבהרת הלכה מחיה טמאה מפני שער לבן הלך שער לבן טמא מפני מחיה רבי שמעון מטהר שלא הפכתו בהרת כגרים. פי' ושערה ולא שער מחיתה ושערה ולא שער מקלתה לפרושי טעמא דרבי שמעון קאתי אמאי טהור וטעמא דרבנן דטמא כדקתני: אמרו לו שער בנגע הפך נגע זה מכל מקום שהנגע הפך השער והרי כאן הנגע הפכו בין היא ומחיתה כגרים בין היא כגרים בלא מחיתה דמכל מקום נגע היתה קודם שנהפך השער לבן מחומר המחיה: ור' שמעון מטהר ברישא משום דושערה משמע דשער של בהרת עלמה שהבהרת הפכה שער של עלמה ללבן ולא שהפכה שער של מחיתה ובסיפא מטהר משום דושערה משמע שער כולה של בהרת כגרים דבהרת כגרים הפכה השער ולא שמקלתה הפכה השער והא דקתני מכאן אמרו דאמר ר' שמעון קאי כלומר מכאן אמרו פלוגתא זו של רבי שמעון ורבנן דר"ש מטהר: ז בהרת כגרים. והסגירו ובסוף השבוע מלא בה מחיה ופסיון והחליטו: הלכה המחיה שבא עליה נגע: טמאה הבהרת. מפני הפסיון: הלך הפסיון. כגון שכנסה הבהרת וחזרה לכגרים: וכן שער לבן ופסיון. אם הלך שאחד טמא מפני השני ודין מחיה ושער לבן תנא לעיל להודיה משום פלוגתא דרבי שמעון ורבנן: הלכה וחזרה בסוף שבוע. הסגירו בבהרת כגרים ובסוף השבוע הלכה לה וחזרה בו ביום או שהלכה באמצע השבוע של ימי הסגירו ובסוף השבוע חזרה: הרי היא כמות שהיתה. ומסגירו הסגר שני: לאחר הפטור. דראה אותה הכהן בסוף שבוע שהלכה לה ופטרו אם אחרי כן חזרה תראה כתחלה או עמדה בו שני שבועות ופטרו ואחרי כן הלכה ושוב חזרה ופלוגתא היא בתורת כהנים דתניא וטהרו הכהן מספחת היא (ויקרא יג) ואע"פ שלא נשתנה מראה יכול אע"פ שהלכה לה וחזרה תלמוד לומר היא מה יעשה לה רבי יהודה אומר תראה כתחלה וחכמים מטהרין והאי חזרה היינו במקומה הראשון דאי במקום אחר הרי זו בהרת אחרת: היתה עזה כשלג. כשהסגירו ונעשית כהה בסוף שבוע ראשון כגון כסיד או כקרום או היתה כהה כקרום בשעת הסגר ונעשית עזה כשלג בסוף שבוע ראשון הרי [היא] כמו שהיתה ומשוה הסגר שני דהיינו עומד בעיניו: ובלבד שלא תתמעט מד' מראות. דאם נשתנה למטה מארבע מראות פוטרו מיד וטהור אבל עמד בארבע מראות אע"פ שתחלתה כשלג וסופה כקרום אין זה כהה ומסגירו הסגר שני ואינו פוטרו בהסגר ראשון ובתורת כהנים ילפינן לה מדכתיב (שם) והנה הנגע

עמד

א) בת"כ איתא הסגר ודרש נקיא . ב) נ"ל נקיא . ג) נ"ל בלימוח .

עין משפט נר מצוה

יא א ב ג מיי' פ"ב מהלכות טומאת צרעת הל"א:

יב ד מיי' שם הל"ב:

יג ה מיי' שם פ"ד הל"ג:

יד ו ז מיי' שם הל"י:

טו ח מיי' שם הל"א:

טז ט מיי' שם הל"ה:

יז י מיי' שם פרק א הלכה יא:

פירוש הרא"ש

ד שתי שערות וכו'. בת"כ דרש ושער בנגע הפך לבן מכאן אמרו עיקרן מלבין וראשן משחיר טמא עיקרן משחיר וראשן מלבין טהור דמשמע הלובן סמוך לנגע: לקרוץ בזוג. בגודל גוף השער בנדה פליגי בפ' בא סימן דתני שתי שערו' האמורו' בפרה ובנגעים ובכל מקום שיעורם כדי לכוף ראשם לעיקרן דברי ר"י ר"א אומר כדי לקרוץ בצפורן ר"ע אומר כדי שיהיו ניטלות בזוג והכא פליגי בלבנונית: או שער שחור טמא. לענין הסגר. ואי גרסינן ובה שער שחור היינו מלבד הלבנות ולא חיישינן שהשערות מיעטו אות' מכגרים: ה בהרת וכו'. זוקקה שאם נולד באותו חוט שער לבן מחליטו וכן אם פשה אל החוט אבל אין בו רחב שתי שערות לא חשיב מן הנגע לטמא בשער לבן שבחוטים וגם הפסיון חשיב כפסיון רחוק ובעי כגרים כדלקמן: אבל לא למחיה. דבעינן שתהי' מבוררת: מצרפן. ותשיבי נגע אחד. ואם לאו אינם מצרפים ומסגיר בזו ומחליט בזו ואם מוחלט בשניהם כשיטהר מביא ב' קרבנות: ו בהרת כגרים וכו' ובה מחיה. בהרת כגרים בלא מקום המחיה: הלכה המחיה. שנתכסה בנגע על מקומה: הלך שער לבן. שנשר או הפכו: רבי שמעון מטהר. שלא הפכתו בהרת כגרים. דר"ש בעי שתקדים בהרת כגרים לשער לבן: ז בהרת וכו' ובה מחיה ופסיון. וכו' הלך הפסיון שחזרה לכגרים. וכן שער לבן ופסיון הלך אחד מהם טמא מפני השני: הלכה וכו'. בתוך ימי הסגר וחזרה בסוף שבוע היא כמו שהיתה ומסגירה שבוע שני ואם עמדה בסוף שבוע שני פוטרו ולא אמרינן כיון שהלכה כשחזרה הוי נגע חדש וצריך שתי הסגרות אלא כיון שחזרה למקומה הראשון והרי היא כאילו לא הלכה: אחר הפטור'. אם הלכה בסוף שבוע ופטרו או עמדה בעיניו ופטרוהו ואח"כ הלכה וחזרה למקומה הראשון תראה כתחלה: עזה ונעשית כהה. ואפילו כקרום הרי היא כמו שהיתה ובסוף שבוע ראשון מסגירו ולא אמרינן כיון שכהה מראיה טהור אלא כל זמן שעומדת באחד מד' מראות הרי היא כמו שהיתה וגם לא אמרי' כיון שנהפך למראה אחר הרי הוא נגע אחר ויראה כתחלה ונהורה בכניס דרים ליס ובתנהי נפ"ק: כנסה ופשתה. אם הסגירו בבהרת כגרים או יתר מכגרים ובסוף השבוע כנסה ואח"כ פשתה את מה שכנסה ולא יותר למראה עיני הכהן או שפשתה בתוך שבוע ואח"כ כנסה מקום הפסיון לא יותר

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

עמד בעיניו שאם העז וכהה או כהה והעז כאילו לא כהה וכי האי גוונא דרש בתורת כהנים בסוף שבוע שני דאם העז וכהה או כהה והעז כעומד בעיניו חשיב ופוטרו ונראה דתורת כהנים הבאתיה בפ"ק ופירשתיה שם דבין בשבוע ראשון בין בשבוע שני כעומד חשיב שילך בסוף שבוע ראשון מסגיר ובסוף שבוע שני פוטר : כנסה ופשתה. היכא דהסגירו בבהרת כגרים ובסוף השבוע כנסה ואח"כ פשתה את מקום הכנוס ולא יותר או שפשתה בסוף שבוע ואח"כ כנסה מקום הפשיון ולא יותר הרי היא כמו שהיתה ואי קאי בסוף שבוע ראשון מסגיר הסגר שני ואי קאי בסוף שבוע שני פוטרו ובתורת כהנים דריש לה מקראי ובפ"ק הבאתיה ובכה"ג מודו כ"ע כדמוכח בתוספתא דקתני הרי זו כמו שהיתה ולא קתני בה פלוגתא דר"ע ורבנן והא דפליגי לאו בכי האי גוונא פליגי אלא כגון דתחלתו היתה בו כגרים ועוד והסגירו ובסוף השבוע כנסה אותו ועוד ואח"כ פשתה אותו ועוד ר' עקיבא מטמא דהא פשתה וחכמים מטהרין דלא חשבי ליה פשיון מאחר דתחלתה היתה כגרים ועוד וכן נמי וכנסה שפשתה משהו מכגרים ואח"כ כנסה אותו משהו דרבי עקיבא מטמא מאחר דפשתה וחכמים מטהרין כיון דחזרה לכמות שהיתה וכל הנך פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן בסוף שבוע שני לאחר הפטור דלאחר שפטרו נמי אם חזר ופשה טמא ומתוקמא דרבי עקיבא בכנסה באמצע שבוע ובסוף שבוע פשתה או פשתה באמצע שבוע ובסוף שבוע כנסה ולפיכך הרי היא כמו שהיתה שחזרה קודם שהיתה לה שעה ראויה לראות לכהן וכי פליגי רבי עקיבא ורבנן במתניתין בז' עלמו וכו ביום חזרה לכמות שהיתה ובתוספתא תניא בהרת אחר הפטור כנסה ופשתה או פשתה וכנסה נשתנית משלג לסיד ומסיד לשלג הרי זו כמו שהיתה ולא קתני בה פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן אע"ג דתני התם פלוגתייהו בשאר מילי והיינו טעמא כיון דפטרו כהן ואין זקוק לו לא מחייב להראותו הואיל וחזרה לכמות שהיתה ואי נמי בעי בפני הכהן עצמו פשתה וכנסה או כנסה ופשתה מודה בה ר"ע מאחר דכבר נסתלק : **ח** פשתה כחצי גרים. לצד המזרח: והלך מן האום. כחצי גרים לצד המערב: תראה כתחלה. דחשיב כנגע אחר : וחכמים מטהרין. דחשיב כנגע ראשון וכדפרישית בסוף שבוע שני לאחר הפטור : **ט** רבי עקיבא מטמא. בשפשתה לאחר הפטור איירי דמחלים ליה ומטמא רבי עקיבא משום ועוד דאישתייר ביה מן הפשיון : וחכמים מטהרים. דכיון דאזיל ליה חצי גרים מן האום ליכא מנגע חדש אלא חצי גרים ועוד לאחר הפטור : פשתה כגרים ועוד *) : והלכה לה כל האום. ולא נשתייר אלא כגרים ועוד החדש שהלך לו כל כנגע הראשון : ר"ע מטמא. דהא פשה לה משיעור קמא ורבנן סברי כיון דאזיל ליה קמא כוליה והאי נגע דקאי חדש תראה כתחלה ויסגיר : **י** ופשתה כגרים. כשפשתה לאחר הפטור איירי : ר"ע מטמא. דיש כאן נגע וסימן טומאה עמו : תראה כתחלה. כשתראה בתחלה נמי יחליטנה הכהן מיד דטומאה דמחיה ושער לבן מטמאין בתחלה ולא בעי הסגר אלא עד שיטמאנו הכהן אין עליו תורת מוחלט וגם נ"מ לענין קרבן דבעי אתויי אכל חד וחד ולר"ע כנגע ראשון חשיב וכי מתסי מהאי מייתי חד קרבן : תניא בתוספתא (פ"ב) שתי בהרות ותוס של מחיה ביניהם נפרץ מכאן מקום שערה אחת ומכאן מקום שתי שערות טמא משום פשיון וטהור משום מחיה נפרץ מכאן מקום שתי שערות ומכאן מקום שתי שערות טמא משום פשיון וטמא משום מחיה בהרת שטהרה מתוך החלט מחיה ושער לבן מתוך פסיון ומתוך הסגר אינה משמשת הסגר מעתה אבל עלו לו להטמא בשער לבן והפסיון הבא אחר הנגע. בהרת אחר הפטור כנסה ופשתה או פשתה וכנסה נשתנית מן שלג לסיד ומסיד לשלג הרי זו כמו שהיתה בהרת כגרים ופשתה כחצי גרים והלך כחצי גרים ועוד והלך מן האום כחצי גרים רבי עקיבא מטמא וחכמים אומרים תראה כתחלה. פי' ותוס של

בזמן מן התוספת והחסרון והלכה כחכמים : **ח** שרש שני הדעות שר"ע סבר כי כאשר הגיע תוספת על איזה פנים שיהיה הנה הוא פסיון וחכ"א שהפסיון הוא שיוסיף על הנגע אשר היה תחלה וכאשר הלך מן האום כחצי גרים הנה הוא לא ישאר נגע שלם ואפי' היה אשר נשאר מן האום עם הפסיון יותר מכגרים הנה הוא טהור ואין הלכה כר"ע : **ט** ענין תראה בתחלה שיסגיר ז' ימים כמו אם באתה קודם שתקדם ראייתה ואין הלכה כר"ע : י רבי עקיבא מטמא מצד הפסיון ולזה הוא אצלו טמא איך שיהיה השער לבן או המחיה [ועל דעת חכמים יסתכל הכהן בשער לבן ובמחי'] ואם היה בשיעור המתואר ועל התואר הקודם זכרו הנה יהיה טמא לפי שער לבן ומחיה מטמאים בתחלה לדברי הכל לפי מה שקדם ביאורו והלכה כחכמים : **יא** כבר הודעתיך שהשתי שערות צריך שיתלבנו בנגעי *(בגדים) ולא יסגיר באלו עד שיראה מה שיתחדש ממה שיחייב פטור או החלט וכבר הגדתי לך השרש הזה כלו והוא אמרו מפני שאמרו אם בהרת קדמה לשער לבן טמא וכבר הודעתיך שראיה או טלו והיא הספקה שער לבן עד שתהיה הבהרת היא אשר שנתה השתי שערות ואם לא יתחדשו אלו השתי שערות אלא אחר שלימות הבהרת כגרים הנה הוא טמא. ופי' קיהה מניעת זה הדעת והריחוק ממנו והוא מאמרו תקהינה שיניו ונקרא ענין הבוסר בזה השם להיותו מרחיק האדם מלעיסה ואמרו מאי קיהה (נדה דף יט.) קיהה וטהר ר"ל הרחיק זה הדעת וטיהר את הספק ואין הלכה כר' יהושע :

כנסה ופשתה פשתה וכנסה ר"ע מטמא וחכמים [א]מטהרין : **ח** בהרת כגרים ופשתה כחצי גרים והלך מן האום כחצי גרים ר"ע אומר [א] תראה בתחלה וחכמים [ב]מטהרין : **ט** בהרת כגרים ופשתה כחצי גרים ועוד והלך מן האום כחצי גרים ר"ע מטמא [ג]וחכמים מטהרין בהרת כגרים ופשתה כגרים ועוד והלכה לה האום ר"ע מטמא וחכ"א [ג] [ד]תראה כתחלה : [ה]**י** בהרת כגרים ופשתה כגרים נולדה לפסיון מחיה או שער לבן והלכה לה האום ר"ע מטמא וחכ"א [ו]תראה כתחלה [ג] בהרת כחצי גרים ואין בה כלום נולדה [ז]בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת הרי זו להסגיר בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת נולדה בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת הרי זו להסגיר בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות נולדה בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת הרי זו להסגיר : **יא** [ח]בהרת כחצי גרים ואין בה כלום נולדה בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות הרי זו להחליט מפני שאמרו א) [ט]אם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן קדם לבהרת טהור ואם ספק [י]טמא ורבי יהושע קיהה :

פירוש הרא"ש

פירוש רב האי גאון

מהר"ם

א) [נזיר סה:] :

דמעיקרא ואע"ג דטעמיה הכא משום דכתיב לטהרו תחלה מהכא ילפינן בכל דוכתא דחזקת הגוף עדיפא ומיהו קשה דמשנזקק ומשלא נזקק דנזיר לאו בכה"ג איירי אלא כדתנן לקמן בפ"ה (מ"ד) עד שלא נזקק לטומאה כיצד ב' שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה בהרת כסלע בסוף שבוע בזה בהרת כסלע ובזה כסלע ואין ידוע באי זה מהן פשתה בין בשני אנשי' בין באיש א' טהור ר"ע אומר באיש א' טמא בב' אנשי' טהור משנזקק לטומאה ספקו טמא כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד אע"פ שחזרו שניהם להיות כסלע שניהם טמאים עד שיחזרו שניהם להיות כגרים וזהו שאמרו דמשנזקק לטומאה ספקו טמא ובת"כ דריש תרוייהו מקראי דעד שלא נזקק דריש מדכתיב (ויקרא יג) ואם פשה תפשה בעור וטמא הכהן אותו את הודאי הוא מטמא ואינו מטמא את הספק ומשנזקק דריש מדכתיב (שם) ואם תחתיה תעמוד הבהרת לא פשתה בעור והיא כהה [וכו'] וטהרו הכהן את הודאי הוא מטהר ואינו מטהר את הספק והא דקאמר בנזיר (דף סה:) א"ה אפי' משנזקק לטומאה נמי היינו משום דלא נזקק נפקא לן מקרא אחרינא בתורת כהנים ומיהו יכול ר"ת לדחות דהתם נזקק לטומאה דידיה אהאי אבל א"כ אתיא סתם מתניתין דלקמן וסתם מתני' דנזיר דלא כר' יהושע ובפ' השוכר את הפועלים (דף פו.) משמע דהלכה כר' יהושע דקודשא בריך הוא אומר טהור ומסתמא בנזקק לטומאה הוו פליגי במתיבתא דרקיע דאי בלא נזקק מאי טעמייהו וספי ניחא למימר דבנזקק פליגי דלקמן ודנזיר אפי' ר' יהושע מודה משום דבאותו נגע עצמו הוזקק לטומאה ומכ"מ קשיא לפי' ר"ת דבתר פלוגתא דרבי יהושע ורבנן תנן ברים פירקין דלקמן (רפ"ה) כל ספק נגעים טהור חוץ מזה ועוד אחר ואי בנזקק לטומאה א"כ אפי' בשאר דוכתי נמי לכך נראה דלא איירי הכא בנזקק לטומאה כלל וטעמא דרבנן משום דאיירי בבהרת כחצי

פרק חמישי

א [א]כל ספק נגעים טהור חוץ מזה ועוד אחר ואיזה זה [ב]מי שהיתה בו בהרת כגרים והסגירה בסוף שבוע והרי היא כסלע ספק שהיא היא ספק שאחרת באה תחתיה טמא: **ב** [ג]החליטו בשער לבן הלך שער לבן וחזר שער לבן וכן במחיה ובפשיון בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור הרי היא כמו שהיתה החליטו במחיה והלכה המחיה וחזרה המחיה וכן בשער לבן ובפשיון בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור הרי היא כמו שהיתה החליטו בפשיון הלך הפשיון וחזר הפשיון וכן בשער לבן בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור הרי היא כמו שהיתה: **ג** שער פקודה עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין איזה הוא שער פקודה מי שהיתה בו בהרת ובה שער לבן הלכה הבהרת והניחה לשער לבן במקומו וחזרה עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים [ד]מטהרין א"ר עקיבא מודה אני בזה שהוא טהור איזה הוא שער פקודה מי שהיתה בו בהרת כגרים ובה שתי שערות והלך הימנה כחצי גרים והניחו לשער לבן במקום הבהרת וחזר אמרו לו כשם שבטלו את דברי עקביא [ה]אף דבריך אינן מקיימין: **ד** א) [ו]כל ספק נגעים בתחלה טהור עד שלא נזקק לטומאה משנזקק לטומאה ספקו טמא כיצד שנים שבאו אצל כהן אחד *) בזה בהרת כגרים ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע ואינו ידוע באי זה מהם פשה [ז]בין באיש אחד בין בשני אנשים טהור ר' עקיבא אומר באיש אחד טמא ובשני אנשים טהור: **ה** [ח]משנזקק לטומאה ספיקו טמא

*) [במס"נ ליתא תי' אחד]

א חוץ מזה. ירמז אל הספק הקודם והוא אם בהרת קדמה לשער לבן או שער לבן קדם לבהרת וזה ספק השני אשר זכר לפי שלא התאמת שזו הבהרת אשר היתה כגרים טספה עד שהיתה כסלע אבל היה טמא בפסיון ולא אמרנו ג"כ שזאת הבהרת הראשונה כבר הוסרה וזו אשר נראית עתה היא אחרת גדולה ממנה התחדשה במקומה היה הדין שתראה בתחלה לפי מה שקדם בפ' אשר לפני זה וכאשר נפל הספק הנה אלו שני האיסי' לבד יטמאו בנגעי' [מספק]: **ב** השרש אשר יתבאר בו והוא שמלורע כאשר הוחלט באחד מסימני טומאה והוסר זה הסימן אשר הוחלט בו ושב סימן טומאה אחר הנה הוא טמא שסימן טומאה נשאר בו ולא יטהר עד שיסורו סימני טומאה כולן לאומרו (ויקרא יד) והנה נרפא נגע לרעת מן הצרוע ולשון ספרא נרפא שהלך לו נגעו נגע שהלך לו שער לבן הצרעת שהלכה לה מחיה ואמר כי כאשר החליטו בשער לבן והלך שער לבן וחזר שער

א חוץ מזה. דספק בהרת קדמה ספק שער לבן קדם דטמאו רבנן: שהיא היא. וראויה להחליט דפשתה: ספק אחרת באה תחתיה. ראוי להסגיר דאין פסיון מטמא בתחלה: טמא. להומרא ומחליטו: **ב** החליטו בשער לבן. הא דקתני בסוף הרי [היא] כמות שהיתה אכולהו קאי דאם הלך שער לבן ואח"כ חזר הרי היא כבתחלה וכן במחיה דאם הלך שער לבן וחזרה המחיה הרי היא כמות שהיתה: ובפסיון. כמו כן אם הלך שער לבן ובא הפסיון שפשתה הבהרת הרי היא כמו שהיתה: בתחלה. כלומר דין זה שאמרנו בין בתחלה החליטו בשער לבן בין בסוף שבוע ראשון החליטו בשער לבן כגון שהסגירו ובא שער לבן בסוף שבוע א' בין בסוף שבוע ב' החליטו בשער לבן כגון שעמד בעיניו וחזר והסגירו ובסוף שבוע שני בא שער לבן והחליטו בין לאחר הפטור החליטו בשער לבן כגון שעמד בעיניו ב' שבועות ופטרו ואחר הפטור בא שער לבן והחליטו בכל הני גווני אם הלך לו שער לבן וחזר שער לבן או מחיה או פסיון הרי היא כמות שהית' וכשיטה א נתפרשת הביא דהחליטו במחיה וכן ההיא דהחליטו בפסיון אלא דגבי החליטו בפסיון לא קתני בתחלה כדקתני באחריני משום דאין פסיון מטמא בתחלה ולא קתני נמי שהלך הפסיון ובאתה המחיה משום דמחיה הבאה במקום פסיון לא מטמאה דפסיון בחוץ ומחיה בעינן שתהא מבוצרת ובת"כ דריש ליה מדכתיב (ויקרא יג) אם פשה דהרי היא כמו שהיתה וקתני נמי גבי החליטו בפסיון והלך פסיון ובא פסיון וכן שער לבן והמחיה וצ"ל דההיא בשלא באה המחיה במקום הפסיון אלא באמצע הבהרת והתם נמי דריש ליה יכול יהא פסיון מטמא בתחלה תלמוד לומר (שם) אחרי הראותו אל הכהן: **ג** שער פקודה. מלשון פקדון שהפקידה בהרת את השער בעור הבשר והלכה לה אי נמי מלשון (אסתר ב) ויפקד המלך פקידים: וחכמים מטהרין. וטעמייהו כדתניא בתורת כהנים והיא הפכה (ויקרא יג) שהפכתו היא ולא שהפכתו חבירתה: אף דבריך אינן מקיימין. דהוא נמי טהור: **ד** בין באיש אחד. אע"ג דממה נפשך יש בו בהרת אחת שפשתה אותה שתחילתה כגרים ועכשיו כסלע היה ראוי להחליטו כיון דלא ידע אי זו היא מסורה דגזירת הכתוב היא כדתניא בתורת כהנים ואם פשה תפשה הנרעת בעור וטמאו הכהן (שם) את הודאי הוא מטמא ואינו מטמא את הספק ואע"ג דהאי קרא גבי פסיון כתיב ה"ה בשער לבן כדפרישית בסוף פרקין דלעיל דקתני בתוספתא (פ"ב) בהרת כחצי גרים ונולדה בהרת כחצי גרים

ד כל ספק וכו'. פי' ואינו ידוע באיזה מהם פשתה ומן הראוי בשני אנשים יסגיר שניהם כי האחד מוחלט והשני שומד להסגיר עוד שבוע אחר ויסגיר שניהם ואם ימלא בסוף שבוע בכל אחד כסלע ועוד יחליטם ... ממ"כ אלא שגזירת הכתוב שאינו מסגיר ולא מחליט על הספק אלא מטהרו מיד דדריש בת"כ ואם פשה תפשה בעור וטמאו הכהן את הודאי הוא מטמא ולא את הספק. דוטמאו הכהן אנגע קאי ודרשו דווקא שיהא אותו נגע ודאי טמא ... טהור ואע"ג דהאי קרא בפסיון כתיב הוא הדין נמי בשאר סימני טומאה דתניא בתוספתא (פ"ב) בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות ונולדה בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות הרי זו להחליט טעה ואינו יודע אלו שהפכו ואלו שקדמו ... באיזה שערות הוא מחליטו ואע"ג דהאי נגע ממ"נ מוחלט וכשם שאינו מחליט על הספק כך אינו מסגיר על הספק אלא מטהרו מיד ועוד נראה דאפילו אם עמדו בסוף שבוע שני כל אחד על סלע ועוד אינו מחליטן כיון שמסופק על ... להחליטו על פסיון של סוף שבוע ראשון או על פסיון של סוף שבוע שני מידי דהוה אאינו יודע אלו שהפכו ואלו שקדמו הלכך מטהרו מיד : **ה** משנזקק וכו' שניהם טמאים. שהרי פשו שניהם אע"פ שחזרו להיות כסלע ואותו שהיה ...

א א מיי' פרק א' מהלכות טומאת צרעת הל"ו : ב ב ג ד מיי' שם פ"ג הלכה ס' : ג ה מיי' שם הל"ו : ד ו ז מיי' שם הל"ז :

גרים ובה ב' שערות הרי זו להחלים שעה ואינו יודע אלו שהפכו ואלו שקדמו פסור דצריך שידע באי זה שערות הוא מחליטו : ה שניהם טמאין . דבשניהם פשו : ספקו טמא . בת"כ נפקא לן מדכתיב (שם) ואם תחתיה תעמוד הבהרת לא פשתה בעור והיא כהה שאת המכוה היא וטהרו הכהן את אולאי הוא מטהר ואינו מטהר את הספק: תניא בתוספתא [פ"ג] שתי בהרות אחת מוסגרת ואחת [ג] מוחלטת אחת מוסגרת ואחת להסגיר אחת להסגיר [ד] ואחת להחליט אחת להסגיר ואחת טהורה ואינו יודע אי זו ראשונה ואי זו שניה טהור . ב' בהרות אחת מוחלטת ואחת להחליט אחת מוחלטת ואחת להסגיר אחת מוחלטת ואחת מוסגרת אחת מוחלטת ואחת טהורה טעה ואינו יודע אי זו ראשונה ואי זו שניה טמא . פי' אחת מוסגרת ואחת מוחלטת כגון ב' בהרות בזו כגרים ובזו כסלע ובסוף שבוע שני זו חו כסלע ואחת עומדת לפטור ואחת עומדת להחלים והשתא דלא ידע אי זו פשתה טהור עד שיהו שתיהן כסלע ועוד קרי לה מוסגרת משום דשלמו ימי הסגר שלה ובדין להוה ליה למתני אחת מוסגרת ואחת להחלים אלא איידי דנקט מוסגרת נקט נמי מוחלטת . אחת מוסגרת ואחת להסגיר כגון בהרת אחת כגרים ובסוף שבוע שני נולדה בו בהרת אחרת כגרים שזו עומדת לפטור וזו עומדת להסגיר והשתא דלא ידע טהור . אחת להסגיר ואחת להחלים כגון שני בהרות בזו כגרים ובזו כסלע ובסוף שבוע ראשון הרי שתיהן כסלע שזו עומדת להסגיר וזו עומדת להחלים והשתא דלא ידע טהור . אחת להסגיר ואחת טהורה כגון בהרת אחת כגרים והסגירה ב' שבועות וטהרו ואחר כך נולדה בו בהרת כגרים ונתערבו טהור . אחת מוחלטת ואחת להחלים כגון שתי בהרות בזו כגרים ובזו כגרים ובסוף שבוע בזו כסלע ובזו כסלע והחלים האחד ולא הספיק להחלים השני עד שנתערבו טמא . אחת מוחלטת ואחת להסגיר כגון דבזו כגרים ובזו כסלע ובסוף שבוע ראשון היו שתיהן כסלע והחלים אותה או שפשתה ואח"כ נתערבו טמא ואפי' נתרפאה אחת מהן . אחת מוחלטת ואחת מוסגרת כגון דבזו כגרים ובזו כסלע ובסוף שבוע שני שתיה' כסלע והחלים האחת ולא הספיק לפטור האחרת עד שנתערבו טמא : אחת מוחלטת ואחת טהורה שהחלים האחת והאחרת פטר ואחר כך נתערבו טמא ובכל הכי לא מטהרינן ליה עד שיתמעטו שתיהן מכגרים כדתנן משנזקק לטומאה ספקו טמא וברוב הספרים ברייתא זו כתובה בטעות וכמו שכתבתיה הגרסא נכונה וישרה :

טמא כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד שניהן טמאין אע"פ שחזרו להיות כסלע וכסלע שניהן טמאין עד שיחזרו להיות כגרים זה הוא שאמרו משנזקק לטומאה ספקו טמא :

פרק ששי

א גופה [א]של בהרת כגרים הקלקי מרובע מקום הגרים תשע עדשות מקום עדשה ארבע שערות נמצאו שלשים ושש שערות : ב [ב]בהרת כגרים ובה מחיה כעדשה רבתה הבהרת טמאה נתמעטה טהורה רבתה המחיה טמאה נתמעט' טהורה : ג [ג]בהרת כגרים ובה מחיה פחותה מכעדשה רבתה הבהרת טמאה נתמעטה טהורה רבתה המחיה [א] טמאה נתמעטה ר"מ מטמא וחכמים [ד]מטהרין שאין הנגע פושה לתוכה : ד [ה]בהרת יתרה מכגרים ובה מחיה יתרה מכעדשה רבו או שנתמעטו טמאין ובלבד שלא יתמעטו מכשיעור : ה [ו]בהרת כגרים ומחיה כעדשה מקיפתה וחוץ למחיה בהרת הפנימית להסגיר והחיצונה להחליט אמר רבי יוסי אין המחיה סימן טומאה לחיצונה שהבהרת לתוכה נתמעטה והלכה להרבן גמליאל אומר אם מבפנים היא כלה סימן פשיון לפנימית והחיצונה טהורה ואם מבחוץ [ג] החיצונה טהורה רבי עקיבא אומר [ז]בין כך ובין כך טהורה:

א הקלקי . שם מקום כדתנן במס' מעשרות (פ"ה מ"ח) גריסין הקילקין ועדשים המצריות : שלשים ושש שערות . בת"כ דריש נה ולעיל פירשתיה בפ"ק : ב ובה מחיה כעדשה. ובין הכל כגרים : רבתה ...

וכזה כגרים הנה כבר התאמת בודאי שהלך הפסיון משניהם אשר בו הוחלטו ולזה שניהם טהורים :

א גרים הוא חצי גרעין פול וקלקי מיוחס אל מקום שהיה פול זה המקום גדול. עוד התנה וביאר עד שיהיה הנגע מרובע שאם היה מלומלם על זה השיעור הנה יטמא על אי זו תמונה שתהיה וכן המחיה אשר שיעורה כעדשה ובתנאי שתהיה מרובעת גם כן כמו שזכרנו וכבר ביארנו זה בתוספתא במקומות אמנם נתנה הרבוע בה כאשר היתה עדשה מלומלמת עד שתהיה העדשה בו כמו עגולה ברבוע שלמות נלעות המקיף זאת העגולה אולם כאשר נוספת המחיה על זה השיעור עד שיהא מרובע כעדשה ישקע בתוכה הנה היא תטמא על איזה פנים שתהיה ושמור אלו השרשי' ואמר יתברך בשאת (ויקרא יג) והיא הפכה שער לבן ומחית בשר חי בשאת ואמר בספרא יכול לא תהיה טמאה עד שיהא בה שער לבן ומחיה ת"ל (שם) צרעת נושנת היא היא טמאה ואינה צריכה דבר אחר עמה הנה התבאר שהיא תטמא באחד מהם כמו שהקדמנו פעמים ואמנם אמרו בשר חי ושער לבן ליתן לנו השיעורים שהיא לא תהיה נגע עד שיהיה בה כדי לקבל שער לבן ומחיה וכבר אמרנו שהפחות שיהיו שנים באמרו שער לבן פחות מה שיהיו שני שערות ומאשר אמר בשר חי ושער לבן ולא אמר בבשר החי ...

מהר"ם מרוטנבורג

פירוש הרא"ש

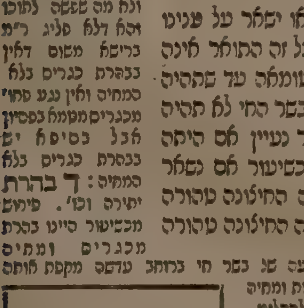

הגהות הגר"א

ז אמר רבי שמעון אימתי בזמן שהיא כעדשה מובאת היתה יתרה מכעדשה המותר סימן פשיון לפנימית והחיצונה טמאה היה בו בהק פחות מכעדשה סימן פשיון לפנימית ואין סימן פשיון לחיצונה : ז א) [א]עשרים וארבעה ראשי איברים באדם שאינן מיטמאין משום מחיה ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אזנים וראש החוטם וראש הגוויה וראשי הדדים שבאשה ר' יהודה אומר אף של איש רבי אלעזר אומר אף היבלות והדלדולין אינן מיטמאין משום מחיה : ח [ב]אלו מקומות באדם שאינן מיטמאין בבהרת תוך העין תוך האזן תוך החוטם תוך הפה הקמטין והקמטין שבצואר תחת הדד ובית השחי כף הרגל והצפורן הראש והזקן השחין והמכוה והקדח והמורדין אינן מיטמאין בנגעים ואינן מצטרפין בנגעים ואין הנגע פושה לתוכן ואינם מיטמאים משום מחיה ואין מעכבין את ההופך כולו לבן [ג]חזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת הרי אלו מיטמאין בנגעים ואינם מצטרפין בנגעים ואין הנגע פושה לתוכן ואינם מיטמאין משום מחיה אבל מעכבין את ההופך כולו לבן [ד]הראש והזקן עד שלא העלו שער

כן לא נחשבה פסיון למחיה שבתוך חבירתה ולזה כאשר נמשכה הפנימית למחיה שבתוך הבהרת החיצונה אינו פסיון ואין הלכה כר"ש והלכה כר"ע : ז בעדשה . א) מבואר ענינו מכוונת השיעור כמו אמרם בש"ס מלומלם כאילו הוא לקח (שוה כעדשה) [עדשה בלומלים] ושם אותו שם ואין הלכה כר"ש אלא הפסיון בבשר אשר בין שתי הבהרות לפי הצורה הקודמת בפנים ואף על פי שיהיה זה הבשר בעל רוחב גדול ואם היה זה הדבר המותר בין שתי בהרות בהק פחות מכעדשה הנה הפנימית כאשר נמשכה בה וחזר לזה הבהק מראה מד' מראות הנה הוא פסיון לפי שהבהרת פשה לבהק ולא יטעך אמרם בספרא צרעת הוא (ויקרא יג) פרט לפשתה לבהק לפי שענין זה המאמר שיהיה הפסיון מראה הבהק וכל המאמר הנאמר שם מורה על זה.ואשוב על שלימות ביאור ההלכה אולם החיצונה הנה היא לא פשתה לתוכה ותראה בפחות מכעדשה לפי שאם היתה כעדשה הנה היא מחיה. לפי שכבר קדם לך שהמחיה מטמאה בכל מראה : ז אמר ה' בנגעים (ויקרא יג) וראהו הכהן וטמא אותו ובאה הקבלה שיהא רואהו כאחת שאם היתה בהרת בחוטמו ושופע הילך והילך בראש אצבעו ושופע הילך והילך אינו טמא מכאן אמרו כ"ד ראשי איברים אין מטמאין משום מחיה וענין זה המאמר שהנגע יצטרך שיהיה בא בשטח א' עד שיכללהו הכהן כלו בעיון א' וכאשר היה הנגע בא' מאלו הקצוות ומחיה בקצה האבר הנה יתחלף בשני שטחים להיות אלו הקצוות כדמות עגול ולזה אם היה נגע אחד על אחד מאלו האברים ומחיה בקצתו הנה הוא לא יטמא ואע"פ שהמחיה בתוך הנגע שלא יראה הנגע בכללו וגם המחיה בשטח אחד : ויבלות ידועות: ודלדולין. הבשר הנמשך כמו המורסות *הרטות: ב) וראש הגוויה. ראש האמה והוא ימנה ראשי אזנים באחד וכן ראשי הדדין ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי אלעזר : ח אמר ה' במראות נגעים (שם) עור בשר ר"ל הבהרת ומה שלמטה הימנה והיה בעור בשרו ולזה לא יהיה תוך העין ותוך האזן ותוך הפה ותוך החוטם ובקמטים והם אלו בשר הצואר ולא בבית השחי והם השחיים וכן הרגל והוא קערורית הרגל והצפרנים לפי שאלו כולן אינן עור בשר נראה לעין וכן הראש והזקן לא יטמאו בנגעי עור בשר ולשון ספרא יכול תהיה הבהרת מטמאה בראש ובזקן ת"ל (שם) נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא אין לראש ולזקן טומאה אלא טומאת נתקין בלבד והיא גרירת השער הטבעי ולמיחת השער להוב שם כמו שיתבאר במקומו : ושחין הוא הכאה בכל מה שיוכה באבן ועץ וברזל וזולת זה . מכוה *הכאה באש או דבר שנתחמם באש כמו אבן וברזל חם ודומה : וקדח.הנגע ההוה מליחה נשרפה בלהבה בגוף כמורסית והיציאות אשר ינקבו העור ויקרעוהו והוא נגזר מאמרו (דברים לב) כי אש קדחה באפי ר"ל ההתלהבות ויקראו לאבר העלול מורד ואמרו עין שמרדה · וענין אמרו בכאן המורדין שתהיה הנגע לחה לא יקח הבשר קישוי ולא בישול אבל יהיה בשר לח ויכאיב אותו ולזה הושאל לו שם מורד שיזיק לו המשוש ולא יסתיר אותו לפי שאין לו עור והוא אמרו (ויקרא יג) את כל עור הנגע עור הראוי לקבל נגע פרט לשחין המורד ולמכוה המורדת ולקדח המורד ואמרו אין מצטרפין בנגעים ר"ל כי כאשר היה הנגע קצתו בעור הבשר וקצתו באלו מקומות הנזכרים . ואין הנגע פושה לתוכן כי כאשר היה הנגע בצד אחד מאלו המקומות הנה הוא טהור כמו שביארנו בראש המסכתא וכן כאשר היה הדבר אשר בתוך הנגע אחד מאלו לא נחשוב אותה מחיה וכאשר נהפך כולו לבן ונשארו ממנו אלו המקומות על ענינו הנה הוא טהור למאמר השם את כל עור הנגע ואלו המקומות אינן ראויות . אם הוסר נגע הראש והזקן משרשו והיה קרחת בכלל מקום אחד הנה הוא אז יטמא בנגעים וזה לשון התורה (שם) וכי יהיה בקרחת או בגבחת וזה אמרו חזר הראש והזקן ונקרחו או כאשר התבשל זה הנגע והתחיל בקושי הנה הוא אז יטמא בנגעים וזה דין תורה והיה במקום השחין שאת לבנה והיתה מחית המכוה בהרת והוא אמרם ונעשה צרבת מאמרו צרבת השחין ר"ל רושם וסימן ואני אבאר לך במקומו' מזאת המס' (ראים) *[צרבת] השחין והמכוה הנזכר בתור' שהיא אשר התחיל' להתרפא ולא הושלמה רפואתה ונתקשה בתכלית הקושי אבל עם היותה מטמאה בנגעים הנה היא לא תצטרף בנגעים אבל הוא כאשר הנגע משותף בין השחין והמכוה או בין ראש וזקן לא יתחבר וישלים השיעור מהן יחד אמר (שם) ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא או בשר כי יהיה בו מכות אש מלמד שאין השחין והמכוה מצטרפין זה עם זה להיות הכתוב מבדילן וכאשר היה כחצי גרים בשחין וכחצי גרים במכוה אין מצטרפים וכן ראש וזקן ואמר בראש או בזקן מלמד שאין מצטרפים זה עם זה ואין הנגע פושה לתוכן ואע"פ שנצרבו כמו שביארנו ואמרו בספרא כשם שאין מצטרפים זה עם זה כן אין פושין מזה לזה: ואמרו אין מטמאין משום מחיה כמו שביארנו והוא שיהא שחין או מכוה בתוך הבהרת ואע"פ

א) צ"ל מובאת . ב) ד"ה זה צ"ל קודם ד"ה ויבלות .

לחיצונה ואין הנגע פושה לתוכה : ז אמר ר' שמעון אימתי . החיצונה טהורה כשפשתה או הפנימית או החיצונה על המחיה : בזמן שהמחיה כעדשה מובאת . מכוונת לא פחות ולא יותר : היתה יתירה מכעדשה המותר סימן פסיון לפנימית והחיצונה טמאה . כלומר דאם פשתה הפנימית על אותו מותר שתיהן להחליט פנימית משום פסיון וחיצונה משום מחיה ואם פשתה החיצונה על אותו מותר מכל מקום החיצונה להחליט משום מחיה והפנימית להסגיר : היה בוהק פחות מכעדשה. שסמוך לפנימית בוהק והבשר חי חוץ לבוהק והחיצונה מקפת לבשר חי: סימן הפסיון לפנימית. אם נתקשה הבשר חי בבהרת מחליט הפנימית משום פסיון אע"פ שהבוהק מפסיק דאין בהק חשוב הפסק לפסיון כיון דלית ביה כעדשה : ואין סימן הפסיון לחיצונה . דאין הנגע פושה לתוכה: תניא בתוספתא [פ"ג] בהרת כגרים ומחיה כעדשה מקפתה וחוץ למחיה בהרת ונתמעטה מחיה זו ונעשית הבהרת יתירה רבן גמליאל אומר אם מבפנים נתמעטה הפנימית להחליט והחיצונה להסגיר ואם מבחוץ הפנימית להסגיר והחיצונה טהורה רבי עקיבא אומר בין כך ובין כך הפנימית [א] להסגיר והחיצונה טהורה[ב] א) ר"ע אומר אם משו' פסיון אין חוששין לפנימית שאין נגע פושה לתוך נגע אם משום מחיה אין חוששין לחיצונה שבהרת בתוכה אמר ר"ש אימתי [ג] דברי ר' עקיבא בזמן שהיא כעדשה מובאת [ד] היתה יתירה מכעדשה ונתמעטה מחיה זו · ונעשת בהרת אם מבפנים נתמעטה שתיהן להחליט הפנימית משום שפשתה והחיצונה משום מחיה ואם מבחוץ הפנימית להסגיר והחיצונה להחליט אמר רבי יוסי אלו דברי רבי חנניה ב"ג אבל אני אומר בשתיהן שהחיצונה טהורה שאני רואה את הבהרת [ה] כאילו השחין במקום המחיה פי' ר"ע אומר בין כך ובין כך לא נתבררו דברי ר' עקיבא מ"מ אין מסגיר החיצונה אחרי שאין המחיה סימן טומאה לחיצונה דאלמלי אם היתה סימן טומאה הייתי אומר כיון דהוחלטה חיצונה במחיה אחרי כן כשנתמעטה מכעדשה לפי שפשתה חיצונה עליה שוב אין מסגירין עליה עוד כמו שפירשתי לעיל פ"ד דאינה ממשמשת הסגר מעתה : רואין את הבהרת הפנימית כאילו היא שחין . ומחיה שחלקה השחין טהורה דתניא בת"כ בא השחין ונכנס לתוך המחיה טהורה: ז אינן מטמאין משום מחיה. משום שנאמר וראהו דבעינן שיראהו כולו כאחד וכשיש כגרים בראש החוטם או בראשי אצבעות אין יכול לראות כולו כאחד : ראש הגוויה . הוא הגיד כדמוכח בפרק קמא דקדושין (דף כה.) : היבלות . כמו חתיכת יבלתו דפרק אלו דברים בפסחים (דף סה.) והיא יבלת דקרא דכתיב (ויקרא כב) או חרוץ או יבלת פורו"ש בלע"ז : והדלדולים . יש אומרים תלתולים כמו תל בשר ונתדלדל למטה : תניא בת"כ וראהו כולו כאחד שאם היה בראש חוטמו שופע אילך ואילך או בראש אצבעו שופע אילך ואילך אינו טמא : תניא בתוספתא [פ"ב] עשרים וארבעה ראשי אברים אין מיטמאין משום מחיה ואם היה מקומן יושב כגרים הרי אלו מיטמאין בנגעים ר"א אומר המסמרות והיבלות והתלתולין אין מטמאין משום מחיה ואם היה מקומן יושב כגרים הרי אלו מטמאין בנגעים : ח תוך העין · אבל מבחוץ אפילו אצל העין מטמא בנגעים ור' יוסי בר רבי יהודה פליג בתוספתא : תוך הפה. בתוספתא (שם) תניא האודם [ו] שבפה נידון כבית הסתרים : הקמטים . שבשאר הגוף : והקמטים שבצואר . תנא בסיפא לגלויי רישא דלא תימא לצואר דוקא דלא מתחזי כאחריני : תחת הדד . כשנראית כמניקה את בנה כדתנן לעיל בפ"ב [מ"ד] ומה שאין נראה באותה שעה נחשב בית הסתרים: ובית השחי· מה שאין נראה בשעה שמוסק זיתים : כף הרגל . חשיב כבית הסתרים : והצפורן . אין זה עור הבשר : הראש והזקן . עד שלא ניתק הראש אין מיטמאין בבהרת כדתניא בת"כ יכול תהא הבהרת מטמאה בראש או בזקן ת"ל (ויקרא יג) נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא אין לראש ולזקן טומאה אלא טומאת נתקין בלבד : השחין והמכוה והקדח והמורדים . אכולהו קאי המורדים כלומר שחין המורד אינו מטמא בנגעים מלשון (ע"ז דף כח:) עין שמרדה שלא נתרפא יפה ולא נקרם העור ועדיין מוציא ליחה ויש אומרים מורר מלשון (ויקרא טו) רר בשרו ובת"כ דריש לה דתניא שחין יכול מורד ת"ל ונרפא אי ונרפא יכול עד שנעשה צלקת ת"ל שחין הא כיצד נרפא ולא נרפא כשהוא אומר למטה צרבת השחין היא עד שיקרום כקליפת השום . צלקת . הוא קרום חזק שיתרפא לגמרי. מכוה . מורדת נמי אינה מטמאה בנגעים כדתניא בתורת כהנים מכות אש יכול מורדת ת"ל (ויקרא יג) והיתה מחית המכוה יכול משתעשה צלקת ת"ל (שם) מכות אש הא כיצד ב) היתה ולא היתה כשהוא אומר למטה צרבת המכוה היא עד שתקרום כקליפת השום : קדח המורד . נמי אין מיטמא בנגעים . קדח מלשון (ישעיה סד) כקדוח אש המסים והוא מה שרבינו בשחין ומכוה דתניא בת"כ אין לי אלא שחין שעלה מאליו לקה בעץ באבן בגפת בחמי טבריא וכל שאינו מחמת האש מנין ת"ל שחין שחין ריבה ותניא נמי הכי גבי מכוה אין לי אלא שנכוה באור נכוה בגחלת ברמץ בסיד רותח בגיפסים רותח בחמי האור מנין תלמוד לומר מכוה מכוה ריבה ומרבינן להו כדין שחין ומכוה מה הנהו מורד לא אף קדח מורד לא : ואין מצטרפין בנגעים. דאפי' ג) ריבה כגרים בעור הבשר ומיעוטו בהם אין מצטרפין: ואין הנגע פושה לתוכן. דכיון דלא מיטמאו באוס לא מיטמאו בפסיון : ואין מיטמאין משום מחיה . דאם פרחה בכולו ויש בראשו או בכף רגלו או בקמטו בשר חי אין מיטמאין משום מחיה כדתניא בתוספתא [שם] בהרת בכולו ובראשו בשר חי בהרת בכולו וברגלו בשר חי או שהיתה בו בהרת מלמעלה למטה וכמין פסיקין של בשר חי חוגרתו באמצע טהור שנאמר ומחית בשר חי בשאת עד שתהא מחיה מבוצרת לתוך השאת כלומר וכיון דהכי לאו בני אטמויי ניהנו אין זה מבוצרת לתוך השאת : ואין מעכבין את ההופך כולו לבן . דקי"ל מוחלט בין במחיה בין בשער לבן בין בפסיון אם פרחה בכולו טהור ואם פרחה בכולו חוץ מהני טהור דלא מעכבי כדתניא בת"כ וכסתה הצרעת את כל עור הנגע עור הראוי לקבל נגע מעכב פרט לשחין המורד ולמכוה ולקדח המורד וממעט כל הני דתנן : חזר הראש והזקן ונקרחו . שניתק משערו : מיטמאין בנגעים. נגעי נתקים וכן השחין והמכוה והקדח : ונעשו צרבת . מל' צרבת עור כקליפת השום : הרי אלו מיטמאין בנגעים בד' מראות וה"ה דהוה ליה למיתני נתפשטו הקמטים כדתניא בתוספתא (שם) הקמט שנתפשט הרי הוא כעור הבשר לכל דבר ותנן לקמן רפ"ז בקמט ונתגלה: ואין מצטרפין בנגעים. ראש וזקן אין מצטרפין וכן עור הבשר והזקן או עור הבשר והראש אין מצטרפין דאם ניתק חצי גריס מן הזקן וחצי גריס מן הראש או חצי גריס נתק בזקן וחצי גריס נגע בעור הבשר וכן חצי גריס נתק בראש וחצי גריס נגע בעור הבשר אין מצטרפין וכן חצי גריס שחין וחצי גריס מכוה אין מצטרף : ואין הנגע פושה לתוכן . נגע של עור הבשר אין פושה לא בניתוק הראש ולא בניתוק הזקן ולא בשחין ולא במכוה דלא חשיבי כעור הבשר דראש וזקן עתידין לגדל שער ושחין ומכוה עדיין לא עשו צלקת : ואין מיטמאין משום מחיה. דנתקים מטמאין בשער צהוב ובפסיון ושחין ומכוה בשער לבן ובפסיון : אבל מעכבין את ההופך כולו לבן. מדתנן לקמן פ"ח [מ"ה] פרח בכולו אבל לא כחצי עדשה הסמוך לראשו לזקן לשחין ולמכוה ולקדח וחזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת אע"פ שנעשה מקום המחיה בהרת טמא עד שתפרח בכולו:הראש והזקן עד שלא העלו שער . כגון קטן שלא צמח זקנו ולא השעיר ראשו נידונין כעור הבשר להטמא בבהרת וכן הדלדולין שבראש ושבזקן לדלדולין דלית בהו שער נדונין כעור הבשר ומעכבין את

א) כתוס' ליתא ב) צ"ל היתה ולא חיתה ג) צ"ל רוב הגרים .

ודריש בת"כ לכל מראה עיני הכהן פרט לבית הסתרים: תוך הפה. תוספתא האודם שבפה נידון כבית הסתרים: הקמטים. שבגוף: הקמטים שבצואר. תני סיפא לפרושי רישא דלא תימא דשאר קמטים לא מיקרי בית הסתרים לפי שפעמים מתפשטים ונראים : תחת הדד. מה שאינו נראה כשמניקה את בנה : בית השחי. מה שאינו נראה כשמוסק זיתים : כף הרגל. לא הוי בכלל עור בשר לפי שהוא קשה וכן הציפורן : הראש והזקן. שלא נמרט שערן ותניא בתורת כהנים יכול שתהא הבהרת מטמאה בראש ובזקן ת"ל נתק הוא צרעת הראש או הזקן אין לראש וזקן טומאה אלא טומאת נתקים לבדו : השחין והמכוה. שחין תניא בתורת כהנים אין לי אלא שחין שעלה מאליו לקה בעץ ובאבן בגפת ובכל דבר שאינו מחמת האש מניין ת"ל שחין שחין ריבה. מכוה אין לי אלא שנכוה באור נכוה בגחלת ברמץ בסיד בגפסים רותח ובכל דבר שבא מחמת האש מניין תלמוד לומר מכוה מכוה ריבה וכל (הכנסית רבו) [שנתרבו] לשחין ולמכוה כוללין במלת קדח שהוא מלשון חמימות כמו כי אש קדחה : המורדים. כל הני שהם לחים כמו עין שמרדה וי"ג מוררין מלשון ויורד רירו אין להם טומאת נגעים עד שיתרבו קלת ועולה עליהם קרום דק אז הם מטמאים בנגעי שחין ומכוה וכשנתרפא ונתחזק הבשר מטמא כנגעי עור בשר ובתורת כהנים דריש לה שחין יכול אפילו מורד ת"ל ונרפא אי ונרפא יכול עד שיעשה צלקת ת"ל שחין הא כיצד נרפא ולא נרפא כשהוא אומר למטה צרבת השחין הוא עד שיקרים כקליפות השום : צלקת. הוא קרום חזק כשנתרפא לגמרי : ואין מצטרפים בנגעים. אפילו חצי הגריס בעור הבשר ומיעוטו בהם וגם אין הנגע הסמוך להם פושה לתוכן . ומטמאין משום מחיה שאם היתה הבהרת סביב הקמטין והרגל והראש והזקן ובהם מחיה אינו סימן טומאה : ואינן מעכבין את ההופך לבן. אם היה מוחלט ופרחה בכולו חוץ מאלו המקומות טהור דכל שאינו ראוי לטמאות בבהרת אינו מעכב הפריחה : ונקרחו. שנמרט מקלת השער (אם) מטמאים בנתקין כדפרישית וכן שחין ומחיה כשנצרבו : ואין מצטרפים לא עם עור הבשר לא ראש והזקן יחד ולא שחין ומכוה יחד ואין נגעי עור בשר פושה לתוכן : ואין מטמאין. משום מחיה דנתקין מטמאין בשער צהוב ובפסיון . ושחין ומכוה בשער לבן ובפסיון : אבל מעכבין את ההופך כולו לבן · כדתנן לקמן בפרק ח' : עד שלא העלו שער . קטן שלא השעיר ראשו : דלדולי

מסורת הש"ס

א) קדושין כה :

פירוש רב האי גאון

ז ראש הגויה . פי' ראש האמה ומנין שכן דגרסינן (קדושין כ"ה א') בהאשה רבא לענין יציאת עבד לחירות כ"ד ראשי אברים באדם ותני עלה וכולן עבד יוצא בהן לחירות והוינן בה סירוס דמאי אילימא סירוס [דגיד] היינו ראש הגוית (מידו הויא) [מהא]גמרינן דראש הגויה הוא ראש האמה שהוא גיד : היבולת . פירוש כדכתיב (ויקרא כ"ב כ"ב) או חרוץ או יבלת: והדלדולין. פי' א' ד' והתלתולין תאלול בטיית ופי' שנעשה כמין תל בשר ונדלדלו למטה: ח והקמטין . פי' בגברא תותי ביחשי' ואתתא תותי ביהש' ותותי דדה שמו קמט דתנן (נדה מ"ז א') לענין סימני בגרות ר' יוסי הגלילי אומר כשיעלה קמט תחת הדד: הקרח. פי' קודחא בארמית נדח בטיית כשיכה אדם את חבירו בחרב או בסכין שמו בלשון ישמעאל דח בטיית: המורדין. פי' כמו שאמר (ע"ז כ"ח ב') עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת ומנין שכן האמור בתורת כהנים (ספרא פ' תזריע) שחין יכול מורד תלמוד לומר ונרפא (יכול) [מכלל] שמורד כשהמכה פתוחה והבשר המוכה נרא' בלא עור :

אולי צ"ל כמאה

מהר"ם מרוטנבורג

ח והקמטין שבצואר . ולא מתחזי בכל אדם אבל קמטין שבשאר הגוף כגון באדם שמן שיש לו פימה עלי כסל לשון מקרא הוא (איוב טו) כיון דלא שייך באדם כחוש לא חשיב בית הקמטין . קמ"ל :

הגהות הגר"א

וחכמי' מטהרי' בהרת כגרים לכל צד כו' דנתה המחי' טהורה כצ"ל : [א] מ"ע בר"ש להסגיר . נמחק : [ב] שם ר"ע אומר . נמחק : [ג] שם דברי ר"ע בזמן . צ"ל דברי ר"ג אמורים בזמן : [ד] היתה יתירה מכעדשה ונתמעטה מותר זה ונעשית כו'. כצ"ל : [ה] שם שאני רואה את הבהרת הפנימי' כאילו כו' . כצ"ל : [ו] שם מ"ח האודם שבפה . צ"ל האודם שבשפה :

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ג מהל' טומאת צרעת הלכה ח :

ו ב מיי' שם פרק ו הלכה ג :

ז ג מיי' פ"ו שם הל' ב ופ"ט הל' א :

ח ד מיי' שם פ"ט הלכה יא :

פירוש הרא"ש

וז"ל פירוש שקשה לו כי מי שכינס לומר חלוקה שלישית והיא בין לא כלתה כלל כי ר"ג לא דבר אלא בכלת' אלא שחולק בין כלת' מבחוץ או כלת' מבפני' אבל בלא כלת' כלל לא מיירי ר"ג א"כ מי שכינס רבינו שמשון לומר דר"ע פליג בחלוקה שלישית [illegible]

עין משפט
נר מצוה

א א ב ג ד מיי' פ"ז מהלכות טומאת צרעת הל"ד :
ב ה מיי' שם הל"ה :
ג ו מיי' שם פ"י הל"ח:
ד ז ח מיי' שם הל"ב:
ה ט מיי' שם פ"י הל"ב והלכה ג :

את הפריחה והנגע פושה לתוך ומצטרפין לכגרים: תניא בתוספתא [פ"ב] רבי יוסי בן יהודה אומר היתה בהרת סמוכה לראש לעין ולאוזן ולחוטם ולפה טהור שנאמר (ויקרא יג) וראה הכהן את הנגע בעור הבשר שיהא כל חולה לו עור הבשר וראוי לפסיון : תניא בת"כ נגע צרעת היא בשחין פרחה ולא בעור הבשר יכול לא פשתה בעור הבשר אבל פשתה במכוה ת"ל ואם תחתיה תעמוד הבהרת לא פשתה למקום שתחתיה היא פושה ואינה פושה לא בעור הבשר ולא במכוה: עוד תניא בתורת כהנים ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא או בשר כי יהיה בעורו מכות אש מלמד שאין השחין והמכוה מצטרפין זה עם זה . פי' לנכך חלקן הכתוב כך מפורש בפ"ק דחולין (דף ח.) עוד תניא בתורת כהנים כי יהיה בו נגע בראש או בזקן מלמד שאין הראש והזקן מצטרפין זה עם זה יכול לא יצטרפו זה עם זה אבל יפשו מזה לזה ת"ל נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא כשם שאין מצטרפין זה עם זה כך אין פושין מזה לזה :

והדלדולין שבראש ושבזקן נידונין כעור הבשר :

פרק שביעי

א אלו בהרות טהורות שהיו בו קודם למתן תורה בעובד כוכבים ונתגייר בקטן ונולד בקמט ונגלה בראש ובזקן בשחין ובמכוה ובקדח ובמורדין חזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת טהורים הראש והזקן עד שלא העלו שער ונקרחו השחין והמכוה והקדח עד שלא נעשו צרבת ונעשו צרבת וחיו רבי אליעזר בן יעקב מטמא שתחלתן וסופן טמא וחכמים מטהרים : ב נשתנו מראיהן בין להקל בין להחמיר כיצד להקל היתה כשלג ונעשית כסיד ההיכל וכצמר לבן וכקרום ביצה ונעשית מספחת שאת או מספחת עזה כיצד להחמיר היתה כקרום ביצה ונעשית כצמר לבן וכסיד ההיכל וכשלג רבי אלעזר בן עזריה מטהר רבי אלעזר חסמא אומר להקל טהור ולהחמיר תראה כתחלה רבי עקיבא אומר בין להקל בין להחמיר תראה כתחלה : ג בהרת ואין בה כלום בתחלה בסוף שבוע ראשון יסגיר בסוף שבוע שני לאחר הפטור יפטור עודהו מסגירו ופוטרו ונולדו לו סימני טומאה יחליט בהרת ובה סימני טומאה יחליט עודהו מחליטו והלכו להן סימני טומאה בתחלה בסוף שבוע ראשון יסגיר בסוף שבוע שני לאחר הפטור יפטור: ד התולש סימני טומאה והכווה את המחיה עובר בלא תעשה ולטהרה עד שלא בא אצל הכהן טהור לאחר החלטו טמא אמר ר"ע שאלתי את ר"ג ואת רבי יהושע הולכין לגדווד בתוך הסגירו מה הוא אמרו לי לא שמענו אבל שמענו עד שלא בא אצל הכהן טהור לאחר החלטו טמא התחלתי מביא להם ראיות אחד עומד בפני הכהן ואחד בתוך הסגירו טהור עד שיטמאנו הכהן מאימתי היא טהרתו רבי אליעזר אומר לכשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו וחכ"א עד שתפרח בכלו או

עד

א שהיו בו קודם מתן תורה . בת"כ דריש מדכתיב כי יהיה מן הדיבור ואילך וכל הני נמי דחשיב מהתם נפקי דבעינן שיולד הנגע משעה שראוי להטמא בו ולא קודם כמו שעבד כוכבים עד שלא נתגייר וקטן עד שלא נולד וכן כולם : ובמורדים . כלומר בשחין ומכוה המורדים : עד שלא העלו שער. בא הנגע (וכן) דחשיבי כעור הבשר היינו תחלתן טומאה וכשהעלו שער הוי טהרה שדינו כנתקין וכשנקרחו היינו סופן טומאה וכן שחין ומכוה וקדח דעד שלא באו בא הנגע היינו טומאה וכשבא השחין והמכוה והקדח הייט טהרה דבעינן שיקדים השחין והמכוה לשאת כדתניא בתורת כהנים והיה במקום השחין שאת שיקדים שחין לשאת ולא שתקדים שאת לשחין וכשחזרו ונעשו צרבת היינו טומאה: וחיו . שנתרפאו יפה : רבי אליעזר בן יעקב מטמא . דבתחלה בא הנגע בעור הבשר וחזר סופו לקדמותו לא חיישינן להפסק שבינתים: תניא בתוספתא [שם] בראש עד שלא העלה שער והעלה שער ומשהעלה שער נקרח. בזקן עד שלא העלה שער והעלה שער ומשהעלה שער ניתק. בעור הבשר עד שלא נעשה שחין ונעשה שחין ומשנעשה שחין נעשה צרבת. בשר עד שלא נעשה מכוה ונעשה מכוה ומשנעשה מכוה נעשה צרבת טהור . רבי אליעזר בן יעקב אומר הואיל ותחילתו טמא וסופו טמא טמא וחכמים אומרים יראה כתחלה היתה בהרת בעובד כוכבים עד שלא נתגייר ומשנתגייר נסמכה לה בהרת אחרת ראשונה אינה זוקקת להטמא בשער לבן ובפסיון ואינה מעכבת את הפריחה כתאי גרים עד שלא נתגייר וכתאי גרים משנתגייר טהור . פי' יראה כתחלה ונפקא מינה אי פשתה השתא לרבי אליעזר בן יעקב טמא ולרבנן יראה כתחלה ויסגיר דאין פסיון מטמא בתחלה : אינה זוקקת לטמא בשער לבן ובפסיון דאם הפך שם שער לבן או פשה משהו אין השניה טמאה דאפילו כחוץ היולא ממנה לא חשיבא . ואינה מעכבת הפריחה דלא חשיבא כעור הבשר : ב נשתנו מראיהן . אבהרות טהורות קאי כגון דהות כשלג עד שלא נתגייר ומשנתגייר נעשית כסיד ההיכל : וכצמר לבן וכקרום ביצה . כלומר תחלה היתה כצמר לבן ועכשיו נעשית כקרום ביצה : נעשית מספחת . שאת או מספחת עזה אי אפשר לומר שהמספחת נעשית שאת או עזה דהא להקל קמפרש אלא כלומר השאת שנעשית מספחת או העזה שנעשית מספחת וכבר תנא ליה רישא אלא פירושי קמפרש ומספחת לשון תולדה : ג בהרת . מהשתא איירי בבהרות טמאות : ואין בה כלום . לא מחיה ולא שער לבן : בתחלה . כלומר יסגיר וכן בשבוע ראשון אם *נולד בה כלום יסגיר : לא בסוף שבוע שני . כלומר אם לא נולד בה כלום יפטור וכן לאחר הפטור נמי אם לא נולד בה כלום יפטור כלומר שעומד בפטור זה כל ימיו ולא יסגיר עוד : עודהו . מסגירו . כלומר היה רוצה להסגירו כגון בתחלה או בסוף שבוע ראשון ולא הספיק להסגירו עד שנולדו סימני טומאה כגון בתחלה בשער לבן ומחיה ובסוף שבוע ראשון בשער לבן ומחיה ופסיון יחליט אבל משהסגירו הא תנן לעיל בפ"ג אין מחליטין את המוסגר : ופוטרו . כלומר או פוטרו כגון בסוף שבוע שני ואפילו לאחר הפטור אם נולדו סימני טומאה יחליט : עודהו מחליטו . שהיה רוצה להחליטו ולא הספיק עד שהלכו סימני טומאה בתחלה או בסוף שבוע ראשון יסגיר אבל משהחליטו הלכו להן כגון אם החליטו בשער לבן והלך לו שער לבן ובהרת קיימת אין מסגירו עליה אלא פוטרו ומטהרו כדאמרינן בפ"ג : ד התולש סימני טומאה . כגון שער לבן בעור הבשר ושער צהוב בנתקים : והכוה את המחיה . דמשמע דמשנכוית אינה סימן טומאה : עובר בלא תעשה . דקוצץ בהרתו דדרשינן בפרק ר' אליעזר דמילה (דף קלב:) דהוי בלאו מדכתיב השמר בנגע הצרעת דכ"מ שנא' השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה: ולטהרה . כלומר מה שאמרנו א) לענין טומאה אבל לענין טהרה מה דינו: עד שלא בא אצל כהן . אם תלשן טהור : לאחר חלוטו . אם תלשן טמא: הולכין לגדווד . שם מקום : בתוך הסגירו . מהו אם תלש סימני טומאה בתוך שבוע של הסגר ראשון או של הסגר שני : התחלתי מביא להם ראיות . שדקדק כדקתני בתוספתא [פ"ג] מפני מה עד שלא בא אצל הכהן טהור לא מפני שלא ראה הכהן סימני טומאה שבו (כלומר) אף תוך הסגרו נמי יהא טהור עד שיראה הכהן סימני ב) טהרה שבו ומסיים בה בתוספתא [שם] אמרו לו יפה אמרת : אחד עומד בפני כהן . כלומר אחד לאותו העומד לפני הכהן ומיהר לתלוש סימני טומאה קודם שתלא טומאה מפי כהן . ואחד תוך ימי הסגירו תלשן אחד זה ואחד זה טהור : מאימתי היא טהרתו . של אותו שתלש סימני טומאה לאחר חלוטו: כשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו . דכיון דנתרפא מן השניה איגלאי מילתא דחס רחמנא עליה ואי הוה קיימא קמייתא הוה מיתסי מינה כי האי ואע"ג דתנן לעיל בפרק שלישי דאין מחליטין את המוחלט שאני הכא דנקלה ומן הדין טהור וקנסא בעלמא הוא כדמוכח בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לד:) והתם בעי רב פפא יטהר תנן או ויטהר תנן למאי נפקא מינה לחתן שנראה בו נגע אי אמרת יטהר תנן מקמייתא טהר ליה לבתרייתא הא נסרינן ליה ז' ימי המשתה אבל אי אמרת ויטהר תנן סוף סוף כי לא מטמיא לה לבתרייתא הא מיטמא וקאי מקמייתא : עד שתפרח בכלו . נגע האחרון דליכא

למיהם

א) מלקות כ"ה בפי' הרא"ש ב) טומאה

ואע"פ שהוא נעשה צרבת הנה לא נחשוב אותו מחיה אבל מעכב את ההופך כלו לבן לפי שהוא ראוי לנגעים ר"ל קרחת וגבחת ושחין ומכוה שנזכרו כמו שביארנו וכבר אמרנו שכל מה שהוא ראוי לנגעים מעכב כאשר נהפך כלו לבן וכסתה הצרעת את כל עור הנגע עור הראוי לנגע והראש והזקן שלא העלו שער קודם שילמח בהן שער אולם בזקן הנה זה ידוע ובראש לפי שהוא כבר יולד למעלה משער הראש וילמח אחר זה או לא ילמח : והדלדולים שבראש ושבזקן כאשר יתלו מהן יבלת ומורסה (רבה) [רכה] ומראה דמות הבשר בלתי שער עליה ובלתי ספק (הנה) שדיניהן כדין עור הבשר שמטמא בנגעי עור בשר ומעכב את ההופך כלו לבן :

א אמר יתברך אדם כי יהיה בעור בשרו מן הדבור ואילך לאומרו יהיה בלשון עתיד : בקמט ונגלה . שהאדם כאשר היה שמן הגוף עוד נכחש בשרו ונתגלו ממנו הנגעים אשר היו נסתרים וכבר ביארנו במה שקדמנו שראש והזקן כאשר היו בלתי שער אולם אם לא ילמח שער כלל הנה היא תטמא בנגעי קרחת וגבחת והשחין והמכוה והקדח כאשר היתה לחה והיא אשר תקרא מורסא כמו שביארנו שהיא אז לא תטמא במין ממיני הנגעים וכאשר נעשו צרבת שהתחיל בקושי הנה אז תטמא בסימני שחין ומכוה כמו שקדם וכאשר (חיו והוא) נתרפאו רפואה שלימה ר"ל השחין והמכוה הנה הם יחזרו כעור הבשר ויטמאו בסימני עור בשר והוא ענין אמרו וחיו ואני אבאר זה כולו במה שאחר זה ואמר עד שלא נעשו צרבת ענינו שהתחדש הנגע בו בהיותו כדין עור הבשר קודם שיתפשט בעור ותהיה בהרת טמאה בלי ספק ואחר זה נולד צרבת אשר טהר זאת הנגע אשר היה בעור הבשר בחדוש השחין או המכוה בה כמו שהתבאר בסוף הפרק הראשון מזאת המסכת עוד חיו השחין והמכוה ר"ל שחזרו לדין עור הבשר וחזר זה הנגע טמא וחכמים מטהרין לפי שהם אומרים מאשר נדחה ואמנם יטמא הנגע כאשר לא יחדש לו מה שיחייב דחייתו ויליאתו ממה שיהיה נגע מאשר טהור בגוף עד עתה והלכה כחכמים :

ב זה המאמר דבק באשר לפניו וזה שזאת הבהרת אשר מנה ואמר שהן טהורין מפני זמן מה או ענין מה כאשר משתנה מראיה והתחזק לבנות' או החסיר אחר זה הזמן או אחר הסרת הענין כמו שישתנה מראה הבהרת אשר היתה בה והוא עובד כוכבים או קודם מתן תורה אחר הכנסו באמונה או אחר נתינת התורה או שנשתנה מראה הבהרת אשר היה בקמט אחר שנגלה ראב"ע אומר שהוא טהור כאשר הגיע לנגע טהור ור"א חסמא אומר שהיא כאשר התחזקה לבנותה אז יהיה טמא ונאמר שהנגע אשר התחיל חדושה ור"ע אומר תראה כתחלה : ואמרו הנה כסיד ההיכל וכצמר לבן אין הכונה בזה שהיא תהיה כסיד ההיכל ותחסר לבנותה ותחזור כצמר לבן או לפי שכבר ביארנו בראש המס' שצמר לבן אצל חכמים יותר חזק הלובן מסיד ההיכל וביארנו ענין זה ואמנם ירצה בזה שהבהרת עזה אשר היה מראה כשלג חזרה למראה סיד ההיכל או מראה השאת אשר היא צמר לבן או כקרום בילה וכאילו הוא יאמר שאין הפרש בין חזרת מראה חבירתה אשר היא שאת או מראה תולדתה או מראה תולדת חבירתה והוא אמרו ונעשית מספחת שאת או מספחת עזה וזה שהמראה אשר חלש לבנותה קרא השם מספחת והוא אמרו (ויקרא יג) והנה כהה הנגע מספחת היא ובא אליו הפירוש שאמרו בכאן כהה אינו רוצה בו שחסר לבנותה עד שחזרה יותר חלושה מקרום בילה שהוא סוף מראות הנגעים לפי שכל מה שהוא פחות לובן מקרום בילה הנה הוא בוהק כמו שכבר התבאר ואמנם ירצה בזה שהוא חסר ממה שהיה ולא יצא מד' מראות נגעי' והוא אמרם בספרא והנה כהה יכול למטה מד' מראות ת"ל הנגע אי הנגע יכול במראיו ת"ל כהה הא כיצד כהה מן הכהה לא למטה מד' מראות וכאילו הוא בזה הכלל ואמר בכאן נעשית המספחת שאת רוצה לומר ירד מלובן השאת והוא מראה אשר בין ראש מראה השלג עד ראש מראה השאת והבן זה והלכה כרבי עקיבא :

ג כבר התבאר בג' מזאת המס' [מ"ג] שסימני טומא' בנגעי עור בשר שער לבן או מחיה או פסיון ובנגעי שחין ומכוה שער לבן או פסיון ובנגעי קרחת וגבחת אשר בו שני שבועות כמו שקדם והוא ההיקש באשר נגעים וכוונת זאת ההלכה שהוא יחשוב לטמא או לטהר וקודם שידבר בזה ולא התעכב התחדש בנגע (חלוף) [חדוש] מה שהי' חושב שיאמר שהוא ישפוט כפי הענין האחרון ולא יאמר כמו שהיה חושב לפי שאם דינו שיחליט לא יוכל להסגיר לפי שאין מסגירין את המוחלט כמו שקדם זה בשאר הענינים: ד התולש סימני טומא' הוא שיסיר שער לבן או יחתוך המחיה והדומה לזה וכבר הפרשנו בשלישי ממכות (דף יג:) שכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה ואמר יתברך (דברים כד) השמר בנגע הצרעת הנה כל מי שיסיר נגעי צרעת מגופו או מגוף חבירו או מן הבגד ילקה מלקות. זה הענין עמידת הגדרים כמו שיתלה באיסור והיתר ויתפרש בזה תנאי עמידת הגדרים טלן ר"ל עדי' והתראה והדיינין כמו שהתבאר במקומו אולם ענין הטומא' והטהרה הוא כמו שנזכיר שאם הוסר הנגע קודם שיראהו הכהן הנה הוא טהור ואם היה הסרתו אחר החלט הנה הוא טמא ואם הסיר אותו בתוך ימי הסגר הנה זה שאל ר"ע לר"ג ור"י הולכי' למקום שהוא ולא היה אצלם בזה תשובה וענה עליו בתשובה מורה שהוא טהור וכבר ביארה התוספתא ענין ראיות ר"ע והוא אמרם בכאן ענין מה עד שלא בא אצל כהן טהור לא מפני שלא ראה כהן סימני טומאה אף תוך הסגר טהור עד שיראה כהן סימני טומאה אמרו לו יפה אמרת ולא יטעך אמרו אף תוך הסגר טהור שתחשוב שזה יסתיר הפרשים אשר התבארו בתחלת הסדר [אבל משנה שלמה היא בפ' דלקמן מ"ח ובפ"ק דמגילה (משנה ז)] שהמצורע מוסגר טמא לפי ששיעור המאמר כן אף תולש סימני טומאה תוך הסגר טהור יהיה אחר שלימות ימי ההסגר אי לא ימצא בו הכהן סימן טומאה ולא תקדים לו ג"כ ראיות סימן עוד חזר והסכים עמו ת"ק כאשר הוסרו סימני טומאה אחרי החלט ואמר מאימתי הוא טהרתו והלכה כחכמים וכר"ע :

בעבור

פירוש הרא"ש

דלדולין . כמו תלתולי בשר :

א אלו בהרות וכו' שהיו קודם מתן תורה . בת"כ דריש אדם כי יהיה מן הדיבור ואילך וכן כל הני דחשיב מהתם שמעינן להו דבעי' שיולד הנגע בשעה שראוי לטמא ולא קודם ופליגי ר"א ורבנן כשנולד הנגע בשעה שראוי לטמאות אלא שהיה לו הפסק טהרה באמצע : ב נשתנו וכו' . נשתנו מראיהן של אלו בהרות טהורות: להקל . שכהה מראיתן: להחמיר . שנתלבן מראיתן : כצמר לבן וכקרום . ונעשית מספחת שאת כמו נעשית מספחת השאת ופירוש אדרישא הוא: ג בהרת ואין בה כו' . בהרת ואין בה כלום בבהרות טמאות מיירי ואין בה שער לבן ולא מחיה: בתחלה . בראות לו הנגע יסגיר וכן אם עמד בעיניו בסוף שבוע ראשון אבל אם עמד בעינו בסוף שבוע שני יפטרנו . וכן לאחר הפטור אם לא נולד בו סימני טומא' עומד בפטור זה לעולם ולא יסגירנו עוד אפי' נשתנה להקל או להחמיר : עודהו מסגירו . בעוד שהוא עסוק להסגירו בתחלה או בסוף שבוע ראשון נולד בה סימן טומאה כגון בתחלה במחיה או בשער לבן ובסוף שבוע ראשון אף בפסיון מחליטו אבל משהסגירו הא תנן לעיל אין מחליטין את המוסגר : ופוטרו . ר"ל או פוטרו כגון בסוף שבוע שני וכן לאחר הפטור אם נולד בה סימן טומאה מחליטו : עודהו מחליטו . שרצה להחליטו ולא הספיק עד שהלכו סימני טומאה: יסגיר . אבל אם החליטו והלכו סימני טומאה פוטרו מיד ואין מסגירו . ויראה שאם הלכו סימני טומאה שנולדו אחר שהסגירו שאינו פוטרו עד סוף השבוע דכי היכי דאחר הסגר אין מחליטו ואם הלכו סימני טומאה בתוך השבוע מסגירו שנית אם הוא בשבוע ראשון ואם הוא בסוף שבוע שני פוטרו ה"נ אין פוטרו אם הלכו בתוך השבוע ואם חזרו בסוף השבוע מחליטו : ד התולש וכו' . פירוש סימני טומאה שער לבן בנגעי עור בשר : ושער צהוב בנתקים . והכוה את המחיה . ודמשנכוית אינו בשר חי : עובר בלאו . דכתיב השמר בנגע הצרעת וכל השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה : ולטהרה . כלומר מה שאמרנו לענין מלקות ולענין טהרה מה דינו: גדווד . שם מקום: מביא ראיות . מפרש בתוספת' ומפני מה כשלא בא אצל כהן טהור לא מפני שלא ראה הכהן סימני טומאה כלומר אף בתוך ימי הסגר נמי טהור מקמא זה ומסיים בה אמרו לו יפה אמרת : אחד עומד בפני הכהן . ומיהר לתלוש עד שלא תלא טומאה

א) שבת דף לה:

מהר"ם רוטנבורג

פ"ז ג לאחר הפטור יפטור . יש לומר דאצטריך למפטר מרבנן דר"ש לעיל פ"ד [משנה ח] נכרת בגרים ופשטה בכולו גרים והלך מן הפטור כתאי גרים וכו' עד וחכמים מטהרין : ופוטרו . [כ' פרש"י או פוטרו כמו אתן ועשה אמר פ"ה דיבמות] . ועודהו דנקט לא נקט אלא משו' מסגירו . דאי כבר הסגירו לא יחליטנו דאין מחליטין את המוסגר . אבל לענין לפוטרו דקתני לאו דוקא נקט עודהו:

פירוש הרא"ש

טומאה מפי כהן ואחד בתוך הסגרו תלשו כולו טהור : מאימתי הוא טהרתו . שאם אחר חלוטו : כשיולד נגע אחר ויטהר ממנו . דכיון דחס רחמנא עליה (פירוש כיון שהשי"ת הביא לו נגע אחר וירפאהו השי"ת גם אלמנו נחום עליו שאפי' אם יהיה קיים הנגע הראשון ירפאהו השי"ת ממנו ויטהרנו ממנו עתה הכהן) גם מן הראשון (טהור) היה מרפאו אם היה קיים ואע"ג דתנן אין מחליטין את המוחלט שאני הכא שנקלה ומן הדין טהור הוא וקנסא בעלמא הוא כדמוכח בבכורו' פרק כל פסולי המוקדשין והתם בעי רב פפא יטהר תנן או ויטהר תנן למאי נפקא מינה (כתוב בגליון חי"ל פי' ר"ש ז"ל למאי נפקא מינה וכו' ועיין בר"מ אם יטמא האחרון) כל זמן שלא יטמאהו הכהן אי אמרת יטהר תנן אלמא דנגע קמא טהור ומנגע בתרא עדיין לא יטמאו הכהן ואי אמרת ויטהר תנן א"כ לא יטהר מנגע קמא עד שיטהר מנגע בתרא וטמא ...

עמא אלא משום קנסא וכיון דאם לא תלש היה טהור עתה נמי לא קנסינן ליה וכן משמע לישנא דעד שתפרח בכולו שבערת שיעור

א) [בכורות לד.] : למימר למידי דהא אי הוה ביה נמי קמא הוה השתא טהור : או עד שתתמעט בהרתו מכגרים . דאפילו לא נתלש השער ולא נעשית המחיה היה נטהר מכיון שנתמעטה הבהרת מכגרים ומיהו עד שתפרח בכולו לא קאי אלא אתולש סימני טומאה אבל כוה את המחיה אינו נטהר בפריחה כדמוכח בתוספתא : תניא בתוספתא [רפ"ג] התולש סימני טומאה מתוך נגעו בין שתלש כולן בין שתלש מקצתן בין עד שלא בא אצל הכהן בין משבא אצל הכהן בין מתוך הסגר בין מתוך החלט בין מתוך הפטור הרי זה לוקה את הארבעים הקורע נגע מן הבגד והקולף נגע מן הבית הרי זה לוקה את הארבעים שנאמר (דברים כד) השמר בנגע הצרעת אבל טמא הוא במוף על כתיפו ובסיב ברגלו ואם הלכה לה הלכה היו בו שתי שערות תלש אחת ונשרה אחת טהור היו בו שלש תלש אחת ונשרו שתים טהור שתים ונשרה אחת טמא נתמעטה בהרתו מכגרים [ג] בין כך ובין כך טהור היתה בו מחיה כעדשה [ג] באה חליה והלך חליה טהור היתה יתירה מכעדשה כוה מותר והלך כעדשה טהור כעדשה והלך מותר טמא נתמעטה בהרתו מכגרים בין כך ובין כך טהור פרחה בכולו בין כך ובין כך טמא א"ר יוסי בד"א בזמן שנעשה במותר זה בהרת אבל נעשה במותר זה שחין טהורה שאפי' [ד] בהרת כסלע ונסמך לה שחין טהורה. פירוש היו בה שתי שערות והוחלט בהן. תלש אחת ונשרה אחת טהור דאפילו לא תלש היה נטהר בנשירת האחת וכן תלש אחת ונשרו שתים אפילו לא תלש היה נטהר בנשירת השתים אבל תלש שתים ונשרה אחת טמא דאי לא תלש היה טמא באלו השתים . כוה חליה והלך חליה טהור דאפילו לא כוה היה נטהר מכיון דנתמעטה מחיה מכעדשה . פרחה בכולו בין כך ובין כך טמא בין כוה כעדשה בין כוה המותר טמא דדילמא לא היתה פורחת על מקום שהכוה ובשר חי כל שהוא מעכב את הפריחה ועד שתפרח בכולו דמתניתין נאו אכולה קאי . אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בזמן שנעשה במותר זה בהרת אכעדשה והלך מותר טמא קאי דלא מפליג תנא קמא בהלך בין שנעשה שחין בין שנעשה בהרת וקאמר רבי יוסי דאם נעשה אותו מותר שחין טהור דאפילו לא כוה אותו מותר כלל כיון דסמוך שחין למחיה אפילו כל שהוא והוא מורד טהור . תניא בספרי בפרשת כי תצא השמר זה לא תעשה בנגע זה שער לבן הצרעת

ה בעבור שדבר בתולש סימני טומאה מהנגע דבר במי שיחתוך הנגע בכללו וכבר בילרה התוספתא כי כאשר חתך הבהרת בכללה עם קצת בשר חי המקיף בה משטח הגוף הנה אין לו טהרה עולמית לדברי הכל ושהוא כאשר חתך קצת הבהרת ונשאר ממנה כל שהוא הנה הוא יטהר כשתפרח בכולו לדברי הכל אמנם חלקו במשנה כאשר חתך בכללות והלכה כחכמים עוד אמר כי כאשר היה נגע בעור הערלה ימול ואע"פ שהוא יחתוך הנגע ואין המאמר על יום שמיני לפי שזה מבואר כי כאשר היתה מילה בזמנה שהיא דוחה שבת אשר הוא איסור סקילה ואיך לא תדחה הצרעת שהוא איסור לאו כמו שזכרנו ואמנם המאמר בכאן במילה שלא בזמנה שהיא תדחה צרעת לפי שהמילה מצות עשה ותתוך הצרעת מצות לא תעשה ומן השרשים אצלנו כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה:

א דע שהמצורע כאשר היה מוחלט באי זה סימן מן הסימנים היה להחליט או כאשר היה מוסגר עד פרחה הצרעת והפך לבן בכולו הנה הוא טהור כמו שבא הכתוב ואמנם כאשר נפטר וילא טהור כאשר היתה הבהרת אין בה סימן טומאה ואח"ז פרחה בכולו הנה הוא טמא וכן כאשר בא בתחלה לפני הכהן וכולו לבן הנה הוא טמא ג"כ לפי שהפסוק לא

עד שתתמעט בהרתו מכגרים : ה [א] ימי שהיתה בו בהרת ונקצצה טהורה קצצה מתכוין רבי אליעזר אומר לכשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו וחכמים אומרים עד שתפרח [א] בכולו היתה בראש הערלה ימול :

פרק שמיני

א הפורח מן הטמא טהור חזרו בו ראשי אברים טמא עד שתתמעט בהרתו מכגרים מן הטהור טמא חזרו בו ראשי אברים טמא עד שתחזור בהרתו לכמות שהיתה : **ב** בהרת כגרים ובה מחיה כעדשה פרחה בכולו ואחר כך הלכה לה המחיה או שהלכה לה המחיה ואחר כך פרחה בכולו טהור נולדה לו מחיה טמא נולד לו שער לבן רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרין : **ג** בהרת ובה שער לבן פרחה בכולו אע"פ ששער לבן במקומו טהור בהרת ובה פשיון פרחה בכולו טהור וכולן שחזרו בהן ראשי אברים הרי אלו טמאים פרחה במקצתו טמא פרחה בכולו

מניין אחר פריחת חלוט מחיה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור אחר פריחת חלוט הפסיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור אחר פריחת הסגר [ב] ת"ל (ויקרא יג) וראה הכהן את הבשר החי וטמאו הבשר החי טמא הוא לרבות את כולן: ד שבפריחתן טהרו טמא. כלומר ע"י פריחתן טיהרו את הטמא וכשחזרו ונתגלו חזרו לטומאתו : שבחזירתן טמאו טהור . פע"י מה שחזרו ונתגלו טמאו את הטהור אם חזרו ונתכסו בנגע טהור וכולה מילתא כבר תנינא לה אלא איצטריך לאשמועינן אפילו זימני טובא כדקתני אפילו מאה פעמים . תניא בתורת כהנים או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן (שם) הרי זה בא ללמד על ראשי איברים שנתגלו וחזרו ונתכסו שיהו טהורים

טהור : ד כל פריחת ראשי אברים שבפריחתן טהרו טמא כשיחזרו טמאים כל חזירת ראשי אברים שבחזירתם טימאו טהור נתכסו טהור נתגלו טמא אפילו מאה פעמים : ה כל הראוי לטמא בנגע הבהרת מעכב את הפריחה כל שאינו ראוי לטמא בנגע הבהרת אינו מעכב את הפריחה כיצד פרחה בכולו אבל לא בראש ובזקן בשחין במכוה ובקדח המורדין חזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקדחו ונעשו צרבת טהורים פרחה בכולו אבל לא בכחצי עדשה הסמוך לראש ולזקן לשחין למכוה ולקדח חזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת אע"פ שנעשה מקום המחיה בהרת טמא עד שתפרח בכולו : ו שתי בהרות אחת טמאה ואחת טהורה פרחה מזו לזו ואח"כ פרחה בכולו טהור בשפתו העליונה בשפתו התחתונה בשתי אצבעותיו בשני ריסי עיניו אף על פי שמדובקים זה לזה והם נראין כאחד טהור פרחה בכולו אבל לא בבוהק טמא חזרו בו ראשי אברים כמין בוהק טהור חזרו בו ראשי אברים פחות מכעדשה ר"מ מטמא וחכמים אומרים בוהק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחלה ואין סימן טומאה בסוף : ז הבא כולו לבן יסגיר נולד לו שער לבן יחליט השחירו שתיהם או אחת מהן הקצירו שתיהן או אחת מהן נסמך השחין לשתיהן או לאחת מהן הקיף השחין את שתיהן או את אחת מהן או חלקן השחין ומחית השחין המכוה ומחית המכוה והבוהק [א] נולד לו מחיה או שער לבן טמא לא נולד לו לא מחיה ולא שער לבן טהור וכולן שחזרו בהן ראשי אברים הרי אלו כמות שהיו פרחה במקצתו טמא פרחה בכולו

יכול פעם אחת מניין אפילו מאה פעמים נתכסו טהור נתגלו טמא ת"ל (ישוב) כי ישוב או כי ישוב : ה כל הראוי לטמא בנגע הבהרת. כגון עור הבשר : מעכב את הפריחה. אינו טהור עד שתפרח עליה : וכל שאינו ראוי לטמא בנגע הבהרת. כגון ראש וזקן וכל הני דחשיב בהדייהו אין מעכבין את הפריחה דאע"ג שלא פרח הנגע עליהם (כמו) [*כיון] דפרח בשאר הגוף טהור: ונעשו צרבת טהורין. אע"ג דעכשיו נקרחו הראש והזקן וראויין להטמא בנגע בהרת : וכן שחין ומכוה וקדח המורדין שנעשו צרבת כשאר עור הבשר כיון דבשעת פריחה לא היו ראויין לא מעכבי וטהר : אע"פ שנעשה מקום המחיה בהרת טמא. דפריחה קמייתא לאו פריחה היא כיון דאשתייר מעור הבשר חצי עדשה סמוך לראש ופריחה דהשתא שנתכסית המחיה של חצי עדשה נמי לא חשיב כיון דכבר נקרחו ונעשו צרבת דהרי הן כעור הבשר ולא מהני על דפרח נמי עלייהו : תניא בתוספתא [פ"ג] פרחה בכולו [ג] אבל לא בכחצי עדשה שהוא סמוך לראש ולזקן השחין והמכוה והקדח והמורדין חזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת וחזר ונתמלא מקומן בהרת ר' יעקב אומר הואיל ונסמכה טהורה לטהורה טהור וחכמים אומרים תראה כתחלה . פי' הואיל ונסמכה טהורה לטהורה משמע דקסבר רבי יעקב דאי לא פרח בהן טהור ומתני' דלא כרבי יעקב אלא כרבנן אתיא ופא דאמרו רבנן תראה כתחלה ומתני' משמע דטהור משום דמקום המחיה הכל נתכסה בבהרת וברייתא שלא פרחה על מקום המחיה ומיהו קשה מאי תראה הא אין מסגירין את המוחלט : ו אחת טמאה. מוחלטת בשער לבן או במחיה או בפסיון: ואחת טהורה. בסוף שבוע שני לאחר הפטור : ופרחה מזו לזו. אפי' מטהורה לטמאה : ואח"כ בכולו . משום דטהורה נעשית טמאה כשפרח ממנה לטמאה דהרי פשתה וכי פרחה אחר כך בכולו הוה ליה פורח מן הטמא וטהור ובתוספתא פליגי רבי וחכמים : בשפתו העליונה . הכי גרים בהרת וכן בשפה התחתונה וכשסגר פיו נראית בהרת כגריס וכן בשתי אצבעות או שני ריסי עיניו כשמדובקין נראית כגריס שלם : אבל לא בבהק . מראה לבנונית למטה מארבע מראות ומעכב את הפריחה : חזרו בו ראשי אברים . שנתגלו מן הנגע ונעשה בהק טהור וה"ה בשאר הגוף דאע"ג דבהק מעכב את הפריחה בתחלה אינו מעכב בסוף ואגב סיפא נקט כאן ראשי איברים א) (ונגבי פיו) נקט ראשי איברים משום רבותא דר"מ דאפילו בראשי איברים מטמא כשנתגלו פחות מכעדשה ונעשה בהק וכ"ש בשאר הגוף ורבנן דמטהרי לאו דוקא פחות מכעדשה דאפי' טובא טהור דבהק בסוף אינו מעכב : תניא בתוספתא [שם] שתי בהרות אחת טמאה ואחת טהורה פרחה מזו לזו [ד] בעור הבשר ולא מעור הבשר לתוכן טהור רבי נחמיה אומר אי מתחלה פרחה מטמאה לטהורה טהור ואם מטהורה לטמאה טמא. פי' ולא מעור הבשר לתוכן כלומר אע"פ שלא חזר ופרח מעור הבשר לתוכן טהור דכולו פרח קרינא ביה : תניא בתורת כהנים (שם) ואם פרח תפרח אין לי אלא בזמן שפרחה כולו כאחת מניין פורחת וחוזרת ופורחת וחוזרת ת"ל תפרח אין לי אלא מלמעלן למטן מלמטן למעלן מניין ת"ל תפרח ואם פרח תפרח אין לי אלא מטמאה לטהורה מטהורה לטמאה מניין ת"ל תפרח ואם פרח תפרח רבי נחמיה אומר אם מתחלה פרח מטמאה לטהורה טהור מטהורה לטמאה טמא . עוד תניא בת"כ (שם) וכסתה הצרעת ולא הבהק שהייתי אומר הואיל והוא סי' טהרה בסוף תהא סי' טהרה בתחלה ת"ל וכסתה הצרעת ולא הבהק . עוד תניא בתורת כהנים בשר חי (שם) בשר חי החוזר טמא ואין בהק החוזר טמא והלא דין הוא בהק מעכב ומחיה מעכבת מה מחיה חוזרת ומטמאה אף בהק יחזור ויטמא ת"ל בשר חי בשר חי החוזר טמא ואין בהק החוזר טמא: ז הבא בכולו לבן יסגיר . מתחלה בא כולו מכוסה בנגע יסגיר כדין בהרת כגריס שמא יוליד לה שער לבן או מחיה ואין פריחה מטהרת בתחלה כדתניא בתורת כהנים וגרים פירקין הבאתיה : נולד לו שער לבן . בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני יחליט . ואם לא בא סימני טומאה יפטור: השחירו שתיהן. כל הני דחשיב סימני טהרה נינהו: נולד לו מחיה . בתורת כהנים דרשינן באדם להביא את הבא בכולו לבן שתהא המחיה מטמאתו והלא דין הוא ומה בהרת קטנה מחיה מטמאתה בהרת גדולה לא תהא מחיה מטמאה לא אם אמרת בבהרת קטנה שהיא סימן טומאה תאמר בבהרת גדולה שאינה סימן טומאה הואיל ואינה סימן טומאה לא תהא מחיה מטמאתה ת"ל באדם להביא את הבא בכולו לבן שתהא מחיה מטמאתו בכולו הבא בכולו לבן מתחלה שהוזקק להסגיר או לפטור או להחליט : הרי הן כמו שהיו. וטהורין דלא חשיבי מחיה: פרחה במקצתו. במקצת ראשי אברים שנתגלו טמא משום דפשה וה"ה בכולו בבת אחת טמא משום

א) [ונסיפא] .

אמרו יתברך (ויקרא יג) כולו הפך לבן שיחזור ברגע אחד אבל אע"פ שפרח בו מעט מעט בעת שיכללהו טהור: ד שבפריחתן טהרו טמא. הוא אשר אמרנו שהוא היה טמא עוד פרחה בכולו והיה טהור ואם פרח לראשי אברים אשר בכלל הצרעת להחזיר טהור כאשר נתגלה ממנו הנגע וחזר בה בשר חי כעדשה הנה יחזור טמא וכן אמרו כשחזרו טמאים וכן ג"כ הוא אשר היה טהור כאשר תכלול אותו וחזרה וכסתה שנית הנה הוא יחזור טהו' ואם תתגלה אחר זה יחזור טמא וכן תמיד אפילו מאה פעמים כאשר יתגלה ממנו אבר יטמא וכאשר יכללהו בצרעת טהור וזה לשון התורה אמר (שם) וראה הכהן את הבשר החי וטמאו ואמר אחר זה או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן וטהר הכהן את הנגע : ה זאת ההלכה כולה כבר הרשנו אותה בפרק השני מזאת המסכתא ואמרו אע"פ שנעשה מקום המחיה בהרת ירצה בו זה החלק אשר היה נשאר מן הגוף והוא כחצי עדשה סמוך לראש או למחיה אשר נשארת מהגוף קודם שישובו אלו המקומות הראויין לבהרת הנה הוא טמא עד שתכלול הצרעת לראש או לזקן או יקרחו וכן השחין והמכוה כאשר נעשו צרבת הנה כבר היו ראויין לנגעי הבהרת ולזה מעכבין : ו בהרת טמאה היא אשר תהיה לה שער לבן או מחיה או פסיון והודיעך בכאן כי כאשר היו באדם ב' בהרות אחת טמאה ואחת טהורה ופרחה הצרעת בכולו מן הטהורה הנה הוא טהור ולא נשימהו כמו פרח מן הטהור שהוא טמא כמו שקדם : אע"פ שמדובקים זה בזה והן נראין כאחת טהור . הענין בזה המאמר כי כאשר פרחה הצרעת בכל גופו וכללה ב' אברים מתדבקים הנה התדבקותם לא יועיל אלא א) מסירבה הלובן יכלול אותן יחד כמו שיכללהו האבר האחד ואם היו שתי אצבעות דרך משל כאשר יתפרקו יראה במה שביניהם בשר חי וכאשר חוברות ויראה כא' יראה הלובן כולל לכן הנה הוא טהור וזהו ענין אמרו אע"פ שמדובקים זה לזה ר"ל אע"פ שלא יראה כולו לבן אלא אגל חבורם קלת לקלת הנה הוא טהור ואמר יתעלה כאשר יתלבן כולה (ויקרא יג) והנה כסתה הצרעת ולזה יצטרך שיהיה למראה הלובן אשר יכלול כל גופו צרעת לא בהק וכאשר כלל גופו אחת מד' מראות או כולן הנה הוא הטהור כמו שהתבאר בראש המסכתא שהן מצטרפין לפטור את ההופך כולו לבן אולם אם כללו הלבן וקצת זה הלובן צרעת וקצתו בוהק הנה הוא טמא עד שישוב זה הבהק לא' מד' מראות ואם כללה הצרעת יהיה טהור כמו שאמרנו עוד נתגלה ממנו ראשי אברים אם להם לא תשוב בשר חי אבל יתנגד הלובן ממנו עד שישוב בהק הנה הוא טהור כמו שהיה לאומרו (שם) וביום הראות בו בשר חי יטמא לא מקום לבן ואמר יתעלה (שם) או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ולא אמר ונהפך לצרעת כמו שאמר תחלה וכסתה הצרעת הנה יתבאר מכל זה שאלל פריחת הצרעת לא יטהר ונאמר בו כולו הפך לבן עד שיחזור מקום הבוהק לצרעת ואלל הראות בשר חי אחר זה לא יטמא בו עד שיחזור ממנו הלובן לגמרי והבוהק לא ישאר הבשר בזה הבשר החי . חזרו בו ראשי איברים פחות מכעדשה ר"ל כי אשר היה בשר כעדשה ופחות מכעדשה מזה העדשה בהק ר"מ אומר שזה הבשר החי אינו כולו בהק אבל אשר בו מן הבהק פחות מכעדשה וכל פחות מכעדשה לא יתחבר אליו הנה הוא טמא זה המאמר אמר אותו ר"מ לדברי רבי יוסי אשר יאמר כי כאשר יראה בשר חי בראשי אברים לא יטמא עד שיהיה כעדשה ואמר לו ר' מאיר לפי זה הדעת ואפילו היה קצת העדשה ההיא בוהק אמנם אגל ר"מ הנה יאמר שבשר חי כאשר נהפך כולו לבן הנה הוא טמא בכל שהוא כמו שהתבאר בספרא וחכ"א שאלל פריחת הצרעת בגופו כאשר כללתו כולו זולת פחות מכעדש' בשר חי ויושלם שלמות השיעור כעדשה בבהק הנה הוא נשאר בטומאתו ונאמר שכעדש' בכללו בשר חי יחשב לאמרו והנה כסתה הצרעת וזה בהק כמו שקדם אמנם כאשר כללה הצרעת וטהר ונתגלה ממנו בשר חי כעדשה וממנו קצתו בהק ר"ל קצת זאת העדשה הנה אינו סימן טומאה ולא נחשוב אותה כולה בשר חי עד שיתגלה בשר חי מן בהק כעדשה כמו שהרשנו ואין הלכה כר"מ: ז כבר ביארנו כי כאשר יבא בתחלה לפני הכהן והוא כולו לבן הנה יקרא הבא בכולו לבן ושהוא טמא וכן אמר בכאן יסגיר וכבר ידעת שהמוסגר טמא ואם התחדש לו שער לבן יחליטו ואם התחדש לזה השער לבן אשר החליטו בו מה שאמרו בו שהוא רושם טומאה ואלו הדברים אשר מנו אפשר איזה מהן שיזדמן עוד חידש לו סימן טומאה אחר אם מחיה או שער לבן הנה הוא טמא ואם לא

א) כד"א הגי' מסירתה .

מן הטהורה פורח מן הטמא קרינן ביה אבל מי שלא היה בו כי אם בהרת טהורה אע"ג דפרח קצת ופשתה מן הטמא הואיל ועדיין לא הוחלט על פי כהן ואולי לזה הוצרך הרב לומר ועוד וכו'. לרבי ומארי הר"ן י"ח. אי מילתא כבר תנינן ליה פרחה (בפרחה) במקצתו טמא פרחה בכולו טהור ונראה לפרש בלא הפסק פריחה טהורה עברה דרך הטמאה וכשהגיע הפריחה עד הטמאה פסקה פריחת הטהורה ונקראת הפריחה מכאן טמאה ולכך טהורה ורבי נחמיה פליג בתוספתא ואמר אם מתחלה פרחה מטמאה לטהורה טהור מטהורה הואיל בתר התחלת הפריחה : בשפתו התחתונה . הכי גרים והכי העליונה הכי גרים וכשהוא מדביק הוי זה ולפירוש זה שפירשתי נראה לפרש בשתי אצבעותיו קאי ארישא והכי קאמר לא מיבעיא כשיש הפרש גדול דאמרינן כשהגיע הפריחה עד הטמאה שפסקה שם בטהורה אלא אפי' אם הם סמוכות זו אצל זו שאחת בשפתו פ"ה אמרינן כשהגיע הפריחה עד הטמאה פסקה שם הטהורה ממנו : אבל לא בבוהק. מראה לבן למטה מעכב את הפריח' דהכתי לא הפך כולו לבן:כמין בוהק.שכהה מראה לבן שלהם ונעשה בוהק טהור ואע"ג דבוהק מעכב בתחלה לפי שאינו מראה נגע וה"נ הוה ליה למימר בחוזר אין כולו לבן ויהיה טמא ואפ"ה גזירת הכתוב דהכי דריש בת"כ בשר חי יטמא בשר החי החוזר טמא והוא הדין בוהק החוזר טמא והוא הדין בשאר הגוף ואגב אברין ובסיפא נקיט ליה משום רבותא דרבי מאיר דאפילו בראשי אברין מטמא כשנתגלו פחות מכעדשה בשאר הגוף וסבר רבי מאיר כי היכי דבוהק מעכב בתחלה הכא נמי מעכב בסוף ורבי מאיר לטעמיה דקאמר בשר החוזר בו מטמא אפילו פחות מכעדשה ורבנן דמטהרי לאו דוקא בפחות מכעדשה דאפי' טובא טהור מעכב ואגב דאמר רבי מאיר פחות מכעדשה קאמר איהו נמי הכי : ז הבא בכולו כו' . הבא לפני הכהן

פסיון וכן מוכח בסמוך והא דנקט מקצתו משום דבעי למיתני פרחה בכולו טהור דהיינו אחר שפרחה במקצתו דה"ל פורח מן הטמא. תניא בת"כ יכול הבא בכולו לבן שחזרו בו ראשי אברים מתוך הפטור יהא טמא ת"ל הוא אוליא את הבא בכולו לבן שחזרו בו ראשי אברי' מתוך הפטור ולא אוליא את הבא בכולו לבן שחזרו בו ראשי אברי' בין מתוך החלט בין מתוך הסגר ת"ל (שם) טמא הוא לרעת הוא הוא טמא ואין הבא בכולו לבן שחזרו בו ראשי איברי' בין מתוך החלט בין מתוך הסגר בין מתוך הפטור טמא אלא טהור. פי' הבא כולו לבן מתחלה והסגירו שני שבועות ולא נולדו בו סימני טומאה ופטרו ואח"כ נתגלו בו ראשי איברים היינו חזרו בו ראשי אברים מתוך הפטור ואם החליטו בשער לבן והשחירו ואח"כ נתגלו ראשי איברים היינו חזרו בו ראשי איברים מתוך החלט טהור ואם בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני נתגלו ראשי איברים היינו א) (הוא) בו ראשי איברים מתוך הסגר וכולן טהור: ח אם פרחה בכולו כאחת מתוך טהרה טמא. כגון הכי דפרישית שבא כולו לבן מתחלה ולאחר הסגר או החלט נטהר כדפרישית דאם חזרו בו ראשי איברים טהור אח"כ נתגלו ראשי איברים טהור ושוב נתכסו כאחד היינו מתוך טהרה דטמא והיינו דפרישית דפרחה במקצתו לאו דוקא: מן הפריעה ומן הפרימה. בטהור מתוך החלט נמי לא שייכא פריעה ופרימה מכיון שטהור והכי איבעיא ליה למתני מצורע מוסגר פטור מן הפריעה ומן הפרימה ומוחלט חייב ומשום תגלחת וצפרים נקט כי האי לישנא טהור מתוך הסגר וטהור מתוך החלט ובפ"ק דמגילה (דף ח:) הלשון מכוון דתנן אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפורים אבל לענין שילוח וטומאה זה וזה שוין כדדרשינן התם בגמרא מקראי: ט פרחה בכולו. אי בשהחליטו ואחר כך פרחה בכולו כולי עלמא לא פליגי דטהור וכי חזרו ראשי איברים ונתגלו טמא אלא הכא מיירי שלא הספיק להחליטו עד שפרחה בכולו ונתגלו ראשי איברים דר' ישמעאל מדמי לה ב) לכתחלה בכולו לבן בלא ראשי איברים דבעי הסגר ור"א בן עזריה סבר דכיון דאילו לא פרחה היה מחליטו דינו כבהרת קטנה ובה מחיה וכי פרחה בכולו ואח"כ נתגלו ראשי איברים טמא ועוד יש לפרש דאפילו החליטו במחיה *(בחזרת ראשי איברים דכי מיטמו) ופרחה בכולו וטהרו קסבר ר' ישמעאל דאין מיטמא בחזרת ראשי איברים ג) שאחר פריחה היינו היכא דטהור בתורת פריחה אבל הכא לא בתורת פריחה טהור דהא אילו נתמעטה מחיה מכעדשה טהור. תניא בתוספתא (פ"ג) הבא כולו לבן ובו מחיה עגולה או ארוכה הרי זה יסגיר חזרו בו ראשי איברים הרי אלו כמות שהיו [א] וחכמים אומרים פרחה במקצתו טמא בכולו ובמחיה טהור. פי' הרי זה יסגיר דאין מחלים במחיה אא"כ יש בה כשיעור עדשה מרובעת כמות שהיה להסגיר: וחכ"א לא גרסי' דהא כולי עלמא מודו ושיבוש הוא: פרחה במקצתו טמא משום פסיון: בכלו. כלומר בכל ראשי אברים: ובמחיה העגולה או ארוכה. טהור משום פריחה: י מי שהיה מוחלט. בשער לבן או במחיה או בפסיון: שאילו הראה לכהן. כשהלכו סימני טומאה היה מטהרו ואם אחרי כן היה פורח היה טמא דהוה ליה פורח מן הטהור אבל השתא הוה ליה פורח מן הטמא וטהור: עד שפרחה בכולו טמא. כלומר טעון הסגר כבא כולו לבן בתחלה ואם מתחלה קודם שפרחה הראה לכהן היה מסגיר ובסוף שבוע כשפרחה הוה ליה פורח מתוך הסגר לטהור:

בכולו הרי הוא טהור: ח אם בכולו פרחה כאחת מתוך הטהרה טמא ומתוך הטומאה [א]טהור הטהור מתוך הסגר. פטור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפרים מתוך החלט חייב בכולן [ב]זה וזה מטמאין בביאה: ט [ג]הבא כולו לבן ובו מחיה כעדשה פרחה בכולו ואחר כך חזרו בו ראשי אברים ר' ישמעאל אומר א) כחזירת ראשי אברי' בבהרת גדולה רבי אלעזר בן עזריה אומר א) כחזירת ראשי אברים בבהרת קטנה: י [ד]יש מראה נגעו לכהן ונשכר ויש מראה ומפסיד כיצד מי שהיה מוחלט והלכו להן סימני טומאה לא הספיק להראותה לכהן עד שפרחה בכולו טהור שאילו הראה לכהן היה טמא בהרת ואין בה כלום לא הספיק להראותה לכהן עד שפרחה בכולו טמא שאילו הראה לכהן היה טהור:

פרק תשיעי

א ב) השחין [ה]והמכוה מטמאין בשבוע א' בשני סימנין בשער לבן ובפשיון ג) איזה הוא השחין [ו]לקה בעץ או באבן או בגפת או במי טבריה כל שאינו מחמת האש זה הוא שחין איזו היא מכוה נכוה בגחלת או ברמץ כל שהוא מחמת האש זו היא מכוה: ב [ז]השחין והמכוה אין מצטרפין זה עם זה ואין פושין מזה לזה ואין פושין לעור הבשר ולא עור הבשר פושה לתוכן [ח]היו מורדין טהורין עשו [ט]קרום כקליפת השום זו היא צרבת השחין האמורה בתורה חזרו וחיו אע"פ שמקומן צלקת נדונין כעור הבשר: ג שאלו את רבי אליעזר מי שעלתה לתוך ידו בהרת כסלע ומקומה צרבת שחין אמר להם יסגיר אמרו לו למה לגדל שער לבן אינה ראויה ולפשיון אינה פושה

לא יתחדש לו שער לבן אחר ולא מחיה אבל הליל מן השער הראשון אשר החליטו בו מא' מאלו הגלות ולא יתחדש סימן טומאה הנה הוא טהור ואמרו וכולן שחזרו בהן ראשי אברים הרי אלו כמו שהיו הוא לפי מה שאספר לך וזה שאשר ישפוט עליו בטומאה עוד תכללהו הצרעת הנה הוא טהור לפי מה שהתבאר וכן מה שיכללהו הצרעת קודם שיגיע לכהן והסגירו וטהר אחר ההסגר כגון שלא התחדש לו סימן טומאה או שבא כולו לבן אחר החלטו והוסר הדבר אשר החליטו בו וחזר טהור כמו שהתבאר בזאת ההלכה הנה כל אחד מאלו השלשה אישים אשר זכרנו כולן טהורים הראשון מפני כלל הצרעת אשר התחדש בהן הכללות אחר הטומאה והשני כלל אותו קודם הגעתו לפני הכהן עוד נסגר ונפטר והשלישי כללתו קודם בואו לפני כהן עוד הוסגר והוחלט ונפטר אחר החלט בסור סימן הטומאה הנה כל אחד מהן כאשר נתגלה ממנו ראשי אברים לפי מה שספרנו שנתגלה ממנו בשר חי כעדשה שהוא יחזור כמו שהיה קודם. אם היה לבן ונתגלה בשר חי חזר טמא כמו שהיה קודם שיכללהו הצרעת ואם כללהו הצרעת אחר זה וכסה אלו המקומות אשר נתגלו חזר טהור וכבר ביארנו בזה מפרק שענין אמרו פרחה מקצתו טמא בכולו טהור שהוא אפילו תוסיף בתחלה עד שיכללהו הנה הוא טהור ולא נאמר עד שיכללהו ברגע אחד ואז יהיה טהור אמנם כפל אלו הדינים בכאן ואע"פ שכבר זכר זה הדין בעצמו בזה הפרק וכן זכר חזרת ראשי אברים ואמר נתכסו טהור נתגלו טמא אפי' מאה פעמים כדי שלא תחשוב שזה אמנם הוא סימן הופך כלו לבן אחר החלט אולם מי שיכללהו קודם שיבא אל הכהן הנה א"ל ללמדך שהן כולן שוין באלו הדינים כמו שאבאר: ח זה כולו מבואר וכבר הקדמתי לך שרשו וכבר ביארנו דין המוסגר והמוחלט בתגלחת ובצפרים בפרק ראשון מכלים. ושהענין מטמאין בביאה כאשר יכנס באהל נטמא כל מה שבו על התנאים אשר נתבארו בי"ג מזאת המסכתא: ט בהרת גדולה היא כללות הצרעת לכל הגוף וא"ר ישמעאל כאשר נתגלה כעדשה בראשי אברים הנה הוא טמא כדין חזרת ראשי אברים בהפך כולו לבן והוא בעל בהרת גדולה ור' אלעזר בן עזריה אומר שהוא מעת בואו אל הכהן היה כולו לבן ובו מחיה ודינו כדין בעל בהרת קטנה וכאשר נתגלה ממנו כעדשה בראשי אברים לא תטמא משום מחיה בבהרת קטנה כמו שכבר הפרשנו פרק השני והלכה כר' ישמעאל: י בהלכה ראשונה אם ראה הכהן כאשר הלכו סימני טומאה היה פוטר אותו וכאשר תפרח הצרעת בכל גופו אחר זה יהיה טמא לפי מה שפירשתי לך שהופך כולו לבן מתוך הפטור טמא ובהלכה השנית בעת שהיה בו בהרת ואין בה כלום א) לא ראהו הכהן היה מסגירו לפי מה שקדם בזה וכאשר תפרח בגופו אחר זה יהיה טהור לפי מה שהתבאר שהופך כולו לבן מתוך הסגר טהור וכאשר עזב עצמו עד שפרחה בכולו יהיה טמא לפי מה שקדם שהבא בכולו לבן יסגיר וידוע שכל מוסגר טמא:

א ידוע שבטברי' מים חמים ואמרו שמימיו חמים הוא מאשר עוברי' על מקור גפרית ודומיהם ואין דינם דין חמי האור וכבר קדם בפרק הג' באור כל הסימנים: ב כבר קדם ביאור ההלכה הזאת וזכר שרשה בסוף הפרק השני ולא נשאר לנו תוספת ביאור בסיפור השחין והמכוה וזה שהגשם כאשר יתנגע ונבקע העור ונתפשט באי זו סבה שיהיה אם בסבת האש או בסבה אחרת הנה זה המקום הנפשט לא יטמא בנגעים כל מה שהוא הבשר מגולה והוא אשר יקרא מורד וכאשר בוטל הנגע ונתכסה הבשר והעור ולא נשאר בו רושם לבד כמו שישאר בשאר הנגעים והמורסות הנראות שהוא אז דינו כדין העור הבריא אשר לא טוגע ויטמא בנגעי עור ובשר וכאשר בישל והתחיל להתקשות ונלקח בעליונו קרום דק אז יקרא שחין או מכוה או קדח כפי סבתו ואז יטמא בנגעי שחין ומכוה הנזכרים בתורה והרושם אשר ישאר בגוף אחר שלימות רפואתו והתכסותו ותדמה שטוחה בעור יקרא צלקת ולשון ספרא (ויקרא יג) ובשר כי יהיה בו בעורו שחין יכול למורד ת"ל ונרפא אי נרפא יכול עד שיהיה צלקת ת"ל שחין הא כיצד נרפא ולא נרפא וכן הוא אומר צרבת השחין עד שתקרום כקליפת השום ודין הקדח והשחין דבר א' לפי שהן שני מינין מן השחין אם היתה סבתו מליחה שורפת יקרא קדח מכוה ואם היתה בסבת הכאה באבן או בעץ יקרא שחין ובספרא אין לי אלא שחין שעלה מאליו מניין לקה בעץ ובאבן ת"ל שחין שחין ריבה: ג כבר קדם שהשחין והמכוה לא יתטמאו במחיה ואמנם סימן הטומאה בהן שער לבן או פסיון וכבר קדם ששחין ומכוה אין פושין לעור הבשר ולא עור הבשר פושה לתוכן ואמנם יהיה הפסיון בשחין עצמו. וידוע שכף האדם לא יצמח בו

א) נ"ל אינו.

א השחין והמכוה. עור הבשר שלקה בשחין ונכוה כדמפרש ונולד במקומו בהרת באחד מארבע מראות מסגירו שבוע אחד בסוף שבוע ראשון אם יש בו שער לבן או פסיון מחליטו ואם לאו פוטרו אבל במחיה אין מטמא דמחית בשר חי בעינן ואינו זה בשר חי כיון דמקומו שחין או מכוה עד שיעשה מקומו צלקת קרום חזק ודוקא בשחין ומכוה שאין מורדין שעשו קרום כקליפת השום הוא דבעי הסגר כשנולדה במקומו בהרת אבל אם היו מורדין אין מטמאים בנגעים כדתנן לעיל בסוף פרק ו' ושם פירשתי כל הצורך: גפת. פסולת של זיתים וחם מחמת עצמו: רמץ. אפר כירה וחם מחמת האור: ב אין מצטרפין זה עם זה. חצי גריס שחין וחצי גריס מכוה אין מצטרפין: ואין פושין מזה לזה. דאם שחין ומכוה זה אצל זה ובאחד מהן בהרת כגריס והסגירה ובסוף שבוע פשתה לחבירו או לעור הבשר אין מחליטו או אם הבהרת בעור הבשר ובסוף השבוע פשתה לשחין או למכוה אין מחליטו וכולה מילתא פירשתי לעיל בסוף פרק שני: אע"פ שמקומו נעשה צלקת. שניכר שהיתה שם שחין או מכוה ואין שום נשאר עור הבשר אעפ"כ נידון בשות הבשר מאחר דנעשה קרום חזק: תניא בתורת כהנים ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא (ויקרא יג) או בשר כי יהיה בעורו מכות אש (שם) מלמד שאין שחין ומכוה מצטרפין זה עם זה לא שבאו ואין ידוע אם שחין הוא ואם מכוה הוא אלא אפילו כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכוה אין מצטרפין: תניא בתוספתא [פ"ג] השחין והמכוה שניהם סימן אחד ושניהם טומאה אחת ולמה נחלקו שאינן מצטרפין זה עם זה כחצי גריס מן השחין וכחצי גריס מן המכוה אינן מצטרפין זה עם זה שחין ונעשית מטה בעלה מכוה את השחין מכוה ונעשית שחין ביטל שחין את המכוה הרי הן לפניך ואין ידוע אם שחין אם מכוה טהור השחין והמכוה והנתקים השחין והמכוה והקרחת והגבחת השחין והמכוה ועור הבשר אין מצטרפין זה עם זה ואין פושין מזה לזה. הסגירו בשחין ובסוף שבוע נעשה עור הבשר. בעור הבשר ובסוף שבוע נעשה שחין יראה כתחלה. פי' הסגירו בשחין שהיה כקליפת השום. ובסוף שבוע שני נעשה עור הבשר שנעשה מקומו צלקת. או בעור הבשר הסגירו שהיה צלקת. ובסוף שבוע נעשה שחין שהצלקת נעשה כקליפת השום. יראה כתחלה אם היה בתחלה כגריס ועכשיו כסלע לא יחליט אלא יסגיר כאילו עכשיו רואה בתחלה: תניא בתורת כהנים והיה במקום השחין שאת לבנה שיקדים השחין לשאת ולא שיקדים השאת לשחין ר"א בן יעקב אומר קרוי הוא במקומו עד שלא בא לשם כילד היה בעור של הבשר עד שנעשה שחין ונעשה שחין ר"א בן יעקב מטמא וחכמים מטהרין.[ג] פי' ר"א בן יעקב מטמא אם תחלתה כגריס ועכשיו פשתה ובריית[א] דתוספתא דקתני יראה כתחלה דלא כוותיה אלא כרבנן ומטהרין לאו דוקא ולאפוקי מר"א בן יעקב דמטמא קאתו אלא יראה כתחלה: ג אמרו לו למה. יסגיר הא אי אפשר להולד

א) נ"ל חזרו. ב) נ"ל לבא לכתחלה. ג) נ"ל דכי מטמו בחזרת ראשי אברים שאחר פריחה היינו כו' [וכ"ה בר"ש].

בהם בהרת מד' מראות מסגיר שבוע אחד ואם נולד בסופו שער לבן או פסיון מחליטו ואם לאו פוטרו א[בל] דמחית בשר חי כתיב והאי לאו בשר חי הוא כיון שהוא לקוי (כתוב בגליון וז"ל ואם תשאל הרי בשחין קרא מחית השחין והיאך אמר במשנה בשני סימנין שער לבן ופסיון וי"ל דמחית השחין היינו צרבת דלאח"ל... גפת. פסולת זיתים וכשכובש ממנו הרבה במקום אחד מתחמם: רמץ. אפר כירה מעורב בגחלים: ב... כו' אין מצטרפין. חצי גריס שחין וחצי גריס מכוה שהרי דין אחד להם ותלקם לשתי פרשיות לומר של[א]... בא בא' מהם בהרת כגריס ופשה לתוך השני לא מיקרי פסיון וכן לעור הבשר ומעור בשר להם: אע"פ ש... ואינו שוה לעור הבשר: ג שאלו את ר' אליעזר וכו'. לגדל שער אינה ראויה. דאין תוך היד מגד[ל]...

שבבהרת גדולה שפרחה בכולו נתגלו ראשי אברים. ושוב פרחה במקצתן. הרי אלו כמות שהיו מוחלט. ואם שוב פרח בכולו כ"ש טהור. דה"ל פורח מן הטמא וטהור. ואם מתוך הפטור. נתגלו ראשי אברים. כגון נולד לו שער לבן. דקתני יהליט. ושוב השחירו או הלכו להן ולא נולד נמי שוב מחיה. דקתני טהור. והיינו נתגלו בו ראשי אברים מתוך הפטור. הרי אלו כמות שהיו וטהור. פרחה במקצתו טמא. בכולהו יש מהן להסגיר. ויש מהן להחליט. ואי לאחר הפטור טמא. משום פסיון דלאחר הפטור. פרחה בכולו טהור. דה"ל פורח מן הטמא וטהור. ולפי דבריו הא דתנן לקמן פ"ט. שאלו את ר"א מי שעלתה לתוך ידו בהרת כסלע ומקומה צרבת השחין וכו' עד א"ל שמא תכנוס ותפשה. אין לפרש שמא תכנוס ותפשה קודם הפטור. דאפילו כנסה ופשתה לכמות שהיתה. לא מטמא משום פסיון. כדפרישית. אלא יש לפרש שמא תכנוס ותפשה לאחר הפטור. דאו מטמאים משום פסיון כדפי'. ואין לתמוה היפא דנתגלו ראשי אברים מתוך הסגר הבא כולו לבן בתחלה וחזר ופרח כולו כאחר אמאי טהור. כיון דחזר להיות כבתחלה נימא יסגיר. דע"כ לכאורה משמע כדפרישית. מדנקט הכא פרחה במקצתו טמא. ומדקתני לעיל (מ"א) מטהור טמא. חזרו ראשי אברים ונתגלו טמא עד שתחזור בהר[ת]... ומשמע דכלל גמור הוא. דמכל טהור קאמר דהוי דינא הכי. אפילו טהור גמור שבא כולו לבן בתחלה. ושמא הטעם הוא. דאתרבי מישוב. פי ישוב. או כי ישוב כדיליף בתורת כהנים. הלכך מהתם מרבינן כל בא כ[ולו לבן] בתחלה טהור. והשתא איירינן בנתגלו ראשי אברים מתוך הסגר. ומתוך החלט. ומתוך הפטור. דכולהו הוי דינה הכי. הרי אלו כמו שהיו. ואם שוב פרחה במקצתן טמא בכולהו. ואם שוב פרחה בכולן טהור. והדר קתני פרחה ב... דלקמן. אז דינן חלוק. מתוך טהרה טמא. מתוך טומאה טהור: ט הבא כולו לבן ובו מחי' כעדשה פרחה בכולו וכו'. [עי' בר"ש שכתב הכא מיירי שלא הספיק להחליטו] ולא פירש כל הצורך. ויש לפרש דאדלעיל קאי דקתני הב...

הגהות הגר"א [א] מ"ב בר"ש וחכ"א. נמחק: [ב] מ"ב בר"ש פי' ראב"י מטמא כו' דלא כוותיה אלא כרבנן. נמחק. וכ"ב אינו כן אלא כרבנן דתוספתא סוף פ"ב והביאו בר"ש פ"ז מתני' א' אבל חכמים דת"כ הוא ת"ק דשם וכ...

מסורת הש"ס

א) נ"ל כחזירת וכן לקמן [וכ"ה בכה"מ]: ב) חולין ח: ג) [שם]:

פירוש רב האי גאון

פ"ט א או ברמץ. פי' הגץ היוצא מן האש שמו בלשון ישמע' שדרה אל צר שדרה אל נר כדאמרינן (ירושלמי כלאים פ"א הלכה ג) בהרמוצה דלעת מרה היא וממתקין אותה ברמץ: ב צלקת. פי' כשתתרפא וקרם עליה עור ולא נשאר אלא רושם המכה בלבד שמו צלקת כדאמר בת"כ (ספרא פ' תזריע) יכול עד שיעשה צלקת ת"ל שחין הא כיצד נתרפא ולא נתרפא מכלל שצלקת נרפא ממש וה"נ דמצלק צלוק (חולין קכ"ד א') ואמרי' בגמ' (כתובות...

מהר"ם

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"י מהל' טומאת צרעת הל"ב:
יג ב מיי' שם הלי"ב:
יד ג מיי' שם פ"ז הלכה ד:
טו ד מיי' שם הל"ט:
א ה מיי' שם פ"ח הלכה ד:
ב ו מיי' שם הל"א:
ג ז מיי' שם פרק ה הלכה ב:
ד ח מיי' שם הל"ג:
ה ט מיי' שם הל"ד:
ו י מיי' שם הל"ג:

פירוש הרא"ש

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ה מהל' טומאת צרעת הל"ה:

א ב ג מיי' שם פ"ח הלכה ב ד:

ב ד מיי' שם הל"ה:

ג ה מיי' שם הל"ו:

ד ו מיי' שם הל"ז:

מסורת הש"ס

א) [לקמן פי"א מ"ז] ב) [שם]:

פירוש הרא"ש

ר"מ

תורה אור

מהר"ם מרוטנבורג

ולמחיה אינה מטמאה אמר להם שמא תכנוס ותפשה אמרו לו והלא מקומה כגרים אמר להן לא שמעתי אמר לו רבי יהודה בן בתירא א) אלמד בו אמר לו אם לקיים דברי חכמים הן אמר לו שמא יולד לו שחין אחר חוצה לו ויפשה לתוכו ב) אמר לו חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים:

פרק עשירי

א הנתקים מטמאין בשני שבועות ובשני סימנין בשער צהוב דק ובפשיון בשער צהוב דק לקוי קצר דברי ר' עקיבא רבי יוחנן בן נורי אומר אפילו ארוך אמר רבי יוחנן בן נורי מה הלשון אומרת דק מקל זה דק קנה זה דק לקוי קצר או דק לקוי ארוך אמר לו רבי עקיבא עד שאנו למדין מן הקנה נלמד מן השער דק שערו של פלוני דק לקוי קצר לא דק לקוי ארוך:

ב שער צהוב דק מטמא במכונס ובמפוזר מבוצר ושלא מבוצר הפוך ושלא הפוך דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר אינו מטמא אלא הפוך אמר ר"ש ודין הוא מה אם שער לבן שאין שער אחר מציל מידו אינו מטמא אלא הפוך שער צהוב דק ששער אחר מציל מידו אינו דין שלא יטמא אלא הפוך רבי יהודה אומר כל מקום שצריך לומר הפוך אמור הפוך אבל הנתק שנאמר בו לא היה בו (ויקרא יג) שער צהוב מטמא הפוך ושלא הפוך:

ג הצומח מציל מיד השער צהוב ומיד הפשיון מכונס ומפוזר ומבוצר ושלא מבוצר והמשואר מציל מיד שער צהוב ומיד הפשיון מכונס ומפוזר ומבוצר אינו מציל מן הצד עד שיהא רחוק מן הקמה מקום ב' שערות אחת צהובה ואחת שחורה אחת צהובה ואחת

אין בו עכשיו דאתו השתא וכי תימא משוהא בסוף היכי משכחת לה למשוהא הס שערות הראש והזקן שנשארו בנתק משכחת לה שפיר בשני נתקים שנפרצה השיטה בשני מקומות כפריסית ועוד משכחת לה בנתק אחד שתחלתו כגרים והסגירו ובסוף שבוע פשה או נולד בו שער צהוב וחזר ופשה עדיין עד כסלע ובאותו פסיון נשארו שתי שערות . וצריך לדקדק בתורת כהנים מנא ליה הא דאין בו משמע מבוצר ולמה בו משמע אע"פ שאינו מבוצר : תניא בתוספתא [פ"ד] היו בו שתי שערות אחת צומחת ואחת מבוצרת הרי אלו מצילות [א] מפוזרות . היו בו שתי שערות אחת צהובה ואחת צומחת אחת צהובה ואחת משויירת נולד זוג לצהובה טמא לצומחת ולמשויירת טהור . פי' היו בו בנתק שערות שחורות אחת צומחת ואפי' אינה מבוצרת . ואחת מבוצרת כלומר דמשויירת ומבוצרת משמע דמשויירת לא מצלא אלא א"כ מבוצרת כדאמרן : הרי אלו מצילות מפוזרות כלומר אע"ג דמפוזרות שהמבוצרות באמצע והמפוזרות מן הצד אפילו הכי מצילות: אחת צומחת וצהובה ואחת משויירת ושחורה . נולד זוג לצהובה טמא דאיכא שתי שערות צהובות שהן סימן טומאה ואע"ג דאיכא אחת שחורה אינה מצלת . לצומחת ולמשויירת כלומר אם אחרי כן נולד זוג לצומחת או כגון דליכא צומחת אבל איכא משויירת ונולד זוג טהור כדאמרן דצומחת ומשויירת מצילין בין בתחלה בין בסוף ובהאי זוג איכא אחת בתחלה ואחת בסוף ומצטרפות כדלעיל: ד ורבי יהודה מטמא . כבר שנינו לעיל מילתיה דרבי יהודה דאמר מטמא הפוך ושלא הפוך והדר תניא הכא אגב שאר תנאי : ר"ש אומר כל שאינו סימן טומאה . כגון שקדם לנתק דלעיל קאמר רבי שמעון דאינו מטמא אלא הפוך : הרי הוא סימן טהרה . ומציל מיד סימני טומאה ועל כרחין תנא קמא דאמר שער צהוב שקדם לנתק טהור לענין הצלה סבר לה או כרבי אליעזר בן יעקב או כרבי שמעון ולפי שסתם לדבריו פליגי ביה רבי אליעזר בן יעקב ורבי שמעון : ה כיצד מגלחין את הנתק . בסוף שבוע ראשון להסגרו שלא פשה ולא נולד בו שער צהוב כתיב (ויקרא יג) והתגלח ותניא בתורת כהנים והתגלח בכל אדם ובכל דבר ואפי' נזיר דלא בעי כהן ולא בעי תער וגם דוחה לאו דנזיר ודריש התם את הנתק לא יגלח (שם) וכי מה יש בו והלא ניתק השער וא"כ למה נאמר ואת הנתק לא יגלח סמוך לנתק לא יגלח הא כיצד מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לנתק כדי שיהא ניכר אם פשה והיינו דמתרגמינן ויגלח סוחרני נתקא ודעם נתקא לא יגלח דמגלח סביב לנתק ומשייר סביב הנתק שתי שערו' מכל רוח דמוקף הנתק שערו' כעטרה וחוזר ומסגירו שבוע שני ואם פשה או נולד בו שער צהוב מחלטו : החליטו בשער צהוב . ואחר שהוחלט בו הלך לו שער צהוב ואחרי כן חזר כלומר הרי הוא בהחליטו כמו שהיה והכולהו קאי: וכן בפסיון. כלומר וכן אם לא חזר השער אלא שפשה הרי הוא כמו שהיה בתחלה כלומר דין זה שאמרנו נוהג בין שהחליטו בשער צהוב בתחלה בין שהחליטו בשער צהוב בסוף שבוע א' בין שהחליטו בסוף שבוע ב' בין שהחליטו בשער צהוב לאחר הפטור דהיינו כשעמד בעיניו שני שבועות ופטרו ואח"כ נולד שער צהוב והחליטו ובכלהו הלך שער צהוב וחזר או שלא חזר אלא שפשה הרי הוא כמות שהיה החליטו בפסיון והלך הפסיון וחזר הפסיון או שלא חזר הפסיון ונולד בו שער צהוב ואין חילוק ביניהם אלא בשער צהוב אין מחליט עד אחר הסגר ולא גרסי' בתחלה גבי פסיון

ואחת לבנה אינן מצילות : ד שער צהוב שקדם את הנתק טהור רבי יהודה [א]מטמא ר' אליעזר בן יעקב אומר לא מטמא ולא מציל רבי שמעון אומר כל שאינו סימן טומאה בנתק הרי הוא סימן טהרה בנתק : ה [ב]כיצד מגלחין את הנתק מגלח חוצה לו ומניח ב' שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה [ג]החליטו בשער צהוב הלך שער צהוב וחזר שער צהוב וכן בפשיון בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור הרי הוא כמות שהיה החליטו בפשיון הלך הפשיון וחזר הפשיון וכן בשער צהוב בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור הרי הוא כמו שהיה : ו [ד]שני נתקים זה בצד זה ושטה של שער מפסקת ביניהם נפרץ ממקום אחד טמא משני מקומות טהור כמה תהא הפרצה מקום שתי שערות נפרץ ממקום אחד כגרים טמא : ז [ה]שני נתקין זה לפנים מזה ושטה של שער מפסקת ביניהן נפרץ ממקום אחד טמא משני מקומות טהור כמה תהא הפרצה מקום שתי שערות נפרץ ממקום אחד כגרים טהור :

צהובה ואחרת שחורה אינן מצילין : ד כבר קדם לך דעת רבי א) מאיר שהוא יסבור בשער צהוב שקדם שהוא אינו סימן טומאה והוא יאמר בכאן שכל מה שאינו סימן טומאה הנה הוא יציל ויהיה דינו דין שער ב) (צהוב) וכבר אמרנו שהלכה כרבי יהודה : ה פסוקי התורה בנתק כי כאשר לא יהיה בו לא שער שחור ולא שער צהוב שהוא יעמוד ז' ימים ואם נשאר על עניינו ולא יתחדש לו לא שער שחור ולא צהוב ולא שער פשה הנה דינו שיגלח סביב ויעמוד ז' ימים שנית והוא אמרו (ויקרא יג) והתגלח ואת הנתק לא יגלח ולימד אותנו איך יהיה הגילוח סביב הנתק בסוף שבוע ראשון וממה שראוי שתזכור אותו בכאן שהנתק מטמא במראה עמוק ושלא במראה עמוק ואמנם זכר השם בנתקים מראה עמוק למה שהתבאר בקבלה והוא אמרם יכול אם נתקן אדם יהא טמא ת"ל מראה עמוק מה מראה עמוק בידי שמים אף אני אין לי אלא בידי שמים אולם נגעי עור הבשר לבד הנה לא יקרא נגע ולא יטמא בפסיון אלא אם (לא) היה מראהו עמוק כמו שהיה בא בהפסוק ואמרו מראהו עמוק ולא ממשו עמוק כמראה חמה עמוקה מן הצל לפי שזה יראה לראות עין הצל ממעל הטפח המאיר . ואשוב אל שלמות ביאור ההלכה אמר וחזר שער צהוב וכן בפסיון ר"ל אם הלך שער צהוב שהוחלט בו ונולד לו פסיון שהוא נשאר בטומאתו בין הסגירו בזה השער הצהוב בתחלה או בסוף שבוע א' או בסוף שבוע שני או אחר הפטור לפי מה שביארנוהו בנגעי עור

ח ובו שער צהוב טמא. שער צהוב מטמא בין בתחלה בין בסוף שבוע ראשון בין בסוף שבוע שני בין לאחר הפטור: **נולד בו שער שחור טהור.** או צמח אף על פי שאינו מבורר ואי במשוייר במבורר דרחוק מקמת הראש מקום שתי שערות כדאמרן: **אף על פי שהלך לו שער שחור טהור.** דכיון דנטהר הנתק תו לא מטמא אף על פי א) שנשאר השחור אבל אם החליטו בפסיון ובא השחור וטהר את הפסיון ואחר כך ב) נולד השחור חוזר הפסיון ומטמא או שפשה וכנס וחזר ופשה לא אמרינן כיון שטהר הנתק תו לא מטמא: ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון כל נתק שטיהר שעה אחת. בין שהחליטו בפסיון וכנס או שבא שער שחור וטהרו בין שהחליטו בשער צהוב ובא שער שחור וטהרו ואחרי כן הלך השחור או מה שכנס חזר וניתק שוב אין לנתק זה טומאה לעולם ואע"ג דקיימן סימני טומאה שלו כגון שער צהוב ופסיון ולא מיבעיא בהני דככר טהרו בשער שחור אלא אפי' פשה אחר שהלך השחור או נולד בו שער צהוב אחר כיון שטהר הנתק ככר שוב אין לו טומאה דנעשה נתק זה כבהרת פחותה מארבע מראות שנולדו בה סימני טומאה דלא מטמו: ר"ש אומר כל שער צהוב שטהר שעה אחת. כגון האי דהוה קאי בשעה שבא השחור אין לו טומאה לעולם אבל אם אחר שהלך השחור נולד בנתק שער צהוב אחר כן או פשה אחרי כן טמא דכל שטהר לא אמרינן: תניא בתוספתא [פ"ד] רבי יהודה בן נקוסא אומר משום ר"ש כל נתק שהחליטו שער צהוב דק [ג] והפסיון הלכו להן אין עולין לשם טומאה עולמית נתק ג) כתאי גרים בראשו ובזקנו יסגיר עמד בו שבוע אחד יתן לו שבוע שני עמד בו שני שבועות יפטור אחר פטור נולד לו שער צהוב דק ופסיון טמא נולד לו שער שחור או שנכנס שער שחור מן הלד טהור הלך שער שחור מן הנתק הניח שער צהוב במקומו טהור ולא עוד שהוא טהור אלא שמציל מיד שער צהוב דק והפסיון הבאין אחר [ג] הנתק. נתק כגרים בראשו ובזקנו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני נולד לו שער צהוב דק והפסיון טמא נולד לו שער שחור או שכנס שער שחור מן הלד טהור הלך שער שחור והניח

ח אמי שהיה בו נתק ובו שער צהוב טמא נולד לו שער שחור טהור אף על פי שהלך לו שער שחור טהור ר' שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון כל נתק שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם [א] ר' שמעון אומר כל שער צהוב שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם: **ט** במי שהיה בו נתק כגרים וניתק כל ראשו טהור גהראש והזקן אין מעכבין זה את זה דברי רבי יהודה. ר"ש אומר מעכבין זה את זה אמר ר"ש ודין הוא מה אם עור הפנים ועור הבשר שיש דבר אחר מפסיק ביניהם מעכבין זה את זה הראש והזקן שאין דבר אחר מפסיק ביניהן אינו דין שיעכבו זה את זה דהראש והזקן אין מצטרפין זה עם זה ואין פושין מזה לזה איזה הוא זקן מן הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת: **י** ההקרחת והגבחת מיטמאות בשני שבועות בשני סימנים במחיה ובפשיון איזו היא קרחת ואבל נשם סך נשם מכה שאינה ראויה לגדל שער איזו היא קרחת מן הקדקוד השופע לאחוריו עד פיקה של צואר איזו היא גבחת מן הקדקוד השופע לפניו עד כנגד שער מלמעלן זהקרחת והגבחת אינן מצטרפות זו עם זו ואינן

לייריו: **ח** על דעת ת"ק הנתק טהור ואפילו הלך ממנו השער השחור ונשאר השער צהוב והוא טהור אולם אם צמח בו שער צהוב אחר שהלך השער השחור שיהיה בו או אם פשה בעור הנה הוא טמא ור"ש בן יהודה יאמר שזה הנתק אם טהר לא יטמא לעולם ואפי' פשה בעור אחר שיוסר השער השחור ואפילו נולד בו שער צהוב אחר זה ור' שמעון יאמר שאם פשה בעור אחר סור השער שחור הנה הוא טמא אולם אם התחדש בו שער צהוב אחר זה הנה הוא טהור זה השער צהוב הנמצא בו איננו סימן טומאה מפני שער שחור אשר היה בו וכן כל שער צהוב יתודש לא ישאר שיהיה סימן טומאה בזה הנתק וראיות שלשתם מאמרו (ויקרא יג) נרפא הנתק טהור הוא והלכה כת"ק: **ט** כאשר ניתק כל הראש הנה לא יקרא אז נתק ואמנם הוא קרחה וכן כאשר שער הזקן הוסר בכללו הנה לא יהיה נתק ואמנם ישוב כדין ראש קרח ויטמא אז בנגעי קרחת וגבחת כמו שהתבאר במה שקדמנו ולמדנו זה מאמרו (שם יג) ואיש כי ימרט ראשו לפי שזה דין שוה לאנשים ולנשים והמנם אמר איש לידע אם האיש כאשר הוסר ממנו השער המיוחד בו בכללו והוא שער הזקן או שהוסר שער הראש מכל אדם הנה הכל טהור ואז יקרא קרח וזהו ענין אמרו ואיש להביא את הזקן עוד אמר הראש והזקן אין מעכבין זה את זה וכאשר ניתק זקנו ונשאר ראשו לפי מה שהם נבדלים לכל הדינים כמו שביארנו פעמים ומאמר רבי שמעון עור הפנים ועור הבשר שיש דבר אחד מפסיק ביניהם ר"ל שער הזקן מעכבים רומז אל הופך כולו לבן. ופרק של לחי הבדל לחי העליון ובתוספתא מותח את החוט מאוזן לאוזן כל שמן החוט ומעלה זהו ראש ומן החוט ולמטה זהו זקן: ופיקה של גרגרת. ראש השיפוי כובע ומבשר המקיף בשיפוי כובע מחוץ יקרא פיקה: **י** אמרו תחלה איזה קרחת הוא שאלה באיכות הסרת השער באיזו סיבה שיסור ויקרא קרחת אולם אם היה סבת זה בסבת ליחה רעה בגוף או תגבורת יובש הנה זה מבואר והוסיף כאן שני דברים אחד מהן שיהיה סבה בתחלה כמו מכה שאינה ראויה לגדל שער והשני שאכל דבר יפול השער משרשו ואף על פי שיהיה אפשר שיצמח אחר זה הנה הוא עתה בעת העדרו כדין בו דין הקרחת והגבחת: ונשם שם צמח ואולם הוא מין ממיני הידועים אשר זה פעולתו והוא אמרם אי מה קרחת שאינה ראויה לגדל שער אף גבחת שאינה ראוי' לגדל שער מניין אכל נשם או סך נשם ת"ל קרחת קרחת ריבה עוד לקח לגדור

שער צהוב במקומו טהור ולא עוד שהוא טהור אלא שמציל מיד שער צהוב והפסיון שבא אחר [ד] הנתק. נתק כגרים בראשו ובזקנו בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני כנס שער שחור מן הלד טהור חזר ונתק טמא משום פסיון. פי' אין עולין לשם טומאה עולמית. ר' יהודה בן נקוסא משום ר' שמעון ור' שמעון בן יהודה משום ר' שמעון למתני' קיימי בחדא שיטתא ולית להו הא דתנן לעיל החליטו בשער צהוב הלך שער צהוב וחזר שער צהוב הרי הוא כמות שהיה וכן החליטו בפסיון והלך הפסיון וחזר הפסיון הרי הוא כמות שהיה דאינהו סברי כיון דטהר הנתק שוב אין לו טומאה: בראשו ובזקנו. כלומר או בזקנו. שער צהוב דק ופסיון כלומר או פסיון: טמא. אף על פי שנטהר הנתק כשפטרו וטמא בהא מודה ר' יהודה בן נקוסא כיון דעדיין לא בא לידי החלט: או שכנס שער שחור מן הלד היינו משוייר דמציל כגון שפשה הנתק ובאותו פסיון נשארו שתי שערות שלא נתקן ואף על גב דקאמר מן הלד לא שיהו מקורבות לקמת הראש דהא לעיל תנן כמשוער אינו מציל אלא א"כ רחוק מן הקמה מקום ב' שערות והא דקתני הבא מן הלד משום דפסיון הוי חוץ לנתק קרי ליה מן הלד ולעולם דמרוחקות מן הקמה מקום שתי שערות: ולא עוד שהוא טהור כלומר לא מיבעיא שהוא טהור אלא דהלולי נמי מציל על סימני טומאה הבאין אחרי כן בנתק כגון שבא אחרי כן שער צהוב ופסיון דהאי צהוב דמעיקרא נחשב כשחור המשוייר דמציל והשתא הא דלא

ט א מיי' פ"ח מהל' טומאת צרעת הל"ח:
י ב מיי' שם הל"ע:
יא ג ד מיי' שם הלכה יד:
יב ה מיי' שם פ"ה הלכה ט:
יג ו מיי' שם הל"ח:
יד ז מיי' שם הל"י:

פירוש הרא"ש

ח מי שהיה וכו'. פירוש אע"פ שהלך לו שער שחור ונשאר שער צהוב במקומו טהור: **אבל** אם נולד בו שער [שחור] אחר כך או שפשה טמא או אם החליטו בפסיון ובא שער א) טהור נטהר הפסיון הלך שער חוזר הפסיון ומטמא (תימה הואיל ושער צהוב ופסיון שניהם סימן טומאה בנתקים א"כ מ"ש גבי פסיון אם הלך שער שחור חוזר פסיון ומטמא וגבי שער צהוב אם הלך שער שחור לא אמרי' דחוזר שער צהוב ומטמא) או אם פש' ונכנס וחזר ופשה טמא: כל נתק שטהר שעה אחת. בין שכנס שער אחד בין שכנס הפסיון וחזר ופשה או טיהר שחזר את הפסיון והלך לו או טהר שחזר את הצהוב והלך לו אין לאותו נתק טומאה לעולם אע"ג דקיימא סימן טומאה או אפי' נולדו בו א"כ סימני

[א] מ"ח במתני' ר"ש אומר כל שער וכו'. נ"ל קודם ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון וכו': [ב] משנה ח בר"ש שהחליטו שער צהוב דק ונטהר אין עולין כו' נתק כגרים בראשו ובזקנו כו'. כנ"ל: [ג] שם נתק כגרים בראשו ובזקנו כו' כנ"ל: [ד] שם שבא אחר כך נתק כגרים בראשו ובזקנו. כנ"ל: [ה] שם ולא מתוקמא. נמחק תיבת לא: [ו] דהנך שערות דנשתיירו כו' עד סוף (העמוד) [המשנה]. נמחק: [ז] מ"ט ניתק ראשו וזקנו כלו בין מתוך כו'. כנ"ל: [ח] שם בין מתוך הפטור. נמחק: [ט] שם אלו סמנים הראש והזקן ליטמא בנהקים וליטמא בקרחת וכו'. כנ"ל:

ואינן פושות מזו לזו. מקרחת לגבחת או מגבחת לקרחת: אם יש שער מפסיק ביניהם. בין קרחת לגבחת: תניא בת"כ יכול אפילו נמרט ראשו מחמת חולי יהא טמא תלמוד לומר (ויקרא יג) קרחת וגבחת מה קרחת שאינה ראויה לגדל שער אף גבחת שאינה ראויה לגדל שער אי מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים מניין אכל נשם וסך נשם ת"ל (שם) קרחת קרחת ריבה פאת פניו אין לי אלא מפאת פניו מניין לרבות את הצדעין תלמוד לומר אם מפאת פניו גבחת הוא סתור הוא ואיזו היא קרחת ואיזו היא גבחת מן הקדקד שופע לאחוריו זו היא קרחת מן הקדקד שופע לפניו זו היא גבחת וכי יהיה בקרחת או בגבחת (שם) מלמד שאין הקרחת והגבחת מצטרפות זו עם זו יכול לא יצטרפו זו עם זו אבל יפשו מזו לזו ת"ל בקרחתו או בגבחתו כשם שאין מצטרפות זו עם זו כך אין פושות מזו לזו

ואינן פושות מזו לזו רבי יהודה אומר אם יש שער ביניהן אינן מצטרפות ואם לאו הרי אלו מצטרפות:

פרק אחד עשר

א כל [א]הבגדים מטמאין בנגעים חוץ משל עובדי כוכבים הלוקח בגדים מן העובד כוכבים יראו בתחלה [ב]והעורות הים אינן מטמאין בנגעים חיבר להן מן הגדל בארץ אפי' חוט אפי' משיחה דבר שהוא מקבל טומאה טמא: **ב** [ג]צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים אינן מיטמאין בנגעים אם רוב מן הרחלים מיטמאין בנגעים מחצה למחצה מיטמאין בנגעים וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה: **ג** העורות והבגדים הצבועים אין מטמאין בנגעים [ד]הבתים בין צבועים בין שאינן צבועים מטמאין בנגעים דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר העורות כבתים ר' שמעון אומר [ה]הצבועים בידי שמים מטמאין ובידי אדם אינן מטמאין: **ד** [ו]בגד ששתיו צבוע וערבו לבן ערבו צבוע ושתיו לבן הכל הולך אחר הנראה [ז]הבגדים מיטמאין בירקרק שבירוקים ובאדמדם שבאדומים [ח]היה [א] ירקרק ופשה אדמדם ופשה ירקרק טמא [ט]נשתנה ופשה נשתנה ולא פשה כאילו לא נשתנה רבי יהודה אומר יראה בתחלה: **ה** העומד בראשון יכבס ויסגיר העומד בשני ישרף הפושה בזה ובזה ישרף הכהה בתחלה

א ירצה באמרו כל הבגדים בגד כל אדם בין גדולים בין קטנים בין עבדי' בין נשים ולזה התנה בבגדי עובדי כוכבים אולם אמרם הבגד אשר יטמא בנגעים ידוע שהוא הצמר והפשתים אמר יתעלה (ויקרא יג) והבגד כי יהיה [בו] נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים אולם בגד המשי והקיטון וזולתן הנה הן לא יטמאו בנגעים: וכלי העור גם כן יטמאו בנגעים אמר ית' (שם) או בעור או בכל מלאכת עור ובתנאי שיהיה זה העור מבעל חי ההולך לא בעל חי השוחה וזה לאמרו לפשתים ולצמר או בעור אמרו מה פשתים ולצמר מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ ולא יקשה לך אמרו בצמר שהוא איננו מן הגדל בארץ לפי שהבעלי חיים אמנם (יתהוו) [הם חיים] מן הצמחי'. וכבר בארנו בי"ז מכלים (מי"ג) שכל שבים טהור ואם תחבר אתיכת פשתן דרך משל אל עור בעלי חיים ימיי ויהיה זה החבור מחובר ישימם יחד חיבור לטומאה ר"ל כי כאשר נטמא זה יטמא זה וזה שיהיה חיבורם בשתי תכיפות ולמעלה כמו שבארנו בסוף (כלים) [כלאים] ואם זה העור (שלם) [שלים] אז יטמא בנגעים לאומרו או בעור איזה עור שיהי' וזהו ענין אמרו דבר שהוא מקבל טומאה כאשר נגעה טומאה בזה הדבר הגדל בארץ הנה זה העור או יטמא בנגעים ואע"פ שהוא ימיי והוא אמרו בספרא או בעור להביא את שחיבר לו כל שהוא מן הגדל בארץ אפילו חוט ואפילו משיחה ובלבד שיחברנו לו כדרך חבורו בטומאה: **ב** קנבוס הוא נקבא בל' ערבי והוא עשב יצא ממנו שער דומה לפשתן מפורסם אצל ההמון והבגדי' הנעשים ממנו ידועים וכבר ידעת הפרש שלא יטמא בנגעים זולת צמר ופשתים: **ג** סברת ר' יהודה שעורות צבועין מטמאין בנגעים כמו הבתים ופסק ההלכה שבגדי' צבועי' לא יטמאו בנגעי' אם לא שיהי' המראה אשר הוא בלתי לבן טבעי או מלאכותי עד שיהיה לבן והוא אמרם מה פשתים...

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פי"ב מהלכות טומאת צרעת הלכה א ועיין בהשגות וכ"מ:

יב ג ד מיי' שם הל"י:

יג ה ו מיי' שם הלי"ג:

יד ז מיי' שם פי"ג הלכה ח:

מסורת הש"ס

א) [לעיל פ"ט מ"ג]: ב) [שם]:

כאן נגע ונאמר להלן נגע מה נגע האמור להלן כגרים אף נגע האמור כאן כגרים נמלאת אתה אומר הפסיון הסמוך כל שהוא והרחוק כגרים והחוזר כגרים. צרעת ממארת תן בו מארה ולא תהנה בו. פי' נאמר כאן נגע בתחלה ונאמר כאן נגע בסוף. ולא תהנה בו אלא שרפהו. תניא בתוספתא [פ"ה] הכהה בתחלה למראה שלישי יכבס. למראה שני ר"ש אומר יכבס ויסגיר וחכ"א אין זקוק לו. פירוש למראה שלישי יכבס ולא יסגיר אבל למראה שני פליגי. ירקרק ואדמדם היינו ירוק שבירוקי' ואדום שבאדומי' הוא מראה ראשון וירוק ואדום הוא מראה שני והפחות מירוק ואדום הוא מראה שלישי. אין זקוק לו. להסגיר אבל כבוס בעי דלא גרע ממראה שלישי ואם נפרש דלרבנן אין זקוק לו כלל אפילו לכבס צריך לומר דלמראה שלישי יכבס היינו לרבי שמעון ואית דגרסי למראה שלישי יכבס ויסגיר ואי אפשר לייסבו: הכהה בראשון. בסוף שבוע ראשון כהה למראה שני: יכבס ויסגיר. כאילו לא כהה שהעומד בסוף שבוע ראשון מסגירו ומיהו אין דינו ממש כעומד דאילו עומד ב' שבועות שורף וכיון שכהה בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני חזר לירקרק או אדמדם הרי הוא כעומד שתי שבועות ושורף אבל אם עודו כהה אפילו שהה בכהה מכבסו בסוף שבוע שני: הכהה בשני. דבסוף שבוע ראשון עמד בעיניו ובסוף שני מצאו שכהה למראה שני: קורעו ושורף מה שקרע. כולה מילתא דריש בת"כ מקראי: תניא בתוספתא [שם][א] הפושה בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני מכבסו וטהור חזר לפסיון טהור חזר לנגע בין מראיו בין שאין מראיו יראה כתחלה. פי' הפושה בסוף שבוע ראשון בכהה דאם לא כהה ופשה שורף אלא בכהה בתחלה איירי כר' שמעון ולסוף שבוע ראשון פשה הכהה טהור וכל שכן אם לא פשה דטהור. ובסוף שבוע שני הא נמי בכהה איירי ודברי הכל אפילו פשה טהור כיון דכהה חזר לנגע ירקרק או לאדמדם. בין מראיו שתחלתו וסופו בחד מראה. בין שאין מראיו שתחלתו היה ירקרק ועכשיו אדמדם: תניא בת"כ ואם ראה הכהן והנה כהה (ויקרא יג) למראה שני או כהה למראה שלישי ת"ל והנגע אי והנגע יכול במראיו ת"ל והנה כהה הא כיצד כהה למראה שני ולא כהה למראה שלישי וקרע יכול יקרע קרע קטן ויתקיים בו מצות

רבי ישמעאל אומר יכבס ויסגיר וחכמים אומרים אאינו זקוק לו הכהה בראשון יכבס ויסגיר הכהה בשני קורעו ושורף מה שקרע בוצריך מטלית רבי נחמיה אומר אינו צריך מטלית: ו גחזר נגע לבגד מציל את המטלית חזר למטלית שורף את הבגד דהטולה מן המוסגר בטהור חזר נגע לבגד שורף את המטלית חזר למטלית הבגד הראשון ישרף והמטלית תשמש את הבגד השני בסימנין: ז הקיטא שיש בה פספסין צבועין ולבנים פושים מזה לזה שאלו את רבי אליעזר והרי הוא פספס יחידי אמר להן לא שמעתי אמר לו ר"י בן בתירא א) אלמד בו אמר לו אם לקיים דברי חכמים הן אמר לו ושמא יעמוד בו שני שבועות והעומד בבגדים שני שבועות טמא אמר לו ב) חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים והפשיון הסמוך כל שהוא הרחוק כגרים והחוזר כגרים:

מראהו מחזקו ואלו כולם פסוקי' אמר יתברך (ויקרא יג) וקרע אותו מן הבגד ואמר באש תשרפנו את אשר בו הנגע וכל מה שבו נגע צוה לשרוף אותו וחלקו ר' נחמיה ותנא קמא בקריעת המקום אשר יחתוך ממנו הנגע ואין הלכה כר' נחמיה והלכה כחכמים: ו אמר יתעלה ואם תראה עוד בבגד ובאה הקבלה א) שעוד לא במקומו או שתראה כאשר נראה בראשונ' ולזה אם יראה נגע בקריעת התוכה אשר נעשה במקום הנגע הראשון אשר נשרף ישרף הבגד כולו כמו שבא הפסוק פורחת היא באש תשרפנו ואולם אם נראה הנגע במקום אחר מן הבגד ישפוט בו כמו שמפט בבגד אשר לא נראה קודם זה בו נגע ולא שתשרף הבגד ולא נאמר כבר היה נגע בזה המקום וכבר חזר וזה אמרו מציל על המטלית: הטולה מן המוסגר בטהור. הוא שיקח קרע מבגד מוסגר ויטלו בו בבגד טהו'

פירוש הרא"ש

כגון שבא אל כהן כגרים ירקרק או אדמדם וקודם שהסגירו נעשה ירוק או אדום ר' ישמעאל אומר יסגיר כאילו כהה בסוף השבוע

פירוש רב האי גאון

ז קיטו. פי' כגון וילון סתר בשיית כדאמרינן לענין סוכה(ירושלמי סוכה פ"א הל"ד) עשה כת קיטיות [כשרה]: פספסת. פירוש אבנים קטני' כהותם שעל הטבעות לשון יוני הוא ורוצפין בהן חצרותיהן בארץ ישראל וכדומה להם לענין בגד וקיטי תוב מודנר בשיית בגד שיש עליו כגון דינרי זהב מצוייר:

מהר"ם מרוטנבורג

ה רבי נחמי' אומר א"צ מטלית. והאי עוד מבעי לי' לכדתני' בת"כ יכול כ"ש ת"ל עוד מה ראשונה כגרים אף שני' ורבנן תרתי ש"מ:

הגהות הגר"א

[א] מ"ח בר"ש תניא בתוספתא העומד והכהה בסוף שבוע ראשון. ובסוף שבוע שני הלך לו מכבסו וטהור חזר לבהיון טהור חזר לנגע כו'. כצ"ל: [ב] מ"ז ונראה נגע בבגד מציל את המטלית. נראה במטלית ישרוף את הבגד והמטלית תשמש את בגד השני בסימני' פשה המטלית זה וזה ישרפו הטולה מן המוסגר בטהור ונרא' נגע בבגד שורף את המטלית נרא' במטלי' בגד ראשון ישרף והמטלית תשמש את בגד השני בסימנים. וטעונה שריפה באחרונ' פשה המטלי' זה וזה ישרפו שני בגדים המוסגרים וכו'. כצ"ל:

ח א) השתי והערב מיטמאין בנגעים מיד ב) ר' יהודה אומר השתי ג) משישלק והערב מיד והאונין של פשתן משיתלבנו ב כמה יהא בפקעת ותהא מטמא בנגעים כדי לארוג ממנה שלש על שלש שתי וערב אפי' כולה שתי אפי' כולה ערב היתה פסיקות אינה מטמאה בנגעים רבי יהודה אומר אפי' פסיקה אחת וקשרה אינה מטמאה בנגעים:

ט ג המעלה מן הפקעת לחבירתה מן הסליל לחבירו מן הכובד העליונה לכובד התחתונה וכן שני דפי חלוק שנראה נגע באחד מהן הרי השני טהור ד בנפש המסכת ובשתי העומד הרי אלו מיטמאין בנגעים מיד רבי שמעון אומר השתי אם היה רצוף מיטמא:

י ה נראה בשתי העומד האריג טהור נראה באריג השתי העומד טהור נראה בסדין שורף את הנימין נראה בנימין הסדין טהור ו חלוק שנראה בו נגע מציל את האומריות שבו אפילו הן ארגמן:

יא ז כל הראוי להטמא טמא מת אע"פ שאינו ראוי להטמא מדרס מטמא בנגעים כגון קלע של ספינה וילון ושבים של סבכה ומטפחות של ספרים וגלגלון ורצועות מנעל וסנדל שיש בהן רוחב כגרים הרי אלו מיטמאין בנגעים סגום שנראה בו נגע רבי אליעזר בן יעקב אומר ח עד שיראה בארוג ובמוכין ט החמת והתורמל נראין כדרכן ופושה מתוכו לאחוריו ומאחוריו לתוכו:

בגד

ר"מ

עוד בבגד וגו' את אשר בו הנגע ילטרך שיהיה בו שיעור הנגע בעת השרפה : ח לשון התורה (ויקרא יג) או בשתי או בערב והפרש בין השתי והערב בצמר הוא מבואר לפי שהשתי הוא דק מאד והערב עב החוט אולם בבגד פשתים השתי והערב הם דבר אחד אין ביניהם הפרש ניכר ור' יהודה יקח ראייה מאמרו בבגד צמר או בבגד פשתים או בשתי או בערב מה בגד משתגמר מלאכתו אף אלו משתגמר מלאכתן ולזה לא יטמא אלו אפי' שתי הצמר עד שנשרה במים חמים שישים אותו רך ונמשך והוא אמרו משישלק ומטוה הפשתן עד שיבושל ויתלבן והאונין של פשתן הן מטוה הפשתן וחכמים אומרים בשתי או בערב הבדילו מן הבגדים ושהן כלן יטמאו מיד וכבר ביארנו שהשיעור הפחות שיטמא בנגעי בגדים הוא ג' על ג': ופקעת. הוא אשר יקראו אותו רוכא ואם היה בזה המטוה שיעור מה שיעשה ממנו ג' על ג' שתי וערב יטמא בנגעים : היתה פסיקות . הוא שתהיה זאת הפקעת מקובלת מחוטין נפרדין יחובר חוט על חוט ואמר ר' יהודה אפילו היה החיבור קשור עד שתהיה הפקעת כלה כחוט א' אינה מטמאה: ט כבר זכרנו פקעת הוא המטוה ויעשה כמו קנה מעץ קוב ויחבר עליה המטוה והוא אשר נקרא סליל : וכובד העליון וכובד התחתון הן שני עלים אשר השתי נמסך ביניהם וכבר ביארנו זה בראשון מכלים וכאשר נעתיק טוויה בסיבוב מפקעת לפקעת או ממסרק למסרק והיו ב' הפקעיות או ב' המסרקות מחוברות בחוט ונתחדש נגע באחד מהן הנה האחרת טהורה וכן אשר תבדע הטוויה מהעץ העליון אל התחתון והוא אשר נקרא אלאחיך ונתחדש נגע במטוה המחובר על אחד מאלו הב' עלים הנה המטוה המחובר על העץ המחובר טהור וכן ב' דפי חלוק הוא בעת ההבדל בגד או חלוק כאשר ישארו שתי חתיכות בחוץ מן השתי ומן הערב ונראה נגע באחד מהן הנה האחרת טהורה : ואמרו בנפש המסכת ובשתי העומד . ר"ל כי כאשר נראה נגע באלו החוטין הערב אשר הולך בזה הבגד אשר בשתי ובעומד הנדבק בו אשר לא יטמא והוא שתי העומד הנה הכל כבר נטמא לפי שהן יחד כדבר אחד ר"ל כל מה שמן הכובד העליון לכובד התחתון לא מה שנטמא ממנו ולא מה *שנראה עומד ור' שמעון יאמר שהעומד כאשר היה רצוף ומתוקן כמו שיעשה הגרדי בעת האריגה הנה אז יטמא בנגע אשר נראה בנפש המסכת אולם אם לא היה רצוף ולא מתוקן הנה הוא כמובדל מנפש המסכת ואין הלכה כרבי שמעון : י סדין . אנגיף הקטן ונימין הן החוטין שבתחלת היריעה ובסופה והאומריות המנגפות והראיה על זה מאמרו ושרף את הבגד או את השתי או את הערב בצמר או בפשתים הנה מאמרו *בצמר או בפשתים יורה שבהם מה שישרף ומה שיעזוב ובאה הקבלה שיעזוב ממנו האומריות שבו ואפילו היו מארגמן אשר הוא צמר אלא תחשוב שהן לא ינצלו מן השרפה אם לא שיהיו ממשי או מזהב והדומה לו לא שיהיו מצמר או פשתים : יא כבר ביארנו במקומות מכלים שיש דברים רבים שיטמאו במת ולא יטמאו במדרס הזב להיותם דברים אינן עשוין למשכב ומכללם קלע הספינה והמסך ומגדל בכ"ד מכלים ושם ביארנו הסבכות אשר לא יטמאו במדרס ויטמאו במת. והתנה רוחב גרים ומבואר מאד לפי שלא יהיה נגע פחות מכגרים ... אצבע כמו (שהשרטט)[שפרטט]:וגלגלון.הוא אבנט אשר יחגור בו האדם ואולם הוא נגזר מן (ישעיה ג) והגליונים: סגום.והדומה להן מבגדי הצמר העשירים: ושרש זה שהשם אמר בנגעי בגדים (ויקרא יג) פחתת היא בקרחתו או בגבחתו ואמרו בספרא בקרחתו אלו הישנים בגבחתו אלו החדשים ר"ל הבגד ... אשר כתוב שהוא בגבחתו אלו החדשים ר"ל הבגד החדש אשר להן פתילו' ובגד הצמר כאשר הוא חדש וכ"ש *העלי' גכנים כמו נמלא דנים *והבגוסים כאשר הם חדשים יהיו על בטח האריגה

ר"ש

זה : ח שתי וערב. של צמר ופשתים : משישלק. יש אומרים משישלה בה"א. שיהו שולין אותו מן היורה ששולקין אותו ללבנו : האונין של פשתן. יש מפרשים פשתן שלא נטוה ודוחקים משום דכבר תני תנא שתי וערב ולא יתכן דשתי וערב כתיב אלא בפשתן טווי איירי ושתי וערב דרישא בשל צמר שניכר בין שתי לערב שהאחד שווי כלפי היד והאחד טווי כלאחר היד אבל בפשתן אין ניכר שהכל שוה וכפ"ק דמס' ע"ז (דף יז:) גבי רבי אליעזר שאמר רבן של טרסיים אני דאייתו ליה תרי קיבורי ואמרו ליה הי דשתיא והי דערבא ולא היה יודע אי נאו דאיתרחים ליה ניסא : משיתלבנו . נותנים היו החוטין של פשתן לתוך התנור כדי שיהבהבו ויתלבנו כדתנן בפ"ק דשבת (דף יז.) א) : בפקעת . כשהנשים טוות נכוש יש להן עץ שמסבבו' המטווה מן הכוש לתוכו והוא נקרא פקעת : כדי לארוג ממנה ג' על ג'. כדי לעשות מן הפקעת לבגד שלש על שלש שיהא בה שיעור לעשו' הכל ממנה גם שתי גם ערב כדקתני אפי' כולה שתי אפי' כולה ערב: היתה פסיקות. פקעת זו יש בה כדי לארוג שלש על שלש אלא שהחוטין שבה מופסקין לא הוי חבור אבל אם היו קשורים הוי חבור ור' יהודה סבר דאפילו פסיקה אחת וקשרה שכל הפקעת לא נפסקה אלא במקום אחד וקשרה לא הוי חבור : תניא בת"כ יכול יהו מטמאין מיד ת"ל בגד מה בגד משתגמר מלאכתו אף כולן משתגמר מלאכתן איזהו גמר מלאכתן השתי משישלק והערב מיד והאונין של פשתן משיתלבנו דברי ר' יהודה יכול יהו מטמאין בכל שהן ת"ל בגד מה בגד מיוחד שיש בו שלש על שלש אף כולן כדי לארוג מהן שלש על שלש בשתי וערב אפילו כולה שתי אפילו כולה ערב : ט מן הפקעת לחבירתה . פעמים שהנשים עושות פקעת בת אמה או בת ב' אמות ומגלגלות ומסבבות מזו לזו לעשות פקעת גדולה ועד שלא תעלה את כולה נראה נגע באח' מהן ועודן החוט מחברן:ומן הסליל לחבירו.פי' בערוך סליל שסולל ומתגלגל והוא מסותרייתא בארמית וי"א שהסליל קנה המדה הוא כדתניא[תוספתא מקוואות פ"ג] אלו הן קנה המדה זה הסליל:כובד העליונ'.ב' עצי' שהאורגים כורכין בהן השתי שלהן וגוללין ונראה נגע בכובד האחד כל זמן שהיא שתי השני טהור דלא הוי חבור וכן שני דפי חלוק נמי הינם חיבור ולא כעין חלוקין שלנו שמחתכין ומחברים בו בתי הזרוע ושאר חתיכות בתפירה של חיבור גמור דההוא ודאי חשיב בגד אחד אלא דלא מיחבר כולי האי ובתוספתא מפרש לה רבי נחמיה : בנפש המסכת . חוט הערב שנכנס לתוך השתי כנפש לתוך הגוף ועד שיתישבו על מכונס אבל האריג הוי כשתי להצטרף עמו לנגע כגרים אי נמי בתחלה כשאורג בו שתי בתי נירים קודם שיארוג בו ג' על ג': ובשתי העומד. הן חוטי השתי שבין כובד העליון לתחתון שעומדים שם ליארג ולהכי כהן חוטי הערב ובתוספתא קרי ליה מסכת הפרוסה ובמתני' דאהלות פ"ח (מ"ד) וקא משמע לן דלא תימא כל חוט וחוט עומד בפני עצמו ואין בו רוחב כגרים אלא כולם חבור זה לזה ואם נראה נמי נגע בזה זה טמא בלא אחר : אם היה רצוף . שהחוטים רצופים זה אצל זה כעין רצפה שסמוכים זה אצל זה שכן דרך האורגים ליכנס להיות אריגתם מכוונת אז השיבי חיבור הא לאו הכי חזינן לכל חוט וחוט כאילו הוא עומד בפני עצמו ולא הוי חבור : תניא בתוספתא [פ"ה] הלילין שבפקעת מצטרפין זה עם זה ופוסין מזה לזה א"ר נחמיה במה דברים אמורים בזמן שהן [א] על גבי קירום אבל פלטו ותפרו ועשאו אחד אין מצטרפין זה עם זה ואין פוסין מזה לזה והמסכת הפרוסה הרי זו מצטרפת ר' שמעון אומר אם היתה מקופלת או שהיתה רצופה,בכרים וכסתות מצטרפת ואם לאו אינה מצטרפת:פי' הלילין שבפקעת כשיש רוב מטוה בפקעת מחלקות אותן הנשים לכמה חלקים וקושרות מהחוט עצמו או מאחר להבדיל בין החלקים והוא הלילין וגם בלשון לעז קורין אותו ליג"ש : על גבי קירום . מלשון בנירים ובקירום ובחוט דפרק אחד ועשרים דכלים ובפ' רבי אליעזר אומר האורג (דף קה.) העושה שתי בתי נירים בקירום וכו' : פלטו . כלומר שלא נחתך לגמרי לשנים אלא שלנו מחובר כבשעת האריגה אבל פלטו שנחלק לב' ואחר כך תפרו וחברו אין מצטרפין והשתא אי ר' נחמיה לפרושי קאתי ולא פליגי איך יתכן הא אמרן גבי מולה מן המוכגר לטהור שהמטלית תשמש את הבגד השני בסימנים אע"פ שאותו מטלית בא ממקום אחר ונתחבר ואי רבי נחמיה מפלג פליג ניחא דהייט כרבנן ומתני' דקתני שני דפי חלוק אין מצטרפין לא פליגי דדילמא הכי מילי בשלא נתחברו יפה ואין נפרש שני דפי חלוק כעין חלוקים שלנו שסמוך לאבנט מחוברין ומלמטה נחלקים לשנים דמכל מקום כשנראה נגע באחד מהן אמאי השני טהור הלא הכל חלוק אחד הוא : בכרים וכסתות . במסכת של כרים וכסתות : י האריג טהור . כולה מתני' באין עתיד לארוג יותר דכן משמע בתוספתא : השתי העומד . טהור היינו מה שאין עתיד לקוץ מן השתי עם האריג ושיעור הנימין מפורשים בפרק כ"ט דכלים נימי הסדין והסודרין : מציל את האומריות . מן השריפה שהם אומריות נבושות: אפי' הן של ארגמן. שהוא צמר צבוע ובת"כ דריש לאו מקראי : תניא בתוספתא [שם] שתי כל זמן שהוא עתיד לארוג חבור גמר מלארוג אינו טמא אלא [ב] שהוא עתיד לפצע בגד שנראה בו נגע ועשאו שתי שתי ועשאו בגד יראה כתחלה נראה נגע בנימין הסדין טהור פשה מן הנימין לנימין [ג] הסדין טמא וכשהוא שורף את הבגד שורף את הנימין עמו . פי' שהוא עתיד לפצע כשהותך האריג מן השתי משייר מן השתי עם האריג והם הנימין : ועשאו שתי שסתר את האריגה קודם שהוזקק לשריפה : הסדין טהור . אע"פ שהנימין מחוברים בו לא נפל סדין אגב נימין : פשה מן הנימין לנימין שיש לסדין נימין מהאי גיסא ומהאי גיסא והפסיק הרחיק ומייתי כדאמרינן דכיון שהנגע בנימין שבשני ראשי הסדין באמצע בטל אגבייהו : וכשהוא שורף את הבגד . כגון שנראה נגע בבגד והוזקק לשריפה שורף את הנימין עמו ואפילו נפלטו אחר כך מן הבגד : תניא בתורת כהנים (ויקרא יג) ושרף את הבגד או את השתי או את הערב בצמר או בפשתים יכול יביא גיזי צמר ואניצי פשתן וישרפם עמו ת"ל (שם) היא באש תשרף אינה צריכה דבר אחר להשרף עמה א"כ למה נאמר בצמר או בפשתים להוציא את האומריות שבו אוציא אומריות של זהב ושל שיריים שאין מינן מיטמא בנגעים ולא אוציא את של ארגמן ושל זהורית טובה שמינן מיטמא בנגעים ת"ל (שם) את אשר בו הנגע הראוי לקבל נגע עכשיו. פי' זהב ושיריים אין מינן מיטמא בנגעים אלא צמר ופשתים דוקא אבל ארגמן וזהורית דהוא צמר צבוע ארגמן ותולעת שני מינן מיטמא בנגעים דהיינו צמר שאינו צבוע . הראוי לקבל נגע עכשיו לאפוקי הני שהן צבועים : יא כל הראוי לטמא טמא מת . בצמר ופשתים ב) ועוד איירי כגון שלש אצבעות על שלש בבגד דמיטמא במת ואין מיטמא במדרס עד שיהא בו שלשה טפחים על שלשה וכ"ש המיטמאין מדרס דמיטמאין בנגעים ובלבד בלבנים [ולא] צבועים וכל הני דחשיב מפורשים במסכת כלים דאין מטמאין מדרס : קלע של ספינה . וילון . והא דתניא בתוספ' דכלים (ב"מ פ"א) סדין טמא מת ועשאו וילון וכן סדין טמא מת ועשאו קלע לספינה הרי הוא כטמא מת ומקבל טומאת מדרס דברי רבי יוסי בר"י היינו כל זמן שלא קבר נב"ם ולא חיבר לבית הגל כדפרשית במסכת כלים בסוף פרק עשרים : שבים . מלשון (ישעיה ג) השביסים והשהרונים והענין פירשתי במסכת כלים בסוף פרק כ"ח : ובמטפחות של ספרים. ה"נ תנן במסכת כלים פכ"ד (מ"ד) דשלש מטפחות הן של ספרים טמאים טמא מת אבל בפכ"ח (מ"ד) פליגי ב"ש וב"ה ורשב"ג במצויירות ואינן מצויירות דקאמר רשב"ג אלו ואלו טהורות ושם פירשתי במאי פליגי אי בטומאת מת או בטומאת מדרס : גלגלון . גלגול קטן מצמר או מפשתים : ורצועות מנעל וסנדל . והא דתנן במסכת כלים פכ"ד (מי"ב) גבי שלש שורות הן דעור העשוי לרצועות טהור מכלום ותניא נמי בת"כ כלי עור יצאו שורות רצועות וסנדלי' שאינם כלים התם בעור העומד לכך דלא מיטמא משום דלאו כלי הוא אבל רצועות שנעשו ממנו טמאות : סגום . בגד של צמר : בארוג ובמוכין . מוכין לשון קריעה שעושה וקורע כדקתני שיפת קללו ועשאו מוכין ותניא בת"כ בקרחתו (ויקרא יג) אלו הישנים בגבחתו אלו החדשים מכאן אמרו הסגום שנראה בו נגע רבי אליעזר בן יעקב אומר עד שיראה באריג ובמוכין ולכאורה נראה שהוא בגד שעשוי שורות שורות שורה אחת אריג ושורה אחת שאינו אריג וכן עשוי כולו ורוחב השורה אין בה שלש אצבעות ומשום הכי בעי שיראה הנגע באריג ובמוכין ולשאינו אריג קרי מוכין ובפרק כ"ט דכלים תנן נימי הסגום ג' אצבעות ושמא אותן נימין ענין אחר כדפרישית שם אי נמי המוכין הם הנימין . וכרים וכסתות וכמה כלים חשיב בתוספתא הכא והתם גבי סגום שדינם כיוצא בו בין לענין נגעים בין לענין נימין : התורמל . הוא תרמלו הנזכר בש"ס שלנו וחמת והתורמל כלים של עור וקושרין אותן ונכפל העור במקום הקשר ואין הנגע שבכפלין נראה אלא א"כ מתפשט העור ולהכי קתני נראין כדרכן ואין פושטו אלא מה שיכול לראות כמו שהוא יראה : מתוכו לאחוריו . אם מתחלה נראה נגע בפניו והסגירו ונמצא:

א) ע"ש ובתוס' ד"ה אונין . ב) נ"ל ועוד .

[illegible]

מסורת הש"ס

א) [שבת כז:] ב) [נ"ל דברי ר"מ ר' יהודה אומר כן אי' בשבת ועי' תוס' סוכה יב: ד"ה באונין] ג) נ"ל משישלה . כך איתא שם :

פירוש רב האי גאון

ח אונין. פירוש בירינתא בשיית כששינין (שבת יז ב) אין נותנין אונין של פשתן: ט הסליל פירש שיפות ויש אומרים מסתוריתא בארמי ומנין שהסליל קנים הן דתניא (תוספתא מקוואות פ"ג) ואלו הן קני המדה זה הסליל : י מציל על האמריות . פירוש [כדאמרי'] חלוקלבן שאין בו אימרא (תענית יח ב) ופירש אלו בני אדם חשובין כשתופרין את הבגד מחפין את התפר בבגד נאה כארגמן:

הגהות הגר"א

[illegible]

עין משפט נר מצוה

טו א ב מיי' פי"ג מהלכות טומאת צרעת הלכה ...

טז ג מיי' שם הלכה ...

יז ד ה מיי' שם הל' ...

יח ו מיי' שם הל' ...

יט ז מיי' שם הל' ...

כ ח מיי' שם פי"ב הלכה ...

כא ט מיי' שם פי"ג הלכה ...

פירוש הרא"ש

[illegible]

כב א מיי' פי"ג מהלכות טומאת צרעת הלי"א:
א ב מיי' פי"ד שם הלכה יא:
ב ג מיי' שם הלי"ע:
ג ד מיי' שם הל"ו:
ד ה מיי' שם הל"ח:
ה ו מיי' שם הל"ט:
ו ז מיי' שם פי"ג הלכה יא:
ז חשיב מיי' שם פי"ד הלכה ז:
ח ל מיי' שם הלט"ו:
ט מ מיי' שם הלי"א ופ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה יד:

ובסוף שבוע נראה נגע מבחוץ חשיב פשיון ומשמע בתוספתא דדוקא בכלי עור : תניא בתוספתא [פ"ה] זהו כללו של דבר כל [א] המיטמא במת מיטמא בנגעים חומר בטומאת מת מבנגעים שהכל מיטמאין במת ואין הכל מיטמאין בנגעים חיבורין לטומאת מת ואין חיבורין לטומאת נגעים חומר בנגעים שהנגעים נוהגין בעצים ובאבנים ובעפר ובשתי ובערב מה שאין כן בטומאת מת בגד שנראה בו נגע בראשו אחד ובסוף שבוע נראה בכל השני טמא משום פשיון . ובעורות פושה מזה לזה רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר חמת ותורמל שנראה בהן נגע מושיבין כדרכן ורואה את נגען רבי אליעזר בן יעקב אומר הגרסין והגרדסין והפמליאות והמחילות והלבדין והסגוסין והכרים והכסתות אין מיטמאין בנגעים עד שיראו בארג ובמוכין . פי' כל המטמאין במת בצמר ופשתים ועור : שהכל מיטמאין במת אף הכלים אע"ג דלאו צמר ופשתים . ואין חיבורין לטומאת נגעים . כענין שפירשתי לעיל גבי שני דפי חלוק אי נמי לטומאה מגע כי ההיא דאמרינן דיקרב בדיקרב מסאב : מזה לזה כדתנן מתוכו לאחוריו : יב בגד המוסגר . כדפרישית לעיל דקרי מוסגר לאותו שכהה בסוף שבוע שני וקרע נגעו מן הבגד כמשפטו ונתערב בשאר בגדים טהורים ונראה נגע באחד מהן דאי במוסגר נראה היה טעון שריפה והשתא דלא ידעינן דיניה כנראה בתחלה וכדדרשינן גבי אדם עד שלא נזקק לטומאה את אולאי הוא מטמא ואינו מטמא את הספק כדפרישית לעיל בפ"ה : ועשאו מוכין . קרעים פחותים משלש על שלש אלא שלא הובדלו לגמרי : כולן טמאים . דכיון דנזקק לטומאה אין הספק מטהרו : טמא ואסור בהנאתו . דהא שריפה בעי : תניא בתוספתא [שם פ"ה] בגד המוסגר שלבשו או שמכרו לעובד כוכבים טהור רבי אלעזר בר"ש אומר הרי הוא בהסגירו בגד המוסגר שקצצו ועשאו מטליות שהן פחותות משלש על שלש והיתה בהן אחת שיש בה שלש על שלש ונראה נגע בזה שהיה שלש על שלש היא טמאה בלבד רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כולן ישרפו . פי' שהוא אפילו חזר בו הנגע כיון דלבוע ודעובד כוכבים לא בני איטמויי בנגעים נינהו : תניא בתורת כהנים צרעת ממארת (ויקרא יג) תן בו מארה ואל תהנה בו אין לי אלא מוחלט מוסגר מניין ת"ל כי צרעת אי מה מוחלט אם קצצו ועשאו מוכין טמא ואסור בהנאתו יכול אף מוסגר כן ת"ל (שם) כי צרעת . פי' יכול אף מוסגר כן משמע מתוך הך דתורת כהנים דמיירי מתני' בתוך ימי הסגירו ממש ולא באותו שנטהר בקריעת הנגע וכי תימא איך נתערב הא מינכר בנגע שבו יתכן כגון שלבשו או מכרו לעובד כוכבים וכרבי אלעזר בר"ש א"נ כגון שני בגדים בזה כגרים ובזה כסלע ובסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע כדתנן גבי אדם לעיל בפרק חמישי דעד שלא נזקק לטומאה טהור :

א כל הבתים. בשל ארץ ישראל איירי דכי תבאו אל ארץ אחוזתכם כתיב (ויקרא יד): חוץ משל עובדי כוכבים . אלא משל שבדי כוכבים גרסינן הכי מוכח בריש המגרש (דף פב.) אם קנה בית בארץ ישראל כדתניא בתורת כהנים אחוזתכם מיטמאה בנגעים ואין אחוזת עובדי כוכבים מיטמאה בנגעים וכשם שאין אחוזתם מיטמאה בנגעים כך אין בגדיהם א) וגופן מיטמאה בנגעים: יראו כתחלה . כדפרישית לעיל גבי בגדים : בית עגול . שאין לו זויות : טריגון . בת שלש זויות והוא הדין בת שתי זויות ובת חמש זויות : אינו מטמא בנגעים . כדדרשינן בריש גט פשוט (דף קסד:) למעלה הוא אומר קיר קירות שתים ולמטה הוא אומר קיר קירות שתים הרי כאן ארבע : ובאסקריא . הוא תורן של ספינה כדמפרש בפרק המוכר את הספינה (דף עג.) ויש אומרים אסדה : על ארבע קורות. כלומר או על ארבע' קורות אפילו בארץ שאם בנה בית של אבנים ועצים ועפר בספינה או באסדא או על גבי קורות שיש אויר תחת הקורות וכותלי הבית בנוים על גבי הקורות: אין מטמא בנגעים . כדתניא בתורת כהנים בבית ארץ (ויקרא יד) פרט לבית הבנוי בספינה ובאסקריא . ועל ארבע קורות להביא בית שבנוי על העצים ועל העמודים כלומר על העצים המשופין לארץ על גדם והבית בנוי עליהם על העמודים הם עמודים זקופים ונעוצים בארץ זה אלא זה שאין אויר מפסיק תחת הכתלים שהבית בנוי עליהם ומיהו מדקתני מתניתין על ארבעה עמודים משמע דלא חיישינן מאויר שתחת הכתלים אלא מזויות הבית שלא יהא אויר תחתיהם דאותן ארבעה עמודים כנגד זויות הבית : תניא בתוספתא [פ"ו] בית עגול דיגון טריגון פנטיגון אינו מטמא בנגעים בנוי על ארבע קורות אינו מטמא בנגעים בנוי על ארבע עמודים מיטמא בנגעים בית שבים אינו מיטמא בנגעים בית שלדו אחד עובד כוכבים ולדו אחד ישראל לדו אחד בארץ ולדו אחד בחוצה לארץ אינו מיטמא בנגעים הבית שבספינה אינו מיטמא בנגעים . פירוש דיגון בפרק גט פשוט (דף קסד:) אמרינן דיגון שנים טריגון שלש טטריגון ארבע פנטיגון חמש : בית שבים מדקתני בית שבים ובית שבספינה משמע לתרי מילי נינהו דשבים אפילו בנוי על גבי קרקע הים שהביאו אבנים ומים ושפכו בים עד שנעשה כמין תל ובנו עליו בית אין מטמא בנגעים משום דכתיב ארץ ולא ים ובית שבספינה אפילו בעוד הספינה ביבשה שמוענים אותה ביבשה ומורידין אותה למים כיון דלאו סופה לעמוד שם אין מיטמא בנגעים : ב שאחד מצדדיו . ארבע כותלי הבית שאחד מהם מחופה בשיש ואחד מהן הסלע הוא הקיר דהיינו צור דמששת ימי בראשית ואחד מהם כותל של לבנים ואחד מהם כותל של עפר ויש לפרש דלאו או קתני דלארבע קירות הבית בעינן ראוים ליטמא בנגעים ואם חסר אחד שאינו ראוי אין מטמא הבית בנגע ואבני שיש אינן ראויין לבוא בהן נגע : שלא היו בו אבנים ועצים ועפר . ה"נ או או קתני דאי לית ביה כלל היכא נראה הנגע אלא שאין בו אחד מהן קאמר : ואחר כך הביאו אבנים ועצים ועפר . ובנה בו דבעינן שיהא בית קודם ראיית הנגע וכן גבי בגד בעינן בגד תחלה דהיינו שלש על שלש ואחר כך נגע : תניא בתורת כהנים אין לי אלא שארג בו שלש על שלש בגד שלא ארג בו שלש על שלש מניין תלמוד לומר והבגד . ברייתא זו משובשת בכל הספרים דפחות משלש על שלש אין מיטמא בנגעים ודינה להיות כדתניא בפרק במה מדליקין (דף כו.) בגד אין לי אלא בגד שלש על שלש מניין ת"ל והבגד דאי לאו והבגד הוה אמינא דוקא בגד שלש כמו שנארג מתחלתו אם גדול אם קטן: תניא בתחילת תורת כהנים בברייתא דרבי ישמעאל דבר הלמד מסופו כילד ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם (ויקרא יד) משמע שיש בו אבנים ועצים ועפר בית ב) שאין בו אבנים ועצים ועפר במשמע כשהוא אומר (שם) ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית דבר למד מסופו שאין הבית מיטמא בנגעים עד שיהא בו אבנים ועצים ועפר : ג תניא בתורת כהנים והנה הנגע בקירות הבית (שם) מלמד שאין הבית מיטמא אלא בשני גריסין קיר קירות הרי שתים למטה הוא אומר קיר קירות הרי ארבע מלמד שאין הבית מיטמא אלא בארבע כתלים מכאן אמרו בית עגול בית טריגון אין מטמא בנגעים יכול עד שיראה על שני כתלים ת"ל ומראיהן שפל מן הקיר אפילו על כותל אחד יכול נראה על אבן אחת ת"ל (שם) וחלצו את האבנים אין פחות משתי אבנים דברי רבי עקיבא רבי ישמעאל אומר וחלצו את האבנים אין פחות משתי אבנים מניין אפי' נראה על אבן אחת ת"ל ומראיהן שפל מן הקיר ואפילו על אבן אחת רבי אלעזר ברבי שמעון אומר עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בזוית אחת ארכו כשני גריסין ורחבו כגרים . בפרק בן סורר ומורה (דף עא.) אמרינן מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון כתיב קיר וכתיב קירות איזהו קיר שהוא כקירות הוי אומר זה קרן זוית ובכל קיר בעינן שיעור נגע דהיינו כגרים בכל אחד ואחד : ד כדי ליתן תחת השקוף . כן צריך לכל קיר וקיר : שקוף מקום שהדלת שוקף ויש מניחין עץ תחתיו : סנדל לאחורי השקוף . כמו שהסנדל מגין על הרגל כך מניחין עץ לאחורי השקוף להגין ונקרא סנדל והאי שקוף יש לפרש בשל פתח או בשל חלון: פצים. לשון סדק וקרע . כדכתיב (תהלים ס) הרעשתה ארץ פצמתה וכתיב (ירמיה כב) וקרע לו חלוני תרגום ופלים ליה כוין כשקורעין בכותל לעשות פתח משוין הבניין משני צדדין והשווי נקרא פצים ושיעור האבנים אין מפורש במתניתין אבל בתוספתא קאמר רבי שמעון בן אלעזר משאוי שנים : אבום . של בהמה . מחיצה . של הגירות גנות ופרדסים ובת"כ דרשינן בקירות הבית (ויקרא יד) ולא בקירות האיבום ולא בקירות סיליע ולא בקירות המגורה כלומר מגורה מלאה פירות : ירושלים וחוצה לארץ אין מיטמאין בנגעים בתורת כהנים ממעט חוצה לארץ מדכתיב אחוזתכם ובשילהי מרובה ממעט נמי ירושלים משום דכתיב אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים ורבי יהודה פליג בתוספתא ואמר אני לא שמעתי אלא בית המקדש בלבד ומפרש בפרק בני העיר (דף כז.) דקסבר ירושלים נתחלקה לשבטים ועוד קאמר התם דבית המקדש לאו דוקא אלא מקום מקודש ואפילו בתי כנסיות שבה אין מיטמאין בנגעים

א) פי' וגופן ליתא בתו"כ.

ב) התי"ט העתיק מיטמא יכול אף בית שאין בו' ועפר ת"ל ונתץ כו'.

יב [a]בגד המוסגר שנתערב באחרים כולם טהורים קצצו ועשאו מוכין טהור ומותר בהנייתו מוחלט שנתערב באחרים כולם טמאים קצצו ועשאו מוכין טמא ואסור בהנייתו :

פרק שנים עשר

א [a]) כל [b]הבתים מיטמאים בנגעים חוץ משל עובדי כוכבי' [c]הלוקח בתים מן העובדי כוכבי' יראו כתחלה ג) [d]בית עגול בית טריגון בית הבנוי בספינה או [*]באסקריא על ארבע קורות אינו מטמא בנגעים ואם היה מרובע אפילו על ארבעה עמודים מטמא : ב [e]בית שאחד מצדדיו מחופה בשיש אחד בסלע ואחד בלבנים ואחד בעפר טהור [f]בית שלא היו בו אבנים ועצים ועפר ונראה בו נגע ואחר כך הביאו בו אבנים ועצים ועפר טהור [g]וכן בגד שלא ארג בו שלש על שלש ונרא' בו נגע ואחר כך ארג בו שלש על שלש טהור אין הבית מטמא בנגעים עד שיהא בו אבנים ועצים ועפר : ג וכמה אבנים יהו בו רבי ישמעאל אומר ד' רבי עקיבא אומר [h]שמנה שהיה רבי ישמעאל אומר עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים או על אבן אחת רבי עקיבא אומר [i]עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים לא על אבן אחת ג) רבי אלעזר ברבי שמעון אומר עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים בב' כתלים בזווית ארכו כשני גריסין ורחבו כגרים : ד [j]עצים כדי ליתן תחת השקוף רבי יהודה אומר כדי לעשות סנדל לאחורי השקוף [k]עפר כדי ליתן בין פצים לחבירו [l]קירות האבום וקירות המחיצה אינן מטמאין בנגעים [m]ירושלים וחוצה לארץ אינן מטמאין בנגעים :

* באסקריא, נ"א באסכדיי'

כמו גרגרים מלמר בולטים נקראים מוכין לדמותם כמוכין והוא הצמר אשר ימלאו בו הכרים וזולתן ואמר ר' אליעזר שהנגע כאשר יראה בסמיכה והדומה לה יצטרך שיהיו הנגעים בעצם האריגה ובגרגרים הבולטים שעל שטחה והלכה כרבי אליעזר בן יעקב וכבר ביארנו בכ"ד מכלים שחמת ותורמל הם כלי עור וענין נראין שלא נחייב טומאתו עד שנראה מה שיתחדש בתוכו ולא נחקור בין הכפלים : יב זה מבואר לפי שבגד המנוגע אסור בהנאה לאומרו יתעלה (שם) באש ישרף :

א אמר יתעלה (ויקרא יד) ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם ובאה הקבלה (גיטין דף פב.) אחוזתכם מטמאה בנגעי' ואין אחוזת עובדי כוכבים מטמאה בנגעים וכשם שאין אחוזתם מטמאה בנגעים כך אין בגדיהן מטמאין בנגעים . וכפל מלת קירות בנגעי בתים שתי פעמים ומיעוט קירות שתים הנה לא יטמאו בנגעים עד שיהיה בעל ד' כתלים : ואסקריא מין מן הבניינים בלתי מחובר לארץ אלא תוך באויר ולזה לא יטמא סביב וכן בית שבספינה לאמרו בבית ארץ אחוזתכם עד שיהיה מחובר בארץ ואמר אפילו על ד' עמודים ר"ל אפילו יהיו בלתי על ד' עמודים בארץ א) ועליהן גג הנה יטמא בנגעים אף על פי שהוא פתוח מארבעה לדין : ב שיש . הוא המרמר והכוונה בזה שלא יטמא בנגעים עד שיהו קירותיו מאבנים ועפר ומסיד לא באבן לבד והבית הנבנה מהן יטמא בנגעים אמר יתברך (שם) ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית הורה בזה שהוא נבנה מאבנים ועצים ועפר ואז יטמא : ג ממה שיתחייב שתדעהו ששיעור נגעי בתים שני גריסין לאמרו (שם) וראה את הנגע והנה הנגע מלמד שאין הנגע מטמא אלא כשני גריסין ועל דעת רבי ישמעאל אשר אמר כי כאשר נראה כשני גריסין על אבן אחת טמא לפחות מה שיהיה בבית צריך ד' אבנים אבן אחת בכל כותל עד שיהיה כל כותל מכתלי הבית ראוי לנגעים ולפי דעת רבי עקיבא אשר אמר שהשני גריסין על שתי אבנים אי אפשר פחות משמנה אבנים ור' אלעזר ברבי שמעון אומר שמאמר השם בקירות הבית כגרים הנה כל כותל מהכתלים אשר יעשה מהן זוית ויהיה זה הנגע אשר רחבו כגרים וארכו כשני גריסין משותפת בין ב' כתלים עד שיהיה בקירות וזה אי אפשר עד שתהיה בזוית כזו והלכה כר"ע : ד כבר הרשנו שצריך שיהו ב' עצים : ושקוף הוא המשקוף העליון מהשער ואמר שאפילו חתיכה מהעץ אשר יתקעו בו הנגרין אלא הרכבת המשקוף זה השיעור הוא אשר יטמא הבית : וסנדל הוא רפידה יעשו מאחורי המשקוף עד שיפתה לסבתו ואין אלו השיעורים מההגעה עד שנאמר בו הלכה כפלוני : פצים . הוא חלי כדבק האבן או כדבק חלי העץ וכאשר הושמו בין שני הלודים ישאר ביניהם חלל ימלאו בו עפר : וקירות המחילה. הוא תקרה לא נעשה לחמם ואמנם נעשה להיות צל לאשר תחתיו מהבהמות מהשמש ואמנם היות בתי חוץ לארץ לא יטמאו בנגעים הנה זה לשון התורה לפי שהתחלת הפרשה כי תבאו אל ארץ כנען וגו' והיות ירושלים לא תטמא בנגעים אמרו (שם) ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואולם הוא בית תפלה יקרא לכל העמים:

א) בנא"י הגי' ועליהם בית בנוי.

עסק

אבל כמה יראה הנגע (כתוב בגליון וז"ל פירוש דצריך לגרוס במשנה אבנים או עצים שיהיה בו לא אבנים ולא עצים ולא עפר א"כ כמה יראה הנגע עד שיאמר ונראה נגע בו ובכמה וכו'. פירוש תניא בת"כ והנה הנגע בקירות הבית מלמד שאין הבית מטמא בנגעים יכול עד שתראה בשני כתלים ת"ל ומראיהן שפל מן הקיר אפילו על אבן אפילו נראה על אבן אחת ת"ל ומראיהן שפל מן הקיר אפילו על אבן אחת . בפרק בן סורר ומורה מפרש טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון כתיב קיר וכתיב קירות איזהו קיר שהוא כקירות זה דהיינו כגרים בכל קיר כזה* : ד עצים וכו' . שקוף מקום שהדלת שוקף וכן צריך לכל קיר וקיר : סנדל . כמו שהסנדל מגין על הרגל כך זה כעין מגין על השקוף שלא ירקב : פצים . לשון סדק וכשקורעים הכותל לעשות חלון משוין הבנין משני צדדים ואותו שיווי נקרא פצים ושיעור האבנים מפורש בתוספתא משוי שנים : אבום . של בהמה : המחיצה . חלוקה בין חצרות גנות ופרדסים בת"כ דריש בקירות או עפר פירוש שהיו בו אבנים ולא היה בה עפר או שהיה בו עפר ולא היו אבנים או שהיו אבנים ולא עצים וכי נראה באויר אלא נ"ל שפירושו שהיה בו זה ולא זה או זה ולא זה עד כאן) : עד שיהיה בו אבנים אלא בשני גריסין קיר קירות שתים למטה אומר קיר קירות ולמעלה אומר קיר קירות הרי ד' מכאן כותל אחד יכול אפילו נראה על אבן [אחת] ת"ל וחלצו את האבנים דברי רבי עקיבא רבי ישמעאל אומר

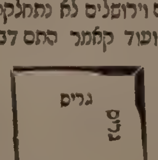

א) [גיטין פב.]: ב) ב"ב קסד: נזיר מ: ע"ש : ג) [סנהדרי עא. ודף פז: נדה יט:]:

פירוש רב האי גאון

פי"ב א בית טריגון . פי' בית שיש לו שלשה כתלים שמו טריגון ב' כתלים שמו דיגון ה' כתלים שמו פנטיגון ד' כמנהג שמו טטריגון : ובאיסקריא . יש שונים באסדה רפסודות ודוברות שבמקרא והוא אסד' ובל' תרגום תורנים ובפיית סיף כגון מעבר דמה דספינה קטנה : בין פצים . שאלו בשאילו' חרש כדי ליתן בין פצים (שבת ס"ב א') והשיבום אלו שמנסרין הקירות לעשות דלתות ולוחו' ונסרין ונותנין חרש בין הנסרים כדי שיכנס בהן רוח ויבשו מפני [שלחין

מהר"ם

פירוש הרא"ש

צמר ובגד פשתים : יב בגד המוסגר כו' . כולם טהורים דעדיין הוא טומאתו קלה פירוש שהוא מוסגר והוא קל ובטל ברוב וכן אם עשאו חתיכות פחות משלש על שלש ומחוברות יחד בראש הבגד ה"ה טהור ומותר בהנאה ובת"כ דריש צרעת ממארת תן בו מארה לא תהנה ממנו אין לי אלא מוחלט מוסגר מניין ת"ל צרעת אי מה מוחלט קצצו ועשאו מוכין טמא ואסור בהנאה אף מוסגר כן

א) נ"ל כן : ב) [נ"א ר' מאיר אומר] : ג) [נ"ל את הבית] :

יא א ב מיי' פי"ד מהלכות טומאת צרעת הל"ד :
יב ג מיי' שם הל"ט:
יג ד מיי' שם פט"ו הלכה ב :
יד ה מיי' שם הל"ג:
טו ו מיי' שם הל"ד:
טז ז מיי' שם הל"ב:

אבל בתי כנסיות דכל ארץ ישראל מיטמאין בנגעים כדתניא בתוספתא [פ"ו] בית הכנסת ובית האשה ובית השותפין הרי אלו מיטמאין בנגעים והיינו טעמא משום דמלו לזבוניהו: תניא בתוספתא [שם] היציע והאיבוס והמגורה אינן מיטמאין בנגעים ואין מצטרפין עם הנגע ואין הנגע פושה לתוכן וכשהוא נותץ את הבית אין ניתצין עמו העצים והאבני' והעפר מיטמאין בנגעים ומצטרפין עם הנגע והנגע פושה לתוכן וכשהוא נותץ את הבית ניתצין עמו. פי' אין מצטרפין כגון מגורה שבתוך הבית סמוכה לכותל הבית נגע כגרים בכותל חציו כנגד המגורה וחציו כנגד הבית. ואין הנגע פושה לתוכה דנגע ופסיון צריך שיהא הכל כנגד הבית. העצים והאבנים והעפר של בית דאם כגרים נגע על שלשתן מצטרפין. ניתצין עמו דאי כוליה נגע בחד השאר טעונין נתיצה כמוהו : ה לא יגזור. מלשון גזירות בית דין דתנן בפרק ואלו מגלחים (דף יח:) שהם פסקי דינין וכאן נמי לא יפסוק לומר בלשון נגע ודאי אלא בלשון ספק ובת"כ דריש לה מדכתיב כנגע ולא כתיב נגע : תניא בתוספתא [שם] כיצד ראיית הנגע ספק יש בו שני גריסין ספק אין בו ספק ירקרק שבירוקים ספק אדמדם שבאדומים היה בא אצל כהן אומר לו הכהן בני לא ופשפש בעצמך וחזור בך שאין הנגעים באין אלא על הלשון הרע [א] ואין הצרעת באה אלא על גסי הרוח ואין המקום דן את האדם אלא [ג] בדיינים הרי הן באין על ביתו חזר בו טעון חליצה ואם לאו טעון נתיצה. הרי הן באין על בגדיו חזר טעון קריעה ואם לאו טעון שריפה. הרי הן באין על גופו חזר בו חוזר ואם לאו בדד ישב מחוץ למחנה מושבו ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ אף על גסות הרוח נגעים באים שכן מצינו בעוזיהו. תניא בתורת כהנים (ויקרא יד) אשר לו הבית שלא ישלח ביד שליח יכול אפי' זקן או חולה ת"ל (שם) ובא והגיד לכהן ידקדק הכהן כיצד בא הנגע בביתו לאמר יאמר לו דברי כבושים בני אין הנגעים באין אלא על לשון הרע שכן מצינו במרים שלא נענשה אלא על לשון הרע שנאמר (דברים כד) השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות וכתיב (שם) זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים וכי מה ענין זה לזה אלא ללמדך שלא נענשה אלא על לשון הרע והרי דברים קל וחומר ומה מרים שלא דברה בגנותו של משה בפניו של משה כך נענשה על אחת כמה וכמה המדבר בגנותו של חבירו בפניו רבי שמעון בן אלעזר אומר אף על גסות הרוח הנגעים באים שכן מצינו בעוזיהו שנאמר (ד"ה ב כו) ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעל ביי' אלהיו ויבא אל היכל ה' להקטיר על מזבח הקטרת ויבא אחריו עזריהו הכהן ועמו כהנים לה' שמונים בני חיל ויעמדו על עוזיהו המלך ויאמרו לו לא לך עוזיהו להקטיר לה' כי לכהנים בני אהרן המקודשים להקטיר צא מן המקדש כי מעלת ולא לך לכבוד מה' אלהים ויזעף עזיהו ובידו מקטרת להקטיר ובזעפו עם הכהנים והצרעת זרחה במצחו לפני הכהנים בבית ה' מעל למזבח הקטרת : וצוה הכהן. בתורת כהנים דריש

תורה אור

ה כיצד ראיית הבית °ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית [א]אפילו תלמיד חכם ויודע שהוא נגע ודאי לא יגזור ויאמר נגע נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי בבית °וצוה הכהן ופנו [את] הבית (ובטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית ואחר [א]) כך יבא הכהן לראות את הבית) [ב]אפי' חבילי עצים ואפי' חבילי קנים דברי רבי יהודה [ג]) רבי שמעון אומר עסק הוא לפנוי אמר רבי מאיר וכי מה מטמא לו אם תאמר כלי עציו ובגדיו ומתכותיו מטבילין והן טהורין על מה חסה התורה על כלי חרסו ועל פכו ועל טפיו אם כך חסה התורה על ממונו הבזוי ק"ו על ממונו החביב אם כך על ממונו ק"ו על נפש בניו ובנותיו אם כך על של רשע ק"ו על של צדיק: ו [ג]אינו עומד בתוך ביתו ומסגיר ולא עומד בתוך הבית שהנגע בתוכו ומסגיר אלא עומד על פתח הבית שהנגע בתוכו ומסגיר שנאמר °ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים [ד]ובא בסוף השבוע וראה אם פשה °וצוה הכהן וחלצו האבנים אשר בהן הנגע והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום טמא ולקחו אבנים אחרות והביאו אל תחת האבנים ועפר אחר יקח וטח את הבית [ה]אינו נוטל אבנים מצד זה ומביא לצד זה ולא עפר מצד זה ומביא לצד זה ולא סיד מכל מקום אינו מביא לא אחת תחת שתים ולא שתים תחת אחת אלא מביא שתים תחת שתים תחת שלש תחת ד' מכאן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו [ו]שניהם חולצין שניהם קוצעין שניהם מביאין את האבנים אבל הוא לבדו מביא את העפר שנאמר °ועפר אחר יקח וטח את הבית אין חבירו מטפל עמו בטיחה: ז [ז]בא בסוף שבוע וראה אם חזר ונתץ ג) הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום טמא הפסיון הסמוך

ה עסק הוא לפנוי. רלה לומר לשמוש ועמל שאין לריך לו כי אם מן הכלים ועסק הוא נגזר מכי התעשקו עמו (בראשית כו) וכבר ידעת שכלי חרס אין להם טהרה במקוה וזכר מכלי חרס היותו פחות בדמים והוא פך השמן : וטפיו. הוא כלי קטן מאד לא יצא ממנו דבר כי אם טיף טיף כמו שהתבאר בכלים (פ"ג מ"ב): ואמר אחר כן אם על של רשע כך על השרש אשר אומר אותו שראיית הצרעת הנזכרת בתורה אמרו שהוא עונש בעבור לשון הרע כי יפרד מן האנשים וירחיקו אותו מהיזק לשונו ויתחילו בביתו ואם חזר בו מוטב ואם לא יבא במלבות והוא אמרו בכל מלאכת עור חזר בו מוטב ואם לאו יבא בבגד ואם לא חזר בו עדיין יבא לגופו ועל עור בשרו וזה על דרך המוסר והתוכחה שלא תרא' שהם דברים בלתי טבעיים ואינן חלאים טבעיים בשום פנים לפי שהבגדים והבתים הם תומר דומם שלא יקרה בהן לרעת א) אלא בקריאת התורה על הדמיון אשר זכרנו וכן נגעי אדם תראה שישים הנתקים לרעת והוא חולי הנקרא חולי השועל ויטהר הלרעת כאשר הפך כולו לבן והוא תכלית הלרעת והיותר גדולה והיותר חזקה ואמנם הם ענייניים תוריים לפי מה שזכרנו ולזה השרש נקרא רשע : ו אמר יתעלה (ויקרא יד) וחללו את האבנים ולקחו אבנים אחרות ולזה אין חוללין פחות ב) משלשה ואינן מביאים פחות משנים: ואמרו ולא סיד מכל מקום לאמרו ועפר אחר יקח והסיד אינו עפר אלא אבן נשרפת. וזה הקבוץ אשר בא לאמרו וחללו ולקחו והביאו בעל הבית המנוגע ואחר כאשר היה הכותל משותף בין שני בתים והוא אמרו בכאן אוי לרשע אוי לשכנו : ז זה כמו שקדם בנגעי בגדים וזה שבא בנגעי בתים גם כן והנה פשה הנגע בקירות הבית וכאשר היה הפסיון בקירות הבית לא סמוך לנגע הראשון יצטרך שיהיה נגע והוא כגרים

א) כ"א והם על דרך נס כמו מי סוטה ואינם אלא דברים חוץ מהטבע לפי שהבתים והבגדים אינם נעים ונדים מאליהן וכל מה שאירע בהם מהמקרה אינה צרעת אלא כו'. ב) נ"ל משנים.

פירוש
רב האי גאון

הן ומנין שפצים לשון סדקוקרע הואדכתי' (תהלי' סד) הרעשתה ארץ פצמתה וכתיב (ירמיה כב יד) וקרע לו חלוני ומתרגמינן ופצים ליה חרכין וכתיב (שם לו כג) ויהי כקרא יהודי שליש דלתות וארבע' ומתרגם תלת פצים ויש לפרש עוד א) ששם הלחי והמזוזה פצימה בלשון רבנן : ה ועל תפיו. א"ד טפיו ופי' שפירשנו בראש כלים (פ"ג מ"ב) שדומה לפך

פירוש הרא"ש

הראשון. אין לי אלא מקומו מנין לרבות כל הבית ת"ל דרים

עין משפט
נר מצוה

א א מיי׳ פט"ו מהל׳ טומאת צרעת הל"ב:

ב ב מיי׳ שם הל"ם:

ג ג מיי׳ שם הל"ו:

ד ד מיי׳ שם פט"ז הלכה א:

ה ה מיי׳ שם הל"ב:

כל שהוא והרחוק כגרים והחוזר בבתים כשני גריסין:

פרק שלשה עשר

א עשרה [א]בתים הן הכהה בראשון ותהולך לו קולפו והוא טהור הכהה בשני והולך לו קולפו והוא טעון צפרים הפושה בראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר ינתץ לא חזר טעון צפרים עמד בראשון ופשה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר ינתץ לא חזר טעון צפרים עמד בזה ובזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר ינתץ לא חזר טעון צפרים אם עד שלא טהרו בצפרים נראה בו נגע הרי זה ינתץ ואם משטהרו בצפרים נראה בו נגע יראה כתחלה: ב א) [ב]האבן שבזוית בזמן שהוא חולץ חולץ את כולו ובזמן שהוא נותץ נותץ את שלו ומניח את של חבירו נמצא חומר בחליצה מבנתיצ׳ רבי אליעזר אומר בית הבנוי ראש ופתין נראה בראש נוטל את כולו נראה בפתין נוטל את שלו ומניח את של חבירו: ג [ג]בית שנראה בו נגע היתה עליה על גביו נותן את הקורות לעליה נראה בעליה נותן את הקורות לבית לא היתה עליה על גביו אבניו ועציו ועפרו ניתצין עמו ומציל על המלבנים ועל סריגי החלונות רבי יהוד׳ אומר מלבן הבנוי על גביו ניתץ עמו [ד]אבניו ועציו ועפרו מטמאין כזית רבי אלעזר חסמא אומר במה שהן: ד נ) [ה]בית המוסגר מטמא מתוכו והמוחלט מתוכו ומאחוריו זה וזה מטמאין בביאה:
הבונה

כגרים כמו שביארנו ואמר גם כן בנגע חוזר (ויקרא יד) ואם ישוב הנגע ופרח בבית *שימשך שיעור נגעי בתים אשר הוא ב׳ גריסים באורך וברוחב גרים אחד לפי מה שהסרשנו בזה הפרק:

א יאמר שעשרה ענינים הן לבית ולהן דינין מתחילתן ועד סופן כמו שיתבארו הראשון שיחלש מראה הנגע בשבוע ראשון והענין השני שיעדר הנגע לגמרי בשבוע ראשון והמשפט באלו שני הענינים שיקלוף מקו׳ הנגע וישאר הבית טהור והענין השלישי שיחלש מראה הנגע בשבוע שני והענין הרביעי שיעדר הנגע לגמרי בשבוע שני והדין באלו שני הענינים שיקלוף הבית ויצטרך לטהרת צפרים כמו שנבאר ואם יוסיף הנגע בשבוע ראשון הנה הדין בזה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע ואם חזר הנגע אחר זה יתוץ את הבית כולו וזה ענין החמישי ואם לא חזר הנגע הנה יצטרך לצפרי׳ וזהו ענין הששי ואם עמד הנגע בעיניו בשבוע ראשון והוסיף בשבוע שני וזהו ענין השביעי הנה הדין בזה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע ואם חזר הנגע אחר זה יתוץ את הבית כולו ואם לא חזר הנגע הנה הוא טעון צפרים וזהו ענין השמיני ואם בעיניו עמד הנגע בשבוע ראשון ובשבוע שני והוא הענין התשיעי הנה דינו חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע ואם חזר הנגע יתוץ ואם לאו טעון צפרים וזהו הענין העשירי ואלו המשפטים אשר ספרנו באלו הענינים מהם פסוקי התורה מבוארים ומהם קבלה מסמיכו׳ ורמזי׳ מהתורה ואולם פסוקי

מסורת הש"ס
א) [חולין קכח:]
ב) יבמות קג:

פירוש
רב האי גאון
פרק יג ב ראש ופתין: פי׳ א) אותה האבן או אותה העץ א׳ ראשי אותן אבנים ועצים שמנדבך זה במערב ומנדבך זה (במערב) [במזרח] אחת שמו פתין:

א) עיין ערוך ערך פפין

מהר"ם
מרוטנבורג
פי"ג א בית הבנוי ראש ופתין ט׳. בית של ראובן מצד זה ושל שמעון מצד אחר וכותל עצים או חומת אבנים מפסקת ביניהם. ונדבך של בית ראובן לצד מזרח ביתו שהוא לצד מערבו של בית שמעון שוכב על עץ אחד שבראש הכותל שביניהם או על אבן אחת ועל אותו העץ או אותו האבן שוכב כמו כן נדבך של בית שמעון לצד מערבו שהוא לצד מזרחו של בית ראובן. איפו העץ או אותו האבן ששני הנדבכין נשענין עליו א׳ מכאן ואחד מכאן מקרי ראש ושאר עצים או אבנים לפנים ממנו אם לצד בית ראובן. ראובן חולץ ולא שמעון. ואם לצד בית שמעון שמעון חולץ ולא ראובן. ולפי שבערוך פירושו פת ס כרתבתיו:

פירוש הרא"ש
למעלה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה האמורה למטה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע יכול אין לי חוזר

מסורת הש"ס

א) קדושין לג: [ברכות כה.]: ב) [יבמות קג. ע"ש]: ג) ברכות מח. עירובין ד. חולין קח: [סוכ' ה:]: ד) [בברכו' וכן בשאר דוכתיה איתא באצבעותיו]:

פירוש רב האי גאון

י ואוכלה בלפתן. פי' כל דבר שיאכל עם הפת ושמו בל' ישמעאל אדום במיית כדאמרינן (ברכות מ א) טול בריך אין צריך לברך הבה מליח הבה לפתן נמי וא' תוב (שם) א' רבא בר

מהר"ם מרוטנבורג

ה חזר נגע לבית וכו'. וקשה נ"ש מהא דתנן לעיל פי"א גבי נגעי בגדים הסולה מן המוסגר ...

ה אהבונה מן המוסגר בטהור חזר נגע על הבית חולץ את האבנים חזר על האבנים הבית הראשון ינתץ והאבנים ישמשו את הבית השני בסימנין:

ו בית שהוא מיסך על גבי בית המנוגע וכן אילן שהוא מיסך ע"ג בית המנוגע הנכנס לחיצון טהור דברי רבי אלעזר בן עזריה אמר רבי אלעזר במה אם אבן אחת ממנו מטמא בביאה הוא עצמו לא יטמא בביאה:

ז א) גהטמא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר טהור אם עמד טמא דוכן אבן המנוגעת טהור ואם הניחה הרי זה טמא:

ח הטהור שהכנים ראשו ורובו לבית טמא נטמא וטמא שהכנים ראשו ורובו לבית טהור טמאוהו ג) זטלית טהורה שהכנים ממנה שלש על שלש לבית טמא נטמאת חוטומאה שהכנים ממנה אפי' כזית לבית טהור טמאתו:

ט ג) טמי שנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד היה לבוש בכליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו ד) בידיו הוא טמא מיד והן טהורין עד שישהה כדי אכילת פרס פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכלן בלפתן:

י היה עומד בפנים ופשט *ידו לחוץ וטבעותיו בידיו אם שהה כדי אכילת פרס טמאין היה עומד בחוץ ופשט *ידו לפנים וטבעותיו בידיו רבי יהודה מטמא מיד וחכמים אומרים כעד שישהה כדי אכילת פרס אמרו לרבי יהודה מה אם בזמן שכל גופו טמא לא טמא את מה שעליו עד שישהא כדי אכילת פרס *אף בזמן שאין כל גופו טמא *לא יטמא את מה שעליו עד שישהא כדי אכילת פרס:

יא למצורע שנכנס לבית כל הכלים *) ששם טמאין אפילו עד הקורות רבי שמעון אומר עד ארבע אמות כלים מיד טמאים ר' יהודה אומר אם שהה כדי הדלקת הנר:

*) במשנ"מ הגי' שיש שם.

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פט"ו מהל' טומאת צרעת הל' ז:
ז ב מיי' שם פט"ז הלכה ג:
ח ג מיי' שם פ"י הלכה יב:
ט ד מיי' שם פט"ז הלכה ג:
י ה מיי' שם הל"ו:
יא ו מיי' שם פ"י הלכה יב:
יב ז מיי' שם פט"ז הלכה ו:
יג ח מיי' שם הל"ח:
יד ט מיי' שם הל"ט:
טו י מיי' שם הל"ג:
טז כ מיי' שם הל"ח:
יז ל מיי' שם פ"י הלכה יב:

פירוש הרא"ש

סגר דבי שמשי או דשאר ימות החול ולא מצי מפסיק ליה: תניא בתוספתא [שם] כלים התלוים בכותל למעלה מעשרה טפחים טהורין דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר למעלה מארבע אמות ר' יוסי בר' יהודה אומר כלים המונחין בקרקע הבית למטה משלש אצבעות טהורין. פירוש למטה משלש אצבעות רבי יוסי בר יהודה לטעמיה דמצריך נמי לקלף מקרקע שלש אצבעות כדפרישית לעיל בסוף פרק שנים עשר: יב גבוהה י' טפחים. דפחות מיכן אינה חשובה מחיצה להפסיק: רוחב ארבע אמות משום ארבע אמות של תפלה אי נמי משום דזהו שיעור מקומו של אדם כדאמרן גבי עירוב בפרק מי שהוציאוהו (דף מח.) וקרא קא דרשינן התם שבו איש תחתיו כי תחתיו גופו של אדם ג' אמות ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו ובאמה דידיה משערינן כדאמרינן התם דאי לא תימא הכי עוג מלך הבשן מה תהא עליו והא דלא חשיב לה גבי יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם לא פסיקא ליה משום דאיכא נגס באיבריו: נכנס ראשון ויוצא אחרון. כדי שלא יטמאו אותן העומדין בבית הכנסת בכניסתו וביציאתו באויר שמן הפתח עד המחיצ': כל המציל בצמיד פתיל. כגון כלי חרס וכל הנהו דתשיב במס' כלים פרק י"א: כל המציל מכוסה באהל המת. כגון בור ודות בס"ה דאהלות דלא בעי צמיד פתיל אלא כיסוי: תניא בתוספתא (פ"ז) רבי אומר השידה והתיבה והמגדל שבבית המנוגע אע"פ שהן מכוסין כלים שבתוכן טמאין והבור והדות שבבית המנוגע אע"פ שהן מגולין כלים שבתוכם טהורין [א] כל המציל צמיד פתיל באהל המת מציל בצמיד פתיל בבית המנוגע וכל המציל מכוסה באהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע ובית המנוגע כאהל המת דברי ר"מ ר' יוסי אומר כל המציל בצמיד פתיל באהל המת מציל מכוסה בבי' המנוגע וכל המציל מכוסה באהל המת אפי' מגולה בבית המנוגע טהור רש"א המציל בצמיד פתיל באהל המת מציל בצמיד פתיל בבית המנוגע וכן המציל מכוסה באהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע. פירוש השידה והתיבה והמגדל קסבר רבי אהל זרוק לאו שמיה אהל כדאמרינן בפרק בכל מערבין (דף ל:) ובנזיר בפ' כ"ג (דף נה.) הילכך אין מצילין מכוסין ואפי' מחזיקין ארבעים סאה: הבור והדות. קסבר רבי כר"מ בחדא וכר' יוסי בחדא דבמציל בצמיד פתיל באהל המת סבר לה כר' מאיר דבעי צמיד פתיל בבית המנוגע ובמציל מכוסה באהל המת סבר לה כר' יוסי דאפילו מגולה בבית המנוגע טהור: ובית המנוגע כאהל המת. דכלים שבו אפילו עד הקורות טמאין כדקאמר ר"מ במתניתין ר"ש נמי כר"מ אלא דלית ליה בית המנוגע כאהל המת לטמא כלים שעד הקורו' ר"ש לטעמיה דקתני במתני' עד ד' אמות: עוד תניא בתוספתא [שם] אומר באדם שאין בבגדי' ובבגדי' שאין באדם שאדם סימן טומאה ליטמא בתחלה ליטמא במחיה וליטמא בפתוך וליטמא בד' מראות זו על גב זו וחייב בקרבן וטעון לפורים מה שאין כן בבגדים אומר בבגדים שהעומד שני שבועות בבגדים טמא והפסיון הרחוק

יב

יב נכנס לבית הכנסת עושים לו מחיצה גבוהה י' טפחים על רוחב ארבע אמות נכנס ראשון ויוצא אחרון כל המציל צמיד פתיל באהל המת מציל צמיד פתיל בבית המנוגע וכל המציל מכוסה באהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר כל המציל צמיד פתיל באהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע כל המציל מכוסה באהל המת אפילו מגולה בבית המנוגע טהור:

פרק ארבעה עשר

א כיצד מטהרין את המצורע היה מביא פיילי של חרש חדשה ונותן לתוכה רביעית מים חיים ומביא שתי צפרים דרור שחט את אחת מהן על כלי חרש ועל מים חיים חפר וקוברה בפניו נטל עץ ארז ואזוב ושני תולעת וכרכן בשירי הלשון והקיף להם ראשי הגפים וראש הזנב של שניה טבל והזה שבע פעמים לאחרידו של מצורע וי"א על מצחו וכך היה מזה על השקוף שבבית מבחוץ: ב בא לו לשלח את הצפור החיה אינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר שנאמר ושלח

יהודה: יב על רוחב ד' אמות רלה לומר שהמקום אשר יבא שם יהיה ד' אמות על ארבע אמות עד שיהיה לו מושב בפני עצמו ויכנס קודם שיכנס אדם אחר בבית הכנסת ויצא אחר יציאת כל אדם עד שלא יטמא שום אדם בעברו ביניהם כי אולי יעמוד בעודו הולך ויטמא כל מי שהאהילו כמו שקדם ור"מ סבר [מאחר] שבית המנוגע יטמא כל מה שבו וכן אהל המת נעשה דינם שוה ור' יוסי סבר שטומאת מת חמורה לפי שהיא טומאת שבעה וטומאת בית המנוגע טומאת ערב ולזה יורידוהו מדרגה כמו שתראה ואולם דיני צמיד פתיל ודיני הכלים אשר יצילו באהל המת הנה כבר הקדמנו אותן בכלים (פי"א) ואהלות (פ"ה) וביארנו כל הכלים אשר יצילו בצמיד פתיל ואיכותם בכ"ד מכלים ובארנו שהאהל יציל כל מה שבו בכסוי לבד ובצמיד פתיל ויתבאר זה בחמישי מאהלות ושם אמרו בסיפרא כלים מצילין באהל המת והאהלים בכסוי וביארנו ענין זה ותבקשו משם ובתוספת' הבור והדות שבבית המנוגע אע"פ שהן מגולין כלים שבתוכן טהורים וכבר ביארנו בחמישי מכלים שהם לא יהיו טהורים באהל המת אם לא שיהיו מכוסים וזה סתם לדעת רבי יוסי והלכה כרבי יוסי: א זה הסדר כולו בפסוק והיותו כלי חרס קבלה ותרגום יונתן (עמוס ו) מזרק פיילי והיות המים רביעית קבלה אמרו מים שדם הצפור ניכר בהן ושיערו חכמים רביעית וכן דם לצפור שחוטה וקבלה: ושיור הלשון רלה לומר קצות לשון זהורית והוא שני תולעת והוא צמר צבוע בכרמיז והוא אמרו שני תולעת ושעורו משקל שקל לאחר ידו של מצורע על גב ידו וי"א הוא רבי נתן ואין הלכה כר"נ: ב זה כולו מבואר והוא לשון התורה למי שהוא טהרת לפרים (ויקרא יד) וכבש המטהר

בבגדים טמא והפורח בבגדים טמא ומשתלח מכל עיר ואדם אין משתלח אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה ואין להם טהרה מטומאתן והלוקח בגד מן העובד כוכבים יראה כתחלה מה שאין כן באדם [ב] (אומר באדם מה שאין כן בבתים ובבתים מה שאין כן באדם שבאדם סימן טומאה ליטמא בתחלה ליטמא במחיה ליטמא בפתוך ליטמא בארבע מראות זו על גב זו ומטמא במדרס ומטמאין בארץ ובחו"ל מה שאין כן בבתים וחייב בקרבן וטעון לפורים מה שאין כן בבגדים אומר בבגדים שהעומד שני שבועות בבגדים טמא והפסיון הרחוק בבגדים טמא והפורח בבגדים טמא ומשתלח חוץ לכל עיר ואדם אין משתלח אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה ואין להם טהרה מטומאתו והלוקח בגד מן העובד כוכבים יראה כתחלה מה שאין כן באדם) אומר באדם מה שאין כן בבתים ובבתים מה שאין כן באדם שבאדם סימן טומאה ליטמא בתחלה ליטמא במחיה ליטמא בפתוך ליטמא בד' מראות זו על גב זו ומטמא [ג] במדרס ומיטמא בארץ ובחו"ל [ד] משא"כ בבתים אומר בבתים שהעומד ג' שבוע' בבתים טמא והפסיון הרחוק בבתי' טמא והפורח בבתי' טמא ומשתלח חוץ לכל העיר ואדם אין משתלח אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה ואין להם טהרה מטומאתן והלוקח בית מן העובד כוכבים יראה כתחלה מה שאין כן באדם אומר בבתים שאין בבגדים ובבגדים שאין בבתים שהעומד שני שבועות בבגדים טמא והפושה בבגדים טמא ומיטמא בכגרים ומיטמא בשתי וערב מה שאין כן בבתים אומר בבתים שהבתים נזקקים להם טומאה שלשה שבועות ומיטמאין לנותצין וטעונין לפרין משא"כ בבגדים. פי' ליטמא בתחלה דבמחיה ושער לבן מחליטו בתחלה אבל בגדים אין מוחלטין בתחלה לעולם אלא בסוף שבוע ובפסיון ליטמא במחיה אם נשאר באמצע הנגע כעדשה בשר חי שלא נתכסה בנגע. מה שאין כן בבגדים דאם נתגלה מן הנגע כעדשה מן הבגד לא הוי סימן טומאה והא דלא חשיב שער לבן משום דלא שייך בבגד: ליטמא בפתוך. דגבי אדם כתיב (ויקרא יג) נגע לבן אדמדם שהנגע פתוך באדמימות: מה שאין כן בבגדים. דממעט להו בת"כ בארבע מראות. שאת ותולדתה בהרת ותולדתה דכולהו מין לבן. וחייב בקרבן שהמצורע מביא ג' בהמות ומנחתם ונסכיהם ולוג שמן הכל בכלל קרבן וטעון ליפורים וכל אביזרייהו כגון עץ ארז ואזוב ושני תולעת ומים חיים. הפסיון הרחוק אצל אדם עד שיפשה בסמוך כולהו אמרי' לעיל: הפורח בבגדים. שכל הבגד מכוסה בנגע: ומשתלח בכל עיר. ודלא כר' יוסי הגלילי דתניא ר' יוסי הגלילי אומר מחוץ למחנה מושבו והבגד (שם) למד על הבגדים שטעונין שילוח חוץ לג' מחנות אלמא בגדים כאדם לשילוח ותנא דהכא סבר דאיתקש לבית כדתניא בת"כ ולעיל כתבתיה וגבי בית כתיב והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר ותניא בת"כ אתהן חוץ לכל עיר ולא אדם חוץ לכל העיר: ואין להן טהרה מטומאתן. אבל אדם כתיב ביה כי נרפא הנגע. הלוקח בגד מן העובד כוכבים יראה כתחילה אבל עובד כוכבים שהיה בו נגע ונתגייר אין מיטמא באותו נגע לעולם וכולהו תנן בפירקין דלעיל ומיטמא בכגרים אבל בית בעי שני גריסין: ובחוצה לארץ. אבל בבתים כתיב (שם יד) בבית ארץ אחוזתכם. שהעומד שלשה שבועות בבתים טמא לא משכחת לה אלא בשלא רצה לחלוץ בסוף שבוע שני דאי עביד כדיניה כשעמד שתי שבועות חולץ אבנים שבהן הנגע וקוצה וטח ואם חזר טעון נתיצה והאי לאו עמד שלש' שבועו' היא והיכא דנתעצל ולא חלץ מצאו עומד בסוף שבוע שלישי לא שניא דינו מיהו באדם ודאי טהור אפילו עומד כל ימי חייו אם לא פשה. העומד שתי שבועות בבגדים בר שריפה ובבתים חולץ וקוצה וטח. ובשתי ובערב אבל שידר אבנים לעשות מהם בית דלמו לשתי וערב אין מיטמאין בנגעים ועוד הוה מצי למימר דבגד עגול מיטמא. ובית עגול אינו מיטמא. נזקקה להם טומאה שלשה שבועות מדלא תני הכי גבי אומר בבתים מבאדם צריך לפרש בכי האי גוונא דלא שייך התם דבבתים משכחת בהם דמיטמו בהו אבנים טהורות ועפר טהור בתלת זימני אבל בבגדים לא משכחת אלא תרי זימני כשקרע הנגע מן הבגד ועלה בו מטלית אחר והני תלת זימני כמי דבתי' לא משכחת להו בבית א' שבכל זמן וזמן יטמאו אבנים טהורות ועפר טהור. ומיטמאין לנותצין אבל בגדים אין מיטמאין אלא לבנים כדתנן לעיל. וטעונין לפורים מה שאין כן בבגדים דממעט להו בת"כ מדכתיב זאת:

א פיילי. מזרק השותים במזרקי יין (עמוס ו) תרגום דשתיין בפיילי חמר בספל אדירים (שופטים ה) תרגום פיילי גיבריא ותניא בתורת כהנים אל כלי (במדבר יט) יכול אחד מן הכלים תלמוד לומר חרס יכול מקידה תלמוד לומר כלי הא כיצד זו פיילי של חרס: חדשה. כדדרשינן בפרק שני דסוטה (דף טו:) מה מים שלא נעשה בהן מלאכה וכו': רביעית. משום דכתיב (ויקרא יד) בדם הצפור השחוטה ובמים החיים ותניא בת"כ ובפ"ב דסוטה (דף טז:) מים חיים שדם הצפור ניכר בהם ושיערו חכמים רביעית: (הגה"ה. וברוב משניות כתוב ונותן לתוכה חצי לוג מים והגיה הרב רבי יהודה בן הרב רבי יום טוב רביעית כדתנן במנחות בפרק שתי מדות (דף פח.) ובנזיר בפרק שלשה מינים (דף לח.) קא חשיב גבי עשר רביעיות והרב ר' י"ם בר' יצחק היה מקיים הגירסא דפלוגתא דתנאי היא בסוטה דרבנן לא בעו מים שדם הצפור ניכר בהם ודילמא בעי חצי לוג כדתנן התם גבי סוטה ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור רבי יהודה אומר רביעית ואשכחן דהתם לעיל בגמרא דילפינן סוטה כלי כלי ממצורע משמע שיש להשוותם ולא יתכן פירוש זה דהא בפרק שתי מדות (שם) תנן רביעי' מים למצורע וחצי לוג מים לסוטה ועוד דבעשר רביעיות דחשיב רביעית מים לסוטה ומשני בפלוגתא לא קמיירי משמע דמצורע לאו פלוגתא היא ודוקא בסוטה פליגי רבנן התם דר' יהודה אומר רביעית כשם שממעט בכתב כך ממעט במים דלא הוה ניכר בחצי לוג אבל במצורע דכ"ע ברביעית פליגי בהכי דמר בעי אדמימות דם גמור א) ומדלא חיים אלא אפי' נתבטל במים וליכא אלא חזותא בעלמא. ע"כ הגה"ה): מים חיים. שלעולם נובעים ולא פוסקים ותניא בת"כ מים חיים ולא מים המכובים ולא מים מלוחים ולא מים פושרים ולא מים המנטפים דחיים משמע למעוטי כולהו ובפ"ב דזבחים (דף כב.) תנא דבי שמואל מים שאין להם שם לווי יצאו מי כיור שיש להם שם לווי ופי' שם בקונטרס לא ידענא היכא מיתניא. ושמא אהך מיתניא ומלוחי' ופושרי' נמי ממעט שם עור מיפסלי ולגבי פרה נמי מיפסלי כדתנן בפרה בפ"ח: דרור. שדרה בבית כבשדה: וקוברה בפניו. דאסורה בהנאה ובסוף תמורה (דף לג:) חשיב לה בהדי הנקברים: נטל עץ ארז. משמע אחר שחיטה מכלל דלאחר שחיטה מביאן ואי אפשר לומר כן דתניא בפרק שני דקדושין (דף נז.) שחטה שלא באזוב שלא בעץ ארז שלא בשני תולעת ר' יעקב אומר הואיל והוקבה למצוה אסורה ור' שמעון אומר הואיל ונשחטה שלא כמצותה מותרת עד כאן לא פליגי אלא לענין אסורה אבל כולהו מודו דלאו כמצותה הוא וצ"ע דמתניתין נמי מעיקרא מייתי להו: ושני תולעת. לשון של צמר צבוע שני: כרכן בשירי הלשון. עץ ארז ואזוב ושני תולעת היה מניח יחד והלשון היה יוצא ובולט וכורכן בו דהוו שלשה באגודה אחת: והקיף. לשון סמיכה כמו מקיפין שתי חביות דפרק המביא כדי יין (דף לב:) שסמך להם ראשי כנפים: וראש הזנב של שניה. דהיא החיה וטובל כולם ביחד בדם ובמים שבכלי חרס והא דאינה עמהם באגודה משום דתניא בת"כ את הצפור החיה יקח אותה מלמד שהוא מפרישה לעצמה: תניא בתוספתא [רפ"ח] אין מצורע מטהר מצורע אבל נשאל הוא על הטהרות ועל הטומאות של עצמו הכל כשרים לטהר את המצורע אפילו זב ואפי' טמא מת וכשם שמצוה לטהרו כך מצוה לטמאו וכהן שטמאו מצוה לטהר שנאמר (ויקרא יד) לטהרו או לטמאו ד"א לטהרו או לטמאו בארץ ובחו"ל אזוב הכשר להזאת כשר למצורע הזה בו להזאת כשר למצורע ר"א אומר עץ ואזוב ושני תולעת שנאמרו בתור' שלא נעשה בהן מלאכ' א"ר יהודה שבת היתה והלכתי אצל ר"ש אמר לי יהודה בני תן לי סנדליי ונתתי לו פשט ידו לחלון ונתן לי ממנה מקל אמר לי בני בזו טהרתי שלשה מצורעים ולמדתי בו שבע הלכות שהן ארזות וברקא ערף ארכה אמה ועוביה כרביע כרע המטה חלוק אחד לשנים ושנים לארבעה מזין ושונין ומשלשים ומטהרין בפני הבית ושלא בפני הבית ומטהרים בגבולין. היה מביא שתי ציפורין ואלו הן הדרות בעיר ר' שמעון אומר אלו הקיבלאות. פי' אין מצורע מטהר את המצורע כדתניא בתורת כהנים ויצא הכהן אל מחוץ למחנה (שם) כהן שאם אפשר לו להכנס לפנים מטהר המצורע ואין מצורע מטהר את המצורע. שלא נעשה בהן מלאכה דילפינן ממים כי היכי דבעינן כלי חרס חדשה: ארזות ברום מין ארז. כדאמרינן ב בפרק המוכר את הספינה (דף פ:) דעשרה מיני ארזים הן ברום ברתא. וברקאה טרף עלה כדמתרגם (בראשית ח) עלה זית טרף זיתא וכמו בר תלתא טרפי בפרק מפנין (דף קכט.) וטרפא דאסא בפ' חבית (דף קמו:) ובתורת כהנים משמע ענין אחר דתניא עץ יכול כל עץ ת"ל ארז אי ארז יכול טרף ת"ל עץ הא כיצד זו בקעת של ארז ר' חנינא בן גמליאל אומר ראשה טרוף. א' לשנים וב' לארבעה. כרביע כרע של מטה חלוק א' לשנים וחוזר וחולק הב' לארבעה הוי עוביו של עץ ארז כשיעור אחד מהם. מזין ושונין ומשלשין כדאמרינן שטיהר בו שלשה מצורעים כתנא קמא דלא חייש ביה למלאכה. אלו הקיבלאות. המובחרות שבמינן והכי נמי תניא בתורת כהנים ר' שמעון אומר מה מים ברורין שבמינן אף צפור ברורה שבמינה זו קובלי. קובל שם מקום ששם הם המובחרים: ב לא לים ולא לעיר. היושבת על שפת הים: ולא למדבר היושבת על שפת המדבר. אל מחוץ לעיר מהכא נפקא לן דאין הופך פניו לעיר: תניא בתורת כהנים ושלח את הצפור החיה (ויקרא יד) שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים ושלא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר ושלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה כלפי העיר אל פני השדה הא אם שלחה וחזרה לתוך ידו מותרת באכילה שכבר נעשית מצותה. פי' מותרת באכילה שכבר נעשית מצותה

א) ומר לא. ב) [ר"ס כג:].

ובפרק

...יר היושבת על שפת הים ולא למדבר בעיר היושבת על שפת המדבר אלא יוצא מן העיר והופך גבו לעיר ומשלחו כלפי השדה. תניא בת"כ ושלח את הצפור שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים לא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר ושלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה

תורה אור

ושלח את הצפור החיה אל מחוץ לעיר אל פני השדה א) בא לו לגלח את המצורע העביר תער על כל בשרו וכבס בגדיו וטבל טהור מלטמא בביאה והרי הוא מטמא כשרץ נכנס לפנים מן החומה משולח מביתו שבעת ימים ואסור בתשמיש המטה: ג) ביום השביעי מגלח תגלחת שניה כתגלחת הראשונה כבס בגדיו וטבל טהור מלטמא כשרץ והרי הוא טבול יום ג) אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים נמצאו ג' טהרות במצורע וג' טהרות ביולדת: ד) שלש מגלחין ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלוים וכולן שגלחו שלא בתער או ששיירו ב' שערות לא עשו כלום: ה) שתי צפרים מצותן שיהו שוות במראה ובקומה ובדמים ולקיחתן כאחת אף על פי שאינם שוות כשרות לקח אחד היום וא' למחר כשרות שחט אחת מהן ונמצאת שלא דרור יקח זוג לשניה הראשונה מותרת באכילה ה) שחטה ונמצאת טרפה יקח זוג לשניה הראשונה מותרת בהנאה נשפך הדם תמות המשתלחת מתה המשתלחת ישפך הדם: ו) מצות עץ ארז ארכו אמה ועביו כרביע כרע המטה אחד לשנים ושנים לד' מצות ו) אזוב לא אזוב יון ולא אזוב כוחלי לא אזוב רומי לא אזוב מדברית ולא כל אזוב שיש לו שם לוי: ז) ביום השמיני מביא שלש בהמות חטאת ואשם ועולה והדל היה מביא חטאת העוף ועולת העוף: ח) בא לו אצל האשם סומך שתי ידיו עליו ושוחטו וקבלו שני כהנים את דמו א' בכלי וא' ביד זה שקבל בכלי בא וזרקו על קיר מזבח וזה שקבל ביד בא לו אצל המצורע והמצורע טבל בלשכת המצורעים בא ועמד בשער ניקנור רבי יהודה אומר לא היה צריך טבילה:

רבנים

בפ' כל הפסולין בזבחים מפרש לה בלישנא מוכח: עוד תניא בתוספתא (פ"ט) היו שני כהנים מקבלים את דמו א' בכלי וא' ביד זה שקבל בכלי מקבל תחלה וזה שקבל ביד מקבל
לאחריו ואם שינה כשר זה שקבל בכלי מקבל בימין וזה שקבל ביד מקבל בשמאל ואם שינה פסול זה שקבל בכלי בא לו לזורקו ע"ג המזבח וזה שקבל ביד בא לו אצל המצורע ואם שינ'
פסול נשפך של יד לא יתן משל כלי ומשל כלי לא יתן משל יד אם [יש דם] הנפש [א] בכוס אחד יחזור ויקבל כשר. פי' מקבל בשמאל דכתיב (ויקרא יד) על כפו השמאלית וכתיב
נמי (שם) וטבל באצבעו הימנית. לא יתן משל כלי דלמצורע בעינן קבלה ביד ולמזבח בעי' קבלה בכלי אפי' במצורע וברים הקומץ רבה (דף כח.) יליף מקרא דכתיב כחטאת כאשם:

תורה אור

ט א) הכניס ראשו ונתן על תנוך אזנו ידו ונתן על בהן ידו רגלו ונתן על בהן רגלו רבי יהודה אומר שלשתן היה מכניס כאחד ב) אין לו בהן יד בהן רגל אזן ימנית אין לו טהרה עולמית רבי אליעזר אומר נותן הוא על מקומו רבי שמעון אומר אם נתן על של שמאל יצא: **י** ג) נטל מלוג השמן ויצק לתוך כפו של חבירו ואם יצק לתוך כף עצמו יצא טבל והזה שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים על כל הזיה טבילה בא לו אצל המצורע מקום שהוא נותן את הדם שם הוא נותן את השמן שנאמר (ויקרא יד) אל מקום דם האשם ג) והנותר מן השמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר לכפר אם נתן כפר ד) ואם לא נתן לא כפר דברי רבי עקיבא רבי יוחנן בן נורי אומר שירי מצוה הן בין שנתן בין שלא נתן כפר ומעלין עליו כאילו לא כפר ד) ה) חסר הלוג עד שלא יצק ימלאנו משיצק יביא אחר כתחלה דברי ר"ע *ר"ש אומר חסר הלוג עד שלא נתן ימלאנו משנתן יביא אחר כתחלה:

יא ה) מצורע שהביא קרבנו עני והעשיר או עשיר והעני הכל הולך אחר החטאת דברי רבי שמעון רבי יהודה אומר ו) אחר האשם: **יב** ו) ז) מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא ועשיר שהביא קרבן עני לא יצא ח) מביא אדם על ידי בנו על ידי בתו ע"י עבדו ושפחתו קרבן עני ומאכילן בזבחים ז) ר' יהודה אומר ט) אף ע"י אשתו מביא קרבן עשיר וכן כל קרבן שהיא חייבת: **יג** ח) י) שני מצורעי' שנתערבו קרבנותיהם קרב קרבנו של אחד מהם ומת אחד מהם זו ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע

(ר"י ושמעאל)

הגהות הגר"א

[א] מ"ז בר"ש לשם מיטהר מזה מכניסים על שניהם. כצ"ל: [ב] ומת אחד מן המצורעין הטאת השני' מתה. כצ"ל: [ג] שם ונאה לבית הסריפה מהו שיכן לתקן מצורע הנשאר זו השאלה שאלו וכו'. כצ"ל:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ה מהל' מחו"כ הל' י':

להביא חטאת עניה ואי כר"ש דאמר אשם לא קבע א"כ אפילו לא קרב האשם איכא תקנתא למייתי אשם על תנאי ומתני בשלמים דשמעינן לה לר"ש דאמר מייתי ומתני דתניא ר"ם אומר למחרת מביא אשמו ולוגו עמו והיא ברייתא בתוספתא דנזיר בפ"ב: תניא בתוספתא [פ"ט] שני מצורעים שנתערבו כלאותיהן זה טתן שלו לזה וזה נותן שלו לזה נתערבו פרידיהן זה נותן שלו לזה וזה נותן שלו לזה ואם הזה מכניסים על א' מהם ילא נתערבו אשמותיהן זה ישחט לשם מיטהר וזה ישחוט לשם מיטהר מזה [א] על שניהם נתערבו חטאתיהן או תשחט לשם מה שהיא וזו תשחט לשם מה שהיא מתה אחת מן החטאות יביאו חטאת בשותפות ויתנו עליה ותאכל נזרק דם של א' מהן ומת א' מן המצורעין חטאת [ב](דפרשי)[דמפרשה]*) מתה ואם שחוטה היא הדם ישפך והבשר תצא לבית השריפה מהו [ג] הם אילה לתקן מצורע אחר שנשאר זה שאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע ואמר להן להביא חטאת בהמה אינו יכול שאין חטאת בהמה באה

בהמה באה על הספק ולהביא חטאת העוף אינו יכול שהעשיר שהביא קרבן עני לא יצא וכילד יעשה יכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני ונמלא עני ומביא חטאת העוף אמר להן ר' יהושע עכשיו שאלתם דבר חכמה וממה שיתבאר אותו בכאן עד שישלים כוונת *המסכתא שטהרת מצורע הראשון ר"ל אשר תעשה בעת הסרת נגע הצרעת בשתי צפרים ועץ ארז ואזוב שהיא נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית בארץ ובחוצה לארץ לפי שאין לה קשר בדבר מזה ויטהר המצורע בו וישאר מחוסר כפורים כמו הזבים והזבות והיולדות אשר בזמננו ליום אשר טהרו הם מחוסרי כפרה ולשון התוספתא שטהרת מצורע בארץ ובחו"ל ושם גם כן אמרו הכל כשרים לטהר את המצורע אפילו זב אפי' טמא מת וכשם שמצוה לטהרו כך מצוה לטמאו וכהן שטמאו מצוה עליו לטהרו שנאמר לטהרו או לטמאו ושם נאמר ג"כ שמצורע מטהר ושהוא כאשר יעמוד בתגלחת שניה לפי שהוא דוחה בו מצות לא תעשה אשר הוא גילוח הראש בכללו והזקן ולא הגיע לנו תכלית לפי שא"א בזמננו זה הבאת כפרה עד שיטהר מטומאת צרעת הטהרה השלמה אשר היא מפני תגלחת שניה ותכלית מה שנאמר יבוא עשה וידחה את לא תעשה כאשר (יקדים) [יקיים] העשה על השלימות וזה מקום ספק ועיון ובספרא אמר רבי יהודה שבתי היה והלכתי אחר רבי טרפון לביתו אמר לי יהודה בני תן לי סנדליי ונתתי לו ופשט ידו לחלון ונתן לי ממנה מקל ואמר לי יהודה בני בזו טהרתי שלשה מצורעים ולמדתי בו שבעה הלכות שהוא של בירות וברֹאשה טרף וארכה אמה ועביה כרביע כרע המטה אחד לשנים ושנים לד' ומזין ושונין ומשלשין ומטהרין בפני הבית ושלא בפני הבית ומטהרים בגבולין והגה לך ראיה בזה שרבי טרפון היה אחר החרבן והיה זה המעשה בחוצה לארץ לפי מה שהורה ספור המעשה: סליקא לה מסכת נגעים

אמר להם איכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני:

סליקא לה מסכת נגעים

על הספק חטאת העוף אינו יכול שהעשיר שהביא קרבן עני לא יצא הא כילד יכתוב נכסיו לאחרים ונמלא עני ומביא חטאת העוף אמר להם ר' יהושע עכשיו שאלתם דבר חכמה: פי' כלאותיהן מלשון כד והוא פיילי של חרס: נתערבו פרידיהן. הם הצפורים: לשם מיטהר. הם בעליו כלומר לשם מי שהוא בעליו דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים בין שנוי קדש בין שמי בעלים [אלא] לא עלו לשם חובה וחטאת נפסלת בכך ובאשם פלוגתא דר' אליעזר ורבנן ריש זבחים (דף ב.) ואפילו רבנן דמכשרי מודו דאין עלו לשם חובה: יתנו עליה. שתהא התיה לשם מי שהמתה שלו ותאכל דכשרה היא: מת אחד מן המצורעים והרי החטאות קיימות שתיהן ימותו דאיכא חדא שמתו בעליה ולא ידיעא וחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא. ויביא חטאת כתחלה. המצורע הנשאר: נזרק דם של אחד מהן ומת אחד מן המצורעים. היינו קרב קרבנו של אחד מהם דמתניתין דלענין החטאת שהופרשה ועומדת קתני הכא ודאי מתה ואם שחוטה היא למה נשפך אבל לענין תקנת המצורע מה יעש' לאכול (בה) בקדשי' זו היא שאלה של אנשי אלכסנדריא ולפי ששאלו לר' יהושע ג' דברי בורות כדאיתא בפרק תינוקת (דף ע.) אמר להם על זו עכשיו שאלתם דבר חכמה: סליקא לה מסכת נגעים. תהלה לרוכב רקיעים

*) יעב"ץ.

שלמי נדבה ה"מ אשם שמתן דמו שוה כשלמים אבל חטאת טעונה ד' מתנות ולמעלה מחוט הסיקרא ושלמים ב' מתנות שהן ד' ולמטה מחוט הסיקרא הלכך א"א להתנות חטאת בשלמים: ויביא קרבן עני. וחטאת העוף באה על הספק ובפ' בתרא דנדה פריך והא איכא אשם שהוא שוה בעשיר ובעני והיאך יביא אשם מספק ומשני שמואל בשקרב אשמו קודם מיתת חבירו והם לא קרב אשמו אין לו תקנה וליתא למילתיה דשמואל דאי כרבי יהודה דפליג אדר"ש וסבר שאין אשם בא על תנאי ומשום הכי ליכא תקנתא באשם הא איכו קאמר דאשם קבע ואם קרב אשמו צריך להביא קרבן עשיר ואי כר"ש שאמר אשם לא קבע אפילו לא קרב אשמו יביא אשם ויתנה אלא כר"ש סבירא ליה בחדא ופליג עליה בחדא:

סליקא לה מסכת נגעים. ברוך רופא נגעים.

מסכת פרה

א עגלה ערופה בת שנתה פרה אדומה בת ב' שנים. דלשון פרה משמע דקשישא טפי מעגלה דעגלה משמע ילדה ואיכא למימר דבת ב' למעוטי נמי טפי כמו בת שנתה דאתא למעוטי טפי ואע"ג דכל שכן דבת שלש פרה היא דילמא פסל ר' אליעזר שמא תשחיר אבל לא יתיישב הא דמכשיר רבי אליעזר בפרק שני פרה מעוברת דהיכן משכחת לה הא בת שתים לא קא ילדה כדאיתא בפרק הלוקח בהמה (דף יט:) ושמא דיעבד קאמרינן דכשרה: וחכמים אומרים עגלה בת שתים. ולאו למעוטי בת שנתה דכל שכן הא דילדה טפי אלא משום דרבי אליעזר פסל בת שתים קאמרי רבנן דאפילו בת שתים כשרה דעגלה היא ופרה בת שלש או בת ד' והא דמשמע בסוטה פרק עגלה ערופה (דף מו.) דשנים פוסלו' בעגלה ולא בפרה היינו כרבנן אי נמי אפי' כרבי אליעזר והתם מדאורייתא' דא"א שיפסול רבי אליעזר מדאורייתא יתירה משתים דאשכחן לקמן בפירקין גבי פרים דקאמרי רבנן אף בני שלש דהיינו כר"א דהא דאמרי רבנן הכא פרה בת שלש על כרחין לאו אף בת שלש קאמרי דמדעגלה בת שתים מ"מ פרה לאו בת ב' דפרה קשישא מינה וקלא תימה היכי אמרי רבנן עגלה בת שתים הא כתיב גבי מלואים (ויקרא ט) ועגל וכבש בני שנה משמע דבן שנה איקרי עגל אבל בן שתים פר איקרי ושל תניא פרק קמא דראש השנה (דף י.) שהיה ר' מאיר אומר כל מקום שנא' עגל בתורה סתם בן שנה בן בקר בן שתים פר בן ג' ולא אשכחן סתם תנא דפליג עליה בהכי והיינו בעגלה כר' אליעזר ובפרה כרבנן ושמא שאני עגלה ערופה דכתיב בה (דברים כא) עגלת בקר ולא כתיב עגלה סתם: תניא בתוספתא [פ"א] חומר בפרה שאין במוקדשין ובמוקדשין שאין בפרה שספרה אינה כשרה אלא אדומה ועבודה פוסלת בה מה שאין כן במוקדשין חומר במוקדשין שהמוקדשין אין נפדין אלא על בעל מום קבוע ואינן יוצאין לחולין להגזז ולהעבד והגוזז והעובד בהם סופג את הארבעים מה שאין כן בפרה. חומר בעגלה שאין במוקדשין ובמוקדשין שאין בעגלה שהעגלה שנים פוסלות בה ועבודה פוסלת בה מה שאין כן במוקדשין חומר במוקדשין שהמוקדשין אין נפדין אלא על בעל מום קבוע ואינן יוצאין להלין ליגזז וליעבד והגוזז ועובד בהם לוקה את הארבעים משא"כ בעגלה חומר בפרה שאין בעגלה ובעגלה שאין בפרה שהפרה אינה כשרה אלא אדומה ומומין פוסלין בה ועשה בה מלאכה פסולה משא"כ בעגלה חומר בעגלה שהעגלה השנים פוסלות בה מה שאין כן בפרה: פי' ושעשה עמה מלאכה פסולה כדתנן לקמן פרק רביעי (מ"ד) ובפ"ב דחולין (דף כד.) מייתי לה ועגלה אין מומין פוסלין בה כדאיתא בסוטה בפרק עגלה ערופה (דף מו.): שלשית כשרה ולא יותר: כך שמעתי סתם. ואין לי לפרש: שלישית לאחרות במנין. כלומר אם היו שלש פרות היה שייך לומר על אחרונה שהיא שלישית לאחרות אבל לשון שלשית משמע פרה אחת שיש בה ג' דברים כגון זו שהיא בת ג' שנים: רביעי לאחרים. כשיש ד' כרמים שייך לומר על האחרון שהוא רביעי לאחרים אבל רבעי משמע שכל הארבעה דברים בו דהיינו כרם בן ד' שנים: אני אפרש. מאי נפקא מינה בין זה לזה דאע"ג דסאה ששת קבין ושמונה עשר לסאה היינו מג' לקב מ"מ איכא בינייהו שיעור חלה דסאה חייבת בחלה ומפרים חלה ואח"כ מחלק לשמונה עשרה אבל קב לא מיחייב בחלה פחות מחמשת רבעים קמח ומחלקן לשלש אע"פ שלא הופרשו ממנו חלה: **ב** ופר שני. גבי טהרת הלוים כתיב בפרשת בהעלותך והכי כתיב קרא ולקחו פר בן בקר ומנחתו סולת בלולה בשמן ופר שני בן בקר תקח לחטאת ושני יתירא הוא דאם ללמד שהם שנים מקרא דבתריה נפקא דכתיב ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה אלא כתב שני ללמד שהוא בן שתי שנים דכי היכי דלבת שלש קרי שלישית ה"נ לבן שתים קרי שני: ר"מ אומר אף בני ארבע. משמע דכולהו מודו לר' יוסי הגלילי דפרים בני שתים אלא דרבנן מוספי אפי' בני שלש ור"מ מוסיף אף בני ארבע וחמש וקשה דבפ"ק דראש השנה (דף י.) קאמר ר"מ כ"מ שנאמר עגל בתורה סתם בן שנה בן בקר בן שתים פר בן שלש ועל כרחין בן בקר בן שתים דקאמר היינו עגל בן בקר ולא פר בן בקר כלמוכח בת"כ גבי פר כהן משיח דתניא פר יכול אפילו זקן ת"ל בן אי בן יכול קטן ת"ל פר הא כילד בן שלש כדברי חכמים ר"מ אומר אף בן ארבע ובן ה' אלמא אפר בן בקר קאי ר"מ ומדעגל בן בקר בן ג' ולריך לומר דאף דקאמר ר"מ הכא אדרבנן קאי ולא אדר' יוסי הגלילי ובת"כ מיתניא דריה"ג בתר מילתיה דר"מ וחכמים ורבנן דהכא לאו רבנן דהתם ואי לא הוה גרסינן הכא אף במילתייהו דרבנן הוה ניחא טפי: תניא בתוספתא (פ"א) פר בן עשרים וארבעה חדש ויום אחד הרי זה פר שלם ור"א אומר נותנין לו ל' יום אחר כ"ד חדש שכל פרים שבתורה פר בן בקר בן שתי שנים פר סתם בן שלש שנים ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתים שנא' ופר שני בן בקר תקח לחטאת *[א] ת"ל אני אומר שני לראשון מה הראשון אינו נאכל אף השני אינו נאכל אמר ר"ש חטאת למה הוא דומה לפרקלים שנכנס לרצות ריצה פרקלים ונכנס הדורון רבי אומר מה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאה אם ללמד שהם שנים הרי כבר נאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה יכול תקדים חטאת לעולה בכל מעשה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת אי פר שני בן בקר תקח לחטאת יכול תקדים עולה לחטאת בכל מעשה ת"ל ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה הא כילד דם חטאת קודם

תורה אור

פרק ראשון

א רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים וחכמים אומרים [א]עגלה בת שתים [ב]ופרה בת שלש או בת ארבע רבי מאיר אומר אף בת חמש כשרה הזקינה אלא [ג]שאין ממתינין לה שמא תשחיר שלא תפסל א"ר יהושע לא שמעתי אלא שלשית אמרו לו מה הלשון שלשית אמר להם כך שמעתי סתם אמר בן עזאי אני אפרש אם אומר אתה שלישית לאחרות במנין וכשאתה אומר שלשית בת שלש שנים כיוצא בו אמרו כרם רבעי אמרו לו מה הלשון רבעי אמר להן כך שמעתי סתם אמר בן עזאי אני אפרש אם אומר אתה רביעי לאחרים במנין וכשאתה אומר רבעי בן ארבע שנים כיוצא בו *אמר האוכל בבית המנוגע פרס מג' לקב אמרו לו אמור משמנה עשרה לסאה אמר להם כך שמעתי סתם אמר בן עזאי אני אפרש אם אומר אתה משלש לקב אין בו חלה וכשאתה אומר משמנה עשרה לסאה מיעטתו חלתו: **ב** ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתים שנאמר [ה]ופר שני בן בקר תקח לחטאת וחכמים אומרים [ו]אף בני שלש ר' מאיר אומר אף בני ארבע ובני חמש

א כאשר אמר השם יתברך בעגלה ערופה (דברים כא) עגלה אמר רבי אליעזר שהיא בת שנתה כפי העיקר המחובר עליו בעת שאמר השם יתברך (ויקרא ט) ועגל וכבש בני שנה וחכמים אומרים אם אמר עגלת בקר יחסה אל הבקר ותהיה בת שנתים: שלישית לאחרות במנין. שתהיה שלישית במספר רלה לומר שנולדה בפעם שלישית כמו שיקראו בהש"ם עגלה שלישיה עניניה שנולדה בלידה שלישית וכבר קדמוה שני ולדות ואז תהיה בשרה ערב שוה השומן וכן יהיה המאמר בכרם רבעי שהיא הנטיעה הרביעית מן הנטיעות אשר נטעו בזה הקרקע: וכבר התבאר בפ' י"ג מנגעים שמי שהתאחר בבית המנוגע בכדי אכילת פרס טמאו בגדים שעליו והפרס הוא חצי חלה ואמר שזאת החלה תהיה כמוה שלשה חלות בכל קב ויהיה שיעור הפרס ששית קב ואמרו שהפרס הוא חצי חלה מן החלות אשר מהן י"ח חלות בסאה וכבר ידעת שהסאה ששה קבין ואין ספק שהשלים הקב הוא חלק מי"ח מן הסאה ובמקום המחלוקת אמר כך שמעתי ואין לי לפרש ואחר מלא בן עזאי בין שני המאמרים דבר וזה שהסאה תתחייב בחלה ומי שילוש קב אחת לא יתחייב בחלה האחת כמו שנתבאר במסכת חלה (פ"א) ואם תלוש סאה ותוליא ממנה החלה מי"ח מן הנשאר פחות משלים קב כשיעור חלק מי"ח מן החלה ואלא היא כונת אמרו מיעטתו חלתו וכבר התבאר בעירובין (דף פב:) שהככר אשר חליו יקרא פרס והוא שיעור בית המנוגע יש ממנו ארבע ככרות בקב ושם באר שיעור הקב כ"ד ביצים ויהיה שיעור הפרס ג' ביצים וזהו שמינית הקב לא ששית קב כמו שאמר רבי יהושע והלכה כחכמים: **ב** הלכה כחכמים והיות הזקנים מן הבהמות מתועבים בכל הקרבנות הגה הוא מאמר אמיתי וכאילו עניינו קרוב ממום ר"ל הזוקן ותם כח וכבר קדם

לך

משלישים דשלישית היה משמע שילדה אמה שנים לפניה כמו עגלה תילתא שהיא שלישי' לאמן והוא משובח אבל לשון שלשות משמע שיש בגופה ג' דברים שהיא בת ג' שנים: ביוצא בו כו'. לאחרים במנין. היה משמע כשנטע ג' נטיעות הרביעית יהיה קודש אבל רבעי משמע שיש בכרם גופו א) ג' דברים: וביוצא בו וכו'. וכך שמעתי וא"י מה בין שמועתי לדבריכם: אין בו חלה. דפחות מה' רבעים לא מחייב בחלה הילכך אע"ג דשליש הקב הוא א' מי"ח בסאה כשהסאה משער בקב הוא יותר גדול ממה שהסאה משער בסאה: ר"י הגלילי וכו'. פי' גבי טהרת לוים כתיב ופר שני בן בקר והאי שני יתירה הוא (דא"כ) [דאם] ללמד שהם שנים מקרא דבתריה שמעינן דכתיב ועשה את הא' חטאת והא' עולה ולמה נכתב שני ללמד שהוא בן שתי שנים: ר"מ אומר אף בני ארבע.

א) אולי צ"ל ד'.

פירוש הרא"ש

קרבנו של א' מהם. פי' דאם לא היה קרב היו הקרבנות מתים וזה יקריב אחר ואם לא מת א' מהם אין ...

מהר"ם מרוטנבורג

א אף בת חמש כשרה הזקנה. ...

הגהות הגר"א

[א] מ"ב בר"ש אמרו לו אני אומר שני לראשון מה הראשון אינו נאכל אף השני אינו נאכל. נמחק:

פי' בור זהב שחסר כאן הגהות הגר"א

[א] רמ"א מה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת אם ללמד שהם שנים הרי כבר ... עולה קודמין לאימורי חטאת מפני שהן כליל לאשים ... עולה א"כ למה נאמר ופר שני בן בקר תקח לחטאת יכול תהא נאכלת חטאת הלוים ת"ל שני שני לעולה מה עולה אינה נאכלת אף חטאת ... מהשבי בני הגולה הקריבו עולות לאלהי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל אילים תשעי' ותשעה לפירי חטאת שנים הכל עולה ... נאכלת אף חטאת לא נאכלת וכן היה רבי יהודה אומר על ע"ז הביאום רבי שמעון אומר כל מקום שנאמר בתורה עגל שהם בן שנה

חמש כשרים אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד: **ג** [א]כבשים בני שנה ואילים בני שתים וכולם מיום ליום בני שלשה עשר חדש אינו כשר לא לאיל ולא לכבש [ב]רבי טרפון קורהו פלגס בן עזאי קורהו נוקד ר' ישמעאל קורהו *פרכדיגמא א) [ג]הקריבו והביאו עליו נסכי איל לא עלה לו מזבחו [ד]בן שלשה עשר חדש ויום אחד ה"ז איל: **ד** [ה]חטאת הצבור ועולותיהן חטאת היחיד ואשם נזיר ואשם מצורע כשרין מיום ל' והלאה ואף ביום ל' ואם הקריבה ביום ח' כשרים נדרים ונדבות הבכור והמעשר והפסח כשרים מיום הח' והלאה ואף ביום השמיני:

פרק שני

א רבי אליעזר אומר פרת חטאת המעוברת כשרה וחכמים [ו]פוסלין ב) ר' אליעזר אומר אינה נלקחת מן העובדי כוכבים וחכמים [ז]מכשירין ולא זו בלבד אלא ג) כל קרבנות הצבור והיחיד באין מהארץ ומחוצה לארץ מן החדש ומן הישן [ח]חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ: **ב** ד) [ט]פרה שקרניה וטלפיה שחורים יגוד גלגל העין והשינים והלשון אינם פוסלין בפרה [י]והננסת כשרה [כ]היתה בה יבלת וחתכה רבי יהודה פוסל ר"ש אומר כל מקום *שנטל ולא העלה מקומו שער אדום פסולה: **ג** [ל]יוצא דופן ואתנן ומחיר פסולה ר"א מכשיר

ה א ב מיי' פ"א מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד:

ו ג מיי' שם פ"ב הל"ז ועיין בכ"מ:

ז ד מיי' שם פרק א הלכה יד:

ח ה מיי' שם פ"א הלכה יב:

א ו ז מיי' פ"א מהל' פרה אדומה הל"ז:

ב ח מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הלכה טו:

ג ט מיי' פ"א מהל' פרה אדומה הל"ה:

ד י מיי' שם הל"ב:

ה כ מיי' שם הל"ו:

ו ל מיי' שם הלכה ז:

א) [מנחות נא: חולין כג. ושם א' הקריבו מביא עליו נסכי איל ואינו עול' לו מזבחו] ב) [ע"ז כג.]: ג) [מנחות פג: ע"ז כג:]: ד) [בכורות מד.]:

פירוש רב האי גאון מסכת פרה (והיא רביעית א)

ג קורהו פלגס. פי' בינוני שאינו לא איל ולא כבש כדכתיב (יחזקאל מ"ה ט"ו) ושה אחת מן [הצאן מן] המאתי' ממשקה ישראל וגרסינן (יומא ל"ד ב') שה אחד מן המיוחד שבעדרו מן הצאן ולא מן הפלגס שפי' פלג כלומר ששמו צאן ולא כבש מן ...

תורה אור

שנאמר לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלהיך לכל נדר ואין זו באה לבית כל המומין הפוסלין במוקדשים פוסלין בפרה רכב עליה נשען עליה נתלה בזנבה עבר בה את הנהר קיפל עליה את המוסרה נתן טליתו עליה פסולה אבל קשרה במוסרה עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק פרס טליתו עליה מן הזבובים כשירה זה הכלל כל שהוא לצורכה כשירה לצורך אחר פסולה:

ד שכן עליה עוף כשרה עלה עליה זכר פסולה רבי יהודה אומר אם העלהו פסולה ואם מעצמו כשירה:

ה היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת פסולות רבי יהודה אומר אפילו בתוך כוס אחד היו בתוך ב' כוסות והן מוכיחות זו את זו פסולה ר"ע אומר אפילו ארבע אפי' חמש והן מפוזרות יתלוש רבי אליעזר אומר אפי' חמשים רבי יהושע בן בתירה אומר אפילו אחת בראשה ואחת בזנבה פסולה היו בה שתי שערות עיקרן משחיר וראשן מאדים עיקרן מאדים וראשן משחיר הכל הולך אחר הנראה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אחר העיקר:

פרק שלישי

א שבעת ימים קודם לשרפת הפרה מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה ובית אבן היתה נקראת ומזין עליו כל שבעת הימים מכל חטאות שהיו שם ר' יוסי אומר לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד ר' חנינא סגן הכהנים אומר על כהן השורף את הפרה מזין כל שבעת הימים ועל של יום הכפורים לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד:

ב חצרות היו בירושלים בנויות על גבי סלע ותחתיהם

עין משפט נר מצוה

ז א ב ג מיי' פ"א מהל' פרה אדומה הלכה ו:

ח ד מיי' שם הל"ב:

ט ה מיי' שם הל"ג:

א ו מיי' שם פ"ב הלכה ג:

ב ז מיי' שם הל"א:

ג ח מיי' שם הל"ד:

ד ט מיי' פ"א מהל' עבודת יוה"כ הלכה ד:

ה י מיי' פ"ב מהל' פרה אדומה הל"ד:

מסורת הש"ס

א) ב"מ ל. פסחים כו.: ב) [יומא ג.]: ג) [יומא ח.]: ד) [סוכה כח. זבחים קיג.]:

פירוש רב האי גאון

יבלת כדאמרינן בבכורות (מ"ה א') לענין מומין וכיוצא בה גרסינן בגמרא (כתובות ע"ו א') לענין מומין שבנשי' הכא במאי עסקינן [ביותרת] אי נימא ביתירת יתירת מאי (מאותו) [ראייה מיתי] (ורבותיה) [ורכוותית] לענין עבד באשה נקנית (קדושין כ"ה א'): ג קיפל עליה המוסירה (א' ד')

מפני קבר התהום. כל שם קבר התהום וטומאת התהום שבש"ס לשון ספק הוא כתהום זה שאינו גלוי שכל העיר מסופקים שמא יש שם קבר מתחתיו ואין למת חלל טפח וטומאה שהיא רצוצה בוקעת ועולה לפיכך היו בונין אותו ע"ג כיפין שאפילו יש קבר מתחת הרי חלל מפסיק: ומביאין נשים עוברות ויולדות שם. עשו בה מעלות הרבה לטהרה כי היכי דלא ליזלזלו בה כדפרישי': ומגדלות שם את בניהן. בתוספתא (שם) שנינו עד שיהיו בני שבע שנים או שמנה ולא יותר שלא יראו קרי: וכוסות של אבן בידיהם. שכל מעשי' בכלי אבנים: ירדו לתוך המים ומלאום. תיקנו שיהו תינוקות הללו ממלאין לו מים לקרבו לקדש מי חטאת שמזין עליו כל ז' ומשום מעלה תקנו שיהו טהורים מכל טומאה וקסבר האי תנא מילוי ידים בעינן ולא ישלשל בחבל וכשהיו רוצים לילך למלאת המים

תורה אור

ותחתיהם חלול מפני קבר התהום ומביאים נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהן ומביאין שוורים ועל גביהן דלתות ותינוקות יושבין על גביהן וכוסות של אבן בידם הגיעו לשלוח ירדו ומלאום ועלו וישבו על גביהן רבי יוסי אומר ממקומו היה משלשל וממלאו: ג באו להר הבית וירדו הר הבית והעזרות תחתיהם חלול מפני קבר התהום ובפתח העזרה היה מתוקן קלל של חטאת ומביאין זכר של רחלים וקושרים חבל בין קרניו וקושרים מקל ומסבך בראשו של חבל וזורקו לתוך הקלל ומכה את הזכר ונרתע לאחוריו ונוטל ומקדש כדי שיראה על פני המים ר' יוסי אומר אל תתנו מקום לצדוקים לרדות אלא הוא נוטל ומקדש: ד לא היו עושים לא חטאת על גבי חטאת ולא תינוק ע"ג חברו וצריכין היו התינוקות להזות דברי רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר לא היו צריכין להזות: ה לא מצאו משבע עושין משש מחמש מארבע משלש מב' ומאחת ומי עשאם הראשונה עשה משה והשניה עשה עזרא וחמש מעזרא ואילך דברי רבי מאיר וחכמים אומרים שבעה מעזרא ואילך ומי עשאן שמעון הצדיק ויוחנן כהן גדול עשו שתים שתים אליהו עיני בן הקוף ותנמאל המצרי וישמעאל בן פיאבי עשו אחת אחת: ו וכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה כיפין על גבי כיפין וכיפה כנגד האוטם מפני קבר התהום שבו כהן השורף את הפרה ופרה וכל מסעדיה יוצאין להר המשחה: ז א) לא היתה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחטו ולא אדומה שלא יאמרו שתים שחטו ב) ר' יוסי אומר לא משום זה אלא משום שנא' והוציא אותה ג) לבדה וזקני ישראל היו מקדימין ברגליהם להר המשחה ובית טבילה היה שם ד) ומטמאין היו את כהן השורף את הפרה ה) מפני הצדוקים שלא יהו אומרים במעורבי שמש

חיים מן מי השילוח לקדש בהן את האפר היו מביאין השוורים: תניא בתוספתא [פ"ב] רבי יהודה אומר שוורים שכריסן רחבה כדי שלא יהו רגלי התינוקות יוצאין ומיטמאין בקבר התהום והכל שוין שהתינוקות צריכין טבילה אמרו לפני רבי יעקב משום ר' ישמעאל כוסות של אבן היו תלויין בקרני שוורים כיון שבאו שוורים לשתות נתמלאו הכוסות אמר להם אל תתנו מקום לצדוקים לרדות אחריכם: פי' שוורים שכריסן רחבה. בפרק היסן (דף כא:) מסקינן דקסבר רבי יהודה שלא היו מביאים דלתות כל עיקר מפני שדעתו של תינוק גסה עליו שמא יוציא ראשו או אחד מאיבריו ויטמא בקבר התהום אלא מביא שוורים המצריים שכריסותיהם רחבות: והכל שוין. רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא דפליגי בפירקין אם היו התינוקות צריכות הזאה בטבילה מודו: ג באו. התינוקות על השוורים והכוסות מלאים מים בידיהן להר הבית: ובפתח העזרה. של עזרת נשים כדמוכח בתוספתא: מתוקן קלל של חטאת. כלי חרס שמניחין בו אפר חטאת וכדה על שכמה (בראשית כד) תרגום וקלתה על כתפה ספות וכלי יוצר (ש"ב יז) תרגום קולין ומאן דחסף אבל בתוספתא קתני וקיטלות של אבן: וזורקו לתוך הקלל. ומתוך כך כשהיה הזכר נרתע לאחוריו והיה המקל יוצא מן הקלל ומן האפר עמו ונשפך על גבי שוורים והתינוק נוטלו שלא יוציא ידו לחוץ: תניא בתוספתא [שם] באו לשער היוצא מעזרת נשים לחיל וקיטלות של אבן היו קבועין בכותל מעלות של עזרת נשים וכיסוייהן של אבן נראין בחיל ובתוכן אפר מכל פרה ופרה שהיו שורפים שנאמר (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת מכה את הזכר ונרתע לאחוריו ואפרו נשפך נוטל ומקדש מזה שנשפך מעשים אלו עשו כשעלו מן הגולה דברי ר' יהודה רבי שמעון אומר אפרה ירד עמהן ועלה אמרו לו והלא נטמא בארץ העמים אמר להן לא גזרו טומאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה. פי' כשעלו מן הגולה ולא היה להם אפר להטהר ומזה שנשאר לא היו יכולין ליקח שהיו

היתה נעשית: **ח** אסמכו ידיהם עליו ואומרים לו אישי כהן גדול טבול אחת ירד וטבל ועלה ונסתפג ועצים היו מסודרים שם עצי ארזים וארנים וברושים ועצי תאנה חלקה ועושין אותה כמין מגדל ומפתחין בה חלונות וחזיתה מערבה: **ט** ב) כפתוה בחבל של מגג ונתנוה על גבי המערכה ראשה בדרום ופניה למערב הכהן עומד במזרח ופניו למערב שחט בימינו וקבל בשמאלו רבי יהודה אומר בימינו היה מקבל ונותן לשמאלו ומזה בימינו טבל והזה ז' פעמים כנגד בית קדש הקדשים על כל הזיה טבילה ג) גמר מלהזות קינח את ידו בגופה של פרה ירד והצית את האש באליתות ג'רבי עקיבא אומר בחריות: **י** ד'נבקעה ועמד חוץ מגתה נטל עץ ארז ואזוב ושני תולעת אמר להן עץ ארז זה עץ ארז זה אזוב זה אזוב זה שני תולעת זה שני תולעת זה ג' פעמים על כל דבר ודבר והם אומרים לו הן הן שלשה פעמים על כל דבר ודבר: **יא** ה'כרכן בשירי הלשון והשליך לתוך שרפת' נשרפה חובטין אותה במקלות וכוברים אותה בכברות רבי ישמעאל אומר במקבות של אבן ובכברות של אבן היתה נעשה שחור שיש בו אפר כותשים אותו ושאין בו מניחין אותו העצם בין כך ובין כך היה נכתש חולקים אותו לשלשה חלקים אחד נותן בחיל ואחד נותן בהר המשחה ואחד היה מתחלק לכל המשמרות:

פרק רביעי

א פרת חטאת ששחטה שלא לשמה קיבל והזה שלא לשמה או לשמה ושלא לשמה או שלא לשמה ולשמה פסולה רבי אליעזר מכשיר ושלא

ושלא רחוץ ידים ורגלים פסולה ר' אליעזר מכשיר ושלא בכהן גדול פסולה רבי יהודה מכשיר ובמחוסר בגדים פסולה ובכלי לבן היתה נעשית:

ב שרפה חוץ מגתה או בשתי גתות או ששרף שתים בגת אחת פסולה הזה ולא כיון כנגד הפתח פסולה הזה משׁשית שביעית חזר והזה שביעית פסולה משביעית שמינית וחזר והזה שמינית כשרה:

ג שרפה שלא בעצים או בכל עצים אפילו בקש או בגבבה כשרה הפשיטה ונתחה כשרה שחטה על מנת לאכול מבשרה ולשתות מדמה (פסולה) רבי אליעזר אומר אין מחשבה פוסלת בפרה:

ד כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים ופוסלין אותה במלאכה אירע בה פסול בשחיטתה אינה מטמאה בגדים אירע בה בהזייתה כל שעוסק בה לפני פסולה מטמא בגדים לאחר פסולה אינו מטמא בגדים נמצא חומרה קולה לעולם מועלין בה ומרבין לה עצים ומעשיה ביום ובכהן המלאכה פוסלת בה עד שתעשה עפר והמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר:

ר"ש אומר בין לפני פסולה בין לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים מפני שנידונת על שם סופה אמר ר"ש מצאתי חנניא בן גמלא בלידן ואמר לי פרה שאירע בה פסול מהו אמרתי לו לפני פסולה מטמאה בגדים לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים אמר לי והלא משמך אמר לי ר' אלעזר בין לפני פסולה בין לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים מפני שנידונת על שם סופה אמרתי לו לא אמרתי [א] אלא בין אמרתי בין לא אמרתי נראין דברי. פי' על שם סופה דכיון דנפסלה לבסוף כאילו נפסלה מתחלה: עוד תניא בתוספתא [שם] כל מעשה פרה ביום חוץ מאסיפת אפרה והמילוי והקידוש כל מעשים [ב] כשרים חוץ מאסיפת אפרה והמילוי והקידוש והזייה לעולם אין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין היממה עד

פרק חמישי

א המביא כלי חרס לחטאת טובל ולן על הכבשן רבי יהודה אומר אף מן הבית הוא מביא וכשר שהכל נאמנים על החטאת ובתרומה פותח את הכבשן ונוטל ר' שמעון אומר מן הסדר השני ר' יוסי אומר מן הסדר השלישי: **ב** המטביל כלי לחטאת במים שאינם ראויים לקדש צריך לנגב במים שהם ראויים לקדש אינו צריך לנגב אם להוסיף לתוכו מים מקודשין בין כך ובין כך צריך לנגב: **ג** קרויה שהטבילוה במים שאין ראויין לקדש מקדשין בה עד שתטמא נטמאת אין מקדשין בה ר' יהושע אומר אם מקדש הוא בה בתחלה אף בסוף יקדש בה אם אינו מקדש בה בסוף אף לא בתחלה בין כך ובין כך לא יוסיף לתוכה מים מקודשין: **ד** א) שפופרת שחתכה לחטאת ר' אליעזר אומר יטביל מיד ר'

א כלי חרס לחטאת. אם לקדש בו או למלאות בו. טובל ולן על הכבשן ילין על התנור שמבשלין בו הכלי חרס עד שיפתח אותו לעיניו ויקח ממנו הכלי בטהרה. וכבר קדם לך באהלות (פ"ה) שהכל נאמנים בכלי חטאת שהוא טהור לאומרו (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת כל ישראל ראויין לשומרה ואפי' הביא ע"ה כלי מביתו ואמר שזה טהור לחטאת יהיה נאמן והלכה כרבי יהודה. ובתרומה פותח את הכבשן ונוטל ר"ל שיפתח הכבשן (ועליו) היוצר ויבא זה שירצה לקחת כלי טהור לתרומה מזה התנור הפתוח ויקח ממנו כלי והוא טהור לפי שכלי חרס אמנם יטמאהו ע"ה אחרי התבשלו והוא עדיין במקומו בכבשן ולא יגע בו ולא יזיזהו ממקומו ואמר ר"ש שהוא יקח מסדר השני לא מן השורה הראשונה אשר נכח פני הכבשן כי לפעמים יגע באלה הכלי חרס ע"ה בעת שפתח הכבשן ואמר ר' יוסי מן הסדר השלישי לפי שהוא לפעמים יקח כלי להביטו ויגע בכלי אשר אחריו אשר יבא בסדר השני ואחר [כך] ישיב הכלי אשר לקח מהסדר הראשון למקומו ולכן לא יקח אלא מסדר השלישי ואין הלכה לא כרבי שמעון ולא כרבי יוסי אלא כל מה שילקח מן הכבשן אף על פי שיהיה פתוח הנה הוא בחזקת טהרה:

שתעשה אפר כל מעשיה מלאכה פוסלת בהן חוץ מאסיפת אפרה והזיית מימיה. פי' מילוי. המים. קידוש נתינת אפר על המים וקלת קשה דנקט חוץ מאסיפת אפרה ושבק שריפה דכשרה בלילה כדתניא בסיפרי. כל מעשיה באנשים אית דגרסי בכהנים דרבי יהודה פוסל באשה מלקדש לקמן בפ"ה [מ"ד]:

א לחטאת. להניח בו אפר חטאת או מי חטאת: טובל ולן על הכבשן. מתחיל לשמרן בטהרה שלא יגע בהן עם הארץ מקודם שיצרפו בכבשן דהיא גמר מלאכתן לקבל טומאה כדתנן במס' כלים סוף פרק רביעי: רבי יהודה אומר אף מן הבית הוא מביא וכשר. דמהימנינן ליה לעם הארץ אם אומר שמרו על טהרת חטאת כדאמרינן בריש חומר בקודש (דף כד:) דעמי הארץ נאמנין על טהרת יין ושמן כל השנה שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו: ובתרומה. אם מביא כלי חרס להניח בו תרומה פותח את הכבשן ונוטל ואע"ג שנגמר צירופן ולא שמרן דכיון דעדיין לא נפתח ומלא אבק על גביו לא חיישינן שמא נגע בו עם הארץ דלא התמירו

לתרומה: ר"ש אומר מסדר השני. אהיכא דפתח עם הארץ את הכבשן ונטל הימנו כלים קאי דאין נוטל מסדר הראשון שיד הכל ממשמשין בהן אבל מסדר השני שתחת הראשון שרי ורבי יוסי מחמיר ואסר אף בשני ושרי בסדר שלישי: תניא בתוספתא [רפ"ג] שש מעלות לחטאת ממלאין ומקדשין מי חטאת בכל מקום. מזין מי חטאת

בטהרה צריכין טבילה לקדש משום צינורא דעם הארץ דדילמא בשעת חתיכה עדיין נחה היא ואע"ג דטבילה אין הערב שמש לא מ"מ איכא היכרא משום דלגבי חטאת עשאוה כטמא מת בשביעי שלו ומטמא אדם וכלים דחותכה (והטבילה) טעונה טבילה ואם איתא דפרה היתה צריכה הערב שמש גם זו היתה צריכה: ורבי יהושע אומר יטמא. ויטביל דבעינן אחר ליכא היכרא כיון דכלים הנגמרים בטהרה לא בעי הערב שמש לקדש: הכל כשירים לקדש. כל הטהורים כשרים להשליך האפר ע"ג המים ואפילו אשה: רבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה. ביבמות בפרק הערל (דף עב:) מפרש טעמייהו מקראי דכתיב ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת וכתר אסיפת אפרה כתיבא הך עבודה דקידוש ואין עבודה מפסקת בינתים ת"ק סבר הנך דפסולין באסיפה פסולין בקידוש ואמרינן נפרק טרף בקלפי (דף מג.) ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח איש להכשיר את הזר טהור ואפילו אשה והניח מי שיש בו דעת להניח יצא חרש שוטה וקטן שאין בהן דעת להניח ואהני קאי ולקחו דבתריה ובקונטרס לא כוון יפה בפ' הערל (דף עב:) והגב ריהטיה לא דק ור' יהודה סבר א"כ דההיא דאסיפה נקט לגבי קידוש ליכתוב ולקח לטמא כי היכי דכתיב באסיפה לשון יחיד ומאי ולקחו דאפילו הנך דפסולין התם כגון קטן כשרים הכא אבל אשה לא דכתיב ונתן לא ונתנה: תניא בתוספתא [פ"ד] שפופרת שחתכה לחטאת רבי אליעזר אומר [א] יטמא ואין צריך להטביל ר' יהושע אומר יטמא ויטביל כנס לתוכה מי חטאת ואפר חטאת עד שלא יטבילנה מטמאין ר"ש מטהר ומעשה באחד שחתך שפופרת בבית שערים והיה ר"ש מטהר וחכמים מטמאין הכל כשרין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן ור' יהודה מכשיר בקטן רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר חרש שוטה וקטן שקדשן ואחרים רואין אותן קידושן כשר טומטום קידושו פסול מפני שהוא ספק ערל והערל פסול מלקדש אנדרוגינוס קידושו כשר ורבי יהודה פוסל מפני שהוא ספק אשה ואשה פסולה מלקדש. פירוש יטמא ואין צריך להטביל גירסא משובשת היא זו אלא הכי תניא יטביל ואין צריך לטמא כדתנן יטביל מיד: ה בכל הכלים מקדשין. בין של עץ בין של עצם בין של זכוכית ואפילו בכלי גללים דלא חשיבי כלי לענין טומאה לא מד"ת ולא מדברי סופרים: ולא בשולי המחץ. אם חזר ותקנן ממלאין בהן ומקדשין בהן כדתניא בתוספתא (ב"ק פ"ז) דכלים: שאין מצילין מיד כלי חרס. כלומר ואין מצילין לענין תוך תוכו אלא כלים ודכוותה תנן בפ"ב דכתובות (דף כז.) שכתוב ברוב ספרים שאין אדם נאמן על עצמו ופירושו כמו ואין אדם נאמן על עצמו וכה"ג בפרק קמא דביצה (דף ב.) דתנן שאפר כירה מוכן הוא ואמר רבא (דף ח.) בגמ' הכי קאמר ואפר הכירה מוכן הוא: תניא בתוספת' [פ"ד] שולי כלי עץ כלי עצם כלי זכוכית אין מקדשין בהם מגופה שהתקינה לכלי כשרה לקדש בה: ו ביצת היוצרים. כמו ביצים של יוצר דפרק איזהו נשך (דף עד:) פירש בערוך כל כלי שמתחילין עשי כלי חרס לעשותו עושין תחלה החומר עגול צורת ביצה ויש בו בית קיבול כשרה לקדש בו מי חטאת: רבי יוסי פוסל. דלא חשיב ליה כלי: וחכמים פוסלין. בביצת הנעמית קתני בתוספתא [פ"ד] דכשירה לקדש בה והיא בת היענה דמתרגמינן (ויקרא יא) בת נעמיתא: ז השוקת שבסלע. שוקת היא אבן חלולה שעל שפת המעיין והמים נכנסין לה דרך חור שבדופנה ומשקין בה בהמות והכא מיירי בסלע מחובר שחקקן אין נחשב כלי הואיל ולא היה עליו שם כלי בתלוש ואפילו היה תלוש אלא שקבעו ולבסוף חקקו כדאמר בפרק המוכר את הבית (דף סה:) גבי ליטר: ואינה צריכה צמיד פתיל. דאי יש בה טפח על טפח על רום טפח ואין בילאתו פותח טפח טומאה בבית מה שבתוכה טהור כמו כיב שהוא קמור בפרק שלישי דאהלות ואפילו יש בילאתו פותח טפח אלא שמכוסה בנסר מציל ולא בעי צמיד פתיל כיון דלאו כלי הוא כדתנן גבי בור ודות בפ"ה דאהלות [מ"ו]: מפני שאינם עגולים כלי. כלומר שאין כלי מסבב את המים דנקב של מטה מבטלו מתורת כלי ואפילו תלוש דסתימה של סמרטוט לא משויא ליה כלי אבל כשהנקב מן הצד יש תורת כלי עליו ומקדשין מים שבתוכה שהכלי מסבבם והיינו עגולים כלי: תניא בתוספתא [פ"ד] בין החוקק [ב] באמת המים בין בית קבלה אע"פ שתלשוה מים וחברוה אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין הימנה ואינה צריכה צמיד פתיל תלשה וחיברה וחיסב עליה אחר תלישה ממלאין בה ומקדשין בה ומזין הימנה וצריכה צמיד פתיל ופוסלת המקוה. מעיין היורד למכתשת ומבקש לקדש בה מפסיק ומנגב וחוזר וממשיך אמת המים ומקדש. פי' בין החוקק אמת המים כגון גומא שבסלע בין שחקקוה מים כדכתיב (איוב יד) אבנים שחקו מים: בין בית קבלה. שחקקה אדם לשם קבלה אע"פ שאחר שנחקקה תלשוה מים וחזרו וחברוה כגון דלא חישב עליה לשם כלי אין תורת כלי עליה והרי היא כלא נתלשה: ואין צריכה צמיד פתיל דלא בעינן צמיד פתיל אלא לכלי וכיון דלאו כלי היא הרי היא כביב שהוא קמור תחת הבית דתנן בפרק שלישי דאהלות דאם יש בו פותח טפח ואין בילאתו פותח טפח טומאה בבית מה שבתוכו טהור אבל אם משנתלשה חישב עליה יש עליה תורת כלי. מפסיק ומנגב דבעינן מילוי מכח אדם לכך מפסיק המעיין ומנגב המכתשת וממשיך אחרי כן דאוי מכח אדם. עשה לה עטרה של טיט התלושה קאי שעשה לה מוסף של טיט. והלכו המים לשם פסולין דאין המושב נחשב כלי אלא א"כ היה בריא שאם ינטל השוקת לא יפרד הימנה: תניא בתוספתא (פ"ד) ר' יהודה אומר משום ר"א עשה לה עטרה של טיט כדי שילכו מים לשם בין שניטלת עמה בין שאינה ניטלת עמה כשרה. השוקת של טיט אם ניטלת [ג] עמה כשרה ואם לאו פסולה: פי' כדי שילכו מים לשם עטרה זו לא לקבל המים אלא להמשיך המים לשוקת שלא יתפשטו על פני הארץ וילכו לשוקת ובאותה עטרה לא חיישינן בניטלת ולא שיהא לה תורת כלי דלאו מקדש בה אלא שיבאו מכח אדם והיינו מכח אדם שעל ידי עטרה באים לשוקת. השוקת של טיט אבן שאין בה הקק אלא עשה עליה עטרה של טיט ונעשית שוקת. אם ניטלת עמה כשרה כדתנן:

ר' יהושע אומר [ד]יטמא ויטביל [א]) [ג]הכל כשרים לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן רבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה ובאנדרוגינוס: **ה** [ג]בכל הכלים מקדשים אפילו בכלי גללים בכלי אבנים ובכלי אדמה ובספינה מקדשין בה אין מקדשין לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא במגופת החבית ולא בחפניו [ג]) מפני שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת אלא בכלי [ד]אין מצילין בצמיד פתיל אלא כלים [ג]) [ה]ואין מצילין מיד כלי חרס אלא כלים: **ו** [ו]ביצת היוצרים כשירה רבי יוסי פוסל ביצת התרנגולת רבי מאיר ור' יהודה מכשירין [ז]וחכמים פוסלין: **ז** [ד]) [ח]השוקת שבסלע אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה ואינה צריכה צמיד פתיל [ט]ואינה פוסלת את המקוה [י]היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה ומקדשין בה ומזין ממנה וצריכה צמיד פתיל [כ]ופוסלת את המקוה [ל]נקבה מלמטה ופקקה בסמרטוט המים שבתוכה פסולין מפני שאינן עגולין כלי מן הצד ופקקה בסמרטוט המים שבתוכה כשרים מפני שהם עגולים כלי [מ]עשה לה עטרה של טיט והלכו המים לשם פסולין אם היה בריא כדי שינטל עמה כשרים: **ח** [נ]שתי שקתות שבאבן אחת קידש [את] אחת מהן המים שבשניה אינן מקודשין היו נקובות זו לזו כשפופרת הנוד או שהיו המים צפין על גביהן אפי' כקליפת השום וקדש את אחת מהן המים שבשניה מקודשין: **ט** [ס]שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת וכן שתי עריבות וכן השוקת שנחלקה המים שביניהם אינן מקודשין עשאם בסיד או [*]בגפסים והן יכולות להנטל כאחת המים שביניהם מקודשין:

פרק ששי

[ס]) **א** [ע]המקדש ונפל הקדוש על ידו או על הצד ואח"כ נפל על השוקת פסול

ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי הנה כל מה שהוא פסול לאסיפת האפר פסול לקדש ואמר באסיפת האפר (שם) ואסף איש טהור ואמרו טהור להביא את האשה ורבי יהודה אומר שאמר ולקחו ולא אמר ולקח ירצה בו שראוי שיהיה גדול או קטן ויפסל באשה ובאנדרוגינוס לאומרו ונתן עליו ולא ונתנה וזו מלה מורכבת ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי אליעזר: **ה** אמר ית' (במדבר יט) ונתן עליו מים חיים אל כלי ואמר מגיד שעשה בה כל הכלים ככלי חרס לאמרו אל כלי ר"ל איזה כלי שיהיה ולא אמר הכלי: וכבר ביארנו בשני מכלים שנוחן ר"ל כלי השוקע ואינו בתוכו קערורית והוא אשר יקרא שולי המחץ וכונת אמרו אין מזין אלא בכלים לפי שהמים המקודשין יצטרכו שיהיו בכלי גם כן בשעה שיזה מהן וכבר ביארנו בעשירי מכלים שהכלים לבד הם אשר יצילו בצמיד פתיל באהל המת ובשמיני מכלים ביארנו גם כן שהכלים לא יטמאו מאויר כלי חרס שאם נפל שרץ לאוירו נטמא כל מה שיהיה בו זולת הכלים לבד ואמר [*]) שאינה סבה למה שקדם מן המאמר אבל הוא יחשוב מה שיוחדו בו הכלים מעת שהם כלים: **ו** מדרך היוצרי' שיתהכו מן החמר וינגבוהו וילכעוהו וכאשר יצטרך לעשיית הכלי' יקח א' מאלו הגולמים אשר נקראו בילים ויבקעה ויעשה ממנה מה שירצה וזה הכלי הוא כמו כלי אדמה כי יש לו קערורית ולזה ממלאין בה ומקדשין בה ואין הלכה כרבי יוסי והלכה כחכמים: **ז** שוקת מקום מקוער יתקבצו בו המים והקבוץ ממנו שקתות המים ואמר שבהר אם יהיה בו חפירה וישוב צורתו כזה הכלי וזה ימלא ברוב ההרים הנה לא נחשבה כמו כלי אבנים אבל משפטה משפט חפירה כעלם הארץ ולזה אין ממלאין בה ואין מקדשים בה ואין מזין ממנה ואם תהיה באהל המת לא תצטרך למיד פתיל אבל תהיה כמו הבור והדות אשר בבית אשר בכסוי לבד ימלט כל מה שבה בלתי צמיד פתיל כמו שביארנו בחמישי מאהלות: ואינה פוסלת את המקוה אם תהיינה המים נוזלים מזאת השוקת ויתקבץ בתוך המקוה כי הם ימלטו מהיות אלה המים מים שאובין כמו שהתבאר במקואות (פ"ד) ואם לקח כלי מאבן או זולתו והדביקה בסיד ובחרסית בעלם הארץ או בהרים הנה משפטו באלה הדברים משפט הכלים שממלאין בה ומקדשין בה ומזין ממנה ולא תציל מה שבתוכה אם תהיה באהל המת אלא בצמיד פתיל ואם ניקבו אלו הכלים בתחתיהם וסתם זה הנקב בבלויי הסחבות והוא אשר נקראו סמרטוטים הנה המים אשר בזה הכלי פסולים לקדש ולהזות מהם לפי שאלה המים אינן נחין על היקף כלי וזה כוונת אמרו עגולים כלים ואם יהיה הנקב בלד הכלי הנה אלו המים כשרים לקדש ולהזות לפי שהם נחין בהיקף כלי ואם נתעטר זה הכלי המחובר בסלע עטרה מטיט ומלא הכלי במים עד שעבר ע"פ הכלי ושבו בהיקף זה הטיט הנוסף על עליונות הכלי הנה אין ראוי לקדש מאלה המים ולא להזות מהן אם היו מקודשין לפי שאינן בכלי לפי שהן שטוחין על הסלע ואם היה זה הטיט מחובר בפי הכלי חבור אפשר הסתלקותו עם הכלי אם יסתלק הנה שב מכלל הכלי והיא כלי אדמה וראוי לקדש ולהזות ממנו כמו שקדם לך: **ח** הבדל יש בין אמרו שוקת שבאבן לבין הסלע לפי שהסלע הוא [*]קרו אבן קיים בארץ והנה דינו דין הרים ואבן הוא אבן מטלטלת והחפירה אשר יהיה בה הוא כלי בלי ספק וממלאין בה ומקדשין בה וכבר ידעת שהקדוש הוא השלכת האפר במים: ושפופרת הנוד הוא האבוב אשר יושם בפי הנוד לצוק ממנו היין או המים וכיוצא בהן ואם נתערבו המים אשר בזאת החפירה עם המים אשר בחפירה אחרת או בהיות הנקב בהבדל העובר בין שתי החפירות כשפופרת הנוד או בהיות המים לפין על זה ההבדל עד שיתחברו מים במים והשליך האפר באחד מב' השקתות כבר נתקדשו המים בכלן: **ט** סיד הוא קאה"ן בלע"ז וגפסים הוא חרסית הנקרא גיא"ש בלע"ז אם יתחברו הכלים חיבור שלם הנה שב הריקות אשר ביניהם כמו כלי אחד ומעת שישליך האפר במקום אחד מהן שבו כל המים מקודשים:

א אמר יתברך (במדבר יט) ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת הנה יצטרך שיהיה הוא בעלמו אשר יקבץ בין המים והאפר אמנם אם שם האפר על ידו או על לד הכלי ואז נפל על המים או [*])שספך האפר מכליו במים הנה אין זה מים מקודשים והוא קדוש פסול ואם גלה השפופרת אשר בה האפר ולקח ממנו די

א) נ"ל שאין אינה . ב) אולי צ"ל שנשפך

ח או שהיו מים לפין על גביהן. כגון שכותל האמצעי שמפסיק בין שתי השקתות נמוך משאר הכותלים כקליפת השום דכשנתמלאו שתיהן עד ראש המחיצות החיצונות מים לפין על פני האמצעית כקליפת השום. שבין שתי עריבות ושבין סדק של שוקת אבל שאר המים מקודשים אלא דאותן שבסדק לא נכנס הקידוש בהן ובתוספתא (ספ"ד) קתני שהמים שבסדק אינן אגודי' בכלי אבל כשעשאן בסיד ויכולות להנטל נחשבין המים שביניהם כצרורין בתוכן ולישנא דתוספ' משמע דכל המים אינן מקודשין כלל ולא יתכן דאם כן הוה ליה למיתני פסולין וצריך לדחוק בלשון התוספתא לפי הענין שפירשתי: גפסים. מין סיד: תניא בתוספתא [שם] שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת וכן שתי עריבות וכן השוקת שנחלקה אמר רבי יוסי בזו ההלכה קפלתי לפני רבי עקיבא אמרתי לפניו שתיהן אינן מקודשות שהמים שבסדק אינן אגודים בכלי:

א המקדש מי חטאת. כאפרן נתינת אפר על גב מים קרי קידוש בכולה מכילתין כדתנן בפירקין היה קידוש צף על פני המים: ואחר כך נפל לשוקת פסול. דבעינן מכח אדם לשוקת דולקחו ונתן כתיב (במדבר יט) ובשותת איירי שלא ניתן מכח נפילה ראשונה אלא מעצמו חוזר ושותת מידו לשוקת דאי מכחו ניתן כשר כלמוכח

מים: ואין מצילין מיד כלי חרס. לענין תוכו ולא תוך תוכו אלא כלים אבל מחלה לא מצלי בפ"א דכלים: ו ביצת וכו'. פי' היולר שעשה החומר עגול כמין ביצה ומייבש וכשרוצה לעשות ממנו כלי שורכו במים ויש לו בית קיבול ור' יוסי פוסל דלא חשיב כלי שאינו עשוי לקבלה: וחכמים פוסלים. אבל בבילת יענה מכשירים בפי"ז דכלים: השוקת וכו'. השוקת שבסלע כגון שחקק בהר ועשאו כעין כלי לא חשיב כלי הואיל ולא היה לו שם כלי בתלוש ואפילו היה תלוש אלא שקבעו ולבסוף חקקו כדאיתא בפרק המוכר את הבית: וא"צ צמיד פתיל. אלא מצלת מכוסה כמו בור ודות בפ"ה דאהלות: עגולין כלי. שאין הכלי מסבב המים דנקב שלמטה מבטלו מתורת כלי ופקיקת סמרטוט לא מהני ליה אבל מן הצד שהכלי מסבב המים מקדשים במים שלמטה מן הנקב ואפילו לא פקקה בסמרטוט ואגב ריהטא נקטה ולא מסתברא למימר שמקדש במים שלמעלה מן הסמרטוט דלא עדיף ממים שהלכו עד העטרה דסיפא: עשה לה עטרה כו'. תלושה קאי ועשה לה מוסף של טיט על שפתה סביב איט נחשב כלל אא"כ חזק שאם ניטל השוקת לא יפול ממנה: ח שתי שקתות (כו') שבאבן אחת. ומחילה מפסקת ביניה': כשפופרת הנוד. רחבה כשתי אלבעות לפיס על גביהם שמחילה המפסקת נמוכה מעט משאר מחילות: ט שתי אבנים כו'. בין שתי אבנים שסמכן זו לזה ועשאן שוקת נשאר סדק ביניהם וכן בין שתי העריבות וכן סדק שבשוקת שנחלקה אינם מקודשין ובתוספתא שהמים שבסדק אינם אגודים בכלי אבל כשיכולים להנטל כאחת חשיבי המים שבסדק כאגודים בכלי: א המקדש וכו'. פירוש המקדש שנוטל אפר בידו לתתו על המים ונפל הקדוש הייתי האפר מידו על ידו האחרת או על לדו של השוקת ומשם נפל על השוקת פסול דבעינן שיפול מכחו לתוך הכלי דכתיב ולקחו לטמא וגו' וכן נפל האפר עצמו מן השפופרת

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"א מהל' פרה אדומה הלכה טו:
ו ב מיי' שם פ"ט הל"ב:
ז ג מיי' פ"ט שם הל"ג:
ח ד מיי' פכ"א מהל' טומאת מת הל"ח:
ט ה מיי' פי"ג מהל' כלים הל"ג:
י ו וז מיי' פ"ט מהל' פרה אדומה הל"ג:
יא ח מיי' פ"ט מהל' מקואות הל"ג:
יב י מיי' פ"ט מהל' פרה אדומה הל"ה:
יג כ מיי' פ"ט מהל' מקואות הל"ג:
יד ל מיי' פ"ט מהל' פרה אדומה הל"ז:
טו מ מיי' שם הל"ט:
טז נ מיי' שם פ"ט הלכה ו:
יז ס מיי' שם הל"ז:
א ע מיי' שם הל"ב:

פירוש הרא"ש

מסורת הש"ס

א) יומא מג. חגיגה כג. [שבת קנו.]: יבמות עב: ערכין ג. ב) [ידים פ"א מ"ב]: ג) במשנה שבמשניות אי' שאין וכ"ג מר"מ ור"ש: ד) מקוואות פ"ד מ"ה: ה) [סנהד' סו:]:

פירוש רב האי גאון

ו ביצת היוצרין. פי' אלו שעושין כלי חרש של האבנים קודם שיעשו הכלי יעשו מן החומר כמין ביצים של תרנגולת עגולין כאותן ששנינו לענין רבית (ב"מ ע"ב:) על המעטן של זיתים ועל הביצים של יוצר: ז ופקקה בסמרטוט. פירוש סרחא ברקא בסייתא:

מהר"ם מרוטנבורג

ה ובספינה מקדשין בה. לא ידענא מאי איצטריך ונראה לי דאיצטריך לאשמועינן דאע"ג דספינה היא כלי לקבל טומאה כדתנן בשבת רפ"ט מנין לספינה שהיא טהורה כו'. אי נמי דאיצטריך לאשמועינן דמקדשין בה אע"ג דאמר לקמן פ"ט [מ"ו] מי חטאת שנכנסו בנהר ובספינה אינם מקדשים בספינה:

הגהות הגר"א

[א] מ"ד בר"ש ר"א אומר יטביל וא"צ לטמא. כצ"ל: [ב] מ"ג החוקק אמת המים וכו' בית קבלה. כצ"ל: [ג] אם ניטלת כשירה ואם לאו ט'. כצ"ל:

כדמוכח בפרק אלו הן הנשרפין (דף עז:) גבי זרק צרור בכותל וחזרה לאחוריה: נפל מן השפופרת לשוקת פסול. הא אפילו הוא כשר
דכתיבה על ידי דבר אחר שמה נתינה: נטל. אפר מן השפופרת וכסה תחלה השפופרת או שהגיף את הדלת ועדיין האפר בידו
והמים פסולין. שנעשית מלאכה עם המים ותנן לעיל פ' ד' והמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר: זקפה בארץ פסול.
זה נשמרת: לתוך ידו כשר. דאיפשר לשומרו ולמשמרת הוא: תניא בתוספתא [רפ"ה] ההולך לקדש הרי זה נוטל מפתח ופותח

פסול א) נפל מן השפופרת לשוקת פסול [א]נטל משפופרת וכסה או שהגיף את הדלת הקדוש כשר והמים פסולין זקפה בארץ פסול לתוך ידו כשר מפני [א] ג) שאפשר: **ב** היה קדוש צף על פני המים ר"מ ור' שמעון אומר נוטל ומקדש וחכמים אומרים [ב]כל שנגע במים אין מקדשין בו זולף את המים ונמצא קדוש מלמטן ר' מאיר ורבי שמעון אומרים מנגב ומקדש וחכמים אומרים [ג]כל שנגע במים אין מקדשין בו: **ג** [ד]המקדש בשוקת והטפי בתוכה אע"פ שפיו צר כל שהוא המים שבתוכה מקודשים [ה]אם היה ספוג המים שבתוכה פסולין כיצד יעשה יזלף ג) עד שהוא מגיע לספוג נגע בספוג אע"פ שמים צפין על גביו כל שהן פסולין: **ד** ד) [ו]נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית פסולים עליקנים ועלי אגוז כשרים [ז]זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה פסול דבר שאינו מקבל טומאה כשר: **ה** [ח]המפנה את המעיין לתוך הגת או לתוך הגבים פסולין לזבים ולמצורעים [ט]ולקדש בהן מי חטאת מפני שלא נתמלאו בכלי:

פרק שביעי

א [א]**חמשה** שמלאו חמש חביות לקדשן חמשה קדושין ונמלכו לקדשן קדוש אחד או לקדשן קדוש אחד ונמלכו לקדשן ה' קדושין הרי כולן כשרים יחיד שמלא חמש חביות לקדשן חמשה קדושין ונמלך לקדשן בקדוש אחד אין כשר אלא אחרון [י]או לקדשן קדוש אחד ונמלך לקדשן ה' קדושין אין כשר אלא זה שקדש ראשון

אמר

וכשר מפני שהוא עוסק עם הקידוש ואם משהוצי' את האפר הגיף את הדלת אחריו פסול מפני שעושה עמו מלאכה קירסם עלה זית אם בשביל שיכנס בשפופרת כשר [ג] ואם בשביל שתחזיק אפר הרבה פסול זקפה בארץ או שנתנה לעומדים בגלדו אם יש שם שומרים כשר ואם אין שם שומרים פסול. פי' מפני שהוא עוסק עם הקידוש כלומר עסק זה עם האפר שבשפופרת ולא עם המים דאין נחשבת מלאכה שעושה עם האפר כאילו היא עם המים אלא משעה שהוליא את האפר לקדש: פסול מפני שעושה עמו מלאכה. כלומר פסול המלוי של מים אבל האפר כשר כדתנן. קירסם עלי זית להכניסו בשפופרת ולנענע האפר שבתוכו להוציא מקלתו לא חשיב מלאכה וכשר המלוי דהיינו המים ואם בשביל שתחזיק השפופרת אפר הרבה כגון שהעלים ארוכים ושיבגן סביב לשפופרת וראשם בפנים וכלן לחוץ והכניס אפר עד למעלה פסול המילוי דהיינו המים דחשיבא זו מלאכה: **ב** היה קידוש לף על פני המים. שהם על המים אפר הרבה נוטל מאותו אפר ומקדש בו מים אחרים ואפילו באותו שנגע במים מקדש וחוזר ומקדש כמה פעמים אלא שמנגבו: זילף את המים. כגון שקדש המים והזה מהן על האדם ועל הכלים עד שכלו כל המים המקודשים והאפר נשאר בשולי הכלי: תניא בתוספתא [פ"ה] נטל את האפר וראהו שהוא מרובה והחזירו כשר נתן את האפר וראהו שהוא מרובה נוטל הימנו והולך ומקדש במקום אחר נשבה הרוח את האפר על גבי המים מנגבו ומקדש בו וכשר נתנו לקדש ר"מ ור"ש אומרים מנגב ומקדש וחכ"א כל שנגע במים אין מקדשין בו זילף בידיו וברגליו ובחרסין של שוקת פסול מפני שלא נתמלאו בכלי אבל חבית שנשבר' וזילפה בידיו וברגליו ובחרסין של שוקת כשר מפני שנתמלאו בכלי נתן את האפר ואח"כ נתן את המים פסול ור"ש מכשיר ומודה ר"ש שאם נתן את המים ואח"כ נתן את האפר וראהו שהוא מרובה והוסיף עליו מים אחרים צריך קידוש שני שאין מי חטאת עושין מי חטאת אלא מתן אפר היה עומד ומקדש והרתית או פעף או שלחפו חבירו או שלחפתו הרוח ובא אחר וקידש הרי זה פסול שנא' ולקחו לטמא עד שיהא מתכוין למלוי ולקידוש ולהזאה. פי' והחזירו לשפופרת [ג] כשר המלוי דחזרת אפר לשפופרת לאו מלאכה היא. מנגבו ומקדש בו ובהא מודו רבנן דלא פליגי אלא בנתנו לקדש דאין חוזר ומקדש בו כיון שנגע במים אבל האי הרוח נתנו ואין קידוש הרוח קידוש. זילף הזה מן המים שעומדין ע"ג המים שבתוך השוקת כשר מה שהזה. נתן את האפר ואח"כ נתן את המים פסול דבעינן מלוי מים תחלה כדדרים בפרק שני דסוטה (דף טז:) ובפ"ק דתמורה (דף יב:). עף לשון עייפות כדכתיב (ישעיה ח) כי לא מועף לאשר מולק לה. ובא אחר וקדש כלומר או בא אחר וקדש שלא נתכוין לקדש וכן כולם לא נתכוונו ולכך קדושם פסול: **ג** טפי. פך קטן שפיו צר ואין בו כשפופרת הנאד: מקודשין. וכשרין להזותן: היה ספוג. בתוך השוקת המקודשת: פסולין. דאין מים שבספוג מקודשין: יזלף. מזה מן מי השוקת עד שמגיע קרוב לספוג דמי הספוג אינן מקודשין שלא נכנס הקידוש לתוכן: נגע בספוג. נסחטין מי הספוג לתוך השוקת ונתערבו בהן ולכך פסולין ובפרק הוציאו לו (דף נח.) דייק מהכא דהניח סיב בתוך המזרק וקבל בו את הדם אינו חולץ כי היכי דלא חייץ הכא ספוג בקידוש דלא פסיל אלא הנבלעין בתוכו ובקונטרס פי' שם דבשעת מלוי היה ספוג בשוקת ונפסלין מים הבלועין בספוג משום מים חיים אל כלי אבל מים שבשוקת כשרים דלא חייץ ופי'רש כילד הוא עושה כשבא ליטול את המים וליתנה בצלוחית ובשפופרת זולף וגומר את כל המים אשר בשוקת עד שמגיע לספוג זולף שואב עד המילו אגוטי"ר בלע"ז וכדאמרינן במו"ק (דף יא:) וגומר כדרכו ולפ'רוש הקונטרס קשה דהמקדש בשוקת קתני ולא קתני הממלא: **ד** נתן ידו או רגלו. קילוח שיורד מהר מעוקם שמשפע ועולה ואין הקילוח יורד לחבית ונתן ידו למעלה בראשו לעשותה כעין ליטר כדי שיעברו מים דרך ידו לחבית של קידוש וכן עלי ירקות הראויין לאכילה ומקבלין טומאה פסולין המים כדילפי' בפרק שני דזבחים (דף כה:) דכתיב מקוה מים יהיה טהור הוייתן ע"י טהרה תהא דאע"ג דהאי קרא גבי מקוה כתיב ילפינן מיניה כל הויות דהכי משמע הוייתן של מים המטהרין ע"י טהרה תהא כשאתה מטה אותן להיות מקוה או קידוש הוי מהוה אותן ע"י דבר שאינו מקבל טומאה: **ה** המפנה את המעיין לתוך הגת. גומא היא בקרקע צורת גת ועשה חריץ מן המעיין לתוכה והמשיך לה מי המעיין והפסיקן: או לתוך הגבים. רקק מים מלשון (ישעיה ל) כמשק גבים שוקק בו: ופסולין לזבים. דלאו מים חיים נינהו כיון דהפסיקן: ולקדש בהם מי חטאת. דנעשו מי מקוה ולא דמי למים שהמשיך מן המעיין לחבית בעלי קנים דגת וגבים לאו כלים נינהו:

א לקדשן ה' קידושין. כל חבית וחבית בפני עצמה: לקדשן קידוש אחד. לערות כל חמשתן לתוך כלי גדול ולקדש הכל בבת אחת: אין כשר אלא אחרון. שהוא פוסל על ידי כולן דמה שנתמלא אחריהם נעשה עליהם מלאכה לפסלן אע"פ שאם מתחלה מלאן לקדשן קידוש אחד לא היו פוסלין זה על זה שהממלא וחוזר וממלא אפי' מאה על דעת לקדש הכל כאחד כשר שצריך להזות על כלים הרבה ובענין אחר אי אפשר מ"מ השתא דמלאן תחלה לשם חמשה קידושין פסל האחרון ע"י כולם משום מלאכה: ונמלך לקדשן חמשה קידושין. שקדש זו לעצמה וזו לעצמה: אין כשר אלא זה שקידש ראשון. לפי שהקידוש ראשון חשוב מלאכה לאחרים שהיו ממולאין

די שישלי' על אלה המי' ואחר פקק זאת השפופר' אשר בה האפר או סגר פתח הבית או זולת זה קודם שישליך האפר במים הנה זה האפר כשר וראוי שישליכו במים אחרים ויקדש בו לפי שהמלאכה אינה פוסלת באפר כמו שקדם אמנם אלה המים אשר רצה להשליך בהן זה האפר כבר נפסלו לסבת התעסקו לשוב פקק השפופרת או סגירת הדלת קודם שישליך בהן האפר וכבר קדם לך ברביעי מזאת המסכתא שהמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר וכן אם העמיד זאת השפופרת בארץ ג"כ כבר פסל אלו המים לפי ששומת השפופרת של האפר בארץ מלאכה ואם החזיקה בידו א) וכפפה עליה עד שלא יתפזר מה שבא מן האפר ואחר זה השליך האפר אשר לקח במים הנה הוא כשר לפי שאי אפשר בלתי זה לפי שאנחנו כבר אמרנו בעת מי שגלה השפופרת ולקח האפר שאם השיב פקק השפופרת פסל המים ואם שם השפופרת בארץ פסל המים ולא נשאר לו אלא שיאחזנה בידו עד שיטול את האפר ואחר זה ישיב פקקה ויניחנה מידו ויעשה מה שירצה וכבר התבאר לך ממה שאמר שם שאפר הפרה עצמו יקרא ג"כ קדוש וזה ממה שראוי שתזכרהו תמיד בשארית זאת המסכתא: **ב** כבר ביארתי לך שאפר הפרה יקרא ג"כ קדוש ואם היה אפר הפרה עומד על פני המים יאמרו ר"מ ור"ש שהוא יכול לקחת מזה האפר שעל פני המים ויקדש בו מים אחרים וכן אם קדש מים ואחר כלו אלה המים ונמלא אפר הפרה בקערורית הכלי ואמרו ר"מ ור"ש שהוא ינגב זה האפר ויקדש בו פעם שנית וחכמים לא יתירו זה והלכה כחכמים בכל: **ג** כבר ביארנו בכלים (פ"ג מ"ב) שהטפי הוא כלי צר הפה מאד ילא ממנו מה שבו טפות טפות ואם בכלי מים רבים ובה זה הכלי צר הפה והוא ג"כ מלא מים והשליך אפר הפרה בכלי אשר המים רבים בו הנה שבו אלה המים מים מקודשים עם המים אשר בפי כלי צר הפה להתחברות מים במים ואע"פ שפיו צר ולא יכנס בו דבר מאפר הפרה לא נחשוב המים אשר בתוך הטפי מובדל מהמים אשר בשוקת. אמנם הספוג והוא לפי שהוא איננו כלי ולזה מים שבתוכו אינן מקודשים לפי שכבר קדם לך שאין מקדשים אלא בכלי ואופני התחבולה בזה שישפוך כל מה שבאלה המים ולא יגע בספוג כלל לפי שאם יגע בו יעשה זה שילאו מן המים אשר בו אשר כבר התבאר שאינן מקודשין ויתערבו עם אלה המים המקודשין ויפסדו כל המים וכבר התבאר זה בפרק אשר קודם זה: **ד** ידוע שעלי ירקות יטמאו טומאת אוכלין לפי שהן מכלל האוכל והוא יאמר שהממלא חבית מים חיים לקדש אותה מתנאי המלוי שיהא בכלי כמו שקדמנו ואם יעזור אל המים ליגר בכלי בידו או ברגלו או בדבר שמקבל טומאה מן האוכלים שהוא פסול לפי שלא נתמלאו בכלי וזה דומה למי שישאב בהן או בעלה מן המעיין וישים בחבית ובתוספתא הזולף בידיו וברגליו ובחרסית של שוקת פסול מפני שלא נתמלאו בכלי ואם עזר אל המים להגיעם לזה הכלי בדבר שאינו מקבל טומאה הנה אלו המים כשרים לפי שאלו הדברים אשר יעזרו אותם יהיו דומים לשוקת יגרו עליה המים המלוי אמנם יהיה בזאת החבית אשר הגיע בהן המים עתה בענין הגרת המים על דבר שאינו מקבל טומאה והם מים חיים כמו שיהיו במעיין ולא יקראו שאובין אז עד שיגעו בחבית כמו שהתבאר במקוואות: **ה** המשל בזה שיהיה אוגן חפור בלד עין המים או גת וישקיע האדם ידיו בזה המעיין ויעלו המים ממנה אל זה האוגן כדי שיגברו מי המעיין ויעלו וימלא זה האוגן הנה אלה המים אשר בזה האוגן אין ראוי בהן טבילה לזב כי אינן מים חיים והזב לא יטהר אלא במים חיים ואין ראוי ג"כ שילקח מאלה המים לטהרת מצורע אשר בא בהן המאמר אל כלי חרש על מים חיים שילטרך שיהיו אלה המים כבר נלקחו ממקורם בכלי חרש וכן אמר במי חטאת (במדבר יט) ונתן עליו מים חיים אל כלי וילטרך שילקחו ממקורם בכלי כמו שקדם וזהו מפני שלא נתמלאו בכלי שב על היותם פסולים למצורעים ולקדש מי חטאת אמנם לזבים הנה הוא רמז להפסד אם נתמלא בכלי לפי ששבו מים שאובים ופסול לכל הטמאים:

א תהיה זוכר למה שקדם מהיות המלאכה פוסלת במלוי עד שיטיל את האפר וכבר התבאר בתוספתא שהיחיד אם מלא לאחרים ואפי' מלא להן אלף כלים לאלף קידושין הנה זה מותר. ואם מלא לעצמו כלי אחר כלי הנה המלוי הראשון כבר נפסל לפי שכבר עשה מלאכה קודם שישליך בו האפר וזאת המלאכה הוא המלוי השני כאשר מלא זה בהיות שני קידושין אמנם אם מלא כלים רבים פעם אחר פעם לשומם כולן קדוש אחד הנה זה מותר לפי שהכל דומה כגון מי ששאב בפעם אח': וה' קדושין הוא שישליך האפר בכל חבית וחבית לבדה וקדוש אחד שיערב המימות כולן וישליך אפר הפרה בכולן בפעם אחת הנה על זה הדרך אמר שאם היו רבים ומלא כל אחד מהן כליו לקדשו בפני עצמו אחר הוטב בעיניהן

עין משפט נר מצוה

ממולאין ולא ניתן לתוכן אפר ועד שיתן את האפר מלאכה פוסלת במים כדתנן לעיל בסוף פרק ד׳ : קדש לך את אלו . אמלאן לקדשן קידוש אחד קאי : אין כשר אלא ראשון. דכיון שנתן לו נעשו שלו וכאילו מלאן הוא והקידוש שקידש ראשון חשיב מלאכה לפסול כל האחרים : קדש לי את אלו כולן כשרים . כי הממלא לא עשה מלאכה והמקדש אין המים שלו שיפסלו האחרים על ידו: תניא בתוספתא [רפ״ו] יחיד [א] שמילא חמש חביות לקדשן קידוש אחד היה מוליא כל אחת ואחת ושופך אע״פ שהגיף את הדלת כשר מפני שהוא עוסק עם הקידוש ואם משהוליא את האחרונה הגיף את הדלת אחריו פסול מפני שעושה עמו מלאכה ויש אומרים לא פסל אלא מה שבידו בלבד : לקדשן חמשה קידושין היה מוליא לכל אחת ואחת ושופך אם יש שם שומרים זו שהגיף את הדלת עמה כשרה וזו שלא הגיף את הדלת עמה פסולה. [ג] פי׳ מפני שהוא פוסק עם הקידוש לכל זמן שלא הוליא כל המים שבדעתו לקדש יחד אין המלאכה פוסלת: שומרי׳ וכל אחד היה שומר מי המילוי . שלא הגיף את הדלת עמה אלא אחריה פסולה שעשה מלאכה : ב ועושה מלאכה בידו אחת . פסול המילוי מטעם מלאכה : לו ולאחר או שמילא לשנים כא׳. כלומר לו ולאחר כאחת או לשנים כאחת כיון לתרי גברי קממלא נחשב מילוי האחד מלאכה לחבירו : בין לו בין לאחר . כלומר דאע״פ שאין המים שלו כיון דאיהו קממלא פוסלן במלאכה שבשעת מילוי : ג אם לו פסול . אם הקידוש שלו פסול דשמא המלאכה קדמה לקידוש ונפסלו המים : ואם לאחר . הוא הקידוש כשר שהרי בעל המים לא עשה מלאכה: המקדש לו ולאחר. כלומר כאחת א״כ קידש לחבירו קודם שלו פסול דקידוש של חבירו נחשב מלאכה לפסול מימיו : שניהם כשרים . שאין המים שלו : ד קדש לי ואקדש לך . כל אחד מילא מים לעצמו ובא זה וקידש מימיו של זה וזה קידש מימיו של זה הוא שקידש ראשון כשר מה שקידש לחבירו דחבירו לא עשה מלאכה עד אחר שנתקדשו מימיו ומשנתקדשו אין מלאכה פוסלת אבל מה שקידש השני לראשון פסול שהראשון פסלה במה שקידש מימי השני קודם שנתקדשו מימיו : מלא לי ואמלא לך האחרון כשר. המים שנתמלאו באחרונה כשרים כלומר כשר המילוי האחרון אבל מילוי הראשון פסול שניתנו לשני ופסלם במלאכה במילוי שמילא לחבירו : קדש לי ואמלא לך . שהיו לו מים ממולאי׳ ואמר לחבירו קדש לי מימי ואח״כ אמלא לך: שניהם כשרין. דאין מלאכה פוסלת לאחר קידוש וזה נמי שנתמלאו לו המים מימיו כשרין דמשנתמלאו לו המים לא עשה מלאכה : מלא לי ואקדש לך . שהאחד היו לו מים ממולאים ואמר לו זה מלא לי תחלה ואח״כ אקדש לך : שניהם פסולין . זה שמילא עד שלא נתקדשו מימיו וזה שקידש לחבירו משנתמלאו מימיו : תניא בתוספתא [פ״ה] מילא לעצמו באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו קידש לעצמו באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו [ג] מילא וקידש קידש ומילא לעצמו בשתי ידיו כאחת כולן פסולין מילא לאחר באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו פסול מילא וקדש קדש ומילא לאח׳ בשתי ידיו כאחת אם לו כשר אם לאחר פסול אר״ש אימתי בזמן שיש שם שומרים אם אין שם שומרים קידש לאחרים כקידש לעצמו מילא לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד פסול בשני קידושין כשר קידש לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד כשר בשני קידושין פסול מילא וקידש קידש ומילא בשתי ידיו כאחת שניהם פסולין מילא [ד] לאחד בשתי ידיו כאחת בין בקידוש א׳ בין בשני קידושין כשר מילא וקדש בשתי ידיו כאחד הקידוש כשר והמילוי פסול . זה הכלל כל מלאכה שיש עמה מילוי בין לו בין לאחר פסול וכל מלאכה שאין בה מילוי שלו פסול ושל אחר כשר כל דבר שבידו ועשה מלאכה בין שיש שם שומרים בין שאין שם שומרים פסול דבר שבידו ולא עשה מלאכה אם יש שם שומרים כשר אין שם שומרים פסול מילא לו ולאחר בשתי ידיו כאחד כולן פסולין קידש לו [ה] ולאחר בשתי ידיו כאחד שלו פסול ושל חבירו כשר קידש לו ומילא לאחר בשתי ידיו כאחת שניהן פסולין מילא לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה הראשון פסול והשני כשר קידש לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה הראשון כשר והשני פסול קידש ומילא לעצמו בשתי ידיו בזה אחר זה שניהם [ו] פסולין מילא וקידש לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה שניהם כשרין מילא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה קידש לאחר בב׳ ידיו זה אחר זה מילא וקידש קידש ומילא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה כולן כשרין מילא לו ולאחר בשתי ידיו זה אחר זה שלו פסול ושל חבירו כשר קידש לו ולאחר בשתי ידיו זה אחר זה שלו כשר ושל חבירו פסול מילא לו וקידש לאחר בשתי ידיו זה אחר זה שניהן פסולין קידש לו [ז] ומילא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה שניהם כשרין מלא לי ומלא לך קדש לי וקדש לך כולם כשרין מלאם לי וקדשם לי אמלאם לך ואקדשם לך כולם פסולין מלא לי ומלא לך קדש לי ואקדש לך הראשון והאחרון פסול והאמצעי כשר מלא לי א) ואמלא לך קדש לי ואקדש לך הראשון והאחרון כשר והאמצעי פסול ויש אומרים כולן כשרים : פי׳ מילא לעצמו באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו פסול אפי׳ בזה אחר זה : קידש לעצמו באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו על כרחין האי אבאחת קאי דמלאכה שאחר קידוש כשר והכא בשעשה באחת ונפסל הקידוש משום דהתחיל במלאכה קודם שנגמר הקידוש ועוד משום דלא אפשר לצמצם ושמא קדמה מלאכה לקידוש : מילא וקידש קידש ומילא בשתי ידיו כאחד בכלי אחד איירי שבידו אחת מילאהו וביד אחרת נתן בו אפר ומיפסל משום דבעינן מילוי קודם קידוש וכאן שמא האפר קדם ומיהו כיון דאיירי באחת לא היה צריך למיתני תרתי אלא משום דפעמים מתחיל למלאות ומטיל אפר קודם שנגמר המילוי ופעמים מטיל אפר תחלה וממלא קודם שנגמרה נתינת האפר . מילא לאחר באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו פסול ברוב ספרים לא כתיב לא פסול ולא כשר ואפשר להיות פסול דאם בזה אחר זה כשר דכיון דמילא לחבירו מלאכה שהממלא עושה אחרי כן לא פסלה ואם בבת אחת פסול דמלאכה שעם המילוי פוסלת בין לו בין לאחר . מילא וקידש גרסינן ולא גרסינן קידש ומילא ולא גרסינן נמי בשתי ידיו כאחת דבזה אחר זה איירי שמילא את הכלי והטיל בו האפר אם לו היה הקידוש כשר שכך עושין ממלאין ואח״כ מקדשין ואם לאחר היה הקידוש כיון שמילא לעצמו מה שקידש לאחר נחשב מלאכה לפסול מילוי שלו אע״פ שבאותו מילוי עצמו היה הקידוש לאחר : אמר ר׳ שמעון אימתי בזמן שיש שם שומרים שהיו שומרים לו המים כשהלך להביא את האפר לקדש אבל אם אין שם שומרים שישמרו המים לממלא אלא זה האחר שנעשה הקידוש בשבילו כ״ר כאילו היה הקידוש לעצמו דהרי היה צריך לשמירתו של זה שלא יפסלו מימיו . מילא לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחת פסול בב׳ קידושין כשר איפכא הוה מסתברא בקידוש אחת כשר דמילא ב׳ חביות לקדשן קידוש אחד אפ לו בזה אחר זה כשר בשני קידושין פסול דהא בזה אחר זה קתני סיפא הראשון פסול והשני כשר והשתא דבבת אחת לא ידיע הי מינייהו קדי׳ ושניהם פסולין שהאחרון נעשה מלאכה לראשון הואיל ומילא לקדש שני קידושין אע״ג דלעצמו ואם באנו ליישב גירסת הספרים יש לפרש דהכי קאמר בקידוש אחד פסול כלומר שלא קידש כי אם אחת מן החביות דאיגלאי מילתא דאחרת לא לקדוש נתמלאת ופוסלת חבירתה . בב׳ קידושין שנתקדשו שתי החביות כשר וכגון שקדשן שתיהן בקידוש אחד אי נמי בשני קידושין וכגון שקידשן אחר ולשום בנתמלאו על מנת לקדש קידוש אחד ועוד יש לפרש דאפילו על מנת לקדשן שני קידושין כיון דבבת אחת מלאן לעצמו כשר דלא פסלינן אלא בזה אחר זה דוקא אע״ג דגבי מילא לו ולאחר פסלינן בסיפא בבת אחת מאחר דזה אחר זה נחשב מלאכה לעצמו שאני : קידש לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד כשר שבחבית אחת הטיל אפר בשתי ידיו : בשני קדושין של שתי חביות הטיל אפר פסול אפילו המילוי האחרון דאימור קידוש הראשון קדום ופסלו משום מלאכה : מילא וקידש קידש ומילא בשתי ידיו כאחת שניהם פסולין על הכא נקט תרתי כיון דקתני כאחד ויש לפרש כדפרישית לעיל משום דזימנין דמתחיל הקידוש וזימנין מתחיל המילוי ומיירי כגון שמילא חבית זו וקידש חבית אחרת ולכך שניהן פסולין דלא ידעינא הי מינייהו קדי׳ דאם מילוי השני קדם לקידוש הראשון שניהם פסולין דמילוי השני פסל מילוי הראשון וקידוש הראשון פסל מילוי השני. מלא לאחר בשתי ידיו כאחת בין בקידוש אחד בין בשני קדושין כשר אי איפשר לפרש בקידוש אחד דהכא כי ההיא דלעיל שלא קידש אלא חבית אחת אלא כלומר בין מלאן לקדש קידוש אחד בין מלאן לקדש שני קידושין כשר ולא דמי לממלא לשנים כאחת דלרבנן לעיל שניהן פסולין דלאדם אחר שאני ולא דמי נמי למילא לעצמו שחילקנו בין ממלא לקדש קידוש אחד לממלא לקדש שני קידושין דדין הוא בממלא לעצמו שיש חשיבות במחשבתו לפסול ולהכשיר אבל מחשבה בממלא לצורך אחר לא חשיבא ולא שמה מחשבה לפי שיבא חבירו ויבטל את מחשבתו וכלא חישב כלל דמי ומיסתברא דכל שכן לעצמו ואם כן הא דמשמע הכא דדוקא לאחר אבל לעצמו לא בקידוש אחד הוא דהלוקין דלעצמו פסול ולאחר כשר ולא כמו שפירשתי לעיל שלא נתקדש כי אם אחת מן החביות דאם כך מאי שנא לעצמו מאי שנא לאחר וצריך להתיישב בדבר . מילא וקידש בשתי ידיו כאחת הקידוש כשר והמלוי פסול בעושה לאחר איירי דבעל המים לא עשה מלאכה והמילוי פסול דהממלא עשה מלאכה שקידש. וכל מלאכה שאין עמה מילוי כלומר שאין המלאכה עם המילוי אלא לאחר שמילא עשה מלאכה הממלא קודם קידוש : שלו פסול כלומר עם המלוי שלא פסלתו מלאכה שאחריו . ושל אחר שנעשה אותו מילוי לאחר כשר דמכיון שמילאהו שוב אין נפסל במלאכה שהממלא ב) אותו אחר כך : כל דבר שבידו ועשה מלאכה בין שיש שם שומרין בין שאין שם שומרין פסול משום מלאכה שעשה : ודבר שבידו ולא עשה מלאכה אם יש שם שומרין כשר דכיון שנתכוון לשמרו או הוא או אחר : ואם אין שם שומרין פסול משום היסח הדעת דפוסל במי חטאת כדאיתא בפרק הניזקין (דף נג:): מילא לו ולאחר. היינו מתני׳ : קידש לו ולאחר. היינו מתני׳ : קידש לו ומילא לאחר בשתי ידיו כאחת שניהם פסולין קידוש דידיה משום מילוי דלחבירו שמא קדם ומילא דחבריה משום קידוש דידיה שעם המילוי . קידש ומילא לעצמו זה אחר זה שניהם פסולין הטיל אפר בחבית ואחר כך מילאהו מים ובעינן מים תחלה ולא הוה שייך למתני שניהם אי לאו משום דעשה בזה אחר זה : מילא וקידש בשתי ידיו זה אחר זה היינו כמלותו. כולם כשרים פשוטים הם . מילא לו ולאחר בזה אחר זה פשוט הוא . קידש לו ולאחר בזה אחר זה של חבירו פסול דבעוד שהיה מקדש שלו עומד של חבירו בלא שימור כדתני לעיל אין שם שומרין פסול . מילא לו וקידש לאחר בזה אחר זה שניהן פסולין מילוי שלו משום קידוש של חבירו וקידוש של חבירו משום דעמד בלא שימור כשהיה ממלא . קידש לו ומילא לאחר בזה אחר זה שניהן כשרים פשוט הוא : מלא לי ואמלא לך מכאן עד סוף הברייתא צריך להתיישב בדבר : ה באסל . במוט וישאוהו במוט בשנים תרגום ירושלמי באסל מלשון (איוב כח) לא תסולה . דרך שואבי מים שנותנין מוט על כתיפם וכד אחד תלוי במוט בראשו מלפניו וכד שני מלאחריו : ואח״כ מילא את שלו. פסול מטעם מלאכה :

ואת

א) נ״ל ואמלא. ב) עושה.

אמר לאחר קדש לך את אלו אין כשר אלא ראשון קדש לי את אלו הרי כולם כשרים: ב [א]הממלא באחת ידו ועושה מלאכה באחת ידו הממלא לו ולאחר או שמלא לשנים כאחת שניהם פסולין שהמלאכה פוסלת במלוי בין לו בין לאחר: ג [ב]המקדש באחת ידו ועושה מלאכה באחת ידו אם לו פסול ואם לאחר כשר [ג]המקדש לו ולאחר שלו פסול ושל אחר כשר המקדש לשנים כאחת שניהם כשרין: ד [ד]קדש לי ואקדש לך הראשון כשר מלא לי ואמלא לך האחרון כשר [ה]קדש לי ואמלא לך שניהם כשרים מלא לי ואקדש לך שניהם פסולים: ה [ו]הממלא לו ולחטאת ממלא את שלו תחלה וקושרו באסל ואח״כ ממלא של חטאת ואם מלא את של חטאת תחלה ואחר כך מלא את שלו פסול [ז]נותן את שלו לאחוריו

ואת

אחר זו לקדש קדוש אחד הנה הן כשרים א) אפי׳ קדשן קדוש אחד כמו שביארנו אך למה שהביא וש״ב וקדשן ה׳ קדושין הנה החבית אשר ישליך בה האפר תחלה כשרה בין שהשליכה בחבית שמלא ראשונה או באחרונה לפי שהמים כולן כשרים לפי שבמלוי לא נתחדש בה פסלות וכל מה שיקדש מאלה החביות פסול לפי שכל מה שנשאר מן המים נפסלו פסולין לפי שהמלוי על קדוש אחד נתמלא ואם אמר לאחר קדש לך אלה החביות והוא יעמוד במקומו אין כשר אלא חבית שקדש בראשונה להיותה כולו מלוי אחד ואם א״ל קדש לי את אלו כולן כשרין לפי שיקדש לזולתו קדושין רבים זה אחר זה ולא יהי׳ בזה פסלות כמו שבארנו בתוספ׳ שמי שיקדש לחבירו זה אחר זה כולם כשרים לפי שאיט הוא אשר מלא: ב אמר בין לו בין לאחר ר״ל שזה הוא אם מלא לעצמו או מלא לאחרים אם התחיל להתעסק במלאכה אחרת בעת המלוי הפסול והשאיבה עסקה מכלל העסקי׳ ולכן אם מלא לשני כא׳ שאיבה לכל א׳ מן עסק השאיבה יפסול לאחר ולכן שניהן פסולין : ג אם לו פסול ביאור זה שאם קדש לעצמו פסול לפי שבעת לוקחו ההשתדלו׳ בידו אחת נפסלו המים שלו קודם שישליך בהן האפר ולא השליך האפר אלא במים פסולין ואם היה מקדש לאחר ואין לו באלה המים דבר הנה הוא קדוש כשר לפי שאין בלקחו ההשתדלות לעצמו להפסיד מה שלזולתו וא״ת שהוא כבר לקח ההשתדלות בעת הקדוש כבר ידעת שהקדוש לא יפסל בעשיית מלאכה ואמנם נפסל אם קדש לעצמו מדרך שהוא התחיל להתעסק קודם שישליך האפר באלה המים אשר נשאבו והמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר ומזאת הסבה בעצמה המקדש לו ולאחר בזמן אחד שלו פסול לפי שהוא כבר התחיל להתעסק קודם שישליך האפר במים שלו ונפסלו בעשיית מלאכה ואם קדש לב׳ כאחת שניהן כשרין לפי העיקר אשר הודעתיך לפי שאין לו יכולת בלקחו להתעסק בפסול המים אשר שלב לזולתו ומזה זאת הכוונה והבינה : ד שמור אלו הג׳ עיקרי׳ שהמקדש או מזה בשכר שזה הקדוש וזאת ההזאה פסולין וכבר קדם לך זה בד׳ מבכורות (דף כט.) הנוטל שכרו להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה והעיקר השני שהמלוי בשכר מותר והעיקר הג׳ וכבר נכפל פעמים רבות שהמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר ואם יהיו אלו העיקריי קיימין ואמר איש לאיש קדש לי ואקדש לך הנה אשר קדש בתחלה הוא קדוש כשר ואשר קדש באחרונה הוא קדוש פסול לפי שהוא מקדש בשכר וכאילו יוליך זה אשר לפניו ויעשה לו התמורה ממה שקדש לו אצלו מן האחת ואם אמר איש לאיש מלא לי ואמלא לך הנה אשר מלא בתחלה פסול בהיות כוונתו בעת המלוי שימלא לו הוא התמורה ממנו והוא כמו מלא לו ולאחר בבת אחת אשר קדם שזה פסול ואשר ימלא באחרונה כשר לפי שהוא ממלא בשכר ואם אמר איש לאיש קדש לי ואמלא לך שניהן כשרין ואמנם אשר קדש בתחלה הנה הוא קדוש כשר ואע״פ שיהיה כעושה מלאכה בשעת קדוש כי זה בלתי מפסיד לקדוש ואשר מלא באחרונה כשר לפי שהוא ממלא בשכר וזה מותר והפך זה מבואר ממה שזכרנו : ה הממלא לו ולחטאת · מי שימלא מה שיוחד לעצמו או לשתותו או לרחוץ בו או זולת זה וימלא אחר לקדוש ויצטרך שיקדם אשר ייחדו לעצמו עד שלא יפסל מי חטאת בעשיית מלאכה וכבר ביארנו באהלות (פט״ז מ״ב) שאסל הוא הקנה אשר יושם על הכתף ויתלה בו דבר אשר ישאו במשא ואמר יתברך (במדבר יט) למשמרת למי נדה בזמן שהן שמורים הן מי נדה ולכן ישים נכחו עד שיהיו שמורים נכח עיניו ואם מלא שני כדים הנה אי אפשר

לו

א) אולי נ״ל אם.

פירוש הרא״ש

הגהות הגר״א

לי ואמלא לך איט כשר אלא אחרון . מלא לי ואקדש לך אמלא לך וקדש לי כולם פסולים . קדש לי ואמלא לך . מלא לי ואקדש לך איט כשר אלא ראשון . קדש לי ואמלא לך אקדש לך ומלא לי כולם כשרים ואם יש שומרים כו׳ : כנ״ל

ואת של חטאת לפניו ואם נתן את של חטאת לאחוריו פסול היו שניהן של חטאת נותן אחד לפניו ואחד לאחוריו וכשר מפני *שאי אפשר: ז ^א^המוליך את החבל בידו לדרכו כשר ושלא לדרכו פסול זה הלך ליבנה שלשה מועדות ובמועד שלישי הכשירו לו הוראת שעה: ז ^ב^המכנן את החבל על יד *כשר ואם כננו באחרונה פסול אמר רבי יוסי לזה הכשירו הוראת שעה: ח ^ג^המצניע את החבית שלא תשבר או שכפאה על פיה [א] על מנת לנגבה למלאות בה כשר להוליך בה את הקדוש פסול המפנה חרסין מתוך השוקת בשביל שתחזיק מים הרבה כשרין ואם בשביל שלא יהיו מעכבין אותו בשעה שהוא זולף את המים פסול: ט ^ד^מי שהיו מימיו על כתפו והורה הוראה והראה לאחרים את הדרך והרג נחש ועקרב ונטל אוכלים להצניעם פסול אוכלים לאכלן כשר הנחש והעקרב שהיו מעכבים אותו כשר אמר רבי יהודה ^ה^זה הכלל דבר שהוא משום מלאכה בין עמד בין לא עמד פסול ודבר שאינו משום מלאכה עמד פסול ואם לא עמד כשר: י ^ו^המוסר מימיו לטמא פסולין ^ז^ולטהור כשרין רבי אליעזר אומר אף לטמא כשרין אם לא עשו הבעלים מלאכה: יא ^ח^שנים שהיו ממלאין לחטאת והגביהו זה על זה ונטל זה לזה קוצו בקדוש אחד כשר בשני קדושין פסול ר' יוסי אומר אף בשני קדושין כשר אם התנו ביניהן: יב ^ט^הפורץ על מנת לגדור כשר ואם גדר פסול האוכל ע"מ לקצות כשר ואם קצה פסול ^י^היה אוכל והותיר וזרק מה שבידו לתחת התאנה או לתוך המוקצה בשביל שלא יאבד פסול:

פרק שמיני

א שנים ^כ^שהיו שומרים את השוקת נטמא אחד מהם כשרין מפני שהן ברשותו של שני טהור ונטמא שני כשרין מפני שהן ברשותו של ראשון נטמאו שניהן כאחת פסולין ^ל^עשה א' מהן מלאכה כשרים מפני שהן ברשותו של שני עמד ועשה השני מלאכה כשרין מפני שהן ברשותו של ראשון עשו שניהן כאחת פסולין: ב ^מ^המקדש מי חטאת לא ינעול את הסנדל שאם נפלו משקין על הסנדל נטמא וטמאהו הרי הוא אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני ^נ^נפלו משקין על בשרו טהור נפלו על כסותו נטמאת וטמאתו א) הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני:

ואת של חטאת לפניו. כדי לעשות בו שמירה מעולה: ... לעשות שמירה ולא עבד פסול: מפני שאיפשר. ... מבקש לשתות ואי אפשר לו אלא א"כ היו שניהם באשל ... לאחוריו ואת של חטאת לפניו ואם נתן של חטאת לאח...

...לו אלא שיהיה אחד נכחו ואחד מאחוריו: ו כבר ביארו בתוספתא ענין זאת ההלכה ואמרו המוליך את החבל לבעלים לדרכו כשר וענין זה שהוא אם מלא מים לחטאת והיה החבל מוכן אצלו ולקח החבל בידו בעת טעאו המים להשיבו לבעליו ואם היה הולך לדרכו ופגע באדון החבל מידי עברו יתננו לו וישלים דרכו וזה מותר ושלא לדרכו פסול לפי שהוא יצא מדרכו מפני החבל עד שישיבנו לבעליו אחר ישוב לדרכו ואלה המים פסולין לפי שכבר עשה מלאכה עם המלוי והנה הכשירו ביבנה הוראת שעה לזה שהוא כשר ואע"פ שהוליך שלא לדרכו: ז אם שאב המים וקבץ החבל בידו בעת השאיבה שורות כמו שיעשו האנשים בעת השאיבה הנה זה כשר לפי שזה דרך השואבין לעשות ואם שאב והשליך החבל בארץ עד שהעלה הדלי ואח"ז שב וקיבץ החבל בידו חלק חלק פסול שהוא לקח השתדלות שאינו מכונת השאיבה קודם שישליך האפר במים: ח דע שזאת הכוונה והוא שהשואב מים לקידוש הנה ישאב בכלי כפי מה שראוי ויקבץ המים במקום אחד והוא נקרא שוקת ויהיה כל מה שיש שם מן המים בשוקת כשר והנה יקודשו אלה המים והם בשוקת וישאב ממנה מעט מעט עד שיכלה והנה לא יסיר מקחת מזאת השוקת מעט מעט ויקדש אותו ויזה עד שישלם וישוב וימלא מן השוקת. ולקיחת מים מן השוקת יקרא זולף וכבר ידעת העיקר שכל מי שיעשה מלאכה שאינה ממה שיעזור בשאיבה ולא מכוונתה שהוא יפסול את המים ולכן אם הצניע את החבית אשר ירצה למלאות לבלתי תשבר או שכפאה על פיה לנגבה כשיעור מה שישאב לא יפסל לפי שזה מכוונת השאיבה וכן אם הסיר החרסים מתוך השוקת בעת השאיבה להתקבץ בה מים רבים הנה כל זה מצרכי המלוי ואם תיקן את החבית או הגביה לשאת בה אפר פרה או מים מקודשין או ניקב השוקת לבלתי יעכבוהו החרסים בעת שידלה המים מן השוקת כל זה אינו מכוונת המילוי וכבר עשה מלאכה במילוי ולכן פסול: ט הורה הוראה. שהבדיל בין המותר והאסור וכן אם דן דיני ממונות או תלה ומיאנה בפניו כמו שהתבאר בתוספ' והיות האדם הולך והיה אוכל זה ממה שלא יפסיד המלוי ודבור א"ר יהודה מבואר: י כבר ידעת שהממלא כל עוד שיעשה מלאכה קודם הגיע האפר באלה המים הנה הוא פסול אך אם מסר המים לשומר שישמרם ...

ה א מיי' פ"ט מהל' פרה אדומה הל"ב:
ו ב מיי' שם הל"ד:
ז ג מיי' שם הל"ז:
ח ד ה מיי' שם הל"ב:
ט ו מיי' פ"ג מהל' אבות הטומאה הלכה א:
י ז מיי' שם פ"ז הל"ב:
יא ח מיי' שם הל"א ב:
יב ט מיי' פי"ג מהל' כלים הל"ג ופ"ה מהלכות טומאת מת הל"ו ופ"י מהל' אבו' הטומאה הלכה ח:
יג י מיי' פ"ז מהלכות אבות הטומאה הלכה ה:
יד כ מיי' שם פ"י הלכה ג:
טו ל מיי' פ"ט מהל' מקואות הלכה יב סמג עשין רמח ועיין מה שכתב בזה הכ"מ שם ופ"ו מהל' פרה כל"י [טור שו"ע יו"ד סי' רא סעיף ה]:
טז מ מיי' פ"ו מהל' פרה אדומה הלכה יב:
יז נ מיי' שם הל"ג:

א) חולין פא.: ב) [פסחים יד: חולין לד.]: ג) שבת קמ: מקואות פ"ה [מ"ד]: ד) ב"ב עד: [סנהדר' כג:]:

ומימא את האדם לחטאת אע"פ שאם נפלו משקין על בשרו טהור כדקתני בבבא אחר זו והיא פירושא דהך קמייתא דגזרו על משקין טהורין שיטמאו כסותו לחטאת הואיל ומשקין טמאין בעלמא מטמאין כלי לתרומה כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יג.) האוכלין והכלים שנטמאו במשקין אבל על בשרו לא גזור במשקין טהורין אטו דאפילו טמאין אין מטמאין אדם לתרומה אע"ג דמשקין טמאין מטמאין אדם להטמא כדתנן לקמן בפירקין והסנדל שנטמא בהנך משקין טהורין חוזר ומטמא אדם לחטאת דלחטאת אין מונין ראשון ושני כדתנן לקמן אפי' הן מאה בפרק שנים עשר והיינו דקאמר מטמאך לא טמאוני ועוד יש לפרש במשקין שאחר קידוש דמטמאין כלי ואין מטמאין אדם דהטפלים נפסלים בהיסח הדעת ותנן לקמן בפ"ט (מ"ח) דמי חטאת שנפסלו אין מטמאין הטהור לחטאת לא בידו ולא בגופו ונהי דאדם לא מיטמאו כלים מיטמו ועוד דאפי' נפסלו נהי דהנוגע מי חטאת שיש בהן כדי הזייה או נוגע בהן טמא כדתנן בריש כלי' לחטאת מיהא טהור דאל"ה הנוגע בלוחית של מי חטאת נטמא ויחזור ויטמא את הלגוחית ותחזור הלגוחי' ותטמא את המים ומלינו נמי כל העסוקים בפרה דמטמאי' בגדי' והפרה טהורה: ג ד מטמאין בגדים. בשורף פרה ופרים ומשלח את השעיר ובאוכל נבלת עוף טהור בכולהו כתיב כבוס בגדי' ול"ש בגדים שהוא לבוש ול"ש בגדים שהוא נוגע ואפי' כל כלים מידי דהוה אנושא את הנבילה ומי חטאת שיש בהן כדי הזייה דלא ממעטין אלא אדם וכלי חרס אע"ג דכתיב בהו כבוס בגדים כדפרישית בפ"ק דכלים ופרה ופרים עצמן ושעיר ונבלת עוף אם נגעו בבגדים טהורים והיינו שהבגדים אומרים לאדם מטמאך לא טימאוני ובערוך פי' בערוך רדם לערום העסוק בפרה וערום המשלח את השעיר וערום האוכל נבלת עוף טהור כולן טהורין ואם הם לבושין נטמאו והיינו שהאדם אומר לבגדיו מטמאך לא טימאוני ודבר תימה מנא ליה הא: ה כל ולד הטומאות. כגון ראשון ושני: אין מטמא כלים. אלא אב הטומאה ומשקה שנטמא בראשון ושני מטמא כלי' כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יד.) גזירה משום משקה זב וזבה: ו אין כלי חרס מטמא את חבירו. דאין נעשה אב הטומאה כדאמרי' בסוף עירובין (דף קד.) ואין מטמא חבירו אבל מטמא משקין והמשקין מטמאים חבירו גזירה משום משקה זב וזבה: ז כל הפוסל את התרומה. כגון ידים שניות עושות משקין תחלה לטמא חולין וידים שנגעו באוכלי חולין טהורין: תניא בתוספתא' (פ"ו) השורף את הפרה ופרים המשלח את השעיר

תורה אור

ג א) [א]השורף [ב]פרה ופרים [ג]והמשלח את השעיר מטמא בגדים [ד]פרה [ה]ופרים ושעיר המשתלח עצמן אין מטמאין בגדים הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: ד [ו]האוכל מנבלת העוף הטהור והיא בבית הבליעה מטמא בגדים הנבלה עצמה אינה מטמא בגדים הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: ה [ז]כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה [ח]נטמא משקה טימאן הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: ו [ט]אין כלי חרס מטמא חבירו אלא במשקה נטמא משקה טימאהו הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: ז ב) [י]כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחלה לטמא אחד ולפסול אחד חוץ [כ]מטבול יום הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני:

ח ג) כל הימים כמקוה שנא' [°]ולמקוה המים קרא ימים דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר הים הגדול כמקוה לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה רבי יוסי אומר [ל]כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת: ט [מ]המים המוכים פסולין אלו הן המים המוכים המלוחים והפושרים המים המכזבין פסולין אלו הן המים המכזבים אחד בשבוע המכזבים בפולמסיות ובשני בצרון כשרין רבי יהודה פוסל: י ד) [נ]מי קרמיון ומי פיגה פסולין מפני שהם מי בצים מי הירדן ומי ירמוך פסולים מפני שהם מי תערובות ואלו הן מי תערובות אחד כשר ואחד פסול

יטמאו אוכלין ולא יטמאו אדם בהיות אלה המשקין ולד הטומאה כפי מה שביארנו שם ואמנם יטמאו אוכלין ומשקין הידים לבד וכבר התבאר בחגיגה (דף יח.) שהאיש הטהור לחטאת אם נטמאו ידיו נטמא גופו ועוד יתבאר בעשירי מזאת המסכתא שהטהור לחטאת אם נגעו משקין טמאים בבשרו הנה הוא טהור כמו שהיה אלא אם נגעו בידיו לאשר ביארנו וכן ג"כ הטהור לחטאת אם נגע בכלים טמאים כבר נטמא ואע"פ שאלה הכלים אינן אבות הטומאה כמו שיתבאר בעשירי מזאת המסכתא וכפי זה העיקר אם נפלו משקין טמאים על בשר המקדש הנה הוא נשאר בטהרתו ואם נפלו על סנדל או בכסותו נטמאת וטמאתו להיותו נוגע בכלים טמאים והנוגע בכלים טמאים טמא לחטאת ואין לחשוב באמרנו משקין טמאים פה שהם טמאים באמת אבל אפי' היו טהורים לקדש הנה הן כמו משקין טמאים לגבי חטאת כמו שיתבאר (פ"י) ושמור זאת הטוגה וזכרה: ג פרים הנשרפים הוא פר כהן משיח ופר העלם דבר ופר יוה"כ וכן שעירי עובד כוכבים וכבר ביארנו בחמישי מזבחים מופת היות אלה כולן מטמאין בגדים והוא אמר בנין אב כל שדמו נכנס לפנים השורפו מטמא בגדים אמנם פרה אדומה הנה זה בפסוק (במדבר יט) והשורף אותה יכבס בגדיו וכן בא הפסוק בפר יום הכפורים וממנו ידענו זה הבנין אב כמו שביארנו בזבחים (פי"ב) וכבר באר בתוספתא [פ"ו] שפרה ופרים הנשרפים מטמאים אוכלים ומשקין ושעיר המשתלח לא יטמא כלל אמרו מפני שהוא חי ואין חי מטמא כמו שביארנו בפתיחת זה הסדר: אמר והמשלח הוא לשון התורה כמו והמשלח וגו' ולכן יחדה המשנה ואמרה אין מטמאין בגדים לפי שהיא תטמא אוכלים ומשקים כמו שהגדתי: ד כבר ביארנו בפתיחה שנבלת עוף טהור אמנם תטמא האדם בבית הבליעה ולא יטמא בגדים בנגעו בהן וזה מדרבנן אמנם אם נגעה נבלת עוף טהור עצמו בבגדים לא תטמאה וכן לא תטמא אדם בנגיעה ועוד יתבארו הוראת זו בטהרות בתחלת המסכתא: ה כבר ביארנו זאת ההלכה תכלית הביאור בדברינו בפתיחת זה הסדר ואם תהיה שומר למה שביארנו שם לא תצטרך להוספת ביאור: ו כבר ביארנו ג"כ בפתיחת זה הסדר שכלי חרס לא יהיה אב הטומאה לעולם ושלא יטמא כלי חרס אלא באב הטומאה או במשקים טמאים ובהיות זה ג"כ יתחייב שלא יטמא כלי חרס לכלי חרס בשום פנים אם נגע בו ומהעיקר המוקדם שכלי חרס יטמא משקים ואלה המשקים יטמאו כלי חרס להיותן משקים טמאים וכבר ביארנו אלה העקרים כולן תכלית הביאור בפתיחת זה הסדר: ז זה ג"כ עיקר כבר קדם ביאורו בפתיחת זה הסדר והוא שהראשון והשני אם נגעו במשקין יטמאם וישיבם תחלה וכל שני לטומאה פוסל את התרומה כמו שזכרנו שם וכמו שנבאר בטהרות (פ"א) וכן טבול יום הוא מכלל מי שיפסול התרומה כי הוא לא יטמא משקין ואפילו משקה תרומה כי הוא לא יטמא אך יפסול אותן לבד וישובו משקין פסולין לא טמאין כמו שביארנו בפתיחה: ח כל הימים דינן דין המקוה ר"ל שאינן מים חיים כמו מי המעיין ואין ראוי בהן טבילה לזבים ולא ילקח מהם מים לטהרת מצורע ולמי חטאת רבי יהודה אומר שהים המקיף לבד הוא אשר דינו דין המקוה ולא יחשב כמעיין ואמנם שאר הימים הנה הם כמו מי מעיין וראויה בהן טבילה לזבים ולקדש בהן מי חטאת. ואמנם קרא אל הים המקיף ימים להיות בו מיני המימות כולם לא שכל ים יקרא מקוה כמו שיאמר רבי מאיר. וזוחלין המימות הניגרים הנוזלים ועוד יתבאר במקואות (פ"ה) שהמעיין מטהר בזוחלין רוצה לומר שאלו הוו מיני נוזלין אבל מעיין הנה באלה המים הנוזלין תכון בהן הטבילה ואפי' היה זה שיעור שיהיה כמו המעיין ואין כן במים הנגרין מן המקוה אבל לא יטהר עד שיהיה מקובץ שיעור מ' סאה ועוד יתבאר זה במקואות (שם) ואמר רבי יוסי ששאר הימים זולת הים הגדול נחשבם כמעיין לענין שיטהרו בזוחלין ושהמימות הניגרין הנוזלים *מכלים מטהרו בכל שהוא כמעיין ונחשבם כמקוה לענין שהן פסולין למי חטאת ולטהרת מצורע ולטבילת הזב והלכה כרבי יוסי: ט מוכים. מזיקין וביאר איך יהיו מזיקים אם שיהיו מלוחין או חמים ואע"פ שהן טבעים אינן מים חיים וכן המעיינין אשר יבשו בקצת העתים וכן אשר יקראו מכזבים אמר הפסוק (ישעיה נח) וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו ר"ל שלא יפסקו וייבשו ואחר אמר שאם לא יבשו אלא אחר זמן ארוך הנה הם כשרים ופולמוסיות המושל וכבר קדם לך בסוטה (דף מט.) בפולמוס של אספסייטס ירצה שיהי' זה בימי הממשלה הפלונית או בזמן פלוני הרחוק הוא אשר ייבש זה המעיין או בשנים הרעים ואין הלכה כר' יהודה: י מי קרמיון ופיגה וירמוך שם נהרות בא"י. מי בילים מימות ההפפחה

מטמא בגדים פרה ופרים ושעיר המשתלח עצמן אין מטמאין בגדים אבל מטמאין אוכלין ומשקין דברי ר"מ וחכ"א פרה ופרים הנשרפים מטמאין אוכלין ומשקין ושעיר המשתלח אינו מטמא אוכלין ומשקין מפני שהוא חי ואין חי מטמא אוכלין ומשקין ר"ש אומר פרה מטמאה אוכלין ומשקין שהיתה לה שעת הכושר פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים אין מטמאין אוכלין ומשקין שלא היתה להן שעת הכושר ר' יהודה אומר פרה כיון ששחטה מטמא במשא בהפרה: ברייתא זו מפורשת בזבחים בסוף טבול יום (דף קה.): עוד תניא בתוספתא [רפ"ז] יש כאן שהוא אומר מטמאך לא טימאוני ואתה טמאתני כיצד ניסטרת שהיא מלאה משקין טהורין וניסטרת טמאה [א] שהיא כפויה על פיה נפו משקין מן התחתונה ונטמאו באויר העליונה וחזרו וטימאו את התחתון הרי זה אומר מטמאך לא טימאוני ואתה טמאתני זב שישב ע"ג אבן מטמא אוכלין ומשקין שתחתיו טהורין משכב ומושב [ב] שתחתיו טמאין הרי זה אומר מטמאך לא טימאוני ואתה טמאתני ר' יהודה אומר יש כאן שהוא אומר מטמאי מטמאך לא טימאוני ואתה טימאתני כיצד קערה שהיא מלאה משקין טהורין ואחורי' טמאי' ונתונה ע"ג טבלא וככר של תרומה [ג] כרוך ע"ג טבלא נפו משקין מתוכה ונגעו מאחוריה ניטמאו וטימאו את הטבלא וחזרה הטבלא וטימאה את הככר ה"ז אומר מטמאי מטמאך לא טימאוני ואתה טמאתני יש כאן שהוא אומר טימאני וטימאתיו כיצד טבול יום שהיה בידו קמח של תרומה ומשקין של חולין טהורין ובלגן זה בזה טמאים הרי זה אומר טימאני וטימאתיו קדירה שהיא מלאה משקין טהורין ותורמוסין טמאים פחות מכבינה נתונין לתוכה נתפחו ונעשו כבינה הרי זה אומר טימאני וטימאתיו טהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין אפילו הוא טהור והן טהורים נטמאו וטימאוהו הרי זה אומר טימאני וטימאתיו יש כאן שהוא אומר טימאני וטיהרתיו כיצד מטלית שמלאה על הקופה מטמא' אחד ופוסלת אחד הפרישה מן הקופה קופה מטמאה אחד ופוסלת אחד ומטלית טהורה הרי הוא אומר טימאני וטיהרתיו יש כאן שהוא אומר טיהרני וטימאתיו כיצד מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות ירד וטבל לתוכו הוא טהור ומקוה טמא הרי זה אומר טיהרני וטימאתיו יש כאן שהוא אומר טיהרני וטיהרתיו כיצד תיבת [ד] שהיא טמאה טמא מת והביא מסמר שהוא טמא וקבעו בה טהורה התיבה וטהור המסמר הרי זה אומר טיהרני וטיהרתיו טהור שהזה על הטמא טהור המזה ונטהר הטמא והרי זה אומר טיהרני וטיהרתיו שלש מקואות בזה עשרים סאה ובזה עשרים סאה מים שאובין ושאובין מן הצד ירדו שלשה וטבלו בהן ונתערבו המקואות טהורין והטובלין טהורין הרי זה אומר טיהרני וטיהרתיו. פי' וניסטרת טמאה ריקנית וכשלפו משקין שבתחתונה לאוירה נטמאו וחזרו וטמאו התחתונה ואין כלי מטמא כלי ומשקה מטמא כלי גזירה משום משקה זב וזבה כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יד:): על גבי אבן מטמא כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם. הרי אוכלין ומשקין שתחתיו טהורין ומשכב ומושב שתחתיו מיטמאין אוכלין ומשקין. ואחוריים טמאין כדתנן (כלים פכ"ה מ"ז) כלי שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו אוגנו אזנו וידיו טהורין. קמח של תרומה [ה] שלא הוכשר ומשקין של חולין טהורין דאין טבול יום פוסל משקה חולין. נתפחו התורמוסין והמשקין גרמו התיפוח. שלשת לוגין בפרק קמא דשבת (דף יד.) מפרש מאי טעמא גזרו בהן הרי נטמא האדם בשלשה לוגין וחזר האדם וטמאם. טהורה התיבה כגון תיבה שפתחה למעלה וכשקבע בה המסמר סתם פתחה. ג' מקוואות משנה היא במסכת מקואות פ"ו (מ"ג): (הגה"ה עיין בישנא זוטא תמצא משניות כיוצא באלה עד כאן): ח כל הימים כמקוה. בפרק ח' שרצים (דף קח.) מייתי לה וכמקוה היינו לכל הנך מילי דקתני סיפא דפסולין לזבים דבעו מים חיים דכתיב (ויקרא טו) ורחץ בשרו במים חיים ולמצורע דכתיב (שם יד) אל כלי חרש על מים חיים ולמי חטאת דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי ועוד מוסיף ר"מ דלענין זוחלין נמי לא מטהרי דלכל דבר דינא כמקוה ואין מקוה מטהר בזוחלי אלא באשבורן שקווין ועומדין כדתניא בתורת כהנים אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך המעיין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן: רבי יהודה אומר לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול. דכי משתעי קרא במעשה בראשית שם נקוו כל מי בראשית ולא נאמר ימים בלשון רבים אלא מאי שמעורבין בו מיני ימים הרבה שכל הנחלים הולכין אליו: רבי יוסי אומר כל הימים וים הגדול תורת מעיין עליהם. ולענין שהם מטהרין בזוחלין מפני שדרך נחלים הולכין וזוחלין עליהם וזה דרכם אבל פסולין הם לתורת מים חיים דהכתוב קראם מקוה: ט פסולים לחטאת. והמלוחין והפושרין מוכין שמם וצריך לדקדק מנלן דמשום דמלוחין ופושרין מיפסלי ושמא משום דיש להן שם לווי כדפריש' במסכת נגעים פרק ארבעה עשר: מכזבין פסולים. משום דכתיב מים חיים ומיהו לא חיים לעולם בעינן דלא פסול אלא המכזבין פעם אחת בשבוע אבל פעם אחת ביובל לא פסילי: פולמסיות. חיילות של גייסות: תניא בתוספתא [רפ"ח] וכן היה ר' יהודה אומר יורדת הגלמין פסולה מפני שכוזבה בשעת פולמוס אמרו לו והלא כל מי בראשי' כזבו בשעת פולמוס שילות סית' נמלה מהלכת בו אבל מעיין שהוא יוצא בשנה זו מלד זה ובשנה זו מלד זה או שהי' רבה בימות הגשמי' ומתמעט בימו' החמה כשר: י מי קרמיון. נהרות של א"י הן כדאמרינן בפרק המוכר את הספינה (דף עד:) ועל נהרות יכוננה אלו ארבע נהרות ירדן ירמוך קרמיון ופיגה: מי בצים. מלשון (איוב ח) היגאה גומא בלי בצה והן מי בצעים ועפר וטיט מעורב בהן וכתיב מים חיים אל כלי והכא איכא הגילה בין מים לכלי ותימה לשמואל דאמר בפרק במה אשה (דף סה:) ובפרק אין בין המודר (דף מ.) ובפרק בתרא דבכורות (דף נה.) דאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת בימי תשרי בלבד שמא ירבו נטפים על הזוחלין למה לן טעמא הכא מפני שהם מי בילים תיפוק ליה דבעינן מים חיים אל כלי ונראה מתוך כך דלאו דוקא פרת דהוא הדין שאר נהרות ביומי תשרי לא חיישינן לנוטפין ומשום דפרת היה בבבל נקטיה וא"ת ולשמואל וכי אין לו תקנה למי חטאת ולזבים דבעו מים חיים אלא ביומי תשרי ויש לומר דיש תקנה במעיינות שאין מי גשמים מתקבלין לתוכן או בשאר מים חיים דדוקא בנהרות

פירוש הרא"ש

לחטאת לא גזרו שיטמאו את האדם אבל כשנטמאו כליו חזרו ויטמאוהו הילכך לא ינעול את הסנדל וה"ה שצריך להזהר שלא יפלו משקים על בגדיו דא"א להיות ערום כמו שאפשר לו להיות בלא סנדל: ג השורף וכו'. בשורף פרה ופרים ומשלח את השעיר ואוכל נבלת עוף טהור כתיב כיבוס בגדים ואפילו בגדים שנגעו בהם או כל שאר כלים מטמאים מידי דהוה אנושא נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזאה דכתיב בהו כיבוס בגדי' ומטמאי' במגע הכל חוץ מאדם וכלי חרס כדאמרי' בריש כלים והם עצמם אם נגעו בבגדים טהורי' נמצאו הבגדים אומר לאדם מטמאיך לא טמאוני כו': ה כל ולד וכו'. פי' ולד הטומאות ראשון ושני אין מטמא כלי דכלי אינו מקבל טומאה אלא מאב הטומאה: אלא משקה. דגזרו חכמים שיטמא כלי גזירה משום משקה זב וזבה שהם אב הטומאה ומטמאים כלי כדאיתא בפ"ק דשבת: ו אין כלי חרס מטמא חבירו. אבל יש כלי שטף שמטמא חבירו אם נגע במת אבל כלי חרס אינו נעשה אב הטומאה אף אם נגע במת: ז כל הפוסל וכו'. הפוסל את התרומה כגון י"ח דבר דאיתנהו (הכא) בפ"ק דשבת עושה משקה תחלה לטמא שני לתרומה ואותו שני פוסל שלישי כריכאוכל שנגע במשקה. אומר למשקי' מטמאיך וכו': ח כל הימים וכו'. כל הימים כמקוה שאינם מים חיים לטבילת זבין ומצורעין ולמי חטאת וגם אינם מטהרים דרך זחילה אלא באשבורן ורבי יהודה סבר דוקא מי אוקיינוס שנקוו לתוכו כל מי בראשית נקרא ים דכתיב ולמקוה המים קרא ימים והא דכתיב ימים שיש בו מיני ימים הרבה' שאינו דומה טעם דג שעולה בעכו לטעם דג שעולה באספמיא ורבי יוסי סבר דכל הימים יש להם דין מקוה חוץ מלענין זה שהדבר שמטהרים בזחילה כמעין לפי שגלים עולים לתוכה: ט מים וכו'. מים מוכין שאינם כחוב מימות ולא מיקרו מים חיים וכן שפוסק אחת בשבוע לא מיקרי מים חיים אבל כפוסקים פעם אחת ביובל לא: פולמסיות. חיילות של גייסות: י מי קרמיון וכו'. מי בילים אגמים

פירוש רב האי גאון

ט בפולמסאות. פי' במלחמות כשם ששנינו (סוטה מ"ט א') בפולמוס של אספסינוס ופולמוס של טיטוס: י קרמיון פיגה ירמוך פ' גרם. פי' שם נהרות הם דקא אמר (ב"ב ע"ד ב') מאי דכתיב כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו ז' ימים וד' נהרות שמקיפין ארץ ישראל:

הגהות הגר"א

[א] משנה ז בר"ש ונסטרא טמאה כפויה על פיה. כצ"ל: [ב] שם משכב ומושב שתחתיהן טמאים וטמאים ז' אומר כו' כצ"ל: [ג] שם וככר של תרומה ע"ג טבלא כו' כצ"ל: [ד] שם תיבה שהיא טמא מת כו' כצ"ל: [ה] שם שלא הוכשר כו'

פסול שנתערבו שניהן כשרין ונתערבו כשרין רבי יהודה פוסל: **יא** באר אחאב ומערת פמיים כשרה [א]המים שנשתנו ושינויין מחמת עצמן כשרין [ב]אמת המים הבאה מרחוק כשרה ובלבד שישמרנה שלא יפסיקנה אדם רבי יהודה אומר הרי היא בחזקת מותרת באר שנפל לתוכו חרסית או אדמה ימתין לה עד שתצל דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר [ג]אינו צריך להמתין:

פרק תשיעי

א א) **צלוחית** שנפל לתוכו מים כל שהן רבי אליעזר אומר יזה שתי הזיות וחכמים [ד]פוסלין ירד לתוכה טל רבי אליעזר אומר [ה]יניתנה בחמה והטל עולה וחכמים [ו]פוסלין [ז]נפל לתוכה משקין ומי פירות יערה וצריך לנגב דיו קומוס וקנקנתום וכל דבר שהוא רושם יערה ואינו צריך לנגב: **ב** [ח]נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיהן פסולין חפושית בין כך ובין כך פוסלת מפני שהיא כשפופרת ר' שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומר הדירה והכנה שבתבואה כשרין מפני שאין בהם ליחה: **ג** [ט]שתה מהן בהמה או חיה פסולין כל העופות ג) פסולין חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת כל השרצי' אינם פוסלים [י]חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקת ר"ג אומר אף הנחש מפני ג) שהיא מקיאה רבי אליעזר אומר אף העכבר: **ד** החושב על מי חטאת לשתות ר' אליעזר אומר פסול ר' יהושע אומר כשיטה אמר רבי יוסי בד"א במים שאינם מקודשים אבל במים המקודשין ר"א אומר כשיטה רבי יהושע אומר [כ]כשישתה ואם גרגר כשר:

מי

שהן גדולים חיישינן שחרדלית של גשמים מתאספין על כל גדותם ואין אדם יכול לשומרה ולעיל בפ"ג (מ"ב) תנן שהי' ממלא מן מי השילוח לכהן השורף את הפרה וסתמא כל ימות השנה שהי' ממלא במנין זה שאין חרדלית של גשמים יורדים לתוכו והא דאמרינן בפ' בתרא דבכורות (דף נה:) הנודר ממי פרת אסור בכל מים שבעולם משום דכולהו למטה מפרת ועיילא למדליין סולמי לפרת ניהו נהי דפרת גופיה חיישינן לרבוי נוספין למעיינות היוצאין במחילות מתחת הקרקע לא חיישינן לתערובתן לרבוי מיני' תערובתן שמים פסולין מתערבין בהן: ונתערבו. כאחד פסול אסור לקדש ממקום התערובת ובשניהם כשרין כשר ורבי יהודה פוסל אפי' בשניהן כשרין ליטול ממקום התערובת גזירה אטו אחד פסול:

מאמרו בלותיו וגביו: שניהן כשרים. ונתערבו כמו שהיה מתערב מזה המעיין עם מי מעיין אחר אשר כל אחד מהן מהמימות כשירין ר' יהודה פוסל המעורב מהן יחד לקדש ממנו מי חטאת ואין הלכה כר' יהודה: **יא** ר' יהודה אומר לא יצריך לזאת השוקת שומר בהיותה ידועה שהיא תבא ממי מעיין ומדרך באורות המים אשר יומשך בהן חרסית או זולתה יעכרו המים לפי שהוא יעורר האבק מקערורית הבאר וכן אם השליך טיט במים יעכור לשעתו ואם יעזב זמן ישקע הטיט למטה ויזקקו המים והם יקראו המים הזכים והדקים ומים צלולים ומזה אמרו עד שתצל מלשון צלול ר"ל עד שיזוקק ויזוכך ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי ישמעאל:

א **כמו** שיקרא הכלי אשר בו המים המוכנים לקדוש שוקת כך יקרא הכלי אשר בה מים מקודשין צלוחית ואם נפל באלה המים מים אחרים בלתי מקודשין אמר רבי אליעזר שהוא יזה שתי הזאות וישליכם חוץ לכלי ותשאר השאר מי חטאת כשרין וכן אם נפל טל במי חטאת יושם הכלי בשמש הנה זה הטל הוא מה שייבש תחלה וישאר שארית המים כשרים ויערה הוא שיריק הכלי וינגב הוא שינגב הכלי ואז יכניס בו מי חטאת ואם נפל בו דבר ירשום כמו הדיו והווטריאול"ו והאורפומינט"ו אשר זכר הנה לא יצטרך שינגב הכלי לפי שאם נשאר בו דבר הנה הוא נראה לפי שהוא ירושם ואם רחץ הכלי עד שלא נשאר בו רושם או בעת שספק מי הנדה לא נשאר בזה הכלי זה המראה הרושם אינו צריך לנגב: **ב** אמר שאם נפלו שקלים ורמשים באלו המים מקודשין ונתבקעו אלה הבעלי חיים כמו שיקרה לבעלי חיים אם נשארו במים זמן מה אחר המות הנה אלו המים פסולין ואע"פ שלא נשתנו מראיהן וכן אם נשתנו מראיהם אע"פ שלא נתבקעו בתוכן הנה הן פסולין אמנם אם לא נתבקעו השרצים ולא נשתנה מראה המים הנה הן כשרים אלא אם נפלו בתוכה חפושית הן פסולין אע"פ שלא נתבקעה ולא נשתנה מראה המים וסבת זה שהיא נקובה כמו גבעול הקנה ויכנסו המים מצד זה ויצאו מצד אחר ותתערב עמהם לחות קרבתם ולכן יפסלו המים: ודירה וכנה שבתבואה הם הטעם והתולעת אשר יולדו בקמח והם בעלי חיים יבשין אין לחות נראה בהם ואין הלכה כר' שמעון ולא כרבי אליעזר בן יעקב: **ג** שתה מהן בהמה פסולין · מפני שיגר ממה שהגיע בפיה ובשפתיה בכלי והוא כבר נתערב ברירה ויפסיד הכל: שהיא מלקת. תלוק בלשונה ותתערב הלחות אשר בלשונה באלו המים והלכה כר"ג ואין הלכה כר"א: **ד** כשיטה · אם הטה הכלי לשתות ממנו הנה הואיל מהכנתם לקידוש · ר' יהושע אומר כשישתה שהוא כמו הנחש והבהמה ובעת שתותו יתערב לחות פיו בשארית מי חטאת ולכן אם שפך המים בפיו מבלי שיקריב פיו עם פי הכלי לא פסל וזהו כוונת גרגר לקוח מן הגרגרת והוא השיפוי כובע ר"ל אם שפך בגרונו ואשר זכר ר' יוסי מחלקותו אמת לפי

תניא בתוספתא [רפ"ח] כל הנהרות [א] פסולין לקדש בהן מי חטאת ומודה ר' יהודה במעיין היוצא [ג] משני מקומות וחוזר ומתערב במקום אחד כשר וכן היה ר' יהודה אומר ממלא אדם את החבית ממעיין זה למעיין זה ונותנן בשוקת אחת ומקדש וכן היה ר' יהודה אומר ממלא אדם צלוחית מחבית זו וצלוחית מחבית זו ונותנן בשוקת אחת ומקדש: **יא** באר אחאב. מים חיים הם: עד שתצל. צלולין כמעיקרא: תניא בתוספתא [שם] הכל שוין בבאר שירד לתוכה שטף של מימי גשמים שהוא צריך להמתין עד שיחזרו המים לכמות שהיו. פי' במים מודו דמתערבין ספי מחרסי' ומאדמה:

א **יזה** שתי הזאות. בפ' כל הזבחים שנתערבו (דף פ.) מפרש ר"ל טעמא דרבי אליעזר דלעולם קסבר דיש בילה והא דבעי שתי הזאות משום דהזאה צריכה שיעור ומצטרפין להזאות וכי תימא מנא לן דמלא שיעורא הכא במאי עסקינן כגון שנתערבו אחת באחת דשיעור הזאה מן הכשר ושיעור הזאה מן הפסול נתערבו ולאו דוקא אחת באחת דכל שכן אם היו מן הכשרים הרבה ורבה מפרש לעולם יש בילה והזאה אינה צריכה שיעור וקנסו רבנן כי היכי דלא נסתרס ליה שלא ישתכר בנפילה זו להרבות מימיו במי' פסולין ורב אשי מפרש מים כל שהוא תנן ואין בילה והזאה אינה צריכה שיעור ואי מזה שמא אין כאן מן הכשרין אבל כי מזה תרתי אי איפשר דליכא בחדא מינייהו מן הכשרים: וחכמים פוסלין. קסברי הזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין להזאות: לנגב. החבית משום המשקין והמי פירות: דיו. ביבש איירי דומיא דקומוס וקנקנתוס: תניא בתוספתא [שם] היתה חביתו מונחת לפניו וירד לתוכה שטף של מי גשמים פסולה ירד לתוכה טל בלילה ר' אליעזר אומר יניחנה בחמה והטל עולה וחכמים אומרים אין הטל עולה אלא מן הפירות בלבד מי חטאת שנפלו לתוכן מי מעיין ומי מקוה ומי פירות אם רוב מי חטאת מטמאין במשא אם רוב מי פירות אין מטמאין במשא מחלה על מחלה מטמאין במשא בין כך ובין כך פסול להזות מהן אמר רבי אם כדברי ר' אליעזר הזאה כל שהוא כשרה אליה מן הכשר ואליה מן הפסול הזאה מטהרת בכל שהו פי' כדברי ר' אליעזר דמכשר בב' הזאות. הזאה כל שהוא מטהרת דשמא אין באח' מהן הזאה ברורה שלא יהא בה מן הפסול אלא ודאי ס"ל דהזאה כל שהוא מטהרת ואינה צריכה שיעור ולא תימא הזאה כל שהוא הוא דכשרה ובלבד שלא יהא בה תערובת פסול אלא אפי' יש בה תערובת פסול מכשר ובזבחים (דף פ.) מייתי לה ופריך מינה נריש לקיש: **ב** חיפושית. פי' בערוך היא תולעת שחורה ובת"כ תניא הולך על ארבע זה עקרב כל לרבות את החיפושי' ואת הדומה לחיפושית: בין כך ובין כך. בין לא נתבקעת בין נתבקעת שהיא כשפופרת של קנה וכנתבקעה דמיא: דירה. תולעת שבחטים והיא סלמנטון דפ' המוכר את הספינה (דף נא:) כנה. נמי מין תולעת שבתבוא': כשרין. אפי' נתבקעו: תניא בתוספתא [שם] נפל לתוכן עכשוב שיבאי כבואי דג צפרדע ונתבקעו ונשתנו מראיהן פסולין לא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן כשרין ר' יהודה אומר אע"פ שלא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן פסולין מפני שהן מוררין והכל מודים בחנב שהוא פוסל מפני שהוא מוריר והכל מודים בפקעינה שאינה פוסלת. פי' עכשוב שיבאי כל הני מיני שקצים הן. מוררין מלשון (ויקרא טו) רר בשרו כמו שחין מכוה וקדח המוררין בפ"ט דנגעים: **ג** פסולין משום משקה. פיהם החוזר במים ורוק שבפיהם מתערב ולא כרבי אליעזר דאמר א) (בירד בה טל) אם היזה שתי הזאות אי נמי אפי' כרבי אליעזר ב) ופוסלין בהזאה אחת קאמר ועוד דכי שרי בשתי הזאות ה"מ במים כל שהוא אבל הכא איכא רוק טובא אבל אין לפרש כמו ג) שמפרש בפ"ק דחולין (דף ט:) משו' דבעינן מים חיים אל כלי שלא ימלא בכלי זה ויקדש בכלי אחר וכיון שהיו בפיה אי הדרי לכלי מיפסלי דזה אינו כדתנן לעיל ר"פ ז' חמשה שמלאו חמש חביות לקדשן ה' קידושין ונמלכו לקדשן קידוש אחד כשרים ובתוספתא דקתני ר' יהודה אומר ממלא אדם חבית ממעין זה וחבית ממעין זה ונותן אותן בשוקת אחת ומקדש ובדוכתי טובא שהבאתי לעיל מן התוספתא ובפ"ב דזבחים (דף כה:) פירש רש"י חבית שמונחת תחת הזינוק לינור המקלח מים מהר זקוף והקילוח מקלח למרחוק ונופל לחבית וחבית זו אינה מונחת שם. לשם קידוש מי חטאת מים שבתוכה ושבתוכה לה פסולין והיינו דלא כפירושו דפסחים דאמרינן בפרק כל שעה (דף לד:) אף אנן נמי תנינא ונתן עליו מים חיים אל כלי שתהא תיותן בכלי ונתן אלמא תלושין ניהו ואי מחוברין ניהו אלא מעלה הכא נמי מעלה ופירש שם בקונטרס שתהא תיותן בכלי באותו כלי עצמו שהוא מקדש בו מי חטאת באפר צריך למלאותן מן המעיין ולא ימלאם בכלי אחר ויערם לתוך זה והכתיב ונתן דמשמע תלושין דמותר למלאותם בכלי אחר ויערם לתוך זה אלא מעלה בעלמא מדרבנן ואסמכוה אקרא' ע"כ לשונו ואי אפשר לומר כן כדפרישית דמשמע דשרי לכתחלה ואפילו איסורא דרבנן ליכא והתם הכי פירוש' ונתן אלמא תלושין ניהו דונתן משמע שעשאן הכתוב כתלושין לקבל טומאה אע"פ שהן מחוברים שמע מינה דאין זכייה להקדש מן התורה ואע"ג דהוי דאורייתא קרי ליה מעלה כדקאמרינן התם גבי הטביל שמשו אוכל בתרומה ולא בקדשים עד שיביא כפרה ונפקא לן מקראי בפ' הערל (דף עד.) ואפ"ה קרי ליה מעלה ועוד מפרש' דהואיל והפרים מהן לשתות הרי נעשית בהן מלאכה ונפסלו וכשמקיאן פוסלת את הראשונות וגם זה לא יתכן דלאו חשיבא מלאכה לפסול כי לא מקיא נמי מפסלן כולהו דמלאכה פוסלת במים נהו דווקא מלאכה שבגופו דכל מלאכה שאחר מילוי וקודם קידוש כדתנן לעיל בפ"ו (מ"ה) דאם מילא את של חטאת ואח"כ מילא את שלו פסול או מילא ועקם את הדרך להחזיר חבל לבעלים או מילא וכנן את החבל באחרונה ועושה מלאכה במי חטאת דפ' הניזקין (דף נג.) דשקל בהן משקלות התם באחר דלאו בעל המיםשאינו פוסל במלאכה אלא מטעם היסח הדעת כדקאמרינן הא דלאסח דעתי' הא דלא אסח דעתיה ומיהו יש לפרש כאן מטעם היסח הדעת דמכיון שנכנסו המים בפי הבהמה ועוף הסיח דעתו מהן וכשמקיאן פוסלות הראשונות אבל השתא מהא דתנן לקמן בפירקין ומייתי לה בפ"ק דפסחי' (דף יז:) פרה ששתת מי חטאת בשרה טמא מעת לעת רבי יהודה אומר בטלו במעיה ותניא בספרי פרשה זאת חוקת והיתה לעדת בני ישראל מכאן אמרו פרה ששתה מי חטאת בשרה טמא ורבי יהודה אומר בטלו במעיה והיתה לעדת בני ישראל (במדבר יט) כלומר מכאן אמרו לאו אדרבנן קאי אלא אדרבי יהודה כמו שמסיים והולך למשמרת למי נדה כשהן שמורין הרי הן למי נדה למעשי במעיה שאינן שמורים והכי תניא בהדיא בתוספתא לסוף מקוואות ומהתם נפקא היסח הדעת ה"ל למימר בטלו בפיה ואי חשיב בפיה היסח הדעת ונהי נמי דבפיה מיפסלי משום תערובת הרוק מ"מ לא בטלו כיון דלא הוי פסול הגוף ועדיין מטמאין טומאה חמורה כדתניא בתוספתא (פרה פ"ח) מי חטאת שנפלו לתוכן מי מעיין מי מקוה מי גשמים מי פירות אם רוב מי חטאת מטמאין במשא אם רוב מי פירות אין מטמאין במשא מחלה על מחלה מטמאין במשא בין כך ובין כך פסול להזות מהן ואפי' לרב אשי דאמר בפסחים (דף יח.) בטלו במעיה לגמרי משום דהוה ליה משקה סרוח איצטריך קרא למשמרת לבטלן מטומאה חמורה וטעמא דמשקה סרוח איצטריך לבטלן מטומאה קלה ובסמוך דפוסל רבי יהושע כשישתה לאו משום היסח הדעת אלא ממשקה פיו ואפי' לרבי אליעזר דאמר כשיטה דע"כ טעמא משום היסח הדעת לא דמי עושה בידים לפרה דממילא: תניא בתוספתא [שם] רבי יוסי ורבי שמעון אומרים נראין דברי רבן גמליאל בנחש ד) ובדבריו אנו מודים: **ד** ר' אליעזר פוסל. דאיפסלו להו במחשבה: כשיטה. החבית לשתות או ליקח מים לשתות: ר' אליעזר אומר כשיטה. כיון דמים מקודשין הן אימלוכי מימליך ספי וחוזר בו ממחשבתו ולא חשיב היסח הדעת לר' אליעזר עד שיטה ולר' יהושע עד שישתה בחבית עצמה ומשום משקה פיו המתערב: ואם גרגר. שלא הדביק פיו לחבית אלא שפך מן החבית לגרונו: כשר. דליכא משקה פיו בחבית: תניא בתוספתא [שם] אמר ר' [ג] יוסי והלא אין דברי ר' אליעזר בפרה אלא להקל שר' אליעזר אומר כשיטה ורבי יהושע אומר כשישתה מפני משקה פיו ואם גרגר כשר. פי' אלא להקל לא קאמר שר' אליעזר יקל מרבי יהושע דאדרבה ר' יהושע מיקל טפי מר' אליעזר אלא אתנא קמא דמתני' קאי שלא חילק בין מקודשין לשאינן מקודשין דבכולהו פסל רבי אליעזר במחשבה לכך קאמר ר' יוסי והלא קבלתי מרבותי דלדברי ר' אליעזר בפרה כלומר כשנתן אפר פרה להקל מהיכא דלא נתן דהיכא דנתן ר' אליעזר אומר כשיטה אם כן ע"כ הא דמחשבה פוסלת לר' אליעזר היינו דאין מקודשין וה"ה נמי דהוה מצי למינקט

א) [נ"ל בנפל לתוכו מים]. ב) נ"ל ופסולין. ג) [נ"ל שפירש רש"י בפ"ק]. ד) נ"ל ובדבריו אנו מודים.

...אות א"נ אף כר"א ופסולין לטהר בהזאה אחת אבל אין לפרש כדפרש"י בפ"ק דחולין משום דבעינן מים חיים אל כלי (שכדי) שלא ימלא בכלי זה ויקדש בכלי אחר אין חשש בזה כדפרישית ברים פ"ז ועוד פירש שם טעם...

...פרישה לשתות וכשמקיאום פוסלות השאר. והך מלאכה לאו ככל הני מלאכות דלעיל שעשאום הממלא והמקדש אלא כההיא דפרק הנזקין העושה מלאכה במי חטאת ששקל בהם משקלות (כתוב בגליון וז"ל נ"ל שבזה יש...

...כמו משקל ליטרא מים ומשימים אותו בכף מאזנים ומה שרוצים לשקול בכף שניה ופי' השני כגון שלגין מלא מים כדאמרינן ויש נקב אחד בדופן הלגין ומשימים בשר במים שבתוך זה הכלי וכשמגיעים המים לאותו...

...בין הרא"ש בכאן הך פירושו בתרא עיקר שבעשיית מלאכה בעצמו' המים כגון ששתת מהן בהמה וחיה כו' דהכא הוי בגוף המים) דמיירי שאינו בעל המים ואינו פוסל במלאכה אלא משו' היסח הדעת הכא נמי כשנכנסו...

...מהם נפסלה מפני שביאה מוצצת ואין המים חוזרים מתוך פיה: **מלקת**. לוחכת בלשונה ורוק פיה מתערב במים: **ד** **החושב** וכו'. החושב פוסל דמפסלי במחשבה ורבי יהושע בעי מעשה עד שיטה לשתות או לער...

...מים מקודשים. וכיון שנתקדשו כבר אימלוכי ממליך ביה וחוזר בו ממחשבתו ולא פסלה ביה מחשבה עד שיטה ורבי יהושע סבר דאף הטיה אינה פוסלת עד שישתה ומשום רוק שבפיו המתערב עם המים ולכך אם גרגר שפך...

מסורת הש"ם

א) [זבחים פ.]: ב) [במשנה שבמשניו' פוסלין]: ג) [במשב"מ יבגי' שהוא מקיא]:

פירוש רב האי גאון

ב **חיפושית**. כשפופרת פ' זה חפושית הוא (שחורק) [תולעת שחור'] והיא מהלכת על ארבע בונפום אפרגא מתלא אנבובא כרגרסינן בת"כ (ספרא פרשה שמיני) הולך על ארבע זה עקרב כל הולך להביא את החיפושית ואת הדומה לדומה: **הדירה והכינה**. פי' תולע שמו דירה ומפרשין רבנן (הבאור) [הדירה] הוא סלמנטון דת"ר (ב"ב צ"א ב') ואכלתם מן התבואה ישן בלא סלמנטון מאי בלא סלמנטון ר"נ אמר בלא רצינא ולית הכין הוא אלא סלמנטון הוא תבואה שנרקבה מלחלוחית הארץ מרוב יושנה אלא אמרו גבי משכן (שבת ק"ב ב') קרש שנמצאת בו דרנא מסיף לתוכו אבר וסותמו וכינה פי' תולע:

הגהות הגר"א

[א] מ"י בר"ש כל הנהרות כשרות לקדש בהן. כצ"ל: [ב] שם ומוד' ר' יהוד' במעיין היוצא ממקום אחד ומתפרד לשני מקומות וכו'. כצ"ל: פ"ט [ג] מ"ד בר"ש א"ר יהודה והלא אין דברי ר"א בפרה אלא להקל שר"א אומר כשיטה ור' יהושע אומר כשישתה פסול. בצ"ל. וכ"ה בתוספתא:

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ו מהל' פרה אדומה הל"ד:
יט ב מיי' שם הלט"ו:
כ ג מיי' שם הלט"ו:
א ד ה ו מיי' שם פ"ט הלכה ח:
ב ז מיי' שם הלי"א:
ג ח ט מיי' שם הלי"ב:
ד י מיי' שם הלט"ו:

פירוש הרא"ש

אגמים ועפר וטיט מעורב בהם וכתיב מים חיים אל כלי והעפר חוצץ בין מים וכלי: **רבי יהודה** פוסל. אטו א' פסול וא' כשר: **יא באר** אחאב וכו'. באר אחאב ומערת פמיים מים חיים היו והיו בהם חשש פיסול ולהכי הוצרך לשנות שהם כשרים: **עד שתצל**. עד שיהיו מים צלולין: **א צלוחית** וכו' צלוחית של מים מקודשין: ר"א אומר יזה שתי הזאות. כשבא לטהר את הטמא יזה עליו שתי פעמים בפרק כל הזבחים שנתערבו מפרש ר"ל דקסבר ר"א יש בילה וא"א בכל הזאה שלא יהא בה מים הכשרים והא דבעי שתי הזאות משו' דהזאה צריכי שיעור ומצטרפים להזאות וכי תימא מנא לן דמלא שיעור הכ"ע כגון שנתערבו אחת באחת שיעור הזאה מן הכשר ושיעור הזאה מן הפסול ולאו דוקא אחת באחת דכ"ש אם היו מן הכשרי' הרבה ורבה מפרש לעולם קסבר יש בילה והזאה אינה צריכה שיעור וקנסוה רבנן כי היכי דלא נפתרש ליה פי' יסתכר בתערובת המים ורב אשי מפרש מים כל שהוא תנן ואין בילה והזאה אינה צריכה שיעור ואי מזה הזאה אחת שמא אין כאן מן הכשרים אבל כי מזה תרתי א"א...

ה ‏[א]מי חטאת שנפסלו לא יגבלם בטיט שלא יעשם תקלה לאחרים רבי יהודה אומר בטלו א) פרה ששתת מי חטאת בשרה טמא מעת לעת רבי יהודה אומר [ב]בטלו במעיה: ו ג) [ג]מי חטאת ואפר חטאת לא יעבירם בנהר ובספינה ולא ישיטם על פני המים ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד זה אבל עובר הוא במים עד צוארו עובר הוא הטהור לחטאת ובידו כלי ריקם הטהור לחטאת ובמים שאינם מקודשין: ז ג) [ד]אפר כשר שנתערב באפר מקלה הולכין אחר הרוב לטמא [ה]ואין מקדשין בו ר' אליעזר אומר מקדשין בכולן: ח [ו]מי חטאת שנפסלו מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו [ז]נטמאו מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו את הטהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו: ט [ח]אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינן ראויין לקדש מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו:

פרק עשירי

א כל [ט]הראוי לטמא מדרס מדף לחטאת בין טמא בין טהור ואדם כיוצא בו כל הראוי להטמא טמא מת בין טמא בין טהור ר' אליעזר אומר אינו מדף רבי יהושע אומר מדף וחכמים אומרים [י]הטמא מדף והטהור אינו מדף:

ר"ש

למיגזם ר' יהושע כמו ר' אליעזר דתרוייהו מקילי במקודשין טפי משאינן מקודשין אלא קמא נקט א"נ קבלה היתה לרבי יוסי על ר' אליעזר ואע"פ שלא היתה לו קבלה על ר' יהושע מ"מ קים ליה דרבי יהושע מיקל טפי מר' אליעזר: ה תקלה לאחרים. שיגעו בהם ויטמאו במי חטאת שבו: ר' יהודה אומר בטלו. בטיט ותו לא מטמא מאחר שגיבלם: מעת לעת. אם שחטה בתוך מעת לעת של שתיה אבל שהתה טפי נתעכלו במעיה: רבי יהודה אומר בטלו במעיה. ואפילו שחטה בתוך מעת לעת בשרה טהור ובספרי דריש לה מדכתיב למשמרת ודוקא במעיה בטלו ולא בפיה כדפרישית לעיל ואיכא שתי לשונות בשלהי פרק קמא דפסחים (שם) דמעיקרא קאמר כולה ר' יהודה היא וחסורי מיחסרא והכי קתני פרה ששתתה מי חטאת בשרה טמא בד"א בטומאה קלה אבל בטומאה חמורה לא מטמו שרבי יהודה אומר בטלו במעיה רב אשי אמר לעולם בטלו במעיה לגמרי משום דה"ל משקה סרוח וכל זה דוחק ליישב דרבי יהודה אפי' כר' יוסי ור"ש דאמרי טומאת משקין לאוכלין טמאין דהכא קאמר בטלו לגמרי ולרבי יוסי ולר"ש היה להם טומא' קלה משו' דטעו בעצמו והיה בהם טומא' קלה אבל לר"מ ניחא דאמר טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא וא"ת ואמאי מטמא טומא' קלה כלל הא אין סופן עוד לטמא טומאה חמורה שנפסלו בשתיה או מטעם היסח הדעת או מטעם רוק המתערב כדאמרן לעיל גבי שתת מהן בהמה ומה שתחלתו טמא טומאה חמורה לא מהני ליה הואיל ואין עוד סופו לטמא כדפירש בקונטרס בפרק בהמה המקשה (דף עג:) גבי בשר הפורש מאבר מן החי וי"ל דהנך מים קיבלו טומאה קלה כאילו נגעו בארץ שהרי נגעו בעצמן כשהיו ראויי' לטמא טומאה חמורה דאפילו אדם וכלים מטמו כדכתיב (במדבר יט) והנוגע במי הנדה וכי פרחה טומאה חמורה אשתייר בהו טומאה קלה: תניא בתוספתא [שם] מי חטאת שנשתנו מראיהן מחמת עצמן כשרין נשתנו מראיהן מחמת עשן או שנפל לתוכן סמים קוץ ופואה פסולין זה הכלל כל הפוסל בשינוי מראה במעין פוסל בצלוחית. אפר חטאת שנשתנו מראיו מחמת עצמו ומחמת עשן כשר נשתנו מחמת אבק או שנפל לתוכן סיד וגפסים פסול. מי חטאת שהגלידו וחזרו ונימוחו כשרים המחו באור פסולין ובחמה כשרין א"ר אלעזר בר' צדוק דבר שמטמינין בו לשבת כשרין ודבר שאין מטמינין בו לשבת לחטאת פסולין. המים הנמשכין [א] והנזרקין פסולין. פי' שהגלידו בימות החורף מחמת הקרח מלשון (בראשית לא) וקרח בלילה תרגומו וגלידא. ככפור (שמו' טז) תרגומו כגילדא. *שמטמינין בו בכל דבר המוסיף הבל ומפורשין בפ' במה טומנין (דף מז:). [ב] הנמשכין שמשיטין על פני המים והם מונחין בחבית. והנזרקין שעומד בצד זה וזורקם לצד זה ותרוייהו תנן בפירקין: ו מי חטאת. המקודשין: ואפר חטאת. אפי' בפני עצמן אבל מים שאינן מקודשין שרי כדקתני סיפא: לא יעבירם בנהר ובספינה. בפרק חומר בקודש (דף כג.) מפרש דגזור משום מעשה שהיה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה וגזור בכל הני גווני שאינו עובר ברגליו כגון משיטם על פני המים ועומד מצד אחד על שפת הנהר וזורק לצד עבר אחר משום דדמו לספינה ועוד קתני התם שלא יהא רוכב על גבי חבירו ועל גבי בהמה אא"כ רגליו נוגעות בארץ אבל מעבירם על גבי הגשר ואינו חושש אחד ירדן ואחד שאר נהרות וחנניא בן עקביא פליג בתוספתא [שם] ומייתי לה התם בפרק חומר בקודש (דף כ:) ואמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה: ז באפר מקלה. אפר הכירה: אחר הרוב לטמא. דאם רוב מן הכשר מטמא ואם רוב אפר מקלה לא מטמא ואפי' רוב אפר חטאת אין מקדשין בו הואיל ונתערב בו אפר מקלה אפי' כל שהו: ר' אליעזר אומר מקדשין בכולן. וטעמיה הכא כטעמא דלגוחית: ח שנפסלו. כגון שנשתנו מראיהן שלא מחמת עצמן על ידי עשן או סמים כדלעיל: מטמאין את האדם הטהור לתרומה. בין נגע בהן בידיו בין נגע בהן בגופו דכשרין חשיבי לתרומה: ואת הטהור לחטאת. כלומר ואין מטמאין את הטהור לחטאת בין נגע בהן בידיו בין נגע בהן בגופו דכמי חטאת כשרין חשיבי ונהי דבנגיעתן טמא לכל מילי לגבי מי חטאת לא מהניא טומאתן כדפרישית בפ"ה אבל ניטמאו באב הטומאה מטמאין ודאי לתרומה בין בידיו בין בגופו *במי חטאת כשרין אבל את הטהור לחטאת מטמאין במגע בידיו כיון דניטמאו לא גרעי מאוכלין ומשקין דמטמאו את הטהור לחטאת כדתנן לקמן: ט מטמאין. ידי הטהור לתרומה משום משקים שפוסלים את הידים: ואת ידי הטהור לחטאת. כלומר כמו כן צריך להטביל את הידים: לא בידיו ולא בגופו. כלומר לא נטמא גופו לא לתרומה ולא לחטאת בין שנגע בידיו בין שנגע בגופו דלענין זה לא חשיבי כמשקין טמאין: ותניא בתוספתא [פ"ט] אפר כשר שנתערב במים פסולין מטמאין הן את הכהן ואת תרומתו ר' יעקב אומר מטמאין הן משום משקה. פי' במים פסולים היינו שאינן ראויין לקדש דמתניתין. את הכהן ואת תרומתו כלומר דידיו טמאות אף לתרומה אבל גופו לא כדקתני מתני'. רבי יעקב אומר מטמאין הן משום משקה דוקא הטהור לחטאת ולא הטהור לתרומה ודוקא נגע בידו טמא ברגלו טהור ומתני' דלא כרבי יעקב:

א כל הראוי לטמא מדרס. כגון כלים המיוחדים למשכב ומושב ולמרכב: מדף לחטאת. דהטהור לחטאת שהסיטן אפילו הן טהורין לתרומה נטמא לחטאת כאילו היו ודאי טמאים מדרס וחומרא בעלמא היא כדאמרינן בפרק שני דחגיגה (דף יח:) בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש וקרי ליה מדף לפי שהיא חומרא דרבנן כדאמרינן בפ"ק דנדה (דף ד:): ואדם כיוצא בהן. דאם הסיט אדם הטהור לתרומה נטמא לחטאת דכזב חשבוהו לחטאת וה"ה רוקו ומימי רגליו כדקתני בתוספתא דגזרו רוקו דטהור אטו רוקו דזב. וכל הראוי לטמא טמא מת כגון כלים דלאו בני מדרס דלא מטמו במשא בשום ענין וכן שרץ ושכבת זרע דלא הוו אלא כטמא מת: ר' אליעזר אומר אינו מדף. אם הסיטן לא נטמא לחטאת: רבי יהושע אומר מדף. אם הסיט אפילו הטהורין נטמא לחטאת ורבנן פליגי ומחלקין בין טמאין לטהורין ושלם מחלוקות בדבר

ר"מ

לפי שהוא הולך על עקרים הקודמים והלכה כר' יהושע בשני המאמרים: ה עוד יתבאר לך בזה הפרק שמי חטאת שנפסלו מטמאין ולזה אמר לא יגבלם בטיט לפי שזה מוכן למי שיגע בזה הטיט והוא לא ידע שיטמא ור' יהודה אומר מעת שנתערבו בטיט בטל דינם ולא יטמאו ואמרו בספרי חטאת היא (במדבר יט) מכאן אמרו פרה ששתתה מי חטאת בשרה טמא מעת לעת ר"ל שאם נשחטה אחר זה בפחות מכ"ד שעות בשרה טמא ואם נשחטה אחר כ"ד שעות מעת שתותה בשרה טהור וקבל מופת על זה מאמרו כי דינה משפט החטאת ואפי' נשתנה בחלל הפרה או נתערב בעפר ואין הלכה כרבי יהודה בשני המאמרים: ו הנה נזדמן פעם אחד בזמן מה ונשאו כלי במי חטאת בספינה ומצאו כזית מן המת בקערורית הספינה ונטמאו אלו להיותם במקום טמא כפי העיקר אשר יתבאר בפ' אשר אחר זה וגזרו גזירה שלא תנשא בספינה לעולם ולא יעביר ג"כ הכלי אשר בו מי חטאת או אפר חטאת על גבי המים ולא יושלך מעבר לעבר ותעבור על הנהר לפי שזה כולן דומים להעברה בספינה וזאת היתה כלל הגזרה וראוי לו שיעביר מי חטאת בעצמו וזה שילך בנהר ויפסיקהו והם בידו לא ישוט והם בידו לפי שגזרו שלא ישוט באופן מן האופנים והוא אמרו אבל הוא עובר במים עד צוארו ואחר אמר עובר הוא הטהור לחטאת אם שט במים או עבר בספינה הנה הוא טהור וכן אם שט ובידו כלי ריקם טהור לחטאת או מים שאינן מקודשים שהן נשארו טהורין כמו שהיו לפי שלא גזרו אלא על האפר ועל המים המקודשין אמנם האנשים והכלים ומים שאינן מקודשין לא גזרו עליהן: ז אפר מקלה. אפר אלסועא"ץ ואין הלכה כר' אליעזר: ח כבר ביארנו בראשון מכלים שמי חטאת יטמאו אדם וכלים וביארנו על איזה אופן יטמאו במגע ובמשא ובאיזה אופן לא יטמאו זה אם היו טהורין בעצמן אמנם אם נפסלו מי חטאת כגון שנתערבו עם מים אחרים או שתתה בהמה מהן כפי מה שהתבאר בזה הפרק או אם נטמאו מי חטאת כגון שנגע בהן טמא או שנטמאו באופן מאופני טומאת משקין אשר קדם ביאורם הנה מזה ידבר בזאת ההלכה וכבר התבאר בשני מחגיגה (דף יח:) שאין כל איש טהור טהור לכל הדברים אבל יהיה לדבר טהור וטמא למה שהוא יותר מעולה במדרגה וקדושה מזה הדבר אשר הוא טהור לו ואמר שם שאלה מי החטאת שנפסלו מטמאין את הטהור לתרומ' כל עוד שנגע בהן בין שנגע בידיו או נפל מהן מעט על גופו שאין ראוי לו לאכול תרומה לפי שהוא טמא אע"פ שהוא טהור לחטאת ר"ל לקחת המילוי ולקדש ולהזות הנה הוא כשאר בטהרתו ולא יטמאו בין שנגע בידו או בגופו לפי שהוא ממין מה שהוא טהור לו ואם נטמאו אלה מי חטאת ונגע בהן טהור לחטאת בידיו הנה יטמאו וסבת זה שכל מי שיגע במשקין טמאים נטמאו ידיו כמו שזכרנו בפתיחת זה הסדר ואשנפלו משקין טמאים על שאר הגוף לא יטמא האדם כמו שביארנו שם וכבר נשרש אצלנו שרש והוא אמרם בחגיגה (שם) ולחטאת אם נטמאו ידיו נטמא גופו כל זה אם נגע בידיו והוא טהור לחטאת נטמא כולו: ט זה מבואר ממה שקדם בביאור ההלכה אשר קודם זה לפי שאלה המים אינן *טמאין אלא לגבי טהור בתרומה אשר אינן ממין אשר הוא טהור לו:

א כבר ידעת שאין כל אדם טהור או כל כלי טהור באמת הוא טהור לגבי חטאת אבל עד שיטהר לחטאת כמו שהתבאר בשני מחגיגה (דף יח:) ושם אמרו יוחנן בן גודגדא היה אוכל בטהרת הקדש כל ימיו והיתה מטפחתו מדרס לחטאת ר"ל לגבי חטאת כמו מדרס הזב בשוה ואף ע"פ שהיתה בתכלית הטהרה והבן זה העיקר וג"כ שהכלי שהוא טמא באמת או במדרס או במת אם הגיע אליו תנועה מפני האדם ולא תנועת היסט אבל תנועה יותר חלושה ממנו כמו שנבאר בזאת ההלכה הנה זה האדם נטמא וזאת היא טומאת מדף והיא טומאה קלה מדרבנן וברא"ם מסכ' נדה (דף ד:) אמרו בטומאת מדף דרבנן דכתיב קול עלה נדף ר"ל תנועה חלושה הנה זה חלק אחד מחלקי טומאת מדף ושאר חלק אחר והוא כל מה שיגיע על הזב מלמעלה מן הכלים ואפילו היה ביצו וביניהם מכסים רבים מאד הנה זה הכלי העליון יטמא והוא יקרא מדף לפי שהוא כלי הגיע אליו תנועה חלושה מן הזב אך זה הכלי יטמא טומאה קלה ר"ל שלא יטמא אדם וכלים כמו המשכב אמנם יטמא אוכלים ומשקין לבד וזה המדף הוא ולד הטומאה לא אב הטומאה כפי העקרים אשר הקדמנו בפתיחת זה הסדר ועוד נבאר דין מדף בעקריו והראותיו ומופתיו מן הפסוקים בפ' אחרון מזבחים וכבר קדם לך בכלים (פ"א) זכרון הכלים אשר יטמאו במדרס ואחר מניתי לך אלו העקרים שיש שכלך להבין זאת ההלכה אמר שכל כלי אפשר בו שיטמא במדרס וזה כשיהיה ראוי למשכב או למושב כפי מה שהתבאר בכלים ואין הבדל בין היותו טמא או היותו טהור כל עוד שהגיע זה אשר הוא טהור לחטאת בזה הכלי תנועת מדף הנה נטמא לפי שכל מה שיאות למדרס לגבי חטאת מדרס הזב נחשבהו לא לענין נוגע או נושא אלא לענין טומאת מדף לפי שהנחנו נשימהו במדרגת המדרס האמתי: ואדם כיוצא בו. ר"ל כל האדם מן האדם ואף על פי שיהיה טהור הנה הוא כמו זה הכלי הראוי למדרס אשר אמרנו שהוא יטמא טהור לחטאת אפי' במדף ואמנם במגע לא דבר בו ואם היה זה הכלי ראוי לטמא טמא מת ואינו ראוי למדרס א"ר יהושע שהוא כמו הראוי למדרס וכל עוד שהגיע אליו ממנו תנועה נטמא זה המגיע ואפי' היה הכלי המונע טהור ר' אליעזר אומר *אפי' היה הכלי המונע טמא מת מגיעו אינו נטמא לחטאת לפי שלא נעשה זה זולת הדבר אשר הוא ראוי למדרס וחכמים יאמרו אם ידענו שהוא טמא טומאת מת לא זולתו מן הטומאה הוא יהיה מדף לחטאת ושמע המשל הנזכר דתוספתא אשר יתבאר לך ממנו טומאת מדף ומחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע וחכמים והוא שאם סגר פתח מן הפתחים ומפתח תלוי בזה הפתח ויניע המפתח בעת סגירת הדלת א"ר אליעזר שאפי' היה המפתח טמא טומאת מת הנה אשר סגר הבית טהור לחטאת ר"ל למלאות ולקדש ולהזאה כמו שהיה בתחלה ור' יהושע אומר שאפי' היה המפתח טהור הנה זה האיש טמא למלאות ובתוספתא אמרו מעשה בר' ישמעאל שהיה מהלך אחר ר' יהושע אמר לו טהור לחטאת שהסיט את המפתח הטהור של תרומה מהו טמא או טהור אמר לו טמא • וחכ"א שאם היה המפתח

ה א מיי' פט"ו מה' פרה אדומה הל"ז:
ו ב מיי' שם הל"ז:
ז ג מיי' שם פרק י' הלכה ב:
ח ד מיי' שם פט"ו הלכה ד:
ט ה ו מיי' שם פ"ט הלכה יד:
י ז מיי' שם הל"ג:
יא ח מיי' שם הל"ה:
א ט י מיי' שם פי"ג הלכה ז:

פירוש הרא"ש

שלא נגע הכלי אל פיו כשר: ה מי חטאת וכו' תקלה לאחרים. שיגעו בטיט ויטמאו במי חטאת המעורבים בו: בטלו. בטיט ולא מטמאו: בשרה טמא. אם שחטה בתוך מעת לעת דאכתי לא חשיבי כמעוכלין. ור' יהודה סבר בטלו במעיה. והוו משקים סרוחים ולא מטמאו: ו מי חטאת ואפר כו'. מי חטאת מקודשים או אפר חטאת לבדו אבל במים שאינם מקודשי' לא גזור כדקתני בסיפא: לא יעבירם. בפ' חומר בקודש מפרש דגזרו משום מעשה שהיה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן בספינה ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה ונטמאו ולהכי גזור בכל דבר דומה לספינה שאינו עובר ברגליו כגון להשיטם או לזרקם ועוד קתני התם שלא יהא רכוב על גבי בהמה וע"ג חבירו אא"כ רגליו נוגעות בארץ אבל מעבירם ע"ג גשר ואינו חושש: ז אפר כשר כו' אפר מקלה. אפר כירה: אחר הרוב. אם הרוב כשר מטמא ואפ"ה אין מקדשים בו כמו לגוחית שנפלו לתוכה מים כל שהן ור"א לטעמיה: ח מי חטאת (וכו') שנפסלו. ששתה מהם בהמה או חיה או שנפל לתוכן מים או שנשתנו מראיהם מחמת עשן או שנפל לתוכן ממיני הצבעים כדאיתא בתוספתא אם נגעו באדם הטהור לתרומ' בין בידו בין בגופו טמאוהו כאילו הם מים כשרים אבל אין מטמאים את הטהור לחטאת דמים כשרים אין מטמאים את הטהור לחטאת כדפרישית לעיל וכן אם נטמאו אכתי חשיבי כשרים לענין תרומה לטמאו אפילו נגעו בגופו אבל לחטאת מטמא בידיו כיון דנטמאו דלא גריעי מאוכלין ומשקין דמטמאו את הטהור לחטאת כדתנן לקמן אבל לטמאות את גופו חשיבי ככשרים: ט אפר כשר וכו'. [את הטהור כו'] כך מצאתי הגירסא בפי' הרמב"ם ז"ל אבל רבינו שמשון גורס מטמאים את ידי הטהור לתרומה ואת ידי הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו ופי' מטמא ידי הטהור לתרומה כדין משקים שפוסלים את הידים: ואת ידי הטהור כמו כן צריך להטביל את הידים. לא בידיו ולא בגופו. כלומר לא נטמא גופו לא לתרומה ולא לחטאת בין שנגע בידו בין שנגע בגופו. וק"ל דתנן לקמן פרק בתרא דטהור לחטאת שנטמאו ידיו נטמא גופו ועוד דמשקים גרידי תנן לקמן [פ"י] דמטמאים את הטהור לחטאת אם נגע בהם בידיו וכ"ש מים שאינם ראויים לקידוש דחמירי טפי כשנתן בהם אפר כשר וגם לא בידיו ולא בגופו אינו מתיישב לגירסתו הלכך נראה כגירסת הרמב"ם ז"ל:

א כל הראוי נטמא מדרס וכו'. כלים המיוחדים למשכב ומושב ומרכב: מדף לחטאת. אם הסיטן טהור לחטאת אפילו הן טהורים גמורים נטמא כאילו ישב עליהם הזב עד שיטבילם לשם חטאת ומעלה היא כדאמרינן בפרק חומר בקודש בגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת והא דקרי ליה מדף לפי שאינה אלא חומרא דרבנן כדאמרינן בפ"ק דנדה דמדף היא טומאה קלה מלשון קול עלה נדף: ואדם כיוצא בו. אם הטהור לחטאת הסיט את האדם הטהור טמא כאילו הסיט את הזב וה"ה רוקו ומימי רגליו כדאיתא בת"כ: וכל הראוי לטמא מת. ולא למדרס שאינם מיוחדים לישיבה: אינו מדף. אם הסיטם אינו טמא לפי שאינם מטמאים במשא בשום ענין וכן נמי אם הסיט שרץ או שכבת זרע: ור' יהושע אומר מדף. ואפילו הוא טהור שמא ישבה ויסיט את דבר הטמא: וחכמים אומרים הטהור אינו מדף. ודוקא בהיסט פליגי ולא במגע:

א) פסחים יז: ב) חגיגה כג. [יבמות קטז:] ג) [בכורות כג.]:

פירוש רב האי גאון

מדף. פי' המצע והבגדים שתחת הזב שהוא משכב ובגד ומצע שהוא כסוי לזב שמו מדף ומנין שכן דתנן (זבים פ"ד מ"ו) ד"א מרוב' טומאת החיי' מטומאת המתים שהחי עושה משכב ומושב תחתיו לטמא אדם ולטמא בגדים ועל גביו מדף לטמא אוכלין ומשקין שהוא מושב למעלה מן הטמא ומתנועע מכח אירוו ומנין שכן דקא אמר (נדה דף ד') ואב"א הכא טומאה דאורייתא והכא טומאה דרבנן דקתני מדף קול עלה נדף אין זה אלא באוכלין ומשקין לא בדבר אחר שבעולם דלא זה אלא בזב בלבד:

הגהות הגר"א

[א] מ"ה בר"ש המים הנמשכים כשרים והנזרקין פסולים כצ"ל: [ב] שם הנמשכים | שמשיטין על פני כו'. נמחק:

בד"ה בפי' מטמאין.

אינו מדף. שמדרס להיות האמיתי מטמא בהיסט. אמנם טמא מת האמיתי אינו מטמא במשא ולא בהיסט ולזה ג"כ אינו מטמא טהור לחטאת אם מניעו. נלע"ד:

ב ״הטהור לחטאת [א] שנגע במדף טמא לגין של חטאת שנגע במדף טמא ״הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בידו טמא וברגלו טהור הסיטן בידו רבי יהושע מטמא וחכמים ״מטהרין: ג ״קלל של חטאת שנגע בשרץ טהור נתנו על גביו ר' אליעזר מטהר וחכמים ״מטמאין נגע באוכלין ומשקין ובכתבי הקדש טהור נתנו על גביהן רבי יוסי מטהר וחכמים ״מטמאים: ד ״הטהור לחטאת שנגע בתנור בידו טמא וברגלו טהור ״היה עומד על גבי תנור ופשט ידיו חוץ לתנור והלגין בתוכה וכן האסל שהוא נתון על גבי התנור ובו שני קללות אחד מכאן ואחד מכאן רבי עקיבא מטהר וחכמים ״מטמאין: ה א) היה עומד חוץ לתנור ופשט ידיו לחלון ונטל את הלגין והעבירו על גבי התנור רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין אבל ״עומד הוא הטהור לחטאת על גבי תנור ובידו כלי ריקם הטהור לחטאת ובמים שאינם מקודשים: ו ״לגין של חטאת שנגע בשל קדש ושל תרומה של חטאת טמא ושל קדש ושל תרומה טהורין שניהן בשתי ידיו שניהן

ר"מ

המפתח טמא מת אז יהיה סוגר הדלת טמא לחטאת ואם היה טהור סוגר הדלת טהור לחטאת ולמה שבא לשון המשנה ואמר בטמא מדף ובטהור אינו מדף והיה קם בלבול אם יהיה זה הכלי טמא באי זו טומאה היתה שהוא יטמא במדף הוצרכה התוספתא לביאור סברת חכמים ואמרה הטמא שנטמא טמא מת ולא טמא מדף ר"ל שזה הכלי כבר נטמא במת לא שיהיה הכלי עצמו נטמא טומאת מדף כמו שזכרנו ר"ל שהוא יהיה וולד הטומאה והלכה כחכמים: ב כבר ביארתי לך שהמדף שם הכלי שעל גבי הזב והוא ולד הטומאה ולא יטמא זולת אוכלים ומשקין אך לעליונות מדרגות החטאת כמו שיתבאר שמנו מדף שיטמא אדם וכלים הטהורין לחטאת וכאשר תשמע לגין של חטאת דע שהוא הכלי אשר בו מים מקודשים וכבר ביארנו בפתיחת זה הסדר שאוכלין טמאין ומשקין טמאין לא יטמאו האדם במגע אלא אם נגע בידיו ביחוד נטמאו ידיו לבד וכבר ספרנו בעיקר של חטאת אם נטמאו ידיו נטמא גופו ולכך אם נגע הטהור לחטאת באוכלין ומשקין הטמאים לחטאת בידו נטמא כולו ושכל המשקין והאוכלין אף על פי שהיו טהורין לקדש הנה הן טמאין לגבי חטאת ורבי יהושע אומר שאם הסיטן בידו כאילו הוא נגע בידו ואין הלכה כרבי יהושע: ג קלל · הוא הכד הנקראת קלת תרגום (בראשית כד) ותער כדה ונפלת קולתה והוא יקרא הכלי אשר בה אפר הפרה קלל של חטאת ודיבורו פה בכד של חרס שאינו מטמא מגבו או כלי אבן וכיוצא בו מן הכלים אשר לא יקבלו טומאה בשום פנים כפי מה שהתבאר בכלים (פ"ב) וזה אם נגע בשרץ טהור ואמנם אמרו שאם הניח זה הכלי על גבי השרץ מטמא האפר לעיקר אבאר לך וזה שהאל ית' אמר באפר הפרה (במדבר יט) והניח מחוץ למחנה במקום טהור ואמרו חכמים שאם הגיע האפר בעצמו על גבי דבר טמא אין זה במקום טהור ורבי אליעזר אומר בהיות הכלי טהור מקום טהור הוא וכבר ביארנו בפתיחת זה הסדר שאוכלין טמאים ומשקין טמאין אמנם יטמאו הכלי מדרבנן ועוד יתבאר בסוף מסכת זבים שכתבי הקודש פוסלים את התרומה כמו שני לטומאה ונתבאר סבת זה שם לפי שהיא גזירה מדרבנן ואמרו חכמים שכלי זה אשר לא יטמא אלא מדרבנן אם הגיע הכלי באפר הפרה על גביהן אין זה מקום טהור ונטמא האפר ור' יוסי לא ישמור זה בטומאה דרבנן והל' כחכמים בכל: ד לא תחשוב שזה התנור נטמא בשרץ וכיוצא בהן מאבות הטומאה ואשר יגע בו נטמאו ידיו כמו שהתבאר בשלישי ממסכת ידים אבל הוא תנור טהור לפי שהכלי הטהור לקדש טמא הוא לחטאת כמו שיתבאר וכבר ידעת העיקר בחטאת שמי שנטמאו ידיו נטמא גופו: וכבר ביארנו שאסל קנה ישא עליו משא ואם מתחו המקבל על תנור טמא ובקצותיו שני כדים בהן אפר הפרה הנה טמא האפר להיותה בזולת מקום טהור וכן האיש העומד על התנור טמא לחטאת עומד במקום טמא ומי חטאת בידו הנה נטמא האפר להיותה בידו והוא במקום טמא כי הנה הכלי במקום טמא ור"ע אומר בהיות הכלים אינם על עצם התנור אלא יוצאין ממנו אינם במקום טמא ואין הלכה כר"ע *ואני מופלא בהיות נוגע לתנור יטמא לחטאת ורגלו טהור וכבר התבאר אצלינו שכל מי שיגע בכלי הטמא לחטאת *ולא נגע באי זה אבר שיהיה מגופו הנה נטמא לחטאת ואפי' נטמא זה הכלי במשקין כמו שביארנו בפרק שמיני והקרוב אצלי בסבת זה היות זה המין מן הכלים לא יהיה לעולם אב הטומאה עד שיטמא אדם ר"ל כלי חרס אשר דין התנור ודינו דבר אחד כמו שביארנו במקומות ממסכ' כלים והשאירוהו לגבי חטאת ג"כ על ענינו ר"ל שיטמא את הידים לבד: ה כבר ביארנו בפרק י"א ממסכת שבת (דף נז:) סברת ר"ע שהוא מחשב קלוטה כמי שהונחה וכפל סברתו הנה ואמר שאם העביר זה הלגין על התנור טמא הנה כאילו הונח שם וחכ"א כאשר לא הונח ע"ג מקום טמא הנה הוא טהור ואחר ביאר שאם עמד טהור לחטאת ע"ג תנור טמא ובידו כלי טהור לחטאת ריקם הנה זה הכלי טהור לחטאת נשאר על ענינו וכן אם היה בידו כלי ממים שאינן מקודשים הנה הן ג"כ נשארות בכשרותם שאנחנו לא נצריך מקום טהור אלא לאפר הפרה כמו שביאר הפסוק או למים מקודשים מסבת האפר אשר בה: ו זאת ההלכה גדולה העומק מאד רבות הקושי ולכן אראה שאזכור בה שרשים אשר נבנו עליה אלה *הפרצות אע"פ שכבר הקדמתיך אלה ההקדמות מפוזרות במקומות מזאת המסכתא והן ז' שרשים הראשון שהכלים הטהורין לתרומה או לקודש טמאין הן לגבי חטאת כמו שהתבאר בשני מחגיגה (דף יח:) והשרש השני שכל אדם טהור לתרומה או לקדש טמא לחטאת והשרש השלישי שכל מה שאמרנוהו והלכנוהו בפתיחת זה הסדר ממשפט ראשון וב' וג' וד' אמרנו שאב הטומאה לבד הוא אשר יטמא אדם וכלים וולד הטומאה לא יטמא אדם וכלים ואין כלי מטמא כלי אמנם זה כלו לגבי טהרת הקדש וטהרת תרומה אמנם לגבי חטאת כל כלי טמא לחטאת מטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפי' הן מאה ועוד יתבאר זה בפ' אחרון מזאת המסכתא והשרש הד' שהטהור לחטאת אם נגע בכלי טמא לחטאת נטמאו ידיו והשרש הה' שהטהור לחטאת שנטמאו ידיו נטמא גופו והשרש הו' שהדברים אשר יטמאו הידים הן במשוש ואם יהיה בין היד ובינה מסך כמו עלה נייר וכיוצא בהן הנה הן לא יטמאו הידים ואפי' הגיעם ואחזם ואם כאגר הוא נייר · והשרש הז' שמי חטאת לא יטמאו האיש אשר הוא טהור לחטאת בלוקחו אותם כמו מה שיטמאו זולתו במגע ובמשא כפי מה שהתבאר בראשון מכלים ואם היה טמא לחטאת אשר לא יכוין לחטאת הנה מי חטאת יטמאוהו אז במגע ובמשא כמו שיתבאר מפירושינו בראשון מכלים ואחר מניתי אלה הז' שרשים שיש שכלך להבין זאת ההלכה אמר שאם נגע לגין של מי חטאת בלגין של קדש או של תרומה הנה לגין של חטאת כבר נטמא לפי שלגין של קדש ושל תרומה טמא הוא לגבי חטאת אמנם לגין של קדש ושל תרומה הנה הוא נשאר בטהרתו אם החזיק הב' לגינין בשתי ידיו שהן רוצה לומר לגין של חטאת ושל קדש או של תרומה להיותו טמא לגבי חטאת כמו שהתבאר ואם ניטמא ידו ניטמא גופו ושב טמא לחטאת מפני החזיקו לגין של קדש בידו ניטמא לגין של חטאת אשר בידו האחרת ומפני היותו ג"כ טמא לחטאת יטמא מי חטאת אשר נשא בידו כמו שביארנו בשרש הז' מאלו השרשים וישוב טמא לתרומה גם כן ולזה יטמא לגין של קדש ושל תרומה אשר בידו מפני מי חטאת אשר בידו האחרת וכמו זה המשפט בעצמו יתחייב כאילו היה לגין של חטאת כרוך בנייר אשר בידו ולגין של קדש אשר בידו האחרת בלי מסך לפי שהגלות זה הלגין אשר הוא טמא לגבי חטאת הוא אשר יטמא גופו עד שיהיה מטמא החטאת ומשא החטאת יחייבוהו לטמא התרומה אשר בידו אחרת או הקדש כמו שביארנו ולזה אמרנו אם היה לגין של תרומה בנייר ושל חטאת בידו שניהם טהורין לפי שהוא לא יטמא בלגין של תרומה לפי שהנייר מבדיל ביניהן וישאר טהור לחטאת כמו שהיה ויהיה לגין של חטאת שבידו השנייה טהור ולא יטמאהו ג"כ נשיאות מי חטאת לפי שהוא ראוי להזות ולזה ישאר לגין של תרומה טהור וכן אם היו

שניהם

ר"ש

ובהסיט פליגי ולא במגעו: תניא בתוספתא (פ"ט) כל הראוי לטמא מת אפי' טמא אינו מדף וכל שאינו מדף לתרומה אינו מדף לחטאת ולא חדשו טומאה בחטאת דברי רבי אליעזר מעשה בשמעיה איש כפר עותני שהיה בידו לגין מלא מי חטאת והגיף את הדלת שמפתח טמא מת תלוי בה ובא ושאל את רבן יוחנן בן זכאי ואמר לו שמעיה לא והזה את מימיך רבי יהושע אומר אפי' טהור יש לו מדף ומעשה א) בר"ש שהיה מהלך בדרך אחר רבי יהושע א"ל הטהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה מהו טמא או טהור א"ל טמא למה טמא היתה [ב] בידו טומאה ישנה או שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא א"ל וכי אינו [ג] מלא שהסיטו אבל נראין דבריך בדבר הראוי לטמא מדרס טמא היתה [ד] בידו טומאה ישנה או שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא השיאו לדבר אחר א"ל ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין (שיר א) או כי טובי' דודייך מיין א"ל כי טובים דודיך מיין א"ל אין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמניך טובים. וחכמים אומרים הטמא מדף והטהור אינו מדף הטמא שאמרו טמא מת ולא טמא מדף רבי אומר טהור לחטאת שהסיט את רוקו ואת מימי רגליו של טהור לתרומה טמא הסיט את דמו טהור הסיט את השרץ [ה] ואת הנבילה ואת שכבת הזרע ר"א מטהר ור' יהושע מטמא. פי' לא חידשו טומאה בחטאת כדאמרי' בפרק חומר בקודש (דף כג:) אמר אביי שלא אמרו קורדוס מטמא מושב וסוגיא דהתם אליבא דר' אליעזר דבין לר' יהושע בין לרבנן חידשו לרבנן מפתח טמא מת מטמא בהיסט לחטאת ולרבי יהושע אפילו טהור כדמפרש טעמא שמא היתה בידו טומאה ישנה או משום דגזרינן מסיט את הטהור אטו מסיט את הטמא כדקאמר שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא ורבי ישמעאל השיב נו נראין דבריך בדבר הראוי למדרס ורבי יהושע גזר הנך דלא חזו למדרסות אטו הנך דחזו למדרסות. כי טובים דודיך כך היה דרכו של ר' יהושע לרבי ישמעאל כדתנן כי האי גוונא בפרק אין מעמידין (דף כט:) גבי גבינו' העובדי כוכבי' ושמא בפעם אחת שאלו ר' ישמעאל על שתיהן דאי שני מעשים הוו כיון דהשיב לו בפעם ראשונה לחבירו מוכיחו עליו לא הי' טועה בפעם שניה: ולא טמא מדף. עליונו של זב כמו שאפרש בסמוך: ואת הנבילה. מדאורייתא נבלה מטמאה בהיסט וצ"ל דהכא בפחות מכשיעור או בנבלה מסרחת דלא חזייה לגר: ב שנגע במדף. בתורת כהנים קרי מדף לעליונו של זב ותנן במס' זבים פ"ה (מ"ב) והמדף מלמעלן ותנן במס' עדיות פ"ו (מ"ב) שאי עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם לטמא בגדים ועל גבי מדף לטמא אוכלין ומשקין ומתני' דהכא אע"ג דעליונו של זב לא מטמא אדם ב) לטמא לחטאת ואפילו לרבנן דאמרי לעיל בתוספתא (פ"ט) הטמא שאמרו טמא מת ולא טמא מדף ה"מ במסיט והכא בנוגע וצריך טבילה: לגין של חטאת. כלי שטף הוא ורוצה להכניס בו מי חטאת: שנגע במדף טמא. וצריך טבילה: שנגע באוכלין ומשקין. טמאין א"נ אפילו טהורין: ר"י מטמא. כטעמיה דגזרינן: ג קלל. כלי חרס שיש בו אפר חטאת ונגע בשרץ טהור דאין כלי חרס מיטמא מגבו ואפי' השרץ על גבי הקלל טהור כיון דמונח במקום טהרה: נתנו על גביו. שהקלל ע"ג השרץ: ר"א מטהר. דאין מיטמא מגבו: וחכמים מטמאין. משום דמונח במקום טמא וגבי אפר כתיב (במדבר יט) והניח מחוץ למחנה במקום טהור: ור' יוסי מטהר. במונח על גבי אוכלין ומשקין וכתבי הקדש כיון דמקומו טהור מאב הטומאה: וחכמים מטמאין. דטהור מכל טומאות בעינן. תניא בספרי וזמה והניח ג) אל מקום טהור (שם) היה רוק נתון תחתיו טמא על גביו טהור היה שרץ נתון תחתיו טמא על גביו טהור: תניא בתוספתא [פ"ט ע"ש] קלל של חטאת שנתנו ע"ג השרץ ר"א מטהר וחכמים מטמאין בד"א בזמן שאם ינטל השרץ והקלל מסיט אבל אם ינטל השרץ והקלל עומד אפילו מת ונבילה נוגעין בו מאחוריו [ו] טמא נתנו ע"ג משכב ומושב וע"ג כלי חרס הטמא טמא נתנו ע"ג אוכלין ומשקין וע"ג ס"ת ר' יוסי מטהר וחכמים מטמאין. פירוש נוגעין בו מאחוריו טהור גרסינן ובתוספתא כתוב טמא וטעות סופר הוא אלא טהור מכמה טעמים וכגון שאם ינטלו והקלל עומד: ואפילו מת. לאו בכזית מן המת דא"כ קלל מאהיל עליו וטמא אלא כגון עצם כשעורה דלא מטמא באהל דומיא דנבילה: ד בידו טמא ברגלו טהור. טעמא דהאי כי ההוא דלעיל דנגע באוכלין ומשקין בידו טמא ברגלו טהור דבידו עבוד מעלה וברגלו לא עבוד מעלה: והלגין בתוכה. בתוך ידו: וכן האסל. מוט שנותנין שני כדין בשני ראשיו ומביאין בו מים מן המעיין כדפרישית לעיל בפרק ז' והיינו דקאמר הכא ד) וכן שני קללות שקלל אחד קשור בראשו האחד וקלל השני קשור בראשו האחר והשתא האדם והאסל ע"ג התנור והלגין והקלל שבהם האפר חוץ לתנור ופליגי ר"ע ורבנן אי חשיבן לכלי שבו האפר כעומד על גבי התנור או לא משום דבעינן מונח במקום טהור כדפרישית לעיל: ה היה עומד חוץ לתנור. שהתנור מפסיק בינו לכותל וחלון בכותל ובו הלגין של חטאת והעבירו על פני התנור שכל תנוריהם פיהן למעלה ואמרינן בזבחים בפרק דם חטאת (דף צג.) דפליגי בהעברת כלי ע"ג מקום טמא ר"ע סבר כמונח דמי ורבנן סברי לאו כמונח דמי ורוצה לדקדק משם לר"ע דמ' חטאת שניטמאו מטהרין שהרי נדה מזין עליה והיא טהורה אע"פ שנטמאו המים משבאו לאוירה קודם שנגעו בה ומותיב התם מהא דתניא בתוספתא מודה ר"ע בהזאה שהעבירה ע"ג כלי חרס טמא או ע"ג משכב ומושב טמא שהיא טהורה שאין לך דבר שמטמא למעלה כלמטה אלא כזית מן המת ושאר כל המאהילים לאתויי אבן המנוגעת אלמא בהזאת נדה ליכא למימר לר"ע משבאה למעלה באויר על הנדה נטמאת ומסיק דלכולי עלמא אפי' במי חטאת נמי לאו כמונח דמי אלא לענין לגין הוא דגזר ר"ע גזירה שמא יניחנו בתוך האויר לדרך העברתו אבל בהזאה דאינו מעביר אלא זורקה מודה הוא דטהור דכיון דנפק מידו נפק לגמרי ואין בידו להכניסה לתנור: ו בשל קדש ושל תרומה. כלומר או בשל תרומה: של חטאת טמא. דכולן כטמאין אצל חטאת: שניהם בשתי ידיו. בנושא בשתי ידיו איירי מדקתני סיפא היו נתונין ע"ג הארץ שנושא של חטאת בידו אחת ושל

א) נ"ל כרבי ישמעאל. ב) נ"ל מטמא. ג) נ"ל במקום. ד) נ"ל וכו.

קדש

עין משפט נר מצוה

ג א ב ג מיי' פי"ג מהל' פרה אדומה הלכה ט וי':

ד ד ה ו מיי' שם פי"ד הל"א עי' כ"מ:

ה ז מיי' שם פי"ג הלכה י:

ו ח ט י מיי' שם פי"ד הל"ה:

ז כ מיי' שם הל"ו:

פירוש הרא"ש

ב הטהור וכו'. פירוש מדף הוא עליונו של זב כדתנן במסכת זבים המדף מלמעלן ותנן בפ"ו דעדיות שהאי עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם ובגדים ועל גבו מדף לטמא אוכלים ומשקים ואף על גב שאינו מטמא אדם מטמא הוא את הטהור לחטאת ואפי' לרבנן שאמרו הטהור אינו מדף והטמא מדף וקתני עלה בתוספתא הטמא שאמרו טמא מת ולא טמא מדף היינו בהיסט אבל במגע מטמא: וכן לגין. כלי שטף שרוצה להכניס בו מי חטאת: באוכלים ומשקי'. אפילו טהורים הם לקודש טמאים הם לחטאת: בידו טמא. ונטמא כל גופו: ברגלו טהור. דלא גזור אלא דרך נגיעה: רבי יהושע מטמא. לטעמיה דמטמא במסיט כל טהור: ג קלל של חטאת כו'. קלל כלי חרס שיש בו אפר חטאת: שנגע בשרץ טהור. דאין כלי חרס מיטמא מגבו אבל אם נתנו ע"ג השרץ אע"פ שלא נטמאו הכלים האפר או המים שבתוכו מטמאי' רבנן משום דכתיב גבי אפר והניח מחוץ למחנה במקום טהור וזה מונח על מקום טמא ובאוכלים ומשקים וכתבי הקדש מטהר רבי יוסי כיון דאינו מונח על אב הטומאה ורבנן לא מפלגי: ד טהור לחטאת וכו'. פי' שנגע בתנור שקלו בתנור יותר משאר כלים לפי שאינו נעשה אב הטומאה ועשאוהו כאוכלים ומשקים: והלגין בתוכו. בתוך ידו: אסל. מוט שנותנים שני כלים בשני ראשיו והם בולטים חוץ לתנור הימנו: וחכמים מטמאים. דכיון שהאדם והאסל על התנור המים נגררים אחריהם וחשיבין כמונחים על התנור שהוא טמא: ה היה עומד חוץ לתנור. והתנור מפסיק בינו לחלון והושיט ידו מע"ג התנור ולקח הלגין מן החלון והביא אליו כנגד פי התנור ובזבחים פרק דם חטאת רצה לפרש טעמא דר"ע משום שכשמעביר הכלי ע"ג מקום טמא הוי כמונח עליו ור"ע לטעמיה דאית ליה לענין שבת קלוטה כמי שהונחה דמי ורצה לדקדק משם דמי חטאת שנטמאו מטהרין שהרי נדה מזין עלי' והיא טהור' אע"פ שנטמאו המים משבאו לאוירה ופריך מברייתא דקתני מוד' ר"ע בהזאה שעברה על גבי כלי חרס טמא או ע"ג משכב ומושב טמא שהיא טהורה שאין דבר טמא שתטמא למעלה כלמטה אלא כזית מן המת ושאר כל המאהילים לאתויי אבן המנוגעת אלמא דהזאה לא מטמא באוירה של נדה ומסיק במי חטאת כולי עלמא לא פליגי שלאו כמונח דמי אלא בלגין הוא דגזר ר"ע שמא יניחנו דרך העברתו אבל ההזאה שיצאה מידו מטהר רבי עקיבא: ו לגין וכו'. פי' בשל קדש או בשל תרומה: של חטאת טמא. פי' דטמאים הם אצל חטאת: בשתי ידיו. והוא נושאן מדקתני סיפא היו נתונים על הארץ ונגע בהם:

שניהם

מסורת הש"ס

א) [זבחים צג. ע"ש דהיינו היה עומד חוץ לתנור והושיט ידו בתנור ונטל כו']

הגהות הגר"א

[א] מ"ב מתני' בשני' לחטאת [שנגע את המדף] [שנגע במדף] טמא. כצ"ל: [ב] מ"א בר"ש טמא היתה בה טומאה ישנה. כצ"ל: [ג] שם א"ל וכי אינו אלא שהסיטו. כצ"ל: [ד] שם טמא היתה בה טומאה ישנה. כצ"ל: [ה] ואת הנבילה. מחק: [ו] מ"ג בר"ש נוגעין בו מאחוריו טהור. כצ"ל:

נ"ל ומבין יעב"ץ

נ"ל ונגע

נ"ל הפליאות יעב"ץ

ח א מיי' פי"ד מהל' פרה אדומה הל"ז:
ט ב מיי' שם הל"ו:
י ג מיי' שם הל"ח:
א ד מיי' שם פ"ט הלכה ט"ו:
ב ה מיי' שם פי"ד הלכה ג:
ג ו ז מיי' שם הל"ט:
ד ח מיי' שם הל"י:
ה ט מיי' שם פי"ג הלכה יא:

קדש או של תרומה בידו אחרת: שניהם טמאים. של חטאת משום דנגע בשל תרומה ושל תרומה משום נושא מי חטאת: בשתי ניירות. ואע"פ שאדם טמא משום נושא מי חטאת מ"מ התרומה טהורה דהא מפסיק נייר. של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהן טמאין. דכי נגע בידו בשל תרומה נטמא לחטאת וכייר דבשל חטאת אינו חוצץ ונטמא של חטאת והאדם טמא משום נושא מי חטאת ומימא את של תרומה שנגע בו בידו אבל של תרומה בנייר חוצץ בו הנייר ואע"ג דנגע בשל חטאת בידו: שניהן טהורין. דאע"פ שהוא טמא משום נושא מי חטאת מ"מ אין מי חטאת מיטמאים בטומאה הבאה לאדם מחמת עצמו: ר' יהושע אומר של חטאת טמא. ואפילו בשתי ניירות דאפילו מפתח הוי מדף לחטאת לר' יהושע: היו נתונים. הלגינין:

שניהן טמאין שניהם בשתי ניירות שניהם טהורי' של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהן טמאין של תרומה בנייר ושל חטאת בידו שניהן טהורין רבי יהושע אומר של חטאת טמא היו נתונין על גבי הארץ ונגע בהן של חטאת טמא של קודש ושל תרומה טהורין הסיטן רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרין:

פרק אחד עשר

א א) **צלוחית** שהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה פסולה הניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה אם יכולה החולדה לשתות הימנה או נחש לדברי רבן גמליאל או שירד בה טל בלילה פסולה החטאת אינה נצולת בצמיד פתיל ומים שאינן מקודשין נצולין בצמיד פתיל:
ב כל הספק טהור לתרומה *וטהור לחטאת כל התלוי לתרומה נשפך לחטאת אם עשו על גביו טהרות תלויות הרפפות טהורות לקדש ולתרומה ולחטאת ר' אליעזר אומר הרעדות טמאות לחטאת:
ג דבלה של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת ונטלה ואכלה אם יש בה כביצה בין טמאה בין טהורה המים טמאין והאוכלה חייב מיתה רבי יוסי אומר בטהורה המים טהורי' הטהור לחטאת שהכנים ראשו ורובו לתוך מי חטאת נטמא:
ד כל הטעון ביאת מים מדברי תורה מטמא את הקודש ואת התרומה ואת החולין ואת המעשר ואסור

א אם מצאה מכוסה בידוע שאדם ...

א) [חולין ט: ע"ש]:

פירוש רב האי גאון
ב הרעדות. פי' כגון מקום שיוצא בו מים טפה טפה כן בטייית: הרפפות. פי' כך המקום שיש בו רפש ויוצא מים פסול לקודש:

הגהות הגר"א
[א] מ"ו בר"ש בשתי ידות שניהן טהורין ר' יהושע אומר וכו'. כצ"ל: [ב] שם הכל מודים בשל חטאת שהוא טמא קלל של חטאת וכו'. כצ"ל: [ג] שם של חטאת טמא שר' יהושע אומר זה הכלל כל המטמא וכו'. כצ"ל: פי"א [ד] מ"ב בר"ש רא"ת הרעדות טמאות. כצ"ל: [ה] שם מ"ג בין [טמאה בין] טהורה טהור שאם כן אין טהרה וכו'. כצ"ל: [ו] שם נטמא וטמא משום מי חטאת. כצ"ל:

פירוש הרא"ש
שניהם טמאים. של חטאת משום דנגע ...

ואסור על ביאת המקדש לאחר ביאתו מטמא את הקדש ופוסל את התרומה דברי רבי מאיר וחכ"א פוסל בקדש ומותר בחולין ובמעשר ואם בא אל המקדש בין לפני ביאתו בין לאחר ביאתו חייב: **ה** א) כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא את הקדש ופוסל את התרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי ר"מ וחכמי' אוסרין במעשר ולאחר ביאתו מותר בכולן ואם בא אל המקדש בין לפני ביאתו ובין לאחר ביאתו פטור: **ו** כל הטעון ביאת מים בין מדברי תורה בין מדברי סופרים מטמא את מי חטאת ואת אפר חטאת ומזה מי חטאת במגע ובמשא האזוב המוכשר והמים שאינן מקודשין וכלי ריקם הטהור לחטאת במגע ובמשא דברי ר' מאיר וחכמים אומרים במגע אבל לא במשא: **ז** כל אזוב שיש לו שם לויי פסול אזוב זה כשר ב) אזוב יון אזוב כוחלי אזוב רומי אזוב מדברי פסול ושל תרומה טמאה פסול ושל טהורה לא יזה ואם הזה כשר אין מזין לא ביונקות ולא בתמרות אין חייבין על היונקות על ביאת המקדש רבי אליעזר אומר אף לא על התמרות אלו הן היונקות גבעולין שלא גמלו: **ח** אזוב שהזה בו כשר לטהר בו את המצורע לקטו לעצים ונפלו עליו משקין מנגבו והוא כשר לקטו לאוכלין ונפלו עליו משקין אף על פי שנגבו פסול לקטו לחטאת כמלקט לאוכלין דברי ר' מאיר ג) רבי יהודה ורבי יוסי ור"ש אומרים כמלקט לעצים: **ט** ד) מצות אזוב שלשה קלחים ובהם שלשה גבעולין ר' יהודה אומר של שלשה שלשה אזוב שיש בו שלשה קלחים מפסגו ואוגדו פסגו ולא אגדו אגדו ולא פסגו לא פסגו ולא אגדו כשר רבי יוסי אומר מצות אזוב שלשה קלחים ובהן שלשה גבעולין ושיריו שנים וגרדומיו כל שהוא:

פרק שנים עשר

א ה) **האזוב** הקצר מספקו בחוט ובכוש וטובל ומעלה ואוחז באזוב ומזה רבי יהודה ור"ש"א כשם שהזייה באזוב כך טבילה באזוב: **ב** הזה ספק מן החוט ספק מן הכוש ספק מן הגבעול הזייתו פסולה הזה על שני כלים ספק על שניהם

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"א מהל' פרה אדומה הל"ג:
ד ב ג מיי' שם פ"י הלכה ו:
ה ד מיי' שם הל"ג:
ו ה ו מיי' שם הל"ח:
ז ח ז מיי' שם הל"ט:
ח י מיי' שם פט"ו הלכה ח:

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין מז:] : ב) [סוטה לח:] : ג) יומא יד. וע"ש : ד) [יומא יד. (מ"ק)] : ה) [נדה יג:] :

מחבירו ומילה עליו . אין זו הזאה מן האזוב : טובל ומעלה כדרכו . ולא חיישינן שמא מתוך שנדחק בפיה נצאת יצאו מים מגוף האזוב ונתערבו במי חטאת : הזאה ראשונה. ולא הזאה שניה ובתוספתא קאמר ר' יהודה איפכא : שלא יספג . מקנח מצדי הכלי ושולי ומדכתיב ומבל נפקא לן כדדרשינן בפרק קמא דמנחות (דף ז:) גבי דם וטבל ולא מספג: תניא בתוספתא (פי"א) אזוב שהטביל מקצתו רבי יהודה מכשיר שרבי יהודה אומר מטביל מקצתו וחוזר ומטביל עליו עד שיטביל את כולו ולא יזה ממנו הזאה שניה עד שינגב . צלוחית שפיה צר מזין [א] הימנה הזאה שניה אבל לא הזאה ראשונה מפני שהמים [ב] נסוכין לדברי ר' יהודה . שלשה דברים א"ר שמעון בן גמליאל משום ר' שמעון בן כהנא מימיהן של כהנים לא נמנעו מלהזות באזוב הנטבל ובצלוחית שפיה צר ופוצעין אגוזין של תרומה [ג] בידים מסואבות ולא חשו להם חכמים משום טומאה . האומר לחבירו הזה עלי ואזה עליך ר"ע מטמא וחכמים מטהרין המשמר את מי חטאת אפי' עד עשרה ימים הרי הן בחזקתן ואין צריך טבילה . פי' באזוב שהטביל וכו' ולא חיישינן לדברי רבי יהודה . וחכמים מטהרין דסברי והזה הטהור טהור מכלל שהוא טמא : (הגה"ה עיין פלוגתייהו במסכת יומא בפ"ק (דף יד.)) : הזאתו פסולה . דבעינן הזאה בכוונה והרי לא נעשית מחשבתו ולא דמי למתכוין להוציא לאחריו ובא לו לפניו דפרק המצניע (דף צב:) : תניא בתוספתא [שם] [ד] לפניו והזה על הצדדין של אחריו הזאתו כשירה מזין על האדם ועל חביריו בין ער בין ישן ועל הכלים בין בתוכן בין מאחוריהן חוץ ממוסף יורה של שולקי זיתים שהוא מטמא את ההזאה באויר כנגד המוסף שמזין עליה מאחוריה. פי' יורה של שולקי זיתים של מתכת ועושין לה מוסף של טיט כדי שתחזיק הרבה ודין המוסף ככלי חרס שמטמא מאוירו דגבי כלי חרס תנינן לה במס' כלים פרק חמישי וכשמזה מתוכה וההזאה יורדת דרך המוסף מיטמאה מאוירו קודם שתגיע ליורה ואין לה תקנה עד שיזה מאחוריה ולשון הברייתא צריך ליישב לפי שיטה זו (הגה"ה עיין לה בשבת) : ג על דבר המקבל טומאה . אדם וכלים : דבר שאינו מקבל טומאה . בהמה וכלי אבנים : אם יש באזוב לא ישנה . דכיון דהזה על דבר שאינו מקבל טומאה נפסלו להזאה מים הנשארים באזוב ובפרק קמא דיומא (דף יד.) דרשי' לה מדכתיב והזה הטהור על הטמא דהוה מצי למכתב והזה הטהור עליו מאי על הטמא לדברים המקבלים טומאה הוא דאתא דכי מזה על דבר המקבל טומאה כשר המותר להזאה אבל על דבר שאינו מקבל טומאה אין כשר המותר להזאה ואית דגרסי איפכא ברישא ישנה ובסיפא לא ישנה דבתר כוונה אזלינן ולא בתר הזאה ובין אזלינן בתר הזאה בין אזלינן בתר כוונה משום דאדם המזה מיטמא מדכתב רחמנא (במדבר יט) על הטמא משום הכי מיפסלי המים שבאזוב דהא גלי רחמנא דעל הטמא הוא דחשיבה הזאה על העובד כוכבים ובהמה לא חשיבא הזאה והוה ליה כנושא מי הנדה דכתי' (שם) יכבס בגדיו ואפי' כי לא נגע במים שבאזוב דאין המים טמאים מ"מ נפסלה טבילת האזוב ומסתברא דגרסינן בסיפא אם יש באזוב ישנה מדקתני בתר הכי המים [ה] המנטפין כשרים משמע לעלה קאי והך משנה דלא כר"ע דאיהו מוקי ליה לקרא בפרק קמא דיומא (דף יד.) לענין מזה דעל טמא טהור ועל טהור טמא ואפילו תימא' נומר לרבי עקיבא כיון דמזה טמא מזה נמי טמא דנחשב כנושא מי חטאת מ"מ משמע מתני' דאדם דומיא דבהמה כגון אדם טהור המים כשרי' והמזה טהור : המים המנטפין . שנופלין מן האזוב : כשרין . כדקתני ישנה : לפיכך הם מטמאין . דכל תורת מי חטאת עליהם: ד מחלון של רבים . מטומאה דספק רשות הרבים ונמצאו המים פסולין דאיגלאי מילתא שלא היתה הזאתו הזאה : פטור . מקרבן דספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור : שאין כהן גדול חייב על טומאת מקדש וקדשיו . מתני' כרבי שמעון דסוף פרק שני דהוריות (דף ט.) והתם מפרש טעמא משו' דכתיב ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל מי שחטאו שוה ליחידים ומאי ניניהו קהל ולא הוה מצי למימר משום דאשכחן בסוף פרק קמא דשבועות (דף יג:) מה בין ישראל לכהן ולכהן משיח אלא שדמו של פר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו אי משום הא לא איריא דהכי נמי אמרינן שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקדשיו דהתם מיירי במידי דלאו בר קרבן אבל מידי דבר קרבן לא מכפר א) כדפרישית התם לעיל יש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף הא בר קרבן הוא : מחליקין היו . כלומר כל כך היו שם מי הזאה שהיו מחליקין בהם בני אדם ואפי' הכי דורסין משום דאין מטמאין ורבותא נקט חלון של רבים דאע"פ שהזה על ספק טומאה ברה"ר חשיב נעשה מצותו: תניא בתוספתא [פי"א] טבל את האזוב לשם דבר שהוא ראוי להזייה והזה על דבר שהוא ראוי להזייה מים הנוטפין טמאין וכשרין להזות ואם יש באזוב ישנה [ו] (ס"א לא ישנה) לשם דבר שהוא ראוי להזאה והזה על דבר שאינו ראוי להזאה על העובדי כוכבים ועל הבהמה ועל עריבה של אבן המים הנוטפין טהורין ופסולין מלהזות ואם יש באזוב לא ישנה לשם דבר שאין ראוי להזאה והזה על דבר שהוא ראוי להזאה הואיל והתחלת טבילתו פסולה כך הזאתו פסולה [ז] וכן היה רבן גמליאל אומר למזה פרוש לאחריך שמא תטמא אמרו לו והלא מחליקין היו בפני חלון של רבים דורסין ולא נמנעין מפני שאמרו מי חטאת שעשו מצותן אין מטמאין : ה בכנפו . באחד מראשי הקרדום : טהור. האוחז בקרדום אע"פ שמי חטאת יש בהן כדי הזייה מטמאין במשא הכי לא מטמו דנעשו מצותן : כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה . חוץ מזה שהאזוב בולע כדקתני בתוספתא ואפי' למ"ד בזבחי' בפ' התערובת (דף פ.) דאין הזאה צריכה שיעור ה"מ אגבא דגברא אבל במנא צריכה שיעור כדאיתא בפ"ק דיומא (די"ד.) ובפ"ק דנדה (דף ט.): ו המזה באזוב טמא. כגון דלקמן דאכיל' כדתנן בפירקין דלעיל (מ"ח) : אם יש בו כביצה . דזהו שיעור אוכל לטמא אחרים : והזאתו פסולה . משום דכתיב (במדבר יט) והזה הטהור שיהא המזה טהור והאזוב טהור : אפי' הן מאה. כולם טמאין לחטאת דאין אומרים בחטאת זה ראשון וזה אחרון: ז ח שנטמאו ידיו נטמא גופו . כמו כן הוא משנה בפרק אין דורשין (דף יח:) והכא עיקר והתם אגב גררא

א) נ"ל כדפריך .

שניהם הזה ספק מחבירו ומיצה עליו הזייתו פסולה א) מחט שהיא נתונה על החרס והזה עליה ספק על המחט הזה ספק מן החרס ומיצה עליה הזייתו פסולה צלוחית שפיה צר טובל ומעלה כדרכו רבי יהודה אומר הזייה ראשונה מי חטאת שנתמעטו טובל אפילו ראשי גבעולין ומזה ובלבד שלא יספג ב) נתכוין להזות לפניו והזה לאחריו והזה לפניו הזייתו פסולה לפניו והזה מן הצדדין שלפניו הזייתו כשרה מזין על האדם מדעתו ושלא מדעתו מזין על האדם ועל הכלים ואפי' הן מאה : ג נתכוין להזות על דבר שהוא מקבל טומאה והזה על דבר שאינו מקבל טומאה אם יש באזוב לא ישנה על דבר שאינו מקבל טומאה והזה על דבר שמקבל טומאה אם יש באזוב ג) ישנה על האדם והזה על הבהמה אם יש באזוב לא ישנה על הבהמה והזה על האדם אם יש באזוב ישנה המים המנטפים כשרים לפיכך הם מטמאין לשם מי חטאת : ד המזה מחלון של רבים ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולים פטור מחלון של יחיד ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולין חייב אבל כהן גדול בין מחלון של יחיד בין מחלון של רבים פטור שאין כהן גדול חייב על ביאת המקדש מחליקין היו לפני חלון של רבים ודורסין ולא נמנעין מפני שאמרו מי חטאת שעשו מצותן אינן מטמאין : ה אוחז הוא הטהור בקרדום הטמא *ובכנפו והזה עליו אף על פי שיש עליו מים כדי הזייה טהור ד) כמה יהא במים ויהיה בהם כדי הזייה כדי שיטבול ראשי גבעולין ויזה ה) ר' יהודה אומר רואין אותן כאילו הן על אזוב של נחושת : ו המזה באזוב טמא אם יש בו כביצה המים פסולים והזייתו פסולה אין בו כביצה המים כשרים והזייתו פסולה ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפי' הן מאה : ז הטהור לחטאת *שנטמאו ידיו נטמא גופו ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפילו הן מאה : ח לגין של חטאת

ב מיצה הזיל וילך מל' (ויקרא א) ונמצה דמו: טובל ומעלה כדרכו* ולא נאמר אך אלה המים אשר עלו באזוב אבל אמנם הוא מן המי' אשר בפי הכלי לצרו' פיה והתחברות האזוב בה לא תצטרך טבילה ורבי יהודה אומר שהזאה ראשונה לבד הוא אשר יזה מזה הכלי הצר : ובלבד שלא יספג לא ינגב הכלי בזה האזוב כמו שינגב טיט הגרוק בבגד לאמרו השי"ת וטבל במים עד שיהיה שם טבילה והוא אמרם עד שיהיה במים כדי טבילה ואין הלכה כרבי יהודה: הזאתו פסולה' לפי שההזאה לא תצטרך כוונת המזה ואמרו אפילו הן מאה ירצה בו שהוא מזה על כל הזאה אחת תכלול הכל ולא נצטרך הזאה נפרדת על כל איש ואיש: ג אמר ה' ית' (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא יצטרך שהמזה יתכוין להזות על הטמא ולזה אם טבל האזוב והוא מכוין שיזה על דבר שהוא מקבל טומאה או על האדם שהוא ג"כ טמא וראוי להזאה הנה היא טבילה כשרה ואם הזה מזאת הטבילה על דבר שאינו מקבל טומאה ונשאר באזוב שארית אפשר שיזה ממנה הזאה שנית הנה לא יצטרך שיטבול האזוב פעם שנית אבל יזה ממנו על דבר שצריך הזאה וזהו אמרם אם יש באזוב לא ישנה לפי שהוא הטביל את האזוב להזות על דבר המקבל טומאה ולא יצטרך לטבול פעם שנית אמנם אם הטביל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טומאה ואחר הזה על דבר שהוא מקבל טומאה הנה היא הזאה פסולה לפי שהוא בעת שטבל את האזוב לא היתה טבילה כשרה ולכן אפילו נשאר באזוב שארית מן המים לא יזה ממנו הזאה שנית עד שיטבול את האזוב פעם שניה לכונה שיזה על הטמא והוא אמרו אם יש באזוב ישנה הפירוש הנכון שאע"פ שיש מים באזוב להזות הזיה שניה ישנה ויטביל ובתוספתא אמרו בתתו סבה לזה ההבדל הואיל ותחילת טבילתו פסולה כך הזאתו פסולה: ואמרו מים המנטפין הוא שאם הטביל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טומאה ונטפו המים מן האזוב טפות הנה אלה הטפות כשרות להזאה ר"ל שיטבול בהן האזוב ויזה מהן ולכן יטמאו כמו שיטמאו מי חטאת כמו שהתבאר בראשון מכלים ולא נדריג אלה הטפות במדרגה מה שיוטף מדבר טמא בעת ההזאה עליו אשר לא יטמא כמו שהתבאר לפי שאלו לא עשו מצותן לפי שהטבילה טבילה פסולה לפי שהוא טבל לשם דבר שאינו מקבל טומאה וכן יתבאר מן התוספתא ביאור זאת ההלכה ותבינהו : ד כבר קדם לך שמזין על האדם לדעתו ושלא לדעתו ואם היה אחד מזה מחלון של רבים לטהר איש והזה על איש טמא וחשב שהוא כבר נטהר ובא אל המקדש ואחר נמצאו אלה מי חטאת פסולין אשר לא הגיע אליו טהרה שלימה הנה הוא עם זה לא יתחייב קרבן להיותה בחלון של רבים דומה לספק טומאה ברשות הרבים אשר ספקו טהור כמו שיתבאר במסכת אשר אחר זאת ולא נאמר אליו לאיזה דבר לא הקרת על אלה המים ואז תבוא אל המקדש כי מן הידוע שלא יקרה לטהר הרבים אלא במים כשרים אמנם אם היה חלון של יחיד הנה יחייבהו שיחקור ואז יבא אל המקדש ולזה חייב קרבן לפי שדומה ג"כ לספק טומאה ברה"י אשר ספיקו טמא · וכ"ג פטור מקרבן בשני הענינים יחד לפי שהוא לא יתחייב קרבן על טומאת מקדש וקדשיו כפי מה שביארנו בשני מהוריות (דף ט׳) : מחליקים · *מעמידים ודורסים ידרסו כי הוא יאמר שחלון של רבים אשר נשרה הקרקע נגדו כאשר יפול עליה מי חטאת תמיד הנה האנשים היו *) מעמידים באלו המים ויגוללו שמלותם והיו ג"כ דורסין [אותן] ברגליהם ולא היו נמנעים מלבא אל המקדש ומהתעסק בקדשים מפני שמי חטאת שכבר הוזה בהן לא יטמאו כמו שיטמאו מי חטאת כפי מה שביארנו בראשון מכלים והוא אמרו מפני שאמרו מי חטאת שעשו מצותן אינן מטמאין : ה זאת ההלכה יזכור בה ענין אחד מן הכונה הקודמת והוא שמי חטאת שעשו מצותן אינן מטמאין ולכן אם לקח איש טהור קרדום שנטמא והחזיקו בכנפו והזה עליו המזה מי חטאת אע"פ שעל זה הקורדום ממי חטאת כדי הזייה הנה הנושא הקורדום בידו טהור כמו שהיה ולא נאמר שהוא נשא מי חטאת לפי שכבר עשו מצותן וכבר ביארנו בפתיחת זה הסדר שכל מה שיטמא במת טומאת ז' הוא אב הטומאה וידוע הוא שלא יצטרך הזאה אלא מי שנטמא טומאת שבעה וכן ביארנו שאב הטומאה הוא אשר יטמא אדם וולד הטומאה לא יטמאנו ולאלה העקרים אמר שהטהור יחזיק הקורדום הטמא בבגדו יהיה בגדו ולד הטומאה ולא יטמאנו ומבואר הוא שיצטרך שיהיה בקרדום ג"כ לא הגיע אליו טומאה מן המת כי אז ישוב בזה הכנף אב כמו שביארנו שם ואחר ישוב לבאר כמה שיעור ההזאה אשר תטמא במשא ואמר כדי שיטביל ראשי גבעולין וכונת מאמר רבי יהודה על אזוב של נחשת שלא ידובק בו דבר ולא יאסף מאלה המים אשר עליו דבר ואין הלכה כרבי יהודה : ו כבר ידעת שאוכלין טמאים לא יטמאו זולתן אלא כביצה ואחר אמר שזה האזוב הטמא אם היה בו כביצה הנה הוא יטמא אזוב שני ושני לשלישי וכן עד עולם לענין מי חטאת ביחוד לפי שלא אמר בהן לא ד' ולא עשירי אלא הכל טמא: דע שאמרו פה המזה באזוב טמא אמנם ירצה בו אזוב הטמא לחטאת אשר כבר אמרנו שהוא אפי' היה רחוק אלף מדרגות מן הטומאה הנה הוא טמא ולכן המים פסולים אמנם אילו היה האזוב הטמא לקדש או לתרומה היו המים טמאים כמו שביארנו בפ' אשר קודם זה : ז כבר ביארנו שלענין חטאת אדם מטמא אדם וכלי מטמא כלי אל לא הכלית ולא יאמר לא שני ולא שלישי ולשון התוספתא אין אומרים בחטאת זה ראשון וזה שני אלא אפילו הן מאה כולן תחלה שאין מונין למי חטאת: עיסה שנעשית על גבי חטאת ונגע שרץ באחד מהן אפי' מאה כולן תחלה שאין מונין למי חטאת : ח תבנית הפעמון מפורסם

פירוש הרא"ש

פירוש רב האי גאון

מהר"ם מרוטנבורג

הגהות הגר"א

[ו] שם משנה ד ס"א לא ישנה. נמחק : [ז] שם וכן היה ר"ג אומר. נמחק תי' וכן:

אחר בזה נכנס למקדש ונמצאו המים שהזה מהם פסולים פטור מקרבן דבל"ה היה פטור מן התורה : מחלון של יחיד. שהיה על ספק טומאה שאירע לו ברשות היחיד חייב דטמא ודאי היה : שאין כ"ג חייב . כדתנן בפ"ב דהוריות אין ב"ד ... שמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו והנשיא והמשיח כיוצא בהם ופריש טעמא משום דכתיב בכה"ג ואם לא תגיע ידו מי שבא לידי עניות יצאו אלו שאינם באין לידי עניות דכתיב בכה"ג והכה"ג מאחיו גדלהו משל אחיו : מחליקין היו. מי חטאת על הארץ שהיו רגלי אדם מחליקים בהם ולא נמנעו מלדרוס עליהם ולא חשו לטומאת גופן ובגדיהם לפי שכבר נעשית מצותו ושוב אינם מטמאים ונקט חלון של רבים לרבותא דאע"פ שהזה מהם על ספק טומאה ברה"ר חשיב ... ה אוחז וכו'. בקרדום שהוא אב הטומאה והכנף ראשון והאדם טהור ואינו טמא משום נושא מי חטאת לפי שנעשית מצותן : על אזוב של נחשת . שאינו בולע ורבנן מצרכי גם כדי בליעת אזוב : ו המזה וכו' . באזוב טמא ... בו פסולה אע"פ שהמים כשרים דכתיב והזה הטהור שיהא המזה טהור והאזוב טהור : ואפי' הן מאה . דאין אומרים בחטאת זה ראשון וזה אחרון : ז ח הטהור וכו' נטמא תוכו . אע"ג דבכל שאר מילי נטמא אחוריו לא נטמא תוכו :

כזוג

א) [שבת מח.] ב) נ"ל אורבן: ג) [החרוקי'] ד) (שבת קלג. יבמות עב.) יומא מג. (פסחי' עג. כריתו' ח.) [ערכין ג.] ה) [מגילה כ:]

יד א מיי' פי"ב מהל' פרה אדומה הל"ע:
טו ב מיי' שם הל"ז:
טז ג מיי' שם הל"ח:
יז ד מיי' שם הל"ב:
יח ה מיי' שם הל"ו:
יט ו מיי' שם הל"ח:
כ ז מיי' שם פי"א הל"ז:
כא ח מיי' שם פי"א הל"א סמג עשין רג:
כב ט מיי' שם הל"ב:
כג י מיי' שם הל"א סמג שם:

גררא נסבא: (הגה"ה שנטמאו אחוריו נטמא תוכו. תימה דבמסכת זבחים בפרק התערובת (דף עח:) גבי דלי שהוא מלא מי חטאת יטבילו עד שירבו המים על מי חטאת מוקי לה רבא בדלי שתוכו טהור וגבו טמא והיאך איפשר זה הא תנן הכא דנטמאו אחוריו נטמא תוכו ואין לחלק כלל בין גבו לאחוריו וי"ל דהכא במים מקודשין והתם במים שאינם מקודשין שלא החמירו בהן כדאשכחן לעיל בפ"ט (מ"ו) גבי מעביר בנהר ובספינה ובפי"ב (מ"א) גבי למיד פתיל ואשכחן דקרו להו מי חטאת לעיל בפ"ט (מ"ד) דתנן החושב במי חטאת לשתותן והא דקאמר רבא בזבחי' (דף עט.) דמדינא סגי ליה בכל שהוא ורבנן הוא דגזרו דילמא חיים עלייהו ולא מטביל ליה אע"פ שאינם מקודשין נמי חיים עלייהו ומיהו לאביי דלא משני הכי אלא בדלי שכולו טמא צריך לאוקומה במקודשין דאם לא כן למה החמירו במילא מי חטאת יותר מבמילא מי רגלים אבל אי במקודשין ניחא דהחמירו לפי שהן אב הטומאה וחמירי משום קדושתייהו ולא בטלי אלא ברובא ומיהו באינם מקודשין נמי יש לפרש דהחמירו משום דאין זריעה להקדש כדאמרינן בפרק כל שעה (דף לד:) וכ"ש למי חטאת ע"כ הגה"ה): תניא בתוספתא (פי"א) טהור לחטאת שנטמאו ידיו נטמא גופו מטמא את חבירו וחבירו את חבירו ואחורי לגין. לגין של חטאת שניטמא אוירו נטמא תוכו מטמא את חבירו וחבירו את חבירו ואת המזה שאין אומרין בחטאת זה ראשון וזה אחרון אלא אפילו הן מאה כולן תחלה שאין מונין למי חטאת. עיסה שנעשית ע"ג חטאת ונגע השרץ באחת מהן אפי' הן מאה כולן תחלה שאין מונין לחטאת: הזוג והעינבל חיבור. דאם הזה על אחד מהן חבירו טהור ובפרק במה אשה (דף נח:) מייתי לה: כוש של רובן. פי' בערוך שמווין בו אורבני והוא גמי היוצא מן המים ועושין ממנו מחצלאות: לא על הכוש ולא על הפיקה. כלומר לא על זה לבדו ולא על זה לבדו דצריך להזו' על שניהם לפי שאינם חיבור. פיקה פירש בערוך ברטווי"ל בלע"ז שהכנסים משימות בכוש ואותו שטוות בו פשתן דרכו להיות מחובר בו כדתנן בפכ"א (מ"ה) דכלים הנוגע בפיקה עד שלא פירעה טמא משפירעה טהור כלומר עד שלא פירעה קודם שיתירנה: עור של עריסה. עור שמשימים על עריסה של קטן כדתנן בפכ"ו (מ"ה) דכלים ודרכו להיו' מחובר במסמרו' הקבועין בעריסה העשויין כעין פיקות: המלבנות. של כרעי המטה כדאשכחן בפ' המוכר את הבית (דף סט.) והן של עץ שמניחין תחת כרעי המטה שלא ירקיבו מלחלוחית הקרקע והם חקוקי' והכרע נכנס בהן: לא לטומאה. דאם נטמא זה לא נטמא זה: ולא לטהרה. דאם הזה על זה לא הזה על זה: הקרוחות. מלשון (חולין דף מה.) מקדח כשיד הכלי קצר ורוצין להאריכו נוקבין מקל אחד בראש עביו ומכניס בנקב יד הכלי ומהדקין אותו שלא יפול ובמקומינו יש קדירות של נחשת שיד קטן יוצא ממנו והוא חלול כעין ברזל של חצים ומכניסין באותו חלול חתיכה של עץ ונעשה יד לקדירה למושכה נגד האש ולהרחיקה: חרוקות. פירש בערוך כמו (תהלים לה) חרוק עלי שנימו. ויחרקו שן (איכה ב) וי"ל שאותו היד של כלים הוא של פרקים ויכפל לאחוריו: תניא בתוספתא [פי"א] כוש [ג] הארבלי חיבור לטומאה ולהזייה של פשתן ושל פקיע הרי זה לא יזה ואם הזה מוזה. כל ידות הכלים הבאות מבית האומן כגון יד המגל ויד הסכין חיבור לטומאה ולהזאה כל א) הכלים הקדוחות חיבור ור"י בן נורי אומר אף [ג] חרוק: מט הסלים שבקנתל. פי' בערוך סלים עשויין להוליך בהם ע"ג החמור פירות או דבלים והן קורין זה בזה ולחמור קורין בלשון ישמעאל קנתל: מטה של טרבל. הם המוריגין דאמר בהקומץ רבה (דף כב.) ובפרק אין מעמידין (דף כד:) מאי מוריגים אמר עולא מטה של טרבל מאי מטה של טרבל אמר רב יהודה עיזא דקורקסא דדישא דישתא והוא כמין עז של ברזל שדשין בו תבואה: קרן של כליבה. פי' בערוך מטה של מתים עושין לה קרן של ברזל לקשר המת שלא יפול: וקרנים של יוצאי דרכים. פי' בערוך קרני בהמה או חיה שמוליכין עמהן יוצאי דרכים למלאות בהן מים לשתות בשביל שלא תשבר: שלל של כובסים. דרכם לשלל הבגדים זה עם זה הקטן עם הגדול כדי שלא יאבד: והבגד שהוא תפור בכלאים. שתי חתיכות של בגד צמר שתפרן בחוטי פשתן וסופו להפרד משום איסור כלאים וכן שלל כובסים סופו ליפרד ואפ"ה חיבור לטומאה ובריש במה טומנין (דף מח:) מייתי ברייתא דקתני בה חיבור עד שיתחיל להתיר והוה מצי לאתויי התם ממתני' אלא ברייתא ניחא ליה לאתויי משום דקתני עד שיתחיל להתיר: י מיחם. קומקום של מתכת כדתנן בפ' כירה (דף מח.) המיחם שפינהו: תניא בתוספתא [שם ע"ש] הגואה שעל כפה חיבור להזאה ואינה חיבור לטומא' דברי רבי יוסי הגלילי רע"א כל שחיבור להזאה חיבור לטומאה ויש חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה הקומקומין חיבור לטומאה ולהזאה כיסוי המיחם המחובר לשלשלת בית שמאי אומרים [ד] כולו חיבור אחד הוא וב"ה אומרים הזה על המיחם הזה על הכסוי הזה על הכסוי לא הזה על המיחם א"ר יוסי אלו דברי בית שמאי ובית הלל אומרין כולן חיבור אחד הוא: טומטום ואנדרוגינוס. מיפסלי משום ספק אשה ובפ' טרף בקלפי (דף מג.) מוכיח דרבי יהודה דפוסל באשה לקדש ומכשיר בקטן כדתנן לעיל בפ"ה (מ"ד) לענין הזאה הוי איפכא דאשה כשרה להזות וקטן פסול ופריך התם ממתני' דלא פליג הכא רבי יהודה ומשני כיון דאמר מר כל הפרשה כולה משמע מוליא ב) מידי משמע ומשמע ממילא פליג וקצת תימה מה נצרך לדקדק מזה הא בהדיא תניא בתוספתא [פי"א] הכל כשרין להזות חוץ מחרש שוטה וקטן [ה] ורבי יהודה מכשיר בקטן רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר חרש שוטה וקטן שהזו ואחרים רואין אותן הזאתן כשירה: מסעדתו כדמפרש בסיפא: אוחזת לו במים. אפילו בשעת הזאה ולא מיבעיא בשעת טבילת האזוב וחשיב הזאה רבותא טפי מטבילה דקרא בטבילה כתיב והזאה ילפינן מטבילה דאיתקום להדדי כדאמרינן בסוף פרק שני דמגילה (דף כ.) וביומא דרשינן בפ' טרף בקלפי (דף מג.) וטבל במים איש טהור לרבנן איש ולא אשה טהור להכשיר הקטן לרבי יהודה איש ולא קטן טהור להכשיר את האשה: יא טבל את האזוב ביום. טבילת אזוב במים והזאה תרווייהו בעינן ביום כדדרשינן בספ"ב דמגילה (דף כ.) ולא טובלין ולא מזין אלא ביום דכתיב (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי ואיתקש טבילה להזאה דכתיב (שם) ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל הכלים ובקונטרס פי' שם דבטבילת גופו איירי דאיתקש להזאה דכתיב (שם) בסיפא ורחץ במים והא דתנן הכא דהוא לעצמו טובל בלילה ומזה ביום דשתי טבילות יש אחת קודם הזאה כדי לקבל הזאה כמו שמפרש והיא כשרה בלילה אבל טבילה שאחר הזאה לטהר מטומאתו שיש אחריה הערב שמש אינה כשרה אלא ביום ואינה אלא אחר הזאה כדתניא בספרי ורחץ במים וטהר בערב מה תלמוד לומר מפני שהייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא תלמוד לומר וחטאו ביום השביעי ואחר כך יכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב וקצת קשה לפירוש הקונטרס דלמה לי למילף הכא טבילה מהזאה והא בהדיא כתיב (במדבר יט) ורחץ במים וטהר בערב שמע מינה דטבילה ביום היא ומיהו יתכן שטובל בלילה והערב שמש אחר כן ובהדיא משמע בירושלמי דמגילה בטבילת אזוב איירי דגרסינן התם ולא טובלין ולא מזין דכתיב וטבל והזה מה הזייה ביום אף טבילה ביום וכן נראה דבההיא דלא טובל אלא ביום לא אשכחן פלוגתא ובפרק קמא דיומא (דף ח.) פליגי ר' מאיר ור' יוסי אי מקשינן הזאה לטבילה לענין הזאה בזמנה מצוה ומאן דלא מקשי הזאה לטבילה לענין מצוה הוא הדין נמי דלא מקיש לענין ביום אבל אי בטבילת האזוב איירי ניחא והא דתני רבי חייא בפ"ק דיומא (דף ו:) זב וזבה בועל נדה וטמא מת טבילתן ביום ההוא ביום לאו למימרא דלא מהני בלילה שלאחריו והרי זב וזבה משעבר שביעי שלהם טובלין בין ביום בין בלילה דהא כל הכסים ספק זבות נינהו וטובלות בלילה ובפרק בתרא דנדה (דף סז:) קאמר רבי שמעון אחר מעשה תטהר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק וטבילתן ביום דקתני למעוטי לילה שלפניו ולמעוטי נמי דלא הויא כנדה ויולדת דאין צריכין להמתין עד ליל שלאחריו אבל הנהו דחשיב במגילה (דף כ.) אמרינן במנחות בסוף פ' רבי ישמעאל (דף עב.) דאם בלילה היא לא: אבל הוא לעצמו טובל בלילה ומזה ביום. אומר רבינו תם דהך טבילה לאו ליטהר מטומאתו דההיא בתר הזאה כתיבא אלא כדי לקבל הזאה וכדבריו משמע בתוספתא וכן הא דאמרי' בפרק (הערל) [החולץ] [דף מו:] וגמירי דאין הזאה בלא טבילה מפרש כמו כן ר"ת דהיינו קודם הזאה ובכל הזאות קאמר בין בהזאות דמים בין בהזאת מי חטאת והכי נמי אמרינן בפרק שני דכריתות (דף ט.) מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים משמע טבילה קודם הזאה ואותה טבילה כשרה בלילה: משעלה עמוד השחר כשר. דמשם ואילך הוי יום כדנפקא לן בפרק שני דמגילה (דף כ:) מדכתיב ואנחנו עושים במלאכה (חציים במלאכה) וחציים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים וכתיב והיה לנו הלילה למשמר והיום מלאכה: תניא לעיל בתוספתא [פי"א] ירד וטבל ועלה אם יש עליו שפך של מי גשמים והזה הזאתו פסולה ואם יש עליו משקה מרגליות והזה הזאתו פסולה. פי' של מי גשמים הם מי המקוה שנתקבלו בו מי גשמים ונעשה מקוה וקבל בו הזאתו כשרה ר' יהודה אומר אם יש עליו משקה טופח הזאתו פסולה שבטלו מי גשמים את מי ההזאה לפי שאינן ראויין לנוח עליו: משקה מרגליות. דרך אדם כשעולה מן הטבילה עומדין עליו המים טיפין טיפין ודומין כמין מרגליות: סליק פירקא. וסליקא מסכת פרה. תהלה לאל נורא.

א) נ"ל ידות הכלים. ב) נ"ל מיד.

שנטמאו אחוריו נטמא תוכו ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפי' הן מאה א) [ח]הזוג והענבול חבור [ב]כוש של ב) רובן לא יזה לא על הכוש ולא על הפיקה ואם הזה מוזה של פשתן חבור [ג]עור של עריסה שהוא מחובר לפיקות חבור המלבן אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה [ד]כל ידות הכלים הקרוחות חבור רבי יוחנן בן נורי אומר אף ג) (החרוקות): **ט** [ה]הסלים שבקנתל והמטה של טרבל וקרן של [א] כליבה וקרנים של יוצאי דרכים ושלשלת המפתחות ושלל הכובסים והבגד שהוא תפור בכלאים חבור לטומאה ואינו חבור להזייה: **י** כסוי מיחם שהוא מחובר לשלשלת בית שמאי אומרים חבור לטומאה ואינו חבור להזייה בית הלל אומרים [ו]הזה על המיחם הוזה הכסוי הזה על הכיסוי לא הוזה המיחם ד) [ז]הכל כשרין להזות חוץ מטומטום ואנדרוגינוס והאשה ותינוק* שאין בו דעת האשה מסעדתו ומזה ואוחזת לו במים והוא טובל ומזה אם אחזה בידו אפילו בשעת הזייה פסול: **יא** [ח]טבל את האזוב ביום והזה ביום כשר ביום והזה בלילה בלילה והזה ביום *פסול [ט]אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום [י]שאין מזין עד שתנץ החמה ה) [כ]וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר:

סליקא לה מסכת פרה

מפורסם והקיפו יקרא זוג והלשון אשר בפנים אשר ישמיע הקול בעת תנועתו יקרא ענבול והן מחוברים יחד וכאשר יזה מי חטאת על האחד מהן נטהר הכל והכוש אשר יטוו בה הוא מחובר מג' חלקים החלק הראשון העץ אשר עליו הדבר הטווי או המפותל והחלק הב' קנה הברזל או הנחשת אשר יהיה בקנה זה העץ והוא אשר יקרא לינורא והחלק השלישי המכביד והוא אשר יקרא פיקה והוא אשר יקרא במערב נולה ואמר שהכוש אשר יטוו בה החבלים הנעשים מן הגומא והוא כוש של רובן אם נטמא לא יזה מי חטאת לא על עצם העץ אשר יחובר עליו החבל ולא על המכביד אלא על קנה הברזל לבד לפי שהוא הכלי האמיתי ואם הזה על אחד מהן הנה הוזה וטהר הכוש בכללו אמנם כוש של פשתן הנה חלקיו כולן חבור לפי שהוא מתוקן ההתחברות וכלי עור שהזה על אחד מהן נטהרו כולן: והמלבן מרובע מעץ יתרכב למעלה מן המטה וכבר ביארנו זה בכלים פעמים רבות אמר איננו חבור לא לטומאה ולא לטהרה שאם נגע בו טומאה לא נטמא המטה ואם נגע טומאה במטה לא נטמא הוא וכן אם הוזה על המלבן לא טהרה המטה בזאת ההזאה ולא יטהר המלבן בהזאה אשר על המטה: וידות הכלים הקדוחות דפנות הכלי' הנקובות והוא שיהיה הנקב בנלב ויורכב קצת זה הכלי בזה הנקב כמו הסכינים ונקרא אל תדיר הנה הכלי אשר הן כן הם ומושבם א) כנשם אחד לטומאה וכן להזאה הזה על אחד מהן טהור כל הכלי: וחדוקות. בעלות הלשון והוא שיהיה הרכבת עץ הרומח בברזלו ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: **ט** סלים וקנתל כלים מחובר מקנים יתרכב בה אלה הסלים עד שינטל הכל בפעם אחת: ומטה של טרבל כלי מעץ דומה לעץ שדשים בה התבואה והוא כלי בעל חליות יתרכב קצת חלקים בקצת: וכליבה · נעשת מופרקת הרגלים ורגל מרגליה יקרא קרן של כליבה: וכן קרנים של יוצאי דרכים · כלים בעלי חליות יצאו בהן הולכי דרכים ישתו בהן המים: ושלשלת המפתחות שלשלת יתחברו בה המפתחות: ושלל הכובסין · תפירת הכובסין וזה שהכובסין יתפרו הבגדים כי יקל התלבנותם בעלותן יחד ואין התפירה מתוקנת אבל אלו החבורין התלושין כולן הן חבור לטומאה ואם נטמא אחד מן החבורים נטמא הכל ואין חבור להזאה אבל יצטרך שיזה על כל פרק: **י** אמר הש"י (במדבר יט) וטבל במים איש טהור ואמר טהור לרבות את הקטן שיש בו דעת ואחר אמר והאשה מסעדתו ומזה ר"ל שאם היתה אשה שפסולה להזות ראוי הוא שתעזור המזה ותחזיק אלה המים אשר יזה ממנו ר"ל מי נדה אך לא תחזיק יד המזה כלל: **יא** אמר הש"י (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי ולא תהיה ההזאה אלא ביום וכן טבילת האזוב במים אמנם טבילת האיש הטמא עצמו יחויב בלילה ויזה עליו מבקר היום וזהו אם נזדמן שנתאחרה ההזאה לאחר יום השביעי אשר יזה באיזה יום שיהיה ולשון ספרי אין לי אלא ליום שביעי שמיני תשיעי עשירי מנין ת"ל וחטאו מ"מ אמנם אם לא נתאחרה הזאה והלך הענין כמצותו הנה מן הראוי שתקדם ההזאה ביום השביעי ואחר ההזאה יטבול במי מקוה ביום ההוא ויעריב שמשו וזה לשון התורה · אמר (שם) וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב ולשון ספרי שהייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא ת"ל וחטאו ואח"כ וכבס בגדיו: סליק לה מסכת פרה

א) נ"ל ומושבם נעשים אב לטומאה.

פירוש רב האי גאון

ח הכוש. פי' של אורבן אית דגרסין של רובן אית דגרסין של רחבן אית דגרסין של אורכן כרם ופסח כישמגול בשיית של ארכו שיש בלשון רבנן קצב אלברא בשיית כגון גמי היוצא מן המים והן עושין ממנו מחצלו': הפיקה. פי' כמו שפרשנו לשון יחיד של פקעיות והוא סיסה בל' רבנן: הקרוחות. פירוש יש בידות הכלים שהן קדוחות כבמקדח ובמרצע ומנוקבו' והכלי נכנס בהן ושמם קרוחות תבין זה מן הסכין שפעמים שנצב שלו שהוא קתא נקוב *וקרות והסכין חרוקו: החרוקות. פירוש וחורקו כמה דאת אמר (תהלים ל"ה ט') חרק עלי שנימו ואומר (איכה ב' ט"ז) ויחרקו שן [ויש] לומר שאותו היד של כלי הוא של פרקין ויכפל לאחריו כדגרמינן בשבת (מ"ח א') לענין מנור' של חוליות דאית בה חרקי: ט הסלים שבקנתל. א' ד' שבקנס' כבר פירשנו (כלים פי' י"ד מ"ג): והמטה של טורבל. פי' כדאמרינן א) בגמ' ראין מעמידין ובהקומץ רבה (מנחו' כ"ב א') מאי מוריגי' אמר עולא מטה של טורבל מאי מטה של טורבל אמר רב יהודא עיזא דקורקסי דדישן ופירש כמין עז של עץ שדשין בו הדשין חטים אמר רב יוסף מאי קראה הנה שמתיך למורג (ישעיה מ"א ט"ו): והקרן של כליכה. פי' כליכה זה הוא געש המטה שנושאין

פירוש הרא"ש

הזוג והענבל וכו'. פי' הזוג והענבל הוא פעמון והחיצון נקרא זוג והפנימי המקיש ומשמיע קול נקרא ענבל וחשובים כלי א' לטומאה ולטהרה אם נטמא זה נטמא זה ואם הזה על זה נטהר זה: כוש של רובן. פירש בערוך שמוין בו גמי היוצא מן המים ועושי' ממנו מחצלאו': לא על הכוש. לטהר הפיקה ולא על הפיק' לטהר הכוש אלא צריך להזות על שניהם כי אינו חיבור להזאה ובדיעבד אם הזה על אחד מהם שניהם טהורים אבל כוש שטוין בו פשתן שניהם חיבור זה לזה ומזה על אחד וכולו טהור: עור של עריסה. שמשימין אותו על עריסה של תינוק כדתניא בפכ"ו דכלים ומחברים אותו במסמורות הקבועין בעריסה העשויין כפיקות חיבור הוא לעריסה לטומאה ולטהרה: המלבן. הוא עץ חקוק ורגלי המטה נכנסים בו (לכו) שלא ירקבו מלחלוחית הקרקע ואינו חיבור למטה: הקרוחות. מלשון מקדח כשיד הכלי קצר ורוצה להאריכו נוקבי' מקל אחד בראש עביו ומכניסים בנקב יד הכלי ויש עושים נקב ביד הכלי ומכניסין בו המקל: אף החרוקו'. פי' בערוך כמו חרוק עלי שנימו. ויחרקו

[ד] שם פי' בבית חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה ובית הלל אומרי' הזה וכו'. כצ"ל: [ה] שם חוץ מחרש שוטה וקטן ד"ר יהודה מכשיר באשה ופוסל בקטן ר' ישמעאל בנו של ר"י וכו'. כצ"ל:

כה מפתחות הרבה: ושלל של כובסין. שלל הוא לשון חיבור כמו שמי הגשמים שוללין שם פירוש מתקבלים ונאספי' שם וכן לשון שלל שאנשי המלחמה מאספים כל הביזה יחד וכן דרך הכובסים כשמקבלים

בגדים לכבס מבני העיר תופרין בגדי כל בית ובית יחד בתכיפה אחת או כשתים: שהוא תפור בכלאים. שני בגדי צמר המחוברי' בחוטי פשתן שופס ליפרד משום כלאים כל אלו אין חיבורם קבוע הלכך הוי חיבור לטומאה להחמיר אם נטמא זה נטמא זה ולא להזאה להקל: י כסוי המיחם וכו'. המיחם הוא קומקום של מתכות: הכל כשרים כו'. טומטום ספק אשה וכן אנדרוגינוס אפילו בשעת הזאה וכ"ש בשעת טבילה דקרא בטבילה כתיב וילפינן הזאה מטבילה: יא טבל וכו'. טבל האזוב ביום. טבילת האזוב במים והזאה תרווייהו בעינן ביום כדאמרי' בסוף פ"ב דמגילה לא טובלים ולא מזין אלא ביום דכתיב והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי ואיתקש טבילה להזאה דכתיב ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל כל הכלים ורש"י פי' התם דבטבילת גופו מיירי דאיתקש למים דכתיב בסיפה דקרא ורחץ במים והא דתנא הכא דהוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום שתי טבילות יש אחת קודם הזאה כדי לקבל הזאה והיא כשירה בלילה אבל טבילה שלאחר הזאה לטהר מטומאתו שיש אחריה הערב שמש אינה כשירה אלא ביום וכו' ... עושים במלאכה) מעלות השחר עד צאת הכוכבים וכתיב והיה לנו הלילה משמר והיום למלאכה: סליק פירקא. וסליקא מסכת פרה. תהלה לאל נורא:

א) נ"ל דכן.

א מסכת זו ראוי לקובעה אחר עוקצין דולאי אחריה נשנית דפרק בתרא דעוקצין כולה במחשבה והכשר איירי ובדין נבלת בהמה טמאה וטהורה ובדין נבלת עוף טהור וטמא: צריכה מחשבה שיחשב עליה לאכילת אדם ודוקא בכפרים אבל בשווקים אינה צריכה מחשבה כדתנן בפרק בתרא דעוקצין: ואינה צריכה הכשר · לא הכשר מים ולא הכשר שרץ משום דסופה לטמא טומאה חמורה דמטמאה בגדים בבית הבליעה וילפינן מזרעים בפרק בא סימן (דף קא׳) ובפ׳ דם שחיטה (דף כא׳) ובזבחים בסוף טבול יום (דף קה׳): ומטמאה טומאת אוכלין · שאם נגעה כביצה ממנה באוכלין טהורין נטמאו אי נמי מצטרף לפחות מכביצה אוכלין לקבל טומאה: ובזית בבית הבליעה אם אכל כזית ממנה מטמא בגדים כשמגיע לבית הבליעה: וטעון הערב שמש · ולא סגי בטבילה לחודה: וחייבין עליה על ביאת מקדש · כשאר כל הטומאות: ושורפין עליה את התרומה · כמו על השרץ: והאוכל אבר מן החי ממנה סופג את הארבעים ...

פרק ראשון

א שלשה א) עשר דברים בנבלת העוף הטהור [א]צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר ומטמא טומאת אוכלין כביצה [ב]וכזית בבית הבליעה והאוכלה טעון הערב שמש [ג]וחייבים עלי׳ על ביאת בית המקדש ושורפים עליה את התרומה [ד]והאוכל אבר מן החי ממנה סופג את הארבעים ב) שחיטתה ומליקתה מטהרות את טריפתה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר אינן מטהרות ר׳ יוסי אומר [ה]שחיטתה מטהרת אבל לא מליקתה:

ב [ו]הכנפים והנוצה מטמאות ומיטמאות ולא מצטרפות ג) רבי ישמעאל אומר הנוצה מצטרפת [ז]החרטום והצפרנים מטמאין ומיטמאין ומצטרפי׳ רבי יוסי אומר אף ראשי אגפים וראש הזנב מצטרפים שכן מניחים בפטומות:

ג [ח]נבלת העוף הטמא צריכה מחשבה והכשר ומטמאה טומאת אוכלין כביצ׳ [ט]וכחצי פרס לפסול את הגויה׳ ואין בה כזית בבית הבליעה [י]והאוכלה אין טעון הערב שמש ואין ...

א דע שנבלת עוף טהור אינה בביאור בלשון התורה וכבר ביארנו זה בפתיחה ואמנם היא נעתקה מסמיכות לאמרו יתברך (ויקרא יז) וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים ...

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ״ג מהל׳ אבות הטומאה הלכה ב:

ב ב מיי׳ שם הל״א:

ג ג מיי׳ פ״ג מהל׳ ביאת המקדש הלכה יד:

ד ד מיי׳ פ״ה מהל׳ מאכלות אסורות הל״א סמג לאוין קלג טור ש״ע יו״ד סימן סב סעיף א:

ה ה מיי׳ פ״ג מהל׳ אבות הטומאה הלכה יב:

ו ו ז מיי׳ שם הל״ט:

ז ח מיי׳ פ״ג מהל׳ אבות הטומאה הלי״ד ופ״ג מהלכות טומאת אוכלין הל״ג:

ח ט מיי׳ פ״ד מהל׳ טומאת אוכלין הל״א ופ״א מהלכות אבות הטומאה הלי״א:

ט י מיי׳ פ״ג מהל׳ אבות הטומאה הלכה יד:

י כ מיי׳ שם פ״ט הלכה א:

פירוש הרא״ש

א שלשה עשר דבר וכו׳. צריכה מחשבה. שיחשוב עליה לאכילת אדם ...

מסורת הש"ס

א) [זבחים קה: נדה כ: בכורות י. שקלים ח.]: ב) זבחים סט.: ג) חולין נה.:

פירוש רב האי גאון

פ״א ב מניחין בפטומות. פירוש אלו שמניחין את העופו׳ ומשמנין אותם שמן פטמין והעופות עצמן פטומות כדאמרינן תרנגולת פטומה ומניחין בראש גפיהן שהן כנפיהן אלא שהכנף עד שיש בה אברה וגף בין שיש בה ובין שאין בה אברה ומניחין בפטומות בראש הכנפיים נוצה ובראש הזנב נוצה וכתיב (שופטים ג׳ י״ז) ועגלון איש בריא תרגום פטים ותרגו׳ מריא [פטי׳]:

הגהות הגר״א

[א] מ״ב בר״ש וישאר אחר זה הטנ׳ הגדול׳. נ״ל וישאר אחר סוף הכולה הגדולה:

תמיד נשחט וי"ל דמתוך טרדס ועיסוקס של כהנים שמא ישכחו עד לאחר התמיד ומעלים ומלינים בראשו של מזבח או שמא עולה אינה מעכבת אלא במצורע דוקא דכתיב ביה עיכובא וכן הא דמתניתין בריש ארבעה מחוסרי כפרה (דף ח') גר מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קנו הביא פרידה אחת שחרית אוכל בקדשים לערב דעל כרחין לא מסתבר שיהא גר צריך טבילה לאחר כפרה למחוסר כפורים דבעי טבילה מדרבנן כדתנן בפרק חומר בקדש (דף כ"א) סתמא דמילתא איירי במביא כפר' מחמת טומאה כגון ארבעה מחוסרי כפרה זב וזבה יולדת ומצורע ואם תאמר הא דאמרינן בפסחים בפ' אלו דברים (דף ע') סכין שנמלאת בי"ד שוחט בה מיד בשלשה עשר שונה ומטביל אבל

ג ואין חייבין עליה על ביאת מקדש אבל שורפין עליה את התרומה א) ב והאוכל אבר מן החי ממנה אינו סופג את הארבעים ואין שחיטתה מטהרת' ג הכנפים והנוצה מיטמאות ומטמאות ומצטרפות ג) החרטום והצפרנים מיטמאין ומטמאין ומצטרפין: ד ד ובבהמה ג) העור והרוטב והקיפה והאלל והעצמות והגידים והקרנים והטלפים מצטרפים לטמא טומאת אוכלים ה אבל לא טומאת נבלות ד) כיוצא בו ו השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים והיא מפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות עד שתמות או עד שיתיז את ראשה ריבה לטמא טומאת אוכלין ממה שריבה לטמא טומאת נבלות: ה האוכל שנטמא באב הטומאה ושנטמא בולד הטומאה מצטרפין זה עם זה לטמא בקל שבשניהן ז כיצד כחצי ביצה אוכל ראשון כחצי ביצה אוכל שני שבללן זה בזה שני כחצי ביצה אוכל שני כחצי ביצה אוכל שלישי שבללן זה בזה שלישי ה) ח כביצה אוכל ראשון כביצה אוכל שני שבללן זה בזה ראשון חלקן זה שני וזה שני נפל זה לעצמו וזה לעצמו לתוך ככר של תרומה פסלוהו נפלו שניהן כאחת עשאוהו שני: ו ט כביצה אוכל שני כביצה אוכל שלישי שבללן זה בזה שני חלקן זה שלישי וזה שלישי נפל זה לעצמו וזה לעצמו לתוך ככר של תרומה לא פסלוהו נפלו שניהן כאחת עשאוהו שלישי י כביצה אוכל ראשון כביצה אוכל שלישי שבללן זה בזה ראשון חלקן זה שני וזה שני שאף השלישי שנגע

הקודמת יתבאר שנבלת עוף טמא צריכה הכשר לפי שהיא לא תטמא טומאה חמורה ואמנם היא כשאר אוכלין טמאין תטמא זולתו בכביצה ומי שאוכל ממנה אחר המחשבה וההכשר כחצי פרס והוא כבילה ומחלה נפסל גוויתו כמו כל אוכל אוכלין טמאין זה השיעור ואם נגעה בתרומה טמאה והאיש אשר יאכל ממנה כחצי פרס לא יצטרך הערב שמש כפי מה שביארנו בפתיחת זה הסדר שאוכל אוכלים טמאים אם טבל טהור תיכף ולא יתחייב כרת על ביאת המקדש ואפילו קודם טבילה כמו שהתבאר בי"א מפרה · אמר הש"י בטומאת מקדש (ויקרא ה) או נפש אשר תגע בנבלת וגו' ואמרו יכול נגע א) (בו אוכלין) ומשקין ובכלי חרס יהיה טמא ת"ל בהמה טמאה מה בהמה טמאה מיוחדת שהיא אב הטומאה יצאו אלו שאינן אב הטומאה וכבר ביארנו שאין חיוב אבר מן החי אלא אם נחתך מבעלי חיים יותר לאכול אחר השחיטה וידוע הוא שהשחיטה לא תועיל בבעלי חיים אשר מינו אסור · ואמרו פה מצטרפין להשלמת השיעור אם כבילה לטמא זולתו או כחצי פרס לפסול הגויה · וממה שראוי שתדעהו שאבר מן החי מעוף טמא או מעוף טהור לא יטמא באופן מן האופנים וזה שאמר יתעלה (שם יא) ולאלה תטמאו הגיענו הפי' שהוא אמנם ירמוז אל אבר מן החי ואמרו אחר זה לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ואמרו אוציא את העוף אשר אין לו פרסה אמנם אבר מן המת מן העוף הנה משפטו משפט זה העוף אם היה עוף טמא משפט עוף טמא הקוד' ואם היה עוף טהור משפט עוף טהור ותשמור בו השיעור ר"ל שיהיה בזה האבר כזית ואז יטמא בבית הבליעה אם היה מעוף טהור ושיהיה ג"כ כבילה ואז יטמא טומאת אוכלים או כחצי פרס ואז יפסול את הגוויה אם יהי' מעוף טמא ולא יודן בו כדין האיברים אשר אין להם שיעור כפי מה שהתבאר בראשון מאהלות ואלה הדברים נתבארו במופתיהם בספרי: ד זאת ההלכה כבר קדם ביאורה בפ"ט מחולין (דף קי') ואמנם אמיב' פה: רוטב · הוא המרק: קיפה · התבלין: והאלל חתיכת בשר אשר תפרד בעת הפשט הבהמה ותשאר בעור וגידים יקראו העורקים והעצבים והקשורים והמיתרים והקרומות וירצה בקרנים המקומות הרכים מהם אשר אם יחותכו מן החי יוציא הדם וכן הטלפים מה שהוא מן הטלפים על זה התאר שאם יהיה מאלה ומן הבשר כזית מן הנבלה הנה לא יטמאו שלא יטמא מן הנבילה אלא בשרה כפי מה שבארנו בפתיחה · ובהמה טמאה כל עוד שלא יכלה פרכוסה תטמא טומאת אוכלין לפי שהיא תאות לאכילה ולאכילה נשחטה ולא תטמא כמשפט הנבלה עד שתמות ויבטל הפרכוס או שיותז ראשה: ואמרו ריבה לטמא טומאת אוכלים · ביאר שטומאת אוכלין יותר כוללת מטומאת נבלות לפי שכל מה שיטמא משום נבלה הנה הוא ג"כ טמא טומאת אוכלין אע"פ שלא יהיה נבלה אלא שחוטה: ה כבר באר‏נו בפתיחה שאשר יטמא באב מאבות הטומאה הוא ראשון ואשר יגע בראשון שני ואשר יגע בשני שלישי שהראשון והשני והשלישי והרביעי כולן יקראו ולד הטומאה ושם ביארנו ג"כ שהיות אוכל מטמא אוכל אמנם הוא מדרבנן אמנם מן התורה אין אוכל מטמא אוכל ועוד יתבאר בפ' אשר אחר זה ששלישי של תרומה הוא עצמו פסול אך לא יטמא זולתו ולכך יקרא פסול ואין שני של תרומה מטמא שלישי וכבר ביארנו זה בפתיחה ולא תסור ממך זאת הכונה ולא תצטרך לכופלה עתה ואם יהיה השיעור אשר יטמא טומאת אוכלין הוא כבילה מקובץ מאוכל ראשון ושני ושלישי או מאוכל שני ושלישי הנה יטמא כקל שבשניהן כמו שהתבאר אמנם אם היה כבילה מזה וכבילה מזה הנה המקובץ מהן יטמא כחמור שבשניהם וזה מבואר לפי שבזה הקבוץ מזה החמור השיעור אשר יטמא ואם נחלקו אחרי התערבם הנה יטמא כל אחד מהם כקל שבשניהם לפי שכבר שב זה השיעור המצומצם ר"ל אשר הוא כבילה מעורב מקל וחמור ולכן יטמא כקל שבשניהן: אמרו נפל זה לעצמו וזה לעצמו על ככר של תרומה הנה ישיבוהו שני להיות המקובץ מהן ראשון ואם יהיה ככר של תרומה (שני) א) אינו ב) פוסל אמנם הוא טמא ויטמא ככר של תרומה אחר אם נגע בו וישיבהו שלישי וזה הככר האחרון אשר יהיה פסול כמו שבארנו ואמרו ועשאוהו שלישי ביאר ששני עושה שלישי בתרומה: ו אם חלק המעורב לשני חלאים נהיה כל חצי מהן ראשון כמו שביארנו

א) נ"ל באוכלין. ב) נ"ל פסול.

כשנמלאת בי"ד מסתמא הטבילה מאתמול כדי שיהא לה הערב שמש אכתי ניחוש שמא נטמאת בולד הטומאה דלא בעי הערב שמש וי"ל כיון דטומאה דרבנן היא לא חשו לה חכמים והא דאמרינן בריש תמיד נשחט (דף נט') דמחוסר כפורים בשאר ימות השנה טובל ואוכל בקדשים לערב איירי דנקט גבי פסח התם שטובל ואוכל פסחו לערב דפסח אינו נאכל אלא בלילה נקט נמי באידך לערב והא דתנן בזבחים בפרק טבול יום (דף נח:) דטבול יום ומחוסר כפורים אין חולקין בקדשים לאכול לערב לאו משום מחוסר כפורים נקט לערב אלא משום טבול יום ומחוסר כפורים לאכול לאחר כפרה וטבילה וכן מוכח בגמרא דמייתי הכוא דמחוסר כפורים דחגיגה ופריך בתר הכי שמא טרף טמא מעליא הוא והערב שמש בעי משמע דעד השתא לא איירי כלל בהערב שמש והא דאשכחן שאר טומאות דרבנן דבעי הערב שמש כגון פורש מן הערלה כפורש מן הקבר בפסחים בסוף האשה (דף צב') דבעו הזאה שלישי ושביעי וכ"ש הערב שמש ורבי ישמעאל בן קמחית דיומא בפרק הוציאו לו (דף מז') שניתזה צינורא דהאדון על בגדו וגזרא דערבי ונכנסו אחיו ושמשו תחתיו אע"ג דטומאת עובד כוכבים דרבנן בעיא הערב שמש וכן שפופרת שחתכה עם הארץ בפרק חומר בקדש (ד' כג') דפריך עלה בהא נימא ר' יהושע יטמא ויטביל משמע בהדיא דטומאת עם הארץ בעיא הערב שמש אין לדמות טומאות דרבנן הנוהגות אפילו בחולין להני דאיכן אלא מעלות בעלמא לקדש ולתרומה ולא לכל דבר ומיהו ההיא א) דכהן השורף את הפרה שאחיו הכהנים סומכין ידיהם עליו לעשות הכירא לצדוקין שהיו אומרין במעורבי שמש היתה נעשית מעלות לפרה שאני משאר מעלות והשתא לפי זה בגדי ע"ה מדרס לפרושים בעי הערב שמש אבל בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה ובגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש לא בעי הערב שמש: ואין חייבין עליה על ביאת מקדש · אם אכל חצי פרס שמא ונכנס למקדש דטומאה דרבנן היא ואעפ"כ שורפין אם נגע בתרומה: והאוכל אבר מן החי ממנה אינו סופג את המ'. בישראל איירי דאילו בן נח מוזהר על הטמאין כטהורין כדאמרי' בסוף גיד הנשה (דף קב.) והתם פריך ממתניתין דהכא לרב יהודה דאמר אבר מן החי צריך כזית מאי טעמא אכילה כתיב ביה ואי ס"ד בעינן כזית תיפוק ליה דאכל כזית שמא ומשני במשהו בשר גידים ועצמות ובין הכל כזית ומשום טמא לא מיחייב דליכא כזית בשר: ואין שחיטתה מטהרתה על כרחין אף על גב דרישא בישראל כדפרישית הך סיפא בבן נח כדדייק בשלהי גיד הנשה (שם) במאי אילימא בישראל פשיטא דאין שחיטתו מטהרתו שהרי עוף טמא הוא והא ליכא לפרושי מטהרתו מידי טומאת נבילות דהא אין לו שום טומאה בבית הבליעה ועל כרחין אין מטהרתו באכילה קאמר ולבן נח דאין שחיטה מועלת להתירו כל זמן שמפרכס כדאמרי' בפ"ב דחולין (דף לג') דבן נח לאו בשחיטה תליא מילתא אלא במיתה תליא מילתא אע"פ שבטהורה אפי' במפרכסת מכשרת שחיטה לב"נ מגו דמכשר ליה לישראל: ד ה ובבהמה העור והרוטב והקיפה · כל משנה זו מפורשת בגמ' בחולין בפ' העור והרוטב (דף קכ') : בקל שבשניהם' כמו שמפרש אחרי כן כיצד: תני' בתוספ' ברים (פ"ב) דאהלות ישראל ששחט בהמה טמאה לעובד כוכבים ושחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות אבר הפורש ממנה כפורש מן החי ובשר הפורש ממנה כפורש מן החי ואסור לבני נח אפי' אם מתה הבהמה נחרה מטמאה טומאת אוכלין שחט בה דבר שנעשית טרפה אין בה טומאה של כלום עובד כוכבים ששחט בהמה טהורה לישראל ושחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות ואבר הפורש ממנה כפורש מן החי ובשר הפורש ממנה כפורש מן החי ואסור לבני נח ואפי' מתה הבהמה נחרה אינה מטמאה טומאת אוכלין שחט בה [א] אחד או רוב אחד אין בה טומאה של כלום שחט [ב]בה דבר שאין עושה אותה טריפה ובא ישראל וגמרה שחיטתו כשירה שחט בה ישראל שנים או רוב שנים אחד עובד כוכבים ואחד ישראל חותך ממנה כזית בשר וממתין לה עד שתמות ומותר באכילה · פי' מטמאה טומאת אוכלין אם נגעה בשרץ וחזרה ונגעה באוכלין הואיל וישראל שחטה שחיטה מעלייתא דכוותה בשחיטת ישראל בטהורה משוי ליה אוכלא בעודה מפרכסת אע"ג דבטמאה לא שייכא שחיטה ולעובד כוכבים לא משתריא עד שתמות דאבר מן החי הוא לגביה אפ"ה מהניא מחשבת ישראל שחישב לאכילה לעובד כוכבים לשוייה אוכלא בעודה מפרכסת וכ"ש טהורה שאוכלה היתר גמור הוא בעודה מפרכסת דהא דאמרינן (סנהדרין דף סג') אסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה מדרבנן הוא ודווקא נקט ישראל ודווקא שחטה ודווקא לעובד כוכבים דאי שחטה עובד כוכבים לא משויא ליה מחשבתו אוכל בעודה מפרכסת כיון דלא אשכחן שחיטה לגביה וכן ישראל בנחירה לא משוי ליה אוכלא דלא אשכחן שום נחירה גביה ובטהורה לישראל לא אצטריך למיתני דכ"ם דהוית מיד אוכלא בשחיטה וטמאה לישראל לא משויא ליה אוכלא דבטלה מחשבתו · כפורש מן החי ומטמא מיד כאבר מן הנבילה שדינה שוה כדאמרי' בפ' העור והרוטב (דף קכח') ובשר הפורש ממנה כפורש מן החי שאסור לבני נח אפילו לאחר שתצא נפשה הואיל ונחתך מחיים אבל אין בו טומאה דבשר מן החי טהור · נחרה מטמאה טומאת אוכלין גירסא זו משובשת דכל ברייתא זו שנויה בפרק העור והרוטב (דף קכא:) וגרסי' התם אין בה טומאה של כלום והיינו אינה מטמאה טומאת אוכלין דהכל אחד ונחירה היינו שנים או רוב שנים בסכין פגומה או בדרסה והגרמה ושחט בה דבר שנעשית טריפה היינו אחד או רוב אחד כבסיפא ודינא שוה דאינה מטמאה טומאת אוכלין ואין בה טומאה של כלום הכל אחד ובהדיא קתני נמי הכא ישראל ששחט אבל נחר לא. עובד כוכבים ששחט בהמה טהורה לישראל דהואיל וטהורה היא ואשכחן היתר בטהורה במפרכסת כששחטה ישראל השתא נמי כששחטה עובד כוכבים הויא אוכל לקבל טומאת אוכלין מן השרץ שאם תחזור ותגע באוכלין אחרים קודם שתמות ותעשה נבילה תטמאם . תניא בת"כ בנבלתה (ויקרא יא) ולא בעצמות וגידים ולא בקרנים ולא בטלפים יכול אפי' בשעת חיבורן ת"ל טמא · בנבלתם ולא בקולית שתומה יכול אף ע"פ שנקובה ת"ל טמא · בנבלתה ולא באלל המפורר יכול אפי' במכונס ת"ל טמא דברי ר' יהודה בנבלתה ולא במפשיט לספיח כדי אחיזה ולחמת עד שיוציא את כל החזה יכול שאני מוציא פחות מכשיעור ת"ל טמא · בנבלתה ולא בעור שיש עליו כזית בשר יכול שאני מוציא את הנוגע בעור שכנגד בשר מאחוריו ת"ל טמא: תניא בתוספתא (רפ"א דטהרות) אמר ר' שמעון מפני מה אמרו אוכל שנטמא באב הטומאה ושנטמא בולד הטומאה מצטרפין זה עם זה מפני שאפשר לשלישי לעשות שני ואפשר לשני לעשות ראשון מפני מה אמרו אין השרץ והנבילה והמת מצטרפין זה עם זה לפי שאי אפשר לשרץ ליעשות נבילה ולא נבילה ליעשות מת · פי' ברייתא זו שנויה במעילה בסוף קדשי מזבח (דף יז') ב) ובפ' שני דזבחים (דף לא:) וגרסי' התם ר"ש אומר מה טעם שאפשר לשני שיעשה ראשון ופריך עלה ומי קא עביד שני ראשון והלא לא איפשר אמר רבא ה"ק מי גרם לשני לאו ראשון רב אשי אמר ראשון ושני לגבי ג' בני חדא ביקתא איגון ואין ברייתא דהכא מתיישבת לפום סוגיא דהתם: ו כל הנך דבות פסולות הן וכ"מ שאני יכול לתלות שיש כבילה מן החמור בזה ובזה אזלינן בתר חמור ואם

א) דפרה פ"ג מ"ז וח'] . ב) [לא נמצא שם].

בא מיי' פ"ח מהל' טומאת אוכלין הלכה טו :
בב ב מיי' שם פ"ט הלכה יט :
בג ג מיי' שם הל' יח :
בד ד מיי' שם פ"ט הלכה י :
א ה מיי' שם פ"ט הל"ב ועי' בתוי"ט :

א) ברכות כ. [תענית כד. סנהדרין כו:] ב) ס"א הכל טמא ג) אין בו כביצה :

פירוש רב האי גאון
ז מקרצות. פי' ככרות חתוכין כדכתי' (איוב ל"ג ו') מחומר קורצתי :

הגהות הגר"א
[א] מ"א מתני' ונגעה בעלה חוץ לקדירה או. נמחק תיבת או : [ב] מ"א בר"ש היא שלישית וכולן רביעית כצ"ל : [ג] שם שמתחלה לא נתקן אלא שניקו זה מזה כצ"ל :

פירוש הרא"ש
לשלשה או לארבעה. אם לא נאמר כולהו ראשון במקום אחד : ז מקרצות וכו'. חתיכות של בצק כדתניא בתוספתא הקורץ מקרצה מן העיסה מלשון מחומר קורצתי : נושכות. שדבוקות כל כך [illegible] : משקים. לעולם תחלה וידים שניות : ח מקרצת וכו' כולן תחלה. והנוגע באחרו' כנוגע בראשון דחשיבי חיבור וכן נמי אם היתה שניה חשיבי חיבור כיון שאם פרשו אשתייר בהו טומאה אבל [illegible] לא חשיבי חבור וטהורות אף לא פרשו : ט ככרות וכו'. פי' בתוך גומותיהם שהככרות מונחות על טבלא העשויה גומות גומות ואין נוגעות זו בזו וכן המים המקודשי' המונחי' באבן העשויה גומות [illegible] שהוא שני עשה את המשקה תחלה וחזר וטימא את הככר האחר וכן כולם. והרמב"ם גורס ככרו' הקודש ובתוך גומותיהם מים המקודשים ופי' בתוך גומותיהם הם גומות הנשארות באחורי הככרו' בשעת אפייתן ומים המקודשים אינם מי חטאת אלא מים שהיו על טהרת הקודש כמו ככרות הקודש כלומר המים משקה של קודש והככרות אוכלים של קודש ואם נגע שרץ באחד מהככרות ונגעה היא בשנים ושניה בשלישית ושלישית ברביעית וכן עד אין סוף כולן טמאות בשביל המשקה המועט שבכל ככר וככר שאותו משקה הוא תחלה ואע"פ שהמשקה לא נגע בככר השנים מחמת חיבת קדש חשבינן כאילו המשקה שבתוך הגומא נגע בכל ככר וככר ונעשו כולם שניות לטומאה מחמת המשקה :

[illegible] לאו אזלינן בתר הקל : ז מקרצות · חתיכות בצק כדתניא בסוף מכלתין בתוספתא הקורץ מקרצה בעיסה מלשון (ירמיה מו) קרץ מצפון : נושכות · דבוקות זו בזו כל כך דאי [illegible] להפריש אא"כ נושכות זו מזו : כולן תחלה · דחשובות כאחת וכנוגע בכולן דמשקין תחלה הוו ועושין שני וידים שניות הן ועושות שלישי בתרומה : ח והשיך לה [illegible] כולן תחלה. שהנוגע באחרות כנוגע בראשון דחשיבה חיבור וכן נמי היתה שניה חשובות האחרות חיבור מאחר דאם פרשו אשתייר בהו טומאה אבל היתה שלישית דאם [illegible] לית בהו טומאה דאין שלישי עושה רביעי בתרומה הילכך אפי' לא פרשו לא חשיבי חיבור וטהורות : תניא בתוספתא (פ"א) מקרצת שהיתה שלישית והשיך לה אחרות שלישיות בקדש פרשה היא שלישית וכולן [ט]הורות ואיזהו הנשוך התולש ממנו כל שהו [illegible] אם היו מעכבין זה את זה כגון הדבילה [והתמ]רים והגרוגרות והצמוקים הרי אלו אינן [illegible] מפני מה בזתים חיבור שמתחלה לא נתקן [אלא ש]ניקו זה מזה · פי' כולן שלישיות לקדש [illegible] קודם שנתקדש בכלי שרת דאין בו רביעי [illegible] בסיפא · מעכבין זה את זה מלהפרד [illegible] נפרדין בלא תלישה . בזתים חיבור [illegible] לקמן : עוד תניא בתוס' (שם ע"ש) השרץ [illegible] ג' ופוסל א' בקדש ומטמא שנים ופוסל [אחד ב]תרומה מטמא אחד ופוסל אחד בחולין [illegible] מטמאין שנים ופוסלין אחד בקדש מטמאין [illegible] ופוסלין א' בתרומה ופוסלין את החולין [illegible] מטמאות אחד ופוסלת א' בקדש ופוסלות [illegible] תרומה ואין ידים לחולין ר"ש בן אלעזר [illegible] משום ר"ש הידים תחלות לחולין ושניות [לתרו]מה באי זה קדש אמרו בקדשי המקדש [illegible] כגון חלות תודה ורקיקי נזיר שנשחט [עליהם] הזבח והמנחות שקדשו בכלי אבל חלות [illegible] ורקיקי נזיר שלא נשחט עליהם הזבח [והמנ]חות שלא קדשו בכלי אינן לא כקדש ולא [illegible] אלא הן כתרומה והשרץ מטמא שנים [ופוסל] אחד בהן והחלה והביכורים ותשלומי [illegible] וחומשה הרי הן כתרומ' הטבל והמדומע [illegible] תרומה והמעשר שני הרי הן כחולין · פי' [illegible] לחולין והיינו ברייתא דמייתי בפ' שני [דחולי]ן (ד' לג:) אלא דהתם קתני ר"ש בן אלעזר [משום] ר"מ והכא קתני משום ר"ש ופריך התם [illegible] ידים תחלות ומסיק אין והתניא המכניס [illegible] בית המנוגע ידיו תחלות דברי ר"ע וה"ק [illegible] שהן תחלות אפי' לחולין ויש ידים שאינן [ש]ניות אפילו לתרומה · באי זה קדש אמרו [illegible] קאי ומתוך ברייתא זו מתיישב הא דאמר [illegible] בפ"ב דחולין (דף לה:) האוכל שלישי [illegible] שנעשו על טהרת הקדש מותר לאכול בקדש [illegible] דבר שעושה רביעי בקדש אלא קדש מקודש בלבד דמדלא קאמר וחולין שנעשו [על טה]רת הקדש הרי הן כחולין כדאמר בההיא שמעתא ש"מ שיש בהן שלישי לענין [illegible] והיינו לענין דשוב אין שוחט עליהן הזבח ואין מקדשו בכלי שרת : ט בתוך [גומות]יהן · שהככרות מונחות בטבלא העשויה גומות גומות ואין נוגעות זו בזו וכן [illegible] המוקדשין המונחים באבן העשויה גומות גומות : נטמאת אחת מהן בשרץ כולן [טמאו]ת · דכלי מצרף את מה שבתוכו לקדש ואע"ג דאמרינן בהקומץ רבה (דף כד·) [illegible] שחלקו ונתנו א) בעיסה · והושיט אחד לביניהם את שצריך לכלי כלי מצרפו [illegible] צריך לכלי אין הכלי מצרפו ולא מצינו ככרות צריכות לכלי דאי לחמי תודה [illegible] הלחם הנהו בשחיטת הזבח הוא דקדשו ואע"ג דאיכא מ"ד תנור מקדש לא [illegible] גומות בתנור של מקדש מכ"מ הני מילי מדאורייתא אבל מדרבנן אע"פ שאין [צריך] לכלי כלי מצרפו כדאמרינן בפרק חומר בקודש (דף כד·) ואפילו אין לו תוך [כ]לי מצטרף מדרבנן והא דקאמרינן התם ופליגא דר' חייא בר אבא על כרחין [illegible] פליג : מטמא שנים ופוסל אחד · אם נגעו זו בזו : אם יש ביניהם · [illegible] גומות יש משקה טופח : הכל טמא · שהככר שהוא שני עושה המשקה תחלה [illegible] ומטמא ככר האחר וכן כולן ואפי' טופח שלא להטפיח ולא דמי להא דתנן לקמן [illegible] הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה א"כ טופח [illegible] לאו דוקא : תניא בתוספתא (ספ"א) ככרות הקדש בתוך גומותיהן והמים [illegible] נטמאת א' מהן בשרץ כולן טמאות בתרומה מטמא שנים ופוסל א' בחולין [illegible] א' ופוסל א' אין לך משקה הנוגע בשלישי טמא אלא קדש מקודש בלבד [illegible] ר' צדוק אומר האוכל אוכל שני לא יעשה בית הבד מפני שהוא שני ושני [illegible] את המשקין ליעשות תחלה אוכל שני שנגע במשקה בית הבד טמא :

בראשון נעשה שני כשתי ביצים אוכל ראשון כשתי ביצים אוכל שני שבללן זה בזה ראשון חלקן זה ראשון וזה ראשון לשלשה או לארבעה הרי אלו שני כשתי ביצים אוכל שני כשתי ביצים אוכל שלישי שבללן זה בזה שני חלקן זה שני וזה שני לשלשה או לארבעה הרי אלו שלישי : ז מקרצות נושכות זו בזו וככרות נושכין זה בזה נטמא אחת מהן בשרץ כולן תחלה פרשו כולן תחלה במשקין כולן שניות פרשו כולן שניות בידים כולן שלישיות פרשו כולן שלישיות : ח מקרצת שהיתה תחלה והשיך לה אחרות כולן תחלה פרשו היא תחלה וכולן שניות היתה שניה והשיך לה אחרות כולן שניות פרשו היא שניה וכולן שלישיות היתה שלישית והשיך לה אחרות היא שלישית וכולן טהורות בין שפרשו בין שלא פרשו : ט ככרות הקדש שבתוך גומותיהם מים מקודשים נטמא' אחת מהן בשרץ כולן טמאות בתרומה מטמא שנים ופוסל אחד אם יש ביניהם משקה טופח אף בתרומה הכל טמא :

שביארנו בהלכה הקודמת אמנם אם חלק זה המעורב על ג' חלקים ובכל חלק מהן אין בו כביצה מאוכל ראשון הנה שב זה השיעור המקובץ מאוכל ראשון ושני ואין באחד מהן כביצה הנה יטמא ככל שבשניהם ואמנם תקבל תנאי באמרי במאמר אשר ילוה אליו במדרגה להשמר מאוכל ראשון שנתערב באוכל שלישי אשר אם לוקח מן המקובץ מהם חלק יהיה בו פחות מכביצה אוכל ראשון הנה זה החלק יטמא כמו שיטמא השני לעיקר אשר קדם שהראשון בעת מה שנגע בשלישי ישיבהו שני ואמרו במה שקדם בזה הפ' שאף זה שלישי שנגע בראשון נעשה שני : ז ביאור אמתת מלת מקרצות מחותכות מאמרו (איוב לג) מחומר קורצתי גם אני וזה שהנה יעשו עגות דומות ללוחות גדולות ויחתכו בכלי ברזל ולא יותזו בעת החתיכה לגמרי אבל יעזוב ביניהן דבקות מועט ותאפה הלוח בכללו והוא מחובר וכאשר יושלם אפייתה יתפרק זה החתך בעצמו מקלתו והיא תתפרק בפחותה שבתנועות וזאת היא מלאכת הנקודים אצלנו וכוונת נושכות זו בזו שתהיה האחת מחוברת בשנית הנה היא כולה כדמות לחם אחד · וידוע הוא שהשרץ אב הטומאה ואשר יגע בו ראשון והנה יקרא הראשון ג"כ תחלה וזה באוכלין ומשקין לבד כמו שביארנו בפתיחה וכבר ביארנו בפתיחת זה הסדר שהמשקין יהיו לעולם תחלה ואפילו נטמאו בשני לטומאה ובהיות המשקין טמאים לעולם תחלה הנה הן ישימו הדבר אשר יטמאו שני ועוד יתבאר לך במס' ידים (פ"ג) שהידים הן שניות לעולם ובסוף זבים נבאר שהידים פוסלים את התרומה שהנוגע בידו בתרומה פסלה והשיבה שלישית עד שירחץ ידיו כמו שיתבאר במה שאחר זה ולכן אמר בידים כולן שלישיות לפי שהן כולן גשם אחד : ח הדבור פה באוכלין של תרומה וידוע שהשלישי מתרומה לא יטמא לזולתו בשום פנים ושאין רביעי בתרומה וכבר ביארנו זה פעמים רבות והדבור כולו מבואר לא יצטרך ביאור אם הובן כל מה שסדרנו בפתיחת זה הסדר : ט גומותיהן · החפירות אשר יאפו בחיצוני הלחם בעת אפייתו ולא ירצה פה באמרו מים מקודשין מי חטאת ואמנם ירצה בהן מים יהיו על טהרת הקדש כמו ככרות הקדש עד שיהיו אלה המים משקה הקדש ואלה הככרות אוכלין של קדש ואם נגע השרץ בא' מאלה הככרות ונגעה הראשו' בשני ושני בשלישי ושלישי ברביעי וכן אל לא תכלית הנה כולן טמאות מפני המשקה מועט אשר בכל ככר מהן כי זה המשקה תחלה ואע"פ שהמשקה איננו אשר נגע בככר השני אך מפני חבת הקדש חשבנו היות המשקה שבתוך הגומא הוא אשר נגע בכל ככר מהן וישוב כל ככר מאלו הככרות שני לטומאה מפני המשקה אשר היא תחלה ואשר תהיינה אלו הככרות ככרות תרומה הנה השרץ מטמא שנים ופוסל אחד כפי העיקר אשר ביארנו ופירשנו בפתיחת זה הסדר לפי שהוא אם נגע בככר של תרומה שב ראשון ואם נגע ככר ראשון בככר שני טמאו ואלה השנים טמאים והככר השלישי פסול וכל מה שאחר השלישי טהור זה אם נגע ככר זה בככר לבד ולא נקפיד במשקה אשר בתוך הגומות בככרות תרומה אמנם אם היה בין כל ככר וככר לחות שיעור די שיטפיח היד והיא אשר תקרא משקה טופח כמו שביארנו פעמים רבות הנה כל אלה הככרות טמאות ואפי' היה אלף לפי שהוא תרומה וביאור זה שהשרץ בעת שנגע בזה הככר שמו ראשון וזה המשקה הטופח אשר בככר הוא תחלה ואם נגע הככר השני בזה המשקה הטופח אשר בככר הראשון שב הככר השני להיות תחלה ואם נגע הככר השלישי בזה המשקה אשר יתחבר ביניהן ישוב הככר שלישי ג"כ שני לטומאה וכן ישובו הככרות כולן שני לטומאה אלא הככר הראשון אשר נגע בו השרץ שהוא ראשון וזה מפני המשקה אשר בין כל ככר וככר אשר הוא תחלה לעולם ואע"פ שהוא נטמא בשני לטומאה וכבר ביארנו אלה השרשים כולן בפתיחת זה הסדר והיה זוכר לכל לשון זאת הפתיחה כמו שהודעתיך שמה :

פרק שני

א א) האשה שהיתה כובשת ירק בקדרה ונגעה בעלה חוץ לקדרה [א] או במקום הנגוב אף על פי שיש בו כביצה הוא טמא והכל טהור נגעה במקום המשקה אם יש בו כביצה ג) הוא טמא והכל טהור חזר לקדרה הכל טמא היתה מגע טמא מת ונגעה בין במקום המשקה בין במקום הנגוב אם יש בו כביצה הכל טמא אין בו כביצה הוא

א האשה שהיתה כובשת ירק · טעמא דהך משנה אמרינן בפרק מי שמתו (דף כ:) ובשלהי סדר תעניות אלו (דף כד:) דכי מטי רב יהודה האשה [שהיתה] כובשת ירק בקדירה ואמרי לה זתים שכבשן בטרפיהן אמר הוויות דרב [illegible] חזינא הכא כלומר שהיו מקשים בהך משניות במתניתין דהכא ובמתני' דזתים [illegible] עוקצין (פ"ב מ"א) ובמקומה פירשנוה לפי עניות דעתין והך דהכא נפרשה לפי [illegible] עינינו רואות דהך אשה לא בנטמאת באחת מאבות הטומאות איירי מדקתני [סיפא ה]יתה מגע טמא מת אלא באשה טהורה איירי ומשום ידים שהן שניות כדקתני [illegible] וכדאיתא פ"ק דשבת (ד' יג:) דפוסלת את התרומה ובתוספתא נמי משמע [ד]איירי דתני עלה אחד טהור שידיו טמאות ואחד טבול יום שידיו טמאות [illegible] משקה חולין ופוסל אוכל תרומה והאי ירק בירק של תרומה ובשלא הוכשר [illegible] הוכשר א"כ מכי נתנתו בקדירה טימאתו אלא בשלא הוכשר כמו שדרך הכובשין [illegible] את הירק בלא משקה ומולחין אותו ונותנין בקדירה או בחבית ואחר כך [illegible] מים ויין וחומץ : נגעה בעלה חוץ לקדירה · במקום הנגוב והעלה הזה [illegible] בקדירה עם המשקין והירק והוציא חוץ לקדירה א"כ אורחא דמילתא שיש בקלח [illegible] עלים הרבה ויוצא אחד מהן חוץ לקדירה ונתייבש שם וניגב ונגעה במקום הניגוב אע"פ שיש בו כביצה דהיינו שיעור לטמא אחרים : הוא טמא · אותו העלה : והכל טהור · שאר הירק והמשקין שבקדירה דלא אתי האי עלה שמקצתו בקדירה ומטמא להו דידים שניית והעלה שלישי ואין שלישי עושה רביעי בתרומה אע"פ שכל מה שבקדירה משקין וירק הכל תרומה : נגעה במקום המשקה · כלומר במקום שאין העלה נגוב נעשה משקה שעליו תחלה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה והמשקה עושה העלה שני הילכך כשיש בעלה כביצה דהיינו שיעור לטמא אחרים הכל טמא אף הקדירה עצמה דמקצת העלה שבקדירה עושה המשקין שבקדירה תחלה וחזרו וטימאו את הקדירה כדתנן בסוף זבים וכדאיתא בפ"ק דשבת (שם) האוכלין והכלים שניטמאו במשקין : אין בו כביצה · הוא טמא אותו עלה שנגעה בו : והכל טהור · דפחות מכביצה אין מטמא אחרים : חזר לקדירה · אותו מקום המשקה שנגעה בו : הכל טמא · אע"פ שאין בעלה כביצה שהמשקה שנגעה בו חזר וטימא כל מה שבקדירה ואף הקדירה עצמה : היתה מגע טמא מת · אשה זו שכובשת הירק הרי האשה ראשון והעלה שנגעה בו שני הילכך אם יש בו כביצה הכל טמא :

א) [נ"ל בעיסה] .

א תחלת מה שראוי שתדעהו שזה הירק הוא חולין ואמרו תחלה האשה שהיתה כובשת ירק היא אשה נדה אשר היא אב ולא ירצה באמרו כובשת שהיתה מכבשת והיא נדה ואמנם הפי' בן קדרה שהיה בה ירק כבוש ונגעה נדה בעלה חוץ לקדרה אם נגעה בזה עלה הירק היוצאת מן הקדרה והיה זה העלה יבש אפילו היה במה שיוצא מן הירק חוץ מן הקדרה כביצה הנה הוא טמא ושאר הירקות אשר הם בקדרה טהורים וכן הקדרה והמשקה אשר נכבש בה הירק הזה הכל טהור לפי שזה העלה כמובדל מכל מה שבקדרה להיותו יוצא מן הקדרה ואע"פ שקצתו תוך הקדרה ואם היה זה העלה אשר חוץ הקדרה בו משקה ונגעה בו והיה בו כביצה הנה להיותו כביצה יטמא המשקה אשר בו וזה המשקה מחובר במשקה אשר תוך הקדרה אשר בה נכבש זה הדבר הכבוש יטמא המשקה כולן אשר בתוך הקדרה ולזה יטמא כל הירק והקדרה כי משקין טמאין יטמאו הכלים והאוכלים כפי מה שהתבאר ואם לא היה בו כביצה הנה לא יטמא המשקה המחובר בה כפי מה שהתבאר ואחר [כך] אמר חזר לקדרה הכל טמא ר"ל אם היה בו כביצה והוא נגוב ונגעה בו חוץ

היתה

א האשה וכו' . באשה טהורה איירי מדקתני סיפא היתה מגע טמא מת היתה טבולת יום מכלל דרישא מיירי בטהורה אלא שידיה שניות כדין כל סתם ידים : שהיתה כובשת ירק . של תרומה ומיירי בשלא הוכשרו כשהכניסתו תוך הקדירה דאי הוכשר כבר טמאתו וכן דרך כובשי ירק חותכים אותו ומולחים אותו ונותנים אותו לתוך הקדירה ואח"כ נותנים עליו מים או חומץ או יין : נגע בעלה חוץ לקדירה . במקום הנגוב והעלה היה מקצתו בקדירה עם המשקים והירק ומקצתו בחוץ או כולו בחוץ ומחובר לקלח שבקדירה : אע"פ שיש בו כביצה . דהיינו שיעור לטמא אחרים העלה טמא וכל המחובר לו ושאר הירק והמשקים שבקדירה טהורים דלא מטמא להו האי עלה שמקצתו בתוך הקדירה דידים שניות והעלה שלישי ואין שלישי עושה רביעי בתרומה : נגעה במקום המשקה . שהיה משקה על העלה שבחוץ נעשה אותו משקה תחלה ועשה את העלה שני ואם יש בעלה ובמחובר בו כביצה טימא מקצת עלה שבקדירה את המשקים וחזרו המשקין וטמאו כל הירק וגם את הקדירה דמשקים מטמאים כלי מדרבנן : אין בו בעלה כביצה הוא טמא והכלי טהור . שאין אוכל מטמא אחרים בפחות מכביצה : חזר לקדירה . אותו מקום המשקה שנגע בו הכל טמא לפי שטיפת המשקה שנגע בו טימא המשקים שבקדירה : היתה מגע טמא מת . דהוי

ראשונה

א) נ"ע בעיסה .

*) הוא טמא והכל טהור [א]היתה טבולת יום מנער' את הקדרה בידים מסואבות [ב]וראתה משקין על ידיה ספק מן הקדרה נתזו ספק שהקלח נגע בידיה הירק פסול והקדרה טהורה: ב א) רבי אליעזר אומר האוכל אוכל ראשון ראשון אוכל שני שני אוכל שלישי שלישי רבי יהושע אומר [ב]אוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני שלישי שני לקדש ולא שני לתרומה בחולין שנעשו לטהרת תרומה: ג ב) [ג]הראשון שבחולין טמא ומטמא שני פסול ולא מטמא [ד]והשלישי נאכל בנזיד הדמע: ד [ה]הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאין השלישי פסול ולא מטמא

*) ס"א הכל טמא אין בו כביצה

ר"ש

היתה טבולת יום · השתא יש באשה זו שתי טומאות חדא דטבולת יום ואידך דסתם ידים שאן שניות כדקתני בידים מסואבות ותרווייהו צריכין משום סיפא : מנערת את הקדירה · מלשון מסלק את הטבלא כולה ומנערה דפ' נוטל (דף קמג·) כלומר אוחזת בקדירה ומערה מה שבתוכה א"נ מלשון ניער וכסה דכרך כל הבשר (דף קח·) שמנערה בתרווד שבידה אע"פ שידיה מסואבות לא חיישינן שמא תגע במשקין ובאוכלין : ספק מן הקדירה ניתזו. ולא נשמא מה שבתוכה : ספק שהקלח . שכולו מלא משקין והוא בתוך הקדירה נגע בידיה: הירק פסול . משום ספיקא דטבול יום ולא משום ספק ידים כדתנן בפ"ב דטבול יום (מ"ג) ב) חומר בטבול יום שספק טבול יום פוסל את התרומה והידים ספיקא טהור ותנן נמי בפ' שני דידים(מ"ד)ספק ידים לטמא טהור : והקדירה טהורה · דמשום טבול יום לא מיטמאה אפי' ודאי נגעה במשקין דאין טבול יום עושה משקין תחלה כדתנן *כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץמטבול יום ותנן נמי בפ' שני דטבול יום(שם) קדירה שהיתה מליאה משקין ונגע בה טבול יום אם היה משקה תרומה המשקין פסולין והקדירה טהורה ואם היה משקה חולין הכל טהור אם היו מסואבות הכל טמא זה חומר בידים מבטבול יום ואי משום דהכא ידיה מסואבות ועושה המשקין תחלה וחוזרין ומטמאין את הקדירה כיון דספיקא הוה דשמא ניתזו על ידיה מספק קדירה טהורה דספק ידים לטמא טהור:

ב האוכל אוכל ראשון · גופו נעשה ראשון להיות מגעו שני ומשנה עשר דבר הן כדאיתא כפ"ק דשבת (ד' יד') והאוכל אוכל שני נעשה גופו שני להיות מגעו שלישי והאוכל אוכל שלישי נעשה גופו שלישי לעשות רביעי בקדש ודווקא שאכל שיעור חצי פרס שזהו שיעור אוכלין טמאין לפסול את הגוויה והן שתי ביצים כדאמרינן בפ' כיצד משתתפין (ד' פג') אבל בנגיעה אין אוכל מטמא אדם שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ובפ' ב' דחולין (ד' לד') נמי אמרי' מצינו שהאוכל חמור מן האוכל דאילו אוכל בכביצה ואילו אוכל עד דאכיל חצי פרס ומיהו בפ"ק דשבת (דף יז') מפרש האוכל אוכל ראשון והאוכל שני מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה זימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו ולפום האי טעמא מכי אכיל כביצה איטמי ליה וטמא אין רגילות שיהא אדם צמא לשתות עד דאכיל ליה כחצי פרס ומשום הכי לא גזרו בפחות ועוד נראה לפרש דב' גזירות הוו דמתחלה גזרו באוכל אוכלין טמאין שיהא נפסל גופו מלאכול בתרומה גזירה שמא יאמרו הא קא נגעי בהדדי אוכלין טמאין ותרומה בתוך מעיו מבחוץ נמי אין לחוש אם יגעו זה לזה ולא מסקי אדעתייהו דבתוך מעיו כבר איעכל ליה ואותה גזירה אין ראוי לגזרה בכביצה דאיכא למימר אשתייר ליה בין החניכיים והשיניים מיניה וליכא כביצה בתוך מעיו כיון דעקרוה מכביצה אוקמי' אשתי ביצים ולרבי יוחנן בן ברוקה דאמר בפ' כיצד משתתפין(ד' פג') דפסול גוייה הוי בככביצה ומהלה איכא למימר דאוקמי' אחצי סעודה ובי"ח דבר אתו וגזרו אפי' בכביצה ואפי' בנגיעה דטמא מטעמא דמפרש בפ"ק דשבת (דף יד:) . ובפ"ב דחולין (דף לד:) מייתי רבי יהושע ראייה לדבריו מן הגזירה קדמוניות וכן משמע דהוה בעי למימר בפ' בתרא דיומא (דף כ') דטומאת גוייה מן התורה ואי בשמנה עשר דבר גזור הא פשטו להו בכל ישראל ולא היה טועה בה דא"כ חסר להו*: שלישי שלישי · ואע"ג דלא שייכא בהו גזירה כדמפרש פ"ק דשבת דהא אין שלישי עושה רביעי בתרומה לא חלקו חכמים אוכלין המטמאין בין ראשון ושני לשלישי : ור' יהושע אומר אוכל אוכל ראשון ושני שני · דסבר דלא משוינן אוכל כמאכל והא דעביד ליה כאוכל שני לפי שמצינו שני עושה שני ע"י משקין ובפ' שני דחולין (דף לד') אמרינן מאי אהדרו להדדי ר' אליעזר ור' יהושע : שלישי שני לקדש. האוכל מאכל שלישי נעשה גופו שני לקדש ועביד שלישי ורביעי ובפרק שני דחולין מפרש טעמא : ואין שני לתרומה · דאי נגע בתרומה לא פסיל לה אבל מיכל תרומה אסור דשלישי מיהא הוי למיסר באכילה דאע"ג דא"ר יהושע דאין אוכל נעשה כמאכל היינו באוכל ראשון לענין מגעו לא הוי ראשון למעבד שני אבל אתסורי באכילה דשלישי עביד האוכלו שלישי והכי אמרינן בפרק שני דחולין (דף לד.) בחולין שנעשו על טהרת תרומה כלומר האי אוכל ראשון ושני ושלישי דקתני בחולין קמיירי ואיזה חולין אתה מוצא שהן שלישי הא אין עושה שלישי בחולין אתה מוצאו בחולין שנעשו על טהרת תרומה· ולא בחולין שנעשו על טהרת הקדש דלאו כקדש דמו דבטלה דעתו ואינה נתפסת עליהן שם טהרת הקדש : ג ד הראשון שבחולין טמא ומטמא · בתרומה דעביד ליה שני לפסול את השלישי : והשני שבחולין · פוסל את התרומה:ואינו מטמא·דשלישי דתרומה לא עביד רביעי הילכך שלישי דתרומה לא מיקרי טמא אלא פסול : והשלישי של חולין · נאכל בנזיד הדמע · בתבשיל שתרומה מעורבת בו דאם שלישי זה מקפה של חולין הוא מותר לתת לתוכו תבלין ושמן של תרומה ולאכלו והתרומה קרויה דמע משום דכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר ואמרי' בריש תמורה (דף ד.) מלאתך אלו הבכורים ודמעך אלו התרומה ומהכא מותבינן בפ"ב דחולין (דף לד:) לעולא דאמר האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה דמדקתני ביה שלישי ש"מ בחולין שנעשו על טהרת תרומה קאמר וקתני נאכל בנזיד הדמע ומשני הכא לנזיד הדמע דליכא כזית בכדי אכילת פרס ולא חיישינן אי אכיל ליה בפסול הגוף ובמאי דפסיל ליה לגופיה נמי לא חיישינן שהרי אף כהנים מותרים ליגע בשרץ ונבילה כדאמרינן בפ"ק דר"ה (דף טז:) דלא הוזהרו אלא על המת בלבד והא דאסמכינא פסול גוויה אקרא דונטמאתם בם בפרק בתרא דיומא (דף פ:) היינו דאי אכיל אוכלין טמאין מפסיל בתרומה אבל לא אשכחן דאסור לפסול את גופו דהא דאמרינן בפרק אמרו לו (דף יג.) התירו לה לעוברה לאכול פחות מכשיעור אוכלין

א) נדה פ"ה מ"ז.

הגה"ה

מיהו פי' ר"ת דפסול גוויה היתה גזרה קדמונית דהוו אמרי כי היכי דליכא חששא כשהתרומה נוגעת באוכלין טמאין בתוך הבטן ליכא חששא כי נוגעת א) בתוכה ולא מסקי אדעתייהו סברא דטומאת בית הסתרים . ובכביצה לבד לא היו טועין שהיו אומרין כשאינו אוכל רק כביצה כי נגע בבטן יחד חסר מכביצה מה שנשאר בין השינים והחניכיים ופחות מכביצה אינו מטמא אחרים והואיל דאפקוה מכביצה אוקמיה אשני ביצים אבל גזירה זו דרבי אליעזר ורבי יהושע הואי מי"ח דבר ומכביצה ומטעם מגע כדמפרש בשבת פ"ק דילמא אכיל אוכלין טמאין וקודם שיהסרו כלל שקיל משקין דתרומה ושדי בפומיה ונגעי יחד ופסלי להו ובחולין פ"ב דא"ל ר' יהושע והאוכל עד דאכיל חצי פרס מגזירות קדמונים הוא מביא ראייתו ובפ"ק דשבת הארכנו בדבר . ע"כ :

א) כי נוגעין תרומה באוכלין כ"ה בתוספת יומא דף פ' ע"ב ד"ה וחצי פרס .

ר"מ

לקדרה אשר אמרנו שהוא טמא והכל טהור כל זה עוד (שיצריך להיות) [היותו] חוץ לקדרה אמנם אם חזר לקדרה הנה הוא יטמא המשקה אשר בתוך הקדרה אשר בה נכבש הירק ויטמא זה המשקה לקדרה ולכל מה שבה כמו שהתבאר ואחר [כך] אמר היתה מגע טמא מת אשר הוא ראשון לטומאה כפי מה שביארנו בשמיני מכלים נגעה בו ירקה בירק אשר בקדרה בין במקום המשקה בין במקום הנגוב אם יש בו כביצה הכל טמא וזה שזאת הבילה ישוב שני לטומאה ולהיותו בתוך הקדרה יהיה כל הירק הכבוש חבור ויטמא המשקה אשר בתוך הקדרה כפי מה שיתבאר בזה הפרק שהשני בחולין מטמא משקה חולין:ואחר אמר היתה טבולת יום מנערת הקדרה בידים מסואבו'. לפי שטבול יום לא יטמא חולין ולזה הוצרך לומר ידים מסואבו' (ולהבדיל) *[ולהודיע] שהיא טבולת יום להודיענו הכוונה אשר התבאר בתוספתא והוא אמרם (אחד) טהור שידיו טמאות מטמאה משקה חולין ר' אלעזר בר' שמעון אומר אין ידים לטבול יום ר"ל אין הבדל בין היות ידיו טמאות או טהורות ואינה הלכה ואל זאת הכוונה כיון פה אמנם היות הירק פסול והקדרה טהורה לפי שהמשקין שנטמאו מחמת ידים לא יטמאו הכלי בשום פנים כמו שביארנו בפתיחת זה הסדר: ב ר' אליעזר אומר · שאנחנו מלאנו דין מי שיאכל הדבר הטמא אשר יותר רע מהדבר הנאכל עצמו הטמא אשר טמאו וזה נבלת עוף טהור אשר יתבאר שהיא לא תטמא בעצמה אדם וכלים במגע ומי שאכלה נטמא הנה לא אומר מאין נשים אנחנו אשר יאכל אוכל ראשון ישיבהו ראשון לטומאה ומי שאכל השני שני ומי שיאכל השלישי שלישי ר' יהושע אומר שאנחנו לא *ידענו מנבלת עוף טהור לפי שדינה זר יוצא מן ההיקש וכן אמר חדוש הוא אבל יאמר שהוא ימצא דין האיש האוכל יותר קל מדין הדבר הטמא הנאכל שאוכלין טמאין יטמאו בכביצה ומי שיאכל כביצה מאוכלין טמאין הנה הוא טהור עד שיאכל כחצי פרס כמו שבארנו בזאת המסכתא ור' יהושע אומר שמי שאכל אוכל ראשון ישוב שני ואמנם שבת זה שמי שאכל אוכל שני ישוב שני ולא הורידו ממדרגתו שאנחנו נמצא משקין טמאין ישימו האוכלין שני לטומאה אם יקרבו בהן ואם יהיו אלו המשקין כבר נטמאו בשני לטומאה כמו שביארנו בפתיחה וזהו ענין אמרם בתת סבה לזה שהשני עושה שני ע"י משקין ואמנם עשה ר' *(יהודה) זה ושם אוכל אוכל שני שני והודיענו באמצעו' המשקין כמו שזכרנו לסבה אשר ביארנו בגמרא דשבת (דף יד') וזה שאילו שמנו אוכל אוכל שני שלישי לכן לא יפסול את התרומה לפי שהשני הוא אשר יפסול כמו שבארנו פעמים רבות ואנחנו כבר שמנו מי"ח דבר שגזרו שיהיה מי שאוכל אוכל שני שיפסול את התרומה ר"ל שאם אכל אוכל שני ואחר שתה עליו משקה תרומה והוא עדיין בפיו הנה יטמא המשקה וישיבהו תחלה ולכן גזרו על אוכל אוכל שני שיפסול את התרומה ולא יפסול אלא אם היה שני כמו שהתבאר פעמים רבות ואחר אמר שמי שיאכל אוכל שלישי ישוב שני לענין הקדש לבד לפי שהוא אם נגע בקודש ישיבהו שלישי ולא נחשבהו שני לתרומה עד שנאמר שהוא אם נגע בתרומה פסלה כמו שיעשה השני אבל אם נגע בתרומה זה אשר אוכל אוכל שלישי לא פסלה כמו אילו נגע בו אוכל שלישי אשר אינו פוסל לזולתו כמו שהתבאר שם ביאורו ואמר שזה האוכל שלישי אשר אמרנו שמי שאכלו ישוב שני לקדש ושלישי לתרומה הוא שלישי לחולין שנעשו על טהרת התרומה לפי שהחולין עצמן לא ימצא בהן ג' בשום פנים כמו שיתבאר בזה הפרק· וכונת אמרם בכ"מ שנעשו על טהרת הקודש ועל טהרת התרומה מה שאני מספר בהיות החברים הנכבדים רוצים להסבב הבטול מהמון עמי הארץ עד שלא יאכילום ולא ישקום למה שיהיה בזה מן הטוב כפי מה שיובן מדברינו באבות היו מחייבין עצמן שיהיו אוכלין חוליהן בטהרה ואם היה אוכל על טהרת התרומה הנה יהיו אלו החולין כאילו הן תרומה לענין הטומאה והפסד ואם היה אוכל על טהרת הקדש הנה מדרגתה כאילו הוא קדש וכבר ביארנו זה *בסוף מסכת חגיגה (דף כ') וכן התבאר בסוף מסכת פרה שיעשו חולין ג"כ על טהרת החטאת ר"ל פרה אדומה וידוע הוא שהשלישי של תרומה פסול ומי שאכל שלישי שבחולין שנעשו על טהרת תרומה ישוב שני לקדש כי בין הקדש והתרומה מדרגות כמו שהתבאר ואם נגע בקדש ישיבהו שלישי ולא ישוב שני לתרומה אמנם זה האדם הוא כמו אוכל שלישי עצמו אשר הוא פסול ולא יפסול זולתו ויהיה לשון זו המשנה וביאורה כן האוכל אוכל שלישי של חולין שנעשה על טהרת תרומה נעשה שני לקודש ואין שני לתרומה אלא שלישי וכבר נתבאר לך מדברי ר' יהושע שמי שאכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה שב פסול לתרומה ר"ל שאין ראוי לאכילה אמנם אם נגע בתרומה אינו פוסל אותו וזה הענין בעצמו במי שיאכל שלישי של תרומה עצמה שהוא פסול לאכול את התרומה ואינו פוסל את התרומה במגע כמו שפסל אותה האוכל אוכל שני וזהו ביאור הש"ם כלל זה המאמר במסכת חולין (דף לד:) ושמור אלה העקרים למה שיבא אחר זה והיה זוכר אותן והלכה כרבי יהושע : ג כבר ביארנו בפתיחת זה הסדר שכל מאכל טמא ושלא יטמא זולתו יקרא פסול ודע זה ודע גם כן שהטמא זה אשר יקרא פסול יאמר אליו פסול ולא יסופקו אלו השמות עליך ולא יתחלף לך פסול בפוסל וידענו שהשני שבחולין טמא מאמרו (ויקרא יא) וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא והשרץ אב הטומאה והכלי ראשון והדבר אשר יהיה בתוכו מן האוכלין שני ואמר הש"י יטמא ולא יהיה בחולין שלישי לעולם ולשון הגמרא שאין שני עושה שלישי בחולין וכבר זכרנו זה בחמישי מסוטה (ד' ל') ובאמרו הנה השלישי אמנם הוא בחולין שנעשו על טהרת תרומה וכן יתבאר בגמרא חולין (ד' לה.)·ונזיד הדמע הוא התבשיל אשר יהיה בו תרומה אשר נקרא דמע כמו שאמר (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר וכבר התנה בש"ם (תמורה דף ד') בזה התבשיל תנאי והוא שלא יהיה מן התרומה בזה התבשיל השיעור מה שיבא ממנו כזי' בכדי א"פ ולזה מותר למעט שיעור התרומה אמנם אם היתה התרומה יותר נראה מזה לא יותר לאכול זה המאכל באוכל שלישי לפי שאנחנו כבר ביארנו בהלכ' אשר קודם זאת שמי שאכל שלישי שבחולין שנעשו על טהרת התרומ' אין ראוי לו לאכול התרומ' אע"פ שלא יפסול אות' בנגיע' ובי"ב מזבחי' (דף נט:) אמרו שלישי של תרומ' עצמה אסור לאכול ומותר ליגע באכילה עבוד רבנן מעלה בנגיע' לא עבוד רבנן מעלה ושמור אלו העקרי': ד הנה שמו השני שיפסול השלישי בתרומ' במלאם הפסוק אוסר על טבול יום לאכול התרומה והוא אמרו (ויקרא כב) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וקראו האל יתברך (שם) טמא והוא אמרו

במים

פירוש רב האי גאון

פ"ב א ומנערת. פירוש כמו מערבת כדאמרינן בכל הבשר (חולין ק"ח א') הנוער את הקדירה אם יש בה בנותן טעם באותה קדירה :

פירוש הרא"ש

ראשונה ועושה את העלה שני אם יש בו כביצה טימאו את המשקין : היתה טבולת יום . נמצא באשה זו שתי טומאות חדא דטבולת יום ואידך דטומאת ידים: מנערת את הקדירה . לנסוך מה שבתוכה כמו מסלק את טבלא ומנערה כמו מלשון ניער וכיסה שמאכל שבקדירה ולא חיישינן שמא נגע במשקים ובאוכלים ובכסיתה מנערת ראתה משקין על ידיה ואינה יודעת אם ניתזו מן הקדירה או נגעה בקלח ובמשקין שעליו שבתוך הקדירה : הירק פסול . משום ספיקא דטבול יום אבל לא משום ספק ידים כדתניא בפ"ב דטבול יו' חומר בטבול יום מבידים שספק טבול יום פוסל את התרומה וספק ידים אינו פוסל את התרומ' ותנן בפ"ב דידי' דספק ידים לטמא טהור : והקדירה טהורה. דמשום טבול יום לא הוי טמאה אפי' בודאי נגע במשקה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחלה חוץ מטבול יום ואי ספק ידי' מסואבו' שטמאו המשקים ונטמאת הקדירה ספק ידים לטמא טהור : ב רבי אליעזר וכו'. גזרו חכמים דהאוכל אוכלין טמאים נפסל גופו מלאכול בתרומה אם אכל כחצי פרס וסבר ר' אליעזר שעשו האוכל כמאכל אם ראשון ראשון ומטמא תרומה אם שני שני ופוסל את התרומה ואם שלישי שלישי ונפסל גופו מלאכול בתרומה לפי שמצינו בנבילת עוף טהור שהאוכל חמור מן המאכל וכל הפחות נעשה כאן האוכל כמאכל ורבי יהושע סבר מנבילת עוף טהו' לא גמרי' דחידוש הוא אבל המאכל מצינו שחמור יותר מן האוכל שהמאכל מטמא בכביצה והאוכל אינו טמא עד שאוכל כשתי ביצים הלכך האוכל אוכל ראשון דין הוא שיעשה שני והאוכל אוכל שני דין הוא שיעשה גם הוא שני שכן שני עושה שני ע"י משקים דאם נגע במשקי' עשאום ראשון וחוזרים ועושים את האוכל שני: שלישי· עושה גופו שני לקדש ובאיזה חולין תמצא שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה ושמירת טהרת' טומאה שיא אגל הקודש ומה שהוא סבר שהוא שלישי שמא הוא שני והאוכל אוכל שני נעשה שני : ג הראשון וכו'. פירוש הראשון שבחולין טמא ומטמא את התרומה דעביד לה שני כדי לפסול השלישי וכי תימא כיון דמיירי בחולין תרומה מאן דכר שמיה על כרחיך כיון שקתני טמא ומטמא לא מיהוקם אלא בתרומה דאין שני עושה שלישי בחולין : השני פסול. כלומר נקרא בחולין פסול ולכך אינו מטמא את התרומה דשלישי אינו עושה רביעי בתרומה ולכך נקרא שלישי שבה פוסל : השלישי . אם הוא מקפה של חולין יכול לתת בתוכה שום ותבשיל של תרומה שנקראת דמע כדכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר וכיון שהוא בדעתו לערב בהם תרומה שמרו מתחלה על טהרת תרומה ולכך שייך בהו שלישי ובפרק ב' דחולין פריך מהא לעולא דאמר האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה והכא תנינן שאוכל שלישי ואוכל תרומה עמו ומשני הכא לנזיד הדמע דליכא כזית בכדי אכילת פרס הילכך לא חיישינן אי אכיל ליה בפסול הגוף : ד הראשון והשני שבתרומה טמאין ומטמאים . את הקודש דעביד ליה שלישי לפסול הרביעי . השלישי נקרא פסול בתרומה ולא מטמא את הקודש אבל פוסלו . הרביעי לא עביד חמישי בקודש . ורביעי של תרומה נאכל בנזיד הקדש יכול לערב בו קודש מדעירב בו קודש שאמרו מתחלה על טהרת הקודש ולכך שייך בה רביעי ואשמועינן אע"ג שאכל רביעי של חולין שנעשו על טהרת הקודש ונפסל גופו מלאכול קודש יכול לאכול נזיד הקדש משום דליכא כזית בכדי אכילת פרס :

הראשון

מסורת הש"ס

א) שבת יד. חולין לג: [סוטה ל.]: ב)[חולין לד:] :

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ט מהל' טומאת אוכלין הלכה ג :

ג ב מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומאה הלכה י :

פרה פ"ח מ"ז

ד ג מיי' שם פי"א הלכה ב :

ה ד מיי' שם הלי"א:

ו ה מיי' שם הל"ג :

ז א מיי' פי"א מהל' שאר אבות הטומאה' הלכה ט:
ח ב מיי' שם הל"ד:
ט ג מיי' שם הל"ט:
י ד מיי' שם הל"ו:
יא ה מיי' שם הל"ח:
יב ו מיי' שם הל"ט:
א ז מיי' שם פ"ט הלכה ב:
[ע"ש היטב]:

והרביעי [א]נאכל בנזיד הקדש: ה [ב]הראשון והשני ושלישי שבקדש טמאין ומטמאין הרביעי פסול ולא מטמא [ג]והחמישי נאכל בנזיד הקדש: ו א) [ד]השני שבחולין מטמא משקה חולין ופוסל לאוכלי תרומה [ה]השלישי שבתרומה מטמא משקה קודש ופוסל לאוכלי קדש שנעשו לטהרת הקדש אבל אם נעשו לטהרת תרומה מטמא שנים ופוסל אחד בקדש: ז ר' אליעזר אומר שלשתן שוין הראשון שבקדש דשבתרומה שבחולין מטמא שנים ופוסל אחד בקדש מטמא אחד ופוסל אחד בתרומה ופוסל את החולין השני שבכולן מטמא אחד ופוסל אחד בקדש ומטמא משקה חולין ופוסל לאוכלי תרומה השלישי שבכולן מטמא משקה קדש ופוסל לאוכלי קדש: ח האוכל אוכל שני לא יעש' בבית הבד [ו]וחולין שנעשו על גב קדש הרי אלו כחולין ר"א בר ר' צדוק אומר הרי אלו כתרומה לטמא שנים ולפסול אחד:

פרק שלישי

א [ז]הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהן משקה טופח הרי אלו תחלה קרשו הרי אלו שניים חזרו ונמחו כביצה מכוון טהור יותר מכביצ' טמא שכיון שיצאה טפה הראשונ' נטמאת בכביצה

אוכלין טמאין מפני הסכנה היינו אע"ג דאכלה תרומה אחר כן ואין לפרש דהכי קאמר שלישי נאכל אפילו הוא נזיד הדמע ונגע בשני לטומאה דהוה ליה שלישי מותר לאכלו והשתא דייק למדהוי נזיד הדמע על טהרות תרומה בעי מיכליה והוה ליה חולין שנעשו על טהרת תרומה דלפירוש זה אם כן מעיקרא דס"ד דאיכא כזית בכדי אכילת פרס תיקשי ליה היאך נאכל הא תרומה טמאה קאכיל ואין לתמוה על מה שפי' כיון דמיירי בחולין תרומה מאן דכר שמה וכיון דקתני טמא ומטמא לא מתוקם מטמא אלא בתרומה דאי בחולין טמא ופוסל מיבעיא ליה ולפי שיטה זו צריך לפרש וכן השתי בבות דסיפא דקתני הראשון והשני שבתרומה טמאין ומטמאין קדש לעבדי ליה שלישי לפסול את הרביעי והשלישי שבתרומה פוסל קדש ואינו מטמא רביעי דקדש לא עביד חמישי כדאמרינן בפ"ק דפסחים (דף יט:) דלא נישתמיט תנא ולתני רביעי בתרומה וחמישי בקדש: והרביעי שבתרומה. נאכל בנזיד הקדש בתבשיל של תרומה שקודש מעורב בו ומדתני ביה רביעי ש"מ בתרומה שנעשית על טהרת הקדש קאמר כדדייקינן מרישא גבי חולין והדר קתני הראשון והשני והשלישי שבקדש טמאין ומטמאין חטאת כגון פרת חטאת משנשחטה ואף לאחר שנעשית אפר כדאמרינן בגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת ואמרינן במסכת חגיגה (דף יח:) *יוסף חסיד שבכהונה היתה מטפחתו מדרס לחטאת ולכך קאמר טמאין ומטמאין חטאת לפסול את החמישי: ה והרביעי. שבקדש פוסל חטאת ואינו מטמא דחמישי לא עביד שוי: והחמישי של קדש נאכל בנזיד הקדש. אי אפשר לומר דהאי קדש בתרא היינו חטאת דאיירינן בה עד השתא דפרת חטאת אינה נאכלת אלא בסתם קדש קאמר ולכך קתני בנזיד הקדש וקמ"ל דיכול לערב בו קדש טהור ועוד יש לפרש בבא קמייתא כולה בחולין שנעשו על טהרת תרומה דראשון שבהנך חולין טמא ומטמא הב' שבהן לפסול את הג' שבהן והג' שבהן נאכל בנזיד הדמע שיכול לערב בו תרומה ובענין זה מיפרשי אינך תרי בבי דראשון ושני שבתרומה כולה בתרומה שנעשית על טהרת הקדש וראשון וב' וג' שבקדש כולן בקדש שנעשה על טהרת חטאת ואין לתמוה על התרומה ועל הקדש שיש בהם שום טומאה היאך נאכלין דכיון דרביעי דתרומה אינו טמא אלא מחמת שנעשית על טהרת הקדש וחמישי דקדש אינו טמא אלא מחמת שנעשה על טהרת חטאת לא מתסרי באכילה והשתא לפי מה שפירשתי נ"ל דאין שני בחטאת וזה א"א להיות כלל דתנן בהדיא בפ' בתר' דפר' (מ"ח) לגין של חטאת שנטמאו אחוריו נטמא תוכו מטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפי' הן מאה ותניא בתוספתא דפרה בפרק בתרא אין אומרין בחטאת זה ראשון וזה אחרון אלא אפי' הן מאה כולן תחלה שאין מונין נמי חטאת עיסה שנעשית ע"ג חטאת ונגע שרץ באחת מהן אפי' מאה כולן תחלה ודוחק גדול לומר דמיירי בדנגעו כולהו כהדדי בשעת נגיעת האחד דהוי כנוגע בכולן אבל פרשו מונין בהו ראשון ושני דלא משמע הכי כלל וגבי אזוב וגבי אדם נמי תנן הכי בפרק בתרא דפרה דמטמאין זה את זה אפי' הן מאה ועוד דבכל הספרים כתב פסול בכל השלש בבות ואיך יתכן לפרשו כמו פוסל לכך צריך לפרש דאיירי בסתם חולין בסתם תרומה בסתם קודש וטמא ומטמא דקתני בכולהו היינו טמא ופוסל ומטמא לאו דוקא נקט וכן נמי הא דקתני בכולהו פסול ולא מטמא היינו פסול ולא פוסל וכיוצא בו דסתם חולין השני פסול והשלישי דקתני ה"ק ואם יש בהנך חולין השלישי כגון שנעשו על טהרת תרומה נאכל אותו שלישי בנזיד הדמע וכן הראשון והשני שבתרומה בסתם תרומה איירי והרביעי דקתני ה"ק ואם יש בתרומה זו ד' שנעשו על טהרת קדש נאכל אותו ד' בנזיד הקדש וכן הראשון והשני והשלישי שבקדש בסתם קדש איירי והחמישי דקתני ה"ק אם יש באותו קדש ה' כגון שנעשה על טהרת חטאת נאכל אותו ה' בנזיד הקדש: ו השני שבחולין מטמא משקה. חולין דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה: מטמא משקה קודש. דכל הפוסל את הקדש מטמא משקה קדש להיו' תחלה לקדש: שנעשית על טהרת הקדש. כלומר הא דאמרי' דשלישי של תרומה פוסל אוכלי קדש הני מילי כשנעשית על טהרת הקדש אבל נעשית על טהרת תרומה שלא שמרוה על טהרת הקדש מטמא שנים ופוסל אחד בקדש כאילו ודאי נגעה בשרץ עצמו והיינו דאמרינן בפ' שני דחולין (דף לה.) שטהרתה טומאה היא אצל הקדש דבגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי קדש: הג' שבכולן. לא משכחת ג' בחולין אא"כ נעשו על טהרת תרומה או על טהרת הקדש: ח הרי אלו כחולין. ואין באין לכלל שלישי: הרי אלו כתרומה. ויש בהן שלישי והני תנאי תרוייהו ס"ל חולין שנעשו על טהרת הקדש לאו כקדש דמו ובפ"ב דחולין (דף לה:) מייתי לה אהא דאמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אין לך דבר שעושה רביעי בקדש אלא קודש מקודש בלבד ופריך עלה ממתני' דלעיל דקתני השלישי פוסל אוכלי קדש בחולין שנעשו על טהרת הקדש ומסתברא דממילתיה דרבי אליעזר דאמר שלשתן שוין קפריך אלא שמקצר שם דלמה ליה לאתויי ברייתא כיון שיכול להקשות מן המשנה דאוכל שלישי דאיירי ביה תנא קמא קאי בין בשלישי של תרומה גרידא בין בשלישי שנעשו על טהרת הקדש וממלתיה דתנא קמא נמי הוה מצי לאקשויי דקאמר בנעשה על טהרת הקדש דפוסל אוכלי קדש דלא מצי לשנויי משום דטהרתה טומאה היא אצל קדש כיון דנעשית על טהרת הקדש כדמוכח התם ואי הוה גרסי' התם כלישנא דמתני' דתנא קמא הוה ניחא ומשני תנאי היא דרבי אלעזר ב"ר צדוק סבירא ליה כרב יצחק דכיון דאשמעינן בדידהו דלא שייך בהו רביעית לא מקרי שלישי דידהו טמא אלא פסול ולא עביד רביעי בקדש:

א משקה טופח. שהן לחין כל כך שהן טופחין על מנת להטפיח וטופח לאו דווקא: הרי אלו תחלה. דחשובין כמשקין: קרשו הרי אלו שניים. דחשובין כאוכלין שנגעו במשקין: חזרו ונימחו כביצה מכוון טהור. דינא

(ויקרא יא) במים יובא וטמא עד הערב וטהר וכבר ידעת ששכבת זרע מאבות הטומאות ובעל קרי ראשון כמו שביארנו בפתיחת הסדר ועוד יתבאר לך לשון זה הענין בסוף זבים בעל קרי כמגע שרץ ואם טבל ירד מדרגה אחת מן הטומאה ושב שני אך שהוא עם זה נקרא טמא ואסור עליו לאכול התרומה ויפסול התרומה וישיבם ג' בתרומה ולזה ג' בתרומה פסול אמנם הד' הנה הוא טהור ולכן מותר לאכלו בנזיד הקדש לפי שהוא אינו אלא ג' שבתרומה שב שני לקדש כמו שקדם: ה מן העקרים אשר קדמו שמחוסר כפורים מותר לו לאכול תרומה ולא יאכל בקדשים עד שיביא כפרתו ואמרו (שם יב) וכפר עליה הכהן וטהרה אמרו טהרה לאכול בזבחים וכבר ביארנו בתורה בביאור היות שני בחולין טמא והוא אמרו (שם יא) כל אשר בתוכו יטמא ואמר בבשר קדשים (שם ז) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף ואמרו בכל טמא יכנס תחתיו שני לטומאה אשר לשון הכתוב בו שהוא טמא כמו שביארנו וזה הבשר אם יגע בשני ישוב שלישי ולוה השם בשריפתו בהיותו טמא וכבר מצאנו לשון התורה שיש שלישי בקדש ואמרנו ג"כ שאם היה מחוסר כפורים שהוא מותר בתרומה ואסור בקדש כל שכן השלישי שהוא פסול בתרומה לא ימנע מלפסול רביעי בקדש וזהו אמנם למדנו שלישי בקדש מן התורה ורביעי מק"ו וכמו שהאוכל שלישי של תרומה אסור לאכול תרומה ואע"פ שלא יטמא שלישי בתרומה לזולתו בנגיעה כפי מה שביארנו כן ג"כ אשר יאכל רביעי של קדש פסול ולא יותר לו לאכול הקדש ולכן לא יותר לאכול נזיד הקדש אלא בחמישי ולא ברביעי שהוא בעת אוכלו הרביעי יפסול גופו ולא יותר לו לאכול נזיד הקדש ולא נאמר כמו שאמרנו בתרומה שאם לא יהיה כזית בכדי אכילת פרס מותר לו זה לפי שלקדש מעלה יתרה על התרומה בדברים רבים כמו שהתבאר בשני מחגיגה (דף יח:) וזהו הקדש הנזכר פה בבשר קדש ולחם קדשים ובתוס' (פ"א) באיזה קדש אמרו בקדשי מקדש כגון חלות תודה ורקיקי נזיר שלא נשחט עליהן הזבח והמנחות שלא קדשו בכלי אינן לא כקדש ולא כחולין אלא הם כתרומה והשרץ מטמא שנים ופוסל באחד מהן ושם נאמר גם כן החלה והבכורים ותשלומי תרומה וחומשה הרי הן כתרומה והטבל והמדומע וגדולי תרומה ומעשר שני הרי הן כחולין אמנם מעשר ראשון כבר קדם לך מחלוקת בו בי"א מפרה: ו כבר נתבאר בגמרת תרומה ובמסכת חולין (דף לג:) שהוא רוצה פה באמרו שנעשו על טהרת הקדש ואמר שזה האוכל שלישי נגע ברביעי של קדש פוסלו וישיבהו פסול כמו שקדם לך וכן אם נגע בחולין שנעשו על טהרת הקדש וזו היא משנה ראשונה אשר אמרו חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו בכל הדברים וכבר ביארנו בשני מחגיגה (דף כ:) של זה בשם מעלות הראשונות לבד ואמנם ה' האחרונות והיא הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש · הרביעי בקדש פסול א) היא מטמאה חבירתה בקדש ב) בין אוכלים טמאים נגובים בידים מסואבות בקדש אונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש כי הקדש לבדו נתייחד לא חולין שנעשו על טהרת הקדש וכבר נתבאר לך שהרביעי אינו פסול בהן וכן השלישי אמנם הן בענין מגע טומאות כחולין כמו שהתבאר בסוף נדה (דף עא:) וכל מה שתמצא במשנה מזכרון שלישי [בחולין] שנעשו על טהרת הקדש היא משנה ראשונה ואחר ביאר ואמר שזה אשר אמרנו ששלישי בתרומה עושה רביעי בקדש אמנם זה שלישי של תרומה עצמה אמנם שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה אמנם ימצא בה לעולם שנים טמאים ואחד פסול ואפי' בקדש ולא תעבור ממנה הטומאה לאוכל רביעי כלל וזה כוונת אמרם אבל אם נעשו לטהרת תרומה מטמא ב' ופוסל אחד משל בזה שיהיה אוכל ראשון של חולין שנעשו על טהרת תרומה שנגעו בו אוכלין של קדש הנה הוא ישימם שני ויהיו טמאים ואם נגעו אלו האוכלים באוכלי קדש ג"כ הנה זה האוכל ישוב פסול ולא יטמא זולתו ואע"פ שהוא קדש ומאשר הגיע בטומאתו אמנם מחולין שנעשו על טהרת הקדש לא תעבור הטומאה ממנו זולת אל השלישי ואפילו היה השני והשלישי אשר הוכנה להן הטומאה קדש והבן זאת הכוונה שהיא בתכלית העיון ויהיה לשון זה הדבר להוסיף הכוונה והביאור כן השלישי שבתרומה מטמא [משקה] קדש ופוסל אוכלין של קדש ושל חולין שנעשו על טהרת קדש בד"א בתרומה עצמה אבל חולין שנעשו על טהרת התרומה שנים טמאים והשלישי פסול ואפי' היה השני והשלישי קדש אינו עושה רביעי בקדש הואיל והראשון של חולין נעשו על טהרת תרומה והבן זה והיה זוכר לדברינו בטומאת משקין בפתיחת זה הסדר: ז זה הדבור כולו מבואר ואמתי זולת פרק אחד ממנו והוא אשר חלק בו ר' אליעזר והוא אמרו שטומאת הקדש ואפי' היה התחלתה מן החולין הנה ימצא בה הרביעי כמו שביאר ג) בו באמרו שהראשון שבחולין תעבור ממנו הטומאה אל הרביעי בקדש ושהוא יטמא השני והשלישי ויפסול הרביעי וכן אמר ששלישי של חולין יפסול גם כן רביעי של קדש ויטמא משקה הקדש וישיבם משקין טמאים וכבר קדם מאמר ת"ק שלא יעשה זה אלא שלישי של תרומה עצמה אמנם חולין שנעשו על טהרת תרומה הנה לא ימצא בהן אלא שנים טמאים ואחד פסול ואפילו בקדש לא תעבור הטומאה אלא השלישי כמו שביארנו וכ"ש אם היה עיקר הטומאה מן החולין עצמן ואין הלכה כר"א: ח כבר התבאר שהאוכל אוכל שני ישוב שני לטומאה וגם התבאר ג"כ שהשני לטומאה מטמא משקה חולין וכבר ביארנו פעמים רבות שאלה המשקין טמאין ישובו תחלה ולכן לא יעשה בבית הבד לבלתי יטמא השמן ולשון התוס' האוכל אוכל שני לא יעשה בבית הבד מפני שהוא שני והשני מטמא המשקין לעשותו תחל' ואמרו על משקה הקדש ירצה לומר על טהרת הקדש ואמר לטמא שנים ולפסול אחד כל עוד שתשמעהו בכל המשנה והפ"ס כונתו שיהיה הראשון והשני טמאים והשלישי פסול כמו שהתבאר במשפט טומאת תרומה ואשר אמר שהוא ד) (באוכלין) יהיה הראשון טמא והשני פסול ואלה השלשה סברות בחולין שנעשו על טהרת הקדש וכקדש דמו ואין הראשון טמא והשני פסול לבד והשלישי טהור בחולין:

א כבר ביארנו פעמים רבות שהמשקין תחלה לעולם ואפי' נטמאו באוכל שני וכבר ביארנו שרוטב הוא מרק אשר אם יקפא ישוב דומה לדבק וגריסין נזיד הפולין ומדרכו ג"כ שאם יקורר יקפא וכן החלב אם יעמוד זמן מה יקפא ואם היה אחד מאלו הטרפים אשר מדרכן שיקפאו אם ה) ישארו וכבר התחילו להקפא ונשאר בהם מהלחות שיעור שיטפיח היד הנה היא במדרגת המשקין ואם נטמאו שבו תחלה ואם ו) נטמאו אחרי הטמאם ונשלם הקפאתה שבו שניים לפי שהם אז אוכל

והוא

א) היד נ"ל. ב) נ"ל אין. ג) בד"נ שני' פה. ד) [נ"ל כחולין]. ה) נ"ל יקוררו. ו) נ"ל יקפאו.

פירוש הרא"ש

ה הראשון והשני והשלישי שבקודש טמאים ומטמאים. חטאת. פירוש פרת חטאת וכל העוסקים בה כדאמרינן בגדי אוכלי קודש מדרס לחטאת ואמרינן בחגיגה יוסף החסיד היתה מטפחתו מדרס לחטאת ולכך קאמר טמאים ומטמאים חטאת לפסול את החמישי: וחמישי. חולין שנשמרו על טהרת חטאת ושייך בהו חמישי מותר לערוב בו קודש אע"ס שנפסל גופו והאי קודש אין לפרשו בפרת חטאת דאינה נאכלת. ועוד יש לפרש בבא קמייתא כולו בחולין שנעשו על טהרת תרומה והשני שבהם פוסל השלישי שבהן ובבא תניינא בתרומה שנעשית על טהרת הקודש והשלישי שבה פוסל הרביעי שבה ובבא תליתאי בקודש שנעשו על טהרת חטאת והד' שבה פוסל הה' שבה ולהאי פירוש' נ"ל דאין שני לחטאת והא ליתא דתנן בפרק בתרא דפרה לגין של חטאת שנטמא אחוריו נטמא תוכו ומטמ' את חבירו וחבירו חבירו ואפילו הם מאה ותניא בתוספתא פרק בתרא דפרה אין אומרים בחטאת זה ראשון וזה אחרון אלא אפי' מאה כולם תחל' שאין מונים למי חטאת עיסה שנעשית על גב חטאת ונגע שרץ באחת מהן אפילו הן מאה כולם תחלה. הלכך צריך לפרש דמיירי בסתם חולין ובסתם קדשים וטמא ומטמא דקתני בהו היינו טמא ופוסל. הראשון שבחולין טמא ופוסל החולין. השלישי כשמגע בו ג' כגון נעשה על טהרת תרומ' נאכל בנזיד הדמע. וכן ראשון ושני שבתרומה טמא ופוסל התרומה והג' שבה נקרא פסול ואינו פוסל הרביעי שבה כגון שנעשית על טהרת הקודש וכן ה' שבקודש כגון שנעשה על טהרת חטאת נאכל בנזיד הקדש: ו השני וכו' מטמא משקה חולין. דכל הפוסל את התרומה מטמא את המשקה להיות תחלה: מטמא משקה קדש. דהכי אמרי' כל הפוסל את הקדש מטמא את המשקי' להיות תחלה: לקדש שנעשית על טהרת הקודש. כלומר הא דאמרינן ג' של תרומה פוסל ולא מטמא אוכלי קודש היינו כשנשמרה על טהרת הקודש אבל אם לא נשמרה כי אם על טהרת תרומה מטמא שנים ופוסל א' כאילו נעשה בברך דטהרתה טומאה היא אצל הקדש: ז רבי אליעזר וכו' שלשתן שוין. ולית ליה דטהרת תרומה טומאה היא אצל הקדש

פירוש הרא"ש

הקדש אפילו שני דחולין אינו מטמא כי אם אחד בקדש וכן שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומ' פוסל ולא מטמא בקדש: ח האוכל וכו' לא יעשה בבית הבד. לפי שנעשה שני ויטמא השמן: הרי אלו כחולין. דבטלה דעתו ור' אליעזר סבר אע"ג דבטלה דעתו ואין לגבי שמירת קדש דין תרומה יש להם ושלש מחלוקות בדבר: א הרוטב והגריסין וכו'. פי' הרי אלו תחלה דחשיבי משקה והמשקה הוא תחלה לעולם: קרשו. ונתייבשו שלא נשאר בהם לחות חזרו להיו' אוכל וקודם שנקרש בכל נגע בו השקוע במשקה שאלו ונעשה שני וכשנקרש שכל אין עוד עליו שם משקה ונשאר אוכל שני: חזרו ונימוחו כביצה מכוון טהור. דספק מסה שם אוכל וחזר להיות שם משקה ואין למשקה זה במה יטמא דמכי יצאת טיפה ראשונה איתמעט מכביצה ואין פחות מכביצ' מטמא אחרי' והקשה רבינו שמשון טומאה שבהם להיכן הלכה דה"נ מקשה בפרק כל שעה דאמר יוחנן ענבים שנטמאו דורכם פחות מכביצה ויינן כשר לנסכים ופריך עלה היכי טומאה שבהם להיכן הלכה ומשני דמשקין מיפקד פקידי (פי' שהמשקין הם בתוך הענבים עד שיסחטו אות' ולא יטמאו) ולאימת מיטמאו לכי סחיט להו ולכי סחיט להו ליתא לשיעורא ומ"ד משקי' מיבלע בליעי (פירוש בלועים שהמשקה מעורב באוכל ואין טיפת משקה לבדה) כיון דאיטמי ליה אוכל איטמי ליה נמי משקים ולא מיטהרי בסחיטה וא"כ הכא נמי גבי רוטב וגריסין שלא שייך מיפקד פקידי אמאי טהור ותירץ דטהור לאו לגמרי קאמר אלא טהור מדין משקה דלא הוו ראשון אלא ב' כדין אוכל ולא נהירא לי דלא הוה ליה למיתני טהור דלא ליתי למיטעי ונ"ל דלא קשה מהסיא דפסחי' דלמ"ד מיבלע בליעי נטמא המשקים עם האוכל ושוב אין לו טהרה אע"ג שסבר מבלע בליעי שם משקי' עליו אלא שאינו נכנס בתוך האוכל אלא בלוע הוא באוכל כמו מיא בעבים מבלע בליעי וקיבל המשקה טומאה עם האוכל אבל הנך דהכא כשנקרשו נתבטל שם משקה מהם ושימת דהל"כ לא חזרו להיות שניים הלכך כשחזרו ונימוחו ה"ל כמשקה חדש וטהור לגמרי. נטמאת בכבילם ויותר הרבה הטפה ושימת טבל

א) [חולין לג: ע"ש]:

א) [מנחות לא.] ב) [שבת קמד. פסחי' לג:] ג) [מנחו' נה:] ד) [נדה ד:]

מטליהן תורת אוכל וירד עליהן תורת משקה ואין למשקה זה במה שיטמא דמכי יצאת טיפה ראשונה אימעיט מכביצה ופחות מכביצה אין מטמא אחרים אבל יתר מכביצה טמא כדקא מפרש טעמא דמכי יצאת טיפה ראשונה נטמאת אותה טיפה בכביצה אוכל טמא וכשנמוחו אחרי כן כולן חוזר הטיפה וטימאה את הכל ויש לתמוה כביצה מכוון אמאי טהור נימא טומאה שבהן להיכן הלכה דכי האי גוונא מקשינן בפרק כל שעה (דף לג:) דאמר רבי יוחנן ענבים שנטמאו דורכן פחות פחות מכביצה ויינו כשר לנסכים ופריך עלה וכי טומאה שבהן להיכן הלכה ומשני דמשקין מיפקד פקידי לאימת מיטמו לכי סחיט להו לכי סחיט להו ליתיה לשיעורא ומ"ד התם מבלע בליעי כיון דאיטמי ליה אוכל איטמי ליה משקה ואין מיטהרין בסחיטה א"כ

ככביצה: **ב** א) ארבי מאיר אומר השמן תחלה לעולם וחכמים אומרים באף הדבש ר"ש שזורי אומר אף היין גונוש של זיתים שנפל לתנור והוסק כביצה מכוון טהור יותר מכביצה טמא שכיון שיצא טפה הראשונה נטמאה בכביצה אם היו פרודין אפילו הן *סאה טהור: **ג** ג) דטמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוון טהור ובלבד שלא יגע במקום המשקה יותר מכביצה טמא שכיון שיצאת טיפה הראשונה נטמאת בכביצה אם היה זב או זבה אפילו נרגר יחידי טמא שכיון שיצאת טיפה הראשונה נטמאת במשא הזב שחלב את העז החלב טמא שכיון שיצאה טיפה הראשונה נטמא' במשא: **ד** ג) וכביצה אוכלים שהניחן בחמה ונתמעטו וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ זכזית פגול כזית נותר כזית חלב הרי אלו טהורין ואין חייבין עליהם משום פגול נותר וטמא הניחן בגשמים ונתפחו טמאין וחייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא: **ה** חכל הטומאות כשעת מציאתן אם טמאות טמאות ואם טהורות טהורות אם מכוסות מכוסות אם מגולות מגולות ד) טמחט שנמצאת מליאה חלודה או שבור' טהורה שכל הטומאות כשעת מציאתן: **ו** יחרש שוטה וקטן שנמצאו במבוי שיש בו טומאה הרי

מליאה חלודה ובא ומלאה שיפה הרי היא בחזקת שיפה · אין שיפה זו מתפרשת כשיטה דרישא דהאי בחזקתה לאו אחבודה קאי אלא אאותה שנמלאת שהיא שיפה ויש לפרש ברייתא בין בחלודה מרובה המטהרתה כגון דמעכבת את התפירה כדתנן בפ' י"ג (מ"ה דכלים) בין בחלודה מועטת מכל מקום אין שיטה דסיפא כשיטה דרישא: ן בחזקת טהרה · כיון דספיקא הוא שמא הלך למקום טומאה שמא לא הלך מטהרים אפילו ברשות היחיד דתינוק דבר שאין בו דעת להשאל הוא וטהור מדרב גידל בסוטה פרק כשם (דף כח.) דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ודאי טמא לא יאכל הא ספק טמא ספק טהור יאכל וכתיב כל טהור יאכל בשר ודאי טהור הוא דיאכל הא ספק טמא ספק טהור לא יאכל אלא לאו ש"מ כאן שיש בו דעת להשאל כאן שאין בו דעת להשאל: וכל הפיקח בחזקת טומאה· דלא ידעינן אי הלך במקום טומאה משום דיש בו דעת להשאל: תניא בתוספתא (שם) תינוק שהיה תפוש בידו של אביו או שהיה רכוב על גבי כתיפו של אביו ספיקו טמא מפני שאביו נשאל עליו · פי' כי האי גוונא אמרי' בפסחים פ"ק (דף יט:) ובפ"ק דנדה (דף ה:) דספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליה אפי' בכלי המונח על גבי קרקע כדבר שיש בו דעת להשאל: עוד תניא בתוספתא (שם) הסומא והישן והמהלך בלילה ספיקו טמא מפני שיש בהן דעת להשאל · פי' כל הני ברשות היחיד דברה"ר ספיקן טהור: ן אלא במקום הטומאה· דאי אפשר ליקח השושנים אלא א"כ יכנס לבית הקברות: טהור · כיון דאיכא למתלי באחר דתינוק אין בו דעת להשאל וספיקו טהור: וכן חמור שהיה עומד במקום טהרה ולא ידעינן אם נכנס למקום טומאה כליו טהורין לפי שאין בו דעת להשאל: ח תינוק שנמצא בצד העיסה· האי תינוק לאו כתינוק דרישא דקמייתא בתינוק טהור והכא בתינוק טמא ולענין עיסה פליגי ורבי מאיר מטהר כדמפרש בפ' כסוי הדם (דף פו.) דרוב תינוקות מטפחין בעיסה וטמא לקח הוא עצמו את הבצק וטימא את העיסה ומיעוט אין מטפחין וטמא בא אחר ונתן לו ועיסה זו בחזקת טהרה עומדת ורבי מאיר לטעמיה דחייש למיעוט סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא והוה ליה פלגא ופלגא ומטהרין לענין טומאה בתינוק שאין בו דעת להשאל מדרב גידל כדפרישי' לעיל: וחכמים מטמאין · דלא חיישי למיעוט ורוב מטפחין ומיהו לאו רוב גמור הוא לשרוף עליו את התרומ' כדאמרינן בשילהי קדושין (דף פי) ובפרק שני דנדה (דף יח:) דאמר ר' יוחנן אין זו חזקה שורפין עליה את התרומה והמפרשים מפני שדרכו של תינוק לטפח בשרצים ולכך יש לנו לטמאותו לא יתכן דבתוספתא משמע דתינוק טמא מפני שנשים נדות מנשקות ומגפפות אותו ומחלק בין הניחתו אמו מלוכלך להניחתו נקי ועוד דומיא דקמייתא דמתוך שהשושנים בידו מספקא לן אם הוא עצמו לקחן או אחר נתן לו כמו כן ספיקא דהכא מתוך שהבצק בידו מספקא לן אם הוא לקחה או אחר נתן לו ובהדיא מוכח כן בתוספתא (שם) דתני עלה אע"פ שבצק בידו טהור שאני אומר אחר נטלו אם אמר ברית לי שלא בא אדם לכאן טמא ובירושלמי בפרק בתרא דקדושין גרסינן בהדיא מפני שדרך תינוק לטפח בעיסה: תניא בתוספתא (שם) ארבע ספיקות אמרו חכמים בתינוק תינוק שהניחתו אמו ומצאתו כמות שהוא טהור א"ר יהודה בד"א בזמן שהניחתו מלוכלך אבל הניחתו נקי טמא מפני שהנשים מנשקות ומגפפות אותו אמרו לו לדבריך אפי' הניחתו מלוכלך טמא מפני שמעבירין אותו מפני רגלי אדם ומפני רגלי בהמה התחיל יוצא ונכנס בגדיו טהורין ואין עושין על גביו טהרות ולא נמנעו ישראל מכן· יש בו דעת להשאל ספיקו ברשות היחיד טמא ברשות הרבים טהור היה יודע לשמור את גופו אוכלין על גב גופו טהרות לשמור את ידיו אוכלין על גב ידיו טהרות · פי' לא נמנעו ישראל מכן אלא היו עושין על גביו טהרות: עוד תניא בתוספתא (שם) תינוק שנמצא עומד בצד כופת של בצק או בצד חבית של משקין רבי מאיר מטהר וחכמים מטמאין שדרך התינוק לטפח ר' יוסי אומר אם יכול לפשוט ידו וליגע טמא ואם לאו טהור יתר על כן אמר רבי יוסי נמצא רחוק מן העיסה אע"פ שבצק בידו טהור שאני אומר אחר נטלו ואם אמר ברי לי שלא בא אדם לכאן טמא: נקירות · נקירות כעין נקבים בעיסה שבאכילתן דרך התרנגולים שמנקרין בעיסה במקומות הרבה והוא מלשון א) (את) צפור המנקר בתאנה בפ"ק דחולין (דף סי): שינגבו את פיהן בארץ · שיש ארץ פנוייה מפסקת בין המשקין לעיסה ודרך התרנגולין לאחר שתייתן לנגב פיהן בארץ דאם לא נגבו פיהן כשחזרו לעיסה לאכול נטמאת במשקין טמאין שבפיהן ואם נגבו טהורה וספיקו בדבר שאין בו דעת להשאל טהור: שהוא פקח · ואין דרכו לשתות כל זמן שמוצא לאכול: תניא בתוספתא (שם) א"ר אלעאי משום רבי אליעזר בן יעקב בכלב הרי זה טהור שהיה אומר בכל שעה ושעה משקין מצויין ואין בכל שעה ושעה אוכלין מצויין:

אלו בחזקת טהרה וכל הפיקח בחזקת טומאה וכל שאין בו דעת להשאל ספיקו טהור: ז א)תינוק שנמצא בצד בית הקברות והשושנים בידו ואין השושנים אלא במקום הטומאה טהור שאני אומר אחר לקטן ונתן לו וכן חמור בין הקברות כליו טהורין: ח א) תינוק שנמצא בצד העיסה והבצק בידו רבי מאיר מטהר וחכמים ב)מטמאין שדרך התינוק לטפח ג)בצק שיש בו נקירת תרנגולים ומשקין טמאין בתוך הבית אם יש בין משקין לככרות כדי שינגבו את פיהם בארץ הרי אלו טהורין ובפרה ובכלב כדי שילחכו את לשונם ושאר כל הבהמה כדי שיתנגב ר"א בן יעקב ד)מטהר בכלב שהוא פיקח שאין דרכו להניח את המזון ולילך למים:

פרק רביעי

א הזורק ה)טומאה ממקום למקום ככר לבין המפתחות מפתח לבין הככרות טהור רבי יהודה אומר ככר לבין המפתחות טמא מפתח לבין הככרות טהור: ב ו) ו)השרץ שנמצא בפי החולדה ומהלכת על גבי ככרו של תרומה ספק נגע ספק לא נגע ספקו טהור: ג ז)השרץ בפי החולדה והנבלה בפי הכלב ועברו בין הטהורים או שעברו טהורין ביניהם ספקן טהור מפני שאין לטומאה מקום היו מנקרין בהן על הארץ ואמר הילכתי למקום הלז ואין ידוע אם נגעתי אם לא נגעתי ספקו טמא מפני שיש לטומאה מקום:

הנה זה מלמד שכל ספק טומאה ברה"י טמא' ובתנאי שיהיה זה אשר נתחדש לו הספק יש בו דעת להשאל וישיב במאמר אמנם מי שאין לו דעת להשאל אפי' יהיה ברה"י ספיקו טהור לפי שאנחנו ידענו ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא מסוטה אשר יש לה שכל ואפשר לשאול פיה ויאמר אליה אם נבעלה ותענה מזה ואז מדין בספיקה שהוא טמא וכל מי שיש לו שכל ואפשר לשאלו אם נטמא אם לא הוא אשר ספיקו ברה"י טמא ולזה העיקר אמר שחרש שוטה וקטן אם נמצאו במבוי שיש בו טומאה שהן טהורים ואע"פ שהמבוי רה"י ונחנו לא נדע אם נגעו בטומאה אם לא לפי שהן אין בהן דעת · אמנם הפקח ספיקו ברה"י טמא· ולשון התוספתא[דטהרות פ"ו]שאלו את בן זומא מפני מה ספק רה"י טמא אמר להן סוטה מה היא לבעלה ודאי או ספק אמרו לו ספק אמר להן מליט שהיא אסורה לבעלה ומכאן אתה דן לשרץ מה כאן רה"י אף להלן רה"י מה כאן דבר שיש בו דעת להשאל אף להלן דבר שיש בו דעת להשאל מכאן אמרו דבר שיש בו דעת להשאל ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור · ומפני מה ספק רה"ר טהור אמר להן מליט שהצבור עושה הפסח בטומאה בזמן שרובן של צבור טמאים אם טומאה ודאית הותרה לצבור ק"ו לספק טומאה רשב"ג אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור שאפשר להשאל ליחיד ואי אפשר להשאל לרבי': ז כונת זה המאמר שעם היות השושנים במקום הטומאה לבד ולא אפשר להגיע אליהם אלא אחר הטמא לא נאמר כבר נסתלק הספק ובאמת שהוא בעצמו נכנס שם וכבר נטמא טומאת מת אבל הספק נשאר לפי שאפשר שזולתו לקטן אליו ובנפילת הספק הנה הוא טהור כמו שביארנו · וכן חמור בין הקברות הכלים שעל גבו ספק · מפני שאם השכיב עצמו על הארץ ונגע בקבר הנה נטמאו הכלים ואם היה שלא נגע בקבר הנה הן טהורים מפני זה הספק הן טהורין לעיקר אשר הקדמנו שהוא אין בו דעת להשאל: ח זה התינוק הוא טמא והעיסה טהורה והוא ברה"י ומלאנו חתיכה מזאת העיסה בידו ר' מאיר אומר ספק הוא אם חתכה בידו וטימא את העיסה או חתכה זולתו אליו ולכן ספיקו טהור ויהיה העיסה טהור לפי שאין בו דעת להשאל כמו שבארנו וחכמים אומרים אין שם ספק שחזקה שהתינוק מטפח ולכן יהיה העיסה טמא בחזקתה וכפי זה האופן ילך הדין בתרנגולין ומשקין טמאים וכן שאר ב"ח אע"פ שהיו אלה המינים אין בהן דעת להשאל לפי שחזקתם שהם ישתו ואז יאכלו מזאת העיסה ואם היה הקירוב בין העיסה והמשקה הטמא עד שישאר הטפחה בפיהם מאלה המשקים הנה טמאה העיסה בלי ספק ואין הלכה כר"מ והלכה כר' אליעזר בן יעקב:

א הזורק טומאה· ר"ל מי שהשליך דבר טמא ואמר שבין שהשליך ככר טהור בין מפתחות טמאים או השליך מפתח טמא בין ככרות ונמצא הככר בלתי נוגע במפתחות הנה הלחם טהור וזה הספק טהור ולא נאמר לך נגע הככר במפתחות בעת עברו עליהן אחר שהטומאה לא נחה על הדבר אבל עברה עליה העברה ורבי יהודה אומר שאם השליך ככר טהור בין מפתחות ועבר עליהן הנה הככר טמא לפי שהמפתחות הטומאות נחות והרי יש לטומאה מקום. ואם השליך מפתח טמא בין ככרות טהורות הנה הוא טהור לפי שהטומאה בלתי נחה ולא תעזור לה מקום והמשל במפתחות והוא ההיקש לשאר טומאות אמנם הכוונה שאם השליך דבר טמא ולא יודע בעת עברו בזה המקום אם נגע או לא נגע והידוע ברוב שיושלך מפתח או ככר ואין הלכה כרבי יהודה: ב ספקו טהור · ואע"פ שהיא תרומה כאשר לא נחה הטומאה במקום ידוע ספקו טהור: ג זה כולו מבואר ואמר היו מנקרים בהן על הארץ רלה לומר שהניחו זה השרץ על הארץ וינקרו בו ויאכלו ובתנאי שיהיה זה ברה"י ולזה אם נסתפק אם נגע אם לא נגע ספקו טמא כמו שביארנו:

א ככר טהור לבין מפתחות טמאות ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור דכיון דזורק הוא הוה ליה דבר שאין בו דעת לישאל ורבי יהודה חשיב זורק כדבר שיש בו דעת לישאל הילכך ככר לבין המפתחות טמא שיש מקום לטומאה מפתח לבין הככרות טהור שאין מקום לטומאה: ב ספיקו טהור· אפילו ברשות היחיד ואפילו אוחז האדם ג) בדבר שיש בו דעת לישאל אפ"ה טהור דאין מקום לטומאה: ג שאין לטומאה מקום · כל זמן שהשרץ בפי החולדה והנבילה בפי הכלב לא חשיב לטומאה מקום אלא אם כן מונחת בארץ ומטהרין אפי' ברשות היחיד ואפילו בדבר שיש בו דעת לישאל אבל מונחת בארץ אע"פ שמנקרים בה לא בעל המקום ובשלהי נזיר (דף סד.) ילפינן לה מקראי גבי טומאה נפה דכתיב כל השרץ השורץ כל מקום שהוא שורץ וכתיב על הארץ הא כיצד ודאי נגע טמא ספק נגע טהור וכולהו חד טעמא מדמייתי התם ברייתא דנזרקים לעולם טהור ומתני' דקתני מפני שאין לטומאה מקום משום דכל היכא דיש לטומאה מקום קרינא ביה על הארץ: תניא בתוספתא (פ"ג) כל הנתלים וכל הנגררים ספיקן טמא מפני שהן כמונחים וכל הנזרקים ספיקן טהור חוץ מכזית מן המת וכל המאהילים [א] שהן מטמאין למעלה כלמטה אם היתה נזרקת טהרה על גבי כזית מן המת טהורה ג) היה מתעטף בטליתו בטהרות וטמאות בלדו וטומאות וטהרות מלמעלה ספק נגע ספק לא נגע ספקו טהור ואם אי איפשר לו [ב] לכן ספיקו טמא רבי דוסא אומר אומרין לו שישנה אמרו לו אין שונין בטהרות רשב"ג אומר עתים שהוא שונה [ג] כיצד היה השרץ תלוי בין הקורות [ד] ואי אפשר לו לעבור שלא יגע ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור ואם אי אפשר לו לכן ספיקו טמא רבי דוסא אומר אומרין לו שישנה אמרו לו אין שונין בטהרות היה השרץ תלוי בין [ה] ד) הקליות נסף בו וכפל על בגדיו או על ככר תרומה טהור ואם מצאו מת לפניו טמא ואם ראהו חי בין הקורות אע"פ שמצאו מת לפניו טהור נח על כתיפו הרי זה טמא ככר תרומה שהוא נתון ע"ג הדף [ו] ומדרס נתון תחתיו ואי אפשר לו אלא אם כן נגע במדרס ובא ומצאו במקום אחר טהור שאני אומר אחר נטלו ונתנו באותו מקום ואם אמר ברי לי שלא בא אדם לכאן טמא · פירוש כל הנתלין אע"פ שאינן על הארץ ובשלהי נזיר (שם) גרסינן כל הנגלין כלומר שניטאין ממקום למקום ועדיף אדם הנושא מפי החולדה ופי הכלב דמתני' · חוץ מכזית מן המת וכל המאהילין דתנן בפרק שני דאהלות שהן מטמאין מלמעלה כלמטה האי שהן כמו ושהן דמסיים בה בשלהי נזיר לאתויי זב וזבה כלומר מלמעלה עליונו של זב מלמטה תחתונו של זב ולא ממעט להו מספק מגע דבשלהי נזיר מוכח דגבי מת נמי מטהרינן ספק טומאה לפה ונזרקין ולפה חד טעמא הוא כדפרישית במתני' ומספק האהיל הוא דממעט לה וכן ספק עליונו של זב בנזרקין ולפה טמא אבל ודאי לא האהיל וספק נגע כל הטומאות ה) שמת וספק ובנזרקין ולפה טהור ואע"ג דקראי בשרץ כתיבי לא שנא דהא במתניתין מטהרינן נבילה בפי הכלב בספק נגע ולענין עגלה ערופה בפרק בתרא דסוטה (דף מה:) נמי מחלקין דדרשינן בשדה ולא לף על פני המים · אם היתה טהורה נזרקת על גבי מת טהורה דדמי לעוף הפורח ולקופץ ממקום למקום שאינו מביא טומא' לאהרים כדתנן באהלות פ"ח (מ"ה) והוא הדין על עמוריה מתעטף בטליתו בפ"ק דנדה (דף ה:) מייתי לה ואמרינן התם דתני רבי אושעיא ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור משום דהוי ספק טומאה הבאה בידי אדם וחשיב כדבר שיש בו דעת לישאל ומיהו קשה למאי דס"ד דאיירי אפי' ברשות היחיד ומשום דבר שאין בו דעת לישאל תיקשי ליה סיפא בשרץ התלוי בין הקורות אמאי טהור דהתם פשיטא דלא חיישינן לטומאה כיון דאדם המיטמא יש בו דעת לישאל מידי דהוה אכזית מן המת בפי עורב דבסמוך ומידי דהוה אנכנס לבקעה בימות הגשמים דלקמן פרק ז' וכמה משניות מוכיחות דלא חיישינן לטומאה כיון דאדם המיטמא יש בו דעת לישאל· וטומאות בלדו והטלית טהורה או טהרות בלדו והטלית טמאה אי נמי הטהרות והטומאות שתיקן בלדו ולא ידעינן בהי מינייהו נגע הטלית ברישא · ואם אי אפשר לו לכן · בפרק קמא דנדה

א) נ"ל רהה. ב) [עי' תוי"ט]. ג) [שם ס"ד]. ד) בתוספתא איתא הקורות שף בו. ה) נ"ל שוות וספק בנזרקין.

[פירוש הרא"ש, שורות תחתונות:] דעת לישאל לפי שאין לטומאה מקום: ג השרץ וכו' היו מנקרים בהם על הארץ. כיון דמונחים על הארץ חשיב מקום אע"פ שמנקרים בו ובשלהי נזיר יליף מקרא דטומאה נפה על המים טהורה דכתיב השרץ השורץ כל ... כיצד ודאי נגע טמא ספק נגע טהור וכולהו חד טעמא ניהו מדמייתי התם ברייתא דנזרקין לעולם טהור משום דבעינן מקום קבוע לטומאה ותניא בתוספתא כל הנתלין כל הנגררים ספיקן טמא מפני שהם כמונחין וכל המ... מת וכל המאהילים שהם מטמאים מלמעלה כלמטה (פירוש בין שני מיני איהול על הטומאה) אם היתה טהרה נזרקת על כזית מן המת טהורה והא דמטמאינן זריקה במת ...

עין משפט נר מצוה:
ט א מיי' פט"ז מהל' שאר אבות הטומאה הל"ח:
י ב מיי' שם הל"ג:
יא ג ד מיי' שם הל"ד:
א ה מיי' פט"ו שם הלכה ו:
ב ו ז מיי' שם הל"ז:

פירוש הרא"ש
... וכתן שאין בו דעת לישאל: וכל שאין בו. כמו שכל שאין בו: ז תינוק וכו' שאני אומר אחר לקטן. ומטהרין ליה לפי שאין בו דעת לישאל: וכן חמור בבית הקברות. עומד במקום טהרה ולא חיישינן שמא הלך למקום טומאה או עומד במקום טומאה לא חיישינן שמא השכיב עצמו: ח תינוק וכו'. פי' תינוק שנמצא בתינוק טמא מיירי ומספקא לן אם לקח הבצק מן העיסה וטמאה או שמא אחר נתן לו הבצק: ר"מ מטהר. מפרש בפרק כיסוי הדם ר' מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא ורוב תינוקות מטפחים בעיסה ומיעוטן אין מטפחים ועיסה זו בחזקת טהורה עומדת וסמוך מיעוטא לחזק' וה"ל פלגא ופלגא פי' רוב הוי פלגא ומיעוט וחזקה הוי פלגא אחר א"כ הוו פלגא ופלגא וטהור משום דהוי דבר שאין בו דעת לישאל: וחכמים מטמאים. דרוב תינוקו' מטפחי' ולא חיישינן למיעוטא ובפ"ב דנדה קאמר שאין שורפים עליו את התרומה דלא הוי רוב גמור: בצק וכו' נקירות. נקבים במקום שנקרו בחרטומיהם בעיסה וכיון שיש משקים טמאים בבית ודאי הוא אחר ששתו הלכו ואכלו וטמאו העיסה במשקים ...

מסורת הש"ס: א) נדה יח: קדושין פ: חולין פו. [יבמות קיט.]: ב) [חולין פ: עדיות פ"ב מ"ו]:

הגהות הגר"א
[א] מ"ג ברה"י וכל המאהילים. וכל שהן מטמאין למעלה וכו' כצ"ל: [ב] שם ואם אי"א לו ספיקו טמא כצ"ל: [ג] שם כיצד היה השרץ וכו'. נמחק תיבת כיצד: [ד] שם בין הקורות. ואפשר לו לעבור כצ"ל: [ה] שם היה השרץ תלוי בין הקורות ונידף בו ונפל על בגדיו. כצ"ל: [ו] שם ושם. ... נתון תחתיו ואי"א ... ומצאו וכו' כצ"ל:

דנדה (ה:) גרסינן ואם אי אפשר לו אלא אם כן נגע ויש ספרים דגרסי הכא לכוין והכל אחד · רבי דוסא אומר אומרים לו שישנה בפ' קמא דנדה גרסינן רבן שמעון בן גמליאל במקום רבי דוסא וכולה הך סיפא דרשב"ג אומר עתים שהוא שונה לא מייתי התם כלל · אין שונין בטהרות בפ' הרואה כתם (דף נח.) אמרינן דאין שונין בטהרות להקל אלא להחמיר וא"כ על כרחין הא דקאמר ר' דוסא אומרין לו שישנה לאו ארישא דקאמר תנא קמא טהור קאי דמודו רבנן בהסיא דשונין אלא אסיפא קאי דאם אי אפשר לו אלא א"כ נגע טמא ואי אפשר לאו דווקא אלא כלומר דאיכא למתלי בנגע שפי מבלא נגע · ואי אפשר לו לעבור האי ואי כמו ואם · נטף בו כלומר כשאחז בו נפל על בגדיו או על ככר של תרומה ספק חי ספק מת טהור מפני שלא נח וסייט ספק הנזרקין דאין לטומאה מקום· ומדרס נתון תחתיו בפ"ק דנדה (דף ד') גרסינן ומדף טמא מונח תחתיו ולהסיא שניא דמשני התם בטומאה דרבנן מדקתני מדף קשה דמהכא קתני מדרס וי"ל דמיירי כגון בגדי פרושין מדרס לאוכלי תרומה וכן פירש שם בקונטרס וכל שכן שמכאן ראייה לפירושו : ד ספק אדם טמא. שיש בו דעת לישאל ואי משום שהטומאה בפי העורב הא תניא לעיל דכל המאהילין חשיבי יש לטומאה מקום אפילו בנזרקין : ספק הכלים טהור . משום דאין בהן דעת לישאל : הממלא בעשרה דליים· בפ"ק דנדה (דף ג:) מייתי ברייתא כה"ג וקתני בה המלא עשרה דליים זה אחר זה ואמרינן עלה אמר ריש לקיש משום רבי ינאי לא שנו אלא שאין לה אוגנים אבל יש לה אוגנים כולן טמאין דשמא השרץ היה מדלי הראשון ומה שלא יצא עם המים לפי שהאוגנים עכבוהו והא דשביק התם מתניתין דהכא ומייתי ברייתא משום דהכא לא קתני בזה אחר זה ומיירי בממלא עשרה דליים בבת אחת והא קמ"ל דלא חיישי' שמא נגעו הדליים

ד ³כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם ועל הכלים ברשות היחיד ספק אדם טמא ספק כלים טהור הממלא בעשרה דליים ונמצא שרץ באחד מהן הוא טמא וכולן טהורין המערה מכלי לכלי ונמצא שרץ בתחתון העליון טהור : ה א) ²על ששה ספקות שורפין את התרומה על ספק בית הפרס *על ספק עפר הבא מארץ העמים על ספק בגדי ע"ה על ספק כלים הנמצאין על ספק הרוקין *על ספק מי רגלי אדם שהן כנגד מי רגלי בהמה על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן שורפין את התרומה ר' יוסי אומר אף על ספק מגען ברה"י וחכמים אומרים ברה"י תולין וברשות הרבים טהור : ו ³שני רוקין אחד טמא ואחד טהור תולין על מגען ועל משאן ועל הסיטן ברה"י ועל מגען ברשות הרבים בזמן שהן לחין ועל משאן בין לחין ובין יבשין היה רוק יחידי ונגע בו ונשאו והסיטו

ד כבר קדם לך באהלות(פ"ב מ"א) שכזית מן המת מטמא באהל וכן התבאר מה שנטמא באהל אם האהיל על האדם ועל הכלים טמאים אמנם שמו ספק כלים טהור אע"פ שהן ברה"י לעיקר אשר זכרנו והוא שאין בו דעת לישאל ואף ע"פ שהוא ספק כי לפעמים כל אחד מהכלים נגע בשרץ בעת השאיבה וכן לפעמים יהיה השרץ בכלי העליון אשר ישפך ממנו ובעת מה שספך הגיע בכלי התחתון ועם כל זה טהרנו זה הספק ואמרנו שהעליון טהור והכלי' טהורין זולת אשר נמצא בו השרץ: ה כבר ביארנו בפתיחה שמתני הטמאין הן משקין טמאין וידוע שמתני הבהמות טהורים וכבר התבאר בתוספת' שאםנתערבו מי רגלים טהורים עם מי רגלים טמאין אמרו רואין אותן כאילו הן יין במים אם בטלו מראיהן טהורים ואם לאו טמאין ואמר שם שאם נתערבו מי רגלי אדם טמא עם מי רגלי בהמה בשוה חצי בחצי הנה זה המעורב ספק אם בטל מראיו ויהיה טהור או לא בטלו מי רגלי האדם ויהיה הכל טמא וזהו מכלל הספיקות אשר שורפים עליהם התרומה וכבר נתבאר באהלות (פי"ח מ"ו) שארץ העמים ובית הפרס

בשרץ ונטמאו משום דהוי ספק טומאה צפה על פני המים דאפי' ברשות היחיד ספיקו טהור כדתנן בפירקין וכדאיתא בשלהי נזיר(דף סד·) אי נמי מתני' מיירי בממלא עשרה דליים זה אחר זה מבור של יין או של שמן דלא קתני מים ולא חיישינן שמא היה שם שרץ מדלי ראשון וכיון דאיירי בעשרה דליים לא שייך כאן מילתיה דרבי ינאי: העליון טהור · ולא חיישינן שמא מן העליון נפל לתחתון : תניא בתוספתא (פ"ד) שרץ בפי תרומה ונגעה ספק חי ספק מת א) מטמא שחזקה שרלים

ברה"ר שורפין עליו את התרומה ואין צריך לומר ברה"י: ז אאלו ספיקות שטיהרו חכמים ספק מים שאובים למקוה ספק טומאה צפה על פני המים ספק משקים להטמא טמא ולטמא טהור ספק ידים להטמא ולטמא ולהטהר טהור ספק רה"ר ספק דברי סופרים ספק החולין ספק שרצים ספק נגעים ספק נזירות ספק בכורות וספק קרבנות: ח א) בספק טומאה צפה על פני המים בין בכלים בין בקרקע ר"ש אומר בכלים טמא ובקרקע טהור רבי יהודה אומר ספק ירידתו טמא וספק עלייתו טהור ר' יוסי אומר גאפילו אין שם אלא מלא אדם וטומאה טהור: ט דספק משקין להטמא טמא כיצד טמא שפשט את רגלו לבין משקין טהורים ספק נגע ספק לא נגע ספקו טמא היתה ככר טמאה בידו *וזרקה לבין משקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע ספקו ג) [א] טהור ולטמא טהור כיצד היתה מקל בידו ובראשה משקין טמאין וזרקה לבין ככרות טהורים ספק נגע ספק לא נגע ספקו טהור: י רבי יוסי אומר ספק משקין לאוכלים טמא ולכלים טהור כיצד שתי חביות אחת טמאה ואחת טהורה ועשה עיסה מאחת מהן ספק מן הטמאה עשה ספק מן הטהורה וזה הוא ספק משקין לאוכלין טמא ולכלים

ר"ש

ה"יד שורפין ר' יוסי לטעמיה דאמר במתני' אף על ספק מגעו ברשות היחיד שורפין. ספק נגע ספק לא נגע הכא מודה ר' יוסי כיון דליכא עדיין ספיקא זו דטמא לא נגע כלל ור' יוסי הגלילי אפילו בכי האי גוונא מחמיר: עוד תניא בתוספתא (רפ"ה) דם טמא שנתערב בדם טהור אין דם מבטל דם דברי רבי יהודה וחכמים אומרין רואין אותו כאילו הוא יין במים אם בטל מראיו טהור ואם לאו טמא רוק טמא שנתערב ברוק טהור אין רוק מבטל רוק דברי ר' יהודה וחכ"א רואין אותן כאילו הם מים [א] אם בטל מראיו טהור ואם לאו טמא נפל למים תפור טמא נמחה אם בטל [ג] טעמיו ומראיו טהור ואם לאו טמא מי רגלים שנתערבו ביין רואין אותן כאילו הם מים נתערבו במים רואין אותן כאילו הן יין נתערבו במי רגלים אחרים רואין אותן כאילו הן יין במים אם בטל מראיהן טהורין ואם לאו טמאין מי רגלים של עובד כוכבים הולכין אחר הרוב ר' יהודה אומר רביעית בסאתים טמא יתר מכן טהור לוקחין ושואלין מי רגלים מ"מ ואין חוששין שמא של נדות הן שלא נחשדו בנות ישראל מכניסות מי רגליהם בשעה שהן נדות חרסן של זב וזבה ראשון ושני טמא ג' טהור בד"א בזמן שנתן לתוכן מים אבל לא נתן לתוכן מים אפי' עשירי טמא ר"א בן יעקב אומר שלישי אע"פ שלא נתן לתוכו מים טהור זב שהניח פיו על פי הכוס ונמלך שלא לשתותו המסיטו טהור שתה הימנו כל שהוא המסיטו טמא מפני משקה פיו ר"ש אומר רבו משקין שבו על משקין שבפיו נסך מן הפת ומן הבצל המסיטן טהור מן הקישות ומן המלפפון המסיטן טמא מפני משקה פיו ר"ש אומר רבו משקין שבו על משקין שבפיו קליפי פולין קליפי תורמוסין א) שפסטן העובד כוכבים המסיטן טמא שבשווקין הולכין אחר הרוב ר' יהודה אומר על ודאי מגען ברשות היחיד שורפין · פי' תפור טמא הרוק עב הוא ונקשר זה בזה ואית דגרסי קשור טמא והכל אחד דהוא לשון תפירה·נתערבו במי רגלים אחרים הוה ליה למתני פלוגתא דר' יהודה במי רגלים כמו בדם ורוק ובפרק כל הזבחים שנתערבו (דף עט.) תניא בהדיא רבי יהודה משום רבן גמליאל אומר אין דם מבטל דם ואין רוק מבטל רוק ואין מי רגלים מבטלים מי רגלים · מי רגלים של עובד כוכבים דרבנן כדאמרי' בפ' בנות כותים (דף לד.) בני ישראל מיטמאין בזיבה ואין העובדי כוכבים מיטמאין בזיבה לפיכך הקלו בהן להתבטל ברוב ולרבי יהודה רביעית בסאתים · לוקחין ושואלין מי רגלים ראויין לכבס ולצביעה · חרסן של זב וזבה עבים של מי רגלים של זב וזבה ונשבר וחרסיו בלעו מימי רגלי הזב ואין מטמאין במשא שאף ע"פ שנבלעו טמאין כדתנן במסכת כלים (פ"ט) ומייתי לה בנדה בפ' האשה (דף סב:) חרסין שבלעו משקין ונפלו לאויר התנור טמא שסוף משקה לצאת בהיסק התנור פעם ראשון ושני הדיחו שתי פעמים טמא שעדיין לא פלטו מימי רגלים שבו בשלישי טהור משנתן לתוכו מים ג' פעמים טהור שפלטו מימי רגלים הנבלעים בו אבל לא נתן לתוכו מימי רגלים אלא הדיחו במי רגלים של טהור אפי' עשירי טמא דמין במינו לא בטיל ור' יהודה היא כדאיתא בזבחים (דף עח.) שפסטן העובד כוכבים שקלפן העובד כוכבים והא דלא תנא שפסטן הזב דקאי ביה משום דאין דרך ישראל לקלף בפיו· אחר הרוב אם רוב העובדי כוכבים המסיטן טמא ואם רוב ישראל המסיטן טהור· ר' יהודה אומר על ודאי מגען ברה"י שורפין אספיקות דמתני' קא מהדר ואתא למימר דאין שורפין על ודאי מגען אלא ברשות היחיד : ז ספק מים שאובין למקוה· בפ' שני דמקואות (מ"ג) מפרש ספק מים שאובין שטיהרו חכמים:ספק טומאה צפה על פני המים· כגון שרץ צף על פני המים : ספק נגע ספק לא נגע טהור . שאין לטומאה מקום וכן מת לענין מגע כדפרישית לעיל וכן כל טומאה הנזרקת ומקראי נפקא לן בשלהי נזיר (דף סד:) : ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור. בסיפא מפרש כיצד ופליג ר' יוסי וסתם מתניתין ר"מ כדמשמע בפ"ק דפסחים (דף טז:) והתם מפ' טעמא משום דטומאת עצמן דאורייתא לטמא אחרים דרבנן: ספק ידים· בפרק שני דמסכת ידים פירשנוה ורבי יוסי פליג התם דאמר ליטהר טמא: ספק רשות הרבים טהור · היינו ספק טומאה ברה"ר דקי"ל בכולי הש"ס דטהור : ספק דברי סופרים· מפרש לקמיה וכן ספק החולין · ספק שרצים ספק נזירות ספק בכורות ספק קרבנות· כולהו מפרש בשלהי פרקין ובפ' שני דנדרים (דף יח:) פריך ממתני' אהא דתנן התם סתם נדרים להחמיר ומשני הא ר"א דאמר במקדיש חיתו ובהמתו דלא הקדיש ב) אלא הכוי הא רבנן ופריך במאי אוקימתא לספק נזירות להקל כר"א אימא רישא ספק משקין ליטמא טמא ואי רבי אליעזר הא אמר אין טומאה למשקין כל עיקר למ"ד ג) (רבו) ממש אלא ר' יהודה דשרי (נזיר דף ח:) בהריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור ונגנב או שאבד ותימה לר' יהודה נמי תיקשי ליה מרישא דקתני לטמא אחרים טהור ור' יהודה קאמר בפסחים פ"ק (דף יז:) לכל טמא אפילו לטמא אחרים דהא דמשקין התם דהדר ביה ר' יהודה היינו מכלים וי"ל דסוגיא דנדרים סוברת דהדר ביה לגמרי אפילו מאוכלים ומשקין ולמסקנא דנדרים ניחא: ח ר"ש אומר בכלים טמא · דחשיב יש לטומאה מקום : ספק ירידתו טמא · שדרך אדם כשיורד לבריכה של מים שכל דבר שבמים בא עליו מחמת היסט שמתחיל לרחוץ את עצמו אבל כשעולה מן המים כל דבר ילך לצידי הבריכה כדמפרש בתוספתא : אפי' אין שם אלא מלא האדם והטומאה · שאי אפשר לו שלא נגע אפ"ה טהור קסבר דטומאה צפה לא מטמא: תניא בתוספת' (פ"ה) כשם שטיהרו ספק טומאה צפה על המים בין בכלים בין בקרקע כך טיהרו ספק טהרה צפה על המים בין בכלי בין בקרקע כיצד עריבה שהיה טמאה טמא מת וככר תרומה[ד]כרוך בסיב או בנייר נתון לתוכה וירדו גשמים ונתמלא ונותר הרי הוא צף על פני המים ספק נגע בצידי עריבה ספק לא נגע ספיקו טהור מפני שזה ספק טהרה צפה ר"ש אומר בכלים טמא בקרקע טהור חוץ מכזית מן המת [ה] וכל המאהילים שהן מטמאים מלמעלה כלמטה ר' יהודה אומר ספק ירידתו טמא מפני שהמים [ו]עולים *ואי אפשר לו ליגע ספק עלייתו טהור מפני שהמים דוחפין אותו לצדדין · פי' כרוך בסיב אין הככר מכוסה לגמרי בסיב ובנייר דא"כ לא נגע בעריבה אלא מלמטה כרוך בסיב ובצדדין מגולה דכשמונח בשולי העריבה הסיב והנייר מפסיק וכשהגשמים יורדין לתוכה והככר עולה וצף יכולין לצדדין ליגע בצידי העריבה ומשמע הכא דאפי' לתרומה מטהרין ספק טומאה צפה ותימה דבשלהי מכילתין תניא בתוספ' השרץ שנמצא צף על שפת הבור של נת לתרומה ספיקו טמא ולפועלין ספיקו טהור והדבר צריך עיון בנזיר (דף סג:) . חוץ מכזית מן המת . פרשתיה למעלה . מפני שהמים עולין · אית דגרסי נסוטין : ט י וזרקה לבין הככרות : וא"ת כה"ג אפי' בשרץ דאורייתא ספיקו טהור כיון שהטומאה נזרקת ואין לה מקום כדתנן לעיל פ"ד (מ"א) הזורק טומאה ממקום למקום וי"ל דהכא לאחר שנח המקל נסתפקו אם נגע אם לאו וכיון שע"י זריקתו נולד חשוב כדבר שיש בו דעת לישאל א"נ מיירי כשאוחז המקל בראשו האחד ובראשו האחד זרק לבין הככרות ומיהו קשה בנדה פ"ק (דף ה:) דאמר רבי יוחנן ספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליה אפי' בכלי המונח ע"ג קרקע תניא ממתני' דהכא וי"ל דליכא לאוקומי מתניתין דהכא כשאדם אוחז הככרות: לאוכלין טמא·קסבר רבי יוסי טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא כדאמרינן בפ"ק דפסחים (דף טז:) אבל לטמא כלים דרבנן משמונה עשר דבר ורבי יהודה פליג בפסחים ואמר לכל טמא דקסבר לטמא כלים נמי דאורייתא ואמרי' התם דחזר בו ר' יהודה: כיצד שתי חביות· מדקתני כיצד משמע דברישא דמקל לבין הככרות מודה ר' יוסי וכן מוכח בתוספתא בהדיא ויש ליתן טעם דרישא ספק מגע אבל הכא העיסה עצמה נעשית מן המשקין וקשה בההיא דפסחים כיון דבספק מגען מודה רבי יוסי דלטמא אחרים טהור היכי דייק מיניה התם דקסבר ר' יוסי דטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ויש לומר דהתם בסוף כל הסוגיא אמרינן דרבי יוסי בשיטת ר"ע רבו אמרה וליה לא סבירא ליה אלא קסבר אליבא דנפשיה דטומאת משקין לטמא אחרים דרבנן וברייתא דתוספתא פ"ה דמייתי התם אליבא דר"ע אבל סיפא דקתני בתוספתא לא זהו ספק המשקין שנחלקו עליו חכמים לאו אפלוגתא דרישא קאי אלא אמתני' קאי דקתני אליבא דנפשיה ופליגי בשתי חביות שעשה עיסה מאחת מהן דר' יוסי חשיב להו כטומאת עצמן שהמים מעורבין בעיסה ור"מ חשיב לה כלטמא אחרים לפי שהמים בטלים בעיסה : תניא בתוספתא [פ"ד] ספק משקין ליטמא טמא לטמא טהור דברי ר"מ וכן היה ר"א אומר כדבריו רבי יהודה אומר לכל טמא ור' יוסי ור"ש אומרים ספק משקין לאוכלים טמא לכלים טהור·מקל שהיה מליאה משקין טמאין וזרקה לבין הככרות טהורין ספק נגע ספק לא נגע לא זהו ספק משקין שנחלקו עליו חכמים אלא איזהו ספק המשקין שנחלקו עליו חכמים שתי חביות אחת טמאה ואחת טהורה ועשה עיסה מאחת מהן ספק מן הטמאה עשה ספק מן הטהורה עשה זהו ספק משקין לאוכלין טמא לכלים טהור הלך במבוי ועשה עיסה ואח"כ נמצא שם שרץ ספק נגע ספק לא נגע לאוכלין ומשקים טמא לכלים טהור מגע טמא[ז] מת (ס"א טבול יום) שפשט ידו לאויר החבית ספק נגע ספק לא נגע[ח]ספק אוכלין ומשקין טמא והכלים טהור:שתי חביות אחת טמאה ואחת טהורה ונשברו ובאו לבין לטהרות ספק טמאה ספק טהורה אוכלין ומשקין טמא והכלים טהור·חבית שיש בה משקין טהורין עד חציה ונפלו לאוירה משקין ספק טמאין ספק טהורין המשקין טהורין שאין מיטמאין אלא מחמת החבית נפלו על גבי המשקין משקין טמאין והחבית טהורה·אפה פת בתנור ונפלו לאוירו משקין ספק טמאין ספק טהורין הפת טהורה שאינה מיטמאה אלא מחמת התנור נפלו על גבי הפת הפת טמאה והתנור טהור· המרביץ את ביתו [ט] (ס"א המכבס את כסותו) במים טמאים והיו שם טהרות ספק ניתזו ספק לא ניתזו ספיקו טמא ר' דוסא אומר אומרים לו שישנה אמרו לו אין שונין בטהרות רשב"ג אומר עתים שהוא שונה המכבס את כסותו והסוחט את שערו [כ] והשווה את פשתנו והיו שם טהרות ספק ניתזו ספק לא ניתזו ספיקו טהור ואם אי אפשר

ר"ם

נגע אשר עלם הדברים אשר נפל בהן הספק ברה"ר אמנם המשנה הנה לא לעיקר אשר זכרנו והוא אמרם כיון שנהלם נעשה רה"י אמר היה רוק יחידי ר"ל רוק יחידי נמצא ונגע בו או הסיטו ואפי' ברה"ר כי זה הוא שורפין עליו את התרומה כפי מה שהתבאר שעל ודאי מגען שהוא ספק טומאה שורפים ואפי' ברה"ר כפי מה שביארנו בהלכה הקודמת ומבואר הוא שאמרו פה ברוקין היבשים לא ירצה בהן שהן יבשים בתכלית שהן אז לא יטמאו כמו שיתבאר בנדה (שם) ואפי' היה רוק הזב ודאי אמנם ירצה בהן שהבו מן הנגוב בגדר שלא יתלה ביד [אדם] אם לא ימששהו לכוונה אשר ביארנו ולזה אמרה התוספתא נגובים ולא אמר יבשים : ז ידוע הוא שג' לוגין מים שאובים פוסלים את המקוה ואם נפל הספק אם נפלו המים שאובים לזה המקוה או לא נפל או נפל הספק ג"כ היה בהן השיעור אשר יפסול אם לא הנה המקוה כשר כמו שיתבאר בשני ממסכת מקוואות והוא מתחיל לבאר כל ספק מאלו י"א ספיקות הנסתרות : ח מאשר לא תנוח זאת הטומאה על גב הקרקע שמו ספיקו טהור כי ספק הוא אם נגע או לא נגע ור' שמעון אומר אם היו המים אשר הטומאה צפה על פניהם בכלים ספיקו טמא רבי יהודה אומר שאפי' היו בקרקע וספק הוא אם נגע או לא נגע כי המים אז נחו והטומאה אז נחה לפי שהוא ירצה פה בירידה רדתו לטבול באלה המים או לרחוץ בהן ואם טבל ועלה ונסתפק אם נגע או לא נגע בעת עלותו הנה הוא טהור כי *ברדתו אל המים תדחה הטומאה לצדדים ותרחק ממנו והוא אמרם בתוספתא (פ"ה) מפני שהמים דוחפים אותה לצדדין ור' יוסי אומר אפילו היה המקום צר בגדר שתבא הטומאה וידביקהו כל עוד שלא יתאמת שהוא נגע ספיקו טהור להיותו צפה על פני המים ומבואר הוא שזה כולו אמנם ברה"י אמנם ברה"ר אפי' לא תהיה צפה ספיקו טהור כמו שיתבאר ועוד התבאר במסכת נזיר (דף סד:) שזה הדין אמנם הוא לענין שרץ בלבדי וזה שת"ק אומר שאמרו בכל השרץ השורץ יורה שהוא מטמא בכל מקום ששורץ ואפי' על פני המים ואמרו על הארץ יורה שהוא לא יטמא אלא על הארץ ואמר אם לא יהיה השרץ על הארץ ונסתפק אם נגע או לא נגע ספקו טהור *ור' יהושע יקבל מיפת מאומרו (ויקרא יא) אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור הנה זה מופת שהשרץ לא יטמא במים ואחר אמר ונוגע בנבלתה יטמא עד הערב הנה זה יורה שמי שנגע בשרץ וירד במים טמא ויגיע מזה אם נתאמת בנגע שהוא טמא ואם נסתפק אם נגע או לא נגע טהור זה במעין ובור אשר המים בקרקע אמנם אם יהיו המים בכלים ספיקו טמא והלכה כת"ק והתבאר רבי יוסי והגעתו בענין אמתי : ט זה כולו מבואר וזה שהוא אומר אם נפל הספק בטומאה בעצמה אם נטמא אם לא נטמא ספיקו טמא ויסובו משקים טמאים ואם נפל הספק בטמא זולתו יהיה הזולת טהור כמו שהמשיל והביא המשל באיש טמא וככר טמא להודיענו שאין הבדל בין היות הספק נופל במי שיש בו דעת לישאל או שאין בו דעת לישאל הנה ספק המשקים לענין אם נטמאו בעצמן טמא : י רבי יוסי אומר שהעיסה טמאה להיותה אוכלין והעריבה אשר שם נילושה בה זאת העיסה טהורה להיותה כלים ובטומאת משקין ג' סברות שיש אחד שאומר שאין טומאת משקים מן התורה כל עיקר ואפי' לטמא עצמם אמנם הוא מדרבנן ושאומרו ית' (שם) וכל משקה אשר ישתה בכלי יטמא אמנם ירצה בו שמשקין התלושין מן הקרקע מכשירין אע"פ שהן בכלים וכוונת יטמא יכין לטומאה או יכשיר ושם מי שיחשוב שטומאת משקים בעצמן מן התורה כמו שנראה מלשון הפסוק וטומאת זולתן מדרבנן וזהו סברת ת"ק ולזה אמר שאם נפל הספק בטומאת עצמן ספיקו טמא ואם נפל הספק בטומאת זולתן ספיקו טהור להיות זה מדרבנן ושם מי שיחשוב שאפילו לטמא משקים בזולתו מן התורה ושאמרו יתברך יטמא ירצה בו זולתן וזו היא סברת ר' יוסי ולזה אמר שאם נפל הספק בטמא המשקים לאוכלין הנה האוכלין טמאים אמנם אם נפל הספק בטמאם לכלים הנה אלה הכלים טהורים לפי שהמשקים טמאים

א) בתוספתא ליתא ספקין . ב) נ"ל את חיתו . ג) נ"ל דכן

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פי"ד מהל' אבות הטומאה הלכה א :
ז ב ג מיי' שם הל"ג :
ח ד מיי' שם הל"ו :

פירוש הרא"ש

וקמ"ל הכא דאפילו ברה"ר שורפין : ז אלו ספיקות וכו'. ספק מים שאובים בפ"ב דמקואות : צפה על פני המים. כדפרישית לעיל : ספק משקין. כדמפרש בסיפא לקבל טומאה טמא מספק ולטמא אחרים טהור משום דטומאת עצמן דאורייתא לטמא אחרים דרבנן (כתוב בגליון וז"ל וא"ת כיון דבמשקים יש טומאה וטמא הספק בהם אמאי לא חשיב ליה לעיל גבי שש ספיקו' דשורפים עליהם את התרומה ולימא על ז' ספיקות שורפין את התרומה וי"ל דהוי בכלל רוק דקאמר התם דשורפין עליו את התרומה דאף רוק הוי בכלל משקי' וקרוי משקה): ספק ידים. מפורש בפ"ב דידים: ספק רשות הרבים. היינו ספק טומאה ברה"ר ואינך כולהו מפרש לקמן בפירקין: ח ספק וכו' בכלים טמא. חשיב ליה יש לטומאה מקום : ספק ירידתו. למים לרחוץ והוא מתעטף ורוחץ את עצמו ומקרב את המים בידיו אליו וכל מה שצף על פני המים מתקרב אליו ודרך עלייתו מתרחק ממנו : אפילו אין שם אלא מלא האדם והטומאה. א"א לו שלא יגע וכל זמן שלא ראה שנגע טהור : ט י ספק משקים וכו'. פירוש לאוכלים טמאים קסבר רבי יוסי טומאת משקים לטמא אחרי' מדאורייי' אבל לטמא כלים משמונה עשר דבר הוי ומדקתני בסיפא כיצד משמע אע"ג דסבר רבי יוסי טומאת משקי' לטמא אחרים דאורייתא מודה ברישא בספק מגע דטהור ולא מטמא אלא היכא שעשה מן המשקה אוכל והיינו נמי לטמא אחרים שהלך לו המשקה ונעשה אוכל כמו חלב ורוטב שקרשו והכי איתא בתוספתא בהדיא :

מסורת הש"ס

א) [נזיר סג:] ב) [במשנה שבמשניות' ליתא טמא] :

הגהות הגר"א

[א] מ"מ מתני' ספק נגע . ספק לא נגע ספקו טמא כצ"ל : [ב] מ"י בר"ש וחכ"א. רואין אותן כאלו הם יין במים אם בטל כו' כצ"ל: [ג] שם נמחה . אם בטל מראיו טהור ואם כו' כצ"ל : [ד] שם מ"ח כרוך . נמחק : [ה] וכל המאהילים וכל שהן מטמאים מלמעלה כצ"ל : [ו] שם מפני שהמים עולים . וא"א לו שלא ליגע כצ"ל : [ז] שם ס"א טבול יום. כל זה נמחק: [ח] שם ספק נגע ספק לא נגע טמא במשקין המשקין טמא והחבית טהורה שתי חביות כו' כצ"ל: [ט] שם ס"א המכבס את כסותו. כ"ז נמחק : [י] שם ואם א"א לו שלא להתיז ספקו טמא כצ"ל: [כ] שם והרוטב את פשתנו . כצ"ל :

נ"ל בעליתו מן המים

נ"ל ור' שמעון

בתוספתא אי' ואפשר

טהור: יא ספק ידים להטמא ולטמא ולהטהר טהור ספק רשות הרבים טהור ספק דברי סופרים אבל אוכלים טמאין שתה משקין טמאין בא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובים ספקו טהור אבל דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים ספקו טמא: יב ספק החולין זו טהרת פרישות ספק שרצים כשעת מציאתן ספק נגעים בתחלה טהור עד שלא נזקק לטומאה משנזקק לטומאה ספקו טמא א) ספק נזירות מותר ב) ספק בכורות אחד בכורי אדם ואחד בכורי בהמה בין טמאה בין טהורה ג) שהמוציא מחבירו עליו הראיה: יג ספק קרבנות ד) האשה שיש עליה ספק חמש לידות ספק חמש זיבות מביאה קרבן א' ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה:

פרק חמישי

א השרץ והצפרדע ברשות הרבים וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה ועצם מן המת ועצם מן הנבלה וגוש מארץ טהורה וגוש מבית הפרס גוש מארץ טהורה וגוש מארץ העמים שני שבילים אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהם ואין ידוע באיזה מהן הלך האהיל על אחד מהם ואין ידוע על איזה מהן האהיל הסיט את אחד מהם ואין ידוע איזה מהם הסיט רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין: ב אחד שאמר נגעתי בזה ואיני יודע אם הוא טמא ואם הוא טהור נגעתי ואיני יודע באיזה משניהן נגעתי רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין ר' יוסי מטמא בכולם ומטהר בשביל שדרך בני אדם להלוך ואין דרכן

טמאים שיטמאו הכלים הוא מדרבנן לדברי הכל כמו שזכרנו בפתיחת זה הסדר ואין הל' כר' יוסי: יא כבר ביארנו פעמים רבות שמי שנגע באוכלים טמאים או במשקים טמאים או בכלים שיהיה ראשון לטומאה בידיו נטמאו ידיו וכן ביארנו שידים טמאים יטמאו משקים ובחגיגה (דף כ:) אמרו שהיד מטמאה חבירתה בקדש ואם נפל הספק אם נטמאו ידיו אם לא או שהיתה ידו טמאה ונפל אליו הספק אם נטמאה אחרת או לא נטמאת או טהר ידיו אחר אשר הטומאה ונפל אליו הספק אם נטהרה כפי מה שראוי או היא טהרה נפסדת וידו נשארה בטומאתה הנה נגביר הטהרה בכל הפנים מאלה הג' ויהיה ספיקו טהור כפי מה שנבאר בשני ממסכת ידים· ואמרו ספק רה"ר טהור התחיל לבאר זה לפי שהוא הבדיל בו הבדלים רבים ויבארנו בפ' אשר אחר זה והתחיל לבאר ספק דברי סופרים וזכר אלה הד' מינים אשר כל אחד מהן טמא מדברי סופרים ר"ל שהוא פוסל את התרומה וזהו מכלל י"ח דבר שגזרו הנזכרים בראש שבת (דף יג:) וכבר זכרנו שבתם באוכל אוכלים טמאים ועוד נזכר שבת הכל בסוף זבים ולאיזה דבר שמוהו פוסל את התרומה ואם נפל עליו הספק אם אכל אוכלים טמאים או שתה משקי' טמאים או בא ראשו ורובו במים שאובים או נפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובים או שלא יהיה דבר מזה הנה הוא טהור ואינו פוסל את התרומה אמנם אם נסתפק האדם אם נטמא באב מאבות הטומאה אשר הם מדברי סופרים כי ספיקו טמא ושורפין עליו את התרומה וכבר ביארנו אבות הטומאה שהן מדברי סופרים בפתיחת זה הסדר ומנינו אותן כולן אלא אם יהיה האב עצמו ספק כמו בית הפרס שהוא ספק אם נגע או לא נגע אין שורפים עליו את התרומה לפי שהוא ספק ספיקא כפי מה שביארנו: יב כבר ביארנו בחגיגה (דף יח:) שפרושים הם אוכלים חולין בטהרה וזכרנו ג"כ בזאת המס' (פ"ב) שהחולין הנה יהיו על טהרת הקדש ועל טהרת התרומה ושם אמרנו בגדי ע"ה מדרס לפרושים בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה ואם נסתפק זה הפרוש אם נגע בבגדי ע"ה אם לא הנה הוא טהור וכן אם נסתפק אוכל תרומה ונתחדש לו ספק בבגדים זה הפרוש הנה הוא טהור ולזה אמרו זו טהרת פרישות לכלול שתי הכוונות יחד וספק שרצים הוא כמו שביארו בתוספ' והוא אמרם אי זהו ספק שרצים שטהרו חכמים זה ספק הנזרק כמו שישליך שרץ בין הככרות ונסתפק אם נגע או לא נגע כי הככרות טהורות כמו שהתבאר בתחלת זה הפרק מאשר לא ימלא השרץ נוגע בככר והוא אמרו כשעת מציאתן ולא נאמר לך שבשעת עברו על הככר נתחכך עמו אמנם ספק נגעים כבר ביארנוהו בה' מנגעים וכן אם נתחדש לו ספק נזירות כמו שביארנו בב' מנזיר (דף יג׳) שהוא מותר לשתות יין וליטמא למתים: וספק בכורות· שבתו מה שזכר שהמוציא מחבירו עליו הראיה ויאמר לכהן הביא ראיה שהוא בכור וקחנו לך: ואמרו בין טמאה בין טהורה· ירמוז אל פטר חמור אשר אמר ה' יתברך (במדבר יח) אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה וכבר נתבארו דמיון הספקות הנופלות בבכורות במקומן: יג זה מבואר וכבר קדם זה הלשון בראש כריתות (דף ח.) *ויעוד זה הספק מכלל הטהרות כי מחוסר כפורים אינו בשלמות הטהרה ושהוא לא יאכל בקדשים עד שיביא קרבנו כמו שביארנו פעמים רבות:

א כבר ביארנו בראש כלים שהשרץ מטמא במגע ולא במשא וידוע הוא שהצפרדע טהור כמו שביארנו בפתיחה וכזית מן המת מטמא באהל והנבלה לא תטמא באהל ועצם מן המת מטמא ועצמות הנבילה לא יטמאו כפי מה שביארנו בפתיחה ויהיה השביל טמא כגון שיהיה בבית הקברות וביארנו בשני מאהלות שבית הפרס עצמו וארץ העמים מטמא במגע ואמרו הסיט את אחד מהן שבשביל גוש ארץ טהורה וגוש בית הפרס כי גוש בית הפרס וארץ העמים ג"כ מטמאים במשא אמנם הנבלה והמת כל אחד מהן מטמא בהסט כמו שביארנו בראש כלים ועוד נוסף בזה ביאור בזבים והשרץ לא יטמא בהסט ואין הלכה כרבי עקיבא: ב אמרו נגיעתו בזה ר"ל באדם זה: ר' יוסי אומר א"א לאדם מהלכת ברה"ר ולזה ספק שבילים טהור אמנם המגע אשר איננו הכרחי כל עוד שנסתפק אם נגע בו או לא נגע ספיקו טמא ואין הלכה כר"ע ולא כרבי יוסי:

אפשר לו שלא [א] לכוין ספיקו טמא ר' דוסא אומר אומרין לו שישנה אמרו לו אין שונין בטהרות רשב"ג אומר עתים שהוא שונה זילף משקין טהורין וטמאין בתוך הבית ואחר כך כמלאו משקין על גבי ככר של תרומה ונטלה לישאל עליה הרי זו טהורה המתין לה עד שניגבה הרי זו [ג] טמאה. פי' נמלא שם שרץ במבוי: מגע טמא מת אינו אלא ראשון ואינו מטמא כלי: אלא מחמת החבית· דלא חזינן לתנור כמאן דמלי טומאה כדאמרינן בפ' תולין (דף קלח׳) והמשקין א) שנטלו באויר החבית כאילו נגעו בחבית והחבית לא נטמאת דספק משקין אין מטמאין כלים· משקין טמאין והחבית טהורה דאין כח למשקין הללו לטמא את החבית מאחר דאין להם טומאה אלא מחמת ספק· המתין לה עד שניגבה הך מילתא דמיא לכל הראוי לבילה דכל שהמשקה טופח ואיפשר לעמוד על בוריו של דבר אם מן הטמאין או מן הטהורין ספיקו להקל אבל משניגבו שאין אדם יכול להכיר ספיקו להחמיר: יא אבל אוכלין טמאין· כל הני דחשיב הכא מי"ח דבר בפ"ק דשבת (דף יג:) שגזרו עליהן שיהו פוסלין את התרומה כדתנן נמי בסוף זבים וספיקן לא פסלי: אב הטומאה מדברי סופרים· כגון בית הפרס ובגדי עם הארץ ועובדי כוכבי' שעשאום כזבים: תניא בתוספתא [פ"ו] שאלו את בן זומא מפני מה ספק רה"י טמא אמר להן סוטה מה היא נבעלה ודאי או ספק אמרו לו ספק אמר להן מלינו שהיא אסורה לבעלה ומכאן אתה דן לשרץ מה כאן רה"י אף כאן רה"י ומה כאן יש בו דעת לישאל אף כאן יש בו דעת לישאל [ג] מכאן אמרו דבר שיש בו דעת לישאל ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור ומפני מה ספק רה"ר טהור אמר להן מלינו שהציבור עושין את הפסח בטומאה בזמן שרוב הציבור טמאין אם טומאה ודאית הותרה לציבור ק"ו ספק טומאה רשב"ג אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאיפשר לישאל ליחיד ואי איפשר לישאל לרבים: עוד תניא בתוספתא [שם] האוכל תרומה תלויה טהור כל שספיקו טהור ספק תולדתו טהור כל שספיקו טמא ספק תולדתו טמא וכשם שאוכל אוכל ראשון ואוכל שני ושותה משקין טמאין והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלש לוגין מים שאובין ספיקו לטמא אחרים טהור כך המשקין הנוגעין בו ספיקו לטמא אחרים טהור ור' יוסי בר ר' יהודה אומר משקין הנוגעין בו כנוגעין בשרץ וכשם שהראשון עושה שני ושני עושה שלישי כך ספק ראשון עושה ספק שני וספק שני עוש' ספק שלישי: פי' כל שספיקו טהור· כגון האוכל אוכל ראשון ואוכל שני ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור· כך תולדתו דהיינו משקים הנוגעין בו ספק נגעו ספק לא נגעו באחרים ספיקו לטמא אחרים טהור: כל שספיקו טמא כגון אב הטומאה מדברי סופרים כדתנן אבל אב הטומאה מדברי סופרים ספיקו טמא וכשם שאוכל אוכל ראשון ספק טמאין ספק טהורין ספקו טהור כך משקין הנוגעין באוכל: אוכל אוכלין טמאין· ודאי ספק נגעו בתרומה ספק לא נגעו ספיקו טהור: הנוגעין בו משקין באוכל אוכל ראשון ואוכל שני כנוגעין בשרץ כלומר דתחלה הוו: יב טהרות פרישות לא נתברר. ויש מפרשי' כגון תשעה לפרדעי' ושרץ א' ביניהם וא"י באי זה מהן נגע ספיקו טמא ברה"י דכל קבוע כמחצה על מחצה דמיא ואם פי' א' מהן ונגע בו הולכין אחר הרוב ויש מפרשים כדתנן בפ"ק דנדה (דף ב:) היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות פירשה וראתה דם היא טמאה וכולן טהורות *ויש מפרשים כדאמרינן בגדי עם הארץ מדרס לפרושין: ספק שרצים· כלומר מאי ניהו ספק שרצים דטהור היינו מה שאמרנו כשעת מציאתן

הגה"ה
ומיהו קשיא לן היינו ספק ר"ה דתנן וי"ל דההיא דנדה מיירי דאע"ג דאיכא למימר ספק בשעת עיסוקה בטהרות ראתה ספק אחרי כן ספיקא לקולא וטהור:

כגון שנמצא שרץ שרוף על גבי זתים דתנן לקמן בפרק ט' (מ"ט): עד שלא נזקק לטומאתו בפ"ה דנגעים מפרש כילד: תניא בתוספתא [שם] איזה ספק שרצים שטיהרו חכמים זה ספק הנזרקין ר' דוסתאי בר' ינאי אומר משום ר' יוסי הלך במבוי ועשה טהרות ואח"כ נמצא שם שרץ זהו ספק שרצים: ספק נזירות מותר (פ"ב) פלוגתא היא בתוספתא דנזיר הריני נזיר על מנת שיהא בכרי זה מאה כור והלך ומצאו שנגנב או שאבד ספק שהיה בו ספק לא היה ר' יהודה פוטר שנגנת נזיר מותרת ורבי שמעון מחייב שנגנת נזיר אסורה ובנזיר מייתי לה בפרק בית שמאי (דף לד׳) ובסוף פרק קמא (דף ח׳) ובפ"ב דנדרים (דף יט׳) וסתם מתני' רבי יהודה: אחד בכורי אדם· חמש סלעים של בן· בכור בהמה טמאה כגון פטר חמור ובפ' קמא דבבא מציעא (דף ו.) מייתי לה: יג ספק חמש לידות· משנה זו היא בפ"ק דכריתות (דף ח׳): מביאה קרבן אחד· חטאת העוף הבאה על הספק: ואוכלת בזבחים· שהרי הקרבן הזה לטהרה בא והרי הוא כטבילה אם נטמאת האשה כמה טומאות טבילה אחת עולה לכולן אף קרבן זה כן: ואין השאר עליה חובה· לא הצריכוה חכמים להביאן שאף האחד בקושי התירו להקריב ספק מליקת חולין למזבח אלא כדי לעשות לה תקנה ליטהר לאכול בקדשים:

א השרץ והצפרדע· שרץ מטמא במגע וצפרדע טהור ועלה קאי אחד שאמר נגעתי בזה דקתני בבא שנייה ונקטיה לבסוף דאדסליק נקט ונקט צפרדע לפי שדומה לצב ומעו ביה והאהיל דנקט בתר הלך משום דתרווייהו משום ספק האהיל: כזית מן המת· מטמא באהל ואין נבילה מטמאה באהל ועלה קאי האהיל על אחד מהן: עצם מן המת מטמא בהיסט ועצם דנבילה טהור ועלה קאי הסיט אחד מהן וכן גוש מארץ העמים גוש מארץ הפרס כדתנן בפ' שני(מ"ג)דאהלות ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל עצם כשעורה וארץ העמים ובית הפרס: ר"ע מטמא· משמע הכא דר"ע לית ליה ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור וכן ר' יוסי דאפי' בשני שבילין לא מטהר אלא משום דהוי ספק ספיקא טמא לא הלך בטמא ואפילו הלך טמא לא נגע בטומאה ולא האהיל והא דשמעינן ליה לר"ע בקדושין בשילהי האומר (דף סו:) גבי מגורה של דסקית שנמצאת חסירה דמטמא כל טהרות שנעשו על גביו למפרע משום דמוקמינן לגברא בחזקת טומאה הא לאו הכי לא התם הוא לפי שהיה המקום עומד בחזקת שלם ומיהו תימה דבכולי הש"ס קים לן דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור ולא משתמיט דפליגי עלה ר"ע ורבי יוסי ועוד דגבי ששה ספקות דלעיל פרק רביעי דמייתי בפ"ק דשבת (דף טו:) קאמר רבי יוסי אף על ספק מגעו ברשות היחיד תולין ברה"ר טהור ומיהו הכא יש לדחות דשאני התם דטומאה דרבנן אבל עוד קשה דמתני' דלקמן דשני שבילין דפליגי בה ר' יהודה ור' יוסי אמרינן בפ"ק דפסחים (דף י׳) בבאו לישאל בזה אחר זה דדברי הכל טהורין וע"כ באי אפשר לעבור בטמא שלא יטמא איירי כדפי' שם בקונטרס שהקבר ממלא את כל השביל דאי לאו הכי א"כ היינו מטהרין בבת אחת כמו בזה אחר זה כיון דאיפשר להיות שניהם טהורין אלמא מטהר ר' יוסי אפי' בחדא ספיקא וי"ל דבעשה טהרות מודו ר' עקיבא ור' יוסי דברשות הרבים ספיקו טהור אפי' בחדא ספיקא כיון דאין להם תקנה אם נטמאים אלא בגברי הוא דפליגי ומחמרי להצריכו טבילה והזאה שמא היום ולמחר יתברר הדבר שניטמא דאפילו רבנן דמטהרי הא אמרי' בפרק אין מעמידין (דף לז:) גבי יוסי בן יועזר דספק טומאה ברה"ר התיר להם ואמר ר' יוחנן הלכ' ואין מורין כן וכי אתו לקמיה דר' ינאי אמר להו הא מילא בנהרא זילו טבולו והיינו לגבי גברא דאית ליה תקנה בטבילה אבל עשה טהרות מורין כן ואיפשר דאם נדע לו שהוא בספק קודם שעשה טהרות אם היה עושה טהרות אחרי כן היו טמאות לר"ע ור' יוסי ומיהו עוד קשה דלקמן תניא בתוספתא [פ"ו] דקופה שהיא ברה"ר או חמור וטומאה בתוכו ספק נגע טהור ופליגי בסיפא בזה רכוב על חמורו וזה רוכב על חמורו בנו של זה מורכב על כתיפו ובנו של זה מורכב על כתיפו אחד טמא ואחד טהור ספק נגעו זה בזה ר"ע מטמא ורבי יוסי מטהר אלמא מטהר רבי יוסי בספק מגע ברה"ר וי"ל דשאני התם דלמה יש לנו לספק ככל שנגעו ור"ע בתינוקות ורכוב מחמיר אבל בקופה וחמור

א) צ"ל שנפלו.

לא ואם נטמאה האשה כמה טומאות טבילה אחת עולה לכולם [כמו כן] בקרבן אחד אוכלת קדשים: ואין השאר עליה חובה. אין צריכה להביאה שאף האחת התירו בקושי להקריב ספק מליקת חולין למזבח אלא כדי לעשות לה תקנה

א השרץ והצפרדע כו'. צב דומה לצפרדע: בזית מן המת. מטמא באהל ולא כזית נבלה: עצם מן המת. מטמא בהיסט ועצם נבלה טהור: גוש מארץ העמים. מטמא בהיסט ובשביל טמא מטמא באהל ופתח ההנה במאי דסל

פתח באהל דקאי אשביל ואכזית מן המת והסיט קאי אעצם וגוש ובבא שניה קיימא אשרץ: ור"ע ורבי יוסי מטמאים בספק טומאה ברה"ר אלא שר' יוסי מטהר בשביל דהשביל ליה כספק ספיקא שאף אם הלך בטמא אפשר דלא

על מקום הטומאה ותימה דבכולה תלמודא קים לן דספק טומאה ברה"ר טהור ולא מישתמיט בשום דוכתא דפליגי עליה ר"ע ורבי יוסי ועוד לקמן בפירקין בפלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי בשני שבילין קאמר עלה בגמרא פסחים אם באו

זה דברי הכל טהורים וע"כ מיירי שא"א לו לילך בטמא שלא יטמא כדפי' רש"י התם שהקבר ממלא כל רוחב השביל דאי לאו הכי היינו מטהרים בבת אחת כמו בזה אחר זה כיון דאפשר שיהיו שניהם טהורים אלמא מטהר רבי יוסי אפילו

ויש לך נראה דבעשה טהרות מודו ר"ע ור' יוסי דברה"ר אפילו בחד ספיקא טהור אבל בגברא דאית ליה טהרה בטבילה מחמרי להצריכו טבילה והזאה שמא אחר זמן יתברר שנטמא דאפילו רבנן דמטהרין אמרינן בפרק אין מעמידין גבי יוסף בן יועזר

מסורת הש"ס

א) [נדרים יח:] : ב) [שם יט. ב"מ ו:] : ג) [בנדרים ובב"מ אי' המוציא]. ד) [כריתות ח.] :

הגהות הגר"א

[א] מ"ש בר"ש שלא לכוין. נמחק. וצ"ל שלא לכוין: [ג] שם לישאל עליו. הרי זו טמאה המתין לה עד שניגבה הרי זו טהור' כצ"ל:

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פי"ד מהל' שאר אבו' הטומא' הלכה יא:
י ב מיי' שם פט"ו הלכה ח:
יא ג מיי' שם הל"א:
יב ד מיי' שם הל"ב:
יג ה מיי' שם הל"ו:
יד ו מיי' שם הל"ד:
טו ז מיי' פ"ב מהל' נזירות הלכה ט:
טז ח מיי' פרק יא מהלכות בכורים הלכה יט ופי"ב שם הלכה יט ופ"ד מהל' בכורות הלכה ז סמג עשין קמא קמד ריא טוש"ע י"ד סימן שה סעיף כ וסעיף כה וסימן שטו סעיף א וסימן שטו סעיף א ב וסימן שכא סעיף יד:
יז ט מיי' פט"ו מהל' אבות הטומאה הל"ג ופ"א מהלכות מחוסרי כפרה הל"י:
א י כ ל מיי' פי"ח מהל' שאר אבות הטומאה הל"ב:

פירוש הרא"ש

יא ספק וכו' ספיקו טהור. אם ספק לו אם אכל או בא במים שאובי': אב הטומאה מדברי סופרים. כגון בית הפרס ובגדי עם הארץ ועובדי כוכבים שעשאום כזבים: יב ספק החולין וכו'. פירוש טהרת פרישות פי' הרמב"ם כגון פרושים האוכלי' חולין בטהרה ויש על טהרת תרומה ויש על טהרת הקודש וכהא דאמרי' בגדי עם הארץ מדרס לפרושי' כל אלו כיון שאינו אלא טהרת פרישות טהרו חכמי' כל ספק טומאתן כחולין: בשעת מציאתן. כגון נמצא שרץ שרוף כדתנן לקמן פ"ט ובתוספתא מפרש זהו ספק הנזרקין כמו שאני מוצאו עתה שאינו נוגע בטהרות כך אני תולה שלא נגע בהם בעוברו דרך עליהם: ספק נגעים. מפורש בפ"ה דנגעי': ספק נזירות וכו'. פלוגתא היא בתוספ' דנזי' הריני נזי' על מנת שיהיה בכרי הזה מאה כור והלך ומצאו שנגנב או שאבד ספק שהיה בו ספק שלא היה רבי יהודה פוטר שנגנת נזיר מותרת ור"ש מחייב שנגנת נזיר אסורה ואם תאמר מאי טומאה· ומאי טהרה איכא הכא גבי נזירות עד שיאמר ספיקו טהור וי"ל דגם גבי נזיר שייך טומאי' והלא [מוזהר] לטמא למתי': ספק בכורו'. מבכרת שילדה זכר ונקיבה ספק מי יצא ראשונה בבכור אדם פטור מחמש סלעים ובבכור בהמה טהור' ירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים ופטר חמור מפריש עליו שה להפקיעו איסורים ואינו נותן לכהן שהמוציא מחבירו עליו הראיה: יג ספק וכו'. ספק לידה כגון שהפילה ואינה יודעת

וחמור מטהר : תניא בתוספתא [ריש פ"ו] הנבילות והתוספות בעיר הולכין אחר הרוב רשב"ג אומר אפילו נבילה אחת בעיר כל הבשר הנמצא בעיר הרי הוא של נבילה מפני שהנבילות מצויות דמים טהורין ומטמאין בתוך הבית הולכין אחר הרוב מעשה שנמצאו דמים ע"ג ככרות של תרומה ובא מעשה לפני חכמים וטהרום שאינם אלא דם השרצים החיים תשעה שרצים וצפרדע אחד ברה"ר ונגע באחד מהן ואינו יודע באי זה מהן נגע ספיקו טהור פירש אחד מהן לרשות היחיד ספיקו טמא לרה"ר ספיקו טהור ובנמצא הלך אחר הרוב תשעה צפרדעים ושרץ אחד ברה"י ונגע באחד מהן ואינו יודע באי זה מהן נגע ספיקו טמא פירש אחד מהן לרה"י ספיקו טמא לרשות הרבים ספיקו טהור ובנמצא הלך אחר הרוב ככר טמא שנתערב בתשעה ככרות טהורין ואכלו חמשה הראשונים ואח"כ אכלו חמשה האחרוני' [ג] ונטמא א' מהן ואין ידוע אי זה מהן הראשונים טמאין שאין להם במה יתלו והאחרונים טהורים · פי' ספיקו טהור דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אפילו להקל כדאיתא בפרק קמא דכתובות (דף טו׳) : ובנמצא הלך אחר הרוב בין נמצא ברה"י בין נמצא ברה"ר וצריך לדקדק הי ניהו נמצא והי ניהו פירש ויש לפרש דפירש היינו שפירש בפנינו שנולד הספיקא במקום הקביעות לפיכך נידון כמחצה על מחצה והא דפריך בפרק התערובות (דף עג:) וליכבשינהו כי היכי דניניידו וניפא כל דפריש מרובא פריש התם אע"פ שפירש בפנינו כבר נתבטל מקודם מקום הקביעות כדקאמרינן דניניידו · שאין להם במה יתלו שכשהתחילו חמשה הראשונים לאכול חמשה ככרים היו כל הככרים לפניהם וכל קבוע כמחצה על מחצה אבל האחרונים טהורין שתולין בראשונים שהם אכלו הככר טמא : ג שני שבילים ברה"ר : הזה' בשלישי ושנה בשביעי : אלו ואלו תלויות אע"פ שבשנים שהלכו מטהרינן ומוקמינן כל חד וחד אחזקת טהרה כדאמרינן בסמוך הכא גבי חד בתרי זימני לא שייך למימר בקיימות דאפי' בשנים כשבאו לישאל בבת אחת טמאין וחד אפילו בזה אחר זה כבת אחת דמי : והשניות ישרפו . דודאי טמא היה כשנעשו : תניא בתוספתא [שם] זה הכלל אדם באדם טהרות בטהרות אדם בטהרות וטהרות באדם הרי אלו מוכיחות נאכלו ראשונות נטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות שניות טהורות משנעשו שניות שניות תלויות שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהן ועשה טהרות טהורו' בשני ועשה טהרות ישרפו בראשון ולא עשה בשני [ד] ועשה ישרפו בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות טהורות ושניות ישרפו · פי' אדם באדם טהרות בטהרות היינו אדם אחד שהלך בזה ובזה וטבל בינתים ובכל פעם עשה טהרות דדמי כשנים שהלכו . וטהרות באדם כדי נסבה דאי אפשר לטהרות בלא אדם אלא איידי דנקט אדם בטהרות נקט נמי טהרות באדם : הרי אלו מוכיחות היינו כשעתיהן קיימות שאין לו במה לתלות : ד ה אם נשאלו כל אחד

לינע : ג ישני שבילים א' טמא ואחד טהור הלך באחד מהם ועשה טהרות ונאכלו הזה ושנה וטבל [א] טהור הלך בשני ועשה טהרות הרי אלו טהורות אם קיימות הראשונות אלו ואלו תלויות אם לא טהר בינתים הראשונות [ב] תלויות והשניות ישרפו : ד יהשרץ והצפרדע ברשות הרבים נגע באחד מהם ועשה טהרות ונאכלו טבל נגע בשני ועשה טהרות הרי אלו טהורות אם קיימות הראשונות אלו ואלו תלויות אם לא טבל בינתים הראשונות תלויות והשניות ישרפו : ה א) ישני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות רבי יהודה אומר ואם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורין ואם נשאלו שניהם כאחד טמאים רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טמאים : ו ישני ככרים אחד טמא ואחד טהור אכל את א' מהם ועשה טהרות ובא חבירו ואכל את השני ועשה טהרות ר' יהודה אומר יאם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורין ואם נשאלו שניהם כאחד טמאים רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טמאים : ז ימי שישב ברה"ר ובא אחד ודרס על בגדיו או שרקק ונגע ברוקו על רוקו שורפים את התרומה ועל בגדיו הולכין אחר הרוב ישן ברה"ר ועמד כליו טמאים מדרס דברי ר"מ וחכמים "מטהרים ב) נגע באחד בלילה ואין ידוע אם חי אם מת ובשחר עמד ומצאו מת ר"מ מטהר וחכמים "מטמאים שכל הטומאות כשעת מציאתן : ח ישוטה אחת בעיר או עובדת כוכבים או כותית כל הרוקין שבעיר טמאין "מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו בספינה אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה כליו טהורין ואם לאו ישאלנה : ט ג) עד אומר נטמא והוא אומר לא נטמאתי טהור שנים אומרים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי ר"מ מטמא וחכ"א להוא נאמן ע"י עצמו עד אומר נטמא ושנים אומרים לא נטמא

ג כבר ביארנו שהשביל לא יהיה טמא אלא בטומאת מת ולזה אמר הזה ושנה וטבל · והשניות ישרפו ביאר שאין ספק אחר שנכנס בשני השבילין יחד ואחד מהן ודאי טמא : ד זה מבואר וזה הדין הוא כמו הדין הקודם ואמנס [משמיענו] (טונת) [זה] הדין בטומאת השביל והמשפט בטומאת מגע שהכל משפט אחד ואפי' לר' יוסי שאומר דרכו של אדם להלוך ואין דרכו ליגע : ה אין מחלוקת אם באו זה אחר זה שמיהן טהורין לפי שכל מי שיבא מהן יאמרו אליו טהור אתה ואם נשאלו שניהן כאחת טמאים ואמנם מחלוקתם בימי שישאל עליו ועל חבירו כמו שביאר הגמרא וכן לשון התוס' (פ"ו) שנים היינו ובשני שבילים הלכנו ושני טהרות. עשינו רבי יהודה ישימם כאילו באו זה אחר זה ורבי יוסי ישימם כאילו באו בבת אחת והלכה כרבי יוסי : ו כבר קדם לך בפרק שקודם זה שספק דברי סופרים טהור ושאם נסתפק אם אכל אוכלים טמאים אם לא שהוא טהור ומחלוקתן ג"כ פה בבא להשאל עליו ועל חבירו כמו שביארנו במה שקדם ודע שאין הבדל בין טומאה חמורה לטומאה קלה בכמו אלה הספיקות והלכה כר' יוסי : ז כבר הקדמנו בפרק אשר לפני זה שהרוקין הנמצאי' שורפים עליה' את התרומה ואע"פ שהן ספק ולכן אם נגע ברוק זה האיש הסכל נהיה טמא בספק ואם נגע בתרומה תשרף אמנם אם נגע בבגדיו ר"ל בבגד זה האיש הסכל היושב ברה"ר ונמשך בזה הרוב ר"ל אם יהיו רוב אנשי העיר טמאים הנה הוא טמא ואם היו רובם טהורים הנה הוא טהור ואחר אמר שאם ישן ברה"ר הנה כליו טמאים מדרס לפי שלפעמים דרס עליו הזב זו היא סברת ר"מ אמנם חכמים אומרים שלא נחזיק טומאה בשום פנים כאשר אין שם להתלות ובתוספתא מודים חכמי' לר"מ שאם ראהו חי מבערב אע"פ שהוא בא בשחרית ומצאו מת הנה הוא טהור מפני שזה ספק רה"ר והלכה כחכמים : ח כבר ביארנו בפתיחה שהעובדי כוכבים כזבים לכל דבריהם ועוד יתבאר ברביעי מנדה (דף לא:) שהעובדת כוכבים בחזקת נדה לעולם וידוע הוא שהאשה השוטה לא תשמור עצמה ולא תדע עתות ווסתה ולא תשתדל בזה כפי מה שיגזרהו התורה ואמרו פה כל הרוקין טמאים לא ירצה בזה [שהן] טמאים בספק ויהיו כמו רוקים הנמצאים כי רוקים הנמצאים לא התאמת אצלנו איש טמא אמנם פה אשר נתאמתנו היות רוק טמא נמצא בזאת המדינה ושבה טומאה קבוע' הנה כל רוק שימצא בזאת המדינה הוא טמא כרוק הזב האמתי וזהו כונת אמרו טמאים : ט זה כולו מבואר ועבר על

לחכמים על ספיקן בפני עצמם אין ב"ד יכולין לטמאותן כדקי"ל (לקמן פ"ו מ"א) ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור ואם באו בבת אחת הואיל ובהוראה אחת יש לנו לומר טמאין או טהורין ואי אפשר לומר לנו טהורין אתם שהרי האחד ודאי טמא : רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין' בפ"ק דפסחים (דף י׳) אמר רבא ואי תימא רבי יוחנן בבת אחת לדברי הכל טמאין בזה אחר זה לדברי הכל טהורין לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חבירו דרבי יהודה מדמי ליה לזה אחר זה ורבי יוסי מדמי ליה לבת אחת ופי' שם בקונטרס דהני שני שבילין אחד טמא דקבר מושל בו לרחבו וממלא את כולו ואין שום עובר בו שלא יאהיל ולפירושו צריך לומר כלפרישית לעיל : ו אבל אחד מהן וכו'· תנא טומאה דאורייתא והדר תנא טומאה דרבנן:תניא בתוספתא [שם] שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות נאכלו ראשונות ונטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות שניות טהורות משנעשו שניות שניות תלויות עשו שניהם טהרה אחת הרי זו טמאה עשו שניהם שתי טהרות זה בא ונשאל בפני עצמו אומרים לו טהור [כו'] נשאלו שניהם כאחת אומרים להם טמא לדברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אם אמרו שנים היינו בשני שבילין הלכנו ושתי טהרות עשינו אומרים להם טמא שאפילו טומאה שנתערבה במאה טהרות כולן טמאות שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהן ונכנס למקדש פטור בשני ונכנס למקדש חייב בראשון ולא נכנס בשני ונכנס חייב בראשון ונכנס והזה ושנה וטבל בשני ונכנס חייב ר"ש פוטר בזה ר"ש בן יהודה פוטר בכולן משום ר"ש · פי' הרי אלו מוכיחות לא מיתוקמא אלא בבאו לישאל בבת אחת כיון לשנים עסקינן ואפילו הכין אם כבר נאכלו ראשונות שניות טהורות : רבי יוסי אומר אם אמרו שנים היינו כלומר אם אמר זה או זה כדאוקימנא בבא לישאל עליו ועל חבירו · פוטר בכולן ואפי' בקמייתא אע"ג דטמא הוא מה נפשך וטעמא מפרש בסוף פרק שני דשבועות (דף יט׳) : ז על רוקו שורפין' ולא אזלינן בתר רובא כדאשכחן בפירקין דלעיל דגזרו על ספק הרוקין חומרא בעלמא דרבנן : על בגדיו הולכין אחר הרוב · לא מצינן למימר דאם רוב עם הארץ טמאין מדרס דאטו הארץ לא גזור לא מדרס ולא היסט כדמוכח לקמן פ"ז ממתניתין דהגנבים ובגדי עם הארץ מדרס לפרושים היינו משום אשתו נדה ואין לומר נמי משום דאזרוב כותים שורפין דאטומאת עובד כוכבים לא שרפינן כדמוכח בפרק בנות כותים (דף לח׳) ויש מפרש הולכין אחר הרוב דאי רוב כותים תולין אי נמי דאי רוב זבים וזבות שורפין ומיהו קשה דמשמע דאתיא כר' מאיר ולרבי מאיר נימא סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא כדאמרינן בפרק כסוי הדם (דף פו׳) גבי רוב תינוקות מטפחים : בליו טמאין מדרס' אע"ג דבישב ובא אחר ודרס אזלינן בתר רובא ישן שאני דחיישינן שמא רוב בני אדם דרסו על בגדו ואחד מהן זב או זבה : וחכמים מטהרים · דמספק לא חיישינן ברה"ר שמא דרס כלל : נגע באחד בלילה' בפ"ק דנדה (דף ד׳) ובפרק בכל מערבין (דף לה:) מייתי לה : ר"מ מטהר' בתוספתא משמע דלוקא ברה"ר : וחכמים מטמאין · בתוספתא [פ"ו] משמע דבראוהו חי מבערב מודו רבנן לרבי מאיר ומדמחלקינן בין רשות הרבים לרשות היחיד יש לדקדק מכאן דלמפרע נמי ילפינן מסוטה קשה דלא מחלקינן במעת לעת שבגדה ובריש נדה הארכנו בדבר : תניא בתוספתא [שם] מעשה במסוכן אחד שהיו מוליכין אותו מגדפר לחמתא והיו הכתות מתחלפות עליו ובאחרונה נמצא מת בידן ובא מעשה לפני חכמים ולא טימאו אלא כת אחרונה בלבד נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת ולשחר מצאו מת ר"מ מטהר שספק רשות הרבים טהור וחכמים מטמאין שכל הטומאות כשעת מציאתן ומודים חכמים לר"מ שאם ראהו חי מבערב אע"פ שבא שחרית ומצאו מת טהור מפני שזה ספק רשות הרבים ישב ע"ג אבן ברשות הרבים ולשחר עמד ומצא עליה שרץ או רוק ר"מ מטהר שספק רשות הרבים טהור וחכמים מטמאין שכל הטומאות כשעת מציאתן ומודים חכמים לרבי מאיר שאם ראוה נקייה מבערב אע"פ שבא שחרית ומצא עליה שרץ או רוק שהוא טהור מפני שזה ספק רשות הרבים : ח שוטה אחת בעיר. דוקא אשה שוטה אבל אדם שוטה לא דאשה רגילה בנדות ספי מאיש בזיבות ומיהו גבי עובד כוכבים אין חילוק בין עובד כוכבים לאשת עובד כוכבים דמדאורייתא כולם טהורים ומדרבנן גזרו עליהם שיהו כזבים וכן גבי כותים למאן דאמר (חולין דף ג:) כותים גירי אריות : כל הרוקין שבעיר טמאין · מדרבנן . והלך בכל העיר: או שישבה עמו בספינה·דמטמאה מדרס אע"פ שאין בגדיהם נוגעים כדתנן בפרק שלישי דזבים : אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה· דאם היתה נדה או זבה היתה נזהרת שלא לדרוס על בגדיו ושלא ליכנס עמו בספינה : תניא בתוספתא (שם) שוטה אחת בעיר כל הרוקין שבעיר טמאין דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר אם היתה רגילה ליכנס בתוך מבוי אחד אותו מבוי בחזקת טומאה וכל המבואות בחזקת טהרה ר"ש אומר כל המבואות בחזקת טומאה חוץ מן החצר המשתמרת רבי אלעזר ברבי צדוק אומר אף החצר המשתמרת בחזקת טומאה עד שיאמר ברי לי שלא בא לכאן· נלחק ברחים שהעובד כוכבים בתוכה ושהנדה בתוכו בגדיו טמאין מדרס ואי זו הרחים כל שעוקרין אותו ודוחפין אותו ממקומו רקק ודרס על דרוקו שורפין עליו את התרומ' ועל בגדיו הולכין אחר הרובי מי שדרסה אשה על בגדיו טמאין מדרס ר' דוסתאי ב"ר יהודה אומר אם רקקה בשעה שהיא רקקה בגדיו טמאין מדרס שכן דרך בנות ישראל שפות את רוקן בשעה שהן נדות לא שפה את רוקה בגדיו טהורין : פי' שפות דורסות על רוקן בשעה שהן נדות כדי לכלותו מן העולם שלא יכשלו בטומאתו : ט נאמן ע"י עצמו · בכריתות בריש אמרו לו (ד' יב׳) איכא תרי לישני דרבנן סברי אדם נאמן ע"י עצמו יותר ממאה איש ור"מ סבר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל ועוד מפרש טעמא דרבנן משום דמתרץ לדבוריה ולא נטמאתי היינו לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי והואיל וכן אדם נאמן על ידי עצמו : תניא בתוספתא (שם) שנים אומרין לו נטמאת והוא אומר לא נטמאתי טהור ואין אומרים לו עסוק בטהרות אלא [ה] יחוש לעצמו פי' יחוש לעצמו דלגבי אחרים אין מועיל מה דקאמר לא נטמאתי אלא לדידיה דוקא הוא

למהני

שורפין . ולא אזלינן בתר רובא כדאמרינן בפירקין דלעיל שגזרו על ספק רוקין הנמצאים לפי שרוק הטמאים שכיח אבל לא גזרו אם נגע אחד בבגדיו שנסתפק שמא טמא הוא לפי שהטמאים פורשין מעושי טהרות אלא הולכין אחר רוב בני העיר אם רובם זבין שורפין אם רובם עובדי כוכבים תולין שאין שורפין על (תעשת) [טומאת] עובדי כוכבים כדמוכח בפ' בנות כותים. אבל אין לומר אם רובן עם הארץ דלא גזרו טומאת מדרס על עם הארץ כדתנן לקמן בפ"ו וסא דבגדי עם הארץ מדרס לפרושין היינו משום אשתו נדה וצריך עיון לרבי מאיר אמאי לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא כדאמרינן בפ' כסוי הדם גבי רוב תינוקות מטפחים. פירוש לעיל בפ"ג קאמר ר"מ גבי תינוק שנמצא בצד העיסה וכו' : (כתוב בגליון וז"ל פירוש פ"ג חזינן דר"מ פליג אחכמים גבי תינוק שנמצא בצד העיסה כו' דמטהר ר"מ כדפירש הרא"ש טעמא משום סמוך

והרמב"ם פי' דגזרו על הרוקין בכל מקום והיכא שיש שוטה ועובדת כוכבים וכותי' קבועים בעיר או מסתברא [הג"ה כתב הר"ר מנחם דמסתבר פירוש רמב"ם ולפירושו היה קובע זאת המשנה אחר משנת ספק קשה משקלים דשאר ירושלים הקדושה מכל ארץ ישראל ומהרים בה יותר משאר מקומות): שישבה עמו ב מדרס אפילו אינה נוגעת בבגדיו פי' שמכחה נוטה הספינה ונטמא בהיסט כדתנן בפ"ג דזבים : אם מכיר טמאה נזהרת מלטמא או תודיענו : ט עד אומר וכו'. בכריתות פרק אמרו [לו] מפרש טעמא דרבנן דהד יותר ממאה איש ור"מ סבר אם הביאו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאו לידי קרבן הקל ועוד מפרש לרבנן דמתרץ לדיבוריה ולא נטמאתי דקאמר לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי והואיל וכן אמר נאמן אבל אם מכחי

א) צ"ל גבי .

הגהות הגר"א [א] מ"צ מתני' הזה ושנה וטבל טהור . נמחק תיבת טהור : [ב] שם אם לא טהר בינתיים הראשונות תלויות נמחק תיבת תלויות : [ג] מ"א בר"ש ונטמא אחד מהן. נמחק אות וא"ו של ונטמא : [ד] שם מ"ח ג"צ רקק על רוקו שורפין וכו' כצ"ל : [ה] שם מ"ש יחוש לעצמו . צ"ל יעשה לעצמו :

עין משפט נר מצוה

ב א ב מיי' פרק יט מהלכות שאר אבות הטומאה הל"א :

ג ג ד ה ו מיי' שם הל"ג וע"ש :

ד ז מיי' שם פי"ח הלכה ו :

ה ח מיי' שם הלי"ג :

ו ט מיי' שם הלי"ד :

ז י מיי' שם הלי"א :

ח כ מיי' שם הלי"ב :

ט ל מיי' פט"ו מהל' אבות הטומאה הלכה יא :

פירוש הרא"ש

דקאמר דספק טומאה התיר להם דאמר ר' יוחנן הלכה ואין מורין כן וכי אתו לקמיה דר' ינאי אמר להו הא מיא בנהרא זילו טבילו אבל בעשה טהרות מורים כן ואפשר דאם נודע לו ספיקו ועשה טהרות היו [טמאות] לר"ע אר' יוסי : ג ד שני שבילין וכו' . פירוש הרי אלו טהורו' דכיון דנאכלו הראשונות מוקמינן לשניות אחזקתייהו ומטהרינן ליה כדין ספק טומא' ברשות הרבים אבל אם הראשונו' קיימות א"א לטהר שתיהן שהרי אחד מהן ודאי טמא ושמא יאכל אדם א' את שתיהן או יגעו שתים בתרומה ולכך אמרו אלו ואלו תלוי' ואע"ג דשנים שהלכו לשאול זה אחר זה מוקמי כל חד בחזקת טהרה הכא בחד אפי' בשתי טהרות כיון שהם קיימות מדמינן להו כמו באו לישאל בבת אחת פי' ויהיו תלוי': הראשונות תלויות . אע"ג דשני' שמדות לישרוף ולהתבער מן העולם לא מוקמינן לקמייתא בחזקתייהו כיון דהשתא מיהו איתנהו לשניות דכל זמן שניהם בעולם א"א לטהר שום אחת מהן: ה שני שבילין כו' . אם נשאל כל אחד לחכם בפני עצמו צריך לטהרו כדין ספק טומאה ברה"ר ואם שאלו כא' א"א לומר טהורים אתם שהאחד טמא הלכך צריך החכם לטמאות שניהם : בין כך ובין כך טמאים . בפ"ק דפסחים אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן בבת אחת דברי הכל טמאים בזה אחר זה דברי הכל טהורין לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חבירו רבי יהודה מדמי ליה לזה אחר זה ויאמר לו החכם טהור אתה ועל חבירו לא ישיב לו עד שיבא הוא עצמו וישאל ורבי יוסי מדמי ליה לבת אחת כיון ששאל על שניהם ישיב החכם על שניהם : ו אבל אחד מהם . תנא טומאה דאורייתא ותנא טומאה דרבנן (פי' לעיל בשני שבילין קאי בטומאה דאורייי' והוא טומאת מת והכא גבי ככרות איירי בדרבנן א) גם שני ככרים וכו') : ז מי שישב כו' על רוקו שורפין . ולא אזלינן בתר רובא ...

מסורת הש"ס

א) פסחים י: כתובות טו. : ב) [עירובין לה:] נדה ד. ג) קדושין סו. שם

פירוש הרא"ש

סמוך מיעוטא לחזקה [illegible]

[illegible]

דמתני' משמע דלהך תנא לית ליה דמתרץ דבוריה דלגבי אחריני נמי היה לו להועיל אלא קסבר דנאמן על עצמו : עוד תניא בתוספתא (פ"ו) מביא אדם קרבן על ידי בנו ובתו הגדולים על ידי עבדו ושפחתו העברים ואם היה מכחישן נאמן על ידי עצמו כיצד אמרו לו נדרת והוא אומר לא נדרתי משהגיעוהו אמר תנאי היה בלבי שומעין לו אמרו לו נדרת והוא אומר תנאי היה בלבי שומעין לו אמרו לו אמרו לו אשתך נדרה והוא אומר בלבי היה להפר שומעין לו אמרו לו אשתך נדרה והוא אומר לא נדרה משהגיעוהו אמר בלבי היה להפר אין שומעין לו נאמן אדם לומר בני זה בן תשע שנים ויום אחד בתי זו בת שלש שנים ויום אחד לחייב עליהן קרבן אבל למכות ולעונשין הרי זה אינו נאמן · פי' עבדו ושפחתו העברים לא משכחת קרבן באמה העבריה דאי בהביאה שערות מאי בעיא גביה משהגיעוהו שאמרו לו דברים וסימנין שלא היה יכול להעיז פניו ולהכחישן · בן תשע ביאתו ביאה וכן בת שלש לכל עריות שבתורה נומתין על ידו וכן פסורין ומימרא היא בקדושין פ' האומר (ד' סג:) דאמר רב חסדא בני זה בן ט' שנים ויום אחד בתי זו בת ג' שנים ויום אחד נאמן לקרבן ולא למכות ולעונשין ומייתי התם תניא כותיה מברייתא דקתני כה"ג גבי בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן לערכין ולחרמין ולהקדשות אבל לא למכות ולעונשין ותימה אמאי לא מייתי ברייתא דהכא דהיינו ממש דברי רב חסדא : ברה"י *טמא דחשיב כשאר ספיקי טומאה ובכי האי גונא אמרי' בפ' אמרו לו (דף יא:) גבי חלב דמביא אשם תלוי: תניא בתוספתא (פ"ו) היו חמוריו ופועליו טעונין טהרות והפליגו [א] לפניו יותר ממיל הרי אלו טהורין מפני שהוא בחזקת המשתמר ואם אמר להם לאו ואני בא אחריכם כיון שנכסו מעיניו הרי אלו טמאין שנים אומרים נטמא ושנים אומרים לא נטמא ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור · פי' אם אמר להם לאו ואני בא אחריכם בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סט.) מפרש מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא : ברה"ר ספיקו טהור משמע הכא דבתרי ותרי נמי אמרינן ברה"ר ספיקו טהור וקשה דלא משמע כן בפרק בכל מערבין (דף לה:) גבי הא דתנן תרומה ונטמאת ספק מבעוד יום ספק משחשיכה ר"מ אומר הרי זה חמר גמל ופריך עלה מהיא דנגע באחד בלילה דר"מ מטהר וברה"ר איירי כדפרישית לעיל ומשני רבה ורב יוסף דמתני' דהתם בשני כתי עדים אחת אומרת מבעוד יום ואחת אומרת משחשיכה ש"מ דכי האי גונא לא מטהרינן ברה"ר ובפרק ארבעה אחין נמי משמע דתרי ותרי לכל הפחות הוי ספיקא דרבנן :

בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טהור שנים אומרים נטמא ועד אומר לא נטמא בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמא עד אומר נטמא ועד אומר לא נטמא אשה אומרת נטמא ואשה אומרת לא נטמא ברשות היחיד טמא וברשות הרבים טהור :

על העיקר הקודם שספק טומאה ברה"י טמא וברה"ר טהור ואין הלכה כר"מ :

פרק ששי

א [א] מקום שהיה רשות היחיד ונעשה רשות הרבים חזר ונעשה רה"י כשהוא רה"י ספקו טמא כשהוא רשות הרבים ספקו טהור [ב] המסוכן ברה"י והוציאוהו לרה"ר והחזירוהו לרה"י כשהוא ברה"י ספקו טמא כשהוא ברה"ר ספקו טהור ר' שמעון אומר רה"ר מפסקת: ב [א]) ארבעה ספיקות רבי יהושע מטמא וחכמים [ג] מטהרין כיצד [ד] הטמא עומד והטהור עובר הטהור עומד והטמא עובר [ה] הטומאה ברה"י וטהרה ברשות הרבים הטהרה ברה"י והטומאה ברה"ר ספק נגע ספק לא נגע ספק האהיל ספק לא האהיל ספק הסיט ספק לא הסיט ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין : ג [ו] אילן שהוא ברשות הרבים והטומאה בתוכו עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספקו טמא הכנים ידה לחור שיש בו טומאה ספק נגע ספק לא נגע ספקו טמא [ז] חנות שהוא טמא ופתוח לרה"ר ספק נכנס ספק לא נכנס ספקו טהור ספק נגע ספק לא נגע ספקו טהור שתי חנויות אחד טמא ואחד טהור נכנס לאחד מהם ספק לטמא נכנס ספק לטהור נכנס ספקו טמא: ד [ח] כל שאתה יכול לרבות ספקות וספק ספקות ברשות היחיד טמא ברשות הרבים טהור כיצד נכנס למבוי והטומאה בחצר ספק נכנס ספק לא נכנס טומאה בבית ספק נכנס ספק לא נכנס ואפי' נכנס ספק היתה שם ספק לא היתה שם ואפילו היתה שם ספק שיש בה כשיעור ספק שאין בה כשיעור ואפי' שיש בה ספק טמאה ספק טהורה ואפילו טמאה ספק נגע ספק לא נגע ספקו טמא רבי *אליעזר אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא : ה [ג]) נכנס לבקעה בימות הגשמים והטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותו השדה ואם לא נכנסתי רבי אליעזר מטהר וחכמים [ט] מטמאין : ו [י] ספק רה"י טמא עד שיאמר לא נגעתי ספק רשות הרבים טהור עד שיאמר נגעתי איזו היא רה"ר שבילי

א המסוכן · הוא המתעלף והוא ספק אם הוא חי או שהוא מת בעת שנגע בו ואמר רבי שמעון רה"ר מפסקת כוונתו שזה המתעלף אשר ספקו ברה"י טמא ואחר הוליאוהו לרה"ר אותו אשר נגע בו שם טהור ואחר הכניסוהו לרה"י פעם שנית הנה אשר נגע בו בזה ברה"י טמא ואשר נגע בו ברה"י הראשונה קודם שילא לרה"ר ישוב טהור מאחר שאמרנו שאשר שנגע בו ברה"ר טהור לפי שהוא שם בחזקת חי הנה מן הראוי שיהי' טהור אשר נגע בו לפני זה והוא ברה"י כי איך יאמר שהוא עתה ברה"ר חי ולפני זה כשהיה ברה"י היה מת זה יהיה שקר וזהו ענין אמרו רה"ר מפסקת ר"ל יסור מספק הספק הקודם ברה"י ולשון התוספת' בביאור מאמר רבי שמעון כן הוא ור"ש מטהר שהיה ר' שמעון אומר רה"ר מפסקת למפרע שאינו יכול לומר מת היה ברה"י וחי ברה"ר ואין הלכה כר"ש: ב הספק הראשון שיהי' מצורע תחת אהל ועבר איש טהור לשם ונסתפק לו אם הגיע תחת אהל אחד עם המצורע ונטמא כפי מה שהתבאר בי"ג מנגעים או לא נהיה עמו באהל אחד והספק השני שיהיה איש טהור תחת אהל ועבר איש מצורע תחת זה אהל ונסתפק לו אם עמד המצורע בעת עברו ונטמא האיש הטהור או לא עמד כפי מה שביארנו שם *מזה הפרק אמר באחרית ההלכה ספק האהיל ספק לא האהיל והספק הג' שיהיה דבר טמא ברה"י ודבר טהור ברה"ר ונגע באחד מהן או הסיטו או האהיל עליו אם היה אחד מהן ממה שיטמא באהל ולא ידע אם נגע בדבר הטמא או בדבר הטהור והספק הרביעי שהדבר הטמא ברה"ר ודבר הטהור ברה"י ונפל הספק ג"כ באיזה מהן נגע ורבי יהושע ידין בטומאה בכל ספק מהן ואין הלכה כר' יהושע: ג עוד יתבאר לך בזה הפרק שרשות היחיד לענין טומאה אין מתנאו שיהיה רה"י גם כן לענין שבת ולכן לא יעלה בלבבך שזה האילן בו תנאי בהעלותו או בעביו וכן החור אבל אין תנאי בזה אלא אע"פ שראש האילן והחור בהיות האדם אינו יכול להשתמש בהן אינו רגיל להלוך בהן הנה הן רה"י לטומא' טמא וספקו טמא וידוע הוא שהחנו' רה"י ואם היתה החנות טמא ופתחו ברה"ר הנה כלל החניות כמו דבר טמא ברה"ר כמו שאילו השרץ ברה"ר וספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור ג"כ זה החנות הטמא אשר הוא ברה"ר אם נסתפק אם נכנס בו או לא נכנס ספיקו טהור אמנם אם נפל הספק באיזה חנות נכנס וכל אחד מהן רה"י הנה הוא ספק טומאה ברה"י אשר ספיקו טמא : ד ידוע שהחצר רה"י כמו הבית וכל זה דבור מבואר ואין הלכה כר"א : ה הבקעה·השדות אשר יחרשו ויזרעו והם בימות הגשמים רה"י לענין טומאה ושבת כמו שהתבאר בזה הפרק ושבת זה שבזה הזמן לא ילך בהן אדם לבלתי יפסידו ברגליהם ואם היה השדה מכלל השדות טמאה ואמר אני נכנסתי בזאת הבקעה אשר בה שדות הרבה ולא נודע אם הלך בזה השדה אם לא ר"א מטהר לפי שהוא ספק ביאה וחכמים מטמאים כפי העיקר אשר קדם מסברתם שספק

א ונעשה רשות הרבים·כגון בקעה דלקמן דבימות הגשמים רשות היחיד ובימות החמה רשות הרבים : כשהוא רשות היחיד ספיקו טמא. דאפי' ברה"י ראשון מטמינן מספק כלים שהיו עמו דשמא מת מתחלה שהיה שם ור"ש סבר כיון דרשות הרבים מפסקת טהור שהרי חשבנוהו חי משהוליאו לרשות הרבים כיון דקים לן ברשות הרבים ספיקו טהור : תניא בתוספ' (רפ"ז) המסוכן הנתון בחנות [ג] ונכנס לספיו טהור הוליאוהו מספיו והחזירוהו לחנות שניה טמא ור"ש מטהר [ג] שהי' ר"ש אומר רשות הרבים מפסקת (למפרע א) שאני אומר מת היה ברשות היחיד והיה ברשות הרבים · פי' חנות רשות היחיד וספיו רשות הרבים · לחנות שנייה כלומר פעם שנייה ושם מלאוהו שמת · מת היה ברשות היחיד כלומר בפעם שנייה מת · והיה ברשות הרבים כמו וחיה כלומר חי היה כשהיה בספיו דהוא רשות הרבים: ב ארבעה ספקות· משנה היא כמו כן בעדיות (פ"ב מ"ג) הטמא עומד· היינו הא דתנן לעיל בפרק ד' השרץ בפי חולדה והנבילה בפי הכלב עברו בינן טהורין או שעברו טהורין ביניהם ספיקן טהור מפני שאין לטומאה מקום וסתמא כרבנן והשתא הא דקתני הכא·ספק נגע ספק לא נגע קאי אכולהו אבל ספק האהיל ספק לא האהיל לא קאי אעומד ועובר למאי דפרישית לעיל פרק ד' דספק טומאה לפה וזורקת לא מטהרינן באהל אלא דווקא במגע כדמוכח בשלהי נזיר (דף סד·): טומאה ברה"י וטהרה ברשות' הרבים · כגון חנות הפתוח לרה"ר וספק נכנס כדקתני באידך בבא : ג עלה לראשו של אילן · דחשיב רשות היחיד : הכנים ידו לחור שיש בו טומאה · דחור חשיב רשות היחיד ואע"פ שהאדם עומד ברה"ר כיון שהכנים ידו·לחור כעומד ברה"י דמי והא דמטהרי רבנן לעיל טומא' ברה"י ומהרה ברה"ר היינו בספק נכנס ונגע (או האהיל או הסיט או נכנס) : נכנס לאחת מהן . כגון שהיו שתי החנויות אחת טמאה ואחת טהורה. תניא בתוספתא (שם) יש דברים ברשות הרבים ועשאום כרשות היחיד קופה ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה בתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור הכנים ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היתה כפישה על כתיפו וככר של תרומה כרוך בסיב או בנייר נתון לתוכה ספק נגע בה אחר ספק לא נגע ספיקו טהור הכנים ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא חמור ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור פשט ידו על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא סלע ברה"ר גבוה עשרה טפחים וטומאה על גביו ספק נגע ספק לא נגע טהור עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היה זה רכוב על חמורו וזה רכוב על חמורו א' טמא וא' טהור ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו ר"ע מטמא ור' יוסי מטהר בנו של זה מורכב על כתיפו ובנו של זה מורכב על כתיפו א' טמא וא' טהו' ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו ר"ע מטמ' ור' יוסי מטה' הית' חביל' על כתיפו והרוק מודבק בכותל למעל' מי' טפחי' ספק הסיט ספק לא הסיט ר"ע מטמא ור' יוסי מטהר שהיה ר'·[ד] יוסי אומר כל שהוא ברה"ר למעלה מי' טפחים הרי הוא כרה"י ורבי יוסי אומר כל שלדך הילוכו ברה"ר פטור . פי' היתה כפישה אינה מקבלת טומאה מדמלגלת בנתונה על פי הכור כדתנן במס' אהלות פרק ה' ותימה למה נקט ככר של תרומה כרוך בסיב או בנייר בלאו הכי לא איפשר לממאות מחמת כפישה וי"ל דמשום רבותא דסיפא נקטיה דחייש' מספק בהכנים ידו שמא נגע אע"פ שכרוך בסיב : ספק נגע ספק לא נגע טהור·כולהו ספק נגע דטהור בהנך ברייתא היינו ספק הכנים ידו לתוכה דהוה ליה מהרה ברה"ר וטומאה ברה"י כדפרישית במתני' אי נמי כגון שהטומאה בולטת לחוץ ספק נגע בה·שהיה ר' יוסי אומר טעות סופר הוא ור"ע גרסינן ובמילתיה דר' יוסי דכל שלדרך הילוכו לא גרסי' פטור רק טהור ובעניין אחר א"א ליישב ולמאי דגרסי פטור יש לפרש דלמעלה מעשרה קאי ולענין שבת כגון זרק ברה"ר כדאמרי' בפ' הזורק (ד' ק:) למעלה מעשרה מחייב למעלה מי' לא מחייב דלא חשוב כרה"ר: ד וספיקי ספיקות כלמפרש כילד: ספק ביאה טהור·בשלהי חזקת הבתים (דף נה:) פרשב"ם משום דסתם ספק ביאה ספק ספיקא הוא דשמא לא נכנס ואפי' נכנס שמא לא נגע ור"ת מפרש דאפי' בשדה דמלא טומאה דאם נכנס א"א שלא יגע וליכא אלא חדא ספיקא מטהר ר"א בספק ביאה משום דבעי דומיא דסוטה שהוא ספק נגע דודאי נסתרה אלא דלא ידעינן אם נטמאת אבל ספק ביאה טהור ובחזקת הבתים הארכנו בדברים : ה בימות הגשמים חשיבא רה"י לפי שבני אדם נזהרין מלילך ע"ג הזרעים חשיב רה"י : ר"א מטהר דהוה ליה ספק ביאה ואין כל הבקעה חשובה כשדה אחת לפי שהשדות חלוקים זה מזה במצרים ומיהו במלר *והלר פלוגתא היא בחזקת הבתים (שם) אי מפסיקין לפאה ולטומאה ולמ"ד אין מפסיקין יש לפרש דהא דחשיב ר"א ספק ביאה היינו היכא דמפסיקין נחל או שלולית ודרך הרבים או דרך היחיד כל הנהו דתנן דמפסיקין לפאה ועוד משכחת היכ' דיש לו שם לווי כדתני' בתוס' (פ"ז) נכנס לבקע' בימות הגשמי' וטומא' בשד' פלונית[ה] אמרו לפני ר"א הרי היא של יחידי פי' ר' מריטוס משמו כל שיש לה שם בפני עצמה כלומר הרי היא של יחידי שכל הבקעה תחשב כשדה אחת ואין כאן ספק ביאה אלא ספק נגע או האהיל : ו עד שיאמר לא נגעתי · לאו דווקא שיאמר ברי לי שלא נגעתי דה"ה היכא דאיכא למתלי ספי שלא נגע כדמוכח בפ"ק דפסחים (דף ט') גבי חולדה וברדלס מצויין שם: אי זו רה"ר · במסכת נזיר בפרק שני נזירים (ד' נז') משמע דכל היכא דאיכא תלתא חשיב רשות הרבים לטומאה דילפינן מסוטה דהויא רשות היחיד דליכא אלא תרי בועל ונבעלת והשתא כל הני גוונו דתנן הכא דסוו רה"ר כגון שבילין ובסילקי' ובקעה בימות החמה וכיוצא בהן דחשיב במתני' אע"ג דליכא תלתא בהסיא בקעה שנולד הספק כיון דרבים מצויים שם כרשות הרבים

א) שם איתא שאינו יכול לומר מת וכו'.

לא נכנס ואפילו אם נכנס שמא לא נגע ור"ת פירש דאפילו בשדה מלאה טומאה דאם נכנס א"א שלא יגע מטהר ר"א בספק ביאה משום דבעי' דומיא דסוטה דודאי נסתרה ספק נבעלה ספק לא נבעלה ס"ס ספק מגע מטמאין ולא ספק ביאה : ה נכנס לבקעה וכו' . בימות הגשמים אז חשיב בקעה רה"י לפי שאין כל אדם נכנס בה מפני הזרעים : ר"א מטהר . משום דהוי ספק ביאה לפי שהבקעה חלוקה בשדותיה זו מזו במצריהן ולמאן דאית ליה בפרק חזקת הבתים דמצר אינו מפסיק לא הכא שמפסיקין נחל ושלולית ודרך הרבים ודרך היחיד חד מכל הני דתני שמפסיקין לפאה א"נ היכא שיש לשדה שם לווי כדאיתא בתוספתא פירש ר' מריטוס משמו כל שיש לה שם בפני עצמה : ו ספק רה"י וכו'. עד שיאמר (לו) לא נגעתי . לאו דוקא דס"ה היכא שאיכא למיתלי טפי שלא נגע כדאמרינן בפ"ק דפסחים היכא דתולדה וכרדלס מצויים שם דתלינן שגררוהו : איזהו רה"ר . בנזיר פרק שני נזירים מוכיח דכל היכא דאיכא תלתא חשיב רה"ר לטומאה דילפינן מסוטה דחשיב רה"י היכא דליכא אלא תרי בועל ונבעלת והשתא כל הני דתני הכא דהוי רה"ר היינו היכא דליכא תלתא התם בשעה שנולד הספק אפ"ה כיון דרבים מצויים שם חשיב רה"ר (לבל אי הוי תלתא אפילו בחדרי חדרים חשיב רה"ר (כתוב בגליון וז"ל כלל זה נראה לי דאע"ג דקיימא לן

ה) שבילי בית גלגול וכן כיוצא בהן רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה אמר רבי אליעזר לא הוזכרו שבילי בית גלגול אלא שהם רה"י לכך ולכך ו) השבילין המפולשים לבורות ולשיחין ולמערות ולגיתות רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה: ז ג) הבקעה בימות החמה רה"י לשבת ורה"ר לטומאה ובימות הגשמים רה"י לכך ולכך: ח בסילקי רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה ר' יהודה אומר אם עומד הוא בפתח הזה ורואה את הנכנסין ואת היוצאין בפתח הלז רשות היחיד לכך ולכך ואם לאו רשות היחיד לשבת ורה"ר לטומאה: ט *הפרן רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה וכן הצדדין רבי מאיר אומר הצדדין רשות היחיד לכך ולכך: י האסטוונית רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה חצר שהרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה:

פרק שביעי

א ד) הקדר שהניח את קדרותיו וירד לשתות הפנימיות טהורות והחיצונות טמאות אמר רבי יוסי במה דברים אמורים במותרות אבל באגודות הכל טהור ה) המוסר מפתחות לעם הארץ הבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת המפתח: ב המניח עם הארץ בתוך ביתו ער ומצאו ער ישן ער ומצאו ישן הבית טהור ישן ומצאו ער הבית טמא דברי ר"מ וחכ"א אין טמא אלא עד מקום שהוא יכול לפשוט את ידו וליגע: ג המניח אומנים בתוך ביתו הבית טמא דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין טמא אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט את ידם וליגע: ד אשת חבר שהניחה לאשת עם הארץ טוחנת בתוך ביתה פסקה הרחים הבית טמא לא פסקה הרחים אין טמא אלא עד מקום שהיא יכולה לפשוט את ידה וליגע היו שתים בין כך ובין כך הבית טמא שאחת טוחנת ואחת משמשת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין טמא אלא עד מקום

שהן יכולין לפשוט את ידן וליגע: ה [א]המניח עם הארץ בתוך ביתו לשמרו בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין האוכלים והמשקין וכלי חרס הפתוחין טמאין אבל המשכבות והמושבות וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורין ואם אינו רואה לא את הנכנסין ולא את היוצאין אפי' מובל אפי' כפות הכל טמא: ו א) [ב]הגבאין שנכנסו לתוך הבית הבית טמא אם יש עמהן עובדי כוכבים נאמנין לומר *) נכנסנו אבל לא נגענו [ג]*הגנבים שנכנסו לתוך הבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים ומה הן מטמאין האוכלין והמשקין וכלי חרס הפתוחים אבל המשכבות והמושבות וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורים אם יש עמהם עובד כוכבים או אשה הכל טמא: ז [ד]המניח את כליו בחלון של אודיארין רבי אלעזר בן עזריה מטהר וחכמים אומרים [ה]עד שיתן לו את המפתח או חותם או עד שיעשה סימן [ו]המניח את כליו מגת זו לגת הבאה ב) כליו טהורין ובישראל עד שיאמר בלבו

*) [במשב"ח הגי' לומר לא נכנסנו אבל אין נאמנין לומר לא נכנסנו וכו' וכ"ה גי' הר"ש].

חולקין אפי' בנשים והלכה כחכמים: ה כבר ידעת שאוכלין ומשקין טומאתן קלה וכן כלי חרס לא יהיה אב הטומאה ולכן גזרו שיטמא כל מה שבבית מאלה המינים מפני שמירת עם הארץ אמנם המשכבות והמושבות אשר הן אב הטומאה לא נדין עליהן שהם שבו משכב הזב אלא כשלא יהיה בעל הבית רואה מי שיכנס בבית ולא מי שילא ממנו ונפרד עם הארץ בשמירה וכן כלי חרס המוקפין צמיד פתיל לא יטמאו במגע טומאה אלא במשא הזב כמו שהתבאר מדברינו בפתיחת זה הסדר וכבר ביארנו זה בעדיות ולזה לא נדין עליהם בטומאה עד שיפרד עם הארץ בו מבלי פחד ולא נשאר לו מי שיראהו: והמובל. הוא חתוך הידים והרגלים עד שלא יוכל להעתק עד שיקחוהו בריאים וישאוהו ולזה נקרא מובל מאמרו יובל שי (תהלים עו) וכבר נאמר שהמובל את המצורע אשר אבריו יפלו עד שלא יוכל לעמוד ולא להמשך ועם כל זה להיות הבית מגיע ברשות עם הארץ שב כמו ביתו של עם הארץ שהכל טמא: ו אלה הגבאים גם כן הן עמי הארץ *(והעיקר אצלנו שהן ממשכנין על הצדקה ואפי' בע"ם) ואם באו אל הבית לקחת המשכון טימאו לכל מה שבבית אלא אם יהיה עמהם עובד כוכבים וסבת זה מה שזכרו בתוספת' מפני שאימת עובד כוכבים עליהם ולא ישלחו ידיהן וכבר התבאר בתוספתא שהגבאים אם לא יהי' המשכון בידיהם ולא היה שם ביניהן מעיד שנכנסו לבית ואמרו הן נכנסנו ולא נגענו נאמנים שהפה שאסר הוא הפה שהתיר [ואם היו אחרים מעידים שנכנסו אין נאמנים לומר לא נגענו] אמנם הגנבים אשר דרכם לבד הוא אשר בחזקת טומאה לפי שהן לא ירצו בלכתן בבית עדים: אם היה עובד כוכבי' עמהם אשר הוא כזב לכל דבריו ומטמא משכב ומושב או אשה הנה כל מה שבבית בחזקת טומאה אפילו המשכבות והמושבות: ז אודיארין. הבלנין שבמרחצאות חלונים ישימו כל איש לבושו בחלון מהן ויכנס אל המרחץ ולאלה החלונות פתחים ודלתות ואמר רבי אלעזר בן עזריה שהוא מעת שסגר הפתח על לבושו הנה הן בחזקתם לפי שלא ישלח איש ידו לפתוח חלון סגור וחכמים אומרים שהן טמאים לפי שכבר נגע בהן טמא אלא כשסגר עליו הדלת נשא המפתח לבלני לפי שהוא אע"פ שהיה עם הארץ לא מסר לו אלא שמירת המפתח כמו שהתבאר בפרק ראשון או ישים חותם מטיט וכיוצא בו על הפתחים כמו שהתבאר בתוספתא או ירשום רשום יקבל ממנו מופת שלא נפתח

בתרא (דף קיט׳) ועוד אי איסורא משום דמאי איבעי ליה למתנייה במסכת דמאי ולא במסכת טהרות ועוד נראה דבסוף הנזקין (דף סא׳) אסור משום מסייע לידי עוברי עבירה ולאביי נמי דאמר רוב עמי הארץ מעשרים הן הא אסר הכא בזמן שהיא טהורה וכי תימא דהתם בזמן שהיא טמאה הא בוררת קתני דאי איפשר שלא תיגע ועוד דלפי זה אי איפשר ליישב הא דקתני בתוספתא שאע"פ שאינה אוכלת נותנת לאחרים ועוד בפ"ט דתרומות בירושלמי קתני אבל בזמן שהיא טהורה לא תטחון שהיא מחזקת עצמה טהורה ממנה משמע דקאי אאשת עם הארץ וכמו שפירשתי עיקר ובזמן שהיא טמאה דתני כגון שמחזקת עצמה בטומאת מת או שרץ או נבילה ולא בטומאת נדות דא"כ היתה מטמאה התבואה בהיסט דא"א שלא תסיט בטחינתה והאי דאמר טוחנת עם אשת עם הארץ דמשמע דאשת חבר טפל לאשת עם הארץ והפירות של עם הארץ הם אעפ"כ מלינו עם שהוא טפל כה"ג כדכתיב (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת וכדאמרי' באבות (פ"ב מ"ב) יפה תורה עם דרך ארץ וידוע שהתורה עיקר: ה אבל המשכבות והמושבות וכלי חרס. כלומר אוכלין שבכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורין ואית דגרסי וכלי חרס דאין עם הארץ עושה משכב ומושב ואין מטמא בהיסט: ולא את היוצאין. אע"פ שאם עומד רואהו: אפי' מובל. שאין השומר יכול לילך אלא א"כ מובילין אותו ובערוך פי' מובל גידם: ואפי' כפות. אפ"ה הכל טמא ולאו משום דניחוש לעם הארץ דעם הארץ אין עושה משכב ומושב ואין מטמא בהיסט אלא משום דחיישינן שמא נכנס שם עובד כוכבים או אשה נדה וישבה והסיטה וטמאה את הכל כדתנן לקמן גבי גנבים ואם יש עמהם עובד כוכבים או אשה הכל טמא והא דתנן לקמן גבי הדר עם עם הארץ בחצר ושכח כלים בחצר אפי' מוקפין צמיד פתיל טמאין היינו משום אשתו והשתא משמע הכא ובההיא דהגנבים דאין עם הארץ עושה משכב ומושב ואין מטמא בהיסט ובשילהי הנזקין (דף סא.) משמע נמי דאין היסט לעם הארץ דפריך וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה אבל שמא יסיטם הוא לא חיים: עוד תניא התם ובא עם הארץ ונטל את שתיהן ואינו חושש ובפרק בנות כותים (דף לג׳) נמי משמע דאין עושה משכב ומושב דתנן התם עובד כוכבים מטמאין משכב תחתון כעליון מפני שהם בועלי נדות ואין שורפין עליהם את התרומה מפני שטומאתן בספק ופריך עלה בגמרא מהיא דעל ששה ספיקות שורפין את התרומה על ספק בגדי עם הארץ ולמאי דחשיב עובד כוכבים כעם הארץ הוה ליה לאקשויי מתני' דנדה גופה אמאי תנן משכב התחתון כעליון ותו לא הא תחתונו של עם הארץ כתחתונו של זב הוא אלא ודאי אין מדרס לעם הארץ ואע"פ שעשו עם הארץ כזב לענין צינורא דמטמא משום מעיין כדמשמע בחגיגה פרק חומר בקדש (דף כג׳) ובפרק בנות כותים (דף לג:) לא רצו לגזור על הסיטן כמו שמפרש ר"ת משום דאין לך אדם מעביר חבית ממקום למקום ומיהו טעם זה לא יתכן גבי מדרס וי"ל דהיסט ומדרס חומרא יתירא הוא ואין יכולין לעמוד בה אבל יכולין ליזהר ממגעו ומצינורא שלו והא דמשני בפרק בנות כותים (דף לג:) בעובד כוכבים שטבל ועלה ודרס על בגדי חבר דאי משום טומאת עם הארץ הא טבל ליה היינו משום דאי לא טבל היה טמא מטעם מגע דאוקימנא בעובד כוכבים ערום והא דנקט ודרס ולא נקט ונגע משום דבעי דלהוי בגדי חבר תחתונו של עובד כוכבים דאיירי בהו מתניתין דהתם ואין להקשות לוקמא בלא טבל וכגון שיש דבר מפסיק בין בגדי חבר לרגלו של עובד כוכבים דעל כרחין צריך לאוקומא בטבל כי היכי דלהוי ספק ספיקא משום עובד כוכבים דאי לאו דטבל מה לי בעל בקרוב מה לי בעל ברחוק והרב ר' משה מפונטיוס"א היה מפרש דלשום דבר לא עשו עם הארץ כזב ואינו טמא אלא מחמת בגדיו דטמאין שמא ישבה עליהן אשתו נדה וה"ל נושא את המדרס וצינורא שלו טמאה לפי שנגעה בשפתיו ולא מטעם מעיין ואי אפשר לומר כן דא"כ למה ליה למימר התם בנדה הא טביל ליה כי לא טבל נמי לא מטמא כיון שהוא ערום דאין נושא את המדרס מטמא כלי לאחר שפירש כדתנן במסכת זבים (פ"ה) ועוד גבי צלוקין דפריך התם מה הועיל כהן גדול במה שקדם אבל אשתו תיפוק לי' משום צינורא דעם הארץ הרבה הועיל דאם היה בועל נדה נטמא הוא ובגדיו כנושא רוקו של זב ואי משום צינורא דעם הארץ בגד לאוחזיה הוא דניטמא משום משקה דמטמא כלי מדרבנן ובתוספתא דחגיגה משמע דלענין תרומה יש לעם הארץ מדרס והיסט דתניא ספק רשות עם הארץ ומדרסו וצלו והיסטו טהורין לחולין ומטמאין לתרומה וקמ"ל דבשלהי הנזקין משמע דאפילו לתרומה אין היסט לעם הארץ ושמא ההיא דתוספתא ר' יהודה היא דאיירי לעיל מינה וכולה ר' יהודה תני לה ורבנן פליגי עלה וסבירא להו כדאמר רבי יוחנן בירושלמי דחגיגה בסוף אין דורשין דגרסינן התם ולא כן א"ר יוחנן לא הצלות ולא הסיטות לא רה"י ולא רשות עם הארץ אבל תרומה ומיהו נראה שיש שם טעות סופר וגרסינן חולין ואי גרסינן לתרומה ה"ג ולא רשות עם הארץ אבל החולין אלא אבל התרומה שכך מוכחת סוגיא דהתם דקאמר לעיל מינה התם גופו של פרוש מהו שיעשה כזב אבל תרומה כלומר שיטמא בהיסט ומדרס אע"ג דלחולין לא מטמא כדפרישית התיב ר' חנין והתנינן המניח עם הארץ בתוך ביתו בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין האוכלין *ואת המשקין טמאין וכלי חרס פתוחין טמאין אבל המשכבות והמושבות וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורין א) ואיך תאמר עשה גופו כזב אבל התרומה אפילו צמיד פתיל נמי יהו טמאין משום היסט וס"ד דבתרומה איירי מתניתין ודחי אמר יודה בן פזי תפתר בעם הארץ אבל הפרוש ולית את שמע מינה כלום כלומר דבחולין איירי ולא בתרומה א"ר מנא כן אמר רבי יוסי רבי כל מה דאנן קיימין הכא בתרומה אנן קיימין תדע לך שהוא כן דתנינן אפילו מובל ואפי' כפות הכל טמא כלום אמרו ידיו טמאים לא משום היסט ולא כן א"ר יוחנן לא הצלות ולא הסיטות ולא רשות היחיד ולא רשות עם הארץ אבל החולין אלא אבל התרומה כלומר וא"כ בתרומה איירי דאי בחולין לא היה לנו לחוש דאין היסט לעם הארץ אבל החולין והשתא על כרחין צריך ליישב דכיון דבתרומה איירי אי יש היסט לעם הארץ בתרומה ברישא נמי ניחוש להסיטו של שומר עצמו כי היכי דחיישינן למגעו וצ"ל דאפי' לתרומה אין היסט ומדרס לעם הארץ כדמשמע בגיטין (דף סב׳) ומתני' דהכא וכן תוספתא דחגיגה משום אשת עם הארץ דחיישינן שמא באה והסיטה ולתרומה חיישינן לחולין לא חיישינן ושמא כי היכי דמוקי בירושלמי מתני' דהכא לתרומה הכי נמי כל הני מתני' לקמן ההוא דגנבים וההיא דהדר עם עם הארץ בחצר דלחולין לא חיישינן בשום פעם להיסט כיון דליכא למיחש למגע ולא דמי לבגדי עם הארץ מדרס לפרושין דהוי אף לחולין דאע"ג דחשו בשל עם הארץ מספקא שמא תשב עלייהו אשתו נדה בשל חבר לא חשו לחולין א"כ יש לחלק בין היכא דנכנסו שם ודאי עובדי כוכבים או אשה להיכא דלא ידעינן אם נכנסו או לא ועוד יש לפרש דחיישינן למדרס אשתו במגע אפי' לחולין כדמשמע התם בירושלמי דחגיגה הלכך בבגדי עם הארץ עצמו שרגילה בביתה לדרוס ערומה ומלובשת חיישינן אפילו לחולין אבל נכנסת בבית של חבר לא שכיחא שתשב ערומה ולא חיישינן לחולין וזה לשון הירושלמי בגדי עם הארץ מדרס לפרושים רבי יוסא בשם רבי יוחנן במגעות *שבו רבי זעירא בעא קומי רבי יוסא מהיכן נטמא הבגד הזה מדרס א"ל תפתר שהיתה אשת עם הארץ יושבת עליו ערומה שמואל בר בא בעא קומי ר' זעירא היאך מה דאתמר תמן אין היסט בחולין ויש היסט בחולין ע"י מגע ודכוותה אין משא בחולין ויש משא בחולין על ידי מגע אמר שמואל אחוי דרבי ברכיה רבי ירמיה בעי ישבה על כסא ונגעה בו מה נפסך אם במשא הרי במשא אם במגע הרי במגע היאך מה דאתמר במשא עד שיגע רובו ודכוותה במגע עד שיגע רובו ע"כ ירושלמי משמע דלא החמירו על מדרס אשתו של עם הארץ לחולין אא"כ דרסה ערומה ואם דרסה ע"ג בגדי חבר בלא נגיעה טהורין לחולין ואפי' דרסה ערומה במקצת רגלה או ישבה ויש הפסק ברוב המדרס בינה לבגד לא נטמא מדרס לחולין מחמת נגיעת המיעוט כדין כל מדרס דבעי' שינשא רובו עליו וכן לענין היסט לא גזרו לחולין על היסט אשתו אלא ע"י מגע ונפקא מינה לענין כלי חרס דאין מטמא מגבו ואפ"ה טומאתו בהסטה שע"י נגיעה דלשאר כלים שמקבלין טומאה מגבן לא נפקא לן מינה מידי דאם נגעה אע"פ שלא הסיטה טמא ואם לא נגעה לא מהני בה היסט ומיהו נפקא מינה למנות לאוכלין שבתוכו ראשון ושני [או] אפשר דבכלי חרס לא מהני נגיעת גב וטהור וא"ת דבמתני' כשאין רואה נכנסין ויוצאין אמאי חיישינן כלל הא תנן לקמן פ"ח (מ"ה) אשת עם הארץ שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא בנו או בהמתו הבית טהור מפני שנכנסה שלא ברשות ועוד בברייתא שהבאתי לעיל דלא *ואישן על מטה זו ושמור לי פרה זו שלא תכנס לבית לא חיישינן לכולהו וי"ל דשאני הכא שהפקיד ביתו לעם הארץ שאין עם הארץ מקפיד על חבירו: ו הגבאין. ישראל שהן גבאין למלך לגבות מיד ישראל גולגליות ומסין וארנוניות: שנכנסו לבית. לעבוט עבוטו: הבית טמא. כל כלי הבית שמחפשין בכל הבית: אם יש עמהן עובדי כוכבים נאמנין לומר לא נכנסנו. משום סיפא דנכנסנו ולא נגענו נקט עובדי כוכבים דרישא דכל שכן בלא עובדי כוכבים דנאמנין אלא משום נכנסנו ולא נגענו נקט עובדי כוכבים דאי ליכא עובדי כוכבים נאמנין אבל אי איכא עובדי כוכבים אין נאמנים כך מפרש בפ' *קמא דחגיגה (דף ס׳) דאימת עובד כוכבים עליהם דמירתתי אם לא יחפשו כל הבית פן יענישום בגופן או בממון: תניא בתוספתא דטהרות (פ"ח) הגבאין שנכנסו לתוך הבית אם אמרו נכנסנו אבל לא נגענו הרי אלו נאמנין שהפה שאסר הוא הפה שהתיר אם היו אחרים מעידי' עליהם שנכנסו אין נאמנין לומר לא נגענו ובזמן שהמשכון בידן אע"פ שאין אחרים מעידים בהן אין נאמנים מפני שהמשכון מעידם ואם היה עובד כוכבים עמהם אע"פ שהמשכון בידם ואע"פ שאחרים מעידים בהם שנכנסו הרי אלו נאמנים מפני שאימת העובד כוכבים עליהם. פי' אע"פ שהמשכון בידם כל זה טעות סופר דבשעובדי כוכבים עמהן אין נאמנים אלא הכי גרסינן אע"פ שאין המשכון בידם ואע"פ שאין אחרים מעידים בהם שנכנסו הרי אלו אין נאמנין מפני שאימת העובדי כוכבים עליהם: טהורין. אפי' לתרומה כדפרישית לעיל דבתרומה איירי וכשיש עובד כוכבים או אשה עמהן לא מטמאין אלא לתרומה ולא לחולין: תניא בתוס' [שם] הגנבים שנכנסים לתוך הבית כל הבית כולו טמא וחכמים אומרים אין טמא אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט את ידן וליגע [א] ממקום הגניבה רשב"ג אומר כל הבית כולו טמא על פי [ב] הגניבה רבי אומר אין טמא אלא ממקום הגניבה עד מקום שיכולין לפשוט את ידיהן וליגע ממקום הגניבה מודה ר"מ לחכמים בחררין והדויין [ג] שאין בהן מקום רגלי הגנבים שאינו טמא אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט את ידן וליגע. פי' על פי הגניבה בעלילת הגניבה מטמאין כל הבית לפי שהולכין ומחפשין את כל הבית ורשב"ג היינו תנא קמא ורבי היינו חכמים וקמ"ל דמאן תנא קמא וחכמים רשב"ג ורבי ומתני' דלא כתרוייהו דמטמא מקום רגלי הגנבים דהיינו יותר ממקום הגניבה ולא כל הבית וסתם מתני' ר"מ והיינו דקתני בברייתא מודה ר"מ: ז אודיירין. יש ספרים שכתוב בהם אוליירין והם מחממי מרחצאות כדמשמע בפרק המביא כדי יין (דף לב׳): בעובד כוכבים כליו טהורים. אין בהם

א) נ"ל ואין.

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פי"ב מהל' משכב ומושב הל"ה:

ה ב ג מיי' שם הל"ב:

ו ד מיי' שם הל"ד:

ז ה מיי' שם פי"ג הלכה א:

ח ו מיי' שם הל"ב:

פירוש הרא"ש

ה אבל משכבות ומושבות כו'. דאין עם הארץ עושה משכב ומושב ואינו מטמא בהיסט ואע"פ שעשו עם הארץ כזב לענין צינורא דמטמא משו' מעיין כדמוכח בפרק חומר בקודש ובפרק בנות כותים דלא רצו להחמיר לענין מושב ומשכב והיסט לפי שאין הטהור יכולין לעמוד בהם דמשכב ומושב שלהם והיסטן שכיח אבל צינורו ומגעו לא שכיח כולי האי וכשאינו רואה את הנכנסים ואת היוצאים חיישינן שמא נכנסו שם עובד כוכבים ואשה וטמאו הכל: ולא היוצאין. אע"פ שרואהו עומד הכל טמא: אפילו מובל. שנקצצו ידיו ורגליו שאינו יכול לילך אא"כ יובילו אותו הכל טמא ולא אמרינן שכיון שיודעים שאינו יכול לזוז ממקומו יראין מלהכנס כי הוא יושב ומשמר תמיד אפ"ה כיון שאינו רואה אותם נכנסים ויוצאים חיישינן ותימה אמאי חיישינן והא אמרינן לקמן פ"ח אשת עם הארץ שנכנסה לתוך הבית להוציא בנה או בהמת' הבית טהור מפני שנכנסה שלא ברשות ותניא בתוספתא לא ויישן על מטה זו ושמור לי הפרה שלא תכנס לבית הבית טהור וי"ל דהכא גרע טפי לפי שמסר שמירת ביתו לעם הארץ יש לו דין בית עם הארץ והכל טמא והרמב"ם פירש בזמן שבעל הבית יושב מצד אחד ורואה הנכנסים ויוצאים: ו הגבאין וכו'. גבאים גובי מס המלך ועמי הארץ הם ונכנסים לבית למשכן ומחפשים כל כלי הבית לראות מה ייטב בעיניהם ליקח: אם יש עמהם עובד כוכבי' נאמנים לומר לא נכנסנו. (כל זה עד תיבת אלא קושיא היא) כ"ש אם אין עמהם עובד כוכבי' שנאמני' לומר לא נכנסנו דמלתא דפשיטא היא כל כמה דלא ידעינן בודאי שנכנסו לבית הבית טהור וכ"ש היכא דאמרי לא נכנסנו ועוד תניא בתוספתא הגבאים שנכנסו לבית אם אמרו נכנסנו אבל לא נגענו הרי אלו נאמנים שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם היו אחרים מעידים בהם שנכנסו אין נאמני' לומר לא נגענו ובזמן שהמשכון בידם אפילו אין אחרים מעידים עליהם אינם נאמני' מפני שהמשכון מעידם א) אלא משום סיפא נקטיה דבים עובדי כוכבים עמהם אין נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו כדמפרש בשלהי חגיגה שאימת עובד כוכבים עליהם וצריכים לחפש: הגנבים וכו' מקום רגלי הגנבים. כלומר מקומות שגנבו משם כלים דכיון שגנבו משם כלים נגעו גם באותם שלא לקחו אבל בחדרי הבית שלא נגנב משם כלים שמא היו סבורים שיש שם אנשים ויראים להכנס שם אבל הגבאים אינם יראים ונכנסים בכל מקום ואף במקומות שלא לקחו משם כלום נכנסו ומשמשו הכל לראות מה יישר בעיניהם ליקח והכל טמא: ז המניח וכו' אודיירון. מחממי מרחצאות ויש ספרים שכתוב בהם אוליירין ויש חלונות בכתלים שמצניעים בהם בגדיהם ויש לחלונות דלתות ומפתחות וסבר ר' אלעזר בן עזריה שאם סגר הדלתות על בגדיו אפילו בלא מפתח הם בחזקת טהרה דכשרואה אדם שיש בחלון בגדים אינו פושט ידו ליגע בהם אלא הולך לחלון פנוי וחכמים סברי שצריך לסגור במפתח ואפילו נותנו לבלן שלא מסר לו אלא שמירת המפתח: או [עד שיעשה] סימן. כל דהו: בעובד כוכבים כליו טהורים. כלומר אין בהם משו' יי"נ דלא חיישינן שמא לקחם העובד כוכבים בלא ידיעת הישראל לעשות בהם יין אבל בישראל משום טומאת מגע חיישינן ואין לפרש בעובד כוכבים נמי לענין טומאת מגע מיירי דא"כ מאי שנא עובד כוכבים ומאי שנא ישראל (כתוב בגליון וז"ל והרמב"ם גורס המניח כלים מגת זו לגת הבאה כליו טהורים ואינו גורס בעובד כוכבים ופי' דמיירי בכהן שדרך ענבים של תרומה זו השנה והניח כלי הגת במקום הגת הרי הם בחזקת טהרה לשנה הבאה אפילו הסיח דעתו מהם לפי שבעולם נזהרין מליגע בכלי כהן שעושה בהם התרומה אבל של ישראל טמאים בהיסח הדעת ויפה גירסא זו ע"כ):

מי

א) מיותר הוא.

מסורת הש"ס

א) [חגיגה כו.]: ב) נ"א בעובד כוכבי' כליו:

פירוש רב האי גאון

ה אפילו מובל. א' דא' מוזל פירוש מובתלא בטיית והוא גידם: ז בחלון של אולירין. פי' חלונות שהן נפתחות זו לתוך זו כדתניא (תוספ' טהרות פ"ח) אמר רבי יהודה מודה רבי אלעזר בן עזריה לחכמים בחלונו' של אולירין שהן נפתחות זו לתוך זו:

נראה דהם טעות המעתיק וצ"ל כמו כר"ש וכרע"ב

הגהות הגר"א

[א] מ"ו בר"ש וליגע ממקום הגניבה. צ"ל ליגע במקום הגניבה וכו': [ב] שם ע"פ מקום הגניבה רבי אומר וכו'. כצ"ל: [ג] שם בחררין והדויין. צ"ל בחרורין והדוחין:

צ"ל והמשקין

בירושלמי איתא שבו

צ"ל ויישן

צ"ל בפרק בתרא דחגיגה (דף כו.)

בו א מיי' פי"א מהל' אבות הטומאות הלכה ג:
ד ב מיי' פי"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הל"ח:
א ג ד מיי' שם הלי"ז:
ב ה מיי' שם הל"ה:

בהם איסור יין נסך דלא חיישינן שמא לקחם העובדי כוכבים בלא ידיעת הישראל לעשות בגת אבל בישראל דמשום טומאה מגע חיישינן ואין לפרש דעובד כוכבים נמי איירי לענין טומאה דאם כן מאי שנא עובד כוכבים ומאי שנא ישראל: תניא בתוספתא (פ"ח) אמר רבי יהודה מודה רבי אלעזר בן עזריה לחכמים בחלונות של אוליירין שהם נפתחות זו לתוך זו שאם היו כלים נשמטים מאחוריהם שאין טמאין וחכמים אומרים בין כך ובין כך טמאין המניח כליו בחלונות של אוליירין ונעל וחתם אף על פי שבא ומצאו מפתח פתוח וחותם מקולקל טהור חותם שאמרו אפי' טיט ואפי' קיסם [ג] א) הרם כליו בחלונות של אוליירין הרי אלו טמאין מפני שהעובד כוכבים [ג] נשאל עליהם רבי יוסי בר רבי יהודה אומר אפילו נימא אחת יוצאה מהן טמאין מפני שהמדרס מביא טומאה לעצמו בכל שהו הלוקח כלים מאומני עובדי כוכבי' והמוסר כלים לאומני עובדי כוכבים טמאים מדרס וטמאין טמא מת הלוקח כלים מאומני עם הארץ והמוסר כלים לאומני עם הארץ טמאין מדרס וטהורין מטמא מת הניתן על כתיפו טמאין אף מטמא מת אמר רבי דוסתאי בר ינאי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המוסר ליחיד שהן טמאין ועל המניח בפני הרבים שהן טהורין על מה נחלקו על המוסר לרבים ועל המניח בפני היחיד שבית שמאי מטמאין וב"ה מטהרין מעשה באחד ששכח כליו בבית הכנסת ובא מעשה לפני חכמים וטהרום שאינה רשות עם הארץ הניח כליו בבית המרחץ ובא ומצאן [ד] כל שכן הרי אלו טהורות ומלמדין אותו שלא יעסוק בטהרות הניח ניתו ובורו ונכנס לעיר אע"פ שבא ומצא עם הארץ עומד בצידן טהורין וכן בעובד כוכבים [ה] אינו עושה יין נסך· עם הארץ שבא להזות אין מזין עליו ועל כליו אלא לאחר שלשה ימים אבל חבר שבא להזות מזין עליו ועל כליו מיד אמר רב יהודה בד"א שהיה בחזקת אוכלי תרומה לא היה בחזקת אוכלי תרומה מזין עליו מיד ועל כליו משישמר היה לבוש בחלוק ועטוף בטלית ואמר בלבי על החלוק ואין בלבי על הטלית החלוק טהור והטלית טמאה היה סל על כתיפו והמגריפה בתוכה ואמר בלבי על הסל ואין בלבי על המגריפה הסל טהור והמגריפה טמאה· פי' נשמטין מאחוריהן ויוצאין חוץ לחלון מאחוריו חיישינן שמא נגע מאחוריו ולא ראה·מפתח פתוח וחותם מקולקל טהור וכל שכן לענין יין נסך כדאמרינן בפרק בתרא דע"ז (דף ע.) דהשתא טהרותיו טהורות יין נסך מיבעיא וכהאי גוונא תניא לקמן בתוספת' גבי טוען זיתיו ובפ' תשיעי אכתבנה ותימה דתניא בפ' אין מעמידין (דף לא.) השולח חבית של יין ביד עובד כוכבים ושל מוריים ושל ציר ביד עובד כוכבים אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור פירוש נקט אורחא דמילתא דעובד כוכבים אין אוסר יין במגע על שבא ר' מאיר וגזר בפרק קמא דחולין (דף ו.) ודרך לשלוח יין בידו אלא דצריך חותם משום דחשוד לאיחלופי מ"מ משמע דצריך שיכיר חותמו ולא שייך כאן לשנויי כדמשני התם כאן בעיר כאן בדרך או בין הגתות שאני דהתם ב) בחבית של עובד כוכבים ויש לחלק דמפקיד ביד עובדי כוכבים שאני וכן כל הנהו דתנן בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סט·) כדי שיפתח ויגוף ותיגב שהניח שם העובד כוכבים לשמרה והפליג והלך לו. חרס כליו בחלונות לא ידענא מהו ולפי הענין שהניחן בשינוי ומתוך כך העובדי כוכבים דהייט האולייר הממשמש בהן ונשאל עליהן. אפילו נימא אחת יוצאה דרך המדרס שאפי' נימא אחת צריכה לו וחשיב יד:*לאומני עם הארץ טמאין מדרס היינו משום אשתו כדפרישית לעיל וטהורין מטמא מת דדרך ע"ה כשיש חולה בביתו ונכנס למות מוציא הכלים מביתו שלא יטמאו במת ובמכירו שהוא אוכל בתרומה כדתנן לקמן בפ"ח וכן (מ"ב) לוקח נמי לא הוי' מוכר לו בתורת טהורין כיון דמכירו שהוא אוכל בתרומה אבל כשטענו על כתיפו והולך

הגה"ה

הרב המגיה *) זה ונראה לי שכך פירושו טמאין מדרס מטמא מת ואף על גב דאין טומאת מת לעובדי כוכבים חיישינן שמא מת נגע בהן ביד העובד כוכבים. ע"כ י"א:

*) קאי על טמאין מדרס וטמאין טמא מת באומני עובדי כוכבים שהשמיט הר"ש פירושו.

בעיר אין נזהר מאחר טומאות שבעיר לפעמים זיז בולט ועובר תחתיו ולאו אדעתיה· על המוסר ליחיד שהן טמאין מדרס משום אשתו· ועל המניח בפני רבים ולא מסר להם שהן טהורין לפי שכל אחד נזהר מליגע שלא יגיד עליו רישו· ששכח כליו בבית הכנסת היינו מניח בפני רבים·ובא ומצאן כל שכן· כלומר מצאן כמו שהניחן ומלמדין אותו שלא יעסוק בטהרות כלומר לכתחלה אסור דיעבד שרי· וכן בעובד כוכבים אינו עושה יין נסך דאע"פ שעומד בצדו מירתת. אלא לאחר ג' ימים דעם הארץ אינו נזהר כשעובר בעיר וחשיב כנטמא היום ומזה בשלישי ובשביעי· ועל כליו משישמר קסבר ר' יהודה כמאן אוכל בתרומה בלבו על עצמו ואין בלבו על כליו· הסל על כתיפו של תאנים· והמגריפה כלי ברזל שגורפין בו את הכירה וגם מבדילים בו תאנים המדובקות זו בזו ובערוך פי' לוקטי התאנים יש להם מגריפה ותופסין בו ייחור של תאנה ומורידו לארץ ולוקטן ומניחן בסל· הסל טהור והמגריפה טמאה בזבחים ברים טבול יום (דף ס.) פריך וליטמא המגריפה לסל [ומשני] אין כלי מטמא כלי וליטמא מה שבסל [ומשני] בלומר שמרתיו מדבר המטמאו לא שמרתיו מדבר הפוסלו: ח והסיע את לבו· שהסיח דעתו: היו ידיו טהורות· בידים מחמיר אפילו ר' יהודה דאפי' יודע אני לא מפני כיון שהסיח דעתו מלאכול: תניא בתוספתא [שם] היה מתעסק מן החבית בחזקת של חולין ואח"כ נמצאת של תרומה הרי זו טהורה ואסורה באכילה מפני שספק טבול יום אמרו לו על [ו] הטהורה תלויה היא הרי זו טמאה ואם אמר הריני מניחה עד שאשאל עליה טהורה המשקין טהורין וטמאין בתוך הבית הולכין אחר הרוב ומעשה באשה אחת שסינגה משקין טמאין בתוך הבית ונפל ככר של תרומה ובא מעשה לפני חכמים [ז] ולא טמאוה מפני שהסיחה דעתה מהם· פי' מפני שספק טבול יום ובחזקת חולין היתה ולא שמרה ממנו אבל לשאר טומאות לא חיישינן. תלויה היא· כלומר נולד בו ספק טומאה ומתוך כך נתייאש ולא נזהר לשומרה· הרי זו טמאה דכיון שהסיע לבו ממנה אפילו נודע אחרי כן דמה שאמרו לו תלויה היא טהורה היתה מכל מקום חשובה כטמאה מחמת שהסיח דעתו ממנה אבל אם אמר הריני מניחה עד שאשאל עליה לא הסיח דעתו ממנה ואם נתברר אותו ספק שטהור היה הרי זו טהורה· מפני שהסיחה דעתה מהן כלומר לא רצו לטמא הככר מחמת שהסיחה דעתה ממשקין הטמאין ולא ידעה אם טמאים היו אותן שעל הככר או טהורין דהולכין אחר רוב הטהורין שבבית:

היה לשמרם: ח מי שהיה טהור והסיע את לבו מלאכול רבי יהודה מטהר שדרך טמאים פורשין ממנה וחכמים [א]מטמאין היו ידיו טהורות והסיע את לבו מלאכול אע"פ שאמר יודע אני שלא נטמאו ידי ידיו טמאות שהידים עסקניות: ט האשה שנכנסה להוציא פת לעני ויצאת ומצאתו עומד בצד ככרות של תרומה וכן האשה שיצאה ומצאת את חבירתה חותה גחלים תחת קדרה של תרומה ר' עקיבא מטמא וחכמים [ב]מטהרין א"ר אליעזר בן פילא וכי מפני מה ר"ע מטמא [א] וחכמים מטהרין אלא שהנשים גרגרניות הן שהיא חשודה לגלות את הקדירה של חבירתה לידע מה היא מבשלה:

פרק שמיני

א [ג]הדר עם עם הארץ בחצר ושכח כלים בחצר אפי' חביות מוקפות צמיד פתיל או תנור מוקף צמיד פתיל הרי אלו טמאין ר' יהודה מטהר בתנור בזמן שהוא מוקף צמיד פתיל רבי יוסי אומר אף התנור טמא [ד]עד שיעשה לו מחיצה גבוה י' טפחים: ב [ה]המפקיד כלים אצל עם הארץ טמאין טמא מת וטמאין מדרס אם מכירו שהוא אוכל בתרומה טהורין מטמא מת אבל טמאין מדרס רבי יוסי אומר אם מסר לו תיבה מליאה בגדים בזמן שהיא רוצצת טמאין מדרס אם אינה רוצצת טמאין מדף אף על פי שהמפתח ביד הבעלים:

החלון ולא נגע אדם בכלים· ואמרו המניח כליו מגת זו לגת הבאה הוא שיהיה הכהן לוקח תירוש של תרומה מזה עם הארץ ועזב כלי הבציר על טהרתם במקום מהגת הוא יבצור בהן בשנה הבאה אע"פ שלא ידע אם נגע בהן שהגפים ג"כ ישמרו מהן ואפי' נעלם מהן לידיעתם שהוא כהן וחזקת הדבר אשר הוא אצלו טהור הנה הוא ישראל כל עוד שנעלם מלשומרן והוא נטמא הוא אמרו עד שיאמר בלבי היה לשומרו ואין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה: ח רצה לומר כהן טהור לאכול בתרומה אם פנה ממחשבתו מהכין לאכול בתרומה ולא ישמור נפשו ולא ידע בנפשו ג"כ טומאה רבי יהודה אומר הרי היא בחזקת טהרה לפי שהטמאים לא יגעו בו לדעתו שהוא טהור לאכול בתרומה וחכ"א שהוא נטמא בהסח הדעת לענין תרומה וסבת זה מה שזכר שהידים עסקניות ר"ל רבות ההתעסקות ולפעמים נגע בטומאה והוא לא ידע וזה מכלל י"ח דבר שגזרו שהידים תפסול את התרומה ואף ע"פ שלא ידע להן טומאה כמו שהתבאר בסוף זבים והל' כחכמים: ט גרגרניות· הומות לאכול מן הגרגרת והוא השפוי כובע ותרגום (איכה א) כי הייתי זוללה בתרגום ירושלמי ארי הויתי גרגרנית והלכה כחכמים: א כבר ידעת שהחצר יקרא שלפני הבתים וכל השכנים משתמשים בו ואם היה התנור בנוי ולא היה אפשר בו הסעה והוא גם כן מוקף צמיד פתיל ואינו מטמא מגבו הנה בהוראתו בבתים הנה יוסר הצמיד פתיל ויסיבהו ור' יהודה אומר שאין בתנור דבר שיקח שיצטרך לכל זה ואין הלכה כרבי יהודה והלכה כר' יוסי: ב כבר באר נו בפתיחת זה הסדר משפטי הכלים אם היו טמאין טומאת מת ולזה אמר שהן ג"כ במדרגת טמא מת ובהיות זה העם הארץ יודע שזה אשר הפקיד אצלו אוכל תרומה הנה הוא כהן ישמרם מטומאת מת והוא נאמן באמרו לא נטמאו במת ואף על פי שהוא עם הארץ כמו שביארנו בעשירי מכלים אמנם נשארה בהן טומאת מדרס לפי שפעמים תשב עליהן אשתו נדה והוא לא ימחה בידה להיותו עם הארץ וכבר ביארנו שרוצצת רצה לומר נלחצת וענין זה ר' יהודה אומר אם היו אלה הבגדים מעוכים קצתם בקצתן בארון עד שילחצם כסוי הארון הנה אז אפשר שתשב עליהן אשתו נדה אמנם אם היתה בלתי מלאים בגדים אבל ישאר בין הכסוי ובין הבגדים ריקות לא תשב עליהם אמנם יטמא טומאת מדף לבד ר"ל שהן ישובו כמו כלים שנישאו ע"ג הזב אשר יטמאו טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין כמו שביארנו בראשון מכלים וכמו שיתבאר בזבים (פ"ג) ושם יתבאר לך שהכלים אשר ישא הזב יקרא מדף ואמר אע"פ שהמפתח ביד הבעלים אשר היה אומר אף על פי שיהיה אפשר להן שיהיו טהורים הודיענו שהן טמאים ובתוספתא נאמנים עמי הארץ על טבילת טמא מת ואין נאמנים על טבילת מדף רצה לומר אם אמרו טהרנו זה אשר היה טמא מדף ואין הלכה כר' יוסי:

א מוקפות צמיד פתיל טמאין· משום אשתו כדפרישית בפירקין דלעיל: ר' יהודה מטהר בתנור· משום דאי אפשר לו להסיטן דסתמו מחובר קצת שעושין את הטפילה עד שיבא בארץ ומאן דמטמא גזר מחובר אטו שאינו מחובר כגון תלוי בצואר גמל בשבת פרק כל הכלים (דף קכה·): תניא בתוספתא [פ"ט] חבר ועם הארץ שרויין בחצר ושכחו כלים בחצר הראוי ליטמא טמא מדרס טמא מדרס והראוי ליטמא טמא מת טמא מת לזה סוכה בפני פתחו ולזה סוכה בפני פתחו לזה מחילה בפני פתחו ולזה מחילה בפני פתחו זה [ז] מניח כליו בתוך סוכתו וזה מניח כליו בתוך סוכתו זה מניח כליו על גבי מחילתו וזה מניח כליו על גבי מחילתו וטהורין ר"ש אומר אע"פ שאין שם לא סוכה ולא מחילה טהורין שזה מניח לפני פתחו וזה מניח לפני פתחו ולזה מחילה או סוכה לפני פתחו של חבירו ולזה מחילה או סוכה לפני פתחו של חבירו זה [ח] מניח כליו בתוך סוכתו ועל מחילתו לפני פתחו של חבירו וזה מניח כליו תוך סוכתו ועל מחילתו לפני פתחו של חבירו שלזה רשות ליכנס ולזה רשות ליכנס עם הארץ שהניח אוכלין ומשקין ע"ג מעיין וירד לשתות הרי אלו טהורים מפני שאין אחרים ממשמשין בהם אבל חבר שהיה מוכר אוכלין ומשקין על פתח חנותו הניחן ונכנס הרי אלו טמאין מפני שאחרים ממשמשין בהם נאמנים עמי הארץ על טבילת טמא מת ואין נאמנין על טבילת ג) הדף חבר שמת והניח פירות הולכין אחר רוב מכנסו אם רוב מכנסו תרומה הניח טהרות הרי אלו טהורות הניח כלים הרי אלו טמאין שאני אומר הזו ולא שנו או שנו ולא טבלו או טמא לא הזו כל עיקר חבר שמת והניח פירות אפילו אותו היום כנסן הרי אלו בחזקת מתוקנין עם הארץ שקבל עליו והיה לו טהרות ואמר ברי לי שלא נטמאו בזמן שהן עשויות ע"ג אחרים אסירות לו ואסורות לכל אדם על גבי עצמו מותרות לו ואסורות לכל אדם ר"ע אומר אם מותרות לו מותרות לכל אדם ואם אסורות לו אסורות לכל אדם וכן עובד כוכבים שנתגייר והיה לו יין ואמר ברי לי שלא נטמא בזמן שהוא עשוי ע"ג אחרים אסור לו ואסור לכל אדם ע"ג עצמו מותר לו ואסור לכל אדם ר' עקיבא אומר אם מותר לו מותר לכל אדם ואם אסור לו אסור לכל אדם· פי' שלזה רשות ליכנס ולזה רשות ליכנס ובהך בתרייתא טמאין כיון דיש לשניהם רשות ליכנס זה מפני פתחו וזה מפני מחילתו וסוכתו· עם הארץ שהניח אוכלין ומשקין על גבי מעיין בכל הספרים כתוב כן ואי אפשר ליישבו אם לא נעמידנה בדברים שעם הארץ נאמן כי הכך דתנן בפרק חומר בקודש (דף כד:) דנאמנין ביהודה על טהרת יין ושמן כל השנה כולה ובשעת הגתות והבדים אף על התרומה ובירושלים נאמנים על הקודש ובשעת הרגל נאמנין אף על התרומה ונקט גבי מעיין רבותא דאפי' עם הארץ שאין חביריו בדילין הימנו לא חיישינן משום דע"ג מעיין אין אחרים משמשין וגבי חנות נקט רבותא דאפי' חבר שעמי הארץ בדילין הימנו חיישינן לפי שבחנות יד הכל ממשמשות· נאמנים עמי הארץ על טבילת טמא מת היינו בגופו· ואין נאמנים על טבילת הדף היינו בכליו כדאמר אביי בפרק חומר בקודש (דף כב:) לא קשיא הא בגופו הא בכליו דכי שיילינן מיניה כלי מטבלין ליה שמא הטביל כלי בתוך כלי ואע"ג דרבא משני התם שינויא אחרינא לא פליג אשינויא דאביי: הניח כלים כיון דאיפשר לתקן בטבילה לא תנו בכלים אם החמירו ואפי' בכלי חרס משום דלא פליג בכלים· ע"ג אחרים שיש עמי הארץ אחרים שעשו לו קודם שקיבל עליו דברי חבירות והוא אומר ברי לי שבטהרה נעשו וכן עובד כוכבים שנתגייר לענין יין נסך נקט ליה כגון שהיתה לו גת בעוטה שנתעסק בה עובד כוכבים קודם שנתגייר זה והוא אמר ברי לי שלא התחיל למשוך בידו: ב אם עם הארץ מכיר את המפקיד שהוא אוכל בתרומה זהיר עליהן שלא יטמאו במת ולא בעו הזאה שלישי ושביעי אבל טמאים מדרס משום אשתו דאין נזהר על אשתו וברייתא דלוקח כלים מאומני עם הארץ ומוסר כלים לאומני עם הארץ לא קשיא מידי כדפרישית בפירקין דלעיל: בזמן שהיא רוצצת· שהכיסוי דוחק את הבגדים מחמת שהיא מליאה ביותר:טמאים מדרס·הבגדים דכשאשתו יושבת על התיבה או נשענת עליה מכבדת על הבגדים: אם אינה רוצצת טמאין מדף.כלומר טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין:אע"פ שמפתח ביד הבעלים·דחיישי' שמא הסיטם:

א) בתוספתא איתא המדחה. ב) נ"ל בבית. ג) בתוספתא איתא בדף.

ביום

פירוש הרא"ש

ח מי שהיה טהור וכו'. (גירסת הרא"ש ז"ל הסיע בעי"ן וכן מגלחי הגי' במשנה דוקנית) הסיע דעתו מלשמור עצמו בטהרה כדי לאכול רבי יהודה סבר כיון שיודעים בו שהוא כהן ואוכל בתרומה נזהרים טמאים מליגע בו אבל בידים מודה לפי שהם עסקניות ונגעו במקו' סטינופו' וצריכים נטיל' לנגיעת תרומה אבל לא בשביל דחיישינן שמא נגעו בטומאה דא"כ ליבעי כל גופו טבילה ועוד למה פסם ידים שניו' ליתוש שיהיו ראשון שמא נגעו באב הטומאה: ט וכי מפני מה ר"ע מטמא. כלומר היאך עלה בלבו לטמאות מה שטיהרו חכמים דמסתבר כוותייהו דלא מחזקינן טומאה כל כמה דלא חזינן דנגעה:

א הדר וכו' מוקפות צמיד פתיל. דחיישינן שמא תסיטם אשתו נדה: מטהר בתנור. דסתם תנור שטפילה נתחברתו בארץ וא"א להסיטו ורבנן גזרו אטו שאינו מחובר כדאמרינן בפרק כל הכלים תלוי בצואר גמל פירוש שהתנור מיטלטל והוא תלוי בצואר גמל או שמא יסירו הצמיד פתיל: ב המפקיד וכו' טהורים מטמא מת. כיון שהוא מכירו שאוכל בתרומה אינו מכשילו אבל טמאים מדרס דאינו נזהר מטומאת אשתו: בזמן שהיא רוצצת. שהכסוי דוחק הבגדי' מחמת שהתיבה היא מלאה: טמאים מדרס. שמא ישבה אשתו על התיבה או נשענת עליה והכביד' על הבגדי': טמאים מדף. טומאה קלה שמא הסיטם:

הגהות הגר"א

[א] מ"א וחכמים מטהרין. נמחק: [ב] מ"א בר"ש מהם כליו בחלונות כו'. נ"ל נפרם כליו מחלונות: [ג] שם מפני שהעובד כוכבי' נשמן עליהם. כ"ל: [ד] שם ובא. ומלאן כמו שכן פ"א שהוריו ומלמדין אותו שלא יעסוק בן כ"ל: [ה] שם וכן בעובד כוכבים אין עושה יין נסך כ"ל: [ו] שם פ"ח אמרו לו. על הטהורה תלויה היא פ"ש טהורה. כ"ל: [ז] שם ולא טמאוה. נ"ל וטמאוה מפני שהסיחה דעתה ממנו כ"ל: [ח] מ"א זה מניח כליו בתוך סוכתו וכו' לפני פתחו של חבירו זה רשות לזה כו'. כ"ל:

א)[פסחי' מה: כריתו' כא.] : ב) [נדה כ:] : ג)[שם ז:] : ד) [פרה פ"ח מ"ג] :

ג א ב מיי' פרק יח מהל' שאר אבות הטומאה הל"א :
ד ג מיי' שם הל"י :
ה ד מיי' פי"ב מהל' משכב ומושב הלכ"ב :
ו ה ו מיי' שם הלט"ז :
ז ז מיי' שם הלכ"ג :

ג ביום ומצא ביום טהור · דסתמא אם היה אדם שם ונגע בו היה מגביהו כדרך מוצא אבידה אבל בלילה אפי' שעה אחת דלא חזי ליה חיישינן שמא נגע בו ולא ראהו : תניא בתוספתא [פ"ט] המאבד והמוצא ברשות היחיד טמאין מדרס וטמא מת ברשות הרבים ועבר עליה לילה אחת טמאין מדרס וטהורין טמא מת ור"ש מטהר שהיה ר"ש אומר איבד מחט ומצא מחט טהור שאני אומר מחט שאבד הוא מחט שמצא ומודים חכמים לר"ש במניח ושכח לרה"ר שאע"פ שעבר עליהן לילה אחת אין טמאין מדרס[א] ובמניח ושכח ברשות היחיד ועבר עליהן לילה אחת טמאין מדרס וטהורין טמא מת שהמאבד והמוצא בתוך הבית הרי זה טהור מפני שהן בחזקת המשתמר · פי' ברשות היחיד טמאין מדרס אם הוא דבר הראוי למדרס ולטמא במשא טמאין טמא מת ובעי הזאה שלישי ושביעי ואפילו לא עבר עליהן לילה דלא מפליג ברה"י משום חומרא דרה"י דספיקו טמא ומתני' דקתני ביום ומצא ביום טהור ברה"ר : טמאין מדרס וטהורין טמא מת דמחמירינן במדרס טפי מבמת משום דעובד כוכבים ונשים שכיחי מת לא שכיח ומתני' דקתני טמא היינו מדרס וכל מידי דלא חזי למדרס כגון סלה ותרקב וכיוצא בו טמא מגע זב. ור"ש מטהר בין ברה"ר בין ברה"י ואפי' עבר עליהן לילה ולהכי נקט מחט דהוי כעין לילה דלא חזי ליה : במניח ושכח לא החמירו בהן כמו באבדה · שהן בחזקת המשתמר דלא שכיחי התם עובדי כוכבי' ונשי עם הארץ דאיירי בתוך הבית של חבר : ברה"ר טהורים דאינו אלא ספק שמא נגע בהן עובד כוכבים או עם הארץ הילכך ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור: תניא בתוספתא [שם] כלים השטוחים ברה"י למעלה מעשרה טפחים טהורין דברי ר"מ ור"ש אומר [ג]א) למעל' מאמה אמות טמאין גגו של חבר למעלה מגגו של עם הארץ חבר שוטח שם כלים ומניח שם טהרות אע"פ שעם הארץ יכול לפשוט ידו וליגע הרי אלו טהורות וכן בעובדי כוכבים אינו חושש משו' יין נסך רשב"ג אומר גגו של חבר למעלה מגגו של עם הארץ חבר שוטח שם כלים ומניח שם טהרות ובלבד שאין עם הארץ יכול לפשוט ידו וליגע נפל כליו לתוך בורו של עם הארץ טמא וטהור במלייתו · פי' אע"פ שעם הארץ יכול לפשוט את ידו וליגע · בפרק בהרא דמסכת ע"ז (דף ע:) איתמר חצר שנחלקה במסיפס אמר רב טהרותיו טמאות ובעובד' כוכבים אינו עושה יין נסך ור' יוחנן אמר אפי' טהרותיו טהורות ופריך עלה דרב מהא דחבר שוטח שם פירות ומשני אמר לך רב הכא דהמרי כרשב"ג ועליה דר' יוחנן פריך מדרשב"ג ומשני התם אית ליה לאישתמוטי ולומר אמלורי בעלמא קא ממלרנא וקלא קשה דהתם פריך עליה דר' יוחנן מדרבי שמעון בן גמליאל והדר פריך עליה דרב מדתנא קמא ומעיקרא ה"ל לאתויי רישא והדר סיפא : ד שהיו גנבים · שפתחו הדלת ולא נכנסו לבית אלא נמלכו והלכו להם : ה שלא ברשות · ומירתתה שלא תתפס כגנב וממהרת לצאת אף על פי שלצורך בנו של בעל הבית נכנסה או לצורך בהמתו : ו כל המיוחד לאוכל אדם · כגון סתם אוכלין : טמא טומאת אוכלין · עד שיפסול מאכילת כלב : וכל שאינו מיוחד לאוכל אדם · כדמפרש כגון גוזל טהור שנפל לגת

ג המאבד ביום ומצא ביום טהור ביום ומצא בלילה בלילה ומצא ביום ביום שלאחריו טמא זה הכלל כל שיעבור עליו הלילה או מקצתו טמא השוטח כליו ברשות הרבים טהורין וברשות היחיד טמאין ואם היה משמרן טהורין נפלו והלך להביאן טמאים נפל דליו לתוך בורו של עם הארץ והלך להביא כמה יעלנו טמא מפני שהונח ברשות עם הארץ שעה אחת : ד המניח את ביתו פתוח ומצאו פתוח נעול ומצאו נעול פתוח ומצאו נעול טהור נעול ומצאו פתוח ר' מאיר מטמא וחכמים מטהרין שהיו גנבים ונמלכו והלכו להן : ה אשת עם הארץ שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא בנו או בתו או בהמתו הבית טהור מפני שנכנסה שלא ברשות : ו א) כלל אמרו בטהרות כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מאוכל הכלב וכל שאינו מיוחד לאוכל אדם טהור עד שייחדנו לאדם כיצד ב) גוזל שנפל לגת וחשב עליו להעלותו לעובד כוכבים טמא לכלב טהור ר' יוחנן בן נורי מטמא חשב עליו חרש שוטה וקטן טהור אם העלהו טמא שיש להן מעשה ואין להן מחשבה : ז ג) אחורי כלים שנטמאו במשקים ר' אליעזר אומר מטמאין את המשקין ואין פוסלין את האוכלין ר' יהושע אומר מטמאין את המשקים ופוסלין את האוכלין שמעון אחי עזריה אומר לא כך ולא כך אלא משקין שנטמאו באחורי הכלים מטמאין אחד ופוסלין אחד ד) הרי זה אומר מטמאיך לא טימאוני ואתה טימאתני : ח עריבה שהיא קטפרס והבצק מלמעלן ומשקה טופח מלמטן שלש חתיכות בכביצה אינן מצטרפות ושתים מצטרפות ר' יוסי אומר אף שתים אינן מצטרפות אלא אם כן היו רוצצות משקה ואם היה משקה עומד אפילו כעין החרדל מצטרף ר' דוסא אומר

ג זה אשר נאבד לו דבר ומצאו אמנם הוא ברה"ר ולזה אם עבר עליו הלילה טמא מדרס לפי שידרסוהו אנשים ולא יראוהו וכבר נתבאר בתוספתא שאם אבד לו דבר ומצאו ברשות היחיד אשר ספיקו טמא כמו שקדם ביאורו הנה אלה הכלים טמאים מדרס וטמא מת והיות הכלים הנופלים ברה"ר טהורים מבואר לפי שהוא כספק ולא יסתפק עליך אמרו (בכלים) [בזה] טמא אע"פ שהוא בתוך הבור לפי שהוא מעת שהגיע ברשות עם הארץ שנטמא במת כמו שבארנו ויצטרך הזאת שלישי ושביעי ואז יטהר : ד זה מבואר והלכה כחכמים : ה אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא הענין הפלוני ותצא הנה לא תשתדל להשתמש ולגעת לאשר אתה בבית כי אימת בעל הבית עליה ולא תשלח ידה לדבר : ו טומאת אוכלים רלה לומר למאכל אדם לבד ומה שאינו ידוע במאכל אדם הנה אי אפשר לו מבלי מחשבה והוא שיביאהו למאכל אדם וזה הדבר ידוע למאכל אדם אם נפסד עד שלא תאלה ואפי' לאכול הכלב אז לא יטמא ואמר יתברך (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל אמרו פרט לאוכל סרוח לפי שהוא לא יאכל ועוד יתבאר לך באחרית עוקצין שנבלת עוף טהור לא תצטרך מחשבה אמנם זה יצטרך מחשבה וזה הגוזל אם נפל ביין ומת לאשר הפסיד ויכלך במותו ביין א) שב כאילו הוא נמאס אם היה הגת בעיר ולכן צריך מחשבה ואז יטמא טומאת אוכלים והוא אמרם בגמ' נדה (דף נ:) לעולם בכרך וגתו מיאסתו ועשאתו ככפר ולזה אם בא עליו במחשבה והוא בתוך הבור שיאכלנו העובד כוכבים שמטמא טומאת אוכלין ואם חשב עליו להעלותו לכלב הנה לא יטמא טומאת אוכלין והוא ענין אמרו טהור הלא תראה הגוזל להיותו מאכל אדם עם היות שנפסד ושב [להיות] נאות למאכל הכלב לבד אם חשב עליו יקבל טומאה וזהו כונת אמרו שכל מאכל אדם לא יוסר מלקבל טומא' עד שיפסול מלאכול לכלב ורבי יוחנן בן נורי אומר שהוא יטמא טומאת אוכלין מבלי מחשבה בהיות הגת בעיר כמו שבארנו ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי : ז כבר התבאר במקומות רבים ממה שקדם שהמשקין יטמאו הכלים וישובו אלה הכלים שני לטומא' והמדרבנן ועוד יתבאר בע"ו מכלים שמשקין טמאים שנגעו באחורי כלי נטמאו אחוריו ולא נטמאו תוכו לתרומה וביארנו בפתיחה זו שמשקים טמאים תחלה לעולם ואפי' נטמאו בשני לטומאה אם נטמא אחורי הכלי במשקים טמאים שבאחורי הכלי שני ואם נגעו אוכלין טהורים באחורי זה הכלי לא נפסלו והיה ההיקש שתפסל ותשוב שלישי אך רבי אליעזר יקל בזה להיותה טומאה קלה מדרבנן והוא אמרם מ"ש אחורי כלי דנקט משום דקילא טומאתן (ופה) [ומשו"ה] אמר מטמאי' את המשקים אפי' דחולין ואין פוסלין את האוכלין אפי' מתרומה ורבי יהושע אומר שאחורי זה הכלי ג"כ פוסלי' את האוכלין כמו כל שני ק"ו מטבול יום אשר פוסל את התרומה ואינו מטמא את המשקים כמו שביארנו בשמיני מפרה כ"ש זה אשר יטמא משקים שהוא יפסול *לא יקים ק"ו בין טבול יום דאורייתא ואחורי הכלים דרבנן לפי שהוא אומר אין דנין דברי סופרים מדברי תורה ובא שמעון אחי עזריה ואמר שדברי רבי יהושע אשר אמר שאחורי הכלי פוסלין את התרומה אינו אמת בשום פנים וכן מאמר רבי אליעזר אשר אמר אין פוסלין אינו אמיתי אבל הוא אמיתי באלו הפנים וזה שאחורי הכלים אם נגעו במשקים שבו אלה המשקים תחלה והן מטמאים אוכל אחר וישוב שני וזה השני יפסול אוכל שלישי הנה עברה הטומאה מאחורי הכלי לאוכלין באמצעות המשקים ואם נגעו האוכלים עצמן באחורי הכלי לא יפסלו ולזה מאמר האוכלים לאלו המשקים אם נטמאו מאחורי הכלי וטמאה מטמאיך לא טימאוני ואתה טימאתני ויהיה שמעון אחי עזריה על זה הפי' בלתי חולק על ר"א אלא דומה למפרש למה שיובן מסברתו ובהיות אפשר שיהיה הפירוש הנוטה בזה המאמר שרבי אליעזר סובר שהמשקים שנטמאו מאחורי הכלי לא יטמאו האוכלים ואע"פ שהן בעצמן משקין טמאין ויהיה ר' שמעון חולק על זה ויהיה מאמרו לא כך ולא כך לא כרבי אליעזר אשר יאמר לא תפסול משקים שנטמאו מאחורי הכלים לאוכלין לולי שאני מצאתי לשון התוספתא היות משקים שנטמאו מאחורי הכלים יטמאו כלים ויטמאו אלה הכלים אוכלים והש"ס הנה פסק שם הל' כרבי אליעזר והנה אי אפשר שיפורשו דברי שמעון אחי עזריה אלא כמו שזכרנו : ח כבר ביארנו באהלות (פ"ג) שקטפרס הוא השטח המוקע משופע לשטח הארץ אלא שקצהו האחד עולה והאחד יורד דומה לשפוע חלק ואם תהיה עריבה כפי זאת ההנחה ויהיו בה לחות משקים וג' חתיכות בצק טמא בזאת העריבה ובשלשתם

א) נראה דצ"ל שבכאלו

א) נ"ל אפילו למעלה וכ"ה בתוספתא.

יד א מיי' פ"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה כב :

טו ב מיי' שם פ"ט הל"א וכל"ג :

א) [גיטין [illegible] ע"ז עב.] : ג) [illegible]

משקה מחבר דבעי רבי ירמיה לירוף כלי וחיבור מים מהו ואם תמלא לומר כיון דמיחבר מיחבר חיבור מים ולירוף כלי מהו כגון שיש בכלי שרת שני חלאי עשרון שאין נוגעין זה בזה ויש חלי עשרון אחר חוץ לכלי המחובר לאחד מאותם שבתוך הכלי ע"י מים כגון דמונחים מים בלנור ונגעי מיא לאחד שבפנים ולאחד שבחוץ דאי נגעה טומאה לזה שבכלי שאינו נוגע במים ונטמא חבירו משום לירוף כלי מהו שיטמא זה את זה של חוץ בחיבור מים אם נגעה טומאה בזה שבחוץ ונטמא חבירו שבכלי בחיבור מים מהו שיטמא האחר בלירוף כלי ודכוותה במסכת זבחים בסוף פרק טבול יום [דף קה:] חיבורי אוכלין ע"י משקין חיבור לטומאה קלה ואין חיבור לטומאה חמורה כגון חלי זית נבילה מכאן וחלי זית נבילה מכאן ומשקה טופח באמצע ונוגע בשניהם מחבר לטמא אוכלין ומשקין הנוגעין באחד מן החלאין אבל אין מחברין לטמא אדם וכלים : תניא בתוספ' (פ"ט) עריבה שהיא טמאה [א] טמאה מת אין לשין בה קמח של חולין ואין עורכין בה *בלק של תרומה אבל אם רלה מביא קמח של חולין ועורך לתוכה בלק של תרומה ובלבד שלא יהא בלק של תרומ' נוגע בעריבה ר"ש בן אלעזר אומר המזחילה שהיא שותתת ויורדת משקין ובא טמא

הגה"ה

ואני הלעיר קשיא לי מאי איריא בלק של תרומה אפי' של חולין נמי וא"ת ה"נ ומיירי בשקמח חולין מלמטה מפסיק כמו שמפרש והולך כ"ש דלא ה"ל למנקט בלק של תרומה דהא אמר ובלבד שלא יהא בלק של תרומה נוגע בעריבה ונ"ל דהאי אם רלה דמפרש לא גרסינן ליה וכימא דהוא פירוש דברייתא ואתיא שפיר ע"כ :

והפסיק העליונים טמאין מפני שהם גרורים על גב ידיו והתחתונים טהורין: פי' שהוא טמאה טמא מת שנגעה בטמא מת· אין לשין בה קמח של חולין דאסור לעשות עיסתו בטומאה משום דטבולה נחלה · אבל אם רלה מביא קמח של חולין אפילו הוכשרו החטין דמטמא הקמח הנוגע בעריבה לא חיישינן דאין הקמח חוזר ומטמא בלק של תרומה דאין קמח חיבור זה עם זה להלטרף לכבילה ואף על גב דאוכל מקבל טומאה בכל שהוא לטמא אחרים בכבילה כדתניא בתורת כהנים (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל אשר יביא עליו מים יטמא יכול יהא אוכל מטמא בכל שהוא תלמוד לומר אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת הוי אומר זו בילת תרנגולת יכול אף ליטמא בכבילה תלמוד לומר מכל האוכל אפילו מקלת אוכל הא כילד ליטמא בכל שהוא לטמא אחרים בכבילה ואף על פי שהקמח של חולין טמא מתערב עם הבלק של תרומה טהורה אין לחוש בכך דדמי להא דתנן בפ"ק (מ"ה) כחלי בילה אוכל שני וכחלי בילה אוכל שלישי שבללן זה בזה שלישי הכא נמי הוה ליה כחלי בילה טמא וכבילה טהור שבללן זה בזה דהכל טהור דאע"ג דאיכא קמח טובא כיון דלא הוי חיבור כחלי בילה דמי אבל אי אפשר להעמידה בקמח של חטין שלא הוכשרו דא"כ אפי' של תרומה נמי יביא . מפני שהן גרורין ע"ג ידיו ר"ש בן אלעזר בשמתיה דרבי יהודה במסכת טבול יום (פ"ב מ"ז) ומייתי לה במסכת עבודת כוכבים בפ' ר' ישמעאל (דף ס·) דאמר מפיס ומשוליה טמאה ובמסכת טבול יום פרק שני פרשתיה : ט כיון שהשיקה למקוה טהורה· דקטפרס חיבור ובתוספתא משמע דלענין טופח נקט לה דקתני מקל שהוא מלא משקין טופחים: עד שיטביל את כולה· קסברי רבנן דקטפרס אינו חיבור כדקתני סיפא : הנצוק· קילוח נצור הבא מלמעלה למטה בזקיפה כמרזב של גג: קטפרס· מים הבאים מלמעלה למטה דרך מדרון של תל גבוה וזקוף : ומשקה טופח· ואין בו להטפיח שאם ספח בהם ידו לא יעלה בה משקה שיוכל להטפיח דבר אחר: אינו חיבור לא לטומאה· אם משקין תלושין הן נגע טמא בתחתון העליון טהור וכן לענין משקה טופח אפילו במקום חלק משקין מכאן ומכאן ומשקה טופח באמצע נגע טמא במשקה טופח משקין שמכאן ומכאן טהורין ואע"פ שמחוברין לו: ולא לטהרה · גממית שאין בה מ' סאה ונלוק וקטפרס או משקה טופח מחבר גממית זו למקוה שלם אינו חיבור והטובל בגממית לא עלתה לו טבילה: האשבורן· בקוע ארץ מלחה שנתבקעה ונקוו שם המים חיבור לטומאה ולטהרה כך פי' בקונטרס בפ' שני דגיטין (דף טז·) ובפ' בתרא דמסכת ע"ז (דף עב·) וקשה לר"ת דעד כאן לא פליגי ר"מ ור' יהודה בשילהי אין דורשין (דף יט·) בשלש גממיות דעליונה ותחתונה של עשרים עשרים והאמצעית של מ' אלא בעליונה אי אמרי' גוד אסיק אבל בתחתונה כולהו מודו דמטבילין דאמרינן גוד אחית והכא משמע דאין קטפרס חבור כלל ולאו קושיא הוא דבהדיא פליגי רבנן בתוספת' דמקוואות (פ"ג) ואמרו אין מטבילין לא בעליונה ולא בתחתונה אלא באמצעית ומתני' כרבנן ור"מ מפרש דלוירי הכא בשתי גממיות של עשרים עשרים ונלוק או קטפרס מחבר דוקא היכא דמחברי למקוה שלם מודו בתחתונה אבל הכא דליכא מקוה שלם אפי' לר"מ לא הוי חיבור תדע מדנקט התם שלש גממיות ולא אשמעינן פלוגתייהו בשתים של עשרים עשרים והא דמייתי עלה הא דתנן מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו בזה אחר זה ר' יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור ובעי למידק מהכא דגממית דמותר להטביל מחטין ולנוריות בראשו של ראשון ולא מחלקינן משום מקוה שלם אומר ר"ת דכיון שמים שעל הראשון סופן לירד למקוה כמקוה שלם דמי דאי לא תימא הכי שני אמאי טהור לר' יהודה הא קטפרס הוא ורבי יהודה מודה במתניתין דהכא מדקאמרינן בריש פרק שני דגיטין (דף טז·) דילמא לענין מקוואות ור' יהודה היא אלא על כרחין כיון דסופן לירד למקוה חשיב חבור ספי ונראה דאין ראייה כלל מההיא דגיטין דתיקום מתניתין כר' יהודה דהתם אברייתא דקתני טופח להטפיח חיבור קאי ולא אמתניתין דנצוק וקטפרס דמתני' לא קתני טופח להטפיח חיבור ובהדיא מיתניא מתניתין דהכא לענין השקה ועל כרחין מדקאמר התם דילמא לענין מקוואות ור' יהודה היא משמע דס"ד מעיקרא דלא מיתניא לעניין מקוואות והיינו משום דמתני' דנצוק וקטפרס ומשקה טופח מיתניא לענין השקה ס"ד דעלה מיתניא ההיא דטופח להטפיח חיבור ומסיק דלאו עלה מיתניא אלא לענין מקוואות ור' יהודה היא אבל רבנן פליגי וסברי דלענין מקוה אין טופח להטפיח חיבור ואליבייהו מבעיא לן אי הוי חיבור לעניין ידים וה"ה דמבעיא לן במתניתין דהשקה דקתני משקה טופח אינו חיבור אי טופח דוקא או אפי' להטפיח דידים מדמינן להשקה אבל לר' יהודה אפי' במקוה הוי חיבור כ"ש בידים דקילי טפי כדמשמע בפ' כל הבשר (דף קז·) דקאמר כל גופו טובל בהן ידיו ורגליו לא כ"ש ולמאי דפי' ר"ת דחשיב חיבור טפי ברגליו נוגעות במים משום דסופה לירד קשה דבפ' בתרא דמסכת ע"ז (ד' עב:) גבי מערה מחבית לבור קילוח היורד משפת חבית ולמטה אסור דדייק מ"מ נצוק חיבור אי נצוק חיבור אפי' חבית נמי ליתסר וכן בההוא (שם) עובד כוכבים דאנח ידיה אגיסתא לימא שאני הכא משום דסופו לירד ועל הגס דחק ר"ת דלעולם אפי' בשתי גממיות דכל אחת של עשרים שרי ר' יהודה בתחתונה והא דנקט אמצעית של ארבעים לרבותא דאפ"ה אסר בעליונה ועוד משום רבנן דפליגי בתוספתא דמקוואות ואסרי אף בתחתונה · וקשה ר"ת דהכא משמע דטופח להטפיח חיבור ובפ"ו (מ"ז) דמקוואות תנן ומייתי לה בסוף פרק שני דיבמות (דף טו·) עירוב מקוואות כשפופרת הנוד כשתי אלבעות חוזרות למקומן ודחק ר"ת לתרץ דנקט בעי כשפופרת אבל במים סגי בטופח להטפיח ומכח משנתינו לא היה צריך ר"ת לדחוק דמתני' בהשקה והתם במקוה אבל משום ר' יהודה דאמר דלענין מקוה נמי הוי חיבור צריך לתרץ כן דעל כרחין מודה ר' יהודה בשיעורא דכשפופרת כדמוכח בפ' שביעי דמקוואות בכמה דוכתי וא"ת לפירוש ר"ת בנקב עגול כשפופרת היכי סגי בטופח להטפיח והלא הנקב עגול הוא ועד שיתמלא תליו אין ברוחב המים כשפופרת ורוחב המים בעינן כשפופרת הנוד כדתנן *בפ' שביעי דמקוואות גבי כותל שבין שני מקואות שנסדק דקתני לשתי מצטרף לערב אינו מצטרף עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד וגבי נפרץ זה לתוך זה כגון מלמעלה שהפרלה רואה את האויר קתני על רוס כקליפת השום על רוחב כשפופרת וי"ל דהתם נמי לא איירי במים אלא בשיעור הפירלה ובתוספתא פליג רשב"ג ואמר ספק מלא רוחב הפרלה ותדע דהא ר' יהודה דאמר טופח להטפיח חיבור פליג התם אשתי וערב ואמר חילוף הדברים ואילו אשיעורא דכשפופרת וקליפת השום לא פליג שמע מינה דלא איירי התם בשיעור המים כלל אלא בשיעור הפרלה . ועוד תניא בתוספתא דמקוואות (פ"ה) קומקום שהוא מלא כלים והשיקו למקוה אע"פ שפיו צר כל שהו כלים שבתוכו טהורין הטהו על לדו עד שיהא בפיו כשפופרת הנוד כלומר דמקילינן טפי כשפיו רואה את האויר כמו בפרלה דכותל אלמא בפיו למעלה לא חיישינן ברוחב כשפופרת ואין לומר משום דכלי שאני דאדרבה מלינו התם בריש[א] דרבי יהודה מחמיר בכלי דלא מהני ביה נקב כשפופרת לחבר אלא א"כ בפתח גדול בארבעה טפחים וקטן ברובו אע"ג דמודה במקוה דמהני כדמוכח התם בכמה דוכתי ועוד דבסוף פרק תנינ' דפרה גבי שתי שקתות קתני בלפים מלמעלה כקליפת השום ולא קתני ברוחב כשפופרת כדקתני גבי פרלה דמקוה אלא ודאי גבי מקוה איירי בשיעור הפרלה ומים המתערבין דרך הפרלה לא בעינן ברוחב חיבור המים כשפופרת · וחיבור המים לר' יהודה כדאית ליה ולרבנן כדאית להו וקרי ליה כל שהו ואם תאמר ומאי ניהו שיעורא דרבנן כיון דטופח להטפיח אינו חיבור וי"ל דרבנן בעו כקליפת השום מים בין בנקב כשפופרת בין בפרלה · העליונה כדאשכחן בפרה סוף פ"ה (מ"ח) גבי ב' שקתות שבאבן וקדש אחת מהן דקתני אם היו נקובות זו לזו כשפופרת הנוד או שהיו מים לפים על גביהן אפי' כקליפת השום המים שבשנייה מקודשין ועוד יש לפרש דכל מקום שהמים מתערבים דרך נקב או דרך פרלה של מעלה שיעור המים כשיעור הפרלה בין לכשפופרת בין לקליפת השום בין לר' יהודה בין לרבנן ומתיישבת בכך מתני' דכותל וכי פליגי במים לפים מלמעלה מן הכותל בלא פרלה או כי הכא דקומקום דרבנן בעו כקליפת השום ולר' יהודה סגי בטופח להטפיח וניחא השתא הא דתניא בריש חומר בקדש (דף כא:) המים המעורבין עד שיהו מעורבין כשפופרת הנוד משמע שזהו שיעור המים והא דתנן התם גבי סילון דמשיקו אפילו כשערה ודיו התם לאו בחסר אלא בשלם מאוב ומשיקו לכשר וסגי בכשערה משום דשאיבה דרבנן כדאמרינן בפרק המוכר את הבית (דף סו:):

אוכל פרוד אינו מצטרף : ט מקל שהיא מלאה משקין טמאין כיון שהשיקה למקוה טהורה דברי רבי יהושע וחכמים אומרים *עד שיטביל את כולה א) הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה והאשבורן חבור לטומאה ולטהרה :

פרק תשיעי

א ג) זיתים מאימתי מקבלין טומאה משיזועו זיעת המעטן אבל לא זיעת הקופה כדברי

ובשלשתם כבילה הנה לא יצטרפו קלתן בקלתן מלד שיטמאו זה המשקה אשר תחתיהן ותטמא העריבה ואם תהיינה ג' חתיכות מצטרפות וכונת רוצלות משקה שיהיה משקה הזה בין שתי החתיכות וכאילו יחברם וכוונת משקה עומד שתהיה הלחות שוקעת תחת הבלק ולא יהיה מדרון וא"ר דוסא אין אוכל מתפחת ואפי' היה כולו מקובץ מחובר קלתו לקלתו אינו מצטרף לכבילה ואין הלכה לא כר' יוסי ולא כר' דוסא : ט כבר ידעת שקטפרס הוא השטח השוקע לשטח הארץ אלא שאם שופך עליו דבר ירד ויזול : והאשבורן· המקום המקוער אשר ינוח בו הדבר הנוזל ויתקבץ ואתן לך בזה בשלך שרש אחד והוא שהמים לבדן זולת שאר המשקין טמאין טהרו במקוה ויטהרו כמו שזכרנו בבילה (דף יז:) באמרם משיקים את המים בכלי אבן לטהרם ועוד יתבאר זה ג"כ בשביעי ממכשירים אמר בזאת ההלכה שאם הובא מקל במקוה יתחבר מים שבמקוה באלה המשקין הטמאין נטהרו כולן ר"ל המשקין אשר במקל וכוונת השקה מגזירת (בראשית כו) ושקה לי בני על לד ההדמות בהיות קלה המטה מתדבק במי המקוה לבד ולא נלטרך שיכנס במקוה וחכמים אומרים עד שיגיעו המשקין כולן תוך המקוה ואז יטהרו ואחר מביא בזאת הכוונה בעלמה הנילוק והוא העמוד הנוזל מכלי אשר יורק ממנו הדבר הנוזל אל הארץ שזה העמוד כולו אינו בדמיון גוף אחד מלד שאם נטמא קלתה נטמא כולו המשל בזה אילו שופך אדם מים ממקום גבוה על הארץ והטיף אחד מעט מן המים ממה שבאויר מזה העמוד הנה אלה המים טהורים ר"ל אשר הטיף וכן אינו חבור לטהרה משל בזה אילו שפכו משקין טמאים ממקום גבוה על המקוה הנה לא נאמר שכל העמוד כולו טהור להיות קלתו במקוה כמו שלא נאמר במקל וכן ג"כ המשקין אשר היו בקטפרס יהיו המים כולן כבר נחו כולן במקום השפל ונשאר זה השטח הנשפך בו משקה טופח לבד כמו שקדם קודם זה באמרו משקה טופח מלמטן כי בהיות השיפוע חלקלק לא ינוח בו זולת זה השיעור מן ההטפחה ולא נחשוב גם כן כל המשקה טופח שעל גבי הקטפרס מחובר מעת שנטמא קלתו נטמא כל המשקה אשר על זה השטח או אם הגיע קלתו במקוה שטהרו המשקים כולן אמנם אם היה מקוה מקוער ובו משקים אמנם משקים טהורין או יותר מעט תתחבר טומאה בקלתו נטמא כולו וכן אם הגיע קלתו במקוה טהור כולו לפי שלא יטהרו המים כשיתערבו במי מקוה התערובת אלא כשיודבק במי מקוה בשטח משטחי אלו המים הטמאים לבד כמו שהתבאר בבילה (שם) ולזה אם היו אלו המים הטמאים באשבורן ומגיע קלתו בתוך המקוה הנה כל מי מקוה שטח משטחי אלה המים אשר בתוך הכלי כי אשבורן הוא כלי בלי ספק וזה מבואר אצל המאמינים והלכה כחכמים :

א תחפר בארץ חפירה יאלרו בה הזיתים ויתעפשו שם עד עת הסחיטה ובעת הסחיטה יוצאו ויסחטו וזה המקום יקרא מעטן של זיתים ואמר ב"ש שאם הזיעו *זה ונשרו בהכבדות קלתם אל קלתם הנה נשלם להן ההכשר והוכשרו לטומאה אמנם אם הובלו בזיעתם לקופה בעת הגשם אין זה הכשר ואמרו בית הלל שאין בהיותן מזיעות בחפירה הוכשרו אלא אם רוצלו והולמו עד שיתחברו קלתם בקלתם ותעלנה ג' זיתים מדובקים וחכמים אומרים שכל זמן שתהיינה בענין האולר והסכבדה לא יקבלו טומאה ואפי' תהיינה בזה הענין מן הבלילה אמנם אם נשלם השתדלותו ועזבם מוכנים לסחיטה הנה הוכשר לטומאה אם בלחותם וידוע הוא שמן זית מכלל ז' משקין אשר יכשירו או יטמאו ולכן תהיינה

נ"ל זיעו

נ"ל בפ'

א מקבלין טומאה· שמוכשרין בשמן היוצא מהן: זיעת המעטן · כלי שטותנין בו זיתים מלשון (איוב כא) עטיניו מלאו חלב: **אבל** לא זיעת הקופה · דמשקה היוצא שלא ברצון הוא

לטבול בהם : **אשבורן**. היא גומא מלשון שבר. ארץ מליחה שנתבקעה ונקוו שם מים הוי חיבור לטומאה ולטהרה אם אשבורן מחבר שני מקוואות חסרים הוכשרו וכן אם חיבר כלי מלא משקים טמאים לאשבורן הסמוך למקוה טהרו [illegible] ולענין טומאה לא שייך להזכיר מים שבגומא לענין חיבור כיון שהמים שבתוך הגומא לא מקבלי טומאה כדאיתא בריש מקוואות דמים מחוברים לאו בר קבולי טומאה נינהו הילך יחברו יחד מים שבשני כלים לטומאה אלא לענין טומאה [illegible] כלים ונוגעים בשפת הכלי זה לזה הוי חיבור ונטמאו זה עם זה וכל בית כינוס מים מכנהו בלשון אשבורן לפי שהוזכר אשבורן אצל מקוה א"נ הא דאמרינן בריש מקוואות דמים מחוברים לא מקבלי טומאה היינו מי גבים ונקוו מעלמא לתוך גומא בר קבולי טומאה נינהו וכן מוכח בפ"ק דפסחים גבי משקה בי מטבחיא דכן לא בעו אלא בקרקע אבל בכלים טמאים ובקרקע נמי לא אמרן אלא דהוי רביעית דחזי להטביל בה מחטין :

א זיתים מאימתי מקבלים טומאה . שהוכשרו בשמן היוצא מהם : **זיעת המעטן** . הוא מקום שמכנסין בו זיתים כדי שיתעפשו ויתרככו ויהיה שומנן נוח לנאת מלשון עטיניו מלאו חלב וכשיזועו באותו [illegible] באותה זיעה הוי משקים להכשיר : **אבל** לא זיעת הקופה . דלא ניחא ליה באותו משקה היוצא כי הולך לאיבוד כיון שאין הקופה מוזפפת ולא גזרנו שמא יבלרנו בקופות מוזפפות אלא בבצירה פירוש בצירה [illegible] במסיקה

הגהות הגר"א

[א] משנה ח בר"ש עריבה. שהיא טמאה טמא מת אין לשין וכו'. [illegible]

פירוש הרא"ש

סם פרורים דקים כעין חרדל : אוכל פרוד אינו מצטרף . אכעין החרדל קאי אי נמי סבירא ליה דאפי' שני חלאי כבילה אוכלים אין חיבור מים מחברם לקבל טומאה : ט מקל וכו' . משקי' טמאי' שנטהרו בהשקה כיון שהשיק המקל למקוה מלד א' טהרו המים ואינו לריך להטביל כל המקל במים דמיד שנגעו המים שבמקל מלד אחד למים שבמקו' בטילי אגביהן וחשיבי זרועים וטהורים : הנצוק . קילוח נצור במרזב של גג : והקטפרס . קילוח מים על גב קרקע משופע : ומשקה טופח . בקרקע שוה מים מכאן ומים מכאן וביניהם משקה טופח מחברם: אינן חיבור לטומאה . בנלוק וקטפרס אם נטמאו התחתונים לא נטמאו העליונים ובמשקה טופח אם נטמאו אלו לא נטמאו אלו (כתוב בגליון ח"ל ונראה תימה לדברי הרא"ש ז"ל שפירש אם נטמאו אלו [לא] נטמאו אלו פי מק"ו יוכן בהיפוך ממה שאמרנו למעלה בענין ג' חתיכות בלק טמא שפירש הוא ז"ל כי התחתונה הוא על משקה והאחרות עלייהו ואמר שמצטרף א"כ יקשה ומה מין [illegible]

הוא דאין קופה מחזקת משקין אא"כ זפותה כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף יז׳) גזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות : שיעור זיעה שלשה ימים · דמשקה היוצא תוך שלשה אינו שמן אלא מוחל בעלמא ואינו מכשיר: משיתחברו שלשה זה לזה. דרך הזיתים מתחברים זה לזה כששהו במעטן: משתגמר מלאכתן · מלאכת הכנסתן דכל זמן שדעתו להביא עוד זיתים ממקום אחר ולהוסיף על אלו אין הזיעה מכשרתן משום דלא ניחא ליה ומשתגמר מלאכתן אפי׳ בן יומו מכשיר : תניא בתוספתא (רפ"י ע"ש) ר"נ אומר משתגמר מלאכתן הגומר את זיתיו בני יומן חזרנו לדברי ב"ש ולדברי ב"ה רבי יעקב אומר [ג] משקה הוא ומפני מה טיהרו מוחל היוצא מן הזתים עד שלא תגמר מלאכתן מפני שאינו רוצה בקיומו [ג] רבי יהודה אומר מוחל מי פירו׳ הוא ומפני מה טמאו מוחל היוצא מן סוקת בית הבד מפני שאי אפשר לו בלא נלאוחי שמן המוחל היוצא מן השמן טמא מן המעטן טהור כנסו ועשאו סוקת טמא : פי׳ ועשאו סוקת שעירבו עם מוחל היוצא מסוקת בית הבד ודיני מוחל מפורשים במסכת שבת בפ׳ חבית (דף קמד:):ב ג גמר מלמסוק· מללקט זיתיו לשון מוסק שייך בזיתים כמו אורה בתאנים בוצר בענבים גודר בתמרים קוצר בתבואה : אבל עתיד ליקח · לקנות זיתים מן השוק ולהוסיף על אלו : טהורים · לפי שלא הוכשרו כרבן גמליאל דאמר משתגמר מלאכתן : אין טמא אלא מקום מגען · אין מוכשר אלא מקום נפילת המשקה : והמוחל היוצא מהן טהור · הכא איירי במוחל היוצא קודם גמר מלאכתן אבל בסיפא פליגי במוחל היוצא אחר גמר מלאכתן:תניא בתוספתא (פ"י ע"ש) הטוען זיתים בשני בתים כיון שנגמר אחד מהן הוכשרו לקבל טומאה המוסק זיתיו בגליל העליון ועתיד להורידן לגליל התחתון אין מקבלין טומאה עד שיורידן לגליל התחתון אם עד שלא מסקן חישב עליהן טהורין ואם משמסקן חישב עליהן רבי מאיר מטמא ורבן שמעון בן גמליאל מטהר·הגומר את זיתיו ועתיד למוכרן טהורין [ד] ליפותם בעלים טמאים·הלוקח מעטן של זיתים מן העובד כוכבים אם יש מסיק על פני האדמה יעשו[ה] בטומא׳ ומשל ישראל נאמן לומר לא גמרתיו היתה לו אום של זיתים ומבקש לעשותן בטהרה אף על פי שהוא עתיד להוסיף עליהן קב אחד או שני קבין הרי אלו טהורים ובלבד שלא יעריס ואם הערים הרי אלו טמאין · פי׳ ועתיד למוכרן טהורין דלא ניחא ליה במשקה היוצא · ליפותן בעלים הניח עליהם עלי זית כדי לנאותן · אם יש מסיק על פני האדמה כלומר אע"פ שיש לעובדי כוכבים מוסקי בזיתים במקום אחר לא אמרינן עתיד להוסיף ולא נגמרה מלאכתן אלא יעשו בטומאה : ומשל ישראל כלומר אם קנה מעם הארץ נאמן לומר לא גמרתיו : אם של זיתים [זיתים] שבקרקע המעטן ונדבקו ונעשו אחת קרי אום · אף על פי שהוא עתיד להוסיף ספי הוה ניחא אי הוה גרסינן אם הוא עתיד להוסיף ויש לפרש דהכי קאמר אף על פי שאינו עתיד להוסיף אלא קב כלא נגמרה מלאכתן חשיב וטהורין והא דנקט או שני קבין היינו לפי רוב זיתים שבמעטן : ד שייר קופה אחת· להפרים ממנה תרומה ומעשר בטהרה : לעיני הכהן · שהכהן עצמו יראה שגמר עכשיו את זיתיו : יוליך לו את המפתח · ומהמנינן ליה במאי דקאמר שעתה גמר זיתיו : רבי שמעון אומר מעת לעת. של גמר הביא לו את המפתח שפיר דמי ובפ׳ בתרא דחגיגה (דף כה׳) פריך מהכא אהא דתנן התם דנאמנים בשעת הגיתות והבדים אף על התרומה ומשני הא בחרפי הא באפלי: תניא בתוספתא [שם] הטוען זיתיו בפני עם הארץ ונעל ותחסאינו חושש שמא יש שם מפתח אחר והותם אחר ואע"ש שבא ומצא מפתח פתוח והותם מקולקל טהור הותם שאמרו אפילו טיט ואפילו קיסם היו שם חורין וסדקין אינו חושש שמא מושיט את הקנה ומסיטן היו שם חלונות של ארבעה טפחים כדונות כפתחים הטוען זיתיו בתוך ביתו עושה להן מחילה מן הארץ עד הקורות ובלבד שלא יהו ניסוטין מחמת המחילה רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היתה גבוהה מן הארץ עשרה טפחים[ו] שאינה מגעת לקורות טהורה והטוען בבית הבד כטוען[בתוך ביתו מי שגמר את זיתיו ישייר קופה אחת ויתננה לכהן[ז]ויוליך לו המפתח ביד דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר כל אותו היום ר׳ שמעון אומר מעת לעת יתר על כן אמר רבי שמעון אפילו גמר את זיתיו בשש שעות בערב שבת יוליך לו המפתח מיד ולמוצאי שבת בשש שעות׳ פירוש שלא יהו ניסוטין מחמת מחילה כגון סדינים פרוסין או מחצלת פרוסה . ויוליך לו המפתח׳ כלומר או יוליך לו המפתח · ביד כמו מיד ותרי תנאי אליבא דרבי מאיר א) במתני׳ לעיני כהן קאמר : רבי יהודה אומר כל אותו היום והא דקאמר רבי יהודה במתני׳ מיד כל אותו היום מיד קרי ליה · מיד ולמוצאי שבת כלומר למוצאי שבת לאחר שש שעות מיד: ה כותש . כלי שמוליכין בו זיתים לבד: שימתונו. לשון רפיון ולשון לחלוח כמו מתונא בפרק לא יחפור (דף יח׳ *) : הפוצע זיתים בלע"ז . בלע"ז כדי שיהו רכין ממעכן בידים מסואבות : טימאן · דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה והן מוכשרין בפליעתו דניחא ליה במשקה דטייף עלייהו שמתוך כך הן מרבים טעם: תניא בתוספתא [שם] רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר׳ שמעון לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המניח זיתיו בכותש שימתונו שימלחם שאינם מוכשרין על מה נחלקו על שיהו טחים ליכתש שבית שמאי אומרים אינם מוכשרים ובית הלל אומרים מוכשרים הזית שפלעו בידים טמאות הוכשר סופתו במלח לא הוכשר לידע אם יש בו שמן לא הוכשר ורבי יהודה אומר הוכשר · פי׳ שימתינו שימלחם כשהם יבשים אין המלח נדבק בהן.סופתו [ח] כלומר פוצעו לסופתו שמרככו מבחוץ מעט כדי שידבק בו המלח·לא הוכשר דלא מיכוין דליעקר משקה דידהו לידע׳אם יש בו שמן בפרק חבית (דף קמה׳) מייתי לה וקתני התם לידע אם תיעו זיתיו למסוק והכל אחד דפוצע בהן לידע אם שמנו נוח לנאת והאי שמן אזיל לאיבוד ופליגי ביה רבי יהודה ורבנן אי מכשיר אי לא כדאמרינן התם בפרק חבית (שם) דבמשקה ההולך לאיבוד פליגי : ו לגרגרם · לשון גירגור שייך בזיתים כי ההיא דתנן במנחות פרק כל קרבנות (דף סו׳) מגרגרו כראש הזית והתם ניחא דלפי שאין מתבשלין יחד מלקטים גרגיר [גרגיר]בפני עצמו כי ההיא דתנן לעיל בפרק ג׳(מ"נ)ואפי׳ גרגיר יחידי טמא ושמא ה"נ כשמעלה אותן לגג למתקן בחמה לסופתן במלח ולאוכלן אין מתמתקין כולן בבת אחת ולהכי נקט לגרגרם : הרי אלו מוכשרין· דניחא ליה שיזועו שם דחזו לאכילה טפי: נתנן בבית שילקו ועתיד להעלותן לגג· דרך הזיתים שלוקטין אותן שלשה פעמים לפי שאין מתבשלין יחד כדתנן במנחות פרק כל קרבנות (שם) שלשה זיתים ובהם שלשה שמנים והזית השליסי עוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלהו לראש הגג · ילקה בלע"ז : נתנן בגג שיפתחם· שיתבקעו הזיתים וימלחם : הרי אלו מוכשרים· דבכל הני ניחא בזיעת השמן הנפלט : עד שישמר את גגו· שיתקן סומרה לגג : ז רצה ליטול מהן בד אחד · בשלא נגמרה מלאכתן איירי דלא הוכשרו כדתנן לעיל ורצה ליטול מהן

א) נ"ל דבמתני׳ .

כדברי בית שמאי רבי שמעון אומר שיעור זיעה שלשה ימים בית הלל אומר משיתחברו שלשה זה לזה רבן גמליאל אומר [א]משתגמר מלאכתן וחכמי׳ אומרים כדבריו : ב [ב]גמר מלמסוק אבל עתיד ליקח גמר מליקח אבל עתיד [ג]ללוות ארעו אבל או משתה או אונס אפי׳ זבים וזבות מהלכים עליהן טהורין נפלו עליהן משקין טמאים אין טמא אלא מקום מגען [ד]והמוחל היוצא מהן טהור: ג [ה]נגמרה מלאכתן הרי אלו מוכשרין נפלו עליהן משקין טמאין המוחל היוצא מהן רבי אליעזר מטהר וחכמים [ו]מטמאין אמר ר"ש לא נחלקו על המוחל היוצא מן הזיתים שהוא טהור ועל מה נחלקו על היוצא מן הבור שר׳ אליעזר מטהר וחכמים מטמאין : ד א) הגומר את זיתיו ושייר קופה אחת יתננה ב) לעני הכהן דברי ר"מ ר׳ יהודה אומר [ז]יוליך לו את המפתח מיד רש"א מעת לעת :
ה [ח]המניח זיתים [ט]בכותש שימתונו שיהו נוחין לכתוש הרי אלו מוכשרין שימתונו שימלחם בש"א מוכשרין בה"א [י]אינן מוכשרין [כ]הפוצע זיתים בידים טמאות טימאן : ו [ל]המניח זיתיו בגג לגרגרם אפילו הן רום אמה [מ]אינן מוכשרין נתנן בבית [א] עד שילקו ועתיד להעלותן לגג נתנן בגג שילקו או שיפתחם [נ]הרי אלו מוכשרין נתנן בבית עד שישמר את גגו או עד שיוליכם למקום אחר אינן מוכשרין : ז רצה ליטול מהן בד אחד או שני בדים

הזיתים מוכשרות לטומאה מלחותן והלכה כחכמים : ב כבר ידעת שהמסיקה תקרא קבוץ הזיתים ולקיטתן מן האילן יאמר שאם נקף כל הזתים אלו ולקטן וקבלן במעטן אך שכוונתו שיקנה ויחבר אליהן או השלים ללקט ממה שאלו ומה שעתיד ליקח ג"כ אך רוצה ללוות זיתים אחרים ויחבר אליהם הנה לא נגמרה מלאכתם ולא הוכשר עד שלא ירצה להוסיף עליהם וכל עוד שקרהו מקרה מלהוסיף כמו אבל או משתה אפילו נתעפשו ונבללו אינן מוכשרין כאשר ברצונו להוסיף עליהן ועדיין לא נגמרה מלאכתם ולכן אם הלכו עליהן זבים וזבות טהורים לפי שאינם מוכשרין ואם נפלו עליהן בזה העת משקין טמאים אשר יטמאו מבלי הכשר הנה לא תטמא מאלה הזתים אלא מה שנגעו בו מאלה המשקין לבד ועוד ספר לנו בדין אחר ואמר המוחל היוצא מהן טהור ומוחל הוא המים השחורין הנוזלים מן הזיתים ואמר שאלו הזיתים אשר לא נגמרה מלאכתן אלו המים אשר יזלו מהן אינן מז׳ משקין ולזה יהיה טהור ולא יטמא בעצמו ולא יכשר כמו שביארנו בפתיחה ובתוספתא ר"מ אמר מוחל משקה הוא ומפני מה טהרו מוחל היוצא מן הזיתים עד שלא תגמר מלאכתן לפי שאינו רוצה בקיומו :
ג אמר שאלו הזיתים אשר הן מוכשרין אם נפלו עליהן משקין רצה לומר משקין טמאין הנה הזיתים כולן ואפילו אותן אשר לא נגעו במשקין טמאין וסבת זה שהאחות אשר בכולן הוא אשר שמם מוכשרין לטומאה מחוברין באלה המשקין הטמאין שנפלו כי זה המשקה בעצמו אשר הכשיר אותן הוא אשר נטמא גם כן במשקין שנפלו וטימא כל הזיתים כולן ואחר שב למשפט אחר ואמר שהמים השחורים הנוזלים מן הזיתים שנגמרה מלאכתן ר׳ אליעזר לא יחשבהו משקה ולא יטמא כלל ולא יכשיר וחכמים ישימוהו מתולדות השמן ולכן יטמא עצמו ויכשיר זה דברי ת"ק אמנם ר׳ שמעון אומר שהמוחל דברי הכל אינו משקה אמנם הוא מי פירות ומדרך שמן זית בעת שחיטתו שיערבהו מעט ממי הזיתים שאם נתקבץ שמן זית בתוך הבור ונגלל ימצא בתחתית הבור תחת שמן זית מים *שחורי׳ ואלו המים הם אותן אשר יאמרו חכמים שהן משקה ויטמא מפני השארות שמן זית אשר בו ועוד יבואר מחלוקת ר׳ שמעון ור׳ מאיר בזה הענין באחרית מכשירין ובתוספתא ר׳ שמעון אומר מוחל מי פירות הוא ומפני מה טמאו מוחל היוצא מסוקת בית הבד לפי שאי אפשר לו לצאת ידי נלאוחי שמן ואין הלכה כר׳ שמעון ואמנם הלכה כחכמים כפי מה שזכר ת"ק : ד זאת ההלכה כבר נתבארה במסכת חגיגה (דף כה׳) וזה שהעיקר אצלנו שטהרת יין ושמן של תרומה לא יאמנו עליהן האנשים כולן אלא בשעת הגתות והבדים ואפי׳ עם הארץ נאמן אם אמר זה השמן או זה הפרי תרומה טהורה לפי שהאנשים כולן בשעת הגתות והבדים נזהרים ונשמרים לבצור בצירם בטהרה ואם כלה שעת הגתות והבדים ולא נשאר מי שידרוך אלא אחדים ומעטים והדברים ג"כ אשר ידרכו מעטי השיעור יזלזלו בהן ויפול ההתערבות וההמזגת בהשתמשות ויזלזלו בטהרה ולכן לא יאמנו אז עמי הארץ על טהרת יין ושמן של תרומה ואם הביאה אל הכהן לא יקבלנה מהן לפי שלפעמים היא תרומה ולכן אם כלה שעת הגתות ונשאר לאדם שארית מן הזיתים אין רשאי לסוחטן ולהוציא מהן תרומת שמן לפי שאינו נאמן על טהרתה ולא תלקח ממנו כמו שנתבאר בחגיגה (שם) ואמנם יטול מהן תרומה בעודם זיתים (ואחר) וישאנה לכהן ואמרו לעני הכהן ולא אמר לכהן לפי שברוב [שהזיתי׳] ינתנו לעני למיעוטה ושמן הזית ינתן אפי׳ לעשיר ואמר ר׳ יהוד׳ שהוא ישא את המפתח לכהן בעת השלמת הגתות והבדים ויתננו לו תכף כדי להשאיר כל מה שבזה הגת או בבית הבד בחזקת טהרה ויבא אל הכהן ויסחטם נגדו ויקח ממנו תרומת שמן בטהרה ור"ש אומר שאם נשארו אחר השלמת הגתות מעת לעת ובעת ההיא נשא אליו המפתח בית הבד או הגת בחזקת טהרה והלכה כרבי יהודה : ה כותש הוא המכתש שכותשין בו הזיתים ואם עזב הזיתים שם שישארו עד שיתרככו ויקל דריסתן הנה נגמרה מלאכתן אמנם אם הביאן שישארו מדת הזמן עד שיתרככו ואחר יוליאם למלחם הנה לא עגמרה מלאכתן ואינן מוכשרין לסברת בית הלל · ופוצע הוא אשר ישפשף הזיתים או יבקעם אם היו ידיו טמאות הנה טימאן אם היו תרומה כי הידים טמאות שניות לעולם כמו שיתבאר בשלישי ממסכת ידים : ו לגרגרם · לעשות מהן גרעינים הכוונה להתייבש ולהתנגב ואפילו היה גובהם אמה אשר מדע עתה שכבר נתייבשו העליונות הנה התחתונות יבללו לכן מאחר שכוונתו הניגוב אינן מוכשרין ואם שמם בבית להתעפש והוא כוונת אמרו שילקו ואפילו היה כוונתו שיעלם אחר זה לגג או אם שמם בגג ג"כ להתעפש *ולא רצה אחר זה שיפתחם בבית ויתנגבו אחר התעפשם הנה הן מוכשרין לטומאה מאחר שכוון לעפשם כי שרייתם במה שילא מהן מן הלחות זה ממה שיעזור לעפשם ולזה יוכשרו אמנם אם שמם במקום אחד ונתעפשו ואין כוונתו ההתעפשות הנה הן בלתי מוכשרין וזה כפי העיקר אשר הוא אצלנו בהכשר שילטרך שיהיה לרצונו כמו שיתבאר במקומו : ז אם אסף הזיתים קצתן עם קצתן במעטן הנה זה החבור יקרא בתוספתא אום של זיתים ואמרו בד או שני בדים כוונתו מלא גת או שני גתות כי גת של זיתים תקרא בד וכבר התבאר בתוספתא שאלה המחלוקת אמנם הוא בזיתים שלא נגמרה מלאכתן *ולא הוכשרו ואם רצה לקחת מאלו הזתים שיעור מועט והוא אמרו בד או ב׳ בדים ואחר יכסה הנשאר ויעזבהו בעת מה שיחתוך מאום של זיתים בד או שני בדים מותר לו שיחתכט בטומאה לפי שלא הוכשרו לטומאה ואם רצה לכסות מה

עין משפט נר מצוה
א א מיי׳ פי"א מהל׳ טומאת אוכלין הלכה ו ח :
ב ב מיי׳ שם הל"ח :
ג ג ד ה מיי׳ שם הלכה ו :
ד ו מיי׳ פי"א מהל׳ משכב ומושב הל"ג :
ה ז ח מיי׳ פי"א מהל׳ טומאת אוכלין הלכה יג :
ו ט מיי׳ שם הלי"ד :
ז י מיי׳ שם הלט"ו :

פירוש הרא"ש
במסיקה : שיעור זיעה ג׳ ימים . אבל תוך ג׳ ימים אין תורת משקה עליו דמוחל בעלמא הוא : משיתחברו שלש׳ זיתים זה לזה . כשהם שוסין במעטן יוצא המשקה ומתרככין ונדבקין זה לזה : משתגמר מלאכתן. מלאכת הכנסתן ואין חסרון אלא דריכה אבל כל זמן שדעתו להביא זיתים עוד ממקום אחר ולהוסיף על אלו אין הזיעה מכשרתן דלא ניחא ליה בים ומשתגמור מלאכתן אפי׳ בן יומו מכשיר פי׳ לא מבעיא כשהיו זיתים במעטן ג׳ ימים או תוך ג׳ ימים שהיו מוכשרים אלא אפילו היו בן יומן ר"ל שבמו אותן במעטן באותו היום יהיו מוכשרין אותו היו׳ עצמו כיון שנגמרה מלאכתן : ב גמר מלמסוק וכו׳ . גמר מלמסוק כל זיתיו שהיו לו ובדעתו ליקח זיתי׳ מן השוק ולהוסיף על המעטן או שמתחלה לקח מן השוק ועתיד למסוק את זיתיו ולהוסיף על המעטן : וארעו אונס . ושהו כך זמן מרובה טהורי׳ לפי שלא נגמר מלאכתן ולא הוכשרו כדברי ר"ג: אין טמא אלא מקום מגען . לא הוכשר אלא מקום נפילת המשקה : והמוחל היוצא מהם טהור . כל זמן שלא נגמרה מלאכתן : ג נגמרה מלאכתן וכו׳ . שאין בדעתו עוד להוסיף על המעטן הוכשרו : (ולא לחד) נפלו עליהם משקים טמאים נטמאו כולם כי הזיעה היוצא מהם המוכשירתן ומתחברתן לקבל טומאה אבל כל זמן שלא נגמרה מלאכתן לא חשיבי כמחוברים ואם נפלו עליהם משקים טמאי׳ לא נטמאו אלא מקום מגען כדאמרינן במתני׳ דלעיל ומוחל היוצא עתה מהם חשבי רבנן משקה ור"ש סבר שלא חשבו רבנן משקה אלא מוחל הנמצא בתחתית הבור לפי שא"א לו בלא נלאוחי שמן : ד הגומר וכו׳ . פירוש הגומר זיתיו ומעתה הוכשרו לקבל טומאה: ושייר קופה א׳ . להפריש ממנו תרומה ויתנוהו ב) (הכהן לעיניו) פירוש׳ הכהן שעת גמר את זיתיו ולא נטמאו ורבי יהודה סבר דדי בזה דמיד שיגמו׳ ישני׳ בית הבד ויוליך המפתח להם ור"ש סבר די בזה שיוליך לו המפתח בתוך מעת לעת ובפ׳

מסורת הש"ס
א) חגיג׳ כה. ב) [נ"ל לעיני וכתבו תוספות בחגיגה דזהו עיקר הגי׳]

הגהות הגר"א
[א] משנה ו מתני׳ עד שילקו . נמחק מי׳ עד [וכן במשנ"מ ליפא] : [ב] מ"א בר"ש ר׳ יעקב אומר. מוחל משקה הוא : [ג] שם רבי יהודה אומר . נ"ל ר׳ שמעון אומר:[ד] מ"נ ליפותם בעלים . נ"ל לחפותם בעלים: [ה] שם יעשו בטהרה . ואם לאו יעשה בטומאה כצ"ל : [ו] מ"י טפחים . אע"ם שאינה מגעת וכו׳ : [ז] שם ויתנה לכהן . או יוליך לו המפחח דר"מ רבי יהודה אומר מיד רבי יוסי אומר כל אותו סיום רש"א וכו׳ : [ח] שם מ"ה כלומר וכו׳ . נמחק :

בד"א שני׳ עכורים

*) [לקמן במכשירין פ"ו מ"ב מייתי הר"ש ראיה מפי׳ אלו שברין מז: ופסיר עכד דמייתי כראי׳ מן המוקדם]

נ"א ואפי׳ חשב אח"כ שימתחו בגג ויתנגבו אחר התעפשם

נ"א שלא הוכשרו

בתרא דחגיגה פריך מהא אהא דתנן התם דנאמנין בשעת הגתות והבדים אף על התרומה ומשני הא בחריפי הא באפילי והרמב"ם גורס ויתנוהו לעני כהן פי׳ כשגומר את זיתיו לא יקבל ממנו הכהן שמן לפי שהוא בחזקת טומאה הילכך יו... זיתי׳ ויתנוהו לכהן עני כי הכהן עשיר לא יטפל בדריכתן ורבי יהודה אומר יוליך מפתח לכהן ויבא הכהן שם בשעת הדריכה ויקח תרומה שמן ור"ש סבר אף בתוך מעת לעת: ה המניח וכו׳. פירוש כותש כלים שמוליכים בו הזיתים לבד וה... כותש כלי שכותשים בו הזיתים: שימתונו. שיתלחלחו ויתרפו כמו מתונא דריש פ׳ לא יחפור או ניחא ליה בזיעה היוצאת מהם : שימלחם . פליגי ב"ש וב"ה אי ניחא ליה בזיעה היוצאת מהן : הפוצע. ששה בהם סדקים כמו פ... המשקים היוצאת מהם נטמאו ביד וטימאו הזיתים : ו המניח וכו׳ לגרגרם . שוטחם בגג בחמה למתקן ולסופתן במלח ולאוכלן גרגר גרגר : על רום אמה . כולם מוכשרים דניחא ליה בזיעה היוצאת מהם שע״י כן הם מתייתקין ואפי׳ התחת... דה"א שלא יזועו קלת דאע"פ שאין החמה שולטת בהם הן מזיעין מטובד העליונים: ועתיד להעלותם לגג . בפ׳ כל הקרבנות תנן בשלשה פעמים מלקטים הזיתים ושית השליש׳ הוא קשה וקאמר התם שוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלהו לגג : ... שיתבקעו ויקבלו המלח : שישמר את גגו . שיתקן לו שומרה : ז רצה ליטול וכו׳ . רצה ליטול מהם בד בזיתים שלא נגמרה מלאכתן מיירי דלא הוכשרו ורצה ליטול מהם כשיעור שעושים בבית הבד בפעם אחת או כשיעור בששים כבני...
א) ולא ליד . ב) נ"ל לעיני הכהן .

עין משפט
נר מצוה

ח א מיי' פי"א מהל' טומאת אוכלין הלכה יב:

ט ב ג מיי' פ"ט שם הלכה ז:

י ד מיי' פי"ז מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ד:

יא ה מיי' שם פט"ז הלכה י:

א ו ז מיי' פי"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הל"ד:

ב ח מיי' פ"ט מהל' טומאת אוכלין הלכה י:

ג ט מיי' פי"ג מהל' משכב ומושב הלכה ג:

מכן כשיעור שעושין בבית הבד בפעם אחת או בשני פעמים ועדיין ישאר בהן במעטן הרבה: ב"ש אומרים קוצה בטומאה · דקוצה ומוליך בכלים טמאים דעדיין לא הוכשרו אבל כשנגמר ליקח מה שרוצה ליקח א) (מעולם) לקיחתו למותר כאילו נגמרה מלאכתן ומכסה המותר שבמעטן בטהרה כאילו הוכשר: וב"ה אומרים אף מחפה בטומאה · דאף הנשאר לא הוכשר ומיהו אם עקר כל הזיתים כדי לעשותן בבית הבד היו מוכשרים ואתא רבי יוסי למימר דאף חופר בקרדומות ועוקר כל הזיתים משם ומוליך לבית הבד בטומא' לפי שלא הוכשרו: תניא בתוספתא [ספ"י] אם עד שלא נגמרה מלאכתן חישב עליהן ורצה ליטול מהן בד אחד או שני בדים ב"ש אומרים קוצה בטומאה ומחפה בטהרה ומוליך בטהרה לבית הבד ובית הלל אומרים אף מחפה בטומאה ובלבד שלא יעקור את כל האוס אלא מקום שנהגו להניח כדי בד מניח כדי בד כדי בדידה מניח כדי בדידה קתנו מניח קתנו ובלבד שלא יעקור[א] את כל האוס ואם עקר כל האוס הרי אלו טמאין רבי ישמעאל בר רבי יוסי אומר משום אביו אע"פ שעוקר את כל האוס הרי אלו טהורין ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים והטומן בבית הבד כאילו טומן בתוך ביתו: פי' אוס הם זיתים שבקרקעית המעטן כדפרישית לעיל שמדובקין זה עם זה · בדידה פחות מכדי בד · קתנו פחות מכדי בדידה · ובלבד שלא יערים אדרבי יוסי אי אפשר לייטו דהא בכל ענין טהורין דלא הוכשרו אלא אעתיד להוסיף קאי כי ההוא דלעיל ודומיא דסיפא במעטן בבית הבד כלומר שמניח זיתים במעטן בבית הבד כטומן בביתו לכל זמן שעתיד להוסיף לא נגמרה מלאכתן: ח ברחיים. שטוחנין בהם זיתים קודם נתינתם לבד ואחר כך נותנם בבית הבד וטוענין בקורה כדאיתא במנחות פרק כל קרבנות (שם):ואם היה משקה מהלך הכל טמא·בשלהי מס' ע"ז (דף עה:) גבי עם הארץ שהושיט ידו לגת ונוגע באשכולות פריך מסכא למ"ד אשכול וכל סביבותיו טמא וכל הגת כולה טהורה ומשני דגבי זיתים לא מפסקי אשכולות שהמשקה מחברם דאין אשכולות בזיתים אבל בענבים יש אשכולות שמפסיקן לפיכך כל הגת טהורה: ישאלו הבדדין · עמי הארץ כן שמיהרן לעשות זיתיו בטהרה ונאמנים לומר לא נגעו בשרץ שעל העלים ולא נטמאו ועלה נמי לאו בר קטלי טומאה הוא: ואם היה נוגע באוס · שיולא מן השרץ מעט חוץ לעלים אפי' שער אחד מן השרץ נוגע באוס טמא כל האוס דחשיב חיבור דלא דמו זיתים המדובקים לעיגולי דבילה דלא הוו חיבור תאנים המדובקים כדפרישית בפ"ק דקתני בתוספתא מפני מה בזיתים חיבור שמתחלה לא נתנן אלא על מנת שיינקו זה מזה: תניא בתוספתא [שם] היתה לו אוס של זיתים ועתיד להופכה כיון שתקע בה את היתד אע"פ שיש בה גושין הרבה הרי אלו אינן חיבור משהפכן נטמו אוס רבי יהודה אומר אינו חיבור רבי יוסי אומר חיבור · פי' ועתיד להפכה דרך הזיתים שמתפרדים בשעת הפיכה · שיש בה גושים הרבה שיש כמה זיתים מדובקים בגוש · הרי אלו אינם חיבור דמכיון שבא להפרידן שוב אין חיבורן חיבור מידי דהוה אתאנים המדובקין כדפרישית במתני' דבזיתים חיבור דרוצה שיינקו זה מזה והרי השתא אין רוצה שיינקו: משהפכן ונעשו אוס כלומר אם לאחר שהפכן ונתפרדו חזרו ונתחברו ונעשו אוס פלוגתא דרבי יהודה ור' יוסי [אי] הוי חיבור או לא דמר מדמי לה לדבילה ותמרים וגרוגרות וצימוקים המחוברים דלא הוי חיבור כדפרישי' בשלהי פ"ק דתו לא ניחא ליה שיינקו ומר סבר דהכתי ניחא ליה שיינקו: ט נמצא על גבי פרודים · היינו כשתקע היתד והפריד האוס ונחלקה האוס לכמה גושים שיש הרבה זיתים מדובקים בגוש אחד ומאי דקרי ליה בתוספתא גוש קרי ליה במתני' פירוד: והוא נוגע בכביצה·שאם באת לגרף זיתים שהשרץ נוגע בהן שיש בהן כביצה: טמא · כל הגוש אע"ג דהגוש אינו חיבור משתקע בו היתד כדקתני בברייתא מ"מ כיון שיש בגוש זה זיתים שמטמאין כשיעור לטמא אחריה דהיינו כביצה נעשו חיבור לטמאות כל שאר הזיתים שבו אי נמי משום דטמא אם עכשיו עומד השרץ בלד זה של גוש טמא נגע כמו כן בלד אחר דלענין גוש אחד לא שייך למימר כשעת מציאתן אבל גבי שאר הגושים אמרינן כשעת מציאתן וטהורין ומיהו לא יתכן טעם זה דמאי שנא בכביצה דנקט ואי אפשר דנקט כביצה כדי לקבל טומאה דהא אוכל מקבל טומאה בכל שהוא כדפרישית בפרקין דלעיל: פרודים על גבי פרודים · כלומר שיש גושים ע"ג גושים והשרץ על גוש העליון · אע"פ שהשרץ נוגע בכביצה של אותו גוש: אין טמא אלא

בדים בית שמאי אומרים קוצה בטומאה ומחפה בטהרה בית הלל אומרים [א]אף מחפה בטומאה רבי יוסי אומר חופר בקרדומות של מתכת ומוליך לבית הבד בטומאה: ח א) [ב]השרץ שנמצא ברחיים אין טמא אלא מקום מגעו אם היה משקה מהלך הכל טמא נמצא על גבי העלים ישאלו הבדדים לומר לא נגענו אם היה נוגע באום אפילו [*]כשעורה טמא: ט [ג]נמצא על גבי פרודין והוא נוגע בכביצה טמא פרודים על גבי פרודים אע"פ שהוא נוגע בכביצה אין טמא אלא מקום מגעו [ד]נמצא בין כותל לזיתים טהור נמצא בגג המעטן טהור נמצא במעטן הגג טמא ג) [ה]נמצא שרוף על גבי הזיתים וכן מטלית מהוהא טהורה שכל הטומאות כשעת מציאתן:

פרק עשירי

א הנועל בית הבד מפני הבדדין והיו שם כלי' טמאים מדרס ר' מאיר אומר [ו]בית הבד טמא ר' יהודה אומר בית הבד טהור ר"ש אומר אם טהורין להן בית הבד טמא ואם טמאים להן בית הבד טהור אמר ר' יוסי [ז]וכי מפני מה טמאות אלא שאין עמי הארץ בקיאין בהיסט: ב [ח]הבדדין שהיו נכנסין ויוצאין ומשקין טמאים בתוך בית הבד אם יש בין משקין [*]לזית כדי שינגבו את רגליהם בארץ הרי אלו טהורין [ט]הבדדין

מה שנשאר לא יכסה אלא בטהרה לפי שלא נגמרה מלאכתן והוכשרו לטומאה ולא יגע בהן אלא בטהרה וב"ה אומרים שהן אפילו בעת כשים לא נגמרה מלאכתן ולא הוכשרו ולכן יחפה ג"כ בטומאה ור' יוסי אומר שאף אפילו כשא זה האוס כולו מעט אחר מעט בטומאה שמותר הוא באשר לא הוכשרו כי לא נגמרה מלאכתן ולא תאמר בד או שני בדים לבד אבל נאמר כל מה שנשאר באשר שכבר נגמרה מלאכתן אתה רואה שלא נשאר לו זולת הנשיאה אל הגת בהיות כונתו שהוסיף ועדיין לא נגמרה מלאכתן וכן התבאר בתוספתא שכן כוונת דברי רבי יוסי אמנם הנוגה בקרדומות של מתכת ר"ל טמאים לפי שהן יותר חזקים לקבל טומאת מת משאר הכלים כמו שביארנו בפתיחה וזה כמו אמרם קודם זה אפי' זבין וזבות מהלכין עליהם אשר הן בתכלית הטומאה ואין הלכה כרבי יוסי: ח הזיתים יטחנו ברחיים וסביב הרחים שוקת יוזל בה השמן ומשם ירד אל השרץ ואם היה המשקה טולל הזתים טלן ועבר בזה השוקת הנה נטמא המשקה בשרץ נטמאו הזתים טלן ואם נמלא השרץ למעלה מן העלין אשר יכוסו בהן הזתים ושאלו הדורכים ואמרו לא נגענו הכל טהור וזה מבואר ואם היה נוגע השרץ אשר למעלה מהעלים בכל הזתים המקופלים אשר תקרא אוס כמו שזכרנו הנה הזתים כולן נטמאו לפי שהן מוכשרין כמו שביארנו: ט פרודין זתים נפורדים ואמרו בגג ובמעטן באחרתיו ובתוספתא ביאר לא יצטרך עמו ביאור אחר וזה ל' התוס' (פי"א) היה קולה מן המעטן ומעלה לראש הגג ונמלא שרץ בגג המעטן טהור במעטן הגג טמא ומבואר הוא שכוונת אמרו הגג והמעטן ר"ל זתים שבגג וזתים שבמעטן ודע שהשרץ שרוף לא יטמא כמו שהתבאר בז' מנדה וכן הבגד הקרוע אשר כבר נתיישן ובלה לא יטמא כמו שמבואר בכ"ז מכלים ואם מצאנו זה השרץ השרוף לא נאמר אולי נגע בזיתים קודם שריפתו ואחר זה שרפוהו ע"ג הזתים וכן לא נאמר אולי זו המטלית היתה טמאה והיא בריאה ואחרי הטמאה בלתה ויהיה דינן דין כלים הנמצאים לפי שעיקר כל הטומאות כשעת מציאותן כמו שקדם ביאורו:

א בדדין הן אותן אשר ישרתו בבית הבד בנתות ואם היו עמי הארץ וטהרם בעל הגתות וסגר הגת עליהן והן מתחילין להתעסק במלאכתן בתוך הבית הנה כל מה שבבית הבד טהור בלא ספק ואם היה שם בבית הבד בגד טמא במדרס הזב ר' מאיר אומר בית הבד טמא לפי שלפעמים נגעו במדרס ר' יהודה אומר הרי הם בחזקתן ולכן בית הבד טהור לפי שהן יבדלו ממנו ולא יקרבו אליו ואם זה הבגד טהור בית הבד טמא כי כאשר חשבו שהן כלים טהורים נגעו בהן ורבי יוסי חולק לר' שמעון שזה אשר תחשוב שאם יחשבו שאלה הכלים טמאין מדרס בית הבד טהור היא סברא בלתי אמתית כי הן אע"פ שלא יגעו בהן להיותן טמאין הנה יטלטם וימיטום ויעתיקום לפי שעמי הארץ אינן יודעין טומאת היסט ויחשבו שהיסט לא נטמא כאשר לא נגעו בדבר הטמא והן לא ידעו שהוא אב' ממיני הטמא כמו שיתבאר בזבים (פ"ד) ובהיות הענין כן אין הפרש בין שיחשבו שהן כלים טהורים או שידעו שהן טמאין מדרס בית הבד טמא

פירוש רב האי גאון

פירוש הרא"ש

הגהות הגר"א

והבוצרים שנמצאת טומאה לפניהם נאמנים לומר לא נגענו וכן בתינוקות שביניהן א) יוצאים חוץ לפתח בית הבד ופונים לאחורי הגדר והן טהורין עד כמה ירחיקו ויהיו טהורין עד כדי שיהא רואן: ג הבדדין והבוצרין כיון שהכניסן לרשות המערה דיו דברי ר׳ מאיר רבי יוסי אומר צריך לעמוד עליהן עד שיטבלו ר״ש אומר אם טהורין להן צריך לעמוד עליהם עד שיטבלו אם טמאים להן אינו צריך לעמוד עליהם עד שיטבלו: ד הנותן מן הסלים ומן המשטיח של אדמה ב״ש אומרים נותן בידים טהורות ואם נתן בידים טמאות טמאן ב״ה אומרים נותן בידים טמאות ומפריש תרומתו בטהרה מן העבט ומן המשטיח של עלים הכל שוין שהוא נותן בידים טהורות ואם נתן בידים טמאות טמאם: ה האוכל מן הסלים ומן המשטיח של אדמה אע״פ שמבוקעות ומנטפות לגת הרי הגת טהורה מן העבט ומן המשטיח של עלים ונפל ממנו גרגר יחידי אם יש לו חותם טהור אם אין לו חותם טמא נפלו ממנו ענבים ודרכן במקום המפנה כביצה מכוון טהור יתר מכביצה טמא שכיון שיצאה טיפה הראשונה נטמאת בכביצה: ו מי שהיה עומד ומדבר על שפת הבור ונתזה צינורא מפיו ספק הגיעה לבור ספק לא הגיעה ספיקו טהור: ז הזולף את הבור נמצא שרץ בראשונ׳ כולן טמאות באחרונה היא טמאה וכולן טהורות

ר״מ

במים טמאין והניחו בארץ הנה אלו הזיתים טהורים כאשר לא נשאר ברגלו לחות יטמא בהן והאיש טהור וכן בתינוקות נאמנים לומר אלה הקטנים לא נגעו בשמן או בזיתי׳ וכיוצא בהן ואחר אמר שאם יצאו מבית הבד ואפילו באו אחורי הכותל הנה הן בחזקת טהרה כאשר כבר נטהרו והוא שומר אליהן אא״כ הרחיקו ממנו עד שלא יראם כי אז יצאו מזאת החזקה ושבו בחזקת עם הארץ אשר הם בחזקת טומאה: ג כבר הודעתיך שהאנשים כשרוצין לדרוך בטהרה יטהרו הפועלין ואז יביאם אל הכרם לבצור את בצירו לפי שלא יקטפו את הענבים לגת אלא בטהרה לפי שהן מוכשרים כמו שביארנו באחרית אהלות ואמר ר״מ שהוא מעת שיביאם אל פי המערה אשר יטבלו בתוכה נדע שהן טבלו ולא נתחייבו להתעכב שם עד שיראה בואם אל המים ור׳ יוסי אומר שיצטרך שיעור בטבילה לפי שהן לפעמים יבאו ויאמרו הנה טבלנו והם הגיעו עד שפת המים ויזו ולא טבלו ור״ש אומר שהם כאשר חשבו בעצמן שהן טהורין ולא יצטרכו טבילה הנה יתחייב אליו שיעמוד עד שיטבלו והלכה כרבי יוסי לפי שהן ג״כ לא ידעו תכונת הטבילה כפי השלמות ויזלזלו בתחילה ומה שדומה לה: ד כבר ביארנו בסוף אהלות שהבוצר לגת הוכשר לטומאה וזה דעת ב״ש וב״ה אומרים לא הוכשר ואחר דבר שם בענבים שלא נבצרו לגת והיו במחללאות שטוחות על הארץ לייבש ולהיות למוקים ואחר לקח מהן והשליכם לגת אמרי בית שמאי שצריך שיקחם ויתנם לגת בידים טהורות לפי שהוכשרו לטומאה מעת לוקחו לגת ובית הלל אומרים נותן בידים טמאות לפי שהוא בלתי מוכשר לפי עיקר סברתם אך אף על פי שהוא בלתי מוכשר לעניין הפרשת תרומה לא יפרישנה אלא בידים טהורות: ועביט · שם לחפירה אשר יקובלו בה הענבים כמו שיקרא חפירות הזתים מעטן ואם היו ענבים בעביט או שטוחים על גבי העלים הנה כולן מצויין שלא יקח מהם ויתן לגת אלא בידים טהורות לפי שהוא מוכשר במה שילא מהן מן הלחות וכבר העיד בזה לדעתו בהיותם שטוחים על העלים עד שלא יספך מה שיטפח מהן והלכה כבית שמאי: ה אמר מי שיאכל בידים מסואבות מן הסלים ועל אלו הענבים שנתבקעו ונטפו אינו מוכשר ולכן אם נפל לגת הגת טהור שהענבים אשר יחותכו לאכילה לא הוכשרו ואם היה אוכל מתוך העביט ומן המשטח של עלים בידים מסואבות ונפל ממנו גרגר יחידי לגת אם היה זה הגרגר בריא וקלה העץ אשר יתלה בו הגרגר קבוע בגרגר עד שלא תצא ממנה לחות הנה זה הגרגר טהור וזהו כונת אמרו יש לו חותם ואם היה מוסרך זה הקלה ונשאר הגרגר מגולה הראש הנה יטמא בידו הטומאה מפני המשקה אשר בזה הראש ובתוס׳(פי״א)אמר אין לו חותם טמא בד״א אם נגע במקום חותם אבל לא נגע במקום חותם טהור ואחר שב ודבר בענבים טמאים שנטמאו בידו במלאות המשקה אם נפלו לגת ודרכן הוא דבור מבואר ממה שקדם לנו בכלים מזאת המסכת: ו ר״ל הטמא שהיה עומד על שפת הבור של גת ונתזה צינורא מפיו בעת דבריו ספיקו טהור: ז זולף · הוא המריק בור של יין או שמן בכלי ואם נמצא שרץ בכלי אשר נתמלא ראשון הנה הכלי׳ אשר נתמלאו אחריו טמאים לפי שנטמא כל מה שבבור ואם נמצא השרץ בכלי האחרון הוא לבדו טמאה כי אנחנו נאמר אחר שנתמלאו אלה הכלים המוקדמין כולן נפל השרץ לבור באחרית אשר נתמלא ממנה חבית אחרונה וזה אם הורק הבור בכלים עצמן וזה כשיכניס כל הכלים בבור וימלאם אחד אחד אמנם אם היה דולה מן הבור בדלי הנקרא מחץ ויריק בכל כלי עד שימלאהו ואחר נמצא שרץ באחד מן החביות בין שימלא כאשר נתמלאו תחלה או באחרונה לא תטמא זולת הכלי׳ אשר נמצא בו השרץ שאנחנו נאמר שכל מה שהיה בבור טהור הוא ובזאת החבית לבדה נפל השרץ ונהיתה זאת החבית לבדה טמאה וכל מה שנתמלא לפניו או לאחריו טהור וזהו אם היה בודק הכלים בעת מה שיריק בהן היין ולא יכסם שאפשר שנאמר בזאת החבית נפל השרץ אחר שנתמלא או אם מכסה כל כלי בעת התמלאו אך

שלא

ר״ש

על גב הזיתים אלא יש בין המשקין לזיתים ארץ כדי שינגבו רגליהם מאותן משקין טמאין ובשאין מנעלים ברגליהם איירי דהא משקה מטמא כלי. והזורין ומטמאין משקין שעם הזיתים או אפילו אין בהם משקין משום הטבולים לתרומה למאן דאמר כתרומה דמי: נאמנין לומר לא נגענו· וכגון לחבר עומד עמהן בבית הבד ואע״פ שהטומאה לפניהם לא חיישינן דלמא נגעו ולאו אדעתיה דחבר: התינוקות בדלים שהביאו את בניהם עמהם ומיהרוס לכך וכשבניהם רוצים לפנות יוצאין אביהם עמהן לחוץ כדי שיהא חבר רואן ונפנים אחורי הגדר ולא חיישינן דלמא נגע בטומאה ולאו אדעתא דחבר: ג הבדדים והבוצרים · הא דלא נקט הכא ולעיל המוסקין והבוצרים לפי שגזרו על הבצירה שיעשו בטהרה ולא גזרו על המסיקה כדאיתא בפרקא קמא דשבת (דף יז׳): בוצרין בענבים וטיהרן לעשות בית בדיו בטהרה ולבצור בטהרה ונתן להם כלים טמאים להטביל: לרשות מערה · שטובלין בה כמו בורות שיחין ומערות: דיו · ולא חיישינן שמא לא יטבול ויאמר הטבלתי: טהורים להם · כגון כלים של עם הארץ אחר כדפרשינן לעיל ורבי שמעון לטעמיה: ד הנותן מן הסלים · הנך בבות דמכאן ואילך איירי בענבים מדקתני מן העבט אבל עד השתא איירי בזיתים למעטן כלי שטותני׳ בו זתים ועביט כלי שטותנין בו ענבים כדתנן בפרק איזהו נשך (דף עב:) פוסק עמו על הגדיש ועל העביט של ענבים ועל המעטן של זתים ומיירי הכא בשבצרן לאכילה דאי בבוצר לגת היכי אמרי בית הלל בידים טמאות הא אמרינן בפ״ק דשבת (דף יז׳) הבוצר לגת ב״ש אומרים הוכשר ושתיק ליה הלל לשמאי אלא הכא בבצרן תחלה לאכילה ואח״כ נמלך ונתן מן הסלים לגת או מן המשטח של אדמה לגת ענבים השטוחין על פני אדמה וקסברי ב״ש דכיון דהשתא מיהא נותן לגת הוכשרו כאילו בצרן מתחלה לגת לפיכך צריך ליתן בידים טהורים ואי עביד בידים טמאות טימאן ואע״ג דידים שניות ואין שני עושה שלישי בחולין דילמא קסברי דטבולין לתרומה כתרומה דמו אי נמי בידים תחלות עסקינן ור״ש בן אלעזר היא כדאשכחן בפ׳ שני דחולין (דף לג:) ובית הלל סברי דנותן לגת בידים טמאות ומפריש תרומתו בטהרה לפי שלא הוכשרו כיון דבצרן מתחילה לאכילה: מן העבט ומן המשטח של עלים · שהעלים שטוחין על פני האדמה ועליהם הענבים נתונים וכיון דמתחלי׳ בצר ונתן בעבט או במשטח של עלים אם כן ודאי בצרן לגת והבוצר לגת הוכשר ומודו כולהו דצריך לעשות בטהרה: ה האוכל מן הסלים · אע״פ שידיו טמאות והענבי׳ נוטפין יין לגת הרי הגת טהור׳ דאותם טיפים אין להם תורת משקה הואיל ולאכילה נבצרו ולא ניחא ליה במאי דטייף אבל אוכל מן העביט או מן משטח של עלים אעפ״י שאין הענבים מבוקעות ואינן מנטפות אם נפל ממנו גרגר יחידי ואין חותם לאותו גרגיר דהיינו במקום שהעוקץ על פי הגרגיר יש כמין חותם ובראש חותם עוקץ כדפרישית בפרק שני דעוקצין ואותו חותם סותם פי הגרגיר שאין המשקה יוצא וכשנעקר העוקץ מן הגרגיר עם החותם המשקה יוצא ואע״פ שנטלם לאוכלם יש לו תורת משקה כיון דמתחלה בצרם לגת ונטמא אותו המשקה בידיו הטמאות וכשנפל לגת נטמא: נפלו ממנו ענבים · כלומר אשכול של ענבים שהגרגרין מחוברין באשכול ואין המשקה יוצא ונטמאו בידיו טמאות דהוכשרו לפי שנבצרו לגת: ודרכן במקום המפנה · מקום פנוי בגת שאין שם כלום לא יין ולא ענבים ודרכוהו בטהרה: כביצה מכוון טהור · דאין אוכל מטמא כלי ומשיצאת טיפה הראשונה חסר ליה מכביצה ואין אוכל מטמא אחרים בפחות מכביצה נמצא דאין טומאה לטיפה זו אלא מחמת טומאה שקיבלה כשהיתה האוכל הלכך השתא נמי דנעשית משקה אין לה כח אלא כאוכל כדפרישית לעיל בפ״ג: אבל יתר מכביצה טמא · כדקאמר שהכילה מטמא טיפה הראשונה כדין משקה וחוזרת הטיפה ומטמאה את הגת דמשקה מטמא כלי: תניא בתוספתא (פי״א) ענבים עד אימתי מטמאין טומאת אוכלין עד שיהלכו בהן שתי וערב ומשהלכו בהן שתי וערב ונשתיירו בהן גרגרים שלמי׳ מטמאין טומאת אוכלים זיתים עד אימתי מטמאין טומאת אוכלים עד שיטענו ר׳ שמעון אומר עד שיטחנו טחנן ונשתיירו מהן גרגרין שלמים מטמאין טומאת אוכלין ואלו הן פריצי זיתים וענבי׳ היוצאין מתחת הקורה מן הגפת ומן [א] הזגין כנסן לאוכלין מטמאין טומאת אוכלין והחרצנים והזגים אע״פ שכנסן לאוכלין בטלה דעתו הסוקל ענבים בכף מאזנים אע״פ שהיין נף על גבי ידיו ואע״פ שחישב עליו טהור כנסו לתוך כלי טמא הדורס ענבים בחבית אע״פ שהיין נף על גבי ידיו טהור וכן בעובד כוכבים אינו אוסם משום יין נסך הבוצר כרמו [ב] אם לא מצא להם שוק מחזירן לגת א) ואע״פ שמוליכן בסלים טמאים ובקופות טמאות טהורין נכנסו לרשות הגת [ג] ולרשות הבד הוכשרו לקבל טומאה הלוקח משטיח של אדמה מישראל יעשה [ד] בטומאה מן העובד כוכבים יעשה בטהרה משטיח של עלין בין מישראל בין מן העובד כוכבים יעשה בטומאה ר׳ יוסי בר׳ יהודה אומר משטיח של עלין כמשטיח של אדמה מישראל יעשה בטומאה מן העובד כוכבים יעשה בטהרה הלוקח משטיח של אדמה מישראל לעשותו צימוקין הרי זה עושה אותו בטהרה האוכל מן הסלים ומן המשטיח של אדמה אכל והותיר כסאה כסאתים וזרקן לגת אע״פ שניפצן לגת והיין מנתז על גבי ענבים טהור וכן בעובד כוכבים אינו אוסם משום יין נסך נפל ממנו גרגיר יחידי אם יש לו חותם טהור אם לאו טמא במה דברים אמורים בזמן שנגע במקום חותם טהור ר׳ יוסי בן כיפר אומר משום רבי אלעזר במה דברים אמורים בזמן שנגע במקום המשקה לא נגע במקום המשקה טהור רבי יוסי אומר אפילו נפלו. סימנו כארבע וחמש בילים ודרכן כולן בבת אחת משקה היוצא מהן טהור שכיון שדרס עליהן בטלו שאין לו משקין במה יטמא · פי׳ עד שיהלכו בהן שתי וערב דתו לא חזו לאכילה: עד שיטענו · בקורת ביד הבד · עד שיטחנו · תחלה טוחנין בריחים ואחר כך טוענין בקורת בית הבד כדתניא בשלהי כל קרבנות (דף פו:) ואלו הן פריצי זתים הני דאמרן שנשתיירו · היוצאין מתחת הקורה של בית הבד · מן הגפת של זתים · ומן הזגין של זתים · אם כנסן לאוכלין מהניא בהן מחשבה אבל חרצנים וזגים של ענבים בטלה דעתו דלא חזו כשל זתים. שהיין נף על גבי ידיו טמאות׳ טהור שהיין דאין עליו תורת משקה להכשיר דלא ניחא ליה והוי כאוכל שלא הוכשר: הבוצר כרמו למכור הענבים לאכילה בשוק ולא מצא להן שוק מחזירן לגת בסלים טמאים וקופות טמאות לפי שלא הוכשרו ובלבד שלא יכניסם לרשות הגת בכלים טמאים ומשנכנסו לרשות הגת הוכשרו וצריך לעשות בטהרה · משטיח של עלין בין מישראל בין מן העובד כוכבים יעשה בטומאה כך כתוב בכל הספרים וטעות סופר הוא אלא יעשה בטהרה דמשטיח של עלים מכשיר טפי משטיח של אדמה כדקתני מתני׳. לעשותן צימוקים ניחא ליה במשקה דטייף עלייהו ולכך הם מרבים טעם כענין שפירשנו בפירקין לעיל גבי זיתים לעלותן לגג הלכך אפי׳ משטיח של אדמה צריך לעשות בטהרה. אפילו נפל סימנו כארבע וחמש בילים · אמתני׳ קאי דקתני יתר מכביצה טמא וקסבר ר׳ יוסי דכשדרכן ברגל בפני עצמן בבת אחת כלומר שאין היין נמשך בפני עצמו ולא נחית תורת משקה על המשקה הנסחט מהם ומתבטל המשקה עם האוכל וטהור המשקה הנסחט מלטמא הגת שאין לו לגת משקין במה יטמא דהאי משקה אין לו אלא טומאת אוכל דהוי מעיקרא ואין אוכל מטמא כלי: ו ונתזה צינורא מפיו · של עם הארץ המדבר ולא ידיע אי נפלה לבור של יין או לא וצנורא דעם הארץ טמאה כדפירשנו לעיל פ״ו: טהור. בתוספ׳ (שם) קתני של שמן ספיקו טמא של יין ספיקו טהור מפני ששפת הבור קולטת כלומר כשניתזה הצינורא על שפת הבור של יין קולטה הספה ומונעת מלירד ליין ובבור סיד שאינו מקבל טומאה אבל בבור של שמן שלפני הבד מתוך שהשמן מחליק ומלחלח שפת הבור הצינורא מחלקת ויורדת עד למטה: ז הזולף את הבור · עיקר זולף לשון שפיכה מלשון זילוף ובפרק רבי אליעזר

דמילה

א) זיתים לשוק לא מצא להם שוק מחזירן לבד .

מסורת הש״ס

א) [ברכות סב.] :

פירוש רב האי גאון

ה העבט. פירוש כדאמרינן באיזהו נשך (ב״מ ע״ב ב׳) על העביט של ענבי׳: ומן המשטוח. פי׳ מקום מוכן לשטוח הענבים ואותו מקום שמו משטוח דכתיב [משטוח לחרמים] (יחזקאל מ״ז י׳) :

הגהות הגר״א

[א] מ״ח בר״ש מן הזגין. צ״ל מן הזיתים: [ב] הבוצר כרמו לשוק אם לא מצא כו׳ כצ״ל: [ג] שם ולרשות הבד. נמחק: [ד] שם מישראל יעשו בטהרה מעכו״ם יעשו בטומאה. כצ״ל:

עין משפט נר מצוה

ד א ב מיי׳ פרק יג מהלכות משכב ומושב הלכה ב :

ה ג ד מיי׳ פרק יא מהלכות טומאת אוכלין הל״ג :

ו ה מיי׳ שם פ״ט הלכה ד :

ז ו מיי׳ פי״ח מהל׳ אבות הטומאה הלכה טז :

ח ז מיי׳ פי״ז מהל׳ שאר אבו׳ הטומא׳ הלכה ג :

פירוש הרא״ש

המשקין שעל הזיתים: נאמנים לומר לא נגענו. הכא לא קאמר דטועל עליהם בית הבד כדלעיל אלא מיירי שהחבר עמהם בבית הבד וקמ״ל אף על גב דהטומאה לפניהם ויוצאים ובאי׳ דרך עליה לא חיישינן שמא נגעו ולאו אדעתיה דחבר: וכן התינוקו׳. דרך הפועלי׳ שנשכרים למקום שנכנסים ובאים בניהם הקטנים שמה נאמנים הבדדין לומר לא נגענו בהם אע״ג דדבר מצוי הוא שיגעו בהן: יוצאין. הבדדין והבוצרין לעשות צרכיהם אחורי הגדר ובלבד שיהא החבר רואן ולא חיישינן שמא נגעו בטומאה ולאו אדעתי׳ דחבר: ג הבדדין והבוצרין וכו׳.(הבדדין והבוצרין. פי׳) והא דלא קתני הכא ולעיל המוסקין לפי שלא גזרו על המסיקה לעשותה בטהרה כמו שגזרו על הבצירה: כיון שהכניסן לרשות המערה. מקואות שלהם היו במים המכונסים שבמערות דאמרינן בפ״ק דשבת היו טובלים במי מערות סרוחים וכיון שהכניסם במערה כדי שיטבלו נאמנים לומר שטבלו ולר׳ יהודה לא מהימני: אם טהורי׳ להם. שהטבילו מטומאות ע״ה: טמאים להם. שנגעו באחד מן הטומאות: ד הנותן וכו׳. פירוש כל הנך בבות מיירי בענבים מדקתני בהו עביט אבל עד השתא מיירי בזיתים דמעטן מקום שנותנין בו זיתים הוא ושל ענבי׳ נקרא עביט כדאיתא בפרק איזהו נשך פוסק עמו על הגדיש ועל עביט של ענבים ועל המעטן של זיתים ומיירי כשבצרן לאכילה דאי בבוצר לגת היכי אמרי ב״ה נותן בידי׳ טמאו׳ הא אמרינן בפ׳ קמא דשבת הבוצר לגת שמאי אומר הוכשר ושתיק ליה הלל לשמאי אלא מיירי בבצרן לאכילה ונתנם לתוך סלים או שטחם על פני האדמה ואח״כ נמלך ונטלם משם להוליכם לגת ב״ש סבר כיון דעתה מוליכם לגת הוי כאילו מתחלה בצר לגת והוכשרו: ואם נתן בידים טמאות טמאן. ואע״ג דידים שניות ואין שני עושה שלישי בחולין דילמא קסברי חולין הטבולין לתרומה כתרומה דמי א״נ בידים תחלות [עסקינן] ורשב״א [היא] כדאשכחן בפ״ב דחולין וב״ש סברי דוקא בבוצר לגת גזרו שמא יבצור בקופות מזופפות אבל הני דמתחלה בצרן לאכילה ושוב נמלך מילתא דלא שכיחא היא ולא גזר אבל אם נתנן מתחלה לעביט או שטחן על העלים ניכר שדעתו לדרכן ולכך נתנם לעביט או נתן עלים תחתיהם שלא יתלכלכו במשקה היוצא מהם כי רכין היו ולא יתקיימו לאכילה: ה האוכל וכו׳. האוכל מן הסלים אפילו ידיו טמאות והענבים נוטפות יין לגת הרי הגת טהורה דהנהו טיפין אין להם תורת משקה הואיל ולאכילה בצרן ולא ניחא להו במאי דנטוף וכי היכי דאין משקה מכשיר אם לא שיהיה לרצון ה״נ אין שם משקה עליו לקבל טומאה אם לא שיהיה לרצון: אבל מן העביט או מן המשטיח של עלים ונפל ממנו גרגר יחידי אם יש לו חותם. היינו במקום שהגרגר תלוי באשכול ויש לו עוקץ נכנס בפי הגרגר ותחת העוקץ כמין חותם שסוגר פי הגרגר ואין המשקה יוצא והיינו דקאמר אם נפל גרגר יחידי מן העוקץ אם נשאר החותם בפי הגרגר טהור ואם לאו טמא שנטמא ממשקה היוצא מפי הגרגר בידים מסואבות וטמאו הגת: (כתב הרמב״ם ז״ל בתוספתא קתני אין לו חותם טמא בד״א אם נגע במקום חותם אבל אם לא נגע במקום חותם טהור): נפל ממנו ענבים. פי׳ אשכול של ענבים ונטמא בידים מסואבות כדין הבוצר לגת: ודרכן במקום המפנה. במקום פנוי בגת שלא היו שם לא ענבים ולא יין: כביצה מכוון טהור. הגת דאין אוכל מטמא כלי וכיון דיצאת ממנה טפה ראשונה חסר מכביצה ואין האוכל מטמא אותו ואע״פ שהטפה טמאה למ״ד מיבלע בליעי מ״מ כיון שאין בהם אלא טומאה שקבלו עם האוכל אין להם כח לטמא כלי יותר מן הכלי עצמו: יותר מכביצה. קבלו המשקים טומאה מן האוכל ומטמאים הגת: ו מי שהיה וכו׳ מפיו של ע״ה. ואע״ג דספק טומאה ברה״י ספיקו טמא מפרש טעמא בתוספתא לפי ששפת הבור קלטה הטפה ולא ירדה לבור ודוקא בור של יין קולטת הטפה ומונעת מלירד למטה אבל בור שמן הטפה יורדת למטה: ז הזולף וכו׳. פי׳ כל שפיכות מעט מעט קרוי זילוף כההיא דפרק ר״א דמילה מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי וכן בפ״ו דפרה זילף את המים ה״נ הוצאות יין ושמן מן הבור הוי קרוי זילוף לפי שממלא חבית אחר חבית: ונמצא שרץ בחבית ראשונה כולן טמאות. דכיון היה השרץ בחבית וכיון היה בבור נטמא כל מה שבבור ואין לומר דלאחר שהעלה החבית מן הבור נפל בה שרץ שהרי החבית לפניו ולא זזו עיניו ממנו עד שהעלה החבית או אפשר שלא ראהו נופל: נמצא באחרונה היא טמאה וכולן טהורות.

דכה

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ב מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ו:

י ב מיי' שם הל"ז:

יא ג מיי' פי"א מהל' טומאת אוכלין הלי"ז סמג עשין רמז ועי' בכ"מ:

יב ד מיי' וסמג שם:

הגה"ה

תוספת' פליגא אהך דאמר היא טמאה בלבד ושיבוש הוא לפי המשנה ותו מאי אמרת אימור לא כיסה יפה ואחר כך נפל לכאן היא טמאה בלבד ואימא איפכא אימור לא בדק יפה ובטומאה זילף הכל הלכך מתניתין דוקא ותוספתא משבשתא היא כך נראה לעניות דעתי ע"כ י"א:

ר"ש

דמילה (ד' קל"ד) מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ובפרק א) (האומר הרי עלי עשרון) המתנדב יין מזלפו ע"ג האישים והכא הוצאת יין ושמן מן הבור זולף קרי ליה ויתכן דנופל לשון זלף בדבר שאין נעשה בבת אחת אלא מעט מעט למתני' בממלא כלים מן הבור זה אחר זה שהכניס חבית ראשונה בבור ונתמלאת שם וכן שנייה וכן שלישית נתמלאו בתוך הבור זו אחר זו ונמצא שרץ בחבית ראשונה כולן טמאות למראשונה נטמא כל מה שבבור בין שהיה שרץ בבור בין שהיה בחבית אבל נמצא שרץ באחרונה היא טמאה *וכולן טהורות דממנה היה השרץ ולא מן הבור ואפי' היה מן הבור טמא נפל בבור אחר שנתמלאו כל הראשונות: אימתי בזמן שהוא זולף בכל אחד שבתוך הבור עצמו מכנים את החבית כדפריסית אבל היה זולף במחץ שהחביות עומדות כולן חוץ לבור והוא ממלא כלי אחד שמו מחץ ועשוי ליין כדאמרינן בשלהי מסכת ע"ז (דף עד:) הגת והמחץ והמשפך מכניסו לבור וממלאהו ושופך לתוך החבית עד שנתמלאו אפילו נמצא שרץ בראשונה היא טמאה בלבד דבתוך החבית היה השרץ הזה ולא בבור: אימתי בזמן שהוא בודק המחץ והחביות שבדקן שלא היה בהן שרץ קודם שנתן לתוכן שמן אבל לא היה מכסה לא הבור ולא החבית כל שעה שהיה מביא המחץ מזה לזה דאימא בהליכתו נפל השרץ בתבית וכן מכסה ולא בודק נמי שמא היה בחבית מקודם לכן אבל היה בודק ומכסה שבדק החבית ובכל פעם שהיה מוליך במחץ מזה לזה היה מכסה בין בור ובין חבית וממה נפסך שרץ זה בבור היה מתחלתו בין שנמצא בחבית בין בבור בין שנמצא במחץ: תניא בתוספתא (פי"א) השרץ שנמצא אף על שפת הבור של גת [א] לתרומה ספיקו טמא לפועלים ספיקו טהור מפני שזה ספק טומאה צפה: [ב] פי' לפועלים אוכלי חולין בטהרה · ולעיל בפרק רביעי הבאתי ברייתא דספק טומאה צפה טהורה אף לתרומה ועל כרחין פליגא אהך ועיקר טומאה צפה פנינו שם: ח בין העיגולים לזגים · הם עיגולי הגת ועושין אותם לעצור הזגים לאחר שדרכו הענבים בגת ויצא מהם היין כל מה שיכולין להוציא ברגל עושין כמין תפוח מן הזגים ומניחין עליהם עיגול של עץ כמו שפירש בערוך שמביאין עץ ומערבין בו תבן ונעורת של פשתן ועושין כמין רחיים גדולה ומתוך כובדה צריך בני אדם הרבה להעלותה על התפוח ולהורידה לפיכך נחשב רשות הרבים לטהר ספק טומאה משום דרבים מצויים שם: לפני בוצרים רשות היחיד · דירא‍ים בני אדם ליכנס משום שנתפס עליהן כגנב: אחר הבוצרים רשות הרבים · שיש לכל רשות ליכנס: כלי בית הבד של גת · כלומר ושל גת דכל לשמנונית ליין: והעקל הוא עקל בית הבד ועושין העקלין כמין קופה מסורגת כמצודה ואחרי סחיטת הזתים נותן הגפת באותו עקל ומניח עליו דבר המכבידו להוציא מנגבן · אם נטמאו לא מהניא בהו טבילה אלא א"כ הוציא מהן המשקה הטמא שנדבק בהן ובפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עד:) מפרש במה מנגבן: מיישנן · וכלה מהן טעם היין והשמן: חולטן · אסקלדי"ר בלע"ז מלשון חלוט דפרק כל שעה (ד' לז:) והתלמה דקאמר התם מוגלשין על גבי קמח הכא נמי שופך עליהם מים רותחים: בשבולת הנהר · מלשון (תהלים סט) ושבולת מים שטפתני והוא מקום שהמים רודפין לפי שדרך הספינות ללכת נקרא שבולת מלשון שביל ובשלהי מס' (דף עה:) אמרינן דמניחן שם עונה או יום או לילה גבי מעיין שמימיו רודפין: תניא בתוספתא (שם) גת העליונה רשות הרבים והתחתונה רשות היחיד אימתי בזמן שהרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו [ג] אין שם אלא פתח אחד או פרצה אחת זו וזו רה"י מי שהיו גתיו ובדיו טמאין ומבקש לטהרם הדפין והלולבין והעדשות [ד] מנגבן והן טהורין העקלים של נצרים ושל [ה] בגבון צריך לנגב ושל חסיפה ושל גמי צריך ליישן כמה הוא מיישנן שנים עשר חדש רבן שמעון בן גמליאל אומר מגת לגת ומבד לבד ר' יוסי אומר אם רצה לטהרן מיד חולטן ברותחין או מולגן במי זיתים רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' יוסי נותנן בנהר שמימיו [ו] מהלכין מלא עונה או תחת הצנור שמימיו מקלחין וכמה שיעור עונה · גת התחתונה · מקום שיורד היין שם לבור · וכן משמע בפ"ק דפסחים (דף מו:): ... הכא כלי בית הבד ... (דף עדי) דגבי עבים של ענבים פריך והא מיחסר מיכמר ועיולי לבי מעלרתא וגבי מעטן של זתים ... מיכמר ועיולי לבי דפא והיינו דפין דהכא ובפרק המוכר את הבית (דף סז:) תניא המוכר את בית הבד מכר את הנסרים והן דפים העשויים כמין דלת ... והלולבין מלולבי דקל עושין סאמיתא ומכבדין בו את הבד לאסוף הזתים המתפזרין · העדשות לא כמו שפי' בקונטרס בשלהי מסכת ע"ז (דף עה:) דהיינו ... מיי"ש דהא תנן בפרק המוכר את הבית (דף סז:) מכר את בית הבד מכר את הים ואמרינן מאי ים עלפחא ועדשים מתרגמינן עלפחין ואי היינו גת עצמה ... לקסיפתא שהיא עיקר המכר אלא הוא העיגול של טיט שפירשתי במתני' ולפי שהוא עגול כמין עדשה נקרא עדשה ועל שם שהמשקין יוצאין על ידו בשפע כמין ... קשה דאותו עיגול הוא של גת והכא איירי בבית הבד כדפריסית ולא מסתבר למימר שגם לבד עושין כן דבכל מקום משמע שהוא לגת במקום קורה לבד ... (ד' יח:) ושוין שטוענין בקורות בית הבד ובעיגולי הגת: מנגבן והן טהורין · כל הני לא בעו טבילה דפשוטי כלי עץ לא בעו טבילה אלא צריך להסיר משקה ... בהן ובשלהי מסכת ע"ז (דף עה:) מייתי ברייתא זו וכתוב שם בכל הספרים מדיחן וכאן כתוב בכל הספרים מנגבן [ז] וגירסא זו עיקר דהא התם נמי תניא הגת ... של עובד כוכבים רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרין אבל בהדחה לא אשכחן תנא דשרי והא דתנא עקלים של נצרים ושל בגבון לחודייהו ולא ערביב להו אע"ג ... משום דבעי לפלוגי בעקל של נצרים ושל גמי ... וכן אין כל כך ראייה מההיא דשל עובד כוכבים דגרע טפי משל ... עובד כוכבים ומ"מ אין להקל ובקונ' פסק בשלהי מסכת ע"ז (שם) על משנה זו יש לסמוך שאין צריך אפר לגת מדפסיק מינה רבי אבהו ולא אמרי ליה זו איננה ... דסגי לגת בהדחה ומתני' קתני דבעי ניגוב שמע מינה קמו בה רבנן בתראי ופסוק הילכתא *כוותיה ואם ושלום אין להקל אחרי שכתוב כאן בכל הספרים ... פירשתי במתני': של נצרים · מלשון נורי דקל שתים דשלהי אמר ר' עקיבא (דף נ:) שמביאין נצרים והולין וקורעים אותן ועושין אותן כמין חוטין ועושין מהן ... ובערוך פירש העקלים של נצרים היינו לאחר שימלאו כל הגת מן הענבים או מן הזיתים מפנין סביב סביב ועושין שביל שילך ויפול אל הבור ולפי שלא יתפזרו ... אל השביל מביאין נצרים של דקל וכורכין סביב סביב לענבים כמין סייג קטן כדי שלא יתפזרו ... מלשון* בנך ויש אומרים קנבוס: חיפה · מין אחד של גמי: מגת לגת · בשלהי מסכת ע"ז (דף עה:) ... דרך לבשל את הזיתים להיות רכין להוציא שמנם שמא לפי שאין מימיהן חמין כשאר רותחין ... כדי מליגת שיעור כדתניא בפרק המביא כדי יין (דף לד:) מולגין את הראש ואת הרגלים ובשלהי מס' ... חולטן במי זיתים: סליק פירקא. וסליקא לה מסכת טהרות. בעזרת יוצר מאורות.

א) [צ"ל כל התדיר דף נא:]

פירוש הרא"ש

דכה היה השרץ ולא בבור ואף אם היה בבור שמא נפל בו אחר שנתמלאו הראשונות: אימתי בזמן שהוא זולף בכל אחת ואחת. שמכניס החבית עצמה בבור וממלא בהם כדפרישית אבל אם היה זולף במחץ והיא כלי עשוי ליין כדתנא בפרק בתרא דמסכת ע"ז הגת והמחץ והמשפך כגון שהעמיד החבית סביב הבור והכניס המחץ לבור וזילף בו ומילא את החביות ...

טהורות אימתי בזמן שהוא זולף בכל אחת ואחת אבל אם היה זולף במחץ ונמצא שרץ באחת מהן היא טמאה בלבד. אימתי בזמן שהוא בודק ולא מכסה או מכסה ולא בודק היה בודק ומכסה ונמצא שרץ בחבית הכל טמא בבור הכל טמא במחץ הכל טמא: ח *בין העגולין לזוגין רשות הרבים [ב]כרם שלפני הבוצרין רשות היחיד ושל אחר הבוצרין רשות הרבים אימתי בזמן שהרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו [ג]כלי של בית הבד ושל גת והעקל בזמן שהוא של עץ מנגבן והן טהורין בזמן שהן של גמי מיישנן כל שנים עשר חדש או חולטן בחמין ר' יוסי אומר [ד]אם נתנו *לשבולת הנהר דיו:

סליק מסכת טהרות

ר"מ

... המתנדב יין מזלפו ע"ג האישים והכא הוצאת יין ושמן מן הבור ... מתני' בממלא כלים מן הבור זה אחר זה שהכניס חבית ראשונה ... בחבית ראשונה כולן טמאות למראשונה נטמא כל מה שבבור בין ... ת דממנה היה השרץ ולא מן הבור ואפי' היה מן הבור שמא נפל

שלא יבדקם בעת שיריק היין בהן כי אנחנו נאמר גם כן אולי השרץ היה בחבית וילך עליו היין אמנם אם בדק כל חבית ואז ילק בה היין במחץ ואחר כסה אחרי התמלאם ונמצא שרץ באחת מהן הנה כולן טמאין שאנחנו נאמר שבבור היה השרץ בהכרח וכן אם מצאו השרץ בבור הכל טמא לפי שאנחנו נאמר ששם היה מתחלת הענין וכן אם מצאוהו במחץ שאנחנו נאמר ששם היה בתחלת הענין ומזה השרץ הולך היין וכל מה שנתמלא ואפי' לפני המלאו הכל טמא: ח עיגולין הן לוגין הכלים אשר בהן הענבים מוכנים לגת והיו בעיגולי התבנית אגלם ולזה נקראו עיגולין והם אשר קוראים אנחנו אלמנסור · וזגין הפסולת והן הזגין אשר ישארו אחר הדריכה והוא גם כן שלפני בוצרים הוא אשר יעמוד נגד פניהן מן הכרם כשיבצרו ושלאחר הבוצרים מה שכבר ... ידעת ענין היות מקום רשות היחיד או רשות הרבים לענין טומאה: עקל בית הבד · הוא הקף סביב הזתים בעת הדריכה לחברם ולקבצם ... ואמר שאלה הכלים אם היו טמאים הנה יכנס בחלקיהן משקין טמאין בלי ספק ... ואם היו מעץ יכנבם אם היו של גמי וכיוצא בהם אשר לא יתנגבו יעזבם שנה תמימה עד שיכנבם האויר או ירחצם במים חמין עד שילא מה שבלעו ממשקים טמאים ור' יוסי אומר שיתלם בשטף הנהר ויורחצו תכלית הרחיצה ואחר יטבילם בלי ספק ולשון התוספתא מי שהיו גתיו ובדיו טמאין ומבקש לטהרן הדפין והלולבין והעדשות מנגבן וכו' ואין הל' כר' יוסי: סליק מסכת טהרות

פירוש רב האי גאון

ח בין העיגולין. פי' עיגולין של טיט ועושין אותן כמין ריחיים ושמן יש דתנן (ב"ב פ"ה ב') מכר את הים ואת הממל וכבר פרשו מאי ים עלפחא [ועדש'] בל' ארמית [עלפחא] מפני שבריאתה דומה לעדשה ובל' חכמים נמי נקרית עדשה דקא אמרינן (נדה ס"ה א') הדפין והלולבין והעדשין מדיחן: והעקל. פירוש שהוא עשוי כמעשה קופה אבל לא כולן גדולין אלא מסורגין כמעשה מצודה או כמעשה שבכ' ואחר שעוצרין הזיתי' ונשאר הגפת שהן גרעינין של זיתים מכניסין אותן באותו עקל ונשחט מן הגפת כל שמן שנשאר בו ושמו בטיית גפיר' ונותנין על העקל ממל שהוא מפרכתא אותן הקופות שנותנין בתוכן הגפת שמן עקלין: סליק

הגהות הגר"א

[א] משנה ז בר"ש לתרומה. נמחק: [ב] שם פי' לפועלים כו' [בטהרה]. נמחק: [ג] שם ט"ה אבל אין שם אלא פתח אחד. כצ"ל: ... [ז] גירסא זו עיקר. נמחק:

[ועמ"ש תוס' והרא"ש ד"ה הדפין]

[צ"ע מנין כך פירש הערוך ערך בן ד' אבל רש"י בגמ' ע"ז שם. וכנגדם פי' קנבוס]

בין העיגולים לזגים: לפני בוצרים רשות היחיד. שאין אדם רשאי ליכנס שם אבל לאחר הבוצרים הכל נכנסים ליטול פרט ועוללות: העקל. ... הטבילין תוזר המשקה הנפלט מהם ומטמאים ולכך צריך לנגבם קודם טבילה שיפליט כל המשקים הנבלעים בהם ובפרק בתרא דמסכת ע"ז מפרש ... שהספינות הולכות שם נקרא שבולת מלשון שביל ובשלהי מסכת ע"ז מפרש שמניחם שם ...

סליק פרק עשירי · וסליקא מסכת טהרות ·

מסכת מקואות

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ט מהל' מקואות הל"א:

ב ב מיי' פט"ו מהל' טומאת אוכלין הל"א סמג עשין רמז:

פירוש הרא"ש

בשם עושה נפלאות. אתחיל לכתוב מס' מקואות:

א שש מעלות כו' זו למעלה מזו שכל אחת יש לה מעלה הכשר יותר מאותה שלמטה ממנה והראשונה מי גבים והם גומא שהמים מתקבצים בה כדכתיב כמשק גבים. ולחשוף מים מ... ממנו הטמא ונפלה טפה מ... כל זמן שהם מחוברים ב... והשותה משקים טמאי' פו...

ר"ש

א מי גבים · מלשון (ישעיה ל) כמשק גבים · ולחשוף מים מגבא (שם ל) רקקין שיש בהן מים: שתה טמא ושתה טהור טמא לפי שנפלה טיפה מפיו לתוך הגבא וטמא שתאה הטהור ונטמא דהשותה משקין טמאין פוסל את התרומה כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יג:) גבי שמנה עשר דבר ואע"ג דרביעית בעינן כדתנן במעילה (דף יז:) כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית כשבאתה הטיפה טמאה בפיו טימאה כל משקה פיו ואותה טיפה לא סלקא לה השקה בגבא דמיירי בשאין בו ארבעים סאה כדקתני סיפא ועל ידי נגיעת הטמא אין מי הגבא מיטמאין עד שיתלשו כדקתני בתוספתא: מילא בכלי טהור טמא משום דחיישינן לאותה טיפה כדפרישית ונטמאו כל המים שבכלי והכלי עצמו נטמא שזהו משמונה עשר דבר האוכלין והכלים שנטמאו במשקין: ואם לא הדיח טהור · בתוספתא מפרש מטמא ור"ש פליג בסיפא דבין הדיח בין לא הדיח טמא ואכולהו קאי והנך תלת בבי חד מטמא לכולהו: תניא בתוספתא [רס"א] א"ר נחמיה מפני מה אמרו אם לא הדיח טהור מפני שאין המים שבגבא עלולין לקבל טומאה עד שיתלשו הגביהן רבו הטהורין על הטמאין ומפני מה אמרו אם הדיח טמא הוכשרו המים שבידו ונטמאו וטמאו ...

פרק ראשון

א שש *מעלות במקוואות זו למעלה מזו וזו למעלה מזו [ב]מי גבאים שתה טמא ושתה טהור טמא שתה טמא ומלא בכלי טהור טמא שתה טמא ונפל ככר של תרומה אם הדיח טמא ואם לא הדיח טהור:

ר"מ

... טמא ושתה טהור טמא לפי שנפלה טיפה מפיו לתוך הגבא וטמא ... גבי שמנה עשר דבר ואע"ג דרביעית בעינן כדתנן במעילה (דף ... ואותה טיפה לא סלקא לה השקה בגבא דמיירי בשאין בו ארבעים ... בכלי טהור טמא משום דחיישינן לאותה טיפה כדפרישית ונטמאו כל

א אמר קבוץ המימות הם שש מדרגות כל קבוץ מהם יש לו מדרגה מן הטהרה והאחת יותר גדולה מן השניה אשר למטה הימנה והתחיל בזכרון הקטנה מדרגה והוא שיהיו המים מקובלים נחים שוקטים ולא שיהיו שאובין והם אשר יקראו מי גבאים ולא יהיו באלה המימיות מ' סאה אלא פחות מזה ואפי' סאה אחת הנה אלו המימות אשר בזה ... מו שיטמאו שאר המשקין אשר בכלים ויטמאו אחרי הטמאים כמו ... הטמאים אלא בדבר אחד וזה שמשקין טמאים אשר בכלים יטמאו ... ברצון ... ה אותו יין מותר נפל על גבי הציר יקפנו כדי שיבטל טעם שמן שבו:

פירוש

פירוש רב האי גאון

א גבאים. פירוש הנחל הזה גבים גבים (מ"ב ג' ט"ז) ועקרו גומא:

פירוש הרא"ש

מצטרפים לפסול את המשקים ברביעית כשבאתה אותה טיפה לתוך פיו טימאה כל המשקים שבפיו ונמצא שותה רביעית לוג מים טמאים וכן כשמילא בכלי טהור חיישינן לאותה טפה שחזר: ואם לא הדיח טהור. תניא בתוספ' א"ר נחמיה מפני מה אמרו אם לא הדיח טהור מפני שאין המי' ...

... לקבל טומאה עד שיתלשו הגביהן רבו הטהורים על הטמאים ומפני מה אם הדיח טמא הוכשרו המים שבידו ... כבר פירוש אפילו כשהגביהן לא נחשב המים לקבל טומאה מן הטיפה אלא נתבטלו ברוב הטהורים אבל ... והוכשרו המים שבידו לקבל טומאה מן הטיפה ונטמאו וטמאו הככר עוד תניא בתוספתא ר"ש אומר בין ... הדיח טמא שהני אומר שטיפת מים טמאים נוגעת בככר פי' טיפה הטמאה נשארת באחרונה על הככר אחר

פירוש

עין משפט נר מצוה

ג א ב ג ד מיי' פט"ו מהל' טומאת אוכלין הל"א סמג עשין רמח:
ד ה מיי' שם הל"ב:
ה ו מיי' שם הל"ג:
ו ז מיי' פט"ו הל"ב:
ז ח מיי' פ"ט מהל' מקואות הל"א ב' ופט"ו מהל' טומאת אוכלין הל"ו:
ח ט מיי' פ"ט מהל' מקואות שם והלכה ס סמג עשין רמח טור שו"ע יו"ד סימן רא סעיף ב':
ט כ מיי' שם הל"ג סמג שם טור שו"ע שם סעיף ג:

פירוש רב האי גאון

ד ומי תמציות. פי' כבר מפורש הוא בתוספתא (תוספתא מקוואות פ"א) ואלו הן מי תמצית כל זמן שהגשמים יורדין וההרים בוצצין כלומר שנתמצו דמים ומפצפצים ומבעבעים כדאמר לענין טרפות (חולין מ"ו ב') מייתינן גרדא או גילא או רוקא או מבצבצא כשירה:

מהר"ם מרוטנבורג

ד בשעת הגשמים הכל טהור. משום דמים שכיח ע"פ כל הארץ לא חיישינן שמא אדם טמא שתה מהן:

נ"ל וטמאו הככר [וכ"ה בר"ן]

הגהות הגר"א

[א] מ"ד בר"ש חזקת הסיט. נ"ל שוקת הסיט:

פירוש הגביהו הככר כלומר כשהגביהו נמי הככר לא הוחשבו מים שבו א) להקל טומאה מן הטיפה ונתבטלה הטיפה ברוב הטהורין אבל כשהדיח הוחשבו והוכשרו מים שבידו לקבל טומאה מן הטיפה ולא נתבטלה בהן אלא אדרבה נטמאו וטמאו את הככר ור"ש סבר דאפילו לא הדיח טמא משום דטמא לבסוף כשנפלו כל המים נשתיירה הטיפה ע"ג הככר וטמאתו. גבא. לשון יחיד גבים לשון רבים: הולכין אחר הרוב · דאם רוב מים טהורת מי גבא עליהם ואם רוב משקין טמאין. אע"פ שהקפאו · שקפה השמן והסירו מעל גבי המים. ידיהם. הפירות. והן מותרים. לזרים. נפל ע"ג יין. אותו שמן של תרומה. וקפה השמן מעליו אותו יין מותר לזרים ולא חיישינן לנגובי שמן:

ב [א]מלא בכלי טמא ושתה טהור טמא מלא בכלי טמא ומלא בכלי טהור טמא מלא בכלי טמא ונפל ככר של תרומה אם הדיח טמא ואם לא הדיח טהור: ג [ב]נפלו מים טמאים ושתה טהור טמא נפלו מים טמאין ומלא בכלי טהור טמא נפלו מים טמאים ונפל ככר של תרומה [ג]אם הדיח טמא ואם לא הדיח טהור ר' שמעון אומר בין שהדיח בין שלא הדיח טמא: ד [ד]נפל לתוכן מת או שהלך בהן הטמא ושתה טהור טהור [ה]אחד מי גבאים מי בורות מי שיחין מי מערות מי תמציות שפסקו ומקואות שאין בהם ארבעים סאה בשעת הגשמי' הכל טהור [ו]פסקו הגשמים הקרובים לעיר ולדרך טמאים והרחוקים טהורים עד שיהלכו רוב בני אדם: ה מאימתי טהרתן בית שמאי אומרים משירבו וישטופו ובית הלל אומרים [ז]רבו אע"פ שלא שטפו ר' שמעון אומר שטפו אע"פ שלא רבו [ח]כשרין לחלה וליטול מהן לידים: ו [ט]למעלה מהן מי תצמיות שלא פסקו שתה טמא ושתה טהור טהור שתה טמא ומלא בכלי טהור טהור שתה טמא ונפל ככר של תרומה אע"פ שהדיח טהור. מלא בכלי טמא ושתה טהור טהור מלא בכלי טמא ומלא בכלי טהור טהור מלא בכלי טמא ונפל ככר של תרומה אע"פ שהדיח טהור. נפלו מים טמאים ושתה טהור טהור נפלו מים טמאים ומלא בכלי טהור טהור נפלו מים טמאים ונפל ככר של תרומ' אע"פ שהדיח טהור כשרים לתרומה וליטול מהם לידים: ז [י]למעלה מהן מקוה שיש בו ארבעים סאה שבו טובלין ומטבילין [כ]למעלה מהן מעין שמימיו מועטין ושרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא:

ר"מ

ברצון ושלא ברצון כמו שיתבאר ואלה מי הגבאים לא יטמאו האוכלין אלא לרצון ובזה תתחלף ממשקין שבכלים ובעבור זה אמר שאם שתה מזה הגבא איש טמא ואיש טהור הנה הטהור נטמא בשתייתו משקין טמאים לפי שאלה המים נטמאו ביד הטמא בעת שתייתו וכן אם שאב מזה הגבא בכלי טהור נטמא כמו שידעת שמשקין טמאים יטמאו הכלים ואם נפל באלה המים ככר של תרומה אחרי הטמא המים בשתיית הטמא מהם הנה לא יטמא להיותו נפל בלי כוונה ואם רחצו באלה המים אשר היה הטבילתו בהם בכוונה הנה נטמא הככר כי הוא נגע במשקין טמאים ובתוספ' (רפ"א) מפני מה אמרו ואם לא הדיח טהור שאין המים שבגבא עלולין לקבל טומא' עד שיתלשו ומפני מה אמרו אם הדיח טמא הוכשרו המים שבידיו *וטמאו הככר ר"ל המים אשר בידו נתלשו ושבו מוכנים לקבל טומאה והוא יטמא מפני שהמים כבר הגיעו בגדר מה מן הטומאה ולזה נטמא הככר: ב כבר ידעת שכלי טמא יטמא משקין ואלה המשקין יטמאו כלים טהורים וכבר באה זאת ההלכה להודיעו שאלה המים כמו שיטמאו מאדם טמא כן יטמאו מכלים טמאים זאת הטומאה בפני עצמו: ג הודיענו גם כן שיטמאו אלה המים אשר אין בהם ארבעים סאה במשקין טמאין אם נפלו בהם כמו שיטמאו באדם טמא ובכלים טמאים ועיקר אחד מקובץ עמהם שמשקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון עד אלה המים שבקרקע כמו שביארנו ויאמר ר' שמעון אחר שיטמאו אלה המים אמנם יהיו כמשקין טמאין אשר יטמאו לרצון ושלא לרצון וישובו מי הגבא כולן כן ויטמאו לרצון ושלא לרצון ולכן בין הדיח ובין שלא הדיח טמא ובתוספתא נתן סבה למאמרו ר' שמעון כשאמר שאני אומר *לסוף שטיפת המים טמאים נוגעים בככר וחכמים ימשכו סברתם ויאמרו שאלה המים אשר בקרקע לא יטמאו אלא לרצון ויהיו הטמאים כמו שיהיה במשקין או בזולתם ואין הלכה כר' שמעון: ד הודיענו בזאת ההלכה שאלה מי הגבאים כמו שלא יטמאו אלא בכונה כן לא יטמאו אלא לדעת ולכן אם נפל בהם ואפילו המת אשר אין דבר יותר טמא ממנו או בא איש טמא בהם כוונתו לעבור ולהלוך לא יטמאו אלה המים ואם שתה מהם אחר זה אדם טהור הנה הוא טהור כמו שזכר ואחר אמר שזה הדין אשר זכר במי גבאים שהם לא יטמאו ולא יטמאו אלא לדעת כן הדין במי בורות ומי שיחין ומי מערות ומים המטפיחין אשר התקבצו ממה שיתרת וממה שיטפח אם נפסקו עם המשיכה והוא אמרו שפסקו וכן מקוואות שאין בהם מ' סאה ובכלל כל (מה שזכר) [מים שוקעים ונחים בארץ] שלא היה לו (זמן) [עיקר] ימשיכהו ולא יהיה בו מ' סאה ויהיה (טהור) [נח בארץ] ואפי' היו שאובים והורה על זה אמרו מי בורות כי משפט הכל אחד ואחר אמר שבזמן הגשמים הנה הם כולם בחזקת טהרה ולא נאמר לך נטמאו בכלי טמא או באדם טמא או במשקין טמאים כי הגשמים ימשיכם ויוליא מים ויבוא מים אחרים ואם נפסקו הגשמים הנה כל מה שהיה מהם קרוב מן המדינה טמא כי אנחנו נאמר לך אדם טמא או כלי טמא נגע באלה המים ומה שהיה באלה הגבאים ומה שדומה להן רחוק מהעיר טהור לרוחק ההמון מהם עד שיתחילו האנשים להלוך בדרכים וישובו בחזקת טומאה להעברת השיירות עליהן וישארו ג"כ אלו הגבאים כולם בחזקת טומאה אחר הפסק המטר לאורך ימי הקיץ עד שיסור המטר והתחיל לגרור מה שיגיע מהם ממי המטר וישובו בחזקת טהרה · ואמר המשנה הבאה: ה כוונת ישטופו שיפולו המים על פני הגבא ויגבר חולה לה בית שמאי אומרים צריך שיהא הגבא עמוק וירד בו ממי המטר יותר מן המים אשר היו בו ויפולו ג"כ חולה והמשל בזה כמו שהתבאר בתוספתא שיהיה הגבא מכילה כ' סאה היה בו ט' סאין ונטמאו באדם טמא או בכלי טמא כפי מה שקדם ואחר ירד ממי המטר בזה הגבא עשר סאין כפי סברת בית הלל הנה נטהר לפי שרבו מי הגשמי' וכפי סברת ב"ש לא נטהר עד שימלא ויגיע לי"א סאה ואם היו בו תשע עשרה סאה מי גבאין ונטמאו כמו שקדם ואחר הגיע בו סאה מי גשמים כפי סברת רבי שמעון טהור לפי ששטפו מי הגשמים ונתפשטו על הארץ על שפתה וכפי סברת ב"ש לא טהר עדיין בגבא אע"פ ששטפו מי הגשמים לא רבו וכאשר השלים משפטי אלה הגבאים בהטמאם ובטמאם ומתי יהיו בחזקת טהרה ומתי בחזקת טומאה ואיך ישובו טהורין אחר הטמאם התחיל בזכרון מה שיאות לו זה מקוה המים ואמר שאלה מי הגבאים כשרין לחלה ר"ל להשתמש בה בבשול *החלה וללוש בלקה ולרחוץ כליה וכיוצא בזה ומותר גם כן מאלה המים נטילת הידים לדברים אשר יצטרכו נטילת ידים וכבר התבאר בשני מחגיגה (דף יח:) שנוטלין לידים לחולין ולתרומה ולמעשר וזו היא המדרגה הראשונה: ו זו היא מדרגה שניה וכבר התבאר גדולה על הראשונה שאלה המים לא יטמאו לא באדם טמא ולא בכלי טמא ולא במשקין טמאין ואפי' בכוונה שמותר להשתמש מהם בתרומה מה שאין כן במי גבאין ומה שדומה להם ואלה המים ג"כ אין בו ארבעים סאה ואינם שאובין: ז מעלה שלישית שיהיו המים מכונסין נתקבצו בלי שאיבה ויש בו מ' סאה הנה הוא כשר לטהר בו הכלים הטמאים ולטהר בו הטמאים והוא אמרו טובלין ומטבילין וכן מטבילין בו את הידים לדברים אשר יצטרכו *נטילת ידים וכבר התבאר בחגיגה (שם) שלקודש מטבילין את הידים ואינן ראוים לנטילה ולשון התוספתא (פ"א) זה הכלל כ"מ שאדם טובל ידים וכלים

נ"א להשתמש בה בעיסה הטבולה לחלה ולוש בלקה

נ"ל טבילת

ר"ש

[ב ג ר"ש] אכולהו קאי וטעמא דהנך תרי בבי כטעמא דקמייתא כדפרישית: ד ושתה טהור טהור · כדאמרי' שאין עלולין לקבל טומאה עד שיתלשו: אחד מי גבים מי בורות מי שיחין · כלומר כל הנך מים לחשיב הכא שוין לכל הדינים דתנינן הכא עד מעלה השניה: מי תמציות שפסקו · בתוס' (פ"א) מפרש אלו הן מי תמציות שלא פסקו כל זמן שהגשמים יורדים וההרים בוצצים כלומר כל זמן שיתמצו המים ומבצבצין ומבעבעין: הקרובים לעיר ולדרך טמאים · דחיישי' שמא שתה טמא או מילא בכלי טמא: תניא בתוספתא [שם] [א] חזקת הסיט וגממיות שבפתחי חנויות שברשות הרבים בשעת הגשמים הכל טהור פסק גשמים הרי הן כמי ספיכות שבשווקים הולכין אחר הרוב · מי ספיכות ומי גשמים שנתערבו בין בכלים בין בקרקע טמאים ר' יהודה ור"ש אומרים בכלים טמאים בקרקע טהורין פסקו הגשמי' הקרובים לעיר ולדרך טמאין והרחוקים טהורין עד שילכו רוב בני אדם במה דברים אמורים בגבא שאפשר לו לשתות ולא יהו מקום פרסות רגליו נכרות אבל גבא שאי אפשר לו לשתות עד שיהו מקום פרסות רגליו נכרות ומצא שם פרסות רגלי אדם פרסות רגלי בהמה גסה טמא מקום פרסות רגלי בהמה דקה טהור גבא שאין בו מ' סאה ונפלו לתוכו פחות משלשת לוגין מים שאובין כשרין לחולין לחלה ולתרומה וליטול הימנו לידים וכשרין להקוות עליהם. פי' חזקת הסיט כמו חקיקות הסיט והוא בור שיח ומערה דתנן במי ספיכות שבשווקים: הולכין אחר הרוב דתנן במסכת מכשירין פ"ב (מ"ג) מי ספיכות שירדו עליהן מי גשמים אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור כדאמר וכי היכי דהתם אזלינן בתר רובא הכא נמי הכא בגבא: שאפשר לו לשתות בלא הכרת פרסה יש לנו לטמאו' אע"פ שאין פרס' ניכרת בו אבל גבא שא"א לשתות אא"כ פרס' ניכרת טהור דאם אית' דשתה הית' ניכרת בו מקום פרסת אדם או מקום פרסת בהמה גסה: פחות משלשת לוגין מים לאו כלום הוא וכמאן דליתנהו דמו: להקוות · להמשיך למים עד שישלימו מ' סאה וכשרים לטבילה: ה מאימתי טהרתן · של רחוקים וקרובים משירבו וישטופו בתוספתא מפ' כיצד: תניא בתוספתא (פ"א) גבי שאין בו מ' סאה ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים וכשרין להקוות עליהן ירדו גשמים רבו ושטפו כדברי בית שמאי ובית הלל אומרים רבו אע"פ שלא שטפו וכדברי ר"ש שטפו אף על פי שלא רבו כשרין לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים וכשרים להקוות עליהן וכיצד רבו אע"פ שלא שטפו כדברי בית הלל מקוה שהוא מחזיק ארבעים סאה ובתוכו תשע עשרה סאה ונפל לתוכו פחות מג' לוגין מים שאובין טמאין כיון שנפל לתוכו כ"א סאה של מימי גשמים טהורין מפני שרבו וכיצד שטפו אע"פ שלא רבו כדברי רבי שמעון מקוה שהוא מחזיק כ' סאה ובתוכו תשע עשרה סאה ונפלו לתוכו פחות מג' לוגין מים שאובין טמאין כיון שנפל לתוכו סאה אחת של מימי גשמים טהורים מפני ששטפו וכמה שטפו כל שהן נפלו לתוכו שלשת לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן ירדו גשמים רבו ושטפו כדברי ב"ש וכדברי ב"ה רבו אע"פ שלא שטפו וכדברי ר' שמעון שטפו אע"פ שלא רבו כשרין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן עד שיצא ממנו מלואו ועוד ואיזהו מלואו ועוד מקוה שהוא מחזיק עשרים סאה ובתוכו תשע עשרה סאה ונפלו לתוכו שלשת לוגין מים שאובין טמאין וירדו מי גשמי' ונתמלאו לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד דבר מועט למעט שלשה לוגין · מקוה שיש בו מ' סאה חסר קורטוב ונפלו לתוכו שלשת לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים ופסולין להקוות עליהן פחות משלשת לוגין אפילו כולן טמאין כיון שנפל לתוכו קורטוב אחד של מימי גשמים טהורין וכשם שטהורין לטבילה כך טהורין לכל דבר · פי' מלואו י"ט סאה שבו ועוד מעט יותר · כדי שלא ישארו בו שלשת לוגין: ו מי תמציות שלא פסקו · למעלה פירשתי: ושתה טהור טהור · דמים טמאים שנפלו שם נטהרו וזו היא המעלה להני דלעיל לא עלתה טבילה למים הטמאין ואילו הכא עלתה אבל אין כשרין לטבילת אדם וכלים וידים: תניא בתוספתא (שם) למעלה מהן מי תמציות שלא פסקו שמטבילין בהן את המים ולא מטבילין בהן אדם וידים וכלים זה הכלל כל מקוה שאדם טובל בו ידים וכלים טובלין בו אין אדם טובל בו אין ידים וכלים טובלין בו ואלו הן מי תמציות כל זמן שהגשמים יורדין וההרים בוצצין פסקו גשמים וההרים בוצצין הרי הן כמי תמציות פסקו מלהיות בוצצין הרי הן כמי גבאין החופר בצד הים בצד הנהר במקום הבצין הרי הן כמי תמציות החופר בצד מעיין כל זמן שהן באין מחמת המעיין אע"פ שפוסקין וחוזרין ומושכין הרי הן כמעיין פסקו מלהיות מושכין הרי הן כמי תמציות · פי' כמי תמציות · שלא פסקו · הרי הן כמעיין למטהר בכל שהוא אע"פ שאין בו מ' סאה · פסקו מלהיות מושכין אית דגרסי הרי הן כמי גבאים: ז טובלין בו אדם: ומטבילין בו כלים: שוה למקוה לטהר באשבורן · לא בזוחלין: להטביל בו בכל שהוא. ולא בעי מ' סאה כמקוה דאע"ג דבטלו רביעית דמקוה כדאמרינן בפ' ג' מינים (דף לח') מכל מקום כל שהוא דמעיין לא בטלו והכי נמי תניא בת"כ בסוף פרשת ויהי ביום השמיני מעיין מטהר בכל שהוא ומקוה במ' סאה ואסמכתא בעלמא היא התם דמדאורייתא סגי במקוה ברביעי' אלא משום דתקון רבנן מ' סא' נקטיה ואפ"ה קתני מעיין בכל שהוא: תניא בתוספתא (שם) מעיין שמימיו מועטין וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שהוא יכול להלך מתחלתו: פי' ריבה עליו והרחיבו

א) נ"ל לקבל.

פירוש הרא"ש

שירדו ממנה כל המים הטהורים וטמאתו: ד נפל לתוכן וכו'. נפל לתוכן מת לא נטמאו המים לפי שבעודן מחוברים לא קיבלה טומאה וכן כשהולך בהם הטמא ולא אמרינן כשילא הטמא מן המים א"א שלא חזרה טומאה מגופו לתוך הגבא ושתה טהור דאי נמי חזרה לא נטמאת כיון דלא אחשבה: אחד מי גבים כו'. בב"ק בפ' שור שנגח את הפר' (דף נ:) מפרש רש"י ז"ל בור עגול שיח ארוכה וקצרה מערה מרובעת ומכוסה בקרקע אלא שיש לה פה מרילין רחבים ומרובעים כמערה אלא שאינם מקורין אלא כל פיו פתוח נעיצין קצרין מלמט' ורחבין מלמעל' וכל אלו דינם שוה להיותם בדין מעלה ראשונה: א) ומי תמציות שלא פסקו. כל זמן שהגשמים יורדים וההרי' בוצצין פסקו מלהיות בוצצין הרי הן כמי גבאין פירוש מים שיורדים מבצבצים ומבעבעים לגומות שבעמקים: הכל טהור. ולא חיישינן שמא שתה מהם טמא לפי שבשעת הגשמים אין בני אדם הולכים בדרכי' (כתוב בגליון וז"ל הולכי דרכים מפרש בתוספ' בד"א בגיבי' שאפשר לו לשתות ולא יהא מקום פרסות רגליו ניכרות אבל בגיבי' שא"א לו לשתות עד שיהו מקום פרסות רגליו ניכרות ומצא שם פרסות רגלי אדם פרסות רגלי בהמה גסה טמאה מקום פרסות בהמה דקה טהורה. ע"כ). אבל אחר שפסקו הגשמים הקרובים חיישינן שמא שתה מהם טמא אבל הרחוקי' טהורים עד שירבו: ה מאימתי וכו'. פירוש מאימתי טהרתן של קרובים ורחוקים משירבו מי גשמים על המים שבגבא אם ישטופו ויצופו על שפתם ולב"ה סגי

ברביעית בלא שטיפה כגון גומא שמחזקת כ' סאה ובגבא ט' סאה וירדו בה גשמים עשר סאה לבית הלל טהרו ברבייה ולבית שמאי צריך עוד סאה כדי שישטופו ולר' שמעון אפילו היו בגומא י"ט סאה סגי בסאה אחת כדי שישטופו: כשרים לחלה. לרחוץ בהם הכלים שמשתמשין בהם לחלה וגם ללוש בו: וליטול מהם לידים. בדבר שצריך נטילה: ו למעלה וכו'. פי' מי תמציות שלא פסקו כדפרישית לעיל וזו היא מעלתם שהמים שחזרו להוכן נטהרו אף על פי דלא חזו לטבילת אדם וכלים וידים: ז למעלה וכו'. פירוש שיש בו מ' סאה מכונסים ממי גשמים שטובלים בו אדם ומטבילים כלים וידים: לטהר באשבורן. ולא בזוחלין: בכל שהוא. (כתוב בגליון וז"ל ראיתי בספר המצות בשם ריב"א דהא דמעיין מטהר בכל שהוא דוקא שיהא ...

א) מכר ועי' בהר"ש.

שעשה בריכה לפניו ונתמלאת מים וזחלין במקומות שלא היו זוחלין מתחלה אין אותן מקוואות כשרין אלא באשבורן אבל מ' סאה ודאי לא בעו כדאמרן במקום שהיה מהלך מתחלה מטהר אפי' בזחלין: ח מים מוכין: במס' פרה פ"ח (מ"ט) תנן אלו הן המוכין שמלוחין והפושרין: זבין ומצורעין ומי חטאת כולהו כתיב בהו מים חיים:

א ספיקו טמא · דאוקי גברא בחזקת טומאה: ב בטומאה חמורה·שנטמא באב הטומאה דמטמאתו מן התורה: טומאה קלה·דרבנן דטומאה זו מדברי סופרים לטמא אדם כגון אכל חצי פרס מדברים טמאים או שתה רביעית משקין טמאין והבא ראשו ורובו כולן משמנה עשר דבר הן כולן בפרק קמא דשבת (דף יג:): ואפי' טבל· כלומר יש לומר בו ספק טבל בארבעים סאה שהיה מקוה לפניו ונמצא חסר ואין אנו יודעים אם בשעת טבילה היה שלם ואחר כך חסר אם לאו : ספיקו טהור . הך סתם משנה רבי מאיר היא דמיקל בטומאה דרבנן ובפרק בכל מערבין (דף לה·) פריך מהכא דר' מאיר אדרבי מאיר : רבי יוסי מטמא·ואפילו בטומאה דרבנן מחמיר משום דגברא בחזקת טומאה : תניא בתוספתא (פ"א) מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו בין שמקוה זה ברשות היחיד בין שמקוה זה ברשות הרבים טמאות למפרע ר' שמעון אומר ברשות היחיד תולין ברשות הרבים טהור אמר רבי שמעון מעשה במגורה של דיסקום ביבנה שנמדדה ונמצאת חסירה והיה רבי טרפון מטהר ורבי עקיבא מטמא אמר רבי טרפון הואיל ומקוה זה בחזקת טהרה הוא עומד לעולם הוא בטהרתו עד שיודע שנטמא אמר רבי עקיבא הואיל וטמא זה בחזקת טומאה עומד לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך שטהר אמר רבי טרפון למה זה דומה למי שהיה עומד ע"ג המזבח ומקריב ונודע שהוא בן גרושה ובן חלוצה שעבודתו כשרה אמר ר' עקיבא למה זה דומה למי שהיה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בעל מום שעבודתו פסולה אמר ליה רבי טרפון אתה מקישו לבעל מום ואני מקישו לבן גרושה ובן חלוצה נראה למי דומה אם דומה לבעל מום נלמדנו מבעל מום ואם דומה לבן גרושה וחלוצה נלמדנו מבן גרושה ובן חלוצה א"ר עקיבא מקוה פסולו בעצמו ובעל מום פסולו בעצמו ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שנפסלו מאחרים מקוה פסולו ביחיד ובעל מום פסולו ביחיד ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בבית דין נמנו עליו וטמאוהו אמר לו רבי טרפון עקיבא הפורש ממך כפורש מחייו: פי' בעל מום פסולו ביחיד · בקדושין בפ' האומר (דף סו:) דייקינן האי בע"מ פסולו ביחיד היכי דמי: עוד תניא בתוספתא (פ"ב) שני מקוואות באחד יש בו מ' סאה ובאחד אין בו טבל באחת מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות בשני ועשה טהרות טהורות בראשון ולא עשה בשני ועשה טהורות בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות ושניות טהורות במה דברים אמורים בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו טהורות טבל באחד מהן מטומאה קלה ועשה טהרות טהורות ניטמא באמצע טומאה קלה וטבל בשני ועשה טהרות אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות נאכלו ראשונות נטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות שניות טהורות משנעשו שניות תלויות טבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות נטמא באמצע טומאה קלה וטבל בשני ועשה טהרות ונגעו אלו באלו ראשונות תלויות ושניות ישרפו טבל באחד מהן מטומאה קלה ועשה טהרות טהורות נטמא באמצע טומאה חמורה וטבל [א]ועשה טהרות תלויות ואם נגעו אלו באלו שניות תלויות וראשונות ישרפו·שני מקוואות של ארבעים סאה אחד שאוב ואחד כשר וטבל בא' מהן [ב] מטומאה חמורה ועשה טהרות תלוי' בשני ועשה טהרות טהורות בראשון ולא עשה בשני ועשה טהורות בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות ושניות טהורות בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו תלויות [ג]חזרו שנים טבלו בשניהם אחד טמא טומאה חמורה ואחד טמא טומאה קלה הטובל מטומאה חמורה טמא מטומא' קלה טהור אחד[ד]הטובל מטומאה חמורה ואחד המיקר הטובל מטומאה חמורה טמא והמיקר טהור אחד הטמא טומאה קלה ואחד המיקר שניהן תלויין למה זה דומה לשני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלכו שנים בשניהם ועשו טהרות באחד יש בו דעת לישאל ובא' אין בו דעת לישאל ברשות[ה]היחיד שניהן תלויין ברשות הרבים את שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ואת שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור שני מקוואות של עשרים עשרים סאה אחד שאוב ואחד כשר·היקר·באחד מהן ועשה טהרות טהורות בשני ועשה ישרפו בראשון ולא עשה בשני· ועשה ישרפו בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות· הראשונות טהורות · שניות· ישרפו· שתי נשים שנתעסקו בנפור הרתיחה להוציא דם כסלע ולאחר זמן נמצא על גבי זו כסלע ועל גבי זו. כסלע שתיהן מקולקלות: פי' תלויות הן אותן טהרות שעשה · בשני ועשה טהרות טהורות דהרי טבל בשניהם קודם שעשה שניות ועלתה לו טבילה · בד"א בטבל מטומאה חמורה דקי"ל ספיקו טמא אבל בטומאה קלה כגון אכל אוכלין טמאין וכל הני דמתניתין · אלו ואלו טהורות דספיקו טהור. הרי אלו מוכיחות דכיון דמוכחות ואי אפשר לומר שתיהן אלא שתיהן תלויות · שניות טהורות דתלינן כל הטומאה בראשונות שנאכלו. ראשונות תלויות דשניות פסולות הן בעלמא ואין מטמאות הראשונות ואכתי ראשונות בספקתן הן עומדות אבל שניות ישרפו ממה נפשך דנטמאו בנגיעת הראשונות לכל הפחות ובסיפא דראשונות טומאה קלה ושניות טומאה חמורה ונגעו אליו באלו הוי איפכא מטעמא דפרישית דשניות תלויות וראשונות ישרפו · אלו ואלו תלויות השתא מחמרינן בטומאה קלה טפי מטומאה חמורה דאטומאה חמורה אמרי' הראשונות תלויות ושניות טהורות והיינו טעמא משום דהכא מעיקרא טומאה קלה ה"ל דאם במים שאובין טבל בסוף אכתי טומאה קלה אית ביה שהרי בא ראשו ורובו במים שאובין הילכך שתיהן תלויות אבל גבי טומאה חמורה ספיקא דטומאה חמורה אזלא לה ומספיקא לא מחתינן ליה לטומאה קלה. המיקר. כגון אדם היורד להקר במים מפני החום: והמיקר טהור כדפרשינן דמספיקא לא מחתינן ליה לטומאה קלה. שניהן תלויין. דמגו דתלינן בהאי דהוי ביה טומאה קלה מעיקרא מטעמא דפרישית תלינן נמי באידך. יש בו דעת לישאל דומה למקוה שאוב. ושאין בו דעת לישאל דומה למקוה כשר: ברשות היחיד שניהן תלויין דאי מטהרת ליה לחד מטהרת נמי לאידך: בשני ועשה ישרפו דממה נפשך נטמא שבא ראשו ורובו במים שאובין: שתי נשים איידי דאיירי בשני מקואות ובשני שבילין נקט נמי שתי נשים ובמסכת נדה מייתי לה בפרק הרואה כתם (דף נח:): ג ספק מים שאובין שטיהרו חכמים· כלומר במקום אחד כדתנן במסכת טהרות פרק ד' (מ"ז) אלו ספיקות שטיהרו חכמים ספק מים שאובין: ספק יש בהן מ' סאה· כלומר ספק היה במקוה ארבעים סאה כשרין קודם שנפלו השאובין דשוב אין השאובין פוסלין אותו :· שיש לו במה יתלה כלומר שיש לו מקום לתלות נפילתם (שנרמו) שלא גרמו בו פסול: שאין לו במה יתלה· דממה נפשך כהי מינייהו דנפול פסלוהו ולכך שניהם פסולין והאי דמטהרינן הכא ספק מים שאובין במקום שיש לו במה יתלה היינו משום דשאיבה דרבנן כדאיתא במרובה (דף סז·) ובפרק המוכר את הבית (דף סו:) ואפי' כולו שאוב דרבנן כדמשמע בתוספתא דקתני מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקוואות כשירות כלומר שספק מים שאובין חזקת כשרות למקום ומדקתני ריקן ולא קתני שהניחו חסר ומלאו שלם שמע מינה דריקם נמי דלא הוה ביה כלום מעיקרו מטהרינן מספק ועוד אמרינן בפרק קמא דפסחים (דף יז:) גבי משקה בי מטבחיא בקרקע טהורין דחזו להטביל מחטין וצינורות והתם כולו שאוב הוא ש"מ מדאורייתא מתנת. תנו. והא דתניא בתורת כהנים בפרשת ויהי ביום השמיני יכול מילא בכתיפו ועשה מקוה בתחלה יהא טהור תלמוד לומר אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אסמכתא בעלמא היא כדאשכחן מעשר פירות וירק דרבנן ודימוע דרבנן ואין ע לין באילן דרבנן וכולהו דריש מקרא בתורת כהנים ובספרי וא"ת ואי כולו שאובין דאורייתא כשר אמאי פסלו חכמים שאיבה כלל וי"ל דגזור אטו בכלי ובכלי עצמו לא שרי לטבול דבעינן מקוה דומיא דמעיין שהוא בקרקע· ומיהו אי אפשר לומר בשום ענין דכולו שאוב דרבנן מהא דתנן במס' פרה(פ"ו מ"ד)ומייתי לה בפרק שני דזבחים (דף כה:) נתן ידו או רגלו כדי שיעברו מים לחבית פסולין עלי' קנים ועלי אגוזין כשרין זה הכלל דבר המקבל טומאה פסולין דבר שאין מקבל טומאה כשרין ואמרינן בפרק שני דזבחים (שם) מנא ה"מ אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בר אבא אמר קרא אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור הוייתן על ידי טהרה תהא והאי קרא גבי מקוה כתיב ומייתי מיניה ראיה למים חיים אל כלי דגבי פרה משום דמשמע קרא שכל הויות יהו על ידי טהרה ולא על ידי דבר המקבל טומאה שמע מינה דשאיבה דאורייתא לכל הפחות כולו שאוב ואפשר דשאיבה שעל ידי כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה דפסלי מקוה כדאיתא בפרק קמא דשבת (דף טז:) אפילו כולו שאוב דרבנן דהוייתן על ידי טהרה והא דפריך בפרק המוכר את הבית (דף סו:) מכלל דשאיבה דאורייתא בתמיה דמשמע דליכא שום שאיבה דאורייתא מדלא מוקי לה בכולו שאוב דאורייתא משום דסתמא קתני לגור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה דמשמע כדקיימא לן אפי' בשלשה לוגין בסוף והיא דפסחים (דף יז:) דבקרקע טהורין דחזו להטביל משום דלאי אפשר בלא המשכה דכי נסנו מיא אדלפה מימשכי אילך ואילך והוה ליה כשאובה שהמשיכוה כולה· דטהורה והיא דמקוה שהניחו ריקן לא דמיא כלל דהתם טעמא כדקתני שחזקת המקוואות כשרות דהכי פירושה דסתם מקוה עשוי לטבול בו ומספיקא תלינן להכשיר לחזקת העושה מקוואות עושהו בכשרות ותדע דקתני סיפא לגור המקלח למקוה והמכתשת נתונה בלדו ספק מנהגינור למקוה ספק מן המכתשת למקוה פסול מפני שהפסול מוכיח ואם יש:

ח [ב]למעלה מהן מים מוכין שהן מטהרין בזוחלין [ג]למעלה מהן מים חיים *שהן טבילה לזבין והזייה למצורעים וכשרים לקדש מהן מי חטאת :

פרק שני

א [א]) [ג]הטמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל אפילו טבל ספק יש בו מ' סאה ספק אין בו שני מקוואות א' יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו טבל באחד מהם ואינו יודע באיזה מהן טבל ספקו טמא : ב [ב]) [ד]מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמאות [ג]) במה דברים אמורים [ה]בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה כגון אכל אוכלין טמאי' ושתה משקין טמאים בא ראשו ורובו במים שאובין או שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין וירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל אפילו טבל ספק יש בו מ' סאה ספק אין בו שני מקוואות אחד יש בו ארבעי' סאה ואחד שאין בו טבל באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן טבל ספקו טהור רבי יוסי מטמא *שרבי יוסי אומר כל דבר שהוא בחזקת טומאה לעולם הוא *בפסולו עד שיודע שטהר אבל ספקו להטמא ולטמא טהור : ג [ו]ספק מים שאובין שטהרו חכמים ספק נפלו ספק לא נפלו אפי' נפלו ספק יש בהם ארבעים סאה ספק אין בהם שני מקוואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו נפל לאחד מהן ואינו יודע לאיזה מהן נפל ספקו טהור מפני שיש לו במה יתלה היו שניהם פחותים מארבעים סאה ונפל לא' מהם ואינו יודע לאיזה מהן נפל ספקו טמא שאין לו במה יתלה :

וכלים טובלין אין אדם טובל אין ידים וכלים טובלין : ומעלה רביעית שתהיה עין מים מעטת המים ושאבו המים ונספך בה עד שרבו המים וגברו הנה אלה המים משותפי המשפט בין משפט המקוה והמעין ידמה למעין בדבר ולמקוה בדבר וראוי לנו שנבאר קודם זה משפטי המעין והמקוה ונאמר שהמעין והוא המים הנובעין מטהרין בכל שהוא ואפי' היה הפחות מעט השיעור מה שטהר בו טהור ודין שני שהמים הנזלים מן המעין היוצאין ממנו יטהרו בו ג"כ וכל מי שטבל בו טהור הנה שני אלה המשפטים במעין אחד מהם שהוא מטהר בכל שהוא והשני שהוא מטהר בזוחלין · ובמקוה והוא קיבוץ המים בלתי נובעים שני משפטים אחד מהם שהוא אינו מטהר הטמאים אלא במ' סאה א) לגבורות ומה שיהיה פחות מזה אינו מטהר הטמאים והשני המים הנזלים ממנו תולה לה והנה אותה אשר יקרא זוחלין לא יטהרו ואמנם יטהרו במקום מקווה ינוחו המים בו ויעמדו הוא אשר יקרא אשבורן ואמר שאין המים מעטת המימות אם הולך בו מים שאובין והיה המקובץ מזה מטהר בכל שהוא כמו המעין אשר אין בו מים שאובין ואינו מטהר אלא באשבורן כמו המקוה אשר אין מעין בו: ח מעלה חמישית הוא שיהיו מים נובעים אך שהם מוכים רצה לומר מלוחים או מרים או חמים או זולת זה מן הטעמים הרעים הנמצאים בקצת המימות כמו שיתבאר בשמיני מפרה ואלה המים נוספים על הקודמין שהוא מטהר בזוחלין מצד שהוא מעין ולא יערבם דבר ומלת זוחלין עברית (דברים לב) עם חמת זוחלי עפר רצה לומר הנחשים הנגררים בארץ: ומעלה ששית הוא שיהיה מים נובעים ערבים והם אותם אשר יקראו מים חיים ולא יאות טבילה לזב לבד אלא בהם רצה לומר אם זב אם השלים ימי טהרתו וכן טהרת מצורע רצה לומר המים אשר ישחטו עליו צפרים וקדוש מי חטאת לא היה דבר מזה אלא מאלה המים כי לאלה השלשה דברים אמר הא-ל בהם מים חיים :

א זה מבואר כי העיקר אצלינו הטמא טמא על חזקתו ומעת שיתאמת לנו טומאה לא יתאמת לו טהרה עד שיתאמת לנו גם כן : ב כבר התבאר (טהרות פ"ד) שספק טומאה ברשות הרבים טהור ולזה יצטרך שאבאר בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים לפי שזה ספק טהרה לא ספק טומאה ולזה אמר הטמא טמא על חזקתו שאם היה זה הטמא טומאה קלה דרבנן ונפל הספק בטהרה אם טהר טהרה שלימה אם לא הנה הוא טהור כפי מה שקדם בשביעי מטהרות שספק דברי סופרים מכלל הספקות שטהרו חכמים ור' יוסי אומר שאפי' טומאה דרבנן הטמא טמא על חזקתו ואמנם ספק דברי סופרים שטהרו חכמים הוא שיפול הספק בהטמאו או בטמא זולתו ולא יהיה ספקו טהור כמו אם יסופק אם אכל אוכלין טמאין אם לא ספקו טהור או יסופק גם כן אם זה האוכל אוכלין טמאין אם נגע בככר של תרומה אם לא נגע כי הככר טהור *והראהו ענין אמרו אבל ספקו ליטמא ולטמא טהור : ג כבר קדם בד' מטהרות שמכלל הספקות שטהרו חכמים ספק מים שאובין ועוד יתבאר לך בזאת המסכת שמקוה שיש בו מ' סאה לא יפסלוהו מים שאובין אם נפלו בו ואפי' נפלו בו אלף סאה מים שאובין ואמנם יפסלו מים שאובין למקוה שאין בו מ' סאה ואחר השלים המ' סאה במים שאובין ושמור זה העיקר · ואמרו שיש לו במה יתלה כי אנחנו נאמר אולי אלו המים שאובין למקוה שיש לו מ' סאה נפלו אשר לא יפסלוהו כמו שהקדמנו :

א) לפחות

כוונת

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ט מהל' מקוואות הל"ז סמג עשין רמח :

יא ב מיי' שם הל"ח:

א ג ד ה מיי' שם פ"י הל"ו סמג שם טור שו"ע יו"ד סימן רא סעיף עא:

ב ו מיי' פ"י מהל' מקוואות הל"א ופי"ד מהל' אבות הטומאה הל"ב טוש"ע יו"ד סי' רא סעיף סו :

פירוש הרא"ש

שלא יטהרו בו עכ"ז כל שהוא כמעיין דסגי מדאורייתא לא בעלייהו חכמים) : ח למעלה וכו' מי מוכין . מי מעיין הם אלא שהם מלוחין או פושרין : מים חיים. מתוקין : זב ומצורע ומי חטאת כתיב בהו מים חיים: א הטמא שירד לטבול כו'. ואפי' טבל לא מבעיא אם ספק לו שמא לא טבל כלל אלא אפי' ידוע לו שטבל אלא שספק שמא היה המקוה חסר ספקו טמא דהעמד טמא על חזקתו: ב מקוה וכו'. פי' בין שעומד המקוה ברה"ר ולע"ג דספק טומאה ברה"ר טהור ה"מ ספק נגע ספק לא נגע דומיא דסוטה שנסתרה ספק נטמאת ספק לא נטמאת אבל הכא כשהיה ודאי טמא ספק נטהר ספק לא נטהר לא גמרינן מסוטה: בטומאה חמורה. שנטמא באב הטומאה דטומאתו מן התורה אבל בטומאה קלה דרבנן שהם מי"ח דבר כדאי' בפ"ק דשבת כיון דדברי סופרים הם מקילינן בהו ולא אזיל בתר חזקה ורבי יוסי סבר לא דמקילינן בהו היינו לקבל טומאה כגון ספק אכל אוכלין ספק לא אכל או לטמא לאחרי' כגון ספק נגע בככר של תרומה ספק לא נגע אבל בספק טהרה לא מקילינן בהו אלא מוקמי' אחזקתיה : ג ספק מים שאובי' שטהרו חכמים וכו'. פירוש כדתנן בפ"ד דטהרות אלו ספיקות שטיהרו חכמים ספק מים שאובים למקוה : ואפי' נפלו . לא מיבעיא ספק אם נפלו שם כלל אלא אפילו אם נפלו בודאי ספק אם היה במקוה ארבעים סאה ושוב אין נפסל במים שאובים : שיש לו במה לתלות. פי' שיש מקום לתלות נפילתן בכשר: שאין לו במה יתלה. דממה נפשך כהי מינייהו דנפל פסלוהו הלכך שניהן פסולין ... בב"ק פרק מרובה :

מסורת הש"ס

א) [עירובין לה:] ב) קדושין עט. גיטין לה: [נדה ב:] ג) [עירובין לה:]

מהר"ש מרוטנבורג

ב אבל ספיקו ליטמא ולטמא טהור. ודוקא בטומאה דרבנן ...

הגהות הגר"א

[א] מ"ב בר"ש ... [ב] שם טומאה ... [ג] ... [ד] ... [ה] ...

ג"ל והוא ענין

פירוש רב האי גאון

ו המסנק . את דגרסי המסלק פי' כמות המסלק וממלא כדאמרינן גדי מסנקן (פסחים ג' ב') ופי' גדי ממולא ממלאין אותן ביצים ותבלין מותשי בשיית ועוד ששנינו (תמיד כ"ח ב' ע"ש) האברין והפדרין שלא נתאכלו מבערב סונקין אותן על צד המזבח : ח עציץ בבור. פירוש החבית שנשברה . ונשתייר ממנה חציה או שלישה לזרוע בה שמה עציץ כדתנן (דמאי פ"ה מ"י) עציץ נקוב הרי הוא כארץ תרם מן הארץ על עציץ נקוב ושמו בשיית אציץ ויש שמשימין אותו עציץ ליתן בו מים או סיד:

בו רוב מקוה כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה כלומר שהספק מוכיח שיש לתלות בזה כמו בזה וחזקת המקוואות כשרות לא שייך הכא אבל כי איכא רוב מקוה כשר מספק שמע מינה דלא טהרו חכמים כספק מים שאובין למקוה אלא דוקא היכא דאיכא רוב מקוה כשר דמסס ואינך שאיבה דרבנן דמדאורייתא ברובא בטל ועוד בברייתא שהבאתי לעיל דקתני שני מקוואות של ארבעים סאה אחד שאוב ואחד כשר וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות אי כולו שאוב דרבנן הוה לנו לטהר מספק כי היכי דשרינן ספק מים שאובין למקוה אלא שמע מינה כולה שאוב דאורייתא ובירושלמי דריש פרק בתרא דמסכת ע"ז משמע דמודו כותאי. בשאיבה דפסולה מכלל

ד רבי אליעזר אומר רביעית מים שאובין בתחלה פוסלין את המקוה ושלשה לוגין. על פני המים וחכ"א [א]בין בתחלה בין בסוף שיעורו ג' לוגין: **ה** [ב]מקוה שיש בו ג' גומות של מים שאובין של לוג לוג אם ידוע שנפל לתוכו מ' סאה מים כשרים עד שלא הגיע לגומא השלישית כשר ואם לאו פסול ורבי שמעון מכשיר מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה: **ו** [ג]המסנק את הטיט לצדדין ומשכו ממנו שלשה לוגין כשר היה תולש ומשכו ממנו שלשה לוגין פסול ור"ש מכשיר *שלא נתכוין לשאוב: **ז** המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים רבי אליעזר אומר אם עונת גשמים הוא *או אם יש בו כמעט מים בבור ישבר ואם לאו לא ישבר רבי יהושע אומר [ד]בין כך ובין כך ישבר או יכפה אבל לא יערה: **ח** הסייד ששכח עציץ בבור ונתמלא מים אם היו המים צפים על גביו כל שהם ישבר ואם לאו לא ישבר דברי רבי אליעזר ורבי יהושע אומר [ה]בין כך ובין כך ישבר: **ט** [ו]המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים אע"פ שבלע הבור את מימיו הרי זה ישבר: **י** [ז]מקוה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט רבי אליעזר אומר מטבילין במים ואין מטבילין בטיט [ח]רבי יהושע אומר במים ובטיט באיזה טיט מטבילין בטיט שהמים צפים על גביו היו המים מצד אחד מודה ר' יהושע שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט באיזה טיט אמרו בטיט שהקנה יורד מאליו דברי רבי מאיר רבי יהודה

אומר

ר"מ

ד כוונת אמרו בתחלה שישאב רביעית מים וישימהו במקוה ואח"כ ירד מטר או יגרו מים לזה המקום עד שישוב מקוה וכבר באַרנו שיעור לוג פעמים רבות וידוע שהלוג ד' רביעיות והלכה כחכמים : ה כבר ידעת העיקר והוא שמ' סאה מים כשרים לא יפסלם מים שהם שאובין אמנם אם נתערבו השלשה גומות ובכלם מים כשרים פחות מארבעים סאה שב הכל פסול והתערב ג' לוגין שאובין עם פחות ממ' סאה כשרים ר"ש מכשיר לפי שמתחשב המים אשר בגומא כאילו נתבטל מן המקוה וכאילו הוא מקוה כשר למקוה פסול ואין הלכה כר"ש : ו מסנק ומסלק שוים הם בטונה ואמר שמי שגרף הטיט מקרקעית המקוה ושמהו לצדדים ואחר נטפח מזה הטיט שלשה לוגין מים ושבו אל המקוה לא פסלוהו לפי שאינם מים שאובים כאשר לא הסיר הטיט ולא הזיזו מן המקוה ואם סלק הטיט והבדילו מן המקוה והוליא על פני המקוה והוא אמרו שיה תלוש הנה המים אשר יטפחו ממנו מים שאובין וכל עוד שיגר מהם ג' לוגין לתוך המקוה פסלוהו כי הוא מעת שהגביה הטיט בידו והוליאו מן המקוה שבו המים אשר בו שאובין ואין הלכה כרבי שמעון: ז אמר השם (ויקרא יא) אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור והנה הוליא מזה הפסוק שרש ואף על פי שהיה זה השרש מקובל אך אני אסמכנו אליו ואבארהו וזה שהמעין אינו מפעל האדם והמנס הוא מפעל הטבע ובור הוא השהר והוא מפעל האדם ר"ל קבוץ המים בו ואחר אמר מקוה מים יהיה טהור והוא קבוץ המים ונאמר שאם שאב אדם מים בכלי וכנסם במקום עד שסב מקוה הנה זה המקוה פסול לקריאת הספר מקוה למעיין אשר אינו מפעל אדם והנה לנו לומר גם כן שאם שיתף אדם בעשות מקוה באיזה שתוף שיהיה. כמו אלו הקנקנים אשר ספרט הנה הוא פסול כאשר לא ידמו למעיין לולי מה שמצאנו הפסוק שקרא מקוה. גם כן לבור אשר הוא מפעל אדם. ושב המקוה שיהיה מותר בו שתוף אדם מלד ואסור עליו מלד כמו שיובדל בזאת המסכת וזה לשון הספרי בעיקר יכול ימלא בכתפו ויעשה מקוה בתחלה ויהיה. טהור תלמוד לומר מעין מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים או מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם אף מקוה שאין בו תפיסת ידי אדם יצא המניח כלים בראש הגג לנגבן ונתמלאו ת"ל בור ומן העיקר הסמוך לזה הפסוק שאמרו אך מעין התנה שיהיה אך לעולם תנאי והוא אמרם אך חלק ואמרו אך התנה בו משפטים והם מעין מטהר בכל שהוא ומטהר בזוחלין ואין המקוה מטהר בכל שהוא ואין מטהר בזוחלין כמו שבארנו בעקרים הקודמים ואמר שאם העלה קנקנין לגג לנגבן ואחר ירד המטר עליהן ונתמלאו ושברם ונגרו אלו המים ונתקבלו בבור הנה הוא מקוה כשר ואפילו לא יהיה שם בזה הבור דבר מן המים ואפילו לא יהיה לעת הגשמים כפי סברת רבי יהושע ואמר יכפה שיהפכה על פיהם אבל לא יערה אלא יסלק הכדים וישפכם על הארץ והלכה כר' יהושע: ח סיידי הפועל מן הסיד אומר ר' א) (שמעון) שלא ישבר העציץ לפי שהמים אשר הגיעו בתוך העציץ אגלט שאובין ואם היה בהן ג' לוגין ושברו יפסלו כמו שיפסלו המים שאובין והלכה כרבי ב) (שמעון) : ט אם היה הבור מלא מים וסידר בו קנקנין לשתות המים ואחר נתמלאו ונתנגב כל מה שבבור ולא ישאר בו מים זולת מה שנשאר בקנקנים ישברו אלו הקנקנים ויזרקו המים ויתקבלו במקומם וישוב מקוה: י שהקנה יורד מאליו שיהיה רקיק העלם שאם הושם עליו קנה ישקע בו מבלי שישקעהו ביד ורבי יהודה אומר שהוא אפילו יותר עב העלם הזה עד שאם נתקע בו קנה המדה אשר ימודו בו אנשי המדות

יטה

א) אליעזר . ב) יהושע .

ר"ש

דהויא לאורייתא ויש לדחותה ולקמן אפרשנה בפ' שמיני : תניא בתוספתא [פ"ב] שני מקוואות שאין בהם מ' סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהן וידוע לאיזה מהן נפלו ואחר כך נפלו שניים ואין ידוע לאיזה מהן נפלו הריני יכול לתלות ולומר למקום שנפלו ראשונים נפלו שניים נפלו שלשת לוגין לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלו ואחר כך נפלו שניים ואין ידוע לאיזה מהן נפלו אין יכול לתלות ולומר למקום שנפלו ראשונים נפלו שניים אחד יש בו מ' סאה ואחד אין בו הריני אומר לתוך של מ' נפלו אחד שאוב ואחד שאינו שאוב הריני אומר לתוך של שאוב נפלו ב' מקוואות שאין בהם מ' סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהן [א] ואין ידוע לתוך אי זה מהן נפלו ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו ר' יוסי אומר אומרים לו שלא יטבול בא' מהן ואם טבל באחד מהן ועשה טהרות טהורות מפני שזה ספק מים שאובין למקוה למה זה דומה למי שנטמאת אחת מידיו ואינו ידוע אי זו היא אומר לו שלא יעשה טהרות באחת מידיו ואם עשה טהרות טהורות מפני שזה ספק ידים : פי' ואחר כך נפלו שניים שלשת לוגין אחרים· למקום שנפלו ראשונים נפלו שניים ואידך כשר להקוות עליו : אין יכול לתלות · ושניהם פסולין : ואחר כך ירדו גשמים ונתמלאו · נמצא שיש כאן שני מקוואות אחד כשר ואחד פסול והיינו מתני' דלעיל דרבנן מטהרין ורבי יוסי מטמא וצריך לטבול שנייה ומודה דאם עשה טהרות טהורות כדקאמרינן נמי לעיל דלטמא נמי טהור : ד בתחלה' שהמקוה לא היה בו מים כלל כשנפלו בו רביעית שאובין ואחר כך נתמלא מי גשמים : על פני המים · היינו בסוף שהיה בו כבר מים הרבה : תניא בתוספתא (רפ"ג) גיסטרא שהיא משוקעת בקרקע בור של גת וירדו גשמים ונתמלאת הרי אלו פסולין מפני שהן גדורין על גבי כלים ורבי אליעזר מכשיר שאין המים שאובין פוסלין את המקוה עד שיפלו לתוכו · פי' בור של גת ואין הסיד שבשוליו מחזקת מים ולא הגיסטרא שהיא משוקעת בקרקעיתו ונמלאו כל המים גדורין ומחזקין מחמת הגיסטרא שהיא כלי ומתוך כך חשיבי ליה רבנן כשאוב · ורבי אליעזר מכשיר כיון דבנפילתן למקוה לא היו שאובין : ה של לוג אג' · בכל גומא : עד שלא הגיעו לגומא שלישית כשר · דהוה ליה כמקוה שלם שנפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין דלא פסלוהו : במקוה סמוך למקוה · כמקוה כשר הסמוך לשאוב שזה עומד בכשרותו וזה עומד בפסלותו והכא נמי המים שבגומות כעומדין בפני עצמן חשיבי ולא כמעורבין : ו המסנק · המאסף את הטיט לצד המקוה מלשון סונקין אותן בצידי המזבח בפרק שני דתמיד (דף כח:) ולא תלש הטיט מן המים אלא בתוך המים סלקו לצד אחד אבל אם תלשו מן המים נחשב כשאוב ואם משכו ממנו שלשת לוגין פוסל את המקוה ודוקא כשאין במקום ארבעים סאה דאם היה בו מ' סאה אין כל מים שבעולם פוסלין אותו : ור"ש מכשיר · משום דאין מתכוין לשאיבה אלא לסלק את הטיט למקום אחר : תניא בתוספתא (שם) היה בראשו שלשת לוגין מים שאובין וירד וטבל במקוה ויש בו מ' סאה כשר שחטן לתוכו פסול המטביל בו את הסגום וזבו ממנו שלשת לוגין במקוה כשר עקרו מתוכו פסול ורבי שמעון מכשיר עד שיתכוין לתלוש : פי' ויש בו ארבעים סאה · מלבד מים שבראשו כשר דמקוה שלם אין מים שאובין פוסלין אותו : שחטן לתוכו דארבעים סאה שבמקוה מכוונת היו וכשעלה מן הטבילה שחט שערו לתוך המקוה להשלים ארבעים סאה לפי שחסרו בטבילתו : פסול דמקוה חסר מים תלושים פוסלים אותו · והיינו טעמא נמי דסגוסי סגום הוא בגד של למר עב כדפרישית באהלות (פי"א) ובכלים (פכ"ט) והיה אותו סגום שרוי במים וכשהטבילו במקוה של מ' סאה מכוונות אע"פ שזבו ממנו לתוכו שלשת לוגין מים לא פסלוהו וכשעלה מן המקוה וחסרו הארבעים סאה וזבו ממי הסגום לתוכו פסול ור"ש מכשיר דלא חשיבי שאיבה כיון דלא נתכוין לתלישת המים ועוד יש לפרש דהא דקתני ויש בו מ' סאה היינו עם שלשת לוגין שבראשו דמים שבשערו אין פוסלין את המקוה אלא אדרבה מצטרפים להשלימו לארבעים סאה כדאשכחן בריש פרק שני דגיטין (דף טז·) ובסוף פרק שני דחגיגה (דף יט·) אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור

ומיהו לא דמי כלל להתם בשלא נעקר מן המקוה : ז אם עונת גשמים היא · כלומר שימטיר : אם יש בו כמעט מים בבור ישבר · ויפלו המים מן הקנקנים לבור שהמשכה היא כיון דמתורת כלים שבורים נופלים לבור : ואם לאו · שאינה עונת גשמים אי נמי שאין מים בבור לא ישבר דאם אינה עונת גשמים למה ישבר אם לעשות מקוה מהנך מים קסבר ר"א דשאיבה שהמשיכוה כולה או רובה פסולה אבל כשהיא עונת גשמים ישבר להמשיך אלו המים ויתמלא רוב המקוה במי גשמים וכשאין בו מים כלל נמי לא ישבר אע"פ שהיא עונת הגשמים פן יפלו מן המים לבור רביעית קודם שבירה ור"א לטעמיה דאמר לעיל רביעית מים פוסלין בתחלה ויש משניות שכתוב בהן אם עונת גשמים היא או אם יש בו כמעט מים בבור וליתא דלא גרסינן או : רבי יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר דקסבר דשלשת לוגין הוא דפסלי בתחלה ולא רביעית ולא חיישינן שמא יפלו לבור שלשת לוגין קודם שבירה ואע"ג דלאו עונת גשמים היא ישבר דיכול להמשיך עד שיעור מקוה דקסבר שאובה שהמשיכוה כולה טהורה ופלוגתא היא בסוף פ"ק דתמורה (דף יב:) אלא דהתם לא מצינן שיכשיר מאן דבעי רבייה אלא כשקדמה רבייה להמשכה ושמא לא שנא : ובתוספתא משמע דאין חילוק כמו שאפרש לקמן בפרק ד' אמתני' דמים שאובין ומי גשמים שהיו מתערבים בחצר ובעוקה : או יכפה · שכופה הקנקנים שעל הגג שלא יפלו המים מתוכן לבור אלא נשפכים לצד אחר ומשם נמשכים לבור וקשת תימה הני קנקנים שנתמלאו מים אם ירדו גשמים לתוכן ונתמלאו הא לאו שאיבה היא כיון דלאו לכך נתכוין אלא לנגבן כדמוכח בפרק קמא דשבת (דף טו:) גבי מניח כלים תחת המזור דבית הלל מטהרין בשכח ואמרינן התם דהניחן בשעת פיזור עבים דברי הכל טהור לא נחלקו אלא שהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו ואפ"ה קתני התם ומודים בשכח בחצר שהוא טהור ושמא יש לחלק דהתם בנפלו מאליהן למקוה אבל הכא דעירה לבור אחשובי אחשבינהו : ח ט הסייד. אומן הסד את הבור בסיד כי ההיא דתנן במסכת אבות (פ"ב) בור סיד שאינו מאבד טיפה ובפרק לא יחפור (דף יז.) דתנן או סד בסיד ודרכו להביא לבור את הסיד בעציץ לסוד את הבור ואותו בור היו בו מים כשרים ושכח שם העציץ ונשתקע לתוך המים ונתמלא אם היו המים צפין על גביו כל שהן ישבר שלא נשאבו המים דכל שעה הם מעורבין אבל אם היה מעלה העציץ בידיו היו נפסקין ונעשין תלושין ואם לאו לא ישבר ובשאינה עונת הגשמים דאם היה עונת גשמים כיון דאיכא מים בבור ישבר כדאמרן ולרבי יהושע בכל ענין ישבר דיכול להמשיך כדפרישית: המסדר קנקנים בבור ונתמלאו אע"פ שבלע הבור את מימיו ואין מים בבור אלא אלו שבקנקנים ה"ז ישבר כר' יהושע דאמר דאין רביעית פוסל ומשבר את הקנקנים ועושה מקוה לכתחילה: תניא בתוספתא [פ"ג] ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר ר' יוסי אומר משום ר' יהושע אף יטה ובלבד שלא[ג] יטביל ויערה וכן היה ר' יוסי אומר זילף בידיו וברגליו שלשת לוגין למקוה פסול הולכין עם הקרקע כשר לגיון העובר ממקום למקום וכן בהמה העוברת ממקום למקום וזילפו בידיהן וברגליהן ג' לוגין למקוה כשר ולא עוד אלא עשו מקוה בתחלה כשר : פי' ישבר ולא יטה : אף יטה · היינו יכפה דמתני' ומתני' ר' יוסי היא ואליבא דר' יהושע : ובלבד שלא יטבול ויערה · שלא יטול גרסינן כלומר שלא יטול בידיו ויערה : עם הקרקע דהיינו המשכה שמערה חוץ למקוה והם נמשכים למקוה : לגיון חיל : וזילפו בידיהן וברגליהן ג' לוגין למקוה כשר. עם הקרקע קאמר: י בטיט שהמים צפין על גביו מטבילין לר' יהושע ולר"א אין מטבילין מודה ר' יהושע שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט ומיהו איצטרופי מצטרף להשלים למ' סאה כדאמרינן בסוף פרק קמא דסוכה (דף יט:) טיט הנדוק מצטרף למ' סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה ומיהו בקונטרס פי' שם והטובל בו במקוה שכולו טיט לא עלתה לו טבילה ואין זה יוכיח דה"נ כולו אויר פסול אלא במקום שמצטרף ומועיל להכשיר את מקוה מים למ' סאה קאמר דלא עלתה לו טבילה וקשה דבפ' שני דזבחים (דף כב:) גבי כל כיור שאין בו כדי לקדש ממנו ד' כהנים אין מקדשין בו ואמר ר"ל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור לרביעית אינו משלים ופריך למעוטי מאי אי למעוטי

טיט

ועירה מים למקוה נעשו שאובין ואם לא היו צפין נעשו שאובין ור' יהושע סבר אפילו אין המים צפין על גביו לא חשיבי שאובין וישבר אבל לא יכפה (פי' כי נאמר רבי יהושע שלא תקשה לו מקנקנים ואמר אע"ג דיכפה אין חשש בזה) דחשיב הפיסת ידי אדם יותר ממנית קנקנים לנגבן דהתם לא חישב עליהם לקבלה מעולם דלא העלה אלא לנגבם : ט המסדר קנקנים בתוך הבור. שהוא מלא מים כדי שיבלעו המים בתוך דופני הקנקנים ולא יבלעו המים שיתן לתוכן ונתמלאו מים כי נבלעו המים דכפנויהם וגם עברו לתוכן עד שנתמלאו מים אע"פ שבלע הבור את מימיו ישבר הקנקנים דהמים שבתוכם לא חשיבי שאובים שלא כוון שיכנסו המים לתוכן : י מקוה וכו' . שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט ומיהו אצטרופי מצטרף להשלים מ' סאה כדאמרינן בשלהי פ"ק דסוכה טיט הנדוק יוכיח שמצטרף למ' סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה ומיהו רש"י פירש שם והטובל במקום שכולו טיט ואין זה יוכיח דהכא נמי כולו אויר פסול אלא במקום שמצטרף מועיל להכשיר את מקוה המים למ' סאה קאמר דלא עלתה לו טבילה והשתא הוי דומיא דאויר פחות מג' שמצטרף ואין ישנים התחיו : שהקנה יורד מאליו . אם ישליך שם קנה ירד מאליו לתוך הטיט בלא שידחנו בידו : ר' יהודה אומר . אפי' יותר עד רק שאם יעמיד בו קנה האדה לא יעמוד אלא ינטה ואבא אלעזר אומר אפילו יותר עד רק שאם יהיה עליו משקולת של בנאים תרד לתוכו רא"א אפילו יותר עד רק שאם ישים אותו כפי תבית שפיה צר וירד לתוכו ר"ש אומר אפי' נכנס בשפופרת הנאד

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ה מהל' מקוואות הל"א סמג עשין רמח טור שו"ע יו"ד סי' רא סעיף טו:

ד ב מיי' שם הל"ד:

ה ג מיי' שם הל"ז:

ו ד מיי' שם פ"ד הל"ג סמג עשין רמח טור שו"ע יו"ד סימן רא סעיף מב:

ז ה ו מיי' שם הל"ה טור שו"ע שם סעיף מג:

ח ז מיי' שם פרק ח' הלכה י' סמג עשין רמח טור שו"ע יו"ד סימן רא סעיף לב:

פירוש הרא"ש

ד ה ר"א וכו'. פי' שלש גומות של לוג לוג זו למעלה מזו כמודרן המקוה: מפני שהוא כמקוה הסמוך למקו'. מקוה שאוב שעומד בצד מקוה כשר שכשר בהפקה ה"נ כעומדין בפני עצמן חשיבי ולא כמעורבים ולא קרינן בהו שלשה לוגין שנפלו : ו המסנק וכו'. המסנק מאסף את הטיט שבתוך המקוה לצד אחר מל' סונקין אותו לצד המזבח ומשך מן הטיט שלשת לוגין כשר דלא חשיבי שאובים כל זמן שלא תלש הטיט מן המים אבל אם תלש הטיט מן המקוה בידיו והניחו על שפתו חשיבי מים שאובים שבטיט: רבי שמעון מכשיר. מפני שלא נתכוין לשאוב אלא לסלק את הטיט לצד אחר : ז המניח וכו'. פי' גרסינן בתורת כהנים אילו נאמר ומקוה מים יהי' טהור יכול אפי' מילא על כתיפו ועשה מקוה בתחלה יהיה טהור ת"ל מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה [illegible] הבור בטיט כדי שלא יבלע את מימיו כדתנן בור סיד שאינו מאבד טפה ולאחר שסד שכח את העציץ בבור ונתמלא מים אם המים צפים ע"ג העציץ לא חשיב המי' שבתוכו שאובין כיון שמח' בורי' למקוה וישבר את העציץ אבל אם הגביה

מהר"ם מרוטנבורג

ז ואם לאו לא ישבר. אם אין מים בבור אע"פ שהיא עונת גשמים פסולה. דמיד כשיכה בקנקנין לשבר אותם. שמא יהיו נתזין למעלה מעט מים מהקנקן רביעית קודם שישבר . ואח"כ לא יועיל להקוות עליו לר"א דס"ל רביעית בתחלה פוסל את המקוה . ואפילו אם אח"כ ירדו גשמים לא יוכשר אבל השתא דאיכא תרוייהו שנת גשמים ויש מים בבור כיון שיש מים בבור לא פסלה בי' רביעית מים שאובין אלא ג' לוגין על פני המים כדאמר לעיל ולא חיישיק שמא יהיו נתזין ג' לוגין דכולי האי אין נתזין ואח"כ ישבר הקנקן ויטער שיהא מיעוט מי המקו' במשכה וכשירדו אח"כ מי גשמים יהא רובו גשמים ומיעוטו בהמשכה וכשרה אע"ג דכשהמשיך לתוכו קודם שירדו גשמים היה רובו בהמשכה כיון דכשהשלים שיעור מקוה בסוף היה מעוטו בהמשכה כשר:

הגהות הגר"א

[א] מ"ב בר"ש ואין ידוע. נ"ל וידוע : [ב] שם מ"חם ובלבד שלא יערה. כצ"ל :

מים הנלוק היכי דמי אי לפרה שוחה ושותה ממנו אפי' לרביעית נמי ואי דאין פרה שוחה ושותה הימנו אפי' למקוה נמי אין משלים והשתא היכי שביק כל הני שיעורי דר"מ ור' יהודה ואבא אלעזר ושאר תנאי דמתני' ונקט שיעורא דפרה שוחה ושותה דלא תנן ושמא כל הנך שיעורי דהני תנאי בהכי תלו טעמייהו דמר סבר דבהאי שותה ובהאי [אין] שותה ואין צייך לומר נחזי אנן דאין כל הפרות שוות והא דמשמע פרק כל הבשר (דף קו') דמים שנפסלו משתיית בהמה טובל בהן כל גופו לאו בנפסלין מחמת טיט איירי אלא בגלולין ומשום דמסרחי ונמאסין לא חזו לשתיית בהמה : בפי חבית (כפי חבית) פי' היורד בפי חבית ואינו מתעכב : הגה"ה וה"ר משה פי' כעין סילון החבוי בתוך הקרקע א) ופירש הסילון דרכו להיות צר ואם יורד דרך

אומר מקום שאין קנה המדה עומד אבא אלעזר בן דולעאי אומר מקום שמשקולת יורדת רבי אליעזר אומר היורד בפי חבית ר' שמעון אומר הנכנס בשפופרת הנוד ר' אלעזר בר' צדוק אומר הנמדד בלוג:

פרק שלישי

א רבי יוסי אומר שני מקואות שאין בהם מ' סאה ונפלו לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה ונתערבו כשרים מפני שלא נקרא עליהן שם פסול אבל מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו בו שלשה לוגין ונחלק לשנים פסול מפני שנקרא עליו שם פסול ר' יהושע מכשיר שהיה רבי יהושע אומר כל מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לו ג' לוגין וחסר אפילו קורטוב כשר מפני שחסר לו ג' לוגין וחכמים אומרים לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד: ב כיצד הבור שבחצר ונפלו לו ג' לוגין [א] לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד או עד שיעמוד בחצר מ' סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים. רבי אלעזר בן עזריה פוסל אלא א"כ פקק: ג בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשתייר מן הראשונים ג' לוגין שנים שהיו מטילין למקוה זה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה הסוחט את כסותו ומטיל ממקומות הרבה והמערה מן הצרצור ומטיל ממקומות הרבה ר"ע מכשיר וחכמים פוסלין אמר רבי עקיבא לא אמרו מטילין אלא מטיל אמרו לו לא כך ולא כך אמרו אלא שנפלו לו שלשה לוגין: ד מכלי א' משנים ומשלשה מצטרפין ומארבעה אין מצטרפין בעל קרי החולה שנפלו עליו תשעה קבין מים א) וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין מכלי אחד משנים ושלשה מצטרפין מד' אין מצטרפין במה דברים אמורים בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון ובד"א בזמן שלא נתכוין לרבות אבל נתכוין לרבות אפי' קורטוב בכל השנה מצטרפין לשלשה לוגין:

פרק רביעי

א המניח ב) כלים תחת הצנור אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה פוסלין את המקוה אחד המניח ואחד השוכח כדברי

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ז מהל' מקואות הל"ה סמג שם טור שו"ע י"ד סי' רא סעיף לה :

ג ב מיי' שם הל"ו טור שו"ע שם סעיף לו :

ד ג ד מיי' פ"ד מהל' מקואות הל"י סמג עשין רמח טור שו"ע שם סעיף מד :

פירוש רב האי גאון

ג החוטט בצינור. פי' חוטט כמו חותך וחותר כאותה ששנינו (סוכה ט"ו א') החוטט בגדיש וגרס' (פסחים כ"ח א') כפת דחט נגרה בגויה לשרוף חרדלא [סדנא בסדנא יתיב] מדויל ידיה משתלים ותוב (חולין נג א') אי שליף להו בחטימי אתו בתרא ואי לא צריך לחטוטי בתר וגרם בבאבא מאי ג' : צינור גובתא דחיקין להו ומשוי לה שושילא (ובנפא א' ד' ובנפס א' ד' בס' א' ד' בן) : סילון. כאותה ששנינו (שבת ל"ח ב') הביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמים ופי' בפיית כרכאך :

ד מים שאובים פי' שנתערבו בחצר. ובעוקה לתוך העוקה או על מעלות המערה ונכנסו לתוך המערה : אם רוב מן הכשר כשר. כר' אליעזר בן יעקב

משנה

ב"ש וב"ה מטהרין בשוכח אמר רבי מאיר נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל ומודים בשוכח בחצר שהוא טהור אמר רבי יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת : ב [א]המניח טבלא תחת הצנור אם יש לה ליזבז פוסלת את המקוה ואם לאו אינה פוסלת את המקוה זקפה להדוח בין כך ובין כך אינה פוסלת את המקוה : ג [ב]החוטט בצנור לקבל צרורות בשל עץ כל שהוא ובשל חרס רביעית רבי יוסי אומר אף בשל חרס כל שהוא לא אמרו רביעית אלא בשברי כלי חרס היו צרורות מתחלחלים בתוכו פוסלין את המקוה ירד לתוכו עפר ונכבש כשר סלון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה : ד [ג]מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול מחצה למחצה פסול [ד]אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיע למקוה היו מקלחין בתוך המים אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים כשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין כשר ואם לאו פסול :

ר"מ

המקוה ואפי' היו אלה הכלים כלי אבנים אשר לא יקבלו טומאה כמו שהתבאר ואמרו בית שמאי שמעת ששם אלה הכלים תחת הגולה אשר היא ידוע ביליקת המים שבו המים שאובין ואפילו שכח אלה הכלים תחת הגולה אשר יהיה כמניח בלי כונה גזרינן שוכח אטו מניח ובית הילל לא גזרי זאת הגזרה וכבר ביארו בס"ם במס' שבת בפרק קמא (דף טז:) ואמרו הניחן בשעת קשור העבים דברי הכל אלו ואלו טמאין רצה לומר שוכח ומניח הכל פוסל את המקוה בשעת פזור דברי הכל אלו ואלו טהורין לפי שירידת המטר אינה מפעלו וכאילו נתמלאת שלא בידי אדם בין שהיה שוכח ומניח לא נחלקו אלא שהניחו בשעת קשור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו דמר סבר בטלה לה מחשבתו והוא ר' מאיר ולזה אמר שהכל מודים שהוא טהור ומר סבר לא בטלה מחשבתו והוא ר' יוסי ולכן אמר עדיין המחלוקת במקומה עומדת : ובית הלל מטהרין בשוכח וב"ש גזרו שוכח אטו מניח לפי שמשפט החצר בשעת קשור עבים כמו משפט הצנור כפי התמדתה לפי שכמו שהגולה ידוע בשפיכת המים תמיד כן העבים בעת התקשרם ידוע שהם ישפכו בחצר : וזה אשר אמרנו שאלה המים פוסלין את המקוה אין כוונתו שהוא יקח אלה הכלים בידו ויליקם במקו' שיתפסלו לפי שאין מחלוקת בזה ולא דבור שהוא מים שאובין ואמנם הדבור בו אם נשימהו כמו המניח כלים בראש הגג · לנגבם ונתמלאו אם לא ואם שבר אלו הכלים או הפכם על פניהם וקבץ מימיהם בבור אם יהיה מקוה כשר אם לא וזה הוא העולה בזה המשפט כפי סברת בית שמאי כמו שיראה רבי יוסי וכפי מה שהתבאר בס"ם (שם) שאחד השוכח ואחד המניח בין בחצר בין תחת צנור שהכל פוסל את המקוה זולת מניח בחצר בשעת פזור עבים שהוא איט פוסל והלכתא כב"ש כפי מה שיחדנו לפי שהוא משמונה עשר דברים שגזרו כמו שזכרנו במסכת שבת (שם) : ב ליזבז · מסגרת גבוהה כמו שביארנו פעמים שהוא אם תהיה בעלת מסגרת שבה כלי כמו שקדם בכלים (פ"ב מ"ג) וענין זקפה לידות שמטה על צדה להדיח : ג חוטט · הוא אשר יחפור כמו שביארנו בסוכה (דף טו:) ואמר שאם לקח צנור של עץ וחקק בו ואפילו היה קבוע מקום יתחברו בו אבנים קטנות ויגרו המים הזבים הנה כל מה שיגר על זה הצנור הם מים שאובין לפי שזה המקום החקוק כלי הוא ואם היה זה הצנור של חרס תכף שיחקוק בו כדי שיעור רביעית אז ישוב כלי : ואמר ר' יוסי שלא יאמר שכלי חרס יצטרך שיכיל רביעית ואז יחשב כלי אלא אם נשתברו וכי מכיתתו לא יחשב כלי אלא אם יהיה המכתת מקבלת רביעית כפי מה שהתבאר בשני מכלים אמנם זולת זה לא : ואחר אמר היו צרורות מתחלחלים לתוכו ר"ל שאם היה בצנור בית קבול אשר הוא פסול כמו שספרנו ואחר נתמלא זה הבית קבול באבנים יתחלחלו אליהם והסבה מתחלחלין הנה הוא בפסולו ואם נתמלא בעפר והדק קלתה בקלתה עד שנתקשה ושב כתרסית הנה הוא כשר לפי שכבר סר הבית קבול אשר היה בו אשר שמו כלי וזה הוא כוונת אמרו ונכבש א) וגבשית שם הגבות וסלון הוא הגולה אשר תעשה להלוך בהם המים אם רצונו להביא המים ממקום למקום והנה תעשה מחרס והנה תעשה מעופרת ברוב להלוך המים בתוכם ולא יבלעו בארץ ואמר שזה הסלון צר הפיות ולו חללות (וברוב יעשה כפי זאת הצורה) · והיו המים הולכין עליו למקוה והנה הוא כשר אע"פ שיתקבלו המים בזה החלל והוא מקבל שיעור רב לפי שלא יכוין לזה החלל שיהיה כלי קבול ואמנם אמרו בצנור הקודם שהוא אם יהיה בו מקום מקוער פוסל את המקוה להיותו עשוי לקבלה ר"ל לקבל צרורות וכבר קדם בשני מכלים שמכלל הטהורין בכלי חרס הסילונות כפופין אע"פ שמקבלין ובאת זה מה שזכרנו שהם לא נעשו לקבלה והנה יצא לך עיקר גדול מאד והוא שאין כל המקבלין פוסלין את המקוה וישובו המים ההולכין בהם מים שאובין אלא כל מה שעשו לקבלה והבן זה העיקר ועוד יתבאר לך שסלון של מתכת (ג"כ) אינו פוסל את המקוה כפי העיקר אשר זכרנו והוא שיהיה עשוי לקבלה אמנם הבלתי מקבל הנה אין בו דבר שהוא (אינו) פוסל וכבר יתבאר לך ג"כ מזאת ההלכה שצנור של חרס כשר ואינו פוסל את המקוה לפי שהוא מדבר כאשר יחזקו בו האם יפסול! ואיך יפסול זה החקק וכאשר אמת זה כמו שהוא אמת הנה לקח בנחושת וכיוצא בהם מהצינורות אשר יושלכו בהם המים וכן טבעי העופרת וכדים אשר ילך עליהם המים למרחצאות וכיוצא בהם סלן כשרין לפי שהם לא נעשו לקבלה אבל ילך המים עליהם כמו שילכו בסילונות ועמוד על זה ואל יבהלך המחשבה בזה ולא יטעך המפורסם אצל הנהלים בקצות הס"ם באמרם שהמימות אשר ילכו על הגולות הנעשית בסבוב מחרס הנקראים קרמי"ד ועל הסילונות מזולתם כולם מים שאובים הנה זאת המשנה לא תהיה או נסחא לאין ספק בו או פחות כרצונם ואמנם טעותם בזה כולו מאמר התוספתא צנור שחקקו ולבסוף קבעו אשר הוא צנור של עץ וסבת זה כמו שביארנו לפי שתורת כלי עליו בתלוש כמו שבא לשון הס"ם ויצא קודם שיושם צנור לכל מה שיצאת פשוטי כלי עץ ואין הצנור של חרס כן לעקרים אשר נתבארו בכלים (פ"ב) שפשוטי כלי חרס טהורין לגמרי ולא יוכלו הכלים לפסול את המקוה בשום פנים ולא ג"כ הסלונות בין שיהיו מחרס או ממתכות לפי שצורתם מוכחת עליהם שהם לא נעשו לקבלה ואפי' היה בהם בית קיבול כמו שזכרנו ואיך לא יהיה כן אחר שהם כמו קנה חלול מפולש משני צדדיו ומאין ישובו אלו המים שאובין ועוד טסיף בזה העיקר ביאור בו מזאת המסכתא ולא ישולל ממנו זאת הכונה אלא מי שלא יבין כלל ואפילו הדבר הקל או מי שהוא ריק מאלו העקרים כולם וזה העיקר תמצאהו בכל המשנה והס"ם כי אתה לא תוסיף בו אלא תועלת לפי שהוא דבר דבור על אפניו : ד אמרו על מעלות המערה הבדל שליטי ר"ל שאם נפל המעורב בחצר הבית או בבור שיש שם או על מעלות המערה ואחר נגרו המים המעורבין וירדו אל תוך המערה ונקוה שם מקום מקוה הנה ישאל שיהיה בו רוב כמו שזכר או תהיה המשנה מדברת משני מצלים והוא שיתערבו בחצר ויתערבו לעוקה וימשכו לעוקה או יתערבו על מעלות המערה אמנם אם לא תהיה שם המשכה אלא המים הכשרים ומים שאובין יורדין על ישרן בבור אחד והוא אמרו ה"ז מקלחים בתוך המים וקלוח הוא זולת המים ואנחנו נבחין בעיקר וזה שהוא מקוה מ' סאה מים כשרין בתוך המקוה קודם שיגיע עמהם שלשת לוגין מים שאובין הנה הוא מקוה כשר ולא נקפיד במה שיגיע שם אחר זה ממים שאובין כי מ' סאה לא יפסדם מים שאובין כמו שביארנו וכבר התבאר לך ג"כ שאמרנו ג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה אמנם הוא אם יפלו בעצם המקוה אמנם אם נשפכו המים חוץ למקוה וירדו אל המקוה הנה הוא כשר בתנאי שיהיה רוב המים מן הכשרים מגיעים במקוה והוא אמרם בס"ם (תמורה דף יב:) שאובה שהמשיכוה כשרה אך יצטרך שיהיו השאובין מעוט המקוה כמו שבא עליה לשון המשנה ואולם תאמר איזה דבר השמיענו הס"ם באמרם שאובה שהמשיכוה כשרה וזאת המשנה באה בזה הלשון מתני' אתא לאשמועינן להודיע שהוא הוסיף לנו ביאור לפי שאילו נשארו עם זאת המשנה באמרם עד שיפול התערובות המים שאובין ומים כשרין חוץ למקוה ויתערב הכל וימשך למקוה אמנם אם היו המים כשרים בתוך המקוה ומים שאובין נמשכין ויורדין לתוך המקוה פוסלין בג' לוגין והשמיענו הס"ם שאפי' היה השאוב לבדו נמשך כשר ובתוספתא (פ"ד) ר' אליעזר בן יעקב אומר גג שיש בראשו כ"א סאה של מימי גשמים ממלא בכתף ונותן לתוכו י"ט סאה ופותקן ויתערבו בחצר ואמרו הוא נותן לתוכו ר"ל לתוך הגג ואחר יתיר אלה המים ואלה המים ירדו מצנור הגג ויתערבו המים בחצר כבר התבאר לך שזאת השאובה שהמשיכוה יצטרך שיהיה הרוב מן הכשר והשאובין משוכין ואל זה הכונה רמזו בתחלת שקלים באמרם מתקנין את המקוות כמו שזכרנו שם וכבר חשב איש גדול מאד רב הערך בארץ המערב ששאובה שהמשיכוה כשרה ואפי' היה המקוה כולו שאוב ונמשך ונהרג על זה באמה ובזרוע ודבריו בזה מפורסם בספרו בהיותו בלתי מבין זאת המשנה כלל ואפי' היה זה בזה למה שאמר המשנה אם רוב מן הפסול פסול

א) נ"ל ונכנס ועי' תוס' יו"ט .

ר"ש

מטהרין בשוכח · דלא חשיבא שאובה ובפ"ק דשבת (דף טו:) מוקי פלוגתייהו בשהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו : בשוכח בחצר שהוא טהור · בחצר שלא תחת הצנור ונתמלאו מן הנוטפין ונפלו למקוה דדוקא תחת הצנור הוא דפליגי ב"ש דגלי דעתיה שרצה שיפלו לתוכו ומשום פזור עבים לא בטלה מחשבה קמייתא שפיר הילכך בטלה כשנתפזרו ; ב תחת הצנור · שקבעו ולבסוף חקקו כדפריסית והניח הטבלא תחתיו להמשיך המים למקוה פוסלת את המקוה דהוו להו מים שאובים והוא דיש לה לבזבז מארבע רוחותיה דאי משלש רוחות אין זה בית קיבול ומפרק שני דמסכת כלי' אין לדקדק כלום דקתני הטהורות שבכלי חרס טבלא שאין לה ליזבז דהכי נמי קתני הטמאין שבכלי חרס טבלא שיש לה ליזבז : זקפה לידות · כדי שתדוח מטנופת שנה: אינה פוסלת את המקוה · כיון דלא קיימא כדרך קבלתה: תניא בתוספתא (רפ"ד) טבלא שנתנה תחת הצינור לידות וכן כלים שנתנן תחת הצינור לידות ראשונים הוכשרו לקבל טומאה שלמו ארבעים סאה הרי אלו כשרין: פי' הוכשרו לקבל טומאה כלומר אם נפלו על הפירות הרי הן מוכשרין דחשיב משקה לרצון כדאמרי' בפ"ק דחולין (דף טז·) גבי כופה קערה על הכותל בשביל שתדוח הקערה : שלמו מ' סאה הרי אלו כשרין לטבילה : ג החוטט בצינור · דרך צנור להיות פתוח משני צדדין ואין פוסל את המקוה אלא א"כ חקק מעט כדמפרש' כאן כדי לקבל צרורות המעכבין הילוך המים וכשחקקו ולבסוף קבעו איירי ובכי האי צנור דהכא מיירי בפרק המוכר את הבית (דף סה:) דחקקו ולבסוף קבעו דהתם היינו שחטט לקבל צרורות : ובשל חרס רביעית · דלא חשיב כלי בפחות מרביעית בשל חרס אע"ג דבדקין שבכלי חרס חשיב בכדי סיכת קטן כדתנן בפ"ב (מ"ב) דכלים בשברי כלים תנן שם מלוג עד סאה ברביעית : היו צרורות מתחלחלים לתוכן · דבר דלא מיהדק שייך ביה לשון מתחלחל כי ההיא דתנן במסכת כלים פ"י (מ"ג) מגופת החבית המתחלחלת · ואיכא נמי משמעות מלשון (אסתר ד) ותתחלחל המלכה : פוסלין את המקוה · דלא נתבטל קבולו : ונכבש · קבוע ומהודק יפה* : סילון · ציור הקוק ומסילת המים על גביו מלשון (במדבר כ) במסלה נעלה תרגום באורח כבישא : צר מכאן ומכאן · במקום יציאת המים הוא צר דהיינו במקום פיו ורחב באמצע אפילו הכי לא חשיב לקבלה כל זמן שלא חקק בו לקבל צרורות : ד עוקה · חפירה להתקבץ בה מים וכי האי גוונא בפרק כיצד משתתפין (דף פה·) מקצתן עשו עוקה : אם רוב מן הכשר כשר · כיון דנתערבו בחצר דרך המשכה ירדו ונתערבו במקוה : היו מקלחין לתוך המים · שלא נתערבו בחצר אלא מהלכין בפני עצמן למקום השאובין וכן שמי גשמים בפני עצמן : ואם לאו פסול · אע"פ שדרך המשכה ירדו אותן שלשת לוגין מים שאובין למקוה ואע"פ שירדו לבסוף שהשלימו הארבעים סאה דקסבר המשכה אינה מטהרת כלל אפילו שלשת לוגין לבסוף ודלא כרבי אליעזר בן יעקב דסוף פרק קמא דתמורה (דף יב·) דקאמר שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה : תניא בתוספתא (שם) ר"א בן יעקב אומר גג שיש בראשו עשרים ואחת סאה של מימי גשמים ממלא בכתף ונותן לתוכו תשע עשרה סאה ופותקן ומערבן בחצר היה בו מ' סאה ונפתקו ובאו לתוך הבית כשרין ואין מטבילין בהן שאין מטבילין באויר היה ראשו אחד מגיע לארץ מטבילין בו ואין מטבילין באויר גל שנתלש מן הים ומן הנהר אין מטבילין בו שאין מטבילין באויר ואם היו שני ראשין נוגעין בארץ מטבילין בהן ואין מטבילין בכיפסיפי' ונותן לתוכו לתוך הגג: ופותקן ומערבן בחצר לא שיתערבו בחצר ואח"כ ירדו למקוה דבסוף פ"ק דתמורה (שם) שמעינן ליה לרבי אליעזר בן יעקב מקוה שיש בו עשרים ואחת סאה מי גשמים ממלא בכתף תשע עשרה סאה ופותקן למקוה והן טהורין שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה אלמא לא בעי שיתערבו חוץ למקוה והכא כשמתאספין בחצר למקום אחד איירי וטובלין שם ומדלא פליג במילתא משמע דלא חיים בין נתקבלו בחצר של מי גשמים תחלה ואח"כ שאובין בין שאובין תחלה ואחר כך מי גשמים דבכל ענין מטהר ברבייה ובהמשכה : ובאו לתוך הבית כשרין להטביל בהן לאחר שבאו לבית ואין מטבילין בהן דרך ירידתן לבית שאין מטבילין באויר והכא לא הוה צריך לטעמא דאויר דאפילו בארץ אין מטבילין בחרדלית של גשמים דאין מקוה מטהר בזוחלין אלא באשבורן אלא משום סיפא נקטיה : נוגעין בארץ מטבילין בהן באותן מים שנוגעין בארץ וכגון שיש בארץ מ' סאה דשעל הגג אין מצטרפין דהגלוק והקטפרס אינו חיבור : מן הים ומן הנהר הכא צריך לטעמא דאין מטבילין באויר דמעין מטהר בזוחלין ומטעמא דקטפרס וגלוק אינו חיבור לא היה

פירוש הרא"ש

מטהרין בשוכח שלא השיבי שאובים כיון שלא הניחם תחת [illegible]

[illegible]

...ק דתמורה מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים ממלא בכתף תשעה עשר סאין ופותקן למקוה והם טהורים שהשאיבה מטהרת ברבייה והמשכה אלא דהכא משמע דבעינן שיתערבו יחד הכשרים והפסולים קודם שירדו למקוה ...וך המים כו' פירוש אם היו מקלחים בלא תערובות לתוך המקוה וקאמר דאפי' שלשה לוגין שירדו דרך המשכה בלי תערובות פוסלים ובכי האי גוונא קתני במילתיה דרבי אליעזר בן יעקב בתוספתא רבי אליעזר בן יעקב אומר ...אה של מי גשמים ממלא בכתף ונותן לתוכו י"ט סאין ופותקן ומערבם בחצר אלמא בעי תערובות בחצר קודם שירדו למקוה הילכך נראה דהך משנה כרבי אליעזר בן יעקב דתוספתא היא דבעי תערובות בחצר ושוב הוסיף להק... בחצר דאחריתא היא מדמייפי ליה תלמודא לאוקמי מתניתין דתמורה בהכי והוי מצי נמי לאוקמי מתניתין כרבי אליעזר דתוספתא וכן הילכתא דשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה אף על פי שלא נתערבו חוץ למקוה :

יכול לפסול דאפשר שיש מ' סאה ביחד באויר: ואין מטבילין בכיפין • שלא יזרוק כלים בכיפת הגג דהיינו באמצעיתו שהוא עשוי ככיפה ובפרק ב' דחולין (דף לא:) מייתי לה: ה השוקת שבסלע• בפ"ה דמסכת פרה(מ"ז)היא שנוייה ושם פרשתיה: וכמה יהא בנקב•לכאורה משמע דארישא קאי כמה יהא בנקב לבטלו מתורת כלי שלא יפסול את המקוה מטעם שאיבה אבל אי אפשר לומר כן מדמייתי עלה הסיא דשוקת יהוא דמייתי לה בסוף פ"ק דיבמות (דף טו:) לענין עירוב מקוואות כשפופרת הנוד ולפי שיטת דמתניתין משמע דאיירי בשוקת שהיה מקלח מים למקוה וראשונים ראשונים היו נשאבים לב"ה עד שינקב כשפופרת הנוד ולב"ש עד שיפחת רובה ובתוספתא נמי איכא דיהיב האי שיעורא דשפופרת לענין שלא יפסול את המקוה ושמא סוגיא דיבמות כמ"ד בתוספתא דאפילו נקוב כמלא מחט אין פוסל את המקוה ועל כרחין להכי תנא עובדא דשוקת יהוא לענין עירוב מקוואות דשוקת היא אבן חלולה שתחת צנור המקלח מים מן ההר והיתה נקראת שוקת יהוא: וכל טהרות שבירושלים נעשות ע"ג שמטבילין בתוכה ועושין טהרות ולא היה בשוקת מ' סאה אבל מקוה שלם היה בגדה ומי השוקת מתערבין בו דרך נקב כשפופרת ומ"מ תימה הוא על הש"ס שאינה פשטא דמתניתין: תניא בתוספתא (פ"ד) קסטלין המחלק מים בברכין אם היה נקוב כשפופרת הנוד אין פוסל את המקוה ואם לאו פוסל[א]המקוה הלכה זו עלו עליה בני אסיא שלש רגלים ליבנה ולרגל שלישי הכשירוה להן אפי' נקוב כמחט אמר ר"א בר ר' יוסי הלכה זו הורתי א) בימי לטהרה וכשבאתי אצל חברי אמרו לי יפה הורית בד"א מן הצד אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה ואם היה מקבל כל שהוא מן הנקב• ולמטה פוסל את המקוה פקקו בסיד ובבניין אינו פוסל את המקוה בסיד ובגפסים פוסל את המקוה על גבי הארץ ועל גבי סיד וגפסים או שמירת בפים מן הלדדין אינו פוסל את המקוה • פי' בד"א מן הצד כל זה מדברי חביריו שאמרו לו יפה הורית דבד"א שפוסל בנקב (שלא) כמלא מחט עד שיהא בו כשפופרת הנוד מן הצד אבל אם הנקב בשולי הקסטלין מלמטה אינו פוסל את המקוה בנקב כמלא מחט ואית דגרסי פוסל ולא יתכן דלמטה גרע טפי: ואם היה מקבל כל שהוא כלומר כשנקוב מן הצד כשפופרת וגבוה מעט מן השולים שמקבל מים כל שהוא פוסל את המקוה: בסיד ובבנין • שהביא סיד וצרורות ופקק בהן את הנקב לא חשיבא סתימה אבל בסיד ובגפסים יחד סתימה מעליא הוא: על גב הארץ כלומר לא סתם את הנקב אלא הושיבו על גבי הארץ או על גבי סיד וגפסים או מירח מן הצדדין מ"מ בטל מתורת כלי ואין פוסל את המקוה:

תורה אור

ה א) [א]השוקת שבסלע אין ממלאין ממנה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה ואינה צריכה צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה ומקדשין בה ומזין ממנה וצריכה צמיד פתיל ופוסל את המקוה [ב]נקובה מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהם כשרה וכמה יהיה בנקב [ג]כשפופרת הנוד אמר ר' יהודה בן בתירא ב) מעשה בשוקת ג) שהיתה בירושלים והיתה נקובה כשפופרת הנוד והיו כל הטהרות שבירושלים נעשות על גבה ושלחו בית שמאי (א) ופחתוה שב"ש אומרים עד שיפחת רובה:

פרק חמישי

א מעין [א]שהעבירו על גבי השוקת פסול העבירו על גבי שפה כל שהוא כשר חוצה לה שהמעין מטהר בכל שהוא [ב]העבירו על גבי בריכה והפסיקו הרי הוא כמקוה חזר והמשיכו פסול לזבים ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת עד שידע שיצאו הראשונים: ב העבירו על גבי כלים או על גבי ספסל רבי יהודה אומר הרי הוא כמו שהיה רבי יוסי אומר [ג]הרי הוא כמקוה ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל: ג [ד]מעיין שהוא משוך כנדל ריבה* והמשיכו הרי הוא כמו שהיה היה עומד וריבה והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכל שהוא: ד ד) כל הימים כמקוה שנאמר [ה]ולמקוה המים קרא ימים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר הים הגדול כמקוה לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה רבי יוסי אומר [ו]כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולים לזבין ולמצורע ולקדש מהם מי חטאת: ה [ז]הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה ה) העיד רבי צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפים

פוסל ואפילו לא היו מי גשמים כלל אלא מים שאובין בלבד ויהיו נמשכין ויורדין על מעלות המערה יהיה הנקוה מהן מקוה כשר ואשר יחייב זה הטעות טלו הוא מעוט שמירת המשנה והחקירה למה שבא ומה נפלא מאמרם אם ראית ת"ח שלמודו קשה עליו כברזל על משנתו שאינה סדורה בפיו: ה שוקת שבסלע • גולה שבהר וכבר קדם פי' זאת ההל' בה' מפרה(מ"ז)וחפשה שם: עד שיפחת רובה • עד שתשבר ויחסר מגדלה ואז יהיו המים הנוזלים אליה כשרים ולא יהיו שאובין לפי שהיא אז לא תאמר כלי:

א אם יהיו מי מעין נוזלין אל השוקת ויעבור ממנה וילאו למקום אחר הנה אלה המים המגיעים בתוך השוקת אינם כמו מי מעין וכל מה שילא מן השוקת אע"פ שעקרו מן המעין הנה הוא פסול זה אם יהיו מי המעין כולו נספך בתוך השוקת אמנם אם יהיה שופע על השוקת וקלתם ילך לתוך השוקת וקלתם על גבי שפת השוקת הנה המים היוצאים מן השוקת כשרין והם מי מעין ואף על פי שילך מהם על גבי השפה דבר מועט מאד כי המעין מטהר בכל שהוא ואם העביר אלה מי המעין על גבי בריכה והפסיקו וזה כאשר שם המים ירדו לתוך הבריכה ויתקבלו בה ולא ילאו ממנה הנה דין זאת הבריכה והמקוה שוה ואם יהיו מי המעין המגיעים לבריכה נכנסין מלד זה וילאו מלד אחר הנה מקום הבריכה פסול עתה לזבין ולטהרת מצורע ולקדש מי חטאת כאשר אינם מים חיים להתערבם עם המים אשר היו בבריכה ואם נתאמת שהיו בבריכה כבר ילאו וכלו שזה המקובן הוא ממי המעין הנוזלין אליו הנה הוא כשר ומשפטו משפט המקוה: ב על גבי הכלים• על חיצוני הכלים כדי שלא ישוב שאוב:

ספסל • כסא קטן: הרי הוא כמו שהיה • רולה לומר שאלה המים הנוזלים הם כמעין עם היותן עוברין על אלה הכלים והלכה כר' יוסי: ג גדל • הוא בעלי חיים רב רגלים דקים אם יהיה מעין מים ויפרדו ממנה גולות דקות ושפך מים שאובין בעיקר המעין עד שנתחזקו אלו הגולות וגדלה הגרתן הנה משפט אלה הגולות כמעין הואיל ומי מעין הולך בהן אמנם אם היה מי המעין שוקטין נחים ואחר שפך עליהם מים שאובין עד שגברו ויגרו מהם אפיקים הנה אלה אפיקים משותפין בדיניהם כמו המעיין בדבר וכמו המקוה כמו שביארנו בתחלת זאת המסכת וזאת היא מעלה ד' שבמקוה: ד כבר קדם זאת ההלכה וביאורה בשמיני מפרה ושם פסקנו הלכה כרבי יוסי: ה אמר שהמימות הנוזלים מן המעין בנהרות הגדולים והנחלים משפטן ומשפט המעיין אחד אמנם המימות אשר יטפו טפות טפות ממעינות המים בעת נזלם מן המקומות הגבוהים הנה המימות הנקוים מאלה הטפות כמקוה ולא יטהרו אלא במ' סאה והם פסולים לזבים ולטהרת מצורע ולמי חטאת עם היות טפות המים הנוטפות מן המעין פוסלת הנפילה בה והעיד ר' לדוק שאם יתערב הנוזל עם הנוטף והיה הנוזל יותר

א שהעבירו על גבי השוקה• שהוא כלי ולא שוקת שבסלע: כשר חוצה לה • כל שהוא שחוץ לשוקת על גבי שפתה כשר לטבול בו מחטין וצנוריות: והפסיקו•שאין מי הבריכה מחוברין למעיין הרי הוא כמקוה ואין מטהר בכל שהוא עד שיהא שם ארבעים סאה: פסול לזבים • דכבר פסק חיותם וזבים ומצורעים ומי חטאת כתיב בהו מים חיים: ב על גבי כלים • נקובין דאי לאו הכי מאי שנא כלים משוקת: הרי הוא כמות שהיה• לטהר בזוחלין ובכל שהוא: הרי הוא כמקוה• דבעי ארבעים סאה ובאשבורן: ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל • גזירה אטו טבילה בכלי: תניא בתוספתא (שם) מעיין היוצא לתלמי ומן התלמי לבריכה ראשונים ראשונים הרי אלו פסולין מפני שהן נשאבין כילד הוא עושה נוקבן מעין[ג]זקנו כל שהן ונמלאו מים מועטין מטהרין את המרובין.

*פי' תלמי כלי שכך שמו נוקבו מעין וזקנו כל שהן לבטלו מתורת כלי והאי מעין וזקנו בשולין דסגיא בכמלא מחט כדמפרש בסוף פרקין דלעיל: ונמלאו מים מועטין

הגה"ה

ור"י מש-פונטי משבש גירסא תלמי וה"ג מעיין היורד לכלים ומן הכלים לבריכה וכו' גם משבש גירסא נוקבו מעין וזקנו ואמר דה"ג נקבו למעיין נקבים כל שהן ע"כ ע"ש:

שמן המעיין לבריכה מטהרין את מי הבריכה המרובין הנשאבין וקשה בלא נקיבה נמי לתכשרי כולהו כיון דמחוברין למעיין דאפי' מעיין שריבה עליו מים שאובין מטהר בכל שהו כדתנן פ"ק ואפילו בתוך הכלי עצמו שרי לטבול כדאיתא בריש חומר בקודש (דף

מטהרין בזחילה: שהן כשרין· כלומר בזחילה הואיל וכוספין מוטפין ואיצטריך לאשמועינן אפילו במקום שאין כדי טבילה בזוחלין אא"כ נוספין משלימין להן דאי לא תימא הכי מאי קמ"ל פשיטא דא"כ יפסלו כל הנהרות אפילו למ"ד נהרא מכיפיה מבריך: נוטפין שעשאן זוחלין· כגון מקוה שפרץ על שפתו ומימיו יוצאין וזוחלין: סומך אפי' מקל או קנה או זב או זבה·סומכין ביד או ברגל וסותמין מקום יציאת המים ועומדים במקום אחד ונעשין אשבורן ויורד הטמא וטובל: כל דבר המקבל טומאה · אפי' טהור כיון למקבל טומאה אין מזחילין בו · כלומר אין מעמיד מקום זחילתן וטעמא דר' יוסי כדתנן במסכת פרה פ"ו (מ"ד) נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו מים לחבית פסולין לדבר המקבל טומאה פוסל ומפרש טעמא בפרק שני דזבחים (דף כה:) דאמר קרא מקוה מים יהיה טהור הוייתן על ידי טהרה תהא ומיהו יתכן דאפילו ר' יהודה דפליג הכא מודה התם דהכא המקוה עשוי ושלם: ך גל שנתלש· בפ"ב דחולין (דף לא·) ובסוף פ"ב דחגיגה (דף יט·) מייתי לה ורוצה לדקדק מכאן דחולין לא בעו כוונה ומוקי לה ביושב ומצפה אימתי יתלש הגל וקמ"ל דלא גזרינן אטו חרדלית של גשמים ולא גזרינן נמי אטו כיפין: טובלין· אדם: ומטבילין· כלים: פרסת חמור·והוא הדין פרסת כל בהמה: המעורבת בבקעה·שנתקבלו בבקעה מי גשמים מ' סאה ופרסה זו מעורבת להן בכשפופרת הנוד: חרדלית· כמו חרדלית זרם של גשמים היורדים מלמעלה של הר ואפי' אין מתחלתן ועד סופן כי אם מ' סאה מטבילין בהן לבית שמאי על כרחין קסברי דקספרם חיבור וקסברי דנוטפין מטהרין בזוחלין ומיהו אפשר שיש אגל חרדלית פרסת בהמה שהמים עומדין לתוכה מחוברת לחרדלית כשפופרת הנוד: וב"ה אומרים אין מטבילין· דקספרם אינו חיבור ומיהו מדקתני סיפא ומודים משמע דבזחילה פליגי: שגודר כלים וטובל בהן· כלומר עושה מחיצה בכלים טמאים כגון בגדים או שאר כלים ובלבד שיעכבו הילוך המים שלא יהו זוחלין: וטובל במים·שחוץ לכלים: וכלים שגדר בהן לא הוטבלו· לפי שאין כל הכלים טבולין במים העומדים כי אם לצד העליון של צד המים העומדין ולא לצד שכלפי מטה

רב הנה הנקוה מהם כשר לזבין ולטהרת מצורע ולמי חטאת כמו מעין ועדות רבי צדוק נעשה בה כמו שביארנו בעדיות (פ"ז) ואחר אמר שאם יוכל א) להתחבל שיהיה מסיב המוטפים וחלין הנה זה מותר ואופני התחבולה כשישים בה במקום אשר יטפו בו אלה הטפות קנה או מקל להזיל עליהם אלה הטפות וישובו זוחלין ויהיו המים המקובלים כמו המעין ובתנאי שיהיו הנוזלים נשארים על ב) גבי אלה הקנים או המקל: ואמרו אפילו זבה אין כוונתו שהזבה תצטרך ביאת מים חיים ואמנם כוונתו הוא שהיא טבילה שלימה וזכר הזבה מפני הזב וכבר התבאר בראש מגילה (דף ח') שהזבה לא תצטרך מים חיים אלא מי מקוה יספיקו אליה ואולם השמיענו ר' יהודה שלא לכוונת טומאה וטהרה לבד נסים זה ההכשר אלא אפי' לענין איסור לפי שהזבה אשר היא ערוה שתכף שתטהר תטבול בו ותהיה מותרת לבעלה וכבר ידעת אתה שהמקל מקבל טומאה מדרבנן לפי שהוא פשוטי כלי עץ וחלק ר' יוסי ואמר לא יסמוך מקל או כל מה שיקרה כמו שאמר רבי יהודה [אלא] כל דבר שאין מקבל טומאה אפי' מדרבנן והוא אשר יגרו עליו אלה הטפות שבו זוחלין והלכה כר' יוסי ... גבוה במדרגה ממנו הנה בלי ספק יחוייב לו שיכון בטבילה או ישאר טמא ויטהר כמו שביארנו בחגיגה (דף יט·): חרילין· חפירות ... עקר עץ או יתד וכיולא בהם מן הקרקע ... ותרגום (שמואל א כו) וחניתו מעוכה בארץ ... המעורבת בבקעה הוא שנחפר בארץ במלפי ... בקלתם וכוונתו בזה הדבור כבר נתבאר בתו... החפירה קטנה מלאה מים ותהיה מחוברת במ... החפירה מעורבים ואפילו היו עליונות המים אשר ... כי הוא מותר לו שיטבול כלים בזאת החפירה ... התוספתא (פ"ה) גממיות על פי המקוה ג) וכל מ...

הנוטפים שהם כשרים [א]ונוטפים שעשאן זוחלים סומך אפי' מקל אפילו קנה אפילו זב וזבה יורד וטובל דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר [ב]כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו: ך א) [ג]גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים [ד]כל מקום שיש בו ארבעים סאה טובלין ומטבילין [ה]מטבילין בחריצין ובנעיצין ובפרסת החמור המעורבת בבקעה ג) ב"ש אומרים מטבילין בחרדלית בית הלל אומרים [ו]אין מטבילין ומודים שהוא גודר כלים וטובל בהם וכלים שגדר בהם לא הוטבלו:

פרק ששי

א כל [ז]המעורב למקוה כמקוה [ח]חורדי המערה וסדקי המערה מטביל בהם כמה שהם [ט]עוקת המערה אין מטבילין בה אלא אם כן היתה נקובה כשפופרת הנוד [י]אמר רבי יהודה [כ]אימתי בזמן שהיא מעמדת עצמה אבל אם אינה מעמדת עצמה מטבילין בה כמה *שהוא: **ב** ג) [ל]דלי שהוא מלא כלים והטבילן הרי אלו טהורין ואם לא טבל ד) אין המים מעורבין עד שיהיו מעורבין כשפופרת הנוד: **ג** [מ]שלשה מקוואות בזה כ' סאה *ובזה כ' סאה מים שאובין והשאוב מן הצד וירדו שלשה וטבלו בהן ונתערבו המקוואות טהורין והטובלין טהורין היה השאוב באמצע וירדו שלשה וטבלו בהם ונתערבו המקוואות כמות שהיו

...

א חורדי. מלשון חור: ומערה ... נהיות עשוי כמין בור או ... במסכת זו פעמים מזכירו בלשון בור ... במערה נוהגין בכל מקוואות: כמה שהן ... המערה·היינו שוקת שבסלע שבמערה ...

...

ז א מיי' פ"ו מהל' מקוואות הל"ז סמג שו"ע שם סעיף טו :

ז ב מיי' שם הל"ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ז :

ח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט בהג"ה:

ט ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף לח :

י ה מיי' שם פ"ו הל"ט סמג שם :

יא ו מיי' שם פ"ח הל"ה ו סמג שם טור שו"ע יו"ד סימן רא סעיף מ נב :

יב ז ח מיי' שם טור שולחן ערוך שם סעיף נב :

יג ט מיי' שם הל"ז טור שו"ע שם סעיף מח :

יד י מיי' שם טוש"ע שם סעיף נג :

טו כ מיי' שם פ"ד הלכה ו :

טז ל מיי' שם פ"ח הל"ה סמג שם טוש"ע יו"ד סימן רא סעיף נד :

יז מ מיי' פ"ו מהל' מקואות הל"ח סמג עשין רמח טור שו"ע יו"ד סימן רא סעיף יז :

א) חגיגה כב: [יבמות טו.] :

הטובלין כמו שהיו : ד [א]הספוג והדלי שהיו בהן ג' לוגין מים נפלו למקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו : ה [ב]השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אלא אם כן היו נקובין כשפופרת הנוד רבי יהודה אומר בכלי גדול ארבעה טפחים ובקטן רובו [ג]אם היה שק או קופה מטבילין בהם כמה שהם מפני שהמים מעורבין [ד]היו נתונין תחת הצנור אינם פוסלין את המקוה אלא* מטבילין אותן ומעלין אותן כדרכן : ו [ה]גסטרא שבמקוה והטביל בה את הכלים טהרו מטומאתן אבל טמאים על גב כלי חרס אם היו המים צפים על גביו כל שהן טהורין מעיין היוצא מן התנור וירד וטבל בתוכו הוא טהור וידיו טמאות ואם היו על גביו רום ידיו אף ידיו טהורות: ז א)[ו]ערוב מקוואות כשפופרת הנוד כעוביה וכחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן [ז]ספק כשפופרת הנוד ספק שאינה כשפופרת הנוד פסולה מפני שהיא מן התורה וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ [ח]כל שיעמוד כשפופרת הנוד ממעטה רשב"ג אומר כל שהוא מבריית המים טהור : ח [ט]מטהרין את המקוה העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד מביא סלון של חרס או של אבר ומניח ידיו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו [י]אפילו כשערה דיו [כ]היה בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון ארבעים סאה: ט [ל]כותל שבין שני מקואות שנסדק לשתי מצטרף ולערב אין מצטרף עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד רבי יהודה אומר חלוף הדברים נפרצו זה בתוך זה על רום כקליפת השום ועל רוחב כשפופרת הנוד : י [מ]האביק שבמרחץ בזמן שהוא באמצע פוסל

ג"א המקוה והמטבילין אותה

לתוך המקוה כדפרישית במתניתין : ד הספוג והדלי · כשאין בהן שלשת לוגין בעין אלא א"כ תצטרף עמהן המים הדבוקין בהן וכיון שאין השלשת לוגין בעין לא מיקרי נפלו ולא גזור רבנן וכשר להקוות עליו : ה בבלי גדול · כגון בר פ' דד' הוי מיעוטו וסגי בנקיבת ארבעה ויש חילוק לר' יהודה בין כלים לעוקה אבל רבנן משוו להו אהדדי: שק או קופה. לא בעו נקיבה כשפופרת הנוד והא דאמרי' בפ' חומר בקדש (דף כג.) דסל וגרגותני שמלאן כלים והטבילן דטהורין אף לקדש ולא גזרינן שמא יטביל מחטין וצנוריות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד משום דסל וגרגותני שאין בפיו כשפופרת הנוד· לאו משום דלבעי שיתערבו המים דרך פיו אלא אפי' אין מתערבין אלא דרך הנקבין שבתוכו בטלין מים שבתוכו אגב מי מקוה כיון דמלא נקבים ואין מחזיק מים כלל וכן מוכח בתר הכי דמחלק בין סל וגרגותני שמלאו כלים למקוה שחלקן בסל וגרגותני שמע מינה דאיירי במתערבין דרך הנקבים אלא המים הכל מתבטלים וכי חלקו נעשה כשני מקוואות ולחולין דלא גזרינן הוה שרי להטביל בשק וקופה אפילו אין בפיו כשפופרת הנוד ולא הוו כשאר כלים דתנן לעיל בפ' רביעי המניח כלים תחת הצנור דפוסלין את המקוה דהני לא חשיבי מיא דידהו כשאובין : מעלין אותן כדרכן · אפילו במקו' שיש בו ארבעים סאה מכוונות משום דתנן לקמן בפ"ז (מ"ו) דכר וכסת של עור כיון שהגביה שפתותיהן מן המים המים שבתוכן שאובין כיצד יעשה מטבילן ומעלה אותן דרך שוליהן ובשק ובקופה לא חיישינן דאין פוסלין את המקוה · תניא בתוספתא (פ"ה) עריבה שהיא מלאה כלים והשיקה למקוה צריכה שפופרת הנוד ובמעיין כל שהוא ר' יהודה אומר משום [א]ב"ש בכלי גדול בארבעה טפחים ובקטן ברובו קומקום שהוא מלא כלים והשיקו למקוה אע"פ שפיו צר כל שהוא כלים שבתוכו טהורין השהו על צדו עד שיהא בפיו כשפופרת הנוד: פי' ובמעיין כל שהוא אם עריבה זו במעיין סגי בנקב כל שהו : ר' יהודה אומר משום ב"ש ולא משום דב"ה פליגי אלא מב"ש שמעה תדע דבמתני' קתני לה משום סתם דגבי שוקת שבסלע הוא דפליגי ב"ש וב"ה לעיל בסוף פ' ד' ולעיל גבי עוקת המערה דהיינו שוקת שבסלע משמע דמודה ר' יהודה בכשפופרת אלמא כב"ה סבירא ליה ומיהו מצי למימר דסבר לה כב"ש בחדא וכב"ה בחדא: אע"פ שפיו צר כל שהוא כיון דפיו למעלה והמים צפין על גביו הוי א) חיזבא בכל שהוא אבל כשמטהו על צדו אין מתחבר למעלה אלא מן הצד ובעי כשפופרת: ו גסטרא · שפתותיה למעלה מן המים ואפ"ה כיון דשבר כלי הוא בטלי מימיה אגב מקוה וכשרים להטביל בה כלים : ע"ג כלי חרס · דאם היתה הגסטרא טמאה ניטמאו מים שבתוכה וטימאו את הכלים אבל אם היו מים צפין ע"ג גסטרא כל שהוא תו לא מקבלי המים טומאה כיון דמחברי ממש : וידיו טמאות · לפי שנגעו בשפתי תנור ותנור טמא מטמא את הידים ואין מטמא אדם: אף ידיו טהורות· שאפי' נגעו נטבלו : תניא בתוספתא (שם) מעין היוצא מן התנור והטביל בו לגון ודלעת אם היו המים צפין על גבן כמלואן הרי אלו טהורין · פי' הטביל לאו דוקא טבילה דמשום טומאה דאין טבילה לאוכלין אלא מלשון (רות ב) וטבלת פתך בחומץ לשון הדחה כלומר הדיחן : הרי אלו טהורין אע"פ שנגע בתנור טמא דמחוברין לא מכשרי עד שיתלשו דהא דמכשרי בפרק קמא דפסחים (דף טז:) היינו כשבחיבורן באו על האוכל ואחר כך נתלשו כשסילק האוכלין מן המים אבל הכא הרי המים על גב התנור כמלואו של לגון ושל דלעת כמלא דאפי' סלקן משהו מן המים לא קנגעו ביה בתנור : ז עירוב מקוואות · מקוה חסר שבצד מקוה שלם א"נ בזה כ' ובזה עשרים ומתערבין המים דרך חריץ או נקב שיעורן לצרף המקוואות ולהכשירן כאילו יש בכל אחד ואחד ארבעים סאה : כשפופרת הנוד · קנה שנותנין בפי הנוד שיהא שיעור חלל החריץ כעביה וכחללה של שפופרת דהיינו כב' אצבעות חוזרות למקומן מתהפכות בחלל הנקב בריוח והיינו כבית הלל דלעיל בסוף פרק ד' אבל בית שמאי אומרים עד שיפחות רובה ובסוף פ"ק דיבמות (דף טו.) מייתי לה ושם פירשתי דלא תיקשי הא דקיימא לן בפ"ב דגיטין (דף טז.) טופח להטפיח חיבור והכא בעי כשפופרת הנוד ובמסכת טהרות נמי פירשתיה בסוף פ' ח' : כל שיעמוד · בין עפר בין צרורות בין יבחושין אדומין אם עומדין בנקב ממעטין שיעורו : מברייתת המים · כגון יבחושין אדומים בפ"ב דזבחים (דף כב.):תניא בתוספתא (שם) שתי אצבעות שאמרו בבינונית של כל אדם ולא מארבע בטפח כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהן כשיעור ספיקו טמא שכל דבר שעיקרו מן התורה ושיעורו מדברי סופרים ספיקו טמא : פי' ולא מארבע בטפח משום דאמרינן (מנחות דף מא:) דטפח ארבע בגודל שית בזוטרתי חמש באצבע והשתא באצבע היא הבינוני : ושיעורו מדברי סופרים כלומר הלכה למשה מסיני כדאמר בפ"ק דעירובין (דף ד.) ובסוכה (דף ה:) ובפ' בתרא דיומא (דף פ:) : ח העליון מן התחתון · כגון שני מקוואות בשיפוע של הר העליון אין בו מ' סאה ובתחתון יש בו מ' סאה ויותר מביא סילון ונותן ראשו א' בעליון וראשו א' בתחתון וצריך להעמיק ראשו העליון בתוך המקוה החסר עד שירדו למטה שיהו מושקי' למטה למקוה השלם כחוט השערה להחשב כמקוה אחד וטובל אפילו בעליון ופעמים שלמעלה מגיעים המים עד שפת הסילון וראשו של מטה מועטים כחוט השערה ולכך נקט מניח ידו תחתיו. (דלא) שלא יצאו מים לחוץ כשמתמלא עד שעה שישק (ולכך נקט) הרחוק מן הקרוב ב) חיישינן שמא בא אדם והפסיק הסקתו דלא עלתה לו טבילה וקשיא היאך מתחברין ע"י כחוט השערה הא לכל הפחו' אפי' ר' יהודה דמיקל ברים פרק שני דגיטין (דף טז) טופח להטפיח בעי ולא מסתבר למימר שיהא חד שיעורא וגבי כותל קתני הכא שיהא כשפופרת או כקליפת השום ונראה לפרש דלא איירי הכא בחסר אלא בשלם אלא שהוא שאוב ומשיקו לכשר להכשירו וסגי בכחוט השערה דקילו בשאיבה דרבנן כדאמר בפרק המוכר את הבית (דף סה:) ושמא מעט זה לא חיישינן בסילון אפילו יהא קפרס: ממלא בכתף. כאן משמע כמו שפירשתי בהנך פירקין דלעיל בכמה דוכתי דמקוה שלם אין מים שאובין פוסלין אותו אפי' רבו על הכשרים : תניא בתוספתא (שם) מטהרין את המקוה העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב. כיצד מביא סילון של עץ ושל עצם ושל זכוכית ומניח ידו ג) תחתון עד שמתמלא מים ומושכו ומשיקו אפי' בכשערה ודיו אם נכפף הסילון כל שהו פסול בד"א בזמן שהיו זה על גבי זה אבל אם היו זה בצד זה מביא סילון של רכובה מכאן וסילון של רכובה מכאן וסילון אחד באמצע ומשיק ויורד וטובל· פירוש ואם נכפף נפסל משום בית קיבול ונעשו שאובין · של רכובה ייחור של אילן כמו רכובה שבגפן : מכאן כלומר סילון אחד בצד מקוה החסר וסילון אחד בצד מקוה השלם וסילון אחד באמצע אם אין די באלו השנים לחברם ומדנקט רכובה משמע דבזה בצד זה לא חיים לכפוף וצריך לדקדק מאי שנא : ט לשתי · מצד זה לצד זה : לערב · מלמעלה למטה: נפרצו· היינו מלמעלה בראש הכותל ודווקא כשנבדק או ניקב שהכותל שלם למעלה ואין הנקב רואה את האויר בעי כשפופרת הנוד אבל נפרץ הכותל בראשו והפרצה רואה את האויר עד הרקיע והמים מתחברים שם סגי ברום כקליפת השום ברוחב כשפופרת הנוד ובתוספתא פליג רבן שמעון בן גמליאל וקאמר טפח מלא רוחב הפרצה וצריך לדקדק בדברים דהכא נקט על רום כקליפת השום ולעיל גבי סילון אפי' כשערה ובמס' טהרות (פ"ח מ"ט) תנן ומייתי לה בפרק שני דגיטין דמשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה הא טופח להטפיח חיבור והכל פירשתי בסוף פ' שמיני דטהרות : י אביק · פי' בערוך כמו ביב שהמים נמשכין לתוכו ויורדין מן המטבעי לאביק ויש מפרש אביק היא אמה שהמים חמין וקרין נמשכין בה ויורדין אל המטבעי עד כאן בערוך ואביק הוא לשון חקק כי ההוא דהקומץ רבה (דף לג·) ובפ"ק דעירובין (דף יח:) מאי היכר ליר אמר רב יהודה אבקתא חור שבאסקופה שציר הדלת סובב בו ולפי שיטת מתניתין נמשכין לאמבטי מים כשרים לטבילה דלאחר שרחצו בחמין שבמרחץ נכנסין לאמבטי שאצלו וטובלין בו והאי אביק כלי מתכות הוא ומשוקע באמבטי ויש בו נקב דכשנמאסים מי האמבטי מחמת טבילות

פותחין

א) צ"ל חיבור . ב) צ"ל דלא חיישינן . ג) צ"ל תחתיו .

ד ספוג · הוא ספוג הים והוא אשר ישאר המים שאובין בתוכו ולא יתערבו במי המקוה וזה אפשר בלרות פי הכלי ולזה אמר שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו רלה לומר שיהיו המימות עצמם הנשפכים במקוה : ה אמרו מטבילין בהם כמה שהם ר"ל שאנחנו לא נצריך שיהיה הקופה נקובה כשפופרת הנוד לפי שהמים אשר בהם מתערב במים אשר במקוה להתרחבות אריגתן ורוב הנקבים אשר יכנס מהם המים וגודלן וכן ג"כ אם תהיה תחת הצנור והיו המים נוזלין תוך קופה ויצאו למקוה ולא יפסלו לפי שאינם מים שאובין וכן מי שהטביל שק או קופה יטביל כדרכו ויעלהו אע"פ שיעלם מלאים מים וירדו מהם במקוה ואינם מים שאובין להתרחבות נקביהם ואין הלכה כר' יהודה : ו ועוד יתבאר לך במסכת (עוקלין) [ידים] (פ"ג) שמי שהכנים ידיו בחלל תנור טמא שנטמאו ידיו וכן יתבאר פעמים רבות שכלי חרס הטמא יטמא משקין ויטמאו אלה המשקין כלים וזאת הגסטרא הוא כלי חרס תעשה לזלח המים כמו שביארנו בכלים אם תהיה הגסטרא טמאה בתוך המקוה והיא כבר נתמלאה מים ממוסכה מתחת ותהיה חיצונה נותרת על המים חוצה מן המקוה והטביל כלים בתוכה בעת מה שיעלה הכלים והיא מטפחת ותגע בחיצוני זאת הגסטרא היוצאת והיו אלו הכלים טמאים על גב כלי חרס וכן אם טבל במעיין אשר בקערורות התנור בעת לאתו והגיע ידיו באויר התנור הטמא ויטמאו ידיו ואם המים גוברין על התנור עד שיהיו עולות אליו כשיעור העלות הידים מצד שאם הגיע ידו למעלה מהתנור יצאו ממנו והם טבולות במים ותהייכה ידיו טהורות: ז בעוביה וכחללה· כמו עובי גשמה ונקבה ושיעורה אמר שיעור נקבה קוטב ב' אצבעות ואם תהיה בין שני המקואות נקב שיעורו זה השיעור נתערבו שני מקואות ושבו מקום אחד ואמר שהיא מן התורה רוצה לומר חיוב הטבילה במקוה מים ולשון התוספתא כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהם כשיעור ספקן טמא שכל דבר שעיקרו מן התורה ושיעורו מדברי סופרים ספקו טמא וכבר ביארנו שזה לא יחסר מאמרם שיעורין הלכה למשה מסיני לפי שכל מה שאינו בפסוק יקראוהו מדברי סופרים:ומברייית המים כמו עדשי המים ובעלי חיים הם מתילדים במים אמר שהם אם יהיו בזה המקוה אשר היא כשפופרת הנוד לא יגר אותו ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: ח כבר ביארנו שהסלון לא יפסול את המקוה ולא ישוב המים ההולכין עליו מים שאובין לפי שאינו מקבל היטב ואפילו היה מקבל כפי מה שקדם שהוא לא נעשה לקבלה : ואמר של חרס ושל אבר והוא העופרת כפי הידוע ובתוספתא אמר בזאת ההלכה מביא סלון של עץ ושל עצם ושל זכוכית ומניח ידו תחתיו הנה כבר התבאר לך שהכוונה סלון מ"מ ואם הושם קצה הסלון במקוה התחתון כשר וילחוץ המים בידיו עד שימלא הסלון ואחר יגביהו עד שיגיע קצהו האחרון למקוה השני הנה מעת שיפגוש קצה הסלון במים אשר בו למים אשר במקוה נתחברו המים במים ונשלם השיעור: ואמר ממלא בכתף ונותן לעליון כפי עיקר הידוע שמקוה שיש בו מ' סאה לא יפסלוהו מים שאובים : ט שתי · הוא האורך וכמוהו בכותל מלמעלה למטה · וערב הרוחב וכמוהו בכותל מימין לשמאל : וכוונת מצטרף שנצטרפו השני מקואות וישלם השיעור יחד ורבי יהודה מהפך ואומר לערב מצטרף לשתי אינו מצטרף: ואמר נפרצו זה לתוך זה שנהרסה המבדלת העליונה הנה מעת שיעבור המים למעלה מן המבדלת ואפי' בעובי קליפת השום ברוחב ב' אצבעו' ונתערבו המי' בזה השיעור שבמקוה

אחד

סאה אינו נפסל בנוים שאובים אפילו רבו עליו השאובים והרמב"ם פי' שיפקה הסילון בתחתון וימלא אותו ויניח ידו בפה הסילון בעבור שיתמלא ואח"כ יגביה ראשו השני וימשכנו עד המקוה העליון ואותו שהניח תחתיו ידו לא יוציאה מן המקוה התחתון : ומשיקו אפילו כשערה ודיו . כיצד משיקו כשיגיע ראשו השני בעליון יסיר ידו שהניח בתחתון נמצא שנתחברו השני מקואות ע"כ : (נכתב בגליון וז"ל ט כותל וכו'. (פי') הרא"ש ז"ל פי' לשתי מצד זה לצד זה וכו' אמנם הרמב"ם ז"ל פי' להיפך בשתי הוא האורך מלמעלה למטה וערב מימין לשמאל ודוק ותשכח : נפרצו מלמעלה. בראש הכותל והנקב רואה את האויר אם נתערבו המים כל דהו ברוחב שפופרת הנוד סגי. ע"כ נכתב בגליון) : י האביק וכו'. אביק פירש בערוך כמו ביב שהמים נמשכין לתוכו ויורדים מן המטבעי לתוך האביק והאביק הוא לשון חקק כי ההיא דפרק הקומץ רבה ובפ"ק

א) צ"ל מתחים הסילון :

פירוש רב האי גאון

פי' פי המערה כאות' ששנינו (עירובין פ"ח מ"ו) מקצתן עשו עוקה ומקצתן לא עשו את שעשו עוקה מותרות ואת שלא עשו עוקה אסורין ועוקה זו כעין שוקת נקוב בתחתיתו נתון על פי הביב או ע"פ המער': ט בשתי. פי' כל מחיצה דקיר ארכו שהוא גבהו שמו שתי כאורך הבגד ורחבו שמו ערב וכן כל דבר כדאמרינן בגמרא (עי' עירובין ע"ז:) לענין מי שמוציא במדבר: י האביק. פי' אלקנה אלדי וכרג נ"נה אלימאפי אלוון והוא פי'

מהר"ם מרוטנבורג

המערה עלמה וכפ"ג אמרי' גבי שבת בפ"ק דשבת חורי רס"י כרה"י דמו :

ח וכניח ידיו תחתיו ולשון תחתיו נראה לי לפרש משום דזימנין דראש העליון נמוך מאד שהמים לפין מלמעלה משפת הסילון וראשו התחתון גבוה מאד שאם לא סי' מניח ידו על הסילון בראשו שלמעל' היו המים שוטפין

הגהות הגר"א

[א] מ"ה בר"ש ר"י אומר משום ב"ש בכלי גדול כצ"ל :

פירוש הרא"ש

שכשנתערבו שניס הכשרים נעשו כמקוה אחד של מ' סאה והוכשר השאוב שנתחבר להם ואפילו נתחבר האמצעי לשאוב אלו קודם שנתחבר לכשר לא נפסל בכך שהרי נתחבר גם לכשר קודם שירדו השאובי' לתוכו ותדע שהרי אף כשהשאוב באמצע לא נפסלו הכשרי' במה שנתחברו לשאוב על שפתם ושוב ירדו מן השאובים לתוכן דהא קתני במקואות כמות שהיו פירוש א) השני חלקי הכשרים להקוות עליהם והיינו טעמא לפי שע"י תערובות ובהמשכה ירדו לתוכן: היה שאוב באמצע . כיון שמפסיק בין הכשרים אינם מתערבי' יחד ונשארו כמו שהיו: ד הספוג וכו'. הספוג שבלועים בו ג' לוגין וכשנפל למקוה נתערבו מים הבלועים בו עם מי המקוה וכן דלי שפיו צר ובו ג' לוגין מים שאובים ונפל למקוה ולא נפלו כל המים שבתוכו אלא נתערבו עם מי המקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא שלשת לוגין שנפלו ונתערבו כולם עם מי המקוה: ה השידה וכו' כשפופרת הנוד . רבנן משוי להו לעוקת המערה ור' יהודה מפליג לפי שם כלי עליהם ובעי ד' טפחי' בגדול או רוב הכלי בקטן כשרוב הכלי הוא יותר משפופרת הנוד: מפני שהמים משרבין . דרך נקבי האריגה ואין תורת כלי עליהם לפסול המקוה ואם הטבילום במקוה מלומם א"צ לכפותם על פיהם כשאר כלים שלא יהיו המים שבתוכו פוסלין את המקוה כשחוזרין לתוכן כדתנן לקמן בפ"ז אלא מטבילם ומעלם כדרכן שאין המים שבתוכן שאובים : ו גיסטרא וכו'. פי' גיסטרא (פי') מלת גיסטרא מורכבת גיסי תרי שבר כלי והיא טמאה ושפתה חוץ למים אלא שיש פגימות בשפתה כמו כלי חרס שנשבר שאין מקוה השבר שוה ונכנסין המים לגיסטרא דרך אותן הפגימות: הכלים שהטביל בה טהרו מטומאתן. כי מי המקוה מחוברין למים שבתוכה אבל כשהוציאו הכלים מן המים והוא עדיין באויר הגיסטרא נטמאו המים הדבוקים בכלי מאויר הגיסטרא וטמאו את הכלי כדין משקים טמאים שמטמאים את הכלי. אבל אם היו המים צפין ע"ג גיסטרא אז לא נטמאו המים שנדבקין בכלי: וידיו טמאות. מאויר התנור ואם היו המים צפין על התנור כשיעור גובה רום ידיו אם נטמאו גם נטהרו אבל בפחות מרום ידיו טמאות לפי כשנגע תחתית ידו בתנור עלה לד העליון מן המים : ז ערוב וכו'. פי' ערוב

א) צ"ל שהכשרים כשרים להקוות .

פירוש הרא"ש

מקואות שאוב בצד מקוה כשר או חסר בצד שלם או שנים חסרים צריך שיהא רוחב הנקב כשפופרת שנותנים בפי הנוד : בעובי שפופרת וכחללה. והוא שיעור שתי אצבעות בריוח שמהפכה בתוך הנקב: וכן כזית מן המת. אם ספק אם יש בו כזית אם לאו טמא דשיעורין דאורייתא הן: מברייית המים. שרצים הגדילים במי': ח מטהרין וכו' העליון מן התחתון. כגון שני מקואות שעומדים בשיפוע ההר ומביא סילון ונותן ראשו א' בעליון וראשו אחד בתחתון ובצד העליון יסיה א) (התחתון) הסילון בתוך המים ושיפוע הסילון יהיה כשיעור זה כשיתמלא למטה יגיע תחתיתו מצד העליון במים שבעליון וכשמתחילים המים לירד מן המקום העליון לתחתון יניח יד בפי הסילון שלמטה עד שיתמלא הסילון גם למעלה וכשיסיר ידיו נמצא שני מקואות מחוברים במים ברוחב שפופרת הנוד רגע א' וכשירדו המים למטה יטהרו מושקין כשערה ודיו : והרחוק מן הקרוב. ולא חיישינן שמא בעוד שהוא טובל בא אדם והפסיק ההשקה: ממלא בכתף דמקוה שנשאר בו מ'

מסורת הש"ס

[א] בסוכה יט: וכן במשנה שבמשניות אי' הנרוק כדהכא ופירש רש"י בסוכה טיט הנרוק שראוי לסוריקו מכלי אל כלי כגון שהוא רך וכו' מיהו בזבחים [כב.] אי' טיט הנדוק בדל"ת ופי' רש"י נדוק דק שראוי לסוריקו מכלי אל כלי אבן מלשון הרמב"ם בפירושו וכן לשון הר"ב ברטנורה מוכרח דגירסתו היה כרי"ש]: ב) [חולין כה:] : ג)(כסכ.): ד) יבמות פב: זבחים כב. : ה) עירובין כט: [מכות ג.]: ו) [שבת קמה: ע"ש]:

פירוש רב האי גאון

אותה האמה שיביאו המים החמי' והקרי' בה ויורדים אל האמבטי שמו אביק אבטח א) ויש שונים אמבטי : יא המטהרת . פירוש אלוון אלגאנגרה אלדי ישבה אל חור המקום אשר לוקחי' ממנו המים לרחוץ בו שמו מטהרת : פ"ז ב התמד . פי' כמו שפירשנו בזרעים :

א) פי' עלוך ערך אבט וערך נפח .

[נ"ל החלק הא' מק' זפ' ואם יש בו שמוני' צריך שיהי' בו א' (מו' מאות ו כא') ועי' [מתרי"ת בבריכה כן לשונו בנא"י] בהרע"ב ותוי"ט]

מהר"ם מרוטנבורג

עיגולי שלג מן הסילון ולא היו שם כאים אפילו כחוט השערה לב"ק מנית ידיו תחתיו אפילו ברגלו ...

הגהות הגר"א

[א] משנה ב מתני' משהחמיץ פעמים מעלין ופעמים פוסלין כצ"ל: [ב] שם לתוכו סאה מהם לא פסלוהו ולא העלוהו: [ג] שם מ"ג מוחל ונשתנו מראיו או יין פוסל ...

מן הצד אינו פוסל מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה דברי רבי מאיר וחכ"א אם מקבלת האמבטי רביעית עד שלא יגיעו לאביק כשר ואם לאו פסול רבי אלעזר בר' צדוק אומר אם מקבל האביק כל שהוא פסול : יא *המטהרת שבמרחץ התחתונה מליאה שאובין והעליונה מליאה כשרין אם יש כנגד הנקב ג' לוגין פסול כמה יהא בנקב ויהיה בו ג' לוגין א' משלש מאות ועשרים לבריכה דברי רבי יוסי ורבי אלעזר אומר אפי' התחתונה מליאה כשרים והעליונה מליאה שאובין ויש בצד הנקב ג' לוגין כשר שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו :

פרק שביעי

א יש מעלין את המקוה ולא פוסלין פוסלין ולא מעלין לא מעלין ולא פוסלין ב*אלו מעלין ולא פוסלין השלג והברד והכפור והגליד והמלח והטיט א) הנרוק אמר ר' עקיבא היה ר' ישמעאל דן כנגדי לומר השלג אינו מעלה את המקוה והעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה רבי יוחנן בן נורי אומר אבן הברד כמים כיצד מעלין ולא פוסלין מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת נפל מהם סאה לתוכו והעלהו נמצא מעלין ולא פוסלין : ב *אלו פוסלין ולא מעלין המים בין טמאים בין טהורין ומי כבשים ומי שלקות ב) והתמד עד שלא החמיץ כיצד פוסלין ולא מעלין ג) מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קרטוב ונפל מהם קרטוב לתוכו ולא העלהו פוסלו בג' לוגין אבל שאר המשקין ומי פירות והציר והמוריים והתמד משהחמיץ פעמים [א] מעלין ופעמים שאינן מעלין כיצד מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת נפל לתוכו סאה מהם [ב] *ולא העלהו ד) *היו בו מ' סאה נתן סאה ונטל סאה ה"ז כשר : ג *הדיח בו סלי זיתים וסלי ענבים ושנו את מראיו כשר ה) רבי יוסי אומר *מי הצבע פוסלין אותו בשלשה לוגין ואינם פוסלין אותו בשנוי מראה נפל לתוכו יין [ג] ומוחל ושנו את מראיו פוסל כיצד יעשה ימתין לו עד שירדו גשמים ויחזרו מראיהן למראה המים היו בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיהן למראה המים : ד ו) *נפל לתוכו יין או מוחל ושנו מקצת מראיו אם אין בו מראה מים ארבעים סאה ה"ז לא יטבול בו :

שלשה

אחד ואין הלכה כרבי יהודה : י אמבטי · הוא רחב המרחץ ואביק הוא אלנביק והמים אשר יגרו לתוך האמבטי ולתוך האביק הם מים כשרין אך כל מה שיגיע מהם בתוך האביק הם פסולין לפי שהם ישובו שאובין לפי שהאביק הוא כלי *להיותו נתך לארץ וזהו אמרם ממנו בתוספתא שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע ומלורת בנינם ותבנית זה האביק יהיה מובן זה המחלוקת והעיקר כבר ידעת אשר בהם התקון והוא שמים שאובין בלד מים כשרים לא יפסלום ואע"פ שימששו מים למים ובאמצע פוסל לפי שכבר הגיעו המים שאובין לתוך המקוה והלכה כחכמים : יא ג' לוגין שנפלו · המטהרת היה תבניתה אצלם שהוא שני רהטים האחד יותר גבוהה מן השנית ובמחילה ובמסך המבדיל בין שני הרהטים נקב כפי זאת הצורה*

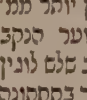

ואם תהיה התחתונה מים שאובין הנה נחשב כל מה שבחלל זה הנקב מים שאובין שמגיע במקוה כשר אשר למעלה והוא בלדו : ואחר אמר כמה יהי' שיעור הנקב שיכללוהו ג' לוגין מים שאובין ואמר שאם יהיה כשיעור שיעבור בזה הנקב חלק משלש מאות ועשרים מכל המים שאובין אשר במקוה התחתון אשר הוא טלו מים שאובין וזאת החלוקה אמנם זכרתיה לפי שזה המקוה התחתון אשר בו מים שאובין יש בו שיעור מ' סאה לבד ג' לוגין יהיה חלק מאלו השלש מאות ועשרים וזה שהסאה ו' קבין והקב ד' לוגין ובמ' סאה יש תשע מאות וששים לוגין ושלשה לוגין מט' מאות וס' הרי חלק מג' מאות וכ' ואם היו המים השאובין יותר ממ' סאה או פחות הנה ראוי שישוער הנקב ויחלוק חלקים יהיה בחללות הנקב שלש לוגין משל בזה אומר אילו היו המים אשר בתחתונה עשרים סאה יתחייב שיהיה הנקב שיעור יכלול החלק *מן' מאות ומ' וזה כולו מבואר וזאת הסברא לר' יוסי אמנם סברת רבי אלעזר יאמר שאפי' היות העליונה אשר בהם מים שאובין אשר היה אומר שאם יגרו אל התחתון יגרו מלמעלה למטה ואפילו היה בנקב די שיכללהו שלשת לוגין מים שאובין לא שהמשמש נאמרם שלשת לוגין מים שנפלו והלכה כרבי יוסי אשר אמר בהיות זאת הנגיעה באמצע המים הנה הם מים שאובין שנפלו לתוך המקוה :

א כפור · הוא מה שיקפא מן המים בעת נאתו ויורד דק : וגליד מה שיקפא מן המים על פני הארץ ועל פני המים · וטיט הנרוק טיט הרקיק הרבה כמו הרוק ואשר העידו בו אנשי מידבא אמת ואמנם א) היה מעיד ר"ע מגלד השם העשוי לפנים לא שהוא יתשוב זה : ב המים בין טמאים בין טהורים · ר"ל מים שאובין : מי כבשים · המימות אשר יכבשו בהן המכובשין כמו המים אשר יכבוש בהם הזיתים והקפרי' : ומי שלקות · המים אשר ישלקו בהם השלקות : והתמד · שמרי יין אם יושם עליהם מים ויחומץ ממנו או מהשתנות הענבים קודם שיתחמצו לפי שהם אם יתחמצו אחר זמן ישוב כמו מי פירות וכבר בארנו שקרטוב חלק מד' וששים מלוג ושג' לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה אם היה פחות ממ' סאה : ומוריים · הוא המור ואמרו שהוא כעין מים · אין מעלין דומה לאמרו בתחלת הפרק שיש שם דברים שאין מעלין ולא פוסלין : ג כבר ביארנו פעמים רבות שמוחל הוא המים השחורים אשר יגרו מן הזיתים וכבר קדם שמי פירות לא יפסלו את המקוה בג' לוגין וכן שאר המשקין ולכן לא יפסול היין ומי הזיתים המקוה אלא בשנוי מראה ואפי' היה במקוה מאה סאין עד"מ ונפל בו מעט מיין או מי פירות ושנה מראהו נפסל עד שישוב אל מראהו ואפילו היה המקוה מכ' סאה ונפל בו יין או מי פירות ולא נשתנה מראהו הנה נשאר מראהו בענינו שלא נפסל ולא יתשוב גם כן באחד ועשרים סאה אבל בכ' סאה כמו שהיה כפי מה שקדם שהם לא מעלין ולא פוסלין ושמור זה : ד זה מבואר לא יצטרך ביאור :

א) שהי' חולק על ר"ע הוא במו"מ של הדין ועל צד הויכוח לא שהוא יסבור כך נ"ל .

פותחין הנקב שבאביק ויוצאין המים שבאמבטי וממשיכין לו מים אחרים נקיים וסותמין הנקב שלא יצאו המים ובזמן שהוא באמצע פסל לפי שכל המים גרורין על גביו כי ההיא דתניא בתוספתא שהבאתי לעיל בפ"ב (רפ"ג) גיסטרא שהיא משוקעת בקרקע בור של גת וירדו גשמים ונתמלאת הרי אלו פסולין מפני שהם גרורים ע"ג כלים ואם הוא מן הצד לא פסל דאין המים גרורין על גביו ואין כאן שאוב אלא מה שבתוכו ושאר המים הוו להו כמקוה כשר סמוך לשאוב ורבנן סברי דאם מקבלת האמבטי רביעית מים כשרים קודם שיגיעו לאביק כאילו מקבלת מ' סאה דמי משום דרביעית שיעור מקוה הוא מדאורייתא למחטין כדאיתא בפ"ק דפסחים (דף יז:) ואמרי' בפרק שני דזבחים (דף כב.) מקוה שיש בו מ' סאה אם קדח בו רביעית מטבילין בו מחטין וצינוריות דמהכשירא דמקוה קא אתו · ר"א ב"ר צדוק סבר דכיון דמקבל האביק (פוסל) כל שהוא [פוסל] כלומר בכל ענין שיהיה בין באמצע בין מן הצד בין מקבלת האמבטי רביעית קודם שיגיעו לאביק בין אינה מקבלת: תניא בתוספתא (פ"ה) המת במרחץ הקמין טמא המת בקמין המרחץ טמא מפני האביק הנוגע באביק טמא וטהור בעלייתו ר"ש אומר הנוגע באביק טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע · פי' האי מרחץ היינו אמבטי דמתניתין שמימיו כשרין לטבילה וקמין הוא כעין קומקומין שיש בו מים חמין ולוקחין מהם לחמם מימי האמבטי דאין נפסלין במים שאובין כיון דיש בו מ' סאה מים כשרים ואם המת באמבטי נטמאו כל אותן המין ואם המת בקמין האמבטי טמא מפני האביק כלומר לא שיטמאו מימיו דלא מקבלי טומאה אלא האביק לבדו טמא ומטמא את הנוגע בו בשעת טבילה אע"פ שפינו את המת · וטהור בעלייתו דאע"ג דאדם הנוגע בכלים שנגפו במת בעי הזאה ג' ושביעי כדפרישית ברים אהלות ה"מ בכלים תלושין אבל האי אביק מחובר הוא וגם משמש עם הקרקע שעיקר תשמישו לדבר שאינו מקבל טומאה וטומאה קלה בעלמא אית ביה מדרבנן ותדע דהא ר"ש מטהר לגמרי · יא המטהרת שבמרחץ · שקתות המים העשויות במרחץ מכל צדדין וממשכין בהם מים לוגנין ברהטים דלאחר שרחצו בחמין מתשטפין בלונן ומטהרין את עצמן ופעמים שהן נקובות זו לזו וגבוהות זו מזו שיש עומדות בגובהו של מרחץ ויש בשיפולו והמים באים מזו לזו דרך הנקבים : אם יש כנגד הנקב שלשת לוגין פסול · אם אין בו מ' סאה נפסל להקוות עליו אע"פ שהכשר לצד העליון ואין דרך מים לעלות וכל שכן אם הכשר לצד תחתון : אחד משלש מאות ועשרים · דשלשת לוגין אחד משלש מאות ועשרים בארבעים סאה דאמה על אמה ברום ג' אמות הוא שיעור מקוה המחזיק ארבעים סאה לא ותשוב שיעור הנקב אחד משלש מאות ועשרים של אמה על אמה ברום שלש אמות : אפי' התחתונה מליאה כשרים והעליונה מלאה שאובים שדרך מים לירד אפי' הכי אין שלשת לוגין שאובין שבנקב פוסלין את התחתונה : שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו · ור"א לטעמיה דמכשר כמו כן בברייתא שהבאתי לעיל בפרק שני גבי גיסטרא שהיא משוקעת בקרקע בור של גת דפסלי רבנן מפני שהן גרורין על גבי כלים ור"א מכשיר שאין המים פוסלין את המקוה עד שיפלו לתוכו :

א אלו מעלין ולא פוסלין · באידך בבא מפרש כילד : אבן הברד כמים · דפוסלין בשלשת לוגין ואין מעלין במקוה חסר קורטוב ונפל לתוכו קורטוב ברד אין משלימין אותו לארבעים סאה להכשירו לטבילה: תניא בתוספתא (פ"ה) עיגולי שלג המשוקעין במקוה הרי אלו מעלין ור' יהודה אומר אינן מעלין ומודה רבי יהודה שהוא מביא טיט הנרוק בעריבה ומשיק ויורד וטובל . פי' טיט הנרוק נחשב כמים לענין מקוה ואין נחשב כמים להפסל בשאיבה : נמצאו מעלין · שהשלימוהו ולא פוסלין בשלשת לוגין שאובין דסאה ששת קבין וקב ארבעת לוגין : ב מי כבשין ומי שלקות. שנכבשו בהן פירות וירקות או נשלקו והא דתנן במסכת תרומות בסוף פרק י' מי כבשין ומי שלקות של תרומה אסורים לזרים בירושלמי פריך עלה ממתני' דהכא הא עביד ליה אוכל והכא הא עביד ליה משקה אמר רבי מנא כאן בקשין כאן ברכין כאן באוכל כאן במשקה אמר רבי [יוסי] בר בון אפי' תימא כאן וכאן בקשין כאן וכאן ברכין טותבין פעם לתרומה ואין נותנין מעם במקוה כלומר קשין שנתערבו המים מחמת הכבש והשלק רכין מים בעלמא והא דקאמר כאן באוכל כאן במשקה היינו פירות דקשין ורכין ור' יוסי בר בון משני דתרומה תלויה בנתינת טעם דאוסר באכילה אבל משום הכי לא נפקי מתורת מים לענין מקוה: והתמד עד שלא החמיץ. בספ"ק דחולין (דף כה:) נמי תנינן הכי ואמרינן בגמרא מני מתני' לא רבי יהודה ולא רבנן דתנן המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ורבי יהודה מחייב מני אי רבנן אע"ג דהחמיץ אי רבי יהודה אע"ג דלא החמיץ ומשני רב נחמן בשהחמיץ מחלוקת ומתני' רבי יהודה ור' אלעזר מסיק דבשלא החמיץ מחלוקת וצריך לדקדק שלא תקשי מסקנא דירושלמי לפי טעמי דהתם : פעמים מעלין · כדמפרש בשיש בו ארבעים סאה מים כשרים ונתן בו סאה מי פירות ואח"כ נטל ממנו סאה בתערובת מים ומי פירות ביחד דהרי כל הסאה של מי פירות משלים את המקוה ולא נחסר ממנו כי אם אחד מארבעים ואחד לפי חשבון ובסוף פרק הערל (דף פב') אמרינן דכשר על רובו : פעמים אין מעלין· כדקתני במקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת וכו שאר המשקין חלוקין מן המים דאילו מים היו פוסלין ושאר המשקין לא פוסלין ולא מעלין כה"ג אבל בפעמים מעלין אין שאר המשקין חלוקין מן המים דמקוה שיש בו ארבעים סאה שלמים נתן סאה מים שאובין ונטל סאה כשר ואפי' יותר מרובו משא"כ במי פירות : ג כשר · דהדחת סלין לא חשיב שינוי מראה : מי צבע פוסלין אותו בשלשת לוגין' בפ"ק דמכות (דף ג:) פריך מהכא לרב דאמר שלשה לוגין מים שאובין שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו ומשני התם מיא דליבעא מיקרי הכא תמרא מזיגא מיקרי : ואין פוסלין אותו בשינוי מראה · משום דלצבע לית ביה משמא : ימתין עד שירדו גשמים · דלמלאות בכתף אי אפשר דבחסר עסקינן דנפסל בשלשת לוגין : ממלא בכתף· גם כאן משמע דמקוה שלם אין השאובין פוסלין אותו לעולם : ד לא יטבול בו · אפילו במקום שמראיו מים אם טבל לא עלתה טבילה : תניא בתוספתא (פ"ה) מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לתוכו יין ונשתנו מראיו אינו נפסל בשלשת לוגין ולא עוד אלא אפילו חזרו מראיו לכמות שהיו כשר היו בו מ' סאה ונפל לתוכו יין ונשתנו מראיו חציו הטובל בין במקום המים בין במקום היין כאילו לא טבל נפלו לו שלשת לוגין [ד] יין בין במקום היין בין במקום המים כאילו לא נפלו [ה] הי' שאוב והסיק במקו' היין זה וזה לא טהר הסיק במקו' המים מקו' המים טהר מקום היין לא טהר חבית שנשבר' בים הגדול ומראה אותו מקום כמראה אותו היין הטובל באותו מקום כאילו לא טבל ולא עוד אלא אפילו נפל שם ככר של תרומה טמא · פי' אינו נפסל בשלשת לוגין מים שאובין שנפלו בעוד שנשתנה מראיהן ואפי' חזר אחרי כן למראיו כשר להקוות עליו · כאילו לא טבל שהרי אין במקום המים ארבעים סאה דכולו לא היה אלא ארבעים סאה · נפלו לו

שלשת

פנקב כאילו הם במטהרת העליונה ואם הם שלשה לוגין פסולה המטהרת העליונה להקוות עליה : במה יהא בנקב . ובמה שכנגדו שיהיו המים שלשת לוגין אחת משלש מאות בבריכה כשהבריכה מחזקת ארבעים סאה דמ' סאה הם ... ששה קבין וקב ארבעה לוגין : רבי אלעזר סבר שאין רואין המים שבשאובים כאילו הם בבריכה ואפילו הכשרים בתחתונה :

א יש מעלין וכו' . יש מעלין . משלימים אותם לארבעים סאה ואין פוסלין אותם משום שאיבה : כפור . הוא כרד דק דק היורד : גליד . הם מים הנקרשים : כיצד וכו' . פירוש נמצא מעלין שהשלימוהו ולא פסלוהו בג' לוגין מים ... ומי שלקות . שנכבשו בהם ירקות או נתבשלו : והתמד . שנתן מים על שמרים בעוד שלא תוסס וקלט טעם היין הוי כמיא בעלמא : כיצד וכו' . ציר היוצא מן הדגים : מוריים . משקה אחר עשויה לטבל בו : ... מפרש עד רוצא שיהיו תשע עשרה מי פירות והשאר מים נמצא שמעלין שהרי כשנטל סאה חסר המקוה מארבעים סאה מים כשרים ומי פירות משלימין אותו ובהא דקאמר אין מעלים חלוקים הם ממים שאובים דאלו לא ... סלים אבל פעמים מעלין גם מים שאובים אם נתן סאה ונטל סאה ואפילו יותר מרובו : ג הדית וכו' . הדית בו סלין לא חשיב שינוי מראה אלא דבר שיש בו ממש כגון יין או מוחל אבל הדחת סלים ומי צבע לא חשיב ... אותו בשלשה לוגין . דמיא דליבעא מיקרי : ממלא בכתף . דמקוה שלם אינו נפסל ואפילו רבו עליו מים שאובים : ד נפל לתוכו יין וכו' לא יטביל בו . אפילו טבל במקום שמראיו מים לא עלתה לו טבילה :

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ח מהל' מקואות הל"ב סמג עשין רמח טור שו"ע יו"ד סימן רא סעיף יח :
א ב מיי' שם פ"ז הל"א סמג שם טוש"ע שם סעיף ל :
ב ג מיי' שם הל"ב סמג שם טוש"ע יו"ד סימן לח סעיף כד וסעיף ט וסעיף כב :
ג ד מיי' שם פ"ז הל"ג טור שו"ע שם סעיף כד :
ד ה ו מיי' שם הל"ד טור שו"ע שם סעיף כה :
ה ז מיי' שם הל"ט טור שו"ע שם סעיף כו :

פירוש הרא"ש

ובפרק קמא דעירובין מ"א (סוכה ל"ב) אבקתא פירוש חור שבאסקופה. שציר הדלת סובב בתוכו. ומים כשרים נמשכין לאמבטי

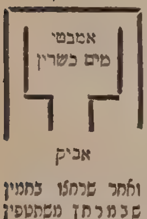

ולאחר שרחצו בחמין שבמרחץ מתטהרין במים שבאמבטי וטובלים בו ואביק הוא כלי מתכות ועומד באמצע האמבטי ויש בו נקב וכשממשכין מי האמבטי פותחים נקב האביק ויצאים כל מי האמבטי לחוץ וסותמין את הנקב וממשיכים מים אחרים לאמבטי ובזמן שהוא באמצע פוסל כי מפני שבתוכו מן האמבטי גרורים על גבי כלים (כדתניא בתוספתא) בגסטרא שהיא משוקעת בקרקע בור של גת וירדו גשמים ונתמלאת הרי אלו פסולים מפני שהם גרורים על גבי כלים) אבל אם מן הצד לא פוסל מפני שאין מי האמבטי גרורים על גבו ... יא המטהרת שבמרחץ ...

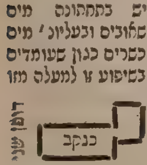

אע"פ שאין דרך המי' לעלות מן התחתונה לעליונה רואים כל המים שכנגד הנקב עד דופן השני ...

ג' לוגין יין שלא שינה מראיהן כאילו לא נפל וטובל בין במקום המים בין במקום היין : היה שאוב. והיה בו שיעור שני מקוואות או שלש. והשיקו למקוה כשר כדי להכשירו לטבילה. השיק במקום היין זה וזה לא טהר אע"פ שיש במקום המים שיעור מקוה דשאובין נינהו ולא סלקא להו השקה שבמקום היין. נפל שם ככר של תרומ' טמא אם היה היין טמא ובפ"ק דמכות (דף ד.) מייתי הך ברייתא ולא גרסינן התם ולא עוד אלא גרסינן כן נפל שם ככר ואמר התם מאי וכן מהו דתימא אוקי גברא אחזקיה ה"נ אוקי תרומה אחזקיה קמ"ל עוד אמרינן התם דוקא ים הגדול דקוו וקיימי אבל נהרא בעלמא לא:ה הכל הולך אחר המראה.בפ"ק דמכות (שם) אמר רב ג'לוגין מים שאובין שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו ומייתי התם מתני' דהכא ובעי עלה רב פפא רב תני חסר קורטוב ברישא אבל שלשת לוגין לתנא קמא פסלי ואתא ר' יוחנן בן נורי למימר הכל הולך אחר המראהי ורב דאמר כר' יוחנן בן נורי או דלמא רב לא תני חסר קורטוב ברישא ור' יוחנן בן נורי כי פליג אסיפא פליג ורב דאמר לדברי הכל: א) אף השני טהור דאית ליה גוד אחית כדאמרינן בסוף אין דורשין (דף יט.) ופליגי התם אמוראי דאיכא מאן דאמר מחלוקת במעלות דרבנן אבל מטומאה לטהרה דברי הכל השני טמא ואיכא למ"ד מחלוקת מטומאה לטהרה אבל במעלות דרבנן דברי הכל אף השני טהור : תניא לעיל בתוספתא (פ"ג) שלשה גממיות שבנחל העליונה והתחתונה של עשרים עשרים סאה והאמצעית של מ' סאה ר' יהודה אומר ר' מאיר היה אומר מטבילין בין בתחתונה בין בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה וחכמים אומרים בין כך ובין כך אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה ארבעים סאה · פירוש ר' מאיר אית ליה גוד אחית וגוד אסיק ור' יהודה גוד אחית אית ליה גוד אסיק לית ליה ורבנן אפי' גוד אחית לית להו ומתני' רבנן היא ובסוף אין דורשין (שם·) מייתי להך ברייתא ולא מייתי מילתא דרבנן וברים פ"ב דגיטין (דף טז·) משמע טעמא דרבנן דמתניתין משום דטופח להטפיח אינו חיבור : עוד תניא בתוספתא (פ"ה) מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו ב' וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא כיצד הוא עושה עודהו הראשון במים אחד ממלא בכתף ונותן לתוכו וטהור ר' יהודה אומר עודהו רגלו של ראשון במים אחד יורד וטובל וטהור : ו סגום · בגד עב של למר : מקצתו נוגע במים טהור . ואין המים המתמצין נחשבין כשאובין כל זמן שלא העלה לגמרי מן המים : וטהור · המקוה : המים שבתוכו שאובין · וחוזרין ופוסלין את המקוה בשלשת לוגין שהיו בו ארבעים סאה מכוונות ונתחסר שהגביה שפתותיהן מן ומהמים : תניא בתוספ' (ספ"ה) הטביל בו יורה גדולה הרי זו טמאה מפני שמים מקלחין כיצד הוא עושה מורידה דרך פיה והופכה ומטבילה ומעלה אותה דרך שוליה הקופץ למקוה הרי זה מגונה הטובל פעמים במקוה הרי זה מגונה האומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה הרי זה מגונה ר' יהודה אומר כבוש ידך עליו עד שתלא נפשו · פי' מפני שהמים ב) (מחלקין) נעשים מים שבתוכה שאובין : ז בטיט העבה · שאינו נרוק ואין מטבילין בו שהמים מקדמין לאותן הגומות של כרעי המטה ובמים טובלה ואין כאן חצילה דאין חוצץ אלא טיט היון וטיט היוצרים : שמימיו מרודדין · מלשון וירקעו תרגום ורדידו (שמות לט) · שאין המים עמוקים מחמת שהמקוה רחב והמים מתפשטים בכולו ואע"פ שיש בו מ' סאה אין כל גופו מתכסה במים בבת אחת: וכובש· לצד אחד של מקוה : אפי' חבילי עצים וקנים כדי שיתפחו המים · כלומר שיעלו כמין תפוח ויהיו עמוקים מצד אחד וטובל בהן ונקט לשון כובש מפני שהעצים והקנים צפין על פני המים וכובש אבנים עליהם כדי שיכנסו במים והא דקתני אפילו חבילי עצים וקנים כלומר לא מבעיא אבנים אלא אפי' חבילי עצים וקנים שהמים ביניהם לא חשיב הפסק ומצטרפין למ' סאה ובלבד שלא יחלקו כל המקוה דא"כ ה"ל כמקוה שחלקו בסל וגורגותני דהטובל שם לא עלתה לו טבילה כדאיתא בריש חומר בקדש (דף כב·) ויש מפרשים מרודדין שמימיו קרקעותיו שאין לו קרקע אחר כגון במקום בנעים שהיורד בו טובע בבוץ אין אדם יכול לטבול שם אלא א"כ הביא חבילי עצים ומפחין אותן על המים ועומד עליהן וטובל ואין לשון המשנה משמע כן : היה מוליך ומביא במים·כאדם שמוליך ומביא ידו במים ומתנענעין מי המערה ובאים הגלים על המעלה שהמחט נתונה עליה ולפי שהמחט דק וירא פן יפול במים דרך להטבילו כן וכיון שעבר עליה הגל טהורה :

ה א) אשלשה לוגין מים ונפל לתוכן קורטוב יין והרי מראיהן כמראה היין שנפלו למקוה לא פסלוהו שלשה לוגין מים חסר קורטוב ונפל לתוכן קורטוב חלב והרי מראיהן כמראה המים ונפלו למקוה לא פסלוהו ור' יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר המראה: ו ב) במקוה שיש בו ארבעי' סאה מכוונות ירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא רבי יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור גהטביל בו את הסגום והעלה ומקצתו נוגע במים טהור דהכר והכסת של עור כיון שהגביה שפתותיה' מן המים המים שבתוכן שאובין כיצד יעשה מטבילן ומעלה אותם דרך שוליהם : ז ההטביל בו את המטה אף על פי שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמים ומקוה שמימיו מרודדין כובש אפילו חבילי עצים אפילו חבילי קנים כדי שיתפחו המים ויורד וטובל זמחט שהיא נתונה על מעלות המערה היה מוליך ומביא במים כיון שעבר עליה הגל טהורה :

פרק שמיני

א ארץ חישראל טהורה ומקוואותיה טהורין מקוואות העובדי כוכבים שבחוצה לארץ כשרים לבעלי קריין אפילו נתמלאו בקילון שבא"י חוץ *למפתח כשרים אף לנדות מלפנים מן *המפתח כשרין לבעלי קריין ופסולים לכל הטמאים ר' אליעזר אומר הקרובים לעיר ולדרך טמאים מפני הכביסה והרחוקים טהורים : ב טאלו בעלי קריין שהם צריכין טבילה ראה מים חלוקים או עכורים בתחלה טהור באמצע ובסוף

ה רבי יוחנן אומר כאשר מראה הכל מראה המים והם ג' לוגין הנה יפסלו את המקוה ואע"פ שבקלת ג' לוגין יש חלב אשר לא יפסול בג' לוגין להיותו משאר המשקין כמו שקדם ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי : ו מבואר הוא שאם היה במקוה מ' סאה מכוונות וטבל בו איש הנה מ' סאה יחסרו להתלחלח גופו במים ולכן אותו אשר יטבול אחריו איננו טהור ר' יהודה אומר שאם היו רגליו עומדות במים הנה יהיו המים אשר עליו מחוברות במקוה וכבר ביארו בגמ' (חגיגה דף יט·) ואמרו מחלוקת במעלות דרבנן אבל לענין טומאה וטהרה דברי הכל טמא ומעלות דרבנן הם הנזכרות בחגיגה (שם) באמרם שהטהור לחולין יצטרך טבילה למעשר וכן הטהור למעשר יצטרך טבילה לתרומה : וסגום הוא בריגום ויתלו בו מים רבים ואם הטבילו באלו המ' סאה המצומצמות ונשאר קלתו במים הנה נחשב המים אשר בו כמחוברות לאשר במקוה והאיש אשר יטבול בו אחר זה טהור כל עוד שיעמוד קלת הבורגום במים וכן אם הטבילו כר וכסת של עור בזה המקוה ויצטרך שיעלו בזוויותיהם ופיהם למטה עד שלא ישאר בהם מים שאובין ויפסלו את המקוה להיותו ממ' סאה מכוונות שאם הגיע ממנו שלשה לוגין לגבורות בזה הכר או הכסת ואחר העלהו ושפכם במקוה נפסל כפי מה שהתבאר ואין הלכה כרבי יהודה : ז המטה היא רבת הגובה וזה המקוה קטן לפי שהוא ארבעים סאה מכוונות בהיות בלתי אפשר שיכלול המים למטה וילופו עליה עד שיטבעו רגליה בבוץ הנקפא אשר במקוה הנה הוא טהור לפי שאלה הרגלים אשר יטבעו בבוץ לא יגיעו בבוץ עד שיטהרם המים והוא אמרו מפני שהמים מקדמין וביאור מרודדין שטוחים על פני ארץ תרגום וירקעו ורדידו (שמות לט):כדי שיתפחו·שיגבהו ויעלו ר"ל שהוא ילחוץ המים מכל צד בחבילי עצים וקנים אשר יקבצו המים במקום א' ויתאו וישוב אליו גובה ויטבול בו ואחר אמר שאם הגיע המים בידו עד שישאו גלים ועבר מהם גל על זה המחט ועד"מ אשר על מעלות המקוה הנה נטהרה זאת המחט וכפי זה תקים :

א כבר ביארנו שדבורינו פה בבעל קרי אינו לענין טומאה וטהרה אלא לענין טבילה כפי מה שהיה המעשה בזה הזמן שבעל קרי אם היה בריא שיטבול במ' סאה ואז יתפלל ויקרא כמו שהתבאר בברכות (דף כב·) ואפילו היו אלה המ' סאה מים שאובין הנה הם כשרים לבעל קרי ר"ל שהוא אם ירד בהם מותר לו להתפלל ולקרא ואע"פ שלא טהר לענין טומאות וטהרות והבן זה הכונה ולא יסור ממך ודע שאין הבדל יעשהו האדם כפי מה שראוי בארץ ישראל ובחוצה לארץ ואמנם דברינו פה במקוואות הנמצאות אשר לא נדע אלה המים הנקוים אם הם שאובין או כשרים ואמר שהנמצא בארץ ישראל בחזקת טהרה ובזה ההבדל נכירהו עדיין ואשר בחוצה לארץ אינם בחזקת כשרים ואמנם הם כשרים לבעלי קריין לבד להיות מים שאובין כשרים לבעלי קריין כמו שביארנו והוא אמרו ואפילו נתמלאו בקילון אשר הם מים שאובים ודאי ואין בענין ספק שהם כשרים לבעלי קריין ואחר אמר שהמקוואות הנמצאות בא"י מה שיהיה מהן חוץ משער העיר הנה הוא בחזקת כשר ואפי' הנדה טובלת בהם ותהיה מותרת לבעלה ולא נאמר מאחר שזה איסור כרת לא תטבול אלא במקוה שנתאמת ענינו ונודע שהוא כשר וכל מקו' שיהיה בתוך המדינה ותסגר עליו שער המדינה אינו בחזקת טהרה להשתמש האנשים בו כי לפעמים ירחצו בגדיהם וכליהם וישיבוהו מים שאובים או הם בעיקר הקואתם מים שאובין ואינם ראוים אלא לבעלי קריין כמו שביארנו ורבי אליעזר אומר ואפילו אותו שהוא חוץ לעיר אם יהיה קרוב לעיר הנה הוא בחזקת שאוב להשתמש האנשי' בו ואין הלכה כרבי אליעזר : ב חלוקין · חלקות שלשלת הזולה או עכורין אם יהיה בתחלת השתן ואמר

א ארץ ישראל טהורה · משום דגזרו טומאה על ארץ העמים תנא א"י טהורה ואפי' עיירות של עובדי כוכבים : ומקוואותיה טהורין·ולא מחזקינן להו כשאובין דמסתמא בהכשר נעשו: לבעלי קריין· להתירם בדברי תורה כדאמרי' בפרק מי שמתו (דף כב.) ואפי' כולן שאובין טהורין : אפי' נתמלאו בקילון · הדרך שנמשכין בו המים הוי קילון כלומר שמילא בכתף ושפך בקילון ובאו למקוה: כשרין אף לנדות· אפי' לבעלה דבכרת ולא חיישינן שמא חסרין הוו ונפלו להן מים שאובין ואחר כך נתמלאו דחוץ למפתח אין רגל בני אדם מצוייה : מפני הכביסה · שיש לומר חסרין היו ונפלו מן הכלים שמכבסים שם : אבל רחוקין טהורין · דליכא למיחש הכי : תניא בתוספתא (ריש פ"ו) ארץ הכותים טהורה מקוואותיה ומדוריה ושביליה טהורים ארץ העמים טמאה מקוואותיה ומדוריה ושביליה טמאין מקוואות העמים שבחו"ל כשרים לבעלי קריין ופסולין לכל הטמאים ושבא"י חוץ מן הפתח טהורין לכל הטמאין ואין צריך לומר לבעלי קריין ושלפנים מן הפתח פסולין לבעלי קריין וא"צ לומר לכל הטמאים דברי ר"מ ר' יהודה אומר כשרים לבעלי קריין מפני שבעל קרי טובל במ' סאה בכל מקום ושחוץ למפתח כשרין אף לנדות אר"ש הלכה אין לי אלא מעשה במערה שהיתה בגינתו של מוסק אחד ברימון שהיו הכהנים כובשין את הגדר ויורדין וטובלין לתוכה א"ר יהודה מעשה במקוה שבין אושא לשפרעם והיה רבי דוסא מושיב בו ב' תלמידי חכמים כדי שיקוו בו המים מ' סאה שוב מעשה ברום בית ענת שהקוו יותר מאלפים כור ובאו ושאלו את ר' חנינא בן תרדיון ופסל שאני אומר עובדי כוכבים נכנסו וזלפוה בלילה וחזרו ומלאו אותה בקילון ומעשה בר"ג ואונקלוס הגר באשקלון וטבל ר"ג במרחץ ואונקלוס בים אר"ם בן קופסאי עמהן הייתי ולא טבל ר"ג אלא בים · מרחץ שבגליא עובדי כוכבים בזמן שמסגרת שלה פתוחה לרה"ר טהורה לרה"י טמאה מרחץ שבנבי' עובדי כוכבים וישראל נכנס לשחרית ומשיקה אע"פ שזה נכנס וזה יוצא טמאה נמצאת אומר בימים טהורה בלילות טמאה · פי' ארץ הכותים לא יתכן ככל לפרש אלא בעיירות של כותים שבארץ ישראל דאי בחו"ל הא גזרו טומאה על ארץ העמים אפי' לעובדי כוכבים נמי שבארץ ישראל טהורה אלא נקט כותים משום דבעי למתני מדוריה ושביליה ומיהו יתכן לפרש דמיירי בסוסיפתא ודכרותיה ואשקלון וחברותיה דאין בהם משום ארץ העמים כדתניא בתוספתא דסוף אהלות ובמקום שעובדי כוכבים גזור במקום הכותים לא גזור בירושלמי בריש פרק בתרא דע"ז מפרש שביליה טהורין חזקה שאין בוררין להן שביל אלא מתוך טהרה ומקוואותיה טהורין ר"א בר יוסף בשם ר' תנחום בריה דר' חייא דכפר אגרן הדא דאת אמר להאמינו שאינן שאובין הא למידת ארבעים לא דאינון דרשין אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא יא) מה מעין ממהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא ומשמע משם דשאיבה דאורייתא מדמודו בה כותאי ומיהו י"ל דלעולם לא מודו ומ"מ מטהרין מספק משום דשאיבה דרבנן כדאמר במרובה (דף סז·) ובפ' המוכר את הבית (דף סה:). מקוואותיה ומדוריה ושביליה טמאין · האי טמאין לא מיירי לענין הכשר טבילה גבי מקוה לענין דין טבילה מפרש בסופ' אלא לענין טומאה ממש איירי כעין שביל גם כאן מוכח כמו שפירשתי דהא בסוף אהלות תניא דאין מדור בית העמים ובית הפרס בחו"ע אבל לפי מה שפירשתי ניחא דאשקלון יש בה משום מדור העמים כדתניא בתוספתא בסוף אהלות ששאלו לרבי פנחס בן יאיר על אשקלון מהו שנהג בו כארץ העמים כלומר שיהא בה הטומאה כארץ העמים אמר להם כשיהא שם מ' יום כלומר אין בו טומאה אלא א"כ שהא עובד כוכבים במדור מ' יום . הלכה אין לי · לא קבלתי מרבותי אי כר"מ אי כר' יוסי אבל מעשה ראיתי · כובשין את הגדר כדי שיהא נקווים למקום א' ויורדין וטובלים והיינו לפנים מן המפתח ובתוך הגינה היה והיו טובלים שם בעלי קריין כר' יהודה וכן במקוה שבין אושא לשפרעם שהם תחומי א"י ולפנים ג) מהן המפתח היה: ברום בית ענת האי עובדא הייעתא לר"מ לרה"י טמאה דברה"י ספיקו טמא: ומשיקה למקוה כשר להכשירה לטבילה אע"פ שזה נכנס כוכבים שעובד נכנס ויוצא לא חיישינן שמא הפסיק ההשקה דאימת ישראל עליו וטהורה : ב בתחלה טהור · אם היו המים חלוקים או עכורין קודם

א) [שייך למתני' ו']. ב) [מקלחין]. ג) [נ"ל מן].

מן הקילון ושפך לתוך המקוה : שחוץ למפתח . שכשסוגרים את העיר (כהון) הם עומדים בחוץ הם כשרים אף לנדה שהיא בכרת לבעלה בעוד שלא טבלה אבל אותם שלפנים מן המפתח פסולים לכל הטמאים לפי שכל [...] בהם כליהם ובגדיהם ויש לחוש שמא חסרו וחזרו לתוכן מן הכלים ושוב נתמלאו . ור' אליעזר פוסל אף שחוץ למפתח העיר וקרובים לעיר ולדרך : מפני הכביסה . שמכבסים בהם כליהם ובגדיהם ובערוך פירש בערך [...] ארגוס גבר במשלתו א) ולבין בכבסיה אזלינן במסלה בצורה כביסה: ב אלו בעלי וכו' . פי' חלוקין שהם חלוקין ואינם נדבקים זה בזה: טהור . שכיון שיצאו בתחלה אני אומר שמחמת שהעמיד על עצמו והי[...]

א) נ"ע ילסון גבר בכבסיה אזלין . במסלה נעלה בצורה כביסה ניסק .

א) [נדה מג:] ב) [שבת פו. ע"ש:] ג) [נדה לד.]: ד) [שם מג. חולין כד:] ה) שבת נו.:

קודם השתן טהור ואם אחריו מין קרי הוא: לבנים ונמשכים. טמא דמין קרי הוא: ג פולטת שכבת זרע · טעמא דכל הני תנאי מפרשים במס' שבת בפרק אמר רבי עקיבא (דף פוי) ואיכא נמ"ל התם שש עונות שלימות בעינן: תניא בתוספתא (פ"ה) המהרהר בלילה ומצא בשרו חם טמא הרהר ולא חם חם ולא הרהר טהור: ד טמאה אם פלטה ביום א' וב' אבל לאחר ג' בעיא הוא במס' שבת בפ' אמר ר"ע (שם:) אי טהורים מישראל או לא וקיימא בתיקו: א) וכן בפ' בנות כותים (דף לד:) אמרי' דאפי' טומאה דרבנן ליכא בקריו ודייק ליה מדתני בתוספתא (פ"ו ע"ש) נמצאת אתה אומר שכבת זרע של ישראל טמאה בכל מקום ואפי' במעי עובד כוכבים ושל עובד כוכבים טהורה בכ"מ ואפילו

בזמן"ם הגי' ונמשכים

ובסוף טמא מתחלה ועד סוף טהור [א]לבנים [*]נמשכים טמא רבי יוסי אומר לבנים כעכורים: **ג** [ב]המטיל טפין עבות מתוך האמה טמא דברי ר' אלעזר חסמא א) [ג]המהרהר בלילה ועמד ומצא בשרו חם טמא ב) [ד]הפולטת זרע ביום הג' טהורה דברי ר"א בן עזריה ר' ישמעאל אומר פעמים שהם ד' עונות פעמים שהם ה' פעמים שהם שש רבי עקיבא אומר לעולם חמש: **ד** ג) [ה]עובדת כוכבים שפלטה שכבת זרע מישראל טמאה בת [ו]ישראל שפלטה שכבת זרע מעובד כוכבי' טהורה [ז]האשה ששמשה ביתה וירדה וטבלה ולא כבדה את הבית כאילו לא טבלה ד) [ח]בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא רבי יוסי אומר בחולה [ט]ובזקן טמא בילד ובבריא טהור: **ה** [י]נדה שנתנה מעות בפיה וירדה וטבלה טהורה מטומאתה אבל טמאה היא על גבי רוקה נתנה שערה בפיה קפצה ידה קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה [כ]האוחז באדם ובכלים והטבילן טמאין ואם הדיח את ידו במים טהורים ר"ש אומר ירפה כדי שיבואו בהם המים [ל]בית הסתרים ובית הקמטים אינן צריכים שיבאו בהם המים:

פרק תשיעי

א ה) [מ]**אלו** חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות רבי יהודה אומר של צמר ושל שער אינם חוצצין מפני שהמים באין בהם: **ב** [נ]קלקי הלב והזקן ובית הסתרים באשה [ס]לפלוף שחוץ לעין [ע]וגלד שחוץ למכה [פ]והרטיה שעליה [צ]ושרף [ק]היבש וגלדי צואה

(ר"מ)

ואמר שמהעל' השתן קרה לו זה אם היה השתן טלו תאר אחד הנה הוא ג"כ טהור ואפילו היה כולו עכור וכוונת נמשכין שיהיה השתן מתדבק קצתו בקצתו וזה כאשר יהיה בו קצת דבקות הנה הוא טמא ואפי' היה הדבקות נראה באמצע או בסוף או בתחלה רבי יוסי אומר שאם היו לבנים נמשכים בתחלה טהור כמו משפט העכורים ואין הלכה כר"י: ג טפין עבות · נקודות עבות: והמהרהר בלילה מי שחשב בלילה ענינים הכרחיים להגיר הזרע ואחר מצא גופו חם הנה הוא טמא אע"פ שלא מצא זרע וביאור הש"ס שזה בתנאי שיראה בשנתו שהוא בעל אשה בעילה גמורה ואחר שנעור משנתו ולא מצא חמר זרע אך שימצא גופו חם הנה זה הוא אשר הוא טמא לפי שמעת שבעל בשנתו הנה הזריע אך שנתנגב או היה מעט השיעור ונבלע בבגדים · והעיקר אצלנו אשר יקרא שכבת זרע הוא אחר הגיע ברחם אם הפלטנו ולא תשתנה הנה הוא כמו רואה שכבת זרע וטמא ונפל המחלוקת אחר כמה מן הזמן תצא ממנה שכבת זרע ותהיה טהורה ויהיה זה הזרע כבר נפסדה צורתו ויצא מגדר הזרע: ודע שעונה הוא עת מן הזמן אם יום שלם או לילה שלמה וכן אמרו עונה או יום או לילה · רא"ע יסבור שמי שפלטה שכבת זרע אחר ג' עונות שלמות שהיא טהורה וזה אפשר שיהא ביום ג' משל בזה שאם נבעלה בא' בשבת ונשארה ליל שני ויום ב' וליל ג' וזה ג' עונות הנה אם פלטה שכבת זרע יום ג' תהיה טהורה לפי שפלטה אחר ג' עונות ונהיתה פולטת ביום הג' טהורה וחכמים ג"כ יחשבו כמו שבא בש"ס במס' שבת (דף פו·) אבל חכמים אומרים ג' עונות שלמות בעינן ור' ישמעאל מחשב שהיא טהורה אם פלטה אחר ב' ימים שלמים ויהיה התחלת ב' ימים קודם עלות השמש ואחריתם שקיעת השמש וקצת היום הג' והנה אפשר בב' אלו הימים ובקצת מהג' שיהיה ד' עונות או ה' או ו' משל בזה שאם נבעלה בסוף ליל ה' ופלטה ביום שבעה בבקר הנה היא טהורה לפי שכבר עברו עליה ב' ימים הה' והו' וקצת הג' והוא ליל שבת וכל מה שיש בזה הזמן ד' עונות יום ה' וליל ו' ויום ו' וליל שבת ותהיה אחר ד' עונות טהורה · והנה תהיה אחר ה' עונות אם נבעלה בסוף יום ד' קודם שקיעת השמש ויהיה עמהם ה' עונות ליל ה' ויום ה' וליל ו' ויום ו' וליל שבת וזה בב' ימים א) אחר הג' הה' והששי וליל שבת והנה תהיה אחר ו' עונות כגון שנבעלה ביום הד' אחר עלות השמש ותהיה עמה ו' עונות עם ליל שבת ואם פלטה ביום השבת תהיה טהורה ואלו הו' עונות אמנם תהיינה בב' ימים וקצת הג' והה' והששי וליל שבת ולא נחשוב יום הד' לפי שהיא נבעלה ביום ד' אחר עלות השמש ב) ועיקר סברת ר' ישמעאל שיהיו ב' ימים קודם עלות השמש ור' עקיבא יכריע חמשה עונות לעולם כמו שאמר לעולם חמש ואם נבעלה במקצת היום או במקצת הלילה ישלימו הה' עונות מזה העת משל בזה שאם נבעלה ביום ד' בחצי היום הנה נשאר אצלנו חצי יום ד' וזה חצי עונה וליל ה' ויום חמישי וליל ו' ויום ו' כאשר נהיה ליל שבת בחצי הלילה נשלמו ה' עונות ואם פלטה אחר חצות לילה תהיה טהורה והוראת כלם אמנם הוא מאמרו הי"ת (שמות יט) היו נכונים לשלשת ימים וגו' ונפל המחלוקת מתי היה זה הצווי וקבל הוראת כל א' מהם למה שדומה בעיון הש"ס ממנו בזה המקום והלכה כרא"ע: ד אמרו טמאה וטהורה ר"ל השכבת זרע עצמה כפי מה שביארנו בפתיחה משכבת זרע של עובד כוכבים טהורה: ואמר כבדה את הבית כנוי לקנות אבר מאבריה אחר המשגל עד שלא ישאר לשכבת זרע רושם האחוז בגוף וכל בעל קרי אם לא השתין קודם הטהרה הנה בעת שישתין יטמא כי אז תצא השארית הזרע הנשאר בחלל האמה ור' יוסי אומר שתכלית מה שישאר משכבת זרע השארית תוך הגוף לאיש חולה או זקן לפי שהם לא ידחוס בחוזק אמנם איש בריא או ילד ואפילו היה חולה הנה הוא טהור לפי שתצא בכח שלא תשאר לו רושם תוך הגוף והלכה כר"י: ה טמאה ע"ג רוקה · שהוא כמו איש טהור שנגע ברוק הנדה אשר ישוב ראשון לטומאה כמו שביארנו בפתיחה ותהיה מותרת לבעלה: ואמר כאילו לא טבלה הוא שתשאר אב הטומאה ותהיה אסורה לבעלה ולר"ש שירפה את ידיו ולאלה הכלים ות"ק אמר שהם טמאים גזירה שמא לא ירפה: ובית הסתרים פנימי הגוף כמו פנים האף והאוזן ופנים הפה: ובית הקמטים · היא הערוה וקבל הוראה על זה מאמרו (ויקרא טו) וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים וידוע שהזב לא יועילהו רחיצת הידים בעודו טמא ואמנם ירצה באמרו וידיו לא שטף במים שהוא לא טהר ואמר ידיו להודיעך שלא יחויב טהרה זולת מה שיראה מן הגוף טהרה בעת שיטהר הגוף והוא אמרם (שם) ורחץ בשרו יכול אף בית הסתרים תלמוד לומר וידיו לא שטף במים מה ידיו בנראה אף כל בשר בנראה פרט לבית הסתרים ואמרו לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה בשעת טבילה מדיחה קמטיה ואע"ג דתנן (נדה דף סו:) בית הקמטים ובית הסתרים אין צריכין שיבואו בהן המים נהי דביאת מים לא בעינן מקום הראוי לבא במים בעינן ר"ל שהיא תהיה מכינה אלה הקמטים שיבואו מים בהם וממה שימנעו ממנו בעת הטבילה שלא יקפוץ במקוה ולשון התוספתא (פ"ה) הקופץ למקוה הרי זה מגונה והטובל פעמים במקוה הרי זה מגונה והאומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה הרי זה מגונה וממה שראוי שתדעהו ששיעור מקוה הוא מ' סאה הוא מלא מקו' יהיה בארכו וברוחב אמה ברום ג' אמות וכן כל מקום תהיה שבירה גדולה אצלנו זה הסבר על איזה תבנית שיהיה וכבר ידעת שאמה כ"ד אצבעות האצבע רוחב גודל מאצבעות היד וכבר הכפלתי ענין אלו המדות פעמים רבות ואין הלכה כר' שמעון:

א כוונת חוצצין שמבדילין בין המים והגוף או השער המחובר בגוף כי שער הגוף יחוייב שיכללוהו המים כמו שיכללו הגוף: והרצועות שבראשי הבנות יקשרוהו על השער ועל הנבות יחד והלכה כר' יהודה בחוטי שער ואפילו קשרן על ראשו תכלית הקשר: ב כבר ביארנו בכ"ע מכלים קלקין שהן ארוגי שער כמו שרשרות הנגבלות מן השער לקשור הבהמות וכיוצא בהן ואמר שהשער גב החזה ושער גב הערוה אם נתאבך ונתקבץ בכוונה ונאבק ושב כמו שרשרת הנה הוא חוצץ ולכן כלי משגל באשה אם לא תתקין עצמה בחפיפה קודם הטבילה הנה במה שיש שם מן הזיעה ומן הזוהמא תהיה חציצה כי לזה המקום ישפכו המותרים תמיד וכבר הוסיפה התוספתא (פ"ו) בזה ביאור ואמר ר"ש שזורי אומר בית סתרים באשה בנשואה חוצץ בפנויה אינו חוצץ ושיבת זה כי הפנויה לא תחוס מזה ולא תקפיד על היותם בלתי נקיים ולזה לא תחוץ החלאה הזאת פירוש זה הלכלוך כפי מה שיתבאר מענין ההקפדה: ולפלוף שבעין הליחה אשר תתקבץ בעפעפיה וקצת העין הנקרא מאק: והגליד שע"ג המכה הקליפה אשר תעלה על החבורה: והרטיה היא משיחה: שרף היבש · משרפים היבשים: וגלדי צואה · קליפות הזוהמא אשר

(ר"ש)

במעי ישראלית חוץ ממי רגלים שבה ומי רגלים דאורייתא לא מסמו שמע מינה דשכבת זרע טהורה לגמרי: באילו לא טבלה · ואפילו אזלא בכרעה שמא נשתייר דחיישי' שמא תפלוט כדאמר בפרק יוצא דופן (דף מא:) וי"מ משום חלילה ולא יתכן כלל דהתם מוכח בהדיא דאם הטבילוה במטה ולא נתהפכה מותרת לאכול בתרומה: ולא הטיל מים · שלא השתין: לכשטיל מים טמא · שמא נשתייר מן הקרי וילא עכשיו ובפרק יולא דופן (דף מג:) פריך מינה לשמואל דאמר כל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמא ומשני שאני הכא דרובה בהרגשה וצריך לדקדק שלא יקשה לשמואל מהך דלעיל דמים עכורין או חלוקין: בבריא טהור · דיוצא בכח ואין משתייר: בילד · מפרש בסוף פ"ק דחולין (דף כד:) ילד עד כמה כל שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו ומשמע אפי' בן פ' שנה: תניא בתוספתא (שם) כל אלו שאמרו [א]טהורין לחולין וטמאין לתרומה חוץ מן הפולטת שכבת זרע ר' יוסי בר רבי יהודה אומר הפולטת שכבת זרע טהורה לחולין: ה טהורה מטומאתה · מטומאת נדה: אבל טמאה על גב רוקה · שנתלש על המעות קודם שטבלה וטמאה מתורת מגע דרוקה מטמא במגע ובמשא ואפילו בשדן בפיה טמאה היא מידי דהוה אנבילה בקומטו דמטמא בפ' יולא דופן (ד' מב:) ובפ"ח (מ"י) דכלים חלק ר' יוסי בדבילה שבפיו בין לא היפך ובפונדיון שבפיו קתני נגמאו טמא משום דכי היפך נעקר הרוק ובפונדיון נגמאו מתוך שהפונדיון בפיו מגוי הרוק ואין נמא לשתות ורוק הבא מחמת הפונדיון חשוב משקה ומטמא בידים מסואבות דלגבי הכי קתני לה התם: נתנה שערה בפיה. ולא באו המים בשערה: קפצה ידה. הוי חלילה: קרצה שפתותיה. מלשון כדי לקרוץ בצפורן דפ' בא סימן (דף נב:) שהדביקה שפתותיה ולא נכנסו המים בפיה ונהי דביאת מים לא בעינן בבית הסתרים ראוי לביאת מים בעינן כדאמר בפרק תינוקת (דף סו·) ובפרק קמא דקדושין (דף כה·) וקצת היה נראה דקרצה [ה]וא לשון דוחק שדוחקת שפתותיה ביותר כמו פתחה עיניה ביותר או שעלמה עיניה ביותר דפרק תינוקת (דף סו·): והטבילן טמאין · כאילו לא הוטבלו דלא באו מים [למקום אחיזתו · ואם הדיח ידיו] במים. קודם אחיזתו טהורים לפי שמשקה שעל ידיו מתחבר למי המקוה ואין כאן חלילה: אינם נריכין שיבאו בהן המים · אבל נריכה אשה להדיח בית קמטיה במים שיהא ראוי לביאת מים כדאמר בתוספתא (פ"ו) ר"ש שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חוצץ בפנויה אינו חוצץ · פי' בשואה מקפדת שלא תתגנה על בעלה ובפנויה אינו חוצץ לפי שאין מקפדת · אי נמי נקט בית הסתרים מקפדת שלא תתגנה על בעלה ושפתותיו של רבי בפ"ק דקדושין (דף כה·) ובפרק תינוקת (דף סו:) שנמצאת עלם בין שיניה שמא נטולה היתה אי נמי אטגם בין שיני' כולי עלמא קפדי:

א אלו חוצצין באדם · משום דבסיפא קתני אלו חוצצין בכלים תנא נמי טבילת אדם אלו חוצצין באדם וקצת קשה בפרק במה אשה (דף נז·) דמייתי הך משנה וקאמר *ת"ר וה"ל למימר תנן התם: שבראשי הבנות · ברים במה אשה (שם·) אמרי' דאכולהו קאי דברא חוצצין בגומר אין חוצצין לפי שאין אשה חונקת עצמה: של צמר ושל שער · בפרק במה אשה (שם) אמרינן מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שער: ב קילקי הלב. קילקי ותנק דפרק במה אשה (דף סד·) ב) פירש בערוך כל אשה שאינה חלקה ויש לה שערות כאיש שעיר בבית השחי או בלבו מודלה אל גרונו תמאם מן הזיעה והן מתקלקלין ונעשין כקלקי שפירשנו ואקילקי דבמה אשה פירש בגד עשוי משער של עזים והוא קשה ועשוי להניעו תחת הכרים והכסתות: לפלוף · צואת העין: גליד שחוץ למכה · ריר היוצא מן המכה מתייבש ונעשה גליד: שרף היבש · כגון שרף היוצא מן הספרי ומן האילן: וגלדי צואה שעל בשרו כשים זיעה

א) נ"ל טהורה. ב) עי' מ"י פ"ב הל' מקוואות סי' כה סעיף א'. מרובה

(עין משפט נר מצוה)

ג א מיי' פי"ח מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ו:
ד ב מיי' שם ודלא כר"א:
ה ג מיי' שם הל"ט:
ו ד מיי' שם הל"א:
ז ה מיי' שם הלט"ו:

(פירוש רב האי גאון)

ג טפין עבות. תיכין בשיית: ד ולא כבדה את הבית. פירוש לשון נקיה כלומר שלא קינחה את אותו מקום: ובבריא טהור. פירוש בריא שאינו לא חולה ולא שכיב מרע בגמרא דשחיטת חולין (חולין כ"ד ב') נתנו חכמים שעור לזקן ולילד דא' ר' יוסי בילד [ובבריא] טהו' בחולה ובזקן טמא בילד עד כמה אמר ר' חנינא כל זמן שעומד על רגלו אחת ונועל מנעל וחולץ מנעל ובזקן עד אימת עד שירתת:

פ"ט ב קלקי הלב. פי' כל איש שאינו חלק אלא איש שיער יש לו שערות בבית השחי או בלבו והן מתקלקלין ונעשין כקלקין שהוא מסה בשיית כדאמר בת"כ (ספרא פ' מצורע) בבשר חוב לא בצואה שעליו ולא בקלקין ופי' קילקין אותן שערות של בית השחי או של ראשו או של לב כשהן נעשין כקלקין וכך אלדי ..... אל עין: וגליד. פי' (איוב ט"ז ט"ו) שק תפרתי עלי גלדי כלומר איוב אמר מנהגו של עולם מי שהיה לו מכה ונתרפאה מעט והעלת גלד ניתן בה דברים רכים כמו צמר גפן או סרק של פשתן בריכוך השמן אבל אני השק שאינו [רך] אלא (יביש הוא) [קשה] תפרתי עלי גלדי: שרף היבש. פי' צמג פי' אחר קומים יבש יתמגאל יבון:

הגהות הגר"א

[א] מ"ד בר"ש כל אלו שאמרו טמאין טהורין לחולין וטמאין לתרומה חוץ מן הפולטת ש"ז שטמאה אף לחולין כנ"ל:

מרובה על בשרו מתיבשת ונעשית כמין גליד: והמלמולים· פירש בערוך אדם שידיו מלוכלכות בטיט או בבצק או בזיעה ומולל ידו אחת על חבירתה נעשה על ידו כמין גרגרים של שעורים והעיקר מן וקפפת מלילות (דברים כג): מרקה · פי' בערוך טיט שמערבין בו דברים אחרים לחזקו כדכתיב (אסתר ב) תמרוקי הנשים והוא שיער של לאן וי"מ טיט מתוקן לעושי כלי חרס שרוי בלובן ביצה לתקן בו כלים שנסדקו ואין מים ממחקו: יתדות לדרכים מפרש בתוספ' (פ"ז) אלו שמהלכין עליהם בימות הגשמים ואין מתמעכין ומשום כשהן לחין נקראו גץ יוני וכשיבשו נקראין יתדות לפי שהן מגופין כיתדות וקשין לבני אדם המהלכים עליהם כדמוכח בסוף מרובה (ד' כא:): שאין טובלין בהן·כעין ממה שרגליו שוקעת בטיט דלעיל בפ"ז: ואין מטבילין אותן· אם נטמאו מימיו דלא סלקא השקה במקום הטיט כדתנינן לקמן גבי נגין: ג ד ובית השחי · בחנם תניי' דהוי בכלל בית הסתרים: ובית הסתרים באיש·דאיש אינו מקפיד אבל אשה מקפדת ודוקא כשואה שלא תתגנה על בעלה כדפרי' בסוף פירקין לעיל: ולפלוף שבעין· בפ' תינוקת (ד' סו) אמר מר עוקבא לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ אימתי נקרא יבש משמתחיל לירק אמר שמואל כחול שבעין אינו חוצץ ע"ג העין חוצץ ואם עיניה פורחות בין כך ובין כך אינו חוצץ דמתוך שעיניה פורחות אין הכחול מידבק: כשות של קטן·כי הא' גונא תנן בפ"ב דעוקצין (מ"ו) כשות של קישות והנץ שלה טהור ופי' בערוך כשם שיש לקישות כשהן הקישואין קטנים שיש להם כמין שיער קטן כך יש לקטן והוא הכשות לא מטמא ולא מיטמא דלא חשיב יד להכנים טומאה ולהוציא והא דתניא בת"כ בבשר הזב (ויקרא טו) ולא בצואה שעליו ולא בקילקין שעליו ולא בשירים ולא בנזמים ולא בטבעות אע"פ שאין יוצאין יכול שאני מוציא את השיער ואת הצפורן ת"ל (שם) טמא הוא שיער דמרבינן התם לא דמי כלל לכשות דהכא דאין לו אלא בקטנותו ואינו עיקר שיער ולא חשוב כלל ובמקומינו קורין אותו שיער שוטה: תניא בתוספתא (פ"ח) שאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאין ולא מיטמאין חוץ מקרום שע"ג המכה והאגד שעל גבי המכה והקשקשין שע"ג הבשר · והשירים והנזמין והקטבלאות והטבעות אוצין חוצצין רפין אין חוצצין ר"ש שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חוצץ בפנויה אינו חוצץ דם יבש שעל גבי המכה והכחול שבעין הרי אלו אין חוצצין הדם והדיו והדבש והחלב ושרף התות ושרף התאנה ושרף השקמה ושרף החרוב יבשין חוצצין לחין אין חוצצין ושאר כל השרפין בין לחין בין יבשין [ב] חוצצין מפני שהם *שסף לכלוכי פירות [ג] והכחול שחוץ לעין הרי אלו חוצצין צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר א) והמים והבצק שתחת הצפורן אפי' כנגד הבשר הרי אלו חוצצין כשות של גדול שאינו מקפיד עליה והאב' והבשר המדולדלין באדם הרי אלו אינן חוצצין ר' ב) יוחנן בן יוסף אומר צפורן שפרשה רובה הרי זו אינה חוצצת כל החוצצין בכלים חוצצין בנדה וכגר בשעת טבילה ובחולין אינן חוצצין · פי' לא ממטאין שאין מוציאין טומאה אם הוא זב ונגע בהן הטהור: ולא מיטמאין שאין מכניסין טומאה אם הוא טהור ונגע בהן הזב: חוץ מקרום כלומר חוץ מקרום ואגד וקשקשין [ד] כל הני אחוץ קיימין שכולם דינן כקרום: השירים מכאן ואילך איירי בדין חציצה: אוצין דחוקין על הבשר כמו בתר אוצא דפ' חבית במס' שבת (דף קמד·) מלשון (משלי יט) אץ ברגלים: שלא כנגד הבשר שהצפורן גדול וטודף על הבשר: בנדה ובגר אית דגרסי בפרה ובעובד כוכבים בטבילת הפרה ובעובד כוכבים שנתגייר · ובחולין אין חוצצין דלא אחמור רבנן בחולין והא דתניא בפ' כל הבשר (דף קו·) דכל דבר החוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים לחולין התם לאכילה והכא לנגיעה דיש חילוק בין אכילה לנגיעה כדאשכחן בסוף אין דורשין (דף כ"·): ה אלו חוצצין. כל הני תלויים בקפידה כדתני סיפא לדבר המקפיד חוצץ וכולהו מדרבנן בין באדם בין בכלים כדא"ר יצחק בפ' תינוקת (דף סז·) דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ רובו ואין מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד אבל מיעוטו שאינו מקפיד לא גזרו: נקיים.קפדי עלייהו : בלוסים · מלוכלכים מלשון עיסה בלוסה דסוף כלל גדול (דף עו:) לא קפיד עלייהו : איכוף · כמו אוכף : זקקים · נודות של עור מל' זיקא בין מליא בין חסרא שרי במס' ע"ז בשלהי פ' ר' ישמעאל (דף ס.) : ו של בנאים · בסוף אלו קשרים (דף קיד.) אמרינן מאי בנאים אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבניינו של עולם כל ימיהם וקפדי על רבב שבבגדיהם שלא יהו מן המשניאים כדאמר ר' יוחנן התם כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תיקרי משנאי אלא משניאי לפיכך אפי' בצד אחד חוצץ ולא עלתה לו טבילה אבל עם הארץ אינו מקפיד אלא א"כ יוצא מעבר אל עבר ומהך דייקינן התם דעל המרדעת חוצץ דלעיל היינו משני צדדין דלא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ ומתני' דווקא בשאינו מוכר רבב דאי מוכר רבב הוא אינו חוצץ כדאמר רבא בסוף פרק דם חטאת (דף נח:) דם על בגדו חוצץ ואם טבח הוא אינו חוצץ רבב על בגדו חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ ומיבעיא ליה התם באדם אחד שהוא טבח ומוכר רבב אחדא ודאי לא קפיד אתרתי קפיד או לא קפיד וקאי בתיקו : ז זפתין · זופתי חבית או עושי זפת : מפסלי אילנות · שנוטל הפסולת אי נמי מלשון (שמות כד) ויפסול שני לוחות אבנים שנוטל כל הענפים כדי שתתעבה הקורה ועבודה היא לאסורה בשביעית כדתנן בפ' ב' דשביעית (מ"ג) מקרסמין ומזרדין ומפסלין עד ראש השנה: של קייצים· מלקטי קוצים : כל המקפיד עליו· להעבירו ולהסירו מעליו : תניא בתוספתא(רפ"ז) טבעת שנתונה בלבינה של טיט טופח והטבילה טהורה ואם היה טיט יון והבירין כאילו לא טבלה לגין שהוא מלא מים ג) טמאין ונתון על פיו המים טופח אם היו מים שוקעין בטיט והטבילן טהור ואם היה טיט היון והבירין כאילו לא טבל ור' יוסי מטמא בשל מריקא מפני שטפין בו סידקי כלים ואלו הן יתידות הדרכים אלו שמהלכין עליהם בימות הגשמים והן מתמעכין · על הבגדים מצד אחד אינו חוצץ משני צדדין חוצץ דברי ר' מאיר [ה] (*רבי יהודה אומר משום רבי ישמעאל של בנאים מצד אחד אף משל בור) גדולה מצד אחד קטנה עד שתהא משני צדדין ·הזפת שבכוס ושבצלוחית מתוכו חוצצת מאחוריו אינה חוצצת במה דברים אמורים מבית האומן אבל מבית בעל הבית בין מתוכו בין מאחוריו הרי זו חוצצת בתמחוי ובקערה בין מתוכן בין מאחוריהן בין מבית האומן ובין מבית בעל הבית הרי זו חוצצת המור והקומוס בין בכוס בין בצלוחית בין בקערה בין בתמחוי בין מתוכן בין מאחוריהן בין מבית האומן בין מבית בעל הבית הרי אלו חוצצין על הסנדל [ו] מתוכו למעלה חוצץ למטה אינו חוצץ ועל הספסל מלמעלה ומן הצדדין חוצץ ומלמטה אינו חוצץ לכלוכי צואה שבכסא ובקתדראות והמכובשין בין מתוכן בין מאחוריהן בין מלמטן בין מן הצדדין הרי אלו חוצצין על מטות של בעל הבית רבי עקיבא אומר על הגשים החיצון חוצץ על הפנימי אינו חוצץ המטפחות של מפסלי אילנות [ז] ר' עקיבא אומר [אף] על חלוקן רבי שמעון אומר אף של שמנים כיוצא בהן לכלוכי שמרים שבכוס ושבצלוחית והמוך שבשירים ושבזוג והטיט

א) נ"ל והטיט וכ"א בתוספתא. ב) בס"י א' יונתן וכ"ה בר"ש. ג) נ"ל שאובין. ה) נ"ל ר' יהודה אומר משום ר' ישמעאל אף מצד א' ר' יוסי אומר משום ר' ישמעאל ברכין אף מצד אחד גדולה וכו' וכ"ה בתוס'

תורה אור

שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן והמלמולין וטיט היון וטיט היוצרין וגץ יוני איזהו טיט היון זה טיט הבורות שנאמר ויעלני מבור שאון מטיט היון טיט היוצרין כמשמעו רבי יוסי מטהר בשל יוצרין ומטמא בשל מרקה וגץ יוני אלו יתדות הדרכים שאין טובלין בהן ולא מטבילין אותן ושאר כל הטיט מטבילין בו כשהוא לח ולא יטבול באבק שעל רגליו לא יטבול את הקומקומוס בפחמין אלא אם כן שפשף: ג אלו שאין חוצצין קלקי הראש ובית השחי ובית הסתרים באיש רבי אליעזר אומר אחד האיש ואחד האשה כל המקפיד עליו חוצץ ושאין מקפיד עליו אין חוצץ: ד לפלוף שבעין וגלד שעל המכה ושרף הלח ולכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן וצפורן המדולדלת כשות של קטן לא טמא ולא מטמא קרום שעל המכה טמא ומטמא: ה (א) אלו חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית בין מבפנים בין מבחוץ על השולחן ועל הטבלה ועל הדרגש הנקיים חוצצין על הבלוסין אינן חוצצין על מטות בעל הבית חוצץ ועל [של] עני אינו חוצץ ב) על אוכף של בעל הבית חוצץ ועל של זקקין אינו חוצץ [א] ר"ש בן גמליאל אומר עד כאיסר האיטלקי: ו ג) על הבגדים מצד אחד אינו חוצץ מב' צדדין חוצץ ר' יהודה אומר משום ר' ישמעאל אף מצד אחד רבי יוסי אומר של בנאים מצד אחד ושל בור משני צדדין: ז מטפחת של זפתין ושל יוצרין ושל מפסלי אילנות אין חוצצין רבי יהודה אומר אף של קייצין כיוצא בהן זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ:

יתהדקו על הגוף: ומלמולין הם הגרגרים אשר יתעגלו על הידים כשילוש אדם בצק או חומר ואח"כ יחכך ידיו זה בזה להסיר מעליהם הבצק או החומר: וטיט של מרקה הוא טיט יותר מטיט של יוצרין יחככו בהם הכלים הנסדקים לסתום סדיקתם ונתבאר בתוספ' (פ"ז) שיתדות הדרכים הוא הטיט אשר יתהוה בדרכים ואפילו בזמן הקיץ ילכלכו בהן הבגדים וזה הטיט חוצץ ולא יתאמת טהרה למי שיהיה על גופו ואין ראוי ג"כ טבילה בו אם היה בכלל המקוה כפי מה שקדם והוא אמרו שאין טובלין בהן ולא מטבילין וקומקומוס הקומקום אשר יהיה בהן המים ויכבו בהן הגחלים וישארו מכובים אלא אם שפשף שיחכך פנימי בידו ויניח הפחם בידו עד שלא יתעכב במקום אחר ויחולו המים ממנו ואין הלכה כר' יוסי: ג קלקי הראש ובית השחי הפנימיות אשר יסתלסל השער ויסוב כמו אמנם שער הראש או שער האורבים ובית הסתרים באיש ר"ל קלקי בית הסתרים באיש לפי שהוא לא יקפיד על זה וכונת מקפיד שיסתדל על זה הדבר ויחוש וירלה סורו ואינו מקפיד שלא יחוש על זה הדבר ולא יקפיד אם ישאר על גופו או לא ישאר ודע שעיקר זאת השאלה שאם יהיה הדבר החוצץ על גופו כמו טיט ובצק ומה שדומה להם מן הענינים המבדילים וכללו גודל שטח הגוף והוא חושב ומקפיד על השארותו וחפץ בסורו מגופו הנה הוא חוצץ ולא יעלה לו טבילה עד שיוקה גופו ממנו ויטבול אחר זה אמנם אם לא היה מקפיד עליו אין חוצץ אע"פ שיכלול רוב הגוף וכן אם היה הדבר החוצץ על מיעוט גופו אינו חוצץ ואפילו אם היה חפץ בסורו ומקפיד עליו זהו דין תורה אך מדרבנן כל המקפיד עליו חוצץ ואפי' היה מיעוט גופו גזירה משום רובו וכן גזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד והוא אמרם דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ ומיעוטו ואע"פ שמקפיד אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד חייבוהו החלילה ג"כ למעוטו שאינו מקפיד משום מעוטו המקפיד באשר מעוטו המקפיד עלמו גזירה ולא גזרינן גזירה לגזירה הנה התבאר לך מזה כולו שכל שיחפוץ על סורו מגופו וירלה זה חוצץ ואפי' הי' הפחות שבשעורים והוא אמרו שם כל המקפיד עליו חוצץ וכל מה שלא יקפיד ממנו אם סר אם נשאר אינו חוצץ ובתנאי שלא יהיה זה על רוב גופו ושמור זה העיקר תמיד כי הוא ענין החלילה ואין הלכה כר"א בהשוותו איש ואשה: ד לפלוף שבעין · הליחה אשר תהיה בתוך העין תחלה: ולכלוכי צואה· חלאת הזוהמא והיא לחות: וצואה שתחת הצפורן · עוה הצפרנים: כשות של קטן·הוא השעירות אשר יהי' על גופות הנערים הקטנים והוא דומה לשער דק מאד [ובפ"ב] מעוקלין אמר כשות של קישות ר"ל שעירות הפירות אמרו שהוא מן האדם לא יטמא אם נגעה טומאה בזה השעירות ולא יטמא ר"ל שאם היה נער טמא באחד מאבות הטומאה ונגע מי שנגע בשערת גופו זה אשר נגע לא יטמא · והקרום אשר יקשור על החבורה בהפך זה שהוא תיטמא ותטמא אמנם זכר זה הדבור הנה ואע"פ שאינו מכוונת החלילה לפי שזה מפשטי קרומי החבורה בחלילה : ה בקצת הנוסחאות יש המור · והוא המסוק ובקלתם חומר והוא עפר דבק דומה לזפת · ודרגש כסא קטן יעלו בו לכסא יותר גדול הימנו : ונקיים · נקיים : ובלוסין · מלוכלכין וסבת זה שאם היו נקיים הנה הוא יחפוץ בסור זה הלכלוך ממנו ואם היו מלוכלכים לא ישאל מזה אם יסור או ישאר וזה לפי העיקר הקודם כל המקפיד עליו חוצץ והוא הסבה באומרו על מטות של בע"ה חוצץ ועל של עני אינו חוצץ: ואוכף·הוא האוכף והוא העור יעשה להם על החמורים בעת נשאים המשא : וזקקין · אותם שיעשו הזקק וישאום על האוכפות ולא יקפיד כלל בלכלוכם: ומרדעת·הברד"ו ואמר רשב"ג שאינו לא יקפיד על זה הברד"ו אלא כאיסר האיטלקי אשר משקלו ד' גרגרין א) שיעור חוצץ ואם יהיה פחות אינו חוצץ ות"ק לא יתן בזה גדר אלא איזה שיעור שיהיה חוצץ והלכה כת"ק : ו בנאים · הם ת"ח ונקראו בנאים מפני שהם עוסקים בבניינו של עולם ובור הוא אשר אין לו ידיעה ולא מדה מעולה כמו שביארנו באבות (פ"ב) ומתחייב אצלנו ת"ח שיהיו בתכלית מן הזכות ונקיות הבגדים ישימו ההשתדלות בבגדים הנקיים ובמ"ס (שבת דף קיד·) על זה ליוון רבים ושם נאמר שכל ת"ח שנמצא רבב בבגדו הנה הוא מתחייב מות ומן החיוב הזה נהיה שת"ח יקפידו על לכלוך בגדיהם ואפילו מצד אחד והלכתא כר' יוסי : ז קייצין · אותם אשר ייבשו הפירות כי אלה כולם ללכלוך מלאכתם וגעלם בה יהיו מטפחותיהם כן ולא יקפידו על לכלוכן אם תסור או תשאר ולכן אין בה משפט החלילה אם יהיה עליהם זפת או מה שדומה לה וזה הכלל אמתי וכבר קדם ביאורו על השלימות ואין הלכה כר' יהודה :

א) נ"ל שעורה.

פירוש רב האי גאון

פירוש הרא"ש

הגהות הגר"א

א)[חולין עג: ע"ש]:
ב)[זבחים עח: ע"ש]:

שעל ידי קורדום ושעל ידי המגריפה הרי אלו אינן חוצצין ... אלו חוצצין · פי' והביריו דתנן בריש פירקין . לגין של עץ סאור · הלגין והמים . מתמעטין . אית דגרסי מתמעטין כלומר מתמעטין בימות הקיץ . גדולה ... בשל בור קטנה . על הסנדל מתוכו למעלה באפנתא עור שעל גבי הרגל . לממה . בגילדא דהוא עור שתחת כף הרגל שדורס עליו . ובקתדראות [א] אית דגרסי ... וכבסים היינו שסחוריתם יכם עליהן כדקתני מתני' לא יטביל הקומקמוס בפחמים אלא אם כן שפשף . גשיש החיצון · הוא הלבן החיצון דקפיד ... על הפנימי לא קפיד . והמוך שבשיר . כשהתכשים הלול משימין שם מוך . הגלידו יבשו :

פרק עשירי

א ׳כל ידות הכלים שהכניסן שלא כדרכן או שהכניסן כדרכן ולא מרקן או שמרקן ונשברו הרי אלו חוצצין ׳כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל ׳הטבילו כדרכו בלא זבורית עד שיטנו על צדו ׳כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו טהור עד שיטנו על צדו ׳צלוחית שפיה שוקע אינה טהורה עד שינקבנה מצדה ׳קלמרין הדיוטות אינה טהורה עד שינקבנה מצדה וקלמרין של יוסף הכהן היתה נקובה מצדה :

ב ׳הכר והכסת של עור הרי אלו צריכין שיבואו בהם המים ׳כסת עגולה והכדור והאמום והקמיע והתפלה אינן צריכין שיבואו בהם המים זה הכלל כל שאין דרכו להכנים ולהוציא טובלין סתומין :

ג ׳אלו שאינן צריכין שיבואו בהן המים קשרי העני והנימין וחבט של סנדל ותפלה של ראש בזמן שהיא חוצה ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת ואזני החמת ואזני התרמיל:

ד ׳אלו שהם צריכים שיבואו בהן המים הקשר שבפרקסין שבכתף ושפה של סדין צריך למתח ותפלה של ראש בזמן שאינה חוצה ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת ושניצן של סנדל ׳ובגדים שהטבילן מכובסין עד שיבעבעו הטבילן נגובין עד שיבעבעו וינוחו מבעבוען :

ה א) ׳כל ידות הכלים שהם ארוכין ועתיד לקצוץ מטבילם עד מקום המדה ר' יהודה אומר עד שיטביל את כולו ׳שלשלת דלי גדול ד' טפחים ושל קטן עשרה מטבילן עד מקום המדה רבי טרפון אומר עד שיטביל את כל הטבעת החבל שהוא קשור בקופה אינו חבור אלא א"כ תפר :

ו ב"ש אומרים אין מטבילין חמין בצונן ולא צונן בחמין לא יפים ברעים ולא רעים ביפים ב"ה אומרים ׳מטבילין ג) ׳כלי שהוא מלא משקין והטבילו כאילו לא טבל מלא מי רגלים רואין אותם כאילו הם מים מלא מי חטאת עד שירבו המים על מי חטאת ר' יוסי אומר אפי' כלי מחזיק כור ואין בו אלא רביעית כאילו לא טבל :

כל

ר"ש

א כל ידות הכלים · כגון יד הקורדום וכיוצא בהן שהכניסם בברזל בעקום שלא כדרכן: ולא מרקן · שלא גמר הכנסתן מן לשון ומירק אחר שחיטה של ידו ביומא בפרק אמר להם הממונה (דף לב:) : או שמרקן · שנגמר הכנסתן ונשברו: כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל · אין לפרש מפני שהמים נשאבין לתוכו דהא תינח במקום שאין בו כי אם ארבעים סאה מכוונות אבל מקוה שמימיו מרובין מאי נפקא ליה מינה הרי אחרי כן כשהכניסו כולו במים מים שבתוכו מושקין למי המקוה ועלתה לו טבילה אלא היינו טעמא משום דכל כלי שבתחלת הכנסתו במים כופהו על פיו אין המים נכנסין לתוכו לעולם אפי' מכניסו כולו : בלא הזיבורית · אית דגרסי בלא הזיברין ופי' בערוך שלא הטביל בית ידו וקשה לפירושו דמאי עד שיטנו על צדו ושמא צרות הם ואין המים באין כאן בזמן שיושב כדרכו עד שיטנו וכן כל הני דמתני' כולהו טעמא כדי שיבאו המים בכולם : תניא בתוספתא (פ"ז) כל ידות הכלים שהכניסן כדרכן הרי אלו אין חוצצין נתן הזפת והשעוה בין במקום הנקב בין במקום הגלוק הרי אלו אין חוצצין הכניסן שלא כדרכן הרי אלו חוצצין נתן הזפת והשעוה בין במקום הנקב בין במקום הגלוק הרי אלו חוצצין:כל ידות הכלים שנשתברו כגון יד המגל והסכין אם משמשין מעין מלאכתן ראשונה אין חוצצין ואם לאו חוצצין מגל שנשברה ידה[ג]מן הסיפה ולפנים אינה חוצצת מפני שהיא כבית הסתרים מן הסיפה ולחוץ אם משמשת מעין מלאכתו ראשונה אינה חוצצת ואם לאו חוצצת סירגה בגמי או במשיחה הרי זו חוצצת שירפה בשרף הרי זו אינה חוצצת· פי' בין במקום הנקב שדרך אומנין למלאותו · בין במקום הגלוק מלשון (שמות לז) ויצוק לו שדרך אומנים משימין על היד כמין טבעת ותחתיה זפת ושעוה להדביקה היטב : מן הסיפה ולפנים כך כתוב בספרים ושמא משפה ולפנים הוא : סירגה כמו (חולין דף קכה:) סירגי החלונות : שירפה דבקה בשרף: **ב** צריכין שיבואו בהן מים · לתוכן שדרך כר וכסת של עור להכנים ולהוציא מה שבתוכן: כסת עגולה · פי' בערוך שעושין השרים תחת מראשותיהן : אמום א) שעושין בו מנעל ורגילין היו לעשותו של עור וממלאין אותו בשיער או במוכין: והקמיע·של כתב או של עיקרין ומחופה בעור : ותפלה · תפילין של יד ושל ראש כל הני אין דרך להוציא מה שבתוכן : **ג** קשרי העני · קשרים שבבגד העני אין צריך להתירם בשעת ...

רא"ש

א אמרו פה שלא מרקן הוא לקוח מן ומורק ושוטף במים (ויקרא ו) והכונה שהוא יניח ידו ביד הכלי עד שיכנים המים בו כי רוב הידות הם חלולות ואמרו או שמרקן ונשברו רומז אל כלי המתכות לבד אם השבר היד ולא *יבנה אבל נתמעך קלתו אשר אי אפשר למים להכנס לאלה המקומות המגולים וכן ביאר בתוספתא שהדיבור בידות החלולות וכאשר אפשר בהם שיתגלו · הטבילו דרך פיו שישים פי הכלי למטה על פני המים ומושבו מלמעלה כי המים לא יגיעו אל תוך הכלי כולו כי האויר ישאר בו מותם וידחה המים : וזיבורית · הוא הדבר א) האשר שאין המים נכנסים ואשר ירצה בו פה הוא אשר הטביל את הכלי ולא ישקיע קצותיו בטבילה אם יהיה לו זוית ותוספות ואולי היה בקצת הכלים תוספות מה היו קורין אותו זיבורית אי אפשר שיכנסו בה המים עד שיטה על צדה . פי השקוע לתוכה שתהיינה השפתות כפופות לתוך הכלי כזאת וברוב לא יעשה כזה: וקלמרין הדיוטות · בלעז קלמ"ר וזאת תעשה מעופרת כפופה לתוכה עד שאם תתהפך לא ישפך מה שיש בה מהדיו והוא ברוב נעשה אצלנו והנה בלי ספק הצטרך שינקב בצדה עד שיבאו המים לזאת הכפיפה וזו

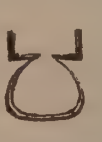

היא צורתו* : **ב** כסת עגולה · עשויה מעור בהיקף ורוב מה שיעשו אותה הם הסוחרין ובעלי הרכיבה תחת מרכבם בעת שבתם לקנות ולמכור והיא תפורה מכל צד ואין לה פה יצא ממנה המלוי ויושם כשאר הלקוחים ואמנם תתפר על מלואה כשאר המשכבות : והכדור · כדור אשר ישחקו בו אנשי הצחוק : והאמום והקמיע השמירה · ותפילה הוא תפילין של ראש או של יד אע"פ שאלה הולסים חללות אחר שלא נעשו למלאת ולהריק אבל להשאר בעניינם המלאים עד שיחתכו ... מספטן כמשפט הגוף הבלתי חלול כמו שהתבאר בכלים אשר זכרנו: **ג** קשרי העני · הקשר אשר יקשרו בגדיו אם יקרעו ואשר אין כונתו להתירן וכן קשרי הנימין והם הקשרים אשר יקשרו קצות פתילין היוצאין מן הבגד ואל ... סנדל · טלאות האזנים : תפילה של ראש בזמן שהיא ... הקבילה רוצה לומר שתהיה הלולאות אשר ... יתפר עליה עור עד שתתערב הקבילה עם הרצועה ...

פירוש רב האי גאון

מיניה ריש לקיש מרב חנינא על המרדעת מרוח אחת או משתי רוחות א"ל לא שמעתי כיוצא בזה שמעתי דתנן על הבגדים וכו' וא' לא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ מאי בנאים אמר ר' יוחנן אלו תלמידי חכמים שעסוקין בבנינו של עולם יש אומרים *) של אלו הבנאין אפילו מצד אחד של בגד חוצץ טיט של בורות הוא וטיט היון משני צדדין של בגד כדאמרה בתוספתא (תוספ' מקואות פ"ז) רבי יוסי אומר משו' ר' ישמעאל של בנאין (אף ב') מצד אחד (אף) בשל בור גדולה מצד אחד וקטנה משני צדדים ולמה מפני שהגדול לו טיט הרבה והעבה ושל קטנה טיט המועט והוא דקיק וזה כמי ששונה ועל בור אבל טעות הוא :

א ולא זוברית . פי' לא עלתה להן נקיות וטהרת :

ג קשרי העני . פי' קשרים שיש לבגדים כמו שיש לבגדי אנשי המלכו' בגדים נסגרין ונפתחין אילו מתלאלקבה ויש לנשים עדי כדכתיב ...

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ג מהל' מקואות הל"ב טוש"ע שם סעיף ג :

ב ב מיי' שם הל"ג טור שו"ע שם סעיף ו :

ג ג מיי' שם הל"ב :

ד ד מיי' שם הל"ג וסמג שם טוש"ע שם סעיף ז :

ה ה מיי' שם הל"ד·

ו ו מיי' שם הלט"ז :

ז ז מיי' פ"ג מהל' מקואות הלכ"ב :

ח ח מיי' שם הלכ"ג:

ט ט מיי' שם הלכ"א:

י י מיי' שם הלכ"ב :

יא כ מיי' שם הלכ"ד:

יב ל מ מיי' שם הל' כה טוש"ע יו"ד סימן רב סעיף ט :

יג נ מיי' פ"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה כא :

יד ס מיי' פ"ג מהל' מקואות הל"ח :

פירוש הרא"ש

חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל ...

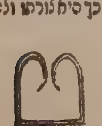

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הל"ג:

טז ב מיי' שם פ"י הל"ח:

יז ג מיי' פ"ב מהל' מקואות הל"ח:

משהו הואיל ואב הטומאה הן וחשיבי משום קדושתייהו לא במלי אלא ברובה ומיהו לא יתכן פי' זה אם מיירי במים שאינן מקודשין ובפרק בתרא דפרה דקדקנו אפי' אין בו אלא רביעית מכל משקין חוץ ממים: תניא בתוספתא [פ"ח] כלי שהוא מלא יין והטבילו אם בטל מראיו טהור ואם לאו טמא מלא יין לבן וחלב אם רבו עליו טהור ואם לאו טמא רבי יהודה אומר רואין אותו כאילו הוא יין אדום במים אם בטל מראיו טהור ואם לאו טמא רבי יוסי אומר שמעתי שאפי' כלי המחזיק כור ואין בו אלא רביעית כאילו לא טבל: ז כל האוכלין מצטרפין · משנה היא במעילה בפ' קדשי מזבח (דף יז') ואגב [א] זה חומר בשותה משקין טמאין דסיפא תנייה הכא: שעשה בו שאר משקין לפסול את הגויה כמים.

ז א) כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגוייה בכחצי פרס כל המשקין מצטרפין לפסול את הגוייה ברביעי' זה חומר בשותה משקין טמאים מבמקוה שעשו בו שאר המשקים כמים: ח ב) אכל אוכלים טמאים ושתה משקים טמאים טבל והקיאן טמאים מפני שאינם טהורין בגוף שתה מים טמאים טבל והקיאם טהורין מפני שהם טהורים בגוף ג) בלע טבעת טהורה נכנס לאהל המת הזה ושנה וטבל והקיא' הרי היא כמות שהיתה ג) בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומה הקיאה טמאה וטמאתו חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומה:

סליקא לה מסכת מקואות

ואין שאר משקין פוסלין את המקוה בשלשת לוגין כמים: תניא בתוספתא (שם) כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגוייה בכחצי פרס בתוך כדי אכילת פרס אכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה ועד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין ואין מחייבין להיות אוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול אלא אוכל כשיעור יורד וטובל אכל פחות מכשיעור וירד וטבל באמצע טמא התירו למעוברת שתהא טועמת דבר מועט מפני סכנת נפשות וכמה הוא פרס שני ביצים חסר קימעא דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר שתי ביצים שוחקות שיער רבי שתי ביצים ועוד כל המשקין מצטרפין לפסול את הגוף בשותה רביעית בתוך כדי אכילת פרס שתה וחזר ושתה אם יש מתחלת שתייה ראשונה ועד סוף שתייה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין ואין מחייבין אותו להיות שותה פחות מכשיעור ויורד וטובל שתה פחות מכשיעור וירד וטבל באמצע טמא התירו למגעת טמא מת שתהא מניקה את בנה וטהור: פי' וירד וטבל באמצע · שאכל חצי שיעור קודם טבילה וחצי שיעור לאחר טבילה הכל בכדי אכילת פרס טמא אע"פ שטבל באמצע וכל ברייתא זו שנוייה בכריתות בפרק אמרו לו (דף יג') ושם מפרשה הגמרא ושנוייה שם בסיגנון אחר דהכא קתני ואין מחייבין להיות אוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול ובעי התם מאי קאמר אמר רב יהודה ה"ק אכל פחות מכשיעור לא התירו לו לירד ולטבול שאם ירד וטבל ועלה והשלימו מצטרף ואתי למימר אהניא ליה טבילה קמייתא ואין יודע שאין טבילה אלא באחרונה ולשון אין מחייבין דקתני קשה דאי איכא איסורא לא הוה ליה למתני אין מחייבין: מפני הסכנה · התם פריך אפי' טובא נמי ומשני הכי קאמר התירו לה למעוברת לאכול פחות פחות מכשיעור אפי' טובא מפני הסכנה וצריך לדקדק היכן מצינו שיהא אסור לפסול גופו דקתני התירו מפני הסכנה דהא דאסמכינן לה בפרק בתרא דיומא (דף פ:) דכתיב אל תטמאו בהם ונטמאתם בם היינו שאם אכל אוכלים טמאים דנפסל גופו מלאכול בתרומה אבל לא מצינו שהוזהרו ישראל על הטומאה לא מדאורייתא ולא מדרבנן ואף הכהנים מותרין ליגע בשרץ ונבילה כדאמרינן בפ"ק דראש השנה (דף טז:) וצריך לומר דהכא איירי דהתירו לה אע"ג דאכלה בתר הכי תרומות וטהרות בלא טבילה דחשובה כטהורה: שתי ביצים ועוד · בפרק כילד משתתפין (דף פג') אמרינן כמה ועוד אחד מעשרים בביצה: ובנה טהור · מסקנא דפרק אמרו לו (ד' יג:) משום דהוי ספק ספיקא שמא לא ינק כשיעור ואפילו ינק שמא לא ינק בכדי אכילת פרס אבל משום דחלב הוי אוכל ולא הוכשר לא מצינו למימר דהא איתכשר בטיפה המלוכלכת על פי הדד: ח שתה משקין · כגון יין וחלב וכל משקין חוץ ממים: שאינן טהורין בגוף · שלא עלתה להם טבילה בטבילת הגוף דאוכלין ומשקין חוץ ממים אין להם טהרה במקוה אבל שתה מים טמאין וטבל טהורין בגוף לפי שיש להם טהרה במקוה על ידי השקה: הרי היא כמו שהיתה · מהכא דייקינן בפרק בהמה המקשה (דף עא:) דטהרה בלועה אינה מיטמאה ומסיפא דבלע טבעת טמאה דייקינן דטומאה בלועה אינה מטמאה ונפקא לן התם טומאה בלועה מקרא וטהרה בלועה מק"ו: בזמן שנראה חוצץ · ולא עלתה לו טבילה אבל אם אינו נראה טובל וטהור ולא דמי לבית הסתרים דבעינן ראוי לביאת מים: תניא בתוספתא (פ"ח) בלע כזית מן המת ונכנס לבית הבית טהור שכל הבלועין באדם ובבהמה בחיה ובעופות טהורין [ג] נסרח או שיצא מלמטה טהור שתה מים טמאין והקיאן טמאין מפני שנטמאו בו ביציאתן טבל או שנסרחו או שיצאו מלמטה טהורין [ג] שתה שאר משקין אע"פ שטבל והקיאן טמאין לפי שלא נטהרו בגוף נסרחו או שיצאו מלמטה טהורין פרה ששתתה מים טמאים והקיאתן טמאין מפני שאינן טהורין בגוף נסרחו או שיצאו מלמטה טהורין שתתה משקין טמאין והקיאתן טמאין מפני שאינן טהורין בגוף נסרחו או שיצאו מלמטה טהורין הנכנס לו חץ בירכו רבי אומר אינו חוצץ וחכמים אומרים הרי זה חוצץ במה דברים אמורים בשל מתכת אבל בשל עץ הרי זה חוצץ ואם קרם עליו העור מלמעלה הכל מודים שאינו חוצץ שכל הבלועין באדם ובבהמה בחיה ובעופות טהורין נכנסו לגרורות או קיסמין בסדקי רגליו מלמטה רבי יעקב אומר אינו חוצץ מפני שהוא כבית הסתרים איספלנית מלוגמא ורטייה שעל בית הסתרים ר' אומר חוצץ רבי יוסי בר רבי יהודה אומר אינו חוצץ הטושה קילקי בראשו רבי אומר חוצץ רבי יוסי בר רבי יהודה אומר אינו חוצץ היתה בו שערה אחת חוץ למכה וראשה מדובק במכה או שהיו שתי שערות וראשו מדובק בפיו או בצואה הרי אלו חוצצות היו בו שתי שערות בריסי עיניו מלמטה וניקבו והוציאן בריסי עיניו מלמעלה הרי זה · היה מעשה ונמנו עליו חמשה זקנים בלוד וטמאוהו פרה ששתתה מי חטאת ושחטה בתוך מעת לעת זה היה מעשה והיה רבי יוסי הגלילי מטהר ורבי עקיבא מטמא סייע רבי טרפון את רבי יוסי הגלילי סייע ר' שמעון בן ננס את ר"ע סילק ר' שמעון בן ננס את רבי טרפון סילק ר"ע את רבי יוסי הגלילי אחר זמן מצא לו תשובה אמר לו מה אני לחזור אמר לו לא לכל אדם אלא לך שאתה הוא יוסי הגלילי אמר לו הרי הוא אומר (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה תמלא היא כשהן שמורין למי נדה ולא כששתתה פרה זה היה מעשה ונמנו עליה שלשים ושנים זקנים בלוד וטהרוה באותה שעה קרא רבי טרפון המקרא הזה (דניאל ח) ראיתי את האיל מנגח ימה וצפונה ונגבה וכל חיות לא יעמדו לפניו ואין מציל מידו ועשה כרצונו והגדיל זה ר"ע ואני הייתי מבין והנה צפיר עזים בא מן המערב על פני כל הארץ ואין נוגע בארץ והצפיר קרן חזות בין עיניו (שם) זה ר"י הגלילי ותשובתו ויבא עד האיל בעל הקרנים אשר ראיתי עומד לפני האובל וירץ אליו בחמת כחו וראיתיו מגיע אצל האיל ויתמרמר אליו ויך את האיל וישבר את שתי קרניו (שם) זה ר"ע ושמעון בן ננס ולא היה כח לאיל לעמוד לפניו זה ר"ע וישליכהו ארצה וירמסהו (שם) זה רבי יוסי הגלילי ולא היה מציל [לאיל] מידו (שם) אלו שלשים ושנים זקנים בלוד שטהרוהו · פי' בשל מתכת עיילי ביה מיא טפי משל עץ שאינו נדבק כל כך עם הבשר א"נ בשל מתכת איכא סכנה טפי כשמוציאו ודבר שאינו מקפיד אינו חוצץ . שכל הבלועין לענין טומאה בלועה קאמר דלא מטמאה כדקתני מתני' ואתא למימר דלכך אינו חוצץ דכי היכי דלענין טומאה בטל אגב גופו כשקרם העור מלמעלה ותו לא מטמא ולא מיטמא לענין חציצה נמי בטל אגב גופו וא"ת והא בפרק בהמה המקשה (דף עא:) ילפינן בלועה דלמטה מק"ו ומה למעלה שאינו עושה עיכול מציל למטה שהוא עושה עיכול אינו דין שיציל משמע דאי לאו ק"ו לא הוה ילפינן וא"כ חץ בירכו דליכא עיכול אין כאן ק"ו ומנא לן דמציל וי"ל דאיכא ק"ו אחר ומה בלוע שסופו לצאת מציל בלוע שאין סופו לצאת אינו דין שיציל והאי טעמא דסופו לצאת חשיב התם עיקר טעם: מפני שהוא כבית הסתרים · בכמה מקומות משנה וברייתא משמע דלא חיישינן לדבר חוצץ בבית הסתרים כדקתני הכא ולעיל בפ' תשיעי (מ"ג) דתנן ואלו שאין חוצצין וקא חשיב בית הסתרים ובתוספתא (פ"ו) קתני דבית הסתרים דפנים אינו חוצץ ובית הסתרים דמגל דתוספתא כולהו לא משום דלא בעינן ביאת מים דהא מקום הראוי לביאת מים בעינן כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כה') ובפ"ב דנדה (דף סו:) אלא משום דלא קפדי אחלילה דבית הסתרים תדע מדמחלק בין איש ואשה בין פנויה לנשואה וטעמא כדפרישית לעיל בסוף פ"ח דנשואה קפדה אפי' אבית הסתרים שלא תתגנה על בעלה וקורצת שפתותיה דתנן לעיל בפ"ח(מ"ה) ולאו דבית הסתרים בעי ראוי לביאת מים דבקריצת שפתים לא שייכא קפידא באשה טפי מנאים ובנשואה טפי מפנויה אלא כדפרישית שם שדוחקת שפתיה ביותר ומתכסה הבשר החיצון: הטושה קילקי בראשו · ומתני' דקילקי הראש פרק תשיעי רבי היא: פרה ששתתה מי חטאת · בפ"ק דפסחים (דף יז:) קאמר ר' יהודה בפלו במעיין ומפרש טעמא משום דהוה ליה משקה סרוח ואיצטריך ליה הכא טעמא משום טומאה קלה אבל להזאה מיפסלי דהכי דריש לה מדכתיב למשמרת למי נדה כשהן שמורין למי נדה ולא כששתתן פרה ומשמע שהוא עיקר טעמא ולא אסמכתא שהחזיר רבי יוסי הגלילי את רבי עקיבא מדבריו מכח זה ונמנו עליו וטהרוהו:

בכלי ותשים זה הכלי במקוה עד שיצופו המים אשר במקוה על פני המים אשר בכלי ואז יטהרו אלה המים כמו שהתבאר במסכת ביצה (דף יח:) וכן יטהר הכלי גם עם המים אשר בו יחד ואם היה הכלי טמא רוצה לומר שיקבל טומאה וזה במים לבד אמנם שאר המשקים הנה לא יטהרו לעולם אחרי הטמאם ועוד נבאר זה בד' ממכשירין שאמרו ב"ש שבעת טהרת המים הטמאים לא יטהרו אלא במקוה ממש שאם היו מים חמים הנה טהרתם במקוה שיהיו מימיו חמים ואם היו המים מרים הנה טהרתם במקוה שיהיו מימיו מרים כי הכונה בטהרת המים שהוא ישוב עם מי המקוה כדבר אחד ויראה זה במים כמו שביארנו אמנם אם היה זה הכלי טמא מלא משקים זולת המים והטבילו כאילו לא טבל כי אלו המשקים לא יטהרו במי מקוה ואם יהיה בזה הכלי מי חטאת אשר הוא מים ואפר הנה לא יצטרך שיהיה הכלי מלא אבל קלתו ורובו רק מצד שתכנס מי המקוה לתוך הכלי ויגברו על מי חטאת שבכלי ואז יטהר הכלי וא"ר יוסי שאפילו יהיה זה הכלי מכיל שלשים סאה והיה בו רביעית ממי חטאת והטביל הכלי כולו במקוה הנה הוא ישאר בטומאתו כאילו לא טבל עד שיסור מה שבו ממי החטאת ויטבילו ריקן ואין הלכה כרבי יוסי: ז לא אצטרך שאבאר כל פעם שהוא אמנם רצה לומר במשקים שבעה משקים וכבר ביארנו בראש טהרות שחצי פרס כביצה ומחצה וביארנו מדת הרביעית פעמים רבות והיות האוכלים כולן מצטרפים קלתן לקלתן וכן המשקים להשלים מהם השיעור מאמרו (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל ואמר (שם) וכל משקה אשר ישתה וגו' אמנם המקוה לא ישלם שיעורו בשאר משקים אמנם צריך שיהיו מ' סאה כולם מים לאמרו השם יתעלה (שם) מקוה מים ולשון ספרי מקוה מים לא מקוה כל המשקין כולם ולזה יפסלו המשקין כולן המקוה אם נשתנה מראהו כמו שקדם ולא יוסיף בשיעורו כמו שביארנו: ח כבר ביארנו שהמים לבדם בלתי שאר המשקין הם אשר יטהרו אם *נשאם בתוך זה המקוה ולכן אם טבל זה האיש ויש מים טמאים באסטומכא יטהרו להגיעם בתוך המקוה והוא אמרו מפני שהם טהורים בגוף לפי שנטהרו והם בתוך האצטומכא להגיען בתוך המקוה ולכן אם הקיאן שמה יהיו טהורים וזה אשר בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת לא תטמא הטבעת לפי שהוא מציל עליה וכן אילו אכל בשר המת ונכנס לאהל לא יטמא האהל כמו שהתבאר באחד עשר מאהלות והיא בתוספתא כלים הבלועין מצילין על הטהורין מליטמא והחץ אשר הוא תחוב בגוף הנה יתראה קצהו בשטח הגוף ואז יהיה חוצץ כמו אילו היה על שטח הגוף והנה ישקע בבשר וישוב תוך הגוף ולא יקפיד בו אז ואפילו היה חץ טמא ·

נ"א

סליקא מסכת מקואות

פירוש הרא"ש

כל מיני משקים חוץ ממים: ז כל האוכלין וכו'. האוכל אוכלים טמאי' והשותה משקי' טמאים נפסל גופו (כן) מלאכול בתרומה ואם אכל כמה מיני אוכלים יחד מצטרפין יחד לכחצי פרס שהוא שתי ביצים וכן משקין לרביעית משנה זו שנויה במסכת מעילה פ' קדשי המזבח ושנה כאן משום סיפא שעשה שאר משקים כמים לפסול הגויה ובמקוה לא עשה שאר משקים כמים לפסול בשלשה לוגין שאובים ולהשלים ארבעי' סאה במים: ח אבל אוכלין וכו'. שתה משקים חוץ ממים: שאינם טהורים בגוף. שלא נטהרו בטבילת הגוף אבל שתה מים כשטבל הוי כאילו הושקו במים למקוה: הרי היא כמו שהיתה. מהכא דייקינן בפרק בהמה המקשה דטהרה בלועה אינה מיטמא' ומסיפ' דטומאה בלועה אינו מטמא ומפיק התם טומאה בלועה מקרא וטהרה בלועה מק"ו: בזמן שהוא נראה. מבחוץ אי אפשר שלא יהיה מקלתו על הבשר וחוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו ואפילו היה טמא: (פירוש) החץ:

סליק פירקא

מסורת הש"ס

א) [מעילה יז:]
ב) [חולין עא:]

הגהות הגר"א

[א] מ"ו בר"ש זה חומר בשותה משקין טמאין מבאוכלין . שעשו בו שאר משקים וכו' כצ"ל: [ב] שם ובעופות טהורין הקיאה הבית טמא נסרח או כו' כצ"ל: [ג] שם שתה משקה טמאין אע"פ שטבל והקיאן טמאין מפני שאינן טהורין בגוף נסרחו או שיצאו מלמטה טהורין כ"ה ימחק.

סליק פירקא וסליקא לה מסכת מקואות

סדר הגהות מהג"מ שמחה מרעסויא טהרות

נגעים פ"ב מ"ב מתני' אין רואים הנגעים כו' אימתי רואין בשלש בארבע ובחמש (ובשש) נסבב וג"ב ע"ם הוא: בפי' הר"ש ד"ה תניא בת"כ והסגיר כו' אימתי רואין בשלש שעות ובארבע ובחמש (ובשש). נסבב וג"ב ליתא שם: פ"ד מ"ד כנסה ופשתה כו' וכן נמי [פשתה] וכנסה שפשתה כו': בא"ד ומתוקמא (דר' עקיבא) נסבב וג"ב דתוספתא כצ"ל: פ"ז מ"ה בר"ש ד"ה תניא בתוספתא כו' ועוד דבתורת כהנים איתא הך פלוגתא כו' כצ"ל: פי"א מי"ב בר"ש ד"ה בגד המוסגר כדפרישית לעיל כו' ונתערב בשאר בגדים טהורים ונראה כו' · ג"ב ואינו נראה: פי"ד מ"ח בר"ש ד"ה תניא בתוספתא כו' חוץ מזו בפרק כל הפסולים כו' · ג"ב דף לג ע"א:

פרה פ"ט מ"א בפי' הר"ש ד"ה יזה כזאות כו' והזאה אינה צריכה שיעור ואי מזה אחת שמא כו' כצ"ל ג"ב כ"ה בפי' הר"ב: מ"ג בר"ש ד"ה פוסלין משום משקין כו' שמע מינה דאין זכי' להקדש מן התורה. ג"ב בתוס' ז"ל א"ע שם דאין השקה להקדש ע"ש: פי"ו מ"ו בפי' ר"מ ד"ה זאת ההלכה כו' ועוד יתבאר זה בפרק אהרון · ג"ב משנה ו': שם ואפי' הכימס כו' כצ"ל: פי"א מ"ג בפי' ר"מ ד"ה כבר בארנו כו' ועוד בארנו שהטהור כו' · ג"ב סוף פרק י' משנה ו':

טהרות פ"א מ"ג בפי' ר"פ ד"ה והאוכלה אין משון הערב שמש כו' ובהדיא אמרי' בירושלמי כו' נפל כליו לתוך התנור מעריס עליהן ומטבילין · ג"ב בחגיגה דף כא ע"א מביאים תוס' ז"ל זה: מ"ט בר"ש ד"ה נטמאת אחת מהן כו' ואע"ג דאמרי' בהקומץ רבה עשרון שחלקו ונתנו בביסה · נ"ע פירש"י ז"ל כלי שבוללין בו מנחה ונטל והושיט אחד פי' חצי עשרון אחד לבין הנך שני חצאי עשרון ונגע בו טבול יום: פ"ד מ"ז בפי' הר"ש סד"ה ספק טליס ספק נזירות כו' ולמסקנא דנדריס ניחא · ג"ב דמתכן כב אמי דכר' יהודה משום ר' טרפון היא: פ"ח מ"ט בפי' הר"ש ד"ה תניא בתוספתא ופריך עלה מההיא דנגע כו' כדפרישית לעיל · ג"ב משנה ז': בא"ד ובפרק ד' אחין · ג"ב דף נא ע"א: פ"ז מ"ה בפי' ר"ש ד"ה ואפי' כפות כו' וההיא דהגנבים כו' · ג"ב משנה ו': פ"ח מ"ו תניא בתוספתא ר' אליעזר אומר משקה סרוח כו' יוצא [על] ידי ספרה ולא [על] ידי הכלב כצ"ל וג"ב וכן הביא רמב"ד ז"ל בפרק שני מהל' טומאת אוכלין ומיהו לשון ר"ש ז"ל ניחא טפי דה"ק כיון דהם ראויין לכלב ולכלב טמאין: פי' מ"ח בפי' ר"ש ד"ה תניא בתוספתא כו' מגגבן וכן עטורין כל הני לא בפי טבילה דפשוטי כלי עץ לא בפי טבילה. ג"ב נ"ל דלא מקבלי טומאה אבל אם היו מקבלי טומאה בפי טבילה לשיטת תוס' ז"ל בשבת פרק ר"ע דף פ"ד ע"א ולשיטת רש"י ז"ל לא מהני להו טבילה ע"ש:

מקואות פ"י מ"ח בפי' ר"ש תניא בתוספתא ט' הטושה קילקי בראש ומתני' דקילקי הראש רבי היא. לפנ"ד נ"ל רב"י דאמר אינו חוצץ: בא"ד פרה ששתתה מי חטאת. בפ"ק דפסחים דף יז: ג"ב ודף יח: בא"ד אבל לטהרה לא מיפסלי בהכי. ג"ב לכאורה נ"ל עכ"ל: סליק

א **שתחלתו** לרצון· דניחא ליה בהנך משקין בשביל שתודח הקערה או לשאר תשמישין: אע"פ שאין סופו לרצון· כשנפלו על הפירות לא ניחא ליה אפילו הכי הוי הכשר אי נמי סופו לרצון כשנפלו על הפירות אבל בתחילת ביאתן הוקשה בעיניו הכל חשוב הכשר: מטמאין לרצון ושלא לרצון· כיון דמטמאין הן מטמאין ומכשירין הכל בבת אחת אם נפלו על הפירות ואפילו שלא לרצון דמחמת טומאתן חשיבי טפי ולכוותה פרק קמא דשבת (דף יז׳) כלי טמא חושב משקין:
ב **המרעיד**· לשון נענוע: להשיר ממנו אוכלין או את הטומאה· כגון שהכניס עורב שם שרץ או נבילה או כזית מן המת ונשאר בין ענפי האילן: אינן בכי יותן·

תורה אור

פרק ראשון

א כל [א]משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון או שסופו לרצון אע"פ שאין תחלתו לרצון הרי זה בכי יותן [ב]משקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון: **ב** [ג]המרעיד את האילן להשיר ממנו אוכלין או את הטומאה אינן בכי יותן להשיר ממנו משקין ב"ש אומרים היוצאין ואת שבו בכי יותן ב"ה אומרים [ד]היוצאין בכי יותן ואת שבו אינן בכי יותן מפני שהוא מתכוין שיצאו מכולו: **ג** המרעיד את האילן *ונפל על חבירו או סוכה ונפלה על חבירתה ותחתיהן זרעים או ירקות המחוברין לקרקע ב"ש אומרים בכי יותן ב"ה אומרים [ה]אינן בכי יותן אמר ר' יהושע משום אבא יוסי חלי קופרי איש טבעון תמה עצמך אם יש משקה טמא בתורה עד שיתכוין ויתן שנאמ' וכי יותן מים על זרע: **ד** הנוער אגודה של ירק וירדו מצד העליון לתחתון ב"ש אומרים בכי יותן ב"ה אומרים [ו]אינם בכי יותן אמרו ב"ה לב"ש והלא הנוער את הקלח חוששין אנו שמא יצאו מן העלה לעלה אמרו א) להן ב"ש שהקלח אחד ואגודה קלחים הרבה אמרו להן ב"ה [ז]הרי המעלה שק מלא פירות ונתנו על גב הנהר חוששין אנו שמא ירדו מצד העליון לתחתון אבל אם העלה ב' ונתן זה על גב זה התחתון בכי יותן ר' יוסי אומר [א] התחתון טהור: **ה** ב) [ח]הממחק את הברישה והסוחט שערו בכסותו ר' יוסי אומר היוצאין בכי יותן ואת שבו אינן בכי יותן מפני שהוא מתכוין שיצאו מכולו: **ו** [ט]הנופח בעדשים לבדקן אם יפות הן ר"ש אומר אינן בכי יותן [ב] האוכל שומשמין באצבעו משקין שעל ידו ר"ש אומר אינן בכי יותן וחכ"א בכי יותן [י]הטומן פירותיו במים מפני הגנבים אינן בכי יותן מעשה באנשי ירושלים שטמנו דבילתן במים מפני הסיקרין וטהרו להן חכמים הנותן פירותיו בשיבולת הנהר להביאן עמו אינן בכי יותן:

זיעת

א) נ"ל להם: ב) [כריתות סו: ע"ש]:

ויקרא יא

א כבר ביארנו פעמים שהאוכלין טנן לא יטמא מהן דבר אלא אחר בלילתו באחד משבעה משקין ולזה שני תנאים האחד שיבלול אחר עקירתן מן הקרקע והאחר שיבלול ברצון לא שיבלל בלא כוונה ואם נבלל בלא כוונה ונתרצה בו תהיה מוכנת לטומאה וזה שאמרו (ב"מ דף כב:) יותן דומיא דכי יתן מה יתן לרצונו אף יותן לרצונו ולכן בלילתו אחר עקירתו הכרחי משום אמרו (ויקרא יא) וכי יותן מים על וגו' ולמדנו מזה כי שום זרע לא יטמא כשאינו בלול וידוע כי כל צמח אי אפשר לו שלא יבלל בעת צמחו וכשיבללו האוכלין על התנאים שהתנינו נקראים מוכשרי' רוצה לומר שהם מוכנים לטומאה והמשקה אשר יבלול אותם יקרא מכשיר ומכנים עוד במשנה על הענין הזה ר"ל שהמשקה הזה כבר הכשיר הזרעים או יכשיר אותם כשיפול עליהם שהוא כל זה תחת דיבור השם יתברך וכי יותן מים על זרע באמרו הרי זה בכי יותן ר"ל שהוא מכשיר ומבואר הוא כי הדבר המטמא מטמא לרצון ושלא לרצון לפי שהטומאה עם ההכשר באין כאחת אמנם אנו מצריכים המשקה לרצון כשקדם לבדו להכין הזרעים לטומאה ואחר כך יבא הדבר המטמא והוא אמרו וכי יותן וכו' ואח"כ ונפל מנבלתם עליו וכו': **ב** אמרו ב"ש שכיון שכוונתו שיפול מה שיש בה מן המשקין כל מה שיפול ממנו בענין זה הוא מכשיר את האוכלין והמשקה הנשאר באילן מכשיר ג"כ וב"ה אומרים כי הנשאר באילן אינו מכשיר את הזרעים כשיגע בהן בעת הרעדת האילן לפי שבעת שהרעיד האילן היתה כוונתו שלא ישאר בו דבר מן המשקים הילכך מה שנשאר שם אינו לרצונו וזהו ענין אמרו מפני שהוא מתכוין שיצאו מכולו: **ג** אין ספק כי הירקות והזרעים טופחין במים היורד עליהן וג"כ במים אשר ישקום תמיד וכשהם הזרעים והירקות תחת האילן או תחת הסוכה והרעיד האילן ההוא להפיל פירותיו או הסוכה ההיא להפיל הפירות שעל גבה ונפלו אותן משקין על אותם זרעים וירקות וכבללו אין מחלוקת בין ב"ש ובין ב"ה שכבר הוכשרו לפי שהוא ידוע כי בללו והורלה לו בלילתם אמנם חלקו במרעיד אילן על אילן שני שתחתיו זרעים וירקות ונפל מן האילן השני אוכלים בזרעים ובירקות ההם ובא רבי יוסי ואמר טעם ב"ה כמו שאתה רואה: וחלי קופרי· כנוי: וטבעון· שם מקום: **ד** דברי ב"ה חוששין

אם מחמת רעדה זו נפלו מי גשמים שבאילן על פירות שתחתיו לא הוכשרו: היוצאין ואת שבו· משקין היוצאין מחמת הרעדה ומשקין הנשארין ונפלו אחרי כן על הפירות הוכשרו דאחשובי אחשבינהו וכתלושין דמו: מפני שהוא מתכוון שילא מכולו· נתכוין להוציא כל המים מן האילן והנשארים לאו דעתיה עלייהו ולא מכשרו: **ג** ונפלו על חבירו· ותחתיו זרעים וירקות. וכן סוכה דהיינו ענף של אילן ותחתיהן זרעים וירקות וכן ונפלה על חבירתה ותחתיה זרעים ואע"פ שבשעת שהרעיד היה שם הפסק חשיב הכשר: וב"ה אומרים אינן בכי יותן· בשנגבו קודם שנתלשו פליגי דאי בשנתלשו עדיין משקה טופח עליהם אפילו ב"ה מודו דהוו בכי יותן כדמוכח בפ"ק דשבת (שם) גבי בוצר לגת: עד שיתכוין ויתן· ואפי' זרעים וירקות תלושים תחתיהם לא הוכשרו דמן האילן נפלו לחברו ומסוכה לחבירתה ולא נתכוין שיפלו על הזרעים ועל הירקות: **ד** הנוער אגודה של ירק· כגון שירדו עליו גשמים או שנפלו במים שלא לרצון ומנערן כדי שילאו ממנו המים כאדם המנער טליתו: המעלה שק מלא פירותי שנפל בנהר שלא לרצון והעלהו והניחו על ספתו: התחתון טהור· כלומר אף התחתון טהור וכ"ש העליון: תניא בתוספתא (רפ"א) המרעיד את האילן להשיר ממנו משקין ונפלו על תלושין שבו ועל מחוברים שתחתיו [ג] ב"ש אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים על התלושין בכי יותן ועל המחוברים אינן בכי יותן אמר רבי יוסי בר רבי יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה על המרעיד את האילן להשיר ממנו משקין ונפלו על התלושין שבו ועל המחוברים שתחתיו שאינן בכי יותן ועל שעקרן משינגבו שאינן בכי יותן על מה נחלקו על המרעיד את האילן ונפלו מבד לבד ומסוכה לחבירתה באותו אילן שבית שמאי אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים אינם בכי יותן אמרו להם ב"ה לבית שמאי אי אתם מודים במעלה שק אחד מעורר ונתנו על גבי הנהר שאע"פ שהמים יורדין מצד העליון לתחתון שאינו בכי יותן אמרו להם ב"ש אי אתם מודים במעלה שני שקים מעוררין ונתנן זה על גב זה המים יורדין מן העליון לתחתון שהתחתון בכי יותן ר' יוסי אומר אחד שק אחד ואחד שני שקים בית שמאי אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים

א טהורה· אינה מכשרת את הפירות: זיעתו טמאה· למחמת המים היא ודוקא בא במים שאובין אבל מחוברים דלא מכשרי לא דאע"ג דהשתא מיהא תלושים נינהו לא נרצון נתלשו: **ב מרחץ טמאה**· של מים שאובין: זיעתה טמאה· מכשרת את הפירות וכ:טמאתן: וטהורה· כלומר וזיעת מרחץ טהורה כגון מרחץ של מי מעיין דלאו מים שאובין נינהו: בבי יותן· שהזיעה מכשרת את הפירות: אם טמאה· הבריכה כל זיעה שיזיע הבית מחמת הבריכה מכשרת ומטמאה אבל שלא מחמתה הויא זיעה מבתים וטהורה: **ג אם רוב מן הטמא**· שרוב הכלי מן הברזל הטמא ומשנה זו שנויה במסכת כלים פרק י"א ושם פרשתיה: מטילין לתוכן· משתינין לתוכן וגזרו על העובדי כוכבים שיהו כזבין ומי רגליהן טמאין: **מי שפיכות**· מים טמאים שנשפכו: אימתי. מתבטלין מי השפיכות ברוב בזמן שקדמו ואח"כ רבו עליהן מי גשמים ושהרוס אבל אם קדמו מי גשמים אפילו נפלו עליהן מעט מי שפיכות טמאים: תני"א בתוספ'(פ"א) מי פירות שנפל לתוכן טיפת מים כל שהן טמאין דברי ר"מ וחכ"א הולכין אחר הרוב ר"א בן יעקב אומר אפי' טור ליר שנפל לתוכו טיפת מים כל שהוא טמא נפל לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב: פי' טמאין מכשירין דאע"ג דמי פירות אין מכשירין כיון דנפל לתוכן מים כל שהוא כמים דמו ומכשירין א"נ טמאין ממש אם נגעו בטומאה דכיון שנפלו לתוכן טיפת מים הוכשרו ומיהו טור ליר לא יתכן לפרש כן דציר לאו בר קבולי טומאה הוא כדאמרינן בבכורות בפ' הלוקח בהמה (דף כב') וכי הוי מיעוטו מים נמי אמרינן התם דבטילי להו ברובא דטהור ואית דגרסי אפילו טור סיד כלומר שהוא מלא פירות ונפל לתוכו טיפת מים כל שהוא הולכין אחר הרוב. דאם רוב יין דבש והלב טמאין ואם רוב מי פירות טהורין: **ד הטורף את גגו**· שמדיח את גגו ומרביצו במים שהיו בגגו ובכסות מים טמאין וירדו עליהן מי גשמים המים היורדין מן הגג ומן הכסות אם

א הבתים אשר הם במקומות השפלים מן הקרקע וג"כ המערות ונקרות הצור הם עשויין להזיע ואפי' אין שם מים· והודיענו כי הזיעה ההיא אינה משקה ואפי' אם היה משקה הבית טמא הזיעה ההיא טהורה ואינה מכשרת וכן זיעת האדם אינה משקה ועל כן היא טהורה ואפילו שתה משקין לפי שאינם אותם המשקים שיצאו מגופו: וכבר ביארנו פעמים כי הבא ראשו ורובו במים שאובין טמא ופוסל את התרומה ועוד נבאר טעמו בסוף זבין ועל כן כשבא במים שאובים ונטמא כמו שזכרנו להתערבות הזיעה עם המים שאובין אשר על שטח גופו על כן כשיתנגב מן המים שאובין ואח"כ יזיע זיעתו טהורה: **ב** מבואר הוא כי הדלף הדולף מן המרחץ שהוא מימי המרחץ על כן כשיהיו המים טמאין יהיה הדלף טמא וכשנכנס בדבר למרחץ ובכלל זה ברצונו הוא וכבר הוכשר כי מן הידוע יבלל בהכרח ושאר המאמר פשוט הוא: **ג** כבר ביארנו בי"א של כלים שכלי מתכות שנטמאו ואפילו התיכן פעמים רבות כשיחזור ויעשה מהם כלים חזרו לטומאתן הישנה עד שיטהרו בהזאות שלישי

פרק שני

א זיעת בתים בורות שיחין ומערות טהורה זיעת האדם טהורה שתה מים טמאים והזיע זיעתו טהורה בא במים שאובים והזיע זיעתו טמאה נסתפג ואחר כך הזיע זיעתו טהורה: **ב** מרחץ טמאה זיעתו טמאה וטהורה בבי יותן הברכה שבבית הבית מזיע מחמתה אם טמאה זיעת כל הבית שמחמת הברכה טמאה [א]: **ג** שתי ברכות אחת טהורה ואחת טמאה המזיע קרוב לטמאה טמא קרוב לטהורה טהור מחצה למחצה טמא א) הברזל טמא שבללו עם ברזל טהור אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה למחצה טמא גסטריות שישראל ועובדי כוכבים מטילין לתוכן אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה למחצה טמא מי שפיכות שירדו עליהן מי גשמים אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה למחצה טמא אימתי בזמן שקדמו מי שפיכות אבל אם קדמו מי גשמים אפי' כל שהן למי שפיכות טמא: **ד** *הטורף את גגו והמכבס את כסותו וירדו עליהן גשמים אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה למחצה טמא רבי יהודה אומר אם הוסיפו לנטף: **ה** ב) עיר שישראל ועובדי כוכבי' דרים בה והיה בה מרחץ מרחצת בשבת אם רוב עובדי כוכבים רוחץ מיד ואם רוב ישראל ימתין כדי שיחמו החמין מחצה ג) למחצה ימתין כדי ש חמו החמין ר' יהוד' אומר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד: **ו** מצא בה ירק נמכר אם רוב עובדי כוכבים לוקח מיד ואם רוב ישראל ימתין כדי שיבואו ממקום קרוב מחצה למחצה ימתין כדי שיבואו ממקום קרוב ואם יש בה רשות לוקח מיד: **ז** ד) מצא בה תינוק מושלך אם רוב עובדי כוכבי' עובד כוכבים ואם רוב ישראל ישראל מחצה ה) למחצה ישראל רבי יהודה אומר הולכים אחר רוב המשליכין: **ח** ו) מצא בה מציאה אם רוב עובדי כוכבים אינו צריך להכריז ואם רוב ישראל צריך להכריז מחצה למחצה צריך להכריז מצא בה פת הולכין אחר רוב הנחתומים ואם היתה פת עיסה הולכין אחר רוב אוכלי פת עיסה רבי יהודה אומר אם היתה פת קיבר הולכין אחר רוב אוכלי פת קיבר: **ט** ז) מצא בה בשר הולכין אחר רוב הטבחים אם היה מבושל הולכין אחר

רוב אוכלי בשר מבושל: י המוצא פירות בדרך אם רוב מכניסין לבתיהן פטור למכור בשוק חייב מחצה למחצה דמאי אוצר שישראל ועובדי כוכבים מטילין לתוכו אם רוב עובדי כוכבים ודאי ואם רוב ישראל דמאי מחצה למחצה ודאי דברי ר"מ וחכ"א אפילו כולם עובדי כוכבים וישראל אחד מטיל לתוכו דמאי: יא פירות שניה שרבו על של שלישית ושל שלישית על של רביעית ושל רביעית על של חמישית ושל חמישית על של ששית ושל ששית על של שביעית ושל שביעית על של מוצאי שביעית הולכין אחר הרוב מחצה למחצה להחמיר:

פרק שלישי

א שק שהוא מלא פירות ונתנו על גב הנהר או על פי הבור או על מעלות המערה ושאבו כל ששאבו בכי יותן ר' יהודה אומר כל שהוא כנגד המים בכי יותן וכל שאינו כנגד המים אינו בכי יותן: ב חבית שהיא מלאה פירות ונתונה לתוך המשקין או מלאה משקין ונתונה לתוך הפירות ושאבו כל ששאבו בכי יותן באלו משקין אמרו במים וביין ובחומץ ושאר כל המשקין טהורין רבי נחמיה מטהר בקטנית שאין הקטנית שואבת: ג הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין רבי מאיר מטמא רבי יהודה מטהר רבי יוסי מטהר בשל חטים ומטמא בשל שעורים מפני שהשעורים שואבות: ד המרביץ את ביתו ונתן בו חטים וטננו אם מחמת המים בכי יותן ואם מחמת הסלע אינן בכי יותן המכבס את כסותו בעריבה ונתן בה חטים וטננו אם מחמת המים בכי יותן ואם מחמת עצמן אינן בכי יותן המטמן בחול הרי זה בכי יותן מעשה באנשי המחוז שהיו מטינים בחול אמרו להם חכמים אם כך הויתם עושים לא עשיתם טהרה מימיכם: ה המטמן בטיט הנגוב [א] ר"ש אומר אם יש בו משקה טופח בכי יותן ואם לאו אינו בכי יותן המרבץ את גרנו אינו חושש שמא נתן בה חטים וטננו המלקט עשבים כשהטל עליהן להטן בהם חטים אינן בכי יותן ואם נתכוון לכך הרי זה בכי יותן המוליך חטין לטחון וירדו עליהן גשמים אם שמח בכי יותן רבי יהודה אומר אי אפשר שלא לשמוח אלא אם עמד: ו היו זיתיו נתונין בגג וירדו עליהן גשמים אם שמח בכי יותן ר' יהודה אומר אי אפשר שלא לשמוח אלא אם פקק את הצנור או אם חלחל לתוכן: ז החמרין שהיו עוברין בנהר ונפלו שקיהם למים אם שמחו בכי יותן ר' יהודה אומר אי אפשר שלא לשמוח אלא אם הפכו היו רגליו מלאות טיט וכן רגלי בהמתו עבר בנהר אם שמח בכי יותן רבי יהודה אומר אי אפשר שלא לשמוח אלא אם עמד והדיח באדם ובבהמה טמאה לעולם טמא: ח המוריד את הגלגלים ואת כלי הבקר בשעת הקדים למים בשביל שיחוצו

אחר ההעלמ': י כשרוב העם מכניסין לבתיהם הפירות אינם מביאין אותן עד שיוציאו מהן המעשרות משום שכיון שיכנסו לבית נקבעו למעשרות ואין מותר לו שיאכל מהן עד שיעשר כמו שביארנו במס' מעשרות (פ"א מ"ה) ועל כן יוציא מהן מעשרות ולא יכניסם לביתם ומה שיפול מהם בדרך פטור מן המעשר לפי שהוא בחזקת מעושרות אבל אם הביאם למכור בשוק מביאם טבל לפי שאוכל מהן עראי על כן הן בחזקת טבל וחייבין במעשרות וכבר ביארנו במס' דמאי (פ"ג) שהדמאי הוא הדבר המסופק חייב בתרומת מעשר ומעשר שני לבד וזכרנו סיבת זה וכבר ביארנו פעמים בסדר זרעים שרבי מאיר לבדו הוא שאמר אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מן המעשרות על כן הפירות אשר ביד העובד כוכבים הן טבלין וחייבין במעשר ודאי וחכ"א דכין אותו דמאי בעבור הישראל לבד שפירותיו חייבין במעשר ואנחנו מסופקים אם עשר אם לא עשר אבל אילו היה כל האוצר של עובד כוכבי' היה פטור מן המעשרות כמו שביארנו במקומו מן הסדר הזה והלכה כחכמים: יא כבר ביארנו פעמים בספר זה בסדרים הקודמין כי מה שמוציאין בשנה ראשונה של שמיטה ובשנית ובד' ובה' הוא מעשר ראשון ואחר כך מעשר שני ובשנה השלישית והששית מוציאין מעשר עני תחת מעשר שני והוא אמרו ית' (דברים כו) כי תכלה לעשר וגו' ודיני פירות שנת ז' ידועים ורובם לשון משנה וכבר ביארנו במקומן ואמרו מחצה למחצה להחמיר ר"ל שאם היה העירוב בין פירות השנה הג' והב' אשר לפניה או לאחריה או בין הפירות הו' והה' ראוי שיוציא מן הפירות ההם מעשר ראשון התמידי ואחר כך מעשר שני כי מעשר עני אין בו קדושה ומעשר שני קדוש וטעון הבאת מקום כמו שביארנו במקומו ואם היה העירוב מחצה למחצה בין הפירות שביעית והשנה אשר לפניה או לאחריה התערובות ההוא ידונו בו דין פירות שביעית ויאכל בקדושת שביעית:

א אמרו שק מלא פירות · ר"ל זרעים כי רוב הזרעים מושכין המים וכ"ש החטה ואין הלכה כר' יהודה: ב הג' משקין אלו דקי העלים שוקעין בחרם הכלי. ואחר כל המשקים ר"ל שאר שבעה משקים עבי העלים ועל כן אין להם הכשר בפליטתם: קטניות כגון פולין ואפונים וכיוצא בהן ואין הלכה כרבי נחמיה: ג הדבור הזה הוא ביין טמא וכן הדין לענין ההכשר שיהיה הפת נילוש בא' מן המשקין אשר אינן מכשירין והלכה כרבי יוסי: ד טננו·מטפיחין והטמנה יטמין בחול כדי שיטפיח הדבר ההוא הטמון וזה לשון בלי מפורסם אצלנו וענין אמרו מחמת הסלע מחמת (העריבה) [הקרקע] שיתלחלחו מן הלחלוחית אשר בעלם הקרקע ובעלם החרס: ה כבר ביארנו פעמים שענין משקה טופח באיזה מקום שנא' הוא שיהיה באותו דבר לחלוחית בענין שכשיגע בו האדם ילחלח ידו · ומרבץ גרנו ירבץ הגורן במים וישים בו החטה וטעם היות בעל החטה הזאת שמח בבלילתו לפי שיסורו האבנים ממנו ויהיה קמחו לבן והלכה כרבי שמעון ואין הלכה כר' יהודה:

ו פקק את הצנור·סותם הצינור כדי שלא יבאו המים מן הגג אלא שיתקבלו וירחצו הזיתים ופירוש אם חלחל שינענע בידו ויחבטם במים וכבר קדם לך דבורם ברביעי ממקואות היו צרורות מתחלחלים בתוכו פירוש מתגלגלין בו והענין אחד ועיקר דעת רבי יהודה כי השמחה בדבר בלי טונה אינו במקום טונה עד שיהיה שם מעשה לרצון עוזר השמחה ואין הלכה כרבי יהודה: ז אם הפכו שקיהם במים אז יהיו המים אשר בתוך השקים בכי יותן ואם יגיעו בהן פירות הוכשרו לפי שהמים ההם היו ברצון וכן הדין במים שברגליו וברגלי בהמתו כששמח ור' יהודה הוא אשר אומר כי המים העולים ברגלי בהמה טמאה לעולם מכשירין וכן מבואר בתוספתא ואין הלכה כרבי (עקיבא) [יהודה]: ח גלגלים הם המסבבים אשר בעגלה אשר דשין בה ונושאין עליה משא וכלי הבקר המחרשות וכיוצא בהם: בשעת הקדים· בזמן החמה: בשביל שיחוצו· כדי שיסתמו סדקים

בעומד ורואהו: י פטור מלעשר · דעדיין לא ראה פני הבית ולא נתחייב: למכור בשוק · שרוב עובדי כוכבים מביאין למכור בשוק מן הבית מביאין אותו וחייב: מחצה למחצה דמאי · כלומר ספיקא הוה: אם רוב עובדי כוכבים ודאי · דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר אפילו יש קניין מ"מ ודאי אינו מעושר הוי: יא פירות שנייה · שנה ראשונה ושנייה של שמטה מעשר ראשון ומעשר שני וכן רביעית וחמישית אבל שנה שלישית וששית מעשר ראשון ומעשר עני · של שביעית יש בו קדושת שביעית ופטור מן המעשר ולענין כל הנך דיני קתני דהולכין אחר הרוב להחמיר לענין ספיקא דמעשר שני ומעשר עני יפריש מעשר אחד ויחלל המעשר על המעות ויחלק הפירות לעניים והמעות יאכל בירושלים והיינו שני עישורין דר"ע דפ"ק דעירובין (דף ז') ולענין ספיקא דשביעית חייבין במעשר וחייבין בקדושת שביעית שלא לעשות בהן סחורה ומלוגמא וחייבין בביעור:

א שאבו·מלשון שהשעורין שואבות דפ' בתרא דמסכת ע"ז (דף סו:) וכמו שאבו דקנקנים דתוספתא שהבאתי לעיל בפרק קמא שדרך הפירות כשמונחין על שפת הנהר משקה טופח עליהם מחמת לחלוחית המים ובכוונה נותנין אותם שם כדי שישאבו ויראו הפירות נאין: ב ושאבו · נתלחלחו הפירות ומשקה טופח עליהן: ושאר כל המשקין · כלומר כל משקין המכשירין לקבל טומאה שבעה משקין הן ותולדותיהן דתנן בפ' בתרא: תניא בתוס' (פ"ב) א"ר [ב] אסי במה דברים אמורים בשל חרס אבל בשאר כל הכלים אינן שואבין וכלי אבן הרכין הרי הן ככלי חרס: ג הרודה פת חמה· כי האי גוונא תנן במסכת תרומות (פ"י) ופליגי בשהניחה על פי חבית של יין של תרומה אי מיתסרא לזרים או לא ובפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סו:) מייתי לה אבל מתני' הכא לענין הכשר תנן ובפת שנילושה במי פירות ולא הוכשרה במים ופליגי השתא אם הוכשרה ביין של חבית או לא אי נמי ביין טמא ופליגי אם נטמאת כאילו נגעה ביין טמא או לא ועלה דההיא דתרומות משמע בירושלמי בגמרא דפליגי אפי' בחבית סתומה שהמגופה עליה דאפילו הכי הפת שואבת ודייק לה ממתני' דלעיל דחבית שהיא מליאה פירות ונתונה לתוך המשקין ועוד משמע התם דפת חמה לאו דוקא דהוא הדין צוננת והא דנקט חמה מפרש רב חסדא שלא תאמר הואיל והבל כובש יהא מותר והש"ס שלנו חולק על כל זה בפרק בתרא דמסכת ע"ז דאמר ר"ש לקיש בפת חמה וחבית פתוחה ד"ה אסורה פת צוננת וחבית מגופה ד"ה מותרת אלא כי פליגי בפת חמה וחבית מגופה בפת צוננת וחבית פתוחה ולפי שיטה זו צריך ליישב שלא תקשי מתני' דחבית: ד המרבץ ביתו במים מפני האבק: וטננו · נתלחלחו. מלשון אם היתה מטוננת דפרק קמא דמועד קטן (דף ו:): אם מחמת הסלע· צור שמששת ימי בראשית והיא רצפת הבית ומתוך כך נתלחלחו החטין: המטמין בחול· אית דגרסי המטנן שיהיו מטנין: הרי זה בכי יותן · דאין חול בלא מים: תניא בתוספתא פ"ב סדין שטפח על גבי סילון להטין בו את חטיו אם מחמת [ג]הסדין אינן בכי יותן אית דגרסי כדיקא) ששטחו על גבי סילון של יוצר להטין בו את חטיו: ה ו נגובי יבש: אינו חושש שמא נתן בה חטין וטננו כלומר אם נתן בה חטין אינו חושש שמא טננו: תניא בתוספתא [שם] המרבץ ביתו בנים ונתן בו שבלים וטננן אם יש עליהן משקה טופח בכי יותן ואם לאו אינן בכ"י ר' שמעון [ד] אומר אע"פ שיש עליהן משקה טופח אינן בכי יותן ומודים חכמים לרבי שמעון במרבץ את גרנו [ה]שהוא בכי יותן ובמשכים להביא פסל אם בשביל שיש טל עליו הוא בכי יותן אם בשביל שילך למלאכתו אינו בכי יותן · פי' ר' שמעון אומר משמע דהך ברייתא פליגא אמתניתין שהוא בכי יותן אין גירסא זו נכונה דאם כן מאי ומודים אלא גרסי' שאינן בכי יותן · פסל פסולת' גורן ויקב שבשדות ובהשכמה כולו טופח בטל וטומנין בו פירות כדאיתא בפ' כילד משתתפין (ד' פז:): אם בשביל שילך למלאכתו השכים בשחרית להביאו לפי שצריך לילך למלאכתו ולא יוכל להביאו באמצע היום: כשהטל עליהן·כשהשכים למלאכתו איירי כי ההיא דתוספתא ולא נתכוון בשביל הטל: אי אפשר שלא לשמוח · שהרי היה צריך לנותנן: אלא א"כ עמד·שנתעכב שם כדי שיפלו עליהם גשמים: פקק הצנור·שלא יבאו המים: או אם חלחל·הזיתים לתוך הצינור לפי שהמים מתקבלין שם: ז אם הפכו·השקים מצד אחר כדי שיסורו במים משני לדדין אז הוכשרו: אם עמד · במים והדיח רגלי בהמתו אז מכשירין מים העולין ברגליהן אם נפלו על הפירות: באדם ובבהמה טמאה · בין הדיח בין לא הדיח מכשירים מים העולים ברגליהן: תני"א בתוספתא (פ"ב ע"ש) בהמה שירדה מאליה לשתות מים העולים בפיה ובשפתיה הרי זה בכי יותן בידיה וברגליה אינן בכי יותן רבי יהודה אומר המים העולים ברגלי אדם לעולם טמאין ב) רבי אליעזר בר רבי שמעון אומר המים העולין ברגלי בהמה טמאה לעולם טמאין: ח גלגלים · של עגלה אופן מרכבותיו תרגומו גלגלי רתיכוהי (שמות יד): בשעת הקדים · בשעת החום שרוח הקדים

א) בתוס' איתא שבטתו ב) שם איתא ר"ש בר"א

שיחוצו הרי זה בכי יותן ^א^המוריד בהמה לשתות המים העולין בפיה בכי יותן וברגליה אינן בכי יותן אם חשב שיודחו רגליה אף העולין ברגליה בכי יותן בשעת א) היחף והדיש לעולם טמא הורידה חרש שוטה וקטן אף על פי שחישב שיודחו רגליה אינן בכי יותן שיש להן מעשה ואין להן מחשבה :

פרק רביעי

א השותה ^ב^לשתות המים העולים בפיו ובשפמו בכי יותן בחוטמו ובראשו ובזקנו אינן בכי יותן ^ג^הממלא בחבית המים העולים אחריה ובחבל שהוא מכונן על צוארה ובחבל שהוא לצרכה הרי זה בכי יותן כמה הוא צרכה ר"ש בן אלעזר אומר טפח נתנה תחת [הצנור] אינה בכי יותן : **ב** ^ד^מי שירדו עליו גשמים אפילו אב הטומאה אינו בכי יותן ואם נער בכי יותן עמד תחת הצנור להקר או להדוח בטמא טמאין ובטהור בכי יותן : **ג** ג) ^ה^הכופה קערה על הכותל בשביל שתודח הרי זה בכי יותן ואם בשביל שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן : **ד** חבית שירד הדלף לתוכה ב"ש אומרים ישבר ב"ה אומרים ^ו^יערה ומודים שהוא מושיט את ידו ונוטל פירות מתוכה והם טהורים : **ה** ^ז^עריבה שירד הדלף לתוכה הניתזין והצפין אינן בכי יותן נטלה לשפכה ב"ש אומרים בכי יותן ב"ה אומרים ^ח^אינן בכי יותן הניחה שירד הדלף לתוכה הניתזין והצפין בש"א בכי יותן בה"א ^ט^אינן בכי יותן נטלה לשפכה אלו ואלו מודים שהן בכי יותן ^י^המטביל את הכלים והמכבס את כסותו במערה המים העולים בידיו בכי יותן ברגליו אינן בכי יותן ר"א אומר אם אי אפשר לו שירד אלא א"כ נימנפו רגליו אף העולין ברגליו בכי יותן : **ו** ^כ^קופה שהיא מלאה תורמוסין ונתנוה לתוך מקוה מושיט ידו ונוטל תורמוסין מתוכה והם טהורים העלם מן המים הנוגעים בקופה טמאים ושאר כל התורמוסין טהורים ^ל^צנון שבמערה נדה מדיחתו והוא טהור העלתו כל שהוא מן המים טמא : **ז** ג) ^מ^פירות שנפלו לתוך אמת המים פשט מי שהיו ידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות והפירות טהורין ואם חשב שיודחו ידיו ידיו טהורות והפירות בכי יותן :

קדרה

יא א מיי׳ פ"ב מהל׳ טומאת אוכלין הלכה כה :
יב ב מיי׳ שם פי"ג הלכה א :
יג ג מיי׳ שם הל׳ כ:
יד ד מיי׳ שם פ"ע הלכה ו :
א ה מיי׳ שם פי"ג הלכה ו :
ב ו מיי׳ שם הל׳ ז :
ג ז מיי׳ שם הל׳ ח :
ד ח מיי׳ שם פי"ד הלכה א :
ה ט י מיי׳ שם פי"ג הלכה ע :

שסופו לרצון דאע"פ שאין תחלתו לרצון הרי זה בכי יותן : תניא בתוספתא (פ"ב) פירות שנפלו בתוך אמת המים ופשט מי שידיו טמאות ונטלן ידיו טמאות והפירות טהורים
ואם חישב שיודחו ידיו ידיו טהורות ופירות בכי יותן · פי׳ ידיו טמאות קסבר האי תנא דחולין בעו כוונה ופלוגתא דתנאי היא בפרק שני דחולין (לא׳): ח מגע טומאות ·
ולד הטומאה דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה הילכך הקדירה טהורה דאינו מטמא כלי אלא משקין והמים נטהרו שהושקו במקוה אבל שאר משקין כגון יין ושמן
וחלב אין מי המקוה מטהרין. אותן דלא סלקא להו השקה הילכך חוזרין ומטמאין את הקדירה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף יד:) גזירה משום משקה זב וזבה: תני"א

אם היו פירות מעשר או מה שהוא יותר קדוש מן המעשר אינו אפשר לו בלתי שיתכוין לטהר ידיו או יטמאו בטומאה ואע"פ שהטבילן במים כיון שלא נתכוין דומיא דטבילת כל גופו שהיא צריכה טונה כמו שביארנו בחגיגה : ח כבר ביארנו בתחלת הסדר שכלי חרס אין מקבל טומאה אלא מאב הטומאה בלבד או במשקין טמאין שמגע טומאה נקרא כלי ראשון לטומאה בעבור היותו נוגע באב מאבות הטומאה וידוע ממה שביארנו שם כי אפילו המשקים אשר מטמאים בשני יטמאו הכלים ואמר בהלכה הזאת כי כשפשט האיש הזה אשר הוא אב הטומאה את ידו ונגע בקדרה הזאת שהיא טמאה ואע"פ שהיא בתוך המקוה לפי שנטמאה במגעו ולא נטהרה בעמדה במקוה מחמת המים אשר בתוכה כי הוא חוצץ כמו שנתבאר בעשירי של מקואות ואם היה זה שפשט ידיו ונגע בקדרה הזאת בתוכה מגע טומאות ר"ל ראשון אז היא טהורה והסבה בזה כי הוא

בתוספתא"א [שם] הנוגע בנבילה בתוך המקוה טמא וטהור בעלייתו הנוגע במשכב ומושב בתוך המקוה טמא וטהור בעלייתו.זב שדרס על גבי משכב ומושב בתוך המקוה טמא וטהור בעלייתו פירות שנפלו לתוך אמת המים ופשט מי שידיו טמאות ונטלן ידיו טמאות והפירות

ח ׳קדרה שהיא מלאה מים ונתונה לתוך המקוה ופשט אב הטומאה את ידו לתוכה טמאה מגע טומאות טהורה ושאר כל המשקין טמאין שאין המים מטהרים את שאר המשקין : ט ׳הממלא בקילון עד ג׳ ימים טמאין ר"ע אומר אם נגבו מיד טהורים ואם לא נגבו אפילו עד ל׳ יום טמאים : י ׳עצים שנפלו עליהן משקין וירדו עליהן גשמים אם רבו טהורים הוציאם שירדו עליהן גשמים אע"פ שרבו טמאים ׳בלעו משקין טמאין אע"פ שהוציאם שירדו עליהן גשמים טהורים ולא יסיקם אלא בידים טהורות בלבד ר"ש אומר אם היו לחין והסיקן ורבו המשקין היוצאין מהן על המשקין שבלעו טהורים :

פרק חמישי

א ׳מי שטבל בנהר והיה לפניו נהר אחר ועבר בו טהרו שניים את הראשונים דחייהו חבירו לשכרו וכן לבהמתו טהרו שניים את הראשונים ואם כמשחק עמו הרי זה בכי יותן : ב ׳השט על פני המים הניתזין [א] אינן בכי יותן ואם נתכוין להתיז על חבירו הרי זה בכי יותן ׳העושה צפור במים הניתזין ואת שבה אינן בכי יותן : ג פירות שירד הדלף לתוכן ובללן שינגבו ר׳ שמעון אומר בכי יותן וחכ"א ׳אינן בכי יותן : ד המודד את הבור בין לעמקו בין לרחבו הרי זה בכי יותן דברי רבי טרפון ר"ע אומר ׳לעמקו בכי יותן ולרחבו אינו בכי יותן : ה ׳פשט ידו או רגלו או קנה לבור לידע אם יש בו מים אינן בכי יותן לידע כמה מים יש בו הרי זה בכי יותן זרק אבן לבור לידע אם יש בו מים הניתזין אינן בכי יותן

מי ליאות היוצאים על המשקים הטמאים שבלעו נתבטלו המשקים ברוב ועפורים : (הגה"ה ור"מ פירש דשני משקים

א) נ"ל בקילון

מהר"ם מרוטנבורג ג רבי שמעון אומר בכי יותן · נ"ל לפרש הטעם דאע"ג דלא ניחא ליה שירד הדלף לתוכן מ"מ כיון דבללן שלא יהיו מים הרבה במקום אחד אלא יתפשטו המים בכל הפירות חשיב ניחא ליה ומכשרי ·

הגהות הגר"א [א] במשנה המים הניתזין אינן · תיבת אינן נמחק : [ב] בר"ש הרנגול · נ"ל תרקב : [ג] שם בפירות · נ"ל במים ·

בו · רוצה במשקה שברוסם כדאמרן לפיכך הרי זה בכי יותן אבל לידע אם יש בו מים אין צריך לרוסם של משקה ובתוספתא (פ"ב) קתני במשלשל את החבל לבור לידע אם יש בו מים דהוי בכי יותן ושמא בחבל לפי שנכפף אינו יכול לידע אלא אם המשקה בו : ושבאבן · כלומר שבאבן נמי טהורין ואין מכשירין : ך שלח · עור כמו הביאו שלחין וסומכין בשלחין בפרק במה סומכין (דף מט·) ומכה העור אחר רחילתו כדי לנערו מן המים : ז אם נער · א) מנער טליתו מלשון התנערי מעפר (ישעיה נב) : לצורפה · אם מחזקת המים שלא יכנסו לתוכה : כ׳סמר לגורפו · בתוספתא מחלק בין לגורפו בין לכנותו : אוד · כמו אוד שנשבר דפרק המביא כדי יין (דף נג.) כלי שגורפין בו את התנור ובתוספתא מחלק בין לכבותו לעשותו פחמים: תניא בתוספ׳ (סוף פ"ב) שלשל את החבל לבור לידע אם יש בו מים בכי יותן ידיו ורגליו אינן בכי יותן שלשל את המשלית להעלות בה דלי או קיתון וכלכלה להושיב בה תרנגולת אינו בכי יותן ואם נער בכי יותן המוציא מסמר לגשמים לכבותו אינן בכי יותן ואם בשביל לגרפו בכי יותן המניח את האוד בגשמים לכבותו אינו בכי יותן ואם בשביל לעשותו פחם הרי זה בכי יותן : ח קסיא של שולחנות · השולחנים יש להם בגדים או כלים שמכסין בהם השולחנות בשעת הגשמים וכיוצא בהן שנינו בפ׳ פ"ז דכלים (מ"ז) קסיא של זורי גרעות ושל הולכי דרכים : והשיפא של לבנים · מחצלת של שיפא ושל גמי שמכסין בהן הלבנים להגין מן הגשמים והרי אלו כמו בשביל שלא ילקה הכותל שאינו בכי יותן : אבל אם ניער · שמתכוין להדיחם הרי זה בכי יותן : ט כל הנצוק טהור · אם מערה מכלי טהור לכלי טמא מה שבעליון טהור דנצוק אינו חיבור חוץ מהני דחשיב מפני שסולדי׳ לאחוריה׳ כשהקילוח נפסק חוזר הנשאר למעלה : הדבש והזיפים . כמו דבש הזיפים ופליגי בה בסוף גמרא דסוטה (דף מח:) ר׳ יוחנן אומר דבש שמזיפין בו כלומר לפי שהוא טוב הרבה ויכולין לערב בו פסולת ריש לקיש אמר על שם מקומו דכתי׳ (יהושע טו) זיף וטלם ובעלות כיוצא בדבר אתה אומר [תהלים נד] בבא הזיפים ויאמרו לשאול · ובנזיר פרק כהן גדול (דף נ:) איבעיא להו אם יש נצוק באוכלין או לא : והצפחת · מאכל העשוי מקמח ודבש והוא רך כל כך שיכול להניקו וראיה לדבר (שמות טז) כצפיחת בדבש : של גריסין ושל פול · יש ריחים של גרוסות שטוחנין בהן הפולין והקליפה ניטלת מהן והיינו גריסים : ושל פול · כשהן שלמין עם קליפתן : י מצונן לחם טמא · שהתחתון החם מזיע העליון הצונן ומטמאהו כדאמרינן לעיל בפרק ב׳ בזיעת המרחץ לפי שעשן החמין עולה כתימרות העשן ומתערב בנצוק ובמים שבכלי העליון ומטמאה שהעשן העולה מן החמין משקין הוא חשוב: וכחו של תחתון יפה · שחומו גדול משל עליון: יא ומגיסה· בכף שנוטלה הכף בידה ומהפכת בתבשיל שלא יקדיח : אם הזיעו ידיה · מהבל הקדרה נטמאו ידיה כאילו נגעה במשקין שבקדירה וכן אם היו ידיה טמאות נטמא מה שבקדירה כאילו הן חיבור כגון מערה מצונן לחם: אם נטפו · שנכסף מן הזיעה לקדירה נטמאת ואם לאו לא נטמאת ועוד איכא לפרושי מתני׳ משקה דמטמא כלי שזיעת ידיה מטמא הקדירה ורבי יוסי לא חשיב זיעה משקה אלא א"כ נטפו : היין שבכף טהור. ואינו מכשיר דלא הוחשב להיות משקה עד שיערה אותו לתוך כלים וכמו שאין לו תורת משקה לענין הכשר כך אין לו תורת משקה לענין טומאה ולענין יין נסך כדמוכח בתוספתא בפרק בתרא דטהרות : תניא בתוספתא [פ"א דטהרות ע"ש ובע"ז פ"ח] השוקל ענבים בכף מאזנים אע"פ שהיין נף על גבי ידיו ואע"פ שחישב עליו טהור כינסו לתוך הכלי טמא [ג] הדורך ענבים בחבית אע"ס שהיין על גבי ידיו טהור וכן בעובד כוכבים אינו חושש משום יין נסך :

א כנימה · תולעים שבפירות מלשון (שמות ח) ותהי הכנם : אם נתכוון לכך · שחשב שירד עליהם טל : שיש להם מעשה · בירושלמי אמרי׳ בריש מס׳ תרומות ואי זהו מעשה שלהם א"ר הונא כתפוס בהן בטל ובפרק קמא דחולין (דף יג.) א"ר יוחנן לא שנו אלא שלא היפך בהן אבל היפך בהן הרי הן בכי יותן ושמא הכל אחד דבעי היפוך בשעת הטל דאי שלא בשעת הטל איכא למימר דמהפך מפני הכנימה: תניא בתוספתא (פ"ג) המעלה פירותיו לגג לנותתם בטל ובגשמים הרי זה בכי יותן העלן מפני הכנימה וירד עליהן טל וגשמים אם שמח בכי יותן ר׳ יהודה אומר א"א שלא לשמוח אלא עודהו הטל עליהן חושב עליהן הרי הן בכי יותן ואם לאו אינן בכי יותן חרש שוטה וקטן שהעלו פירותיהם לגג לנותתן בטל ובגשמים הרי זה בכי יותן העלום מפני הכנימה וירד עליהן טל או גשמים אף על פי שחשבו אינן בכי יותן שיש להם מעשה ואין להם מחשבה : ב קציעות · עיגולי דבילה כדאמרי׳ בריש ביצה (דף ג:) ליתרא קציעות שדרסה ע"פ עיגול מניחים התאנים במכתשת וכותשין אותן ועושין אותן כמין ככרות : שימתינו · לשון לחלוח כמו במתונא פסחים (דף מז:): אגודות של בית השווקים · מרבילים עליהם מים מוכשרים : מפני משקה הפה · הלחים עצמן כשמתייבשין לפניו בשוק מלחלחם במשקה פיו : קמחין וסלתות של בית השווקים · נותתים

א) נ"ל כמו מנער

יותן ואת שבאבן טהורין : ו ההובט על השלח חוץ למים בכי יותן לתוך המים אינן בכי יותן רבי יוסי אומר אף לתוך המים בכי יותן מפני שהוא מתכוין שיצאו עם הצואה : ז המים העולים בספינה ובעקל ובמשוטות אינן בכי יותן במצודות וברשתות ובמכמרות אינן בכי יותן ואם נער בכי יותן המוליך את הספינה לים הגדול לצרפה המוציא מסמר לגשמים לצרפו המניח את האוד בגשמים לכבותו הרי זה בכי יותן : ח קסיא של שולחנות והשיפא של לבנים אינן בכי יותן ואם נער בכי יותן : ט א) כל הנצוק טהור חוץ מדבש הזיפין והצפחת ב"ש אומרי׳ אף המקפה של גריסין ושל פול מפני שהיא סולדת לאחריה : י המערה מחם לחם ומצונן לצונן ומחם לצונן טהור מצונן לחם טמא ר"ש אומר אף המערה מחם לחם וכחו של תחתון יפה משל עליון טמא : יא האשה שהיו ידיה טהורות ומגיסה בקדרה טמאה ואם הזיעו ידיה טמאות ומגיסה בקדרה טהורה אם הזיעו ידיה הקדירה טמאה ר׳ יוסי אומר אם נטפו השוקל ענבים בכף מאזנים היין שבכף טהור עד שיערה לתוך הכלי הרי זה דומה לסלי זיתים וענבים כשהן מנטפין :

פרק ששי

א המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהם טל אינם בכי יותן אם נתכוין לכך הרי זה בכי יותן העלן חרש שוטה וקטן אע"פ שחשב שירד עליהן הטל אינן בכי יותן [א] שיש להן מעשה ואין להן מחשבה : ב המעלה את האגודות ואת הקציעות ואת השום לגג בשביל שימתינו אינן בכי יותן כל האגודות של בית השוקים טמאין ר׳ יהודה מטהר בלחים א"ר מאיר וכי מפני מה טימאו [ג] אלא מפני משקה הפה כל הקמחין והסלתות של בית השווקים

הבור שהוא טהור לא יהטמא ולא יכשיר כמו שביארנו אע"פ שהאבן נראה למעלה נשטח המים והדבר הנראה ממנו בגול אין דין המים אשר על החלק היוצא ממנו דין מים הנטפים: ו שלח · העור בלמרו כמו שמפשיטים אותו כאשר יחבט אותו במטה והוא חוץ למים כונתו בלי ספק הוצאת המים והוא כמו מרעיד את האילן להסיר ממנו משקין שהוא מכשיר כמו שנקדם אמנם כשנחבט והוא בתוך המים אין כונתו יציאת המים מן העור כיון שהוא שקוע במים וא"ר יוסי כי אז ג"כ הוא מתכוין שילאו המים הנכנס בגופו עם מה שנהלה בו מן הצואה וע"כ מכשיר הדבר שילא ממנו וכתז ואפי׳ בתוך המים ואין הלכה כר"י: ז עקל . הוא מקום בתוך הספינות אשר מתקבץ בו המים שמזדלגין מבקיעות הספינה ויתקבצו בהם מים המיד ומשוטות בערבי מנאר"ף ומטודות. ורשתות ומכמורות כולן מיני השבכות שלדין בהן החיות ואמרו אם נער בכי יותן ר"ל כי נעירת השבכה במים מה שינער ממנה הוא בכי יותן לפי שכונתו אז הוצאת מים ממנה וענין אמרו בספינה לצרפה כדי שתתחסם ויסגר בקיעתה לפי שהספינה שהיתה ביבשה תבקע: ואמרו מסמר לצרפו שיקשהו בעבור כי ברזל כשהלבינוהו באש וכבוהו במים הוא מתחזק ומתחסם והנפחים קורין לזה מקשה וחכמים קורין אותו לריפה וקורין לו ג"כ חסום: ואוד. ידוע שהוא אוד של אש : ח קסיא של שולחנות . הכסוי שכופין על שולחני המזון כדי שלא יפול במזון אשר על השולחן מים או כיוצא בהן ושיפא של לבנים כסוי שעושין ללבנים שמכסים אותן שלא יפול עליהן מים קודם בשולם ויפסדו : ט ענין ההלכה הזאת כי כשיהיה הכלי טהור ובו משקין טהורים והריק מהם בכלי אחר טמא כל מה שנכנס מהמשקים בכלי התחתון הטמא הוא טמא בלי ספק ואשר ישאר מן המשקים בכלי הטהור אשר יריק ממנו הרי הן טהורין ולא נאמר הרי נתחברו משקים אשר בכלי העליון לדבר השותת אשר הוא עמוד מכלי אל כלי ואותו עמוד הוא נקרא נצוק וזה הטעם אמרו בכאן כל הנצוק טהור : וזיפים ולפחת . שני מקומות בארץ ישראל שהיה דבשם בתכלית העובי וע"כ יתחבר נצוק שלהן בין המשקין אשר בין שני הכלים וישובו מה שבתוכם יחדיו משקים טמאים : ומקפה של גריסין ושל פול תבשיל של פולים הטחונין ובלתי טחונין וטעם זה מה שזכר מפני שהיא סולדת לאחוריה פירוש כי כשנפסק הקלוח והריק ידו חזר אותו עמוד השותת אשר היה קלהו במשקין טמאים למשקין אשר בכלי העליון הטהור ויטמא המשקין אשר היה הערוי מהן וזה משום עובי עצמה ר"ל עובי עצם המקפה הזאת של פולין : י השמר בביאור המשנה הזאת מה שזכרתי לך בהלכה אשר לפניה והוא כי הכלי אשר יריק ממנו טהור ואשר יריק אליו טמא וטעם אמרו מצונן לחם טמא לפי שעמוד המשקה אשר יקרא נצוק יתחמם בהיות קלהו בכלי החם ויעלה ההבל עם הנצוק מתוך הכלי החם הטמא ויחמם המשקה אשר בכלי העליון וע"כ שב טמא לפי שההבל החם חבר ביניהם והוא עולה מן הטמא אל הטהור ור"ש אומר כי הענין הזה עצמו חייבנו לומר במי ששפך משקה חם טהור בכלי שיש בה משקה טמא יותר חם ממנו לפי שמן הטמא הזה שהוא יותר חם יעלה הבל רותח עם הנצוק ויוסיף בחמימות המשקה הטהור וזהו פי׳ אמרו כחו של התחתון יפה משל עליון טמא ואין הלכה כר"ש לפי שכיון ששניהן חמין ואע"פ שהתחתון יותר חם מן העליון לא יראה לו פעולה ברורה במשקה אשר שופך ממנו : יא לפי שזכר בהלכה אשר לפניה כי ההבל העולה מן הכלי הטמא הוא כמו המשקים טמאים ויטמאנו שנה מה שדומה לזה ואמר כי כשהגים האשה הטהורה הקדרה טמאה בכף והזיעו ידיה מן ההבל העולה מן הקדרה שידיה טמאות לפי שנגעה במשקין טמאין לפי שההבל אשר בלל ידיה הוא ממשקין טמאין וחלופו כשהיו ידיה טמאות והקדרה טהורה והזיעו ידיה בהבל אותה זיעה היו משקין טמאים לפי שנטמאו בידה ויטמאו כל מה שבקדרה לפי שההבל מחובר בין המשקה ההוא אשר על ידיה ובין מה שבקדרה ורבי יוסי אומר עד שנטף מזיעת ידיה בקדרה ואז תהיה טמאה ואמרו בכאן קדרה טמאה ר"ל הדבר אשר בקדרה לפי שכבר ביארנו בתחלת המסכתא שמשקין שנטמאו מחמת ידים לא יטמאו כלים אא"כ התשוב זיעת היד הנה בהבל כאילו הן משקים טמאים היוצאים מן הטמא ויחושו לו ופירוש אמרו היין שבכף טהור כי אינו מכשיר עד שישימו בכלי ואז יהיה משקה ויכשיר ואין הלכה כר׳ יוסי :

א כנימה. התולעים הנולדים בזרעים ובפירות ופירוש יש להן מעשה לפי שאם שפכו עליהם המים בכוונה היו מכשירין: ב אגודות. כמשמען.קציעות דבילה של תאנים. השום כמשמעו : בשביל שימתינו . שיעמדו זמן ארוך ולא יפסדו ואמרו אינן בכי יותן ר"ל אם ירד עליהן טל אינם בכי יותן ואע"פ שהוא ידע כי א"א שלא ירד עליהם טל כל הלילה . ואגודות של שווקים טמאין לפי שהמוכרין מנתזין עליהם מים תמיד והן מוכשרין והידים ממשמשין בהן טמאין וטהורין וע"כ הן בחזקת טומאה ורבי יהודה אומר כי כשהן לחים אין מנתזין עליהם מים לפי שאין מנתזין מים על הירקות אלא אם עמדו ימים כדי שירא לחין ויכיון שהן לחין אין מתיזין עליהן מים ע"כ הן טהורין כיון שאינן מוכשרים ואמר ר"מ כי אע"פ שהן לחין ואינן לריכין בלילה אעפ"כ מנתזין עליהן במשקה פה כדי שיסור האבק וע"כ הן מוכשרין והמחלוקת שבין ת"ק ור"מ כי ר"מ אשר טוען הטעם מפני המשקה הפה אם היה מנהגם שלא יעשו כן הן טהורים ות"ק אמר כי כולן מוכשרין ועל כן הן בחזקת טומאה בלאה ענין שיהא והלכה כתנא קמא : והקמחין . הקמח שנבללו חטיו קודם הטחינה וסלתות הוא אשר יוסרו סוביו

א) [מו"ק יג. ושם איתא החילקה] ב) [בכורות כג:] ג) [שם ז. ע"ש] ד) [חולין קיד.]

מסיקן : חליקיא · כמו הילקא ומפרש בפ' א) כילד מברכין חילקא חיפי דמתברי באסיתא תרתי תרתי כלומר שנחלקה החטה לשנים · טרגים תלת תלת · טיסני מפרש במו"ק (דף יג:) אחד לארבעה : בב"מ · דשלא של בית השווקים שהכל מרבילים עליהם מים : תניא בתוספתא (פ"ג) חלפתא בן קוניא אומר שום בעל בכי טמא מפני שמרבילין עליו מים ואח"כ קולעין אותו אמרו חכמים אם כן יהא טמא לחלפתא בן קוניא וטהור לכל ישראל יהושע בן פרחיא אומר חטין הבאות מאלכסנדריא טמאות מפני אנטליא שלהן אמרו חכמים א"כ יהו טמאות ליהושע בן פרחיא וטהורות לכל ישראל·פירוש קולעין אותן מלחלחין אותן במים תחלה כדי לקולען בעלין שדרך לחבר שומין ולעשות מהן קליעות גדולות וכשהעלין יבשין אין נוחין לקלוע·אנטליא מלשון אנטל בב"ב (נח:) כלי שנוטלין ממנו לידים ודרכם להניחם מלאים מים על החטין ואם נשפכו נשפכו : עוד תניא בתוספתא (שם) כל האגודות של ב) שווקים הבאים מבית השווקים טמאים ולא במקו' אגד בלבד אמרו אלא כולן מפני שמתרפרפת וחוזר ואוגדה דברי ר"מ רשב"ג אומר אם כדברי ר"מ יהו אגודות של שווקים [א] טהורות · פירוש טעמא דר"מ משום דחיים למשקה פיו כלקתני מתני' ואתא רשב"ג למימר אם איתא כדקאמר ר"מ ובאגודות של שווקים שהן גדולות ליכא למימר דאין מתלחלחין במשקה הפה ומדטמאוה חכמים ש"מ כרבי יהודה דטעמא משום לחלוח של גג : עוד תניא בתוספתא (שם) א"ר יוסי בראשונה היו כריכות של קישואין ושל דילועין של צפורי טמאות מפני שמקנחין אותן בספוג קבלו עליהם אנשי צפורי שלא יהו עושין כן בראשונה היה גרים של פול ושל פופה של צפורי טמא מפני ששורין אותן במים בשעה שגורסין אותן קבלו עליהם אנשי צפורי שלא יהו עושין כן · הפירות בכ"מ בחזקת טהרה אחד עובד כוכבים ואחד כותי ואחד ישראל·אע"פ שאמרו אין אדם רשאי לטמא פירותיו אבל התירו לבעל הבית שיהא מטמא דבר מועט ונותן לתוך כפישה : ג̇ כל הבילים · של תרנגולת ושאר עופות ושוקלין כנגדן לח ויבש ופעמים מניחם בכף מאזנים שהיה בה משקה : כל הדגים בחזקת טומאה · דחיישינן שמא ניער עליהן את המצודה ותנן בפירקין דלעיל ואם ניער בכי יותן : רבי יהודה אומר · כל הני דתסיב רבי יהודה זהירי ולא מנערי עלייהו : אלתית · על שם מקומו

טמאים א) החליקה הטרגים והטסני טמאים בכל מקום : ג̇ כל הביצים בחזקת טהרה חוץ משל מוכרי משקה ואם היו מוכרין עמהן פירות יבשים טהורות ·כל הדגים בחזקת טומאה ר' יהודה אומר חתיכת אלתית ודג המצרי הבא בקופה וקולים האספנים הרי אלו בחזקת טהרה ·וכל הציר בחזק' טומאה ·ועל כולם עם הארץ נאמן לומר טהורין הן ·חוץ משל דגה מפני שהן מפקידין (א) אותם אצל עם הארץ ג) ר"א ב"י אומר ·ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהן טמא : ד̇ ·שבעה משקין הן הטל והמים והיין והשמן והדם והחלב ודבש דבורים ג) ·דבש צרעים טהור ·ומותר באכילה: ה̇ ·תולדות למים היוצא מן העין מן האוזן מן החוטם מן הפה מי רגלים בין גדולים בין קטנים לדעתו ושלא לדעתו ·תולדות לדם דם שחיטה בבהמה ובחיה ובעופות הטהורים ודם הקזה לשתיה ד) ·ומי חלב כחלב ·והמוחל כשמן שאין המוחל יוצא מידי שמן דברי ר"ש ר"מ אומר אע"פ שאין עמו שמן ·דם

(א) [במשנ"א הגי' אותה]

פירוש
רב האי גאון והחילקה · פי' (מו"ק דף יג ע"ב) אמר אביי חילקא חדא לתרתי : והטרגים· פירוש חדא לתלתא : והטיסני · פירוש חדא לארבעה : ג̇ אלתית · דג קטן שמוכן : וקולים האיספנין · פירוש כופיא בלשון רבנן כדאמר (פסחים דף לט ע"א) מררתא דכופיא ומפרשינן שכופיא הוא שבוטא והוא קולים האיספנין : ד̇ דבש הצרעין · פירוש ערעיתא בדכתיב (דברים ז כ) וגם את הצרעה ומתרגם ערעיתא ולמה נקראת ערעיתא שהיא עומדת לקראת האדם ועפה ומכה בפניו כדכתיב (שם

שוביו בשכרה ולא יעשה סולת ובעבור היותו מוכשר והוא בשווקים וכל הידים מחפשין בו וקונים אותו על כן הוא בחזקת טומאה : וחליקה . חטה טחונה כל גרעין לשנים : וטרגים. כל גרעין לשלשה: וטסני.גרעין חלוק לארבע וזה המין ג"כ בגרים הנטחן אחר השרייה במים ועושין ממנו הריפות וכיוצא בהם ממעשה קדרה ואמרו בכל מקום שהוא אם הם בבתים או בשווקים לפי שגם הם ממשמשין בהן הידים בבלילתן ובטחינתן: ג̇ כשהן הבילים אצל מוכרי משקה יגעו בהם וידיהם בלולות במשקה לפי שהן סומכין על קליפתן וכשנגע בהן טמא טימא המשקה אשר עליה והוא מטמא אותה בקליפתה כמו שנתבאר בפ' ראשון של עוקלין ואם הם מוכרין עם המשקה והבילים פירות יבשים אז הן מנגבין ידיהן בעבור הפירות וע"כ ישארו הבילים בחזקת טהרה . וכל הדגים בחזקת טומאה לפי שהוא אוכל מוכשר במים והידים ממשמשין בו הטמא והטהור : ואלתית . הוא מין דגים יחתכו אותו לחתיכות ודג המצרי הבא בקופה דג קטן מאד מסימנין אותו בקופות והוא מפורסם במצרים וקורין לו אל כחל"א וקולים האספנים מין דגים ועורו רך מאד ונודע אצלנו במערב וקורין לו אל שבוטא וא"ר יהודה כי אלו הג' מיני דגים הן בחזקת טהרה לפי שאינן מוכשרין כי המים מפסידין אותן והן חיין זמן מרובה אחר לידתן ואז מתים ואינם הווים אוכל עד שהן

יח א מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הל' ה :
יט ב מיי' שם הל' ז :
כ ג מיי' שם הלכה ז :
כא ד מיי' שם הל' ג ופלוג כר"א :
כב ה מיי' פ"י מהל' טומאת אוכלין הלכה ד :
כג ו ז מיי' שם הלכה ד :

אומרים אינה צריכה ליקנב ובה"א צריכה ליקנב משום דמוהל של זיתים מכשיר צריך לומר דהאי דחבית הוי כי ההיא דעקל בית הבד דאי אפשר בלא נצוחי שמן כי היכי דלא תיקשי מבית הלל לר' שמעון : דם השרץ כבשרו · ומצטרפין לכעדשה כדתנן במעילה בפרק קדשי מזבח (דף יז) : ך זובו של זב · כולהו דמטמו נפקא לן בפ' דם הנדה (דף נה:) : דם מן המת · כלומר אדם שמת דהא כל הני תנאי אתנא קמא קיימי מר ממעט האי ומר ממעט האי ולא כמו שפירש בקונטרס בפ' שני דחולין (דף לה:) דבדם בהמה שמתה איירי דכאן מוכח דבאדם איירי ועוד דאם כן ליתני דם המתה ובעי למידק מינה התם לר' שמעון הא דם שחיטה מכשיר ומסיק לא הא דם חללים מכשיר ושם הארכנו בדבר: והיא טהורה: לפי שלא הוכשרה: ך ליחה היוצאה מן המורסא: הראי כמו הרעי דהייט צואה עבה: ומשקה בן שמנה דמו ורוקו ומימי רגליו של נפל: רבי יוסי אומר חוץ מדמו· כגון דם דלאחר מיתה וקסבר ר' יוסי דמטמא כדם של בן תשע אי נמי כדם מגפתו דמחיים דקרינא ביה ודם חללים כבר קיימא ולא כר"ש דאמר בפרק שני דחולין (שם) דם מגפתו אינו מכשיר אפילו בבר קיימא דלית ליה מה לי קטליה כוליה מה לי קטליה פלגיה : אע"פ שהן יוצאין נקיים · מפי הטבעת כרעי חשיבי ואינם מכשירים : תני"א בתורת כהנים ומייתי לה בפרק דם נדה (דף נה:) נמצאת אומר תשעה משקין בזב הזיעה והליחה סרוחה והרעי טהורים מכלום דמעת עינו ודם מגפתו וחלב אשה מטמאין טומאת משקין ברביעית זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה:דם שחיטה· של טמאים אינו מכשיר ולא דם הקזה לרפואה ור' אליעזר סבר דמכשירין: חלב הזכר טהור · כלומר ואינו מכשיר דחלב היוצא מדדיו של זכר לא חשיב אלא כזיעה בעלמא : תניא בתוספתא (פ"ג) אמר רבי יוסי אמר לי איניטום אחיו של ר' יהושע הגרסי השוחט את העורב להתלמד בו דמו מכשיר ור' אליעזר אומר כל דם השחיטה לעולם מכשירי דם המת מטמא בכל שהוא דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר ברביעית אמר רבי נראין דברי ר' מאיר בטומאה קלה לטמא אחד ולפסול אחד ודברי ר' יוסי בטומאה חמורה לטמא שנים ולפסול אחד·כל משקה המת טהורין חוץ מדמו *(וכן מראה דמים במת) הרי אלו טמאין אמר רבי שמעון בן קנוספאי כל ימי הייתי קורא מקרא זה והזה הטהור על הטמא ולא מצאתיו אלא באוצר של יבנה בלבד ומאוצרה של יבנה למדתי שטהור אחד מזה אפילו על מאה טמאין · פירוש ר' אליעזר אומר כל דם שחיטה מכשיר בפרק קמא דבכורות (דף י:) פריך ר' אליעזר היינו תנא קמא ומשני איסורו חישובו איכא בינייהו תנא קמא סבר דמו מכשיר לעלמא אבל לגופיה בעי מחשבה ואתא רבי אליעזר למימר דם שחיטה לעולם מכשיר ואפילו לגופיה לא בעי מחשבה ומפרש משום דעורב יש בו סימני טהרה׳ בטומאה קלה דלא מטמא אדם וכלים ואינו אלא ראשון ועושה שני ושלישי דשלישי פוסל בתרומה · בטומאה חמורה דמטמא אדם וכלים לטמא שנים משכחת לה לטמא שלשה ולפסול אחד דרביעית דם מן המת אבי אבות הוא ואדם וכלים הנוגעים בו נעשים אב הטומאה לעשות ראשון ושני ושלישי בתרומה אלא נקט שנים משום דאיירי באוכלים שנגעו בדם ואין אוכלים נעשים אב הטומאה לעולם כדמוכח בשלהי עירובין (דף קד:) דכל דבר שאין לו טהרה במקוה אין נעשה אב הטומאה · כל משקה המת טהורים היינו ההיא דמייתי בפרק כסוי הדם(דף פז:)וכתוב בכל הספרים תנן התם ואינה משנה בשום מקום אלא ברייתא היא א · וכל משקה המת כגון דמעת עינו וחלב האשה דלא גזרו על משקה המת אע"ג דגזרו על משקה הזב כדמפרש התם משום דזב לא בדילי אינשי מיניה מת בדילי אינשי מיניה ותימה הא מדאורייתא תורת משקה עליהן דכולהו דריש מקראי בפרק דם הנדה (דף נה:) ויש מפרשים דהכא בשילאו ממנו בשפופרת דאין להם תורת משקה עד שילאו וכי נפקי לא נגעי ביה הילכך בזב דלא בדילי גזור אבל במת לא גזור ולא יתכן כלל דלמה הוצרכו משום מילתא דלא שכיחא ועוד דלענין הכשר מיתניא כלומר טהורים דלא מכשרי ואי משקה נינהו אמאי לא מכשרי לכך נראה דקראי דהתם אסמכתא בעלמא ותדע מדקאמר ומטמאין טומאת משקין ברביעית והלא כל משקה מטמא בכל שהוא כדמוכח בברכות בפ' אלו דברים (דף נב׳) דמשקין שאחורי הכוס חוזרין ומטמאין את הכוס אע"ג דמסתמא לית בהו רביעית וכן בפרק קמא דפסחים (דף יד׳) דאיכא משקין בהדי בשר דקא מיטמא בשר מחמת משקין וסתמא אין בהן רביעית ועוד אמרינן התם (דף יז:) ומים נמי לא אמרן אלא דאיכא רביעית לחזו להטביל מחטין וצנוריות אבל פחות מרביעית לא ועוד בסוף קדושין (דף פ׳) גבי עיסה בתוך הבית ותרנגולין ומשקין טמאים שם ונמצאו ניקורין בעיסה וסתמא אין בהן רביעית ועוד תנן במס' טהרות פ"ג(מ"ב)גוש של זיתים שנפל לאויר התנור והוסק כביצה מכוון וטהור יתר מכביצה טמא שכיון שילתה טיפה ראשונה נטמאת בכביצה כלומר וחזרה הטיפה וטמאה את התנור אלא לאו שמע מינה הנהו דלאו משקין גמורין נינהו הנהו דוקא הוא דלא מטמו אלא ברביעית והיא דסוף אין דורשין (דף כ׳) גבי מפה זו ארגתיה בטהרה שאמרה לר' ישמעאל נימא נפסקה לי וקשרתיה בפה לאו משום דנטמא הרוק מחמת ידיה שהידים שניות וחוזר הרוק ומטמא את המפה דהא לא מטמו בפחות מרביעית כדפרישית אלא בעוד שלא נארג במפה שיעור בגד היתה נדה ולא נטמאת מחמת הנדה אלא מחמת רוק שבפיה דלאחר שנארג במפה כשיעור עדיין הרוק לח ומטמא בכל שהוא כדין מעיינות הזב והא דאמרינן בפרק אין מעמידין (דף לא׳) גבי סתם יינן דמטמא טומאת משקין ברביעית לא כמו שפירש שם בקונטרס במשקין שנגעו בשרץ דליגס ברביעית דהא פרישית דליגס בכל שהוא אלא התם דטומאת סתם יינן דרבנן לא גזור אלא ברביעית ומיהו קשה מס' אמרו לו(דף יג׳)גבי אשה שנטף חלב מדדיה ונפל לאויר התנור דמדבעי הכשר החלב אלמא חשיב אוכל ואין אוכל מטמא כלי אלמא אין התנור מטמא אלא מחמת טיפה המלוכלכת על פי הדד ש"מ דמטמא חלב בפחות מרביעית וצריך לומר דהתם לתרומה וקדשים אבל לחולין בעי רביעית ולפ"ז יתקיים פירוש הקונטרס דפ' אין מעמידין דכל הנהו דאשכחן דמטמאין בכל שהן נעמיד לתרומה וקדשים והנהו דבעו רביעית נעמיד לחולין ומיהו קשה קצת ההיא דברכות (דף נב׳) · כל מראה דמים דהיינו מראה אדמומית דאם נתערב במים או בגללתא דדמה אם יש בו מראית דם אם של מת הוא מטמא באהל והוא דאיכא רביעית דם גמור · והזה הטהור דבר תימה מה שייכא מילתא זו הכא : ח מטמא · מכשיר : ושלא לרצון · חלב הנוטף מדדיה : שאינו מיוחד אלא לקטנים · ולא מיחשב כולי האי בסתם : שדם מגפתה טמא · משום ודם חללים דמה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא ולא כרבי שמעון דפרק שני דחולין (דף לה:) אבל דם מגפתה של בהמה אינו מכשיר *אלא מיקרי דם חללים ואפילו קטלה כולה כדאמרינן בפ' העור והרוטב (דף קכא׳) שונין ישראל *בטומאה ועובד כוכבים בטהרה צריכין מחשבה והכשר ממקום אחר דדם בהמה לא מיקרי דם חללים דגבי אדם כתיב ובמסכת שבת פרק חבית (דף קמד׳) פירש בקונטרס* שדם מגפתה טמא וחלבה כדם מגפתה דדם נעכר ונעשה חלב ודם מגפתה סתמיה שלא לרצון הוא וטמא וקשה לפירושו דא"כ אמאי צריך תרי קראי בפרק דם הנדה (דף נה:) לדם וחלב אפילו יהו אסמכתא ועוד מה משיב ר' עקיבא ועוד בפרק כל היד (דף יט׳) אמרינן אין דם ירוק מכשיר לרבנן מי גרע מחלב ועוד למה לי קרא בתוספתא דשבת [פ"ט]לדם הנדה דמכשיר דיליף מדכתיב (ויקרא כ)מקור דמיה וכתיב(זכריה יג) יהיה מקור נפתח לבית דוד וגו' ודם הנדה הוא דנעכר ונעשה חלב כדאיתא בפ"ק דנדה (דף ט׳) לכך נראה דהכא דייק משום דיש לנו להשוות משקין היוצאין מן האשה דכי היכי דדם מגפתה מכשיר שלא לרצון ה"ה חלב אבל אין לפרש דמחמת חומרא בעלמא קאמר לפי שיש חומרא באשה שאין בבהמה דא"כ הוה ליה לאקשויי נמי מדמעת עינה דבאשה טמא כדדרשינן פרק דם הנדה (דף נה:) מדכתיב ותשקמו בדמעות שליש ובבהמה טהור דהשוה קרא באדם הוא דכתיב ועוד דהכי ה"ל למימר לא אם אמרת באשה שדמה טמא תאמר בבהמה שדמה טהור דמה לו להזכיר דם מגפתה ומיהו בזה יש ליתן טעם לדבריו שצריך לפרש באיזה דם איירי ולפי שיש דם הקיז לרפואה דאפילו באשה טהור ויש דם שחיטה דמכשיר בבהמה ואיכא נמי דם היקז לשתיה ובשלא הקיז לשתיה איירי דאי הקיז לשתיה אפילו בבהמה נמי מכשיר כדתנן לעיל וטעמא משום דאחשבים : ושלא לרצון טהורים · כדתנן בפרקין דלעיל הא למה זה דומה לסלי זיתים וענבים שמנטפין : סליק מסכת מכשירין

השרץ כבשרו מטמא ואינו מכשיר ואין לנו כיוצא בו : ך אאלו מטמאין ומכשירין זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ורביעית מן המת ודם הנדה ר"א אומר שכבת זרע אינה מכשרת ראב"ע אומר דם הנדה א) ב) ר"ש אומר דם המת אינו מכשיר ואם נפל על הדלעת ג) גוררה והיא טהורה: ך באלו לא מטמאין ולא מכשירין הזיעה והליחה סרוחה והראי והדם היוצא עמהם ומשקה בן שמנה ר' יוסי אומר חוץ מדמו גוהשותה מי טבריא אע"פ שיוצאין נקיים דדם שחיטה בבהמה בחיה ובעופות הטמאים ודם הקזה לרפואה ר"א מטמא באלו ר' שמעון בן אלעזר אומר החלב הזכר טהור: ח ד) וחלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון זוחלב הבהמה אינו מטמא אלא לרצון אמר ר' עקיבא קל וחומר הדברים מה אם חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטנים מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה שהוא מיוחד לקטנים ולגדולים אינו דין שיטמא לרצון ושלא לרצון אמרו לו לא אם טמא חלב האשה שלא לרצון שדם מגפתה טמא יטמא חלב הבהמה שלא לרצון שדם מגפתה טהור אמר להם מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא והמקיז לרפואה טהור אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצאין מהן לרצון טמאים ושלא לרצון טהורין אמר להן לא אם אמרתם בסלי זיתים וענבים שתחילתן אוכל וסופן משקה תאמרו בחלב שתחילתו וסופו משקה עד כאן היתה תשובה אמר רבי שמעון מכאן ואילך היינו משיבין לפניו מי גשמים יוכיחו שתחילתן וסופן משקה ואינן מטמאין אלא לרצון אמר לנו לא אם אמרתם במי גשמים שאין רובן לאדם אלא לארצות ולאילנות ורוב החלב לאדם :

סליק מסכת מכשירין

יכשיר את הזרעים ת"ל לכם לכם הוא מטמא ואינו מכשיר את זרעים : ך אמרו מטמאין ומכשירין . ר"ל שהן משקין והן עצמן טמאין וע"כ אין צריכין שיקדם להם הכשר וביאר הקב"ה בזוב הזב שהוא טמא ואמר (ויקרא טו) זובו טמא ורוקו בפסוק (שם) וכי ירוק הזב וגו' ומימי רגליו קבלה (נדה דף נה:) כסמך לאמרו זובו טמא הוא וזאת תהיה טומאתו וגו' אמרו וזאת לרבות מימי רגליו . וש"ז היא של בריא וכ"ש של זב. וטומאת דם המת ביארנו בב' מאהלות ודם הנדה בז' של נדה (דף נד:)ור"א אומר כי ש"ז אינה מכשרת לפי שהפסוק כבר שללה שם המשקה ושמה לוויה וראב"ע אומר שדם הנדה אינו מכשיר כמו שאינו מכשיר דם היוצא מן התחתוניות ור"ש אומר כיון שמת המת יצא דמו מתורת משקה ואין הלכה כשלשתן : ך זיעה . בלשון ערב ער"ק. ליחה סרוחה בלשון ערב אלקי"ח ושוה היא אם שותת משטח הגוף או אם יצא ברקיקה : והראי.צואה: והדם היוצא עמהם. ר"ל הדם היוצא עם הליחה הסרוחה או עם הצואה : ומשקה בן שמונה . ר"ל שנולד מח' חדשים כל משקה שיצא ממנו מן המשקין הן מכשירין בשלם מן האנשים ואין מכשירין בילוד הזה לפי שהעיקר אצלנו בן שמונה חי הרי הוא כאבן : ומי טבריא. הן מים שיש בהן איכות שמשלשלים בהן כששותין אותם יוצאים המים זכים כמו שנכנסו אמנם בעבור יציאתן מבית הרעי אינם משקה וענין אמרו לא מטמאין ואפי' יצאו אלו הליחות מן הזב. ואמרו בזב יכול זיעה וליחה סרוחה והרעי יהיו טמאין ת"ל זובו טמא הוא הוא טמא ואין אלו טמאין ור"א אומר כי דם שחיטה בבהמה וחיה ועופות טמאים : ודם הקזה לרפואה . מטמא ומכשיר והן משקין ואין הלכה כר"א ולא כרבי יוסי והלכה כרשב"א שאמר חלב הזכר אינו משקה : ח כל מקום שאתה שומע בכאן מטמא ואינו מטמא . ר"ל אם הוא משקה או אינו משקה וכשהוא משקה דינו כדין המשקין מהיותו מכשיר ומטמא עצמו ויטמא כשילא מגוף טמא וכאשר אינו משקה הוא טהור בכל ענין וטעם לרצון שחולבין אותו בכוונה ומכוונין עליו שיהיה משקה ושלא לרצון שילא מעצמו בלא חליבה או שנחלב בלא כוונה אבל על דרך שחוק וכיולא בו ואמרו בזב דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמאין טומאת משקין רלה לומר שהן בתורת משקין שנטמאו בזב בלבד ואינם אבות הטומאות כמו זובו ורוקו כמו שזכרנו בפ"ק דכלים וכמו שנבאר במסכת זבין (פ"ה מ"ז) וכבר נקדם לך בפרק אשר לפני זה כי הדבר אשר שותת מן הענבים והזיתים בלא כוונת סחיטה אינו משקה עד שיתכוין בעליו לאסיפת השתיתה ההיא וישים אותה בכלי ואז תהיה משקה ולפי שאמר ר"ע בויכוחו זה כי החלבים כולם משקה יצאו בכוונה או בלא כוונה ושם ראייתו בזה כן אין חילוק בין חולב לרפואה או חולב לשתיה.ע"כ אמרו לו זיתים וענבים יוכיחו אשר אין לחלוק ג"כ בין מי שיוציא מיליהם לשתיה או לרפואה ואעפ"כ אין מיליהם משקה אלא כשיוצא ברצון והמאמר כולו מבואר ואין הלכה כר' עקיבא :

סליק מסכת מכשירין

פירוש הרא"ש
מטמא כבשרו כבעדשה · ודריש בספרי וזה לכם הטמא להביא דמו שיטמא כבשרו יכול יכשיר את הזרעים ת"ל לכם לכם הוא מטמא ואינו מכשיר את הזרעים: ואין לנו כיוצא בו · שיטמא ולא יכשיר אלא זה בלבד (ר"מ הלכה פר"מ): ך אלו (כו') מטמאים ומכשירין · אם נפלו על האוכל הכשירוהו וטמאוהו : זובו של זב · דכתיב אבו טמא הוא ורוקו דכתיב כי ירוק ודרשינן וזאת תהיה לרבות מימי רגליו · ושכבת זרע אפילו בטהור טמא: דם מן המת · אדם שמת וכל שני תנאי פליגי את"ק: גוררה והיא טהורה · לפי שלא הוכשרה · (ר"מ טעמא דר"א משום דשכבת זרע יש לה שם לווי וטעמא דראב"ע כמו שדם היוצא מפי הטבעת אינו מכשיר וטעמא דרבי שמעון הואיל ומת לא מיקרי משקה ואין הלכה כשלשתן): ך ואלו לא מטמאים וכו' ליחה היוצאה מן המורסא: הראי כמו רעי : משקה בן שמנה · דמו ורוקו ומימי רגליו של נפל ור' יוסי מטמא בדמו שיצא ממנו לאחר מיתה א"נ בדסמכ פתו: ח מי טבריא · כן משלשלין אף אם יצאו נקיים חשיבי כרעי (פי' ר"מ הא דקתני לא מטמאים אפילו יצאו מן הזב דתניא יכול הזיעה וליחה סרוחה והרעי יהיו מטמאין ת"ל אבו טמא הוא ואין אלו טמאין ואין הלכה כר' יוסי) : דם שחיטה וכו' · פי' דם שחיטת הטהורים מכשיר מדכתיב על הארץ תשפכנו כמים אבל לא מטמאים : חלב הזכר · שמצא חלב בדדיו · (ר"מ · אין הלכה כר"א והלכה כרשב"א) : ח חלב האשה וכו' שלא לרצון · כגון שנטף מדדיה אע"פ נקרא משקה לטמאות ולהכשיר : שדם מגפתה טמא · משום דם חללים דמה לי קטלה כולה ומה לי קטלה פלגא אבל דם מגפתה דבהמה לא מכשיר דלא מיקרי דם חללים ואפילו קטלה כולה דלא מיקרי דם חללים אלא דאדם כדאמרינן בפרק השור והרובע (כתוב בגליון וז"ל ענין זה שלשם בפרק השור והרובע אמר השור והרובע כו' כל אלו מצטרפים לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות כיוצא בו השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים וכו' מטמא טומאת אוכלים וקאמר בגמרא א"ר אסי שונין ישראל בטמאה ועובד כוכבים בטהורה וכו' ומפרש רש"י ז"ל שונין וכו' יש תנאים השונין ישראל בטמאה צריך מחשבה לאכילה לעובד כוכבים ואם לא חישב לא הוי אוכל עד שתמות וכן עובד כוכבים בטהורה · והכשר ממקום אחר הכשר מים · דדם דיליה לא מכשר לה דלא מיקרי משקה אלא דם חללים כדאמרינן בהשוחט ע"כ) גבי שונין ישראל בטמאה ועובד כוכבים בטהורה צריכין מחשבה והכשר ממקום אחר : (ר"מ · כל מה שהוא אומר מטמא ואינו מטמא ר"ל אם הוא משקה מכשיר ואם יצא מטמא יטמא ואמר וכזב דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמאים טומאת משקים ר"ל כמשקים שטומאתו בזב אבל אינם אבות הטומאות כמו זבו ורוקו כמו שיתבאר במסכת זבים) : זיתים וענבים יוכיחו · שאין חילוק בין לרפואה בין לשתיה ואפ"ה לרצון מטמאים כדאיתא בפירקין דלעיל שלא לרצון לא ואין הלכה כרבי עקיבא : סליק פירקא וסליקא לה מסכת מכשירין

א)[נמצא"מ סגי' אינו מכשיר] ב) [חולין לה:] ג) [במסכ"מ סג"י עדריה ד) שבת קמג.] [כריתות יג.]

פירוש רב האי גאון
ז והראי · פירוש גללים כאותת ששנינו (מכות דף כב ע"ב) האיש בראי והאשה במים ועקר הדבור הוה מזה הפסוק (צפניה ג א) הוי מוראה ונגאלה ונאל נמי פירוש הכן כדכתיב (מלאכי א יב) שולחן ה' מגואל הוא :

[נ"ל וכל מראה דמים הרי אלו טמאין א"ר יהושע בן קנוספי פו' וכן הוא בתוספ']

נ"ל דנ"ל בטמאה ועובד כוכבים בטהורה *[ע"ש דיבור גם בתוס' קמא: ד"ה לרצון וכו' ולא נריך למה שפירש בקונטרס משום דאיקרי משקה ע"ש]

א) [נדה עב.]
ב) [סנהדרין סג:]

פירוש רב האי גאון

ה כ מ ג ד י ו ן לשילוחי פירוש מקום בבית המקדש שעשותו יונים קבע לע"ז כאותה ששנינו (מדות פ"א מ"ו) בית גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון ומשם לשילוח קרוב הוא ומנין שגד ע"ז הוא שנאמר (ישעיה סה י"א) העורכי' לגד שולחן כדאמרינן בגמ' דארבע מיתות (סנהדרין סג ע"ב):

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הלכה ו:
ב ב ג מיי' שם והל' ח:
ג ד ה מיי' שם פ"ג הלכה ב:
ד ו מיי' שם הלכה א:
ה ז מיי' שם פ"ב הלכה ז ח:
ו ח מיי' שם ה"ו:
ז ט מיי' שם ה"ט

פירוש הר"ש

א ראיה אחת. בפרק קמא דמגילה (דף ח.) תניא מנה הכתוב שתים וקרא טמא שלש וקרא טמא הא כיצד שתים לטומאה ושלש לקרבן ראה שתי ראיות ביום אחד או בשני ימים רצופים צריך למנות שבעה נקיים ופטור מן הקרבן וכל דין זב עליו בר מקרבן וברא״יה אחת פליגי בית שמאי וב"ה: כשומרת יום. דאע"פ שאינה זבה גמורה עד שלש ראיות מכל מקום בראייה אחת עושה משכב ומושב כמו כן בזב אע"פ שאין נעשה זב גמור עד שלש ראיות מכל מקום בראייה אחת עושה משכב ומושב ובסוף נדה (דף עב:) מפרש כבועל שומרת יום כנגד יום דתולין אבל כשומרת יום ממש לא הוי דשומרת יום ממש אפילו פסקה בראייה אחת ושוב לא ראתה עושה משכב ומושב מדרבנן מה שאין כן בזב כדאיתא בסוף נדה (שם) דאם פסק בראייה אחת א"נו אלא כבעל קרי ואם חזר עוד וראה עושה משכב ומושב למפרע מראייה ראשונה והתם מפרש מאי שנא בשומרת יום דגזור ומאי שנא בזב דלא גזור משום דאשה שכיחי בה דמים והמסיע את הראייה נמי טמא למפרע כדין מסיע זובו של זב: ובית הלל אומרים כבעל קרי. ואינו עושה משכב ומושב ואין הראייה מטמאה במשא אלא במגע: על מה נחלקו. בתוספתא מפרש מאי שנא זה מזה: תני"א בתוספת"א [ריש פ"א] הרואה ראייה אחת של זוב בית שמאי אומרים כשומרת יום ובית הלל אומרים כבעל קרי ואלו ואלו מודים שהוא טובל ואוכל פסחו לערב אמרו להם בית הלל לב"ש אי אתם מודים שהוא טובל ואוכל פסחו לערב כבעל קרי אמרו להם ב"ש אי אתם מודים שאם יראה למחר שהוא טמא הרי הוא כשומרת יום כנגד יום שאם תראה למחר שהיא טמאה המסיט את הראייה ב"ש אומרים תלוי וב"ה א' טהור משכבו ומושבו ב"ש א' תלוי וב"ה א' טהור ראה שתי ראיות המסיט את שתיהן טמא כדברי בית שמאי וב"ה אומרים המסיט את הראשונה טהור שניה טמא משכבות ומושבות שבין הראשונה לשניה בית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין ראה אחת מרובה כשתים המסיט את כולה טמא כדברי ב"ש ובית הלל אומרים אין טמא אלא המסיט טפה אחרונה בלבד אמר רבי עקיבא לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הרואה שתים או אחת מרובה כשתים ובשני הפסיק ובשלישי ראה אחת שאין זה זב גמור על מה נחלקו על שראה אחת בראשון ובשני הפסיק ובשלישי ראה שתים שבית שמאי אומרים זב גמור ובית הלל אומרים מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן כשהיה ר"ע א) מחבר הלכות לתלמידים אמר כל מי ששמע טעם מחבירו יבוא ויאמר לי אמר לפניו ר' שמעון משום ר' אלעזר בן יהודה

פרק ראשון

א א) **הרואה** ראיה אחת של זוב בית שמאי אומרים כשומרת יום כנגד יום בית הלל אומרים [א]כבעל קרי ראה אחת ובשני הפסיק ובשלישי ראה שתים או אחת מרובה כשתים בית שמאי אומרים זב גמור ב"ה אומרים [ב]מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן אמר ר' אליעזר בן יהודה מודים ב"ש בזה שאינו זב גמור ועל מה נחלקו על הרואה שתים או אחת מרובה כשתים ובשני הפסיק ובשלישי ראה אחת ב"ש אומרים זב גמור ב"ה אומרים [ג]מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן: ב הרואה קרי ביום השלישי לספירת זובו ב"ש אומרים סתר ב' ימים שלפניו ב"ה אומרים [ד]לא סתר אלא יומו ורבי ישמעאל אומר הרואה בשני סותר שלפניו רבי עקיבא אומר אחד הרואה בשני ואחד הרואה בשלישי שב"ש אומרים סתר ב' ימים שלפניו וב"ה אומרים [ה]לא סתר אלא יומו ומודים ברואה ברביעי שלא סתר אלא יומו בראה קרי [ו]אבל אם ראה זוב אפילו יום שביעי סתר שלפניו: ג [ז]ראה אחת היום ושתים למחר שתים היום ואחת למחר שלש לשלשה ימים או לשלשה לילות הרי זה זב גמור: ד [ח]ראה אחת והפסיק כדי טבילה וסיפוג ואח"כ ראה ב' או אחת מרובה כשתים או ראה ב' או אחת מרובה כשתים והפסיק כדי טבילה וסיפוג ואחר כך ראה אחת הרי זה זב גמור: ה ב) [ט]ראה אחת מרובה כשלש שהיא כמן גד יון לשילוח שהן כדי ב' טבילות וכב' ספוגין הרי זה

פירוש רב האי גאון

א כבר נתקדם לנו עיקר רוב ממה שצריך אלינו במסכת הזאת בסדר הזה אמנם אזכיר קצתן בקצרה ומזה כי הזב כשראה שתי ראיות הוא טמא טומאת זב אכן כשטהר מזובו פטור מן הקרבן וכאשר ראה ג' ראיות נתחייב בקרבן כשיטהר אמר יתברך (ויקרא טו) א) אדם כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא זכר לשון זיבות ב' פעמים ואמר טמא. אח"כ זכר (שם) וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו זכר לשון זיבות שלש פעמים ואמר טומאתו היא אמרו מנה הכתוב שתים וקרא טמא ג' וקרא טמא הא כיצד שתים לטומאה וג' לקרבן ואילו ראה השלש כולן בשעה אחת הוא טמא וחייב קרבן אבל הזבה עד שתראה דם ג' ימים רצופים ולא תהיה זבה גמורה כמו שנאמר (שם) ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים אמרו מיעוט ימים ב' רבים ג' ואמרו תלה הכתוב את הזב בראיות ואת הזבה בימים וכאשר ראתה דם יום אחד או ב' בלא עת נדתה היא אשר נקראת שומרת יום כנגד יום והיא נטמאה את בועלה ותטמא משכב ומושב כמו שביארנו בנדה ואמרו בסיפרא אין לי אלא ראתה ג' ימים שהיא זבה מנין לרואה שני ימים שתהא זבה ת"ל ב) זובה כימי נדתה מנין לרואה אחת שתהא זבה ת"ל (שם) כל ימי זובה כימי נדתה מנין שתהא משמרת להן יום אחד ת"ל (שם) טמא יהיה וכוונת ראייתו מאמרו כימי נדתה לפי שהנדה אפילו לא ראתה אלא ראיה אחת היא נדה ושמור העקרים האלה תמיד וב"ש אומרים כי כאשר ראה ראיה אחת של זוב מטמא משכב ומושב כמו שומרת יום כנגד יום ור' אליעז' בן יהודה אומר כי תכלית מה שחולקין במי שהוא טמא כשראה ב' ראיות שאינם מצריכין קרבן שתהיה רצופה לב' ראיות אבל אפילו היה ביניהם הפסקה היא מצטרפת ועל כל שני הענינים הלכה כב"ה: ב עוד אבאר לך החילוק שיש בין הזיבות ושכבת זרע בעין ובעצם וכבר ידעת לשון התורה בזב שכל זמן שהוא רר ממנו הזוב שהוא טמא וכאשר יפסיק הזיבות ימנה

הגהות הגר"א [א] בר"ש ויש ניחז ב' ראיות כשראה כ' בתחלה ואחד בסוף כצ"ל: [ב] שם כיטלה ראיה את יום הטהור · צ"ל לא ביטל יום טהור את הראוה: [ג] שם שאין זה זב גמור · צ"ל שהוא זב גמור: ודה'

ח א מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הלכה י:
ט ב מיי' שם הלכה יג:
י ג מיי' שם הלכה יד:
יא ד מיי' שם הלכה יג:

תני"א בתוספתא [פ"א] וכמה הוא כדי טבילה וסיפוג כדי שירד ויטבול ויעלה ויסתפג וכמה שיעורה של ראייה מרובה שהיא כמגד יון לשילוח שהן כדי שתי טבילות ושני ספוגין ר"ש אומר כדי [ב] הקפת הר הבית מכפנים משלו משל למה הדבר דומה לחבל של מאה אמה ראה בתחלת מאה ובסוף חמשים ובסוף מאה הרי זה זב גמור [ג] ראה בתחלת מאה ובתוך חמשים ובסוף מאה הרי זה זב גמור ראה בתחלת מאה ובתוך חמשים ובתוך מאה [ד] הרי זה זב גמור ראה (בתחלת מאה ובתוך חמשים ובסוף מאה או) בתחלת מאה ואחר חמשים ובסוף מאה אין זה זב גמור היה מפסיק ורואה כ"ש היא טומאתו. פי' כדי הקפת הר הבית מכפנים במסכת מדות תנן הר הבית היה ת"ק אמה על ת"ק אמה ואם באת למנות היקפו היינו אלפים אמה והאי משלו משל לת"ק ולא נר"ש ותימה הוא שכל כך חלוקין זה מזה. היה מפסיק ורואה. בין ראייה לראייה שתים אמה או שבעים אמה ואח"כ רואה כ"ש היא טומאתו דספי עדיף כשיש הפסק הרבה אלא שיש הראיות בג' ימים רצופים: כשתים. שלא הפסיק מראש החבל עד סוף חמשים וקסבר ת"ק דעולה היא לשתים והרי הוא זב לכל דבר חוץ מלהביא קרבן ור' יוסי סבר כיון דלא הפסיק לעולם אין חולקין אותה עד שיהא בה כדי שלש כגון שראה בלא הפסק מתחלת החבל עד סוף מאה ואז נחשב כזב גמור אפילו לקרבן: ך ודאי לטומאה ולקרבן. דיש כאן שלש ראיות דאותה של בין השמשות נחלקת לשתים כיון דיש בה משני ימים: ואם ספק. דשמא כולה מן היום או כולה מן הלילה: ודאי לטומאה. דממה נפשך איכא שתים: וספק לקרבן. דמספקא לן שמא שתים שמא שלש דאי כולה מן היום או כולה מן הלילה שתים ואי מקצתה ביום ומקצתה בלילה שלש: שני ימים בין השמשות. לא ברגע אחד מכוון דאם כן היה ודאי לטומאה דממה נפשך אם זה מן היום אף זה מן היום ואם זה מן הלילה גם זה מן הלילה והוו להו שתי ראיות בשני ימים רצופים אלא כגון

זב גמור [י]ראה אחת מרובה כשתים מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן אמר ר' יוסי לא אמרו אחת מרובה אא"כ יש בה כדי שלש: ך [ג]ראה אחת היום ואחת בין השמשות אחת בין השמשות ואחת למחר אם ידוע שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר [א] ודאי לקרבן ולטומאה אם ספק שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר ודאי לטומאה וספק לקרבן א) [י]ראה ב' ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן [י]אחת בין השמשות ספק לטומאה:

פרק שני

א ג) **הכל** [י]מטמאין בזיבה אף הגרים אף העבדים בין משוחררין בין שאינן משוחררין חרש שוטה וקטן סרים אדם סרים חמה [י]טומטום ואנדרוגינוס נותנים עליהם חומרי האיש וחומרי האשה מטמאין בדם כאשה ובלובן כאיש וטומאתן בספק: ב ג) [י]בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה במאכל

אלא א"כ היתה גדולה כג' ראיות או נחשוב אותה כג' לפי שהפסוק אסר למדו ממנו ענין הזה בזב בעל ג' ראיות מדבר והוא אמרו וזאת תהיה טומאתו בזובו כמו שביאר ולא משך ר' יוסי הדין מבעל ג' לבעל ב' ואין הלכה כר' יוסי: ך ההלכה הזאת מבוארת מאד אחר ידיעת ב' העיקרים האחת שהזב כשראה קצת ראיה בסוף היום וקצתה בלילה בתחלה יחשבו לו ב' ראיות לפי שנחלקה הראייה בב' ימים ואפילו אם היו זמניהן שני רגעים מן הזמן רגע בסוף היום ורגע מתחילת הלילה והעיקר השני כי בין השמשות הוא ספק אם הוא מסוף היום או מתחלת הלילה ועל כן ידינו בו לחומרא ולשון התוספתא (פ"א) מודה רבי יוסי בראייה אחת בין השמשות שאע"פ שאין בה כדי טבילה וסיפוג שיש בה ב' ראיות מפני שב' ימים חולקים ואמרו עוד בתוספתא בין השמשות מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק טלו מן הלילה מטילין אותו לחומרא לשני ימים ואמרו עוד בש"ס (מגילה ח.) למאי הלכתא לראיות ראה לומר

לראשונה בתחלת בין השמשות ראשון ושניה בסוף בין השמשות שני כגון דאחת בערב שבת בתחלת בין השמשות ואחת במוצאי שבת בסוף בין השמשות דאם תחלת בין השמשות יום וסוף בין השמשות לילה אין כאן שתי ראיות בשני ימים רצופים דשבת מפסקת ונמצאת אחת בע"ש ביום ואחת במוצאי שבת בלילה ואינו אלא כבעל קרי בעלמא ואם בין השמשות כולו מן היום או כולו מן הלילה יש כאן שתי ראיות בשני ימים רצופים וטעון שבעה נקיים בלא קרבן ואם תחלת בין השמשות או סופו חציו מן היום וחציו מן הלילה נחלקת הראייה לשתים וחייב בקרבן ולפי שיש כאן כל הנך ספיקות קתני ספק לטומאה ולקרבן שמא אין כאן טומאה שמא יש כאן טומאה בלא קרבן ושמא יש כאן טומאה בקרבן: תני"א בתוספתא (ספ"א) ראה אחת מרובה כשתים רואין אותה אם יש מתחלתה ועד סופה כדי טבילה וסיפוג יש בידו שתי ראיות ואם לאו אין בידו אלא אחת ר' יוסי אומר אין בידו אלא אחת ומודה ר' יוסי שאם ראה אחת בין השמשות שאע"פ שאין ביניהם כדי טבילה וסיפוג יש בידו שתי ראיות מפני ששני ימים חולקין אותה וכן היה רבי יוסי אומר אחת בין השמשות ספק לטומאה ופטור מן הקרבן שתים בין השמשות (או) ספק לטומאה וספק לקרבן אחת ודאי ושתים בין השמשות [ה] או אחת בין השמשות ושתים ודאי ודאי לטומאה וספק לקרבן שתים ודאי ואחת בין השמשות [ו] או שתים בין השמשות ואחת ודאי ודאי לטומאה ודאי לקרבן. פי' אחת ודאי וב' בין השמשות כגון אחת בחמישי בשבת ביום ואחת בערב שבת בין השמשות ואחת במוצאי שבת בין השמשות והוי ספק לקרבן דאם בין השמשות של ערב שבת לילה הרי יום טהור מפסיק בין אותה ראייה לראייה ראשונה וכן אחת בין [השמשות] של ערב שבת ושתים ודאי אחת באחד בשבת ואחת בשני בשבת או שתיהן באחד בשבת דאם א) אחד בשבת בין השמשות של ערב שבת יום הרי יום טהור מפסיק בין ראייה ראשונה לשתים אחרונות. שתים ודאי כגון אחת יום חמישי בשבת ואחת בערב שבת ביום או שתיהן בערב שבת ביום ואחד במוצאי שבת בין השמשות. ודאי לטומאה ולקרבן דאע"ג דאי בין השמשות של מוצאי שבת לילה נמצא יום טהור מפסיק ביניהם שמא סבר לה כרבי אלעזר בן יהודה אליבא דב"ש דריש פירקין וכר"ש דתוספתא אליבא דב"ש דביטלה ראייה את יום הטהור ואי נמי לא סבר לה כוותיה ביום טהור ודאי ביום טהור ספק סבר דלא מפסיק וכן שתים בין השמשות אחת בערב שבת בין השמשות ואחת במוצאי שבת בין השמשות שתיהן ברגע אחת דשתיהם יום או שתיהם לילה ואחת ודאי בשני בשבת דלא אמרי' מספק דמפסיק יום טהור. ועל כה"ג אמרי' בשלהי במה מדליקין (דף לה:) העושה מלאכה ב) שני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך ומיהו רישא דקתני שתים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן על כרחין כגון שאחת בתחלת בין השמשות ראשון ואחת בסוף בין השמשות שני כדפרישית במתני' דבענין אחר לא הוי ספק לטומאה וצריך לדקדק דר' יוסי הוא דאמר בסוף במה מדליקין (דף לד:) בין השמשות כהרף עין ומה תחלה וסוף יש בו ושמא מספקא ליה אותו כהרף עין אימת הוי והא דקאמר ר' יהודה התם הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות ור' נחמיה אמר משתשקע חמה חצי מיל ורבי יוסי אמר כהרף עין בהכי פליגי דלרבי יהודה ור' נחמיה שיעורא דידהו יש לספק אי כולו יום או כולו לילה או חציו יום וחציו לילה אבל לרבי יוסי דאמר כהרף עין על כל מהוו ומשהו של בין השמשות דידיה יש לספק אי כולו יום אי כולו לילה אי חציו יום וחציו לילה ועל כרחין ספיקא דר' יוסי נפיש מכהרף עין מדקאמר התם דבין השמשות דר' יהודה כהנים טובלין בו לר' יוסי דיממא הוא וכי טבלים בה"ש דר' יהודה סלר מתחיל בה"ש דר' יוסי ומה נפסך דמתחיל לאלתר קאמר דהא משמע דלוקא בבין השמשות דר' יהודה טבלי ולא לאחר בין השמשות ואמרינן התם הלכה כרבי יהודה לענין שבת וכר' יוסי לענין תרומה דאין כהנים אוכלין בתרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי ואי כהרף עין בעלמא מאי נפקא לן מינה אלא ש"מ דלר' יוסי נמי אין הפסקה פוסקת לאלתר אלא יש בה שהות ושיעור קצת:

א **אף** הגרים. אע"ג דכתיב בני ישראל ואמרינן בפ' בנות כותים (דף לד.) בני ישראל מטמאין בזיבה ואין הכותים מטמאין בזיבה אבל גזרו עליהם שיהו כזבים לכל דבריהם מ"מ גרים ועבדים מטמאין בזיבה דמרבה להו בתורת כהנים מקרא: בדם כאשה. אין האשה מטמאה בלובן דדם כתיב שהוא אדום וחמשה דמים שמאים בה ותו לא כדתנן בפרק כל היד (דף יט'): ואיש אינו מטמא באודם. דזובו כתיב דומה למי בצק של שעורים כדתניא בפרק בנות כותים (דף לה:): וטומאתן בספק. אם ראו לובן או אודם דהוו כספק איש ספק אשה אבל אם ראו לובן ואודם כאחת טומאתן ודאי ממה נפשך ושורפין עליהן את התרומה אבל אין חייבין עליהן על ביאת מקדש כדאיתא בפרק המפלת (דף כח.): תני"א בת"כ בני ישראל מטמאין בזיבה ואין הכותים מטמאין בזיבה אף על פי שאין מטמאין בזיבה מטמאין כזבין ושורפין עליהם את התרומה אבל אין חייבין עליהן על ביאת מקדש וקדשיו אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות הגרים והעבדים המשוחררין ת"ל (ויקרא טו) ואמרת אליהם איש אין לי אלא איש מנין לרבות את האשה ואת הקטן ת"ל (שם) איש איש לדברי ר' יהודה רבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר הרי הוא אומר (שם) והזב את זובו לזכר ולנקבה לזכר כל שהוא בין גדול בין קטן ולנקבה כל שהיא בין גדולה בין קטנה. פי' מטמאין כזבין ושורפין עליהן את התרומה כאן משמע כמו שמפרש ר"ת בפרק קמא דשבת (דף טו:) גבי על ששה ספיקות שורפין את התרומה על ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי בהמה משום דאז מוכחא מילתא שהם של עובדי כוכבים דעובד כוכבים מטיל מים אצל בהמתו בדרך וישראל מסתלק גלגדין כדאיתא במדרש איכה רבתי אבל זה אין יכול להיות דבהדיא אמרינן בפרק בנות כותים (דף לד:) דקריו של עובד כוכבים טהור אפילו לב"ה דעבדו ביה היכירא כי היכי דלא נשרוף עליה תרומה וקדשים ונראה דגרסינן אין שורפין ואין חייבין אבל קשה דהא בתוספתא נמי קתני הכי דעובד כוכבים וגר תושב שורפין עליהן את התרומה ושמא יש לחלק בין ראה ללא ראה ומ"מ לפי' ר"ת קשה דבפ"ק דשבת (דף טו:) איירי בשתם מי רגלים וצריך לפרש שם דאיירי במקום שישראל מצויים והא דנקט שכנגד מי רגלי בהמה משום דאז ניכרים שהם של אדם הא לאו הכי הוי ספק ספיקא שמא של בהמה ואם תמצא לומר של אדם שמא טהור ואספק ספיקא לא שרפינן תרומה כדאמרינן בפרק בנות כותים (דף לג:) ועוד י"ל דהסיא דפרק בנות כותים קודם אושא איירי דב"ש וב"ה דעלייהו קאי קודם אושא היו דעל ששה ספיקות נמי לא היו שורפין קודם אושא כדמוכח בירושלמי בפרק קמא דפסחים וכשגזרו שריפה על טומאת ע"ה גזרו גם על זובו של עובד כוכבים וקריו כדקאי קאי ומיהו קשה דקאמר התם רבא קריו טהור משום היכירא דלא נשרוף עלייהו תרומה וקדשים הא לאחר אושא שורפין ועוד משמע דלא גזרו באושא אלא טעמו הספק כודאי ועוד דליתני בהדי תקנת אושא דם עובדת כוכבים וזובו של זב ורוקו למעיקרא תולין ואתו באושא ותקון דשורפין וי"מ מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי בהמה היינו מי רגלי בהמה שנתערבו במי רגלי בהמה מחלה על מחלה ואין ידוע אם בטלו מראיהן או לא בטלו. והעבדים המשוחררין אפילו שאינן משוחררין מרבינן כדתנן הכא והא דקתני בת"כ משוחררין לאו דוקא אלא למימר דאפי' משוחררין צריכין ריבוי וכה"ג אשכחן בפרק הערל (דף עד:) גבי טומאת לידה דתניא בני ישראל אין לי אלא בני ישראל גיורת ושפחה משוחררת מנין ת"ל אשה ובהדיא מרבה בתורת כהנים בפרשה כי תזריע גיורת ושפחה בין משוחררת בין אינה משוחררת מדכתיב אשה ותנן נמי בפ"ק דכריתות (דף ז:) וכן שפחה שהפילה מביאה קרבן ונאכל ומוכח בגמ' דאיירי אפילו באינה משוחררת: תני"א בתוספתא (ריש פ"ב) העובדי כוכבים והגר תושב אין מטמאין בזיבה ואע"פ שאין מטמאין בזיבה מטמאין כזבין ושורפין עליהן את התרומה ואין חייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו טומטום ואנדרוגינוס שראו בין לובן בין אודם אין שורפין עליהן את התרומה ואין חייבין עליהן על תרומת מקדש וקדשיו ראו לובן ואודם כאחת שורפין עליהם את התרומה ואינן חייבין על טומאת מקדש וקדשיו הנוגע בלובן [ז] או באודם ונכנס למקדש פטור הוא עצמו שנגע בלובן ואודם ונכנס למקדש פטור היה מוגה ללובן וראה לובן ה"ז אינו סותר ומה בין זוב לשכבת זרע זוב בא מבשר המת ושכבת זרע בא מבשר החי זוב דומה ללובן ביצה המוזרת ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת שכבת זרע דומה טהורה והאשה תולה בה. פי' ראו לובן ואודם כאחת אע"ג דממה נפשך טמא אין חייבין על ביאת מקדש וקדשיו כדאמר רב בפרק המפלת (דף כח.) משום דכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי ונקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס: ב **בשבעה** דרכים בודקין את הזב משום דאינו מטמא באונס כדדרשינן בפרק בנות כותים (דף לה.) מבשרו ולא מחמת אונסו והני שבעה דרכים גורמין אותו לבא לידי זיבה ומשגה זו שטיה כמו כן כן בפ' בתרא דנזיר (דף סה:) והכא עיקר והתם אגב גררא: עד שלא נזקק לזיבה. כגון ראייה ראשונה ושניה עד שלא ראה אשה או ראה אשה ולא הרהר אחריה

ה) דאם בין השמשות כצ"ל יעב"ץ ב) [צ"ל בשני]

שנחשב ראיית בין השמשות בספק שתי ראיות ומה שחייב שיהיה הרואה ב' ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן הוא מה שאספר לך כי אם ראה בין השמשות של ע"ש ובין השמשות של שבת והדבר בין השמשות ספק כמו שביארנו והרי יתכן שהיתה הראייה הראשונה ביום ו' והשניה בליל ראשון והוא טהור לפי שיש הפסקה בין ב' ראיות יום שלם והוא יום שבת ויתכן עוד כי הראשונה היתה קצתה ביום הו' וקצתה ליל שבת וכן השניה היתה קצתה ביום השבת וקצתה ליל א' ויהיה לו ד' ראיות רצופו' ויהיה חייב בקרבן וכבר נתבאר איך הוא ספק לטומאה וספק לקרבן ועל כן מביא קרבן ואינו נאכל כמו שביארנו במקומו בקדשים:

א **אמר** הקב"ה בפרשת זבים (ויקרא טו) דבר אל בני ישראל ואמרו בספרא אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות גרים ועבדים תלמוד לומר (שם) ואמרת אליהם איש מנין לרבות את הקטנים ת"ל איש איש ואמרו בכאן הכל להודיענו כי אפילו זכר בן יומו מטמא בזיבה כי אמרו קטן בכלל בן שמונה הוא קטן שנים שלא הגיע לעונת קרי: ב הזיבות. הוא חלי מחולייי כלי הזרע וזה כי כלי הזרע יחלשו כחם המחזיק והמעכל וכל כחות הגוף נשארים בעניינם הטבעי ואז ישתות הזרע בלתי מבושל ויצא בלא הנאה מאין תמימים ויהיה עינו נוטה לאדמימות מעט ועצמו רקיק ולשון התוספתא (פ"ב) מה בין זוב לשכבת זרע זוב בא מבשר מת ושכבת זרע בא מבשר חי זוב דומה ללובן ביצה המוזרת ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת וכשתקרה לו השתיה הזאת מסיבה מתחדשת

ט

הגהות הגר"א [א] במשנה ודאי לקרבן ולטומאה. צ"ל ודאי לטומאה ולקרבן: [ב] בר"ש הקפת הר הבית. צ"ל הקפת הבית: [ג] שם ראה בתחלת ק' ובתוך נ' ובסוף ק' ה"ז זב גמור כ"ז נמחק: [ד] שם הרי זה. צ"ל אין זה: [ה] שם או שתים בין השמשות ושתים ודאי ודאי לטומאה כצ"ל: [ו] שם או אחת בין השמשות ואחת ודאי וכו'. פצ"ל: [ז] שם הנוגע בלובן ובאודם ונכנס למקדש כצ"ל:

ובמשתה ובמשא ובקפיצה בחולי ובמראה ובהרהור הרהר [א] עד שלא ראה או שראה עד שלא הרהר רבי יהודה אומר אפילו ראה בהמה חיה ועוף מתעסקין זה עם זה אפילו ראה בגדי צבע האשה ר"ע אומר א) אכל כל מאכל בין רע בין יפה ושתה כל משקין אמרו לו אין כאן זבין מעתה אמר להם אין אחריות זבים עליכם ^א משנזקק לזיבה אין בודקין אותו אונסו וספקו ושכבת זרעו טמאים שרגלים לדבר ב) ^ב ראה ראיה ראשונה בודקין אותו בשניה בודקין אותו בשלישית אין בודקין אותו ר"א אומר ג) אף בשלישי' בודקין אותו מפני הקרבן: ג ^ג הרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעת לעת רבי יוסי אומר יומו ד) ^ד עובד כוכבים שראה קרי ונתגייר מיד הוא מיטמא בזיבה ^ה הרואה דם והמקשה מעת לעת ^ו והמכה את עבדו יום או יומים מעת לעת ^ז כלב שאכל בשר המת שלשה ימים מעת לעת הרי הוא כברייתו: ד ^ח הזב מטמא את המשכב בחמשה דרכים לטמא אדם לטמא בגדים עומד יושב שוכב נתלה ונשען

והמשכב

ר"מ

בו מחליפות כוללת כחות הגוף כולן או מחמת כובד שהכבידן הרי זה אינו זב עד שתהיה סיבת הפתיחה חולשת כלי הזרע לבד והוא אמרו יתעלה (ויקרא טו) כי יהיה זב מבשרו ואמרו בפירושו מבשרו טמא לא מדבר אחר מכאן אמרו בשבעה דברים בודקים את הזב. וענין אמרו במאכל ובמשתה שיאכל הרבה או ישתה הרבה כי זה ממה שיחלים הכחות בהכבידו עליהן וכן אם אכל או שתה מאכלים ומשקין שמשהיתין הזרע ואפילו אם היה בכמות מועט. ופירוש במראה שיראה בריה יפת הצורה ותערב לו להשמים ואע"פ שלא קדמה לו לעולם מחשבה בתשמיש הבריה ההיא וכן אם קדמה מחשבתו בענייני התשמיש ואע"פ שאין בדמיונו צורת בריה ידועה והוא אמרו בכאן בביאור הענין הזה הרהר עד שלא ראה או ראה עד שלא הרהר ור"ע אומר אפילו אכל איזה שיעור שיהיה ומאיזה מאכל שיהיה נאמר כי מסבת התעסקו במה שנתעסק שתתה שכבת זרעו ולא יהיה זב אלא אם ראה על ריקות האסטומכא והמעוה לא שנתקדם לו יגיעה ולא ענין מן הענינים אשר קדם ספורם וכבר ביארנו כי הזב כשראה ראייה של זוב בשבעה ימים נקיים סתר את הכל ואם ראה שכבת זרע סתר יומו וכל הראיות אין צריכין בדיקה אבל אם היו באונס כגון שיוכה על גביו או יפחד והשתות שכבת זרעו ואפי' אם היה בספק סותר והוא פירוש אמרו משנזקק לזיבה אין בודקים אותו ואין הלכה לא כר' יהודה ולא כרבי עקיבא ולא כר' אליעזר: ג הרבה פעמים יצא מן הגיד זרע נימוק שאינו מבושל אחר יציאת השכבת זרע ורבים מתרעמים מזה אשר הם מרבים התשמיש ואומרים לרופאים כשעומדים מתשמיש יצא הזרע מהם רקיק העלם מאד אדום העין ועוקץ על כן מי שראה קרי ואח"כ ראה זוב לא יטמא בזיבה כל הכ"ד שעות אבל נאמר כי הזוב הזה הוא מחמת ש"ז הקודמת ואמרו בתוספתא (פ"ב) כשם שתולין לש"ז מעת לעת כך למראה ולהרהור מעת לעת למאכל ולמשתה ולמשא ולקפיצה תולין לו כל זמן שהוא מצטער ונאמר כי הזוב הזה הוא מחמת הצער ולא מחמת בשרו ורבי יוסי אומר השלום היום בלבד ואף אם ראה קרי ביום באיזה עת שיהיה אינו מטמא בזיבה שארית היום בלבדי וכבר ביארנו פעמים כי העובדי כוכבים אינם מטמאים בזיבה מן התורה והעיקר אצלינו גר שנתגייר כקטן שנולד ואין משגיחים לדבר מעניניו הקודמות וע"כ אין אנו חוששין לקרי שראה והוא עובד כוכבים עד שנאמר ישאר כ"ד שעות מעת הקרי ואז יטמא בזיבה. וכבר קדם במסכת נדה (דף ב') כי רואה דם תטמא למפרע מעת לעת וכן המקשה יש לה זמן מוגבל שכל דם שתראה בו הוא דם קשוי יהיה מחמת ולד והוא טהור ונחלקו בכמות זמן הקושי כמה הוא בפרק ד' של נדה (דף לז:) אמנם לדברי הכל כל זמן שלה הוא מעת לעת בכיון. וכן אמרו יתעלה במי שיהרוג עבד כנעני שלו בהכאה (שמות כא) אך אם יום או יומים שאמרו בקבלה שר"ל יום שהוא כיומים פי' מעת לעת שהם ג"כ ידקדקו בו דקות זמן וכן כלב שאכל בשר המת אשר קדם בפרק י"א מאהלות כי כל ג' ימים נחשוב אותו בשר מת כברייתו ויטמא טומאת מת בעבור כי אינו מתעכל הרי כי באותם ג' ימים ידוקדק בהן הזמן מעת לעת מעת האכילה עד מות הכלב כמו שנתבאר שם ואין הלכה כרבי יוסי: ד אמר הקב"ה (ויקרא טו) כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא ואמר (שם) והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא ואמרו אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב שכב על המושב וישב על המשכב עמד נתלה ונשען מנין ת"ל יטמא יטמא ריבה הלכך כשישב הזב וחביריו ר"ל זבה ונדה יולדת ומצורע על דבר שמטמא משום משכב כמו שנתבאר בכלים (פ"א מ"ג) או ישן עליו או עמד עליו או נסמך בעלם ברוב גופו עליו או נתלה עליו אז יהיה אותו דבר משכב ודינו כדין משכב זב אשר דבר בו הכתוב

רוצה

ר"ש

אחרים: אין אחריות זבין עליכם. ואם לא יהו זבין עד עולם מה אתם חוששין הלא לא קבלתם אחריות של זבין עליכם: משנזקק לטומאה. שראה שתי ראיות בלא אונס או שלש ובא למנות לו שבעה נקיים: אונסו וספיקו. בסוף נזיר אמר רבא לא תימא ספק חזא ספק לא חזא אלא ודאי חזא ספק מחמת שכבת זרע ספק מחמת ראייה וכיון דנזקק לטומאה ספיקו טמא וא"ת אפילו מחמת שכבת זרע מה בכך הא קתני אונסו טמא אפי' ודאי ועוד קשה דמתני' קתני שרגלים לדבר והתם בפ' בנות כותים מפרש טעמא משום דאקשיה רחמנא לנקבה כשלישית לרבנן וכרביעית לר"א דמה נקבה מטמאה באונס כו' וי"ל דרגלים לדבר אספיקו לחודיה קאי והאי ספיקו מיירי כשנמצא על בגדו זוב ושכבת זרע ולא ידיע האי זוב אי לחודיה אתיא וסותר שבעה או בהדי שכבת זרע אתיא ואינו סותר אלא יום אחד משום דסתרה ביה שכבת זרע כדאמרינן בריש פרק המפלת (דף כב.) והשתא דנזקק לטומאה תלינן דלחודיה אתא וסותר את ז' ולפי מה שאפרש בסמוך מתני' דהרואה קרי אינו מטמא בזיבה כל מעת לעת בנזקק לטומאה צריך לפרש האי ספיקא דמספקא לן אם בא הזוב קודם הקרי או לאחריו ושכבת זרעו מפרש בסוף נזיר (דף סו.) לטמא במשא דאי לענין מגע אפילו דטהור נמי ורב אדא בר אהבה מפרש לומר שאין תולין בה וכולה מילתא מפרש בבבא שאחר זו: תניא בתוספתא [פ"ב] זב תולין לו במאכל ובכל מיני מאכל ר"א בן פנחס אומר משום ר' יהודה בן בתירה החלב והגבינה הבשר שמן ויין ישן וגריסין של פול וביצים ושחלייס מרגילין לידי זיבה תינוק תולין לו בה' דברים במאכל ובמשתה במשא ובקפיצה ובחולי של אמו ושלו ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כשם שתולין לו ש"ז מעת לעת כך תולין למראה ולהרהור מעת לעת אבל למאכל ולמשתה למשא ולקפיצה תולין לו כל זמן שהוא מצטער. פי' בחמשה דברים דתינוק אין לתלות במראה ובהרהור. כשם שתולין שכבת זרע מעת לעת אם ראה קרי ובתוך מעת לעת ראה זיבה כדתנן בסמוך: ראייה ראשונה בודקין אותו. היינו דווקא לקרבן דאם מחמת אונס ראה אינה מצטרפת עם השלישית לקרבן אבל מצטרפת עם השניה לטומאה דאם ראייה שניה בלא אונס אע"פ שראייה ראשונה באונס עושה משכב ומושב ובעי שבעה נקיים וביאת מים חיים דכי כתיב מבשרו ולא מחמת אונסו אשניה כתיב אבל ראשונה איתקש לשכבת זרע דכתי' (ויקרא טו) זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה ש"ז מטמא באונס אף ראייה ראשונה של זב מטמא באונס כל זה מוכיח בפ' בנות כותים (דף לה.) בשניה בודקין אותו לטומאה ולקרבן בשלישית אין בודקין אותו כלל ור"א סבר דבודקין מפני הקרבן ובפ' בנות כותים (שם) מפרש טעמייהו מקראי דר' אליעזר דריש אתים ורבנן לא דרשי אתים: ג אינו מטמא בזיבה מעת לעת. יש מפרשים משום דהני ראיות דקרי נינהו שמאז נעקרו אלא שמחמת ששהתה לצאת נעשה כלובן ביצה המוזרת ולא יתכן כלל דא"כ עובד כוכבים ונתגייר נמי דמה לנו במה דעובד כוכבים שנתגייר כקטן שנולד דמי מכל מקום קרי הוא ולא זיבות אלא יש לפרש דהיינו טעמא משום דכיון דראה קרי האי זיבה דקא אתיא מחמת חולשא דקרי הוא ובראייה שניה איירי דראשונה מטמאה באונס אבל עובד כוכבים שראה קרי ונתגייר אף על פי שראה זיבות כשהיה עובד כוכבים מטמא בזיבה בהך שניה שראה בתוך מעת לעת של קרי דנעשית לו כראייה ראשונה שמטמאה באונס ומצטרפת עם השניה שיראה אחר מעת לעת של קרי דראיית זיבה של עובד כוכבים כמאן דליתיה דאין הכותים מטמאין בזיבה ובסוף נזיר (דף סו.) א) תני עלה במה דברים אמורים כשנתגייר מהול אבל מל אף על פי ששניה היתה אחר מעת לעת של קרי עד שיתרפא מן המילה אין לך חולי גדול מזה דנמצאת ראייה לאחר שנתרפא מן המילה (רחוקה מן המילה) רחוקה מן הראשונה שביום הקרי כן נ"ל לפרש מתניתין לאורה כמו שפירשתי והמדקדק בסוגיא דסוף נזיר (שם) לא מפרשא לרב פפא אלא כמו שפירשתי בלשון ראשון ולרבא לא מפרשא אלא כמו שפירשתי בלשון אחרון גבי הא דתנן התם משנזקק לטומאה אין בודקין אותו אונסו וספיקו ושכבת זרעו טמאין שרגלים לדבר דקאמר בגמרא שכבת זרעו טמא למאי אילימא במגע מי גרע משכבת זרע דטהור אלא שכבת זרעו מטמא במשא מאן שמעת ליה דאמר שכבת זרע של זב מטמא במשא אילימא האי תנא דתניא רבי אליעזר אומר שכבת זרע של זב אין מטמא במשא רבי יהושע אומר מטמא במשא לפי שאי אפשר בלא נצוצי זיבה אפילו רבי יהושע לא קאמר אלא בנצוצי זיבה אבל בעינא ליכא למאן דאמר אלא אמר רב אדא בר אהבה לומר שאין תולין בה כלומר דאם ראה קרי ואחר כך ראה זיבה אינו מטמא כדקתני מתני' דהכא לת"ק מעת לעת ולרבי יוסי יומו וה"מ על שלא נזקק לטומאה אבל משנזקק לטומאה אין תולין בה וסותרת כל שבעה כדמפרש טעמא בתר הכי דמסיק סבר ר"פ קמיה דרבא למימר דאמרינן איידי חולשא הוא דחזא א"ל רבא והא תניא מי שראה קרי ונתגייר מיד מטמא בזיבה ותני עלה בד"א שנתגייר מהול והא הכא דליכא חולשא ואין תולין בה אמר ליה אין לך חולשא גדולה מזו והשתא היכי נפרש דברי רב פפא אם בא לומר דהא דתלינן ב) בהדי היכא דלא נזקק לפי שראייה זו מחמת חולשא דקרי והוי כחולי שהוא אחד מז' דרכים שבודקין והיכא דנזקק לטומאה לא תלינן דהא אפילו אונסו טמא ורבא מקשי ליה מעובד כוכבים שראה קרי דקתני מטמא בזיבה דמשמע אפילו ראה שתי ראיות ביום הקרי והא דקאמר והא הכא דליכא חולשא היינו כלומר אלמא ליכא חולשא לפיכך אין תולין בה ומה שכתוב בספרים אמר ליה דמשמע שהשיב לו רב פפא אין לך חולי גדול מזה לא גרסינן אמר ליה אלא כל זה מדברי רבא הוא הא דקאמר אין לך חולי גדול מזה ול"ג נמי והא הכא דליכא חולשא ואין תולין בה אלא הכי גרסינן ותני עלה בד"א שנתגייר מהול ואין לך חולי גדול מזה כלומר את"ל דקרי מטהר זוב הבא אחריו מחמת חולי אם כן גבי גר נמי מטהר דאין לך חולי גדול מזה דעדיין איכא ספי גבי גר שדואג גר מקבלת מצות אלא טעמא משום דבישראל שקריו טמא מ"ל בזיבה אבל בעובד כוכבים דקריו טהור אינו מ"ל והשתא לא נדחו דברי רב אדא בר אהבה ורב פפא ומסיק אלא תנאי היא כלומר לעולם כדאמרינן מעיקרא שכבת זרע לענין משא קתני אפילו בעינא כדדרשינן טעמא מקראי וקשה לפי' זה שאנו צריכין למחוק גירסת הספרים ועוד למאי דקאמר רב פפא טעמא דתולין בקרי משום חולשא והיכא דנזקק לא חיישינן לחולשא הא כבר תנא ליה אונסו טמא ועוד מנא לן סברא זו דבישראל מ"ל משום דשכבת זרעו טמא ובעובד כוכבים אינו מ"ל משום דשכבת זרעו טהור הא מנא לן ומיהו יש לתרץ קצת בזה משום דתנא בספרי בפ' כי תצא והיה לפנות ערב ירחץ במים מלמד שקרי פוטר בזיבה מעת לעת והיינו בישראל. דשייכא ביה טומאת קרי וטבילה ומיהו קשה דא"כ ליתני בשמונה דרכים בודקין את הזב לפיכך נראה לפרש דרב פפא בא לפרש דבנזקק אין תולין משום דמחמת חולשא דזיבות קאתי ומתניתין דקתני הכא ברואה קרי דאין מטמא בזיבה משום דאין זה זוב אלא קרי שנשתנה מה שנשתייר שלא יצא כולה לפי ששהה לצאת נעשה כלובן ביצה המוזרת ופריך ליה רבא מעובד כוכבים שראה קרי ונתגייר דליכא חולשא דבלא נזקק איירי מתניתין דהכא ואפ"ה אין תולין לומר שזהו קרי ולא זוב א"ל אין לך חולי גדול מזה שדואג בקבלת המצות ומחמת כך בא לו הזיבות והא דמטמא בזיבה היינו בראייה ראשונה דמטמאה באונס כדאמר רב הונא פרק בנות כותים (דף לה.) ומצטרפת לשניה הבאה לאחר שפסק מדאגה ושיטה זו כלשון ראשון והשתא לא נדחו דברי רב אדא בר אהבה ורב פפא והא דמסיק אלא תנאי היא רבא הוא דמסיק הכי דקסבר טעמא דמתני' דהכא כמו שפירשתי בלשון שני ול"נ דקרא דספרי אסמכתא בעלמא ומייתי תנא דתניא ש"ז של זב מטמא במשא כל מעת לעת ר' יוסי אומר יומו וקמפלגי בדשמואל דשמואל רמי כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה (דברים כג) וכתיב (שם) לפנות ערב ירחץ במים מאן דאמר מעת לעת דייק מלפנות ערב ואידך מקרה לילה כתיב והשתא הנך קראי קשו אהדדי דמקרה לילה משמע דאינו טמא אלא יומו והכי משמע קרא לא יהיה טהור מקרה לילה שכל הלילה מושכת טומאת המקרה וכתיב לפנות ערב דעד שיפנה כל היום דהיינו מעת לעת טומאתו נמשכת אלא ודאי טומאה אחריתי אתא לרבויי כגון קרי הבא מחמת דוחק הזוב שיטמא בזוב דמאן דאמר יומו דייק מיתורא דלילה שכל קריו שביום הזיבה דינו כזב לטמא במשא ולפנות ערב אורחיה דקרא ומאן דאמר מעת לעת דייק מלפנות ערב ולילה אורחיה דקרא והא דדריש ליה בנזיר (דף סו.) לראה זיבה ואחר כך ראה קרי ובספרי דריש ליה לראה קרי ואח"כ זיבה ההיא דספרי אסמכתא בעלמא א"נ תרתי שמעת מינה: הרואה דם. כלומר מטמא למפרע מעת לעת כדתנן בריש נדה (דף ב.) ואיידי דאיירי במעת לעת קחשיב כל הני דמעת לעת וכן המקשה בימי זיבה דאמרינן דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ואם שהתה מעת לעת וילדה לא תלינן דם קושי בדם לידה וטמאה כר"א דפרק בנות כותים (דף לו:) וכן יום או יומים דכתיב במכה עבדו שיעורו מעת לעת וכן כלב דקיימא לן שאין עושה עיכול כל שלשה ימים כדתנן במסכת אהלות פרק י"א שיעורם מעת לעת והוא שיהא כברייתו שלא ישתנה ועוד איכא טובא שיעורם מעת לעת ותנא ושייר כי ההיא דתנן בפרק כל הגט (דף כח:) ואם אבדו הרי זה חושש מעת לעת גבי מניח פירות להיות מפרים עליהן תרומות ומעשרות וכי ההיא דתנן בפ' אלו טריפות (דף נו.) דרסה וטרפה בכותל או שרצצתה בהמה ומפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה כשרה: ד מטמא את המשכב. והוא הדין למושב: נתלה. כי

ההיא

א) [לפנינו ליתא ע"ש פירש"י ד"ה א"ל רבא] ב) נ"ל בקרי

מסורת הש"ס

א) [במסכ"ת סגי' אפילו] ב) [נדה לסי' לז.] ג) [שם נזיר סה:] ד) [נזיר סו.]

פירוש הרא"ש

מחמת חלישות איברי הזרע לבד וזהו שדרשו חכמים כי יהיה זב מבשרו מבשרו ולא מחמת אונסו מכאן אמרו בז' דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה להיות טמא טומאת ז' דהיינו ראייה ראשונה ושניה: במאכל ובמשתה. שאכל הרבה או שתה הרבה והכביד עליו וכן אם אכל או שתה דברים המרבים את הזרע ואפילו אכל מעט מהם: הרהר. בנשים עד שלא ראה אותם או ראה אשה ונתאוה לה ולא הרהר אחריה תחלה: אבל כל מאכל או שתה כל משקה · בו ביום לא יטמא עוד בזיבה כל אותו היום (ע"כ לשון הרמב"ם): במראה ובהרהור · מפרש בתוספתא דתולין כל מעת לעת · ובמאכל ובמשתה במשא ובקפיצה (פי') תולין כל זמן שהוא מצטער: משנזקק לטומאה · שראה שתי ראיות בלא אונס שוב אין בודקים אותו: אונסו · טמא בשלישית לקרבן וכל ז' לסתור: וספקו · בשילהי נזיר אמר רבא לא תימא ספק חזא ספק לא חזא אלא ודאי חזא ספק מחמת שכבת זרע ספק מחמת ראייה דכיון דנזקק לטומאה ספקו טמא ושכבת זרע מפרש התם לטמא במשא ורב אדא קאמר שאין תולין בה: (ר"מ) דע שאם ראה ראייה ראשונה של זוב באונס ושניה בלא אונס שהוא זב אמנם תועלת הבדיקה בראשונה לחייבו קרבן שאינו חייב קרבן עד שיהיו שתי ראיות ראשונות בלא אונס ואין הלכה כר' יהודה ולא כר"ע וכן כתב הרא"ש בבבא שאח"ז ואין הלכה כר"א): ראה ראיה ראשונה בודקים · מפרש בפ' בנות כותים דבודקים אותו לקרבן דוקא דאם מחמת אונס ראה אינה מצטרפת עם השלישית לקרבן אבל מצטרפת עם השניה לטומאה דאם ראה שניה בלא אונס הראשונה שהיתה באונס מצטרפת עמה לטומאת ז' דכי כתיב מבשרו ודרשינן ולא אונס לשנייה כתיב אבל ראשונה איתקש לש"ז דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז מה ש"ז מטמא באונס אף ראיה ראשונה של זב מטמאה באונס בשניה בודקין אותו לטומאה ולקרבן בשלישית אין בודקים אותו כלל ור"א סבר דבודקים אותו מפני הקרבן ופליגי בהך קרא הזב את זובו לזכר ולנקבה רבנן סברי הזב חדא את זובו תרי לזכר כלומר עד כאן יש דין לזכר שאינו מטמא באונס מכאן ואילך ולנקבה כלומר יש לו דין נקבה לטמאות אף באונס ור"א דריש אתים הזב חדא את תרי זובו תלת מכאן ואילך לנקבה: ג הרואה קרי(וכו')אינו מטמא בזיבה מעת לעת. י"מ משום דהני ראיות קרי נינהו שמאז נעקרו ומתוך שנשתהו לצאת נעשה כלובן ביצה המוזרת ולא נהירא דא"כ בגר אמאי טמא מיד נכי דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי מ"מ הך טיפה קרי היא מה לי גר מה לי ישראל הלכך נראה דבראייה שניה מיירי דראשונה מטמאה באונס פירוש לחייבו קרבן אבל עובד כוכבים שראה קרי ונתגייר אע"פ שראה ראייה אחת של זיבות בגרות מטמאה בזיבה בהך ראייה שרואה בתוך מעת לעת של קרי שנעשית לו ראיה ראשונה דמטמאה באונס (הרא"ש לא פירש כן בסוף נזיר) ומצטרפת עם השניה שיראה אחר מעת לעת של קרי דראייה ראשונה כמאן דליתא דאין העובדי כוכבים מטמאים בזיבה (פירוש אם כן דחשבינהו כמאן דליתא תחשב כראיה באונס) ותני עלה בשילהי נזיר בד"א כשנתגייר מהול אבל אם מל אף על פי שהשניה היתה אחר מעת לעת של קרי עד שיתרפא מן המילה אין לך חולי גדול מזה: רבי יוסי אומר יומו · עד הלילה: הרואה דם · שמטמאה למפרע עד מעת לעת · והמקשה בימי זיבה דאמרינן [illegible]

[illegible] המשכב: (ר"מ · השם [illegible]) מאדם וכלי חרס ונתלה היינו שהטהור בכף מאזנים והמשכב בכף שניה וכרע המשכב [illegible] שמות נדרס ואמר כי האדם הטהור אם עמד או ישב או שכב או נתלה או נשען ברובו על משכב הזב [illegible]

עין משפט נר מצוה

ד א ב מיי' פ"ב מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ה:

ה ג מיי' שם הלכה ג:

ו ד מיי' שם הלכה ד:

ז ה מיי' פ"ג מהל' משכב ומושב הלכה ד:

ח ו מיי' פ"ב מהל' רוצח הלכה יב:

ט ז מיי' פ"ב מהל' טומאת המת הל' ד:

י ח מיי' פ"ז מהל' משכב ומושב הלכה א:

הגהות הגר"א [א] במשנה הרהר אף שלא ראה או שראה אף שלא הרהר כצ"ל:

הסיפא דשבת בריש ר"ע (דף פג.) א) הזב בכף מאזנים ומשכבות ומושבות בכף שניה כרעו הן טמאין דהשתא הזב נתלה וכאילו יושב עליהן ונתלה דמשכב האדם דסיפא שהטהור בכף מאזנים ומשכב הטמא בכף שניה וכרע המשכב לטמא בגדים ה"ה כל כלים שנוגע בהן עד שלא פירש חוץ מאדם וכלי חרס כדפרישית בריש מסכת כלים :

במגע ובמשא. אם נגע במשכב הטמא או שנשאו :

א אסדה. כמו אסדא דתנן בפרק תפלת השחר (דף כח:) היה יושב בספינה או באסדא ופי' בערוך מסימין עצים שתי וערב על המים עד שיעשה מגדל ועולין עליו

יוהמשכב מטמא את האדם בשבעה דרכים לטמא בגדים עומד יושב שוכב נתלה ונשען במגע ובמשא :

פרק שלישי

א הזב יוהטהור שישבו בספינה או באסדה או שרכבו על גבי בהמה אע"פ שאין בגדיהם נוגעים הרי אלו טמאים מדרס גישבו על הנסר על הספסל על הגש"ש של מטה ועל האכלונס בזמן שהן מתגירין א) עלו באילן שכחו רע בסוכה שכחה רע באילן יפה בסולם מצרי בזמן שאינו קבוע במסמר על הכבש ועל הקורה ועל הדלת בזמן שאין עשויין בטיט טמאים ר' יהודה מטהר : ב מניפין או פותחין וחכ"א עד דשיהא זה מניף וזה פותח המעלין זה את זה מן הבור רבי יהודה אומר עד שיהא הטהור מעלה את הטמא מפשילין בחבלים וחכ"א יעד שיהיה זה מושך הלך וזה מושך הלך זאורגים בין בעומדין בין ביושבין או טוחנין ר"ש מטהר בכולן חוץ מן הטוחנין ברחים של יד ב) חפורקין מן החמור או טוענין בזמן שמשאם כבד טמאים בזמן שמשאם קל טהורין וכולן טהורין לבית הכנסת וטמאין לתרומה : ג טהזב והטהור שישבו בספינה גדולה איזו היא ספינה גדולה ר' יהודה אומר כל שאינה יכולה להמיט באדם ישבו על הנסר על הספסל על הגשיש של מטה ועל האכלונס בזמן שאינן מתגירין עלו באילן שכחו יפה בסוכה שכחה יפה ובסולם צורי או מצרי בזמן שהוא קבוע במסמר על הכבש ועל הקורה ועל הדלת בזמן שהן עשויין בטיט אפילו מצד אחד טהורין יהטהור מכה את הטמא טהור הטמא מכה את הטהור טמא שאם ימשך הטהור הרי הטמא נופל :

פרק רביעי

א רבי יהושע אומר לנדה שישבה עם הטהורה במטהכפה שבראשה טמא מדרס ישבה בספינה כלים שבראש הנס בספינה טמאין מדרס

א) עירובין לה.
ב) שבת לג. ג) (שם)
ד) שם פג. ע"ש
ה) [עי' תוי"ט]

נוטלת עריבה מלאה בגדים בזמן שמשאן כבד טמאין בזמן שמשאן קל טהורין ^א זב שהקיש על כצוצרא ונפל ככר של תרומה טהור: **ב** ^ב הקיש על המריש על המלבן על הצינור ועל הדף אע"פ שהוא עשוי בחבלים על התנור ועל הים ועל האצטרובלא ועל חמור של רחים של יד ועל סאה של רחים של זיתים רבי יוסי אומר אף על קורת הבלנין טהור: **ג** ^ג הקיש על הדלת על הנגר על המנעול על המשוט ועל הקלת ועל אילן שכחו רע ועל סוכה שכחה רע על אילן יפה על סולם מצרי בזמן שאינו קבוע במסמר על הכבש על הקורה ועל הדלת בזמן שאינן עשויין בט"ט טמאין א) על השידה על התיבה ועל המגדל טמאין ר' נחמיה ור' שמעון מטהרין באלו: **ד** ב) ^ד זב שהיה מוטל על חמשה ספסלים או על חמשה פונדיות לארכן טמאין לרחבן טהורין ישן ספק שנתהפך עליהן טמאין היה מוטל על ששה כסאות שתי ידיו על ב' שתי רגליו על ב' ראשו על א' גופו על אחד אין טמא אלא זה שתחת הגוף עומד על ב' כסאות רבי שמעון אומר אם רחוקין זה מזה טהורים: **ה** ג) ^ה עשר טליות זו על גב זו ישן על גבי העליונה כולן טמאות ^ו הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב כנגדו כרע הזב [א] טהורין כרעו הן טמאין ר' שמעון אומר ביחידי טמא ובמרובין טהור שאין אחד נושא את רובו: **ו** ד) ^ז הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שניה [ב] טמאין ובמת הכל טהור ^ח חוץ מן האדם זה חומר בזב מבמת וחומר ה) במת מבזב ^ט שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם ולטמא בגדים ועל גביו מדף לטמא אוכלין ומשקין ^י מה שאין המת מטמא חומר במת שהמת

שהמת מטמא באהל ומטמא טומאת שבעה מה שאין הזב מטמא : ז א) היה יושב על גבי המטה וד' טליות תחת ארבע רגלי המטה טמאות מפני שאינה יכולה לעמוד על שלש רבי שמעון מטהר היה רכוב על גבי בהמה וד' טליות תחת ארבע רגלי בהמה טהורות מפני שהיא יכולה לעמוד על שלש היתה טלית אחד תחת ב' ידים תחת שתי רגלים תחת היד [א] תחת הרגל טמאה ר' יוסי אומר ב) הסוס מטמא ברגליו והחמור בידיו שמשענת הסוס על רגליו ומשענת החמור על ידיו היושב על קורת בית הבד כלים שבעקל טמאין על המכבש של כובס כלים שתחתיו טהורין רבי נחמיה מטמא :

פרק חמישי

א **הנוגע** בזב או שהזב נוגע בו המסיט את הזב או שהזב מסיטו מטמא אוכלים ומשקין

של עלייה מכובד המשכבות ומכבידין על המת כי האי גוונא בזב טמא מתחתיו לטמא אדם לטמא בגדים ועל גביו לטמא אוכלין ומשקין ובמת בין מתחתיו בין מעל גביו טהור אי נמי כגון אבן גדולה או נסר גדול שהמת מצד אחד והמשכב מצד אחר זה שלא כנגד זה : תני"א בתוספתא (ספ"ד) הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב כנגדו אם היה הזב כורע מטמאין אחד ופוסלין אחד אם היו מכריעין הזב מטמאין שנים ופוסלין אחד ובאדם בין שהוא מכריע את הזב בין שהזב מכריעו מטמא אחד ופוסל אחד הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקים כנגדו [ב] אע"פ שאין מרוחקים מן הארץ אלא כל שהן נותנין עליהן חומרי נושא וחומרי נישא . פי' הזב כורע הוו להו משכב עליונות של זב ראשון בעלמא ואין מטמא אלא אוכלין ומשקין ועושין שני ושלישי בתרומה והיינו מטמא אחד ופוסל אחד אבל כשמכריעין את הזב נעשין אב הטומאה לטמא אדם וכלים כדין משכב ומושב ועושין ראשון ושני ושלישי בתרומה והיינו מטמא שנים ופוסל אחד ופעמים דמשכחת לה טובא דהא משכב ומושב מטמא אדם לטמא בגדים אלא דהתם בלא פירש והכא בפירש כדתנן בפרק בתרא . שאין מרוחקין מן הארץ אלא כל שהוא כלומר שהאחד יושב בארץ והאחר מרוחק מן הארץ כל שהוא נמצא שהיושב בארץ מכריעו אע"פ שאם חוזר ומגביה עוד המאזנים מן הארץ היו שניהם מתרחקין מן הארץ זה משהו אחד וזה שני משהויין אי נמי במכריע איירי דכשאוכלין ומשקין מכריעין את הזב ומרוחקים מן הארץ כל שהוא חשובין כנישאים ע"ג הזב משום דאם לא היה זב בכף שניה היו מכריעין עדיין יותר אבל כשיושבין על הארץ ממש אין חשובין כנישאים . חומרי נושא את הזב וחומרי נישא על הזב לענין אוכלין ומשקין נישא חמור כדמשמע בתוספתא ולענין משכב ומושב נושא חמור : עו"ד תני"א בתוספתא (רפ"ה) החמירה תורה באוכלין ומשקין ומדף שעל גבי הזב מאוכלין ומשקין ומדף שתחת הזב במשכב ומושב שתחת הזב [ג] מאדם שתחת הזב באדם בין מתחת הזב בין מעל הזב ממשכב ומושב שעל הזב . פי' באוכלין ומשקין ומדף שעל הזב שהאוכלין בתוך הכלי והוא המדף דאם על הזב הם נעשו כנוגעין בזב להיות ראשונים לטמא אחד ולפסול אחד אבל אי קיימי תחת הזב הרי אוכלין שבתוך הכלי שניים ופוסלין אחד . משכב ומושב שתחת הזב כזב עצמו אבל אדם שתחת הזב אינו כזב עצמו . אדם בין מתחת הזב בין מעל לזב מטמא בגדים אבל משכב ומושב שעל הזב אין מטמאין בגדים אלא אוכלין ומשקין כדאמרינן בפרק בנות כותים (דף לג:) דעליונו של זב אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין : תני"א בתו"כ הכני"ס וכל כלי עץ ישטף במים אמר ר"ש וכי מה בא זה ללמדנו אם ללמד שיטמא כלי שטף במגע והלא כבר נאמר והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו אם הנוגע בו מטמא בגדים וכלי שטף במגע הוא עצמו לא יטמא כלי שטף במגע אם כן למה נאמר כלי עץ ישטף במים אלא לאוכלין ומשקין וכלי שעל גבי הזב . פירוש אוכלין ומשקין שבתוך כלי שעל גבי הזב שרואין אותן כאילו הן נוגעין בזב והיינו דקתני בתוספתא החמירה תורה : עו"ד תני"א בתוספתא (רפ"ג) חומר בזב שאין בזבה ובזבה שאין בזב שהזב טעון ביאת מים חיים והזבה אינה טעונה ביאת מים חיים זב מטמא בזיבה בן יומו והזבה לעשרה ימים זב אם ראה שלש ראיות [ד] לשלשה ימים מיטמא בהן וזבה פעמים שהיא רואה שלש ראיות לשלשה ימים ואינה מטמאה בהן זב אין הימים שלו עומדין לפניו מה שאין כן בזבה זב זקוק לספירת שבעה בשתי ראיות מה שאין כן בזבה זב אין מינו סותרו מה שאין כן בזבה זב מיטמא בלובן מה שאין כן בזבה. חומר בזבה שהזבה מטמאה משכב ומושב בראייה כל שהוא ומטמאה את בועלה ומטמאה מעת לעת ומטמאה בפנים כבחוץ ומטמאה באונסין ומטמאה באודם מה שאין כן בזב . חומר בזב שאין בטמא מת ובטמא מת שאין בזב שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם לטמא בגדים ועל גביו מדף לטמא אוכלין ומשקין זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה [ה] ומטמא כלי שטף במגע וכלי חרס בהיסט וחייב בקרבן וטעון ביאת מים חיים משא"כ בטמא מת חומר בטמא מת שהטמא מת טעון הזאת שלישי ושביעי מה שאין כן בזב. חומר בזב שאין במצורע ובמצורע שאין בזב שהזב טעון ביאת מים חיים מה שאין כן במצורע חומר במצורע שהמצורע מטמא בביאה וטעון הזאת מים חיים מה שאין כן בזב חומר בזבה שאין במצורעת ובמצורעת שאין בזבה שהזבה מטמאה את בועלה מה שאין כן במצורעת חומר במצורעת שהמצורעת מטמאה בביאה וטעונה הזאת מים חיים מה שאין כן בזבה . פי' זב מטמא בזיבה בן יומו דמיטמא בראייה וביום שנולד יכול לראות שלש ראיות ובפרק יוצא דופן (דף מד.) א) מרבינן לזיבה אפילו בן יומו אבל תינוקת אינה יכולה להיות זבה בפחות מעשרה ימים ללידתה דאינה מטמאה בראיות כבימים וצריכה שבעה לנדה ושלשה לזיבה הרי עשרה . שלש ראיות לשלשה ימים זב נמי מטמא בימים כדאיתא בפרק כילד הרגל (דף כד:)· ואינה מיטמאה בהן כגון בימי טוהר שלשים ושלשה לזכר וששים וששה לנקבה . אין ימים שלו עומדין לפניו לעכבו מלהיות זב אבל זבה יש ימים מעכבין עליה כגון ימי נדה . בשתי ראיות כדאמרינן מנה הכתוב שתים וקרא טמא אבל זבה בשתי ראיות אינה אלא שומרת יום . אין מינו סותרו כל שבעה כגון זב שמנה שבעה נקיים וראה קרי אין סותר אלא יומו אע"ג דאיכא לאחלופי זיבה כדאיתא בפרק המפלת (דף כב.) אבל זבה מינה סותרת כל שבעה לעולם ויש מפרשים אין מינו סותרו דאם ראה שתי ראיות ושלישי' באונס אין זו השלישי' סותרת את הזיבות אלא זב גמור הוי אבל אשה שראתה שני ימים בסופי וקשתה בשלישי וילדה אינה זבה ופי' זה לא יתכן כלל מפני כמה קושיות . זב מטמא בלובן ולא אשה . בראייה כל שהוא אבל זב בראייה ראשונה כבעל קרי . ומטמאה את בועלה אבל זב אינו מטמא את מה שבועל כדדרשינן בתורת כהנים . ומטמאה מעת לעת לקדש או לתרומה ופלוגתא היא בפ"ק דנדה (דף ו:)· בפנים כבחוץ כדתנן בפרק יוצא דופן (דף מ.) כל הנשים מטמאות בבית החיצון אבל זב ובעל קרי עד שתצא טומאתן לחוץ והתם דריש לה מקראי . ומטמא כלי שטף במגע כלומר שהזב מטמא אדם לטמא בגדים וכלי שטף במגע כדקתני בברייתא דתורת כהנים דלעיל אבל טמא מת אין מטמא אדם לטמא בגדים וכלי שטף במגע דהנוגע בו אינו אלא כנוגע בשרץ דהוא טמא ובגדיו טהורין ואע"פ שלשון הברייתא חסר מצינו כיוצא בה בתורת כהנים גבי נדה דתניא כל הנוגע בה יטמא יכול לא יהא הנוגע בה מטמא בגדים במגע בה אם מטמאה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים היא עצמה לא תטמא בגדים במגע והיינו פירושה היא עצמה לא תטמא אדם לטמא בגדים בעת מגעה. כלי שטף במגע כדי נסבה דטמא מת נמי מטמא כלי שטף ואגב כלי חרס בהיסט נקטיה . וכלי חרס בהיסט כלומר זב מטמא כלי חרס בהיסט ואין טמא מת מטמא כלי חרס בהיסט כדתניא בפ' אמר ר"ע (דף פג:) כל הטומאות המסיטות טהורות חוץ מהיסטו של זב שלא מצינו לו בכל התורה כולה ושאר כל הברייתא פשוטה ואיכא טובא חומר בזה מבזה ובזה מבזה דתניא בתוספתא דכלים ועוד איכא טובא דלא תני לא הכא ולא התם כדפרישית בפ"ק דכלים : ז שאינה יכולה לעמוד על שלש · וכיון דזה אינו יכול וזה אינו יכול כל חד וחד כוליה מעשה עביד והא איכא רובו נישא עליו : ורבי שמעון מטהר . ר' שמעון לטעמיה דאמר בפרק המצניע (דף צב:) לענין שבת זה אינו יכול וזה אינו יכול אינו אלא כמסייעו ופטור ויש מפרשים משום דרבי שמעון בעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה כלומר רובו של זב מכביד על כל אחד ואחד : היה רכוב על גבי בהמה . בעומדת איירי דאי במהלכת כל שעה האחת נעקרה ועומדת על שלש וטמא מה שתחתיה שאינה יכולה לעמוד על שתים : שיכולה לעמוד על שלש . הילכך כל חד וחד הוה ליה רביעי ואינו אלא כמסייע וסתמא כר' יהודה דאמר בפרק המצניע (שם) זה יכול וזה אינו יכול הוה ליה כמסייע ואין בו ממש אבל טלית אחת תחת שתים אינה יכולה לעמוד על שתים : ר' יוסי אומר . לאו אטלית אחת תחת שתים קאי דהדבר ידוע שאין סוס וחמור יכולין לעמוד לא על שתי ידים ולא על שתי רגלים אלא אארבע טליות תחת ארבע רגלי בהמה קאי : הסוס מטמא ברגליו . אם זב רוכב עליו וטלית תחת (ארבע) רגליו של סוס מטמאה אבל תחת ידיו טהורה שאין משענתו על ידיו והגירסא הפוכה בפ' המצניע שכתוב שם בכל הספרים הסוס מטמא בידיו וחמור ברגליו שמשענת הסוס על ידיו ומשענת החמור על רגליו ובפירוש ר"ח היא כתובה שם כמו כאן : כלים שבעקל מטמאין . דמשענת הקורה על העקל: על המכבש של כובס . איכא מכבש של בעלי בתים בפ' ר' אליעזר דתולין (דף קמא.) והכא בשל כובס פליגי ר' נחמיה ורבנן : תני"א בתוספתא (ספ"ד ע"ש) *יושב על גבי [ו] קתנו כלים שבעקל טמאין ע"ג מכבש של כובס בזמן שטעון אבנים כלים שתחתיו טהורין ור' נחמיה מטמא בזמן שחוזר בכלים כלים שתחתיו טמאים . פי' קתנו אחד מכלי הבד שמשענתו על העקל . בזמן שטעון אבנים במתני' לא קתני טעון אבנים ופליגי ר' נחמיה ורבנן . בזמן שחוזר אית דגרסי עלה כלים שתחתיו טהורין ור' נחמיה מטמא ולא פליג ר' נחמיה אטעון אבנים ברישא :

א) [וכן בפרק בנות כותים דף לג:]

בין אם כרעו הן או כרע המת הכל טהור לפי שהמת אינו מטמא משכב ומושב כמו שיתבאר והוא ג"כ אינו מטמא כשהסיטו ואחר כן אמר חוץ מן האדם כי כשיהיה המת בכף מאזנים והאדם בכף שניה וכרע החי נטמא בהיותו נושא המת ופשוט הוא כי כ"מ שנאמר מת הכונה בו הדבר המטמא מן המת והוא כזית מבשרו ואבר ממנו ושאר מה שנתבאר בשני של אהלות וכבר ביארנו טומאת משכב ואמרנו שעניינה כשישב הזב אפי' על הבגדים מרובין והאחד על השני חוזר התחתון משכב הזב ואע"פ שלא נגע בו וזה בלבד בזב אמנם במת דין הכלים שתחתיו או הנוגע בהן שוין וכבר נתבארו דינים אלו בראשון של אהלות. אמר הקב"ה (ויקרא טו) כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא ולא אמר כל המשכב אשר ישכב עליו יטמא והיה הענין חוזר על הזב קדם זכרו דקדקו מזה ואמרו הזב לא המת וטומאת מדף הוא מה שאגיד לך וזה כי הזב וחביריו רוצה לומר זבה ונדה ויולדת כשהיה עליו למעלה ממנו אוכלין ומשקין נטמאו ואפילו אם היו בינו ובינם חליצות רבות וכן כשהיו למעלה מן הזב כלים מונחים זה על זה הרי הכלי העליון טמא טומאת מדף ואע"פ שבינו ובין הזב חליצות רבות אמנם הכלי ההוא טמא טומאה קלה ר"ל שאינו אב הטומאה אבל דינו כדין כלים שנגעו בזב אשר מטמאין אוכלין ומשקין בלבד לא אדם וכלים וכבר נתבאר לך כי כל הכלים הראויים למשכב שתחת הזב כולן אב הטומאה ואין חילוק בין המשכב התחתון הדבק בקרקע או המשכב הדבק לגופו וכל הכלים אשר על הזב כולן ראשון לטומאה ואין חילוק בין הבגד הדבק בגופו מלמעלה ובין הבגד העליון אשר כנגד הרקיע הכל טמא טומאת מדף ואין הדין הזה במת אבל דין כלים שעל גבו או כלים שתחתיו או כלים שנגעו בו דין אחד לכולן והוא מה שנתבאר בב' של אהלות ותלמוד הענין הזה בזב מאמרו בו וכל כלי עץ ישטף במים אמרו בספרא מה בא זה ללמדנו אם ללמד שיטמא כלי שטף במגע הרי כבר נאמר והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו אם הנוגע בו מטמא כלי שטף במגע הוא עצמו לא יטמא כלי שטף במגע א"כ למה נאמר וכל כלי עץ ישטף במים אלא אלו אוכלין ומשקין וכלים שעל גבי הזב ואמרו עוד וכל כלי עץ ישטף במים מלמד שהוא עושה על גבו מדף והלשון הזה של מדף משתמשין בו בענין אחר של טומאה כמו שביארנו בי' של פרה ועל אותן הענינים אמרו בש"ס (נדה ד:) מאי מדף כדכתיב קול עלה נדף ר"ל כי הוא מענין התנועה ופירוש הזה אינו מן הגמרא אלא שכתבוהו בגליון מן פירוש סבוראי וכתבן המעתיק בתוך הדברים ולא א) נזכרו עליהן אמנם הענין אשר אנחנו בו בכאן עיקרו מנדף והוא יוצא ממאמרם ריחו נודף ר"ל יריח למרחוק הרבה והפליג הענין הזה על הזב אשר יטמא כלים שעל גביו ואפי' אם היה ביניהן חלילה רבה כאילו יעבור ריחו ויגיע אליהם ויטמאם על דרך הדמיון : ז רבי שמעון אומר שהזב לא נישא רובו על כל אחד לפי מה שבארנו אותו בכף מאזנים ואמנם דברי הכל בבהמה כולן טהורות סיבת זה מה שביאר הש"ס (שבת דף צג.) וזה כי העיקר אצלינו מסייע אין בו ממש וכאשר חשבו שאחד מאלה הד' רגלים של בהמה שכבר נשא הרי הטלית אשר תחתיו טהורה לפי שסמיכות הבהמה היא על ג' הנשארים וזה הרביעי אע"פ שלא נשאתהו והוא עוזר אותן מסייע אין בו ממש וכן נאמר בכל רגל מד' שהוא מסייע וע"כ כולן טהורות : ועקל הוא הקשר הסובב את הדבר הנסחט· וקורת בית הבד הקנה האחד הוא למעלה מן העקל והיא סוחטתו ועל הקנה האחר היה יושב הזב : ומכבש של כובס . מכבש שכובסין בו הכובסין הבגדים אחר שכבסן יכביד אותן תחת המכבש וכשישב הזב על קנה המכבש אשר הבגדים תחתיו הן טהורין וחיוב זה יודע מצורת מכבש של כובסין אלא באותו זמן לפי שאין ספק כי כשישב הזב על אותו קנה לא יביא כובד על גבי הכלים שיהו משכב ור' נחמיה אומר כי הן שבין משכב כבר הוא מכביד עליהן ואין הלכה כר' נחמיה ולא כרבי שמעון ולא כרבי יוסי :

א **היה** זוכר לעיקרים אשר ביארנו בתחלת זה הסדר שאב הטומאה הוא אשר

א) [נ"ל נשמט כאן העתקו האוי"ט וע"ש]

וכלי

הגהות הגר"א

[א] במשנה תחת היד והרגל טמאה כצ"ל : [ב] בר"ש כנגדו כרע הזב מטמאין אחד ופוסלין אחד כרעו הן טהורין בכף מאזנים אף על פי שאין מרוחקין וכו' כצ"ל : [ג] שם שתחת הזב במשכב ומושב שתחת הזב ממשכב ומושב שעל גבי הזב במשכב ומושב שתחת וכו' כצ"ל : [ד] שם אם ראה שלש ראיות. ליום אחד מטמא וזבה אינה מטמאה אלא בשלשה ראיות לשלשה ימים זב אין הימים שלו וכו' כצ"ל : [ה] שם ומטמא כלי שטף וכ"ח מוקף צמיד פתיל בהיסט כצ"ל : [ו] שם תניא בתוספתא יושב על גבי קורה כלים שבעקל וכו' כצ"ל :

מהר"ם מרוטנבורג

על זה ותליו על זה · אבל אם הן קרובים זה לזה שניהם טמאים דזימנין נשען רובו על זה וזימנין על זה :

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ח מהל' טומאת מת הל' ח:
יא ב מיי' שם פ"ט הלכה א :
יב ג מיי' פ"ח מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ה:
יג ד מיי' שם פ"ז ה' ז :
יד ה מיי' שם ה"ו :
א ו מיי' פ"ח מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ג ופ"ו הלכה ב :
ב ז מיי' שם פ"ח הלכה ב :

פירוש הרא"ש

[illegible]

מסורת הש"ס

א) שבת צג. ב) שם [וע"ש] :

פירוש רב האי גאון

א המסיט את הזב או הזב מסיטו: [illegible]

פירוש הרא"ש

[illegible]

א) [נ"ל ממטמאיו מטמא כך איתא במשנה שבמשניות] ב) [עירובין כו.] ג) [במשנ"מ שגי' והאדם]

א ובלי שטף במגע. דכי היכי דאדם הנוגע בזב מטמא בגדים בשעת מגעו כך מטמא כל כלים בשעת מגעו חוץ מאדם וכלי חרס כדתניא בתורת כהנים גבי משכב מנין לעשות שאר כלים כבגדים תלמוד לומר (ויקרא טו) וטמא יכול יטמא אדם וכלי חרס תלמוד לומר בגד בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס ודוקא בשעת מגעו אבל פירש לא כדתניא נמי בתורת כהנים ואיש אשר יגע במשכבו (שם) בשעת מגעו מטמא בגדים פירש אינו מטמא בגדים: אבל לא במשא. אם בשעת מגעו בזב נשא בגדים ולא נגע בהן טהורין: כל המטמא בגדים בשעת מגעו. כגון נוגע בזב ובזבה ויולדת ובמעיינותיהן במשכבן ובמושבן מטמא אוכלין להיות תחלה דנחשב כאב הטומאה בשעת מגעו כיון דמטמא בגדים והידים להיות שניות אבל גופו טהור כדקתני סיפא דאין מטמא אדם וכלי חרס: מטמא את המשקין להיות תחלה. דאפילו שני מטמא משקין להיות תחלה: והאוכלין והידים להיות שניות. דכיון דפירש ולא מטמא בגדים אינו אלא ראשון בעלמא: תניא בתוספתא (פ"ה) כלים הנוגעים בזב וזבה ונדה ויולדת ומצורע ומשכב ומושב מטמאין [ד] שנים ופוסלין אחד פרשו מטמאין אחד ופוסלין אחד והנוגע נושא ומסיט ומשום הנושא אין להם בזובו של זב וברוקו ושכבת זרעו ובמימי רגליו ובדם הנדה מטמאין [ה] שנים ופוסלין אחד פרשו מטמאין אחד ופוסלין אחד והנוגע משום הנישא נושא ומסיט אין בהם אין לך דבר שאין בו רוח חיים מטמא בהיסט שאין מטמא בהיסט [ו] אלא דבר שיש בו רוח חיים. פי' כלים הנוגעים בזב דוקא נוגעים אבל נושאים ומסיטים בלא נגיעה לא כיון שאינם בני משכב כדקתני סיפא דאין היסט לדבר שאין בו רוח חיים. מטמאין שנים ופוסלין אחד דבשעת מגעו חשובין הכלים כאב הטומאה לגבי אוכלין ומשקין ועושין ראשון שני ושלישי אע"פ שאין חשובין כאב המומאה לגבי כלים אחרים ואדם אפילו בשעת מגעו כדפרישית לעיל בריש פרק רביעי מתוך מתני' דעריבה מליאה בגדים והא דתנן בסיף פירקין דלעיל זה הכלל כל הנוגע באחד מכל האבות שבתורה מטמא אחד ופוסל אחד חוץ מן האדם ההוא כללא מדאורייתא דאילו מדרבנן כלים כאדם לאוכלין ומשקין והא דקתני מתניתין כלל אמר ר' יהושע כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא אוכלים להיות תחלה לאו למידק הא אינו מטמא בגדים בשעת מגעו אינו מטמא אוכלין להיות תחלה דהא איכא כלים דאין מטמאין בגדים בשעת מגען ומטמאין אוכלים להיות תחלה אלא כוליה כללא משום סיפא נקטיה א"נ כל אדם קאמר ולמעוטי אדם הנוגע בשרץ ובנבילה דאין מטמאין בגדים בשעת מגען כדתנן בריש מסכת כלים ואין מטמאין אוכלים להיות תחלה. פרשו הכלים מנגיעתם אינם אלא ראשונים אף לאוכלין ועושין שני ושלישי בתרומה והיינו מטמאין אחד ופוסלין אחד. והנוגע נושא ומסיט כלומר ואדם הנוגע בזב או נושאו או מסיטו דינו ככלים הנוגעים בזב דבשעת מגעו מטמא שנים ופוסל אחד או בשעת משאו והסיטו ואם פירש מטמא אחד ופוסל אחד. ומשום הנושא אין להם כלומר משום נושא האוכלין אין להם דאדם נמי אם בשעה שמסיט את הזב או נוגע נושא את האוכלין לא נטמאו מאחר שלא נגע בהן כדקתני במתניתין אבל לא במשא והא דקתני אין להם לשון רבים משום דהנוגע והנושא ומסיט את הזב קאי. בזובו של זב הך סיפא דומיא דרישא דמעיקרא איירי בכלים הנוגעים בזובו של זב וחביריו והדר איירי באדם הנוגע בהן והיינו דקתני בסיפא והנוגע כלומר ואדם הנוגע. משום הנישא נושא ומסיט אין בהן כלומר אם נישא על גבי זובו של זב וחביריו לא נטמא כיון שלא נגע כדקתני סיפא דאין היסט לדבר שאין בו רוח חיים וכמו כן אין בו משום נושא ומסיט את האוכלין ואפי' אם בשעה שנגע בהן נשא או הסיט את האוכלין לא נטמאו והא דנקט בהן לשון רבים אגב רישא נקטי' והא דתני משכב ומושב גבי זב וזבה משום דשוין לטמא הנושאה מה"כ בזובו של זב וחביריו כדמוכח לקמן. אלא א"כ הסיט רוח חיים בין ליטמא בין לטמא אין מועיל היסט אלא לדבר שיש בו רוח חיים: **ב** בל הנישא על גבי הזב. עליונו של זב דכתיב (ויקרא טו) בכל אשר יהיה תחתיו ואמרינן בפרק בנות כותים (דף לג.) מאי תחתיו אי נימא תחתיו דזב היינו משכב אלא בכל אשר יהיה הזב תחתיו דהיינו עליונו של זב וצריך לומר דעליונו נוהג בכל דבר אפילו במידי דאין רגילות להיות עליו דלהוי כל דווקא ולא הוי כעין תחתונו דאין נוהג אלא במידי דחזי ליה ואי מיירי האי נישא בהיסט ניחא דהוי בכל דבר: וכל שהזב נישא עליו טהור כי ההיא דתניא לעיל דאין היסט אלא לדבר שיש בו רוח חיים: חוץ מן הראוי למשכב ומושב. אבל שאין ראוי למשכב טהור כדאמרינן בפרק חומר בקדש (דף כג:) יכול כפה סאה וישב עליה יהא טמא ת"ל והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו ובריש בכל מערבין דייקינן מהכא דאין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ דהא איכא נמי מרכב: נדבך. שורת בנין החומה כדכתיב (עזרא ו) נדבכין די אבן גלל: הטהור מלמעלה. על הנדבך ומכביד על אצבעו של זב דהשתא הוי נישא על גבי הזב ונחשב אב הטומאה דמטמא בגדים כדפרישית לעיל ולפיכך מטמא שנים ופוסל אחד דעושה ראשון ושני ושלישי בתרומה: פירש. שירד הטהור מן הנדבך: מטמא אחד ופוסל אחד. דאין הטהור אלא ראשון מכיון שפירש דתו לא מטמא בגדים ועושה שני ושלישי בתרומה: הטמא מלמעלה. על הנדבך: והטהור מלמטה. אצבעו תחת הנדבך ומכביד הטמא עליו הרי הזב נישא עליו ובין שהזב מסיט את הטהור בין שהטהור מסיטו מטמא בגדים לפיכך כולן מטמאין שנים ופוסלין אחד וכולהו דמטמו בגדים ילפינן בק"ו ממשכבו כדפרישית בפ"ק דכלים: והמדף. כל כלים שאינן משכב ומושב מדף קרי להו: מלמעלן. של נדבך ואצבע הזב מלמטה אינן אלא ראשון ומטמאין אחד ופוסלין אחד ולאחר שפירשו נמי כך דינם: פירשו מטמאין שנים ופוסלין אחד. דמשכב ומושב לעולם הם אב הטומאה אע"פ שפרשו: טהורין. כדאמרן דכל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם: **ג** מפני שאמרו. משמע דקאי אדלעיל ולעיל לא איירי כלל בנושא ונישא על גבי משכב ועל גבי נבילה ויש לפרש דקאי אטמא למעלה והאוכלין למטה טהורין לפי שהמסיט אין בו רוח חיים אהכי קתני מפני שאמרו גבי משכב דנושא ונישא על גביו טהור כגון כלים ואוכלין: חוץ מן האדם. שיש בו רוח חיים וגבי נבילה דלא קתני חוץ מן האדם איירי באדם כלומר וכל אדם הנושא ונישא על גבי נבילה טהור חוץ מן המסיט דנושא את הנבילה ולא זז ממקומו גם לא הניעה ממקומה אלא שהונחה על גביו שבא חבירו והניחה עליו טהור עד שיסיטנה וכן פירש בקונטרס בפ"ק דחולין (דף כ:) גבי מלק בסכין מטמא בגדים אבית הבליעה וכן צריך לומר בפרק שני דחולין (דף כז:) גבי באיזו תורה שוותה תורה בהמה לעוף בהמה מטמאה בגדים בבית הבליעה ולרבא דאמר בפרק יוצא דופן דנבלת עוף טהור בית הסתרים היא נהי דכמגע לא מטמא במשא מיהת מטמא אלא ודאי צריך לאוקמה כשתחב לו חבירו בבית הבליעה ולא זז ממקומו דקתני חוץ מן האדם ולא קתני חוץ מן המסיט כדקתני גבי נבילה ש"מ דלא בעי היסט וצריך ליתן טעם מאי שנא זה מזה דהא בתרווייהו והנושא כתיב וי"ל משום דמחמיר רחמנא במשכב דאף הנוגע מטמא בגדים וג...

ומשקין וכלי שטף במגע אבל לא במשא [א]כלל א"ר יהושע כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא אוכלין ומשקין להיות תחלה והידים להיות שניות ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס לאחר פרישתו א) [א] מטמאין ומטמא משקין להיות תחלה והאוכלין והידים להיות שניות ואינו מטמא בגדים: **ב** ב) [ב]ועוד כלל אחר אמר כל הנישא ע"ג הזב טמא [ג]וכל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ולמושב ג) ולאדם כיצד [ד]אצבעו של זב תחת הנדבך הטהור מלמעלן מטמא שנים ופוסל אחד פירש מטמא אחד ופוסל א' הטמא מלמעלן והטהור מלמטן מטמא שנים ופוסל אחד פירש מטמא אחד ופוסל אחד האוכלין והמשקין המשכב והמושב והמדף מלמעלן מטמאין [ב] שנים ופוסלין אחד פרשו מטמאין אחד ופוסלין אחד והמשכב והמושב מלמטן מטמאין שנים ופוסלין אחד פרשו מטמאין שנים ופוסלין אחד [ה]האוכלין והמשקין והמדף מלמטן טהורין: **ג** [ג] מפני שאמרו [ו]כל הנושא ונישא על גבי המשכב טהור חוץ מן האדם [ז]כל הנושא ונישא על גבי הנבלה טהור חוץ

יטמא אדם וכלים ולד הטומאה לא יטמא אדם ולא כלים וככל מה שנטמא באב הטומאה הוא ראשון ונקרא ג"כ ולד: ואמר בהלכה הזאת כאשר יטמא בזב בעוד שהוא מחובר בו הרי הוא מטמא כלים כשנגע בהן ואע"פ שהוא ראשון לטומאה אמנם כל זמן שהוא מחובר באב יטמא כלים וזה מלינו בפסוק שאמר שהוא יטמא בגדים בשעת מגעו והוא אמרו (ויקרא טו) והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו ר"ל כי כל זמן שהוא נוגע בבשרו והוא מחובר במטמאין כשנוגע בבגדים טמאים וחזרן ראשון לטומאה לא שני ובספרא אמרו ומטמא שאר כלים כבגדים אלא כלי חרס בלבד אין מטמא אותו אלא אב הטומאה או המשקין כמו שבארנו בתחלת הסדר וענין אמרו אבל לא במשא הוא שאם נשא אוכלים ומשקין בשעת מגעו בזב אין מטמא אותן עד שיגע בהן וזה הכלל שאמר ר' יהושע הוא קיים הולך על העקרים הקודמין ואין חולק עליו וסמוך עליו: **ב** תחלה מה שראוי שתדעהו כי באיזה מקום שיאמר מטמא ב' ופוסל אחד שהוא רומז אל התרומה אשר כבר נתבאר בה כי הראשון והשני טמאים ומטמאים והשלישי פסול וכל אב הטומאה מן אבות הטומאות הוא מטמא ב' ופוסל אחד לפי שהאוכלין אשר יגע בו הוא ראשון ואשר נגע בראשון הוא שני והרי הם טמאין ואשר יגע בשני הוא שלישי והוא פסול כמו שבארנו וכל ראשון לטומאה הוא מטמא אחד והוא השני אשר יגע ופוסל אחד והוא השלישי אשר יגע בשני ושמור הענין הזה וג"כ כי כל אב הטומאה אמרו בו שהוא מטמא אדם לטמא בגדים והאדם ההוא בעת שמיטמא בו או במגע או במשא אם הוא מטמא בגדים במשא דוקא בעת שהוא מחובר במטמאיו כי אז יחשב כמו הזב עצמו לענין שהוא מטמא שנים ופוסל אחד אלא שאינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס כמו שנתבאר בכלל רבי יהושע וכשפירש ממטמאיו נשאר ולד הטומאה וכמו שאינו מטמא כלים אחר פרישתו כך אינו מטמא שנים אבל מטמא אחד ופוסל אחד כדין כל ראשון לטומאה וכל ראשון לטומאה אמרנו בו כי הנוגע בו אינו מטמא בגדים ושהנוגע בו בין בשעת מגעו בין לאחר פרישתו מטמא אחד ופוסל אחד ושמור העיקר הזה ג"כ שהוא מפתח הפרק הזה ואחר ההקדמות האלו שים דעתך להבין ההלכה הזאת אמר שכל מה שינשא על גבי הזב ואפילו היה בינו ובין הזב אמצעיים הרי הוא טמא בין אם היה הדבר אשר על גבי הזב אדם או כלי שטף והם המדף כמו שבארנו או אוכלין ומשקין או משכב ומושב הכל טמא והוא מטמא שנים ופוסל אחד כל זמן שהוא על גביו וכשפירש נשאר ראשון לטומאה ומטמא אחד ופוסל אחד ובא המשל בזה אמרו אצבעו של זב תחת נדבך והוא הלוח אשר יבנה עליו את הכותל כמו שבארנו בברכות (דף טז.) ואמרו גם כן האוכלין והמשקין והמשכב והמושב והמדף מלמעלן וחייב בכולן טומאה ואחר כך אמר כי כל מה שינשא הזב על גביו ויהיה הטמא מלמעלה והדבר הוא מלמטה וביניהם אמצעי היה הדבר אשר מלמטה טהור כיון שבינו ובין הזב אמצעיים אלא אם יהיה אדם או משכב ומושב שהוא יטמא ואפילו תחת אבן מסמא [כמו] (כגון) שנתבאר פעמים אמנם אם היה תחת הזב אוכלין ומשקין או כלי שטף אשר נקרא מדף הרי הן טהורין ובא המשל בזה באמרו הטמא מלמעלה והטהור מלמטן ואמרו משכב ומושב מלמטן ואמרו האוכלין והמשקין והמדף מלמטן טהורין כיון שלא נגע בהן הזב ולמה שביניהן אינו מטמא מחילות הרבה ולזה רמז באמרו וכל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ולמושב ואדם לפי שהעיקר אצלינו כי טומאת אוכלין ומשקין ושאר כלי שטף וזו היא טומאת מדף אמנם יטמאו ואפי' בלא אמצעיים מעל גבי הזב אבל לא מתחתיו ולשון סיפרא ק"ו שיעשה על גביו משכב מה אם במקום שלא עשה תחתיו מדף עשה תחתיו משכב מקום שעשה על גביו מדף אינו דין שיעשה על גביו משכב ת"ל (ויקרא טו) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא תחתיו הוא עושה משכב ואין עושה על גביו משכב ואמר עוד מלמד שהוא עושה על גביו מדף ואמנם אמרו במשכב ובמושב כשנכנסו תחת כובד הזב שהן מטמאין ב' ופוסלין אחד ולא פירשו מתחת הזב וזה מבואר היטב לפי שהמשכב הוא מאבות הטומאות בין אם היה הזב יושב עליו או עמד ממנו אמר יתברך והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב אמרו אין לי אלא בזמן שהוא יושב עליו הזב מנין לעשות ריקם כמלא ת"ל כלי לעשות ריקם כמלא וכבר ביארנו בראשון מכלים שהנוגע במשכב מטמא בגדים בשעת מגעו לטמא ב' ופוסל אחד ואין צריך לומר שיהיה המשכב עצמו מטמא ב' ופוסל אחד: **ג** לפי שאמר בהלכה הקודמת כי הכלים והמשקים וכלי שטף מלמטן טהורים ואפילו היו תחת משכב הזב אמר סבת זה אמרו כל הנושא ונישא וכו' ופשוט הוא וכבר החזרתי הענין הזה פעמים מיראתי הטעות בו שכל מה שתשמעהו אומר מלמעלן או מלמטן או נושא או נישא אין שם ענין נגיעה כלל אפי' היה החוצץ ביניהן אבנים ואחר זה שמע פירוש ההלכה אות באות אמרו כי כל מה שיהיה למעלה ממשכב הזב מאוכלין ומשקין וכלים הרי הוא טהור וכן אם היו אלו מלמטה והמשכב למעלה מהן הרי הן טהורין חוץ מן האדם לבדו כי הוא כשהוא המשכב עליו טמאו לפי שהמשכב מטמא במשא וכן אם הוטמא אבן למעלה ממשכב הזב וישב אדם טהור על האבן נטמא כיון שנישא על גבי משכב כמו שאם ישב הזב על האבן נטמא המשכב אשר מלמטה כך כשישב הטהור על האבן מיטמא מן המשכב אשר מלמטה ולשון ספרא והיושב על הכלי אין לי אלא בזמן שהוא יושב ונוגע בו מנין לעשרה מושבות זה על גב זה אפילו על גבי אבן מסמא ת"ל והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא מקום שהזב יושב ומטמא ישב הטהור ויטמא אח"כ אמר

פירוש הרא"ש

ובלי שטף במגע. דכי היכי דמטמא בגדים שהוא לבוש כך מטמא כל כלי שטף במגע כדתניא בת"כ גבי משכב מנין לעשות שאר כלים כבגדים ת"ל יטמא יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגדיו בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס ודווקא בשעת מגעו אבל פירש לא כדתניא נמי בת"כ ואיש אשר יגע במשכבו בשעת מגעו מטמא בגדים פירש אינו מטמא בגדים: אבל לא במשא. כך בשעת מגעו נשא כלים ולא נגע בהם טהורים ואע"ג דשאר כלים ילפינן מבגדיו ואם היה לבוש כמה בגדים גם העליון טמא אע"פ שאינו נוגע בו נמצא שמטמא במשא בגדיו שאני דבטלים לגבים והוי כנוגע בכולם: כל המטמא בגדים בשעת מגעו. כגון נוגע בזב וזבה ויולדת ובמעייניותיהן ובמשכבם ובמושבם: להיות תחלה. שנחשב כאב הטומאה בשעת מגעו כיון שמטמא בגדים: והידים להיות שניות. וגופו טהור ואינו מטמא אדם: מטמא את המשקי' להיות תחלה והאוכלי' והידים להיות שניות' דחשיב כראשון אחר שפירש: **ב** ועוד כלל אחר אמר כל הנישא ע"ג הזב וכו'. היינו עליונו של זב דכתיב בכל אשר יהיה תחתיו ואמרינן בפרק בנות כותים מאי תחתיו אילימא תחתיו דזב היינו משכב אלא בכל אשר יהיה הזב תחתיו: ובל (שהדם) [שהזב] נישא עליו טהור. דלא שייך היסט אלא בדבר שיש בו רוח חיים: חוץ מן הראוי למשכב ומושב. אבל שאינו ראוי טהור כדאמרינן בפ' חומר בקודש יכול כפה סאה וישב עליו יהא טמא ת"ל והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: נדבך. כדכתיב נדבכין די אבן גלל: הטהור מלמעלה. על הנדבך ומכביד על אצבעו של זב דה"ל נישא על הזב ומטמא בגדים והוי אב הטומאה ועושה ראשון ושני ושלישי בתרומה: פירש. ירד מן הנדבך חשוב כראשון כדפרישית לעיל: (ר"מ) כ"מ שאומר מטמא שנים ופוסל אחד מיירי בתרומה וכל אב הטומאה מטמא שנים ופוסל אחד וראשון מטמא אחד ופוסל [אחד] על אב המטמא אדם לטמא בגדים בזמן שהוא נוגע באב הטומאה מטמא שנים ופוסל אחד כאב עצמו אבל אינו מטמא אדם וכלי חרס: פירש נעשה ולד הטומאה ומטמא אחד ופוסל אחד וכל אב שהנוגע בו אינו מטמא בגדים בין בשעת מגעו בין לאחר פרישתו מטמא אחד ופוסל אחד): הטמא מלמעלה. על הנדבך ואצבעו של הטהור תחת הנדבך ומכביד הטמא עליו הרי הזב נישא עליו ומטמא בגדים דילפינן מק"ו ממשכב דכתיב בנדה כל הנוגע בה יטמא יכול לא יהא הנוגע בה מטמא בגדים הן אם מטמא משכב. ומושב לטמא

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ג מהל' טומאת משכב ומושב הלכה ג:
ד ב מיי' שם הלכה ס:
ה ג מיי' פ"ו מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ו:
ו ד מיי' שם פ"ו הלכה ג והלכה ה ועיין כס"מ:
ז ה מיי' שם הל' ו:
ח ו מיי' פ"ו מהל' טומאת מת הלכה ט ופ"ט מהלכות משכב הלכה ג:
ט ז מיי' פ"ו מהל' אבות הטומאה הלכה א:

פירוש הרא"ש

אדם לטמא בגדים היא עצמה לא כל שכן וכן י"ל גבי משא: והמדף. כל כלים שאינם בר משכב ומושב קרי להו מדף לשון טומאה קלה שאינם נעשים אב הטומאה כזב: מטמאים אחד. שאינם אלא ראשון: פירשו מטמאים שנים. דמשכב ומושב לעולם אב הטומאה אף לאחר פירשו: טהורים. שכל שהזב נישא עליו טהור כדלעיל: **ג** מפני שאמרו וכו'. מפני שאמרו קאי אלא דקאמר דאוכלים ומשקים ומדף מלמטה טהורים וקאמר מפני שאמרו גבי משכב ומושב דנושא ונישא ע"ג טהור כגון כלים ואוכלים חוץ מן האדם שיש בו רוח חיים: (ר"מ) אוכלים ומשקים וכלי שטף ונקראים מדף מטמאים ע"ג הזב אפילו תוך ביניהם הרבה אמצעיים אבל מתחתיו אם אינו נוגע ויש ביניהם חוצץ לא דתניא בת"כ ק"ו שיעשה ע"ג משכב מה אם במקום שלא עשה תחתיו מדף עשה תחתיו משכב מקום שעשה על גבו מדף אינו דין שיעשה ע"ג משכב ת"ל אשר ישכב עליו תחתיו עושה משכב ולא ע"ג משכב ומושב מטמאין שנים שכן אבות הן בין זב יושב עליו בין לא דכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו אין לי אלא בזמן שיושב מנין לעשות ריקם כמלא ת"ל כלי: כל הנושא ונישא ע"ג נבילה. פירוש אדם דלא שייך משא אלא בבעלי חיים: אדם הנישא על הנבילה טהור. הנבילה מטמאה אדם הנושאה אבל הנישא עליה טהור והנושאה נמי אם לא זז ממקומו גם לא הניעה ממקומה אלא חבירו הניחה על גביו טהור עד שיסיטנה וכן פירש"י ז"ל בפ"ק דחולין גבי מלק בסכין מטמא בגדים בבית הבליעה (פירוש כי גם שם מביא זה הענין עצמו והוא כי הנישא גם כן טהור אם לא זז וכו') וכן ז"ל בפ"ב דחולין גבי באיזו ענין הוקשה בהמה לעוף בהמה אינה ... נכי דכמגע לא ... זז ממקומו וגבי משכב ... ליתן טעם מאי שנא זה ... נבילה וגבי נבילה תנן ותשובי'

הגהות הגר"א

[א] במשנה לאחר פרישתו ממטמאיו מטמא משקין · כצ"ל: [ב] שם והמדף מלמעלן מטמאין אחד ופוסלין אחד · כצ"ל · [ג] שם מפני שאמרו · נמחק: [ד] בר"ש אחד ופוסלין אחד פרשו מטמאין אחד ופוסלין אחד הנוגע ואחד הנושא ומשום נושא ומסיט אין להם בזובו של זב כו' כצ"ל: [ה] שם מטמאין אחד ופוסלין אחד · כצ"ל: [ו] שם מטמא בהיסט · נ"ב ר"ל במשא ·

אינה מטמאה בגדים אבית הבליעה ולרבא דאמר בפרק יוצא דופן (דף מב:) מקום נבלת עוף טהור בית הסתרים הוי נהי דבמגע לא מטמא במשא מיהא ליטמא אלא ודאי איכא לאוקומי בשתחב לו חבירו בבית הבליעה ולא זז ממקומו שלא הסיט והא דאמר אביי בפרק יוצא דופן (שם) מנא אמינא לה דבלוע הוי ומייתי מברייתא דממעט נבלת בהמה דלא מטמאה אבית הבליעה רבא הוי משני לה כדפרישית בשלא זז ממקומו ומיהו גבי משכב דקתני חוץ מן האדם ולא קתני חוץ מן המסיט כדקתני גבי נבילה ש"מ דלא בעי היסט וצריך ליתן טעם מ"ש זה מזה הא בהדייהו והנושא כתיב בהו ושמא משום דאחמיר רחמנא במשכב דאפילו הנוגע מטמא בגדים ואילו גבי נבילה תנן בפ"ק דכלים ותשובי בגדים במגע : ר"א אומר אף הנושא. בפרק העור והרוטב (דף קכד:) מוכח דלאו נושא ממש קאמר אלא כלומר והוא דנישא כמו שאפרש : חוץ מן המאהיל. (ואי) אפשר להיות נישא ונושא שלא יאהיל כדפרי' בפירקין דלעיל אמתניתין דמה שאין המת מטמא והא דאמרינן בפרק בתרא דנדה (דף סט:) אטו מת מי לא מטמא במשא ואפילו עלם כשעורה תנן בפרק שני דאהלות דמטמא במשא וכן בפ' העור והרוטב (דף קכד:) כל הנהו בשהסיט אבל נושא ולא זז טהור וא"ת ומאי קשיא ליה בפרק תינוקת (דף סט:) אטו מת מי לא מטמא במשא הא אילטריך להיכא דלא זז ממקומו דאילו גבי זב וזבה טמא דלא גריעי ממשכבם ובמת טהור וי"ל דהיינו דקא משני התם מאי משא אבן מסמא כדכתיב והיתיה אבן חדא ושומת על פוס גובא דמעיקרא ס"ד דאיירי בשתם משא דמשמע נושא ממקום למקום ומשני מאי משא אבן מסמא שלא עקרו ממקומו מלשון ושומת על פוס גובא שלא זזה ממקומה דבזב חי טמא כדפרי' ובמת טהור כיון שלא הסיט ואיירי התם כשאלבע הטהור תחת האבן וטמא על גבה זה שלא כנגד זה דליכא לא היסט ולא אהל דמשום זב טמא דמכביד ומשום מת טהור וי"ש מטמא שהטהור למעלה והטומאה למטה דשני ענינים יש וכולהו לאו דוקא אבן כבידה דכך שוה דף או אפילו נייר מפסיק אלא שיהא משא בלא היסט אבן מסמא מיקרי ובכך מתיישבת ההיא דרבי עקיבא (דף פב:) ובפרק דם הנדה (דף נה.) ועיקר הדבר פירשתי בפ"ק דכלים אמתני' דלמעלה מהן מרכב שמטמא תחת אבן מסמא : ד מקצת טמא. כגון אלבעו של זב על הטהור או אלבעו של טהור על הזב או חיבורי טמא כגון שערו של זב על הטהור או שערו של טהור על הזב טמא אף על גב דליכא אלא מיעוט ורבי שמעון מטהר במקצת טהור על הטמא דבעי רובו: תני"א בתוספתא [פ"ה] ואלו הן חיבורין השיניים והצפרנים והשיער אצבעות ידים ורגלים: ה הטמא. רובו של טמא על מיעוטו של משכב טמא נטמא המשכב וכן רובו של טהור על מיעוטו של משכב טמא נטמא הטהור כיון דרובא דטמא ורובא דטהור יושב עליו דבמיעוטו

א חוץ מן המסיט ר' אליעזר אומר אף הנושא ב כל הנושא ונישא על גבי המת טהור ג חוץ מן המאהיל ד ואדם בזמן שהוא מסיט: ד ה מקצת טמא על הטהור ומקצת טהור על הטמא חבורי טמא על הטהור וחבורי טהור על הטמא טמא רבי שמעון אומר מקצת טמא על הטהור טמא ומקצת טהור על הטמא טהור: ה ו הטמא על מקצת משכב והטהור על מקצת משכב טמא מקצת טמא על משכב ומקצת טהור על המשכב טהור נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו במיעוטו א) ז ככר של תרומה שהוא נתון על גבי משכב והנייר בנתים בין מלמעלן בין מלמטן טהור ח וכן באבן המנוגעת טהור רבי שמעון מטמא בזו: ו הנוגע ט בזב ובזבה בנדה וביולדת י ובמצורע במשכב ובמושב מטמא ב' ופוסל אחד פירש מטמא אחד ופוסל אחד אחד הנוגע ואחד המסיט ואחד הנושא ואחד הנישא: ז כ הנוגע בזובו של זב ל וברוקו בשכבת זרעו במימי רגליו מ ובדם הנדה מטמא שנים ופוסל אחד פירש מטמא אחד ופוסל א' אחד הנוגע ואחד המסיט ר' אליעזר אומר אף הנושא: ח נ הנושא את המרכב והנישא עליו והמסיטו מטמא ב' ופוסל א' פירש מטמא אחד ופוסל אחד ס הנושא את הנבלה ע ואת מי חטאת שיש בהם כדי הזייה מטמא שנים ופוסל אחד פירש מטמא אחד ופוסל אחד: ט פ האוכל מנבלת עוף טהור והיא בבית הבליעה מטמא שנים ופוסל אחד הכניס ראשו לאויר התנור טהור וטהור התנור הקיאה

א) [במשב"מ הגירסא וכן]

אמר כי כל מה שיהיה ג"כ על הנבילה או תהיה הנבילה עליו הרי הוא טהור אלא המסיט אמנם כשתהיה הנבלה מלמעלה הוא יטמא על כל פנים רוצה לומר האדם לפי שהנבילה מטמא במשא כמו שבארנו בראשון של כלים ואמנם דברו כשהיה האדם מלמעלה והנבילה מלמטה שהוא לא יטמא אלא בהיסט רוצה לומר אם הניע הנבילה בעת היותו נישא עליה לפי שהנבלה מטמאה בהיסט כמו שבארנו שם רוצה לומר כי הטהור כשהסיט את הנבילה ואע"פ שלא נגע נטמא ואמר ר"א אף הנושא כבר ביאר לנו הש"ס (חולין קכד:) ותקנו ואמרו כי ר"ל והוא שנושא ר"ל כי המסיט לא יטמא אלא אם היה נושא לא שתהיה מתחתיו והוא אמרם אימא והוא דנישא ואין הלכה כר' אליעזר ואח"כ אמר כי כל הנושא ונישא על גבי המת טהור חוץ מן המאהיל שכל מה שמאהיל על המת או יאהיל המת עליו יטמא ע"פ התנאים הנזכרים באהלות (פ"ג) וכן האדם כי הוא כשנשא המת עליו הרי הוא טמא לפי שהמת מטמא במשא אמנם כשהיה האדם נישא על גבי המת ולא יהיה מאהיל וזה כשיהיה ביניהם חלילת הדבר המאהיל אז לא יטמא אלא אם הסיט לפי שכל מה שיטמא במשא כשהסיטו הטהור נטמא כמו שבארנו בראשון של כלים: ד כבר נקדם בפרק הזה כי האדם כשיהיה נישא על גבי הזב או הזב נישא על גביו טמא ואמר בכאן כי כשיהיה הטהור נושא מקצת הזב או היה הזב נושא מקצת הטהור שהוא טמא לפי שלא נצטרך שינשא או ישא הרוב אלא במשכב לבד לא ... אומר כי אפי' באדם כשהטמא נושא את הטהור צריך ... וכן נתבאר בתוספתא וחבורי טמא וחבורי טהור כגון ... תוספתא (פ"ה) ואלו הן [חיבורין] השינים והצפרנים והשיער אצבעות ידים ורגלים ר"ל ואפילו ראשי אצבעות הן מקצת ... אצבעו של זב תחת הנדבך והטהור מלמעלן מטמא שנים

אדם וכלי חרס כדתנן בריש פירקין ומחמת נבלת העוף לא מיטמא דאין לה טומאה אלא לאדם בבית הבליעה: הקיאה או בלעה׳ היינו פירש דמשירדה לבטן אין לה טומאה׳ וכשהיא בתוך פיו אין לה טומאה דלא יאכל כתיב (ויקרא כב) דהיינו שעת אכילה בבית הבליעה: תני"א בתוספתא [פ"ה] הנוגע בשאר נבילה ובנימי מרכב ובמי חטאת שיש בהן כדי הזייה מטמא שנים ופוסל אחד שאי אפשר לנגוע שלא ישים פירש מטמא אחד ופוסל אחד בקרן נבילה ובעץ של מרכב ובמי חטאת שאין בהן כדי הזייה מטמא אחד ופוסל אחד: י ובנבילה ובמרכב. במשא דוקא מטמאין בגדים ולא במגע לפיכך אדם הנוגע בהן אע"פ שלא פירש אינו אלא ראשון ומטמא אחד ופוסל אחד: כל הנוגע. כגון אוכלים וכלים דאפילו באותם שאדם הנוגע בהן מטמא שנים ופוסל אחד כלים הנוגעים בהן מטמאין א׳ ופוסלין א׳ חוץ מאדם דיש מהם דאם נגע בהם או נישא דמטמא שנים ופוסל אחד כי הני דאמרן לעיל אבל פירש אפילו אדם בכולהו כיון דפירש מטמא אחד ופוסל אחד: יא בעל קרי כמגע שרץ׳ אין משנה זו שוה דרישא לטומאתן וסיפא למחנותן כדאיתא בפסחים בפרק אלו דברים (דף סז:) דבעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות ושרץ שרי במחנה לויה ואפילו מת עצמו אלא לטומאתן איירי ולאו משום טומאת ערב איצטריך דהאי טומאת ערב כתיב ביה והאי טומאת ערב כתיב ביה אלא הא קמ"ל דמה שרץ א)מטמא אף בעל קרי מטמא באונס: ובועל נדה כטמא מת. לאו לטומאתן איירי דהא מילתא דפשיטא היא דהאי טומאת שבעה כתיב ביה והאי טומאת שבעה כתיב ביה אלא למחנותם איצטריך דסד"א ותהי נדתה עליו כתיב ביה דמשתלח חוץ לשתי מחנות כנדה קמ"ל דהוי כנות ואין משתלח אלא חוץ למחנה אחת ובפ"ק דיומא(דף ו.)רוצה לדקדק מכאן דבועל נדה שבילתו ביום ולא בלילה

מכלים: י כבר בארנו בראשון של כלים ראיית כל אב מאבות אלו הנימנין בכאן שהוא מטמא במגע ושהנוגע אינו מטמא בגדים בשעת מגעו וע"כ הוא מטמא אחד ופוסל א׳ ואפי׳ בשעת מגעו לפי מה שקבענו בהלכה השניה מן הפרק הזה אמנם אמרו כי כל נוגע באב מאבות הטומאות שבתורה כשפירש מטמא א׳ ופוסל א׳ והוא כלל שלם וכולל לכל האב הטומאה כי הדבר אשר נגע בו בין אדם בין כלים בין אוכלין כשפירש יהיה ראשון והוא יטמא השני והשני יפסול השלישי כמו שבארנו בטהרות וזכרנו בכאן ואמנם אמרו כי בשעת מגעו ג"כ שהוא מטמא) ופיסל אחד חוץ מאדם ביאור זה הכלל מה שאספר לך וזה כי הוא אומר כי כל נוגע באחד משאר אבות הטומאות שבתורה הוא מטמא אחד ופוסל אחד ואפילו בשעת מגעו כי אשר הטמא ב׳ ויפסיל אחד בשעת מגעו כבר קדם מניינם ומספרם ואין שם זולתן ואמנם אמרו חוץ מן האדם לפי שהמת ג)הוא כשאר

הקיאה או בלעה מטמא אחד ופוסל אחד וכשהיא בתוך פיו עד שלא יבלענה טהור: י הנוגע א)בשרץ ב)ובשכבת זרע ג)ובטמא מת ד)ובמצורע בימי ספרו ה)ובמי חטאת שאין בהם כדי הזייה ו)ובנבלה ז)ובמרכב מטמא אחד ופוסל אחד ח)זה הכלל כל הנוגע באחד מכל אבות הטומאות שבתורה מטמא אחד ופוסל אחד חוץ מן האדם פירש מטמא אחד ופוסל אחד: יא א) ט)בעל קרי כמגע שרץ י)ובועל נדה כטמא מת כ)אלא שחמור ממנו בועל נדה שהוא מטמא משכב ומושב טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין: יב ג) אלו פוסלין את התרומה ל)האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני והשותה משקין טמאין מ)והבא ראשו ורובו במים שאובין והטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובין ג)נ)והספר ס)והידים ע)וטבול יום פ)והאוכלים צ)והכלים שנטמאו במשקין:

סליקא לה מסכת זבים

פרק ראשון

א המכנס חלות על מנת להפריש ונשכו ב"ש אומרים חבור בטבול יום ב"ה אומרים אינו חבור מקרצות נושכות זו בזו וכברות נושכות זו בזו האופה חמיטה ע"ג חמיטה עד שלא קרמו בתנור וקולית שלמים המחולחלת ורתיחת גריסין של פול ראשונה ורתיחת יין חדש ר' יהודה אומר אף של אורז ב"ש אומרים חבור בטבול יום וב"ה אומרים אינו חבור ומודים בשאר כל הטומאות בין קלות בין חמורות:

ב המכנס חלות על מנת שלא להפריש האופה חמיטה על גבי חמיטה שקרמו בתנור וקולית שלמים שאינה מחולחלת ורתיחת גריסין של פול שניה ורתיחת יין ישן ושל שמן לעולם ושל עדשים ר' יהודה אומר א) של טופח טמאין בטבול יום ואין צריך לומר בכל הטומאות: **ג** מסמר שאחר הככר וגרגר מלח קטן והרחור פחות מכאצבע רבי יוסי אומר כל שהוא נאכל עליו טמאין בטבול יום ואין צריך לומר בכל הטומאות: **ד** הצרור שבככר וגרגר מלח גדול והתורמוס והחרחור יתר מכאצבע רבי יוסי אומר כל שאינו נאכל עמו טהורין באב הטומאה וא"צ לומר בטבול יום: **ה** השעורה והכוסמת בזמן שאינן קלופים התיאה והחלתית והאלום ר' יהודה אומר אף אפונים שחורין טהורין באב הטומאה ואין צריך לומר בטבול יום דברי ר"מ וחכ"א טהורין בטבול יום וטמאין בכל הטומאות השעורה והכוסמת בזמן שהן קלופים והחטה בין שהיא קלופה בין שאינה קלופה הקצח והשמשום והפלפל ר' יהודה אומר אף אפונים לבנים טמאים בטבול יום וא"צ לומר בכל הטומאות:

פרק שני

א ג) **משקה** טבול יום כמשקים שהוא נוגע בהן אלו ואלו אינן מטמאין ושאר

א כבר בארנו פעמים כי טבול יום פוסל את התרומה בין אם היו אוכלין של תרומה או משקין של תרומה פוסל ואינו מטמא וכבר בארנו בטהרות(פ"ב) כי דין חלה ותרומה אחד לענין הטומאה. ודע זה אמר כי המקבץ חלות קלתן על קלתן ותהיה כונתו להפרידן אחר כן אמנם קבצן לטובה בחלה ההוא ודבקו הטונות קלתן בקלתן ונגע טבול יום באחד מהן אומרים ב"ש שהוא פוסל את הכל וכן הדין במקרצות ובככרין וחמיטה על גבי חמיטה וכבר ביארנו בטהרות (פ"א) מקרצות מחותכות עיסה דומה ללחם שאופים פעמים לספינה וחמיטה עוגה רקיקה. עד שלא קרמו קודם שיתהוה לה קליפה אבל נדבקה אחת אל אחת בתוך העיסה וזה בלי ספק אינו בכונתו לפי שהוא מפסיד צורתו ותבנית הלחם משתנה: וקולית (המת). היא גלגלת הראש וכנה הקלף אשר יתהוה במים כשיכנס בהן האויר בגלגלת ואמרו קולית המים המחולחלת ר"ל שיהיה תוכה ריקם וקלוותיה מחוברות בלחם של תרומה וכן רתיחת תבשיל פולין הרתיחה הראשונה ורתיחת היין אשר זמנו קרוב לדריכתו ב"ש סוברין כי אלה כולן חבור בטבול יום ושאם נגע טבול יום בקלה קלף ההוא פסל היין או הלחם וכן אם נגע באחד המקרצות או החמיטות או הככרות פסל הכל וב"ה אומרים כי לא פסל אלא במה שנגע בלבד ואלו *הכלים אינן חבור והכל מודים כי אלו כולן חבור בשאר טומאות בין קלות בין חמורות אמנם חלקו בטבול יום לפי שכבר טהור ואינו חסר אלא הערב השמש: **ב** על מנת שלא להפריד ע"מ שלא יפרידם וכן כשקיבץ הרקיקין אחר שנקרם בם קליפתם לפי שהוא מבואר כי כונתו לחברם ואמרו ושל שמן לעולם ר"ל שוה הוא אם יהיה ישן או חדש לפי שהוא מעט הרתיחה ואינו צף הרבה וכבר ביארנו טופח והוא הנקרא בלשון ערבי קרטמ"ן והוא ממין שעורין ופעולתו אצל הרופאים קרוב מפעולתן ואמר כי אלו כולן חבור בטבול יום זהו ענין אמרו טמאים בטבול יום לפי שטבול יום אינו מטמא לשום דבר מהדברים כמו שהשרשנו בפתיחת זה הסדר אמנם יפסול בלבד ואין הלכה כרבי יהודה: **ג** עושים בגבי קלת הטונות מעט עיסה מבחוץ על שטח הפת: והרחור. פירוש בחוזק החום והיובש ואמר כי כשהן אלו פחות משיעור אצבע היא כדבוק בו וחבור בטבול יום וכשנגע טבול יום באותו גרגר מלח או קלה השרוף פסל הככר ואמר רבי יוסי כי אין אנו חוששים לאורך הקלות האלו ולא לקיצורם אלא כל מה שאפשר לאכול עם אותו הפת הוא חבור בטבול יום ואין הלכה כרבי יוסי: **ד** בעלי בתים רושמין פתם בסימנים כדי שלא יתערב בתנור עם זולתו ורושמין אותו בגרעין פול או בגרעין תורמוס ובחרחרת חרס וכיוצא בו אמר כי אלו כולן טהורין ואפי' באב הטומאה כשנגע אב הטומאה בחרס זה או בגרעין התורמוס וכיוצא בהן לא יטמא הככר ור' יוסי עזב כונתו והפך הוראתו הנקדמת ואמר כי כל מה שאינו נאכל עם הפת אבל הפרידם אותן ממנה ואז יאכל אינו חבור ואפי' באב הטומאה ואין הלכה כר' יוסי: **ה** כבר קדם לך בטהרות (פ"ח) שאין מיטמא מכל המאכלים אלא מה שראוי למאכל אדם וכשהם השעורים והכוסמים בלתי קלופין אינם מאכל אדם ואינם ראוים לאכילה וע"כ אינן מטמאין אפי' באב הטומאה: וחלתית. בלשון ערב אל חתית: התיאה. נאמר שהוא שרש החלתית: והאלום. בלשון ערב אנגרב"י והוא שרש מין מן החלתית ואינו מאכל ואמנם מצרפין אותו מעט במזון כמו שמצרפים המלח הנקרא אלבור"ק ואמר ר' יהודה כי האפונין השחורין ג"כ אינן מאכל אדם אמנם הוא במדרגת הרפואה לא במדרגת המזונות כל אלה דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כי כל אלה הנזכרים אינן נפסלים בטבול יום אבל כשנגעו בהן שאר טומאות הן מטמאין כשהן נכשרין על התנאים הידועין וקלח בלשון ערב שונ"ז *והוא הידוע במצרים בדמיון השחור והשומשום בלשון ערב אל סמס"ם והוא המפורסם במערב באל גלגלי"ן בלשון ערב ואין הלכה כר"מ ולא כר' יהודה:

א המכנס חלות. מלשון (במדבר טו) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה והיא חלה שהופרשה מן העיסה וטבול יום פוסלה ואם יש לכהן כמה חלות שאינן אפויות ונתנם זו על זו ואין דעתו להניחם כך לעשותם ככר אחד אלא ע"מ להפרישם ולהבדילם זו מזו ואחרי כן הניחן: ונשכו. שדבקו זו בזו כדתניא בתוספתא דטהרות אי זהו הטפך התולש ממנו משהו: ב"ש אומרים חיבור בטבול יום' ואם נגע באחת מהן כנוגע בכולן: וב"ה אומרים אינו חיבור' ואותה שנגע בה פסולה והשאר טהורות: מקרצות. מלשון (ירמיה מו) קרץ מצפון חתיכת עיסה קטנה שנחתכה מעיסה גדולה כדתניא בתוספתא דטהרות (פ"ח) הקורץ מקרצת מן העיסה וכל הני שחשיב הכא הפלוגתא דב"ש וב"ה דסיפא קיימי והא דלא כייל חלות בהדייהו משום דחלות לבית הלל אינן חיבור לא בטבול יום ולא בשאר טומאות אבל הני דוקא בטבול יום פליגי אבל בשאר טומאות מודו כדקתני סיפא: חמיטה. עוגה דקה: וקולית שלמים: עצם של ירך ושלמים נפסלים בטבול יום ומשום דלא משכח בשר בתרומה נקט שלמים ונקט עצם הקולית משום דיש בו מוח יותר משאר עצמות: המחולחלת. שהמוח מתקשקש בתוכו לנגרע כדמוכח בפרק העור והרוטב (דף קכה') גבי קולית המת ומיהו קשה דהוה ליה למימר קולית של שלמי' ונראה דשתי תיבות הן של מים ורתיחת המים קולית שמה ואם נגע ברתיחתן לא הוי חיבור [ולא] נפסלו המים בזמן שחלולין מלשון ארעא חלחולי מחלחלא דפ' חומר בקודש (דף כג'): ראשונה. שברתיחה ראשונה אינה נדבקת על הגריסין וכן רתיחת התירוש וכן רתיחה של אורז לרבי יהודה בכל הני פליגי אי הוו חיבור לטבול יום ואם נוגע בעצם כנוגע *במת ואם נוגע ברתיחה כנוגע בגריסין וביין ובאורז: בין קלות. ראשון: בין חמורות. אב: **ב** כל הני דחשיב קיימי אטמאים בטבול יום דסיפא דהוו חבור: לעולם. בין חדש בין ישן: טופח. מין קטנית כדתנן ברים כלאים הפול והטופח ובסוף מכשירין גריסין של פול ושל טופח: תניא בתוספת' (רפ"א) המכנס חלות בין להפריש [א] בין שלא להפריש נשכו [ב] נפסלות במנין מוסיף עליהן האורז וגריס של טופח בזמן שאין קלופין רבן שמעון בן גמליאל אומר אף פולין הגמלנין כיוצא בהן טהורין באב הטומאה ואין צריך לומר בטבול יום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים טהורין בטבול יום וטמאין בכל הטומאות מוסף עליהן האורז וגריס של טופח בזמן שהן קלופין. [ג] פירוש נפסלות במנין דמונין בהן ראשון ושני ופליגא אמתני'. שאינן קלופין קאי נמי אאורז וברתיחתם איירי דלא הוי חיבור: **ג** מסמר שאחר הככר. בצק היוצא מן הככר כמין מסמר ויש שעושין אותו סימן ללחם: גרגיר מלח. שנדבק בככר ונתבשל עמו: חרחור. כשנגרף הלחם פחות מכאצבע סביב מלשון (תהלים סט) נחר גרוני כל הני חיבור לככר: **ד** תניא בתוספתא (שם) התבלין והשנונית חיבור בטבול יום ואין צריך לומר בכל הטומאות רשב"ג אומר ר' מאיר היה אומר במה דברים אמורים בככרות של בעל הבית אבל בככרות של נחתום אינו טמא [ד] אלא הקצח והשום והשנונית בלבד. פירוש בעל הבית לא קפיד למשקלינהו כמו נחתום. קצח ושום עושין על הלחם בארץ יון. שנונית מין בושם: **ה** התיאה והחלתית והאלום והאפונים. כולהו מיני זרעים ושאינן קלופין קיימי וקסבר רבי מאיר דאין קליפתם חיבור דאפילו כשומר לא חשיבא לאב הטומאה וכל שכן לטבול יום ודבר תימה הוא דשומר לזרעים נפקא לן ברים העור והרוטב(דף קיח') מדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה חטה בקליפתה ושעורין בקליפתן ומוכחא סוגיא דליכא מאן דפליג והכא קתני שעורה ולרבנן נמי קשה מאי שנא טבול יום משאר טומאות הא שומר דאורייתא וטבול יום דאורייתא ועוד קשה מאידך בבא דקתני השעורה והכוסמת בזמן(שאינן) א)קלופין מה חבור שייך בהו ועוד אי תימא חלתית ואלום שאינן קלופין קיימי הוה ליה למיהדר למתשבינהו בהדי קלופין לכך צריך לפרש דהך בבא לא איירי לענין חיבור וסבר ר' מאיר דכל הני לא מקבלי טומאה כלל שאין תורת אוכל עליהן ורבנן סברי דבטבול יום הקלו אבל בשאר טומאות גזור אע"ג דלא חזו לאכילה כולי האי וקרא דעל כל זרע מיתוקם בחטה בקליפתה דיש בה תורת אוכל ושעור' בקליפתה נקט משום שאר טומאות לרבנן דמיטמו מדרבנן ופשוט הוא:

א משקה טבול יום. כגון רוקו ומימי רגליו דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה: במשקין הנוגע בהן. לא מיירי רק במשקה דתרומה דאי במשקה

א) [נ"ל שהן]

א) פסחים מד. [נזיר לט:]

חולין היכי קתני אין מטמאין דמשמע הא מפסל פסלי הא טבול יום טהור לחולין דטבל ועלה אוכל במעשר ותנן בפרק תינוקת (דף עא:) בראשונה היו אומרים היושבת על דם טוהר מערה מים לפסח חזרו לומר הרי היא כמגע טמא מת לקדשים ויושבת על דם טוהר טבולת יום ארוך היא ותחלה היו אומרים מערה ולא נוגעת משום לחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו וקא מסמיא להו והדרי ופסלי ליה לפסח ולבסוף סבר דלאו כקדש דמו כדקתני כמגע טמא מת לקדשים אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקדש ואין לחוש אם נוגעת בהן וליכא נמי לפרש דבמשקה קדש שהוא נוגע בהן קאמר דאם כן טמויי נמי מטמא כדתנן התם הרי היא כמגע טמא מת ותניא נמי בגמ' אבא שאול אומר טבול יום תחלה לקדש לטמא שנים ולפסול אחד אלא במשקה תרומה שהוא נוגע בו קאמר דטבול יום פוסל את התרומה והא דקתני אלו ואלו כלומר משקין היוצאין ממנו ומשקין דתרומה שנגע בהן אין מטמאין היינו אין מטמאין קדש אבל מפסל פסלי ליה: בין קלין בין חמורין. בפרק כסוי הדם (דף פח.) אמרינן קלין שרץ חמורין זב: תחלה. ראשון ועושין שני והשני עושה שלישי חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה כגון זובו של זב ומעיינותיו: ב המשקין פסולין. דעל כאן לא פליגי אבא שאול ור"מ ורבנן במעילה בפרק חטאת העוף (דף ח:) אלא לענין קדש אבל לענין תרומה כולהו מודו דמפסל פסול טמויי לא מטמא ואפילו במשקין כדקי"ל בפ"ק דפסחים (דף יד:) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מן הטבול יום ולפיכך קדירה טהורה: ואם היה המשקה חולין הכל טהור. דטבול יום טהור לחולין: הכל טמא. דידים פוסלות תרומה כדתנן בסוף זבים שגזרו עליהן כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יג:) ומטמאות משקין [...] משקין לתרומה ניהו והוזרין המשקין ומטמאין את הקדירה כדתנן [...] פ"ק דשבת (שם) דכלים שנטמאו במשקין פוסלין את התרומה: שספק [...] התרומה. כגון שתי ככרות לפניו של תרומה ספק נגע ספק לא נגע [...] טהור כדתנן בפ"ב (מ"ד) דמס' ידים: תני"א בתוספתא (פ"א) אחד [...] הטומאה ואחד משקה שנטמא בולד הטומאה הרי זה תחלה לעולם [...] חבירו את חבירו אפילו הן מאה חוץ ממשקה טבול יום שפוסל ואינו [...] מבטבול יום שהידים [ב] תחלה לחולין מטמאות אחד [ג] ופוסלות [...] את התרומה ומטמאות את המשקין לעשותן תחלה באלו הידים [...]

משנה

כל הטמאין בין קלים בין חמורים המשקין היוצאין מהן כמשקים שהוא נוגע בהן אלו ואלו תחלה חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה: ב אקדרה שהיא מלאה משקין ונגע בה טבול יום אם היה משקה תרומה המשקין פסולין והקדרה טהורה ואם היה משקה חולין הכל טהור ואם היו ידיו מסואבות הכל טמא זה חומר בידים מבטבול יום וחומר בטבול יום מבידים שספק טבול יום פוסל את התרומה והידים ספקן טהור: ג א) בהמקפה של תרומה והשום והשמן של חולין שנגע טבול יום במקצתן פסל את כולם גהמקפה של חולין והשום והשמן של תרומה שנגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא במקום מגעו ואם היה השום מרובה הולכין אחר הרוב א"ר יהודה דאימתי בזמן שהוא גוש [א] בקערה אבל אם היה מפוזר במדוכה

פירוש הרמב"ם

א כבר הפלגנו בביאור בהלכה הזאת ופירשנו אותה פירוש פשוט ומובן בפתיחה אשר כתבנו בסדר הזה ואינו צריך לחזרה ועיינהו: ב כבר נתבאר פעמים שטבול יום פוסל את התרומה בלבד בין אוכלין של תרומה בין משקין של תרומה וכיון שאלו המשקין פסולין בלבד הן אינם מטמאין ואפי' אוכלין כ"ש כלים לפי מה שהשרשנו בפתיחה וע"כ הקדירה טהורה ועוד יתבאר לך כי כל הידים מסואבות הן שניות וכבר נתבאר לך בשני של טהרות כי אפילו שני לטומאה כשנגע במשקה חולין טמאם וחזרו משקין טמאין וע"כ מטמאין הידים אלו למשקה חולין לפי מה שהשרשנו בפתיחה והוא ענין אמרו הכל טמא ר"ל המשקין בין אם היה משקה תרומה בין אם היה משקה חולין וכבר שב דין טבול יום בענין הזה קל יותר מדין ידים מזוהמות וכבר נתבאר ברביעי של טהרות כי מכלל ספיקות שטהרו חכמים [...] התבשיל בכללו המרק והדבר המבושל במרק ודרך [...] התבשיל ואמר כי כשיהיה זה התבשיל תרומה והשום [...] חבור וכאשר נגע ואפילו בחלק מן השמן אז השמן [...] התבשיל חולין והשום הכתוש בשמן אשר מטיבין בו [...]

פירוש רב האי גאון

ג המקפא· פי' תבשיל שנקרש ונקרד שמו מקפת כדכתיב (שמות טו ח) קפאו תהומות: מדוכה· פירוש כמכתש של עץ שדכין בו התבשיל כדכתיב (במדבר יא ח) או דכו [במדוכה]:

הגהות הגר"א

[א] במשנה בקערה· נמחק: [ב] בר"ש תחלה לחולין נמחק: [ג] שם ופוסלות א' בקדש ופוסלות את החולין שנעשו על טהרת התרומה· באלו הידים נמחק וצ"ב בחולין: [ד] שם ומטמאי' את המשקים עד וספיקן לטמא [...]

[צ"ל טומאה]

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"י מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ה:

ג ב מיי' פ"ח מהל' טומאת אוכלין הלכה יב:

ד ג ד מיי' שם הלכה יג:

פירוש הרא"ש

[...]

עין משפט
נר מצוה

ה א מיי' פ"ח מהל' טומאת אוכלין הלכה י :
ו ב ג מיי' שם הלכה ג :
ז ד מיי' שם פ"ז הלכה יז :
ח ה מיי' שם פ"ח הלכה ג :
ט ו מיי' שם הלכה ח :
י ז מיי' שם הלכה ו :

הא אמרי' בפ' שני דחולין (דף לד:) הכא נמי הדמע דליכא כזית בכדי אכילת פרס דבשלמא אי בשהן בעין איירי יכול ללקט ולאכול כזית בכדי אכילת פרס אבל אי במדומע איירי קשה וי"ל דאע"ג דבשתא אכילה ליכא כזית בכדי אכילת פרס אפשר דאכיל מינה טובא בבת אחת עד דאיכא כזית בכדי אכילת פרס ולא דמי לכותח הבבלי דאמרי' התם אי דקא שריף ואכיל מיניה בעיניה בטלה דעתו אצל כל אדם עוד קשה דאי בדאיתיה בעין איירי היכי דייק מינה אביי היתר מצטרף לאיסור דלמא הא דלקי בכזית היינו דאי אכיל משמן לחודיה כזית ודוחק הוא לומר לפי שאין דרך לאוכלו כך אבל אי במעורב במקפה איירי ניחא והא דפי' שם בקונטרס גבי מילתיה דזעירי אף שאור בל תקטירו נמי היתר מצטרף לאיסור חצי זית דשאור וחצי זית דמצה ואינם מעורבין אלא כל אחד ניכר לאו משום דבמעורבים לא יהא היתר מצטרף לאיסור דהא גבי כותח ומדוכות כתוב בכל הספרי' בפ' ג' מינין [דף לז:] אלא מאי היתר מצטרף לאיסור ומיהו קשיא דגבי קופות גרסינן בנזיר (דף לז.) בכל הספרים בשלמא לדידי דאמינא משום דהיתר מצטרף לאיסור כגון דנפישי חולין אלא לדידך דאמרת משום דאיכא כזית בכדי אכילת פרס כי נפישי חולין מאי הוי ואי במעורבים במקפה איירי הא התם נפישא מקפה ואפ"ה מצטרפת לאביי ולפי' ר"ת שפירש שהם בעין ניחא דיכול לצרף חצי זית מזה וחצי זית מזה ומיהו לפי' ר"ת נמי קשה מכותח וקדירות שההיתר מרובה וקאמר אלא מאי היתר מצטרף לאיסור ואין לומר דמקפה וכותח ומדוכות שהן מין בשאינו מינו אפילו רוב היתר מצטרף לפי שהאיסור נותן בו טעם אבל קופות ושאין חד מינא וא"ת נומר כן דאי חד מינא הוא מאי קשיא ליה אמאי אמרי' שאני אומר אי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא הא קיימא לן דמדאורייתא מין במינו ברובא בטיל בפרק התערובת אלא ודאי קופה ושאין תרי מיני כגון חטין ושעורין ונעשו קמח דאי אפשר להבדילם ויש לפרש דמקפה וכותח ומדוכות שעירובן דרך נתינת טעם זה בזה אפילו רוב היתר מצטרף לאיסור אבל קופות אין בעירובן נתינת טעם ועוד י"ל דעל כרחין במינו נמי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא דלא בטיל ברובא אף על גב דלא מינכר מדלא משני הכא לקופות ושאין דבמינו איירי והא דמשמע בריש פרק התערובת (דף עד.) דנותן טעם ברוב לאו דאורייתא לא דמי לקופות ושאין דסתמייהו בחטין או בשעורין של תרומה איירי דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי אכיל כזית בכדי אכילת פרס חייב ולא דמי למיעוט הכימות ומתחבר עם הרוב ומתבטל ובפ' גיד הנשה (דף נט:) גבי נתבשל עם הגידין ואין מכירו דפריך ניבטל ברובא בדליכא כזית בכדי אכילת פרס פריך ובפ"ב דמס' ע"ז (דף סז.) אמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס על כרחין היינו במינו כמו שמפרש ר"ת מדקאמר טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו ואי שלא במינו הא קי"ל דטעם כעיקר ומיהו יש מפרשים דאטעם כעיקר לא לקי משום דיליף מגיעולי עובדי כוכבים והתם לא כתיב לאו ולא שייך למימר כאן אהדריה קרא לאיסורים כדאשכחן בפסולי המוקדשין שהגוזז והעובד בהן סופג את הארבעים אע"ג דמפקינן מתוכה ולא גיזה ועבודה בפ' שני דבכורות (דף טו.) דהתם לאו משום דאהדרי' אלא משום דלא הותר מעולם דהכי קאמר קרא זביחה ואכילה התרתי לך ולא גיזה ועבודה ואע"ג דטעם כעיקר דאורייתא לא היה זר לוקה בכזית מקפה אי לאו דהיתר מצטרף לאיסור דהא בכזית מקפה לחוד אי אפשר להיות בו כזית שמן והא דלאין כל המקפה נפסלת דתחשב כתרומה מחמת טעם כעיקר משום דעיקרה חולין היא ובחולין קנגע ולענין איסור אכילה דוקא הוא דהוי כעיקר תדע דאין טעם כעיקר ליחשב שתומה כנבילה לענין טומאה וא"ת ולאביי היכי לקי בכזית הא משרת בנזיר כתיב ואי בעית למילף שאר איסורין מנזיר בק"ו כדאמרי' בפרק אלו עוברין (דף מד:) הא אין מזהירין מן הדין ועוד דמוכח התם דלר' יוחנן גופי' דאי לאו דנזיר והפסח שני כתובין הבאין כאחד הוה ילפינן מיניה כל איסורין שבתורה ולענין מאי הוה יליף אי לענין מלקות הא אין מזהירין מן הדין ואי לענין איסור בלא צירוף היתר נמי דהא אמר ר' יוחנן בריש פרק בתרא דיומא (דף עג:) דחצי שיעור אסור מן התורה וי"ל דהאי ק"ו לא הוי אלא גלוי מילתא בעלמא הוא ודכוותה אשכחן ביבמות בפרק אלמנה (דף סח:) גבי נבעלה לפסול לה דכהן חייב עליה בק"ו דגרושה דמותרת בתרומה ואסורה לכהן וחשיב ליה גלוי מילתא ומהאי טעמא אטעם כעיקר נמי לקי למאן דמוקי משרת לטעם כעיקר בפ' אלו עוברין (דף מד') והא דאמר ר' יוחנן בירושלמי דערלה פ"ב כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מאיסורי נזיר התם בהיתר מצטרף לאיסור ור' יוחנן לטעמיה דאמר בפרק אלו עוברין (דף מג:) כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר אלמא מוקי קרא להיתר מצטרף לאיסור וטעם כעיקר יליף מגיעולי עובדי כוכבים ולדידיה אין חילוק בין נזיר לשאר איסורין וא"ת ומאי ס"ד דאביי דפריך לרב דימי מכותח הבבלי וממדוכות דמשמע דלדידיה ניחא וי"ל משום דר' יוחנן לר' עקיבא קאמר כדמסיק התם ולא קשיא ליה לאביי כלל אלא לפי שחולק בשאר איסורין כדמוכח ליטנא דקא"ל וכל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור והתנן המקפה והכי פריך אמאי פליגי רבנן בכותח הבבלי דבשלמא אי כדי אכילת פרס דרבנן וטעמא דמקפה משום היתר מצטרף לאיסור אתי שפיר דפליגי רבנן בכותח הבבלי דמוקמי' משרת לטעם כעיקר כרבנן דפליגי עליה דר"ע בההיא שמעתא והיתר מצטרף לאיסור לית להו משום טעם כעיקר לא לקי אע"ג דק"ו דשאר איסורין גלוי מילתא בעלמא כדפרישית משום דס"ס חמץ שבכותח וכן שתס תבלין שבקדירה דבסמוך אינן כל כך מרובין שיוכל לאכול מן התערובות בבת אחת כל כך שיהא באותה אכילה טעם של כזית איסור ואי אכל ליה בתרי זימני הא אין כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא ולא דמי לשורה ענביו במים שיש ענבים הרבה וכן שתס שמן במקפה אינו כל כך מרובה שיהא באכילה אחת טעם של כזית ולכך צריך טעמא דהיתר מצטרף לאיסור ואתיא כר"ע ואע"ג דחצי שיעור אסור מה"ת שמא ה"מ בעיניה אבל ע"י תערובת לא ומיהו בפ' גיד הנשה (דף צח.) גבי ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא משמע דאפילו ע"י תערובות נמי אסור ועוד י"ל דלא איכפת ליה בהא לדבכך מילתא כר"ל ס"ל דה"נ גרסי' בנזיר גבי ההוא דקופות בשלמא לדידי דאמינא משום דהיתר מצטרף לאיסור כגון דנפישי חולין ולא איכפת ליה בהא דר' יוחנן גופיה קאמר בסוף הערל ביבמות (דף פב.) אההיא דקופות אע"ג שלא רבו חולין על התרומה ובנזיר שכתוב בכל הספרים בכותח וקדירות לא ולא משני הכי משום דלא מסתבר ליה לרב דימי למימר דתיתי כרבנן ולא כר"ע ותדע דהא כזית שמן של תרומה שנתן טעם במקפה של חמשים זיתים ובא זר ואכל חצי המקפה מי לקי הלא לא אכל אלא חצי זית של שמן וה"ל כחצי זית של תרומה שנתן טעם במקפה אפילו אכלה כולה פטור אא"כ היתר מצטרף לאיסור דאטו מי מחייב בחצי זית הנבלע יותר מכשהוא בעין על כרחין לא מחייב אא"כ היתר מצטרף לאיסור. והאי דטעם כעיקר היינו דאין כזית איסור הנבלע בהיתר מתבטל ואפילו אכלו כולו עם ההיתר מחייב אפילו אין היתר מצטרף לאיסור ובירושל' פ"ב דערלה ובנזיר בפ' ג' מינים מוכח בהדיא כמו שפירשתי דגרסי' התם רבי אבהו בשם ר' יוחנן כל נותני טעם אין לוקין עליהן חוץ מנותני טעם של נזיר אמר רבי זעירא כל נותני טעמים אין לוקין עליהם עד שיטעום טעם ממשו של איסור ובנזיר אפילו לא טעם ממשו של איסור א"ר אבא בר ממל כל נותני טעמים אין איסור והיתר מצטרפין ובנזיר איסור והיתר מצטרפין מתניתא מסייע ליה לר' זעירא כזית יין שנפל לקדירה אכל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כולה על דעתיה דר' אבא בר ממל כיון שאכל ממנה כזית חייב ומיהו הא דפרישית לעיל דר' יוחנן דירושלמי בהיתר מצטרף לאיסור לא יתכן כלל דא"כ הייט דר' אבא בר ממל אלא פליג אש"ס שלנו דפ' אלו עוברין (דף מד.) והיא היא דבפ' בתרא דמס' ע"ז (דף סז.) דטעמו ולא ממשו והיינו יכולין לתרץ דההיא דאלו עוברין כר"ע וההיא דירושלמי כרבנן דמוקמי למשרת לטעם כעיקר אלא דקשה דרבנן הוא דאמרי בפרק אלו עוברין ומכאן אתה דן לכל התורה כולה :

ושאר כל הנידוכין שדרכן במשקין . כמו שעושין לחטין כשדכין אותן במדוכה מזלפין עליהן מים · או דברים שדרכן לדוך במשקין ודכן שלא במשקין זהו גוש בקערה : הרי הן כעיגולי דבילה . דאם נגע טבול יום במקצתן לא פסל את כולן : תני"א בתוספתא [פ"ב] העיגול של דבילה שנפלו משקין על מקצתו הרי הוא קולה הימנו שלש אצבעות על רוחב מגא קליעה דברי ר' יהודה וחכ"א אין נוטל הימנו אלא מקום משקה בלבד א"ר נראין דברי ר"י בדבילה שמינה שלא גרסה ודברי חכמים בדבילה שמינה שגרסה : ד המקפה והחמיטה . דרכן היה להניח החמיטה דהיינו העוגה דקה עם המקפה : חיבץ. כמו חביץ קדירה דפ' כיצד מברכין (דף לו:) דהיינו קימחא ודובשא ומשחא וחיבץ היינו שעירב המקפה והחמיטה עם השמן ומ"מ השמן ניכר כדפרישית לעיל והאי דפסל בכל מקום שהלך השמן לפי שאין יכולין להפרידו מן המקפה ומן החמיטה : תני"א בתוספתא [שם] המקפה והחמיטה [ד] של חולין והשום והשמן של תרומה צף על גביהן ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן רבי יוחנן אומר שניהם חיבור זה לזה . פירוש שניהם השום והשמן חיבור : ה הקיפה . יש מפרשין מקפה אבל נראה כי הקיפה דפ' השור והרובע (דף קכ.) מאי קיפה פירמא בשר מגומק שנימוח בקדירה : החתיכות מותרות . דכיון דקרם לאו חיבור הוא : וכל העולין עמה חיבור . והשאר טהור : שניהם חיבור . בין שנגע בקיפה בין שנגע בחתיכות הכל פסול : פרוסות. של לחם שמניחין עם הקטניות : מעשה קדירה וקטניות.כלומר קטניות שנתבשלו בקדירה ודרכן להתבקע וכשמתבשלות יפה יפה מתחברות ומצטרפות כמין גוש אבל קודם לכן פרודות ואין מצטרפות : ימנו. דאם נגע השרץ באחד מן הגושים והם נוגעין זה בזה מונין מהן ראשון ושני . בפ"ק דשבת (דף ה:) מייתינן לה : שמן שהוא צף על פני היין . תני"א בתוספתא [שם] בשר קדש שקרם עליו הקיפה וכן השמן שצף על היין ר' ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקא אומר ב"ש אומרים חיבור וב"ה אומרים אינו חיבור : ו חבית מלאה יין של תרומה ויין שבתוך הבור חולין והחבית פתוחה ונפלה לתוך הבור ושקעה כולה לתוך היין של חולין עד שהוא צף מלמעלה על פי החבית ופשט טבול יום את ידו ונגע ביין שבבור שכנגד פי החבית אם שלשל ידו לתוך פי החבית מן השפה ולפנים הרי זה חיבור ונפסל כל יין שבחבית ואפילו לא היתה מתחלתה החבית מלאה לגמרי מיין של תרומה : מן השפה ולחוץ . שלא הכניס ידו לתוך פי החבית אע"פ שנגע ביין של בור שכנגד פי החבית אפ"ה אינה חיבור ור' יוחנן סבר דהוי חיבור אפילו עלה יין שבבור למעלה מפי החבית רום קומת אדם : תני"א בתוספתא"א [שם] טבול יום שהיה תורם את הבור ונפלה הימנו חבית של תרומה ושקעה בבור של יין מן השפה ולפנים חיבור מן השפה ולחוץ אינו חיבור ואם היה פיטוס אפילו כלי שיש בו מאה כור כולו חיבור . פי' טבול יום שהיה תורם וכגון שאינו קורא שם תרומה עד אחר שיהא מופרש כדי שלא יפסל בטבול יום : ז מפיה ומשוליה טמאה . אם ניקבה וטעמא משום דמפיה הואיל וכל היין של מטה נעשה בסיס לעליון הוי חיבור ומשוליה נמי הואיל וכל היין נמשך אחר הנקב הוי חיבור אבל ניקבה מצדיה מכאן ומכאן טהורה והיינו כרב פפא דמסכת ע"ז פרק ר' ישמעאל (דף נט:) דההוא חביתא דאישתקל ברזא אידרי ואתא עובד כוכבים ואנח ידיה עילוה אמר רב פפא כל דלהדי ברזא חמרא אסור דהיינו קילוח הסמוך לנקב ואידך שרי אפילו בשתיה דקסבר נצוק לאו חיבור הוא ליאסר כל היין ואיכא דאמרי אמר רב פפא עד ברזא חמרא אסור דכל היין שמלמעלה

טהור מפני שהוא רוצה בפיזורו [א] ושאר כל הנידוכין שדרכן במשקין א) אבל את שדרכן לדוך במשקין ודכן שלא במשקין והן גוש [ב] בקערה הרי אלו כעיגול של דבלה : ד המקפה והחמיטה של חולין והשמן של תרומה צף על גביהן ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא השמן ואם חיבץ כל מקום שהילך השמן פסל : ה בשר הקדש שקרם עליו הקיפה נגע טבול יום בקיפה חתיכות מותרות נגע בחתיכה חתיכה וכל העולים עמה חבור [ג] זה לזה רבי יוחנן בן נורי אומר שניהן חבור זה לזה וכן בקטניות שקרמו על גבי פרוסות מעשה קדרה וקטניות בזמן שהן פרודין אינן חבור בזמן שהן גוש חבור אם היו גושין הרבה הרי אלו ימנו ב) שמן שהוא צף על גב היין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא השמן ר' יוחנן בן נורי אומר שניהן חבור זה לזה : ו חבית ששקעה לתוך בור של יין ונגע בו טבול יום מן השפה ולפנים חבור משפה ולחוץ אינו חבור רבי יוחנן בן נורי אומר אפילו על גבה רום קומה ונגע כנגד פיה חבור : ז ג) חבית שנקבה בין משוליה בין מצדיה ונגע בו טבול יום טמאה ר' יהודה אומר מפיה ומשוליה טמאה מן הצדדין מכאן ומכאן

הדבר ההוא דרכו לכתש במשקין וכתשו הוא ומחקו ולא קיבלו במשקין אלא שקבלו כמות שהוא ושמו בקערה אינו חבור אע"פ שהוא גוש בקערה לפי שהוא אז כמו עיגול של דבילה אשר אם נטמא מקצתו לא נטמא כלו כמו שנתבאר בשני של תרומה וביאור רבי יהודה קיים וכמוהו ראוי לעשות : ד כבר ביארנו כי חמיטה היא רקיקה וכן קורין לישת הקמח בשמן חבוץ קדירה וענין אמרו ואם חבץ ר"ל שישימהו חבוץ וזה שילוש אותן רקיקות בשמן או יערב השמן ההוא במקפה עד שישוב הכל אחד מעורב כי הוא אז פסל כל מה שנתערב בו שמן של תרומה: ה קרם עליו הקיפה·קפאו עליו התבלין והמרק וחזר כמין קרום א"ר יוחנן בן נורי כי הקרום הזה עם חתיכות הבשר חבור זה לזה וכשנגע בקיפה פסל הבשר וכבר ביארנו בפתיחה כי טבול יום יפסול הקדש ג"כ כמו התרומה: וקטניות שקרמו על גבי פרוסות·תבשיל של קטניות שקפאו על פתיתי הפת ומעשה קדרה מה שמבשלין בקדרה מן החטין והקמח וכן שאר ה' המינין כגון הריפות ותיקא וקמח מבושל בקדרה וכיוצא בזה : וענין אמרו אם היו גושין הרבה הרי אלו ימנו אם היו גושין הרבה אחד בצד השני וכל גוש מהן מחובר נאסף ונגע טמא באחד מהן מונין ממנו ראשון ושני ושלישי לפי העקרים אשר ביארנו בפתיחה ואם היה הגוש אשר נגע בו הטמא ראשון היה השני הדבק בו שני והדבק בשני שלישי והדבק בשלישי רביעי ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי בשני המאמרים : ו אומר תנא קמא כי כשהכניס טבול יום ידו ביין אשר בתוך החבית ונכנסה ידו משפת החבית ולפנים נטמא כל היין אשר בתוך החבית ואם נגע ביין אשר למעלה מפי החבית בלבד לא פסל אלא יין שבבור וכל מה שבתוך החבית טהור וכאילו היה נפרד מן היין שבבור ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי : ז כשהיתה החבית הזאת מלאה ממשקין של תרומה וניקבה באיזה מקום שיהיה הנקב ונגע טבול יום במשקה בנקב ההוא לסותמו בידו הרי פסל כל החבית ור' יהודה אומר כי אם היה נקב בצד החבית ונגע בו אותו החלק בלבד הוא פסול ויעלה באחד ומאה

פירוש הרא"ש

ושאר כל הנדוכין שדרכן במשקים· כמו שעושים בחטים כשדכין אותם במדוכה מזלפים עליהם מים או שדרכם לדוך במשקים ודכן שלא במשקים הרי אלו כעגולי דבילה· דתניא עיגול של דבילה שנפל משקים על מקצתו חכמים אומרי' נוטל מקום המשקה והשאר טהור ורבי יהודה מפרש מילתיה דת"ק והלכה כמותו: ד המקפה וכו' ואם חבץ· כמו חביץ קדירה דפרק כיצד מברכין דהיינו קמחא ומשחא ודובשא מעורב יחד היינו שיערב המקפה והחמיטה עם השמן: כל מקום שהילך השמן פסול: לפי שאינו יכול להפרידו: ה בשר הקדש (וכו') שקרם עליו הקיפה· שהבלין המעורבים במרק ועשה כמין קרום ומדובק לבשר ואע"ג דאמרינן בפרק השור והחובל הקיפה מצטרפת לטומאה הכא דקרם גרע טפי ולא הוי חיבור: וכל העולין עמה· והשאר טהור: ע"ג פרוסות· שמחים לתוך תבשיל של קטניות (ר"מ· ור' יוחנן סבר שקיפה הוי חיבור לבשר ואם נגע בו טבול יום נפסל שסבר דהוא פוסל בקודש כמו בתרומה ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי): מעשה קדרה וכו'· מעשה קדירה בקטניות כשמבשלים קטניות בקדירה אחר שנתבשלם יפה נדבקות יחד שנעשים כמין גוש ואותו גוש הוא חבור אם נגע בו השרץ נטמא כולו: הרי אלו ימנו· אם נגע השרץ בא' מהם (כספר ממשנתן א) נעשים זה בזה מונים בו ראשון ושני (ר"מ· אין הלכה כר"י בן נורי): ו חבית וכו' חבית יין של תרומה שנפלה לתוך בור של יין חולין ושקעה בבור עד שהיין של חולין צף עליה אם הכניס טבול יום את ידו עד למטה משפת החבית נפסל היין ור' יוחנן סבר כל היין שכנגד פי החבית חבור· (אמר יצחק נ"ל מפי' ר"ת דגם כל הבור של תרומה דפירש ואם נגע ביין שלמעלה מהחבית בלבד לא פסל אלא יין שבבור ומה שבחבית טהור ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי): ז חבית שנקבה וכו' מפיה ומשוליה טמאה· כל החבית אם נגע בפיה כל היין היה כל היין שבחבית נעשה בסים לעליון והוי חיבור וכן אם נגע בשוליה כל היין שבחבית נמשך אחר הנקב והוי חיבור שהי מתניתין מייתי בפרק רבי ישמעאל אההוא חביתא דאישתקל ברזא ואתא עובד כוכבים ידיה עליה ונגע טבול יום : קלות נצוק לא הוי חיבור ולא נפסל כי אם הנצוק ובטל במאה ביין של מטה כדתנן בפרק תמיד דתרומות דתרומה שעלה בטהורה באחד ומאה כתרומה בחולין ודוקא בטבול יום אבל בשאר טמאים תור סקילות

א) נ"ל מן הגוסים והן

מסורת הש"ס

א) נ"א אי שדרכן ב) עירובין עח: שבת כ: ק. ג) [ע"ז ס.]

פירוש רב האי גאון

ד ואם חיבץ· פי' כשיתערב תלחם במקפא ויעשה אחד כדאמרינן (ברכות דף לו ע"ב) חבוץ קדירה וכן דיסא :

הנהות הגר"א

[א] במשנה וכן שאר כל הנידוכין כצ"ל : [ב] שם בקערה · נמחק : [ג] שם תיבות זה לזה נמחק: [ד] בר"ש תניא בתוספתא המקפה והחמיטה והשמן צף על גביהן וכו' כצ"ל :

שמלמעלה לנקב נמשך אחר הנקב לצאת דרך שם והו"ל חיבור ואסור ומסיק התם רב יימר כתנאי ממתני' דהכא וקם ליה רב פפא כרבי יהודה ויחידאה הוא והלכה כרבים דפליגי רבנן ואמרי בין מפיה בין מגליה טמא דכולו חיבור כך פירש שם בקונטרס : ונגע טבול יום בקילוח. הקילוח לבדו נפסל דנצוק אינו חיבור והויא לה תרומה טמאה שנתערבה בטהורה ועולה באחד ומאה כתרומה בחולין ובהא אפילו רבנן מודו דקילוח לא חשיב חיבור למה שבכלים כמו מה שבגלידה לחבית ואע"ג דתניא לעיל דמשקין אין להם טהרה מטומאתן היינו כעין טהרה דמיא דסלקא להו השקה אבל הכא מטעם ביטול ודוקא בטבול יום שהוא משום דטבול יום פוסל ואינו מטמא אבל בשאר טומאות קא הדר מה שבקילות ומטמא כל מה שבכלי במגע ואין לתמוה אהא דטמאה עולה בטהורה באחד ומאה דבהדיא תנן הכי במס' תרומות פ"ה[מ"ד]סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה בית שמאי אוסרין וב"ה מתירין אמרו להן ב"ה לבית שמאי הואיל וטהורה אסורה לזרים וטמאה אסורה לכהנים מה טהורה עולה אף הטמאה תעלה והיינו באחד ומאה כדתנן הכא ואפילו בית שמאי חזרו והודו כדתנן התם לאחר שהודו רבי אליעזר אומר תירום ותישרף וחכמים אומרים אבדה במיעוטה ומיעוטה לאו דוקא לאחד ומאה בעי : תני"א בתוספתא [פ"ב] חבית שניקבה בין משוליה בין מגליה ונגע בה טבול יום טמאה רבי יהודה אומר מפיה ומשוליה חיבור מפיה מפני שהמשקה מתווך לתוך ידו משוליה מפני שהמשקה גרור על גבי ידו אבל מן הצדדין יעלה באחד ומאה. פי' מתווך לשון משוך ואית ספרים דגרסי משוך. יעלה באחד ומאה היינו הא דלהדי ברזא או לעד ברזא דמיפסיל במגע דרבי יהודה כרב פפא והשאר טהור וזה מתבטל באחד ומאה :

ח בעבוע. יש מפרשים דהיינו רתיחות שהתירוש מעלה ע"פ חבית ונראה כעין בעבועות ולא יתכן כלל שבכל מקום חיבור הוא ליין וכדתנן במס' עבודה זרה בפרק רבי ישמעאל (דף ס:) או שהיה מטפח ע"פ החבית המרותחת כל היין אסור בשתייה ובערוך פירש שהיוצרים כשאינם שוטין ושופין את החבית מבחוץ ומבפנים יפה או שהיה החומר צרור יוצא מבחוץ קליפות כמין אלו אבעבועות שעושה המטר כשימטיר הרבה ועיקר זה הדיבור משחין אבעבועות ועוד יש להוסיף על דברי הערוך שדרך כלי חרס כשמצרפין אותו בכבשן יוצאין מכח האש בדפנותיו כמין אבעבועות חלולות והכי פי' דמתני' לפי שיטה זו דאותם אבעבועות בתוך עובי דופן החבית וחלולין בתוכן ומצד אחד דופן האבעבוע חלוש.ודק כמין קליפה ומצד אחר הוא עיקר עובי דופן החבית והאבעבוע שצד הקלוש שבו כלפי תלל חבית קרי פנימי ואותו שצד הקלוש שבו לצד חוץ קרי חיצון : שניקב מבפנים ומבחוץ. זה כנגד זה עד תוך חללה של חבית : טמא באב הטומאה. אם יש בנקב כעדשה מן הסרך בין שהוא מונח בנקב שבפנים בין שהוא מונח בנקב שמבחוץ רואין אותו כאילו הוא מונח בתוך החבית כיון דרואה אוירה של חבית : הפנימי מלמטן. מכאן ואילך מפרש דין הנקבים זה שלא כנגד זה והפנימי היינו בעבוע הפנימי ומלמטן הוא הצד הדק שבו כלומר שהכעדשה בנקב שמלמטן שרואה אויר החבית : והחיצון מלמעלן. כלומר או החיצון מלמעלן שהכעדשה מונח בבעבוע החיצון בנקב שבו מלמעלן דהוא עיקר דופן החבית ונקרא לחיצון מלמעלן שעיקר דופנה של חבית נקרא מלמעלן בין לבעבוע החיצון בין לבעבוע הפנימי ונטמאה החבית לפי שהטומאה רואה אויר החבית אבל אם הכעדשה מונח בפנימי מלמעלן והוא עיקר עובי הדופן או בחיצון מלמעלן דהיינו בצד הדק שבו שאין הטומאה רואה אויר החבית טהורה אבל אי קיימא חבית באהל המת ומוקפת צמיד פתיל חוץ מאותן הנקבים הטומאה נכנסת לתוכה אע"פ שהנקבים זה שלא כנגד זה : (וכס"א אשכח"א וז"ל וה"פ דמתניתין לפי שיטה זו דאותן בעבועים בתוך עובי דופן החבית והלולים בתוכה ונמצא כמין חלל קטן בעובי דופן החבית ופעמים שיש באותו בעבוע ב' נקבים אחד לצד פנים שהוא לצד חלל החבית ואחד לצד חוץ לצד אויר העולם וכשהחבית מלאה משקין נכנס המשקה לדרך נקב הפנימי ומבלבל ויוצא לדרך נקב החיצון ואם אותן נקבים מפולשים

הגה"ה

ור"י מסיפונ"ט ז"ל פי' וז"ל בעבוע שבחבית פירוש הרתיחה שעושה היין החדש בפי חבית קורא בעבוע ואחר יום או יומים יתחיל להנקב מבפנים אגל היין ומבחוץ מלמעלה עתה אם מכוון נקב הפנימי זה כנגד זה טמא באב הטומאה וטמא באהל המת דכפתוח דמי · וזה כפירוש לא נהירא דרתיחת היין חבור בכל טומאות חוץ מטבול יום · אלא נתגלה לנו לפרשו כך כחבית עושין נקב קטן כדי שיצא ריח היין שלא תשבר החבית ופיה מוקפת צמיד פתיל ופעמים מנקבים נקב זה שלא כנגד זה ואם הנקב מפולש זה כנגד

ומאה וכן נתבאר בתוספתא.וקילוח הוא הדבר השותת בעת השפיכה ואמר תנא קמא כי כשיהיה החלק אשר נגע בו טבול יום ופסלו בעת השפיכה חלק ממאה ואחת מכל המשקה טהור אשר נתערבו שהכל מותר כמו שנתבאר בה' של תרומות באמרם סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה אשר אמר שם וחכמים אומרים אבדה במיעוטה ואין הלכה כר' יהודה : ח כשמבשלין כלי חרס עושים אבעבועות גדולות וכבר נתבאר בתוספתא כי ענין אמרו בכאן בין מבפנים בין מבחוץ שינקב לתוך החבית ולאולה לה ב' נקבים מטונים והיתה החבית מלאה משקין ואין ספק אותו אבעבוע אשר בצד החבית אשר היא מפולשת לתוך הכלי תתמלא ג"כ מאותן משקים ואם נגע אב הטומאה במשקה שבאבעבוע מבחוץ ר"ל שישים אצבעו בנקב שבחוץ הרי כבר נטמא המשקה אשר בחבית וכן אם היתה החבית מוקפת אל פיה צמיד פתיל ונתונה באהל המת מטמא מחמת הנקב אשר בצד האבעבוע אשר בצד החבית וזהו ענין אמרו טמא באב הטומאה וטמא באהל המת וכן הדין גם כן כשהם השני נקבים זה שלא כנגד זה אמנם כשיהיה הפנימי מלמטה אבל אם יהיה הפנימי מלמעלה (כמו הצורה הזאת) ונגע אב הטומאה במשקה שבתוך אבעבוע לא נטמא משקה שבחבית לפי שהדבר אשר נגע בו הוא נפרד בכלי בפני עצמו כמו שיתבאר מן הצורה אשר ציירנו והוא ענין אמרו טהור באב הטומאה. ויוצא בעבוע א)מן שחין פרח אבעבועות (שמות ט) :

א ידות האוכלין. הן הקצוות אשר יחזיקו בהן הדבר בעת האכילה כמו העלים אשר בקצוות התאנים והזיתים והאתרוגים וכיוצא בהן וכבר ידעת כי ענין החבור הוא כשנגע באותו קצה כאילו נגע בגופן של אוכלין ועוד יתבאר זה בפרטיו בעוקצין (פ"א) ואוכל שנפרס נסדק ומעורה מקצת ונשאר מחובר במקצתו ואמר ר"מ כי אם היה כח אותו חבור אשר בין שני החלקים בענין שאם יגביה החלק הגדול יתלה בו הקטן המחובר בו ולא יפול הרי הן חבור זה לזה ור' יהודה אומר שיצטרך שיהיה כח החבור בענין שאם יגביה החלק הקטן יתלה בו הגדול לא יפול והלך רבי נחמיה על דרך אחרת ואמר כי כשיגע הטמא באחד החלקים מהקטן או הגדול הרי הוא טימא אותו החלק בלא ספק ואם היה כח החבור בינם בענין שאם יגביה אדם החלק הטהור הטמא עולה עמו יהיה הכל חבור וחכמים אומרים הפך זה אם אחז בטמא והטהור עולה עמו אז יהיה הכל טמא אח"כ אמר כי שאר האוכלין אשר דרך בני אדם לתלותן בעליהן או בקלחיהן יבחנו בדרך הזאת שנתלה האוכל מעליו או מקלחו ואם ישאר תלוי ולא יפסוק ויפול הרי אותו עלה או הקלח חבור ומה שנגע בהן כאילו נגע באוכל עצמו והלכה כחכמים : ב כמין כובע. כמו כובע המלחמה אשר עושין בראש והכוונה בה שהיא חלולה ובתוכה דמות סוכה ואין הלכה כרבי יוסי : ג קרם על דפנה של לפס. כפה על דופן האילפס והוא מחובר במה שבתוך האילפס מן האוכלין ואמר רבי יוסי כי כשנגע טבול יום באותו חוט ואפי' חוץ לאילפס כל מה שיכנס עמו הוא חבור ואפי' מן(הבגד) אשר בתוך האילפס שאינו פוסל אלא מה שיעקור בעקירתו ואין

א) נ"ל מלשון

טהורה ^אהמערה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח אם יש בו יעלה באחד ומאה : ח ^בבעבוע שבחבית שניקב [א] בין מבפנים בין מבחוץ בין מלמעלן בין מלמטן זה כנגד זה טמא באב הטומאה וטמא באהל המת הפנימי מלמטן והחיצון מלמעלן טמא באב הטומאה וטמא באהל המת הפנימי מלמעלן והחיצון מלמטן טהור באב הטומאה וטמא באהל המת :

פרק שלישי

א כל ^גידות האוכלים שהם חבור באב הטומאת חבור בטבול יום א) האוכל שנפרס ומעורה מקצת ר' מאיר אומר אם אוחז בגדול והקטן עולה עמו הרי הוא כמוהו רבי יהודה אומר אם אוחז בקטן והגדול עולה עמו הרי הוא כמוהו ר' נחמיה אומר בטהור וחכמים אומרים ^דבטמא [ב] ושאר כל האוכלים ^האת שדרכו ליאחז בעלה אוחזין אותו בעלה בקלח אוחזין אותו בקלח : ב ג) ^וירק של תרומה וביצה טרופה נתונה על גביו ונגע טבול יום בביצה לא פסל אלא הקלח שכנגדו ר' יוסי אומר כל הסדר העליון ^זאם היה כמין כובע אינה חבור : ג ^חחוט של ביצה שקרם על דפנה של לפס ונגע בו טבול יום מן השפה ולפנים חבור מן השפה ולחוץ אינו חבור ר' יוסי אומר חוט וכל שנקלף עמו ^טוכן בקטניות שקרמו על שפתה של

מסורת הש"ס

א) [חולין קכז: ע"ש ובתוס' שם קכח. ד"ה ר"מ] ג) [עדיות פ"ב מ"ד]

פירוש רב האי גאון

ח בעבוע שבחבית · אלו היוצרים כשאינן שועים ושפים את החבית מבחוץ ומבפנים יפה יפה או שהיה כחומר צרור יצא מן החבית קליפה כמין אלו בעבועין שעושה המטר כשימטיר הרבה ·עיקר הדבר הזה מן (שמות ט י) שחין אבעבועות : א אוכל שנפרס· פירוש כמין פרוסה : ומעורה· פירוש כמו מעורב:

הגהות הגר"א

[א] במשנה בין מבפנים· נמחק תיבת בין : [ב] שם וחכמי' ...

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ח מהל' טומאת אוכלין הלכה ז :

יב ב מיי' פ"ע מהל' טומאת אוכלין הלכה יא :

א ג מיי' שם פ"ז הלכה ט :

ב ד מיי' שם פ"ז הלכה ט :

ג ה מיי' שם הל' י:

ד ו ז מיי' שם פ"ח הלכה ד :

ה ח מיי' שם הלכה ה :

ו ט מיי' שם :

פירוש הרא"ש

הקילוח וטמא את היין שלמטה · (ר"ש מן הצדדין מכאן ומכאן טהורה ...

והחלמון כאשר ילאו מן הבילה וכגון שהוכשרו ונגע שרץ באחד מהן לא הוו חיבור אלא מונין בהן ראשון ושני טרפן שנטנע בתרווד ושיבר החלבון והחלמון ונתערב הכל יחד הרי זה חיבור טרפן במשקין הרי זה אינו חיבור אית דגרסי הרי זה חיבור . נקפן בטופח שעירן על מין קטנית ששמן טופח כדאמרינן לעיל פ"ק ובכלאים פ"ק · טרפן במימי עצמן דרך הטורפין לערב בהן מים וזה טרפן בלא מים אלא על ידי מי הטופח שמלוחלחין במים שנתבשלו בהן . הוכשרו לקבל טומאה אבל לא כולן אלא כעיגולי דבילה כלומר מקום המלוחלח לבד. שלא גרסה מלשון גריסין כלומר שאינה מתפרדת . שמינה שגרסה שמתפרדת יוחתכת מן העיגול וכיה נראה דגרסינן כחושה שגרסה ויש ספרים שברייתא זו כתובה בלשון אחרת והכי תניא בילה שנקפה בתוך הקערה חיבור התחיל לטרף אינו חיבור טרפן במשקין חיבור בילים שנקפן בתוך הטופח הרי אלו חיבור התחיל ליטרף אינו חיבור טרפן במשקין חיבור : ד אינה נפסלת בטבול יום. דבתר עיסה אזלינן ולא בתר שאור אע"ג דאסורה לזרים כדתנן בפרק שני דערלה : שהוכשרה במשקה . שלתת החטין במים : פסל את כולו · דמי פירות עושין העיסה חיבור : לא פסל אלא מקום מגעו . קסבר ר' עקיבא דכיון דמי פירות אין מכשירין ולא מייתי לה לידי טומאה רואין אותו כאילו אינו ולא פסל אלא מקום מגעו : תני"א בתוספתא [פ"ב] עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה חייבת בחלה ואינה נפסלת בטבול יום דברי רבי מאיר ורבי יהודה ר' יוסי ור' שמעון פוסלין אמר רבי מנחם ברבי יוסי אמרתי לפני אבא אי אתה מודה במקפה ובחמיסה של חולין והשום והשמן של תרומה לף על גביהם שאם נגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו בלבד אמר לי זה מין אחד וזה שני מינים . פי' חייבת בחלה בפ' קמא דמס' חל'(מ"ד) תנן והמדומע פטור מן החל' ואמרי' עלה בירושלמי כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בהן מדומע דתנינן הכא שרובו תרומה אמר ליה אף אנא סבר כן אלא כד תיסק לארעא דישראל את שאל לה כד סליק להכא שמע רבי יוסי בשם רבי יוחנן אפילו סאה אחת שנפלה לתוך תשעים ותשע חולין ומתני' דהתם כרבי יוסי ור' שמעון דפוסלין דיש לה תורת תרומה והוא הדין דפטורה מן החלה ובשלהי יוצא דופן(דף מו:) מייתי להך ברייתא וגרסינן התם בהדיא ר' יוסי ור' שמעון פוטרין מן החלה ומפרש התם משום דסברי חלה בזמן הזה דרבנן ואתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן ור"מ סבר חלה דאורייתא ולא מפקע ליה דימוע דרבנן ולענין טבול יום חשיבה כחולין משום דדימוע דרבנן ואפילו בנתחמצה בשאור של תרומה אע"ג דמדאורייתא טעם כעיקר מ"מ בתרומה הא לא נגע ולא דמי למקפה דאיכא כזית בכדי אכילת פרס כדאיתא בפ' אלו עוברין (דף מד.) זה מין אחד וחשיב חיבור יותר כדאשכחן בשאר מילי דאיכא למ"ד מין במינו לא בטיל : עוד תני"א בתוספתא פ"ק דעוקצין עיסה שנילושה במי פירות טהורה שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא שבעה משקין בלבד. פירוש טהורה שלא הוכשרה. שאין לך דבר כמו ואין לך דבר מאחר שאין מכשירין אלא שבעה משקין בלבד אבל מי פירות לא כמו כן אין מחברין ואפילו הוכשרו מעיקרא אין מי פירות מחברין אותן כר' עקיב' דמתני'. תנן במס' חלה פ' שני(מ"ב) עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידים מסואבות ואמרי' עלה בגמ' בירושלמי רבי יוסי בן חנינא דרבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא היא דתנינן תמן רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא אומר משום רבי יהושע פסל את כולה רבי עקיבא אומר משמו לא פסל אלא מקום מגעו ריש לקיש אמר מה פליגין בהוכשרה ואח"כ נילושה שמי פירות מחברין [א] להכשיר אבל אם נילושה ואח"כ הוכשרה אין מי פירות מחברין להכשיר רבי חייא בשם רבי יוחנן אמר דברי הכל הוא אע"ג דר"ע אמר תמן אין מי פירות מחברין לטומאה מודה הוא הכא שמי פירות מחברין לחלה רבי חייא ורבי אבא בשם רבי יהושע בן לוי [ב] אין לך מחבר מכולן אלא שבעה משקין לבד : ה פסל את כולו . דקסבר שמן מכשיר ומחבר ורבי עקיבא סבר שמן אינו מחבר וקאי כל קלא וקלא באפי נפשיה : ו שנגם . יש מפרשים לשון תנים בקדירה ובערוך הביאו בערך נגם ופי' כמו לועס ויש לפרש שבידיו מהפך באוכל שבפיו ושלא מדעתו נפל ממנו : על בגדיו ועל ככר של תרומה טהור . ולא אמרינן שנטמא לחלוח הרוק שעל האוכל בידיו מסואבות וטימאו את הבגדים והתרומה שהמשקה ההוא לא חישבו וכיון שלא חישבו לא מכשיר ולא מטמא וכר' יהודה דספ"ח דכלים : כל שהוא רוצה למוץ גרעינתו. הוחשב המשקה שבו ונטמא בידיו וחזר וטימא את בגדיו והתרומה אבל נגובין ויבשו כל שאינו רוצה למוץ גרעינתו לא הוחשב המשקה ההוא ולא נטמא : אחד טהור ואחד טבול יום כאלו. כלומר שניהם שוין בדין זה : ר' מאיר אומר אלו ואלו . כלומר בין רטובין בין נגובין טמאין בטבול יום כדמפרש דמשקין של טמא מכשירין ומטמאין אפילו שלא לרצון ורבנן לגבי הכי חשיבי ליה לטבול יום כטהור :

קדרה : ד עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה אינה נפסלת בטבול יום ר' יוסי ורבי שמעון פוסלין עיסה שהוכשרה במשקה ונילושה במי פירות ונגע בה טבול יום ר"א בן יהודה איש ברתותא אומר משום ר' יהושע פסל את כולה ר"ע אומר משמו לא פסל אלא מקום מגעו : ה ירק של חולין שבשלו בשמן של תרומה ונגע בו טבול יום ר"א בן יהודה איש ברתותא אומר משום רבי יהושע פסל את כולו ר"ע אומר משמו לא פסל אלא מקום מגעו : ו מהור שנגם מן האוכל ונפל על בגדיו ועל ככר של תרומה טהור היה אוכל זיתים פצועים ותמרים רטובות כל שהוא רוצה למוץ את גרעינתו ונפל על בגדיו ועל ככר של תרומה טמא היה אוכל זיתים נגובין ותמרים יבשות כל שאינו רוצה למוץ את גרעינתו ונפל על בגדיו ועל ככר של תרומה טהור אחד טהור ואחד טבול יום כאלו ר"מ אומר אלו ואלו טמאין בטבול יום שמשקין של טמא מכשירין לרצונו ושלא לרצונו וחכ"א אין טבול יום טמא :

פרק רביעי

א אוכל מעשר שהוכשר במשקה ונגע בו טבול יום או ידים מסואבות מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה מפני שהוא שלישי והשלישי טהור לחולין : ב (א) האשה שהיא טבולת יום לשה את העיסה וקוצה לה חלה ומפרשתה ומנחתה בכפישה מצרית או בנחותה ומקפת וקוראה לה שם מפני שהיא שלישי והשלישי טהור לחולין : ג עריבה שהיא טבולת יום לשין בה את העיסה וקוצין ממנה חלה ומקפת וקורין לה שם מפני שהוא שלישי והשלישי טהור לחולין :

הלכה כר' יוסי : ד כבר ידעת כי המדומע הוא הדבר המעורב מתרומה וחולין ואלו דינים כבר נתבארו במקומם במסכת תרומות(פ"א) וכבר נתבאר במסכת ערלה (פ"ב) כי עיסת חולין שנילושה בשאור של תרומה והחמיצה נעשה הכל אסור לזרים וחוזרת העיסה מדומעת ואפילו היה חלק מאלף מכל העיסה ואמנם עם כל זה אינה נפסלת בטבול יום כמו התרומה האמתית וכבר ביארנו כי מי פירות לא יטמאו בעצמן ולא מכשירין וע"כ עיסה שנילושה במי פירות לא תטמא כלל לפי שלא הוכשרה ואם היו החטים או הקמח מוכשרין ונילושה העיסה במי פירות בזה נפל המחלוקת והלכה כרבי עקיבא : ה זה כולו מבואר והלכה כר' עקיבא : ו כבר נתבאר לך בסוף מכשירין כי ריר האדם יכשיר לטומאה וכבר ידעת כי הן משתמשין הרבה בלשון טמא וטהור בענין מוכשר ואינו מוכשר ואמר כי האדם הטהור כשנכנס באוכל וירד רירו על בגדיו ועל ככר של תרומה כי הככר ההוא לא הוכשר בריר הזה כיון שהיתה שתיתתו שלא לרצונו וראיה על זה שתיתתו על בגדיו ואפילו אם עברו מעל בגדיו לככר של תרומה כפי מה שביארנו במכשירין וה"ה עצמו בנפילת קלת המאכל והוא ככר נבלל ברירו וע"כ כשאכל פרי או זיתים ונפלה גרעינתו על ככר של תרומה והיא בלולה ברירו הוא כחלוק הזה שזכר והוא שאם נתכוין למוץ הגרעין אותו ריר מכשיר ואם לא נתכוין אינו מכשיר וכן אם היה האוכל הזה טבול יום רירו גם כן לא יכשיר אלא לרצונו ואף אם נתכוין למוץ את גרעינתו ואמר ר"מ כי בטבול יום בלבד בין אכל תמרים רטובות או יבשות ונפל גרעינן על ככר של תרומה הוכשר שמשקין של טמא מכשירין לרצונו ושלא לרצונו כמו שנתבאר במכשירין ואין חולק בזה אמנם חכמים אומרים כי טבול יום אינו טמא בענין זה והלכה כחכמים :

א כבר ביארנו כי מעשר ראשון מותר לזרים וכן מותר לטבול יום לאוכלו כמו החולין וכבר ביארנו פעמים כי טבול יום במדרגת שני לטומאה וכן כל ידים טמאות שני לעולם וכבר נתבאר במס' בכורים (פ"ג) כי תרומת מעשר שהיא מעשר מן המעשר בינו ובין התרומה שוה והוא קדש ואם היה אוכל מעשר מוכשר ונגע בו טבול יום או ידים מסואבות חזר שלישי והשלישי בחולין טהור כמו שנתבאר בטהרות (פ"א) ואע"פ שהוא טבל מחמת תרומת מעשר (בטהרה) וכבר ביארנו בטהרות כי הטבל כחולין לענין השני והשלישי ועל כן מוציאים ממנו תרומת מעשר בטהרה ותהיה תרומה טהורה : ב כבר ביארנו בטהרות כי חלה כתרומה לענין הטומאה ואילו חתכה מן העיסה ואמרה זו חלה היתה פסולה לפי שהיא טבולת יום וע"כ תשים אותה בכפישה והיא כלי אבן או בנחותה והוא כלי מכלי תשמיש העיסה ותשים הכלי עם העיסה בכלי אחד והוא ענין אמרו ומקפת ואז תאמר זו חלה כדי שתהיה תורמת אותו מן המוקף כמו שביארנו פעמים כי כך הראוי ולא תגע בו בידה אחר שתקרא לה שם : ג זה כולו מבואר ממה שקדם ובאה המשנה הזאת להודיעך כי אין חלוק בין אדם שלא העריב

א תרומת מעשר בטהרה. דטבול יום וידים שניות והמעשר כחולין ואין שני עושה שלישי בחולין ואע"ג דהאי מעשר מיירי בטבול לתרומה קסבר דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו דפלוגתא היא בסוטה בפ' כשם (דף ל:) ואי נמי סבר דכחלה דמו בשאר מילי לגבי טבול יום ושני לא הוו כחלה כדמפרש בפ"ק דנדה(דף ו:) אסיפא דמתני' דאשה והיא טבולת יום דכל שודאו מטמא חולין הטבולין לחלה והאי טבול יום כיון דודאו לא מטמא חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין לחלה · ב וקוצה לה חלה. שכל זמן שלא קרא עליה שם הרי היא כחולין וכשהיא קוצה לא תקרא לה שם אלא מנחתה לחלה בכפישה או באנחותה כלים שאין להם בית קיבול כגון נסרים ואין מקבלין טומאה ואצרכוה רבנן הכי משום היכרא שלא תגע בה שוב מאחר שקראה לה שם כדאמרי' בשילהי הניזקין(דף סב.) גבי עושה עיסת חולין של עם הארץ בטהרה : ומקפת . מקרבת לכלי אחלה : וקוראה לה שם. שצוה לתרום מן המוקף ומוקף לשון סמוך כמו [אין] מקיפין שתי חביות במס' ביצה(דף לב:) וכמו [אין] מקיפין בכוורי בפ' אלו טריפות(דף מו:) שמקריבן זו לזו לראות אם דומין נקביהן והשתא משמע הכא דאפילו מפרשת על מנת לקרות שם אח"כ לאו מוקף חשיב כיון דבשעת קריאת שם לאו מוקף הוא וקשה דלא משמע הכי בסוטה פ' כשם(דף ל.) גבי ניטלת מן הטהורה על הטמאה כיצד שתי עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע והתניא כביצה ומפרש דפליגי בשני עושה שלישי בחולין וגרים התם בקונט' אידי ואידי בעיסה ראשונה דמאן דאמר כביצה קסבר שאין שני עושה שלישי בחולין ואותו כביצה מעיסה טהורה נעשה שני כשנגע בעיסה ראשונה וקסבר שמותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל ואינו חוזר ומטמא אותו כדי חלה כל זמן שלא קרא עליו שם חלה דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו ושני אין עושה שלישי בחולין והשתא מכל מקום כשיקרא שם יקבל טומאה אותו חלה אלא ודאי כיון שקוצה ממנה חלה על מנת לקרות שם לאחר מוקף קרינא ביה ויש לומר דלעולם צריך מוקף בשעת קריאת שם. והתם כגון דאמר בשעת חיבורו לאחר שיהא מופרש ומובדל יהא חלה דכי האי גוונא מוקף הוא כיון דאמר בשעת חיבורו אע"פ שלא חל עליו שם חלה עד שהופרש ועוד יש לפרש דלעולם חשיב מוקף כשקוצה על מנת לקרות שם אחר כך אלא חיישינן הכא שמא תשכחנה בידה ותקרא לה שם קודם שתניח בכפישה לכך הזקיקוה לחזור ולהקיפה לאחר שתנתן בכפישה א"נ הכא דוקא דמפסיק מנא לא חשיב מוקף אע"פ שהפרישתה מתחלה לשם כך : והשלישי טהור לחולין . מהך מייתי בפ"ק דנדה (דף ז.) לדקדק דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו ותימה דשביק רישא דאוכל מעשר שהוכשר במשקה דהוה מצי למידק מינה ומייתי סיפא ויש לומר דניחא ליה לאתויי מחלה אחלה משום דאיפליגו רב הונא בריה דרב יהושע ורבנן בפ' יוצא דופן(דף מז.) ובפ' שני דכתובות(דף כה.) דאשכחינהו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן דיתבי וקאמרי אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דרבנן חלה דאורייתא(בס"א מלינו טוסחת זו) . ואם איתא שצריך מוקף בשעת קריאת שם היאך יכול להיות שלא יטמאנה או וי"ל שמניח כביצה בין עיסה טמאה לטהורה ונגד אחד של טהורה נוטל כדי חלה וקורא לה שם בעודה מן המוקף ומיהו קשה דמשמע דלא מייתי אלא כדי חלה ועוד מוכיח בירושלמי דחלה דחשיב מוקף כיון דהתנה עליו בשעת חיבורו אע"ג שלא חל עליו שם חלה עד שהופרש כדפרישית בפ"ג דחלה ע"כ: ג לשין בה את

פירוש רב האי גאון

פירוש הרא"ש

הגהות הגר"א

מהר"ם מרוטנבורג

מסורת הש"ס

א) [עירובין לו.] ב) גיטין סה: [יג: ב"ב קמו: חולין עה: מנחות לו:] ג) כלים פי"ג מ"ז

[במשנ"מ ובכל מקומות שבגמ' ל"ג מלת ותנו]

ד א) לגין שהוא טבול יום ומלאהו מן החבית מעשר טבל אם אמר הרי זה תרומת מעשר משתחשך הרי זה תרומת מעשר אם אמר הרי זה עירוב לא אמר כלום נשברה החבית הלגין בטבלו נשבר הלגין החבית בטבלה: ה בראשונה היו אומרים מחללין על פירות עם הארץ חזרו לומר ב אף על מעותיו ג) בראשונה היו אומרים ג היוצא בקולר ואמר [א] כתבו גט *(ותנו) לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר ד אף המפרש והיוצא בשיירא רבי שמעון שזורי אומר ה אף המסוכן: ו ג) ו הכדומים האשקלונים שנשברו ואנקלי שלהם קיימת הרי אלו טמאים ז המעבר והמזרה והמגוב וכן מסרק של ראש שנטלה אחת משיניהן ועשאן של מתכות הרי אלו טמאין ועל כולן אמר רבי יהושע דבר חדש חדשו הסופרים ואין לי מה להשיב: ז ח התורם את הבור ואמר הרי זו תרומה על מנת שתעלה שלום מן השבר ומן השפיכה אבל לא מן הטומאה ר"ש אומר אף מן הטומאה ט נשברה אינה מדמעת עד היכן תשבר ולא תדמע י כדי שתתגלגל ותגיע לבור רבי יוסי אומר אף מי שהיה בו דעת להתנות ולא התנה נשברה אינה מדמעת מפני שהוא תנאי בית דין:

סליק מסכת טבול יום

ר"מ

שמשו או כלי שלא העריב שמשו: ד מעשר טבל. הוא מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו לפי שהוא טבל ואינו מותר באכילה עד שיוציא ממנו מעשר מן המעשר ואם לקח לגין טבול יום ומלאהו מאותו חבית שהיה מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ואמר זה יהיה תרומת מעשר משתחשך שיטהר הלגין לפי שיעריב שמשו ולא יפסול את התרומה לפי שאם אמר עכשיו זה תרומת מעשר נפסל בכלי ההוא שהוא טבול יום וע"כ אומר כי היא אינה תרומה עד שיעריב השמש וכשיעריב שמשו תהיה תרומה טהורה ומותרת לכהן ואם יזדמן שיהיה המעשה ההוא יום ששי אומר כי הלגין הזה כשחזר תרומה משתחשך הוא עירוב לפי שהוא אז תרומה טהורה ויאכלנה הכהן ואין דבריו קיימין שאינו עירוב לפי שמן הגרסים שבעירוב הוא שצריך סעודה ראויה מבעוד יום וזה הדבר אשר בו הלגין אינו הוא סעודה ראויה לאכילה עד שתחשך כמו שביארנו אמנם מבעוד יום הוא טבל ואינו מותר באכילה אחר כן השלים ביאור ההלכה ואמר אם נשברה החבית קודם הערב שמש נשאר הלגין טבל וצריך שיוציא ממנו התרומה הראויה על הלגין ההוא לפי שהטעת שהיה חוזר כולו תרומה נאבד הדבר אשר זה הלגין סומך עליו וכן אם נשבר הלגין קודם הערב שמש נשארה החבית טבל כמות שהיתה לפי שלא חזר כולה תרומה ולא נשאר החבית מתוקנת עד שיעריב השמש כמו שהתנה בעת שהוציאה: ה אחר שזכר קצת מענייני התרומות והמעשרות וההלכות שנתחדשו בה אמר בראשונה היו מתירין חלול מעשר שני על פירות ע"ה בלבד ולא היינו חוששין לומר שמא הפירות האלו מעשר הוא ואין קדם פודה קדם אחר כך הוסיפו בהיתר ואמרו ראוי ג"כ שיחלל פירות מעשר על מעות ע"ה ולא נחוש לומר שמא מעות מעשר הוא: והיוצא בקולר. אשר יצא מכובל ידיו עליו כשאמר כתבו ואע"פ שלא אמר תנו כותבין ונותנין לפי שפשט הענין מורה שהוא רוצה לגרשה כדי שלא תשאר עגונה: והמפרש. ההולך בספינה בים המלח: ויוצא בשיירא. הולך במדבר תרגום (בראשית לז) אורחת ישמעאלים שיירת ערבאי: ומסוכן. החולה אשר הכביד עליו חוליו והלכה כרבי שמעון שזורי: ו כבר קדם לשון ההלכה הזאת בעניינה וביארנוה בפרק י"ג ממסכת כלים ואמנם החזירה בכאן משום דבר חדש שבה כמו המאמר הקודם חזרו לומר: ז עד היכן תשבר ולא תדמע. פירוש עד כמה מניחה רחוק מן בור של יין ויפלם התנאי ותהיה תרומה עד שאם היתה קרובה יותר מן המקום ההוא ותשבר אינה מדמעת לפי שלא נשלם עלייתה מן הבור שלימה כמו שהתנה ואמר כי כשהיתה קרובה מן הבור בענין כי כשתתגלגל תגיע לבור אשר בו היין או השמן היא עד עכשיו בגבול הבור ועדיין לא עלה ולא חזרה תרומה ועל כן אינה מדמעת ואין הלכה לא כר' שמעון ולא כר' יוסי: סליק מסכת טבול יום

ר"ש

את העיסה. אע"ג דתנא אשה איצטריך למתני עריבה דלא תימא בעריבה אסור דלמא אתי לאחלופי בטמאה: ד לגין. של עץ: מעשר טבל. שלא הורמה ממנו תרומת מעשר ודינו כחולין: משתחשך. משיעריב שמשו ושהור לתרומה דאם היתה תרומה חלה מטבול יום היתה נפסלת בטבול יום אבל משתחשך התרומה טהורה והלגין טהור: הרי זה עירוב לא אמר כלום. בפרק בכל מערבין (דף לו.) אמר רבא זאת אומרת סוף היום של ערב שבת קונה עירוב ובסוף היום טבל ותנן התם אין מערבין בטבל דאי סלקא דעתך תחלת היום של שבת קונה עירוב אמאי לא אמר כלום אמר רב פפא אפילו תימא תחלת היום קונה עירוב בעינן סעודה הראויה מבעוד יום וליכא: הלגין בטבלו. כשנשברה החבית מבעוד יום שלא קבעה תרומתו: תני"א בתוספת"א דתרומו"ת פ' המוכר מי שבא בדרך והיתה בידו כלכלה פירות שאינה מתוקנת ואמר הרי זו עשויה תרומה ומעשר על פירות שיש לי בתוך ביתי לכשאגיע לעיר הרי זה אוכל ממנו עראי ועושה אותה תרומה ומעשר על מקום אחר עד שיגיע לעיר הגיע לעיר דבריו קיימין נאכלו פירות נגנבו או אבדו עד שלא הגיע לעיר כלכלה בטבלה משהגיע לעיר דבריו קיימין: ה מחללין על פירות ע"ה. בחבר שיש לו מעות של מעשר שני של דמאי איירי כי ההיא דתנן במס' מעשר שני פרק שלישי[מ"ג] מי שהיו לו מעות בירושלים וצריך להם ולחבירו פירות אומר לחבירו הרי מעות הללו מחוללין על פירותיך נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה והלה עושה צרכו במעותיו ולא יאמר כן לע"ה אלא בדמאי ומתני' דהתם הכי פירושה דיש לו מעות של מעשר שני בירושלים וצריך להם להוציאם לדברים אחרים שלא לאכילה ושתיה וחבירו שהוא אוהבו יתן לו רשות לחלל אותן מעות על פירות חולין שיש לו ואוכל בעל הפירות פירותיו בטהרה כלומר בקדושת מעשר כדכתיב (דברים כו.) ולא אכלתי ממנו בטמא והלה עושה צרכו במעותיו אפילו שלא לאכילה ושתיה ולא יאמר כן לעם הארץ לחלל מעותיו על פירות עם הארץ א"כ יהיו המעות ממעשר שני של דמאי משום שאין מוסרין מעשר שני של ודאי לעם הארץ שלא יזלזל בו אבל בדמאי הקלו והכי תניא בתוספתא של מעשר שני בפרק הפודה מפקידים מעשר של ודאי אצל חבר ושל דמאי אצל עם הארץ והשתא מתניתין דהכא בכי האי גוונא איירי שמחללין מעות של דמאי על פירות עם הארץ אבל פירות של דמאי דבגבולין אין מחללין על מעות עם הארץ דבמעות חיישינן טפי דלמא אתי לזלזולי ומפיק להו: חזרו לומר אף על מעותיו מחללין ולא חיישינן בדמאי ויש תימה דבתוספתא דמעשר שני משמע איפכא דאיכא למיחש טפי בפירות ע"ה ממעות דקתני מחללין מעשר שני על מעות עם הארץ ואף על פירות עם הארץ אע"פ שעושין תקנה לבאין אחריו כיצד הוציא מעות מתוך אפונדתו ואמר לו חלל על מעות הללו לא יחלל אלא עד מקום שלוקח ופורס: היוצא בקולר. בשלשלת המלך ויתנוהו בסוגר תרגום ויסגוהי בקולרין (יחזקאל יט): הרי אלו יכתבו ויתנו. אע"פ שלא אמר ותנו ודאי כך בעי למימר כתבו ותנו אלא אגב טירדיה לא פסקה למילתיה: מפרש. מן היבשה לים וכן יוצא בשיירא ומסוכן חולה שנטוי למות ולר' שמעון שזורי כולהו טרידי ואע"פ שלא אמר אלא כתבו כאילו אומר כתבו ותנו דמי: ו הכדומים. כל בבא זו שנויה במס' כלים פי"ג[מ"ז] ושם פרשנוה: ועל כולם אמר ר' יהושע. אכל הנך מילי האי דמהאשה שהיא טבולת יום עד כאן ומשום דר' יהושע קאי אכולהו תני הכא מילי טובא דאין עניינם לכאן ובהדיא קתני בתוספתא מילתיה דרבי יהושע אאשה ואעריבה: תני"א בתוספת"א [פ"ב] האשה שהיא טבולת יום לשה לה עיסה וקוצה לה חלתה ומפרישתה ומנחתה בכפישה או באנחותא מקפת וקוראה לה שם מפני שהיא שלישית והשלישי טהור בחולין ועל כולם אמר ר' יהושע דבר חדש חדשו סופרים ואין לי מה אשיב: ז על מנת שתעלה שלום. כשהתנה שלום סתם ולא פי"ש לענין מה מסתמא לענין שבר ושפיכה קאמר שעל זה אדם ירא בשעה שמעלה מן הבור: אבל לא מן הטומאה. דאפילו נטמאה קודם שתעלה הרי זו תרומה: רש"א אף מן הטומאה. בעינן שלום כלומר שתעלה מן הבור בטהרה. בירושלמי פ"ב דתרומות אמרי' עלה ר' יוסי בן חנניא אומר בטומאת טבולי יום היא מתניא אמר ר' הילא שכן טבולי יום מצויין בין הגיתות אמר ר' יוסי שאין לטבולי יום מגע אלא הטבל: נשברה אינה מדמעת. שלא חל עליה שם תרומה: עד כדי שתתגלגל. כל זמן שלא נתרחקה כל כך מן הבור דאם תתגלגל תשוב לבור לא עלתה שלום קרינא ביה: שהיה בו דעת להתנות. אם בלבו היה להתנות אע"פ שלא התנה אי נמי חכם ובר דעת שיודע שראוי להתנות על כך: תני"א בתוספתא [ספ"ב] התורם את הבור ונתנה במקום [ב] שתתגלגל ותגיע לבור וחזר ונתנה במקום שלא תתגלגל ותגיע לבור ונשפכה ה"ז שלם היה תורם את הבור ונסדקה חבית או נשפכה אם ירד הימנה כדי דימוע אינו שלם ואם לאו ה"ז שלם ואם היה תורם ד' וה' חביות כאחת אע"פ שלא ירד מכל אחת ואחת כדי דימוע ה"ז [ג]שלם מפני שהוא מתנה על כל אחת ואחת בד"א בתרומת ראשית של יין ושל שמן שאין תרומת ראשית ניטלת אלא מן המוקף אבל בתרומת מעשר ובשאר כל הפירות הרי זה שלם [ד] רבי יוסי אומר בכולם אם היה הדיוט ולא התנה תנאי בית דין הוא. פי' הרי זה שלם כלומר שלם כאילו לא נשפכה. אם ירד הימנה כדי דימוע אינו שלם שדעת האדם שלא יפסיד את חוליו שיעשו תרומה אבל כשלא ירד כדי דימוע ליכא הפסד חולין דאיכא בבור טפי ממאה. אע"פ שלא ירד מכל אחת ואחת כדי דימוע. כלומר אע"פ שיש בין כולם כדי דימוע ונאסר כל מה שבבור כיון שלא ירד מכל אחת ואחת כדי דימוע נחשב כשלם ותרומתו תרומה וכל מה שבבור אסור משום דכשהתנה לא היה בלבו כי אם על כל אחת בפני עצמה. בתרומת ראשית של יין ושמן. כלומר דאיכא תרתי שהיא תרומת ראשית דהיינו תרומה גדולה דבעיא מוקף וצריך לקרות שם בשעת העלאה משום מוקף ודוקא דיין ושמן שהוא דבר המתבלבל כשנשפך לבור ואוסר את הכל שאי אפשר ללקטו אבל תרומת ראשית דשאר פירות דאם חזר ונפל יכול להסיר מלמעלה אותן פירות שהן ודאי תרומה עד שלא יאסר מחולין כדי דימוע מן התרומה לא תקון רבנן היכא דלא התנה דהכא בלא התנה איירי דסתם קתני דהא דקתני מפני שהוא מתנה על כל אחת ואחת אינו אלא כלומר בלבו על כל אחת ואחת ואפי' בהתנה נמי איכא לאוקומה דשמא גזירה דרבנן היא שלא יועיל משום דדמי כמלומע ואפשר לתקן בענין אחר ותרומת מעשר נמי אפי' דיין ושמן יכול לתקן שיקרא שם לאחר העלאה כיון דלא בעיא מוקף כדתנן במס' ביכורים פ' שני [מ"ה] תרומת מעשר שוה לביכורים בשתי דרכים ולתרומה בשתי דרכים ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף כביכורים ואוסרת את הגורן ויש לה שיעור כתרומה ומיהו תרומה גדולה נמי יכול לקרות שם לאחר העלאה ואע"פ שכבר העלה שפיר חשיב ליה מוקף דלא גרע מחביות עד שלא גפן בסוף פ"ג דמעשר שני מ"מ רגילין לקרות שם בשעת העלאה לעשות מצוה מן המובחר אבל בתרומת מעשר לא חיישינן דלא בעיא מוקף ואע"ג דמוקף נפקא לן מדכתיב (במדבר יח) את מקדשו ממנו והוא קרא בתרומת מעשר כתיב הא אמרינן בירושלמי בפ' שני דתרומות תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה שניטלת מן המוקף והיא ניטלת שלא מן המוקף ומנין שלא מן המוקף דכתיב (שם) מכל מעשרותיכם אפילו אחד ביהודה ואחד בגליל והא דפריך בסוף כל הגט (דף ל:) גבי תרומת מעשר וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף דלמא מדרבנן בעיא מוקף והא דמשמע הכא דאפילו מדרבנן לא בעיא מוקף ביין ושמן לא תקון כדפרישית שלא ידמע אם יחזור וישפך לתוך הבור אבל בפירות תקון והא דקתני במס' ביכורים (פ"ב מ"ה) ניטלת שלא מן המוקף כביכורים וצריכה שיעור כתרומה למשמע דאפי' מדרבנן קאמר מדחשיב שיעור דאי מדאורייתא הא אין שיעור לתרומה דחטה אחת פוטרת את הכרי איכא לאוקומי ההיא ביין ושמן אי נמי כהי דאין לה שיעור לממה יש לה שיעור מלמעלה כדמפרש בירושלמי בריש מסכת פאה דאין יכול לעשות כל גורנו תרומה דבעינן ראשית ששיריה ניכרים והא דתנן בפרק המפקיד (דף לח.) המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן ומפרש רב נחמן בר יצחק בגמרא משום דחיישינן שמא עשאן בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר ולא אמרינן דלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף כדאמרינן בפרק כל הגט (דף ל:) אומר ר"ת דגבי פקדון בחששא מועטת תולין הדבר להחמיר שלא יגע בו וחיישינן שמא בשבתות וימים טובים עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר שאז מותר להפרים שלא מן המוקף כדאמרי' בהאשה רבה (דף נג.) אי נמי על ידי מעשה כי ההוא דפרק בכל מערבין (דף לב:) מוטב יחטאו חברים לתרום שלא מן המוקף ולא יאכילו עמי הארץ טבלים אבל בשאר מקומות כי ההיא דפרק כל הגט אין תולין את הדבר להחמיר אלא להקל דעדיפא מינה אמרינן פרק זה בורר (דף ל.) הרי שראו את אביהם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של מעשר שני הם אם כמטריס לא אמר כלום ואמרינן בהאשה שהלכה (דף קטו:) מצא כלי וכתוב עליו ק' קרבן ת' תרומה אבל בסתמא לא חיישינן ואפילו התם מיקל ר' יוסי ואמר חיישינן שמא פינן ועוד יש לומר דגבי פקדון כל אדם מפקידין שאינן בקיאין בהלכות מוקף אבל בפרק כל הגט איירי בבן לוי שנותנין לו מעשרות ואין נותנין אלא לחבר כדאמרינן בפרק הזרוע (דף קל:) דאין נותנין מתנות לכהן עם הארץ: סליק פירקא וסליקא לה מס' טבול יום

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ח מהל' טומאת אוכלין הלכה יא:

ד ב מיי' פ"ח מהל' מעשר שני הלכה יג:

ה ג ד ה מיי' פ"ב מהלכות גירושין הלכה יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף עו:

ו ו מיי' פי"ח מהל' כלים הלכה ה:

ז ז מיי' שם פ"ד הלכה ז:

ח ח ט י מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה יח:

הגהות הגר"א

[א] במשנה כתבו גט לאשתי · ותיבת ותנו נמחק: [ב] בר"ש ונתנה במקום שלא תתגלגל ותגיע לבור וחזר ונתנה במקום שתתגלגל ותגיע וכו' כצ"ל: [ג] שם כדי דימוע ה"ז אינו שלם כצ"ל: [ד] שם ובשאר כל הפירות ה"ז שלם · נ"ב היה תורם תרומה ותרומת מעשר כאחד אף תרומת מעשר אינו שלם ר' יוסי אומר בכולם וכו' כצ"ל:

פירוש הרא"ש

ד לגין וכו' · לגין שהוטבל ולא העריב שמשו: משתחשך · דאם היה קורא לו שם קודם שהעריב שמשו של הלגין נטמאת התרומה: לא אמר כלום · בפ' בכל מערבין רצה לדקדק מכאן דסוף היום של ערב שבת קונה עירוב ואכתי טבל ואין מערבין בטבל (ודאי) [ודחי] הכא לעולם תחלת היום של ערב שבת קונה עירוב ושאני הכא דבעי סעודה הראוי מבעוד יום וליכא: נשברה החבית · מבעוד יום: הלגין בטבלו · וצריך לפרוש ממנו תרומת מעשר: ה בראשונה הו' · פירוש מחללין של פירות עם הארץ בחבר שיש לו מעות של מעשר שני של דמאי איירי כי ההיא דתנן בפ"ג דמעשר שני מי שהיו לו מעות בירושלים וצריך להם ולחבירו פירות אומר לחבירו הרי המעות הללו מחוללין על פירותיך נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה והלה עושה צרכו במעותיו ולא יאמר כן לעם הארץ אלא בדמאי והכי פירושא דמתניתין מי שיש לו מעות של מעשר שני בירושלים וצריך להם לדברים אחרים שלא לאכילה ושתיה וחבירו רוצה לעשות עמו בטובה נותן לו רשות לחלל מעותיו על פירות שלו ואוכל בעל הפירות את פירותיו בטהרת מעשר שני כדכתיב ולא בערתי ממנו בטמא ולא יאמר כן לעם הארץ אא"כ היו המעות ממעשר שני של דמאי משום שאין מוסרים מעשר שני לע"ה שלא יזלזלו בו ובדמאי הקילו והכי תניא בתוספתא מפקידין מעשר שני של ודאי אצל חבר ושל דמאי אצל עם הארץ ומתניתין דהכא מיירי בכה"ג בראשונה אמרו שחבר יכול לחלל מעותיו של דמאי על פירות ע"ה אבל לא פירותיו של דמאי על מעות ע"ה דבמעות חיישינן טפי דלמא מסיק להו חזרו לומר אף על מעותיו מחללין ולא חיישינן בדמאי: היוצא בקולר · נידון למלכות ויתנוהו בסוגר תרגום ויסגוהי בקולרין: הרי אלו יכתבו ויתנו · אע"פ שלא אמר אלא כתבו בדעתו ס"ל לומר כתבו ותנו אלא שהיה בהול על מיתתו ובלבד שינתן הגט בחייו: ומפרש · מיבשה לים: יוצא בשיירא · למדברות לדרך רחוקה: מסוכן · חולה נוטה למות והלכה כר"ש שזורי: ו הכדומים וכו' · כדומים כלי שמעלין בו דלי או כלי שנפל לבור והוא עגול ותלויים בו שלשלאות סביב סביב ובראש כל שלשלת אונקלי שנאחז בו הכלי ומעלהו מן הבור: מעבר ומזרה ומגוב · כולם כלי עץ הם ויש להם שינים שמעבירין בהם התבואה ממקום למקום אלא שחלוקים בצורתם זו מזו: דבר חדש · ראויים היו להיות טהורים דפשוטי כלי עץ ניהו ומשום שן אחת של מתכות לא נתמא להו טומאה אבל אין לי תשובה לדבריהם הא' ועל כולם קאי אכל הני דלעיל [דאשה] ועריבת טבול יום והאי בבות כולהו כדתניא בתוספתא: ז התורם וכו' · פירוש שתורם את הבור לפי שתרומה ניטלת באומד דרך להפרישה מיד בבור וכשמילא את החבית להעלותה מן הבור קרא לה שם תרומה ע"מ שתעלה בשלום ולא פירש (אס) א) שלימה למה אמרינן שמסתמא מדעתו היה על שבר ושפיכה ולא על הטומאה דאף אם נטמאה קודם שתעלה הרי זו תרומה דטומאה לא שכיחא ולא היה דעתו כי אם על שבר ושפיכה דשכיחי ור"ש סבר אף על הטומאה ומפרש בירושלמי דרים פ"ב דתרומות דבטומאת טבול יום היא מתניא שכן טבולי יום מצויים בין הגיתות שאין לטבול יום מגע אלא הטבל: נשברה אינה מדמעת · שלא חל עליה שם תרומה כל זמן שאם תתגלגל תשוב לבור עדיין לא עלתה בשלום: שהיה בו דעת להתנות · אם בלבו היה להתנות אף על פי שלא התנה א"נ חכם ובר דעת שראוי להתנות על כן: סליק פירקא וסליקא לה מסכת טבול יום

א) נ"ל שלום למה

נקדים למסכת הזאת הקדמה והוא כי נטילת ידים אינה טבילה ואכן נטילת ידים היא מתחייבת לאוכל פת ואפילו היה חולין אמרו כל שטבולו במשקה צריך נט"י אכן פירות של חולין אין חייבים נט"י אמרו הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח ושוה הוא אם היו ידיו טמאות בא' מן הטומאות אשר יטמאו הידים או היה נעלם ממנו שלא ידע לה שנטמאת הרי הוא חייב נטילת ידים לחולין כמו שזכרנו אכן יש בזה חלוק וזה כי הוא אם לא ידע לידיו טומאה ונגע באוכלין ואפילו במשקה חולין הרי הוא טהור ואם היו ידיו טמאות ונגע באוכלין של חולין אינו מטמא אותם לפי שידים טמאות הם שניות לעולם כמו שיתבאר והשלישי בחולין טהור ואם נגע במשקה חולין טמא אותם וחוזר משקין טמאין כמו שנתבאר בשלישי של טבול יום אמנם התרומה אפילו לא ידע לידו טומאה כשנגע באוכלין של תרומה פסלן כמו שנתבאר בסוף זבין ועל כן צריך נטילת ידים לתרומה ואפילו לפירות בין ידע בודאי שהיו ידיו טמאות או לא ידע הוא צריך נטילת ידים לתרומה אמנם הקדש אין מספיק לו נטילת ידים אלא טבילת ידים בין ידע שידיו טמאות בין לא ידע חייב הוא להטביל כמו שנתבאר בב' של חגיגה (דף יח:) באמרם ולקדש מטבילין והפרש בין הטבילה והנטילה כי נטילת ידים תהיה במים שאובים אכן מתנאיה הוא שישפכו מכלי עכ"פ על הידים אבל אם היו מים שאובין שנתקבצו במקוה לא יותר נטילת ידים בהם וצריך שלא יהיה מראה המים משונה ותהיה רביעית או יותר לכל א' והוא אמרם על דרך השאלה (חולין קז.) קפדיתו אחזותא קפדיתו אמנא קפדיתו אשיעורא א"ל אין ואמנם טבילת ידים אינה ראויה במים שאובין אלא במי מקוה משאר המקוה והוא שיהיה בהם מ' סאה כמו שנתבאר במקואות (פ"ט) וטבילת ידים ונטילת ידים בין לחולין בין לתרומה עד הפרק ושמור ההקדמה הזאת' והקדמה אחרת כשיהיו הידים טמאות לשפוך עליהם מים לטהרם ושיעורו אינו פחות מרביעית כמו שביארנו ידיו הם טהורות אכן ירחצם אח"כ במים אחרים ואז יאכל בהם תרומה כי המים אשר רחץ בהם ידיו נטמאו בידיו וחזרו תחלה כמו שביארנו ועל כן צריכין רחיצה אחר כך במים אחרים כדי שיטהר מטומאת המים אשר נגעו בידיו כיון שנטמאו מחמת ידיו והמים האלו אשר רחץ בהם ידיו תחלה נקראים מים ראשונים והמים אשר ירחץ בהם אחר כך נקראין מים שניים וכבר נתבאר בתוספתא כי הנוטל ידיו צריך לשפשף ר"ל שיחכך קצתם בקצתם ושם נאמר ששפשף בחבירתה טמאה בראשו או בכותל טהורה :

ר"ש מי רביעית פרק ראשון ידים ר"מ

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פי"א מהל' מקוואות הלכה ח ט"ש ופ"ו מהלכות ברכות הל' ד טוש"ע א"ח סימן קס סעיף יג :

ב ב מיי' פי"א מהלכות מקוואות הלכה ח :

ג ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע א"ח סי' קס סעיף ג :

ד ד מיי' פ"ו מהל' ברכות הלכה יב סמג עשין כז טוש"ע א"ח קנט ס"א :

ה ה מיי' שם הלכה יא :

ו ו מיי' שם סמג שם טוש"ע שם ס"ז :

ז ז מיי' פ"ו מהלכות פרה אדומה ס"ג :

ח ח מיי' פ"ו מהל' ברכות הלכה ו יא סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן קנט סעיף א :

ט ט מיי' פכ"א מהלכות טומאת מת הלכה א :

י י מיי' פ"ו מהל' ברכות הלכה ט סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן קס ס"ט :

מסורת הש"ס

א) חולין קז. [גיטין טו: נזיר לח. ע"ש] ב) [במסכת סנהדרי' מחצית]

פירוש הרא"ש

א לאחד אף לשנים. לחד בעינן רביעית מתחלה אבל לתרי כשהיה בו רביעית ונטל הראשון ואחר כך שני אע"ג דלא הוי רביעית גבי שני שפיר דמי הואיל ומשירי טהרה אתו כדמפרש בפרק כל הבשר (דף קז.): מחצי לוג לשלשה או לארבעה. לפום שיעורא דרביעית לשנים היה די ברביעית ומחצה לשלשה אלא כיון דנפישי גברי חיישינן שלא ידקדקו יפה ליטול עד הפרק שכל אחד יקמצם המים מפני חבירו ומיהו אי איכא רביעית ומחצה ונטל אחד מהם אני רביעית הא ודאי דיועיל רביעית הנשאר לשנים אחרונים דאפילו בתחלה שני לשנים ברביעית כל שכן הכא דאתו משירי טהרה וכי לא מהני הכא הני מילי כשלא נשאר לשנים אחרונים רביעית וכן הא דקאמר מחצי לוג לשלשה ולארבעה דמשמע ולא לחמשה שהרי לא נתנו חכמים שיעור רק למים שבכלי וכי איכא שיעור בו לא חשו חכמים כמה יגיע לכל אחד רק שיטול עד הפרק ואי מפרשינן כולה מתני' בנוטלים בבת אחת ניחא טפי אבל מדמפרשינן בפרק כל הבשר (שם) טעמא משום דאתו משירי טהרה משמע דאיירי בנוטלים זה אחר זה: *)מוספים על השניים. כך דין נטילת ידים שצריך ליטול ידיו עד הפרק כדאמרינן בפ' כל הבשר וראשונים ושניים דכולה מכילתין משום דפעמים שאדם זורק מיספל ידיו פעמים כדי ליטול יפה ואם משפיה אחת הגיעו עד הפרק מנגב ידיו במפה והן טהורות כדתנן בפרק שני ואם אחר שנגב נמלך ליטול עוד ידיו כדי ליטול יפה ונתן השניים ולא הגיעו עד הפרק יכול להוסיף עד שיגיעו לפרק כן מוכח בתוספתא אבל על הראשונים אם לא הגיעו לפרק [אין] מוספין דכיון דלא טיהרו את הידים כל מה שמוסיף עליהם הרי הוא מוסיף טומאה וצריך לנגב תחלה ואח"כ נוטל רבי מאיר פליג בתוספתא ואמר מוסיף אף על הראשונים דכולי האי לא אסרוהו רבנן לנגב תחלה וכל מה שמוסיף עד שיגיש לפרק הם הנקראים ראשונים ואין מוסיף על השניים דקאמר רבי מאיר היינו דאין צריך להוסיף על השניים אי נמי לגבי הא קאמר דמוכח לקמן דשניים מטהרין את הראשונים ואתא ר"מ למימר דדוקא כשהשניים הגיעו לפרק בשטיפה אחת ולא הגיעו לפרק בשתי שטיפות וכי האי גוונא דאיירי רבי יוסי בשניים בתוספתא לא הוה פליג רבי מאיר דמאחר שקינח ידיו מן הראשונים וידיו טהורות בראשונים לבדם מדקתני בתוספת' ונמלך כדמוכח לקמן בכמה דוכתי.

*)וכס"א אשכחנ"א נוסחא אחרינ"א ונרא"ה לעניו"ת דעתי"ן לגלות"ה יע"ה דס"א עיקר וז"ל מוספין על השנים כך דין נטילת ידים שצריך ליטול ידיו עד הפרק כדאמרינן בפרק כל הבשר (שם) וראשונים ושנים דכולה מכלתין משום דכשנטל ידיו בשטיפה אחת עד הפרק אע"פ שידיו טהורות לאחר שנשפך בראשו או בכותל או במפה מ"מ אם חזר ונגע במי השפשוף טמאות או אם נגע עם ככר של תרומה נטמא כמו שאפרש בפ"ב ולכך עביד שטיפה אחרת במים שנים לטהר מים ראשונים שעל גבי ידיו ואפילו לר' מאיר דמטהר נמי בראשונים דאמרינן בפרק ב' ועל ככר של תרומה טהור אכתי זימנין דזקוק ליה מים אפילו לטהר ידיו כשלא היו הראשונים מי רביעית כדתנן פרק שני והשתא האי מוסיפין דקאמר הכא היינו דאם נתן השנים ולא הגיעו לפרק יכול להוסיף עד שיגיעו אבל על הראשונים לא דכיון שלא טהרו כל מה שמוסיף עליהן כמוסיף על טומאה היא וצריך לנגב תחלה וליטול אח"כ ור' מאיר פליג בתוספתא ואמר מוסיף אף על הראשונים דכולי האי לא אטרחוהו רבנן לנגב תחלה וכל מה שמוסיף עד שיגיעו לפרק נקראים ראשונים ואין מוסיף [על] השנים דאמר ר"מ היינו לענין דאין מועילים שנים לטהר הראשונים אלא א"כ הגיעו לפרק בשטיפה אחת בלא הפסק א"נ היכא דזקוק לשנים כדפרישית שלא נטל ראשונים מי רביעית צריך שיהיו שנים בשטיפה אחת והא דתניא בתוספתא במילתא דרבי יוסי מוסיפין על השנים ולא על הראשונים כיצד נטל את הראשונים ושפשף ונמלך ונטל את השנים ואין בהם כדי שיגיעו לפרק הרי זה מוסיף עליהן על כרחין בכה"ג לא הוה פליג ר' מאיר מאחר שקנח ידיו מן הראשונים ידיו טהורות מדקתני בתוספתא ונמלך כדמוכח לקמן בכמה דוכתי]· (ע"כ חילוק הנוסחא מכא"ן ואיל"ך שוי"ן) מה לנו במה שנוטל שניים ומוסיף וכי פליגי בשניים בשלא קנח מן הראשונים פליגי דעל כרחין אף בשלא קינח שרי ר' יוסי ובזה יש להסתפק דלמה האי דאסרינן להוסיף על הראשונים לרבי יוסי ועל השניים לר' מאיר היינו כשאין מוסיף ליטול אלא חצי הפרק שעייר ומניח חצי הפרק שנטל אבל אם כשמוסיף ליטול הכל בשטיפה אחת עד הפרק שרי ואין הטעם תלוי משום טומאה אלא משום שאין דרך נטילה בכך כדאמרי' בריש פרק שני דגיטין (דף טו:) אלא דקא משי פלגא פלגא דידא הא אמרי דבי ר' ינאי ידים אינן טהורות לחצאין והא דלא מייתי התם מתניתין דהכא דאין מוסיף על הראשונים משום דפלוגתא הוא בתוספתא דר' מאיר ור' יוסי ובירושלמי דחלה פרק שני וכן בירושלמי דברכות בפ' אלו דברים אמרינן התם תני המים שלפני המזון רשות ושלאחר המזון חובה אלא שבראשונים נוטל ומפסיק ובשניים נוטל ואינו מפסיק מהו נוטל ומפסיק ר' יעקב בר אחא אמר נוטל ושונה ר' שמואל בר יצחק בעי נוטל ושונה ואת מר רשות אית בעי מימר מהלך ארבעת מיל ואת מר רשות ואמר ר' יעקב בר אידי על הראשונים נאכל בשר חזיר ועל השניים יצאה אשה מביתה ויש אומרים שנהרגו עליה שלש נפשות משמע דמפסיק היינו דמנגב תחלה ואח"כ נוטל כמו שפירשתי אבל באחרונים אינו מפסיק כלומר דאין צריך לקנח. לאחרונים קרי שניים כדקאמר על השניים יצאה אשה מביתה: תני"א בתוספת"א [פ"ב] שנים שנטלו שתי ידיהן זו מממינית וזו מממינית אע"פ שחוזרין ומערבין בקילוח ידיהן טמאות שמתחלה לא נטלו מן רביעית אלא פוסלין ידיהן. פ' שני כלים שאין בכל אחד כי אם ממינית דהיינו רביעית בין שניהם ואלו השנים לא נטל כל אחד כי אם ידו אחת ובבת אחת שפכו משני הכלים על שתיהן שהקילוח מתערב אפ"ה ידיהן פסולין ועו"ד תני"א בתוספ' [רפ"א ע"ש] מי רביעית נותנין לידים לאחד אבל לא לשנים מחצי לוג לשלשה אבל לא לארבעה מלוג לחמשה אבל לא לעשרה ולא למאה מוסיפין על הראשונים ואין מוסיף על השניים דברי ר"מ רבי יוסי אומר מי רביעית נותנין לידים לאחד אף לשנים חצי לוג אף לשלשה אף לארבעה מלוג לחמשה ולעשרה ולמאה ומוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים כיצד נטל את הראשונים ושפשף ונמלך ונטל את השניים ואין כדי שיגיעו לפרק ה"ז מוסיף עליהן. פירוש ששפשף שקינח ידיו במפה דשיפשף לשון קינוח הוא כמו שאפרש בפרק שני: ב בכל הכלים נותנין לידים. בין של עץ בין של עצם בין של זכוכית ואפילו בכלי גללים דלא חשיבי כלים לענין טומאה: דפנות הכלים ושולי המחץ. שברי כלים כינהו וכן מגופה לאו לתשמיש לתוכה עבידא אלא לכסוי חבית: בחפניו. שלא ימלא חפניו מים ויריק על ידי חבירו: שאין ממלאין. מילוי מים חיים לקדש בהן מי חטאת דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי: ואין מקדשין. נתינת האפר על גבי המים: ואין מזין. שטובל האזוב בכלי כדי להזות: צמיד פתיל. שברי כלי חרס שהקיפן צמיד פתיל ומונחין באהל המת אין מצילין על מה שבתוכן: שאין מצילין. כמו ואין מצילין ואורחיה דתנא למיתני הכי כדאשכחן בפרק שני דכתובות (דף כח.) שכתוב ברוב ספרים שאין אדם נאמן על עצמו ופי' כמו אין אדם נאמן ודכוותה בפ"ק דביצה (דף ב.) דתנן שאפר כירה מוכן הוא ואמר רבא בגמ' [שם ח.] הכי קאמר ואפר הכירה מוכן הוא: מיד כלי חרס. לענין תוך תוכו דשברי כלי חרס הנתונין בתנור ופיהן למעלה מן התנור ושרץ באויר התנור אין השברים מצילין על האוכלין שבתוכו וכל הכי תנן נמי במס' פרה פ' חמישי [מ"ה] ותני נהו התם אגב קידוש והכא תני נהו אגב ידים וקצת קשה דלא תני התם ידים: תני"א בתוספת"א [שם] מגופה שהתקינה לכלי נוטלין הימנה לידים החמת והכפישה אע"פ שפחותין נוטלין מהן לידים השק והקופה אע"פ שמקבלין אין נוטלין מהן לידים השידה והתיבה והמגדל בזמן שאין עשויים לאהלים נוטלין מהן לידים בזמן שהן עשויים לאהלים אין נוטלין מהן לידים אין הכהנים מקדשין במקדש אלא בכלי ואין משקין את הסוטות אלא בכלי ואין מטהרין את המצורע אלא בכלי שולי כלי עץ וכלי עצם וכלי זכוכית אין נוטלין מהן לידים. קירקסן שפן ועשאן כלים נוטלין מהן לידים אם יש להם קבלת רביעית. החוקק באמת המים ועשה לה בית קבלה אע"פ שתלשוה מים וחברוה אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין הימנה ואינה צריכה צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה תלשה וחיברה וחישב עליה אחר תלישתה ממלאין בה ומקדשין ומזין הימנה וצריכה צמיד פתיל ופוסלת את המקוה. פי' שהתקינה שחקק בה כדי לקבל רביעית· חמת וכפישה מיני נודות של עור. שפחותין ובלבד שיחזיקו רביעית דאמרינן בפרק כל הבשר (דף קז.) דכלי שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנו לידים. שק וקופה אין מלאכתן למים דרובן אין מקבלין מים. אין הכהנים מקדשין במקדש אלא בכלי קדוש ידים ורגלים מן הכיור וכיור נמי דוקא אלא שיהא כלי שרת כדאיתא בזבחים בפרק [כל הזבחים] שקבלו (דף כב.) ירחצו לרבות כלי שרת. החוקק באמת המים דכוותה תניא(בתוספ')א)לאהלות ופרשתיה בפ"ה דאהלות: ג שנפסלו משתיית בהמה. כגון סרוחין אבל נפסלו מחמת טיט המעורב בהן אפילו בקרקע פסולין כדפרישית בסוף פרק שני למקואות: בכלים פסולין. דלא תקון רבנן נטילה אלא בראויין לשתיית בהמה: בקרקע כשרין. להטביל ידיו דהא מקוה נינהו ובפרק כל הבשר (דף קו.) פליג ר' שמעון בן אלעזר בברייתא דאמר אף בקרקע טובל בהן כל גופו אבל לא פניו ידיו ורגליו ומוקי לה התם דפסקינהו בבת בירתא וקשה מכאן למאי דגרס רש"י התם תני טבריא חזקיה אמר אין נוטלין מהם לידים ורבי יוחנן אמר כל גופו טובל בהן אבל לא פניו ידיו ורגליו

א) נ"ל פ"ד דפרה ופרשתיה בפ"ה דפרה

פרק ראשון

א מי א) [א]רביעית נותנין לידים לאחד אף לשנים [ב]מחצי לוג לשלשה או לארבעה מלוג לחמשה ולעשרה ולמאה ר' יוסי אומר ובלבד [ג]שלא יפחות לאחרון שבהם מרביעית [ג]מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים: ב [ד]בכל הכלים נותנין לידים אפילו בכלי גללים בכלי אבנים בכלי אדמה [ה]אין נותנין לידים לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא במגופת החבית [ו]ולא יתן לחבירו בחפניו מפני [ז]שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת [ח]ואין נותנים לידים אלא בכלי [ט]ואין מצילין בצמיד פתיל אלא כלים שאין מצילים מיד כלי חרש אלא כלים: ג [י]המים שנפסלו משתית הבהמה בכלים פסולין ובקרקעות כשרים

א כבר ידעת כי לוג ד' רביעיות והנטילה הזאת אשר התירו בפחות מרביעי' לכל אחד אמנם הוא במים שניים אבל מים ראשונים לא יהיו פחות מרביעית לכל אחד וסבת מה שהקלו במים שניים והיותם ראוים בפחות מרביעית לפי שהידים כבר נטהרו במים ראשונים והוא אמרם בסבת זה שאני התם דקא אתו משירי טהרה ואין אנו צריכין אלא מה שימשח כל היד בלבד ואמר ר' יוסי כי אע"פ שהם מים שניים אינם צריכין רביעית לכל אחד אלא שיעור מה שיכלול היד בלבד אכן צריך שיהיה במים אשר שפך ממנו השיעור הזה המיעוט רביעית והוא ענין אמרם ובלבד שלא יפחתו לאחרון שבהם מרביעית ר"ל שיהיה בכלי בעת שישפך ממנו האחרון רביעית ואמרו מוספים על השניים ביארה זאת התוספתא וזה כי המים הראשונים כשרחץ קצת ידו היד כולה נשארה בטומאה ולא נאמר שירחץ החלק אשר לא תתרחץ ותשלם לה נטילה ראשונה אבל צריך שירחץ ידו כולה ובמים שניים אין הדבר כן אבל כשרחץ קצת ידיו ותמו המים או נפסק השפיכה חוזר ומשלים רחיצת ידו שישפוך מים על החלק אשר לא נתרחץ והוא אמרם כיצד נטל את הראשונים ושפשף וחזר ונטל את השניים ואין בהם במים שיגיע לפרק הרי זה מוסיף עליהן אחד הנוטל לידו אחת וא' הנוטל לשתי ידיו ואין הלכה כר' יוסי: ב לא יתן לחבירו בחפניו. שלא ימלא ידיו וישפוך ע"י חבירו אשר רוצה לטהר ידיו וכבר

קדם

פירוש הרא"ש

זאת הקדמה כתב הרמב"ם למסכת ידים נקדים

שביארנו בסוף מסכת זבין ומפני זה צריך נטילת ידים לתרומה ואפילו לפירות בין היו ידיו טמאות ודאי בין [...]נטילה לתרומה אבל לקדש אין הנטילה מועלת אלא טבילת ידים בין היו טמאות בין היו ספק צריך טבילה כדאיתא [...] ולקדש מטבילים ואין חילוק בין טבילה לנטילה אלא שהנטילה אפילו במים שאובים אלא שיתן בכלי על [...]מים שאובים שנתקבצו למקום אחד לא הוי נטילה וגם שלא יהיה מראה המים משונה ושיהיה רביעית [...] אדם דבעינן קפדיתו אחותא אמנא קפדיתו אשיעורא א"ל אין אבל טבילת ידים א"ל מים שאובים [...] משאר המקואות והוא שיהיה מ' סאה כמו שנתבאר בפ"ק דמקואות ונטילת ידים בין לחולין בין לתרומה [...]ושמור זה העיקר כשהיו ידי האדם טמאות ונתן עליהם מים לטהרם ושיעורו לא יהיה פחות מרביעית כמו [...] ידיו טהורות אבל צריך לרחצם אחר כך במים אחרים ואז יאכל בתרומה שהמים שנטל בהם תחלה נטמאו [...]תחלה כמו שביארנו וכשיטול אח"כ במים אחרים לטהר מטומאת המים שנגעו בידיו הא"ל ונטמאו מפני [...] שנטל ראשונה נקראים מים ראשונים וכמים שנטל שניים נקראים מים שניים ובתוספתא שנית הנוטל ידיו [...] ר"ל שיחכך זו בזו ואיתמר ששפשף בחבירתה טמאה בראשו או בכותל טהורה ע"כ לשון הרמב"ם ז"ל ושמור [...]שם עיקר זאת המס': א לידים לאחד. תיקנו חכמים שלא יטול אדם ידיו בפחות מרביעית מים ושנים

א) נ"ל לחולין · ב) נ"ל אחד ·

ורגליו פי' לחזקיה אין נוטלין מהן לידים אבל מטבילין מהן לידים ולרבי יוחנן לאסור אפילו להטביל לידים ומוקי לה התם דפסקינהו בבת בירתא ובפלוגתא דרבי שמעון בן אלעזר ורבנן והשתא קשה סתם מתני' דהכא דלא כר' יוחנן ובכל דוכתא אית ליה לרבי יוחנן הלכה כסתם משנה וליכא למימר דמתני' דהכא מיירי בדלא פסקינהו חדא דהאי מפליג בין כלים לקרקע ליפלוג בדידה ועוד דבתוספתא קתני מילתיה דר' שמעון בן אלעזר ולא קתני מילתיה דרבנן משמע דר' שמעון בן אלעזר קאי אמתני' ובדפסקינהו בבת בירתא מוקמינן פלוגתייהו ונראה כגירסת רבינו גרשום ורבינו חננאל דגרסי התם במילתיה דר' יוחנן הטבלת כל גופו טובל בהן פניו ידיו ורגליו לא כל שכן : דיו קומוס וקנקנתוס . בפ' שני דגיטין(דף יט.) מפרש להו : עשה בהן מלאכה או ששרה בהן פתו פסולין . בפרק כל הבשר (דף קה.) אמרינן התם דמים ראשונים נוטלין בין בחמין בין בצונן ואמר רבי יצחק ב"ר יוסף אמר ר' ינאי לא שנו אלא שאין היד סולדת בהן אבל היד סולדת בהן אסור סולדת פירוש נכוית ופירש שם בקונטרס משום דבטלם ושתנו מתורת מים וכאן נמי יש לומר דהיינו טעמא : שמעון התימני . מתמנת היה ואית דגרסי התיבני : אפילו נתכוין . לשון אפי' לא יתכן אלא אם כן גרסינן פסולין ואי גרסינן כשרין גרסינן אם נתכוין לשרות פתו בכלי זה ונפל הפת לכלי אחר כשרין המים לנטילה הואיל ונפל בהן הפת שלא במתכוין : ד או שמיחה בהן את המדות. בדבר שנדבק יפה ויוצא בדוחק שייך לשון מיחוי כי ההיא דפרק הספינה (דף פח.) החנוני מקנח מדותיו פעמים בשבת וממחה את משקלותיו פעם אחת בשבת וכי ההיא דתנן בפסחים בפרק אלו דברים(דף סח.)מיחוי קרביו ואמרי' בגמ' שירקא דמעיא דנפיק אגב דוחקא דסכינא כדכתיב (ישעיה ה) חרבות מחים גרים יאכלו ומתרגם רב יוסף נכסי רשיעיא לדיקיא יחסנון : פוסל בחדשים. דאע"פ שהם נקיים אין רגילות להשתמש בהן עד שידיחם : ה מטביל בהן הגלוסקין . היינו קיטוף דפרק כל שעה (דף לו.)דאמרינן את שלשין בו מקטפין בו דלאחר עריכת הלחם שחין פניו במים או ביין פעמים שמטבילין הגלוסקין במים פעמים שטובל ידיו במים וטח בהן פני הגלוסקין והיינו דתנן הכא דאם הטביל את הגלוסקין במים פסולין לנטילה דהוי כמו שרה בהן פתו . ואם מדיח בהן ידיו כלומר שטבל ידיו במים וטח פני הגלוסקין בידיו כשרין לנטילה: מטה חבית על צדה ונוטל. ולא דמי להא דאמר רב פפא בפ' כל הבשר (דף קז.) האי אריתא דדלאי אין נוטלין ממנו לידים שדולה מים מן הבור ושופך לצינורות להשקות את השדה דאין נוטלין מן הצנורות את הידים משום דלא אתי מכח גברא דהתם שספך מן הדוולא לצנורות כשהמים נופלים מן הצנורות על ידיו אין זה חשוב מכח גברא אבל הכא שהאדם עצמו הטה החבית אפילו הלך וישב לו אחר כך והחבית שופכת מים כל היום כולו מחמת הטייתו כח גברא הוא אי נמי האי תנא דמכשר בקוף לא חייש אכח גברא וסוגיא דהתם כרבי יוסי דפוסל בשני אלו כלומר במטה החבית ובקוף וטעמא דתרווייהו משום דבעי כח גברא אבל מניח חבית בין ברכיו שברכיו מסייעין לשפוך הוי כח גברא ובתוספתא בעי רבי יוסי כוונת נותן ונוטל והא דמשמע הכא דמודה בחרש שוטה וקטן הנהו בני כוונה נינהו : תני' בתוספת' [פ"א] המים שהנחתום מטביל בהן גלוסקין אע"פ שלא נשתנו מראיהן פסולין וכשהוא נוטל ידיו ונותן על גבי ככרות אם [ב] לא נשתנו מראיהן פסולין ואם לאו כשרין מים שלפני הנפח אע"פ שלא נשתנו מראיהן אין נוטלין מהם לידים מפני שבידוע שנעשתה בהן מלאכה ושלפני הספר אם נשתנו מראיהן פסולין ואם לאו כשרין הכל כשרין ליתן לידים אפילו טמא מת אפילו בועל נדה כל שאינו מטמא במשא כשר ליתן לידים הנוטל מתכוין והנותן אין מתכוין הנותן מתכוין הנוטל אין מתכוין ידיו טהורות ר' יוסי אומר ידיו טמאות הפקיע את המולייאר ונפל הימנו לידים או שנפל מן הסילון שיש בו כדי קבלת רביעית ידיו טהורות ור' יוסי אומר ידיו טמאות ומודה ר' יוסי שאם הניח חבית בין ברכיו או בין אצילי ידיו ונפל שידיו טהורות. פי' מים שלפני הנפח דרכו לכבות בהן את הברזל והיינו שנעשתה בהן מלאכה . כל שאינו מטמא במשא כלומר שאינו מטמא את המים במשא ולפי זה אסור ליטול מים מן הנדה ומן העובדי כוכבים שגזרו על העובדי כוכבים שיהיו כזבים לכל דבריהם כדאמרינן בפ' בנות כותים (דף לד.) ואפילו מטמא מת נמי אסור דעל כרחך לא שרי הכא ליטול מטמא מת אלא בכלי אבנים דלא מקבלי טומאה דאי בכלי המקבל טומאה קא מטמא ליה טמא מת לכלי וגמלא כלי מטמא את המים ומיפסלי לנטילה כמו מכל המטמא במשא ולקמן נמי בפרק שני משמע בהדיא דמים שמאין פסולין לנטילה ולפי זה אין תקנה בזמן הזה דאם דלה עובד כוכבים מים אסור ליטול מהם שהכל טמאין ונוגעין בכלי ובמים ויש מפרשים דהכא בנוטל ידיו לתרומה איירי ולא בנוטל ידיו לחולין דאי לא תימא הכי נדה ויולדת היאך נוטלת לעצמה הא מטמאות במשא ואין זה דיוק דהא אמרי' בחולין בפרק כל הבשר (דף קו.) דנוטלין ידים לחולין משום סרך תרומה וכיון דמשום סרך תרומה הוא אין חילוק בין תרומה לחולין ואפילו נדה דלאו בת אכילת תרומה היא ומים שעל ידיה שמאין תקון רבנן נטילת ידים . הפקיע את המולייאר שעשה בו סדק ויצא המים כמו [ב"מ מ.] סקע כדא · נפל מן הסילון היינו כעין אריתא דדלאי דכל הבשר (דף קז.) שממלא הכלי ומערה בסילון וסוגיין דהתם כרבי יוסי :

כשרים [א]נפל לתוכן דיו קומוס וקנקנתום ונשתנו מראיהן פסולין [ב]עשה בהם מלאכה או ששרה בהן פתו פסולין שמעון התימני אומר [א] אפילו נתכוין לשרות בזה ונפל לשני כשרים : **ד** [ג]הדיח בהם את הכלים או שמיחה בהם את המדות פסולים [ד]הדיח בהם כלים מודחים או חדשים כשרים ר' יוסי פוסל בחדשים: **ה** [ה]המים שהנחתום מטביל בהן את הגלוסקין פסולין וכשהוא מדיח את ידיו בהן כשרים [ו]הכל כשרים ליתן לידים אפילו חש"ו [ז]מניח חבית בין ברכיו ונוטל [ח]מטה חבית על צדה ונוטל [ט]והקוף נוטל לידים רבי יוסי פוסל בשני אלו :

פרק שני

א א) **נטל** [י]לידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה לב' ידיו משטיפה אחת רבי מאיר מטמא עד שיטול מרביעית [כ]נפל ככר של תרומה טהור רבי יוסי מטמא : **ב** [ל]נטל את הראשונים למקום אחד ואת השניים למקום אחר ונפל ככר של תרומה על הראשונים טמא ועל השניים טהור נטל את הראשונים ואת השנים למקום אחד ונפל ככר של תרומה טמא [מ]נטל את הראשונים ונמצא על ידיו קיסם או צרור ידיו טמאות שאין המים האחרונים מטהרין אלא המים שעל גבי היד רשב"ג אומר כל שהוא מבריית המים טהור :

קדם פירוש ההלכה הזאת ונתבארו ענייה בה' של פרה דרשהו משם : **ג** שרה בהן פתו · ר"ל אם שרה במים ההוא פת כבר הפסיד ושמו מכלל השופכים ואין נוטלין מהם לידים וא"ר שמעוני אילו נתכוין לשרות במים ההוא פתו ונפל הפת במים אחרים הרי הוא כשר כיון שלא נתכוין לעשות בו מלאכה אמנם היה זה שלא לרצון : ואמרו ואפי' נתכוין ר"ל כמו אם לא יהיה על דרך התבוננות כאילו אומר מפליא בתמיה ואפילו לא היה בכונה לא יפסיד אבל הם כשרים ואין הלכה כר"ש התימני : **ד** מיחה בהם את המדות . שיכשך בהן את המדות עד שלא ישאר בהן ריח הדבר המדוד ואין הלכה כר' יוסי : **ה** אלו גלוסקין כמו כעכין וכיוצא בהם שהוא מעיסה טובה עשויה בטוב ובש"ס(פסחים דף ג:)שמא ימלא גלוסקין יפיפיה וכשמכינים העיסה הזאת במים כדי שימשח במים ההם פוסל לפי שהעיסה משנה אותם וגם כן נעשה בה מלאכה אמנם המים אשר רחץ בו ידו בעת שילוש העיסה ויקח בחפניו מן המים איננו פוסל לפי שידו לא תשנה המים והמלאכה איננה נעשת אלא במים אשר עלו בידו ולא במים אשר נשארו בכלי : והקוף · בערב *קד"ר והוא אשר קורין אותו במצרים *אל נסג"א בלשון ערב אמר רבי יוסי שהוא פסול כששפך המים על היד וכן אינו ראוי שיטול הכלי וישפכו המים ממנו על הידים ויהיה האדם עצמו אשר הטה אותה עד שנשפכו המים על ידו אשר נטל ידיו ואין הלכה כרבי יוסי : **א כבר** נתבאר בחגיגה(דף כד:)כשנטמאת ידו האחת לא הטמא האחרת וכן כשנטמאו הידים יחדיו מטהרין אחד אחד וזה מותר לתרומה וכאשר נטמאו ידיו שניהם ורחץ אותם בשפיכה אחת אמר רבי מאיר כי לא יצא ברחילה הזאת לפי שהמים מטמאים בידו האחת ולא תרחץ האחרת וכאילו רוחץ השניה ברחילה האחרת וע"כ צריך שירחץ אותה אח"כ ברביעית ואז תטהר והוא מצריך במים שניים רביעית כיון שמים ראשונים היו שטיפה אחת לב' ידים והלכתא כת"ק אשר יאמר כי אפילו היו שתי ידיו משטיפה אחת יצא ורחץ מים ראשונים כמטותן : **ב** כבר הודעתיך בהקדמה אשר קדמתי כי מים הראשונים תחלה וכשנגע בהן ככר של תרומה חזר שני כמו שנסתרם אמנם מים שניים הם טהורים וכאשר טהר ידיו במים ראשונים ומצא על ידיו עץ או אבן היא חציצה ואין ידיו טהורים והם נשארים בטומאתן ולא יהיו מים שניים אשר ירחץ בהם טהורים ולא יטהרו הידים לפי שאין כונתו במים שניים שיטהרו הידים ויסירו טומאתם ואמנם הכונה בהם שיסירו מה שנתלה ביד ממים הראשונים אשר הם משקין טמאים כמו שביארנו וזה ענין אמרו שאין המים האחרונים מטהרין אלא המים שעל גב היד והבן זה ואמרו כל שהוא מבריית המים טהור רלה לומר שהוא אינו חוצץ ואם נפלו על ידיו במים ראשונים דבר מן הרמשים המתילדים במים העומדים ידיו טהורות ואין הלכה כרשב"ג ובתוספת'(פ"א) כל החוצצין בגוף חוצצין בידים ובקדום

א משטיפה אחת . שבבת אחת שפך מים עד הפרק : ידו טהורה . אע"ג דאין בכלי רביעית אלא דאתו משירי טהרה: שתי ידיו *משטיפה אחת' שבפעם אחת שפך על שתי ידיו עד הפרק אע"ג דאתו משירי טהרה : רבי מאיר מטמא . את ידיו עד שיטול מרביעית : נפל ככר של תרומה . על אותן מים שנפלו מידיו לארץ : טהור . כמו שהידים טהורות : ר' יוסי מטמא *בנגד אבל הידים ודאי טהורות מידי דהוה אסיפא דנטל את הראשונים ואת השניים למקום אחד ורבי מאיר סבר דלא דמי דהתם איפסיק והכא לא איפסיק : **ב** נטל את הראשונים למקום אחד . בזוית זו והשניים בזוית אחרת ונפל ככר של תרומה למקום שנפלו הראשונים טמא הככר והוא הדין אם נגע הככר במים ראשונים שעל ידיו שהככר טמא : על השניים טהור . דשניים טהורין הן אבל ראשונים ושניים למקום אחד ונפל ככר של תרומה על המים שנפלו טמא כדקתני סיפא שאין השניים מטהרין אלא מים שעל גבי ידיו כלומר הראשונים שעל גבי ידיו השניים מטהרין אבל הראשונים שנפלו לארץ אין השניים מטהרין : ונמצאת על ידיו קיסם או צרור . אע"פ שהן רפויים ובאין בהם המים : ידיו טמאות . אע"פ שנתן עליהם את השניים משום דמים שעל הצרור נטמאו מחמת ידיו : שאין המים האחרונים מטהרין אלא מים שעל גבי היד . כלומר ולא שעל גבי הקיסם והצרור : כל שהוא מבריית המים טהור . אפילו מה שעל גבי הצרור אי נמי מודה רבן שמעון בן גמליאל במים שעל גבי הצרור אלא אהא דנקט תנא קמא מים שעל גבי היד קאי ואתא רבן שמעון בן גמליאל לרבויי אפילו יבחושין אדומים שברייתן מן המים כדאיתא בפרק כל הזבחים שקיבלו (דף כב.) : תניא בתוספתא [פ"א] אחד הנוטל ידו אחת ואחד הטובל שתי ידיו אחד ידו של גדול וא' ידו של קטן צריך ליטול מי רביעית רשב"ג אומר שתי ידיו של שנים נידונות כשני אנשים כילד שנים שנטלו לשתי ידיהן מי רביעית לא יחזיר השני ויטול ידיו משירי רביעית הנוטל את ידיו צריך לשפשף את ידיו שפשפה בחבירתה טמאה בראשו או בכותל טהורה חזר ונגע בהן טמאה הנוטל ידיו משטיפה אחת צריך ליטול מי רביעית דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר לשתי ידיו צריך שיטול מי רביעית לידו אחת אפילו נטל משירי רביעית כשר כל החוצצין בגוף חוצצין בידים ובקידוש ידים ורגלים בבית המקדש . פי' צריך ליטול מי רביעית שיהא בכלי רביעית · נידונות כשני אנשים כמו שמפרש כילד . לא יחזיר השני ויטול ידיו כלומר ידו השניה דמתחלה לא נטל כי אם ידו האחת וזאת השניה נעשית כיד אדם אחר שלישי

הגה"ה

*ס"א ולא יתכן דמשמע שתי ידיו משטיפה אחת הוא דלא הא משתי שטיפות מהני הא אדרבה בשטיפה אחת עדיף כדאשכחן בריש מכילתין דפליגי במוסיפין אלא מים ראשונים קרי שטיפה אחת כל זמן שלא נטל כי אם פעם אחת עד הפרק ובידו אחת הוא דסגי בפעם אחת אע"פ דאין בכלי רביעית אלא דאתו משירי טהרה אבל לשתי ידיו אע"ג דאתו משירי טהרה לא מהני עד שיטול ב' פעמים עד הפרק ובהא ליכא מאן דפליג לר"מ ובככר של תרומה הוא דפליגי היכא דנטל את הראשונים מרביעית ונפל עליהם ככר של תרומה דר"מ סבר כי היכי דמהני לטהר ידיו מהני נמי לטהר עצמן ורבי יוסי סבר לטהר ידיו מהני ואינהו גופייהו טמאין היכא דנפלו ואפילו מים הנשארים על ידיו אם נגע בהם ככר של תרומה נטמא עד שיבואו שניים ויטהרום אף על גב דלטהר ידים לא בעי שניים דאי בעי מגגב ידיה ואכיל והך דנטל ראשונים למקום אחד והשניים למקום אחר נפקא מינה אפילו לר"מ דהא דמטהר ר"מ בראשונים ה"מ כשנטל מרביעית אבל מפחות דאתו משירי טהרה צריך ליטול ראשונים ושניים כדפרישית וראשונים טמאין ושנים טהורים · ע"כ :

מטה החבית על צדה ונוטל · ולא דמי להא דאמרינן בפרק כל הבשר אריתא דדלאי אין נוטלים מהם לידים פי' דולין מים מן הבור ושופכים בצנורות להשקות השדות אין נוטלין מן הצנורות לידים דלא אתו מכח גברא דהתם הוא שהנוטל רחוק ממקום ששופכין המים לצנור ונתגלגלו המים עד סוף הצנור פסיק כח גברא אבל הכא שמטה האדם את החבית אפילו הלך וישב לו כל המים היוצאים מן החבית מכח הטייתו חשיב כח גברא א"נ האי תנא דמכשיר בקוף לא בעי כח גברא וסוגיא דהתם כר' יוסי דפוסל בשני אלו בקוף ובמטה חבית משום דבעי כח גברא · תוספתא המים שנחתום מטביל בהם את הגלוסקין אע"פ דלא נשתנו מראיהן פסולין וכשהוא טובל ידיו ונותן ע"ג ככרות אם נשתנו מראיהם פסולים ואם לאו כשרים שלפני הנפח אע"פ שלא נשתנו מראיהם פסולים מפני שבידוע שנעשה בהם מלאכה שלפני הספר אם נשתנו מראיהם פסולים ואם לאו כשרים הכל כשרים ליתן לידים אפילו טמא מת אפילו בועל נדה כל שאינו מטמא את המים במשא כשר ליתן לידים והאידנא שכל המים טמאים יכול ליטול מעובד כוכבים או מן הנדה דבלא"ה כל המים טמאים וה"א בענין אחר (ר"מ אין הלכה כר' יוסי) :

א נטל ידו אחת וכו' · נטל ידו אחת שלא רצה לטהר אלא ידו אחת ונטלה בשטיפה אחת ולא שפך פעמים עליה : ידו טהורה · אע"פ שלא היו במים רביעית אלא דאתו משירי טהרה אבל אם נטל שתי ידיו בשטיפה אחת ר"מ מטמא עד שיטול מי רביעית אע"ג דאתו משירי טהרה כיון שלא שפך פעמים על ידו אבל אם היו רביעית נטהרו ידיו בשטיפה אחת : נפל ככר של תרומה · על המים שנפלו מידיו לארץ טהור כמו שידיו טהורות : רבי יוסי מטמא · הככר אע"פ שהידים טהורות מידי דהוי אסיפא נטל את הראשונים והשניים למקום אחד ור"מ סבר דלא דמו דהתם מפסיק והיו הראשונים טמאים ולא טהרום השניים והכא לא מפסיק : **ב הראשונים** למקום אחד והשניים למקום אחר ונפל ככר של תרומה · במקום שנפלו הראשונים טמא והוא הדין אם נגע הככר במים הראשונים שעל ידיו : על השניים טהור · דשניים טהרו המים והידים וטהורים הם : הראשונים ושניים למקום אחד ונפל שם ככר של תרומה טמא · כדקתני בסיפא שאין המים האחרונים מטהרים אלא את המים שעל גבי היד אבל המים שנפלו לארץ אין השניים מטהרין : ונמצא על ידיו קיסם או צרור · אע"ג דרפויים הם ובאו בהם המים ואין כאן חציצה ידיו טמאות לפי שהמים שעל הצרור נשארו בטומאתן וחזרו וטמאו את היד : כל שהוא מבריית המים טהור · לפי שאמר תנא קמא שאין האחרונים מטהרים אלא מים שעל גב היד ואתי רשב"ג למימר גם אם היו על היד דבר שהוא מבריית המים כגון יבחושין אדומים כדאיתא בפרק כל הזבחים המים אחרונים מטהרים אותם (ר"מ · הלכה כת"ק דידיו בשטיפה

מסורת הש"ס

א) [גיטין יט:] לפי גירסת ר"ת שם ד"ה סטול]

פירוש רב האי גאון

ה קלוסקין · פי' גנראיק הוא ככר עגול : ב קיסם או צרור · פירוש קיסם עץ:

הגהות הגר"א

[א] במשנה אפילו נתכוין לשרות · נ"ל אם נתכוין לשרות : [ב] בר"ש אם לא נשתנו מראיהן פסולין נמחק תיבת לא :

[נ"ל קו"ד] [נ"ל אל נאג"ס] [נ"ל בככר]

מהר"ם מרוטנבורג

ג אפילו נתכוין וכו' פסולים משום דשמעי' לת"ק דאמר דוקא שרה בהן פתו דמשמע דמתכוין לשרות הא נפל מידו לתוכן כשרים כיון דלא שרה בכוונה ... ונפל בזה פסולים ... שמעון התימני אפי' נתכוין וכו' :

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהל' ברכות הלכה ו טוש"ע א"ח סימן קס סעיף א :
יב ב מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ג :
יג ג ד ה מיי' שם טוש"ע שם :
יד ו מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע א"ח סימן קנט סעיף יא :
טו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט :
טז ח מיי' שם טור ש"ע שם ס"י :
יז ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב :
א י מיי' פי"א מהל' מקוואות הלכה ו ופ"ו מהלכות ברכות הלכה י ע"ש בכ"מ טוש"ע יו"ד סי' קסב סעיף ג :
ב כ מיי' פי"א מהל' מקוואות הלכה ג :
ג ל מיי' פי"א מהל' מקוואות הלכה ג :
ד מ מיי' שם סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן קסא סעיף ב וסעיף ד וס"ט :

פירוש הרא"ש

נטילה אלא בראוין לשתייה בהמה אבל בקרקע כשרים לטבילת גופו וכ"ש לטבילת ידים אבל אם הם עכורים מחמת טיט המעורב שאין הסוס שוחה ושותה מהם אפילו לטבילת ידים אינם ראויים כדאיתא בפ"ג דזבחים (דף כב.): קומוס · גומא: קנקנתום · אויירמנ"ט : עשה בהם מלאכה · כגון שצינן בהם יין או כיוצא בו : אפילו נתכוין · לא ניחא לשון אפילו אא"כ גרסינן פסולין ואי גרסינן כשרין ראוי לגרוס אם נתכוין והרמב"ם פירש שהוא על דרך תימה וכי אם נתכוין כו' יש לפסול לא אלא כשרין ואין הלכה כר' שמעון התימני : ד הדיח בהם את הכלים כו' או שמיחה · בדבר שנדבק וקשה להעבירו שייך לשון מיחוי כההיא דפרק המוכר את הספינה החנוני ממחה משקלותיו פעם א' בשבת ואמרי' בפ' אלו דברים מיחוי קרביו ומפרש בגמ' שרקא דמעיא דנפיק אגב דוחקא : פוסל בחדשים · דאין משתמשים בהם בלא הדחה (ר"מ · אין הלכה כר' יוסי): ה המים וכו' · פי' מטביל בהן גלוסקין הייט קטוף דפ' כל שעה שפעמים מכניסים הלחם במים ופעמים טובל ידיו במים וטח בהם את פני הגלוסקין ואותן מים כשרים כל זמן שלא נשתנו מראיהן : אפילו חרש שוטה וקטן · ואע"ג דרבי יוסי בעי דעת נותן ונוטל כדאית' בתוספ' הני בני כוונה נינהו :

עין משפט נר מצוה

פירוש רב האי גאון

שליש ומי רביעית ניטלין לשנים ולא לשלשה. צריך לשפשף כלומר לקנח מים שעל ידיו במפה או בשאר דבריה כדאמרינן בפ"ק דסוטה (דף ד:) כל האוכל פת בלא ניגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא ושפשוף לשון קינוח הוא כי הכוה דברים אמר להם הממונה (דף ל.) זאת אומרת מגוה לשפשף ובסוף יום הכיפורים (דף פח.) מבערב ישפשף ובשלא נטל כי אם הראשונים איירי דאי נטל את השניים היכי קתני סיפא נשפשף בראשו חזר ונגע בהן טמאה הרי טיהרו השניים את הראשונים שעל גבי היד כדקתני מתני' ומיהו אפשר דשפשוף בעי לעולם. שפשפה בחבירתה טמאה כגון שנטל ידו אחת ושפשפה בשניה שלא נטל · בראשו או בכותל שפשפה לנגבה טהורה . חזר ונגע בהן לאחר שפשף ידו בראשו או בכותל חזר ונגע באותן מים שבאו מידו על הראש ועל הכותל · טמאה שאותן מים טמאין וחזרו וטמאו את היד שנגע בהן אע"ג דבכל כמה דלא שפשף מיטהרי בשפשוף השתא דחזר ונגע גרע וצריך ליטול כתחלה לידו אחת· אפילו נטל משירי רביעית כשר· על כרחין רבי יוסי לפרושי מילתא דר' מאיר קאתי דהא משמע במתניתין דמודה רבי מאיר בידו אחת : ג חזרו ליד טהורה . דכיון דלא יצאו ראשונים חוץ לפרק לא נטמאו השניים ביציאתם חוץ לפרק אבל כשיצאו ראשונים ושניים חוץ לפרק וחזרו ליד טמאה לפי שנטמאו השניים בראשונים שחוץ לפרק שאין השניים מטהרין את הראשונים אלא עד הפרק אבל מה שיצאו מהם חוץ לפרק אין מטהרין. בפרק קמא דסוטה (דף ד:) אמרינן מים ראשונים צריך שיגביה ידיו למעלה שמא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידים ופירש שם בקונטרס דהכי תנן נטל ראשונים ושניים חוץ לפרק וחזרו ליד טהורה נטל את הראשונים חוץ לפרק ואת השניים עד הפרק וחזרו ליד טמאה אגב חורפיה לא עיין בה דאלו ואלו אם חזרו לפרק א)לבד טמאה כשנטל ראשונים עד הפרק והשניים חוץ לפרק וחזרו ליד טהורה: נטל את הראשונים לידו אחת· בתוספתא מוכח דלאו דוקא ידו אחת אלא כל אחת ואחת בפני עצמה : ידיו טמאות . יש מפרשים משום דכיון דלא נטל את הראשונים כאחת כאילו לא נטל ולא יתכן דברים פ"ב דגיטין (דף טו:) מוכח דאי מפי ידיה הדא ידיו טהורות אלא היינו טעמא דכשצירף ידיו אחרי כן כדי לקבל המים השניים נטמאו ידיו בנגיעתם זו בזו דמים שעל יד זו מטמאין מים שע"ג חבירתה כמו שהיו מטמאין ככר של תרומה כדפרשינן בריש פירקין ובכל מקום שמתקנאות בו טמאות מידי דהוה אשפשף בראשו או בכותל דלעיל בתוספתא וחזר ונגע בהן טמאה וכשנטל השניים לא טהרו את הראשונים כיון שנטמאו מחמת מי חבירתה אלא אדרבה גם השניים נטמאו בהן ודוקא בנטל הראשונים זו לעצמה וזו לעצמה אבל אם נטל את הראשונים לשתי ידיו כאחת נחשבות שתי הידים כיד אחת ואין מטמאות זו את זו : ושפשפה בחבירתה. כבר פירשתיה לעיל בתוספתא : ובלבד שירפו. כלומר שירפו ידיהן כדי שיבאו בהן המים והא קא משמע לן כדתניא בתוספתא [פ"ב] דנוטלין ארבעה וחמשה זה בצד זה ואינו חושש משום ארבעה דברים משום שמא נטמאו משום שמא נעשה בהן מלאכה משום שמא לא ניטלו מן הכלי משום שמא לא ניטלו מן הרביעית . כלומר שאם נפלו מיד זה ליד זה נטמאו ונעשה בהן מלאכה ולא נטלו מן הכלי ואין חוששין נמי שמא לא ניטלו מן הרביעית דאם היה חצי לוג לחמשה ותנן לעיל בפ' קמא [מ"א] מחצי לוג לארבעה ולא לחמשה נמלא כשהשמש סולך ושופך מים על ידיהם (אם) כשנטלו השלשה ונשאר עדיין בכלי רביעית מהניא נטילה לשנים האחרונים וספק הידים טהורות: תני"א בתוספ' [פ"ב ע"ש] נטל את הראשונים זו לעצמה וזו לעצמה ונמלך ונטל את השניים לשתי ידיו כאחת טימאו זו את זו נטל את הראשונים לשתי ידיו ונמלך ונטל שניים זו לעצמה וזו לעצמה [א] אם נתכוין ידיו טהורות ואם לאו טמאות נטל את הראשונים ונטמאה אחת מידיו הרי זה נוטל את השניים בשניה ואינו חושש נטל את הראשונים ויצאו חוץ לפרק ונטל את השניים על גבם ונפל ככר של תרומה מן הפרק ולפנים טמא מן הפרק ולחוץ טהור נטל את הראשונים ואת השניים [ב] חוץ לפרק ונפל ככר [של] תרומה טמא והדין נותן שיהא טהור ומה אם [ג] הראשונים שאין מטהרין [ד] רק המים שעל גבי היד מטהרין את המים שעל גבי הארץ שניים שמטהרין את המים שע"ג היד אינו דין שיטהרו את המים שע"ג הארץ . פירוש אם נתכוין ידיו טהורות לכוונה בעינן כדפרישית לעיל בפרק קמא . ואם לאו ידיו טמאות אפילו נתכוין בראשונים ולא נתכוין בשניים דגרע מאילו לא נטל השניים כלל דמטמאו הראשונים לשניים שלא נתכוין מאחר דים לראשונים טומאה לאחר שנתקנחו מעל גבי ידיו כדמוכח בברייתא דלעיל· ונטמאה אחת מידיו כגון שנגעה במשקין טמאין . נוטל את השניים בידו השניה · וטהורה יד השניה . ואינו חושש אע"פ שהראשונה טמאה היא . נטל את הראשונים ויצאו חוץ לפרק כלומר עד הפרק נטל ומעצמן יצאו חוץ לפרק ונפלו מהם לארץ מהם שיש עתה מהם לארץ כנגד הפרק וכנגד חוץ לפרק ונטל את השניים על גבי הראשונים שעד הפרק . ונפל ככר של תרומה על המים שבארץ מן הפרק ולפנים טמא · דמים שנפלו מן הפרק ולפנים לא טיהרו אותן השניים כדאמרן לעיל שאין האחרונים מטהרין אלא מים שעל גבי היד ולא מים הנופלין לארץ . מן הפרק ולחוץ טהור היינו מים שיצאו מעצמן חוץ לפרק ומשם נפלו לארץ דטהורין הן ואין להן טומאה כלל הואיל וממקום הכשר נטילה באו שם ומשם נפלו לארץ אבל נטל ראשונים ושניים חוץ לפרק ונפלו מהן לארץ טמאין כולם בין מן הפרק ולפנים בין מן הפרק ולחוץ ואין השניים מטהרין אותן שעל הארץ כלל ואפילו שחוץ לפרק אע"פ שהיה בדין מקל וחומר שיהיו טהורין כמו שמפרש ומה אם הראשונים שאין מטהרין את המים שעל גבי היד דבעודם על היד הם טמאים עד שיבואו שניים ויטהרום ואפי' במקום שנתקנחו כדאמרן לעיל ואפי' הכי מטהרין את המים שעל גבי הארץ היינו אותם שיצאו מעצמן חוץ לפרק ונפלו משם לארץ דאם נפל עליהם ככר של תרומה טהור שניים שמטהרין מים שעל גבי היד כדאמרן כ"ש שדין הוא שיהיה לכן לטהר מים שעל גבי הארץ : ד ספק נעשה בהן מלאכה . דמלאכה פוסלת מים לנטילה כדתנן לעיל פרק קמא : יש בהן כשיעור . כדתנן בפרק קמא : טמאין. פסולין לנטילה: ספיקן טהור· אפי' יש במים שנטל כל הנך ספיקות טהור והיינו ספק ליטהר דפליגי בסיפא רבנן ור' יוסי ובאידך בבא מפרש כיצד ליטמא ולטמא טהור : שני ככרים טמאין. דמטמאין את הידים כדתנן לקמן בפ"ג (מ"ב) כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות והשתא קמפרש ספק ליטמא ולטמא וכבר פירש ספק ליטהר : שני ככרים טהורים· בשל תרומה איירי שהידים פוסלות את התרומה : הידים כמות שהיו והככרים כמות שהיו . הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו : תני"א בתוספ' [פ"א] היו לפניו שתי כוסות באחד נעשה בו מלאכה ובאחד לא נעשה בו מלאכה נטל מאחד מהן לשתי ידיו ועשה טהרות [ח] תלויות מן השני ועשה טהרות מן הראשון לא עשה מן השני ועשה מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות אלו ואלו טהורות נטל מאחד מהן בידו אחת ועשה טהרות תלויות מן השני ועשה טהרות מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות אלו ואלו טהורות היו לפניו שתי כוסות אחד טמא ואחד טהור ונטל מאחד מהן לידו אחת ועשה טהרות תלויות מן השני ועשה טהרות מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות נאכלו ראשונות ונטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות טהורות משנעשו שניות שניות תלויות נטל מאחד מהן לידו אחת ועשה [ו] טהרות תלויות את השני ועשה טהרות את הראשון ולא עשה את השני ועשה טהרות את הראשון ועשה את השני ולא עשה אלו ואלו מונחות אלו ואלו תלויות היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שתי כוסות אחד טמא ואחד טהור ונטל [ז] מאחד מהן לשתי ידיו ועשה טהרות תלויות רבי יוסי אומר הטמאה בטומאתה היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני ככרים אחד טמא ואחד טהור ונגעו שתי ידיו בככר אחד בין כאחת בין בזה אחר זה או שנגעה ידו אחת בשני ככרים זה אחר זה הידים והככרים תלויות נגעה ידו אחת בשני ככרים כאחת הידים כמו שהיו והככרים ישרפו . פירוש תלויות לא דמי לספק נעשה בהן מלאכה דמתניתין דידיו טהורות דהתם בכום אחד אבל הכא דבשעת נטילה שני הכוסות לפניו שיש אחד שנעשה בו מלאכה ודאי הטהרות שעשה תלויות : מן השני ועשה טהרות האי טהרות כמו טהורות וטובא איכא בהך ברייתא שכך פירושו כלומר אותן טהרות שעשה טהורות דכיון דאזל ליה כום ראשון הרי שני שעומד לפניו כספיקא דמתניתין ספק נעשה בהן מלאכה ספק לא נעשה בהן . מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה טהרות כלומר טהרות הללו טהורות וטעמא כדפרישית. אלו ואלו טהורות דמגו דמטהרינן בשניות מטהרינן נמי בראשונות ועוד הואיל וכבר אזיל ליה כום שני וכל דינים הללו נמי בידו אחת . הרי אלו מוכיחות דאע"ג דבספק מלאכה מטהרינן כי האי גוונא גבי ספק טומאה החמירו ותולין לשתיהן הואיל ואחת מהן נעשית בכום טמא אבל כשנאכלו הראשונות או שאבדו קודם שנעשו שניות

ג ׳הידים מטמאות ומיטהרות עד הפרק כיצד נטל את הראשונים עד הפרק ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד טהורה נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד טמאה ׳נטל את הראשונים לידו אחת ונמלך ונטל את השניים לשתי ידיו טמאות נטל את הראשונים לשתי ידיו ונמלך ונטל את השניים לידו אחת ידו טהורה ׳נטל לידו אחת ושפשפה בחבירתה טמאה ׳בראשו או בכותל טהורה ׳נוטלין ד' וה' זה בצד זה או זה על גבי זה ובלבד שירפו שיבואו בהם המים: ד ׳ספק נעשה בהם מלאכה ספק לא נעשה בהם מלאכה ספק יש בהם כשיעור ספק שאין בהם כשיעור ספק טמאין ספק טהורים ספקן טהור מפני שאמרו ׳ספק הידים ליטמא ולטמא וליטהר טהור רבי יוסי אומר ליטהר טמא ׳כיצד היו ידיו טהורות ולפניו שני ככרים טמאים ספק נגע ספק לא נגע היו ידיו טמאות ולפניו שני ככרים טהורים ספק נגע ספק לא נגע היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו ב' ככרים טהורים נגע באחד מהם ספק בטמאה נגע ספק בטהורה נגע היו ידיו טהורות ולפניו שני ככרים אחד טמא ואחד טהור נגע באחד מהן ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני ככרים אחד טמא ואחד טהור נגע בשתיהן ספק טמאה בטמאה וטהורה בטהורה או טהורה בטמאה וטמאה בטהורה הידים כמו שהיו והככרים כמות שהיו :

ידים ורגלים בבהמ"ק . וכבר ביארנו חלוקת הגוף במקומות : ג כשנטל את הראשונים חוץ לפרק חזר מה שנכנס מן המים חוץ לפרק משקין טמאים כמו שהקדמנו וכן המים אשר על ידיו וכשנטל מים שניים הם מטהרים כל מה שנטל ידיו ממים ראשונים אמנם מה שנכנס מן המים הראשונים חוץ לפרק אין המים השניים מטהרין אותן לפי שאין מטהרין אלא עד הפרק ועל כן כשחזר מן המים אשר חוץ לפרק לידים טמאו אותם לפי שהם משקין טמאים כמו שבארנו ועל כן כשטהר ידו אחת ואח"כ שפך מים שניים על ב' ידיו הרי נטמאו ידיו שניהם לפי שהמים השניים יטמאו בידו האחרת אשר לא נטהרה במים ראשונים וישובו המשקין טמאין ויטמאו היד האחרת אשר כבר טהרה וכן אם נטל ידו אחת במים ראשונים ונגב ידו הטהורה בידו האחרת או חכך אותה עם ידו האחרת טמאה לפי שהמים אשר עליהם הם משקין טמאין ומטמאים את הידים עד שישפוך עליהם מים שניים ואם חכך אותה בראשו ידו טהורה שכבר ביארנו שמשקין טמאין ואוכלין טמאין אמנם יטמאו הידים לא שאר אברי הגוף והתיר שירחצו אנשים רבים ידיהם קלתם על קלתם ואם היו טמאין ולא נאמר כי המים היורדין מידיו העליונים הם משקין טמאים לפי שהם מים ראשונים והידים אשר תחתיהן לא יטהרו במים ההם כיון שהוא טמא לפי שהם טלם במדרגת יד אחת אנו חושבין אותם ובתנאי שלא ידחקו ידיהם שלא יכנסו בהם המים כדי שלא תהיה חלילה:

ד כבר ביארנו ברביעי של טהרות כי ספק ידים מכלל ספקות שטהרו חכמים וכבר קדם לך במסכתא הזאת כי מים שנעשה בהם מלאכה פסולים לנטילת ידים וידוע הוא כי אוכלין טמאים מטמאין את הידים וכן ידים טמאין פוסלין את התרומה וזה הענין מבואר וזה כי הוא שם כל ספק שנפל בטומאות הידים או בטמאם לזולתם הכל טהור ונשאר הדבר בחזקתו שהיה והוא אמרם הידים כמות שהיו וכן מבואר כי כשיפול הספק אם טהרו את הידים הטמאים כראוי או לא טהרו הרי הן טהורות ואין הלכה כרבי יוסי :

הגהות הגר"א

פירוש הרא"ש

א) [חולין לג:] ב) [חגיגה כד:] ג) [שבת קטז. ע"ש] ד) [מגילה ז. ע"ש] ה)[משנה שבמשניות ליתא זה]

פירוש רב האי גאון

ד גליון שבספר· פירוש שלמעלה מן הדף ושלמטה מן הדף שמו גליון :

נ"ל ראשון

הגהות הגר"א

[א] בר"ש עד שיגע ברצועה · נ"ל עד שיגע במזוזה : [ב] שם ותיבה של ספר בזמן שהן מטורפין ממגלות וכו' כ"ל :

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פ"ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ב :

ב ג מיי' שם הל' ד:

ג ד מיי' פ"ט מהל' אבות הטומאות הלכה ו:

ד ה מיי' שם פ"ט הלכה ו:

ה ו מיי' שם פ"ט הלכה ו:

ו ז מיי' פ"ט מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ו:

ז ח מיי' שם הלכה ה:

ח ט מיי' שם הלכה ו:

פרק שלישי

א א) **המכנים** ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות דברי ר' עקיבא וחכ"א ידיו שניות כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא את הידים להיות תחלות דברי ר"ע וחכ"א להיות שניות אמרו לו לר"ע היכן מצאנו שהידים תחלה בכ"מ אמר להם וכי היאך אפשר להן להיות תחלה אא"כ נטמא גופו חוץ מזה ואוכלין והכלים שנטמאו במשקין מטמאין את הידים להיות שניות דברי ר' יהושע וחכ"א את שנטמא באב הטומאה מטמא את הידים בולד הטומאה אינו מטמא את הידים אמר רשב"ג מעשה באשה אחת שבאת לפני אבא אמרה לו נכנסו ידי לאויר כלי חרש אמר לה ובמה היתה טומאתה ולא שמעתי מה אמרה לו אמרו חכמים מבואר הדבר את שנטמא באב הטומאה מטמא את הידים בולד הטומאה אינו מטמא את הידים: **ב** ג) כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות היד מטמא את חבירתה דברי ר' יהושע וחכ"א אין שני עושה שני אמר להם והלא כתבי קדש שניים מטמאין את הידים אמרו לו אין דנין דברי תורה מדברי סופרים ולא דברי סופרים מדברי תורה ולא דברי סופרים מדברי סופרים: **ג** רצועות תפילין עם התפילין מטמאין את הידים ר"ש אומר רצועות תפילין אינן מטמאות את הידים: **ד** ג) גליון שבספר שמלמעלן ושמלמטן שבתחלה ושבסוף מטמא את הידים ר' יהודה אומר שבסוף אינו מטמא עד שיעשה לו עמוד: **ה** ספר שנמחק ונשתייר בו פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים מגילה שכתוב בה פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים כל כתבי הקדש מטמאים את הידים שיר השירים וקהלת מטמאין את הידים רבי יהודה אומר שיר השירים מטמא את הידים וקהלת מחלוקת ד) ר' יוסי אומר קהלת אינה מטמא [את] הידים ושיר השירים מחלוקת רש"א קהלת מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אמר ר"ש בן עזאי מקובל אני מפי ע"ב ה) זקנים ביום שהושיבו את ראב"ע בישיבה ששיר השירים וקהלת מטמאות את הידים אמר ר"ע חס ושלום לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים שלא תטמא את הידים שאין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים ואם נחלקו לא נחלקו אלא על קהלת א"ר יוחנן בן יהושע בן חמיו של ר"ע כדברי בן עזאי כך נחלקו וכן גמרו:

א זה מבואר הוא כי אי אפשר שיהיו תחלה אלא אם נגע באב מאבות הטומאות יכל אב הטומאה מטמא אדם וכשנגע בידו נטמא כולו ועל כן אמר להם אל תבקשו ממני שאמצא לכם ידים תחלה חוץ מזה והוא בית המנוגע שאם הכניס ידיו לא נטמא כולו ואדם שהוא מטמא בגדים בשעת מגעו אשר הוא תשוב אב הטומאה בענין שהוא יטמא ראשון ושני והוא עם כל זה לא יטמא אדם כמו שביארנו בסוף זבים וכן ג"כ כשנוגע בידים חוזרין תחלה וידוע כי אוכלין שנטמאו במשקין חוזרין שניות וכן הכלים וא"ר יהושע כי ידים שנגעו באוכלים שניים או בכלי שני מטמאין וחוזרין שני וחכמים אומרים כי אוכל ראשון וכלי *שני הוא אשר יטמאו את הידים ומחזירן שניות והלכה כחכמים בב' המאמרים: **ב** כבר ידעת כי השני הוא אשר הוא פוסל את התרומה וכבר ביארנו כי הידים טמאות הם שניות ולפי שאמר רבי יהושע כי מי שנגע בידו בדבר שהוא פוסל את התרומה אשר הוא שני נטמאו ידיו וחוזרין שניות וכן מי שהיתה ידו האחת טמאה ונגעה בידו האחרת טמאתה וחזרה שניה כמותה וחלקו עליו חכמים ואמרו לו אין שני עושה שני והביא להם ראיה מכתבי הקדש אשר הם במדרגת השני שהן פוסלין התרומה כמו שביארנו בסוף זבים ועם זה כשנגע אדם בכתבי הקדש חזרו ידיו שניות ופוסלין את התרומה כמו שנבאר אחר הלכה הזאת והרי שני עושה שני והשיבוהו כי היות הספרים וידים הבאין מחמתם מטמאין את הידים הוא הדבר מדברי סופרים לפי שהם מי"ח דבר שגזרו וכן טומאת ידים כולן כשאר הטומאות ג"כ מדברי סופרי' כמו שכתבנו כי שלמה תקן ערובין וידים וכיון שהדבר כן אין למדין דברי סופרים מדברי סופרים עד שנאמר כמו שהספר פוסל את התרומה ומטמא את הידים כך כל פוסל מטמא את הידים אבל נאמר מאי דתקון תקון מאי דלא תקון לא תקון ולא נלמוד דבר מדבר ואין הלכה כר' יהושע: **ג** כבר ביארנו בסוף זבים הסבה אשר בעבורם גזרו על כתבי הקדש שהן פוסלין את התרומה כשנגעה בהם ולפי שרצו לקיים ולהעמיד הגזרה גזרו ג"כ שידים הבאים מחמת הספר פוסלין את התרומה ושהאדם כשיגע בכתבי הקדש יהיו ידיו שניות ופוסלין את התרומה ועל הגזרה הזאת מדבר בכל הפרק הזה באמרו מטמא את הידים ואינו מטמא את הידים ואחר הגזרה הזאת גזרו זו הגזרה יותר כוללת ממנה ועזבו הענין הזה כולו והוא שכל הידים שניות פוסלות את התרומה בין נגעו בספר בין לא נגעו וזאת היא הנמנית בסוף זבים באמרו והידים מכלל הדברים אשר פוסלין את התרומה והיא הנמנית בי"ח דבר כמו שבארנו בסוף זבים וכן ביאר הש"ס (שבת דף יג:) וטעמם בגזרה האחרונה מפני שהידים עסקניות ואין הלכה כר"ש: **ד** גליון הוא אשר ישאר בלא כתיבה על הכתיבה ותחתיה ובין הדפין ובתחלת הספר ובסופו ורבי יהודה אומר כי אשר ישאר בסוף כל זמן שלא יעשה לו עמוד שיגלל עליו הספר ותכלול אותו קדושת הספר עדיין הוא חול לפי שאפשר שיחתוך מה שנשאר בלא כתיבה ואין הלכה כרבי יהודה: **ה** בידינו עיקר כי פרשת ויהי בנסוע הארון וגו' ובנחה וגו' (במדבר י') הפסוקים כולם הם ספר בפני עצמו אמרו (משלי ט) חכמות (נשים) בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה אלו הן ז' ספרי תורה אכן הם ז' באמרם כי מתחלת הספר עד ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו ומן ויהי בנסוע הארון עד סוף הספר ספר בפני עצמו ויהיה מדבר סיני שלשה ספרים וד' חומשים הנשארים הרי ז' ואמרו מגלה שכתוב בה ר"ל כי היריעה של ספר כיון שנכתב בו זה המנין מן האותיות נתקדשה והיתה מכתבי הקדש רבי יהודה אומר כבן עזאי:

הטופי בשר שקורין פלופ"א בלע"ז . הואיל והראשונים טמאין שמים ראשונים שנטלתי בהן ידי טמאים הריני נוטל גם את השניים מהטמאין . אם עשה כן כלומר שנטל שניים מן הטמאין· צריך לנגב משמע הא נטל שניים מן הטהורים ידיו טהורות ואין צריך לנגב אע"פ שהראשונים היו מן הטמאין וה"ה נומר כן דאם מועילין השניים לטהר הראשונים הטמאים שלישיים נמי יועילו לטהר ראשונים ושניים הטמאים ולא יהא צריך לנגב דמאי שנא אלא לעולם צריך לנגב מטמאים אפי' ראשונים לחודייהו כיון דהיו טמאים והא דנקט ואם עשה כן לאשמועינן דאפילו הכי במטביל אין צריך לנגב שהטבילה מטהרת מים הטמאים בהשקה למקוה והוא דמטביל במי' סאה . שלא יצאו מים חוץ לפרק היינו במים ראשונים אבל משניים לא חיישינן אם לא יצאו ראשונים חוץ לפרק כדתנן לעיל נטל את הראשונים עד הפרק ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד טהורה :

א המכנים ידיו לבית המנוגע . בפ' שני דחולין (דף לג:) מייתי לה : ידיו תחלה·ופוסל את החולין ומטמא אחד ופוסל אחד בתרומה ומטמא שנים ופוסל אחד לקדש ובריית' לחומר בזב מבטבול יום פרשתיה בפר' שני דמסכת טבול יום : כל המטמא בגדים בשעת מגעו . כגון זובו של זב וכל הני דתנן בפ' בתרא דזבים: וכי היאך אפשר להם להיות תחלה · כלומר מה שלא מצינו היינו משום דלא אפשר : את שנטמא באב הטומאה . כלומר אוכלים וכלים שנטמאו באב הטומאה מטמאים את הידים ולא אוכלים וכלים שנטמאו במשקים דהוו שניים דאין שני עושה שני : במה היתה טומאתו· של תנור: באב הטומאה. א)במשקים: **ב** כל הפוסל את התרומה מטמא ידים להיות שניות . האי כללא לאו כרבנן דלעיל דאמרי בוולד הטומאה אין מטמא את הידים אלא כר' יהושע כדקתני דברי רבי יהושע וכולה מתני' איירי לקדש כדקתני היד מטמאה את חבירתה דהיינו לקדש ולא לתרומה כדתנן בפרק חומר בקדש (דף כד:) והתם בגמרא מייתי פלוגתא דר' יהושע ורבנן דהכא ומוכחא סוגיא דלקדש פליגי ובכל הספרים נמי כתוב שם לקדש וצריך לומר דברייתא שהבאתי לעיל בפרק שני דידו אחת בשני ככרים כאחת ישרפו בככרים של קדש איירי ואע"ג דפלוגתא דר' עקיבא ורבנן דמכנים ידיו לבית המנוגע לתרומה ולקדש כדאיתא בפ' שני דחולין (דף לג:) סיפא דהאוכלין והמשקין דפליגי בה רבי יהושע ורבנן לקדש דוקא ולא לתרומה ותימה דקאמר להו רבי יהושע והלא כתבי הקדש שניים מטמאין את הידים תקשי ליה לנפשיה דהיא אפילו לתרומה כדאיתא בפ"ק דשבת(ד' יד.)דידים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה משום דרבי פרנך דהאוחז ספר תורה ערום נקבר ערום ויד מטמאה את חבירתה לקדש דוקא וי"ל דר' יהושע לאו מידים דרבי פרנך קפריך דמהנהו לא שייך לאתויי כיון דטעמייהו לאו משום טומאה דאפילו לא היו גוזרים טומאה על הספר היו גוזרים על ידים שנגעו בספר משום דר' פרנך דמהאי טעמא נמי קאמר ליה רבי יהושע לרבי אליעזר בפרק שני דחולין (דף לד.) מלינו שהשני עושה שני על ידי משקין לא מייתי מספר שעושה ידים שניות לתרומה דהתם לאו מחמת טומאה הוא כדפרישי' והכא נמי לאו מההוא ספר מייתי אלא גזירה אחרת היא בכל כתבי הקדש אפילו היכא דלא שייך דר' פרנך כגון תפילין ודווקא לקדש אבל לא לתרומה וקצת תימה אי גזירה אחת היא מאי שנא דבהא מודו רבנן וביד מטמאה את חבירתה פליגי ומיהו יש לפרש דאינו בא להשוותם לגמרי ואינו חושש אלא סימנא שני עושה שני והא דלא מייתי מהאוכל אוכל שני שני משום דפסול גוייה שאני : **ג** תני"א בתוספתא [פ"ב] ר' שמעון בןיהודה אומר משום ר"ש הנוגע ברצועה טהור עד שיגע בקציצה ר' זכאי אומר משום ר"ש הנוגע בקציצה טהור עד שיגע [א] ב)ברצועה: **ד** שמלמעלן ושמלמטן. דאמרי' בהקומץ רבה (דף ל.) שיעור גליון מלמטה טפח מלמעלה שלש אצבעות: שבתחילה ושבסוף . דאמרינן בפ"ק דבבא בתרא (דף יג:) ועושה לו כדי לגול עמוד בתחלתו וכדי היקף בסופו כלומר כדי היקף כל הספר מניח בסופו ותימה דהכא משמע שהעמוד הוא בסוף הספר דקאמר ר' יהודה שבסוף אינו מטמא עד שיעשה לו עמוד ומסברא נמי כך הוא ולפי גרסא דהתם שהעמוד בתחלתו וכדי היקף בסופו א"כ הספר נגלל מתחלתו לסופו נמצא כשירצה לקרות בו יהא צריך לחזור ולגלול לתחלתו ועוד דבההיא שמעתא גופה תניא כל הספרים נגללין לתחלתן אע"פ שפירש שם בקונטרס מתחלתן לסופן מ"מ אין הלשון משמע כן ועוד דומיא דמזוזה דכורכין אותה מאחד כלפי שמע ועוד אמרי' התם ספר עזרא לתחלתו נגלל ובהדיא אמרו בירושלמי בפ"ק דמגילה עושה עמוד לספר בסופו לפיכך נראה דגרסינן התם ועושה כדי היקף בתחלתו וכדי לגול עמוד בסופו והא דתניא בתוספתא(פ"ב) דמכלתין הגליון שבתחלת הספר וכדי היקף כולו מטמא את הידים אי גרסינן כדי היקף בלא וי"ו ניחא דה"ק הגליון שבתחלת הספר שיעור כדי היקף כולו מטמא את הידים ואפי' גרסינן וכדי היקף בוי"ו דמשמע דתרי מילי נינהו לא איירי בהיקף דבסוף אלא כולה בתחלת הספר איירי וגליון שבתחלת הספר היינו שתי אצבעות שמניח בתחלתו כמו שמניח בין דף לדף כדאמרינן בהקומץ רבה (דף ל.) וכדי היקף כולו עדיין הכל בתחלתו ועוד יש לקיים גירסת הספרים דהתם איירי במדבק תורה נביאים וכתובים דווקא לפי שאם היה גולל לתחלתו היתה תורה מבחוץ וגנאי הדבר להניחו כך שנעשית תורה שומר לנביאים וכתובים : **ה** תני"א בתוספתא (שם) ספר שבלה אם יכול ללקט ממנו שמונים וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון (במדבר י') מטמא את הידים מגילה שכתוב בה שמונים וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים חיבר בה יריעות אחרות היא מטמאה את הידים והשאר אינו מטמא את הידים ר' יהודה אומר הגליון שבתחלת הספר וכדי הקף כולו מטמא את הידים הכותב הלל ושמע לתינוק להתלמד בו אע"פ שאין רשאי לעשות כן מטמא את הידים המטיחות וסרטוטות שתפרן בספר אף על פי שאינו רשאי לקיימן מטמאות את הידים תיק הספרים ומטפחות ספרים ותיבה של ספר בזמן שהן [ב] טהורין מטמאות את הידים הברכות אף על פי שיש בהן מאותיות השם ומעניינות הרבה של תורה אינן מטמאות את הידים הגליונים וספרי לדוקים אינם מטמאין את הידים ספר בן סירא וכל הספרים שנכתבו מכאן ואילך אינן מטמאין את הידים רבי שמעון בן מנסיא אומר שיר השירים מטמא את הידים מפני שנאמרה ברוח הקדש קהלת אינה מטמאה את הידים מפני שאינה אלא מחכמתו של שלמה אמרו לו וכי לא כתב אלא זו בלבד והלא הוא אומר (מלכים א ה) וידבר שלשת אלפים משל ואומר (משלי ל) אל תוסף על דבריו. פירוש הגליונים (וספרי לדוקים) אגב ספר תורה מטמאין את הידים. כדקתני מתני' והכא בשנחתכו מן הספר ואף על גב דתנן אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות דס"ד כדאמרינן בפרק כל כתבי (דף קטז.) מקום הכתב

א) נ"ל או במשקים · ב) [נ"ל במנחה שבת טנו: ופרש"י מזוה שבתפילין דהיינו שמע והיה אם שמוע ע"ש]

כדאמרינן בפרק הקומץ רבה שיעור גליון למטה טפח למעלה שלש אצבעות: שבתחלה ושבסוף:· כדאמרינן בפ"ק דב"ב ועושה לו כדי לגול עמוד בתחלתו ובסופו כדי היקף פירוש כדי היקף כל הספר מניח בסופו וקשה דהכא משמע שהעמוד היה בסוף הספר דקאמר רבי יהודה שבסוף אינו מטמא עד שיעשה לו עמוד וכלי מסתבר דאם היה כדי היקף בסופו אם כן הספר נגלל מתחלתו לסופו ונמצא כשירצה לקרות בו צריך לגללו לתחלתו ועוד דבההיא שמעתא גופה גרסינן כל הספרים נגללין לתחלתן אע"פ שפרש"י פירש שם מתחלתן לסופן אין לשון הגמ' מוכחת כן ועוד אמריק התם ספר עזרא לתחלתו נגלל ועוד מסתבר דומיא דמזוזה שנכרכת מאחד כלפי שמע ואין בירושלמי בפ"ק דמגילה עושה עמוד לספר בסופו הלכך נראה דגרסינן התם ועושה כדי היקף בתחלתו וכדי עמוד בסופו ויש לקיים גירסת הספרים דהתם במדביק תורה נביאים וכתובים כאחד ואם היה גוללו לתחלתו היתה תורה מבחוץ ואינו כבוד התורה להיותה כמו שומר לנביאים וכתובים אבל תורה לבד נגללת לתחלתה (ר"מ · אין הלכה כרבי יהודה): **ה** ספר וכו' ויהי בנסוע הארון · הוא ספר בפני עצמו כדכתיב חצבה עמודיה שבעה ודרשו חז"ל אלו שבעה ס"ת: **מגילה**· פירוש יריעה אחת :

פירוש הרא"ש

א המכנים וכו' כל המטמא בגדים בשעת מגעו · כגון נוגע בזב וזבה ויולדת ומשכב ומושב ומשכבן ומרכבן : וכי אפשר להם להיות תחלה· כלומר מה שלא מצינו משום דלא אפשר (ר"מ · הלכה כחכמים): האוכלין וכו' בולד הטומאה · אינו מטמא את הידים דאין שני עושה שלישי: מבואר הדבר· שבולד הטומאה אינו מטמא את הידים (ר"מ · הלכה כחכמים): **ב** כל הפוסל את התרומה וכו' · פי' כל פוסל וכו' האי כללא דברי ר' יהושע כדקתני בסיפא דברי ר' יהושע אבל לרבנן את שנטמא בולד הטומאה אינו מטמא את הידים · והאי דאיצטריך ליה למיתני היד מטמאה את חבירתה והלא גם זה בכלל הפוסל את התרומה דאם היתה ידו אחת טמאה פוסלת את התרומה כדתנן בפירקין דלעיל שיתה ידו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שתי ככרות משום דאיירי ר"ש אף לתרומה ויד מטמאה לא איירי אלא לקודש דבפרק חומר בקודש תנן היד מטמאה את חבירתה לקודש ומייתי עלה מתני' דהכא : **אמר** להם והלא כתבי הקודש · וכתבי הקדש הם כמו שני ואע"ג דלרבי יהושע נמי כתבי הקודש מטמאים את הידים אף לתרומה כדאיתא פ"ק דשבת דידים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה. לא השב רבי יהושע אלא למנות תשובה לדברי חכמים שאמרו אין שני עושה שני אע"פ שאין התשובה שוה לנידון והאי דלא אייתי ליה מאוכל אוכל שני משום דפסול גויה : **ולא** דברי סופרים מדברי סופרים · שבכל דבר ודבר לפי המראה ואם שהוא הצורך גזרו · (ר"מ ואין הלכה כר' יהושע) וספרים וידים הבאות מחמתן מטמאים את הידים הם מי"ח דבר שגזרו: **ג ד** רצועות של תפילין וכו' · של מעלה ושל מטה ·

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פי"ב מהל' כלים הלכה ז :

ב ב מיי' פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הלכה א :

ג ג ד ה מיי' פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה ה ·

ד ו מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הל' כה סמג לאוין קיז טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף י :

מסורת הש"ס

א) כלים פי"ב מ"ע ב) זבחים ב. מנחות ד: ג) זבחים יא: ד)[במשנה שבמשניות איתא זקן] ה) יבמות עו. ו) [שם מז. חגיגה ג:] ז) כריתות כח. [ע"ש איתא שיטיים]

[נ"ע בפרק ב מ"ב]

הכתב אגב כתב הוא דקדים אבל כתב אותה ליה קדושתיה אבל גליון לא אותה ליה קדושתיה ובעיא היא התם בגליונים של ספר תורה היכא דנייז ודאי אי מצילין אותן מפני הדליקה אי לא ואי אין מטמאין את הידים א"כ תפשוט מהכא דלאו בקדושתיה קאי וצריך לדחות כאן כדדחי התם ספרי לדוקים הרי הם כגליונים ואין מטמאין את הידים · ואומר אני תוסף בפ"ק דמגלה (דף ז.) מפרש מאי ואומר וכל משנתינו הפוכה שם דמלתיה דר' יהודה דהכא קתני התם בשם ר"י ומילתיה דר' יוסי דהכא קתני התם בשם ר"מ ופליגי התם במגילה אם מטמאין ידים· תנ"ן בבחירתא (עדיות פ"ה מ"ג) ר"ש אומר שלשה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ש קהלת אינה מטמאה את הידים כדברי ב"ש ובית הלל אומרים מטמא את הידים :

תורה אור

פרק רביעי

א א) בו ביום נמנו וגמרו על עריבת הרגלים שהיא משני לוגין ועד תשעה קבין שנסדקה שהיא טמאה מדרס שר' עקיבא אומר עריבת הרגלים כשמה : ב בו ביום אמרו ב) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן ר"א אומר אף האשם הפסח בזמנו והחטאת והאשם בכל זמן ג) אמר ר"ש בן עזאי מקובלני מפי ע"ב ד) זקנים ביום שהושיבו את ראב"ע בישיבה שכל הזבחים הנאכלין שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת לא הוסיף בן עזאי אלא העולה ולא הודו לו חכמים : ג ה) בו ביום אמרו עמון ומואב מה הן בשביעית גזר ר"ט מעשר עני וגזר ראב"ע מעשר שני א"ל ר' ישמעאל אלעזר בן עזריה עליך ראיה ללמד שאתה מחמיר שכל המחמיר עליו ראיה ללמד אמר לו רבי אב"ע ישמעאל אחי אני לא שניתי מסדר השנים טרפון אחי שינה ועליו ראיה ללמד השיב ר"ט מצרים חוצה לארץ עמון ומואב חו"ל מה מצרים מעשר עני בשביעית אף עמון ומואב מעשר עני בשביעית השיב ר' אלעזר בן עזריה בבל חוצה לארץ עמון ומואב חוצה לארץ מה בבל מעשר שני בשביעית אף עמון ומואב מעשר שני בשביעית אמר ר"ט מצרים שהיא קרובה עשאוה מעשר עני שיהיו עניי ישראל נסמכים עליה בשביעית אף עמון ומואב שהן קרובים נעשים מעשר עני שיהיו עניי ישראל נסמכים עליהן בשביעית אמר לו ראב"ע הרי אתה כמהנן ממון ואין אתה אלא כמפסיד נפשות קובע אתה את השמים מלהוריד טל ומטר שנאמר °היקבע אדם אלהים כי אתם קובעים אותי ואמרתם במה קבענוך המעשר והתרומה א"ר יהושע הריני כמשי' על טרפון אחי אבל לא לענין דבריו מצרים מעשה חדש ובבל מעשה ישן והנדון שלפנינו מעשה חדש ידון מעשה חדש ממעשה חדש ואל ידון מעשה חדש ממעשה ישן מצרי' מעשה זקנים ובבל מעשה נביאים והנדון שלפנינו מעשה זקנים ידון מעשה זקנים ממעשה זקנים ואל ידון מעשה זקנים ממעשה נביאים ונמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית וכשבא ר' יוסי בן דורמסקית אצל ר"א ללוד אמר לו מה חדוש היה לכם בבה"מ היום אמר לו ו) נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית בכה ר"א ואמר °סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם צא ואמור להם אל תחושו למנינכם מקובל אני מריב"ז ששמע מרבו ורבו מרבו עד הלכה למ"מ שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית : ד ז) בו ביום בא יהודה גר עמוני ועמד לפניהן בבית המדרש אמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו רבן גמליאל אסור אתה אמר לו ר' יהושע מותר אתה אמר לו רבן גמליאל והכתיב °לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי וגו' אמר לו רבי יהושע וכי עמונים ומואבים במקומן הן כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר °ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כביר יושבים אמר לו רבן גמליאל הכתוב אומר °ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון שכבר חזרו אמר לו רבי יהושע הכתוב אומר °ושבתי את שבות עמי ישראל (ויהודה) *ועדיין לא שבו והתירוהו לבא בקהל :

מלאכי ג · תהלים כה · דברים כג · ישעי' י · ירמיה מט · עמוס ט

א כבר זכרנו כי בכל מקום שיאמר במשנה בו ביום רומז אל היום הזה אשר הושיבו את ר"א בן עזריה ופירוש נמנו וגמרו שהם מנו על נפשם כדי שיסכימו על עלת הרוב ונמצא הרוב חולקין על ר"ע ופסקו ההלכה כמו שזכר בכאן לא כמו שאמר רבי עקיבא וכבר נתבאר ההלכה הזאת בפ'(עשירי") של כלים תעיינה שם : ב בו ביום אמרו כל הזבחים וכו' . ההלכה הזאת כבר נתבאר בתחלת זבחים(דף ב.): ג כבר ידעת כי בשנה הראשונה מן השמיטה והב' והד' והה' מוציאין מעשר ראשון ואח"כ מעשר שני וזה סדר השנים ובשנה הג' והו' חלק הכתוב בה וצוה שיוציאו מעשר עני במקום מעשר שני אכן השנה הז' הרי היא שמיטה ואין בו חיוב מעשרות וידוע כי השמיטה אינה נוהגת אלא בארץ ובסוריא גם כן כמו שאמרו בתוספתא בראשון של כלים וכמו שנתבאר במס' שביעית (פ"ו) אבל בחוצה לארץ לא וראוי להוציא התרומות והמעשרות בחוצה לארץ מדרבנן כמו שנתבאר במקומות בתוספתא ובשנים אשר מוציאין בני א"י מעשר שני יוציאו גם כן בני חוצה לארץ מעשר שני ופודין אותו ומעלים דמיו לירושלים כמו שנתבאר במקומו ובשנים אשר מוציאין בהם בני ארץ ישראל מעשר עני יוציאו הם ג"כ מעשר עני ובשנת השמיטה אשר אין מוציאין בה בני ארץ ישראל מעשר לפי שהיא הפקר שכבר היה שתקנו הנביאים שיוציאו מבבל וסביבותיה מארץ בבל מעשר שני והזקנים והם האחרונים אחר עזרא כבר תקנו במצרים ושאר ארצות מצרים מעשר עני בשביעית ונפל המחלוקת בארץ עמון ומואב והם ערי סיחון ועוג איזה מעשר יוציאו בשנת השמיטה והיות רבי אלעזר מחמיר לפי שמעשר שני קדש ומעשר עני חול והביא ראיה ר' אלעזר מן המעשר והתרומה ר"ל כי המעשר אשר הזהיר עליו ויראה מהשבתתו הוא קדש כמו התרומה ואמר השיב רבי טרפון ולא אמר דבר כו' ר"ל שהשיב תשובותיו הקודמות וכבר יצא רבי אלעזר מבית המדרש בעבור המחלוקת שנפל בינו ובין החכמים כמו שזכרנו בה' של כלים : ד לפי שנתבלבלו האומות בזמן סנחריב כמו שנתפרסם בספרי הנבואה לפי שהיה מעביר האומות מקצה זו לקצה זו על כן חזרו משפחות האומות אצלינו נעלמים ואין אנו יכולין לאמר ראיה ממקומותיהם וידוע כי ע' לשון כולם מותרין לבא בקהל מיד חוץ מעמון ומואב ומצרי ואדומי והעיקר בידינו דכל דפריש מרובא פריש וע"כ התירוהו לבא בקהל מיד והתבונן איך לא הניח ר"ג מלהכנס

א בו ביום . אפירקין דלעיל קאי אמילתיה דשמעון בן עזאי דאיירי ביום שהושב ר"א בן עזריה בישיבה : עריבת הרגלים . כמין קערה לרחיצת רגלים: שנסדקה. בת"כ בפרשת זאת תהיה קתני שנסדקה ואינו יכול לרחוץ בה רגלו אחת שהמים ממהרין לצאת קודם שיספיק לרחוץ מתוך שמרחיב הסדק א"כ שנסדקה למטה סמוך לשולים ואינה מחזקת מים כדי לרחוץ רגלו אחת : טמאה מדרס. בת"כ מרבה לה מדכתיב (ויקרא טו) כל כלי וממעט כפה סלה מדכתיב (שם) אשר ישב והדר קאמר מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו מרבה אני את אלו שמשמשין ישיבה עם מלאכתן ומוציא אני את אלו שאין משמשין ישיבה עם מלאכתן כלומר דעריבה קודם שנסדקה נמי רגילין לישב עליה ובפרק עשרים דכלים (מ"ב) פרשתי שרגילין ללוש בה וכשנסדקה נמי חזיא לנישה שהעיסה סותמת הסדק ואין המים יוצאין : שר"ע אומר עריבת הרגלים כשמה . כלומר כשמה כן היא שאין שם מדרס עליה וסתם מתניתין דכלים דלא כר"ע אלא כפי מה שנמנו וגמרו : ב שלא לשמן . בין שנוי קדש בין שנוי בעלים ומשנה זו היא תחלת מסכת זבחים וכולהו דרים התם בגמ' מקראי ושם פירשנום במקומם : ג עמון ומואב מה הן בשביעית . אין זה עמון ומואב שטיהרו בסיחון דארץ ישראל היא שאפי' תמצי לומר שלא כבשום עולי בבל על כרחין שביעית נוהג בה כדתנן בפרק מקום שנהגו (דף נב:) ג' ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ועבר הירדן היא ארץ סיחון ועוג אלא בשאר ארץ עמון ומואב שלא טהרו בסיחון ולא נתכבשו מעולם איירי תדע מדמייתי *עולי מצרים ובבל ובכי ההוא איירי בחזקת הבתים (דף נו.) דאמרינן כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר ואמרינן לאפוקי הר שעיר עמון ומואב והא דמפרש עלה בסוף פרק קמא דיבמות (דף טז.) וברים חגיגה (דף ג:) הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית הכי קאמר שאפילו מה שכבשו בתחלה הניחו משום תקנת עניים כ"ש שיש לנו לתקן בעמון ומואב שלא כבשו מעולם מעשר עני משום תקנת עניים ותדע דבפרק שני דשבועות (דף טז.) ובפרק קמא דמגילה (דף י.) בעינן למימר דסבר ר' אליעזר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ואי בעמון ומואב שטיהרו בסיחון איירי א"כ תקשי ליה מתני' דהכא דקאמר ר' אליעזר עמון ומואב מעשרין מעשר עני והא דמייתי ברים חגיגה (דף ג:) עובדא דר' יוסי בן דורמסקית דמתני' ומסיים בה במילתיה דר' אליעזר היא דהרבה כרכים על כרחין לאו מדברי ר' אליעזר הוא דליתא הכא במתני' אלא הש"ס הוא דמפרש הכי דכי היכי דלמ"ד לא קידשה לעתיד לבא הניחו הרבה כרכים משום תקנת עניים כמו כן תקנו בעמון ומואב מעשר עני משום תקנת עניים : מסדר השנים . שלעולם אחר שנה של מעשר עני מביאין מעשר שני והרי בששית מביאין מעשר עני לפיכך ראוי להביא בשביעית מעשר שני : המעשר והתרומה . ואין לדחות מעשר שני מפני עניים : מעשה ישן . והשתא הדבר דשמא לא היה (צריך)עניים באותה שעה: מעשה נביאים . ועל פי נבואה עשו הוראת שעה : הלכה למשה מסיני . לאו דווקא דאין זה מן התורה אלא כהלכה למשה מסיני : תני' בתוספת' [פ"ב] . עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ושאר כל הארצות כשאר שני שבוע אם מעשר עני מעשר עני אם מעשר שני מעשר שני א"ר יוסי בן דורמסקית אני הייתי עם זקנים הראשונים כשבאו מיבנה ללוד ובאתי ומצאתי את ר' אליעזר שהיה יושב בחנות של נחתומין בלוד אמר לי מה חידוש היה לכם היום בבהמ"ד אמרתי לו תלמידך אנו ומימיך אנו שותין אמר לי אי אפשר לבהמ"ד בלא חידוש אמרתי לו את ההלכות ואת התשובות ואת המנין וכשהגעתי לזה זלגו עיניו דמעות אמר (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ואמר גלה סודו אל עבדיו לא ואמור להם אל תחושו למניינכם כך מקובלני מריב"ז שקיבל מן הזוגות והזוגות מן הנביאים ונביאים מן משה הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית . פי' ושאר כל הארצות חוץ ממצרים כשאר שני שבוע כלומר חוזרות לסדר השנים ומעשרין בשביעית מעשר ראשון ומעשר שני וכן בבל. אם מעשר עני כגון מצרים עמון ומואב מעשרין בשביעית מעשר ראשון ומעשר עני אי נמי כולה מילתא אשאר הארצות קאי ואם מעשר עני דקאמר היינו כגון שלישית וששית . ואם מעשר שני כגון ראשונה ושניה רביעית וחמישית. תלמידך אנו . בפ"ק דחגיגה (דף ג:) משמע שלא אמר כן וכעס עליו ר' אליעזר ואמר לו פשוט ידך וקבל עיניך לפי שלא אמר כן ושמא תנאי היא . ונביאים ממשה משמע הלמ"מ ממש : ד והתירוהו לבא בקהל . והא דתניא בפ' הערל (דף עו:) א"ר יהודה מנימין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי ר' עקיבא ואמר לי אני מצרי ראשון נשאתי מצרית ראשונה אשיא לבני מצרית שניה כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל ולא פרינן ליה מטעמא דהכא מצרי שאני כדמוכח בתוספתא שנתן להם קצבה ובפ"ק דסוטה (דף ט.) פירש בקונטרס דתניא בתוספתא דקדושין פרק בתרא שאמר לו ר' עקיבא מנימין טעית כבר עלה סנחריב מלך אשור ועירבב את כל האומות לא עמוני ומואבי במקומן ולא מצרי ואדומי במקומן ושמא ר"ע לא אסיק אדעתיה מה שנתן להם קצבה למצרים. ותימה דבפ"ק דמגילה (דף יב:) אמרו לו חכמים לאחשורוש זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו דכתיב שאנן מואב אלמא לא נתבלבלו לא בימי סנחריב ולא בימי נבוכדנצר ואומר ר"ת דהתם ל"ג עמון דלא מייתי קרא אלא מואב ולא גרסינן מואב ובמתני' דהכא לא בפרק תפלת השחר (דף כח.) דמייתי לה דמואב לא בלבל אבל עמון בלבל והא דכתיב בירמיה (מט) שהיה אחר סנחריב והשמעתי *על רבת בני עמון תרועת מלחמה וכתיב(שם) מדוע ירש מלכם את גד ועמו בעריו ישב הילילי חשבון כי שודדה עי לעקבה בנות רבה וכתיב בההיא פרשתא ואחרי כן אשיב שבות בני עמון אומר ר"ת שלא היו יושבין במקומן אלא עמון העלו שמות העירים שגלו משם ולדברי ר"ת הא דכתיב ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון לא כמו שעשו בימי נבוכדנצר אלא כמו שהיו קודם שהגלם סנחריב ומיהו קשה דמשמע בסדר עולם בפרשת ויהי בארבע עשרה שנה דבימי חזקיה שבו עמון ומואב למקומן דקתני התם שסף עמונים ומואבים וערביים שהיו מסייעים אותו כשצר על שומרון שלש שנים ובסיפא קתני

ג"ל אל · צ"ע

תרגום

פירוש הרא"ש

א בו ביום וכו' · בו ביום אפירקין דלעיל קאי אמילתיה דשמעון בן עזאי דאיירי ביום שהושיבו ר' אלעזר לנשיא : עריבת הרגלים · כשהיתה שלימה היו נשים נשים בה ועתה שנסדקה רוחצים בה הרגלים וגם יושבים עליה לפעמים ולכך מטמא מדרס ומפרש בת"כ שנסדקה כ"כ שאינו יכול לרחוץ בה רגלו אחת פירוש בהסדק כ"כ גדול שיצאו כל המים קודם שיספיק לרחוץ בה רגלו אחת אי נמי שנסדקה סמוך לשולים ואינה מחזקת מים כדי רחיצת רגלו א': עריבת הרגלים כשמה · ואין שם מדרס עליה : ב בו ביום וכו' שלא לשמן · בין שינוי קדש בין שינוי בעלים לאו דוקא שנזבחו ה"ה בקבלה והולכה וזריקה שהזבח נפסל בארבע עבודות אלא עבודה קמייתא נקיט : כשרים · לזרוק הדם ולהקטיר הנקטרים ולאכול הנאכלים אלא שלא עלו לבעלים וצריך להביא אחר אם קרבן חובה הוא או נדר: הפסח בזמנו · בערב פסח מחצות ואילך אבל בשאר ימות השנה שלמים הוי וכולהו מפרש בזבחים מקראי : לא הוסיף אלא עולה · מדקאמר הנאכלים ועולה כולה כליל : ג בו ביום וכו' עמון ומואב · אין זה עמון ומואב שטיהרו בסיחון דהגהו ארץ ישראל ממש הינהו ואף את"ל שלא כבשום עולי בבל ע"כ שביעית נוהגת בה כדתנן בפ' מקום שנהגו שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ועבר הירדן הוא ארץ סיחון ועוג אלא בשאר ארץ עמון ומואב שלא כבשום מעולם איירי אלא שגזרו תרומות ומעשרות על כל הארצות הסמוכות לא"י תדע לך מדמייתי ראייה ממצרים ובבל [illegible] עניים בשביעית ס"ק אף מה שכבשו תחלה הניחו עולי בבל מלכבוש משום תקנת עניים מכ"ש עמון ומואב שלא כבשו מעולם שיש לנו לתקן בהם מעשר עני מפני תקנת עניים : שאתה מחמיר · [illegible]

פירוש רב האי גאון

א עריבת הרגלים · פי' כלי מעין [illegible] :

[יהודה לא כתיב שם ותימה למה לא השיגו ר' יהושע ג"כ בקרא הכתוב בירמיה(ל יח) ושבתי את ישראל אל נוהו שהוא סמוך לקרא ואחרי כן אשיב וגו' (מאת הרב ר' ישראל לנדא נכד בעל טו"ז ז"ל)]

מעשר שני היא תומרא שאריכים הבעלים להעלותו לירושלים : אני לא שניתי מסדר השנים · שאחר שנת מעשר א) עני תדיר שנת מעשר ב) שני ובששית הפרישו מעשר עני ולכן ראוי בשביעית לפרוש מעשר ג) עני : המעשר והתרומה · ומעשר שני מקרא קודש כמו תרומה ואין לשנותו מפני ריוח עניים : מעשה ישן · ושמא לא הי' צריך אז לעניים : מעשה נביאים · והוראת שעה שעשו ע"פ הדיבור : הלכה למשה מסיני · לאו דוקא : ד בו ביום וכו' · והא דתניא בגמרא יבמות פרק הערל אמר ר' יהודה מנימין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא ואמר אני מצרי ראשון אשיא לבני מצרית שניה כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל ולא פרינן ליה מטעמא דהכא מפרש בתוספתא מפני שהכתוב נתן קצבה לחזרת מצרים שנאמר מקץ ארבעים שנה אקבץ (את) מצרים מן הגוים אשר נפוצו שמה וישבו על אדמתם · (ר"מ · והתירוהו לבא בקהל דכל דפריש מרובא פריש והסתכל שלא מנע רב"ג מבית המדרש אע"פ

א) נ"ל שני ב) נ"ל עני ג) נ"ל שני

קתני אחר מפלתו של סנחריב עמד חזקיהו ופטר האוכלוסין שבאו עמו בקולרים וקבלו עליהם מלכות שמים והלכו במקומן לקיים מה שנאמר (ישעיה יט) והיה ביום ההוא יהיה מזבח לה' בארץ מצרים ועוד אמרינן בחלק (דף צו:) עמון ומואב שכיני בישי דישראל הוו שלחו ליה לנבוכד נצר תא עלייהו עוד כתיב בירמיה (כז) עשה לך מוסרות ומוטות [וגו'] ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב ואל מלך בני עמון ואל מלך צידון ואל מלך צור ביד המלאכים הבאים ירושלם אל צדקיהו משמע מהאי קרא דשכיני ישראל היו כולם כדמעיקרא ולכך משועבדים לצדקיהו לכך נראה דנבוכדנצר עשה בלבול והא דקאמרינן בפ' בתרא דסוטה (דף מו:) גבי לוז שנובעים בה תכלת בא סנחריב ולא בלבלה בא נבוכדנצר ולא החריבה שתולה בלבול בסנחריב לפי שלא היה מחריב אלא מבלבל בהגלת שלומים מחליף האומות ומעבירן ממקומן אבל נבוכדנצר מחריב ומבלבל ובההיא דפרק קמא דמגילה (דף יב:) במילתא בעלמא הוא דאוקמוה לאחשורוש ...

[בבית] המדרש ביום ההוא והוא המורד מן הישיבה והשיבו את ראב"ע כמו שנתפרסם לפי שהוא לא רצה בבטול התורה: ה העברית· הלשון העברית וכתב העברי כתב עבר והוא כתב אשר כותבין בו התורה העם הנקראים אל שמירה והכתב הזה אשר נכתב בו אנחנו התורה הוא כתב אשורי והכתב אשר כתב יתברך התורה נקראת אשורי מן הגדולה והתפארת כמו (בראשית ל) באשרי כי אשרוני בנות והוא אמרם אשורי שהוא מאושר שבכתב לפי שאינו משתנה ולא יפול בו דמיון לעולם לפי שאותיותיו בלתי מתדמות ולפי שאינו נדבק אות באות בשיטת כתיבתו ואין כזה שאר הכתיבות: ו כבר ביארנו בראשון של אבות ...

תורה אור

ה [א]תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמא את הידים א) תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום וכתב עברי אינו מטמא את הידי' לעולם אינו מטמא עד שיכתבנו אשורית על העור ובדיו: ו אומרים צדוקים קובלין אנו עליכם פרושים שאתם אומרים כתבי הקדש מטמאין את הידים [ב]ספרי המירם אינם מטמאין את הידים אמר ר' יוחנן בן זכאי וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד והרי הם אומרים עצמות חמור טהורים ועצמות יוחנן כהן גדול טמאין אמרו לו לפי חיבתן היא טומאתן שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרוודות אמר להם אף כתבי הקדש לפי חיבתן היא טומאתן ספרי המירם שאינן חביבין אין מטמאין את הידים: ז אומרים צדוקים קובלים אנו עליכם פרושים [ג]שאתם מטהרין את הנצוק אומרים פרושים קובלים אנו עליכם צדוקים שאתם מטהרין את אמת המים הבאה מבית הקברות אומרים צדוקים קובלין אנו עליכם פרושים מה אם שורי וחמורי שאיני חייב בהם מצות [ד]הרי אני חייב בנזקן עבדי ואמתי שאני חייב בהן מצות אינו דין שאהא חייב בנזקן אמר להם [ה]לא אם אמרתם בשורי וחמורי שאין בהם דעת תאמרו בעבד ובאמה שיש בהן דעת שאם ב) אקניטו ילך וידליק גדישו של אחר ואהא חייב לשלם: ח אמר צדוקי קובל אני עליכם פרושים שאתם כותבין את המושל עם ג) משה בגט אומרים פרושים קובלין אנו עליך צדוקי שאתם כותבין את המושל עם השם בדף ולא עוד אלא שאתם כותבין את המושל מלמעלן ואת השם מלמטן שנאמר °ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל וכשלקה מהו אומר °ה' הצדיק:

שמות ה / שם ט

סליק פירקא וסליקא לה מסכת ידים

... : שאם אקניטו . אם אכעיסנו : ח אומר צדוקי ... בהיותכם כותבין אותו בשטרות ...

סהור : אמת המים הבאה מן הקברות . מודו בה צדוקין דטהורה דכתיב (ויקרא יא) מקוה מים יהיה טהור ... לאו טעמא רבה איכא בהו שמא יקניטו רבו וילך וידליק גדישו של חבירו ונמצא מחייב ... פליכם פרושים מה אם בת בני הבאה מכח בני שהוא בא מכחי הרי היא יורשתני בתי הבאה ... שאחים תאמרו בבת עצמה שאינה חולקת עם האחין . פירוש מה אם בת בני הצדוקין ... מחלין [דף קטו:] : ח המושל עם משה בגט. שהיו מונים לשנות המלכים: תניא בתוספ' [פ"ב] ... בלא טבילה אומרים פרושים קובלנו עליכם טובלי שחרית שאתם מזכירים את השם מן ... יהושע בן לוי מה טיבן של טובלי שחרית ופריך מה טיבן והא אמר רבי יהושע בן לוי בעל קרי ... ר' (יוחנן) [חנינא] גדר גדול גדרו בה ואותם טובלי שחרית ... : סליק מסכת ידים

ח אמר מין וכו' · פירוש שמושל עם משה בגט שהיו מונים לשנות המלכים ומסיימין בגט כדת משה וישראל ... זה אלא שנקדים פרעה בכתיבה וכדי שלא יסיים המסכת בכפירת פרעה הביא ... סליק פירקא וסליקא לה מסכת ידים

א) חולין קיח.

א ידי· ר"ל העץ המחובר בצמחים הנאכלין אשר יאחוז בו האוכל בעת האכילה או יתלה ממנו כשרוצים להצניעו כגון ... להן טולן נקראים יד: ושומרי· הוא הדבר אשר ישמור האוכל ויעמוד זמן בשבתו כגון קליפת אגוזים וקליפת ... הדבר הנאכל צומח על עץ וסובב אותו כמו עוקץ התמרים אשר עליו גרעיני התמרים ועוקץ הענבים אשר עליו ... העוקצים חוץ מן האוכל שאין גרעין עליו הוא מכלל הידות ואמר הקב"ה בטומאות זרעים (ויקרא יא) וכי יפול מנבלתם ... ובא הפירוש (חולין דף קיח.) לכם לכל שבצרכיכם ר"ל כל מה שיש לכם בו צורך והוא לכם עזר ...

א א מיי' פ"ט מהל' טומאת אוכלין הלכה ב:

פרק ראשון

א כל א) [ש]הוא יד ולא שומר מטמא ומיטמא ולא מצטרף שומר אע"פ שאינו יד מיטמא ומטמא ומצטרף לא שומר ולא יד לא מיטמא ולא מטמא

... ונמו וגופו של אוכל והוא ענין אמרו מיטמא ומטמא ר"ל דהיד מיטמא ... שנאמר טמא הוא לכם כמו שביארנו ומלאנו הפסוק שאמר ג"כ בטומאת זרעים ... עיון לפי שכל זרע אין ספק כי הוא יזרע ובאה הקבלה (שם דף קיז:) לומר ... כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה חטין בקליפתן ושעורים בקליפתן ועדשין ... אין מיטמאין כיון שידות האוכלין אשר אינן שומרים הזרעים ואינן סבת עמידת ...

א כל שהוא יד ולא שומר · כגון עוקץ והכרובה (דף קיח:) ...

פירוש הרא"ש

א כל שאוכ'· ...

ב א ב מיי' פ"ט מהלכות טומאת אוכלין הלכה יט: [בערך נפס א']
ג ג מיי' שם ה"כ:
ד ד מיי' פ"ט מהל' טומאת אוכלין הלכה כא:
ה ה מיי' שם הלכה ח:
ו ו מיי' שם הלכה ח:
ז ז מיי' שם הלכה יט: [בכת כג ע"א]
ח ח מיי' שם הלכה כ:

א) חולין קיח: ב) [סוכה יד.] ג) [חולין קיט.] [בערך אמיתא]

ב בזמן שהם לחים. תניי שומר ואכולה קאי: והפיטמא שלהם. כעין פיטמא של רמון יש לשום ולבצלים והוי שומר ומצטרף: והעמוד שהוא מכוון כנגד האוכל. פירוש בערוך כשיוקשו הכרישין והקפלוטות והבצלים יעשה באמצעיתם כמין עמוד ובראשו תורמל ובו הזרע: שרשי החזרים. משמרין את החזרת וחזרים כמו חזרת: והנפוס· פי' בערוך *דהא דאמרינן בפרק המדיר (דף עה.) דנפסא גברא דקולסא גברא היינו שומר ירקות כגון נפוס וקולסי כרוב: הסיב. פי' בערוך יש לצנון כמין חוטין בראשו שהוא נטוע בארץ ושמו סיב: המינתא והפיגם· מיני ירקות הן ובפרק מפנין (דף קכח.) אמרינן מאי אמינתא אניגא ופי' בערוך *מינט"א בלע"ז והוא עשב המוציא ריח ומביאין אותה עם הגמי בבית הכנסת לריח טוב ואית דגרסי אמיתא: שעקרן לשתלן. במקום אחר: השדרה של שבולת. חוט האמצעי שהחטין קבועין בו: והלבוש שלה קליפת החטין והוא המוץ: הסיג של רצפות. פי' בערוך העפר שעל שרשי הירק מצטרף שהוא שומר כדתני עלה בתוספתא [דטבול יום פ"ג] ר"א אומר הסיג של אשכול ושל רצפות מצטרף מפני שהוא משמר את האוכל וי"מ שהוא עלה כרוך על הרצפות: ג יד הפרכיל כמו (ביצה ג:*) פרכילי ענבים כשהענבים כרותים עם הזמורה נקראין כך: טפח מכאן וטפח מכאן. הזמורה שנקצצה והאשכולות תלויים בה טפח מן הזמורה מימין האשכול וטפח משמאל חשוב יד שפי' לא כדמוכח בתוספתא: אשכול. הוא שהגרגרים תלויים בו שקורין גרפ"א ושוקץ שתלוי בזמורה הוא יד האשכול וזנב האשכול הוא סוף שדרה של אשכול שבו גרגירים ותרוייהו חשובים יד לענין טומאה לאשכול בכל שהוא דאכל שהוא קאי ואע"פ שריקן אותו זנב מן הגרגרים: מכבד של תמרה. כמו מכבדות ובהן תמרים דפ"ק דסוכה (דף יג:) ושל מכבדות דסוף מקום שנהגו (דף נו:) אשכול שהתמרים תלויים בו: מלעין של שבולים. שאתא דשבולתא הוא זקן השבולת שיוצא כמין שערות הזקן: ד לא מטמאין· שאינם חשובים לא שומר ולא יד: קולסי הכרוב. פי' בערוך בשם רבינו חננאל בדי תרדין ובדי כרוב שמהן עלין יוצאין נקראין קולסי כרוב וקולסי תרדין: תניא בתוספתא [עוקצין פ"א] שרשי כל [א] הנעקרין לא מיטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפין ר' יהודה אומר מלעין של שבולים כל שהן הרי אלו מצטרפין מפני שהם נכססין אגד את הכריכה בין לפנים מן השיעור בין יתר מהשיעור אינו טמא אלא כשיעור בלבד והמקפף מלילות [ב]והרכיסן בתוך ביתו שיעורן טפח מכבדות של תמרה ששייר בהן תמרה אחת טמאה וכן היד חיבור לה והשרביטין אינם חיבור זה לזה יד הפרכיל שהיא יתרה טפח מכאן וטפח מכאן יד מכבדות של תמרה שהיא יתירה מארבעה טפחים וקנה של שבולים שהוא יותר משלשה טפחים [ג] ושאר כל הנעקרין לא מיטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפין רבי יוסי אומר אם ליקטן לתלותם בתופתו או על פתח חנותו הרי אלו מטמאין וכן היה ר' יוסי אומר[ד]שרשי העובשין והתפוחין והאתרוגין שליקטן לתלותן על פתח חנותו הרי אלו מצטרפין וכן היה ר' יוסי אומר שרשי הלפות התרדים טמאים מפני שאוכל עמהן. פירוש נכססין. מלשון חולין (דף סו:) חזי לכוס. עובשין תפוחין אתרוגין. מיני פירות הן: ה שבססן. בפ"ק דסוכה (דף יד.) אמרינן מאי בססן ר' יוחנן אמר בססן ממש שדשן לידות ברגלי בהמה או במקלות מלשון והוא יבוס צרינו (תהלים ס) ר' יוסי מטמא הואיל וראויין להפכן בעתר ור' אלעזר אומר בססן התיר אגדן מלשון (יחזקאל טז) מתבוססת בדמיך מתגלגלת דכיון שהתיר אגדן השבולים מתגלגלין בגורן לפי שנוחין הן להתפזר דגלי אדעתיה דלא ניחא ליה בידות שאין ראויות לשבולת אלא כדי לאוגדן בהן והאי מוכח דלא בעי לאוגדן ואפי' קצרן מתחלה לסיכוך דיש להן יד קסברי רבנן במחשבה נחתי ובמחשבה סלקי ור' יוסי מטמא קסבר מידי דהוה אכלים דאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה: פסיגא. פירש בערוך אשכול שנפסג ונתפצל מקצת ממנו ויש לו כתף וגסף ששמו פסיגא מלשון התועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד בסוף מרובה (דף פא.) וכמו שפירשנו במסכת פאה פ"ז עיקר דאין לך אשכול ענבים שלא יוציא מצדדתו כמה אשכלות קטנים מלאים גרגירי ענבים והם נקראים פסיגים: שרביט שריקנו. בפרק העור והרוטב (דף קיט.) מייתי לה ופריך מינה למאן דאמר אין שומר לפחות מכפול דס"ד דהאי שרביט היינו כגון אותן שהפולין גדלין בהן שקורין גוש"ש בלע"ז: ורבי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול. מפני שהפולין גסין ואין צריכין שומר דנוח לממשן ולנקרן: ומטמא בשל קטנית. דשומר הוא דדקין הן ואין יכול לנקרן וניחא ליה שיהו באותן שרביטין שלא יתערב בהן פסולת ומשמושן שמשתמש בהן על ידי השרביטין ומדמטמא בשל קטנית ש"מ יש שומר לפחות מכפול ומשיק בקולחא ומשום יד שהטומאה נוגעה בקלח ולא בשרבים ומשום שומר והאי יד הוי לדבר השוב שהוא יותר מבזית שהשרבים מחובר בו ובפולין שהן גסין לא איכפת ליה בהאי יד ומשמושן לשון תמיה שהקלח תמיש לאוכל דמטלטלה באותו קלח: תני"א בתוספתא [פ"א] תבואה שבססה בגורן לא מיטמאה ולא מצטרפת רבי יוסי אומר [ה] מצטרפת מפני שהופכה בעתר. פי' ברייתא זו כרבי יוחנן דסוכה (דף יד.) דאמר בססן ממש ולשון מצטרפת קשה דהא אין ידות מצטרפות: ו והכלוסין. בסוף אלו טריפות (דף סז:) גבי יתושין שבכלוסין פירש בקונטרס שהוא מין קטנית גודר"א בלע"ז והא דמצטרפין יש לפרש משום דאגב איבייהו חזו לאכילה כמו עוקצי דלעת לרבי יוסי דקתני בתוספתא [שם] וכן היה רבי יוסי אומר עוקץ דלעת טמא מפני שנשלק עמה: אגסים. פרי שקורין פיר"א בלע"ז: קרוסטמלין· פירש בערוך תפוחים קטנים שדומה לנפלים הנקראים מילין: פרישין

מטמא: ב אשרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן לחין והפטמא שלהן בין לחה בין יבשה והעמוד שהוא מכוון כנגד האוכל שרשי החזרים והצנון והנפוס דברי ר"מ ר' יהודה אומר בשרש צנון גדול מצטרף והסיב שלו אינו מצטרף שרשי המינתא והפיגם וירקות שדה וירקות גנה שעקרן לשתלן והשדרה של שבולת והלבוש שלה ר"א אומר אף הסיג של רצפות הרי אלו מיטמאין ומטמאין ומצטרפין: ג גאלו מיטמאין ומטמאין ולא מצטרפים שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהם יבשים והעמוד שאינו מכוון כנגד האוכל ויד הפרכיל טפח מכאן וטפח מכאן יד האשכול כל שהוא וזנב של אשכול שריקנה ויד המכבד של תמרה ארבעה טפחים וקנה של שבולת שלשה טפחים ויד כל הנקצרים שלשה ושאין דרכן לקצר ידיהם ושרשיהם כל שהן א) ומלעין של שבולין הרי אלו מטמאין ומיטמאין ולא מצטרפין: ד ראלו לא מיטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפין שרשי קולסי הכרוב וחלפות תרדין והלפת את שדרכן ליגזז ונעקרו רבי יוסי מטמא בכולן ומטהר בשרשי קולסי הכרוב והלפת: ה ב) הכל ידות האוכלין שבססן בגורן טהורים ר' יוסי מטמא ופסיגא של אשכול שריקנה טהורה שייר בה גרגיר אחד טמאה שרביט של תמרה שריקנה טהור שייר בו תמרה אחת טמא וכן בקטניות שרביט שריקנו טהור שייר בו גרגיר אחד טמא ג) רבי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול ומטמא בשל קטניות מפני שהוא רוצה במשמושן: ו זעוקצי תאנים וגרוגרות והכלוסים והחרובים הרי אלו מיטמאין ומטמאין ומצטרפין ר' יוסי אומר אף עוקץ דלעת חעוקצי האגסין והקרוסטמלין

הוסיפו על ידות בהיותם מצטרפין לאוכל להשלים השיעור ר"ל כביצה ולא הוצרך לומר לא מיטמא ולא מטמא ולא מצטרף לפי שזה מבואר מאד מאד כיון שהידות אשר הן טמאין ומטמאין אין מצטרפין כ"ש דבר הנאמר בו לא מיטמא ולא מטמא שהוא אינו מצטרף: ב כבר ביארנו פעמים כי הקפלוטות הם כרתי המפורסמים ופיטמא שלהן הן גרעינין אשר בה קבוץ הגידים אשר בראש בצל והשום והכרתי והם דמות חוטין מלופפין מסובבין והעמוד שהוא מכוון כנגד האוכל הוא הלב אשר בבצל אשר יצמח בקנה הזרע: וחזרים. חסא: וצנון· בלשון ערב פולו ונפוס הצנון הידוע בלשון ערב באלשאמ"י אלה כולם סבר ר"מ שהן מצטרפין לאוכל ר"ל אלה הגידים והשרש הטמון בקרקע מן הצנון יש בקצהו גיד דק והוא אשר נקרא לצון גדול ובצידי ראש הצנון כל זה נקראין גידין דקין כמו גידים חותכין אותן המוכרין בעת המכירה ביד וישאר מהם שארית והם נקראים סיב לפי שהם דקים דמות חוטי הגוף. והמינתא ממין הנקרא בערב נענ"ע ופיגם בלשון ערב אל פיגא"ן והוא אל סד"ב וכשימשכו גרעיני החטה מן השבולת ישאר מקומה כדמות שלשלת ובו חליות ולכן נקראו שדרה של שבולת והיא ג"כ שומר מכלל שומרין כמו שביארנו והלבוש שלה הוא הקרום אשר על הגרעין מהחטה והסיג של רצפות האבק אשר יארג על קלת הצמחים והיא רצפות דמות אריגת העכבים וכבר ביארנו ענין אמרו מטמאין ומיטמאין באיזה מקום שאמרו במסכת הזאת וא"ל שאחזירהו כל פעם והלכה כרבי יהודה ואין הלכה כר"א: ג מבואר הוא כי אלו אשר מנה הם ידות בלבד ועל כן אינן מצטרפין כמו שנשתרש לך: ופרכיל נקרא שבט משבטי הגפן שנכרת ובו אשכולות ענבים תלוים ממנו וקבולין פרכילין ובש"ס(ביצה דף ג:)אמרו פרכילי ענבים. וזנב האשכול שריקנה כשהוסרו הגרעינין מתחת האשכולות ונשאר העץ אשר היו בו הענבים והורק ועל כן צריך ממנו שיעור גדול להתלות בו מה שנשאר מן הענבים בעליונות של האשכול וידוע כי עוקלי התמרים יש להם קנה עבה יחבר אותן דמות קנה הלולבין והוא נקרא מכבד של תמרה לפי שהוא דמות יד המטאטאים ויצא מן הקנה הזה העבה אשר הוא דמות קנה הלולבין שבטים דקים ארוכין יהיה באורך כל אחד מהם שני זרתות או שלשה והאחד מן השבטים הדקים נקרא שרביט של תמרה ובו יהיו התמרים צומחים ומלעין והוא השער השחור בלתי חלק אשר בראש השבולת: ד קליפת קולסי הכרוב. ראשי הכרוב הגדלים ויצא מהן גידים משתבכין חותכין אותן ומשליכין אותן בעת המכירה והם שרשי קולסי כרוב ותרדים בלשון ערב סל"ק וחלפות תרדין הם שרשיהם אשר ישארו בקרקע ויצמחו שניהם וע"כ נקראו חלפות מן חליפות ואמר את שדרכן ליגזז וליעקר ונעקרו ר"ל כל מה שדרכו שיכרת ויחליף מהגידים באלה והשבכים ונעקרו בשרשיהם עם הצמחים האלה הנה אינו מטמא ולא מיטמא ולא מצטרף ורואה רבי יוסי שכולן הם מטמאין ומיטמאין חוץ מן השבכים אשר יוציאו בראשי הכרוב והלפת שהן אינן ראוים לדבר ואין הלכה כר' יוסי: ה בססן. כתתן ורצצן מלשון (ישעיה סג) בוססו מקדשך ובריית אשכולות והענבים היא שיוצאין מן האשכול אשכולות אחרים קטנים ופירוש פסיגא של אשכולות חתיכה של אשכולות ר"ל שהוא חתך אותם מאותן אשכולות קטנים אשר לא יצא מהם אלא אשכול אחד והיא מלאה גרעיני ענבים בלבד וכמו שרביט של תמרה כשיסיר הענבים או התמרים ממנו וישאר אותו הגיד הדק אינו אוכל ולא יטמא ואם הניח בקנה ואפילו גרעין אחד כבר חזר העץ בכללו שומר לגרעין ההוא ור"א אומר כי הפולין בלבד אין הקנה שלו שומר ושאותה קנה אינו צורך בו אבל שאר קטניות העץ הוא שומר להם ואפילו לא ישאר אלא גרעין א' לפי שאוהב האדם לחפוש אותו גרעין בין העלים ויתענג בזה והוא ענין אמרו רוצה במשמושן ואין הלכה כר' יוסי ולא כראב"ע: ו עוקץ. הוא קנה הדבר: וגרוגרות הם התאנים היבשים: כלוסין מין מן התאנים דקים: וחרובים בלשון ערב כרוב:

שרקנה· שהסיר הענבים בשולי האשכול ונשארו הגרגרים שבראש האשכול ולפי שהזנב הוא דק בו ד' טפחים ובפחות מכאן לא יהא האשכול עולה עמו והאשכולות שלהם היו גדולים וכן מכבד שתלויים בה השרביטין שבהם גדלים התמרים: ומלעין של שבלים· הוא שאשאה כמו שעולה ד אלו לא מטמאים כו' קולסי כרוב· פי' בערוך בדי כרוב שמהם עלין יוצאים וכן חלפי תרדין· קלסי הכרוב כי בראשי הכרוב עיקרים וכשמוכרין אותם חותכין וכן חלפי תרדין ונקראו חלפי ... יונתו שרשיהם בארץ צומחים פעם שנית ואין הלכה כר"י): את שדרכן ליגזז ונעקרו· אינם פחסת והוא פססה אבל לא צרכו בכך בשביל שבסיסה ופסיסה אחד הוא דכתיב (ירמיה ...) שחתו כרמי בוססו את חלקתי ומתרגם דושישו: פסיגה· פירוש אשכול עד שהוא ... אשכול ואם נפסג ממנו מקצת האשכול ונתפצל ממנו ויש לו כתף או נטף שמו פסיגה ... כמין זנב יש לו לתאנה שבו היא תלויה באילן כדאמרינן מעשה (סנהדרין דף מ ע"א) ובד... תאנים: והגרוגרות· פירוש תאנים יבשים יקראו בפיית קוטין: והקליסין· פירוש כ...

ה כל ידות וכו'· פירוש שבססן בפרק קמא דסוכה פליגי רבי יוחנן אמר בססן ממש שדשן לידות ברגלי בהמה או במקלות מלשון והוא יבוס ב) קמינו ורבי יוסי מטמא הואיל וראוי... בססן התיר אגודן מלשון מתבוססת בדמיך פירוש מתגלגלת וכיון שהתיר אגודן מתגלגלין ומתפזרין השבלין בגורן ועיקר ידות השבלין הן כדי לאגדם בהם וכיון שהתיר אגודן גלי אד... יוסי סבר דהתרת אגודן לא חשיב מעשה להוציא הידות מתורת טומאה: פסיגה· פירש בערוך האשכול שנפסג ונתפצל קצת ממנה יש לה כתף ונטף ושמה פסיגה מלשון התועה בין הכ... בסוף מרובה: שייר בה גרגיר אחד טמאה· דכולה הוי יד לאותה גרגיר וכן בשרביט של תמרה בפרק העור והרוטב מייתי לה ופריך מינה למאן דאמר אין שומר לפחות מכפול ד... שהפולין גדלין בתוכה: ורבי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול· שהפולין גסין ואין צריכין שומר שנוח לממשן ולנקרן: ומטמא בשל קטניות· לפי שדקים הם ופסולת מתערב בה... שומר כדי שלא יתערב בהם פסולת: במשמושן· לשון ממשן שממשמש בהן על ידי השרביטין ומדמטמא בשל קטניות אלמא יש שומר לפחות מכפול ומשני בקולחא ומשום יד הא דמטמא... משום שומר אלא בקלח נגעה טומאה ומשום יד דהשתא הוי יד לדבר חשוב שהוא יותר מכזית שהרי כל השרביטים מחוברים בקלח: ובפולין· שהם גסים לא צריך ליד: ומשמושן לשון ת... נטלטלו בו: (ר"מ· אין הלכה כרבי יוסי ולא כרבי אלעזר בן עזריה): ו עוקצי תאנים וכו'· עוקץ הוא סוף הפרי שנתלה בו באילן: כלוסים· מין תאנים קטנים והא דמ... שומר דכשנטל שעוקץ הפרי ממהר להתייבש או שמא משום שנאכל אגב הפרי. כמו עוקצי דלעת לרבי יוסי דקתני בתוספתא וכן היה רבי יוסי אומר. עוקץ דלעת טמא מפני שנשלק ע...

א) צ"ל נמי· ב) צ"ל צרינו·

הגהות הגר"א

[א] בר"ש כל הנעקרין· צ"ל כל הנקצרין: [ב] שם להרכיסן· צ"ל לסככן: [ג] שם ושאר כל הנעקרין· צ"ל כל הנקצרין: [ד] שם וכן היה ר"י אומר עוקצי האגסים והתפוחים והאתרוגים וכו' הרי אלו מטמאין וכן היה ר"י אומר שרשי חלפות התרדים טמאים מפני שנמכרין עמהן כצ"ל: [ה] שם ר' יוסי אומר מטמאה ומיטמאה מפני וכו' כצ"ל:

פרישין ירושלמי ברים כלאים וברים מעשרות אמר ר' יוסי אספרגלין ולמה נקרא שמן פרישין שאין לך מין אילן פרים לקדירה אלא זה בלבד ובלע"ז קודוני"ץ : עוזרדין · פרי קטן כדאמרי' בפ' כירה (דף לח.) ביצים מגומקות כעוזרדין וכל אלו עוקצן טפח : קינרס . פי' בערוך ירקות שהן מרין וצריך למתקן על ידי האור ברותחין כדאשכחן בפרק המביא כדי יין (דף לד:) אבל מתקנין את הקינרס ואת העכביות : לא מיטמאין ולא מטמאין . וכל שכן שהן מצטרפין :

א זיתים שכבשן בטרפיהם טהורין. היינו דאמר רבא בעלי סדר תעניות האלו (דף כח:) דרב יהודה כי הוה מטי לאשה שכובשת ירק בקדירה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורין

והקרוסטמלין והפרישין והעוזרדין עוקץ דלעת [א]טפח עוקץ קינרס טפח ר' אלעזר בר רבי צדוק אומר טפחיים הרי אלו מיטמאין ומטמאין ולא מצטרפין [ב]ושאר כל העוקצים לא מיטמאין ולא מטמאין :

פרק שני

א זיתים[א]) [ג]שכבשן בטרפיהן טהורים לפי שלא כבשן אלא למראה [ד]כשות של קישות והנץ שלה טהורה ר' יהודה אומר כל זמן שהיא לפני התגר טמאה : **ב** [ה]כל הגלעינין מיטמאות ומטמאות ולא מצטרפות גלעינה של רוטב אע"פ יוצא מצטרפת ושל יבשה אינה מצטרפת [א]לפיכך ב) [ו]חותל של יבשה מצטרף ושל רוטב אינו מצטרף [ז]גלעינה שמקצתה יוצא שכנגד האוכל מצטרף עצם שיש עליו בשר שכנגד האוכל מצטרף היה עליו מצד אחד רבי ישמעאל אומר רואין אותו כאילו הוא מקיפו כטבעת וחכ"א [ח]שכנגד האוכל מצטרף [ב] כגון הסיאה והאזוב והקורנית : **ג** [ט]הרמון והאבטיח שנימוק מקצתו אינו מצטרף שלם מכאן ומכאן ונימוק מן האמצע אינו מצטרף ג) [י]הפיטמא של רמון מצטרפת והנץ שלו אינו מצטרף רבי אליעזר אומר אף המסרק טהור : **ד** [כ]כל הקליפים מטמאות ומיטמאות ומצטרפות ד) ר' יהודה אומר [ל]שלשה קליפין בבצל הפנימית בין שלימה בין קדורה מצטרפת האמצעית שלימה מצטרפת וקדורה אינה מצטרפת והחיצונה בין כך ובין כך טהורה : **ה** [מ]המחתך לבשל אע"פ שלא מירק אינו חבור לכבוש ולשלוק ולהניח על השלחן

א) עי' בר"ש · ב) עי' בר"מ ·

הגהות הגר"א [א] במשנה לפיכך נמחק : [ב] שם כגון הסיאה · צ"ל וכן הסיאה : [ג] בר"ש רוטב שאכל אצין והאצ קיים גרעין שהוא כנגד האוכל כצ"ל :

עין משפט
נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהל' טומאת אוכלין הלכה ז ועיין בהשגות ובכ"מ:
יב ב מיי' שם הלכה יא:
יג ג מיי' שם הלכה ח ועיי' בהשגות ובכ"מ:
יד ד מיי' שם הלכה יב:
טו ה מיי' שם הלכה ג:
טז ו מיי' שם הל' ד:
יז ז מיי' פ"ב מהל' פרה אדומה הלכה ו:
יח ח מיי' פ"ה מהלכות טומאת אוכלין הלכה כב:
יט ט מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הלכה ז:
כ י מיי' שם הלכה ח:
כא כ מיי' שם הל' ז:
כב ל מיי' פ"ב שם הלכה ט:
כג מ מיי' שם הל' יא:
כד נ מיי' שם הל' ט:
כה ס מיי' שם הלכה יב:

מסורת הש"ס

א) [שבת מח: ע"ש] ז"ל אינו חיבור
ב) [מנחות כד.]
ג) [חולין קכח.]

התחיל לפרק· שהיו ג' או ד' חתיכות מעורות והתחיל להפריד. לגמרי אחת מהן גלי אדעתיה בהני דתו לא ניחא ליה בחיבורן ואפילו המעורות שבהן אין חיבור אי נמי אותה חתיכה שהתחיל לפרק בה אינה חיבור דסופו לפרקה לגמרי אבל השאר חיבור: תני"א בתוספתא (שם פ"ב) המחתך לבשל כיון שקרעו *בין חיבור לכבוש ולשלוק ולהניח על השלחן חיבור עד שיתחיל לפרק התחיל לפרק זה שהתחיל בו אינו חיבור והשאר חיבור: עוד תניא בתוספתא (שם) מלפפון שחתכו ונתנו על השלחן חיבור עד שיתחיל לפרק התחיל לפרק חתיכה וכל העולה עמה חיבור והשאר אינו חיבור פיקה שהתחתונה חיבור היא לעצמה ואינה חיבור לחתיכות היו שנים או שלשה והתחיל באחת מהן זה שהתחיל בו אינו חיבור והשאר חיבור בן עזאי אומר שהרו שלשתם וחכמים אומרים אפילו אמר הליו אני אוכל שחרית והליו אני אוכל בין הערבים זה שהתחיל בו אינו חיבור והשאר חיבור: שאמנן· מלשון (איכה ד) האמונים עלי תולע כלומר שמגודלים ומחוברים זה עם זה ומתכסה זה מזה כתולע המכוסה: והבצלים שחמרן· מלשון (שמות ח) ויצברו אותם חמרים חמרים שמקובצים ומחוברין יחד שדרך האגוזים ליגדל ג' או ד' בעוקץ אחד ואינו מפרידן בשעת לקיטה וכן הבצלים ומיקרי באגוזים לשון אמון ובבצלים לשון חמרן ואית דגרסי באגוזים חמרן ובבצלים עמרן לשון קבלן כעמיר גורנה: לפרק באגוזים. להפרישן זו מזו אי נמי לפי שיש באגוזים שתי קליפות זו על גב זו ומפרקין מהן קליפה החיצונה: ולפקל בבצלים· כמו לקלף שמסיר מעליהן הקליפה כדתנן בפ"ק דמעשרות הבצלים משיפקל ואם אינו מפקל משיעמיד ערימה: האגוזים והשקדים· השתא מיירי במפלע באגוזים שהקליפה של אגוז ושל שקדים הויא שומר ואע"פ שפלען הויא חיבור: עד שירסס· שישתברו האגוזים והשקדים מלשון (עמוס ו) והכה את הבית הגדול רסיסים ותוספתא פליגא דקתני האגוזים והשקדים אע"פ שריסם חיבור עד שיתחיל לפרק: תניא בתוספתא [שם] התחיל לפרק באגוזים ולפקל בבצלים אע"פ שיש לפניו מאה כור התחיל בא' מהם אין חיבור היו שנים או שלש והתחיל בא' מהן זה שהתחיל בו אינו חיבור והשאר חיבור בן עזאי אומר שהרו שלשתן· פי' היו שנים או שלשה צבורין אגוזים או בצלים: עוד תניא בתוספתא [שם] התמרים והגרוגרות שלקן ועשו אם הרי אלו חבור רבי אומר אם לנותתן חיבור ואם להוציא את מימיהן אין חיבור: ן ביצה מגולגלת. לגוייה כלומר קליפתה חיבור: שיגום. מלשון מגיסה בקדירה דמכשירין פ"ה [מי"א]: שירסס שישבר קליפתה כדי להסירה[א] ובתוספ' פליגא: עצם שיש בו מוח חיבור· העצם למוח: עד שירסס. העצם: הרימון שפרדו. שחתך הרימון לשנים ועדיין הגרגרים מחוברין בקליפה הויא קליפה חיבור: עד שיקיש בקנה. לנענע הגרגרים שבו: שלל של כובסים. דרכן לשלול הבגדים זה עם זה הקטן עם הגדול שלא יאבד: והבגד שהוא תפור בכלאים. ב' חתיכות של בגד צמר שתפרן בחוטי פשתן דודאי סופן ליקרע ולהפרד זה מזה משום איסור כלאים וכן שלל של כובסים סופו להפרד אפילו הכי חיבור לטומאה דאם נטמא זה נטמא זה: עד שיתחיל להתיר. שמעשה מוכיח מיד מעשה ואפילו שלא בשעת מלאכה הוי שלל של כובסים חיבור כדאמרי' בפרק במה סומנין (דף מח:) דניחא ליה דאי מנפצי הדר מחוור להו: תניא בתוספתא [שם] [ב] ביצה שלוקה ביצה טורמיטא אע"פ שרסס חיבור עד שיתחיל לקלף ביצה [ג] שנתבשלה בקליפתה כולה חיבור צמר שבראש כבשים ושער שבזקן תיישים אע"פ שפיספסן באור חיבור עד שיתחיל לתלוש. כנפי חגבים וקשקשי דגים אע"פ שהעביר סכין עליהם חיבור עד שיתחיל לקלף· טורמיטא מפרש בפרק הנודר מן המבושל (דף מ:)· שפיספסן מפריד את השיער מלשון (נזיר דף מב.) נזיר חופף ומפספס: ז ירוקים חזו לאכילה אבל כשמלבינים מתקלקלין ותו לא חזו בר משל כרוב לרבי אלעזר בר רבי צדוק דאכתי חזו ושל חורת אע"ג דלא חזו מצטרפין משום שומר: ח בני בצלים· לצמוד אמלתי קורא בן בצל: אם יש בהן ריר· שעדיין מלא מריר הבצל ואין בו חלל: משתערין לכמות שהן· ואין לנו למעכן ואם יש בהן חלול ממעך את חללו ואח"כ משערין לכביצה: ספוגנית· שעשויה כמין ספוג ואינה דרוסה יפה ולא בעוסה מלשון הסופגנין והדובשנין דפרק כל שעה (דף לז.): משתערת בכמות שהיא. בלא מיעוך: בשר העגל שנתפח. אורחא דמילתא הוא דשל עגל נתפח ושל זקנה מתמעט: בכמות שהן. פלוגתא היא בפרק כל המנחות באות מצה (דף נד.) אי משערין כמות שהן עכשיו או לכמות שהיו מעיקרא: תניא בתוספתא [שם] האגוז והשקד והתמרה המתקשקשין משתערין לכמות שהן· פי' מתקשקשין מתוך שנתייבש האוכל ונתמעט ומתחילתו כשהיה מלא לא היה מתקשקש ופלוגתא דמנחות שייכא הכא כמו במתני': ט שנטעה בעציץ· שאינו נקוב והוכשר שם ונטמאת דכתלושה דמיא לכל דבר כדאיתא בשילהי המצניע (דף צה:) והגדילה ויצאת חוץ לעציץ נחשבת כמחובר ופרחה לה טומאה: מה טיבה ליטהר· דכיון שכשקיבלה טומאה היתה כתלושה הלכך מה שבתוך העציץ טמא ומה שהוסיף אחרי כן שיצא חוץ לעציץ טהור: תניא בתוספ' [פ"ב] היה משקה בעציץ שאינו נקוב נפלו משקין על גבי קישות ונטמאת הגדילה ויצאת חוץ לעציץ טהורה: י שהשרשים יכולין לצאת· אע"פ שאינן נקובים מצמיחים ויוצא השורש עצמו ונוקב את הגלל והאדמה של אותו כלי ומכאן משמע דכלי גללים היינו של צפיעי בקר ולא כדברי האומר של אבן גלל דאותן אין השורש יכול לנוקבן אא"כ נקובים דלהכי לא נקט הכא כלי אבנים וכל שכן אבן גלל שקשים יותר: עציץ נקוב אינו מכשיר· ואפילו לר"ש דמשוי נקוב כשאינו נקוב בסוף המצניע (שם) בהכשר זרעים מודה כדאמרי' התם: בשרש קטן· בסוף המצניע (שם) אמרי' אמר רבא חמש מדות בכלי חרס: כטבלא שאין לה ליזבז· שאינה מכשרת את הזרעים אין המים מכשירין אא"כ נתמלאו בכלי כדדרשינן בת"כ מדכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא ודרשינן בפ"ק דפסחים (דף טז.) יטמא הכשר ותניא בת"כ יכול אפילו סן בבורות שיחין ומערות יהיו מכשירין ת"ל בכלי יטמא שמלאן בכלים ואפילו מלאן בכלי וחשב שירדו לבורות שיחין ומערות ממעט התם מדכתיב אשר ישתה שמלאן לשתיה ומרבה מלאן לגבל טיט ולהדיח בהן עלים ואבנים והשתא מתני' דעציץ נקוב שאינו מכשיר זרעים היינו בין זרעים שבתוכו דלא מקבלי הכשר משום דחשיבי כמחוברין בין מים שבתוכו דאין מכשירין פירות תלושין דחשיבי המים כמאן דמסקו אארעא אבל מים שבעציץ שאינו נקוב כמים שבשאר כלים דמו ואם מלאהו עפר עד שפתו

השלחן חבור *התחיל לפרק אוכל שהתחיל בו אינו חבור [ב]האגוזים שאמנן והבצלים שחמרן הרי אלו חבור התחיל לפרק באגוזים ולפקל בבצלים אינו חבור [ג]האגוזים והשקדים חבור עד שירסס: ן [ד]ביצה מגולגלת עד שיגום ושלוקה עד שירסס [ה]עצם שיש בו מוח חבור עד שירסס [ו]הרמון שפרדו חבור עד שיקיש עליו בקנה כיוצא בו א) [ז]שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים חבור עד שיתחיל להתיר: ז [ח]עלי ירקות ירוקים מצטרפין ולבנים אינם מצטרפין ר' אלעזר ברבי צדוק אומר הלבנים מצטרפים בכרוב מפני שהן אוכל ובחזירין מפני שהן משמרין את האוכל: ח [ט]עלי בצלים ובני בצלים אם יש בהן ריר משתערין בכמות שהן אם יש בהן חלל ממעך את חללן [י]פת ספוגנית משתערת בכמות שהיא אם יש בה חלל ממעך את חללה ג) [כ]בשר העגל שנתפח ובשר זקנה שנתמעט משתערין בכמות שהן: ט ג) [ל]קישות שנטעה בעציץ והגדילה ויצאת חוץ לעציץ טהורה אמר רבי שמעון מה טיבה ליטהר אלא הטמא בטומאתו והטהור יאכל: י [מ]כלי גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולין לצאת בהן אינם מכשירין את הזרעים [נ]עציץ נקוב אינו מכשיר הזרעים ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים כמה הוא שיעורו של נקב כדי שיצא בו שרש קטן [ס]מלאהו עפר עד שפתו הרי הוא כטבלא שאין לה לזביז:

שכוונתו לבשלן אינו מתכוין שישאר אותו דבר חתוך מחובר לפי שהבשול ירקקהו ויפרידהו אמנם אם היתה כוונתו לשליקה או לכבישה או להניח הירק ההוא על השלחן הרי זה חבור לפי שכוונתו שישאר מחובר קלתו בקלתו כדי שתקל הולכתו או מערכתו: התחיל לפרק. כשהתחיל לפרק אותו חיבור אינאנו אומרי' כיון שהתחיל לפרק גלה דעתו שאין רוצה שישאר דבר ממנו מחובר ונאמר בכל אינו חבור אבל הדבר ההוא אשר פירק בלבד הוא אשר אינו חבור וכל מה שנשאר מדובק הוא חבור: אמנן. גדלן וחבר קלתן לקלתן מלשון (אסתר ב) ויהי אומן את הדסה והענין שהוא לוקח האגוזים והם לחים ומחתכם בעליהם ומקבלם בעבות בחוטים או בקליפה עד ששמם בחבל אחד בגוף מחובר כדי שיקל משאן. וחמרן כתנן קלהם לקלתם מלשון (שמות ח) ויצברו אותם חמרים חמרים והכונה שהוא קבץ עליהם בעבות עד ששבו חבל אחד כדי לתלות ולעמוד זמן כמו ששין אצלנו במערב בבצלים אשר רוצין לאצרן אח"כ אמר כי האגוזים והשקדים ר"ל האגוז האחד והשקד האחד האוכל שלה וקליפתה חבור זה לזה כמו שקדם כי הקליפות שומרים להם כל זמן שהקליפה מחוברת באוכל חבור טבעי אבל כשסרה הקליפה אין ספק כי אינו מיטמא ואף על פי שהחזירה למקומו וכשנשברה הקליפה ונשאר עמו האוכל והיתה שבירתו מעוטה כגון בקיעת כלי החרס הרי זה חבור עד שתרלץ הקליפה ואז אינו חבור והוא אמרו עד שירלץ מלשון (שופטים י) וירעצו וירוצצו ואע"פ שהוא כתוב במשנה בשמ"ך זה בלשונם עובר: ן ביצה מגולגלת· בלשון ערב נמרס"ת ופירוש ינום יכרות אומר כיון שיקלוף ממנה מקום אחד לשתותה מפני אותו קליפה כולה הנשארת אינה חבור לפי שאין לה שמירה בו כיון שנפתח ממנה מקום א' לפי שהיא שותתת מן המקום ההוא אבל אם היתה שלוקה קשה הקליפה כולה הוא שומר לכל חלק ממנה ועל כן מצטרף עד שירלצו כולה ואז לא תצטרף והענין הזה בעצמו הוא בעצם אשר (אין)[יש] בו מוח לפי שהמוח אוכל והעצם הסובב אותו שומר והוא מצטרף עמו עד שירלצו: והרמון שפרדו· פירד גרעיניו בתוך קליפתו והרבה עושים זה כשנגבה קליפת הרמון עד שישארו הגרעינין בתוך הקליפות מתנועעים חבור: עד שיקיש עליו בקנה· עד שיכה ברמון בקנה או בשבט עד שינוע מה שנאחז בקליפה מגרעיני הרמון ואז לא תשאר הקליפה חבור לגרעינין ולא תצטרף: ושלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים חבור כמו שזכרנו במסכת פרה בפ' אחרון אמנם לפי שאין לו לחבור הזה להשאיר ולעמוד אבל יפרד אמרו כי כיון שיתחיל להתיר אנו חושבין אותו כנפרד ואינו חבור: ז כבר ביארנו כי חזרים הסא ואין הלכה כר"א בן צדוק: ח צורת עלי הבצלים ידועה כי היא חלולה כדמות קנים ובתוכה ריר ידבק ביד וכן הבצל כשנגע בו המים ולמח והוא אינו מחובר לקרקע כמו שהוא מפורסם יצא ממנו לב ירוק דמות עלי בצלים ובתוכו גם כן ריר ואותו דבר הצומח נקרא בני בצלים ואומר כי אם היה הריר בתוך החללים ההם אז אנו משערין אותן כמו שהן מן החלל להשלים שיעור כביצה ואם היו ריקניות בלא ריר ממעכים אותן ביד עד שיתקבצו ותסור נפיחתן ואז משערין אותן בכביצה וכן הלחם המתחלחל החלקים כמו (פסחים דף לז.) סופגנין והוא פת סופגנית משערין אותה בכמות שהיא אלא אם היה חלל בתוכה אז יתקבץ ביד והרך בשר העגל היונק כשנתבשל שירבה ויגדל ובשר מרובין בשנים מן הבהמות כשיתבשל מתכווץ ומתמעט ואמר שאנו משערין כביצה ממנו והוא מבושל כמות שהוא ולא נאמר זה היה קודם שנתבשל כביצה ואע"פ שהוא עכשיו פחות מכביצה או בהפך אבל ישוער לפי ענינו אם היה חי חי ואם מבושל מבושל: ט כשזרע קישות בכלי אינה מטמאה בהצמחתה כי האוכלים אמנם מיטמאים אחר תלישתם מן הקרקע כמו שביארנו בראשון של מכשירין ואמר ר' שמעון כאשר יצאו מן הקישואים חוץ לכלי הרי הוא כתלוש ויטמא והוא אמרו והטמא בטומאתו והטהור יאכל ואין הלכה כר"ש: י כבר קדם לך במסכת מכשירין (פ"א) כי הזרעים אינן מוכשרים בעוד שהן מחוברין לקרקע וכבר ביארנו בד' של מכשירין כי המים אינן מכשירין לטומאה אלא כשהן תלושים מן הקרקע אבל כשהן בקרקע אינן מכשירין וזכרנו עיקר זה השרש ובעבור השרש הזה אמר כי כלי גללים וכלי אדמה כשהם נקובים נקב שיצא ממנו שורש הצמחים והיו מונחים על שטח הקרקע והם מלאים מים כי המים ההם אינן מכשירין לפי שהוא כקרקע ואינו כתלוש וכבר ביארנו פעמים כי עציץ נקוב הרי הוא כארץ ושאינו נקוב אינו כארץ וכשנזרעו זרעים בכלי נקוב הרי הוא כאילו נתחבר בקרקע ועל כן אם נבלל במשקה לא הוכשר ואם היו הצמחים בכלי שאינו מנוקב הרי הוא כתלוש ועל כן כשנבלל במשקה הוכשר אח"כ אמר כי העציץ הזה

פירוש רב האי גאון

כיון שקרצו אינו חיבור וידענו שאחר הקירוץ פירוק: והפירוק· פירוש כשיפרק ויפרש זה מזה כדאמר לענין פירוק בהמה (שבת דף קנו ע"א) ולענין חולב ביו"ט (שם דף קמ ע"א): האגוזין שחמרן· פירוש (שמות ח י) ויצברו אותם חמרים: והבצלים שעמרן· פירוש שקבצם כעמיר גורנה: לפרק· פירוש האגוזין יש להם קליפה אחרת באילן על גבי זו שאנו רואין וכשמעמידין אותם חמרים חמרים מקלפין ומפרקין מהם אותה קליפה החיצונה ומנין שפירוק פירוש כשיפרק ויפריש דבר מחבירו המדובק בו כדתניא (תוספתא' עוקצין פ"ב) מלפפון שחתכו ונתנו על גבי שלחן חיבור עד שיתחיל לפרק התחיל לפרק חתיכה וכל העולה עמה אינה חיבור והשאר חיבור: ולפקל· פירוש כשיקליפו קליפות הבצלים בערימה כדאמר (מעשרות פ"א מ"ו) הבצלים משיפקל ואם אינו מפקל משיעמיד ערימה ופירוש ערימה כמו ששנינו כן והבצלים שעמרן לפקל ולקלף דבר אחד הוא: והרמון שפרדו· פירוש בטיית חברומאן כאותה ששנינו (שם) חפרד והצמוקין ובלשון רבנן פרידא: ן ביצה מגולגלת· פירוש הציו שלוק בטיית ומנין שכן הוא הרא שאומר בסוף התלכת ושלוקה (דאינה) סכלל דמגולגלת אינה שלוקה: עד שיגום· פירוש כשצולה אדם ביצה מגולגלת ורוצה לאוכלה שוברת בראשה ומביא קיסם ומניס אותה כששינו (מכשירין פ"ה משנה יא) האשה שידיה טהורות ומגיסה בקדירה ופי' בטיית שהרן אל קידר ובלשון חכמים בחשא דקידרא כדאמר (גיטין דף מה ע"א) במעשה דרב עילש: ח שיש בהן ריר· פירוש מוגלא בלשון חכמים איכא דאמרי רים וכך תמצא בצלים שיש בהן ריר שהוא כמוגלא של ריאה ומוגלא וריר ורים הן כמות רוק כדכתי' (ש"א כא יד) ויורד רירו אל זקנו ואומר (איוב ו ו) אם יש טעם בריר חלמות ואומר (ויקרא טו ג) רר בשרו: חלל ממעט כו' · איכא דאמרי ממעך פירוש חלל פרוג בטיית שתמצא בצלים שעולה קליפה החיצונה למעלה ובתוכו חלל ומנין שבו הוא שנאמר (תהלים קט כב) ולבי חלל ואומר בטיית כואב לבי: ממעך· פירוש כדכתיב (יחזק...) מועכו שדיהן ואומר (ויקרא כב כד) מעוך וכתות: פת האיספגנית· פירוש פת שנעשה מן... כל צורכה ודומה לספוג ששמה בטיית בשאם ספוג וכל ערקנים בלשון פרסי וכמו שהספו... נקבים נקבים חללים כך זה שאמרנו כאותה ששנינו לענין חלה (חלה פ"א מ"ד) הסופגני... ופירוש בשאילות ספגנים זה הוא בפרוג דמן נשם תב:

פירוש הרא"ש

...ירין שמפריד בקיסם האוכל מן הקליפה ומערב במלח והאוכל יחד הו לא הוי חיבור אע"פ שהאוכל הוי כאוכל הנתון לתוך כלי שאין לכלי לא תורת יד ולא תורת שומר: ושלוקה· א) מי שהתחיל... לא הוי חיבור: רימון שפרדו· אתך הרמון לשנים ועדיין הגרגרים מחוברים לקליפה הוי הקליפה... בקנה להשיר הגרעינין: שלל של כובסים· דרכם לשלול הבגדים זה לזה בתפירה מועטת כדי...: ובבגד שהוא תפור בכלאים· שני בגדי צמר מחוברים בחוטי של פשתן אע"פ שחבור זה אינו עשוי... עד שיתחיל להתיר ואם נטמא זה נטמא זה· (ר"מ· רמון שפרדו שפרד הגרגרים מן הקליפה... שיקיש שיהיה מנדדים שלא ישאר שום גרגיר מחובר לקליפה ואז לא מצטרף: עד שיתחיל· הואיל והתחיל אע"פ שלא התיר לא הוי חיבור): ז עלי ירקות וכו'· פי' ירוקים חזו לאכילה לבנים... ח עלי בצלים וכו'· פירוש עלי בצלים הם חלולים ופעמים יש בהם כמין (כור) [ריר] ממלא את החלל: בני בצלים· כביורדים גשמים על בצלים תלושין הן צומחין ויוצא מהם עליה והם נקרא... שהן· לכבילה לקבל טומאה: פת סופגנית· מלשון הסופגנים והדובשנים דפרק כל שעה והוא פת חלול מכפנים כמין ספוג: בשר העגל· דרכו להיות תופח כשמבשלים אותו: ובשר זקנה· נכווץ ומתמעט... פי' כל המנחות אי משערינן כמות שהם עכשיו או כמות שהיו: ט קישות וכו' שנטעה בעציץ· שאינו נקוב והוכשרה שם ונטמאת דכתלושה דמיא לכל דבר כדאיתא בפ' המלניע בסוף: והגדילה ויצאת חוץ ...ויר טהורה לפי שנחשבת כמחובר ופרחה טומאה ממנה: מה טיבה ליטהר· מה שנשאר בתוך העציץ (ר"מ· אין הלכה כר"ש): י כלי גללים וכו'· פי' כלי גללים העשויים מצפיעי הבקר וכלי אדמה אם ...העציץ ויניק מן הקרקע אע"פ שאינם נקובין מתמת קלישות הדפנות וטבע האדמה והגלל חשיבי הזבלים שבהם כמחוברים ואינם מקבלים הכשר וטומאה וכן עציץ נקוב ואפילו ר"ש דמשוי נקוב כשאינו נק[וב]... זרעים מודה כדאיתא התם: כטבלא שאין לה לזבז· דתניא בתוספתא טבלא שיש לה לזבז וכוס על גדם אינה מכשרת את הזרעים דכיון שכוס על גדם נעשים כמי שאין לו לזבז: (רי"ד...
...שהתחיל· ב) צ"ל שיקיש עליה מנדדים·

הגהות הגר"א [א] בר"ש ותוספתא פליגי וכו'· כצ"ל: [ב] שם ביצה שלוקה· נמחק: [ג] שם שנתבשלה· צ"ל שנתבלה:

שפתו אע"פ שאינו נקוב נתבטל מתורת כלי לענין המים ולא מכשרי המים שבתוכו כלל כטבלא שאין לה ליזבז דמים שבה אין מכשירין זרעים משום דאין לה תוך ולא חשיבי כנתמלאו בכלי ואפילו טבלא שיש לה ליזבז אם הטה על צדה אין מים שבה מכשירין כדתניא בתוספתא (שם) והיינו טעמא דלא חשיבי כמילוי בכלי מאחר דלא מנח לדרך קבלתו מיהו א"א לקיים פירוש זה כלל דהא מרעיד אילן וכוער אגודה ומוחק כריסא ושקין שנופלין למים ומעלה פירותיו לגג ועוד טובא דתנן במסכת מכשירין (פ"ג) דמכשרי אע"פ שלא היו בכלי דלא נקט בת"כ כלי דוקא אלא שיתלשו וי"ל דמילא עפר לאו משום בימול כלי וטעמא דטבלא שאין לה ליזבז בשיש עפר ע"ג זרעים שלא ינקי מארעא הואיל ורואה האויר מארבע רוחותיה כדאשכחן בשילהי המוציא בשבת (דף פא:) דצרור שעלו בו עשבים התולש ממנו בשבת חייב חטאת הלכך חשיב כעציץ נקוב והוה ליה כמחובר בין לענין זרעים בין לענין מים שבו שאם נפלו פירות בתוכו כנפלו במים שבארץ ועד שיעלו מן המים לא מתכשרו מידי דהוה אגגון שבמערה בפ"ד[מ"ו] דמס' מכשירין ועציץ שאינו נקוב שמילאהו עפר עד שפתו הרי הוא כטבלא שאין לה ליזבז לענין זה דאם אח"כ הוסיף עפר על גביו הרי הוא כעפר שעל טבלא חלקה דהוי כמחובר לפי שרואה אויר מארבע רוחות והטה על צדה דתניא בתוספתא ארישא קאי דתנא גבי עציץ דאם הנקב מן הצד מכשיר וגבי טבלא שיש לה ליזבז בנקובה מן הצד אם הטה על צדה נמצא דקאי נקב מלמטה ואינה מכשרה והא דלא נקט עציץ שהטה על צדה דאיירי ביה שמא משום דלאו אורחיה להטותו א"נ אגב אורחיה אשמעינן שיש חילוק בין טבלא שיש לה ליזבז לשאין לה: תני"א בתוספתא [פ"ב] עציץ נקוב שנתנו על גבי שתי יתידות אפילו גבוה מן הארץ אמה אינו מכשיר את הזרעים בד"א מלמטה אבל מן הצד הרי זה מכשיר את הזרעים אם יש על גבי הנקב עפר כל שהוא אינו מכשיר את הזרעים טבלא שיש לה ליזבז והטה על צדה אינה מכשרת הזרעים · פי' עפר כל שהוא לא חשיב בכך כאילו אינו נקוב:

שאינו נקוב אשר הוא כלי ומכשיר את הזרעים כמו שבארנו וכן המשקים שבו מכשירין כשמלאהו עפר עד שפתו דינו דין טבלא שאין לה לזביז אשר עם היותה כלי היא טהורה כמו שנתבאר בב' של כלים וכן ג"כ בכאן אינו מכשיר את הזרעים לפי שהוא לא נשאר כלי לענין הכשר ומים שבו גם כן אין מכשירין ובתוספתא (פ"ב) אמרו טבלא שיש לה לזביז והטה על צדה אינה מכשרת את הזרעים לפי שבהטייתו אותה חזרה כטבלא שאין לה לזביז אשר אינה כלי וכבר ביארנו פעמים כי לזביז הוא השפה הגבוהה וענין אמרו אינה כלי כי אינה מקבלת טומאה:

פרק שלישי

א **יש** צריכין הכשר ואינן צריכין מחשבה מחשבה והכשר מחשבה ולא הכשר לא הכשר ולא מחשבה כל האוכלים המיוחדים לאדם צריכין הכשר ואינן צריכין מחשבה: **ב** א) החותך מן האדם ומן הבהמה ומן החיה ומן העופות מנבלת העוף הטמא ג) והחלב בכפרים ושאר כל ירקות שדה חוץ משמרקעין ופטריות רבי יהודה אומר חוץ מכרישי שדה והרגילה ונץ החלב רבי שמעון אומר חוץ מן העכביות ר' יוסי אומר חוץ מן הכלוסין הרי אלו צריכין מחשבה והכשר: **ג** ג) נבלת בהמה טמאה בכל מקום ונבלת העוף הטהור בכפרים צריכין מחשבה ואינן צריכין הכשר נבלת בהמה טהורה בכל מקום ונבלת העוף הטהור והחלב בשווקים אינן צריכין מחשבה ולא הכשר רבי שמעון אומר אף הגמל והארנבת והשפן והחזיר: **ד** ד) השבת משנתן טעמו בקדרה אין בו משום תרומה ואינו מטמא טומאת אוכלין לולבי זרדים ושל עדל ועלי הלוף השוטה אינן מטמאין טומאת אוכלים עד שימתוקו רש"א אף של פקועות כיוצא בהם: **ה** ה) הקושט והחמם וראשי בשמים התיאה והחלתית והפלפלין וחלות חריע נלקחים בכסף מעשר ואינן מטמאין טומאת

א הכשר מים. כדכתיב (ויקרא יא) וכי יותן מים על זרע: מחשבה. לחשב עליהם לאכילה והכל מפרש והולך: המיוחדין לאדם. אדפתח ביה נקט: **ב החותך** מן האדם. כולהו אסיפא קיימי דצריכי מחשבה והכשר בר מהנך דמפיק כל חד וחד כדאית ליה אדם בהמה חיה ועופות בחותך מהם חיים איירי: בכפרים. אתרוייהו קאי: שמרקעין. פירש בערוך מין בצל: פטריות. אין גידולן מן הארץ כדאיתא בפ' בא סימן (דף נ.) דאין להם שורש: והרגילה. עשב שקורין פורפ"א בלע"ז: נץ החלב. פי' בערוך פרחים לבנים וי"א עשב כשמחתכין אותו יוצא חלב: עכביות. כן אותן שנינו בפ' המביא כדי יין (דף לד.) אבל מתקנים את הקונדס ואת העכביות ופי' בערוך ירקות שהן מרין וצריך למתקן ע"י האור ברותחין: תני"א בתוספתא(פ"ג) חלב שחוטה בכפרים צריך מחשבה והכשר א"ר יהודה בתחלה היה ר"ע שונה חלב שחוטה בכפרים [א] שהוא צריך מחשבה וא"צ הכשר מפני שהוכשר בשחיטה אמרתי לפניו רבי למדתנו עולשין שליקטן לבהמה ואח"כ חישב עליהם לאדם שהם צריכין הכשר שני אם יש עליהן משקה טופח הוכשרו חזר ר"ע להיות שונה כדברי ר' יהודה חלב בהמה טמאה טמא חלב חיה בין טמאה בין טהורה הרי הוא כגופה חלב נבילה וטריפה טהור שנאמר (ויקרא ז) וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה החותך כזית בשר מאבר מן החי ואח"כ חישב עליו צריך הכשר חישב עליו ואח"כ חתכו א"צ הכשר א"ר יוסי מפני מה אמרו נבלת עוף טהור אינה צריכה הכשר מפני שהיא מטמאה טומאה חמורה וכל המטמא טומאה חמורה א"צ הכשר · פי' חלב שחוטה בכפרים בשלהי העור והרוטב (דף קכח:) מייתי לה גבי הכשר קודם מחשבה. חישב עליו ואח"כ חתכו בשלהי העור והרוטב מייתי לה אלא דקתני התם טמא והיינו א"צ הכשר דקתני הכא כלומר דלא בעי הכשר שרץ לפי שקבל טומאה אז מן האבר קודם חתיכה אבל הכשר מים בעי ומוקי לה בשהוכשר וכר"מ דאמר טומאת בית הסתרים מיטמא ואע"ג דר' יוסי איירי בסיפא על כרחין הך רישא דלא כוותיה דאיהו ס"ל טומאת בית הסתרים לא מטמאה בפ' בהמה המקשה (דף עב:) ומיהו איכא למ"ד התם (דף עג.) חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי: **ג בב"מ.** בין בכפרים בין בשווקים: ונבלת העוף הטהור בכפרים. בפ"ק דבכורות (דף י.) ובפ' בא סימן (דף נ.) מייתי לה ולא גרסינן בהך רישא והחלב דליכא למימר ביה א"צ הכשר דאי בחלב נבילה הא אין מטמא טומאה חמורה דכתיב (ויקרא ז) יעשה לכל מלאכה ואמאי לא ליבעי הכשר ואי בשחוטה ומשום שכבר הוכשר הא מתניא לעיל ומייתי לה בפ' העור והרוטב (דף קכח.) חזר ר"ע להיות שונה כדברי ר' יהודה דהכשר שחיטה לא מהני לחלב משום דלאכתי לאו אוכל הוא דבכפרים לאו בר אכילה הוא עד דחשיב עליה: צריכים מחשבה. דסתמייהו לאו לאכילה קיימי ואין צריכין הכשר מים ולא הכשר שרץ לפי שסופם לטמא טומאה חמורה ובפ' בא סימן (דף נא.) יליף לה מזרעים ובפ' דם שחיטה (דף כא:) פריך גבי נבלת בהמה מחשבה ל"ל לטומאה קלה היא גופה טמאה היא ומשני כגון דאיכא פחות מכזית נבילה וגרפה לפחות מכביצה אוכלין דבין האי והאי הוי כביצה ומכ"מ חשיב סופו לטמא טומאה חמורה כיון דאילו מצטרף לה כזית מטמא: בשווקים. שיש רוב עם הבאים לשוק איכא טובא דאכלי נבלת עוף טהור וחלב ומשום הכי לא בעי מחשבה והכשר נמי לא בעי דנבלת עוף טהור לא בעיא לא הכשר מים ולא הכשר שרץ משום דסופה לטמא טומאה חמורה וחלב נמי נהי דהכשר שרץ בעי דאפילו חלב נבילה אין בו טומאת נבילות כדתניא לעיל מ"מ הכשר מים לא בעי כגון חלב שחוטה דהוכשר בשחיטה אבל בכפרים דבעי מחשבה בעי הכשר דלא הוכשר בשחיטה כדפרשינן לעיל משום דהוי הכשר קודם מחשבה: **ד השבת.** מין ירק ומתעשר זרע וירק כדתנן במעשרות(פ"ד מ"ה) ומייתי לה בפ"ק דע"ז (דף ז:) והכא בשבת של תרומה איירי דמשנתנה טעם בקדירה והוציאה ממנה לא מיחייב עלה זר האוכל לשלם קרן וחומש דעץ בעלמא הוא ובפ' בא סימן (דף נא:) משמע דטעמא משום דסתם שבת לכמך עשויה הא אי הוה סתמא לקדירה(לא) הוה עליה תורת אוכל דתבלין [ב] מיטמאין טומאת אוכלים כדמוכח בפרק העור והרוטב (דף קכ.) גבי הא דמפרש מאי קיפה תבלין: זרדים. חזו לאכילה כדאמרי' בפ' הבונה (דף קג.) המזרד זרדים אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי גדי והלולבים שבהם לא חזו לאכילה אלא על ידי תיקון כדתני עד שימתיקם: עדל. פי' בערוך דומה לגנון: לוף. דבר שאין זרעו כלה כדתנן בפרק ט' דתרומות: של פקועות. לולבי פקועות מזרע הפקועות עושין שמן כדתנן בפ' במה מדליקין (דף כד:) בשמן פקועות ופי' בערוך שהן כמין אבטיחים קטנים והם מרים ויש מפרשים לעוין מדבריות: **ה הקושט.** בושם הניתן בקטורת בפ"ק דכריתות (דף ו.): החמם. פי' באלאות זנגבילא: תיאה. היינו סיאה דלעיל בפ"ב (מ"ב) כך פי' בקונס' בפ' בא סימן (דף נא:) ואי אפשר לומר כן דסיאה חייב במעשרות כדתנן בסוף פ"ג דמס' מעשרות ותנן בפרק בא סימן (דף נ.) כל שחייב במעשרות מיטמא טומאת אוכלין: חלתית. פי' בערוך לסדא פולינגא בלע"ז: חלות חריע וכרכום. אף הם לא נלקחו בכסף מעשר דרחמנא אמר (דברים יד) ונתתה הכסף וגו' ואכלת שם ובפ' בא סימן (דף נא:) מסיים בה וא"ר יוחנן נמנו וגמרו שאין ניקחין בכסף מעשר ואין מטמא טומאת אוכלים והא דקא"ל רבי יוחנן בן נורי אם ניקחין בכסף מעשר מפני מה אין מטמאין

א ההכשר כבר נתבארו כלליו ופרטיו במס' מכשירין (פ"ג) ואמנם המחשבה ענינה שיתכוין לאכילת אותו דבר ואז יטמא טומאת אוכלין וכבר נתבאר ממנה קצת במסכת טהרות(פ"א) ויבאר תשלומו בפ' הזה: **ב** כבר ביארנו כי ענין מחשבה הוא שיתכוין על אותו דבר שיהיה מאכל אדם אף אם היה ראוי לעובד כוכבים בלבד הרי הוא אוכל וכבר ביארתי לך בא' של טהרות שכל מה שיטמא טומאה חמורה ר"ל אדם ובגדים א"צ הכשר וכל מה שלא יטמא טומאה חמורה צריך הכשר והוא אמר בהלכה הזאת כי הדברים אשר אין סופן לטמא טומאה חמורה אלא טומאת אוכלין בלבד והם עם זה אינם ידועים לאכילה על כן צריכין מחשבה ומזה הבשר שחותכין מן האדם או מן הבהמות או מן העופות והם חיים וכבר נתבאר לך פעמים בסדר הזה כי בשר הפורש מן החי אינו מטמא אמנם מטמא אבר מן החי וכן נבלת העוף הטמא לא תטמא טומאה המורה כמו שזכרנו בראשון של מסכת טהרות וכן החלבים בכפרים צריכין מחשבה לפי שאינו מאכל אנשי הכפרים וכן הירקות המדבריות כולם אשר אינן נזרעים בגנות ואין צומחין בפרדסות (*אינן) צריכין מחשבה לפי שאינן ג"כ מיוחדים למאכל אדם: ושמרקעין. בצל חריף משתמשין בו ברפואות: ופטריות. הוא צמח אין לו שרש ולא זרע ואוכלין אותו רוב העם מבושל ושלוק והוציא רבי יהודה מירקות המדבר הכרתי המדברי: והרגילה ונץ החלב· הנקרא בערבי אלח"ב ואמר כי באלו אין צריכין מחשבה לפי שהם מפורסמות ידועות למאכל אדם כמו הירקות הפרדסיות והוציא ר"ש העכביות והוא הצמח שעליו קוצין הרבה ומקלפין הקוצין ומשליכין אותן אח"כ יקלוף אותו שרש ויאכל נא או מבושל בבשר וקלוי באלפס בשמן ג"כ והוא רב מאד בארץ המערב ושמו מפורסם במערב אל מקלו"ב והוא מכלל מיני הקוצים ותרגום כערער בערבה כעכביתא ובבראשית רבה אמרו וקוץ זה קונדס ודרדר אלו עכביות והוציא ר' יוסי מצמח המדבר כלוסין ונאמר כי הוא הנקרא בערב ענב אל דיב ואין הלכה כשלשתן אבל אלו כולם והדומה להן הן צריכין מחשבה: **ג** כבר הודעתיך כי כל מה שיטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר ונבלת העוף הטהור כבר ביארנו בראשון של מסכת טהרות שהיא מטמאה אדם בבית הבליעה ועל כן אינה צריכה הכשר אבל הן אוכלין טמאין בלא הכשר בלתי שיגע בה מה שיטמא אותה וכן נתבאר בגמרא נדה (דף נא.) דלא בעיא הכשר מים ולא הכשר שרץ ר"ל שהיא טמאה כאוכלים טמאין בלתי שיגע בה שרץ ולא שאר טומאות: וענין אמרו בכל מקום במדינות ובכפרים והעיקר מה שזכרתי לך כי כל מה שדרכו להאכל במקום אחד ולא יאכל במקום אחר הוא צריך מחשבה במקום אשר לא נתפרסם שם אכילתו: ואמרו בכאן והחלב ר"ל חלב בהמה טמאה לפי שהוא מטמא כמו בשרה ועל כן אין צריך הכשר כמו שיבאר עוד בסוף הפרק ור"ש אומר כי בשר הגמל והארנבת והשפן והחזיר אין צריכין מחשבה בשוקים המדינה לפי שידוע הוא אכילתם במדינה ואין הלכה כר"ש: **ד** שבת· הוא בלשון ערב שבת והעיקר אצלנו שהם שבת לכמך עשוי ולא לקדירה ופי' הדברים האלה כי בידוע כי השבת נאכל כמות שהוא חי אחר המזונות שאר הגמנין לא שיבושל בקדרה ועל כן כל זמן שלא נתבשל חייב בתרומה ומטמא טומאת אוכלין אבל כשנתבשל כיון שהשליך כחו בבשול וימלא בבשול טעם השבת כבר תמה תועלתו והנשאר הימנו אח"כ הוא במדרגת השמרים אשר אינן ראוים לאכילה ועל כן אינו חייב בתרומה ולא יטמא טומאת אוכלים: ולולבי זרדים. הם (לבות) האילנות והם הקנות הרכים שיוצאים בקצות השבטים בעת שמלבלבין האילנות והרבה בני אדם כובשין אותן במים ומלח ואוכלין אותן חיים אמנם זה בלתי מפורסם אצל הכל: ועדל· צמח מפורסם: ולוף· מין בצל פירוש הס"ם ירושלמי (שביעית פ"ז) וממנו מין ידוע בלוף שוטה: עד שימתוקו· עד שימתק טעמם בכבישה והסור עפילתן: ופקועות· טעמן מר כמו שנאמר (מ"ב ד) פקועות שדה וכשנכבש במלח זמן רב נמתק ונעשה ראוי לאכילה ואין הלכה כר"ש: **ה** קושט· בלשון ערב אל קסט"ו: וחמם וראשי בשמים. אמר הבשם כולם נקראים ראשי בשמים ר"ל קנות הבושם וזה כגון הקנה והקנמון ואגוז הבשם וורד ומה שקורין בערב הבא"ג ובשבא"ה וכיוצא באלו הצמחים אשר מטיבי הטעמים ועושים בו ריח ערב והחלתית עם תיעוב הריח והרי לך הרופאים זוכרים אותם בספרי המזונות

עין משפט נר מצוה

א א ב ג מיי' פ"ג מהלכות טומאת אוכלין הלכה ג:

ב ד ה מיי' פ"ג מהלכות טומאת אוכלין הלכה ג:

ג ו מיי' שם פ"ה הלכה ז:

ד ז מיי' פ"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה יד:

ה ח מיי' שם פ"ג:

מסורת הש"ס

א) [כריתות כה.] ב) חולין קכט. ג) [בכורות י. כריתות כא. נדה נ:] ד) [כריתות לא. נדה נא:] ה) [נדה נא:] ע"ש

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ז מהל' מעשר שני ה"ט:

ז ב מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הלכה יג:

ח ג מיי' שם הי"ב:

ט ד מיי' שם הי"א:

י ה מיי' פ"ב מהל' תרומות הלכה ג

יא ו מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הלכה י:

יב ז מיי' פ"ז מהל' מעשר שני ה"ח:

יג ח מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הלכה יג:

יד ט מיי' שם פ"ג הלכה ו:

טו י מיי' שם ה"ב:

טז כ מיי' שם ה"א:

יז ל מיי' פ"א מהל' אבות הטומאה הלכה ה:

יח מ מיי' פ"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה ג ע"ש בכ"מ:

פירוש הרא"ש

אף הם לא ילקחו · שאין נלקחים בכסף...

מסורת הש"ס

א) [ב"מ קה.] ב) [עדיות פ"ה מ"ג] ג) [עירובין כח: ושם גרס קורא] ד) חולין עה. ה) [שם קכח:] ו) שביעית פ"י מ"ז ב"ב סה: פ:

פירוש רב האי גאון

קורטים: ו פריצי זיתים · פירוש בתוספתא (תוספתא עוקצין פ"ג) ואלו הן פריצי זיתים וענבים היוצא מתחת הקירא ומתחת הגפת ומן הזוגים האי בטהרות ובעקצים ובגמרא דהמקבל (ב"מ קה...

ר"ש

ממאין טומאת אוכלין ובפרק בכל מערבין (דף כח.) אמרי' דקור ניקח בכסף מעשר ואין מיטמא טומאת אוכלין התם חזי על ידי שליקה וטיגון והוי כבהמה וחיה שניקחת בכסף מעשר משום דחזיא על ידי שחיטה ובישול וקור נמי לאחר שליקה וטיגון מטמא טומאת אוכלין אבל קודם שליקה דלא חזי לא מיטמא ומ"מ ניקח כיון דחזי ע"י תיקון וא"ת פלפלין מדאין מטמאין טומאת אוכלין מכלל דאין חייבין במעשר דהא תנן בפרק בא סימן כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין ואמאי לא מיחייב במעשר מ"ש מזרע גרגיר דאמרינן בריש בכל מערבין (שם) דמתעשרין זרע וירק ואמרו זרע גרגיר למאי חזי ואמר ר' יוחנן משום דראשונים שלא היה להן פלפלין היו שוחקין אותו ומטבילין בו את הצלי וי"ל דפלפלין בעינייהו לא חזו לטיבול אלא ע"י דבר אחר שמגבלין אותו במים כמו שאנו עושין הלכך כיון דבעיניה לא חזי לא מיחייבת במעשר אבל זרע גרגיר שוחקין אותו ומטבילין בו צלי אפילו בעיניה כעין שאדם מטבל פתו במלח א"כ אפי' בלא טיבול חזי לאכילה לאחר שנשחק אלא שאינו חשיבות אוכל כ"כ שיהו שוחקין אותו אם לא לצורך טיבול ולא דמי לפלפלין דלא (למי) [חזי] אלא לטיבול והא דאשכחן תבלין דחייבין במעשר בפ"ק דחולין (דף ו.) דאמרינן חוששין לאסור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית ובפ' העור והרוטב (דף קכ.) אמרי' מאי קיפה פירמא ופריך הוא עצמו יטמא טומאת אוכלין אלא מאי קיפה תבלין אלמא דתבלין חייבין במעשר אע"ג דאין מטמאין טומאת אוכלין אלא ע"י צירוף אין כל התבלין שוין ושמא בפ"ק דחולין (דף ו.) איירי בהנהו דחזו בעינייהו כגון שומין ובצלים וכיוצא בהן ומיהו קשה דהתם דייק מיניה דלא גזרו על תערובת דמאי משמע דפשיטא ליה דאיירי בתבלין שאין דרכן להיות בעין בקדירה ובעיסה וי"ל דודאי בעיסה אין רגילות להיות בעין וקדירה נמי קתני דומיא דעיסה אבל מ"מ איירי בהנהו תבלין למתבלי בעינייהו והלכך חייבין במעשר וכן ברייתא דר"ש בן אלעזר בפרק בכל מערבין (דף כט.) דקא חשיב עוכלא תבלין וליטרא ירק דפירש שם בקונט' דקאי אאין פוחתין לעני בגורן אבל בפרק העור והרוטב (דף קכ.) איירי בפלפלין וכיוצא בהן דלא חזו בעינייהו: ו ז פגין. תאנים שלא נתבשלו כדכתיב (שיר ב) התאנה חנטה פגיה: בוסר. ענבים שלא נתבשלו ואמרינן בפרק מקום שנהגו (דף נג.) הוא בוסר הוא גרוע ושיעורו כפול הלבן: לעונת המעשרות. כדתנן בפ"ק דמעשרות (מ"ב) מאימתי פירות חייבין במעשר התאנים משיבחילו הענבים משהבאישו: פריצי זיתים · פי' בערוך שאין נפרכין בבית הבד ובתוספתא (פ"ג) מפרש אלו הן פריצי זיתים ובפרק המקבל (דף קה.) אמרי' מאי פריצי זיתים אמר רב הונא אלו רשעי זיתים כדכתיב ובני פריצי עמך וכתיב והוליד בן פריץ וכמה פריצי זיתים רבי אלעזר אומר ארבעת קבין לקורה דבי רבי ינאי אמרי סאתים לקורה ולא פליגי הא באתרא דמעיילי כורא באוונא הא באתרא דמעיילי תלתא באוונא: קצח. ניל"א בלע"ז והוא דכתיב (ישעיה כח) והפיץ קצח וכמון יזרוק...

מתני׳ ...אוכלין דברי ר"ע אמר לו רבי יוחנן בן נורי אם נלקחים בכסף מעשר מפני מה אין מטמאין טומאת אוכלין אם אינן מטמאין טומאת אוכלים אף הם לא ילקחו בכסף מעשר: ו הפגין והבוסר ר"ע מטמא טומאת אוכלין ר' יוחנן בן נורי אומר משיבואו לעונת המעשרות א) פריצי זיתים וענבים ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין ב) הקצח ב"ש מטהרין ובית הלל מטמאין וכן למעשרות: ז ג) הקור הרי הוא כעץ לכל דבר אלא שהוא נלקח בכסף מעשר כפניות אוכלין ופטורות מן המעשרות: ח ד) דגים מאימתי מקבלין טומאה ב"ש אומרים משיצודו וב"ה אומרים משימותו ר' עקיבא אומר אם יכולין לחיות ה) יחור של תאנה שנפשח ומעורה בקליפה ר' יהודה מטהר וחכ"א אם יכול לחיות תבואה שנעקרה ומעורה אפילו בשרש קטן טהורה: ט חלב בהמה טהורה אינו מיטמא טומאת נבילות לפיכך הוא צריך הכשר חלב בהמה טמאה מיטמא טומאת נבילה לפיכך אינו צריך הכשר דגים טמאים וחגבים טמאים צריכין מחשבה בכפרים: י ו) כוורת דבורים ר' אליעזר אומר הרי היא כקרקע וכותבין עליה פרוזבול ואינה...

ר"מ

...וחיה שניקחת בכסף מעשר... וחלות חריע וזה שמוליאין לבו ושוחקין אותו ועושין ממנו עוגות ומשתמשים בו בטעמס והירושלמי ביאר לנו כי חריע הוא הנקרא בערב אל קרטו"ם ומאמר רבי יוחנן בן נורי הולך על העקרים הידועים והם שכסף מעשר שני אין קונים בו אלא מזונות בלבד ואמרו בש"ס (נדה דף נא:) כמו וגמרו שאין נלקחים בכסף מעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין וזה הוא פסק הלכה: ו הפגין · הם הפירות אשר הן עפולין מאד והבוסר הוא ענין הפירות אחר הפיגוס האחרון וקודם תשלום הבשול ועונת המעשרות חלוקה בחילוק האילנות כמו שנתבאר במסכת מעשרות (פ"א) ופריצי זיתים וענבים זיתים יבשים וענבים יבשים אירע לו מקרה ויבש קודם הבשול ונתקשה עד שנמנע אכילתו ועל כן נקראו פריצים: וקצח · בלשון ערב אל שוני"ז א) ואמרם וכן למעשרות ב"ש פוטרין לפי שאינו אלא אוכל וב"ה מחייבין במעשר לפי שהוא אלא מכלל האוכלין והלכה כר"ע: ז הקורי הוא ראש הדקל והוא עץ לבן רך טורחין אותו מעלי הדקל בדמות גבינה יבשה ואוכלין אותו בני אדם והוא אינו מיטמא ואמנם מותר לקנותו בכסף מעשר: וכפניות · הם עוקצי התמרים בתחלת צמיחתן והם מכוסין בקרום והוא מפורסם והוא כאוכלין ויטמא טומאת אוכלין: ח ר"ע אומר אם יכול לחיות · ר"ל כי אם הוא בענין שאם יחזירהו למים שיחיה אז אינו מטמא כשנגע בו הטומאה לפי שהוא חי ואין החיות מיטמאים כל שהן חיים כמו שביארנו בפתיחה: ויחור של תאנה · שבט מאילן התאנה כשנשתבר ובו גרעיני התאנים ונשאר מחובר באילן בקליפה אשר על האילן בלבד רבי יהודה אומר כי אותן התאנים אינן מטמאין אלא אחר כריתתם ופירוקן מן האילן וחכמים אומרים כי לא נחשוב אותו מחובר אלא אם נשאר ביצו ובין האילן חבור כל כך שאם יקשר עם האילן יתחבר עמו וישוב ענף מענפיו ויפרח ויוליא פרח ותרגום (שמואל א טו) ויפסף שמואל ופסח ואין הלכה כר"ע ולא כר'...

א) [בסנהדרין דף ק: איתא אמרי במערבא משמיה דרבא בר מרי עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא יש בגמטריא תלת מאה ועשרה הוי ע"ש וצע"ג ובחבורי יש סדר למשנה כתבתי בס"ד ישוב נכון מאד על זה] :

בית דין למלוה שמסר להם כל חוב שיש לו כדתנן התם שזהו גופו של פרוזבול ותנן התם דאין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע כלומר כשיש קרקע ללוה ואם יש לו כורת דבורים כותבים פרוזבול למלוה ועיקר הדבר מפורש בגיטין פרק השולח (דף לו.) : מאימתי מיטמאות משום משקה· דסתמייהו לאכילה כדתניא בפ' המוכר את הספינה (דף פ:) דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין שלא במחשבה והא דתניא התם דבש בכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה משני אביי לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות ורבא אמר הא מני ר' אליעזר היא וסיפא דקתני חישב עליו לאכילה מיטמא טומאת אוכלין למשקין מיטמא טומאת משקין מסיק רבא אינו מיטמא טומאת אוכלין ואינו מיטמא טומאת משקים: משיתרחר. פי' בערוך משיביא עשן ויעשן להברית הדבורים כאילו מחרחר ריב עם הדבורים מן לחרחר ריב (משלי כו) אית דאמרי משיהרהר שיחשב מחשבה לרדות הדבש : משירסק· מלשון חלות דבש שריסקן דתנן במס' שבת פרק חבית (דף קמג:) וקשה קצת דבסוף פ"ק דשבת (דף יט:) קא חשיב ר' יוסי בר"ח חלות דבש שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן מעיקרא אוכלין והשתא אוכלין אדרבה הוה ליה למימר מעיקרא משקה והשתא משקה כדמוכח מתני' דהכא דמשעה שריסקן יש בהן תורת משקה נמצא דמע"ש נעשו משקה וכשיצאו מעצמן אין זה נולד : תני"א בתוספתא [סוף פ"ג] אמר רבי יהודה לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים על חלות דבש שאינן מקבלות טומאה באיביהן ומימיהם של כהנים לא נמנעו מהיות בודקין עליהם יין בטומאה ורודין אותה בטהרה על מה נחלקו על השבת ועל השביעית שרבי אליעזר אומר הרי היא כקרקע וחכ"א הרי היא ככלי ואם היתה מחוברת בטיט הכל מודים שהיא כקרקע לכל דבר היתה נתונה על גבי שתי יתידות הכל מודים שהיא ככלי לכל דבר : סליק מסכת עוקצים

תורה אור

מקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת חייב חטאת וחכמים אומרים אינה כקרקע ואין כותבין עליה פרוזבול ומקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת פטור : **יא** חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקה ב"ש אומרים משיתרחר בית הלל אומרים א)משירסק : **יב** א"ר יהושע בן לוי א) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ג' מאות ועשרה עולמות שנאמר °להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא אר"ש בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר °ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום :

משלי ח · תהלים כט

סליקא מסכת עוקצים

היא ופירושה בסוף שביעית: **יא** חלות דבש. הן חתיכות הנופת וכבר ידעת כי הדבש הוא מכלל ז' משקים זה כששותת אבל כל זמן שהוא בבית השעוה אינו אז משקה וכבר ידעת כי לטומאת משקים סגולות מיוחדות גם מן היותם תחלה לעולם וזולת זה ממה שנתבאר בסדר הזה ואמרי ב"ש כי כיון שיחמם אותם להוציא דבשם יחשבו משקה ואפילו קודם לאתם : וכבר קדם לנו כי חרחור הוא חוק החום ואמנם מה שביאר משיחרחר מכיון שיתעורר הריב עם הדבורים ויתחיל לגרשם מן לחרחר ריב (משלי כו) הוא מאמר לא יסכים עם העקרים לפי שהכל מודים כי דבש בכוורת אינו לא אוכל ולא משקה : ופי' משירסק כיון שיולק הנופת בידו וישתות הדבש : **יב** לפי שהשלים כל דיני ההלכה הקודמת כמו שפרט חתם הדברים בגמול : וענין אמרו שלש מאות ועשרה עולמות כאילו קובצו מעדני העולם הזה בכללם לפי חילוק מיני מעדניהם ואחר כך נכפל אותו המקובץ שלש מאות ועשר פעמים היה מה שיגיע אחד מן הצדיקים ממעדני העולם הבא כמו זה אמנם התעדן הזמן הזה אינו נחקר אבל כל נפש תזכה לחיי העולם הבא ולא תאבד לעולם והוא ענין יש ר"ל המציאות התמידי אשר לא יחקר לפי שיש הוא המציאות ואין הוא האפיסה וכאילו אומר כי אוהבי אנחיל את המציאות בפשיטות ואין שם מציאות האמתי אלא ההתמדה והוציא בפסוק הזה גדול התענוג על דרך משל ומספרם יש ג' מאות ועשרה וזה על דרך התעוררות בלבד כי אותו התענוג גדול אמנם האמת כי כמו שאין שווי בין הנחקר לאשר אינו נחקר כן אין שווי בין אלה המעדנים אשר אצלינו ואותם התענוגים וכבר ביארנו מזה קצת במסכת סנהדרין (פ"י) : סליק מסכת עוקצין וסליק סדר טהרות

אלו הם דברי רבינו משה בר מיימון ז"ל

כבר השלמנו החבור הזה כפי מה שהבטחנו ואני אשאלהו יתברך ואתחנן אליו שיצילנו מן השגיאות ומי שימצא בו טעות או נתבאר לו בפי' הלכה מן ההלכות פירוש טוב מאשר פירשתיו יעורר על זה וינצל אותי בהתנצלות כי מה שהשתדלתי בו אינו מעט ולא קרוב אצל מי שיש לו פרעון ושכר טוב וכ"ש בהתעסקות מחשבתן בכל עת באנחות הזמן ובמה שגזר האלהים עלינו מן הגלות והנדוד בארצות מקצה השמים ועד קצה השמים ואולם שכר זה כבר בא גלות מכפרת עון יודע יתברך כי מהן הלכות תליתי פירושם במסעות הדרך ומהם ענינים כתבתים ואני עליתי בספינות בים המלח ודי בזה ענין לבאר להיותי מעיין בחכמות אחרים אמנם פשטתי זה הענין לביאור ההתנצלות למי שירצה לכתוב לתופש שיתפוש ואינו ראוי לגנותו בתפישתו אבל מושכר מן האלהים על זה אהוב אצלי לפי שהוא מלאכת ה' ומה שספרתיו מעניני הזמן חבור הפירוש הזה הוא אשר חייב העכבה בו זמן ארוך :

אני **משה בר מיימון** הדיין ברבי יוסף החכם בר יצחק הדיין בר יוסף הדיין בר עובדיה הדיין בר' שלמה הרב ברבי עובדיה הדיין זצ"ל התחלתי לחבר פירוש זה הספר ואני בן שלש ועשרים שנה והשלמתיו במצרים ואני בן שלשים שנה שהיא שנת ט' וע' לשטרות · ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה :

יט א מיי' פ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכה יח:

פירוש
רב האי גאון
והרודה· פירוש שניפח את הדבש כדכתיב (שופטים יד ט) וירדהו אל כפיו ואומר (שם) רדת הדבש ומתרגם ונסחיה לכך קורין לספר הנכתב אל ספר אחר נוסחת ואומר (שבת דף לג ע"א) מאי טעמא דר' אליעזר דכתיב ויטבל אותו ביערת הדבש מה יער התולש ממנו בשבת חייב אף דבש הרודה חייב :
יא משיתרחר· פירוש איכא דאמרי משיהרהר משיביא עשן כאלו מחרחר ריב עם [הדבורים] ופירוש [אחר] משיהרהר משיחשב מחשבה לרדות הדבש: משירסק· פירוש כשהן מבקשים לרדות הדבש מן הכוורת חותכין בסכין ומוציאין חלות חלות ושמן ריסוק כאותה ששנינו (תרומות פ"י מ"ח) תפוח שריסקו : סליק מסכת עוקצין וסליקא לה סדר טהרות

פירוש הרא"ש
לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל ותיקן שיכתוב פרוזבול וגופו של פרוזבול שמוסר לב"ד כל שטר שיש לו על פלוני שיגבנו כל זמן שירצה ושוב אינו משמט דלא קרינן ביה לא יגוש ואין כותבים פרוזבול אלא אם כן יש ללוה קרקע דלא שכיח שילוה אדם מעותיו למי שאין לו קרקע ומילתא דלא שכיחא לא תיקנו רבנן וכוורת חשיבא כקרקע וכותבים עליה פרוזבול והרודה ממנה בשבת חייב :
יא מאימתי מטמאין משום משקה· דסתמא לאכילה כדתניא בפרק המוכר את הספינה דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלים בלא מחשבה : משיתרחר· פי' בערוך משיביא עשן ויעשן להברית הדבורים כאילו מחרחר ריב לדבורים ואית דאמרי משיהרהר משיחשוב מחשבה לרדות הדבש והרמב"ם דחה זה הפירוש והרמב"ם פי' משעה שיחמם החלות להוציא הדבש נחשב משקה אפילו קודם שילא ותרתור הוא לשון חוזק החום: משירסק· שיכתוש החלות להוציא הדבש : **יב** אמר ר' יהושע וכו'. כשהשלים כל דיני התורה הקדושה חתם במאמר מדבר בשכר ור"ל שלש מאות ועשרה עולמות שהם יתקבצו כל מיני העונגי זה העולם והוכפלו כולם שלש מאות ועשר פעמים יהיה כ"כ עונג כל צדיק לעולם הבא : אמנם בהמדת הזמן אין לו תכלית אבל כל נפש שתזכה לעולם הבא לא תאבד לעולם וזה ר"ל יש ר"ל המציאות התמידי שאין לו תכלית כי יש הוא המציאות ואין הוא ההעדר כאילו נאמר לאוהבי אנחיל המציאות הפשוט ואין שם מציאות אמיתי אלא נצחיי אמנם באמת כאשר אין ערך בין שיש לו תכלית לאין לו תכלית כן אין ערך בין אלו התענוגים שאצלינו לאותו העונג וכבר ביארנו ממנו במסכת סנהדרין :

סליקא לה מסכת עוקצין וסיומא דתלמודא עד גמירא

אחר השלמת הסדר יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

הדרן עלך א) סדר טהרות והדרך עלן דעתן עלך סדר טהרות ודעתך עלן לא נתנשי מינך סדר טהרות ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי : יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא ב) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא :

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך : מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי : יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש : לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני : ברוך אתה יי למדני חקיך : אמן אמן אמן סלה ועד :

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון מלפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים סדר טהרות כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך : כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים : אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד : ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום :

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא : יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא . ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקודשא . בריך הוא לעילא מן כל ברכתא ושירתא תושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן : על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא. די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר. יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן : יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן : עושה שלום במרומיו הוא יעשה ברחמיו שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן :

א) [סיום הגון ע"ז תמצא בספר החיים שחבר אחי הגאון מהרי"ל מפראג בס' זכיות ח"א פ"ג] ב) [בסיומא ובסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יומא בב"ק כתוב למזיס על הזכרים שמות הללו]

מסכת כלים

פרק א משנה ו י' קדושות הן א"י כו' עד בית קדשי קדשים מקודש מהן כו'. משום דלעיל מיניה קתני הטומאות שזו למעלה מזו ועשר טומאות הפורשות מן האדם קתני נמי הכא עשר קדושות זו למעלה מזו כמ"ש זה לעמת זה עשה אלהים וכמו שהם למטה בעולם התחתון כן העשר קדושות בעולם המלאכים כדאית' במדרשות וכן בעולם האמצעי כפי דעת קצת מהתוכניים והבן זה וק"ל:

פרק יז משנה טז אוי לי אם אומר אוי כו'. מפורש בב"ב פ' הספינה ע"ש:

פרק ל משנה ב אספקלריא. עיין פירוש הרמב"ם ועי' בס"פ המוכר: סליק

מסכת נגעים

פרק יב משנה ה כנגע נראה לי בבית אפילו ת"ח כו' לא יגזור כו'. רש"י בחומש הביא זה הדרש וכתב הרא"ם שלקחו מת"כ ונעלם ממנו שהוא משנה שלימה כאן ועוד כתב הרא"ם ולא ידעתי טעם בזה כו' דמכ"מ בין שיאמר אותו בלשון ודאי או בלשון ספק כו' דאין הנגע טמא עד שיאמר הכהן טמא הוא אבל שמעתי כו' אלא מפני דרך ארץ שלא יאמר אדם ודאי אלא ספק וז"ש חז"ל למוד לשונך לומר איני יודע עכ"ל ואני אומר הטעם הזה פשוט מזה הטעם בעצמו כיון דהדבר תלוי בכהן ושמא לא יראה בעיניו נגע טמא ויתבדה בעל הבית בדבריו גם שלא יפתח פיו לשטן דאפשר שישתנה לסימן טהרה קודם ראיית הכהן ודו"ק: שם אם תאמר כלי עציו ובגדיו ומתכותיו מטבילן כו'. ופרש"י בחומש הוסיף לומר אם על אוכלין ומשקין יאכלם בימי טומאתו כו' ע"ש ויש לדקדק דא"כ בכלי חרסו נמי ישתמש בהם בימי טומאתו ואפשר דאסור להשהות כלי חרס טמא בביתו דשמא ישתמש בהן בטהרה וק"ל: שם אם כך על של הרשע ק"ו כו'. מפירוש הרמב"ם שהצרעת בא על לשון הרע כו' ע"ש אבל הכא דמיירי בנגעי בתים לא מן השם הזה בא הצרעת אלא בשביל גזל וצרת עין כדאמרינן פרק יש בערכין אמקרא זה על הגזל ופינו את הבית הוא כנס ממון שאינו שלו כו' ועל צרת עין דכתי' ובא אשר לו הבית מי שמיוחד ביתו לו ולא לאחרים ודו"ק: שם משנה ו אוי לרשע אוי לשכנו שניהם מוציאין כו'. מדכתיב בלשון רבים וחלצו וגו' ולקחו אבנים אחרות והביאו וגו' דהיינו שכנו המשותף עמו בתחילה יהיה עמו בחליצת אבנים ובחזרתן לשם אבל בטיחה יעסוק הוא עצמו כדכתיב בלשון יחיד ועפר אחר יקח וטח וק"ק דמאי לבותיה דהא השכן נמי מצדו צריך לטוח ואפשר דטיחה גם מצד שכנו מוטל על בית המנוגע גם יש לעיין גבי אם פשה הנגע בכל הבית טמא אמאי כתיב בלשון יחיד ונתץ הבית וגו' והוציא וגו' דביותר יש שם אוי לרשע אוי לשכנו שכל המחיצה שמצד בית המנוגע נפרצה לשכנו וק"ל: סליק

מסכת ידים

פרק ג משנה ה שאין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים כו'. דלכך נקרא כן ע"ש שהוא על כל השירים שבכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו כן פרש"י בספר שיר השירים ע"ש וקאמר הכא כדי עקיבא דכיון שהוא קודש קדשים יותר יש לגזור בו שמטמא את הידים כדי שלא יניח אצלו תרומה שהיא ג"כ קודש וענין שנקרא קודש קדשים גם בדברי המתרגם מפורש שעשר שירות היו בעולם וזו למעלה מזו וזו למעלה מכולם וכיון שכולם קודש הרי העשירי שהוא קודש בכל מקום למעלה מכולם הכא נמי קודש קדשים וק"ל:

פרק ד משנה ג קובע אתה את השמים תלהוריד כו'. כדאמרינן פ"ק דתענית אין הגשמים נעצרים אלא בשביל ביטול תרומות ומעשרות שנאמר ציה גם חום יגזלו מימי שלג כו' ע"ש וקובע לשון גזל הוא כדאמרינן פרק לאוהו ב"ד ע"ש והיינו שקובע וגוזל מן השמים הגשם והטל ומייתי שם' היקבע אדם אלהים וגו' ואמרתם במה קבענוך המעשר והתרומה ע"י התרומה ומעשר שאתם קובעים וגוזלים אותי והיינו מעשר עני שהוא קודש כמו התרומה אבל מעשר עני אינו גזילת שמים אלא גזילת עני וק"ל: שם מה הידוע היה לכם בב"ה היום כו' ואמר קול ה' לירחיו וגו'. מפורש פ"ק דחגיגה ע"ש: משנה ד ככר עלה סנחריב ובלבל כו'. עיין כאן בפירוש הר"ש ובתוספת פ"ק דסוטה ובחדושינו שם וק"ל: שם ושבתי את שבות עמי ישראל ויהודה ועדיין לא שבו כו'. דליכא לפרושי על שולי בבל ששבו דמשמע במקראות שלא עלו מכלל ישראל אלא מבני יהודה ובנימין וקצת מבני לוי ועוד דכתיב בתר הכי ועבדו את ה' וגו' ואת דוד מלכם וגו' וזה לא נתקיים בשולי בבל וק"ל: משנה ו א"ל אף כתבי הקודש לפי חיבתן היא טומאתן כו'. מפורש בפירוש הר"ש שלא יעשה מהם שטיחין לבהמה עכ"ל אין זה עיקר הטעם אלא משום הפסדן שלא יניחן אצל תרומה כמפורש לעיל ולא קאמר הכי אלא לפי טעותן שאמרו בעצמות של כ"ג דמטמאין משום חיבתן כו' קא"ל נמי הכי דרך ליצנות כמ"ש הרמב"ם דבעצמות של כ"ג נמי ודאי דלא בעי טעמא דטומאת עצם באדם מן התורה הוא וק"ל: משנה ח אמר מין גלילי כו'. בכל הנך דלעיל נקט אומרים צדוקים שהם תמיכים בתורת משה והכא קאמר מין גלילי ע"ש שלשון מין יפול על תלמידי אותו איש כפירש"י פ"ק דחגיגה גם שהוא מודה שנתנה תורה מן השמים הוא אומר שנשתנית ולא נתנה נצחים והשתא הפרושים שהיו כותבים שם המלך עם משה בגט היה הכוונה לבטל זו הדעת המופסדת שאומר התורה משתנה ח"ו ולכך בכ"א מהזמנים לפי המושל לא היו כותבים כדתו אלא כדת משה וישראל והוא הוראה מוחלטת שלא תשתנה תורת משה בשום אחד מהזמנים והמין הזה הסופר בא דרך לגלוג עד"ז ואמר כי אדרבא גרעון הוא לשם של משה לכתוב בגט עם המלך וע"ז השיבו לו מהאי קרא מי ה' אשר אשמע וגו' גם שמצינו הרבה מקראות בתורה כיוצא בזה שנזכר בו שם המושל עם השם בסמוך ובהאי ענינא גופיה בקרא דלעיל מיניה כתיב ויאמרו אל פרעה כה אמר ה' וגו' אבל הוא מנואל פרעה לא כפר באלהי ישראל אבל כפר בשם בן ד' המורה על האחדות וז"ש מי ה' אשר אשמע בקולו עד שלקה וראה במכות המופלאים שאלהי ישראל הוא אחד הודה ואמר ה' שהוא שם אחד הוא הצדיק ולזה הפרושים השיבו לו מהאי קרא וכמו לו רמז אתה ג"כ שאינך מודה באחדות כשתלקה על כך כמו שנלקה פרעה ע"ז אז תודה לשם האחד כדכתיב ביום ההוא יהיה ה' אחד ויאמרו ג"כ ה' הצדיק ודו"ק: סליק

מסכת עוקצין

פרק ג משנה יב אריב"ל עתיד הקב"ה להנחיל כו'. מסיים כל משנת הש"ס במאמר זה ע"פ מ"ש בפרק יש נוחלין אמרו על ריב"ז שלא הניח מקרא משנה תלמוד הלכות כו' דבר גדול ודבר קטן כו' לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא אמר שהקב"ה ינחיל אותם בעה"ב כ"כ יש עולמות ומלא אוצרותיהם שבנו להם בעה"ז בלימוד התורה וכל חכמתם שזכר כמ"ש חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה ז'. ובמנין יש עולמות עיין בפירוש הרמב"ם והרע"ב אבל לפי הסוגיא דפרק חלק יש לפרושו כמשמעו שאמרו שם שהקב"ה נותן לכל צדיק וצדיק מלא עומסו בככה שנ' ברוך ה' יום יום יעמוס וגו' וקאמר דא"א לאדם לקבל מלא עומסו שהרי אין לו מקום ליתן שהרי כל העולם אינו אלא כמזרת ועד אגודל וקאמר דבים עולמות נחלק להם מלא עומסו של הקב"ה ועד"ז מסיים נמי במאמר זה לא מצא הקב"ה כלי מחזיק כו' לפי שברכת ה' רבה היא מלא עומסו וא"א לו לצדיק לקבלה בפ"א כאילו אין לו כלי גדול כ"כ המחזיק ברכה כ"כ ואמר שמצא הקב"ה לצדיק זה הכלי שהוא יחזיק הברכה כ"כ שנאמר ה' עוז לעמו יתן דהיינו שנתן להם התורה שהיא עוז בעינא כוללת כל החכמות שזכר בפרק י"ג וכלאים ליתן להם שכר גדול כ"כ למלא אוצרותיהם שעשו ובנו להם בעה"ז ומצא להם הקב"ה ליתן להם בכלי ובמדה זו שהיא השלום שהיא מדה גדולה להחזיק על ידם ברכה כ"כ ושתהא נחלקת בי"ש עולמות ובכן השם ית' יברכנו בשלום א"ס : סליק

סליק סדר טהרות וסליקא לה כל חדושי אגדות הש"ס

הדפסנוהו ע"פ תוצאתו הראשונה שי"ל בחיי המחבר ז"ל והשבנו אליו את כל ההשמטות שנשמטו ממנו בכל הדפוסים.

בתוצאתו הראשונה בדפוס לובלין נדפס בסיומו זה"ל: סליקא לה כל חדושי אגדות הש"ס ביום ג' י"ז סיון שפ"ז לפ"ק. הוגה בעיון רב ונמרץ ע"י האלוף היקר כמוהר"ר שאול שמעון בן מוהר"ר יהודא סג"ל וצ"ל דיין דק"ק לובלין יצ"ו. אחיו של הגאון המחבר זה הספר יצ"ו. זכותם יעמוד לנו ולכל ישראל אמן כי"ר. עכ"ל:

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס מסדר טהרות המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון וכו' מ"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל.

מסכת כלים

פרק ב מ"ב הדקין שבכלי חרס וקרקרותיהן ודפנותיהן יושבין שלא מסומכין. הרא"ש בחולין פ"ח סי' ט"ו: מ"ו טיטרום רא"נ מטהר. הרא"ש בחולין פ"ח סי' ט"ו:

פרק ד מ"ג שולי קורפיות ושולי כיסים הצידונים אע"פ שאינן יכולין לישב שלא מסומכים טמאים. הרא"ש בחולין פ"ח סי' ט"ו:

פרק י מ"ג מגופת החבית המתולהלת ואינה נשמטת. הרא"ש בנדה הלכות מקוואות סי' ו':

פרק יא מ"ב כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו טמא. הרא"ש בנדה הלכות מקואות סי' י"ב:

פרק יב מ"ב אונקלי דרגש טמאה. הרא"ש בנדה הלכות מקוואות סי' י"ב: מ"ו וכן סלע שנפסלה והתקינה שיהא שוקל בה טמאה. הרא"ש בב"ב פ"ה סי' כ"ה:

פרק יג מ"ו עץ המשמש את המתכות טמא. הרא"ש בנדה הלכות מקוואות סי' י"ב:

פרק יז מ"א ויש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם. הרא"ש בעירובין פ"ז סי' י"ט: שם כמזון ב' סעודות לעירוב מזונו לחול אבל לא לשבת. הרא"ש בעירובין פ"ג סי' ב': סליק

מסכת אהלות

פרק א מ"ו הותזו ראשיהן אע"פ שמפרכסין טמאין. הרא"ש בהל' טומאה סי' ט': מ"י האיברין אין להן שיעור. הרא"ש בחולין פ"ז סי' ל"ה:

פרק ב מ"ד איזהו הדופק את שהגולל נשען עליו אבל דופק דופקין טהור. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' ל"ט:

פרק ד מ"א ב ג שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. הרא"ש בהל' טומאה סי' ט':

פרק ו מ"ב קוברי מת שהיו עוברים באכסדרה. הרא"ש בהל' טומאה סי' ט':

פרק ז מ"ב כל שיפועי אוהלין כאהלין. הרא"ש בסוכה פ"א סי' ל"ז: מ"ג המת בבית ובו פתחים הרבה כולן טמאין. הרא"ש בהל' טומאה סי' ט':

פרק ח מ"ב הזיזין והגזירין והשובכות והשקיפין. הרא"ש בהל' טומאה סי' ט': מ"ו וכן שני חדרים שהן פתוחים לבית. הרא"ש בהל' טומאה:

פרק ט מ"י היתה פתוחה וסקוקה בקש או אפולה. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"א:

פרק י מ"ב אין בארובה פותח טפח וכו' (ועיין היטיב). הרא"ש בהל' טומאה סי' ט':

פרק יא מ"ז וכמה תשהא כמעיו ג' ימים מעל"ע. הרא"ש בבכורות פ"א סי' ח':

פרק יב מ"ח כזית מן המת מודבק לאסקופה ר"א מטמא את הבית. הרא"ש בהלכות טומאה סי' ט':

פרק יד מ"ד זיז שהוא סובב את כל הבית ואוכל בפתח ג' אצבעות. הרא"ש בהלכות טומאה סי' ט':

פרק יז מ"א החורש את הקבר ה"ז עושה בית הפרס. הרא"ש בהל' טומאה סי' ט':

פרק יח מ"ז מדורת הנכרים טמאים. הרא"ש בב"מ פ"ט סי' מ"ו: סליק

מסכת נגעים

פרק ב מ"ה כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו. הרא"ש בנדרים פ"א סי' א': שם כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו. הרא"ש ביומא פ"ח סי' כ"ח ובנדרים פ"א סי' ו':

פרק י מ"ט איזהו זקן מן הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת. הרא"ש במכות פ"ג סי' ג': סליק

מסכת פרה

פרק ו מ"ד נתן ידו או רגלו או עלי סירקות כדי שיעברו המים לחבית פסולים. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י"א: סליק

מסכת מקוואות

פרק א מ"ז למעלה מהן מקוה שיש בו מ' סאה שבו טובלין ומטבילין. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' א': שם למעלה מהן מעין שמימיו מועטין ושרבו עליו מים שאובין. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ט':

פרק ב מ"ד ר"א אומר רביעית מים שאובין בתחילה פוסלין את המקוה וכו'. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ט': מ"ה מקוה שיש בו ג' גומות של מים שאובין של לוג. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג'. ובנדה הל' מקוואות סי' ט': מ"ז המסנק את הטיט לצדדין ומשכו ממנו ג' לוגין. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ב':

פ"ב מ"ט המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ה': שם מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט וכו'. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ג':

פרק ג מ"ג בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת ויוצאת ממנו. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג'. ובנדה הל' מקוואות סי' י"א: שם שנים שהיו מטילין למקוה זה לוג ומלה וכו'. הרא"ש בנדה הלכות מקוואות סי' ד': שם הסוחט את כסותו ומטיל ממקומות הרבה. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ב':

פרק ד מ"א המניח כלים תחת הצינור. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ה': מ"ב המניח טבלא תחת הצינור וכו'. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג': מ"ג החוטט בצינור לקבל צרורות בשל עץ כל שהוא. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג' ובנדה הל' מקוואות סי' ה' ו': שם סילון שהוא צר מכאן ומכאן וכו'. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ז': מ"ד מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר וכו'. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ז': שם היו מקלחין בתוך המים. הרא"ש בע"ז פ"ד סי' ג': מ"ה השוקת שבסלע אין ממלאין ממנה. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ח':

פרק ה מ"א מעין שהעבירו ע"ג השוקת פסול. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג'. ובנדה הל' מקוואות סי' ט': מ"ג מעיין שהוא מבוך כנגל. הרא"ש בע"ז פ"ד סי' ג': מ"ד כל הימים כמקוה. הרא"ש בנדה סי' י"ג: מ"ה הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י': שם ונוטפין שעשאן זוחלין. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י"א: מ"ו גל שנתלש ובו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י"ג: שם ב"ש אומרים מטבילין בחרדלית. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י"א:

פרק ו מ"ג ג' מקוואות בזה כ' סאה ובזה כ' סאה וכו'. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג'. ובנדה הל' מקוואות סי' י"ד: מ"ז ערוב מקוואות כשפופרת הנוד וכו'. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י"ט: מ"ח מטהרין את המקוה העליון מן התחתון וכו'. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י"ב: שם היה בעליון מ' סאה ובתחתון אין כלום. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג'. ובנדה הל' מקוואות סי' א': מ"ט כותל שבין ב' מקוואות שנסדק. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ט"ז: שם נסרכו זה בתוך זה על רום כקליפת השום. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י"ז:

פרק ז מ"א יש מעלין את המקוה ולא פוסלין. הרא"ש בנדה הלכות מקוואות סי' י"ח: מ"ב אבל שאר המשקין ומי פירות וכו'. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' א': שם היו בו מ' סאה נתן סאה ונטל סאה. הרי זה כשר. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג': מ"ג הדיח בו סלי זיתים וסלי ענבים ושינו את מראיו כשר. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י"ח וסי' י"ט: שם נפל לתוכו יין ומוחל ושינו את מראיו פסול. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג'. ובנדה הל' מקוואות סי' א': מ"ה ג' לוגין מים ונפל קורטב יין. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י"ט: שם ג' לוגין מים חסר קורטב ונפל לתוכם קורטב חלב. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ': מ"ו מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ"א: שם הטביל בו את הסגוס והעלה ומקצתו נוגע במים טהור. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' י"ב: מ"ז הטביל בו את המטה וכו'. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ"א וסי' ל"ג: שם מקוה שמימיו מרודדין כובש. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ"ג: שם מחט שהיא נתונה על מעלות המערה. הרא"ש בנדה הלכות מקוואות סי' כ"ג:

פרק ח מ"ד האשה ששימשה ביתה וירדה וטבלה וכו'. הרא"ש בנדה פ"ד סי' א': מ"ה נדה שנתנה מעות בפיה וירדה וטבלה טהורה מטומאתה. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ"ה: שם האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ"א:

פרק ט מ"א אלו חוצצין באדם. הרא"ש בנדה הלכות מקוואות סי' כ"ס: מ"ב קלקי הלב והזקן ובית הסתרים באשה. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ"ס: מ"ג אלו שאין חוצצין. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ"ו: מ"ד לפלוף שבעין וגלד שעל המכה. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ"ו: מ"ה אלו חוצצין בכלים. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ל': מ"ז זה הכלל כל המקפיד עליו חוצצין. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ"ו:

פרק י מ"א כל ידות הכלים שהכניסן שלא כדרכן. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ל': מ"ג ותפילה של ראש בזמן שהיא תולה ושל זרוע וכו'. הרא"ש בהל' תפילין סי' י"ג ובחולין פי"א סי' י"ב: מ"ד הקשר שבפרקים שבכתף. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' מ"ג: מ"ה כל ידות הכלים שהן ארוכין וכו' מטבילין עד מקום המדה. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' ל': מ"ח מן שהוא תחוב באדם. הרא"ש בנדה הל' מקוואות סי' כ"ז: סליק

מסכת מכשירין

פרק ב מ"א זיעת בתים בורות שיחין ומערות טהורה. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' כ"ב:

פרק ו מ"ד דבש צרעים טהור. הרא"ש בבכורות פ"א סי' ה': מ"ה תולדות למים היוצא מן העין מן האוזן מן החוטם. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' כ"ב: סליק

מסכת זבים

פרק א מ"ב הרואה קרי ביום השלישי לספירת זובו. הרא"ש בנדה פ"ד סי' א': מ"ה ראה אחת מרובה כשלש שהיא כמן גדיון לשילוח. הרא"ש בשבת פ"ב סי' כ"ג: סליק

מסכת טבול יום

פ"ג מ"ד עיסה שהוכשרה במשקה ונילושה במי פירות ונגע בה טבול יום. הרא"ש בהל' חלה סי' ב': סליק

מסכת ידים

פרק א מ"א מי רביעית נותנין לידים לאחד אף לשנים. הרא"ש בחולין פ"ח סי' ט"ו: מ"ב בכל הכלים נותנין לידים וכו'. הרא"ש בחולין פ"ח סי' ט"ו: מ"ג נפל להוכן קומוס וקנקנתום ונשתנו מראיהן פסולין. הרא"ש בחולין פ"ח סי' ט"ו ובברכות פ"ז סי' ל"א: מ"ה הכל כשרים ליתן לידים אפילו חרש שוטה וקטן. הרא"ש בחולין פ"ח סי' י"ג:

פרק ב מ"א נטל ידיו משטיפה אחת ר"מ מטמא וכו'. הרא"ש: מ"ב נטל את הראשונים ונמצא על ידיו קיסם או צרור ידיו טמאות. הרא"ש בחולין פ"ח סי' י"ח: מ"ג הידים מטמאות ומיטהרות עד הפרק. הרא"ש בחולין פ"ח סי' י"ח: שם נוטלין ד' וה' זה בצד זה או זה על גבי זה. הרא"ש בחולין פ"ח סי' ט"ו:

פרק ד מ"ד בו ביום בא יהודה גר עמוני ועמד לפניהם בבה"מ וכו'. הרא"ש ביבמות פ"ח סי' ד': מ"ו והרי הם אומרים עצמות חמור טהורים. הרא"ש בע"ז פ"ב סי' י"א: מ"ח שאתם כותבין המושל עם משה בגט. הרא"ש בב"ב פ"י סי' ב': סליק

הגהות וחדושים על מסכת כלים

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

פרק א מ"א ר"ה . וכל מה שיאמר כו' בתגע הוא שכאשר נגע בשעת גשם האדם . והוגה בגליון דל"ל הפרץ . ול"י תבמן מי יאהה . ומשמעה דאינו מטמא אלא אם כן נגעו במקום גילויו וכמו דבעינן מקום גילויו דהמתטמא. וכן אית' בנדה (כ"ד מג) גבי זב וס"ל דה"ה בשאר המטמאים. ואף דלענין טומאה בלועה אינה אלא בבע"ה כדמוכח לקמן פ"ח מ"ה ובאהלות פי"א מ"ז (ומש"כ התוס' בנדה (סב ב) בד"ה מקולי. טומאה בלועה לענין דם הנבלע בכסות. הוא אגירגת ליבן בעלמא) מ"מ בה"ם אשכחן אפילו באינו אי בחולין (עב ב) וכן בפ"י דמקוואות מ"ה : ר"ש והאי דפרץ מטמא אדם כו' מדכתיב בפ' אמור כו'. ה"ל להביא מהמוקדם (ויקרא ה) או נפש אשר תגע כו' או בנבלת שרץ טמא : **משנה ב** ר"ה. שאם לקח אדם ק' .כלים כו' הכלי היותר עליון נטמא כו' ושאר הכלים טהורים . הן גם כלי התחתון שאדם נוגע בו יטמא אם לא בכלי חרס : התוי"ט בד"ה ומי תטמא. הביא דברי הר"ש דפרה דלחטאת מיהא עסור הנושא דאלת"ה הנושא לגוויות כו' ע"ש. לפמש"כ לעיל במ"א בד"ה שאין בשם התוס' והרמב"ם דנוגע ונושא להצות על הטמא לא מתטמא א"כ אין ראיה מהנושא לגוויות בכדי להצות. ואמנם אפשר לומר דבאמת גם המים נטמאו וכדס"ל להתוס' בפסחים (סע) בד"ה טמא. וטעמ"כ שם בס"ד : **משנה ג** [בתוי"ט על ספק הר"ש אם יש מעיינות לבועל נדה. כתב דלהתוס' בנדה (לד) סד"ה ותיפוק ליה פשיטא להו דיש לו מדכתבו אם בועל נדה הוא נטמא הוא ובגדיו כנושא רוקו של זב. אומתמיהמני' שכן כתב גם הר"ש עצמו בפ"ז דטהרות מ"ה וס"ל לתירמא מדידיה אדידיה : שם על הא דמביא התוי"ט מגמרא דכילד הרגל דילפינן מ"ז דזב דמטמא במשא מק"ו מרוקו כו' . הקשה דלפמש"כ התוי"ט בדעת הרמב"ם דמ"ז דטהור לנוגע בכעדשה ודגל זב אפי' לנוגע בכ"ש . נימא דאהכי ק"ו לטמא במשהו ודיו שלא מטמא במשא . ואני אומר דאדרבה איפכא מסתברא והוא לפמש"כ התוס' בב"ק (יח ב) ד"ה היכא ע"ש ה"ל נאמר דכי תאמר דיו לענין בכעדשה לא מצינן מ"ז דטהור בעיקר טומאתו . רק שמוסיפין עליו טומאת משא ולטמאת בגדים . אבל אם תאמר הק"ו לענין משהו עקרת ליה לגמרי מטומאת מ"ז דטהור . והשתא דאתינן להכי י"ל דבאמת למאן דיליף מק"ו מ"ז דזב אינה מטמאה במשאו . (ואע"ג דתנא דידן הוא דיליף מק"ו וא"כ יקשה מאי קאמר למעלה מהן כו' ומ"ז . י"ל דנפרש כמו שפי' הר"ש לענין משא ולטמא בגדים) אבל הרמב"ם דפסק דהא דמ"ז דזב מטמא במשא הוא מטעם דא"א בלא נהלוחי זיבה וכן פירש למתניתין (אף שהוא נגד הש"ס דב"ק עי' במ"ל ישוב לזה) לכן שפיר פסק דמטמא בכ"ש כזוב דילפינן מזובו טמא הוא לפי גירסתו . ופי' ג"כ הא דלמעלה מהן שבו ט' לענין זה ואכמ"ל : **במשנה** שם למעלה מן המרכב משכב שהוא מגעו למשאו . פי' פי' הרע"ב . וי"ל דאם הטהור למעלה מן המרכב (עיין ספ"ב דזבים) נטמא ג"כ לטמא בגדים כמו בטומאו . לפי פרש"י בפ' מצורע (ט"ו כ"ג) ע"ש . שוב מצאתי להרא"ם שם שכתב ג"כ כמש"כ . וכ"מ בתו"כ שם לעיל בפ' זב (פרק ג') על פסוק והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב לא נחלוק בין ניטא לנושא למרכב ע"ש ובק"א] : ר"מ . מרכב הוא כל מה שיכשר לרכיבה כמו הכסא כו' . התוי"ט כתב שכן גם דעת התוס' בעירובין (כז) ד"ה אי דיתיב ע"ש . ולפמש"כ שם מהר"ם בביאור דבריהם נלאו דבריו : ר"ש ד"ה שהוא מטמא תחת אבן מסמא . דתניא בת"כ כו' אין לי אלא בזמן שישב עליו הזב כו' . בת"כ שלפנינו ליתא מלת הזב . ונל"פ דקאי על הטהור שישב א"כ על מושב הזב ולמד זה מאשר ישב עליו הזב כענין היקש דבכל ישיבה שהזב מטמא להיות נעשה מושב כן בתוכה ישיבה מתטמא הטהור . והא דבזב פסיקא לגו כ"ל דנלמד מכל המשכב וכמו דיליף שם לקמן בסוף הפרק למרכב שמטמא ע"ג אבן מסמא מן וכל המרכב . ולבי אומר לי שנחסר דבסה זו מהת"כ ע"י שגגת המעתיקים . ודברי הק"א בזה מגומגמים : בא"ד מנין לעשות ריקן כמלא ת"ל כל כלי. בת"כ ליתא תיבת כל וע"ש בק"א : בא"ד דהטהור הנושא את דם הנדה טמא . משמע אפי' ע"י אבן מסמא . אבל במסקנתו משמע שחזר מזה וכ"מ להדיא מדבריו בפ"ה דזבים מ"ו וז' והעתיקן התוי"ט שם . ולכן נ"ד בכאן במה שהעתיק דבריו הראשונים דהכא . ועי' בה"ל שכתב וכן אם למעלה מן המרכב אבן מסמא והגיח אדם אפי' רק אגבע למעלה כו' נטמא . ותמוה דאיתא בזבים פ"ה מ"ה מקצת טהור על המשכב טהור . ופשוט דכש"כ במרכב . וכ"כ הר"ש לעיל „ותחתיו דזב הייט מרכב כו' ונשען רובו של זב עליו„ . וצ"ל דכוונת הה"ל שנשען עליו בהנחת אגבעו : ד"ה למעלה מן המשכב הזב . וכמשא נמי מטמא בגדים דילפינן בק"ו ממשכבו כו' . והעתיקו התוי"ט. ושכח במחכ"ת לציין למש"כ בפ"ה דזבים מ"ב ד"ה והאדם בשם רש"י דעירובין . ועמש"כ בנדה (נה ב) על פרש"י : **משנה ד** ר"מ . ותאמרו במצורע שהוא למעלה מהזבה תדע שהוא יטמא במשא כמוהו . התוי"ט תמה מדוע לא הביא ראיה לזה ממשנה שלמה ש' הנוגע כו' במצורע ט' ואחד הנושא ואחד הגישא . הן כמו דלא קאי וא' הגישא על מצורע כמש"כ התוס' בפסחים (סז ב) בסד"ה שכן עושה מו"מ (והביאם התוי"ט בעצמו שם) כן נוכל לומר דלא קאי עלי' וא' הנושא . ואנכי תמה על הרמב"ם שלמד זה מדקתני למעלה מזבה מצורע . היקש יוכיח שמפורש בפסחים שם שהמצורע אינו מטמא בהיסט . ואולי משום דלא תני לעיל בהמעלות טומאת היסט להכי שייך למיתנא למעלה כו' כיון דמאי דחשיב עד הכא כולם נוהגים במצורע . אבל קשה דהא מצורע אינו מטמא את מה שבועל וכן אפי' מצורעת כדמייתי שם התוס' מת"כ ואפ"ה תני למעלה ועי' בר"ש לעיל מ"ג : **משנה ה** ר"מ . אמר שיו"ד מדרגות כו' יותר חזק מהראשון . וכ"ע התוי"ט דהתשיעית שהיא פירש ממנו אבר כו' אין לה מעלה על הרבה שכמנו לפניו . וצ"ג דמעלתה הוא שמטמאה טומאת ז' מה שאין בכל מה שלפניה . אבל יותר ה"ל לדקדק מהראשונה על מי נתעלה אם לא על טהור גמור : שם ואין מותר לו (ר"ל לטתוכ"פ) לאכול קדש כו'. מדלא כתב אבל יטמא אותו כאשר יגע בו כמש"כ להלן בטו"י לענין תרומה . משמע דמתוכ"פ מותר ליגע בקדשים . ואנכי כבר הוכחתי בחגיגה (כא) בס"ד דפוסל בקדש מה"ת : ר"ש ד"ה ואין מטמא באהל . ופלוגתא דתנאי כו' בכזית בשר הפורש מן החי ובעצם כו' . תמוה דפלוגתם איננה אלא כשפירשו מאבר מה"ח אבל מהחי עצמו לכ"ע טהור בין בבשר ובין בעצם ועמש"כ בחולין (קכט ב) וכן דברי התוי"ט לקמן בד"ה כדי אמוסים : **משנה ז** תוי"ט ד"ה שמשלחין . וק"ק לי דליתני כו' אבנים המנוגעות כו' . ואני מוסיף עוד בגדים המנוגעים שכן כתב הרמב"ם בפי"ג מהל' צ"ל שמשלחין אותן חוץ לעיר כו' ובין שאינה מוקפת וזה חומר בבגדים מבאדם ע"כ . והוא מהתוספתא פפ"ז . וכן איתא שם להדיא הדין בבתים המנוגעים ע"ש : שם בסה"ד ומסבבין כו' אגב גררא מ"ל ועיקר קדושה שילוח המצורעים. לכאורה גם הא דילא א"מ אותו ג"כ נחשב לקדושה ואגבה תני ומסבבין : ד"ה ומסבבין . והמ"ל ומכניסין כו' . תמוה דודאי אין מכניסין מק"ו מאם יצא דאין מחזירין . גם מש"כ בסה"ד כלומר כו' מטור לעיר ג"כ תמוה . ואולי כוון למש"כ בס' מ"כ דדוקא אם היה בשעת מיתה בעיר ויצא מת אין מחזירין אבל אם מת חוץ לעיר מכניסין ע"ש : **משנה ח** ר"ש ד"ה לפנים מה"ת . ועוד מקודש כו' כגון מ' ולחמה חול"ת כו' . ולעד"נ שזה נכלל בהא דקדשים קלים נאכלים לפנים מה"ת דמתע"ז אתינן עלה דלא קדש הלחם . ומש"כ ולענין שוחט על חמץ לריו"ח דאמר כו' חוץ לחומת בית פאגי. תמוה דלריו"ח פשוט דחייב אפילו היה חוץ לירושלים : **משנה ט** בפנים. ההיכל מקודש ממנו שאי"כ נכנס שלא רחוץ ידים ורגלים . ק"ל כיון דפסול לעבודה א"כ ה"ל ביאה ריקנית . ות"ל דאסור משום ואל יבא בכל עת אל הקדש ואפי' היה רחוץ ידו"ר כדאיתא במנחות (כז ב) . וי"ל דמיירי ליכנס לשם להשתחוות עי' תוס' שם . או לתקן בדקי ההיכל עי' בר"ש . עוד אפשר לומר דדוקא הראוי לעבודה מוזהר באל יבא . וכן בת"כ ק"ד למעט בניו מואל יבא והביא שם ראיה מהא דתמימים נכנו בשתויי יין ולא בע"מ : ר"ש אבל מדר' יוסי דסיפא קשה דלא מעייר אלא חדא מחוסר בגדים כו' . לפע"ד י"ל כיון דאמרינן זבחים (יז ב) אין בגדיהן עליהם אין כהונתם עליהם . א"כ הויין כזרים וכבר חשיב עזרת כהנים שאין ישראל נכנסים לשם . ובזה נסתר גם מש"כ לעיל על הא דלא חשיב ת"ק בבין האולם ולמזבח מחו"ב משום דקילי דפסול מחמת ד"א הוא. דאדרבה משום דתמירי דחשיבי כזרים ואפי' בעזרת כהנים אסירי . אבל מ"מ אינני מחליט ד"ז שזהו חידוש גדול שיהיו הכהנים אסורים בעז"כ שלא לצורך :

פרק ב מ"א [כ' התוי"ט דנ"מ בזה"ז ג"כ (ר"ל בין כלים המקבלין טומאה לשאינן מקבלין טומאה) לפסול המקוה שנמשך ע"י כלים . הנה לענין שאיבה מבואר בפ"ד דמקואות דאף כלי גללים כו' דל"מ טומאה ככל פוסלין בה . ואולי כוונתו לענין הא דבעינן הוויתן ע"י טהרה ע"ש פ"ה מ"ה ובתוי"ט . אולם מש"כ עוד לסברת ידים. הרי שנינו בפ"א דידים מ"ב בכל הכלים נותנים לידים אפי' בכלי גללים כו'] : **בפנים** . וכלי זכוכית בתוס' שבת (עז) ד"ה אלא מעתה משמע דלתירוצא דר"א שם הואיל ונראה תוכו כברו . מיטמאין ג"כ מאויר . ואינו כן דעת הרמב"ם והראב"ד בפ"א מהל' כלים ה"ה ע"ש . וכמ"ק במשנה דחולין (כד ב) טהור בכה"כ טמא בכ"ח : ר"מ וכ"ח ג"כ לא יטמא עד שיהיה בו בית קבול כו'. והרע"ב התחכם לתת חילוק ביניהם ואמר דבכ"ח טמא כיון דיש להם תוך אפי' אין להם ב"ק ע"ש . אבל דבריו מסותרים מכמה משניות . ואזכיר מן הבא בזכרוני . (א) במשנה הסמוכה כשאינו מקבל כדי סיכת קטן טהור . (וזה יש לדחות די"ל דטעמא משום דאינו חשוב כלי כלל) . (ב) לקמן במ"ג מטהרינן כככב ושפי וחבית של שייטין . והרי יש להן תוך וע"ש בתוי"ט ד"ה אע"פ בשם הרמב"ם . (ג) בת"ד משפך של ב"ב טהור . ובסמוך על ומיטמאין מאחוריהן הולך הרע"ב עצמו לומר ופעמים טפין כו' ומשתמשין בב"ק כו' . ומה שהביא התוי"ט מהתוספתא . אין לה ענין לכאן דהתם הוא לטעמא מדוע מטמאים חכמים כשהיא מקבלת על דופנותיה . ואדרבה דהרי אינן דקבלה מיהא בעינן באיזה ענין שיהי' : **משנה ב** ר"ם מה שהזכיר חמש ושלש ולא זכרן משאתים ועד חמש כו'. ולעד"נ דאתי לאשמעינן דאפי' טובא נמי כמו דמשני שמואל בב"פ משנין של הא דפריך השתא חמש משנין ד' מיבעי' . ד' וה' כדאמרי אינשי ואי בעי אפי' טובא. והתוס' שם (ס ב) כתבו דגם ר"א דתמני שם במשנין בענין אמר מודה דסיכה דהא"ן דאפי' טובא דרך סתנא לנקוט שני מספרים אלא דהתם משמע לי' דלא סתירו יותר משום טורח שבת . והא דנקט כאן בדילוג . אשכחן כה"ג בפ"א דידים מ"א למטה ולמעלה ולמאה וע"ש בתוי"ט . וכן בעירובין פ"ב מ"ב אפי' בת חמשת כורין אפי' בת עשרה כורין מותר . ועוד י"ל דלוג לד' שאין שהוא א' מג"ו . אינו יוצא עדיין מגבול שיעור שקודמין לכן לא הוה ידעינן מיניה דאפי' טובא נמי . אבל חמש כבר יצא מחוץ לגבול שפיר ידעינן מיניה דאפי' טובא וכוון מאד בס"ד . שוב מצאתי בתוספתא הנדפסה עם אר זהב להדיא חמש ולמעלה כלמטה אימנו ונראה שזאת הגי' היא ע"פ הגהת הגר"א ז"ל כי בתוספתא שלפנינו ליתא כן . מ"מ יש לי עמוד חזק להשען עליו . וכ"מ בחולין (כ"ד נה) דלא פריך גם מהא דועד חמש מאי לאו חמש כלמטה ע"ש . וכן בברייתא שם לא תני חמש כלמטה . ומהר"ש משמע קצת דלדוקא חמש קאמר ולא יותר . מדכ' בדברי ר"ע ושאר אבנים גדולים מה' שאין ולמטה . וכן לקמן כ' חוץ מן האחרון שהוא א' מק"כ . וראיתי בכ"מ בפי"ח מהל' כלים הי"ג שכ' ואפשר דעד ה' שאין דנקט ריו"מ נ"ד דה"ה לעפי וכו' : **והנה** מפי' הרמב"ם משמע שמפרש שיעורן מכדי סיכת קטן ועד לוג ומלוג ועד סאה ברביעית . היינו כלי שהיתה מחזקת מתחלתה מכדי סיכת קטן ועד לוג וכן מלוג ועד סאה. הכל שיעור שבריהן ברביעית . (וזה לפי שיטתו דסיכת קטן היינו אדם קטן ויכול להיות דהוא יותר מרביעית) . ובחיבורו מוכח להדיא שמפרש כן ע"ש . ותמוה דהא תניא בתוספתא והובאה בגמרא חולין שם דלוג כלמטה . ולפירושו אין חילוק בין למטה מלוג ללמעלה מלוג עד סאה דהכל ברביעית וצע"ג . אבל לכאורה ראיה לפירושו מפ"ד דמקוואות מ"ג לא אמרו רביעית אלא בשברי כ"ח וע"ש בפירושו : עוד ראיתי שם בחבורו שכ' עד חביות המכילות סאתים או יתר . והוא תמוה מאד דע"כ לא קאמרינן אלא סאתים כלמטה . אבל יותר מסאתים תנן מסאתים ועד כו' בלוג . וכ"כ בעצמו שם . וצ"ל להגיה קבוע ס' יתר כלשונו לעיל בהל' י"ג : **מש"כ** הכ"מ שם דפוסק כרי"ם דסובר דהוא כביה דר"ע . תמוה מאד דבפ"ב דעדיות מ"ז כ' הרמב"ם דרי"ם תלמיד דר"ע הוא . וכ"כ בהקדמת הי"ד דרי"ם קבל מר"ע . ועי' נו"ב ח"ת חלק א"ע סי' קמ"ה שתמה עליו ג"כ בזה ממקומות אחרים שפסק הרמב"ם כר"ע נגד רי"ם . ולענין פסקו של הרמב"ם נ"פ דסובר כהר"ש דלא פליג ר"ע עליו : **בהרע"ב** ומשהגיעו להיות כתבנית קדרות קטנות שיעורן ברביעית . נ"ד במחכ"ת דהא מסקינן בחולין שם דלהחמיר אמרינן טו"ע בכלל . ולשון הר"ם בזה הוא נכון : **משנה ג** ר"ם ד"ה אבוב . ופשוט היה בלא בית קיבול . והא"ר באהלות רפ"ע הקשה עליו ע"ש . ועי' דיש לה דפנות וטהורה מפני נקביה שבשוליה (וכ"כ מפי' הר"ת) ותימה דכאן שתיק ולא פי' כלום : ד"ה וחבית של שייטין . כאשר יפרש השוחה לשתות מתרגמינן כו' . והוא לשון מקרא אני שית (ישעיה לג) : **משנה ד** ד"ה מגופת יוצרים . והוי כגולמי כ"ה כו' . העתיקו הרע"ב . ול"ד דע' חולין (כה) ואלו הן גולמי כו' כל שעתיד לשוף כו' . וזה בכ"ח טמא כמש"כ הרע"ב לקמן ספ"ד . ודוחק לומר דזה פלוגתת ר"מ וחכמים : תוי"ט ד"ה ושאין בו . ויש בו מחילה כנגד השלהבת כו' . נ"ד בהעתיקו זה על פי' הרע"ב דמשמע שהוא מפרש שיש מחילות סביב סביב אלא שהן מנוקבות : **משנה ו** ר"ש . ויש לברר כו' אם היו שבריה שוין כו' בידוע שנגמרה מלאכתה ונסדקה . דבריו סותרין למש"כ לקמן בספ"ג ובפ"ד מ"ב ובפ"ה מ"ז בסופה . ולגי' התוספתא שלפנינו הביאה התוי"ט א"ש . אך מש"כ דלפי הסברא כו' ולכך עשאו הצירוף שמאדים . א"כ דאדרבה שאם מלבין את הטיט שמבעו ברוב אדום וכמו שנקרא בכ"מ הצירוף באש בשם ליבון בדברי חז"ל . וכן מעיד הנסיון :

פרק ג משנה א שיעור כ"א ליטהר. פי' הא"ר למעלה מן הנקב . וע"כ ר"ל תמוהא אויר אבל במגע עדיין טמא מטעם יד כדלקמן פ"ד מ"ג : **משנה ב** רי"א באגוזים. פי' הא"ר דסבר שואיל ומניחין בתוכה נמי אגוזים כו' ומטילין אותו לתוכו כו' . וק"ל דא"כ הל"ל כן בפירוש לתוכו באגוזים כבמשנה דלעיל . דנ"מ לדינין המבוארים לקמן פ"א מ"ב ובספ"ט . ובזה נדחה גם פי' הר"ם בסמוך בד"ה בזרעונים ובד"ה שתם כר . לכן נלע"ד דלר"י וכן לר"ם דלקמן הוו שיעורייהו אף להקל ול"ד להעשוי לאוכלין ולמשקין . דהתם אין דרך להניח אוכל בלי משקה כדפי' הר"ם . אבל הני דר"י ור"ם דרך להשתמש בהכך דאמרי לכדהן : **שם** רא"א בפרוטה. בתוי"ט והר"כ העתיק ר"ש ול"מ כן בשום נוסח כו' . הן לפנינו גם בר"ש איתא ר"ש : **בהרע"ב** ד"ה רמ"א בזיתים . וא"ה כסתם כו' . תמוה לפסוק נגד רבא ורב חיננא ב"כ בס"פ המצניע דנקטי שיעורא דזיתים : תוי"ט ד"ה חנית . ואף לשאר הפוסקים דל"פ כן כו' . ל"י איזה פוסקים מלא . דכיון דאנן פסקינן שם מלא היד א"כ נפלו שיעורייהו בבירא . ונראה שיש חסרון הניכר בדבריו והוא עוד ראיה ממה דאיתא שם ואם לאו בהכרע. ופרש"י כשיעור המכריע באגוז נפיש מכזית וזוטר מכביצה. ועי"ז קאמר דשאר הפוסקים ל"פ כן ע"ש בתוס' ורי"ף ורא"ש. ונראה דמש"כ עוד לקמן בסמוך וא"כ מסתברא אגוז זוטר מכביצה דע"ש הוא וצ"ל זוטר מגרוגרת ודו"ק . אבל מפי' הא"ר מוכח דס"ל דאגוז שיעורו גדול מגרוגרת : ד"ה שהוסק פיו . ה"ל לציין במוקדם על הא דניטל פיו : **משנה ז** מש"כ הא"ר דקומקום הוא הכלי שמוצפין בו המים מן המיחם ע"ש . ברפי"ד לקמן משמע שמחממין ג"כ בו . וכ"מ בפכ"ה מ"ח . ובפ"ט דמקוואות שמ"ב לפי' הרע"ב . אבל לפי' הרמב"ם שם וע"י התזיק הרא"ש אין סתירה משם ובשבת (מא) במשנה המיחם שפינהו (ולאביי שם פי' שפינהו מן האור ופרש"י קומקום) : תוי"ט סד"ה כלי נחושת . וא"כ ה"ה כלים . כלים הוויין כמ"כ מאדם דהם מיטמאין אף במקום שאין אדם מיטמא כגון הנושא את הנבלה ודומיה : **משנה ח** ר' יוסי מטהר בשניהם . פי' הא"ר דאזיל לטעמיה במשנה דלעיל . קשה דל"פ שם אלא אקומקום ודומיו שמשתמשין בחמין וכדאיתא שם ואם ליין טמאין :

פרק ד משנה א או שהיה בו חדוד ר"ל כמו לקמן מ"ג ולכן כיון שיש חדד בצד שמחדוד בו מכריעו כמו האוזן ולזה נתכוון הא"ר : ר"ש ד"ה ר"י מטהר . קסבר ר"י כו' הייט מן השוליים ולא מן הדפנות כו' . א"כ ה"ל לפלוג שם . וצ"ל דע"כ ל"פ אלא בחבית דסובר דבשפיא שלמה אין דרך לשמש בה רק כשעומדת על שוליה . ואזיל לטעמיה בשבת (קכד ב) במשנה דבעי מעין מלאכתן. וכזה לא נקרא מע"מ כדאסיק ר"א שם (קכה) פלוגתייהו דשברי תנור בעושה מעשה עפקה כו' ור"י כו' סתם מעומד הכא נמי מעומד ונכון בעז"ה : **משנה ב** מחזי קב גרוגרות . משום דרגילים היו להניח גרוגרות בחבית כמש"כ הר"ש בפ' דלעיל מ"ג : ר"ש ד"ה שאין שיריס . אבל ניקב אם מקבלת זיתים טמאה . פי' מ"ל שתמה ע"ז מס"פ המצניע . ורמיית הר"ש מהא דחדודין . בקל יש לדחות דהתם שאני שנשאר בה שלם כדי שיעור טומאה : **משנה ד** רי"א חולקין האמצעית . אין לפרש דתמני פוביה ולפנים יחשב תוך . דכ"פ דעובי שפת הכלי מלמעלה אם נגע בשרץ לא נטמאה דאין זה נקרא תוך . (ואולי זה תלוי בפלוגתת ר"י וחכמים לקמן פי"ז מ"ה גבי שנפחת פה הספה לפי' הא"ר שם . ונראה עוד דאזלי לטעמייהו בפ"ח מ"ח גבי נתלא מקום הנחת העגיס . וסתמא דמ"ז שם כחכמים) . אלא כוונתו דאם נפל שרץ באחד משני אוירי הספה חולקין את עובי דופנה. האוי דלצד הטומאה טמא ודלצד הטהרה טהור וכריב"כ בפ"ב מ"ז . ולפ"ז נראה דה"ה שחולקין הספה הפנימית כנפול שרץ באויר שלצד פנים. ולא נקט האמצעית אלא משום דאותה חולקין אף אם נפל השרץ באויר החיצוני :

פרק ה משנה א ר"ם ד"ה ושיריו . אם היה גדול ונטמא . וכ"ה לשון רש"י בחולין . והרמב"ם פי' לענין קבלת טומאה . ובחבורו כ' לתרווייהו ברפט"ז : **בא"ד** לריך שלא יהא בו שבר של ארבעה . לפי פירושו לקמן דלרבנן טמא ברובו אף על גב שאין בו ד' כגון בתנור בר ז'. הל"ל הכי דאינו טמא עד שיהא בו שבר ארבעה וכדפירש בתחלתו ודו"ק : **משנה ב** ר"מ ובתנאי שיהיה האילפס כבר נתחמם כו' . ועמש"כ בס"ד בשבת (פ ב) : ר"ש ד"ה שיעורו כתנור . לאפות (כצ"ל) סופגנים . וכ' התוי"ט וה"ה לענין שיעור גובה כו' . ולכאורה יראה מסידור המשנה דלא קאי רק על מאי דסליק מיניה ולשון הר"ש הוא בדוקא . מדתני כאן ג' חלוקים בין תנור לכירה . (א) בשיעור גובה . (ב) בשיעור האבן . (ג) בשיעור ההיסק . ואם כדברי התוי"ט ה"ל להמשנה לקצר ולשנות ביחד הג' דינים בתנור ואח"ז בכירה . ובאחרונה יאמר כופת עשאו לאפיה כו' עשאו לבשל כו' והוה קאי על כל הג' דינים . אך לפ"ז לא אשמע לן הלכה בכופת שיעור הגובה : **משנה ג** אם חברה לו אפי' על ג"א . נל"פ אפי' אינה גבוהה רק בכמו ג' אבנים . ואולי היה דרכם לבנותה באבנים קטנים ויאמר דאפי' לא בנאה אלא בג' אבנים בגובה . טמאה : תוי"ט ד"ה דר"מ . מאן תנא כו' כדתנן במ"ב פי"ב . ע"ש בגמרא דלא על הא קאמר אלא על מ"ו פ"ב דעוקצין : **בסה"ד** ועוד דר"מ מחמיר . תמוה דאדרבה כיון דאף לר"מ אינו אלא מדרבנן כמש"כ הר"ש משמע דגמרא ה"ל למיפסק לקולא . שוב ראיתי בתוי"ט בשם הפר"ח שהקשה כן . ואולי לזה נתכוון הכ"מ במה שסיים וצ"ע . והראב"ד בפט"ו מהל' ע"מ כתב דר"מ ור"ש הל' כר"ש . והכ"מ תמה עליו שם . ועמש"כ בס"ד בפ"ו דאהלות מ"ד . ואפשר דמש"כ הכ"מ ועוד דר"מ מחמיר . ר"ל והלכה כר"מ בגזירותיו : **משנה ד** או שהוסק בבית האומן . פי' הרע"ב קודם שנגמר מלאכת עשייתו . ע"כ מיירי לאחר שהדביק סביביו טיט להחזיק חומו דאל"ה לא מיטמא עדיין כמו שפי' בר"פ בד"ה משיסיקנו. והאי קודם שנגמר שכ' ר"ל קודם שחברו בארץ כי אין דרך האומן לחברו בארץ אלא הבעה"ב הלוקחו ממנו . וזהו ג"כ כוונת התוספתא שהביא הר"ש תנור שהסיקו עד שלא נגמרה מלאכתו (דהיינו קודם חיבורו בארץ) ור"י דמטהר שם אזיל לשיטתו לקמן במ"ו . וכפר סיגנא נ"ל דשם היו דרין האומנים במלאכת התנורים . והביא ר"י ראיה מחכמים דטהרוה , ומשנתינו הביאה מר"ג דטמאן . ולא נצרך לדחוק דשני מעשים הוו כמש"כ הרא"ש : **משנה ה** ריו"א הסנדלר כו' . פי' הרע"ב דלא שני ליה כו' . והוא מפי' הר"ת והר"ם . ולעד"נ דמוסיף טעם כי היכא דליטמא אפי' באויר דלטעם הת"ק אינו אלא כמו יד ולא מיטמא

טומאה אלא במגע : מ"ו ר"מ . ודוק ס' בטי על עמת הארץ . עתוי"ט פ"ד דב"ב מ"ב : מ"ז רע"ב ד"ה אלא ממעטו . שהוא שיעור תחלתו כו' . יותר היה נראה לומר שהוא שיעור סופו . או שיעור שיריו : תוי"ט ד"ה חולקו . ומש"ה לא סגי כו' אלא בעינן דלא ליהוי רוכא . הלשון אינו מכוון וכך הל"ל אלא בעינן עד שיהא בארץ . ואולי ט"ס הוא וצ"ל ולא בעינן דלא ליהוי רוכא : משנה יא רע"ב. טהור מדין כ"ח שאינו מטמא מאוירו כו' . כאן ה"ל לכתוב ואינו מיטמא אם הוא מחובר לקרקע . אבל כתב לקמן . ודע שהמ"ל הקשה בכך דרשה דת"כ למעוטי תנור של אבן תקרא דיומא שמביא הר"ש . הא כלל גדול בידינו דכלי אבנים טהורין . וצ"ע משום דגם זה כלל גדול דהמחובר לקרקע אינו מיטמא. ובתנור וכירים חדשה התורה דיטמאו ולכן הוה ס"ד דאפי' של אבנים נמי : ד"ה ניקב . ועשה טפול על פיו כו' . ברמב"ם איתא וקתם כו' בטיט . וכן בתוספתא שהביא הר"ש . אבל בסיד אני מסתפק כיון שהוא בא מאבנים שרופות אולי דינו כאבן . או אפשר מידי דהוה אכלי אדמה דמשהוסקו דינן ככלי חרס . גם י"ל דכוונתו אם עירב בו חול ועשאו מרכסיד : במשנה עשה לה פטפוטין . הר"ש פי' שהן מתחתית הכירה . והרמב"ם מפרש שהן מתפל לה להעמדת הקדרה . וצ"ל דתרוויהון נקראין פטפוטין פי' ר"פ דלקמן . ולשניהון כוון התנא . דלנקב עושין אותה למטה . ולפנימה דמתעמה בשפה העליונה עושין אותן מלמעלה : הרע"ב בסופו לפי שאין כו' אלא מניחין בתוכה . עי' בפי' הרמב"ם ותראה שכוונתו לחלק דבתנור אופין בפנים לכן מועיל לה הטפילה לשמור חומה שבפנימיותה . אבל כירה עיקר תשמישה על גבה (ולפעמים ע"כ נותנין הקדירה גם בתוכה כדמוכח בגמ' ר"פ כירה) לכן אין תועלת לה בהטפול :

פרק ו משנה א עי' מפרשים שנדחקו . ולעד"נ בהקדים לחלק בין לשון שפיתה ללשון ישיבה . והוא דשפיתה היינו שכל הקדרה תלויה לאויר בכדי שתהא האש אשר תחתיה לוחכת תחת שוליה ג"כ רק שקצותיה סמוכות . ונשענות על איזה דבר . וישיבה היינו שכל עמת שוליה ותחתיתה יושב על איזה גשם . ופי' חברן בטיט לא שחברן יחד אלא שחיבר לכל פטפוט קצת טיט בראשו לגד פנימיותם בכדי לשפות קצת שולי הקדרה עליהן (ולפ"ז אתיא קיפא דאחת בטיט כרבנן) ובתשמרין אמר אע"פ שעשה בראשן (כגי' מהר"ס) מקום שתהא הקדרה יושבת פי' שחברן יחד בשטח לחב של טיט עד שאין שם אויר א"ת טהורה : שם אחת בטיט וא' שלא בטיט טהורה . פי' בר"ש שכ' ולאידך ליתנא ס' ר"י היא . וצ"ל דאף כחכמים אתיא דע"כ לא מטמאי אלא אם מתחלה עשאן שתים שהעמידן במרחק הראוי להעמיד עליהם הקדרה אבל אם מתחלה עשה ג' אבנים א"כ כל שתים מהם אינן עומדים במרחק הראוי . וכה"ג ע"כ צריך לחלק לקמן פ"ז מ"ה ניטל כו' מטמאין במגע וא"ת באויר כו' עשה שנים זה כנגד זה מטמאין במגע ובאויר ע"ש : משנה ג ניטלה העטורה הואלמס האמצעית לטומאה. לפי התוי"ט בד"ה האמצעית שהחצי של האמצעית די לכדי שפיתה אחת צ"ל דמן הצד אפי' הטודף עמא. וצ"ד להא דאם היתה האמצעית גדולה כו' דהשאר טהור. דהתם הטודף הוא באמצע וע"כ צריך אתה לחלק מתנה הקצה הב' . משא"כ בשכול נהלישהו טולה אז לא מחלקין מתנה כלל . ויש לחלק בדרך אחר אבל זה נ"ל עיקר :

פרק ז משנה א ר"מ אומר אם היה כו' יותר מג"ט כו' . עתוי"ט מה שגמגם על לשונו זה , ולפי מש"כ בס"ד בפ"ד דכלאים מ"ז מיושב לשונו : משנה ד או שהיתה חלוקה. הר"ש נדחק בזה . וצ"ל דהא יש לדקדק מדוע במ"ג לא באר הדין בחלוקה . אשר ע"כ נראה דאו היתה חלוקה באמת קאי עלה וק"ל אף שהיתה מחוברת אם היא חלוקה טהורה לגמרי גם במגע : משנה ה בהרע"ב ד"ה ניטל אחת . אכתי חזי קצת להיות שופת עליהם את הקדרה . לשון זה א"ש לפי' הרמב"ם דהפטפוטים הם למעלה למקום מושב הקדרה אבל לפירושו הל"ל דאכתי חזו שתעמוד הכירה על ידיהם . אולם ראיתי שגם בר"ש כתוב לשון זה (זולת הרא"ש המתין מלות את הקדרה) וכן הלשון בתוספתא שהביא . ודע שמהר"ש משמע דמפרש כאן שהפטפוטים המה מחוברים בארץ והכירה עומדת עליהן . (ולכן צ"ד התוי"ט במש"כ בסד"ה היו גבוהין. לאפוקי כו' ולפי' הראשון דהר"ש לא דייק ולמעלה . דלדידיה מדוייק היטב דר"ל דאותן הקצוות שלמעלה מג' אצבעות מהארץ טהורים שהן עומדות להקצץ. גם צ"י אנה מצא ב' פירושים בר"ש דכותב לפי' הראשון) . אבל מהרע"ב משמע למפרש דהמה מחוברין להכירה : תוי"ט סד"ה היו גבוהין . לאפוקי לפי' הרע"ב כו' לא דייק ולמעלה . לכאורה גם ולמטה לא דייק . אבל נ"ל דלדידהו למטה ולמעלה דכאן קאי על המספר דשלשה. ופירושו כמו פחות ויותר כמו מבן כ' ולמעלה ודומיו : משנה ו התוי"ט העתיק דברים נגד פי' הר"ש והרע"ב דמה אשמעינן בכה"ג בזה . וצ"ל דטובא אשמע לן . דהרי כיון דהכירה עגולה . ע"כ גם הפטפוטים עומדים בעוגל . ולכן כפי שלמדנו בכה"ג יהיה טהור ברוב המקומות אף בתוך שלש להכירה ובאיזה מקומות אף נגד תחת הכירה עצמה לפי שהם חוץ להכנה . ואולי דאשמעינן הוה ס"ד דמודדין בכל סביבות הכירה ג' אצבעות בעוגל . והא לך הציור רק מש"כ הרע"ב או חוץ לג' וטהור כו' והר"ש בין במגע תמוה דאיך שייך מגע באויר שבין הפטפוטים . ובר"ש ליתא והרע"ב הוסיף וגרע במחכ"ת :

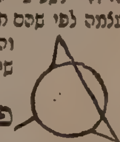

פרק ח משנה א תוי"ט ד"ה בכ"ח הקל . ומצינו שבתנורין מטמא כלים ספ"ט כו' . תמוה דע"כ לא שמענו אלא במת אבל בשרץ משמע דאפי' בתנורין טהור דהא ממעטינן כלים מטומאת אויר כ"ח לקמן מ"ד ומשמע אפי' בשעה שהשרץ בתוכו . ועי' בתוי"ט מ"ה מה שהביא תמתא דגמרא דשבת . ועוד ראיה ברורה דהא אפי' אדם (דעיקר טומאת חבורים בו כאמרה) הנוגע בשרץ או אפי' בנבלה אינו מטמא כלים אף בשעת חבורו לטומאה כדאיתא בריש מכלתין . ומש"כ עוד ואולי ג"כ אדם דת"ש . תמוה מאד דשנא ושנא דהא כל המטמאין בגדים בשעת מגען לטומאה מטמאין כלים ג"כ חוץ מאדם וכ"ח כמש"כ הרע"ב בפ"א מ"ב והיא משנה רפ"ה דזבים . ומש"כ דטומאת חבורים עיקרה באדם ג"כ תמוה . דזהו היכא דאדם נוגע בטומאה עצמה . אבל אדם הנוגע במה שנוגע בטומאה קיל מכלים כדאמרן : משנה ג ד"ה משקה . צ"י מה הכריחו לפרש כן . וצ"ל משום דתנן ספ"ח דפרה דמשקה טופח אינו תנור לא לטומאה כו' ופי' שם הרע"ב ואין בו טופח ע"מ להטפיח והוא מגמרא דגיטין . וכן שם ברפ"ג דאיתא במשנה טופח ופי' הרע"ב ע"מ להטפיח וע"ש בתוי"ט . וכ"פ בשו"ע או"ח סי' קס"ב ס"ב לענין נט"י . והרמ"א שם הסי' פ"ב לענין מי רגלים . והרמב"ם אולי לשיטתו שפסק במ"ר דבטופח לחוד סגי. ופלוגתא דתנאי היא שם בגמרא : מ"ז בהרע"ב הכל טמא . האהל כו' . ע"כ קורא אהל לגובי שפת העין . דהרי התנור עומד באויר : תוי"ט ד"ה ואם . ולי קשה כו' שאם כו' באויר כו' אמאי כו' מי יביא הטומאה . תמוה ולטעמיך מי ניחא דע"כ מיירי שהתנור הוא באויר דאל"כ אפי' אין בו פ"ט הכל טמא . אלא ע"כ ה"ע . משום דקי"ל דמת המונח בבית מוציא אה"ט לבית השני בפ"ט (אהלות פרק ג מ"ו) כיון דגם בבית הב' יש לו התפשטות בכל הבית . וה"כ הואיל דמונח בעין שהוא טע"ם מוציא אה"ט לתנור שגם שם יש לו התפשטות בכל התנור כיון דמיטמא באויר . ואדרבה לפי' הרמב"ם קשה דמאי איריא דהוא באויר אפי' אם בתוך העין על תרכו נמי כיון דהתנור הוא באויר : [משנה י בהרע"ב ד"ה בידים מקואבות ופוסלות את"ת. ר"ל וכללא הוא כל הפוסל את"ת מטמא אה"מ להיות תחלה ולכן נעשה הרוק תחלה וכדמסיק . ובזה מוצל מגמגום התוי"ט עליו] :

פרק ט משנה א תוי"ט ד"ה וכטהור . דאלת"ה כו' דאין ל"פ מציל על כ"ת כו'. ק"ל כיון דטמא דאינו מציל הוא דטמא טמא הוא א"כ גם הטפול לא יציל דהא בטמא עסקינן וגם הטפול עצמו טמא כדלעיל פ"ג מ"ז : משנה ו בהרע"ב והאי צ"ד אלא לעלם כשעורה כו'. הוא מלשון הר"ש . ואינו מדוייק . וכך הל"ל לאוכלין ומשקין שנבלן במים כמש"כ בס"פ : משנה ז צמיד פתיל . הא"ר פי' דצמיד הוא התנור ופתיל הוא הכסוי . והש"י בפ' חוקת פי' להיפך . ונ"ל ראיה לפי' הא"ר מפי' דלקמן מ"ב מפני שהוא פתיל ואין צמיד ע"ש : שם היה עגול א"ר אותו ארוך . התוי"ט נתקשה בזה והעלה בצ"ע ע"ש . ונ"ל לפרש היה עגול פי' עגול כדורי שרחב למעלה וקצר למטה א"ר אותו כאילו היה שוה למטה כלמעלה . עכ"ל דע"כ לא אמרו דמרדע עגול אלא כל ארכו עד פיו . אבל פיו הוא מרובע ארוך וכאן הוא אומר כמלא פי כו' ולא אמר מרדע סתם כמו בכ"ח שנזכר . ובזה א"ש לקמן פי"ז מ"ח כשבא לומר שיעורו הקדים לומר כל המטלטלין מביאין אה"ט בעובי המרדע מה שלא עשה כן בכל השיעורים הנזכרים שמה . אלא אמר בלתי הקדמה כלל כבילה שאמרו וכן כולם . אלא בכדי שלא תטעה דקאי גם על המשנה שלפניו . לכן הקדים כל המטלטלין כו' להורות דלא קאי רק על ד"ז ולא זולת וכוון בעז"ה : מ"ח תוי"ט ד"ה וכן . לכאורה כו' שיש לכן נדדים בולטים . משמע דמפרש דאינקבו בגופם . והמשנה אומרת לקמן נקבו כו' ע"ש בהר"ב :

פרק י משנה א ד"ה כלי גללים . וראיה יותר כו' . ועוד ראיה מכרעת ממנחות (סט) וכדאיתא שם (ע"ב) בתד"ה כ"ג : ד"ה עצמות הדג בסופו . ויל"ד דאמאי שייריי . פי' מש"כ לקמן פכ"ד מי"א בס"ד : מ"ב שלא יביאנו לידי פסול . עי' תוי"ט בשם הרא"ש דמשום כלי קדש או תרומה קאמר דאסור לכס לגרום טומאה . וק"ל דהא אמרינן בחגיגה (כה) דקדש אינו ניצול כלל בצמיד פתיל . ואולי דוקא בקדושת כלי שבוד רבנן מעלה דאינו ניצול . והרא"ש מיירי בקדושת פה פי' פסחים (לד ב) : מ"ג מגופת החבית המתולחלת ואינה נשמטת . נל"פ דר"ל שעשוי' חרילין מלמעלה למטה בעוקם . וכן פי החבית עשו כמו כן . ומגלגלין אותה בתוך פי החביות ונכנסין הבליטות לתוך החרילין וע"י כן אינה נשמטת אף שהיא רפוי' וכן יש בזמננו הרבה :

פרק יא משנה א תוי"ט ד"ה אזהו . דכלי מתכות הדבר קשה כו' דהרב ה"ה כחלל . נראה כוונתו דכיון דה"ה כחלל חוזרין ומטמאין אדם וכלים לטומאת ז' והתא (ועי' נזיר (נד ב) בתד"ה ת"ש ובמש"כ שם) בכל ימי משך טומאתן (עי' חגיגה (כג ב) שהראיתי שם פנים שלא יהיה הדין כן) (וברא"ב שם מקיים פ"ד הר"ש הללו ומטמאין באהל) . ואולי נשמטו ב"ת האלו מדברי הר"ש ע"י שגגת המעתיק כי שיטתו ג"כ דכלים של מתכות הנוגעים במת מטמאין באהל כדמוכח מדבריו בפי"ח דאהלות מ"ח וברפט"ז שם . והוא כעין מה שכתבתי משא"כ שאר כלים אף דגם המה צריכין הזאה ג' וז' כשנגעו במת . מ"מ אין תרבין טומאה לטמא אדם וכלים טומאת ז' רק לטומאת ערב . (וכן אינם מטמאין באהל כדברי הרא"ש) . והנו הכל לשיטת הסוברים דדוקא בכלי מתכות אמרו חרב ה"ה כחלל

אמר הר"ש ג"כ אחד מהם ברפ"ק דאהלות . ודברי תוי"ט בכאן תמוהים מאד דמשמע בדבריו דבשאר כלים אין דין הזאה כלל לשיטה א . והלא מבואר בכ"מ במשנה וגמרא דהכ"כ הנוגעין במת עצמו טעונין הזאה והמקרא נווה והזה על האהל ועל כל הכלים : מ"ד ד"ה וכן . כלובן ביצה ולזה נקרא חלמא . בחולין (סד ב) נקרא הפנימי של ביצה דהוא האדום חלמון . והחילון דהיינו הלבן חלבון : ד"ה הפין . עוד מ"ע בלשון הר"ש לאורכו כתוב בערוך לחוץ . וצ"ל דט"ס בהר"ש וצ"ל לאורכו : מ"ה ד"ה ומכ"א . צ"ע כו' . עי' ספ"ק דנדה בפי' הרע"ב והוא מהגמרא דשם ויתיישב לך :

פרק יב משנה ב בהרע"ב ד"ה ומלאחריו . שלא יפול המשאוי מאחריו . נראה לגרוס מלפניו :

פרק יג משנה א תוי"ט ד"ה הסמוך . ואין תמוכה כו' ידוע ומובן אצלי . וצ"ל דר"י לא קאי אזוג של ספרים רק על הקודמים לו אבל שם מיירי שנשברו באמצען לאלאין ופי' בא"כ : מ"ב קולגריפון כו' עי' פי' הרע"ב . ולכאורה מדנקט שיניה ולא שיניו וכן ניטלה שינה ל"י . משמע דאין לה רק כמו שן אחד תל בראשה האחד . וגי' הרע"ב והרמב"ם אשר ממנו לקח הרע"ב פירושו . אולי הי' שיניה . ניטלו שיניה בל"ר : מ"ד מגירה שניטלו שיניה אחת מבינתיים טהורה . פי' שאין מצטרפין למלא הסיט . ובזה שוב לא תסתור רישא לסיפא . פי' בס"פ בתוי"ט ד"ה ועל נמר : שם נשתייר בה מלא הסיט . פי' בת"ע בחרד"ן ושנה הרב ז"ל הרבה בכוונת הרמב"ם פ"ע מהל' שבת הל"ז במש"כ והוא קרוב לשני שליש' זרת דקאי על רוחב הסיט כפול . דהרי הה"מ שם כ' בדעתו שרוחב הסיט כפול הוא ד' טפחים וכן מבואר ברמב"ם עצמו שם הל"י והל' י"ב י"ג ומ"ו . ולכן ע"כ מש"כ והוא קרוב לב"ש זרת שב על רוחב הסיט האחדי . גם מש"כ הרב הנזכר בריש דבריו על מה שחילק הרמב"ם בין לשון רוחב הסיט ללשון כמלא הסיט שהאחרון הוא חצי שיעור הראשון (הוא לפי שגגתו הנ"ל שרוחב הסיט הוא טפח) שכן דעת רש"י והרע"ב בפי"ג דשבת . הוא ג"כ שגגה שהרי המה לא חילקו כלל בין לשון רוחב הסיט לכמלא הסיט : ובעניא דסיט ראיתי ג"כ להגר"א ז"ל בפ"ג דערלה מ"ב דברים מתמיהים (א) מש"כ בשם הרמב"ם שהזרת הוא רוחב הסיט : הלא כתב דרוחב הסיט הוא כשני שליש' זרת . (ב) מש"כ בס"ד בשם הספיען שני זרתים הוא הסיט : אדרבה הוא אומר והזרת מונחת עד שנים בסיט ור"ל דהזרת הוא שני סיטין וע"כ כ"ה כוונתו שהרי הסיט אמר שהוא ד' אצבעות כטפח . ועי' תוס' עירובין (כא) שפירשו ג"כ כוונתו כמש"כ . וכן הלשון שם מגומגם : מ"ה של מיתון כו' . פשטיה משמע שהיתה מיוחדת מעיקרא למיתון ודלא כהרע"ב שפי' אם התקינה דמשמע פתה לאחר שניטל א' מקלוותיה :

פרק יד משנה ג בהרע"ב לפי שבמדידת החבל כו' לפיכך רגילים לעשות שלשלת כו' . אמת שכן איתא בעירובין (נח) אין לך יפה למדידה יותר משלשלאות ע"ב . אולם מקיים שם אבל מה נעשה שאמרה תורה ובידו חבל מדה כו' . תני ר"י כו' ושל פשתן למדידה . ועמש"כ במ"ר ברא"ית פ"א אות ב' : ד"ה העשויה לעלים . דהויא כמתכת המשמשת את הען . תימה דא"כ כל כלי הנגר ודכוותייהו דחשיב לעיל פי"ג יטהרו דאין תמיהין אלא לעלים אלא הדבר ברור דאין קרוי מתכת המשמשת את הען אלא כשמחובר לען להכשירו למלאכתו . אבל לא בנידון שלפנינו דמלאכתו בעלים. וטעם טהרתו הוא כמש"כ הרמב"ם דאין להם שם בפ"ע . ואולי כוונת הרע"ב דהשלשלת אינה אלא בראש החבל להכשירו למלאכתו בקשירת העלים או בתדידתם . ואיננה רק משמשת להחבל . לכן דינה כמתכת המשמשת את הען . דחבל לבד אינו מקבל טומאה כדאיתא ברמב"ם פ"א מהל' כלים הי"ב : מ"ד ד"ה קערה . ורמב"ם פי' כו' על שני נוארי הבהמות כו' כנ"ל : ד"ה המקבלות את הרצועות . נטי טהורים לפי כו' . הוא מפי' הרמב"ם . וק"ל דתיפוק ליה דתכשיטי כלים והמה טהורים (רפי"ג) : מ"ה ד"ה הסייף שקרוי הצורפים בל"ת . נראה דט"ס הוא וצ"ל פלירה פים והוא במשלי א' י"ג כ"א : מ"ח תוי"ט ד"ה ושל גס . אבל ק"ל שא"כ ליכא ביניהו כו' גם הר"ש כ' פ"ד הערוך שלא הבין . ואנכי בעניי הבינותי. והוא דשל ארכובה היינו כעין אותן של עץ שנעשין בכפרים העשוי משתי חוליות אחת ארוכה וענבה קצת והשניה קצרה ודקה ורחבה קצת כעין לשון וככפף ונפשט בתוך החוליא הארוכה ולכן נקרא של ארכובה לפי שגם אותה נוכל לפשוט ולכפוף . ומכניסין אותו בחור המזוזה כשהוא פשוט וכשנכנס הלשון לפנים הוא נכפף ונופל לתוך עץ העשוי חרילין ונועלו ופותחו בו . וזהו שאר"י שהוא פותח בו מבפנים . ושל גס הוא כעין מפתחות שלנו העשוי כעין דלי"ת או כ"ף פשוטה . ואין יכולין לפושטו וכן מתבאר בדברי הערוך שמביא הר"ש : במשנה מסגרת של מגדל כו' שלשת נקבים כו' טהורה . בר"ש הובאה תוספתא אר"א"ל לא נחלקו ב"ש וב"ה כו' ג' נקבים כו' שהיא טהורה ע"מ נחלקו על שנים שב"ש מטמאין וב"ה מטהרין . ופשוט דחכמים פליגי עליה ואומרים שנ"כ ב"ש וב"ה בזה אלא דלכ"ע בשנים טמאה ומתניתין אתיא כוותייהו וכ"פ הרמב"ם דדוקא בג' טהורה . והתו"ת שגה בזה : תוי"ט ד"ה והאפרכס . וראיתי שהרמב"ם שם (ר"ל בב"ב) מפרש כו' ולפיכך כו' דמה דפי' שם כו' לשון הרמב"ם הוא כנ"ל :

פרק טו משנה א [מה שתמה התו"ת על הרמב"ם בחבורו דלא חשיב עריבת בעה"ב בין הטהורים. לק"מ דהרי סיים שם אחרי מנין הטהורים וכיוצא באלו . וכן בהתחלתם הוסיף מלת כגון . ובמשנו הטמאים לא סיים וכיוצא וכן לא התחילם במלת כגון . ואדרבה כתב כל אחד מה' כלי עץ אלו אע"פ כו' . מקבלין טומאה כו' ושאר כל כ"ע כו' מזקתן כו' ולפיכך א"מ טומאה . ע"מ דמנין הטמאים דוקא . וכן בפ' כ"ז ה"ב כתב שלש עריבות כו' והבאה במדה טהורה. וזהו כר"י וכמש"כ הא"ר בהמשנה שם] : שם וכן מחזיקין מ"ס בלא שהם כוריים ביבש כו' . נ"ל דר"ל דוקא העשויין באופן זה שיחזיק הנודש תילתא (וכ"כ שהבין הגר"א ז"ל רפ"ח דאהלות) והיינו שעשויין בענין יש שעשה שלמה וכמו שהביא התוי"ט מרש"י דשבת וכ"כ בעירובין (יד ב) . אבל השמיט עוד תנאי שיהא $3/5$ הגובה מתחתיתו מרובע $2/5$ העליונים עגול (הקפידה הוא רק שיהא עליונו עגול . וכמשך הגובה יהיה $2/5$ עגולים) דאם יהיה עגול בכל הגובה יהיה הגודש יותר משליש כמובן (שוב ראיתי במהרש"א בעירובין שם שהרגיש בפרש"י בזה ע"ש). ועיקר הסברה תלוי בזה שיהא מחזיק כוריים ביבש וכ"א לסדיא בשבת שם דאמר כמאן כהאי תנא דתנן כוורת כו' ולכן אסר ליה לטלטל כלי בת תרי כורי ע"ש. ולפ"ז צ"ד במחכת"ה הר"מ והר"ש והרע"ב לקמן רפי"ח במש"כ דהיינו אמה על אמה ברום שלש אמות . והרמב"ם כאן דייק לכתוב שיהא בתשבורת אמה ע"א כו' . ומה שאמר בשבת שם כמאן כהאי תנא כו'. לכאורה קשה דלא מצינו בזה פלוגתא . ואולי דתנא דתוספתא דמכלתין בב"ק דב"מ פליג עלה דאומר שם וכמה הן אמה על אמה כו' . ולפי מה שהתבאר לא יהיה הגודש בכלי כזה תילתא וא"כ לא יחזיקו כוריים ביבש : מ"ב בהרע"ב דאילו דף ש"ע כו' ואע"ג דטמא מדרבנן כו' והוא מפי' הרמב"ם . הן בב"ב (סו ב) מסיק לענין שאיבה דג"כ מדרבנן אפ"ה בחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה משום דאיכא עליו תורת כלי בתלוש ועמש"כ ברפ"ד דמקואות בס"ד : מ"ד ד"ה משקה בית מטבחיא . המים כו' טהורין מלקבל טומאה ולא מכשירין . לזה יש סתירה גלויה מסוגיא דפסחים (טז) ע"ש . ועיין חולין (לו ב) תד"ה אלא :

פרק טז משנה ג ר"מ . ודורים קנין דור והוא הסגול אשר ישימו בו הבקר . בגופ"ש כ"ש ולא נתפרש לנו משמעותה . וצ"ל שכוונתו על דיר של בהמות המוזכר כ"פ בתשנה . ומהם בעירובין רפ"ב . ובשביעית פ"ג מ"ד המדייר את שדהו כו' : מ"ד בהרע"ב ד"ה קיתותיו . כמין אזנים כו' . נראה דהם הם הלולאות שכ' לקמן ר"פ כ"ו בד"ה כיס של שנצות . ואזניה דקאמר ר"י הם הם הרצועות שזכר שם שמושך בהם כשרוצה לפתחו ע"ש ותבין : ומש"כ בשם הרמב"ם דפי' ליליתה שנותנים בו שם של מתכות כו' . לפנינו ליתא כן אלא שכ' עגולה מהטור כו' מקשיי כו' . ודע שמהתוי"ט משמע שהיה לפניו בהרע"ב גם על קטבליא פי' הרמב"ם שמפרש שהוא עור עשוי בעגול לרקד עליו : מ"ז ונטוגנות הטני . עי' פי' הרמב"ם וכ' הטני שם אותן וקשה על המקרא כי טני הוא . ולא ישר זה בעיני הגר"א ז"ל . ועי' בפרק דלקמן מע"ז ומקל של טני פי' הר"ש שהוא כמו פירוש הרמב"ם דהכא :

פרק יז משנה א תוי"ט ד"ה קופת . ומסתברא דבעל בלנים נמי מודה . משמע אבל בעל ב"ב פליגי דלת"ק אפי' קופתם ג"כ ברמונים דהא סתם קאמר כל כלי ב"ב ואף קופות בכלל . וכ"ת בהר"ש לפי' הא"כ . ולפ"ז רשב"ג דבמ"ד דקאמר ובקופה כדי שיפשיל לאחוריו ומשמע דקאי ג"כ ארמונים דהזכיר הת"ק . אתא אפי' לת"ק דילן . ובמ"כ בזה דברים מבולבלין ע"ש : מ"ד עמש"כ בס"ד בשבת (קיב ב) : מ"ה בהרע"ב ד"ה שיהיו מקדשין . שאם א' מרמוני כו' של כלה"כ כו'. עמש"כ ע"ד בע"ז (סו) בתד"ה תבלין בס"ד : מ"ט האמה שאמרו באמה הבינונית . פי' ר"ש . והנה משנה זו דלא כאביי בריש עירובין הביאו הר"ש (והוא דאמר כרשב"ג כדאיתא שם) וקא דפריך עליה התם מברייתא ולא ממתניתין . משום דבה מפורש ששה טפחים . ולכן נוכל לפרש ג"כ מאמר ר"מ במשנה הסמוכה (וכן דר"י) על כל האמות הנזכרות במשנה וכנראה מהתוספתא שהביא הר"ש (ובו יש ט"ס בהעתקה ובתוס' שעם ביאור הז"ז הוא על נכון) וכ"כ שפי' הר"ן בריש סוכה . ודלא כפרש"י שם (ס ב) כל האמות שבמשנה . ואף דבמנחות (לג) הגי' במשנה א (שהובאה שמה) כ"א שהיו במקדש . צ"ע דט"ס הוא כיון דבמשנה שלפנינו וכן בסוכה ליתא . ואם דלפ"ז לא אתיא כאביי . הא משנה זו דלפניה ע"כ ג"כ לא אתיא כוותיה והוא דאמר כרשב"ג כנ"ל : תוי"ט ד"ה של משה . לפי מדת ארכו של משה כו' . ע"ש ברש"י דלשונו אינו כן . רק הרב ז"ל הוסיף זה על דבריו לתוספת ביאור . ובמחכ"ת דזה דבר שא"א לשמוע דהרי משה היה גבהו עשר אמות ואתתו היה לפי ערך גבהו ואין זה בינונים. עי' מנחות (נח) . וגם אישתמיטתיה פרש"י בעצמו בבכורות (מד) וז"ל שם בד"ה באמה והא דאמרן אמה יתירה על של משה א"ת לא בשל משה מתם כו' אלא על אותה של קדש שתקן משה : ד"ה כדי . צ"ד דהקדש מ"מ שחללו על ש"פ מתולל . לפמש"כ התוס' בתמורה (כז ב) ד"ה לא דרין זה אינו אלא בבעה"ב הפודה הקדש שלו אבל גזבר כו' ע"ש א"ש לשון מעילה כפשטיה . ומש"כ התוי"ט ולמאי דתנינן כו' מעיקרא לקונ"מ . תמוה דת"מ מעילה לית בהו רק דצריך להעלים המותר . וזהו ג"כ כוונת התוס' במש"כ אלא שלא היו רוצין הייתו משום הא דצריך לעשות דמים : משנה יא אלו ואלו מתמוגים להקל . לשון זה ג"כ לקמן פכ"ז מי"א : תוי"ט ד"ה והתופן . והר"ב העתיק ומפני קמורת . לפלא שלא הרגיש

השינוי

שינוי שבהרע"ב בקומץ אה"נ ג"כ שהעתיק קומץ המנחה ומשמעו על כמות הקמח או העשה בקומץ דומיא דחפני קטורת . ולגי' דידן שב על האדם הקומץ והחופן : מ"ב מלא תרווד רקב . בר"ש ומפרש התם מלא פיסת יד כו' חד שיעורא הוא . וכ"ה בטפ"ש . ל"י למה העתיק דברי חזקיה כיון דתנן קי"ל כריו"ח . אמת שכן פסק הרמב"ם בפ"ב מהל' טומאת מת הל' י"א וכ' שם הכ"מ ופסק כר"י דאמרינן בגמרא דאתי כחכמים . אך הרי"ף בברכות בפ' א"ד פסק כחזקיה נגד ריו"ח בפלוגתא דחתי שבריא משום דרביה הוה ואף דבחולין (קו) מוקי להו כתנאי ואתי ריו"ח כחכמים . ועי' בבאורי הגר"א ז"ל או"ח סי' ק"ס סקי"ב ובמש"כ שם עליו בחידושי : תוי"ט ד"ה כפונדיון . עי' כה"ד ומשמע דבא להורות לנו כמה יכיל מקום הפונדיון דהיינו כשיעור הגדל מן ל"ב שעורים. אבל ז"א חדא דאולי פונדיון עביו יותר מן עובי איסר כמש"כ התוס' בהזהב (מד ב) בדינר זהב נגד דינר כסף. שנית דהרע"ב לא בא"ר שם טונתו אם באורך השעורים או ברחבם . שלישית דכתב שם בעצמו עליו דלא דק ע"ש . וא"כ נפל הדבר בבירא : ד"ה וחבר . וצ"ל דמתיבת או דריש כו' . נעלם מכ"ת ראיה לדרשה זו משבת (כ"ד כז . סג ב) דדריש להדיא מאו בגד לרבויי כה"ג ע"ש : מי"ד ד"ה חוץ . וקא דקתני חוץ ל"ד דהא כלב שבים כו' . המתו"ח הקשה לעיל רפ"י דא"כ מדוע לא הביא הש"ס בעירובין ראיה מכאן דאין למדין מה"כ כו' . ולק"מ דהא איכא למידחי דאתיא דלא כר"ע . והתוי"ט כתב כן לפי האמת אחר דמוכח מת"א דאין למדין מה"כ ומדוע לא הקשה כן על הא דפי"ד מ"ג שרמז עלה התוי"ט : מט"ו שיש להם מעשה ואין להם מחשבה . וכ"א בפ"ח דטהרות מ"ו ובמכשירין ספ"ג ורפ"ו . והכל"ז שכח לציין כאן להם ושם לכאן : מט"ז ד"ה ותקל . וכלומר כו' . מדוע לא פי' כפשוטו שהיה דרך לשלם מכס מתנות . וכמו שהיה נהוג בארצנו לתת מכס מספרי יהודים המובאים מחוץ למדינה עד שבא אדונינו הקיסר הרחמן אלכסנדר השני יר"ה ובטלו . ומש"כ עוד והפסל כו' טעאים מזוזה עמהם כו' ומדוע לא הביא ממנחות (ל"ד לג) תלאה במקל כו' של בית מונבז המלך כו' ע"ש ובפירש"י :

פרק יח משנה א רי"א מודים כו' . נראה דהאי מודים קאי אסוף דבריו של וביניהם אינו נמדד וכה"ג ספ"ק דפסחים ע"ש בפרש"י בד"ה מודה ר"מ או אגב דאמר ת"ק מודים אמר איהו נמי מודים וכה"ג בב"ב (קנח ב) במשנה לפי' רשב"ם שם והתוס' בב"מ (לז ב) : מ"ג בהרע"ב ד"ה וחפוי דהוי מתכת המשמשת את העץ . לכאורה ז"א אלא המשמש לפשוטי כ"ע שהם טהורים בפ"ע . אבל הכא המטה טמאה . ומפי' הרמב"ם משמע דהטעם משום דהוי תכשיט למטה ותכשיטי כלים טהורים : מ"ז ד"ה מעדר כ"ע כו' ומהפכים בו את"ת . הוא מהר"ש אבל הר"ש לשיטתו לעיל פי"ג מ"ב בסופה (וכן שם במ"ז בשם הערוך) ע"ש . אבל הרע"ב שפי' שם שהוא מכלי המחרישה והוא מהרמב"ם ה"ל גם כאן לפרש כן וכמו שפירש הרמב"ם הכא . ואולי שהיה לפניו הגירסא פה מעדר כמו שם במ"ז וע"ש בדבריו :

פרק יט משנה א נימי הקשר הנוגע בגרדו טמא . פי' פי' הרע"ב . ולכאורה תמוה כיון דהחבל השני אינו חבור למה יהיה קשרו הלא מקשר טמא אמר ע"כ צ"ל דנימי הקשר הייט דוקא לאחר שסרג גם מהחבל הב' למטה ונימי הקשר בולטין מן הסירוג ולחוץ . והתוי"ט בד"ה והנוגע מן שלא הבין כן תמוה : מ"ז רי"א כו' י"ט מטמא שנים ופוסל א' כו' . עי' מל"מ פכ"א מהל' כלים דמ"ל נמי שימתא ג' כו' כגון אדם (וה"ה כלים להתוספתא שהביא התוי"ט בפ"ה דזבים ועי' מל"מ פ"ו מהל' טו"מ באורך) הנוגע ובשעת מגעו נגע באוכלין כו' אלא שהתנא באוכלין קמיירי ובהגהה בגופ"ש הקשה עליו דע"כ מתניתין איירי בשפירש דאי לא פירש גם חוץ לעשרה טמאה ב' כו' ככלים הנוגעים במדרס בשעת מגען . ודבריו תמוהים דגם המל"מ מודה בזה דמיירי שפי' המיזרן מן המטה . רק שאומר דאם אדם (או כלים כנ"ל) היה נוגע במיזרן (אף לאחר שפי' מן המטה) בשעת מגעו של האדם מטמא עוד ב' ופוסל א' גם דבריו בגופ"ש בזה מגומגמין : מ"ט אר"י אימתי בזמן כו' או שאין לה לזבז עפה משמע דאם אין לה לזבז אף שגבוהה י' או אם אינה גבוהה י' אף שיש לה לזבז טמאה . אבל מפי' הרמב"ם משמע דא' מהן מטהרה הגובה או הלזבז וכן מסתבר . ולכן נראה שט"ס במשנה וצ"ל ושאין לה לזבז : שם מפני שבטל העיקר בטלה הטפלה . פי' פירוש הרע"ב כאן ובר"פ דלקמן ולשונו מגומגם (ועי' לקמן פכ"ד מ"ד בתוי"ט) ולעד"נ דהא משמע מת"כ שהביא הר"ב שם במ"ג שאין טמא מדרס אלא כלי . ולכן כיון שבטל העיקר שבעבורו נעשה בטל ממנו שם כלי משא"כ אלו שחשבה המשנה שם ברה"פ מתחלתן נעשו נמי לשכיבה כמו שהביא שם התוי"ט בשם הרמב"ם ולכן אע"פ שבטל בית קבולו עדיין שם כלי משכב עליהם שהרי גם בעבורן נעשו מתחלה . ופי' הרמב"ם בזה לכאורה נסתר מלקמן פכ"ב מ"ז וצ"ע :

פרק כ משנה ב עריבת פיסונות בפ"א מדרס ובה"א ט"מ . טעם הרע"ב בב"ש והוא מהר"ש חסר טעם . ולעד"נ נ"פ טעם פלוגתתן דקי"ל דטומאת מדרס היא ג"כ ע"י השענה (ספ"ב דזבים) ושם ברפ"ד תנן נופלת עריבה כו' טמאים מדרס ופי' הר"ב מטעם השענה . ולפ"ז עריבה דהכא דבשעה שגוזזה מלאה אבנים נשען עליה ג"כ לכן ס"ל לב"ש דזה נקרא משמשת ישיבה עם מלאכתם דמ"ל ישיבה ומ"ל השענה . וב"ה סברי דכיון דהא דבעינן מיוחד לשכיבה או לישיבה ב"ל מישכב וישב בעינן דוקא שכיבה או ישיבה ממש : שם עריבה שנסדקה טמאה מדרס . לפי' הרע"ב שהוא מהרמב"ם צ"ל כיון דנסדקה שוב אין מתקנין אותה אלא שעומדת מעתה לשכיבה עי' לשון הרע"ב לקמן פכ"ד מ"ג . וצ"ע לתיבה שנפחתה מלמטה דפרק דלעיל מ"ז ע"ש בתוי"ט בשם הרמב"ם משום דדרך לתקנה ואינה עומדת עדיין לשכיבה או לישיבה : תוי"ט ד"ה חמת . ומוציא כו' קול של שיר כשנופח בפיו נראה דר"ל כמו שנופח בפיו : ד"ה טהורה . דכיון שאינה מלאה מתגלגלת . פי' בשעת מלאכתה דהיינו שמוציאה רוח לחלילים או מתרוקנת מעט מעט מהרוח וקופלת בעצמה ולכן אינה ראויה אז למשכב : ד"ה מקבלת מדרס . ולא ידענא כו' וצ"ל דאשמעינן דל"ת כשנעשאה במדרס תחלה כשנסדקה אף שאח"כ כשנתפחה נטהרה מ"מ כשנסדקה שוב חזרה לטומאתה וכמו שפי' הרע"ב בר"פ דלעיל גבי מטה כשפרקה קמ"ל דמקבלת מדרס ר"ל מכאן ולהבא . אבל טומאתה מחמת טומאה הקדומה לא ונכון בפז"ס :

פרק כא משנה א ד"ה הנוגע בעמר וצ"ע כו' . והרא"ש כתב דלא מיירי השמת בבגד אלא דהאימה היא של מתכת או של עץ ויש לה בית קבול ע"ש . וצ"ל דהכא איירי דהחוטין שבכר נמוו נעשאו בנגעים ר"ל שבא עליהם הנגע . ולהכי נקיט לשר דמשום שלהן מיטמאין בנגעים מיד משא"כ משום דפשתן דאינו מיטמא עד שיתלבן כדאיתא פי"א דנגעים מ"ח :

פרק כב משנה ד ד"ה כסא של כלה . דהא לדידיה כל חפוי מטהר . י"ל דע"כ לא מטהר אלא משאר טומאות אבל לא מטומאת מדרס . עי' לקמן פכ"ד מ"ד בתוי"ט שהאריך בכיוצא בזה : מ"ה בביאור פירוש הרע"ב . ולדעתי כוונת הרע"ב במש"כ שאין הנסרים בולטין היינו הלוחות השמויות לשבת עליהן וכ"ש להדיא מפירוש הרא"ש . ולכן דקדק לפרש נמלו דמתניתין נשברו ור"ל שהקצוות נשארו : מ"ט וכרכמו ושאו פנים . נ"ל דהוי"ן המה בכאן לשמושי או ודלא כנראה מהתוי"ט : משנה י שפסלין שבמרחץ וב' רגליו ע"ש טמא . ופי' הרע"ב אבל הספסל עצמו טהור כו' . והוא מהרמב"ם . ונראה דבחבורן הכל טמא :

פרק כג משנה ב בהר"ב ד"ה זריז . ובאשקלון עושים אותן של עץ . ל"י מאין לקח לפרש כן ומאי דחקיה . ובר"ש מפורש שהוא של עור : שם ד"ה אבל אוכף של נאקה . ורבותי פירשו כו' . וצ"ל להכריע כפי' הראשון מדקאמר ר"י אף כו' מכלל דידע דת"ק יולא לחלק באוכף דטמא מושב ולכן כיון שמשמע ליה בספיקין לומר דא"ת אלא משום מרכב אפסקים לדיבוריה ואמר דאף זה תטמא משום מושב כמו אוכף . ולפי' רבותיו צ"ל דהאף קאי אטמא מושב דמקיים . ובמגילה (ז) בד"ה שאף הבאתי בס"ד כה"ג עובא ע"ש :

פרק כד משנה ד בתוי"ט אפס כי עוד וקשה עלי הא דתנן בפ"כ דטמאים מדרס וא"ע בשאר טומאות כו' . שם ליתא להאי סיומא וא"ע בשא"ע ואיכא לפרושי דנקט מדרס לרבותא . אפס דמפי' הרמב"ם שם משמע דטהורין משאר טומאות : בא"ד וא"ל נפ"ז לדחוק כפי' לשון רש"י כו' . משום דהכי רש"י שם מיירי בפשוטי כ"ע ובזה אפי' הרמב"ם מודה דטמא אף בשאר טומאות וכדמוכח הסיא דבכורות : מי"א ושל עור הדג טהור מכלום . משמע דאף אם ראוי למדרס כגון כשקבלים . וכ"מ לעיל פ"י מ"א . דאל"ה אם היו ראויין למדרס לפי הכלל כל הטמא מדרס טמא מת לא היו מצילין בצמיד פתיל . וק"ל מ"ש ממפץ דלדעת התוס' בשבת (פד) בד"ה מפץ שהוא של שיפה ונמי דאין להם שום טומאה ואפ"ה איתרבו לטומאת מדרס מוכל המשכב כדפרש"י שם . ואף דמסקינן שם לחלק בין מפץ לכ"מ דמפץ יש במינו שטהרה במקוה ופי' התוס' שם בד"ה לאפוקי דר"ל בגדולי קרקע . ודגים מסקינן בעירובין (כ"ד כח) דלאו גדולי קרקע נינהו . מ"מ יקשה למאי דס"ד דאביי שם דמיקרו ג"ק . וי"ל דבאמת היה יכול הש"ס להקשות מזה על אביי אלא דניחא ליה טפי להקשות מדידיה אדידיה . ולפ"ז כלים מעוף ראויים להתטמא מדרס דאמרינן בעירובין שם דהן ג"ק. ולכן א"ש דל"א כאן אלא ושל עור הדג טהור . וכן לא נצטרך לדברי התוי"ט לעיל רפ"י בסד"ה עצמות הדג . אבל העיקר נראה דאף בהמה לא מיקריא ג"ק ממש כמש"כ רש"י ותוס' בסוכה (ס"ד יא) ותוס' בשבת (עג ב) ד"ה מפרק ובש"מ . אולם עדיין קשה לרבא בשבת שם (פד ב) דמסיק שם טעם אחר לכ"מ שאינו מטמא מדרס . וי"ל דרבא ג"פ על תירוץ הראשון דבעינן יש במינו טבילה דהא גם דברי"ש תנא כתשכב כדתם כו' אף משכבה נמי אית ליה טהרה במקוה אלא לרווחא דמלתא אמר טעם אחר לכ"מ : מי"ד תוי"ט ד"ה ושל ספרין . ובפכ"ח מ"ד איפלינו תנאי . וכן הר"ש והא"ר שם זוגום אהדדי . ול"י מדוע לא פי' דהכא ר"ל של המגלחין וכמו בפ"ש דכלאים מ"ג ע"ש בפי' הר"ב ועי' מו"ק (יח ריש ע"ב) בתוס' . ועי' לעיל מ"ב בתוי"ט : מ"ח בהרע"ב מהוהה בגד כו' . אלו בקופה קיימינן ולשון הר"ש והערוך יותר איטו מדוייק . אבל לשון הרא"ש בזה מדוקדק : ד"ה קטנה של הגדולה . בין שתיהן כו' . הוא מהר"ש . אבל מלשון המשנה דלא תני היו שוות אלא בקופה משמע דאמר הגדולה הולכין אפי' היא מהוהה והקטנה בריאה : ד"ה ומקנא. והמפץ כו' והאי לאו כלי הוא מ"מ טמא מדרס כו' . ק"ל מלעיל פ"כ מ"ג הביא מת"כ יכול כו' ת"ל כלי כו' וי"ל :

פרק כה משנה א וכל שאין לו טובלות אין לו אחוריים ותוך . הרמב"ם (והרע"ב אחריו) פי' דר"ל דאפי' נטמאו אחוריהם נטמאו תוכם . וכ"מ שמפרש להא דר"י דלקמן במ"ג . ולכאורה יל"פ איפכא דאפי' נטמאו תוכן ל"ה אחוריהם דגם הם חשיבי לתוך . ודמיא לרובע וא"כ דלקמן מ"ד וכ"מ שמפרש הר"ש בהא דר"י במ"ג . ואולי דמילתא מלקמן מ"ז ושאר כה"כ שאין להם אחוריים ותוך שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא . וכ"מ מליטנא דר"ש במ"ג : בהרע"ב ד"ה השלחן . כיון דפניו משופים כו' . והוא מהר"ש . ולעד"ד הגל"פ דאף שב' הפנים משופין מ"מ אותו צד שלמעלה שמשמשין עליו נקרא תוך ואף שראוי להתהפך דומיא דכרים כו' דריש"א . ור"מ דפליג ס"ל דאף באינו ראוי להתהפך כיון שהוא פשוט אין חלוק אחוריו מתוכו וכהלכה דלעיל פ"ב מ"ג ע"ש בהרע"ב ותוי"ט ואתיא כר"מ . ות"מ לענין הלכה יש לפסוק כר"י משום דס"ל סתם ואח"כ מחלוקת ועיין בתוספתא : מ"ב עי' שבת (יז) תד"ה ועל ובמש"כ שם בס"ד : מ"ז כה"כ כו' ויש להם בית לביעה . עמש"כ בחגיגה רפ"ג פי' נכון בזה בס"ד : בהרע"ב ד"ה לעריבה . שאם יש משקים כו' אותו כו' שמא יגע כו' ויחזרו ויטמאו כו' . מכ"ז משמע דלכתחילה קאמר ובמשנה דלקמן בפירוש דידים טהורות מפורש בה דלענין דיעבד קאמר . ולשון התוספתא שהביא הר"ש נאמר בספק בזה ואין למישמע מינה אם אפי' לכתחלה או דיעבד דווקא : שם והלכה כת"ק וכדמפרש ר"י . דבריו אלו בלא ביאור דלפירושו הת"ק מיירי לענין אם נטמא אחד שלא נטמא חבירו . ופלוגתייהו דר"מ ור"י לענין אחיזה ואינו עולין לפי' בדברי הת"ק . ואין לומר דכוונתו הוא ג"כ לב' הענינים דהל' כת"ק לענין דאם נטמא זה ל"נ זה . ולענין אחיזה ה"ל כדמפרש ר"י דא"כ הל' כת"ק ל"ל דהא ליכא מאן דפליג עליה :

פרק כו משנה א פי' הרע"ב בה מגומגם . ול"נ דת"ק הפי' כהרמב"ם . ור"י אומר שלא הוזכר שלא באומן בכלים הללו רק לענין זה שאע"פ שמותרין טמאות מפני שאינו אומן יכול להחזירם וזהו פי' שלא באומן שמשמע הת"ק לענין טומאה . ושלא באומן דמשמע לענין טהרה הוא רק בכפיפה מצרים והיינו שאע"פ שהחזירה מי שאינו אומן נאמרה בטהרתה מפני שאף האומן בדוחק יכול להחזירה לכן חזרת הדיוט ודאי אינו כלום : מ"ד ניטל חוטמו או שנחלק כו' . נ"ל דשנחלק קאי אחוטמו דהיינו שנחלק החוטם לשנים . ודלא כמשמעות התוי"ט בד"ה לא הספיק : תוי"ט ד"ה לא והכא שכתב דלא חזי למידי א"כ כו' . תמוה דהא מתניתין אומרת לא הספיק לתקן כו' עד כו' משמע דאח"כ תיקן . ולכן שפיר מקבלת טומאה : מ"ה בהרע"ב ד"ה עור הכתן . שנותנים לפניהם כו' . לשון הר"ש שקושרין אותו במתניהם . ולשון הרמב"ם עור אשר יחגור אותו הפשתני כו' . וכן בד"ה עור הרופא לשונו מגומגם . ולשון הר"ש חפים על בגדיו : ד"ה עור הסורק . הסורקים פשתן . ה"ל להודיענו החילוק בין זה לעור הכתן דלעיל דטמא מדרס לכ"ע . אבל לשון הרמב"ם בפי' סורק הצמר ונכון :

פרק כז משנה ו ומטלית שעשאה על השפה אם פשוטה כו' . עי' פי' הרע"ב . ופשוט יותר לפרש דהכוונה על מה שתופרין בכתונת מאחורי הצואר (קאלנ"ר בל"א) אשר לפעמים כופלין אותו כמו הרגיל אצלינו : מ"י תוי"ט סד"ה אר"י . ה"נ כשנוטל חוט אחד כו' בעודו מושכו מן החתיכה כו' . ר"ל דחוט אחד אינו מפרישו בב"א אלא מתחיל להפריד קצהו האחד ותפרידו והולך עד קצהו השני . ולכן בעת אשר מתחיל להפרידו (וכל החוט עדיין מחובר בבגד אשר אז כל הבגד והחוט בכללו עדיין טמאים מדרס) נוגע הבגד בהחוט בקצהו הנפרד ממנו בעת הפרדו דלא הוי בה"ס כמו בבא מבגד גדול משא"כ נחלק דרך להפריד החיכה מחתיכה בב"א . והתו"ח לא הבינו בתחכ"ת לכן העלהו בצ"ע . אבל מ"מ קשה דהא אז כיון דעדיין היה להבגד טומאת מדרס ה"ל שנגע טומאה ולא מקבל טומאת מגע מדרס עי' מנחות (כד ב) וי"ל עפ"י שיטת הר"ש שהביאו התוס' בחולין (עב ב) בד"ה אלא דל"א שנגע לי' טומאה בדבר שהטומאה באה עליו מגופו : מי"א אלו ואלו מתכוונים להקל . כלשון זה גם לעיל פי"ז מי"א : מי"ב או שנמלך בו קשר כו' מתאימין . ובפי' הרע"ב דמתאימין קאי נמי אקשר כו' . והוא מהר"ש . וצ"ל דגי' הר"ש היה קשרים ל"ר ויותר נראה דהוי' גורס שני קשרים דעל קשר שהוא ליחיד לא שייך לומר מתאימין :

פרק כח משנה ד בהרע"ב ושאינו מטירות מיוחדים נמי לשאר תשמישין כו' . וצ"ל דמטפחות ספרים אין הפירוש דכבר משמש בהן לספרים וייחדום להם דא"כ לכ"ע שוב אסור לתשמיש אחר עי' בס"פ נגמר הדין בסוגיא דהזמנה מילתא . אלא דמיירי שעשאן לספרים לבד ולא נשתמש בהן עדיין דה"ל הזמנה בעלמא וס"ל לב"ה דהזמנה לאו מילתא היא כרבא שם דהל' כוותי' כמש"כ התוס' שם בסוף הסוגיא . ור"ג סבר כרשב"ג . בנו שם דהזמנה מילתא היא לפרש"י שם . וביותר לגי' הרא"ש כאן רשב"ג א"ש עפי דאזיל לשיטתו שם ומיושב קושיית הר"ש כאן ע"ש . אבל עיקר פי' הרע"ב דמ"ם אינן נקראין תשמישי אדם ועהורים מכל טומאה . קשיא דאיך יפרנס לפ"ז משנה הסמוכה כפה כו' אבל טמא ע"מ . כיון דכבר נאסרה לשאר תשמישין לאביי בהזמנה ולרבא בברכתו כדפי' הרע"ב וכדאיתא בסוגיא שם אמאי טמא ע"מ : מ"ה חמת שעשה עמיה כו' . פי' הרע"ב ואפי' בלא שינוי מעשה . ע"כ צ"ל שלא עשה שינוי מעשה בגופו כגון להתיר תפירותיו אבל מ"מ עשה בו מעשה המעיד שעשתו על הארץ לישב עליו דבמחשבה גרידא אינו עולה מידי טומאתו . אבל מ"מ צ"ע מלעיל פ"ו דפסק כב"ה דלא מיעטר אלא מעיקשר ולא כר"ע דאמר משיקנע ע"ש : מ"ו בהרע"ב דתנן בסוף זבים הנוגע במשכב טמא שנים כו' דכ"ז שהכלי טמא במדרס כו' . וכ"ה לשון הר"ש . ותימה דזה לא נאמר אלא באדם אבל כלים אדרבה תנן התם בת"י זה"כ כל הנוגע בא' מכל אה"ט מטמא אחד כו' חוץ מן האדם ופי' הר"ש והרע"ב כגון אוכלים וכלים כו' מטמאים אחד ופ"א ואפי' בשעת מגען . אבל עי' בהר"ש שם ברה"פ בשם התוספתא וכ"כ התוי"ט שם בקצרה וא"ש . רק שנצטרך פה להגיה קצת במש"כ דתנן בסוף זבים כו' כי יכוונו על התוספתא הנ"ל . ועי' במל"מ שהאריך בפרט זה בפ"ו מטמאי מו"מ ה"ו : מ"ז תוי"ט ד"ה אבל . ומלמטן היינו שאם היא מתהפכת כו' וכ"ז דוחק מאד . ול"נ דלפירושם מיירי כגון שהחלוק קצר והוא רוצה להאריכו ע"י מטלית שמחבר לו . ואם מאריכו בשוליו אז מחבר עליונה של מטלית לתחתיתו של חלוק ותלוי כדרכו ולכן הוי חבור . אבל אם מאריכו מלמעלה ע"כ מחבר תחתיתה של מטלית לעליונו של חלוק ואז מתכפלת המטלית וטפלת על החלוק ואינה מועלת כלל לכן לא הוי חבור . ולמעלן ולמטן קאי על המטלית כדברי התוי"ט :

פרק כט משנה ג יתר מכאן אם רצה לקיים טהור . ועי' בפי' הרע"ב . והנה מצאתי במקרא ג"כ דמלת אם משמשת בלשון אע"פ . אם יתן לי בלק כו' לא אוכל כו' . ואם יהי' היובל כו' (סוף מסעי) ע"ש בפרש"י . וכבר כתבתי בזה בברכות (לז) ע"ש : מ"ה תוי"ט ד"ה שירי . וכאינך דמתניתין ז' ח' . ואני אומר דמרבך ערבה צריך דגם שם נוכל לפרש שירי כפשוטו . ותו"ל דמלת שירי דבמ"ח מוסבת ג"כ על יד מגריפה ושל קורדום דתני אח"כ וא"כ יהיה ב"ש לחומרא וב"ה לקולא . ובמתלתן אולי גם ב"ש מודו . ומיושב מה דלא תני להו בעדיות . והתוי"ט נדחק בזה : מ"ז בהרע"ב והיינו נמי שעמא דכל הנך ידות כו' . ומה יענה לנו' חרמין דשיעורו ג"ט . ועכ"צ ל"ל דטפח ג' הוא לרווח בין ידיו להקורנס . או לאמורי ידיו . א"כ גם באותן שיעורן ב"ט נוכל לומר דאומן בידו אחת וטפח הב' הוא לרווח כדאמרן :

פרק ל משנה ב תרווד כו' ר"ט מטמא . נ"ל דטעמו כדלעיל פי"ב מ"ח בלפיד ע"ש . וריב"נ דמטהר י"ל דטעמו כיון דטומאת כ"ז מדרבנן לא החמירו בהם כ"כ אלא א"כ קבולו להדיא :

סליק מסכת כלים . בעזרת אל אלים :

מסכת אהלות

פרק א משנה ג תוי"ט סד"ה הרביעי . וזב דבמ"ה יוכיח . תמה אין הוכחה דליהוי המטמאה חמור מהמטמא . דהא שם המטמאו דהייט הזב ג"כ מטמא בגדים וה"ל לאתויי נמי הנך דבפ"ת דפרה במ"ג וד' ע"ש : מ"ז הותזו ראשיהם אע"פ שמפרכסין טמאין . לכאורה משמע דקאי על כל הני דתני לעיל אף על אדם . ובגליון דפי' הרא"ש כתוב דלא קאי על אדם . ול"י מנין לו . ובתוס' חולין (כא) כתיב דנבי בהמה חיה ועוף מיתני' . השמיטו אדם והוסיפו תחתיו עוף דלא נזכר במשנה . והרי"ף והרא"ש בהל' טומאה הביאו זה לענין אדם : בהרע"ב ד"ה ומאכיל את אמו . וכן ופוסל את אמו . ונוכל לפרשם ג"כ לענין אמו : תוי"ט ד"ה הותזו . ופי' הכ"מ דאל"כ פשיטא . ול"נ דד"ז מוכח מגמ' חולין שם להדיא . מדאמר שם כהבדלת עולת העוף לרבנן ולא פלגיתו ופרש"י דהייט הותזו ממש ושם לעיל (ס"ד כ) איתא דאף לרבנן עור אינו בהבדלה :

פרק ב משנה א ומלוא תרווד רקב . מה שהעלה בתוי"ט את דברי הר"ש בצ"ע דהא בחולין אמרי' דגם ר"י ס"ל דאינו מטמא במגע כו' . לדעתי אין כאן קושיא . דהא באמת אית ביה טומאת מגע ג"כ היכא דנגע בכולי' דהייט בהאהיל עליו . ובמגע פשוטה דא"ת הוא משום דא"א ליגע בכולי' . ולכן גם מה שהעלה בצ"ע באות ד' פרש"י בנדה אינו כלום דלפרש"י נקים ליפנא דר' יוסי בחולין שם : שם המדרס . לכאורה נראה דהייט דוקא עם הגלעות שלה . דכ"מ מה דאיתא בנזיר (נב) עדה שגידל רוב פלעין שלה טהורה ופי' שם בתוס' רוב גלמיו וכ"פ שם המפרש . וע"ע שם בתד"ה טהורה . אבל מלשון הרע"ב לקמן מ"ז שב' חצי חוליות השדרה מתת זה כו' והוא מפי' הרמב"ם וקיים שם ויושלמו בהן כל חוליות השדרה . משמע דחוליות לחודייהו בלא הגלעות מטמאי . וכן בחבורו רפ"ד מהל' ט"מ כ' כגון שהיו מקצת החוליות מאחד כו' . ושם בהל' ז' בהעתיקו הא דנזיר כ' שנגדלו תמנה רוב חוליות שלה . וכ"ה הני' בתוספתא בפ"ב . ולשון רש"י במו"ק (ה ב) בד"ה אבל מציינין על השדרה . שאע"פ שאינה אלא עצם אחד כו' ומש"כ שם : מ"ב מלא תרווד רקב שנבלו במים אינו חבור לטומאה . התוי"ט בשם הכ"ס כי הטעם דאין חבורי אדם חבור וכ"מ בתוספתא פ"ד

פ"ד וכ"כ הז"ן שם. והרמב"ם בפי' כתב הטעם מ"ד שאמרו אפר לאו בר גיבול הוא. משמע דהחסרון הוא משום עלם החיבור לא מפני שהוא ע"י אדם. ולדבריו א"ש מה דקי"ל בכ"ד דעיסה וכן בכל מטמאים ושאר חיבורם ע"י אדם. אבל ק"ל מהא דאיתא בתוספתא שם חלב המת שהוא עלם והתיכו טמא היה מפורך והתיכו טהור שאין חבורי אדם חבור. ולפ"ז יקשה מעיסה וככר. וכן בגד שיעורו לטומאה גפ"ג והוא על ידי אריגת אדם וכן רוב הכלים הם ע"י חבורי אדם. ותוכף ב' תכיפות הוי חבור ועוד הרבה. וכן לכאורה קשה רביעית דם שנתלקה ואח"כ חזר ועירבן נימא נ"כ שהוא חבורי אדם והלא רביעית דם הבאה מב' מתים ר"ע מטמא ומשמע דאפי' במגע דומיא דאחריני (עי' ר"ש סוף מ"א) ואף דהכן ל"פ אלא בבאה מב' מתים ול"ע בכלל זה. והנה מר"ד שהקשיתי י"ל משום דחבורו שע"י אדם שוה ממש לחבורו שע"י שמים לכן הוה חבור ועמש"כ בפרק דלקמן מ"ד: ש"ד תוי"ט ד"ה מטמאין. ולא יטמא במשא לפי שטומאת משא במת עלמו אתנס הוא מק"ו כו'. לכאורה טונתו דאין דבר הלמד מק"ו חוזר ומלמד בהיקש. אבל ז"א מכמה טעמים חדא דהכ"ג דילפינן מהיקש דבר המפורש במת דהיינו אוהל. טוכל למילף אגבו גם דבר הנלמד בו מק"ו. פי' יומא (ר"ד נז) ובפרש"י ותוס'. שנית דלר"פ דבר הלמד בק"ו חוזר ומלמד בהיקש זבחים (נ ב). ולמאן דל"ל דר"פ נאמר זה שם בתיקו. שלישית גולל ודופק גופייהו נילף מק"ו דנבלה שיטמאו במשא. רביעית דבהא"ת כולה למדין למד מה"ל חוץ מקדשים כדאיתא שם (מט ב). אלא כוונת הרמב"ם הוא לשיטתו דסובר דטומאת גו"ד איגה אלא מדרבנן (בפ"ג מהל' ט"מ ה"ג) ולא גזרו אלא בטומאות המפורשות במת עלמו ולא בטומאות הלמדין בו מק"ו: כתב הא"ר דטומאת אוהל בכדי נקט פ"ש. ולמש"כ התוס' בכתובות (דף ג) בשם הר"ד מ"ב דא"מ אלא כשפירש פ"ש א"ש בפשיטות וכמש"כ הא"ר בעלמו בסופו לענין מגע: בא"ד ועוד תמיהני דא"כ למאי איצטרך כו' לקרא דוכל אשר יגע כו' דאי למידק כו' הא בהך קרא נמי כו'. זה י"ל משום דקרא דהתם סמיך הנוגע לבעלם ואיכא למימר דרק עליו קאי וכדלעיל מ"ג. אבל קרא איתקש למת דאף במשא. משא"כ בקרא דהכא סמיך אשר יגע אל ע"פ השדה דהוא גו"ד. ותדע דלטעמך נ"ע כלל ע"פ השדה דהא בהך קרא גופי' ג"כ כתיב בקבר: בפנים את יש תתחיכן עפר קברות כו'. ופי' הר"ש והרע"ב דר"ל תפוסה על מת. ול"י מדוע לא פירשו כדלעיל במ"ב מלא תרווד ועוד עפר קברות. והרמב"ם מפרש שם ג"כ בתפוסה: מ"ו ורביעית דם מב' מתים. פי' א"כ. ולדבריו לא אתיא מתניתין לא כר"י ולא כרשב"י משום ר"מ בתוספתא רפ"ג הביאה הר"ש לעיל במ"ב. ולמש"כ דהכא משיב כל הני דהוו פליגי ר"ע וחכמים. אבל לבסוף הדר ביה ר"ע מכולהו לבד מר"ד דלא הדר כדאיתא בנזיר (נא) להכי תני לה באנפי נפשה במ"ב: מ"ז אריב"כ ל"א עלמות כשעורה כו'. נ"ל דע"כ סובר דיש נוגע ותוזר ונוגע וכחכמים דר"פ דלקמן דאל"כ מאי ראיה דלמא משום נוגע ל"א עלמות: שם אבל מס"ח שנחלק לשנים כו' ר' יוסי תמטא. בתוי"ט אבל לא במגע. תוספתא הובאה בר"ש. ושם איתא בזה"ל אבל במגע לא כדקתני בתוספתא גבי כזית. והוא דאיתא שם בפ"ד וכן היה ר' יוסי אומר כזית מן המת שחלקו כו' וא"מ במגע. אבל בתוספתא הנדפסה עם הז"ן הגי' וכ"ה ר' שמעון אומר כו' ונראה שזהו הגהת הגר"א ז"ל. וכ"כ משום דשם מקודם איתא דר"ש אמר מלא תרווד רקב כו' וא"מ במגע. ושם א"א ליגע בכולה כקושיית הגמרא חולין (קכה ב) הא לא נגע בכולי'. ולכן קאמר תו וכן אמר עוד כזית כו' דאע"ג דאפשר ליגע בב"א בב' החלקים מ"מ א"מ במגע דאין נוגע וחו"כ. אבל משמע דלרבנן דר"פ דלקמן יש נוגע וחו"כ דהקתני כילד הנוגע בכשני חלאי זיתים מן הנבלה כו' וחכמים מטמאין. והרמב"ם בספ"ד מהל' ט"מ פסק כוותייהו. ואני תמה על מש"כ שם בהל' ד' עלם כשעורה שנחלק לשנים מטמא במשא. כ"ש הכ"מ אבל במגע לא (הביאו התוי"ט). דכיון דיש נוגע וחו"כ למה לא יטמא אף במגע. ומה שהביא הכ"מ שם ראיה מהל' ה' תמוה דאדרבה הרי כתב שם וא"מ במגע קאמר דמשמע דאם נגע בכולו מטמא. ולפמש"כ יפה כוונו הר"ש והרע"ב במש"כ גבי רובע עלמות שנדקדקו ואין בהא"א עלם כשעורה דחכמים מטמאין בשלשתן. ודלא כתור"ע שהגיה דבריהם בל"ע. והתוי"ט גם הוא ל"ד שעל עלם כשעורה שנחלק העתיק דברי הרמב"ם דדוקא במשא ולא במגע. וברובע כו' העתיק דברי הר"ש והרע"ב דחכמים מטמאין בשלשתן:

פרק ג מ"א הנוגע בכח"ז ומאהיל על כח"ז כו'. וכתב הרע"ב ובגמרא כו' מוקי להנך מאהיל דרישא כו'. נ"ל דה"ה מאהיל דקתני בסיפא אבל כו' או מאהיל על כח"ז. ולא בא רק לשלול דב"א מאהיל עליו ועל כח"ז דסיפא (דהכ"ג לא נקיט ברישא. אבל מאהיל על כח"ז נקיט נמי ברישא). וכוונתו לאוקימתא דאביי בחולין (קכה ב). ור"ל דמאהיל על כח"ז או כח"ז מאהיל עליו דקתני בכולי מתניתין מיירי בטומאה רצוצה שאין בינו להטומאה פותח טפח ולכן מיקרי נגיעה. ודבר אחד מאהיל עליו ועל כח"ז ע"כ מיירי דיש פ"ט דאל"ה לא היה מביא טומאה. וה"ה במאהיל על כח"ז או איפכא ביש ביניהם טפח נ"כ אינו מלטרף עם המגע. אלא דמלתא פסיקתא נקט דבכ"א מאהיל לא משכחת לה טומאה אלא בפותח טפח. וכלל דברי הוא נכלל בדברי מהר"ם שהביא התוי"ט והתוי"ט ל"ד במחכ"ת בכאן. גם בפי' טומאה רצוצה בין ב' מגדלים דבחולין שם אשר לפרש"י הוא דהמגדלים עומדים זה אצל זה וביניהם פחות מטפח והאדם האהיל מלמעלה על הטומאה וכ"כ דפי' התוס' שם. הביאם התוי"ט לפי' הרמב"ם. אשר הוא מפרש דהמגדלים עומדים זה ע"ג זה. וגם הרמב"ם איירי בטומאת המגדל. והתוי"ט כ' לטומאת האדם. ש"ד הרכיב יחד פירושים שונים מפורדים למיניהו. רק דק"ל על הרע"ב מדוע שביק אוקימתא דרבא שם דאפי' למעלה מטפח איכא שהוא מאהיל עס"ט או הטומאה מאהלת עליו מיקרי נגיעה. ואהל אינו אלא בהמשכה. ולקח אוקימתא דאביי. ועי' בפי' הרא"ש וא"ר: שם אר"מ אף בזה כו' וחכמים מטמאין. לולי פי' הראשונים ה"א. הייתי אומר דל"פ ר"מ אלא על סיומא דת"ק דהוא מאהיל על כח"ז וד"א מאהיל עליו ועל כח"ז דס"ל דמאהיל עס"ט (לאביי כדא"ל דהיינו בפחות מטפח ולרבא כדא"ל אף בלמעלה מטפח) הוא ממולע בין נגיעה לאהל ומלטרף עם שניהם. אבל מגע ממש עם אהל ממש לכ"ע לא מלטרפי. ומדוייק שפיר מלת בזה ול"א באלו. והא דלא תני נמי חוץ מן המגע עם האהל. אשר ע"כ פי' הרא"ש דאתיא נר"מ לשיטתו דפליג אף על מגע ואהל. (ומש"כ בספרים שלפנינו בפירושו וזה הכלל סיומא דר"מ היא נ"ל טעות ול"ל הכל טמא חוץ כו' סיומא דר"מ היא וכ"כ הא"ר). יש לי לומר דתיבת המגע מושך עלמו ואחר עמו וקאי נמי אסוף דבריו וכאילו יאמר חוץ מן המגע עם המשא והמגע והמשא עם האהל (וכעין זה פ"כ לריך לפרש ברישא דמתניתין ובמת הנוגע כו' דע"כ מאי דחשיב בנבלה שייך ג"כ במת) ואולי דלפי' זה כוון המהר"ם שבתוי"ט אשר בלעדי זה דבריו תמוהין [ואולי מש"כ המהר"ם דרבנן. ר"ל רבנן דר"ד אליבא דר"מ ולא רבנן דר"מ. ועי' מש"כ בחולין (קכה ב) ראיה ברורה לפירושי בדברי ר"מ]: תוי"ט ד"ה זה הכלל. לסימנא בעלמא כו' ולי י"ל דמרבה אהל ואהל. ועי' בא"ר. אך הא דמשמע ממש"כ וד"א מאהיל עליו ועל כשני ח"ז דלא. קתני ליה בסיפא קאמר ר"מ כו'. דלת"ק גם זה לכ"ע טהור. תמוה דהא ברישא דמתניתין תני כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית כו' וחכמים מטמאין. וכן ברישא מ"ב מלא תרווד רקב שנתפזר בתוך הבית טמא וע"ש בתוי"ט מגמרא דנדה. וכן במ"ד שני עלמות כו'. ואפילו בשני אהלים נפרדים כגון שאהל אחד מאהיל על מקלת גופו ועל כח"ז ואהל אחר מאהיל על מקלת גופו ועל כח"ז נראה ג"כ דאף לת"ק חכמים מטמאין מדלא תני ליה בסיפא באבל כו'. ואמר אבל הנוגע כו' וד"א מאהיל כו' משמע דוקא כזה שהם ב' מיני אבל אהל ואהל דשם אחד הם מלטרפים. ול"ל דטעה המעתיק בדבריו ובבא ז ל"ל קודם דלא תני לאו ברישא: מ"ג תוי"ט ד"ה נשפך על האסקופה. העתיק דברי הראב"ד. ול"ד במחכ"ת דהראב"ד ס"ל דקשפרש אפי' האהיל על כולו טהור דחלוקתו מטהרתו אע"פ שמאהיל על כולו כדמסיים שם. וי"ל דזהו ג"כ דעת הרמב"ם בחבורו. אבל לפי המבואר בדעת הר"ש והרע"ב וכן בתוי"ט עלמו דאם האהיל על כולו טמא רק שאינו חבור להיות המאהיל על מקלתו טמא אין מקום כלל לדבריו: מ"ד היו תחובים ביד"א טהור שאין חבורי אדם חבור. ק"ל דהא בכ"מ מבואר דיד מטמא אפי' אם הוא נעשה ביד"א ומהם בפכ"ט דכלים מ"ד יד הקרדום ועוד שם טובא. וכ"ל דכאן לא מטעם יד אתינן עלה אלא מטעם חבור. [ועיין מה שכתבתי בחולין (קכג) ראיה לזה מדברי התוס' דשם]. וכדתנן כל המחובר לטמא טמא (כלים פי"ג מ"ב) ועיין שבת (מח ב) ומתורץ קושיית הר"ש מדוע לא הביא הש"ס בחולין (קיח ב) משנתינו זאת להקשות על רב. אבל הברייתא דשם ע"כ מיירי מטעם יד דמדפליג יהודה ב"כ. ובר מן דין י"ל עפ"י מש"כ התוס' בפסחים (קב ב) ד"ה מיתיבי ע"ש. גם כ"ל דחבור יפה הוה חיבור אף ביד"א כדמוכח בכלים פי"ח. ועמש"כ בפרק דלעיל מ"ו: מ"ן והמת פתחו בארבעה. פי' הרע"ב לענין שאט מגב כו'. ול"ל דה"ה אם כולהו נעולים אינן מטמאים אותן שאין בהם ד'. פי' בעירובין (ל) התם דאיכא פתחים קטנים טובא ואיכא חד דהוי ד' כו' ועמש"כ שם ובדף ס"ח שם. וגדולה מזו כ' הראב"ד ברפמ"ו מהל' ט"מ. אך שם דבריו לע"ג דהא תנן הכא אבל להוליא הטומאה בפ"ט: שם רי"א המדרס והגולגולת כמת. נראה דר"ל אע"פ שאין בהם יותר מכזית. וה"ה אף אם אין בהם כזית. ודברי התוי"ט מגומגמין בזה ומפי' הרא"ש לקמן פ"ד מ"ב משמע דמפרש דר"י בא להקל דדוקא שדרה וגולגולת כמת שלם אבל גדול מכזית לא וכ"פ הא"ר: מ"ז טומאה בבית מה שבתוכו טהור. נראה דר"ל אפי' הבית פתחיו כולן נעולין ולא אמרי' דלמא יפתח פתח הקבור (דמשתמא יש פתח מבית לביב דרך הקבור אשר בו נכנסין לביב לנקותו לפעמים) ויוליאנו דרך הביב בפתח יליאתו. וע"ז קאמר טעמא דאין דרכה להכנס וזהו כוונת הרע"ב: תוי"ט ד"ה מע"ש שאל"כ והטומאה ממעטת כו'. לכאורה מנ"ל הא די"ל דכמו שהטומאה אינה ממעטת בחלון שבין בית לבית תלהביא הטומאה תזל"ז לקמן ספי"ג. כן אינה ממעטת את האהל על עלמה שלא תביא א"ע דגופה. ואולי מאותה המשנה אדרבה למד הראב"ד דינו ליישב בזה קושיית המהר"ם בתוי"ט שם בד"ה ולא כזית וכמש"כ התוי"ט שם. ולפ"ז נדחה מש"כ אני בכוונתו בסוכה (ד) ע"ש. וגם לכאורה דלא כפי' הא"ר בספי"ג דמלטרף מה שבחלון למה שבבית ע"ש ויש לחלק. והנה ר"ל ראיה לדעת הראב"ד מהא דאמרינן בברכות (יט ב) ורוב ארונות יש בהן חלל טפח. וע"כ ר"ל חלל ממש לבד מה שמכיל המת דאל"כ אין לך ארון שאין בו טפח. וכן ראיה מב"ב (ס"ד ק) במשנה דהכוכין היו רומן שבעה ופי' הרשב"ם שיהא אויר טפח שלא לטמא המזוברים דרך עליו. ואין לדחות ולחלק בין תחילה לבסוף. דא"כ ה"ל למתני' זה לקמן בפ"ח בתביאין ולא חוללין. ולכאורה ה"נ שהרי"י שבתוס' ב"ב כ' בקד"ה בתבית שכ' שהרי אין בו פותח טפח ע"ש. כוון לדעת הראב"ד שלפנינו. ור"ל שהרי החבית מטמטו. אמנם י"ל דכוונתו דהתם מיירי בחלון שיעורו בפחות מפ"ט וכמש"כ התוס' לעיל שם בד"ה רקיק. דטומאה שבחלון גופיה נראה דכולן שיעורן בטפח להביא א"ע שבו לבית. אבל ק"ל על פי' הר"י מת"ב ומ"ד דלקמן פ"ו דטומאה רצוצה בכותל מביאה את הטומאה לבית אם היתה מונחת במליו דכלפי הבית ע"ש. והכא כ' הר"י כשאין החבית יוצאה חוץ לכותל משמע דעכ"פ ממלאת עובי כל הכותל. ועל פיר"ש שם ק"ל מהא דקי"ל דאין למיד פתיל לטומאה עי' כלים פ"ח מ"ו. שנית דאפי' בטהרה הה"ג אינו מליל דהוה כאוכלין שגבלן במים ע"ש רפ"ט:

פרק ד משנה א תוי"ט ד"ה ואם לאו. שימה כו' ליהוי כביב כו'. לכאורה י"ל משום דהכא המגדל חולץ ומליל וכעין מה שתירץ על קושייתו הב' בכלים שבינו ולכותל: בסה"ד פחות מטפח בתר מגדל גריר ככלים שבעובי דופן המגדל. לפי' נ"ל דהאי בבא דכלים שבינו כו' לא קאי אלא על הא דסליק מיניה דהיינו בטומאה בבית. דאילו בטומאה בתוכו הא כתב לעיל התוי"ט בשמו (בד"ה טומאה בתוכו) דגם כלים שבעביו טמאין בתמ"כ. אבל פשטא דמתניתין משמע דשב ג"כ על טומאה בתוכו: מ"ב ר' יוסי מטהר מפני שהוא יכול כו'. המפרשים נדחקו מדוע ל"פ ר"י באחרי חנויות המדברים מענין ס"ט ללאת וכן קשה ממאמרו עלמו לעיל פ"ג מ"ו דמשמע דס"ל הך דינא עי' פי' הרא"ש. ול"נ דהא משמע במתניתין שם דפחות מטפח ל"א ס"ט ללאת אף להחמיר עמש"כ שם. וכ"כ שם מפי' הרא"ש. רק הכא ס"ל לת"ק דאף בפחות אמרי' סע"ל משום דע"כ סופה ללאת דרך פתח זה כפי' הרע"ב והוא מפרש"י בחולין (קכה ב). לכן פליג ר"י בזה ואמר דע"כ ל"א דטוכל ג"כ לומר שיוליאנה חלייס כו'. וגם בביב שאין יליאתו פ"ט לא פליג דבהקתירה יש פתח כמש"כ שם. ואף אם תאמר דאין שם פתח י"ל דשם הבית טמא מדין קבר סתום כמש"כ בתוס' ב"ב (ק ב) בד"ה ורותן: מ"ג תוי"ט ד"ה היה עומד. מש"כ והקבוע אני כו' הוא רחוק מאד דמנ"ל להרע"ב לחדש דין כזה. אבל פשוט דהרע"ב מפרש דבבא זו קאי על משנה הסמוכה לה דמיירי בטומאה המונחת בתוך תיבת המגדל ונורם כאן טומאה בתוכה כמו שהעתיק וכגי' הגמרא בחולין (קכה ב) וכן היה גורם ופתחה לחוץ כמו שהוא בגמ' שם. ומדנקט בל' נקבה ש"מ דקאי על התיבה. וברישא תני היה עומד בל"ז לכן פי' דשב על המגדל: ד"ה טומאה. ובפתחן למעלה בין במגדל בין בכוורת. ור"ל שהמה פתוחים שמה וכ"כ להדיא לקמן בפ"ט גבי כוורת. לכן מה שהעלה התוי"ט בל"ע אינו כלום. רק פי' מהר"ם דחוק בעלמו לאוקמי מתניתין בכה"ג:

פרק ה משנה א ועינו קמורה לחוץ. נ"ל דר"ל שבנה על העין שהוא הנקב (כפי' הר"ש והרע"ב) כמו שפופרת מלולה זקופה באלכסון למעלה כדי שימשוך העשן דרך שם לחוץ והשפופרת פתוחה למעלה ולא כנעל כף נחת: מ"ה שהכל נאמנין על הטהרות. עתוי"ט שנדחק הרבה. ולפמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ו א"ש בפשיטות ע"ש. ואולי שיגרת לישנא דרפ"ה דפרה נקיט כאן: מ"ו או כוורת פתוחה. במשנה שבגמרא וכן בפי' הר"ת והר"ש והרא"ש הגי' פתוחה ור"ל ועל פתחה נתן הכפישה. ואילו היתה פקוקה בקש בפתחה היתה מללת דלא גרע מנסר. והתוי"ט במחכ"ת ל"ד בכאן בכ"ז: תוי"ט ד"ה טהור. נדחק ליישב לשון המשנה לפי' הרע"ב ודעימיה. ול"ל דה"פ שאין (הכלל האמור לעיל במ"ה) והוא. הכלים מלילין עם דפנות אהלים. עד (פי' באותן כלים דוקא) שיש להם דפנות. לאפוקי נסר חלק או סרידה שאין לה גפיים דהויו מחילות כדכתב הרע"ב בתחלה: מ"ז ד"ה כילד. להכי קתני על היתידות. לכאורה בפשיטות י"ל משום דע"כ מיירי שהיא גבוהה מן הארץ טפח דתיבוי אוהל. ואיך תהלה באויר אם לא ע"ג יתידות: ד"ה קורה. ולפ"ז אין ענין לשלפניה. וי"ל דשפיר הוה מאותו ענין דמליל בלי מרוא לכ"ע (כמש"כ הר"ש בסוף מ"ה והרא"ש ברים מ"ו) ול"פ רק במופלגת פחות מטפח:

פרק ו משנה א טומאה ע"ג כלים שתחתיו טמאים. עתוי"ט. וה"ל לאשמעינן רבותא יותר דגם כלים שע"ג כולו טמאים דשוב בוקע למעלה כנגד כולו כדמוכח שם: תוי"ט ד"ה ר"א. היינו כו' שאין בעוביו כעובי המרדע כו'. ומיירי נמי שמפסיקין ב' בגדים בינו לבין התום או דהיה סתום פסוטי כ"פ דאין על הנושאים שום טומאה פי' לקמן רפמ"ז בתוי"ט ד"ה על האדם בשם תוס' דשבת: שם ומסתבר דפליג נמי כו' אבל מלאתי כו'. תמיהני שלא העיר כלום מהתוספתא שמביא הר"ש דאיתא שם להדיא דפליג נמי אכלים: מ"ב בהרע"ב ד"ה ואם לאו טמא. דאין אדם וכלים נעשים אהלים לטהר. ותמוה דא"כ ת"ש דאם גב החבית כנגד הטומאה דחוללת. דהא אפי' כלי גללים דלא מקבלי טומאה כלל אינן נעשין אהלים. וכן תמוהים דברי התוס' בב"ב (יט ב) בד"ה רואין במה שהביאו מפיה"מ דהוא כעין פי' הרע"ב והוא מפי' הר"ש. וכן דברי המהרש"א שם בתד"ה היא גופה. על ועוד אומר הר"ש דשם. ולכן גם דברי הט"ז ביו"ד סי' שע"א דתוייס. ולפי מנ"ד נראה דע"כ לא אמרינן אלא דאין כלים נעשים אהלים לטהר ר"ל לחוץ מפני הטומאה בתורת אוהל אבל לחוץ בתורת מחילה כגון הכא אפי' כלי חולץ ולעין חילוק הכ' התוי"ט במ"א בד"ה אפי' בשם הכ"מ בפי"ט מהל' ט"מ. או משום דהכא הויא עם דפנות אהלים. ועי' בראב"ד בפי"ג מהל' ט"מ ה"ד דנראה שכוון למש"כ. וסמכו בתפסת דאינו מליל היינו משום דהתפסת נטמא ממש כיון דסמכו שבחוץ תחת האכסדרה נטמא באהל המת. והיינו טעמא דכולה מתניתין משום דהכלים נטמאו ממש: תוי"ט ד"ה אם יכולין. שלריך ג"כ שלא יהיו מוכשרין כו'. וכ"ה ברמב"ם פט"ו מהל' ט"מ ה"ב. ותמיהני כיון דמוקמינן להו בשהסריחו וע"כ היינו באופן שאפי' לבהמה לא חזו דבלא"ה לא מיבטלו כמו דאמרינן גבי תבן. וקיי"ל (טהרות פ"ח מ"ו) דנפסל מאכילת כלב נטהר. וביותר תמוה לשיטתו (הביאה התוי"ט שם) בפ"ב מהל' ט"א הי"ד דאם לא נטמא עדיין כיון דנפסל מאכילת אדם תו לא מקבל טומאה ולע"ג. ודע דמש"כ בפי' הרמב"ם וכן המשנה כו' עד שלא יהיה ראוי אלא לטיט ע"כ ע"ש הוא. דבפי' אוקימנא לה בב"ב דאית בה קולי דלא חזי לטינא וכאשר הביא התוי"ט: מ"ג מתוכו ולפנים כו'. נראה פירושו דהיינו דרוב הטומאה מונח בתוכו דלפנים. וכן תפרש מתוכו ולחוץ. ולפ"ז א"ש מה דקאמר בתר הכי מחלה למחלה. אך עדיין אינו מיושב לישנא דקרוב לטהרה שבמשנה הסמוכה לקמן ול"ע: תוי"ט ד"ה והטומאה. אבל הרמב"ם נראה שמחלק בע"א כו'. תמוה דאם ר"ל דשם בר"פ דלקמן מיירי שהגג מורכב על הכותל א"כ קשה ביותר דהא שם אמרינן דטומאה בוקעת ואינה נכנסת כלל לבית. אבל באמת לפי גי' ופי' הרמב"ם שם בכותל שנית והביאו התוי"ט שם ל"ק כלל מהא: מ"ד ד"ה מחליו ולמעלן. וכ' הכ"מ כו' עד ולריך טעם למה כו'. משא"כ במעזיבה שבנויה לעליה כו'. הרב ז"ל ל"ד בכאן במחכ"ת דפי' בכ"מ דלא הקשה כלל על האי דינא דמתניתין דפשוט דהכא ה"ט דמאי חזית דמיחדייס לבית יותר מן לעליה כמש"כ התוי"ט וכמו בכותל שבין שני בתים. משא"כ התם דלד השני הוא לאויר. וע"ש בהראב"ד. ועוד דלפי הבנת התוי"ט ה"ל להכ"מ להקשות דר"י אדר"י דהכא קאמר כל המעזיבה לעליה והתם קאמר כל הכותל לבית אלא דהכ"מ מקשה על הא דמבואר ברמב"ם שם מהתוספתא במעזיבה שהיתה לאויר דג"כ הדין דמחליו ולמטה הבית טמא והעומד מלמעלה אפי' כנגד הטומאה טהור. מחליו ולמעלה כו' כמו בכותל שהוא לאויר. רק במחלה למחלה פסק דהבית טמא וגם העומד מלמעלן טמא. ע"ז הקשה הכ"מ שפיר דמ"ש כו'. וביותר קשה לטעם הרמב"ם במעזיבה משום דא"א נלמלם ודאי קשה א"כ בכותל שהוא לאויר נמי. ומה שנדפס בגליון הרמב"ם בשם הגהת מהרי"א דל"ל או למטה. טעות היא. וכן בתוספתא שעם הז"ן ליתא רק למעלה לבד ונראה שהוגה ע"פ הגר"א ז"ל ונכון. ודע דמשמע מהראב"ד שם שהיתה גירסתו בתוספתא ור"ש מטהר את הבית. דלגי' שלפנינו משמע להדיא דהבית לכ"ע טמא רק דר"ש פליג על העומד מלמעלה ומטהרו. ולפלא על הכ"מ שלא העיר בזה. וקרוב בעיני שט"ס בראב"ד ול"ל הלכך העומד מלמעלה טהור. ומש"כ הכ"מ על דברי הראב"ד שאמר ור"מ ור"ש הל' כר"ש. שא"י מנין לו שהרי בעירובין לא איפסקא. הן גם במבואות התלמוד לר"ש הנגיד ובכה"ג דפוס זאלקווא דף ע"א פסקו כר"ש נגד ר"מ. ובהרא"ש פ"ב דע"ז סי' ל"ד משמע דהיה לפניו הגי' בעירובין דהל' כר"ש נגד ר"מ וכמ"ק בירושלמי ספ"ס דדמאי: מ"ה בהרע"ב ומתניתין כר"י כו'. ועתוי"ט. לכאורה י"ל דהתם מיירי כשיש סדק כמש"כ ברים מ"ג. וכמו שחילק בר"פ דלקמן. ולפי הא"ר בסיפא נראית דסיפא הוא א"ש דע"כ דגם התם מיירי שאין סדק דאל"כ הרי נראית בתוך הבית. אבל לפי הרע"ב עלמו יש לחלק כנ"ל:

פרק ז משנה א תוי"ט ד"ה נפש אטומה. עי' הכ"ד. והוא מסובב מאד. א) שהרע"ב לא כתב שם כלום על ורומן שבעה. ב) דפי' רשב"ם שם מעין יותר לדברי הרמב"ם בחבורו דבארון מועיל חלל טפח לחלוץ בפני הטומאה. כפי העתקת התוס' שם דברי הרמב"ם. ג) שדברי הרמב"ם כאן נוכל להתאימם עם דבריו שבחיבורו. ור"ל כאן דאם היה מונח בארון שיש בו חלל טפח היה חולץ. ולא היה נופל בו לא דין נפש אטומה שתהא בוקעת. ולא דין דאם היה מקום טומאה קע"ע כו': ד"ה סמך. והקשה כו' דת"ס כו' שתחת הפרת טהורין. ול"כ דלפי גא"י דינא דהכא דומה להא דהביא התוי"ט בפ' דלעיל מ"ג בד"ה והטומאה ע"ש. (גם נ"ל דבגא"י ל"ל תקרה לסוכה) וכ"מ בחבורו ספ"ז מהל' ט"מ: מ"ב ד"ה ומאחוריו. ומהר"ם חילק בין אפוד לאדם דבאדם לא. תימה כיון דשם מוכח דהאפוד שנגע אף מאחוריו של אהל נעשה אבי אבות הטומאה לטמא אדם הנוגע בו טומאת ז' כש"כ אדם הנוגע בעלמו באחוריו של אוהל אינו דין שיטמא ז': בהרע"ב ד"ה בוקעת ועולה כו'. אבל הנכנס לתוכו טהור. לשיטתו לקמן פי"א מ"ח דכלים הנוגעים במת מטמאים באהל. יטמא הנכנס באהל מחמת האהל שמאהיל עליו: תוי"ט ד"ה טומאה בוקעת. כיון דאין אהל טפח כו'. אינו מדוייק דהא בפשוט לא בעינן טפח וסגי בחלל כל שהוא כברים מתניתין דאלבע ודאי ל"ד דה"ס פחות. וי"ל דמהר"ם קורהו אהל טפח מפני דחשיבתו הוא מחמת שיש להלאה ממנה חלל טפח: מ"ג עמש"כ לעיל פ"ג מ"ו ובעירובין (סח): מ"ד תוי"ט ד"ה הראשון טהור. אפי' מת כו' א"מ עד שילא לחוץ כדתנן כו'. הר"ש. לשונו שלא בדיוק דהא לקמן בסמוך מוקי לה להסיא בשלא עיגל ראש כפיקה. והכא דמיירי כשהעגיל מטמא בפס"ק לבד: ד"ה אין לנפלים. ול"ל דפס"ק הוא כיליאת הולד לחוץ כו'. ויש בזה קלת תימה בשינוי הלשונות כו'. נ"ב אנה מלא בדברי ר"י או אפי' בלשון הרמב"ם והרע"ב דפס"ק מטמא. (ואדרבה מדהוצרך הרע"ב במשנה דלקמן לומר דס"ע ללאת ש"מ דפתס"ק לא מטמא. ולכן גם קושייתו שם עליו א"כ. והכא ל"ת מחמת ס"ע ללאת. שהרי לא עמדה ללאת אלא בבית הב'). ר"י לא קאמר אלא משנפתח הקבר (והוא לרבותא דאפי' לא ילא עדיין אלא

שנה"ק

שנה"ק) או אין פנאי לכלך (וכמ"ש אם יצא ראשו) . ומה שאמר אין לנפלים פתה"ק אגב ניסנא דריטא נקיט . וכוונתו על יציאת הראש ג"כ דגם הוא אינו מעכב הליכתה . וזהו אשר הוסיפו הרמב"ם והרע"ב בביאור דבריו ותוכחת הוא : בא"ד ולכן נ"ל שהכ"מ הבין כו' היינו מש"כ אח"כ יצא ראשו כו'. תמוה דא"כ מהו שהתנה אם נעשית כו' כפיקה . הא בינא אפי' לא היה כפיקה נמי כדמסיק אח"כ : בא"ד שהרי תכיון שיש עוד בית החילון וכדתנן כו' . שם במשנה אינו מבואר כלל . והרי התוס' בר"פ בהמה המקשה בד"ה אדם וכפ' יש בכור מפרשי דבית החילון היינו פרוזדור (והוא כמו שהבית בסמוך לדעת הר"ש) רק רש"י נדחק בנדה לחדש עוד בית חיצון להלאה מן הפרוזדור בכדי ליישב הא דקאמר הגמרא שם כגון שהוציא כו' וכברייתא איתא דמטמאה בפנים כבחוץ . ולהתוס' נ"ל דכוונת הברייתא על העובר כולו שהוא בפנים היינו בפרוזדור רק ראשו חוצה לו וכמש"כ המהרש"א בנדה (מב ב) בתד"ה וכדר"א . וכדי שלא להכנס בכל הדחוקים בחר לו הרמב"ם דרך לעצמו דגם עובר הוה כילוד משיצא ראשו לפרוזדור ודו"ק : בא"ד ועוד אני אומר כו' . לכאורה זהו בעצמו הקושיא הראשונה : מ"ה ד"ה יצא . ואפ"ל דהב"ע בשהקיפו כו' שלא נגע העובר המת בהשה כו' . זה אינו עולה לפי' הר"ש והרע"ב . דמ"מ נטמאה האשה בטומאת אהל . ולהרמב"ם נ"ל דילדה תחת כפת השמים באויר . ויותר נ"ל דמ"ש בכ"מ וצ"ל שלא נגע העובר המי : בהרע"ב ד"ה שפיר . שליא כו' . קשה דהא בבכורות כפ"ג אמר שפיר ושליא וכן בכ"ד . א"כ מ"מ דב' מילי נינהו . וי"ל ע"פ הא דאיתא שם (מ"א) גבי גרב ועי' בפרש"י עפ"מ שם : תוי"ט ד"ה בשני שפירין . כבר פרש"י הטעם כו' ולי ק"ק כו' דבלוע משיבא כמאן דליתא כו'. במחכ"ת נ"ד דרש"י לא פי' כן אלא דאם שאמר טומאה בלועה מטמאה . אבל אליבא דאמת דמסקינן ככה שם דטומאה בלועה א"מ . קילא מפי מבית הסתרים :

פרק ח משנה א בהרע"ב כוורת הקש . או מערבה כו' . נראה דזה נ"ל בד"ה כוורת הקנים דלקמיה . או דאינו בא אלא לבאר פי' דכוורת : מ"ב תוי"ט ד"ה והסכבות . ואני לא יכולתי לעמוד ע"ד כו' דהא דאמרן כו' הוא בנדה שאגד בה קבר כו' משא"כ באלו כו' . תמיהני עליו דהא בהדיא אמרינן שם ג"כ אילן שהוא מיסך עה"א נאמן לומר אין תחתיו קבר כו' ומוקי לה ריו"ח שם במהלך ובא ע"פ כולה . וכ"כ התוס' שם בד"ה אילן ודוקא במהלך ע"פ כולה אמר בסמוך דנאמן : בא"ד ואם אין ראויין לקבל מביאין מדבריהם וא"מ . ק"ק דא"כ ה"ל למיחשב במ"ג כעין שהקשה התוי"ט לקמן במ"ה בד"ה והעוף : משנה ה והדולג והקופץ . עי' פי' הרע"ב וקשה לי דלעיל מ"א פי' ועדר בהמות כשהן עומדות ולא מהלכות . א"כ מאי אירייא דתני דולג וקופץ אפי' מהלך כדרכו נמי לא . ואין לומר דמהלך מביא וא"ת דא"כ ה"ל למיתניה במ"ג עתוי"ט ד"ה והעוף . וי"ל דהתם דבעינן דוקא עומדות היינו בהרבה בהמות יחד לענין לצרפינהו לאהל אחד כדמשמע מליבנא דעדר . והכא באחת בלבד מיחשבא שפיר אהל אפי' כשהיא מהלכת . אבל מ"מ קשה דמשמע בתוספתא דעדר המהלך מביא טומאה מדרבנן דתני אין הנזיר מגלח וא"ת עליהן על ביאת המקדש . מוכח דאהל שמויי מטמא. וא"כ ה"ל למחשביה במ"ג . וע"כ נ"ל אחת מתרי אלה או דתני ושייר . או דלא חשיב מה דמביאין מדרבנן . א"כ לא נצרך תו לחלק בין עדר ליחיד . ויתורץ ג"כ מה שהקשיתי מ"ב : ויפלו דברי התוי"ט ג"כ . ודע דק"ל דאם דולג וקופץ הוא באדם תיפוק ליה דא"ת מטעם דאדם אין נעשה אהל לטהר (לעיל רפ"ו) וי"ל דמיירי בעובד כוכבים עי' ב"ב (כ) ועובד כוכבים שישב בחלון . אבל מדנקט בפ"ו אדם סתם משמע דאפי' עובד כוכבים בכלל . (דזה דוחק לומר דסמיך התנא על דרשה דאדם אתם כו' פי' תוי"ט פ"ב דבכורים מ"ז ובהמגיה שם) ודומיא דכלים דאפי' כלי גללים כו' דלא מקבלי טומאה . והיא דב"ב לא תברא לפי מש"כ לעיל פ"ו מ"ב בס"ד ועתוי"ט : שם רי"א הבית שבספינה א"מ אה"ע . עי' ברע"ב ותוי"ט . ולענ"ד י"ל דבספינה שטה מיירי : תוי"ט ד"ה והעוף . אפי' כשאינה מנפנפת כו' מדקתני סיפא קבר כו' כבש כו' . לכאורה י"ל דככבש אפי' כשהיא מנפנפת באחרי קצותיה כיון שהרוח אינו יכול להוליכה למקום אחר מביאה אה"ע . וכן תפרש בקבר אה"ס אפי' כשהיא מהלכת ובאה מביאה אה"ע :

פרק ט משנה א ד"ה וכל שאינו . וי"ל מאחר שעלה הזית אינו בתוכה אינה מתפשטת כו' . לכאורה סברא זו אין לה מעמד ונסתרת מלקמן מ"ב ודאחריה ומדלעיל רפ"ו : ד"ה בבית . והוקשה לו מהא כו' דכלים שתחת המגדל כו' . לכאורה לחילוק שכתב התוי"ט לעיל בד"ה כל שהוא דמחולחלת גריעה מיושב קושיא זו : ד"ה בתוכה : פי' בדופן שבמזרח ובמערב (נראה דר"ל אם עומד פתח הבית בצפון או בדרום) או לפון ודרום (היינו כשהפתח במזרח או במערב) כצ"ל . ודלא כהמגיה או בעל התוי"ט עצמו : מש"ב הא"ל במעט דהבית עמא . לכאורה קצת סתירה למש"כ אנכי לעיל פ"ו מ"ב : מ"ב ד"ה כנגדו עד התהום . ולא קתני למעלה מן הזית עד דופן התחתון כ"כ דל"ל וכמש"כ לעיל ודלא כהגהת התוי"ט או המגיה : מט"ז ד"ה הכל טמא . בלשון מהר"ם ודוקא כו' שנוגעות בה אבל כו' שאין נוגעין כו' טהורים . והנה מה שהקשה התוי"ט לק"מ כמש"כ התו"ח . אבל לענ"ד כיון שכ"מ מטמא מאויר ע"כ משום דחזינן דהאוכלין המונחים באוירה כאילו נגעו בגופה . רק בשרץ אין דין חבורים לכן כלים אין מיטמאים דהיא אינה אלא כראשון ואין כלים מיטמאין אלא מאה"ע . אבל במת (אף דכ"מ אין נעשה אה"ע לעולם אף ע"י מת מ"מ) כיון דנוהג בו דין חבורין ואויר כ"מ כנגיעה דמי כדאמרן לכן טמאים ונכון בעז"ה :

פרק י משנה ג רי"א הבית טמא וכנגד הטומאה טהור ר' יוסי כו' משמע דלרי"ה טהור אפי' אם יש כו' . ונ"ל דאפי' לר' יוסי אם היה נגד הארובה כזית ובבית כחצי זית ג"כ הבית טמא וכנגד הטומאה טהור דזה בכלל בואם לאו שהרי אין בו כדי שיחלוק כו' . ותמה אנכי על הא"ר שפירש דלרי"ה אינו טהור אלא אם כנגד הארובה הוה מקצת זית . ועי' לעיל פ"ו מ"ג ובפירושו שם : מ"ד תוי"ט ד"ה הכל . א"כ בין מלמעלן בין מלמטן לא כו' או בזה אלא שנתנו בשתיהן . (וכיוצא בזה בב"ב (נה ב) בין ביה"ח ובין ביה"ג . ואולם בגי' המשנה ליתנהו לתיבות בין ובין) וכן פי' הא"ר . וצ"ע מזבחים (מב ע"ב) והא בין בין קתני ופרש"י דמשמע או בזו או בזו ע"ש . ועי' ב"ב (כ"ד סח) וכמש"כ שם : ד"ה והדר . דאפי' נתן בעליונה כו' . וצ"כ בתחתונה כלום א"ע אלא תחתון כו' אפי' טומאה כנגד ארובה . וכ"כ בסה"ד . ותמוה כיון דטומאה כנגד הארובה בוקעת למעלה וכיון שנתן למעלה וקתם מתפשטת הטומאה בכל העליה . והבית יהיה טהור דאין אהל שלמעלה מהני לבית כיון דאין בהארובה התחתונה פ"ט . וכן בש"ע יו"ד סי' שע"א ס"ב משמע דאפי' קדם וסתם את העליונה קודם ביאת הטומאה העלי' טמאה והבית טהור והוא מהרא"ם בהל' טומאה וכ"ה כאן בפירושו : מ"ו ד"ה בוקעת ויורדת . משמע מדברי הראב"ד דמת שמוטל באויר אין הטומאה בוקעת מתחיה לתוך הקרקע . ואנכי ל"מ מקור לזה במשנה וגמרא . במת בבית מצינו שכל הכלים שבקרקעיתו עד התהום טמאין כדהביא הרע"ב לעיל פ"ג מ"ז וכ"ה להדיא לקמן פט"ו מ"ה : ועיין בא"ר שהגיה במשנה דהכ"ל בריעא שאם מעלה שפתותיה נוגעות בארובה וש"י . אך מש"כ בשיעור אורך טפח והכ"ה בתוספתא ק"ל דא"כ איך שני תחתיו והבית טמא . דמשמע כל הבית וכדמוכח מהא דפרע בטהרה תוכה וגבה לבד . והלא כנגד הארובה במקום שלא תגע שפתותיה ה"ל ליטהר כמו בארובה שאין בה פ"ט דבמ"ב . וכן לשון התוספתא בבבא שאם תעלה שפתותיה נוגעות בתקרה כ"ש בגבוה מט"א טפח דקאמר הכל טמא קשה כנ"ל :

פרק יא משנה ב ד"ה עד . אמרינן גוד אסיק הקנה . וקשה מהא דאיתא בסוכה (כב) אבל אין ביניהם פ"ט כו' תחתיה טמא וע"ש ברש"י ותוס' . ונהי דל"א חבוט רמי נימא גוד אסיק התחתונות . אלא ודאי גוד אסיק ל"א והכא ה"ט דאמרי' גוד אחית תקרת אכסדרה להקנה כדפי' הא"ר . גם ס"ד מש"כ ה"ל טומאה רצוצה אינו מובן : מ"ג קפולין וזעג"ז א"מ אה"ע עד שתהא העליונה כו' ; הא"ר הגיה כאן וכן לקמן ברפט"ז ע"ש . ולענ"ד דהאי עד לא אתי לאפוקי מרישא והאי בבא לא קאי עלה אלא קאי אדינא דמ"ב דתני נתן את הקנה בארץ כו' עד שיהיה גבוה מט"א פ"ט ופי"ז תני הכא ג"כ עד שתהא העליונה כו' : וכה"ג כתבתי בחולין (לח) בס"ד ע"ש : מ"ז רמ"א אם יש בגאגרו פ"ט. עי' ברע"ב והוא מהר"ש . ומשמע מדבריהם דדי אם יש בהקיפו ג"ט . וזה תמוה דאף דיש במלאו רחבו טפח מ"מ הא אין שם מקרקע האיסקופה רק גובה חצי טפח. והאהל אינו כי אם מע"ט בכוס טפח . וברא"ש איתא דצריך שיהא עובי טאלו כדי לרבע בו טע"ט דהיינו שיהא בעביו טפח וב' תומשין והקיפו לפ"ז יהיה ד"ט ותומש ע"ש . וזה נכון . ואף כי גם בפחות מזה ימצא רוחב טפח בגובה טפח . אבל לא יהיה הרוחב הזה רק למעלה ומשם ולמטה יתמעט רחבו ואנן בעינן אשר בכל מקום שגובהו טפח יהיה גם הרוחב טפח ואין זה כי אם בכמות שכתב הרא"ש ועי' בפ' דלקמן מ"ז [ועדיין גם פי' הרא"ש צ"ע כמש"כ בחולין (קכו)] : מ"ח תוי"ט ד"ה והמטרה בסופו . ותיהו להרמב"ם כו' דאיהו ס"ל דבגדים שנגעו במת כו' אינן כמת לטמא באהל ובמשא . עמש"כ בס"ד בחולין (עא ב) דגם רש"י בשיטתו זאת ובזה יגלל מקושיות התוס' עליו שם בד"ה כי ומה שקשה לשיטתם מהגמרא דשם. וראיתי בכ"מ שכתב על מש"כ הרמב"ם שם שאין מטמאין באהל . דמתני' היא כדבסמוך . וכוונתו על המשנה דספט"ו לקמן שמביא שם בסופו . ותמוה דשם איירי באדם כמבואר שם . ותמה שתמה שם על הרמב"ן ממתניתין דהיא כלים . ג"כ איסתמיטתיה פירוש הר"ש והרע"ב שם דמוקי לה באדם ע"ת . וזה כבר כתבתי בנזיר (נג ב) ע"ש :

פרק יב משנה ב ד"ה סרידה . וצ"ל שהכל טמא היינו כו'. תמוה דהא המשנה אינה מוציאה מן הכל רק כנגד אוירו של תנור : מ"ג ד"ה הבעה . בפי' הראב"ד לפי שבתחלה לא בא בשום טונה כו' . קשה דהתנן לעיל ספ"ג דמרבך של אבנים וכן סואר של קורות הוה אהל . ויש לחלק קצת : מ"ד בהרע"ב שבפתח הגג של עליה כו' ונראה כו' מן שפחת שבגג . לשונו אינו מדוייק דהטונה בכאן שהפתח הוא במעזיבה שבין הבית לעליה וכלישנא דתוספתא שהביאו הר"ש והר"ש : מ"ז תוי"ט ד"ה מביאה . אע"פ כו' . ונראה שזהו מדבריהם . עי' לקמן פי"ד מ"א ב' ג' (ואולי י"ל שהוא מדאורייתא מידי דהוה אשפוע אוהלים דפ"ז מ"ב) ועי' ש"ך יו"ד סי' שע"א סקי"ד בסופו . ואפשר לטומאת כהנים לא גזרו בזה . ובדברי הרמב"ם הללו יובנו דבריו ג"כ לקמן ספט"ו הביאו התוי"ט שם . דהא אפי' באדם בינוני קנה הזרוע לתטה סמוך לחיבורו לכף אין בו טפח וכמו שתמה שם הרא"ש . אבל הרא"ש שם נראה להדיא שחולק עד"ז ע"ש : מ"ז ד"ה אם . לפי שיחסרו כמו ח' שביעיות בקרוב כו' זה יחסר בהיקף וכשהעגול בהקיפו כ"ד טפחים יהיה רחבו לפי חשבון זה 7 2/8 ט' בקרוב מאד . וא"כ נ"ד במש"כ זע"ז בקרוב כו' ואין מהם לכל קרן תקרן אלא ז' חומשים בלבד כי יהיה עוד 2/15 ואנכי לא תיקן כלום : שם אלא שכבר נמלא גם בהיפך מזה כו' שגה בזה במחכ"ת . שציור התוס' הוא מרובע ישר . וציור הרמב"ם שם הוא מרובע מעויין . וכן גם שם שגג בזה כמה שהעירותי עליו שם : מ"ח ד"ה ר"י מטהר . ר' יהושע דרישא ור"י דהכא בחדא שיטתא כו' . והנה הרע"ב שפסק דלא כר"י וכ"נ דהתם משנה דפי"ד דלא כוותי' (עמש"כ בחולין קכו). ופסק כר' יהושע ע"כ דלא ס"ל דחדא נינהו :

פרק יג משנה א שיורי התאור רוס אלבעיים כו' . נראה שהוא שיעור גדול מתלא מקדח וכ"ת תפי' הרמב"ם . ותוכרח הוא ממ"ב נתן את התקרה באמצע כו' והעליון מלא מקדח . ואילו היה אלבעיים כו' שיעור קטן . למה יגרע זה משיריו . אבל אם הוא יותר א"ש דהכא כיון דהיה דעתו לסתום כולו ולא גמרו מחמת סבה כדאיתא בתוספתא (הביאה התוי"ט) לכן בטל משיבותו . משא"כ הא דמ"ב דאין דעתו לגמור סתימתו לכן נשאר בחשיבותו : ולבאורה לפ"ז יקשה לפרש"י והר"ן בחולין (נג ב) גבי נקדרה כסלע טרפה שאם תמתח העמוד על טפח ופי' ז"ל אם הוא מוסכו כו' . ולפ"ז רוחב הסלע 2/8 טפח כמש"כ שם המהרש"א והפר"ח בי"ד סי' ת"ח ס"ד והוא ב' אלבעות וב' שלישי אלבע בגודל . ובבכורות (לח) מסקינן דסלע סתם זוטר ממקדח קטן של רופאים . וא"כ מקדח גדול של לשכה ודאי הרבה יותר משיעור זה. ואלכסון של אלבעיים (אפילו אם נפרש בגודלים כדמשמע בפסחים (קט) גבי רביעית דמוכח שם מהחשבון דכוונת אלבעיים כו' דשם הוה גודלין . ואף דהלשון כאן לא משמע הכי דמדקאמר על רוחב הגודל מכלל דמעיקרא לאו בגודלין איירי) על אלבע אינו אלא פחות מעט מן אלבעיים ורבע אלבע לפי הכלל המבואר בתוי"ט במסכת ערובה . וא"כ אפי' עגול אשר אינו רחב רק אלבעיים ורביע אלבע הוא יותר מן רבוע אלבעיים על אלבע מפני קצות העגול אשר יוצאים חוצה להרבוע אם תעמידנו בתוכו (לבד מה שהאלכסון אינו מגיע לחשבון זה כנ"ל) . ומלא מקדח גדול הוא עוד יותר מסלע סתם דהוא אלבעיים ורבע אלבע כדאמרן : וכל החשבון הזה שכתבתי הוא אפילו אם נאמר דשיעור מלא מקדח הוא מתש כמוהו בעגול . ואפשר לומר דהכוונה דרוחב המאור הוא כרוחב המקדח . אבל המאור נ"ל מרובע . שיש לו עוד זויות נוספות על מלא המקדח ויהיה הקושיא יותר חזקה : ולחומר הקושיא נ"ל שהם מפרשים דהאי שיעורא שאם תמתח תעמוד על טפח דבחולין שם קאי על יתר מכסלע לפי המסקנא שם דדוקא יתר מכסלע טרפה . אח"ז מלאתי כן להש"ך יו"ד סי' ל' סק"ה בשם הדרישה . ויתר מכסלע אין הכוונה יתר מעט כדפי' הנקה"כ והפר"ח שם . אלא הוא הרבה יותר . וראיה לזה קצת מהא דבעי שם וכמה יתר מכסלע ולכן יוכל לומר דסלע סתם הוא פחות הרבה מב"ע בהיקף עד שלא יוכל להעמיד בתוכו רבוע דאלבעיים על אלבע : אמנם התוס' בב"ב (יט ב) בד"ה רקיק כתבו דשירי המאור שיעורו פחות ממלא מקדח . ואין עליהם קושיא ממ"ב . דהם פי' שם דלאויר אינגו כמו למאור ושיעורו במלא מקדח בינוני . ולשיטתם בהא דחולין בד"ה לכשתמתח יוכל לומר דהוא פחות מאלבעיים על רוחב הגודל ולכן גם שיריו כמוהו : והשתא דאתינא להכי (דאויר אינגו כמו למאור) יש ליישב גם כן לפרש"י והר"ן ונאמר דאף דחלון שהוא לאויר בתחלתו שיעורו פחות מדלמאור . בשיריו לריך שיעור גדול יותר משירי מאור . דכל שהוא פחות משיעור מלא מקדח בינוני לא חזי למילתיה לכן שיעורו כתחלתו . משא"כ העשוי למאור אינגו בטל משימושו אף בדלא נשתייר מתנו רק רוס אלבעיים ע"כ הגודל . והפוך בה כי לדעתי הדברים נכונים בעז"ה : שם להביא הטומאה ולהוליא הטומאה . ברי"ת ור"ש משמע דס"פ כגון אם היה אהל מחוץ לבית נגד החלון . אם היה הטומאה תחת האהל מביא אה"ע לבית . ואם היה בבית מוליא אה"ע לאהל עי' בפרק דלקמן מ"ד . וכת"ק בפרש"י סוכה (כא) ד"ה כמלא אגרוף . אבל הא"ר מפרש להוליא הטומאה היינו להליל על הפתחים שבבית . והנהו תרי גווני שכתבתי נכללים בלהביא אה"ע . אולם לא כן משמע לעיל פ"ג מ"ו כזית כו' להליל הטומאה עפ"פ אבל להוליא אה"ע כו' . הרי לך להדיא דלהוליא איננו להליל : מ"ז תוי"ט ד"ה או שפתחו . ובנוסחת מהר"ס שפתחו . כי רוח משמש בל"ז ובל"נ כמש"כ רש"י בראשית (לב ט) . וכן דלת בכאן קוראו בביטוי דל"ז . ובתחלה קראו בל"נ בה : הגיפה כו'. ועתוי"ט פ"ב דנזיר מ"ב ד"ה הזה : מ"ד ד"ה ולאספתי . ולא ממנעי כו' פ"א תחת ב' כו' . איכר עוד לומר וס' תחת ל' כי שניהם ממולא הסיכים . עי' פ"ט דנדה מ"ח בתוי"ט ד"ה למרמורת : מ"ה ד"ה ופחות מכבילה . ולא מסתבר לומר משום דלא מטמאי אחריני ממעט . אנכי תמה דע"כ סברא זו מוכרחת מהא דפחות מכזית בשר ממעט אע"פ שהוא עדיין עלמו בטומאתו רק משום שאינו מטמא אחרים . דאין לומר דפרחה ממנו הטומאה . דא"כ איך ילטרפו ב' חלאי זיתים לרבנן דר' דוסא לעיל ברפ"ג . ועי' בפ"ג דטהרות מ"ד . ועל פי' הרמב"ם לכאורה קשה דא"כ דבאינן מוכשרים אפי' כבילה נמי . וי"ל קלת עפ"י המשנה דכלים פ"י מ"ב אין מקיפין לא בדבילה שמינה כו' לפי' הר"ש והרע"ב שמה . אך הרמב"ם שם לא פי' כן . שוב ביינתי בהרמב"ם בחבורו שהטעם הוא משום דפחות מכבילה אינו חשוב אללו ומבטלת אבל כבילה חשיב ולא מבטל ליה ע"ש : מ"ו ד"ה ולא כזית . עמש"כ לעיל פ"ג מ"ז : ד"ה ולא כבילה . בתו"ס ולהרמב"ם בלא"ה לק"מ כו' . הן לדידי' דרישא דממעטין היינו בלא הוכשרו . יקשה מדוע לא תני בסיפא פחות מכבילה אוכלין שהוכשרו דאינם ממעטין :

פרק יד משנה א ד"ה הזיז . אלא מדבריהם . אבל בפי' כתב ואלו השיעורין כולן הל"מ ועי' בפי' פ"ו דמקואות מ"ז ועמש"כ לעיל פי"ב מ"ו : ד"ה גבלית . ומשייר מן האמלע . אולי צ"ל ומיושר וכ"ל דקלותיה מעוקמים והאמלעה מיושר ושוה : מ"ג ד"ה ריב"נ . דמאחר דמילתא דרבנן היא כו' . ותם יענה למה שפי' כאן דהל"מ היא כמו שהבאתי לעיל ואפ"ה פסק כריב"נ . וצ"ל דלהכי פסק כוותי' דמסתבר טעמיה וכזה נמלא הרבה בפוסקים : מ"ד ד"ה טומאה . ופשוט הוא . ולי הדבר לריך תלמוד . דבלע"ד דהא דלעיל הזיז כו' כ"ש היינו שבולט נגד ר"ה כ"ש אבל מ"מ הוא במשך סיכוכו כנגד כל הפתח או לכה"פ כנגד רוחב טפח מהפתח . והכא מיירי שאינו כנגד רוחב הפתח אלא במשך ג' אלבעות : מ"ו בהרע"ב ולא ע"ב פ"ט (והוא מלשון הר"ש) ועי' התוי"ט דר"ל ביניהן ומשום כך בוקעת ויורדת . ואני תמה דאפי' היה ביניהן טפח כיון דאין מן התחתון לארץ פ"ט טומאה בוקעת ויורדת כדלעיל פ"ג מ"ז גבי ביב דאם אין בו פ"ט טומאה בבית מה שבתוכו טמא וכן בכ"ד וצ"ע . גם ק"ל דאמאי העליון מביא אה"ע הלא התחתון ממעט את אוירו כמו בבל שיש בכ"פ דלקמן דהכי הזיז עלמו ג"כ א"מ הטומאה כיון שהוא מחובר לבית : מ"ז תוי"ט ד"ה אין . מתניתין דהכא דלא כוותיה . תימה דהכא כיון דאין בשום מקום פ"ט איך יביא אה"ע לאיזה מקום . התם שאני דיש בהן פ"ט . וכן במ"ד הבית גדול וגם הזיז בעלמו יש בו טפח רק שאינו נמשך על רוחב פתח הבית כי אם על רוחב פחות מטפח . ולהאמור א"כ נפרש כו' שבדבריו לעיל יש קלת קיום לדבריו שבכאן :

פרק טו מ"א קפולין זה ע"ג זה כו' עבליות פ"ט כו' ואם היו של מים כו' . טעם חילוקן הוא משום דכ"ד המקבל טומאה אינו חולץ וכן אינו ממעט כדלעיל פי"ג בסופו ועי' א"ר . וכ"ת מלשון הרע"ב לקמן מ"ג . ולזה עבליות של עץ ע"כ מיירי בית להן בית קיבול דמקבלי טומאת אוהלים (או משום דגזרו טומאה על פשוטי כ"ע . אך זה אינו לדעת הר"ש שם לעיל מ"ה הביאו התוי"ט שם בד"ה ופחות מכבילה וכן להתוס' בב"ב (כ) ד"ה ועובד כוכבים) ודומיא דהני עבליות מיירי ג"כ במ"ב וכדמשמע שם נמי מפי' הרע"ב דמדמי אותם להא דכלים הנוגעים במת כו' . והתוי"ט שם שהבין דמיירי בפשוטות נ"ד במחכ"ת : מ"ב בהרע"ב התנן התם אין האהל מתחשב הלכך כו' . הנה לשיטתו לעיל פי"א מ"ח דהרב ה"ה כאהל לטמא אף באהל . יקשה בכאן מדוע כלים שתחת השני' טהורים ליטמאו באהל וכמו שהקשה עליו התוי"ט לקמן ברפט"ז בד"ה וטמאוהו . וצ"ל דטעם דאין האהל מתחשב הוא משום חבורין דהוא מדרבנן לדעת הרמב"ם בפ"ה מהל' ט"מ ה"ב . לא התירו בו כ"כ שיטמא אף באהל . ועכ"ל דאף לשיטת החולקים וס"ל דהוה דאורייתא . ה"מ בחבורי אדם אבל בחבורי כלים מודו דלא הוי אלא מדרבנן וכדאשכחן בשאר אה"ע חילוק בין אדם לכלים בפ"ה דזבים מ"י . ואולי דמסתפינא הייתי אומר שבגמרא דנזיר (מב ב) (אשר כדאקו התוס') והמפרש דלכאורה סותרת לסוגיא דע"ז) מ"ם וכנ"ל כאן בחבורי אדם באדם כאן בחבורי אדם בכלים . שוב ראיתי שכבר קדמני בחלוק זה המל"מ שם ה"ג . ומן האמור תראה שהתוי"ט בתחילת כבוד תורתו נ"ד במש"כ ומשום חבורין נמי ליכא כו' . דאדרבה דוקא משום חבורין הוא דאתינן עלה לתירוץ הרע"ב משום הא דאין האהל מתחשב . וגם בלא"ה דבריו תמוהין במש"כ דהאי דיקרב בדיקרב לדיקרב . הא כיון דהרב ה"ה כחלל אף לאחר שפירש א"כ טבלא ראשונה ה"ה כמת והשניה הוה דיקרב והנוגע בה הוה דיקרב בדיקרב : ד"ה עד שיהא . והשתא קאמר כו' דמה שבתוך הרבוע אינו מלטרף . לפי לשון המשנה משמע דאשמעינן שאין השטח שכנגד חלל הדפנות מביא אה"ע עד שיהא בו טפח לבד הבליטות : מ"ז אפי' כגלו של עכן . פירש הרא"ש שלא היה אלא לפי שעה כו' . תימה דהרי כתיב בקרא עד היום הזה : תוי"ט ד"ה ובטלו . וש"מ דכ"א דגרסה הכא בטלו כו' ליתא כלל אבל הרמב"ם כו' וצ"ע סוגיא דעירובין ודסוכה כו' . וצ"ל דהרמב"ם אית ליה כהואין לומר כו' שכ' התוס' שם ושם . דהתו' לא דחוהו רק משום דה"ל יותר להביא מן המשנה אבל לגי' הרמב"ם במשנה בטלו ופי' דמשתמא בטל א"כ אדרבה המשנה סברה כמתניתין דעירובין . ולפ"ז סתמה המשנה דוקא כר' יוסי ולכן פסק הרמב"ם כוותי' . וצ"ל ראיה לגי' הרמב"ם ופירושו ממתניתין הסמוכה דלעיל דמשמע שם דאפי' תבן לא בעי ביטול . וג"ע ליישב זאת לגי' התוספות . אולם צ"ע הא דפסק בפ"ד מהל' סוכה ה"ג דאפי' עפר בעי ביטול והוא כרבנן וכן בפ"ג מהל' עירובין ה"ב מוכח דפסק כרבנן : מ"ח עשה ראשה כו' . עי' במפרשים שנדחקו . ולענ"ד דהתנא בא לאשמעינן כמות התפשטות טומאת הגולל בקורה במטה ובגבהה . ואמר דבמטה בין עומדת בין מוטה אינה מתפשטת אלא כנגד הפתח . ובגבהה . יש חילוק דאם ראשה הוא הגולל דהיינו עומדת אינה מתפשטת אלא עד ד"ט . ותמילא מישתמע דבשוכבת מתפשטת בכל גובה עביה כמה שהוא . והטעם נראה דהאורך דרך לקוץ נוה שלמעלה מד"ט . אבל תמשוכי אין דרך לקוץ : תוי"ט ד"ה אהל . ובספ"ו דב"ב מפורש כו' . שם לא נראה שום משמעות רק בסוטה (מד) משמע כן בגי' הגמ'

ונפרש"י

ונפרע"י פ"ט : ד"ה טהור בסופו . ודוחק לומר דהר"ב על דב"ש מהדר כו' דקשיין תרתי כו' . ואני אוסיף עוד דא"כ עשה דב"ש ודב"ה אחד . אבל נ"ל דהרע"ב מפרש כל שוא דתוספתא כמשמעו (דלא כהתוי"ט דהיינו ד"ש שנמשך אחר הר"ש שהביאה לכוונת הגמרא דשוטה במשקה) ור"ל דע"כ לא בעינן שיעורא כאכל לב"ש ד"א ולב"ה ד"ט אלא כשאינה פתוחה לאויר דהיינו שהמערות מקיפות אותה מכל צד דאז אם אין בה כשיעור בעלה לגבי מערות דהכיבותיה כדפרש"י בסוטה מעט השיעור אבל כשפתוחה לאויר לא בעלה לגביהן אפי' בפחות מד"ט לכ"ע . ופי' בז"ז דנראה שכוון למש"כ . ואין זה ענין להגמרא דסוטה דלא כהר"ש : מ"ט ד"ה בהמה . שכפתה כו' . ולי נ"ע דהא פרכינן בסוכה (כד) בין למ"ד שמא תברח מדאורייתא כו' אלא תמתה לר"מ תמנא משום גולל ע"ש :

פרק טז משנה ב בהרע"ב בין לדרך הסמוך לבה"ק . והוא מהר"ש . אבל בגמרא לא נאמר סמוך אלא בעיר אבל בדרך נ"ל סמוך אלא דרך בה"ק ומשמע דהולכין דרך עליו לבה"ק אף שאינו סמוך . וכ"מ ברמב"ם בפי' ובחבורו : מ"ג בתוי"ט שבנוסחת מהר"ם נמחק בתחלה . הן אמת שגם בב"ב (קא ב) הובאה המשנה זאת בלתי תיבת בתחלה . אבל הרא"ש והא"ר גרסי לה ונדחקו לפרשה . ונ"ל דאתיא לאפוקי תנא תחלה שלשה וא"כ לסוף כ' אמה תנא אחד וכדמסיים בסיפא שאילו מתחלה תנאו כו' . ונכון בעז"ה : מ"ה המפנה קברו מתוך שדהו מלקט כו' . התוי"ט העתיק התוספתא המפנה קברו לרה"ר כו' (ומשמע דבא לפרש בה מתניתינו) אינה ענין כלל לה כמובן . והרא"ש פי' שקברו שם אדעתא לפנותו . וק"ל דהא משמע בר"פ דאפי' ע"ד לפנות יש לו תבוסה . ונ"ל לפרש ע"פ התוספתא דתני שם מי שנפחת קברו לתוך שדהו מפנה עלם כו' . ופי' שהיה נקבר סמוך לשדהו ונפרץ אח"כ הקבר לתוך שדהו : שם רש"א כו' יש לו תבוסה . פי' תו"ח בשם הרא"ש . ולא הבינותי ראייתו מן אוכל בדמעו דהתם מיירי בעפר מחופר בבדיקתו ואין לו ענין לעפר תבוסתו :

פרק יז משנה א תוי"ט ד"ה על בורך . אבל מהר"ס כו' ולהכי קאמר הכא דעד עומק כו' טמא . וקשה מדוע מפסיק התנא בשיעור עומקת הפומק אשר הוא שוה במורד ובמעלה לבין סדר מכמן האורך במעלה . עפי ה"ל לפרש דעד עומק הבורך יוכל להעמיק הכרשינן בארץ דבשיעור זה תגיע המחרישה אליהם ותוליכם עמה ועפי לא : מ"ב ד"ה עד שם . ואכתי נ"י נ"ל לכתוב ו' טו' . ונ"ל דאתו לאשמעינן דאפי' פחות מס' נמי עתמ"כ בס"ד בפ"ב דכלים מ"ב : מ"ו ד"ה עליה . וכ' מהר"ס וכ"ל דמכוון דקאמר כו' . ונ"ל דעיקר המכוון במכוון הוא לאפוקי שלא יהא העליון נעתק מכנגד התחתון לאיזה צד אפי' כ"ש . ומיהא נכלל בזה ג"כ שלא יהא רחב יותר . דהמותר יהא נפוי לצד :

פרק יח משנה א בהרע"ב או בוצר בגור . דלאו כלי הוא . נ"ד דאפי' הוי כלי . הא כלי אבנים לא מקבלי טומאה . ופי' גיטין (סב) : ד"ה בתד"א . ואילנות כו' . נ"ד לפרש להואיל למימר כו' שכ' לקמן במשנה הסמוכה . וגם בשאר אילנות דאינן מוכשרין בבצירתן לא שייך כלל דברי ר' יוסי לפמש"כ התוי"ט ד"ה ימכר לשוק . אבל נראה דכוונת הרע"ב (וכן הר"ש) דמשום קנסא אסרו עליו לאכלם הוא בעצמו . ולאו משום הכשר כפי' הרמב"ם וכ"מ מל' הר"ש. ואפי' אם יבצרם לאכילה. ודלא כהתוי"ט אשר הניחם לפי' הרמב"ם : תוי"ט ד"ה ואם נגעו . ומה שהקשה דמלתא דפשיטא הוא נ"ק דמובא כו' . אבל פשוט דכוונת הר"ש כיון דהכא תני דמיד חוץ לבה"פ אחרים מקבלין מהן אבל הן בעצמן לא . תמילא ש"מ ג"כ דלא יגעו בהם : מ"ב בהרע"ב וא"ל דאף ר"י נ"א כו' . משמע דר"ל דלפ"ז אתיא מתניתין אף כר"י . ולא תחוור דא"כ הל"ל חוץ מגפן כדקתני גבי זרעים . ולשון הר"ש והרא"ש אינו כן : מ"ג חוץ מאילן סרק שאינו עושה פירות . וכ' הרמב"ם בפי' ולא נבין מזה שיש אילן סרק עושה פירות לפי כו' ע"ש . ולפד"נ דהלפי שמנינו בפ"ו דכלאים מ"ה דר"מ סובר דהכל אילן סרק חוץ מן הזית והתאנה ור' יוסי סובר כל שאין כמוהו טוענין שדות אלמות ה"ז אילן סרק . קמ"ל הכא דלגידון זה לכ"ע דוקא שא"ע פירות . ואולי לזה כוון הרע"ב ונכון בעז"ה : תוי"ט ד"ה נזרעת . ומהר"ס כתב דל"ק דהא כו' אינה עושה בה"פ כו' . נ"י מה תיקן בזה דמ"מ כשחורש הרי הוא מסיע את הספר . וגם דברי הר"ש לא הבינותי במש"כ דהיכי שרי לחרוש כו' דזה יקשה ג"כ על בה"פ הראשון דאיך מותר בזרע הנקצר : מ"ה רש"א אף הפוזק בה"פ טהור . המפרשים נדחקו בפירושו וטעמו . ונ"ל לפרש כפי אשר נמצא בזמנינו כלי עגול וכבד של מתכת שמעגילין אותו על עפר תיחוח להשכיבו ולהקשותו . וזהו כוונת ר"ש הפוזק (ר"ל שמעגיל כי שבעת נקרא פיזקא ע"ש עיגולה וכן ויפזקהו דקרא פירושו שעשה גדר עגול סביבו . בהכלי הנזכר) בה"פ טהור . לפי שנתקשה הספר מלמעלה ואין העלם שתחתיו ניטש בהילוך על העפר ממעל . וכה"ל דהא דאמרינן בעירובין (ל ב) ובכ"ד בה"פ שנידש טהור הוה נמי פירושו שנדרם ונתקשה הספר דמוב אין העלמות ניטטות ולכן טהור . כי פרש"י שם שבכבר נידושו כו' ונפחתו מכשיעור הוא דחוק דנהי דהעליונות נידושו ונשתברו . אבל אותן שבן בעומק איך ישתברו ויפחתו ונכון בעז"ה . רק עומד לנגדי גמרא דכתובות שלשי פ"ב דמקיים שם על הא דבה"פ שנידש טהור מ"ט א"א לעלם כשעורה שלא נידש ברגל. דמשמע קצת כפי' רש"י . אבל בשאר מקומות שהובא שם האי מימרא ליתא להך סיומא . וקרוב בעיני שבכתובות כתב איזה תלמיד עה"ג פי' זה מדברי רש"י ואח"כ הכניסהו המעתיק בפנים : מ"ד בהרע"ב ד"ה וממחה. כדי שיראה כו' . ר"ל שהעפר יוצא דרך נקבי הכברה. והעלמות ישארו לבדם בכברה ויראו :

סליק מסכת אהלות . בעזרת ה' צבאות :

מסכת נגעים

פרק א משנה א תוי"ט ד"ה שכן בסופו . ומ"מ ראיתי כו' בת"כ כו' ונ"ל ג"כ דאתיא כר"מ כו' . לא מפיו אנו חיים כי הר"ש הביא ג"כ הת"כ וכתב עליה דאתיא כר"מ : מ"ב ד"ה הפתוך שבשלג . בסוף דברי הראב"ד אלא זה הפרש בין בהרת לשאת כו' ושל שאת דיהה ממנו. לכאורה ה"נ לאשיה סיד תחת שאת . אבל נראה אשר דבריו מיוסדים על מסקנת הגמרא בשבועות (ו ב) וכדתנא ר"כ ע"ש הביאה גם הר"ש : מ"ג ד"ה לפטור את העומד (שבי) . משמע דאלו הד' מראות כולן שוות ומלטרפות וזו סייעתא לדברי הרמב"ם כו' . לכאורה י"ל דיש חילוק בין לירוף לחילוף. דאף דבנתחלף כולו הדין כמו שהיה . מ"מ אם נתחלפה מקלתה כמו שלייר בזה מהר"ס בדיבור הקודם או כמו ב' נגעים . וא"כ ע"כ אחת חדשה (והיא אשר נתחלפה) ויסגיר עליה . ולכן גם דבריו לקמן ספי"ב ע"ד הרמב"ם בפי"ד אינן מוכרחין . אמנם לקמן פי"א מ"ד פליג ר"י על חלוף ול"פ על לירוף ופשיון . תוכח כסברת התוי"ט ועמש"כ לקמן במ"ד : בא"ד אבל אי לא מתמעט יש מהן לטהור כו'. נ"ד במתכ"ת דכיון דאסברו לה בעומד בסוף שבוע ראשון ליכא כאן טהור וטמא . אלא באותן שהן מלטרפות מעון הסגר שני . ובשאינן מלטרפות טעון הסגר בתחלה : בא"ד וקרא דכתיב כו' והנה הנגע עמד בעיניו כו' . ולי יש לומר דהקרא גופי' מפרש דהכוונה שלא פשה הנגע ובעיניו פי' בשיעורו ע"ש בפרש"י ותדע דלא כתיב ולא פשה בוי"ו : בא"ד ואע"פ שמקיים בת"כ והנה כהה כו' הנגע שאם.כהה והעז כאילו לא כהה אכתי תקשה כו' . ולי י"ל דהרי תנינו לשון והנה דמשמע על זמן עבר כמו והנה חלום דר"פ מקץ דפי' שהיה חלום . ה"נ דורש והנה (היה) כהה הנגע (דעכשיו) . מה שהביא התוי"ט בשם פי' הרמב"ם תמוה . דהא אפי' לא נתמעטה כלל בסוף שבוע שני טהור . וכן פירושו קודם על להסגיר אה"ע בש"ש ראשון א"א לטולמו ע"ע . ולכן השמיטו התוי"ט ולא הביאו כדרכו : בהרע"ב ד"ה לסחלימו . אם היה שחור ולא הספיק להסגירו עד שהפך ללבן כו' . משמע דבעינן עכ"פ שהכהן יראה בעצמו שנהפך ללבן . אבל לשונו ברפ"ד לקמן כשהובא אל הכהן ויש בנגע שער לבן טמא . וכמ"ק בהת"כ שהביא התוי"ט בד"ה את שנולד לו פשיון אחרי הראותו אל הכהן יכול אם ראה הכהן שהוא פושה והולך כו'. משמע דבשער לבן לא בעינן שיראה הכהן : ד"ה לפטור את ההופך או לאחר שאזקק להסגר כו' . נ"ד הוזקק אלא לאחר הסגירו ממש : מ"ד תוי"ט ד"ה ר' דוסא בסופו. ירקרק והאדמדם פוסין מזה"ז כו' . הן כמו שפוסין מזה"ז כמו כן מלטרפין זה עם זה כמו שהביא התוי"ט לקמן פי"א מ"ד וכ"פ הרמב"ם בחבורו ברפי"ב מהל' ט"ל . וא"כ עפי ה"ל להר"ש לחשוב לירופן כמו דחשבן בנגעי אדם . אלא דנקט הדין המפורש במשנה . אבל נ"י טעם משנתינו מדוע בנגעי אדם נקטה הדין לענין לירוף . ובבגדים נקטה לענין פשיון . ואולי נאמר כאן כדמשני אביי ביבמות (לא ב) ובמ"ת יגיד עליו ריעו . ותהמ"כ שהביא התוי"ט לקמן ספ"י משמע דיש סברא לומר דפוסות א לזו אע"ג דאינן מלטרפות : מ"ה מבוללת . פי' הרע"ב כעין מבלר ש"ע שיושב באמלע של עיר והוא מהר"ש . ונ"ל דעיר בלורה נקראת כשחומה מקיפתה והיא בתוך . וכן המחיה נקראת מבוללת כשהיא באמלע והנגע מקיפה כחומה : בהרע"ב ד"ה הקיפה . וכן הבהק שבשבת היה מד' מראות כו' . השמיט לשון הר"ש ולא הרגיש בתהכ"ת שיש בו ע"ש דמה ענין ד' מראות למחיה : תוי"ט ד"ה הקיף . וי"ל כו' שהיא תכה עריה כו' ואינה מעמאה . תמוה דמה יענה במחית השחין והמכוה אשר המה מעמאין . ובפשוט נראה דשחין בעלמו אינו מטמא עד שיהא בו נגע בא' מד' מראות . וכאן הכוונה שחין לבד בלא נגע . וי"ל עוד שאין בהשחין כשיעור . ובמשנתינו י"ל עוד דאין השער בתוך השחין אלא סמוך לו כדמשמע לשון נסמך והקיף . והרע"ב נ"ד לקמן בריש מ"ו ע"ש : ד"ה מכונסת . בסופו. נקט נמי כו' ובה השחין לתוכה ונתפזרה כו' . תימה דא"כ היינו חלקה . ונ"ל לפרש ונכנס בתוכה היינו בקלה המחיה מעט ושיעור המחיה נשאר בשעדשה רק שנעהר מחמת ההפסק שבינה לבהרת והוה דומיא דרישא גבי נסמך לשער לבן והשער היה בשפת הבהרת דנעהר מחמת ההפסק שבין שער הבשר להשער וכלשון הרמב"ם בפי' שם וז"ל למון קפרא בעור הבשר עד שיהא כל המוגה לו סמוך לשער הבשר כו' שאם יהיה סמוך כו' ולשחין כו' אינו טמא . ולהכי לא נקט הכא נסמך דכיון דהמחיה מבוללת באמלעית הנגע א"א להסמך לה אא"כ תכנס בתוך הנגע . ומה לי אם נכנס בתוך הנגע או בתוך המחיה . דהלא בשתיהן הוה הפסק בין המחיה לנגע וזהו הטעם נטהרן . משא"כ בעפר שמשמא אף שאינו מבולל . וזה דלא כדמשמע מפי' הרא"ש שם . ועדיין יש

לתמיין לדון בשאר הפרטים דמתניתין : ד"ה היה בו פשיון . אע"ג דבנגעי בתים מחלימין על עמד בעיניו כו' היינו לנתוץ . אולם אכתי ק"מ בסוף שבוע ראשון אם פשה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע חזר ונתץ . אבל אם עמד בעיניו בסמ"ך אינו חולץ כו' רק מסגירו שנית ואם עמד חולץ כו' כמו שמבואר כ"ז לקמן פי"ג וברמב"ם פט"ו . וא"כ יש חילוק גדול בין פשיון לעומד : ד"ה ואין . אבל מהר"ס כו' ופשתה כו' על כגרים ועוד . נראה דהאי ועוד ע"ש דהא בחזר לא בעינן פשיון כדמשיק בעלמו לקמיה וכדכ' התוי"ט בספי"ב מהת"כ : בא"ד אפי' לרבנן דר"ע כו' . תימה מאי שייך פלוגתתם לכאן דהא חזר מעון נתילה אע"פ שאינו במקום הראשון כמש"כ התוי"ט שם מהת"כ : מ"ז ד"ה כילד . ולפיל ביש להקל פי' הר"ב כו' דלענין טומאה מוסגר ומוחלט שוין . בגלא"ס א"א לפרש כוונת המשנה להחילוק דבין מוסגר למוחלט . דא"כ מאי איריא דהלך לו הספר לבן אפי' עמד במקומו נמי . אך לפ"ז גם כאן מאי איריא דנולד לו שער לבן אפי' לא נולד נמי דעכשיו לריך עוד לסיום מוסגר עד לאחר ולא ימסר עד יום ב' . ומש"כ עוד ופריעה ופרימה לא שייך בשבת מ"מ כ"מ דאם היה מחלימו בשבת היה לריך לפרוע ולפרום במו"ש . ועכשיו אין בו פו"פ כלל :

פרק ב משנה א רע"א כו' ותראה כבינוני . נראה פי' ותראה מראה הבשר שסביבות הנגע כאדם בינוני . ואולי נ"ל כבינוני וכלשון הראב"ד שהביא התוי"ט ויהיה פי' ותראה הנגע . ופי' הרע"ב והוא מהר"ש מגומגם : בהרע"ב וקא סבר רי"ש דבמה שמוסר האחד מיסהרין כולם כו' . והוא מהר"ש . ובמתכ"ת הג' נ"ד דהכי הל"ל דבמה שמיטהרין הובן מיטהר האחד ובמה שמיטמאין הובן מיטמא האחד דהובן בינונים כדקאמר רי"ש לא שחורים כו' ועל הכוב ידבר : תוי"ט ד"ה לא בסופו . ולא פי' אם לכ"ע אם לגרמוני כו' ואתי ר"י למימר כו' אלא לגרמוני כו' . תמוה דהא ר"י אותר בפירוש הגרמוני בבשרו להקל . גם מש"כ ורבנן אמרו לכ"א תמוה דאם כוונתו לאפוקי גרמוני וכושי קשה בתרתי חדא דהרי אמרו זו"ז כבינוני . שנית לכ"א דהיינו בינונים נ"ל הם . ואם ר"ל דאפי' כ"א שאינו גרמוני וכושי . וכי ר"י פליג על כ"א דהיינו בינונים . הכי הל"ל דרי"ם דל"א ר"ע אלא לכושי ורבנן סברי דאף לגרמוני אמר : ד"ה ותכמים פי' כס"ד . ודבריו תמוהים (א) מש"כ דהא בגלא"ס הלכה כר"ע מחבירו . הלא ת"ק פליג עליה והוא כנגה סתם ודינו כרבים וא"ס כמותו מחביריו כמש"כ בעלמו בפרק דלעיל מ"ד . (ב) מה בכך דבגלא"ס הל' כוותיה כיון שהביא הא דנדה ושם ג"כ בגלא"ס הלכה כת"ק אלא משום דמסתבר טעמיה דפליג עליה לכן הולרך עוד לסתום כדברי ת"ק . וה"נ נימא משום דמסתבר טעמיה דת"ק או דרי"ס משום קרא דעור בשרו : מ"ב בהרע"ב . לו ולא לנכרי מכאן כו' . עמש"כ בחולין (י ב) : תוי"ט ד"ה או . ולכל מראה עיני הכי דייקא כו' . אדרבה לכל מראה עיני משמע דבב' העינים יהיה כל המראה : מ"ד ד"ה כך . גם יש קיצור כו' דהל"ל גם כלל שני כו' . לפנינו גם כלל ראשון ליתא . וכן בהעתקת התוי"ט ליתא :

פרק ג משנה א הר"ש הביא תוספתא (והיא בספ"א) כהן כו' ונזקק לו בסוף שבוע אע"פ שמעא את הטמא כו' לא עשה ולא כלום . והוא תמוה . ולכאורה הנ"ל דר"ל בתוך השבוע . אבל גם בתוספתא שעם הז"ז כ"ה הגי' ולא הגיהה . לכן נ"ל דר"ל שלא נזקק לו רק בסוף שבוע . ובתחלה נזקק לו כהן אחר . שהדין הוא שאותו כהן שראהו בתחלה הוא יזקק לו ג"כ בסוף השבוע כדאיתא שם בתוספתא לעיל מינה . ואע"ג דאיתא שם דבמת או חלה (פי' הכהן שראהו בתחלה) כהן אחר נזקק לו אין דנין אפשר משא"א . וכיולא בזה כ' הרא"ש בפ' לולב הגזול סי' י"ד בסופו ע"ש דמשמע דאפי' בי"ט ראשון דאורייתא מכשיר בשעת הדחק ודלא כק"ג שם : בהרע"ב בסופו . פוטר ומסגיר פוטר ומחליט והוא מהר"ש . ובכדי נסבוה . דזה אפי' טולד לאחר הפטור יכול להסגיר ולהחליט ונ"ל ג"כ שבתוספתא שהביאה הר"ש והא"ר ע"ש ונ"ל עודהו מסגירו ומחליטו טולד כו' ולא כאשר העתיקוה ופוטרו :

פרק ד משנה ד תוי"ט ד"ה או שער שחור . ולפ"ז ה"ק כו' הא כדאיתא כו' שער לבן מחליטו כו' . ונ"ל דפי' ובו שער לבן היינו קודם הבהרת דאינו סימן טומאה . ואף דבכ"מ במשנה שבא לשון ובה שער לבן פירושו דא"כ בא השער וכמש"כ הרע"ב לקמן מי"ח. אמנם ראה דיוק לשון המשנה דאמרה בכאן ובו לשון זכר ובכ"מ אמרה ובה לשון נקבה אלא משום דהכא קאי על עור האדם (ור"ל קודם שבאה הבהרת) ובכ"מ שב על הבהרת . ונכון בעז"ה : מ"ה ד"ה אם . ותמיהני כו' השחין כו' חולקין בין האוס לפשיון כו' . לקמן בדברי הראב"ד שהעתיק דייק מזה אדרבה להפך דמשמע הא עור בשר חולק ביניהם אינו להקל . ועמש"כ בסמוך : בא"ד ואני נפלאתי כו' דהא מתניתין דבתרה כו' והלכו להן כו' שמעינן כו' דראויין הן לפשיון . ואני נפלאתי על כ"מ התוי"ט דנראה שהבין פי' והלכו להן היינו שלא הנגע עליהן ומזה הוכיח דע"כ ראויין לפשיון . דאל"כ הרי הפשיון שבהם כמו שאינו והם נאמרו בתוקפן הראשון להספיק . והרי שחין ומכוה ומחייתן ודאי אין ראויין לפשיון כדתנן לקמן ספ"ו ופ"ט . אלא ע"כ פי' והלכו להן היינו דהשחין וכו' נעשו לנקת והבוהק נעשה כעור בשר . ולפ"ז אדרבה גם מזה ראיה להראב"ד שכתב שהפשיון הרחוק טמא . אולם אנכי תמה איך נעלמה מהשלימים הללו הראב"ד ומהר"ס והכ"מ והתוי"ט תוספתא ערוכה בספ"ז וז"ל ותומר בבגדים מה שאין באדם כו' והפשיון הרחוק בבגדים טמאים . וכן עוד שם בתומר בבתים שאין באדם תמיב ג"כ והפשיון הרחוק בבתים טמא . כ"ה הגי' בתוספתא שעם הז"ז . ובדפוסים ישנים היא בטעות : בא"ד אלא עניינו פרש לכשהפשיון פשה למראה הבהק כו' תמהני להרמב"ם כו' שענין זה המאמר שיהיה הפשיון מראה הבהק כו' . ק"ל דהרמב"ם בעלמו הביאו התוי"ט לעיל מ"ה בד"ה ומשמא בסופו היא ליתור אחר ע"ז מת"כ גופי' . וזה יקשה גם לפי' הראב"ד דהא מ"מ יליף לה הכא הת"כ מן לרעת היא והתם יליף לה מן פרת בעור טהור הוא . לכן מזה נ"ל להכריע כפירש ר' הלל אשר הביא שם הק"א ולא כמו שדחהו שם : מ"ו בהרת כגריס כו' ושער לבן בתוך המחיה כו' ר"ש מטהר כו' ומודה שאם יש במקום שער לבן כגרים שהוא טמא. לכאורה ר"ל דהיינו בבצא דריפא דאם השער הוא בבהרת . דע"כ לא פליג שם אלא משום דהשער בתוך המחיה כדקתני בהדיא . ולהכי אלקינהו לשתי בבות דלרבנן ודאי אפי' היא ומחיתה כגרים והשער בתוך המחיה טמא . וק"ל דהא בלא המחיה אין בנגע כשיעור דהא בעינן שיכנס בתוך הנגע כגרים כמש"כ הרע"ב לקמן רפ"ו . ויותר אני תמה על התוי"ט דלדידיה פשיטא ליה האי ומודה . ולדידי מיבעיא טובא . ועמש"כ לקמן בפ"י מ"י . ואולי כיון דמחיה סימן טומאה אינה מפסקת . ולפ"ז טובא אשמעינן תנא בהאי ומודה ואין לנו לורך בהוראה לי שבתוי"ט ואשר מזה דהה לקמן בס"פ פי' הר"ש והר"ת ע"ש . ואנכי מסתפק אם מחיה פחותה מכעדשה מפסקת כיון דאינה סימן טומאה . או דלמא הואיל שהיא ממין סימן טומאה אינה מפסקת (דומה לזה בת"כ שהביא התוי"ט לעיל מ"ד בד"ה או שער שחור ע"ש. וכן בכריתות (כא סע"א) לתירוצא דר' חייא ע"ש) ואולי דגם מלטרפת . ועי' לקמן פ"ו מ"ב וג' . שוב ראיתי בתוספתא הביאה הר"ש שם במ"ג דלענין לירוף פלוגתא . דר"ת ס"ל דמלטרפי ולחכמים לא מלטרפי אבל אפסוקי משמע שם דלא מפסקא ועי' רא"ש שם במ"ב וג' וה' : מ"ז בתוי"ט בסופו . עמש"כ עליו בס"ד בחולין (י ב) בתד"ה אלא : מ"ט בהרת כגרים ופשתה כגרים ועוד והלכה לה האום כו' . לשיטת הא"ר בכל פלוגתתן . ה"ה אם לא פשתה רק כגרים מכוון לר"ע ה"ה כבתחלה כמו במ"ח לגירסתו ז"ל . ולחכמים תראה בתחלה ועמש"כ לקמן פ"ה מ"ג בס"ד : מ"י ותכ"א תראה בתחלה . ופי' הא"ר ואע"ג כו' מ"מ עד שיעמאנו הכהן אינו מוחלט . ועתוי"ט . ונראה דר"ל דלרבנן מטהרו תחלה על נגעו הראשון . והוא טהור מתוך הסגר ומוכל ומעביר שמתו והוה טהור גמור עד שיחליטנו הכהן על נגעו החדש . ואם הוא במועד אינו נזקק לו הכהן עליה . אבל לר"ע כיון דדינה כמו שהיתה אינו יכול לטהרו דהא אדרבה נולדו לו סימני טומאה ואפי' אם אינו מחליטו ה"ה מוסגר עכ"פ . וג"ל להוסיף עוד כ"מ דלר"ע נלרך להזקק לו להחליטו אותו כהן שהסגירו תחלה כמש"כ בר"פ דלעיל מהתוספתא . ולחכמים אפי' כהן אחר : שם בהרת כחצי גרים כו' . פי' א"ר . וג"ל דע"ם נפל בדבריו וכל"ל ולא מקלתה כולו . ולא מקלתה מקלתו (ר"ל אף דמקלתו השניה הפכתה כולה) ולא כולה מקלתו (זה נמלא ג"כ בולא השני) ומקלתה כולו (זה נמלא ג"כ בולא הראשון . אך קמ"ל בזה דאף דתרווייהו כהדדי נמלאו בה מ"מ אינה רק להסגיר) והיינו בריתא קמ"ל לא מקלתה את כולו כו' והדר קתני מקלתה כולו וכולה מקלתו (ר"ל שניהם יחד) . אמנם דרשה ע מן ועפרה מפיק ה' שכתב לא מלאתיה בת"כ . והר"ש הביאה מן והיא הפכה שער לבן . ותיבות ולא מקלתה מקלתו ליתנייהו וכ"ה בת"כ . וכן הגר"א ז"ל בעלמו בפי' התורה הביא מקרא דוהיא הפכה כו' : מי"א ואם ספק טמא . התוי"ט הביא בשם הרמב"ס דיראה לו שטומאתו בספק . ונ"ל כהיה מהא דנזיר (סה ב) פריך הגמרא ודלמא קיהה ועמא ותמהו התוס' דא"כ היינו ת"ק . ופי' הרר"י כו' שהת"ק מטמאו בספק ועמש"כ שם . ויש לנו לומר דגם לפי האמת הוא כן : שם ור"י קיהה . וג"פ דר"י מטהר לגמרי ואפי' להסגירו א"ל . ואע"ג דאינו אלא ספק אם להסגיר או להחליט . מידי דהוה אמשנה ד' דפ' דלקמן ע"ש בפי' הרע"ב : תוי"ט ד"ה קיהה . וה"פ חוץ מנגע זה ועוד אחרת כו' . פירושו דחוק . ולכאורה הנ"ל לפרש דחוץ מזה היינו שהוא ספק אם בהרת קדמה או השער קדם . ואח"כ בסוף שבוע טולד עוד ספק אחר באותו הנגע עלמו ואיזה זה כו' טמא . מטעם דהוה ס"ס לטומרא . ספק בהרת קדמה ואת"ל שער קדים שמא היא היה ויש בה פשיון . אך ז"א מב' טעמים . א) דהא לר' יהושע הדין שהוא טהור לגמרי וא"נ אפי' הסגר כמש"כ בסמוך . ואפי' הסגירו אין הסגרו הסגר כמו בטמא את הטהור דאיתא בתוספתא ספ"א דלא עשה כלום . וא"כ ה"ל כמו פשיון בתחלה דאינו מטמא . ויש לדון בזה ע"פ התוספתא שהביא הא"ר בפ' דלקמן מ"ב ע"ש . ב) הרי הר"ש והתוי"ט הביאו לקמן בפ"ד מ"ד מהתוספתא דלריך שידע באיזה שעלות הוא מחליטו . כ"ש הכא דלריך לידע באיזה סי' הוא מחליטו אם בשער לבן או בפשיון :

פרק ה משנה א ספק שאחרת באה תחתיה . פי' א"ר . ומה שהביא ראיה דהלכה ומזרה במקומה הראשון ה"ה כמו שהיתה מלקמן פ"ט שמא תכנים ותפשה ע"ש . לכאורה אין מובן . ואולי טונתו דבשלמא בנוונא דמתני' דבסוף שבוע פשתה ולא חזינן להדיא שום רפואה . לכן מאין לומר דהראשונה הלכה וכמש"כ התוי"ט בס"פ דלעיל אבל התם דחזינן דהתחילה להתרפאות שהרי כנסה על כן יש לנו לומר דהיא נתרפאת כולה . ואותה שלפנינו היא חדשה . אלא ע"כ מוכח דאף אם היא חדשה ה"ה כמו שהיתה : מ"ב התליסה בפשיון הלך הפשיון כו' . המפרשים נתלבטו מאד מדוע לא תני ג"כ

וכן

וכן במחיה ולא העלו כלום ביסוביהן כאשר יראה המעיין . ולענ"ד דכשנחקור מדוע מחיה אינה סי' טומאה רק כשהיא מבורכת . ונאמר דאנו רואין ע"פ נסיון דלרעת כשמתחלת להרפא ראשית רפואתה הוא מן הצדדים ומתקטנת והולכת עד לכלה. לכן כשהמחיה מבורכת באמצע הנגע אינה ראשית רפואתה כי אין דרכה להתחיל מהאמצע אלא אדרבה זה סי' טומאה כמאמר הכתוב צרעת נושנת היא כו' והנה אם בכ"א התחילה להרפא בצדדים ובאמצעה נשאר ג"כ דאינה סי' טומאה שהרי אותות טהרה נראו בה במה שהתחילה מן הצדדים ג"כ. וכש"כ כשקדמה הרפואה בהצדדים . ולפי ההנחה הלזו אתיא לנכון מה שלא תני כאן מחיה. דכיון דהלך הפשיון א"כ התחילה להתרפאות מן הצדדים. ולכן אין המחיה שוב סי' טומאה ונכון בעז"ה : תוי"ט ד"ה וחזר. דהא בהדיא תנן כו' בהרת כגרים ובה מחיה כו' . נ"ד דזה מיירי שהיתה כגרים לבד המחיה וכדפי' שם הרע"ב . וה"ל לאתויי מסיפא בהרת היא ומחיתה כגרים כו' . ומש"כ ואין פשיון אלא בחוץ כדתנן בר"פ דלעיל . ג"כ נ"ד דהתם לא תנן אלא חומר שיש בה שהיא מטמא אפי' חוץ לנגע . אבל שלא לטמא בתוך הנגע לא שמעינן . ואדרבה דלכאורה משמע מהא דפושה אפי' לתוכה מדלא תני חומר במחיה מפשיון שזו מטמא בתוך הנגע וזה א"א אלא מחוץ לנגע : מ"ג אר"ע כו' א"ל כמה כו' . נראה דר"ע ורבנן אזלי לשיטתייהו בפלוגתתן בפרק דלעיל מ"ח ומ' וכפי פי' הא"ר שם. והא דהכא מודה ר"ע בהלכה לגמרי וחזרה אע"פ שהיא במקומה הראשון דדינה כנגע חדש . והתם במ"ש בבבא השניה וכן במ"י פליג אפי' בהלכה האום לגמרי . ואפי' לא באה השניה אלא בגלד מקום הראשונה . הכא הוא משום מיעוטא דהיא הפכה דבמאי מוקמת לה וגם לרבנן ע"כ צ"ל כן דהא מודו בהלכה וחזרה בפשיון דה"ה כמו שהיתה ויחליט כמש"כ הא"ר בר"פ . ועוד התם שאני דהשניה באה בעוד שהראשונה היתה קיימת לכן אמרינן שהכל בא מתחתה . ובזה יבא כמין חומר מאי דתני שם במ"ח ומ' וי' ופשתה כו' והלך כו' אשר נדחק הא"ר לומר דחדא מתרתי נקיט . ולפמש"כ נקיט הכי בדוקא משום תרתי בבי בתרייתא ונכון בעז"ה . ולפ"ז הכא נמי אע"פ שלא חזר האי גרים במקום הראשון אלא שנסמך לצד אני גרים הנשאר דומיא דהתם לר"ע טמא . ואולי דה"ה בהלך אני גרים שבמקום השער ובא אני גריס אחר במקומו ג"כ טמא לר"ע : מ"ד פי' בהרע"ב וצ"ע מדוע לא פי' על אים אחד שאפי' להסגיר אינו טעון ונשאר לפרושי זאת עד שבא לב' אנשים : תוי"ט ד"ה טהור בסופו . ונראה א"כ דהה"נ במחיה . דבריו באו סתומים דהא מחיה מטמאה באיזה ענין שתהי' . ואולי יכוון למש"כ הרא"ש דאפי' א"כ דהיינו לאחר שפטרו בזה ובזה כהלכה ועוד וא"כ ב' הנגעים ודאי פשו מ"מ אינו מחליטו דעל כל נגע מסופק אם יחליט מחמת פשיון דסוף שבוע או מפני פשיון דעכשיו (לטוט בסוף שבוע שני אינו מדויק דהא אין צריך אפי' להסגירו) וכה"ג מ"ל במחיה ג"כ והוא אם הסגירו על נגע אחד ובסוף שבוע עמד בעיניו ונולד לו עוד נגע אחר (ופשיון הרחוק אינו מטמא אפי' בכגרים לשיטתו לעיל פ"ד מ"ה) והסגירו על שניהן . לנגע הראשון הוא הסגר דשבוע שני . ולהחדש הוא הסגר ראשון (וכזה מסגיל ומסגיר פי' לעיל פ"ג מ"א אבל כו' בסוף שבוע המסגיר מסגיל וע"ש בלשון התוספתא שהביא הר"ש). וא"כ בסוף שבוע בזה ובזה מחיה וא"י איזו הקדומה ואיזו המאוחרת ולכן לא יוכל להחליט דא"י על מה אם על מחיה שנולדה בסוף שבוע א' או שבסוף שבוע ב' . אמנם דינו דהרא"ש הוא חידוש גדול בעיני . ולא הביא ראיה לזה אלא אמרו מסברא ויש לדון עליו ואכמ"ל :

פרק ו משנה ב רבתה הבהרת עמהם . עי' תו"ח בשם הרא"ש . ולענ"ד דקמ"ל דלא תימא דאין המחיה מצטרפת לכגרים אלא לעצמה שתהא היא סי' טומאה . אבל לא לענין פשיון . כמו אם היא פחותה מכעדשה דלא מיצטרפא לרבנן דתוספתא שהבאתי לעיל פ"ד מ"ו . קמ"ל דמיצטרפא וכ"ת בהלכה המחיה א"כ . וי"ל עוד דאפי' דנתמעטה קצת ואין בבהרת כגרים זולת הנשאר ממנה מ"מ מיצטרפא אף לרבנן הואיל דאתי משירי טומאה : מ"ג נתמעטה טהורה . פי' הרע"ב (והוא מהר"ש) ואפי' היתה מחיה כעדשה . ולכאורה תמוה דהא הכא ע"כ מיירי דהבהרת כגרים לבד המחיה (וכ"כ הרא"ש) לפמש"כ התוי"ט בסוף משנה דלעיל בשם הר"ש בפי' התוספתא . וא"כ אלו היה המחי' כעדשה ונשאר כגרים בשניהם יחד היה טמא . וצ"ל דכוונתם דאם נתמעטה כ"כ עד שלא ישאר כשיעור , וכל חד כדא"ל . היינו דבמחיה פחותה מכעדשה השיעור דבהרת לבד כגרים . (עמש"כ לעיל פ"ד מ"ו) ובמחי' כעדשה השיעור כגרים בשניהם יחד . וזהו שסיים הר"ש אחר דברי הרע"ב (שהעתיק ממנו) א"נ (וצ"ל דדוקא במחיה פחותה מכעדשה) אפי' היא ומחיתה כגרים כו' וצ"ל דנשאר עוד כזה . ואילו במחיה כעדשה בכה"ג היה טמא : מ"ה רע"א ב"כ וב"כ טהורה . מ"ו אר"ש כו' . נלענ"ד לפרש טעמייהו דר"ע ור"ש (לפי פי' הרמב"ם והרע"ב) ע"פ מש"כ הא"ר לעיל מ"ג דע"כ צ"ל ר"מ אלא במחיה פחותה מכעדשה אבל בכעדשה כיון שהיתה סי' טומאה ועתה הלכה לא תולין דאדרבה הנגע התחיל להתרפאות . ולכן הכא ר"ע מטהר ב"כ וב"כ דכיון דהמחיה היתה סי' טומאה לחיצונה ועתה נתמעטה והלך סימן הטומאה אדרבה אנו תולין דנגע מתרפא והולך ולכן אינו סימן פשיון לפנימית . והיינו דקאמר ר"ש אימתי כו' (וקאי אדר"ע) היתה יתירה מכעדשה המותר ס"ע לפנימית . ור"ל דוקא המותר לבד דעדיין נשארה החיצונה בטומאתה א"כ לא חזינן עדיין סימן ריפוי . וכן אם היה בהק או פחות מכעדשה (כפי' הא"ר) דלא הוו סי' טומאה לחיצונה . לכן סי' פשיון הם לפנימית ונכון מאד בעז"ה . ועי' עוד מש"כ לקמן במ"ו בס"ד : תוי"ט ד"ה ר"ע . ולר"ע חיצונה טהורה לגמרי כו' דכתיב כו' ולא כו' . תימה דמקרא לא משמע למעט אלא מדין מחיה. אבל לא שלא יקרא נגע כלל אף להסגיר : שם ומ"מ מסיק כו' הפנימים להסגיר כו' . נראה דר"ל דטהורה דקאמר קאי אפנימית כפי' הרמב"ם והרע"ב . אך שמבאר דאין הכוונה שטהורה לגמרי אלא שבא לשלול רק מדברי ר"ג שאמר דאם מבפנים כלה סי' פשיון לה ויחליט . וכמו שפי' התוי"ט לעיל במ"ג מטהרים דחכמים דשם : מ"ו ד"ה היה בהק הב' . ויש לתמוה על הר"ב כו' . הנה לפמש"כ לעיל במ"ה בטעמא דר"ע י"ל דבהק דלא הוי סי' טומאה כלל גם ר"ע מודה דהוה פשיון לפנימית דלא פליגי ר"ע ור"ש אלא על היתר מכעדשה דלר"ע אף הוא אינו ס"ע לפנימית . דמ"מ חזינן דהתחילה להתרפאות ממקום סי' טומאתה . ואומר עוד דהך סתמא אתיא כר"ע דוקא ולא כר"ש . דלר"ש מאי איריא בהק או פחות מכעדשה דאינן סי' טומאה כלל אפי' יתר מכעדשה הוה ג"כ המותר סי' פשיון לפנימית . ובזה א"ש פסק הרמב"ם והרע"ב כר"ע נגד ר"ג ור"ש דהוו רבים משום דהוה מחלוקת וא"כ סתם דהלכה כסתם ונכון בעז"ה : ד"ה ואין סי' פשיון . כיון דבהק כו' מפסיק בין האום לפשיון כו' . לכאורה נראה דר"ל בין הפשיון להאום בעבר השני דהכא מיירי שאין ברוחב החיצונה כגרים אלא ע"י הצטרפות שני עבריה . אבל יקשה דא"כ אפי' פשתה לחוץ ג"כ תהי' טהורה כיון דבהק מפסיק גם בין האום גופי' . ועוד מטעם זה אפי' לפנימי לא תהי' סי' פשיון . ואולי כוונתו דפי' ואין סי' פשיון לחיצונה היינו אם היה הבהק כו' סמוך לחיצונה וא"כ הבשר החי וא"כ הפנימית . אבל מ"מ קושיא השני' תשאר : מ"ז כ"ד ראשי אברים כו' . פי' ברע"ב (והוא מהרמב"ם) שראשי אזנים נחשבים כאחד וכן ראשי דדין . וקשה דא"כ מדוע לכל יד ולכל רגל חשיב בפ"ע . דנראה שבכל האברים יש שינוי כח בין ימיני לשמאלי. וכ"מ בסוף קנים דחשיב ב' קרניו וב' שוקיו לשנים שנים . ועי' ב"ק (מה ב) ובתום' שם ד"ה מועד . וכן מצינו חשיבת אוזן ימין על השמאל בז"י המלואים ובטהרת המצורע ובנרציעת עבד . ולענ"ד דחשיב באמת גם האזנים לשנים . ומנין כ"ד הוא באים . וראשי הדדים באשה הוא ענין בפ"ע ולא מן החשבון. וכ"כ מפרש"י בתומת פרשה משפטים : תוי"ט ד"ה שאינן . אע"ג דלבסוף מטמאו משום מחיה. ולענ"ד דאף לבסוף אין גלויין מטמאין משום מחיה . אלא טעמא דחזירת ראשי אברים מטמאין לאחר שנטהר בפריחה . משום דהלך לו סי' המטהרו . ואדרבה נעשה פשיון . והראי' דאינו משום מחיה . דהרי הבא כולו לבן בתחלה יסגר ואם נולד לו מחי' טמא . וחזירת ראשי אברים אין מטמאין בו כמבואר כ"ז לקמן פ"ח מ"ז . ולזה נ"ל דכוונת המשנה כאן דלנגע ודאי לא חזו דאין בהם כגרים . אלא אפילו למחיה דהיא כעדשה ג"כ אינן מטמאין . וכ"ת להבא כולו לבן ונתגלו בו ראשי האברים וכדכתיבנא : ד"ה וראש הגויה . שלא נקרא גויה כלל כו' . מה יענה להא דתנן בבכורות פ"ז מ"ה ובעל גבר ע"ש : מ"ח בהרע"ב ד"ה הרי אלו . וה"ה דה"מ למתני נתפשטו הקמטין כו' . כאן אין מקום לה"ה דהא ודאי קמטים שנתפשטו מצטרפים נמי והנגע פושה לתוכן ומטמאין משום מחיה וכ"ת לשון התוספתא שהביא הר"ש דה"ה כעור בשר לכ"ד . ומקומו הראוי לו הוא בסוף המשנה : ד"ה ואין מצטרפין . וכן אני גרים שאין כו'. קיצר במקום שה"ל להאריך דהל"ל ג"כ כאני גרים שחין וא"נ בעור בשר או א"נ מכוה וא"נ בעור בשר אינן מצטרפין : ד"ה נידונין כעור בשר . ליטמא בבהרת . זה הוא אפילו בנקרמו . והל"ל דמצטרפין והנגע פושה לתוכן ומטמא משום מחיה . וכן מש"כ לקמיה ומעכבין את הפריחה. ד"ז הלא הוא גם בבבא הקודמת . ותחת זה הל"ל ומטמא משום מחיה . וכן לשון הרמב"ם בזה אינו מדויק : תוי"ט ד"ה תוך הפה . דכתיב זמני טובא עור בשרו . משמע דמתמעט מטעם דאינו נקרא כ"כ עור בשר . ומסיומו משמע דמתמעט מטעם שאינו נראה כ"כ : ד"ה קרח . ואין דבריו עולין כו' גבי מכוה . ולי דבריו עולין גם שם דה"ק אע"ג שאינן אם ממש אינן שחין אלא מכוה : ד"ה חזר. ומן התימה על הר"ש כו' . וכן הרע"ב נ"ד במה שהזכיר פה נתק נתק וכן לקמן : ד"ה וא"מ משום מחיה . אבל הרמב"ם כו' . וכן הראש והזקן שנקרחו אע"פ שהמחיה בהם ס"ע כדלקמן ספ"י . הנ"מ לנגע שבתוכן אבל לא לנגע שבעור הבשר :

פרק ז משנה א הראש והזקן עד שלא העלו כו' . ק"ל מדוע לא תני בעור הבשר ונקמט ונגלה : שם ראב"י מטמא . ק"ל דזה היפך ממה דבעלמא נראה ונדחה גרע מדחוי דמעיקרא : בהרע"ב וכשבא השחין כו' דבעינן כו' והוא מהר"ש . ותמוה כיון דכוונתן על קודם שנעשו לרבת (דהא מסקו דנעשו לרבת הייט טומאה) תיפוק ליה דא"מ בטוגעים דהא בשחין כתיב ונרפא . ובמכוה כתיב והיתה מחית המכוה כבפרק דלעיל מ"ח : מ"ב נעשית מספחת שאת כו' . פי' הרמב"ם והרע"ב בזה דחוקים . ונ"ל לפרש כישא כפי' הרע"ב . ואשמעינן בה דמשכחת בה איזה אב לתולדה שלו . וכאן אשמעינן אפי' בנשתנה אב לתולדה שאינה שלו וזהו שאמר נעשית (ר"ל השלג דאתחיל בה בריעא) מספחת שאת (ר"ל תולדות השאת) או (ר"ל הנמר לבן דאיירי בה בסיפא דריעא נעשית) מספחת עזה (ר"ל תולדת עזה) : מ"ג בהרע"ב אבל משהסגירו הא תנן לעיל אין מחליטין את המוסגר . התם מיירי לענין נגע אחר ע"ש והכא מיירי על אותו הנגע עצמו . וע"ש בתוי"ט בשם הר"ש : בסוף המשנה . אבל אם משהחליטו כו' אלא פוטרו וטהור . אינו מדויק דהרי צריך תגלחת וצפרים כו' . ולשון הר"ש ותמהכן ור"ל בתגלחת כו' : מ"ד התולש סימני טומאה . הא"ר דקדק מלשון המשנה דתולש ב' שערות מן ד' כיון דנשאר עדיין ב"ש שהן סי' טומאה אינו עובר . ותמיהני דהרי זה פלוגתת ר"א ור"ש בשבת (נד ב) ולר"ג חייב בכה"ג ויקשה ממתניתין עליו : שם וחכ"א עד שתפרח בכולו . בתו"ח בשם הרא"ש פי' עד שתפרח אותה הבהרת שתלש ממנה . וקיים והוה דומיא דתתמעט בהרתו מכגרים . ולענ"ד אדרבה מדנקט בנתמעט . בהרתו ש"מ דעד שתפרח לא קאי עלה . דא"כ תיבת בהרתו מיותרת דהא בה קאי : תוי"ט ד"ה התולש . אין לי אלא עד שלא נזקק לטומאה כו' . רש"י בשבת (קלב ב) ד"ה נגעים טהורים הביא לשון הספרי בהיפך אין לי אלא משנזקק לטומאה עד שלא נזקק לטומאה מנין ת"ל בכל אשר יורו . והוציא מזה איסור אף נגעים טהורים ע"ש . ועי' מל"מ פ"י מהל' ט"צ : מ"ה בהרע"ב . והיכא כו' ושייר כו' כ"ע ל"פ דיש לו טהרה בפריחה . משמע דפריחה טהרה גרועה מן לכשיולד כו' וסדר מקיים כי פליגי כו' רא"א לכשיולד כו' וחכ"א עד שתפרח משמע דהיא טהרה ברורה יותר וכ"מ במשנה דלעיל ובפירושו וכ"כ מהגמרא דבכורות שהביא התוי"ט : שם אלא אפי' מילה של"ב כו' דהכי קי"ל בכהת"כ כו' וידחה ל"ת . וכ"ה בפירוש הרמב"ם . ול"ע דבגמרא שבת מסקינן דקצילת בהרת הוא עשה ול"ת רק דמבשר ילפינן דדחי ע"ש . ועמל"מ שם :

פרק ח משנה ב תוי"ט ד"ה או . וא"ת כו' וי"ל כו' הכ"מ כו' . תימה למה לו להביא מהכ"מ הלא זה מפורש בדברי הרע"ב (והר"ש) בסוף משנה דלעיל . וגם על הכ"מ יש להפליא שלא הביא זאת ממתני' דקמאי . ולא עוד אלא ששינה את לשונה המדוייק . הם אמרו שלא פטרו הכהן דמשמע אפי' ראהו רק של"ת טהור את"ס . והוא אומר קודם שהראוהו לכהן : מ"ג ד"ה פרחה במקצתו . מה שסיים מהר"ס וסתמא כל"ת כו' . תימה דהלא גם רבנן מודו דבתחילה מעכב אפי' פחות מכעדשה כמבואר לקמן מ"ו ובמפרשים לבד פירוש הרמב"ם ובחבורו פ"ז ה"ד . וכן במ"ה פרחה בכולו אבל לא בכאי עדשה כו' דטעמא הוא משום דפריחה ראשונה לא מטהרא ני' ע"ש בר"ש וברע"ב זולת הרמב"ם בחבורו שם הל"ו הי' לו גי' אחרת שם . ועל הכ"מ שם ה"ד יש לתמוה שכ' דבמשנה ה' הכ"ל משמע בהדיא דפחות מכעדשה אינו סי' טומאה בתחילה . ונהפוך הוא . רק לפי גי' אשר המציא הכ"מ מלבו בהל' ו' שם לדעת הרמב"ם : **משנה ו** בשפתו העליונה בשפתו התחתונה . לפי' המפרשי' הל"ל ובשפתו התחתונה כו' . או דהל"ל בשתי שפתיו כמו שאמר בשתי אצבעותיו כו' . לכן נלענ"ד דפי' או בשפתו התחתונה . וקמ"ל דאע"ג דמקצת הנגע טהורה לגמרי כדלעיל פ"ו מ"ח בתוי"ט ד"ה תוך הפה בשם התוספתא דאודם השפתים חשיב ביה"ם . והוצלע מפני חלק הנגע אשר למעלה או למטה מהאודם. (וזה דלא כריב"י בתוספתא שהביא הר"ש לעיל ספ"ו דאם היתה בהרת סמוכה לראש כו' ולפה טהור שנאמר כו' עד שיהא כל הנגע נראה לו עור בשר וראוי לפשיון . או י"ל"פ אפי' לדידיה וכגון דיש הפסק קצת בשר חי ביניהם) וא"כ פרחה בכולו אפי' ממקום הטהרה ג"כ טהור . ולא תימא דזה גרע מבהרת טהורה שעומדת במקום טומאה רק שאין בה סי' טומאה . דנוכל לומר בה הואיל דנתחברה להטמאה נעשית כמותה וטמאה ג"כ כמש"כ מהר"ס ונכון בס"ד : תוי"ט ד"ה פרחה . ועוד כל היכא כו' בנגעים אמרי' לקולא . נ"ע דהא מנזקק לטומאה קי"ל בפ"ה מ"ד וה' דספיקו טמא : ד"ה בשפתו . עי' פי' מהר"ס . ונראה ביאור דבריו דכיון שהי' נראין כאחד (כשמדובקים כו') מקודם ואז ודאי לא נחשבו כנגע אחד מפני הסדק שביניהם אשר מפרידן לשנים . ולכן ה"א אע"פ שאח"כ פרח מזל"ז כגון בסביבות הסדקים אשר מתאחדים שם ממש בלי הפסק סדק לא יהני תו להיותן נחשבים לאחד כיון דלא נתחדש עתה דבר הדיבוק קמ"ל . ויש לכוון זאת בדברי התוי"ט בס"ד . ובפשוט יל"פ ע"פ דרכו דאשמעינן דאע"ג דחלוקות זו מזו בהפסק אויר ביניהם מ"מ כיון דנתחבר זל"ז בסביבות הסדקים נחשבים כנגע אחד ובטלה הטהורה לגבי הטמאה . והאע"פ יתפרש כמו לפי' הר"ש והרמב"ם : ד"ה אצבו כו' . נ"ל מדל"ק כו' בין שנעשו בשר חי לגמרי ר"מ מטמא . לכאורה תמוה דהא בשר חי הוא כש"כ מבהק . ואולי דה"א דוקא בהק שאין בו משום מחיה לכן גם שיעור מחיה לא בעי והוא ע"ד דבעי רבא בשבועות (כב) שבועה שלא אוכל עפר בכמה ע"ש . ואולם מש"כ והכי אר"ת בת"כ . ליתא שם בבהק פלוגתא אלא סתמא תני בשר חי המוזר טמא ולא הבהק ולא פליג ר"מ . רק שם ברים הפרק פליג ר"מ על פחות מכעדשה . ומשמע דבבשר חי דוקא וכפי' הא"ר ע"ש : מ"ז ד"ה הרי . ובאמת נקטו הכא בסוף שבוע שני דהא הה"ה לאחר הפטור כו' . במתכ"ת נ"ד דלאחר הפטור היינו דלאחר ב' שבועות עדיין היתה הפריחה קיימת בשלימותה ופטרו הכהן וא"כ חזרו ראשי האברים . ובסוף שבוע שני היינו כשראהו הכהן מצאהו בחזירת רה"א וזה לא נקרא לאחר הפטור כיון דלא פטרו הכהן עדיין. ולגוונא זו כוון ג"כ הת"כ באמרו מתוך הסגר : בא"ד שהרמב"ם מפרש הרי אלו כמות שהיו קודם שיכללנו הצרעת וטמא כו' . במתכ"ת נ"ד יפה כפי' הרמב"ם והוסיף מלת וטמא (והוא לביאור דברי הרמב"ם לפי הבנתו בו וכ"כ בשמו בדבור דלעיל) מה שלא נאמר בו. ובפירוש כתוב שם חזר טמא כמו שהיה קודם שיכללנו הצרעת . הרי דלא שב אלא על חלוקה ראשונה דהיינו שנטהר ע"י הפריחה . אבל על שתי חלוקות האחרות אמר שם יחזור כמו שהיה קודם כלשון משנתינו . ולפ"ז יתפרש הת"כ כמו שפירשוהו הר"ש והרע"ב : מ"ח פטור מן הפריעה ומן הפרימה . בקרא מקדים פרימה לפריעה . בגדיו יהיו פרומים וראשו כו' . וי"ל דלפעולה מזכיר הדבר שהוא במעשה קודם לדבר שאין בו מעשה ולכן בקרא דאיירי בחיובם . הפרימה יש בה מעשה . והפריעה היא בשוא"ת מעשה הגלוח . אבל התנא דאיירי בפיטורן הוויין להפך כמובן . וכן בקרא גופיה מקדים בכזה פריעה לפרימה ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו . את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום . ועי"ל ע"פ שאמרו במדרש בר"ר (פ"א בסופה) דפעם מקדים שמים לארץ ופעם ארץ לשמים לומר ששניהם שוים ועוד חשיב שם הרבה כיוצא בזה . ועי' תשובת ש"א סי' כ"ע : מ"י כיצד מי שהיה מוחלט כו' שאילו הראהו לכהן היה טמא . נ"פ דאדסיים פתח . ואמר כן בסיפא דסיפא בהרת ואין בה כו' קאי לפרושי רישא דרישא . ואזלא קושית התוי"ט :

פרק ט משנה ב ואין פושין לעור הבשר כו' . נ"פ דה"ה דאין מצטרפין . והנה אם אינו ידוע אם שחין אם מכוה דעת הרמב"ם בפ"ה מהט"צ ה"ו דטמא וע"ש בכ"מ . וצריך לחלק בין זה לבא דאיתא בתוספתא פ"ב בהרת כחצי גרים ובה ב' שערות נולדה בהרת כח"ג ובה ב"ש ה"ז להחליט . טעה וא"י אלו שהפכו ואלו שקדמו טהור . הביאה הר"ש לעיל פ"ה מ"ד (וע"ש בתוי"ט) דהכא יודע הוא שעל נגע זה הוא מטמאו . משא"כ שם א"י על איזו שערות יטמאנו :

פרק י משנה א תוי"ט ד"ה קצר . ולא ה"ל להביא מתרחק דהא במכילתין כו' . נ"ד במתכ"ת דהא אדרבה ר"מ סובר שם בכ"ש . אלא דהתם מיירי בשיעור הלבנונית . ובפ' ב"ס מיירי בשיעור אורך השער עצמו וכמש"כ שם הר"ש : מ"ב ד"ה שפער . וזו ראיה כו' עם השער הצהוב הוא טהור . נ"ע דמקרא זה לא מוכח אלא אם אין בו שער צהוב דדינו להסגיר . אז אם היה בו שער שחור פוטרו מן ההסגר . אבל אם היה בו שער צהוב דדינו להחליט המבואר במקרא דלפניו אדרבה משמע דאינו מצילו השער שחור מדלא כתיב ביה התנאי דושער שחור אין בו . ולענ"ד דדין זה דשחור מציל מידי צהוב מוכח מפסוק האחרון שבפרשה ואם בעיניו כו' ושער שחור צמח בו נרפא כו' . דלשיטת הר"ש והרע"ב לקמן במ"ח לא"ק דהם קאי על דאיכא ביה שער צהוב (ע"ש בתוי"ט ד"ה אע"פ ובמש"כ שם בס"ד) ולר' שמעון קאי נמי אפשיון . ולשיטת הרמב"ם שם לכ"ע קאי אתרווייהו . וא"ת ע"כ לא שמעינן דמציל מידי שער צהוב אלא הטומאה . ומנין להמבואר שיציל מן ההסגר אלא המשוייר . ומנין לנומח שיציל . י"ל דילפינן מגז"ש דושער שחור ושער שחור ליתן את האמור בזה לבזה כו' . שוב ראיתי בת"כ פ"ט סי' י"ד (כפי מה שהגיה הק"א . וכן הר"ש בראשית דבריו לביאור הת"כ לקמן במ"ג) אין לי אלא הטומאה בסוף ומנוער בתחלה כו' ת"ל שער שער ריבה : מ"ה כדי שיהא ניכר אם פשה . ק"ל מדא דלטעם זה בחדא תיסגי . שנית דנתק משמע דנעקר השער מעיקרו וכמש"כ הרמב"ם ברפ"ח מהל' ט"צ . וגילוח אינו אלא מלמעלה ועיקרו משתייר וא"כ אפי' גלח כל סביבותיו מ"מ יהא ניכר אם יעקרו מעיקרן וכמו בהסגר ראשון ובשאר נגעים : תוי"ט ד"ה וכן בשער צהוב . ומה שלא החליטו בתחלה על הפשיון כו' דאין מחליטין את המוחלט . זה אינו ענין לכאן דהתם היינו בנגע אחר . וכאן דבאותו נגע עצמו פשיטא דאין מחליטין אותו שנית . וכה"ג השגתי על הרע"ב לעיל פ"ז מ"ג . ואולי גם מהר"ס יכוון לזה ולא נקט לשון המשנה אלא נלאות בעלמא : מ"ו ד"ה נפרץ . וכ"ל לפי שהוא תפרש נפרץ מתחלה כו' . ול"נ דאפי' בסוף שבוע נמי וכר"ע לעיל פ"ו מ"ה לפי' המפרשים : מ"ז שני נתקים זה לפנים מזה . פי' הרע"ב (והוא מהר"ש) כגון כו' מקיף נתק כגרים כו' דהיינו רצועה של נתק ברוחב כעדשה כו' . ק"ל דא"כ שאינו רחב רק כעדשה אין בו כגרים . דשיעור גרים הוא כדי שיכנס בתוך הנגע כגרים כמש"כ הרע"ב ברפ"ו ועי' ברמב"ם פ"א מהל' צרעת ה"א והוא כרוחב ג' עדשים . וממש"כ לעיל פ"ד מ"ו : מ"ח תוי"ט ד"ה אע"פ . ועל הרמב"ם שכתב דאדרבה כו' דשותיה דמר ל"י כו' . ואני אומר דהק"א דק שפיר דפי' דקרא הכי הוא . דקודם אמר והנה פשה טמא הוא . ועתה אומר ואם בעיניו כו' ר"ל דלא פשה . ושער שחור כו' ר"ל או אפי' פשה רק דשער שחור צמח כו' נרפא הנתק טהור הוא . וזה ג"כ דלא כפי' הרמב"ם בביאור ע"ש . ולפירושו דואם בעיניו כו' ר"ל בהפשיון הנזכר שלא הלך לו ודאי יפה דבר הק"א. אבל מ"מ נ"ל ליישב פי' הקרא לשיטת הר"ש והרע"ב בסת"ק . והוא דבקרא דלפניו מבואר דבשער צהוב או בפשיון טמא הוא כמו שהביא התוי"ט לעיל בריש מ"ב בשם הת"כ . והומר עתה ואם בעיניו כו' (ר"ל דלא פשה אף אם היה בו שער צהוב) ושער שחור כו' טהור הוא . ולפי מה שביארתי הקרא לדעת הר"ש והרע"ב . צ"ל דנרפא הנתק שב על חלוקה ראשונה ר"ל על ואם בעיניו עמד דבזה כ"ע מודו דאם נולד לו שער צהוב או פשיון א"כ טמא (כמש"כ הר"ש בביאור התוספתא) וטהור הוא שב על החלוקה השניה דהוא ושער שחור צמח בו ובזה פליגי הני תנאי . ודע דהרע"ב לא בא"ר כ"ל בדברי רשב"י בשם ר"ש אם החליטו בשער צהוב ונשאר וא"ת"כ בא שער צהוב אחר או פשה . ובתוספתא איתא דריב"כ מטהר בזה משום ר"ש . וזה נכלל ג"כ בדברי רשב"י שבמשנתינו דקאמר כל נתק שטהר שעה אחת כו' וכ"כ הר"ש דריב"כ ורשב"י קיימי בחד שיטתא : ד"ה רשב"י בסופו . דרמב"י ל"ל הא דתנן לעיל כו' ולענ"ד י"ל דהתם מיירי שלא פטרו הכהן עדיין : מ"י עד כנגד שער מלמטן . פתוי"ט שנדחק . וצ"ל משום דבדבור בנ"א לתפלה בלמעלה

בלמעלה

באמצע הפדחת יש גידול שער ובצדדין מזה ומזה אין בהן וקמ"ל דאף המה כל שכנגד השער שבאמצע דינו כגבחת ואינו כפור בשר ונכון : תוי"ט ד"ה אינו כא' בסופו · אבל לשטת הר"ש כו' פרושא קמפרש לאכל נשם כו' · תמוה דהרי פירשו על מכה כו' כגון מכה גדולה כו' · אבל פשוט דלשיטתם אכל נשם או שהו ידוע שאין ראוי לגדל שער עוד · אבל מכות אינן שוות לכן הסתם בה דוקא שאינה ראויה דהיינו מכה גדולה :

פרק יא משנה א ד"ה יראו · נ"י כו' דכל עוד שלא ראהו הכהן כו' · ונ"פ דכ"מ בהם ראה הכהן בלא ידע שהיה של נכרי והסגירו איזה ימים קמ"ל דלא עלו מן המנין ויחזור ויראנו · שוב מצאתי כן במל"מ ספי"ד בשם ע"ח : ד"ה דבר בסופו · וכ' עוד כו' נ"ל דיש בו כשיעור כו' · ותימה דהא תני אפי' חוט כו' ובת"כ כל שהוא וכ"ה ברמב"ם בחיבורו וכ"כ הא"ר : מ"ה הכהס בראשון יכבס ויסגיר · אפי' פשה כ"ה ברמב"ם פי"ב ה"א · אך מש"כ התוי"ט בסה"ד בשם הר"ש מכבסו בסוף שבוע שני · לכאורה אינו מובן דנראה דהדין הוא דקורעו ושורפו · ואולי יכוון לשה דכתיב וכבס שנית וטהר והיינו אחר קריעה כדכתיבנא : מי"ב בהרע"ב כולן טהורים · דאת הודאי כו' ואת הספק · לכאורה הא מ"מ כבר טמא משום מוסגר · ונ"ל כיון דמספק אינו יכול לא להסגיר ולא להחליט ע"כ מטהרו · וכמו לעיל פ"ה מ"ד דע"כ צריך הכהן לטהר שניהם · ולבין הר"ש אינו מכוון בכאן שכ' לפי פי' הראשון דמוסגר היינו שכהה בסוף שבוע שני כפירושו לעיל מ"ו וקרע כמשפטו ונתערב ואח"כ נראה נגע באחד מהן דאם הוא במוסגר היה טעון שרפה והשתא דלא ידעינן דיניה כנראה בתחלה · דמשמע דטעון הסגר · וז"א דהא אינו מסגיר ג"כ בספק כדפי' הרע"ב שם ומוכרח הוא מדקתני שם טהור : ד"ה ועשאו מוכין · נ"י לאיזה צורך הטיל התנאי הזה · וראיתי בר"ש שגם הוא כתב כן · אבל נראה דהר"ש דק שפיר לפירושו שהבאתי בסמוך ומיירי הכא שחזר אח"כ הנגע בו · (דומיא דנתערב דמיירי שחזר כדפי' הר"ש שם) דהיה טעון שרפה אם היה שלם · ואם חתכו לגמרי לפחות מגע"ג מילתא דפשיטא היא דחזרה כמאן דליתא כיון דהשתא אינו ראוי ליטמא וכדתניא בתוספתא בלבנו או מכרו לעו"ג · לכן פי' שלא הובדלו לגמרי וחזר במקום השלם שיש בו גע"ג דאותו מקום טעון שרפה אבל מקום המוכין דהם פחות מגע"ג טהור ומותר והוא כת"ק דראב"ש בתוספתא · אבל לפי' הרע"ב תנאי זה אך למותר ול"ד במחכ"ת : תוי"ט ד"ה בגד המוסגר · וכ' מהר"ס וכגון כו' · נראה כוונתו דאם לא היה ניכר הנגע אחר הכביסה אפי' בלא נתערב כיון דא"י אם פשה וישרפנו או עמד ויכבסו ויסגירנו היה טהור כמש"כ לעיל · והתוי"ט שגה בכוונתו :

פרק יב מ"א ד"ה בית פריגון · וה"ה בית כו' או חמש במ"כ תניא כו' · ליתא דבת"כ שנוי כלשון משנתינו · רק בתוספתא שנויה כמו שהביא הפ"מ בפ' ג"פ : בא"ד ואין להקשות דבשלמא התם איתרבי כו' · ולענ"ד דהתם דכתיב מפורש ארבע צריך ריבוי לבעלת ה' אבל הכא דלא כתיב רק קירות קירות הוי אפי' טובא בכלל · ולא שייך כאן לומר תפסת מרובה ל"ת כמש"כ בס"ד בסנהדרין (ע"ו ב') בד"ה אחת · וממילא לדידי אפי' שש קירות ויותר נמי · אבל למהר"ס דוקא חמש ולא יותר ויפול הקושיא מדוע לא תני במתני' דשש טהור : מ"ב ד"ה עד · פי' כה"ד · ומוכח מדבריו דמים לא הוה בכלל אבן · וכ"כ הרמב"ם בחבורו פי"ד ה"ח להדיא ע"ש · ונראה דהוציא זה מרישא דמתני' דלא תני אלא הני דלא הוו בכלל אבנים ועפר דקרא (דעפר דתני היינו גומי) וכ"ת מהכ"מ שם · וצ"ע מדוע לא יהיה בכלל אבן הא כתיב ואבני שיש (ד"ה א' כ"ט) · ואולי משום דיש להן שם לווי · אך מאי דמשמע מהתוי"ט שגם נסרים לא הוו בכלל עצים צ"ע מהא ני' דאדרבה מדלא חשיב להו ברישא משמע דהוו בכלל : מ"ד ד"ה פצים · ושיעור האבנים כו' מתאוי שנים · נ"ל דיליף מדכתיב וחלצו את האבנים דמשמע דלכל אבן צריך שנים וכרבנן דר' יוסי בירושלמי חגיגה הביאוהו התוס' שם (ג') ד"ה חכם ע"ש · וזהו ג"כ ממדת דבר הלמד מסופו : ד"ה וקורות המחילה · ומהר"ס כו' דגרסי' קורות המחלה מלשון ותהי המחלה לשון חלוקה · ונ"ל דאף לגי' המחילה י"פ לשון חלוקה כדאיתא רים ב"ב · ולפי הת"כ שהביא התוי"ט נ"ל דקורות המחילה הוא קיר שעושין בבית לחלקו לשנים כההיא דאיתא בעירובין (ע"ב) בגמרא ובמ"מ · וא"נ להוציא לשון מחילה מפשטיה : מ"ה עסק הוא לפנוי · פי' הרע"ב בתמיה · ואינו מתוור דאיכא למימר משום דשמא יצטרכו אחר ההסגר ולא יוכל להכנס שם להוציאם מפני שיטמאה בביאתו : מ"ו ולא שתים תחת אחת · הן לר"ע לעיל מ"ג דהל' כוותיה ע"כ ר"ל בכאן שתחת אחת מהשתים שבהן הנגע לא יביא ב' ואח"כ ממילא משמע דלא יביא ג' או ד' תחת השתים · ונראה דלכן השמיטו התנה סיומא דת"כ והרבע תחת שלש תחת שתים וכן הרמב"ם השמיטו בכוונה ודלא ככ"מ והתוי"ט : תוי"ט ד"ה שניהם · וכ"ת כו' וכן נמי כתיב אחר חלץ נ"י · ונ"ל דתיבת חלץ הוא שם כמו תחלת דבר ד' בהושע וכן והדבר אין בהם (ירמיה ה) וכמו שאמר ואחרי הקלות · הסוח : מ"ז ד"ה והחוזר · ונראה כו' אלא ה"ה לפסיון ולירוף · כמש"כ לעיל פ"א מ"ג : בא"ד ע"כ ליכא למידרש בפחות כו' שאין חזרה אלא כמחוזר הכל · תימה דא"כ מה זה דקאמר הת"כ יכול כגרים כו' · ואפשר לומר דכגרים נמי מיקרי חזרה משום דבעל אבן אחת לא היה מקודם רק כגרים והגרים הב' היה באבן השני · ויתורא דהנגע ע"כ אתא לרבות גרים שני :

פרק יג מ"ב נותץ את שלו ומניח את של חברו · נ"ל דל"ד של חברו אלא ה"ה אם הבית השני היה ג"כ שלו (וכן הא דר"א נראה בפתין כו' ומניח את ע"ח) וכ"כ מפירש"י בחולין (קל"ח ב') וכ"מ מהא דבית ועליה דלקמן דלא מפליג בין היו של שנים לשל אחד : מ"ב ומליל על המלבנים · פי' הרע"ב כמין לבנים כו' · תימה דהא משמע לעיל פי"ב מ"ב דלבנים אינן בכלל אבניו דכתיב גבי ונתץ ועמש"כ שם וכ"כ הרמב"ם בחבורו פי"ד ה"ח · ואולי קודם שנתלבנו הוו כמו טיט בעלמא ובכלל עפר ע"ש בתוי"ט ד"ה ועפר : מ"ד תוי"ט ד"ה מטמא מתוכו · דלתוס' כו' מספקא להו כו' ולדידיה א"ש עפי סיפא כו' · ועי' לקמן בדבור הסמוך · ונראה שלא ראה מש"כ מהרש"ל שם הגי' שהיה ברש"י לפני התוס' דמתוכו היינו שנכנס כולו דכך אתוליו כו' ע"ש · וסיפא פי' דנכנס דרך ביאה דמיטמא בביאת רובו : ד"ה זה בסופו · וזה של' רש"י רובו נ"ד כו' · הן גם התוס' בשבועות (י"ז ב') ד"ה אפי' · כתבו כ"פ רובו לבדי ואולי שהם מפרשים דראשו או רובו קאמר וכדאשכחן גבי ולד פ"ק דנדה מ"ה דנחשב כנולד ביציאת הראש או הרוב · אולם גזירת הכא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ורובו ג' לוגין מ"מ פירושו תלווייהו דוקא כדפסק הרמב"ם בפ"ט מהל' אה"ט ה"ג והוא מהתוספתא · וכן לענין ביאת מקדש בטומאה אשכחן בזבחים (ל"ב ב') דקרי לכניסת ראשו ביאה במקצת דפריך שם וא"א ביאה במקצת שמה ביאה היכי מעייל ידי' כו' · משמע דאי ל"ש ביאה א"ש אע"ג דתנן לקמן פי"ד מ"ט הכניס ראשו כו' ע"ש בתוי"ט בשם רש"י · ולענין סוכה דשיעורה כדי ראשו ורובו עמ"ש בסוכה (ג') בס"ד : מ"ה ד"ה חזר · וה"נ כו' לא תליא וקילא ומיהה קאמר · תימה דמי ס"ד לפרש כן דלפי' הר"ש (והרע"ב) הכוונה רק לנותנם : מ"ו בהרע"ב דאי קאי מצורע בבית עליה טהורה · מזה אין ראיה כלל דאפי' במת כה"ג טהור · ובמצורע אפי' מחילה גבוה' עשרה מפסקת · ולר"ש לקמן מי"א אינו מטמא אלא עד ד"א · יותר הנ"ל דאם הבית מנוגע עליה טהורה · גם מה שפי' לקמן אבן א' שבבית המנוגע כו' אינו מדוייק והנ"ל שבבית המנוגע עי' בתבי"ס רפט"ו : מ"ז תוי"ט ד"ה טמאה · והלכך גם הר"ב כו' לא קפיד כו' · הן הר"ב דק שפיר לאשמעינן רבותא דאפי' הטהור עובר טמא · והמשנה אשמעינן ג"כ רבותא לאידך גד דאפי' הטהור עומד כל שהטמא עובר טהור : מ"ח ד"ה טהור · מדלא כתיב כו' דמשמע שעדיין כו' · ונ"ל דאם ביאת כולו נ"ל קרא דוכבא כו' דלא גרע מכלים שבבית כדאמרינן בשבועות (י"ז ב') וע"ש בתד"ה אפילו : מי"א ד"ה כדי · ונ"ל דל"פ רבנן · לכאורה תמוה דהלא זה הוא להקל על ד"ת לטהר את הטמא · ואולי דס"ל למדאורייתא אפי' שהה הרבה אינו מטמא דמושבו משמע שלו דוקא ולא של אחרים וכמו דדרשינן משכבו ולא הגזול (ב"ק ס"ז ב') ועי"ש בתד"ה דגזל : מי"ב ד"ה על רוכב ד"א · דבר"פ א"ש כו' · ונ"ל עוד סמך מהא דר"ל במגילה (כ"ז ב') דהמתפלל מרחיק ד"א ומשתין · ואע"ג דלא קאי הכי מ"מ מזינן סברא דד"א של תפלה נמשכין אחריו וגם ר' זכאי אמר שם מימי לא השתנתי מים בתוך ד"א ש"מ : ד"ה כל · ורי"ם כו' לפי שהיא ע"ז כו' · לענ"ד יותר הנ"ל במה שחלוקין בעיקר הלכה טומאתן דבמצורע מחילה מפסקת וא"מ באהל המת והוה דומה לענין דהכא :

פרק יד מ"א ד"ה רביעית · אלא מכאן לטולין כו' וה"נ כו' · נ"ד דהתוס' לא הקשו אלא לר"י דלמד למצ"מ דאינן בטלין זב"ז והא הכא דם במים ה"ל מב"מ אבל לרבנן לק"מ עי' ר"ן נדרים (נ"ב) : ד"ה נטל · יש לדחות דלר"ש אף לכתחלה א"נ כו' · דבריו תמוהים מאד · א) דהא ר"ש גופיה אמר ג"כ הואיל ונשחטה שלא כמצותה ומש"ה מתירה בהנאה דה"ל שחוטה שא"צ · ב) הלא הרמב"ם פסק בפי"א ה"ו דלא כר"ש · ונ"ל דהרמב"ם מפרש שלא באזוב כו' היינו שגם אח"כ לא נמצא וכ"ת לשונו שכ' ואין שם אזוב כו' : מ"ב העביר תער על כל בשרו · לא עמדתי כאן ע"ד הא"ר שכ' מקום כנוס שער ונראה · דמלבד שיקשה עליו קושיות התוי"ט שעל הרע"ב · הוא ג"כ סותר את עצמו למש"כ לקמיה במ"ד "גזיר שער ראשו · מצורע ולוים כל בשרם · הנה כולל יחד מצורע ולוים · ולגבי לוים כתיב והעבירו תער על כל בשרם בלי שום פרט ומיעוט : בהרע"ב מטמא כשרץ · אדם ובגדים · נ"ד במחכ"ת דזה הלשון משמעו בכ"מ דהאדם מטמא בגדים וז"א כדאיתא ברים כלים · והכי הל"ל אדם וכלים כלישנא דמתניתין שם · ובפי' דפרה מ"ג כתב לענין מדרס אדם וכלים · ואזיל בתר איפכא : מ"ה תוי"ט ד"ה יקח · דלא כשני שעירים כו' · דברי תימה הן דהא גם התם אם עד שלא הגריל מת יקח זוג לשני · ואחר הגרלה ה"ט דיקח זוג משום דא"א אלא בהגרלה · ולרב שם דהל' כוותיה שני שבזוג ראשון יקרב וא"כ שוים דינייהו דהכא ודהתם · ועוד דנמצאת טרפה דמשמע מעיקרא (עי' ר"ש) א"כ לא נקבעו מעולם ופשיטא דא"ת זא"ז · אלא דכי איצטריך דרשה דת"כ הוא משום דבקדושין (נ"ז) משמע דלר"י דס"ל כוותיה הא נמצאת טרפה היינו לפירש"י שנטרפה בשחיטתה · ולפי' התוס' היינו אפי' נקבו הדקין דס"ל שאחר הלקיחה נפשו · וכיון דהלקיחה היתה בכשרות הוקבעו יחד (גם לדידן דקיי"ל שחיטה שא"ר שמה שחיטה הוקבעו ג"כ בשחיטה) · ובצפרים גלי לן קרא דבעינן נדמן כמש"כ התוי"ט לקמן בדבור הסמוך :

סליק מסכת נגעים · בעזרת אל דעים

מסכת פרה

פרק א מ"א וחכ"א עגלה בת שתים · פי' הרע"ב וכש"כ בת שנתה כו' דכתיב עגלת בקר · ק"ל מאי דאתי למעוטי בת שנתה וכמו עגל בן בקר (בר"ה י') דהוה דוקא בן שתים כפירש"י ותוס' שם · ודומיא דפרה בת שלש דקאמרי דלמעוטי פחות קאתי : תוי"ט ד"ה ופרה · הא בת שתים לא קא ילדה כדאיתא כו' · ק"ל דאדרבה דמהא דבכורות מוכח דמיעברה בתוך שתים · דהא משמע דאם יתירה על ג"ש אפי' יום א' וילדה הוי ספק (וכ"כ מפירש"י בפ"ז כ"ד ב') דילמא כבר ילדה בבית העובד כוכבים אחר ג' חדשים משנכנסה לשנת ג' · דהא ט' חדשים עד תשלום שנת ג' ע"כ היו ימי העבור דהנולד עתה בבית ישראל · דבנדה (כ"ד ב') מיבעיא ליה לרבא אם בהמה גסה יולדת לז' וא"כ ע"כ היתה מעוברת כבר ו' חדשים האחרונים משנת הב' · וי"ל דהספק הוא שמא נתעברה בתחלת הג' והפילה לאחר ג"ח ועי' בסוגיא דבכורות ובתוס' שם · אבל מ"מ מדיון אינו מיושב הוכחתו של הר"ש משם · ועמש"כ בפ"ז שם בס"ד : מ"ג ר"ש קורהו פלגס כו' · פי' א"ר · ואנכי תמה חדא דלפירושו דלר"ש פסול להקרבה לא אתיא אליביה סיומא דהקריבו מביא עליו נסכי איל · שנית דלפ"ד אתיא דריו"ח בחולין (כ"ג) כב"ע וכר פדא כר"ש וה"ל להש"ס למימר כתנאי · (ועוד לפי הכל דקבעי למימר (שם) אליבא דב"פ דבבריא נמי מתנה הוה דלא כחד מהני תנאי) שלישית דלא אשכחן דליפלגו אמוראי בשתם בפלוגתא דתנאי הנזכרת במשנה מפורש וצ"ע : מ"ד חטאות הציבור כו' · עי' א"ר מה שהביא בשם הת"כ · וכבר הביאו גם רש"י ביומא (ס"ה ב') · ומה שהעלה הכל"ג בצ"ע ממנחות · עי' כ"מ ומל"מ בפ"א מהל' מעה"ק הי"ד · ותמ"כ הא"ר דהא דאמר בהת"כ יהיה לרבות שעירי רגלים · הוא משום דיהיה בגימטריא שלשים במספר שעירי הרגלים ודר"ח · קשה דכולם הם ל"ב לבד שעיר המשתלח כדחשיב להו בתוספתא ריש שבועות · והוא עם שעיר הפנימי דיוה"כ ושעיר הבא בגלל הלחם בעצרת (ועי' תוס' ר"ה ח' ב' ד"ה שהחדש) :

פרק ב מ"א וחכמים מכשירין · פי' הרע"ב מפני שהבהמה נעשית עקרה כו' · בפרה לא נצרך לטעם זה · אלא משום דדמיה יקרים וחיים להפסד מרובה כשיפסילנה כדאיתא בע"ז (כ"ג רע"ב) · וכ"מ לדינא דלכאורה הלכה כריו"ח שם (כ"ד ב') · דאמר גבול יש לה כו' וא"כ מבת ג' ולמעלה דאינה נעקרת היה אסור לקנות מהם לטעם הרע"ב · ולטעם דדמיה יקרים מותר · ואולי דאנן לא ס"ל כריו"ח בזה דאיהו ע"כ לשיטתיה דעובר לאו ירך אמו הוא כמש"כ התוס' שם · ורבא אמר שם לעיל ולד הנרבעת אסורה ועי' ב"ק (מ"ז) תד"ה מ"ע · ועי"כ ס"ל דאפי' מבת ג"ש ולמעלה מיעקרא או דמיכחשא בביאתא : תוי"ט ד"ה ר"א · דכתיב כי משחתם בהם כו' · במחכ"ת ל"ד דתיפוק ליה דחטאת קרייה רחמנא ואפי' ר"א נ"פ לקמן אלא באתנן ומחיר משום דרשה דבית ד' · והגמרא נ"ב לדרשת כי משחתם אלא לר"ש דמכשיר אף ביוצא דופן : בא"ד והא דלא תנו חכמים לעיל משום דסיתן הי' להם כו' · לכאורה נ"ל לזה אלא מטעם דאמרי' בע"ז (כ"ג) דמשום ניחא פורתא לא מפסיד טובא · וטעם זה מהני גם לאשמא דאו"ד מש"כ לטעם הא"ר : מ"ב היתה בה יבלת וחתכה ר"י פוסל · לא נתברר לי טעמא דר"י · אם משום תמימה ליפלוג גם בריאה דלא יגוד ויש לחלק קצת · ועי' בכורות (ל"ט) · אבל קשה דא"כ ליפלוג גם בשאר קרבנות : תוי"ט ד"ה והכנסת · והודיענו שענין תמימה שלימות האודם · מה יעשה לתמים הנאמר בשאר קרבנות ועוד דמנ"ל למדרש תמימה באדמומית מדכבר אמור אשר אין בה מום דילמא אתי לפסול הכנסת וכדומה · וי"ל קצת משום דהוה כלל ופרט : מ"ג בהרע"ב דילפינן עול של מעגלה מה עול האמור בעגלה כו' · והוא מפי' הרמב"ם וכ"כ בחבורו · וק"ל דהא אמרינן בסוטה (מ"ו) דאי מגז"ש לא הוה פסול אלא א"כ משכה ואנן פסלינן בה בהנחה בעלמא ומסקינן שם דילפינן מגופה דפרה ועמש"כ שם בס"ד : מ"ד תוי"ט ד"ה רי"א · ומכלל דלרבנן אפי' בלא ידעו פסולה · וזהו ג"כ מדברי הר"ש · אבל לענ"ד אין משם ראיה דשלא לדעת דאר"י ר"ל שלא לרצונו אף שידע וכזה פירושו בב"מ · וכה"ג כ' התוס' בב"מ (ס"ד נ"ז) : מ"ה ד"ה אפילו · ולאו דוקא כו' · ואלא מיהת הרבה מאד לא ס"ל כו' · וזה דוחק גדול דא"כ לא ידענו עד כמה מכשיר · ונ"ל דהכא נ"ד לאמר דוכתי דירלה לומר אפי' טובא · דא"כ הל"ל אפילו ד' וס' אפילו נ"ל · אלא ע"כ דוקא קאמר ס' ולא יותר · והא דקאמר ד' לרבותא דימעוט הוא דקאמר :

פרק ג מ"ב ומביאין שוורים · וכ' הרע"ב שכריסן רחבה כו' · ועא"ר · ונ"ל שכריסן רחבה דקאמר הרע"ב אינו לתנאי · אלא לנתינת טעם מדוע דוקא שורים · ויותר מבואר כן בלשון הרמב"ם בפי' ובחבורו : מ"ג באו לשער הבית וירדו · נ"ל פירושו דירדו והלכו להם לבתיהם דתו לא היו צריכין להם כי הקדוש והזאה לא היו על ידיהם כדעת התוס' שהביא התוי"ט בד"ה ומגדלות · ומה שהקשה עליהם מדתנן והוא נוטל ומקדש · נ"י התחלה לקושיא ו' דאדרבה מדלא תנן הם נוטלים ומקדשים משמע דלא שב עליהם (וכ"ת להדיא בהרע"ב דלר"י היה נוטל איש אחר שכ' לפיכך כו' שאיש טהור יהיה נוטל את הא"פ) · וכן בדברי ת"ק תנן ונוטל ומקדש · גם מש"כ עוד ות"ק לא פליג כו' מגומגם דלפי פירושו גם ת"ק אומר דהתינוק היה נוטל ומקדש וכמבואר בהר"ש והרע"ב לשיטתם : מ"ו תוי"ט ד"ה ופרה · דא"כ נטמאו לא איכפת לן כו' · מש"כ התוי"ט שזה סותר למש"כ בדבור הקודם דחיישינן לטומאת כהן כו' · שגה בתרתי · חדא דהכא ל"ק רק לאותן שאין עוסקין בה כי אם להביאה להר המשחה · שנית הא ל"ק רק דלא איכפת לן בטומאתן · אבל מ"מ תנא דמתניתין ס"ל דמפני מעלה בעלמא עשו להם תקנה שלא יטמאו : מ"ט וקבל בשמאלו ר"א בימינו כו' ומזה בימינו · פי' בהרע"ב ותוי"ט · ולכאורה הנ"ל דלת"ק דכפ"ב דזבחים מ"א דדרים באצבעו דשב ג"כ אולקא דלפני' ה"ל ידכוש הכא · ומש"כ הרע"ב שכיון כו' א"כ דהזאתה תוכיח · ות"ק דהכא הוא ר"ש דהתם בר פלוגתיה דר"י · ות"ק דשם הוא ר"י דהכא בר פלוגתיה דר"ש ונכון הוא · אלא דלפ"ז סתרי אהדדי פסקן של הרמב"ם והרע"ב : תוי"ט ד"ה בכל · ממין שא"מ טומאה · ונ"ל ראיה מלקמן מי"א דרי"ש אומר במקלות של אבן כו' ופליג את"ק דאמר במקלות אף דגם הם א"מ טומאה כשאר פשוטי כ"ע · פי' פע"ו א"כ פע"ו דכלים מ"ב · אלא דק"ל דהא תפן ומחללת דהם אין נמי מתטמאין בכל הטומאות כדאיתא ספ"ק דסוכה · וי"ל דהיינו מדרבנן וכ"ת בתוס' דשבת (פ"ד) ד"ה תפן · ולפ"ז י"ל דלא גזרו אלא על המקבלין אבל על פשוטיהן לא גזרו דאף בכלי עץ אינן מטמאין אלא מדרבנן · ומעתה לא נצרך לדברי התוס' בספ"ק דסוכה בד"ה תנן התם ובד"ה מסככין בבודיא ע"ש ונכון בעז"ה : ד"ה על כל הזיה טבילה · אבל קשה א"כ מנלן כו' · והרמב"ם כתב בפי' (הביאו התוי"ט) לאומרו וטבל והזה על כל הזאה טבילה · כאן בפרה לא נאמר וטבל אלא ולקח · ולכאורה ה"כ דמ"ס הוא ונ"ל ולקח · אבל ז"א דולקח היינו קבלה כפירושו בכ"מ וכנ"ל · ונ"ל דכוונתו דילפינן מפר כה"מ דדרים כן בת"כ שם בלשון זה · וכמו דילפינן מיניה לחטאות החיצונות וכדאמר בזבחים (נ"ג ב') על דין זה מסייע לר"א דאמר שיריים שבאצבע פסולין ומשמע דכללא כייל בכל מקום וכדפסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח' ע"ש · או דיליף לה ממתן דמצורע דדרים גם כן בתורת כהנים כזה · ולכאורה קשה מדוע בהזאת טמא מת דמשמע דכשר אפי' כמה הזאות בטבילה אחת לקמן פי"ב מ"ב (ועי' מש"כ שם) והלא שם ג"כ כתיב וטבל והזה · ואולי משום דכתיב והזה על האהל ועל כל הכלים כו' משמע דבטבילה אחת מזה על כולם · ודע דבפר כה"מ אחר דדרים בת"כ מן וטבל והזה כנ"ל מביא עוד דרשה מן הדם שבענין והוא ג"כ למעוטי שיריים שבאצבע כדמפרש רבא בזבחים שם · וקשה דתרתי ל"ל · והק"א לא הרגיש בזה · (והגר"א ז"ל בביאור התומש לא הזכיר דרשה זו דמן הדם) · וכן בפ' מצורע גבי הזאת השמן אחר דדרים מן וטבל והזה כנ"ל מביא עוד של מן השמן דרשה זו דטבל על כל הזיה טבילה · ושם הרגיש הק"א וכ' על דרשה דטבל והזה דסמיך על הא דדרים אח"כ מן דמן השמן ע"ש · וכן נ"ל ע"כ גם בהא דפר כה"מ · ומתורץ הא דהקשיתי מהזאת טמא מת · אך מפי' הרמב"ם שהבאתי נ"מ כן : מ"י ד"ה נקטה · והן דברי הא"ר בתוספתא · ע"ש דמשמע דזהו סהמה · ודברי הא"ר אינו אלא במה דהוסיף אשליך כו' : ד"ה שלם . וגם רגילים לפאוד שם רבים כו' · עפי ה"ל להביא מש"כ הרע"ב שם מהגמרא דהג' צריכין לצרף עמהן עוד שנים לפרסומי מילתא : בסה"ד ומ"מ ז"ש שיכנס לבד לא איתפרש מנ"ל · פשוט דמדאצריכו לדבר עמו כדי שלא יתן לתוך פיו (וכן שם במשנה איתא אין התורם נכנס כו' ויאמרו כו') מוכח שלא היו נכנסין עמו דאל"כ היו משמרין אותו בראייה והן הן פדיו : מי"א ד"ה הפגם · אבל פגם שנכתש בפ"ע כו' פסול כדתניא בתוספתא · וכ"כ הא"ר · ועי' בלשון התוס' דמשמע דאינו פסול אלא אם נתנו בלא כתישה אבל אם היה כותשו אפי' בפ"ע אפשר דכשר : ד"ה ואחד · ולכאורה כו' אלא בקידוש דפרה כו' ורש"י בפי' התומש כו' · לפלא שלא הזכיר ג"כ פי' הרמב"ם כפי הנוסח שלפנינו שכ' וזה שבכר התמהה לפרות אחרות : בא"ד דלפי שעה היו נוקמין משל הר המשחה (כ"נ דנ"ל) ונותנין שם בחיל כו' · קשה דהא בר"פ תנן מכל חטאות שהיו שם והיינו ע"כ מאותו שהיה נתון בחיל למשמרת וכדפי' שם הרע"ב ורש"י עצמו ביומא שם : ד"ה ואחד היה בסופו · אבל הלוים היו ג"כ שומרים באלו הג' מקומות כו' ונמצא שהיה כ"ד כו' · עמש"כ עליו במדות שם מ"א :

פרק ד מ"א ד"ה ושלא · משום דריו"ח מכה דגמרא קפי · ונ"ל עוד משום דרבי"י תלמידו הוה כדמוכח בפסחים (כ"ח ב') ובב"מ (מ"ח ב') ואין הלכה כתלמיד במקום הרב : בא"ד ובגמרא אדר"י א"ה נ"ל דמקדש כו' · ע"ש דלא אדר"י אלא אדרבי"י פריך אם נאמר דיניאה מועלת בקידוש : בא"ד היה כל ז' הימים בכלי אבנים · וכ"ה לשון התוס' בסוכה (נ"ז סע"א) ומה שכל מעשיה בכ"א היינו בז' הימים שמפרישין כו' ולשכת בית אבן כו' · וא"כ לא קשה כלל דתחילת יוה"כ היה ביום שריפת הפרה שכבר נשלמו ז' ימי הפרישה · ומה שמוזה נדמותה למקלות כו' · נ"ל דכן לכה"פ א"מ טומאה כמש"כ לעיל שם במ"ט : מ"ב ד"ה חוץ · כנגד הפתח כו' אל נוכח פני א"מ · ק"ל דגבי הגשה דמנחה דכתיב נמי אל פני המזבח (דהיינו מקום הכבש כדפירש"י במנחות י"ט ב') ואפ"ה כשמגישה לקרן מע"ד דיו לת"ק שם · ולר"א שם סמוך לקרן בדרום כדאיתא שם בתד"ה למערבה וכ"מ בסוטה י"ד ב' וע"ש בפירש"י אלמא דלכל הצד שהפתח שם נקרא פני · ועי' מנחות (ר"ד כ"ח) ובפירש"י שם דמוכח דבאמת דגם בפרה כשרה אפי' שלא כנגד הפתח · ולדעת הרמב"ם בפ"ד מה"פ ה"ו אף שלא כנגד ההיכל כשרה וע"ש בכ"מ · ולדעת הראב"ד שם דאינה כשרה אלא כנגד הפתח · י"ל הא דהגשה משום דאמרינן בזבחים (ס"ב ב') ב' כבשים קטנים יוצאין מן הכבש שבהן פונין ליסוד כו' · ולדעת התוס' (שם ס"ד) ד"ה יותר היה

היה עוד כבש קטן גם לסובב במערב ולכן נקרא גם שם פני ונכון בעז"ס: ד"ה ומזו · אבל הכהן השורף אותה אם הוסיף פסלה כו'. אבל מה יענה לפי' הרמב"ם והא"ר דמשביעית שמינית היינו דבטבילה שביעית הזה ב' הזאות ז' וח'. ולדידהו צ"ל דמיירי שהוא לא עסק בה עוד מכאן ולהבא ולכן אינו פוסל במלאכתו כמש"כ הכ"מ בפ"ז מהל' פרה ה"ד בשם התוספתא. וכה"ג לקמן פ"ז מ"י וי"א לפי' הרע"ב: מ"ג ד"ה כא"ת. אע"פ שלפירושו כו' שמטינן מגבות דר"פ. ולי י"ל דהכא אשמעינן אפי' חשב להזות למחר דמחשבה חמורה היא בפנים לפגל לחייב עליה כרת (משא"כ שאר מחשבות דאינו אלא לפסול) אפ"ה כשר בפרה: מ"ד נמצא חומרה קולה. כלשון הזה הוא ג"כ בסנהדרין פ' הנחנקין מ"ב: בהרע"ב ד"ה ומעשיה ביום. בתוספתא מפרש חוץ כו'. כל אלו המה אחר שתעשה אפר והמשנה אומרת עד שתעשה אפר וא"כ מהו הלשון חוץ דמייתי עלה. והנה המשנה השמיטה כאן טומאת בגדים ובראיתה זיוגתה לפסול מלאכה. משום דגם באסיפת אפרה כתיב כבוס בגדים וכן בנושא מי חטאת טעון כיבוס בגדים. וק"ק דחשיב כאן מעשיה ביום. והרי גם הזאה וטבילת אזוב אינו אלא ביום כדאיתא בסוף מכלתין: תוי"ט ד"ה ופוסלים. אם פוסלים בתחילתה לא תפסול בשריפתה כו'. ביומא (מב) לענין היסח הדעת עביד צריכותא דלא ילפי מהדדי. אבל התם אליבא דרב והספרי הוא כשמואל דלעיל דריש ושחט אותה לפניו שיהא אחר שוחט כו' עיין בסוגיא דיומא ותבין. אמנם לפ"ז יקשה פסקי רמב"ם אהדדי:

פרק ה משנה ג ד"ה קרויה. מ"מ יש לדקדק כו' והאיך כתב כו' הראויין כו' דמגלים כו'. אין זה דקדוק על כלום דלענין טומאה מה לי ראויין מ"ל שאינן ראויין: ד"ה בין. רואין המים הבלועין בה שמתקדשים ג"כ. זהו לפי הגי' שהביא לעיל דגרסי' בריתא במים שהן ראויין לקדש. ועי' לקמן בס"פ ובמש"כ שם. אבל הר"ש כתב בפרק דלקמן מ"ג דהטעם דמים שבספוג אינן מקודשים מפני שלא נכנס הקידוש לתוכן. וא"כ כש"כ המים הבלועים בכלי. אכן הרמב"ם שם כ' הטעם משום דאין מקדשין אלא בכלי כדלקמן מ"ס אך מ"מ קשה דא"כ אפי' נטמאה נמי יטהרו המים הבלועים ע"י השקה עי' פ"א דטהרות מ"ש בדבריו ד"ה מקל ובסוף מקואות ויל"פ דזהו כוונת ר' יהושע דאם מקדש בתחלה מטעם שגם הבלוע מתקדש אף בסוף כו' מטעם השקה. ואם אינו כו' דבלוע לא הוי השקה אף כו' דגם הקידוש לא תיהני להבלוע ואולי טעמא דת"ק דאין השקה מועלת למי חטאת אף קודם שנתקדשו משום מעלה כמו דלא מהני לקודש אחר הקדשן עי' פסחים (לד ב). וע"ע פ"ו דמקואות מ"ו: מ"ד ד"ה הכל. ולנ"מ איפכא איש כו' טהור ואפי' קטן כו'. במחכ"ת נ"ד שהעתיק פרש"י פה על פירוש הרע"ב והוא מגמרא דיומא דדרשינן והניח מי שיש בו דעת כו' וא"כ איך אפשר לרבויי קטן מטהור. אבל רש"י לעצמו דהביא שם דרשא דספרי (כמש"כ שם בס"ד) איש ולא קטן טהור להכשיר את האשה שפיר קאמר דנימא איפכא: מ"ה לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ. לכאורה הכל"פ דאפי' בלא נשברו אלא שמוטה הכלי על הצד (וכגון כלי שצרה למעלה ולמטה ובאמצעיתה רחבה כמו חבית וקדירה שלנו) ומפני שאין דרך תשמישן כך פי' בכפ"ד דכלים פלוגתת ר"י ורבנן וכעין בעיות דיומא (ר"ד מח) עמש"כ שם. אלא הא דאין נותנים לידים לא בדפנות הכלים דבמס' ידים קשה לפרש כן. והרע"ב פי' שם משום דשברי כלים הם: בהרע"ב ד"ה שאין מצילין. פי' כה"ד. ונ"ד לפרש כאן ככל הצורך דהכוונה פה להציל על אוכלין ומשקין שבתוכן מחמת דכשה דתוכו ולא תוך תוכו. ובמס' ידים פרשה יפה: מ"ט עתוי"ט. ולפע"ד נל"פ ב' אבנים כו' ועשאן שוקת היינו בגוונא דסוף המשנה דסליק מינה. והוא דעשה שוקת בזו ובזו והדופן הרביעי שבזו ושבזו נמוך מהשאר ושם הקיפן יחד עד שהמים צפין מזל"ז דרך עליהם. וכן שתי עריבות תפרש כה"ג. וכן השוקת (בה' הידיעה) ר"ל השוקת הנזכרת במשנה דלעיל דהיינו ב' שקתות באבן אחת אשר המים צפין מזל"ז. שנחלקה פי' בדופן המפסיק ביניהם. המים שביניהם ר"ל כל המים שבחללי הכלים אשר למעלה מהדפנות הנמוכות. וקראן ביניהם מפני דאחיזתן שלא ישפכו לחוץ הוא על ידי שתיהן וזהו שאמרו בתוספתא דאין אגודים בכלי ור"ל שאגודן ואחיזתן אינו ע"י כלי א' כי אם גם ע"י סיועת חברתה (רק לשונה שהמים שנסדק לא א"ש לפירושי ואולי דט"ס הוא) ולאפוקי המים אשר מתחת המחיצות הנמוכות שהם מוחזקות בכל שוקת ושוקת לבד בלי עזרת חברתה. אך מ"מ גם המה פסולים שהרי מתערבים יחד עי' לעיל מ"ב. וי"ל שזהו כוונת ר' יוסי בתוספתא שאמר שתיהן אינן מקודשות ור"ל דגם הן אינן כשרות כדאמרן. ואין אנחנו צריכין לדחוק כמש"כ הר"ש. וגם לא נומר דפליג כמש"כ הא"ר: והרע"ב שפי' טעם דריפא דלא נכנס בהן הקידוש לא מחוור דא"כ בסיד או בגפסים נמי:

פרק ו משנה א לתוך ידו כשר. נראה פירושו לפי שרוב שימושו של אדם בידו הימנית ולכן לאחר שספק בימינו האפר מן השפופרת לתוך כלי אחר כשיעור שצריך נתן את השפופרת לשמאלו בכדי לקדש בימין. ופי' הרע"ב שכפה ידו עליה ונראה שהוציא זה מפי' הרמב"ם. אינו במשמע לשון המשנה. ובחבורו פ"ח ה"ח השמיט זה: מ"ג יזלף עד שהוא מגיע לספוג. משמע קצת כשראה הספוג שוב לא יזלף אף המים שסביבותיו דחיישינן שמא יצאו עמהם גם אותן שבספוג ולשון הר"ב בזה מגומגם: תוי"ט ד"ה יזלף. הכא בתילוי הוא וכדמוכח מתניתין דרפ"ט. תמוה דאדרבה דשם פי' הרע"ב דצלוחית היא שנותנין לתוכה מים המקודשים. וא"כ כאן דנקט וליתנם בצלוחית משמע דכבר נתקדשו בשוקת וכן רש"י שם כתב בהדיא דהקידוש היה בשוקת והספוג היה שם בשעת הקידוש: מ"ה בהרע"ב והא דקתני כו'. נראה דאזיל בשיטתיה דרש"י חולין (ע ב) בד"ה אם יכולים לאסור לערות מכלי אל כלי קודם קידוש, אבל כבר הקשו עליו הר"ש בפ"ט לקמן מ"ז והרא"ש בר"פ דלקמן מכמה מקומות דמשמע דמותר וכן הרע"ב בעצמו סתם כן בר"פ דלקמן ושם במ"ח:

פרק ז משנה א תוי"ט ד"ה ונמלך. וגם דברי הראב"ד אינו כו'. ע"ש בהשגת הראב"ד שלפניה ושלאחריה ותראה שעיין יפה על הרמב"ם פה על מה שהשמיט הא דונמלך כו'. דלשיטתו דטעם הפסולין דמשנתנו אינו רק משום היסח הדעת לכן בלא נמלך אף הראשונים כשרים. ובנמלך היינו טעמא דפסולים דנראה שהיו עליו תילוי האחרונים לתפא והס"ד מן הראשונים ע"ש ותבין: מ"ב ד"ה שהמלאכה. וכ' הראב"ד כו'. במחכ"ת נ"ד שהראב"ד לא הוצרך לחלוק זה אלא לשיטתו דהפסולים כולם אינם אלא משום הסה"ד. אבל להרמב"ם ושיטתו דטעמם משום מלאכה להכי אין פוסל בקידוש לאחר כיון שהוא לא מלאן וגם המים אינן שלו לא קרינן ביה המלאכה פוסלת במים עי' ברמב"ם שם ה"ד ובכ"מ שם ותבין: מ"ה ד"ה באשל. ול"י מאי קאמר כו'. ול"נ שהר"ש מפרש דתסולה הוא לשון משקל והמליצה מתפרשת יפה עפ"י מה שאמרו חז"ל בר"ה (כג) ומחליף על חד תרין בכספא. והאשל הוא ג"כ כעין סמוך של מאזני משקל: מ"ו בהרע"ב ד"ה לדרכו. לעקם או להרחיב א"ד. חד הוא שילך בדרך אחר ולא בדרך הישר לביתו. ב' היינו אפי' שילך בדרך הישר רק שיטה לצדו למקום בעל התבל. ואינו כשר אלא אם פגעו בדרך הילוכו כמש"כ הרמב"ם בפי' ובחבורו פ"ז ה"ח:

פרק ח מ"ב תוי"ט ד"ה לא בסופו. וא"כ היינו כפי' הראב"ד. פשוט דלהראב"ד החשש הוא שמא יפלו המים קודם קידוש וכיון דנפסלו בהסה"ד ה"ל כשאר משקין (עי' בתוי"ט לקמן בדבור הסמוך). ולהר"ש החשש שמא יפלו לאחר קידוש והם מטמאים כלים. והיה קשה לו דאפי' אדם יטמאו לזה סיים דנפסלו בהסה"ד ותנן כו' ועוד דאפי' לא נפסלו כו': ד"ה נטמא. היינו מ"ס. תמוה דפשוט דכוונתו לבבא דקיפא במשנה זו גופה: מ"ח רי"א הים הגדול כמקוה כו'. ופשוט דר"ל כאוקיינוס וכדפירש הרע"ב בפ"ט דברכות מ"ב וכ"כ התי"ט בשי' כל"ח. וק"ק דהרי במקומות הרבה נקראו גם שאר ימים בשם ימים וא"כ ע"כ גם הם נכללו במאמר ולמקוה המים קרא ימים:

פרק ט משנה א בהרע"ב ד"ה מים כ"ש. שאינן כשרים להזאה. אפי' מים חיים פוסלין. עי' לעיל פ"ה מ"ו. ואולי כוונתו לאפוקי מים שנתקדשו: מ"ב נפלו לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיהן. נל"פ דנשתנו מראיהן קאי אשקצים ורמשים הנזכרים דומיא דנתבקעו ודלא כהרמב"ם והרע"ב דקאי אמים דמאן דכר שמייהו. ועי' בכ"מ פ"ט מהל' פרה הי"א שהיה לפניו הגי' ברמב"ם שם גבי תפוחים ולא נשתנה מראיה וכתב שט"ס הוא וצריך להגיה ול"כ מראיהן וקאי אמים. ואני אומר דגי' זו עיקרית וחזר בו הרמב"ם מפירושו מטעמא דאמרן: מ"ה תוי"ט ד"ה בשרה טמא. אבל אדם וכלים לא כו'. סותר למש"כ בדבור הקודם בשם הרמב"ם והוא מהספרי. ולעד"נ דע"כ לא דקדק הש"ס בפסחים שם מדקתני בשרה טמא מכלל דטומאה חמורה לא מטמאו אלא למאי דדחי דר"י נמי מודה בטומאה קלה. אבל למאי דר"א שם דר"י מטהר לגמרי (וכן לרבנ"י שם) י"ל דלת"ק אפי' טומאה חמורה נמי מטמאו וקים בשרה משום רבותא דר"י דמטהר אפי' הבשר. אבל העיקר נ"ל כיון דאשכחן בתוספתא וספרי דהזקנים טהרו (ואפי' ר"ע עצמו שהיה מטמא מתחלה משמע שחזר בו) כמו שהביא התוי"ט לקמן. קשה לומר דיסתום לבי במתני' נגדן. אלא נ"ל דע"כ לא טהרו אלא מטומאה חמורה אבל טומאה קלה לטמא הבשר לא שמענו (ומה דאיתא בספרי שטהרו את בשרה נראה דט"ס הוא שכן בתוספתא ליתא). ובזה (ר"ל בטומאת בשר) פליגי כאן ת"ק ור"י. וראוי לפ"ז לפסוק כת"ק. והרמב"ם שפסק כר"י י"ל שהוא מפרש דטעמא דת"ק הוא שסובר דמשקין מטמאין אוכלים מה"ת. אבל לדידן דקי"ל דאינו אלא מדרבנן לא גזרו כאן במילתא דלא שכיחא. וזהו ג"כ טעמא דר"י ורבנ"י דחזר לגמרי כר"ת פי' בסוגיא דפסחים שם ותבין: מ"ז בהרע"ב ד"ה רא"א. וא"א דליכא פורתא מאפר חטאת תמוה דאטו צריך שיפול מהאפר על המוזה דהמים נתקדשו ומטהרים בפ"ע אפי' אלתי תערובות מאפר עי' לעיל פ"ו מ"ג והטפי בתוכה אע"פ שפיו צר כ"ש כו'. אלא דטעמא דרבנן דסברי הזאה צריכה שיעור וחיישי דאפר מקלה ימעט השיעור. ור"א ס"ל דא"צ שיעור וזהו כוונת הר"ש והרע"ב הוסיף וגרע במחכ"ת: מ"ח בהרע"ב. ונסי כו' טמא לכל מילי כו'. היינו היכא דנוגע או נושא שלא לצורך ועמש"כ בס"פ דלקמן:

פרק י משנה א כל הראוי ליטמא טמא מת כו' כר"א אינו מדף כו'. הנה פלוגתייהו הוא לענין הסיט כמש"כ המפרשים וכדמבואר בתוספתא. ולכאורה מכאן ראיה גדולה לדעת הרמב"ם (הובאה בתוי"ט בפי"א דאהלות מ"ה) דאב ה"ט כחלל אינו לענין שיטמא במשא כמת עצמו. (וכן עוד ראיה מלקמן פי"ב מ"ה לגי' ופי' הא"ר ע"ש) ולשיטת הסוברים דדוקא בכלי מתכות אמרי' חרב ה"ה כחלל י"ל דמיירי בשאר כלים ובגדים ולכן דקדקה המשנה לומר ליטמא טמא מת ובאה לאפוקי כלי מתכות שהם ראויים להעשות כמת ממש (והא דאי' בתוספתא פלוגתא במפתח י"ל דהוא בשל עץ ודוחק) אבל מה יענה הרע"ב שהוא בשיטת הסוברים דה"ה שאר כלים ובגדים (בפ"א דאהלות מ"ב) וס"ל ג"כ דהרי הם כמת עצמו לטמא אפי' באהל (שם פי"א מ"ח) וכש"כ במשא ולע"ק: מ"ב וברגלו טהור. כ' הכ"מ בפי"ג מהל' פרה ה"י אטהורים דוקא קאי אבל טמאים אפי' נגע בהן ברגליו נטמא כו'. וכ"מ מהר"ש פ"א מ"ב ע"ש. ותמיהני דהרי משנה ערוכה בפרק דלעיל מ"ח נטמאו כו' ואת הטהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו ופסקה הרמב"ם בפט"ו ה"ג וע"ש בכ"מ. ועמש"כ לקמן בסמוך: תוי"ט ד"ה שנגע. היינו כשנגע בידו דוקא, חילוק זה לא מצינו אלא באוכלין ומשקין כאן ולקמן במ"ד בתנור מפני שאין מטמאין אדם לעולם. אבל כלי שטף משמע דאף ברגלו טמא ומכאן אין ראיה די"ל דמיירי שנשמר על טהרת חטאת. או כפי' הא"ר דמשנה זו מפרשת למדף האמור במ"א: מ"ה בהרע"ב. והעבירו ע"פ התנור כו'. שינה לשון המשנה המדוייק דתני על גבי התנור דכ"ח מטמא אחרים. אפי' מגבו כמבואר בכ"ד: ד"ה ר"ע בסופו. ונטמאה. גם כאן נ"ד דהכי הל"ל והוא כמו שמונח במקום טמא: מ"ו שניהן בשני ניירות שניהן טהורין. פי' הרע"ב ואע"פ שהאדם טמא משום נושא מי חטאת כו'. תמוה כיון דהוא אינו נטמא בשל תרומה ה"ל טהור לחטאת ואין מי חטאת מטמאין אותו כמש"כ בפרק דלקמן מ"ג וכמו שהביא התוי"ט הד"א שניא. וכמו כן תמוה מה שכתב לקמן דאע"פ שהוא טמא משום נושא מ"ח מ"ת/כו' ומצאתי בתו"ח שעמד עליו בזה: ועמש"כ בחדושי להרמב"ם בפי"ד מהל' פרה ה"י. ומדברי הרמב"ם פט"ו ה"ב נראה שדעתו דמ"ח כשרים מטמאים את הטהור לחטאת אם נגע בהן שלא לצורך אבל אם נפסלו אז לא מטמאין הטהור להן אפי' נגע בהן שלא לצורך. והא"ר בס"פ דלעיל החזיק בשיטה ראשונה. וק"ל מהא דתניא בתוספתא פי"א ה"י רג"א אומרים לו למזה פרוש מאחיך שמא תטמא א"ל והלא מחליקין כו' כ"ה הגי' בתוספתא שנדפסה עם הז"ז והביאה הר"ש לקמן פי"ב מ"ד וכן התוי"ט שם. אלמא אע"ג דטהור הוא לחטאת (שהרי היה מזה) מיטמא מהם. ולכאורה קשה לשיטה זו דא"כ היכי משכחת לה מאי דקאמר קרא והנוגע במי הנדה יטמא. דאם הוא טהור אינה מטמאתו. והוא הוא טמא מאי אהני ליה המ"ח בלא"ה טמא הוא. וא"ל דמיירי שטבל ולא הוחזק לחטאת (עי' ספ"ב דחגיגה) דהא זה לא הוי אלא מעלה דרבנן (עי' רמב"ם פי"ג מפרה ה"ב). והיסח הדעת הוי ג"כ מדרבנן. וע"כ צ"ל דהקרא מיירי באותן שא"ר להזאה כגון אשה טומטום ואנדרוגינוס לרבנן. וקטן לר"י או ערל למ"ד דפסול להזיה עתוי"ט לקמן פי"ב מ"י או בע"מ למה שכתוב שם בשם תוס' ר"פ: בהרע"ב ונייר דבשל חטאת אינו חוצץ דאין מוגין כו'. לא מחוור כלל דכיון דנייר אינו מקבל טומאה ה"ל לחוץ. ועבא"ר ביאור נכון בזה: שם ר"י לטעמי' דאמר בתוספתא כו'. תימה מה לו לתוס' הלא גם במתניתין בר"פ איתא דרי"א מדף: ד"ה ועל קדש. דלא נגע במי חטאת כו'. נ"ד במחכ"ת דאפילו נגע במ"ח עלמן א"מ את הלגין דקדש דנוגע במ"ח א"מ בגדים וכלים כדאיתא בריש כלים:

פרק יא משנה א החטאת אינה גלולה בל"פ. פי' בהרע"ב והוא מהספרי הביאוהו הרמב"ם והר"ש. וא"כ לר"א בפ' דלעיל מ"ג ה"ל להגלל. אבל לכאורה לפי מאי דאיתא בחגיגה (כה) דאפי' קדש א"כ בל"פ א"כ כש"כ חטאת וע"ש בע"א: תוי"ט ד"ה ומים. ומסתבר שהר"ב מפרש המוכשר המתוקן. בר"ש איתא להדיא פי' המוכשר מתוקן להזות בו: מ"ג והאוכלה חייב מיתה. פי' המפרשים. ולכאורה כיון דהטהור לחטאת אין מ"ח מטמאין אותו כלל אף אם נגע שלא לצורך כדפי' הרע"ב בסוף המשנה וכמש"כ בפרק דלעיל מ"ו (ודלא כמש"כ כאן התוי"ט בשם הכ"מ בשם הרי"ק). לא שייך כלל חיוב מיתה. דמש"ש הא"ר דכיון דנטמא האדם מהדבילה של תרומה כו' ז"א אלא מעלה בעלמא. ואולי זהו כוונתו במש"כ במיתה לאו דוקא דהא תרומה כו' ע"ש. ולפמש"כ לעיל על הרמב"ם פי"ד מה"פ ה"י י"ל דהכא מיירי באשה טומטום ואנדרוגינוס: שם הטהור לחטאת שהכניס כו' נטמא. נ"פ דגם המים חזרו ונטמאו ממנו דכיון שהוא נטמא אפי' לתרומה כש"כ למ"ח ועי' בכ"מ: תוי"ט ד"ה והאוכלה הב'. הוא דוחק גדול דא"ה היכי שתיק כו' מלאמרמי ממתניתין כו'. הן לתירוץ הב' דשם דבעלמא סבר שמואל אין אתע"א. וכן לתירוצא הא דידי' כו' ליכא למירמא דעובא אשכחן סתמי דמתניתין בכריתות ויבמות דאתע"א בכולל ופלוגתא דתנאי היא בכ"מ ודבריו אין להם מקום אלא לתירוצא קמא דשם דש"ס דמיעוט כמחנה ומתו בו. ומש"כ ואין דרך הרב שיאמר דבר בשם התלמיד. הן שם בגמרא קרי ליה בפירוש רבי' ועי' בפרש"י שנראה להדיא דהגי' הוא ר' אליעזר ביו"ד וא"כ אין מקום לטעות שהוא ר"א תלמידיה דשמואל. והנה מכותלי כתבו ניכר שנעלם ממנו אגב שיטפי' דבר זה ופרש"י דשם. ומש"כ בשם הכ"מ בשם הרי"ק אנכי תמה מאד דמ"מ הדבלה נטמאה מן המ"ח שהם אה"ט לטמא אף אדם וכלים כדאיתא בריש כלים וכש"כ אוכלין ומשקין. ועי' לעיל פ"ט מ"ה ובחדושי הרמב"ם הארכתי בזה ע"ש: מ"ד ד"ה תטמא הב'. והכי קתם לן כו' פ"ב דנדה. במחכ"ת נ"ד דהכא ס"ל לר"מ דלקדש הוי שני כמש"כ הרע"ב והר"ש וכמבואר בגמרא רפ"ב דמעילה. ובנדה קתם כא"ש דלקדש הוי ראשון כדאיתא בגמרא שם וכ"כ התוי"ט שם בשם התוס': מ"ה כל הטעון ביאת מים מד"ס כו' ופוסל אה"ת. הן אם נטמא באה"ט שמדבריהם כגון עובדי כוכבים שטמאום כזבים לכ"ד או דם תבוסה שהוא אבי אה"ט וכן הפורש מן הערלה שהביא הר"ש והתוי"ט פשוט שמטמאין אה"ת. ותמיהה על הר"ש ותוי"ט שלא העירו מזה: מ"ו תוי"ט ד"ה ושל טהרה. ה"ל בפחות מכביצה. תמוה דהרי מקבל טומאה לדעת רוב המפרשים (עי' תוי"ט רפ"ד מהל' ט"א) וא"כ מאי איריא משום הפסד תרומה תיפוק ליה דהאזוב טמא לחטאת ואף של חולין נמי. אלא ע"כ מיירי שמרוהו על טהרת חטאת וא"כ כביצה נמי ועי' א"ר: מ"ח ד"ה אע"פ. אבל קשה כו' עד סופו. דבריו תמוהים דפשוט דטעם פסול דהכא הוא דהואיל דמוכשר וראוי לקבל טומאה ה"ל לחטאת כאילו הוא טמא אם לא שמרוהו על טהרת חטאת וכמש"כ בס"ד בשם הרמב"ם. ולעיל במ"ו מיירי שמרוהו כדינו. והא דפרק דלקמן מ"ו היינו נמי אע"פ שאין ידוע לנו שום טומאה בו אלא שלא שמרוהו כדינו כמש"כ בעצמו שם בשם הרמב"ם. גם י"ל דאמרו שם טמא ר"ל מוכשר כמש"כ בעצמו בפ"א דמכשירין מ"ג בשם הרמב"ם ותדע דהכא הטעם מפני חשש טומאה דאל"כ הרי לעולם מתכשר בהטבלו במי חטאת להזות:

פרק יב משנה ב ספק על שניהם הזה כו'. משמע דבטבילה אחת יוכל להזות על כמה כלים ומבואר יותר בסוף המשנה ובפי' הרע"ב בד"ה רי"א ובהרמב"ם בחבורו פ"י ה"א. ועמש"כ לעיל פ"ג מ"א בס"ד: תוי"ט ד"ה מחט. קיצר בדבריו. ואולי כוונתו דה"א דוקא אם מחבו מילה עליו הוא דפסולה משום דכבר נעשה מצותן שעברו את הראשון ושוב אין דינן כמ"ח כדלקמן מ"ד (והרע"ב נ"ד במש"כ בזה הטעם דאין זו הזאה מן האזוב דכאן בלא"ה פסול מטעמא דאמרן) אבל מחרם דלאו בר הזיה הוא א"כ לא עשו המ"ח עדיין מצותם קמ"ל דאפ"ה פסולה מטעם שלא באה מן האזוב כדפי' הרע"ב בריפא. ועמש"כ בס"ד בסנהדרין (ע"ז ב) תמיה על מפרשי משנה זו ועל הרע"ב בפרט: ד"ה הזייתו כשרה. דמיונו להא דזרק לגזור כו' לא מחוור כמובן. ועי' סוטה (ס"ד לא) דיליף מכאן לברכת כהנים דלצדדין כלפניו. ונידון דהתם פשיטא דאינו ענין להא דלגזור כלל. ועל פירושו בהא דסנהדרין עמש"כ שם בס"ד: מ"ג המים המנטפין כו'. לפי' הרמב"ם והר"ב אחריו משמע דאם טבל ע"ד להזות על הטמא אע"פ שלא הזה עדיין. המים המנטפים מן האזוב מו לא מטמאי וכ"כ להדיא בחבורו פט"ו ה"א וצ"ע ועי' בהראב"ד פ"י ה"א: מ"ד מחליקין היו כו' ודורסין ולא נמנעין. מכאן נראה לכאורה קצת סתירה למש"כ בשו"ע או"ח סי' תרס"ד ס"א דאין לפשוט על הושענא שבלולב: מ"ה רי"א רואין אותם כאילו הן על אזוב של נחשת. פי' הרע"ב בזה מגומגם ועי' בפי' הרא"ש: [מ"ח לגין של חטאת שנטמא אחוריו נטמא תוכו. לשון הרע"ב דשאר טהרות (ולשון הרא"ש דבכל שאר מילי) לא נטמא תוכו. נ"ד דגם לקודש אין אחורים ותוך כדאיתא בחגיגה רפ"ג ובכלים פכ"ה מ"ט]: מ"ט תוי"ט ד"ה להזיה. ובמתניתין דלעיל קתני לטהרה כו'. ול"כ דלטהרה פי' דאם בא לטבלם צריך לפרקם משום חציצה. והכא לטבילה א"צ להתירם רק לענין הזאה אינן חבור דאם הזה ע"ז לא הזה ע"ז. אך בשבת (מח ב) ובתוס' שם לא משמע כן: תור"ע אות י"א. מה שהטעמים בכוונת קושיית התוס' בשבת דל"ל למיפרך מברייתא כו' אינו מוכרח די"ל דכיוונו להקשות מדוע הקשו ממשנה דעוקצין ולא ממשנה שלפנינו המוקדמת. אמנם בר"ש מבואר להדיא כדבריו: מ"י תוי"ט ד"ה הכל. פי' כה"ד. הנה הוכחתו מהא דיבמות דמקשה מקידוש אהזיה דש"מ דלענין ערל אין לחלק ביניהם. היא מוכרחת ואין להשיב עליה. ולכן תמיהני על הא"ר שמחלק ביניהם ולע"ג. ומש"כ התוי"ט דהא בהדיא תני לה חוץ מתינוק שא"ב דעת כו'. וע"ע מש"כ לקמן בד"ה ותינוק. ובד"ה האשה. לע"ד פשטא דמתניתין משמע דותינוק כו' לא קאי אדלפניו אחוץ כו'. אלא אדאחריו וה"ק ותינוק כו' האשה מסעדתו וכמו שמפרש לקמן לגי' מהר"ס. והוא דהוכיח לקמן מהא דהזאה צריכה כוונה ולכן תינוק שאין בו דעת פסול. אין זה הוכחה דהא כתבו התוס' ביבמות (קד ב) ובגיטין (יב ב) דבגדול עומד ע"ג מהני לענין כוונה. ולכן אמרה המשנה האשה מסעדתו והוא משום כוונה: בתור"ע אות י"ט הביא בשם התוס' דזבחים דבע"מ פסול להזאה. ונפלאתי ע"ז דלא מצינו שום עבודה שזר כשר לה ובע"מ יהא פסול חוץ מבמה (ואולי י"ל דהזאה כיון דבחוץ היא לבמה מדמינן לה) וברפ"ב דזבחים תנא דברי"ש ק"ו ומה בע"מ שאוכל אם עבד חלל זר שאינו אוכל א"ד שאם עבד חלל. ואם איתא לידחי מה לבע"מ שכן פסול בהזאה (ולפמש"כ לדמות הזאה לבמה אין מזה קושיא דהתם באמת קאמר מה להלה"ש שכן לא הותרו בבמה) וכוונת התוס' שהביא נ"ל דהיינו בשאר עבודות הפרה שצריכות כהן ואין זר כשר להן דוק שם: מי"א תוי"ט ד"ה וכולן. דכיון שא"כ אלא שתים כו' נ"ש שפיר למיתני וכולן. יכוון למש"כ התוס' בכתובות (ח) בסד"ה שהכל (ועמש"כ בהגהותי לב"ר פע"ה אות ה' במ"ת). אבל כאן יתכן דהתנא רוצה לכלול אף טבילת עצמו דהיינו אם טבל את האזוב והזה וטבל א"ע מטעלה עה"ש בשביעי כשר:

סליק מסכת פרה. בעזרת פודה עמו מכל צרה:

מסכת טהרות

פרק א משנה א תוי"ט ד"ה י"ג. והיינו לר"מ. ל"ד במחכ"ת דלר"מ ג"כ אינן אלא י"ב דלדידיה אמ"ה א"נ בה וכתב"כ בעצמו בד"ה והאוכל לקמן : מ"ב בהרע"ב וסני י"ג כו'. ולפד"כ לחשוב מחיטה ותליקה בתרתי שהרי ר' יוסי מחלק ביניהן. אולם לריכה מחשבה אינה מן המנין דזאת לא חשיבותא גבה. אדרבה אם לא היתה לריכה מחשבה אז ה"ל לחשוב : תוי"ט ד"ה הכנפים. עתמ"כ בשבת (מע) בס"ד : ד"ה מיטמאות. ול"נ דהכא מיירי בשתוס. הגם דפתח יג"ד בנבלת ט' היינו משום דזובן בס בנבלה וכה"ג משני רבא בשבת (ס). וכן לקמן פ"ד מ"ו אלו ספיקות שטהרו חכמים וחשיב בהן ספק נזירות וס' בטרות דלא שייכא בס ליטנא דטהרה. ולפמש"כ בברכות (ד) אין ראיה מזה· ותדע דהא חשיב והאוכל אמה"מ ממנה ובה אינו מטמא אמה"מ כמבואר ברמב"ם פ"ג מהל' אה"ט הס"ו. ועכ"ז נ"ל דמאי דלא קחשיב פסול גויה (וכמו שהעלה התוי"ט זה בל"ע לעיל במ"א בד"ה ומטמאה) הוא משום דאין בזה שום חידוש דדבר זה נוהג בכל האוכלין. ובסוף טמא אילטריך לאשמעינן לאפוקי מטעותא דבעל מ"נ אשר הבאתיו בשבת (יד) ע"ש. אח"ז ראיתי בתוי"ח שגם הוא נגע קלת בזה. אך מש"כ עוד דמיירי בפחות מכזית שאין קופו לטמא טומאה חמורה ולכן לריך הכשר שרץ ומים. נעלם ממנו גמרא דכריתות (כא) ע"ש : מ"ג ד"ה ואין חייבין. וטומאת בית הבליעה דהכא כו'. ל"ד לקרותה בשם זה פי' לעיל מ"א בדבריו ד"ה בביה"ב ובתוס' שבת (יד) ד"ה זמנין : ד"ה אבל. דאפי' על ספיקו שורפין כדתנן כו'. וכ"כ שם ד"ה אבל. ותימה דמאין לקח זה דנ"פ דדינה כשאר אוכלין טמאין דספיקן טהור כמבואר שם : מ"ו כשתי ביצים אוכל ראשון כו' חלקן זה ראשון וזה ראשון נשלשה כו' הרי אלו שני. פי' לשון הר"ש והרע"ב דמשמע מלשונם דס"ל דאין בילה. וא"כ קשה מ"ש חלקן לשנים דאזלינן לחומרא מספק ואמרינן על כאו"א דלמא יש בו כביצה מן הראשון לשלשה נמי ניחוש על כ"א דלמא יש בו כביצה מן הראשון כיון דאין בילה. וי"ל דבריאה הוי ס"ס לחומרא דלמא נבללו יפה ואפי' את"ל שלא נבללו שמא בכאן חלק הגדול מן הראשון ובספק הוי ס"ס לקולא כמובן. וכה"ג כתבו התוס' בבכורות (יח ב) בד"ה אפשר לצמצם בשם הר"ש מיינבלא ע"ש. ול"ק מהא דלקמן פ"ו מ"ד. משום דהכא אינו אלא טומאה דרבנן דאוכל אינו מטמא אוכל מדאורייתא כדאיתא בפסחים (יח) ועי' תוס' (שם ע) בד"ה ואת"ל : מ"ט עי' בהרע"ב בפי' אחר. וע"כ איירי שאינן נוגעים אהדדי וכ"כ הר"ש להדיא. וא"כ מאי קמבעיא להו לבני ר"ח במנחות (כים כד) אם דוקא בנגע. ולא איפשיט להו מתניתין דהכא דאפי' לא נגעי :

פרק ב משנה א היתה סבו"י מנפרת כו' והקדרה טהורה. משמע להדיא דאילו היתה מגע טמא מת אף הקדרה טמאה דכיון דהירק נטמא מחמת ספק דאורייתא חזר ומטמא את הקדרה (ע"י המשקין שעמו) אף דנגדה הוא ספק דרבנן. דחשבינן לירק כאלו הוא טמא ודאי מחמת דבו הוא ספק דאורייתא. ומזה תסיה סתירה לכאורה לכמה דינים אשר המציאו האחרונים בדין ס' דאורייתא ואח"כ נתגלגל לס' דרבנן עי' בשעה"מ פ"י מהל' מקואות בכלל ו' שם קבץ כעמיר גורנה סברת הפוסקים בזה. ולכאורה יקשה גם על פסק הרי"ף שהביא שם גבי שעורים שלא נתבקעו שנמצאו בתבשיל דהשעורים אסירי והתבשיל מותר. והיה נ"ל לומר דע"כ לא התיר התבשיל אלא היכא דהשעורים נאבדו ולא בא לשאול רק על התבשיל. וכאן נמי אם נשפך הירק ולא היה בא לשאול רק על הקדרה היה טהורה. ובזה יש ליישב תמיהת המל"מ על הר"ש (הביאו השעה"מ שם בסוף כלל ה' בד"ה עוד ראיתי). דאיך יתכן שהאדם יהיה טמא והטהרות תהיינה טהורות. די"ל דכוונת הר"ש הוא דהאדם כבר טיהר א"ע ולא בא לישאל אלא על הטהרות. ולכאורה יש סתירה ממשנה זו גם לפי' הא"ר לקמן בפ"ד סוף מ"י ע"ש. ויש לחלק דהתם העיסה גופה אינה מטמאה לכלי רק המים. אבל הכא הירק גופי' (והיינו עם המים שבו) מטמא את הקדרה וכיון דהוא טמא ממילא גם היא טמאה. שוב התבוננתי דאין ממשנה זו שום קושיא על פסק הרי"ף הנ"ל משום דספק טומאה ברה"י טמא ודאי עי' ריש נדה ובתוס' שם ד"ה והלל. לכן הקדרה טמאה דהרי היא כמו שנגעה בטומאה ודאית. אבל באיסורא כההיא דהרי"ף אף דהשעורים אסירי מחמת ספק דאורייתא מ"מ אין איסורן אלא ספק ולכן לגבי התבשיל הוא ספק דרבנן ומותר ונכון בס"ד : תוי"ט ד"ה חזר בסופו. ויראה דה"ה נמי לפרושי כו' דקאי אבילה והוא נגוב. תימה דכיון דאינו אלא שליש' מאי אהני אם חזר הלא בלא זה ג"כ מיירי שמקלת העלה בקדרה עם המשקין כדפי' הרע"ב. וכן מש"כ לקמן בדבור הסמוך בראשו דע"כ אינו מטמא כו' כשחזר כו' או בכבילה ואפי' נגוב. ג"כ תמוה דבזה אפי' לא חזר הכל טמא כדאיתא במשנה משום דמיירי שמקלתה בתוך הקדרה עם המשקין. אח"ז ראיתי בתוי"ע שהעיר קלת בזה : ד"ה היתה. אבל להרמב"ם שיטה אחרת כו'. אבל בעניותי לא יכולתי לעמוד על פירושו : מ"ב תוי"ט ד"ה רא"א. וכ' התוס' כו' דהא שני עושה משקה תחלה. לענין משקין דתרומה דקיימינן בהו ל"י לזה דהא בלא"ה שני עושה שלישי בתרומה. אלא שהתוס' כתבו כן משום מעשר ע"ש. והתוי"ט קלר בדבריהם : ד"ה ר"א. אלא מלינו כו' ואוכל עד דאכיל כח"פ ור"א טומאה מסיטורין ל"ג כו'. נ"ל דאזלי לשיטתייהו בנזיר ספ"ז ולקמן פ"ח מ"ז ופ"ג דידים מ"ב אם דנין מד"ס ועי"ש בידים בפי' הא"ר : ד"ה ולא שני. ואיפשיטא להו גמרא כו'. הרב ל"ד כלל בדבריהם. כמה אומרים דלא נודע טעם גזירה זו הייט משום דאפי' אי עדי משקין דתרומה לתוך פיו לא יפסלו דאין שלישי עושה רביעי בתרומה ע"ש בתוס' ובמהרש"א וא"כ במאי מעלה ארוכה לקושיא זו סוף סוף יקשה מ"ט עבוד רבנן מעלה באכילה : מ"ג בהרע"ב ד"ה והשלישי. ה"ק ואם כו' כגון שנטמא ממ"ת. לכאורה נראה דגם המליעתא ע"כ מיירי בשנטמא ממ"ת. דחולין גרידא הרי שהרתן טמאה היא אצל תרומה ואף השני חייבין שמא ראשון הוא ומטמא : מ"ח ד"ה הרי אלו כתרומה. ופליגי אמתניתין כו'. וה"ה על מ"ז דקתני השלישי שבתרומה כו' ופוסל לאוכלי קדש. וכן על מ"ד השלישי פוסל דלראב"ז אין ג' מ"ת פוסל לאוכלי קדש ואפי' נעשו על טה"ק דאין רביעי נעשה בקדש אלא ע"י ג' של קדש בעצם עי' בסוגיא דחולין (לה א וב) ובר"ש כאן ותראה שכן הוא. זולת תרומה שלא שמרה על טה"ק אפשר דמודה דעשתה טמאה אצל הקדש ולא אפי' שמוי מטמא :

פרק ג משנה ב תוי"ט ד"ה רש"ם. והל"ל היין ג"כ כו'. ולי י"ל דהרמב"ם לא העתיק רק כאשר תלא במשנה בדברי ר"מ וחכמים. וכמו שהם לא הזכירו יין ושמכו שנלמד מק"ו דשמן ודבש כן עשה גם הוא אחריהם : בפנים ונוש של זיתים כו' כביצה מכוון טהור. עי' בר"ש שמבואר בדבריו דלת"ד משקין מיבלע בליעי אף שנטמאו המשקין יחד עם האוכל מ"מ דינייהו כמו האוכל ואם נגע בראשון אינן אלא שניים (ודע דמה דפסיקא לי' להר"ש דאם נגע בשרץ דהוו המשקין ראשונים. מטמאין את הטהר כדין משקין ראשונים שהם מטמאין כלים. יש לי לדון בזה. דכיון שלא נחתא להן טומאה אלא מכח האוכל דינייהו כמו אוכלים ראשונים דא"מ כלים וכעין סברתו בהא דלא נעשים ראשונים כשנגע בראשון וכן יש לכוון לשון הרע"ב לקמן פ"י מ"ה). וק"ל מסוף זבים דהשיב האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני והשותה משקין טמאים. וכ' התוס' בשבת (יג ב) משום דבמשקין לא שייך בהו ראשון ושני דלעולם הוו תחלה. ולדברי הר"ש הא מ"ל גם בהו שני. וי"ל משום דאין פוסלין את הגויה אלא ברביעית (מעילה פ"ד מ"ס. ובפ"י דמקואות מ"ז) וא"כ מקבלין טומאת משקין מעלמן דרביעית היא בילה ומחלה ונעשים ראשונים. וגם כשדרכן ביותר מכבילה ג"כ נעשו ראשונים. ואע"ג דת"ל כשדרכן בכבילה כבילה מכוונת (בזה אפשר ג"כ שמקבלות טומאת משקין מעלמן אם יש במשקין כבילה. מ"מ מ"ל כשדרכן פחות מכבילה) ושתאן בשתי כוסות בכדי אכילת פרס (עי' כריתות יג) הא מילתא דלא שכיחא כלל. וממש"כ בס"ד בשבת שם : מ"ה אם מטומות מכוסות. פי' הרע"ב כגוף כ"מ התוקף נ"פ. והוא מהר"ש. ול"ד במחכ"ת הגב שיטפייהו. דהן ב' דינין מחולקין עי' ספי"ג דנגעים. וה"ל לפרש כגון בור ודות דאהל המת דסגי להו בכסוי בעלמא. או בכ"ח בבית המנוגע דג"כ מליל בכסוי לבד אליבא דר' יוסי שם דהל' כוותיה : שם מחט שנמלאת מלודה כו'. עי' בפי' הרע"ב והוא מהרמב"ם. ולכאורה קשה מהא דתנן בפי"ח דכלים מ"ג הפושט כלים כו' משברי כלים כו' טמאים ועי"ש בפי' הרע"ב. ול"ל דכאן מיירי דהמחט הי' ידוע שהיה טהור ונמלא שבור ע"ג שרץ לא חיישינן שמא כשהי' שלם נפל עליו ונטמא אלא אמרינן דנפל עליו כמו שהוא עתה שבור ולא נטמא מעולם. ועי' נדה (ד) בפרש"י פי' אחר במתניתין : מ"ו תוי"ט ד"ה וכל הספק. ולפמש"כ במ"ח בשם התוס' לר"מ א"ל דאלטריך לובשר כו'. במחכ"ת בשר בבשר איחלף ליה דכוונת התוס' על והבשר דאשר יגע בכ"ט. וכוונת הגמרא על והבשר דכל טהור יאכל בשר : מ"ז שאני אומר אחר לקטן ונתן לו. ק"ל דהלא אפי' אם אחר נתנו לו הרי האחר נטמא בקבר ונעשה אה"ט (והתוס' בקדושין (פ) שהעתיקו מהתוספתא אדם טהור נתנן לו תמוה ועי"ש במהרש"א ובמש"כ שם בס"ד) וטמא לתינוק בנגעו בו. ואף שהוא ספק אם נגע בו בהושיטו לו. הוה ספק שיש בו דעת לישאל דהיינו האחר ועי' נדה (יח ב) מד"ה רוב. ואולי כיון דלא ידעינן לי' להאחר הוה כאין דעת לישאל. וגדולה מזו כ' התוי"ט לקמן בפ"ד מ"ד בשם הכ"מ : מ"ח תוי"ט ד"ה אם יש. ואיתא נו התם כו' אבל במשקין אדומים כו' לא העתיק בשלימות דמשקין שם דדוקא בעכורים אבל לצולים דלמא בלעתינהו עיסה ולא ידיע. והרמב"ם במבואר נמשקה אין חלוק כלל בין אדומים ללבנים אלא בין לצולים לעכורים וכמו שבאר הכ"מ :

פרק ד משנה א בהרע"ב דאורחייהו דאינשי לזרוק ככר. בברכות (נ ב) איתא דאין זורקין את הפת ופי' התוס' דאפי' לא מימאס וכ"פ המ"א בר"ס קע"א : מ"ו תוי"ט ד"ה ועל משקין. וה"ת למיתני ועל תגמן ועל הסימן כו'. נ"ל דהר"ב ל"ד דלטעם הרע"ב (והוא מהרמב"ם) במה שתולין על תגמן לא ברה"ר הוא משום דא"א שלא ידבק כו' א"כ בהסימן אף בלא טהור ברה"ר ולפי"ז שפיר שייך התנא להסים. והר"ש לשיטתיה דלא נחים לטעם זה עי' בדבריו : [מ"ז ספק משקין ליטמא טמא. בגליון הרא"ש (הביאו התוי"ט) הקשה אמאי לא חשיב לה לעיל גבי ו' ספיקות שורפין אה"ת. ולי נק"מ דכיון דטומאת משקין ליטמא מה"ת א"כ הויין ככל שאר ספק טומאה ברה"י דשורפין ולא חשיב להו משום דהוי שריפתן מה"ת. וגם תירוצו שהוא בכלל ס' הרוקין תמוה דמה ענין זה לזה] :

מ"ח ד"ה ספק. וטעמא דמדאורייתא אין טמא אלא ודאי. תמוה דהרי ספק טומאה לפה דטהור היינו אפי' ברה"י וס"ע ברה"י מדאורייתא טמא עי' תוס' ריש נדה ד"ה מעל"ע וד"ה והלל. ואולי כוונתו כמש"כ הרמב"ם בפט"ז מהל' אה"ט ע"ש : מי"א ספק ידים כו'. לכאורה היינו ספק ד"ס דחשיב לקמן דידים הוו מ"ת דבר כמו אבל אוכלין טמאין ואינך. ודוחק לומר מפני דידים שלמה גזר עליהן מתחלה לקדשים לא יוכללו בכלל ד"ס. ונ"ל משום דבידים אשכחן טומאה מדרבנן ע"י אה"ט כגון הכניסן לבית המנוגע או שנגעו במי שמטמא בגדים שג"כ דינו כאה"ט במקלת עי' רפ"ג דידים ובזה ג"כ ספיקן טהור. ובספק דד"ס מסיים לקמן אבל דבר שהוא אה"ט כו' ספיקו טמא : בהרע"ב ד"ה ולימהר ועהרן. ספק נטהרו כראוי כו'. ונראה דה"ה ספק אם נפל כלל וכה"ג הוא מהא דפ"ב דמקואות מ"ב לת"ק שם. והרע"ב הריך ואזיל אדאיתא במשנה בספ"ב דידים וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהל' ברכות הס"ו. והכ"מ נדחק שם למלוא מקורו. ובעיני נראה שהוליאו מהא דמקואות. שוב ראיתי להמל"מ בפ"ד מהל' בכורות שהאריך בזה ע"ש : ד"ה אבל. ומיהו אה"ט מד"ס שהוא עלמו מספק כגון בה"פ כו' הוא מלשון הרמב"ם אבל הר"ש והרא"ש תפסו ג"כ בה"פ. ונראה משום דהמשנה לא אמרה דשורפין רק ספיקו טמא ואיכא לפרושי דטמא מספק ולאפוקי מהני דחשיב דספיקן טהור לגמרי ודלא כתו"ח שהעלן במ"ש. ודע דהא דאיתא כאן בא"ר בשם גזירת ג' לוגין מים שאובין משום דהיו אומרים לא כו' אלא אלו ואלו מטהרין. תיבת ואלו טעות המעתיק כי כן אמר אביי אבל רבא הא פריך עליו מאי ל"ת ע"ש : [תוי"ט ד"ה אבל. וכגון הא דנבלת עוף טמא כו'. תימה איזה אה"ט איתא שם גבה] :

מי"ב תוי"ט ד"ה בין טהורה. והיא בע"מ כו' ל"ד דאפי' בתמים הדין כן עי' פ"ב דבכורות :

פרק ה משנה ב נגעתי בזה ואי"י אם הוא טמא כו'. נ"ל דר"ל דלא היה לפניו אלא אחד ונגע בו ואי"י אם הוא נב או לפרדע. וקמ"ל בזה דאפי' בדלא איקבע טומאה (עי' כריתות רפ"ד) ר"ע מטמא. ואולי דדוקא בטומאת ערב מחמיר ר"ע בזה אבל בטומאת ז' מודה דטהור דכיון דאינו אלא חומרא בעלמא כמש"כ הר"ש לא מחמיר כולי האי לטמאותו ז' ולטעון הזייה ולכן במ"א דאיירי בט"ז לא נקיט פלוגתייהו רק בדאיקבע טומאה. ובבא השניה דהכא נקיט לרבותא דרבנן דאפי' בדאיקבע טומאה וטומאת ערב מטהרי ונכון בעז"ה. אבל אח"ז ראיתי במל"מ פי"ע מהל' אה"ט ה"א בד"ה ומ"ש רבינו. שנ"ל דאף ר"ע לא מחמיר אלא בדהוחזק טומאה ע"ש. וע"כ יפרש דנגעתי בזה כו' שב ג"כ אר"פ השרץ ולפרדע כו'. והחילוק דבין הבבות הוא דרישונה איירי דיודע באיזה מהן נגע אבל אי"י אם היה נב או לפרדע. ובבא השני' הייט שאי"י באיזה מהן נגע. אבל תימה לפרש כן דפשיטא דהיא היא. וכ"כ בעלמו בפ"י מהל' מקואות ה"ו בד"ה גרסינן בתוספתא על הדין הא' דשם : מ"ד טבל נגע בשני כו'. לגי' הרמב"ם במשנה דלעיל. גם בכאן היה לריך לגרום טבל וטהר כו' וכן לקמן נ"ל אם לא טהר בינתיים. והרמב"ם בפי"ע מהל' אה"ט ה"א העתיק לשון המשנה שלפנינו : מ"ז וחכמים מטמאין כו'. וכתב הרע"ב (והוא מהתוספתא) דאם ראוהו חי מבערב כו' מודים חכמים כו'. ונ"ל דהעיקר תלוי אם ראוהו חי באותו מקום עלמו. ומבערב דנקיט היינו דמסתמא אז היה ככר על אותו מקום. והטעם הוא דבאמת חזקה דמעיקרא עדיפא מדהשתא. (עי' בנדה ב ב תד"ה דאיכא ובחולין יו"ד ב ד"ה ודלמא) רק היכי דלא ראוהו חי באותו מקום אז אמרו חכמים חזקה דהשתא עדיפא דהיא באותו מקום עלמו. ודמעיקרא הוי ממקום למקום. ועי' במ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ו. ולכן נ"ל דמה שפסק המחבר שם בסעי' י"ב בגרעין שנמלא במי מליגת תרנגולת אחר שנמלגה דהתרנגולת אסורה דאם בדקו המים קודם מליגה באותו מקום ולא הי' שם הגרעין תרנגולת מותרת דמוקמינן להמים אחזקה דמעיקרא באותו מקום והשתא היא דנפיל. שוב ראיתי שכוונתי בעיקר הזה לדעת הנו"ב בחלק א"ע סי' ל"א : מ"ח תוי"ט ד"ה כל. ושבה טומאה קבועה כו' מתל.. כרוק הזב האמיתי. וק"ל מאי הוה דקבוע היא מ"מ לא הוית רק כמחלה על מחלה לטהור בר"ס. ואולי כוונתו במשוי דהוא רה"י לענין טומאה כמו שפי' הרע"ב בפ"ז דנדה מ"ב. אבל הא דמוכח מדבריו דבנמלא הרוק בעיר מיקרי קבוע נ"ע דהתוספות בכתובות (טו) הוכיחו דבעיר לא מיקרי קבוע ע"ש בד"ה דלמא :

פרק ו משנה א המסוכן כו'. נ"ל דפלוגתתן משכחת לה ג"כ ברה"י לבד כגון דמתחלה היה ספק בדבר שיש בו דעת להשאל ואח"כ באין בו דעת דלת"ק אותו שיש בו טמא ולר"ש אותו שאין בו מספיקו. ומש"כ בהגהת הרא"ש דאפי' כלים שאבד"ל לרבנן טמא ברה"י הראשון אולי כוונתו בשנגע בו אדם ג"כ מקודם וחולק על סברתו דאל"כ אין טעם לדבריו. אבל לע"ד סברתי ישרה : שם כשהוא בר"ה ספיקו טהור. הנה בכה"ג ליכא חזקת טהרה דהא קדמה רה"י דשם ודאי טמא כמש"כ לעיל ברפ"ב. ובזה לריכין אנו למילף מסוטה עי' תוס' ריש נדה ד"ה והלל ובחולין (ט ב) ד"ה התם. ונ"ל דלת"ק אם בא לישאל בב"א א"א לטהר גם אותו שספיקו ברה"ר דמחזי כתיקלא כמש"כ הר"ן בס"פ האשה שנתארמלה על הא דר' שבילין דמ"ה בפ' דלעיל : שם רש"א רה"ר מפסקת. לכאורה קשה מדוע לא נימא איפכא דכיון דכבר מחזיקינן ליה כמת ברה"י יהי' אפי' בר"ה דא"כ ספיקו טמא. וי"ל כיון דטומאת רה"י חידוש הוא דילפינן מסוטה אע"ג דאיכא חזקת טהרה. וס' דרה"ר דהכא בלא ילפותא טהור משום חזקת טהרה לכן אזלינן בתרי' עי' בתוספות נדה הנ"ל. ולפמש"כ התוי"ט בשם ע"ש בטעם פלוגתתן בלא"ה א"ש : מ"ב תוי"ט ד"ה הטומאה בסופו. וזה קרוב לפי' האחר כו'. ולא קרב זא"ז דלהראב"ד הטעם משום דלה"ר מפיתפת. ולהפ"א שבהרע"ב מיירי שמכניסה ברה"י ומטעם חכמים משום שאין לטומאה מקום : מ"ד ד"ה בר"ה טהור. אידי קתני כו'. ול"נ דאשמעינן דברה"ר ג"כ אפי' איכא כמה ספיקות להחמיר טהור. וכדמשמע ליטנא דמ"ו לקמן. וכגון שרץ ונבלה לפניו נשא את אחד מהן ספק נבלה נשא ואת"ל שרץ ספק נגע. וכן אם היה לפניו ודאי לב וספק לב ספק לפרדע ונגע באחד מהן ואי"י באיזה דהוה ג"כ ס"ס להחמיר ואפ"ה טהור :

פרק ז משנה א ד"ה והמילוגות. ועוד שאף אהל המת כו' או שהמת מאהיל על אדו"כ. תמוה דהא גם כאן יש אהל זה כשבגדיהן עובכין עפ"י אויכן : מ"ב ישן ומלאו עד הבית טמא. טעם הרע"ב לא מחוור דמשמע דאפי' כשנכנס היה ער ואח"כ נתיישן שם הבית טמא (דזה דוחק לומר דמיירי שהכניסוהו ישן לתוך הבית) וא"כ כבר לאה כשהיה ער. ועי' א"ר. ול"נ דטעמא דר"מ משום דנתלא בקלת בנ"א אשר אחר הקיצם משינתם ועמדו · עדיין המה כמבולבלים קלת והולכים אנה ואנה בלא דעת ובלא כוונה עד שיעורו יפה והיינו תיר ולא תיר. ור"מ לטעמי' דחייש למיעוטא ורבנן לטעמייהו דל"ח למיעוטא רק זה דרך רוב בנ"א בהקיצם ישפשו ידיהם ושאר אבריהם לכן מטמאים עד מקום שהוא יכול לפשוט א"י : מ"ג בהרע"ב. משום דאומנין כו' וסד"א דבהא מודו חכמים כו' וכן פי' הרמב"ם והרא"ש. ותימה דגם לר"מ אילטריך דהכא אפי' ער ומלאו עד הבית טמא אי משום דהמכי דעתייהו כו' או משום דבשעה שהן עסוקין במלאכתן ה"ל כישן לטעם הרע"ב שם. וכן תמוה פי' הרמב"ם במ"ד (הביאו התוי"ט שם) מטעם דאמרן. ועוד אילטריך לאשמעינן דבלא פסקו הרחיים א"ש אלא עד כו' היו שתים כו' : מ"ה אבל המשכבות כו' טהורין. הן לפי הכלל דפ"ו דנדה מ"ז דכל המיטמא מדרס מטמא ט"מ (ועתוי"ט פכ"ד דכלים מ"ד) נ"ל דהכא ר"ל טהורין מטומאת מדרס אבל לא מטומאת מגע. ולשיטת הרמב"ם דהכלל הנ"ל אינו אלא מד"ס (הביאו התוי"ט שם) א"ש כפשוטו דטהורים לגמרי : מ"ו תוי"ט ד"ה אם. והיינו דדייק למיתני כו' תמוה דכלפי לייט דהא בית שמכן נכרי אפי' בית עדים על כניסתם נאמנים כמבואר בתוספתא וכ"כ הכ"מ בפי"ב מהל' משכב ומושב הי"ב : מ"ח ד"ה וחכמים. אבל הא דתנן כו' האונן ומהול"פ כו' שהסיעו דעתם כו' הא אף לתרומה כו'. מזה לק"מ דהתם כיון דמותרין בתרומה לא הסיחו דעתן מתנה וכדמשמע שם מפירש"י והרע"ב אבל מהא דס"ל לב"ה בנדה פ"י מ"ז דטבו"י ארוך א"ל טבילה אף שהיתה אסור בתרומה כל אותו הזמן שייך להקפות. וממש"כ בחגיגה כד ב בס"ד :

פרק ח משנה ב המפקיד כלים אצל ע"ה טמא מת טמאות. ק"ל הא לא חשו בכלי ע"ה עלמו לטומאת מת כמבואר בפ"ט דכלים מ"ב וכהרע"ב שם. ואולי בכלים של עלמו נזהר שפי ועי' ברמב"ם ספי"א מהל' מו"מ : מ"ג תוי"ט ד"ה נפל דליו. והטעם שלא חלקו כו'. נראה דהו הבינו שהוקשה לו מדוע חשו ליה לטומאה כיון שהוא בתוך הבור איך תגיע שם טומאה. אבל במחכ"ת נ"י לסוף דעתו דנראה כוונתו להקשות דמסתמא בורו מלא מים דלהכי שייך אגלו דלי. וא"כ כבר נטהר בטבילה לזה מתרץ דהב ט"מ ומסיים עוד וילטרך הזאה ג' וז'. ובפי' הרא"ש הוסיף עוד ול.. עלתה לו טבילת הבור וז"ב בס"ד : מ"ו בית לכן מעשה כו'. הרל"ל שכח לציין עוד לפי"ז דכלים מט"ו : תוי"ט ד"ה כל. פי' כה"ד. אבל הראב"ד בפ"ב מהל' ט"א השיג עליו ודעתו ז"ל כיון שהי ראוי מתחלה לאדם מקבל טומאה עד שיפסול מאכילת כלב. ולכאורה ראיה לדעתו ז"ל מפסחים (מה ב) ת"ר הפת שעפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאכלה מטמאה ט"א בכבילה כו' מטו.. רכ"א אינה מטמאה כמתן אזלא כו' כלל כו' דלא כר"כ ע"ש. והרי קתני ומטמאה אלמא דמקבל טומאה עדיין. אבל כי דייקת אדרבה משם ראיה לדעת הרמב"ם. דלדעת הראב"ד קשה מדוע לא ת.. ומיטמאה ט"א דלעלמה מקבלת טומאה בכ"ש אי מדאורייתא אי מדרבנן (עי' רמב"ם רפ"ד מהל' ט"א ובמל"מ שם) אלא ע"כ דמיירי דוקא בשכבר נטמאה ודו"ק. ועי' שבת (נא) בתד"ה אי. וממש"כ בנדה (ג) סתירה לדעת הרמב"ם : ד"ה ריב"ג. ותניא כו' טעמיה מק"ו אם מטמא ט"ח כו' ל"י טומאה קלה שלא במחשבה. תמוה דא"כ אפי' בכפרים נמי וכתש"כ התוס' שם ד"ה אלא. והרע"ב אומר דסובר לא מחשבתו ניתו והרי הוא כו' בכרכים. וכן בר"ד כתב לא פליגי כו' ובכפרים כו' בעי מחשבה ופירושו לקוח מפי' הרמב"ם והרא"ש. ונלע"ד שהם מפרשים דעיקר טעמו הוא מפני דאין ניתו מחשבה ומה שאמר ק"ו כו' גם הוא בעלמו לא ס"ל לעקר וכדדמי ליה רבנן וכבר הראיתי בס"ד בפסחים (ל.. מקומות רבות בכיולא בזה ע"ש. ודחקתם קושיית התוס' בד"ה אלא הנ"ל לפרש כן. כי תירולם דח.. הכנס. וכן לשון הש"ס שם ומי איכא למ"ד דלא בעי מחשבה משמע דגם ריב"ג לא פליג ע"ז. והתוי"ט ל"ד במש"כ טעמי' מק"ו על פי' הרע"ב : מ"ז פי' בא"ר שמחק תלת אלא שבמשנה וכ' דהאי נב.. משקין שנטמא כו' הוא דברי ר"א ע"ש. ול"י מדוע אפקה מר' יהושע. הלא גם הוא לא אמר אלא דפוסלין את האוכלין והייט משום דאחורי כלי דין שני לטומאה יש לכן ופוסלין לבד אה"ת ואין מטמאין

אבל

אבל שמשקין שנגעו בא"כ נעשו ראשונים ומטמאין את האוכלין להיות שניים ושפיר אמר מטמאיך לא מתאוני רק פסלוני ואתה מטמאני. ואולי משום דא"כ בכל השניים נמי וכדתנן בפ"ח דפרה מ"ז: בהרע"ב ד"ה ר' יהושע. הביא מקרא דובא השמש וטהר ואחר יאכל מה"ק לראיה דטבו"י פוסל את"ת. ול"ד דמזה לא מוכח דפוסל בנגיעה רק דאסור לאכול. אבל ביבמות (עה) מביא על נגיעה קרא אחר והוא במים יובא וטמא עה"ע ע"ש. ועי' בשבת (יד ב) דגם הגמרא עצמה מביאה מקרא דובא השמש כו' ועי' פרש"י שם: מ"ח עריבה כו'. עי' בא"כ פי' משנה ז. ובטעם ר' יוסי נ"ל להוסיף. משום דעיסה כ"ש ג"כ תוכל להתחלק כמש"כ התוי"ט בכפ"ט דפרה ורפ"ג דמקואות ואינה חבור כיון שהיא קטפרס. אמנם ק"ל לפירושו ז"ל דע"כ צריך לפרש ומשקה עופה דקאמר דר"ל או מ"ע דהא קטפרס אינו חבור אף בעוטי גדול וכן מ"ע אינו חבור אפי' באשבורן כדאיתא לקמן במשנה הסמוכה וא"כ הכי ה"ל למיתני עריבה שהיא קטפרס ומשקה עופה (ור"ל או מ"ע) והבצק מלמעלן והמשקה מלמטן ג"א כו'. ואולי יפרש דעופה דכאן ר"ל ע"מ להעפיח עתוי"ט לעיל ספ"א בשם הר"ש א"כ כו'. ולפי' הרע"ב לכאורה קשה כיון דבצק הרך טמאה א"כ גם המשקה שבה נטמאה עמה. וצ"ל דמיירי שנטמאה בעודה חטין או קמח וא"כ לשה בפחות מכביצה: תוי"ט ד"ה ומשקה. ולי אין משם ראיה כו' דוקא לטבו"י כו' אבל לשאר טומאות כו'. עתו"א. ולי ג"כ ראיה להר"ש מפ' דלקמן מ"ב נפלו עליהן משקין טמאין א"ע אלא מקום מגען. ולא אמרינן שהמוחל (שדינו כמי פירות) מחברן להיות כולן מוכשרים ומטומאים:

פרק ט משנה ג א"ש כו' היוצא מן הבור כו' וחכמים מטמאין. פי' הרע"ב לפי דלא אפשר בלא נתוני שמן. והוא מהתוספתא רפ"י הביאה הרמב"ם וכן איתא בשבת (קמד ב). ומשמע דמשום תערובת טעם השמן מכשיר. וק"ל מהא דפסק הרמב"ם בפט"ו מהל' ע"א ה"ד דמ"ש שנתערבו בשאר המשקין הולכין אחרי הרוב ע"ש: מ"ד יעייר קופה אחת ויתננה לעיני הכהן. גי' זו נראת עיקר גם בעיני הא"ל. ונלע"ד לפרש דיעייר קופה אחת שלא לתתה במעטן עתה וא"כ לא נגמר מלאכת המעטן כיון דעתיד לתת גם אותה לתוכו. ויתננה היינו לתוך המעטן לעיני הכהן ומשם ואילך יפתרם הכהן: שם רמ"א מעל"ע. פי' הרע"ב של גמר לקיטת הזיתים. ולשון הר"ש של גמר. ותו לא וכוונתו נראה כמו משנגמר מלאכתן דר"פ. וכן הגומר את זיתיו דהכא פי' ג"כ שגמר מלאכת הכנסתן למעטן: אמנם ראיתי להרמב"ם בחבורו פי"א מהל' ע"א ה"ח שכ' בדינא דר"פ וז"ל זיתים שמשקן לדריכה מאימתי גמר מלאכתן משתגמר מסיקתן כו' ע"ש והוא כלשון הרע"ב דהכא. אך קשה דהא ר' שמעון סבירא ליה בר"פ דאינם מוכשרין עד ג' ימים. ולולי דמסתפינא הייתי אומר דר' שמעון דשם הוא ע"ס וצריך לומר רשב"ג והוא הנהרג. כי איך יקודר דברי ר"ש בין דברי ב"ש לב"ה. אף די"ל דמפני דקדים שיעוריה לשיעור ב"ה לכן אקדמיה. או לומר דהוא מפרש דברי ב"ש דכ"ז דוחק: מ"ה תוי"ט ד"ה הפוצע זיתים. של תרומה רמב"ם. נראה דל"ד בזה להעתיקו על פי' הרע"ב (והוא מהר"ש) שכתב וכה"פ את"ת מטמא משקין להיות תחלה ונראה פשוט דכוונתו וחוזרין המשקין ועושין את הזיתים שניים אף בחולין:

פרק י משנה ב וכן התינוקות שביניהן. פי' בא"כ שכ' שהן טמאים מפני שנשים נדות מנשקות אותן ונאמנים הבדדים לומר לא נגעו בהם. ולכאורה תימה הא אפי' נגעו בהן הלא הם אינם אלא ראשונים ואדם וכלים א"מ אלא מאה"ט. וי"ל דכוונתו לחשש דנגעו בהם בידיהם: תוי"ט ד"ה נאמנים. והרמב"ם לא הצריך כו'. לכאורה מסיפא דקתני עד כדי שיהא רואן מוכח כהר"ש והרע"ב. וי"ל דהתם משום חשש דלמא נגעו בע"ה חבריהם וכר"ש דר"פ. או הסיטו דבר המטמא בהסיט וכר' יוסי שם. אבל לנגיעה כי הכא ודפ' דלעיל ת"ח נאמנים אף בלא עמידת חבר: מ"ה נפלו מתנו ענבים ודרכן כו'. פי' הרע"ב ונטמאו בידיו טמאים כו'. וצ"ל דהיינו בידים תחילות וכפי' הא"כ במ"ד. דאי בסתם ידים אפי' יותר מכביצה ה"ל שלישי ואינו מטמא משקה. ודברי התוי"ט בד"ה במקום המופנה שכ' דענבים נמי היו מתטמאים. לא דייקי. דמאי הוה דמתטמאי הא לא יהיו אלא שלישי. והכי הל"ל דעפה ראשונה שיצאה מן הענבים והענבים שנטמאו עדיין בגלמותן טמאה: בהרע"ב ד"ה כבילה מכוון. נמצא דאין טומאה לעפה זו אלא כו'. ואין זה סותר למש"כ לעיל בפ"ג דפרה טומאתו כשנשתנה. דהתם נשתנה מחמת דהאוכל נימוח ונעשה משקה. אבל הכא אף קודם שיצאו מן הענבים הוו יין אלא שנבלעים או שנפקדים בהם למר כדא"ל ולמר כדא"ל בפסחים (לג ב) ע"ש. והרע"ב סתם כמ"ד מבלע בליעי. אבל הרמב"ם פסק בפ"ט מהל' ע"א ה"ב ובפי"ב מהל' תרומות הי"א ובפ"ו מהל' איסורי מזבח ה"ז כמ"ד מיפקד פקידי וא"כ אין להם טומאה כלל: תוי"ט ד"ה טהור. העתיק דברי הראב"ד אדהכא שאין להם מקום. אבל הוא קאי אסיפא ודרכן כו' כבילה מכוון טהור. על זה השגה והוא שלא נגע (ר"ל בידיו בשעת הדריכה) במשקה. וכן הבין הכ"מ בכוונתו ע"ש: מ"ז בהרע"ב ד"ה באחרונה. ואפי' היה מן הבור כו'. לרווחא דמילתא כתב כן דעיקר הטעם הוא דאין מחזיקין ממקום למקום. דמה יענה בהא דאם זולף במחץ ונמצא שרץ אף בראשונה כולן טהורות: תוי"ט נל"ע כו'. ועי' בתו"א. אבל מ"מ קשה בבדק ולא כסה איך מחזיקין ממקום למקום. וי"ל כיון דמזמן לזמן מחזיקין א"כ יש לנו לתיחש דלאחר שבדק תיקף בשעת מילוי. כבר היה בה השרץ. ואם א"א שיבוא לה ממקום אחר נאמר שבא אליה מן הבור. אבל לפמש"כ לעיל פ"ה מ"ז אף מזמן לזמן לא ה"ל להחזיק בכה"ג וצ"ע:

סליק מסכת טהרות. בעזרת יוצר המאורות

מסכת מקואות

פרק א מ"א בהרע"ב ד"ה מי גבים. מים שאינן שאובין. ועתוי"ט. וכ"ל דלהכי פירש כן דאילו היו שאובין לא הוה מהני להו מה שעכשיו הן מחוברין עד שיהיו רביעית כמש"כ התוי"ט בסד"ה אם הדיח בשם הראב"ד. והמשנה מסתם לה סתומי דמשמע אף בפחות מרביעית. אבל בשאינן שאובין לא נחשבו עדיין כמו שפי' הרע"ב לקמן באם לא הדיח. אולם מדתני ושתה טהור משמע ע"כ דמיירי ברביעית שיעור לטמא את הגויה וכן מדתנן במ"ה כשרים כו' וליטול מהן לידים דאינן בפחות מרביעית כדתנן בריש ידים. ועל הראב"ד ק"ל דהא משמע בפסחים (יז ב) דאפי' רביעית מקבלי טומאה מדרבנן לאחר דבטליה ע"ש בפירש"י בד"ה בקרקע טהורין: שם ואותה עפה לא סלקא לה השקה כו' כשאין בו מ"ס. ק"ל כיון דהשקה טעמא דמהני הוא משום חבור אף ברביעית או אפי' בפחות ליסגי כיון שא"מ טומאה כנ"ל ועמש"כ לקמן במ"ז: ד"ה אם הדיח. לא הוחשבו כו' מן העפה ונתבטלה העפה כו' כנ"ל וכן נ"ל בתוי"ט וכ"ה בר"ש: תוי"ט ד"ה אם הדיח. בלשון הראב"ד הרי הם הוכשרו כו' ונטמאו מטפה הטמאה כו' כ"כ דנ"ל. אבל מ"מ ק"ל דאם לא הדיח אמאי טהור דנהי דלא חשיבי משקה עד שיחשבם מ"מ למה יגרעו משאר אוכלים ויתכשרו ויטמאו בב"א מהטפה הטמאה. וכיוצא בזה הקשיתי בפ"ד דמכשירין מ"י ע"ש. ואולי י"ל דכ"ז שלא הוחשבו הוי דינן כמי פירות שיצאו מעצמן דא"מ טומאה כלל אפי' ע"י הכשר אף לדעת הראב"ד בפ"א מהל' ע"א ה"ד ע"ש: מ"ב בהרע"ב ד"ה נפלו אשמעינן כו' מקבלין טומאה על ידי משקין טמאין כו'. ק"ל הא בתרי בבי קמייתא נמי לא קבלו טומאה ע"י האדם והכלי רק ע"י עפה שנפלה מהם כדפי' לעיל א"כ הוה נמי ע"י משקין טמאים. ואולי כוונתו דשם העפה עצמה טמאה מדאורייתא ע"י אדם וכלי. והכא אשמעינן אפי' משקין דאינן טמאין אלא מדרבנן כגון ע"י שני דכה"פ אה"ת מטמא משקין להיות תחלה הוא מדרבנן. אך לפ"ז לא יצדק דברי ר"ש על בבא זו דהוה ס' דברי סופרים ועי' תו"ח בר"פ. אך בתרי בבי קמייתא ג"כ פסול גויה ע"י משקין טמאין וכן לטמא כלי אינן אלא מדרבנן ושם י"ל דבדבר לא יש בילה וא"כ יש ודאי קצת מן הטפה עי' לקמן רפ"ג בד"ה יהושע ושם במ"ג בתוי"ט ד"ה עד. שוב ראיתי בתוס"ע שעמד ע"ד הרע"ב והעלה בצ"ע. אך מה שהקשה שם על פי' הרא"ש בבא דנפל לתוכן מת. דא"כ בנפלו מים טמאים נמי ע"ש והעלו ג"כ בצ"ע תמוה דבשלמא גבי מת כו' קאמר שפיר הרא"ש דאפי' אותן המים שהעלה המת וחזרו לא נטמאו מן המת כיון דלא הוחשבו דומיא דנפל ככר של תרומה דלא הוחשבו המים שעליו לקבל טומאה וא"כ אין כאן מים טמאים כלל בתוך הגבא משא"כ בנפלו מים טמאים כיון דטמאים הם משתמא כבר הוחשבו וחוזרים ונעורים כשיוחשבו אותן המים שבגבא ע"י שתיה או מילוי בכלי או ע"י הדחת הככר ויתטמאו גם הם. ולי ה"ל לפרש דמשום פלוגתא דר"ש קתני להך בבא. דע"כ ל"פ ר"ש אלא בבבא זו דנפלו מים טמאין דהיינו מים הרבה לכן חושש שמא נשתיירו מהם על הככר בעמודייהו או אפי' עם מעט מים טהורים דליכא שיעור לבטלינהו. משא"כ בתרי בבי קמייתא דליכא אלא טפה טמאה אף ר"ש מודה דלא חיישינן. ומהתוספתא אין הכרע דפליג אכולהו. ואפי' לפי' המפרשים דפליג אכולהו. י"ל דלרבותא דרבנן נקיט בבא זו: תוי"ט דבריו אינם מחוורים בזה"ד. (א) מה שיפר בעיניו נוסחת א"י למחוק תיבת לסוף. הלא גם בהר"ש והרע"ב איתנה ויפה מאד (ב) ועוד מה שמשבש תיבת כשנפלו בלי הכרח וצורך כלל (ג) מה דק"ל תיבת טמאים בל"כ. פשוט דקאי על עצם המים שהם תמיד בריבוי ולא יתפרדו: מ"ד בשעת הגשמים הכל טהור. עי' תוי"ט ותו"ח. ולי ה"ל הטעם דמי גשמים מטהרי להו כמש"כ הרע"ב לעיל. ואולי משום דבמשנה הסמוכה פליגי בזה דב"ש סברי שעירבו וישפופו וב"ה רבו כו' והכא מיסתם לה סתומי לכן פי' טעם אחר. אבל גם לקמן במ"ז גבי מי תמציות שלא פסקו נמי מיסתם לה: מ"ה בסופה כשרין לחלה. עתוי"ט וגי' הא"כ. וכ"ל דזה קאי על הקרובים לעיר ולדרך או הרחוקים משהלכו רוב בנ"א וקודם שהרתן. אך צ"ע מהתוספתא שהביא הר"ש: בהרע"ב וירבו כו' על המים כו' ככר קודם ששתה כו'. נ"ד דודאי אין צריך רביה אלא על המים שנטהרו אחר שתיית הבהמה: מ"ו תוי"ט ד"ה ושתה טהור. והל"ל השקה. גם זה אינו מכוון כיון דליכא מ' סאה כמש"כ הרע"ב בר"פ (וכמש"כ שם) והל"ל ביטול. ואולי דט"ס בדברי הר"ש והרע"ב וצ"ל במקום טבילה במילה בהיפוך אותיות. ומלשון התוספתא שהביא הר"ש משמע דמהני השקה מתש במי תמציות שלא פסקו וקרי לה טבילה ע"ש. וכן לקמן פ"ו מ"ו קרי לה טבילה: מ"ז ולמעיין להטביל בו בכ"ש. וכן לקמן פ"ה מ"ג איתא בזה"ל. ולכאורה מוכח מזה כדברי האומרים דלאדם בעינן מ' סאה דלשון להטביל משמע כלים או ידים כמו טובלין ומטבילין דרישא דפי' טובלין אדם. ומטבילין היינו כלים וידים. שוב ראיתי שקדמני בזה הר"ש לקמן פ"ה מ"ב. אולם לשון התוספתא שהביאו הרמב"ם והר"ש במשנה דלעיל זה הכלל כ"מ כו' אין אדם טובל בו אין ידים וכלים טובלין. משמע כדעת החולקים. וכן יקשה מתוספתא זו לדעת התר"י בפ' א"ד בפלוגתת חזקיה וריו"ח בחמי טבריא דטובלין ידים אפי' ברביעית מי גשמים. וכן יקשה דעת הראב"ד בפ"ו מהל' ברכות ה' ה' דמטבילין לידים בת' סאה מים שאובים. ועי' ב"י בא"ח סי' קנ"ט ובביאורי הגר"א ז"ל שם:

פרק ב משנה ב תוי"ט ד"ה בטומאה חמורה. ותני תמה כו'. עמש"כ בעירובין (לה ב) בס"ד: מ"ה ור"ש מכשיר מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה. כה"ג אר"מ לקמן פ"ו משנה י': בתוי"ט ומש"ה קודם שנעשה רוב מקוה בהכשר פסלינן מספק. זה אינו מלשון הרא"ש אדהכא אלא לעיל מינה על התוספתא גבי צינור כו' והמכתש כו' ואם יש רוב מקוה כשר ע"ש. רק שהתוי"ט הוסיף זאת מדעתו. אבל עדיין קשה דה"ל למיתני הכי אם ידוע שנפלו לתוכו כ"א סאה מים כשרים עד שלא הגיעו לגומא הג' וספק על הי"ט האחרונים אם גם הם נפלו עד שלא הגיעו לגומא הג' כשר ואם לאו פסול. ואם שהיה צריך להאריך מה בכך דהשתא לא תני קושטא דמילתא: מ"ז פי' הרע"ב תמוה דכיון שאין לנס דין שאובין משום שלא נתכוון נ"ל המשכה ורביה לר"א דזה לא נאמר אלא בשאובין גמורין ופי' הא"כ עולה יפה ע"ש וכ"כ שפי' הרמב"ם. ולכן מה שהקשה התוי"ט פסקי רמב"ם אהדדי לק"מ. ועי' לקמן רפ"ד בהרע"ב שכ' דלא מהני שם שבירה וכפיה דל"ד למניח כלים בראש הגג לנגבן: מ"י באיזה טיט אמרו (פי' שמצטרף למ"ס) בטיט שהקנה כו'. וזהו טיט הנרוק דתנן ברפ"ז דמעלה את"ת. אבל טיט עב אינו מצטרף. אמנם לענין לטבול בו שוים הם דאם הם מן הצד לכ"ע אין מטבילין בהם ובמים צפים ע"ג פלוגתת ר"א ור"י. ויש עוד מין ג' המוזכר בפ"ט דלכ"ע אין מטבילין בו אפי' במים צפין ע"ג עמש"כ שם מ"ב. ולכן לשון הר"ש והרע"ב והתוי"ט לקמן בפ"ז מ"ז תמוה עמש"כ שם: שם בסופה. הנמדד בלוג לכאורה תימה מה ענין מדידה אצל טיט. אולם לפי מה שבארתי בב"ר פ"א אות ג' במ"ת דשרש מדד הוא לענין התפשטות א"ש הכא דר"ל שהוא דק כ"כ עד כששופכין אותו לתוך הלוג מתפשט אילך ואילך עד שנעשה שטח ישר למעלה כדרך גשם נוזלי: בהרע"ב ושיעור הנקב של שפופרת כו'. נ"ד במחכ"ת דזהו שיעורה עם עובי דופנותיה כדאיתא לקמן פ"ו מ"ז:

פרק ג משנה א רי"א שני מקואות שאין בהן מ' סאה כו' ונתערבו כשרין. לכאורה הנ"פ אף שאין בשניהם יחד מ"ס (זכר לדבר דר' יוסי גופיה מפרש קרא דולבני אהרן תעשה כותנות דקאי ריבוי דטוטפות אבני אהרן כולן ביחד ולא כרבנן דמפרשי דהריבוי קאי על כאו"א בפ"ע כמו שהביאו התוס' בחגיגה (ג) בד"ה חרש מהמיה דירושלמי) דהשתא כשנתערבו ה"ל ג' לוגין שאובין בפחות ממ' סאה מ"מ כשרין להוסיף עליהן מים כשרים עד מ"ס. דזה עדיף משנפלו ג"ל מב' כלים והפסיק הראשון עד שלא התחיל השני. דלקמן בס"פ דהכא ג"כ כשנתערבו יחד כבר פסק נפילת לוג ומחצה שנפל לכאו"א. ואולי הכא כשר אף אם נתכוון לרבות. ול"ד לדיכא דג' גומות של לוג לוג דמ"ה בפ' דלעיל. דהתם כיון דהיו ג' לוגין השאובין בפ"ע מקודם במקוה נקרא עליהן שם פסול תיקרי ועי' בתוי"ט בפ' דלקמן מ"ד ד"ה אם לאו ובמש"כ בפ"ו מ"ג. אבל בטלה דעתי הענייה נגד דעת הא"כ שכ' בפירוש דמיירי דבשתיהם יחד יש מ"ס ע"ש ובפרט שכן משמע גם לשון הרמב"ם והסמ"ע: תוי"ט ד"ה עד הכ'. לכאורה הן הן הדברים בעצמן שכ' כבר בדבור דלעיל. ונראה ג"כ דמש"כ שם בסה"ד וכיוצא בזה הרגיש הראב"ד במשנתינו. נתכוון לדברי הראב"ד הללו. ומה שניהוסף שם דלקמן כו'. במשנה הסמוכה לא כ' מאומה מזמנו. ואולי ר"ל מש"כ בזמנו במ"ג בד"ה עד בסופו ע"ש: מ"ב אא"כ פקקו. נ"ל פירושו שפקק כל סביבות הבור. וכן לרדי התריך המתכבן עד שלא יפתקו מימי הבור למקום אחר זולת לכת' סאה דאז הוי חבור יפה: מ"ג תוי"ט ד"ה עד שיתחשב. ואי ס"ד דלא נפקי כי הדדי או האי פסול כו' שהרי כו' ואמרינן עד רובו. לכאורה סותר א"ע דשם פ"ו מ"ח ד"ה ממלא בכתף העתיק דברי הרע"ב דבמקום שיש בו מ"ס כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו והביא שם דברי הר"ש והתוס'. ולדבריהם הא דיבמות דאמרינן עד רובו מיירי במי פירות וכדכ' הרא"ש בתרומה סי' ג' ובר"ה מקואות וכ"כ המהרש"א בב"ב (סו ב): בפנים שנים שהיו מטילין כו'. מלישני דהר"ש והרע"ב משמע דמפרשי דר"ל שני כלים שהיו מטילין. אבל פשטי' משמע דר"ל שני אנשים. והגריעותא היא מחמת שהן מב' כלים:

פרק ד משנה א בפי' הרמב"ם אך להיותו של עץ שמוהו פסול לעיקר אשר אלינו והוא שפשוטי כ"ע מקבלין טומאה. ולכאורה הוא תמוה בתרתי חדא דהא אינו פוסל עד שיחשוב בו בית קבול צרורות כדלקמן מ"ג. שנית דאדרבה פשוטי כ"ע קיי"ל דטהורין. ואולי כוונתו דרבנן גזרו עלייהו טומאה כמ"ש בפט"ו דכלים מ"ב ובפ' דלקמן מ"ה. ודעתו ז"ל שחקיקתו הוא בעינן שיהא בתלוש. אבל חטיטתו לקבל צרורות הוא אפי' במחובר וכ"מ לשונו במ"ג. וא"ש לפ"ז שינוי הלשונות חקיקה. חטיטה. אולם בחבורו פ"ו מהל' מקואות ה"ו חזר בו והצריך לחטיטתו ג"כ שתהיה בתלוש: בפנים אר"י עדיין מחלוקת במקומה עומדת. וכ' הא"כ אריפא דקאמר ר"מ נמנו ורבו קאי (הוא כפרש"י בשבת) דאי אשבת באמר כו' (והוא כפי' הר"א בנו של הרמב"ם המובא בכ"מ בפ"ד מהל' מקואות לשיטת אביו ז"ל) למאי נ"מ אם נחלקו ב"ש בזה הא הלכה כב"ה. ונפלאתי על כ"מ הלא כל רז לא אניס לי'. והא מינו כה"ג בעירובין (יא ב) במשנה בשם רי"ש כו' נ"כ ב"ש כו' אר"ע ע"ז וע"ז נחלקו. וכ' התוס' (ר"ד יג) לא שייך למימר הכא שעתא דב"ש אתא לאשמעינן דכיון דאמר ת"ק נ"כ בדין הוא שיש להשיב ולומר נחלקו. ועמש"כ בס"ד בשבת (קנה): מ"ג בהרע"ב הרי המים העוברין בו שאובין הן. ר"ל העוברים דרך כל הצינור וכן לשון הטוש"ע סי' ר"א סל"ז דהצינור כולו נעשה ע"י כלי. ולשון הרמב"ם בפי' כל מה שיגר ע"ז הצינור הם מים שאובין. ולכן דברי הש"ך שם ס"ק ע"ז תמוהים וע"ש סעיף מ"ו: תוי"ט ד"ה ונכבש. וקשה כו' ול"מ כבישות. ול"כ דהכא שאני משום דהמים שוטפין ומגדין אותו כל שעה במרוצתם: מ"ה ד"ה וכמה. אבל יתכן שהר"ב כו' וקשר כו' דשוקת יהוא אע"ג שאינו ענין לבטול תורת כלי כו'. אבל מכל מקום מה שסיים הרע"ב לעולם תורת כלי עליה עד שתשבר רובה שלא בדקדוק:

פרק ה משנה א בהרע"ב כשר להטביל במים שעל שפת השוקת. צ"ע מ"ש מהא דבמשנה הסמוכה לקמן שלא יטביל ע"ג הספסל. וכן קשה לר' יוסי דשם קאמר ה"ה כמקוה. וכאן משמע דהוה כמעיין וצ"פ. ויש לחלק דהתם עכ"פ טובל על עצם הכלי שייך שפיר למיגזר אטו תוך כלי: מ"ו בהרע"ב וה"ק מודים ב"ש לב"ה כו' כלים שגדר בהן לא הוטבלו. לכאורה קשה דכיון דלב"ש מטבילין בחרדלית א"כ ס"ל דמטהרי בזוחלין וכמש"כ הר"ש וא"כ מדוע לא תעלה הטבילה לאותן כלים אף דהצד שכלפי חוץ אינו בתוך העומדים. וצ"ל משום דמפסיקין הכלים החבור ובצד החוץ אין בו מ' סאה: תוי"ט ד"ה שגודר. מ"מ קשיא כו' ופסק נמי להא דגודר כלים כו' ולא חילק כו'. לק"מ שהכי כתב בתחלת הלכה שם. מי גשמים כו ומה היה לו לבאר יותר:

פרק ו משנה א בהרע"ב ד"ה בזמן שהיא מעמדת. כשבא לטבול בשוקא כו'. אולי צ"ל בתערס. וכה"ג אר"י לענין סוכה תחת סוכה בפ"א דסוכה: מ"ב תוי"ט ד"ה ואם. אבל ק"ל דלמאי אצטריך כו' דהא כבר תני ליה כו'. תמוה דהא לא תני התם השיעור דהוא כשפופרת הנוד. ובמחכ"ת לשון הר"ש אשעיי'. הוא סבר אגב שיטפי' דסיומי' עד שיהי' מעורבין כשפה"כ הוא מליצה דמתניתין דלעיל. ואינו אלא ליצנא דמתניתין דהכא כמבואר: מ"ג בהרע"ב ד"ה המקואות כמו שהיו בסופו. נתבטל ברוב כו'. הן מדברי הכ"מ שהביא התוי"ט לעיל פ"ד מ"ד מוכח דרביה היינו דוקא כ' סאין ומשהו ורוב לבד לא מהני אף שהשלים אח"כ עד כ' סאין ומשהו כיון דבתחלת נפילת הג' לוגין (אף שהיו ע"י המשכה) לא היו רוב מקוה דהוא כ' סאה ומשהו וכ"מ בשו"ע סי' ר"א סמ"ד ובש"כ שם ס"ק נ"ט. וא"כ כאן שאין בכל מקוה רק כ' סאה ואין הכשרים מצטרפים וע"ז ה"ל לפסול. ודברי הש"ך שם בס"ק נ"ה וכן בס"ק ס"ט מגומגמין בזה. וצריך לחלק כיון שלא ירדו למקוה בפ"ע אלא ע"י תערובות ברוב עדיף טפי. ול"ד להא דמבואר בש"ך שם. דהתם כבר נקרא שם פסול עליהן בראשונה. ובזה א"ש מה שהצריכו הרע"ב והתוי"ט לומר שנתערבו קודם שירדו למקוה. ולעיל בפ"ד מ"ד לא הוצרכו לזה ודו"ק: תוי"ט ד"ה המקואות טהורים. ושנתבטלו ברוב נראה כו' עד סה"ד. נראה דמקומם הוא בסה"ד דלקמן בסמוך: מ"ו גיסטרא שבמקוה כו'. הרמב"ם כתב גיסטרא טמאה ולעד"נ דאפי' היתה טהורה רק דמיירי דכלים שטבלן בה היו אה"ט וטמאוה כשנכנסו לאוירה. וכן בסיפא בתנור טמאו האדם הטמא בירידתו לתוכו. וכ"מ מדלא תני במתניתין שהיו טמאים. ועי' בר"ש שהביא תוספתא מעיין היוצא מן התנור כו' ע"ש. ושם ע"כ מיירי בתנור טמא. ומשמע התם לפי פירושו בה דכיון שהעלה הלגין קצת מן המים ר"ל קצה האחד והשאר כולו במים הוכשר וכ"מ בפי' הרמב"ם בפ"ד דמכשירין מ"ו גבי לגין שבמערה. והוא לכאורה תימה דכיון דמחוברים עדיין המים שבראש היוצא למים שבמעיין או שבמערה. ועי' ספ"ח דטהרות דבכזה פליגי ר"י וחכמים ואתיא כחכמים: תוי"ט ד"ה גיסטרא. ולשון הרמב"ם כו' שאין כ"ח מתטהרין במקוה. הרב ז"ל נ"ד דברישא בלא"ה לא עלתה לה טבילה משום דאין כולה במים שהרי שפתה למעלה מן המים. אבל הרמב"ם כתב זה על הסיפא גבי תנור שהמים למעלה ממנו: ד"ה הוא טהור. ונפלאתי מהר"ש כו'. ולדעתי דברי הר"ש נכונים מאד. והוא דלפי סברת התוי"ט קשה גבי גיסטרא נ"ל שיהא המים צפין על גבה כ"ש אפילו מצומצמות שפתותיה עם המים נמי יהיו טהורים דכ"ז שהן באוירה הרי המים שעליהם מחוברים ולא מקבלי טומאה. וכשנפרשו מן המקוה תו ליתנהו ג"כ באוירה. וע"כ נ"ל דחיישינן שמא נגעו בעובי שפתותיה. וא"כ גבי אדם נמי אפי' אם היו המים למעלה מן התנור כמלוא רום ידיו ניחוש דלמא נגעו על עובי שפתו ואז שטח העליון מידיו לא היו בתוך המים ונטמאו. ולכן צריך שיהיו כ"ש יותר מרום ידיו. וכגי' המשנה שבגמרא ואם היו על גבי רום ידיו (לא בגיו דיהי' שב הכנוי על התנור). ור"ל דהיו המים צפין כ"ש (הנזכרים ברישא). דע"כ נ"ל דקב על הרישא דכאן לא הוזכר המים צפין) על גבי רום ידיו וכון בנז"ס. והרמב"ם נראה דלא הוה גריס ברישא אם היו המים צפין ע"ג כ"ש טהורין

סאורין דלא כתב זה בחבורו . ואדרבה דהתנה ברישא דנפתה לתעלה מן המים . שוב התבוננתי דאפי' מחמת טומאתן מאויר התנור לא מהני בכוס ידיו מטומאם דהא כ"ז שהן באוירו לא סלקי להו טבילה כדתוכח בנדרים (עו) ובפי' הרא"ש שם . וכשילאו מאוירו או שמא הפליון תהם מגולה לאויר הטולם ואין זה טבילה . ואולי חכמים לא החמירו כ"כ בטומאת ידים . וכן הרמב"ם בפ"ז מהל' אה"ט הי"ו לא כתב הא דנדרים אלא באה"ט ע"ש : מ"ז בהרע"ב ד"ה מפני שהוא מה"ת . חיוב הטבילה כו'. והוא לשון הרמב"ם . לכאורה כן הל"ל דשיעור שפופ"ג הוי מה"ת : מ"ח והרחוק מן הקרוב . פי' בפי' הרע"ב . לכאורה הכי ה"ל למיתני ואפי' מן הרחוק . וי"ל דפי' הקרוב הייטו שהוא קרוב לעיר או לדרך דשכיחי בנ"א שמה כדלעיל פ"א מ"ד ולקמן רפ"ח אפ"ה ל"ח שמא בא אדם והפסיקן : תוי"ט ד"ה אפי' . אבל כבר כתבתי כו' תמוה דת"מ ע"י חבור שערה לא תהני אי הוה מה"ת : מ"י ד"ה בזמן . עתו"ח ודבריו תמוהים א) מש"כ דיותן משמע בתלוש לגמרי . אזיל בתר איפכא דאדרבה משמעו דוקא במחובר כדלעיל בפ"ה דכלים מ"ז בהרע"ב והוא מגמרא דשבת (קכה) . ב) מה שסיים בזה מאח"כ אם תגרה לקרקע כו' . נסתר מהא דפ"ב שם מ"ד ופי' בקוניא דכ"ב (סו) . ג) מש"כ אבל גבי שאובין דכתיב בהו כלי. אנה מלא בקרא הלא להרבה פוסקים אפי' כולו שאוב דרבנן : מי"א המטהרת כו' אם יש כו' כמה כו' א' מש"כ לבריכה . פי' א"כ . וק"ל דאפי' אם לא יהיה רק $962/3$ מהבריכה ג"כ יפסול דאז כאשר ילאו לסבריכה 962 לוג יהיה בהן משאובין ג' לוגין ומהכשרים לא יהיה רק מ"ם חסר לוג . וצ"ל כיון דג"ל שפוסלין 962 אה"ת לכ"ע איטו אלא מדרבנן לא החמירו לגמלם כ"כ :

פרק ז משנה א בהרע"ב . אבן הברד כמים שאובין כו' . ל"ד בלשטו דודאי לא פוסל בג' לוגין אלא אם היה בכלי דוקא : תוי"ט ד"ה והטיט הנרוק . אפי' נרוק א"פ ל"ד הרב בהביאו דברי הטור בכאן . דפשוט דהמשנה בדוקא נקטה נרוק דאילו עבה אינה מעלה כדלעיל ספ"ב : מ"ג אבל שאר המשקין כו' פעמים מעלין כו' כילד כו' היו בו מ"ם כו' . לכאורה קשה דהא מים שאובין ג"כ מעלין בכה"ג ועדיפי טפי דאפי' יותר מרובו כשר כמש"כ הר"ש והרא"ש והתוי"ט וכ"כ התוס' בזבחים (כב) ד"ה נתן . ומפני זה נראה אשר הא"כ מהפך גי' המשנה ע"ש . ולעד"נ דהיא הטעתה דכיון דבשאובין כשר אפי' כל היום כולו (כליעגא דבתום' שם) ולשון הרע"ב בפ' דלעיל מ"ח אפי' כל מים שאובין שבעולם א"פ אותו . ע"כ נ"ל משום דהשאובין כיון שהגיעו למקוה כשר פרחה מהם איסור השאיבה ושבו להיות כשרים וכמש"כ התוי"ט לעיל פ"ב מ"ו ופ"ו מ"ח . (משא"כ מי פירות עדיין שמן עליהן דכי נתרבו חוזרין וניעורין וזה דומה להשקה דמטהרה רק מים טמאים ולא שארי משקים) לכן אין נופל עליהן לומר דמעלין דכיון דבאותו ענין דמעלין אין שם שאובין עליהן וכמן בעז"ה : מ"ג תוי"ט ד"ה רי"א כו' . דהלכה כמותו משום כו' פריך הגמרא מיניה . ולי אין משם ראיה כלל דהא כאן פסיק התנא ואזיל בפסול דשינוי מראה (ובפרט לגי' הא"כ) וא"כ עיקר דינא דר"י איטו אלא לאשמעינן דמי הלבע א"פ בש"מ . ובזה א"ל דרבנן פליגי עליה . אבל מאמר פוסלין אותו בג"ל אינו עיקרי בדבריו ואגב הוא דתני ליה ובזה משמע ליה להגמרא דלא פליגי עליה וכנון בעז"ה : מ"ה מה שהקשה תוי"ט על הר"ש והרע"ב דה"ל לפסוק כרבנן במכות (ד) דתני חסר קורטוב ברישא דלא שבקינן מה דפשיטא ליה לרבא משום ספיקא דר"פ . נ"ל דלק"מ דהרי לרב יוסף שם פשיטא ליה איפכא דלא תני חסר קורטוב ברישא . ודעת הרי"ף בפ"ק דעירובין וכן אבי העזרי שם דאין הלכה כאביי נגד רב יוסף מפני שהיה רבו פי' ברא"ש שם סי' ד' ומעט"ז א"ה גם כרבא נגדו : מ"ז הכר כו' המים שבתוכן שאובין . ופי' הרע"ב ופוסלין אה"מ בג' לוגין וכ"כ הר"ת והר"ש . לכאורה אפי' איט מחזיקים ג' לוגין מ"מ אינו האוין להעלים כדלעיל במ"ב . ואולי דלזה לא תהני אפי' יעלם דרך שוליהן דהכ"פ יש לחוש שמא בלעו קלת מהמים ואפי' יקחשם א"ח שלא יתאר בהם מאומה . וגם י"ל דהבלוע נעשה שאוב כדמשמע לעיל פ"ג מ"ג ע"ש בפי' הרע"ב וצ"ע בכ"ז : [משא"כ התו"ח דבקגוס לא שייך מעלות דרבנן . תמוה דהרי הכוונה על האדם שטבל אח"כ וכדפי' הרע"ב . וכו שייך שפיר מעלות דרבנן] : מ"ז בהרע"ב ד"ה ספגה . ואין מטבילין בו . משמע דבנרוק מטבילין וז"א כמש"כ לעיל בפ"ב מ"י : ודע שהר"ן בפ' במה אשה על הא דאבוה דשמואל דעביד מפצי בפרס"י מפני הטיט שלא יוטן הקשה מכך מתניתין דמאי

סוס דהא המים מקדימין . ונדחק לחלק בין אדם לתעה . ולעד"נ דכוונת רש"י על הטיט שבשפתי הנהר דהוא מקדימן בעודן על שפתו קודם שיכנסו לנהר . ועמש"כ לקמן פ"ט מ"ו :

פרק ח משנה א כשרים לב"ק . פי' הרע"ב לענין ד"ת והוא מהרמב"ם והר"ש . ועתוי"ט ד"ה אפי' דנדחק הרבה . דהא בגמרא דברכות איתא דאפי' כולה שאובה מתש בשרה לד"ת ואולי פירושם ה"ג לעי"ד דהכא לא מיירי לענין ד"ת אלא דקאי על הא דלקמן במ"ב אלו ב"ק שהם ל"ע כו' . והוא פי' לב"ק דהכא דכיון דאינו ב"ק ממש רק מדבריהם ולתרומה לכן מקליגין להו בטבילת מקוה כהני . אבל לד"ת קיל טפי ועי' מ"א סי' פ"ח סק"א : מ"ד ב"ק שטבל ולא הטיל מים כשיטיל אה"ת טמא . הר"ש הביא מגמרא דנדה דפריך שם מיניה לשמואל דאמר כל ש"ז שאין כ"ג מרגיש בה א"מ . ופ"ש דל"פ מיניה אלא לגירסא שאינה יורה כחץ א"מ אבל לגירסא דאין כ"ג מרגיש ל"ק כלל מזה ע"ש ובפרש"י . ונראה דמ"ם נפל בר"ש :

פרק ט משנה ב שאין טובלין בהן . פי' פי' הרע"ב . וע"כ דר"ל דהייטו שהמים לפים ע"ג דבשאר מים שרי כדלעיל פ"ז מ"ז גבי מטה וכמש"כ שם ודלא כהר"ן בפ' במה אשה ע"ש . ולכן דברי התוי"ט בד"ה כשהוא לא שכ' כלומר כשיעור כו' אינם מותורין דהתם לענין ליכוף מיתנייה כמש"כ שם בפ"ד . אבל לטבול בהם כשהמים לפין (ויש במים לבדם מ"ם) אפי' בעבה שרי כפי תש"כ שם . ולפ"ז י"ל דאפי' בהני ג' מינין אם הם לחים כשיעורים דבספ"ב לכ"ח כדא"ל נמי טובלין בהן ומצטרפין ג"כ . ועוד נ"ל דהא דהתנה התנא הכא כשהוא לח דוקא הוא משום מטבילין בו דפירושו עמו כשהיה על בשרו קודם שיכנס לטבול דליכא הקדמת מים לכן בעינן שיהא לח . והשתא א"ש דשביק התנא טובלין דתני ברישא ולא נקיט אלא מטבילין . דלענין טובלין דהמים מקדימין לא בעינן לח וכנון בעז"ה : תוי"ט ד"ה ולא יטבול . והר"ש כו' העתיק תוספתא כו' . גם הכ"י עלמו בספי' קל"ח הביא אחר דברי הרמב"ם הללו ושכן שנוי בתוספתא . גי' הר"ש בתוספתא הלזו . וכן בשו"ע שם סמ"ה מביא ב' הדעות : מ"ג ד"ה ובית השחי . בחגם תנייה דהוי בכלל בה"ש כו' . לכאורה הכ"פ דבית השחי אפי' בשפה א"ח דוקא בה"ש שהוא מקום התפתים מולץ בנשואה . וכ"ת מהא דלא חשיב לעיל בהמוללין בית השחי באשה וכ"כ מלשון הטוש"ע ע"ש . ועי' בנדה (סז) בתד"ה פתחה הב' ובמהרש"א שם . אמנם נראה דהר"ש אזיל בכאן לשיטת הא"כ אפי' באשר בה"ש כו' שכתב בס"פ דלעיל ע"ש : מ"ד רי"א של בנאים מצ"ח כו' . ופסקו הרע"ב והרמב"ם בפי' ובחבורו כוותיה . ומעתה בעי מדוע ל"פ כת"ק . דא"ל משום דהוה כמכריע דהא זה הוה כהכרעה שלישית לפרש"י ותוס' בב"ק (ר"ד קיו) . ואולי משום דבשבת (קיד) מפרש ריו"ח למילתיה . וגם ר"ח פשיע מיניה . וכס"ג כתב ספום' בכ"ד וכן התוי"ט בשם הכ"מ לעיל פ"ח מ"ד :

פרק י משנה א תוי"ט ד"ה בלא . ובנא"י הדבר העפל כו' כל"ל : מ"ג בהרע"ב ד"ה ואזני החמת. מיבת תהודקין הוסיף מדעתיה אבל א"כ כן מהמשנה מדתני בתש"כ בזמן שהיא חולה . וכן לקמן בהגריכים חשיב תש"כ בזמן שא"ח ולא תני כן באזני כו' ש"מ דבכאן אין חילוק : מ"ד בד"ה שינעבעו . עולין כמין אבעבועות במים כו' . ולשון הרמב"ם ומדלך הבגד כו' תבעבע (ר"ל הבגד) ע"פ המים והוא יותר נכון : באר"ד שכשאדם מטביל כו' . נראה דזהו פירוש אחר וחסר מהספרים תיבות פ"א : מ"ו תוי"ט ד"ה אין מטבילין בסופו . דב"ש גזרי כו' . התו"ח הקשה בשם הרא"ש לטים ביפים מא"ל . לכאורה ה"כ א"ל דילמא חיים על היפים שבמקוה דלא יתקלקלו מחמת שיתערבו בהם הרעים שבכלי : מ"ז כל האוכלין מצטרפין לפסול אה"ג בכה"פ . התו"ח הביא בשם המל"מ בשם התוס' דחולין (קיח ב) דדוקא כשהן מחוברין כו' . ובגה מאד דפ"כ לא כתבו אלא לענין הלטרפות לכביצה לטמא מ"ת (וגם שם דבריהם תמוהים כאשר כתבתי שם בס"ד) אבל לענין פסול גויה הרי מצטרפין בכדי אכ"פ כדאיתא בפ"ק דכריתות במשנה ובגמרא (שם יג) . והשתא כשאכל האחרון המשלים לכחצי פרס הרי הוא לבדו ואין ליכוף חבריו עמו : בהרע"ב א"כ אין שאר משקין משלימין לשיעור מקוה כו' . תמוה דאיך יפול לפ"ז ליטנא דתומר כו' דמשמע דלענין מקוה קילו . ומאי קולייהו אדרבה גם שם מחמירינן דלא מצטרפי לשיעור מקוה :

סליק מסכת מקואות . בעזרת מגיד מראש הבאות

מסכת מכשירין

הן לא נמצא טעם נכון בדברי הרמב"ם ותוי"ט על סדר מסכת זו אחר מסכת נדה . ולעד"נ איידי דתני בפ"ב דנדה מ"ו אר"מ אם אינו מטמא משום כתם מטמא משום משקה וע"ש בפירוש הרע"ב להכי תני בתרה מכשירין וכיוצא בזה משני הגמרא ריש תענית :

פרק א משנה א משקין מתחלן. פי' הא"כ כגון משקין של זב וזבה כמו רוקו כו' . ועי' ספ"ג דטבו"י דמשמע דאף בטמאת שרך לכ"ע מכשיר . ומש"כ עוד דאי במשקין שנטמאו מאחרים שלא לרלון סמ"ל הא משקין נמי לא מקבלי טומאה אא"כ הכשב אותן כו' . אנכי תמה דהא בשבת (יז) אמרי' דאיכא למ"ד דכלי עמא חושב משקה (הביא גם הר"ש כאן) וא"ל דמתני' אתיא כוותיה ובפרט דר"מ הכי ס"ל בתוספתא כמו שהביא התוס' שם והר"ש לקמן פ"ד מ"ה וסתם מתני' ר"מ . וממש"כ לקמן פ"ד מ"ו . ובפ"ג מ"ב בתוי"ע בשם מהר"ס . וכ"כ שהבין הפ"א בחגיגה (יט) בד"ה ידיו טהורות . אך מה שמוכח בדבריו שם דאפי' ידים טמאות חושבין משקה ל"י מנ"ל הא דע"כ לא שמעינן אלא כלי טמא : תוי"ט ד"ה ה"ז . שאם אתה אומר מקבלים הכשר במחובר אין לך כו' . ק"ל מאי ראיה היא זו . התם י"ל משום דלא אחשבינהו למי גשמים לדבר תלוש ועמש"כ התוי"ע לקמן פ"ד מ"ג בשם רש"י מת"כ . אבל אם היה משקה שתחלתו לרלון לצורך תלוש ואח"כ נפלו על המחובר י"ל דהוכשרו : מ"ג או סוכה ונפלה על חברתה . נראה דלפי' הרע"ב גרסי' הכא ג"כ ונפלו . ומש"כ הרע"ב (וכן הרמב"ם) מן המים שרגילין להשקות אותן . ע"כ נ"ל שלא היה תחלתן לרלון . ומה שנכלל להשקות הזרעים לא אחשביה אלא לצורך מחובר . ועמש"כ לקמן בסמוך : תוי"ט ד"ה המרעיד . ומת"ד שם כתב הכ"מ כו' ונפל ע"ח או סוכה ונפלה ע"ח כו' . ע"ש בכ"מ עלמו שנראה מדבריו להדיא . שפי' שנפלו על המים על חבירו . וכן בסוכה נפלו המים על חברתה . אבל כן היה נכון לפרש לגי' הרע"ב ונפלו כו' אבל לגי' הרמב"ם (בחבורו) ונפל כו' ונפלה כו' וכ' אח"כ ונפלו המים כו' . משמע שמפרש שנפל מתחלה האילן או הסוכה עם המים שעליהן ע"ח . ואח"כ נפלו המים מהן על הזרעים : באר"ד לפי שלא נתכוון שיפלו על אותם זרעים וירקות המחוברים לקרקע . וסיים שם הכ"מ אבל אם נתכוון שיפלו על המחוברים ה"ה בכי יותן . ולכאורה ק"ע דהא בעינן שיתחשב לדבר התלוש דוקא כדאיתא לקמן פ"ד מ"ג ופ"ש בתוי"ע מה שהביא בשם רש"י מת"כ . וכ"כ בר"פ בד"ה שתחלתו . וצ"ל דיש חילוק בין מחשבה למחשבה דדוקא מחשבה אינה מועלת למחובר אבל היכא דעביד מעשה בהמים גופייהו או בדבר שהם עליו כגון הכא שמרעיד את האילן או את הסוכה שהן עליהן אפי' לצורך מחובר מהני . וכנ"ל לפי' הראב"ד דלקמן לפי מש"כ שם בדעתו ז"ל . וזה דלא כמש"כ לעיל בסמוך בדעת הרע"ב והרמב"ם בפירושו . ועדיין צ"ע : באר"ד ובה"ם אעפ"כ אינו כמרעיד להשיר ממש מקום שהרי כו' . משמע אבל אם היה מכוון להשיר אה"מ אפי' בכה"ג שנפלו תחלה ע"ח ואח"כ על הזרעים כו' מודו ב"ה דמוכשרים והיינו אם נתלשו אח"כ ומשקה טופח עליהם כדמסיק אליבא דב"ש ודלא כהרמב"ם שמפרש דפלוגתתן הוא במתכוון להשיר את המים ואפ"ה ס"ל לב"ה דלא מכשרי . וזהו כוונתו בראשית השגתו במש"כ הל"ל שאין מקבלין הכשר במחובר כו' . ור"ל אבל שארי פירות תלושין שנגעו באותן המים נתכשרו . ודלא כהרמב"ם (כפי שמפרש הכ"מ) וזה דלא כהבנת הכ"מ בכוונת השגתו . אך תמש"כ שם ונתלשו ועדיין משקה טופח עליהם לרלון . הוא דבר מתמיה . דא"כ למאי מתבעי דיוכשרו במחובר לרלון דמי גרע מעודאו הטל עליהן ושמח ה"ז בכי יותן דבב"מ (כב) . וכן מהא דהמוליך חטין לטחון וירדו עליהם גשמים אם שמח בכ"י לקמן פ"ג מ"ה . וכה"ג שם במ"ו ומ"ז . וצ"ל דתיבת לרלון הוא ט"ס וצריך למחקה . וכן בסוף הסגה לא כתב רק אם נתלשו ומשקה טופח עליהם ולא הזכיר לרלון . ולפי האמור י"ל דלהכי נקיט פלוגתייהו בכה"ג ר"ל בנפלו תחלה ע"ח לרבותא דב"ש . וה"מ ג"כ לב"ה היכא דנתכוון להשיר את המים דאפי' בכה"ג מודו ולאפוקי מדעת הרמב"ם דפליגי בזה . ולכן נ"י מה שדקדק הראב"ד על הא דנקיט זרעים כו' מחוברים ולא דקדק אהא דנקיט בנפלו תחלה ע"ח . וגם הא דתשני לרבותא לב"ש נקיט הלא גם לב"ה יש כ"ת כדאמרן : באר"ד וכ"ע הכ"ת וז"ל ומ"ש כו' משמע דלב"ה אין בכ"י וסתם מתני' כו' גבי פירות שנפלו לאמת המים כו' . תמוה דהתם כשחשב שיודתו ידיו א"כ אחשבם לצורך ידיו . גם מה שהביא מלגון וקופה וקיים ומינה נשמע דה"ה כשנפלו מים על ירקות המחוברים ונתלשו כו' דלא כב"ה . ג"כ תמוה דהא ב"ה מודו היכא דנתכוון להשיר המים כדכ' הראב"ד . ולגון הרי הדיחתו וא"כ ניחא לה למחובר תיהת והוא ע"י מעשה דהדחה דמהני אף לצורך מחובר כמש"כ לעיל . וקופה ג"כ פי' הר"ש שם דניחא ליה בהדחתה הביאו התוי"ע שם : מ"ד הטופר כו' בש"א בכ"י כו' . נראה דאולי לשיטתייהו דלעיל במ"ב דלב"ש את שבו ג"כ בכ"י משום דנפרשו מענף לענף . וב"ה שם עד שיאמו מכולו ר"ל מהאילן כולו : מ"ה פי' בר"ש שהביא תוספתא זב וטמא כו' . יצאו מכולו הרי אלו מוכשרין וטהורים כו' פי' כו' ומשילאו שוב לא נגעו בזב וטמא . ותימה ת"ש מהא דתמר שמואל וכריסה עלתה הוכשרה כו' . ותמיהא לי טובא דהלא שם בכריתות מוקי לה (מפני זה) רב יוסף בנתזין בכל כחן ע"ש ולמ"ג : מ"ו הטופח בעדשים לבודקן. עתוי"ע בשם הרמב"ם . ולעד"נ כל"פ שנופח להשיב כוח פיו הפסולת שבהן ורואה אח"כ כמה נפחתו מכמותן בהסתלק הפסולת מהן . ונראה שכן פי' ג"כ הר"ש והרע"ב תדנקטו טעם לר"ש מפני שלא נתכוון לכך : בהרע"ב ומכ"ח בכ"י כיון שנתכוון לנפח ודרך הרוק ללאת כו' . ק"ל מי עדיף זה מטומן פירותיו במים דקיפא דודאי ידוע שיתלחלחו ואפ"ה אינן בכ"י . ועי' תוי"ע לקמן פ"ה מ"ה בד"ה לידע . וצ"ל דהרע"ב במחכ"ת ל"ד בהעתיקו פי' הר"ש בשמת דר"ש ומדבריו משמע דל"ג פלוגתא דחכמים ע"ש . וכן ליתא בגירסת המשניות שבגמרא :

פרק ב משנה ב ד"ה ומהורה . כגון מרחץ של מי מעיין . לכאורה קשה א"כ אמאי בכ"י דהא כתב לעיל במ"ח אבל בא במים מחוברין דל"ת לא . וצ"ל דמיירי שמשך מי המעיין למרחץ ומחובר למעיין וכמש"כ בס"ד לעיל פ"א מ"ג דבדעביד מעשה אפי' במחובר מהני לכשיתלשו . אבל שם כתבתי שאין דעת הרע"ב כן . ואולי כאן הכוונה אם אח"כ חשב עליהן בתלוש ולא אשמעינן אלא בהזיעה חשובה כמים : מ"ג ג' בריכות כו' מתלה לתחלה עמא . ק"ל הליור דמעו"ת . דאם ד"ת הטמאה במזרת והטהורה במערב והזיע באמצען . הל"ל דמחליו ולמזרח עמא ומחליו ולמערב טהור דהוא קרוב לטהורה. וי"ל בדוחק : מ"ו תוי"ט ד"ה ממקום . דהכא מסתמא תלינן דממקום קרוב כו' באו . תמוה דפשוט דתרי תילי נינהו . דהתם תני אח"כ באו ממקום קרוב פי' אם ידעינן דמתו"ק באו או מתחר לספוד בהן מיד וכפי' התום' הביאו התוי"ע שם . והכא תני דאם ל"י מהיכן באו או אפי' ודאי באו ממקום רחוק מ"מ א"ל להמתין רק בכדי שיבואו ממקום היותר קרוב שמלא בו ירק וכדמסיק הר"ב בטעמיה והוא כדעת הרא"ש בפ' א"ל והביאו הטור בסי' תקט"ו בא"ח : מ"ח הולכין אחר רוב הנחתומין . לפי' הב' שבהרע"ב קשה דלמנין טומאה ומהרה ה"ל ליזיל אחר רוב הלוקחין . ואם הם ע"ה מה יועיענו רוב נחתומי חברים דכיון דבאו לרשות הלוקחים הרי נעמאו אגלם : מ"ט בהרע"ב בעומד ורואה תמטה שנשמט כו' . דבריו שלא בדיוק שהרי כ' התום' בחולין שם (נה) בד"ה הכא דהיכי שראה שנפרש הוי ליה כקבוע דכמע"ת דמי . ולשון רש"י שם בעומד ורואהו מעטה שנפל תיד האדם כו' וזה א"ש דבשעה שנפרש ממקום הספק לא ראה :

פרק ג משנה א רי"א כו' וכל שאינו כנגד המים אינו בכ"י . פי' הא"כ אע"פ שנתלחלחו מאותן שכנגד המים לא ניחא ליה כו' . וק"ל כיון דת"ת ניחא ליה באותן המים שילחלחו מיהא את שכנגדן ה"ל תחלתו לרלון . ותליא בפלוגתת ר"ש ורבנן לעיל ספ"א באוכל שומשמין באלבעו דלרבנן בכ"י . ואולי פירושו הכל"פ כל שהוא כנגד המים (ר"ל אם אפי' רק כ"ש כנגד המים דניחא ליה מיהא באותן מים שכנגדו) בכ"י ר"ל כל הפירות . וכל שאינו כנגד המים היינו שאין בו כלל כנגד המים אינו בכ"י . וגי' מהר"ס ופירושו ג"כ תמוה דלחלוחית המים עלמה תכשירום דלא גרעה מזיעה הבאה מחמת תש לעיל פ"ב במ"א ב' ג' . ואולי דמלחלוחית המים אינן רק נתפחים ואין בהם טופח כדי שיכשירום : מ"ב תוי"ע ד"ה ושאר כו' . דהואיל וסתמן אינן נבלעין בחבית לא היה לרלון . וצ"ל דתחלת ביאתן לפולס הי' ג"כ שלא לרלון דאל"ה הא קי"ל דכל שתחלתו לרלון כו' ה"ז בכ"י ודוחק : באר"ד דיותר ראוי להפלים ממה שיהא נבלע כו' . ראייתו אינה מכרעת כ"כ . אבל יש ראיה לזה מפ"י דתרומות מ"ז וכמו שהערותי שמה . אכן כאן א"ל לזה דכשהמשקין חוץ לחבית נלרך שתבלע תחלה וגם לפלוט אח"כ לתוך הפירות : בסה"ד ומהר"ס גורם כו' וסתם מתניתין ר"מ וכי היכי דא"ל כלי טמא כו' ה"נ כו' . תמוה דתלי תניא בלא תניא . דזה דמשקין טמאים מכשירין היא משנה מפורשת בריש מכלתין : מ"ג ד"ה הרודה . אע"ג דבמתניתין דלעיל אמרי' דמתוך דופני החבית נפלט . ל"ד אהדדי . אלא כאוכלא לדנא דהתם הואיל דהמשקין אדוקין אגל דופני החבית אמרינן שפיר דמבעבעין דרך דופניה . אבל הכא דמפסיק הלל דמסתמא איננה מלאה ואפי' מלאה אינו מבעבע לעלות מעלה . ואי דמי טפי יש לדמות לשק דר"פ : מ"ד ד"ה ואם . ואם נתנן שם כו' שאין לו מקום כו' אע"פ שיודע כו' . ק"ל דהא הליחות שבעריבה הוויין תחלתן לרלון . וע"כ מיירי שלעריבה ירד תחלה דלף שלא לרלון . ואע"ג דככם בהן אח"כ לא תחשיב אלא המים שנתכבם כסותו בהם אבל לא הנשארים מדובקים בעריבה . ובדלא עביד בידים בתחלת ביאתן אף חכמים דהאוכל שומשמין דספ"ק מודו : מ"ה ד"ה אינו מוטש. והטעם משום דלא ניחא ליה כו' . אע"ג דבדעביד מעשה אפי' לצורך מחובר מהני כמש"כ בפ"ק מ"ג ופ"ש בס"פ באוכל שומשמין פלוגתת ר"ש וחכמים מ"מ בכה"ג ע"כ יש חילוק בין לצורך תלוש ובין לצורך מחובר וכ"כ לומר לדברי מהר"ס . אולם מה שסיים הכ"מ אע"פ שעכשיו שמח כו' והוא לפרש לשון הרמב"ם שם "ואע"פ שהוא שמח" צ"ע כי מדוע יגרע זה מכל הני אם שמח דתנינן לקמן . אם לא שנדחק לפרש שלא שמח אלא לאחר שנתנגבו הספים דלא מהני אז שמחתו כדאיתא בב"מ (כב) : מ"ו בהרע"ב ד"ה או אם הלחל. ערבוב פירושים בדבריו . שמש"כ שנעגע עד במים הוא תפי' הרמב"ם וכוונתו במים שעל הגג עלמו . ומה שסיים שבתוך הלינור הוא מפי' הר"ש והוא מפרש הלחל ר"ל שדחה הפירות לתוך הלינור . וגי' הרמב"ם לתוכן ושל הר"ש לתוכו : מ"ז אלא אם עמד והדיח . נראה לי דר"ל או שהדיח . דבעמד לחוד נמי סגי כדלעיל בסוף מ"ה :

פרק ד משנה ב בהרע"ב . ונפתחו המשקין שירדו עליו . עי' בכריתות (טו ג) דמבואר שם דגם המשקין שכורין פ"ש בפרש"י ותום' ובר"ש לעיל פ"א מ"ה מה שהביא בשם התוספתא ומש"כ שם : מ"ד בש"א ישבר ובה"א יערה . עי' א"כ . ולעד"נ דאולי לשיטתייהו דלעיל פ"א מ"ד . דלב"ש כיון דפירש מקלא לקלא הוכשר לשכי לא יערה . ולב"ה שם אינן מכשירין עד שילאו מכל האגודה או מכל השק וה"ה הכא עד שילאו מכל החבית : מ"ה בהרע"ב ד"ה ובה"א . כיון שלא הניחן שם כו' . משמע דאם הניחה במקומה אף ב"ה מודו . וכדס"ד דהתוי"ע בד"ה אלו במש"כ דנקט נפלה לספלה ברישא לרבותא דב"ש ג"כ וגם שינוי' אם הניחה במקומה דעדיף טפי ולכן אפשר לומר דבהא גם לב"ה

לב"ש בכי יותן . ול"י מדוע לא פי' כן התוי"ט בסוף מ"ד דהשתא . דלהכי נקיט נטלה לשפכה משום דבהניחה גם ב"ה מודו וכדכ' הרע"ב . אבל באמת אין סברא לומר ביכד הדלף שיועיל הנחה במקומה ואפי' לב"ש דוקא בנטלה לשפכה וכדמסיק התוי"ט . וצ"ע במחכ"ת דהרע"ב דלשון הרמב"ם אטעי' ופ"ש ותרא"ה דלא אתי אלא לאפוקי היכא דנטלה ממקום זה להניחה במק"א : תוי"ט ד"ה אלו . ולכן נראה דלא אתא למימר אלא לאפוקי אם שפכה במקומה . גם זה צ"ע דכיון שהניחה שיכד הדלף א"כ כבר אחשביה מאי מהני מה שחזר בו אח"כ וכמו שהקשה הראב"ד לקמן במ"ש : בהרע"ב ד"ה אלא א"כ . מידי דהוה כו' . וצריך לחלק בין זה להא דהטומן פירותיו במים כו' . וכן הנותן פירותיו בשבולת הנהר כו' דלעיל ספ"א וכן היו רגליו מלאות טיט כו' עבר בנהר כו'. דפ"ג מ"ז . דהתם כיון דאחשיב מיהא אותן מים שבידיו גם אותן שברגלים מכשירין כיון דא"א כו' . אבל התם לא אחשביה לשום מים וכה"ג חילק התוי"ט לקמן פ"ה מ"ה ועמש"כ שם : מ"ז ואם חשב שיודחו ידיו כו' . עי' מש"כ בס"ד בחגיגה (יט) . ומה שסיים הרע"ב וס"ל משקה שסופו לרצון דאע"פ שאין תחלתו לרצון כו' . זהו מלשון הר"ש ורש"י בחולין (לא ב) . לכאורה כאן הוה תחלתו לרצון . דהא הרצון הוא בשעה שנוטלן ואז הוה תחלת ביאתו בתלוש עי' בתוס' שם : תוי"ט ד"ה ידיו . והקשה כו' דלפירות דמעשר אפי' לאוכלן א"צ נט"י כו' . תמוה איך נעלם מהם הגמרא שם בחגיגה דלרבנן דר"מ צריך נט"י לאכילת פירות דמעשר . (ודע דפירי דהכא כיון דלא הוכשרו ודאי מותר לאכלן אפי' לרבנן ואפי' תרומה דלא הוכשרה א"צ לנט"י כמבואר ברמב"ם פי"ב מהל' אה"ט הי"ג . ודבריהם אינם אלא כשיוכשרו) . ומש"כ התוי"ט אפי' אי גרס פת אכתי קשה דהא א"צ כוונה כו' למעשר לנגיעה . תימה דלנגיעת מעשר א"צ כלל נט"י כדאיתא בחגיגה שם ובתד"ה כאן באכילה . אבל כוונת הרו"ו דאי גרס פת א"צ דמיירי לאכילה . דלפירות אף לאכילה א"צ כמש"כ קודם : מ"ח בהרע"ב ונמצא כו' אלא מחמת מפקין שמאין שבתוכה שנטמאו כו' . צ"י איך נטמאו כיון שמחוברין למקוה : מ"י פנים שנפלו עליהם כו' אם רבו טהורים . ועי' בפי' הרע"ב . ק"ל דאף דמי גשמים גופייהו לא מיטמאין אלא א"כ משבינהו וכדמוכח בגמרא כריתות שהבאתי בר"פ . מ"מ אם יקבלו הכשר ממשקין אחרים למה יגרעו משאר אוכלין דמטמאין בבוא עליהן הכשר א"כ הכא יתכשרו ויתטמאו כאחד ממשקין הטמאים . ובריש מקואות כתבתי ישוב לזה בס"ד ע"ש :

פרק ה משנה ה תוי"ט ד"ה לידע . עי' כה"ד . אבל מפי' הרע"ב לעיל פ"א ריש מ"ו נ"ל כן ע"ש :

מ"ח בהרע"ב ד"ה אבל אם נער . שמתכוון להדיחם . והוא מהר"ש . ול"י למה הוצרכו לכך הלא פשוט דהוה כמרעיד את האילן דריש מכלתין ומוכח איכא לעיל כה"ג : מ"ט כל הניצוק טהור כו' . לפי' המפרשים אין מקומה במס' ע רק במס' טהרות . לכן נ"ל דמיתניי' הכא לענין הכשר כגון דהניצוק היה מי פירות ובכלי התחתון הי' א' מז' משקין לא הוכשרו המ"פ הנשארים בכלי העליון . ועי' השגת הראב"ד בפ"א מהל' ט"א ה"ד . וכן המשנה דלאחריה יל"פ ג"כ לענין הכשר : בהרע"ב מפני שהיא סולדת . מוזר אותו עמוד השותת שהיה קלטו כו' ומטמא כו' . קשה דהא ודאי שאינו חוזר אלא אותו שהוא עדיין באויר (דמה שנפל כבר למשקה שבתחתון לא יחזור שוב לאחוריו) . וכן לשון רש"י שהביא התוי"ט חוזר כלפי הניצוק כו' . וא"כ הוא גופי' מאין יתטמא דהא העמוד עצמו ג"כ אינו חיבור קלטו לקלטו . וכ"ע להדיא מלשון הרמב"ם כפ"ז מהל' ט"א . ודלא כלשון הרע"ב והר"ש בפ"ב דטבו"י שמ"ז שכתבו דהקלוח לבד נפסל . דז"א דאינו נפסל רק מקום מגעו בלבד וכ"מ לשון הרמב"ם שם כפי' ובחבורו פ"ח מהל' ט"א ה"ז . וע"ק דהא ד"ז דניצוק אינו אלא כטבו"י וכמש"כ הא"כ בספ"ח דטהרות וכמש"כ בס"ד בפ"ב דטבו"י מ"ז ע"ש . וטבו"י אינו אלא פוסל ולא מטמא אפי' משקה . וכן לשון הרע"ב במשנה דלקמן גבי מטנן לחם שכ' שהתחתון כו' ומטמאו . וביותר לשון הרמב"ם בחבורו שמביא שם התוי"ט שכתב ומטמא הכלי תמוהים כיון דאיירי בטבו"י . ולענין פי' מתניתין נלפ"ד דהטעם כיון דסולדת לאחריה חשיבי חבור דהוו כאלו כולו גוש אחד וכ"כ מדברי התוס' בנזיר (נ) :

פרק ו משנה ב כל האגודות של בה"ש טמאות . פי' הרע"ב והידים מטמאין כו' . וכ"פ לקמן גבי הקמחין כו' . ונראה דאין הכוונה מחמת מגע סתם ידים . דהא א"פ את החולין . ודוחק לומר דמיירינן שמא נגע בזוב כשמשקין עליהם ונעשו תחלה ומוזרין ומטמאין אה"א . אבל נראה דר"ל דהמשמוש הוא בידים והחשש הוא משום טומאת גופו . וכ"כ לקמן גבי דגים והטמא והטהור ממשמשין : מ"ג האבי"א ליך טהור כו' . עא"כ . ולכאורה פירושו הוא נגד הגמרא בכורות (כג ב) אשר הביאה גם התוי"ט : מ"ד בהרע"ב מנין לרבות היין כו' ת"ל וכל משקה כו' . התו"ח כ"ע דא"ד מובנים דהאי קרא כו' איירי לענין קבלת טומאה ולא לענין הכשר . הן דברי הרע"ב המה מת"כ ע"ש הביאו גם רש"י בחולין (עז) . אמנם כוונתו דזה אתיא כמ"ד אין טומאה למשקין כל עיקר כדאיתא בפסחים (עז) . ת"ש וכל משקה כו' מאי יטמא הכשר . מוכח דלמ"ד דטומאת עלמן מיהא יש להו איירי קרא בטומאה (וכ"כ הק"א שם) . והרע"ב פסק בפ"ד דטהרות דספק משקין ליטמא טמא . אבל נעלם מאתו דברי המהרש"א בפסחים שם ברש"י ד"ה ותלושין דלכ"ע דרשינן וכ"מ אשר יעשה לענין הכשר ע"ש . ואדרבה דברי הרמב"ם קשים במה שפי' כוונת הת"כ באמרו נ"ש למעלה דר"ל לענין טומאה . והכי אשר יבא עליו מים יטמא לכ"ע מיירי לענין הכשר . וכן וכל משקה כו' לדעת הת"כ שב לענין הכשר כנ"ל . רק כוונת הת"כ למילף דאף בטומאת ארץ עצמו עשה הכתוב שאר משקין כמים לענין הכשר . מגז"ש מים מים מטומאת כ"ח בדין הכשר . דמק"ו לא אתיא ליה דכ"ח חמיר דמטמא מאוירו ע"ש . ואולי דהרמב"ם סובר דלדידן דמשקין יש להן טומאת עצמן דרשינן מים יטמא גם בפ"ע וכ"ל דגם מים יטמא מכ"ח וכן כל משקה כו' . כמו דדרשינן וכ"מ אשר ישתה למעלה לענין הכשר ולמטה לענין טומאה כמש"כ המהרש"א שהבאתיו לעיל . אבל מ"מ עדיין צ"ע דכיון דגם לענין הכשר מיירי קרא עפי ה"ל למילף הכשר מהכשר מלמילף הכשר מטומאה : תוי"ט ד"ה שבעה . וי"ל דבלשון בכ"א דבש סתם הוא ש"ד . תירוצו לא מחוור כמובן . וקושייתו י"ל משום דקי"ל לרבנן דדבש תמרים לא איקרי משקה ולכן ע"כ קרא דוייניקהו דבש הייטו דבש דמלים . וא"כ לא מצינו בקרא שיקרא דבש תמרים משקה : ד"ה מי רגלים . דאדם כו' . התו"ח מסייעו מלישנא דלדעתו ע"ש . ואין זה סיוע דמצינו בתוספתא הביאה הר"ש בפ"ב דפרה גבי עלה עליה זכר לישנא דלדעת הבעלים . וה"נ יל"פ לדעתו היינו דבעלים : בפנים דבש גרעים טהור ומותר . עמש"כ בזה במגילה (ז.) : מ"ו רה"א ש"ז אינה מכשרת . ופי' הרע"ב משום דיש לה שם לווי . ועי' לשון הרמב"ם בפי' . וקשה א"כ מי רגלים נמי . וי"ל דהם מים ממש וכמו דלא מפקינן מי הים מטעם שם לווי . (ועי' לעיל מ"ד בתוי"ט ד"ה שבעה מש"כ בשם הר"ש וכל הני תולדות כו') וצריך לחלק בין זה להא דפסלינן אזוב יון כו' בנגעים פי"ד ובפרה פי"א מטעם שם לווי . ואולי דבריהם הנל"פ דר"א סבר דאינה חשובה משקה : שם ואם נפל על הדלעת . עתוי"ע . והנה גם בחולין (לו) גבי פלוגתת רבי ור"א איתא דלעת לענין הכשר : מ"ז בהרע"ב ד"ה ר"א מטמא . ומטמאין כו' . וכן בפי' הרמב"ם . ול"י מאין באה להם הטומאה . הלא טומאת נבלות אינה עד שתלא נפשה (פ"א דאהלות מ"ו) וכמ"כ דלא שייכא טומאה בדם הקזה . ואולי צ"ל ותיטמאים : מ"ח תוי"ע ד"ה לרצון . העתיק דברי התוס' אשר דבריהם אינן עולין כלל לפי' הרע"ב והר"ש שם ברפ"א ובכולה מכלתין : ד"ה והמקיז . נ"ב דמכאן ראיה כו' נראה דאישתמיטתי' במחכ"ת דברי התוס' בשבת (ר"ד קמד) שנראה מדבריהם דאזלי בשיטת הרמב"ם ופירשו שהחולב לרפואה כו' קאי על אדם ע"ש וכ' דה"כ ה"ת כו' מחלב בהמה גופה כו' כמו שהקשה התוי"ע ע"ש בדבריהם היטב :

סליק מסכת מכשירין. בעזר יוצר מאורות המאירין :

מסכת זבים

פרק א משנה א ראה אחת ובשני הפסיק וכו' ראה שתים כו' אר"א ב"י מודים כו'. הנה לת"ק לא פורש באם רואה שתים ובשני הפסיק וכו' ראה אחת מה דיני' . ובתוספתא איתא שאמר ר"ע (אשר הוא הת"ק דמתניתין) דבזה לא נחלקו שאין זה זב גמור (כ"ה הגי' בד"י וכן העתיקה הר"ש). ולכאורה איפכא מסתברא (וכסברת ראב"י) . ולזה נראה שהגיה הגר"א ז"ל שהוא זב גמור כי כן העתיקה בא"כ וכ"ה הגי' בתוספתא שנדפסה עם פירושו ז"ל אשר לא אפונה שעל פיו הוגה כן . אבל לפי גי' זו תמוה מה דאיתא שם אר"ע לר"ש (שאמר שם משום ראב"י כמתניתין) לא כל הקופץ משתכת אלא הנותן את הטעם כו' . והלא גם לר"ע צריכין לאותו טעם עלמו . ועוד קשה לגירסתו דה"ל לפרושי במתניתין דבזה מודו ב"ה . דעתה נוכל לטעות דתני כן לרבותא דב"ש שתוי"ע כיש טבו"י ובמש"כ לקמן במ"ב : תוי"ט ד"ה ובשלישי . דאילו אחת לב"ה כו' . ולעד"נ דגם לב"ש אינן מצטרפות ב' ראיות בג' ימים כמו דאינהו מודו בג' ראיות בד' ימים דאינן מצטרפות כדאיתא בתוספתא ע"ש : מ"ב ד"ה רפ"א . עי' תו"ח . וכה"ג בפסחים פ"י מ"ו וע"ש (קיו ב) במד"ה ותוס . ולר"ע י"ל דלרבותא דב"ש נקיט שליפי עתוי"ע פ"א דמכשירין מ"ג ד"ה המרעיד : מ"ה אר"י נ"ת אחת מרובה אא"כ יש בה כדי ג' . ועתוי"ע . וצ"ל דבמשנה ד' מודה ר"י כיון דעכ"פ נעשה ע"י זב גמור בהצטרפות ראיה שלפניה או שלאחריה וכ"ה בפי' הרמב"ם ז"ל ור"י"א כי כשראה אחד כו' ולא הקדימתה ראיה ולא נתאחרה אחריה ראיה כו' ודלא כהתוי"ע שם במ"ד בסה"ד . וכן במ"ו שניין על הרישא וכ' ובהכי אף ר"י מודה כו' . ומה שסיים הרמב"ם . ולא נחשב לעולם אחד גדולה כראיות אא"כ היתה גדולה כג' ראיות כו' היינו באם לא ראה רק ראיה אחת גדולה בלתי הצטרפות ראיה לפניה או לאחריה : מ"ו תוי"ט ד"ה ראה בסופו . וכל ראיה נחלקת לשתים כו' . עי' מה שתמהתי עליו בשבת (לד ב) :

פרק ב משנה א ד"ה הכל . וכ"ל דהוי כעין מיעוט אחר מיעוט . עמש"כ בפסחים (סו ב) בס"ד :

מ"ב ד"ה ראה . דמש"ז ילפינן דיו כו' . קשה דאי אמרת דיו נימא דדוקא לענין טומאת ערב אבל להצטרף לשניה לטומאת מו"מ ולספירת ז' לא . אלא ע"כ צ"ל כמש"כ התוס' שם ברה"ש מאי לאו דזב גמור איתקש . וא"כ לקרבן נמי וי"ל בדוחק דלהכי אהני דיו . ולי י"ל משום דרבנן דרבי והזב הלא שבו תרתי לזכר (הביאו התוי"ע בדבור הסמוך לקמן) ופרש"י ע"כ יש לו דין זכר שאינו מטמא באונס שכאן ואילך כו' ע"ש . הרי להדיא דשתי הראיות יש להן דין זכר והיינו לענין קרבן . ועי"ל

דלהכי הפיל הכתוב מיעוטא דמשכבו בין ראיה ראשונה לשניה ללמד דלענין קרבן מיהא ממעטינן אפי' ראשונה : מ"ג כלב כו' ג"י מעל"ע . עא"כ . ותימה דהרי גם יום אחד מעל"ע איכא עוד תרתי שהביא הר"ש . וגם אנכי מצאתי עוד א' בפ"ט דפרה מ"ה . ואולי משום דהלכה כר"י דשם כמו שהביא התוי"ע שם בשם הרמב"ם לכן לא הביאה הר"ש . אבל נמצא עוד אחד במשנה ר"פ דם הנדה וכמה היא שרייתן בפושרין מעל"ע . ועוד א' בגמרא דחולין (נה ב) ואכחינהו מעל"ע : מ"ד בתו"ח אף דמיטמא משום משא מ"מ ע"מ אין בו לטמא אדם ובגדים . ומשמע דקאי אקיפה אמשכב לטמא אה"א מדקאמר תו וכן בכישא כו' . ותמוה דהא גם נושא אה"ת מטמא בגדים :

פרק ג משנה א בזמן שהן מתגירין . פי' הרע"ב הוא מהרמב"ם . ויתכן לפרש שהן נכפפין תחת היושב עליהן ומתילא נעשין כמאי עגול ומקיפין את קלת גופו של היושב כמו חגורה . אולם קלת סתירה לזה מעירובין פ"ב מ"ד לפי' הרל"י הביאו התוי"ע ד"ה מגורה : בהרע"ב ד"ה אע"פ בסופו . ונטמאו בגדיו טומאת מדרס כו' . נראה שזה מוזר לפי' מתניתין דקתני ה"א שמאין מדרס . ודלא כהתוי"ע שהבין דקאי אדסליק מיני' . ולא באר הרע"ב טעמו מפני מה שמאים מדרס . ונראה שדעתו כדעת הרמב"ם שאנו חוששין שמא דרס עליהן הזב מתם . ורא"ה לזה תמלא במש"כ בר"פ דלקמן . וכ"מ מדבריו במ"ב בד"ה בזמן שמשאן ככד : תוי"ט ד"ה טמאים . דמה לי נוגע בתולה לו כו' אלא באה ללמדנו שיטמא מאוירו כו' . תימה דהרי נגע בתולה לו אינו מיטמא דהיינו מגבו . ואולי ר"ל דלא תימה דאי לאו גז"ש ה"א דדוקא נוגע בתולה לו אבל נוגע בתוכו לא נטמא . אבל קשה דלמא אתי גז"ש לאפוקי נוגע מגבו : בא"ד ומה ת"ל אשר יגע בו דפשיטא כו' . לולי פרש"י הנל"פ דר"ל כיון דלמדנו דמיטמא מאוירו א"כ מה ת"ל אשר יגע דמשמעו במגע דוקא ולא באויר . (ולכאורה מזה קשה טובא לדעת הרמב"ם בפ"ח מהל' מו"מ ה"ד דזב אינו מטמא בהכנס ידו לאויר כ"ח וצע"ג). שוב ראיתי שכן פי' הק"א ג"כ . לזה פי' דאתי להסיט ונופל שפיר עליו לשון נגיעה שהגיע אליו התנועה מהזב : בא"ד אבל אם כרע הזב נ"כ הטהור לטמא בגדים כו' . נ"ד כלל בלשונו . דהא לקמן רפ"ה תנן או שהזב הסיטו מטמא כו' וכלי שטף במגע : ד"ה שכחה רע . ופי' הכ"מ כו' היא מזזת אותו . תימה דכלפי לייא כיון דחזקה כ"כ עד שתהא יכולה להזיז אותו הרי כחה יפה . וזה י"ל בדוחק . אבל שנחבא שהוא צ"ז איך נוכל לכוונו דמושב על הסוכה שהיא בל"כ . אשר ע"כ נראה דכוונת הרמב"ם דכשאדם נחבא בין הסוכות בדוחק (ר"ל שאין ביניהם ריוח אלא בכדי האדם בדוחק) תזוז הסוכה ממקומה ע"י דחיקתו אותה . ופי' בו הוא כמו על ידו :

פרק ד משנה א בהרע"ב ד"ה כפה . ופליג אסתם מתניתין כו' בד"ה כלים כ' ג"כ אלא דתנא דלעיל לא תטמא כלים שברגלם הגם וא"ה כר"י . לכאורה קשה מ"ש מהא דטהור מעלה את הטמא בפרק דלעיל מ"ב דלכ"ע בגדיו טמאים מדרס אף שהם למעלה . אלא הוא הדבר אשר כתבתי בר"פ דלעיל בדעתו ז"ל דהכא אינו נקרא מדרס לרבנן אלא משום משא דריסה עליהן : תוי"ט ד"ה בזמן שמשאן קל טהורים . אפשר דבגדים שבה טהורים לגמרי כו'. תמוה דאיך אפשר שיהא טהורים והלא נשאן הזב . וכן ראיתי בפי' הרא"ש שכ' אבל טמאים במשא הזב : מ"ג הרל"ג העתיק פרש"י בעירובין וכגון כו' . לכאורה צ"ד דלפי' הרע"ב דכאן איירי לענין ככר ש"ת שנפל מהסה מכח הקשתו אם הוא נטמא מחמת הסיטו . וכ"מ אפי' בנוגע בידיו להדלת וכו' למחמת הנגיעה בדלת לא הוה הככר אלא שני . ואם מפני הסיטו הוה הככר ראשון. ולפמש"כ בפכ"ח דכלים מ"ו בס"ד מוכרח פרש"י אף לפי' הרע"ב. אבל עי' עוד מש"כ בעירובין ע"ד רש"י : מ"ד תוי"ע ד"ה טמאים. עמש"כ שם בשבת בס"ד : ד"ה כסיות. ולעד"נ דהוא נ"ר מכסת המוזכר בכ"ת כר וכסת : מ"ו הזב בכ"ת ואו"ת בכ"ש טמאין . פי' הרע"ב דאם כרעו או"ת ג"כ טמאים . וכ"כ הרמב"ם והר"ש . ולא משום דס"ל כשיטת ר"ת בעירובין (כז) בתד"ה כל שהזב . ולא כרש"י בנדה (נד ב) ד"ה ולא דמה ע"ש שהרי הר"ש לקמן ברפ"ה מביא בעצמו תוספתא דאין היסט אלא לדבר שיש בו רוח חיים וכ"ד רש"י ג"כ בשבת (פג ב) אלא דהכא אף שכרעו הם מ"מ חשיב כמו שהזב היה מסיטן כמש"כ הרא"ש ע"ש וכ"כ הר"ש בפי' התוספתא . וכן הרמב"ם כתב שהרי הן עמאים בהיסט הזב . וזה דלא כתוי"ע בפרק דלקמן מ"ב ובסוף מ"ה . וכן לשון הרע"ב לקמן ד"ה חוץ מן האדם שכ' דבזמן שמכריע את המת טמא. נ"ד דה"ה איפכא נמי טמא : בהרע"ב ד"ה מה שאין המת מטמא. מ"מ אין מו"מ שתחתיו מטמא אדם לטמא בגדים הן לפי שיטתו בפ"א דאהלות מ"ב דהרב ה"ה כחלל נ"ד כלי מתכות אלא אפי' בגדים . א"כ מו"מ שתחתיו הוויין אבי אה"ט ומטמאין אדם להיות אה"ט אף אחר שפירש ומטמא אדם וכ"ח . ומו"מ דזב א"מ אדם לטמא בגדים אלא קודם שפירש . וא"מ אדם וכ"ח . ואף הבגדים קודם שפירש אינו נעשים אלא ראשונים . ובמת הוויין אה"ט . ומש"כ עוד וע"ג מדף נהי דמת נמי מטמא כלים שע"ג כו' לטמא או"ת כו' ותמוה מאד . דלשיטתו הוויין אבי אה"ט . ולהחולקין הוויין מיהא אה"ט לטמא אף אדם וכ"ח : תוי"ט ד"ה ובמת הכל טהור . ה"ת נמי למיתני ובכבלה כו' . פשוט דמת הוי רבותא טפי . ואולי כוונתו על חוץ מן האדם . אבל המשנה לא תכוון כאן רק לאשמעינן הטהרה : ד"ה הכל . ונמלא דכגון בכ"מ א"ע למאהיל . פשוט דכוונת הרע"ב דלכאורה איך מ"ל דכל שהמת נשא עליו טהור והלא טומאה בוקעת ויורדת וזה נקרא הטומאה מאהלת עליו לכך אמר כגון בכ"מ שאינו כנגד המת שיאהיל עליו : ד"ה מה שאין המת מטמא בספרי . ובמס' עדיות כו' מפרש הרע"ב כו' . עמש"כ שם ע"ד אלו : ד"ה מפני. ואין אנו יודעים כו' ולכך כולן טהורות . ק"ל מ"ש מדלעיל מ"ד ספק שנתהפך עליהן טמאין :

פרק ה משנה א [בהר"ש אע"פ שאין חשובין כאה"ע לגבי כלים אחרים כאדם כ"כ דל"ין] :

בהרע"ב ד"ה וכלי שטף , יכול תטמא אדם וכ"ח ת"ל בגד כו' . ק"ל לפמש"כ הרא"ש כאן דבגדים שהוא לבוש בהן אף העליון שאינו נוגע בו טמא א"כ אילטריך בגד להכי : תוי"ט ד"ה כל . וכך קתני בהדיא בתוספתא כלים כו' מטמאים שנים כו' וכן פי' הר"ש כנ"ל . והא דתני לקמן מ"י זה"כ כל הנוגע כו' מטמא א' כו' וע"ש בפי' הרע"ב . שם מדאורייתא קאמר כ"כ הר"ש . וזה אישתמיט מהתוי"ע לקמן מ"ה : ד"ה וכלי שטף . דהמ"ל ורחץ במים בערב כו' . ולא מחוור דא"כ הי' במשמע שיטבול בערב . ובאמת הוא טובל מיד וטהור למעשר . וטמא לתרומה עד הערב שיעריב שמשו אחר טבילתו דוקא . ול"נ דהכי הל"ל ורחץ במים וטהר בערב כדכתיב האי לישנא בפ' חוקת (יט יט) : מ"ב ד"ה וכל שהזב . ול"ל דמיירי שלא הוסט כו' עד סופו . עמש"כ בס"ד בפרק דלעיל מ"ו : ד"ה אלבעו דלא בעינן שינשא רובו של זב כו' . נראה דל"ד הרב ז"ל בזה די"ל דהטהור תלמעלן וכן בסיפא הטמא תלמעלן היינו ברובו ודוקא תלמעלן הוא דקאמרה מתניתין אלבעו ודומיא דמשכבו במ"ס : בא"ר והיסיט את הזב וכו' משכב ומושב ע"י כף מאזנים כו' אבל הסיט לא קתני משום כו' ע"ג המשכב טהור חוץ מן האדם כו' ולכאורה תימה דבכה"ג דהיינו ע"י כף מאזנים גם המשכב מטמא את האדם כדתנן לעיל ספ"ב והמשכב מטמא אה"ת כו' נתלה . וי"ל : מ"ג רא"ה אף הנושא . הרמב"ם והרע"ב וא"כ פירשו מטמא דגמרא חולין (קכ"ב ב) דר"ל דמסיט אינו טמא אא"כ נושא ג"כ היינו שתהא הנבלה למעלה . ותמיהני דע"ש בגמרא ופרש"י דר"א יכוון שיהא הכזית דנבלה מחובר ביחד ולאפוקי אם נושא ב' כרלאי זיתים וכ"פ הרא"ש כאן והר"ש לקמן במ"ז : בהרע"ב ד"ה כל הנושא . כגון אוכלין ומשקין ומדף שהן למטה ממשכב כו'. תימה דמשמע דאתי לאפוקי דאם הי' משכב למטה תמשכב נטמא · והתנן בפ"ק דכלים מ"ג דאין משכב עושה משכב : תוי"ט ד"ה מפני . וקשה דאהיכא קאי של"א כו' ואע"ג דלא קמיירי במשכב כו' . ול"נ דמשכב הזב שבפי' הרמב"ם והרע"ב הכונה על שכיבתו של זב ור"ל דהזב שוכב עמה עליהן . ויש ג"כ משכב תחתיו ותחת המשכב או"ת ומדף : ד"ה חוץ מן המסיט . ושמא משום דאחמיר כו' . ועי' לקמן בד"ה ואדם . אבל בפ"ק דכלים מ"ג כ' הר"ש דמתמעטין לכולהו משום דכתיב גבי משכב ומרכב מיעוט והנושא אותם דאותם מיעוטא הוא כדאיתא בנדה (ר"ד נה) . והביאו התוי"ע בקלרה לקמן מ"ז וכאן לא זכרו : ד"ה ואדם . דטמא מת מטמא בגדים . לרבותא יותר הל"ל דאפי' לאחר שפירש ואפי' אדם וכ"ת . מאח"כ בזב ומשכבו : מ"ה ד"ה בין מלמעלן עיין כה"ד . ועמש"כ לעיל ברה"פ ובפ"ד מ"ו . ובלא"ה דבריו בכאן מגומגמין : מ"ו בהרע"ב זב וזבה ונדה בהדיא כתיבי ומצורע ויולדת נפ"ל מלזכר ולנקבה דכתיב זאת תורת הזב וגו' והדוה בנדתה וגו' לזכר לרבות כו' כ"כ דל"ל ועי' בפי' הרמב"ם : תוי"ט ד"ה ובמצורע . ול"ק דהכל בכלל היקש . אבל ק"ל דמ"ת היכא דריש התם מלנקבה לרבות דמה דאילו לשאר מעיינותיה מזכר נפקא ע"ש בהרע"ב . הא מיבעי' לה ליולדת . ולכן נ"ל דהגמרא דשם נ"ל להך דרשה דת"כ לרבות יולדת . דנפ"ל מדכתיב כימי נדת דותה תטמא והקרא איירי בלידה יבמתא : ד"ה ואחד המסיט . ותוס' כו' ה"ה למו"ת כו' . ול"נ דהם מפרשים והמסיט היינו שהטהור מסיט את הטמא וכמו בריש המשנה הנוגע בזב כו' . ודקדוקו לקמן במ"ת אינו מוכרח די"ל דלהכי לא תני הכא המסיטו בכינוי משום דבזב כו' וביולדת אף שהם הסיטו את הטהור טמאוהו לכן מסתים לה שפותי נומר דכל חד כדיני' . שוב ראיתי שהתוס' העתיק והמסיטו בכינוי וא"ש טפי . ודקדוקם אינו אלא על הגיסא וזה עתה במו"ת כדלעיל במ"ג : מ"ז רא"ה אף הנושא . משמע דקאי על כל הני דחשיב הת"ק. ותימה דבנ"ק (כה) איתא דס"ל דש"ז של זב אינה מטמאה במשא . וצ"ל דלא קאי אלא אשארא . ולפנא שלא העיכו המפרשים בזה : תוי"ט ד"ה ואחד המסיט בסופו . צ"ע דלא קתני נושא וניסא . תמוה דהכי גם הרמב"ם מודה בניסא דהיינו שהאדם תלמעלה והם תלמטה דא"ת בלא הסיט כמש"כ בעצמו לעיל מ"ג במד"ה כל הנושא וניסא : ד"ה ר' אליעזר אומר . אבל הר"ש כו' וקאמר איהו אף הנושא כו' . והרא"ש הוסיף וה"ה ניסא וזה תמוה ועי' ר"ש פ"א דכלים מ"ג : מ"ט ד"ה טהור . כולהו שוורים לאו כו' ועוד בפ' א"ת (כנ"ל והוא שם (כז ב) כו').וצ"ב דשם פירש כאילו אמר לאו כולהו שוורים לגבי מזבח קיימי . ונא ידעי כולי עלמא כו' . וכן מצינו כיולא בזה בקרא כל הרע אויב בקדש . כל תשא עון . וכן יש נוסר כאן עד"ז דרלה נומר דאין כל המטמאים בגדים מטמאין אדם וכ"ח : מ"י בהרע"ב כל הני במשא בלבד מטמאין בגדים כו' . תיבות כל הני הוסיף על דברי הר"ש וגרע . דכל הני דחשיב לבד מנבלה ומרכב א"ת במשא כלל כדאיתא בריש כלים : תוי"ט ד"ה כל הנוגע בסופו . ומשני לה שפיר דבגלא דר"י כו' . אן הרמב"ם לא יישב רק שלא תהא סתירה לזה מכללא דר"י אבל קושיית הכ"מ שד"ז סותר א"ע דכיון דקי"ל דאין כלי מיטמא אלא מאה"ע והוא מטמא בגדים ע"כ דין אה"ע יש לו בזמן התעסקו בהם וא"כ יש לו לטמא אוכלין נסיות ראשונים ככל אה"ע . אבל לי י"ל בהא דאמרינן

בזבחים(קה ב) גבי נבלת עוף טהור כל היכא דא"מ אדם במגע אין מונין בו לאשון ושני. וע"כ צ"ל דעיקרו ושרשו אשר ממנו התחלת הטומאה א"מ אדם. דהא איכא כל הני דחשיב במ"ו ז' מ' דא"מ אדם ואעפ"כ מטמאין שנים ופוסלין א' וכן כלים הנוגעין בזב שא"מ אפי' כלים אפ"ה מטמאין ב' ופוסלים א' כמו שהביא התוי"ט בר"פ. ולכן פרים הנשרפין שהן בעצמן א"מ אדם במגע אין מונין בהמתעסקים לאשון ושני. אולם לפ"ז יקשה מהאוכל נבלת עוף הטהור דמשנה ט'. ומזה יקשה גם להגמרא הנ"ל. וע"כ נ"ל דפי' כל היכא דא"מ אדם היינו דלא משכחת ביה טומאה שתטמא אדם משא"כ כל הני משכחת בהו טומאה שתטמא אדם: [מו"א בהר"ש תניא בתוספתא הנוגע בבועל נדה ובעובד כוכבים מטמא שנים ופוסל אחד כן הביא התל"מ ברפ"ג מהל' מו"מ וע"ש]: מי"ב תוי"ט ד"ה אלו. וראיתי שהרמב"ם כו' כלים שנטמאו במשקין שנגעו שניים כו'. וכ"כ הרמב"ם והר"ש והרע"ב בפ"ג דידים מ"א. ונ"ל עוד ראיה מהא דאיתא בברכות (נב ב) הכא בשלחן שני כו' וע"כ לא מ"ל אלא ע"י משקין:

סליק מסכת זבים . בעזרת מעלה עבים . ומוריד רביבים

מסכת טבול יום

פרק א משנה א תוי"ט ד"ה המכנס. ולא פי' טעמא מאי מחלקין כו'. ונ"ל משום דבמכנס חלות קתני ע"מ להפריש משמע דדעתו היה בבירור להפריש זו מזו כדפי' הרע"ב לכן ס"ל לב"ה דאפי' בשאר טומאות א"ח. משא"כ באינך דסיפא מיירי בסתמא כדמשמע בפי' הרע"ב בד"ה עד שלא קרמו ועי' א"ר: בפנים וקולית של תיש. הן תרומה לא שייכא במים. וחולין שנגעו ט"ש תרומה נ"כ שבו"י אין פוסל כמו שהביא הא"ר בפ' דלקמן מ"ב מהתוספתא. וע"כ מיירי כאן במים המקודשין כגון של ניסוך החג: תוי"ט ד"ה וקולית. גם הרמב"ם כו' וכתב כו' שהוא כמו גלגלת הראש. אולי גורס קולים בסמ"ך והוא כמו קולסי כרוב שפי' שם הרע"ב בשמו ראשי הכרוב. וכמו גדי מקולס בפ"ב דביצה: ד"ה רי"א. פי' כה"ד. לכאורה מוכח דת"ק לא פליג דאת"ל דפליג מאי ס"ל. דא"ל דס"ל דאף ב"ה מודו א"כ ה"ל למתניה במ"ב. ואי דאף ב"ש מודו. ר"י טעמא דב"ש אתי לאשמעינן (עי' שבת קלה. ובתמ"כ שם) אבל יש לדחות דאיכא למימר דלת"ק אף בשאר טמאים טהור אליבא דב"ה להרמב"ם דהאי ומודים אחלות כמי קאי. ולהר"ש ולהרע"ב י"ל דלת"ק נ"פ ואף בשאר טמאים לכ"ע אינו חבור. ור"י דפליגי וכ"מ אליבא דב"ה בשאר טמאים תיהא חבור. ועי' בתמ"כ בסמוך: מ"ב ר"א אף של עופה. כאן איכא למידק מאי אמר ביה ת"ק. אילימא דפליגי ביה ב"ש וב"ה. ליתנייה במ"א. ואי דב"ש מודו ביה. או דלב"ה טהור אף בשא"ט (ולהרמב"ם כפי' ומודים כנ"ל). א"כ יפלגו מקלה אל קלה. דלת"ק קילא מכל הני דבמ"א. ולר"י חמירא. עי' שבת (קלח) וביצה (יג) בתד"ה איכא דאמרי. וכאן יאות שפי לומר דל"פ עליו ת"ק מדלעיל ת"א שכתב התוי"ט: מ"ג בהרע"ב וגרגיר מלח. שנדבק כו'. משמע דמעצמו נדבק שלא בכוונה. ובמ"ד מפרש ופעמים שנשימין גרגיר של מלח כו'. ואולי כוון בו ליישב קושיית מהר"ס. והוא שהחילוק בין הרישא לסיפא. דברישא נדבק מאליו שלא בכוונה. וסיפא בכוונה לסימן ואחר כך נוטלו ממנו לכן לא הוי חבור. וקטן וגדול דנקיט הוא משום אורחא דמילתא. דלסימן מסתמא מניחין גדול שיהא ניכר: תוי"ט ד"ה וגרגיר. פי' כ"ד מהר"ס. ונראה שהוא מפרש דתוחר קטן שב נמי אמסמר. ולא מתוור דא"כ ה"ל למיתני במ"ד ג"כ מסמר וקודם גרגיר בכדי שתוחר גדול יסוב על שניהם. ובעיקר פי' משנתינו נ"ל ע"ד מהר"ס רק באופן אחר קצת והוא דטעמא דת"ק במשנה ו' משום דנאכלים עמו ועל אחריה משום שאין נאכלין עמו וא"ל ר"י מה אתה מחשב כי רוצה אינה כלל כל שהוא נאכל כו' וכן במ"ד כל שא"נ כו': ד"ה פחות. להרמב"ם קאי נמי אמסמר והוא דוחק גדול חדא דמפסיק ביניהם בגרגיר מלח שנית כמו שהקשיתי לפירוש מהר"ס מדוע לא תני במ"ד ג"כ במסמר: מ"ד ד"ה יתר. ונ"ל לתרץ ע"ד דמשני הש"ס בברכות (נג) ואיידי דתני רישא רוב עובדי כוכבים וכו' וכה"ג בעירובין (מז) ובפסחים (עא ב) ע"ש: מ"ה המעורה כו'. עי' מפרשים. ולפ"ד נ"פ דמיירי הכא שנעשו גוש אחד ע"י בישול או שא"ד. וקאמר דאם אינן קלופין אינן נעשין חבור דנ"ז כיון שהקליפות מפסיקין בין זל"ז אין חיבורן עולה יפה. וכן יל"פ לכולה מתני' וכל הפרק הזה משתעי בדיני חיבורין: שם התיאה והחלתית כו' וחכ"א כו' ומתאים בכל הטומאות כו' והפלפל כו' שמאים בטבו"י כו'. וק"ל דבעוקצין פ"ג מ"ה פסקינן כריב"ל דא"מ טומאת אוכלין ע"ש בפירוש הרמב"ם והרע"ב. ועי' ביומא (פא ב) בתד"ה שהפלפלין. ותימה שלא הביאו משנה שלפנינו. וראיתי להרמב"ם בחבורו פ"ז מהטמ"א ה"ח שהביא דיני משנה זו והשמיט לתיאה וחלתית. וכ"פ הכ"מ דל"י למה. ולא הרגיש שגם הפלפל השמיט. ובעיני הדבר ברור שדחה אותם מהלכה מפני הא דעוקצין אשר פסקה שם בפ"א ה"ו. ותימה גדולה על מרן ז"ל שנעלם ממנו כ"ז:

פרק ב משנה א תוי"ט ד"ה בין. דאין לך בע"ח טמא כו' שיהא ראשון. תמוה דאיכא טובא. כגון בעל קרי או הנוגע בא' מאה"ט. ואפי' שני ת"ל כגון מי"ח דבר שגזרו עליהם טומאת שני לפסול את"ת ומטמאין משקין להיות תחלה. ואולי כוונתו דלא גזרו אפילו בראשון במשקין היוצאין מהן דזה לא הוי אלא מדרבנן כמש"כ התוס'. ועי' לקמן ספ"ג ובתוי"ט שם: מ"ג ד"ה הולכין. ונראה דדוקא לתומכא כו'. זה אינו מכוון בלשון המשנה דא"כ ה"ל למיתני פסל את כולם כלישנא דרישא. אלא ודאי אף לקולא קאמר: מ"ה נגע טבו"י בקיפה חתיכות מותרות. משמע דהקיפה אסורה וכ"מ לקמיה. וא"כ לא"ש (עתוי"ט ר"פ) ה"ל נקיפה לטמא את החתיכות וצ"ל דלא הוות כבילה. ובר"פ הטור והרוטב תנן דקיפה מצטרפת לטומאת אוכלין אבל בפ"ע לא: מ"ז תוי"ט ד"ה מן הצדדים. ולכאורה בתרא דמה שלמעלה הואיל ונתמך הוי חבור וצ"ל דטמאה כו'. וע"ש בתד"ה אר"פ דאף לר"ב לא אר"פ אלא לענין י"נ דאחמור ביה רבנן. אבל לענין טומאה מטהר ר"י אף מה שלמעלה. ובד"ה ה"ג מוכח מדבריהם דאף ר"י לא מטהר אלא בנגע נגד הברזא אבל אם תחב אצבעו בתוך נקב החבית ה"ל יין שתחת אצבעו כמו תפיה ושלמעלה כמו מעוליה כו' ע"ש ובמהרש"א בד"ה אר"פ: ד"ה יעלה. וק"ל דכילוק א"ח טמאה תנן כו'. לק"מ דהאמת הוא דא"ח אף בשאר טומאות רק דת"מ כל טפה וטפה נוגעת אל הסמוכה ונעשית ג"כ ראשונה וכן כולם עד א"ס (ועי' במ"כ בפ"ח דטהרות מ"ט). וכ"ת לשיטת ר"ת בתוס' פסחים (יד) בד"ה דאיכא. דא"מ אלא מדרבנן. ותמ"כ עוד ודוחק להעמידה בכגון כו' תגומגם:

פרק ג משנה ג ר"א אוף וכל שנקלף עמו כו'. פי' בפי' הרע"ב ובתוי"ט. לשון התוספתא נ"ע לפרש דר"ל דאם נוטל מה שבלפס אותו קצת הטוש שנקלף בנטילת התבשיל שבלפס הוי חבור. וקצתו שלמעלה שנשאר מודבק בדופני הלפס ואינו עולה עם התבשיל אינו חבור. ויש לכוון לזה גם לשון המשנה: מ"ד תוי"ט בד"ה שנדמעה. נראה שיש השמטת הסופר. ונ"ל כדאיתא בר"ש דהא דתנן התם דמדומע פטור מן החלה אתיא כר"י ור"ש דהכא: ד"ה לא פסל אלא מקום מגעו. נראה למחוק כ"ז. דכל דבור הזה שייך לדבור הקודם והד"א: מ"ו בהרע"ב ד"ה למ"א. מכשירין ומטמאין כו'. מלת ומטמאין ליתא בפירוש הרמב"ם. ואזיל לשיטתו ברים מתניתין דטהור ושמא הכוונה לענין הכשר. והרע"ב העתיקה מפירוש הר"ש ונ"ד דהר"ש לשיטתו שפירש שם טומאה ממש. והרע"ב פירש ברישא כהרמב"ם. אבל גם לשיטת הר"ש לא א"ש דהא משקה היוצא מטבו"י אין פוסל את התרומה וכ"ש הכא אם לא מחמת הידים המסואבות דנעשה מהן תחלה. ומדלא פליג ר"מ בטהור מוכח דלא כהמ"א שהבאתיו ברים מכשירין דידים טמאות חושבין משקה ע"ש. ודע דק"ל דהא טעמא דמשקין טמאים מכשירין שלא לרצון הוא משום דטומאתן והכשירן באים כאחד והרי הם אינן פוסלין את הככר של תרומה. וי"ל משום דלענין טומאת עצמן דהיינו לפסול את הקדש חשיבי משקה הואיל דטומאתן והכשירתן באים כאחד ולכן ה"ל כמשקה שתחלתו לרצון ומכשרי אפי' חולין ודו"ק: מש"כ בתוי"ט דהרמב"ם והרע"ב אזלי לשיטתם דמשקין הבאים מחמת ידים א"מ כלים. תמוה דאדרבה דעת הרע"ב דמטמאין לעיל פרק ב' מ"ב ובסוף זבים:

פרק ד משנה ב תוי"ט ד"ה וקורא לה שם. דהתם כגון דאמר כו' לאחר שהוא מופרש כו'. לכאורה קשה הכא נמי תאמר בשעת תורם לאחר שתניחה בכפישה אז תהא חלה. וי"ל דהתם מיד בהפרדם תוכל להתפס בשם חלה. אבל הכא ישתהא עד שתגביהה ותניחתה בהכפישה ולזה כוון הרא"ש: מ"ג עריבה כו'. עי' בהרע"ב ותוי"ט. ולכ"פ דהכא תוכל לסגים את החלה בידים אל העיסה בשעת קריאת שם. וא"כ חלוקין הן בדיניהן: מ"ה תוי"ט ד"ה מחללין. ונראה כו' הכי אין מוסרין לו מע"ש כו'. זה אינה קושיא די"ל דהכא מיירי שלוקח החבר פירות ותפוח של הע"ה ע"מ שיחולל קדושת מעשר שלו עליהם. והמ"ש שלו יצא לחולין בידי ע"ה: מ"ז בתוי"ט צ"ע מה ענין משנה זו לכאן. הן לפי מה שהביא לקמן ע"ד ר"ש בשם הרא"ש מן הירושלמי (וכן הביאו הר"ש) דבטבו"י היא מתני' מקומה יפה קבוע כאן ומצאתי כן אחר זה בתוי"ט בשם פ"ת. ודע דמשמע מהרא"ש דהא דאר"י בירושלמי שם שאין לטבו"י מגע אצל הטבל ר"ל שאין פוסל אותו (כדאיתא בר"פ). ולכן מצויין הן בין הגתות ובא בזה לחזק דברי אילא. והמפרש שם השתבש:

סליק מסכת טבול יום . בעזרת אל נורא ואיום

מסכת ידים

פרק א משנה א בהרע"ב וכי לא מהני הכא ה"ת היכא דלא נשאר כו'. הן אם לא נשאר אף מתחלית הלוג אסור. והכי קל"ע דלכתחלה אסור ליטול הראשון ע"מ שיאחיד מהם עוד לשנים דלמא לא יטול עד הפרק וכמש"כ לעיל: מ"ג שמעון התימני אומר אפי' נתכוון כו'. המפרשים נדחקו מאד. ונ"כ לפרש דת"ק אמר שטרה בהן פתו דמשמע שטרה בהן בידיה אבל נפל מאליו לא. ושמעון הוסיף אפי' רק נתכוון לשרות וא"כ נפל מאליו הואיל דנתקיימה מחשבתו פסול. ואח"ז אשמעינן לשרות בזה ונפל לשני (כיון דלא נתכוין לשרות באלו המים) כשרים אף לדידיה וכמו בס"ד:

פרק ב משנה ב תוי"ט ד"ה ונפל. פי' כה"ד. והרמב"ם בהקדמתו למסכתין כתב דסתם ידים אע"פ דלתרומה דינן כשני ופוסלין אותה. וכן לענין אם ירצה לאכול פת של חולין צריך לנוטלן. מ"מ אם נגעו אפי' במשקה דחולין טהורה. אא"כ שידע להם טומאה אז מטמאין משקה חולין להיות תחלה כדין כה"פ את"ת וע"ש. ונראה שהיה בהעלם עין מהתוי"ט: מ"ד בהרע"ב דאוכלין טמאים מטמאין אהי"ד כדתנן לקמן כו' כה"פ את"ת כו'. עמש"כ שם במ"ב בס"ד:

פרק ג משנה ב א"ל והלא כה"ק שניים ומטמאים אהי"ד. לכאורה לפי המבואר בשבת (יד) טעמא משום דרבי פרנך פ"ש (ולכן פירש הרמב"ם והרע"ב שהביא התוי"ט שזו גזירה נמשכת מהא דגזרו שהספר מטמא את"ת ג"כ נ"ע לכאורה) א"כ מאי ראיה היא זו הא אפי' אי לא גזרו כלל שיפסלו את"ת ראוי לגזור שיהיו מטמאי אהי"ד משום דר"פ. וכן רש התוס' שם לומר דגזירה זו דידים הבאות מחמת ספר היתה קודם שגזרו שהספר יפסול את"ת. ומש"כ דלא יתכן שגזרו אהי"ד ועדיין ספר עצמו כו' מצינו הרבה כיו"ב עיין פרה פ"ח ועיין ת"י שם. ועי' בר"ש שעמד בזה וכ' ישוב קצת: תוי"ט ד"ה טיד. ואילו פלוגתייהו לקדש דוקא הא סתם כו' ופסקה הרמב"ם כו'. במחכ"ת ז"א דיוק כלל. דהא הרמב"ם פסק בפי"ב הלי"ב דאף לקדש א"מ את חברתה רק להיות שלישי וזה דלא כר"י דהא איהו סבר דנעשית שני כדמוכח מתשובת חכמים ובחגיגה שם. ועל כרחך דפסק כחכמים ועד כאן לא פליגי אלא דלא נעשית שני אבל שלישי נעשית וכדקס"ד דגמרא שם. ואף על גב דדחו לה היינו קודם דאסקה דתנאי פליגי בהכי אבל בתר דמייתי פלוגתת רבי וריב"י בזה ודאי יותר מסתבר לומר דגם ר"י וחכמים דהכא פליגי בזה וכן פי' הא"ר: ודע דמדברי הר"ש משמע דאף רישא דכל הפוסל את"ת כו'. וכן בבא דהאוכלים והכלים כו' דבמ"א דסובר ר"י דנעשים שניות. הכל אינן רק לקדש. אבל לתרומה אף ר"י מודה דא"נ שניים. (ולכאורה מוכח מדבריו מהא דמוקי להתוספתא שהביא בפרק דלעיל מ"ד דידו אחת בשני ככרים כאחת ישרפו דאיירי בככרים דקדש. דאף הא דאמרי חכמים במשנה דלעיל אם שנטמאת באה"ט תטמא אהי"ד ג"כ אינו אלא לקדשים דאל"כ לוקי להתוספתא דאיירי בככר ראשון. אבל זה. א"א דהא מוכח בברכות (נב) דידים מקבלים טומאה מראשון לענין אכילת לחם חולין ועיקר נט"י לחולין אינו אלא משום סרך תרומה (חולין קו) והא דלא מוקי לה בככר ראשון משום דסתם טמא משמע ליה אפי' שני. וכ"ת מהא דב' בפ"ב דלעיל שני ככרים טמאים. דמטמאים אהי"ד כדתנן כו' כה"פ את"ת מטמא אהי"ד להיות שניות וכ"כ הרע"ב אחריו. ולא מוקי בככרים ראשונים ואתיא כר"מ) והכי נדחק לייטב הא דמביא ר"י מכה"ק. והם פוסלין אהי"ד אף לתרומה. דלא תיקשי גם לנפשי'. אבל דעת הרא"ש דרק הא דיד מטמאה א"ח אינו אלא לקדש אבל רישא דכה"פ את"ת וכן האוכלים והכלים כו' דבמ"א מיירי בין לקדש ובין לתרומה. ולשיטתו יל"פ הא דאמרו חכמים אין שני עושה שני קאי על כל דבריו ושפיר השיבם מכה"ק. רק ביד לטמא חברתה לא רצו חכמים לגזור בתרומה מטעם הידוע להם. ולהכי נדחק הרא"ש בהראיה דכה"ק כהר"ש: ד"ה מטמאים. וכ"כ ג"כ מלשון הרע"ב בספ"ז דכלים כו'. לא הביא מדבריו מקרוב בפ' דלקמן סוף מ"ו דשם ג"כ מוכח מדבריו כן: מ"ג רצועות תפילין עם התפילין כו'. לכאורה ה"כ דר"ל דדוקא בזמן שהן עם התפילין ולאפוקי אם הותרו וכדאיתא להדיא בשבת (עט ב) בפ"ע א"מ אהי"ד. ודומה לזה דגליון שבספר דלקמן לפי' התוי"ט שם. אבל ז"א דא"כ ה"ל למיתני רש"א א"מ אהי"ד. אלא ודאי תרתי תני וקמ"ל דאפי' הקציצה מטמאה ולאפוקי מר"ז בשבת שם. ור"ש ל"פ אלא ארצועות וכדאיתא שם: מ"ד בהרע"ב ודוקא כשאין שם אלא תורה לבדה כו'. תמוה דהא תנא בב"ב (יד) ס"ת נגלל לאמצעיתו ועושה לו עמוד אילך ואילך. וא"כ בין בראשו ובין בסופו א"צ אלא כדי לגול עמוד וכדמוקי ר"א שם להברייתא דתחלת ספר וסופו כדי לגול (דמשמע דשיעור אחד להן ע"ש) בס"ת: תוי"ט ד"ה שלמטלן. אלא כ"ל כו' ולאפוקי כשאין מחוברין כו'. בזה היה טוב ליישב תמיהת הר"ן על הרי"ף (והרמב"ם) שם בשבת בבעיא דגליונין ע"ש. אבל כיון דהגמרא לא אייתי לה למיפשט הבעי' ש"מ דליתא לדברי התוי"ט. אלא נראה דלרבותא נקטינהו להני אף שהם חוץ לספר: מ"ה כפ' ויהי בנסוע כו'. פי' רע"ב ועמש"כ שבת (קטו ב):

פרק ד משנה א שרע"א עריבת רגלים כשמה. נ"ל דר"ע היה חולק על שיעורא דמי' לוגין כו' וסובר דא"מ מדרס אלא אם היה בשיעור שדרך לעשות לרחיצת רגלים וכל מי שרואה אותה מכירה ואומר זוהי עריבת רגלים. וכה"ג פליג בספ"א דשביעית ואומר ג"כ בזה"ל נטיעה כשמה וכן שם פ"ג מ"ט בלישנא דר' יוסי: מ"ב אר"י הריני כמשיב על ערטון אחי כו' פי' הרע"ב אינו מכוון בלשון ר"י. ונ"ל לפרש איפכא הריני כמשיב כו' ר"ל אנכי משיב עליו בטעמו כמו לאב"ע אבל לא לענין דברי ר"ל בעיקר דבריו לענין הדין אני מסכים עמו וטעם אחר והוא מגרים כו': שם ובבל מעשה נביאים. עי' פי' הר"ש והרע"ב ועי' מה שכתבתי ע"ד במגילה (יד): שם עד הל"מ. פי' ברע"ב ותוי"ט. ונ"ל דכוון במאמרו הל"מ להא דדרשינן במגילה (יט ב) מלמד שהראהו הקב"ה למשה כו' ומה שהסופרים עתידין לחדש כו': תוי"ט ד"ה שנאמר. וסוף הפסוק (נ"ד כי הוא פסוק שלישי מזה) הביאו את כל המעשר כו'. אולם התוס' ביבמות (פו ב) בד"ה מפני כתבו דהאי קרא איירי במע"ר. ועמש"כ בת"כ במדבר פ"ג אות ו': מ"ד א"ל ר"ג כו' וא"כ אמיב כו' וכבר מזכו א"ל ר"י כו'. י"ל דפליגי בפלוגתא דאמוראי בב"ב פמ"ד אי אחרי סמוך או מופלג ועמש"כ ביבמות (מח ב): מ"ה תוי"ט ד"ה וכתב. שאותיותיו בלתי מתדמות. ק"ל מהא דשבת (קג ב) שלא יכתוב כו' ביתין כפין כו' ופרש"י דומין בכתיבתן ע"ש: ד"ה על העור. ואילו לענין כתיבת מגילה כו' על הספר כו' ולכך נל"ע כו'. וג"כ דלדעת הרמב"ם דס"ת כשר על הגויל ועל הקלף ופסול על הדוכסוסטוס (פ"א מהל' ס"ת ה"ח) וכן הדין במגילה (פ"ב מהל' מגילה ה"ט). לכן במגילה אמר ספר בכדי להוציא דוכסוסטוס. אבל הכא שכולל הכל ספרים תו"מ ומזוזות נכתבין גם על מיני' לכן אמר עור כדי לכלול כל מינו לכל חד כדיני': מ"ו בהרע"ב ד"ה קובלין. על מדומיכם. ל"ד בלישנא דהל"ל על תורתכם וכיוצא: תוי"ט ד"ה נגם. אבל ברים ר"ה מפרש הרע"ב דבכ"ע כותבין כו'. פשוט דכאן על כדת מו"י כתב דוקא גם דבשאר שערות ליתי'. אבל על זמן למנות המלך גם כאן לא כתב דוקא גם:

סליק מסכת ידים . בעזרת שולח מים ׃ ומחיה חיים

מסכת עוקצין

פרק א תוי"ט בפתיחה. ומיהו כו' דדרים מקרא וידיו כו'. פי' ברש"י ותוס' דאינו אלא אסמכתא. ומש"כ אבל גם דברי הר"ב כו'. דבריו אינם מבוררים: מ"א מיטמא ומטמא. פי' פי' הרע"ב. ורש"י בר"פ הטור והרוטב פי' איפכא והוא יותר מכוון וכ"נ שפי' גם הרע"ב בפ"א דטהרות מ"ב: תוי"ט ד"ה ומצטרף. והקשו התוס' כו' מנלן לידוף בשומר להכנים כו'. שביק פרכת הש"ס שם על יד מנלן להכנים. ולתירוצא דסתמא דגמרא דכי כתיב יד אהכנסה כתיבא. תמורת ג"כ קושיית התוס' אשומר. וכי איצטריכא לתירוצא דידהו לרב חביבא שם איצטרך: מ"ב ד"ה ותלפין. והערוך פי' כו' שמגינין ושומרין נ"ע דהתנן הכא דאין מצטרפין. ואם הם שומרין ראוין היו להצטרף כדין שומר. וראיתי בערוך עצמו העתיק מלפין של שבלין מיטמאין ומטמאין ומצטרפין. והתוי"ט לא חלי ולא הרגיש במחכ"ת. ונ"ע בגמרא דחולין שם דמשמע דלא כגי' הערוך: מ"ד ר"י מטמא בכולן ומטהר בפרסי כו' והלפת. כלפ"ד דאסר בספרים שלנו תיבת והלפת בדברי ת"ק וכצ"ל פרסי קולסי הכרוב והלפת ותלפות כו'. או שנסתרסו התיבות וצ"ל והלפת קודם ותלפות. אבל מהרמב"ם בחבורו משמע שהיה גורס כגי' שלפנינו: מ"ה תוי"ט ד"ה ר"י. אכתי קשה כו' דודאי ע"י דישה נתרוקנה התבואה כו'. תמוה דע"כ מיירי שנשאר עדיין תבואה בתוך השבלים דאל"כ למאי הוויין ידות. ולשון רש"י בסוכה שדשן לידות כו' משמע דהשבלים לא נדושו עדיין וזהו ג"כ כוונת הרע"ב במש"כ שדש אותן כו' עם התבואה דר"ל דשן עדיין עם התבואה: מ"ו עוקץ דלעת עפה. וכ' הרע"ב אעוקץ דדלעת יוונית דוקא קאי. לכאורה יפלא מאין לקח זה. אבל עינו ראתה למרחוק בירושלמי ספ"ב דכלאים דחשיב שם דברים שנאמרו בדלעת יוונית וזה א' מהן עוקצה טפח הביאוהו שם הר"ש והג"א. עד שאני תמה על הר"ש פה ועל הרמב"ם בפי' ובחבורו שסתמו הדברים ולא ביארו זה:

פרק ב משנה ב כל הגלעינין. פי' הרע"ב כמו גרעינין. כי אותיות למנ"ר מתחלפות זה בזה עי' ביאור ד"ה (א' ד' א') נרי"ז: שם ולא מצטרפות. ק"ל דהא תנן בפ"א דערלה מ"ח דגרעינים אסורים בערלה. והתוס' בברכות (לו רים ע"ב) פי' הטעם משום דפירי נינהו וכ"כ הרא"ש שם. והרשב"א הביאו הטור או"ח ר"ס ר"ב כ' הטעם דמברכינן נהו מאת פריו את הטפל לפריו וכ"כ הרא"ש בהל' ערלה סי' ז' ועי' מפ"ת. מ"מ בין למר ובין למר קשה דלינצרפו. לפיכך ה"נ עיקר גי' הרא"ש והא"ר דגרסי ומצטרפות. ואולי י"ל סגי' שלפנינו. משום דעל הגרעינין יש כמו תותל והוא הוה השומר. והגרעין הוה כמו שומר ע"ג שומר דלגבי טומאה אינו מצטרף כדאיתא בחולין (קיט ב) והביאו התוי"ט לקמן (מ"ג וד'). אבל לגבי ערלה אסור שומר עג"ש כמו הגן של רמון דלגבי טומאה אינו מצטרף מטע"ז ובערלה אסור כדאיתא בפ"א דערלה מ"ח הובאה בברכות שם וע"ש בפרש"י. וכ"ז לשיטת הרשב"א. אבל לשיטת התוס' קשה: שם חותם של יבשה. פי' הר"ש שהביא בשם הערוך כדתניא בתוספתא נפל ממנו נכנס ימידי אם יש לו חותם טהור אין לו חותם טמא. וכ"ה בערוך שלפנינו. ותימה דהלא משנה שלמה היא בזה הלשון בפ"ו דטהרות מ"ה: תוי"ט ד"ה עלה. והכא לא נגרוך את כולה. משמע דר"ל דהכא כ"ע מודו דאפי' לפחות מכפול. ותימה דהא הגמרא בחולין (קיט) מייתא הך תוספתא על פלוגתת רב וריו"ח בים שומר לפחות מכפול או לא וכדמסיק שם רבא דהתוס' מיירי בשומר. ולפד"נ דהתם מה שאמר כזית בשר הכוונה על המות שבתוכה כדמוכח מהא דרבא וע"ש בפרש"י ולכן כל העלה כמו שהוא נצרך לשמירתו. והכא מיירי בבשר ממש שסביבותיו. ולו אינו נצרך לשמירת העלה שלמעלה ממנו. א"כ יש לחלק ע"ד שחילק הרא"ש בגלעינים שהביאו התוי"ט בדבור הקודם: ודע דבגמרא שם הגי' אחרים במקום חכמים דבתוספתא ועי' בתוס' שם בד"ה וריו"ח הב': מ"ה המתחיל לפרק. מהר"ש משמע דגרים למרק. ותימה על התוי"ט שלא העיר מזה

לפי

לפי דלכו : מ״ט תוי״ט ד״ה והטהור . לי כו׳ . ול״נ דכלפי דתנן ספ״ג דתרומות שתולי תרומה שנטמאו ושתלן פסלו מלאכול ומותרין בפסחים דאף לכהנים אסורין משום תעלה וכ״פ שם הרע״ב קמ״ל דהלא מותרין אף לאכול :

פרק ג משנה ג וסחלב בעוקים א״צ מחשבה כו׳ . ופי׳ הרע״ב דמיירי בחלב שמאה כו׳ . ול״נ דמיירי שנמכה ולא שמתה מאליה דאז ודאי לא עדיף מנבלה דבעי׳ מחשבה בכ״מ וכדפי׳ הרע״ב לקמן מ״ט וכתום׳ בנדה (ק״ד ב) . ולפ״ז נוכל לגרוס ברישא ג״כ והחלב בכפרים לריכין מחשבה ומ״ל הכשר ומיירי ג״כ בחלב בהמה שמתה נטורה ודלא כתום׳ שם וכמ״י וכר״ם שכתבו דה״ה לקיים גי׳ א . והתוי״ט ל״ד במה שהביאם על פי׳ הרע״ב : מ״ט בתוי״ט . ומ״ש הרע״ב שנתגבלה כו׳ והיינו כו׳ . תן כיון דתני א״ת טומאת נבלות ע״כ בנתגבלה איירי : מי״ב אריב״ל עתיד כו׳ . הרמב״ם חשבו בתנאים בעבור הזכרו כאן במשנה כמש״כ התוי״ט בשמו . ובאמת אולתי פה עוד לא מלאנוהו במשנה . והתוי״ט לקמן הביא מקומות בש״ס שלא חשבוהו רק לאמורא . ול״נ דמוכח בחלק (ק) דלא היה בגירסתם הא דריב״ל במשנה דאיתא שם כי אתא ר״ד אמר עתיד כו׳ תלא עומסו כו׳ מ״ע לא עכיתא באגדתא דאמרי במערבא משמיה דר׳ אחיר עתיד כו׳ כליגנא דריב״ל הכא . ואם איתא יותר ה״ל להביא מהמשנה . וגם מאי קמ״ל במערבא הלא מתניתין היא :

סליק מסכת עוקצין . בעזר לו הכח לקרב קיצין : בנל״ב

השמטה הגהות הרש״ש על הרא״ש ממסכת מועד קטן

פרק א סי׳ א אי בשניתי הכי ככר נאמר שבתון . נ״ל אי בשמיני כמש״כ בגמרא שם ע״ש :
שם אף שמי עצור . נ״ע אף שמה וכן במתוך : שם והא דאמרי׳ ותיפוק ליה משום ולפני עור כו׳ . ר״ל ובאיסור דרבנן ליתא ולפני עור ודלא כר״ת בתום׳ שם . או דר״ל דעלייהו ל״ג רבנן כיון דלא לייתי : ו׳ . במתניתין וחכ״א עושין את האמה בתחלה בשביעית ומתקנין כו׳ כנ״ל :
שם בגמרא פי׳ הראב״ד ז״ל שהיה לחוק הנסר בירס מהפיר כנ״ל כי העיר היא מתת תחסיא :
שם כי החפירה ההיא לא היתה אומנת כנ״ל : ח׳ . והא דדייק רבינא ואמר כו׳ כנ״ל ותיבת מדרבנן למחוק וכן ליתא ברי״ף : שם אבל לפרש״י שפי׳ עדה גריד מ״מ הוא היומא כו׳ כנ״ל ותיבת לא למחוק :
ט״ו . במתניתין . ירושלמי הדא דתימא כו׳ כנ״ל : כ׳ . רבא שרא למישקל דמא . בגמרא הגי׳ רבה :
כ״ג . והכי איתא בירושלמי (פ״ב ה״ג) אי ידע כו׳ כנ״ל :

פרק ב כ״ע . ולא משום פסידא דזרעים שבשדה דלא (כנ״ל וכ״ה בטור סי׳ ת״פ) שרינן להשקות אלא בית השלחים . ובירושלמי הגי׳ בברייתא זו ומתקין בית השלחין שלו כו׳ . ועי׳ בטור שם בשם הרמב״ן : שם לפי שמתוך מרירות אבילתו כו׳ . הברה כזו מלינו בירושלמי הביאו רבינו בר״פ דלקמן גבי הוצאת תבית האסורין : נ״א . התמרים והגמלים והספנים . משכירי חמורים כו׳ כנ״ע :
נ״ב . ואע״ג כו׳ נ״ל הטעם כו׳ לכן לא רלו כו׳ כנ״ל . לכאורה אף בחוה״מ אפשר ע״י עובד כוכבים (ועי׳ בטו״ע או״ח סי׳ רמ״ג) . ובתום׳ (יב) ד״ה אמר שמואל כ׳ חילוק אחר ע״ש :

פרק ג מ״ח תמהה כיון שילא חו״ל כו׳ . בירושלמי הגי׳ כהן שילא כו׳ ור״ל אפילו לרבנן ע״ש בק״ע . ובזה נדחו דברי הגר״א בסי׳ תקל״א סק״ז : כ׳ . ותימה מדבריהם קאמר כדאמרי׳ כ״מ שנתנו חכמים עיניהם כו׳ . יותר ה״ל להביא הא דאמרי׳ בעירובין (כא ב) כל העובר על ד״ס חייב מיתה : ושם במעשה דר״ע אמר מה אעשה שחייבין עליהן מיתה (ר״ל על נט״י) . ובברכות (ד ב) וכל העובר על ד״ח חייב מיתה : שם וגם נראה כו׳ הא אם תפרעו ותפרמו ותעבדו עבודה כו׳ כנ״ל ומתש״כ בגמרא כ״ד בס״ד : שם ור״י דחה לאיה זו דש״ה דיום מיתה עבר קודם כו׳ כנ״ל : נ״א . דתניא דכין דיני ממונות כו׳ כנ״ל : שם דתמיה גבי תפ״ל וכן מתעטפין ויושבין כו׳ . תיבות גבי תפ״ל נראה למחוק וכן ליתנייהו בגמרא דזה קאי אלאחר שעברו הי״ג תעניות עי׳ תענית (יד ב) : שם אבל אסור בשאילת שלום כו׳ האנק דום מכלל דכ״ע אסירי . וכן לקמן בענין ד״ת . בגמרא ורי״ף ליתא הא דמכלל כו׳ עפרש״י ותום׳ . ולפי׳ הכ״י בשם הרמ״ה א״ש גי׳ מכלל כו׳ ע״ש : ס״ד . בהג״א וכל המניח אה״כ לידי אכילת קדשים בחוץ כו׳ כנ״ל : ס״ו . ולהכי אילטריך למימר דהוי קאי בבי מדרשא כו׳ . לכאורה אילטריך משום זריקה דלא שרי אלא בב״מ כדמסיק . ואולי כוונתו לדייק מהמקשה דלא ידע חילוק זה : ס״ז . דהא דפסקו הגאונים כבתראי היינו תאביי ואילך כו׳ . לכאורה גם רנב״י ס״ל כר׳ אמי עיין בגמרא : ע״ב ר׳ אליעזר אומר משחרב ביהמ״ק כו׳ כנ״ל ביו״ד וכן לקמן בגמרא גבי ג׳ ימים קודם הרגל : פ״ה . וי״פ דהולכין אחר המיקל בד״ס . וכתב הק״נ והא דל״ק מטעם דקיי״ל הל׳ כדברי המיקל באבל כו׳ . איסתמיטתיה הא דאמרי׳ לקמן (כו ב) אבילות לחוד וקריעה לחוד לענין כלל זה והביאו הרא״ש לקמן בסי׳ קי״ח : שם וכ״כ בעל הלכות כו׳ ויוה״כ שהוא כנגד שבעה כו׳ . וא״כ לא עויה הם אהדדי לגמרי להראב״ד אינו עולה אלא ליום אחד : ע״ז . כדאמר לעיל אבל כיון שעמדו מנחמין מאללו כו׳ . הוא (כד׳ י״ט ב) : פ״ד . בהג״א ד״ה והשיב . מנחה גדולה אחר י׳ שעות . פשוט דט״ס הוא ונ״ל ו׳ שהוא זמן מ״ג ודלא כמ״א סי׳ תקנ״ט סקי״ב : פ״ט . וה״ת בפורענותא כו׳ ועל אביו כו׳ בין כך ובין כך לאחר י״ב חדש . ר״ל אפי׳ בפורענותא וכ״ה להדיא בטוש״ע סי׳ שנ״ח ס״ב . ולפ״ד לית הכרע לזה בגמ׳ ועי׳ לקמן בסי׳ נ״ה ונ״ע ועי׳ לקמן בס״ד הראב״ד : נ״ה . ירושלמי פ׳ המולך כו׳ כפים לו מי שימשמשו כו׳ . בטו״ת גמ״ם סי׳ י״ב מסיק דהכוונה הוא על אשה דשימוש האמור כאן היינו תשמיש המטה . ולא מחוור כלל דא״כ הל״ל שתשמשנו בל״נ : ק״ז . מה שמלויין ברא״ש גמרא ש״ס כי כ״ז הוא מהירושלמי דלעיל : שם עד תית הנאה . פי׳ שהשנאה נטורה עד מותו . כי היה שנאה בין ר׳ בון ור׳ מנא כ״פ הק״ע וכנון : שם והא דאמרי׳ תכם שמת כו׳ כתב ר״ת ז״ל דווקא כו׳ מדקאמר ועוד כל יומא כו׳ ונ״כ הפך דבריו כו׳ . עי׳ ש״ך סי׳ ש״מ ס״ק י״ו ישוב דברי ר״ת לנכון : שם ואי תקשי לך הך ירושלמי כו׳ אפשר כו׳ אלא בהספד וקי״ל כו׳ אלא בפניו . לקמן בסי׳ קל״ב אמרי׳ דיום שמועה כבפניו דמי ונ״ע : שם ועל ת״ח חייב לקרוע ואפילו בעיר אחרת בשמועה קרובה כנ״ל בבי״ת : ק״י . נשים ימים כלילות כו׳ . אולי משום דעקר הבכי והילל היא בלילה כדכתיב קומי רוני בלילה . אבל בגמרא הגירסא איפכא : קי״א . ת״ר אחד השומע כו׳ . כתב הט״ז בסי׳ ש״מ ס״ק כ״א שאמר יכה יוסי את יוסי . למד זה מחיוב סקילה . ולא מחוור כלל דהא פסקינן דקורעין גם על הכינויין . וסקילה א״א אלא על שם המיוחד . ומעשה דרבשקה יוכיח דלא מלינו שברך בכגון זה . וראיתי בכ״מ בספ״ב מהל׳ עבודת כוכבים בשם מהרי״ק דדנו את רבשקה למיתה לכל מי שימלאהו . וזה תימה . ועוד איך דנוהו שלא בפניו : שם ויבואו אנשים משכם משילה כו׳ כנ״ל : שם בהמ״ק בחורבנו כו׳ היה לחרבה וקורע . וקורע על המקדש כו׳ כנ״ל : קכ״ו . בהג״א וי״מ דקברות שלנו כו׳ ומכניסין שם את המת ושוב כו׳ כנ״ל : קכ״ז . שם ומי של״כ מטות ניליות בחייו כו׳ כנ״ל : קל״ב . והקשה ר״ת כו׳ דרג״א משחרב ביהמ״ק ר״ה ויוה״כ כרגלים . ה״נ למחוק תיבות משחרב בהמ״ק לולי שגם הב״י העתיקם בא״ח סי׳ תרנ״ו : קל״ה . דאמרי׳ לעיל ברי׳ דרדב״י כו׳ . הוא בשבת (קלו) : ק״מ . ותניא יכול לא יהא חייב אלא על בין הפינים כו׳ מכות (כ) : שם ואע״ג דתני איסי כו׳ . קדושין (לה ב) : שם ולגבי שריטה תניא ושרט לנפש כו׳ . מכות (כ ב) : שם וחייב עליה בין ביד כו׳ . (שם כא) : שם דאשכחן בר״ע כו׳ . סנהדרין ס״פ ד׳ מיתות : קמ״א בהג״א . והיכא דלא קים ליה כו׳ ולא גמרו שערו כו׳ . עי׳ ב״י סי׳ שצ״ד ובש״ך שם סק״ה : שם בסופו ולא הראשון . עי׳ ב״י שם : קמ״ג בק״נ אות קמ״א הביא מתום׳ כתובות דכלל הל׳ כדברי המיקל באבל אינו בפלוגתא דאמוראי . כ״כ גם במכלתין (כד) הביאם בעלמו לעיל אות נ״ד : קמ״ד . והורה לנו ר״ת ז״ל שמתאבל כו׳ דרוב גוססין למיתה . וכ״פ בטוש״ע סי׳ שנ״ע ס״ב . וק״ל מנ״ל דאזלינן באבילות בתר רובא . והא קיי״ל דמת בתוך ל׳ מ״ד אין מתאבלין עליו אע״ג דרוב נשים ולד מעליא ילדן . וכן הלכה כדברי המיקל באבל אף ביחיד נגד רבים כדלעיל (כ) : קמ״ה . אר״י א״ר אין המנחמין כו׳ . וכ״ה ברי״ף . ואינו בגמרות שלפנינו .
ועיין בהגר״א שם״ז סק״ג :

סליק

בכלות הדפסת ההגהות לראשונה בש״ס שי״ל מדפוס הזה בשנת תרי״ט כתב הרב הגאון ז״ל אלה הדברים

הר״א שאדם צריך להחזיק טובה למקום שיש לו הנאה ממנו (ב״ר פע״ט) , גם אנכי אינני מכפויי טובה מלהחזיק טובה לביה״ד של הנ׳ הנכבדים **האלמנה והאחים ראם** המה צאצאי בתי שי׳ עם הנלוים אליהם , וביחוד לחתני הרה״ג כו׳ מוהר״ר יוסף **בצלאל הארקווי** בן משק ביה״ד אשר עמסו עליהם עול הדפסת הגהותי להוציאם לאור כליל בהדרם . וכן לבני הרב הגדול כו׳ מוהר״ר **אליהו** אשר טרח ויגע להגיהם כיאות , יתברכו כולמו בברכה המשולשת וימלאו כל משאלות לבבם לטוב אמן :

אודך אלהי , ואהללה שמך עליון , על גודל חסדך , אשר עשית את עבדך , כי עזרתני להוציא לאור הגהותי אלה על כל הש״ס כולו , בתור האדם המעלה , ידעתי כי לא בכח תבונתי כוננתים , ולא זרועי משלה לי להעלותם על ספר , לולי רחמיך הרבים אשר תמכוני , ולא כגמול ידי , וזכות אבותי הקדושים אשר בארץ המה , היא שעמדה לי . ואני תפלה , כן יהי חסדך עמדי להוציא לאור גם יתר חדושי אשר המה כבר בכתובים אתי . ואת אשר יתחדשו אלי עוד בעזרתך חונן הדעת , ולא אכשל בדבר הלכה , וישמחו בי חברי , ולא תמוש התורה מפי ומפי זרעי כו׳ .

אני הוא המחבר **שמואל** בלא״א הרב מוהר״ר **יוסף** זצלל״ה שטראשון

חדושים והגהות על סדר טהרות

חק נתן להגאון נתן בורגיל זצ״ל.

מקוואות פ״ח מ״ג הפולטת זרע ביום הג׳ טהורה דברי ר״א בן עזריה ר׳ ישמעאל אומר פעמים שהם ארבע עונות פעמים שהם ה׳ עונות פעמים שהם ו׳ עונות ר׳ עקיבא אומר לעולם ה׳. כתב הרמב״ם ז״ל בפי׳ המשניות וז״ל ונפל במחלוקת כמה מן הזמן הלא ממנה ש״ז ותהיה טהורה וכו׳ ור״ע יסבור שמי שפלטה ש״ז אחר ג׳ עונות שלימות שהיא טהורה וזה איפשר שיהא ביום ג׳ משל בזה שאם נבעלה בה׳ בשבת ונשארה ליל ב׳ ויום ב׳ וליל ג׳ וזה ג׳ עונות הנה אם פלטה ש״ז יום ג׳ תהיה טהורה וכו׳ וחכמים ג״כ יחשבו כמו שבא בש״ס במסכת שבת אבל חכמים אומרים ג׳ עונות שלימות בעינן ור׳ ישמעאל מחשב שהיא טהורה אם פלטה אחר ב׳ ימים שלימים ויהיה התחלת ב׳ ימים קודם עלות השמש ואחריהם שקיעת השמש וקצת היום הג׳ והנה אפשר בשני אלו הימים ובקצת מהשלישי שיהיה ד׳ עונות או ה׳ או ו׳ משל בזה שאם נבעלה בסוף ליל ה׳ ופלטה ביום ז׳ בבקר הנה היא טהורה לפי שכבר עברו עליה וכו׳ . והנה תהיה אחר ה׳ עונות אם נבעלה בסוף יום וכו׳ והנה תהיה אחר ו׳ עונות כגון שנבעלה ביום כד׳ אחר עלות השמש וכו׳ ועיקר סברת ר׳ ישמעאל שיהיו ב׳ ימים קודם עלות השמש ור׳ עקיבא יכריע ה׳ עונות לעולם וכו׳ והלכה כר״ע עכ״ל הנה עיניך רואות דרבינו ז״ל אינו מפרש כפרש״י ז״ל בפ׳ ר״ע דף פ״ו ע״ב דלפי׳ רש״י ר״ע לא קפיד אלא אימים כסברת ר׳ ישמעאל אלא דרבי ישמעאל ס״ל כר׳ יוסי דבד׳ עבוד פרישה ור״ע כרבנן דבה׳ עבוד פרישה ולפעמים ליכא אלא ב׳ עונות משום דאית ליה מקצת יום כתשמיש ככולו וא״כ לפעמים ליכא אלא ב׳ עונות שלימות כגון שימשה יום ה׳ עם חשיכה דלא איחשיב אלא מקצת יום ה׳ וליל ו׳ ויום ו׳ ובליל שבת טבלו ואילו רבי׳ יסבור דגם ר״ע לא קפיד אימים אלא אעונות כר״ע ובעי ג׳ עונות שלימות ודוקא ר׳ ישמעאל הוא דקפיד אימים וכ״ע ב׳ ימים שלימים ויהיה התחלת ב׳ ימים קודם עלות השמש ולכך לפעמים יהיו ד׳ עונות ולפעמים ה׳ ולפעמים ו׳ כמ״ש באורך . גם גרים שם בש״ס זו דברי ר׳ ישמעאל ור״ע אבל חכמים אומרים ג׳ עונות שלימות וגי׳ זו הוזכרה בס׳ המאור דלא כרש״י ז״ל דגרים ו׳ עונות שלימות ולכך רבינו ז״ל פסק כר״ע משום דחכמים כותיה ס״ל ומהתימה מהרע״ב ז״ל שם בפ״ח דמקואות שפי׳ כפרש״י ופסק כר״ע ומי שבק רבנן ופסק כיחידאה דלגי׳ רש״י ז״ל רבנן בעו ו׳ עונות שלימות ולגי׳ רבינו ז״ל בעו ג׳ עונות ואילו לר״ע כפי פרש״י לפעמים ליכא אלא ב׳ עונות שלימות ור״ע וסוגי׳ דפ׳ ר״ע קשה להולמה לדעת רבינו ז״ל דקאמר בשלמא ר״ע כרבנן דאמרי בה׳ עביד פרישה ור׳ ישמעאל כר׳ יוסי דאמר בד׳ עביד פרישה אלא ר״ע כמאן ואי כפי׳ רבינו ז״ל דר״ע לא קפיד אלא אעונות כר״ע גם לר״ע יקשה דלא כמאן בשלמא לפרש״י ז״ל דר״ע לא קפיד אלא אימים ניחא כפרש״י שם אלא לפי׳ רבינו ז״ל קשה וע״ק לפי׳ רבינו ז״ל דר״ע בעי ג׳ עונות והא ליכא אלא ב׳ עונות כיון דסבר כרבנן דבה׳ עביד פרישה ליכא אלא ב׳ עונות ליל ו׳ ויום ו׳ ולערב טבלו כדמוכח בש״ס וליכא למימר דגם ר״ע יסבור דבהשכמה ירד ואיכא ג׳ עונות יום ה׳ וליל ו׳ ויום ו׳ הא ליתא דלא קאמר הש״ס הכי אלא לר״ע אבל לר״ע משמע דלא צריך להכי ולע״ד דרבינו ז״ל היתה לו גי׳ אחרת והוה גרים הכי בשלמא ר׳ ישמעאל כר׳ יוסי דאמר בד׳ עביד פרישה אלא ר״ע ור״ע כמאן ומפרש כפרש״י ז״ל מהיכא למדו דאעונות קפיד קרא הא ימים כתיב ומשני לעולם ר״ע כרבנן ור״ע כר׳ יוסי וכדאמר רב אדא בר אהבה עלה בהשכמה וכו׳ ומדהוזקק להפריש בהשכמה ש״מ לר״ע דסבר כרבנן דבה׳ עביד פרישה בעי ג׳ עונות דהיינו יום ה׳ וליל ו׳ ויום ו׳ וכן לר״ע דסבר כר׳ יוסי בעי ה׳ עונות ודו״ק מיהו אכתי קשה לדעת רבינו ז״ל דר׳ ישמעאל בעי ב׳ ימים שלימים ויהי התחלת ב׳ ימים קודם עלות השמש ואחריהם שקיעת החמה וקלת יום הג׳ מנ״ל הא במתן תורה לא הוה עביד הכי דר׳ ישמעאל דסבר כר׳ יוסי דבד׳ עבוד פרישה לא ס״ל דבהשכמה הוה כדמוכח מהש״ס א״כ ליכא ב׳ ימים המתחילין קודם עלות השמש ואחריהם אחר עלות השמש דליכא אלא יום ה׳ המתחיל קודם עלות השמש אבל יום ו׳ אין אחריו אחר עלות השמש דהא לערב נטהרו כדפריך הש״ס וליטבלו בני שימשי וכו׳ וי״ל דסבר רבינו ז״ל לא דמשני הש״ס כדרב אדא וכו׳ ובהשכמה ירד אתי ככ״ע גם לר׳ ישמעאל והשתא איכא ב׳ ימים שלימים המתחילין קודם עלות השמש ואחריהם שקיעת החמה וקלת היום הג׳ דהיינו יום ד׳ המתחיל קודם עלות השמש דהא בהשכמה ירד ויום ה׳ ויום ו׳ וקלת היום הז׳ דהיינו עד עלות השמש דיום ו׳ נטהרו וק״ל ולפ״ז הא דפריך הש״ס והא טבולי יום נינהו נ״ל דלא פריך אלא לר״ע דקפיד אעונות אבל לר׳ ישמעאל לא פריך מידי דהא כבר נטהרו מאחר עלות השמש דיום ו׳ וא״כ כשקיבלו התורה יום שבת כבר העריב שמשו ודוק וא״ת כיון דכל הני תנאי סברי דבהשכמה ירד א״כ איך מתיישבת סוגיא דלקמיה בתרי בשבא אמר להו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו׳ דמשמע דאע״ג דאמרינן בהשכמה עלה לא אמרינן בהשכמה ירד כפרש״י ז״ל וי״ל דמפרשינן לה הכי בתרי בשבא עלה משה בהשכמה ואמר לו מפי השכינה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים ובאותה שעה ירד ואמר להו לישראל וכן יש לפרש כולהו ודלא כפרש״י ז״ל ודו״ק נ״ל : סליק

מלא הרועים לרבינו יעקב צבי יאליש זצ״ל.

כלים פ״ג מ״ג ר״ש ד״ה מפני שבטל כלי מעליו כו׳ . עי׳ תום׳ חולין נ״א א׳ שיש להן שיטה אחרת :

טהרות פ״ב משנה ב ר״ש ד״ה אלא שעשאו בופת מפני שבטל כלי מעליה . נ״ב ועי׳ תום׳ חולין נ״ה א׳ שיש להן שיטה אחרת :

מקוואות פ״ד משנה ג בר״ש ד״ה ובשל חרס רביעית כו׳ עד כדתנן בפ׳ שני דכלים בשברי כלים תנן כו׳ . נ״ב לקבל צרורות שאני דבעי שיעורא רבא . אך דלפ״ז ר׳ יוסי דס״ל אף בשל חרס כ״ש משמע אף פחות מסיכת קטן וא״כ ע״כ צ״ל דס״ל דלקבל צרורות סגי בשיעורא זוטא וא״כ ר״י ות״ק נחלקו בסברות הפוכות וצ״ל דר״י לית לי׳ הך משנה דהדקין וס״ל דבכ״ח סגי בכ״ש בכל דוכתא וכן מוכח ממה דאמר לא אמרו רביעית אלא בשברים משמע דבשלימים לא בעי שיעורא ויש לדחות יד בשלימין לא בעי רביעית דסגי בסיכת קטן : סליק

בן אריה להגאון זאב בן אריה זצ״ל.

מסכת ידים פ״ד משנה ד בו ביום כו׳ הכתוב אומר ואחרי כן אשוב את שבות בני עמון וכבר שבו . אמר לו ר״י הכתוב אומר ושבתי את שבות עמו ישראל כו׳ [יש לומר דפליגי בפלוגתא שבמדרש רבה פ׳ לך פ׳ מ״ד והובא בתוס׳ גיטין דף ס׳ ע״א ד״ה ופרשת כו׳ דחד אמר אחרי סמוך אמר מופלג וחד סבר אחר סמוך אחרי מופלג . ור״ג ס״ל אחרי סמוך וא״כ כשאמר אחרי כן אשיב היינו בקירוב הזמן וא״כ כבר שבו ור׳ יהושע ס״ל אחרי מופלג וא״כ יתכן שעוד לא שבו ורק יתקיים הנבואה לזמן מאוחר כמו שבות בני ישראל שעוד לא שבו וישנו אי״ה במהרה] : סליק

באור הגר"א על סדר טהרות

מאדמו"ר הגאון החסיד האמתי המפורסם בכל קצוי ארץ רשכבה"ג מ"ו אליהו מווילנא זצ"ל.

נמצא בכי"ק של הרד"ל ז"ל אשר העתיקו מכי"ק של הג"מ בונים ז"ל משקלאב תלמידו של הגר"א ז"ל. ועין הדפוס לא שופתו עוד. ואם כי נמצא בו לפעמים איזה דברים שכבר נאמרו בס' אליהו רבא של הגר"א ז"ל לא השמטנום בכ"ז מכאן שלא לשלוח יד בקדשים, ומשנה לא זזה ממקומה.

פכ"ז מ"ב כל טמאות טמא שבזו המשנה מיותר: מ"ה אמר ר' יהודה לא הוזכרו רמוני בדאן כו' כצ"ל: מ"ז אלא הכל לפי דעתו כו' ותיבת חולק מיותר: מ"ז הקטנה שבארץ ישראל היא הבינונית שבמדינות: מ"ט שלא יבואו לידי מעילתו כצ"ל: מי"א משום לחוץ וכו' אלו ואלו צ"ל זה וזה מתכוונין להקל כו': מי"ד מה נשתנה כנף העגו מכל הכנפים וכל מה שנברא ביום הששי טמא כצ"ל:

פכ"ח מ"ב ה"ג אבל אוכף של נאקה טמא מושב ר' יוסי אומר אף ספיטין של סוס טמא משום מושב כו': מ"ד שהוא כורך עליהם את הכלים כצ"ל: סליק

מסכת כלים

מסכת נגעים

ולא הוי שם מתני' כלל : פחות מכעדשה. פי' או פחות מכעדשה שאין זאת המחיה סימן טומאה וא"כ אפי' הלכה אין בה סימן טהרה ולכך אין מחלקין אלא אם היה הפשיון מן הפנימית או מן החיצונה לענין הפנימית אבל החיצונה לעולם כמו שהיתה שהרי אין בה סימן טומאה כלל :

פ"ז מ"א ה"ג בשחין ובמכוה וקרח המורדין : השחין והמכוה עד שלא נעשו. פי' דהוי הנגע טמא מחמת עור בשר נעשו פי' וא"כ נעשו השחין והי' מותר והי' טהור לגמרי והיו פי' שחין מעט וטמא מחמת השחין א"כ הוי תחילתו וסופו טמא ובאמצע הי' טהור : ראב"י מטמא. דצריך שיקדים השחין לבהרת דכתיב והיה במקום השחין שאת וחכמים סברי שקרוי הוא ממקומו אף שעבר שלא פי' וא"כ אינו צריך שיקדים השחין לשאת :

פ"ח מ"א חזרו בו ראשי אברים טמא. פי' משום בשר חי ולפיכך כל זמן שהוא מתגלה יותר הוא יותר טמא עד שתתמעט בהרתו מכגריס פי' דיוצא מתורת נגע לגמרי : מן הטהור טמא. פי' משום פשיון ולפיכך כל זמן שנתמעט כל זמן שלא חזר לכמו שהיה טמא משום פשיון ומשחזר לכמו שהיה שוב אין כאן פשיון : **מ"ב** או שהלכה לה כמתני' כו'. פי' ועדיין לא טיהר אותו הכהן הוי נמי מן הטמא וטהור : נולד לו מחי' טמא. פי' דכתיב וביום הראות בו בשר חי יטמא ובמולד שיער לבן פליגי ובשהי' שיער לבן מתחילה כ"ע מודו שאינו מעכב הפריחה כדקתני במשנה ג' : **מ"ג** פרחה במקצתו טמא. לא צריכא הכא אלא איידי דתני לקמן תני נמי הכא : **מ"ד** שבפריחתן טיהרו טמא. פי' דהיינו שפרחה מן הטומאה : כשיחזרו טמאים. פי' משום בשר חי ובא למעט הכא כולו לבן שצריך שאפי' חזר הרי הוא כמו שהיה דהיינו אם הוא בתוך הסגר מסגיר ולאחר הפטור טהור : שבחזרתו טמאו טהור. פי' דהיינו שפרחה מתחילה מן הטומאה דכשחזר היה טמא משום בשר חי ולפיכך כשנתכסו טהור פי' דהוי נמי פרחה מן הטומאה ובא למעט הכא כולו לבן שחזרו ראשי אברים לאחר הפטור שהוא טהור כדפי' וכשנתכסו טמא דהוי פריחה מן הטהרה וטמא משום פשיון אבל אם חזר בשעת הסגר וא"כ פרחה בכולו דהוי מן הטומאה טהור אף כשבא תחילה בכולו לבן ובא לאשמעינן נמי דאפי' מאה פעמים נתגלו טמא נתכסו טהור : **מ"ו** ואח"כ פרחה בכולו טהור. פי' דכיון שנתחברו תחילה מזה לזה הוי שניהן כנגע אחת וטמא משום נגע טמאה שבה ולפיכך כשפרחה א"כ בכולו הוי כמו שפרחה שטהור וכן בשפתו התחתונה ובשפתו העליונה פי' אם שנגע בשפתו העליונה ונגע בשפתו התחתונה הוי שניהן נגע אחת ואם טיהר אחת ניטהר השני כמו אם פרחה מזו לזו ואגב אשמעינן הכא האי דינא נמי דאע"פ שמדובקים זה לזה פי' דהיינו כשאין באחד מהם כשיעור נגע אין מצטרפין להיות נגע וטהור : בוהק פחות מכעדשה. פי' או בוהק או פחות מכעדשה : סימן טומאה בתחילה. פי' דהיינו שבתחילה מעכב אפי' פחות מכעדשה ואפי' מראה בוהק אבל בסוף דהיינו כשחזרו ראשי אברים אינו טמא אלא כשהוא כעדשה פי' כמו שאר מחי' ובשר חי דווקא ולא בוהק : **מ"ז** הבא כולו לבן יסגיר נולד לו מחי' או שיער לבן טמא לא נולד לו מחי' או שיער לבן טהור נולד לו שיער לבן והשחירו שתיהן או אחת מהן כו' טהור וכולן שחזרו בהן ראשי אברים כו' פי' דהכא כיון שבא מתחילה כולו לבן לא ניטהר מחמת הפריחה לפיכך לא ניטמא מחמת חזרת ראשי אברים : פרחה במקצתו טמא. פי' משום פשיון בין כשהוא בתוך הסגר דהיינו מן הטמא או מתוך הפטור שהוא מן הטהור : פרחה בכולו טהור. פי' לעולם כיון שהפריחה בכולו לא הוי אלא אחר שניפרת תחילה במקצתו הוי לעולם מן הטמא שהרי כשניפרת במקצתו ניטמא וא"כ כשפרחה בכולו הוי מן הטמא : אם בכולו פרחה כאחת. פי' שלא הרא' לכהן עד שפרחה בכולו אז יש חילוק מתוך הסגרה טמא כו' : **מ"ט** פרחה בכולו. פי' דהיינו שהלכה המתני' שטהור משני טעמים או משום שפרחה בכולו או משום שהלך הסימן טומאה דהוי טהור אף כשאר נגעים ולפיכך פליגי דר' ישמעאל סבר דהטהרה הוי מחמת שהלך המחי' וכיון שלא ניטהר מחמת שניתכסה לא ניטמא בחזרת ראשי אברים והיינו בבהרת גדולה דהיינו שבא בכולו דשם כשחזרו ראשי אברים הרי הוא כמו שהיתה ורא"ע סבר דאפ"ה כיון שבתחילה הי' טמא ועכשיו כשפרחה בכולו ניטהר הוי כמו שאר פרחה בכולו שמן הטמא שחזרת ראשי אברים מטמא בהן :

פ"ט מ"ג שמא תכנוס ותפשה. פי' תכנוס לאחר ז' ויפטור אותו ואח"כ תפשה ויחליט אותו וכיון שיכול לבא לידי החלט הרי הוא כשאר נגעים וצריך להסגיר אף שאינו יכול לבא לידי טומאה מתוך אותו ההסגר :

פ"י מ"ב מכונס מפוזר ומכוזר כו' אבל הנתק כו'. פי' שהתורה מיעטו בפירוש מדכתיב ולא היה בו משמע הא אם הי' מס' טמא אפי' הפוך : **מ"ג** אחת לצהובה ואחת שחורה כו' אינן מצילות. פי' בא לאשמעינן אפי' למאן דאמר דשער צהוב שאינו סימן טומאה דהיינו שקדם לנתק מציל הכא אינו מציל שהרי הכא הוי השיעור סימן טומאה בכל האופנים אלא שחסר בו השיעור דהיינו שאינו שנים ומוקי' האי מיעוט ושיער למעט שיער צהוב שאינו מציל היינו כשאחת לצהובה שאינו חסר לסימן טומאה אלא השיעור אבל כשקדם את הנתק מציל כמו שאר שערות שהרי לא בעינן דווקא לצהובה : **מ"ד** שיער צהוב שקדם את הנתק ר' יהודה מטמא. פי' דסבר לא בעינן הפוך כדאמר לעיל : לא מטמא ולא מציל. פי' שאינו מטמא דסבר שבעינן הפוך ואינו מציל דסבר שממעטין מן השיער שאין שיער צהוב מציל אפי' אינו סימן טומאה כלל דהיינו שקדם את הנתק : כל שאינו סימן טומאה בנתק. פי' דהיינו הכא שקדם את הנתק הוי סימן טהרה כשאר שערות שהרי אינו צריך דווקא שיעור שחור ומוקי האי מיעוט דשיער למעט אחת לצהובה דהוי סימן טומאה ולא חסר אלא השיעור : **מ"ה** החליפו בשיער צהוב כו' כבר פירשתי לעיל למה תנא הכא : **מ"ו** נפרץ ממקום אחד כו'. פי' איידי דבעי למיתנא סיפא גבי שני נתקים זה לפנים מזה דשם כשניפרץ במקום אחד כגריס טהור נקט הכא שאין חילוק ואם ניפרץ במקום אחד אפי' כגריס טמא : **מ"ח** אע"פ שהלך לו שיער שחור. פי' ונשאר השיער צהוב במקומו : טהור. פי' דכיון שניטהר שעה אחת מחמת שיער שחור שוב אינו מטמא מחמת שיער צהוב דכתיב כי נרפא הנגע והוי כאלו נרפא אותן השערות שאינו מטמאות אבל אם נולד לו שיער צהוב אחר טמא שאין זה השיער צהוב מציל מיד שיער צהוב אחר : ר"ש אומר כל שיער צהוב שטיהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם. פי' וכבר אמר ר"ש לעיל שכל שאין סימן טומאה בנתק הרי הוא סימן טהרה וא"כ הוא מקיל טפי שאין השיער צהוב מציל אפי' מיד שיער צהוב אחר אבל אם הלך זה השיער צהוב וא"כ נולד בו פשיון או שיער צהוב אחר מודו שטמא : ר"ש בן יהודה כו' כל נתק שטיהר שעה לאחת כו' פי' דמקיל טפי ודריש נרפא הנגע דהיינו שנרפא הנגע לגמרי כשצמח בו השיער ואפי' הלך השיער צהוב ונולד בו סימני טומאה טהור דהוי כמו שאין שם נתק כלל : **מ"י** אבל נעשה כו'. פי' דקרחת וגבחת שני חילוקים מנתק דקרחת אפי' בידי אדם רק שיהא אינו ראוי לגדל שיער ונתק דווקא בידי שמים וצריך שיהא ראוי לגדל שיער :

פי"א מ"א דבר שהוא מקבל טומאה. פי' אפי' שאר מינין שאינו מטמא בנגעים אפ"ה כיון שחיבר לעורות מטמא בנגעים : **מ"ה** הכהה בתחילה. פי' שבא לפני כהן ירקרק שבירוקי' והכהה לפני הכהן אבל כשבא לפני הכהן כהה טהור דהא תנן לעיל שמטמאין בירקרק שבירוקים אי נמי דאיירי כשבא לפני הכהן כשהיא כולה ואפ"ה צריך לכבס ופליג אמתני' דלעיל : **מ"ו** מציל את המטלית. פי' אינו מציל לגמרי אלא שאינו שורף וצריך להניח את הבגד לראות אם יעמוד אותו הנגע או יפשה ישרוף גם את המטלית ואם ילך לו ישרוף הבגד דאלו הבגד הוי נגע שבית המטלית טהור וכן משמע בתוספתא :

פי"ב מ"א ואם היה מרובע. פי' הוא היסוף של בית עגול : ואפי' על ארבעה עמודים. פי' הוא היסוף של ארבע קורות דהיינו שכל קורה עומדת בקרן זווית כיון שהיא מחוברת בכל זוויותיה לארץ קרינן בי' בבית ארץ אחוזתכם : **מ"ב** ה"ג בית שאחד מצדדיו מחופה בשיש או בסלע או בלבנים או בעפר טהור. פי' דקמ"ל דאפי' אחד מצדדיו ואפי' אינו אלא מחופה ואפי' בעפר שהוא ממין הטמא בנגעים אפ"ה טהור כדמפרש שצריך שיהא בכל הדפנות מבפנים ראוי ליטמא בנגעים ואין הבית מטמא בנגעים עד שיהא בו אבנים ועצים ועפר : **מ"ד** עצים כדי ליתן תחת השקוף. פי' שכל הכותל שכנגד הדלת למעלה מן הדלת נקרא שקוף והמלבן שאצל הדלת נקרא תחת השקוף : סנדל לאחורי השקוף. פי' כמו שעושין אגפים אצל אחורי השקוף כמו דף לעמוד תחתיו מפני הגשמים ונקרא סנדל לפי שהוא מגין על אדם כמו הסנדל : קירום האגוס כו'. פי' היינו הקיר שאין התקרה מונחת על גבה לא מקרי קיר ליטמא בנגעים : **מ"ה** ה"ג וצוה הכהן ופינו את הבית אפי' חבילי עצים ואפי' חבילי קנים. פי' דבר שאינו מקבל טומאה אפ"ה צריך לפנות מחמת גזירת הכתוב : ר"ש אומר עסק הוא לפנות. פי' האי עסק שאתה מעסיקו לפנות אותן הדברים שאינן מקבלין טומאה אינו עסק אלא אם אתה צריך לפנות אבל הכא סבר שאין צריך לפנות אלא אותן הדברים המקבלין טומאה ואותן הדברים שמקבלין טומאה צריך לפנות מחמת גזירת הכתוב ור' מאיר סבר שאינו חייב לפנות אפי' אותן הדברים המקבלין טומאה אלא שהתורה נתן לו עצה מפני שחסה עליו כדמפ' ולא יטמא כו' ולפיכך דריש האי דרשא וכי מה מטמא וכו' : **מ"ו** אינו עומד בתוך ביתו ומסגיר ולא בתוך הבית כו' כנ"ל :

פי"ג מ"ב האבן שבזווית כו' פי' שלא נומר שמחמירין בחליצה מבנתיצה כדמסיים נמצא כו' דזה הכלל בחליצה צריך לחלוץ כל האבנים של עוביי כותל אבל באורך אין לחלוץ אלא שתי אבנים או אשר בהן הנגע אבל בנתיצה אינו נותץ אלא שלו אפי' בעוביו ומניח את של חבירו והשתא מפרש עוד תומר דהיינו כשיש אבן גדול בזווית מונח לשתי כתלים כמין גא"ם כשהוא חולץ אותו האבן צריך לחלוץ את כולו ואף אותן שבצד אחר אף שאם לא הי' אבן אחת לא היה צריך לחלוץ אותו שבצידו מ"מ השתא צריך לחלוץ שאין חולקין את האבן וכשהוא נותץ נותן את שלו פי' דגבי נתיצה שאין צריך לנתוץ אלא שלו אף אם הי' אבן אחת מונח לעובי הכותל אפ"ה חולקין את האבן ונותץ את שלו ומניח את של חבירו וע"ז אמר נמצא תומר שבחליצה אין חולקין ובנתיצה חולקין ור"א פליג וסבר דאפי' בנתיצה אין חולקין את האבן אלא כשהבית היא של אבן גדולה צריך לנתוץ את כולה : ונראה כרא"ם. פי' בבית הבנוי באבנים גדולים נותץ את כולו כו' : **מ"ז** ואם הניחה הרי זה טמא. פי' אפי' בשעת הנחה נמי חשוב מקום קביעותו וכשטהור עובר שם טמא אבל אם בשעה שזרק את הטומאה אמרינן בתוספתא שאינו חשוב קביעות טומאה וטהור העובר באותו שעה : **מי"א** כולם מיד טמאין. פי' כל מה שבבית ניטמא מיד ואינו צריך שהייה כלל :

פי"ד מ"א צפרים דרור. פי' מין הנקרא קיפול : לאחר ידו של מצורע. פי' דפליגי בהאי קרא דכתיב על המצורע משמע על גובה של מצורע ומר סבר מלחו גבוה מהכל ומר סבר ידו גבוה מהכל שהרי יכול להגביה את ידו למעלה ממלחו : **מ"ב** העביר תער על כל בשרו. משמע שמגלח את כל בשרו כדלעת ואפי' אינו כונס שיער ואינו נראה והכי משמע בסוגיא שאינו ממעט אלא שער שבתוך החוטם וקשה הא לעיל תנן כך נראה לתגלחתו משמע שאין מגלח בית הסתרים כלל ועוד מתני' דלעיל אתיא דלא כמאן דהא לר' ישמעאל אינו צריך לגלח אלא שער שעל הרגלים ולא של כל הגוף ולר"ע צריך לגלח אפי' בית הסתרים שאינו מוציא אלא שער שבתוך החוטם ובמתני' משמע שמגלח כל גופו לבד מבית הסתרים וצריך לומר דהא דמוציא לר"ע שבתוך החוטם ט"ס וצ"ל שבבית הסתרים וה"פ דר' ישמעאל דריש כללי ופרטי ולפיכך צריך שיהא כעין הפרט משני צדדין דהיינו כונס שער ונראה ואינו מרבה אלא שער הרגלים לבד ור"ע דדריש ריבוי ומיעוט מרבה אף שאינו כונס שיער רק שיהא דומה לפרט מצד אחד דהיינו שיהא נראה ומרבי דבולה גופה ומוציא בית הסתרים והשתא כל בשרו לבד מבית הסתרים ואתיא כמתני' דלעיל וכר"ע : **מ"ג** נמצא ג' טהרות במצורע. פי' לפי שבפסוק נכתב גבי מצורע ג' פעמים וטהר חשיב הכא וה"ג טהרות היינו שאחד כשהוא מטהר בציפרין שאחר גילות וכיבוס בגדים כתיב וטהר שניטהר מלטמא בביאה ואחר ז' ימים שלפת ערב אחר הטבילה הוא מותר לאכול בתרומה ואחר שהביא כפרתו הוא מותר לאכול בקדשים ומה שמותר לאכול במעשר תיכף אחר טבילה לא הוי טהרה דלא בעינן טהרה אלא מעשרות וכן ביולדת נמי יש ג' טהרה דהיינו אחר ימי טומאה היא מטהרת עצמה לבעלה ואחר ימי טהרה לעת ערב היא מותרת לאכול בתרומה ואחר שהביאה כפרתה אוכלת בקדשים : **מ"ח** לא היה צריך טבילה. פי' דר' יהודה סבר דכיון שהוא טובל אדעתא שילך לשער ניקנור עלתה לו אותו טבילה גם לזה ות"ק סבר שלא עדיף משאר טהור הנכנס לעזרה שצריך טבילה : **מי"ב** אף ע"י אשתו כו' ובספרי פליגי וסבר דכל קרבן שבאה על ידו כמו יולדת צריך להביא קרבן עשיר או שתהא היא מותרת לו על ידי אותו הקרבן צריך להביא עליה קרבן עשיר ושאר קרבנות לא : ואסיים טהרות המצורע. שצריך להיות בו' פעמים ז'. דהיינו שמתחילה הוא נוטל ז' דברים דהיינו שני צפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת וכלי חרס ומים חיים היינו ז'. וז' הזאות. וז' ימים ושילוח וכיבוס בגדים וטבילה וגילות ועוד גילות וכיבוס בגדים וטבילה שלאחר ז' ימים הרי שבעה ואח"כ מביא ז' קרבנות דהיינו ג' כבשות וג' עשרונים ולוג שמן וז' הזאות לפני ה' וג' מן הדם וג' מן השמן על תנוך ובהונות וא' על הראש הרי ז' פעמים ז' : סליק

מסכת פרה

פ"א מ"א בת שנתה. פי' אבל אחר שנתה לא מקרי עגל ופרה קודם שתים אינו מקרא פרה : אמור משמונה עשרה לסלה. לכאורה יש להקשות דהא אינו כן אלא בעלי החשבון והדרכה אם היה אומר משמונה עשרה לסלה פי' קשה אמאי לא אמר מג' לקב וצריך לומר דמקשי אמאי לא אמר משמונה עשרה לסלה לפי שהוא חשבון ידוע יותר שהיא כדי סעודה אחת דוודאי אבל המנוגע משערין בכדי אכילה ולהכי מקשה דהשתא דתלוי בג' לקב אינו ידוע אם היה סעודה אחת או לא וכשאתה אומר משמונה עשרה לסלה ידוע היה יותר והיינו לפי שהסלה היא על שבוע לו ולאשתו שצריך שמונה עשרה סעודות לו וכן לאשתו דהיינו ט"ו לאכול וג' לארחי ופרחי וא"כ ידוע הוא שפרס מאחד משמונה עשר הוא סעודה אחת אבל כשאתה תופס מג' לקב אינו ידוע כלל ולכאורה האי שיעורא דהכא לא כר' יוחנן בן ברוקא ולא כר' שמעון דלר' יוחנן דאמר ככר הלקוח בפונדיון מד' סאה בסלע וכשאתה עושה מחצה לחנווני הרי רובע הקב מזון שתי סעודות וא"כ שיעור לבית המנוגע שהיא כדי אכילה אחת היינו שמינית הקב ולר' שמעון דאמר שתי ידות לככר מג' לקב פי' הוי מזון שתי סעודות וא"כ הוי שיעור אכילה אחת שליש אחד והיינו תשיעית הקב והכא כשאמר פרס מג' לקב הרי הוא שישית ואין לומר דפליגי דהא אף לר' שמעון קאמר תאין לבית המנוגע ואין לומר דהאי תאין למזון שתי סעודות לעירוב קאי דהא אמר אח"כ ותאני תאי תאין לטמא אוכלין כו' וזה ידוע דטומאת אוכלין אינו בפחות מכביצה וצריך לומר דכשאוכל על ידי לפתן צריך טפי לסעודה אחת והכא בבית המנוגע שאוכל על ידי לפתן הוא שישית הקב והא דחשיב לר' שמעון מזון שמונה עשרה סעודות משני קבין היינו בלא לפתן אבל בלפתן צריך שלש קבין לשמונה עשרה סעודות לו ולאשתו הוי סלה שלימה ועל זה מקשי הוה לי' למימר משמונה עשרה לסלה דהוי שיעור ידוע טפי כדפי' : **מ"ג** וכולן מיום ליום. פי' דלא אזלינן בתר שנתו של עולם וגם לא אחר שנת החמה ואין חודש העיבור נחשב לו אלא מיום ליום : קורהו פלגס. פי' הוא ספק איל וספק כבש ונפקא מיני' אם אמר מן האיל או מן הכבש פי' מאיזה שירצה מותר להביא פלגס : בן עזאי קורהו נקד. פי' שאפשר שאינו לא איל ולא כבש אלא מין אחר ולפיכך אם אמר מן הצאן מותר להביא מאותו המין ור' ישמעאל קורהו פרכדיגמא פי' הוא מטבע פסולה שהיא פסולה לכל ענין שאינו לא צאן ולא בהמה : בן שלשה עשר לחודש ויום אחד. פי' דהוי שלשים יום בשנה שניה : **מ"ו** ואם הקריבום ביום שמיני כשרים. פי' שאינו מעכב כיון שאף כבש בן יומו קרוי כבש אבל גבי איל לא מקרי איל קודם שתי שנים : והפסח. פי' אע"ג דכתיב בי' בן שנה ילפינן במכילתין ק"ו מעולת יחיד שאינה כשרה בתוך שנתו :

פ"ב מ"א ולא זו בלבד. פי' מכשרי רבנן אלא כל הקרבנות פי' לאו רבותא היא דאדרבא הא דמכשרי כאן הוי רבותא טפי אלא משום דילפינן משאר קרבנות קאמר הכא ולא זו בלבד אלא אף כל הקרבנות וא"כ ילפינן מינייהו : **מ"ב** ר' יהודה פוסל. פי' דהוי כמו עבודה : כל מקום שניטל ולא העלה כו' כנ"ל : **מ"ד** אם העלהו פסולה. פי' דר' יהודה לטעמי' דסבר נמי גבי מכשירין דלא איכפת לי' בהמה אלא אם עשה מעשה דווקא : **מ"ה** בתוך כוס א'. פי' היינו גומא אחת שיש על הבהמה גומות עגולים וכשהן בתוך עיגול אחד פסולה : אפי' ארבע. פי' אפי' ארבע מותר לתלוש כשהן מפוזרות :

פ"ג מ"א ה"ג מכל שבע חטאת שהיתה שם. והשתא אתי שפיר הא דקתני לקמן לא מצאו משבע עושין משש. פי' דקמ"ל דלאו דווקא שבע אלא שהמשנה ניטנית כשהיו שם שבע חטאת ולמאן דאמר חמש מעזרא ואילך דלא הוי אלא שבע חטאת ניחא שפיר הא דקתני מכל שבע חטאת דהיינו לדורות וצריך להזות עליו בכל יום מכל מי חטאת שהם דחיישינן על כל אחד שמא היה פסולה : **מ"ג** ובפתח העזרה. פי' בפתח שנכנסין בו לחיל והיינו דקא חשיב לקמן אחד נתמו בחיל : ומסבך בראש של חבל כנ"ל : אלא הוא נוטל ומקדש. פי' הא דמחמירין במים טפי מבאפר היינו לפי שאין האפר מקבל טומאה מדאורייתא כלל : **מ"ד** לא היו עושין לא חטאת על גבי חטאת. פי' שהיו משמרין את התינוקות שלא יהא בהן טומאה כלל ולא היו סומכין על מה שיזו עליהן מי חטאת דכל מה שהיו יכולין לעשות שלא על ידי טהרות מי חטאת עושין כדי שלא יהא תלוי חטאת השני בחטאת הראשון : ולא תינוק על גבי חבירו. פי' אלא צריך שמירה לכל תינוק ותינוק ואין סומכין על מה ששומרין תינוק אחד להיות גם חבירו היושב אצלו בחזקת משומר : שהיו. אומרים במעורבי שמש כנ"ל : **מ"י** גבקעת. פי' הייט משום דכתיב והשליך אותה אל תוך משמע אל תוך הפרה עצמה : עמד חוץ מגיתה. פי' כדי שיהא יוכל להשליך כדכתיב והשליך כו' : **מי"א** שחור שיש בו אפר. פי' שיכול לעשות ממנו אפר פי' כמו גחלת שלנו שיוכל לעשות דק כמו אפר : שאין בו. פי' הייט שהוא כמו עץ שעדיין לא נשרף כל צרכו :

פ"ד מ"ב שרפה חוץ מגיתה. פי' היינו חוץ מן החלל שתחתיה או שלא כנגד הפתח של בית : הזה משלא שביעית. פי' שצריך שיטבול אצבעו על כל פעם ופעם ועל זה אמר שאם הזה משית שני פעמים דהיינו ששי ושביעי כיון שלא נתכשר עדיין שהרי לא הזה עדיין כל הז' הזאות ניפסל : ואפי' חזר והזה שביעי. פי' כדין דהיינו שטבל והזה שמיני שוב לא מתכשר : הזה. משביעי שמיני פי' ממה שטבל בשביעי הזה שני פעמים שביעי ושמיני ואפי' חזר והזה שמיני פי' שטבל והזה שמיני אפ"ה כיון שנתכשר שוב אינו ניפסל מחמת הזאה יתירה שהזה : **מ"ג** שחטה על מנת לאכול מבשרה ולשתות מדמה פסולה. פי' דסבר דמחשבת אכילה ושתיה פוסלין בפרה אף שאין דרכו לאכול ולשתות ור"א סבר אפי' מחשבות אלו אין פוסלין בפרה והכי פליגי לקמן בפרק ט' גבי מי חטאת שמחשב לשתות אלא דהתם ר"א פוסל ואפשר שיש חילוק בין פרה למים ובתוספתא מקשי הא ר"א מקיל בפרה פי' היינו מתניתין דהכא שמכשיר כשמחשב לאכול ולשתות ומפיך התם הגירסא ומסיק שם שר"א אינו פוסל אלא כששתה ומשום שהמים שבפיו מעורבין במי חטאת ולפיכך אם גרגר כשר : **מ"ד** נמצא חומרה. פי' מה שניפסל על ידי מלאכה קולא היינו שטוב אינו מטמא בגדים :

פ"ה מ"א טובל ולן כו'. פי' צריך שיטבול תחילה קודם שיתחיל לשמור שצריך שישמור אותן טהור : מן הסדר השני. פי' אפי' פתח הוא אין לו ליטול אלא מן הסדר השני דעל הסדר הראשון חיישינן שמא הסיט קודם פתיחה ור' יוסי מחמיר טפי וחייש אף על הסדר השני שמא הסיט ולכך אינו מתיר אלא מן הסדר השלישי : **מ"ב** אינו צריך לנגב. פי' דכיון שטבל לחטאת הוי כמו שמילא לחטאת אלו המים שיודע שיטהרו בכלי : ואם לאסוף לתוכו מים מקודשין. פי' דבמים מקודשין אין לערב מים כלל אפי' מים הראוין לקדש ולכך בין כך ובין כך צריך לנגב : **מ"ג** קרויה כו'. פי' שבולע ופולט מים הרבה : שהטבילוה במים שאינה ראוי לקדש. פי' ונגבה : מקדשין בה. פי' כיון שגם תחילה היה טהורה ולא טבלה אלא לחטאת ולכך ליכא למיחש אלא משום מים שאינו מקודשין שאף אם נתערב משהו בטלה. ולא חיישינן אלא שמא יזה אותו טיפה על האדם וזה חששה רחוקה לכך לא חיישינן שמא פלטה כיון שהיא נגובה : עד שתטמא. פי' אבל אם ניטמאת שאם תפליט אותו הטיפה מטמא את שאר מי חטאת ולכך חיישינן שמא תפליט ור' יהושע פליג וסבר דלא מחלקינן כנ"ל *) ואף כשלא ניטמא חיישינן שמא תפלוט בין כך ובין כך. פי' הוא דברי ר' יהושע דסבר שחיישינן שמא תפלוט וא"כ בין שטבל במים הראוין לקדש ובין באינן ראוין לקדש לא יאסוף לתוכן מים כו' דחיישינן שמא תפלוט ואבל מים מקודשין אין חילוק בין ראוין לאין ראוין דכל התערובות פסלי בהו : **מ"ד** שפופרת שחתכה לחטאת. פי' שחתכה למלאות בה מי חטאת : טבול מיד. פי' דמחזיקין אותן כטמאה לחטאת אף שמחובר ודאי ולא ניטמאת וכשחתכה חתכה לשם חטאת אפ"ה משום מעלה דחטאת מחזיקין אותו כטמאה לחטאת וצריך טבילה ואינו צריך לטמאות אותה כי היכי דלהוי טבול יום אף דר"א סבר לקמן שאינו מדף היינו מדרס אבל טמאה מת כדמפרש טעמא בתוספתא פ"א חידשו טומאה בחטאת דהיינו טומאה חדשה שאינו יכול להיות עליה בשום אופן לא טימאו אותו דהיינו דבר שאינו מיוחד למדרס לא טימאו מדרס אלא מת והיינו דאמרינן בחגיגה שלא אמרו קרדום טמא מושב פי' קרדום שאינו ראוי למדרס שיהא טמא מושב ורבנן סברי שאף שאינו ראוי נמי טמאו אותו כמו שאפרש לקמן : **מ"ה** שאין מצילין מיד כלי חרס. פי' היינו על ידי תוך תוכו : **מ"ז** נקבה מן הצד כו' מפני שהן עיגולן כלי. פי' מזה יש להוכיח שמותר ליטול ידים בכלי שמנוקב מן הצד דכיון שעיגולן כלי הוי כלי אף שיש נקב מן הצד מדהוי כלי לענין מי חטאת וליכא למימר דהכא איירי שהמים הן למטה ואין מה שלמעלה מן הנקב חשוב כלי א"כ הוי לי' למיתני הכא הלכו המים לשם פסולין כמו גבי עטרה של טיט שאינו כלי אלא וודאי כדפרישית : **מ"ח** קידש אחת מהן. פי' היינו שנתן אפר כשיעור כדי שיראה על שניהן : **מ"ט** המים שביניהן אינן מקדשין. בתוספתא מפרש דהיינו נגד הסדק אבל מה שבצדדין ניתקדש ונפקא מיני' כשיכול לדלות מעט מן הצד שלא יתערב אותו המעט כשר אי נמי כשלא היה נתקדש כלל מחמת שאינו כלי לא היה טמא כלל משום מי חטאת אבל השתא שנתקדש אלא שניפסל מחמת שנתערב במים שביניהן עכ"פ טמאין משום מי חטאת :

פ"ו מ"א לתוך ידו כשר מפני שאי אפשר כנ"ל. פי' אחר שנתן את האפר ליד הגביה את השפופרת מעט כדי שתעמוד מלאכת האפר ולא הוי זה מלאכה מפני שאי אפשר פי' שאל"כ יפול כל האפר לחוץ :

פ"ז מ"א או לקדשן קידוש אחד תי' או מיותר : **מ"ה** הממלא לו לחטאת כו'. פי' דמה שנושא את שניהם כאחד לא חשיב מלאכה אלא המילוי והקשירה ולכך צריך למלאות תחילה : ולקשרו באחרנו מפני שאי אפשר כנ"ל : **מ"ז** המכון את החבל על יד כשר. פי' לפי שעל ידי זה הוא מוציא את הדלי לחוץ והוי כמו שהוא לצורך חטאת : **מ"ח** שכפאה על פיה לנגבה למלאותו בהכשר כנ"ל פי' לפי שהוא לצורך המילוי לא חשיב מלאכה : **מי"ב** הפורץ על מנת לגדור כשר. פי' כגון שהי' הגדר הזה מעכב אותו מלילך וא"כ הוי הפרצה לצורך מי חטאת ולכך כשר ואם גדר פסול דיכול לגדור אחר כך ומפרש בתוספתא דאם התנה עמו פי' דהיינו שלא הניח לו לפרוץ עד שיגדור תיכף דהוי הגדירה נמי לצורך מי חטאת אף אם גדר כשר : האוכל על מנת לקצות. פי' שאוכל חציו כדי לעשות מהמותר קליעות או שהשכיר עצמו לעשות קליעות על ידי אכילה זו כשר דהוי לצורך מי חטאת ואם קצה פסול כדפי' לעיל גבי גדר :

פ"ח מ"ב לא ינעול את הסנדל. פי' הא דגזר בסנדל טפי מבשאר בגדים לפי שאצל הסנדל מצוי משקין מאוד וכל המשקין טמאין לחטאת ומטמאין את הסנדל והוי הסנדל דהוי לחטאת ונעשה מדרס ומטמא את האדם : הרי הוא אומר מטמאך לא טמאוני ואתה טמאתני ממותר הראשון : **מ"ח** שיש בו מיני ימים הרבה כנ"ל :

פ"ט מ"א יזה שתי הזאות. פי' בגמ' מפרש דר"א סבר נמי דיש טבילה ואין הזאה צריכה שיעור והא דצריך שתי הזאות היינו משום קנס כי היכי דלא ליסכה מי חטאת : **מ"ז** ואין מקדשין בו. פי' דסבר האי תנא כמו שסוברין גבי רקב דאם נתערב בו עפר כל שהוא טהור דחיישינן שמא שבהפרידה אחת בין ב' פרידות עפר ובטיל אותו משהו וחסר לי' משיעור תרוד והכא נמי חיישינן שמא יתבטל משהו וחסר לי' משיעור כדי שיראה : הטהור לתרומה פי' שאינו טהור לחטאת וכיון דהוי דיתוי אבל מי חטאת מטמאין אותן המים : **מ"ט** ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו כנ"ל :

פ"י מ"א מדף לחטאת. פי' הוא כמו מדרס שמטמא אפי' בשלא נגע אלא הסיט : ואדם כיוצא בו. פי' שסתם אדם מחזיקין אותן כזב לחטאת : אינו מדף. פי' דסבר כיון שאינו ראוי להיות מדרס לא עשו אותו כמדרס לחטאת כדפי' שלא חידשו טומאה בחטאת אלא דמחזיקין אותו כטמא מת : **מ"ב** ה"ג הטהור לחטאת שנגע את המדף טמא כנ"ל. פי' דהשתא מפרש מה חילוק יש בין כשהוא מדף אי לא ומפרש לענין משא : לצין של חטאת. פי' דמפרש שאף לענין חטאת אינו טמא אלא במגע ולא במשא ולכך אפי' במדף אינו טמא אא"כ נגע : בידו טמא. פי' שאפי' הוי טהור מחזיקין אותו כטמא מת דהוי ראשון ומטמא את הידים ואבל חטאת נטמא ידיו נטמא גופו : וברגלו טהור. פי' שאין הראשון מטמא אדם : הסיטן כו'. ר' יהושע מטמא פי' אפי' הוא טהור דהא ר' יהושע סבר שאפי' אינו ראוי למדרס מטמא מדרס לחטאת ולפי זה אף באוכלין בטומאה שיש בו הרי יכול לטמא את האדם על ידי ידיו הוא מטמא אותן בהיסט : וחכמים מטהרין. פי' אפי' היו טמאין כיון שאינו יכול להיות לעולם אב

הטומאה

*) אמר דוד לוריא דעת הגר"א ז"ל דר' יהושע להחמיר. והכי אשכחן דר"י מחמיר בכולי פרה.

בטומאה לא עשו אותו מדף: מ״ד ר״ע מטהר. פי׳ דסבר קלופה כמו הונחה דמי והוי כמו שמונח בארץ שאין בתנור מעמידו ולא הוי מקומו טמא ולהכי סבר במשנה ה׳ כשהעביר על התנור שמטמא מהאי טעמא נמי: מ״ז של חטאת טמא. פי׳ שהרי ניטמא מחמת הלגין של תרומה שהוא טמא לחטאת והוי דהוי אבל חטאת ולפיכך מטמאין אותן במי חטאת והוי ראשון דאורייתא שכל שהוא דהוי לחטאת אפי׳ משום מעלה בעלמא מטמאין אותן במי החטאת והכי הוי הלכתא: ושל תרומה טהור. פי׳ שאינו יכול ליטמא מחמת הלגין של חטאת שהרי היא אינו אלא ראשון ואין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה: שניהן בשני ידיו. פי׳ שהאדם הסיט את שניהן בשני ידיו: שניהן טמאין. פי׳ שכיון שהאדם ניטמא מחמת הלגין של תרומה שהוא טמא לחטאת והוי האדם דהוי לחטאת וא״כ כשהסיט אח״כ המי חטאת ניטמא האדם מחמת נושא מי חטאת לטמא בגדים ומטמא את הלגין של תרומה משום כיבוס בגדים: שניהן בשני ניירות שניהן טהורין. פי׳ שהרי לא ניטמא האדם מחמת הסיט הכלי של תרומה כיון שלא נגע בה: של תרומה בידו שניהן טמאין. פי׳ דכיון שניטמא האדם כשנגע בשל תרומה הוי דהוי לחטאת וניטמא מחמת מי חטאת במשא לטמא בגדים: של תרומה בנייר כו׳ שניהן טהורין. פי׳ דכיון שלא ניטמא האדם טהור הכל: ר׳ יהושע אומר של חטאת טמא. פי׳ דר׳ יהושע פליג בין כשנגע בשתי ניירות בין בשל תרומה בנייר דר׳ יהושע לטעמי׳ דסבר אף שאינו ראוי למדרס והוא טהור הוי מדף לחטאת ולכך ניטמא האדם מחמת שהסיט את הלגין של תרומה אף שלא נגע בו אלא שאינו מטמא את של תרומה מחמת כיבוס בגדים לפי שהנייר מפסיק ביניהן: ונגע בהן. פי׳ שלא הסיטן אלא נגע בהן לכך אינו טמא אלא של חטאת לפי שאין מונין ראשון ושני לחטאת ולפיכך נטמא האדם מחמת הלגין של תרומה ומטמא הלגין והוי הלגין דהוי אבל חטאת ומטמא אותן מי חטאת אבל אין הלגין מטמא את האדם לתרומה שהרי לא הוי אלא ראשון: הסיטן. פי׳ בקנה ולא נגע בהן: ר׳ יהושע אומר. פי׳ דסבר שהלגין של תרומה הוי מדף לחטאת וא״כ נטמא האדם מחמת שהסיט אותן ומטמא את הלגין של חטאת ונטמא אף האדם משום נושא מי חטאת לטמא בגדים אלא שאינו מטמא את הלגין של תרומה לפי שהקנה מפסיק ביניהן: וחכמים מטהרין. פי׳ כיון דסברי שלא הוי מדף כלל לא נטמא האדם כלל כיון שלא נגע בלגין של תרומה עצמה:

פי״א מ״ב כל הספק הטהור לתרומה טהור לחטאת. פי׳ דלא מחמרינן בספק לחטאת טפי משל תרומה ואם הי׳ טהור לחטאת ונולד לו ספק שהיה טהור בתרומה טהור אף לחטאת: הרפפות. פי׳ הא דתנן במס׳ זבים פ׳ ג׳ ישבו על גבי ספינה או על הגבים של מיטה או מגיפין או פותחין ושאר הדברים שטהורין לתרומה טהורין אף לחטאת: הרעדות. פי׳ הקים על הכוורת או על המריש ושאר דברים אף שמטמאין לתרומה טהורין לחטאת ומחמיר ברעדות טפי מברפפות: מ״ג אין בה כבילה המים טהורין והאוכלה חייב מיתה מיותר דכיון שאין בה כבילה לא ניטמא האדם מחמת הדבילה ולא הוי דהוי אבל חטאת כלל והוי האדם טהור לגמרי וא״כ אף שהתרומה היא טמאה מ״מ אינו חייב מיתה עליה כלל: מ״ד ואסור על כל ביאת מקדש. פי׳ הא דלא קתני וחייב על ביאת מקדש היינו לפי שיש כמה דברים שאין חייב כרת על ביאת מקדש כמו ברביעית דם מן המת: מ״ז ושל טהורה. פי׳ היינו טהורה לחטאת ואפ״ה לא יזה בו שיכול לבא לידי הפסד תרומה שאם יטמא אז הוי טומאה דהוי אבל חטאת יטמא מחמת מי חטאת: מ״ט וגרדומין כל שהוא. פי׳ הא דצריך שיהא השיעור של אזוב טפח היינו בתחילה אבל גרדומיו כל שהוא:

פי״ב מ״ג נתכוין להזות כו׳. פי׳ דרישא קמ״ל דכשהזה על דבר שאינו ראוי להזאה אף שהי׳ מתכוין להזות על דבר שהוא ראוי להזאה נמי אם יש באזוב לא ישנה פי׳ שנפסל מה שעל האזוב וסיפא קמ״ל דאפי׳ הי׳ מתכוין להזות על דבר שאינו ראוי להזאה כלל והזה על דבר שהוא ראוי להזאה אף שאינו צריך להזאה אם יש באזוב ישנה וכן על האדם ועל הבהמה כו׳: מ״ה בקרדום הטמא בכנפו כצ״ל פי׳ הקרדום פי׳ טמא מחמת אדם שניטמא במת דהוי הקרדום אב הטומאה וכנפו הוי ראשון והאדם טהור לגמרי וקמ״ל דלא אמרינן כיון דהוי האדם דהוי לחטאת ניטמא האדם מחמת המי חטאת שעל הקרדום אלא אמרינן דתיכף שנגע בקרדום הרי נעשה מגעו ושוב אינו מטמא: מ״ח לא יזה לא על הכוס ולא על הפיקה. פי׳ אלא על הדבר המחבר את שניהם שהוא עיקר הכלי: מי״א בלילה והזה ביום פסול כצ״ל: אבל הוא עצמו טובל בלילה כו׳. פי׳ האי טבילה היינו אחר הזאה דקודם הזאה לא מהני טבילה כלל ואין לומר כשהזה לאחר שביעי שאז מותר לטבול תחילה דהא אין ראוי להיות בין הזאה להזאה אלא ג׳ ימים ואי לא הוי ג׳ ימים הוי כמו קודם יום שביעי אלא וודאי כדפי׳ והא דנקט טובל תחילה ומזין בסוף לפי שצריך לסיים שאין מזין עד שתנץ החמה כו׳: סליק

מסכת טהרות

פ״א מ״א שחיטתה כו׳. פי׳ דילפינן שחיטת העוף משחיטת בהמה מקל וחומר שהרי נבלת בהמה חמורה ואפ״ה שחיטתה מטהרת כו׳: אינן מטהרים. פי׳ אלא דבר שפסולו בקודש ילפינן מקרא אחריני: מ״ב מיטמאות ומטמאות ולא מצטרפות. פי׳ שהכנפים והנוצה נטמאו מחמת העוף לטמא אחרים דהיינו שהן מוציאין את הטומאה: ולא מצטרפין. פי׳ אף דהוי שומר כיון דנבילת עוף טהור אינו צריכה הכשר כלל ואינו נטמא אלא משום שסופו טומאה חמורה ואין שומרין לטומאה חמורה לפיכך אין מצטרפין אבל בנבלת עוף טמא ובשאר עוף טהור מצטרפין דהוי שומר: הנוצה מצטרפת. פי׳ מפני שנאכלת עמה: מ״ח היא שלישית וכולן טהורות. פי׳ שאינו נעשה יד אלא להוציא את הטומאה והכא כיון שאינו יכול להוציא את הטומאה לא נעשה יד כלל: מ״ט שבתוך גומותיהם מים מקודשין ניטמאת אחת מהן בשרץ כולן טמאות. פי׳ לאו דוקא שרץ אלא אפי׳ ניטמא בידים נמי כולן טמאות דהא הוי הככר שלישי עושה משקה קודש ראשון כמו ששני עושה משקה תולין כן שלישי עושה משקה קודש וכיון דהמשקה נעשה ראשון חזר ונעשה הככר שני מחמת המשקה ומטמא הככר שאצלו להיות שלישי וכן כולם אלא דנקט בשרץ לרבותא דלתרומה אפי׳ אם ניטמא בשרץ אין כולן טמאות שהרי הככר השלישי אינו עושה המשקה שבו ראשון: אם יש ביניהן משקה טופח. פי׳ בין הככרות ולא בתוך הככרות אף בתרומה הכל טמא דהככר השני עושה הככר שאצלו שני ע״י משקה וכן כולם:

פ״ב מ״א חוץ לקדירה במקום הנקוב כצ״ל: אם יש בו כביצה הכל טמא אין בו כביצה הוא טמא והכל טהור כצ״ל: מ״ג השני פסול ואינו מטמא כצ״ל וכן בכולן: מ״ה והחמישי נאכל במזיד בקודש אידי רישא נקט הכא אבל הכא אינו צריך למיתני כלל דהא אין חילוק ביניהן שהרי גם הוא קודש: מ״ז ר״א אומר שלשתן שוין פי׳ דר״א פליג בתרתי דהיינו דלית לי׳ עשרה טומאה היא וסבר שאפי׳ טהרת תולין אינו טומאה אלא הקודש וגם סבר בשלישי שבחולין נקרא טמא לענין קודש: מ״ח חולין שנעשו על גב הקודש כצ״ל:

פ״ג מ״ב ר״ש שזורי אומר אף היין א) בגמ׳ משמע דר״ש סבר דדוקא יין ופליג אשמן ואדבש: גוש של זתים כצ״ל: אפי׳ הן שלה טהור. פי׳ שאין המשקה היוצא לתוך נוגעת בכביצה שהרי וודאי אין משקין הרבה בהטור שהרי ראשון ראשון ניצרף: מ״ג שכיון שיצאה טיפה הראשונה ניטמאת במשא. פי׳ לאו דוקא דהכא אינו שהרי הזב מטמא במשא כל טיפה ואינו צריך כביצה לזה אלא איידי דתני רישא תני הכא: מ״ה אם מכוסות כו׳ אם מגולות כו׳ היינו לענין מי חטאת ולענין היקף צמיד פתיל:

פ״ד מ״א הזורק טומאה ממקום למקום מפתח ב) לבין הככרות ככר לבין המפתחות טהור כצ״ל פי׳ דסבר טומאה הנזרקת או טהרה הנזרקת טהור והא דקתני הזורק טומאה ממקום למקום משום דמתחיל במפתח לבין הככרות שהיא טומאה הנזרקת נקט הזורק טומאה ור׳ יהודה סבר דלא בעינן אלא שיהא לטומאה מקום קביעות אבל הטהרה אפי׳ נזרקת טמא אבל כ״ע סברי כיון שנזרק ע״י אדם הוי ספק טומאה הבאה בידי אדם דהוי כמו שיש בו דעת לשאול: מ״ד העליון טהור. פי׳ דלא מחזקינן טומאה ממקום למקום אבל אם נמצא שרץ בעליון התחתון טמא דמחזקינן טומאה מעטה לעטה ואמרינן דאף כשהיה זה בעליון היה הטומאה שם: מ״ה אף על ספק מגען ברה״י. פי׳ דהחמירו כאן מפני שהיה ספק בדבר שהוא מדאורייתא שהולין ברה״י: מ״ט וזורקה לבין משקין טהורין כו׳ ספיקו טמא. פי׳ ואיירי שנולד הספק בשעת הכאה דלא הוי הטומאה נזרקת והוי ספק טומאה הבאה בידי אדם כיון שזורקה אדם: מ״י כיצד שתי חביות כו׳ הא דאמר הכא כיצד ואינו מפרש כמו שפירש לעיל מקל שהי׳ בראשו משקין טמאין כו׳ היינו משום דסבר ר׳ יוסי דזהו לכ״ע טהור מטעם אחר לפי שאין בו דעת לשאול וסבר דמה שנזרק על ידי אדם לא הוי ספק טומאה הבאה בידי אדם ובתוספתא קאמר בהדיא מקל שהיה בראשו משקין טמאין לא זהו ספק משקין שנחלקו עליו חכמים כו׳:

פ״ה מ״א ר״ע מטמא. פי׳ דסבר שלא אמרו ספק טומאה ברה״ר טהור היינו היכא דהוי ספק אי נגע או לא דזה מצוי הוא ברה״ר שיולד לו ספק כי האי ע״י שהולכין שם הרבה בני אדם אבל הכא שודאי נגע אלא דהוי ספק בטמא או בטהור לא הוי בכלל ספק ברה״ר וחכמים סברי לא שנא וכן פליגי במשנה ב׳ מהאי טעמא ור׳ יוסי מטהר בשביל יותר לפי שהספק בא לו דרך הילוך הוי כמו ספק ברה״ר שטהור: מ״ג אם לא נטהרו כנתים הראשונות טהורות והשניות ישרפו כצ״ל פי׳ כיון דהשניות ישרפו ליכא מוכיחות ולכך הראשונות טהורות וכן צריך לגרוס במשנה ד׳: מ״ז ובא אחר ודרס על בגדיו. פי׳ ואינו יודע מי הוא ואיירי כשיש באותו מקום שוטה אחת ולכך על רוקו שורפין את התרומה פי׳ דגזרו על כל הרוקין שלא ילכו בתר הרוב כשיש שוטה אחת ועל בגדיו הולכין אחר הרוב: ישן ברה״ר. פי׳ ואיירי כשיש באותו המקום רוב טמאין ולכך ר׳ מאיר מטמא דחיישינן שמא דרס אחד על בגדיו דסבר ר״מ שלא הלכו אחר שעת מציאתן ולפיכך אפי׳ לא מצאו שם דורסין כלל חיישינן וחכמים מטהרין כו׳ וכן פליגי בנגע בא׳ בלילה:

פ״ו מ״ב ארבע ספיקות ר׳ יהושע מטמא. פי׳ דר׳ יהושע סבר דלא טיהרו ספק ברה״ר אלא כשנולד על ידי הילוך שזה מצוי מאד משום שהולכין שם הרבה בני אדם אבל כשעמד ברה״ר ונולד ספק טומאה הוי טמא לר׳ יהושע וסבר נמי שאפי׳ עמד א׳ מהן הטומאה או הטהרה טמא וסבר דצריך שיהיו שניהן ברה״ר אבל כשאחד ברה״י טמא והחכמים פליגי על הכל: מ״ח בסלקי. פי׳ הוא חצר גדול והוא משני צדדיו רק שאין הפתחים מכוונין והפרן הוא כשהפתחים מכוונין דודאי כנגד הפתחים הוי רשות הרבים ולא פליגי אלא מן הצדדין וחצר היינו ג״כ שאין הפתחין מכוונין אלא שהוא קטן וצריך לגרוס להיפך דהיינו כשרואה הוי רה״ר לטומאה וכשאינו רואה הוי רה״י לכך ולכך ולפיכך לא פליג ר׳ יהודה גבי חצר משום דהכי וודאי הוא רואה ולכך הוי רה״ר שאינה יכולה להשתמר שם:

פ״ז מ״א הפנימיות טהורות. פי׳ דרבנן חיישינן משום חיפופי רשות הרבים ולכך החיצונות טמאות והפנימיות טהורות ור׳ יוסי לא חייש אלא שמא יטול אחד מהן ולכך אינו מטמא אלא כשהן מותרות אבל כשהן אגודות הכל טהור שודאי לא יטול כשיראה שהן אגודות: מ״ב הבית טהור. פי׳ שהוא מתירא ליגע בכלים דסבר שבעל הבית שומר אותן ישן ומצא עם הבית טמא שאינו מתירא דסובר שבעה״ב אינו שומר אותן מפני שהניח אותן בחזקת ישן: מ״ג המניח אומנים. פי׳ דבאומנים נמי חיישינן שמא נגע בכלים שבבית דסמכא אדעתייהו שאין בעל הבית שומרן שהוא סובר בעוסקין במלאכתן וחכמים פליגי: מ״ד לא פסקה הרחיים כו׳. פי׳ ולא חיישינן שמא פסקה דאמרינן מסתמא היא מתירא לפסוק דחיים שירגיש בזה בעל הבית: ואחת ממשמשת דברי ר״מ כצ״ל: מ״ו אם יש עמהן עובד כוכבים נאמנין לומר לא נכנסנו אבל אין נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו כו׳: מ״ז לגת שהאה בעובד כוכבים כליו טהורין. פי׳ שהעובד כוכבים מתירא שישראל שומר אותן אבל הישראל מחזיק עצמו שאין שומרין אותו: מ״ח והסיע את לבו מלאכול. פי׳ שסבר שלא יאכל את התרומה ר׳ יהודה מטהר פי׳ דלא חיישינן שמא ניטמאת אותן התרומה כיון שלא שמר אותן כיון שהיה בדעתו שלא יאכל כדמפ׳ טעמו מפני שדרך טמאין כו׳ פי׳ כיון שהי׳ שומר עצמו לשמור כשהי׳ הורגלו הטמאין לפרוש ממנו והיינו דנקט תרי זימני א׳ לענין טהרת התרומה וא׳ לענין טהרת ידים והתם אפילו ר׳ יהודה מודה כדמפ׳ שהידים עסקניות הן: ה״ג מפני מה ר״ע מטמא מפני שהנשים גרגרניות הן כו׳ ונפקא מיניה שאינו טמא אלא דווקא אשה ובקדירה מכוסה:

פ״ח מ״ג נפלו. פי׳ שנפל לתוך רה״י והלך לביתם שלא ישבה שם זמן הרבה אפ״ה טמא וא״כ קמ״ל דאפילו נפל לתוך הבור והלך לבית במה יעלנו אפ״ה טמא דחיישינן שמא נכנס עם הארץ לבור ונגע בו: מ״ז מטמאין את

המשקין פי׳ היינו אפילו של חולין: ואין פוסלין את האוכלין. פי׳ אפילו היא של תרומה: א״ב משקין שנטמאו באחורי הכלים כו׳ ופי׳ אלא מיותר והיינו לר״א דסבר שאין פוסל את האוכלין והמשקין אפילו מטמאין אי נמי לענין חולין איירי באחורי הכלים ודאי אינן מטמאין והמשקין שבהן ממנו מטמאין: מ״ח ומשקה טופח. פי׳ כמו או משקה טופח פי׳ שהכניסה אינו חיבור דהיינו הקטפרס ומשקה טופח: ואם היה משקה. פי׳ שלא היה טופח: עומד. פי׳ שלא היה קטפרס: מ״ט לא לטומאה. פי׳ היינו כמו המערה מכלי אל כלי ונגע טבול יום באותה טיפה שאינו טמא אלא אותו טיפה וכן גבי רביעית דם מן המת דתני לעיל שאינו מטמא את הבית ולטהרה היינו לענין השקה כי הכא במקל אבל לענין השקה לא איירי הכא כלל:

פ״ט מ״ב גמר מליקה אבל עתיד ללוות כו׳ כצ״ל: מ״ד הגומר את זיתיו ישייר קופה אחת ויתננה לעני כהן כו׳ כצ״ל: מ״ו אפילו הן רוס אמס אינן מוכשרין כצ״ל: בתנן בגג שילקו שיפתחם ושימלתנו הרי אלו מוכשרין כצ״ל. עד שישמור את גגו. פי׳ עד שיעשה את גגו בית שומרה: מ״ז רצה ליטול מהן בד אחד ועדיין לא נגמרה מלאכתו דודאי אבל המעטן חשיב כאילו לא נגמרה מלאכתו אלא על אותן הבדין שהוא רוצה להוליך לבית הבד פליגי בית שמאי אומרים קולה בטומאה פי׳ בשעה שקולה מן המעטן ודאי מותר לקלות בטומאה ומחפה בטהרה פי׳ דכיון שקלה הוי כאילו נגמרה מלאכתו אבל אותן השאר בדין: אף מחפה בטומאה. פי׳ דאף לגבי אותן שהוא רוצה להוליך לבית הבד חשיב כאילו לא נגמרה מלאכתו: חופר בקרדום. פי׳ אפילו הוא נוטל את כל המעטן להוליך לבית הבד רק שהוא משייר מעט חשיב כאילו לא נגמרה מלאכתן לגבי אותן הבדין שהוא מוליך: מ״ח ישאלו הבדדים לומר לא נגע. פי׳ השרץ באוס: אפילו כשעורה טמא כצ״ל:

פ״י מ״ה מן העבוט כו׳. פי׳ דאז אם יצא מהן משקין הוכשר אלא שנפל גרגיר יחידי והוא עכשיו נקוב ואינו יודע אם היו עליו משקין או אזלינן בתר רובא: מ״י ספיקו טהור. פי׳ דהוי כספק אם הגיע ליכא לטומאה מקום קביעות והוי כמו טומאה נזרקת: סליק

מסכת מקואות

פ״א מ״ה כשרים לחלה. פי׳ בעיסה הטבולה לחלה אבל חלה גופה הוי כמו תרומה וקאי ארחוקין מן הדרך שכשרין עד שיהלכו רוב בני אדם עליהן וקמ״ל דכשרין אף לחלה:

פ״ב מ״ב לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך שטיהר וכן פליג רבי יוסי בספק ידים ספק ניטהר טהור: מ״ה מפני שהוא כמקוה הסמוך למקוה. פי׳ כיון שלא נפל לתוכו הוי כמו שני מקואות שנתערבו שכשר והיינו דכל חד וחד בטיל תחילה: מ״ו המסיק את הכיפים לצדדין. פי׳ לצדדין של בור ולא הוציא אותן מן הבור: היה תולש. פי׳ שהוציא את כל הטיט מן הבור וא״כ משכו ממנו כו׳ מפני שלא נתכוין לשאוב כצ״ל: מ״ז אם עונת גשמים הוא או אם יש בו מעט מים בבור אפילו אינו עונת גשמים ישבר. פי׳ דר״א סבר שצריך שיהא תחילתו בידי שמים ועוד צריך דוקא שישבר אבל לא יכפה ור׳ יהושע מקיל בשניהם: מ״ח הסייד ששכח עליו בבור ונתמלא מים. פי׳ מן אותו הבור דנתכב טפי לשאיבה כיון שהוא במקום שיש מים ודאי ולכך אינו כשר לר״א אלא כשהמים צפין על גביו כו׳: מ״ט המסדר קנקנים כו׳. פי׳ בא לאשמועינן דלר׳ יהושע אפילו מסדר ואפילו בלע הבור את כל מימיו מותרין:

פ״ג מ״ב כיצד הבור שבחצר ונפלו לתוכו שלשה לוגין והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד פי׳ קמ״ל דהא דמצריך מלואו ועוד כיון שאין כאן שאובין אלא אלו הג׳ לוגין ולפיכך לא מחמרינן שיצאו דווקא מאותו המים עצמן אלא אפילו אמה נכנסת לו ויוצאה ממנו שהמים יוצאין ג״כ מן האמה אפ״ה אינו צריך אלא מילואו ועוד וראב״ע מחמיר ומצריך דווקא מאותן המים עצמן מילואו ועוד ולכך מצריך לפקוק את האמה ולהוציא והיינו כשאין שאובין אלא אלו הג׳ לוגין אבל אם כל המקוה שאובין אז לכ״ע צריך שיצא ממנו כל המים עד שלא ישאר ממנו ג׳ לוגין ואינו מצטרף מה שיוצא האמה עמו כדקתני במשנה ג׳: מ״ד אבל נתכוין לרבות. פי׳ שנתכוין שירבו המים בשביל זה אפילו קרטוב כו׳ דכיון שניחא ליה באותו כל שהוא לא בטיל:

פ״ה מ״א כשר תולה בו. פי׳ כיון שהמים בשבר על גבי שפה אימו שאובין הוא מטהר את כל השאובין בהשקה כמו מקוה שיש בו מ׳ סאה דמעיין כל שהוא הוי כמקוה שיש בו מ׳ סאה: והפסיקו. פי׳ שהפסיק הבריכה מן המעיין: פסול לזבים. פי׳ דכיון שהפסיקו בטל מתורת מים חיים: מ״ג הרי הוא כמקוה. פי׳ אף שאחר הספסל דכיון שגזרו שלא יטבול על גבי ספסל הוי כמו שדבר פסול מפסיק ביניהם: מ״ה ונוטפין מעתן זוחלין פי׳ שהיו נוטפין מן המעיין ועשאן כדי שיזחלו: עומק כו׳. פי׳ כדי להזחל: אפילו זב ותבה כו׳. פי׳ שהן טמאין: מ״ו ובה״א אין מטבילין. פי׳ משום דהוי זוחלין: לא הוטבלו. פי׳ כיון שהמים שמצד השני אינן מחוברין הוי לגבי כלי עצמו כזוחלין:

פ״ו מ״ב המטביל. פי׳ כשהטביל את כל הדלי אפילו אין בנקב שלמעלה כשפופרת הנוד נמי טהורה כיון שהמים צפין על גביו: ואם לא הטביל. פי׳ את כל הדלי עד שיהא המים כו׳ ובגמ׳ משמע דצריך שיהא דוקא הדלי חייב טבילה אבל כשאינו חייב טבילה אפילו טבל את כל הדלי צריך שיהא מעורבין כשפופרת הנוד: מ״ה הבידה והחבית. פי׳ שהיה סתומה מכל צדדיה ופתוחה מעט מלמעלה וסבר ת״ק שצריך שיהא בנקב מלמעלה כשפופרת הנוד ור׳ יהודה מחמיר טפי ואיירי שהמים צפין על גבי הבידה הרבה: ה״ג ומטבילין אותן ומעלין אותן כדרכן כצ״ל: מ״ז ניסטרא שבמקוה. פי׳ שדפנות יוצאות חוץ למים ומעורבין עם המים כשפופרת הנוד דהיינו שיוצא כמו קתדרא: מי״א המטהרת שבמרחץ. פי׳ הוא כמו סילון שנמשכין ממנו המים למקוה: התחתונה מלאה שאובין. פי׳ דמסתמא יוצאת יותר מעליונה לתחתונה ממה שיוצא מתחתונה לעליונה ושם נקב בין א לא וחיישינן שיוצא מן השאובין לבריכה דמקבלתן שניהם למקוה דאז אינו בטל מחמת המשכה דצריך שיבטל תחילה ברובן: אם יש כנגד הנקב. פי׳ כנגד הנקב שלשה לוגין דהיינו קודם שיתמלא מן הבריכה ארבעים סאה יהיה מן השאוב שלשה לוגין פסול ומפרש כמה יהא בנקב פי׳ כמה מעורבין הנקב לידע אם יש בו שלשה לוגין או לא ומפרש אחד מש״ך לבריכה פי׳ היינו שהבריכה מתמלא ע״י שניהם וא״כ כשיהיה הבריכה מלא יהיה אחד מש״ך מהפסולה והשאר מהכשירה וכשיהיה פחות מזה מהשי הרי לא ירדו ג׳ לוגין קודם שירד מהכשירה ארבעים סאה שהרי ארבעים סאה ש״ך פעמים ג׳ לוגין ור׳ יהודה פליג וסבר דאפילו ירדו ג׳ לוגין קודם שירד מן הכשירה מ׳ סאה כשר דהרי בטל תחילה ברוב בתוך הכשירה והוכשר ע״י המשכה ורבנן סברי שאינו נכשר ע״י המשכה ולפי זה אתיא כל הני משניות דלעיל דהיינו בשלשה מקואות כר׳ יהודה:

פ״ז מ״א לא מעלוהו ופוסלו בג׳ לוגין כצ״ל: מ״ב והציר והמוריים והתמד משהחמיץ לא פוסלין ולא מעלין וטעמים שמעלין כיצד. פי׳ כדמפ׳ דהיינו שנטל סאה ונתן סאה ואיידי קתני דהא לאו רבותא היא דהא אפילו בשאובין כה״ג מעלין ואדרבה קילי שאובין ממי פירות דבמי פירות אינו כשר אלא עד רוב ובשאובין לעולם כשר כדקתני לעיל היה מ׳ סאה בעליון ובתחתון אין כלום ממלא בעליון עד שירדו לתחתון ארבעים סאה אלמא אע״ג דליכא רוב כשר: ר׳ יוסי אומר כו׳ עד נפל לתוכו יין צריך להיות קודם משנה ד׳:

פ״ח מ״א מקואות העמים שבחוץ לארץ כשרין לבעלי קריין ולא חיישינן שמא נתמלא שלא כדין לפי שהקילו בם: ואפילו נתמלאו בקילון. פי׳ שידוע שנתמלאו בקילון ע״י המשכה טהורה:

פ״ט מ״ד לא טמא ולא מטמא. פי׳ קאי על כל המתני׳ בין הני שחוצצין בין הני שאין חוצצין לא טמא ולא מטמאין פי׳ לפי שאין חיבור להזב להיות כגופו: מ״ו של בנאים. פי׳ היינו של תלמידי חכמים והא דלא נקט חכמים משום דה״א שיהא חכמים גדולים קמ״ל אפילו בעלי מקרא נמי ובעלי משנה שאף הן בוני עולם:

פ״י מ״א המטביל כדרכו פי׳ מלמטה למעלה: בלא זיבורית. פי׳ כאילו לא היה זיבורית כלל וזיבורית הוא יתרת הכלי שהוא יוצא מצד אחד ואין המים נכנסין לשם לכך לא עלתה לו טבילה עד שיטנו על צידו כדי שיבוא בהן מים: שפיה שוקע. פי׳ לתוכה ואינו יכול לבוא מים לתוכה לכך צריך שינקב בצידו: קלמרין הדיוטות. הא דנקט הדיוטות היינו לפי שאצל האומן ע״י שהוא כותב בתם הקולמוס מתרחב שם ויכול לבא בהן מים ואינו צריך שינקב מצידו ומייתי מיוסף הכהן אף שהיה אומן אפ״ה היתה נקובה מצידו: מ״ז זה חומר בשותה משקין טמאין מבשאובין פי׳ דבשאובין אינו מצטרף שאר משקין למים לפסול את המקוה בשלשה לוגין ולפסול את הגויה מצטרף וכן הוא בתוספתא: סליק

מסכת נדה

פ״ה מ״ה ונסקלת על ידו כו׳. הא דלא תני הכא גבי תינוקת בת ג׳ שנים ויום אחד שהבהמה נסקלת על ידו היינו דבגמ׳ בעי מפני מה נהרגת הבהמה ומתרץ תירוץ מפני שבאתה תקלה על ידו ומקשי תינח גדול שנהרג קטן מאי איכא למימר דהא אינו חייב מיתה על ידה ומשני בדין היה שהיה חייב מיתה אלא שהתורה חס עליו וכיון שבדין היה להורגו הוי תקלה ולפי זה איכא למימר דהיינו דווקא בקטן אבל בקטנה דפתוי קטנה אונס הוא אף מן התורה אינו חייב מיתה ואיכא למימר להאי תירוץ כיון דלא מקשה הגמ׳ מיניה דבאמת אין הבהמה נהרגת על ידי קטנה ולכך לא תני גבי קטנה: מ״ט הדינים בסרים הוא כן. ג) דקודם י״ג לזכר וי״ב לנקבה אף שהביא שערות הוי שומא בעלמא ואף אם היו אותן השערות אחר י״ב לאו כלום הוא ואחר י״ב אפילו יש לה כל סימני סרים הוי קטנה עד שתביא שתי שערות או עד שתהא בת כ׳ ואז נעשה סרים כשאין לו סימנים ונעשה גדול מבן י״ג ואחר ד׳ אם הביא שערות ואין בו כל סימני סרים נעשה גדול מכאן ולהבא ואם יש בו כל סימני סרים אפילו הביא שתי שערות הוי סרים ואם אין בו שתי שערות אזי אפילו על ידי מקצת סימני סרים הוי סרים ואם אין בו לא שערות ולא סימני סרים אז הוי קטן עד רוב שנותיו וא״כ אם לא הביא שערות נעשה גדול למפרע מבן י״ג:

פ״ו מ״א רבי יוסי אומר כו׳. פי׳ הא דלא אמר ר׳ יוסי אף בשר המת כיוצא בו דהיינו כזוב וכיוצא היינו לפי שר׳ יוסי מחמיר טפי במת דהיינו אפילו יכול להשהות אותן ברותחין ולשרות שם כמה ימים ויחזור לכמו שהיה טמא רק שאם אינו יכול לחזור לכמו שהיה לעולם אז הוי טהור:

פ״ט מ״ד שלש נשים כו׳. בגמ׳ פריך מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא פי׳ דברישא לא מחלק בין אמצעית לחיצונה ובסיפא מחלק ומשני סיפא איירי במסובבות פי׳ דרישא איירי שהיו ג׳ במטה אחת על מקום אחד זו אחר זו וסיפא שהיו שנים שלשתן כאחת ולכך מחלקין בין האמצעית לחיצונה והשתא אתי שפיר הא דבסיפא קתני בדקה אחת מהן ונמצאת טהורה וכן השני׳ הא למה זה דומה לגל כו׳ וברישא לא קתני אלא בדקה אחת מהן ומצאה טמאה ולפי מה שכתבתי אתי שפיר דהא בין כשמצאה טמאה שהרכתה תולה בה ובין כשמצאה טהורה צריך להיות שבדקה כשיעור אותיום דהיינו קודם שתרד מן המטה ותדיח פניה ולהכי ברישא לא היה יכול לשנות אלא כשאחרונה בדקה ומצאה טמאה אבל שתים הראשונות אפילו בדקו לא תלינן בה כלום דהא ודאי הוי אחר שיעור אותיום דהא נמצאת אחר שישן עליה אף השלישית אבל בסיפא שהיו ישנות כאחת יכול להיות שבדקו ג״כ כאחת ומצאה שתים טהורה או שלשתן: מ״ט עם הנץ החמה. פי׳ תחילת הנץ אינה אסורה אלא עם הנץ כו׳: כל היום שלה. פי׳ של הוסת אסורה: מי״א נשים בבתוליהן כגפנים כו׳. נראה לפרש דהאי מתני׳ קאי על מתני׳ דפרק י׳ דאמר התם לבית הלל שנותנין לבתולה עד שתחיה המכה ואינו נותן שיעור בלילות כלל הן מעט הן הרבה וקאמר נמי התם דאם נשתנה מראה דמים דהיינו מכמו שהיתה בתחילה טמאין ומפרש האי מתני׳ טעמא משום דנשים בבתוליהן כגפנים יש גפן שיינה מועט ויש גפן שיינה מרובה יש גפן שיינה אדום כו׳ ולפיכך לא מצי למיתלי השיעור לא בלילות ולא במראה אלא או שתחי׳ המכה דהדינן שפסקה מלראות או שנשתנו מראה דמים שלה. ולכאורה יש להקשות דהא יש משפחה שאין להם דם בתולים כלל ניחוש שמא גם היא מאותה המשפחה והאי דם הוי דם נדות וצ״ל משני ר׳ יהודה כל אשה יש לה דם פי׳ בין מעט ובין הרבה וכל שאין לה דם הוי דורקטי והיינו דור קטוע דהיינו שאין לה לא דם בתולים ולא דם נדות וכיון דחזינן שיש לה דם א״כ ודאי אינה מאותה המשפחה ויש לה דם בתולים נמי ותלינן בדם בתולים:

פ״י מ״ז בראשונה היו אומרים היושבת על דם טוהר היתה מערה מים לפסח. פי׳ ואינו מטמא לא את הכלי ולא את המשקין שעל גבי הכלי לפי שאין טבול יום מטמא משקין להיות תחילה אבל צריך ליזהר שלא יגע במשקין גופא דמשקין שמדיחין בו את הפסח הוי חולין שנעשו על טהרת הקודש והוי כקודש: הרי הוא כמגע טמא מת לקדשים

א) נ״ב מבואר בהרי״ש. ב) ר״ב בא״ר כתב דל״ג בנמ״ד. ג) בנדפס מבואר יותר.

לקדשים · פי' דהוי ראשון לענין קדשים ולכך אין ליגע בכלי במקום שאינו נגוב לפי שמטמא את המשקין לטמא את הכלי : בש"א הרי הוא כטמא מת · פי' שמטמא את הכלי אפילו במקום הנגוב כיון שהוא אב הטומאה ולפיכך אין לה לערות כלל מים לפסח : סליק

מסכת מכשירין

פ"א מ"א משקין טמאין · פי' היינו כל מעיינות של טמא אפילו הוא בני אינו צריכה מחשבה : **מ"ג** עד שיתכוין ויתן · פי' היינו שיתכוין ליתן ולא להסיר ממנו משקין : **מ"ה** והסוחט שערו וכסותו כנ"ל :

פ"ב מ"ה באמבטי קטנה אם יש בה רשות · פי' אם בעל האמבטי הוא רשות כדמפ' בגמ' שיש לו י' עבדים שמחממין לו י' קומקומין בבת א' : רוחץ בה מיד · פי' דתלינן שאחר השבת הוחמו : **מ"ו** ואם יש בה רשות · פי' שמביא ירק למכור תלינן שאחר השבת הביאו ממקום קרוב לפיכך לוקח מיד : **מ"י** וחכ"א · פי' דסברי יש קנין לעובד כוכבים כו' ולהכי מדאורייתא פטור ואינו חייב אלא מדרבנן לפיכך הקילו כשישראל אחד מטיל לתוכו : **מי"א** ושל רביעית על של חמישית מיותר · פי' דב' השנים שוין לענין מעשרות :

פ"ג מ"ג בירושלמי מפרש דלרבותא נקט פת דאפילו הוא תמה ס"א מחמת התמימות הוא דוחה את הריח ואינו בולע ואין חילוק בין סתומה לפתוחה רק שצריך שיהא המשקין וגם הפת נוגע בחביות : **מ"ה** המטמן בטיט הנגוב אם יש בו משקה טופח הרי זה בכי יותן ואם לאו אינו בכי יותן ר' שמעון אומר בין כך ובין כך אינו בכי יותן כנ"ל וכן הוא בתוספתא : **מ"ז** באדם ובבהמה טמאה לעולם טמא · פי' דלא פליג אלא ארגלי בהמתו אבל ארגליו וכן רגלי בהמה טמאה כיון שהיא עומדת לרכיבה הוא מקפיד מאד על לכלוך שלה וסתמא היה דעתו ג"כ כשעבר במים להדיח את רגלו ורגלי בהמתו : **מ"ח** בשעת האף והדיש · פי' שבהמה עיפה ניחא ליה שתעבור הבהמה במים כדי להקר לפיכך לעולם טמא פי' אפילו מה שברגליה :

פ"ד מ"א בית שמאי אומרים ישבר · פי' דאם יערה הוי כמו להסיר ממנו משקין דהוי בכי יותן : וב"ה אומרים יערה · פי' ואפ"ה אינו בכי יותן דסבר להסיר ממנו משקין לא הוי אלא כשהוא מנער המשקין המחוברין בו אבל כשהוא מערה מה שבתוכו לא הוי כמו להסיר ממנו משקין : **מ"ה** הגיתזין והנצפין אין בכי יותן · פי' וה"ה למה שבתוכו אלא דנקט הניתזין והניצפין משום סיפא דפליגא ביה : נטלה לשפכה בית שמאי כו' · פי' פליגי ביה כמו שפירשתי לעיל גבי ישבר ויערה : נטלה לשפכה אלו ואלו מודים שהן בכי יותן · פי' לאו דווקא נטלה לשפכה דאפילו קודם השפך הוי בכי יותן מה שבתוכו לכ"ע כיון שהגיחה בפירוש כדי שירד הדלף לתוכו ולא נקט נטלה לשופכה אלא משום רישא דפליגי ב"ש וב"ה : אלא א"כ יתנפו רגליו · פי' מחמת כפיו שסביב המים לפיכך מסתמא היה דעתו בשעת עליה להדיח ג"כ את רגליו ולפיכך אף מה שברגליו בכי יותן : **מ"ו** קופה · פי' טמאה ועשויה נקבים שאין המים מתכנסין בה : הנוגעים בקופה טמאים · פי' מחמת הקופה שהרי הוכשרו מחמת המים שסביבות הקופה דניחא ליה שתודח הקופה : **מ"ט** ר"ע אומר כו'. פי' דר"ע פליג את"ק דאמר דעד שלשה ימים לא חשיבי נגוב ומכשרת ותו לא ואמר דהיינו בסתם אבל אם יודע שנגבו אפילו מיד טהורין ואם ידוע שלא נגבו אפילו עד שלשים יום טמאין : **מ"י** אע"פ שרבו טמאין · פי' דכיון דחשב עליהן א"כ הגשמים מקבלין טומאה וכל טיפה וטיפה ניטמא בפני עצמו : אע"פ שהוציאם שירדו עליהם גשמים · פי' שהגשמים מקבלין טומאה : טהורין · פי' דליכא במאי ניטמא שהרי המשקין כבר נבלעו : ולא יסיקם · פי' דכשיסיקנו יצאו המשקין שנבלעו לחוץ ויטמאו את מי הגשמים : אלא בידים טהורות · פי' אפילו בלא הסקה לא יטלם אלא בידים טהורות דבידים טמאות כיון שהגשמים מקבלין טומאה יטמאו את מי הגשמים : ר' שמעון אומר אם היו לחין · פי' מחמת עצמן : והסיקן כו' · פי' דסבר שמי פירות נמי מבטלין את המי שפיכות ברוב דהמשקין שמחמת עצמן הוי כמי פירות :

פ"ה מ"א דחהו חבירו לשכרו · פי' שדחהו מחמת שכרות שלא בכוונה : וכן לבהמתו · פי' שדחאה נמי שלא בכוונה : ואם כמשחק עמו · פי' שדחהו בכוונה לנהר מחמת שחוק : הרי זה בכי יותן · פי' אע"ג דלא הוי דידין מ"מ ע"י מעשה יכול להכשיר אפילו פירות חבירו וה"ה להחשיב את המים שעליו : העושה ליפור במים כנ"ל · פי' לשחק : לעמקו בכי יותן · פי' דניחא ליה המים שעושין רושם לידע כמה עמקו אף שהמים התחתונים לא ניחא ליה מ"מ הוי המים התחתונים כמו שאחורי הדלי שאי אפשר למלאות אא"כ יהיו המים על אחוריו ה"נ לא אפשר להיות למעלה אא"כ יהיה למטה : **מ"ה** הניתזין בכי יותן כנ"ל · פי' דהניתזין ניחא ליה כי היכי שידע שיש בו מים אבל מה שבאבן לא ניחא ליה לפיכך מה שבאבן טהורין :

פ"ו מ"ב בשביל שימתינו · פי' שיהא לחים : כל אגודות של בית השווקים טמאין כו' · פי' קס"ד דפליגי אי הוי דרכו לערות האגודות במים לפיכך מטמא ת"ק כל האגודות ור' יהודה מטהר בלחים דמסתמא אינו בורר הלחים : אמר ר' מאיר וכי מפני מה טמאום אלא מפני משקה הפה · פי' ולפיכך אין חילוק בין לחים ליבשים פי' דסבר דהא דפליגי ת"ק ור' יהודה היינו דת"ק סבר בדרך אגודה ליתור וכשקושרה בפיו נטמא משום משקה פיו ור' יהודה סבר אין דרך אגודה ליתור פי' אלא דחיישינן שמא מחמת שנתייבש מבחוץ הוא מתיר את האגודה ונותן מה שבפנים לחוץ והיינו ביבשים אבל בלחים לא חיישינן ור' מאיר סבר נמי שדרך אגודה ליתור ולהכי קא מקשה מאי שנא כיון שעיקר הטומאה הוא משום משקה פיו : כל הדגים בחזקת טומאה · פי' מפני שמנער את הרשתות ונופלין המים על הדגים ולאחר מותן עודן המים עליהן ומתכשרי : חתיכות אלתות · פי' שהוא תי זמן הרבה אחר שהוציאן מן המים ומתנגב תחילה קודם מותן לפיכך טהורין : כל הציר בחזקת טומאה · פי' דסבר סתם ציר יש בו מים וכשיש בו מים כל שהוא הוא טמא כמו שהיו כולן מים : ראב"י אומר ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא כו' · פי' דצריך שיודע שנפל לתוכו מים כל שהוא אבל מן הסתם הוא טהור דסבר דבעינן רוב מים וסתם ציר יש בו מעט מים ולפיכך כשנפל לתוכו כל שהוא מים טמא : **מ"ה** מי רגלים בין קטנים בין גדולים · פי' בין מאדם גדול ובין מאדם קטן לדעתו ושלא לדעתו קאי אמי רגלים : ודם כקזה לשתיה · פי' אפילו מטמאים : ואין לנו כיוצא בו · פי' שיהא הדם מטמא כבשר בשאר טומאות : **מ"ז** ומשקה בן שמונה · פי' מי רגלים של בן שמונה : ודם הקזה לרפואה · פי' אפילו מטהורים : שמתר באלו · פי' באלו השנים דהיינו דם שחיטה ודם הקזה : סליק

מסכת זבים

פרק א מ"ב רבי ישמעאל אומר הרואה בשני סותר שלפניו · פי' בהא אפילו בית הלל מודו : ר"ע אומר אחד כו' · פי' שבשניהם פליגי בית שמאי וב"ה וכנ"ל שבש"א סותר את שלפניו ולא גרסינן כל ימים דהא כשראה בשני נמי פליגי והתם לא הוי אלא יום אחד : **מ"ד** כדי טבילה וסיפוג כנ"ל : **מ"ה** לא אמרו אחת מרובה אלא א"כ יש בה כדי שלש · פי' דסבר מה שרואה כאחת קיל מאם הפסיק בינתים ולכך אינו טמא אלא כשראה כדי שלש ואפ"ה פטור מן הקרבן עד שיראה כדי ארבעה :

פ"ב מ"ב הרהור אף שלא ראה או שראה אף שלא הרהר כנ"ל ולהכי חשבינן בתרתי במראה ובהרהור אבל לפי מאי דגרסינן הרהר עד שלא ראה משמע דאין חילוק בין שראה קודם או הרהר קודם אבל לעולם תרתי בעינן א"כ קשה אמאי חשיב בתרתי : אפילו אכל מכל מאכל · פי' הא דקתני דבודקין במאכל היינו אפילו אכל כל מאכל דהיינו אפילו אותן שאינן מביאין לידי זיבה ות"ק סבר דדווקא אותן הדברים המביאין לידי זיבה דהיינו כמו ביצים כו' : וספיקו היינו כספק תזא ספק לא חזא ושכבת זרעו היינו לענין מעיינות שיהא טמא כדמפ' מפני שרגלים לדבר · פי' שהרי מעיינה פתוח ובגמ' מפרש דאפילו ספק הבא מחמת שכבת זרעו נמי טמא עי' בנזיר : **מ"ג** עובד כוכבים שראה קרי · פי' שקריו טהור כעובד כוכבים לפיכך אם ראה זיבה מיד הוא טמא ובתוספתא קאמר דהיינו כשמל תחילה ואפ"ה הוי עובד כוכבים כל זמן שלא טבל לפיכך כשראה זיבה מיד טמא אבל בעובד כוכבים שמל השתא וראה אח"כ טהור משום הולי : והמכה את עבדו יום כו' · פי' האי יום היינו מעת לעת : כלב שאכל בשר המת ג' ימים מעת לעת הרי הוא כברייתו · פי' ומייך אסוף המשנה דסבר ר' יהודה בן בתירא בעופות ובדגים מעת לעת דהכא לא חשיב אלא הנך דיש בהו חד מעת לעת אבל יותר ממעת לעת אחד יש כמה דברים המפורשים בנדה דף מג ע"ב :

פ"ג מ"א הרי אלו טמאין מדרס · פי' שפעמים מכריע הטהור ובגדיו את הזב והוי כמו שהזב על הטהור שדבר הראוי להיות מדרס הוי מדרס : בסולם מגרי · פי' שאין לו ד' שליבות : ר' יהודה מטהר · פי' היינו השלשה האחרונים דהיינו על הכבש ועל הקורה ועל הדלי : **מ"ב** וכולן טהורין לבני הכנסת · פי' קאי אמאן קל דקתני שטהורין היינו לבני הכנסת פי' האוכל חולין בטהרה אבל לא לאוכל תרומה דגבי תרומה חיישינן שמא הכריע הטהור על הטמא : **מ"ג** בסולם צורי · פי' שיש בה יותר מד' שליבות או מגרי · פי' שאין בה ד' שליבות אלא שקבוע במסמר : הטהור מכה את הטמא . פי' דהשתא הטהור נשען על הטמא ולכך אין בגדיו טמאין מדרס אלא כמו עליונו של זב : הטמא מכה את הטהור . פי' דהשתא הטמא נשען עליו כדמפ' שאם ימשך כו' ולכך טמא בגדי טהור מדרס :

פ"ד מ"א כיפה שברא"ה טמא מדרס · פי' קמ"ל דאפילו הכיפה שלא היה יכול בפני עצמו להכריע את הזב אלא עם הטהור מ"מ כיון דהשתא הוא מכריע הוי כמו שהזב על גביו יטמא מדרס וכן כלים שבראש הנס שבספינה כו' : בזמן שמשאן כבד · פי' וכיון שהמשא מכביד על הזב המשא מוכך את הזב לארץ והוי כמו שמכריע את הזב שטמא כל הכלים שבו הראויין למשכב אבל כשמשאן קל טהורין · פי' מן המדרס אבל טמא טומאה קלה מחמת משא הזב שהזב מסיטו והא דנקט מלאה בגדים היינו משום דהעריבה עצמה אינה ראויה למדרס או לאשמועינן רבותא דאפילו כל אחד לא הי' יכול להכריע את הזב כיון שנצטרפו שניהם והכריעו טמאין מדרס : על כגורא · פי' הוא כמו גזוזטרא היוצא מן הכותל דהוי היסט מחמת רעדה של הזב ולא מחמת כחו ולפיכך טהור הככר של תרומה שנפל וכן כשהקיש על כמריש דהוי נמי היסט מחמת רעדה שטהור והא דלא נקט בחד בבא הייני שכן דרך התנא למיתני תחילה דבר הפשוט ספי ואח"כ מני כל השאר : **מ"ב** אע"פ שהוא עשוי בחבלים . פי' שאינו מחובר לכותל אלא מחמת החבלים מ"ה לא הוי היסט אלא מחמת רעדה שטהור : ועל היס'. פי' מקום שמתקבץ שם הקמח אחר שנטחן באבנים : ועל אינטרובל כו' · פי' כו:ן מקום שהאבנים של הרחיים קבועין בו אלא של רחיים של מים נקרא אינטרובל ושל יד נקרא חמור ושל זיתים נקרא סהה : **מ"ג** ועל הקלת · פי' בית קיבול גדול שנותנין שם התבואה לטחנן : בזמן שאין עשויין בטיט טמאין · פי' דהוי היסט מחמת כחו כיון שהוא תלוש הגיע כח ההכאה לככר ונפל מחמת כחו לפיכך טמא : על השידה · פי' תלושין אלא שהיא גדולה ואיירי שלא נפל הככר אלא שנרעד הככר מחמת ההכאה דהוי רעדה מחמת כחו ובהא פליגי ת"ק ור' נחמיה ור' שמעון : **מ"ד** אם רתוקין זה מזה טהורין · פי' דאי הוי קרובין היו טמאין לכ"ע דפעמים שהוא נשען רובו על זה ופעמים על זה דהוי כולו ספק נתהפך שטמא אלא דהכא כיון שרחוקין זה מזה אינו יכול לישען רובו על אחד מהן לפיכך ר"ש מטהר דהוי זה אינו יכול וזה אינו יכול וסבר דלא עשה כל אחד אלא חצי מלאכה ולפיכך לא הוי רובו על כל אחד ות"ק סבר דכיון שכל אחד לא היה יכול להעמיד עצמו הוי כאילו כל אחד עשה כל המלאכה ולפיכך טמא : **מ"ה** משכב ומושב כנגדו כרע הזב טהורין · פי' הוי ראשונים דהוי עליונו של זב : כרעו הן טמאין · פי' כדין משכב ומושב דהוי כמו שהן היו תחת הזב וקמ"ל דאפילו לא היה יכול להכריע כל אחד בפני עצמו כיון שנצטרפו כולן והכריעו טמאין : ובמרובין טהור · פי' לגמרי שהרי עליונו של זב לא הוי שהרי לא הכריע הזב אותם ומשכב ומושב נמי לא הוי אף שהכריעו את הזב כיון שהיו מרובין לא הכריעו כל אחד את רובו של זב אלא ע"י צירוף דר"ש לטעמיה דסבר זה אינו יכול וזה אינו יכול טהור דלא הוי כמו שעשה כל אחד מלאכה שלימה : **מ"ו** ואוכלין ומשקין בכף שניה כרעו הזב טמאין כרעו הן טהורין · פי' דכשכרע הזב הוי הן כמו עליונו של זב שטמא אפילו אינו ראוי למשכב ומושב והוי ראשונים אבל כשכרעו הזב הוי כמו שהיה תחת הזב ולפיכך אינו טמא אלא אותן הדברים הראויין למשכב ומושב אבל אותן שאינן ראויין למשכב טהורין לגמרי : ובמת הכל טהור · פי' שאינו ניטמא מחמת שנושא את המת אלא האדם הוא ניטמא מחמת שנושא את המת : ה"ג זה חומר בזב מבמת שהזב עושה משכב ומושב וכו"ל : **מ"ז** תחת יד ורגל טמאה · פי' דהוי כמו זה אינו יכול כו' שטמא לת"ק אבל כשנתן תחת רגל אחד שהיא יכולה לעמוד על שלשה הוי זה יכול וזה אינו יכול שלכ"ע היטול טהור שאינו נושא את רובו של זב :

שמשענת הסוס על רגליו · פי' לפי שהסוס עומד לרכיבה וא"כ לא הוי ידיו אלא כמו מסייע שאין בו ממש ולפיכך אפילו סוס עתן תחת רגל אחד נמי טמאה לפי שלא היה יכול לעמוד על רגל אחד והוי כמו זה אינו יכול כו' וכן בחמור על ידיו פי' לפי שהחמור למשאוי כו' : ישב על קורות בית הבד · פי' לא כנגד הכלים שבבית הבד דכנגדו היה טמא משום אבן מסמא אלא שאיירי שישב בצדו ומחמת כובד הזב היא נכפפת הקורות בית הבד ומסיע את הכלים שבעקל ולפיכך טמאין מחמת שכובד הזב עליהן : על המכבש של כובס. פי' ואיירי שיש אבנים מפסיקין בין המכבש לכלים שתחתיו ולפיכך פליגי אי מגיע כובד הזב לכלים שתחתיו או לא הוי מה שהגיע לכלים שתחתיו כובד מחמת כח הזב :

פ"ה מ"א והידים להיות שניות · פי' ואתיא כחכמים שאין הידים תחילה לעולם : **מ"ב** כל הנושא ע"ג הזב טמא · פי' אפילו אינו ראוי למשכב ומושב : כיצד אצבעו כו' · פי' שמפרש שאין חילוק באדם בין אם הוא למעלה או למטה : ה"ג והמדף מלמעלן · פי' שאינו ראוי למשכב ומושב נק' מדף : מטמאין אחד ופוסלין אחד. פי' דכל שלמעלה מן הזב לא הוי אלא ראשון : **מ"ג** תי' מפני שאמרו מיותר : כל הנושא כו' · פי' שהמשכב אינו מטמא במשא לא מלמעלה או מלמטה אלא האדם ·ונושא וניסא האמור כאן היינו אבן מסמא ונושא היינו כשהטהור תחת האבן וניסא היינו כשהוא על האבן : כל הנושא כו' ע"ג הנבילה טהור · פי' שאין הנבילה מטמאה כאבן מסמא חוץ מן המסיע פי' הוא משא האמור בתורה דהיינו שהוא מסיע את הנבילה : ר"א אומר אף הנושא . פי' דר"א סבר דנבילה נמי מטמאה כאבן מסמא כשהיא למעלה מן האדם משמע הכא דר"א מחמיר דהיינו שהמסיע בלא נושא או נושא בלא מסיע טמא לר"א ובגמ' אמר דר"א מקיל וה"ג ר"א אומר הנושא דהיינו שמסיע אינו טמא לר"א אלא כשהוא נושא ג"כ דהיינו שהנבילה היא למעלה מן האדם אבל כשהסיט בקנה או בכף מאזנים טהור לר"א וה"ה נושא לחוד שטהור לכ"ע . **מ"ה** ה"ג הטמא על מקצת המשכב והטהור על מקצת המשכב טמא נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת לו ממנו במגעו · פי' שניטמא המשכב מחמת הטמא שנשען על מקצתו של משכב ומטמא את הטהור . שנשען על מקצתו של משכב והוא שיהא רובו של האדם נשען עליהם אבל אין רובו נשען עליהן טהור כדמפ' בהדיא מקצת טמא על המשכב ומקצת טהור על המשכב טהור : וכן ככר של תרומה כו' והנייר בנתיים בין מלמעלה כו' · פי' בין תחת המשכב ובין על המשכב טהור · פי' וקמ"ל שאין המשכב מטמא באבן מסמא אלא אדם בלבד ולא שאר דברים המקבלין טומאה מחמת הזב וכן באבן המנוגעת טהור · פי' וקמ"ל שאין האבן המנוגעת מטמא אחרים באהל לא כשהוא מאהיל על אותו דבר או אותו דבר מאהיל עליו אלא כשדבר אחר מאהיל על שניהם טמא שהיא ביאה האמור בתורה : ר"ש מטמא בזו. פי' דסבר ר"ש שאבן מנוגעת מטמא באהל כמו המת : **מ"ז** אחד הנוגע ואחד המסיט · פי' הא דלא קתני הכא נוגע בו ומסיטו היינו משום משכב ומשב ומנורע שאינו מטמא בהיסט וגם אין שייך לומר גבי משכב ומושב נוגע בו שהרי אין בהן רוח חיים : **מ"ט** הכנים ראשו לאויר התנור טהור התנור · פי' שהרי מחמת הנבילה אינו יכול להיות טמאה ומחמת כיבוס בגדים אינו יכול האדם לטמא אותו שהרי אינו מטמא כלי חרס : **מ"י** ובמי חטאת שאין בהן כדי הזאה · פי' שאינו מטמא במשא כלל לטמא בגדים אבל אם היה בהן כדי הזאה כיון שאי אפשר ליגע בלא היסט כל שהוא היה מטמא בגדים מחמת היסט : ובנבילה . פי' בקרנה של נבילה שאינו מסיע כלום בנגיעה ובמרכב היינו בעץ של מרכב שאינו מסיע כלום : חוץ מן האדם . פי' שפעמים שהוא נעשה אב הטומאה בנגיעה דהיינו מן המת או מזב לטמא בגדים ומה שמשכב ומושב מטמא שנים היינו לאו מחמת נגיעה : סליק

מסכת טבול יום

פרק א מ"א המכנס חלות כו' · הא דלא נקט כולהו בחד בבא היינו לפי שדרך התנא לתפוס תחילה דבר הפשוט ספי ואח"כ נקט כולהו בחד בבא וכן הוא במס' זבים פרק ד' הקיש על כגורא ואח"כ כליל כולהו בחד בבא : עד שלא קרמו בתנור · פי' שמקפיד עליהן להפרישן שאין האור הולך יפה במקום הדבק : **מ"ה** השעורה והכוסמת כו' כנ"ל · פי' אם היו מדובקים לככר אז יש חילוק בין כשהיא קלופה לאינו קלופה : רבי יהודה אומר אף הפונים לבנים כו' · פי' שר' יהודה מחלק בין לבנים לשחורים ות"ק סבר אף האפונים לבנים טהורין אפילו באב הטומאה ולהכי לא חשיב הכא הת"ק בין ברישא בין בסיפא :

פ"ב מ"ג המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין כו' · פי' פסול את כולו · פי' כשנגע במקצת שום ושמן פוסל את כולו דהשום כו' בטל לגבי תרומה והוי כאילו כולו תרומה והוי כולו אחת ולפיכך פוסל את המקפה וגם את השום שבצד השני : המקפה של חולין והשום וכו' · פי' כיון שהמקפה רבה על השום לא בטיל לגבי שום ולא הוי כאילו כל המקפה היא תרומה ותף שנעשה על טהרת התרומה אין טבול יום פוסל בחולין שנעשו על טהרות תרומה ולפיכך אפילו השום של תרומה עצמו שבצד השני לא פסל דהמקפה מפסיק ביניהם ולהכי לא פסיל בשום אלא מקום מגעו : בזמן שהן גוש בקערה . תי' בקערה מיותר : מפני שהוא רוצה בפיזורו · פי' דכיון שהוא דוכן אותן ניחא ליה הפיזור ולפיכך לא הוי חיבור אפילו כשהן גוש : וכן שאר כל הנידוכין במשקין . פי' יש חילוק בין כשהוא גוש או מפוזר אבל את שדרכן לדוך במשקין ודכן שלא במשקין והן גוש פי' אף שמן גוש הרי אלו כעיגולי דבילה פי' שאינו חיבור כדתניא בתוספתא שעיגולי דבילה שניטמא אינו טמא אלא עד שתי אצבעות ברוחב בקליעה ומשמע הכא דאותן שאין דרכן לדוך במשקין אין חילוק בין אם דכן במשקין או לא : **מ"ד** כל מקום שהילך השמן פסול · פי' דכיון שנתערב הקמח עם השמן נפסל כל הקמח דהוי הקמח יותר תרומה ממדומע שהקמח בטיל לגבי שמן ומתחברו נמי שיהא כל אותו מקום אחת ואתיא כר"א בן יהודה איש ברתותא : שניהם חיבור זה לזה · פי' בין שנגע בחתיכה בין בקיפה פסל הכל ואפילו אינו עולה עמו ובתוספתא משמע דפלוגתת ר' יוחנן בן נורי דפליג גם אמשנה ד' דהיינו שאם נגע טבול יום בשמן פסל את כל המקפה או במקפה פסל את כל השמן ולפי דרכנו שאין חולין הנעשין על טהרת התרומה נפסלין בטבול יום צריך לומר בש"ס הא דתני בתוספתא של חולין אלא דגם המקפה היא של תרומה ולא פליגי אלא אם הוי המקפה והשמן חיבור : מעשה קדירה וקטניות כנ"ל : **מ"ו** מן הספה ולפנים חיבור · פי' אף שאין הכתבית מלאה מתרומה וא"כ מה שלמעלה ודאי מחולין הוא אפ"ה ניטמא התרומה שתחתיה דהוי זה החולין כמו יד לתרומה כיון שהיא כתבית אחת : **מ"ז** מצידה מכאן ומכאן טהורה · פי' מה שלמעלה מידו ומה שלמטה ואינו טמא אלא מה שכנגד ידו בלבד : יעלה באחד ומאה · פי' שלא נטמא כל הקילות אלא מה שכנגד ידו ולפיכך מצטרף הקילות לבטל את מה שנגע כיד : **מ"ח** ה"ג שניקב מכפנים ומבחוץ בין מלמעלה ובין מלמטה זה כנגד זה וכו' ופירושו כבר כתבתי בתוספתא :

פ"ג מ"א ה"ג וכל שדרכו לאחוז בעלה אותו אוחז בעלה · פי' מטערין כאילו היה אוחז בעלה ואם היה עולה עמו הוי חיבור : **מ"ב** רבי יוסי אומר כל שנקלף עמו · פי' אפילו מן הספה ולפנים לא הוי חיבור אלא כל שנקלף עמו כנ"ל : **מ"ד** שנדמעת. היינו כפתות ממאה : ונתחמצה. היינו אפילו ביותר ממאה ופליגי אם מדומע נפסל בטבול יום כמו תרומה או לא והכי נמי פליגי לענין חלה : עיסה שהוכשרה במשקה · פי' כדי שיהא יכול לקבל טומאה ואיירי שהיא של חולין : ונילושה במי פירות . פי' של תרומה : ר"א כו'. פי' ופליגי אי הוה המי פירות חיבור או לא ולפי זה אתי שפיר הא דפליגי בגמ' אי פליגי ב"כ לענין חלה דהיינו אי הוה חיבור מי פירות חיבור או לא או לענין חלה כ"ע מודו דהוי חיבור והכא מפני שהעיסה היא חולין לגמרי ולא היה פוסל כלל· טבול יום אלא מחמת המי פירות לפיכך לא הוי חיבור אבל אי איירי מתני' כשכולו תרומה אין סברא לחלק בין טומאה לחלה כלל וכן נמי משמע מתני' שאחר זה דאיירי נמי בכהאי גוונא אלא שמוסיף דאפילו בשמן שהיא משבצה משקין נמי פליגי אי הוה חיבור או לא : **מ"ו** טהור שנגס מן האוכל. פי' ונגע בידיו באותו האוכל שהרוק מדובק בו : ונפל על בגדיו ועל ככר של תרומה טהור · פי' הא דנקט ככר של תרומה לרבותא שאפילו ככר שאינו צריך אב הטומאה אפ"ה אינו טמא מחמת המשקין שנגע בידיו כיון שלא חישב עליה אין המשקה שבפיו מקבל טומאה כלל : ה"ג וכל שהוא רוצה למוץ כו' וכל שאינו רוצה למוץ : אין טבול יום טמא · פי' שמפרש מילתא דת"ק אמאי מטהר בטבול יום והיינו לפי שאין הטבול יום נקרא טמא נגד המשקין שלו שאין מטמא המשקין של חולין כלל ואפילו של תרומה אינו אלא פוסל כמו אוכלין :

פ"ד מ"א ה"ג טהור לחולין · פי' וקמ"ל אפילו בחולין הטבולין לתרומה נמי אין השלישי מטמא בהן : **מ"ב** לישא את העיסה כו' · וקמ"ל שמותרים ללוש אפילו לכתחילה ולא חיישינן שמא תיגע בחלה אחר שתקרא שם וכן גבי עריבה נמי אשמעינן הכא : **מ"ד** הרי זו תרומת מעשר · פי' וקמ"ל שאפילו בחול מותר להתנות שיהיה תרומת מעשר לאחר זמן : לא אמר כלום · פי' בגמ' רצה לדייק מהכא שסוף היום קונה עירוב ועדיין לא הוי הערב שמש לגבין ולפיכך לא אמר כלום ודחי לעולם תחילת היום קונה עירוב אלא שבעינן סעודה הראויה מבעוד יום וליכא : חלבין בטבלנו · פי' קמ"ל דלא נעשית תרומה אלא כשיגיע הזמן ולא מטכשיו : **מ"ה** בראשונה היו אומרים כו' · נקט כל הני הכא לפי שכולם הוי דבר הידוע שחידשו סופרים כדלמר בסוף : כתבו גט לאשתי כנ"ל . ותי' ותנו מיותר : **מ"ז** אף מן הטומאה · פי' שמסתמא היה דעתו על זה התנאי גם על הטומאה שאינו רוצה לתרום בטומאה והא דלא הותנה אלא עד שתעלה מן הבור היינו לפי שתיכף משתעלה מן הבור רגילין לתת לכהן שכהן מחזר על הגרנות והוא עצמו שומרה בטהרה : מי שהיה בו דעת להתנות. פי' משמע הכא שאין התנאי ב"ד מועיל אלא על מי שיש בו דעת להתנות אבל בתוספתא משמע שהתנאי מועיל לכל אדם דהכי תנא התם אף מי שהיה הדיוט ולא התנה תנאי בית דין הוא ע"ש : סליק

מסכת ידים

פ"א מ"א ה"ג מרביעית נותנין לידים לא' ואף לשנים מחצי לוג כו'. פי' משום דאתי משירי טהרה אינו צריך רביעית לכל אחד ור' יוסי פליג עליו וסבר שאין שירי טהרה מועילין אלא צריך שיהא לכל אחד רביעית ובתוספתא מפרש דהיינו דווקא כשנוטל לשני ידיו אבל לידו אחת מהני שירי טהרה אף לר' יוסי : מוסיפין על השניים. פי' היינו לת"ק או לר' יוסי לידו אחת שאינו צריך רביעית אלא אחת אפילו כל שהוא כשר כיון דאתי משירי טהרה ואם אין במים כדי שילך על כל היד עד הפרק מותר להוסיף מים אחרים אפילו אותן שלא היו משירי טהרה דאין אותן המים מבטלין את המים שאתו משירי טהרה אלא מכשירין על גבה כמשקה כמו במקוה וה"ה בטיפה שניה נמי מותר להוסיף : ואין מוסיפין על הראשונים. פי' דהיינו כשנטל תחלה ממים שאין בו רביעית אין להוסיף אח"כ עד שיהא בו רביעית דצריך שיהא בו רביעית קודם הנטילה : **מ"ב** ה"ג ואין מגילין מיד כלי חרס כו'. פי' הייט לענין תוך תוכו : **מ"ג** שנפסלו משתית בהמה. פי' היינו מחמת מריזות דאי מחמת טיט אפילו בקרקע היה פסילין והא דפליגי לעיל לענין טיט היינו באיזה שיעור הוא ראוי לבהמה מחמת סירחון נמי אין לומר דהא אין המשקין יוצאין לא מדי פרה ולא מדי עופות והכי תניא בירושלמי : נפל לתוכו כו'. פי' דהוי השינוי מחמת אחרים : ה"ג אם נתכוין לשרות בזה כו'. פי' דצריך שיהא מתכוין לעשות בהן מלאכה : **מ"ד** או שדוחה בהן המידות. פי' שצריך להדיח אחת לשלשים יום : פוסל בחדשים. פי' דסבר דחדשים נמי צריך להדיח לפיכך הוי מלאכה ופסול : **מ"ה** וכשהוא מדיח את ידיו בהן. פי' שאיירי שהידים הם מודחים אלא שהוא מדיח עכשיו אותן כדי שאח"כ ידיח בידים את הגלוסקא : כשרים. פי' דהמים שבכלי לא יעשה בהן מלאכה שהרי הן מודחים ומה שעשה בהן מלאכה שהוא מדיח את הגלוסקא היינו במים שעל היד ולא במים שבתוך הכלי לפיכך כשרים המים שבכלי : ר"י פוסל בשני אלו. פי' דסבר שצריך כת גברא אבל מודה בהא שאוחז בין ברכיו שמותר ליטול מהן דהוי נמי כח גברא שהרי ברכיו מסייעות אותו :

פ"ב מ"א השתא מפרש דין הנטילה. נטל לידו אחת בשטיפה אחת פי' ואיירי ששופך פחות מרביעית שצריך שתי שטיפות מפרש הכא דלידו אחת אינו צריך שתי שטיפות לכ"ע לשתי ידיו בשטיפה אחת : ר' מאיר מטהר. פי' דלר"מ ליכא שתי שטיפות כלל ואינו צריך אלא שיהא בכלי כשמתחיל ליטול רביעית ושוב לא איכפת לן אם הוא שופך פעם א' או שתי פעמים ור' יוסי מטמא עד שיטול מרביעית פי' דהיינו עד שישפוך עליו כל הרביעית ואין כשר לר' יוסי או שישפון שתי פעמים או שישפוך רביעית בפעם אחת : נפל ככר של תרומה. פי' על אותן הידים שנתן עליהם בשטיפה אחת פחות מרביעית טהור פי' וקמ"ל דלר' מאיר אפילו המים טהורין כשנותן בשטיפה אחת ור' יוסי מטמא פי' דהא אפילו הידים אינו נטהרין בזה כל שכן שהמים עצמן טמאין ולפי זה סוגיא דכל המשניות שאחריו דמשמע שצריך ליתן מים שניים על הידים אתיא כר' יוסי דלר' מאיר אינו צריך ליטול אלא פעם אחת ולא שתי פעמים אפילו אם נטל בפחות מרביעית : **מ"ג** נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק פי' שילאו

שילא שנכנס מן הפרק לתוך לפרק וחזרו ליד טמאה פי' דמים הראשונים נטמאו מחמת לפנים מן הפרק ולפיכך אף כשיצאו חוץ לפרק נמי הן טמאין וכשיצא מים השנים מן הפרק לחוץ לפרק לא טיהרו את המים הראשונים שחוץ לפרק שאין המים מטהרים אלא עד הפרק והמים שחוץ לפרק ישארו בטומאתן ולפיכך כשחזרו ליד טמאין : נטל מים הראשונים לידו אחת . עיין פירוש הרמב"ם :

פ"ג מ"א ה"ג אמר רשב"ג מעשה באשה אחת כו' כצ"ל : אמר לה וכמה היתה טומאתה כצ"ל : מ"ב כל הפוסל את התרומה. פי' הא דקתני לעיל האוכלין והכלים שנטמאו במשקין ולא כליל להו כולהו בחד בבא דהא האוכלין והכלים נמי בכלל פוסלין את התרומה הייט משום שרוצה להביא עליה הא הלכה למעשה תלשה אחת כו' : אין שני עושה שני . פי' אבל מודו חכמים שעושה שלישית לענין שיהא פוסל אחד בקדשים ולפי זה אין הפוסל את התרומה או כיד מטמא אלא יד אחת ולקדשים אבל לתרומה אפילו יד אחת הינו מטמא אבל לר' יהושע שסבר דשני עושה שני מטמא את הידים אפילו מאה וכולן שניות לתרומה : אין דנין דברי תורה מדברי סופרים . פי' ור' יהושע סבר שדנין ד"ת אפילו מד"ס ולפיכך יליף מכתבי הקודש שהשני עושה שני ודברי סופרים קרוי נמי אותן שלא נכתבו בפירוש בתורה אף שהן באין מהלכה נמי נקרא ד"ס והשתא אתי שפיר הא דאיתא בנזיר פרק ז' משנה ד' וכשבאתי והרצתי דברים לפני ר' יהושע אמר לי יפה אמרת אלא כן אמרו הלכה שלכאורה קשה הרי שניהן אמרו דבר אחד שהרי כך אמרו לו תחלה שאין דנין כאן מק"ו לפי שהוא הלכה ומה חידש ר' יהושע יותר שאמר לו יפה אמרת ולפי מה שכתבתי אתי שפיר דר"א סובר שאין למדין כלל ק"ו מהלכה ולפיכך אפילו היה הלכה סתם גבי עצם כשעורה שמטמא באוהל אינו יכול ללמוד ממנו רביעית דם מן המת כדפי' ולפיכך מתמיה מה זה עקיבא אבל ר' יהושע שסובר שבעלמא ילפינן ק"ו מהלכה לפיכך אמר יפה אמרת פי' דהיינו שהק"ו הוא יפה אלא כן אמרו הלכה פי' שבפירוש היתה כן הלכה שאין רביעית דם מטמא באוהל ולפיכך ליכא למילף ק"ו : מ"ה וקהלת מחלוקת. פי' מחומרי בית שמאי ומקולי בית הלל : מפי ע"ב זקנים כצ"ל : ששיר השירים וקהלת כו'. פירוש בשנכנס נחלקו ורבו שיהא מטמא את הידים : כך נחלקו. פי' בשנכנס נחלקו : וכן גמרו . פירוש בשניכם גמרו שיהא מטמאות את הידים :

פ"ד מ"ב אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. פי' מדנקט אלא משמע שהיא כשרה בכל האופנים ונפקא מינהן שיהא אסור לחשוב עוד מחשבת שלא לשמו כמו בתחלה: מפי ע"ב זקן. פי' שכולם נמנו כאחת: מ"ג עמון ומואב. פי' לאו היינו סיחון ועוג אלא שאר עמון ומואב דבסיחון ועוג היה שביעית נוהג : הרי אתה כמהנן ממון כו'. פי' שכעס עליו על שאמר נעשים משמע שאינו נעשים (משמע בעצמו ועשה) וע"ז אמר דשמא עשו שני דכשהוא נותן מ"ע נמצא קובע המעשרות בעשו חכמים ואין אתה מתקן כלום מה שנותן מעשר עני : מצרים מעשה חדש כו'. פי' מחדש גזרו עליה והביאה למדין ממנו כמו שהם עשו מעשר עני כך כהן עשו מעשר עני : אצל ר' אליעזר ללוד כצ"ל : מ"ה תרגום שבעזרא כו'. פי' דהיינו אם נשתיירו פ"ה אותיות מתרגום שבעזרא כו' : שכתבו עברית. פי' לשון עברית והיינו לשון הקדש : וכתב עברי . פי' שכתב בלשון שצריך אלא ששינה הכתב לכתב עברי ולא כתבו אשורית אינו מטמא כו' : לעולם אינו מטמא כו' . פי' קאי הכל על הכתב דהיינו שצריך לכתוב אשורית : מ"ו אף כתבי הקדש לפי חיבתן היא טומאתן . פי' כדמפרש בתוספתא שלא יעשו שטיחין לתרומה : מ"ז ה"ג שאתם אומרים שורי וחמורי שהזיקו חייבין ועבדי ואמתי שהזיקו פטורין מה אם שורי כו' אמר לדוקי אלו כצ"ל פי' לדוקין היו בגליל שהיו מתבין את משה מלך והיו פוסקין כל המזכיר את משה בלא טבילה יהרג וע"ז היו מקנתרים על הפרושים שכותבין את המושל עם משה בגט : סליק

מסכת עוקצים

פ"א מ"א לא מיטמא ולא מטמא. פי' וכ"ש שאין מצטרף : מ"ב והקפלוטות. פי' מין בצלים שיש להן ראשין : והפטמא. פי' הוא כמו התותם : והעמוד שהוא מכוון כנגד האוכל . פי' הוא השורש העב שהוא באמצע הבצים הרקין והוא מתעקם והולך וכל זמן שהוא כנגד האוכל אפילו כמושה מצטרף וכשאינו כנגד האוכל אינו מצטרף אפי' כוא לחה : שורש לנון גדול. פי' שורש גדול של נמון : והסיב שלו. פי' מה שמסביב אותו השורש כמו קליפה מתושים דקים הדבוקין בו : שרשי המיכתא כצ"ל : מ"ג יד הפרכול . פי' הוא עץ שהאשכולות מחוברין בו : יד האשכול . פי' שהפסיגין מחוברין בו : מ"ד ואת שדרכו ליגוז ונעקרו. פי' כל שאר הדברים שדרכן ליגוז כל השרשים של אינו לא הוי אפילו יד : מ"ה ר' יוסי מטמא . מפרש בתוספתא מפני שראוי להפוך עליו בעתר פי' ולכך הוי יד מש"ה מטהר בשל פול פי' דכיון שהן גסין אין צריך יד לזה כי הוא אוחז אותו בפול עצמו : ומטמא בקטניות . פירש דבקטניות מתמת קטנן הוא רוצה לאחוז בשרבים ולכך הוי השרבים יד לה : מפני שהוא רוצה במשמושן כצ"ל : מ"ו אף עוקץ דלעת. פי' הוי נמי לאוכל עם הדלעת כדמפרש בתוספתא מפני שנשלק עמה לכך (אפילו) מצטרף ופליג אתנא קמא בשני דברים דהייט שאפילו יותר מטפח מצטרף : עוקצי האגסין כו'. פירוש כל הני הוי יד : ושאר כל העוקצין . לא הוי לא יד ולא שומר :

פ"ב מ"א אלא למרהט. פי' שהן עדיין חדשים ולא שיהא אותו בהן ולפיכך לא הוי יד : כל זמן שהוא כו'. פי' שניחא ליה לתגר שיהא אותין בכשות כדי שלא לטנף הפרי עצמה ולכך הוי יד לה: מ"ב כל הגלעיני מטמאות ומיטמאות. פי' זה כולל בכל הגרעינין אבל במצטרפות שחלוקות ותני' ולא מצטרפות מיותר : אע"פ יוצאה פי' שיכול לצאת : מצטרפין . פי' שהוא מחזקת את הפרי שלא תפול והוי שומר : ושל יבישה . פי' שאפילו כלא גרעין לא תפול לא הוי שומר ולכך אינו מצטרף. פי' דהוי שומר שלא תגא שימנו : ה"ג חותם של יבישה מצטרפות : המשקה ושל רוטב אינו מצטרף שאינו שומר שהרי המשקה יוצא אף מן האדדין וסי' לפיכך מיותר : גלעינה שמקלתה יוצאה . פי' דהיינו שנאכל חצי תמרה ותצי הגרעין יוצאה ממנו וכן גבי עצם נמי אם אין בשר על כל העצם אלא על מקלתן לא הוי שומר אלא מה שכנגד האוכל ולא מה שחוץ לאוכל : היה עליו מצד אחד . פי' שאינו מקיף את העצם מכל צדדיו אלא מצד אחד : כאילו הוא מקיפו כטבעת פי'. כאילו היה הבשר מקיף אותו כטבעת וטמא כנגד הבשר אף מצד השני : שכנגד האוכל מצטרף . פי' שאינו טמא מצד השני אלא כנגד האוכל הוא טמא עד כתלא ותו לא : ה"ג וכן הסיאה והאיזוב והקורנים . פי' דכל אוכל מקיפו אינו טמא אלא כנגד האוכל וכשהוא מצד אחד פליגי אם הוא טמא מצד השני או לא : מ"ג וגימוק מן האמצע אינו מצטרף. פי' אפילו השלם אינו מצטרף כיון שהגימין מפסיק ביניהם : הפטמא של רמון. פי' הוא כמו בושנתא שעל האתרוג : אף המסרק . פי' שיש למעלה כמו מסרק כמו שיש בשומשמין : מ"ד הרי הוא כטבלא שאין לה לגוז . פי' שאינו צריך נקיבה והזרעים שבתוכו הוי כמחוברין ואינן מקבלין הכשר כלל :

פ"ג מ"א יש צריכין (מחשבה) כו'. פי' הא דנקט האי אופן תחלה היינו לפי שהוא בכל האוכלין ואח"כ נקט כסדר דהיינו את שצריך שניהם ואת שאינו צריך אלא אחד ואת שאינו צריך כלל : מ"ב והחותך מן האדם . פי' בשר מן האדם שאינו מטמא טומאה חמורה : מנבילת העוף הטמא. פי' הא דנקט מנבילת דמשמע דאהחותך קאי ה"ה דאפילו נבילה שלימה נמי אין מטמא טומאה תמורה ולפיכך צריך מחשבה והכשר אלא דנקט הכי לאשמעינן דהוי בכל מקום ולא הוי כמו חלב שדווקא בכפרים צריך מחשבה אבל האי אפילו בכרכים שאין דרך לאכול עוף טמא : והחלב בכפרים. פי' חלב אפילו מבהמה טהורה בכפרים שאינן אוכלין אותו צריך מחשבה שיחשב עליה לאכילה ולפיכך צריך נמי הכשר שלא הוכשר בשחיטה שהרי עדיין לא חישב עליה והכשר צריך שיהא אחר שנעשה אוכל ולקמן בסמוך תשיב חלב בכרכים שאין צריך מחשבה שעומדת לאכילה ואין צריך נמי הכשר דכיון שאין צריך מחשבה הוכשר נמי בשחיטה : ושאר כל ירקות שדה . פי' הא דנקט ושאר משום דבעי למתני תוץ אף דלא תני לעיל ירקות כלל : אף הגמל כו'. פי' כיון שיש בהן חד סימן טהרה אוכלין אותן : מ"ח ר"ע אומר אם אין יכולין לחיות פי' דלא צריך דווקא שימותו אלא תיכף מאחר יכולין לחיות אפילו יחזירן למים מקבלין אף שעדיין לא מתו :

תמו ונשלמו לקוטי משניות סדר טהרות לגאון עוזינו נ"ע .

מראה כהן על סדר טהרות

חדושים והגהות מהגאון המובהק כו' מוהר"ר בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ דווילנא .

מסכת כלים פ"א משנה א בר"ש והנוגע במי הנדה יכבס בגדיו . נ"ל יטמא עד הערב : משנה ד בר"מ וכן מי שבעל זבה לא יסיה זב . נ"ב אולי צ"ל וכן מי שבעל זב וכן מצאתי בתו"כ פ' מצורע פ"ח ה"ט וצ"ל שיא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את שהוא בועל אלא שדברו חכמים בלשון נקייה עכ"ל וכתב בעל ק"א דאת בועלו היה לו לומר לפי המשך הדרש ואמר מה שהוא בועל לדבר בלשון נקייה עכ"ל : משנה ז בר"ש ומיהו מסהוא קרא . צ"ל מההוא קרא . נ"ל מהכהו קראי דפ' אלו דברים לא מני וכו' : מ"ש בר"ש דהכי תניא התם וטמאים שנכנסו . נ"ב שם איתא וטהורים שנכנסו וכו' : **פ"ב** מ"ב בר"ש וכמס' מקוואות פ"ק . צ"ל פ"ד מ"ג : שם פליג ר' יהודה . צ"ל ר' יוסי : מ"ג בר"ש כפופין מפני לדדין ובשלא בו בית קיבול . צ"ל ובשלא עשה בו בית קיבול לקבל לרורות כדתנן במקוואות פ"ד מ"ג כצ"ל : בהגהות מהרי"ב מצויין על משנה ז' בר"ש אלו דברים אמורים. צ"ל אסורים : שם ובסוכה קתני. צ"ל ובסיפא קתני : **פ"ט** מ"ח בר"ש וקדירה נתונה ונקובה. צ"ל נתונה עליה ונקובה : **פי"ב** מ"ז בר"מ כי תועבת ה' אלהים. צ"ל אלהיך : **פט"ז** מ"א רמ"א כמטה משיסרג. נ"ב מ"ק דף י' : שם בר"ש בפט"ו משנה ה' משקה בית מטבחייא. צ"ל מדבחייא ועי' פסחים י"ז : שם ונכנסו בפנים טהורים. צ"ל טמאים וע"ש בפסחים למעוטי נטמאו בחוץ : **פי"ז** משנה א ר"ג מטהר מפני שאין מקיימין אותן . נ"ב גי' הר"ש שהן ולכן כתב דקאי אדרבנן : משנה ב בר"ש הפרס ונקרלס . צ"ל ונקרעה : משנה י בר"ש מותר האפיפיורות כולן באמת של ה' טפחים . נ"ב כ"ה ג"כ בתוספתא כאן ב"מ פ"ו אולם לכאורה נראה דט"ס וצ"ל בהיפך כמו במתניתין דאמת מזבח הזהב היה באמת בת חמשה וכולן באמת בת ששה וכ"ש אמות כלאים שהוא לחומרא עי' עירובין ג' דלכו"ע אמות כלאים באמת בת ו' אך צ"ע בדרשי דקראי דמייתי בתוספתא זו דהוא להיפך מכפי היוצא מסוגיא דילן בעירובין ובמנחות ועי' רש"י ותוס' בעירובין שם ובאמת לגי' התוספתא שם איזהו אמה בינונית באמת בת חמשה טפחים ע"ש א"כ שוב אין ראיה ג"כ ממתניתין די"ל לפרש להיפך כל האמות היו בינונית שהוא באמת בת חמשה טפחים חוץ ממזבח הזהב שהיה באמת בת ששה וצ"ע . והרמב"ם ז"ל בסוף פ"ב מהלכות בית הבחירה השמיט דין זה אם מזבח הזהב היה באמת בת חמשה או בת ששה ע"ש בכ"מ וצ"ע : **בפי"ח** משנה ט בר"ש ר"א אומר אין מטה וכו'. נ"ב נ"ל רבי אומר ר"א אומר וכ"ה בתוספתא ב"מ סופ"ח ע"ש ובזה תבין מה שכ' הר"ש ז"ל לקמן דמתני' ר"ש היא ולא רבי וכו' עי' לקמן : שם בר"ש דלרבי מטהרת תבילה . נ"ב צ"ל דלרבי אין מטהרת תבילה לר' אליעזר אלא א"כ כו' כמש"כ לעיל : **פ"ב** משנה ז בעין משפט אות ט' מיימון שם פ"ג . צ"ל פרק כ"ג : **פכ"ב** משנה ט בר"ש ר"מ ור"ש מטמאים . נ"ב צ"ל כופת תלקה שאין בגובהה טפח טהור ושיש בגובהה טפח ר"מ ור"ש כו' ור"א ב"ר צדוק ור' יוסי מטהרים א"ר מאיר מעשה כו' אמר ר"ש מעשה כו' : **בפכ"ח** משנה ו בר"ש פירוש מטמא. צ"ל פירש : שם תניא בתוספתא א"ר יהודה חבירי ונרסם בגדו ב"ב פ"ז : שם נוגע בכסא טמא ואם לאו טהור . צ"ל נוגע בכסא טהור ואם לאו טמא ועי' לעיל סו"פ כ"ז משנה י"ב ואף שכמו שכתב בר"ש לפנינו כן הוא ג"כ בתוספתא ב"ב פ"ו אבל וודאי טס"ה כמש"כ בעז"ה :

מסכת אהלות פ"א משנה ב [בר"ש ד"ה והרביעי וכלים באדם דאיכא טומאת ז'. נ"ב נראה דחסר כאן וצ"ל וכלים באדם קתני טומאת ז' כ"ש אדם במת וכלים באדם דאיכא טומאת ז' וכו' ע"כ הג"ה מאחיו מוהרש"ך נ"י] : **בפ"ב** משנה ג בר"ש ד"ה וארץ העמים . בארץ העמים ובבית הפרס . נ"ב תיבות ובבית הפרס ט"ס וכן בהרא"ש ליתא : [מ"ד בר"ש ד"ה בסוכה טמא . ואם בטומאה שאין בה טפח צ"ל פתח : משנה ה בר"ש שחסר עצמו משום דבשרן בשאר מטמא . נ"ב חסר כאן וצ"ל וסא דלא תני והאבר מן המת שחסר עצמו משום דבשרן וכו' : שם ומיהו מעדיות תימה צ"ל עדיין תימה. כל זה ממהרש"ך נ"י] : **פ"ח** מ"ב בר"ש ד"ה עוד תניא הרי זה מפסיק . נ"ב גירסת הגר"א ז"ל הרי זה מביא : שם דאורייתא אהלא מהני מעליא בעינן . נ"ב תיבת מהני ט"ס : מ"ד למעלה מטפח ומסיק אביי. נ"ב צ"ל למעלה מטפח וקא קרי ליה נוגע ומסיק אביי וכו' : משנה ה בר"ש כמו סוכה דבראש הספינה . נ"ב ובירושלמי פ"ב דסוכה ה"ד שם מבואר להדיא כן ע"ש : **פי"** משנה ד במשנה הטומאה בין בבית בין כנגד ארובות הבית טהור . נ"ב ב' תיבות אלו הבית טהור עס"ה בלא ספק וכן במשנה שבמשניות ליתא ועיין לעיל משנה א' הטומאה בין בבית ובין כנגד ארובה נתן את רגלו וכו' וכן ר"ל כאן ומשום דבסיפא באין בארובה פותח טפח מחלק בין כשהטומאה בבית ונתן דבר וכו' ובין כשהטומאה בארובה ונתן דבר וכו' תנא הכא דבית בארובה פותח טפח אין חילוק בזה דבין שהיה הטומאה בבית ובין כנגד ארובות אם נתן דבר שהוא מקבל טומאה וכו' ובין שורה לשורה נתחלף להמדפיס כאן דבשורה שלפניה מסיים אחרי תיבות כנגד ארובות הבית טהור, והדפיס כן גם כאן הבית טהור והוא טעות גמור" וכמש"כ וכן הגיה בס' בית דוד כאן וכתב דגי' הגמ' שלפנינו אי אפשר להעמידה כלל וכן העתיק הרמב"ם ז"ל בפט"ז מה' טו"מ ה"ג ע"ש כמש"כ במשנה שבמשניות וכמש"כ : שם בר"ש על פי ארובה ועירב . צ"ל ארובה שבעליה ועירב : מ"ה ודבר טמא תוצך . נ"ב כל זה נראה דט"ס וברא"ש ליתא כלל : שם טומאה בבית כנגד ארובות הבית טהור. נ"ב תי' הבית ט"ס וצ"ל טומאה בבית כנגד ארובות טהור ובמשנה שבמשניות ליתא רק שנדפס שם בהג"ה גי' הס"ס אבל ט"ס בלא ספק : **פי"א** משנה א בר"ש ד"ה בית שנסדק . אע"פ שיש בסדק . נ"ב אולי צ"ל אע"פ שאין בסדק : משנה ז בר"ש ד"ה בעופות ובדגים . וטימאו את הבשר צ"ל וטיהרו את הבשר וטימאו את העצמות : **פי"ח** משנה ז בר"ש ואין לה טהרה במקוה . נ"ב תיבת במקום ט"ס :

מסכת נגעים פ"ב משנה ה בעין משפט אות ח' מיימון פי"ב מה' נדרים הלכה א'. נ"ב שם לא מצאתי דין זה אך הטור בסי' רל"ד העיר בשם הרמב"ם שפסק כר' יהודה אבל הב"י כתב שם וז"ל ומש"כ רבינו שגם הרמב"ם כתב כן דאין הבעל מתיר בתורת תכם איני יודע היכי כתב כן שהרי בפ"ו מהלכות שבועות כתב אין אדם יכול להתיר שבועות עצמו וכלישנא דת"ק משמע דס"ל דאין הלכה כר"י עכ"ל . ודע דממש"כ הרמב"ם בהלכות נדרים פי"ג ה"ב שאין הבעל מתיר כמו התכם אין ראיה להטור דשם מיירי כשהוא מתיר בתורת בעל ועכ"פ ליון הלז ט"ס כמש"כ בעז"ה והרי בפירושו פסק להדיא כת"ק שכ' שם ואין הלכה לא כר"י ולא כר"מ [ולענ"ד נראה דצריך לציין על דברי הת"ק דכל הנדרים אדם מתיר וכו' וצריך לציין ע"ז מיי' פ"ו משבועות ע"כ הג"ה ממהרש"ך נ"י] : **פ"ג** משנה ח אין בנגעים פחות משבוע אחד . נ"ב ערכין ד' א' במשנה : שם בר"ש והא דרשינן התם דלא גמירי לנתקים . נ"ב צ"ל דלאגמורי לנתקים וכו' : **פרק י"ב** משנה ח בר"ש תניא בתו"כ זאת תורת נגע צרעת וכו'. נ"ב צ"ל דב"ז ט"ס וצ"ל זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית כוללו לבית וכו' ופי' הר"ש דלקמן דתוק בזה . [א"ה ומיהו בתו"כ גופיה בסוף פרשה תזריע ג"כ הגי' כמו דאיתא הכא וקשה טובא להגיה גם בתו"כ דהא קרא דזאת התורה לכל נגע הצרעת לא כתב התם כלל רק בפ' מצורע ולכן ע"כ צ"ל כפי' הר"ש ז"ל עכ"ה מאחיו מהרש"ך נ"י] : **פי"ד** משנה א בר"ש ד"ה פיילי ומזלא חיים . נ"ל ומר לא חיים : משנה ח בר"ש דכתיב בתנופת ובאשם . נ"ל האשם : משנה ט בר"ש הא אפי' במואל בעי קרא . נ"ב יותר נראה דצ"ל הא אפילו שמואל דבעי קרא כדכתיב מודה בגידים דמעיקרא כדאמר התם כצ"ל וכ"ה בתוס' בסנהדרין שם ד' מ"ה ד"ה אין לו ע"ש : משנה י שנאמר אל מקום . נ"ל על מקום :

מסכת פרה פ"ג משנה ח בר"ש בהג"ה דשריפת פרה פסולה בלילה . נ"ב עי' לקמן רפ"ד שהביא בשם הספרי דשריפה בלילה וכ"כ לקמן בסוף פ"ד [ובלא"ה דברי בעל הסג"ה אלו שנדפס בר"ש כאן שכ' שמתחלה קרוב לערב והזה דמה ביום ומיד שקעה החמה וכו' הוא תמוה שהרי אמר שהעריב שמשו א"כ ככר שקעה החמה קודם השחיטה ופשוט דהא דאמר בתוספתא ובא לשרוף גם השחיטה והזאה בכלל דכל עבודת הפרה מכונה במשנה ובתוספתא בשם שריפה והדבר ברור דהא דאמר ובא לשרוף ר"ל למחר בבוקר וידע בו ר' יוחנן בן זכאי ולכן סמך ר"י בן זכאי עליו וכו' ע"כ הג"ה ממהרש"ך נ"י] : **פ"ה** משנה ז בר"ש וא"צ למיד שהיא תלשה והוכרה נ"ל וא"צ למיד פתיל ואינה פוסלת את המקום תלשה ותיכרה וכו' וכ"ה בתוספתא כאן ובידים ועי' בר"ש פ"א מ"ב דידים : **פ"ו** משנה ד בר"ש ילפינן מיניה כל הויות . נ"ל כל הוויות : **פ"ח** משנה י בר"ש לא חייבינן לתערובתן לריבוי מיני תערובת . נ"ב לריבוי נוטפין כצ"ל והוא ס"ד ואחר זה מתחיל הדיבור מי תערובת שמים פסולין מתערבין בהן :

מסכת טהרות פ"ו משנה ד בר"ש ור"ת מפרש . נ"ב נ"ל דנ"ל ורש"י פירש ועי' ברש"י בע"ז דף ע' ע"א ובתוס' שם ע"ב ד"ה ההוא ובתוס' פסחים י' ד"ה ספק ביאה ובתוס' ב"ב נ"ה ד"ה ר"א: מ"ו בר"ש משום דלא אתו רבים . נ"ב ע"ש בתוס' ד"ה אלא דמשני לה שפיר : **פ"ח** משנה ג המאבד ביום . נ"ב עי' בתוס' סוטה כ"ח ד"ה בר"ר דבלילה משום ספק טומאה ברה"י נגעו בה אף בר"ר: מ"ט בר"ש ומייתי לה בספ"ב דיבמות. צ"ל בספ"ח:

מסכת מקוואות פ"א משנה א במשנה שש מעלות במקוואות . נ"ב הנה חשיב כאן התנא שש מעלות במקוה מי גשמים ועוד שלש מעלות במעיין כדחשיב והזיל ואולי יש מקום לרמז בזה שהוא נגד שלשה פעמים מקוה שנזכר בכל התורה לבד והוא [א] ולמקוה המים קרא ימים [בראשית א'] [ב] ועל כל מקוה מימיהם [שמות ז'] [ג] ואך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור שזה הפסוק הוא מקור כל דיני מקוה [ויקרא י"א] והוא כנגד מקוה שיש בו מ' סאה שבו טובלין ומטבילין וכן כנגד ג' פעמים מעיין שכתוב בתורה והוא [א] נבקעו כל מעיינות תהום רבה [בראשית ז' י"א] [ב] ויסכרו מעיינות תהום וארובות השמים [שם ח'] והם כנגד מעיין שמימיו מועטין ורבו עליו מי גשמים [דאתוכין דקתני במשנה ז' ה"ה למי גשמים] והוא כנגד ויסכרו מעינת תהום [כתיב שם מעינת חסר] וארובות השמים דסייט שרבו עליו מי גשמים . ונגד מים המוכין הוא קרא דנבקעו כל מעיינות תהום דנכלל שם גם חמי טבריא כמש"כ בפירש"י שם וחמי טבריא הם מים המוכין שהם חמים או פוסרין וכדתנן בפרה משנה ח' מ"ט . ומעיין מים חיים הכשר לכל דבר הוא נגד מעיין השלישי הכתוב בתורה [ג] אך מעיין ובור וכו' יהיה טהור [ויקרא שם] דמיירי במעיין שיש לו כל דין טהרת המעיין לכל דבר כן נ"ל בעז"ה [ותרד העיינה ועין המים י"ל דלאו ממיינא הוא דלא קחשיב רק לשון מעיין שכתוב בתורה וק"ל] : משנה ח כשרין לחלה . נ"ב גי' הגר"א ז"ל לחולין ועי' בתויו"ט שכ' ג"כ לפי גירסתינו דאיירי בטבולין לחלה לבד ע"ש : **פ"ב** משנה ג בר"ש דבעינן מקוה דומיא דמעיין. נ"ל דבעינן בור דומיא דמעיין: שם בר"ש ד"ה תניא בתוספתא ואין ידוע לאיזה מהם נפלו. נ"ל וידוע לאיזה וכו' : שם למקום שנפלו ראשונים נפלו שניים . נ"ל למקום שנפלו שניים נפלו ראשונים כצ"ל וכ"ה בתוספתא פ"ב ע"ש דגם שם יש ט"ס בזה וכמש"ש בעז"ה ועי' בשו"ע יו"ד סי' קי"א סעיף ו' והוא מלבון הרמב"ם ז"ל פי"ד מהל' תרומות הלכה ט"ו והוא מהתוספתא דתרומות פי"ב ע"ש : מ"ז בר"ש היינו אם ג' לוגין. נ"ל עם ג' לוגין : שם בר"ש ד"ה וחסר אפי' קורטוב נ"ל בתחלה פרק ג' : **פ"ד** מ"ג בר"מ המים הזכים . נ"ל הזוכים : שם מקום מכוער נ"ל מקוער וכ"כ לשון זה בפ"ה מ"ז דפרה והוא מלשון קערה כלומר בית קיבול ועי' בכ"י בסי' ר"א : **פ"ה** משנה ה בר"ש פרק עשירי דפרה . נ"ל פרק ששי : **פ"ז** משנה י בר"מ לפי שהאביק הוא כלי לסיותו ניכך לארץ . נ"ב נ"ל דחסר בהעתק תיבות אלו וכצ"ל אע"פ שאינו מקבל טומאה לסיותו ניסך לארץ וכו' ובזה בטלו כמה פלפולים ועי' בתוס' יו"ט ודו"ק : **פ"ט** משנה ה בית הסתרים וכו' . נ"ב נדה ד' ס"ז : **פ"י** משנה ז בר"ש וכמה הוא פרס . נ"ל תני פרס : שם בר"ש לירד ולטבול ובעי התם . נ"ב נ"ל לירד ולטבול והתם קתני לא התירו לו לאוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול וכו' ובעי התם וכו' : משנה ח בר"ש ומתני' דקלקי הראש וכו' רבי היא . נ"ב אולי נ"ל ר' יוסי ב"ר יהודה היא דהאמר אינו חוצץ אלא דקשה לסגים שהרי וודאי מתניתין דלעיל לענין כה"ם דבעי ראוי לביאת מים ע"כ רבי היא וא"כ תקשה רישא רבי וסיפא ר"י ב"ר י"י וצ"ע ובחידושי כתבתי ליישב בעז"ה ועי' בספר בגדי ישע :

מסכת טבול יום פ"ב משנה ב בר"ש ופוסלין את האוכלין . נ"ל ואין פוסלין : **פ"ד** משנה ח כתנו גט ותנו לאשתי . נ"ב תיבת ותנו הוא ט"ס דמוכח : משנה ז ר' יוסי אומר אף מי שהיה בו דעת וכו'. נ"ב כעין זה סו"פ ב"ש :

מסכת ידים פ"א משנה ב בר"ש תניא בתוספתא באהלות ופרשתים בפ"ה דאהלות . נ"ל בתוספתא דפרה ופרשתים בפ"ה דפרה : **פ"ג** משנה ה בר"ש תניא בתוספתא ספר שבלה צריך לציין פרק ב' : שם בר"ש בזמן שהן טהורין . נ"ב נ"ל תפורין וכ"ה ברמב"ם ז"ל פ"ט מה' אה"ע הלכה י' ועי' בפמ"ג באו"ח סי' קמ"ז ס"ק א' באשל אברהם :

מסכת עוקצים פ"א משנה ה בר"ש והפי' קלרן מתחילה לסיכוך נ"ל לאכילה : [שם בעוקצים פ"ג מ"ד בר"ש דתבלין אין מטמאין טומאת אוכלין . נ"ב אין זה מובן דאדרבה דהוא ראיה לסתור דא"כ בסתמא נמי תטמא טומאת אוכלין דהא שבת נמי תבלין הוא ועוד דבאמת מבואר שם איפכא דאינו מטמא רק ע"י צירוף לשאר אוכלין אבל בעצמו אינו מטמא ולכן נ"ל דט"ס נפל בר"ש כאן וצ"ל דתבלין אינן מטמאין טומאת אוכלין אם לא ע"י צירוף כדמוכח וכו' כצ"ל ובזה א"ש נמי מה שכ' כדמוכח ולא כתב כדאמר משום דבאמת אינו מפורש שכ"כ להדיא רק דמוכח כן. וקצת צ"ע דמאי מקשינן בנדה דף נ"א מהך מתני' ומוכח מינה דסתמא לכמך דילמא ר"ל דמשנתן טעם בקדירה גם ע"י צירוף אינו מטמא אבל מעיקרא ע"י צירוף מיהא מטמא כמו שאר תבלין ועוד קשה דילמא מיירי בעשוייה לכמך ונמלך ונתן בקדירה וצ"ע [ומיהו מה שמקשה הס"ס שם מסכת דחייבת במעשר וממילא מטמאה טומאת אוכלין וכמו דתנן שם נ' דכל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין ומקשה ממשנה ס' דהכא דכל דבר שאינו עשוי אלא לטעמא בעלמא אינו מטמא טומאת אוכלין ולא מתרץ דהא דתנן כל שחייב וכו' ר"ל דמטמאה ע"י צירוף דלשון מטמא טו"א לגמרי משמע ואפי' בפני עצמו . ע"כ הג"ה מאחיו מוהרש"ך נ"י] : [בפי' הרא"ש בסופ"ב דאהלות עלשכשעורה פירש"י . נ"ב נ"ל פירוש ר"ש מטהר וכו' וקאי אסיפא ברובע עצמות שנדקדקו וכו' דר"ש מטהר ע"כ הג"ה ממהרש"ך הנ"ל] : **בפי"** דאהלות משנה ד ברא"ש היתה הטומאה בעליה עצמה . נ"ל בעלייה עצמה נגד ארובה : משנה ה והטומאה טמא . נ"ל העליה טמאה שהטומאה נכנסת : שם בא"ד כיון דאין בארובה פותח טפח אין הטומאה יוצאת מעליה . נ"ב והרמב"ם ז"ל כתב בפ' ט"ז מ"ה טו"מ ה"ג וז"ל אין בארובה פותח טפח והטומאה נגד ארובות אם נתן דבר המקבל טומאה למעלה בארובה שבעליה הרי הבית והעליה טמאים עכ"ל ע"ש והתוס' יו"ט בשם מהר"מ כתב להיפך דבכה"ג אינו טמא רק הבית אפי' נתן בעליה ובתוס' חדשים יש ט"ס בזה : **בפ"ח דטהרות** משנה ז ברא"ש בהג"ה שם שמעון אחי עזריה שמעתי אני הכותב . נ"ב במח"כ תמוה דהיאך לא ראה דהוא גמ' ערוכה בסוטה דף כ"א ורש"י מביאו בזבחים דף כ' : סליק

הגהות וחדושים על מסכת טהרות

מאת הגאון המוב הק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהגאון האמתי כו' רשכבה"ג מו"ה צבי אשכנזי זצ"ל.

בהקדמה להרמב"ם ז"ל ד"ה אמר הכ' וכו' והאדם לגד יפדיי והוא מי או יפדיי והוא מי כנ"ל : ד"ה וזה שחלקו וכו' ועצמות הארץ מגורדין לא יטמאו כנ"ל : ד"ה וממה שראוי וכו' ארוב מה שילא הורע כך הוא · נ"ב נ"ל שקרה כאן איזה שיבוש בהעתקה : ד"ה וטומאת ע"ז וכו' והנה לשון המשנה וכו' · נ"ב נראה שהביא זה להוכיח מה שהקדים לבאר דאפילו נשברו המשמשין לע"ז שמטמאין במשא והוא מה שהקשו התוס' בריש פר"ע במס' שבת · ולדידיה ניחא דמשמשין המירי בשברי · ותימה גדולה לדבריו דהא תנינן עלה ר"ע אומר כנדה ואי מיירי במשמשין מי איכא למ"ד דמטמא כנדה דהא בין לרבה בין לר"א אליבא דר"ע משו"ם אתקש לשרץ משמשין : ד"ה וכבר התבאר וכו' ואמרי הנה כנ"ל : בסד"ה והאב הב' וכו' וכאשר נגע הראשון בדבר אחר · נ"ב כנ"ל ור"ל באוכל : ד"ה ומהעקרים וכו' אמרה בתוספתא טהרות כשם כנ"ל : ד"ה וכמו כן וכו' ומדרבנן ג"כ מטמא מאוכלין כנ"ל : שם אמנם היות משקין עמאין · נ"ב ממגע : שם משום משקה זב וזבה משקין דעלולין לקבל כנ"ל : שם אבל משקין טמאין · נ"ב ממגע : ד"ה הנה וכו' עתיד דור אחר לטהר את הככר השלישי כנ"ל : ד"ה ומה שראוי זכרונו בכאן וכו' אין כלי חרס מתטמא אלא מאב הטומאה וכו' ואע"פ שלא יטמאו אדם במגע כנ"ל : ד"ה הנה מכל וכו' ולזה בא לשון התוספתא משקין טמאין מטמאין כנ"ל : שם שאין שם במשקה שניות וכו' ואם היו שנים במשקה כנ"ל :

מסכת כלים פרק ראשון

מ"א במשנה והמצורע בימי ספרו . נ"ב אם הוא כיו"ד נ"ל ספירתו לשון נקבה : **בר"ם** ד"ה השיעור וכו' שכל מה שיטמא ממנו טומאת ערב כנ"ל : שם בד"ה ודע וכו' בשמת גשם האדם · ונדפס בגדו נ"ל הארץ טעות הוא : ד"ה ואמרו וכלי חרס וכו' ולא נגע בקדרה אחר שהוליאוהו ממנה כנ"ל : **בר"ש** ד"ה הארץ וכו' כדתנן בפרק ראשון דאהלות כנ"ל : **בפירוש הרא"ש** בד"ה אבות הטומאה ותולדותיהם אוכלים ומשקים מטמאו אדם וכלים לא מטמא כנ"ל : **מ"ב** בר"ם ד"ה ובגמ' נדה וכו' ודע שאמר יתכבך וככם בגדיו וטמא עד הערב כנ"ל : **שם** בד"ה אולם כאשר פירש וכו' וסוא מועתק ממנה יטמאו אדם וכלים · נ"ב זה אינו שאין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה כמדומה כאן חסר שהנושא נבלה נעשה אב הטומאה ונשתבש המחבר או המעתיק שלא הבין לשונו כי הוא סתירה נגלית מניה וביה : שם ופירוש תשוכי בגדים מנועי בגדים כהאמרם תשכת נפשי כנ"ל : שם בד"ה הנה יתבאר וכו' מן העתקת כנ"ל · וכ"ב נראה ר"ל ממשאה : **בר"ש** ד"ה ומשוכי בגדים וכו' ובשלאה עלם ממת בשעורה כנ"ל : **בפירוש הרא"ש** בד"ה למעלה מהם וכו' אבל פירש מהם תו לא מטמא כנ"ל : **מ"ג** תחת אבן מסמא כנ"ל : **בר"ם** בד"ה אמרינן בתורה בבועל נדה כנ"ל : בד"ה והנה יתבאר וכו' אשר יגעו על הזב אם לא יגעו בגופו וכו' ראשון לטומאה ומטמאו אוכלין כנ"ל : שם ובגמ' נדה · נ"ב (בדף נה) : **בר"ש** בד"ה למעלה מן המרכב וכו' כדאשכחן בפ' בנות כותים וכו' והטהור יושב עליו לטהור והטעה את דם הנדה כנ"ל : שם ור"א דפליג בפ"ב דזבחים דאמר כנ"ל : שם בפ' התינוקת הזב והזבה שמתו מטמאין במשא כנ"ל : שם וטומאת על פום גובא דמפיקתא סלקא דעתא דאיירי כנ"ל : בד"ה למעלה מן המרכב וכו' דאכן מסמא מטמא במרכב כנ"ל : בד"ה תנורו משכבו כו' פירוש דגרסינן התם כנ"ל : **בפירוש הרא"ש** ד"ה למעלה מהם מרכב וכו' שכן חילק מגעו למשאו כנ"ל : שם כדהנא לעיל למעלה מן המרכב מושב כנ"ל : **מ"ד** **בר"ם** ד"ה ועלם כשעורה וכו' הנה לאבות הטומאה אלא על דרך הגעה כנ"ל : שם בסה"מ ולא נסודרו במדרגותם כנ"ל : **בר"ש** ד"ה למעלה מן המצורע וכו' כל טומאות שאתם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה כנ"ל : ד"ה חמור ננכולם וכו' דמה שמצורע מטמא בביאה אינה טומאה כנ"ל : ד"ה תניא בתוספתא וכו' ושכבת זרע דמטמאה במשאו איכא למ"ד כנ"ל : **מ"ה בר"ם** ד"ה אמר שעשר מדרגות נסודרו במדרגות כנ"ל : ד"ה אבל נראה וכו' שהמצורע גם כן דינם כזה שוה כנ"ל : **מ"ו ז בפירוש הרא"ש** ד"ה וכרים ססרי וכו' שקדש יהושע כל העיירות המוקפות חומה שבא"י וכו' וגבי נגעים כתיב נמי בפרשת מצורע כנ"ל ותי' דדרשינן נמחק : שם וק"ק וכו' ומשלבין לתוכה המת כלומר לנושאו ממקום למקום כנ"ל : **מ"ח בר"ם** ד"ה לפנים וכו' בבכור והוא קדשים קלים כנ"ל : שם מה מצורע שטומאתו חמורה החמיר שילוחו כנ"ל : **בר"ש** ד"ה עזרת ישראל וכו' וחייבין עליה חטאת מחוסר כפורים כגון זב ומצורע ושאר כל הטמאים שנכנסו כנ"ל : **בפירוש הרא"ש** ד"ה ק"ק וכו' איכא מיני טובא דלא חשיב כנ"ל : שם ועוד נר"ל איכא שחטו הפסח על החמץ כן הגי' לפי הנדפס · וכ"ב נ"ל ט"ס דלר"ל עזרה בעינן אלא נ"ל נר"י : **מ"ט בר"ם** ד"ה אמר השם וכו' ורבי יוסי סבר שגם בין האולם והמזבח אין מותר למי וכו' ובכל יום פורשים כל העם מן ההיכל ומבין המזבח כנ"ל : **בר"ש** ד"ה שלא רחוץ וכו' ואפילו אביהם ריקנית כנ"ל וכן לקמן : שם דשלא רחוץ ידים ורגלים אפילו אהיכל לא כנ"ל : שם אכתי תקשי לן למה פולעין כנ"ל : שם דביאה דבין האולם ולמזבח · נ"ב נ"ל שחסר כאן והיכל לאו חדא קדושה כנ"ל וק"ל :

פ"ב מ"א בר"ם ד"ה בכל מקום שאמרו זה אינו וכו' · נ"ב כאן חסר הניון מלשון המשנה · כי הוא התחלת הענין · רלה לפרש כלי נתר · ואמר שבכל מקום שאמרו זה הלשון נתר אינו מין (כנ"ל) הכופר רולה לומר מין האדמה שנקרא נפלט"ה שאינו מענין אשכול הכופר דקרא שהוא מין למח קאפור או קאנפיר ובספרי רפואה יקרא כופר · אח"כ הביא גמ' דע"ז נראיה והוא פרק פא"מ (דף ל"ג ב) ומפרש שהוא הנקרא הטפל והוא מין קרייד לדעת הריב"ש ולדעת בעל מתלוקתו רשב"ן הוא ממין אלום וכפרש"י : שם ואי אפשר לעשותו ג"כ אלא רקיק דק מאוד יהיה עב ג"כ וכו' לפי שאם היה עב כמה שילטרך שיתעכל האש בתוכו ויפסד לדקות האש כנ"ל : שם כל זמן שהם נאים · נ"ב לשון נא ומבושל : שם בד"ה עוד אמרו מטמאים מאחוריהם שכלי חרס כאשר יהיו טמאין כנ"ל והשאר נמחק : שם בד"ה הנה כבר נתבאר וכו' וטומאתו וזולתו שיטמא וכו' שאחורי הכלי נטמאו אוכלין ומשקין כנ"ל : **בר"ש** ד"ה ואמרינן בפרק אלו מומין וכו' נטמא תוכו כולו טמא כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה כלי עץ וכו' דאי הוה להו טומאה מדרבנן לא הוי להו למתני כנ"ל : **מ"ב בר"ם** ד"ה אמר יתברך וכו' שאחרית יקבל דבר כנה זה השארית יטמא להיותו בזה כלי קטן כנ"ל : שם כאשר נשבר ונשאר מחרסיו ומשולי קרקרותיו כנ"ל וכן לקמן : שם ד"ה חביות לודיות החביות הנעשות בלוד שם עיר בארץ ישראל כנ"ל : **בר"ש** ד"ה ופכין הבאים מן הגלילות חביונות כנ"ל : **מ"ג** במשנה והאבוב של פלאיו כנ"ל : **בר"ם** ד"ה וסילונות וכו' אע"פ שהן כפופין כנ"ל : ד"ה ואמר כי כשנעשה וכו' כמו עת לקיטתו מן האילנות וכו' לפי שלא נעשו לקבלה כנ"ל : ד"ה וחבית של שייטין וכו' וזו ג"כ לא נעשית כנ"ל : ד"ה וחבית דפונה וכו' והוא אשר נקרא במגרים וש' ובמערב יקראו כנ"ל : ד"ה ואמרו כל וכו' כמו שזכרנו כאשר אין לו תוך יתטמאו אחורי הכלי וכו' מן הטומאות סוף יהיו פשוטו כנ"ל : **בר"ש** ד"ה חבית של שייטין וכו' ומפרשין כמין חבית תלויה מכפנים וסתומה שאין להפתח כדי כנ"ל : **מ"ד בר"ם** בד"ה ומגופת היוצרים וכו' אשר נבנין ביד כנ"ל : ד"ה ומספך וכו' והיא נמצא אצל הערביים כנ"ל : **בר"ש** ד"ה מגופת יוצרים וכו' עירניות דהתם כנ"ל : **מ"ו בר"ש** ד"ה גסטרא וכו' הנחלק לשנים · נ"ב גסטרא נוטריקון גיסי פרי : שם יוצאין שהם כמוציא פרוטות טיפות כנ"ל והד"א : **בפי' הרא"ש** ד"ה גסטרא וכו' פירוש גסטרא היינו כנ"ל : **מ"ז בר"ם** ד"ה קלמרין המותאמות וכו' של עץ אוגן עודף אשר נחשב לו כאילו הכל כלי אחד כנ"ל : **בר"ש** ד"ה תולקין את עביו וכו' רמינן פלגא לגיסא ופלגא להאי גיסא כנ"ל : **בפירוש הרא"ש** בד"ה הטמאים וכו' אבל כל אחת מכן וכו' שודף נחשב הכל וכו' ואות אחת בקמרין כנ"ל : **מ"ה בר"ם** ד"ה ויעשו כלי חרס באמצעיתו וכו' בכ' מעוקלין כנ"ל : **בר"ש** ד"ה מסרק וכו' ר"א אינו מטמא כנ"ל :

פ"ג מ"א במשנה שיעור כלי חרס לטהר כנ"ל וכן בר"ם : **בפירוש הרא"ש** בד"ה שיעור כלי חרס וכו' ולכך מעילין אותו לאומר כנ"ל : **מ"ב בר"ש** ד"ה ניטל פיו וכו' ואי נר של אדמה כנ"ל : **בפירוש הרא"ש** ד"ה האלפס וכו' שמן דק מכונס מים וכו' ור"א אומר לפעמים כנ"ל : **מ"ג** במשנה חרס שניקב כנ"ל : **בפירוש הרא"ש** ד"ה שנתרועעה וכו' נשברה שנפל החרסים וכו' וכל דבר שעושים ממנו תנור וגרפו כנ"ל : ד"ה חרס מחזיק רביעית וכו' ועד שאה כולה מטמאה במגע כנ"ל : **מ"ה בר"ש** ד"ה הטופל וכו' וכשיטה זו מוכח כנ"ל : ד"ה הרעוע כמו רעוע כנ"ל : ד"ה ואידוק וכו' המהודק בה בחוזק כנ"ל : **מ"ח בר"ש** ד"ה מטמא בשל עץ וכו' משום דנקב של מספך · נ"ב נ"ל שחסר כאן שהוא כלי קטן לית ליה וכן נ"ל :

פ"ד מ"ג בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' אם מתחלה עשאה בלא אזנים כנ"ל · וכ"ב כך הגהתי מדעתי · שוב ראיתי שגם הר"ש ר"ל כן :

פ"ה מ"א בר"ש ד"ה תנורים וכו' תנן לעיל משילרפו בכבשן והכא קתני משיסיקנו וכו' ופליגי תנאי כנ"ל : ד"ה תניא בתוספתא וכו' משנגמרה מלאכתן מטמאין באויר אף תנור כנ"ל : ד"ה תנור וכו' ומתרלים תוס' דלק"מ דהעושה כלי חרס כנ"ל : **מ"ב** במשנה כירה תחלתה שלש ושיריה שלש כנ"ל : **בר"ש** ד"ה בינה וכו' אין לך בינה קלה לבטל כנ"ל : ד"ה האבן היוצאה מתנור · אבן שבונין בתנור וכו' ואם נטמא התנור כנ"ל : ד"ה מן התנור ולכותל וכו' עומדת להנטל אבל לגד הבית כנ"ל : **בפי' הרא"ש** בד"ה ואם נטמא וכו' בין התנור לכותל עד טפח כנ"ל : ד"ה אמנם הרא"ש וכו' ר"ל למה אמרו התם וכו' עומדת להקלן כנ"ל : **מ"ג** במשנה בזמן שהיא גבוהה כנ"ל : **בר"ם** ד"ה ואם היתה פחותה וכו' שהיא נעשית לעורך כנ"ל : **בר"ש** ד"ה ור"ש מטהר וכו' והתם מקשינן בשלמא ר"ש קסבר וכו' מטמאות במגע ובאויר מבחוץ כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה עירת התנור וכו' ופריך הגמ' בשלמא ר"מ כנ"ל : **מ"ו בר"ש** ד"ה רבי יהודה אומר וכו' ניסוק מתוכו מלמעלה לנור דרך השולים כנ"ל : **מ"ז** במשנה וגורד את הטפלה כנ"ל וכן בכל המקומות בר"מ ובר"ש : **בר"ש** ד"ה עד שיסיס בארץ וכו' לא טהרו עד שיפריד החלקים כנ"ל : ד"ה תניא בתוספתא וכו' בר ד' ובתנורא בר שבעה וכו' דשיעורו ברובא כנ"ל : **מ"ח בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' לעיל בפרק שלישי כולו מטמא כנ"ל : **מ"י** במשנה אם יכול טיט לעמוד בפני עצמו וכו' וזה תנורו של בן דונאי כנ"ל : **מי"א בר"ם** ד"ה והשיב בביאור וכו' וזה אמרו טהור וטמא כנ"ל : **בר"ש** ד"ה ומוסף וכו' אם היא של אבן כנ"ל : ד"ה תניא בתוספתא כירה וכו' וכן פטפוטין ואין עשוין בענין אחד כנ"ל :

פ"ו מ"א בפי' הרא"ש בד"ה הקלתות וכו' כלי העשוי מסלי גמרים כנ"ל : **מ"ב בר"ש** ד"ה דכיון וכו' בית קבול קדרה כנ"ל : **מ"ג בפי' הרא"ש** בד"ה כירה וכו' בין לרתנו טהור כנ"ל : **מ"ה בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' כמו באלפסין דכירה וכו' ויושבת על ארבע רגלים כנ"ל : **מ"ו** במשנה כילד מסערין אותן כנ"ל :

פ"ח מ"א בר"ם ד"ה פחותה וכו' אשר נטמא כל מה שבתוכו כנ"ל : **מ"ב בר"ם** ד"ה כאשר וכו' נקוב נקב יתטהר בו הכלי וכו' כבר נפסד מהיותו כלי כנ"ל : **מ"ג בר"ם** ד"ה סרידה וכו' הספק כתושתך וכו' עם פי התנור יהיה התבית מחובר כנ"ל : **בר"ש** ד"ה הרי זה טמא וכו' על מה שבתוכו בצמיד פתיל כנ"ל : **בפירוש הרא"ש** ד"ה סרידה וכו' נסקע קנתה לתוכו כנ"ל : **בד"ה** תניא בתוספתא וכו' ורמב"ם פירש סרידה וכו' היא נעשית כלי וכו' אלא נשאר מעט משקה כנ"ל : **מ"ד בר"ם** ד"ה ידוע שהסרן וכו' שהיו ממיני הכלים נ"ב ר"ל מיני כלי חרס : **מ"ה בר"ם** ד"ה כל עת כו' ואם מת נטמא כנ"ל : **בר"ש** ד"ה תניא בתוס' וכו' על הטהורים מלהטמא כנ"ל : **מ"ו בר"ם** ד"ה יצטרך וכו' מצילין על הטהרות מלהטמא כנ"ל : שם ד"ה ואמר כי כאשר היה השאור כנ"ל : **בר"ש** ד"ה בית שאור וכו' דהוה ליה כל אחד כדמוקף בצמיד פתיל בפני עצמו כנ"ל : **מ"ח** במשנה מקום ישיבת הצבע מקום ישיבת שולקי זיתים כנ"ל ותיבת של נמחק : **מ"י בר"ם** ד"ה כבר הקדמנו וכו' ולא יטמא הכלי ולא זולתו כנ"ל : שם ד"ה ור' יהודה אומר וכו' וכן אם היה פונדיון כנ"ל : **מי"א** במשנה או שכוית ונתנה אצבעה כנ"ל : **בר"ם** ד"ה כבר באחרנו וכו' שלא יגעו בדבר אשר נטמאו בכוונה וכו' בהיותן באויר התנור כנ"ל : **בר"ש** ד"ה האשה וכו' היוצאים מהם כמשקה שנוגע בהן כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה האשה שנטף וכו' כמשקים שנגע בהן כנ"ל :

פ"ט מ"א בר"ם ד"ה כאשר היה וכו' ויראה שם בהיותן בלתי וכו' על טעת הקרקע יטמאוהו כנ"ל : **בר"ש** ד"ה נמלא בטפלה כנ"ל : **מ"ב בר"ש** ד"ה חבית של חרס על הארץ כנ"ל : בא"ד והלכך לפי מה שע"ה מחזיק בטהור ולקמן נפרש שסתם משנה לאחר תורה כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה חבית שהוא וכו' אם מוקף למיד פתיל וכו' והוא מחזיק כליו בטהרה מה שמחזיק בטהור כנ"ל : בא"ד אלא על אוכלים ומשקים כלי חרס וכו' לפיכך השוו דין זה בכל וכו' לגבי מגופה ועפלה כנ"ל : **מ"ג בר"ש** ד"ה חי נפל וכו' ולא ראה אוירו כנ"ל : ד"ה באפר מקלה למעלה מנחושתו כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה חי נפל וכו' כשהסיקו התנור כנ"ל : **מ"ד בר"ש** ד"ה הניא בתוספתא וכו' וגגוכה מבחוץ כנ"ל : **מ"ו בר"ם** ד"ה עוד אמר וכו' הנה לא נטמא לפי שלא תטמא התרומה אלא כנ"ל : ד"ה ואמרו וכו' בהיותן לא נטמאו אפילו ככר של תרומה כנ"ל : **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' ור"ש מטהר אמרו לר"ש מה לי כנ"ל : **מ"ח בר"ש** ד"ה ניקב מלדו וכו' ואינו עד כראשון כנ"ל : ד"ה העשוי לכך ולכך וכו' דהא קדרה עשויה לכך כנ"ל :

פ"י מ"א בר"ם אשר יאמר כנ"ל : ד"ה ואני אבאר באהל המת כן יצילו בארץ וכו' ואפשר שיצילו פשוטו כלי עץ וכו' והוא לא יציל כנ"ל : **מ"ו** במשנה עשאן בסיפין או בשיגמין כנ"ל : **בר"ש** ד"ה כא דמשמע בתוספתא וכו' משום דבעינן לאו אורתיה אבל הכא גבי התנור אורחיה כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה מן הלדדים וכו' או של סגוס כנ"ל : **מ"ז בפי' הרא"ש** ד"ה תנור ישן וכו' הטאה מיפא מונחת במקומה וכו' שהתנור מונח והסרידה מהודקת כנ"ל : בא"ד ואינה ממורחת נטל טיטן וסרידה כנ"ל : בא"ד כמאן דליתא דמי וכו' הגה"ה וכו' לא היקילו להציל כנ"ל : **מ"ח** שם בד"ה לפסין וכו' ואין מחוברות זו לזו כנ"ל :

פי"א מ"א בפי' הרא"ש ד"ה ישנה וכו' וכשהזירו חכמים וכו' וטעמא אחרינא כנ"ל : **מ"ב בפי' הרא"ש** ד"ה כל כלי וכו' שתלוים בשמותיהם כה אתרים כנ"ל : **מ"ג בר"ם** ד"ה נוסחאת התוספתא וכו' להיותם בלתי שלמי המלאכה כנ"ל : ד"ה ועשת וכו' הרבה פעמים ויזכך עד שיתפרדו גשמים רבים וכו' תתיפה מראיהן ומי שיעשה מתתיכה מהם וכו' קודם שיתיך וכו' ויזכה אותן וכו' אשר תקרא תגרה כנ"ל : ד"ה וגרודות וכו' ואף מן הקלוות וכאשר נשארו מהכלים וכו' עד שיודקו וישבר כנ"ל : **בר"ש** ד"ה התרה וכו' בסיסי כלים כנ"ל : ד"ה מן הקלונת וכו' שבריס קטנים הם : **בפי' הרא"ש** ד"ה גרודות וכו' וכולהו ניחא לי כנ"ל : ד"ה הקלילות וכו' לעשות ממנו כנ"ל : **מ"ד בר"ש** ד"ה תלמת טיט וכו' ואם ערבן כנ"ל : **בפי' הרא"ש** וכו' וידוע מקום הטמא וכו' רבי יהושע אומר שומטו על ידי גרירה מיטלטלת וכו' אומרת מפתח זה כנ"ל : **מ"ה** במשנה של פרומביא טמא כנ"ל : **מ"ו** במשנה ופומפניו כנ"ל : **בר"ם** ד"ה וסומפניא כנ"ל : **בר"ש** ד"ה מגופה וכו' הואיל ואדם רודה בו כנ"ל : ד"ה סמפוניא וכו' פסנתרין וסומפניא וכו' ואינו טמא כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה פיקה וכו' והואיל ואדם רודה בו סמפניא תליל מיני זמר כנ"ל : **מ"ז בר"ם** ד"ה קרן וכו' אלא ב' תמונות וכו' כולן הן בעלי וכו' ולזה אמרו כנ"ל : בא"ד אלה בשם חבור · נ"ב ר"ל שם לוי : **מ"ט בר"ם** ד"ה ואמר ולא יתטמא שום כלי מתכות כנ"ל :

פי"ב מ"ב בפי' הרא"ש ד"ה קנה מאזנים וכו' פירוש קנה הוא וכו' בשעה ששוקלין בהן לשני ראשי המעה באמלעה וכו' : ד"ה של דרגים וכו' ואחד באמלע מראשותה וכו' ונתן כלונס מזה לזה כנ"ל : **מ"ג בר"ם** ד"ה ועקרב וכו' כמו שאמר כל כלי שיש לו שם וכו' אל ידיעת לזולתו וכו' ולזה לא יצטרך כנ"ל : **בר"ש** ד"ה הייתוכון וכו' שמתיך הכסף ומוריקו כנ"ל : **מ"ז בר"ם** ד"ה בגוהר וכו' אבל יתתכהו אולי יטעה וכו' שזהו חטא גדול והרעה לעצות לאדם תבונות ואילו הרעות כאן וכו' אבל נעור דבר שאין ראוי כנ"ל ותי' רעות נמחק : **מ"ח בר"ם** ד"ה וגרופיות וכו' הם לרוב שמנם כנ"ל :

פי"ג מ"א במשנה ספרים כנ"ל : שם ספתב שנטל הכותב כנ"ל : **בר"ם** ד"ה פגיון וכו' נקרעת פעלתו על שם הגלות כנ"ל : **מ"ג בר"ם** ד"ה וקורדום וכו' הוא שעושין בו הבקיעה כנ"ל : **בר"ש** ד"ה מקופו וכו' אין מבקעין בקרדום דהא"ר ל"ש כנ"ל : **מ"ה** במשנה אם התקינה לגניזות עמהם של סקאין כנ"ל : שם של מיתות כנ"ל וכ"ב למ"ג מיתון ורס"ג מתות : **בפי' הרא"ש** ד"ה וכתב בגליון וכו' כשהוא מחברו כנ"ל : **מ"ז בר"ש** ד"ה הכדומים וכו' בקבוקים מלאים מים כדי שיתקררו כנ"ל :

פי"ד מ"א בר"ם ד"ה דלי וכו' סוא כלי גדול יתמלא במים ויותם וישימו כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה לפס וכו' בתחלת עשייתן בשודן גולמי כנ"ל : **מ"ב בר"ש** ד"ה סיתה כלי וכו' אינה יולאה כנ"ל : **מ"ג** במשנה העשויות לענים טהורה כנ"ל : **מ"ד** במשנה והלגורה ומסמר מתבר את כלן כנ"ל ותי' אחד נמחק : **מ"ח בר"ם** ד"ה והערכם וכו' וכל מה שילר יסים נר תמונתו כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה נקבים וכו' זה לתוך זה א"א לסנן בה יותר כנ"ל :

פט"ו מ"א בר"ם ד"ה ועריבת העבדנין וכו' בלתי עריבת בעלי בתים כנ"ל ותי' של נמחק : **בר"ש** ד"ה שהם כוריים וכו' בכלים העשוים כיס שעשה שלמה כנ"ל : ד"ה סקורים וכו' מלא וריק כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה וקסתות וכו' אע"פ שמקבלת טומאה · נ"ב שמחזקת מ' סאה וכו' : **מ"ב** במשנה ר"ש אומר אם התקינו כנ"ל : **בר"ש** ד"ה ארובות וכו' לוחות ארוכים שמקריבים עליהם לחם כנ"ל : ד"ה מערוך וכו' עץ ארכו אמה · נ"ב הוא המגלגל : **מ"ג** במשנה של פלאיו וכו' אף של גולית כנ"ל : **מ"ד** במשנה מסייעין בשעת מלאכה כנ"ל : **בר"ש** ד"ה טמאים דסוי תיבור · כברת גרנות שיש לה נקבים והיינו דקתני שמסייעין בשעת מלאכה כנ"ל :

פט"ז מ"ב בר"ש ד"ה תומר בכלי וכו' פירוש פאפיר מין זמורות · נ"ב ואפיפירות דכלאים : **מ"ג בר"ם** ד"ה ודורים וכו' ישימו בו הבקר וכו' נ"ב אותו דיר ביו"ד : **בר"ש** ד"ה הסנגין וכו' נ"ב כמו מסוג אחד : **מ"ה** במשנה בגניות · נ"ב מלשון הכתוב סגנים כמו חומר : **מ"ז** במשנה ורביעית של אלת וכו' בשעת מלאכה טהור כנ"ל : **מ"ז בר"ם** ד"ה מלקוט וכו' יקבצו בו נפיעי הבקר וכו' בשעת דישה כנ"ל : ד"ה וזה הכלל וכו' והנה זה יקרא משמשי משמשיו אדם כנ"ל : ד"ה ומשמשי אדם וכו' אשר ירלה מכל מה שיאכילהו כנ"ל :

פי"ז מ"א במשנה שיעורן ברמונים · נ"ב הראוי ברמונים כמו בבילה בבוזית : **מ"ב** במשנה אע"פ שמקבל · נ"ב נ"ל מלת פי משמשת שמות מלת יד וידו · וכמו מלת לפי לפיכן ישיב שסורותם על יד · ועל ידי הענין · ככה הוראת אע"פ · אף על ידי · וכבן מיושב הלשון : **מ"ד** במשנה הקנונים הקטנים כנ"ל · וכ"ב בפרק דלעיל קתני הקנונים הגדולים : **בר"ם** ד"ה ואמר וכו' שהוא רובע הקב נפרלו כנ"ל ותי' הקטנים נמחק : **בפי' הרא"ש** ד"ה הרמונים וכו' יותר מדאי כל אחד מאותם ג' ביחד כנ"ל : **מ"ו** במשנה אלא הכל לפי דעתו כנ"ל ותי' חולק נמחק : **מ"ט** במשנה לידי מעילה כנ"ל : **מי"א** במשנה החופן את הקטורת וכו' מזונו לאול כנ"ל : **מי"ד** במשנה ביום הראשון טומאה בשני אין בו כנ"ל ותי' ביום נמחק :

פי"ח מ"א בר"ם ד"ה כבר קדם וכו' קבולי שבריו · נ"ב ר"ל בחשבון תשבורת : **בר"ש** ד"ה השדה וכו' דב"ש מודדים החלל מבפנים וכו' ולר"ש אם רגליו גבוהות כנ"ל : **מ"ב בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' דחשיב ליה עפי האויר של הבונים כנ"ל : **מ"ג בר"ם** ד"ה ונקליטי המטה הם שני עלים גלבים כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה ושל בני לוי וכו' ומניחין המלבנות כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה מלבן וכו' ע"ג לשונות אינו מיטלטל כולי האי כנ"ל : **מ"ה** במשנת גדר · נ"ב הרס"ג בשתי דלתין : **בר"ם** ד"ה כבר וכו' וכל מין מאלו הס' דבר למה שנתבאר כנ"ל : שם ודע שהמטה נדבלת · נ"ב נ"ל הנגבת : **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' רבותינו אומרים וכו' מסורגות כנ"ל : **מ"ח בר"ם** סד"ה רופלין וכו' הנה הם כאילו כנ"ל : **מ"ט בר"ש** ד"ה טמאה וכו' ראין לההלק וכו' אקריון והזמון עלייהו כנ"ל : ד"ה ומטהרת חבילה אם הוי טמאה היא אין טבילה עולה כנ"ל : ד"ה תניא בתוספתא וכו' ועמדה עם הקלרה חיבור כנ"ל :

פי"ט מ"א בפי' הרא"ש מסירג טמאים כנ"ל ותי' שלו נמחק : **מ"ג בר"ש** ד"ה חבק וכו' ויש עור אותו שמשימין על החמור כנ"ל :

פ"כ מ"א במשנה הרי אלו טמאין כנ"ל : שם והמזודה כנ"ל · נ"ב בדלי"ת : **בר"ם** ד"ה כבר וכו' אבל כלומר שהוא שלם כנ"ל : **בר"ש** ד"ה הרי אלו וכו' ובלשון מקרא ילקוט כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה טמאים מדרס וכו' אם מחזיקים כשיעור סוס דראוין לשכיבה כנ"ל : **מ"ב בר"ם** ד"ה עריבה וכו' הגיפסיון · נ"ב א"כ הוא כמו הפוך : **מ"ג** במשנה עמוד ונעשה מלאכתינו כנ"ל ותי' את נמחק : **בר"ם** ד"ה חבור וכו' אולם שלא בשעת מלאכה כנ"ל : ד"ה והדיוסטר וכו' כאשר נגע טומאה באחד מחלקיו כנ"ל : **בר"ש** ד"ה כלונס וכו' לא מה שמן הדיוסטר ולמטה וכו' ולמעלה הכלונס גדול כנ"ל ותי' מן הדיוסטר נמחק : **בפי' הרא"ש** ד"ה לא נטהר וכו' כמו כפה סאה וישב עליה כנ"ל : **מ"ו** במשנה בש"א משיתבר כנ"ל · וכ"ב בבי"ת היא גי' ר"מ ונראה שפרשה מלשון תרגום לשון שבירה ואינו נ"ל אבל גרסא נכונה היא עקבי רוח התרת אתי בה ורס"ג משיתפור : **מ"ז בר"ם** ד"ה נתנו ראשי מעדנים כנ"ל : **בר"ש** ד"ה עוד תניא בתוספתא מתגלת וכו' דבלולין יוצאין ממנה פירש כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה ראשי מעדנים וכו' לקושרן יחד שלא יסתרוה ואם הותרה כולה כנ"ל :

פכ"א מ"א בר"ם ד"ה פיקה וכו' באחד מכלי האריגה וכו' כמי שלא נגע בבגד כנ"ל : **בר"ש** ד"ה ובעירה וכו' שאורגין במעפורות כנ"ל : ד"ה תניא בתוספתא וכו' והתזירתה והכניסתה וכו' אע"פ שאינה באהל אל כל שהוא כנ"ל : בא"ד פירוש כל שהוא אפילו מאה אמה וכו' מידי דהוה אמזרן כנ"ל וכ"ב כמדומה שמפרש לשון כל שהוא זה כמו בר"פ עושין פסין · ור"ל שאין מן האימה באוהל הרבה אלא בחוץ · אבל א"נ לדחוק דה"ג בתוספתא אע"פ שאינה באוהל אלא (כמו שהגהתי) הכנגד כולו טמא והיינו הך בלשון מבואר : שם הנכנסין זה בתוך זה וכו' שמתוך כך מתגלגל כנ"ל : **מ"ב** במשנה ובבורך כנ"ל וכ"ב בבית ותבירו פי"ז דאהלות על בירך המתריסם : **בר"ם** ד"ה ועבות וכו' אשר בו יחזיק החורש בידו ובורך כנ"ל : **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' קבועים חבור לטומאה ולהזאה וכו' תפורות חבור פירוש טמא ולא נתבטל כנ"ל ותי' אין נמחק : **מ"ג בר"ם** ד"ה ואשות וכו' הנה המגודה טהורה וכו' ויתר הנה המגודה כולה הטמא כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה מכבש וכו' עץ עקום משעלית כמין קשת כנ"ל : ד"ה מסר וכו' וגדולה תותכים בו כנ"ל ותי' ושנים נמחק :

פכ"ב מ"א בר"ם ד"ה דלופקי וכו' לפי שהכלים המחופים כנ"ל : **מ"ו בר"ש** חיפוי האמלעי טמא דכיון כנ"ל ותי' האמלעי נמחק : **מ"ז** במשנה ונשתייר בו בית קבלה כנ"ל : **מ"ז** במשנה הטרסקל וכו' עור טמא וכו' פרס הטור כנ"ל : **מ"ט בר"ש** ד"ה תניא ישיבת הקרון · נ"ב נ"ל קרון כמו שיאמרו קדר מן קדרה בשקל גוב : שם במשנה והעשויים בטורת (כ"ה הגי' בד"י) · נ"ב נר"מ בשני כפי"ן ולרס"ג בבי"ת כמ"ש כאן : ד"ה עוד הכ"ה וכו' בא לפני ר"ע כנ"ל : שם מעשה בארבע זקנים · נ"ב כפי הנראה ט"ס הוא וצ"ל בהמשה : **מ"י בר"ש** ד"ה גרסינן בפ"ק וכו' עור כיסו של בית וכו' ותי' של נמחק :

פכ"ג מ"א בפי' הרא"ש ד"ה הכדור וכו' ומשחקין בו הבנות כנ"ל : **מ"ה בפי' הרא"ש** ד"ה הרטוב וכו' כדתנא ככלוב מלא עוף כנ"ל · וכ"ב בס' בן סירא בחלק גם פתוב הוא בירמיה :

פכ"ד מ"ד בר"ש ד"ה טהורה משום דאינה מיטלטלת מלאה כנ"ל : **מ"ה בר"ש** נסוף ד"ה תרנוסין ושכיבה ומושב כנ"ל :

פכ"ה מ"א בר"ם ד"ה כבר וכו' ולזה נקרא תוכר · נ"ב פירוש זר : **בר"ש** ד"ה מוכרעות וכיון שיש לו מוכרעות לא חזי להפכו כנ"ל ותי' זה ותי' להו נמחק : **מ"ב** במשנה המרבע · נ"ב מורה דעה לבהמה דרך זו תלך : **בר"ם** ד"ה מרחול וכו' והוא בקנה המרדע כנ"ל ומה שנדפס במשנה זו הליור נמחק : **מ"ג בר"ם** ד"ה זומא וכו' נורת כף וכו' בעל שלש שנים כנ"ל והליור הנדפס לעיל מ"ב נ"ל כאן : **בפי' הרא"ש** ד"ה מדות וכו' וצריך להטביל כולן וכו' להטביל כולו כנ"ל : **מ"ד בר"ם** ד"ה הכובע וכו' הקוקים בעץ אחד כנ"ל : בא"ד אמרו שלכת קודמים וכו' שיפים · נ"ב פירוש זר ומר : **מ"ז בפי' הרא"ש** ד"ה כל הכלים וכו' ואית דגרסי בית הלביתה כנ"ל : **מ"ט** במשנה שהמעשה מבטל מיד מעשה כנ"ל : **בפי' הרא"ש** ד"ה ומיד ממחשבה וכו' שאני מחשבה דטומאה דכמעשה דמי וכו' ומה יתן דעביד מעשה כנ"ל :

פכ"ז מ"א **בר"מ** ד"ה וענין אמרו וכו' כשיתחברו לבד וכו' ולא נתלה במעשה וכו' ואיך יוכל ההדיוט להחזירה כנ"ל: **מ"ו בר"ש** ד"ה תכריך כסות ארגמן · נ"ב נ"ל שצ"ל שכורכים בו ארגמים עב נ"ל כל זה חסר כך נ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' שהבגת טוות עליו אם יש בו כנ"ל ותי' טהור נמחק: **מ"ז בר"ש** ד"ה שיש וכו' משור שנותנין אותו על המטה ונותנין עליו כסתות אינו צריך קיוע כנ"ל: **מ"ח בר"מ** ד"ה ושל גוב וכו' שהוא יוריד לטומאה כמחשבתו כנ"ל: **מ"ט בר"מ** ד"ה איזמל שנבדל השור נסתר · נ"ב נ"ל שחסר א"כ נסתר: בא"ד כי כבר נבדלו אין זאת אלא בכסתות כנ"ל · נ"ב כך נ"ל להגיה ור"ל שאין זה אמור אלא בכסתות:

פכ"ח מ"ה **בר"ש** ד"ה כף של נייר וכו' נקרי רטב · נ"ב כמדומני שהוא דקל עב דפ"ק דע"ז: **מ"ו בר"ש** ד"ה כפולה וכו' כעין תוך מן המגל כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה פונדא נמדדת כפולה כאילו כנ"ל: **מ"ח** במשנה שנתמעט טהור וכו' אע"פ שטהור מן המדרס כנ"ל:

פכ"ח מ"א במשנה שנתנה בכדור וכו' אבל שלשה · נ"ב שמא ע"ש שהוא מסלית הוא לשון נקבה ושלשה ע"ש שהוא נגד חשוב קרוי בלשון זכר: **מ"ז בר"ש** ד"ה מרוח אחת וכו' ולא להזיה לטהרה כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה משתי רוחות וכו' היא נטילת לפני הבגד כנ"ל: **מ"ח בר"ש** ד"ה אע"פ וכו' לא מיטמא מדרס כנ"ל: בא"ד נטמא טמא מת דטמא בין בעני בין בעשיר כנ"ל: בא"ד והשתא אם כן לאו כלי הוא כנ"ל: **מ"ט בפי' הרא"ש** ד"ה חלוק וכו' פי של יוצאתה חוץ וכו' ושערה נראים לחוץ כנ"ל: **מ"י בר"מ** ד"ה וזוב השער ר"ל שער הראש כנ"ל:

פכ"ט מ"א **בר"מ** ד"ה נימה וכו' היוצאין ממנו השיעור אשר זכר והיתר שהוא לא יטמא כנ"ל: **בר"ש** ד"ה פקרסין וכו' של אפקרסים כנ"ל: ד"ה כדיד וכו' שהוא אמה ארכו ומתרגם ר"י גומד גרמידא:

פ"ל מ"א **בר"מ** ד"ה ואסקוטלא וכו' ומדרך עושי כלי זכוכית כנ"ל: **מ"ב** במשנה אספקלריא · נ"ב נ"ל עקרו מלשון לטיני: **מ"ג** במשנה נפגם בו שלש · נ"ב גרס"ת שלים ביו"ד: **מ"ד** במשנה אמר רבי יוסי אשריך כלים שנכנסת · נ"ב לשון נקבה ע"ש המסכת: **בר"מ** ד"ה לכבשים וכו' הדברים הכבושיים כמו באומן וביין:

מסכת אהלות

פ"א מ"ב **בר"ש** ד"ה הרביעי וכו' אדם הנוגע בכלים מאי הוי בר הואה וכו' ואפילו כלים באדם וכלים כנ"ל: בא"ד ור"י פטר לכולהו לבר מראשון וכו' ומשמע לרבי יוסי דעל הראשון וכו' ופריך כלים באדם וכלים וכו' דשנים טמאים במת כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה פי' שהביא ראיה וכו' לפי שהסיט עלם כשעורה וכו' של עור לטמא את התנור כנ"ל: **מ"ד בר"מ** ד"ה כאשר הבנת וכו' הנה הוא יטמאם כנ"ל: **מ"ז בר"מ** ד"ה הלטאה וכו' אחר תתוכו כנ"ל: **בר"ש** ד"ה זוקק ליבום וכו' אסורה להנשא כנ"ל וכן בפירוש הרא"ש ד"ה זוקק ליבם: **בפי' הרא"ש** ד"ה הותזו ראשיהם כנ"ל: **מ"ח בר"מ** ד"ה וקורסל הערקוב כנ"ל: ד"ה וקטלית וכו' ומה שיתדבקו בו כנ"ל:

פ"ב מ"א **בר"ש** ד"ה המת וכו' על אלו טומאות הנזיר וכו' והדר פריך הס"ם אימא אכתי על אבר כנ"ל: ד"ה תניא בספרי וכו' ומנין לרבות דם תבוסה ת"ל בנפש יכול כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' לשון אחר בית שמאי אומרים רובע כנ"ל: **מ"ב בר"מ** ד"ה אמר יתברך וכו' ג"כ הם מן השיעורים כנ"ל: ד"ה ואפר וכו' וחכמים לא שמו זה האפר כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה ממת אחד וכו' ושיעור אחד של מיתה דהיינו וכו' נשאר בו טיפה אמר ר"א חשיב כמה כנ"ל: שם ד"ה אפר שרופין וכו' ונעשו עפר וכו' וזה לשון המשנה וכו' עצמותיו משוחין וכו' כגון שנשרף ע"ג אפודרי כנ"ל: **מ"ד בר"מ** ד"ה ור' יהושע וכו' מאמרו אבן גלל · נ"ב זה רחוק והקרוב ענין ויגל את האבן: **מ"ה בר"מ** ד"ה זה כולו וכו' לפי שאבר מן המת כזית בשר הפורש ממנו טהור כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה עלם כשעורה נמחק · וכ"ב נ"ל רובע עצמות פרש"י מטסר כנ"ל:

פ"ג מ"א **בר"ש** ד"ה ודבר אחר וכו' למאי דאמכן דאין חלוקין ברצוצה · נ"ב נ"ל שחסרה מלת אלא וכנ"ל אלא ברצוצה: **מ"ב בר"מ** ד"ה כבר קדם וכו' ממים מחובר אליו רביעית כנ"ל: **מ"ג בר"ש** והשינים וכו' יצאו שער וצפורן אע"פ שנגרדו עמו גושו מחליף כנ"ל: **מ"ד** במשנה הכנים מקצתם לפנים כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה שקיפים וכו' אחד ע"י מטר ואחד כנ"ל:

פ"ד מ"א **בר"ש** ד"ה כלים שבעביו אבל דלתותיו מתופות · נ"ב נ"ל מגופות נ"ל: ד"ה פי' עומד בתוך הבית וכו' או ע"ג דלתות והיא רוצצת כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה תי' המגדל וכו' בפ"ג הסדרה והגלגלת כמת ולא אמרי' כנ"ל:

פ"ה מ"א **בר"מ** ד"ה וקמורה וכו' על זה הקבוע וכו' בזאת הקבועה ונכנסה וכו' תכלול ב' ענינים כמו שהתבאר ברים פרק ג' ממסכת זו והוא כנ"ל: **מ"ב בר"מ** ד"ה כבר באמרנו וכו' להיותה נקובה בכונס משקה כנ"ל: **מ"ד בר"מ** ד"ה זאת הסלכה וכו' ואם נריך אלו המתקין מזה הכלי שהיו בו לכלי אחר וכו' וכבר באמרו בתוספתא כנ"ל: **מ"ה בר"מ** ד"ה אמר וכו' על טהרת פרה אדומה שיחדו הכלי לחטאת כנ"ל ותי' זה נמחק: **בפי' הרא"ש** ד"ה מפני שהכלים טהורים וכו' בא ליתן טעם כנ"ל: **מ"ו בר"ש** ד"ה הבור והדות וכו' שכובשין בו זיתים כנ"ל: ד"ה ואם היתה וכו' ואין חוליות הבור מקיפה סביב כנ"ל: ד"ה טהור וכו' שהיא כלי אין מציל אלא עם דפנות כנ"ל: ד"ה תני טפח מכאן וכו' בכלי שאין לו דפנות טפח אבל אינן בולטין כלל כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה שאין הכלים מצילים וכו' אע"פ שאין לו דפנות כנ"ל: **מ"ז בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' טומאה תחתי' תחתי' טמא כנ"ל:

פ"ו מ"א **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' אפילו ר"א מודה דטמאים כנ"ל ותי' כיון נמחק: **מ"ב בר"מ** ד"ה וכן אם היה אלין וכו' שיותה כלי וכו' אלו האהלים או זה האבן וכו' והם כלים יטמאו ולא יחוש ויהיה הבית השני טמא וכו' וכבר נתבאר שהקנקנים כנ"ל: **מ"ג בר"מ** ד"ה כותל וכו' מורכב בקיר לא עליו כזה כנ"ל: **בר"ש** ד"ה מאליו ולתוך וכו' לא שדינן לה בתר וכו' שדינן לה בתר בית: **מ"ז בר"מ** פרח וכו' ונשאר החדר השני כשל השערים הנה זה החדר אשר בו כנ"ל: **בר"ש** ד"ה שתחת הפרח וכו' והפרח עודף על העמוד כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה כלים וכו' שהטומאה יוצאת מן העמוד כנ"ל: ד"ה נפתח וכו' והבית טמא:

פ"ז מ"א במשנה כותל שבית · נ"ב רש"ג שונית: שם אם היתה מקום הטומאה טפח כנ"ל: **בר"מ** ד"ה השורש וכו' וכל מה שעליו יטמא כנ"ל: ד"ה ואמרו נפש אטומה וכו' על עלם הטומאה כנ"ל: **מ"ב בר"ש** ד"ה כתלי זית מתוכו וכו' דאם ע"י אחרים מציל ק"ו כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה ר"י בר ר"י וכו' שאם יורד ויושב תחתיו רבוע טפח על טפח כנ"ל: ד"ה הנוגע בו מתיכה וכו' דס"ל ככלים ואדם וכו' והיינו טעמא שנחלק לשני כלים כנ"ל: שם הס"ד אבל טמא טומאת ערב וכו' והנוגע בגל בפרוש ממקום הרדוד לחוץ הו"ל כנ"ל: **מ"ג בר"ש** ד"ה לפנימי לחדר וכו' נכנסה הטומאה דרך חלון כנ"ל: **מ"ד בר"מ** ד"ה מקשה לילד וכו' הבית אשר התחיל לה בו קושי כנ"ל: **מ"ה בר"מ** ד"ה אמרו טהור וכו' ולא החזיקהו אבל ידחהו כאשר יכבד עליו וכו' ואם קדם החי ביליאה כנ"ל: **בר"ש** ד"ה טהור השני החי וכו' ואפילו הוליאוה מן הבית כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה האשה וכו' אבל בבן קיימא מודו דאם יצא רוב הראש והוא פדחתו כנ"ל:

פ"ח מ"א **בר"מ** ד"ה וקטבלית וכו' למה שתחתיו כנ"ל: ד"ה וירקות חמור וכו' לא יאכלנו האדם למזון כנ"ל: **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' ודלעת יוונית מביאין ומצלין כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה סקורטיא וכו' ונקט הרבה אע"פ שאין דבוקס קיים כל כך להלך ופי' עוף טהרת וכו' כנ"ל: **מ"ב** במשנה והגהרים · נ"ב רמ"ג בגימ"ל ורס"ג בטי"ן: **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' שורק בבית דאהל הבית כנ"ל: שם סד"ה עוד תניא בתוספתא וכו' וי"ל אע"ג וכו' לענין מיר מ"מ כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה וגחירים וכו' ואם יכולין לקבל טיט כל כך שלא יפול כנ"ל: **מ"ג בר"מ** ד"ה אמרו שאין וכו' והדין שפרוסה בין שני בתים כנ"ל: **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' בגדיו · נ"ב של נרתק: **בפי הרא"ש** ד"ה מטפלין וכו' אבל אם היה פרוסין כנגד כנ"ל: **מ"ה בר"ש** ד"ה יבקות שמש וכו' וירקות חמור כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה טלית וכו' וממזיקה באויר כנ"ל: **בר"מ** ד"ה ודולג שיהי' רגלו אחת קיימת בארץ כנ"ל:

פ"ט מ"א **בפי' הרא"ש** סד"ה תחתיה וכו' הכלים מצילים וכל דפנות אהלים כנ"ל: ד"ה והבית וכו' שאם נכנסת לתוכה כנ"ל: ד"ה בבית אם וכו' והכל טמא שהטומאה יוצאה דרך כנ"ל: **מ"ט בר"ש** ד"ה כשם וכו' דאפילו הבית הטומאה בבית מה שבתוכו טהור כנ"ל: **מט"ז בר"ש** ד"ה במה דברים אמורים וכו' ותבית דפונה בשולי כמתן כנ"ל:

פ"י מ"א **בר"מ** ד"ה אמרו ארובה וכו' כאשר היתה הטומאה שם הבית כולו כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה ארובה וכו' ומשני שאני הלכות טומאה דהכי גמירי לה כנ"ל: **מ"ג בר"ש** ד"ה כדי שתחלק וכו' ורובע עצמות וגולגולת כנ"ל: שם בד"ה תניא בתוספתא וכו' אם אין בטומאה להחלק כנ"ל: **מ"ד בר"מ** ד"ה אלו הארובות וכו' תחת ארובות הבית וכו' פותח טפח יצאה הטומאה כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה אין טמא אלא תחתון וכו' העליה עמהם הטומאה נכנסת לה בפחות כנ"ל: **מ"ז בר"מ** ד"ה שאם תעלה וכו' והיתה הטומאה באיזה לד שיהיה מן הקדרה כנ"ל: **בר"ש** ד"ה טומאה בוקעת וכו' או בגבוה טפח כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה בתוכה וכו' דחזינן לטומאה כנ"ל:

פי"א מ"א **בר"מ** ד"ה כבר נכפל וכו' · ואין דרכה להכנס וכו' בחלק התיכוני שדרך טומאה לצאת כנ"ל: **בר"ש** ד"ה בית שנסדק וכו' דאי יש גיפוף טמאין כנ"ל: ד"ה טומאה בפנים וכו' · ולפי שיטה זו שפרשתי כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' טומאה בפנים וכלים בחוץ כנ"ל וכן לקמן: **בפי' הרא"ש** ד"ה טומאה בחוץ וכו' שאין דרך טומאה להכנס כנ"ל: **מ"ב בר"מ** ד"ה זה הסדק וכו' אשר יקבילוהו הסדק כנ"ל: **מ"ג בר"מ** ד"ה וענה וכו' אבל בו חלל כמו כנ"ל: **מ"ד בר"ש** ד"ה היה אדם וכו' והאי דאין בוקעת כנ"ל: **מ"ז בר"ש** ד"ה מוטל על האסקופה ונזהרו לפנים מביא הטומאה כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה כתוב בגליון וכו' ולקולא קאמר ר"מ כנ"ל: **מ"ח בפי' הרא"ש** ד"ה ומנורה וכו' החדות טהור כל מה שבתוכו טהור דנגול כנ"ל: ד"ה והמנורה וכו' וכיון שהיא בתוך הדות נגולת כנ"ל: **מ"ט בר"ש** ד"ה היתה נידונין וכו' וכולה מתני כנ"ל:

פי"ב מ"א **בר"ש** ד"ה וכישן וכו' אדם וכלים נעשים אהלים כנ"ל: **מ"ב** ד"ה הכל טמא וכו' לפי שהאהל מביא את הטומאה כנ"ל: **מ"ד בר"מ** ד"ה אמר בכאן וכו' הרכיב שם רגל המטה עד שיהיה זה הסנדל כנ"ל: **מ"ח בר"מ** ד"ה כבר קדם וכו' להיותו מאהיל כנ"ל:

פי"ג מ"א במשנה או שאכלתו פלחית כנ"ל: **בר"מ** ד"ה כבר התבאר וכו' שפתח הארובה להכנס כנ"ל: **בר"ש** סד"ה להביא את וכו' ואין דרך טומאה להכנס כנ"ל: **מ"ג בר"מ** ד"ה כאשר זה וכו' שלא יכוין להכנס בו כנ"ל · **בפי' הרא"ש** ד"ה החור וכו' ור"ע סבר כיון דנעשה בידי אדם כנ"ל: **מ"ד בר"ש** ד"ה לקנה של גרדים כנ"ל: ד"ה הדלת ששייר בה וכו' אמרו להם ב"ה לב"ש כנ"ל: **מ"ה בר"מ** ד"ה ענין זה וכו' לא יטמא טומאת אוכלין ולזה נתחברו כנ"ל ותיבת טמאין נמחק: **בר"ש** ד"ה פי' רובע עצמות וכו' ורוב בניינו ורוב מניינו נמי וכו' לא מצטרף כנ"ל: ד"ה שלא חישב עליו וכו' בכל עושין מחילה כנ"ל:

פי"ד מ"א **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' מכאן ומכאן ומשויר מן האמצע כנ"ל: **מ"ג בפי' הרא"ש** ד"ה זיז וכו' היה מביא הטומאה כנ"ל וכן לקמן: **מ"ה בר"מ** ד"ה דע וכו' בין היות הטומאה כנ"ל:

פט"ו מ"א במשנה אינן מביאות את הטומאה כנ"ל: **בר"מ** ד"ה וענין אמר בכאן וכו' ואם היו שם כנ"ל: **מ"ג בר"ש** ד"ה בפותח טפח וכו' ואין שולי העליונות כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה ג' תבות וכו' כיון שנוגעות זו בזו כנ"ל: **מ"ד** במשנה או מן הקורות כנ"ל: **בר"מ** ד"ה כלים שבתלך וכו' ואם היה טפח על טפח כנ"ל ועל תיבת חלל ועל תיבת במקומם רשום קו למחוק: **בפי' הרא"ש** ד"ה ואם לאו טהורים וכו' ואי קשיא לך היאך תהיה הבית טמא ומאין תביא לו הטומאה וכו' והרי אין טומאה יוצאת פחות כנ"ל וכן לקמן: **מ"ה בר"מ** ד"ה על כלים וכו' על הטהורים מלהטמא כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה תננו וכו' תננו מארצו וכו' לעיל בפ"ג שאם יש בו כנ"ל: **מ"ז בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' ואין דרכה להכנס כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה כתוב בגליון וכו' וממה שאמר כנ"ל: **מ"ז בר"ש** ד"ה עפר וכו' ואין להקפיד על מה שמקלרה כנ"ל: שם אע"ג דלית ליה לר' יוסי בוקעת ועולה נ"ב בכזית מן המת: **בפי' הרא"ש** ד"ה בית וכו' ובטלו כלומר כנ"ל: **מ"י** במשנה הנוגע

במת ונוגע בכלי וכו' ונוגע בכלי כנ"ל: **בר"מ** ד"ה כבר קדם וכו' והיא כבית אחד כנ"ל: **שם** ויהיה נער קטן · נ"ב ומשכחת נמי בננס באיבריו:

פט"ז מ"א **בר"מ** ד"ה מרדע וכו' ותתך · נ"ב גזר: **בר"ש** ד"ה מרדע וכו' פירוש וממאוהו לאדם כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה אקפת וכו' בעוכי המרדע לטמאות כנ"ל: **מ"ב בר"מ** ד"ה ותלוליות וכו' על התלוליות שיהנות הטומאה ואפילו היו רחוקות הטעם לפי שהם כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה כוס וכו' מאהיל בכתלי זית ותלי זית מאהיל עליו כנ"ל: **מ"ה בר"ש** ד"ה ובירושלמי וכו' כאן בשקדם את העיר כנ"ל: **שם** כל שיש לו נחלה · נ"ב ק"ל הא שלהי פרק דם נדה (דף נו.) משמע דכותים דרום הכי ואכן לא וי"ל קלת:

פי"ז מ"א **בר"ש** ד"ה בורך המחרישה וכו' ובשלהי סדר תעניות כמלא כנ"ל ותיבת אלו נמחק: ד"ה מגופו של מת וכו' דאמרינן כיון דחזי לאו כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה ס' סאים וכו' הולכת מוליכה ק' כנ"ל: **מ"ג בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' נמדדת בית הפרס בית הפרס של חברו כנ"ל: **מ"ה בר"מ** ד"ה כאשר היה וכו' ויהיה משקיף העליה כנ"ל:

פי"ח מ"א **בר"מ** ד"ה ואמר ר' יוסי וכו' הוא מוכשר להטמא כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה כיצד וכו' אע"פ שכשנכנסים לבית הפרס טמאים מהניא הזאתן כנ"ל: ד"ה ואחרים מקבלים וכו' ואם נגעו אלו באלו כנ"ל: ד"ה ומכר לשוק וכו' כמשקה היונא · נ"ב דלא קבעו לאו למשקה: **מ"ב בפי' הרא"ש** בשתי כברות כנ"ל: **מ"ה בר"ש** ד"ה הסורף את הקש וכו' וטעונה שרפה כנ"ל: ד"ה מלא שדה וכו' ולייטה בד' מלרים כנ"ל ותיבת אמות נמחק: **מ"ז בר"מ** ד"ה ומדורות הכותים וכו' שאין עמו אשה עמאום גזרה משום שתשב עמו כנ"ל: **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' (עובד כוכבים כנשוי עובדת כוכבים) תי' אלו רשומים ונ"ב ל"ג בתוספתא דידן: **שם** משום ר"א ארבעים יום טהורי' על תי' טהור רשום ונ"ב ט"ס: **בפי' הרא"ש** ד"ה הגה"ה דבפ"ק דכלים מוכית כנ"ל: **מ"ח בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' ואית דאמרי פספיסין · נ"ב ובלשון מסיפס: **מ"ט בר"ש** ד"ה וטהרוס דתשבוה כת"י כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' ודירתו בבית אחר · נ"ב של התגווני: ד"ה אע"פ שחרב וכו' קשיא הא כולה טמאה כנ"ל · ונ"ב לפמש"ל בשם התוספתא תומר בארץ העמים וכו' לק"מ ואנ"ל לדחוק וקי"ל: ד"ה עוד תניא בתוספתא מזרח וכו' עד לבלבו תחומי כנ"ל: **שם** מקבר גדול · נ"ב אולי של עמקים היה כי שם היו מנוים כנראה בכתוב ונראה דקבר הגדול ההוא מ"מ בטומאתו נשאר · כי גם מחמת ישנו לא נטהר לפי שעצמות נשארים קיימים כמה אלפי שנים כנודע וכדמוכח נמי בפרק חזקת הבתים (דף נח.) מר"ב דמליין מערתא וכן בהמפלת בא"ם שרץ בקוליות של עוג. ג"פ וקולית לא כלתה: **שם** פירש מימינו למזרח הדרך · נ"ב עמ"ש כמל"ש רפ"ו דשביעית: **שם** משום אוצר הנכרים · נ"ב נ"ל מדור דאוצר אין בו משום מדור כדאייתי הר"ש בסמוך: **שם** מה שהיו עוכלין משום שביעית כנ"ל:

מסכת נגעים

פ"א מ"א **בר"ש** ד"ה תניא בת"כ וכו' יכול כל מראה השלג יהא טמא כנ"ל: **שם** בד"ה עוד תניא וכו' מה לשון שאת מוגבהת כמראה הצל כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה כתוב בגליון וז"ל דסדר שבעתן וכו' ואין למעלה ממנה בלובן כנ"ל: **מ"ב בר"מ** ד"ה פתוך וכו' כל אחד מהן אדמימות מעט וכו' וכן שמו בש"ס דרך משל לזה ד' כוסות מלאים חלב שוה השיעור כנ"ל: **מ"ג בר"מ** ד"ה מצטרפין וכו' ואמר לו טהור וכן גם כנ"ל ותי' טהור נמחק: **בר"ש** ד"ה להחליט את שטלד לו וכו' ושער לבן והסגירו וכו' אין לו פריחה כנ"ל ותיבת אלא נמחק: **בפי' הרא"ש** ד"ה מארבע מראות וכו' בפירוש התורה הוכהה מראיתו כנ"ל: ד"ה להחלים את שנולדו בו וכו' ונולדו בו את"כ כנ"ל: **מ"ד בפי' הרא"ש** ר' חנינא וכו' בסה"ד פי' ביום השבת כנ"ל: **מ"ה בר"מ** ד"ה שמור אלו וכו' ומתגלי נגעי עור הבשר כנ"ל: ד"ה ומתגלי המחיה וכו' כעדשה מלומלמת כנ"ל: **בר"ש** ד"ה הקיף השחין וכו' דבשבת לא היה כנ"ל: ד"ה השחין וכו' דהיינו כשנעשה הקרום כנ"ל: **מ"ו** במשנה לא היתה בו מחיה ונולדה לו מחיה כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה כילד להסגיר וכו' הוא מחליטו ותימה וכו' י"ל אם היו כנ"ל: ד"ה נסמך השחין וכו' אע"פ שמקומן נלקת נידונין כעור הבשר כנ"ל:

פ"ב מ"א במשנה לא שחורים ולא לבנים וכו' ונראה כבינוני כנ"ל: **בר"מ** ד"ה גרמני וכו' בגוף חזק הלובן כנ"ל: ד"ה כאשכרוע וכו' ותאשור בירוק וכו' והוא אמרו עור בשר כנ"ל: ד"ה והכושי וכו' הוא כבינוני כנ"ל: **בר"ש** ד"ה כבינוני וכו' יראה גרמני כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה בהרת וכו' ונראית בו כנ"ל: ד"ה לסקל וכו' יראה גרמוני כבשרו כנ"ל: **מ"ג בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' פותחין אותן כנ"ל: **מ"ד בפי' הרא"ש** ד"ה כאורגת וכו' עומדת שמגבהת זרוע ימינה וכו' מגבהת זרועה שמאלי כנ"ל:

פ"ג מ"א **בר"מ** ד"ה הכל וכו' שיהיה בכהונתם · נ"ב לפי זה צריך גם שיהא לבוש בגדי כהונה: **שם** ודן בו במה שדן כנ"ל: ד"ה ואמרו וכו' והוא בעצמו אשר יסגיר כנ"ל: **שם** כבר הוסר בזה כנ"ל: **בר"ש** ד"ה הכל מיטמאין כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה הכל כשרים וכו' ואם סופינו לרבות וכו' דמסברו ליה וסבר אלא כנ"ל ותיבת ליה השני נמחק: ד"ה כאיש אחד וכו' שבאו ביחד לא יראה שתי הנגעים כאחד וכו' שיהיו עיניו בו כנ"ל: **שם** ומשמע ליה הנגע וכו' ולא בדבר אחר תיבות אלו רשומים למחוק: **שם** בהג"ה אמר ר' יצחק הנגע השני שבאדם אחד · כ"ז נמחק ותיבת וחוזר צריך להיות התחלת הדבור: **מ"ג בר"מ** ד"ה אמרו וכו' בסוף שבוע ראשון כנ"ל: **מ"ה בפי' הרא"ש** ד"ה הנתקין וכו' בשער להוב דק כנ"ל: **מ"ז בר"ש** ד"ה הא דמקרי וכו' דאידי ואידי בארבע מראות · נ"ב לא הבינותי זאת כי היכן מלינו ירקרק בארבע מראות שבעור הבשר ונראה שצ"ל כארבע מראות וכו':

פ"ד מ"א **בר"מ** ד"ה בעבור וכו' ת"ל או בעור טהור הוא כנ"ל: **מ"ג בר"ש** ד"ה הפוכה וכו' אעיקרא דדינא פירכא כנ"ל: **מ"ד בר"ש** ד"ה כדי וכו' דתנן שתי שערות וכו' כדי שיהו נטלות בזוג כנ"ל: ד"ה עוד תניא בת"כ וכו' הרי שיש בה שם שערות כלום הן סימני טומאה כנ"ל: **מ"ה בר"ש** ד"ה תניא בתוספ' וכו' זוקקן להטמא וכו' כך אין זוקקן וכן לקמן וכו' ומר לא מדמי לה כנ"ל: **מ"ו בר"מ** ד"ה כבר וכו' שיתקדם שער לבן · נ"ב לשון מגומגם: **מ"ז בר"ש** ד"ה לאחר הפטור וכו' הרי זו בהרת אחרת · נ"ב אליבא דרבנן קאמר לה · ר"ל דכה"ג כ"ע מודו דתרתי בתחלה: ד"ה היתה עזה כשלג וכו' ונעשית כהה וכו' ונעשית עזה כנ"ל: ד"ה כנסה ופשתה וכו' וכן נמי פשתה וכנסה שפשתה כנ"ל: **שם** ומתוקמא דרבי עקיבא · נ"ב זה נראה ט"ס וצ"ל ומתוקמא מתניתין: **בפי' הרא"ש** ד"ה הלכה בהרת וכו' אם הלכה בסוף שבוע ופטרו וכו' ואח"כ הלכה וחזרה למקומה כנ"ל: **מ"י** במשנה והלכה לה האום כנ"ל: **בר"מ** ד"ה כבר הודעתיך וכו' שיתלבנו בנגע הגרים ולא יסגיר כנ"ל: **בר"ש** ד"ה ופשתה וכו' לאחר הפטור · נ"ב בתנס נדחק לפרש כך וגרס לו עוד דוחק על דוחק שלא לצורך עלח"ש: ד"ה תניא בתוספתא וכו' אבל עלו לו להטמא בשער לבן כנ"ל: **מי"א בפי' הרא"ש** ד"ה ספק וכו' מ"ע דרבנן דמטמאו לגברא כנ"ל: ד"ה קהה וכו' דלמא קהה ועמא כנ"ל:

פ"ה מ"א **בפי' הרא"ש** ד"ה כל ספק וכו' דמטמאו רבנן כנ"ל: **מ"ב בר"ש** ד"ה שהליטו בשער לבן כנ"ל: **מ"ה בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' איזו שניה טמא כנ"ל:

פ"ו מ"א במשנה תשע עדשות כנ"ל ונ"ב לשון חז"ל: **בר"מ** ד"ה גרים וכו' וכן המחיה אמר שיעורה כנ"ל: **שם** כמו עגולה ברבוע שלש הגלעות כנ"ל · ונ"ב ור"ל הרבוע הוא שלש הגלעות כי העדשה עגולה היא אין לה גלעות ולכן הוצרך לפרש שצריך להיות המחיה מרובעת ומה שיעורו אותה כעדשה ועדשה עגולה פשוט שתהא עדשה כשישימו על מקום המחיה שמו עגול תוך רבוע לפי שהמחיה צ"ל רבועה שות הגלעות וזה כשאינה אלא כשיעור עדשה מצומצם אם תוסיף על שיעור עדשה הנה תטמא בכל תמונה: **בפי' הרא"ש** ד"ה ל"ו שערות וכו' הא כילד מקום שתי שערות מימינה ושתי שערות משמאלה כנ"ל: **מ"ב בר"ש** ד"ה וזה מחיה וכו' ובין הכל כגרים · נ"ב לא נהירא ומאי דוחקי' עפי"ש ומו"ק א"ה על פ"ד ואי איתא הו"ל למתני בהרת היא וממיתם כגרים כדתנן התם בכה"ג ואי משום דקשיא ליה גרסא דרבתה מחיה טהורה י"ל דפירושו רבתה המחיה עד שמעטה את הבהרת מכשיעור וס"ד כיון שהבהרת טמאה ע"י מחיה שוב אין מחיה מעהרתה קמ"ל דמחיה לפעמים הכה לטהרה וכנ"ל לפירש בגרסת רבתה המחיה טמאה ומוקי לה בבהרת יותר מכגרים ותקשי ליה תרלת רבתה מחיה רישא נתמעטה בהרת טהורה אמאי הא אפילו נתמעטה קמה ליה אשיעורא אלא מאי"ל ה"פ נתמעטה עד שנעשית פחות משיעור טהורה וק"ל נמי דסימן טומאת מחיה במקומה עומד טהורה: **בפי' הרא"ש** ד"ה כגרים וכו' שפשתה לחוץ טמאה כנ"ל: **מ"ג בר"ש** ד"ה נתמעטה טהורה וכו' דאין מחיתה כעדשה כנ"ל: ד"ה רבה המחיה ונעשית כעדשה כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה בהרת כגרים וכו' לכללה עמה כנ"ל: ד"ה רבה הבהרת וכו' מטמא בפשיון אבל בפיסא כנ"ל: **מ"ה בר"מ** ד"ה זה המין וכו' בהרת בתוכה בשר חי וכו' אולם בבהרת הפנימי וכו' לא יהיה דבר כנ"ל: **בר"ש** ד"ה בהרת כגרים וכו' וא' חיצונית כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה בהרת כגרים וכו' הרי כאן שתי בהרות כנ"ל: ד"ה ר"ע אומר וכו' כלה מבפנים וכו' בין כה מבחוץ וכו' לא כלה כלל וכו' משמע בין שכלתה כנ"ל: ד"ה כתוב בגליון וכו' אלא בכלתה וכו' בין כלתה מבחוץ או כלתה מבפנים אבל בלא כלתה כלל כנ"ל: **שם** וקאמר ר"ע בין כלתה מבפנים בין כלתה מבחוץ כנ"ל: **מ"ו בר"מ** ד"ה כעדשה מבאת ענינו כנ"ל: **מ"ז בפי' הרא"ש** ד"ה עשרים וארבע וכו' נראית הבהרת משופעת כנ"ל: במשנה עשרים וארבעה ראשי אברים כנ"ל: **מ"ח בפי' הרא"ש** ד"ה ונקרחו וכו' בנתקין כדפרי' וכו' ואין נגע עור כנ"ל:

פ"ז מ"א **בר"ש** ד"ה שהיו וכו' מטעה שראוי להטמא כנ"ל: ד"ה ראב"י מטמאו דבתחלה בא כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא ברא"ש כנ"ל: **מ"ב** במשנה ונעשית כסיד כנ"ל וכן לקמן בכל המשנה: **מ"ד בר"ש** ד"ה מאימתי וכו' ויטהר ממנו כנ"ל: ד"ה פרחה בכולו וכו' לא היתה פורחת על מקום שהכוה כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה והכוה וכו' דמשנכוית אינו בשר חי כנ"ל: ד"ה אחד עומד וכו' גם מן הראשון טהור היה וכו' ומן הדין טהור היה כנ"ל: **מ"ה בר"ש** ד"ה פי' אין לזה טהרה וכו' בסוף אלון גרסינן במשנתינו ועל תיבת ועוד דכתיב בהני רשום קו למחוק ונ"ב נראה שצ"ל בתוספתא אחריתא:

פ"ח מ"א **בר"ש** ד"ה עד שתתמעט וכו' ונולדה מחיה והחליטו וכו' היינו מההוא טמא וכו' ובת"כ ורבה מרבה כנ"ל: **מ"ב בר"ש** ד"ה ואח"כ הלכה וכו' אבל לא נתכסית כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה בהרת וכו' שלא נתכסית כנ"ל: **מ"ג בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' וטמאו הבשר וכו' אלא אחר פריחת חלוט וכו' אחר פריחת חלוט כנ"ל: **מ"ד בר"ש** ד"ה שבפריחתם וכו' חזרו לטמאותו כנ"ל: **מ"ה בר"ש** ד"ה וכל שאינו ראוי וכו' כיון דפרח בשאר הגוף כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה ראוים להטמא כנ"ל: **מ"ו בר"מ** ד"ה בהרת טמאה וכו' והודיעך בכאן ואע"פ שמדובקין זה בזה והן נראין כנ"ל: **שם** כאשר כלנסי כולו כנ"ל: **בר"ש** ד"ה ואח"כ פרחה בכולו וכו' דטהורה נעשית וכו' ונעשו בהן כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה כתוב בגליון וכו' למי שהיה בו בהרת כנ"ל: במשנה בשני רימי עיניו כנ"ל: **מ"ו** במשנה השחינו שתיהן וכו' פרחה במקצתו טמא כנ"ל: **בר"מ** ד"ה כבר באמרנו וכו' הנה כל אחד מהן כנ"ל: **בר"ש** ד"ה טלד לו מחיה וכו' את הכא כולו לבן כנ"ל וכן לקמן בכל המקומות צ"ל כולו לבן: **מ"ח בפי' הרא"ש** ד"ה פטור מן הפריחה וכו' מתוך החלט כנ"ל: **מ"ט בפי' הרא"ש** ד"ה הבא כולו וכו' דאם נתגלו וכו' לעיל בתורת כהנים וכו' אפילו החליטו וכו' דהא אלו נתמעט מחיה מכעדשה טהור כנ"ל:

פ"ט מ"ב **בר"מ** ד"ה כבר קדם וכו' ויטמא בנגעי עור בשר כנ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה אם בא באחד מהם כנ"ל: **מ"ג בר"מ** ד"ה ואמר לא שמעתי וכו' שאנחנו נחקור בזאת השאלה כנ"ל:

פ"י מ"א במשנה מה כלשון אומרת: **מ"ב בר"מ** ד"ה הפוך וכו' או יקדם וכו' אלא אם היה הנתק כנ"ל: **מ"ג בר"ש** ד"ה ויש שיטה וכו' מכילתין וכו' היה בו בנתק שלשות מפוזרת כנ"ל. **מ"ה בר"ש** ד"ה החליטו בשער להוב וכו' אגב רהטייהו כתבוהו כנ"ל: **מ"ז בפי' הרא"ש** ד"ה ו' וכו' שנשנו

שנשרו ממנה טמא וכו' בתחלה בשני מקומות וכו' למטה ולמעלה כנ"ל: ד"ה כמה תהא וכו' דאפילו פחות מגרים נמי וכו' אם אלה הוא וכו' אם מכפנים כלה סימן אסיון לפעמים כנ"ל: מ"ז בפי' הרא"ש שני נתקים וכו' דאמר לעיל מחיה סימן טומאה לחיצונה כנ"ל: ד"ה כתוב בגליון וכו' ממקום אחד וכו' לגבי נתק החיצון כנ"ל: מ"ח בפי' הרא"ש ד"ה מי שהיה וכו' נולד בו שער שחור וכו' ובא שער שחור וכו' הלך שער חור הפסיון כנ"ל: ד"ה כל נתק וכו' או עיכב שחור וכו' והלך לו וכו' או אפילו נולדו בו וכו' דנעשה נתק זה כבהרת וכו' שנולדו בו סימני כנ"ל: מ"ט בר"ש ד"ה שיש דבר אחד מפסיק וכו' אינו דין שיעכב זה את זה ד"א מגיע וכו' להטמא בנגע וכו' כל שהוא ראוי להטמא כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' כלומר בראשו או בזקנו כנ"ל: מ"י בר"ש ד"ה תניא בת"כ וכו' קרחת קרחה ריבה מפאת כנ"ל:

פי"א מ"א במשנה ירקו בתחלה עורות הים כנ"ל: בר"מ ד"ה וכבר באהרנו וכו' להביא את שחבר לו כנ"ל: בפי' הרא"ש סד"ה ירקו בתחלה וכו' שרשות העובד כוכבים מעכבן כנ"ל: מ"ב בר"מ ד"ה קנבוס וכו' והבגדים הנעשים ממנו כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה טרפן וכו' להטמא בנגעים כנ"ל: מ"ד בפי' הרא"ש ד"ה תוספתא איזה ירוק שבירוקין וכו' בטווס ובכרמיל כנ"ל: מ"ה בר"ש ד"ה עוד תניא בת"כ וכו' נמצאת אומר הפסיון כנ"ל ותיבת אתה נמחק: ד"ה תניא בתוספתא וכו' היינו ירוק שבירוקים ואדום שבאדומים כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה העומד וכו' כגון שהסגירו בבגד יקרקר כנ"ל: שם (הכהה בראשון כו') תיבת אלו נמחק וכנ"ל הכהה בראשון בסוף ראשון: ד"ה ר' נחמיה אומר וכו' ובסוף ב' חזר למראיתו כנ"ל: מ"ו במשנה מציל את המטלית כנ"ל: בר"מ ד"ה אמר יתעלה וכו' ובאה הקבלה שאין עוד אלא במקומו וכו' ולא שישרוף הבגד וכו' הנה ישרוף זאת כנ"ל: בר"ש ד"ה והמטלית וכו' ולאחר שתשמש הבגד השני כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הטולה מן המוסגר וכו' בגד שהסגירו בשבוע ראשון ועמד בעיניו ובב' כהה וכו' הנגע ושרפו כנ"ל: מ"ז במשנה לבועין ולבנים וכו' אמר להם לא שמעתי כנ"ל: בר"מ ד"ה מלבוש בגד מחתיכות קטנות חתיכה מרובעת מכל מראה כנ"ל: שם נגזר מן פסידא · נ"ב פסוק בדניאל: שם שיעור כף וקבולו פספסין וכו' והוא אמרו פושין מזה לזה כנ"ל: בר"ש ד"ה תניא בת"כ אין לי וכו' דוקר הריס · נ"ב שמא הוא מההפוכים כמו קודר הריס כמ"ש בערובין מקדרין בהרים: שם ד"ה עוד תניא בתוספתא הבא וכו' שבוע אחד נותן לו שבוע ב' כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה לא שמעתי וכו' למה אלמוד בו לפרש כנ"ל: מ"ח במשנה השתי משולש כנ"ל: בר"מ ד"ה לשון התורה וכו' והערב עב כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה אפילו כולו שתי וכו' שיהיה חוטי שיעור כנ"ל: מ"י בפי' הרא"ש ד"ה ואפילו ארגמן וכו' שאין מינם מטמא כנ"ל: מי"א במשנה כל הראוי להטמא וכו' אע"פ שאינו ראוי להטמא כנ"ל: בר"ש ד"ה כל הראוי להטמא וכו' ובלבד בלבנים לא לבועים כנ"ל והד"א: בפי' הרא"ש ד"ה כל הראוי וכו' אע"פ שאינו ראוי וכו' כגון כנ"ל: ד"ה מתוכו וכו' אם היה נראה כנ"ל: מי"ב במשנה קצצו ועשאו מוכין וכו' המוחלט שנתערב כנ"ל:

פי"ב מ"א במשנה אינו מטמא בנגעים כנ"ל: שם ירקו בתחלה כנ"ל: בר"מ ד"ה אמר יתעלה ויכפלו מלא קירות כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה בית עגול טריגון שיש לו כנ"ל: מ"ג וכמה אבנים יהו בו וכו' ר' ישמעאל אומר עד שיראה כנ"ל: בר"מ ד"ה ממה שיתחייב וכו' אשר רחב כגרים וארכו כשני וכו' עד שתהיה הזויות כמו כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה וכמה וכו' פירוש וכו' ת"ל ומראיהם שפל מן הקיר כנ"ל: מ"ד בפי' הרא"ש אבוס של בהמה המחיצה חולקת בין אגרות כנ"ל: מ"ו בר"ש ד"ה תניא בת"כ וכו' ת"ל עפר · נ"ב הא מילתא קשיא לי טובא דאיכרא אפכא שמעינן גבי כסוי דם דמקרי עפר: ד"ה מרד וכו' כלשון ישמעאל קורין לקוזות אדמה כנ"ל: מ"ז בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' נמצאת אומר כנ"ל ותיבת אתה נמחק: בפי' הרא"ש ד"ה אם סופנו וכו' אזה חולץ וקולה וכו' אלא בית שהוקלה ונת:

פי"ג מ"א בר"מ אמרו כמה הכתוב מדבר כנ"ל: מ"ב במשנה נראה כראש נוטל כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ראש וכו' תליה בתוך כותל שלו כנ"ל: מ"ג בר"ש ד"ה נתצין עמו וכו' כל אבניו שנכנו עמו עליו כל עליו שנכנו עמו כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה בית וכו' ולא עצי ועפר עליה: ד"ה נתצין וכו' אם באה נתצת עמו וכו' עליו ועפרו כנ"ל: מ"ה בפי' הרא"ש הבונה וכו' וקצה ועת כנ"ל: ד"ה חזר לאבנים וכו' אלא שאינו חולץ מיד אלא מניחם לשמש הבית כנ"ל: מ"ו בפי' הרא"ש ד"ה בית וכו' והלא האבן המטוגעת היא בבית החיצון כנ"ל: מ"ט בר"מ בסה"מ מבילי התרנגולת כנ"ל: מ"י בפי' הרא"ש ד"ה היה וכו' שיפה כח הטמא להציל כנ"ל: מי"א בר"ש ד"ה עד ארבע אמות וכו' לפשוט ידיו ורגליו · נ"ב כדי נסכה: מי"ב בר"ש ד"ה עוד תניא בתוספתא וכו' ומשתלת מכל עיר כנ"ל: ד"ה הפורח בבגדים וכו' ומשתלת מכל עיר וכו' שילות מג' מתנות כנ"ל:

פי"ד מ"ה בר"מ ד"ה זה הסדר וכו' וקבלה · נ"ב ר"ל בקבלה ידעו זה שבך דם לפור ניכר: בר"ש ד"ה מים חיים וכו' תנא דבי שמואל כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה נטל עץ וכו' אבל כ"ע מודו דשלא כנ"ל: ד"ה ושני תולעת כנ"ל: מ"ב בר"ש ד"ה בימי גמרו וכו' מכיון שטבל ונטהר מטומאת משכב כנ"ל: ד"ה והא דמשמע וכו' בימי גמרו לא דלא יעשה כנ"ל: מ"ג בפי' הרא"ש ד"ה ביום השביעי וכו' דילפינן גג"ש מהדדי כנ"ל: מ"ה בפי' הרא"ש ד"ה שתי וכו' וכן אם נטרפה א' מהם כנ"ל: מ"ח במשנה והמצורע טבל בלשכת כנ"ל: מי"א בר"ש ד"ה שהביא וכו' ומאי ניהו ציפרין כנ"ל: מי"ג בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' תטאת דהפורשה מתה כנ"ל:

מסכת פרה

פ"א מ"א בר"ש ד"ה והכ"א וכו' דשנים פוסלות בעגלה כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה שאין ממתינין וכו' שמא תשחיר ותיפסל כנ"ל: מ"ג בר"ש ד"ה וכולם בן שתי שנים להפסל כל זמן וכו' מנין עולם להחשב תשרי כנ"ל: מ"ד בר"ש ד"ה כשרים וכו' משום דנאכל לפי נפשות כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה תטאות וכו' ואם הביאן ביום ח' כנ"ל:

פ"ב מ"א בר"מ ד"ה רבי אליעזר וכו' לא נתאמת לנו כנ"ל: בר"ש ד"ה פרה וכו' דלאו ירך אמו · נ"ב והוא"ל כשתי פרות: בא"ד ומצא בה בן ארבע חי נאכל לכל אדם כנ"ל: בא"ד נפסלת מטעם מלאכה · נ"ב שנושאת הולד: ד"ה אינה ניקחת מן העובדי כוכבים דחיישינן לרביעה כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה פרה וכו' נטלו קרניה וטלפיה והזכר עמהם כנ"ל: מ"ג במשנה ואין זו באה לבית כנ"ל: בר"מ ד"ה חכמים וכו' כל מום שפסול בקדשים כנ"ל: בר"ש ד"ה יוצא דופן וכו' דלב ב"ד מתנה עליה כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' לצורך אחר פסולה כנ"ל: ד"ה בשביל שתינק וכו' היתה תבואה נידושה כנ"ל: מ"ה בר"מ ד"ה בתוך גומא וכו' מן השיעור בשטת אחד כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה היו בה וכו' תמימה באדמימות כנ"ל:

פ"ג מ"א בר"מ ד"ה מאמרו וכו' כמוץ הוא מפני כנ"ל: ד"ה ומזין וכו' כי האפר אשר ישאר מכל אחד מונגע כנ"ל: מ"ב בר"מ ושילות שם נהר · נ"ב איט אלא מעיין: בר"ש ד"ה והכל שוין וכו' בטבילה מודו כנ"ל: מ"ג בפי' הרא"ש ד"ה תוספתא מעשים אלו עשו וכו' ר"ש אומר פרה ירד עמהם וכו' מפני ספק זה הוי' זורקו כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה הכוונה וכו' להגדיל יכלתה ולהוסיף גדולתה כנ"ל: מ"ה במשנה ועיני בן הקף כנ"ל: בר"מ ד"ה זה שב וכו' בהיות אפר כל אחת מכן שמור וכו' שהוא שרף אחת במעורבי כנ"ל: שם ואמר גנאי לעשותה בטבול יום כנ"ל: בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' ועשאה אחרת בטבול יום כ"ש שהוסיפו לה קדושה וכו' אם התמירו לאכנן כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ומי עשאן וכו' היה מקובל וכו' שאירע באחת מהן פסול כנ"ל: מ"ז בר"מ ד"ה דע וכו' המתעסקין בה באחת מן כנ"ל: מ"ח בר"מ ד"ה ככר קדם וכו' ולא יותנה בחלקות במיני הארז לפי שהוא כמין מגדל · נ"ב כאן יש חסרון ואיזה המטה בלשון ר"ל שם לא הותנה בחלקות גם בארז ואח"כ מתחיל דבור אחר כמין מגדל כו': בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' וידע בו · נ"ב זה י"ל שידע רק שמתמיר לעשותה במעורבי שמא משום כך לא הלביטו לצדוקי שכך מלינו בישמעאל בן פיאבי כמ"ש בר"ש לעיל מן התוספתא · מיהא הכתי תמיהי איכא הכא תדא דלעיל לא מני אלא ז' פרות ואי"ה תמני הוא דהוו · ותו דהא ריב"ז בארבעים שנה אחרונות שלו שנהג נשיאותו ונמשכו קצתם אחר החורבן כדאיתא בר"ה ומשמע לי דבאותן שנים לא עשו עוד שום פרה שכבר התחילו סימני החורבן · וי"ל שבאמת לא עלתה ביד אותו כ"ג הצדוקי ולא הוכשרה פרה שלו · לפיכך לא באה במנין הפרות הכשרות · אחר שכתבתי זאת ראיתי בהגה"ה נרגש קצת ממ"ש · ולשונו מגומגם · שוב בדקתי בספר יוחסין מתתיהו שכתב שחנמאל וישכ"פ עשו פרה בימי ריב"ז · ולא נהירא לגמרי: מ"ט במשנה דפתות בתבל וכו' ונתנוה כנ"ל: בר"ש ד"ה גמר וכו' בגופה של פרה כנ"ל: ד"ה באליתות כמו הגהת אליתא וכו' עצים קטנים להבעיר עלי המערכה כנ"ל: מ"י במשנה אומרים לו הן הן הן כנ"ל: מי"א בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' והולקין אותו לג' חלקים כנ"ל:

פ"ד מ"א בר"מ ד"ה אמר השם וכו' שנשחטה בחוץ יצאה ממשפט הקדשים וכו' שהיא כשרה בכהן הדיוט כנ"ל: מ"ב בר"ש ד"ה שתים בגת אחת וכו' ומפסלי מטעם מלאכה כנ"ל: שם בר"ה עוד תניא וכו' היכי משכחת להו · נ"ב לא ידענא אמאי לא · כמעשה דקמחית שראתה שני בניה כ"ג ביום אחד · וה"נ מצינן לאשכוחי כה"ג ז' כה"ג: בפי' הרא"ש ד"ה שתים בגת א' ופסולות מטעם מלאכה שזו פוסלת על זו כנ"ל: ד"ה מששית שביעית וכו' והוא הזה שביעית קודם ששית כנ"ל: מ"ג בר"מ ד"ה ככר קדם וכו' שהוא ישנה דין שאר קדשים כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה כזאת הלכה וכו' אמרו בא הכתוב כנ"ל: ד"ה אמר והמלאכה וכו' ולא בעת נשאם כנ"ל:

פ"ה מ"ג בפי' הרא"ש ד"ה קרויה וכו' לא נתום לכך לפי שטהרו כנ"ל: מ"ד בפי' הרא"ש ד"ה הכל כשרים לקדש וכו' דפסולי באסיפה כגון קטן כנ"ל ותי' בימי נמחק: מ"ו בר"מ ד"ה מדלך סיולרים וכו' נקראו ביליס ויבקעם ויעשה מהם מה שירצה כנ"ל: מ"ז בר"מ ד"ה ואינה פוסלת וכו' ואם יהיה הנקב בצד כנ"ל: מ"ח במשנה קדש אחת מכן כנ"ל: בר"מ ד"ה הכדל יש וכו' והוא קרוי אבן כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה שתי וכו' ביניהם כשפופרת הנוד כנ"ל: מ"ט בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' אמר רבי יוסי בזו ההלכה קפלתי כנ"ל:

פ"ו מ"א בר"ש ד"ה המקדש וכו' כבותל וחזר לאחוריו כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה נטל את האפר וכו' הוא עסק במלאכת המים וכו' קודם שיתנהו על המים כנ"ל: מ"ג בר"מ ד"ה אמנם הספוג וכו' ולזה מים שבתוכו כנ"ל: מ"ד בר"ש ד"ה נתן ידו וכו' ילפינן מניה כל הויות כנ"ל [וכן צ"ל כרא"ש]: בפי' הרא"ש ד"ה המפנה וכו' ולטהרת מצורעים כנ"ל:

פ"ז מ"א בר"מ ד"ה וה' קדושין וכו' ומילא אחד אחד כנ"ל: בר"ש ד"ה אין כשר אלא זה וכו' ולא נתן לתוכו אפר וכו' פוסלות במים כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה חמשה וכו' הכא דיכול לערותן מכלי וכו' דכיון דמלאו לקדש כל אחד וכו' דבשעת המילוי היה דעתו וכו' פסל האחרון את הראשון כנ"ל: ד"ה קדש לך וכו' קדוש או נתנן לחברו וכו' דכיון דנהגם לא נעשים שלו כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה שמור וכו' שקדש לו אלו מן השמוש כנ"ל: בר"ש ד"ה מלא לי וכו' המים שנתמלאו באחרונה כנ"ל: מ"ה במשנה ואח"כ מלא את שלו כנ"ל: מ"ו בר"מ ככר באר בתוספתא כנ"ל: מ"ז במשנה באחרונה כנ"ל: בר"ש ד"ה המכן וכו' ואם בדרך העלאת כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' בני אסיא שלשה וכו' · נ"ב דבר תמוה שהרי אסיא הוא"ל גמורה היא וכשגלתה סנהדרין ליבנה כבר גזרו על ארץ העמים: מ"ח בפי' הרא"ש ד"ה המגניע וכו' וזהו נקרא אלף ואם כנ"ל: מ"י בר"מ ד"ה ככר וכו' וכל עוד שעשו המלאכה נפסלו המים כנ"ל: מי"ב בפי' הרא"ש ד"ה האוכל ע"מ וכו' ולעשות קבוץ מן הנותרות כנ"ל:

פ"ח מ"ב בר"מ ד"ה ככר באהרנו וכו' אם נגעו בידו כאשר באהרנו וכו' על בשר הקדש וכו' נטמאת וטומאתו להיותו כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה המקדש וכו' כשנטמאו כליו אזר ונטמא הוא הלכך כנ"ל: מ"ג בר"מ ד"ה פרים וכו' וכבר באהרנו בתוספתא כנ"ל: מ"ט בר"מ ד"ה מוכין וכו' איך יהי' מזיקים הם כנ"ל: מ"י בר"מ ד"ה קרמיון וכו' מאמרו בינותיו וגתיו שניהן כשרין כנ"ל:

פ"ט מ"א במשנה ומי פירות וצריך לגנב וכו' שהוא רוטס כנ"ל: בר"מ ד"ה כמו וכו' וישאר השאר מי תטאת כנ"ל: בר"ש ד"ה וזה וכו' מנא לן דמלא שיעורא וכו' וקנסוהו רבנן וכו' דהוה כל שהוא מטהרם כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ללוחית וכו' מים מקודשין כנ"ל: מ"ב במשנה הדירה ויחבנה וכו' שאין בהם לאה כנ"ל: בר"מ ד"ה אמר וכו' ויוצאין מצד אחר כנ"ל: בר"ש פי' עכשוב שיכאי · תי' פי' נמחק: בפי' הרא"ש ד"ה נפל לתוכה וכו' ואפילו לא נתבקעה המים כנ"ל: מ"ג במשנה וכו' כל העופות פוסלין חוץ וכו' מפני שהיא מלקחת כנ"ל: בר"מ ד"ה שתתה מכן כנ"ל: בר"ש ד"ה פוסלין וכו' ואסמכוה אקרא וכו': בפי' הרא"ש ד"ה הפוסלין וכו' ששקל בהם משקלות דמיירי שאינו בעל המים וכו' דעתו מהם ונפסלו כנ"ל: מ"ח בר"ש ד"ה ואת הטהור וכו' אבל נטמאו כנ"ל: בר"מ ד"ה ככר באהרנו וכו' או שתתה בהמה וכו' הנה יטמאו וסיבת כנ"ל: מ"ט בר"ש ד"ה ועוד תניא וכו' נגע בידו טמא ברגליו טהור כנ"ל:

פ"י מ"ג בפי' הרא"ש ד"ה קלל וכו' אע"פ שלא נטמאו הכלים כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה לא תחשוב וכו' וענין מופלא בהיות כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה זאת וכו' אלה הפליאות אע"פ כנ"ל: שם טהור לחטאת בלקחו אותם וכו' ואם נטמאו ידיו כנ"ל:

פי"א מ"א בפי' הרא"ש ד"ה ללוחית וכו' אבל אם הניחה מגולה כנ"ל: מ"ג בר"מ ד"ה ככר באהרנו וכו' אלא אם יהיו כבילת תרנגולת וככר באהרנו כנ"ל: בר"ש ד"ה מן טהורה וכו' ואע"ג דדבילה נמי טמאה · ובפרק כל הבשר וכו' · נ"ב לא הוצרך לכך עי' לח"מ: שם אלא סימנא בעלמא · נ"ב ויש יין קרוש הבא ממניר הדומה לעגולי דבלה כבפ"ק דסוכה (דף יב): בפי' הרא"ש ד"ה דבלה וכו' ר' יוסי אומר המים טהורין כנ"ל ותי' אין נמחק: מ"ד בר"מ ד"ה כשתעיין וכו' אסור להכנס לעזרת נשים כנ"ל: בר"ש ד"ה מטמא את הקודש וכו' שויוהו רבנן לטבול יום כנ"ל: מ"ה בר"ש ד"ה לאחר ביאתו וכו' היכא לצדוקין · נ"ב אגב שטפיה אתיא ליה: בפי' הרא"ש ד"ה כל הטעון וכו' דלא בעי הערב שמש כנ"ל: מ"ז במשנה אזוב כוחלי כנ"ל: בר"מ ד"ה ותמרות פה וכו' אע"פ שלא יטהר בזאת ההזאה כנ"ל: בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' לא נחלקו אלא על הלשון על הלשון היכי קרי להו וכו' ונכנס למקדש חייב פירוש של אשרה וכו' בפרק לולב הגזול כנ"ל: מ"ח בר"מ ד"ה אלו המסקין וכו' להיותו מוכן כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה כל אזוב וכו' כלומר כשראוהו אומר וכו' כלי שיודיעהו כנ"ל: ד"ה יונקות גבעולי שלא גמלו כנ"ל: מ"ט במשנה ולא כנ"ל: בר"מ ד"ה שלשה וכו' ויבואו בשלשה הענפים כנ"ל:

פי"ב מ"ב בר"ש שלא יספג מקנה כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' מפני שהמים נשפטין כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה מחליקים ממעידים ודורסים וכו' היו ממעידים באלו המים ויגאלו שמלותם כנ"ל: בר"ש ד"ה מחליקין וכו' על ספק · נ"ב נ"ל שחסרה כאן מלת ידיו (וכצ"ל על ידיו ספק טומאה כרה"ר אצ"ב): בפי' הרא"ש ד"ה מחליקין וכו' שכבר נעשית מלותן וזוב אכן מטמאין כנ"ל: מ"ה במשנה בכנפו ומזה עליו כנ"ל · וכ"ב עלח"ש: מ"ח בר"מ ד"ה תנית וכו' בעת תנועתו יקרא כנ"ל: ד"ה וידות וכו' טהור כל הכלים כנ"ל: בר"ש ד"ה כוש של רובן וכו' שטוין בו אורכני כנ"ל · וכ"ב כמו בין קני לאורכני: מ"ט במשנה של טרכל כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה שלשלת וכו' שאנשי המלחמה מאספים כל הבזה כנ"ל: מ"י בר"מ ד"ה אמר הש"י וכו' שאם היתה אשה שפסולה להזות ראוי הוא שתעזור המזה כנ"ל:

מסכת טהרות

פ"א מ"א בר"מ ד"ה ואמרו צריכה וכו' ולפי זה העיקר יהיה כבילה וכו' מידי עכבו בבית הבליעה וכו' לא יטמאם וקבלנו הוראם פ"ז כנ"ל: ד"ה והאוכל אבר וכו' מאמרו אך בשר וכו' שתהא שחיטתו מטהרתו כנ"ל: בר"ש ד"ה ומטמאה וכו' שאם נגע כבילה כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ואינה צריכה וכו' טומאה חמורה צריכה הכשר אף כל שאין סופו לטמא טומאה חמורה צריך הכשר כנ"ל: ד"ה שחיטתה בחולין וכו' שמכשירה באכילה מעסר כנ"ל: שם הגיהו כאן בספרים כנ"ל: מ"ב בר"מ ד"ה וראשי אגפים וכו' אחר מרוטת הנוצה וכו' שמניס מופלגי השומן כנ"ל: מ"ג בר"ש ד"ה והאוכלה וכו' נפלה דלי לתוך הבור כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה נבלת העוף וכו' מטמאה בגדים וכו' ולא משום כל תאכל טמא או משום ולא משום כל תאכל נבלה כנ"ל: שם ואע"ג דטומאת עובדי כוכבים אינה אלא מדרבנן וכו' והנולד לשמרה עד שיזדמנו לה אוכלים כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה ואמרו רובם וכו' ג"כ טמא טומאת אוכלין כנ"ל: מ"ה בר"מ ד"ה ככר באהרנו וכו' הוא יטמא ככל שבשניהן וכו' ולכן יטמא ככל שבשניהן כנ"ל: ד"ה אמרו נפל וכו' ואמרו עשאוהו שלישי כנ"ל: מ"ד בפי' הרא"ש ד"ה אלו וכו' אבל עקרן שהן רכין כשתותכן יוצא מהן דם כנ"ל: ד"ה השוחט וכו' לטמא טומאת אוכלין כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה אם תלק וכו' הנה יטמא ככל שבשניהן כנ"ל: מ"ז בר"מ ד"ה באור וכו' יושלם אפייתה וכו' יתפרק זה כהתך וכו' פסלה והשיבה שלישית כנ"ל: מ"ח בר"ש ד"ה עוד תניא בתוספתא וכו' ופוסלת אחד בקדש ופוסלת את התרומה וכו' פירוש תחלה לחולין כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה מקרלת וכו' אתתייר בה וטומאה וכו' אף שלא פירשו כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ככרות וכו' דהשני מצרפן וכו' של מתכת היא וכו' ככרות הקדש וכו' סוף כולן כנ"ל:

פ"ב מ"א בר"מ ד"ה תחלת וכו' שהיה בה ירק כבוש וכו' יטמא המשקה כל אשר בתוכה כנ"ל: ד"ה ואחר אמר וכו' ידים מסואבות ולהודיע שהיא טבולת יום וכו' והיא אמרה טהור כנ"ל ותי' אחד נמחק: בר"ש ד"ה האם וכו' סדר תענית אלו וכו' א"כ מכי נתנתן בקדרה כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה נגע בעלה וכו' וטמאו כל היורק כנ"ל: ד"ה והקדרה טהור וכו' לטמא טהור כנ"ל: מ"ב בר"מ ד"ה ר"א אומר וכו' שאנחנו לא אמרנו מגבלת שוף טהור וכו' אם יקרבו כהן כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הראשון וכו' מאן דכר שמה ע"כ כיון דקתני כנ"ל: ד"ה השלים וכו' בפסול הגוף כנ"ל: מ"ד במשנה בנזיר הקדש כנ"ל: בר"מ ד"ה הנה שמו וכו' כמאמר הפסיק כנ"ל: מ"ה בר"מ ד"ה מן העקרים וכו' וזהו אמרם למדנו שלישי בקודש כנ"ל: בפי' הרא"ש בסוף משנה לאכל בנזיד הקדש כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה ככר וכו' שכל זה בשם מעלות וכו' הרביעי בקודש פסול היד מטמאה חברתה בקדש אין אוכלין אוכלין נגובים וכו' מוכרין שלים בחולין וכו' ולא תעבור ממנה הטומאה כנ"ל: בר"ש ד"ה שנעשית על טהרת הקדש כנ"ל וכן צ"ל הנעשית בפי' הרא"ש וכן במ"ח בר"ש: מ"ז בר"מ ד"ה זה וכו' שבחולין תעבור ממנו הטומאה וכו' ואפילו בקדש לא תעבור הטומאה כנ"ל:

פ"ג מ"א בר"מ ד"ה ככר וכו' ומדרכו ג"כ וכו' אם יקורכו וככר וכו' ואם נקרכו אחרי הטמאם כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה אזרו ונימוחו וכו' וייגן כשר לנסכים וכו' ומשני דמשקין פקידי וכו' ואו יטמא אימת מטמאו וכו' דלא הוו ראשון כנ"ל: מ"ב במשנה גוף של זיתים וכו' שכיון שילאה כנ"ל: בר"מ ד"ה ופירוש גוש וכו' ויטמא התנור בהגיעם לאוירו כנ"ל: בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' והחלב בזמן שהמשקה עופת וכו' ושאר כל מי פירות כולן כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה גוש של זיתים המחוברים כנ"ל: מ"ג במשנה שכיון שילאה טפה וכו' שכיון שילאה טפה כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה ידוע וכו' הגוף ויינגבנו ולכן יכמשו והמים ילחלחם כנ"ל: במשנה ובתפוחי כנ"ל: מ"ה בר"ש ד"ה ואם טהורות וכו' תלודה ושבורה כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' כרי לי שלא באה לכאן כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה כל הטמאות וכו' ומלאו מת כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה ככר באהרנו וכו' יש בו דעת להשאל ויסיב כנ"ל וכן לקמן צ"ל להשאל וכן בר"מ וברא"ש בכה"מ צ"ל לשאל: מ"ז בר"מ ד"ה כוונת וכו' אלא אחר הטמאם כנ"ל:

פ"ד מ"ה בר"מ ד"ה ככר באהרנו וכו' וכן הרוק הנמצא בשווקים כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה ככר באהרנו וכו' רוק אחד טהור ואחד טמא ואחד נמצא כנ"ל: מ"ז במשנה ספק משקין להטמא טמא לטמא טהור ספק ידים להטמא ולטמא ולהטהר טהור כנ"ל: מ"ח בר"מ ד"ה מאמר וכו' ותדביקהו כל עוד וכו' להיותה נפה כנ"ל: מ"ט במשנה ספק משקין להטמא כנ"ל: מי"א במשנה ספק ידים להטמא ולטמא ולהטהר כנ"ל: מי"ב בר"מ ד"ה וספק פרלים הוא כמו שבארו בתוספתא כנ"ל: מי"ג בר"מ ד"ה זה מבואר וכו' ויתוש זה הספק כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ואם נטמאת וכו' אוכלת בקדשים כנ"ל:

פ"ה מ"א בפי' הרא"ש ד"ה הסרץ וכו' להכי פתח בהאהיל דקאי וכו' אפשר דלא נגע ולא האהיל וכו' דאפילו לרבנן דמטהרים כנ"ל: מ"ב ד"ה שני שבולין וכו' ומטהרינן להו וכו' אבל אם הראשונות קיימת א"א כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה סוטה וכו' שבאמצע טהורין ושבצדדים וכו' מפני שהם מוטעין מסתלקים כנ"ל: במשנה מי שדרסה אשה · נ"ב אשה חברה: מ"ט בר"ש ד"ה פירוש עבדו וכו' דלא מכחת קרבן וכו' דאי בהביאה שערות · נ"ב תימה על אוצר בלום לתורה כהר"ש דלא ידע דבמחוסר כפרה אין חילוק בין גדולים לקטנים ומ"ע שתק מר במתני' דהלכי נגעים דתנן נמי כה"ג ועמ"ש שם בלא"ם בם"ד: שם וכן בא בלא"ם כל ערוות שבתורה מומתין על ידה כנ"ל:

פ"ו מ"א בר"מ ד"ה המסוכן וכו' שאמר נגע בו ברה"ר וכו' ר"ל יסור משפט הספק: מ"ב בר"מ ד"ה הספק הראשון וכו' מה שבארנו שם ובזה הפרק אמר באחרית כנ"ל: מ"ו במשנה שבילי בית גלגול · נ"ב נראה שהם שבילים עולין בזקיפת ההר דרך סבוב והקף סביב סביב מתחת גובה ההר וחדוד שפוען אין שם מסלול ודרך להגיע לראשו אם לא בדרך זה: בר"ש ד"ה שבילי בית גלגול וכו' מודה בה ר' יהודה דלא אתו כנ"ל ותי' משום נמחק: ד"ה תניא בתוספתא וכו' אע"פ שיש גידודין כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ספק וכו' היכא דאיכא למיתני כנ"ל: מ"ט בר"מ ד"ה ככר וכו' וגדרה בראש שבת כנ"ל:

פ"ז מ"א בר"ש ד"ה הבית טהור וכו' המוסר מפתחו לע"ה כנ"ל: ד"ה יוצאין וכו' וטהרות מונחות עליהם כנ"ל: מ"ב ג בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' שמור לי בית זה כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה וכ"ל אני הנעיר וכו' ונראה לפי להרא"ש ז"ל כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה מעיקרינו וכו' לפי שהיא רבת העוסקים והמשמשין שלא יותר כנ"ל והס"ח הכ"ב נמחק: בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' אסור משום מסייע ידי עוברי עבירה כנ"ל: מ"ה בר"ש ד"ה ואפילו כפות וכו' אבל נכנסה בביתו של חבר כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה אבל משכבות וכו' לא רצו להחמיר וכו' אבל ניכורו ומגעו לא שביתי כנ"ל: ד"ה ולא היושבין וכו' אשת ע"פ שנכנסה כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה אלה הגבאין ג"כ הן עמי הארץ והעיקר אצלנו שהן ממשכנין וכו' · נ"ב נתעלמה ממנו משנה שלמה (פי' יו"ת דף עו') שכל שהוחזקו אבותיו גבאי צדקה משיאין לכהונה בניהם נמי מיוחסים כו' · אלא הכא בגובין מס כמלך עסקינן וכפר"ש והם גרועים מסתם ע"ה שהרי הם פסולים לעדות כמ"ש בפ"ב: שם לפי שהם לא ירצו בלכתן בבית עם עדים כנ"ל: בר"ש ד"ה אם יש עמהן נכרי וכו' נקט נכרי ברישא כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הגנבים וכו' שלא נגנבו מהם כלים כנ"ל: מ"ז בר"ש ד"ה הסל על כתיפו וכו' ובערוך פי' לוקטי התאנים וכו' פריך וליטמאו המגליפה כנ"ל: בפי' הרא"ש מה שנ"ב תירוץ הוא נמחק: מ"ח בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' טהורה משקין טהורין וטמאין כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה המניח וכו' אודיבון כנ"ל: ד"ה מי שהיה טהור וכו' למה שהם ידים חיים ליתוש שמא נגעו באב הטומאה כנ"ל ותי' ויהיה ראשון נמחק: מ"ט במשנה ויצאה שמד וכו' וכן האשה שיצאה ומצאה את חברת כנ"ל:

פ"ח מ"א במשנה או תנור מוקף צמיד פתיל כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הדר וכו' ואח"א להסיטו כנ"ל: מ"ג בר"מ ד"ה זה וכו' ברשות עם הארץ שנטמא במת כמו שבארנו כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה טומאת אוכלים וכו' אמנם זה יצטרך מחשבה וכו' עם היות שנפסד כנ"ל: בפי' הרא"ש בהגה"ה המתחיל פירש הר"ר וכו' אחורי כלים שנטמאו בשרץ כנ"ל: מ"ז בר"מ ד"ה ככר וכו' ופי' ההיקש שיפסלו וישובו שלישי אך כנ"ל: שם כמו שבאר בשמיני מסרה וכו' מאחורי הכלי וטמאים וכו' אשר יאמר לא יפסול כנ"ל: בפי' הרא"ש בהג"ה ד"ה שמעון אחי וכו' נקרא התורה על שמו · נ"ב ע"פ היה נוטל: מ"ח בר"ש ד"ה ומשקה וכו' והיינו בלק שבלילתו רכה וכו' בלק שבלילתו עבה ואין בו משקה טופח כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ערבה וכו' ואין משקה שלו טופח כנ"ל: שם והאמצעית היא כמחוברת לתחתונה וכו' אינה חשובה כמחוברת לה וכו' שיש בו משקה הרבה שע"י כנ"ל: מ"ט בר"מ ד"ה ככר וכו' יתחברו מים שבמקוה כנ"ל: שם בסוף המשנה וזה מבואר אצל המבינים כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הניצוק וכו' כמרזב של גג כנ"ל:

פ"ט מ"א בר"מ ד"ה תתפר וכו' ואמרו ב"ש שאם הזיעו בה ונשרו בהכבדת קמתם וכו' אמנם אם הובלו בזיעתם וכו' בתפיסה הוכשר אלא וכו' מדובקים ותכ"א כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה זיתים וכו' נוח לצאת וכו'

וכשיושו

וכשיזיעו באותו המקום וכו' יהיו מכשירין אותו היום. כנ"ל: מ"ב בפי' הרא"ש ד"ה גמר וכו' לפי שלא נגמרה מלאכתן כנ"ל: מ"ג בפי' הרא"ש ד"ה נגמרה וכו' ולא לבד נפלו וכו' לא נטמא אלא מקום מגען כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה זאת ההלכה וכו' בהשתמשותן ויגזלו כנ"ל: מ"ז בפי' הרא"ש ד"ה המניח וכו' הם ממותקין וכו' דה"א שלא יזועו קלא וכו' שולפת בהם כנ"ל: ד"ה ועתיד וכו' וקאמר התם עוטנו בבית הבד וכו' שיפתחם וכו' שיתקן לו שומירה כנ"ל: מ"ז בר"מ ד"ה אם אסף וכו' זולת הנשיאה אל הגג בהיות כוונתו להוסיף ועדיין כנ"ל: בר"ש ד"ה ב"ש אומרים וכו' ליקח מועלת לקיחתו כנ"ל: מ"ח בר"מ ד"ה הזיתים וכו' יזול בה וכו' אשר יכבו בהן וכו' אשר במעלה מהעלים כנ"ל: מ"ט בר"מ ד"ה פרודין וכו' אולי זו המטלית וכו' ויהיה דינה דין כלים כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה טהור וכו' וכן על המטלית שבלתה כל הטמאות בשעת כנ"ל:

פי' מ"ד בר"ש ד"ה הנותן וכו' היכי אמרי ב"ש בידים טמאות טמאים הא אמרינן כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הנותן וכו' ב"ש סברי כיון דעתם כנ"ל: ד"ה ואם נתן וכו' שלא יתלכלכו במשקה היוצא כנ"ל: מ"ח בר"ש ד"ה ודרכן וכו' ודרכוס בטהרה כנ"ל: מ"ח בר"מ ד"ה מגולין וכו' וזגין הפסולת וכו' אם היו טמאים יכנסו בחלקיהן כנ"ל ותי' היה נמחק: בר"ש ד"ה אחר הבוצרים וכו' שיש לכל אדם רשות ליכנס כנ"ל: ד"ה מנגבן וכו' נשל שיפה ובל גמי כנ"ל: ד"ה בלכון פשתן מלשון כון · נ"ב כנ"ל ונראה שהוא מן תכריך כון שהיא פשתן שם ת"א בוצא גם יכול להיות מן הטבעו בבון (ירמיה לח כב) שהוא מענין קנה ובלא שהוא מין גומא וגמי שעושין ממנו חבלים: שם שיפה מין אחד כנ"ל:

מסכת מקוואות

פ"א מ"א בר"מ ד"ה אמר וכו' והאחת יותר גדולה וכו' ובזה תחלף ממשקין שבכלים כנ"ל: בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' המים טמאים נגעה בככר וכו' כל המים נשתיירה טפה על גבי ככר כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה שש מעלות וכו' אם יש לה מעלת הכשר וכו' עד שיתלשו שגביהן כנ"ל ותיבת לה נמחק: מ"ג בר"מ ד"ה הודיעו וכו' ויהיו טמאים כמו שהיו כנ"ל: מ"ה בר"מ ד"ה כוונת וכו' ונטמאו באדם טמא כנ"ל: מ"ו בר"מ בסוף המשנה ואין בהן ארבעים סאה כנ"ל: מ"ז בר"מ ד"ה ובמקום וכו' אלא בארבעים סאה לפחות ומה שהיו וכו' יהיה המקובץ כנ"ל: מ"ח במשנה מים חיים שבהן טבילה לזבים כנ"ל:

פ"ב מ"ב במשנה אבל ספיקו לטמאה ילפ"א: מ"ג בפי' הרא"ש ד"ה ספק וכו' ושוב אין נפסל וכו' כסי מינייהו דנפול כנ"ל: מ"ו בר"ש תניא בתוספתא וכו' עד שיתכוון לתלש כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה המסיק וכו' תשיבי המים שבטיט שאובין כנ"ל: מ"ז בר"ש ד"ה אם עושה וכו' דשאובה שהמשיכוס כנ"ל וכן לקמן נ"ל הא לאו שאובה הוא כנ"ל: מ"י במשנה מקום שמשקולת יורדת כנ"ל:

פ"ג מ"ב בר"ש ד"ה שיעמוד וכו' ויטהר העליון הפסול כנ"ל ותיבת את נמחק: מ"ד בר"מ ד"ה ככר באַרנו וכו' ועוד יתבאר הנה זה באחרית זכין וכו' כנ"ל: בא"ד שפיכתן מג' כלים לפחות · נ"ב למרבה היה נ"ל או לכל היותר: שם יצטרף לג' לוגין ויפסל המקוה כנ"ל:

פ"ד מ"א בר"מ ד"ה נטר וכו' בין שהיו שוכח או מניח לא נתלקו כנ"ל: בר"ש ד"ה תחת הצנור וכו' הטהורים שבכלי חרס כנ"ל: מ"ג בר"מ ד"ה ואמר רבי יוסי וכו' אלא אם יתחברו שני מכיתתו לא יחשוב כלי אם יהיה המכתה מקבלת רביעית כנ"ל: ד"ה וגבסית וכו' וביוצא בה מהצנורות כנ"ל: מ"ה במשנה ופוסלת את המקוה כנ"ל: בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' ואם פוסל את המקוה כנ"ל ותיבת לאו נמחק:

פ"ה מ"ב בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' דלענין מטבילין הוא למעלה ולא לענין טובלין כנ"ל: מ"ד במשנה ופסולין לזב ולמצורע כנ"ל: מ"ה בר"מ ד"ה ואמרו וכו' ואמנם כוונתו היא וכו' לבד נשים זה ההכשר כנ"ל: ד"ה וככר ידעת כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הזוחלין וכו' טעמא דאבוהי דשמואל וכו' משום דלא ממשיך וכו' ומימיו יוצאין כנ"ל: ד"ה והכנון יותר וכו' וקנה הם פסולי כלי עץ כנ"ל: ד"ה נוטפין וכו' הוא מקוה ומה שאין כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה ופרסת חמור כנ"ל:

פ"ו מ"ג במשנה ובזה כ' סאה וכולה מים שאובין כנ"ל: מ"ב בפי' הרא"ש במים המעורבים כלומר בכל תערובת מים כנ"ל: מ"ד בר"ש ד"ה הספוג וכו' אלא אם כן יצטרף עמהן כנ"ל: מ"ה בר"מ ד"ה אמרו מטבילין וכו' אע"פ שיעלם מלאים מים ירדו מהם במקוה כנ"ל: בר"ש ד"ה מעלין אותם וכו' כיצד יעשה מטבילין ומעלה אותן כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הפידה וכו' רבנן משוי להו לשוקת המערה כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה עוד יתבאר לך וכו' וזאת הגיסטרא היא כ"ח תעשה להזלת המים וכו' עד שיהיו שולים אליו וכו' תהיינה ידיו טהורות כנ"ל: בר"ש ד"ה על גבי וכו' או לא מקבלי המים טומאה כיון דמחברי · נ"ב לא הבינותי זה כי אם יניח הכלים בתוך הגיסטרא ואחר הטבילה הטלם עמה מאי מהני דהוו מחוברים במקוה האידנא תלושים נינהו ומטמאים את הכלים ע"ג הגיסטרא ואם הוציאם בריסא נמי טהורים · וי"ל בריסא אע"ג דהוציאם הכר נטמאו אם אין המים נפין ע"ג · אע"ג דטהרו מטומאתם בתוך הגיסטרא מ"מ מתטמאים ע"ג כ"ח אבל בסיפא אם הוציאם קודם שהעלם מן המים טהורים והו"ק: ד"ה תניא בתוספתא וכו' לאו דוקא טבילה משום טומאה כנ"ל: מ"ח בר"ש ד"ה העליון מן התחתון וכו' מניח ידיו תחתיו שלא יצאו מים לחוץ כבמתחלה עד שעה שיסירו הרחוק מן הקרוב ולא חיישינן שמא כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' ומניח ידו על התחתון כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה מטהרים וכו' ובנגד העליון יהיה תחתית הסילון כנ"ל: מ"י בר"מ ד"ה אמבטי וכו' ואע"פ שימשכו מים למים כנ"ל: מי"א בר"מ ד"ה ג' לוגין וכו' המטהרת היא אלא כנ"ל:

פ"ז מ"ב בפי' הרא"ש ד"ה כיצד וכו' אבל פעמים מעלים גם מים שאובים כנ"ל: מ"ג במשנה ושנו את מראיו פסול כנ"ל: מ"ה במשנה ורבי יוחנן בן נורי כנ"ל: מ"ו במשנה את הסגוס והעלהו כנ"ל: בר"מ ד"ה וסגוס וכו' ויתנו בו מים רבים כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הכר וכו' הנמר או המוכין מן הכר כנ"ל: מ"ז בפי' הרא"ש ד"ה הטביל וכו' שהמים מקדימים כששוקעת רגלי המטה כנ"ל:

פ"ח מ"א בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' ושלפנים מן המפתח כנ"ל: בא"ד ברום בית ענת שהקוו יותר מאלפים כנ"ל: מ"ב בפי' הרא"ש ד"ה אנו וכו' תלוקין שהן חלקיו כנ"ל: מ"ד בר"ש ד"ה טמאה וכו' נמצא אתה אומר כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה טהורה וכו' ומי רגלים לא מטמו מדאורייתא ש"מ דשכבת זרעו טהור כנ"ל: מ"ה בר"מ ד"ה ובית הקמטים וכו' מה שיראה מן הגוף בעת שיטהר כנ"ל ותיבת טהרה נמחק: בא"ד שיעור מקוה ארבעים סאה וכו' באַרכו וברחבו ברום כנ"ל ותיבת הוא נמחק:

פ"ט מ"א בר"מ ד"ה כוונת וכו' כמו שיכללו הגוף כנ"ל: מ"ב בר"מ ד"ה ככר וכו' ולכן כלי משגל האשה כנ"ל: בר"ש ד"ה קלקי וכל כל אשה שאינה חלקה ויש לה שערות כאיש שעיר וכו' ותמאס מן כנ"ל: מ"ג בר"מ ד"ה קלקי וכו' וכללו גודל שמת הגוף כנ"ל: מ"ד בפי' הרא"ש ד"ה לפלוף וכו' ע"ג עין חוצץ כנ"ל: ד"ה כשית וכו' הוא נוטר כשיגדיל כנ"ל: מ"ה במשנה ועל של פני אינו חוצץ כנ"ל: בר"ש ד"ה זקקוס בין מליא בין חסרא כנ"ל: מ"ו בר"ש ד"ה של בנאים וכו' שעוסקים בבנינו של עולם כנ"ל: מ"ז בפי' הרא"ש ד"ה כל המקפיד וכו' ומדרבנן גזרו עליו כנ"ל:

פ"י מ"א בר"מ ד"ה אמרו וכו' תשבר היד ולא יצאה אבל נתמעך כנ"ל: ד"ה וקלמרין שאם תתהפך לא ישפך מה שיש כנ"ל: בר"ש ד"ה כל הידות וכו' שהכנים בברזל בעיקום שלא כדרכה כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ולא מרקן וכו' ומירק אחר שחיטה ע"י כנ"ל: מ"ג בפי' הרא"ש ד"ה ואלו שאינם וכו' בגדיו קושרם קשר של קיימא כנ"ל: ד"ה וסנימין וכו' וקושרים ג' או ד' כנ"ל: מ"ד בפי' הרא"ש ד"ה שיצבענו וכו' בכולן עד שינותו כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה ככר זכרנו וכו' אחרי הטמאם כנ"ל: מ"ז במשנה שעשו בו שאר המשקין כמים כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה כל האוכלים וכו' כמים לפסלן בג' לוגים כנ"ל: מ"ח בר"מ ד"ה ככר ביארנו וכו' אם הקיאן שמה יהיו טהורים כנ"ל: בר"ש ד"ה בזמן שהן גרא וכו' כשהן שמורים למי נדה כנ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' אלו שלשים ושנים זקנים בלוד שטהרום כנ"ל ·

מסכת מכשירין

פ"א מ"ב בר"מ ד"ה אמרו וכו' שלא ישאר בו דבר כנ"ל: מ"ה בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' מההוא דאמרו וכו' · נ"ב עמ"ש שם בס"ד:

פ"ב מ"ב בפי' הרא"ש ד"ה ואם המים וכו' הזיעה מכשרת כנ"ל: מ"ג במשנה בספריות שישראל ועובד כוכבים מטילין לתוכן כנ"ל: מ"ג בפי' הרא"ש ד"ה ומעינותיהם רגליהם בס"ד: ד"ה ומי נחיריהם וכו' אפילו כל שהוא למי שפיכות כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה הטורף וכו' ומקום מחלוקת רבי יהודה כנ"ל: מ"ה בר"מ ד"ה אמבטי וכו' שהם קוראים למלכות רשות כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה רוצה לומר וכו' ואז יהיה מותר כנ"ל: מ"ח בר"מ ד"ה ככר נתבאר וכו' רבי יהודה סובר ערוב טוב הקמח ורעתו כנ"ל · וג"ב נ"ל שיש כאן השמטה בלשון · וכנ"ל ר"י סובר פת נחתומין הוא ערוב כו' ולא נקי' ולא של מורסן לבד · וק"ל: בר"ש ד"ה פת קיבר וכו' בשאר כתובות כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה פת עסה וכו' שלא ביטל מורסנה כנ"ל: מ"י במשנה למכור בשוק כנ"ל: בר"מ ד"ה כשרוב וכו' לפי שהוא בחזקת מעושר כנ"ל: בר"ש ד"ה למכור וכו' שרוב עובדי כוכבים המביאין למכור בשוק כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ואם רוב בני העיר וכו' אינו מעשרם לפי כנ"ל: בא"ד שאני עתיד למוד · נ"ב לא הבנתי ראיה זו: מי"א בפי' הרא"ש ד"ה פירות וכו' כאילו גדלו בגנייס כנ"ל:

פ"ג מ"א בפי' הרא"ש ד"ה כל שאבו וכו' כי היא באה לפירות מכנגד המים כנ"ל: מ"ב בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' אמר רבי יוסי כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה חבית וכו' וחומץ הן רכין ועוברים את דפני החבית וכו' ויש ספרים דגרסי כנ"ל: מ"ג בפי' הרא"ש ד"ה הרודה וכו' דמיירי שלא ראה הפת עד אחר זמן וכו' דאי מיירי כשראה אותו כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה טננו וכו' לשון בלי מפורסם וכו' נ"ל הוא מלשון טינא: בא"ד מתחת הקרקע שילחלחו כנ"ל: מ"ה במשנה כשהטיל עליהן להן בהם חטים כנ"ל: בר"מ ד"ה ככר באַרנו וכו' הוא שיהיה באותו דבר כנ"ל: בר"ש ד"ה ואינו חושש וכו' שמא טננו כנ"ל: מ"ז בר"מ ד"ה פקק וכו' קדם גג דבורים ברביעי ממקוואות כנ"ל: מ"ו במשנה באדם ובבהמה · נ"ב נ"ל היינו סוס ופרד וחמור שהטתמן לרכיבה עומדים ודרך בעליהם להשגיח עליהם שיהו רגליהם רחוצות ונקיות שלא ילוכלך בהן הרוכב עליהם משא"כ שור ופרה אף אם עסוקין במלאכת החרישה ונושאין המשאות ומשיכת העגלות אין אדם מקפיד על נקיון רגליהם וצ"ע בכלב: בר"ש ד"ה אם עמד וכו' העולים ברגליו כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה לעולם טמא וכו' שבהמה טמאה לעולם מכשירים כנ"ל: מ"ח בר"מ ד"ה גלגלים וכו' מסכת הוצאת הוא שהכלי בשגלגל וכו' אינן מוכשרים כנ"ל: בר"ש ד"ה גלגלים וכו' אופן מרכבותיו גלגלי רתיכוהי שמות כנ"ל:

פ"ד מ"ב במשנה להקר או לחרות כנ"ל: מ"ג במשנה שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הכופה וכו' אם נפלו אח"כ על הפירות כנ"ל: בא"ד בסיפו לצורך כותל מכשרי זרעים לטומאה כנ"ל: מ"ד בפי' הרא"ש ד"ה חבית וכו' יהיו המים שבחבית כנ"ל: מ"ה במשנה אלא אם כן יקננו רגליו כנ"ל וכ"ה בר"ש: בפי' הרא"ש ד"ה הגיחה וכו' ולא בטלה מחשבה ראשונה כנ"ל והד"א: מ"ו במשנה ונתנה לתוך מקוה כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה קופה וכו' מדיחתו והוא טהור כנ"ל: מ"ט בר"מ ד"ה מי שרולה וכו' אחר סדלה אמנם כנ"ל: מ"י בר"מ ד"ה המשקין וכו' ואפילו ירדו עליהם וכו' ויהיו הכלי טמא ואמר שלא יצרף אלו כנ"ל: בר"ש ד"ה הנוציאם וכו' דאתשכינהו לגשמים כנ"ל: ד"ה לא יסיקם וכו' והוסק התנור התנור טמא כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה עלים וכו' והוסק התנור התנור טמא כנ"ל:

פ"ה מ"א במשנה דתהו לחברו לשכרו כנ"ל: בר"מ ד"ה מי וכו' וכן אם דתהו חברו כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה מי שטבל וכו' והיה לפניו נהר כנ"ל: בא"ד והיו עליו מים שהיו · נ"ב כאן חסר עטרו שאייס כו': מ"ב בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' ואת שבה הרי כנ"ל:

פ"ו מ"ב במשנה וכי מפני מה טמאים כנ"ל: מ"ג בר"מ בסוף המשנה ע"י מי פירות שאינן מכשירין כנ"ל: בר"ש ד"ה מפני שמפקידין אותן וכו' אבל עם הארץ · נ"ב ק"ל מה טעם בזה ומאן לימא לן דשפיר עבדי אטו ממקל קלתא גילוף אע"פ שיכולני לדחוק ולמצוא לו טעם אינו ערב לחיכי ומאי פסקא ולא אשתמיט תנא לאשמועינן הכ"ג ומאי שנא דקאמר דתני טעמא במנהגא בעלמא לא אשכחן דכוותה להנא דתלי תניא בדלא תניא אבל בר מהא ק"ל טובא הא איכרא אפכא אשמועינן לתלמודא דידן בבכורות שהלוקח ליר מע"ה משיקין וטהור הרי מבואר שאין ע"ה נאמן עליו והוא בחזקת טומאה אלמא וא"ל התם בסתם איירי א"ה מאי אריא ע"ה לימא ליר טמא משיקו וטהור ממ"נ אע"פ שיל"ד וליטב אינו נ"ל גם בשלהי הסיה שמעתא מוכח דמשום אגודה דע"ה נגעו בה · לכן נ"ל בע"ה שנינן הכותא בהפך מפר"ש אלא כך הוא הפירוש על כולם ע"ה נאמן בשלו ולוקחים אותם ממנו יבשים כמ"ש פ"ב דדמאי ואינו לוקח ממנו לח אבל לוקח ממנו יבש ונאמן לומר לא הוכשרו · (חסר כאן כמה תי') חוץ מן הדגה מפני שהיא בחזקת טומאה ר"ל מוכשרו ומפקידים אלל ע"ה והוא אינו נאמן לומר לא נטמאו כמ"ש בפ"ב דדמאי וזה הפירוש כפתור ופרח מסוד ה' ליראיו: בפי' הרא"ש ד"ה מפני שמפקידין וכו' ג' קבולי טומאה היו כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה אמר הקב"ה וכו' ונה שיותר מובחר כנ"ל: מ"ז בר"ש ד"ה וכל משקה המת וכו' ומיהו קשה קצת שהיא דחולין פ"ז כל מראה דם כנ"ל: מ"ח בר"ש ד"ה שדם מגפתה וכו' דמכשיר דיליף מדכתיב מקור דמיה וכו': בפי' הרא"ש ד"ה חלב האשה וכו' נקרא משקה לטמא ולהכשיר כנ"ל: ד"ה ר"מ וכו' אם הוא משקה מכשיר כנ"ל:

מסכת זבים

פ"א מ"א בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' אלו ואלו מודים כנ"ל: מ"ב בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' קסבר לילה מחוסר זמן וכו' כנ"ל: מ"ג בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' ואם בא למנות כנ"ל: מ"ה בר"מ ד"ה ככר באַרתי וכו' ר"ל בין כל אחת ואחת וכו' לג' זמנים ראיה אחת וכו' אם נאמר כנ"ל וכן לקמן נ"ל בהר"מ אחת וכן בר"ש נ"ל אחת: מ"ו בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' דאם בין השמשות של ערב שבת יום כנ"ל ותיבת אחד בשבת נמחק: בפי' הרא"ש בהגה"ה שמתחלת ר"מ ותניא בתוספתא וכו' ימים חלוקים מביא קרבן מספק ואינו נאכל כנ"ל: מ"ב בפי' הרא"ש ד"ה בשבעה וכו' מחמת חלישות שאירע לכל כוחות וכו' שהכביד אינו זוב כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הרואה וכו' ומתוך שנשתהו לצאת נעשו כלובן ביצה כנ"ל:

פ"ב מ"ג בר"מ ד"ה הרבה פעמים וכו' לדבר מעניניס הקודמים כנ"ל: מ"ג בפי' הרא"ש ד"ה הרואה קרי וכו' אע"פ שהשנים היתה אחרי מעל"ע כנ"ל: מ"ה בר"ש ד"ה נתלה וכו' דמשכב את האדם דסיפא כנ"ל:

פ"ג מ"א במשנה בספינה שבהם רע כנ"ל: בר"מ ד"ה כיון שהגיעה וכו' על קנה הקורה יניע הזב הקנה האחר כנ"ל: ד"ה מתגירין וכו' בני א"ס נוטין לכאן ולכאן כנ"ל: בר"ש ד"ה שהן מתגירין וכו' כל שנתבית בחזיונה כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הכלונס וכו' כשיושבים בני אדם עליהם נוטה לכאן כנ"ל:

פ"ד מ"ב במשנה ועל האצטרובל כנ"ל: בר"מ ד"ה אני אבאר וכו' ממהר התנועה ממניע כל דבו וכו' ומיעוט תנועתו מחמת הזב כנ"ל: מ"ו בר"מ ד"ה אין חולקין וכו' ופירוש זה אינו מן הגמרא כנ"ל: בר"ש סוף המשנה ושאר כל הברייתא כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה הזב וכו' בכף שניה היו הם שוקעין וכו' אם כרע המת טהורין כנ"ל: בד"ה מדף וכו' והנסרים נכפפים מכובד המת כנ"ל:

פ"ה מ"א במשנה לאחר פרישתו ממעמאיו מטמא משקין כנ"ל: בר"מ ד"ה ואמר בהלכה וכו' בשעת מגעו והוא אמרו כנ"ל: בר"ש ד"ה תניא בתוספתא וכו' אין לך דבר שאין בו רוח חיים מטמא בהסט וכו' אלא דבר שיש בו רוח חיים · נ"ב בידוע שאין בהמה ועובד כוכבים מטמאין בשום טומאה א"כ מה בא לומר בדבר שאין בו רוח חיים ושיש בו · כאילו כל דבר שיש בו רוח חיים מיטמא בהיסט והא לא שייכי בהו טומאה חוץ מן האדם לבד וכדתנן לקמן מ"ג ולמה הוסיף על לשון המשנה נ"ל דבזה הלשון נכלל בהמה ועובד כוכבים שהם אמצעיים בענין ההסט שאם הטמא מסיט את הטהור או הטהור את הטמא לדבר שיש בו רוח חיים כל שהוא נטמא הני הוא ושאין בו רוח חיים היינו כגון מטה וספסל דבעינן מתגירין וכן אילן וסוכה דרפ"ג דאין מביאין טומאת היסט אלא בכחו משא"כ בבהמה דלא מפליג בין כחם יפה לכחה רע לעולם מביאם טומאת הסט: שם שהוא כללא מדאורייתא דאילו מדרבנן כלים כאדם לאוכלין ומשקין כנ"ל: שם בסוף המשנה אין מועיל הסט אלא לדבר שיש בו רוח חיים · כ"ב נ"ע: בפי' הרא"ש ד"ה הנוגע וכו' נמצא שטמאים במשא בגדיו שאני דבטולי לגביה והוי כנוגע בכלים כנ"ל: מ"ב במשנה והאדם כיצד וכו' תחת הזב כנ"ל: בר"מ בסוף המשנה אין לי אלא בזמן שיושב עליו כנ"ל ותיבת שהוא נמחק: מ"ד בר"מ ד"ה הטהור צריך וכו' מלשון התוספתא ואלו הן חיבורים השייכים כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה מקצת טמא וכו' או שערו של טהור על הטמא כנ"ל ותיבת טמא נמחק: מ"ה בפי' הרא"ש ד"ה הטמא וכו' וכן אם מיעוט של טהור כנ"ל: מ"ט בפי' הרא"ש ד"ה והוא וכו' מטמאה בגדים כנ"ל: ד"ה הכנים לאשה וכו' דאינה מטמאה אלא בבית כנ"ל: מ"י בר"מ ד"ה ככר באַרנו וכו' כי כאשר יטמא בו כנ"ל: מי"א בר"ש ד"ה הרכה בתורת וכו' ונתעכבה בבית הבליעה כנ"ל: ד"ה נמצא אתה אומר כנ"ל: מי"ב בר"מ בסוף המשנה כי אע"פ שאלו המשקין טומאתן קלה כנ"ל ותיבת הן נמחק:

מסכת טבול יום

פ"א מ"א בר"מ ד"ה ככר באַרנו וכו' אמנם קנון לכוונה בתלה וכו' ונגע טבול יום באחת מהן כנ"ל · ד"ה וקולית המת כו' ושאם נגע טבול יום בקצה קנף הסיה פסל היין וכו' וכן אם נגע באחת המקרצות וכו' ואלו כולם אינו חבור כנ"ל: בר"ש ד"ה המכנים וכו' והוא חלה שהופרשה מן עיסה כנ"ל: ד"ה ונשכו וכו' ואותה שנגע בה פסלה והשאר טהורות כנ"ל: ד"ה המחולחלת וכו' ורתיחת המים קולית שמה · נ"ב באמת כמו זר נתחב פירוש זה עם שגם הר"מ פירש כך ולשונו מגומגם ונ"ל וקולית מלשון קלתות של כסף בבכורות וכן קלתה שבתלמוד וכדה על שכמה ת"א וקולתה הרי שקולית היא הכד של מים ואמנם מחולחלת היא החלולה ורפה ואינה והוא לשון מצוי במשנה בסדר זה בפ"י דכלים מגופת החבית המחולחלת וכן בפט"ו דאהלות כלי מחולחלת וכן רכים מפני שהיא רפויה ואינה הדוקה אין מה שבתוכה חבור להפסל בטבול יום על ידי מגעו בקלתו זה נראה פירוש ברור ונכון: שם לא הוי חבור ולא נפסלו המים בזמן שחלולין כנ"ל: ד"ה ראשונה שברתיחה וכו' כנוגע במות ואם נוגע כנ"ל: מ"ג במשנה כל שהוא נאכל עמו טמאין בטבול יום כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה בעלי בתים וכו' אבל אם הפריד אותו ממנה כנ"ל: מ"ה בר"מ ד"ה והאלוס וכו' באל גלגלי"ן ואין הלכה כרבי מאיר כנ"ל ותיבת בלשון ערב נמחק:

פ"ב מ"א בפי' הרא"ש ד"ה משקה וכו' פירוש וכו' אבל מפסל פסלי וכו' נוגע בהם דקתני וכו' אמן ככר שמיע וכו' כגון מקרצות דלעיל וכו' ורק לבין ככרות טהורין וכו' כיון דאשרוש כחטי אחריני תשיבי כנ"ל ותיבת פירוש נמחק: מ"ב בפי' הרא"ש ד"ה פי' אחד משקה שנטמא באב הטומאה וכו' כך הוא פוסל אוכלי קודש כנ"ל: מ"ב בפי' הרא"ש ד"ה הכל טמא וכו' דידים עשו משקין תחלה כנ"ל: מ"ג בר"מ ד"ה מקפה שם וכו' ואחר כתישתו כשיקבלנו במשקין כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה שהוא גוש וכו' אבל אם היה מפוזר לא פסל אלא מקום מגעו וכו' וגם הוא רוב פסל את כולו כנ"ל: מ"ד בפי' הרא"ש ד"ה המקפה וכו' כל מקום שהלך השמן פסול כנ"ל: מ"ה במשנה הרי אלו יפני כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה בשר הקדש וכו' במרק נעשה כמין קרום כנ"ל: ד"ה מעשה קדרה וכו' שנעשית גוש כנ"ל ותיבת כמין נמחק: מ"ז בר"מ ד"ה כשהיתה וכו' חלק אחד מק' ואחד וכו' אשר נתערב שהכול מותר כנ"ל: בר"ש ד"ה ונגע טבול יום בקילוח וכו' לא חשיב חיבור למה שבכלי כנ"ל: מ"ח בר"ש ד"ה בעבוע וכו' ושפין את החבית מבחוץ כנ"ל: ד"ה וכש"א אשכחנא וכו' שהטומאה נכנסת דרך הנקב באב הטומאה כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה ניקב מצפנים וכו' אבל אם היה כזית מן המת בתוכו כנ"ל:

פ"ג מ"א במשנה את שדרכו לאחוז בעלה כנ"ל: בר"ש ד"ה אוחז בעלה וכו' וכן אם דרכו להטלטל בקלח כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה כל ידות וכו' אם הקלח ניטל עם העלה הוי חיבור כנ"ל: מ"ד במשנה איש כרתותא אומר משום ר' יהושע כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה עיסה וכו' החטים במים פסל את כולה וכו' ולא פסל אלא מקום מגעו כנ"ל:

פ"ד מ"א בר"מ ד"ה ככר באַרנו וכו' שהיא מעשר מן המעשר דינה ודין התרומה שוה והיא קדוש כנ"ל: מ"ב במשנה ומפרישתה ומניחתה וכו' וקוראה לה שם כנ"ל: בר"ש ד"ה וקוצה וכו' אלא מניחתה לחלה כנ"ל: ד"ה או בלגינותא וכו' דאין מקבלין טומאה כנ"ל: ד"ה וקוראה לה שם וכו' יקבל טומאה אותו חלה · נ"ב ר"ל אם צריך להקיפה בשעת קריאת שם ולא הבינותי קושיתו זאת התם מוקף הוי ודאי בשעת קריאת שם ע"י הכבילה או פחות [מביעור] שנותן באמצע לחברם ולעשותם מוקפין והכא דאצריכה להניח החלה בכלי שאינו מקבל טומאה שאי אפשר לה לקרות שם בעודה בין ידיו א"כ אין כאן הקפה על כן צריכה להקיף העיסה על ידי הכלי שמונחת עליו באופן שתהא קדושה נוגעת לעיסה שתהא מוקפת בשעת קריאת שם ומה ענין זה לזה וכמדומה שבסוף המו"מ של הלכה ניחא ליה נמי כדאמינא ונתכוון לזה במ"ש א"נ הכא דוקא דמפסיק מגא אטרח בכדי טרח דל"ד לגמרי ודקארי לה מאי קארי ואין מקום לכל האיסקליא וטריא וא"צ לדחוק כלל כמו שעלה בדעת הר"ש להכנים בשביל כך בדרך זה: בפי' הרא"ש ד"ה ומקפת וכו' גבי נוטלת מן הטהורה על הטמאה זו משנה וכו' בשעת קריאת השם יטמא כנ"ל ותיבת כאחד נמחק: מ"ג במשנה ומקפת וקוראה לה שם כנ"ל: מ"ד בר"מ ד"ה מעשר טבל וכו' ומלאהו מאותה חבית כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה לא אמר כלום וכו' וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר כנ"ל: מ"ה בפי' הרא"ש ד"ה מפרש וכו' יוצא בשיירא למדברות לדרך רחוקה כנ"ל: מ"ז בר"ש בסוף המשנה ועוד י"ל דגבי פקדון אצל כל אדם מפקידין כנ"ל ·

מסכת ידים

בהקדמה לר"מ אמרו כל שטבולו במשקה · נ"ב לא אבין לו כי הפת צריכה נטילת ידים אף בלא טבולו במשקה ומ"ד טבול במשקה בעי נטילת ידים גם בפירות וירקות בעי נטילת ידים: מ"א בר"מ ד"ה ככר וכו' שירחץ התלק אשר לא התרחץ מתחלה וכו' או נפסקה השפיכה כנ"ל: בר"ש ד"ה כשהשנים וכו' שלפני המזון רשות · נ"ב מצוה לגבי חובה רשות קרי לה כנ"ל: בפי' הרא"ש ד"ה מוסיפין וכו' דתנן בכולה מכילתין וכו' אלא אם כן ישפכם כאחת כנ"ל: מ"ב בר"מ ד"ה לא יתן וכו' ויצפון על ידי וכו' ונתנכלו עניניה בכל' של פרה כנ"ל: מ"ג בר"מ ד"ה שרה בהן וכו' במים ההם פת וכו' ושנוס מכלל השופכין וכו' לשרות במים ההם פתו וכו' לעשות בהן מלאכה וכו' מפליא בתמיהה ואפילו כנ"ל: מ"ה בפירוש הרא"ש ד"ה מטה החבית וכו' אין נוטלים ממנה לידים וכו' את הגלוסקין אף על פי שלא נשתנו מראיהן כנ"ל ·

פ"ב מ"א בר"מ ד"ה כבר נתבאר וכו' ואו ירחץ האחרת כצ"ל: **מ"ב** בר"ש ד"ה ונמצא על ידיו קיסם או צרור כצ"ל: **מ"ג** במשנה וחזרו ליד טמאה כצ"ל: **בר"מ** ד"ה כשנטל את וכו' אשר חוץ לפרק לידים טמאו אותם כצ"ל: **בר"ש** ד"ה ובלבד שירשו וכו' שאם נפלו מיד זו ליד זו נטמאו כצ"ל: ד"ה תניא בתוספתא וכו' הרי זה מטל את השניה בשניים כצ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה הידים וכו' והשניים חוץ לפרק וחזרו ליד טמאה וכו' וכשחזרו ליד טמאה כצ"ל: **מ"ד** במשנה ספק הידים לְהִטַּמֵּא וּלְטַמֵּא וּלְהִטָּהֵר טהור ר"י אומר להטהר טמא כצ"ל: **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' לא נעשה מן השני ועשה טהורות מן הראשון וכו' נאכלו הראשונות נטמאו או כצ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה שני ככרות טהורות של תרומה שהידים פוסלות את התרומה כצ"ל:

פ"ג מ"א במשנה מעשה באשה אחת שבאה לפני אבא וכו' וכמה היתה טומאתו וכו' מבואר הדבר את כצ"ל ותי' את נמחק: **בפי' הרא"ש** ד"ה מבואר הדבר וכו' לא היה צריך לשאול כצ"ל: **מ"ה** במשנה ונשתיירו בו פ"ה אותיות כצ"ל: **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' קהלת אינו מטמא את הידים וכו' מפני שאינו אלא חכמתו וכו' פירש הגליונים אגב ס"ת כצ"ל:

פ"ד מ"א בר"ש ד"ה טמאה מדרס וכו' שרגילין לנוח בה וכשנסדקה כצ"ל: **מ"ד** במשנה אמר לו ר"ג הכתוב אומר לא יבא וכו' אשיב את שבות בני עמון וכבר חזרו כצ"ל: **בר"מ** ד"ה לפי וכו' מן הישיבה והושיבו את רבי אלעזר בן עזריה כצ"ל: **בר"ש** ד"ה והתירוהו לבוא וכו' מדוע ירש מלכם את גד ועמו בעריו ישב וכו' עמון ומואב שבבי בימי דישראל הוו וכו' במלתא דעלמא הוא דאוקמוהו לאתשורוש א"נ עמד טעמם בם יותר משאר אומות וכו' אמרו לו כבר שמעת מפי הזקן כצ"ל: **מ"ה** במשנה לעולם אינו מטמא עד שיכתבנו כצ"ל: **בר"מ** ד"ה עברית וכו' נקרא אשורי כצ"ל: שם שאותיותיו בלתי מתדמות: נ"ב זה במ"כ שפת יתר כי בכל כתב אין אות דומה לחברתה שא"כ א"א לקרותו ולהבינו לאשורו · ואדרבה בכתב אשורי יש אותיות קרובות להתדמות ואינן נבדלות אלא בהפרש קוץ דק כמו דלי"ת ורי"ש ה"א וחי"ת · אבל האיסור שבו בודאי דבר נעלם הוא · כי בצורתו צפונים סתרי תורה הגנוזים וידועים לעומדים בסוד ה' · עוד הוא מאושר גם בדרך הנגלה בענין צורות התנועות וההכרות שאינן מתערבות בו כמו בשאר המכתבים המוסכמים מבחירת האומות והלשונות איש איש ככתבו וכלשונו וכרצונו · וגורם ערבוב לקוראיו: **בפי' הרא"ש** ד"ה תרגום כו' פ' כ"ג כתבא לכונאה והוא מין כתב כצ"ל: **מ"ו** בר"ש ד"ה ספרי מירס ראויין להשרף כדאמר פרק כצ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה אף כתבי קודש וכו' שטמאום פירושים עלם אדם וכו' היה לו להשיב כצ"ל: **מ"ז** בפי' הרא"ש ד"ה אמת המים וכו' אך מעין מים יהיה טהור כצ"ל:

מסכת עוקצין יג

פ"א מ"א בר"מ ד"ה ושומר וכו' והוא ענין אמרו מיטמא ומטמא ר"ל היד מיטמא וכו' ונתברר לנו מזה כי הידות יתטמאו מן האוכל כצ"ל: **מ"ב** בר"מ ד"ה כבר באַרנו וכו' מלופפין מסובכין והעמוד שהוא כצ"ל: **מ"ג** במשנה ושאין דרכן לְהָגּוֹז ידיהם ושרשיהם כצ"ל: **בר"מ** ד"ה זוג האשכול וכו' שנשאר מן הענבים בעליונו של אשכול כצ"ל: **מ"ד** במשנה יחַלְּפוֹת תְּרָדִים וכו' את שדרכו לְהָגּוֹז כצ"ל: **בר"ש** ד"ה תניא בתוספתא וכו' להרכיבן · נ"ב מלשון הרות המרכבות בהפועלים (דף ל.): שם העובשין והפותין · נ"ב נ"ל שהוא האבושים דפ"ק דכלאים: **מ"ה** בר"מ כססן וכו' אלא גרעין אחד לפי שאוכב האדם לתפוס אותו גרעין כצ"ל: **בר"ש** ד"ה פסוגא וכו' שנפסג ונתפצל כצ"ל: **מ"ו** בר"ש ד"ה והכלוסין וכו' משום דאגב אמייהו חזו לאכילה כצ"ל:

פ"ב מ"א בר"ש ד"ה לפני התגר וכו' כך נראית נאה ונמכרת בשוק וכו' ויד הכל ממשמשים בה לקנותה כצ"ל: **מ"ב** במשנה אע"פ יוצאה מצטרפת כצ"ל: **בר"ש** ד"ה גלעינה וכו' כגון תמרה רטובה שנאכל חציה וחציה נשארת כצ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה כל הגלעינין וכו' למוץ את גלעינהו כצ"ל: ד"ה של יבשה וכו' לא יתקלקל הפרי כצ"ל: **מ"ה** בר"מ ד"ה המהתך וכו' וכיון שכוונתו לבשלו אינו מתכוין וכו' לפי שהבשול ידקדקהו כצ"ל: **בר"ש** ד"ה ולפקל בבצלים וכו' הבצלים משיפקלו כצ"ל: **מ"ו** בר"מ ד"ה כילה וכו' עד שירקבה כולה וכו' אשר בו מוח כצ"ל ותי' אין נמחק: **בפי' הרא"ש** ד"ה (ר"מ) והקליפה שלמה שיקש בפניה מגדדים כצ"ל: **מ"ח** בר"מ ד"ה גורת וכו' שאנו מעערין בכילה ממנו כצ"ל: **מ"ט** במשנה מה עיבה לְהַטָּהֵר אלא וכו' והטהור יֵאָכֵל כצ"ל: **בפי' הרא"ש** ד"ה קישות וכו' ויצאוה חוץ לעציץ כצ"ל: **מ"י** בר"ש ד"ה כעגלא וכו' דהשבי במים כמאן דמנחי אארעא כצ"ל: שם בים עפר על גבי זרעים דהוי ינקי מארעא כצ"ל:

פ"ג מ"ב בר"מ ד"ה והרגילה וכו' מלמה ומדבר כלוסין כצ"ל: **מ"ג** בר"ש ד"ה בשוקים וכו' מ"מ הכשר מים לא בעו כצ"ל: **מ"ד** בר"ש ד"ה השבת וכו' משום דסתם שבת לכמך עשויה כצ"ל: **מ"ה** בר"ש חלות חריע כרכום כצ"ל: ד"ה אף הם לא ילקחו בכסף מעשר כצ"ל: שם שנקחת בכסף מעשר משום דחזיא דעל ידי שחיקה ובישול כצ"ל: שם ולא דמי לפלפלין דלא חזו אלא לטבול כצ"ל: **מ"ח** בר"מ ד"ה ר"ע וכו' לפי שהוא חי ואין באלו חיות מיטמאים כל שהם חיים כצ"ל: ד"ה ויחור וכו' אלא אם נשאר ביצו ובין האילן וכו' יתחבר עמו כצ"ל: **מ"ט** בר"מ ד"ה לשון תורה וכו' ואתו וזמר חלבים אלו כולם מותרים וכו' כיון שאמרו ואכול לא תאכלוהו אמרו חלב שאסור באכילה עסרתי כצ"ל: **מי"ב** בר"מ ד"ה וענין אמרו וכו' אבל כל נפש אשר תזכה כצ"ל: **מי"א** בהרא"ש ד"ה משיתכתר וכו' משיחשוב מחשבה לרדות הדבש כצ"ל:

סליק מסכת עוקצין וסליקא לה סדר טהרות בס"ד

הגהות מספר אמרות טהורות

להג"מ שמואל פריינד ז"ל ד"צ דפראג (בעהמ"ס זרע קדש)

פרק א משנה ג בר"ש בד"ה משכב התחתון וכו' עד ואם נאמר דהוא הדין הנושא נמי ל"י בגדים וכו' עד כמו כן מי מעלת שיש בהם כדי שהייה למעלה מבועל נדה כצ"ל: שם בהה"ד אבל עכצ"ל דלא אתי למימר שיהיה חמור מעליון לכל דבר וכו' כצ"ל: שם אדרבה זב חמור שכן עושה משכב ומושב ומטמא כלי חרס בהיסט והא דמשמע בת"כ דמצורע בימי גמרו עושה משכב ומושב וכו' עד ומשמע נמי כן בפרק בתרא דנדה דמטמא כאבן מסמא וכו' כצ"ל. ועיין בר"י ותוס' פסחים פ' א"ד שם: שם ומיהו י"מ דהיא דפסחים וכו' עד אין משתלת חוץ לג' מחנות כדתנן בפרק בתרא דנגעים· בימי ספירו וכו' כצ"ל: שם למעלה מהן זובו של זב. כל הני שוה מגען למשאן כצ"ל: שם בד"ה למעלה מהן מרכב וכו' עד נשנן רובו של זב עליו ומוכח מהיא קרא דחלוק וכו' כצ"ל: שם והשתא איכא תרי גווני אבן מסמא א' וכו' עד דהא מקרא דאשר ישב אתרבו. ותנן בפ' בתרא וכו' עד והאדם ואחד שהמשכב ומושב תחת האבן וכו' עד איירי בפ' דם נדה וכו' כצ"ל (והוא כדף נ"ה ע"א): שם דממעט דמה ממה דכתיב בפרשת זב כצ"ל: עוד שם ועוד יש לפרש להוסיף על מה שפירשתי וכו' עד בין במשא בהיסט. בין במשא בלי היסט וכו' כצ"ל: שם אלא ע"כ הא דמשני מאי משא אבן וכו' עד דמעיקרא איכא למימר דסלקא דעתיה דאיירי בסתם משא וכו' עד שאין זה ממקומו. דבין וכו' כצ"ל: משנה ד בפי' הר"מ ז"ל כבר ידעת וכו' עד וכן מי שבעל זבה לא יהיה אב ע"כ. דבר זה אינו כלל. דכבר הביא רבינו במ"ג דבועל נדה כאב הטומאה לכ"ד כנדה עצמה. ובכאן כבר ביאר דזבה ונדה דינם שוה. לכן הדבר ברור שהוא ט"ס וכן צ"ל וכן מי שבעל הזב לא תהיה אב ע"כ. וכוונתו דבב' דברים חלוק הזב מהזבה. שהבועל זבה הוא טמא ז' ימים. אבל זב שבועל אשה שאינה זבה. אינה טמאה רק טומאת ערב. ועוד יש חילוק דבועל זבה הוא נעשה אב הטומאה. אבל זב הבועל אשה היא כאילו נגע בה ואינה רק ראשון וא"מ רק אוכלין ומשקין כנוגע בזב אחר שפירש דאינו רק ראשון והתימה מהתי"ט שהעתיק דברי הר"מ ולא הרגיש בטעות סופר שנפל בזה: משנה ה בהה"ד ובאה הקבלה באמרו ית' ועל הנוגע בעצם וכו' כצ"ל: משנה ט שם בר"ש בהה"ד וז"ל אבל קודשה וכו' עד בין האולם ולמזבח. ומשני בין האולם ולמזבח דל"מ מידי וכו' כצ"ל:

פ"ב משנה א בר"ש בד"ה ואין מטמאין מגביהן דכתיב וכו'. עד נטמא גבו לא נטמא תוכו. נטמא תוכו גבו טמא כצ"ל: משנה ב בר"ש ד"ה וריב"ז וכו' עד כשני לוגין ופכים הבאים מן הגליל וכו' עד דקים שבכ"ת ע"כ. לשון זה מגומגם מאד ונ"ל לתקנו שכצ"ל ופכים הגלילים הבאים מן הגליל ותכיונות הן חביות דקות והן הדקים שבכלי חרס ע"כ:

פ"ג מ"ד שם ד"ה נשברה וכו' עד אבל בטיט טמאה בחזר וגרסה בכבשן כצ"ל והכל דבור אחד: שם ומיהו למאי דמיירי הכא וכו' עד טיט כמו גללים כבתנור של שברים שטפלן בפנים או מבחוץ. כל וכו' כצ"ל כי הוא דבור חדש הכא לבאר דברי התוס' שהעתיק: שם מ"ז דלא גרסי תנור בסיד ובגפסים וזה אי אפשר כצ"ל (וכוונתו דהספרים שהביא ל"ג בסוף דברי התוספת תנור. רק בכלם אינם תנור. ועי"כ דזה א"א דופת דתני בסדייהו ע"כ הוא תנור):

פ"ה מ"א בר"ש וז"ל תטרים שלהם וכו' עד לאפות בו סופגנין ומיהו נראה דאפי' לא צרפן בכבשן וכו' כצ"ל ומהתיבות ופליגי תנאי וכו' עד תלוי בגואר הגמל. טעון שילות כי אין כאן מקומו כלל. ועי' בפי' הרא"ש כאן: שם בפי' הר"מ וז"ל בהה"ד התנורים והכירים וכו' וביאור זה שנגמר מלאכתו וכו' עד שיהיה בקרקעיתו חימום שיעור וכו' כצ"ל: בר"ש ד"ה ושיריו ברובו כפ' העור וכו' עד וי"מ איפכא דבר ט' ברובו. ובר ז' בד' דרובא הוי ד' כצ"ל: שם תניא בת"כ וכו' עד וכי דנין אפשר משא"א. א"ל אע"פ שאפשר ראיה גדולה היא כצ"ל וע"ש בקרבן אהרן: שם מה כלי חרס משנגמר מלאכתו באור וכו' כצ"ל: שם מ"ה ד"ה מפני שהוא אופה בו קבעי ריה"ס תשמיש כעין גופו של תנור כצ"ל: מ"ג בפי' הרא"ש בהה"ד המתחיל עירת התנור וכו' עד ופריך הגמ' בשלמא לר"ש וכו' עד אלא לר"מ כצ"ל: מ"ז בהר"ש ד"ה תניא בתוס' תנור שחלקו וכו' עד פי' אפי' כ"ש. שאין בו ארבעה וכו' כצ"ל: שם תניא בתוס' רשב"א וכו' עד גדול משל רשב"ג כצ"ל והכוונה שהחיצון גדול קצת כדי שיהיה יכול להכניס התנור של סדקים שהזכיר רשב"ג לתוך האדם: בהרא"ש וז"ל פי' פחות מד"ט וכו' עד כתנור חדש. ואח"כ מה"ד והוא טהור דאיכא תרתי וכו' עד בין תנור לטפילה וכו' עד ואם תלקו לשנים והם שוים כצ"ל: מי"א ברמב"ם וז"ל ופטפוטים קצות מטיט וכו' עד הנה יש תועלת לה בו וכו' כצ"ל וכ"ה בתי"ט:

פ"ח מ"א בר"ש ד"ה ומסולסלת וכו' עד ת"ל כל אשר וכו' ע"כ. ופי' בק"א דמתיבת כל מרבי' נקובה לטומאה: מ"ג ד"ה תניא בת"כ פ' ויהי ביום השמיני וכו' עד לאויר התנור. ק"ו לכלי שטף שלא יציל ע"ע בלא צ"פ באויר כ"ח. ומה אם כ"ח שמציל על עצמו שבתוכו בצ"פ באהל המת. לא הציל א"ע בלא צ"פ. כלי שטף שלא הציל ע"מ שבתוכו וכו' כצ"ל וכ"ה בת"כ שם: מ"ה בהר"ש תניא בתוס' ג' דברים מצילים וכו' עד הבלועים מצילים על הטהורים מלטמא ומצילים על הטמאים מלטמא והכ"פ והאהלים מצילין על הטהורים מליטמא וא"מ על הטמאים מלטמא כצ"ל הבלועים אין מטמאין במשא הזב. וצ"פ ואהלים מיטמאין במשא הזב כצ"ל: שם בר"ש ד"ה וא"מ על הטמאים מלטמא. דאין צ"פ לטומאה. ואהלים כגון מפת ע"ט וכו' כצ"ל: שם ד"ה היא טהורה התמת שאין העלם נוגע בה וכו' עד והתנור טהור כיון דהתמת למעלה כצ"ל: שם ומ"מ מתמת חבורן ה"ל כ"ח כנגע באב הטומאה דאדם הוא נושא עלם כשעורה בשעה שנוגע בתמת כצ"ל:

פ"ט מ"א בר"ש ד"ה נחושתו וכו' עד וכגון שנתתכו מתחתיו וכו' עד דומיא דאידך בבא הסרך שנמצא בו דלא וכו' כצ"ל: ד"ה נמצא בטפילו וכו' וכן אם נמצאו במגופה ונראית יוצאין לאוירה מצלת וכו' עד לענין דאם היו סמאין לא טמאו כצ"ל (או דגרסי' לא נטמא כלי הרא"ש כאן והיא היא): שם בהר"ם עיי"ש מראש דבריו עד ואם היה נמשך כנגד פי החבית ה"ה טהורה וכו' עד ממה שימשך תוך החבית הנה לאויה שלא תהיה בולטת וכו' כצ"ל: שם מ"ח בפי' הרא"ש סד"ה שיעורן כזיתים וז"ל ויש לחלק וכו' עד כדמפליג בריסא בנקבים שבסתימה (או במריחה והיינו הך) כצ"ל: שם ושניט ג' משניות בענין א' כצ"ל: שם בר"ש באה"ד כמתחיל ומיהו ק"ל הסיא דתוספ' כפ' אין כ"ח וכו' עד כדמחלקינן בריסא בנקבים שבמריחה דשיעורן דהכא וכו' כצ"ל:

פי"א מ"ד בפי' הרא"ש ד"ה קלוסטרא בהה"ד ומנופה שעשה קלוסטרא מברזל טהור ולפויה מבדיל טמא כמו שעושים בכלי ככף לטי וכו' כצ"ל:

פי"ג מ"ב בר"מ ד"ה ושן של מתריסה וכו' עד יספכו בו הארץ והא' יתברו בו הכלים וכו' כצ"ל: שם בר"ש ד"ה מכחול ורואשו א' וכו' עד רהב לנקות בו את האזן כצ"ל: מ"ג בר"מ ד"ה תרווד שם כלי מן ג' חלקים כצ"ל ועי' לקמן פכ"ה מ"ב: מ"ד בהר"מ ד"ה ומגירה היא משור כצ"ל: מ"ד בהרא"ש סד"ה ריקנה תנור לטומאה ואין תיבור להזאה כצ"ל: שם מ"ה בד"ה למתות כשההורגים מותחים הבגדים כצ"ל: מ"ז בהר"ש ד"ה הכדומים וכו' עד ויוצאים בו יתורים וכו' עד ומנהגינו לתלות באותן יתורים בקבוקים מלאים מים באויר כדי שיתקרר כצ"ל וכ"ה בערוך: בהרא"ש שם סד"ה המזרה והמעבר וכו' עד ואותו שיש לו שינים יותר נקרא מזרה כצ"ל:

פי"ד מ"ב בהר"מ ד"ה ומינקת אבוב והרבה שיעשו אבוב מברזל וכו' כצ"ל: מ"ד בהר"ש בד"ה כנפים בראש העול וכו' עד ומהם יצא הקטרב ונקראו וכו' כצ"ל וכ"ה בערוך ערך קטרב. רק דשם הגי' יצאו. ואפשר משום דב' עצים יוצאים בראשי העול וכמש"כ בערך כנף (והעצים הב' כל א' לבדו נקרא קטרוב ולרבים יאמר קטרובים או דשניהם יחד יקרא בשם קטרוב) ולזה כ' יצאו בל' רבים: שם סוף מ"ח בסה"ד תניא בתוספ' ע"מ נחלקו על השנים שב"ש וכו' כצ"ל:

פט"ו בפי' הר"מ מ"א בד"ה וקוסטות המלכים קיבוץ המלכים וכו' עד ויוסיפו שליש מלבר שהוא מחזיק ששים סאים וכו' כצ"ל: עוד שם בסמוך שחכמים לא ימנוהו עם הכלים שיטמאו אע"פ שהן מקבלים וכו' כצ"ל:

פט"ז מ"ד בפי' הר"מ ד"ה וקטבלי הנטע אשר יטע בהעגיל וכו'. הנה הדברים הנמצאים לפנינו לא יכולתי לפרש כלל. ולדעתי יש ט"ס גדול במקום הזה. ואחר היגיעה והעיון בפי' הרע"ב (פ"ח מ"א דאהלות) שכ' על תיבת קטבליא כזה"ל עור שמציעים למטה ושוכבים עליו וקורין לו בערבי נטע עכ"ל. ובלי ספק העתיק רק מפי' הר"מ (שדרכו להזכיר תמיד שם כל הדברים בל' ערבי) והר"מ כ' שם וז"ל כבר התבאר סקורטיא שהיא כיסוי עור אשר ישכבו בה וקטבליא העור אשר יאכלו עליו. מזה נראה מבואר שהעור אשר שוכבים עליו היא הנקראת נטע בל' ערבי כמו שהעתיק הרע"ב וכ"ה בערוך ערך קטבליא שהוא העור שעוכבים עליו ונקרא בטיית נטע. ולזה נראה שצריך להיות כאן העור הנקרא נטע אשר יעשו לשכב עליו (וסקורטיא היא כלי מעור אשר יאכל עליו כמו שכ' הר"מ לעיל בסמוך. ולזה הדרך לעשות לין ממעשה מקשה לנוי באמצעו) וכד' הר"מ פ"ח דאהלות מ"א נפל ט"ס והפכו הדברים וכמו שכתבתי. ובפי' הר"מ היה כתוב אשר יעשו והוא שם פעל מזה נטע בערבי והמתרגם שכח להעתיק תיבת יעשו ולכתוב תמורתו יעשה ולכן נמצא לפנינו אשר יטעו (ומ"מ תיבת בהעגיל בטעות נדפס וצריך להסירו ולמחקו): בר"מ מ"ז ד"ה וזה הכלל וכו' עד הנה הוא יקרא משמש משמשי אדם ומה שהיה ממנו אשר הוא משמש משמשי וכו' כצ"ל: שם הנה כבר התבאר בספרא וכו' הוא (כפ' שמיני פ"ז) ר"ל שהוא לא ילבשהו האדם בדברים אשר אכל מה כצ"ל כ"ל והכוונה שאין הכלי עשוי לשמש למאכל. משקה או כלי אשר יצטרך לו האדם: שם וכאשר היה כלי לא יצלח למשמשי אדם אבל לאדם עצמו לא יטמא כצ"ל והשאר התיבות שדלגתי ל"י לפרש כלל. ולדעתי הם בטעות: שם ואם היה וכו' עד מן כלי עץ ותדע זה מן הסק שהוא וכו' כצ"ל ומתיבת אולם אשר וכו' עד כמו שקדם. הם דברי מותר ומבלבלים הקורא: שם ונקראת המנורה משמשי משמשים לפי שהמנורה עצמה היא אינה משמשת וכו' כצ"ל וכמ"ש בספר קרבן אהרן שהיא משמשת להדליק בה את הנר: ודע עוד דנשמט מד' רבינו פירוש תיבת קולב המובא בכ"מ פ"ד מהל' כלים. ובס' ק"א הנ"ל פי' שהוא דפוס כלי ערב ודפוס שעושים עליו תיק של ספר נקרא במשנה אנגלין וכו'. ועי' בהרא"ד שכ' שבל' המשנה נקרא אימום ובערוך תמצא כמה פירושים ע"ש: שם בר"ש ד"ה אימום וכו' עד תיכי תלילתא כצ"ל וכ"ה בפי' הרא"ש והיינו שרפרות של חוטים תלולות ועגולות כפי' רש"י שבת נ"ז ע"א:

פי"ח ר"ש מ"ג ד"ה ותמור. זה עץ תלול שמשימים תחת מלבן המטה ומשימים המלבן עליו כצ"ל ועי' בפי' הרא"ש והרע"ב ותמצא כדברי: שם בד"ה ושל בני לוי טהורות דלאו מטלטלים במטה מתוך וכו' כצ"ל: מ"ד ד"ה ומלבן שנתנו על לשונות וכו' עד והגאון פי' גם בערוך מלבן שעשו על לשונות עץ וכו' כצ"ל ועיין בערך מלבן ותמצא עוד פי' אחר: שם בד"ה תניא בתוספ' מלבן וכו' עד פירוש עריסה מטה קטנה כצ"ל: שם מ"ו ד"ה כברה שניי' טהורה וכו' עד ואע"ג דאיכא קערה וב' כרעים קיימים לה טהורה כצ"ל. וכ"ה בפי' הרא"ש וכ"ה בתוס' חדשים במשניות: מ"ז שם בד"ה כרע של מטה וכו' עד נטהר כיון דלתודיה קאי וכו' כצ"ל: שם בפי' הרא"ש מ"ו מטה שהיתה טמאה מדרס וכו' עד ותקנה טמאה מדרס. פי' טמאה מדרס עדיין עומדת בטומאה כצ"ל: מ"ט בר"ש והא דתנן לעיל (מ"ז) דאפילו כרע א' וכו' עד אע"פ שפירש ממטה טמאה כצ"ל. ואח"כ מה"ד ומקבלת טומאה מכאן ולהבא: שם ותכמים אומרים מיטמאת אברים ולא תבילה וכו' עד דאין תבור כשלימה כצ"ל: שם ומיטהרת אברים מטביל הכרע בפ"ע ולא יתברו עם הקערה שהקערה חוצצת וכו' כצ"ל: שם ומתני' ר"ש היא ולא רבי דלרבי אינה מיטהרת תבילה לר"א וכו' כצ"ל:

פי"ט מ"ג בהר"ש ד"ה חבק וכו' עד וי"מ שהוא כעין נמטא כצ"ל וכ"ה בערוך והוא מל' גמדא דגרס הכמנא במס' בילה ובפ' יוה"כ ביומא: מ"ד בפי' הר"ש בד"ה בגשה על המטה לתודיה מיירי וכו' עד כמו במלתא דר"י. גישה הזב על המטה. שמיזכן מטמא וכו' כצ"ל: מ"ו שם פי' י' מתוך הברייתא כצ"ל והוא במ"ד. ואח"כ מה"ד נשתברו וכו' עד כדפרישית לעיל (פי"ח מ"ז) כצ"ל: מ"ו בהר"ם ד"ה ואמרו מטה וכו' עד בפרק שלפני זה והוא במשנה ו' וע"ש בפירושו: שם בפי' הרא"ש ד"ה מטה שנטלו וכו' עד נשתברו הדפות טמאות אפי' לא עשה לה וכו' כצ"ל ואם שנו בה הנקבים וכו' כצ"ל: מ"ט בהר"ש ד"ה פירוש וכו' עד מדרס שאם יושב וכו' כצ"ל: ד"ה נפתחה למטה ל"ח וכו' עד לישיבה בפתחה מן הצד: שם בהר"מ ד"ה אמר ר"י וכו' עד וכאשר בטל העיקר אשר יעשה להחזיק את מה שבה ונשארו הלוחות אשר בצדה ובעליונה. החזירה שלא תטמא במת. ונאמר שהיא תטמא במדרס. וזה לא יתאמה כצ"ל:

פ"כ מ"א בר"ש ד"ה רבצל פי' גאון וכן ערוך כלי קטן שנותנים בו בשמים. והמורה כלי שמתנים בו לדם לדרך כצ"ל וכ"ה בערוך ועי' בתי"ט. ודע דמה שנדפס בד"פ בשם המערכי לשון להגיה במקום ל' משנה מקרא ילקוט (בד"ה תורמל) הוא טעות האומר והאומרה בשמו כי תיבת ובל' משנה דבוק לשלפניו דבל' הש"ס והמשנה קרוי בשאר מקומות תרמיל. והוא הילקוט ועי' בפי' הר"מ ות"ס: שם מ"ב בר"ש ד"ה שנסדקה אבל אם וכו' עד כדתניא לעיל ע"ב והוא בפי"ט מ"י ע"ש: שם ד"ה ונתפחה מחמת גשמים נתנפח הסדק כצ"ל (והוא דיבור א'): שם תניא בתוס' עריבה וכו' עד הרי היא בטמאת מת כצ"ל: הרא"ש בד"ה עריבה וכו' עד יותר מט' קבין אפי' נסדקה לא תזיא למדרס כצ"ל: בר"ש מ"ד ד"ה עריבה וכו' עד דפליגי בברייתא דיתר ע"כ. והיא הברייתא שהביא הר"ש במ"ה: מ"ה שם בד"ה שלא כדרך קבלתה אלא כפאה על פיה כצ"ל: תניא בתוס' שם שלא כדרך ישיבתו טהור קבעו אפילו כדרך ישיבתו טהור כצ"ל: שם מ"ז ד"ה לאורך נ"ל לארכה. אורך הקנה לאורך המחצלת וכו' עד שהקנים מזיקין לשוכב ול"ת רק לסכוך ותנן בפ"ק דסוכה עשאה לסיכוך טהורה כצ"ל ועי' בפי' הרא"ש ותבין:

פכ"א מ"א בהר"ש ד"ה וכנוש ובאימתא כו' ועד ושמא באימתא כלים הנכנסים זה בתוך זה כצ"ל: בהר"מ ד"ה ובפיקה כוש קטן יוכפל וכו' ע"כ. ועי' בפירושו למס' פרה פי"ב מ"ח שם פי' כפי' הרא"ש כאן ע"ש: בהרא"ש ד"ה ובתוט שהעבירו ע"ג הארגמן וכו' כצ"ל: שם ד"ה הנוגע בפיקה וכו' עד ומכניסים בו הפלך כצ"ל: מ"ב בהר"ש פי' בערוך וכו' וי"מ בעין. שהתורשים בחמור וכו' כצ"ל: שם כורך פי' גאון וכו' עד והחרב תלול וכו' עד אלא שהחרב של זריעה חלול כצ"ל וכ"ה בערוך (ערך כרך ב'): מ"ג ד"ה מגרה של ברזל מלא וכו' עד י"ל בית יד לב' ראשיו (או לראש א' מן הברזל עד הב' והיא היא) ותוט ומשיחה תכית יד הא' עד בית הב' ובאמת הבית יד אמה המוכנסת בהם. והניף נתון על האמה עובר דרך התוט וכו' כצ"ל דוק ותשכח: ובפי' הר"מ תמונת המגרה וכו' עד לפי שהוא כבר היה תוט וכבר יהיה משיחה. ובעץ הארוך אשר באמצע וכו' כצ"ל וכ"ה בערוך: בפי' הרא"ש מכבש של חרש שמיישר בו העץ. וקטנית עץ עקום וכו' כצ"ל:

פכ"ב מ"ד בר"ש ד"ה שקבעו הכיא כסא וכו' עד דבטל אגב עריבה אבל כסא העריבה וכו' כצ"ל: מ"ה בר"ש ד"ה שלא היו וכו' עד ויש עושין כסא מד' עצים ומביאים קרשים וכו' עד ועוד על העצים מסבבים קרשים קטנים מג' רוחות. ואם ניטלו (העליונים) שהם תפויים לכסא אכתי וכו' כצ"ל ועי' בפי' הרא"ש ותמצא כדברי:

פכ"ג מ"א בר"ש ד"ה תניא בתוספ' הכדור וכו' עד פירוש אע"פ שנקרעו ולא הוציא מה שבתוכן. רק הסבילן כמות שהן. אין מה שבתוכן חוצץ וכו' כצ"ל: שם ד"ה ועוד תניא בתוס' וכו' עד משישתייר בה מג' רוחות ובין קלינה לתברתה כצ"ל ועי' בפי' הגאון מהרא"ו ז"ל: שם מ"ב ד"ה עביט וכו' עד ועושה אותו כרדלא. טפיטן של סוס. בערוך פי' עיצבא וכו' כצ"ל והוא בע' אכרזין ב'. ותיבות ועושה אותו כרדלא. נראה להגיה וקורין אותו כרדלא. אע"פ שלש"י שזה כמו באיזה לשון: עוד שם תניא בתוספ' האיכוף טמא מושב ותפוס שלו וכו' כצ"ל וכ"ה בתוס' ובש"ס עירובין כ"ז ע"א: שם ד"ה פי' התפוס טמא מרכב כדמפרש בפ' בכל מערבין כצ"ל וע"ש בעירובין ודו"ק:

פכ"ד מ"ז בר"ש ד"ה והתלקה שא"ב שעוה וכו' עד ואין לה צורת כלי וא"כ למדרס כצ"ל נ"ל ועפי' הר"מ (ואע"פ שיש לדחוק וליישב הגי' הכתובה לפנינו הקורא השופט במישרים יודה למש"כ): שם מי"ו סד"ה כף של מאזנים וכו' עד ואם מבחוץ טהור המיחם כצ"ל: שם בפי' הר"מ ד"ה מסוה' בלויה וכו' עד ואע"פ שהאחרת הדביקה בה שלימה וא"ש וכו' כצ"ל:

פכ"ה מ"ג בפי' הר"מ וז"ל זומא ניסטרא כלי ברזל בקנה הא' עליה הקנה הב' שסוד בעל ג' קנים כצ"ל: מ"ד בר"ש ד"ה ויש לכן בית נביעה וכו' עד כמו שמפרש ע"כ כצ"ל דהיינו במשנה ח' דפירקין: שם ד"ה אית דגרסי בית הצביעה וכו' עד אבל כפ' תומר בקדש משמע דבית הצביעה גרסי' דאמרי' וכו' כצ"ל: שם ד"ה לעריבה גדולה יש לה בית הצביעה וכו' עד יש הפרש בין בית הצביעה לאחורים שיש לה. ואם יש משקין באחורי העריבה וכו' כצ"ל נ"ל: מ"ט שם בד"ה פי' מה לשון כפול וכו' עד אבל ר"י כה"ג אפי' בתרומה גזר. ולקדש כלו טמא כצ"ל: שם וכך היה ראוי לשנות וכו' נראה דכצ"ל בל שאין לו אחורים ותוך כגון קדש אין לו בית הצביעה דאין שייך בו בית הצביעה כלומר וכו':

פכ"ו בר"ש (קרוב לסוף מ"ד בהביאו ד' הירושלמי) כ' וז"ל ר"י בר אחא בשם ר"י וכו' עד כך לרור שולם דאדם מבטלו ואינו מתיר כתבל טמא דאין עשוי לסתיר כצ"ל: מ"ה בפי' הר"מ בד"ה סקורטיא וקטבוליא נשמטו דברים מידי הסופר או המדפיס וכבר פי' רביט בפס"ז מ"ד דמכילתין כלים אלו ונחבורו בפכ"ד מהל' כלים הל' א' בהעתקתו לדיני משנתינו כי א"ל עור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו הפירורים. מפני שהוא נשען עליו ברגלו עכ"ל: שם ד"ה עור הפריסה עור ישימו וכו' עד כדי שלא יטנף בגדיו וכקין מפני השרב כצ"ל. ועי' בפי' הר"ש ובפי' הרא"ש:

פכ"ז מ"א בר"ש ד"ה אין לו אחוריים לתלוקה וכו' עד טהור ונראה דאפשר לפרש דמיירי וכו' כצ"ל: שם בד"ה מוסף עליו הטן שהוא טמא משום מושב מושב וכו' עד אבל מדרס לא אע"ג דבת"כ יליף טבלא משק וכו' כצ"ל והביא מהס"ס ראיה דאי לאו קרא דכל משכב לא הוי אמרי' דכלי עץ פשוטים יטמאו טומאת מדרס. ועי' בר"ש לעיל פכ"ב מ"א ועי' ברא"ש שם: שם בד"ה וכ"ח טהורה מכלום וכו' עד כדפרישית לעיל (היינו בפכ"ג מ"ג) עי' בהרא"ש. והיותר הם אך למותר וצריך להסביר עליו קולמוס: ד"ה הקל דבעי וכו' עד דמאיזה מהם שיקצע טפח וכו' כצ"ל. והמגיה בד"פ טעה:

פכ"ח מ"ב בר"ש ד"ה בין מן המוכן וכו' עד ולר' יהושע כיון דמטהר אמאי קרי ליה וכו' כצ"ל. ועי' בפי' הרא"ש דאתר תיבות והניחו אחורי הדלת. יש הסכון הניכר ומתוך פי' הר"ש תמלא התקון: מ"ה בר"ש ד"ה תמת ושטיחה תרוייהו טמאים וכו' עד א"כ דדוקא בשנוי מעשה איירי כולה מתני' ואפ"ה מפשוט לפשוט וכו' כצ"ל: שם ד"ה בכולהו גרסי' במהני' טהור וכו' עד וסדין וכסת ומטפחת ובמשניות שכתב טמא וכו' כצ"ל ומה שבינתים הוא טעות: שם בד"ה תניא לעיל בתוספתא וכו' עד פי' וכו' עד שטיח שעשאו מטפחת. ומטפחת שעשאו שטיח כצ"ל: מ"ח בר"ש ד"ה מעפורת סודר וכו' עד ואתכם במעפורת. ומשמע דהוא וכו' כצ"ל: שם ואהני תלוקה לבטל התמורה כצ"ל: שם וקריעה מהני לבטל שמא מינה או וכו' כצ"ל: מ"ט בהר"מ ד"ה מן התרס. מין הרשת. ומזוטו. מין הרשת דומה וכו' כצ"ל:

פכ"ט מ"ה בר"ש ד"ה יד הקרדום מלפניו טרת וכו' עד קורא לאחריו בבבא האחרת כצ"ל והיינו במ"ד: בפי' הר"מ מ"ו סד"ה ודרבן וכבר ביארנוהו במ"א ע"כ. נמצא בפכ"ה מ"ב וע"ש:

מסכת אהלות

פ"א מ"ב בהר"ש ד"ה והשתא בכולה ג' דקתני וכו' עד לא גרסי' חרב ה"ה כחלל דלא צריך כלל וכו' כצ"ל. וכל מה שהשמטנו הוא מיותר וכ"כ המל"מ בפ"ה הל' ג' מהל' טו"מ ע"ש: שם כדתניא בספרי פרשה פרה וכל אשר יגע בו הטמא יטמא וכו' כצ"ל: שם הא למדנו לכלים ואדם וכלים. אדם וכלים מנין אמרת ק"ו הוא וכו': שם ועוד קשה לפירושו מהא דתנן וכו' עד כלומר אדם הנוגע בכלים מי הוי בר הואה ולדבריו הא אמרי' דכלים ואדם וכו' כצ"ל: שם ר"י בשם ר' ינאי וכולהן תורה הן אלא תרומה אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על הראשון ולא על השני שנגע בראשון כצ"ל ולא כהמפרש בעל קק"ע ע"ש: שם אמר ר"א הוא עלמו שנגע במת חייב וכו' עד טעמא אשר יטמא בטומאת אים הוא (ומכאן עד טומאת מקדש יש להעבירו מכאן ומקומו במקום אשר אכתבנו) התיבון הרי כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם (והוא ג' הם דברי מותר. והק"ע נדחק לפרש דברי הירושלמי ולא ביאר כלל תיבות והוא ג' ושוב בעיני למחקם) כדאר"א בר חייא בטומאת אים באים אדם חייב על טומאת מקדש ולא בטומאת אדם וכלים כצ"ל. ובזה יבוא הכל על נכון כאשר יראה בעל העינים: שם ומשני ר"א דטומאת אים באיב שני פטור משום דלא בעי הינוי כצ"ל (ותיבת ממ"כ אין לו מובן וגם בזה לא הרגיש הרב הנזכר): שם גם פי' דהרב ה"ה כחלל וכו' ע"כ. קאי אהר"י מסימפונט שהביא לעיל: שם ובתוספתא דמיר משמע דפליגי וכו' עד רביעית דם אין בנזיר ואינו חייב עליו על טומאת מקדש כצ"ל מהת"כ והשאר עד תיבת ומרכב אינו שם בגרסתינו. ואפשר דהר"ש גרים לה כהכתוב בספר שלפנינו:

פ"ב מ"א ברמב"ם ד"ה ורוב המנין וכו' עד הנה אלו ג' שיעורים בעצמות הערומים וכו' ע"כ. ודבריו אלו אין להם ביאור כלל. ועי' בכ"מ פ"ב מהל' טו"מ הל"ט ותמצא גי' מוגהת מזה: שם בר"ש בד"ה תניא בספרי זוטא וכו' עד אין לי אלא הנוגע בעצם מן המת מנין אף הנוגע בעצם מן החי ת"ל וכו' כצ"ל אבל בילקוט הגי' אין לי אלא הנוגע בעצם מן המת. ומנין אף המגע בדם ת"ל וכו' ומכ"מ גי' הר"ש בודאי היתה כמו שהגהתי: מ"ז בפי' הרא"ש ד"ה מה שבתוכו טהור וכו' עד דתנן לקמן בית שחללו מארעו טומאה וכו' כצ"ל:

פ"ה מ"ז בר"ש ד"ה או כוורת פתוחה. כגון כוורת גדולה הבאה במדה דאין לה טומאה ופתוחה דאינה סקוקה בקש. דהשתא ליכא דפנות כצ"ל: שם ד"ה טהור אם נתונה וכו' עד כדפרי' פ"ד (מ"א) וע"ש ותבין: בפי' הר"מ שם ד"ה וכוורת פתוחה ר"ל שלא וכו' עד וכאשר היה בגובה לד הכור טפח הנה הוא יציל על כל מה שנתכסה לחוץ בכפיית הכלי וכו' כצ"ל: בר"ש שם בסוף הפרק בד"ה היתה אפונה בארץ שהקדירה עם הקורה וכו' עד משפת הקורה ולחוץ וכוו דקתני יש להעמיד פלוגתא דר"ע ורבנן כצ"ל כ"ל דבמשנתינו נמי י"ל דבזה הוא מחלוקת ר"ע ורבנן:

פ"ו מ"ה בפי' הרא"ש בהס"ד כפי' ר"ש וק"ל וכו' עד ואין הטומאה יוצאת לבית אלא בוקעת ועולה. דלא מגאל לטומאה וכו' כצ"ל: שם ול"א ידין מע"מ אלא כשהיה הטומאה בבנין הכותל כדאיתא בתוספתא (פ"ז) היה א' סלע וא' בנין של בנין וכו' כצ"ל: מ"ז בפי' הרמב"ם סמוך לסופו וז"ל ואם יש במקום הטומאה טע"ט על רום טפח ה"ה כקבר סתום ומטמא וכו' כצ"ל: מ"ו בר"ש ד"ה פרדסקיא עמודים תלולים וכו' עד ולאו בטומאה בתוכם אלא תחתיהם איירי וכו' ועי' בפי' הרא"ש ותבין דברי הר"ש על נכון:

פ"ז מ"א בר"ש ד"ה טמאות ואין נידון כמע"מ כיון דאפי' סדק ליכא לגד וכו' כצ"ל. כ"ל מדברי הרע"ב בר"ש ד"ה ר"י מטהר ר"י לטעמיה דפדי כל הכותל בתר בית עכ"ל (והיינו לעיל פ"ו מ"ג): בר"ש מ"ב ד"ה בנטויות אבל שהארובה באויר האהל או מאיל על כל וכו' כצ"ל: מ"ה עי' מ"ש הר"ש בד"ה מב' שפירים טהור כלומר וכו' עד כשלא עיגלו ראש כפיקה דאיכא לאוקומי כר"י וכר"מ כצ"ל (והשאר שבינתים הוא טעות דמוכח וצריך למחקו): שם קאמר ר"מ כפיקה של שתי והא ר"מ אפי' בנפחת וכו' כצ"ל: שם בפי' הר"מ וז"ל בסוף המשנה. והנה אבאר לך בנדה אמרם תינוק וכו' כצ"ל:

פ"ח מ"א בהרא"ש ד"ה סקורטיא עור וכו' עד שהאהל מחלק לב' כדפרי' בפ"ז (מ"ג) כצ"ל: מ"ג בפי' הר"מ ד"ה ואמר שאין עשוי וכו' עד או בין גגה וכא וכו' עד בין ב' בתים חוצצת בעשויה כאהלים הוא שהם או לא יחולו וכו' כצ"ל (והתיבות שנויה לקמן בפט"ו הל"ד כצ"ל. הוא מראה מקום מאיזה כותב). או דכ"ל דעשויה (והוא העיקר): שם ד"ה ואמרו מוסף עליהם וכו' עד לפי שהוא תוספת להן וכו' כצ"ל. וכוונת רבינו לפי שכל הדברים השנוים במשנתינו שנוי כעין דוגמתם במ"ב אבל רחיים אינם שנוים כלל שם: שם בפי' הרא"ש ד"ה שאין עשוים וכו' עד ארובה ואפי' לר"י דפליג (לעיל פ"ו מ"ב ע"ש):

פ"ט מ"ט בר"ש ד"ה ובין שוליה התחתונה לארץ פו"ט לרבותא נקטי' דאפ"ה הטומאה בבית מה שבתוכו טהור וכו' כצ"ל: שם ד"ה אם יש בין פי העליונה וכו' עד דכיון דמפיה ובין הקורות פו"ט. בין שוליה לא מעלה ולא מוריד: מ"י שם בד"ה ב' כוורות שהן עומדות בתוך הפתח וכו' עד אם אין שוליה של א ע"ג זו אם אין בין העליונה לשקוף פו"ט וכו' עד טומאה בבית מה שבתוכה טהור כצ"ל. והדר גרסי' (וכמו שהוא בתוספ' שבר"ף וכ"ה בלי ספק גי' הר"ש וכזה הבין דברי הר"ש לקמן בסמוך שמס"ם והולך ד' התוספ') אם יש בין פי העליונה לשקוף ובין פי התחתונה לארץ פו"ט. טומאה בתוכה מה שבבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכה טמא. וכלים שביניהם טהורים אם יש בין דופנותיה לפנימין פו"ט וכו' (ככתוב בס' שלפנינו) עד כמו במפרש והולך. ובין שוליה לארץ לרבותא נקטי' אע"פ וכו' עד ופי התחתונה למטה. יש בין פי תתתונה לארץ פו"ט וכו' כצ"ל. ובזה תראה הדילוג והתמרונות שיש בר"ש. וכפי מה שהגהתי תבין דברי הר"ש בס"ד על בורים וגם בתוספ' של הגאון נשמט קצת מהתוספ' שלפנינו בס' הרי"ף. ובלי ספק נשמט גם שם ע"י המעתיק: בר"ש ד"ה אם יש בין דופנותיהם לפנימין פו"ט וכו' עד כלומר שפי התחתונה דבוק בארץ. ופי העליונה דבוק בשקוף ובין שולי וכו' כצ"ל: שם ד"ה פיה של זו ע"ג שוליה של זו וכו' עד אבל זה ודאי וכו' ע"כ: משנה ט"ו ד"ה והחבית (בר"ש) טהור וכו' עד וכשיש זית תחת הדופן דמה שתולה לה נגד הזית כצ"ל. וכוונתו דתולה לו יש דבר שתחתיו או על גבו. שהטומאה בוקעת ועולה למה שלמעלה מהטומאה או למה שמטה ממנה אבל אינה בוקעת למחוץ לפני' אע"פ שהדבר נתון נכחו — — כזה. והגה"ה הנדפסת בש"ס ד"פ אין לה מובן כלל דמה חידש הר"ש בזה. וגם כאן אין מקום לדברים רק אלא טומאה בוקעת ועולה שם יש מקום לומר דנגד הטומאה היא בוקעת לבד וכבר נתבאר זה הדבר בר"ש בתכלית הבאור: גם נדפס שם עכ"ג דברים המבלבלים הקורא שבד"ה תניא בתוספ' וכו' עד כזית מן המת מקלתו נתון תחת דופנה וכו' עד בין מלמטה טהור וז"ל טמא וכן הגיה מהרי"ף ז"ל ובזו די. ובדבור ב' חצאי זיתים א' נתון תחת דופנה וא' נתון תחת קורקרתה בין מלמעלה בין מלמטה כנגד הטומאה טהור כן יש להגיה ותיבת טומאה צריך למחוק (וגם בלי תוספת התיבות כנגד הטומאה זה מובן ממילא) ודו"ק:

פ"י מ"א בפי' הרא"ש וז"ל ארובה שהיא בתוך הבית וכו' עד שאני טומאה דהכי גמירי לה ע"כ מדברי הרא"ש עצמו ומשם ואילך הדברים הם ממחבר אחר וכצ"ל: מ"ד הטומאה בין בבית בין כנגד ארובות נתן דבר וכו' כצ"ל והבית טהור צריך למחקו. וכן במ"ה אין בארובות פו"ט וכו' עד כנגד הארובות טהור ותיבת והבית יש למחקו: ובמ"ה בפי' הרא"ש ד"ה אין טמא אלא תחתון וכו' עד ולא נתן למטה העליה טמאה דהטומאה נכנסת לה בפתות מפו"ט וכו' כצ"ל: מ"ז בר"ש תניא בתוספ' היתה נתונה תחת ארובה וכו' עד כנגדו עד לרקיע טמא. שאם תעלה עולה והולכת בארובה וכו' עד נוקעת ויורדת. היתה גבוה טפח וטומאה תחתיה וכו' עד בתוכה או ע"ג הכל טמא. שאם תעלה עולה והולכת וכו' עד אינו טמא אלא הבית. פי' ושפתיה וכו' כצ"ל: שם בר"ש וצ"ע בברייתא שהביאתי וכו' עד וגבי כפישה קתני התם מפני וכו' כצ"ל: מ"ז בר"ש בד"ה תניא בתוספ' קדירה וכו' עד שאם תעלה ודופנה נוגעת בשקוף כל שהוא טומאה וכו' כצ"ל. ותיבות בפו"ט נמחק: שם בסוף באור התוספ' כתב וז"ל בבית היא טמאה בלבד. מדקתני היא טמאה לשון נקבה משמע דאקדירה קאי וטמאה וכו' כצ"ל וכל השאר הכתוב באמצע זה הדבור נמחק:

פי"ב מ"ה בפי' הר"מ באמצע דבריו וז"ל ולזה כאשר היתה טומאה תחת קורות הבית. הבית והעליה טמאים כצ"ל (וכ"ה בדפוס ספד"א וברלין). מיהו בחבורו העתיק המשנה כצורתה ע"ש: שם בפי' הרא"ש ד"ה מכוונות עליונות כנגד וכו' עד תוצאת. כצ"ל והוא סה"ד ואח"כ מה"ד כבין התחתונות כבין אויר שבין וכו' כצ"ל:

פי"ג מ"א בפי' הרא"ש נפלו כמה טעיות ועי' בפי' הר"ש ותבין דברי הרא"ש. ונראה להגיה דכצ"ל ולזה הפי' קאי אמלא אגרוף. ולא נמלא מקדת דיותר קל הטומאה לצאת ממה שנכנסת וכו': מ"ב בר"ש בסד"ה או שפתחתו הרוח וכו' עד אלא קנרים היו הדפים שעשה מהם הדלת וכו' כצ"ל: שם סוף מ"ד בד"ה תניא בספרי זוטא וכו' עד האור שבדלת ומתני' דקתני מלא אגרוף ר"ע היא ע"כ. מזה נראה דגירסתו במשנה החור שבדלת שיעורו מלא אגרוף שייר בה וכו' עד כמלא אגרוף ותו לא: שם בפי' הרא"ש וז"ל ר"ע יהיב ליה וכו' עד ור"ש סבר כיון דנעשית בידי אדם וכו' כצ"ל וכ"ה בפי' הר"מ: מ"ז בר"ש סד"ה שתי וערב ודבר טמא אינו ממעט כצ"ל ותיבת בנגעים נמחק: סוף ד"ה מפני שעפרה טהור וגוש הבא מארץ טהורה וגוש הבא מארץ העמים ושיעור וכו' כצ"ל ותיבת טמא נמחק:

פי"ד מ"א בר"ש בד"ה פי' שיעורו בפותח טפח וכו' עד נחשב עליו כסמוך לפתח וכאילו אין הפסק וכו' כצ"ל: מ"ג בהרא"ש ד"ה קנה מפרש בתוספ' וכו' עד שהוא מעלעל כצ"ל ואח"כ מתחיל הפי' למשנה ד' ונראה דגרים טומאה בבית כליה שתחתיו טמאים ואם לאו טהורים ועו"כ דמיירי בזיז שאינו בולט משאר הכותל כשיעור טפח הוא דבעיק שיהיה נגד הפתח ג' אצבעות זיז שאם היה כנגד הכותל זיז ארוך טפח אע"פ שאין זיז זה עד הפתח ג' אצבעות מצטרף עמו שאר הזיז וכו' כצ"ל. ותיבת אלא הוא ט"ס ונמחק:

פמ"ז מ"א בר"ש וז"ל לשון שבועה היא וכו' עד כי ההיא דפ"ק דזבחים וכו' עד בני אם לא שמעתי להבחין הפרש בין קבלה לזריקה ואין לי לפרש כצ"ל. אקפה לשון חיתוך וקילור וכו' וכל השאר שכתוב באמצע נמחק: שם ד"ה וטימאוהו הם טימאו וכו' עד או מעטם חיבורים או מבום דהו"ל כלים באדם דמרדע בר קבולי טומאה וכו' כצ"ל: מ"ב ברא"ש ד"ה התלויות כו' כתב בגליון וכו'. כל הדברים מגומגמים ומוקשים הם ותמוהים כאשר יראה עין רואה. ולכן לא פניתי את לבי להגיה ולכתוב הנראה בעיני בדעת הכותב ע"ש: מ"ד בפי' הר"ם וז"ל בעבור שאמר וכו' עד ולא יצטרך לחסור על אורך הקבר אלא רוחב אמה כשיעור אורך אמה ג"כ והוא אמרו וכו' כצ"ל וכ"ה בתוי"ט בשמו ע"ש:

פי"ז מ"ג בפי' הר"ם וז"ל ואמרו שאין בית הפרס לכותים טעם לאמרו עובד כוכבים שהרס אינו שוה ביה"פ כצ"ל:

פי"ח מ"ב בר"ש ד"ה ומטמאים במגע ובמשא שמא יש בהם עלם כשעורה אי נמי אשדה קאי דומיא דאחריה כצ"ל: מ"ט בפי' הר"ש בד"ה תניא בתוספ' חצות אין בה וכו' עד ואין מדור העמים וביה"ס במ"ל ותימה הא כולה טמאה וכו' כצ"ל. ולא ידעתי ע"מ כוונו בהגה"ה למקום הזה. כי תיבת אתיב הנדפס בגדו לי' מאיזה לשון מהע' לשונות הוא: עוד שם והא דתניא בתוספ' דמקולות ארץ העמים וכו' עד וגזרו טומאה בעיר ושביל ומקוה אע"פ שלא גזרו חוץ לעיר וכו' (ומהתיבות והא דתניא בתוספ' וכו' עד טמאה צריך למחקו):

מסכת נגעים

פ"א מ"א ר"ש בד"ה בהרת עזה כשלג וכו' עד והיה נראה לומר וכו' עי' בתוס' שבועות דף ה' ע"ב ד"ה שנים כי בם תמצא כל דברי הר"ש ויתר באור ודו"ק: שם בר"ש ד"ה תניא בתוספ' אר"י וכו' עד ובפ"ק דשבועות דייק מהכא וכו' עד ש"מ שמיע ליה מיניה דאבוהי דכולהו בהדי הדדי וכו' כצ"ל: עוד שם בד"ה ירושלמי בפ"ק דשבועות וכו' עד אר"י ב"א והיו אין וכו' כצ"ל: מ"ג בר"ש בסד"ה להחליט את שנולד בו פשיון וכו' עד אלמא מרבי פריחה לטהרה אחר הפטור. ויש לומר דבסוף ב' שבועות כשפטרו וכו' כצ"ל: מ"ד בר"ש והקים לא מצינן דמטמאי וכו' כצ"ל. ר"ל דאין אנו יכולים למנות י"ב מראות נתקים שהרי הם מטמאים בכל מראה שתהיה: מ"ד שם ד"ה נסמך השחין וכו' עד כדתניא לקמן בס"פ התולש (והוא בתוספ' ספ"ג) וכו' עד ובסוף השבוע נעשה עור הבשר או הסגירו בעור הבשר כצ"ל (והנמצא בינתים נמחק): עוד שם בר"ש ד"ה השחין וכו' עד בשבת פסה ולא הוי וכו' כצ"ל:

פ"ב מ"ה בהגה"ה שבר"ש בסס"ד וז"ל וה"נ מוכח נגמ' דבני מערבא בפ' נערה המאורסה עד ומשם למדנו וכו' כצ"ל (והוא בהל' ח') ועי' בס' שירי קרבן שם שתמה ע"ד הרמב"ן דכתב נמי כדברי המגיה כאן. דמהירושלמי משמע דספוקי מספקא ליה בזה וגם דברי המגיה תמוהים שכתב ונמצא שהוא כאילו הוא לבדו התיר נדרי אשתו עכ"ל. דהל"ל כאילו ניתר בשנים לבד כיון דהבעל כגופה (והרי הנודר אינו מצטרף) ונראה שכוונתו כמו שאינו מתיר לבדו נדרים שאינם עינוי נפש כך בצירוף אי לבטל רק אלו ודברים שבינו לבינה. ולזה א"צ צירוף:

פ"ד מ"ז בר"ש בד"ה הלכה וחזרה בסוף שבוע. הסגירו בבהרת כגרים וכו' כצ"ל: שם ד"ה כנסה ופשתה. היכא דהסגירו וכו' עד דתחלתו היה בו כגרים ועוד והסגירו. ובסוף השבוע כנסה אותו העוד והסגירו הסגר ב' ואח"כ פשתה אותו ועוד וכו' כצ"ל וכ"ה בתי"ט: שם וחכמים מטהרים דלא חשבו ליה פשיון מאחר דתחלתו היה דתחלתה היתה כגרים ועוד. וכן נמי בפשתה וכנסה שפשתה משהו מכגרים וכו' כצ"ל: עוד שם וכל הכך פלוגתא דר"ע ורבנן בסוף שבוע ב' ולאחר הפטור דלאחר הפטור וכו' כצ"ל: מ"א שם ומיהו יכול ר"ת לדחות דסתם נזקק לטומאה דידע אהאי כצ"ל. כלומר דמיירי מתני' ביודע על איזה נגע מחליט וכמו שפי' לעיל בסמוך: שם בר"ש וטפי ניחא למימר דבנזקק פליגי ודלקמן ודנזיר אפי' ר"י מודה משום וכו' כצ"ל: עוד שם בר"ש וקצת משמע בתוס' דבנזקק לטומאה פליגי דתניא בתוספ' בהרת כח"ג ובה ב"ש ונולדה בהרת כח"ג ובה ב"ש ה"ז להחליט וכו' בצ"ל כ"ה בתוס' וכן מוכח למעיין בד' הר"ש בסמוך דמשמע בהדיא דהב' שערות האחרונים בודאי נולדו אחר שנולדה התאי גרים הב' עש"ה:

פ"ה מ"ב בפי' הרא"ש וז"ל ס"ה כמו שהיתה וכו' וגם לא קתני הלך הפשיון ובאת מחיה וכו' עד מבוהרת וז"ל בת"כ דקתני גם גבי פשיון שבאת מחיה אינו מחיה שבאה במקום הפשיון וכו' עד סוף וכ"ה בר"ש. ומש"כ הרא"ש ותימה דא"כ מחיה נמי לא ליתני וכו' עד דאין הנגע פושה להוכו ע"כ. דברים אלו הם ראוים בסוף אחר תיבות שהיא ראויה לטומאה ודו"ק: מ"ה עי' לשון הר"מ ידוע שכאשר סר הפשיון וכו' עד (אשר הנתקים בהם יחד) ארבע תיבות האחרונים אין להם מובן. ונראה דצ"ל אשר ינתקו בו יחדיו. כלומר שניהם הושוו להיות טמאים מחמת פשיון. והלשון קשה מאד ומתוך הלחץ כתבתי זה התיקון:

פרק ו מ"ז בר"ש ר' עקיבא אומר בין כך וכו' עד והתילונה טהור אם משום פשיון וכו' כצ"ל (ותיבות ר"ע אומר הכתוב בס' אחר תיבת טהור צריך למחקו דהוא מיותר וכן אינו בתוספתא): עוד שם בר"ש פי' רע"א בין כך ובין כך לא נתברר דברי ר"ע מ"ט וכו' עד רואין את הבהרת הפנימית כאילו הוא שאין. ומחיה שתלקתה השחין טהורה וכו' כצ"ל:

פ"ז מ"א בפי' הר"מ וז"ל אמר יתברך וכו' עד וכבר ביארנו במה שקדמנו שהראש והזקן כאשר היו בלתי שער מטמאין בנגעים אולם אם וכו' כצ"ל: בר"ש שם בד"ה חזר הראש והזקן ונקרחו שניתק משערן מטמאים בנגעים נגעי נתקים וכן השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת וכו' כצ"ל: מ"ד בר"ש ד"ה והכוה את המחיה דמשעה שנכוית אינה סימן טומאה כצ"ל: שם בר"ש היתה בו מחיה כעדשה כולה תלוה והלך תלוה וכו' כצ"ל: עוד שם תניא בספרי וכו' עד כנגע זה שער לבן. הלרעת זו המחיה וכו' כצ"ל:

פ"ח מ"ד בהר"מ וז"ל עוד נתגלה ממנו ר"א וכו' עד ואלל הראות בשר חי את"ז לי בו עד שיחזור ממנו כלובן לגמרי שאפי' הבהק לא ישאר בזה הבשר החי כצ"ל וכ"ה בכ"מ פ"ז הל"ד. ועי' ברא"ד ובכ"מ שם:

פ"י מ"ג בר"ש בד"ה תניא בתוספ' היו בו ב' שערות וכו' עד וא' מבוהרת כלומר דמשוחרת ומבוהרת. משום דמשוחרת וכו' כצ"ל: שם ד"ה ואחת לומחת ושחורה כצ"ל. דאם נדחק דהא' היה קודם שנולד הנגע וכר"ש. אכתי תקשה היאך אמר נולד צג לצומחת טהור דהרי יש ב"ש צומחות ואדומות ודו"ק: מ"ג בפי' הרא"ש בהגה"ה אמר יצחק כ"ל דצריך להיות להוכה וכו' ע"כ. ונראה מדבריו דבס' שלפניו לא היה כ"כ אלא א' שחורה וא' לבנה ועי' בתי"ט ובתוס' חדשים מש"כ בזה: מ"ד בגליון פי' הרא"ש בהס"ד וז"ל ואי לר"ש השתא ב' להוכות דתרוייהו הוי סימן טומאה בהיפוך הם סימן טהרה וכו' כצ"ל: עוד שם פי' מאינו למימר דלא מיבעיא דאיצטריך לר"א וכדקאמרינן וכו' כצ"ל: מ"ט בפי' הר"ש ד"ה תניא בתוספ' נתק כגרים וכו' עד עמד בו שבוע א' טען לו שבוע ב' עמד בו ב' שבועות יפטור וכו' כצ"ל:

פי"א מ"ב ברא"ש ד"ה טרפן וכו' עד ונראה דדוקא עירבם בעודם צמר אבל עירב תוטי צמר וכו' כצ"ל:

פי"ג מ"ד בפי' הר"ש וז"ל כפי' מלות תלויה מייתי לה. ודייק דלא כמוכחת דמיא כצ"ל. כלומר שאינו ככתוב ונתון כבר כל זמן שלא נתנו. אע"ג דשומד לכתחו:

מסכת פרה

פרק ד הרא"ש מ"א נפלו בו כמה טעיות וכצ"ל ור"א סבר כיון שנשחטה בחוץ אין מחשבה פוסלת בה (כלומר כיון דלא בעינן מחשבת חוץ למקומה כך מחשבת חוץ לזמנה אין בה) כצ"ל. שלא רחוץ כדין קרבן וכו' כצ"ל ושלא בכהן גדול. תוספתא ונתתם אותה אל אלעזר הכהן. זו באלעזר שהוא סגן ושאר כל הפרות בכהן גדול דברי ר"מ. ר"י ור"ש ורא"בי אומרים אותה באלעזר שהוא סגן ושאר כל הפרות בכהן הדיוט כצ"ל. וכן הוא בתוספתא לפנינו וכ"ה בכסף משנה וכ"ה בר"ש: שם בר"ש ויש אומרים את הלל הזקן שאלו כצ"ל. ולא כתוספ' שלפנינו בר"ש שהלל שאל לריב"ז תלמידו הקטן שבתלמידיו (כדאי' בסוכה פ"ב):

פרק ו מ"א בהר"מ וז"ל אמר יתב' וכו' עד וגלה הספופרת אשר בה האפר ולקח ממנו די שיצליך על אלה המים וכו' ע"כ כצ"ל: עוד שם אם התזיקה בידו וזקפה עליה וכו' כצ"ל. ועיין בפי' הרא"ש: עוד שם וכבר התבאר לך ממה שאמרנו שם שאפר פרה כצ"ל: מ"ב בר"ש ד"ה זילף את המים כגון שקדש המים ושוה מהן וכו' כצ"ל וכ"ה בדפוס ברלין: משנה ה בפי' הר"מ קרוב לסופו כ' וז"ל וזה מפני שלא נתמלאו בכלי שב על וכו' כצ"ל:

פ"ז מ"א בר"מ ד"ה ה' קדושין וכו' עד וזה המשפט בעצמו ואם נמלך לקדשן בקידוש א' כצ"ל: עוד שם ואם נהפך הענין וכו' עד והנה הן כשרים אם קדשן קידוש א' וכו' כצ"ל: שם וז"ל אך למה שהביא ושב וקידשן וכו' עד לא נתחדש בה פסלות כצ"ל והוא מחובר ונקשר עם הדברים שכתב אח"כ וז"ל. לפי שהמלוי על קידוש אחד נתמלא וכו' ותיבות שקדמו להם מן "וכ"מ שיקדש מאלה וכו' עד נשארו פסולים" הם כמו מאמר מוסגר ודו"ק: משנה ה' בר"מ ד"ה הממלא וכו' עד וימלא אחר לקידוש. יצטרך שיקדיש אשר ייחדו לעצמו וכו' כצ"ל: מ"ז בפי' הר"מ וז"ל כבר ידעת וכו' עד ואמר ר"א אע"פ שבא והגיע בהויתו ברשות הטמא הנה הוא נשאר תחת שמירת הבעלים וכו' כצ"ל:

פ"ח מ"ב בהר"מ כבר באמרנו וכו' עד יטמאו כלים ולא יטמא האדם כצ"ל: בר"ש שם ד"ה נטמא הסנדל וכו' עד ועוי"ל במבקים שאחר קידוש וכו' עד ועוד דאפילו לא נפסלו ניתו דהנושא מי חטאת וכו' כצ"ל: מ"ת בהר"מ ד"ה כל הימים וכו' עד ואפילו היה איזה שיעור. שיהיה כמו המעיין ואין כן במים הנגרים וכו' כצ"ל: עוד שם ואמר ר"י וכו' עד ושהמימות הנגרין הטולים מכלם יטהרו וכו' כצ"ל: מ"י ד"ה מי בילים וכו' עד ביאותיו וגבאיו שניהם כשרים כצ"ל ותיבות אלו הם ביחזקאל מ"ז פי"ח:

פ"ט מ"ב בר"ש ד"ה פוסלין כו' עד ש"מ ואין זריעה להקדש מה"ת כצ"ל וכמו שכ' בזה לעיל: שם כדאמריך התם גבי הטריב שמבו וכו' עד ולא בקדשים עד שיביא כפרתו וכו' כצ"ל: בפי' הר"מ מ"ה בד"ה עוד יתבאר לך וכו' עד וקבל מופת על זה מאמרו הוא כי דינה משפט החטאת וכו' כצ"ל: בר"ש ד"ה מעל"ע וכו' עד משום דהו"ל משקה סרות וכ"ז דתקו לייסב וכו' כצ"ל. והיינו דבפ"ם נדחקו לייסב דברי ר"י גם לר"י ור"ש וע"ש ברש"י: מ"ח בפי' הר"מ כבר ביארנו וכו' עד לפי שהוא טמא אע"פ שהוא טהור לחטאת. וטהור לחטאת. ר"ל לקחת המילוי ולקדש וכו' כצ"ל:

פ"י מ"א בפי' הר"מ ת"ל כבר ידעת וכו' עד ועוד נבאר דין מדף בעקרים וכו' עד בפרק אחרון מזבים כצ"ל וע"ש מ"ב: ר"ש שם סוף ד"ה שנגע באוכלים ומשקים וכו' עד ר"י לטעמיה דגזרינן כצ"ל והוא במ"א ע"ש: משנה ו בר"מ (קרוב לסופו) ת"ל ואחר אמר אם היו נתונים על הארץ וכו' עד וטימא את הגבין. לא נטמא ממי חטאת אשר בתוך הגבין וכו' כצ"ל: שם בפי' הרא"ש ד"ה ותניא בתוספ' וכו' עד וכן בב' ניירות מטמא ר"י מי חטאת כצ"ל:

פי"ב מ"י בר"ש ד"ה טומטום וכו' עד כדתנן לעיל בפ"ה מ"ד. לענין האשה וכו' כצ"ל: שם בר"ש בד"ה אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום היה אומר ר"ת דהך טבילה לאו ליטהר וכו' עד לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה וכו' כצ"ל:

מסכת טהרות

פרק א משנה ט' ברא"ש ואע"ג דאמרינן בס' הקומץ וכו' עד והניתו בכיסא וכו' עד אם צריך לכלי הכלי מצרף ול"מ ככרות הצריכות לכלי וכו' כצ"ל:

פ"ב מ"א בהר"ם בד"ה ואחר אמר וכו' עד לפי שהטבו"י לא יטמא חולין ולזה הוצרך לומר ידים מסואבות והזכיר שהיה טבו"י כנ"ל: שם והוא אמרם אחד טבו"י ואחד טהור שידיו טמאות וכו' כנ"ל וכ"ה בתוס' פ"ה דמכילתין: מ"ג בפי' הרא"ש הראשון שבחולין וכו' עד ולכך אינו מטמא את התרומה וכו' עד ולכך נקרא ג' שהוא פסול כנ"ל: מ"ז בפי' הר"מ באה"ד ואמנם ה' האחרונות וכו' עד והד' בקדש פסול היד מטמאה חברתה בקדש אין אוכלים טמאים נגובים וכו' כנ"ל:

פ"ג מ"ב בפי' הר"ש נמלאת אומר ג' מדות במשקין הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהמשקה עוסה עליהם וכו'. כנ"ל: שם באה"ד ותכ"א אף הדבש כשמן קסברי רבנן וכו' עד אפילו במחשבה ובדבש דבורים כו' כנ"ל. כלומר דהוא המנוי בג' משקין משא"כ דבש תמרים. וע' מכשירין פ"ו מ"ד וברי"ש שם:

פ"ד מ"א בר"ש ד"ה תניא בתוספ' וכו' עד השרץ תלוי בין הקורות נטף בו ונפל על בגדיו וכו' כנ"ל וכדלעיל בסמוך וכ"ה בתוס' הגאון: שם אבל ודאי לא סהה"ל וספק נגע וכל שכמת בספק הנזרקים ולפס טהור כנ"ל: שם מ"ד בפי' הר"ש ד"ה הרוטב שפראו במים דאע"פ שהיה נגוב ונתיבש וכו' כנ"ל. כלומר בעת שהרטיבו להפשתן במים כבר היה נגוב. מ"מ ע"י השרייה חזר הרוק ללחותו:

פ"ז מ"א בהר"ש שהביא לשון התוספ' ונדחק בפירושה. וע' בפי' הר"מ כי נוסחתו מיושרת ממנה. וד' המגיה בפי' הרא"ש שכתב דגם הכלים טמאים ברה"י צריכים בהור. וצ"ל דכלים הנוגעים בו ע"י אדם דוקא דהוי ספק טומאה הבאה ע"י אדם ועיין בר"ש לעיל מ"ם וי' בפ"ד שהאריך בזה ודו"ק:

פ"ז מ"ג בר"ש ד"ה נכנס לא' מהם כגון שהיו ב' חנויות א' טמאה ואחת טהורה עכ"ל. מזה מוכח דלא היה זה לפניו רק ב' חנויות נכנס לא' מהם וכו' או דל"ג כלל רק ב' חנויות ספיקו טמא וכ"ג מפי' הרא"ש ע"ש:

פ"ח מ"ג בר"ש ד"ה תניא בתוספתא כו' ומתני' דקתני ביום ומגאו ביום טהור ברה"ר כנ"ל ואח"כ מה"ד טמאים מדרס וכו' וקאי ע"ד התוס' שהביא: מ"ז בפי' הר"מ וז"ל כבר התבאר וכו' עד אך ר"א יקל בזה וכו' ע"כ. דבר זה נמצא בש"ס נדה דף ז' ע"ב: עוד שם כ"ש זה אשר יטמא משקים שהוא יפסול. ור"א לא יקים קש וכו' כנ"ל: מ"ח בפי' הר"ש ד"ה אפילו כעין החרדל וז"ל שבכל כבינה וכו' עד וכוגיא דהש"ם במנחות וכו' עד כמאן דאמר משקה מחבר וכו' עד כגון שיש בכ"ש ב' תנאי עשרון וכו' היינו זה פי' ד' הש"ם באמרם צירוף כלי וחבור מים ועל האבעי' הב' חיבור מים וצירוף כלי מהו ע"ז פי' ואם נגעה טומאה בזה שבתוך וכו' כנ"ל: מ"י בפי' הרא"ש ד"ה המבורן וז"ל הוא גומא מל' שבר וכו' עד והיאך יתחברו יחד לטומאה. אלא לענין וכו' כנ"ל. כי השנים התיבות אחר יחד המה מיותרים ואין להם מובן כלל:

מסכת מקואות

פרק א מ"ג בהר"מ וז"ל ועקר אחר וכו' עד לרצון ושלא לרצון כמו שבארנו כנ"ל. והד' תיבות שכנתים נ"י לפרשם ולדעתי הם נמחקים: עוד שם במ"ד הודיעגו בזאת ההלכה שאלה מי הגבאים כמו שלא יטמאו אלא בכוונה כנ"ל: בפי' הרא"ש מ"א ו' מעלות וכו' עד (בשורה הז') כדתנן במעילה והוא בפ"ד מ"ה כל המשקים מצטרפין לפסול את הגויה וכו' כנ"ל: מ"ה בפי' הר"מ וז"ל כוונת ישטופו וכו' עד וכאשר השלים משפטי אלה הגבאים בהטהורים וכו' עד ישובו טהורים אחרי הטמאה כנ"ל:

פרק ב מ"ג בר"ש ד"ה שי"ל במה יתלה כלומר שי"ל מקום לתלות נפילתם שלא גרמו בו פסול כנ"ל: שם בפי' הר"ט כבר קדם בר' מטהרות וכו' עד ואמנם יפסלו מים שאובים למקוה שא"ב מ' סאה ואחר השלים המ' סאה שאינם שאובים כנ"ל: שם בפי' הר"ש ד"ה שאין לו מה יתלה ודממ"נ כהי מינייהו דנפול פסלוהו וכו' עד והפשר דשאיבה שע"י כלי גללים וכו' עד כדאיתא לקמן פ"ד מ"ה ומייתי לה בפ"ק דשבת אפילו כלו שאוב דרבנן וכו' כנ"ל: עוד שם ד"ה תניא בתוספ' ב' מקואות שא"ב מ' סאה וכו' עד נפלו ג' לוגין לתוך אחד מהם וידוע לאיזה מהן נפלו אין אומרים למקום שנפלו השניים נפלו הראשונים. כנ"ל ואח"כ מצאתי להרב"י שהעתיק כגי' זו בתוספ' בטור ובש"ע סי' ר"א סעיף ע"ב. ושמחתי בו: מ"ד בר"ש ד"ה תניא בתוספ' וכו' עד פירוש בור של גת ואין הסיד שבשוליו מחזקת מים אלא הגיסטרא וכו' כנ"ל: מ"ו בר"ש ד"ה אם י"ב כמעט מים וכו' עד דהמשכה היא כיון דמתוך כלים שבורים וכו' כנ"ל: שם ד"ה תניא בתוספ' וכו' עד פירוש ישבר ולא יטה. אף יטה היינו יכפה דמתני' (והיינו משנה ז') כנ"ל. ועיין בפי' הרא"ש דלא כ"כ ודו"ק: שם בסוף הפירוש והר"מ פי' וכו' עד בתוך הקרקע ופי הסלון וכו' כנ"ל: שם בפי' הר"מ (קרוב לסוף ספי') ושיעורה היקף כשתי האצבעות ימדד וכו' כנ"ל:

פרק ג מ"א בהר"ש ד"ה מלואו מים שהיה תחלה. ועוד דבר מועט וכו' עד שהבאתי לעיל בפ"ק (מ"ה וע"ש) כנ"ל: מ"ד רמב"ם (באמצע דבריו) ואמרו שם שאלו הט' קבין אשר יטהר בהם ב"ק וכו' עד שיהיה שפיכתן מג' כלים לגבורות ויהיה בזה את"ז וכו' עד ואם היו מד' כלים ולפחות כנ"ל:

פרק ד מ"א בפי' הר"ם בד"ה לגור וכו' עד ולזה נסתפקו אם היה עומד העץ בקרקע וכו' עכ"ל. וצ"ל דהכוונה דהונח ודי להם שנקבע בקרקע קודם שנעשה מקבל: מ"ג שם ד"ה ואמר ר"י וכו' עד ואמנם אמרנו בגזור הקודם שהוא אם יהיה מקוער וכו' כנ"ל מלשון קערה ר"ל בת קבול מעט כקערה שיש בה קצת עומק: עוד שם וכבר יתבאר לך מזאת ההלכה וכו' עד לפי שהוא מדבר כאשר יחוקו בו האם יפסול כנ"ל והוא מל' חק תוכות או חק יריכות המטי בש"ם הרבה היינו שעשוי מכלי פשוט בית קבול: עוד שם כ' וז"ל הנה זאת המשנה לא תסכים לדבריהם וממילא צריכים לומר שהיא נוסחא מאחרון א' לדעתו. או לכל הפחות תדחה מהלכה כן נ"ל. ומה שכ"ע שם. ואמנם טעותם בזה מאמר התוספ' לגר שחקקו ולבסוף קבעו אשר הוא לגור של עץ ושבת זה כמו שבארנו (והוא במ"א הביא לשון הש"ם ב"ב דס"ו ע"ב. ומה שמציין שם שבת דע"ו הוא טעות) לפי שתורת כלי עליו בתלוש וכו' עד ויואלא קודם שיושם לגור לכל מה שיואלת פשוטי כ"ע. ואין הגטר של חרס כן וכו' עד ולא ג"כ השלוגות וכו' כנ"ל: מ"ד בר"ש בד"ה תניא בתוספ' יפה הורית דבד"א שפוסל בנקב שהוא כמלא מחט וכו' כנ"ל: שם קרוב לסופו. או מירא מן הגלדים וכו'. ונראה דס"ק דאם מירת בסוף הכלי והדביקו בזה לארץ (ונראה דאפילו בסיד וגפסים) ל"א סתימה כיון דבמקום הנקב לא סתם:

פרק ה סוף מ"ו בפי' הרמב"ם וז"ל וכבר ידעת אתה שהמקבל מקבל טומאה מדרבנן וכו' עד כמו שאמר רב יהודה. וכ"ד שא"מ טומאה אפילו מדרבנן הוא אשר יגזרו עליו וכו' כנ"ל:

פרק ו מ"ח בפי' הרא"ש וז"ל מטהרים וכו' עד תחתית הסלון בתוך המים ושיפוע הסלון וכו' עד ודיו עכ"ל כנ"ל: מ"י בפי' הר"מ וז"ל אמבטי הוא וכו' עד לפי שהאביק הוא כלי קודם היותו קבוע ואע"פ שנתחבר לא יצא מתורת כלי להיותו קבוע נארץ כנ"ל מהתוי"ט. ועיין בהוספ' המובאה בר"ש: שם מי"א (קרוב לסופו) וז"ל ואפילו היה בנקב די שיכללהו ג' לוגין מ"ם לא. לאמרם ג' לוגין מים שנפלו. לא שהתמשם כנ"ל:

פ"ז מ"ג וז"ל כבר ביארנו וכו' עד ואפי' היה המקום מכ' סאה ונפל בו וכו' עד ולא יחשב ג"כ בכ"א שאין וכו' כנ"ל: שם בר"ש ד"ה ימתין עד שירדו גשמים דלמלאות בכתף א"א דבחבר עסקי' דפסול בג' לוגין כנ"ל:

פ"ח מ"ה בפי' הר"מ ד"ה ובית הקמטים היא סערוס וכו' עד בעת שיטהר הגוף והוא אמרם וכו' ע"כ. והוא בת"כ פ' מצורע פ"ד הל' ה'. וע' במס' קדושין כ"ה ע"א ונדה מ"ג ע"א וצ"ע ודו"ק. וע' בתוס' קדושין שם ע"ב ד"ה כל הראוי וכו' ודו"ק: עוד שם ואע"ג דתנן בית הקמטים א"צ שיבואו בהם מים מקום הראוי לביאת מים בעינן. ר"ל תהיה שהיא מכינה וכו' כנ"ל. וכ"ה בדפוס ברלין ופפד"א. והלשון המתוקן ביותר לדעתי. ר"ל שתהא אשה מכינה וכו':

פ"י מ"ב בפי' הרא"ש ד"ה כסת עגולה. פי' בערוך שעושים הסריס לתת תחת וכו' כנ"ל וכ"ה בר"ש: מ"ו בפי' הר"ש ד"ה מלא מ"ר וכו' עד מים גמורים הם ועוד דל ר"י מהכא וכו' כנ"ל: שם ונפ' בתלת דפרה דקדקנו. ע"ש במ"ח: שם בפי' הרא"ש ד"ה וקל וכו' עד מאי איכא למימר הם דברי הרא"ש. וממס ואילך מת"י פי' וכו' עד או טעמא אחרינא איכא לב"ש וזה אמרו כנ"ל. הוא מדברי איזה חכם והם מקום החלי לבנה. ולא כמו שנדפס בס' אחר תיבות הרמב"ם ז"ל. ומה שכ' בפי' שם וצ"ל לפרש וכו' עד תיבות הר"מ ז"ל הם דברי הרא"ש ז"ל:

מסכת מכשירין

פרק א משנה א' בפי' הר"מ מראש דבריו עד יקרא מכשיר. ומכנים עוד במשנה וכו' כנ"ל (ותיבות ר"ל שהמשקה וכו' עד זרע הוא מאמר מוסגר) ואם תרצה להבין דבריו כאן עי' בפירושו לפ"ג מ"ח ותבין דלדעתו בעי' שיקלטו המים ממקום שהיו בתחלה ברצון איזה אדם. והמשנה כאן מדברת במשקים כאלה דבעי' שיפלו על הפירות מיד לרצון. או שיהיה שמח בנפילתן קודם שיתנגב המשקה מעל האוכל:

פ"ב מ"י בר"ש ד"ה למכור בשוק שרוב עובדי כוכבים מביאים למכור בשוק וכו' ע"כ. ותיבות עובדי כוכבים הוא טעות בעיני. ועי' בפי' הרא"ש והרע"ב דגם הם לא כתבוה. וגם המשנה לא הזכירה דמיירי ברוב יושביה עובדי כוכבים. ומי האומר להר"ש דרק העובד כוכבים זה דרכו. (ובגוף הדבר אני מסתפק אם בעובד כוכבים הדין כ"ה דהא דבית טובל נפיק מקרא דבערתי הקדש מן הבית בבית ישראל מסתמא דבית אחר אינו טובל רק עד שיקבע בו דירתו. אך בש"ס נ"מ דהקונה מהעובד כוכבים לא יהיה חייב מה"ת למ"ד אין קנין לעובד כוכבים להפקיע מן המעשר. ועי' בש"ס מנחות ל"א ע"א ע"ש דא"כ למה ל"א לו קח מעובד כוכבים ועשר ממנו קודם שתכניסנו לביתך ע"ז התערובת א"ז דגם בית עובד כוכבים טובל):

מסכת זבים

פרק א מ"ד בר"ש ד"ה תניא בתוספ' וכו' עד ראה בתחלת ק' ובתוך כ' ובסוף ק' ה"ז זב גמור ע"כ. ובסמוך כתב אח"כ ראה בתחלת ק' ובתוך כ' ובסוף ק' וכו' אין זה זב גמור והדברים סותרים. גם קשה למה היה בזה הבבא וכן בבבא שאחריה בראה בתחלת ק' ובתוך כ' ובתוך ק'. ולכ"נ להגיה וכמו שהיא בגי' הגאון ורק ג' בבות יש וזאת' כפול כמו שנראה ובכל הג' בבות גרסי' אין זה זב גמור ורק בבא הראשונה שראה בתחלת ק' ולסוף כ' ולסוף ק' הוא זב גמור:

פ"ה מ"א הר"ש ד"ה וכלי שטף וכו' עד ת"ל וטמא ע"כ. פי' הק"א דהל"ל רק ורחץ במים עד הערב וממילא משמע דהכוונה שיטמא עד הערב או דהל"ל יטמא להכי דרשו כאילו כתיב וטימא: שם ד"ה תניא בתוספ' וכו' ההוא כללא מדאורייתא דאילו מדרבנן כלים כאדם כנ"ל: סוף מ"ג ואדם בזמן שהוא מסיט. מדברי הר"מ נראה שאין בתנאי הנושא את המת עליו שיסיטו דוקא אלא דנושא שמא בלי היסט ואם הסיטו למת אע"ג שלא נשאו הטהור על גופו רק כל הנושא ונישא מיירי בכלים ואוכלין ומשקין שכלם טהורים כ"ז שאין בהם משום אהל אבל אדם טהור נטמא כשנשא את המת והאדם ביארה המשנה דאפי' המסיט למת נטמא. וטומאת משא מבואר כבר בהלכות ספ"א ופ"ב מ"ג ולא כהר"ש: מ"ג ר"ש ד"ה חוץ מן המאהיל. ואפשר להיות ניסא וכו' כנ"ל: בפי' הרא"ש סוף מ"ג למעוטי ב' תנאי זיתים וכו' כדפרישית בפירקין דלעיל כנ"ל:

מסכת טבול יום

פרק א מ"א בר"מ ד"ה כבר ביארנו וכו' וקולית המת וכו' עד ואם נגע טבול יום בקנה ההוא או בקנף כנ"ל: באה"ד שם וב"ה אומרים וכו' ואילו הכל אינן חבור כנ"ל: בר"מ שם מ"ג ד"ה והרהור וכו' ואמר ר' יוסי כי אין אנו חושבים כנ"ל: מ"ה בר"ש ד"ה התיאה וכו' ועוד קשה וכו'. נראה דכל זה הוספה מאדם אחר ולזה סיים בסוף פשוטה היא וצ"ל ופשוט הוא. אבל הר"ש לא כתב רק הפירוש הא'. ואפשר וקרוב לומר דא"ז כתב וי"ל דקרא דעל כל זרע זרוע מיתוקם בחטה בקליפתה וכו' עד מדרבנן (אלא דלפ"ז לא א"ש הלשון די"ב תורת אוכל) ועי' ברא"ש כאן דמשמע בהדיא דהר"ש לא חזר מפי' הראשון והקשה עליו. ועל פי' השני שהעתיק בשם הרמב"ם הקשה מה שהקשה ע"ש ודו"ק:

פ"ב מ"א בהרא"ש ד"ה משקה וכו' בסס"ד וכן פירש"י בפ' כסוי הדם ע"כ. ועי' בתוס' שם ובנדה דע"א. ובנדה שם כתבתי לפרש דברי התוס' בשם ר"ת שפי' כדברי הר"ש פה: מ"ח בר"ש ד"ה והחיצון מלמטן כלומר או החיצון וכו' עד ונקראת החיצון וכו' כנ"ל: שם באה"ד בין לבעבוע החיצון בין לבעבוע הפנימי ע"כ. כלומר בין שלד הקלוח לחוץ בין שהוא לפנים: שם באה"ד והוא עיקר עובי הדופן או החיצון מלמטן כנ"ל:

פ"ג מ"ו בפי' הרא"ש ד"ה טהור וכו' עד שלא לרצון: ר"מ ר"ל אדם מכשיר כדתנן בסוף מכשירין כנ"ל:

פ"ד מ"ז בר"ש ד"ה תניא בתוספ' וכו' עד דשמא גזירה דרבנן היא שלא יוציל משום דדמי כמדומע ע"כ. כלומר דהרואה שמתירים הכור שתורם התרומה לתוכה יאמרו שמדומע מותר כיון שיש תקנה בנטילת הפירות שנפלו וחזרו להאוכל עד שלא ישאר כדי דימוע כמ"ש הר"ש לעיל. ואין כוונתו דהשאר אע"פ שמכירם שהם של תרומה יצית כיון דניכרים אינם בטלים אלא כיון שקפה מלמעלה עד שלא נשאר כדי דימוע הכל מותר ואינו חושש שמא נתערבו לאמצע הפירות רק כל שנטל כדי שיעור התרומה שהסרים מע"ג האוכל: שם באה"ד ואמרי' בהאשה שהלכה וכו' ע"כ. משנה היא במ"ש פ"ד מי"א:

מסכת ידים

פרק א מ"א בר"ש ד"ה מוסיפים על השניים וכו' כשהשניים הגיעו לפרק בשטיפה אחת ולא בהגיעו לפרק וכו' כנ"ל. וזה כפי' המובא לקמן בשם ס"א ע"ש:

פ"ב מ"א בר"ש ד"ה שתי ידיו משטיפה א'. הג"ה ס"א ולא יתכן וכו' ובהא ליכא מאן דפליג אר"מ כנ"ל: שם ד"ה ר' יוסי מטמא וכו' מידי דהוה אשיפה דנטל את הראשונים ואת השניים למקום א' ע"כ. לפר"ש מים שניים היינו דוקא כשלא נטל מיד עד הפרק וניגב בינתים או אפי' בלא ניגב רק שחזר ונטל כל הידים שנית עד הפרק א"מ את התרומה כדלקמן מ"ג. אבל במים הראשונים כמו שלא טיהרו את הידים אמרי' נמי דנטמאו מחמת הידים ופליגי במתניתינו היכא דלא הפסיק רק נטל מיד עד הפרק כיון דס"ם אין המים באים בבת א' עד הפרק חוזרים ומטמאים הככר נר"י. ולר"מ כל שלא הפסיק בינתים אין המים שע"ג היד מטמאין. זה כוונת הר"ש למעיין בפי' לפ"א מ"א ובפי' כאן. וזה דלא כפי' המובא כאן באותיות קטנות בשם ס"א ודו"ק: מ"ב ר"ש ד"ה תניא בתוספ' וכו' עד השתא דחזר ונגע גרע וצריך ליטול בתחלה: לידו אחת אפי' נטל וכו' כנ"ל. והב' נקודות נ"ל אחר תיבת בתחלה: מ"ג שם ד"ה ובלבד שירפו וכו' תניא בתוספ' עד ומה אם הראשונים שאין מטהרים המים שע"ג היד וכו'. כנ"ל ועי' בסמוך בפי' הר"ש: שם באה"ד משם שיש עמה מהם לארץ ע"כ. התיבות הללו מגומגמים מאד. ונראה להגיה משום שיש מים כנגד הפרק וכנגד חוץ לפרק וכו'. או ממה שיש שמה מים כנגד הפרק וכו' והיינו הך:

פ"ג מ"ב כל הפוסל את התרומה וכו' עד וקצת תימה אי גזירה אחרת היא כנ"ל. כלומר דבזה גזרו רק לקדש תקשה לתכמים למה מודו בתפילין ובכתבי הקדש אחרים הפוסלים תרומה שעושים הידים שניות לקדש והיד דפוסל את התרומה לא תטמא היד להיות שני לקדש. דבשלמא אי מיירי בס"ת י"ל דלאו משום דס"ת היא שני לתרומה מטמאה את הידים אלא משום דר' פרנך גזרו טומאה על ידים שנגעו בספר דפוסל אפי' לתרומה ובאמת ל"צ רק בס"ת. ולר' יהושע דס"ל דכל הפוסל התרומה מטמא את הידים להיות ב' גזרו גם בתפילין. או דלא חלקו בין ס"ת לשאר כס"ק ואמרו דכלם מטמאין את הידים לפסול אפי' את התרומה וכפסק הרמב"ם פ"ט מהל' אה"ט. אע"ג דפסק כחכמים דר' יהושע דמתני' ודו"ק. ועי' בתוס' חגיגה כ"ד ע"ב ד"ה דתנן שהאריכו בזה:

פ"ד מ"א בר"ש ד"ה טמאה מדרס בת"כ מרכב לה וכו' עד כלומר דעריבה קודם שנסדקה אין רגילין לישב עליה כנ"ל: שם באה"ד ובפ"כ דכלים פירשתי שרגילין ללוש בו וכשנסדקה נמי חזיין לנישה ע"כ. כלומר וא"ש דקאמר משמשת ישיבה עם מלאכתה. דגם למלאכה הראשונה היא משמשת וראויה: מ"ג בר"מ ד"ה כבר ידעת וכו' ואמר השיב ר"ט ולא אמר דבר וכו' ע"כ. מכאן נראה בעליל כי ה"ל לרבינו גי' אחרת במתניתינו מאשר שלפנינו ול"י איך היתה ודבריו שלפנינו כספר החתום. ואולי הוא משגגת המעתיק או מטעות הדפוס ואולי משניהם יחדיו. ותמיהני שלא העיר עליו אדם: מ"ד אמר לו ר' יהושע הכתוב אומר ושבתי את שבות עמי ישראל ויהודה ע"כ. בש"ס ד"פ נדפס כאן הגה"ה עפ"ג וז"ל: יהודה לא כתיב שם ולא ידעתי למה לא השיבו ר' יהושע ג"כ בקרא הכתוב בירמיה (ל' י"ט) ושבתי את ישראל אל נוהו וכו' עכ"ל. נראה דמקרא שהביא מוכח טפי משום דקאי אגאולה העתידה מדכתיב בתריה ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד וכו' אבל בקרא דירמיה אפשר לפרש (אע"פ שהרד"ק לא פי' כך) דקאי אגאולה שהיתה כבר בימי עזרא. עוד אפשר לומר דשבות שבות דריש בגז"ש. מה ישראל לא שבו כך עמון לא שב. דבלא"ה משמע דס"ל כן דאל"כ מה ראיה מדלא שבו ישראל שגם עמון לא שב. ולכן הביא מקרא זה. אכן שוב עיינתי וראיתי שהמקרא שהביא ר"י הוא בירמיה ל' פ"ג וא"כ הכל נכון דמקרא זה הוא מוקדם לכל הפסוקים ומפורש בו ישראל ויהודה דהיינו גם י' השבטים שלא שבו עם יהודה והמדפיס הזה עם אביו שגו ברואה ד' המציין עמוס ט' ולא כ"ה. ועי' ברד"ק במקום הנ"ל כי כתב כדברי ודו"ק: מ"ד בר"ש סה"ד. מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפוצו שם ע"כ. ועי' תוס' יבמות ע"ו ע"ב וסוטה דף ט' ע"א ע"ש:

מסכת עוקצים

פרק א מ"ד בר"ש ד"ה תניא בתוספ' שרשי כל הנקצרין כנ"ל וכ"ה בתוספ' מהגאון מהרא"וו וז"ל דבנעקרים מבואר במ"ג כאן דשרשיהן אין מצטרפין ומטמאין ומיטמאין: שם באה"ד הרי אלו מצטרפין מפני שהם נכנסין כנ"ל: שם באה"ד והמקטף מלילות להכניסן בתוך ביתו ע"כ. היינו לדוכס ועי' ב"מ דף פ"ט. ובגי' הגאון להכניסן: בר"מ ד"ה קליפת קולסי הכרוב וכו' וחלפות תרדין הם שרשיהם אשר ישארו בקרקע וימאתו שנית כנ"ל. וכ"כ בחיבורו פ"ה מהל' טו"א. ואפשר לקיים הגי' והכוונה דחלפות תרדין או הלפת: מ"ה בר"ש ד"ה פסיגת פי' בערוך אשכול שנפסל ונתפצל מקצת ממנו וי"ש לו כתף ונטף כנ"ל: שם בר"מ ד"ה בפסן וכו' ופי' פסיגה של אשכולות תיבה של אשכולות ר"ל שהוא חתך אותם מאותן אשכולות קטנים אשר לא יצא מהם אלא אשכול אחד ע"כ. כ"ז הלשון משובש מאד וצ"ל לתקן. ונראה דכצ"ל שהוא חתך אותם מהאשכול והם האשכולות הקטנים אשר לא יצא מהם האשכול אחר וכפי' הר"ש. או דהכוונה דחתך שאר האשכולות הקטנים ולא נשאר רק אשכול קטן א' המלאה לה ענבים ודו"ק: שם ברא"ש ד"ה ומתמוסן לשון ממסן וכו' עד ופולין שהם גסים לא צריך ליד ומתמוסן לשון התמים כנ"ל:

פ"ב מ"ט בהר"מ ד"ה כשזרע קישות בכלי אינה מטמאה בהגמתה כי האוכלים אינם מיטמאים עד אחר וכו' כנ"ל: מ"י בר"ש ד"ה כעבלא שאין לה לגבות וכו' דהא מרעיד אילן ונוער אגודה ומותק כריכא ושקין וכו' כנ"ל. כל הני כפ"א מ"ב ג' וד' ודין השקין בפ"ג מ"ה: שם באה"ד וטעמא דטבלא שאין לה ליזבו בשים עפר על גבו זרעים שלו וכו' כנ"ל:

פ"ג מ"ד בר"ש ד"ה השבת וכו' ובפי' בא סימן משמע וכו' הא אי הוה סתמא לקדירה לא הוה עליה תורת אוכל דתבלין אין מיטמאין כנ"ל. והשבת דוקא מסב"ע בקדירה א"מ טו"א: שם ד"ה זרדים חזו לאכילה כדאמרי' בפ' הבונה וכו' ע"כ. יש זרדים שא"ר לאכילה והם אותם האמורים במשנה פ"ק דסוכה בחבילים שהתירם שמסככין בהם. ונראה דזרדים הם ענפים לחים ורכים. ועי' ר"מ בפי' כאן ובערוך ערך זרד וברש"י שבת קי"ג ע"א במשנה: מ"ט בר"ש ד"ה צריכים מחשבה וכו'. כנ"ל וקאי אדגים וחגבים טמאים דבמתני' וכדמסיים הר"ש אבל הבשר צריכים בכ"מ. וגם בהרע"ב העתיק צריך בל"י והוא שבוש: שם בהר"מ לשון התורה באיסור החלבים וכו' ואין ספק כי החלב אשר אמר בו בטהרה כנ"ל: שם באה"ד אלא אם יהיה חלב נבילה כי הוא צריך הכשר מים כלבד כנ"ל. ומש"כ ולא הבשר הגוף היינו שיגע בו דבר המטמאו. ועי' בתוי"ט שכ"כ בשם נוסח ארץ ישראל. ועי' בתבורה פ"ג הלי"ד מהל' אהט"ו דכ"כ מלשונו שם ועי' בכ"מ בשם הרי"ק שנדחק לפרשו דבעי שפי' גם הבשר טומאה. וכבר כתבתי שם ראיה דדבריו שבחבורו משמע כדבריו כאן. גם תדע דרבינו ז"ל כוונתו לחלב מבהמה שחוטה טהורה א"מ טו"א רק אחר שיגע בה דבר המטמא שאר אוכלין. אבל בשר או חלב מנבילת בהמה טהורה. ניפו דא"כ טומאת אב הטומאה אפל טומאת אוכל שנגע בחלב יש לה. ועי' בתוי"ט דמדבריו משמע דלרבינו ז"ל בסוף טמא נבילתו היא ראשון לטומאה כאילו נגעה באהט"ו: סליק

מצפה איתן על סדר טהרות מאת הגאון הגדול כו' מוהר"ר אברהם זצ"ל (בעהמ"ס משביל לאיתן וכו').

כלים פ"א משנה ט שאין בעלי מומין ופרועי ראש. בסמ"ג לאוין ש"ב גרס ג"כ קרועי בגדים:

פרה פ"ג משנה ח ר"ש ש"מ דקרוב הוא לחרבן הבית. וכו"ר פ' חוקת הקשה הא ינאי הוא יוחנן כדאמר אביי בברכות וינאי היה בימי שמעון בן שטח שהיה זמן רב קודם לריב"ז: פ"ד משנה א ר"ש ובמחוסר בגדים פסולה כדתניא בספרי ולקח אלעזר הכהן מדמה. אך ביומא (דף מ"ג) דריש מוכבס בגדיו הכהן: פ"ב משנה ד ר"ש פטור מקרבן דספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור. ובתוי"ט תמה דא"כ הזאה ל"ל. וי"ל דאתיא כר"ע בכרפ"ס דעסרות דמצריך הזאה בספק טומאה ברה"ר. ומ"ש עוד דאיך מחייב קרבן בשיפא דאין קרבן בא על ספק טומאת מקדש כדתנן ריש כתובות. גם זה לק"מ די"ל דסיינו בשאר ספיקות אבל בספק טומאה ברס"י כודאי הוא ומביא תטאת. וכ"מ בתוס' ס"פ ג' דשבועות (דף י"ט סע"א) ורק מאשם תלוי פטור בשאר ס':

טהרות פ"ג משנה ב ר"ש גרסי' בכל הספרים תנן התם ואינו משנה אלא ברייתא. עיין תוס' קדושין (דף פ') ותולין (דף פ"ו): פ"ה משנה ט ר"ש דכה"ג לא מטהרינן ברה"ר ובפרק ד' אחין. ועיין מ"ש תוס' שם וכתובות (דף כ"ו ע"ב): פ"ז משנה ד ר"ש יפה תורה עם דרך ארץ. עיין תוס' יבמות שלשי יומא:

ידים פ"ג משנה ב ולא דברי סופרים מדברי תורה. עיין נדה (דף ז' ע"ב): סליק

כלים פ"ב מ"א כלי עץ וכלי עור וכו'. נ"ב דע שכל דיני טומאת כלים וטהרתן ושארי דברים המקבלים טומאה ושאינם מקבלים נצרך גם באידנא להלכה ולמעשה והגם שבאידנא אינו נוהג דין טומאה וטהרה בטו"ה לענין תרומה וקדשים מחמת שקדשים אין לנו בזה"ז כלל ולענין תרומה ג"כ אין נ"מ כלל דהא תרומת א"י או חלה בא"י אסור לאכול מחמת שאנו כולנו טמאי מתים ואת חו"ל הא מותר לאכול אפי' בטומאת הגוף [אם לא שהטומאה יוצאת עליו מגופו כגון זב או בע"ק] וכ"ש אם החלה טמאה. מ"מ נ"מ לענין ז' דברים ואלו הן. א' לענין סוכה דקי"ל דכל דבר שהוא מקבל טומאה אין מסככין בו. ב' לענין נט"י דבעי כלי ובעינן לידע מהו מקרא כלי. ג' לענין אבה דאסורה לעמוד ע"ג כלים בשעת טבילה משום גזירת מרחצאות. ד' לענין שאובין. ה' לענין שאסור לסוות מקוה בדבר המקבל טומאה. ו' לענין דאסור לטבול בתוך הכלי. ז' לענין טומאת כהן דקי"ל דכל דבר שמקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה ולכך מלבד שצריך לידע דיני טומאת אוהל צריכין לידע ג"כ כל דבר שמקבל טומאה אם רוצה לחוץ שלא יבוא טומאה לאוהל: שם מ"א ברע"ב וכלי חרס אע"ג דפשוטיהן טהורים וכו'. דבכלי חרס בכה"ג טמא משום דבתוכו הלה רחמנא והרי יש לו תוך. נ"ב הדבר צ"ע לכאורה דהיאך נפרנס להמשנה דהחוטט בצינור כדי לקבל צרורות בשל חרס רביעית [במקוואות פ"ד משנה ג'] ולפי דעת הרע"ב אלו לשלש יהיה פוסל למקוה ואפי' אין בו בית קיבול כלל דהא יש לו תוך וזה אין לומר דאף דמטמא מ"מ לא מקרי כלי כל זמן שאין לו בית קיבול דהא ליתא דאם לא מקרי כלי לא הוי מטמא דהא בקרא כלי כתיב וכן גבי כלי מתכות דפשוטיהן טמאין גם פשוטיהן נקראין כלי כל זמן שעשוי לצורך דבר מה. ועוד תימה דבתוס' יו"ט לקמן במשנה ג' כתב בשם הרמב"ם על הא דתנן שם דהסילונות של חרס שכפופין ומקבלין טהורין משום דלא נעשו לקבלה ע"ש הרי דאף שיש להן תוך ומקבלין טהורין וכ"ש אם אין לו בית קיבול כלל ואולי דכוונת הרע"ב ז"ל לומר דהנ"מ בין כלי חרס לשל עץ דבשל עץ אף אם מתחילה נעשה לקבלה מ"מ כיון דעכשיו אינו מקבל טהור אבל של חרס אף שעתה אינו מקבל מ"מ כיון דיש לו תוך ומעיקרא היה לו בית קיבול טמא ודוחק. ואכן שוב ראיתי דבלח"מ ניחא דהא שכ' הרע"ב דכל שיש לו תוך בכלי חרס טמא היינו אם נעשה להשתמש בתוך כמו חביות שאין לו שולים שמתחילה נעשו כן להשתמש בהם בתוכו משא"כ בצינור וסילונות לא נעשו להשתמש בתוכו ושוב ראיתי להתוס' יו"ט לקמן בפ"ב משנה ד' גבי מספר של בעלי בתים שכ' ג"כ כמש"כ בעז"ה דמשו"ה טהור ואף שאפשר שיטה על ידו מ"מ כיון שאינו עשוי לסטות טהור דומיא דסילונות וכו' ע"ש והיינו כמו שכ' בעז"ה: שם ברע"ב ופשוטיהן של כלי זכוכית טהורים אפי' מדרבנן עבדי רבנן היכרא וכו'. נ"ב לכאורה צ"ע דבש"ס שבת ט"ו לא אמרינן כן רק לפי הס"ד דכלי זכוכית דמי לכלי מתכות אבל להמסקנא דלשלם ככלי חרס דמי לא נצרך להאי טעמא דהא בלא"ה בכלי חרס גופא פשוטיהן טהורין אפי' מדרבנן ועוד דאפילו אם איכא טומאה מדרבנן הו"ל גזירה לגזירה ואמנם י"ל דהרע"ב לשיטתו אזיל דכ' לעיל דבכלי חרס כל שיש לו תוך אע"פ שאין לו בית קיבול טמא מה"ת ומשו"ה לא חשיב להו בהדי כלי עץ ושפיר מקשה דא"כ היכי חשיב הכא כלי זכוכית דמשמע דפשוטיהן טהורין אע"פ שיש להם תוך ולכן הוצרך לומר דעבדו בהו רבנן היכרא וכו': פ"ו מ"ג בתוס' יו"ט ד"ה מגופת דהתנן התם בב"ק ד' ק"ס. צ"ל דעל הא דתנן במכילתין [פ"ו מ"ו] חבית שנקבה וכו' מבעיא לן בב"ק ד' ק"ה אגף חביה וכו': פ"ח מ"ס בר"ש דברי ר"ש ר"א אומר צ"ל רבי אומר ר"א אומר וכ"ה שם בתוספתא: שם ולר"א אא"כ צ"ל לרבי אליעזר וכו': פי"ט מ"ג ר' יוסי אומר עד י' טפחים. נ"ב מלשון הרע"ב הכא משמע דלמעלה מיו"ד טהור המזרן לגמרי ולכאורה למה אינו טמא מתורת מגע דמחובר למדרס והוי כנוגע אמנם באמת לא ק"מ דטומאת בית הסתרים הוא ולא מטמא וכדמקשינן בחולין ע"ב ור' יוסי לטעמיה אזיל בזה דס"ל לקמן בפכ"ז מ"י דג' על ג' שנחלק אינו טמא אפי' מגע מדרס דבאיזה מדרס נגע זה והיינו משום דהוי מגע בית הסתרים וכדאמרינן בחולין שם ומשו"ה אמר ר"י הכא סתם טהור והא דלקמן במשנה מטמא להמזרן מתורת מגע היינו משום דשם מיירי בניטא דהיינו דסמך עליה בידיו או ברגליו ואיכא נמי מגע ומיהו אם חתך אח"כ מן המזרן מה שלמעלה מיו"ד טמא משום דבשעת פרישה נגע בה וכדאיתא בחולין שם: פי"ט מ"ד בר"ש דיש כפירש וכו'. נ"ב חסר כאן וכן צ"ל ומטמא שנים ופוסל אחד כל זמן דלא פירש אבל מה שחוץ לעשרה לא חשיב חיבור למשכב ודיע כפירש וכו' וכ"ה ברע"ב ונראה דהא דנטמא המזרן מתורת מגע לר"י היינו משום דמיירי בניטא ואיכא נמי מגע לבד המשכב ולכך טמא המזרן מחמת מגע ולא שייך כאן שבע ליה טומאה כיון דבאו בבת אחת וכמו שכ' התוס' בפ' הקומץ רבה ד' כ"ב והיינו דנקט ליה בניטא ומשו"ה הוצרך לשנות בבא בפני עצמו ולא תני ליה במשנה ג' והיינו משום דהתם באמת המזרן טהור לגמרי למעלה מי' משום דשם מיירי במשכב דלית ביה משום מגע וכמש"כ לעיל בעז"ה:

יען כי הגיעה ההדפסה עד כה ביום שמת בו הגאון המפורסם החכם הכולל כו' מוהר"ר **מתתיהו שטראשון** זצ"ל, הוא אור ליום ב' ו' ימים לחדש טבת ה'תרמ"ו, אמרתי להעלות זכרונו בזה בדבר הלכה שנתקשה בה, ותהיינה שפתותיו דובבות בקבר.

אהלות פ"ב מ"א אלו מטמאין באהל וכו' מלא תרווד רקב. נ"ב וס"ס דמטמא במשא רק דבמגע אינו מטמא משום דאין נוגע ומוזר ונוגע וכמבואר בחולין דף קכ"ז בדברי ר"ש ואף ר' יוסי דסבר התם דמטמא במגע היינו אהל רק דקרי לאהל נוגע וכמבואר שם ובזה יישבתי דברי המל"מ בפ"ג מהל' אבל שנשאל ע"ד המומיא שמוכרין הכהנים אי שפיר דמי למעבד הכי או לא [וענין המומיא הוא שאין בה בשר כלל אלא עצמות ועור החופה אותם והם יבשים מאד ולא נשאר בהם לחלוחית של בשר כלל] והשיב דפשיטא דמטמאים כדין עצם כשעורה דמטמא במגע ובמשא ואף שהוא יבש מאד מ"מ הא כתב הרמב"ם דבשר שנפרך ונעשה כקמח טהור אבל לא נעשה כקמח טמא ואפי' לפי דברי הכ"מ שם שכוונת הרמב"ם הוא שיבש כ"כ עד שאם נפרך יעשה כקמח ג"כ טהור מ"מ הך מומיא לא איפרוכי מיפרך ואדרבה בקושי היא משתברת כ"כ המ"ל שם [וע"ע במה שנסתפק המ"ל בנידון המומיא לענין איסור הנאה בפי"ד מהל' אבל ולענין איסור סתורה בפ"ד מהל' מאכלות אסורות ע"ש] ותמה ע"ז כבוד הגאון המפורסם כליל החכמה והמדעים מוהר"ר **מתתיהו שטראשון** ז"ל. דמה הוצרך ללמוד דבר זה מסברא הא מקרא מלא הוא בתורה בפ' בהעלתך ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ואמר ר"י הגלילי בסוכה דף כ"ה דנושאי ארונו של יוסף היו ואף דיוסף היה נחנט וכמו דכתיב בסוף פ' ויחי ויחנטו אותו [ופשוט דחניטה היינו מומיא שהזכיר המ"ל] [ועוד ראיה מפסחים ס"ז וסוטה כ' ועוד בכ"ד ולא טמא מת בלבד אלא אפי' מת עצמו שנאמר ויקח משה וכו'] כן תמה הרב הגאון הנ"ל. והנה פשוט דכוונת הגאון הנ"ל להקשות דנהי דהחניטה היא באה להקשות ולקיים הבשר שלא תרקב ותסריח לעולם מ"מ כיון דחזינן במומיא שהזכיר המ"ל דג"כ ענין חניטה הוא שדרכו להתייבש מאד אחר זמן רב וא"כ בוודאי גם גבי יוסף היה כן דמשעת מיתתו עד שיצאו ישראל ממצרים היה לערך קל"ו שנים ואעפ"כ מפורש בקרא דמטמא וזה תמיהה עצומה לכאורה על המ"ל ז"ל. ואמנם אנכי השבתי ע"ז לכבוד הרב הגאון הנ"ל באריכות ותוכן תירוצי שם כך היה דמלבד די"ל דיוסף שאני דהיה צדיק וודאי דנתקיים בו מה שאמרו חז"ל בשבת דף קנ"ב דמי שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבין וכיון דגם אם לא היה נחנט לא היו עצמותיו מרקיבין ממילא בוודאי לא נתייבשו העצמות והבשר כלל ולא נשתנו כלל ממה שהיו בשעת מיתה הנה מלבד זה יש ליישב ע"פ מש"כ הרע"ב ז"ל ברפ"ו דנדה על הא דתנן שם ר' יוסי אומר דבשר המת שייבש טהור דדווקא אם אין בו כשיעור מלא תרווד רקב אבל אם יש בו מלא תרווד רקב נהי דאינו טמא מחמת כזית בשר מ"מ טמא מחמת מלא תרווד רקב דכל בשר יבש לא גרע מרקב ע"ש והלכך גבי יוסף נמי נהי דהיה יבש ועומד להתפרך מ"מ היה טמא מחמת מלא תרווד רקב משא"כ במומיא דהמ"ל י"ל דמיירי במת קטן מאד באופן שלא יהיה ברקב שלו מלא תרווד רקב והלכך הוצרך המ"ל לומר דמ"מ טמא מצד הסברא [ואין להקשות לפי ד' הרע"ב ז"ל הנ"ל דאף דר"י מטהר בבשר המת שיבש מ"מ מודה דטמא מתורת רקב א"כ הוה מצי לאוקמי הא דאמר ר"י בחולין קכ"ה דרקב מטמא במגע מיירי בכה"ג דעדיין אינו נרקב ונוגע בכולו בבת אחת דיש לומר דכיון דסופו להתפרד ולהתרקב כמאן דמפרת דמי וכן אמרינן בחולין ד' ע"ב אליבא דר' יוסי גופיה ע"ש ודו"ק]. ובעיקר דברי המל"מ ז"ל במאי דפשיטא ליה דגם בעצמות המת אם נפרכו עד שנעשו כקמח טהור כמו בבשר ואף דלכאורה יש להביא ראיה לדבריו מהסוגיא דנדה דף מ"ה דעל הא דתנן שם דבשר המת מטמא לחין ויבשין אמר ר"י דנלמד מקרא דאו בעצם אדם איתקש אדם לעצם מה עצם יבש אף אדם יבש וידוע דקי"ל דאין היקש למחצה ודרשינן נמי איפכא דמה אדם אם נפרך עד שנעשה כקמח טהור ה"נ בעצם טהור ומיהו אין הדבר מוכרח כ"כ ודו"ק. ועוד יש לומר דגבי יוסף כיון דהיה שלם י"ל דלא גרע ממת שנשרף ושלדו קיימת דטמא דיבש לא גרע משרוף [ועי' תוס' סוכה כ"ה ד"ה מישאל ובסנהדרין דף נ"ב ע"א ד"ה ההוא וע"ע בדורש לציון דרוש א' ע"ש היטב ובמק"א יתבאר באריכות מזה אי"ה] משא"כ בנידון המ"ל י"ל דמיירי בחסר ממנו ואין שלדו קיימת [ועפ"ז א"צ לומר בתי' הראשון שכתבתי דמיירי במת קטן דאין בו תרווד רקב דאפילו אם יהיה ברקב מלא תרווד מ"מ הא קי"ל בנזיר דף נ"א ע"ב דמת שחסר אין לו רקב ע"ש]: שם בר"ש ותימה אמאי לא תני כגון מת שנשרף וכו'. נ"ב ואמנם לפי' ראשון שבתוס' נדה שם ד"ה מת דר' יוחנן סבר דבנשרף אפי' שלדו קיימת טהור והא דר' שבתאי שם אתיא כר"א ולר"א לא מבעי כלל שלדו קיימת והא דנקט ר' שבתאי שלדו קיימת הוא משום פתחים קטנים דבאין שלדו קיימת אפי' פתחים קטנים טמאים אבל לרבנן כל שנשרף טהור א"כ י"ל דר' יוחנן לשיטתו הוצרך לתרץ הכא דמיירי בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין משום דלדידיה ליכא לאוקמי בנשרף כלל דבנשרף אפי' במת שלם טהור. ואפי' לדעת הירושלמי שם שהובא בתוס' שם דמודה ר"י דמדרבנן מ"מ טמא והא דר' שבתאי מדרבנן מיירי ומשום כבודו של מת מ"מ הך מתני' דנזיר ע"כ בטומאה דאורייתא מיירי דהא אמר דהנזיר מגלח ע"ז ועל טומאה דרבנן הא אין הנזיר מגלח וכדתנן שם להדיא בנזיר ד' נ"ה ולכן שפיר משני בנפל שלא נתקשרו וכו' וכמש"כ הר"ש בעצמו דר"י קאי על מתני' דנזיר גופא והא דאמר כדאמר ר"י היינו משום דהוא אמר כן על קושיא קמייתא וכמש"כ הר"ש והתוס' בנזיר שם בשם ר"י. ובזה נתיישב עוד במאי דלא הקשו כן על מתני' דאהלות כאן והיינו משום דכאן איכא לאוקמי במת שנשרף דבעינן שיהא שלם ולענין טומאה דרבנן מיירי. ואכן הר"ש דמקשה כן היינו משום דס"ל כפי' השני בתוס' שם. ובזה א"ש נמי דברי הירושלמי שהביא הר"ש דחד סב שאל לר"י ולכאורה מ"ש דשאל זה דווקא לר"י אמנם לפירוש הנ"ל ניחא דמשום דלר"ל מצי לתרוצי בפשיטות דמיירי במת שנשרף ובזה ניחא נמי מה דלא מקשה בש"ס רק על מתני' דנזיר ולא מקשה כן על מתני' דהכא ודו"ק. ומדברי הרמב"ם ז"ל בחבורו פ"ג מהל' טו"מ נראה מבואר דר"י ס"ל כר"א וכפשטיות לישנא דגמ' דנדה שם ולא כפי' התוס' והר"ש שם ולפיכך פסק שם כר"ל וכמש"כ שם הכ"מ משום דר"ל ס"ל כרבנן ולדעתו ז"ל בוודאי ניחא דלר"י לשיטתו דס"ל גם בכזית מת שנשרף טמא וע"כ הוצרך לתרץ דמיירי בנפל וכו' דהא לתרץ דמתני' אתי כרבנן דא"כ תקשי דידיה אדידיה דהוא אמר בעלמא דהלכה כסתם משנה והכא פסק כר"א ודו"ק ובחידושי האריכתי בזה: מ"ג בר"ש בגדול של לשכה שהוא כפונדיון האיטלקי וכסלע נירון כדמפרש בר"פ על אלו מומין. נ"ב הדבר תמוה מה דהוצרך להביא זה מהש"ס דבכורות הא משנה ערוכה היא לעיל בכלים פרק י"ז משנה י"ב ובש"ס דבכורות הביא זה גם כן מהמשנה דכלים ולא פלפל שם הש"ס רק במקדח סתם וסלע סתם אבל במקדח גדול של לשכה לא דיבר הש"ס שם מזה כלום דכבר שיעורו מפורש במשנה דכלים הנ"ל ולכן דברי הר"ש ז"ל צל"ע: פ"ז מ"ח יצא הראשון מת והשני חי טהור ופי' הר"ש דאע"פ שנפתח הקבר אין דרך טומאה לכנס ועוד דטהרה בלועה אינה מטמאה עכ"ל והרע"ב ז"ל לא הביא רק טעם השני דטהרה בלועה וכ"ל טעמו משום דע"כ אנו צריכים להך סברא דטהרה בלועה אינו טמא דאל"כ תקשה דנהי דאין עובר החי נטמא לאחר שיצא המת משום דאין דרך טומאה לכנס מ"מ כבר נטמא החי קודם שיצא המת דהא נגעו אהדדי בפנים וע"כ אנו צריכים לסברא דטהרה בלועה ופשוט הוא. ולפי זה מוכח מן המשנה הנז' דגם בשני טבעות לא מטמא טומאה לטהורה וכמו שמסקינן בחולין ד' ע"ב אליבא דרבה והיינו כר' ישמעאל שם בברייתא דעובר במעי אשה אינו מטמא לאדם הנוגע בו רק לאמו מטמא מדרבנן משום גזירה [ולפי מש"כ התוס' שם בד"ה גזירה גם ר"ע מודה בזה והא דס"ל דעובר מטמא לאמו מה"ת היינו לאחר שהוציא ידו ועי' ביד מלאכי ע"כ] ולכאורה תמוה בהא דמקשינן שם אדרבה דמאי קמ"ל הא כולהו תננהו ומשני דרבה בא לאשמעינן דאפי' בשני טבעות אמרינן דטהרה בלועה לא מטמא דזה לא שמעינן ממתני' דלשם ולפי מש"כ תמוה דהא מ"מ ממשנה דהכא שמעינן דאפי' בשתי טבעות אינו מטמא ואולי דמשום די"ל דשאני עובר דגזה"כ הוא דאינו מטמא וכמו דדריש ר' ישמעאל מקרא ותדע דהא אפילו בהוציא ידו ואינו בלוע ואעפ"כ אינו מטמא לר' ישמעאל ולא שמעינן מיניה לטומאה בלועה ולטהרה בלועה בעלמא ורק רבה הוא שהשמיע כן ונפק"ל ג"כ מקרא וכמו שפי' התוס' שם בד"ה כי קאמר רבה ע"ש. ועי' במג"א באו"ח סימן שמ"ג דהביא ממשנה זו ראיה דטהרה בלועה אינו מטמא וכוונתו למש"כ הר"ש והרע"ב כאן דהטעם דהשני טהור משום דטהרה בלועה אינו מטמא אלמא דעובר חי מקרי טהרה בלועה ויפה הביא מזה ראיה לענין אשת כהן מעוברת שמותרת לכנס באוהל המת גם מחמת טעם זה דטהרה בלועה. ונופה הייתי להגאון בעל אבני מילואים ז"ל בסימן פ"ב שהשיג שם על המג"א ודעתו ז"ל דדווקא עובר מת מקרי בלוע דלאו היינו רביתא אבל עובר חי היינו רביתא והוו כאחד מאבריה ולא מקרו טהרה בלועה ודבריו תמוהים דהא מד' הר"ש והרע"ב כאן מבואר להדיא דגם בעובר חי מקרי טהרה בלועה ולא אמרינן דעובר ירך אמו הוא זו דאי מקרי ירך אמו למה האשה טמאה והעובר טהור. והן אמת די"ל דהכא כיון שנעקר לצאת שאני דתו לא אמרינן עובר ירך אמו וכמו דמשמע בערכין דף ז' במשנה אבל באמת מלשון הגאון ז"ל שם באבני מילואים משמע דלא תלי זה במחלוקת דעובר דירך אמו או לא דאף למ"ד דלאו ירך אמו הוא מ"מ כיון שהוא חי ומונח במעי אמו הוי כאחד מאבריה ולא מקרי בלוע כלל והא וודאי ליתא ונהי דממתני' גופא אינו ראיה די"ל דהטעם הוא משום דאין דרך טומאה ליכנס וכמש"כ הר"ש בפי' הראשון אבל מד' הר"ש והרע"ב שכ' גם טעם השני משמע מהך טעמא לחודא ג"כ טהור ובפרט לפמש"כ לעיל דטעם השני מוכרח הוא והרע"ב ג"כ לא הביא רק טעם זה דטהרה בלועה אינו מטמא: שם בר"ש הראשון חי והשני מת טמאוכו' דמכיון שיצא החי ונפתח הקבר נטמא מיד דסוף טומאה לצאת ע"כ וכ"כ הרע"ב ז"ל. נ"ב דברי הר"ש והרע"ב ז"ל תמוהים דא"כ היאך נפרנס להמשנה דבהמה המקשה דהאשה טהורה עד שיצא הולד ומשמע דכל זמן דלא יצא אף דנפתח הקבר האשה טהורה ואמאי טהורה נימא כיון דסוף טומאה לצאת הוי כמאן דיצא ונטמא הבית וא"כ גם האשה טמאה דהא עומדת באהל המת ואי דהתם מיירי כשלא העגיל ראשו כפיקה וכמו שכ' בתחלה במשנה הקודם לזה ולא מקרי פתיחת הקבר וכאן מיירי כשהעגיל כפיקה ומתני' ר"ע היא וכמו דמסיק דר"ע ור"י בנפתח הקבר פליגי ות"ק כר"ע ור"מ ס"ל כר"י דא"כ תקשי רישא דלמה ביצא ראשון מת והשני חי טהור דהא לר"ע בנפתח הקבר לא מקרי טומאה בלועה דהא מטמא גם להבית ה"נ בעובר חי לא מקרי טהרה בלועה כמש"כ לעיל והדבר צע"ג. ואכן הרמב"ם בחיבורו בסוף הל' טו"מ משמע דפירש בילדה באלר בגוונא דליכא טומאת אהל כלל ועיקר החילוק בין רישא לסיפא דברישא בוודאי לא נגע החי במת לאחר שיצא אבל בסיפא כיון דהעובר הראשון חי א"א שלא יגע בו אחר יציאתו מפני שהוא מתגלגל אחריו וכו' ור"מ ס"ל דלא שייך הך סברא רק אם מונחים בשפיר אחד אבל בשני שפירים אינו מוכרח שיתגלגל אחריו ולפיכך טהור וכ"כ בפי' המשניות שלו אבל דברי הר"ש והרע"ב תמוה וצל"ע: פרק ח מ"א בר"ש כמו אברייתא דפרק ד' נדרים שאמרו לו חכמים לקיסר וכו'. נ"ב בנדרים שם ליתא זה שאמרו חכמים לקיסר רק הוא במדרש התנחומא בפ' בשלח ולכן הדבר פשוט שחסר כאן בד' הר"ש וצ"ל ובמדרש תנחומא בפ' בשלח הביא המעשה דשבור מלכא שאמרו חכמים וכו': פרק ט משנה יב בר"מ בעוד הניחה על מלב אחר. נ"ב ט"ס נפל בכאן וצ"ל ואולם מאמר שלפנינו באם הניחה על מלב אחר וכו': פט"ז מ"ה בר"ש ונראה דמחייב צ"ל ונראה דמיירי: פי"ח מ"א ובוצרים ומוציאים חוץ לבית הפרס. נ"ב עי' בר"ש וברמ"ת הטעם דהא דהבוצר לגת הוכשר אינה אלא גזירה מגזירת י"ח דבר ולא גזרו רק לענין טומאה דאורייתא ולא לטומאת בית הפרס דרבנן ותימה לי למ"ד בשבת דף י"ז דהטעם שמא יבצרנו בכלים טמאין דכלי טמא הושב משקין ומשמע להדיא להך מ"ד דאם בוצר באמת בכלים טמאין הוכשר מן הדין וא"כ הכא הרי בוצר בכלים טמאין דהא נטמאו הכלים מחמת טומאת בית הפרס ואף שלא נטמא רק מדרבנן מ"מ לענין זה בוודאי אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן וא"כ למה לא נטמאו מיד ע"י הכלים והכור הייתי לומר דהך מתני' סבר באמת דאין כלי טמא הושב משקין דהוא מחלוקת תנאים בתוספתא דמכשירין והובא בתוס' דשבת שם אכן קשה קצת דהתם בתוספתא הוא מחלוקת ר"מ ור' יוסי ור"י הוא דסבר הכי דאין כלי טמא הושב משקין והך ת"ק ע"כ לאו ר"י הוא דהא ר' יוסי פליג בסיפא ודוחק לומר דבהא ס"ל לת"ק כר"י דהתם ועוד דהא סתם מתני' ר"מ היא ור"מ בעצמו ס"ל התם דכלי טמא הושב משקין [ואולי דמביאים הכלים ע"י שידה תיבה ומגדל באופן שלא יטמאו ע"י בית הפרס ומיהו מלשון המשנה לא משמע הכי ועדיין צ"ע]: שם בר"מ כאשר יבצרו אשר הם יטמאו. נ"ב אולי צ"ל באנשים הקוצרים נטמאו וכו' כנ"ל ועי' היטב בחבורו בפי"א מהל' טו"א הלכה ה':

מקוואות פ"א מ"ז למעלה מהן מעיין שמימיו מועטין ורבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכל שהוא. נ"ב ודע דלאו דוקא שרבו עליו מים שאובין דה"ה אם רבו עליו מי גשמים נמי דינא הכי וכמו שמשמע להדיא לקמן בפ"ה משנה ה' ובש"ס בשבת דף ס"ה ובנדרים דף מ' ואמנם צריך להבין דלמה לענין פסול זוחלין אזלינן בתר רובא דמי גשמים ולענין שיעור מ' סאה אמרינן דדינו כמעיין והתינח לדעת הפוסקים דלאדם גם במעיין בעינן מ' סאה והך מתני' צ"ל דמיירי לענין טבילת כלים בלחוד וגבי כלים גם במקוה סגי ברביעית מה"ת ורק מדרבנן הצריכו מ' סאה וכדאיתא בנזיר דף ל"ח ולכן י"ל דהכא כיון דנתערב במעיין לא גזרו רבנן ואף דהכתוב הוא מי מקוה אבל לדעת הסוברים דאף לאדם סגי במעיין בכ"ש ורק שיהיה כל גופו עולה בהן וא"כ הך מתני' גם לאדם מתנייא וגבי אדם אידי ואידי מה"ת הם וא"כ מאי חילוק יש בין פסול זוחלין לחסרון שיעור. ויותר תימה לפי מש"כ התה"ד בסימן רנ"ד והובא בב"ח בסי' ר"א ובט"ז שם בסק"ג טעם דלענין פסול שאובין קי"ל דמקוה שלימה אינה נפסלת בשאיבה אפי' יפול בה כל שאובין שבעולם ואילו גבי פסול זוחלין קי"ל דמעיין שרבו עליו מי גשמים וכ"ש שאובין אינו מטהר בזחילה וכתב דלענין שאיבה שייך חיבור דתלוש בשעבאה מחובר למקוה נעשה כמחובר מתורת השקה אבל לפסול זוחלין אפי' במקוה שעומדת בקרקע אינו מטהרת בזוחלין אינו מועיל בה חיבור למעיין דלא מלינו השקה ממחובר למחובר ע"ש וא"כ יגדל התימה דהא לענין שיעור נמי י"ל הכי דכיון דאף במקוה מחוברת בעינן מ' סאה מאי תועלת יש כשנתחברה למעין. והן אמת דהתה"ד כתב שם דטעם דחילוק בין זוחלין לשיעור מבואר ברא"ש ואכן באמת ברא"ש משמע דעיקר החילוק הוא כמש"כ לעיל דלגבי כלים גם במקוה סגי ברביעית ומתני' לענין כלים מיירי ואכן כל זה לפי מש"כ אא"כ דלאדם גם במעין גמור בעינן מ' סאה אבל לדעת החולקים קשה ואכן צ"ל באמת דמתני' לא מיירי רק בכלים אבל לאדם אף למ"ד דבמעין סגי בכ"ש מ"מ במעין שרבו עליו שאובין או מי גשמים בעינן מ' סאה לאדם מה"ת. ונ"מ גם לדעת הסוברים דבעינן מ' סאה גם במעין גמור לאדם מ"מ נ"מ לפי מש"כ הב"ח ז"ל בסי' ר"א דלא מצרכי מ' סאה במעין רק מדרבנן אבל מה"ת סגי בכ"ש גם לאדם וכ"כ הב"ח ז"ל שם וא"כ נ"מ דבמעין שרבו עליו מי גשמים צריך לאדם מ' סאה מה"ת. ודע עוד דהא דמעין סגי בכ"ש דעת כל הפוסקים דכ"ש ממש וא"צ אפי' רביעית לטבילת מחטין וצינורות וכן משמע באמת בנזיר דף ל"ח אבל דעת רבינו ירוחם בהל' נדה דבעינן רביעית גם במעין ועי' בעי' אלמוגים ז"ל בסי' קנ"ט סקכ"ב שהביא שם דגם מד' הספר יראים בסי' קפ"ב משמע דס"ל דבעי רביעית ע"ש ונ"מ גם לדידן לענין טבילת כלים חדשים הנקנים מהא"י לדעת הסוברים דבמעין סגי בכ"ש כמו בטבילה מטומאה לטהרה [וכן נ"מ לענין טבילת ידים במעין לאכילה] דלדידהו בעינן רביעית: פ"ד מ"א המניח כלים תחת הצינור אחד כלים גדולים וכו'. נ"ב דע דמדברי הר"ש ז"ל כאן משמע להדיא דפסול שאובין הבאין מחמת כלי הוא ג"כ מחמת דבעינן שיהיה הוייתו ע"י טהרה וכשנשאבו ע"י כלים המקבלים טומאה הוי הוייתו ע"י טומאה ופסול מה"ת אבל אם נשאבו ע"י כלים הבאין במדה או כלי גללים דאין מקבלין טומאה אין פסולו רק מדרבנן ואפי' בכולו שאוב כן מבואר בר"ש ומדבריו ז"ל אנו יש להוציא כמה חדושי דינים. א' דהוייה ע"י טומאה פוסל אפי' ברחוק מן המקוה והגם דלתוך המקוה היה הוייתו ע"י טהרה דהא בשאובין קי"ל דפוסל אפי' לא נפלו מן הכלי למקוה רק כל זמן דלא היה המשכה על גבי דבר הראוי לבלוע פסול ועוד דבכולו שאוב לא מהני המשכה וא"כ ה"ה הוייה ע"י טומאה דהא לדעתו כל שאובין פסול מחמת דהווייתו ע"י טומאה. ב' דפסול הוייה ע"י טומאה נמי אינו פסול רק אם היה מכוין שילך ע"י דבר המקבל טומאה דהא בשוכח תנן במשנה דטהור ואפי' בכלים קטנים. ג' דהוייה ע"י טומאה נמי פוסל בג' לוגין כמו בשאובין ואפי' אם אח"כ באו למקוה כשיעור מ' סאה ע"י טהרה לבד מג' לוגין שנתהוו ע"י טומאה. ד' הא דרובו שאוב מה"ת לאו דוקא רובו אלא כל שצריך לצרף המים שנשאבו ע"י כלים המקבלים טומאה לשיעור מ' סאה פסול מה"ת דכיון דילפינן ממעין דבעינן דוקא בידי שמים בעינן כל שיעור דמ' סאה יהא בידי שמים. ה' דבכלים שאינם מקבלים אינו פוסל רק מדרבנן ואפי' בכולו שאוב. ו' דאם מלא בכתף ע"י אדם שאינו מקבל טומאה כגון עובד כוכבים ג"כ אינו רק מדרבנן ואפי' במילא כל המקוה. וכל זה להר"ש אבל להרא"ש דפסול שאיבה ופסול הוייה ע"י טומאה שני ענינים נפרדים הם ופסול הוייה ע"י טומאה אינו רק אם כלי האחרון שיורד ממנו למקוה הוא דבר שמקבל טומאה בוודאי ישתנה בכמה דינים הנ"ל לדעת הרא"ש ז"ל ובחדושי האריכתי בזה בעז"ה: שם ברע"ב המניח כלים תחת הצינור וכו' והכא מיירי בצינור שקבעו ולבסוף חקקו וכו' וכן במשנה ב' כתב דהא דלא מפסל משום צינור משום דאיירי בצינור שקבעו ולבסוף חקקו וכו' וכן ברש"י בשבת דף ע"ז ע"ב פירש כן דמיירי בקבעו ולבסוף חקקו והנה ברש"י י"ל דקאי אחטיטת צרורות וסתם צינור חוטטין בו לקבל צרורות ועי"ז נעשה כלי ועז"ז כתב רש"י דמיירי דחטיטה היה אחר שקבעו אבל אחקיקה דצינור גופא אין נ"מ כלל אם חקקו מקודם או בחקקו אחר הקביעות דכל זמן שאין לו בית קיבול לא מקרי כלי ואפי' מדרבנן ואין פוסל את המקוה כלל וכמש"כ התוס' בפ' המוכר את הבית דף ס"ד ובב"ק דף ס"ז ובד' הרא"ש שם ואדרבה בחקקו ולבסוף קבעו נראה דעדיף טפי דלא נשתנה שמו אחר הקביעות [וקצת תימה על הרא"ש ז"ל שם דפי' דחקקו קאי אחטיטת צרורות א"כ מאי מקשה והרי צינור וכו' דילמא מיירי שם דחקיקת הצינור גופא היה קודם הקביעות ולא נשתנה שמו אח"כ והדבר צע"ג] אבל בד' הרע"ב ז"ל דוחק לפרש כן דמי דחק לומר דמיירי בחטט לקבל צרורות ומיירי בקבעו ולבסוף חקקו נימא דמיירי בצינור שאין בו לקבל צרורות ובפרט לדין דהחוטט בצינור לקבל צרורות תני אח"כ במשנה ג' מכלל דעד עתה מיירי בצינור סתם ולכן טפי משמע דאזיל בשיטת הר"מ בפירושו כאן דכל צינור מקרי כלי מדרבנן ולכן בעינן דקבעו ולבסוף חקקו [ונראה שהוציא כן מפשטיות לשון הגמ' דב"ק הנ"ל דמשמע דחקיקה איירי בחקיקה דצינור גופא ומה דמשני שאני שאיבה דרבנן יש לפרש דר"ל דשאני שאיבה דצינור אינו אלא מדרבנן משום דאינו כלי אלא מדרבנן והיה מוכרח לפי' זה משום דהיה ס"ל בפירושו דכולו שאוב מה"ת ובחיבורו דפסק שם דכולו שאוב נמי מדרבנן חזר בו מפירושו ופסק שם באמת דצינור שאין בו בית קבול אינו פוסל את המקוה כלל ואפי' מדרבנן ודלא כמו שכ' בפירושו] וא"כ תמוה מש"כ במשנה ג' בחוטט לקבל צרורות ובשחקקו ולבסוף קבעו איירי והדברים מתמיהים דבחקקו ולבסוף קבעו מאי צריך לקבלת צרורות דהא כתב בתחלה דבכל צינור שחקקו ולבסוף קבעו ג"כ פוסל את המקוה וא"כ ע"כ הכא מיירי דקבעו ולבסוף חקקו ומ"מ פוסל משום דהוי כלי מה"ת וכמו שכ' הרמב"ם בפירושו כאן ודוחק לפרש דר"ל דנטלו מן הקרקע וחקק בו לקבל צרורות וחזר וקבעו פעם שנית ודחקו לפרש כן משום דס"ל דכולו שאוב נמי מדרבנן וא"כ מאי נ"מ אם הוא כלי מה"ת או מדרבנן מ"מ פסול שאיבה הוא מדרבנן אבל דחוק טובא לפרש כן ברע"ב דחקיקת הצינור עצמו היה אחר הקביעות וחטיטה דקבלת צרורות היה בעת שהיה הצינור תלוש וכל כגון זה היה לו לפרש ועלה בדעתי לתרץ דבמשנה א' דגילה דעתו דניחא ליה שירדו דרך הצינור או פוסל אפילו אינו בית קיבול גמור דלא גרע מכלים הבאים במדה דפוסל אם נתמלאו לדעתו אבל במשנה ג' דלא מיירי בכוון לכך או אינו פוסל רק כלי שהוא בית קיבול גמור אבל לא נח דעתי בזה דכיון דלא מקרי כלי לא שייך בו שאובין כלל ומה בכך דניחא ליה ולכן דברי הרע"ב עדיין צל"ע: פ"ה מ"ו גל שנתלש ובו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים. נ"ב גולא דמסתפינא הייתי אומר דמיירי שנתלש לגמרי מן הים ונפל על האדם במקום האשבורן והמים הם קוו וקיימו כמו מקוה גמורה ולפיכך טהורים ואין בו חידוש דין כלל רק דקמ"ל דחולין לא בעי כוונה ולכך מקשה בגמ' בחולין ל"א דלמ"ד דחולין נמי בעי כוונה ומיירי ביושב ומצפה א"כ מאי למימרא ואם נימא כפי' המפרשים ז"ל שמטהר אפי' בזוחלין א"כ טובא קמ"ל דים מטהר בזוחלין ועוד דכל זמן דלא נחו עדיין שם מעין עליהן ומטהר אפילו בזוחלין ועוד נשמע מיניה דלאדם בעינן מ' סאה אפי' במעין אבל לפי מש"כ בעז"ה א"ש דאין בו שום חידוש דין וכן נראה להדיא מד' הרמב"ם ז"ל בחיבורו בספ"ט מהל' מקוואות שמפרש כן וכן משמע בהדיא ממה שמסיים שם דאין מטבילין

בגל

בגל כשהוא באויר לפי שאין מטבילין בזוחלין ק"ו באויר ותמה בב"י וכ"מ דלמה אין מטבילין בזוחלין הא הים מטהר בזוחלין ודחק הרבה לייבב אבל לפי מש"כ דמפרש דנתלש לגמרי ואין לו דין מעין כלל ואינו מטהר רק באשבורן יתיישב כל הקושיות שהקשו על הרמב"ם ז"ל בזה וכן מורה לשונו ז"ל שכ' הרי אלו טהורים לחולין שחולין לא בעי כוונה. ומשמע בהדיא דכל עיקר החידוש שיש בזה אינו אלא זה דחולין לא בעי כוונה והנלע"ד כתבתי בעז"ה. [ושוב אחר החיפוש מצאתי בספר האשכול בהלכות מקוואות שמפרש גם כן דמיירי שכבר נתו ונפלו לגומא והוי אשבורן ע"ש ות"ל שכוונתי לדעתו]: פ"ז משנה ז בר"ש בד"ה שהמים מקדמין. ואין כאן תמיה דהא חוצץ אלא טיט היון וטיט היוצרים ע"כ. נ"ב דברי רבינו תמוהים בזה דהא משמע להדיא דמפרש דמיירי בטיט סתמא וא"כ למה בעינן דהמים מקדמין דהא לקמן בפ"ט מ"ב תנן דאין שום טיט חוצץ רק טיט היון וטיט היוצרים ועוד דמשמע מדבריו דבטיט היון לא מהני מים מקדמין והוא דבר שאין השכל מחייב לזה דפשוט דהטעם דהמים מקדמין אינו חוצץ דהמים שבאו מתחילה יש להם התחברות למי המקוה והדבר החוצץ אינו יכול להפסיק ביניהם וא"כ מה בכך אם הוא טיט היון ולכן לולא דמסתפינא הייתי אומר דט"ס נפל בר"ש כאן וצ"ל כמו שהוא הלשון בר"ן בפ' במה אשה שכ' וז"ל דמיירי בטיט שהוא עבה ביותר דהא אינו חוצץ אלא טיט היון וטיט היוצרים עכ"ל וכן צ"ל בר"ש כאן. ושוב ראיתי להב"י ביו"ד בסי' קצ"ח שהביא לד' הר"ש ז"ל אלו ותפס דבריו כפשטיה דלטיט היון לא מהני מים מקדמין ושוב הביא ע"ז דברי הר"ן הנ"ל ולא הרגיש דהר"ן מחולק עם הר"ש בזה וס"ל דגם לטיט היון מהני מים מקדמין וצ"ע [ומה דאמרינן בנדה ד' ס"ז דאשה לא תטבול בנמל משום הטיט ולכאורה תמוה דנהי דטיט שבנמל עבה ביותר ודמי לטיט היון וכמו שכ' הר"ן שם מ"מ הא מים מקדמין כבר תירץ הראב"ד בס' בעלי הנפש דהגמ' אינו מקפיד רק בטיט שבשפת הנהר שבוע למים ובספר האשכול ביאר יותר דהחשש הוא מפני הטיט שבשפת הנהר קודם שתכנס למים דהטיט קדמו ע"ש. ובזה ניחא נמי מה דאבוה דשמואל עביד מפצי לבנתיה והקשו המפרשים ז"ל הא אין טובלין ע"ג כלים ולכן לפי דברי הראב"ד ז"ל ניחא דבמקום הטבילה לא נצרך למפצי דהמים מקדמין ולא הניח המפצי רק בשפת הנהר שלא במקום הטבילה ובזה א"ש וניחא הכל בעז"ה. ועי' בב"י שם עוד כמה תירוצים על זה בשם הרא"ש והר"ן ז"ל ע"ש היטיב]:

נדה רפ"ח ברע"ב ד"ה אינן מטמאין. ובבע"ק כתיב אשר תצא ממנו ש"ז. וכתב ע"ז התוי"ט הוא לשון הרמב"ם ובגמ' הביא קרא דאיש כי תצא. נ"ב אין לשונו מדוקדק דמשמע דהרמב"ם מביא קרא אחר דכתיב שם אשר תצא ובגמ' מביא קרא דכי תצא אבל באמת לא מצינו קרא בתורה דכתיב ואיש אשר תצא דליכא למימר דהרמב"ם כוון לקרא דסוף פ' מצורע דכתיב שם זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז דהא התם לא כתיב איש כלל ולכן הדבר ברור דט"ס נפל ברמב"ם בפי' המשניות וצ"ל כי תצא וכן צריך להגיה בד' הרע"ב:

בהקדמה למסכת מכשירין כתב התוי"ט הטעם דלמה סידר רבינו הקדוש מכשירין אחר נדה משום דשם נדה קדים למכשירין וכו' ולענ"ד אין זה טעם מספיק ולכן נלע"ד דמשו"ה תני מכשירין בתר נדה דבא לאשמעינן מלתא אגב אורחיה דגם דם הנדה מכשיר ועוד דעיקר לימוד דדם מכשיר ילפינן מנדה וכמש"כ התוי"ט בנדה סוף"ה משנה ז' וכיון שעיקר הלימוד דדם מכשיר ילפינן מנדה שפיר תני ליה לכולהו מכשירין אחר מס' נדה. ועוד י"ל דתנא התם קאי אמשנה ז' פ"ב דנדה דאמר ר"מ התם אם אינו מטמא משום כתם מטמא משום משקה ואמרינן בגמ' שם דף י"ט ע"ב דר"מ ס"ק לרבנן דלהוי כמשקה להכשיר את הזרעים ע"ש והלכך אגב דאיירי במסכת הקודמת מדיני הכשר משקה משו"ה תני אח"כ לכולהו דיני הכשר:

טבול יום פ"ב מ"א בין קלין ובין חמורין ופי' הרע"ב קלין שרץ חמורין זב. נ"ב כן אמרינן בחולין דף פ"ח דתמורין היינו זב ופירש"י כגון דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה דכל הני אינן מעיינות דאינן מתעגלין ויוצאין אבל משקה מיהו הוי ונעשו ראשונים וה"ה דהוי למחשב דם הירוק של הנדה דג"כ לא מקרי מעין וכדאמרינן בנדה שם ומ"מ מתורת משקה מיהו טמא לר"מ שם ומה דלא חשיב ליה משום דלא פסיקא ליה דהא רבנן פליגי התם וסברי דלא הוי משקה כלל משום דבעינן דם תלוים וליכא ועוד דגם לר"מ לא שייך למחשב דם הירוק דהא לפי מה דקי"ל דמקור מקומו טמא א"כ אפי' באשה טהורה טמא דם ירוק דהא נגעו במקור ומה שפירש"י שם בנדה בד"ה ולהוי כמשקה שאם יגע בהם שרץ צ"ע ואולי דרש"י הוצרך לפרש כן למ"ד דמקור מקומו טהור. ועיין בנדה דף מ"א דמקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות טמאה ופירש"י משום דנגעו במקור ונגעו בה ע"כ והדבר תמוה בתרתי חדא דהא קי"ל כרבנן דדם ירוק אינו משקה כלל ואינו מקבל טומאה ועוד דהא גם לר"מ אינו אלא ראשון לטומאה והיאך מטמא להאשה דהא קי"ל דאין אדם מיטמא אלא מאב הטומאה והדבר צע"ג ובחדושי הארכתי בעז"ה: פ"ב מ"ו והבגד שהוא תפור בכלאים חבור עד שיתחיל להתיר. נ"ב פי' דדווקא אם היה תפור בכלאים דודאי סופו להפרד והלכך כיון שעשה קצת מעשה המוכיח שרוצה להתיר לא הוי חיבור ואף דעדיין לא הפריד כולו אבל אם לא היה תפור בכלאים בעינן שיתיר כולו כן מבואר בפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל כאן ותמיהני שלא ביארו זה הרע"ב והתוי"ט ז"ל:

זבים פ"ה מ"ז ר' אליעזר אומר אף הנושא. נ"ב ומשמע דאכולהו קאי וגם אשכבת זרעו ותימה לי דהא ר"א בעצמו סובר בברייתא דב"ק דף כ"ה ובנזיר דף ס"ו דש"ז של זב אינו מטמא במשא וצ"ע והרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ב השמיט באמת ש"ז משום דאזיל לשיטתו דפסק שם בפ"א כר' יהושע דאינו מטמא במשא רק משום דא"א בלא צחצוחי זיבה אמנם עדיין קשה דמ"מ הוי ליה למחשביה דיהיה מאיזה טעם שיהיה הא מכל מקום הוא מטמא במשא וצ"ע. וביותר יש להתמה על הסמ"ג בעשין ר"מ דפסק שם כסתם מתני' דהכא דש"ז של זב מטמא במשא והדבר מתמיה דא"כ מוכח דהיכא דמפרך ק"ו לא אמרינן דיו וכמבואר בב"ק דף כ"ו וא"כ בשור המזיק בחצר הניזק היכי פסק כרבנן הא התם נמי מפרך ק"ו והו"ל לפסוק כר"ט דמשלם נזק שלם ובב"ק שם תלי דין זה בפלוגתא דר"ט ורבנן ונמצא דהסמ"ג מוכח שטרא לבי תרי וצע"ג: מ"י בר"מ ואל תתמה כי זה שנבר הכלל וכו' לפי שהוא מבואר ולא אמר כל המטמא בגדים בשעת מגעו ולא אמר כל המטמא בגדים גרידא כו'. לכאורה תימה דהא נבלת עוף טהור נמי אינו מטמא בגדים במגע רק בעת אכילה ואעפ"כ תנן במשנה ט' דמטמא שנים ופוסל אחד וא"כ מ"ש פרה ופרים ושעיר המשתלח דאינן מטמאין שנים וצ"ע: מי"א בר"ש וה"נ דהוי מצי לשנויי הכי בפסחים. נ"ב וכ"כ התוס' בפסחים שם אכן ביומא שם כתבו התוס' דבפסחים א"א לתרץ הכי ע"ש:

עוקצין פ"ג מ"ו וכותבין עליה פרוזבול. נ"ב עי' בתוי"ט בפ"י דשביעית שהביא בשם מפרש אחד דקמ"ל בסיפא דאפי' על הדבש בעצמו כותבין פרוזבול ואף אם הכוורת שייך לאדם אחר ולענ"ד לא נראה כן דנהי דדבש הוי כפרי מחובר לקרקע מ"מ הא מבואר בכתובות דף נ"א דפירות העומדין ליבצר נחשב כמטלטלין לענין ב"ח משום דלא סמכיה דעתיה דמלוה ע"ז משום דביד הלוה לגדרן ולהבריחן וכמש"כ התוס' בסנהדרין ד' ע"ו [ובש"ך חו"מ בסי' נ"ה] וא"כ בדבש נמי הא בידו של לוה לרדות הדבש ולמוכרם בוודאי לא סמכיה דעתיה והדבר צ"ע ומיהו לדינא אין נ"מ דהא קי"ל כחכמים:

בסוף המסכת והוא סיומא דכולהו שיתא סדרי משנה תנן אמר ר"י בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק וכו'. הנה ראוי לדקדק בלשון המשנה במאי דכפל בלשונו ואמר לכל צדיק וצדיק ולכאורה הוי סגי שיאמר לכל צדיק ש"י עולמות וגם איזה שייכות יש לה למשנה הקודמת דתלות דבש אימתי מיטמאות משום משקה בש"א משיחרחר ובה"א משירסק וכתב הרע"ב דאית דגרסי בש"א משיהרהר כלומר משיהרהר מחשבה בלבו וכו' וצ"ל לייסב ע"פ דרך החידוד ואגב יבואר ג"כ חיבור והדרן משנה זו לתחילת מס' ברכות. דהנה תנן בריש ברכות דאמר ר"ג לבניו דלא זו בלבד אמרו אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר וכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר והקשה הגאון בעל שאגת אריה זצ"ל בסי' ד' דאמאי לא חשיב נמי קצירת העומר דמצותן כל הלילה ובשלמא לדעת הרמב"ם בפיה"מ שם דלא חשיב רק דברים דעשו חכמים בהם סייג ניחא דגבי קצירת העומר לא מצינו סייג אבל לדעת רש"י ז"ל דבהקטר חלבים ואברים לא עשו חכמים בהם סייג כלל ולא נקיט ליה הכא אלא להודיע שדבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה וא"כ לחשוב נמי קצירת העומר שכשר כל הלילה ואין לומר דרבן גמליאל סובר דנקצר שלא כמצותו כשר ויכול לקצור ביום ולא שייך למחשביה בהדי דברים דמצותן בלילה דהא ליתא דאם נאמר כן ע"כ צ"ל דס"ל דקצירת העומר לא דחי שבת וכמש"כ במנחות דף ע"ב דתלי זה בזה והקשה לדידיה דקרא דבחריש ובקציר למאי אתא דליכא למימר דקרא אתי לתוספת שביעית כמו דדריש ר' ישמעאל דהא אמרי' בריש מ"ק דר"ג למד לתוספת שביעית מהלכה. כל זה כתב השאג"א ז"ל שם ונשאר בקושיא. והנה כבר תי' מר אחי הגאון זצ"ל בספרו „ראשית בכורים" דף ס"ו די"ל דר"ג מפיק לקרא דבחריש ובקציר לחילוק מלאכות וכמו דדרשינן בשבת דף ע'. אך א"כ יהיה מוכרח דר"ג סובר דב' כתובין הבאין כאחד מלמדין וכמו שפירש רש"י שם דחרישה וקצירה הוו כשני כתובין הב"כ. והנה בב"מ סוף המפקיד פליגי ב"ש וב"ה בחושב לשלוח יד בפקדון דב"ש מחייב דמפיק ליה מעל כל דבר פשע וב"ה סובר דפטור ומפיק ליה לקרא דעל כל דבר פשע לרבות דאם אמר לשלוחו או לעבדו ולכאורה צריך להבין טעמו דב"ש דמפיק ליה למחשבה ולא דריש ליה על שליחות וכמו דס"ל לב"ה. אמנם י"ל בפשיטות דב"ש ס"ל כמאי דתנן דס"ל בקדושין דף מ"ג דיש שליח לדבר עבירה משום דס"ל דשני כתובין הבאים כאחד מלמדין וא"כ לא צריך קרא לרבות שליח דהא בכל התורה כולה יש שליח לדבר עבירה וא"כ לא אתיא קרא רק למחשבה אבל ב"ה סברי דשני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין וצריך קרא על שליחות דאף דבעלמא אין שליח לדבר עבירה מ"מ בשליחות יד יש שליח וא"כ י"ל דב"ש וב"ה דהכא לשיטתייהו אזלי דב"ש דס"ל גבי שליחות יד דמחשבה מועלת לחייב ה"נ מועיל לעשותו משקה וב"ה ג"כ לשיטתו וכל זה מוכרח ממשנה קמא דברכות הנ"ל דכיון דע"כ מוכח ממתניתין דהתם דס"ל דשני כתובין הבאין כאחד מלמדין וממילא מוכח דיש שליח לדבר עבירה וע"כ קרא דעל כל דבר פשע אתי לרבות מחשבה כמעשה וממילא שמעינן גבי תלת דבש דמקבל טומאה משיהרהר. וע"ז מסיים ריב"ל ואמר דאף דקי"ל כב"ה דאין שליח לדבר עבירה וגם דמחשבה אינו כמעשה לענין שליחות יד ולענין טומאה יכול דאף לענין קיום המצות ג"כ הוי הכי ומי שמקיים המצות ע"י שליח אין לו שכר כעושה בעצמו וכן מי שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה ג"כ אין לו שכר כמו שעשה בפועל ע"ז בא ריב"ל ואמר דעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ובתיבת כל בא לרבות דאפילו קיים המצוה ע"י שליח וכן מי שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה ג"כ יש לו שכר כמו שעשה בעצמו ובפועל ממש ואולי דזהו שכפל ריב"ל בלשונו ואמר לכל צדיק וצדיק ודו"ק. ובאופן אחר נ"ל לחבר משנה זו עם המשנה דריש ברכות ע"פ דרך הדרוש ובזה יבואר ג"כ הכוונה במאי דכפל ריב"ל ואמר לכל צדיק וצדיק. ונקדים בתחילה מה דמצינו דנחלקו המפרשים ז"ל במצוה שיש בה הנאת הגוף אי אמרינן בה ג"כ דמצות לאו ליהנות ניתנו דרש"י ותוס' ור"ן בר"ה דף כ"ח סוברים דלא אמרינן בה דלאו ליהנות ניתנה ומשו"ה אמרינן שם דהמודר הנאה ממעיין אסור לטבול בה בימות החמה משום דאיכא נמי הנאת הגוף ואכן דעת הרב המאירי ז"ל וכן נראה מדברי הרשב"א בחידושיו בנדרים דף ט"ו דאף במצוה שיש בה הנאת הגוף ג"כ אמרינן דמצות לאו ליהנות ניתנו משום דכיון דא"א לקיים המצוה בלתי הנאת הגוף גם ההנאה למצוה יחשב ולא מקרי הנאה כלל והא דאמרינן בר"ה שם דאסור לטבול בו בימות החמה הוא אינו אלא גזירה דרבנן שמא ישהה אחר הטבילה ויתכוון לרחוץ בו ונמצא נהנה מאיסור הנאה בלא מצוה וכמו דאמרינן בנדרים דף ל"ד דגזירה שמא ישהה בעמידה וכמו שמבואר כל זה בשער המלך ז"ל בהלכות לולב [ויש להביא עוד סמך לגזירה זו מפסחים דף ת' דחיישינן דשמא תאבד לו מחט ויבוא לחפש אחריו אחר הבדיקה ואז לא יהיה שלוחי מצוה ע"ש] וע"ש בשעה"מ מה דהקשה שם לשיטת רש"י ותוס' מהסוגיא דעירובין דף ל"א. ואכן לענ"ד לולא דמסתפינא הייתי אומר דאלו ואלו דברי אלהים חיים ולא פליגי כלל ובזה יסתלק כל הקושיות שהקשו המפרשים ז"ל לב' השיטות הנ"ל. והוא ע"פ דברי הגר"א ז"ל בביאוריו לאו"ח סימן רל"א שכתב על דברי רבינו יונה ז"ל שהובא שם בשו"ע דכל מי שמקיים בכל דרכיך דעהו ואף בעת האכילה ושתיה ושינה אינו מכוון להנאתו כלל רק לחזק גופו לעבודת השם יתברך גם זה למצוה יחשב ונמצא שעובד את בוראו תמיד וכתב הגר"א ז"ל דבזה יש ליישב קושיית התוס' בע"ז דף י"א על הא דאמר רבי לפני מותו דלא נהנתי אפי' באצבע קטנה והרי בע"ז אמרינן שלא פסק מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת והוצרך התוס' לדחוק דהוא לא היה אוכל רק בני ביתו ואכן לפי דברי ר"י ז"ל הנ"ל י"ל דשפיר היה אוכל גם בעצמו והיה מתנהג בסעודתו כדרך השרים אך דבעת שהיה אוכל היה מתכוון לשם שמים ולא להנאתו ושפיר אמר דלא נהניתי משום דלא היה נחשב להנאה כלל ואדרבה היה נחשב למצוה ועבודת השם. ועפ"ז נ"ל דר"ש במצוה שיש בה הנאת הגוף ואינו מתכוון להנאתו כלל רק לקיום המצוה דוודאי לא מקרי הנאה כלל ועפ"ז י"ל דהרשב"א והרב המאירי מיירי בת"ח וצדיקים המתנהגים בפרישות ומקיימים בכל דרכיך דעהו ולהם בוודאי מותר במודר הנאה אף במצוה שיש בה הנאת הגוף דאינו נחשב להנאה כלל כיון שמכוון לשם המצוה [והא דהקשה הרשב"א ז"ל בנדרים שם מקונם שאיני משמשך דהא מצות לאו ליהנות ניתנו היינו משום דהכא מבואר בדברי הראשונים ז"ל ובראב"ד בס' בעלי הנפש דלא יכוון לשם הנאה רק לקיום המין ע"ש] ורק מדרבנן אסור דשמא ישהה אחר המצוה ויכוון לשם הנאה וכן י"ל דגזירה שמא יכוון בעת המצוה גופא לשם הנאה ומיהו קצת צ"ע דהא קי"ל בפסחים דף כ"ו דא"א ולא קמכוון שרי לכו"ע ולא גזרינן אטו היכא דקא מכוון ובמק"א יבואר גם מזה אי"ה [ובזה כתבתי במק"א לפרש דקדוק לשון הגמ' בברכות ו' דכל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו ולכאורה הו"ל לומר כל האוכל מסעודת חתן אכן להנ"ל ניחא דהכוונה דאם אוכל מסעודת חתן וגם נהנה דאכילתו נחשב להנאה ומפרש כגון דאינו משמחו עובר בה' קולות אבל אם משמחו אין אכילתו נחשבת להנאה ולא מקרי רק דאוכל מסעודת חתן אבל לא נהנה] אבל רש"י והר"ן וסייעתם י"ל דמיירי בסתם בני אדם שלא הגיעו לידי מדרגה הלזו דיקיים בכל דרכיך דעהו ובהו בוודאי אסור ובזה נסתלק מה שהקשה השעה"מ עליהם מהא דאיתא בעירובין דף ל"א דמותר לערב בבית הקברות למ"ד דאין מערבין אלא לבית האבל ולבית המשתה ואף דבבית המשתה איכא נמי הנאת הגוף די"ל דהגמ' מיירי שם בת"ח וצדיקים דמקיימים בכל דרכיך דעהו. ועד"ז פירשו המפרשים ז"ל למחלוקת ר"ש ור' ישמעאל בברכות דף ל"ה דר"י סבר ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנאמר לא ימוש וגו' יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ ור"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' דלא פליגי דוודאי אם אדם קובע עתים לתורה וכל היום עוסק במשא ובמתן ובמלאכה ומכוון בעת מלאכתו לשם שמים כדי שירוית ויוכל אח"כ ללמוד ולהתפלל ולעבוד השם מקיים בזה לא ימוש דגם זה ללימוד יחשב אבל רשב"י ס"ל דאפשר דאדם חורש בשעת חרישה וזורע בעת זריעה דבעת החרישה והזריעה אינו מכוון רק לעצם המלאכה ולא לשם שמים א"כ תורה מה תהא עליה משום דר"ש סבר דלא כל אדם זוכה למדרגה זו לקיים בכל דרכיך דעהו ולכן סבר ר"ש דלא ימוש הם דברים ככתבן ומלאכתן נעשית ע"י אחרים [ובזה יתיישב הסתירה שיש בזה בד' ר"ש גופא במנחות דף צ"ט ע"ש] ונמצא שיש שני מיני צדיקים או דמקיים לא ימוש ואינו עוסק במלאכה כלל רק דנהנה משל אחרים או דעוסק במלאכה כל היום ולתורה הוא קובע עתים אך דבעת שעוסק במלאכה הוא מכוון לשם שמים ושניהם שוין לטובה ויש לקרות עליהם הפסוק ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ. ובזה נבוא אל החיבור לריש ברכות דהנה בריש ברכות קשקיל וטרי הגמ' תנא היכי קאי דקתני מאימתי ומשנינן דתנא אקרא קאי דכתיב ובשכבך ובקומך ולכאורה מנ"ל לתנא דקאי אק"ש דילמא בד"ת כתיב וכמו דכתיב ברישא דקרא ודברת בם בשבתך וגו' אבל ק"ש י"ל דהוא מדרבנן וצ"ל דס"ל דליכא לפרש אד"ת דהא כתיב לא ימוש וס"ל דדברים ככתבן אלמא דס"ל דהתורה לא ניתנה לחסידים שמקיימים בכל דרכיך דעהו ואעפ"כ נחשבים לצדיקים דהא חשיב להו לעושים רצונו של מקום ומלאכתן נעשית ע"י אחרים. וא"כ י"ל דלזה כוון ג"כ ריב"ל וס"ל ג"כ כר"ש וכתנא דריש ברכות הנ"ל ולכן הוכיח מזה ריב"ל ואמר דעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות והיינו בין צדיק שמקיים בכל דרכיך דעהו ועוסק במלאכה כל היום וכוונתו לשם שמים ובין לצדיק שעוסק בתורה כל היום והוצרך להנות משל אחרים לכולם ינחיל ש"י עולמות. ומה שנצרך הצדיק לש"י עולמות כבר מבואר בסנהדרין ד' ק' משום דכתיב ברוך ה' יום יום יעמס לנו ודרשינן מיניה דעתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק מלא עומסו ואין מקום בעוה"ז להחזיק מלא עומסו דהא כתיב ושמים בזרת תכן והלכך יתן לו הקב"ה ש"י עולמות כדי שיהיה מקום לקבל העומס [ומה דאמרינן שם בלשון ליתן ש"י עולמות והכא אמר להנחיל ובלשון הכתוב נראה דהתם מיירי בשכר קיום המצות ואמרינן במד"ר על קרא דמי הקדימני ואשלם דאין אדם עושה מזוזה אא"כ נתתי לו בית וכו' ונמצא דהשכר אינו אלא מתנה בעלמא וזהו דמצינו כמה פעמים בלשון חז"ל בשם מתן שכר אבל הכא י"ל דמיירי בשכר לימוד התורה ובתורה צריך האדם ליגע בתחילה ולהתחכם דאין הקב"ה נותן חכמה אלא במי שיש בו חכמה דכתיב יהיב חוכמתא לחכימין וכן ובלב כל חכם לב נתתי חכמה [ונראה דזה שאמר פרעה ליוסף אחרי הודיע ה' אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך והיינו דוודאי כבר היית חכם מתחילה מחמת יגיעה] והלכך השכר הוא כדרך נחלה המגיע ליורש מצד הדין וכן כל צדיק יורש בעוה"ב את נחלתו שקנה בעוה"ז מחמת שכר לימודו [ובזה נתיישב ג"כ במה שהעיר המהרי"ב ז"ל שם בגליון על מה דמייתי זה בשם רבה בר מרי ולא הביא מהמשנה דהכא ע"ש ולפי מש"כ שני ענינים הם ודו"ק] ונראה דלפי זה אתי שפיר מה דמסיים אמר ר"ש בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום ולכאורה איזה שייכות זה לדברי ריב"ל ואכן לפי הנ"ל פשוט דבא ליישב קושיא השניה שהקשה שם ר' יהודה בברייתא דסנהדרין דנהי דיהיה מקום להחזיק העומס באותן ש"י עולמות מ"מ היאך יהיה כח בצדיקים לקבל טובה גדולה כזה שמחזיק מלא עומסו של הקב"ה והשיב לו ר"מ שם דכשם שנותן הקב"ה כח ברשעים לקבל פורענותם כך נותן הקב"ה כח בצדיקים לקבל טובתן ע"כ אך לא ביאר ר"מ באיזה אופן נותן להם כח לקבל עד שבא ר"ש בן חלפתא ופירשו דלא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה שיוכלו לקבל מלא העומס אלא השלום דע"י המברך אותן בשלום יהיו בבחינת מלאכים דאין בהם לא קנאה ולא תחרות וכו' וכדאיתא במס' ד"א בפ' השלום וכיון דיהיו בבחינת מלאכים רוחנים שפיר יכולים לקבל מלא עומסו ודריש לקרא הכי ה' עוז לעמו יתן היינו דיתן ה' כח ועוז לעמו לקבל טובתו ע"י שיברך אותן בשלום ונראה דהיינו דתקנו אנשי כנה"ג בשמו"ע שים שלום טובה וברכה חן וחסד וכו' והיינו דא"א לבקש מהקב"ה טובה וברכה שהוא דבר שא"א לקבל אם לא שישים שלום בתחילה ואז יוכל ליתן טובה וברכה וכמו דאמר ר"ש בן חלפתא דשלום הוא כלי מחזיק ברכה. וראה רבינו הקדוש לסיים בשלום משום דשלום הוא דבר הכולל לכל הטובות והברכות דאם אין שלום אין כלום וכן מגלת אסתר דהיא סוף כל כתבי הקודש מסיימת ג"כ בשלום דכתיב כי מרדכי היהודי וגו' דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו. וה' ישים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ויקויים בנו הכתוב מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום במהרה בימינו אמן:

וראיתי לקבוע בכאן ברכה והחזקת טובה לכבוד הגבירים המפורסמים החכמים המדפיסים **האלמנה והאחים ראם** יצ"ו, על אשר נדבה רוחם הטהורה להוציא אור יקר וחמדה גנוזה על פני תבל כמה כת"י מרבותינו הגאונים הקדמונים נ"נ, אשר היו ספונים ומונחים בבתי עקד הספרים בגנזי ממלכות יש בהם אשר קרוב לאלף שנה לא שזפתן עין רואה והם לא חסו על טרחתם וממונם והזילו זהב מכיסם להוציאם משחת בלי ולהדפיס הרבה מהם על גליון הש"ס או בסוף הש"ס, הכל בנייר יפה ובדפוס נאה ומהודר בתכלית ההידור כדי לזכות את הרבים. ישלם ה' להם כפעלם וכגמולם הטוב ויאריכו ימיהם ושנותיהם בנעימים בנחת ובכבוד ובעושר וגדולה ויזכו להוציא עוד ספרי ראשונים ז"ל אשר מונחים עדיין בכת"י על פני תבל לזכות את הרבים וזכות הרבים יהיה תלוי בהם ובית הדפוס המפואר שלהם העומד זה תשעים ושש שנה יהיה הולך וגדל ויעמוד עד ביאת ינון אביה"ר. וגם באתי להחזיק להם טובה וליתן להם גודל ת"ח על אשר נתנו לי מהלכים להדפיס מעט מהגהותי על הש"ס אשר חנני ה' ולספחן על יתר ההגהות וחדושים שנדפסו מכבוד הגאונים הגדולים אשר מלפנינו נ"נ וגם מכבוד הגאונים הגדולים דזמנינו שליט"א, וראיתי לברכם בברכת כהנים יברכם ה' וישמרם יאר ה' פניו אליהם ויחוננם ישא ה' פניו אליהם וישם להם שלום, אמן.

כה דברי הכותב באמת הצעיר מפרחי כהונה **שלמה** בלא"א מו"ה **ישראל משה הכהן** זללה"ה מו"ץ דפ"ק **ווילנא.**

מים חיים למסכת כלים פ"א משנה ח שיתין זכין וזבות וכו'. כתב התוי"ט דהרמב"ם כתב בפי' המשניות דהא דתנן לעיל שמשולח חוץ לכל עיר מוקף חומה שיתנגו בזה הלאו ללקות עליו אך בחבורו לא ראיתי שכתב כן לא בפ"ז מה' בית הבחירה ולא בפ"י מה' ט"ל יע"ש והשמיטתיה מיניה שכתבו הרב בפ"ג מה' ביאת המקדש דין ח' ע"ש ומ"ש א"נ לעיירות מוקפות חומה. כלומר דלקי היינו משום דמשמע ליה שנתכוור חזר בו מפי' המשניות אבל לפי האמת ליתא שכבר ביארו בפ' ביאת המקדש יע"ש: סליק

שינוי נוסחאות נעתקו מכ"י ערבי שנמצא בעקד הספרים שבפאריס.

כלים פ"א משנה א בר"מ בד"ה השיעור וכו' אשר יגע בה כולן. בכת"י שניסס: שם וכבר קדם לנו עקרים בפתיחה: משנה ב ד"ה ענין וכו' וכן אם תלה אותו בחוט והגביה זה הדבר הטמא מן הארץ בא סתום: שם וכן הסיכה הוא מין מן המשא ושיא הנכיה והוא שיניע וכו': שם הקלה אשר בו הטומאה ויטמא זה האדם בנגיעת העץ: שם שהנבלה מטמאה בהיסט והמגם יתחייב זה להיות מטמאה במשא והסיסט הוא מין מן המשא: שם שאם לקח אדם דרך משל מאה כלים בידו וישימם האחד על השני: שם ר"ל שמי שהעתיק אותה: שם ואיך יטמא הוא בעצמו והמגם אמרו כאן ומזה מי הנדה ירצה בו נושא ואמרו בלשון מזה ללמדנו שהוא לא יטמא: שם אבל הכוונה שהוא יטמא איזה בגד שנגע בו ילבוש אותו: שם כלי חרס שלא יטמא אותו זולת האב: שם לפי מה שביארנו בפתיחת דברינו. ר"ל בהקדמה שלו: שם וכאשר נשא נבלה ונגע בכלים: שם אלו הכלים והם או מי שנשא נבלה ונגע בכלים ועדיין הנבלה עליו יהיו הכלים ראשון וכן: שם והשונה מטמאים במגע תמוכי וכו': שם ולא נדונים במגע בטומאת: שם הנה יתבאר לך מזה שהנבלה מי שנשא אותה: שם חוץ מכלי חרס בשעת משאם: משנה ג ואמרו יטמעה בבועל הנדה: שם וכאשר שמעת משכב לא תלך במשכבתך שיגע זה הטמא במשכב דוקא: שם למעלה מהן ואע"פ שבועל נדה כמו כן: שם קרא לטמויי במה שהוא לנוגע: שם ואפי' שאבן ג"כ היה מבדיל בין הזב והמשכב: שם ולשון התורה על היות המשכב וכו' שם ולא יטמא בגדים אמר אחר זה: משנה ד ולשון ספרא כימי: שם ולא זכר אותו בכאן לאבות: משנה ח אמר שעשר מדרגות נסדרות בטומאת האדם וכל אחד בעניינו יותר חזק מהראשון: שם שלשה פעמים ורולה אני באמרי הזרע: שם יחייבהו זה וזה הכל מלשון התורה: שם מהאדם שהכבר יהיה אפשר שיתכסה ממנו כל האבר: שם וא"כ יהודה וכו' של ערב אפשר הקיפו אם: משנה ח וכן הן וכו' ומלאנו הפסוק אומר: משנה ט מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח: שם אילם ביום צום כפור בעת שיקטיר וכו' לא יתחייב לפרוש: שם וכן אזהרת כ"ג מלכנוס לקדש: שם וכבר התבאר וכו' מה היא צריכה ר"ל לבית קדש הקדשים של עליה לפני בבית קדש הקדשים התחתים: פ"ב משנה ג כבר קדם לך בפ' השני שכשבור כלי חרס הטמא כאשר היה הכסוי ממנו יתקנו רביעית. נ"ל שכשרו כלי חרס כו' כאשר היה הכבר ממנו:

סליק בס"ד

באור מלות הלועזיות שבר"מ ור"ש מסדר טהרות

מסכת כלים

פרק ב מ"א בר"ש כלי נתר מפורש בפרק אין מעמידין (ל"ג ב') כלים מחפורת של צריף כלים העשויין מאדמה שחופרין ממנו צריף שקורין בלע"ז אלו"ם. עיין המתרגם שם ופסחים ל' ב' ד"ה יורקא. ולדעתם וכן לדעת רש"י אין הכלי עשוי מאלום כ"א מאדמה שיש בה חלקים לסכנת האלום וכן פי' הערוך בערך נתר, ועוד הביא פ"א שם בשם י"א שכלי זו עשוי מאלום עצמו, עיין רש"י חולין קל"ג א' ד"ה וכמו הומץ על נתר ושם פי' שהוא מין צריף ואינו צריף עצמו, ועל זה האומר התפלא הרמב"ם באמרו שפי' דבר זה לא מושכל ולא מקובל איך תעשה כלי מאלום. ואין ספק שהאומר זה לא ראה אלום מימיו, ואם אמרנו שהוא חפר במקור האלום אבן אלום גדולה ועושה ממנו כלי הנה לא יצליח לקבל כל דבר לענין מהענינים ואם יהיה זה הנה לא יקבל טומאה לפי שהוא כלי אדמה אשר לא יקבלו טומאה כמו שיתבאר ולכן באר שכלי נתר עשויין ממין אדמה הנקרא בערבי אלטפל וכל זמן שלא נקלו באור הרי הן ככלי אדמה ואינן מקבלין טומאה וכאשר נקלו באור ואף ע"פ שלא ישבלו האש עכ"ז הן דומים לחרש. והטפל הוא אבן רכה מאד בדקות המראה יותך במים במהירות ירחצו בו השיער והבגדים וכן מנוהו החכמים בכלל המנקים (שבת פ"ט א' נדה ס"א ב') זהו תוכן דברי הרמב"ם, וכל נתר שהובא בתלמוד מין אחד הוא. אולם הר"י בע"ז שם תוס' ד"ה כלי נתר מונה ג' מיני נתר הא' הנזכר שם ונתר הנזכר בשבת פ"ז א' וזהו נתר דהכא והן תרי גוני שעושין ממנו כלים ועוד נתר שלישי לכיבוס בגדים והוא אחד מטבע סממנים שמעבירין על הכתם ושנויין בנדה ס"א ב' ואין עושין ממנו כלים: ומסתבר כדעת הרמב"ם שכלם מין אחד וכן נראה מפי' רש"י ז"ל שפי' נתר ברוב מקומות שהוא מין אדמה או שהוא מין אדמה לבנה ובשבת פ"ט ב' פי' נתר מין אדמה שקורין ניטר"א, עי' בהמתרגם שם, וכן פי' ולועז סנהדרין מ"ט ב' ד"ה נתר. וכן פי' בירמיה ב' כ"ב נתר מין אדמה שחפין ושפין בה את הבגדים ולדעתי הנתר אינו האלום, ובע"ז כוון לפרש שם צריף לדעת ר' יוסי בר אבין ובמשלי כ"ה כ' פירושו מסכים כמעט עם פי' הרמב"ם באמרו נתר מין אדמה רכה, כגון אדמה שלנו שקורין קריד"ה (קריידע) והיו חוקקים אותה ועושין כלים וכו' וכן פי' בתענית י"ג א' נתר קרקע הוא או אבן כעין קרי"א בלע"ז והנראה לנו בזה שרש"י מגמגם אם הוא קרקע או אבן אם הוא ניטר"א או כעין קרי"א וזהו מין אבן שקורין ברוב הלשונות טריפל, ועכ"פ אין רצונו לומר שהוא האלום, ועי' המתרגם מנחות מ"ב ב' ד"ה וסממנים: **מ"ד** משפך אונטוטייו"ר בלע"ז (טריכטער) וכן לועז רש"י שבת ע"ח ב' ד"ה ע"פ משפך אונטודיי"ר ובע"ז ע"ב א' ד"ה משפך פירש"י פרויטו"ר וזהו לשון אשכנז (טריכטער) מלמעלה פיו רחב ומלמטה נקב צר: **מ"ח** הלפיד וכו' כעין שיש לנר קטן של חרס שלנו שקורין לוצ"ש בלע"ז. עי' המתרגם שבת כ"ב ב' ד"ה נרות וסוכה כ"ט א' ד"ה שרגא: בא"ד שמניחין ע"ג מנורה של עץ שקורין לומייר"ש כן נקרא בל"ל האור (דאז ליכט) ולפנים היו קורין כן לנר (דער לייכטר):

פרק ו מ"א בר"ש עשה ג' רגלים וכו' שנעשו כעין כלי ברזל שקורין טרפי"ד עיין המתרגם שבת ע"ח ב' ד"ה פטפוט:

פרק ח מ"ט ברמב"ם ובפורנא פורן חרש קרוב ללעז. ר"ל בל"ר קורין פורנוס ובל"א (אָפֶען, קאַכעלאָפֶען):

פרק ט מ"ח ברמב"ם ושיפון הוא הנקרא וייל"ה והוא מין ממיני השעורים כמו שבארנו פעמים וכו'. ברים פרק א' דכלאים פי' שיפון מין ממיני החטים המדבריות ע"ש. אולם ברים משנת חלה נ"ל סיגלה (ראָקקען קאָרן) ובמשנת נדרים פ"ז מ"ב בענין חמשת מיני דגן פי' שיבולת שועל ושיפון מין שעורים הן וכן פי' במנחות בפרק רבי ישמעאל משנה ס' באמרו כבר ביארנו פעמים וכו' ושיבולת שועל ושיפון שני מיני שעורין ע"ש לכן נראה לתקן שם בכלאים ובמקום שהסיס נ"ל השעורים וכאן במקום וייל"ה נ"ל סיגלה (ראָקקען קאָרן). ואחר כתבי זאת ראיתי שגם המבקר הגדול בעל תוי"ט הרגיש בזה ע"ש ותמה על הרב מברטנורה שלועז כאן שיפון וייל"ע ובכלאים לועז כן שיבולת שועל ושיפון סיגלא. ולדעתי נ"ל במקום וייל"א סיגל"א וכאשר תקנתי ברמב"ם כאן:

פרק י מ"ד בר"ש כדור פלוס"א שמשחקין בו הנערים, פי' המתרגם שבת ע"ח ב' ד"ה כדור: פקעת כמו פקעיות של שתי לפרק אין דורשין ס עשה פקעיות של גמי למוסיי"ל בלע"ז, עי' המתרגם חגיגה י"ב א' ד"ה פקעיות ומנחות מ"א ב' ד"ה עביד להו סיסא: החמת עשויה ופו' מן סנייר וכו' (בתוספתא פ"ז) דנייר הוא של עשבים קלף שעושין מקוטו"ן. עי' המתרגם פ"ז דכלאים משנה ב' ד"ה ולמר גפן:

פרק יא מ"ב ברמב"ם וכינור הוא הנקרא בלע"ז קנאל"י, (קאַנאַל רינגע):

מ"ז ואימה הכלי אשר יתחבר עליו הפשתן או הקוטו"ן (כבר פרשנו) אצל השוייה ושמו המפורסם אצלנו פילוד"א בלע"ז. עי' לקמן ריש פרק כ"א בר"ש ד"ה בנמר שעל האימה: בר"ש פיקה פי' גאון חסם של גמל דהיינו זממא דפרזלא וכו' (עי' המתרגם שבת נ"א ב' ד"ה בזממא דפרזלא) ונראה דהוא בלמויי"ל בלע"ז שהנשים משימות בכוס שסוות בו וכו', נ"ל ברמוויי"ל עי' לקמן ריש פרק כ"א ד"ה ובכוש ובאימא: **מ"ח** מגפיים בפרק במה אשה (ס"ב א') אמרינן פזמקי (עיין המתרגם שבת י' א' ד"ה רמי פזמקי) ייגולייר"ש (קניע-לעדער, קניעשטיק, שטיעפעל, שטופעל, קניעשיהנע אָם האַר ניש) וכמו שפי' הרמב"ם נעל מברזל יכסה רגלים:

פרק יב מ"ב ורבי יהודה וכו' אונקליאות של ברזל וכו' והם מסמרים של ברזל שראשיהם כפופים למעלה קרו"ש בלע"ז. נ"ל קרוק"ש עי' המתרגם פסחים ס"ד א' ד"ה אונקליות:

פרק יג מ"ב קוליגרפון בראשו אחד מניחין פת בתנור ורודין בו עשוי כעין רחת פל"א בלע"ז. עי' המתרגם ביצה ב' א' ד"ה יהפור בדקר: מכתב גירפ"א בלע"ז והוא של ברזל שכותבין בו על פינקס של שעוה, עיין המתרגם קידושין כ"א ב' ד"ה מכתב: השן של מעדר, מלשון וכל אשר במעדר יעדרון (ישעיה סוף ז') והוא עתר בפ"ק דסוכה (י"ד א') פורק"א בלע"ז, עי' המתרגם סוכה שם ועי' לקמן משנה ז' בר"ש ד"ה המעבר: **מ"ד** ברמב"ם המעלג הוא כלי ברזל ויורכב על עץ ותמונתו מפורסם אצל הנגרים והוא המכונה בלשון לעז איישוד"ה (ציממער-אַקסט, בייל) וכן פי' רש"י בשבת ק"ב ב' ד"ה במעצד קורנס גדול של ברזל ומסתבר שזה ענינו כלמוכח מלשון המשנה שאמרה המכה במעצד וכן שמו בלשון ערב, אולם הר"ש פי' מעצד כדכתיב מעשה ידי חרש במעצד (ירמיה י' ג') כלי ברזל שמנסרין בו את הנסרים כדאמרינן בסוף ב"ק (קי"ט א') מה שהחרש מוציא במעצד ע"כ. ובאלו שני מקומות לועז רש"י דולדויר"א (האָבעל-אייזען) ויען שבל"ל קורין גם לכלי שהוא כעין קורנס בשם זה, הוסיף רש"י לפרש בב"ק שם שהוא קטן ומחליק בו את הנסרים ומענינו שם נראה שפירושו נכון ויפה כי אמרו במשנה מה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו לפי שהוא קטן ומה שהוא מוציא בכשיל שהוא גדול של בעל הבית ובברייתא לא נזכר כשיל וקרא לו ג"כ מעצד וכמפורש באתרא דתנא דידן איכא תרתי חליני (מעצד תרגום ארמית חלינא) נרבתי קרי לה כשיל ולזוטרתי מעצד וזה הכריח הרד"ק בשרשיו (שרש עצד) לשתי תרגומים באמרו הוא הקרדום או הכלי שקורין לו בלע"ז דוטויר"א או אותו שקורין הייש"א ע"ש. וכמוהו יש ב' מינים של מקדח, מקדח של אומנים הנזכר בשמוך ומקדח של רופאין באהלות פ"ב מ"ג, אמנם כאן מסתבר כפי' הרמב"ם שהוא הקורנס: ומקדח וכו' ובאורך ונסגמו וכו' או יחליקו הוא מברזל נקרא אצייר"י והוא הברזל הטוב במלאכה וכו' וכן פירש הר"ש ד"ה חיסומן ובחודו של מקדח נותנין ברזל טוב וכו' ובלע"ז נקרא אציי"ר, עיין המתרגם בבכות ס"ב ב' ד"ה כאסמתא: בר"ש מגירה שיא"ה בלע"ז מליאה פגימות וכו' עיין המתרגם ביצה ל"א א' ד"ה ולא במגרה: מקדח טרייד"א בלע"ז, עיין המתרגם קידושין כ"א ב' ד"ה מקדח: **מ"ה** חולדה מייל"א בלע"ז, נ"ל ראוייל"א עיין המתרגם שבת נ"ב ב' ד"ה חולדה: **מ"ו** ברמב"ם והאלמוג הוא הקור"ל וכו'. עיין המתרגם ר"ה כ"ג א' ד"ה כסיתא:

פרק טו מ"ה רחת מרה יקראו ג"כ בערבי אל מראחה ובלשון לעז פל"א. עיין לעיל פרק י"ג מ"ב ד"ה קוליגרפון. **מ"ו** ואירום עגולה דומה לגרבן ויכה עליה מגל האחד ביד ושמו המפורסם אצלינו אל תאר ובלע"ז טבורי. (טראָממעל):

פרק טז מ"ז בר"ש אימוס פורמ"א בלע"ז ידוע שהוא דפוס: **מ"ח** אלה מלא בלע"ז. עיין המתרגם שבת ס"ג א' ד"ה באלה: ברמב"ם ותרונתק וכו' ובו מקומות לקולמוס ולסכין ולמספרים והוא שאנו קורים פינא"ר (פעדערביכסע) וכן לועז הרב מברטנורה פינאוי"ל בלע"ז:

פרק יח מ"ג בר"ש תניא בתוספתא וכו' לוחיים של סקבס עץ קטן כעין דף שתוקעין בקשת שקורין ארבליי"ש שעלי החץ וסקבס חדק"י בליסטר"ו בלע"ז. נ"ל ארק"ו בליסטר"ו, עיין המתרגם שבת מ"ז א' ד"ה ולווחים של סקיבס: **מ"ד** בפיקות נראה דהוי כעין פיקה דתנן לקמן פכ"א הנוגע בפיקה עד שלא פירעה פוסיי"לא בלע"ז וכו', עי' לקמן פרק כ"א מ"א:

פרק יט מ"ג המיזרין פי' גאון וכן ערוך שהוא בגד צמר שנותנין בני אדם גדולים וחשובים תחת המצעות ובל"ז מפי"ש. פי' המתרגם תענית כ"א ב' ד"ה ומך להו בסתרקי:

פרק כ מ"ג דיוסטר וכו' ואית דגרסי לסטר והוא מקל כעין שהנשים שושות למסוך מפות בכוש שיש בו שני נקבים אחד מלמעלה ואחד מלמטה ושתי ידות תחובות בהן אחד ממזרח למערב ואחד מצפון לדרום וכו' והוא לבודיי"ר בלע"ז, (האַספעל, דאַז ווערקצייג דען גראַן פאָן דען שפּוהלען צו ווינדען):

פרק כא מ"א קירום אמר רב יהודה מצובייתא (שבת ק"ה א' כך גי' הערוך ובנוסחאות דידן הגי' אמר רב מצובייתא) שתי פעמים מרכיב חוט של נירא דהיינו שקורין פיינו בלע"ז וחד בנירא וכו' שקורין לצ"ו בלע"ז המורכב על הקנה מצובייתא מליעות הגרדיים האורגים ברגל וכו' פיינ"ו (קאַם, וועבערקאַם, קאַמפליטצע, וועבערבלאַטט) וזהו חוטים עשויין כעין מסרק להפריד בתי נירין. ועיין המתרגם שבת שם ד"ה בתי נירין · וד"ה מצובייתא: בצמר שעל האימה באימוי, יש שמונים עימא והכל אחד והוא מקל ארוך או קנה ארוך שהנשים כורכות בו הצמר וטוות ונקרא קנוייל"א. הערוך ערך אימא פי' בלשון מקרא כישור (משלי ל"א י"ט) ובלשון ישמעאל לקאס"א ובלע"ז קומקיל"א וכן עיקר וזהו (שפינגראָקקען) וכן פי' הרמב"ם לעיל פרק י"א משנה ו' שזהו הכלי אשר יתחבר עליו הפשתן: בפיקה פי' בערוך לימוסיי"ל בלע"ז עד שלא פירעה יתירנה ויש מפרשים דהוא כמו פקעה של גמי דלעיל פרק י"ו (נ"ל פרק יו"ד משנה ד') וכמו שתי פקעיות של שתי דפרק אין דורשין. ומן הנפלא שאין להפרש מולא בין פי' הערוך ובין פי' היש מפרשים, ועוד שזה הפירוש אינו נובע מדעת הערוך שלדעתו בערך פקא פי' פיקא בלשון ישמעאל פלכ"ה ובלע"ז ברטליל"ו וכמו שפי' הר"ש בשם הערוך פרה פרק י"ב משנה ח' ד"ס פיקה (איין קליינע שפינגווירטעל) וזהו כישור קטן וכמו שפירשתי בהמתרגם שבת ע"ה ב' סוף ד"ה שובט, אולם בערך פקע החמישי כתב וז"ל: בסוף ב"ק (קי"ט ב') ולא שיורי פקעיות פי' קיבורא בארמית וסיסא בלישנא דרבנן (מסתבר שנ"ל ההפך סיסא בארמית שכן הוא בת"י בפרשת ציצית (במדבר ט"ו ל"ח) ולא מן סיסיא, ועי' המתרגם מנחות מ"א ב' ד"ה עביד להו סיסא, וקיבורא בלישנא דרבנן אם גם שמצאתי הפעל קבר בסורסי לשון סיבוב וסקפה, (עי' המתרגם חולין נ"ה ב' ד"ה קיבורא) ויש אומרים פיקה בלא עי"ן ע' מובלעת ע"כ, והנראה שלדעתו פיקה הוא כישור קטן שקורין ברטלילו וכמו שפי' הר"ש לעיל פרק י"א משנה ו' ד"ה פיקה ובפרה שם, ולדעת אחרים פיקה כמו פקעה בהבלעת העי"ן שקורין לימוסיי"ל, עיין המתרגם חגיגה י"ב א' ד"ה פקעיות, ואין ספק שצריך לתקן ולהפך דברי הר"ש כאן ומי מנה כל הטעיות והשבושים אשר נפלו בפירושו וגם בעלם התוספתא ובלשון שהביא בשם התוספתא ומי יוכל לתקן את כל הלא קצר המצע והגליון, ועתה אשובה ואראה עוד פירוש אחר להר"ש בענין פיקה וזהו בפרק י"ח משנה ד' ד"ה פיקות בתוספתא שפי' דהוא כעין פיקה דתנן הכא פוסיי"ל בלע"ז ע"ש וזה (שפינדעל) עי' המתרגם שבת קכ"ב ב' ד"ה כוש, וזהו מסכים עם פי' רמב"ם כאן שבאר פיקה כוש קטן יוכפל עליו המטוה עד שישוב כמין כדור וכו' ונקרא א"כ פיקה לפי שהצמר מקופל עליו כעין פקעת עיין בר"ש נגעים פרק י"א משנה ח' ד"ה בפקעת, ושם פיקה נופל על כל דבר עגול עיין תוי"ט כלים פרק י"א משנה ו' ד"ה פיקה ולפ"ז שלשה פירושי האלה יתאחדו בכונתם והיו לאחד: תניא בתוספתא חולדה וכו' מפני שכובש אומן מחלידו לתוכו וכו' אונרזליי"ר מלשון שהחליד את הסכין (פערוויקקלען אין איינאנדערוויקקלען) ר"ל שמכניס החופין בשעת רתיחה לתוך הבגד: בא"ד ובכוש ובאימא לכאורה וכו' דתניא בלמר שעל גבי האימה סהור וכו' כגון פוזי"ל בלע"ז שהנשים טוות בו ומכניסין לתוך ביירטוויי"ל בלע"ז וכו' פוזי"ל פרשנו לעיל ובהמתרגם שבת קכ"ב ב' ד"ה כוש. ביירטוויי"ל מפורש ג"כ לעיל ד"ה פיקה, וכן לועז רש"י כישור (משלי ל"א י"ט) שקורין ווירטי"ל המכשיר את הפלך לטוות ע"ש, ועיין המתרגם שבת ע"ה ב' סוף ד"ה שובט: **מ"ב** בעין פי' בערוך טבעת של עץ בעול וכו' וי"מ כעין שחורשים בחמור או בסוס יביאו בגדים של צמר או עור או שק וכו' ודומה לעין ונותנין אותו בצוארי בהמה ועליו העול שזהו הנקרא קוליר"א בלע"ז ועליו משימין ב' עלים כפופין מעט עם אותו הנקרא קוליר"א ונ"ל אותן שני עלים כפופין שמשימין עליו בגדים של צמר וכו' ונותנין על צוארי בהמה נקראין קולייר"א: **מ"ג** מגרה של ברזל מלא פגימות וכו' שיד"ה בלע"ז, נ"ל שיג"ה עי' לעיל פרק י"ב משנה ד' ד"ה מגירה:

פרק כג מ"א כדור שוא פלוטא בלע"ז וממופה משור ובתוכו שער. עיין המתרגם ביצה י"ב א' ד"ה בכדור: קמיע של עור הוא מלא מתוכו קוטו"ן בלע"ז ותולה בצוארו לשי קוטו"ן כבר פרשתי וידוע הוא: **מ"ב** זריז בערוך פי' דבר שחובשין בו את החמור דכתיב ויחבוש את חמורו (בראשית כ"ב) מתרגמין וזריז ית חמריה ובלע"ז ליגגל"א בערוך כתוב סיל"א (זאַטטעל). עיין המתרגם שבת נ"ז א' ד"ס חבקין וזהו מין תגורה שעשויה באשקלון. תרגום תגורות (בראשית ג' ז') זרזין וכמו שפי' רש"י עירובין י"ח ב' ד"ה זרזין: עביט של גמל בכר הגמל (בראשית ל"א ל"ד מתרגם בעביטא דגמלא) ועושה אותו ברדל"א (אין אויסגעשטאָפּטעס רייטקיססען): בקטפון פירוש בערוך שדה שמשחקין בו פלאו"ן שמו קמפון פלאו"ן (שפיעל-באַלל) ובערוך חסר הבלע"ז ועי' המתרגם שבת ע"ח ב' ד"ה כדור: ברמב"ם וקומפון שדה שמשחקין בו המלכים שמו בל' יוני קומפון ובלע"ז קפמ"ו (פעלד, לאַגער): **מ"ה** והכלוב הוא נאבא"ה בלע"ז מלשון ככלוב מלא עוף (ירמיה ה' כ"ז) (קעפיג, פאָגעלבויער):

פרק כד מ"ט משפלות הוא כלי הנקרא סדריא"ש. למעלה פרק י"ט משנה י' פירש משפלות הקופה אשר יוליכו הזבל אל השדות ואנחנו קורין אותו זנבי"ל. שזהו לשון מגרי. ובפרק ג' משנה ב' דשביעית פי' משפלות הוא הכלי שנושאין בו הזבל וכן בפרק ח' דאהלות משנה ד' פי' משפלת היא הקופה אשר ישאו בה הבהמות הזבלים והוא כמו סבכה מחבלים, וכן פי' הערוך שהוא קופה להוציא הזבל ונקרא בלשון ישמעאל אל מספל אולם ל' סדריא"ם שהביא הרמב"ם כאן אולי הוא סבכה מחבלים (אוים שטריקען גע-פלאָכטענער קאָרב): בר"ש של זבל ומ"י ויתכן שהן אותן שבמקומינו שקורין בהוי"ט בלע"ז ארוך כעין כורת רחב מלמעלה וקצר מלמטה ותלוי מאחריו ברצועה וכו' (איינע אַרט קיסטע אָדער טרוהע). ותבנית כלי זו ובנינו אינו שוה במקומות: **מט"ו** פרקלינין פי' גאון וכן ערוך כלי עור העשוי כצורת ידי אדם ומשימו בידו ותופש העוף ששמו אסטו"ר בלע"ז וכו'. (פאַלק, האַביכט):

פרק כו מ"א כיס של שנצות הכיס אינו קשור אלא יש לו שנצים מלמעלה ולמטה ומכניסין באותו השנץ חוט של משיחה שקורין סיטרל"ש שסוגרים בהן את הכיס וכו' כבר יגעתי למצוא מלה זו כלשונה, עי' המתרגם שבת נ"ב א' ד"ה ופרכינן וכיון דאיכא שנצים ע"ש ואולי הוא (ריהמען): **מ"ג** הזון פי' גאון כמין חגור ובלשון יוני קורין לו זוני והיינו הזוגות רחצו (מלכים א' כ"ב ל"ח) וי"מ והזוגות (דקרא) כלי זיין (וכן כאן) אי נמי פי' זון אבנט ובלשון ארמית חמרא (נ"ל קמרא) והיינו (ר"ל פי' הערוך בערך זן הראשון) כפירוש הגאון ע"כ ועי' בערוך שהוסיף ובטיית מנתקא ובלע"ז ליגגול (גירטעל). והנראה לי בפי' מלת בטיי"ת שענינה בלשון סיי כמו בלע"ז בארמית וכו' ומעם טיית ר"ל ערבית מל' טייעא בתלמוד וכמלת טייעת סוף פ"ה דפסחים בהבלעת העי"ן:

פרק כו מ"ו תניא בתוספתא עד סוף הדיבור מזבלי בזולוי"ש בלע"ז ועשוי הרועה להניחן תחת ראשו ולשכב. עי' המתרגם סוכה כ' ד"ה מזבלי:

פרק כז מ"ה תניא בתוספתא וכו' נייר יש מפרשים קלף שעושין מעשבים קוטו"ן בלע"ז. כבר פירשנו פעמים וכן לבד פלטר"א מפורש בכמה מקומות:

פרק כט מ"ה פרגול וכו' ונראה שזהו מחוגה דכתיב במחוגה יתארהו קומפ"ש בלע"ז (צירקעל):

פרק ל מ"א ברמב"ם והסקוטלא הוא כמין קערה ובלע"ז סקידולא והוא מין הלות וכו'. נראה שזהו (שאַבטעל) ומה שפי' ולועז הערוך והרב מברטנורה בל' לעז קורין לקערה סקוטיל"א זהו (נאַפּף שיססעל): **מ"ד** צלוחית וכו' של פליימון הוא המוסק"ו (ביזאַם) וכן פי' בפ"ח בשבת משנה ב' וגם בלשון התלמוד שמו מוסק עיין המתרגם ברכות מ"ג א' ד"ס חוץ ממושק: סליק

מסכת אהלות

פרק א מ"ח בר"ש מרפק קוד"א בלע"ז וכו' עי' המתרגם שבת נ"ב א' ד"ה במרפקו · וכן לועז הרמב"ם ומפרק הוא הקובד"י, (עללענבאָגען):

פרק יז מ"א בורך המחריסה הוא העץ שבמחריסה שקורין קוטר"א וכו' (פפלוגאייזען, פפלוגמעססער), עי' המתרגם שבת קכ"ג ב' ד"ס ויתד של מחריסה: סליק

יבלות

מסכת נגעים

פרק ו מ״ז היבלות כמו חתיכת יבלתו דפסחים (ס״ה ב׳) והיא יבלת דקרא וכו׳ פורו״ם בלע״ז. (ווארצע):

פרק יא מ״ט תניא בתוספתא הלינין שנפקעת וכו׳ וגם בלשון לע״ז קורין אותו לייל״ש, עיין המתרגם שבת ע״ג א׳ ד״ה בתי נירין:

פרק יב מ״ז תניא בת״כ וכו׳ קרמידין רעפים, בלשון יון קרמידו כעין לבנים מעשה יוצר (דאַכציגעל) ועי׳ מקואות פרק ד׳ סוף משנה ג׳ ברמב״ם:

פרק יד מ״ו ברמב״ם אחד וכו׳ והאזוב הוא האורגני אשר ירגילו אותו האנשים במאכליהם, נ״ל האורגנ״י כמ״ש על הגליון וכמו שפי׳ ולועז הראב״ע (שמות י״ב כ״ב) בשם הגאון ר״ס אזוב בל׳ ערבי זעתר ובל׳ לע״ז אוריגנ״ו והוא עשב נכבד במיני מטעמים וכן פי׳ ולועז הרד״ק בשרשיו שרש אזב נקרא בערבי לעתר ובלע״ז אוריגנ״י וכו׳. ועי׳ בפירוש הרמב״ם שביעית פ״ח סוף משנה א׳ ומעשרות פ״ג מ״ט שתרגום אזוב בערבי לעתר ועי׳ בברטנורה פרה פ״ג משנה י׳. ונקרא בל״א (דאָסטען, וואָהלגעמוט): סליק

מסכת פרה

פרק א מ״ג בר״ש פרכדיגמא למטבע שנפסל קורין בל׳ יון כן. נ״ל פרכרגמא כגי׳ הערוך וזהו (פלאַשע מינצע) מטבע מזויף וכעין זה פירש הרמב״ם. וכן פלגס בל׳ יון נער כמו שפירש המוסיף כלומר שילא מגדר הכבש ועוד לא נכנס לגדר האיל:

פרק ג מ״י ברמב״ם ושני תולעת היא למר לבוע בלבע הנקרא בערבי כרמ״ז (נ״ל כרמז) והודיע שזה המראה המצויה הוא לבע הכרמ״ז הנקרא גרנ״ס (קערמסבעערע, שאַרלאַכ-בעערע) לא לבע לק״א (עי׳ המתרגם כלאים פ״ז) ולא ברז״י או רויי״א, (ראָטה):

פרק ה מ״ט סיד הוא קנא״ץ בלע״ז וגבסים הוא חרסית הנקרא גיא״ש בלע״ז וכו׳ במקום קנא״ץ נ״ל קלצ״א (קלאַק) וכן בל׳ עברי שמו סיד בשי״ן ובערבי שמו סיד בשי״ן. גיא״ש (גיפּס) וכן פי׳ ולועז הרב מברטנורה כאן ובכלים פרק י׳ מ״ב גפסים מין סיד הוא ויותר לבן מסיד ובלע״ז ייס״ו:

פרק יב מ״ח בר״ש פיקה פי׳ בערוך ברמויי״ל בלע״ז שהנשים מטימות בכוש וכו׳, עיין לעיל כלים פרק כ״א משנה א׳ ד״ה בפיקה: סליק

מסכת טהרות

פרק ד מ״ד בר״ש תניא בתוספתא שרץ וכו׳ וכן משמע בפרק כל הזבחים שנתערבו (דף ע״ט ע״ב) וכו׳ ומשני שאני רוק דקריר טריסטרים״ש בלע״ז, עיין המתרגם נדה כ״ו ב׳ ד״ה מקדיר:

פרק ט מ״ה הפוצה זיתים בגליי״ר בלע״ז כדי שיהיו רכין וכו׳. ובסה״ד ילקה בוגליי״ר בלע״ז. עי׳ המתרגם שבת ל׳ ב׳ ד״ה לפצוע זיתים:

פרק י מ״ח חולטין אשקלדי״ר בלע״ז מל׳ חלוט דפרק כל שעה וכו׳, עי׳ המתרגם פסחים ל״ז ב׳ ד״ה חלוט: במאמר תניא בתוספתא העדשות לא כמו שפי׳ בקונטרס בשלהי ע״ז (ע״ה א׳) דהיינו הגת עצמה שקורין מיי״ט דהא תנן בפרק המוכר את הבית (ס״ז ב׳) מכר את בית הבד מכר את הים ואמרינן מאי ים שלפחא ועדשים מתרגמינן שלפחין ואי היינו גת עצמה לא היה צריך למנותה דפשיטא שהיא עיקר המכר אלא וכו׳ ובזה הוכיח הר״ש שפירוש הערוך עיקר בערך שלפח שמביאין מים ומערבין בו תבן ונערות של פשתן ועושין כמו רחיים גדולה ונותנין על הזיתים בבית הבד כדי שיוכתשו ויצא שמנן ועי׳ תוס׳ בב״ב שם ד״ה ים שלפחא. והנה הרשב״ם שם פי׳ שלפחא עריבה שקורין מיי״ט עגולה כעדשה ועדשה קרי לה בברייתא במסכת ע״ז שם עדשים מתרגמין שלופחין ע״כ. והנראה לנו בזה שהרשב״ם דרך בעקבי רש״י וגם הערוך בערך נלב אינו עומד על דעתו שגלה בערך שלפח והסכים עם רש״י ז״ל באמרו העדשים היינו הגת עצמו. הים שבו דורכים הענבים ע״כ, ובערך ים הביא שני פירושים יש אומרים עיגולין עצמן (ר״ל עיגול של פים) ויש אומרים עדשה והיא אבן עשויה בעיגולין לסחוט עליה זיתים או ענבים ע״ש. והתבונן על מה שפי׳ רש״י פסחים ס״ז א׳ ד״ה חבית של תרומה בגת העליונה באמרו בא״ר היטב, „היינו עדשים של גת שקורין מיימ״י שהענבים בתוכה". ולפום רהיטא דבריו נראים כסותרים הדדי דבפסחים פי׳ עדשים של גת, ובע״ז פי׳ דעדשים היינו הגת עצמה. אולם דבריו נחלק יצאו שיש שתי גתות בבית הבד גתה עליונה זה מה שקורין בלשון עברי גת, ולכן נקראת גם בל׳ המפרשים גת סתם אם אינו נזכר גת התחתונה בענין, ומה שנקרא בל׳ עברי יקב ר״ל הבור שהיין או השמן יורד לתוכה ואשר חצוב בבית הבד זהו בל׳ המשנה גת התחתונה, עי׳ רמב״ם מעשרות פרק א׳ משנה ז׳, עיקר בית הבד הוא שקבוע שם לפי שחצוב בו והשלפוח ר״ל הגת העליונה אם גם הבד עצמו הוא אמנם נגד היקב כאינך דמטלטלי דמי ולכן קא חשיב במתני׳. והנה רש״י בפסחים בא לפרש מהו גת התחתונה פי׳ עדשים של גת התחתונה שהיא עיקר בית הבד ומה שפי׳ בע״ז עדשים דהיינו גת כוון על גת העליונה שזהו גת סתם, וא״כ לק״מ דצריך למנותה כמו שפרשתי שהשלפת אינו כל כך קבוע כמו הגת התחתונה, ומן הנפלא שהר״ש עצמו פירש בתרומות פרק ח׳ משנה ט׳ גת העליונה מיי״ט בלע״ז וא״כ מיי״ט היינו גת. והבלע״ז כבר העתקתי שהוא (דאַז קעלטערבעט אין פּאָרם איינעם באַקטראָגם) וכמו שפי׳ הרשב״ס עריבה עי׳ פסחים ל׳ ב׳ ד״ה אגני ושם עוצרין הענבים או הזיתים והשמן או היין יורד משם לגת התחתונה: סליק

מסכת מקואות

פרק ד מ״א ברמב״ם צנור הוא גולה שקורין קנא״ל, עי׳ לעיל כלים פרק י״א משנה ב׳ ד״ה וצנור: **מ״ג** הנעשות בסבוב מחרש הנקראים קרמיד, עי׳ לעיל נגעים פרק י״ב משנה ו׳ ד״ה תניא בת״כ:

פרק ט מ״ב בר״ש קלקי הלב קלקי וחבק דפרק במה אשה (ס״ד א׳) ופי׳ בערוך כל איש שאינו חלק ויש לו שערות כאיש שעיר בבית השחי או בלבו מודלה על גרונו ויתמאס מן הזיעה והן מתקלקלין ונעשין כקלקי שפירשנו גוליצ״ו כנ״ל, (האַרהעמד, העמד אוים ציעגענ-האַרען דען. לייב צו קאַסטייען) וכמו שפי׳ הערוך בקודש חלוק של למר שיש לו נימין שלובשין אותו מבית מי שמצער עצמו ע״ש: **מ״ה** ברמב״ם בקצת הנוסחאות יש המור והוא המוס״ק וכו׳ עי׳ לעיל סוף כלים ד״ה צלוחית: ומרדעת הברדלו״ו ואמר רשב״ג שאינו לא היה על זה הברדל״ו וכו׳ (רייטקיססען), עי׳ לעיל כלים פכ״ג מ״ב ד״ה עביט של גמל:

פרק י מ״א וקלמרין הדיוטות בלע״ז קלמ״ר. (איין שרייבציג, פעדערביכסע) והרב מברטנורה פי׳ כלי שמניחין בו את הדיו וכן קורין אותו בלשון רומי קלמר״ו, ובפ״ב דכלים מ״ז פי׳ כלי עשוי לתת בתוכו הדיו והקולמוס והכלים שצריכים לסופר וכו׳ וקורים להם בלע״ז קלמר״ו:

מסכת ידים

פרק ב מ״ד בר״ש עוד תניא בתוספתא וכו׳ ברגל עד הסובך וכו׳ פי׳ עד הסובך כמו סובך של רגל דפרק הזרוע (קל״ד ב׳) דהיינו עד ראש השופי בשר שקורין פולפ״א בלע״ז ע״כ. כן פי׳ ולועז הערוך ערך סבך (וואַדע, דער פלייסיגע טהייל דעם פוסעס) מקום שמסתבכים ומשתרגים הגידים וזהו בין קולית ועצם האמצעי:

מסכת עוקצין

פרק א מ״ב בר״ש המינתא וכו׳ ובפרק מפנין אמרינן מאי אמינתא אניגית ופי׳ בערוך מינ״טא בלע״ז, עי׳ המתרגם שבת קכ״ח א׳ ד״ה נינית: **מ״ג** אשכול הוא שהגרגרים תלוים בו שקורין גרפ״א. (טרויבענקאַם, דער הויפּטשטיהל מיט דען קליינען שטענגעלן וואָראַן דיא בעערען הענגען): **מ״ה** שרביט שריקנו בפרק העור והרוטב (קי״ט א׳) מייתי לה ופריך מינה למאן דאמר אין שומר לפחות מכפול דס״ד דהאי שרביט היינו כגון אותן שהפולין גדלין בהן שקורין גיש״ם בלע״ז ע״כ, ורש״י בחולין שם ד״ה ראב״ע מטהר פי׳ בשומר של פול דלאו שומר הוא כגון אותן השרביטין שהפולין גדלין בהן קוש״ט בלע״ז נ״ל קוש״א (שאָטען באָהנען-שאָטען) ועיין בתוס׳ שם ד״ה שרבים שריקנו, ובהמתרגם שם: **מ״ו** והבלוסין בסוף אלו טרפות גבי יתושין שבבלוסין פי׳ בקונטרס שהוא מין קטנית לודר״א בלע״ז. שם בחולין ס״ז ב׳ כתוב לידרא״ש ונ״ל ליגר״א וזהו (קיכערערבסע) עיין המתרגם שבת קמ״ג א׳ ד״ה אפונין ועיין בתוי״ט: אגסים פרי שקורין פיר״א בלע״ז, (בירנע), עיין המתרגם כלאים פרק א׳ מ״ד ד״ה אגסים וד״ה וקרוסתומלין: פרישין בירושלמי וכו׳ ובלע״ז קודוניי״ץ. עי׳ המתרגם כלאים שם ד״ה פרישין ברמב״ם וד״ה וחרדין בר״ש:

פרק ב מ״ב סיאה מפרש בפרק מפנין צתרי והיינו מה שלועזין פולוייו״ל אזוב אברתא קורנית חשאי שלועזין שריא״ה, נ״ל סדריא״ה, עי׳ המתרגם שבת קכ״ח א׳ ד״ה צתרי וד״ה חשי:

פרק ג מ״ב והרגילה עשב שקורין פורפ״א בלע״ז, בפי׳ מברטנורה כתוב פורקקלה ושניהם בשיבוש ונ״ל פורטולאק״א, עי׳ המתרגם שביעית פ״ז משנה א׳ ד״ה והרגילה: **מ״ה** חלתית פי׳ בערוך נסד״א פולינט״א בלע״ז, נ״ל אסאפיטיד״א (טייפעלסקאָטה) ובערבי שמו חלתי״ת, עי׳ המתרגם שבת ק״מ א׳ ד״ה חלתית: **מ״ו** קצח ניל״א בלע״ז וכו׳, עיין המתרגם ברכות מ׳ א׳ ד״ה קצח: סליק בס״ד

מראה כהן על מסכת תענית

מהגאון המובהק וכו׳ מו״ה בצלאל הכהן זצ״ל מו״ץ בווילנא.

דף ב ע״א ברש״י ד״ה מאימתי. שאומר משיב הרוח. נ״ב עי׳ בס׳ אמרי בינה להגאון מו״ה צבי הירש חיות ז״ל שהחליט שם בשו״ת סי׳ ה׳ דרש״י ז״ל לא פירש במס׳ תענית רק קצת מאמרים יחידים ורק איזה תלמיד שהי׳ מאוחר בזמן הוסיף מדעתו על פירש״י ז״ל הרבה וזהו הפירוש אשר לפנינו ובזה א״ש בכ״מ במה שנמצא דברים נפלאים בפי׳ הזה על מס׳ תענית ע״ש. וגם אנכי הבאתי ע״ז ראיות ברורות הרבה ע״ז בעז״ה. והמתוור כמש״כ הגאון הנ״ל להצדיק בזה הצדיק דמעיקרא רש״י ז״ל שלא לתלות בו בוקי סריקי ת״ו כמו שנמצא בכ״מ במס׳ זו למעיין ישר ודו״ק: בגמ׳ אמר ר׳ יוחנן ג׳ מפתחות. נ״ב יתכן להיות ואמר ר״י וכ״ה ברש״י: **ע״ב** ברש״י ד״ה מלולב. כדאמרינן בסוכה וכו׳. נ״ב גם להלן כאן בברייתא: ברש״י ד״ה מתניתין שמיע ליה נ״ל מתניתא: שם ד״ה בשני ניסוכין. משמע הרבה דבקרבנות הרבה. נ״ל משמע ניסוכין הרבה מקרבנות הרבה. [ובהגהות הב״ח הגיה ג״כ כעין זה]: שם בתוס׳ ד״ה איבעיא. ולענין זה אהני דאמר מר. נ״ב להיש גורסין בכאן דאמר מר: שם בא״ד וא״כ היאך קרבי. נ״ל הא דקרבי: שם והניסוך החג. נ״ל מ״מ ניסוך החג כו׳ אף בלילה ראשונה: שם דלא הוי. נ״ל וא״כ ע״כ דלא הוי כלל בלילה ראשונה: שם בתוס׳ ד״ה דאמר וכו׳ וכ״ל. נ״ב כפי׳ קמא לעיל בתוס׳:

דף ג ע״א ברש״י ד״ה וסבר. לא סבר כוותיה. נ״ל ולא סבר כוותיה: שם ד״ה אלא ר׳ יהושע משעת הנחתו דהיינו בשביעי. נ״ב עי׳ ברש״י לקמן ד׳ ד״ה ר׳ יהושע: בתוס׳ ד״ה בטל. ודלג משיב הרוח ומוריד הטל. נ״ב תיבות ומוריד הטל מיותר. ועיקר דין זה הוא מימרא דר׳ חנינא לקמן ע״ב: שם ד״ה ואילו. דעל הארץ היה טל. נ״ב עי׳ רש״י לקמן ד׳ ד״ה וגדעון: **ע״ב** בתוס׳ ד״ה בימות החמה. וכן זכרנו ומי כמוך. וכ״ב עיין תוס׳ סוף פ״ק דברכות:

דף ד ע״ב בגמ׳ גברא אגברא קא רמית. וכ״ב עי׳ תוס׳ יומא ד׳ ד״ה תניא כוותיה דלמש״ש בסוס״ד וא״ל כיון דאשכחן ר׳ אלעזר דקאמר כו׳ מסתמא משמיה דר׳ יוחנן רביה אמרה כו׳ ע״ש ובזה י״ל קצת הקס״ד דר׳ זירא למרמי דר״י אדר׳ אלעזר ומיהו בר״ן ז״ל כתב דאיכא נסחי דגרסינן עלה דהא מתני׳ דלקמן י׳ אמר רב חסדא הלכה כר״ג ע״ש ועי׳ לקמן ו׳ ובזה נדחה מש״כ. והאמנם למש״כ לפנינו בגי׳ הרי״ף במשנה ובכ״מ בפ״ב מה׳ תפלה ובגמ׳ שם „רשב״ג" אמר בז׳ בו א״ש בפשיטות דפריך הכא מדר״א או מרב חסדא אדר׳ יוחנן משום דר׳ יוחנן וודאי דס״ל נמי הלכה כרשב״ג כדפסק ר״י בכל דוכתא דכל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו אלא דא״כ נ״ע לגי׳ הרי״ף ז״ל דמאי משני ליה גברא אגברא קרמית ואכמ״ל. [והולי י״ל מש״ם דאמוראי נינהו אליבא דר׳ יוחנן בהא ועי׳ כתובות ד׳ ע״ז ובב״מ ד׳ ל״ה ודו״ק]. אך באמת להלן ו׳ מוכח להדיא דא״א דרשב״ג ס״ל בז׳ בו דהא מסיק דס״ל כר׳ יוסי ע״ש ומוכח דגי׳ הרי״ף והכ״מ ז״ל נ״ע:

דף ה ע״ב בגמ׳ שקולה כשתים ומאי ניהו ע״ז וכ״ב נ״ל ומאי ניהו ע״ז דאמר מר אנכי ולא יהיה לך בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכול לשמוע כנ״ל וכ״ה בילקוט ירמיה ב׳ רמז רס״ו. ופירש״י ז״ל דכשתים היינו ככתיים וקדריים נ״ע ואין ספק שלא נתכוין כלל בהך קרא דמייתי כי עברו איי כתיים וכו׳ דכתיב בתריה דהאי קרא לפרש מהו ששקול כשתיים דהא אין בע״ז רק עבודה זו דכתיים וקדריים לבד ומאי ששקולה כשתים דקאמר אלא פשוט דר״ל דבע״ז יש בה דיבור אחד בלבד מפי הגבורה ושקול כשתים לפי שהעובד ע״ז עובר על דיבור אנכי וגם על דיבור שני לא יהיה לך והיינו דכתיב אותי עזבו כו׳ ועברו על אנכי ה׳ אלהיך לחצוב להם בורות נשברים ועברו על לא יהיה לך והיינו אחת היא כדכתיב ובאחת יבערו לפי שבדיבור אחד נאמרו ואעפ״כ היא כשתים לפי ששתי דיברות הן אנכי ולא יהיה כנלע״ד ופירש״י ז״ל בזה נ״ע. וגם מש״כ בזה המהרש״א ז״ל בחידושי אגדות לע״ג. והרי״ף ז״ל בעין יעקב האריך בזה שהעובדים לאש שקול כאילו עובד גם למים וזהו כשתים ע״ש וזה לא נהירא לענ״ד והעיקר כגי׳ הילקוט הנ״ל וכמש״ש בעז״ה. וכ״ה בשמות רבה פ׳ מ״ב. וריב״ל אמר וכו׳ כל הדיברות הוא אומר חוץ משנים שהקב״ה אמרן לישראל מפיו אנכי ולא יהי׳ לך וגו׳ משל למלך שקדש וכו׳ בשני מרגליות וכו׳ הוא שהקב״ה אומר לירמיה כי שתים רעות עשו עמי וכו׳ וויתר על כ״ב. ומהו כי שתים רעות כו׳ אנכי ולא יהיה לך והיינו כגי׳ הילקוט הנ״ל:

דף ו ע״א בגמ׳ ת״ל יורה מה יורה לברכה אף מלקוש לברכה. וכ״ב אולי נ״ל ת״ל מורה ומלקוש [והיינו קרא דיואל דמייתי בסמוך ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון] מה מורה לברכה וכו׳ ומורה גופה מנ״ל וכו׳ את המורה לצדקה. [א״ה עי׳ בהגהותיו למס׳ תענית הנדפס מכבר בסוף המסכת ששם מבואר הג״ה זו בתוס׳ ביאור]: שם ושניה ושלישית כמאן כר׳ יוסי. נ״ב בנדרים שם ליתא תיבת ובג׳ ש״ת וכ״ה גי׳ התוס׳ כאן ובתוספתא איתא. יש בהן כדי רביעה שניה וא״ש טפי ועי׳ בתוס׳: ברש״י ד״ה כר״י. ולר׳ יהודה בין ראשונה לשניה י׳ ימים. וכ״ב נ״ל ולר״י בין שניה לשלישית יש שבעה ימים אבל בין ראשונה לשניה יש יותר [או יש י׳ ימים] ועי׳ בלח״מ פ״ג מהלכות תענית הלכה י׳:

דף ז ע״א ברש״י ד״ה שלשה משקים. זו התורה וכו׳ תיבת זו התורה נ״ל תהה״ד בלא מתיר וכו׳ זו התורה וכו׳: בגמ׳ אמר ר׳ אבוהו גדול יום הגשמים. נ״ל ואמר: **ע״ב** בגמ׳ אמר רבי חמא ב״ר חנינא גדול יום הגשמים וכו׳. לקמן ט׳ ע״ש:

דף ח ע״א בגמ׳ א״ר אמי. נ״ל ואמר:

דף ט ע״ב בגמ׳ ללמדך שגדול יום הגשמים. נ״ב לעיל ז׳:

דף י ע״ב בגמ׳ ההולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין וכו׳ ממקום שמתענין למקום שאין מתענין וכו׳. וכ״ב ברא״ש הגי׳ בסיפך דברישא תנא ההולך ממקום שמתענין וכו׳ ובסיפא ממקום שאין מתענין וכו׳ וכן נראה מדתנא בתר הכי שכח ואכל ושתה אל יתראה בפני הצבור וכו׳ וכן איתא ברמב״ם פ״א מה׳ תענית הט״ו וכתב הכ״מ ברייתא בפ״ק דתענית כלשון רבינו:

דף יא ע״א בגמ׳ מי מעיד בי אבני ביתו וכו׳. נ״ב עי׳ ברמב״ם ז״ל סוף הלכות מזוזה שכ׳ שאמרו חכמים כו׳ דכל מי שיש תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא וכו׳ והן הן המלאכים המשמרים אותו ומצילין אותו מלחטוא שנא׳ חונה מלאך ה׳ סביב וגו׳ וי״ל בזה דלכל זה כיוונו הז״ל כאן דאבני ביתו וקורות ביתו כו׳ שהיא המזוזה שעל מזוזת ביתו כו׳ ונשמתו של אדם שהם תפילין שבראשו שהם כנגד המוח שהם משכן הנשמה וגם אבריו של אדם שהם כנגד תפילין ביד והציצית שעל כל גופו שהם ג״כ מן המלאכים המשמרים אותו מהחטא כמש״ש ג״כ ברמב״ם ז״ל הנ״ל ע״ש: ברש״י בד״ה הצדיק אבד. כי מפני וכו׳ ל״א. נ״ב הלשון מסורס וצ״ל ל״א מפני הרעה נאסף הצדיק מפני: **ע״ב** בגמ׳ ר״ל אמר נקרא חסיד. ומצויין בהגהות מהרי״ב דצ״ל חטא. נ״ב נראה בטעות כי בגמ׳ בוודאי צ״ל חסיד אלא שבמקרא נ״ל איש חסד: שם אמר רב ששת האי בר בי רב וכו׳ אמר רב ירמי׳ אין תענית לצבור בבבל וכו׳ ואמר ריב״א אין תלמיד חכם רשאי. נ״ב דצ״ל מעיקרא אמר רב ירמי׳ ב״ר אבא אמר ר״ל אין ת״ח רשאי ואח״ז א״ר ששת האי בר בי רב כו׳ ואח״ז אמר ריב״א אין ת״צ בבבל וכו׳ וכן נראה שהיה הגירסא לפני רש״י ז״ל וכ״מ בהגהת הב״ח: ברש״י ד״ה כאילו. בקרבך קדוש וכ״ב נראה דחסר כאן וכצ״ל ברש״י לישנא אחרינא בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר רישא דקרא קדריש בשביל שמעיך קדוש כלומר שהי׳ שרוי בצער בשכר זה לא אבוא בעיר של מעלה וכו׳ כדדריש לעיל ה׳ ועי׳ רש״א ודו״ק:

דף יב ע״א בגמ׳ אמר שמואל כל תענית שלא קיבל עליו וכו׳. נ״ב ברי״ף מסיים עלה שנאמר קדשו צום ונראה שכן היה גירסתו בגמ׳ דאקרא קסמיך: שם דכתיב במג״ת וכ״ב פרק י״ב: שם יחיד שקיבל עליו שני וחמישי ושני. נ״ב נ״ל שקיבל עליו תענית שני וחמישי של כל השנה כ״ה במג״ת וברש״י: שם בברייתא עד מתי אוכל ושותה וכו׳ דברי רבי. ובפסחים דף ב׳ הגי׳ דברי ראב״י וטס״ה דהרי ראב״י מביא שם ראיה דפלגי רבנן בין יממא לליליא מהך ברייתא אלמא דתנא אחריתא הוא: שם גמר ועמד וכו׳ גי׳ הרי״ף והרא״ש ז״ל גם בל״ק ישן ועמד וא״ש דא״צ לפ״ז לדחוק כתי׳ הש״ס דהתם כשלא סילק את הטבלה כפירש״י ז״ל ולגי׳ הרי״ף והרא״ש א״ש כפשוטו: ברש״י ד״ה מקדמת דנא. ייסר די לא לההענאה בהון להן כל איניס. במג״ת פי״ב איתא לכן כל איניש כו׳ אך כבר כתב המפרש שם דצ״ל להן כמו הכא ופי׳ להן לבד וכ״ה בירושלמי דמכילתין פ״ב הל׳ י״ב וע״ש בק״ע: **ע״ב** בגמ׳ מי לא מני בעי לשלומי. נ״ב נ״ל דבהך ליכא ל״ג בעי רק דעיקר הפשיטא הוא דמצי לשלומי: ברש״י ד״ה לצעורי בעלמא לא יהא אלא ליומא אחרינא. וכתב ע״ז בהגהות מהרי״ב ז״ל דצ״ל כיומא וכו׳ ונ״ב תמה אני על הגאון ז״ל איך רצה להגיה דברי רש״י במקום אשר כבר דברו בזה הרבה מהגאונים ז״ל ולא רצו להגיה ד׳ רש״י ז״ל ועי׳ בשער המלך פי״א מה׳ תענית הלכה י״ד מש״כ בד׳ רש״י אלו ובאמת נראה דגי׳ רש״י בגמ׳ היה כמו גי׳ הר״ן ז״ל דגרים וכי נדר קביל עלוהי נער קביל עלוהי אי מצי וכו׳ עי׳ בר״ן ולפי פירש״י נ״ל דה״פ דשמואל אפי׳ בל״ק לא פליג אדרב כלל אלא טעמא דרב מפרש דוכי נדר הוא שאין רשאי לשנותו ליום אחר נער בעלמא קביל עלוהי אי מצי מצער נפשיה ואי לא מצי לא מצער נפשיה היום אלא נדחה תעניתו ליום אחר וכדרב ושלא כד׳ הר״ן דמפרש בל״ק אליבא דשמואל דה״ל אפי׳ יום אחר וכו׳ ולכן לפירש״י צריך לפרוע אפי׳ אליבא דשמואל ובזה א״ש דברי רש״י בלא הג״ה ומיושב קושיית השער המלך ז״ל. וכן מצאתי בדפוס ווילנא בשם הגאון מוהר״ב רנשבורג זצ״ל שכ׳ שגי׳ רש״י היה כגי׳ הר״ן אלא שלא כתב דפירש״י הוא שלא כפירוש הר״ן וכמש״כ בעז״ה:

דף יג ע״א בגמ׳ והאמר רב ששת אבל אסור להושיט וכו׳. וכ״ב לקמן ע״ב הגי׳ רב חסדא וא״ש טפי הכא: בתוס׳ ד״ה אמר ר״ח. ירושלמי יוסף בריה דריב״ל. נ״ב גמרא ערוכה היא בש״ס דילן יומא ד׳ ע״ח וע״ש ונ״ע: **ע״ב** בגמ׳ אמר ר״ח זאת הומרת אבל אסור בתכבוסת. נ״ב מו״ק י״ז וע״ש בפירש״י ז״ל: שם בפירש״י ד״ה זאת הומרת מדמוקמינן לה בכיחול ופרכוס ה״ה לתכבוסת. נ״ב דברי רש״י ז״ל הללו לע״ג דמלבד שקשה מאוד להבין הדמיון מכיחול ופרכוס לתכבוסת בגדים דאטו מי ליכא למימר דפירכוס שהוא לשער שבגוף חמיר טפי מן תכבוסת בגדיו ועכ״פ מאי זאת הומרת שייך בזה ועוד דאוקימתא דפרכוס דיתוייא בעלמא הוא רק לדחות הסיועא לרבה וא״כ איך שייך להוציא דין אחר מזה וכ״ש דלרב חסדא עצמו דס״ל לעיל ג״כ דאבל אסור בצונן תו לא צריך לאוקמתא

לאוקמא בפירכום . ועוד דהא"כ עפי הו"ל להוכיח הכי מהא דתניא בהדיא במו"ק כ' ובכתובות ד' אינה רשאה להיות כותלת וכו' אבל באמת לע"ג שהרי הא דר"ח זאת אומרת איתא נמי במו"ק י"ז וכמו שציינתי בעז"ה בלדו והרי התם לא מייתי הש"ס כלל הך סוגיא דכיתול ופרכום וליכא לפרושי התם כפירש"י הכא כלל אלא הך ברייתא דמייתי לעיל ומכבס כסותו במים דאיתא נמי בסוגיא דהתם וקאי עלה ר"ח התם ואמר זאת אומרת וכו' וכלומר דמוכח להדיא מהך ברייתא דשאר אבל אסור בתכבוסת וכן פירש"י עצמו שם וא"כ הדבר פשוט דבסוגיא דהכא קאי נמי אהך ברייתא עצמה „דכיא הדה" „היא הדה" אלא דלפ"ז יש להגיה דהך דזאת אומרת היה צ"ל קודם איכא דאמרי או לעיל ע"א קודם אמר רבא וצ"ע . ומצאתי בעז"ה להגאון מו"ה עקיבא איגר זצ"ל שעמד על ד' רש"י הללו בגליון רק מהא דלר"ח עצמו אין הוכחה וכמש"ל בעז"ה . ועוד קשה דלמה לא הוכיח באמת מברייתא דלעיל דמכבס כסותו במים אבל במחכ"ת נראה דנעלם ממנו הסוגיא דמו"ק הנ"ל דשם מוכח בהדיא דר"ח אברייתא דלעיל קאי וכמש"כ בעז"ה . ודע דהא דאסור בתכבוסת אף במים בלבד קאמר דאילו לעיקר איסורא דתכבוסת נפקא לן במו"ק ע"ז מקרא דלבשי בגדי אבל ע"ש :

דף טו ע"ב בגמ' ויאמר משה אל אלעזר . צ"ל וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו את המנחה כו' וכ"ה בברכות ס"א וע"ש בחידושי אגדות : ברש"י ד"ה ולא משלימין ובגמ' מפרש שמא תכבד העבודה . נ"ב בגמ' קאמר לה אשתיית יין בימים אלא דרש"י ז"ל מפרש דהך טעמא י"ל נמי על השלמת תעניתם : ד"ה כל הכתוב . ואותן שהן תמורים ואסורים בהספד לפניו אסור בהספד וג"כ עי' לקמן י"ח בד' רב אשי ואולי דרש"י ז"ל גורס כגי' רבינו אפרים ז"ל להיפך דכל שלפניו בהספד אסור ותענית מותר ע"ש [הג"ה ועי' בספר ראשית בכורים למר אחי הגאון זצ"ל בעל ההגהות אלו דף ל"ח ע"ב שכ' בשם הריטב"א ז"ל בסוגיין דרבינו אפרים ז"ל היה מהפך הגי' בדברי רב אשי כאן והיה גורס דכל שלאחריו [וה"ה בלפניו] בהספד אסור ובתענית מותר וכתנם דתקו בזה בחדושי אנשי שם ובבאורי הגר"א ז"ל בסימן תרפ"ו ובשו"ת חת"ם באו"ח סי' קס"ג ליישב ד' רבינו אפרים ז"ל שהובא ברי"ף בסופ"ק דמגילה שהוא נגד דברי רב אשי כאן אבל באמת לק"מ דר"א גרס להיפך וכמש"כ בריטב"א ע"ש . ואכן לא ביאר מר אחי ז"ל שם דמה יענה רבינו אפרים לקושיית הירושלמי כאן בהלכה י"ב ובפ"ק דמגילה הלכה ד' והובא בקצור בד' המלחמות להרמב"ן ז"ל בפ"ק דמגילה דלמאי הוצרכו לאסור י"ג באדר משום יום נקנור תיפוק לי דהו"ל יום שלפני הפורים [ובטו"א דף ה' ע"ב הקשה קושיא זו משמיה דנפשיה ודחק טובא ליישב ותמהני הלא כבר הקשה זה בירושלמי ותי' יפה] ומשני דהוצרכו לאסור משום יום נקנור כדי לאסור בהספד דמצד לפני הפורים אינו אסור רק בתענית ע"ש וא"כ הרי מוכח בירושלמי כגי' דילן ברב אשי דכל שלפניו בהספד מותר ובתענית אסור. ואם דס"ל לר"א ז"ל דביום שלפני הפורים אדרבה הוא תקנת מו"א להתענות בו וכדעת הראב"ד ור"ת ז"ל שהובא בר"ן כאן וברא"ש בפ"ק דמגילה ולא מצו לתקן יום נקנור לענין תענית ולבטל תקנת מו"א א"כ יקשה באמת קושיית הירושלמי לדוכתיה דלענין מאי אסרו יום נקנור דלענין הספד בלא"ה אסור משום לפני הפורים ולענין תענית הא גם עכשיו מותר ואדרבה מצוה להתענות משום תקנת מו"א ואכן אחר העיון בזה דברי רבינו אפרים ז"ל ברורין דהנה עיקר טעמו של הר"א ז"ל מבואר בריטב"א משום דהספד הוא דבר של פרהסיא ולכן החמירו בו לאסור גם בלפניו משא"כ תענית של יחיד שאין בו פרסום כלל לא החמירו ע"ש וא"כ זהו לענין תענית של יחיד אבל ביום י"ג אדר דהציבור מתענין בו והאומרים סליחות וכמש"כ הראב"ד ור"ת ז"ל אין לך פרסום גדול מזה לא שייך לאסור בו בהספד משום לפני הפורים דכיון דמתענין בו תענית ציבור כ"ש שאסור בהספד ולכן הוצרכו לגזור יום נקנור לאסור בהספד וזה ברור . וגדול אחד מפ"ק הערני בד' החיי אדם בדיני הלכות חנוכה שכ' שם דבערב חנוכה מותר להתענות ומ"מ בהספד אסור וזה תמוה דהא אפילו לדעת הסוברים דגם האידנא אסור להתענות לפני חנוכה מ"מ בהספד בוודאי מותר וכמו דאמר רב אשי בסוגיין ואף דרבינו אפרים סובר כן דהספד חמור מתענית מ"מ כל הפוסקים חולקים עליו ואכן הדבר פשוט דט"ס נפל בחיי אדם וצ"ל ומ"מ בהספד אסור לאחר חגות כנ"ל וכן מבואר באחרונים לענין ערב ר"ח לאחר חגות דאסור בהספד . ע"כ הג"ה מאחיו מוהרש"ך נ"י] :

דף טז ע"ב בגמ' ברוך ה' אלהים . צ"ל ברוך אתה ה' : שם ברוך גואל ישראל . תיבת ברוך נראה דהוא ט"ס : שם זוכר הנשכחות . נ"ב נראה דצ"ל גם בהך ברייתא ועל השניה אומר ברוך ה' אלהי ישראל מהעולם עד העולם זוכר הנשכחות : שם קודם בד"ה בגבולין נדפס שם מתחלה ב' נקודות וט"ס דהכל דיבור אחד : שם ברוך ד' צ"ל ברוך אתה ה' : שם ברוך גואל ישראל תיבת ברוך טס"ה : שם ת"ר על הראשונות. תיבת ת"ר ט"ס : שם ברוך ה' . צ"ל ברוך אתה ה' : שם ברוך גואל ישראל . תיבת ברוך ט"ס : שם ברוך זוכר הנשכחות. תיבת ברוך ט"ס : בתום' ד"ה מאי שביעית בקשות ותחינות בתוך ברכה. נ"ב צ"ל וברכת ענינו כולל ג"כ בתוך הברכה : שם ברוך זוכר הברית . צ"ל זוכר הנשכחות : שם בשופרות היה אומר . צ"ל ובשופרות :

דף יח ע"ב ברש"י ד"ה בני חמיסר כגון שהלך לכפר . צ"ל כגון שהלך לעיר :

דף כ ע"ב בגמ' ואיכא דאמרי מילתא דשיבתא הוה גמיר . נ"ב עי' בספר קרניים מאמר י' בסופו וז"ל וקבלה מרב הונא סגולה לומר להמרמז לפתחים אחר הרעה ע"כ ופירש שם המקובל מהר"ם ז"ל שהיה בקבלה מרב הונא לומר נמי שנתנו לו ענין הרע פסוק המרמז לפתחים שהוא אשתחוה וכו' ע"ש ואולי רומז להאי מעשה דרב הונא דהכא והיינו דקאמר כל דצריך ליתי וליעול דלא לסתכן ואולי נרמז ג"כ במאי דקאמר דמילתא דשיבתא הוה גמיר דשיבתא בגמטריא תשי"ג וא' דשיבתא אולי רומז לאלף ותשי"ג פתחים הנזכרים בראש המאמר ע"ש ודו"ק :

דף כא ע"א בגמ' מצוה לקיים דברי המת . גיטין דף י"ד כתובות דף ע' :

דף כג ע"א ת"ר פעם אחת יצא רוב אדר . נ"ב במג"א סי"ב מפורש דהוי בעשרין באדר :

דף כד ע"א ברש"י ד"ה יומא חד במעים . ובעוד שהוא מפרכס השליכו במים . צ"ל חזר והשליכו וכ"ה בתד"ס השולה : שם בענין מספס מיי' פי"א וכו' . נ"ב והובא גם במג"א סי' שע"ו ס"ק י"ז :

דף כו ע"ב במשנה לא היו יו"ט לישראל כט"ו באב . וכ"ב עי' במג"א פ"ס דט"ו באב נאסר בהספד ממג"ת דהוא זמן אעי כהניא וכל מי שטעה בשבטו וכו' וע"ש במפרש דמשום שנעשו להם נסים בו ביום בשלים ובסולם כדאיתא בגמ' וגם התנדבו להביא עצים בו ביום עם בני זתוא כהנים ולויים וכל מי שטעה וכו' ולכן לא דמיא לשאר זמני עצים ונאסר היום הזה בהספד על כל ישראל ע"ש במפרש והוא מלבד הטעמים המפורשים בגמ' לקמן בשילהי מסכת : שם שבהן בנות ירושלים יוצאות. נ"ב בנוסח המשנה שבירושלמי איתא שבהן בני ירושלים : ד"ה כל יומא . שנאמר יין ושכר אל תשת בבואכם . נ"ב כל זה ליתא ברש"י ישן כמו שהעיד הגאון מהר"מ די לונזאנו בס' שתי ידות דף ס"ה וכמש"כ ברש"י שלפנינו הוא תמוה שהוא נגד הסוגיא דלקמן דמהקישא דנזיר ילפינן לה לא משום דנ"כ מעין עבודה דא"כ בע"מ נמי לא כדפריך לקמן [ואולי יש ליישב ד' רש"י שלפנינו דרש"י עמד על לשון וגמ' דאמר במנחה שכיחא שכרות דמשמע דדווקא אם שתה רביעית דרך שכרות הוא דאסור בנשיאות כפים וכמו בעבודה דקי"ל כר"א בכריתות דף י"ג דמדכתיב יין ושכר דאינו אסור רק דרך שכרות אבל אם הפסיק בו או נתן לתוכו מים פטור וכן מבואר באמת בטוש"ע או"ח סי' קכ"ח סעיף ל"ח לענין נשיאת כפים והיה קשה לרש"י כיון דילפינן מנזיר הוא לן לאסור אף שלא בדרך שכרות ועוד דאפי' שתות מרביעית אסור בנזיר דהא קי"ל דתני שיעור אסור מה"ת ולכן פירש"י דילפינן נמי מעבודה דאסמכתא ניהו ודרשינן לקולא וכמו דאמרינן לענין תרגן והקישא דנזיר הוא לענין בע"מ וכן הרמב"ם ז"ל בפט"ו מהל' תפלה הלכה ד' כתב דשתוי יין פסול לנשיאת כפים משום דהוקשה ברכה לעבודה [ושוב ראיתי להמג"א שם בס"ק כ"ד שכ' להדיא כן דהא שהוקש ברכה לעבודה אינו אלא לקולא דאם הפסיק בו או שנתן לתוכו מים מותר ות"ל שכוונתי לדעתו] הג"ה ממהרש"ך נ"י] :

דף כז ע"א בגמ' במתני' תנא רשב"א כהנים ולוים וכלי שיר . נ"ב צ"ל גם במתניתא דרשב"א כהנים ולויים וישראלים וכלי שיר שכן הוא בירושלמי דפסחים פ"ד הלכה א' ובפירקין ה"ב תני רשב"א אומר כהנים ולויים וישראלים וכלי שיר מעכבין את הקרבן ומייתי לה שם מקראי ואתנה את הלוים וגו' אלו הלוים לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד אלו הכהנים ולכפר על בני ישראל זה השיר ולא יהי' בבני ישראל נגף וגו' אלו ישראל ע"ש : בתום' ד"ה מר סבר. לומר שירה דלא הוי אלא בפה . צ"ל לומר שירה כיון דעיקר שירה על הכלים לא הוי אלא בפה : ע"ב בגמ' שנאמר ויאמר ה' אלהים וגו' . נ"ב צ"ל שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי וכתיב ויאמר ה' אלהים וכו' כנ"ל וכ"ה במגילה שם ועי' מש"כ רש"י כאן כל זמן שקוראין בהם מהיכא יליף לה להאי גמגום ע"כ ונ"ל דכל זה יליף לה מהך קרא דירמיה ל"ג ומסמוכין קדרים לה והכי כתיב בקרא כה אמר ה' לא יכרת לדוד איש וכו' ולכהנים הלוים לא יכרת איש מלפני מעלה עולה ומקטיר מנחה כל הימים וע"כ היינו להעוסקים בסדר הקרבנות [כמש"כ בילקוט שם שאמר לו הקב"ה לכהנים הלוים אם אתם עוסקים בקרבנות מעלה אני עליכם כאילו אתם מקריבים בכל יום עולה וכנ"ל] וסמיך ליה אם לא בריתי יומם ולילה ודו"ק : ברש"י ד"ה בראשית בשנים. קורין ביום תענית בראשית . נ"ב תיבת תענית ט"ס דהרי ביום הראשון לא היו מתענים אלא צ"ל קורין ביום הראשון בראשית :

דף כח ע"א בגמ' ת"ר מה היו גונבי עלי וכו' . וע"ב מגילת תענית פ"ה :

דף כט ע"א ברש"י ד"ה קיר ושוע קיר כמו קירי בשחיטת חולין ד' קל"ט . ונרשם בלדו בהגהות מהרי"ב ע"ש וצ"ע וצ"ל כמו מקרקרן דבשחיטת חולין ד' נ"ג . נ"ב אני תמה על הגאון הזה אשר קל הוא בעיניו למחוק בספרים וכבר הזהירו ע"ז רבותינו ז"ל שלא למחוק שום ספר בלתי ראיה ברורה ודברי רש"י ז"ל נכונים בלי פקפוק, דכוונת רש"י הוא דמנ"ל דקאי על הקב"ה הך קרא לכן פירש קיר כמו קירי וכו' והוא לשון אדון ע"ש בחולין קל"ט וא"כ יש לפרש פירוש הקרא הכי מקרקר קיר כלומר האדון הוא הקב"ה מקרקר ושוע ומש"כ רש"י קיר ושוע מקונן וזועק הך פירוש לא קאי אלא אתיבת ושוע פירש"י אבל קיר הוא אדון כמש"כ רש"י בחולין שם . [לפי הגהתו דצ"ל כמו מקרקרן דשחיטת חולין קשה דלמה לא הביא רש"י ז"ל מגופיה דקרא מקרקר שהוא לשון יללה כמש"כ רש"י בתחלה ואי דהא גופא לא ידעינן אלא ממקרקרן דחולין נ"ג א"כ היה לו לרש"י ז"ל לציין זה על תיבת מקרקר לעיל בד"ה הקודם] אח"ז מצאתי בעז"ה בפירש"י בע"י שפירש בהדיא קיר לשון אדון כמו הך קירי וכו' בע"ז ד' י"א ע"ב ופלא על הגאון מהרי"ב ז"ל איך לא שם עינו לזה :

דף ל ע"א בגמ' אמר רב יהודה לא שנו . נ"ב ברא"ש הגי' אמר ר"י אמר שמואל, ובר"יף הגי' אר"י אמר רב : שם ואסור לרחוץ. נ"ב עי' הגי' ברא"ש וכר"ן ובתוספתא כאן : שם ותינוקת של בית רבן בטלין . נ"ב כאן צ"ל הגהות מהרי"ב ז"ל דלהלן המתחיל גי' הרי"ף וכו' : שם בהגהות מהרי"ב ז"ל עי' ב"י באו"ח וכו' נ"ב ועי' מג"א שם ס"ק י"ח : שם בהגהות מהרי"ב ד"ה גי' הרי"ף רי"א אף קורא . צ"ל אף אינו קורא : [ע"ב גמ' תנן התם מקום שנהגו וכו' רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו ת"ח תניא נמי הכי רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו ת"ח כדי שיתענה ע"כ . נ"ב לכאורה תמוה דמאי שייך להביא תניא נמי הכי על משנה מפורשת והיאך יעלה על הדעת לומר דמתני' מסכתא אית דהוצרך להביא ראיה מהברייתא ונראה דהנה בסוס"ב דברכות רמי הגמ' ממשנה זו על המשנה דסו"פ היה קורא דשמעינהו לרבנן ולרשב"ג איפכא ממאי דס"ל הכא ואמר ר"י דמוחלפת השיטה ואיכא למטעי ולמימר דהכא מוחלפת השיטה ורשב"ג הוא דסובר דאין לעשות עצמו ת"ח משום יוהרא והלכה כרשב"ג ולפיכך הוצרך להביא דגם בברייתא איתמר מפמיה דרשב"ג הכי וא"כ אי מחלפא ע"כ הך דברכות מחלפא משום דמוטב להחליף חדא מקמי תרתי מלהחליף תרתי מקמי חדא . ועוד י"ל דהוצרך להביא הברייתא מדמסיים בה כדי שיתענה הרי דס"ל לרשב"ג דלבטל ממלאכה מקרי דברים של צער ועינוי ולשיטתו אזיל בזה רשב"ג דאמר לעיל בברייתא דף י' לענין תענית שהיחידים מתענין דכד"א בדבר של שבח אבל בדבר של צער עושה וזכור לטוב שאין שבח הוא לו אלא צער הוא לו וא"כ ש"מ דהילכתא כוותיה בהא דלעולם יעשה אדם עצמו ת"ח דהרי ר' יוסי ס"ל נמי סברא זו ל"יל שם והלכה כר"י דנימוקו עמו. ועוד דמזה ראיה דע"כ דהך דהתם מחלפא או דהעיקר כתי' דרב שישא בריה דרב אידי דלא קשיא אהדדי כלל כי היכא דתיקום דברי רשב"ג אליבא דהילכתא דהא קי"ל לעיל בפשיטות דדברים של צער עושה וזכור לטוב וכן מד' ר"ע לקמן דאמר דאינו רואה סימן ברכה מוכח ג"כ דס"ל כרשב"ג .ונראה דהרמב"ם נמי סובר כרשב"ג ומ"מ לא הביאו להלכה משום דכבר הביא בחיבורו לדברי ר"ע בפ"ה מה"ת ה"י ממילא מוכח דהלכה כרשב"ג ונסתלק מה שתמה התוי"ט בפ"ד דפסחים מ"ה על הב"י בסי' ע' ולפמש"כ אין זה דיחוי כלל ע"ש ודו"ק ע"כ הג"ה ממהרש"ך נ"י] : שם אר"י אמר שמואל יום שהותרו שבטים וכו' . נ"ב וסימנך שי"ן שי"ן [שמואל שבטים] : שם אר"נ יום שהותר שבט בנימין. נ"ב וסימנך נון נון [נחמן בנימין] : שם רבה בר בר חנה אר"י יום שכלו מתי מדבר . נ"ב וסימנך בר בר. מדבר. ורבב"ח תנו מתי מדבר בב"ב ע"ג] : שם עולא אמר יום שבטל הושע וכו' שלא יעלו ישראל לרגל . וכ"ב וסימנך עולא עולה : שם בהגהות מהרי"ב בב"ב קכ"א איתא וכו' . נ"ב ושם הגי' בהיפך דרבב"ח אמר שבט בנימין ור"נ אמר יום שכלו מתי מדבר: שם רב מתנה אמר וסימנך נתינה נתינה. רבה ורב יוסף דאמרי שבוייסו וכו'.וסימנך יוסף פסק :

ברא"ש פ"ק סימן ד' ותמה אני למה אנו נוהגין כן בבני גולה . וכ"ב וז"ל הכלבו בה' תפלה כתב הר"ם ז"ל ולענין טל ומטר חזינן מאן דס"ל דהא דתניא דאמר בגולה עד ס' בתקופה אפילו היכא דמצטרך עלמא למיטרא קודם זה אין שואלין בברכת השנים כי אם בשו"ת וכן נמי במקומות שצריכין עלמא לגשמים בימות החמה כגון איי הים הרחוקין שואלין הגשמים בעת הצורך בשו"ת וכו' הרב באשכול אנן קי"ל שהרי אמרו אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשו"ת אם היה צריך לפרנסה אומר בברכת השנים וא"כ מפני מה אמרו שלא ישאל הגשמים כי אם בשו"ת ומתרץ דשאני פרנסה שהוא דברי הצריך לכל ואין בו שום היזק לשום אדם . אבל מטר במקומות שאינו צורך אז יש להם ממנו יש בו היזק לפיכך אין לאומרו בברכת השנים שהיא ברכה מזומנת לכל העולם לגשמים רק אומרו בשו"ת כשאר צרכיו עכ"ל :

בקיצור פסקי הרא"ש ז"ל פ"א אות א לא אמר מוריד הגשם באיזה מקום וכו' נ"ב חסר כאן וצ"ל אמר מוריד הגשם מחזירין אותו בימות הגשמים לא אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו לא אמר מוריד הגשם באיזה מקום וכו': סליק

תקונים והשמטות בהגהות בן אריה

שבת דף י תד"ה התם שורה כ"ח . מותר כשהשעה עוברת וכנ"ל מאח"כ .
דף יז ע"ב גמ' אוכלין כו' ביו"ד סי' ר"א ס"ק ע"ז :
דף כז ע"ב גמ' טעמי' כו' שורה ז' אבל אי לא איכתב טומאת : שם בא"ד שורה י' . דלא שייך נגע בבגדים :
דף לח ע"ב קודם תד"ה מפני כו' נחסר מקודם ציון דף
דף ל"ט ע"א תד"ה מפני כו' : שם בד"ה תוס' מיחם כו' ובתוס' שם ולקמן מ"א ע"ב בתוס' סד"ה מיחם ודע דלפי הלשון כו' :
דף מ ע"ב גמ' טול כו' סירושלמי דאיתא שם א"ל הבא גו נטלא :
דף עה ע"א תד"ה אמגושי . ערך זוויות במשנה קמייתא : ע"ב ה"ק רמב"י. נ"ב וע"ע לקמן דף ק"ג ע"א בגליון :
דף פ ע"ב תד"ה המוציא . דהמוציא פיט סתמא בלא שיער :
דף פו ע"א תד"ה היום כמחר לקבלת התורה וכספירת :
דף צ כיון דאין חילק עליו דכולא מלתא אדברי ריב"ב קאי :
דף צג שורה כ"ג וברבות ב"ד הוא עושה דטעמא דאמום :
שם (קרוב לסופו) וכמ"ש בחידושי הרשב"א : ע"ב אבל בתוס' ישנים שם כתבו : שם שהדם הלאולי מחלחל דרך הסיב :
דף צו רש"י ד"ה שכך (בשורה עליונה של דפי הדפוס) . דהקרשים לא היו נרקין מפני כבודן כ"ש כתבי קודש :
דף קכא ע"ב תד"ה כרלין :
דף קכ"ד ע"ב בהגהות הגר"א ז"ל גי' הגאונים ורא"ש כר"ש ס"ל . נ"ב צ"ל גירסת הגאונים ור"א כר"ש ס"ל . ותיבת ור"א הוא ר"ת ור' אלעזר [פי' שכן הוא גירסת הגאונים בגמרא כאן ור' אלעזר כר"ש ס"ל] ועי' בבה"ג ובמלחמות להרמב"ן על שבת :
דף קל ע"ב רש"י ד"ה ואייתור כו' קיימתיה בתינוק :

בפי' המשניות להרמב"ם סוף פרק שני . עד שיראה כוכב מן הכוכבים הבינונים בגדולה כו' . נ"ב עי' בפירוש הר"ל בן חביב על פ"ב מהל' קידוש החודש להרמב"ם [שכתב שם בנוסחת הערב לא נמצא בזה הלשון רק בנוסח זה . ודע כי אחר ביאת השמש עד שיראה ג' כוכבים בינונים בגודל ובאורה הוא זמן בהשמ"ש עכ"ל ובנוסח הנ"ל כתב ג"כ הרמב"ם בחיבורו פ"ה מהל' שבת הלכה ד' ע"ש . ומ"ש בגמרא כוכב אחד יום כתב הגר"א ז"ל בפי' רש"ה שהוא רק לר' יוסי וכ"כ הר"ן בחידושיו על הגמ' דשבת שם וכ"כ הרמב"ן בתורת האדם בענין אבלות ישנה ואנן קי"ל גם כר' יהודה לתוספת כמ"ש בשבת ל"ה לכן פסק משתשקע החמה כו' וע"ש] :

עירובין דף מג ע"ב דאמרינן בחזקת שבתים דף נ"א אמר ר"נ :
דף ע ע"ב גירסת רש"ל ר"ח בעצמו פירש דטוב מותבינן :

פסחים דף מז ע"ב נ"ל עי' חולין ק"א ע"א ועי' בדו"ח להגרע"א במערכה שביעית :
דף סו ע"א מיהו מילה נמי אין לה קצבה ועי' לקמן דף ע"ב ע"א :
שם ברא"ש פ"י סי' ט"ו עי' בק"נ ס"ק ת' וכדתנינן דרב אסי דאיקלע לבבל כו' נ"ב ונ"ע דהא ביום הוה :

ביצה דף ו ע"א דתורמוס אינו נאכל כמו שהוא חי : דף כא ע"ב דכו"ע דרכי לכם ולא :

מגילה דף ג ע"ב רש"י ד"ה את : דף כו ע"א את המת . וגבי מקום שהתיר :

יבמות דף קט ע"ב וע"ע זוכר פרשה ואגרא דף ל' סוף ע"ב :

כתובות דף סו ע"ב שאילתות פ' כי תשא ס"ם מ"ד :
דף קיב ע"א דמסיים כדכתיב ארץ :
ברא"ש פ"ע בק"נ אות ז' איתא מ"ה . צ"ל ברא"ש פ"ע סי' י"א בק"נ אות ח' איתא משום הכי לא פריך :

נדרים דף עח ע"ב חגיגה פ"א ה"ח ובירושלמי נדרים פ"י ה"ח כנ"ל :

נזיר דף ו ע"ב בש"מ בשם תוספי הרא"ש ונראה דחסר כאן בתוס' :

סוטה דף יא ע"ב ולא בעי איה (צריך להוסיף) ועיין מ"ש שם :

קדושין דף לה ע"ב תוספתא נגעים פ"ד :

גיטין דף נד ע"א עי' חולין קי"ג ע"ב :

בבא קמא דף ג ע"א בספיקא דדינא כמ"ש ב"מ דף ו' ע"ב כו' שמעתי מפיו :
דף יד ע"ב קא שאמר הגמרא לשון ש"מ :
דף נד ע"ב ותורה להנא דבי לוי . בכורות דף י"ד ע"ב . ועי' ספרי :

בבא מציעא דף ד ע"ב ועי' תוס' שבועות דף ד' ע"ב סד"ה ר"ע :

בבא בתרא דף טו נ"ל דף יג ע"ב תד"ה ומסיים : דף קב ע"ב בד"ה אם :

זבחים דף צג ע"א שורה ו' וכדתנן ספ"ד דפרה :
דף צר ע"א ועי' תוס' נדה ס' ע"ב ד"ה במעלניות :

מנחות דף מד ע"א מאמר נגאות ד' חלק ג' אות מ"ו מ"ש כנ"ל : שם בא"ד דסנהדרין הנ"ל קשה :
דף מט ע"ב דלא חשיב מוספין של ב' ימים דלא הקריבו רק של יום אחד ועי' תוס' ר"ה ל' ע"ב . ושל שבת קודמים למוספים של יום ב' :
דף נו ע"א ועי' שבת קי"ג ע"א :
דף סו נ"ל סג ע"א רש"י ד"ה תנור :

בכורות דף י ע"א שהוא הוספה בפירש"י כנ"ל :
דף סא ע"א שורה י"ב. ולפי גירסת הרא"ש :

ערכין דף ד ע"א שורה א' הקשו . הקשה התוס' יו"ט : שם שורה י"א דיבור שלפניו קמ"ל : שם שורה י"ג . ויתכן וכן שלא . תיבת וכן מיותר : שם שורה י"א . דוקא על הנידר כמו :
דף ח ע"ב שורה ג' . שלקחו מן הכף ומסתיר העון :

תמורה דף ג ע"א רש"י ד"ה : שם שורה ג' ר' יהודה כו' לא זכיתי : שם שורה ה'. לפי גירסתו הכל ס"ל . תיבת הכל מיותר :
דף יח ע"ב שורה ד' דצריך קרא לבל אחרים :

כריתות דף ג ע"א שורה ב' איסו קעביד : שם שורה ה' מקרא דלא הקרבו : שם שורה ו' הנפשות העושות :
דף ו ע"א שורה ו' דבבלי מעילה שם וכנ"ל :
דף יב ע"ב שורה ו' דלכאורה אכתי קשה :
דף יח ע"ב שורה ח' בתוס' בקדושין [נ"ה ע"ב ד"ה ודילמא] :

מעילה דף טו ע"א שורה ד' משום דמכל מלב לא נוכל : שם דף כ"א ע"ב :

*) מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף סדר טהרות

הגהות הג"ם שמחה מדעסויא	צר	הגהות וחדושי הרש"ש	א	באור הגר"א (כ"י)	16	הגהות אמרות טהורות	יג	מים חיים, שנוי נוסחאות	טו
בצד 6. ובצד	118	השמטות לחדושי הרש"ש	ח	מראה כהן	20	מצפה איתן	יד	המתרגם	30
חרושי אגדות, שרה צופים	154	חק נתן, מלא הרועים, בן אריה	—	חדושי מהריעב"ץ	יא	חשק שלמה	28	מראה כהן למס' תענית	טז

☞ ההגהות והחידושים לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס .

הגהות וביאורים מרבינו הגדול הגר"א מווילנא זצ"ל*)

על מסכת ערכין ותמורה ולקוטים על מסכת בכורות.

מסכת ערכין

דף ב ע"א רש"י ד"ה תני כו', וי"ל אמאי לא נקט טומטום ואנדרוגינוס דהוא הרישא. ועל לשון הב' קשה הא קתני בסיפא דנידר. ול"נ דהא י"ל למה לא קאמר נודרין לאתויי טו"א או עובד כוכבים ולומר ג"כ תני והדר מפרש. וי"ל דהא עוד י"ל למה לא קאמר מופלא וי"ל דמהכל מעריכין ש"מ ה"נ מהכל מעריכין לנערכין ש"מ. ולפ"ז י"ל א"כ על נידרין ג"כ י"ל דממעריכין לנערכין ש"מ אלא דעדיפא מיניה פריך. ולכך בכולם לא היה יכול לשנות תני והדר מפרש דלא צריך כנ"ל אבל פחות מבן חדש דאיתו אלא בנידר משני שפיר: **ע"ב** רש"י ד"ה ולרבינא. ומייתי כו'. בא לתרץ דלא תיקשי דרבינא יאמר למבנה ראשונה למסקנא: גמ' דתנן אין מעכבין כו'. עי' תוס' ר"ה דף ל"ג ד"ה תניא. ול"ל כו':

דף ג ע"א רש"י ד"ה מזמנות. שאין הנשים כו'. צ"ע א"כ נשים ועבדים נמי לא ליצטרפו מה"ט ואמאי קאמר גמ' בפ"ז דברכות (מ"ה ב') משום פריצותא. ול"נ דנשים אין קפידא בברית כיון דלא שייך בהו אלא ג"כ משום נחלה וכ"כ רש"י בברכות דף כ' (ב') ד"ה או דרבנן: **ע"ב** רש"י ד"ה ובני עבודה. שאין נזקקין כו'. וי"ל דא"כ ל"ל לגמ' לומר נשי דבעידן הא אף שלא בשעת עבודתן אינן יכולין דהא כל המשמרות שוות ברגל. ול"נ דאין נכנסים אשתו בעזרה כדקאמרי' בקידושין (נ"ב ב') אשה בעזרה מנין: גמ' קמ"ל דלא מעכבי כו'. בא לומר דאף בעידן עבודה חייבין בשל ראש:

דף ה ע"א דבעי רבא (לפנינו הגי' רבה) דמי כו'. ואין להקשות דליפשוט מעבד ותמור. דהם לא קאמר דמי. ומכאן מוכח דאם הקדיש בעל מום קדושת הגוף חד אבר דקדוש כולה דאל"כ לא היה יכול למיפשט מברייתא דלמא ה"נ דל"ק דמי: מקמי דאשמעה לכא כו'. פי' ברייתא דוהיה ערכך ואין לפרש ברייתא דראש פרה דא"כ מנלן דלא אשכחן לגבי מזבח דנידון בכבודו: **ע"ב** הלכתא דר"מ מסתברא כו'. לכאורה י"ל דלא אתי לא כר"מ ולא כמסקנא דרבא ועוד צ"ל למימר הלכתא כו' לימא הלכה כר"י דמפורש בקרא בהדיא. ונ"ל דודאי אין ראיה גמורה מקרא לא לכם כו' כמו שאמ"ז לקמן הא בתחלה כו'. אבל רבא ה"ק דמסתברא דהכתוב ממעט במעריכין מנערכין דמצינו דהקפיד הכתוב בתחלה דכתיב לא לכם כו' ובזה מתורץ קושית תוס' ד"ה אלא ולקמן דף ו' בד"ה תני כו':

דף ו ע"א רש"י ד"ה אמה כליא. שהיו מביאין כו'. לא משמע כן בפ"ד דמדות דתני שם וג' אמות מעקה ואמה כו'. אלא כפי' המפ' שם וע"ש: תוס' ד"ה מתבי כו'. ול"נ דהכל היה בסוף בנין. גם כאן לא היה רק לקרות שערי בירה דהוא סוף בנין אלא דכאן היה דבר המסוים: רש"י ד"ה עוונה כו'. ואפשר לומר אף בזמן הבית משום דאין ידוע דלבו לשמים: **ע"ב** ואיקפד רבא. נ"ל רבה:

דף ז ע"א מביאין סכין כו'. נ"ל דאינה מתה ע"י טיפה. ואין לומר דבנחלות משום ספיקא אינו נוהל דא"כ מאי פריך למימרא כו':

דף ח ע"ב מ"ש תשעה כו'. צ"ע למה לא פריך ארישא א) א' חסרין. ב) אם שנה שלפניה עשו ז' חסרין יכול לעשות ח' מלאין אף אם אין השנה שלפניה מעוברת למסקנא דחד יומא לאו אדעתיה. ג) אם השנה שלפניה עשו ח' חסרין יכול לעשות אף ט' מלאין. ד) למה לא מוקים שהיה שבת קודם הנות היום מעט א"כ המולד בשנה שאחריה יהיה תחלת ליל ה' וחד יומא לאו אדעתיה. ה) מאי פריך רש"י ואע"ג דיומא ופלגא הא לא הוי רק יום א' דכי מגרפת הוי הכ"א תקפ"ט ואין כאן רק ג' שעות יתר מעט. ו) מ"ש רש"י דגם לר"ה ט' חסרין לא זה אינו נראה דא"כ היאך עשה רבי שלא כדין. ז) היאך מהורץ אין פוחתין לר"ה. וא"ל כתירוץ דעולא וחדש לאו דוקא אלא רוצה שלשים א"כ עיקר חסר מן הספר וה"ל לפרש כאן כמו שמפרש במס' ר"ה רוצה חדש רוצה שלשים ועוד אמאי מפרש לעולא ולא לר"ה. ח) מאי איכא בין ר"ה לעולא וא"ל כפירש"י דלעולא אפי' ח' מלאין לא עבדינן הדא דס"ל למתניא כמתני' דהוא יותר רבותא דבשלמא אי ס"ל בהא כר"ה א"ל למיתני דמסברא ידעינן דאין חילוק בין מלאין לחסרין ועוד אם שנה שלפניה עשו ז' חסרין למה לא יעשו ח' מלאין. ט) דאפי' ט' חסרין יכול לעשות אם השנה שלפניה עשו ח' מלאין לר"ה וכן לעולא אם ס"ל כר"ה. י) מה שפירש"י יומא ופלגא לעולא הוי תרי יומי כנ"ל. ונ"ל דהחכמים לא דקדקו על עת המולד והקביעות אם הוא קודם חצות או אח"כ דבזה כמה דקדוקים יש אלא עשו תקנה לרוב השנים ותשבו הכל כאילו המולד בתחלת הלילה וכן לא הה' שעות ותתע"ו חלקים כיון שאינו אלא בתלת שנין כמ"ש בגמ' לקמן רק חשבו ד' ימים לבד ובזה מתורץ קושית ד' ה' י' ולכך לא פריך ארישא דיכול לאוקים כגון שנה שלפניה עשו ז' מלאין ופרין מאי לא נראה ותירץ ר"ה נ"כ לחכמים ומשמע אף שלא עשו לפניה חסרין כלל דהתקנה הראשונה היתה על מלאין ולכך פריך שפיר מ"ש ט' כו' ובזה מתורץ קושית אב"ג אבל ט' חסרין יכול [להיות] בשנה מעוברת לר"ה כמו שעשה ר' והא דלא אוקמי בשנה מעוברת י"ל דא"כ בשנה שאחריה היה יכול לעשות ג' מלאין לבד אף דהוי מייתרי תלת יומי הא בשנה שלפניה חסר יומא ופלגא ולא נשאר אלא יומא ופלגא אבל השתא שאוקים שנה שלפניה מעוברת הוי שלש שנים ומייתר תד יומא משלש שנים כנ"ל והוי יתרי תרי יומי ופלגא ובזה מתורץ קושית וז"ט ועולא מפרש שהתקנה הראשונה על חסרין ואיכא בינו לר"ה דאף בשנה מעוברת אין עושין יותר על ח' חסרין ומתורץ קושית ח' אבל במלאין ס"ל כר"ה. והא דקאמר ואף ר' ס"ל כר"ה פי' במאי דעשה ט' חסרין. שמא שנה מעוברת היתה. פי' אותה השנה שעשה ט' חסרין ולא הוי נ"ל עיבור שנה שלשים דהי"ל דעיבור שנה היה מן הט' חסרין רק שהמעשה היה הט' מן שאר החדשים וקס ליה בדוכתיה. ואף שנשאר יום א' מן השלש שנים. י"ל בזמנו לאו דוקא כמ"ש התוס'. דל תלתא אע"ג דאין ג' ימים חסרים רק תרי יומי ופלגא י"ל דגם באשתקד השני מלאין לא נשאר רק יומא ופלגא דבשנה הקודם היה ע"כ עיבור והוא מכוון ועוד יכולני לפרש כפשטיה שאותה השנה שבו התסרין ודאי מעוברת רק דקאמר שמא אשתקד מעוברת ג"כ ועשו שניהן מלאין אף שאין השנה שלפניה מעוברת ולכך בא בזמנו מכוון כנ"ל דבשתי שנים לא מייתר יומא:

דף יג ע"ב בעובד כוכבים לא. לא פריך דליתני בעובד כוכבים אלא דליתני את' ובהא אתי שפיר דקמשני מילתא אגב אורחיה קמ"ל כו' ולא קאמר משום דאסור לאדם כו': תוס' ד"ה מה בין. וה"ה כו'. ול"נ דהא מה בין דקאמר לבאורה מיותר. אלא משום דקשה על הקרא שמחלק וכתב ואם את שדה מקנתו כו' וחשב לו כו' דהא לדידיה אין חילוק מבדה אחוזה וקאמר דקרא אתי לאפוקי מתומם הערכך לבד. ולכך מספקא להו לגמ' אם לרבנן משלם תומם כיון דבלא"ה יש חילוק ביניהן:

דף יד ע"א לפרדיסות קאמינא. קאמינא מיותר: **ע"ב** וליקדשו אגב. פי' עם. וגירש"י היתה ג"כ וליסדרו אגב ארעא ולא פריך בל"ז וליקדשו על ר"ה דלעיל משום דהם הקדיש השדה ג"כ וס"ל בעינן יפה מקדים. וגם על הברייתא לא פריך. משום דר"ש היא דס"ל בעינן רעה מקדים: תוס' ד"ה ה"ל שני. וא"ת כו'. ול"נ דהדברים כפשטן כדאמרינן בכ"מ דהא בכל הני כתיב דמוסיף תומש לבד מבדה מקנה ואם גם שדה מקנה ליכתוב רק נחד: ד"ה יאמרו בת כו'. ול"נ דודאי בת מלכים עדיף כדקאמרינן (הוריות י"ג א') מלך קודם לכה"ג אלא משום דאמרינן בכתובות (ל"ט ב') דקנסה תחת כתובתה ואמרינן שם (י"ב א') דכהנת כתובתה ד' מאות וזו קאמר גדולה בכהונה:

דף טו ע"א נמצא האומר בפיו כו'. מקרא לבדו לא מוכח דהאי אונס דיש בהן גם בושת ופגם אבל השתא דקאמר הכל לפי המבייש והמתבייש דלא כר' עקיבא בפרק החובל (צ' ב') לא סליק בו"פ לחמשים סלעים: א"ת ממנו כו'. משום דקשה ל"ל והאנשים אשר עלו כו' הא כבר כתיב אפס כי עז כו' אלא משום דהשתיק כלב אותם כזה באמר אף כי הם חזקים מאד מ"מ נוכל לה: **ע"ב** שפתינו אתנו. פי' החומה שהקיף ברשותינו הוא לפתוח אותה:

דף יז ע"ב אבל בקרבנות כו'. כפי' תוס' ד"ה אבל. אלא ה"פ כו'. ומה שהקשה תוס' ד"ה הנ"ל אך קשה כו'. נ"ל דהכי פריך אביו מת והניח דמשמע לעבר שכבר מת וכבר הניח בהתחלת קרבנותיו ותירץ אימא מניח. פי' לאחר התחלת קרבנותיו ופריך פשיטא דכבר אמר אבל בקרבנות אינו כן: רש"י ד"ה אפי' כו'. לא רצה כפי' תוס' דמשום פרש"י פי' אבל בקרבנות כו' קאי אעני והעשיר אבל תוס' פי' אעשיר והעני: גמ' עני והעשיר אשר כו'. לפי פירש"י הגירסא מהופך. ואם מך הוא כו'. רבנן נמי דרשי הוא כדלקמן רק הוא דהכא אתי שלא תדרוש לתומרא (אפשר דצ"ל לקולא) א"נ לכדדרשינן לסידור לקמן דף כ"ד:

דף יח ע"א ת"ל כערכך יקום כנ"ל וכ"ה ברש"י. ונקט האי קרא ולא קרא הקודמים משום דבשדה אחוזה כל שנשתהא ביד ההקדש מגרע וע"כ כשנת נתינה: **ע"ב** תו מבן חמש כו'. הא דקאמר ל"ל ולא אמר מפשטיה דקרא משום דפשטיה דמבן משמע את"כ כמו מבן חדש: אי ס"ד דכתיבא כו'. ולא אמר אי ס"ד דערכין משום דהי"ל דהברייתא לא מפתצי אלא עד עשרים דלא ידעינן כאו אלא מבן ששים לכך קרי להו בן ובת אבל השתא דנקט דכתיבא פריך שפיר:

דף יט ע"א תוס' ד"ה לערכין כו'. ול"נ דיליף מעלה מעלה בגז"ש מבן חדש ומעלה. גמ' איבעי' להו עומדי כו'. פי' אי נותן הנכסף או שאינו נכסף דבשלמא בקומתי רצונו כגבהו מהארץ אבל בכל הנך שעל מדת גופו וא"ה לכוין מדת גופו בנכסף. וכ"פ תוס' אבל בענין אחר: **ע"ב** מי דמי התם כו'. פי' במה שחסר לו היד הזיק לו בשני דברים א' ביד וא' לכל הגוף שמזולזל בלא יד והוא לא אמר רק דמי יד לבד וכן פי' תוס':

דף כ ע"א ואת"ל כיון דקאמר עד דמי. ל"ג (עיין בתוס'): **ע"ב** עתו"ס ד"ה אמר וד"ה מתני וד"ה והא עד הכל ניחא והכלל דג' מיני דמים הן:

דף כא ע"ב תוס' ד"ה אמר כו'. פי' דכיון דמתני' ע"כ איירי בהפרשה ומייתי לה מלרצונו ע"כ שמואל נמי דאמר שנאמר לרצונו איירי נמי שעת הפרשה: גמ' ל"ל דעשוה כו'. דע"כ מיירי בכה"ג דאל"כ בלאו מודעיה צריך שיאמר רוצה אני: דא"כ ליתני כו'. וא"ל דס"ה אפי' נותן בע"כ דא"כ מאי עד הל"ל כופין אותו שיתן:

דף כב ע"א רש"י ד"ה קולפי. בין הקדש. לע"ג: גמ' א"ל ר"א ולר' יוחנן מי ניחא כו'. פי' ואעפ"כ מכריז אף שמפסיד ה"ה בבע"ח עובד כוכבים. ועתו"ס ד"ה תנן: מעיקרא מ"ט כו'. ה"ה דהיה י"ל אר"א ור' יוחנן אלא משום דר"פ ור"ה אמרו מילתייהו אר"נ: רש"י ד"ה שלחו כו'. ול"נ דקאי אאיכא ביניהו. ועוד נ"ל דגם והלכתא כו' נמי שלחו מתם דאל"כ ה"ל לגמרא לקבעינהו בסוף השיטה אחר טעמא דרבא דאמר משום שובר: **ע"ב** אמר רבא הלכתא כו'. אדר"נ פליג אבל בדר' יוחנן מודה: אמרי נהרדעי כו' אמר רב אשי כו'. ערש"י ותוס' ד"ה אמר עד וא"ת. ונ"ע ל"ל לנהרדעי להזכיר נזקקין הא בזה לא פליגי ארבא ועוד ל"ל לרב אשי לומר הלכתא אזדקוקי כו' הל"ל בקיצור הלכה כנהרדעי. ול"נ דנהרדעי פליגי ארבא בנזקקין ג"כ וס"ל כרב נחמן ופסיק רב אשי לכתחלה דאין נזקקין כדרבא ואם עבדו ב"ד כנהרדעי מוקמינן כו': (רש"י ד"ה אבל נמצאת כו'. שגירסתו היתה בדברי רבא שדה סתם כו' אפוטרופום אבל נמצאת שדה שאינה שלו עקקין ואין מעמידין אפוטרופוס. וכ"ה ברי"ף ורא"ש פי"א דכתובות. דברי המעתיק):

דף כג ע"א אטו כל דמגרש כו'. פי' וגם תביעת הכתובה: וצורבא מרבנן. פי' משום תרווייהו דוקא בריה וצורבא מרבנן: **ע"ב** תוס' ד"ה ערב. תימה כו'. נ"ע מאי ק"ל דלמא באמת בכ"מ ע"י סדרת הנאה ותגא כי רוכלא כו': מתני' הקדיש נ' מנה כו'. רישא מיירי שההקדש הוא יותר על תובו ולכך ל"ק התם מוסיף עוד דינר אלא הפודה כו': גמ' ל"ל למימר הפודה כו'. פי' אלא הל"ל פודה ע"מ כו' דהוי משמע דלוקח מן הנכסים רק כדי תובו בלא פדיון ועם החוב פודהו: מתני' דלא כו'. ערש"י ותוס' ד"ה ואם לאו. והפשר לומר דקאי ארישא ופי' ואם לאו שהחוב הוא פחות מן ההקדש דאין כאן גזירה דר"א דהא עדיין משתייר מההקדש:

דף כד ע"ב מ"ט דרב כו'. פי' מנלן דנותן תמשים דלמא קדושה ויוצאה לכהנים. וצריך נמי לסתור ק"ו דשמואל משום דק"ו הוי דחיק לקרא דלאו יובל בכלל כמו ואם מבן תמש דג"ש דחקו דלאו בכלל כנ"ל בדף י"ח: רש"י ד"ה בשלמא לשמואל כו' וד"ה באמצע בדף כ"ט. נ"ע דהלשון מהופך בשמואל ה"ל להגמ' לומר באמצע יובל ועוד נ"ל אוקמי לרב אחר היובל ממש ועוד הרבה י"ל. ונ"ל דה"ק בשלמא לשמואל לא גאלין בגירוע אחר היובל דהייט שנה ראשונה פחות משנה אבל לרב ה"ל שנה שנייה וליגרע שנה ראשונה ומשני מי סברת אחר ממש אחר התחלת יובל קאמר דלרב שמנין הוא מהתחלת היובל והוא באמצע שנת היובל ופריך מאי קמ"ל בשלמא לשמואל קמ"ל דאין היובל נחשב ממנין:

דף כה ע"א ת"ל מנין כו' ת"ל כו'. פי' משום דקרא ותשב קאי על השנים שיצאו שיחשוב דכתיב ונגרע מערכך: **ע"ב** שכן נוטל כו'. וא"ל כלום יורש אלא במקום שאין בעל. דכראוי נוטל אף במקום בעל: אחוזה שלו כו'. נ"ל דה"פ דתלקו המגיע היא אחוזתו אבל זה היה לו [מהקדש] (מטושטש בכ"י) אינו שלו: מ"ט דר"י כו'. עתו"ס ד"ה מה. וי"ל כו' וד"ה מ"ט דף כ"ד. ואוסיף ביאור דאם לא יגאל הוא מיותר אלא ע"כ לכו"ע הוא כ' דרכים ופשטיה דקרא דשניהן שוין דיוצא כהנים ולכך פריך מ"ט דר"י ואחר שיליף ר"י ג"ש צריך ר"ש ג"כ לג"ש כי היכי דלא תילף ג"ש דר"י:

דף כו ע"א אמר רבה מ"ט כו'. פי' לא יגאל עוד קאי ארישא והיה השדה קא אסיפא: אמר רבא אמר כו'. וקאי אף ארישא דצריך להשהות עד היובל השני או שלישי שתמכר לאחר ואז תגא: תוס' ד"ה אילימא וא"ת וכו'. ול"נ דאביי לטעמיה דאמר סכינא חריפא כו' דסבר לא יגאל כו' והיה השדה כו' קאי אאם לא כו' ואאם מכר כו':

דף כז ע"א מאי איריא שהבעלים כו'. האי קושיא קאי אאב"א דמתני' לא איירי בכופין אבל ללישנא קמא דמתני' הוא כופין ע"כ צריך לטעמא דחומש דמשום דעפי ופריך א"א לומר א"כ הבעלים אומרים בעשרים ואחר אומר בכ"א למה כופין. ומשום גאולה באדון א"א לומר א"כ מאי פריך גמ' לקמן בכ"ה הבעלים כו' ולימרו כו' הא מצות גאולה באדון. ובזה מתורץ קושית תוס' ד"ה מאי. וא"ת מ"ש כו': **ע"ב** ולימרו הבעלים כו'. ואפי' הבעלים רוצין אחר קודם דקרנא עדיף היכא דליכא רווחא דחומשא: ולא דק. דמכיפא מוכח דתני סלעים וא' ודינר דל"א ופרוטה סגיא רק דלא דק דמפתמא אין בין דינר לפרוטה: א"ר ששת ה"ק כו'. ואין להקשות ליתני גבי כ"ה אם רצו הבעלים ליתן נ' ודינר משום דתנא רוצה למתני בסלעים שוין:

דף כח ע"א תוס' ד"ה החרים כו'. דע"כ למ"ד דלא מקים נ"ל כן דאל"כ מפני מה מטלטלין אין הכהנים מחרימין ועתו"ס (ע"ב) ד"ה כמאן: **ע"ב** גמ' דאולפנא. נ"ל דאולפנא (ערש"י עירובין ס"ז סע"א):

דף כט ע"א שדה החרם. נ"ל אחוזה: **ע"ב** רש"י ד"ה שנים תקנה שאם כו'. דע"כ אין רצונו של הברייתא אלא לענין ב' שנים דלענין מכירה עצמה היכי הוי ס"ד לחלק בין סמוך למופלג וכן משמע מתוך תי' הגמ' אמר לך כו':

דף ל ע"א רש"י ד"ה במספר. מדהל"ל מספר שנים. ל"ד דס"ה אפי' שנת שדפון: מתני' לאחר מכר. נ"ל אחר. או אפשר דלקחו הלמ"ד מן לאיש אחר בתוכו. מן לאים דריש דאים משמע בעל השדה: גמ' מאי ביניהו. דע"כ רבי אית ליה דר' דוסתאי דבהשביחה ודאי אית ליה ואף אם הכסיפה מסברא אית במכל שכן ממכר לראשון במאתים כו' אע"פ שעדיין שוה מאתים. ומתורץ קושית תוס' ד"ה איכא כו'. ועוד דע"כ נ"ל דאית ליה לרבי דר"ד דהא ע"כ יליף גאולה גאולה מע"ע: **ע"ב** רש"י ד"ה סריגי כו'. אבל במ"א מפרש דה"ק דעתה ללילא דעתאי להשיב לכל שואל: גמ' שלוה ברבית. פי' שדחוק לו כ"כ שאפי' ברבית היה לוה: ניחא לאינש כו'. ומ"מ לוה קודם ברבית רק שהתורה לא הוצרכה לכתוב דהקללות הולכין ומוסיפין ורבית גדולה ממנה. ונראה דמוכח מקרא דמכר בתו דכתיב ויצא הוא ובניו. ובנותיו לא הזכיר שכבר מכרן: וכי יש שנים כו'. פי' דא"ל דאם נשאר לו ארבע שנים שיקרא מרובות ושתי שנים מועט דאין סברא. ופריך ואימא היכא כו'. פי' שקורא מרובה שהוא יותר ממה שעברו וכן מועט ולכך אמר היכא דעבד תרתי דלכאורה הוא מיותר: תוס' ד"ה ואימא. לכן נראה כו'. ול"נ דע"כ נ"ל כן דקאמר דארבע מכסף מקנתו. דתרתי כפי שניו כ"ז הוא מיותר ולא הל"ל אלא דארבע דתרתי:

דף לא ע"א ל"ק הא כו'. עתו"ס ד"ה תניא. ופי' לפי סוגיא דשמעתין הא רבנן רבנן דלא דרשי טעמא דקרא: רש"י ד"ה אלא. ול"נ דאין זה כוונת המתני' דא"כ מאי אלא ועוד דאין לזה סמיכות כשהוא אומר כו'. אלא דה"ק שלא תחשוב שנה של עולם אע"ג דאין זה עיקר הדרשא דרשא פשוטה נקט וכן הוא הסוגיא בהרבה מקומות (עתו"ס מ"ק ח' א' ומנחות מ"ד ב' וש"מ) ולכן אמר כשהוא אומר המימה דלס"ד דלמנין עולם א"צ קרא לעיבורה: גמ' ורבנן ההוא כו'. נ"ע דכ"ז מיותר דהכי הל"ל ורבנן א"כ אלא ימים מיבעי כו': **ע"ב** מה מכר כו'. פי' דכיון דאינה תלוטה עדיין והוי כאילו מכר המוכר ללוקח שני: לא יצא ביובל נ"ל. דבל"ז ס"ה דקאי על הלוקח מיד הקדש דאין נחלט מ"מ ביובל לא יצא:

דף לב ע"א מאי קאמר. עתו"ס. ונ"ל דהמתני' ל"ק בין למ"ד תגאו אלו וקידשום או מגאום אבל אברייתא פריך אמאי לא חשיב כל הני דמתני' ותי' אביי דהנך מוכלעות בעד גמלא ועד גדוד: **ע"ב** אר"י כירושלים כו'. למ"ד ומנאום: ואב"א חד כו'. פי' משום דמתמה והלא כבר נאמר ששים כו' והלא יכול לומר שתרבו אלא רחב"י היא:

דף לג ע"א והכתיב ועבדך כו'. פי' באותו קרא גופיה. ולכך צריך לתרץ שם לנמכר: והכתיב וישמעו וישלחו. פי' וישמעו שקבלו על עצמם לשלח הנרצע ביובל. וישלחו את הנמכר בשם. ומתירץ קושית תוס' ד"ה אלא: **ע"ב** אימא אינו גואל כו'. פי' דכסדר הזה הוא ענין כפ"ע: דכתיב ואשר כו'. דמשמע דוקא לוים: ותניא הוא לחזק: ת"ל מן הלוים. הלויים לשון רבים: ושדה מגרש כו'. דרשינן שדות ומגרש וערים:

דף לד ע"א תוס' ד"ה כן. וא"ת כו'. איני יודע ק"ו הא העיקר שיהיו מוקפות מימות יהושע ואילך והני למיסתרינהו קיימי אז: גמ' מקים שדה כו'. לא דאחוזה דקרא מיירי של ישראל דהא לעיל דכ"ה קאמר לאחוזה שלו כו'. אלא ה"ק מקים אם התם דוקא אחוזתו שלו ולא של ישראל ה"נ: מי דמי כו'. פי' התם אינו אלא מה שמגיע לו לחלקו הכא קשקיל כולו: אצטריך סד"א הואיל. פי' כמו קדשים דבשל אחרים זוכה בשלו נוטל כולו ה"נ הואיל וזוכה בשל אחרים נוטל כאן כולו: מי דמי קדשיו כו'. פי' דאינו נוטל לגמרי משא"כ כאן דנוטל לגמרי לגמרי למגמת כמו שפירש"י: אצטריך סד"א כו'. פי' והק"ו הכי הוא ומה בשל אחרים חלקו המגיע הוא לו כאחוזה כ"ש בשל עצמו שכולו כן. קמ"ל. רק שקשה היכי מקים הא כאן ג"כ אחוזה של כהן הוא לכך קאמר אחוזתו אין מה בם אחוזתו דוקא אף כאן אחוזתו דוקא אבל תרמור לא ובזה מתורץ קושית תוספת ד"ה אמר כמי וד"ה הא קמ"ל כו' וא"ל לתי' דוק היטב: סליק

מסכת תמורה

דף ב ע"א גמ' והדר תני כו'. גירש"י רשאי דיעבד. להמיר עד מומר ל"ג: ותיסברא. גירש"י ותיסברא אדקשיא. הכל עד לכתחלה ל"ג: רש"י ד"ה לית. אבל נ"ל לכל: גמ' דאיתר. נ"ל ואייתר: **ע"ב** גמ' לפי שכל כו'. גירש"י זכר מה סופינו לרבות את האשה ת"ל. שנאמר לא עד מנין ל"ג וכ"ה בערכין (ב' ב'): רש"י ד"ה לא לקיא דאם. נ"ל ואם. וה"ט כדאמרי' לקמן כיון דלאו בר עונשין (א) כו' אע"ג דאיבעיא להו לקמן פריך אפי' להאי סברא: גמ' איצטריך. גירש"י איצטריך מ"ד ה"מ לאו שיש בו מעשה אבל הכא דלאו שאין בו מעשה הוא אשה כי עבדה לא לקיא קמ"ל לא"ה ה"מ כו' אשה נמי כו'. ה"ה אף לכתחלה אלא ריהטא (ב) דלישנא קמא (נקט) וגם בעיא דרמי ב"ת קאי דוקא (ג) להאי לישנא: רש"י ד"ה ואפי' את"ל. רבותא כו' דלמסקנא דלהתכפר בו ישראל יכול למיבעי אף את"ל דקטן לא עביד תמורה: רש"י ד"ה ואין מביאין. כדאמרינן כו'. ור"ש קאמר לה התם: בא"ד שזו א' כו'. לאו ע"ז היתה תקנה דזו מדאורייתא היה אלא אם לאו (ד) שהתא כו': בא"ד סימנו הס"ד: גמ' ורמי. גירש"י ורב"ת בהקדש עכו"ם לא כו'. להתכפר עכו"ם ל"ג: בי קמבעיא כו'. ואליבא דר"ש: רש"י ד"ה ה"ג תיפשוט כו'. הרבה יש להתמוה על שני הפירושים ויותר נראה כמ"ש רש"י בעלמא (זבחים ו' א' ד"ה המקדים) דקאי על המכפרים משלו על תבירו והשתא שייכי הני תלת מילי אהדדי:

דף ג ע"א גמ' והוא. נ"ל דהוא: ויליף פיגול כו'. כי את עד חילל ל"ג: מוקדשי. נ"ל קדשי: רש"י ד"ה השתא כו'. דלא ליתעי דקאי אפיגול נו"ט משא"כ לעיל דליכא למיטעי דקאי אתרומה: ד"ה אזרח כו'. ככר פרכה רש"י לעיל וכנ"ל דלר"ש דוקא קשה: ד"ה ר' יהודה בו'. משום דעדיין לא פריש גמ' מכלל דר"י כו' (כדלקמן ד' ב' וע' בהגהות הרש"ש): **ע"ב** רש"י ד"ה ולא אבל. דלאו היינו. נ"ל דלא הוי בו: ד"ה משום ואפי' כי כו'. פי' וה"ל שיחרו בו שלא יאכל (נ"ל שיאכל) ביום ז"א דיכול לומר שוכת סייתי: גמ' ומ"ש. דקא מרבה ל"ג: רש"י ד"ה וזו. אבל כו'. דקשה לרש"י נ"ל לומר שבועת ביטוי: ד"ה לא מייתי. שוא הס"ד: ד"ה ומ"ש כו'. שרש"י מפרש דקאמר אלא כו' מקרבן דאל"כ ליכא למיפרך ומ"ש ואפשר לומר דתי' הגמ' קאי לעולם על מלקות רק דפריך לוקמיה הכל אקרבן אלא דלשון ומ"ש לא משמע כן: גמ' הכתיב. גירש"י אחרינא ובשמו. ובו תדבק ל"ג:

דף ד ע"א גמ' לא מצית כו'. גירש"י תרם ואב"א כו': רש"י ד"ה לא כו'. עתו"ס ד"ה הא לא כו': בא"ד ג"ש. נ"ל בנין אב פי' דילפינן שם מנסיא ותרם בנין אב על אביו וה"ה דילפי מהדדי: בא"ד וכי היכי כו' (ה) (נמחק כמו ב"ת) לא איירי במקלל בשם דאת"א למיגמרי ג"ש תאביו דבנשיא לא (ו) (נמחק ב"ת): בא"ד ומוקמינן כו'. הגי' הוא מהופך וכנ"ל וקא גמר (ז) (נמחק כמו ג"ת) ליה עד בשם דכתיב בנקבו כו': גמ' והכתיב כו'. גירש"י והכתיב אם לא תשמור לעשות כו' ההוא. את (עד) תעבוד. ל"ג: רש"י ד"ה אלמה. הויא והכא כו'. הגירסא מהופך וכנ"ל שמו לבטלה והכתיב את עד וגו'. ואזהרה הויא והכא עד ה' וגו' והכתי' כו': תוס' ד"ה מלאתך כו' ולא נהירא כו'. וי"ל דלאו דוקא בתהד ומאה רק שמדמע אבל קשה על רש"י הא ביכורים ג"כ מדמע עד א' ומאה: רש"י ד"ה מפני. נמצא מ"ש כו'. פי' מ"ש של שניה קודם למ"ש של ראשונה: **ע"ב** גמ' אפטורה כו'. פי' אע"ג דיש בו מעשה דבדיבורו כו': רש"י ד"ה אילימא. אילימא ל"ג: תוס' ד"ה וכל. וא"ת כו'. ונ"ל דודאי ידע רק דשם עם העשה מתקן שלאו אבל המקדים מעשר דמה שיתן תרומה אח"כ לא מתקן כלל ואעפ"כ קאמר הואיל וכתיב ביה עשה לא לקי והא מימר ואונס אע"ג דלא מתקן מ"מ כתיב בהו עשה: גמ' והא מימר. גירש"י והרי: כהנים טעמא כו'. פי' לאו משום דאינו מחזיר אפי' הי' מחזיר נמי משום כו': דרבי. גי' רש"י יתירה ל"א שאני התם משום דהוי מימר לאו השוה בכל והרי אונס דלאו שאינו שוה בכל הוא ולקי דתניא אונס עד יתירה כתנאי כו': לאו השוה כו'. אע"ג דלעיל ד' ב' (ב') אמרינן דאינו שוה בכל מ"מ שוה בכל ישראל: רש"י ד"ה לא משני כו'. איני יכול להולמו. ול"נ דתי' הגמ' שאני כו' קאי אקושיא הראשונה ומ"ש מימר כו'. ומשני שאני כו'. אבל תרומה ליתיה בכהן ופריך והרי אונס כו' דליתיה בישראל כדאמרינן לקמן ד"ה בלישנא קמא דכל ימיו בעמוד והחזר ואף על פי כן כהן לקי: תר"ה כתנאי כו'. דכאן ודאי הוי ניתק לעשה ולא שייך לסוגיא דלעיל: גמ' משום דעבר. משום ל"ג וכן הוא ל"ג:

דף ה ע"א גמ' ואינו לוקה. אף אם אינו מחזיר (כן צריך לומר לאביי. ולפירש"י ללישנא קמא אף לרבא וגם לפי' תוס' למ"ד בטלו ולא בטלו): רש"י ד"ה הא נמי. לילקי. נ"ל לקי: בא"ד שיכול. נ"ל שחייב וכן כד"ה ולאביי. דיכול. נ"ל דחייב: ד"ה לא יוכל. פי' דלא אסרה תורה לגרש רק קום עשה הוא להחזיר: ד"ה איסורא. לא לקי. נ"ל לקי: ד"ה קמ"ל והשתא עד קאי. ל"ג. וה"פ דלהך לישנא כל ימיו אתי דלא לילקי דסבור המקשן דאף אם לא כתיב כל ימיו סייתי יודע דחייב להחזיר דאל"כ מנ"ל לרבא דכל ימיו אתי לקום עשה ומשני דזה דוקא לרבא אבל לאביי דס"ל דמשני ה"א אי בעי כו' וה"א דלקי. אבל נ"ע על פירש"י דל"ל כ"ז הא כל ימיו אתי לגופיה לעמוד והחזר וכ"ל דולאביי לאו קושיא אלא דברי הגמ' היא דלאביי לא אתי לאורויי על לא יוכל דקום עשה הוא אלא דס"ה אי בעי כו': ד"ה

*) אמר המלבה"ד כ"ז העתקתי מהעתקה המדוייקת של אבא מרי הרב הגאון ז"ל שהעתיק מגוף כתב ידו הקדושה בהוספות הגהות וציונים מאתו מוקפות בחצאי עגול. ואיזה הערות בשולי היריעה להעיר את המעיין מאתי יהודה ליב בלא"א מו"ה הרב הגאון נ"ע מוהר"ר אברהם אבא זללה"ה קליינערמאנן מביאליסטאק.

(א) ט' לא מהפים. עיין רש"י: (ב) דליגנא קמא. כגירסת רש"י: (ג) נהאי ליגנא. דנג"ש לא מצי נמילף ממולה שאינה שוה בכל מהקדש שוה בין ביחיד בין בציבור: (ד) שמחא קריבה משל ציבור (שקלים פ"ז הלכה ו'): (ה) נ"ע ובגי בפיא: (ו) נ"ע פטור כתיב: (ז) נ"ע ממקלל אביו דמוקמינן:

ד"א וסוי. צ"ל דסוי (והוא ד"א עם ד"ה הקודם) : באו"ד ולכך כו'. צ"ל וכהך : באו"ד הויא הכי כולה · ל"ג וכצ"ל הוא מסקנא כו'. פי' דקשה לרש"י סוגיא דלעיל דף ד' דקאמר דאיס לוקה משום דניתק לעשה ובלישנא קמא קאמר משום דהוי קום עשה. או אפשר דכצ"ל הויא הכי שלה סוגיא דשמעתא : ד"ה גרוע. הוא דאינו. צ"ל אינו : גמ' ולאביי. ולרבא. צ"ל ולאביי ורבא וריהטא דלישנא קמא נקט : דאין תורמין. צ"ל אין : דגן ודגן עד תירוש ודגן. ל"ג רש"י : פודין אותם. צ"ל להן פדיון : ע"ב גמ' למעוטי בבכור. צ"ל בכור : ונמכר. גירש"י אבל נמכר וכן לקמן דף ח' : רש"י ד"ה אבל. נכהן. ל"ג ועיין מ"ש בדף ח' : באו"ד דלהכי כו'. לשון אבל קשה לרש"י לכך פירש"י דמדכתיב לא תפדה ולא כתיב (א) תגאל משמע דשרי רק דס"א דא"ל דיליף (ב) בג"ש לכך כתיב הוא לרבא. ואביי דייק אדרבא מדשני בלשון ש"מ דשרי : ד"ה ותנן ור"ש יש להן הד"א (וצ"ל ויש להן) : ד"ה ואביי אי כו' צ"ע הא אף אם לולד לאודא קאי ל"ק לאביי דהא"כ לא משני כלום דהכתי לולד צ"ל קרא. ונראה דולאביי ניחא עד יתלל הכל הוא מדברי המקשן ועתו"ס ד"ה (ג) שאני כו' :

דף ו ע"א גמ' ותנן מחזיר כו'. ערש"י ותוס'. וצ"ע דלא משמע שם כן ע"ש. ול"ע (כמ"ש הוס' בב"מ) דסמיך אברייתא שם דף קי"ד ת"ר המלוה כו' ע"ש דאף בשלא ברשות הדין כן : קמ"ל. גירש"י קמ"ל ל"א אמר לך רבא שאני התם דכתיב עד בא השמש תשיבנו ואביי א"ל חד לכסות יום ותד לכסות לילה וצריכי והרי פיאה כו' : רש"י ד"ה שאני כו' וד"ה ה"ג כו'. צ"ע ל"ל מתשיב הא כתיב בהדיא כבא השמש וגו' ועוד אי לא אתיא אלא מריבויא ואביי לא דריש ריבויא מאי פריך ואביי וכן קשה על ל"א ל"ל לקרא דעד בא ועוד מאי פריך ואביי ועוד מה תירץ חד לכסות כו' הא גם לרבא צ"ל כן ועוד כי כל הפסוקים מדברים במשכון ברשות. וכ"ל דה"פ שאני התם דאמר כו' ואמרינן בב"מ דף ל"א שלא ברשות מנין ת"ל השיב תשיב ולא אצטריך לרבא אלא דמשני ואביי תשיב מיבעי ליה דאי לאו כו' (וכ"פ בתוס'). ל"א שאני כו' וקרא יתירא הוא ואתי לאוריי דמהני ואביי חד כו' : גמ' עזב ל"ג. וכן יתירא ל"ג : שינויי דאביי. צ"ל אביי : וכדר' אלעזר. הל"ל וכדר"א ור"י אלא משום דפשיטא לן כר"א : ע"ב גמ' משום כו'. כצ"ל משום בל הקדישו. בל הקריבו ל"ג : רש"י ד"ה ת"ל. למלאכת המשכן. צ"ל למשכן : גמ' פרת חטאת. רש"י ביומא (ס"ג ב' ד"ה ולא) ל"ג לה : רש"י ד"ה אוליא. ושעיר רבינא כו'. ל"ד משום דרבינן דא"כ א"א בשניהן להוליא : גמ' בדבר הראוי כו'. גירש"י הראוי אמר רבינא לא נצרכא כגון שהומם עד קמ"ל ל"א והא אין הגורל עד קמ"ל אמר מר כו' : רבא. צ"ל רבינא עי' מס' (ד) יומא :

דף ז ע"א רש"י ד"ה וקפריך. והגירסא כו'. שהיה לפני רש"י הגירסא אימור דשמעת ליה לר"ש בדבר הראוי לשם באימו ראוי מי שמעת ליה ושבשתא היא דודאי אין חילוק וכ"ה לפי תי' דרבינא : ד"ה רבא. כרעים דראשון הוא. גירש"י הניתא למ"ד שני שבזוג שני ירעה אלא למ"ד שני שבזוג ראשון ירעה הא אין כו' אלא כגון שהיה לו חולה בתוך ביתו כו'. פי' דפריך גמ' על תי' דרבינא כיון שהומם ור' יוחנן ס"ל ביומא דשני שבזוג ראשון ירעה א"כ צריך להביא זוג אחר ולהגריל ועי' יומא. ושבשתא היא דהא לפי ס"ד אין מום פוסל בו א"כ לא נדחה שעיר הפנימי : ד"ה ל"ש. ל"ש ל"ג : גמ' מתקיף לה ר"ל. לשון איבעיא : ועובר ל"ג : השתא דאמור טעמא כו'. דבל"ז הוה הטעם משום דאקדשי להקרבה : ע"ב גמ' מאי לאו כו'. ובלא"ה צ"ל כן דקאמר יכול אפי' והאיך אפשר לומר כן והא כתיב לא תקריבו אלא דקאי אדמי דהכי מסתעי בקדשי ב"ה ר' אומר כו' וא"צ קרא וכי אתי לנדר דקרא בל תקדישו קאי על נדבה : גופו. גמי ל"ג : רש"י ד"ה וקבעי כו' וי"ל מאי והלא. ול"צ דכיון דדרשינן נדבה ולנדר שניהן לא ירצה לא שייך אותו : גמ' אמר אביי. צ"ל אביי אמר : אפיק הקטרת מקלתו. גירש"י אפיק חדא מינייהו : לו אם אינו. צ"ל לו אינו : רש"י ד"ה מוכרין. כהן לישראל. הוא כרב אשי לקמן : באו"ד בזמן הזה ל"ג : באו"ד וכדאמרינן כו'. הגירסא מסופך וכצ"ל בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין גבי עד מום. ב"ה כו' : באו"ד כתם. צ"ל תם : גמ' דקתני גמי ל"ג וכצ"ל וקתני :

דף ח ע"א גמ' הגדילו עד את זה. צ"ל דל"ג דהא אוכלין ואולקין איירי בלא שהררו וכ"ה במתני' שם להדיא ואף בכורן ירעו יכול להיות בלא שהררו : ודאי ל"ג : דאנא. צ"ל אנא : רש"י ד"ה שפיר. והא ממעט. צ"ל וממעט : גמ' תיפוק כו'. גירש"י במים ל"א אלא פשיטא בתם וממעט לה מתורת בהמה אלמא ממונא דכהן הוא לעולם כו' : רש"י ד"ה אלא. ובבכור. ל"ג : ע"ב גמ' ור' שמעון. אע"ג דסתם מתני' היא ור"ש לא בעי רק לפרושי מ"מ גם רישא ר"ש דר"ע פליג עליו וכולהו סתימתאה אליבא דר"ע : דאמר אם בהו כו'. דלא תקשי כיון דלא חזי להקרבה אמאי צריך לרבוייה מכה' (כתירוץ השני בתוס' ב"ק י"ב ב' סד"ה ואליבא) : ל"ק כו'. גירש"י ר' עקיבא ל"א לימא כתנאי בכור בבית בבעלים עושה תמורה בבית הכהן זה וזה אין עושין תמורה רשב"א כו' עד תמורה מאי לאו דר"כ א"כ לא דר"ע אית להו דר"כ והכא בפלוגתא דריב"כ ור"ע קמפלגי ל"א לימא כתנאי בכור בבית הכהן אינו עושה תמורה ממרי הוא דלא ממיר הא זבוני מזבין רשב"א כיון שבא ליד כהן זה וזה אינו עושה תמורה דאפילו זבוני לא מצי מזבין מאי לאו דר"כ א"כ לא דר"ע א"ל דר"כ והכא בפלוגתא דריב"כ ור"ע קמפלגי אמר כו' : רש"י ד"ה מאי. ע"א. צ"ל ל"א : באו"ד דישראל והכהן. צ"ל הישראל בבית הכהן : ד"ה ר"ש. זה וזה כו'. (ה) בא לפרש דברי ת"ק : באו"ד דאית ביה. צ"ע דל"ע : באו"ד לית להו. צ"ל אית להו : באו"ד ור"ש כר"ע. צ"ל כר"ע ור"ש כריב"כ : באו"ד אית. צ"ל לית : באו"ד ור"א. צ"ל ורשב"א : באו"ד לית. צ"ל אית : ד"ה ומי. מום קבוע. פי' מבשן : גמ' כהן עמו. פי' אותו כהן שנתן לו : רש"י ד"ה ה"ט. בכור תם. דבעל מום לכ"ע מותר למכור מדקאמר לעיל בכור זה נתן כו' (עתוס' יבמות מ"ב א' ד"ה סתם כו' וה"ה כו' וכ"ה בכמה מקומות) : גמ' ולא ה"ל לכו. צ"ל דהגיד לו שלקח כשהיה תם : רש"י ד"ה ולא. בשר ל"ג :

דף ט ע"א גמ' ש"מ טוב כו'. וה"ק קרא טוב ברע או רע ברע בשניהן בטוב דוקא. וז"ש רש"י ד"ה נכתוב. ולא ברע : חד טוב. פי' קמא : רש"י ד"ה ומשנינן כו'. פי' דאי מטעמא דמתני' תמורתו מיוחדת דוקא אבל מטעמא דכאן בכל פעם אינו ממיר אלא בבהמה ומתורץ קושית תוס' : ע"ב גמ' גוף אחד. צ"ל אחר : ה"מ אוהו הגוף. לאו דוקא אלא משום סיפא נקיט לה : רש"י ד"ה ואין. כגון שהומם כו'. ולכך צריך רש"י לדחוק לחלק בין תם לבעל מום אבל לפ"ז לשון הגמ' הוא דחוק מאוד מי אמרינן בהתם קמא כו' וכן כל הגמ'. ול"צ דהקדש שני הוא מתפיס בו דבר אחר ובעיא דר' אבין הוא ג"כ אם התפיס בגוף או בקדושה בעית דבר אחר אם פורק את ההתפסה אם מוסיף עליו חומש וכל זה דוקא אם הוסיף חומש על הקדש ראשון אבל אם לא פדה את הראשון מוסיף חומש על ההתפסה דקאמר גמ' משום דבהמה קדושה איתוסף כו' ולפ"ז אתי כל הסוגיא שפיר וכסוגיא דלעיל גבי תמורה : ד"ה אי שתי וד"ה א"ד כד"א : גמ' נתכפרו. צ"ל נתכפר : מי אמרינן כו' דמוסיף. צ"ל דאינו מוסיף : אין ל"ג :

דף י ע"א רש"י ד"ה אדא וד"ה ואת"ל וד"ה מהו שייכין לדף ט' : ד"ה מהו. ופירושא מפ'. פי' כבר פירשתי שם : גמ' אחד. צ"ל אחר : כיון דכאותה כו'. הכל כא"ה (שנ"ב כש"ם) : רש"י ד"ה אין. לכל דבר. צ"ל בכל דבר. פי' בשאר קדשים : ע"ב גמ' ושוכר לאו כו'. צ"ל דלא ליקרי ולד קדשים : קמ"ל אדא. צ"ל הדא. רש"י ד"ה איתביה. וקתני כו'. הוצרך לזה משום דגמ' קאמר לקמן הא אכראי כו' :

דף יא ע"א גמ' ה"ק מקדישין. הוצרך להוסיף וממירין בכן משום סיפא ועוברין שקדשו כו' כמ"ש רש"י (דלא כתוס' ד"ה ה"ק. ונראה דמש"ה כו') : ונאבלין. צ"ל ונאכלת : ואינן נאכלין בעזרה. ל"ג וכצ"ל ונאכלת לעולם וכ"ה לקמן דף כ"ה : תניא ר"א. צ"ל תנן ר' אלעזר (עתי"ע ספ"ח דיבמות) : רש"י ד"ה במקדים וד"ה הכי וד"ה כלאים הד"א : גמ' דאימיה לא מקדישין. צ"ל מיקדשא: ל"א אבל כו' עד קדים לגופיה ל"ג לפירש"י. ולהגורסין כצ"ל ל"א תנן ר"א עד ויולא דופן אבל כלאים כו' : ע"ב גמ' ור' יוסי. צ"ל ר' יוסי : אומר. צ"ל אומרים : והא קמייתי כו'. גירש"י בחייס ל"א והא מייתי בהמה דמקדים גופה כי ליתה כולה לדידיה כגון דאמר כוזא מן הדא בהמה לעולה : רש"י ד"ה באומר. זוז וזוז. פי' המבה דינרים : ד"ה ור"ש. בפ"ק כו'. פי' לפיכך אפשר לה לחיות : גמ' מי אמר כיון כו'. הוא לשון גמ' וכ"ה בהרבה מקומות דאל"כ מאי פריך גמ' ותיפשוט כו' : מהו בגיזה. האי בעיא נמי הוא לר' יוסי : תוס' ד"ה התם כו'. והשתא אתי שפיר לישנא אחרינא על הפלגא אחרינא : רש"י ד"ה היא שלמים. דלד"ה. פי' בלשון חוץ אף בר פדא מודה :

דף יב ע"א מתני' עושין מי חטאת. גירש"י נעשין. ול"צ דגי' עושין הוא שפיר וה"פ דאין מי חטאת אם נתן ממנו למים אחרים עושין אותם מי חטאת אלא דוקא מתן אפר עושה מי חטאת : ע"ב גמ' הא כילד רלה כו'. פי' בלא ג"ש : רש"י ד"ה וא'מא. ואל כלי כו'. וי"ל דעיקר חסר מן הספר ועוד צ"ל לגמ' למימר מה מלינו הל"ל ג"ש. ואפשר לומר דאל כלי לערכן הוא והשתא א"א לומר דיליף ג"ש דא"כ אל כלי צ"ל : ד"ה ומשני. לבדו. צ"ל דל"ג : באו"ד דכ"ע כו'. רלה בזה דלא ליליף מה מלינו להיפך :

דף יג ע"א גמ' כדתניא. צ"ל כדתנן : תוס' ד"ה ר"ע. לכך נראה כו'. וכ"ה במתני' דתרומות להדיא רק שנחלפו התנאים וב"כ שם הר"ש ומתורץ קושית תוס' : רש"י ד"ה לרבות. זו ל"ג : ד"ה אר"ש. דמעשר כו'. לשון ימיד קדייק : ע"ב גמ' ר"א למה כו' מעתה. קאי על והלא כבר כו' : לומר לך. צ"ל דהוא כמו ועוד כמ"ש תוס' ד"ה לדון. א"נ פי' : רש"י ד"ה לישנא. היא הס"ד : ד"ה והא. כתני'. הס"ד: גמ' ר' אליעזר. צ"ל ר' אלעזר וכן בכל הסוגיא : רש"י ד"ה א"ה. כבהמה מותרת. צ"ל הבא מהמותרות: באו"ד תמורה. הס"ד : שם ואפי' לא כו'. הוא שייך אחר דיבור המתחיל אי אליבא כו' : גמ' בו ונתכפר. גירש"י בו והומם ואילו על אחר נתכפר : אילימא כו'. גירש"י דר"ש ממעשר ילפינן. הא אמרת עד תמורה ל"ג רש"י : רש"י ד"ה אי. דגמר. צ"ל גמר :

דף יד ע"א רש"י ד"ה דברים. דאל"כ כו'. פי' דאם אומר דגם אברים ופדרים דוקא שנתנן ביום א"כ ל"ל היא העולה בפ"ע דזבחים (פ"ד א') למעוטי שנפסלו בלילה הא בלילה אינן ראוין למזבח : גמ'. אשכחיה דכתיב איגרתיה. גירש"י אשכחיה אוכבי כתיב איגרתא ולפי קושית גמ' לקמן משמע שהגירסא היא אשכחיה איגרתא כתיבי כו' : ע"ב תוס' סד"ה דברים. וי"ל דאין כו'. וכ"מ בפ"ד דתענית (כ"ז א' וע"ש כ"ח א') ובמנחה נכנסין וקורין ע"פ כקורין את שמע (וכן הסכים לדינא בליקוטיו לש"ע א"ח סימן מ"ט): רש"י ד"ה אמור כו' וד"ה אף כו'. מיותר ול"ג : גמ'. אלא כיון כו'. והלך לחברון ליקח כבשים משם וכיון שהיה שם הקריב שם :

דף טו ע"א רש"י ד"ה עשר. ל"ז מלך כו'. הוא לפי גי' ראשונה. בא"ד ושלשים ושש כו'. הוא כגי' סדר עולם ולזה הסכים רש"י. בא"ד לא מכן כו'. אע"ג דדוד מלך שם עוד ו' חדשים לא כנגדן ז' חדשים שהיה הארון בשדה פלשתים. בא"ד ומכן מלך כו' עד ב' שנים. זהו גי' רבו אבל רש"י גרים לקמן כגי' הגמ'. ושמואל לא מת כו'. הוצרך לזה לגירסתו אבל לפי גי' הגמ' א"צ לזה. בא"ד ושנה כו'. צ"ל דלמדו מקרא דכתיב (שמואל א' י"ג) בן שנה שאול כו'. דאין לו פי' לפשטיה דקרא אבל השתא ניחא דה"ק כשהיה שנה למלכו אז מלך ב' שנים לאחפוקיה שנה ראשונה דלא מלך בעצמו. בא"ד לא מכן כו'. דכתיב (שם א' א') ויהי לתקופת כו' והיא היתה (מעוברה) ששה חדשים ושני ימים (נדה ל"ח ב' וברש"י שם) א"כ נולד (ו) לשנה מכוון : תוס' ד"ה ושלשים. ותימה כו'. ול"נ דהרי מלך ששה חדשים יותר על ארבע וגם שנה של שיסה אינה שלימה : מתני'. ועיברה. צ"ל ועברה וכן בכל המסכת בגמ' ורש"י : ע"ב גמ'. הלא כבשים כו'. ולא פריך מאילים כיון שהיו נדבה י"ל שהקריבו שמנה לכל שבט אבל בכבשים אין המספר מכוון (כן צ"ל לפי הגירסא דכאן אבל בהוריות פריך גם מאילים ובהגהות ב"ח מגיה גם כאן) :

דף טז ע"א גמ' דופי של כו'. והא דקאמרינן לעיל אם רבו מטמאין כו'. היו מסכימין לדברי המרובין : כי איפליג כו'. והא דקאמרינן עד שמת כו'. עד ולא עד בכלל : רש"י ד"ה נשתכחה. יהפ"ש. כן הגירסא נכונה דהוקשה לרש"י כיון שהיא מאותן הלכות היאך אפשר לומר דשאלו לשמואל תהלה לכן כ' יהפ"ש רק דלא חשיב שמואל אלא משה (צ"ל יהושע) ושמואל : בא"ד יהושע שאלו כו'. הגירסא מהופך וצ"ל ואחריו אלעזר ואחריו פנחס ואחריו שמואל והא דקחשיב גמ' פנחס קודם לאלעזר דקחשיב קודם אותן שהשיבו לא כשמים וזה שנתן רש"י אח"כ סימן יפל"ע לפי התשובות שהשיבו : בא"ד אלעזר שמואל. הס"ד : ד"ה דקדוקי. שעדיין כו'. פי' לפי הס"ד שלא התוכן אדם פי' שעדיין פי' שעד היום : ד"ה ותלנח כו'. ול"נ דא"כ מאי פריך גמ' מאי ותלנח אלא הדברים כפשטן דהעתה ופריך גמ' למה סעתה ומשני דרמוז לו דאשה דומה לחמור כו' : גמ' יבקש ממנו. צ"ל ממני : רש"י ד"ה בן קנז. דכתיב בדוכתא כו'. ל"ג ובלאיית גמ' דאותו כלב הוא דכתיב בקרא בהדיא (יהושע ט"ו) ולכלב בן יפונה כו' ויאמר כלב כו' : גמ'. בן תלרן כו' דדרשינן בסוטה (י"ב א') ישר ושובב אלמא אותו כלב הוא שמרד במרגלים : חורגיה כו'. גירש"י דקנז הוא דיקא נמי דכתיב הקני ש"מ וכ"ה בסוטה : תנא הוא כו'. דכתיב (ד"ה א' ב') ומשפחות סופרים יושבי יעבץ כו' הקנים כו' וכתיב בשופטים (א') ובני קני כו' וילך כו' ש"מ דהוא עתניאל וכתיב בפסוק שאחריו וילך יהודה כו' וקאי אלעיל על עתניאל : מרעתי. צ"ל מרעה וכן בכל הסוגיא : לנסימי. צ"ל בנסיסי : רש"י ד"ה ועשית. לי ל"ג : ד"ה ואיש כו'. איני יכול להולמו : ד"ה עושה שניהם. צ"ל כולם : גמ'. ויבא. לו ל"ג : רש"י ד"ה מפורש. ותמורתו. צ"ל ותמורה : ע"ב גמ'. ואי ס"ד. גירש"י וקשיא לכו אי ס"ד : רש"י ד"ה שתי. ובמקום אחר כו'. אין חילוק בין פי' זה לפי' ראשון אלא בתי' ר"כ בפי' ילמד סתום כו'. בא"ד לאו דינא. פי' לאו סברא כדמסיק בעצמו לקמן. בא"ד והאי דנקט ד' כו'. ול"נ דדוקא נקט ד' או מתות או רוצות דאל"כ ליכא לפרושי ילמד סתום כו' כדמסיק רש"י לקמן. בא"ד דגמרינן. צ"ל וגמרינן :

דף יז ע"א מתני'. ר"א אומר הכלאים. נקט הכא דבהמה קדשים ותמורה שוין ומינה למד שמואל בגמ' דאין קדושין בתמורה : מותר להמיר. כאן שייך שבשורה ל"ז (בגמ' שלו מדפוס בערלין ופפד"א) כסבור עד לא קדים (וגם קודם תיבת כסבור צ"ל "וגבי קדשים") ואח"כ ל"א ואח"כ גבי תמורה עד לא נקי וא"ל ללישנא אחרינא שבסוף רש"ק. אבל צ"ל דלישנא קדים ולא קדים אינו כלל בכל הסוגיא וכן משמע בתוס' ד"ה גבי ע"ש ואף לאית ספרים כו' אינו ללשון דלקי אבל שני הלשונות יתד אינן : גמ' ואמר תמורת שלמים ל"א כסבור לומר שחור כו'. כצ"ל. ל"א גבי תמורה עד לא קדוש לא גרסינן וכן הס"א שנכתב בצד : רש"י ד"ה בקדשים. אינא. צ"ל הקדים : ד"ה ואח"כ. עושה תמורה הס"ד : גמ' דר"א. צ"ל דר' אלעזר · מאי. צ"ל מה : אלא כו'. צ"ל למיתה ור' הושעיא. כסבור עד למות ל"ג : רש"י ד"ה במקדים. וגפרית. צ"ל ואבנים : גמ' כלבד. גירש"י ת"ש רא"ה עד א"ל שמואל. קסבר ר"א כל כו' עד הגוף. תנן כל עד דלמא. הא מני ר"א היא ע"כ גירש"י. האי תנא סבר עד הגוף. דלמא הך עד סבר ל"ג רש"י : ע"ב מתני'. ותנופת חזה. צ"ל ותנופה וחזה : גמ' אינו קרב כו'. הגירסא מהופך וכצ"ל הואיל ואינו נוהג בכל הקדשים אינו קרב ת"ל : אלא כו'. ג"כ מהופך וכצ"ל אלא ולד תמימין תמורת תמימין ולד כו' : מסתברא כו'. והא דמשני על תמורה ולא ולד דקדים משום דקושיתו היתה דליליף מאם זכר דקדים : אנא כוליה כו'. ואין להקשות מאי כ"מ וי"ל דלכאורה קשה ל"ל קרא (ז) (חסר) לתמורה תיפוק ליה בק"ו (ח) מולד וצ"ל דה"א דקרא זכר לתמורה ופריך ולוקים לקרא כך ומשני דהשתא דכתיב תרווייהו מסתברא זכר לולד ונקבה לתמורה : רש"י ד"ה ד"ה. דקדשי מיהא כו'. בא לתרץ לשון דברי הכל : גמ' דאיתמר. צ"ל איתמר : חטאות. מתות. כצ"ל :

דף יח ע"א תוס' ד"ה ל"ל. וא"ת כו'. ול"נ דא"כ אמאי אמר א"ל הא מיבעי ליה רק לחטאת : גמ' אלא קרא ל"ל כו'. וה"ק ר"ע דאין תמורתו קריבה אפי' שחטה סתם : רש"י ד"ה לא. דינו ל"ג : גמ' אם נקבה. צ"ל ונקבה : רש"י ד"ה תבא. שאהא רולה כו'. בזה מתורץ קושית תוס' ד"ה אפי'. ולא נהירא כו' : מתני' בולד ר"א. צ"ל שר"א : תוס' ד"ה וחכמים כו'. ול"נ משום אמר ר"ש כו' נקיט לה : גמ' ואם על. צ"ל אם וכן בכל הדף : והתניא ולדה כו'. ולא פריך ממתני' דלקמן די"ל פליג ג"כ וסמיך אהא דפליג בשלמים וה"ה לכל הקדשים אבל מברייתא דיליף גם תמורה ותליפין והכא לא אשכחן דפליג : איבעיא כו'. גירש"י אלא לא יקרבו מי מודה ר"א בהא דאישתכחון להון דרי או לא : מעשיה. צ"ל מעשיו : ע"ב גמ' לאתויי ולד כו'. ולעיל לא היה יכול לתרץ כן דלעיל יליף נמי לתמורה וכאן לא יכול לתרץ בעשה דא"כ תמורה מנלן אלא ע"כ מקרא דלעיל ויליף ג"כ לולד : אומר יקריבנו מפרים. צ"ל אומר תודה יקריב הפרים : רש"י ד"ה מהו. התודה. צ"ל תודה : באו"ד ליה ל"ג : תוס' ד"ה ותליפות כו'. ול"נ דמרבה חליפות להקרבה אף אחר שקרבה הראשונה וכ"ה ברש"י ד"ה יקריבנו : מתני' ולד. צ"ל ולדה : רש"י ד"ה מ"ש. דבדברי. צ"ל לדברי : באו"ד והויין כליל. צ"ל וכליל : גמ' אבל כו'. צ"ל אבל גבי תמורה : ומי אר"א. ולא פריך אליבא דרבה לרבנן משום דהם אימיה עולה :

דף יט ע"א גמ' עצמו לא קרב. גירש"י כאן וכליל לאיסים ד"ה ארבב"א במחלוקת עד ורבא אמר ואח"כ שנייה היא לכך קדמייתא דאפרים זכר הוה וקרב ולד תמורתו נמי קריבה אבל במפרים נקבה דאינה קריבה ולדה נמי לא קרב ומי אר"א עד נקבה לעולה ואח"כ דכיון דאיכא שם עולה על אמו נחתא לה קדושה לגופה אבל גבי ולד תמורת אשם דליכא שם עולה על אמו לא נחתא לה קדושה אלא לדמי : רש"י ד"ה ור"א כו'. צ"ל לרבנן דס"ל ימכר ה"ס : ד"ה תמורת עולה. ל"ג : באו"ד דאפרים וקדמייתא. ל"ג : גמ' לפסתו ירעה צ"ל תרעה : שיסתאב. צ"ל שתסתאב : הפסח ירעה עד שיסתאב. צ"ל תרעה עד שתסתאב : ילדה כו' בדמיו. צ"ל בדמיו : בשלמים. צ"ל שלמים : א"ה כו'. פי' כיון דקאמרת אף שאין ראוי לשלמים כיון דסתם פסח כשר לשלמים קרית ליה שם שלמים ניפלוג כו' : אין הכא נמי ופליגי. צ"ל פליג. וקאי בין ארישא בין אסיפא וזה מוכיח כפירש"י דגם ברישא קרב שלמים : רש"י ד"ה אביי. דר' אלעזר בכולהו כו'. הכריחו לרש"י לפרש דאביי קאי לפרושי עיקריה דר"א דאם לא בא רק לומר דר"א לא פליג ברישא לא ה"ל לרב עוקבא לומר ומי אמרינן כו' רק ולא פליג כו' : ע"ב גמ' א"ה אדאשמע. צ"ל אדאשמעו. פי' דכיון דאשמעינן דלא ליטפו דכיון דולד חזי להקרבה קרב עולה לישמעינן כו' : לאמה. קדושה. צ"ל קדושת : ולד קרב. אשם ל"ג : רש"י ד"ה זאת. מקדשה. צ"ל אקדשה :

דף כ ע"א רש"י ד"ה הואיל. והיא. צ"ל ובא : באו"ד ונחתא. צ"ל מחתא : ד"ה הואיל. בשלה. צ"ל כשולה : ד"ה קדשי. ולא. צ"ל לא : גמ' חשאו. צ"ל חטא : ע"ב גמ' דתניא רשב"י כו'. גירש"י תמורה ל"א א"ל רחב"א לר"י נקבות היכי קרבי שלמים הא קדים גופייהו לעולה דהא אמרינן אי בעי פטר נפשיה בעולת העוף א"ל ר"י ה"ל כו' עד ועוד וא"כ הא אמר ר"ש דקדשא לגופא דהא אוקימנא לר"ש כרא"כ"ע א"ל ר"י ה"ל כו' עד מתני' : מתני' ולדן. צ"ל ולדה ולדה : ורא"א יביא. צ"ל ר' אלעזר : דמיו. דמיו. צ"ל דמיהן. דמיהן : בדמית. בדמיה. צ"ל בדמיהן בדמיהן : עולה. צ"ל עולות : רש"י ד"ה והלא. בניותא. הס"ד : ד"ה ולא. צ"ל אינו : ד"ה והע"פ. מכרו. צ"ל מכרו : מתני'. משל אחד. צ"ל של : גמ' מודי. צ"ל מודה וכ"ה בכל הסוגיא: צריבא. גירש"י ע"א דאי אשמעינן גבי תמורה בההיא קאמר ר"א ימותו משום דאתי לאחלופי אבל גבי אשם דלא אתי לאחלופיה אימא מודה להו כו' עד צריכא : רש"י ד"ה ולד שני כו'. וצ"ע דא"כ אמאי אמר ר"ש בדף י"ח ועל ולד ולד תמורה כו' הא אף ולד עצמו לא קרב. אלא צ"ל דפריך על ולד ולד : ד"ה מחלוקת. היא. פי' התמורה: ד"ה מדר'. ושמעינן כו'. דלכאורה לא מוכח דריב"א ל"ק רק דאין קרב אשם כתב ושמעינן כו' : גמ' ולדן. ולדן. צ"ל ולדה ולדה :

דף כא ע"א גמ' א"ל משנינא כו'. צ"ל דגירש"י כעולם מאי הוי משני ליה התם משום דאתי לאחלופי : רש"י ד"ה הרי. ומעשר הס"ד : שם שלא ימכרו. צ"ל נמכרין : ד"ה הא. בסיפא כו'. פי' מילתיה דר"ע : ע"ב גמ' מילתא היא. גירש"י ל"א ומאי קסבר אי קסבר קידשה לעתיד לבא בכור נמי ליבעי ואי קסבר לא קידשה לעתיד לבא מעשר נמי לא ליבעי לעולם קסבר קידשה לעתיד לבא והכא כגון שנזרק דמו בפני הבית וחרב הבית מה דמו בזמן מזבח אף בשרו בזמן מזבח ואתי מעשר וגמר מהאי בשר ומי כו' : מעלה. צ"ל יעלה שבן. גירש"י תילקא בזמן אכילתו ואוכליו ת"ל. טעון מתן עד דלא ל"ג רש"י. וכן. ל"ג. ליתי. צ"ל ליתאכיל : רש"י ד"ה שנה. שבע. צ"ל שתי : תוס' ד"ה ולד. לכ"ע כו'. וצ"ע דא"כ למסקנא ליכא אלא ד' חטאות (עתוס' מעילה י"ד ב' סד"ה ולד) : מתני' משכיפרו. גירש"י כיפרו :

דף כב ע"א גמ' מ"ש כו'. גירש"י הדדי אלא פליגא לה רישא כו' : אלא אמר רבא כו'. ושונה אבדה בחמשת משום דעברה שנתה מיירי אפי' קודם לאבדה ובעל מום אח"כ : ליה. צ"ל לה : אבידה. צ"ל אבודה וכן בכל הסוגיא : רש"י ד"ה א"ל כו'. עתוס' שהקשה עליו ועוד קשה דא"כ הל"ל על מתני' ועוד הל"ל על ר"ל. ול"נ דה"פ ה"ל כעברה כו' פי' וגם נאבדה וקתני דמתה אפי' קודם כפרה דאמר וכשהוא מתכפר כו' ובמתני' ואם עד שלא כו' : רש"י ד"ה אבל. ואותן כו'. דאל"כ קנגע בבעיא דר"פ לקמן : גמ'. תיקו. גירש"י ל"א אבל בעדר דקתני לה לא הויא אבודה ופליגי א"ד אחורי עד וכ"ש בעדר דלא קא ידע לה תיבעי : רש"י ד"ה ל"א. ופליגי כו'. ואפשר לפרש ופליגי דפליג על ר' הושעיא : ד"ה אליבא כו'. קשה למה פשיטא ליה כולי האי דהתפסת תיפסל ועוד דסברא רתוקה היא דהתפסת תיפסל ועוד יש סרכה לתמוס. ול"נ דודאי החטאת כשרה רק דמיירי שנמצאת כוס השני לאחר זריקת הראשון ומיבעי ליה אם כשר כוס השני ודמי למתני' : ד"ה אבודה. צ"ל אחר ד"ה הא הבית כו' :

דף כג ע"א רש"י ד"ה ה"ק כו' ול"נ דה"ק דברי ר' קאי אכל הנך בבי מזבח השלישית ואילך וחכמים פליגי עלייהו ותרי בבי דרישא התם אליבא דד"ה דל"פ בהו : גמ' הקמ"ל כו' ורבנן. גירש"י ל"א הניחא לר"ה כו' עד והקריבה בין נתכפר באבודה בין נתכפר במאיכה אבודה שהשנייה מתה מאי הקריב הקריב לשחוט מדעתו אלא לר' אבא כו' : רש"י ד"ה לשון. דהשתא כו'. צ"ע דלר' ליתני הפרים כמ"ש רש"י לקמן. וי"ל דאפי' לרבי אם היה נמלך ואין ריוח בדבר מודה לרבנן כמ"ש תוס' ד"ה דרבי כו' : בא"ד לא מהני. פי' אפי' משך שאינה אבודה יכול להתכפר באבודה והשנייה תרעה : בא"ד בשאינה אבודה. צ"ל באבודה. בא"ד תולין ל"ג : ע"ב גמ' דקריבה. צ"ל דהקריבה : לא קתני. גירש"י ל"א הא נמצאת מעיקרא תרעה הניחא דקריב האבודה שאינה אבודה תרעה דמפרים לאיבוד לאו כאיבוד דמי אלא אי קריב שאינה אבודה האבודה מתה ולר"ש הניחא אי נמלך בב"ד אלא אי משך מדעתו השנייה מתה וניתני נמצאת מעיקרא מילתא דפסיקא כו' : רש"י ד"ה הא. וקס"ד כו'. כתב קס"ד נגד הסוגיא דלעיל : ד"ה ס"ג. מאלו. צ"ל מאלו ומאלו : ד"ה גוזלי. בני יונה. לאו דוקא : ד"ה וזהב. עב"א : גמ' כולו. הוא כמו וגו' וכצ"ל וכו' :

דף כד ע"א רש"י ד"ה כר'. והיא מתה. הס"ד : ד"ה לשון וד"ה כר' הד"א : גמ' אמר רב. צ"ל ואמר רב : רב לטעמיה. גירש"י רב ס"ל כר"י : רש"י ד"ה אין מרגילין. בבכור ל"ג : אמרי כו'. חוזר למעלה וא"ל לפי' דר"א בין בבכור בין בפסולי המוקדשין וכן ר' יוסי בר אבין קאי למעלה (וכן פירש"י בבכורות) : ע"ב רש"י ד"ה ילדה. הוא ל"ג : גמ' יתירא. צ"ל תסירא : דהקדש. גירש"י ל"א מי קדים בכורה במבכרת דקדשים : ליחדר. צ"ל ליהוי :

דף כה ע"א גמ' אמאי עד עליכן ל"ג : רש"י ד"ה אלא. כולה. צ"ל וכולם : גמ' דכל פורתא עד הייתא עלה ל"ג רש"י וגירסתו שכן כליל : רש"י ד"ה עם. בלקט. צ"ל בלקט דאינו חייב אלא כו' : ד"ה ואמר. כל כך ל"ג : מתני' זבחי ל"ג : רש"י ד"ה אבל. להאם. צ"ל לה : ד"ה בר. דתניא ולד ה"ז. צ"ל דתני ה"ז ולד : ע"ב גמ' דת"ק כו'. גירש"י להיפך : והאי עד דקמעיין צ"ל דל"ג (עיין משנה למלך פט"ו מה' מעשה הקרבנות) : קמ"ל. פי' דלא אמרינן בקדשים תכ"ד וכ"ה בכמה דברים בקידושין ושאר דברים :

דף כו ע"א גמ' קמ"ל. גירש"י ל"א דר"י סבר אי לא אמינא תמורת עולה תמורת שלמים סברי סדרי הוא דהדר בי והתניא האומר תמורת עולה ושלמים דבריו קיימים תמורת עולה תמורת שלמים ה"ז תמורת עולה דר"מ כו' עד ה"ז תמורת עולה ת"ר : ותמורתו. צ"ל ותמורתה : ע"ב רש"י ד"ה קדושה. ס"ד. צ"ל דס"ד : גמ' סיפא. גירש"י ל"א ואי ס"ד ליגנא דאיתפסי סיפא מי תפסן פדיונן אמר כו' :

דף כז ע"א רש"י ד"ה ואם. לא מסרו כו'. לא יכולתי להולמה ול"ל דמסתמא דעתו של אדם על לשון המועיל : גמ' מי אמר לאתפוסי עד איסורא. ל"ג רש"י וגירסתו לאתפוסי מכוין או לאחולי מכוין ואת"ל כו' וכ"ה הגירסא נכונה : מי אמר תמימה כו'. ערש"י ותוס' שדחקו מאוד ול"נ דהגירסא מהופך וכצ"ל מי אמרינן תמימה תחת תמימה בעלת מום תחת בעלת מום ותרווייהו לקי א"ד תמימה דחולין תחת בעלת מום דהקדש לאחולי בעלת מום דחולין תחת תמימה דהקדש לאתפוסי וא"ת כו'. פי' דב"מ תחת ב"מ א"א לומר לאחולי דמאי אהני : תיקו. גירש"י ל"א בעי אביי הין לפניו שתי בהמות של קדש וא' מהן ב"מ ושתי בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מהו מי אמרינן תרווייהו לאתפוסי א"ד תמימה תחת תמימה דאתפוסי אבל תמימה תחת ב"מ לאחולי ואת"ל כיון דבעי למימר חדא לאתפוסי וחדא לאחולי כי כדדי עבדן ואתרווייהו אכא ידיה אלא אי היו לפניו

(א) תגאל. ר"ל ליגף בג"ש מחרמין דמכילה עמו : (ב) בג"ש. ר"ל דנכור ממעשר כדפירש"י בד"ה הסמוך : (ג) שאני כו'. ופי' בצ"ק שם : (ד) יומא. ס"ג ב' דגרסינן שם רבינא. דברי רבינו ז"ע דיותר נראה לגרום התם כמו הכא רבא אמר במקום רבינא אמר ולפ"ז (ריש ס"ד) צ"ע דרבינא אמר במקום רבא אמר שכן הוא הסדר לפי זמנם וכן ברש שם הר"א ז"ל : (ה) בא לפרש. ר"ל רש"י. והוא ד"א עם ד"ה הקודם : (ו) לשנה מכוון. אולי כוונתו הא דכתיב ויהי לתקופת הימים קאי על ותהר דכתוב אח"ז דמשמע שהיה קודם שהריון וקאי על ויזכרה ה' (והוא שנתעברה) דכתוב לפני זה ומעשה שהוא בשך זמן ההריון ובפ"ה הוא שנה מכוון. אבל בהגהות רבינו לש"ע גירסא אחרת בזה : (ז) צ"ע אם נקבה : (ח) ר"ל מולד בעלי מומין דאינו נוהג בכל הקדשים דאיפרכא מאם זכר ול"ל פירכא דבידולי הקדש :

לפניו שתי בהמות של קדש וא' מהן ב"מ ושלשה בהמות של חולין תמימות מאי מדסכי לאתפוסי האי נמי לאתפוסי א"ד הסיא ב"מ לאחולי קמכוון והא דלא אתנח ידיה על הסיא דב"מ דס"א הא דנקט כל הסיא דב"מ ואת"ל כיון דבעי לאתנוחי ידיה על תמימה דקדש לאתפוסי מכוון רמי רמויי מאי מי אמרינן כיון דרמי חדא לקבל חדא להכי פלגינהו דלא בעי לשווי לב"מ כי הכי א"ד בתר דבורא דידיה אזלינן ל"א בתר רובא אזלינן תיבעי : רש"י ד"ה גברא . על שתיהן . צ"ל ועל שתיהן : ע"ב גמ' להא אמר . גירש"י אמר לך : דר' יונה עד אית ליה דשמואל. ל"ג רש"י (וכ"ה הגי' בב"מ) : דר' יונה סבר עד אפי' לכתחלה . ל"ג רש"י וגירסתו ואי בדקמכוין לאחולי ודאי מיתחיל אבל הכא משום דלא קמכוון לאחולי : רש"י ד"ה לא . כדקמכוין . צ"ל בדקמכוון : גמ' דיד . כ"ל יד • רש"י ד"ה לא בעינן . צ"ל בעיין : גמ' אבל מפריש כו'. א"ע"ג דלא אקדים אלא לרמי קדים קדושת הגוף לזה דבעי מום וא"ע"ג דאמרינן לעיל הקדים זכר כו' שם הוא ליקרב: במום . גירש"י ל"א קדש גופא דבעי לרעות דלא כר"ש דאמר אף לעולתו אינו עושה תמורה אלמא לא קדיש לגופיה . ולשון זה דוקא במקדיש נקבה לגופיה הוא דבעי מומא אבל לא במקדיש קדושת דמים :

דף כח ע"א רש"י ד"ה ובזבחים גרסי' . כצ"ל : ד"ה ועורות . בדרך . צ"ל ובדרך : גמ' דאי אשמעינן התם דאיסורי הנאה כו' . גירסא שלפנינו היא נכונה ולא כגירסת רש"ק והא דלא משני כן בזבחים משום דהתם פריך מחטאת מתות דאיסורי הנאה ניהנו : קמ"ל . גירש"י ומ"ש התם בקדשים דתני איסורי הנאה ואיסורי אכילה בהדי הדדי ומ"ש גבי תערובת חולין איפסיק ותני איסורי הנאה לחוד ואיסורי אכילה לחוד מסתברא קאי גבי יי"נ דאיסורי הנאה הוא תני איסורי הנאה דדמיין ליה ה"נ גבי זבחים תני דדמיין ליה דכולהו אסירן לגבוה: רש"י ד"ה תערובת . רואהו כו' . הס"ד : גמ' נתעבדה. צ"ל נעבדה וכן בכל הסוגיא בגמ' ורש"י : רש"י ד"ה סול וד"ה הרי . סד"א : בא"ד מהאי . צ"ל מאי : גמ' דן. צ"ל אדינו : ע"ב רש"י ד"ה ה"ק . צ"ל וקאמר : בא"ד קרא הס"ד : דקאמר . אני הוא ד"א וצ"ל וקאמר אני : גמ' והכתיב ואבדתם כו' . וקרא יתירא הוא וע"כ אתי אף לבע"א : בריא . גירש"י כלוי' ל"א בית כרוי' : רש"י ד"ה אא . מסתקיל . צ"ל מסקיל : גמ' אורחיה דקרא כו' . אבל מן הבהמה כו' כוליה מיותר : רש"י ד"ה לשבעה . עד ל"ג :

דף כט ע"א גמ' מניין למוקצה כו' . פי' היכא אשכחן שום רמז על מוקצה דאמרינן מן הצאן למוקצה וקילף מקרא דתשמרו לעשה ואתי מן הצאן לפוכלו : רש"י ד"ה עד . ל"א כו' . וצ"ע למה נקט כרשיני ע"ז הל"ל כרשינים סתמא ועוד דאין דרך להאכילה כרשיני ע"ז לנורך המשרתים : גמ' דתני . צ"ל תני : רש"י ד"ה מן . כצ"ל מן הבקר למעט אם כו' שאין ללמוד . צ"ל שאין ת"ל . לעיל . כצ"ל לעיל מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן האי כו' : ד"ה אילטריכי . צ"ל אילטריך וכן בכל הסוגיא : ד"ה שאינם . וכי הכא . צ"ע ומהכא : גמ' ל"ג. גירש"י דשקלה הרי והוא לא התנה לה אלא חד וקמ"ל דאתנן ריבה לה : אגרא עד קאתי. ל"ג רש"י : ע"ב גמ' ואמר לה . גירש"י עד יום פלוני שקלית לך כך וכך ואי לא שקלי לך טלה כו' . אם עד לאו ל"ג רש"י : רש"י ד"ה עד . משקלין . צ"ל שקלית : גמ' תיובתא דאביי א"ל . הגירסא מהופך ול"א צריך להיות קודם וכצ"ל א"ל אביי בי קתני הא עד קמ"ל ואח"כ ל"א הא מני ר"ע עד ה"נ דאסור :

דף ל ע"א רש"י ד"ה ל"א כו' . וכבר כ' תוס' דקשה להבין ונראה דרש"י סובר דרבא סבר דמופקרת בעלמא אתננה אסור לכך פי' מה שפי' אבל א"א נפרש כן הדא דא"כ אמאי כהן הבא עליה לוקה ועוד דא"כ ע"כ סבר (כר"א) (ח) . אלא דאין זונה (אלא) דוקא שנבעלה ממי שאין קדושין תופסין בה כדאמרינן ביבמות (ס"א ב') ואח"כ נעשית זונה לכל אדם וכהן הבא עליה לוקה כדאמרי' שם ובקדושין (ע"ז ב') וקאמר אביי דאעפ"כ אתננה מותר אא"כ נבעלה גם עתה למי שאין קדושין תופסין בה ורבא אמר כיון שכבר נעשית זונה ממי שאין קדושין תופסין בה אתננה אסור מכל אדם מתבי כו' ומשני לשון ראשון ה"מ ר"א דס"ל בכהן דלוקה אם נעשית זונה מפנוי כו' וה"ה גבי אתנן וכלשון שני ה"מ ר"ע כו' ולרבא כו' דומיא דאלמנה מה אלמנה עד הא לך כ"ל דל"ג וכצ"ל לכ"ג לאפוקי כו' פי' דצריך שתעשה זונה דוקא כגון אלמנה לכ"ג לאפוקי כו' אבל היכא כו' פי' אבל אחר שנעשית זונה אפי' עכשיו שנוי על הפנויה אתננה אסור : גמ' דקתני . עבדי. כצ"ל : רש"י ד"ה יש . בע"כ כו' . מפרש לשון מוסר : מתני' הילך . צ"ל הילך וכן לעיל אלא אתנן צ"ל בכל במתני' הילך : גמ' אימא אתנן זונה ואתנן כו'. עגירש"ק. וגירש"י כך אימא אתנן מחיר כלב דהא ומחיר כלב כתיב שנים ולא שלשה אימא אתנן כלב א"כ נימא כו' : רש"י ד"ה אימא . היינו אתנן . הס"ד : ומחיר כלב כתיב כו'. צ"ל קודם ד"ה אימא כו' : גמ' . שדי בכולהו . גירש"י ל"א כגון דשוי לכל חד וחד מאותן שכנגדו ארבע זוזי ופלגא חומשא דזוזא דה"ל בין כולהו מ"א זוזי ואותן שעמו לא שוו כל חד אלא ד' זוזי וכלבא שוי חמשא : ע"ב גמ' מנא הא כו' . פי' לכהונה וגרסינן תנן נמי הכי אתנן כו' . וכ"מ בתוס' : רש"י ד"ה וריקועין . צ"ל הריקועין: גמ' אפי' אחורי כו' . לא קאי אריקועין (דוקא) ערש"י : רש"י ד"ה מכדי . אם אין לו כו' . משמע דוקא לנרכי פסח מדקאמר לגלותו וכן פי' רש"י בפסחים והוא סותר למ"ש למעלה שאין לו כו' (ט) :

דף לא ע"א גמ' אינה ילדה . צ"ל טרפה יולדת : טרפה אינה חיה . צ"ל טרפה אינה יולדת : דמאוירא כו' . גירש"י דבאוירא קא רביא ולא במעי בהמה אבל כו' בגופה כו' רביא ל"א ע"כ ל"פ כו' עד דתרנגולתא קא רביא : רש"י ד"ה א"ל רבא לר"ס . כ"ל דצ"ל אמר ר"ס וצ"ל קודם ד"ה אפרוח : ד"ה ס"ל . ואסיר . צ"ל אסור : ד"ה א"ד . כלומר כו' . פי' לא דכלבים מותר מחיים אלא דתורה בא לגלות דלא אסור אלא מחיים אבל לאחר מיתה שרי בלא זביחה : בא"ד ה"ד . הס"ד : שם ופודין . צ"ל פודין : ע"ב גמ' אמר מר . צ"ל דל"ג וכן ברש"י : וחל על הכל . ל"ג : תנ"ה . צ"ל תני הכי :

דף לב ע"א רש"י ד"ה ומקדישין כו' . צ"ע א"כ הל"ל בתחלת פרקין אלא חומר ועוד דסיפא ואם כו' קאי אשניהן ה"ע רישא וסיפא אתרווייהו ומליעתא אקדשי מזבח וצ"ל דקאי אתרווייהו ועיין מ"ש תוס' על הקדש עילוי ומחרימין פי' חרמי בדק הבית דחל גם אקדשי ב"ה וכ"מ בגמ' דקאמר קדשי ב"ה כו' לחרמי כהנים כו' משמע דלקדשי ב"ה וחרמי ב"ה ש"ד אבל הא (דתניא) מחרימין חרמי כהנים הא ודאי לא אתי אלא אקדשי מזבח: גמ' בהוא . ל"ג : לידוי . צ"ל הוא : רש"י ד"ה אמר עולה כו' . והוא דחוק . וצ"ל דלכאורה קשה על רב הונא הא מתני' דערכין דכ"מ דרשי להאי קרא להיפך דחל אקדשים וצ"ל דהכי דריש ר"ה דהאי קרא אתי דחרמים חל אקדשי מזבח כדקאמר במתני' דהם וקאמר דוקא חרמים דלה' הוא אבל חרמי כהנים לא ואתי עולה ואמר כל חרם משמע כל החרמים אף חרמי כהנים (וכ"נ כ"ז מדברי התוס') וכצ"ל לעיל דק"ק דלה' הוא : ע"ב גמ' לעולם רבנן . גירש"י מדרבנן . לעולם ל"ג : חרמים נמי כו' למעילה . גירש"י ל"א מנלן אמר עולה כו' עד בלבד ואם איתא מי קרבי מדרבנן כו' עד גופא . מנלן קאי אתיובתא פי' דקי"ל דחל על קדשי מזבח : רש"י ד"ה מי. אבל. צ"ל אכל. בעילוי. צ"ל עילוי : ד"ה ראוים . בהוא . צ"ל הוא. דהקדיש . צ"ל דהקדש : ד"ה וד"ס . דבעל. צ"ל מבעל:

דף לג ע"א גמ' תני ר' ל"ג : מיפך אפיך כו' . הא דצריך לאפוקי משום דהשתא אמרינן פליג ברישא וה"ה לסיפא אבל בסיפא וה"ה ברישא א"א : רש"י ד"ה והכי . נמי . כצ"ל : גמ' בקדשים . צ"ל בקדשי מזבח: רש"י ד"ה נפלוג . ואינהו . צ"ל ואיהו קאמר : א"ל ר"י כו' וקתני כו' . ולא פריך מר"ל גופא דס"ל דלרבנן לא היו כו' די"ל דקאמר למ"ד דס"ל דפודין אבל מברייתא תיקשי למ"ד אין פודין להאכילן לכלבים : ע"ב גמ' א"ל ר"י לר"ז לר"ש כו' . ולא מני למיפרך מרבנן דמכילתא אחרונה דהם אמרו סתם יפדו וממכילתא ראשונה לר"י ל"ק דהוא מוקי בב"מ מעיקרו ולר"ל לא ס"ל : רבא . צ"ל לרבא : לר"י דמוקים כו' . ולא פריך דקאמר לעיל בהדיא י"ל דסתם גמ' קא"ל ועוד די"ל ד"ה קאי אר"י ור"ל ולר"ש דוקא דבע"מ מעיקרו כדקדשי ב"ה דמי כמ"ש רש"י : משום דרב ס"ל כו' ורישא כו' . היה יכול לתרץ כיון דס"ל כר"ל ע"כ לא מוקים לברייתא בבע"מ מעיקרו רק שמתרץ האמת דאף לרשב"ל לד"ה בע"מ מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה : מתני' בפסח ישרף . אילטו לבד דלא ליטעו דתרומה וכולהו אפסח קאי:רש"י ד"ה ותרומה. דמותרת כו' . פי' לפיכך א"צ ליקבר : בא"ד דאמרינן . צ"ל ואמרינן : בא"ד בפרק . צ"ל ובפרק : מתני' בפת ובשמן . נקט פת ושמן דפת דרכו ליקבר ושמן דרכו לישרף וקמ"ל דאין חילוק :

דף לד ע"א גמ' ליבטיל . שק ל"ג : אר"י הא מני כו'. ערש"י שדחק מאד ועוד י"ל מאי פריך ליבטל הל"ל אמתני' (הובאה לעיל כ"ה א') ואלו אסורין ואוסרין בכ"ש שער נזיר ועוד מאי א"ל . ול"נ דא"ל הוא ר"נ לנטבי שתירץ לו הא בשק פי' דבשק יכול לישרף דמותר להנות באפרו דאפר השער בטל ברוב א"כ ע"כ ס"ל דאיסורי הנאה בטלין ברוב א"כ ליבטיל תיכף ותירץ בציפורתא משא"כ לאחר השריפה ופריך ליבלופינהו ותי' ה"נ ר"י ואסיק דהדר בו מחילוק דבין שער לשק ולעולם אין בטלין איסורי הנאה תוקמה כר"י כו' ולא מיירי בציפורתא דלא אפשר למבלפינהו : ואם לאו . הלשון דחוק והפשר למיגרס ואמינא לך והיה כתוב בר"ת וא"ל: ונשרפין דהקדש כו'.פי' וכיון דהיכא נשרפין דאפרן אסור לא אתי למשרייה (ויקא דשאי לשרוף הנקברין ויאמרו דאפרן דהללו אסור כן הולרך לפרש קושית הגמ' דהל"כ היכן קתני דנשרפין דהקדש אפרן מותר . ואפשר לומר ג"כ משום דקתני כל הנקברין לא ישרפו משמע כל הני דחשיב במתני' אף קדשים שהפילו כו' ואם איתא דנשרפין דהקדש אפרן אסור לא אתי למשרייה) : כיון דלא ידיעה אמן . ל"ג כ"ז : דלא הוי כו'. לא שייך הכא אלא בפרק כ"ש רק שבא לתרץ כיון דלא מיירי בפסולי המוקדשין אלא בעלי הקדש נפקי לחולין במעילת המדליק לכך קאמר שנפלה מאילה : בתרומת הדשן . גירש"י במלא קומץ של תרומת הדשן תניא כו' ואפשר דלהכי נקט כאן השיעור דקומץ דיותר מכאן מותר דשמנו כולו היינו שיעור הקומץ : סליק

מסכת בכורות

דף ב ע"א גמ' דה"ל עשרין כו' ופלגא דנקא . לא דק דה"ל פלגא שביעית אלא דלא ה"ל כ"א פלגא דנקא אבל צ"ע שיפלגו עם ר' אמי שלר' אמי הוא ה' דינרא ערבאה אבל נראה דר' אמי מפרש לדינר שהוא דינר ערבאה ועל מנה דמתני' קאי שהוא מאה דינרים של ערבאה ונראה שט"ס ברש"י מ"ט ב' בד"ה ר' אמי אומר סלע שצ"ל מנה צורי היינו בדינר ערבאה כו' וכן הסיגו תוס' על רש"י שם אבל הנראה כמש"ל אבל תוס' פי' דכל הני אמוראי לא פליגי כלל כ"א לפי מקומו שיער ולכן פי' גמ' דכאן שהוא דברי גאונים לפי זמנן ודבריהם ברורין : שם ע"ב רש"י ד"ה כסף מדינה כו' והוא כו' . וצ"ע :

הרמב"ם מנה מומי בהמה נ' וכאדם עוד נ' ובבהמה עוד כ"ג ואני אבאר על סדר המתני' וכפשטת הפוסקים : בבהמה חמשים במתני' נפגמה אזנו . נסדקה . ניקבה ככרשינה . יבשה . הרים שניקב . נפגם . נסדק . בשחור עין דק . תבלול . הלזון . עינב . חורור קבוע . מים קבועים . חוטמו שניקב . נפגם . נסדק . שפתו שניקבה . נפגמה . נסדקה . חוטיו החיצונים שנפגמו . נגממו . פנימית שנעקרו . נפגם הזיבן . ועריה . הזנב שנפגם . נפלל . בשר בין חוליות אצבע . כיס א' . ביצה א' רגלים ה'. שלם . קלוט . שחול . כסול . נשבר ידו . ורגלו הרי ל"ז ועוד י"ד דתנאי עינו עגולה . פיו פרוס . ניטל רוב המדבר . לחי תחתון עודף . אזן כפולה . זנב כריכא . אין בה ג' חוליות . יבלת בשחור העין . נפגם ידו . ורגלו . נפרק עצם פיו . עינו א' גדולה וא' קטנה . וכן אזניו . זנב קטן הרי נ' ועוד עשרים . נסמית עינו כמ"ש בתורה ובמתני' פ"ה . דק לבן (ל"ח ב) . ניקבו חוטמים זה לזה (ל"ט א') וערמב"ם (בפירושו ובחיבורו שמפרש דהברייתא מוספת על המתני' וע"ש . אבל מפרש"י נראה דהברייתא מפרשת להמתני' ומש"ש זה לתוך זה ל"ג רש"י אבל לגירסתינו ע"כ צ"ל כהרמב"ם) . ומעוך . וכתות . ונתוק. וכרות בגיד . ומעוך . וכתות . ונתוק . וכרות בביצים (ל"ט ב' וכר' יהודה ועיין בביאורו ליו"ד סי' רס"ז ס"ק ע"א ובאה"ע סי' ה' ס"ק כ"ג) . ושבוע (מ' א') . ויבלת בעצם בגוף (מ' ב') וגרב יבש . ויבש מבפנים (מ"א א') וערש"י (ד"ה דמצרים כו' ואי הוי בבכור כו') . וחזזית המצרית . וחרון בעצם (מ"א א') . ונדמה במקלת סימנין בפ"ק (ג' ב') . וניטלו קרנים שנעקרו . וטלפיים בפ"ז (מ"ד א') ועוד שסה עשר ששנולין . חורור שא"ק . מים שא"ק . חוטים הפנימים שנפגמו . גרב לח (מ"א א') . יבלת בשער בלבן עין (כמ"ש מ' ב' לגירסת רש"י וכ"כ רבינו בליקוטיו על משניות שהעיקר כפירש"י . אבל בהדרת אליהו פ' אמור נראה כגירסת התוס' ע"ש וצ"ע) . חזזית . זקן . חולה . מזוהם . נעבד בו עבירה . נוגח . טומטום. אנדרוגינוס (מ"א א') . ניקבה אזן כ"ש (ל"ז ב') . מחוסר אבר בפנים (ל"ט א') . קרנים דאיגום (מ"ד א') . ס"ס פ"ו וסי' מו"ם . יתר עליהן אדם ששים במתני' (פ"ז) . כילון . לפתן . מקבן . שקוט . סקיפת . חטטרת . קרח . א"ל גבינין . גבין א' . שוכבין . שדרה עקומה . חרום . ב' עיניו למעלה . שתיהן למטה . א' למעלה . א' למטה. רואה תדר ועליה . סכי שמש . זגדן . צירן . עיניו גדולות. קטנות . גופו גדול . קטן . חוטמו גדול . קטן . צומת . צומע . שפתו עליונה עודפת . תחתונה עודפת . דדין שוכבות . כריסו צבה . עיבורו יוצא . נכפה . רוח קצריית. מאושכן . בעל גבר . רוח באשכיו . מקיש בקרסוליו : ובארכבותיו . פיקום (דלא כפירש"י ועתי"ט) . עיקל. פיקה בגודלו . עקיבו לאחוריו . פרסותיו רחבות . אצבעותיו מורכבות . קלוטות למטה מהפרק . יתרת ותחכה . יתר בידיו . וברגליו . כושי . גיחור . לבקן . קפח . ננס . חרש. שוטה . שיכור . בעל נגעים . דלדול בשר ועוד עשרים ושתה . נוטרו באמצע . שקוט . שמוט . שער מלפניו . לפניו ואחריו . זבלגן כפה (כפי' הרמב"ם) . חוטם סולד. בולם . נוטף (מ"ג ב') . מדבר עם חבירו וא' אומר לי רואה . גבין א' שחור וא' לבן . צירניות . דומעות. דולפות. טורדות . זויר . לופין . תמיר . צימת (מ"ד א') . קולבון ועק"א (שפי' שרגליו מהופכים דלא כפירש"י וכ"מ בת"כ) . קיפין (כגירסתינו תנא בעל הקיפין וכ"ה בתוספתא והו הוספת הברייתא על המתני' וע"ז מפרש ר"י בעל הקיפין שי"ל כו' וכ"ה בדפוי' הגירסא בדברי ר"י בעל הקיפין וכן מוכרת כ"ז לפירש"י במתני' וכאן וכצ"ל ברש"י בעל הקיפין והשופנר גרסינן) . שופנר (מ"ה א') . איטר יד. ורגל (מ"ה ב') . שומא גדולה . קטנה בשער (תוספתא פ"ה וכתובות ע"ה א') . ס"ס ג"כ ס"ו ועוד ב' (במתני') מפני מ"ע . נשרו ריסיו : ושיניו . ס"ס קע"ד : סליק

(ח) לענ"ד נראה כוונת רש"י דרבא ס"ל כר"ע ביבמות ס"א ב' והיכא דפריש הילך אתנן מופקרת הוי : (ט) ועי' בנ"ק לגרים בתש"י כאן כמו ברש"י בפסחים :

מראה כהן על מסכת מגילה

מהגאון המובהק וכו' מו"ה בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ בווילנא .

דף יא ע"א בגמ' זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל וכו' בימי מרדכי ואסתר . נ"ב והייט דכתיב ברישא דקרא זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ודריש בילקוט רות רמז תר"ו מכאן שאין ישראל נגאלים אלא בשביל נשים לדקניות שיש בדור שנא' זכר וכו' לבית ישראל לבני ישראל אין כתיב כאן אלא לבית ישראל עכ"ל והייט שהיה הגאולה כאן ע"י אסתר וכמו שכתב הרשב"ם ז"ל לעיל ד' שעיקר הנס היה על ידן בפורים ע"י אסתר ע"ש :

דף יב ע"א בגמ' כרצון איש ואיש וכו' כרצון מרדכי והמן . נ"ב כי עשרה פעמים כתיב „לעשות" במגילה ששה פעמים כתיב לעשות ע"פ רצון המן ועוד ארבעה פעמים כתיב לעשות ע"פ רצון מרדכי והם : חד הכא (ב) כדת מה לעשות ושתי מלכה על אשר לא עשתה וכו' והוא ע"פ דעת המן ורצונו כדכתיב ויאמר המלך לחכמים כו' והקרוב אליו כו' ויאמר ממוכן כו' ותניא לקמן ע"כ ממוכן זה המן (ג) והעם לעשות בו כטוב בעיניך וקאי ג"כ על המן כדכתיב ויאמר המלך להמן (ד) מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו (ה) ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני והוא ע"פ רצון המן (ו) ויאמר המלך אחשורש וכו' אשר מלאו לבו לעשות כן כו' ותאמר אסתר כו' איש צר ואויב המן הרע הזה והיינו הך קרא דמייתי הש"ס כאן על המן שנקרא איש כו' והם לעשות הכל כרצון המן . אבל כאשר נהפך אח"כ בחסדי המקום ב"ה מיגון לשמחה נהפך אחר כן לעשות הכל ע"פ רצון מרדכי והם : (ז) ותאמר אסתר כו' ינתן גם מחר לעשות כדת היום ועשרת בני המן יתלו כו' והוא כרצון מרדכי (ח) ויאמר המלך מהרו את המן לעשות כדבר אסתר והוא ע"פ דעת מרדכי ג"כ ועי' לקמן (דף ט"ו) מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו' (ט) לעשות אותם ימי משתה ושמחה (י) ואת אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם :

דף יג ע"א בגמ' אין אסתר מגדת את עמה . נ"ב בקרא דאין אסתר מגדת כתיב מגדת מולדתה ואת עמה אולם שם בקרא המוקדם כתיב לא הגידה אסתר את עמה וגו' ולכאורה יש להגיה ולגרוס במקום אין אסתר מגדת לא הגידה אסתר שהוא מוקדם :

דף טו ע"א בגמ' וכל זה איננו שוה לי אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא בשעה שראה המן וכו' . נ"ב חסר כאן וצ"ל אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין לו על לבו ובשעה שראה המן וכו' ומ"ש לקמן ע"ב מלמד שכל גנזיו ע"ש הוא שם וצ"ל בכאן :

דף טז ע"ב בגמ' אמר ר' יוחנן אמרה לו . נ"ב בעין יעקב ובילקוט הגי' א"ר נחמן יאמר כפה וכו' : שם דברי האומות אמר ר' יוחנן . נ"ב צ"ל דברי האומות ועקתם לא . אמר רבי יצחק אמר ר' אמי הכי קאמר דברי האומות ועקתם ומאמר אסתר קיים דכתיב הפורים כו' וכ"ה בילקוט ובע"י כאן ע"ש :

דף יז ע"ב בגמ' ומה ראו לומר קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים דכתיב ואתם הרי ישראל וכו' לעמי ישראל כי קרבו לבוא . נ"ב צ"ל וכתיב בתריה והושבתי אתכם כקדמותיכם וכו' : שם וכיון שנתקבצו גליות וכו' . נ"ב וכ"ל דקיבוץ גליות דריש ליה מקרא דבתריה ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה וכ"ה ברש"י ז"ל [והמסרש"א ז"ל בח"א תמה בזה דהיכן מוכר קיבוץ גליות כאן ע"ש] ור"ל דדריש בזה דאימתי אשיבה שופטיך וכו' כשיקויים בתחלה ציון במשפט תפדה ושביה וכו'. ומ"ש נעשה דין ברשעים ותמה ג"כ המהרש"א ז"ל בזה דהרי בברכת השיבה לא נזכר בה דין ברשעים כלל ע"ש ולכן היה נראה להגיה כאן דצ"ל דכיון שנתקבצו הגליות יכלו פושעים רעים מישראל שנא' ואשיבה כל בדיליך ואשיבה שופטיך [וכדאיתא בשבת קל"ט מהך קרא דאין הקב"ה משרה שכינתו על ישראל עד שיכלו שוטרים רעים וכו' שנא' ואשיבה ידי ע"ש וכיון שיכלו שוטרים רעים מישראל נעשה דין ברשעים ויכלו הפושעים וזודים עמהם שנא' ואשיבה שופטיך כבראשונה כו' וסמיך ליה ושבר פושעים וחטאים יחדיו ועוזבי ד' יכלו כצ"ל. [א"ה הנה ככוד מר אחי הגאון הנ"ל האריך בכאן בביאור נוסח הברכה דולמשינים ומתוך שאינו נוגע כ"כ לביאור סוגית הגמ' לכן השמטתיו בכאן] : שם ושבר פושעים וחטאים יחדיו יכלו . וג"כ חסר כאן וצ"ל ועוזבי ה' יכלו שכ"ה בהך קרא שהם וזהו מש"כ רש"י ז"ל ועוזבי ה' כו' ואך בד' רש"י ז"ל היה נ"ל להגיה קצת וכמו שאכתוב בסמוך על דברי רש"י ז"ל : שם ברש"י ד"ה כלו הפושעים שנא' ועוזבי ה' נ"ב לכאורה צ"ע דצ"ל לאוקמי פושעים זודים ועוזבי ה' בפושעים והרי בפושעים א"צ להוסיף פירוש רק בעוזבי ה' ה"ה לו לפרש כמש"כ רש"י בזה ולכן היה נ"ל להגיה קצת בד' רש"י ז"ל דכצ"ל שנא' ושבר פושעים דהיינו שעושים להכעיס ואינם מאמינים וכו' וכדאיתא ביומא אלו המרדין ועוזבי ה' אלו הזדים כצ"ל וצ"ע :

דף כד ע"א בתוס' ד"ה פוחח . והכי נמי משמע פ"ק דמס' קידושין וכתב ע"ז המהרי"ב ז"ל לא ידעתי מקומו . נ"ב לא ידעתי למה עזב לדיק את דרכו . ובאמת נ"ל דט"ס וכצ"ל וה"נ משמע בירושלמי פ"ב דמ"ק והוא ר"ת פרק בתרא דמו"ק והסופר השמיט תיבת בירושלמי ותיבות דמ"ק חשב שהוא ר"ת דמס' קידושין ועי' בריי"ף שהביא כאן מהירושלמי הנ"ל [ומש"כ בריי"ף ובירושלמי סוף משקין אמרינן כו' ואף דהאמת הוא בסוף ואלו מגלחין היינו משום דדרך הרי"ף ז"ל לכנות מס' מ"ק בשם מס' משקין כידוע] :

דף כו ע"א ברש"י ד"ה אני לא שמעתי . משום דבית של קודש הוא . נ"ב מפירש"י ז"ל נראה דלמ"ד ירושלים נתחלקה לשבטים הכי נמי דמקום המקדש והמזבח ס"ל נמי דנתחלק וכדמסיק עלה בהדיא דמה היה בחלקו של יהודה וכו' . וע"כ צ"ל להאי תנא דלא נתקיים במקדש ובמזבח רק הקרא דפ' ראה [דברים י"ב י"ד] כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך וכו' (וקאי על שבט בנימין לבד וכמש"כ רש"י ז"ל שם וכמש"כ גם התוס' כאן ד"ה ורצועה דעיקר המזבח היה בחלקו של בנימין לבד וכדאיתא בזבחים נ"ד דרב מתרגם באתפסתא יתבני מדבחא ע"ש וצ"ל דלהכי לא פרט שם בקרא דבאחד שבטיך רק שם תעלה עולותיך לבד ולא הזכיר שם קרבנות אחרים כלל [כמש"כ בכמה מקומות שם עולותיכם וזבחיכם דהיינו גם שלמים ומעשר בהמה] שהוצרך הכתוב להודיעו דגם עולת העוף שהיא נעשית למעלה בקרן מזרחית דרומית כדתנן בזבחים ס"ד וקרן מזרחית דרומית הרי היה בחלקו של יהודה וכדאיתא בזבחים נ"ג וכמש"כ בתוס' הנ"ל כאן ואפ"ה כשרה היא גם אם מילה דמה על הסובב עצמו למעלה מחוט הסקרא אע"ג דאז הו"ל כאילו היא נעשית במקום שני שבטים שהקרבתה למעלה ע"ג המזבח בחלקו של בנימין ומילוי וירידת דמה יהיה למטה אז בחלקו של יהודה [וע"ש נ"ד ברש"י ד"ה וממלה וכו' ובתוס' ד"ה ואי בסוה"ד] ואפ"ה קרינן בה גם בכה"ג באחד שבטיך משום שהיה בליטה קטנה לקבל הדם שם כמש"ש רש"י ד"ה אימר [ובתוס' הנ"ל לא כתבו כן ע"ש] ובאויר שלמעלה באמת של בנימין לבד היה כדמסיק שם נ"ד ודו"ק. ונראה דלהך מ"ד ס"ל דהקרא דמכל שבטיכם דכתיב שם בפסוק ה' נתקיים רק על ידי שקנה דוד את הגורן עצמו מארונה היבוסי וגבה הכסף מכל שבט חמישים שקלים כדאיתא בזבחים קט"ו ובספרי פ' ראה ופ' נשא ורק בעד עני הבנין שעמד שם על המקום ההוא שהיה של ארונה נתן לו הכסף שגבה מכל השבטים למען יהיה לו רשות לסתור ולהסיר הבנין משם אבל הקרקע והמקום עצמו היה של בנימין מתחילה ונשאר כן אח"כ וה"ג בספרי שם לגי' הגר"א ז"ל הכסף מכל השבטים והמקום משבט אחד ע"ש וכ"ל פירושו כמש"כ בעז"ה וכן נראה מפירש"י בחומש שם שכ' דדוד קנה הגורן מארונה מהכסף שגבה מכל השבטים ומ"מ מקום הגורן של בנימין היה כנ"ל ברש"י שם וכמש"ל . ולמ"ד דירושלים לא נתחלקה לשבטים כלל פליגא אכל הנך ברייתות הנ"ל וס"ל דלא היה המזבח בחלקו של יהודה ובנימין ואף שמתחלה נפלה ירושלים בחלק בנימין כתנו אז יהושע והזקנים בשעת הגורל דבשעת בנין המזבח והמקדש יתבטל הגורל ביניהם רק יטלו דושנה של ירתו בעד זה כמש"ש בספרי ע"ש . ולא ס"ל כלל הלמ"מ הנ"ל דשכינה בחלקו של בנימין וסנהדרין בחלקו של יהודה ונתקיים במקדש ובמזבח הקרא דמכל שבטיכם לבד וקרא דבאחד שבטיך מוק"ל רק למשכן שילה לבד כתד מ"ד בספרי הנ"ל :

דף ל ע"א בגמ' פורים שחל להיות בע"ש מקדים וכו' . נ"ב עי' בשו"ת נו"ב מהדו"ק חלק או"ח סי' מ"ב :

דף לא ע"ב בגמ' חל להיות באחד בשבת מאתמול מפטירין . נ"ב ברא"ש הגירסא א"ר הונא חל להיות באחד בשבת וכו' אר"י בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב ר"ח אב שחל להיות בשבת וכתב דרב לשיטתו אזיל ע"ש וכן נראה מד' התוס' לקמן ע"ב ד"ה ר"ח אב ע"ש :

ברא"ש פ"א בס"א זמן קהילה לכל היא . נ"ב בגמ' מסיים ולא צריך קרא לריבויא וכ"ה בריי"ף : סליק

מאת הג"מ יוסף שליט"א בר רפאל ז"ל חופ"ק ווילנא.

דף ב ע"א תוס' ד"ה חמש עשרה כו' הור"י לא מצי למינקט עריות כדקתני בסיפא. ואפ"ל דאי הוה נקט עריות הוה משמע דשנואות למרוה שלהן וה"א דאתיא כר' יהושע דס"ל דאין ממזר מחייבי כריתות וה"א דקידושין תופסין ג"כ ע"ש לקמן (דף מד:) תוס' ד"ה עשאה זונה: **שם** ד"ה עד סוף העולם הכא לא שייך למיפרך כו'. ואפ"ל דלפי מה דמסקו התוס' דמלגרור לחודי' ה"א דוקא צרת צרתה א"כ שפיר אילטריך למתני תרווייהו כיון דהם מצי ריבויים דצרת צרה מקרא דלגרור נפקא ועד סוף העולם מסברא או מרבויא: **שם** ד"ה ואחות אשתו אין להקשות דנדה תאסור ליבם. ולפי מה שכתבו התוס' לקמן (דף פ"ח.) ד"ה בכי לי ואומר ר"י דנדה נמי דעכשיו ראתה מ"מ לא איתחזיק איסורא שתהא רואה לעולם וכן כתבו התוס' גיטין (דף ב:) ד"ה עד אחד וסיימו שם וגם בידה לטבול לא קשה דגבי אחות אשתו אינה בחזקת שתמות אשתו מקודם שתמות היא משא"כ הכא גבי נדה כיון שהיא בחזקת שתהא מפסקת לא קרינן בה נאסרה שעה אחת והא דהקשו התוס' הכא מלקמן (דף קיח:) גבי קטן ג"כ אפשר לתרץ דהתם כיון דבשעת נפילה נאסרה עליו מחמת אשת אח היאך סותרה לאחר מכאן בשלמא גבי נדה כיון דלאחר מכאן טבלה שוב ליכא עליה איסור נדה אבל שם גבי קטן כיון דתיכף שמת היתה אסורה עליו מחמת אשת אח הרי היא כמו אשת אח שיש לו בנים וא"כ שוב אין לה היתר ועיין: **בא"ד** ואפילו בנדתה משמע בפסחים דבת ייבום היא כו' ופריך עלה מ"ש יבמתו דעביד מצוה כו'. נראה לי דהא על פי שפירשו התוס' שם דהקושיא היא ללישנא דס"ל דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה פטור מ"מ ראייתם שפיר דלכאורה הו"ל לגמרא שם למימר איפכא מ"ש אשתו דלא עביד מצוה יבמתו נמי לא עביד מצוה דהא מעיקרא אמרינן שם אשתו נדה בעל חייב אע"כ ס"ל להגמ' דיבמתו ניחא דפטור דהא טעה בדבר מצוה ועשה מצוה אלא דפריך ללישנא דס"ל דלא עשה מצוה ג"כ פטור א"כ ג"כ באשתו נדה הו"ל למפטר ובזה ג"כ מתורץ דלפי פי' התוס' שם בפסחים למאי נקיט מ"ש יבמתו דעביד מצוה אשתו נמי עביד מצוה ה"ל למנקט מ"ש יבמתו דטעה במצוה דהא לא עביד מצוה אבל לפי מה שכתבתי בפירוש התוס' שפיר נקט לישנא דגמ' דעביד ואיידי דנקט ביבמתו דעביד מצוה נקט נמי באשתו דעביד אע"ג דהכוונה דרצה לעשות מצוה אבל בס' כ"ב נטה לדרך אחרת ועשה מחלוקת בתוס' ע"ש: **ע"ב** ד"ה דלבתר שריפה. בתנא נקט הכי דאפילו היתה סקילה קלה בכל ד' מיתות ב"ד ה"ל למיתני כלתו בתר חמותו כו'. וי"ל דבדוקא נקט דאם היתה סקילה קלה בכל ד' מיתות ב"ד היה אפ"ל דהכי לא קתני כלתו תיכף לאחר חמותו משום דלא נטעה לומר דסקילה בתר שריפה אבל כיון דתנא כלתו לבסוף א"כ לא מוכח כלל דתנא ס"ל כר"ש ואפשר לומר דהא דאמר וכ"ת דתנא חומרי חומרי נקט ור"ש היא עיקר התירוץ הוא דרוצה למסתמא כר"ש דמשום חומרא לחוד לא היה צריך להקדים בתו קודם אחות אשה כיון דכולהו מינה קאתו אלא דעיקר משום דבעי למסתם כר"ש פתח בבתו להודיע שהיא חמורה שבכולן א"כ הו"ל למתני בתר חמותו כלתו. ועוד אפ"ל דקושית ועוד היא קושיא בפני עצמה ופירושו דלתני אחות אשה ברישא דכולהו אתי מינה ואי משום דרוצה למסתם כר"ש לתני אחות אשה ואח"כ בתו ואח"כ כלתו והוי כר"ש:

דף ג ע"ב תוס' ד"ה לא תעשה כו' ואומר ר"י דמאשת אח לא מצי למילף בעלמא דלידחי עשה ל"ת דשאני אשת אח דמצותו בכך כו' אבל מכלאים בציצית ילפינן שפיר כו'. ונ"ע דהא במנחות (דף ו.) איתא מה לכלאים שמצותו בכך עש"ה:

דף ד ע"א גמרא וא"כ שבת הר"א משום ראב"ע מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה שנאמר כו'. ק' דהא כתובות (דף עז.) גבי אלו שכופין לסוגיא מוכה שחין ובעל פוליפוס כו' איתא בגמרא והרי מוכה שחין דאע"ג דאמרה הוינא בהדי' לא שבקינן לה דתנן חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו וקתני התם כי אמרה דיירנא בהדי' בסהדי לא שבקינן לה וא"כ למאי קאמר שאין חוסמין אותה דמשמע שאם היה היתה מרוצה מיבמין אותה ואפ"ל דלאו דוקא מוכה שחין אלא רישא דמתניתין דהלו שכופין נקיט וזה דוחק לומר דמשום מצות יבום שבקינן ליה אם רוצית דהא סכנה איכא דממקתו: **ע"ב** רש"י ד"ה ואפילו מוכרי כסות שאין מתכונים להנאת חימום. הקשו המפרשים דהא הכא אליבא דר"י קיימינן ור"י הא ס"ל דבר שאין מתכוון אסור ונראה לתרץ לתומר הקושיא דרש"י ס"ל דדבר שאין מתכוון לר"י לא אסור אלא מדרבנן אבל מן התורה מותר וא"כ קאמר הגמרא דאי לא הוה כתיב אלא העלאה ה"א אפילו מוכרי כסות אסור מן התורה וכן כתבו התוס' (דף מא:) ד"ה מיהם נמס' שבת דר"י לא אסיר דבר שאין מתכוון אלא מדרבנן אלא שהם חלקו בין איסורי שבת בין שאר איסורים דבאיסורי שבת אין איסור אלא מדרבנן ובשאר איסורים אסור מן התורה ורש"י ז"ל אפ"ל דס"ל דבכל האיסורים מדרבנן אלא הא קשיא לי דבפסחים (דף כה:) בלישנא בתרא דמסיק הגמרא דפליגי בלא אפשר ומכוון אליבא דר"י דאביי ס"ל דמותר דכיון דבלא מכוון אסור אלמא דס"ל דלא תליא כלל בכוונה ולפי האמור הא ר"י ג"כ ס"ל דמן התורה תלי במתכוון וא"כ גם בלא אפשר ומכוון אסור מן התורה והיאך ס"ל לאביי דמותר בשלמא לפירוש התוס' אפשר דקאי על שאר איסורים דבלא מכוון אסור מן התורה:

דף ו ע"ב רש"י ד"ה מק"ו מפרש בברכות (דף סב.) מכי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק שאינו מאוס. נ"ע דשק מאן דכר שמיה הכא ובברכות ליתא אלא דיליף לרקיקה ממנעל ע"ש ור"פ רצה ללמוד מקפנדרי אבל ללמוד משק לא אלא ר' יוסי פליג התם ואמר א"צ לק"ו אלא דילפינן משק עש"ה:

דף ח ע"א גמר' ואבע"א הכא תרי איסורי ותרי מתרי ילפינן אבל הכא חדא כו'. אפ"ל הא דצריך להא אבע"א ולא ניחא ליה בתירוצא קמא אע"ג דבע"ז (דף מו:) ובקדושין (דף סח.) מסיק הגמרא כן משום דאפשר דאדרבה הא דמחייב לקיים מצות יבום הוה חומרא והו"א איפכא דנקיט לחומרא ולדחי ל"ת דערוה ולחייב ביבום. ולפי"ז יש ליישב דברי הנמוקי יוסף בריש הלכות קטנות בהלכות טומאה דמייתי שם הרי"ף הספירא דלא יטמא נודאי יטמא ואינו מטמא לספק והקשה הב"י נ"ל לנמעט ספק דמהיכי תיתי דנדחי לאו דלא יטמא מספק ותירץ שם בחידושי אנשי שם משום דהכא הו"א אדרבה מספק נקיים העשה אבל לפי האמור י"ל דקושית הנימוקי יוסף אזלא אליבא דתירוץ קמא דהכא דס"ל לחומרא מקשינן היינו דלא נדחה לאו דערוה ותירוץ החידושי אנשי שם הוא לפי תירוץ השני דכאן דלא ס"ל דזה נקרא חומרא עש"ה:

דף יג ע"א גמ' ואמאי תמאן השתא. לכאורה יש לחלק דערוה אינה יכולה למאן כיון דכבר אידחיא מהאי ביתא במאן תמאן כיון דאינה צריכה כלל למיאון אלא משום גזרה משא"כ בקטנה שזקוקה עדיין ליבום תוכל למאן גם בבעלה ואפשר דס"ל לגמ' דמתניתין איירי שיש לו עוד אחים אם כן תוכל למאן בבעלה כדי לפטור מחליצה:

דף יד ע"א גמרא וריו"ח אמר עשו ועשו. נ"ע דלא מייתי מהא דאיתא דמאי (פ"ו מ"ו) וגנותי ב"ה היו נוהגין כב"ש הרי דב"ש עשו כדבריהם:

דף כ ע"ב גמרא אתמר ביאת כה"ג באלמנה ריו"ח ור"א חד אמר כו' וחד אמר פוטרת צרתה. רש"י ז"ל פי' אותה ואת צרתה וכתב ע"ז המהרש"א די"ל דבדידה לא פליגי דהא קידושין תופסין בחייבי לאוין עש"ה. ולדידי נ"ע דהא קי"ל דמאמר יבמין אינה קונה רק מדרבנן ואמאי לא נימא דהא תפסי קידושין וגם הא בודאי לאחר שיחלוץ לה יתפסו קידושין גם בכסף גם בשטר לריו"ח דס"ל לעיל (דף י:) דתפסי בה קידושין ע"כ צריכין לומר דכיון דכתבה התורה ובעלה ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה לקתה התורה מיבמה דין קדושי אשה דעלמא וכן כתבו התוס' לקמן (דף נא) על פי' הריב"ן שכתב דמתניתין אזלא אליבא דר"ע וביותר לריו"ח דאית ליה (דף נב:) דאין קידושין תופסין ביבמה א"כ ה"ה בחייבי לאוין למאן דאית ליה דמצותו דוקא בחליצה וכן להלכה בחייבי לאוין ועשה דמן התורה לחליצה רמיין ולא ליבום אף אי בא עליה אינה נקראת א"א ולא קנאה כל בהאי ביאה וכל זמן שלא חלץ לה עדיין נקראת אשת אחיו לענין זה דלא תפסי בה קידושין לעלמא וגם ליבם גם כפי שמבואר ברש"י ז"ל ובנימוקי יוסף סוף פרק אלמנה לכ"ג דעובד כוכבים באשת ישראל לא שייך קדושין כיון דאין להם רק בעולת בעל וגבי ישראל איתקוש הוויות להדדי א"כ בתורת קדושין לא יוכלו לחול קדושי ביאה כיון דליכא גבה קדושי כסף:

דף כה ע"א במשנה הרגנוהו לא ישא את אשתו. פירוש המשניות להרמב"ם ז"ל כתב דהרגתיו לכך לא תנשא שלא ילך ויהרוג את חבירו כדי שישא את אשתו והמאירי בספרי פ"י דלמה לא פירש כמו במת דטעמא דחשדינן דמשקר אך י"ל דקשה ליה קושית התוס' כתובות (דף כב:) ד"ה כגון שניסת כו' והא דתנן הרגנוהו לא ישא את אשתו לא שהנים מעידין כן דבשום מקום אין שנים חשודים כו' ע"ש וע"כ הוצרך לפירושו לטעם אחר יש בהרגתיו:

דף לב ע"ב גמרא קסבר ר' חייא ונשבע העבודה כך שמעתי כו' נבלה לכל נאסרה כו' בר קפרא נבלה לכל נאסרה כו'. נ"ל דבזה מחולקים ריו"ח ורבינא מנחות (דף מה.) דריו"ח ס"ל כבר קפרא דנבלת העוף לכל הותרה וא"כ נ"ל דמשו"ה כתב גבי כהנים ביחזקאל משום דהו"א הואיל ואשתרו מליקת העוף לגבי' גם נבלה הותר אצלם וקרא דאסר איירי בישראל דהא גם גבי ישראל הותר נבלת העוף גבי מליקה ורבינא ס"ל כר' חייא דלא הותר כלל גבי ישראל מליקת העוף ע"כ אילטריך למכתב גבי כהן: **שם** תוס' ד"ה בעל מום הא דלא נקט זר משום דאטומאה לא הוזהרו זרים. לפי"ז ק' הא דאיתא סוף עירובין (דף קה) אין שם לויים. נכנסים ישראלים אידי ואידי טהורים אין טמאים לא ולפי דברי התוס' מאי נ"מ בישראלים בין לטמאים בין לטהורים כיון שלא הוזהרו על הטומאה וע"ש ברש"י ד"ה ר"כ מסייע כהאי אבל י"ל דלא קשה כלל דהתוס' לא קאמרי אלא על עבודה בטומאה אבל שם בעירובין דמיירי בכניסה להיכל גם ישראלים בכלל האזהרה דהא יכולים לכנס בעזרה לסמיכה ולתנופה כדאיתא כלים (פ"א):

דף לג ע"א גמרא בעל מום נמי כגון דאייתי ב' שערות ואיטמי. עיין במהרש"ל שהקשה למה לא אוקמי כגון שנטמא מעיקרא וטומאה הותרה בציבור ונעשה בע"מ דאתי בהדדי ועי' במהרש"א שדחק בזה ונ"ל די"ל דזה נקרא חל איסור טומאה מעיקרא כיון דאסור בעבודת קרבן יחיד וגם מצווה לטבול הרי חל עליו טומאה מעיקרא ואח"כ כשנעשה בע"מ חל עליו איסור הטומאה גם לקרבן ציבור ושוב אין איסור בעל מום חל עליו וזה אין לומר כיון דלא חל עליו איסור בעל מום גם איסור טומאה ליתא בקרבן ציבור זו אינה קושיא וכדאמר (דף לב.) דאע"ג דאיסור אחות אשה לא חייל אאיסור אשת אח מ"מ לא מתיבמת משום דאיסור אחות אשה תלי וקיימא עש"ה ושני הסוגיות דומות זו לזו: **שם** גמרא אמר רב"י בשחיטת פרו של כה"ג. נ"ע דא"כ ל"ל למתני זר שימש בשבת דבלאו שבת ג"כ חייב משום יוכ"פ דהא אין בין שבת ליוכ"פ: **ע"ב** רש"י ד"ה טלטול בעלמא ואין כאן שבות. אפשר דציין ואין כאן "אלא" שבות ונשתבש הגירסא מהדיבור קודם שחיטה בזר כשירה ואין כאן זרות ואפשר דכוונת רש"י ואין כאן שבות היינו במקדש אין כאן שבות ועיין בגליון הש"ס שציין למסכת סוכה (דף מב:) בתוס' ע"ש:

דף לד ע"א גמרא בשופעת עיין בפרש"י ותוס'. ונ"ע מהא דאיתא תמורה (דף כה) אמר על הלקט עם נבירת רובו הפקר מאי כו' א"ל דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ע"ש בפירש"י דכיון דכהדדי נינהו ממילא דברי הרב חלין קודם וממילא לא חל ההפקר וא"כ גם כאן נימא דהא איסור נדה ממילא חייל ולא מעשה שלו ושוב לא חייל איסור אשת איש דהוא ע"י מעשה התלמיד ודוחק לחלק משום דהתם דברי הרב ודברי התלמיד סותרים זא"ז משא"כ הכא ועיין כתובות (דף לב) ד"ה לא צריך דריב"א ז"ל כתב דלא בעינן ממש בבת אחת עש"ה ועיין חולין (דף קא.) בתוס' שם גבי שבת ויוהכ"פ: **שם** תוס' ד"ה בערב הפסח הו"ל משום דאיקרי עבודה. ואפשר היה לומר לפי מה שכתבו התוס' לעיל (דף לב:) ד"ה בע"מ לא הוזהר על הטומאה א"כ ע"כ במשנה דיש אוכל דמחייב משום טומאה איירי בכהנים וכיון דאכלו בשוגג וכיון דאכילה מקרי עבודה וקסבר דאכילת חלוים מרצה א"כ אפשר דס"ה דאע"ג דהיה טמא ג"כ מרצה א"כ אין כאן חיוב חטאת ואפ"ל דשא"ה כיון דהוא ניתר לא שייך לומר דמרצה ועיין מה שכתבתי לעיל בזה:

דף לה ע"ב תוס' ד"ה ונמצאת מעוברת כו' והור"י כו' דכיון דמדאורייתא הוי חליצה כו' מזה הוכיח הבית שמואל באה"ע דלר"ל הוי חליצה מדאורייתא במעוברת. ונ"ע קצת מהא דקאמר הגמרא הכא דהוא מדרבנן נר"ל והתוס' לא כתבו זה אלא לענין ג' חדשים גם שהזכירו גם מעוברת בע"כ לא קאי רק לריו"ח:

דף לו

מאת הג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ בווילנא.

דף ב ע"א חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן כו'. נ"ב עי' בתוס' במה שכ' לתרץ במאי דכאן נקט בלשון נשים ולהלן דף מ"ט נקט לשון עריות דשם איתא שם עריות המורות מאלו וכן כאן בסיפא אמר היתה בתו או אחת מכל העריות ולא אמר אחת מכל הנשים ע"ש ולכן לענ"ד נ"ל דמזה ראיה להרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות שם והביאו הרע"ב דהך דשם עריות המורות מיירי דנשאו לאחיו בעבירה ומ"מ לא פטרי צרות משום דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות ולא מקריא אשתו כלל ועפ"ז י"ל דהתנא מדבר כנגד האח שנשא הנשים האלו ולגביה לא הוויין עריות כלל רק נשים דהא נישאו לו בהיתר ומשו"ה קרי להו נשים אבל להלן דלגבי האח נמי הוי עריות ונישאות לו בעבירה קרי להו עריות ולא נשים דהא אין קדושין תופסין בהם [ומאי דתני בסיפא או אחת מכל העריות י"ל דהתם מדבר כנגד היבם וקמ"ל סיפא דאף דנשא אחיו הערוה מקודם ואח"כ נשא לערוה ואעפ"כ פוטרת צרתה וזה לא שמעינן מרישא ודו"ק]: **שם** ברש"י ד"ה חמותו שמת בעלה ונשאה אחיו וכו'. נ"ב מאי דלא פירש נמי כגון שהיבם היה נשוי בת אחיו ומתה קודם שמת אחיו ונמצא דאשת אחיו היא חמותו ונופלת לפניו ליבום עי' בשירי קרבן ובמראה הפנים ובגליון המשניות להגרע"א ז"ל ועוד מפרשים דתי' דבכה"ג לא הוי חמותו לאחר מיתת אשתו ופליגי בזה ר' ישמעאל ור"ע בסנהדרין דף ע"ו ולפי דעת רש"י ז"ל שם בעצמו לא הוי לר"ע רק איסורא בעלמא ואינה פוטרת צרתה כלל וא"כ י"ל דבפלוגתא לא קמיירי. והנה באמת אין כל חדש בדבריהם דכבר הקדימם בשו"ת הריב"ש ז"ל סי' פע"ד ומה שהקשה בשירי קרבן דהא רב אשי לקמן דף י' מוקי מתני' בפלוגתא הנה באמת בריב"ש שם כתב דגם לר"י לא ניחא ליה לרש"י לפרש בכה"ג משום דעיקר חמותו דקרא מיירי שנושא אותה בחיי אשתו אבל לאחר מיתה הוצרך ללמוד מדרשא דקראי ע"ש וכבר מן דין י"ל דלא רצה רש"י לפרש כן דא"כ תקשה לאידך מ"ד דס"ל דלא מיירי תנא בפלוגתא: **שם** בתוס' ד"ה עד סוף העולם. ועוד אמרינן דלרב אשי נמי צרת צרה נפקא מלגרור וכו'. ונ"ב לכאורה נ"ע דהיכי אמרינן כן בהדיא בגמ' דרב אשי למד זה מקרא ואדרבה הא כתבו התוס' מתחילה דרב אשי מפיק ליה מסברא וכדאמרינן לקמן בפירקין וכ"ה באמת בגמ' להלן ד' י"ג ושמעתי מפי חכם אחד דאולי דצ"ל ועוד הור"י דלרב אשי נמי וכו' וזה נכון: **שם** בתוס' ד"ה ואחות אשתו אין להקשות דנדה תאסר ליבם וכו' אבל נדה דרכי נועם היא דלבעלה נמי צריכה להמתין עד שתטהר ע"כ. נ"ב וי"ל דסברא זו מוכרחת היא דאל"כ תמוה טובא לר' עקיבא דס"ל דחייבי לאוין נמי לאו בני חליצה ויבום נינהו [ופשוט דס"ה חייבי עשה לר' ישבב בקדושין ס"ד] א"כ היכי משכחת לה יבום וחליצה בעולם דהא תיכף כשמת אחיו ונופלת לפניו ליבום נעשו שניהם אוננין ולדעת הבה"ג והגאונים ז"ל שהובא בתוס' ברכות דף מ"ז ע"ב והרמב"ן בספר תורת האדם דאבילות יום ראשון דאורייתא ומבואר שם להדיא ברמב"ן שם דאפי' קודם הקבורה הוא אסור בתשמיש מה"ת לדעתם ז"ל ע"ש א"כ בשעת נפילה הרי היא עליו באיסור עשה וכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה וכו' הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה לעולם אלא וודאי כיון דיש היתר לאיסורו וגם לבעלה נמי צריכה להמתין אם היא אוננת מקרי דרכי נועם [ושוב בעת ההדפסה מצאתי קצת מזה בתוס' בס' מלא הרועים באות י' בדין יבמה שנאסר וכו' וע"ש באות ג' ודו"ק. ועי' בשו"ת חכם צבי בסימן א' שהעיר על דברי מהרי"ט ז"ל דכתב דאסור לחלוץ באנינות כיון דפטורה מן המצות ולאו חליצה היא ותמה דא"כ לא משכחת יבום דהא בשעת מיתת אחיו נעשו אוננין וכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה וכו' ותימה גדולה דהיאך נעלם מכנגד עיניו דברי התוס' דהכא דבכה"ג לא שייך סברא דכל שאין אני קורא בה וכו' [ושוב ראיתי דכבר השיגו בזה בשירי קרבן בירושלמי כאן וע"ש]. [ועי' בים"ש כאן שהעיר ע"ד התוס' דבלא"ה לא דמי נדה לאחות אשה לפי שהנדה בוודאי תטהר וכו' ע"ש מ"ש ליישב: **ע"ב** ברש"י ד"ה וכולן. או נמצאו איילונית שמקחו מקח טעות וכו'. נ"ב עי' בחידושי הרשב"א ז"ל ובנ"י שתמהו דהא רבא מסיק לקמן דף י"ב דאפילו הכיר בה צרתה מותרת משום דהוי כצרת ערוה שלא במקום מצוה ע"ש. ולענ"ד נראה דרש"י הוצרך לפרש כן לפי גירסא דילן במשנה דגרסינן שנמצאו ולא תנן שהיו אלמא דטעם משום מקח טעות הוא ורבא הוצרך באמת להגיה המשנה ואמר דתני שהיו וק"ל. [ועי' בגליון המשניות להגרע"א ז"ל שתי' ג"כ לד' רש"י ז"ל קצת ע"ד זה ע"ש]:

דף ג ע"ב בתוס' ד"ה לפי ועוד הר"י דדוקא בטומאה דכתיב גבי בעל הוי כעריות וכו'. נ"ב עי' בירושלמי דמכילתין פ"י ה"א ובירושלמי סוטה פ"א ה"ב דמפורש שם דבסוטה עצמה בוודאי היא אסורה לאחיו של בועל וכן משמע עוד להדיא לקמן בר"פ האשה רבה דאחיו של זה ושל זה לא חולצין ולא מייבמין ואם איתא דבמזיד אינה אסורה לאחיו של בועל לא היה להם לקנוס בשוגג וכבר העיר בכל זה במל"מ בפ"ו מהל' יבום וחליצה הלכה י"ט ע"ש. ובאמת שמדברי הירושלמי הנ"ל יש סתירה ג"כ על מש"כ התוס' לקמן מ"ט ע"ב ד"ה סוטה לאחר תירוצא דבבועל לא תפסי קדושין משום דלא כתיב ביה הויה ע"ש וא"כ היכי משכחת לה דנופלת ליבום לאחיו של בועל ובחידושי הארכתי בזה בעז"ה:

דף ד ע"א בתוס' ד"ה וכי וא"ת דילמא הכא הוא דלא דריש סמוכים כו'. נ"ב לכאורה לולי דברי התוס' היה מקום לומר דע"כ מוכרח דר"י לא דריש סמוכים דאל"כ כיון דיליף ר"י למכשפה בסקילה מאוב וידעוני א"כ תקשה דלמ"ל דמיהם בם דכתיב גבי אשה הנרבעת לבהמה למילף מאוב וידעוני בג"ש דבסקילה וכמו שפירש"י בכאן תיפוק ליה דהא איכא למילף מסמוכין דנסמך למכשפה אלא ע"כ דר"י לא דריש סמוכין ואולי דהתוס' ס"ל דלא ילפינן מדמיהם בם רק באשה הנרבעת לבהמה דגבה כתיב בתורה דמיהם בם ואשה הנרבעת לבהמה לא נסמך כלל למכשפה אבל בזכר השוכב עם בהמה אדרבה מפורש בסנהדרין דף נ"ד בברייתא דילפינן ג"ש ממסית ע"ש [ופירש"י דהכא שכתב דילפינן שוכב עם בהמה דבסקילה מאשה הנרבעת נע"ג] וא"כ י"ל דר"י לא יליף מג"ש באמת רק מסמוכים ומקשו התוס' שפיר [ומיהו בתו"כ בפ' קדושים ג"כ ילפינן מג"ש דהוא בסקילה וסתם ספרא הוא ר"י וצ"ע] ודו"ק: **שם** ברש"י מה שוכב עם בהמה דכתיב באשה הנרבעת וכו' הנה כבר כתבתי מקודם דדברי רש"י תמוהים מהש"ס דסנהדרין דף נ"ד וכעת ראיתי דבתו"כ סגי' נאמר כאן הריגה ונאמר להלן הריגה ולפי זה י"ל דיליף מהריגה דכתיב גבי אשה הנרבעת וא"ש פירש"י דהכא [ואפשר שלפני רש"י היה הגי' גם בגמ' כן ונאמר להלן הריגה ולא כמו דאיתא לפנינו ונאמר להלן כי הרוג תהרגנו] ובספר קרבן אהרן ובפי' הגאון מלבי"ם ז"ל על התו"כ פירשו דהא דאמר להלן ר"ל גבי מסית ולפע"ד אינו מוכרח ודו"ק [ומיהו מש"כ שם בדברי הגאון מלבי"ם ז"ל דכתיב גבי בן סורר ומורה הוא טעות דמוכח דגבי בן סורר ומורה לא הוזכר הריגה כלל וצ"ל דכתיב גבי מסית]:

דף י ע"א בגמ' בלא דאי נמי משכחת לה וכו' א"ל באחות דהתירא קמיירי וכו'. נ"ב עי' בתו"ח בחגיגה דף ע"ו שתמה דהא משכחת לה נמי בהתירא כגון שנתעברה כלה מחמיה באמבטי והולידה בן ואח"כ מת בעלה בלא בנים ונפלה לה קמי ברה והניח בקושיא. והנה מה דפשיטא ליה להגאון ז"ל דזוקק ליבום ואף דבכ"ש ובת"מ באה"ע סי' א' מסתפקא להו אי מקרי בנו בכה"ג ע"ש נראה משום דלקמן דף כ"ב אמרינן דכל דמספר פטיר מזקק נמי זקיק ולענין לפטור מן היבום פשיטא ליה דפוטר דהא כתיב ובן אין לו עיין עליו וכמו דאמרינן שם לענין ממזר ע"ש. ומיהו לענין עיקר הקושיא י"ל כיון דהוי מילתא דלא שכיחא טובא דתתעבר מזה אפשר דאינו זוקק ליבום כלל דאזלינן בתר רובא ותלינן דודאי זינתה מאחר ואינו אחיו כלל ועי' בספר בני אהובה בפט"ו מהל' אישות שכ' ג"כ כעין סברא זו ע"ש:

דף יא ע"ב וחכ"א אחת זו ואחת זו אסורה. נ"ב ונראה דזה פשוט דאפי' לא נתגרשה מראשון רק מן האירוסין ג"כ אסורה לחזור לו לר"ה דגבי ראשון לא הוזכר נשואין כלל רק קדושין וכן משמע להדיא בגיטין דף פ"ע ע"ב דאמרינן שם אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מ"ט אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין ומשמע דאילו היו קדושין גמורים ע"פ עדים היה אסור ע"פ הדין ואף דהתם בשניהם לא היו רק קדושין לבד ותמיהני דאמאי לא ביארו הפוסקים ז"ל דין זה בפירוש ואולי דהיה נראה להם לדבר פשוט ולא הוצרכו לכותבו כלל:

דף יד ע"א בגמ' אנן הכי קאמרינן ר' אבהו היכי עביד הכי וכו'. נ"ב לכאורה אינו מובן דמאי שייך זה לאגודות אגודות ואולי דאדם אחד העושה פעם כך ופעם כך מחמת שמדבר ספק אצלו ג"כ נחשב לאיסור לא תתגודדו ושוב ראיתי בתוס' ישנים שנדפס כעת בש"ס החדש והמפואר דבית ראם שכ' ביאור נכון ע"ז ע"ש ונוסחא משונה ראיתי בכאן בבה"ג בריש הלכות ברכות דגרס בכאן אנן הכי קאמרינן היכי שבק ר"י ועביד כר"י בן לוי וסוגיא מזה הבה"ג דהלכה כר"י נגד ר"י בן לוי בכל דוכתא והדבר מתמיה דלפי גירסא זו מאי ענין קושיא הלז לענין הסוגיא ועוד דא"כ מאי משני ר' אבהו כר"י בן לוי ס"ל הא עליה אנו דנין דלמה שביק ר"י ועביד כר"י בן לוי והדבר צ"ע:

דף יז ע"ב בתוס' ד"ה אשת אחיו והור"י דאיצטרך להיכא דחמות של יבמה מעוברת דהוי שפיר דרכי נועם כו'. נ"ב קושיית התוס' בכאן ותירוצם הוא ממש דברי הירושלמי בכאן אך דבירושלמי משני כגון שמת האב של הבעל והניח אשתו מעוברת ועי' במראה הפנים שהעיר דלמה הוצרך לומר דוקא שמת האב ע"ש ולענ"ד פשוט דאם האב קיים עדיין אינו דרכי נועם דשמא בתוך כך ישא אשה אחרת ותתעבר קודם שתלד זו וא"כ יצטרך לחזור ולהמתין עד הלידה השנית וא"כ אין לדבר סוף ודו"ק:

דף כ ע"א בגמ' אחותה דמהן אילימא דאיסור מצוה כיון דמדאורייתא רמיא קמיה פגע באחות זקוקתו. נ"ב ומשמע דבאלמנה מן הנשואין דמה"ת לא רמיא קמיה אס"ג דאחותה כשהיא יבמתה או חולצת או מתייבמת וכמו אחותה דאיסור ערוה. ואכן תימה דא"כ אמאי לא מוקים נמי באיסור קדושה ובאלמנה מן הנשואין ושוב עיינתי להמהרש"ל ביש"ש שכתב דוודאי בס"ד דס"ם קא סבר כן אבל במסקנא סבר כיון דילפינן מקרא דיש לך אחרת שעולה לחליצה ואינו עולה ליבום והיינו אלמנה מן הנשואין אלמא דיש זיקה עליו דהא צריכה חליצה א"כ אחותה אסורה להתייבם ומש"ה לא משכחת אחותה כשהיא יבמתה שתהיה מותרת להתייבם אלא בערוה ממש עכ"ל שם בקצור ומה שהעיר שם אח"כ על דברי הרמב"ם והטור עי' בנו"ב מהד"ק בסוף הספר שיישב דבריהם בטוב טעם ודעת ע"ש היטב: **ע"ב** בגמ' וכן אתה אומר בבנו ובן בנו וכו'. ונ"ב בכריתות דף י"ד ע"ב הגי' וכן אתה מוצא בבת בנו ובבת בן בנו וכו' ומשמע דבסיפא ר"ל דגם בבת בנו אין לו הפסק עד סוף כל הדורות וזה צ"ע דהא לקמן דף כ"ב מבעיא ליה לגמ' בזה ולא איפשטא וכבר העירו בזה בס"מ כאן בהלכה ד' ובס' עני אלמוגים בהלכות שניות לעריות וכתבו בפשיטות דט"ס נפל שם בכריתות וצ"ל כמו דאיתא כאן [ובס' פורת יוסף כאן כתב ליישב דאפשר דדוקא בבת בת בתו מבעיא ליה להש"ס אבל בבת בנו גרע טפי דלא גרע מכלת בנו ע"ש] ואכן בשו"ת תת"ם באה"ע ח"ב סי' קכ"ט כתב דאדרבה דגי' דלהתם עיקר דהגי' שלפנינו וכן אתה אומר בבנו אינו מובן דהא כבר אמר דכלת בנו שניה ולכן טפי נראה כהגי' דלהתם וכן אתה מוצא בבת בנו ובבת בן בנו והכוונה הוא על כלת בת בנו וכו' ואגב אורחיה שמעינן מזה דלא כהיש"ש כאן בשם התה"ד דכלת בת בנו שרי ועי' בב"ש בסי' ע"ו סק"ז ודו"ק:

דף כא ע"א בתוס' ד"ה ומותר. ירושלמי אשת חמיו אסורה מפני מראית העין וא"ת תורה הא דוד נשא לרצפה בת איה. נ"ב לכאורה תמוה דאיך יסיה ס"ד דאסורה מה"ת. ונראה דאין ר"ל תורה ממש אלא ר"ל דהיא שניה וקרי ליה ד"ת דסמכו אקרא דושמרו את משמרתי ומ"מ מייתי ראיה מדוד דאין סברא דדוד נשא אשה שעתיד שלמה בנו לאסור. [שוב ראיתי להמהרש"ל ביש"ש כאן שפי' דהא שאמר וא"ת תורה ר"ל תורה ממש מאחר שמצינו בתורה שאשת דודו קורא דודתך א"כ הוה אמינא חמיו שהוא חותנו אשתו נמי היא קרויה חותנתו ותהיה בכלל ארור שוכב עם חותנתו עכ"ל. ונ"ל סמך לדבריו מד' הלו"ז בה' יבום בסי' תקל"ה שכ' ע"ד הירושלמי הנ"ל וא"ת תורה דפי' אם לכך נוקפך לומר שאסורות מה"ת ע"י שום דרשה עכ"ל ולכאורה תמוה דהיאך יעלה על הדעת לומר שאסור מה"ת דשמא יש דרשה וא"כ כל השניות נמי שמא גם בהם יש שום דרשא ואסורים מה"ת וכן באשת אחיו אמרינן ג"כ דאינה מה"ת והכן לפי ד' היש"ש שפיר יש לחוש באשת חמיו מפני משום דאפשר שהוא בכלל ארור שוכב עם חותנתו. ומפי מו"ר הרב הגאון החכם הכולל מו"ה יעקב באריש זצ"ל שמעתי לפרש דברי הירושלמי משום דיש מקום לדרוש ק"ו מקרובי עצמו דאינו אסור מה"ת רק אמו לבד ואעפ"כ כתוב

בתורה

דף לט ע"ב גמרא כאבא שאול דתניא הכונס יבמתו לשם נוי. ואם כוונתו לשם מצוה ולשם נוי משמע לכאורה ממאי דאמר עכשיו שאין מתכונים לשום מצוה דגם אם מכוין לשניהם עובר דאל"כ וכי ס"ד שיתכוין שלא לשם מצוה וגם שא צריך לברך אבל צ"ע למה לא נקראת מצוה אי מתכוין לשניהם ועיין בר"ן פרק הנודר ועי' ב"מ (דף לב:) לצרכה ולצרכו מאי:

דף מא ע"א גמרא אמר עולא הלכה כר"י ואמר עולא כו' מ"ט דר"י. סוכה (דף מו:) ע"ש:

דף מב ע"א גמרא כי ניהו בתולות כו' אמר ר"י ה"ק אחד בתולות. כה"ג שבועות (דף יג:): **שם** רש"י ד"ה מחלוקת ואח"כ סתם כו' בין שסתם אחריה במסכת אחרת באותו הסדר כגון כו'. לפי הנראה משם משמע דרק טהו סדר נזיקין חשיב כולי חדא מסכת ומדברי רש"י נראה דבכולהו סדרי כך הוא חוץ מסדר אחד לשני:

דף מד ע"א גמרא א"ה אפילו טובא נמי ענה טובה קמ"ל ד' אין טפי לא. עיין שבת (דף קיט:) חמש בעילות בעלתי וכתבו התוס' דבירושלמי איתא שהמשתן היו יבמות ואפשר דלאחר גירושין או מיתת אחת מהן יבם השניה וכדמשמע שם בתוס' שלא רצה לבעול אותם יותר מבעילה ראשונה שהיא למצוה ואפשר דלהכי קרי אותן ארזים משום דקאמר הגמרא ב"ב (דף פ:) דארז אינו עושה פירות וכיון דיבמות היו הרי נקרא הזרע על שם המת לכן קרא אותן ארז להורות דיבמות היו:

דף מה ע"א גמרא זיל איטמר פרש"י במקום שאין מכירין אותך. ובירושלמי קידושין סוף פ' האומר איתא שאמר לו שילך למקום אחר קודם שיבא שמואל:

דף נא ע"ב תד"ה אי ביאת ראשון. עי' בערוך לנר שכתב דרש"י ס"ל כדעת הרע"ב בפ' ארוסה דאין מקנין ע"י קטן וה"ה שאינה נאסרת ע"י קטן בן ט' ולא ידעתי דהא מפורש ברש"י דעל ידי קטן נאסרת ואפשר דכוונת רש"י היכא דנאסרת ע"י קנוי נאסרת ע"י ביאתו אבל קטן כיון דליכא קינוי אינה נאסרת ג"כ ע"י ביאתו:

דף נג ע"ב גמרא מתניתין דלא כהאי תנא כו' משום ר"מ כו' וגזר חליצה אטו ביאה. לכאורה כיון דקי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו גם כאן נריכין לפסוק הלכה כמותו והפ"ל דשאני הכא דיחידאה קאמר לה משמי' ועי' עירובין (דף יג:) לא ר' נהוראי שמו אלא ר' נחמי' שמו ור' נחמי' חשיב לעיל (דף נה:) בשיטה:

דף נה ע"ב רש"י ד"ה כדאמרן. דבעינן גמר ביאה דל"ת כ"ה דמחייב מלקות בהערא' לחייב נמי אשם. מפשט דבריו משמע דבא על שפחה חרופה מחייב מלקות ואשם אולם צ"ע דבכריתות (דף יא:) לא משמע כן וגם אין לומר דכוונת רש"י ז"ל היא דאם לא עשה אלא הערא' מחייב מלקות ואם גמר ביאתו מחייב אשם דא"כ למאי דבעי למימר שבועות (דף לז:) דקרבן קיל ממלקות א"כ אתגורי אתגור וכדפריך כתובות (דף לב:) וצ"ל דכוונת רש"י היא דמחייב מלקות בהעראה היינו בשאר חייבי לאוין:

דף נו ע"א גמרא א"ל אביי כו' אי הכי לתני. אפ"ל לפי"ז הא דאיתא כתובות (דף מב:) א"ל יכולני לשנויי לך כול' ר"ש אלא שנויי דחיקא לא משנינא לך דא"כ אמרת לי לתני רישא ר"ש אומר ולכאורה ממ"נ אי ניחא ליה לתרוצי מנא ידע דלאביי לא ניחא ליה אולם מסוגיא דהכא דמקשה ליה אביי לרב יוסף א"ה לתני ומסיק בקושיא משמע דלרב יוסף ניחא ליה לתרוצי הכי אעפ"י דקתני לר"ג באמצע ולאביי לא ניחא ליה ע"כ א"ל דא"כ אמרת לי כמו דאמרת לרב יוסף:

דף נט ע"א תוס' ד"ה פרט לבוגרת כו' לאו דוקא כלו. עי' בעירובין (דף פ:) ואבע"א וכו' כלה שאני: **ע"ב** תוס' ד"ה ורב כו' סוף פ"ק דכתובות עשאה זונה. משמע דס"ל דגם באונס נעשית זונה אפילו בלא ביאת פסול ועיין במ"א:

דף סא ע"ב גמרא זונה כשמה. כה"ג ברכות (דף ס:) ושביעית (פ"א) שם (פ"ג מ"ט):

דף סב ע"ב גמרא א"ר מתנה הלכה כר' יהושע. במס' ביצה (דף יא:): **שם** גמרא מיתה רעה אסכרה ברכות (דף ח:) קשה שבכולן ועיין שבת (לג):

דף סד ע"ב אמר רבה ליהנהו לבני כללי. עירובין (דף מו:) ושם (דף נו:):

דף סה ע"ב א"ר נתמן בר יצחק וכבשה כתיב. כה"ג כתובות (דף כט:) ע"ז (דף ח:) חולין (דף ס:):

דף סו ע"ב ותכברא נכסי דמחייב באונסי' בפשת ביתירות דמיה מי מחייב כן הוא הגירסא ברי"ף ועיין שם שמשיג על רנוהא וי"ל שהם מפרשים משום דקשיא להו דהא שוכר לא מחייב באונסין ע"כ מפרשים דהכל קאי על עבדי צאן ברזל וס"פ נהי דהבעל מחייב ובכחשה ביתירות דמי' לא מחייב פירוש דהריוח אם הותיר הוא לבעל א"כ יש לו זכות בגוף העבד ומדמי לשם פרה דהתם להיפך דוולא מקבל עליה הכחש אבל לא יוקרא ועי' בזה:

דף סט ע"ב גמרא בפלוגתא דאביי ורבא בליבנא בתרא א"ד בבא עליה כ"ע לא פליגי דבתרי' דידיה שדינן ליה. הרי"ף והרמב"ם לא הביאו זה וכבר תמה ע"ז הקרבן נתנאל וי"ל דמליבנא דגמרא משמע דאביי ורבא פליגי אליבא דרב דס"ל הולד ממזר ולא מהני ליה בדיקה דאמה אבל אליבא דשמואל לא פליגי ולדידיה בכל ענין בודקין את אמו ואי אומרת לכשר נבעלתי נאמנת ובלא בדיקה הוא ספק ממזר וא"כ אתרי שהרי"ף והרמב"ם פסקו כשמואל ע"כ לא הביאו כלל הבקלא וטריא דאביי ורבא גם על הרי"ף איכא למימר דהוא סבר כפי' התוס' דדילמא מיני' הוא בא עלי' וא"כ כיון דהביא ליבנא בתרא דבבא עליה כו"ע לא פליגי ממילא תו לא צריך להביא הא דרבא:

דף עא ע"ב גמרא רי"א אף אנדרוגינוס שקידש קדושיו פסולין שהוא ספק אשה. עיין שבת (דף קלו:) ולכאורה הו"מ תנא קמא למנקט טומטום ואנדרוגינוס קידושי פסול שהוא ספק ערל דהא ת"ק לר"י משמע שם בשבת דאנדרוגינוס ספק אם צריך למול וא"כ הוה ג"כ ספק ערל אם לא מלוהו:

דף עג ע"ב תוס' ד"ה שכן מתפ"ז וא"ת דמעיקרא אלימא ליה כרת כו'. עי' פסחים (דף לב:): בא"ד ואפילו קדשים דבר מעילה ליכא מיתה לרבנן. עי' לעיל (דף לג:) תוס' ד"ה אלא מליקה דכל זמן דאיכא מעילה ליכא זרות עש"ה והפשר דהאי אפילו לא קאי על זר:

דף עד ע"ב תרומה נמי אינה בתלנה תלנה לאו מזרע דאהרן היא. עיין קידושין (דף סו:) לזרעך אהריך בין זרע כשר בין זרע פסול:

דף עו ע"ב גמרא אימא סיפא ואינם אסורין אלא מלבא בקהל הא בנתינה שרו. צ"ע מאי סוכחה היא דהא לא בא אלא לומר דאף דאסרו התורה מלבא בקהל מ"מ מותר בגיורת ומשוחררת אבל מה שכל ישראל אסור לא אצטריך למימר וצ"ל דמיתורא קא דריש או מלשון אלא כדאיתא זבחים פ' איזהו מקומן (פ"ב) ועיין שבועות (דף לז:) במהרש"א שם:

דף עז ע"א גמרא כן מקובלני מב"ד של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית כו' הרי שמואל וב"ד קיים. אפ"ל דהכוונה משום דאיתא ב"ב (דף יד:) שמואל כתב ספרו ושופטים ורות וא"כ ממילא מוכח דמואבי ולא מואבית דהא קי"ל דהולך אחר פסולי ועי' בע"ב:

דף פב ע"א רש"י ד"ה טהורה בטהורה כו' ובתרומה טמא בטהורים חולקים ב"ש וב"ה. ע"ש דהפלוגתא הוא בין בתרומה טמאה בין בתרומה טהורה וס"ל לב"ש כיון דבתרומה ג"כ אסורים לזרים ע"כ אינם יכולים לבטל אבל בחולין טהורים ד"ה בטל ועי' מדרים (דף נ"ט.) בהר"ש ד"ה הא למאה תעלה וע"ש בספרי פ"י: **שם** גמ' נר"ל מ"ש רישא ומ"ש סיפא. בנמוקי יוסף גרס דהקושיא קאי לריו"ח מ"ש רישא ומ"ש סיפא ונראה אע"ג דככר כתב דסיפא נקרא ראוי להתכבד נ"ל דהייט חתיכה של חטאת דהיא בשר אבל פרוסה של לחם הפנים לא מיקרא ראוי לסתכבד וכמו שכתבו התוס' (דף פא:) ד"ה ככרות של בעה"ב דאפילו כיכרות של נחתום לא מקרי דבר שבמנין ואע"ג שכתבו דלהס"פ שאני משום ,,דחמירי" או לחד גירסא ,,דחיור" והר"ן לא ס"ל כן: **שם** ד"ה הלכה כר' יוסי ופליגא אדאמרו לעיל אליבא דרב. צ"ע כתובות (סס"א) תוס' ד"ה מאן דאמר שכתבו דלא שייך לומר דפליג כיון דאיתמר משמי' דרב מפורש:

דף פג ע"א תוס' ד"ה ר' יוסי אומר כו' מעשה באחד שזרע כרמו של הכירו והתיר רע"ק. ליתא התם הכי אלא ממעשה באחד שזרע כרמו בשביעית ועי' שם ברע"ב:

דף פו ע"ב במשנה בת ישראל שניסת לכהן תאכל בתרומה מת כו' ניסת לוי כו' מת כו' ניסת לישראל כו' מת כו'. צ"ע דהא אסורה לינשא לשלישי דהא בנישואין סתם לן כרבי וגם מסיפא בע"כ צ"ל דמתו דהא שלישי הוא כהן ועי' בר"ן ור"ש אם יש לה כתובה משלישי והכא מדאוכלת בתרומה בסיפא ש"מ דנישואין גמורין הן: **שם** מנ"ל לעד אחד נאמן. בילקוט פ' שופטים דריש מדכתיב לכל העאת אבל קם הוא לעדות אשה ועיין שבועות (דף לב.) רשב"א כבר לעד אחד קם לממון:

דף צ ע"א רש"י ד"ה תרומה טמאה כו' דלא חלק הכתוב לגבי טומאת הגוף בין בקדשים טהורים לקדשים טמאים. נ"ל דכוונתו היכי דנטמא הגוף קודם וא"כ נטמא הקדשים דחייב כרת מצא"כ כשנטמאו הקדשים מקודם דלא חיילא טומאת הגוף על טומאת הקדשים כדאיתא חולין (דף קיז.):

דף צב ע"א גמרא דאמר ר"א כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן. צ"ע דהא קי"ל כתובות (דף כו.) דקלא עדיפא מעד אחד ע"ש בתוס' וא"כ שפיר אשמועינן רב אסי דאע"ג דהכא לא התירוה אלא על פי עד אחד מ"מ לא חיישינן לקלא דבתר נישואין כדפרש"י ז"ל דהיינו שילא עליה קול שהיא זונה או גרושה ואין לומר דס"ל להגמרא דרב אסי קאי על נשאת שלא ברשות דהייט בעדים וגם ע"ז לא יתורץ מ"ד כיון דאתי לב"ד כקלא דקודם נישואין דהא בעדים נ"ע כלל לב"ד וא"ל דס"ל להגמרא דהלשון כל קלא קאי גם על כה"ג: **ע"ב** גמ' אמר רב מנין שאין קידושין תופסין ביבמה כו' ושמואל אמר בעניותינו צריכה גט. צ"ע אמאי לא תיפשוט מהא דנדרים (דף עד.) שומרת יבם בין ליבם אחד כו' יפר רעק"א לא לאחד כו' א"ל ר' יהושע דבריך בשני יבמין מה אתה משיב ביבם אחד ואס"ד קידושין תופסין ביבמה מאי הוה ק"ו דר' אליעזר מארוסה על יבמה וגם מאי מקשה ר"י לר"ע מה אתה משיב עליהם האחד הרי תשובתו בצדו שיש לאחרים בה רשות שכן אם בא אחר וקדשה חלין הקידושין בשלמא רעק"א לעצמו אפ"ל שהולך לשיטתו דס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וכמבואר לעיל בפ' החולץ (דף מד:) תוס' ד"ה עשאה זונה וא"כ אם נימא דקדושין תופסין ביבמה מאי מקשה לר"ע ומנ"ל דס"ל דיבם אחד יכול להפר:

דף צח ע"א גמ' אותה שכיבתה אוסרתה. עיין בנימוקי יוסף שצריך להפוך שם הדברים ולפי ע"ד וא"כ קרא נ"ל נ"ל אחר ויש לומר וקאי על גמרא וביאור דבריו נראה דק"ל קושית התוס' ד"ה זה הדין ע"כ מפרש דברייתא קאי על מתניתין והק' הלא דין הוא במזיד נאסר וא"כ ממילא דבנשאת בטעות ג"כ ממילא נאסר כמו בא"א אבל ר' יוסי קאמר דלשוגג נ"ל קרא אלא דילפינן מק"ו אם כן אפילו אם היה נאסרת במזיד מ"מ לא היתה נאסרת בשוגג כיון דאיכא ק"ו ע"כ אמר זה הדין לשוגג במזיד מנין פירוש דלשוגג אפילו נשאת בשוגג א"צ כלל להמעיט של מזיד: **שם** אמר שמואל אין הלכה כר"י. לכאורה הא קי"ל ר"י ור' יוסי הלכה כר' יוסי ואפשר משום דלכאורה ת"ק ג"כ ס"ל כר' יהודה דדוקא הבא על אחות אשתו לא נאסרה אשתו אבל בחמותו נאסרה אשתו ואפשר ג"כ משום דר"ל מפרש טעמיה דר"י ה"א דהילכתא כוותי' כדאיתא בכמה דוכתי ובזה י"ל מאי דאמר אין הלכה כר"י ולא אמר הלכה כר' יוסי עיין ביצה (דף כד.) גבי ספק מוכן ברש"י שם אלא משום דר"ל מפרש טעמיה דר"י ה"א דס"ל כותיה דר"י ע"כ אמר אין הלכה כר"י:

דף צז ע"א תד"ה וכל היכא כו' וה"ה דסו"מ למפרך מברייתא. אפ"ל דבאנוסה לא שייך למגזר שלא ישא קרובותיה דאדרבה משתמא לא תנך אצלו דהא שונאת אותו ועיין סנהדרין (דף ח.) גבי פלוני רבעני לאונסי דכתבו התוס' דשונא אותו (אע"ג דיש לחלק) אבל מתניתין דקתני נושאין על המפותה פריך שפיר:

דף ק ע"א רש"י ד"ה לא שיחררו לא כו' ותנן גבי מי שחציו עבד. ולכאורה אין משם קושיא כ"כ דהתם התי בן חורין בוודאי מצווה על פריה ורביה ומשו"ה כופין את רבו משא"כ הכא דכל חד מצי למימר אני עבד ואינו מצווה כלל על פריה ורביה וצ"ל דס"ל לרש"י ז"ל דגם משום האי עבד מוכרח לשחררו ועי' גיטין (דף מא.) ובתוס' ב"ב (דף יג.) ותגיגה (דף ב.):

דף קא

התורה אשת אביו כאמו ק"ו לחמותו דאסרה התורה גם לאם חמותו לא כ"ש דאשת חמיו דמי לחמותו והלכך הוצרך להביא ראיה מדוד ודפח"ח. ומה שמסיים שם בא"ור זרוע דהא דמייתי ראיה מריצפה בת איה משום דמשמע ליה להירושלמי שאול קידש לרצפה בת איה דאם לא היתה רק פילגש אינו ראויה [נ"ל ראיה] עכ"ל ולכאורה תמוה דהא מקרא מלא כתיב בשמואל ב' כ"א את אשר עשתה רצפה בת איה פילגש שאול ואכן נראה דס"ל להירושלמי כדעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה"מ דפילגש אינו מותר רק למלך אבל ההדיוט אסור בפילגש וא"כ י"ל דתיכף שאמר שמואל לשאול אחר מעשה דאגג דקרע ה' את ממלכות ישראל מעליך וגו' בוודאי קידש לרצפה בת איה דאף דוודאי דהיה לו דין מלך עד יום מותו דהרי שכתוב קורא אותו מלך גם אחר מעשה דאגג [וכן איתא בזבחים דף קי"ח ע"ב ע"ש] מ"מ י"ל דשאול בעצמו חשש דשמא מכאן ואילך נאסר בפילגש כהדיוט וקדשה בצינעא ומ"מ הכתוב קורא אותה פילגש על שם הראשון ובפרט דוודאי לא היה הדבר מפורסם ודו"ק] ומיהו לפי פשטיות הכתוב דרצפה לא היתה רק פילגש שאול וא"כ תקשה לדעת הסוברים דפילגש היינו בלא קדושין הרי לא מקריא אשת חמיו כלל ככר תירצתי היטב בעז"ה בהגהותי הנדפסות על מסכת ד"א ע"ש. אבל זה אין לומר דלפי מש"כ שם בשם הירושלמי דר' יהודה הוא דסובר כן דדוד נשא רצפה וא"כ י"ל דר"י לשיטתו אזיל בירושלמי כתובות פ' הע"פ הלכה ה' דס"ל שם דפילגשים היינו בכתובה וממילא משמע דהוא הדין בקדושין דככר כתב המהרש"ל ביש"ש בפירקין סי' י"א די"ל דבלא קדושין ומ"מ צריך ליתן לה כתובה כיון שמותרת לו ביחוד השו חכמים ביותר שלא יתעולל בה כמה ימים ואח"כ יוציאה מביתו ויהיו בנות ישראל כהפקר עכ"ל ולענ"ד י"ל עוד ע"פ מה שהביא שם בשם הרמב"ן בתשובה שהשיב לחסיד רבינו יונה ז"ל שאין שייך לאסור פילגש משום מדלשו של ראב"י דנמצא את נושא אחותו וכו' ועל זה נאמר ומלאה הארץ זימה משום דכיון שהכניסה בביתו והיא מיוחדת לו בניה נקראים על שמו עכ"ל הרמב"ן ז"ל וא"כ י"ל דר' יהודה חייש לזה החשש ומשו"ה ס"ל דצריך ליתן לה כתובה דכתובה מעשה ב"ד היא ועידי הקנין מוציאין הקול וממילא נתוודע לכל דהיא מיוחדת לו ודו"ק והלכך מה שכתבתי שם לתרץ נ"ל עיקר בעז"ה: עוד שם בתוס' ומעשה בפרוביגנאה וכו' ואפסדיה ר"ת לסעודתיה. נ"ב עי' בגו"ב מהד"ק באה"ע סי' ע"ו שהעלה שאף לדעת הירושלמי אינו אסור אלא בחיי אשתו ובמעשה דר"ת י"ל שגירש אשתו ע"ש ונראה דגם הדין שכתב הב"ש בסי' ט"ו בשם הב"ל בסי' מ' י"ל ג"כ דמיירי דאשתו היתה קיימת ורק שגירשה ובהגה השיג על דבריהם הגאון בעל עי' אלמוגים ז"ל בהל' שניות לעריות ע"ש ודו"ק:

דף כב ע"ב בגמ' אמאי קרי כאן ונשיא בעמך בעושה מעשה עמך. וכ"ב לכאורה תמוה דהא מבעמך דרשינן נמי בסנהדרין דף פ"ה דבעינן נמי שיהא מקויים שבעמך ואם הכהו וקלל להיוצא ליהרג פטור ממלקות ומ"מ בבנו חייב דהא בהדיא גלי קרא דבן המקלל לאביו לאחר מיתה ג"כ חייב ע"ש וא"כ ע"כ דהדרש דבמקויים שבעמך לא קאי על הבן וא"כ מנ"ל דהדרש דעושה מעשה עמך נוהג גם בבן דהא תרווייהו מבעמך דרשינן ודוחק לומר דמאי דגלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי. ובחדושי הארכתי בזה בעז"ה: **שם** בתוס' ד"ה כשעשה תשובה והא דאמר כו' לכל אין הבן נעשה שליח וכו' הכא כשעשה תשובה. ונ"ב וכן כתב המרדכי כאן בשם ר"ת ז"ל ומיהו הרי"ף והרמב"ם ס"ל דגם בלא עשה תשובה איסורא מיהו איכא ואינו מותר רק במקום מצוה כגון בשליח ב"ד [אם יש לו רשות מאת הממשלה הרוממה יר"ה] ומיהו בבן גם במקום מצוה אסור וצ"ל ראיה לדבריהם דהא מהך קרא דונשיא בעמך מפקינן נמי בסנהדרין דף פ"ה שיהא מקויים שבעמך לאפוקי דהמקלל לאחר מיתה פטור וכמו שכתבתי לעיל ובהדיא משמע שם בסנהדרין בברייתא דלכתחילה אסור [וכן מבואר להלכה ברמב"ם ובטור חו"מ סי' כ"ז] וא"כ ה"ה באינו עושה מעשה עמך. ושוב ראיתי להגר"א ז"ל בביאוריו ליו"ד בסי' רמ"א ס"ק ו' דהסכים שם לדעת ר"ת וכתב וז"ל דבלא עשה תשובה אין לחלק בין איסור לחיוב דהא עושה מעשה עמך לא כתיב אלא חיוב דפריך גמ' מינה אלא אלא איסור וקושית הגמ' באמת דאפי' לכתחילה מותר עכ"ל ודבריו צ"ע דהא אדרבה עיקר המיעוט כתיב אלא הלאו ועוד דהא מ"מ י"ל דחז"ל אסרו והא שכ' הרי"ף דאסור ר"ל מדרבנן ושפיר אמר שם רב ששת ואתר מי התירו ור"ל דמ"מ מדרבנן יש איסור אי לאו המצוה ובחידושי הארכתי בזה בעז"ה:

דף כד ע"ב בתו' ד"ה משום אור"י דהנטען על ספנויה אין להתמיר וכו' ואדרבה מצוה לכונסה וכו'. נ"ב לכאורה נראה דדווקא בנערה בתולה הדין הכי אבל במקום שאין קנס בוודאי אינו נוהג גם העשה דולא תהיה לאשה וצ"ע בזה ואגב מוכח מד' התוס' אלו דאף דהקנס אינו נוהג בזה"ז מ"מ העשה דלו תהיה נוהג וכ"כ בשו"ת הרדב"ז ח"א בסי' ס"ג דבזה"ז ג"כ נוהג העשה ע"ש. ועי' במהרש"ל ביש"ש כאן שכ' דנראה דאם נטען על פנויה שכבר הגיעה לווסת נדות אדרבה אסור לכנוס דיחזיק הלעז שבא על הנדה שהוא באיסור כרת דידוע שאין הנשים פנויות טובלות עצמן לנדותן וא"כ בוודאי בא עליה בנדתה ע"ש ונראה דר"ל בנטען אבל בוודאי בא עליה מ"מ מצוה לכונסה דהרי משנה ערוכה שנינו בריש אלו נערות דהבא על הנדה ג"כ משלם קנס ופשוט דה"ה דחייב לכונסה:

דף כו ע"א בגמ' לעולם אימא לך אין זיקה ומשום דקסבר אסור לבטל מצות יבמין. נ"ב נראה דנ"מ לדינא בין הטעמים לענין אם היו היבמין אלמים דאינם יכולים לחלוץ לטעם דזיקה אסורין לחלוץ ולייבם ונשארו היבמות עגונות לעולם אבל לטעם דביטול מצות יבמין מותרות לייבם דבכה"ג אף אם מיית אידך קודם אינו מבטל מצות יבמין דהא בלא"ה אינו יכול לחלוץ ופשוט הוא: עוד שם בגמ' דילמא אדמייבם חד מיית אידך וקמבטל מצות יבמין. נ"ב עי' בשו"ת עמק יהושע בסי' ס"ג שהעיר מזה על דעת הסוברים דאם היבמה אינה רוצה להנשא לשוק אין מצוה בחליצה כלל וא"כ מאי ביטול מצות יבמין יש בזה דהא הביטול אינו רק מחליצה וחליצה לאו מצוה היא. ואכן לענ"ד נראה ליישב דהרי גבי אונס ג"כ אמרינן בכתובות דף מ' דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל ומ"מ אם רצונה להנשא לו הוי מ"ע גמורה על המתאנס ואם מוציאה עובר בעשה ול"ת וא"כ י"ל דה"נ דאף דאם אינה רצונה להנשא לאחר ליכא מצוה ומ"מ אם היא רוצה להנשא הוה החליצה מ"ע גמורה ושפיר איכא ביטול מצות יבמין ודו"ק:

דף לד ע"א בגמ' והא אין אשה מתעברת מביאה ראשונה וכו'. נ"ב בס' תשב"ץ קטן הקשה בשם מהר"ם מרוטנבורג זצ"ל דאמאי לא מפרש דמיירי שקדשו נשים בעולות כגון גרושה או אלמנה ותי' משום דבעלמא אין חופה קונה כי אם ביאה בלבד עכ"ל. והנה הדבר פשוט דכוונתו דכיון דאין חופה קונה באלמנה לא שייך הלשון ובשעת כניסתן לחופה וכן משמע יותר בשו"ת מהר"מ בר ברוך שהדפס סי' קנ"א שכיון לזה ואכן בהגהות הגאון הגדול מו"ה יוסף שאול ז"ל שנדפס שם נראה שמפרש בדבריו דכיון דאין חופה קונה גבה אינה אלא כארוסה בעלמא ובארוסה ליכא כרת וחטאת והביא שכן תי' בתוס' הרא"ש ז"ל ע"ש והנה אף שקצת יש מקום לזה דמשום דארוסה הוי כדבר שהיה בכלל ויצא אשת עמיתך לא תתן וגו' ויצא לידון בדבר החדש דבסקילה וכעין זה כתב המ"ל בריש הלכות שגגות לענין מכשף ע"ש אבל מ"מ הדבר מתמיה דבהדיא תניא בתו"כ בפ' ויקרא על קרא דנפש כי תחטא ובשהות אומר מכל מצות ד' לרבות נערה המאורסה והמחלל את השבת וכו' ע"ש [וכ"מ עוד ביומא דף פ"א ריש ע"ב ע"ש ודו"ק] ועוד דמלשון המשנה ובשעת כניסתן לחופה החליפו משמע להדיא דהוחלפו מתחילה קודם הכניסה וגמלא דאפילו חופה לא היה וא"כ אפי' לפי' דמיירי בבתולה נמי קשה דלמה תנן דחייבין חטאת הא אינה אלא ארוסה בעלמא [ועי' כתובות מ"ח] ויש לייבב: **ע"ב** בגמ' א"ל כתי אל הוציא לעז וכו' א"ל לעובד כוכבים נבעלתי. נ"ב עי' במהרש"ל ביש"ש פי' נאה ע"ז דהשיבה לו דנבעלה באונס ורצתה לעבות תשובת המשקל דהא מ"מ נהנית מעבירה דעי"ז כן לא פסק ממנה התוש וילדה לאחר י' שנים מאותה ביאה ע"ש היטב:

דף לה ע"ב ר"ל אמר צריכה חליצה מן האחין. נ"ב הנה פשוט דלייבם אותה אסור בוודאי דאף דלר"ל מס"ת לא הוי חליצה מ"מ מדרבנן מיהו הוי חליצה לחומרא וכאיה דהא אסור בקרובותיה ופסלה מן הכהונה ולכאורה היה נראה דהך דאמרינן דפליגי בסברת אי אמרינן תגלי מילתא למפרע תליא בברירה [ועי' בגי' כאן] וא"כ מקשה דר"ל אדר"י דהא בביצה דף ל"ז ובכ"ד ס"ל לר"י דאין ברירה ונראה דמזה ראיה לדברי התוס' בעירובין דף ל"ז ד"ה ר"י דבדבר שעומד להתברר בוודאי הכי אי לאו אמרינן ברירה לד"ה והלכך לא תלי הש"ס הכא בדין ברירה ודו"ק:

דף לו ע"ב בתוס' ד"ה ולא. ואם כשאירס צריך ליתן גט לא איצטריך תו למימר לא תנשא. נ"ב הדבר נ"ע דהא גבי דין דג"ח נמי תנן לקטן מ"ח ככהי לישנא לא תתארס ולא תנשא וגבי קידש תוך ג"ח הא כתבו מתחלה דצריך גט אם לא ברת ומצוה לייבב:

דף לט ע"א במשנה מצוה בגדול לייבם. נ"ב נסתפקתי בשני אחים תאומים דליכא גדול ולא רצו שום אחד בהם אי יכולין ב"ד לכוף לשום אחד מהם דהא כל אחד יכול לדחות דהאחר ייבם וכן אם שניהם רוצים לייבם מי קודם וכ"ל דצריך שיטילו גורל ומי שיזכה בגורל ייבם וכ"ה בחליצה: **ע"ב** בתד"ה דמתחזיא לן. נראה דל"ג על ארעא וכו'. נ"ב וכן בהוספתא דמכילתין פי"ב ליתא על ארעא רק איתא שם ורקית קדמנא רוקא דמתחזיא ובירושלמי לקמן בפ' מצות חליצה הלכה ו' משמע קצת דהוא מחלוקת אמוראים בזה אי בעינן דמתחזיא על ארעא דאמר שם דהמן אמרין קרבת קדמנא וכו' ורקת קדמנא רוק דמתחזי על ארעא וכו' אמר ר' אבהו מכיון שנראה הרוק וכו' אפי' ספריתהו הרוח כשר. ומיהו י"ל דר' אבהו ר"ל דבדיעבד כשר אפי' ספריתהו הרוח והברייתא איירי לענין לכתחילה וק"ל:

דף מה ע"ב בגמרא ההוא דהוה קרי ליה בר ארמאה אמר ריב"ל מי לא טבל לקריו. נ"ב ראיתי בספר קובץ אחד שנקרא יגדיל תורה שהובא שם תמיהה בסוגיא כאן בשם הגאון הגדול הצדיק המנוח מו"ה ישראל מסאלאנט זצוק"ל דהלא בטבילת בע"ק שטובל לתורה מחמת תקנת עזרא כשר אפי' בשאובין ולגר צריך טבילה גמורה [והדבר פשוט דר"ל דתקשה לדעת הסוברים דכולו שאוב פסול מה"ת]. והביא מזה ראיה לשיטת ר"ח דקי"ל דטבילה בזמנה מצוה [ואפי' בזמן הזה דאנהנו טמאי מתים מ"מ יש מצוה לטהר מטומאת הגוף ע"ש] ואכן לדעת הסוברים דבזה"ז לא שייך טבילה בזמנה כיון דליכא טהרות א"כ גם בימי ריב"ל לא שייך טבילה בזמנה [ובפרט באיש דאין הטבילה מועלת לו כלום דהרי בלא"ה הוא טמא מטומאת מת נראה דוודאי לא שייך טבילה בזמנה מצוה] תשאר הקושיא לדוכתי'. ואכן לענ"ד נראה לייבב דהא בהדיא מבואר בברכות ד' כ"ב דהא דאמר ר"י דארבעים סאה מ"מ היינו אפי' שאובין אבל בכלים פסולין ולכאורה מאי נ"מ בין כלים לשאובין וצ"ל דכלים פסול דאורייתא ושאובין דרבנן [ולמ"ד דכולו שאוב פסול מה"ת כמו כלים נ"ל דאינו מתיר רק במקצתו שאוב] וא"כ שפיר אמרינן דמי לא טבל לקריו דבפסול דאורייתא גם לטבילת בע"ק פסול. ועוד דהא ריב"ל הא דר בא"י ולא שייך כלל לאום דשמא טבל במקום שאוב דהא תנן להדיא ברפ"ח דמקוואות דא"י טהורה ומקוואותיהן טהורין ופי' הר"ש דלא מחזקינן להו בשאובין דמסתמא בהכשר נעשו עכ"ל ועפ"ז ניחא. ועוד נ"ל לייבב דריב"ל לשיטתו בברכות (כ"א ע"ב) דנפק"ל דבע"ק אסור בד"ת מקרא שנאמר והודעת וגו' וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו' ומשמע שם להדיא לפי הס"ד דדרשא גמורה היא וכמש"כ שם הצל"ח [ובאמת שגם לפי המסקנא אינו מוכח דנייד מזה רק דס"ל דסמוכין הוי כהקישא ומפקינן מיניה תרתי] ועזרא דתיקן טבילה לבע"ק י"ל דדרש לסמוכין והתקין. וכעין זה תי' הש"ס בר"ה דף ל"א גבי תקנת ר"י בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור ע"ש. [ועי' בתוס' ב"ק פ"ב ע"ב ד"ה אתא ובצל"ח בברכות שם וצ"ע ובחידושי הארכתי בזה] וא"כ פשוט דבעי טבילה גמורה וכמו בשיני ופסול בשאובין. [ואין להשיב ע"ז דאדרבה הא ר"י בן לוי בעצמו בברכות דף כ"ב אמר דמה טיבן של טובלי שחרית ופרכינן הא איהו דאמר דבע"ק אסור בד"ת ומתרצינן דה"ק דמה טיבן בט' סאה אפשר בתשעה קבין וכו' הרי דס"ל דאיהו אלא אסמכתא בעלמא מדרבנן וגם הכי בט' קבין והיאך קאמר הכא דמי לא טבל לקירויו. אבל הא אינו קושיא דהדא י"ל דמ"מ אמר שפיר דמי לא טבל לקירויו דהרי המנהג היה לטבול בט' סאה ולא מלינו דביטל המנהג. וגם הפשר דבתר דשמע מר' חנינא דגדר גדול גדרו בדבר קבלה. וכן משמע ג"כ בירושלמי דפירקין הלכה ד' דאמר שם מתמיה דר"י בן לוי דחבר שהוא גודר ישראל מן העבירה ע"ש והיינו לבתר דשמעה מר' חנינא דגדר גדול גדרו בדבר וי"ל דבירושלמי דאמר כן מתמיה דריב"ל חבר שהוא גודר את ישראל מן העבירה וכו' היינו לבתר דשמעה מר' חנינא וש"ס דילן והירושלמי לא פליגי כלל אליבא דריב"ל ושפיר אמר ריב"ל הכא דמי לא טבל לקירויו דהא במנהג היה לטבול כדין. ועוד י"ל לפי מש"כ הרמב"ם בפ"ד מה'

תפלה

דף קא ע"ב תוס' ד"ה וקראו בו' תימה כו' נילף מהכא דאין שלוחו כמותו. ואפ"ל דהכא שאני משום דמילי ניהו ומילי לא ממסרו לשליח ועי' גיטין (דף ט.) גבי אומר אמרו ואע"ג דפרשו שם דהיינו לגבי שאינו יכול לעשות אחר ע"ש מ"מ יש לחלק בדבר :

דף קז ע"א תוס' ד"ה דאי אמרת וא"ת הא דאמר בהמפקיד המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה כו'. יותר הו"ל למקשי ממסכת כתובות (דף נא) דשם הוא עיקר הגמרא : שם בד"ה תרווייהו ניחא להו כו' דלדידה נמי ניחא לה כדאמרינן יותר משהאיש. צ"ע אמאי לא הביאו מב"מ (דף סז.) גבי איילונית דניחא לה דתיפוק עלה שמא דאשת איש הרי מפורש כן :

דף קטו ע"ב תוס' ד"ה וקאמרי כו' א"נ מהני ע"פ טביעות עינא. משמע דאף לפירש"י ז"ל דהמים משנים צורת הפנים או לפר"ת בדבור הסמוך דמיירי בשנשחת קצת צורת הפנים מ"מ מהני הטביעות עין עם סימנים אפילו שאינם ולכאורה לסברא זו גם סימני בגדים מהני בצירוף הטביעות עין כל דהוא :

דף קיז ע"א גמ' ר"י מוסיף אף אשת אב והכלה אמרו לו וכו'. נ"מ בין ר"י ורבנן לענין אם מותרת להעיד לבת חמותה לר"י מותרת להעיד לה דשניא כדפרש"י שאומרת זו תאכל כל עמל אמי וכדאי' בגמ' אבל הכלה לבת חמותה יכולה להעיד ולרבנן כיון דבת חמותה שניה לה גם היא שונאת אותה ועי' בנימוקי"י דצריך לשניה שם קצת :

דף קיח ע"א גמרא א"ר אלעזר במחלוקת שנויה ור"א ור"ש היא. לעיל (דף עה) : שם וצריכא. צ"ע דהא מצי למימר כפשוטו דאי אשמועינן בריישא הו"א התם קאמר רע"ק משום דלר"ש חדא עבידא אסורה בידאי אבל בסיפא מת בעלי ומת חמי הא אפשר דבעלה מת והמיה לא מת וא"כ היא מותרת לינשא ותמותה מותרת לאכול בתרומה ועיין לעיל (דף קיז.) לא בעלה מת ולא חמיה : ע"ב גמרא קתני קידש להודיעך כחו דרע"ק. לכאורה הו"מ למימר דאע"ג דכתובה דרבנן מ"מ צריך לתת לכולם ואין לומר דס"ל דכתובה מן התורה דהא סתם נשים קתני ואפילו אלמנות במשמע וכו"ע ס"ל דכתובת אלמנה דרבנן ואפ"ל דס"ל לגמרא דגבי ממון אין לחלק בין דרבנן למן התורה ועי' בסוף כתובות (דף קי"א) רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא ובבכורות (דף נא.) ומקילי כתובה שנו כאן :

דף קיט ע"ב במשנה בתי יבמות כו' לזו עדים. ולכאורה צ"ע אמאי לא פשיט לעיל (דף לג:) דקא מיבעיא להו עד אחד ביבמה מהו וגם לבסוף מסיק דמהימן דא"כ אמאי קאמר לזו עדים הא אם היה עד אחד מותרת וכה"ג דקדק ה"ר יונה כדאיתא ברא"ש ב"מ גבי ולחזי זוזי ממאן נקט (דף ב:) גם דתית הרא"ש ז"ל שם דאגב דנקט בכל מקום המפקיד בעדים לא שייך כאן דאדרבה כולה פרקין איירי בעד אחד ועיין כתובות (דף כו:) העיד ר"א על תנוקת באשקלון ועדים מעידים אותה ואי ס"ד דשני עדים מעידים בלא נטמאת א"כ אמאי ריחקוה בני משפחתה וע"ש ברא"ב"ד במס' עדיות ואפשר דהגירסא עדים ופירוש עדים הראויים לה :

דף קכב ע"א גמרא א"ל רא"א זיל לגבי רב יוסף דחריף סכיני'. עי' ב"ב (דף כב.) דמשמע הגירסא לקמי' דרבא בריה דרב יוסף דהא איתא סוף ברכות רב יוסף סיני ורבה עוקר הרים : שם של עזקה. פי' ברש"י ותוס' וכ"י פירשו שהוא לשון עוזק בגפנים פירש שעשו עבודה בגפנים בשביעית יעקר ועי' מנחות (דף פד.) בתוס' ד"ה עומר ספיחים : סליק בס"ד

תפילה הלכה ד' דתקנת עזרא לא היה רק לתורה וחזרו ותקנו בדורות האחרונים גם לתפילה בלא"ה נקט דיש"ל דריב"ל לא תמה רק דמה טיבן של טובלי שחרית שטובלין לתפילה [ומשום ק"ש שהוא ד"ת י"ל דס"ל כר"י דשרי בהלכות ד"א ע"ש] ושפיר אמר הכא דמי לא טבל לקירויו ור"ל לד"ת וכזה יתיישב מה שתמה הרשב"א בחידושיו לברכות שם דלס"ד דס"ס דריב"ל ס"ל דהוא מה"ת היתך אמר דמה טיבן בסבילה והוצרך לדחוק דלא שמיע ליה הא דריב"ל ואכן לפי דברי הרמב"ם ז"ל לא קשה מידי [ומאי דמקשי שם והא איהו הוא דאמר וכו' י"ל דר"ל דכיון דהוא ס"ל דלד"ת אסור מה"ת וא"כ ע"כ תקנת עזרא היה לתפלה ומאי אמר דמה טיבן וכו' ועפ"ז לא נצטרך לדחוק דעזרא דרש סמוכין והתקין אלא י"ל כפשיטות דהסמוכין אינו אלא לד"ת ועזרא תקן גם לתפלה ובזה נחלקו אם תיקן מי שהא דוקא או דסגי בט' קבין וכל זה אם נאמר דגם למסקנא סובר דהסמוכין הוא מה"ת לענין טבילה אבל הרמב"ם סובר דלהמסקנא אינו אלא תקנת עזרא וקרא אסמכתא בעלמא ודורות אחרונים תקנו גם לתפלה ודו"ק] :

דף מז ע"א בתוס' ד"ה נאמן היינו דוקא במילי דמשוי נפשיה חתיכה דאיסורא. ונ"ב עי' במפרשים שהעירו דהיאך משכחת לה שהע"כ יהיה מוזהר בדבר שאצל ישראל מותר דהא קי"ל דמי איכא מידי דלישראל שרי וכו' ואכן לענ"ד י"ל דמשכח"ל כגון שנשא ישראלית וא"כ נתקדשה לישראל אחר בטעות דאם היה גירות מעליא אין קידושין תופסין בה ומותרת להזיר לו בלא גט אבל אם היה בינו לבין עצמו ועכשיו רוצה לגייר עצמו כדין [בימים הקדמונים שהיה להם רשות מתת הממשלה יר"ה] הרי אסורה לו משום א"א דהא הקידושין של ישראל קידושין גמורים היו ודו"ק : ע"ב בגמ' ודילמא נקיות בעלמא. נ"ב וכן פירש באמת בתרגום אונקלוס שם ויתוורון לבושיהון אבל גבי כיבוס בגדים דכתיב גבי מצורע זב ונדה דהתם פירושו טבילה פי' בתרגום ויצטבע לבושוהי ועיין רש"י בחומש סוף פרשה תזריע ודו"ק :

דף נב ע"א בתוס' ד"ה דמקדש. הור"ת דאפי' ביבמה דצריך ביאה וכו'. נ"ב צ"ע דבתוס' קדושין ד' י"ב איתא דאדרבה ר"ת סובר דהפריצות הוא משום דצריך עדים והקשו ע"ז מיבמה דע"כ צריך עדים על הביאה ואעפ"כ קי"ל דמקדש וא"כ בועל ולכן אור"י דהפריצות הוא משום דעושה תחלת קניינו בביאה ע"ש. ולכן נראה דט"ס נפל בכאן וצ"ל אור"י דאפי' ביבמה וכו' [ופי' דברי תוס' אלו עיין בשעה"מ רפ"ה מהל' יבום] :

דף סא ע"ב בתוס' ד"ה לא יבטל אע"ג דמרישא משמע לה וכו'. נ"ב לולא דברי התוס' הייתי אומר דמרישא הו"א דדוקא איילונית אסור דמבטל לגמרי מפ"ו אבל בנושא אשה שראויה לילד אך דמבטל על איזה זמן הו"א דמותר קמ"ל. וזהו דנקט ברישא כהן דדוקא דאי לישראל הוא כ"ש מסיפא אבל בכהן לא פסיקא ליה למתני' דלא לבטל מפ"ו דע"פ הרוב הכהנים היו אז מורי התורה וכמו דכתיב יורו משפטיך ליעקב ות"ת מותר לפעמים לבטל וכמו דתנן התלמידים יוצאין שתים ושלש שנים וכן עזאי יוכיח וקמ"ל דמ"מ איילונית אסור לישא. ומאי דמקשה לעיל אטו כהנים כוא דמפקדי אפ"ו היינו דמקשה דמ"מ הו"ל למתני' בתחלה עיקר הדין דישראל לא מבטל מפ"ו ודו"ק :

דף סו ע"ב בתוס' ד"ה עבדי צאן ברזל. ומחיים לא איצטריך דפשיטא. נ"ב ונראה דכן פירש גם הרמב"ם ז"ל דהרי בפכ"ב מהל' אישות הל' כ"ד פסק כרב יהודה דהדין עמה ובפ"ה מהל' עבדים הל' ע"ז פסק דעבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין לאיש והוי בתרתי דסתרי אלא ע"כ דמחלק בין מחיים לאחר מיתה והא דיוצאין לאיש אבל לא לאשה היינו מחיים אבל לאחר מיתה יוצא בשן ועין לאשה ושוב מצאתי להגר"א ז"ל בביאוריו לאו"ח סי' רמ"ו ס"ק י"ד שהעיר ג"כ בזה על ד' הרמב"ם ז"ל ותי' בדרך אחר ע"פ דברי הרי"ף ז"ל ביבמות שם וע"פ דבריו ז"ל שם אינו ראיה דהרמב"ם ס"ל חילוק הנ"ל ע"ש ודו"ק :

דף סט ע"ב בגמ' ומתני' שהיו שניהם חבושין בבית האסורין. נ"ב כעין זה לקמן עא ע"ב ובחולין י"א ע"ב :

דף עא ע"א אלא זכרים דאיתנייהו וכו' וליתנייהו בשעת עשייה היכי משכחת לה. נ"ב והא דלא מוקים כנימולין לאחר כגון ביוצא דופן או בטומטום שנקרע ונמצא זכר וכדאיתא בשבת קל"ה ובב"ב דף קכ"ז נ"ל דכן הנימול לאחד אינו מוטל על האב יותר מאשר ישראל ואינו מעכב אותו מאכילת הפסח כלל וכמו שאינו מעכב לב"ד דמצות מילה שמוטל על האב ילפינן בקדושין כ"ט מקרא כאשר צוה אותו אלהים וסתם במילת שמיני מיירי [וגדולה מזו נראה דאם עבר יום ח' ולא מלו אותו תו אינו מוטל על האב יותר מב"ד ועי' בירושלמי בפ"ק דר"ה הלכה א' ודו"ק ועי' במגן אברהם באו"ח סי' תמ"ד ובס' הקובץ על הרמב"ם בהל' מילה] : ע"ב אמר רבה בר יצחק אמר רב לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו וכו'. ונ"ב לכאורה צ"ע דבירושלמי בפר"א דמילה הלכה ב' ובמדרש רבה בסוף פרשה לך אמרינן דהמול ימול לרבות את הפריעה ואולי דרב כאן לשיטתו אזיל דדריש שם בירושלמי הך קרא לדרשא אחרינא דנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית ועוד י"ל דהא באמת ככר כתבו התוס' כאן דעיקר מצות פריעה הוא הלמ"מ ויהושע אסמכיה אקרא וככר כתב הנ"י בר"פ החובל בשם הירושלמי דכל מילתא דלא מיחוורא [והיינו דאינו מפורש בכתוב רק דהוא הלמ"מ וכדומה] מייתינן מאתרין סגיאין ע"ש והלכך מסייע ליה הירושלמי גם מקרא דהמול ימול ודו"ק :

דף עו ע"ב ברש"י ד"ה אזלי לעלמא מתו וטבעו בימי פרעה וכו'. נ"ב ובביאור הגר"א ז"ל באה"ע סי' ד' ס"ק י"ח כתב דהרשב"א סתר זה דהא לא טבעו בים אלא אנשי המלחמה ולפיכך פירש דהני אזלי לעלמא בימי סנחריב [וכן פירש הרשב"א ז"ל בעצמו כאן בחידושיו בפי' השני ע"ש] [ואכן בתוס' ישנים שנדפס כעת על הגליון בש"ס החדש כתבו דהכא א"א לפרש כן דהא שלמה קדים טובא למעשה דסנחריב וד' הרשב"א צ"ע] :

דף צז ע"א בתד"ה ערוות כיון דכתיב שאר בקרא. נ"ב ר"ל קרא דשאר בשרו הנכתב בריש פרשת עריות וקאי על כל העריות בכלל :

דף קא ע"א ברש"י ד"ה להקרות לא חפצתי לקחתה וכו'. ונ"ב נראה דצריך להפך הדברים וצ"ל להקרות ליבמה מאין יבמי וגו' ולימא לא חפצתי לקחתה כצ"ל : שם ברש"י בד"ה כך ב"ד. יליף מהך קרא וכו'. ונ"ב מדברי רש"י ז"ל משמע שלא היה גורס בדברי רב יוסף גופא שנאמר כולך יפה רעיתי וכ"ה באמת בסנהדרין ל"ו רק דהאימור מפיק לה התם מהך קרא ולכן הוצרך רש"י ז"ל לפרש דלמד מהך קרא ודו"ק :

דף קב ע"א בגמ' א"כ מה ראה ר"מ לומר וכו'. ונ"ב בתוספתא בפי"ב הגי' מה ראה ר"מ לומר שחולצין במנעל ר' יעקב אומר משמו מודה היה ר"מ שאין חולצין במנעל ע"ש ועי' בירושלמי כאן עוד גי' אחרת ונראה דגי' התוספתא הוא עיקר ושוב ראיתי בחידושי הרמב"ן כאן דהביא ג"כ לד' התוספתא וכתב ע"ז דזה הלשון יפה :

דף קג ע"א בגמ' שם אמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה. ונ"ב גי' הגאונים ז"ל והרמב"ן בספר הזכות צריך למתרץ לכרעיה ע"ש : תוס' ד"ה כין. והא דדרשינן בספרי ועמד וכו'. נ"ב עי' ברמב"ן בס' הזכות כוונה אחרת בספרי ע"ש : ע"ב ברש"י ד"ה רעה היא. שמוגאין כרשעים וכו'. ונ"ב הדבר צ"ע דהלא הש"ס מפרש בהדיא טעמא אחרינא דילמא מדכר שמא דעבודת כוכבים. וגם מה שכתב רש"י שמא דעבודת כוכבים למה גנכת צ"ע דא"כ לא הועיל מה דהזהירו הקב"ה ללבן דהשמר לך דהא מ"מ הזכיר שמא דעבודת כוכבים ולכן בנזיר דף כג פירשו בע"א ע"ש ועי' היטיב במהרש"א בח"א בהוריות דף י' :

דף קד ע"א בתוס' ד"ה אמר. ולפי מה דפי' ר"י דתרי ר"י בן אלישע הוו א"ש וכו'. ונ"ל דהיה ברורה דתרי הוו מהא דאיתא באגדה דהניזקין ובמדרש איכה רבתי על פסוק בני ציון היקרים דהתינוק שפדה ר"י בן חנניא הי' ר"י בן אלישע ע"ש והרי מעשה כי הוי בשעת החורבן הוי או לאחר החורבן והרי ר"י בן אלישע הנהרג בשעת החורבן כבר הי' גדול ושימש בכהונה גדולה כמה שנים וכדאיתא בברכות דף ז' ועוד דהרי כבר הי' לו בנים ובנות בשעת החורבן וכדאיתא שם באגדה מעשה בבנו ובבתו של ר"י בן אלישע שנשבו אלא וודאי דנכדו הוי ונראה דהיינו דאמר שם דמובטחני שמורה הוראה בישראל ולא קאמר שיורה הוראות בלשון רבים והיינו משום דקאי על הוראה זו דהורה הוראה אחת שיש בה כמה קולות להיתר והוראה להיתר מקרי הוראה וכדאי' בכתובות דף ז' ודו"ק :

דף קו ע"א בתד"ה אין לו. וכן ההיא דהגוזל בתרא גבי הלך להביא כרוב וכו' אין לו אלא שכרו. ונ"ב הדבר צ"ע דשם ליתא כהך לישנא כלל ואדרבה איתא שם דנותן לו שכרו משלם ופי' התוס' שם דמיירי ששכרו בשביל החולה יותר ממה שהיה ראוי לשוכרו וכו' ואולי דצ"ל וכן מה דפירשתי בההיא דהגוזל בתרא גבי הלך להביא וכו' דדוקא היכי שהוא מפסיד במקום אחר הא בלא"ה אין לו אלא שכרו וכו' ועדיין צ"ע : שם בגמ' אין חולצין אא"כ מכירין. נ"ב עי' בנ"י כאן שהקשה וא"ת וכו' וההנן קדשתי את בתי וכו' ותי' דהתם ליכא למיחש וכו' אבל הכא וכו' והלכך חוששין שמא כוון אחד מן העדים וכו' והנה לשון זה תמוה דמאי ענין עדים לכאן וגם בחידושי אנשי שם דחק הרבה בזה ושמעתי מגדול אחד דט"ס נפל בדבריו וצ"ל דשמא יבא אחד ויעריס ושוב עיינתי בחידושי הרשב"א ז"ל כאן וראיתי שכ' בהדיא דשמא לא זהו יבמה אלא אחר וזה מעריס כדי לפוטרה מן היבום והיינו ממש כהגהת הרה"ג הנ"ל ודברי הנ"י שם לקוחים מד' הרשב"א ז"ל :

דף קיא ע"ב במשנה לאחר שלשים יום מבקשין ממנו שיחלוץ לה ופירש"י לאחר ל' הוא דאמן דלא מוקים איניש אנפשיה וכו'. ונ"ב הקשה לי כבוד ידידי הרב הגאון מו"ה שמואל נ"י מלובטש מ"ץ דפ"ק לדעת התוס' לעיל דף נ"ב ד"ה דמקדש ובקידושין ד' י"ב ד"ה משום דביאת יבמה. בעי ג"כ עדים ככל קידושי ביאה מאי מהני החזקה דלא מוקים אנפשיה הא מ"מ לא היו עדים שבעל וחזקה בוודאי לא הוי כעדים וחזר ותירץ בעצמו ע"פ דברי התוס' בקידושין ד' ס"ב ד"ה אמר אביי שכ' שם דלאביי שם הא דמקדש בע"א אין חוששין לקידושיו היינו משום דכיון דלא קידש בפני שנים יש לומר דלא נתן אלא לשם מתנה [וכן בקידושי ביאה י"ל דלא כוון רק לביאת זנות] אבל אם הוי ידעינן דהמעשה אמת דכוון לשם קידושין לא בעינן עדים כלל ע"ש וא"כ ביבמה דאפי' במכוון לשם זנות נמי קנה ולא בעינן כוונה כלל לא בעינן עדים רק לגלות האמת דבעל והלכך הכא דאיכא חזקה דוודאי בעל לא בעינן עדים כלל כן תי' הרה"ג הנ"ל וש"י. אבל קשה לי דהלא התוס' לא כ"כ רק לאביי דס"ל דאשתך זינתה בע"א נאמן אבל אנן הא קי"ל כרבא דאין דבר שבערוה פחות משנים וא"כ מוכח להיפך דהא אפי' הבעל מודה דכוון לשם קידושין מ"מ אינו קדושין משום דלא היה עדים וא"כ ביבמה נמי בלא עדים לאו כלום הוא ועוד דהדבר פשוט דמה שכ' התוס' דביאת יבמה בעי עדים ע"כ כוונתם דבלא עדים לאו כלום הוא ואפי' שניהם מודים דבעל ואף דהם יודעים בעצמם דהמעשה אמת מ"מ יוצאה ממנו בלא גט אבל באמת בלא"ה אינו קושיא דליטעמך תקשה בכל קידושי ביאה דהאו צריכין העדים לראות הביאה אלא הדבר פשוט דה"ל רק לייחד עדים מבחוץ ואומר בפניהם שנכנס ע"מ כן וכן מבואר בפוסקים ובשו"ע סימן ל"ה ואעפ"כ הוי קדושין ותקשה ג"כ הא אינו אלא חזקה בעלמא דהן הן עדי יחוד והן הן עדי ביאה וכן בנתגרשה מן הנשואין ולנה עמו בפונדקי אמרינן דהן הן עדי יחוד והן הן עדי ביאה [ואף דהתם אינו אלא ספק קדושין היינו משום דלא יחד להעדים ולא אמר שרוצה לקדש אותה בביאה] וצריכה ממנו גט ועי"כ צ"ל דחזקה אלימתא כי האי הוי כעדים וכן במיתות ב"ד דוודאי צריך עדים ואעפ"כ אמרינן דבמנאפים משיראו כדרך המנאפים וע"כ משום דחזקה גמורה הוא שבעל והוי כעדים וא"כ הכא נמי שכיון שהכל רואים שנתייחדו היבם והיבמה שלשים יום אנן סהדי דוודאי בעל ואמרינן דהן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה. והא דגבי נתגרשה מן הנשואין אינו רק ספק קידושין היינו משום דהתם לא נתייחדו רק לילה אחת ואימו וודאי בעל אבל אם שהו שלשים יום י"ל באמת דהוו וודאי קדושין כמו גבי יבמה וכל זה ברור ודו"ק :

דף קיב ע"א מיבת בזיז. נ"ב כעין זה בפסחים ע"ב ע"ב : ע"ב בתוס' ד"ה דאין. מיהו היכא דניחא לו כבר תקינו רבנן שאינה מתגרשת וכו'. נ"ב הדבר פשוט דכוונת התוס' בזה דלכאורה קשה דכיון דגבי שוטה חשו רבנן טפי לתקנתא דידיה משום דאין אדם דר עם נחש בכפיפה ולא חשו לתקנתא דידה שינהגו בה מנהג הפקר והלכך לא תקנו רבנן נישואין בשוטה ואף אם אירע שאדם אחד נשא אותה בחופה וקידושין לא הוי נישואין כלל ואינה צריכה גט א"כ גם בנשא פיקחת וא"כ נשתטה באופן דמה"ת יכולה להתגרש כגון דיודעת לשמור את גיטה ורק דאינה יודעת להעמיד על דין תורה ולומר דמתגרשת ולחוש על תקנתא דידיה שלא יצטרך לדור עם נחש בכפיפה כמו בתחילת נישואין לא נתחייב בשמירתה אבל אם נשאה אותה כשהיתה פקחת כיון שהיו הנשואים נשואים גמורים ועל הבעל מוטל לשמור אותה חשו רבנן לתקנתא דידיה משום דנסתפחה שדהו ומזלא דידי' גרם לה והלכך כשנשתטה תחתיו יותר יש לחוש לתקנתא דידה מתקנתא דידיה כ"ה ברור כוונת התוס' וכן ראיתי להגאון בעל חת"ם ז"ל באה"ע ח"ב תשובה ג' שפירש כן ד' התוס' אך מה שתמה שם על התוס' דהא ע"כ מיירי התוס' בשוטה היודעת לשמור את גיטה דגירושיה גירושין מה"ת וא"כ בכה"ג אין לה דין שוטה כלל וגם הקדושין ונשואין שלה מה"ת וא"כ לא מצינו חילוק בין לכתחילה לדיעבד והוצרך לדחוק דהתוס' מיירי בשוטה קטנה דנתקדשה ע"י אביה ויכולה להתגרש נמי מה"ת ע"י אביה ע"ש לא הבנתי דבריו דהדבר פשוט דכל שעשתה מעשה שטות דנחשב בחגיגה דף ג' לשוטה מקרי שוטה גמורה ואין קדושיה קדושין כלל ואף דיודעת לשמור קדושיה דקדושין בעינן דעת ושוטה אין לה דעת אבל מ"מ לענין גירושין דלא בעינן דעתה שפיר מתגרשת מה"ת אף בשוטה גמורה [והא דבעינן דיודעת לשמור גיטה היינו משום דבלא"ה הוי משלחת וחוזרת] ומידי דהוי אחרשת דתנן בגיטין דף נ"ה דהעיד יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט והיינו משום דהתם חרשת יודעת לשמור גיטה וזה פשוט ולכן דברי הגאון הח"ס ז"ל צלע"ג :

דף קיד ע"א בגמ' בן חבר שרגיל לילך וכו'. ונ"ב תוספתא דדמאי פ"ג ושם הגי' אין אביו חושש שמא מאכילו דברים שאינן מתוקנין : שם בגמ' ת"ש בן חבר כהן שרגיל לילך וכו'. נ"ב ר"ס בתוספתא פ"ב והגי' שם אין אביו חושש שמא מאכילו בטהרות והיא היא ור"ל דשמא יאכילו תרומה טמאה הצריך לאכול בטהרה ואמנם הדבר תמוה דהיכי פשיט מהך ברייתא דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו הא בתוספתא שם מסיים אם יודע שמאכילו בטהרות ה"ז אסור אלמא דטעמא דאין חוששין משום דלא חיישינן כלל לזה שיאכילנו ואדרבה מסיפא מוכח איפכא דב"ד מצווין להפרישו מדאמר דאם ידוע שמאכילו ה"ז אסור וכ"ש דתקשה לפי מה דמשני דמיירי בתרומה דרבנן ואולי דהך ברייתא דמייתי הכא אחריתי היא ואינה כך דתוספתא וקצת ראיה לזה דבתוספתא לא הוזכר שהיה רגיל לילך רק שהי' הולך ומיירי שהלך באקראי ולפיכך אין חוששין כלל אבל הכא דתני שהיה רגיל לילך שפיר יש לחוש שיאכילנו אי לאו משום דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו :

דף קיז ע"ב במשנה רמ"א הואיל ומכחישות זא"ז הרי אלו לא ינשאו וכו'. ונראה דפליגי בפלוגתא דר"ט ור"ע בעדות נשים אי בעי דו"ח דר"מ סבר לה כר"ע דדמי לד"נ ועדות המכחשת זו לזו בבדיקות בד"נ פסולה אבל ר"י ור"ש י"ל דס"ל כר"ט דדמי לד"מ הא קי"ל בסנהדרין ד' ל' דהכחשה בבדיקות בד"מ כשרה וקי"ל באמת כר"ע וכן הכא קי"ל כר"י ור"ש :

דף קיט ע"א במשנה עד שתדע שמא מעוברת היא נרתה. ונ"ב הא דאמר עד שתדע קאי אלא תנשא דלעולם לא תנשא עד שתדע שהיא מעוברת אבל אם נודע שהיא מעוברת אז לרבנן מותרת לינשא דלא שייך סמוך מיעוטא לחזקה דכיון דהיא מעוברת איתרע חזקת איסור. ושמא מעוברת קאי אלא תתייבם דמשום הכי לא תתייבם דשמא מעוברת היא : שם בגמ' אמאי הלך אחר רוב נשים. ונ"ב לכאורה צ"ע דהא קי"ל כרשב"ג בשבת קל"ה דכל שלא שהה ל' יום צריכה חליצה ואיכא למ"ד התם דאפי' נפל מן הגג דליכא ריעותא ג"כ חיישינן ונראה דמזה ראיה לד' מהרי"י מינץ שהובא בשו"ע אה"ע סי' קס"ד דלא מחמרינן כרשב"ג רק היכא דאיפשר וא"כ י"ל דמתני' דמי למקום עיגון [ומיהו שם אינו מתיר רק אם כבר נשאת דלא תצא אבל לא לכתחילה ואולי דדוקא היכא דמת חיישינן שמא הוא נפל דאיכא ריעותא אבל אם לא ידעינן כלל אם הוא חי או מת מעמידין אותו בחזקת חיים וכן משמע באמת ג"כ לעיל ד' ל"ו במה שהוצרך לומר שם דהוולד אינו פוטר וכו' ע"ש ודו"ק וזה דלא כד' הדגמ"ר ביו"ד סי' ש"ס דנסתפק בזה ועי' היטיב בחת"ם ביו"ד סי' רנ"ד] : ע"ב בגמ' רישא חזקה ליבום וכו'. ונ"ב ומשמע דזהו לר"מ דחייש למיעוטא וכמו דאמרינן לעיל אלא מחוורתא מתני' כר"מ והלכך אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה אבל לרבנן לא. וקשה לכאורה על הרי"ף והרמב"ם דפסקו כהך מתני' הא מתניתין יחידאה היא ואכן ראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו כאן ובס' משמרת הבית [דף ז' ע"ב בדפוס ברלין] שכ' שיש גורסין בכאן רבא אמר דלעולם רבנן היא וכו' וכ"ה דעת רבינו האי גאון זצ"ל ע"ש ונ"ל ברור דכ"ה ג"כ גי' הרי"ף והרמב"ם ז"ל ומשו"ה פסקו כסתם מתני' : שם בתד"ה ר"מ וא"ת אמאי לא מוקי לה נמי כרבנן וכו' אבל רובא דתליא במעשה. ועיין בחידושי הרשב"א כאן שהקשה דהא כאן איכא חזקה ליבום ובמקום חזקה גם רבנן מודו דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה. ועוד קשה קושית התוס' לעיל ד"ה אמאי. ועוד יש להעיר דהא איכא תרי מיעוטי מיעוט דאין מתעברות ומיעוט מפילות ומאי מקשה ואמאי דילמא במקום דאיכא תרי מיעוטי לא אזלינן בתר רובא ונ"ל ליישב הכל בחדא מחתא בעז"ה דהעיקר קושית בכאן מדלא מחלק ברישא בין יצאה מלאה לינאה ריקנית וכמו דמחלק בסיפא אלמא משמע דברישא אפי' יצאה מעוברת לא תנשא לשוק. ועפ"ז מקשה שפיר דכבר דכיון דהיא מעוברת תו ליכא חזקה לאיסור דאיתרע החזקה וגם הרוב הוא רוב גמור ולא תליא במעשה ויתיישב כל הקושיות בזה ודוק ותשכח :

דף קכ ע"א בגמ' ר"א אומר וכו'. ונ"ב במשנה לעיל דף קי"ח ע"א ליתא לדברי ר"א אך כן איתא בתוספתא דמכילתין פי"ד דעל הא דמביא שם כדברי ת"ק דברי המשנה לעיל שהביא כאן מסיים ע"ז ר"א אומר הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם ופשוט דט"ס ונ"ל הואיל והותרו היא וכו' וכמו דאיתא כאן ולתוספתא זו כיון הש"ס כאן : ע"ב בתוס' ד"ה למימרא. וא"ת בלאו מילתא דרשב"א תקשה רישא לסיפא וכו'. ועוד תמוה דמאי ענין מגוייד לנחתך רגלו מן הארכובה ולמעלה דהא ודאי מגוייד היינו דנחתך בכמה מקומות אבל הכל במקום שאינו נעשה טרפה אבל בנחתך רגלו מן הארכובה ולמעלה הא הוי טרפה וקי"ל דטרפה אינו חיה אבל כדבר פשוט דלא מקשה ממגוייד רק דמקשי דא"א לומר דמתני' רשב"א היא דהא תנן בסיפא דאם נחתך רגלו מן הארכובה ולמעלה תנשא והטעם משום דהוי טריפה וא"כ א"א לומר דרשב"א היא דהרי רשב"א סובר בריש אלו טרפות ובתוספתא פ"ג דחולין דבהמה שנחתכה רגלה מן הארכובה ולמעלה כשרה מפני שיכולה לבוא ולחיות וכן שמעתי מפי מר אחי הגאון זצ"ל שפירש כן [ושוב מצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו כאן שפירש כן להסוגיא דלכאן ופי' זה עיקר] :

דף קכב ע"ב בגמ' תנאי היא דתניא וכו'. לכאורה תמוה כיון דבשני סברייתות איתא שבא לפני ר"ט וא"כ דברי ר"ט גופא סותרין זא"ז ומאי משני דתנאי דר"ע פליג על ר"ט וכבר העיר בזה הלח"מ בפ"ג מה' גירושין ותי' דחוק מאוד ע"ש ועוד תמוה שם דברי הה"ה בהא דמביא ראיה דמ"מ צריך לשאול מנין אתה יודע מברייתא דבודקין ולכאורה לפי הנ"ל טפי הו"ל להביא ראיה מברייתא דס"ל דא"צ דרישה וחקירה ואעפ"כ אמר לו ר"ט מנין אתה יודע. ואכן אנכי מצאתי גי' נפלאה בתוספתא דמכילתין פו"ס י"ד דבברייתא הראשונה לא הוזכר באמת ר"ט כלל רק איתא דבא לפני חכמים והשיאו את אשתו על פיו וגם לא הוזכר כלל דשאלו אותו מנין אתה יודע ונ"ל פשוט דט"ס נפל בכאן בגמ' וצ"ל כמו דאיתא בתוספתא ובלי ספק שכן היה ג"כ גירסת הה"ה ז"ל וזה א"ש הכל בעז"ה : סליק בס"ד

פורת יוסף

מאת הג"מ יוסף שליט"א חופק"ק ווילנא.

דף ב ע"א במשנה בתולה נשאת. הר"ן ושאר מפרשים הקשו למה תנא טעמא דטענת בתולים דוקא ולא שארי הטעמים וי"ל דאף טעמא זו באמת לא הוה תני אם לא דאתר תקנת עזרא הוא דנשתנה הדין דבתולה אבל משא"כ שאר הטעמים הא לא נשתנו עוד כ"ל דמשו"ה לא תנא טעמא דאלמנה דהא טעמא דברכה הוא על הבעילה ובאמת הא לא איירי תנא כלל מדין הבעילה ורק דעל הברייתא הוא דסמיך: שם גמ' א"ר יוסף כו'. נ"ל לומר דהכי פירושו מפני מה אמרו בתולה נשאת ולא אמרו נושאין בתולה ומשני מפני שהגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו וא"כ הא אי הוה תני נושאין א"כ הו"א דהעיכובא הוא משום הבעל ולכן הוא דמעלה לה מזונות ע"כ תני בתולה נשאת להודיע שהעיכוב הוא מחמתה וע"כ מקשה שפיר דתלי תניא בדלא תניא דהא כיון דמפרש טעמא דטענת בתולים א"כ ממילא משמע דעיכובא משום דידה ואינה מעלה לה מזונות ובזה מיושבים כל קושיות המפרשים: שם תד"ה בתולה נשאת הא דלא תני הבתולה כו'. וי"ל דמשו"ה לא הוי יכול לומר הבתולה דא"כ הו"א הבתולה המיוחדת ולאפוקי בוגרת או מוכת עץ וכדאמרינן חולין (נא) היכך המיומנת לכן הוא דהוכרח לאמר בתולה:

דף ג ע"ב תוס' ד"ה ותו התם בשליפי נסנו ואמרי' פ"ב דתענית מ"ד נסנו אורויי לא מורינן והכא בכ' מותר לכתחילה ופי' הקונטרס כו' אינו מיושב. ק"ל דהא התוס' גופייהו כתבו ברכות (נב ב') ד"ה נהגו העם דזה לא קאי אלא היכא דאיכא פלוגתא דתנאי ודאמוראי וא"כ מאי מקשו הכא:

דף ט ע"א גמ' א"ר א"ר האומר פ"פ מצאתי כו' ואמאי ס"ס הוא כו' מאי קמ"ל תנינא כו'. הקשה לי הר"ר חיים חריף ז"ל דלמא קמ"ל כ"א דאף על ספק שוי אנפשי' חד"א ותירצתי דכוון דכבר מסיק הגמרא דר"א לא איירי בכל גווני ורק באשת כהן או בפחותה מבת ג' וא"כ הא יש לומר דר"א מיירי בבת כהן ובפחותה מבת ג' דאז ליכא עוד ספק כלל וא"כ הא מקשה שפיר דמאי קמ"ל: ע"ב גמ' ליום רביעי אין ליום חמישי לא כו'. נ"ל דמשו"ה לא קאמר ולימים אחרים לא משום דהו"ל דטעמא משום ברכה ונבעלת בחמישי נ"כ משום ברכה דדגים והא דתני שהי' משכים לב"ד אינו אלא סעד לדבר וכדקאמרינן ר"ה (כא ב') בתוס' ורש"י שם ע"כ אמר דמדלא תני דנבעלת בחמישי דזהו עיקר התקנה א"כ וודאי טעמא משום איקרורי דעתא:

דף יא ע"א משנה הגיורת שנתגיירה כו'. נ"ל דמשו"ה הוא דנקיט הכי דהא בגמרא מסיק רב יוסף דאם הגדילו יכולין למחות ומסיק כגון שגדלה ולא מיחתה ולכן הוא דנקיט הגיורת כו' דבעי גיורת גם בגדלותה: שם גמ' א"ר"ה גר קטן כו'. בעל המאור ז"ל הקשה על הרי"ף איך השמיט הא דרב הונא וכ"ל די"ל דס"ל להרי"ף ז"ל דר"ה בעי ב"ד מומחים דהנה התוס' הקשו קידושין (סב ב') ד"ה גר צריך שלשה וז"ל וא"ת ליבעי מומחין כו' עוד אומר הר' נתנאל דבגר כתיב לדורותיכם דמשמע בכל ענין דע"כ סתמא ליכא מומחין ולדורותיכם משמע לדורות עולם ע"כ וא"כ הא ניחא בגדול שבא להתגייר אבל בגר קטן לפמש"כ התוס' כאן דאינו אלא מדרבנן א"כ ליכא למימר דע"ז קאי הפסוק לדורותיכם גם לפי תירוץ הראשון של התוס' וכן תירצו ביבמות דשליחותן עבדינן זה לא שייך אלא במילתא דשכיחא אבל קטן שבא לגייר לא שכיחא כלל ולא עבדינן שליחותן וביותר לפי מש"כ התוס' כאן דהטעם הוא דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת ובפשוטו נ"ל ג"כ לתירוץ התוס' דר"ה ס"ל כמ"ד יש כח לחכמים לעקור דבר מה"ת בקום ועשה והאפשר שהרי"ף ז"ל פסק כמ"ד ביבמות דאין כח ור' יוסף קאי אמתניתין: שם גמ' מתיב רבא כו' יהבינן לה קנס דאזלה ואכלה בגיותה כו'. בעל לחם אבירים ז"ל כתב דקושיא הוא דוקא משום דמשמע לי' דאיירי בשהטבילוהו על דעת ב"ד דאילו בנתגיירו או"א עמו לא קשה דהא קנסה לאבי' והוא גדול ולא יכול למחות עכ"ל ודבריו תמוהים דהא כקטן שנולד משוינן לי' וא"כ מאי קורבה יש לה עם אבי' ואל תשיבני מהא דשבועות (לג ב') ושאנס איש פלוני את בתי וע"ש ברש"י ובתוס' שדחקו דבתו של פלוני קאמר דאילו שלו א"כ מאן קתבע לו ולפי דבריו הא אפשר לאוקמי בנתגיירה בתו עמו דקנסה לעצמה והפטור הוא שלא הגיע עדיין לידה וכדפרש"י ז"ל לשיטתו דאוקמה בבתו של פלוני ומשום דאכתי לא מטי לידה לא מצי משוי שבועה דיש לדחותה: שם הד"ה מטבילין כו' משכחת לה גר קטן מן התורה במעוברת שנתגיירה כו'. ק"ל דהא בב"ב (קיד) אמרינן אריו"ח דבר תורה האם יורשת את בנה שנאמר מטות וע"ש בתוס' שכתבו דמיירי בגר וא"כ היכי כתיב אי אתה צריך לחזור אהרין דהא אמר יורשת אותו ומסתמא ה"ה אחיו מאמו אע"כ דקרא מיירי שנתגייר בעצמו בלא אמו: ע"ב גמ' איכא דמתני' באפי נפשה. אפשר דנ"מ בין שני הלשונות משום דאיתא בר"ן פ' חולין וכן בר"ן פ' קמא דסוכה דרב פפא ורבא היכא שנחלקו ביחד הלכה כרבא אבל היכא שנחלק לאחמ"כ הלכה כרב פפא וא"כ אפשר דהכא גם כן ללשנא קמא נחלק שמואל על רב לאח"מ וכדפרש"י דכי אמריתא הוא לאחר פטירתו של רב הלכה כשמואל משא"כ ללשנא בתרא דנחלקו ביחד אפשר דהלכה כרב דהא רב הוא גדול משמואל והכא לא שייך כלל הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני דהא הכא נ"מ בין לענין איסורא בין לענין דינא. ועיין ב"ק ד' ל"א ברא"ש ועיין בטור אה"ע סימן קע"ב בהגהת מהרלנ"ח ס"ק א':

דף יב ע"ב גמ' עד שתביא ראי' לדברי'. לכאורה הוא מיותר וכן לקמן בג' משניות ואפשר דאי הוה תנא לא מפי' אנו חיים לחוד הו"א דאפילו אי מייתי סהדי לא מהני דגם אם נאנסה לאחר אירוסין אפשר דמ"מ גם קודם שנתארסה נבעלה דהו"א לעולם אין לה כתובה מאתים אלא כשידוע שהיא בתולה וכן לקמן גבי איסורא אע"ג דמייתי סהדי דפלוני כהן הוא מ"מ אפשר דגם עם פסול זינתה וכדאיתא ביבמות ד' ס"ט ע"ב גבי דיימא דעלמא ע"כ עד שתביא ראי' לדבריו פירוש דנאנסה לאחר אירוסין סגיא אע"ג דלא מייתי ראי' שהיתה בתולה בשעת אירוסין וכן לקמן גבי איסורא אע"ג דלא מייתי ראי' שלא זינתה עם אחר מ"מ כיון שהיא אומרת ברי וגם מייתי סהדי שזינתה ואם כשר סגי ואפילו לר"י ועיין בזה: שם תוס' ד"ה רב הונא כו' אבל קשה דהכא בעי למימר הא דר"י דשמואל והכא ברי גרוע. וכ"ל די"ל דגם אביי ידע כדמתרץ דהכא איכא מגו או חזקה אלא דאביי הוה ס"ל לדמות ברי טוב ושמא גרוע בלא מגו לברי גרוע ושמא טוב עם מגו או חזקה:

דף יג ע"א רש"י ד"ה סבר לה תנא דמתניתין דאילו ר' יו"ה לא שביק רבנן. וכ"ל דרש"י פירש כן משום דק"ל דמאי מקשה הגמרא לקמן אלא ר' יוחנן מ"מ לא אמר כר"א ומאי קושיא כיון דריו"ח ס"ל כר' מאיר ומ"מ אין זה הכרח דהפ"ל דאי הוה מצו מוקי לה כרבנן הוה צריך לאוקמה כרבנן ולא לפסוק כר"מ ושפיר מקשה הגמרא מ"מ לא אמר כר"א אבל כיון דס"ל דנמצאת בעולה יש לה כתובה מנה מוכרח לאוקמי מתניתין כר"מ וא"כ ממילא ס"ל כר"מ דר"ג ור"י ס"ל כר"מ וגם דהוי כעין מחלוקת ואח"כ סתם ועיין במס' ביצה:

דף יד ע"א גמ' אמר רבא דר"ג אהדר"ג לא קשיא. נ"ל דאמר כן משום דאיכא דגרסי שם רשב"ג עיין שם בסדר המשנה ע"כ לא הוי קשה לי' לרבה ורבא מקשי למאן דגרס שם רבן גמליאל ומ"מ מלישנא אמר להם משמע דהגירסא ר"ג דהיה בזמנם:

דף טו ע"א תוס' ד"ה פרט לזורק אבן תימה לר"ש קבוע מנ"ל. וכ"ל דר"ל דלא בעינן קרא אלא אליבא דרבנן דלא חיישי למעוטא אבל לר"מ דחייש למיעוטא ממילא מסברא ידעינן דקבוע כמחצה על מחצה דמי דהא לר"מ אדרבא בכל מקום לא אזלינן בתר רובא אלא דברובא דאיתא קמן גלי התורה דאזלינן בתר רובא א"כ הא נראה דהיכא דהמיעוט לא קביע כמו בסנהדרין דלא מיקרי קבוע דהדיבור כפירש דמי כדאיתא במרדכי אבל היכא דהמיעוט קבוע ממילא מסתמא דלא אזלינן בתר רובא כמו ברובא דליתא קמן דלא אזלינן בתרי' תדע דהא לרבנן בתר רובא דליתא קמן אזלינן והיכא דקבוע לא אזלינן בתר רובא א"כ מכש"כ לר"מ דלא אזל בתר רובא דליתא קמן א"כ מכש"כ דלא אזלינן בתר רובא היכא דהמיעוט קבוע. וא"כ הא מתורץ גם תמיהת התוס' דאפשר דר"ש כר"מ ס"ל דחיישינן למעוטא וא"כ לא בעי כלל קרא לקבוע ואל תתמה היכא אפשר לאוקמי ר"ש כר"מ עיין בחולין י"א ע"ב ובכתובות כ' ע"ב דרוצין התוס' לאוקמי רשב"ג ור"י כר"מ ע"ש:

דף טז ע"א תוס' ד"ה התם פירש ר"י כו'. ק"ל לפרושו דאכתי תקשה לזעירי דאמר מאי מדברת נסתרה אמאי פליג התם ר"י דהא יכולה לומר לא נבעלתי ולכאורה הוי דומה לכאן ולומר דמאחר דנסתרה מקרי שור שחוט הוא דוחק דמ"מ היא יכולה לתרץ עצמה דלא עשתה כלל: שם בא"ד כתבו דהפירכא וכיון דרוב נשים קאי גם לשמואל דאף דלא אזיל בממון אחר הרוב מ"מ הוא כמו ברי ושמא וכיון דאית לה חזקת הגוף אמאי לא פליג ר"ג ע"ש. ק"ל דא"כ ע"כ לית ליה לשמואל הא דרב הונא דברי ושמא ברי עדיף דאי אית ליה אמאי לא אזיל בכל מקום בתר רובא דהא הוי כמו ברי ושמא וכו' לעיל דף י"ג ע"ב רצה לומר דשמואל א"ל הא דר"ה ודוחק לומר דלמסקנא אדרבא פליג על ר"ה וע"ש בתוס' גם בתוס' סנהדרין דף ג' ע"ב:

דף יח ע"א תוס' ד"ה חזקה כו' דא"כ מ"מ פטור מגו דכ"ה ולא משמע הכי. ק"ל דהא כר"מ לאקשויי דא"כ שבועת דפיקדון היכי משכחת לה ואפשר דמוקי לה דוקא בנאנסו והיכי שמפקיד אינו יודע:

דף כ ע"א גמ' אמר רבה ש"מ מדר' יוחנן כו' מדכר חד לחברי'. עיין ברב אלפס שהקשה לדברי הגאון היינו דר' יוחנן ואפשר לומר דס"ל דע"י תרי סהדי נפקא כולא ממונא אפומי' דחד או נכי רבעא כי מדכר חד לחברי' ואע"ג דהא לא שמעינן מדר' יוחנן אשכחן כה"ג גיטין דף נ"ה ע"ש תוס' ד"ה מדר' יוחנן בן גודגודא:

דף כב ע"א גמ' סבאה"ע סימן י"ז ס"ק ג' הביא ראי' לדברי הרשב"א דהיכא דהתחילה לומר שלא בפני בעלה גרשתני ואח"כ בא בעלה גם כן נאמנת דאל"כ לא מקשה הגמרא מידי ולדידי אינה ראי' מכאן דאפשר דאזלא הסוגיא כמאן דס"ל דגם שלא בפני בעלה אינה מעידה ועיין ג"כ בס"ק ז': ע"ב תוס' ד"ה כגון שניסת כו' והא דתנן הרגנוהו כו' לא שנים מעידין כן כו' דב' לא תסידי. הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ביבמות כ' דהרגתיו לכך לא תנשא שלא ילך ויהרגו חבירו כדי שישא אשתו ותמהתי שם בחדושי דלמא לא פירש כמו במת דטעמא דחדשינן דמשקר אולם לפי המאור כאן נראה דק"ל קושית התוס' בהרגנוהו אמאי לא ישא אשתו דהא שנים לא חדשינן בשביל אחד וע"כ פירש דטעם אחר יש בהרגתיו:

דף כג ע"א אמר אבוה דשמואל לנישאת ממש. הר"ן ז"ל הקשה דאמאי לא מביא לו סיעתא מברייתא דלקמן ונראה לי דמהברייתא אין ראי' דהא מסיים לא תנשא דמשמע דוקא נשאת וכדמקשה הגמרא על אבוה דשמואל והא לא תנא תני דמשמע דוקא נשאת ואע"ג דקתני התירוץ אפשר דתרתי בעינן שתנשא ע"פ היתר ב"ד אבל אם נישאת מעצמה לאו כלום: שם רש"י ד"ה ותיאסר בתמי' הס"ד ואח"כ מתחיל הדיבור הא אתו וסרש"י קודם הנשואין והסופרים טעו וסברו שהוא דבור אחד והוסיפו תיבת לא והוא מיותר ולפי הגהתם הי' צריך רש"י לסיים קודם שהתירו:

דף כד ע"ב בתוס' ד"ה אמנה שבשטר וא"ת כו'. ונראה לי די"ל דהא פשיטא דמסהדי אכולי אלא דמבעי אי מסהדי על כולי מילתא בתורת עדות וא"כ גם על זה שהוא כהן מסהדי בתורת עדות ומעלין ליוחסין או דילמא לא מסהדי אלא בתורת חזקה וא"כ אין מעלין ממנה ליוחסין אבל לתרומה מעלין לכו"ע:

דף כה ע"א רש"י ד"ה בתרומה דרבנן שהרי בגולה הי' כו' דכל מצוה שהיא תלוי' בארץ. משמע מפרש"י ז"ל דבארץ הוי מן התורה וק"ל דהא ר' יוסי גופי' קאמר ביבמות פ"ב ובנדה דף מ"ז ירושה ראשונה ושני' יש להם ופירש"י ז"ל שם דהיינו כיבוש יהושע וכיבוש עזרא דמשגלו בטלה קדושת הארץ לתרומה ומעשר וא"כ כשהיו בבבל גם בארץ לא נהגו תרומה ומעשר אלא מדרבנן ועיין בזה: ע"ב תוס' ד"ה עדות הבאה מכח חזקה. עיין במהרש"א ולי נראה דקשה להתוס' דמאי קאמר עדות הבאה מכח חזקה כי הא דר"א דהא גם היכא שמחלקין לו בבית הגרנות נ"כ הוא עדות מכח חזקה ע"כ פירשו דהכונה הוא מכח חזקה דשני וא"כ שפיר קאמר הברייתא ועדות הבאה מכח חזקה ממילא מוכח דהכוונה הוא כדר"א:

דף כז ע"א תוס' ד"ה והלך כו' זילו טבילו דהא נהרא קמייכו. נראה דז"ל ועוד דהא נהרא קמייכו דכן איתא בע"ז דף ל"ז דבכל ספק טומאה ברה"ר כי אתא קמי' דר' ינאי אמר הא נהרא קמייכו זילו טבילו ולכאורה היה אפ"ל דלהכי נקט ועשה טהרות משום דלגבי גברא הוא"ל ואית ליה חזקת טהרה לא גמרינן כלל מסוטה לטהר כרה"ר וכמו שכתבו התוס' במס' חולין ד' ט' דאפילו היכא דסתרי אהדדי אפילו הכי אוקמינן

חשק שלמה

מאת הג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ בווילנא.

דף ב ע"א במשנה בתולה נישאת ליום הרביעי. וצ"ע הנה כבר דקדקו התוס' במאי דלא תני הבתולה בה"א הידיעה כמו דתנן האשה ניקנית וכ"ל דאי הוי תני הבתולה ה"א דהבתולה דקרא קאי דמשתעי הכא בנערה ע"פ רוב כמו דכתיב גבי רבקה והנערה טובת מראה מאוד בתולה. כי יהי' נערה בתולה מאורשה לאיש. כי ימצא איש נערה בתולה וגו'. אבל בוגרת אינה נישאת ליום הרביעי ולכן נקט בתולה סתם לאשמעינן דכל בתולות נישאות ברביעי ואפילו בוגרת דבוגרת ג"כ בכלל בתולה סתם דקרא וכמו דס"ל לר"מ [דסתם משנה הוא אליביה] ביבמות ד' ס"ט אי לאו היכא דפירש הכתוב בהדיא נערה וכן בכה"ג דאסור בבוגרת לר"מ הוצרך התורה לכתוב בבתולים וכמו דאמרינן ביבמות שם וכן משמע באמת בירושלמי בפירקין דבוגרת נמי נישאת ברביעי ואף דאין לה טענת בתולים לפי דעת הירושלמי דאמרינן שם דעל דעתיה דר"א בוגרת אימתי היא נישאת וכו' נשמעינה מן הדא אם יש עדים וכו' הדא אמרה דלית רביעי כלום [ופי' דמן המשנה דלשם ראי' דמהא דנישאת ליום הרביעי אינו ראיה דכתובתה מאתים דיש שכתובתה מנה ואין לה ט"ב להפסיד כתובתה כגון נכנסה לחופה ולא נבעלה ומ"מ נישאת ברביעי משום דמ"מ יש לו ט"ב לענין לאוסרה עליו ושייך סברא דאיקרורי דעתא וא"כ ה"ה בוגרת נמי דג"כ נאמן לאוסרה עליו וכמו דאמרינן בירושלמי שם דאסורה עליו משום ספק סוטה ג"כ נישאת ברביעי וכן נראה מד' הפנ"י ובגליון המשניות להגרע"א ז"ל בריש מכילתין שפי' כן לדברי הירושלמי]. ונראה דאף המרדכי בר"פ דמכילתין שהוציא מהירושלמי הנז' לחידוש דבוגרת אינה נישאת ברביעי לא כ"כ רק לפי שיטת הירושלמי דבוגרת אין לה טענת בתולים כלל אבל לפי שיטת הש"ס דילן דבוגרת יש לה טענת דמים לגי' רש"י או טענת פ"פ לגי' ר"ת פשיטא דנישאת ברביעי וזהו דלא חילק התנא בבתולה גופא בין נערה לבוגרת וק"ל: שם והאלמנה ליום החמישי. וצ"ב לכאורה תימה הא אלמנה מן האירוסין כתובתה מאתים ויש לה ט"ב ופשיטא דנישאת ברביעי ולדעת הירוש' לפי דעת הפנ"י והגרע"א אפי' אלמנה מן הנשואין כל זמן דלא נבעלה נישאת ברביעי וטפי הו"ל למתני ובעולה ליום ה' או דהוי ליה לחלק באלמנה גופא בין אירוסין לנשואין וכ"ל דמתניתין ביהודה שנו דמתייחד עמה ואין לה ט"ב וכמו דתנן לקמן ד' יב ע"א [וע"ע לקמן ד' ז' ע"ב] וביהודה לעולם נישאת בה' והשתא תנא התנא בדיוק היטיב דבתולה בוודאי לעולם תנשא ברביעי ואפי' היא אלמנה מן הנשואין ואפי' ביהודה כיון שידוע בעדים שלא נתייחד עמה והיא בתולה בוודאי יכול לטעון טענת בתולים וממילא נישאת ברביעי וכן סתם אלמנה דלא ידעינן אם היא בתולה או לא נישאת בה' וביהודה אפי' באלמנה מן האירוסין הוא כן אבל בבעולה לא פסיקא ליה למתני דנבעלת בה' דוודאי דבבעולה שהיתה מופקרת מתחילה ליכא גבה תקנה דשקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים דוודאי לא שקדו אלא על תקנת הכשרות ולא על הפרוצות והלכך בוודאי דנישאת בכל יום שירצה. [ומשו"ה לא תני גרושות במשנה משום דאפשר דאם נתגרשה מחמת ערות דבר ג"כ ליכא גבה תקנה דשקדו ונישאת בכל יום]. וגם איכא נמי בעולה דנישאת בד' כגון קטן שבא על הגדולה וגדול שבא על הקטנה דג"כ יש לקרותה בעולה ואעפ"כ כתובתה מאתים ויש לה ט"ב ופשיטא דנישאת ברביעי ומשו"ה לא תני לה כלל ודו"ק:

דף ג ע"ב ברש"י ד"ה אביו של חתן והתירו להם להכניס וכו' שלא יקברוהו דא"כ חלה וכו'. נ"ב עי' ברמב"ן ז"ל בספר תורת האדם בשער האבילות שכ' דלדעת הגאונים ז"ל דאבילות יום ראשון מה"ת גם קודם הקבורה אסור בתשמיש מה"ת והא דהתירו הכא לבעול בעילת מצוה מפני שבעילת מצוה נמי עשה של תורה הוא כדתניא ובלכתך בדרך פרט לחתן ונדחית זו מפני זו עכ"ל. ותמהני דהא קיי"ל דאין עשה דוחה עשה והא דרגל דחי לאבילות היינו משום דרגל הוי עשה דרבים והא דפטור מק"ש היינו דהתם עקר בשב ואל תעשה משא"כ הכא דעקר בקום ועשה. ועוד דהא העשה דפ"ו יכול לקיימה בהיתר אחר שיעבור האבילות ולא דמי לק"ש דאימתי שישא יצטרך לבטל ממצות ק"ש ועוד דא"כ הוי עדיף טפי לדחות הנישואין ליום שני דאז אינו אלא דרבנן ובשביל יום אחד לא יתקלקל הסעודה. ועוד מלשון הגמ' לקמן ד' ד' ע"ב דאמר התם משום דלא חל עליו אבילותא וכו' משמע להדיא דקודם הקבורה קיל טפי וליכא איסורא כלל ולכן דברי הרמב"ן אנו לנע"ג:

דף ד ע"ב בגמ' מאי לאו עמו במטה. נ"ב לכאורה תמוה דעמו במטה אפי' בנדה אסור וכדמסקינן בשבת ד' י"ג דנדה אסורה לישן עם בעלה הוא בבגדו והיא בבגדה ואולי דכיון דס"ל להמקשה דאבילות לא קילא ליה טפי מנדה ושרי ביחוד א"כ קיל טפי ומותר אפי' עמו במטה וכמו דמותר מזיגת הכוס והצעת המטה אף דבנדה אסור דבאבילות דרבנן לא החמירו כ"כ ודו"ק: [שוב ראיתי בשיטה מקובצת שכ' בשם הרא"ש ז"ל דלאו דווקא עמו במטה אלא ר"ל שתהא מטתה עמו בחדר אחד וכו' ובזה א"ש בלא"ה]:

דף ט ע"א בגמ' התם אונס הוא. נ"ב הנה לא נתברר במקרא דהי' באונס ובמעתי דבר נחמד מאוד מפי מר אחי הגאון זצ"ל שאמר לפרש ע"פ הסוגיא דסנהדרין ד' ס"ט דמוכיח שם הש"ס דבת שבע היתה או בת שש שנים וקטנה היתה ועפ"ז שפיר אמרינן דאונס הוא דאפי' נתרצתה מ"מ הא קיי"ל דפיתוי קטנה אונס הוא ודפח"ח: שם בתוס' ד"ה מפני מה. מכל מקום לא רצו כמכחול בשפופרת וכו'. נ"ב אין הלשון מדוקדק דהא אם רצו כדרך המנאפים די ואולי דס"ל להתוס' כדעת בה"ג שהביא הרא"ש בפ"ב דיבמות דלאסור אשה על בעלה צריך שירצו כמכחול בשפופרת [וטעמו ונימוקי של בה"ג מבואר בנו"ב מהד"ת בחלק אה"ע סימן י"א משום דכל היכא דליכא התראה אין הוכחה מכדרך המנאפים ע"ש]. ועפ"ז דרך החידוד י"ל דדוד המלך שאני כיון דכתיב ביה ולבי חלל בקרבי ואמרינן בב"ב ד' י"ז לחד מ"ד דלא שלט בו יצר הרע וכן אמרינן בע"ז דדוד לא היה ראוי לאותו מעשה בוודאי לא שייך לאסור אם לא שירצו כמכחול וכו' ודו"ק:

דף י ע"א בגמ' רשב"ג אומר כתובת אשה אינה מה"ת אלא מד"ס. נ"ב לכאורה תימה דא"כ היכי משכחת לה מוציא שם רע דמ"כ אם שונאה יגרשנה בשלמא למ"ד דכתובה מה"ת י"ל דמוציא עליה שם רע כדי שיפטור מכתובה וכמו שכ' הרמב"ן בפי' התורה כפ' כי תצא אבל לדעת רשב"ג קשה. ובפשוטו יש לומר דהתורה מיירי אם כתב לה כתובה דכן היה הדרך לכתוב מוהר לבתולות וכמו דכתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות וכן דייק הרמב"ן שם וכתב וז"ל והנה זה מתכוין להוציאה בלא מוהר הבתולות שכתב לה עכ"ל. ועוד י"ל דמיירי בנשבע ע"ד רבים שלא לגרשה שלא מדעתה לעולם ולכן מוציא עליה שם רע דזינתה ואסורה לו ואז הוי התרה לדבר מצוה ולדבר מצוה יש לו התרה. וע"ד החידוד י"ל דמיירי שהיתה אנוסתו ועדיין היא בתולה כגון שאנסה שלא כדרכה ואינו יכול לגרשה דאונס שותה בעציצו ולכן מוציא עליה שם רע שזינתה ואז מחויב להוציא דהכן אם היתה אסורה לו או שנמצא בה דבר ערוה אינו רשאי לקיימה ואמרה התורה אם נתברר שנשקר היה או ולו תהיה לאשה ולא יוכל שלחה גם מגד מוציא שם רע וכ"מ אם הי' כהן וגרשה והתרו בו משום מוציא שם רע ולא משום אונס ג"כ היה לוקה בזה"ב ואם התרו בו משום שניהם היה לוקה שמונים ודו"ק:

דף יד ע"א בתוס' סוד"ה הכא ושמא יש לחלק דהא דהתם היינו שפעם אחת בא עליה וכו'. נ"ב קצת קשה דא"כ בפסיעות הוי מצי לשנויי שם ביבמות בלישנא קמא להא דתנן דילדה תאכל בתרומה ולא חיישינן שמא נתעברה מאחרים מיירי ג"כ שבא עליה ביאות הרבה והלכך תלינן בדידיה ולא הוי צריך לשנויא דחיקא שהיו שניהם חבושים בבית האסורין וצ"ע ואכן באמת לולא דברי התוס' הייתי אומר דהא דאמר אביי שם דאף דלא דיימא מעלמא הוולד ממזר לרב היינו אם לכה"פ היא דיימא תיניה וכמו דאמר שם אביי בהדיא והיינו שהיא חשודה לזנות עם האחרים ברצון ולכן חיישינן דהפקרה נפשה גם לאחרים וכיון דרוב פסולים אצלה הוולד ממזר ולשמואל הוולד שתוקי לכה"פ אבל בנדון דהכא י"ל דהיא לא דיימא כלל ואמרינן דהאחרים בא עליה באונס ואפשר דמיירי דהאחרים טוען בפירוש דאנסה ולא חזינן דהפקרה נפשה כלל והכל מודים בזה דהוולד כשר ומאי דמקשה שם ממתניתין דילדה תאכל בתרומה יש לומר דעיקר הקושיא הוא מדתנן שם דגם במפתה דילדה תאכל בתרומה ודו"ק:

דף טו ע"ב במשנה אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע וכו'. נ"ב עי' ברא"ש כאן בסי' ג' שכ' וז"ל דיש מביאין ראיה מכאן דביום ראשון שהוא עיקר החיבוב אבל בעלה מותר להסתכל דאל"כ מי יעיד שיצאה בהינומא וראשה פרוע וליתא אלא כיון שרואי' ההינומא שעשו ואומרין זו היא של כלה פלונית היינו עדות אי נמי ראיית ההינומא כשהוא עליה או פריעת הראש אין זה הסתכלות בפניה עכ"ל והדבר מתמיה לכאורה דע"כ אי אפשר להעיד שאשה זו יצאה בהינומא אם לא שראו בפניה והכירוה כי היא האשה הבא עכשיו לב"ד וא"כ ע"כ צ"ל שהסתכלו בפניה וגם תי' הראשון קשה דהתינח יצאה בהינומא יש לפרש בכה"ג אבל ראשה פרוע מאי איכא למימר ואכן המאור בזה מה שתי' בשיטה מקובצת כאן דהעדים לא ראו רק ההינומא שעליה ואומרים כל העולם דזו כלה פלונית אותה חזקה היא כמו ראיה וכן יש לפרש בראשה פרוע. או דדווקא להסתכל אמרו דאסור אבל ראיה בעלמא לפי שעה בשעה שמוליכין אותה מותר ע"כ. ואולי דגם הרא"ש ז"ל כיון לתי' הראשון דעדים מעידים ע"פ הקול דזו היא כלה פלונית. ואין לתמוה דקושיא א מצי להקשות בכל עדות שעדים מעידין על אשת איש בין עדות ממון או עדות נפשות דהיאך יכולים להעיד הא אסור להסתכל בא"א דאפשר דכל עד שראה שום עדות על אשה מותר לו להסתכל כדי שיוכל להעיד אח"כ והוי כא"א ולא קמכוין דמותר אבל הכא דלא שייך בראיה זו מצות הגדת עדות דמי יודע אם יהי' אח"כ תביעה ביניהם שפיר מקשים דהא אסור להסתכל ומיהו בלא"ה י"ל דמיירי שראו שלא בכוונה כגון בקרן זוויות וכמו דמשני בע"ז ד' כ' ע"ש וק"ל:

דף יח ע"א בגמ' א"ה טענת עצמו טענת אחרים הוא. נ"ב לכאורה עדיפא מיניה הו"ל להקשות דא"ה מ"ט דחכמים דפטרי משבועה הא מודה מקצת הטענה הוא דהא אכתי לא ידע הש"ס מכח דרבה דרבנן סברי דבבנו מעיז ועוד דהרי רש"י בעצמו מפרש לקמן דאף לפי המסקנא עיקר הפלוגתא דרא"י הוא בטענת קטן ונראה דמזה ראיה למש"כ רש"י מקודם בד"ה אליבא דמאן דזה הוא ק"ל להש"ס כפשיטות גם בס"ד דלרבנן אפי' בתובעו גדול פטור משום דמשיב אבידה דבבנו מעיז דכן מוכח מהמשנה דשבועות ד' מ"ב באמת. [ומיהו י"ל דגם לרבנן לא פטרי רק בטוענו כרי ע"פ אביו שטוען שאביו אמר לו שיש לו מנה ביד שמעון אבל באומר דאני יודע בעצמי שמנה לאבא בידך י"ל דגם רבנן מודו דחייב דבכה"ג גם בבנו אינו מעיז. וכן דעת הראב"ד בהשגות פ"ד מה' טוען הלכה ה' וע"ש בכ"מ ז"ל] והלכך לא מצי להקשות כאן רק על הלשון דכיון דטוענו גדול לא מקרי טענת עצמו. ובזה ניחא נמי מה דהוצרך רש"י לפרש במסקנא דאמרינן דבדרבה קמפלגי דלעולם בטוענו קטן ואף דרש"י ז"ל בעצמו כתב לעיל בפשיטות דלרבנן גם בטוענו גדול פטור והיינו משום דהוי בטוענו גדול לא הוה קרו ליה טענת עצמו אבל באמת לענין דינא מודה רש"י דלחכמים גם בטוענו גדול פטור משבועה דכן פירש בעצמו לעיל בשם המשנה דשבועות ולקמן כמוך בד"ה אלא הכא. וכבר רמז לזה התוס' כאן בד"ה אלא הכא. שכ' שם ונראה דמשום דקרי ליה טענת עצמו דחקו להעמיד בטוענו קטן ע"ש אבל לפי מש"כ הוא מוכרח גם מלישנא דהש"ס ודברי רש"י ז"ל ברורין בזה ודו"ק: ע"ב במשנה העדים שאמרו וכו' פסולי עדות הייני. נ"ב פירש הר"ן דפסולי עדות היינו שאמרו דהיו קרובים ונתרחקו אבל בפסול דגזלנותא לא מהימני ואף דאית להו מיגו דהא משוו נפשייהו רשעים עכ"ל וכ"כ בשו"ע חו"מ ס"ח מ"ו ודלא כפירש"י בכאן. והקשה הט"ז שם בסעיף ל"ז הא בקרובים נמי משוו נפשייהו רשיעי דחתמו על שטר של קרוב שלהם ורצו לגרום שיוציאו ממון ע"פ עדותן שלא כדין והנה לכאורה קושיא עצומה היא ומה שתי' דסמכו דהכל יודעים שהם קרובים ולא יוציאו ממון ע"פ עדותם זה דחוק טובא דא"כ למה התמו על חינם דבעדות לא שייך כלל דכיוונו לחשבות ועוד דהא אמרינן בברכות ד' מ"ג ע"ב דאל יספר עם אשה בשוק ואפי' היא אשתו או בתו או אחותו לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו וא"כ היאך סמכו ע"ז ואכן לענ"ד נראה לומר דהאומרים דהרחיקו העדים שני שיטין מן השטר ותתמו עצמן למילוי וזה מותר להם לעשות כן דהא מלאוהו בקרובים כשר ועכשיו לא נמלא קיום על העדים הכשרים וממילא השטר בטל אבל אין לתרץ דהאומרים דקבלו עליהם כמלוה והלוה שיהיו נאמנים ככשרים דמ"כ אם מהני הקבלה לעשותו כשטר גמור אף להוציא מן הלקוחות א"כ לא בעי לסהדו מידי ולענין מה אמרינן דנאמנים ואם דלענין לקוחות לא מהני הקבלה וכמו שכ' התומים בסי' מ"ו לענין קיום [וכ"ל דאף לדעת הסמ"ע והש"ך שם דמהני קבלה לענין קיום מ"מ לענין עידי השטר הכ"ת דלא מהני קבלה דהא קיי"ל כר"א בגיטין דף י"ז דבשאר שטרות פסול לד"ה על דבר שיכול להזדייף משום דאינו ראוי להתקיים

ולעמוד

על חזקתו אבל לגבי עשה טהרות דלא קתני נגע בטהרות דמשמע דעדיין לא הי' לנס חזקת טהרה דמן הדין טמאים אלא דילפינן מסוטה לטהר בספק טומאה ברה"ר ולא ילפינן אלא דומיא לסוטה ע"ש בתוס' קמ"ל דאפ"ה אם שאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורות וזה מדוקדק בלשון ועשה טהרות:

דף לא ע"א תוס' ד"ה מיום שהרג כו' דהא בימי שמעון בן שטח כו'. ונראה לי די"ל דהטעם שנהרג הוא משום קללתו של שב"ש ועי"כ פריך דא"כ הו"ל ליהרג באותו מיתה כדתני ר' חייא עוד אפ"ל דהא דבגדי כהונה מכפרין הוא דוקא עם תשובה דהא לא מדיפא מקרבן וכדאיתא סוף יומא חטאת ואשם ודאי מכפרים מיתה ויוהכ"פ מכפירין עם תשובה ועיין ריש כריתות ד' ז' האומר לא יתכפר לי חטאתי ואפשר דמשו"ה אמר שם לא זז משם עד שהכישו נחש משם דאם היו ממתינין אפשר שהי' עושה תשובה ע"כ אמר משום קללתו של שמעון בן שטח וגם שלא יסתפק מי הרגו בא נחש תיכף קודם שעשה תשובה וכדאמר שבועות ד' י"ג כרת דיומא היכא משכחת לה דתנקי' אומלא ומית לרבי דס"ל דיוהכ"פ מכפר בלא תשובה ע"ש:

דף לב ע"א גמרא וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם כו' גמר מחובל בחבירו כו'. ק"ל דלמה לא קריק גם הכא חובל דהא משלם בשת ופגם דהיינו נזק ועיין ב"ק (דף פ"ז) במשנה ותיו"ט שם: שם תוס' ד"ה ודאי ממונא לקולא וא"ת איתגורי איתגר שנידון בקלה דס"פ בפ' הנשרפין כו'. וק"ל דהא י"ל דהתם שנתחייב שתי מיתות על ב' עבירות א"כ אמאי לא נדונו על העבירה החמורה אחרי דהא עשה שתי עבירות אולם משא"כ הכא דאפשר לומר דבכל עבירה שיש בה ב' חיובים בכ"ז לא חייבה התורה אלא ממון וא"כ היאך שייך עוד למפרך איתגורי איתגר אחרי דכתיב בזו העבירה הוא ממון ולא מלקות וי"ל דקשיא להו הכי דהא הכא כשאין שם חיוב ממון לוקה וכגון שאין בה ש"פ והיכא דאיכא ש"פ מיפטר בממון אולם בכ"ז י"ל דרוי"ח ס"ל דממונא חמור:

דף לג ע"א גמרא חובל בחבירו נמי איכא לאוקמה כגון שהכהו הכאה שאין בה ש"פ. ק"ל דהא התראת ספק היא דדילמא הוה את"כ ש"פ ועוד דהא גם למותרה בעצמו היא ספק דהאם יוכל לנצלם שבכל הס' דברים לא יתחייב בכשיעור וי"ל דהתראת ספק אינו רק אם יש להסתפק אם יעבור על האיסור או לא יעבור כלל אבל הכא הא בוודאי יעבור ורק דהספטור יוכל להיות מצד אחר א"כ לא נקרא עוד התראת ספק: שם גמ' רא"ת עדים זוממין ממונא מבלמי ומלקא לא לקי משום דלאו בני התראה נינהו א"כ תדע דנתרי בהו בשעת מעשה פרשי ולא מסהדי כו' מתקיף לה אביי ונתרי בהו תכ"ד כו'. מסוגיא דהכא תמה בעל שער המשפט ז"ל בחו"מ (סי' כ"ט) על דברי הריטב"א ז"ל בב"מ (דף כ"ח) שכתב על הא דאמרינן התם אבוה דר"פ אירכס לי' ממרא אתא לקמי' דרב"ה א"ל זיל אייתי סהדי דלאו רמאי את ומול אזיל אייתי סהדי אמר להו ידעיתון בי' דרמאי את אמרו לי' אין אמר להו אנא רמאה אנא אמרו לי' אנן לאו רמאי את קאמרינן ארב"ה מסתברא לא מייתי איניש חובתא לנפשי' ופרש"י שזה הי' דעתן מתחילה ואין כאן משום מגיד וחוזר ומגיד והקשה ע"ז הריטב"א דאפילו אי הוה חוזרין ומגידין מאי הוה אחרי דתכ"ד הא הוה וא"כ הא יכולים הם לחזור בהם ותירץ דהיינו דוקא היכא דחזרו מעצמן אבל הכא שחזרו מחמת אימת של זה שאמר להם אנא רמאה אנא יש לנו לומר שאינם חו"מ עכ"ל ותמה עליו הסמ"ע דהא מסוגיא דהכא משמע בפירוש שלא כדבריו דאי נימא כדבריו א"כ מאי מקשה אביי דנתרי בהו תכ"ד אחרי דהא רבא אומר דמהאי טעמא גופה פרשי ולא מסהדי וא"כ הא אף בתכ"ד לא יוכלו עוד לחזור בו כיון שמחמת אימת ההתראה הוא דחזרי בהם וכן תמה עליו עוד מהא דסנהדרין (דף ל"ב) דקאמרינן התם היכי אמרינן לעדי נפשות שקי"ל דפותחין לזכות ואר"י מי יימר כדקא אמריתו ומתמה ע"ז שלא והא תסמינן להו ופרש"י ז"ל ויחזרו בהם תכ"ד והנה לדברי הריטב"א ז"ל מאי קושיא היא אחרי דאף בתכ"ד לא יהני החזרה כיון דמחמת האימה הם שחוזרין בהם וכדקאמרינן להדיא והא תסמינן להו ומלבד זה תמה גם התומים ז"ל (שם) ואף מתוך הסוגיא דב"מ מוכח להיפך מדברי הריטב"א ז"ל דהא ע"כ המעשה דהתם לא היתה בתכ"ד דאל"כ הא תקשה דממנ"פ הוא דהא ע"כ לא העידו שני העדים בבת אחת ורק בזה אחר זה וא"כ הא תקשה דכיון שהעיד הראשון ואמר רמאי אתה א"כ למה שתק אבוה דר"פ ולא נעק מיד ואנא רמאי אנא ואם נימא דבאמת נעק א"כ הא עוד יותר תקשה דהיאך העיד גם השני כזה גופה עוד הפעם אלא על כרחיני דהאודות זו קבלם שלא בפני בע"ד ורק אח"כ בשבא ר"פ ושמע דברי העדים הוא שנעק כן והם רק אז חזרו בהם וא"כ הא אין עוד מקום לדברי הריטב"א ז"ל אחרי דבאמת הי' כאן אחר כ"ד ושניהם הניחו בתימה. אך באמת כל דבריהם נפלאו ממני דהנה מה שהעלה בתומים דשלא בפני בע"ד היתה קבלת העדות לא משמע כן מפשט הסוגיא דקאמרינן אמרו לי' כו' אמר להו כו' אמרו לי' כו' וגם קושיתו ז"ל אינו מובן כלל (א) דהא רש"י ז"ל פירש שם דגם שאלת רב"ה היתה שלא כסוגן דבאמת הי' לו לשאול אותם בלשון ידעיתון בי' דלאו רמאי הוא ע"ש וא"כ הא שפיר י"ל דלא קא חש לדברי הראשון אדר"פ אף ששמע שאמר בפירוש אין דהוא היה יודע שהשני יאמר בפירוש לאו רמאי הוא והנה הא אנן קי"ל דאף באופן רחוק וזר מתרצינן אנו לדברי שני העדים שלא יכחשו זא"ז וא"כ הא גם בכאן נתרץ כמו כן דברי הראשון כמובן של השני (ב) ולמה לא נימא גם בפשוטו שאל להם ידעיתון בי' כו' וענו שניהם תכ"ד אין שהיא רק תיבה אחת ולא יותר (ג) דבתוס' שבועות (דף ל"ב) הקשו וא"ת לימא כגון שהתחילו וסיימו בבת אחת כו' והעלו דבאמת הוה מני הגמרא לשנויי הכי וא"כ הא גם התוס' כתבו דאף בעדות גדולה י"ל שהתחילו וסיימו בבת אחת (ד) ועוד דמאי תמיהה היא על מה ששתק אדר"פ בשמיעת דברי הראשון אחרי דהא באמת לא הי' צריך לשום לבבו לעדותו כלל דהא הוא ידע בעצמו דלאו רמאי הוא וידע שימלא עדים רבים ע"ז וא"כ אף שהעיד עד אחד דרמאי הוא בכ"ז הא יכול להביא עוד עד שלישי שיעיד עם השני דלאו רמאי הוא ואין דבריו של אחד במקום שנים אולם אחרי כן דגם השני העיד כדברי הראשון אזי נעק מיד דהא ידע שאף אם יביא מאה עדים לא יוציא עוד מיד המוחזק אחרי דקי"ל דתרי כמאה ומשום שלא יוכל לתקן הוא. סוף דבר דבריו אינם מובנים כלל אולם גם דברי בעסמ"ע תמוהים דמרא הא יש לומר (ה) דהריטב"א ז"ל לא קאמר רק אם מחמת אימתו של זה הם חוזרין ומגידים עוד הפעם עדות אחרת וכמו דנידון דאדר"פ דאף אם היו חוזרין בהם מכל וכל העדים הללו בכ"ז לא הי' יכול להוציא עוד אדר"פ הממרא אולם משא"כ בסוגיא דהכא וסנהדרין דרק חוזרים מפרוטם הראשונה אולם אינם צריכים לחזור ולהגיד עדות אחרת שפיר אפשר דגם הריטב"א ז"ל מודה דאף מחמת האימה יכולים לחזור בהם אך באמת גם בפשוטו לא קשה כלל וכלל כל קושיותיו ז"ל דהנה בתמיהתו מהא דסנהדרין ניחזי אנן (ואו) אם בנוח דבאמת חזרו העדים הללו תכ"ד ואמרו להד"מ א"כ מה נימא לדברי הריטב"א דבכ"ז באמת המעשה היתה כמו שאמרו מקודם והא שחוזרים בהם כעת הוא רק מחמת האימה וא"כ נראה לומר דאין חו"מ אבל הא זה אי אפשר דהא כיון שחזרו בהם העדים א"כ ליכא עוד שום עדות ורק דלהיפך אנן ב"ד הם הסהדי שבחזרתם אינו כלום אולם הא דינא דאנן סהדי הוא רק מתורת אומדנא דמוכח וא"כ זהו שפיר בדיני ממונות דקי"ל בשבועות (דף ל"ד) דבידיעה בלא ראי' נמי משכחת לה וכן לקמן אמרי' (דף נ"ז) דהיכא דהאומדנא מוכחת טובא מהני בד"מ ע"ש בתוס' וכן בקידושין (דף מ"ט) אך הא כ"ז רק בדיני ממונות אולם בד"נ הא אמרינן מפורש בסנהדרין (דף ל"ג) דאמרינן להם שמא מאומד אמרתם ואמרינן שם בגמרא דאף אם הרוג מפרפר ודם מטפטף בכ"ז אינו כלום ועיין בשבועות (דף ל"ד) תד"ה והי א"כ הא מכש"כ ומכש"כ דהכא אין אנו יכולים עוד להרוג לזה רק עפ"י הא דהאומדנא היא דהחוזרים בהם מחמת האימה והריטב"א ז"ל הא לא כתב ג"כ רק בדיני ממונות וגם מסוגיא דהכא נראה לי דלא קשה כלל (ח) דהא רש"י ז"ל פי' כאן פירש פרשי להו משום דאמרי וכי חשודים היינו בעיניכם מה לנו ולצרה הזאת א"כ הא נראה שכל חזרתם תהי' רק מחמת הקפדה לבד ולא יותר והנה בב"מ אמרינן (דף ל"ט) דמרי בר איסק דאתא לי' אחא מבי חוזאה דא"ל שיבית הוא אותם משום דגברא אלמא הוא ומשתמי מיני' ומקשינן שם בגמרא דהשתא נמי אתי ומשקרי ומתרצינן דתרתי לא עבדי ופרש"י שהם תרה שישתקו מלומר האמת ועוד שישקרו א"כ הא נראה להדיא דאף באופן שחשודים הם לומר שקר מחמת יראה בכ"ז אינם חשודים רק שלא ירצו לגלות כלל אולם כיון שיגלו א"כ בוודאי יאמרו האמת דתל"ע וכן אמרינן לעיל (דף כ"ז) דהיכא דשתיקת השפחה מתירתה אזי אינה נאמנת דדא"ה אבל היכא דשתיקתה אוסרתה לא חיישינן דאתיא ומשקרה וג"כ דתרתי לא עבדה א"כ הא נראה דאף בנגיעה לא חיישינן שיחזרו מדבריהם א"כ הא מכש"כ כאן בסוגיא דהכא שרק הקפדה היא ולא יותר א"כ בוודאי לא חש רבא רק דיפרשו ולא יסהדי כלל דד"א הוא אך משא"כ אם סהידו כבר אזי בוודאי לא יחזרו בהם עוד מחמת ההקפדה הזאת דתרתי הם אולם אך באמת סוף סוף יחזרו בהם תכ"ד א"כ בוודאי לאו מחמת האימה חזרו בהם וא"כ שפיר הא מקשה אביי מתרתי דעבדי ודברי הריטב"א ברורים:

דף לו ע"א רש"י ד"ה נותנין לה לילה הראשון כו' דאי לא לא הוה בעי למיתב לה אלא בעילת מצוה כו'. ק"ל דהא לפי"ז אף בעילת מצוה האיך נותנין לה דהא כיון דס"ל דבוגרת אין לה דם כלל א"כ הא רואה דם מחמת תשמיש היא וקיי"ל בשבועות (דף יד) דאם הי' משמש עם הטהורה ואמרה לו טמאה אני צריך לפרוש באבר מת ומלשון דלא יהבינן לה אלא בעילת מצוה הא משמע דעכ"פ נותנין לו הגמר:

ולעמוד ימים רבים ע"ש וא"כ דקבלו עליהם נמי אינו ראוי השטר לימים רבים דלאחר זמן ישתכח בדבר דקבלו עליהם ולא יוכלו לגבות בו] א"כ עדיין תשוו נפשייהו רשיעי לענין לקוחות ולכן מהוורתא כדאמרינן:

דף יט ע"א בתוס' ד"ה חזקה. הכא משמע דלא אמרינן מיגו במקום חזקה ולרבנן אמרינן וכו'. נ"ב לכאורה לפי מש"כ התוס' לעיל ד' י"ח ע"ב ד"ה הרי. דהך חזקה עדיפי כעדים דאנן סהדי שלא היה פסולי עדות ולא אנוסים ומ"מ אמרינן מיגו לרבנן משום דכיון דהצריכו חכמים קיום הכא לא חשיב כלל קיום כיון שתוך כדי דיבור אומרים דקטנים או פסולי עדות היינו א"כ אין ראוי' מכאן למיגו במקום חזקה דעלמא לא מר"מ ולא מרבנן. ואמנם נראה דמ"מ מקשים שפיר דע"כ בס"ד לא ס"ל הך סברא דאנן סהדי דאם נימא דאנן סהדי שלא היו אנוסים מאי מקשה אלא אנוסין מ"ש וע"כ דלא אתי אלא מטעם חזקה לחוד ומה שכ' התוס' לעיל דאנן סהדי היינו למסקנא דאמרינן דפליגי במודה בשטר שכתבו וכו' ודו"ק: ד"ה וכגון וא"ת וליהמניה במיגו דאי בעי מחיל ליה וכו'. נ"ב לכאורה צריך להבין דנהי דהתוס' ס"ל בס"ד דבשעבודא דר"נ ג"כ מהני מחילה מ"מ זה שייך אם הוא ידעינן בבירור דמחל לו בלב שלם ולא יהי' תובעו עוד לעולם ואף לאחר שישלם בעצמו לבע"ח שלו אבל כיון דלא ידעינן זה בבירור ניחוש דאינו מוחל לו כלל באמת רק דעושה עמו קנוניא כדי להפסיד לבע"ח ואח"כ יגבה ממנו בינו לבינו כמו באומר אמנה או פרוע דאמרינן דעושה קנוניא עם הלוה ונראה דס"ל להתוס' דבאומר אמנה או פרוע דהאומר נגד החזקה דהתם שטר אינו אמנה דעדים העולה לא חתמי וכן אם היה פרוע שטרא בידיה מאי בעי והלוה אינו נאמן ע"ז כלל [ואם כתב בו נאמנות הבטר אינו יכול אפי' להשביע למלוה על זה ועי' בטו"ע בסי' מ"ז דמבואר שם דמיירי בשטר שיש בו נאמנות ע"ש] ולכך בתב לאחרים גם המלוה אינו נאמן אבל במחילה יכול הלוה לטעון דיודע אני דמחל לו בלב שלם ועל זה הלוה נאמן באמת דהא ליכא חזקה נגד הטענה ופשוט הוא. אך זה נ"ל להוציא מד' התוס' אלו דס"ל דמהני מחילה אף דנקיט שטרא [ובירושלמי סוף"ק דגיטין איכא פלוגתא דאמוראי בזה והובא בש"ך חו"מ סי' רמ"א ס"ק ד' ע"ש] דלדעת הסוברים דלא מהני מחילה ויכול לחזור בו מהמחילה פשוט דבמקום שכתב לאחרים אף שאינו רוצה לחזור בו אין במחילתו כלום וכופין אותו לחזור בו כדי שלא יפסיד להמלוה שלו וכ"כ להדיא השער המלך ז"ל בפכ"ב מה' מכירה הלכה ט' לענין מחילה תוך זמנו במקום שכתב לאחרים ע"ש היטיב:

דף כ ע"א ברש"י ד"ה כותב אדם. אם עשאוהו עד בדבר וכו'. נ"ב נ"ל כוונת רש"י בזה דהנה לכאורה יש לדקדק במאי דאמר בלשון כותב אדם את עדותו על השטר דמשמע דצריך לעשות כן לכתוב על השטר כדי שלא ישכח העדות ובאמת לא מצינו חיוב על העד שיראה העדות שיזכור העדות ולא כתיב בתורה רק אם זוכר מחויב להעיד ואם לא יגיד ונשא עונו אבל אינו מוטל עליו לעשות תחבולה שלא ישכח העדות ולכן פירש"י דמיירי שעשאוהו עד בדבר ואז רמיה אנפשיה לזכור דכיון דהלוה סומך עליו ומלוה המעות על סמך שיעיד עליו אח"כ בב"ד איכא בזה משום שארית ישראל לא יעשה עולה ובכה"ג מחוייב הוא לכתוב על השטר כדי שלא ישכח ופשוט הוא: ע"ב ברש"י ד"ה אבל הכא שעשאוהו עד בדבר וכו'. נ"ב בב"י חו"מ סי' כ"ח מדייק מד' רש"י ז"ל אלו דאם לא עשאוהו עד בדבר לא מקרי רמיה עליה ואינו יכול להעיד לזמן מרובה כמו לר"מ גבי תלוליות ע"ש ומזה ראיה למש"כ בדיבור הקודם דאם לא עשאוהו עד בזה אינו מחוייב לזכור העדות ולהזהר שלא להסיח מלבו ולא מקרי דרמיה עליה וק"ל:

דף כא ע"א בגמ' והא הוה שטרא דנפיק מבי דינא דמר שמואל וכו'. נ"ב לכאורה נ"ע דמאי קושיא דילמא במעשה דמר שמואל לא זכרו עדים ההלוואה ובכה"ג גם חכמים מודו דבעי צירוף וכמש"כ התוס' לעיל ד' כ' ד"ה ור"י וכ"כ הרא"ש כאן ולכאורה היה מזה ראיה לדעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' עדות הלכה ד' דאם העדים אינן זוכרין ההלוואה הרי הן כתרפין ולא הוי קיום כלל ואפי' אם יש עוד א' עמו אבל לדעת התוס' והרא"ש קשה [ושוב מצאתי בס' תפארת יעקב על חו"מ בסי' מ"ו שהביא מזה ראיה באמת לדעת הרמב"ם ז"ל ע"ש] ואולי י"ל דעיקר קושיית הגמ' הוא מדהוצרך מר שמואל לפרש בתוך הקיום דהעיד עוד ע"א על הקיום ש"מ דבא להורות הלכה כרבי דצריך צירוף בכל גווני וק"ל: שם בגמ' מהו דתימא הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו. נ"ב לכאורה צ"ל הלכה כרבי מחבירו והא אפילו מחבריו וכ"ה לקמן בסמוך בסוגיא וכ"ה בפסחים כ"ז וכ"ה הגי' בתוס' רי"ד שנדפס כעת בש"ס הזה בדפוס ראם על הגליון:

דף כב ע"ב בתד"ה חזרה פירוש מועיל אמתלא או לא. נ"ב לכאורה צריך להבין דהיאך ס"ד דשמואל דאיסור נדה חמיר מאיסור א"א דגבי נדה לא יהי' מועיל אמתלא. ונראה דס"ד כיון דהתורה נתנה נאמנות לאשה דכתיב וספרה לה ודרשינן לה לעצמה וא"כ אפשר דגם לאיסור ג"כ יש לה נאמנות כבי תרי וגבי עדים קי"ל דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ואפי' אם אומר אמתלא וטעם על מה שאמר מקודם אינו נאמן וכמבואר בסנהדרין ד' מ"ד ע"ב ובחו"מ בריש סימן כ"ט ופשט ליה דגם בזה מועיל אמתלא דמ"מ לא הוי אמירתה כעדות גמורה. ובזה נ"ל ליתן טעם על מה דכ' הרמב"ן דבהוחזקה נדה בשכנותיה לא מהני אמתלא וכמבואר ביו"ד בסי' קפ"ה ותמה ע"ז הטור שם דלמה חמיר הוחזקה נדה מאלו אמרה בפירוש דטמאה אני. והנה באמת תמיהה זו יש לתמוה על הש"ס גופא דלמה חמיר הוחזקה נדה בשכנותיה מאילו אמרה בפירוש דטמאה אני דוודאי אין מלקין אותו על פיה דהא גם כתב דהאמינתו תורה על כתו לומר דנתקדשה מ"מ מבואר להדיא בקדושין ס"ג דאין נאמן למכות ולעונשין דלאיסורא הימניה ולקטלא לא הימניה וכ"ש נדה דלא מצינו דהאמינה התורה לאסור ובהוחזקה נדה לוקה ואף דעיקר החזקה לא בא אלא מהאשה עצמה וע"כ נ"ל דכיון דהחזיקה עצמה בפני רבים דהיא נדה הוי כעדות גמורה [וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפט"ז מה' סנהדרין הלכה ו' דאפי' ע"א אם אמר שהוא חלב והוחזק הדבר שהוא חלב על פיו הוי כשני עדים ומלקין אח"כ להאוכל חתיכה זו] ונראה דהוציא כן מדין דהוחזקה נדה בשכנותיה וכן מהא דאמרינן בקידושין ד' ס' דסוקלין ושורפין על החזקות] והטעם בזה דכל שמחזיק הדבר בפני רבים תמיד אמרינן דודאי וברור לו בלא שום ספק דהמעשה הוא כך דאל"כ לא היה מחזיק כן בפני רבים ונחשב כעדות גמורה והיינו דאמרינן בקידושין דסוקלין ושורפין על החזקות וג"כ מטעם הנ"ל וא"כ פשוט דלא מהני אמתלא דהא בעדים קי"ל דאינו מועיל אמתלא [ואולי דגם הרשב"א ז"ל בתוה"א הארוך בשער הפרישה והובא בב"י סי' קפ"ט שמחלק בין אמירה להוחזקה נדה כיון ג"כ לזה ודו"ק] וזה סייעתא ג"כ לדברי הט"ז ביו"ד שם דאם אמרה כן בפני רבים לא מהני אמתלא וג"כ מטעם הנ"ל דהוי כעדות גמורה ודו"ק. וא"כ יש לומר דמיירי באשה שיש לה ווסת ואמרה דראתה בשעת ווסתה ולכן הוי ס"ד דשמואל דאינה נאמנת ליתן אמתלא דחזקה דאורח בזמנו בא מסייע לדבריה הראשונים דאף דווסתות דרבנן מ"מ חזקה מדרבנן מיהו הוי. ומיהו יש להסתפק דאפשר דבכה"ג אינו מועיל אמתלא באמת דהוי אמתלא נגד החזקה וצ"ע בזה [ועי' בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קמ"ט שהעיר דלפי הסוגיא דקידושין הנ"ל דאין הלב וכ"ש ע"א נאמן למכות ועונשין היכי משכחת לה מלקות בנדה הא יכולים לומר דלא הרגשתי וכו' ע"ש ולכאורה הא בפשיטות משכחת לה מלקות בהוחזקה נדה בשכנותיה ואולי דכוונתו להקשות דמהא דהוחזקה עצמה נדה אינו ראיה דהיתה נדה גמורה מה"ת דדילמא יצא הדם בלא הרגשה ואינה רק נדה מדרבנן ואף דהיא בעצמה אומרת דיצאה בהרגשה מ"מ היאך יכולין לחייב אותו מלקות על פיה. ומיהו לפי מש"כ הרמב"ן בחידושיו והובא שם בחת"ס בסי' קמ"ז דע"פ הרוב יוצא בהרגשה יתיישב קושייתו ובחידושי הארכתי בזה בעזה"ש]: [שוב ראיתי בשיטה מקובצת שהעיר ג"כ בזה דהיכי ס"ד דלא מהני אמתלא בנדה ותירץ בשם הר"ח והרשב"א והריטב"א ז"ל כיון דיש לה היתר לאחר זמן הוי ס"ד דלא סמכינן על אמתלא א"נ דהוי ס"ד דכל לגבי בעלה אומרת דברים כהווייתן ואם הייתה טהורה רק שהייתה תולה הייתה אומרת האמת ע"ש והנלע"ד כתבתי בעזה"ש:

דף כג ע"א בתוס' ד"ה תרווייהו וי"ל כגון שאנו יודעים שזרק לה קידושין. נ"ב עי' בשו"ת מהרי"ט ז"ל בח"ב בחלק אה"ע סי' מ"ב שפירש לדברי התוס' דר"ל דיש עדים שראו שזרק לה קידושין אך דנסתפק להם אם היה קרוב לו או קרוב לה ונמצא דבלא עדים השנים ג"כ הוי ספק קידושין ומשו"ה לא תנשא לכתחילה וס"ה אם לא היה כאן רק ע"א לבד שמעיד שקרוב לו ג"כ לא תנשא לכתחילה והא דנקט נמי דע"א אומר דקרוב לה רבותא קמ"ל דאפ"ה אם נשאת לא תצא ע"ש ולכן הדבר צ"ע דבכה"ג למה אם נשאת לא תצא הא הוי ספיקא דאורייתא ואולי דמפרש דמיירי דנשאת לאותו העד שאמר שהיה קרוב לו וגם היא אומרת ברי לי שהיה קרוב לו ואכן נולא דבריו ז"ל היה מקום לפרש דהתוס' ר"ל דידוע קול שזרק לה קידושין אך אם הי' קרוב לו או לה מזה לא ידעו וע"ע בחידושי הרשב"א כאן והר"ן ובמהרש"א ובב"ש בסי' מ"ג סעיף ג' וע"ע בתשובות מיימון בריש הלכות אישות סימן ח' ונראה דמהרי"ט הנ"ל לא ראה דברי התשובות מיימון אלו ע"ש ודו"ק:

דף כח ע"א בתוס' ד"ה ואם דכיון דנשאת תמירא ליה וכו'. נ"ב ומשמע להדיא דהתוס' ס"ל דמבוי גדול משכונה ובאיסור לאו דקיל התמירו טפי וכן משמע קצת גם מדברי רש"י דשכונה קטנה ממבוי דכ' אבל ישראל דלא נשאת תדור בשכונתו ואם איתא דס"ל דמבוי הוא קטן משכונה הו"ל לומר רבותא טפי דמותרת לדור עמו ואפילו במבוי ודו"ק. אבל הרא"ש כתב להיפך דמבוי קטן הוא משכונה ובאיסור לאו דקיל לא התמירו לאסור בכל השכונה ולא אסרו רק במבוי אחד. ושיטה שלישית יש בזה להרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מה' איסו"ב הלכה כ"ז וע"ש:

דף כט ע"א במשנה אלו נערות שיש להם קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה. ונ"ב לכאורה קשה דהו"ל לאקדומי כרישא הבא על אחותו ואינך הני דאית בהו כרת ומלקות ואעפ"כ חייב קנס ותו לא איצטריך ליה למתני הבא על הממזרת דהוה ידעינן זה במכ"ש. ונראה דלעולא דס"ל דכל היכי דאיכא ממונא ומלקות ממונא משלם מלקי לא לקי בוודאי ניחא דאי לא הוה תני רק חייבי כריתות הו"א דמיירי דלא אתרו ביה וקמ"ל לאפוקי מר' נתוניא בן הקנה אבל אי אתרי ביה ליכא קנס דמלקות פוטר מן התשלומין קמ"ל ממזרת ונתינה לאשמעינן דהדין איפכא דמשלם ואינו לוקה וממשנה יתירה שמעינן הכי דע"כ מיירי בדאתרו ביה וקא לאשמעינן האי דינא דכל היכא דאיכא ממונא ומלקות ממונא משלם מלקי לא לקי אך לפי זה אנו צריכים לומר דעולא סובר דביאה בלא קידושין בחייבי לאוין ג"כ הוא לוקה ודלא כהרמב"ם ז"ל דס"ל בפט"ז מהל' איסו"ב הלכה ב' דביאה גרידא ליכא מלקות. אך מ"מ על הרמב"ם לא קשיא דהא אנן פסקינן כר' יוחנן דכל היכי דאיכא ממונא ומלקות מלקי לקי וממונא לא משלם ולדידיה ע"כ מיירי רישא ג"כ בדלא אתרו ביה וא"כ תהדר קושיא לדוכתיה דלא לתני תנא רק הבא על אחותו ואינך וממילא הוה שמעינן נמי ממזרת אלא ע"כ דהתנא בא לאשמעינן דבממזרת לעולם חייב קנס דלא שייך בה התראה כלל דליכא מלקות בממזרת כלל משא"כ בסיפא יש חילוק בין אתרו בה או לא וכדאמר ר"י בהדיא לקמן ד' ל"ב כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו וממילא שמעינן ממתני' דביאה בלא קידושין ליכא מלקות וכדעת הרמב"ם ז"ל ודו"ק. ובזה ניחא דלא מקשה אריסא מיד ממתני' דאלו הן הלוקין דתנן שם דהבא על הממזרת לוקה והיינו דשם י"ל דלקח אותה ע"י קידושין [והא דמקשה לקמן אי כר' יצחק קשיא ממזרת היינו אי רבה ס"ל כר"ל ור"ל בוודאי ס"ל דביאה בלא קידושין נמי איכא מלקות דאל"כ מאי דחקו לאוקמי מתני' כר"מ ולומר דמת ומשלם לית ליה לוקה ומשלם כר' יצחק דאין מלקות בחייבי כריתות דבשלמא ר"י י"ל דלא ניחא ליה לאוקמה כיחידאה אבל ר"ל דמוקים כיחידאה לוקים כר"י אלא ע"כ דקשיא ליה ממזרת ודו"ק ובזה נסתלק מה שהקשה הראב"ד בהשגות שם על הרמב"ם ז"ל מסוגיא הנז ודו"ק היטיב]:

דף לג ע"א בגמ' מתקיף לה אביי ונתרי בהו תוכ"ד. נ"ב לכאורה תמוה דמאי קושיא דהא יש לחוש דיחזרו בהם מחמת ההתראה ואפילו אם אמרו אמת וכמו דאמרינן מתחילה דפרשי ולא מסהדי וכן אמרינן בסנהדרין דף ל"ב ע"ב לענין הדין דב"ד פותחין לזכות דמתמינן להו וע"ש בפירש"י ואולי דדווקא לענין איום של ב"ד דקאמרי מי יימר כדאמריתו חיישינן דשמא יחזרו בהם אבל ע"י ההתראה לא הוי איום כולי האי ולא יחזרו בהם אם כבר אמרו האמת. ולענין מה שהקשה בשער המשפט בסימן כ"ט מהסוגיא דלכאן ומהש"ס דסנהדרין הנ"ל על הריטב"א בחידושיו בב"מ דף כ"ח דס"ל שם דאם חוזרים מחמת אימה לא מהני החזרה אף תוך כ"ד נ"ל דנק"מ דהתם בסנהדרין ד"ת הוא כן דהב"ד יפתחו לזכות כדי שיחזרו בהם תוכ"ד אם אמרו שקר [וכן הכא בהתראה] ואינו ענין לד' הריטב"א דמיירי דחוזרין בהן ע"י אימת הבע"ד שאיים עליהם דבך מקרה בעלמא ואדרבה משם ראיה להריטב"א דהא מקשינן שם דתסמינן להו והיינו דצריך לחוש דיחזרו בהם ואפי' אם הגידו אמת והיינו כסברת הריטב"א ז"ל ודו"ק]:

דף לד ע"ב בגמ' גנב וטבח בשבת פטור שאם אין גניבה אין טביחה ומכירה. ונ"ב לכאורה לפי מה דמסקינן בסנהדרין ד' ע"ב דלא קנהו גנב בדמים רק בשביל דלתנייהו אבל נטל לא והכא הא אתנייהו בעיניה וצ"ל דמיירי דאפתחא מכספא לאחר השחיטה דדמי שחיטה אינו שוה כדמי חיה. והא דלא אמר רבותא טפי דאפי' שחטה בחול ג"כ פטור משום דאין גניבה אין טביחה ומכירה נ"ל להביא מזה ראי' גדולה לדעת ה"ס ז"ל והטור חו"מ בסי' שנ"ג דבגנב בשבת אף דפטור מן התשלומין מ"מ אם איבדו בידים חייב והטעם בזה פשוט דכל זמן שהיא בעין לא קנה אותה וברשותא דבעלים קיימא. ונמצא דחיוב תשלומין חל עליו עתה בעת שמזיק ועתה הרי אין בו חיוב מיתה דלפטריה מתשלומין והלכך דווקא אם טבחו ג"כ בשבת או פטור מגניבה דבעת שהזיק ג"כ היה בו חיוב מיתה ואף שבכבר נתחייב מיתה מעת הגניבה מ"מ לא גרע מחייבי מיתות שוגגין. [והא דאוקמינן בסנהדרין שם להא דהגונב כיס בשבת פטור בשדיניהו בנהרא ולא מחייבינן ליה מטעם מזיק די"ל דמיירי דשדינהו במים צלולין דקחזו ליה ולא מקרי מזיק כלל וכדאיתא בב"ק ד' נ"ז אך אם הי' הגניבה בחול היה חייב משום דבעי השבה וזה לא הוי השבה מעליא וכדאמרינן בב"ק שם דאם שקליה בידיה השבה בעי למעבד וכו' ואדרבה משם ראי' לד' ה"ס ז"ל מדהוצרך לאוקמי דווקא בשדינהו בנהרא ולא מוקים דשברו או איבדו ביד אלמא דמהדר לאוקמי בגווני דלית ביה משום מזיק וגם ליתנייהו בעיניה וזה לא משכחת לה רק בשדינהו בנהרא ודו"ק:

דף מא ע"א ברש"י ד"ה הרי זה משלם ע"פ עצמו קסבר כופרא ממונא. נ"ב עי' בגליון המשניות להגרע"א ז"ל שתמה דהא אף למ"ד כופרא כפרה בוודאי משלם ע"פ עצמו. וכמבואר בב"ק ד' מ"ג והנה כבר כתבתי בהגהותי לכריתות ד' י"ב די"ל דכוונת רש"י ז"ל דלמ"ד כופרא כפרה לא שייך לומר דמשלם ע"פ עצמו דמשמע דכ"ש ע"י עדים ובאמת למ"ד כופרא כפרה עיקר חיובו אינו כי אם ע"פ עצמו ולא ע"פ עדים משום דבדבר של כפרה אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ע"ש ואכן עוד י"ל דכיון דבירושלמי בפירקין ה"י מבעי ליה בכל מודה בקנס אי חייב לצאת יד"ש וכן מבעיא לן בב"ק ד' מ' בחייבי כופרין אי ממשכנין אותן וא"כ למ"ד כופרא כפרה לא מצינו חילוק בין קנס לכופר דבמודה משלמו ובא לצאת יד"ש אפשר דגם בקנס חייב ועי' כפייס אפשר דגם בכופר פטור והלכך עדיפא ליה לפרש דקסבר כופרא ממונא ודו"ק:

דף מה ע"ב בגמ' אלא כאן נערה הא כ"מ שנאמר נער אפי' קטנה במשמע. נ"ב אין להקשות דלר"מ דס"ל גם באונס ומפתה דנערה ולא קטנה ואף דהתם כתיב נער א"כ נערה מלא דכתיב במוציא ש"ר רע למ"ל דמ"מ איצטריך לגלות על נער דכתיב גבי נערה המאורסה דאפי' קטנה במשמע דאף דהיא פטורה מ"מ הבועל חייב סקילה וכ"כ התוס' לעיל ד' מ"ו ע"ב ד"ה הא לאו הכי. דהא דאמרינן בסנהדרין ד' ס"ו דגם בבא על הקטנה חייב סקילה נפקא ל"ל מדכתיב במוציא שם רע נערה מלא ושמעינן מינה דבכל מקום דכתיב נער חסר אפילו קטנה במשמע [ומיהו קצת תימה דבמוציא שם רע גופיה כתיב ואם אמת היה הדבר לא נמצאו בתולים וסקלוה וגו' והרי בשם ע"כ דווקא בנערה דיבר הכתוב דהא בקטנה ליכא סקילה ואעפ"כ כתיב נער חסר ואולי דכיון דכבר גילה הכתוב כאן דמיירי דווקא בנערה מדכתיב פעם אחת נערה מלא לא חש הכתוב לכתוב באותו פרשה פעם שנית נערה מלא ולכן לא הוזכר נערה מלא בכתוב שם רק פעם (א) והא דס"ל לר"מ דבקטנה ליכא קנס כבר מבואר לעיל דף מ"ב ע"ב דיליף מקרא דולו תהיה לאשה במשום עצמה הכתוב מדבר ע"ש:

דף לו ע"א תוס' ד"ה ועל בת אשתו הומ"ל אשת אב. וכלתו דהא חשיב עריות דע"י קידושין אלא תנא ושייר. ונ"ל די"ל דתנא דידן רק להכי הוא דחשיב בתו משום דחשיב לעיל חייבי כריתות דאית להו קנס ומ"כ הוא דחשיב בתו ובת אשתו דאע"ג דבכולהו ג"כ לא כתיב בי' אלא כרת מ"מ הא פטורים מקנס דילפינן גם בהו חיוב מיתה מג"ש דהנה הנה וזמה זימה וכדקאמרינן בסנהדרין אולם מאח"כ באשת אב וכלתו דכתיב בהו בפירוש סקילה אך לפוסקים דס"ל דבת אשתו לאחר מיתת אשתו אינה בשריפה כמו חמותו א"כ הו"מ לחשוב בת אשתו גבי יש להם קנס:

דף מ ע"א גמ' וניתי ע"ש וידחה ל"ת כו'. ק"ל דהא הומ"ל דהא דעשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית הוא דילפינן לה וא"כ נימא ג"כ דרק היכא שלא בא מחמת העבירה הוא שדוחה אולם הכא אחרי דהעשה רק מחמת עבירה הוא דבאה וגם שאינה ראוי' לבא בישראל א"כ מנ"ל דידחה וכן קשה לי על הא דפסחים (דף פג) דפריך ג"כ דעשה דנותר תדחי הל"ת דיו"ט דגם שם מנ"ל להגמרא דגם בכה"ג דוחה כלל לל"ת ועוד דבעירובין (דף קא) כתבו התוס' דגם עשה פשיטה לא דחי לל"ת (ע"ש בגליון) ועיין שבועות (דף כה) דמחלק לענין איסור כולל בין היסור הבא מעצמו לאיסור הבא מאיליו:

דף מו ע"א גמ' ר' יהודה אומר אינו חייב עד שישכור עדים. ק"ל דא"כ היכי יליף עוד ר' יהודה גופי' מכות (דף ד) ממוציא שם רע דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו אחרי דלפי"ז הא במש"ר גופי' משכחת לה ועיין ב"ק (דף עו): **ע"ב** תד"ה ממונא מאיסורא כו' וי"ל דאיסורא דאית בה ממונא מאיסורא דלית בה ממונא לא ילפינן. ק"ל מכאן על מה שכתב הר"ן ז"ל נדרים (דף יב) גבי מכלל לאו אתה שומע הן דגם נדרים מיקרי איסורא דאית בה ממונא ועיין שבועות (דף לז) בתוס' שם ואפשר לחלק: שם ד"ה לענין הפרת כו' הכי נמי הוא דלענין אכילת תרומה נפקא לי' מרשותי' דאם בת כהן לישראל היא אינה אוכלת בתרומה. ק"ל דמאי דקדוק הוא זה דהא גם להיפך אם היתה בת ישראל לכהן ג"כ נפקא מרשותי' אחרי דמה"ת הא ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה כדאיתא לקמן (דף נז) וגם למה להו להביא הראי' ממרחק ממס' יבמות והדרכה לאורה משם הראי' יותר חזקה דהא קאמר עולא קנין כספו הוא:

דף מז ע"א גמ' אלא קטנה לא צריכא קרא השתא זבונא מזבנא לה מעשה ידי' מבעיא. ק"ל דדילמא אתא כגון דמכרה כבר פעם אחת דהאי אינו יכול עוד לשוב ולמוכרה וכדקאמרינן קידושין (דף יט) דס"ל לר"ש הכי וא"כ לדידי' מנ"ל דמעשה נערה לאביה ונ"ל די"ל דגם לר"ש ניחא דהנה מדאיצטריך למעוטי שאינו יכול למוכרה א"כ ממילא משמע דמעשה ידי' לאביה דאי ס"ד מעשה ידי' לעצמה א"כ היאך הוס"ד דמצי מזבין לה וכדקאמר הגמרא השתא זבוני מזבן לה מעשה ידי' בוודאי לאביה וכמו כן נימא השתא דהס"ד מעשה ידי' שלה א"כ היאך מזבין לה:

דף מט ע"ב גמ' עורבא בעא בני. פ' חלק א"ל עורב לנח אם פגע בי שר חמה או צינה נמצא עולם חסר ברי' אחת: שם תוס' ד"ה הא בחיוורי הא באוכמי שני מיני עורבים יש כו'. ק"ל דבעירובין (דף כב) קאמר סתם מי שמשחיר פניו עליהם כעורב וכן נדה (דף י"ט) שחור כעורב:

דף נ ע"א תוס' ד"ה ומאי אסותי' פר"ת שלא ישכנו אבל אינו נראה לפרש לאחר שנשכו כו'. ק"ל דהא כאן קאמר מררתה דדיה ודיה הא עוף טמא הוא וא"כ בשלמא לפרש"י י"ל דמשום סכנתא אפשר למיספי לי' איסור מה"ת אבל לפר"ת הא קשה דהיאך מותר למיספי' גם לקטן איסור מה"ת. ואולי נקרא שלא כדרך הנאתן:

דף נא ע"א במשנה כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז. נ"ל דלרבותא נקטה דאל"כ הי' יכול למיתני כתב לה שדה שוה מאתים תחת מאתים ונשתדפה או שהוזלה בכ"ז גובה מנכסים אחרים כיון שהוא תנאי ב"ד: **ע"ב** גמ' כל שתחילתה באונס וסופה ברצון אפילו כו' מותרת. ק"ל דא"כ למה לן קרא לרבות הערוה וכן לגבי שפחה חרופה דלא מחייב אלא בביאה המירוק ביבמות (דף נד) אחרי דכיון דפטור על הערוה א"כ הא ממילא פטור על גמר ביאה דהו"ל באונס וי"ל דהתם כיון דתחילת ביאה הוא ברצון א"כ חייב גם על גמר ביאה ואע"ג דהוה באונס אחר דלא מצי לאהדורי ועיין כתובות (דף א) ובב"ק (דף מא) תוס' ד"ה כמאן דקטלה ובסנהדרין (דף עג):

דף נב ע"א תוס' ד"ה והיו מנקבין ממנה עד עשרה בדמי' כו' היינו משום דאין בתו כגופי'. ק"ל דלעיל (דף מז) משמע דלגבי פדיון בתו אלימא לי' מאשתו ויש לחלק:

דף נג ע"ב תוס' ד"ה ארוסה כו' לא שמיע לי' פלוגתא דתנאי לעיל כו'. ונ"ל די"ל דבוודאי רב יהודה סבירה לי' ושמיע לי' הא דרב שהי' רבו וכדמצינו שבת (דף קכח) שמקשה והא ר"י תלמיד דרב הוא וכן בחולין (דף נה) שם פסקו דלא כרב ואע"ג דאמוראי סוברא כרב הם דס"ל בכ"ז לא פסקו כוותי' רק משום דהוו תלמידי דרב אלא ע"כ דהכא קאמבעיא לי' דרב גופי' היאך הוא דס"ל דהא מעיקרא הוה ס"ל להגמרא דרב דוקא מהנישואין קאמר ואח"כ הא מסיק הגמרא דכי פליגי בארוסה ולא נגר:

דף נד ע"א תוס' ד"ה בת אנוסה מהו תימה דאנוסה גופה תיבעי. וי"ל דאנוסה גופה לא מבעיא לי' משום דהא מצינו כמה תנאים לעיל (דף מז) דסבירה להו דמזונות אשתו הוא מדאורייתא וכמו שתמהו התוס' בעצמם (דף מח) ד"ה ראבי"י דהברייתא דס"ל כרבנן כמאן אתיא וגם לאחר מיתה לא מצי למיבעו אחרי דלאנשי יהודה שהיו כותבין עד שירצו היורשין ליתן לך כתובתך הכא לא שייך כ"ז דהא לית לה כתובה וא"כ בוודאי הא אין עוד ליפות כחה יותר משאר נשים וא"כ הא ממילא גם לאנשי גליל כן בוודאי הוא ועיין לעיל (דף נג) גבי מוחלת כתובתה לבעלה ובר"ן שם:

דף נה ע"א גמ' והלכתא לא טרפי ממשעבדי. צע"ק דלמאי איצטריך הילכתא אחרי דלקמן (דף נה) ככר פסקינן דהילכתא אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין וא"כ הא מוכח ממתניתין דמי שהי' נשוי דלא טרפי ממשעבדי דהא אי טרפי ממשעבדי א"כ ליתי בני הראשונה וליגבי מהשני' וכדקאמרינן שם ש"מ תלת:

דף נז ע"ב גמ' מנא הני מילי כו' אלא מאי ימים שנה כו'. נ"ל דאע"ג דבאמת הא י"ל דהם רק ימים בקשו ממנו וא"כ הא אין מוכרת ע"ד דהדין ג"כ כן הוא אלא משום דקשה דאע"ג דימים ג"כ כוונתו שנה מ"מ אמאי לא כתיב שנה בהדיא אלא ע"כ דלהורות אתא דאע"ג דהם בקשו ממנו סתם ימים שאפשר לפרש או על ימים ממש או על שנה מ"מ כוונתם הי' על שנה אחרי דהדין כן הוא:

דף נח ע"א תוס' ד"ה ואפילו כו' ולר"ת נראה כו' ולפי משנה ראשונה היכא דאכלה בחיי הבעל אכלה נמי בזיקת היבום כו'. ק"ל דהא ג' חדשים הראשונים אסורה ליבום מטעם דשמא מעוברת היא א"כ ממילא לא אכלה גם בתרומה דהא כיון דמעוברת היא א"כ אינה זקוקה עוד ליבום והעובר ג"כ אינו מאכיל דהא קי"ל דעובר פוסל ואינו מאכיל ואחר ג"ח החזור ואוכל בתרומה:

דף ס ע"א גמ' אמר רב יוסף הלכה כר' יהושע. ק"ל דהא נ"ל למפסק הילכתא אחר דקיי"ל דר"א שמותי הוא והא רב יוסף גופי' אהדריכהו לאפי' מיני' דר"א דבשלמא הלכה כריב"ק איצטרך סד"א כו' אלא הלכה כר"י למה לי פשיטא כו' בע"ז (דף ז') וי"ל דבברייתא אחריתא דאפילו חבילתו על כתפו פליג עם רבנן ולא עם ר"א ומשו"ה באמת מייתי לה בתר דרמי ברייתות אהדדי ועיין ב"ב (דף קל:) ברשב"ם:

דף סא ע"א גמ' אר"ה מאי קרא והיא בעולת בעל כו' ר"א מהכא כי היא היתה כו'. נ"ל דנ"מ להא דלאו"מ אם עולה עמו או לאו עיין לעיל (דף מח) דלר"א דיליף דמחיים נתנה ולא לנער א"כ לאו"מ הא ליתא ועוד נ"מ אם נכנסה לחופה ולא נבעלה דלר"ה דיליף מבעולת בעל א"כ ע"כ דרק לאחר בעילה וכדקאמרינן סנהדרין (נח) בעולת בעל יש להן כו':

דף סח ע"ב תוס' ד"ה מאי פרנסה כו'. תימה דאמאי לא קאמר נמי דפרנסה אינה כתנאי כתובה כו'. ונ"ל די"ל דלשון אינו כתנאי כתובה היינו לומר דאין לה דין תנאי כתובה אלא דין חוב והנה בשלמא לענין מטלטלי ומשעבדי תליא בדין תנאי כתובה אבל משא"כ לענין בגרו דאבדו מזונותיהן או לענין דאין שמין באב לא שייך כלל לתנאי כתובה או לחוב אלא דהתיקון הי' לענין פרנסה כן ולענין מזונות כן והו"ל למימר א"כ פרנסה אינה כמזונות אך משא"כ להמסקנא שפיר קאמר שאינו כתנאי כתובה ופירוש שאינו חוב כשאר כל תנאי כתובה והלא דתלי' בדעת האב:

דף סט ע"א תוס' ד"ה ובשמתא ליטוי כו' וא"ת אעפ"י שא"ל כן יהא צריך הפרה וכדאשכחן גבי יהודה כו' וי"ל כו' דמאריה וגנבי דבידי שמים לא הוי יכול לשומרו כו'. ק"ל דהא לעיל (דף ל) פרכינן וממאי דהכי אזהר יעקב לבניו אצינים ופחים דבידי שמים הוא דילמא אארי' וגנבי דבידי אדם ניניהו ומשני אטו יעקב אהא אזהר אהא לא אזהר והנה הא לדברי התו' הא יכול הגמרא גם להכריח דע"כ יעקב אכולהו אזהר דאל"כ אמאי היו מגולגלין עצמות יהודה וגם מאי ס"ד דמקשן: **ע"ב** גמ' אמר שמואל הלכה כרבי יוסי. נ"ל דנקט הכי אע"ג דקיי"ל דר"מ ור"י הלכה כר' יוסי משום דלאפוקי מדר"ג קאתי אבל ל"ע דלקמן (דף עז) מקשינן והאיו"ת הלכה כרשב"ג דדילמא ג"כ לאפוקי מדר"ג דאתי ויש לחלק. ול"ע בהרי"ף והרא"ש שכתבו והלכה כר"מ דהילכתא כר"נ בדיני ולמה הוצרכו לזה דהא מפורש אמרו כן בסוגיא והא קי"ל הלכה כר"מ דאמר מצוה לקיים דה"מ ואי מכללא דר"נ סוף סוף איכא כללא נגד זה דר"מ ור"י הלכה כרבי יוסי ועיין בר"ן כפר"ת דמילה שהביא שיש מחלוקת הפוסקים אם אזלינן בתר רובא דאמוראי:

דף ע ע"א במשנה המדיר את אשתו מליהנות לו יעמיד פרנס. הרא"ש ז"ל הביא הירושלמי ויעמיד פרנס לעולם כו' והתנן המשרה אשתו ע"י שליש כו'. וק"ל דבשלמא שליש הא נותן לה הבעל מעותיו ע"י שליח וא"כ הא מנ"מ אולם משא"כ במדיר הא קיי"ל דאינו יכול ליתן לשליח ורק שאומר כל הזן אינו מפסיד ורק דאח"כ אם רוצה משלם וא"כ מאי קושית דהא בר"ן נדרים סוף פ' השותפין גבי מעשה דבני חורון כתב דאכן סהדי דניחא לי' לבן שאביו יהנה מסעודתו' ולא שיתן מסעודתו לאחרים ואביו יהנה מסעודתו וא"כ הא מכש"כ הכא דהא התם פכ"פ הסעודה סוף סוף היתה של בנו וצ"ע במפרשים: שם תוס' ד"ה הכי נמי כו' וליכא נמי למימר כגון שאמר יאסר הנאת תשמישך עלי מעכשיו כו'. המהרש"א ז"ל דחק הרבה ול"נ דהכי פירושו דהא כיון שאמר יאסר התשמיש מעכשיו א"כ הא שוב לא תוכל לאחר שלשים ליהנות לו דהא תיגלי מילתא למפרע שנהנה ממנו באיסור וע"ז אכו התוס' דהא לר"י אסורה לשמש מעכשיו וא"כ בשבת אחד יוציאה ויתן כתובה והמהרש"א ז"ל נטה בזה בפירושו סבר דהא לר"י קאי אדלעיל דמשו"ה אסורה להנות משום דר"י וע"ז הקשה מה שהקשה אולם הדברים ברורים כש"כ: **ע"ב** תוס' ד"ה שהגיע זמן ולא נשאו כו' פירש בקונטרס כו' וקשה כו' קונם שאני עושה לפיך אמאי אין הנדר חל כו'. ונ"ל דרש"י ז"ל ס"ל דדוקא גבי דידי' אלמוהו לשיעבודי' ולא לגבי דידה כקושית התוס' לעיל וכן איתא בר"ן ומ"מ שפיר פריך לעיל וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה משום דס"ל להגמרא דלא שייך אלמוה לשיעבודי' רק לשויוה כדאורייתא ולא יותר וכיון שכן א"כ הא מקשה הגמרא שפיר למ"ד מזונות דאורייתא דהא משועבד לה ולא גריעא מהתם דאלמוהו רבנן לשיעבודי' משא"כ כשהגיע זמן ולא נשאו דלא הוה אלא מדרבנן ואלמוה לא שייך גבי דידי' ובזה הי' אפשר לתרץ גם שיטת הרמב"ם שלא הביא כלל הסוגיא ומשום דגם הוא ס"ל דמזונות דרבנן והסוגיא אזלא למ"ד מזונות דאורייתא אולם באמת ס"ל גופי' דמזונות דאורייתא:

דף עא ע"א תוס' ד"ה אין אלו נדרי נפש ולא גרים כו'. ונ"ל די"ל לפי דהומ"ל דר"י ס"ל דדוקא ניוול לא שמי' ניוול וכש"כ התוס' בדיבור הקודם אבל הכא בשלשים יום הוו נדרי עינוי נפש אבל מדמסיים והלו הן נדרי עינוי נפש שלא אוכל בשר ולא קאמר רחילה וקישוט משמע דגם לעולם לא הוו עינוי נפש אבל נמתניתין לא שמעינן מסיפא דהא רוצה לחלק שם בין לא היתה פרנסתו אלא ממנו ע"ש:

דף עב ע"ב במשנה ואלו יוצאות שלא בכתובה כו' מאכילתו כו'. הרא"ש ז"ל כתב שדוקא מכשילתו כגון שמאכילתו חלב או דם וק"ל דהא חלב ודם מחייבי כריתות שארעו ג"כ נכרת וא"כ ל"ל לטעמא דמאכילתו תיפוק לי' משום זרעו דהא משום זה יוצאת גם נודרת ואינה מקיימת. ונ"ל ג"כ דהא דחשיב מעשר אלא משום דהני שייכין באשה חלה כדקאמרינן בשבת פב"מ ומעשר נמי כדאיתא בקידושין (דף כד) ע"ש בתוס' יבמות (דף פו) אתם וביתכם מלמד שנותנת רשות לאדם לאשת כהן ועיין בספרי:

דף עד ע"א גמ' והא ביאה דלא אפשר לקיומי' ע"י שליח וקא תנא ט' איתקש הוויות להדדי כו'. ק"ל דאמאי לא נימא איפכא דאיתקש הוויות דקידושי כסף לביאה ומה ביאה אין תנאי ומשום דאי אפשר לקיומי' ע"י שליח א"כ אף בקידושי כסף נימא דהדין כן וגם הא קיי"ל דלקולא ותומרא לתומרא מקשינן ואפ"ל משום דהכא תרווייהו כסף ושטר אפשר ע"י שליח. וכן ק"ל בהא דקידושין (דף מה) מנ"ל דע"י שליח א"ק ויצאה והיתה איתקש הוי' כו' דאמאי ג"כ לא נימא גם התם דאיתקש הוויות להדדי דמה ביאה אי אפשר ע"י שליח אף כסף ושטר אי אפשר ע"י שליח אך בזה אפ"ל משום דהתם הוה קולא אולם י"ל דמשו"ה אין דנין כן דמשום אין דנין אפשר משאי אפשר:

דף עט ע"א גמ' אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניא. לשיטתי' בכל מקום וכן בחולין (דף עט) אר"ה א"ש הלכה כחנניא וכן שבת (דף נב) וכן בתענית (דף י') וכן בעירובין (דף מג) הלכה כר"ג בספינה דהיינו כחנניא ועוד ש"מ: שם גמ' א"ר אר"נ אע"ג דא"ש הלכה כחנניא מודה חנניא שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן מפני שבח בית אבי'. ק"ל דהא הו"מ למימר האי דינא גם לרבנן לגבי בהמת מלוג וא"כ לא שייך כלל לומר בזה מודה חנניא אחרי דלא שייך כלל לפלוגתייהו ואפשר לומר דשבח בית אביה לא שייך אלא בקרקע או בעבדים שחשובין כקרקע וכדקאמרינן במתניתן וא"כ שפיר שייך ליבנא דמודים ואל תשיבני מהא דיבמות (דף סז) דמבואר דגם גבי כלים שייך שב"א משום דאפשר לחלק דהתם לגבי כלים עצמן שבאו מבית אביה שייך שבח בית אביה גם לגבי כלים אך משא"כ הכא גבי ולד לא שייך אלא גבי שפחה ולא לגבי בהמה:

דף פ ע"ב גמ' איבעיא להו שומרת יבם שמתה מי קוברה יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כסף כתובה או כו'. הר"ן ז"ל פירש דאיבעיא להו אם יורשי הבעל לחודי' או גם בצירוף יורשי האב. וק"ל דא"כ מאי קאמר אף אנן נמי תנינא כו' יורשי יורשי כתובתה חייבין בקבורתה אחרי די"ל שפיר דכוונת המשנה ששניהם חייבים בקבורתה ואפשר משום דהא קאי גם על אלמנה והתם אי אפשר לפרושי אלא על יורשי כתובתה לחודי' ואם גם על יבמה ג"כ הכוונה על יורשי כתובתה לחודי' ואפשר להעמיס בתוס' זה. גם קשה לי מכאן לפירוש הגאונים דמפרשי ביבמות כרבא דאמר אי בשנפלו תחתיו דבעל דכו"ע ידו עדיפא מידם והוי הבעל מוחזק וב"ש לא אמרי אלא בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם דא"כ הא המו"ל דירשי כל נכסיו. וגם ל"ע אהא דמסיים או דילמא יורשי האב דקא ירשי נכסים הנכנסים ויוצאים עמה כיון דלא ירשי אלא נכסים שנפלו לה עכשיו:

דף פא ע"א תוס' ד"ה ואיזהו אלמנה כו' מיתורא דמתניתין דייק אבל עיקר מתניתין לא מיירי בשומרת יבם. עיין במהרש"ל שנשאר בתימה ובמהרש"א ובמר"ס שי"ף שדחקו עצמם אמאי לא פשיטא להו מהא דקתני אין חייבין בקבורתה וגם ל"ע לדידי דהו"מ למידק מדקתני ומעשה ידי' שלהן ואילו בשומרת יבם הא אין מעשה ידי' של יבם וכדקאמרינן לקמן (קז:) ד"ה וכרת ונ"ל די"ל דעיקר כוונת התוס' הוא דלא נפשוט מסכת דמעשה ידי יבמה הם ליבם וכמו שפלפלו התוס' שם והיינו יכולין לומר דמתניתין איירי בכל גווני דאלמנה בין כשמזונת מיורשין ובין כשמזונת מיבם וא"כ רישא דאין חייבים בקבורתה קאי על סתם יורשים וסיפא קאי על יבם ע"כ הוכרחו לומר דא"כ הו"ל למיתני אלמנה ניזונת מנכסי יורשים ומדקתני מנכסי יתומים משמע דדוקא מנכסי דיתומים הוא דניזונת ולא על שומרת יבם אלא דמיתורא דמתניתין דייק וא"כ גם מעשה ידי' שלהן לא קאי כלל על שומרת יבם: **ע"ב** גמ' א"ר יוסף כיון דאמור רבנן לא ליזבן אע"ג דזבין לא הוה זבינה כו' א"ל אביי וכל היכא כו' והתנן בש"א תמכור ובה"א לא תמכור כו'. נ"ל דרב יוסף ס"ל דדוקא היכא דאמרו רבנן לא ליזבין התם הוא דלא הוה זבינה אולם משא"כ הכא במתניתין הא אמרינן ריש פרקין ריש ודאי בזכותה נפלו סיפא אימר בזכותה אימר בזכותי' הלכך לכתחלה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים א"כ הא דלא תמכור הוא רק משום ספק א"כ הא מה"ת הוא א"כ גם הוא מודה דבדיעבד הוא זביני ולכן שלא גם רהב"פ כדרב יוסף אע"ג דאתקיף ליה כבר אביי וע"פ דאיתא כעי"ז שבת (כג) דוודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה וע"ש בר"ן דאע"ג דחכמים תקנו מ"מ כיון דלא תיקנו אלא מכח ספק לא חשיב תיקון. ובזה נ"ל ג"כ ליישב שיטת רש"י ז"ל לעיל (דף עח) דמגיה מתניתין ותמהו התוס' דאדרבה הי' לו להגיה הברייתא מקמי מתניתין ולפי מש"כ אפשר דר"ז ס"ל ג"כ כרב יוסף דהא באמת איפסק הילכתא כרב יוסף וא"כ גם בלא"ה קשה לי' במתניתין לחלק בין לכתחילה לדיעבד וע"כ מגיה מתניתין ורב ספא ס"ל דכיון דלא תני בהדיא במתניתין לא תמכור א"כ יהא אין זה בכלל הא דאמור רבנן לא לזבון:

דף פג ע"א תוס' ד"ה ואין לי עסק בה לא אמר כלום וא"ת דאמרינן בהשולח גבי המוכר עבדו לעובד כוכבים כו' ואם כתב לו אונו זהו שיחרורו מאי אונו אר"ש לכשתברח ממנו אין לי עסק בך הוא לשון טוב. נ"ל דלא דמי דהא התם כיון שמכרו לעובד כוכבים א"כ הא ממונא שהי' לי' גבי' פקע וכדכתב בהדיא רש"י ז"ל גיטין (דף מ) ורק איסורא הוא דאיכא עוד אכתי גבי' א"כ י"ל שפיר דמהני גם לשון אין לי עסק בך אך משא"כ הכא אחרי שיש לו בשדה זו קנין ממון א"כ היאך ליפוק בלשון גרוע כזה אך מלבד זה ק"ל על דבריהם דלמה לא הביאו ראי' מפורשת מהא דגיטין (דף פה) דאמ"ל רבינא לר"א אמר לעבדו אין לי עסק בך מהו אמ"ל רב חנין לרב אשי ואמרי לה רב חנין מחוזנאי לרב אשי ת"ש דאר"ש לכשתברח ממנו אין לי עסק בך עוד ק"ל על הגמרא גופה דהיכי פשיט איסורא מממונא אולם נ"ל די"ל דהתוס' לשיטתי' הוא דאזלי דס"ל בגיטין (דף מג) וז"ל וי"ל דלא דמי למפקיר דעובד כוכבים לא קני לי' אלא למעשה ידיו והכי פס לגבי ישראל ממונא דקני לי' לקנס ולוולדות ולא הפקיעו ממנו חכמים עד אחר שיכתוב לו גט שחרור וכ"ל לתרץ בזה הדקדוק דרב חנין פשיט לי' לרב אשי על האיבעיא דבעי רבינא ולא קאמר להדיא לרבינא שהי' במעמד האיבעיא אך באמת הא רבינא גופי' ס"ל גיטין (דף מ) דהמפקיר עבדו ומת יש לו תקנה וכדקאמר שם להדיא אלא כרב דימי ס"ל וא"כ הא לא צריך עוד לדהוקי כמ"ש התוס' דלא הפקיעו ממנו עד אחר שיכתוב גט שחרור וא"כ הא לדידי' ליכא למפשט מינה וא"כ הא הוכרח רב חנין לפשוט רק לר"א די"ל דכאמימר ס"ל דהמפקיר עבדו אין לו תקנה וא"כ תקשה קושית התוס' דהיאך יכול לשחררו וא"כ ע"כ צ"ל כדתירצו התוס' דלא הפקיעו חכמים ממנו קנס ומוולדות כדי שעדיין יכול לשחררו דאל"כ שוב אין לו תקנה וא"כ הא מוכח גם שפיר דאפילו היכא דיש לו עדיין עליו זכות ממון מ"מ יכול לשחררו בלשון דאין לי עסק בך אולם באמת ק"ל על שיטת התוס' שכתבו שם דקני לי' עדיין לעבדו לוולדות דהא מאי שייך גבי עבד וולדות דממ"נ אם נשא ישראלית א"כ הא קיי"ל יבמות (דף מה) וע"ש בתוס' (דף נג) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד הולך אחרי' ואם נימא דבא על שפחה כנענית א"כ הא ג"כ ממנ"פ דאם היא שלו א"כ הא סוף סוף תקשה דאף אם הוא משוחרר בכ"ז הא קיי"ל הולד אחרי' וכדקאמרינן ב"ק (דף מט) תמרתא מעברתה כו' ואם נימא דהיא שפחה של אחרים א"כ הא הולך יוסי' שייך לאותו האדון ולא לו וגם על מה שכתבו דקנה לי' לקנס ג"כ ק"ל דהא בגיטין (דף מג) איבעיא לן זה דעבד שמכרו רבו לקנס מהו וע"ש בתוס' שכ' גופייהו דאפילו אם מכרו לגמרי אינה מכירה כיון דלא שוה כלום אלא לקנס ואפשר היה לחלק בין כשמכרו בין בנשאר אצלו עדיין וכה"ג כתבו התוס' גופייהו בב"ב ומ"מ ק"ל דהא קרי לה הגמרא לעיל (דף מג) שאינו שוה כלום אע"ג דאם יגח אותו שור וצריך לשלם קנס:

דף פו ע"ב תוס' ד"ה אדרבה כו' וקשה לרשב"א דלעיל אריו"ח הא"ל משוך פרה זו כו'. ונ"ל דמדריו"ח לא קשה כלל דאיהו ס"ל דאפילו במקום הראוי לקנין מהני תפיסה כיון שלא מונח ברשותם אבל מדרב ושמואל דס"ל דדוקא כרה"ר דהוה מקום דלא ראוי לקנין א"כ הא פשיט שפיר וכן מרב נחמן פשיט ג"כ שפיר דהא כיון דהגם ראוי לקנין א"כ ה"ה לידי רה"ר: שם תוס' ד"ה ר"א כו' לא כפירוש הקונטרס דת"ק סבר אין מגלגלין שבועה אלא מדרבנן כו'. ק"ל דהא בפ' כל הנשבעין ג"כ מספקא להו בגמרא אם מגלגלין בדרבנן אלא דפשיט לי' מברייתא וא"כ מאי אולמי' מהך ברייתא דפשיט הכא:

דף פט ע"ב גמ' אי בעית בהאי גבי לימא תיהוי תיובתא דר' נחמן אמר שמואל שני שטרות היוצאין בזה אחר זה ביטל שני את הראשון. לעיל (דף מד) איתא רב נחמן לחודי' וגם מהא דלקמן דהר"פ מודה ר"נ משמע דרק הוא לחודי' אמר לה דאל"כ הא הי' לו לומר ומודה שמואל וכן ברא"ש ליתא א"ש אולם נראה להיפך להביא ראי' ג"כ דהגירסא היא שמואל דהא לעיל אמרינן פשיטא ראשון במכר ושני במתנה ליפות הוא דכתב לו משום דינא דבר מצרא ולרב נחמן הא שמעינן לי' בהדיא בב"מ (דף קח) דאמר והי משום דינא דבר מצרא לא מסלקינן לי' וע"ש בפרש"י ז"ל דמשמע דרב נחמן לית לי' כלל דינא דבר מצרא ודוחק לומר דקאי על ביני אחי או שותפי ע"ש ומכתימה דהתוס' שם בב"מ לא הביאו ראי' מהא דלעיל דר"נ אית לי' דינא דבר מיצרא. והנה לכאורה הו"מ למימר דאיירי דלא כתב לה דאיקני וא"כ הא אפשר דליפות כחה הוא דכתב לה דאם קנה בין זמן כתובה ראשונה לשני' קרקע אם מכר לאחר אינו יכולה לטרוף ואילו בכתובה שני' גביא וגם ק"ל דהא איבעיא לי' שם בב"ב (דף קנז) דאיקני קנה ומכר אם משתעבד או לא וא"כ מאי תיובתי' דהא אפ"ל דר"נ הוא דס"ל דלא משתעבד ואפ"ל דקאמר כן משום דהא קיי"ל דסתם מתניתין ר"מ היא והנה ר"מ הא ס"ל דאדם מקנה דשלב"ל וא"כ מכש"כ דאדם משתעבד וכדאיתא שם בב"ב אבל ק"ל דהא ר"מ הוא דס"ל ג"כ דאחריות לאו ט"ס הוא ואפילו בכתובה לעיל (דף נא):

דף צג ע"א תוס' ד"ה ומאימת הוה חזקה כו' וי"ל דהיכי דנתן מעות כו' ואע"ג דגריעא מנעל הוה חזקה כו'. בזה נ"ל לתרץ קושית התוס' ב"ב (דף נב) על פירש רשב"ם דמסירת מפתח קונה ובב"ק הא אמרינן דמסירת מפתח לא קני ולפי מש"כ כאן הא אפשר דמיירי דנתן המעות ובאתרא דכסף לא קני דקני במסירת המפתח ואע"ג דבמסירתו לחוד לא קני עיין פסחים (דף ד):

דף צז ע"ב תוס' ד"ה מתניתין כו' ואי מדקתני מוכרת אפילו ד' וה' פעמים ומוכרת למזונות שלא בב"ד משמע משום דאלכתי לא הפסידה מזונות כו'. תיבות דמשמע ומשום אין להם משמע ונראה דתיבת למזונות מיותר היא וביאור דברי התוס' הכי הוא ואי מדקתני מוכרת ד' וה' פעמים ומוכרת שלא בב"ד משמע דאל"כ מאי קמ"ל וא"כ היינו דלא כר"ש ע"ז מתרצים דאפשר כר"ש והלכך מוכרת שלא בב"ד משום דעדיין יש לה מזונות והסופרים טעו וסברו דהא דמסקו התוס' ומוכרת למזונות שלא בב"ד הוא לשון המשנה וא"כ הוסיפו תיבת ולמזונות אולם לפי"ז תיבת משמע מיותרת ובאמת אין זה לשון המשנה דהא ממזונות אין ראי' כלל דהתם הא גם ר"ש מודה ועיקר ראיתם הוא מדקתני לשון מוכרת דמשמע בלא ב"ד מוכרת למקצת הכתובה הנשאר ואע"ג שאבדה מזונותי':

דף צח ע"א גמ' אר"נ אלמנה ששמה לעצמה לא כלום. המהרש"ל ז"ל בתשובותיו (סי' ג) כתב ע"ז דאם"ד דשומא הדרא גבי אלמנה תיפוק לי' משום שומא ודוחק לומר בנתיקרה ולא יכולתי להבין כלל דהא נ"מ פשוטה לגבי פירות דאם הטעם משום דשומא הדרא א"כ עכ"פ פירות שאכלה הם שלה ואם נימא מאן שם לך הרי כמו שלא נקחה כלל ובוודאי דהפירות חוזרין וכדקאמרינן ב"מ (סז:) השתא דאמרינן אסמכתא לא קני הדרא ארעא והדרא פירי ולא דמי לפירות דקל דאיפלגו ר"ה ור"נ וכמבואר ב"מ (דף לה) בתוס' ד"ה זבנה וי"ל דראשון מן הדין אינו מחזיר שסברי היא מכורה לו שסברי אוכל פירות בלא נכייתא אלמא דאי לא היתה מכירה גמורה לא הי' אוכל בלא נכייתא וא"כ הכא דאמרינן מאן שם לך ולא הוה מכירה כלל א"כ פשיטא דלא אכלה הפירות בלא נכייתא וגם לפמש"כ אפשר לומר דס"ל לר"נ דשומא לא הדרא אלא עד תמיסר ירחי שתא דהא ר"נ גופי' מנהרדעא הוא ומשא"כ הכא דאמריק מאן שם לך דהדרא לעולם ול"ע בפוסקים: **ע"ב** תוס' ד"ה אר"פ כו' אדפריך מאי קמ"ל הו"ל למיפרך ולימא הלכה כר' יוסי כו'. ק"ל דהא קיי"ל דר"י ור' יוסי הלכה כר' יוסי וא"כ הא שפיר קפריך מאי קמ"ל בזה וכדקאמרינן ע"ז (דף ו') דאהדרינהו רב יוסף לאפי' אף אם אמר בפירוש ההלכה ועמש"כ לעיל:

דף ק ע"א גמ' לימא בהא קמפליגי דמ"ס טעה כדבר משנה חוזר ומ"ס אינו חוזר. ק"ל דהא בסנהדרין (דף ו) מפורש דר' ספרא ס"ל חוזר והיאך אומר אינו חוזר:

דף קג ע"א גמ' שמעון בני חכם. בב"מ (דף פה) איתא גי' שמואל ירחינאה חכים יתקרי רבי לא יתקרי ובר"ה (דף כ) אמרינן דשמואל אמר יכילנא לתקן לכולי גולה והנה גם בר' שמעון מצינו בערכין (דף ט) דאמ"ל ר"ש בר רבי שמא שנה מעוברת היתה א"ל נר ישראל כן הוא לכן קרא גם לו בשם זה דחכם: סליק

השמטות והוספות

מחדושי הגאון האמתי כו' מוהר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל

מסכת ברכות

דף ב ע"ב תוס' ד"ה דילמא ביאת אורו כו' וי"ל דהכי פירושו כו'. נ"ב ל"ע לפי שיטת ר"ת שבת ל"ה ע"א ד"ה תרי תילתא ובכ"מ דס"ל שתי שקיעות הן דמתחילת השקיעה עד שיעור ג' מילין ורביע הוא ודאי יום ומסוף השקיעה מהלך ג' רביעי מיל הוא בין השמשות ואח"כ הוא צה"כ א"כ היאך מפרשים כאן דכתבו דילמא ביאת אורו הוא תחילת השקיעה ועדיין יש שהות ה' מילין כו' דלמה נסתפקו בזה והא ודאי יום הוי וא"כ האיך אפשר דיקרא זה הערב שמש ואם נאמר דגזה"כ הכי הוא דאינו תלוי כלל ביציאת היום וביאת יום אחר א"כ כי נימא דכונת הכ' ובא השמש היינו גמר השקיעה היאך ילפינן מינה דבצה"כ תליא מילתא דהא עדיין יש שהות ג' רביעי מיל שהוא בה"ש והוא ספק יום וספק לילה ולענין אכילת תרומה אינו תלוי כלל ביציאת היום רק בביאת השמש. ועוד דמבו' במס' שבת ל"ה ע"א ועי"ב דגם אכילת תרומה תליא בספק בה"ש יעו"ש גבי פלוגתא דר"י ור' יוסי דקאמר אי לאכילת תרומה ספק הוא. ויש לדחוק לשיטתם דהכי מספקי להו אם כוונת הכ' ובא השמש הוא תחי' השקיעה אף שעדיין ודאי יום הוא וא"כ באמת לא קפיד קרא על סילוק יום וביאת יום אחר או שכוונת הכ' בגמר השקיעה שאז זמן יציאת הכוכבים וא"כ קפיד קרא על סילוק היום ולפי שיש להסתפק אם אותם הכוכבים הם בינונים היוצאים מסוף השקיעה בתוך שיעור ג' רביעי מיל א"כ לא ידעינן כוונת הכ' במ"ש וטהר יומא אם כוונתו תיכף בסוף השקיעה או לאחר שיעור ג' רביעי מיל את"כ כיון שלפ"ז תליא ביציאת היום לגמרי לכך מספיקא לא אכלי תרומה עד יציאת הכוכבים ממש ולא בבה"ש והדר פשטו לה מברייתא כו' א"כ ודאי כוונת הכ' דביציאת היום תליא מילתא ולכך בבה"ש לא אכלי תרומה וגם אינו זמן ק"ש. ובאמת שיטת הגר"א מחוורא יותר דסתר שיטת ר"ת וס"ל דמתחילת השקיעה שאין גוף השמש נראה על הארץ אז הוא זמן בה"ש ודבריו ברורים מכמה ראיות והכ"מ ולפ"ז צריך לפרש שיטת הש"ס כאן באופן אחר. והוא דהגאון ישב קושיית ר"ת דמס' שבת פ' ב"מ הנ"ל וכתב דבאמת מתחילת השקיעה עד צה"כ הוא ג' רביעי מיל אבל עדיין מאיר הרבה הרקיע במערב ועד שיעור שתחשך כל האור לגמרי אז הוא שיעור ד' מילין וראי' דמעה"ש עד נץ החמה דשיעורו ג"כ ד' מילין מחשבין מתחלת הארתו במזרח אף שעדיין הרקיע כולו מלא כוכבים. וא"כ יש לפרש כאן הספק דבני מערבא ג"כ באופן זה והוא דהכ' אומר ובא השמש וטהר ואם נאמר דוטהר קאי אגברא א"כ מ"ש ובא השמש היינו שקיעת גוף החמה רק שהספק הוא אם כוונתו תחי' השקיעה של גוף השמש או סוף השקיעה ככל ספק בה"ש בכל מילי וא"כ מספק תלוי בצה"כ והיינו ג' רביעי מיל אחר תחילת השקיעה והכ' מקפיד דוקא איציאת יום זה וביאת יום אחר או שהכ' שאמר וטהר ר"ל טהר יומא ר"ל שמתפנה כל האורה הבא מן השמש והיינו שמסתלק כל הארתו במערב ומתמלא כל הרקיע כוכבים וכשיעור שהוא מעת התחלת ע"ה והוא ד' מילין אחר תחילת השקיעה והוא הרבה אחר צה"כ ולכן אמר ביאת אורו ר"ל לא בביאת גוף השמש תליא מילתא רק בביאת האור הבא מן השמש עד דפשטו מברייתא דתליא בצה"כ לכן ע"כ שכוונת הכ' ביאת שמשו לא ביאת אורו. ופי' זה הוא כפתור ופרח לענ"ד בסוגיא זאת לפי שיטת הגאון שהיא המחוורת ודו"ק:

דף יג ע"א גמ' וכן הוא אומר אל תזכרו כו'. נ"ב לכאורה ראי' לסתור דהא כתי' אל תזכרו כו' וכן מסיים במשל צרות אחרונות משכחות כו'. ונראה דהנה הכ' מדבר במלחמת גוג שהוא צרה ג' ואמר אל תזכרו ראשונות וקדמוניות כו' ואח"ד דבגאולת שיעבוד מלכיות תעקר יצי"מ נ"ל לומר וקדמוניות אל תתבוננו שהוא יצי"מ שכבר לא זכרוהו אלא מוכח שמקודם בעת ש"מ זכרו שניהם. ולכן במשל אבל הרי לא אמר שכח ורק בנחש אמר שכח מעשה שניהם כו' צרות אחרונות כו' ר"ל בעת גוג אז ישכחו את ב' צרות הראשונות שהיו מזכירי' עד עתה:

מ"ר אבדק"ק יעדוואבנא בן המחבר:

דף לז ע"א גמ' א"ל ר"ג עקיבא כו'. נ"ב עי' ביאורי הגר"א או"ח סי' ר"ב ס"ק ל"ד ובסי' תרפ"ח ס"ק יו"ד. מ"ר:

דף מב ע"א גמ' רבי יהודה הוה עסיק כו'. נ"ב מכאן מוכח דלא היו מקפידים להשיא למי ששמות אביהם שוים. וכן שם החתן עם שם חמיו בשוים מצינו בפ' הקומץ רבה כ"ט ע"ב רמי בר תמרי כו':

דף מז ע"א גמ' העונה אמן כו' חטופה כו'. נ"ב נראה כוונתם בזה שמצינו שלפעמים מת האדם בקצרות ימים והוא על ב' דרכים. הא' שיוכל להיות שהי ערך שבעים שנותיו בזמן מועט כגון שנגזר עליו לחיות ע' שנים בדרך מיצוע וכופלים לו הנאת עולמו ומקבל ערך הנאת זמן ע' שנים בעשרים שנה וכדומה והוא על דמיון נר של שעוה כשכופלין אותה לשנים דולק בחצי ערך זמנו מה שהי' ראוי לדלוק בכופל זמן אבל מאיר ביותר. ויש על אופן אחר שמתקצרים ימיו לגמרי ולא קיבל הנאה מרובה יותר משאם היה חי כל שנותיו והוא על דמיון נר של שעוה שחותכים ומקצרים ממנו והוא דולק ג"כ בחצי זמנו ואינו מאיר ביותר. והוא מ"ש נר אלקים נשמת אדם. וז"ש העונה אמן חטופה שמוציא מפיו כל התיבה רק במהירות ולכן מדה במדה גם שני חייו אז במהירות כדמות הנר שכופלין אותה כמ"ש וז"ש יתחטפו ימיו ר"ל רק ימיו יתחטפו אבל הנאת כל ימי חייו יקבל בשלימות. משא"כ העונה אמן קטופה ר"ל שמבליע הה' ואינו מוציאו בפיו בשלימות ולכן מדה במדה יתקטפו ימיו ר"ל שמתקצרים ונחתכים שנותיו וגם הנאת עולמו לא יקבל בשלימות כדמיון הנר שחותכין ממנו ומקצרין אותו. משא"כ המאריך באמן מדה במדה מאריכין לו ימיו ושנותיו כמ"ש רז"ל (שבת קה ע"ב) ע"פ אשר האריכו ימים כו' ימים האריכו שנים לא האריכו היינו שהיו להם ימים של טובה ולא שנים והנלו יסי' ב' הדברי' שמאריכים לו ימיו וגם שנותיו מדה כנגד מדה. ודו"ק:

דף נז ע"א ברש"י ד"ה נכסיו מצליחין כו' כמין קליעה. נ"ב בביאורי הגר"א פ' כוונת רש"י למ"ש במס' ב"מ פ' המקבל ק"ז ע"א ברוך אתה כו' שיהיו נכסיו משולשים שליש כו':

מסכת בכורים

פרק ג משנה י"ב למה אמרו כו'. נ"ב לחבר עם משנה ראשונה דמסכת ברכות הענין שמ"ש משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן כתב רבינו הגדול הגר"א זללה"ה שלכך אמר בתרומתן שגם חזה ושוק נקרא תרומה כמש"כ בתרומת הקדשים במורם מן הקדשים הי' וזה תלוי בכפרה לא בהערב שמש לכן אמר בתרומתן שהוא שלהם מה שאין כן חזה ושוק אינו שלהם דמשולחן גבוה קא זכו. והנה הראשוני' הקשו בכאן כיון שהתחלת זמן ק"ש הוא מעת שהכהנים נכנסים לאכול בתרומה א"כ היאך אפשר להם לאכול קודם ק"ש הא אמרו דף ד' ע"ב שלא יהא אדם בא מן השדה ויאמר אוכל קימעא כו' וכמו שהקשו התוס' שם ב' ע"ב בד"ה משעה שהעני כו' תימה עני גופא מתי יתפלל כו'. אבל לק"מ דקיי"ל טעימה בעלמא מותר ואכילת פירות נק' טעימה לבד שלכך פטור מסוכה וא"כ נ"ל מ"ש משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן היינו בכורים שיש בהם פירות ונק' ג"כ תרומה אך שלא נאמר הא אמרו בתרומתן שמשמע שהוא שלהם ולא משולחן גבוה זכו לזה סיימו בסוף ס' זרעים ולמה אמרו הבכורים כנכסי כהן כו' ולכן א"ש לשון בתרומתן - ודו"ק:

מסכת שבת

דף פה ע"א תוס' ד"ה אמר רב כו'. נ"ב הציור הנדפס נגד תיבת כזה שייך מקודם אחר תי' ב' טפחי' והומש בכל קרן. וכאן אחר תי' כזה צריך לצייר כזה. מ"ר:

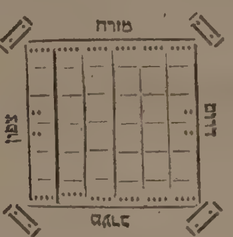

דף קנב ע"א רש"י ד"ה חזיי' כו' לקרחא. נ"ל א"ל קרחא. מ"ר:

ברא"ש פ"ב סי' ט"ו איבעיא להו כו' חנוכה ופורים כו' מעין המאורע בעבודה. נ"ל בהודאה. מ"ר:

מסכת עירובין

דף עד ע"א רש"י ד"ה בתי' והצירות. נ"ב שייך לעיל ע"ב. מ"ר:

ברא"ש פ"א סי' יא בק"נ ס"ק מ' מ"א מ"ב מ"ג מ"ד מ"ה מ"ו חסרו ה' ציורים וצריך לצייר כזה. מ"ר:

צורה א צורה ב צורה ג צורה ד צורה ה

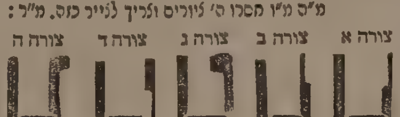

פ"ז באמצע סי' א וקי"ל כוותיה לגבי ר' יוחנן. נ"ב ל"ע שסותר למ"ש למעלה בפ"ב סי' ד' בשם רבינו מאיר דהך כללא דשמואל ור"י הלכה כר"י סותר הך כללא דהלכה כדברי המיקל בעירוב וצ"ע וגם סותר למ"ש לקמן סי' כ"ב דהלכה כר"י לגבי רב ושמואל אע"ג דשם שמואל מיקל: סי' יז תניא כו' רב לטעמיה דסבר כר"מ. נ"ב ר"ל דרב גידל אמר משמיה דרב דגם בפת פליגי:

פ"ח סי' א בהג"ה ב'. לכאורה הלכה כרבא. נ"ב עי' בגמ' דף ל"א ע"א:

מסכת פסחים

דף ד ע"א רש"י ד"ה בין לר"מ בו' בבל יראה כו'. נ"ב מכאן משמע דרש"י ס"ל דאחר שש עוברי' בב"י עי' טו"ע סי' תנ"ב:

דף לא ע"ב תוס' ד"ה אלא כו' עובר (למ"ד) נ"ל לת"ק:

דף קב ע"א בתוס' שורה א'. פי' רשב"ם. נ"ל רשב"א. עי' ק"נ סי' נ"א. מ"ר:

דף קג ע"ב גמ' א"ל שמעא מדעתי' כו'. נ"ב עי' במרדכי בתוספות מערבי פסחים פי' כוון ע"ז בשם הר"י מקורבי"ל. מ"ר:

ברא"ש פ"א סימן ה' אמר רבא כו' פסק רב אלפס כאיכא דאמרי. נ"ב ר"ל דלישנא קמא דרבא לא מחלק בין בהמה לעיסה רק בין מצי מסלק לי' ומוכח דאם לא מצי מסלק לי' גם בעיסה פטורה ובירושלמי מוכח דגבי עיסה אפי' לא מצי מסלק לי' חייבת וא"כ ס"ל כלישנא בתרא דאמר כן בפירוש בעיסה וא"כ גבי בהמה ג"כ ס"ל כלישנא בתרא דרבא ודו"ק: סי' ט' אמר רב יהודה כו' בל יראה איכא ולכך צריך לבטול כו'. נ"ב לכאורה לשיטתם צ"ע דא"כ מאי פריך וכי משכח לה לבטלה הא עכ"פ עבר בב"י קודם שבטלו וצ"ל דס"ל כרא"ש כשיטת ר"י דמשהה חמצו כדי לבערו אינו עובר בב"י וכמו כן במשהה ותושב כשימצא יבטלו ודו"ק. אך בתוס' רפ"ב ד"ה ואי אשמועינן מוכח דס"ל דאם א"י אם יש חמץ בביתו אינו עובר בב"י ע"ש וצ"ע:

פ"ב סי' ז' תניא כו' ויזהר שלא ינוחו המים מן הרותחים. נ"ב עי' בק"נ ופירושו דחוק ועי' בטור סי' תנ"ב ובב"י שם שפי' הדברים כפשוטן שבעודם נחים מהרתיחה לא יגעיל בהם ע"ש ומהתימה על הק"נ ומי הכריחו לדוחקי' הללו. מ"ר: סוף סי' י"ח הדא דתימר בתחילה. נ"ב עי' בס' שנות אלי' מרבינו הגר"א דפי' בתחילה היינו ברכת המוציא אינו מברך ולבסוף היינו אחר שכבר אכל אינו חייב לו רק דמים ולכן מברך בהמ"ז: סי' ל' ר"י כו' בשיפולי רקיע הילכך. נ"ב נ"ל בשיפולי רקיע לסיבך כל העולם זונן ומעיינות רותחין הלכך כו':

פ"ג סי' א אלו עוברין כו' כמו שאור עיסה אבל כו' - נ"ב דברי הרא"ש כאן לע"ג דלפי מ"ש כאן בהבנת דברי הרי"ף א"כ למה הקשה עליו בפ' כ"ש סי' יג מהא דמנחת נסכים ועי' בר"נ מ"ש על דברי הרי"ף שם:

פ"י סי' ב' לענין הפסקה הלכה כר' יוחנן. נ"ל כר' יהודה: בה' פסחים מהרא"ש בסוף ד"ה ואחר שהוציא כו' דתרומה קיי"ל. נ"ל דתרומת חו"ל קיי"ל: ד"ה ויהי' שולחנו כו' שמורה לשם מצה. נ"ל לשם מצה מבעת קצירה: בסוף הלכות הנ"ל. תלמיד אבל רבו מובהק. נ"ב אפי' אינו מובהק:

בקפ"ה פ"ד סי' ט' ביום י"ד מסלקו לגדרין כו'. נ"ב דברים תמוהים הם דלאוקימתא דרבא דקיי"ל כוותי' כן הדין בחוה"מ אבל בי"ד לעולם מוציאין לאשה ולאביי אין חילוק כ"א בין י"ד לחוה"מ אבל אין חילוק בין רב הובל או לא וכן יש לתמוה על הטור או"ח בסי' תס"ח וסי' תקל"ה שהושוה חוה"מ וי"ד בזה כן הב"י לא הרגיש בזה וסתם כן השו"ע באלו ב' המקומות והוא תמוה וראיתי בהגהות מהרלנ"ח לטור שעמד בזה ונדחק מאד ליישב דברי הטור אבל לענ"ד נראה לדינא כמ"ש לפי מאי דקיי"ל כרבא וכן מוכח דעת הרמב"ם כמ"ש מהרלנ"ח שם ודו"ק:

מסכת יומא

דף ח ע"ב תוס' ד"ה תנן התם כו' כאן בעוסקים בטומאה. נ"ב עי' בפי' הר"ש פ"ב משנה ד' מס' דמאי מבואר דברים אלו יותר: ברש"י ד"ה וכל אימת כו' בטלה שני ימים. נ"ב פי' לגר מרביעי ודו"ק. מ"ר:

דף יד ע"א גמ' נומר שאינו עובד. נ"ב עי' ט"ז יו"ד סי' קי"ז מ"ש שאין כח לחכמים לאסור מה שמפורש בתורה להיתר והא כאן באנינות מפורש בתו' שכ"ג מקריב אונן וצ"ע:

דף טו ע"ב רש"י ד"ה שתים בקודש כו' של בית. נ"ל שבית. מ"ר:

דף לא ע"ב תוס' ד"ה כדאמר כו' דצריך היכירא כו'. נ"ב פי' שלא יטעה ללבוש בגדי זהב גם בעבודת היום עם בגדי בוץ כיון שגם עתה ביוה"כ עושה עבודת התמיד בבגדי זהב לכך עשו לו היכר שידע שעבודת היום שיעשה אח"כ לא ילבש בגדי זהב עמהם מס' שיח יצחק ע"ש:

דף לד ע"ב תוס' ד"ה הני מילי כו' דבש"פ כירה אמרינן כו'. נ"ב ע"ש דרב יוסף תירץ כן על קושיא בהקשה אביי אבל רבא דחי שם דר"ש מתיר לגמרי אפי' היכא דלא מכוון היכא איסורא דאורייתא:

דף סא ע"א רש"י ד"ה את המזבח כו' לאדם במזבח ושהה. נ"ב נ"ל ולא שהה:

דף סו ע"ב תוס' ד"ה מהו להביא כו' פי' משום דקאמר כו'. נ"ב עי' תוס' שבת נו ע"א ד"ה דאמר דדחה פי' זה וא"כ צ"ע:

דף סח ע"א תוס' ד"ה תן לו כו' מאי הדר למיגמר מפר כהן משיח. נ"ל למיגמר מיני' פר כהן משיח:

דף ע ע"ב תוס' ד"ה עביד חד כו' והקטרתו בערב וא"ם כ"ן. נ"ל וא"כ:

דף עד ע"א בהג"ה מרא"ם. לע"ג דמאי מקשה דילמא סבר כר"פ כו'. נ"ב ולי נראה דאין ה"נ אלא דעדיפא קא משני. מ"ר:

דף עח ע"ב תוס' ד"ה הקיטע כו' וא"ת כיון דמעיקרא כו'. נ"ב ר"ל דהתוס' דתירצו בשם ר"י דמעיקרא הוה ס"ד משום דלאו מנעל הוא כדי לתרץ קושיית רבינו שמשון משמע דבלאו קושייתו הוה ניחא לפרש דס"ד ג"כ משום דילמא נפיל כו' א"כ קשה מאי משני. עי' ס' שיח יצחק:

דף עט ע"ב תוס' ד"ה נומר לך כו' אמאי מספקא לי' פשיטא כו'. נ"ב ר"ל דאי הוה כביצה א"ש דל"ק נוקמי' אגרוגרת כיון דביצה שיעורו לענין אכילה בכ"מ כמ"ש לקמן אבל אי לא הוי כביצה וגם שיעורא דיוה"כ אין כאן דכותבת הגסה לאו היינו ככותבת סתמא א"כ קשה לוקמי' אגרוגרת:

דף פב ע"א גמ' בשלמא לר"ה ור"נ לפני שנה כו'. נ"ב פי' דלפ"ז הפי' דמתני' אבל מחנכין אותם לפני שנה כו' אינו קאי על התחלת הזמן של חינוך אלא קאי על המשכת זמן דעד לפני שנה של חיוב דאורייי' מחנכין ואותה השנה משלימין מדבריהם וזה לחולה. ולפני שנתיים פי' ג"כ לפני חיוב דאורייתא מחנכין ואותן השתי שנים משלימין לדבריהם וזה לבריא: שם או שתים סמוך לפרקן. נ"ב פי' דמאי דקתני במשנה שנה כו' אהתחלת זמן קאי ולא תני לפני כו' אלא אימת מחנכין שנה סמוך לפרקן שהוא י"א לחולה ושתיים סמוך לפרקן שהן עשר ואחד עשר לבריא ומשם ואילך משלימין מדאורייתא:

ברא"ש פ"ח סי' כח והולכין לבהכנ"ס כו' ואמר על דעת הראשונה אני עושה בטיל כו'. נ"ב נ"ל אני עושה נדרי' לית בי' משמע לא אמר על דעת הראשונה אני עושה בטיל לתנאי כו':

מסכת סוכה

דף טו ע"ב תוס' ד"ה באריכה כו' למטה שלא טמאה פירשה כו'. נ"ב ר"ל פירשה ממטה שלא הטמאה וחזר וחברה למטה טהורה לכך היא טמאה מדרס כו':

דף כ ע"א תוס' סד"ה של שיפה כו' ובמה אין מכסין. נ"ב ר"ל דלענין סכך כ"ע מודו דאין מסככין ולא פליגי אלא לענין מדרס בשל שיפה וגמי:

דף כג ע"ב תוס' ד"ה שני לוגין כו' וקרא שם "והפריש" וצ"ל ולמה לא הפריש:

דף כה ע"א תוס' ד"ה ובלכתך בדרך כו' משמע דמבלכתך בדרך. נ"ב נ"ל דצ"ל משבתך בביתך. מ"ר:

דף כו ע"א תוס' ד"ה תתן כו' וקשיא. נ"ב עי' מהר"מ:

דף נ ע"א תוס' ד"ה חזקי' אמר כו' מקדשין שלא בזמנו. נ"ב ל"ע דמסקנא שם דאין מקדשין שלא בזמנם וכמ"ש התוס' בעצמם תחי' הדיבור וצ"ל דכאן כוונתם לפי ס"ד דהתם ודו"ק:

ברא"ש פ"א סי' לז מתגלת כו' ת"ר כו' הרב אלפסי ז"ל כו'. נ"ב הרא"ש לא מפרש כפירש"י ותוס' שהם מפרשים דהא של קנים כו' בקטנים מיירי יעו"ש:

פ"ג סי' לד בהג"ה ובגמרא כו' קמ"ל כיון דראוי לאיש כו'. נ"ב ל"ע מהא דאיתא בפ' במה אשה בהא דטבעת דנשים עם בפ"ע הם דאע"ג דלאנשי' הוי תכשיט ומותר בטלטול לא מהני לנשים יעו"ש:

בקפ"ה סי' יט קינופות כו' אבל נקליטין. נ"ב עי' בר"ן ותבין:

פ"ג סי' יז אתרוג כו' אם נשתייר כו'. נ"ע נ"ל אם לא נשתייר:

מסכת ביצה

דף יב ע"א במשנה ולא את הלולב כו'. נ"ב עי' תוס' ד"ה ה"ג שר"ל לצאת בו ולכאורה ל"ע לדברי ב"ש היאך נוטלי' לולב ביו"ט א' לפי מאי דאיתא בר"פ לולב וערבה דיו"ט א' שחל בשבת אין נוטלין לולב האידנא משום דגזרינן שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר דא"כ בכל יו"ט יש גזירה זאת אך באמת אינו קושיא לפי מה דמסיק שם דדוקא האידנא משום דלא בקיאינן בקביעא דירחא וא"כ ביו"ט אין כאן חשש זה דהא ממ"נ מותר ליטלו דאם אין היום יו"ט אין כאן איסור הוצאה. מרי' אבד"ק יעדוואבנא בן המחבר:

דף ל ע"ב תוס' ד"ה אמר רב כו' דמשני בי' תנאי כו'. נ"ב בתוס' מפרשים הסוגיא לקמן דלא כפירש"י אלא כדברי רמב"ן במלחמות דבמסקנא דמשני באומר איני בודל כו' קאי ג"כ אעצי סוכה ור"ל דתנאי דהם .ופול כו' ל"מ וז"ש אבל עצי סוכה דחלה קדושה כו' ר"ל שלא אמר איני בודל כו' וא"כ חל קדושה מתחילה ל"מ תנאי. אם תפול כו' ובאמת באיסור מוקצה מחמת איסור סתירה לא מהני תנאי רק אם נפלה בתוה"מ מהני תנאי דאינו בודל ודו"ק:

ברא"ש פ"ה סי' יד אין מתקן כו' ואינה ראי' דרבא לטעמי'. נ"ב לעיל בפ' המביא סי' יב כתב טעם אחר בהא דאוד משום דמחזי כמתקן כלי וצ"ל דכוונתו מ"ש שם ואוד שנשבר כו' והטעם משום דאין מסיקין בשברי כלים והוא מטעם נולד ודו"ק:

בקפ"ה פ"א סי' טו זימון כו'. ומחמם לגל למורך. נ"ל ולגורך:

פ"ד סי' ג' העושה כו' ואפי' אין לו פותחות ואפי' הוא. נ"ל ואם יש לו פותחות ואפי' הוא כו':

מסכת ר"ה

דף ב ע"א גמ' איכא בינייהו יוה"כ שחל כו'. נ"ב נ"ל לפ"ז דאם חל יוה"כ בע"ש אין חשש משום ירקיא דביוה"כ יכול לקנות ירקות וכן קניבת ירק מותר ביו"ט משא"כ בחל יוה"כ אחר שבת אבל מדברי רש"י ד"ה משום ירקיא משמע דגם בחל יוה"כ בע"ש יש חשש משום ירקיא וצ"ע:

דף כט ע"ב תוס' ד"ה רדיית הפת כו' וכן תק"ש אסור מדרבנן. נ"ב ר"ל בלא הך גזירה דרבה אסור ג"כ מדרבנן מדקאמר וספיקא דוחה יו"ט וביו"ט לא שייך איסור הוצאה. עי' רש"א:

דף לד ע"ב תוס' ד"ה לדידי כו' כיון דר' אבהו פליג כו'. נ"ב ל"ע דהא דקיי"ל דהלכה כבתראי הוא רק מאביי ורבא ואילך אבל באמוראי ראשונים קיי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום הרב וצ"ע:

מסכת תענית

דף כט ע"א תוס' ד"ה וישב כו' ואומר ר"י כו'. נ"ב ל"ע שהוא גמ' מפורשת ערכין יא ע"ב ע"ש:

ברא"ש פ"א סי' ז' ההולך כו'. נ"ב בתוס' מבואר אע"פ שאין דעתו לחזור מפני שקיבל עליו ע"ש:

מסכת מגילה

דף יב ע"ב רש"י ד"ה נערי לא גרסי'. נ"ב הי' כתוב בספרים תי' נער"י והוא סימן שמות אמוראים דפליגי בי' ר' רב נחמן. ע' ר' יהושע בן לוי. ר' רבנן. י' ר' יוחנן. ודו"ק:

דף יד ע"ב גמ' דמים תרתי משמע כו'. נ"ב רש"י פי' בדמים דם נדה ושפ"ד. לכאו' קשה היכן מבואר שהיתה נדה ואם נאמר דהא דנטלה דם והראתה לו הי' דם שלה מה לו לחשוב דם נדה דהוא חיוב כרת הלא א"א היתה. עי' רש"א בח"א. גם קשה קושיית התוס' היאך אותה לדקת גילתה שוקה ע"ש ויותר קשה לומר על אותו צדיק שרצה לבוא על א"א ח"ו הלא כבר שבע אמרו לא פי' דוד ראוי כו'. לכן נראה לומר כי דוד כאשר פגע באביגיל נתאוה לה ורצה למהר להרוג את נבל ואח"כ לבוא עלי' והיא הבינה זאת לכן למען הצילו גילתה שוקה להראות לדוד דם נדתה ואסורה לו כעת אף אם תהי' פנוי'. וזהו ביאור הסוגיא. בסתר ההר כו' נטלה דם והראתה לו. פי' דם שלה. אמר לה וכי מראין דם בלילה פי' אחר שבלילה אין להבחין בין דם טהור לטמא יעמידנה כעת על חזקתה במסורה. ואמרה לו וכי דנין דיני נפשות בלילה. כי בדעתו הי' להורגו בלילה קודם שיבורר אם דמה טהור או טמא. א"ל מורד כו' דמים תרתי משמע אלא כו' שגילתה שוקה כו'. פי' שמ"ש על עסקי דם אין פי' למגע טהרות לענין הבנה רק דם שלה ומדייק זה מדכתי' דמים תרתי משמע אלא כו' שגילתה שוקה. והראתה לו כי נדה היא. ועתה נכון פי' רש"י וכן גירסת התוס' כי דמים דם נדה ושפ"ד אבל לא א"א ומתורץ הכל. מ"ר אבדק"ק יעדוואבנא בן המחבר:

דף טז ע"א תוס' ד"ה ודחי כו' עולין אלי שקל כו'. נ"ב הי' כתוב בר"ת ח"ש היינו חמשים שקל שהוא הערך ליותר מבן עשרים באומר ערכי עלי. ולפ"ח אשר מחצית השקל מן ת"ר אלף יוצאי מצרים הי' מאת ככר כדכתי' (שמות לח) עולה אשר חמשים שקלים שלמים לכל א' הוא מאה פעמים מאה ככר ועולה עשרת אלפים ככר. מהגאון בעל פנים מאירות:

דף כד ע"ב רש"י ד"ה כי אמגוזא עגולה כביצה וכעדשה. נ"ל עגולה כעדשה:

ברא"ש פ"א בק"נ סעי' כמ שתי כו' אינו רוצה לקבל או מוחל לא יצא. נ"ל או מוחל לו יצא. מ"ר:

בקפ"ה פ"ג סי' א' הקורא כו' לברך אחר קריאת הלל. נ"ב בפנים איתא לאחר קריאת המגילה:

מסכת מו"ק

דף ח ע"א תוס' ד"ה נפקא לן כו' דריש לי' נמי שפיר (ואיצטריך וביום הראות). נ"ב ג' תי' אלו צריך למחוק כאן:

דף ט ע"ב תוס' ד"ה כאן במצוה כו' בהפסקת דתפי' וק"ש כו'. נ"ב ל"ע בשבת יא ע"א דשם משמע דש"ס שלנו חולק על הירושלמי וס"ל דגם כגון רשב"י מפסיק לק"ש דאורייתא ע"ש ודברי התוס' הם ע"פ הירושלמי שם וצ"ע:

דף י ע"א רש"י במתני' ד"ה מעמידין כו' תנור תוכו כו'. נ"ב עי' פ' כירה לח ע"ב ששם מפורש להיפוך שתנור מקום שפיתת קדירה אחת וכירה ב' קדירות וצ"ע:

דף יט ע"ב תוס' ד"ה קברו ברגל כו' וכן פי' הרב בשם רבנו כו'. נ"ב פי' דהוקשה להם למה הוצרך אביי לומר לענין ז' כו' דלא נהגא כו' דס"ל דמסברא ידעינן ליה הא ממתני' אלי למיפשט כו' ועי"ז תירץ ומיהו י"ל כו' ר"ל דאביי קאמר הכי ליתן טעם למה פשיט לו יותר לומר דמתני' לא מיירי רק לענין ז' ועי"ז קאמר דסברה הוא משום דלא נהגא כו':

דף כב ע"א תוס' ד"ה מהדריתו כו' גדול המשמחם כאן אלו שכאן כו'. נ"ב נ"ל שש"ם הוא וצ"ל אלו ואלו מונין משיצא מפתח ביתו. וכן הוא כאשר"י וכן מוכח כאן מדברי התוס' בעצמם ודו"ק: ע"ב רש"י ד"ה כלה אינו מבדיל אלא קורע כו'. נ"ב עי' הוריות י"ב ע"ב שם מיתיבי כו' דנראה פירש"י כאן תמוה מה שפי' כאן וצע"ג:

דף כד ע"ב תוס' ד"ה ברכת אבלים כו' שכבשו קודם הרגל. נ"ל קודם האבל:

ברא"ש פ"ג סי' מ"ח ואלו מגלחין כו' כדי שיתירו לו אלא כו'. נ"ב עי' ב"י או"ח סי' תקל"א ביאור דברי הירושלמי והרא"ש כאן שלא יסתור למ"ש לקמן סי' נ"ג: סי' ק"ב והורה ר"י ז"ל כו' אלא משיסתום הגולל השני. נ"ב ל"ע דלעיל סי' פ"ז כתב דאם נתנו מתחילה כדי לפנותו אפי' תוך ז' אף שחוזרים ומונים מסתימת גולל השני מ"מ חל עליהם דין אבילות גם מסתימת גולל הראשון:

בנפ"ר

בקפ"ה סי' פ"ה אבל כל ג' ימים כו' בשלום אחרים. מז' ועד ל'. נ"ב צ"ל בשלום אחרים. מ"ג ועד ז' אם שאלו בשלומו שלא ידעו שהוא אבל משיב להם. מז' ועד ל' כו': סי' ק' הא כו' עיי' פיסול לאחר שלשים צ"ל תוך שלשים:

מסכת חגיגה

דף ג ע"א תוס' ד"ה חרש באזנו כו' רבנן אמרי באזניהם כו'. נ"ב עי' יומא ל"ז ע"א יכול ליתן שני גורלות ע"ז כו' וצ"ע:

דף ח ע"א תוס' ד"ה אמאי דבר כו' אומר שהר"א. נ"ב קושיא זאת קאי אדלעיל ז' ע"ב אלא עולות במועד הוא דבאות מן המעשר כו':

דף יז ע"א תוס' ד"ה יום טבוח כו'. נ"ב דבריהם לכאורה קשים להולמם דמה שהביאו ראי' לדברי רש"י מן הירושלמי דסוגיא זאת איתא ג"כ בש"ס דילן ביצה פ"ב דף יט ע"א ולפירש"י שם צ"ל אמרו להם ב"ש אף זו אין זמנה קבוע כו' דלכך אין מקריבין עולת ראיה אבל בחגיגה מודו. וכן דברי הירושלמי מפו' כך דמ"ש אף חגיגה שיגרא דלישנא כך הוא משום דמביא לשון הברייתא מי שלא חג כו' חוגג והולך כו' דהכי שם בירושלמי מפורש בהדיא דמ"ש ב"ש מביאים שלמים ואין סומכין כו' פליגי בשלמי חגיגה ובתיכף לסמיכה שחיטה דמדמו להו לשלמי נדבה יעו"ש. וגם צ"ע לפי' רש"י מ"ש מביאין שלמים באיזו שלמים מיירי וצ"ל דמיירי בשלמי שמחה דמיקרי צורך הדיוט דמביא משום שמחה ולא בשלמי חגיגה והוא תמוה דסותר סוגי' דביצה הנ"ל דשם לכ"ע ס"ל דשלמי חגיגה מותר לב"ש להקריב ביו"ט ופליגי שם בשלמים דנדבה אם ב"ה מתירי' או לא יעו"ש. גם צ"ע מה שפירש"י כאן במשנה בהא דב"ש ס"ל דאין סומכין משום דס"ל דא"צ תיכף לשחיטה סמיכה והוא דלא כסוגיא דידן מ"ז ע"ב דקאמר ר"י דפליגי בסמיכה אי דוחה יו"ט משום שבות דלא כסוגיא דביצה. ולולי דמסתפינא הייתי אומר דס"ל לרש"י דב"ש מחלקין בין שאר יו"ט לחג עצרת דבשאר יו"ט שלמי חגיגה מקריבין ביו"ט ראשון וטעמא רבא איכא משום דע"כ אם לא הביא חגיגה עד יו"ט האחרון ע"כ דדוחה יו"ט דהא שוב אין לו תשלומין וא"כ גם ביו"ט ראשון מותר כי היכא דלא נחלוק בין יו"ט ראשון לאחרון משא"כ בעצרת דיום ז' שלו הוא חול ודייק כן רש"י מלשון המשנה דקאמר עצרת שחל כו' יום טבוח כו' משמע דאין מקריבין שום קרבן ביו"ט מה שיש לו תשלומין וגם ממה דנקט דוקא עצרת ולא שאר יו"ט ובזה א"ש הכל. וגם מה שהקשיתי במה שפירש"י טעמא דאין סומכין משום דלא ס"ל תיכף לסמיכה שחיטה י"ל דכוונתו דאם הי' ק"ל דבעינן תיכף לסמיכה שחיטה ודאי דהי' דוחה שבות דהא קי"ל אין שבות במקדש במה דלא הי' יכול לעשות בעיו"ט ולא דמיא לאתוי' יבלתו כמו דאי' במס' פסחי' ובפ' המוצא תפילין ולזה אנו מוכרחים לומר דס"ל דלא בעינן תיכף ועכ"פ קאמר שפיר בש"ס שם לעולם אל תהי שבות קלה בעיניך כו' שהרי סמיכה כו' היינו דאי לאו"ה אף דלא בעינן תיכף לשחיטה מדאורייתא מ"מ ודאי דמצוה מן המובחר להסמיך לשחיטה כדי שלא ישכח ודוגמא לזה מצינו בפ"ק דפסחים ולבטלו בה' כו' משום דלאו זמן איסורו ולאו זמן ביעורו כו' חיישינן שמא ישכח כמו כן כאן ראוי להסמיך לשחיטה שהוא שעה וזמן ידוע כי היכא שלא ישכח ודו"ק. כנ"ל בפי' סוגיא זאת דעתה אין כאן סתירה מסוגיא דידן לסוגיא דביצה וגם לדברי הירושלמי: תוס' ד"ה דכתי' ופנית כו' והר"ר אלחנן תירץ כו'. נ"ב לפה"נ חסר כאן מדבריהם הקושיא והר"ר וכסוכה שם הקשו היפוך לי' דמעון ליה משום קרבן ועי"ז שייך התירוץ ע"ש שהאריכו יותר: ד"ה אמרה תורה כו' ואי אתה מונה שעות כו'. נ"ב עי' תוס' פ"ק דר"ה דף ח' ע"א ד"ה אמרה תורה:

דף כא ע"ב תוס' ד"ה אחרונות כו' כקודם דמו ואפ"ה. נ"ב נלע"ד שצ"ל ומשום הכי:

דף כג ע"ב תוס' ד"ה שאם נגע כו' משום דלא פסיק לי' כו'. נ"ב ר"ל באותו שמכנים לפנים דהיינו של זהב ועי"ז תירץ דלא פסיקא לי' לפרש בשל כל יום משום דאיכא הך דשל כסף שאינו מקדש הכל. ועי' רש"א: ד"ה והא דרבנן כו' משמע דלעולם הוי כו'. נ"ב ר"ל דמכאן מוכח דעכ"פ טומאת עבים מדאורייתא מדלא דייק מזה דלירוף דרבנן מהא דתני בעבים דע"כ הוה דרבנן. עי' מהרש"א:

דף כה ע"א תוס' ד"ה אהל זרוק כו' והב"א גרס. נ"ב ר"ל דל"ג והב"א אלא גרסינן אלא דכ"ע כו' ר"ל שחוזר בו מתירוץ הראשון ולפי תירוץ ר"י דלקמן שפיר גרסינן והב"א ומ"ש והתניא בניחותא הוא ודו"ק:

מסכת יבמות

דף ח ע"א תוס' ד"ה מי לא כו' דסריך לי' מהך כו'. נ"ב ר"ל דסריך שם למאי דס"ל דטעמא שהכניס ידו לפנים לוקה דביאה במקצת שמה ביאה ומקשה מברייתא זו דראה קרי כו' דמכניס ידיו לבהונות ע"ש:

דף י ע"א תוס' ד"ה לעולם כו' משום אשת אח. צ"ל אשת איש:

דף יב ע"א תוס' ד"ה תני שסיו. נ"ב שייך לע"ב:

דף יג ע"א תוס' ד"ה מהו בתו. נ"ב שייך לעיל במתני':

דף יח ע"ב רש"י ד"ה זיקת יבם כו' לא פקע זיקתה מן השני. צ"ל לא פקע זיקתה מן הראשון וניתוספה זיקה מן השני כו'. מ"ר:

דף כג ע"א תוס' ד"ה ואי אשמועינן כו' דטעמא דנכרים לא. צ"ל דנכרית עדיף לא:

דף כט ע"ב תוס' ד"ה ועשה מאמר כו' כדפריש' בפ"ב. נ"ב שם בד"ה אמרים פי' דיכולים לעשות מאמר ע"י שליח בב"א יעו"ש:

דף לב ע"א תוס' ד"ה שנשא חי כו' לעיל בפ"ק דף ח' ע"א. צ"ל דף י"ג ע"ב:

דף מא ע"א תוס' ד"ה הך דאזלא כו' צרת קרובתה כנשואה. צ"ל כשנשואה:

דף מט ע"א תוס' ד"ה לכתוב רחמנא כו' דפירקין קמא דסבר כר"י. נ"ב ר"ל דחשיב שם עריות תמורות כו' מוכח דס"ל כר"י עי' לעיל י' ע"א וגם ס"ל דהייבי לאוין וקוקים לחליצה בפ"ב ודו"ק:

דף נב ע"א תוס' ד"ה שאין בה כו' נתינה אחרי תיבת. נ"ב ר"ל אף דתי' נתינה לא כתיב שם על נתינת המוכר ללוקח כמ"ש שם בירמי' ל"ב ואתן כו' אל ברוך כו' מ"מ בהך ענינא כתי' נתינה ודו"ק "מר":

דף נג ע"א תוס' ד"ה סלקא דעתך. נ"ב שייך לע"ב:

דף נו ע"א תוס' ד"ה ממזרת ונתינה. שייך לעיל במתני':

דף קח ע"ב תוס' ד"ה אזיל ומשבש כו' דילמא אזיל ומשבש לה. נ"ב ר"ל דלא חששו לדילמא משבש לה רק היכא שיש קצת נדנוד איסור מחזיר גרושתו כגון שגירשה תחתיו. עי' מהר"מ:

דף קיד ע"א גמ' שבת דאיסור סקילה. נ"ב צ"ע במ"ש לעיל פ"ב ע"א ולקמן קי"ט ע"א לרבה דאמר מה לי איסור לאו ומה לי איסור כרת כו' ויש ליישב בדוחק:

דף קטו ע"ב תוס' ד"ה וקאמרי סימנים אבל ע"י כו'. נ"ב כוונת דבריהם כאן דתחילה פירש מ"ש והזנהו לאלתר כו' וקאמרי סימנים היינו דהדרתי בעינן דסימנים לחוד לא מהני באם נשתהו אחר העלאה משום דעשויים להשתנות וטב"ע בלא סימנים לחוד לא מהני משום דאמרי בדדמי כשראו הטביעה ובדבר מועט כו' ר"ל שלא ירצו להסתכל היטב אם אותם הם כיון שראו הטביעה בראי' מועטת יאמרו אלו הם. ואח"כ כתבו א"נ מהני כו' ר"ל דמ"ש הש"ס וקאמרי סימנים הוא ו' המחלקת ר"ל דאחד מב' דברים מהני או טב"ע במזנהו לאלתר או בסימנים לחוד אף בלא הזנהו לאלתר ומיירי בסימנים שאין עשויים להשתנות. ואח"כ בד"ה השני וקאמרי סימנים כו' שכתבו ותימה היאך מעידין כו' ר"ל שהמנהג הוא להכיר אפי' באותם שראו הטביעה בטבע בלא סימנים וגם אף לאחר כמה ימים שזה לכל התירוצים לא מהני ודו"ק ועי' באשר"י בזה:

דף קטז ע"א תוס' ד"ה מאי אמרת כו' שמא מסרה לגור ע"פ גלוחיתו. נ"ב וצ"ל שהתוס' חזרו בהם ממ"ש קתי' וי"ל דרבא ס"ל כו' והם מפרשים עתה שרבא מביא ראי' ממה דלא חיישינן שמא מסר לו לגור ע"פ גלוחיתו. עי' מהר"מ:

דף קיז ע"ב תוס' ד"ה הא לא כו' משום דרב אסי ור"י אומר כו'. נ"ב עי' במהרש"א במתיבת ור"י אומר עד בזא"ז נמי שייך בסוף דיבור של התוס' וע"ש פירושו:

דף קכ ע"א תוס' ד"ה אין מעידין כו' גופו שלם וגם יכול. צ"ל ואם יכול:

בראש פ"א סי' מ' ומקשינן כו' סרים אדם כו' ואם בעלו קנו. נ"ב צ"ע לרבא דס"ל בפ"ק דתמורה ד' ע"ב כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני כו' וא"כ אמאי אם בעלו קנו. וי"ל דכלל זה לא נאמר כי אם במקום שיש לאו גמור בלשון ל"ת אבל לא באיסור בעלמא אף דהוא מה"ת וא"כ בפצוע דכה דמן הדין הי' לנו לומר דעשה דיבום דוחה ל"ת דפצוע דכה כי אם משום דלאו בר הקמת שם הוא והוא נלמד מקרא דיקום על שם אחיו כו' והרי נלמד האיסור מלישנא דקרא ואין בו לאו גמור וא"כ בכה"ג אי עביד אמרינן דמהני. והנה בפ"ד דקדושין עח ע"א גבי כ"ג שקידש אלמנה איתא שם פלוגתא דאביי ורבא אם לוקה ואף רבא שם דס"ל אינו לוקה משום דכתי' לא יקח ולא יחלל מ"ט לא יקח כו' וא"כ באשה אל אחותה דכתי' ג"כ לשון קיחה חייב מלקות אקידושין וא"כ לרבא דס"ל אי עביד לא מהני במקדש ב' אחיות ודאי דלא תפסי בי' קדושין ובפ"ג דקדושין ס"ז ע"ב קאמר שם ואימא אידי ואידי באחות אשה הא לכתחי' והא דיעבד כו' וא"כ לפי מה דקי"ל כרבא דאי עביד לא מהני א"כ צ"ל קרא באחות אשה דלא תפסי בה קידושין ודוחק לומר דסוגיא דלשם דלא כרבא ואפשר לומר דכיון דכתי' לא תקח לגלות ערותה כו' הוא מגלה דהלאו הוא דוקא בביאה והוי כמו באלמנה לכ"ג משום דכתי' לא יחלל כו' וצ"ע:

פ"ג סוף סי' א' אי נפל בב"א. נ"ב עי' בחידושי מהרש"א שהגיה כאן שצ"ל אפי' נפל בב"א ע"ש:

פי"ב סי' ה' אמר כו' שמא כיונה. נ"ב והיכא דאמרי טעמא דלא חזינן הא חזינן הושטין והא תניא בין נתכוון כו' כנ"ל:

פט"ז סי' א' האשה כו' כר"מ דחיים למיעוטא. נ"ב ר"ל דבמאי דמוקי מתני' כר"מ לא קי"ל הכי כר"מ אבל מ"מ קי"ל כמתני' כתירוץ רבא במסקנא דמתני' ריישא דאהחזקה ליבום כו' מטעם מגרסין מיעוטא לחזקה במיעוטא דשכיחא ומה שמסיק הרא"ש כאן בהא דלוקת בהמה מניקה שדתה דברי רי"ט הייטו דאזיל בשיטת ר"י דשם יש חזקה להיפך העמד הולד בחזקת שאינו קדוש כו' עי' בתוס' ובזה א"ש דברי הטור בקיצור פסקיו דפסק כמתני' דידן וא"ש ג"כ דאין דברי הרא"ש כאן סותרים למ"ש בפ"ק דחולין דסמכינן מיעוטא לחזקה ודו"ק:

בקפ"ה פ"ד סי' ב"ז סילכתא כו' לכנוס אפילו תוך שבעה. נ"ב דבריו סותרים למ"ש בקיצור פסקיו בפ' ואלו מגלחין סי' ל"ה דשם פסק דמי שיש לו בנים קטנים נושא לאחר ז' ובועל לאחר ל' ועי' כאן בפנים דמביא ב' דעות בזה וצ"ע:

פ"ז סי' ד' הילכתא עוכר לית לי'. צ"ל אית לי':

פט"ז סי' ט' עד אחד כו' נהרג שתיהן מותרות. נ"ב דבריו צ"ע דברא"ש מוכח דפסק כר"מ דהביא שם דברי הרי"ף דפסק כר' יוחנן נגד ר"א תלמידו יעו"ש ועי' בא"ע סי' י"ז סעי' מ"ז שנ"ע ובביאורי הגר"א שם שדחה דברי הש"ע שם:

פט"ז סי' יג נכרי כו' הילכתא בעינן. צ"ל לא בעינן:

מסכת כתובות

דף כא ע"א תוס' ד"ה ודוקא אחספא כו' נראה דאתיא כר"א. נ"ב עי' מהרש"א ועי' ש"ך סי' מ"ב ס"ק ב' שתירץ קושיית מהרש"א דכאן יש חשש שמא יכתוב על החספא שטר מתנה או מכר וא"כ לא אתיא כר"א ודו"ק:

דף מה ע"ב רש"י ד"ה ללקות. מלקות במ"ר. נ"ב נ"ל שצ"ל לוקה. מלקות כו' וקאי אתי"ק עי' לקמן. "ת"ר":

דף מו ע"א תוס' ד"ה כתב לה כו' יורשה אתיא כו'. צ"ל לא אתיא כו':

דף נח ע"א בתוס' סד"ה השתא כו' מתני' בלא זא"ז. נ"ב עי' בירושלמי שם דלא גרים במשנה רק תרי בבי ולא גרים שם כולם בפני סיבה כו' יעו"ש ותבין דברי התוס':

בראש פ"א סי' ב' אמר רבא כו' וסרוגות נמי לא יאמרו כך. נ"ב לשון זה צ"ע והעיקר צ"ל דלא שייך לגזור משום פרוצות כיון דהוי מילתא דלא שכיחא וכן הוא בתוס' ג' ע"א בד"ה איכא דאמרי: שם סי' יח אר"א לא סמכינן אהרי כו'. נ"ב צ"ל כוונתו דכתי' דהם דבריו דבהא דמשארסתני נאנסתי יש לה חזקה דגופא דעכשיו תחתיו נאנסה וכיון שהוא טוען שמא עד שלא ארסתיך בכה"ג אמרינן דהיא נאמנה משום כך חזקה משא"כ בקיבל בה קידושין קודם ג' שנים דאין ספק בזמן הביאה רק אם הי' באונס או ברצון ואין זה חזקה דגופא וגנד חזקת בשרות יש רוב דרצון ואח"כ מקיים דבריו מהך דמשארסתני נאנסתי דנהי דהוא טוען שמא עד שלא ארסתיך מ"מ יש להסתפק אף אם היה תחתיו מ"מ שמא הי' ברצון ואונס לא שכיח וגם מהא דהיתה מעוברת לגבי עובר וס"ל דלא מהני חזקה דאם לגבי בת ואעפ"כ מכשירין העובר ודלא כמ"ש התוס' קדושין ס"ו ע"א ד"ה מאי חזית דמהני חזקה דאם לגבי ולד ועי' רש"י שם: שם א"נ לא אמרינן מיגו לאפוקי ממונא. נ"ב אע"ג דבש"ס מפורש דשם הטעם דר"ג ס"ל דנאמנת משום מיגו הייתי היכא דהוא טוען שמא דבברי ושמא אמרי' מיגו להוציא משא"כ בטוען ברי עי' חו"מ סי' פ"ב בכללי מיגו: סי' יש מדקאמר כו' וי"ל דלית הילכתא כו'. נ"ב והוא כפי' ריב"ם שכ' לקמן סי' כ"ה ולא לשיטת ר"ת דלקמן ע"ש:

פ"ד סס"י כב ורשב"ג אביו הי'. נ"ב עי' באשר"י מ"ק פ"ג סי' ע"ט מש"ש בגליון:

פ"ה סי' ד' בהג"ה מיהו כו' טעות סופר הוא כו'. נ"ב בתוס' מבואר להיפך דלמ"ד אחריות לאו ע"ס הוא צריך לימלך וכן עיקר וצ"ע. וכ"ל שצ"ל כאן לאו ע"ס וכן מוכח דהא שמואל ס"ל צריך לימלך עי' תוס':

פ"ו סס"י א כתב ר' מאיר כו' ולא דק בזה. נ"ב לכאורה נ"ל ליישב דבריו דכוונתו במי שאמרו חכמים שאין לה מזונות כגון בשניי' ואילונית וכדומה כמ"ש במס' יבמות ועי"ז קאמר דבכה"ג מליאתה לעצמה ודו"ק:

פ"ז סי' ג' וסי' אומר כו' וכן נמי אם אמר קונם כו'. נ"ב דברים אלו סותרי' למ"ש הרא"ש בפי' פ"א דנדרים פט ע"ב בהא דפרקי' עיניה יעו"ש: שם היינו דוקא לגבי כתובה כו'. נ"ב עי' תוס' לעיל נט ע"ב ד"ה קונמות כו' שכ' טעם אחר דה"ה דנאסר לכל העולם לא אמרי' אלמוה יעו"ש:

פ"ט סי' יא בהג"ה ובמרדכי כו' בהאי דינא וערכאות שלהם חילוקים יש. צ"ל וע"ש. ג' חילוקים כו'. והמדפיס דומה שהוא ר"ת וערכאות של עובדי כוכבים ובאמת וע"ש הוא ועיין שם. והג' הוא ענין בפ"ע ג' חילוקי' כו' "מ"ר": שם סוף הסי' ואם קדמה האשה והפסה מוציאין מידה. נ"ב צ"ל אין מוציאין מידה. והיינו אם תפסה בב"ד עי' בקיצור פסקי':

פ"י סי' ה ההוא גברא כו' בירושלמי כו' יכול למימר לי' קום פסר ואי טריף טריף. נ"ב ר"ל השני יכול לומר ללוה התפשר עמי ואם יבוא המוקדם אח"כ ויטרף ממך יטרוף. פסר מן השני כו' פסר מן ראשון א"ר פינחס כו' אמר פסר פסר. ר"ל דאין השני יכול לטרוף דהוה כמו שקנה הלוה מן הראשון אח"כ. ועי"ז מקשה דהא כתב לו דאקני ולא יהא אלא שקנה אח"כ ג"כ יכול בע"ח השני לטרוף. ועי"ז משני לא איתי' אלא ביורש ר"ל מ"ש דאין השני יכול לטרוף מיירי ביורש שאין החוב שלו אלא שאביו הי' חייב ולא הוי כאילו קני יתמי נכסי דאין מחוייבי' לפרוע מהם ודו"ק: שם סי' יב בהג"ה כתב ראבי' כו' וראובן ושמעון שלוו. צ"ל שהלוו: סי' יז והילכתא כו' וכן בע"ח ושני לקוחות. נ"ב פי' כשחובו כנגד שניהם עיין בגמ' "מ"ר":

פי"א סי' טו מאי שנא כו' בע"ה חולק עמו. נ"ב בכאן חסר ונדפס בסוף המס': סי' כה מתני' הממאנת כו' גמ' ירושלמי כו' דאין לה פירות שליקט אפי' אין מונחים צ"ל אפי' הן מונחים:

פי"ג סי' י הטוען כו' גמ' היכא כו' אלא כיוצא בו. נ"ב נ"ל שצ"ל ולא כיוצא בו לפי פי' הרא"ש לקמן ועי' בתוס' ודו"ק: סי' יח בהג"ה בירושלמי כו' דירושה מיירי בזמן שבהמ"ק קיים כו' וברייתא דהכא מיירי בזמה"ז. נ"ב נ"ל שט"ס יש כאן וצ"ל בהיסוף וכמ"ש באשר"י לעיל בשם רבינו מאיר:

בקפ"ה פ"ב סי' כה בנים אומרים כו' שנתגרשה לפני זמן מרובה. נ"ב פסק כרב אשי ודלא כר' מנחם כר"י וא"כ אין חילוק בין מיתה לגירושין כלל יעו"ש: סי' לה ואלו נאמנין כו' בתרומה דאורייתא. נ"ב ר"ל שמעיד שהי' חולק בתרומה דאוריי' אבל אינו נאמן רק להאכילו תרומה דרבנן ועי' בפנים:

פ"ז סי' טז המחליף כו' ומת החמור קודם שמשך הפרה. צ"ל שמשך החמור:

פ"י סי' ה ההוא כו' מזה שסילק ב"ח אפי' א"ל כו'. נ"ב דברים אלו אינן מובנים ועי' בפנים ובירושלמי דעיקר החילוק בין יתומים ללוה עצמו דמלוה עצמו יכול לטרוף דהוי כמו דאקני משא"כ ביורשים: סי' יז הילכתא כו' לוה שכתב ללוקח א'. צ"ל ב': שם ולא טריף משני. צ"ל מראשון: שם שכתבה בן ללוקח ראשון. צ"ל שני:

מסכת נדרים

דף ט ע"א רש"י ד"ה כנדרי רשעים כו' והרי עלי כקרבן ושבועה. צ"ל קרבן ושבועה כו':

דף י ע"א גמ' תיקנו כינויים דלא לימרו קרבן כו' כי היכי דלא נימא לה' קרבן. ומביא ע"ז ראי' מן ה"פ יעו"ש. ולכאורה תימה עצומה דהא משנה מפורשת במס' יומא גבי כ"ג דקאמר לה' חטאת. ונלענ"ד דהטעם הוא דשם אם יאמר ג"כ לה' ולא יספיק לומר תי' חטאת ג"כ אינו מוציא בזה ש"ש לבטלה דהרי מקרא מפורש הוא גורל א' לה' כו' ובמה שאמר לה' בזה מברר אותו של שם משא"כ גבי קרבן אם יאמר לה' ולא יאמר קרבן דאין דבריו מבוררים כלל מ"ש לה' אם כוונתו לעולה או לשלמים או לבדה"ב וכדומה. עוד י"ל טעם נכון למה שתיקנו דוקא גבי שעיר יוה"כ שיקדים תי' לה' קודם שיאמר תי' חטאת. והוא עצמו מהך חששא דקאמר הש"ס כאן והוא דהא קיי"ל דעשרה פעמים מזכיר כ"ג את השם המפורש וא' מהם הוא מה שאומר לה' חטאת וא"כ אם היה אומר חטאת לה' שמא לא הי' מספיק לומר אלא תי' חטאת וא"כ בכ"ג האחר שעמד תחתיו לא הי' חוזר לומר לה' חטאת כיון שכבר נקבע ע"י הראשון כמה שקרא עליו שם חטאת שבגורל עשה חטאת וא"כ הי' נחסר שם א' ממספר היו"ד שמות ולכן תקנו לומר כן ודו"ק:

בראש פ"ג סי' ו' נדרי זירוזין כו' הלכה כראב"י. נ"ב עי' ס"ס קונם יין בפסקיו ומוכח דמחלק בין מתנה מרובה דלא הוה נדרי זירוזין ובין מתנה מועטת דבזה הלכה כראב"י וכפי' הב' של הר"ן וכן מוכח ביו"ד סי' רל"ב ספי' ג' וספי' כ' יעו"ש והז"ק: פ"ה סי' א' השותפין כו' כמו שחששו שלא יכשל הוא. נ"ב דברי הרא"ש כאן סתומים ולכאו' הם סותרי' זא"ז ונראה דכוונתו להביא ראי' דעיקר הטעם דכופין למכור הוא משום שלא יבא לידי מכשול ולא מטעם קנס שאסר את חבירו ליהנות ממנו דלפ"ז הטעם בנודר ואוסר ע"ע חלק חבירו לא שייך קנס ולזה קאמר הרא"ש דמ"ש וכופין את הנודר אינו ר"ל זה שאסר חבירו בנדר אלא את המודר שנאסר בחלק חבירו וא"כ מ"מ אין הטעם משום שאסר חלקו על חבירו אלא מטעם מכשול ועי"ז הביא ראי' דכן הפי' במשנה מדמקשה אא"א כו' מיהם אנים הרי דפי' המשנה דכופין למכור משנאסר ליהנות משל חבירו ל"ש בנודר מעצמו ל"ש אם חבירו אוסר עליו ועי"כ לפי המסקנא דהטעם משום מכשול ולפי דמסקי' פ' הפרה דפליגי בברירה וגם במדיר את חבירו פליגי וכיון שהטעם משום מכשול מסברא ס"ל להרא"ש דיותר כופין את המביא חבירו לידי מכשול כו' ועי"ז הביא ראי' מן הירושלמי ודו"ק:

פ"ו סס"ג סתם שם בנו הכא שם אביו. נ"ב ר"ל דנקוט נק' ע"ש אביו קומא דהלכתא משא"כ בחומץ התוויות שאינו נק' ע"ש אביו אלא חומץ סתם ומה שנק' התוויות הוא כדי להפרים בינו לבין חומץ אחר: סס"ה מ"מ דר' יוסי שם אביו עליו. נ"ב ר"ל דנקוט שם אביו עליו קומא דהלכתא משא"כ באשישים שאינו קרוי אשישים דעדשים אלא אשישים לבד:

פ"ח סי' ב' עד הגשמים כו' ובגולה ששים בתקופה ושני' בא"י. נ"ב לפי המבואר במשנה ופי' הר"ן והרא"ש שם מוכח דלא"ק דפליג על רשב"ג לא די בשיגיע זמן רביעה שני' אלא עד שתרד ממש ורק באם אמר עד הגשם או כשיגיע זמן רביעה ראשונה ולא עד ירידה ממש וצ"ע:

פי"א באמצע סי' א ודוקא משום עינוי נפש כו'. נ"ב צ"ע דנראה דכך מתני' וכולא סוגיא אתיא אליבא דר"י אבל לרבנן מיפר אפי' משום עינוי נפש דלא גרע מהא דהנאת פלוני עלי דלרבנן מיפר משום ע"כ והלכה כרבנן כמו שפסק הרא"ש לעיל:

קפ"ה פ"ו סי' ב הנודר ממעשה כו'. דג שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים דגים כו'. נ"ב חסר כאן וצ"ל דגה שאני טועם אסור בקטנים ומותר בגדולים דג דגים שאני טועם אסור בין בגדולים כו':

מסכת נזיר

דף כט ע"א תוס' ד"ה לזכר. כשהיא ספק זכר והוא סדין דמאי למירמה זכר וכו' אף נקבה כנ"ל ואין צריך למחוק:

דף לז ע"ב תוס' ד"ה מגיעולי עובדי כוכבים כו' מה לגיעולי עובדי כוכבים שכן אין היתר מצטרף כו'. נ"ב צ"ל שכן אין היתר לאיסורו. ור"ל א"כ בדבר שיש היתר לאיסורו כגון בנזיר מנלן דטעם כעיקר אסור דאז צריך לאוקמי' קרא דמשרת להיתר מצטרף לאיסור ודו"ק:

דף מא ע"ב תוס' ד"ה ור"א דאתי כו' דהקפת כל הראש שמה הקפה. נ"ב מסברה דבעלמא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה צ"ל ע"כ דנפקא לי' דעשה דוחה ל"ת גרידא לאו מהאי דהאי לא תער מנא לי' כו': שם שקפת כל הראש לא שמה הקפה אלא משום כו'. נ"ב ר"ל דלמאי דמוקי כשתא ראשו לנזיר וזקנו לכהן ולא גמרינן מנייהו א"כ למה לי תרווייהו אלא ע"כ צ"ל דגמרי' מנייהו בהא א"ע לשאינו שוה בכל כו' ע"ז כתבו התוס' דנזיר וכהן לא ילפי מהדדי עי' או"מ:

דף מו ע"א תוס' ד"ה ואלא הא כו' הרי אפשר לב"ש הא דאמר. צ"ל הרי אפשר לפרש הא דאמר: ד"ה ופליגי א"כ גם הא דבפ' הקומץ י"ל דלכ"ע אתא וכר"א דקאמר כו'. צ"ל א"כ גם הא דתנן בם י"ל דלעכב אתי וכר"א ותו דקאמר כו' כנ"ל:

מסכת קידושין

דף לא ע"ב גמ' אבימי ברי קיים כו' אסתייע מילתא כו'. פי' פירש"י. נ"ב הענין כי בהמ"ק הי' בציור אדם ובעת החורבן נסתלק ממנו פנימיות הקדושה והוא נלם הפנימי נשמתא דילי' ואז שלטו בו ידי זרים כענין הסתלקות הנשמה מן הגוף שאז שולטים בו התולעים והם או"ה שבלטו בבהמ"ק החיצון והם העצים והאבנים שהוא הגוף ולכאורה הי' נקום לומר בזה שאין לנו לאונן ולקונן כ"כ על חורבן בהמ"ק מאחר שלא שלטו באמת על פנימיותו ועל הקדושה שהי' בו רק על הגוף שהם עצים ואבנים בלבד והוא מ"ש במדרש שבהמ"ק גבה למעלה ואח"כ דרכו בי' מסמיה שנא' גת דרך ה' כו' והיינו כמ"ש והרוח תשוב אל האלקי' אשר נתנה ואז וישוב העפר אל הארץ כשהי' אך באמת כיון שהעצים והאבנים שנבנה מהם בהמ"ק הי' בציור הנשמה והקדושה שבו ממש לכן יש מקום להתאבל עליו והוא ממש כענין אבילות על מת אף שהנשמה אינה מקבלת מיתה והדרבה מסתלקת למעלה למעלה אבל עיקר האבילות הוא על הגוף שהוא דבר יקר שהי' מקום והדר של הנשמה ועשוי בדמותה כ"כ הוא ענין כיבוד אב ואם שג' שותפים יש באדם כו' ואביו מזריע לובן כו' ואף שהגוף הוא דבר שאינו נצחיי והוא כלה ואבד ועיקר הוא הנפש אעפ"כ יש לאדם לכבד אביו ואמו מאחר שהגוף שלו נבנה מהם והגוף הוא ג"כ ענין חשוב שהוא משכן הנשמה וגם הוא עתיד לקום בתחיה כמו שמקוננים על בהמ"ק שעתיד ג"כ להבנות במהרה ולכן בעת שנתין עלי' דאבוה וסי' אז במחשבה הזאת של מצות כיבוד בעת עוסקו בה כי כל מצוה צריך לעשות בג' בחינות מעשה דיבור ומחשבה לכן עי"ז נתגלגל במחשבתו להבין ענין חורבן בהמ"ק מ"ש שספך חמתו על עצים ואבנים ור"ל על הגוף של בהמ"ק והנשמה נסתלק למעלה והי' לטובת ישראל כמו שמיתת האדם הוא לטובתו לזכך ממנו עונות הדבוקים בו וז"ש מזמור לאסף קינה לאסף מיבעי' לי' אלא ששפך חמתו כו' והבן:

מסכת ב"מ

דף ו ע"ב תוס' ד"ה קטן כו' תימה כו'. נ"ב בשיטה מקובצת מתרץ קושיית התוס' שספקו דלבטלו ברובא ותי' דמה דקי"ל דאזלינן בתר רובא אינו בתורת וודאי דמידי ספק לא נפקא רק התורה התירה ספק כזה ע"כ. ויש לכאורה ראי' מהא דאיתא בפ' לא יחפור ב"ד ע"א אמר אביי אף אנן נמי תנינא דם הנמצא בפרוזדור ספיקו טמא ופירש"י שם ספק זה טומאה ודאי כו' הרי דקראו ספק אף דאזלינן בתר רובא. אך יש לתמוה ע"ז ממ"ש התוס' שם ד"ה לימא משום דליכא למימר משום ספק ערלה בחו"ל מותרת דהא כו' הוי ודאי ערלה יעו"ש אף דבפ"ק דקדושין ל"ט ע"א מבואר דכך נאמר הלכה למ"מ ספיקא מותר וא"כ אפי' במקום רוב הי' לנו לומר דמותר כמו במעשר בהמה דהתירה תורה ספק אמרינן דגם במקום רוב מותר וצ"ע:

דף כט ע"א תוס' ד"ה לסיכך כו' אצטריכא לי' לאשמועינן דמותרין להשתמש בהן. צ"ל דמותרין ישתמש בהן:

בראש פ"א בפלפלא חריפתא אות פ'. וכי היכא דסתמא קניא. נ"ל דסיומתא קניא:

מסכת ב"ב

דף ב ע"ב תוס' ד"ה וחייב כו' ועוד אי קנס הוא במזיד הוא. נ"ב עי' ש"ך חו"מ סי' שפ"ו דהעולם דכל דיני דגרמי קנסא הוא ואינו חייב בשוגג וא"כ קשה הא כאן חייב רק מדיני דגרמי והתוס' עצמם כתבו בפ' הגוזל בתרא דד"ג קנסא הוא וצ"ע:

דף ו ע"ב ממגורי קא ממגירנא. נ"ב עי' פירושו ברש"י ע"ז פ' ע"ב:

דף י ע"א ר"י רמי כתיב לא יועיל כו' וכתיב לא יועילו כו' שתי צדקות הללו למה אחת שמצילתו כו'. נ"ב דברים אלו צריכים ביאור. ומאי שייך בזה לשון רמי. ונראה לפרש דהא ע"ב אמר ר' אבהו שאלו את שלמה כו' א"ל כו' כבר פירשו דוד אבי כו' והוא מבואר ע"פ מ"ש האריז"ל שכל מצוה כשעושה אותה האדם היא מגינה עליו מן המקטריגים אך לפעמים עבירה מכבה מצוה משא"כ מצות צדקה נשאר. תמיד כמ"ש צדקתו עומדת לעד ולכן אין עבירה מכבה אותה. וזה ההפרש בין עוה"ז לעוה"ב שבעולם העליון אין מצוה מגינה להציל מעונש עבירה כמ"ש ע"פ לא יקח שוחד ועז"א הכ' לא יועיל הון ביום עברה ר"ל שלפעמים אדם מפזר הונו בשביל איזה מצוה כמו בשביל אתרוג וכדומה אבל וצדקה תציל ממות ומועיל להציל מעונש גיהנם. אבל בעוה"ז מגין הון של כל מצוה. ופ' לא יועילו אוצרות רשע איירי בעוה"ז ודוקא אוצרות רשע אין מועיל כי עבירה גדולה מכבה מצוה אבל וצדקה תציל כו' אפי' אוצרות רשע כמ"ש וא"ש מ"ש רמי שר"ל שהכתובים סותרים זא"ז ככל רמי שבש"ס ועז"א שתי צדקות כו' ושם ע"ב אמר צדקה תרומם גוי כו' וחסד לאומים כו' שכל צדקה שעושים כו' כדי להתייהר כו' וכל המתייהר נופל בגיהנם שנא' זד יהיר עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם כו' והטעם שכל שנותן בשביל להתייהר נותן לעני בפרהסיא והוא מתבייש ואמרו נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש כו' כי הא עובדא דמר עוקבא דפ' מציאות האשה ס"ז ע"ב כי נופל באש של גיהנם שקשה יותר וכל שנותן בצנעה שהעני א"י ממי נוטלה ניצל מגיהנם אבל עדיין אינו מגין להציל ממיתה משונה אא"כ יש בו תרתי שא"י למי נותנה ג"כ והענין כמש"ל מ"ד בעת אפך עשה בהם כו' אפי' בשעה כו' הכשילם בב"א שאינם מהוגנים כו' והיינו שאם נותנים רק בשביל קיבול שכר לבד ואם לאו מתהרש או הקב"ה מכשילו בב"א כו' כדי שלא יקבל שכר אבל מי שנותן וא"י למי נותן וא"כ אינו מכוין בשביל קיבול שכר דהא א"י למי נותנה ושמא יהי' נכשל בב"א שאינם מהוגנים וא"כ אין כזה הקב"ה מזמין לו ב"א מהוגנים ומקבל שכר ולכן ניצל גם בעוה"ז בשביל המעשה ובשביל המחשבה שבעד המעשה שעושה טובה לעני ומצילו מדוחקו הקשה כמיתה כמ"ש עני חשוב כמת ניצל ג"כ ממיתה משונה ובשביל המחשבה שהוא לתקן הנפש מקבל שכר בעוה"ב להצילו מדינו של גיהנם ג"כ אבל פ' לא יועיל הון כו' לא איירי ברשע גדול שלכך לא כתיב בי' אוצרות רשע כו' ואין הקב"ה מכשילו בב"א שאינם מהוגנים ולכן מקבל שכר בזה ומצילו מדינה של גיהנם כמ"ש והבן:

דף כד ע"א רש"י ד"ה ספיקו סמא כו' קרוב לפרוזדור שעל גבו. נ"ל שהוא על גבו. מ"ר:

דף כו ע"א במתני' רש"י ד"ה קוצץ כו'. נ"ל שצ"ל וקוצץ והוא דיבור אחד עם דיבור הקודם. מ"ר:

דף כט ע"ב תוס' ד"ה אמר מר זוטרא כו' אלא ומודה רבא דבעינן. נ"ל שצ"ל ומודה רבא דאמר דבעינן כו'. מ"ר:

דף לז ע"א רשב"ם ד"ה לאו מי אמר כו' בכל שנה בג' אילנות. נ"ל בכל אילנות. מ"ר:

דף מז ע"א רשב"ם ד"ה קבלן. ערב קבלן שקיבל המעות. עי' ש"ך חו"מ סי' ל"ז ס"ק ט"ז שתמה על פי' זה. מ"ר:

דף נט ע"ב תוס' ד"ה מאי איריא כו' עד האידנא הוה בעית כו'. נ"ל עד האידנא בתגר הוה בעינא כו'. מ"ר:

דף סא ע"ב רשב"ם ד"ה דלא הוה לי' כו' היאך ימצא שדה. נ"ל היאך ימכר שדה כו':

דף סג ע"א תוס' ד"ה ואמאי כו' דאפי' ר"מ מודה דכל דבר. נ"ל דלכל דבר:

דף עד ע"ב גמ' ואמר ר"י אמר רב בשעה שביקש הקב"ה לבראות כו'. נ"ב הענין כי בריאת האדם תכליתו בשביל הבחירה ולכן נברא העולם השפל שבו התאוה מתגבר וזה מכין לו לידו לעוה"ב שלכן נק' עוה"ז ים ועוה"ב יבשה כדרך עוברי ימים בשביל להרויח פרנסתם בבואם אח"כ ליבשה וידוע כי תכלית המעשה תחילת המחשבה שלע"ל יתבטל היצה"ר ויתבטל הבחירה שאז זמן קיבול שכר והוא' עלה במחשבה בתחילה וז"ש שאמר הקב"ה לשר של ים כו' פתח פיך כו' ר"ל היצה"ר המושל בעולם השפל שיבלע בעצמו כל התאוות המדומות בכדי שיתקיים העולם א"כ כמו שיהי' לע"ל וא"ל רבש"ע די שאעמוד בשלי כו' ר"ל שאף שלסוף הזמן של ו' אלפין שנין יהי' כן אבל תחילת הנהגת העולם כו' אלפי שנה צריך שיהי' ממשלה ליצה"ר כדי שיהי' בחירה ורצון וזה הי' כוונתו ית' וז"ש בדרך מליצה שכן השיב שר של ים להקב"ה ר"ל שכן עלה במחשבה לפניו אבל ידוע שגם בעוה"ז גבול ניתן ליצה"ר שלא יחריב העולם לגמרי ח"ו וכמ"ש אלמלא הקב"ה עוזרו כו' וז"ש מיד גער בו והרגו והוא מיעוט התאוה שנק' רהב כידוע וז"ש שם שרו של ים רהב שמו ואמרו בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין כו' והתורה נמשל למים שמכבה את התאוה וז"ש ואלמלא מים מכסים אותו אין כל ברי' יכולה לעמוד בריחו כו' שהוא גודל תאוות היצה"ר כמ"ש ועלה באשו ותעל צחנתו כו' את פניו אל הים כו' כמ"ש שנתן דעתו על מקדש ראשון והחריבו כו' וביטול היצה"ר לע"ל הוא ע"י שאז יתגלה התורה לישראל על בוריו כמ"ש וכל בניך למודי ה' כו' וכתיב ומלאה הארץ דעה כו' כמים לים מכסים שהוא שרו של ים שיתבטל ויבולע היצה"ר ע"י התורה שיתגלה והבן:

דף פ ע"ב רשב"ם ד"ה כדרכו אסור. ודיבור מן הקרקע. הכל דיבור א' כנ"ל. מ"ר:

דף צז ע"ב תוס' ד"ה ואם ידוע כו' וי"ל דאביי כו'. נ"ב עי' תוס' ב"מ ס"ד ע"א ד"ה אי תקפה דתירץ בענין אחר:

דף קכד ע"ב תוס' ד"ה מפסקא לי' כו' ונראה לר"י כו'. נ"ב ביאור דבריו עי' במהרש"א:

דף קכח ע"א רשב"ם ד"ה ומתה בתו כו' וכגון שאין לו בנים. נ"ב נ"ע דזהו דעת ר"י שם ואין הלכה כן אלא כרבנן דפליגי עלי':

דף קלג ע"ב רשב"ם ד"ה במקלו כו' כמי שהפקיד לך. נ"ל שהפקיר לך:

דף קנד ע"ב גמ' ת"ש שאל רשב"ג כו'. נ"ב עי' רש"א דמקיים גירסת ת"ש כו' ר"ל דמקשה על סוגיא דלעיל מ"ש לר"י ראי' בעדים כו' דמוכח דמפכינן לה דר"י ס"ל ראיה בקיום השטר וכדמסיק את"ז לקמן ע"ש: תוס' ד"ה הכא כו' לא אמר דבר זה. נ"ב שפי' דבריהם שלא אמר דבר זה כו' ר"ל שמה שהשיב ר"י לר"ל שאני אומר ר"ל שאני מפיך דברי ר"מ לרבנן ואיני אומר דר"מ ס"ל א"צ לקיימו ורבנן ס"ל צריך לקיימו. ומ"ש שהוא סוגיא דלעיל ליתא ר"ל מ"ש ר"י אי אלימי עדים כו' דבאמת ס"ל כר"י דמפכינן לה הא דאין נאמנים לפוסלו דרבנן ס"ל הכי:

דף קנה ע"א תוס' ד"ה אלא כו' היכי משכחת לה. נ"ב עי' רש"א ביאור דבריהם:

דף קנח ע"ב תוס' ד"ה לוה מאי מפיק הלא לא לקחו כו'. נ"ב התוס' מפרשים דס"ד מ"ש בנו מוציא היינו בן הבן כשמת אביו ור"ל אינו צריך לשלם למלויס של אביו וע"ז מקשה דלא שייך לשון מפיק כיון שלא לקחו כו' ודלא כפי' רשב"ם שמפרש בנו היינו בן של אביו ומ"ש ומת ר"ל שמת אביו:

דף קעה ע"ב תוס' ד"ה לא מן כו' דבעי למימר כדפרישית התם. נ"ב ר"ל דהם כתבו דלאו דוקא במכר גובה אלא גם מיתמי גובה כל שגובה מן הלקוחות ומ"ש אלא כגון כו' ועמד בדין כו' הוא ענין בפ"ע לפרש מ"ש שם כגון שעשאו אפותיקי כו':

בראש פ"א סי' מ"ב בהג"ה כל פי' כו' לגרום מבוי דרך. נ"ל לגרום ריבוי דרך:

פ"ב סי' י"ב בהג"ה נ"ע אי איירי כו' מעכבין עליו אי שייך. נ"ל אי לא שייך:

פ"ג סי' ח הכא דאמר כו' בלא שטר לית לי' קלא כמו מחאה. נ"ל פירושו דלא דמי למחאה עי' גמ' מ"א ע"ב ג' לקוחות מצטרפין כו' ועדים לית להו קלא כו' ובפי' רשב"ם שם בד"ה אינהו אפסידו כו'. דמכירה בעדים לא הוה מחאה כלל. ועי' בפלפולא חריפתא סעי' מ' שפירושו דחוק כי לא דמי למחאה שבידו לחזור בו ממחאתו ולכך אם לא מיחה בסוף כל שלש ביטל המחאה אבל מכירה בעדים אין בידו לחזור ללוקח כמ"ש הרא"ש את"כ ודו"ק. מ"ר:

בקפ"ה פ"א סי' מ"ב חמש אגרות כו' לפני פתחו אפי' הפנימי. נ"ב הוא תמוה שהרא"ש בפנים פסק דלא כרב הונא וכ"ה בש"ע חו"מ סי' קס"ב סעי' ז' ע"ש:

פ"ו סי' י"ד אמר לחבירו כו' נותן לו רוחב אמה לעיקרו כו'. נ"ב עי' בפנים שלא כתבו כן:

מסכת סנהדרין

דף יז ע"א רש"י ד"ה ואי אמר טעמא מראה פנים כו'. נ"ב דברים אלו נ"ע דכיון דעדיין מספקא לי' פשיטא דלא שמעינן לי' ועי' בנימוקי יוסף שפי' דאי אמר טעמא לחובה לא שמעינן לי': ע"ב גמ' ושני עדים כו'. חסר פי' ושני זוממין:

דף לה ע"א תוס' ד"ה אשרו חמוץ כו' שטר למלוה דלא מהימן. נ"ל למלוה דאי לאו הכי מהימן עי' הג"א:

דף מג ע"ב גמ' משום ר"א בר"ש חמשה ארבעה בימי משה. נ"ב עי' תא"ג דגרים ארבעה שלשה בימי משה. מ"ר:

דף מד ע"א גמ' מ"ד במצוה גופי'. נ"ב נ"ל שצ"ל במצות גופי'. מ"ר:

דף נג ע"א רש"י ד"ה איסור מצוה כו' מרבינן התם מיבמתו. נ"ב דברים אלו נ"ע דהרכיב רש"י תרתי דסתרי דהא התם בש"ס הך דעלתה יבמתו כו' ומסיק רבא הטעם גזירה ביאה ראשונה כו' וצע"ג עי' מהרש"א:

דף סד ע"ב תוס' ד"ה וכו' שלשה כו' מקראי דמולך כו'. נ"ב נ"ל בהא אינו ענין כמ"ש התוס' לעיל ד"ה ג' כריתות. עי' מהר"מ: בא"ד וי"ל דר"י הוה כו'. נ"ב ר"ל דר"י לא יליף בע"ז בדרכה מקרא דמולך אלא מקרא דמגדף וכרתה ומכי את דבר ה' בזה הכרת תכרת כו' והג' כריתות דכתיב במולך תרי לע"ז שלא כדרכה א' בעוה"ז וא' לעוה"ב והג' למולך עצמו א"צ כו'. עי' מהר"מ:

דף עו ע"ב תוס' ד"ה והמלוה כו' לא שכיח מפרש להמציא. נ"ל שרגיל להמציא:

דף עח ע"א רש"י ד"ה הבא על האשה כו' אם תמותו או על בתה. נ"ל ועל בתה: ע"ב רש"י ד"ה רב אשי כו' רתוקות ואסורין למטה. נ"ל ואיסורין למטה: בא"ד באזהרה התמורה. נ"ל האמורה:

דף פז ע"א רש"י ד"ה הולכתא כו' ולטבילת מים חיים. נ"ב עי' רש"י שבת ס"ה ע"ב דשם כתב כן בשם רבותיו והוא חלק עליהם דזבה לא בעיא מים חיים וצ"ע:

דף קד ע"ב רש"י ד"ה ואמרו כו' שהוא בן קלסתר. נ"ב גירסת הערוך הוא בגמ' שאמרו לו כמדומין אנו שאדונינו בן קלסתרא של מלך הוא. פי' הוא קוסטינר שר הטבחים:

דף קו ע"א רש"י ד"ה שכר כ"ד כו' שהרגו בעצתו. נ"ל שנהרגו בעצתו:

דף קח ע"א גמ' דכך כרמים אמר לו. נ"ל אמרו לו:

מסכת מכות

דף ב ע"א תד"ה כל הזוממין כו' להמיתה אף במיתה שאינה מד' מיתות. נ"ב עי' תוס' פ' נגמר הדין מ"ה פ"ב ד"ה משום שסותרי' למ"ש כאן וצ"ע:

דף ג ע"א תוס' ד"ה באומר כו' לבחורה משמע כו'. נ"ב עי' נכ"מ בסוי' לית בביאורים בסוף הסימן שפי' דברי התוס' בשם אביו בטוב טעם. מ"ר:

דף ט ע"ב תוס' ד"ה בגלעד כו' הקב"ה מזמנם כו'. נ"ב ר"ל לכך הקב"ה מזמין לשם כל הורגי שוגג שבכל העיירות. מהר"מ:

דף יא ע"ב תוס' ד"ה אפי' על תנאי כו' אין למות עצמן. עי' פירושו במהר"מ:

בראש פ"א סי' י"ד היכא פליגין דיבורא כדפלגינן בגופו. נ"ב ע"ש ברש"י ותוס' שלא פירשו כן:

מסכת שבועות

בראש פ"ז סי' ו' והשבועה אומרין כו' ולא שאנו עוקרין אותו ממקומו דהא כו'. נ"ב ר"ל מה שתנוי' בהשבה זה אמרינן דגם אשומרים קא רביק בטענה דהייתא במלוה דמפ"ז נגדו או לענין כפירה ב' כסף דהכסה"ג לא שייך לפלוגי בין מלוה לפקדון דהתורה לא חייבה שבועה פחות מב' כסף אבל לענין טענת האנסה ודאי לא בעי מודה במקצת דהלכה כר"ח בר יוסף ובזה מתורץ דלא יסתרו דברי הרא"ש כאן למ"ש לקמן סי' כ"ג בשם הר"י יוסף לענין טענת קטן דנשבעים לו בשבועת שומרים דכתב דעירוב פרשיות כתוב כאן ולא קאי על שומרים ודו"ק היטב ועי' תוס' ב"ק פ' הגוזל ק"ז ע"א:

מסכת ע"ז

דף ח ע"א גמ' אמר רב חנן בר רבא קלנדא ח' ימים כו'. נ"ב לכאורה תמוה למה עשו סימנים לימי חגיהם במקראי קודש. אבל נראה שכיוונו בזה לכלול כל מה דתניא שם בברייתא שמביא את"ז ת"ר לפי שראה אדה"ר כו' לשנה האחרת שאין לאו ואלו יו"ט כו' הרי שעשאה תחילה יו"ט ימים שאחר התקופה ולכן חשב ג"כ במתני' קלנדא מקודם לרמז מנין שורש יום איד בא להם וכ"ז נרמז בקרא דאחור וקדם צרתני דענין אחור הוא מה שמתמעט האדם והולך וזה נקרא בתי' אחוריים משא"כ ימי עלי' שמתגדל והולך נקרא קדם כידוע ענין פנים ואחור בכ"מ. והנה בתחילה ראה אדה"ר שיום מתמעט והולך וזהו מיתה שנקנסה עליו שעולם חשוך בעדו ואז הוא בגדר אחור ואח"כ כשראה שהיום הולך ומתארך הוא בגדר פנים ולכן אמר על עצמו אחור וקדם צרתני והרי נרמז בפסוק זה כל ענין זה שאדה"ר ודו"ק: ע"ב גמ' מכי רמו שערי באסינתי'. נ"ב פי' תוס' שקיימו פי' ב' דרש"י ולענ"ד פי' זה נ"פ דלפ"ז הוא ענין חק שעושים לסימן פרו ורבו כשעורים כו' וכיון דעובדי כוכבים עושים כן היאך עושים כן ישראל כדאיתא פ"ק דכתובות ח' ע"א הא כתיב ובחוקותיהם כו' כדמוכח לקמן בהא דשורפין על המלכים דכל דבר שאינו ענין סגעי רק סימן וחק בעלמא אסור לעשות כמעשיהם. ולכן נראה פי' א' עיקר וכן פי' הרמב"ם כדמוכח ממ"ש בפי"א מהל' ע"ז הלכה ט"ז שכתב שם מעשה שמכין לרכי סעודת נישואין ע"ש. ונראה ליישב בדוחק דכיון שמצינו בקרא שעושים בכ"ד שהוא לסימן טוב כמ"ש והורדתם אותו אל גיחון כו' כמ"ש בפ"ג דהוריות י"ב ע"א וא"כ הוי כמו דכתיב באורייתא ולא חיישינן משום חוקה כיון שאינו חק להם לע"ז כמ"ש התוס' לקמן י"א ע"א ד"ה ואי חוקה:

דף לד ע"ב תוס' ד"ה מורייס כו' של אומן הוי והי' ניכר כו'. נ"ב עי' מהר"מ שהגיה שנ"ל והי' ניכר שלא הי' בפעם ראשונה ושני' וע"ש דהי' יכול לומר דמיירי בשל בע"ב ובפעם ראשונה ושניה והכלל דשל אומן בפעם א' וב' אף דהיין בזול לא חיישינן דמקלקל ואחר פעם ב' לא מקלקל ולכך חיישינן במקום שיין בזול ובשל בע"ב אפי' בפעם א' וב' חיישינן במקום שיין בזול ודו"ק:

דף מד ע"א תוס' ד"ה והלא כבר נאמר כו' מאי קושיא הי' לר' יוסי כו'. נ"ב ר"ל דאפילו אם לא נפרש דוישאם ליקנא דוכווי ג"כ יקשה למה לא פירש הפי' שורק ליס מכלל דא"ל וע"ז תירץ שפיר וי"ל כו' דלפ"ז לא הוצרך לפרש והיינו לשיטת ר' יוסי אבל לרבנן מפורש לקמן וישאם ממש דנהנה מהם והא דקאמרו לי' משם ראי' כו' היינו לדבריהם דר"י קאמרי הרי דמפרש שביער כדין ע"ז ודו"ק:

דף מז ע"ב תוס' ד"ה בית שבנאו כו' גבי תפילין אמרינן נר בי' ולא הזמני' כו'. נ"ב דברים אלו נ"ע מאד ועי' במס' ברכות ובסנהדרין פ' נגמר הדין מ"ח ע"א:

דף נב ע"ב תוס' ד"ה כיון דאיסורא כו' וגבי כלים לעיל דף כ"א. נ"ב נ"ל לעיל עמוד א' והיינו הא דאמר לעיל ותבטו לך כלים ודו"ק:

דף נד ע"א תוס' ד"ה אילימא כו' דעמא עשו מעשה בשלהם. נ"ב התוס' מפרשים דראי' מכהנים היינו שהקריבו בבמות שאינם שלהם לע"ז ועל זה כתבו דאינה ראי' גמורה שמא משלהם הקריבו. מהר"מ:

דף ע ע"ב גמ' מימר אמר איממורי קא ממגרא. נ"ב עי' פירושו ברש"י ב"ב ו' ע"ב. מ"ר:

דף עה ע"ב גמ' וחד אמר כסופו והלכתא כסופו. נ"ב נ"ע במ"ש דהכל התורה כולה רב אחא ורבינא קי"ל לקולא והכא פוסקין לחומרא ועי' בפ' ארוסה בסוטה כ"ה ע"א לענין בעל שמחל על קינוי וכו' ועי' מ"ש התוס' לעיל נ"ג ע"ב מזה:

בראש פ"ב סי' כ"א ת"ר נודות כו' מכניסין לקיום וליכא למימר דלקמן מיירי במזופפת. נ"ב דברים אלו נ"ע ועי' בתוס' ושם דברים אלו כתבו בתחילה והם מבוארים היטב ע"ש:

פ"ה בפלפולא חריפתא אות ק' דלית נגר וכר נגר דלפרקיני'. נ"ע עי' ש"ך יו"ד סי' נ"ד ס"ק כ"ב דפרקינים. מ"ר:

קפ"ה פ"ב בדיני גילוי סי' י"ד. המפקיד כו' שני חותמות שיודיע כו'. נ"ל אם לא שיודיע:

פ"ה סי' פ"ז אוצר כו' אם נתפס כגנב על הגניבה. נ"ב עי' בפנים ונראה שיש כאן ט"ס וצ"ל. אם נתפס כגנב על הכניסה מותר אפי' בשתיה ואם אינו נתפס כגנב על הכניסה אסור אפי' שנתפס כגנב על הגניבה לרש"י כו' ע"ש והו"ק: שם סי' ב"ב המוכר כו' לכתחיל' אסור ובדיעבד מותר. נ"ב זה קאי על לא הודה דמותר בדיעבד כרשב"י דימכר תוך מדמי יי"נ שבו כמ"ש בפנים אבל אם הוא ברשות המוכר ולא אמר לו ליקני לך כליך ודאי אסור גם בדיעבד ודו"ק: סי' ל"א גת של אבן כו' ודרך הכשירן במי זפותין. נ"ב נ"ל הכשירן בניגוב וכן זפותין:

מסכת הוריות

דף ד ע"א גמ' כיצד אמרו אין נדה בתורה. נ"ב לפי המסקנא דמפיק דבעינן שיורו בדבר שאין הצדוקים מודים בו נ"ל דלדוגמא נקטי אין ע"ז בתורה כו' אין נדה כו' אלא מסכתא לה בעוקר כל הגוף בדבר שאין הצדוקים מודים כגון בא על הנוכרית וכדומה מעריות דלא כתיבי ודו"ק: ע"ב במתני' רש"י ד"ה או זקן כו' וקשיא לי מפני מה כו'. נ"ב עי' סנהדרין ל"ו ע"ב. דאין מושיבין בסנהדרין מי שהוא זקן או סריס יעו"ש וא"כ א"ש וצ"ע:

דף ז ע"ב רש"י ד"ה וכן בדם. כגון בדם המובלע באיברים. נ"ב נ"ע הא בעינן בדבר שחייבים על זדונו כרת ודם איברים הוא בלאו וכן בפסות מכוית נ"ע הא לית בי' לא כרת ולא לאו:

דף ח ע"ב רש"י ד"ה פרוש מן הכדה. כלומר בסמוך לוסתה. נ"ב דברים אלו תמוהים דבפ"ב דשבועות י"ח ע"א דהאי עשה שבנדה היינו בשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי דלא יפרוש באבר חי:

מסכת זבחים

דף ד ע"ב תוס' ד"ה מחשבה כו' בהיתר באותו שיהיו מנויין כו'. נ"ב נ"ל בהיתר כיון שהיו מנויים עליו. ור"ל אם היו יכולים לאכול וכן בערלים וטמאים יכול לקיים מחשבתו אם היו נימולים וטהורים. עי' צ"ק:

דף טו ע"ב תוס' ד"ה זר כו' ושתוי יין (ופרועי ראש). נ"ב ע"ש הוא דלקמן מבואר בתוס' דפרועי ראש לא מחלי עבודה:

דף כ ע"א תוס' ד"ה מיתיבי כו' בבית המוקד הנ"ס וי"ל כו'. נ"ב עי' צ"ק שמוחק מן תי' הנ"ס כו' עד תי' בהאי וצ"ל בבית המוקד והני ככהני כו' והכל קושי' א' דמאי לאוקמי' כרהב"ש יעו"ש:

דף מ ע"א תוס' ד"ה לא נצרכה כו' דרשינן לי' למסורת. נ"ב ר"ל לכך לא דריש ר"ע תרווייהו רק בלחם עוני משום דיש סברה דמצות מצה ריבה וכן בלולב דסמיך על קרא דפרי עץ הדר דמשמע א' לבד עי' צ"ק:

דף מט ע"א תוס' ד"ה פסח כו' דמותר ספסח. נ"ל דלמותר הפסח. מ"ר:

דף נב ע"ב תוס' ד"ה אותה כו' ולא שייכא כאן כו'. נ"ב עי' פי' בצ"ק:

דף נו ע"ב גמ' טריפה ת"ל ביום הששי כו'. נ"ב פסוק אחר הוא ויקרא ז' יז והנותר מבשר הזבח ומקרא יתירה יליף ודו"ק וכן הוא ברש"י פסחים ג' ע"א. מ"ר:

דף סב ע"א רש"י ד"ה והכתי' כו' הקיפוהו למזבח מאמצעו למעלה. נ"ל מאמצעו ולמטה. צ"ק:

דף עו ע"ב תוס' ד"ה למחרת כו' אבל מיר ודאי הי'. נ"ל לא הי'. צ"ק:

דף קא ע"ב תוס' ד"ה ואידך כו' מאת בריתי שלום כו'. נ"ב פי' דדריש מתיבת שלום דהו"ו קטיעה כמו י' ובגי' ש"פ כמספר הכ"ג שעמדו ממנו:

דף קח ע"ב תוס' ד"ה כמאן כו' הא דמתייבי בר"פ כו'. נ"ב עי' צ"ק דפי' דמשמעות הש"ס דמתמה כמאן דלא כר"י ואנן קי"ל ר"ש ור"י הלכה כר"י וע"ז קשה דילמא ס"ל כר"ע דהלכה כמותו וע"ז כתבו התוס' דגם ר"ע מודה במנחה שחסרה כו' ואנן מהדרינן הכל ע"ש:

דף קט ע"א בא"ד אי מהדרינן פוקעין דידהו. נ"ב פי' פוקעים דקומץ ולבונה צ"ק: שם בגליון. משמע הא דומיא כו'. נ"ב ר"ל קומץ ולבונה דהוה דומיא דבשר ודם וא"כ תימה היכא פליג ר"י על הך תנאי ע"ש בצ"ק: ע"ב תוס' ד"ה כאן כו' דברייתא דקתני ולחייב כו'. נ"ב נ"ל דלא קתני לזרוק עליהם את הדם ולחייב עליהם משום פיגול כו'. צ"ק:

דף קי ע"א תוס' ד"ה אבל כו' ותימה מאי קמ"ל כו'. נ"ב ר"ל מאי קמ"ל רב דרבנן מודו בחסרו ע"ש: ע"ב תוס' ד"ה אי מה כו' דאמר רבה לעיל. נ"ב דף קח ע"א:

דף קטז ע"א תוס' ד"ה אתך כו' ולא דמי למחוסרת כו'. נ"ב נ"ל ולא כדדמי כו' צ"ק ע"ש:

מסכת מנחות

דף ד ע"ב תוס' ד"ה אשם כו' קודם כפרה שהוא עצמו כנ"ל. ועי' דגזרינן שמא יצריך למתוק ועי' צ"ק:

דף טו ע"ב תוס' ד"ה המפגל כו' ולא אמרינן ק"ו. נ"ב ר"ל שלא אמרינן ק"ו מה לחם שהוא לסגל לתודה אינה מפוגלת ק"ו הלחם עצמו שלא יפגל אבל הכא ליתא דק"ו קאי דוקא ע"י צירוף. צ"ק:

דף יז ע"ב תוס' ד"ה דלא שנא כו' דהוי מחשב בלשון אכילה למזבח ואי לאו דרבי הכא כו' כנ"ל צ"ק:

דף יט ע"ב תוס' ד"ה דתניא בי' כו' ואין מלמדין. נ"ב והטעם כמ"ש רש"י פ' ע"ב ד"ה אלא מדכתיב ע"ש צ"ק:

דף ל ע"א תוס' ד"ה ומשה כותב כו' דמייתי ראי' מברוך שמא גם הוא כו'. נ"ב ר"ל אי לאו דקינוס הוי סי' ג"כ שושה לסיים אומר בפיו ואח"כ כותב. צ"ק:

דף לה ע"א תוס' ד"ה דשיין של תפילין כו' והטעם הם כו'. נ"ב נ"ל והנותנה על שיין דינו לסיים סופלת דנמצא דאין שי"ן רואה את האויר עי' צ"ק יעו"ש ביאורו:

דף מב ע"ב תוס' ד"ה משום שנאמר כו' א"כ לא תהיה כחד תנא סוגיא דהכא לפי הקונטרס לכך נ"ל כו' כנ"ל צ"ק ופי"ש:

דף מז ע"א תד"ה במה יעשה כו' אבל הכא דאיכא שחיטה. נ"ב תיבת שחיטה צריך למחוק:

ראש הלכות קטנות

הלכות תפילין סי' ב' ת"ר לטטפת כו' וסר"ת דאמי מאן דלא דריש וי"ו וי"ו למ"ד דרש. נ"ב והמשכיל יבין כי ב' פרשיות שאמורות הם שנים וכלולים כחד ולכן נדרשים בתיבה אחת והבן:

הלכות ציצית סי' י"א ת"ר הדין כו' ור"ת דמדאו' מחייבי' כ"ש כו'. נ"ב נ"ע במ"ש הט"ז יו"ד סי' קי"ז דכל דבר שמפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסור דהא כאן לפי' ר"ת כ"ש דרשי סמוכים א"כ הוי מפורש בתורה והיאך אסרו מדרבנן ואסרו לעשות תכלת בסדין וצ"ל דסמוכים לא הוי כמו מפורש בתורה וצ"ע:

הלכות חלה סי' ד' שעושה עיסתו כו' בעיסה תחילה אבל בעיסה שנים. נ"ב פי' משום דאין שני עושה שליסי בחולין דחולין שטבולין לחלה לאו כחלה דמי:

הלכות ערלה סי' ג' בנוטע נרבים כו' אע"פ שאינה נקובה אם היא של חרס. נ"ב עי' תוס' מנחות פ"ס ע"א ותוס' גיטין ז' ע"ב שכתבו להיפוך דבשל חרס בעי נקיבה:

קפ"ה מהלכות ס"ת סי' כ"ס"ת שכתבו כו' נאמן על האזכרות ואינו נאמן על הגוילין. נ"ב נ"ל נאמן על הגוילין ואינו נאמן על האזכרות:

הלכות ציצית סי' ב' טלית בעל שלש כנפות פטור ואפי' אם ירצה להטיל באחת. נ"ל להטיל שתים באחת:

הלכות נטילת ידים דלי שדולין בו ונימור בכונס משקה מטבילין בהן וכ"ה מתירין. נ"ב נ"ל מטבילין בהן וכה"ג מתיר להטביל: סליק

יפה עינים על מסכת נדה

הגהות וחדושים מאת הג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס מצפה אריה וכו')

דף ב ע"א תוס' ד"ה מעת לעת בירושלמי. כאן פ"א ה"א ע' מה"פ ד"ה הדא וע' מ"ש לק' י' פ"ב ד"ה כתמה: **ע"ב** תוס' ד"ה והלל [הנמשך מע"א] בגי' ד"ה מיהו בירוש' דסוטה. פ"א ה"ב ומובא בתוס' סוטה כ"ח ע"ב ד"ה מכאן וע' ש"ק בירוש' שם ד"ה אמר ר' מנא: מקוה שנמדד. ירוש' גיטין פ"ג ה"ח: מאן תנא תנית ר"ש. ע' כ"מ פ"ה מה' תרומות שתמה על הרמב"ם שפסק כיחידאה כר"ש במקום רבנן וע' מ"ל פ"י מה' מקוואות ובש"ק שם ד"ה שלשה ימים: היה בודק את החבית. ירוש' שם ב"ב פ"ז ה"א וע' ש"ק ומה"פ בגיטין שם מ"ש בדברי הרמב"ם שפסק כר' יוחנן נגד ריב"ל דפליגי בב"ב דף פ"ד ע"ש: תוס' ד"ה התם דגבי מקום רגילות להתחסר. עש"ק גיטין פ"ג ה"ח ד"ה זאת אומרת:

דף ג ע"א כל ספק טומאות ברה"ר. ע' ירוש' תרומות פ"ג ה"א סוטה פ"א ה"ב שבועות פ"ב ה"א: דתנן השרץ שנמצא במבוי. ירוש' נדה פ"א ה"א ושם מקשה ג"כ להלל דמדמה שטף מי רגלים לשעת הכיבוד וע' מה"פ ד"ה ולא דלפי הבבלי לקמן דף כ"ז ע"ב דטעם טהרה במבוי בשעת הכיבוד משום דבני ישראל בודקין בשעת כבודיהן אין שייך זאת לשטף הנעשה מאליו. ע"כ הבבלי לשיטתו ל"ק ליה כ"א לשמאי ממבוי ולא להלל והירוש' ע"כ ס"ל הטעם במבוי טהרת הכיבוד משום מתכבד ובזה מחולקים הבבלי וירוש': **ע"ב** לטהרות הוא דקאמינא. ה"נ מבואר בירוש' ריש פרקין דלטהרות פליגי: תוס' ד"ה לאביי כו' דמשמע דעל דם שנמצא עכשיו. וכן מוכח בירוש' מדתפס טעם שמאי משום שטף מי רגלים מעביר את הדם ולאי חיישינן לדם אחר לא הוי מהני טעם להיתר:

דף ד ע"א ומי מחזקינן. ע' מש"ש בזה בלב ארי' להרי"ף פסחים פרק כל שעה: מחם שנמצאת מלאה. ירוש' גיטין פ"ג ה"ח ב"ב פ"ו ה"א: רש"י בד"ה ומדף בת"כ. מצורע זבים פרש' ג: **ע"ב** וכל ספק טומאה ברה"י. ע' ירוש' תרומות פ"ג ה"א סוטה פ"א ה"ב שבועות פ"ב ה"א: וכל דבר שאין בו דעת. במד"ר פ"ט וע' ירוש' סוטה פ"א ה"ב: וחכמים אומרים לא כדברי זה. ירוש' נדה פ"א ה"א ושם בעי למימר דכמאה דם טהור אינו נחשב כפקידה למעט ממעל"ע למאן דאסר לבעול על דם טהור והדר מסיק דגם למאן דאסר אינו אלא משום סייג אבל תשובה היא כפקידה למעט מעל"ע ובבדקה ומצאה ספק אף דמעמידין לה מספק מ"מ לא חיישינן למעל"ע משום דהו"ל ספק ספיקא:

דף ה ע"א ר"מ היא דמחמיר גבי כתמי'. ירוש' כאן פ"א ה"ב ופ"ב ה"ג וע' ירוש' דמאי פ"א ה"ב וערלה פ"ג ה"א פסחים פ"א ה"ח שמוכיח מזה דעת ר"מ להחמיר לכל דרבנן כבשל תורה וע' יפ"ע ב"מ דף נח ע"ב: מתוך שמסומה. ה"נ בירוש' כאן פ"א ה"א: מ"ד שמא פרחה טפת דם. בירוש' שם איכא מ"ד ר' אבין בשם רבי זעירא דסבירא לי' בחמת כן ומוקי לה מתני' בעד שלפני תשמיש: תוס' ד"ה תני. ע' מה"פ שם ד"ה לוי: **ע"ב** מעל"ע שבגדה. ירוש' כאן פ"א ה"א: וכל דבר שאין בו דעת. במדבר רבה פ"ט וע' ירוש' סוטה פ"א ה"ב:

דף ו ע"א הרואה דם מטמאה מעל"ע. ע' ירוש' כאן פ"א ה"א כה"ע: אר"ה מעל"ע שבנדה לקדש. ירוש' שם ע"ש הונא בר חייא: רש"י בד"ה כמגע בתו"כ. מצורע זבים פרש' ד: רש"י בד"ה וכלי חרס בתורת כהנים. מצורע זבים פרש' ג: מעשה ועשה רבי. כעין עובדא זו בירוש' כאן ה"א לפני חכמים ומייתי לה והוכיח מזה דגם בתרומה נוהג דין מעל"ע שבנדה ודחי לה כבכאן שנעשו על טהרת הקדש ועמ"ש לק' ע"ב ד"ה בחולין: **ע"ב** שוב מעשה בשפחה של ר"ג. ע' פסדר"כ יב בחדש השלישי בויק"ר פי"ט וע' תנדב"א ה"א פט"ו דר"ג אכל חולין בטהרה וע' ירוש' כאן פ"ב ה"א ושם מפורש שמעשיה היין הי' לנסכין: בחולין שנעשו על טהרת. ע' ירוש' כאן ה"א דמקשה ע"ז ולאו כחולין הן ומשני שנעשו לטהרת מי חטאת שחמורין מן הקדש וע' ברכות פ"ח ה"ג וע' בכורים פ"ב ה"א וחגיגה פ"ב ה"ה דמייתי שם פלוגת' דמתני' דטהרות פ"ב מ"ח דרהב"ג ס"ל דדינם כתרומה והכא בירוש' לא משני הכי דאתיא כרהב"ג דכיון דגם לתרומה אינו נוהג דין מעל"ע שבנדה אם כן גם לרהב"ג אינו שייך דין מעל"ע לחולין שנעשו על טהרת הקדש כיון דדינם כתרומה והבבלי ס"ל כיון דתרומה עצמה יש בו דין מעל"ע הו"ל חולין שנעשו על טהרת הקדש ג"כ דומה לתרומה ממש והירוש' ס"ל דמ"מ לא הו"ל כתרומה ממש ומחולקים בזה הבבלי והירוש': חולין הטבולין לחלה. ע' ירוש' תרומות פ"ה ה"א ושם לפי' הרא"ש פליגי בזה חזקי' ור"י דלחזקי' לאו כחלה דמי ולר"י כחלה דמי ולפי מ"ש בפנ"א שם י"ל דלתרווייהו ס"ל לאו כחלה דמי ויש בזה אריכות דברים ואכ"מ. וע' ירוש' חלה פ"ג ה"ב: תוס' ד"ה בשפחה. ע' מה"פ כאן פ"ב ה"א ד"ה מכתפת:

דף ז ע"א כל שודאי מטמא חולין. ע' ירוש' חלה פ"ג ה"ב ובפ"מ שם: תוס' ד"ה ומקפת בגליון שם בירושלמי כו' חלה בפ"ב. ה"ג: **ע"ב** גמלתו או מת. ירוש' כאן פ"א ה"ד והוזכר פלוגתא זו ג"כ בה"ה ושם דעת חכמים ע"ש ר' יוסי כלקמן ד' ט ע"א: רי"א מעוברת. ירוש' נדה פ"א ה"ג וע' ה"ה: אמר ליה ר"א לר"י אתה לא שמעת. ע' ירוש' כאן פ"א ה"ב: דר"א שמותי. ע' תוס' מה שהביאו בשם הירוש' דתרומה פ"ה והוא כה"ב שם וכן הוא כפ"מ דשביעית ה"ו ובסוכה פ"ב ה"א ביצה פ"א ה"ד פ"ד ה"ו יבמות פי"ג ה"ו נזיר פ"ו סי"א ובשבת קל ע"ב הביא רש"י ג"כ את הירוש': שאין למדין הלכה מפי. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד וע' מה"פ שם ובגליון:

דף ח ע"א הלכה כר"א. ע' ירוש' יבמות פי"ג ה"א ע"ש רבי חגיי אמר קומי ר' זעירא מנחם בשם ר' יוחנן: ריב"ב העיד. הוזכר בירוש' שם רפי"ג: ושמשיאין את האשה. ירוש' שם פט"ו ה"א וע' פט"ז ה"ח: ושנסקל תרנגול בירושלים. ירוש' ערובין פ"י ה"א ושם איתא שע"י שניקר מוחו של תינוק במקום שהוא רופף הרג את הנפש: ועל תמיד של שחר. ירוש' ברכות פ"ד ה"א תענית פ"ד ה"ה: וא"ד סדת מאן תנא קטפא. ע' ירוש' שביעית פ"ו ה"ב ובהגהות הגר"א שם ובפירושו ועמ"ש בפנ"א שם ובערלה פ"א ה"ב: רש"י ד"ה ואמר ר"א בברכות ירושלמי. פ"ה ה"ב: **ע"ב** באילן העושה פירות. לגירי' הגר"א בשביעית פ"ו ה"ב גם הירוש' מחלק בין עושה פירות לאינו עושה פירות וע' פנ"א מש"ש: רש"א אין לקטף שביעית. ירוש' שביעית פ"ז ה"א ערלה פ"א ה"ה: תנא ג' בתולות הן. ירוש' כאן פ"א ה"ג: כל אשה שדמיה מרובין. ירוש' כתובות פ"א ה"א: וכמה הכרת השוכר. כאן פ"א ה"ג יבמות פ"ד הי"א: סומכוס אומר בשם ר"מ. ב"ר פרש' פ"ה: ואע"פ שאין רואי'. ע' יפ"ע בשבת פ"ב ע"א ובערכין יט ע"ב ושם ציינתי בס"ד כל המקומות הנמצא ענין ואע"פ שאין רואה:

דף ט ע"א ת"ר מניקה שמת בנה. ע' ירוש' כאן ה"ד כס"ע נפלוגתא דר"מ ור"י וטעמייהו כהכא: דם נעכר. ויק"ר פי"ד ע"ש וירוש' שם: כמה יהי' במים. ירוש' שבת פ"א ה"ג: **ע"ב** ואב"א ה"ק ולא שכוונה. ה"נ אית' הגי' בירוש' כאן פ"א ה"ה ולא שכוונה אלא שפיתחה כו' וע"ש: א"ל ר"א לחכמים מעשה. ירוש' כאן פ"א ה"ד: תינוקת שלא הגיע זמנה. ירוש' כאן פ"א ה"ה ושם איתא בברייתא שלישית דין שמתה מיכן והילך מטמא מעל"ע רבי ירמיה בשם רב שלישית עצמה מטמא מעל"ע והיינו פלוגתא דרבי ורשב"ג כמ"ש בתוס' ד' י' ע"א ד"ה ברוב ספרים דהא דקתני כאן בשלישית ה"ס בכל הנשים רבי היא: וממטאה מעל"ע. בירוש' שם איתא ר' יודן בעי ראת ראיי' ראשונה ושניי' והפסיקה שלש עונות ולא ראת ואח"כ ראת בווסת ארוכה היא שתטמא מעת לעת או כהפסק עונה היא שתהא די' שעתה א"ל רבי [אמורא] מה אם בשעה שעשיתה ככדמין את אמר די' שעתה כאן שלא עשיתה ככדמין לא כל שכן וע' פ"מ ונוע"י ופירושם לא נתחוורו לי מ"ש הפ"מ דהק"ו דר' יוסי הוא מכ' ראיות דדיו שעתה וכן מ"ש הנוע"י דהק"ו הוא מזקנה תמה אני למה לא פירשו כפשוטו דהק"ו הוא מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה ג' פעמים דהוחזקה ברואה לטמאה מעל"ע ומ"מ מועיל הפסק שלש עונות להוציאה מחזקת רואה להיות די' שעתה כ"ש בשלא ראתה כ"א ב' פעמים שתועיל הפסק שלש עונות להכניסה לחזקת רואה וע"ז מסיק בירוש' א"ל אין כיני כו' הייתו א"כ בשלא ראתה כ"א פעם אחד יועיל הפסק שלש עונות שלא להכניסה לחזקת רואה ומברייתא תנינן דבשלש פעמים שלש עונות הוחזקה ברואה ומשני התם שאני שלא הי' לה אונס כלל והוי' לה ווסת ארוכה כביאור הנוע"י שם: תוס' ד"ה כל ובירושלמי. כאן פ"א ה"ד ע"ש:

דף י ע"ב אר"י משום רשב"ג. ירוש' כאן פ"א ה"ה: כתמה נמי טהור. בירוש' שם לית' כתמה ותחת זה אית' שם מגעה טהור וע' נוע"י שכ' דהירוש' לשיטתו דאפי' ראתה אלה פעמים אינה מטמאה כתמה עד שתגיע לימי הנעורים ותמוהין דבריו דאיך יתכן לומר בדעת הירוש' דגם הוחזקה ג' פעמים להיות רואה דדינה כהגיע זמנה לראות דלא תטמא כתמה וע"כ מ"ש הירוש' אפי' אלה פעמים פירושו כמ"ש הפ"מ דהייתו שראתה בב"א דדינה כראיה אחת והנוע"י צריך לומר דלא סבירא ליה להירוש' פלוגת' דחזקי' ור"י בכתמין לעיל ע"א וזה דחוק ורחוק גם מ"ש הנוע"י להגיה ולמחוק מ"ש שם מגעה ברה"ר טהור תיבת רה"ר משום דקשיא ליה אמאי לא פליט מהכא בירוש' ה"א דבעי שם אם מעל"ע נידון כספק לטמא ברה"ר ומהכא מוכח דמעל"ע טמא ברה"ר דרק בתינוקת טהור י"ל דכשם דמספקא להגמ' בבלי כאן בכתמה טהור אי דידי' או דרבי' ה"נ מספקא ליה להירוש' במגעה טהור דאיתא תחת זה. אי דידי' או דרבי'. ע"כ בתר הירוש' בה"א לפשוט מהתוספתא ואין הכרח למחוק תיבת ברה"ר בירוש' כאן: כדתניא ימי עיבורה. ע' ירוש' כאן פ"א ה"ג סה"ד: ואב"א דם נדה להוד. ה"נ ס"ע בירוש' שם דהתם תלי לה בפלוגת' דרב ולוי בענין ב' מעיינות או מעין אחד הוא ומהבבלי לא משמע הכי וע' מה שהכתוב אי"ם לק' לה: שמואל אמר ל"ש. ירוש' כאן פ"א ה"ג ה"ה ושם איתא דרב ור' יוחנן ור' חנינה כולהו ס"ל דלא כשמואל:

דף יא ע"א מעין אחד הוא. ירוש' כאן פ"א ה"ג ה"ד להפ"מ מתולקים הבבלי וירוש' בלא הפסיקה מלראות מדם טהור לטמא ומדם טמא לטהור לנוי דהוי ג"כ ב' מעיינות ובתנה מטמא להיות טהור ומטהור להיות טמא משא"כ הבבלי. והנוע"י משוה אותם לדעה אחת ע"ש: תוס' ד"ה אפי'. ע' ירוש' פ"א ה"ג ובנוע"י שם: **ע"ב** תינוקת שלא הגיע זמנה. ירוש' ברכות פ"ב ה"ו: עבר לילה אחת. ע' ירוש' כאן פ"א ה"ו וע' נוע"י שם שמגיה בירוש' כאן תחת מ"ש כיני מתניתא בתינוקת שלא הגיע זמנה שצ"ל שהגיע זמנה לראות ומתמה קושית תוס' רע"א דבקטנה שלא הגיע זמנה לראות אינה צריכה בדיקה גם בלא טעם דם בתולים ומהגמ' דילן מוכח דמוקי מתניתין בלא הגיע זמנה לראות דלא הוזכר כלל כאן דין הגיע זמנה וכן מבואר ברמב"ם פ"ד מה' אסורי ביאה הל' ט"ז דגם קטנה צריכה להיות משמשת בעדים והכמ"ל: דאמר ר"ז אמר ר"ח בר ירמיה אמר שמואל בירוש' כאן פ"ב ה"ד בשינוי:

דף יב ע"א בעא מיני' רבי אבא מר"ה. ה"נ בירוש' כאן פ"ב ה"ב בעון קומי רב נחמן בר יעקב והפסיקות ג"כ ככאן: משל לשמש ועד. ירוש' שם: לחייב בעלה אשם תלוי. ע' מה"פ שם ד"ה בעון קומי דרבי יוסי בי רבי בון דפשט האבעי' דלעיל ממתני' הרי היא כפקידה למעט מעל"ע איפשיטא גם האבעי' זו לענין אשם תלוי ולפי' הנוע"י לא איפשט גם לר' יוסי ברבי בון ממתני' כ"א לקינות אבל לבדיקה לענין אשם תלוי אכתי יש למבעיא בעיא זו: וזהו עדן של נשות. ע' ירוש' שם ה"א: כל המקיים. ירוש' שם ושם קם כמסקנא כך ולא מפרש לה כבכאן עד שבדקו כו': בין ערה בין ישנה בעיא בדיקה. ע' ירוש' פ"ב ה"ד דמוקי לשמואל בערה דוקא ולא בישנה אף דשמואל מיירי כאן לה ווסת ויתכן דהוא משום דהירוש' מפרש לשמואל דאינה עסוקה בטהרות וע' רא"ש סוף פרקין ובמה"פ פ"ב ה"א ד"ה אף ובה"ד ד"ה אבא: **סליק**

אמרו המדפיסים: לדאבון נפשנו ונפש כל רחימי ומוקירי רבנן נחלה הרה"ג המחבר שליט"א בעמדו על הפרק הזה. ולא יכול לגמור עתה הגהותיו הנכבדות. וזכות תוה"ק יעמוד לו להקימו ולהחלימו ולהשיבו לאיתנו במהרה. ויגמור מלאכתו הק'. ואז נשלים אי"ה את שאר היפ"ע ללוקחי הש"ס: וה' יאריך ימיו ושנותיו ויפוצו עוד מעינותיו חוצה.

השמטות חשק שלמה על מסכת יבמות

דף ב ע"א ברש"י ד"ה חמותו שמת בעלה ונשאה אחיו וכו'. נ"ב מאי דלא פירש נמי כגון שהיבם היה נשוי בת אחיו ומתה קודם שמת אחיו ונמצא דאשת אחיו היא חמותו ונופלת לפניו ליבום עי' בשירי קרבן ובמראה הפנים ובגליון המשניות להגרע"א ז"ל ועוד מפרשים דתי' דבכה"ג הא הוי חמותו לאחר מיתת אשתו ופליגי בזה ר' ישמעאל ור"ע בסנהדרין דף ע"ז ולפי דעת רש"י ז"ל שם בעצמו לא הוי לר"ע רק איסורא בעלמא ואינה פוטרת צרתה כלל וא"כ י"ל דבפלוגתא לא קמיירי. והנה באמת אין כל חדש בדבריהם דכבר הקדימם בשו"ת הריב"ם ז"ל סי' שע"ד ומה שהקשה בשירי קרבן דהא רב אשי לקמן דף י' מוקי מתני' בפלוגתא הנה באמת בריב"ם שם כתב דגם לרש"י לא ניחא ליה לרש"י לפרש בכה"ג משום דעיקר חמותו דקרא מיירי שנושא אותה בחיי אשתו אבל לאחר מיתה הוצרך ללמוד מדרשא דקראי ע"ש וכבר מן דין י"ל דלא רצה רש"י לפרש כן דא"כ תקשה לאידך מ"ד דס"ל דלא מיירי תנא בפלוגתא [ומכבוד ידידי הרה"ג מו"ה ישראל חיים דייכעס שליט"א כעת הוא אב"ד דק"ק נ"ש סירווינט בעהמ"ס נתיבות ירושלים שמעתי ליישב די"ל דלרש"י לשיטתו בלא"ה א"א לאוקמא מתני' כר' ישמעאל דהנה התוס' כאן בד"ה אשת אחיו הקשו מהתו"כ דמשמע שם דבאשת אחיו מאמו ליכא כרת וליכא לפרש דלא ממעט שם רק מעריירי דהרי לפירש"י בכל כרת הוא וזרעו נכרתין והניחו בקושיא ואכן באמת יש ליישב בפשיטות דהנה בירוש' שבת (פ"ז ה"ב) וסנהדרין (פ"ז ה"ה) מבואר דר' ישמעאל הוא דקאמר לה להך דינא דבאשת אחיו מאמו ליכא כרת ואכן בברייתא לקמן דף נ"ה מרבינן לגדיא מקראי דגם באשת אחיו מאמו איכא כרת [ועי' בקרבן אהרן שם מה שהגיה בתו"כ ובמהת"כ נעלם ממנו הך ירושלמי] וע"כ דהך ברייתא פליג על ר"י דתו"כ וא"כ י"ל דתנא דמתני' ס"ל כהך ברייתא [וזהו דמליין רש"י כאן להברייתא דלקמן נ"ה] והלכך ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש מתני' אליבא דר' עקיבא ועי' בתוס' ע"ב בד"ה ולאי כו' ולשיטת רש"י הנ"ל אין כאן קושיא והתוס' לשיטתייהו א"ש ודו"ק. ודפח"ח]: **שם** בתוס' ד"ה ואחות אשתו אין להקשות דנדה תאסר ליבם וכו' אבל נדה דרכי נועם היא דלבעלה נמי צריכה להמתין עד שתטהר ע"כ. נ"ב וי"ל דסברא זו מוכרחת היא דאל"כ תמוה טובא לר' עקיבא דס"ל דחייבי לאוין נמי לאו בני חליצה ויבום נינהו [ופשוט דה"ה חייבי עשה לר' ישבב בקדושין ס"ד] א"כ היכי משכחת לה יבום וחליצה בעולם דהא תיכף כשמת אחיו ונופלת לפניו ליבום נעשו שניהם אוננין ולדעת הבה"ג וסגאונים ז"ל שהובא בתוס' ברכות דף י"ח ע"ב והרמב"ן בספר תורת האדם דאבילות יום ראשון דאורייתא ומבואר שם להדיא ברמב"ן שם דאפי' קודם הקבורה הוא אסור בתשמיש מה"ת לדעתם ז"ל ע"ש א"כ בשעת נפילה הרי היא עליו באיסור עשה וכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה וכו' הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה לעולם אלא וודאי כיון דיש היתר לאיסורו וגם לבעלה נמי צריכה להמתין אם היא אוננת מקרי דרכי נועם [ושוב בעת הסדפסה מצאתי קצת מזה בעז"ה בס' מלא הרועים באות י' בדין יבמה שנתאברה וכו' וע"ש באות ג' ודו"ק. ועי' בשו"ת חכם צבי בסימן ה' שהעיר על דברי מהרי"ט ז"ל דכתב דאסור לחלוץ באנינות כיון דפטורה מן המצות לאו חליצה היא ותמה דא"כ לא משכחת יבום דהא בשעת מיתת אחיו נעשו אוננין וכל יבמה שאין אני קורא בשעת נפילה וכו' ותימה גדולה דהיאך נעלם מכנגד עיניו דברי התוס' דהכא דבכה"ג לא שייך סברא דכל שאין אני קורא בה וכו' [ושוב ראיתי דכבר הביאו זה בשירי קרבן בירושלמי כאן וע"ש]. [ועי' ביש"ש כאן שהעיר ע"ד התוס' דבלא"ה לא דמי נדה לאחות אשה לפי שהנדה בוודאי תטהר וכו' ע"ש מ"ש ליישב. ומכבוד ידידי הרה"ג מו"ה ישראל חיים דייכעס הנ"ל שמעתי ליישב דהתוס' הוצרכו לחלק בא"א דמי לא פסקינן שהיתה אשתו טריפה וקי"ל טריפה אינה חיה י"ב חודש [ועי' בתוס' זבחים קט"ו ע"א ד"ה דילמא כו'] או שהיתה אשתו גוססת דקי"ל רוב גוססין למיתה ובכה"ג ההיתר עתיד לבוא בודאי ולעפ"כ פטורה אחות אשתו מחליצה ויבום]:

דף מה ע"ב בגמרא ההוא דהוה קרי ליה בר ארמאה אמר ריב"ל מי לא טבל לקריו. נ"ב ראיתי בספר קובץ אחד שנקרא יגדיל תורה שהובא שם תמיהה בסוגיא כאן בשם הגאון הגדול הצדיק המנוח מו"ה ישראל מסאלאנט זצוק"ל דהלא בטבילת בע"ק שמובא לתורה מחמת תקנת עזרא כשר אפי' בשאובין ולגר צריך טבילה גמורה [והדבר פשוט דר"ל תקנה לדעת הסוברים דכולו שואב פסול מה"ת]. והביא מזה ראיה לשיטת ר"ת דקיי"ל דטבילה בזמנה מצוה [ואפי' בזמן הזה דאנחנו טמאי מתים מ"מ יש מצוה לטהר מטומאת הגוף ע"ש] ואכן לדעת הסוברים דבזה"ז לא שייך טבילה בזמנה כיון דליכא טהרות א"כ גם בימי ריב"ל לא שייך טבילה בזמנה [ובפרט בזה"ש דאין הטבילה מועלת לו כלום דהרי בלא"ה הוא עמא מטומאת מת נראה דוודאי לא שייך טבילה בזמנה מצוה] תשאר הקושיא לדוכתיה ואכן לענ"ד נראה ליישב דהא בהדיא מבואר בברכות ד' כ"ב דהא דאמר ר"י דארבעים סאה מ"מ היינו אפי' שאובין אבל בכלים פסולין ולכאורה מאי נ"מ בין כלים לשאובין וע"כ דכלים דאורייתא ושאובין דרבנן [ולמ"ד דכולו שאוב פסול מה"ת כמו כלים נ"ל דאינו מתיר רק במקנאתו שאוב] וא"כ שפיר אמרינן דמי לא טבל לקריו דנפסול דאורייתא גם לטבילת בע"ק פסול. ועוד דהא ריב"ל הא דר בא"י ולא שייך כלל נהוג דשמא טבל במקוה שאוב דהא תנן להדיא בפר"ת דמקוואות דא"י טהורה ומקוואותיהן עסורין ופי' הר"ש דלא מחזקינן להו כשאובין דמסתמא בהכשר נעשו עכ"ל ועפ"ז ניחא. ועוד כ"ל ליישב דריב"ל לשיטתו בברכות (כ"א ע"ב) דנפק"ל דבע"ק אסור בד"ת מקרא שנאמר והודעת וגו' וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו' ומשמע שם להדיא לפי הס"ד דדרשה גמורה היא וכמש"כ שם הצל"ח [ובאמת שגם לפי המסקנא אינו מוכח דנייד מזה רק דס"ל דסמוכין הוי כהקישא ומתקינן מיניה תרתי] ועזרה דתיקן טבילה לבע"ק י"ל דדרש לסמוכין והתקין.. וכעין זה תי' הפ"ם בר"ה דף ל"א גבי תקנת ר"י בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור ע"ש. ועי' בתוס' ב"ק פ"ב ע"ב ד"ה אתא ובצל"ח בברכות שם ול"ע ובחידושי הארכתי בזה] וא"כ פשוט דבעי טבילה גמורה וכמו בשי"י ופסול בשאובין. [ואכן כבוד ידידי הרה"ג מו"ה ישראל חיים דייכעס שליט"א העיר דהא ריב"ל בעצמו ס"ל בברכות (כ"ב ע"א) דבע"ק סגי בנתינת ט' קבין וא"כ היכי קאמר הכא דמי לא טבל לקירויו הא יוכל להיות דטבל לקירויו ע"י נתינת ט' קבין ובכה"ג לא מהני בודאי בטבילת גר ומוכח מזה כפי' הב"ח ביו"ד (סי' רס"ח) והובא בט"ז שם (סק"ח) דהפי' דמי לא טבל לקירויו הוא דמדטבל לקירוו ש"מ דכבר טבל בפני שלשה כדת ע"ש וכן פי' הרמב"ן בחי' כאן בד"ה מי כו' והס"ת (פי"ג מהל' א"ב ה"ט) בדעת הרמב"ם. ובזה יתיישב קושית הרמב"ן שם שהקשה על פי' הרמב"ם הנ"ל מירושלמי קדושין פ"ג הי"ב דמבואר שם דהך טבילה לקירויו שלה לו ולהנ"ל א"ש דהירושלמי לשיטתיה אזיל דמבואר מירושלמי ברכות (פ"ג ה"ד) דריב"ל ס"ל דטבילת בע"ק צריך מ' סאה דוקא ע"ש דקאמר א"ל ריב"ל חבר שהוא גודר כו' ובבבלי שם (כ"ב ע"א) מבואר שר"ת אמר כן לריב"ל ע"ש וא"כ שפיר י"ל דטבילת בע"ק עולה לו אבל לשיטת הבבלי דריב"ל ס"ל דאף בנתינת ט' קבין סגי לטבילת בע"ק ע"כ צ"ל כמ"ש הרמב"ם והב"ח ע"כ ודפח"ח]. ומיהו בלא"ה לק"מ מהך דריב"ל דברכות הנ"ל דאף דהוא בעצמו ס"ל דלא בעי טבילה מ"מ המנהג היה לטבול ולא מצינו דביטל המנהג וגם אפשר דבתר דשמעה מר' חנינא דגדר גדול גדרו בדבר קבלה וי"ל דבירושלמי דאמר כן משמיה דריב"ל חבר שהוא גודר את ישראל מן העבירה וכו' היינו לבתר דשמעה מר' חנינא וש"ס דילן וסירושלמי לא פליגי כלל אליבא דריב"ל ושפיר אמר ריב"ל הכא דמי לא טבל לקירויו דהא המנהג היה לטבול כדין. ועוד י"ל לפי מש"כ הרמב"ם בפ"ד מה' תפילה הלכה ד' דתקנת עזרא לא היה רק לתורה וחזרו ותקנו בדורות האחרונים גם לתפילה בלא"ה לק"מ די"ל דריב"ל לא תמה רק דמה טיבן של טובלי שחרית שטובלין לתפילה [ומשום ק"ש שהוא ד"ת י"ל דס"ל כר"י דהוי כהלכות ד"א ע"ש] ושפיר אמר הכא דמי לא טבל לקירויו ור"ל לד"ת ובזה יתיישב מה שתמה הרשב"א בחידושיו לברכות שם דלס"ד דס"ם דריב"ל ס"ל דהוא מה"ת היאך אמר דמה טיבן בטבילה ובוצרך לדחוק דלא שמיע ליה הא דריב"ל ואכן לפי דברי הרמב"ם ז"ל לא קשה מידי [ומאי דמקשי שם והא איהו הוא דאמר וכו' י"ל דר"ל דכיון דהוא ס"ל דלד"ת אסור מה"ת וא"כ ע"כ תקנת עזרא היה לתפילה ומאי אמר דמה טיבן וכו' ודו"ק]:

אמרו המדפיסים: אחרי התחלת הדפסת הש"ס הקרה ה' לפנינו ספר חכמת שלמה שנדפס בפעם הראשון בכרך מיוחד בתבנית שמינית גדולה בקראקא בשנת ושלו"ה. ולא הספיקה אז עוד השעה להדפיס בראש חדושיו למסכת ברכות את ההקדמה וההסכמות אשר באו בספר הזה. ואחרי ראינו כי טובים המה וכי ברכה בם אמרנו אל ירח ממנו נדח ונמלא כאן את החסרון הזה. (וזה לשון שער הספר):

ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם.

ספר חכמת שלמה

הועתק מהגהות שיתא סידרי של האשל הגדול בדורו הלא הוא הגאון ריש מתיבתא ונר ישראל כמהר"ר **שלמה לוריא** ז"ל. אשר ירד וצלל במים אדירים הוא ים התלמוד. ובכל מסכת אשר למד בישיבתו עם חברים ותלמידים המקשיבים לקולו. ירד עד עמקי תהום לעומקה של הלכה. ועלה עד לרקיע ברוב פלפולו וחריפותו ובקיאותו. לא הניח דבר קטן או דבר גדול שלא העלה בשכלו הזך. ולא בחפזון יצא להלחם במלחמתה של תורה כי אם במתון מתון מאתן שוה. סלת וברר ולבן ונפץ כפטיש יפוצץ סלע עד אשר העמיד ההלכה על בוריה. ופרשה כשמלה. ולרוב תועלתם נדפסו לזכות בהם את הרבים לקרב זמן שנאמר ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואת אחיו לאמר דעו את ה' כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם וגו' (ירמיה לא) כי כקטן כגדול יוכל לאכול מפריו ולשבוע מטובו ולקנות לו **חכמת שלמה** ונדפס בכרך קטן כדי שכל אחד יוכל לשאת אותו בחיקו ובאפונדתו. פוק חזי מאן גברי רברבי דאסהידו והסכימו על ספריו. הלא המה הגבורים אנשי השם מלאכי אלקים. מי ראה את אלו יוצאים ולא יצא. האחד אשר היה מופלג בחכמה ובזקנה מהר"ר **קלמן** מק"ק ווירמש"א ז"ל. ואחריו ארי שבחבורה שר התורה החכם הכולל הגאון מהר"ר **משה איסרלים** ז"ל מק"ק קראקא. כאשר עיניך תחזינה משרים בהקדמות של הספר הנ"ל שנת שלום **ושלו"ה** יהיה לנו אמן: נדפס פה ק"ק **קראקא**

הקדמה. אמר **שמואל** בן הק"ר **יצחק** פיהם זלה"ה הי"ד מארץ לועז. אל כל חכמי לב אשר מלא אותם ה' רוח חכמה ובינה דיעה והשכל ישמרם השי"ת ויאריך ימיהם ושנותיהם בנעימים אמן. כבר היה מרגלא בפי כי כאשר התעו אותי וטולטלתי מעיר לעיר וממלכה אל עם אחר. ולא עלה בידי לשקוד על דלתי התורה ולתפוס ישיבה על עדרי חבירי. דשרגא בטיהרא מאי אהני. אתן הודאה על חלקי ואם מעט הוא. כי ילדתי גם אני בנים לתורה ואלה תולדות סבות גלגולי. להעשות אף אני סניף לתורה ולתעודה להרבות ספרים וסופרים אין קץ. ולהיות בכלל כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו' לסייע לדבר מצוה. ובה סליקנא ובה נחיתנא עד זמן יקויים בנו פסוק ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אמן. עוד אני מדבר אל לבי ואשא עיני וארא כי הקרה ה' לפני מנחה ארוחה שלוחה. והנה שלשה אנשים שם נצבים עלי. ה"ה האלופים מהר"ר **אורי ליפמאן הפץ** יצ"ו ומהר"ר **מרדכי אשכנזי** יצ"ו והר"ר **יחיאל** יצ"ו מק"ק פוזנ"ן. ובידם העתק מעשה ידי אומן של הגאון מהר"ר **שלמה לורי"א** ז"ל איש גדול וקדוש העומד לנס עמים. הרביץ תורה בישראל והעמיד תלמידים הרבה אשר רוב חכמי דורינו עתה היו תלמידיו. ודלו מים עמוקים מתוך בארו משאלותיו ותשובותיו. וזה הדרך טוב אשר בחר לו. להגיה גמרא רש"י תוספות לקיים פסוק ואל תשכן באהליך עולה. אזן וחקר ותקן תלי תלי הלכות על כל קוץ וקוץ כל מסכת כאשר למדה בישיבתו עם תלמידים וחברים המקשיבים לקולו. על דרך גורעין ומוסיפין ודורשין. הוסיף וגרע ודרש וברר ולבן והעמיד ההלכה על בוריה. וזה מעשהו הגדול אשר עשה לא הניח מלהשיג גמרות רש"י ותוספות של קלף ישנים ועל פי פיהם ועל פי הפוסקים רב אלפס והרמב"ם סמ"ג וסמ"ק ובעל הטורים ובעל הערוך ושאלות ותשובות ראשונים ואחרונים בעקבותיהם דרך והגיה וכל מעות התקין. סילת ובירר הכל בשכלו הזך והטהור. לא הניח דבר גדול וקטן שלא התקין. ועוד מה שהוסיף או גרע תיבה או אות. והפסיק הדבורים וחברם יחד. ר"ל שמתק הנקודות המפסיקין הנקראים סוי"ן. או שבהדפוס לא היו במקומם והוא תקן אותם. וכמה קושיות ותרוצים וסתימות גמרא רש"י ותוספות הכל פירש היטב בשכלו הרחב. ועל שם זה קראנו שם הספר **חכמת שלמה** וידוע תדעו שהגמרות של הגאון הנ"ל אשר מהם העתקנום אלו ההגהות היו רובן דפוס בומבורג"י ראשון. ויוכל להיות שהגמרות שנדפסו אחר כך נתקן איזה דברים. אבל מעט מזער הם. ובודאי לא נתקן כאשר תקן הוא. תדעו נאמנה כי מי שיקנה ספר זה יקנה לו רב הגאון רבי שלמה לורי"א ז"ל כאילו היה בחיים חייתו. כי כלי זיינו וציונו אתו. ועל כן הדפסנו אותו בכרך קטן כדי שכל אחד יכול לישא אותו בחיקו וכאשר יעיין המעיין ויקשה לו איזה דבר ירוץ על מערכ' ספר זה ויראה אם יש טעות בהדפוס אם לא. והדפסנו מבחוץ הדפים דף א' עמוד א' גמרא ורש"י ותוספות. למען ילך כל אחד לבטח דרכו ולא יכשל בדבר הלכה. וכללא דא נקוט בידך שאנחנו העלינו בדפוס כל המסכתות שלמד בישיבה ברבים ואם באולי מיעוטא המיעוטא איזה פרק או דף שלא נתקן. היה מצד איזה מניעה אונס או חולי או דרך של הרב הנ"ל. אמנם קמא קמא דתקין קרים ואייתי קמיכו. וגם זה אודיע להקורא אע"פ דפשוט הוא שבכל מקום שתמצא (נ"ב) רצה לומר נכתב בצדו. (הד"א) הכל דבור אחד. (הס"ד) הוא סוף דבר. (כצ"ל) כן צריך להיות. הגם כי בכל התחלת מסכתא סימנו כל הראשי תיבות כדי שיורגל בו הקורא. עוד אודיע לך אתה המעיין סדר ההג"ה כדי שלא תטעה כי תמיד לקחו המגיהים י"ך תיבה א' או ב' קודם הטעות ותיבה אחת או שתים לאחריה ותקנו הטעות ואחר כך כתבו כצ"ל. ואודיע לך אחת וממנו תוכל לידע האחרים. כמו זה. בתחלת מסכת בבא קמא דף ו' עמוד א' תוספות בדבור המתחיל לאתויי בור כו' נמצא טעות שכתוב שם כך. אע"ג דלא הוי דומיא דדברים דבשלא בכוונה כו'. והנה מלת דדברים הוא טעות המדפיסים הראשונים. וצריך להיות כך. דאדם במקום דדברים. והמגיהים אחזו דרך קצרה כדי שלא תרב המשא ולקחו תיבה אחת או שתי' לפני הטעות ומלת הטעות עצמו בינתים מתוקן ותיבה א' או ב' לאחר הטעות. וכתבו כאן בזה האופן. (הוי דומיא דאדם דבשלא כו' כצ"ל): ומלת כצ"ל אינו סובב אלא על המלות שתפסו המגיהים בו אותו ענין. לא לגרוע התיבות שלפניו או לאחריו אע"פ שנראה כאילו הוא היפך המכוון. וזה הסדר הוא בכל מקום בגמרא רש"י ותוספות. עיין בפנים דוק ותשכח כדברי הכל באר היטב: עוד אמרתי להודיעך אתה המעיין. אם באולי ח"ו תמצא איזה טעות בספר הזה. השמר לך פן תפן אל און. ותתלי בוקי סריקי מהטעות ההוא בהגאון הנ"ל. חלילה וחס. כי את פניו תשא בדבר הזה. ותפן אלינו המדפיסים. כי הוא בודאי לא יצא מתחת ידו דבר בלתי מתוקן. אכן אנחנו המדפיסים אי אפשר לנו בלא שגיאה. כי פעם צריך לקצר ופעם צריך להאריך. כחומר ביד היוצר כידוע למביני עניני הדפוס. ואי אפשר לצמצם בכיון. אע"פ שאמרו פ' כל שעה אפשר יעשנו בדפוס ויקבענה כיון. כאן אי אפשר. לכן באולי היה כתוב ראשי תיבות (ע"כ) יובן ממנו. על כן. או על כרחך. או עד כאן. או (א"ל) יובן ממנו אמר ליה. או אין לומר. או אם לא. וכיוצא בזה (ר"י) שפעם הוא ר' יוסי או ר' יודא או ר' ישמעאל או ר' יוחנן. או ר"י בעל התוספות. וכן (ר"ל) שפעם הוא ריש לקיש או ר' לוי. או רצה לומר. והגאון זצ"ל עשה הכל בדרך קצרה ר"ת כי פשוט היה בעיניו ומילתא זוטרתא היא לגבי משה: ואנחנו המגיהים והמדפיסים לפעמים להיות המלאכה נחוצה ולפום ריהטא הגיהו ויכול להיות שטעינו באחד ממאה. ובטל הוא ברובו. וע"כ מי שהוא חכם ועיניו בראשו יעיין בטוב שכלו ולא יטעה בין אמורא לתנא או איפכא או כיוצא בזה. ויוכל להבין מדעתו עניינים אלה. על כן אם ימצא איזה טעות לא יתלה בהגאון הנ"ל רק ידך תהיה בנו. וגם אותנו אין להאשים ודינינו לכף זכות. כי לא במרד ובמעל ח"ו. הלא כמה ס"ת שהגיהו וקראו בהם כמה שנים אעפ"כ לפעמים נמצא בהם טעות. כ"ש בספרי הדפוס: ואם באולי יקשה בעיני המעיין איזה עניין בדבר הלכה שלא יוכל לירד לעומקו הן מחמת שגיאת או חומר הענין. יוכל לשלוח על ידי איש מוקדם. או הוא בעצמו. כאשר הוא מורגל ותדיר שנוסעים ליריד לובלין. ושמה יוכל לראות בגוף הגמרות של הגאון ז"ל אשר הם ביד בנו האלוף הר"ר יחיאל יצ"ו או יכתוב לבנו דבר הקשה והוא ישיב לו תשובה. ושם ימצא כל אחד מבוקשו. וכל העם על מקומו יבא בשלום: השי"ת יצילנו משגיאות. ויאיר עינינו בתורתו אמרות טהורות. להגות בה לדורי דורות. עד אשר יבא איש מבשר בשורות. להוציא אותנו מתלאות וגלות. ולהביא אותנו להרי בשבים וארץ חמודות. עם כל אחינו בית ישראל חבורות. ושם נשיר שירות חדשות. ולחדש אותנו כנשר נעורות. כה תפלת עבד לכל לומדי התורות. ונזכה כלנו לישב שורות שורות. לפני עתיק יומין הדר בשמי ערבות. **אמן**:

שמואל בן הקדוש ר' יצחק פיהם ז"ל:

הסכמת הגאון מהר"ר קלמן ז"ל מווירמש"א על הדפסת הספר הנ"ל:

גרסינן במסכת חגיגה בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אספות אספות ועוסקין בתורה הללו מטהרין והללו מטמאין הללו מכשירין והללו פוסלין הללו מתירין והללו אוסרין, שמא יאמר אדם היאך אני לומד תורה מעתה. תלמוד לומר וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. כולן אב אחד נתנו. פרנס אחד אמרן. מפי אדון כל המעשים ברוך הוא. אמרו על תלמיד אחד שהיה לו לרבי מאיר שהיה יודע לטהר השרץ במ"ט פנים. ועלו נאמר קול גדול ולא יסף. וכי האי גוונא איתא במדרש תילים ובמסכת שבת על פסוק ה' יתן אומר המבשרות צבא רב אמר ר' יהושע בן לוי כאדם המכה על הסדן נתחלק לכמה ניצוצות ע"כ. וכל הדברים האלו נרמזים בפסוק קול גדול ולא יסף. ואומר אני כי אף בדורות הללו אף על פי שנתמעטו הלבבות יש כח בידו ובדעת שכלו לחדש דינים ודקדוקים מפסקי דמתיבתא ע"ה על פי סברתיו ודעת שכלו ולחברו ולהעלותו על ספר ובלבד שיכוין לבו לשמים להוציא דברי שכלו לאמיתו. לכן אומר אני אחרי שראיתי ספר החיבור שחבר הרב המובהק דהיינו מוה בן מוה קנקן חדש מלא ישן ה"ה מו"ה כמהר"ר שלמה בן מהר"ר יחיאל לורי"א ז"ל. שהוא מומחה לרבים בקיבוץ עדרים תלמידים הגונים וראוין להיותם עתידין להורות הוראה בישראל אשריו שזוכה לכך ובודאי שאין יוצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו וראוי הוא לסמוך על סברותיו וכל דבריו וסברותיו לדעתי הם בכלל קול גדול ולא יסף. נאם הטרוד הנעלב קלמן מווירמש"א הכותב בידים עצלות לפרשת יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל שנת שי"ב לפ"ק:

הסכמת הגאון מהר"ר משה איסרלס ז"ל:

צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו השם יתברך בתורתו. עוקר הרים בפלפולו וסיני בהוראתו. ראשית דבר יראת ה' קודם לחכמתו. עמו רוב בנין ורוב מנין תלמידיו שואבי מי בארתו. מימיו כמים קרים על נפש עיפה משיבי נפש עיפתו. ראוי לסמוך עליו כמשה מפי הגבורה בעלותו לקבל דברי הברית שעשועי חמדתו. העמיד תלמידים הרבה ועשה סייג לתורה משמרת למשמרתו. אזן וחקר ותקן ספרים ותשובות בסברתו הבאני המלך חדריו. והראה לי תשובות וספריו. והיו בפי למתוק כנופת צופים. כי ב"ג נפה הם מנופים. אמת שמקצתו ראיתי ועברתי עליו בדרך הקצרה: ס"מ לדעתי החלושה עמיה שריה נהורא. כי הוא בלול במקרא במשנה ובגמרא. כה אמינא משה בן לא"א ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרליש מקראקא:

הקדמה עשו בניו של מהר"ר שלמה ז"ל. על חבור זה הספר.

בהאסף אדירי עדרי בעלי אסופות נתנו מרועה אחד רעיא מהימנא. ששים גבורים סובבים מטתו שלשלמת אבינו הגאון הכולל התלמודיי זצ"ל: בהרמת הצוחה והרבות הבכי ותקרא שמו אלון בכות. ואמרו אמור אמרנו בעת מיתת אביכם שאל יוודע לאיש את קבורתו. ולא יעשה רושם ביציאתו מן המקום. שממקום קדוש הלך וישתבח בעיר אשר כן עשה בחייו שאף במיתתו נקרא חי רב פעלים פעל הגדיל מעשיו בנה בתים נטע כרמים:

כרם היה לשלמה בבעל המון רב החדש והמסגר אלף. ויעזקהו מסגרת טופח סביב סובב אל צפון בהגהות ותדושי חדשים גם ישנים דודינו צפן לנו וחברם סביב הששה סדרים שלו ועל סביבותיו שב רוח חכמתו המרחפת על מי הצפונות והסתימות. ויסקלה"ו מכל הטעיות והגרסות והנסחאות הוליך והביא בכל רוחות התלמוד. עד אשר סלל מסילת התלמוד ויסקלה מאון והרים ניסו ודגלו עלי אהבה. ויטעהו שור"ק ויבן מגד"ל בתוכו מגדל עוז בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו. בו רץ צדיק ונשגב שמו לבדו האלף לך שלמ"ה בביאורו הטוב על הסמ"ג והטו"ר. ובהפליאו עצה והגדיל תושיה בשאלותיו ותשובות נשאו מעל ואל על יקראו. וגם יק"ב חצב בו הלא הוא הנהר הגדול ההולך קדמת אשו"ר אשר מימיו חרין וקלין י"ם ש"ל שלמ"ה מימיו אנו שותין ומפיו אנו חיים והוא חי. ואין קץ לכל עמלו אשר אזן וחקר ותקן ותרב חכמ"ת שלמה: ועתה אתם בניו בני איש חי. שלמ"ה יהיו כעוטיות על עדרי חבורי המחברים. מה לכם פה ומי לכם פה כי חצבתם לו קבר ועמו תמות חכמתו. תשועת עולמים יש לנו בבית המלך שלמ"ה. ובפיכם בשורה מוצאת ואתם מחשים. חמדה גנוזה יש לנו בבית גניזתכם ואתם מבקשים למנוע בר מאתנו אשר הוסיף אביכם לשבור לכל עם הארץ לאמר. אך אם אתם לו שמענו אל תתעצלו לנצל עדינו במקום שאין אורכם חסר ושלחנכם מלא. הלא גלל כן הפיל לנפשו חבלים בנעמותם להשאיר שארית אחרית ותקוה שם ותהלת כבוד ותפארת בנים אבותם: המה הרהיבונו פתונו במיליהם. והשבנום בהתנצלות על שעבר ובהתרצות על להבא. הלא מדאגה מדבר עשינו זאת בהיות שידעתם גם ידעתם את האיש ואת שיחו שדבר אתנו אדוני הארץ קשו"ת וצר תעודה וחתם תורה בלמודיו. ובפרט מה שחיבר סביב הששה סדרים שלא כיון להעלותו כספר רק צאנה וראנה בבנות"ו ציוני"ם ומעברות לילך אל מחוז ספרו הגדול י"ם של שלמ"ה. ובהיות שלרחבת לבו הנבון אין חקר אשר מני י"ם רחבו גדותיו אמרנו פן ייעפו נערים ויגעו ובחורים כשול יכשלו ויוציאו בני ציו"ן היקרים לאלל ח"ו. וגם רבים מעמי הארץ המתיהרי"ם ובונין במה לעצמן לעלות על במותי עב ולדמות עליון וגבוהים עליהן ומטיחין דברים כלפי מעלה באמרם ידינו רמה ככחם אז כחינו עתה ויפתח"ו פיהם בדורו כשמואל בדורו ופן ידלגו ההרים הגדולים וירצצו מוחם ח"ו: ובכן אמרנו אך בזאת נאות לכם בהודיעכם אתם אשר ישבו ראשונה במלכותו סדר המשנה שהיה שונה לתלמידיו איך שלא בהל על רוחו לכתוב דבר ולהעלותו בספר עד אשר ירד לרוב מנין ולרוב בנין. וקבל האמת ממי שאמרו כקטן כגדול. והיו ידי אמונת עמ"ו חוסן וקיום באין פוצה פה ומצפצף. ולהודיעם שר"ב להם אל יוסיפו ואל יגרעו כי מי יבא אחר המלך את אשר כבר עשהו ושלא לרהף עליו בתחילת עיונם וכל הפורח עליו מיד ישרף חס ושלום עד אשר יתחמצו לבבם וכליותיהם ישתונו וירדו לחכמה ולמנין. ויי' אלהים אמת ירנו דרך אמת ולהגות בספריו אשר עשה ספרים הרבה עד אין קץ:

אלה דברי האחים. מה טוב ומה נעים שבתם יחד בשמן הטוב היורד על ראשם מאת הזקן אביהם כטוב שם משמן טוב הח"ר וואלף וכמ"ר יחיאל יצ"ו:

במהרש"א הראשון דפוס בסיליאה הדפיס המהרש"א ז"ל שיר מרבינו **ברוך ממגנצא** והוא שייך לב"ב בפ' לא יחפור דף כ"ו וכ"ז וז"ל. הועתק מספר ישן.

אילן דעולא משם רבינו ברוך ממגנצא.

במשקל יתד וב' תנועות

בראש אילן משוררת. אני בינה מאושרת:
רבוצים תחתיו רועים. ברצפת דר וסוחרת:
והשתל שמו עולא. לטוב יוזכר במזכרת:
כבוד האל ותורתו. מאוד גבר בתגבורת:
גבורותיו כתובים הם. בספר ובאיגרת:
בבינתו עלי מיצר. שתלו על מרומי קרת:
בצילו יושבים רבים. לכבוד ולתפארת:
יניקתו בשש עשרה. נתיבתו מיושרת:
ואלף כ"ד בידך קח. התחבר לך במחברת:
תעגלם נא בבינתך. בס"ה אמות מסודרת:
ועוד תוסיף שבע מאות. והמלה מחוזרת:
ואין ללמוד ראיה מן. נטיעה המפוזרת:
ולא דק בחצי אמה. והנה היא משוארת:
מה אוסיף להאריך עוד. פתוחה המסוגרת:
רצוני אל כמו קרבן. כמו מנחה מהודרת:
כארון וכפורת. וכנדבה וכקטורת:
אני בינה מאושרת. בראש אילן משוררת:

אחרית דבר

אחרית דבר

טוב אחרית דבר מראשיתו (קהלת ז. ח)·

דברי האלמנה והאחים ראָם, המדפיסים אשר בווילנא:

בשש שנים ארכו עלינו ימי הדפסת **הש"ס תלמוד בבלי** הזה עם **האלפסי**; בשנת חמשת אלפים שש מאות וארבעים לב"ע (תר"ם) בשמונה עשר לירח זיו החלנו במלאכה, ובשנת ארבעים ושש (תרו"ם) בי"ג לחדש האביב כלינו מלאכתנו הגדולה הזאת בעז"ה א). וכל אותן השנים החרשנו ולא ספרנו בשבחה ותולדתה של מלאכתנו זו; אף לא הקדמנו הקדמה בראש הש"ס כארח המדפיסים והמחברים, כי אמרנו: אל יתהלל חגר כמפתח; כי לבנו היה חרד ומפחד מאד מפני ההדפסה הגדולה הזאת אשר כמוה לא נהייתה עוד; ואם הדפסת כל ש"ס ואלפס אשר איננה רק כהעתקת ספר מתוך ספר, נדמה לכל כהר—לרב כמותו אשר יכיל כששת אלפים עלים—אף כי הדפסת ש"ס ואלפס כזה—אשר פי שנים לו בכמותו, ופי עשרה באיכותו—הלא נדמה לנו כהר ההר! ונפחד מאד פן לא נוכל לעלות אל ראש הר האלהים הזה. כי רם הוא וגבוה עד לשמים! —.

כי הנה לא להדפיס ש"ס ככל ספרי הש"ס באנו; לא להעתיקו בצורתו הראשונה ולחקות מעשה הדפסתו כמעשה קוף, כי לברא לו שמים חדשים ופנים חדשים, ולהאיר עליו אור חדש, אור הראשון שנגנז ממנו מאות בשנים עד כה; — כי העיר ה' את רוחנו לחפש אורות הגנוזים בכתבי ידי רבותינו הראשונים—מפרשי הש"ס—לחשוף מצפונותיהם, ולהוציאם מאפל מחשכי גנזכם, לבלי יכוסו עוד בטמון, ולתלות את המאורות האלה ברקיע הש"ס להאיר עליו באורם הצח, הבהיר והנשגב מאד. — ומה כבדה העבודה הזאת עלינו, ומה עצמה! כמה יגיעות יגענו בטרם מצאנו את האורות הנעלמים ההם! כמה עמל ותלאה שבענו בטרם קבצנו נדחיהם! וכמה כסף בזבזנו עליהם! — כי היו נפוצים ומפוזרים בגנזי הספרים בכל קצות תבל, זה בכה וזה בכה; ורובם כבר אבד עליהם כלח מרוב ימים, ותעל עליהם חלודה: עין הכתב כהתה, ורשומו כמעט לא ניכר; וקצתם אכל: עש וסס, והניר בלה ונרקב, וכמעט נגעה בו יד ויהי לאבק; והכתב רובו כתב איטליאני *) או ספרדי הוא, אשר רוב ישראל עתה לא כהלין כתבא דנה למקרא; והפקדנו מעתיקים נאמנים וזריזים בכל בתי עקד הספרים אשר מצאנו שמה כתבי ידי רבותינו ז"ל, ונרבה שכרם ונמלא את ידם להעתיקם לנו העתקות נאמנות, להציל לנו את שאריתם מאבדון, ויתרם מכליון. וביגיעת בשר ורוח ובזעת אף הוציאו והצילו מערמות עפרות האוצרות את המרגליות הטובות ואבני הקדש אשר שבצנו בהם את הש"ס הזה. גם הקרה ה' לפנינו הרבה כתבי ידי רבותינו לקנותם מידי יחידי סגולה אשר היו גנוזים אתם, וגם בהם היו רובם בלים נרקבים ומתולעים, והלודת הזמן כסתה את פני הכתב. ואת כל העתקות כתבי היד ההם צרפנו ובחננו בכור בחינת חכמי ישראל אדירי התורה, אשר הניהום וצרפום וזקקום משבושי ההעתקות כיד חכמתם הטובה עליהם, ויוציאו הדבר מתוקן — ונעטר את הש"ס והאלפס בעטרות היקרות האל, ונתלה את רובי המאורות הגדולים האלה סביב להש"ס על הדף, ויתרם יאירו מלפניו או לאחריו.

*) ר"ל כתב עברית גדולה שבני איטליא כותבים אותו וכן כתב ספרדי

גם הרבה פירושים חדושים והגהות שכבר נדפסו וראינו אותם כי טובים המה להשכיל בהיותם נלוים על הש"ס, אספנו גם אותם אליו, ויעטרוהו גם המה להוד ולתפארת.

ועינינו לא חסה על כסף ההוצאה הגדולה הזאת לקבוץ כל ההוספות ההן, להעתיק ולקנות כל כתבי הידים ולצרפם ולזקקם, ולהדפסתן העצומה אף אם בשלחן רבה כמות הש"ס ויהי כפול ארבע (בתוכן אותיותיו ואיכות מלאכתו), והרבינו לפאר ולהאדיר המלאכה בכל פאר והידור האפשרי; לא עצמה ממנו כל הוצאה, ולא שגבה ממנו כל עבודה! — כמה ממון שקעו בבנין זה! כמה נפשות עמלו בבנין זה! יותר ממאה חכמי חרשים פועלי הדפוס עמלו בבנינו; ארבעה עשר מגיהים מומחים חכמי התורה—ומהם גדולי וגאוני ישראל ב) — יגעו בתקונו; ומפקחים ומשגיחים על המלאכה לרוב. ומכונות רבות (שנעללפרעססען) עשו בהדפסתו כל אותן הימים. אין קץ ליגיעה, אין ערוך למלאכה, ואין קצה לכסף אשר אכלה העבודה הזאת! —.

ועל כל אלה רבתה התלאה אשר מצאתנו בדרך זו, כי מוקשים גדולים פגשנו ומכשולים רבים ותתחתים בדרך, ויתיצבו לשטן לנו פעמים רבות; כמה הרפתקאות עדו עלנא! בראשית מלאכתנו נגדר הדרך בעדנו כשנה תמימה, עד אשר השגנו הרמנא דמלכותא בעז"ה ואשרה וקימה את ההדפסה הזאת. ויהי אח"כ כי החלנו במלאכה, ובידנו טרם היו העתקות מפי' רבינו חננאל ז"ל לכל סדר מועד, כי לא היה מוכן בידנו מפירושו רק למסכת שבת ולסדר נזיקין לבד; ונבוא להעתיק לנו את פירושו למסכת עירובין ושארי מסכתות, מכ"י אשר ברומי בבית עקד הספרים שבוואטיקאן, והנה שערי האוצר ההוא ננעלו לארבעה וחצי ירחים! כי כן דרכו מדי שנה בקץ חדש יוני יסגר, ובשנים עשר לחדש נאוועמבר יפתח, ולא יותן לאיש לבא שעריו בכל הימים ההם. וישם הדבר מועקה גדולה בהדפסתנו, ויצר לנו מאד כי תעצר בשל הדבר הזה; כי אנחנו החלטנו להדפיס את מסכתות הש"ס על הסדר שסידרן הרמב"ם ז"ל, ונשמר לבלי הקדים המאוחר למוקדם; ועוד זאת כי אף המסכתות שפירוש ר"ח כבר היה בידנו חסרו להן הוספות אחרות אשר נדרנו להן, ולא היו בידנו מן המוכן רק למסכת סנהדרין לבדה; והוכרחנו לעבור על דעתנו, והדפסנו אחר מסכת שבת את המסכת סנהדרין. אבל גם בזאת לא נושענו עוד כי בטרם יפתחו שערי האוצר הנ"ל, ובטרם יעתק הכ"י למס' עירובין ויתר המסכתות מסדר מועד תעצר ההדפסה עוד לימים רבים. אולם אל מעוזנו שלח לפנינו מושיע, את הג"מ רפאל נטע ראבינאוויץ שליט"א ממינכען (בעהמ"ס דקדוקי סופרים) אשר היה אז (בקיץ תר"ז) ברומי ויעש שמה בבתי

א) הערה וזה סדר הדפסת המסכתות וזמניהם כפתוב על שעריהם:

כרך ברכות נגמר (ב' אלול) שנת **זאת הברכה** (תר"ם) לפ"ק.
סדר זרעים בשנת כדר זרעים הבבלי (תר"ם).
כרך פסחים „ לא נעשה כפסח הזה (תרמ"א).
— שבת „ אם תשיב משבת רגלך (תרמ"א).
— סנהדרין „ סנהדרי גדולה ע"א וקטנה כ"ג (תרמ"א).
— עירובין „ אל יצא איש ממקמו ביום השביעי (תרמ"א).
— יומא „ שבת שבתון הוא לכם (תרמ"א). ועליה גלוה מסכת שקלים.
— ר"ה „ אהב צדקה ומשפט (תרמ"ב).
— סוכה „ נוטלים לולב בכל שבעה (תרמ"ב).
— ביצה „ אך אשר יאכל לכל נפש (תרמ"ב);
— תענית „ שבו מדרכיכם (תרמ"ב).
— מגלה „ ויתבננו חסדי האל (תרמ"ב).
— מו"ק „ שובה ה' את שביתנו כאפיקים בנגב הזורעים בדמעה ברנה יקצרו (תרמ"ב);
— חגיגה „ הכל חייבין בראייה ושמחה (תרמ"ב).
— ב"ק „ אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם (תרמ"ב).
— ב"מ „ חקים ומשפטים (תרמ"ג).
— ב"ב „ חקים ומשפטים (תרמ"ג);
— שבועות „ שבועה ונדר (תרמ"ג).
— מכות „ (תרמ"ג).
— ע"ז „ והכרתי פסיליך ומצבותיך מקרבך ולא תשתחוה עוד למעשה ידך (תרמ"ג). ועליה גלוו הוריות, עדיות, אבות, אדר"נ, מסכתות קטנות.

על שערי כל אלה המסכתות לא נפקדו רק חמשים הוספות. מכאן ואילך עד כרך נדה נפקדו ע"ב הוספות:

כרך יבמות בשנת וראה בנים לבניך שלום על ישראל דלא אתי לידי חליצה ויבום (תרמ"ג) לפ"ק.
— כתובות „ נסיב בת מינך (תרמ"ד);
— נדרים „ נדר או שבועה (תרמ"ד).
— נזיר „ (תרמ"ד).
— גיטין „ כל מי שאין יודע טיב גטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן (תרמ"ד).
— קידושין „ קיחה אקרי קנין (תרמ"ד).
— סוטה „ (תרמ"ד).
— זבחים „ עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי (תרמ"ה).
— מנחות „ זאת התורה לעלה למנחה לחטאת ולאשם (תרמ"ה).
— בכורות „ אך פדה תפדה את בכור האדם (תרמ"ה).
— ערכין „ על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן (תרמ"ה).
— תמורה „ תמורה (תרמ"ה).
— כריתות „ פודה י"י נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו (תרמ"ה).
— מעילה „ (תרמ"ה). ועליה נלוה גם מסכת קנים, תמיד, ומדות.
— חולין „ הבריאה תזבחו (תרמ"ו).
— נדה „ וכפר עליה וטהרה ממקור דמיה (תרמ"ו).
— טהרות „ אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (תרמ"ו).

בשער הכרך הזה נזכרו גם כל יתר ההוספות שנוספו לרגלי ההדפסה עד יותר ממאה:

וזה סדר הדפסת האלפס ותוספתא:

אלפס ותוספתא ברכות ושבת, ותוספתא סדר זרעים, (בשנת תרמ"א).
— עירובין פסחים יומא שקלים והל"ק, סוכה ור"ה, ביצה תענית, מגלה מו"ק, ב"ק, סנהדרין (תרמ"ב).
— ב"מ, ב"ב, שבועות מכות ע"ז הוריות ועדיות ושערי שבועות (תרמ"ג);
— יבמות, כתובות, אלפסי ורמב"ן נדרים (ס' אשי ה') גטין וקדושין (תרמ"ד).
— הלכות בכורות וחלה להרמב"ן (תרמ"ה).
— חולין, ותוספתא קדשים וטהרות (תרמ"ו).

ב) הראש והראשון שבהם היה הג"מ **שלמה הכהן** שליט"א (בעה"מ חשק שלמה על הש"ס) הוא שם עיקר מגמתו ומעינו להגיה לזקק ולצרף את כתבי ידי רבותינו הראשונים ז"ל להסיר מהם השבושים והשגיאות שנפלו ע"י המעתיקים ולפתור המלות שנמחקו או שעלתה עליהן חלודה מרוב ימים. גם עורר עליהם בחכמתו בהערות מאירות עינים. ואחריו הרה"ג מו"ה **אברהם אבא קליינרמאן** ז"ל (בעל ההערות לבאור הגר"א על יו"ד ומסדרו) שם גם הוא מעינו להגיה ולזקק כ"י רבותינו האחרונים ז"ל וגם איזה מהראשונים. וביותר יגע ושקד על הגהות ובאורי הגר"א ז"ל להעתיקם מעצם כי"ק ולצרפם מכל סיג ושבוש המעתיקים. כי היו לפניו עצם כתבי יד הגר"א ז"ל. וכל ימיו היה מצטער להעתיקם ולצרפם וימסור את נפשו עליהם.

ועל הטוב יזכרו גם אלה המגיהים המומחים גדולי התורה, ה"ה הרה"ג הח' מו"ה מרדכי בן־שלמה ז"ל (והוא חיבר את המתלגם נהמ"ם) והרה"ג מו"ה שמואל בהרה"ג מו"ה אלעזר שטראשון אבד"ק זסקאוויץ. והרה"ג מו"ה יהודה זאב מ"מ. והוא עמל ויגע הרבה גם בהעתקת הגהות כ"י שונים ובהוספת מראה מקומות במרדכי ובהערותיו על פסקי תוספות למס' חולין. והרב המובהק מו"ה בנימין עזריאל ראָם (נעס"מ מסורת המדרש כו') עסק ויגע ג"כ בהעתקות הגהות כתבי יד, והר"ר אליעזר יוסף לפידות, והר"ר מרדכי יעקב האבער (נעמ"ם סלל התלמוד), והר"ר חיים בייראק ז"ל, והעוזרים על ידיהם כולם יזכרו לטוב.

ועל הברכה יעמדו גם מסדרי האותיות וחרשי המכונות, יוצקי האותיות, וחרשי השטערעאטיפין, ובראשם המנצח על המלאכה הרבני המופלג מו"ה **בן־ציון אש** נ"י. כלם יעמדו על הברכה.

עקד הספרים שברומי לספרו דקדוקי סופרים במסכת בבא בתרא: ולו היה הזכות והרשות מאת שרי הוואטיקאן לעשות מלאכתו בבית עקד הספרים אשר בוואטיקאן אף בימי הסגרו, ואף בימי החגים הקטנים, וגם אחר חצות היום (כי חק הוא לבית העקד ההוא לבלי תת לאיש לעשות שמה בימי החגים; ואף בימי החול לא יותן לעשות שמה רק למן שעה השמינית בבקר עד חצות היום) לזכות כזה לא זכה עוד איש בלעדו, כי שרי בית העקד יזהרו מאד לבלי תת להפריע החק הזה. אולם האיש הזה נכבד מאד בעיני שרי הוואטיקאן, כי רוזני ארץ המליצו לפניהם בעדו א) ויפק רצון מהם, והפרו החוק בגללו להוראת שעה כיוצא מהכלל. ואנחנו הודענוהו את צערנו ונחלה את פניו לעזרנו ולהלצנו ממבוכתנו, ויחל למעננו את פני השר ראש בית העקד לתת רשות לאיש שיבא בכחו לעשות תחתיו בבית העקד בעתים ההם; ויקש הדבר מאד בעיני שר בית העקד, ויאמר הן כבר רגזה הארץ בשלך, כי רבים מגדולי הארץ התקנאו בך, וישאלונו יום יום לזכות גם אותם כמוך לבוא שערי האוצר בימים ההם; והיה אם יזכה עוד איש בלעדך לדבר הזה הלא אז יבטל החוק הזה לגמרי בהיותנו עוברים ושונים עליו. אבל הרב הנ"ל אמץ את רוחו וירבה השתדלות ויגיעה להטות לב השרים לשאלתם, ובעמל רב הפיק רצון ויתנו רשות להמעתיק שלנו—אשר בא בכחו—לעשות שמה גם בימי ההסגר, ונתגלגל הזכות ע"י זכאי, ויחלצנו ממבוכתנו זאת. —

עוד זאת עשה לנו הרב הנ"ל חסד: כי הנה לא נמצא ברומי איש הראוי למלאכת העתקת כתבי יד ישנים בשפת עברית, רק אחד שמו הרב ר' מרדכי יעקב יוסף מקאפואה שליט"א (חזן העיר וגבאי); והאיש זקן אז כבן שבעים שנה, והוא מלא ידו בהעתקת התנחומא כ"י במצות הרה"ח החוקר מו"ה שלמה באבער שליט"א מלבוב (אשר יצא לאור אח"כ בדפוסנו בשנת תרמ"ה) גם צוהו הרב רנ"ר הנ"ל להעתיק לו ספר בה"ג כ"י יקר שנמצא שם לשם הרב הגביר החכם השלם מוהר"ר אברהם מערצבאכער ז"ל ממינכען תיכף אחר שיגמור העתקת התנחומא. ומה עשה הרב למעננו? ביטל רצונו מפני רצוננו ויצוה על המעתיק להקדים העתקת פר"ח להבה"ג והתנחומא אשר בחסד הרה"ח מהר"ש באבער הנ"ל הואיל גם הוא לדחות העתקתו מפני העתקת פר"ח בעדנו; ובכן מלא המעתיק את ידו בהעתקתנו לבדה, ויעש בבית העקד כל ימי הסגרו ויכל מלאכתו בעז"ה בטרם נפסקה ההדפסה. זכרה אלה לטובה להרב הנ"ל על כל חסדו לטובת הדפסתנו!.

ויהי לעת תקופת שנה הראשונה למלאכתנו, ואנחנו עושים במלאכה בזריזות רבה, ונשא עינינו ונראה והנה ענן כבד על ההר חשך ענן וערפל; כי הסית ה' בישראל את חמת שנאת העמים בארצות רבות, ויסערו להפיצם....... ונחרד מאד וינע לבבנו, ונעמדה משתוממים! והנה קול ה' קורא אלינו לאמר אל תרפינה ידכם, אל תיראו ואל תערצו, כי לא אפיר בריתי את יעקב, אני בקעתי רוח סערות ואני אקים סערה לדממה; ונתעודד ונעפיל לעלות ההרה. ויהי בשנת תרמ"א בתשעה ועשרים לחדש תמוז נשקה אש בבית דפוסנו ותאכל בקצה אוצרות ספרינו, ובחסדי ה' עלינו לא נתנה לפרוץ הלאה ותשקע האש. ויהי בשנת תרמ"ב בשני לחדש כסלו יצאה שנית אש מלפני ה' ותאכל אחד מאוצרות ספרינו, ובניהם נשרפו גם כל המסכתות ראש השנה וסוכה מהש"ס (כרך השמיני בהדפסה) אשר נגמרו בעת ההיא, ונהיה אנוסים להדפיסן שנית. וע"כ נתאחרה אז צאתן לאור ויצר לנו הדבר מאד; מלבד נזקנו הרב, בשתי השרפות ההן. ה' ימלא חסרוננו! — ועוד מוקשים גדולים כאלה וכאלה פגשנו בארח מלאכתנו זו ואבני נגף רבים; אבל זכותם של רבותינו הקדושים וספריהם אשר היו כלואים בחושך ולא ראו אור, הוא שעמד לנו, בזכותם אמץ ה' את רוחנו ויחזק לבנו ובשמו אזרנו חיל. ונעלה על ידינו ועל רגלינו עד הגיענו אל ראש הר האלהים הזה. —

ובבואנו עתה אל המקום הזה נשא ידינו ונברכה את אל מעוזנו ומעודדנו שהחיינו וקימנו וזיכנו להחל ולכלות בדפוסנו את ההדפסה הגדולה והנכבדה הזאת אשר כמוה לא נהיתה עוד מעולם; ואשר כונן אשורנו ולא נתן למוט רגלנו; כי גבר עלינו חסדו, והגדיל לעשות עמנו; הגדיל ה' לעשות עם דפוסנו! כי נתן לו שם ושארית בארץ, ויכוננהו ויקימהו זה שבע ותשעים שנה ב), ויהי לשם לכבוד ולתפארת בין דפוסי כל ישראל עד היום הזה. —

עוד הגדיל ה' לעשות עם דפוסנו כי זיכהו להוציא לאור שלש פעמים ש"ס ואלפס שלש תוצאות משובחות, אשר כל אחת בעתה היתה המשובחת על כל תוצאות הש"ס, והתוצאה השלישית הזאת היא עלתה על כלנה. —

הש"ס הראשון עם האלפס החלה הדפסתו בשנת ה' אלפים תקצ"ה לב"ע, ותכל מלאכתו בשנת ה' אלפים תרי"ד ג). והש"ס ההוא נדפס

א) בד"ס למסכת בבא בתרא בהקדמתו כתב אשר הגענעראל-קונסיל שבמינכען לממלכת זאכסען, הגביר החכם השלם מוהר"ר מאיר ווילמערסדערפער השיג בעדו מכתב מליצה מהנסיך האהענלאהע ציר ממלכת אשכנז בצרפת (וכעת הוא נציב עלזאס ולאטהרינגען) לאחיו הנסיך הקארדינאל האהענלאהע ברומי, והפראפעססאר ד"ר שעג במינכען נתן לו מכתב מליצה להקארדינאל הערגענרעהטער ושני הקארדינאלע השתדלו והשיגו בעבורו הרשיום הנ"ל.

ב) אא"ז הרבני הראש מוהר"ר ברוך ב"ר יוסף ז"ל יסד ראשונה את בית דפוסנו בעיר הוראדנא בשנת ה' אלפים תקמ"ט [1] והוא היה הדפוס הראשון לספרי ישראל בארץ ליטא, ובשנת תקנ"ט יסדהו בווילנא, ובשנת תקס"ג נאסף אל עמו בווילנא [2] והוריש את דפוסו לבנו א"ז הר' מוהר"ר מנחם מן ראם ז"ל [3], ובשנת תר"ב נאסף אל אבותיו [4], ובנו יחידו אבינו ה"ר מוהר"ר יוסף ראובן ראם ז"ל ירש את הדפוס, ובשנת תרי"ח ביום הפורים נאסף גם הוא אל אבותיו [5] ויעזוב את דפוסו לשלשת בניו: ה"ה הר' דוד, חיים יעקב, ומנחם גבריאל. וימת אחינו ה"ר דוד ז"ל בפעטערסבורג (אשר נקרה אז שמה) בשנת תר"כ ביום שוש"פ, ובשנת תרכ"ג נקרא בית דפוסנו על שם האלמנה (אר"ד ז"ל) והאחים ראם, ובשנת תרכ"ט ביום כ"ג אלול לקח אלהים גם את אחינו ה"ר חיים יעקב ז"ל תנצב"ה.

ג) אבי אבינו ה"ר מנחם מן בר ברוך ז"ל הנ"ל החל בהדפסתו בשותפות עם המדפיס ר' שמחה זימל מהוראדנא, והדפיסו על השער: נדפס בווילנא והוראדנא. בדפוס ר' מנחם מן בר ברוך ור' שמחה זימל במוהר"ר מנחם נחום ז"ל, ובאמת לא נדפס בהוראדנא רק בעיר אזאר הסמוכה לה. ולא נדפסו שמה רק מסכת ברכות, שבת, עירובין, פסחים, תענית, ומו"ק. ובשנת תקצ"ז נסבה ההדפסה כלה לווילנא (בפקודת הממשלה) ובשנה ההיא נדפסו על המסכתות תענית ומו"ק „ווילנא והוראדנא", ועל המסכת ביצה שנדפסה ג"כ בשנה ההיא לא נדפס רק „ווילנא" לבדה; ולמן אז הוסר מעל השער זכר „הוראדנא" ולא נשארה רק „ווילנא" אבל נזכרו עוד שני השותפים הנ"ל יחד על כל השערים עד סדר קדשים וגם על מסכת נדה וטהרות שנדפסו קודם סדר קדשים כמבואר לקמן. ובשנת תר"א ביום י"א אדר יצאה אש ותאכל את בית הדפוס, ואזלת ידם, וההדפסה הגיעה אז עד התחלת סדר נזיקין. ותתנהג ההדפסה בכבדות ולא נגמרה בשנה ההיא (תר"א) רק מסכת בבא בתרא. ובראשית שנת תר"ב נאסף אבינו זקננו אל עמו, וההדפסה התנהלה לאטה ובכבדות עד אשר כלתה סדר נזיקין ומסכת נדה וטהרות עד שנת תר"ה ובשנה ההיא נשבתה המלאכה. ובשנת תרי"א התעודד אבינו ז"ל וישב לכלות מלאכת הש"ס, והדפיס סדר קדשים לתשלום הש"ס, ויארכו ימי הדפסת הסדר הזה עד שנת תרי"ד. ועל כל שערי המסכתות מן סדר קדשים נדפס רק שם אבינו ז"ל לבדו [6].

1) באוצר הספרים של זקננו הג"מ מתתי' שטראשון ז"ל נמצאים: ספר צורת בהמ"ק להגאון בעל תוי"ט וציור תמונת הבית שעשה להג"מ משה איווי'ער ז"ל (קווארטא) ומסכת תמיד עם פירוש הרא"ש וגר תמיד (אקטאף) שניהם דפוס הוראדנא תקנ"ט לפ"ק, תחת ממשלת סטאניסלאוו אגוסטוס מלך פולין ודוכוס גדול דליטא. ובשער ס' צורת בהמ"ק ובהסכמת האב"ד שם כתוב: דפוס חדש שהוקם פה, ולא נאמר ע"י מי הוקם (עי' בקונטרס הערות להגרמ"ש לס' קריה נאמנה הערה כ"א) ובידנו יש ספר בחינת עולם עם פי' אור חכמים וכתוב על השער: נדפס בדפוס חדש אשר הוקם ע"י המורני הרבני הראש הקצין מו"ה ברוך במו"ה יוסף ז"ל מ"מ פה ק"ק הוראדנא הבירה; לפרט ובהנתים כנחון הכסף וכו' (תקנ"ה). ומזה מוכח שהדפוס הלז שנזכר לעיל על ספר צורת בהמ"ק הנ"ל משנת תקנ"ט, הוא הדפוס החדש שנזכר פה שנוסד ע"י א"ז הנ"ל.

2) וינוח בקברו אשר בשדה הקברות הישן. ועל מצבת קברו חרותים הדברים האלה:

במלאכת שמים עסק רוב ימיו
ולא פנה אל רהבים כל שניו
בצדק הדריך ולא נמוטו פעמיו
יסף והדפיס ספרי קדש לחכמיו

א"ה הרבני הראש מוהר"ר ברוך במוהר"ר יוסף מדפיס ומ"מ סק"ק הוראדנא. ונפטר ש"ק א' דחוה"מ פסח תקס"ג תנצב"ה:

3) לפי הנראה כבר נתן לו אביו יד בדפוסו בחייו, כנראה מס' אבקת רוכל המיוחס לר' מכיר שנדפס בהוראדנא בשנת תקנ"ה וכתוב על השער „הובא לבית הדפוס ע"י הרבני המופלא מוהר"ר מנחם מן בהרבני הראש מוהר"ר ברוך מ"ס". ונראה שנדפס בהוראדנא; ובידינו יש לוח השנה לשנת תקס"ה ונדפס עליו „נעתק ונתחבר ע"י הרבני מו"ה מנחם מן במוהר"ר ברוך ז"ל מהוראדנא, פה ק"ק ווילנא יע"א".

4) על מצבת קברו חרותים הדברים האלה:

אבי

מרים ראשי וכבודי ויקירי סע מני למנוחות
נפשי ביגון תלין כי עזב אותי לאנחות
השבתי דרכיו איש אמונים היה י"א הולך ישר
מלאכת שמים אחז ותפס ליעסוק בדפוס כשר
מן ינצור להגדיל תורה ולהאדירה במקהלות
בכל פנות ומחנות ולעומדים בבית ה' בלילות
נתן פזר לאביונים ודלים ויחס על דל ואביון
מעשיו הטובים יגינו עליו לשכון בגנזי עליון
הלך לעולמו ונפטר בשם טוב זקן ושבע ימים
ויבאוני חסדיו וזכותו להגין עלי כל השנים
בשיבה טובה בא אל אבותיו אשר פה חונים
רוממוהו בקהל עם פנו דרך והציבו לו ציונים
ופתחו שערים וחלונים ויבא צדיק שומר אמונים
כמה לך בשרי אבי יגינו עלי מעשיך ההגונים

ה"ה אבי מורי הרבני המופלג איש י"א מו"ה מנחם מן במו"ה ברוך זלה"ה מדפיס דפה ק"ק ווילנא. ויצאה נשמתו בטהרה ביום ד' כ"ח תשרי שנת תר"ב לפרט כי רחק ממני מ נ ח ם משיב נפשי לפ"ק.

5) מצבה אחת הצבנו על קברו וקבר אמנו ז"ל אשר גועה ביום י"ג תמוז תרי"ז וקבריהם כתואמים יחדו דבקו. ואלה הדברים חרותים עליה:

מצבת אב ואם

עיני עיני על אבן אחת
יורדה מים! שבעה עינים!

ירעשו הררי קברים אלה לרעש שמע שברנו
וידמה כל מקונן לדמות איך הדמנו אלהינו.
סער מות פרץ אל ביתנו וישא שר ושרת הבית
פלדות שלהבת־יה אכלו אבינו ואמנו כשמיר ושית.
רגעי מותם לא רחקו שנה זו מזו וקבריהם דבקו
אל שנת הששים עוד לא באו ותקוות חייהם נתקו.
ומי יספר שבחך אבינו: וספרי ישראל יספרוהו
בשעריהם יזכירו שמך לעד, בקצות תבל יהללוהו!
נודע ביהודה בית דפוסך אשר הקימות בחכמתך
והוא לכבוד לכל בית ישראל, והוא עד לאמונתך.
אמונים היו כל מעשיך, ומה נאמן נאמך אם אך הגית
שבר רעבון נפשות למאות יוסף המשביר הלא היית!
תומכת בימינך זו אמנו אזרה חיל ותעזרך
ולימינך תשכון פה גם עתה—אמנו עמך בקברך!
מה נורא אבל המקום הזה, בנים ובניהם פה יקוננו
ראש בית אב ויולדת השבעה יחד פה יקברו!——
ישאו קינים, שלשה בנים, וארבע בנות, מר עוגות,
מר יענו עניי עיר, ומשפחות שניכם מקוננות.
מתנות סתר גגלו היום, יום נסתרתם מעיני החיים
טוב וחסד עשיתם בארץ עולים היום עד לשמים!
לשאת אלומות זרע הצדקה לזרעכם פה לעולמים
את ביתכם להעמיד לעד, תעמדו לקץ הימים!

6) בס' ד"ס נפלו איזה שגיאות במאמרו על אודות הדפסת הש"ס הזה, יען כי הוא לא ראה את הש"ס, רק קבל מפי אחרים, ונראה כי לא דקדקו במסורת מבורה זאת לפניו.

בתבנית עלה גדול (גראָס פאָליא), מהודר מאד ובהוספות רבות על שלפניו א).

השׁ״ס השני החלה הדפסתו בשנת ה׳ אלפים תרי״ח לב״ע והכרך הראשון הופיע בשנת תרי״ט, ותכלה הדפסתו בשנת תרכ״ז. אבינו הר״ר יוסף ראובן ז״ל החל בה, הוא הכין כל הכנותיה ויחל בהדפסתו, ויקחהו אלהים בשנת תרי״ח, בטרם יצא הכרך הראשון לאור, ואנחנו בניו כלינו מלאכתו בעז״ה.

וגם הוא נדפס כהראשון בתבנית עלה גדול (גראָס פאָליא) מהודר מאד, עם כל המעלות שבש״ס הראשון ועם הוספות רבות ב).

והשׁ״ס השלישי הזה הכי נכבד בכל ספרי הש״ס, כי לא היה עוד כש״ס הזה מעולם וכן האלפסי כמוהו כאשר עיניכם תחזינה מישרים לפניכם, כי הנה יותר ממאה הוספות נכבדות נוספו בש״ס הזה על כל ספרי הש״ס שלפניו, וארבעים הוספות נכבדות באלפס על כל ספרי האלפס שלפניו, ורובי ההוספות הנן חדשות אשר לא שזפתן עין הדפוס עוד, וכמעט כל אחת ואחת מהן היתה ראויה שידפס הש״ס או האלפס בגללה לבדה, ואלמלא נתחדשה הדפסת הש״ס והאלפס אלא בשביל אחת מהן דיה. ואך למותר לספר בשבחן ולמלל תהלתן, הן הנה מכריזות על עצמן, ואין השמש צריך לעדות כי בהיר הוא, ואין האור צריך לראיה כי טוב הוא, ואף כי פירושי רבותינו הראשונים ז״ל אשר מפיהם אנו חיים ועל הכמתם אנו נשענים, כי המה המקורים הראשונים אשר מהם דלו ושאבו גדולי מפרשי הש״ס את מימיהם. — מי מלומדי התורה לא ילך לאורם? ומי לא יראה אור גדול באור הגנוז הזה? לב מי לא ישמח ודעתו לא ירחב במצאו לפניו בש״ס הזה כנסת הגדולה של רבנן קדמאי ובתראי לבקש תורה מפיהם, ודעת משפטותיהם? הן הש״ס הזה הנהו לפני הלומד אוצר גדול מלא ספרים רבים ונכבדים מאד; בית מלא כל טוב המפרשים וחכמתם, והש״ס עם האלפס וכל נושאי כליו סביביו הלא ישוה כשמש ברקיע השמים והירח וככבי אור וכל צבא השמים סובבים סביביו; כלם שואפים אור מאורו הגדול ואורם חוזר ומזהיר ומרבה פאר לאורו. —

והיה כי נשא עינינו ונראה מי ילד את כל אלה, ולמי כל חמדת ישראל בחמדה גנוזה הזאת? הלא בגילה בשמחה רבה נפצה פינו ושפתינו תבענה תהלה לאמר: עמנו הגדיל ה׳ לעשות את אלה! לדפוסנו הגדיל ה׳ חסדו—ויבחר בו לבנות לו הבית הגדול והנכבד הזה מכל הדפוסים שלפניו! הביטו נא וראו הלא תשתאו ותתפלאו אל תולדות הדפסת הש״ס והתפתחותה, הן זה יותר מארבע מאות שנה למן אז החלו הדפוסים להדפיס ש״ס, וזה כחמשים ג) תוצאות הוציאוהו, ובכל אותן השנים הרבות לא נתחדשו בו דברים נדוגים ונכבדים, והנהו עומד כמעט במדרגה ההיא שעמד בה לפני מאות בשנים! צאו וראו מה עשו המדפיסים להתפתחותה ולתועלתה של הדפסת הש״ס? רבים מהם התחקו על מעשי חבריהם שלפניהם כמעשה קוף ד) ולא חידשו בתוצאותיהם דבר רק שהוסיפו שבושים חדשים על שלפניהם; ואף אלה שאמרו להוסיף מעלותיו לפארו ולהאדירו באיזה הוספות, מה פעלו? יש שיצאו ידי חובת נדרם זה בספחם אל הש״ס איזה ספר שכבר נדפס ויד הכל ממשמשין בו; זה ספח עליו את המהרש״ל וזה את המהרש״א וזה מהר״ם לובלין, ובא רעהו והפליא עוד לעשות כי הוסיף עליו גם את הס׳ מהר״ם שי״ף וכדומה; כל אלה ספרים שכבר נדפסו לבדם ומצויים ביד כל אדם וקמחא טחינא טחנו — ויש אשר יצאו ידי חובתם זו אף בלעדי כל הוספה כמפרשים והגהות, כי רק בהוסיפם רוחב חלקת הגליונות ובעובי הנייר וטיבו, כאלו לא נברא הש״ס אלא בשביל הנייר שלו, הספר בשביל תיקו או היין בשביל הקנקן! — ואף המדפיסים בני בינה שחדשו בו דברים והוסיפו עליו הוספות גם מכתבי יד, רובם לא הוסיפו רק תוספת מועטת, ויסתפקו בהוספת איזה הגהות, איזה ציונים ומסורות וכדומה; מלבד מעטים היוצאים מהכלל אשר הוסיפו איזה הוספות נכבדות, אבל ג״כ מעטות מאד; — וכל אלה פעלו בעת אשר לעיניהם השתפכו אבני קדש ואבנים טובות ומרגליות בראש כל חוצות — בעת אשר כתבי ידי רבותינו הקדמונים גדולי כל המפרשים, ומקוריהם הראשונים, היו מצויים ביד כל אדם, בעודם חיים וקיימים, בטרם אכלום עש, בטרם היו לברות לשני הזמן הרב אשר עבר עליהם מני אז; וכל אלה היו צבורים ומונחים לעיניהם ואין מאסף אותם הביתה (בית התלמוד) ויניחום למעצבה! ה) עד שקמתי ראָם שקמתי דפוס בישראל; עד אשר העיר ה׳ את רוחנו ונתן את לבנו ונפשנו ומאדנו להציל את שארית אמרות קדשם מאבדן, ואת פליטת מחמדיהם מכליון, הוצאנו את שאריתם מקברותיהם, אשר נקברו במטמוניות גנזי הספרים, ונחיה אותם מערמת עפרם, ונקים להם שם ושארית בישראל כיום הזה. — נודך ה׳! מה רב טובך אשר צפנת לנו! קפל הקב״ה ד׳ מאות שנה וכל אותן השנים לא זיכה לאחד הדפוסים להתגדר במלאכה זו והניח המקום הגדול הזה להתגדר בו לדפוסנו לבדו עד היום הזה! ולא זו בלבד אלא כי כמעט בכל ספר שיוצא מדפוסנו נמצא מקום גדול להתגדר בו כמו שעשינו במדרש רבה עם ט״ו פירושים, בעין יעקב עם י״ד הוספות, ביורה דעה עם ל״ח פירושים, בזוהר עם שבעת המאורות וכדומה וכדומה. — ברוך שמו וברוך חסדו לנצח! אל תמח חסדך ממנו לעולם וצלך יחופף על בית דפוסנו סלה!

והנה במודעה „קול רם״ שהוצאנו בשנת תר״ם, לפני הדפסת הש״ס לא אמרנו להוסיף בו על שלפניו רק ארבעים הוספות להש״ס, ושמונה עשר להאלפס; ויהי עד הגיענו להדפסת הכרך הראשון ותעלה בידנו למצוא הוספות עד חמשים להש״ס, וחמש ועשרים להאלפס; גם נשתנו קצת הוספות מכפי שאמרנו בקו״ר והמרנו אותן באחרות לטעמים שונים אשר מצאנום לשבח, כפי שהודענו אז במעטפת הכרך הראשון, וכן נקבו בשערי הכרכים הראשונים. ויהי כי יספנו לחפש עוד במטמונים למצוא להם עוד דברי חפץ ויגענו ומצאנו ת״ל עוד חמודות גנוזות סגולות יקרות מאד וכמעט לא נדפס כרך אחד שלא נוסף בו איזה הוספה יקרה חדשה עד כי עלתה בידנו ת״ל לפקוד בשער כרך יבמות **שתים ושבעים הוספות נכבדות.**

ובכל אלה לא אמרנו די, וגם לערב הדפסתנו לא הנחנו ידנו מלהפוך עוד באוצרות הספרים ולהעלות פניני קדש מהם. ות״ל כי מצאנו עוד מרגליות טובות, רובן כתבי ידי רבנן קדמאי ובתראי, אשר עין לא ראתם עוד בדפוס. וכל אלה המרגליות אספנו והוספנו על הש״ס והאלפס עד כי עלו יחד **ליותר ממאה הוספות בש״ס, וארבעים באלפס ותוספתא,** כמבואר בשער הכרך הזה ובשער אלפס חולין.

מלבד עוד מעלות בקדש שרבו מלפורטן, ונזכירה נא רק קצתן: את התוספתא הדפסנו באותיות מרובעות בעלים נפרדים מהאלפס למען תוכל להלוות על הש״ס, כי הלא שם מקומה. ולא נדע לאיזה טעם וסבה שת המדפיס הראשון את מקומה בסוף האלפס וכל המדפיסים נגררו אחריו כאלו קבלה היא בידו, ולא הכירו את מקומה! ואנחנו יראנו לשנות בכל מהרגל שכבר שב להמון כחיוב, אבל הכרנו את מקומה; ולצאת ידי שניהם הדפסנוה עם האלפס אבל בחוברות מיוחדות באפן שתוכלנה להתפרד מהאלפס ולהלוות על הש״ס.

את האדר״נ והמסכתות קטנות בהש״ס הדפסנו **באותיות מרובעות,** וחלקנו את האדר״נ לפסקא פסקא באותיות כדי להקל על הקורא.

א) הוא נדפס עם כל המפרשים ועם האלפסי, ועם קרבן נתנאל ותפארת שמואל על הרא״ש, ועם הגהות הב״ח והגר״א והג״מ יחזקאל לנדא והג״מ בצלאל רנשבורג ובעל הלבוש עם הערות בעלי מפרשי הים. ונוספו בו גם הגהות ר׳ עקיבא איגר ז״ל בשם גליון הש״ס ונוספו בהן כפלים על הגהותיו שנדפסו בש״ס ד׳ פראג בשנת תק״צ—תקצ״ה. גם הגהות הג״מ שאול קאצענעלענבאגען מווילנא, והג״מ אלעזר לנדא אבד״ק בראדי, ובאיזה מסכתות גם הגהות מהג״מ בצלאל הכהן ז״ל מו״צ דווילנא, מבלי הזכרת שמו עליהן. ועל האלפס נוסף מעשה אילפס, כולל הגהות וחדושים מבעלי מפרשי הים, ועוד איזה מעלות.

ב) ה״ת מהר״ם שי״ף עם באור, ספר מאיר נתיב, הגהות הג״מ שלמה איגר ז״ל (גליון מהרש״א), והגהות א״ז הג״מ שמואל שטראשון ז״ל (הגהות הרש״ש), וקצת הגהות מהג״מ בצלאל הכהן ז״ל הנ״ל ומהרה״ג ר׳ מרדכי אליעזר קאוונער ז״ל מווילנא, ועל האלפסי נוספו בו: הלכות נדרים להרי״ף והרמב״ן עם פירוש הריטב״א ונמוקי יוסף (על הרמב״ן) (ונקרא בשם אשי ה׳), והלכות בכורות וחלה להרמב״ן עם פי׳ מהרי״ט אלגאזי ז״ל, וחדושים (בשם פעולת שכיר) מהג״מ ישכר בער מו״צ מווילנא, ובאור על המרדכי הל״ק מהג״מ מרדכי בנעט ז״ל, ועל התוספתא הגהות הגר״א ז״ל ופירוש מנחת בכורים ומצפה שמואל מהג״מ שמואל אבינדור ז״ל אבד״ק קרלין ועוד הוספות.

ג) אמר המאסף; בס׳ ד״ס מונה ס״ד תוצאות, אבל יש מהם שהחלו בהדפסתו ולא כלו מלאכתה (עי׳ במאמרו על הדפסת הש״ס בד״ס למס׳ מגלה).

ד) אמר המאסף: עד כמה גדלה מדת ההתחקות אצל כמה מדפיסים אביא לזה מה שעשו בש״ס דפוס ברלין ופפד״א (תוצאתם השניה) שנדפס משנת תצ״ד עד תצ״ט אחרי הש״ס שנדפס קרוב לחציו בדפוס אמשטרדם ע״י הרב הדיין מו״ה יהודה ארי׳ ליב בן הגאון החסיד מו״ה יוסף שמואל מקראקא ז״ל אבד״ק פפד״מ בשנות תע״ד—תע״ז, ואחרי הש״ס שנדפס אח״כ ע״י הנ״ל בפפד״מ בשנות ת״פ—תפ״ב, והדפיסו בש״ס ברלין ופפד״א הנ״ל את כל המעלות וההוספות אשר מצאום בש״ס אמ״ד ופפד״מ הנ״ל מבלי להזכיר כלל כי לקחום משם! — ולא עוד אלא שהשתבחו בשער מסכת ברכות לאמר „נתוספו עוד מראה מקומות בעין משפט כו׳ ועשינו מראה מקומות ברש״י ותוספות כו׳״ כאלו הוסיפו כל זאת מדעתם ובינתם, ובאמת כל אלה הנם מעשה ידי הגאון ר׳ יוסף שמואל הנ״ל בש״ס אמ״ד ופפד״מ הנ״ל ושלחו ידם במלאכת רעיהם וכחשו ושמו בכליהם! — וצחוק עשו לנו בהעתיקם החלופי גרסאות למס׳ ב״ק והדפיסו בראשם באותו לשון ממש שנדפס בר׳ פפד״מ „חלופי גרסאות והגהות מהרש״ל ומהרש״א ומהר״ם וממה שנמצא בחידושי אא״ז מהר״ן שפירא ומגליון א״א הרה״ג מוהר״ש זצ״ל״ וכ״ז היה לשון המדפיס ר׳ ליב מפפד״מ הנ״ל שהוא היה באמת בן מהר״ש ונכד מהר״נ שפירא, והמה נכרים לא די ששלחו ידם במלאכת אבותיו כי גם את אבותיו עצמם אמרו לקחת להם ולהתכסות בכבודם! וכן-עשו גם מדפיסי פרופס, זולבאך, ווינן תקנ״א, כלם לא בשו לעשות כמעשיהם! (כ״ז מובא בס׳ ד״ס במאמרו על התלמוד בכרך מגילה עיי״ש ותראה שם מובאים עוד נפלאות כאלה). וכזאת עשו כמה מדפיסים גם לנו להתחקות על מעשינו בכמה ספרים שחברנו וקבצנו ולקטנו אליהם איזה פירושים וחדושים או הלכות וכדומה, חרשו בעגלתנו והתחקו על מעשינו כקופים, וישלחו ידם בעמלנו וידפיסום להם כאלו זכו מן ההפקר כמו אין אדונים לאלה; ולפעמים הדפיסום אות באות עד כי העתיקו יחד גם את כל השבושים שנפלו בדפוסנו, ולא גרעו מהם דבר — ויש אשר המדפיס העתיק לשוננו וידבר בעדו כלשוננו בלשון רבים. וגם אלה אשר בשו לגזול עמלנו לעיני השמש הוסיפו או שינו רק איזה מלים בכל ענין ויקנו את עמלנו בשנוי מעשה, ולפעמים לא עשו גם את זאת ויקנוהו רק בשנוי השם לבד! ויש אשר קראו שם לספר אחר בשם ספרנו, למען תפוש את ב״י בערמתם, לרמות בהם את העם אשר שם ספרנו פקע בינידם. אלה וכאלה פעלו, ולא נפרסם את שמותיהם; והבותן לבבות הלא יודע את כלם!.

ה) צאו וראו בש״ס דפוס ווינציאה משנות ר״פ—רפ״ג הדפיסו בנדרים דף כ״ב ע״ב קצת מפי׳ רגמ״ה למלאות החסר שם לפי׳ המיוחס לרש״י. והרי היה לפניהם פי׳ רגמ״ה ולא הדפיסו ממנו רק שנים שלשה גרגרים! והדפים היו קצרים במסכת זו והגליונות החלקים גדולים והיו מכילים יחד גם את פי׳ רגמ״ה מבלי שיצטרכו לשנות סדר הדפים בשבילו, ובכ״ז חדלו ממנו! ואף המדפיס הרב הדיין מוהר״ר יהודה ארי׳ ליב (הנ״ל בהערה ד׳) שהוסיף בש״ס שהדפיס בפפד״מ בשנות ת״פ—תפ״ב, דברים הרבה על שלפניו, הדפיס במסכת ערכין גם איזה גרגרים מפי׳ הרגמ״ה ותוספות הרא״ש. אשר לפה״נ לקח כ״ז משיטה מקובצת כ״י למס׳ ערכין כי שם נמצאו ושם היו. והלא הכ״י היה אפוא בידו ובכ״ז לא חמל עליו להוציאו כלו לאורה. ולא לקח ממנו אלא כדי למלאות החלק. ושאריתו השאיר למאכל עש!.

התוספות ישנים למס׳ יומא ותוספות מסכת הוריות וכריתות שבכל ספרי הש״ס לא נדפסו למקומותיהן בכל דף, לפעמים קדמו לבא ולפעמים אחרו, ואנחנו הדפסנו כל אלה על הדף למקומותיהן ממש; ועוד כמה מעלות טובות כאלה.

והנה מכל קצות הארץ ישמיעו תהלות מפעלינו אלה, כל חכמי תושיה כל אדירי התורה יהללו וירוממו את הש״ס הנפלא הזה, וכל הרואה בו אומר ברקאי; גם יש בידנו הסכמות מגאונים רבים שליט״א אשר נתנו לנו להדפיסן ולפרסמן ברבים, וכלם כאחד הפליגו בהן בשבח הש״ס הזה והאלפס עד מאד וימלאו פיהם תהלתם, וסמכו את ידיהם עליהם והודונו ויברכונו בגללם. גם היטיבו לראות כמה יגיעות שיגענו וכמה ממון שבזבזנו באספת והדפסת כל כתבי היד וכדי שלא יהו שלוחי מצוה נזוקין גדרו גדר בפני מסיגי גבול שלא ידפיסו אחרים בלעדנו ולא יוציאו לאור אף אחד מכל כתבי היד שהדפסנו בש״ס ואלפס הזה (מלבד שנים או שלשה מכ״י האחרונים אשר לא קנינו זכותם לצמיתות) לא כלו ולא מקצתו לא עם ש״ס ואלפס ולא לבדם, ובאו לאפושי אסורא רבא מדיני התורה על דינא דמלכותא אשר לפי חקי ממשלתנו יארכו ימי זכותנו בהם עד חמשים שנה אחרי כלות שנות חיינו. כי כן משפט ממשלתנו לתת למו״ל איזה כ״י אף עתיק שבעתיקין את זכות ודין מחבר בחבורו; ולא נוותר על זכותנו זה כל הימים ההם. —

ואנחנו אמרנו בשערי הכרכים הראשונים להדפיס הסכמותיהם של הגאונים בכרכים האחרונים, אבל רבות הן והמקום לא יתפשם, והמלאכה אצה עלינו מאד לכלותה, ע״כ נדפיסן אי״ה בחוברת לבדה.

ונשלמה נא נדרנו אשר נדרנו בשערי הכרכים הראשונים להערות ולהראות מקורי כל כתבי היד של רבותינו הראשונים ז״ל שנדפסו בש״ס הזה ובאלפס, אשר נעתקו במצותנו ובהוצאותינו או שקנינו אותם כאשר הם. ה״ה:

א) פירוש רבינו חננאל בר חושיאל ז״ל

למסכת **שבת, עירובין, יומא, ר״ה, סוכה, ביצה, תענית, מגלה, מו״ק, וחגיגה.** נעתק לשמנו מכ״י רומי שבבית עקד הספרים אשר בוואטיקאן ע״י הרב הישיש ר׳ **מרדכי יעקב יוסף** בן הז״ה ר׳ **אברהם יצחק** מקאפואה ז״ל חזן וגבאי ברומי.

למסכת **פסחים** אמנם כבר נדפס מכ״י מינכען ע״י ה׳ י׳ שטערן, פאריס (1868) תרכ״ח; אולם נלקה בחסר ויתר ושבושי הדפוס רבים, וזכינו להעתקה חדשה ע״י **אחד מגדולי ישראל** העתקה נאמנה ומדוקדקת מעצם הכ״י שבמינכען, והוגה ונתקן ע״פ הכ״י שנמצא בוואטיקאן ברומי, והמלות שנוספו בו או שנשתנו מהנדפס הוקפו בשני חצאי רבוע (והרב המעתיק הנ״ל לא רצה להכבד לקרא שמו עליה; יהי זכרו ברוך לה׳).

למסכת **בבא קמא ובבא מציעא** נעתקו לשמנו מכ״י עקד הספרים בריטיש מוזעאום בלונדון, ע״י הר״ר **יהודה זאב כהנא** שפירא בלונדון תחת השגחת הגאון החכם הכולל מו״ה **נתן הכהן** ד״ר אדלר שליט״א (בעהמ״ס נתינה לגר) רב הכולל דלונדון וכל ארץ אנגליא, ובנו ממלא מקומו במשרת הרבנות הרהח״ג ד״ר הערמאן אדלר שליט״א; והג״מ **יעקב** ריינאוויטש שליט״א דיין בלונדון שת עינו על ההעתקה להגיהה ולזקקה גם העיר עליה איזה הערות.

למסכת **סנהדרין שבועות ע״ז הוריות** ב), נתנו לנו בכ״י מבית המדרש הגדול לרבנים שבברלין בהשתדלות הרה״ג החכם הכולל מהור״ר **אברהם** ד״ר ברלינר שליט״א (בעהמ״ס זכור לאברהם). והמה נעתקו לשם הבה״מ הנ״ל מכ״י רומי מעקד הס׳ אנגליקא. ברוך אברם לאל עליון על כל חסדו שעשה לדפוסנו!.

על מסכת **מכות** נדפס בספר מגדל חננאל ע״י הד״ר ברלינר הנ״ל (ע״פ מורי הישיבה הגדולה לרבנים בבהמ״ד הנ״ל בברלין), אשר נעתק במצותו מכ״י רומי מאוצר הספרים אנגליקא (ועליו חיבר הרב הנ״ל ספר תולדות ר״ח ותולדות חבוריו בל״א) והוא בחסדו הרשנו להדפיסו בש״ס שלנו עם התקונים וההגהות שבו.

פירוש רבינו גרשום מאור הגולה

הוא היה תלמידו של **רבינו חננאל** הנ״ל כנ״ל והרחיד״א מביא בשה״ג אות ג׳ סי׳ י״ג בשם תשובות מהרש״ל סי׳ כ״ט שרגמ״ה קבל מרב האי גאון. אבל בתוספות שאנץ כתוב דהוה רבה דרביה דרש״י. ורגמ״ה פירש כל התלמוד ויש אתנו פירושו על כל סדר קדשים כ״י וכו׳ ואנכי איש צעיר ראיתי פי׳ רגמ״ה כ״י על סדר קדשים כו׳ עכ״ל שה״ג. והנה לפנינו הקרה ה׳ את פירושו גם על מסכת תענית ובבא בתרא, מלבד סדר קדשים. ואלה מקוריו:

למסכת **מנחות בכורות ערכין תמורה כריתות מעילה תמיד וחולין** נתנו לנו מבית המדרש דברלין הנ״ל בהשתדלות הד״ר ברלינר הנ״ל. ונעתקו לשם הבהמ״ד הנ״ל מכ״י רומי מעקד הספרים אנגליקא, ע״י המעתיק הרב **מרדכי יעקב יוסף** מקאפואה הנ״ל.

למסכת **תענית** ולב״ב נתנהו לנו הרה״ג החכם הבלשן מו״ה **חנוך יהודה** המכונה ד״ר **אלכסנדר קאהוט** שליט״א (בעהמ״ס ערוך השלם, והיה אז רב ואב״ד בפינפקירכען והגליל במדינת אונגארן, ועתה רב בנויארק באמעריקא לעדת אהבת חסד) ובידו נמצאו העתקות כ״י מפי׳ רגמ״ה גם לשאר מסכתות הנ״ל, וכן היו בידו העתקות מפי׳ ר״ח למסכת סנהדרין שבועות ע״ז הוריות, כי כל אלה השאילם לו הד״ר ברלינר הנ״ל קודם שנתנם לנו.

אולם למסכת **זבחים** לא מצאנו פי׳ רגמ״ה. ורושמי רשימות אמרו שיש פירושו גם למס׳ זבחים באוצר הספרים אשר באוקספורד. ואנחנו החלנו להעתיקו לנו והנה ראינו כי המה טעו בשמא דגברי. כי המפרש ההוא הוא מביא רבים מרבותינו האחרונים. וטעותם יצא מזה שמצאו כתוב על הספר כ״י שחיברו ר׳ **גרשון** אבד״ק מיץ, וחשבו שהוא רבינו גרשום הנ״ל, ובאמת הוא ר׳ **גרשון אשכנזי** בעה״מ שו״ת עבודת הגרשוני (בן דורו של בעל הש״ך) וידים מוכיחות לדבר הוא, שתלמידו היה הג״מ **דוד אופנהיים** ז״ל, וכל אוצר ספריו הרי נתגלגל וירד לבית עקד הספרים שבאוקספורד (באדלעאיאנא) ובל״ס שהכ״י של רבו היה בידו ונתגלגלו אח״כ עם כל ספריו לבית העקד הנ״ל.

תוספות ר״י הזקן

למסכת **קדושין**. הרחיד״א בס׳ שו״ת חיים שאל ח״ב סי׳ כ״ז כתב וחזה הוית בתוס׳ ר״י הזקן כ״י ירושלים תוב״ב. ובשה״ג ח״ב סי׳ י״ב (לסימני התוספות) כתב וז״ל תוספות ר״י הזקן בעצמו. ראיתי תוס׳ לקדושין כ״י והעיד רב אחד בכ״י בס׳ הזה שכן הוא האמת שהם תוספות ר״י בעצמו עכ״ל. והתוס׳ נעתקו לשמנו מכ״י לונדון מעקד הספרים בריטיש מוזעאום ע״י הרב ר׳ **יהודה זאב כהנא שפירא** הנ״ל, והכ״י נתיחס לר״י הזקן; אבל נראה שבטעות ייחסוהו לו, כי בשני מקומות מובא בו ספר התרומה, ומחברו הלא תלמידו של ר״י הזקן היה. ובל״ס הוא לבעל תוספות אחר. ובבית עקד הספרים באדעלאיאנא באוקספורד נמצא כ״י אחר המיוחס לתוספות ר״י הזקן ולא נמצא בו שום חידוש כ״א בהרחבת דברים מן התוס׳ שלנו.

תוספות הר״ש משאנץ

למסכת **סוטה**. נעתקו לשמנו מכ״י עקד ספרי הבאדלעאיאנא באוקספורד, ע״י הר״ר **מרדכי ראזענטאל** שו״ב וש״ץ דשם.

תוספות ישנים

למסכת **יבמות**. נעתקו לשמנו מכ״י בריטיש מוזעאום בלונדון ע״י הרב ר״י״ז שפירא הנ״ל. — ולא נודע שם מחברן. והמחבר בפירושו לדף נ״ט ע״א וכן בדף ס״א הביא את התוס׳ שחיבר למס׳ ב״ק. ומדף ס״ב ע״ב נראה שחיבר תוס׳ גם למסכת סנהדרין. ובדף פ״ג ע״א כתב בזה הלשון מ׳ ונ׳ יום פירשתי בנדה והמסכך גפנו פירשתי פ״ק דב״ב. ומפי׳ בדף נ״ו נראה שראה התוס׳ שלנו שכתב: כן פירש רבינו נתנאל אך התוספות לא פירשו כן וכו׳. וכן נמצא בהדיא בתוס׳ שלנו. גם מסיים שם דבריו „כן נראה לר׳ שאנ״ץ”. ובדף ס״ד ע״א נראה מדבריו שהתוס׳ שלנו על יבמות הוא תוס׳ מטו״ך.

תוספות חד מקמאי

למסכת **יבמות**. בהשתדלות הד״ר ברלינר הנ״ל השגנו הכ״י ע״י הרב ר׳ **יצחק** הירשענזאהן שליט״א, כתוב עליו: מובא מעה״ק ירושלים תוב״ב מישיבת שנות אליהו יב״צ אשר נשלח להם מכבוד הרה״ג הצדיק החכם הנעלה וכבוד ה׳ מלא מוהר״ר **יצחק רפאל אשכנזי** ס״ט הי״ו הנאבד״ק אנקונא יע״א במדינת איטליא. ובראש הספר כתוב בכתב ובח״י הרחי״ד אזולאי ז״ל בזה״ל

א) אמר המאסף: יש טועין בשמא דגברי ומחליפין את רבינו חננאל בר חושיאל ז״ל, ברבינו חננאל בר שמואל ז״ל, שנמצא פירושו כ״י על מסכת עירובין בעקד הספרים בריטיש מוזעאום בלונדון, והוא היה מאוחר ממנו בזמן הרבה, שהוא מזכיר בפירושו את הרי״ף רש״י והרמב״ם; ורבינו חננאל ב״ר חושיאל היה בדור ראשון של רבנות אחר הגאונות, והוא במאה השמינית לאלף החמישי, (אביו רב חושיאל מילידי בבל היה אחד מארבעה הגאונים שנשבו בימי רב שרירא גאון (במחצית המאה השמינית לאלף החמישי—לערך) ופדוהו באפריקא והיה שמה לראש בעיר קאירוואן), והרחיד״א בשה״ג אות ח׳ סי׳ נ״א מביא בשם הרשב״ץ שכתב בתשובותיו ח״א סי׳ ע״ב דרבינו חננאל ורב נסים קבלו מרבינו חושיאל וגם מרב האי גאון ז״ל (לפי דעת ר״ת בספר הישר. ועוד אחרים) והיה רבם של הרי״ף אלפסי ושל רבינו גרשום מאור הגולה ורבינו נתן בעל הערוך ז״ל, ומשו״ה כל פירושי הערוך נערכין ע״פ רבינו חננאל כי היה רבו (שה״ג שם), ובמערכת ספרים אות ע׳ סי׳ צ״ר כתב: ראיתי בס׳ הישר לרבינו תם כ״י שכתב וז״ל וכן בערוך והוא בר סמכא שכל דבריו נערכין ע״פ רבינו חננאל עכ״ל. והראשונים הביאו שדבריו דברי קבלה הם (ר״ל שקבל מרבותיו הגאונים שקבלו כך מרבנן סבוראי והמה מהאמוראים עד התנאים וכו׳). וכן נראה בפירושו למסכת עירובין דף מ״ו ע״א, וז״ל קבלה בידינו כי ר׳ עקיבא באותה שעה כו׳. וזה מובא שם בתוס׳ ד״ה ביצה מגולגלת בשם תוספות שאנ״ץ וז״ל בפי׳ ר״ח קבלה בידינו כו׳. והרא״ש במס׳ שבועות בסוף פ׳ שבועות הדיינין כתב וז״ל ומכל אלו הראיות ברורות נראה דהלכה כרבה וכדשמואל בדפריש כדברי ר״ח כי כל דבריו דברי קבלה. ובסוף פ״ק דנדה כתב הרא״ש בזה״ל: כך נראה בעיני צורתא דשמעתא וכו׳ אלא שלא מלאני לבי להקל כי דברי ר״ח דברי קבלה הן, וע׳ בערוך ערך בטרי וז״ל אמר אביי ד׳ בטרי בתורא (חולין ע״ו) פי׳ ר״ח בטרא כו׳ ואמר עוד קבלה בידינו מרבותי כו׳. ובערך דם מובא „קבלנו קבלה רב מפי רב כו׳” ובערך פרס כתב „זה פי׳ ר״ח ז״ל בקבלה” (עי׳ בספר מגדל חננאל עמוד 8). ובשה״ג שם כתב הרחיד״א שרבינו חננאל פירש תלתא סדרי בגירסא ישרה אלא שקיצר בפירושו מאוד ובס״א כתוב דפירש כל הש״ס. וחבל על דאבדין! כי יגענו ולא מצאנו מפירושו בכל בתי עקד הספרים רק לסדר מועד ונזיקין לבד (וחסר גם למסכת בבא בתרא).

ב) הרה״ג ר׳ **אבא קליינרמאנן** ז״ל בהגיהו פירוש ר״ח כ״י למס׳ הוריות כתב וז״ל נראה בעליל כי יש הוספות בפר״ח מזולתו ובפרט במקומות שכתוב בפירוש „אמר ברוך” (ואין בידי לבאר מי הוא) והוא מעתיק לפעמים מפרש״י שלנו עכ״ל.

חדושי יבמות לחד מקמאי ז״ל, מזכיר להרב אביו לשבח, הוא היה בזמן הראב״ד ובא מעשה לפניהם החיד״א ס״ט עכ״ל. וזה ברור שהוא נכדו של רבינו משלם ז״ל, שכן כתב מפורש ביבמות דף ס״ז ע״א וז״ל מצאתי כתוב בחדושי שחדשתי לפני אבא מארי ז״ל שמעשה היה בלוניל לפני הראב״ד ז״ל ולפני זקני הרב ר׳ משולם ולפני הרב ר׳ שמואל ב״ר משה ע״ה וכו׳. ובפירושו לדף מ״ז ע״א כתב וז״ל וכן נעשה מעשה בלוניל מפי אבא מארי וחבריו ז״ל כו׳ ובדף ס״ד ע״א כתב והקשה עליו (ר״ל על הרב אלפסי) הרב ר׳ אברהם אב״ד ואבא מרי וב״ה כו׳, וכך פי׳ אבא מארי ז״ל כו׳. מפירושו בדף פ״א ע״א וע״ב נראה, שלפניו היה פרק אנדרונינוס במשנה סוף בכורים ובתוספתא בנוסחא אחרת מכפי שהיא אצלנו, והוא ז״ל העתיק בתחלה לשון המשנה ואח״כ לשון התוספתא. בדף פ׳ ע״ב מזכיר את הר׳ שמואל בר דוד בלי הזכרת ז״ל ואח״כ את הרב א״ב ב״ד בהזכרת ז״ל. ובדף ק״ז ע״ב נראה שעשה תוס׳ גם ליבמות; גם הביא את פירוש הראב״ד בדף נ״ט ע״א; בדף צ״ד ע״א מביא בזה״ל זה התירוץ קבלתי מאבא מורי והוא כתוב בס׳ המאור כו׳; ובעמוד ב׳ מביא מצאתי כתוב בכתב יד הראב״ד כו׳, והרב הצרפתי פי׳ כו׳; ובדף קט״ו ע״א מביא את הר״ם בר יוסף. ומדף מ״ז ע״א נראה שכתב גם תוס׳ על שבת. וקרוב הדבר שהוא רבינו משולם בר משה בר יהודה ז״ל מבדריש (בעהמ״ס ההשלמה) נכדו של רבינו משולם בר יעקב מלוניל ז״ל. ואולי גם התוספות חד מקמאי׳ המה חלק מספרו ההשלמה שעודנו בכ״י בפאריש ואיננו לפנינו לעיין בו.

תשלום פירוש ריב״ן

למסכת נזיר. השגנוהו בהשתדלות הד״ר ברלינר הנ״ל ע״י הרב ר׳ יצחק הירשענזאהן הנ״ל שהעתיק אותו מכ״י בית עקד הספרים שבאנקונא (באיטליא) ונתגלגל שמה מאוצר הספרים של הרחיד״א ז״ל.

פירוש רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי

לסדר זרעים. נעתק לשמנו מכ״י הבאדלעיאנא באוקספורד, ע״י הר״ר מרדכי ראזענטהאל הנ״ל. בכל ספרי הש״ס לא נדפס מפירושו רק לסוף מסכת בכורים (בסוף פירוש רבינו שמשון). והרחיד״א בשה״ג אות י׳ סי׳ של״ז כתב ואני ראיתי פירוש זרעים כלו כ״י להר״י בר מלכי צדק וכתוב שם שהוא הר״י מסימפונטי, ובקוה״ד דף י׳ כתב שהיה בזמן רש״י, ובעל שבלי הלקט מביא דינין בשמו ומהם בשבולת קמ״ט וכו׳ עכ״ל הרחיד״א ז״ל.

פירוש רבינו יהודה בר בנימין הרופא ממשפחת הענוים

למס׳ שקלים. השגנו ע״י הד״ר ברלינר הנ״ל נעתק מאוצר הספרים קאזאנאטא שברומי:— והוא רבו וקרובו של רבינו צדקיהו בר אברהם הרופא בעהמ״ס שבלי הלקט (בזמן מהר״ם בר ברוך ז״ל) עי׳ שה״ג צ׳ סימן ט׳. והוא עשה פירוש להרי״ף נמצא בכ״י ברומי.

פירוש מהר״ם מרוטונבורג

למסכת נגעים ואהלות. כ״י אוקספורד בעקד ספרי הבאדלעיאנא. נעתק נ״כ ע״י ר׳ מרדכי ראזענטהאל הנ״ל.

תוספות רי״ד לרבינו ישעיה די טראני ז״ל

למסכת כתובות וגיטין. וכן תוספי הרא״ש למס׳ נדה, מאוצר הספרים של הרה״ג החה״ש מוהר״ר שלמה זלמן חיים האלבערשטאם בביעליטץ (אוסטריא).

פירוש הרא״ש

למסכת נזיר. כ״י אנקונא הובא מעה״ק מישיבת שנות אליהו יב״ץ אשר הגיע אליה מכבוד הרה״ג מוהר״ר יצחק רפאל אשכנזי ס״ט הנ״ל ונתגלגל לאנקונא מעקד הספרים של הרחיד״א ז״ל. והרחיד״א חתום עליו בעצם כי״ק. ובא לידנו ע״י הרב ר׳ יצחק הירשענזאהן מירושלים הנ״ל.

שיטה מקובצת

לסדר קדשים. כ״י ירושלים. נעתק מעצם כי״ק מגליון הש״ס שלו, על ידי הרה״ג מוהר״ר אברהם ב״ר צבי הירש אייזענשטיין מילידי עיר דארהיטשין תושב ירושלים ת״ו, שעמל ויגע בהעתקתו כעשרים שנה. וקנינו ההעתקה מידו בהשתדלות הרב החכם ר׳ יעקב הלוי ספיר ז״ל (בעהמ״ס אבן ספיר). ולמסכת מנחות לא נמצא בו רק עד דף ק״ו, וכן נחסר גם לכל מסכת חולין. והשלמנו החסר למסכת מנחות וגם לכל מסכת חולין מכ״י ירושלים העתקת תלמידו הג״ם שלמה עדני ז״ל (שנזכר לקמן בדברי התימת המעתיק) שנמצא ביד ה״ר עקיבא שלעזינגער בווינא נכד הג״ם משה סופר ז״ל (בעהמ״ס חתם סופר). ולמסכת בכורות נחסר הרבה מהכ״י בראשו ובסופו כי שני הזמן אכלו קצותיו ומלאנו החסרון כהפי׳ שנדפס בספר מזבח כפרה מראש המסכת עד דף י״ז ומדף נ״ח עד הסוף. והוא מביא פרש״י האמתי שמצא בכ״י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש״י במסכת מנחות ובכורות ועשינו לפרש״י כ״י ההוא מדור בפ״ע על הדף. וז״ל קונטרס המזכיר: כתב בתשובות בתי כהונה לר׳ יצחק הכהן (שאלוניקי תקי״ד) ח״ב דף ל״ח ע״ד מצאתי בזה״ל: שיטה זו (על מסכת קידושין) וגם על שאר מסכתות כולן ע״י סופר אחד הועתקו ובסופן כתוב נגמר העתק בשנת הת״י ובהיותי בעק״ד ותפארתנו ירושלים ת״ו נער הייתי ראיתי תלמוד ישן שהית בבית מדרשו של הרב הגדול מרי דארעא דישראל מהמ״ג ז״ל מלא על כל גדותיו בגליונות מחידושי הראשונים, ומימר קדישין שמעתי שתלמוד הנזכר היה מהרב הגדול מוהר״ר בצלאל אשכנזי ז״ל ושטות הללו שבידי ראיתי שהם העתק הגליונות שבתלמוד הלזה. והדברים העולים הן ראשונה בסגנון הגהת רש״ל ושוב קצת חדושין ורוב בכתב מגליון סתם ומתוס׳ שאנץ ומתוס׳ הר״א ומתוס׳ הרא״ש ומחידושי הראב״ד והרמב״ן והרשב״א והריטב״א ושאר רבנן קדישי בכל מה שבא בדבריהם בקיצור כנראת כפי אשר יכיל הגליון עכ״ל. — והרחיד״א ז״ל בשה״ג ח״ב מזכירן לשבח בזה״ל „הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ״ת כ״י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצא לאור הדפוס״ עכ״ל. ובספר עין זוכר מערכה א׳ אות מ״ג כתב וז״ל דמי שראה הגהות הרב בצלאל עין לו ראתה דלא נחית אלא להעתיק דברי הראשונים דוקא כמבואר, וכבר זיכנו ה׳ לחזות בנועם רוב סדר קדשים בהגהות הרב בצלאל עכ״ל. ובס׳ דקדוקי סופרים למס׳ זבחים בהקדמתו כתב וז״ל: גם היה בידי השט״מ להג״ם בצלאל אשכנזי כי שאלתיו מאת ידידי המדפיסים בני ראם בווילנא, והוא הגיה את כל הסדר קדשים דפוס וויניציאה רפ״ב גמרא רש״י ותוספות ע״פ כתבי יד שהי׳ בידו כמו שאומר כמה פעמים „ובספר היד כתוב כך״ ולפעמים מוסיף שמות אמוראים כו׳, ולפעמים הגיה אחרי דפוס וויניציאה רפ״ט כו׳, עכ״ל. והגאונים רבני ירושלים ה״ה אברהם אשכנזי ז״ל חכם באשי רב הכולל דספרדים והג״מ מאיר אויערבאך ז״ל (שהיה מלפנים אבד״ק קאליש) ראב״ד דכוללות אשכנזים בעה״ק תובב״א, כתבו בתוך דברי הסכמתם על העתקת הש״ס ע״י הרב ר׳ אברהם הנ״ל בזה״ל: וכאשר השמש בא והחשך הי׳ על פני הארץ כי גלו ישראל ממקומם והורקו מכלי אל כלי ממדינה למדינה נתפזרו כתבי ידם בכל עבר ופינה, עד אשר קם אביר הרועים רבינו בצלאל אשכנזי זצ״ל וקיבץ וריבץ ועשה אזנים לתורת אסף דברי הראשונים אל מקום אחד בכל מסכת ומסכת על מקומם בסדר נכון להאיר עיני חכמים וקרא אותם בשם שיטה מקובצת וכבר נדפסו על כמה וכמה מסכתות, ועל סדר קדשים עדיין לא יצא לאור מקבוצו; ואם אמנם נדפס ס׳ מזבח כפרה שמה נקבץ רק מעט מדבריהם וגם רק על מקצת מס׳ זבחים ומקצת מנחות ובכורות וכל אלה לא נקבצו ע״י התייר הגדול רבינו בצלאל זלה״ה כי לא נזכר שמו עליו. גם פה עה״ק ירושלם ת״ו כאן נמצא כאן היה ספרי הש״ס שלמד בהם הרב״א זללה״ה ויפוזו זרועי ידיו לכתוב על הגליונות לתקן הנוסחאות ולהעתיק תוס׳ חיצונות ותוס׳ אחרים ותוס׳ ר׳ פרץ ותוס׳ רא״ש וחידושים נפלאים מרנמ״ה ופי׳ ר׳ אליקים בר קלונימוס ז״ל ומעט מזעיר אשר בא מהם בס׳ מזבח כפרה. וגם האיר הדרך בגליונותיו על מס׳ זבחים מנחות כולו ערכין תמורה מעילה כריתות גם הגהות על תמיד מדות קנין. ועת לכל חפץ שזה כמה שנים ינע את עצמו בעשר אצבעותיו כבוד ידידי׳ הרב המובהק המפורסם מו״ה אברהם מדארהיטשין נ״י להעתיק פעמים ושלש ביגיעה רבה ועצומה להביט ע״י כלי זכוכית מגדיל האותיות כי כבר היה הכתב מטושטש וכתב קטן כאשר עינינו ראו, ולא יאומן כי יסופר את גודל הטורח ורוב היגיעה אשר אם לא ראינו לא האמננו היגיעה הרבה שהי׳ לכבוד הרב הנז׳ בהעתקתו עד כי עזרהו ה׳ והפיק רצון מתי וזכה להעתיק כל הגליונות בסדר נכון ולסדרם כ״א אל מקומו הראוי לו. ויוכל המעיין לראות מה שכתב הגאון האמיתי גאון ירושלם מהריט״א זלה״ה בס׳ קדושת יו״ט שהביא בספרו משם שי׳ רב״א ז״ל דס׳ קדשים ובדקנו בכת״י זו שהעתיק הרב וכו׳ וכו׳ אחד הי׳ אברהם אוהבינו הי״ו ושם נמצאו כדמותם וכצלמם בשם בעליהם. ובעזה״י ימצא המעיין מטמונים יקרים בדברי הראשונים ובהגהותיו של אותו ארי׳ דבי עילאה ר״ב אשכנזי זצ״ל וראוי ונכון שיצא לאור עולם להאיר עיני חכמים בלמודם בסדר קדשים וכו׳ עכ״ל.

וז״ל המעתיק הנ״ל בחתימתו למסכת מדות: והנה ה׳ אנה ברב חסדיו להוציא אור תעלומה את הגהות והידושים אשר אסף וליקט הגאון ר׳ בצלאל אשכנזי ז״ל בעל שיטה מקובצת על סדר קדשים והנה באו לידי הגמרות שלמד הגרב״א ז״ל וכתב בכתי״ק הגהות על גמרא ורש״י ותוס׳ הגהות אמתיות אשר העתיק מתוך כת״י שהיה לו מהראשונים ושיטות מהראשונים תוס׳ הרא״ש תוס׳ חצוניות ותו״א תוס׳ רבינו פרץ תוס׳ מרבינו ברוך וגליוני תוספות מהרא״ש ופי׳ מרנמ״ה ופי׳ מראב״ק תוס׳ טוך ופי׳ לא נודע למי, רש״י כת״י, הראב״ד והרז״ה ותוס׳ החסרים בדפוס, ותוס׳ בכת״י והנה אלו הגמרות כתב בס׳ קורא הדורות שראה אותם ורצה לקנותם ומסיבות מחלוקת שנעשה מזה נמנע מלקנותם והנה ע״י סיבה זאת היו אלו הגמרות סגורות ומסוגרות ולא שזפתם עין לראותם והנה ברבות הימים ושנים נשכח יוקר מציאותם וע״י שהיתה כתיבה אשכנזית ולא יכלו חו״ר ספרדים לקרותם נעשו הפקר והי׳ מטושטש וכתב קטן. והנה קמתי ושנסתי מתני ואזרתי כגבור חלצי ולתת כח עיוני יגעתי ביגיעה רבה ימים ושנים להביט ע״י כלי זכוכית מגדל האותיות ולא נלאתי מלהעתיקם שלשה פעמים. ולמודע אני צריך כי נמצא עוד קובץ כת״י מאלו הגהות והחידושים אצל החכם ה״ר יהודא אזולאי נ״י ואומרים מפי השמועה שהוא העתקת הר״ש עדני ז״ל תלמיד הגאון רב״א אולם נראה לכל עין רואה שלא העתיקם מגוף הש״ס אשר לפני כי בהקובץ הנ״ל חסר הרבה מהגהות ומחידושי הראשונים וגם אינו עולה בסדר נכון ומלבד שחסר במס׳ זבחים עד דף כ״ג ואולם אנכי סדרתי בסדר נכון כ״א למקום הראוי והנה מה שנמצא מתוקן

בהש"ס חדשים דפוס ווילנא ווין לא העתקתי. והנה בטחתי בחסד הבורא כי ימצא המעיין רב עונג כי יאירו עיניו בהגהות והפירושים היקרים ה' יאיר עיני להבין עמקי סודות תורתו הקדושה כמ"ש גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ולקיים כל מצותיך אמן עכ"ל.

פי' מהרש"ל על הרא"ש למסכת שבת עירובין וגיטין, כ"י אוצר הספרים של השזח"ה הנ"ל. פסקי תוספות כ"י ישן, מאוצר הספרים של השזח"ה הנ"ל. נוסחת כ"י למסכת סופרים, נעתק לנו מכ"י וויען, גם באו בו הרבה נוסחאות מכ"י שנזכרו בתוספתא שי"ל ע"י ד"ר מילער הנדפס בוויען.

הגהות וחדושי רבינו יעקב עמדין ז"ל (הריעב"ץ)

נעתקו מעצם כ"ק מגליון חש"ס שלו, אשר סידר אותו להדפסה. וזה לשון בעל תולדות יעב"ץ ברשימת ספריו: קולין של סופרים כ"י חדושים ובאורים והגהות על הגמ' רש"י ותוס' כולל ה' כרכים ונמצאים באוקספרד נרשם במקומות הרבה בספרי בשם חי"ג (חדושי גמרא). עי' לחם שמים שבועות, סוף בכורות, חולין פרק י"א, משנה לחם פאה. עו"ש תלמוד בבלי דפוס פפד"מ ואמ"ד שנת תע"ז *) עם חדושי רבינו על הגליון בכ"י ומצוין כולו מהחל ועד כלה גם ברש"י והתוס' והרא"ש ופי' המשניות להרמב"ם ופסקי הרא"ש ובציוני קריאה בכתיבת עצם ידו הקדושה. והש"ס הזה היה בדעתו להדפיסו ככתוב מאתו על שער הגמ' ברכות, למען ירוץ כל הלומד, ובסופו נמצא הסכמה קצרה מאחד מרבני דורו עליו עם חרם שלא יודפס כמוהו מאחר עד עשר שנים, והתום הצעיר יוסף, והמלה הבאה אחריו לא יכלנו להפתר ועי' בשה"ג אות י' סי' 254 עכ"ל בעל תולדות יעב"ץ.

והנה הש"ס הזה נתגלגל ונמצא ת"י המדפיסים האחים לעוויזאָן (בעלי דפוס פרופוס) באמשטרדם, ובהשתדלות הרה"נ בתו"י השוע הנדיב מוהר"ר אליעזר ליפמאן פרינס באמשטרדם שליט"א אשר טרח לטובת הש"ס, קנינו את הש"ס מידיהם, אם אף בדמים יקרים, אבל אין ערוך ליקרת ערכו, היקר מזהב ומפז רב. וראינו לטוב להעתיק כאן את אשר כתב הריעב"ץ ז"ל על שער המסכת ברכות בש"ס הנ"ל, וזה לשונו: ברכני גם אני אבי שבשמים, מברכות שמים מעל ונתן זרע לזורע אמת, אזרע לצדקה ואקצר לפי חסד, ותורת חסד על לשוני, יומי ולילי שבועי ושני, בל תמוש ממני ומצאצאי ובני, לדור דורים אהי' אני וזרעי לאות ולמופת בישראל כמשפחות סופרים ומשנים מלמדי תורה ברבים מגדילי תורה ומאדיריה, ונא (נמחקו איזה תיבות) ולא תשכח ממני לעולם (כאן נמחק איזה תי'). זכור בלב ובמעשה שמור האל אב רחמן זכנו ללמוד ע"מ ללמד ולשמור ולעשות ככל הכתוב בספר התורה הזאת ונגמור וחזור לראש חוזר חלילה, תמיד כל הימים וכל הלילה לא נחשה מתורת ה' הנכבד והנורא הזה ליראה ממנו ולאהבה אותו בלב תמים, ואתה משמים תשמע לאשר עבדך מתפלל לפניך וסלחת לחטאיו ופשעיו אשר עשה, ומנוחה הדביקהו (נמחק איזה תי') עוד רבות בשנים הבאות האלה, שמח נפש עבדך ורפא שברון רוחי, יעלה לרצון על מזבחך טוהר לבבי הנגוע מוכה וחלש ומעונה נגש והוא נענה יעב"ץ מאלטונא. חסר כאן איזה תיבות. . . . . רבים מתנאים ואמוראים (נמחק איזה תי') הדינים והלכות כגון בשיעורי מדות דשבת שמספר זכר מורה על טפחים והנקבה על אמות ויוצא משבוש הזה להתיר איסור כרת וסקילה וכן להיפך דרך משל אם תאמר רה"י נדרו ארבע על ארבע גבוה עשר או עמוק עשר המובן הוא באמות, והרי בכך אתה פוטרו ומתיר לטלטל ממנו להזהיר בפחות משיעור זה והוא הפך האמת כי שעור האמור הוא טפחים. וכן להחמיר שלא כדין כגון ששנינו כל פרצה שהיא כעשר אמות אם תקרא כעשרה מובן ממנו טפחים ותבא לחייב מיתה או חטאת בחנם. ושבוש זה רבו פארותיו גם בהלכות טומאה וטהרה וכמעט בכל התורה לכן צריך שמירה יתרה. וכן עשו פעמים רבות בהשמטת וי"ו מן המלה הראויה לה, כגון תיבת זכין לאדם בלי וי"ו מהשנירו בפי הכל לקרוא זכין בקמץ כרעותה מלת חבין לאדם, וזה אמנם טעות מוחלטת כי לא במאזנים ישאו יחד שתי התיבות הללו, הראשונה בנחי למ"ד ה"א ומשפטה זוכים בחולם הזיין במשקל עושים בונים, והשנית מנחי עין החי"ת קמוצה על משקל קמים, שבים ועד"ז. . . . . . רבים מאוד.

אח"כ כתב: לזכרון אי"ה להרחיב צעדי עמודי הדפים והשורות כדי שלא יהא המקום צר לתיבות למען יהיו במלואתם ולא יהיו מקוצרות. גם לפנות מקום לנקודות המפסיקות שלא יהו נדחקות עכ"ל. — כ"ז כתב על שער הגמ' מסכת ברכות דפוס אמשטרדם הנדפס בשנת עדת ה' נאמנה. ועל שער מס' יומא כתב: ותוספת של מס' זו הם מרבנו מאיר מרוטנבורג; ועל שער מס' תענית כתב: ותוספת של מס' זו אחרונים מאוד שמביאים ס' טור א"ח. ועל שער מס' חגיגה כ': תוספת של מסכתא זו מרבינו אלחנן בנו של ר"י הזקן: ועל שער מס' סוטה כ': נראה שהם מעשה הר"א אחיו של ר"ם מר"ב. ועל שערי יתר המסכתות לא כתב כלום.

באור הגר"א ז"ל למסכת ערכין ובכורות והוספות להגהות הגר"א ז"ל וביותר לסדר זרעים ושקלים ותמורה, מעצם כ"ק. יש שנעתקו מגליון הש"ס שלו, אשר כמה מסכתות ממנו היו בידי הג"מ יהודה בכרך ז"ל מסייני בעל נמוקי הגרי"ב. וקנינו אותם מבניו יחי' והעתיקם הג"מ אברהם אבא קליינרמאן ז"ל הנ"ל, אשר עמל ויגע שנים רבות בהעתקת ובירור כתבי יד קדשו, מעל גליונות הש"ס שלו ויש שהיו בידו כ"ק בחוברות לבדן, כמו באור הגהות למס' ערכין תמורה בכורות שהשיגם מאוצר הספרים של הרה"ג מו"ה שמרי' צוקערמאן ז"ל ממאהליב.

פי' הראב"ד למס' קנים ופי' הרז"ה בעל המאור למס' קנים. נדפס בספר חדושי גאונים קדמונים למסכת קדושין ד' קושטאנטינא שנת וי"ש תק"ה. יקר המציאות מאד.

פי' הראב"ד למס' תמיד פי' הרא"ש למס' קנים תמיד ומדות	ע"פ הנדפס בפראג בשנת תבו"א.

חלופי גרסאות בש"ס. חוברו ע"י הרה"ג מוהר"ר אברהם אבא קליינערמאן זצ"ל אשר אסף וקבץ גרסאות שונות מש"ס ישנים שונים. ובתוכם גם הרבה גרסאות מלוקטות מבאור הגר"א לארבעה שו"ע.

נוסחאות כ"י במס' סופרים. ע"פ מס' סופרים כ"י שהיתה בידנו העתקה מכ"י אוצר הס' בוויען וע"פ מס' סופרים שהו"ל הד"ר מיללער ע"פ כ"י ישנים.

נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי. ע"פ ירושלמי הנדפס ראשונה בוויניציאה ד' דניאל בומבירגו וע"פ הש"ס בבלי ד' וויניצאה.

חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין. פסקי תוספות. כ"י על קלף ישן ועל הגליון הרבה תשובות מהרשב"א והוספות פסקי דינים.	כ"י אוצר הספרים של השזח"ה הנ"ל.

באור הגר"א למשניות טהרות אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק בכ"י הרד"ל ז"ל. השגנו הכ"י ע"י הרה"ג בתו"י מוהר"ר שמואל לוריא שליט"א (המו"ל רבים מספרי הגר"א).

הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין והג"מ נח חיים צבי ז"ל, השגנו הכ"י ע"י הג"מ רפאל נטע ראבינאוויץ הנ"ל.

חדושים מהג"מ שמחה מדעסויא ז"ל, השגנו הכ"י ע"י נכדו הרה"ח שזח"ה הנ"ל.

מלבד כתבי היד מרבותינו האחרונים אשר באו אלינו ע"י בניהם או יו"ח, ומלבד ההוספות שכבר נזכר מקורן בהשער, או אשר באו בספרים נדפסים המצויים אשר למותר לפורטם.

וראינו להזכיר קצת מהספרים הקדמונים מדפוסים הראשונים יקירי המציאות שהיו בידינו לתועלת ההדפסה, ויהיו לנו לעינים בנוסחאות ישרות ולבירור ההגהה המדוייקת. הזה:

א) מסכתות רבות מדפוס וויניציאה משנות ר"פ—רפ"ו.

ב) סדר מועד, וסדר קדשים. עם פרש"י לבד 4° דפוס שאלוניקי, הוצאת בעהמ"ס עין יעקב.

ג) מסכתות רבות מדפוס ברלין ופפד"א תע"ה—תפ"ב שלמד בהן הגר"א ז"ל וכתב עליהן את הגהותיו בעצם כי"ק.

ד) כל הש"ס של הריעב"ץ ז"ל הנ"ל מדפוס פפד"מ משנות תע"ד עד תפ"ב, שסידר אותו הריעב"ץ ז"ל להדפסה עם ציונים מהחל ועד כלה, וכתב על גליונותיו את חדושיו והגהותיו כנ"ל.

ה) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) דפוס קראקא שנת ושלו"ה, הדפסה ראשונה.

ו) חדושי מהרש"א (חדושי הלכות) ח"א (הדפסה הראשונה) דפוס לובלין ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה בחלם והנה עומד על היאור (שע"ב), ותהי התחלתו יום ה' כ"ה ימים בחדש כסלו. כולל בתוכו סדר נזיקין כלו. מסדר קדשים ב' מסכתות חולין בכורות, מסדר נשים נדרים סוטה, מסדר מועד סוכה, ר"ה, מגילה, חגיגה, תענית, מו"ק. ונשלם בכ"ה בחדש אדר שנת שע"ד. והוגה ע"י אחיו של המהרש"א כמ"ר שאול שמעון בן מוהר"ר יהודא הלוי זלה"ה.

ז) חדושי מהרש"א ח"ב (הדפסה הראשונה) כולל מסכת ברכות וקצת מנחות, שבת, ערובין, פסחים, יומא, ביצה, כתובות, גיטין, קדושין, נדפס בלובלין שנת שפ"א, ונשלם יום ב' ר"ח אדר שנת שפ"א.

ח) חדושי הלכות על מס' ביצה, יבמות. נדפס בכרך קטן בבסיליאה.

ט) חדושי הלכות על מסכת נדה, נדפס בפראג. התחלתו ביום כ"ד ניסן שס"ב, ונשלם ביום כ' כ"ה לחדש אב שס"ב. וח"א לנדה ולנדרים, נשלם ביום ה' ר"ח אדר שס"ב.

י) חדושי אגדות להנ"ל (הדפסה הראשונה) חלק א' נדפס בלובלין בשנת לא ימוש ספר התורה הזה. חלק ב' נדפס בקראקא בשנת כי נגלה הוי"ה אל שמואל.

יא) משניות עם פירוש הרמב"ם (לבדו) דפוס נאפולי שנת רנ"ב (נגמר בדפוס איזה חדשים קודם גירוש ישראל מספרד).

יב) משניות עם פירוש הרמב"ם, ופי' הר"ש (על זרעים וטהרות) והראב"ד והר"ש (על עדיות) דפוס ווינציא הוצאת דניאל בומבירגו בשנת ש"ו.

יג) משניות עם פי' הרמב"ם והרע"ב סדר נזיקין קדשים טהרות, ד' מנטובה שכ"א—שכ"ג.

יד) משניות עם הפירושים הנ"ל באותיות מרובעות ד' ווינציאה שנת משו"ך (שס"ו).

טו) מעדני מלך, פלפולא חריפתא לסדר נזיקין (והוסב שמו אח"כ „מעדני יו"ט") דפוס פראג, שנת ב"א שלו"ם, שהוציאו המחבר ראשונה לאור והוגה ע"י בנו הג"מ אברהם העליר ז"ל.

---

*) מזה נראה כי יש בו מסכתות מדפוס אמ"ד ומסכתות מדפוס פפד"מ בשנות תע"ד—תפ"ב.

טז) מעדני מלך ולחם חמודות, פראג שפ"ח.
יז) תפארת שמואל דפוס (ראשון) פפר"מ תנ"ו.
יח) קרבן נתנאל דפוס (ראשון) קארלסרוא, שנת נגילה ונשמחה בו (תקט"ו). ועוד ספרי ש"ס רבים מדפוסים ראשונים ואחרונים והרבה ספרים אחרים יקירי המציאות מאד (מלבד הס' אשר להאלפס כנזכר לקמן).

ואלה המקורים אשר שאבנו מהם התוספות להאלפסי כתבי יד:

ספר מאה שערים לרבינו יצחק בר אבא מרי ז"ל ממרשיליא (בעל העיטור) (חי בראשית המאה העשירית לאלף החמשי) עי' שה"ג אות י' סי' רע"א ובמערכת הספרים מ' ב' כתב הרחיד"א עליו „ספר כ"י קדמון ישן נושן" הובא לידינו ע"י הרב ד"ר א' ברלינר הנ"ל אשר נעתק בהשתדלותו מכ"י עקד הספרים שבוואטיקאן ברומי.

שיטת ריב"ב לרבינו יהודה בר ברכיה ז"ל, והוא בן אחיו של הרז"ה בעל המאור. השגנו הכ"י מאוצר הספרים של השוז"ח הנ"ל.

הגהות וחדושי הב"ח לרבינו יואל בר שמואל סירקיש ז"ל אבד"ק קראקא, סובבות על האלפס והמרדכי וקצת גם על תוספתא. וחיו כתובות בעצם כ"ק על גליון אלפס שלו דפוס סביוניטי משנת שי"ד. והאלפס ההוא נתגלגל וירד אל הג"מ יהודה ליבוש הלוי לעווינטאהל אבד"ק קויל (סמוכה לווארשא) והרב הזה השאילהו לנו ויתן לנו הזכות (בשכר) להעתיק ממנו את הגהותיו. והכתב ישן ומטושטש וכבר עלתה עליו חלודה. והפקדנו העתקתם ביד שני תלמידי חכמים, וביגיעה רבה השכילו להעתיקם אל נכון, ה"ה: הה"ג מו"ה יהודה זאב מ"ם נ"י, והרב המובהק מו"ה בנימין עזריאל ראם נ"י.

הגהות חות יאיר להג"מ יאיר חיים בר משה שמשון בכרך ז"ל, (בעה"מ שו"ת חות יאיר). נוספו על הגהותיו שנדפסו מכ"ק באלפסי דפוס זיטאמיר (תרי"ח—תרכ"ד) ונעתקו מכ"ק מגליון האלפס שלו (ד' אמשטרדם שנת תב"א). והאלפס ההוא היה גנוז ביד הרב כו' מוהר"ר יצחק שפירא שליט"א בעיר אומאן. והשאילהו לנו בחסדו להעתיק ממנו כל הגהותיו.

נוסחאות כתב יד מספר נמוקי יוסף למסכת יבמות

זכינו לכ"י הכולל פירוש נמוקי יוסף שלא נדפס עוד על מסכת גיטין, קדושין, ע"ז; וגם על מסכת יבמות וכתובות שאמנם כבר נדפס לשתי מסכתות אלה, אבל בכ"י הזה נמצא הרבה שינויים, וקבצנו את כל השנויים והדפסנום באלפס זה וגם נמצא בו חידושיו על מס' כתובות יותר על הנדפס. והכ"י נכתב בשנת ר' לאלף הששי, כלו באותיות מרובעות גדולות. והיה גנוז עד כה בירושלים תוב"ב וקנינוהו לנו מאת הרה"ג מו"ה שניאור זלמן שניאורזאהן מירושלים תוב"ב. (ואת פירושו לשלשת המסכתות הראשונות הנ"ל נו"ל אי"ה בחוברת מיוחדת).

נוסחות כתבי יד לתוספתא

מתוספתא כ"י ערפורט ע"פ הוצאת הרב משה שמואל ד"ר צוקערמאנדל רב דפאזעוואלק. וע"פ כ"י וויען הנדפס בשם אור הגנוז בתוספתא לש"ס וויען תר"ב.

ביאור הגר"א ז"ל לתוספתא טהרות ע"פ הנוסחא הישנה. נעתק ע"י הרד"ל ז"ל מכ"י תלמידו של הגר"א הג"מ בונים ז"ל משקלאב. את הכ"י הזה, וכן הכ"י חדושי הג"מ שמואל טרובזעוויץ ז"ל בהעתקת הרד"ל נתנם לנו הרב הגדול בתוי"י מו"ה שמואל לוריא שליט"א (המו"ל רבים מספרי הגר"א).

הגהות הגר"א לתוספתא זבחים

נעתקו ע"י הרה"ג מו"ה אברהם אבא קליינרמאן ז"ל מעצם כ"ק של הגר"א ז"ל.

מארי דמתניתא, פי' על תוספתא עירובין מהג"מ יעקב כהנא ז"ל מווילנא (בעהמ"ס גאון יעקב). את הכ"י הזה נתן לנו בחסדו הג"מ רפאל נטע ראבינאוויץ הנ"ל.

יתר כתבי היד שבאו בהאלפס, יש מהם שנאמר מקורם בשער האלפס, וכתבי יד הגאונים האחרונים באו אלינו ע"י בניהם או יו"ח. גם כבר נאמר בשער האלפס אשר כלו נדפס ע"פ ספרים מדויקים מדפוסים היותר קדמונים, ונזכרו בו לדוגמא איזה ספרים יקירי המציאות שהיו לנו לעינים בהדפסתו. כמו אלפס ומרדכי דפוס קושטאנטינא רס"ט (ו'א'ב'ר'כ'ם'), והוא הראשון שנדפס בעולם ויקר המציאות מאד. ועליו כתובות בכתב ישן וקדמון הנהות יקרות שהדפסנום בשם „הגהות מא"י"; ודפוס סביוניטה שי"ד (אשר על גליונותיו כתב הב"ח ז"ל את חדושיו והגהותיו הנ"ל) ודפוס ריווא די טרינטו שי"ח אשר הוגה ע"י הגמ' יוסף אוטולינג ז"ל (בעה"מ לוח הדינים שבר"ן ובמרדכי) וכן מרדכי ד' ריווא די טרינטו שי"ט. ועל שניהם הגהות יקרות בכתב ישן שהדפסנום בשם הגהות מא"י והגהות ממ"י. ואלפס ד' קראקא שנת משי"ח אשר הוגה ע"י מהר"ם טיקטין ז"ל. ואלפס (בלי מרדכי) ד' אמשטרדם שנת תב"א (שעליו כתב בעל חות יאיר את הגהותיו הנ"ל) ועוד ספרים יקירי המציאות כאלה.

והנה הרשב"א ז"ל כתב בתשו' סי' תתקפ"א וז"ל ומדת התורה היא שהיא כותבת ומפרסמת עושה מצוה ואם התורה עשתה כן צריכין אנו להלוך אחר מדותיה של תורה שהן דרכי נועם, עכ"ל. וע"כ נזכירה לטוב יחד את כל הטובים והישרים אשר בחסדם היטיבו ועזרו לתועלת הדפסתנו זאת ונפרסם את שמות עושי הטוב, ותכף לת"ח ברכה (כמאמרם בברכות דף מ"ב ע"א) כי לרגלם באה ברכה להדפסת הש"ס הזה, ונקבע להם ברכה תכף להזכרת שמם הנכבד, ה"ה:

הרב הד"ר א' ברלינער (בעהמ"ס זכור לאברהם).
הג"מ רפאל נטע ראבינאוויץ (בעהמ"ס דקדוקי סופרים).
הג"מ ד"ר נתן אדלער ובנו הרהחה"ג ד"ר הערמאן אדלער רבני הכולל דלונדון והמדינה.
הרה"ג החה"ש מוהר"ר שלמה זלמן חיים האלבערשטאם.
הרה"ג הבלשן הד"ר א' קאהוט (בעהמ"ס ערוך השלם).
הרה"ג ר' אברהם אייזענשטיין מירושלים תוב"ב (מעתיק השט"מ).
הרה"ג השוע הנדיב מוהר"ר אליעזר ליפמאן פרינם מאמשטרדם.
הרה"ג מוהר"ר יצחק הירשענזאהן מירושלים תוב"ב.
הרה"ג מוהר"ר שמואל לוריא.
הרה"ג מוהר"ר יצחק שפירא מאומאן.
הרה"ג מוהר"ר יעקב ספיר ז"ל.

כל אלה נזכר קצת פעלם בדברינו הנ"ל איש איש אשר הביא מצדו תועלת רבה להדפסת הש"ס והאלפס הזה, ויותר ממה שכתוב כאן הגדילו לעשות עמנו, וביותר השנים הראשונים אשר הרבו על כלם טרחה ויגיעה והשתדלות עצומה בכל אשר יכלו להועיל להש"ס אם בהמצאת כתבי יד או בספרים יקירי המציאות, בפועל ובעצה ובכל אשר יכלו עזרו למטרתנו זאת.

גם נזכירה לטוב את הפראפעססאר ד"ר נויבויער באוקספורד אשר עזר לנו למטרת העתקת כ"י מאוצר הספרים דשם אשר תחת השגחתו. והרב הגביר החכם מוהר"ר אברהם מערצבאכער ז"ל אשר השאיל לנו (בהשתדלות הג"מ ר"נ ראבינאוויץ הנ"ל) איזה ספרים יקירי המציאות, ואת הרה"ג החכם החוקר מהר"ר שלמה באבער מלבוב שליט"א אשר גם הוא עזר למטרתנו זאת, גם כל בני רבותינו האחרונים ויו"ח אשר נתנו את הגהותיהם להש"ס, וגם את שאר הרבנים המעתיקים הנ"ל נזכירה לטוב. כלם יעמדו על הברכה. זכרה להם אלוה לטובה על כל פעלם לטובת הדפסת הש"ס הזה, היטיבה ה' לטובים, ותגמול לאנשי חסד כמפעלם, ותהי משכרתם שלמה מאת ה'.

ונסיים בברכה ותהלה לאל מעוזנו ונברכו במאה ברכות ובאלפי תהלות שזיכנו להוציא התוצאה הגדולה הזאת לאור עולם. וכן זיכנו להוציא לאור מדפוסנו עוד ספרים רבים יקירי הערך כמעט כולם עם הוספות יקרות ובתכלית הפאר וההידור. ואנחנו תפלה כי לא ימוש חסדו מעל בית דפוסנו לעולם. ויקימהו ויכוננהו ויסעדהו עדי נצח. אמן סלה!

המדפיסים **האלמנה והאחים ראם בווילנא.**

אמר המאסף משק בית הדפוס: גם אנכי אענה אחר המברכים, וברוך אברך גם אני את אלהי צורי ומשגבי שהחייני וקימני וזיכני לסייע להדפסה הנכבדה הזאת, לסידורה ולאספת כל ההוספות היקרות האל, ויקימני בביה"ד הנכבד הזה, בית הדפוס הגדול שבכל העולם (לספרי ישראל), זה כתשע עשרה שנה, ויזכני לעזור ולהועיל להדפסת ספרים יקרים ונכבדים ולהוספת הוספות רבות ותקונים ופאר לכל ספר, כיד בית הדפוס הזה הטובה עליו, אשר כל ספר יצא מתחת ידו מתוקן ומהודר, וכמעט אין לך ספר שיצא לאור שלא נתחרשו בו דברים הרבה לטוב ולתפארת. ברוך אלהי חסדי כי נתן לי יד בבית הגשא הזה, לסייע להגדיל תורה ולהאדירה, וברוך שם כבודו לעולם.

נאום שמואל שרגא בר שלום ז"ל פייגענזאהן (שפ"ן הסופר).

יום א' י"ג ניסן שנת נמר וסיום תלמוד בבלי לפ"ק.